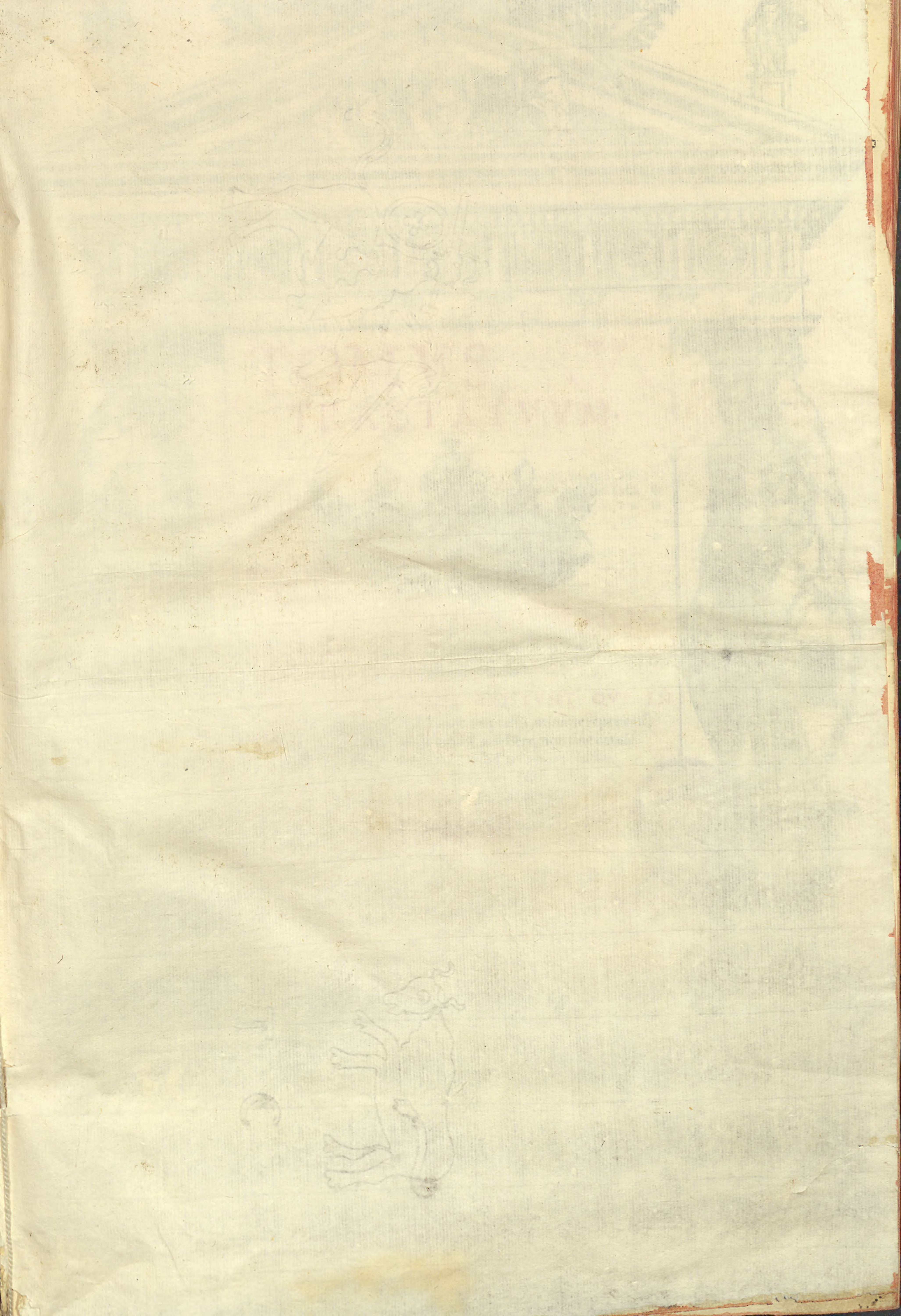

TOMVS .V.
TRACTATVVM.

COLLECTI SVNT IN HOC

Tomo, Tractatus, qui de dignitate, & potestate seculari mentionem faciunt.

INTER QVOS MVLTI EXISTVNT QVI IN Cæteris hucusq; Volumi. Tract. impressis, minime reperiunt, multi ēt qui antea nunq; in lucē prodiere, non sine maximo sumptu vndecunq; excerpti, ac summo studio, diligentiaq; à multis Excellen. Iurisperitis in vnum redacti, atq; recogniti.

Diolo al Collegio d[illegible] de [illegible] de Ribera [illegible] de Sevilla año de [illegible]

Quoq; facilius inuenias Tracta. qui additi fuerunt, sequens pagina, sub his signis

* [illegible]

tibi indicabit.

VENETIIS

QVINTO TOMO

ORDINATIM REPONVNTVR TRA

CTATVS SEQVENTES

FINIS

Tractatus quos addidimus, asterico signo * demonstrantur.

Qui autem nunq̃ antea fuere impressi, hoc signo ❡ patent.

TOMVS QVINTVS

Continet Tractatus de dignitate, et potestate seculari.

Tractatus de Dignitate sapientissimi iuris vtriusque doctoris D. Martini Laudensis.

¶ De dignitate. Rubrica.

¶ Questio prima.

Inducens populuz vt 9sequatur dignitatez vel officium grauissime punitur.l.fi.C.de seditiosis.

Questio.ij.

¶ Preses prouincie non pōt dare fidantiam bannitis. sed solus princeps.plene per Bar.de salic.in.l.cū indulgentia.C.de sent.pas.

Questio.iij.

¶ Hodie cessat crimē simonie,vel ambitus,si pecunia detur principi pro honore dignitate,vel officio obtinēdo,qr cū princeps presit legi,nō est dōm,ꝙ cōmittat simoniā,vel ambitū.gl.in.l.j.ff.ad.l.iul.de ambi.secus si daē pecunia eis,q stāt ad latus summi pōtificis vel principis,vt eis suffragātibus habeaē dignitas vel offm sicut oliz qn̄ dabaē alicui de populo,vt ei suffragareē.d.l.j. Bar.de salic.in dicta rubri.C.ad leg.iul.de ambi.9sulo tn̄ principibus vt nō vēdant officia sua pp multa incōueniētia,que sequunē.text.no.et signādus in auc.vt iudi.sine quoquo suffragio per duas collum.vbi aureus et moralis tex.

Questio.iiij.

¶ Ex 9suetudine potest induci,vt mors episcopi,vel alterius magni prelati annūtietur principi,et ab eo petatur licētia eligendi platum.interest enim regis vel principis,ne eligatur sibi suspectus,qui reuellet secreta regni.l.omne delictuz.§.exploratores.ff.de re milita.fm Panor.in.c.qd sicut.de elect.ꝙ dictum intellige et declara fm singulare verbū Inn.in.c.sup his.de accusatio.caueant tn̄ principes,ne p indirectū vsurpēt iurisditionē ecclesiasticam.c.messana.de elec.c.sciant.eo.tit.lib.vj.Nā si princeps secularis videt prelatū institutū a sūmo pōtifice suspectū statui suo dz rescribere summo pontifici iuxta no.in.c.super his allegatis.

Questio.v.

¶ Nullus dz in dignitate mori,propter quod male faciunt officiales,qui condemnant,et exequuntur cōstitutum in dignitate ad mortē cum prius debeat degradari.tex. et glo.in verbo,amissionem.in.l.omnes.C.de episcop.et cleri.facit.c.degradatio.de penis.lib.vj.et vide pulchra de dignitate personarum,per Bart.in repeti.l.j.C.de digni.lib.vj.

Questio.vj.

¶ In dignitatibus collatis a principe nō requiritur cōfirmatio.Inno.et Archi.in.c.cū illis.de preben.lib.vj.

Questio.vij.

¶ Barones appellantur potentes,qui habent iurisdictionem,qui in Lombardia appellantur magni castellani,fm Bald.in.c.vno delegatoꝝ.de offi.dele.et vide bal.in.c.j.q feudū dare psit.

Questio.viij.

¶ Principes debēt conferre dignitates propter labores,merita et virtutes,non propter ambitionem.l.et virtutū premia.C.de sta.et imagi.l.contra publicam.in fi.C.de re milita.et vide Arch.in.d.c.omnes homines huius seculi.

Questio.ix.

¶ Color aureus est nobilior,deinde azurinus,deinde albus fm Bart.in tractatu de insignijs et armis.quo ad cognoscendū nobiliorem respectu insigniorum nota.

Questio.x.

¶ Preponi debet in sede archiepiscopus Mediolani archiepiscopo Rauenne.glo.in.l.decernimus.C.de episco.et cleri.quod plene disputat Alberi.in epistola inter claras.C.de summa trini.et fide catho.et princeps debet honorare episcopū.c.solite.de maio.et obedien.

Questio.xj.

¶ Qui petit dignitatez clam,prece,vel pretio debet puniri.C.ad l.iul.de ambi.l.j.et not.in.l.si quenquam.C.de episco.et cleri.lz hodie male seruetur.

Questio.xij.

¶ Valet venditio militie,et salarium militie quod hz venditor a militie,emptori cedat.text.et gl.in.l.creditor.§.inter.ff.mandati.

Questio.xiij.

¶ Vt quis dicatur prelatus,necesse est,vt habeat dignitatem ppetuam.Inno.in.c.de multa.de preben.

Questio.xiiij.

¶ Sedens in concistorio,vel mensa,vel alio loco sibi nō 9digno dz amoueri.l.neminē.ibi reuertatur.C.de offic.magistra.c.statuimus.per gl.et Inn.de maio.et obedien.

Questio.xv.

¶ Opponens iniuste exceptionem declinatoriam 9 priorē alicuius collegij,cū opponens sit de illo collegio,priuaē dignitate sua in illo collegio.tex.in.l.fi.ad fi.ff.de iurisd.om.iudi.

Questio.xvj.

¶ Precedere dz doctor vel miles creatus a papa vel imperatore doctorem et militem creatū ab inferiore.l.restituēde.in gl.C.de aduo.diuer.iudi.et no.xciij.disti.c.dominus noster.

Questio.xvij.

¶ In actu militari dz miles precedere doctorez,sed in actu doctoreo indifferēti doctor dz precedere militem,qr regēs est nobilius recto.l.iubemus.in fi.C.de epis.et cleri.Sed leges regunt ministeriuz militare.l.leges.C.de legi.et ista publice disputauit dominus Signorolus de homodeis doctor collegij venerandi Mediolani.Limita,nisi esset doctor,qui paucas leges cognoscat quē bal.in prohemio.ff.vet.appellat doctorellum.et filij doctorum gaudēt priuile.vt debeant examinari sine expen.et ceteris paribus preferuntur alijs glo.et Bald.in.l.iubemus.C.de aduoc.diuer.iudi.et Bal.in.l.gallus.§.quidam.ff.de libe.et posthu.propterea als dixi ꝙ filius doc.dz poni prius in collegio et matricula doctoꝝ ceteris paribus,et vide pulcherrima priuile.doctorum que posui in pbemio ffoꝝ.octauo anno lecture mee Papie.

Questio.xviij.

¶ Si filius sit effectus sui iuris dignitate,donatio postea eidē facta a patre statim valet,quia habetur pro emancipato in sui fauorem in auct.9stitu.que de dignita.§.illud.fm Alberi.in.l.j.C.de inoffic.dona.

Questio.xix.

¶ Ascendens ad maiorem dignitatez retinet minorē quo ad honorem,non quo ad onera.l.municipes.ff.ad munici.gl.lxxiiij.distinc.c.j.et glo.in.l.iij.C.de dign.lib.xij.

Questio.xx.

¶ Bannitus in vna ciuitate pōt hēre dignitatē in alia,qr non est in ea bannitus.Bal.in.l.ij.§.exactis.versic.postea.ff.de orig.iur.

Questio.xxj.

¶ Infamia facti repellit a dignitate.l.j.C.de digni.et Jo.an.in.c.omnipotentes,de accusa.

Questio.xxij.

¶ Duodecim sunt dignitates liberantes a patria potestate.glo.in auc.sed episcopalis digni.C.de episc.et cleri.et no.in auc.9stitutio que de dignita.

Questio.xxiij.

¶ Qui prior hz dignitatem dz preferri nisi vltima esset maior dignitas.l.ij.C.de primi.Ideo primo doctoratus dz pferri secūdo doctorato,nisi vltimus excesserit primum labore.glo.et Jaco.de bel.in auc.de mon.§.j.et gl.in auc.de defen.ciuit.§.j.fm Nicolau de neapoli.in.l.j.C.de consuli.lib.xij.et habens dignitatem cū administratione prefertur habenti dignitatē sine administratione.l.ij.C.de primicerijs.libr.xij.vide.l.j.C.vt digni.or.serue.et de dignitate.vide Bar.in reper.l.j.C.de dign.lib.xij.

Questio.xxiiij.

¶ Qui accipit doctoratū corruptis doctoribus nō hz priuilegiū doctorum.And.de bel.et Nico.de neapo.in.l.j.C.de athletis.

Questio.xxv.

¶ Predicatores fratres in consilio debent fratribus minoribus preferri.Jo.an.in.c.Jo.de officio proconsul.

Questio.xxvj.

¶ Solus princeps confert magnas dignitates.Bal.in.l.impe

rium.ff.de iurisd.om.iud.ꝛ ibi Alberi. qui dicit ꝙ regulariter officia non transeunt ad heredes.

Questio.xxvij.

¶ Debitores reipublice nõ possunt reuocare ad honores, nisi dederint fideiussores vel pignora vice solutionis.l.rescripto.§.debitores.ff.de mune.ꝛ bono. itaq; nemo dꝫ eligi ad dignitatẽ seu officium, anteꝗ̃ syndicetur, ꝛ rõnem reddiderit.

Questio.xxviij.

¶ Officio iudicis quis compellitur ad suscipiendum officium publicum.l.si quis magistratus.ff.de mune.ꝛ bono.

Questio.xxix.

¶ Sola dignitas non probat metum.l.ad inuidiam.C.quod metus causa.

Questio.xxx.

¶ Quando agitur de dignitate seculari proceditur lite nõ contestata. Spec.in tit.de secundo decreto.§.videndum.versic. quid si electus in potestate.ꝛ Gemi.in.c.j.de eo quit mit.in possess.lib.vj.

Questio.xxxj.

¶ Eoipso quod quis est doctor, iudex, vel officialis, est nobilis. Bar.in.l.iudices.C.de dignita.lib.xij.

Questio.xxxij.

¶ In dignitatibus ꝛ officialibus is precedit, qui est perpetuus.l.nemo.C.de offi.mag.offi.secũdo qui prior est in executione officij debet precedere.l.fi.ff.de albo scrib. Naꝫ prior tempore precedit vt in aduocatis concistorialibus, ꝛ aduocatis rote.l.j.C.de consuli.ꝛ.l.j.C.vt digni.or.seruet. Et hoc in dignitatibus tẽporalibus, sed in ecclesiasticis qui est maior i ordine, lꝫ posterior in institutione, precedit.c.statuimus.de maio.ꝛ obediẽ. Et predicta vera quãdo ab eodem consecuti fuissent dignitatẽ. vbi autẽ posterior consecutus fuisset a maiore. puta a papa vel imperatore precederet.c.j.ꝛ.c.per tuas.de maior.ꝛ obed.ꝛ in.l.fi.in gl.ff.de albo scribẽdo. ꝛ in c.fin.de consuetudine.lib.vj.ꝛ vide not.in.c.de mulcta.de preben.ꝛ in.c.j.per Archi.de consuetudine.lib.vj.

Questio.xxxiij.

¶ Dignitatum permutatio sine licentia superioris non potest fieri.c.maiores.de preben.gl.in.c.cum olim.ꝛ.c.quantum de rerum permu. Et ambitiosus non est promouendus ad dignitatẽ.c.mãdatum.de simonia.

Questio.xxxiiij.

¶ Si regine, ducisse, vel comitisse aliquid cõmittatur sub nomine dignitatis, non transit ad successorẽ, quia alieno nomine hꝫ dignitatem. Cyn.in.l.si quis.C.de testamen. ergo secus si proprio nomine habent dignitatem.l.quod principi.ff.de lega.ij.

Questio.xxxv.

¶ Si in eadem persona concurrat duplex qualitas dignitatis, quia dux, ꝛ comes in eadem prouincia, attendit᷑ maior dignitas. c.solite.per Inno.de maiori.ꝛ obedien.ꝛ Bar.in.l.j.§.si quis.ff.de appella. facit quod not. Specu.in titu.de appella.§.nunc tractemus.

Questio.xxxvj.

¶ Per insignia dignitatis probatur quasi possessio dignitatis. Bal in repeti.l.si quã.C.de seruitu.ꝛ aqua.

Questio.xxxvij.

¶ Dignitas non moritur, lꝫ constitutus in illa dignitate moriat᷑. gl.in.c.qm̃ Abb.de offic.delega.

Questio.xxxviij.

¶ Qui hꝫ dignitatem, hꝫ onus annexum.l.j.§.nec castrense. ver. sed an dignitatis.ff.de collatio.bono.

Questio.xxxix.

¶ Habens filios prefertur alteri non habenti filios in sedendo, ꝛ in alijs honoribus.l.in albo.C.de decurio.lib.x.

Questio.xl.

¶ In dignitatibus, ꝛ honoribus regulariter filius sequitur patrem, ꝛ non matrẽ.l.j.§.fi.ff.ad muni.l.nullus.C.de decurio.lib.x.

Questio.xlj.

¶ Non potest quis ad honores vocari pendente processu criminali.l.j.C.de rerum permu.

Questio.xlij.

¶ Confinati non possunt eligi ad honores durante confinatione l.j.de rei postula.

Questio.xliij.

Princeps potest cogere aliquem, vt conferat dignitatẽ alicui. vide Bart.in repetitione.l.j.C.de dignita.lib.xij.ꝛ ibi ponit multa de dignitate.

Questio.xliiij.

¶ Ubicunq; dignitas non venit ex origine, sed ex accidenti, non extenditur vltra quam ad nepotes.l.ij.C.de dignitati. vide Bar. in.l.diuo marcho.C.de questio.

Questio.xlv.

¶ Faciens artem vilissimam nõ aspirat ad dignitatem.l.ne quis. .C.de dignita.

Questio.xlvj.

¶ Inter habentes eandem dignitatẽ ille dꝫ preferri, qui prius est dignitatem adeptus, etiam si posterior eandem dignitatẽ pluries fuerit consequutus.l.j.C.de consuli.lib.xij.

Questio.xlvij.

¶ Nemo põt esse patritius, nisi prius aliam dignitatẽ fuerit cõsequutus.l.nemini.C.de consulibus.lib.xij.

Questio.xlviij.

¶ Prefectus vrbis, ꝛ prefectus pretorio, ꝛ magister militũ.i.capitaneus, ꝛ peditũ sunt paris gradus, ꝛ ille prefertur, qui primo fuit electus.l.j.C.de offi.prefec.preto.lib.xij.

Questio.xlix.

¶ Custodiens cubiculum principis, vel auguste eandem dignitatem habent, quam prefectus vrbis, vel prefectus pretorio, ꝛ gaudent immunitate extraordinariorum munerum.l.j.C.de preposit. sacri cubiculi.

Questio.l.

¶ Usurpãs scienter honorẽ sibi indebitum crimine sacrilegij punitur.l.j.C.vt digni.or.ser.lib.xij.

Questio.lj.

¶ Comites ꝯcistoriani sunt illi qui steterũt in ꝯcistorio principis, ꝛ adequant᷑ procõsulibus.l.j.C.de comitibus consisto.lib.xij.

Questio.lij.

¶ Missi ad custodiendũ partes vltramarinas illis dignitatibus ꝛ honoribus vtunt᷑ qbus procõsules.l.j.C.de comiti.rei mili.lib.xij.quod no.ꝓ illis capitaneis armoꝝ, quos mittit papa, vel aliꝰ princeps xp̃ianus ad pugnandũ ꝯ̃ turchas, vel infideles alios, vt deberent facere principes xp̃iani. nam vt fecit Justinianus imperator qui recuperauit Africã.ꝛ debellauit vãdalos.l.quas gratias.C.de offi.prefec.preto.affri.

Questio.liij.

¶ Medicus principis vtitur dignitate, qua vtuntur vicarij principis.l.j.C.de comiti.ꝛ archi.lib.xij.

Questio.liiij.

¶ Qui exercuit prouinciã deposito officio vtatur priuilegio dignitatis vicarij.C.de comiti.prouinciarum.

Questio.lv.

¶ Doctores, qui legerũt.xx.annis in studio generali, efficiunt᷑ comites principis.l.j.C.de prefec.qui in vrbe constãtino.

Questio.lvj.

¶ Thesaurariꝰ, q semel deliq̃t in officio, nõ põt aspirare ad aliud offm̃, vel dignitatẽ aliã.C.de palaci.sacra.largi.lib.xij.

Questio.lvij.

¶ Nemo dꝫ cõtinuare honorẽ. fallit in tribus casibus no.in gl.l. diuus.ff.ad munici.

Questio.lviij.

¶ Honor est administratio reipublice cum dignitate, minus etiã sine dignitate.l.honor in principio.ff.de mun.ꝛ bono.ꝛ quales debent esse persone, quibus deferuntur. vide.d.l.honor.ff.de muneribus ꝛ honoribus.

Questio.lix.

¶ Electus ad dignitatem est ciuis illius ciuitatis, puta potestas Mediolani, vel Senaꝝ, est ciuis Mediolani, vel Senaꝝ. text.ꝛ gl.in.l.ꝛ ciues.C.de incõ.lib.x.

Questio.lx.

¶ Uacatio qnquenij datur ab honoribus ad eosdẽ, sed ad alios trienij, nisi in legatis esset, qbus bienij vacatio datur.l.j.ꝛ.ij.C.de mune.ꝛ bono. non continuan.in glo.lib.x.

Questio.lxj.

¶ Honor maior ꝛ dignitas non dant᷑, nisi primo habuerit minorem.l.honor.§.gerendorum.ff.de mune.ꝛ bono.ꝛ non dꝫ descendere.glo.in.l.maioribus.C.quemadmodum ciuilia one.deferantur.libro.x.ꝛ que dicatur maior dignitas. vide doc. maxime Gemi.in.c.pe.de offic.delega.lib.vj.

Questio.lxij.

Notarius vel cancellarius principis est in dignitate. Bart.in.l. eadem lege.ff.ad.l.iul.repetudarum.

Questio.lxiij.

¶ Si princeps laicus expellat vel banniat ep̃m vel aliuꝫ prelatũ de territorio suo, non perdit ep̃s dignitateꝫ suã, ƒm Gem.in.c.sed ep̃s de supplen.negli.prela.lib.vj.

Questio.lxiiij.

Questio.lxiiij.

¶ Confessoria agitur pro dignitate, fm Spec. in tit. de relig. do/mi. §.j. ver. porro si quis.

Questio.lxv.

¶ Dignitas non tollit, sed addit domiciliū domicilio, ⁊ senatores accipiēdi sunt, quia a patritijs ⁊ ꝯsulibus vsq; ad omnes illustres descenderunt, quia hi soli in senatu dicere sententiam poterant. l. pe. ⁊ l. fi. ff. de senato.

Questio.lxvj.

¶ Nobiliores non debent exercere mercimoniam. l. nobiliores. C. de commercijs ⁊ mercato.

Questio.lxvij.

¶ Non licet dare pecuniam pro dignitate cum administratione. vide Bar. in. l. j. ff. ad. l. iul. ambi. ⁊ in. l. fi. ff. eo. tit. vbi ponit bonū verbum etiam de rege Francie. vide bonum verbum Joan. and. in. c. solite de maio. ⁊ obedien.

Questio.lxviij.

¶ Eps vel clericus potest esse princeps. xx. q. iij. c. eos.

❧ FINIS ❧

Tractatus Nobilitatis fertilis ⁊ perutilis do. Boni de curtili Brixiensis. J. V. doctoris.

Et si prisci antesignaniq; omnes Jureconsulti subinde neotericorum q̄ plurimi, qui adhuc incolumes vitam agunt, tum clarissimi generis, tu; eminentissime virtutis, tu; opulentissimarum diuitiarum locupletissimā; nobilitatis supellectilē, amplissima testimonia, ⁊ fidatissimos obsides apud nos reliquerint, q tñ de ea nobilitate nisi obuijs (vt aiunt) manibus ⁊ a pmoribus labris quicq̄ disseruerit hactenus vidi neminē. Bar. pauca qdā s; intersciſſa mutila ⁊ q̄si nudiora tyberiade rōcinat⁹ ē. pusillū texuit Pano. Barba. itē Cepol. ⁊ pleriq; alij q in ꝓgressu libelli ꝯgruētius citabūt, qdā fragmēta s; stigmosa quodāmō structura contexta obiter ⁊ sparsim interlineauerūt, q̄ nō sine grādi tp̄is intersurio vel studiosissim⁹ ꝗspiā valeat aucupari. S; vastior ē nobilitatis campus ⁊ maius restauit equor arādū. Res me hercle idigna tātis patrib⁹ atq; indecora vt pote q omnijugā nobilitatem vsq; ad nauseā redoleret nullo eā speciali pconio vt decuerat honestauerit, nullis peculiarib⁹ monilib⁹ insigniauerint, nullo deniq; ꝓprio ꝯtubernio dignā existimauerint, qn potius exulē et pfugā nūc hic nūc illic mēbratī; in alienis edib⁹ indecēter ⁊ sordidule cōpulerint delitescere. ¶ Pro inde nact⁹ hinc occasionē q̄ nobilitatis soboles nuerosissima i exoticis ⁊ exrijs locis errabūda in vnū gregē ab exilio reuocet. Illius q; sectatores ⁊ asseclé, mellita ꝯsuetudine sua familiarius vtant ⁊ possint cū ea fedus sociale pcutere nexu q; idissolubili sociari nulli⁹ tñ rumusculi aut gloriole mihi aucupāde grā. S; cōi ꝓficiēdi bñficio libuit has lucubratiunculas nr̄as quātulascūq; qb⁹ (vt liminaris indicat pagina) ⁊ nobilitate nomēclatura idicta ē ad iucūdā calcographariā publicādas destinare, ⁊ subalterutra libre lāce fluctuātis oim iudicio appēdendas emittere. ¶ Nec me fugit non defuturos q̄ plurimos rabiose et mordacissime loq̄citatis nasutiores zoilos qb⁹ aliena studia semp obolēt, q sic atq; viderint hāc primā feturā nr̄a; i lucē pdijsse actu tū viruleti mordic⁹ rodēt, lacerabūtq; vigilias nr̄as, dēteq; teoninos calūniabunt vel me grunīj carocothe porcelli testm̄ ꝯdidisse, vł forte corniculā alienis plumis ꝯtexisse. S; vt homer⁹ nō deterruit a scribēdo bionis ⁊ hipponactis maledicētia, nec me piter ab istituto reuocabūt amarulēti detractatores, qbus possem clausis (vt aiūt) oculis andabata; more pliādo rn̄dere, ⁊ maledictis maledicta retūdere. In caputq; ipso⁊ retaliare, s; absit vt par pari referā maledicēdo, h̄ vnū dūtaxat rn̄debo, vel illos ad vnguen analphabetos, vł plane idoctos, qb⁹ odio sunt studia aliena, vł iuidos q̄s. l. ptesu; ē exāclati a me laboris. In elimāda faberrimeq; expolieda nobilitate publico oim bñfic. Nec. n. (pace eo⁊ dixeri;) exa mussi pōt pdire iudicij in alienis laborib⁹ leuorsu; iudicādis hallucinari ⁊ cecutire nisi ⁊ ipi tātisper euomāt. De q̄ forte idētidē vł plusculū possit retaliari. ¶ Cutabit nos ⁊ dicta nr̄a aduersus inuerse naris boiu; morsus ipa nobilitas c⁹ grā in certamē ꝯgressi sumus cui si forte bilē oblatrādo concitauerint haud pcul aberit, quin illos effossis oculis more stesichori cogat canere palinodiā. Rursu; edāt sibi si nobilitatis titulos ꝯtēnūt, alios elegantiores delicatiores q;, qbus oblectent, eos q; i publicū tradāt. Et tūc vel facile ꝯpertū hēbūt (vt vbis vtar Hieronymi) ope difficilius esse ꝓpria cōmēdare, q̄ aliena reprehēdere. Mihi aūt in hoc primo enixo satis ē in nobilitatis cāpo fuisse vsatū. Eūq; ex multijugis emūcte naris, ⁊ acerrimi iudicij Jurecōsulto⁊ dictis pinguiorem fertilioreq; ꝓprijs laborib⁹ reddidisse. Nec curādū cēsui q̄ paucissimo⁊ mō docto⁊ optimorūq; calculis aut suffragijs approbetur labor hic noster, q: vt inqt Plato libro de legib⁹. ꝓrio i decernēdo magis spectat pōd⁹ suffragio⁊ q̄ numer⁹. Et apō Pliniū legimus snias expēdi nō numerari oportere. Sed ne vitilitigato⁊ rū grā euagatior fortassis oratio fastidium ꝯnet cādidato lectori, cui vel dūtaxat placuisse sufficiat nauaui operā qualēcūq; potui, ne studiosus lector vllā in euoluēdo hoc qcqd est operis iactura; pateret quin potius vt lucro aliquo cederet lectio, totis neruis enixus sum Materias primū nobilitatis ꝯgruēti ordine septifariā distinxi, distinctiōis dehinc singula capita, put ingeniolu; nr̄m potuit afferre suppetias secernati; ꝓsequutus sum. Testes q mee adhuc prime lanuginis etati occurrere potuerūt singulis capitibus nihil mihi auctoritatis subfurās. S; igenuus ⁊ fidelis recitator peculiares adhibui. Nouas plerūq; ne sterile iudicaret ingeniū nr̄m cogitatiūculas subtexens. Hec summa est operis nostri, hec farrago libelli. In quo si qd studiosus lector inuenerit qd̄ lychnū aut lucernā nō oleat, aut ars inexcultū impexum impremeditatūq; sit, qd̄ vel facile ꝯtingere pōt id obsecro non toruo calūnietur supcilio sed exporrecta fronte castiget, corrigat, ⁊ emēdet. ¶ In ipso opis vestibulo diuinū nobis implorādū est auxiliū. Qr vt testat imparor i auc. qūo opor epis. in prin. ver. nos igit. bene ⁊ cōpetēter vniuersa gerūtur si pricipiū fiat decens ⁊ amabile deo. Ob id flexis poplitib⁹ ⁊ expāsis in celū manib⁹ te oipotētē deum vnū i natura, ⁊ trinū in psonis. teq; virginē dei genitricē semp in maculatā, sincerissimo deuotionis affectu ore rogo, obsecro, ⁊ ob testor, vt principio opusculi assistentes, illud p ꝯgruētia media du catu vestro ad optatū finem, ⁊ portum pducere nō dedignemini.

Ad rem igitur ꝓpius accedēs. Qr ordo vniuscuiusq; rei est figura substātie. Ut inqt Bal. in ꝯsilio scismatis qd̄ posuit post rub. C. si qs alteri vel sibi, ⁊ vt testat di⁹ Ambrosius quē recitat Bal. i proe. ff. in pri. scire quid facias. nescire aūt quo ordine facias, non est perfecte cognitionis. Eam ob rem vt instructa sit facies ⁊ compositi nobilitatis cunei pcedāt in publicum libellus hic noster septenario ordine distinguetur.

¶ In primo ordinis capite nobilitatis deriuationem, ⁊ quomodo sumatur declarabimus.
Scdm̄ distinctionis caput quid sit nobilitas edocebit.
Tertio ⁊ subsequenti ordine, qualiter introducatur, ⁊ in quo nobilitas ipsa consistat.
Quarto qualiter conseruetur, ⁊ in quos seu vsq; ad quos trāseat.
Quinto que sint nobilitatis priuilegia.
Sexto qualiter in actu practico deduceda, probādaq; sit ipsa nobilitas, cum de eadem contentio insurgit.
Septimo ⁊ vltimo quibus ex causis qūo ⁊ qualiter perdatur.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Errans circa principia non potest principiata cognoscere.
2 Nobilitas vn̄ dicatur.
3 Uerbum nobilis ad quos referatur.
4 Nobilis quis dicatur.

¶ Incipit prima pars huius tractatus nobilitatis.

Rediēs ad primū q: teste ph̄o. ij. Meta † errans circa principia nō pōt principiata cognoscere, Et de vniuersalib⁹ facilius ad particulariū cognitionē deuenit. Ut inqt is ph̄s. j. phisi. Ob id anteq̄ ad nobilitatis particularia descēdā, ope pretiū ē prius noscere, vn̄ ipsu; nobilitatis nomē descēdat. Et pauca de ipsius significatiōe vocabuli suppu/

1 tare more iurecōsulti. in. l. j. ff. d̄ iust. ⁊ iur. ⁊ in. l. j. ff. si cer. pe. † Nobilitas igit teste sipontino in cornucopie, est a nosco traductū vo/
2

cabulum Idē significans q̄ nosciuilitas, binc nobilis, idē est q̄ notus & p oīm ora vulgatus Virgilius. Est locus Italie medio sub montibus altis. Nobilis Martialis. Prostratū nemees va
3 staq; in valle leonē. Nobile & herculeū fama canebat opus. † Et propterea indifferenter apud plerosq; verbū boc nobilis, & ad eos, q vel deploratissimis moribus nominatores facti sunt relatū legimus. Hieronymus in beluidiū bereticū. Nobilis factus es in scelere. Et laidē illā corinthiam, cui decē milia nūmoꝝ vno ꝯcubitu deposcenti rn̄det demosthenes in libidinē illius exestuās se penitere tanti non emere ob elegās meretriciū nobile scortum nuncupatuꝫ, noctes testanṫ. gelliane. Idē & de re que sūmo eius exitio in oīm notionē deuenerit vsurpaṫ Liuius de strage cānensi, nobilis ille clade romana locus. Et Martialis. Nobilius hec esset pietatis rixa duobus. Ea ꝑinde rōne eos q vel opibus vel generis claritate, vel virtutibus ceteros antecellūt seu vulgatiores, & notiores nobiles appellare solemus. Quas ternas nobilitatis spēs vno verbo ꝯplexus est apuleius, dū inquit. Quem non opes non gn̄is excellentia, sed ingenij mores virtutesq; nobilitauerint. & Hierony. ad principiā virginē de obitu marcelle. Nihil in ea laudabo, nisi q̄ proprium est. Et ea Nobilius qḋ opibus, & nobilitate cōtēpta, facta est pauptate, & humilitate nobilior. Et ibidē qui virtutes non sexu sed aīo iudicamus cōtēpteq; nobilitatis ac diuitiarum maiorē gloriā ducimus. Et ita apud legistas, canonistas ve lgimus, eū nobilē nūcupari, qui opibus, vł genere vel virtutibus sit insignitus. Et capitur inquaꝫ apud eos verbum nobilis pro preeminentia quadam, que nos a plebeis differre facit text. iuncta gl. in. §. plebiscitum. in verbo spēs. ad fi. insti. de iure nat. gen. & ci. in. §. interim. ibi vniuersi nobiliores & in. §. fi. ibi conuenit enim vnūquēq; nobiliū. in auc. de defen. ciui. tex. in. l. queris. Ibi sanctissimus & nobilissimus imperator. ff. de natal. resti. & in. c. venerabilis. ibi non gn̄is sed virtutū nobilitas. extra de preben. & in. l. nobiliores. natalibus. C. de cōmer. & mercato. posseꝫ ad boc infinita prope congerere. que oportunius infra suis locis subnectentur.

SVMMARIVM

1 Omnis institutio a diffinitione proficisci debet.
2 Ordo est a genere incipere.
3 Nobilitas quotuplex sit, & . ꝭ. nu. 7. & 8.
4 Nobilitas theologica que dicatur.
Homo quando est in gratia Dei dicitur esse in statu virtutis.
5 Nobilitas naturalis que dicatur, & quō cōsiderari possit.
6 Nobilitas politica que dicatur.
9 Diuisim tradita facilius intelliguntur.
Diuisio omnis quid operetur.
10 Nobilitatis species sunt quattuor.
11 Digniora preponenda sunt.
12 Digniores alteriori loco sedere dn̄t, & alijs preferendi sunt.
13 Instrumentorum originalia apud digniorē stare debent.
14 Digniores de capitulo lꝫ quo ad numerum minores sint, tamen ob dignitatem suam minores dicuntur.
15 Digniores in primo loco sunt inscribendi.
16 Antiquior in dignitatibus quis dicatur.
17 Electus si sit dignus a minori parte capituli, & indignus a maiori dignus prefertur.
18 Officium iudicis inplorari potest, vt mulier minus nobilis loco cedat.
19 Anima prius q̄ corpus curari debet.
20 Dignior quis dicatur.
Fratres predicatores quare minores precedant.
Antiquior in dignitate preferendus est.
21 Mixtum digniori attribuetur.
22 Papa quare appellet se episcopum.
23 Episcopatus dignitatum culmē dicitur.
A capite vti digniori incboandum est.
24 Caput est dignius ceteris membris.
25 Subiectū quāto est nobilius ipsum quoq; predicatū nobilius ē.
26 Causatum & causa a pari iudicantur.
Christus vocatur virtus & dei sapientia.
27 Dignior est res & actio ratione auctoris qui eam fecit.
Virtutem nemo assequi potest nisi a deo.
28 Anima corpore dignior est & quare vt. ꝭ. nu. 35.
29 Anima corpus regit.
30 Damnum maius est in amissiōe vnius anime, q̄ mille corpoꝝ.
31 Mulier pregans quare post triginta dies menstruū non patiaṫ.
32 Menstrui ob tactum fruges non germiant, sed arescunt & canes id comedentes in rabiem conuertuntur.
Fetus concepti tempore menstruoso vt leprosi & Elephantiaci efficiuntur.
Elephantia quid sit.
33 Anima sicut est vita corporis, ita Deus est vite anima.
34 Cognitio sui ipsius multum cōmendatur.
Anime intuitu omnia a deo sunt creata.
35 Anime in celo a Deo create sunt.
Ciuē mediocrē vnius nobilis ciuitatis esse melius est, q̄ maiorē vnius modice ciuitatis.
Virtus ita anime est connexa, vt ab ea euelli non possit.
36 Connexorum idem est iudicium.
37 Dispensatio licet odiosa ad connexa extenditur.
Procurator fines mandati non excedit, si circa connexa se impedit.
Nobilitas animi virtute causata ceteris spetiebus dignior est.
38 Accessorium naturā sui principalis sequitur.
39 Iuramentum sequitur naturam cōtractus super quo interponiṫ.
40 Honestas semper in omni dispositione excepta intelligitur.
41 Honestas terrarum subditas suas cogere non possunt vt vadāt ad tripudiandum in castro.
42 Honor omnibus rebus anteponendus est.
43 Honor & honestas pari passu cum vita ambulant.
44 Causatum propter causam sue cause priuilegium recipit.
45 Virtus laudata crescit.
46 Virtus non autem virtutis imago colenda est.
47 Virtutis effectus & cōmendatio & quare expetenda sit.
Homines ob virtutem dij dicuntur.
Virtus sui natura amabilis est.
Vitium vero odibile est.
48 Nobilitas animi quid sit.
Stoici solos sapientes nobiles esse volunt.
49 Nobilitas generis que dicatur.
50 Nobilitas mixta quid sit.
51 Et quid pollitica.
52 Et in quo nobilitas pollitica a ceteris differat.

Secunda pars.

Declarata Igitur ipsius nois deriuatione, & quō sumatur iuxta pollicitum ordinē. Queriṫ secundo principaliter qd sit no-
1 bilitas † Qm̄ omnis de aliqua re institutio dꝫ a diffinitione ꝑficisci, vt intelligaṫ qd id de quo disputetur, ſm Tulliū de officijs lib. i. cuius meminit Bal in preludijs feudoꝝ colū. ij. facit bonus tex. in. l. j. in prin. ff. de iust. & iur. ibi iuri operā daturum prius noscere opꝫ vnde nomē iuris descēdat hinc dicit bal.
2 in rub. ff. si cer. pe. † q̄ ordo ē incipere a genere. plura ponit deci. ad hoc. l. qui se patris. C. vnde li. in princi. & in rubr. de pba. &c. col. j. Pro cui⁹ declaratione & aptiori qōnis elucidatiōe, sciē-
3 dū premittēdū q; est, ſm Bar. in. l. i. C. de digni. li. xij. † Triplicē esse nobilitatē. qdā. n. diciṫ nobilitas theologica. seu sup naturalis. Alia nobilitas naturalis. Tertia & vltima diciṫ nobilitas
4 pollitica & ciu. † Theologica est qualitas quedā virtutis in caritate fundate, pp q̄ qs est in gr̄a Dei gratū vel gr̄am faciētem. Et hec ꝯsideraṫ ab ipso imortali deo apud quē nulla est obūbratio, nec aliquid latet, vbicūq; n. hō est apud deū in gr̄a gratū faciēte diciṫ esse in statu virtutis & deus facit eū felicē & gratū sibi, vt hr̄ p magistrū sniaꝝ. li. ij. di. xij. & . j. Regū. c. ij. scribiṫ. dicit dn̄s quicunq; honorificabit me, ego honorificabo eū, & qcūq; ꝯtēserunt me, erūt ignobiles. refert hec Barb. in. c. j. col. ij. in prin. de do. & de istis nobilibus nobilitate theologica ponit tex. in. c. si ex bono. in. c. nouit. in. c. in domo pr̄is. & seq. de peni. di. iiij.
5 † Naturalis duplr ꝯderari pōt. primū ꝑut ꝯuenit aīalibus rōnabilibus, irrōnalib⁹, & insensatis. Et hoc mō sumpta dr̄, quedā q̄litas naturalr isita seu ex actuū excellētia quē nobiliorē rddēs, in rōnabilib⁹ hoc cōpertū habemus i artificib⁹, quoꝝ alios alijs ꝑcellere indicam⁹, ob artis industrie generositatē. l. j. C. de cōdi. in pub. horre. li. x. & l. ꝑuidēdū. C. de postul. hinc seruus & ancilla nobiles nūcupari ꝑnt. vt Leuiti. ix. c. Ista ancilla nobilis. Et de hac nobilitate loquiṫ phs. ij. ethico. in prin. In irrationabilibus videmus exēplū in falcone. quoꝝ alius dr̄ gentilis alius peregrinus. Bar. in trac. de falc. & do. Ja. in tra. feu. in X. & cū venationibus. col. ij. Idē in leone quē cūctis quadrupedibus oēs, vel facile testenṫ nobiliorē, de quo meminit Ouid. li. de tristibus. elegia. iiij.

gia.liij.bis versibus. Quo quisq; est maior magis e placabilis ire. Et faciles motus mens generosa capit. Corpora magnanimo sa tis est pstrasse leoni. Pugna suũ finẽ cũ iacet hostis hz. Et lupus ⁊ turpes instant morientibus vrsi. Et quecũq; minor nobilitate fe ra e. Exẽplo. itidẽ nobis sunt duo canes laconis vnico vẽtre editi quoꝝ alter ad leporẽ, alter ad ollã imperũ fecit, vt testat Erasm⁹. In moria ⁊ in chiliadibus. Idẽ nos docet experiẽtia in arborib⁹ in fructibus, in metallis, quinimmo ⁊ in elementis videmus grã dẽ nobilitatis inesse distãtiã, in corporibus itẽ celestib⁹, ab effectu nobiliore expressaz sentimus, ⁊ videm⁹ differẽtiã in colorib⁹, idẽ testat bar. in trac. de insign. ⁊ armis. col. pe. in prin. vbi aureo colori primũ purpureo, bz azuro, tertiũ nobilitatis gradũ attribuit, ⁊ deniq; in singulis pene rebus, ab effectu vel a mã, vel vel a causa videmus causatas differentias, quos psequi tediosuz, potiusq; ingeniosum iudicaret, presertim cũ idipsum vel ipsa experiẽtia oi bus exploratissimum sit. ¶ Scdo mõ põt ꝯsiderari put cadit in hoibus ista nobilitas naturalis, ⁊ tunc dz intelligi naturalis. i. rõ ne naturali inducta. ⁊ de ista loquit phs. j. ethi. iiij. c. vbi dicit qd nihil aliud q̃ virtus ⁊ materia determinant seruum ⁊ liberũ, nobiles ⁊ ignobiles Et hoc mõ sumpta naturalis nobilitas est, quedã habitus electiuus in medio consistens circa ea que pertinent ad preesse vel dñari. Et de hac nobilitate hr in. c. nũq;. de vitijs. di.
6 lvj. ¶ † Politica seu ciuilis fm eundẽ Bar. vbi. s. col. ix. in prin. est qualitas illata per principatũ tenẽtẽ, qua quis vltra honestos plebeios acceptus ostendit, ⁊ ibi late sua diffinitionis verba prosequit nõ repeto. ¶ Dñs Abbas Panor. in. c. venerabilis. col. ij. post prin. de preb. aliter distinguẽdo nobilitatẽ quã fecerit bar.
7 in. d. l. i. C. de dig. li. xij. dicit † duplicẽ esse nobilitatẽ, seu bimẽbrẽ tm diuisionem nobilitatis ponit, quãdam dicens esse nobilitatem gñis, ⁊ in hac laudandi sunt parentes, vñ alibi si nobilis es lauda parentes, ⁊ et fortunã, que est ipse deus, cũ te ex nobilibus parentibus nasci voluerit, ⁊ de hac loquit Apuleius de deo socratis. si laudas aliquẽ, q; generosus est, parẽtes eius laudas. Et Sen. in hercule furioso, qui genus laudat suũ aliena laudat. ⁊ Iuue. saty. viij. Sed te censeri laude tuoꝝ Põtice noluerim, sic vt nihil ipse future laudis agas, miserũ est aliene incũbere fame. Ad hec bene facit prealleg. c. nũq;. de vitijs. Aliã dicit esse nobilitatẽ animi virtutibus causatã. Bal. in. l. nobiliores. C. de cõmer. ⁊ merca. quez refert simplr ⁊ sequit Fel. in. c. sup eo. ij. col. in fi. extra de testi. di
8 cit † tres esse nobilitatis spẽs. Prima stirpis ⁊ sanguinis. Scda virtutis. Et hãc vt verã nobilitatem phs amplectitur, precedẽtez vulgus, Tertia mixta de vtraq; ex precedentibus speciebus partem capiẽs, ⁊ hãc verissimã ceterisq; oibus elegãtiorez profiteor. ¶ Sed q; intẽtionis mee est dũtaxat tractare de his nobilitatis speciebus, per quas quis forinsecus, ⁊ apparenter dinoscit, ⁊ se cernit a plebeis. Ideo omissis his que tradunt per Bart. in prio ⁊ secũdo sue distinctiõis mẽbro, p faciliori ⁊ clariori introductõe materie, ex dictis oiũ quatuor species, ⁊ qtuor particularia membra ipsaz nobilitatez, de qua tractaturus sum diuidã, Ea. n. q̃que
9 † diuisim tradunt cõmodius, ⁊ facilius intelligunt, ⁊ pcipiunt. §. sz ne in primis. inst. de lega. ⁊ gl. in. l. j. ff. de exceptio. doli. Diuisio n. animũ legẽtis incitat mentẽ audiẽtis preparat ⁊ memoriã, artificiose corroborat, vt inqt gl. in. §. igit. in ver. partiri. in proe. insti.
10 Et diuisio est innumerabilis materiei breuis cõpositio. ¶ † Prima igit nobilitatis species hec est, que dr animi virtutibus causata. ¶ Scda sanguinis ⁊ gñis, a maiorib⁹ nostris originẽ ducta. Et de his duabus tm meminit domi. Ab. vbi. s. ¶ Tertia nobilitatis species, dicitur mixta animi ⁊ gñis, q; ab vtraq; partẽ sumit, argumẽto notatoꝝ p gl. in. l. imperiũ. ff. de iurisdictio oiũ iu dicũ, dũ loquit de mixto impio, rõnẽ assignãs cur mixtũ dicat, ⁊ de hac loquit et Bal. vt dixi in preallegata. l. nobiliores. dicens hãc ceteris lõge anteire. ¶ Quarta ⁊ vltia species nobilitatis est q̃ politica, seu ciuilis fm Bar. nũcupat in. d. l. j. q de ea late ibidẽ verba fundit ⁊ hec vt ibi profitetur Bar. interdiu virtutibus preclarisq; cãtur actibus, vitijs interdiu causantibus ad principis velle, ⁊ nutum, seu cuiusuis alterius auctoritatem habentis eandem conferendi conceditur. ¶ Ne igitur confuso, sed recto procedamus tramite, de prima animi nobilitatis specie, q̃ virtutibus causatur, tanq̃ de digniori videndum est. argumento gl. in. §. fina. institu. de iure natura, gentiũ ⁊ ciuili. in versi. ignorent. dũ vult ar
11 gumẽto sumpto ex illo tex. q digniora † preponẽda sint. ⁊ est glo. in rub. C. de senten. prefec. preto. aphric. Ad idẽ facit illud virgilianũ in buccolicis. ab Ioue principiũ muse ⁊c. ⁊ q notat gl. in. c. sedes apostolica. in ver. mitiores. extra de rescrip. inde dicit gl. in
12 §. aliam vero. argumento illius tex. instit. de bono. possessio. † qd digniores altiori loco sedere debẽt. ⁊ dicit. tex. in. l. ob carmen. §.

13 j. ff. de testi. q data testiũ paritate numeri. † digniores preferendi sunt, hinc dicit tex. in. l. procurator. vbi Bar. ⁊ doc. no. C. de edẽ.
14 q originalia † instrumentoꝝ debẽt stare apud digniorem. ⁊ in hoc dz anteferri dignior. ꝯcordat tex. in. l. fi. ff. de fid. instr. in. l. si q̃ sunt cautiones. ⁊ in. l. iiij. §. fi. ff. fami. hercis. ⁊ in. l. cum pater. §. pater pluribus. ff. de leg. ij. facit q dicit Bart. in. l. si vni. in. ij. q. ff. de re
15 iudi. q maior numerus dr respectu dignitatis. sic † digniores de capitulo lz sint quo ad numerũ minores. dicuntur tñ maiores pp dignitatẽ suã. ⁊ ceteris preferunt. q sane intelligẽdũ est vt ibi per eũ. Ad idẽ quod dicit tex. in. l. j. ⁊. ij. ff. de alb. scriben. vbi in descriptiones albi ptoris, nomina sunt inferẽda describẽdo fm ordi
16 nẽ dignitatũ suaꝝ, sic † digniores prio loco inscribendi. q facit ad modũ scribendarũ relationũ magnifici cõsilij. vt primo antiquior post dñm presidẽ tanq̃ dignior inscribat. argumẽto notatorum
17 in. l. cũ quid. ff. si cer. peta. deinde successiue. Et de † antiquiore intellige nõ etate sed creatione. vel alias declarat Fel. in rub. de maioritate ⁊ obedientia. col. j. ⁊ sequen. faciunt etiam ad premissa q̃ volunt Iacob. but. Alb. Bal. Sali. Ang. fulgo. ⁊ pau. de ca. in. l. maiorem. ff. de pac. ad idem quod dicit tex. ⁊ ibi not. Abb. in. c. dudũ. de elect. q electis duobus vno digno a minori parte capli, alio indigno a maiori. ille nihilominus prefertur qui dignus est facit tex. in. c. in nostra. ⁊ q ibi not. doc. de testi. text. in. l. j. ⁊. ij. C. vt digni. ord. serue. lib. xij. ⁊ de maio. ⁊ obe. c. j. ⁊ in. l. vnicuiq;. C. de proxi. sacr. scrini. ⁊ faciunt predicta ad qõnez quã attingit Io. fabri. in. d. §. aliam vero. due sunt vxores nobiliũ, quaꝝ vna tãq; nobilior vult prima sedere in ecclesia. ⁊ offerre. alia se preferri cõ
18 tendit. nobilior dat libellũ † nunqd possit agere q inhibeat minus nobili, ne prima sedeat, vel ne pria offerat, ⁊ concludit q sic. argumẽto predictoꝝ. dicẽs posse intẽtari iudicis officiũ sup hoc vt minor cedat maiori in sedẽdo, ⁊ in alijs. ⁊ q de digniori pmo loco sit habẽda ratio. facit tex. vltra premissa in pro. ff. §. fi. ibi. cũ oporteat prius aias q̃ linguas fieri eruditas, ex eo, q; anima dignior corpore sit. Jõ prius illã mãdat impator corporea lingua
19 erudiri bonisq; moribus ornari. † Ad idem tex. in capitulo cum infirmitas. de peni. ⁊ remissi. vbi mandatur animaz tanq̃ digniorẽ a medico spirituali curari anteq̃ corp⁹ a corporali, tãq; min⁹ dignũ. l. sancimus. C. de sac. san. ecc. facit et bonus tex. in. l. j. ff. de acquir. rer. domi. vbi de iure gentiũ primeuo. prius est querẽduz. q; magis dignũ. ⁊ ideo magis dignũ q; prius institutuz. vnde di
20 cit domi. in. c. j. prima distinctiõe. p gl. ibi. q ille of † dignior q est magis dignus rõne naturalis originis, et antiquioris, ideo preferendus. hac igit institutionis antiquioris ratione fratres predicatores precedunt minores. glo. in. c. j. quorũdã. in versi. predicatores. de elec. in. vi. ⁊ sequit do. abb. in capitulo. nimis praua. in primo no. ij. de exces. prelat. facit q; antiquior in dignitate preferendus est deci. plura adducens ꝯsi. clxj. col. j. vñ videmus. q vbi qd mixtũ est ⁊ cõpositũ ex duobus quorũ vnũ dignius est altero.
21 illud † mixtũ digniori attribuimus. lege imperiũ. vbi no. doc. ff. de iurisdi. om. iud. vbi qd participat de imperio ⁊ iurisdictione appellat mixtũ imperiũ. non mixta iurisdictio. q; dignius imperiuz hoc iõ licet in ecclesia dei sint plures ordines, ⁊ dignitates. c. cle
22 ros. xxj. distin. tñ † papa appellat se epm. eo q; in ecclesia dei nullus est maior ordo epali. secundũ gl. in proe. vj. in versi. eps. ⁊ di
23 cit gl. in. c. ij. in. gl. ij. de prebẽ. in. vj. q † epatus non est dignitas. sed dignitatũ culmen. plura alia cumulat ad hoc do. Ias. in. d. l. imperiũ. col. iij. aliquid. d. Philip. deci. in. c. quãto. in. ij. not. post Abb. ibi. de iudi. facit ad premissa qd dicit Bar. in. l. j. in. iij. no. ff. de pecu. dum no. ex illo tex. Illud esse premittendum qd maioris est ponderis ⁊ valoris. potius q̃ qd est minoris, facit q; a capite tanq̃ a digniori est incboandũ. l. si quis ex argẽtarijs. §. si initium. et. §. edere. ff. de eden. no. aret. per illum tex. in. §. añ heredis
24 insti. de leg. Quod autem † caput sit dignius ceteris membris. pbat tex. in lege cum in diuersis. ff. de religio. vnde dicimus capite dolente cetera membra languescere. c. ex merito. vj. q. j. facit etiã bonus tex. in. l. j. ⁊. ij. ff. de sta. homi. Et quod p illas. ll. no. Alex. in rub. ff. si cer. pet. col. i. post mediũ. ¶ Dicitur autem hec nobilitatis spẽs dignior ratione sue cause scilicet virtutis. argumen
25 to tex. in. §. penul. in aucte. de mona. facit quia † quanto subiectũ nobilibus est ipm quoq; pdicatũ nobilius est. ab. in. c. clerici. vbi doct. de iud. voluit aristo. li. j. de aia dicẽs. vna sciẽtia ẽ nobilior altera. vl nobilitate subiecti. vel pter certitudinẽ. ad hec facit q;
26 causatũ, ⁊ cã iudicantur ad patria. no. Pau. de cast. ⁊ Doct. in. l. maritus. C. de pcu. sed nihil dignius, nihil elegãtius virtute, cũ ⁊ ipse christus virtus dicat ⁊ dei sapiẽtia, qui in vtero virginis edificauit sibi domũ. c. nasci. lvj. dist. q̃ vt dixi causa est. ⁊ radix ipsi⁹ nobilitatis animi. ergo idẽ õ ipa nobilitate cãta dicẽdũ, est argu

mento dicte regul. vt ceteris dignissima dicat, fortificat ex alio.
27 nam† ab auctore efficiēte res denominat dignior, ⁊ actio. argumē to in. c. ij. qui de preben. lib. vj. ⁊. in. l. ij. ff. de alb. scriben. Sed ipse auctor Deus est. ⁊ causa efficiens ipsius nobilitatis animi. cū sit causa cause. scꝫ virtutis quā nemo nisi a deo assequi potest. vt voluit apostolus. ⁊ qui est causa cause est causa causati. l. ⁊ si amicis. cum similibus. ff. de adult. Igitur ⁊c. faciunt que infra dicentur in
28 materia prelationis. Ad idem qr† anima dignior est corpore. Jō quibuscunqꝫ rebus proponenda. l. sancimus. C. de sacrosan. eccl.
29 vnde dicit Bald. in. c. cum causam. l. j. col. iij. de testi. ꝙ † anima regit, conducitqꝫ corpus humanum, sicut patronus ⁊ exercitor, nauim, pater familias domum ⁊ familiam. Imperator exercitum sic principatū in corpus tꝫ anima ⁊ est regina, propterqꝫ sui supremam dignitatem habito respectu ad corpus dicit glo. in. c. ille qui hoiem in verbo, vincit. xxij. q. v. ꝙ maius damnum est in amissio
30 ne vnius† anime, ꝗ̄ mille corporum alleg. xxiiij. q. iij. si habes. qd autem sit dignior corpore, pbatur ex alio, quod dicit specu. in. tit. qui filij sint legitimi. col. iij. in princ. ꝙ ↄceptus in vtero matris ex
31 mulieris mēstruo nutritur. ea igitur ex rōne, ⁊ causa mulier † pregnans post triginta dies nō patitur menstruū. Quid igitur superberis homo tam vili immundissimaqꝫ re tui alitus principio. dicit enim Inno. viij. in libro suo quem de vilitate ⁊ miseria conditio
32 nis humane composuit. capitulo quarto. sanguinem † ipsum mēstruū sic detestabilem, ⁊ immundū. vt ex eius ↄtactu fruges non germinent, sed arescant, arbusta moriantur. si canes inde comederint in rabiem efferantur. In illa corruptione fetus ↄcepti viliū seminis ↄtrahunt vt leprosi ⁊ elephantiaci extunc nascantur, est aūt elephantia species quedā lepre sic ceteris animalibus. Cogitemus igitur quid sumus o miseri hoies. quid fuimus, ⁊ quid erimus, q corpus hoc nostrū fedissimū tot delicatis cibis mollibusqꝫ alim⁹ ⁊ tegimus vestimentis, tāta curiositate circa illud vilissimū attendentes, anima ipsa nobilissima postposita, que nō sic eo vilissimo ꝑpter nobilitatem quo corpus humanū fruit cibo. Sed tm̄ super
33 no celestiqꝫ alimētatur. Unde sicut ipsa anima est vita corpis † sic deus est vita ipsius anime. de peniten. dist. j. resuscitatus. §. v. ante ꝗ̄. Discamus ergo nos cognoscere sic gloriā nostrā reprimere cōsilio bernardi freti. sic inquientis. multi multa sciunt stulte cogno
34 sce teipsum† qr multo laudabilior ⁊ melior es si teipsum cognoscis, quam si te neglecto cognosceres cursus sydeꝝ vires herbaꝝ cōplexiones hoim, naturas animaliū, omniūqꝫ celestium ⁊ terrestrium scientiam obtineres. refert Jo. fabri in proe. insti. colum. j. vnde Aug. lib. iij. de trini. laudabilior est animus cui nota est infirmitas sua. ꝗ̄ qui ea nō respecta vias syderum scrutatur ēt cognituꝛus eas, aut qui iam cognitas tenet, ⁊ dicit Bernardus super cantica omelia. xxvj. superbiam tibi parit ignorantia tui. cum meliorem quam sis decepta ⁊ deceptrix tua te cogitatio esse mentif. Quod si fecerimus ipsius corporis vilitatem, ⁊ animi nobilitatem facile perpendemus, ⁊ cum hieronymo in proe. biblie prope finem dicemus tale quid in hac valle miserie niti quod nos in celis comitetur nobiscumqꝫ perseueret. Eum etenim insanum itinerantem dicit, qui vltra quibus pro voto in termino abundabit. ¶ Et ꝙ sit nobilior ⁊ dignior anima corpore etiam quibuscunqꝫ rebus probatur ex alio. Nam ipsius iniuitu omnia creata sunt a deo. Indiesqꝫ natura producit. l. in pecudū. ff. de vsur. sumendo ibi hominem pro interiori hoie non exteriori, vt sumit ⁊ declarat hieronymus in epis. j. ij. parte char. j. ⁊ seq. facit bonus tex. in. c.
35 sedula. xxxviij. distin. ⁊ in. c. percipimus. xij. q. j. † Ratione etiam loci creatiōis, cū in celo aia deo creetur. dicitur ipsa dignior ⁊ nobilior. sicut quem digniorem dicimus ratione sue patrie ⁊ loci originis. l. quod si nolit. §. emancipia. ff. de edil. edi. fm̄ vnum intellectum quem dat gl. ad illum. §. in auct. de referen. col. ij. in fi. in verbo ex patribus pro hoc. c. quādo episcopus. in verbo patriam. vbi gl. no. xxiij. di. ⁊ quod no. gl. in. c. tolerabilius. in verbo lupanaria. xxxij. q. v. duꝫ not. ex loco qnqꝫ presumi contra aliquē quādoqꝫ pro aliquo. ⁊ ideo dicit Bar. in. l. j. per illum tex. C. de alex. j. lib. xj. quod melius est esse mediocrem ciuem vnius nobilis ciuitatis, quam esse maiorem vnius modice ciuitatis. Et faciunt versus illius poete inquientis. Quantum corporeis bona spiritualia rebus terrenisqꝫ valent illa superna magis. Cum igitur anima sit rebus quibuscunqꝫ dignior vt probauilate. ⁊ virtus dꝛ impressa ipsi anime ⁊ connexa sic qu od ab ea characteris ad instar euelli non potest immo dicebat apostolus ad hebreos relatus. in. c. illa anima. de peniten. dist. ij. quod illa anima a deo compungitur, que habet in se virtutum gratiam renitentem splendoremqꝫ pietatis. dicendum est ipsam virtutem ratione tante connexitatis eodem dignitatis ⁊ preeminentie debere frui priuilegio, quo ipsa

anima (vt predixi) potitur. sic ceteris quibuscunqꝫ rebus preponē
36 dam. † cum connexorum par sit equaleqꝫ iudicium. l. quid ergo. §. iudicio. ff. de contra. ⁊ vtili act. tut. Et ideo quantuncunqꝫ dispēsationes sint odiose, vt not. glo. in. c. ordinarij. in ver. dispensationes. de offi. ordi. lib. vj. Ideo restringende. l. cum quidam. ff. de li
37 ber. ⁊ post. tn̄ † dispensatio a ratione cōnexitatis extenditur ad cōnexa secundum gl. Inno. in. c. qr in tantum. ⁊ ibi. d. Abb. not. de prebē. hinc consueuit Pau. de ca. in consi. xxx. quod procurator ponens manum ad connexa mandato, non dicitur excedere fines mandati. faciunt plura per. d. iaf. adducta. in. l. j. col. ij. in prin. C. de transac. ⁊. in. l. admonendi. col. v. ff. de iur. iur. per Fel. in. c. trāslato. col. iij. de constitu. ⁊ in. c. causaꝫ que. col. ij. ⁊. iij. de re iudi. faciunt que dicit idem Fel. in. c. super literis. col. ij. vers. limito. ij. de rescrip. are. in. l. gallus. §. et quid si tantum. col. iij. in fi. ⁊ sequent. de liber. ⁊ post do. Jaf. in. l. sed si plures. §. j. col. j. ⁊ seqq. ff. de vulga. ⁊ pupil. facit tex. in. l. proculus. ⁊ quod ibi not. per illuꝫ Bar. ff. de vsufruc. ⁊ in. l. vulpianus. in fi. ff. de excusa. tut. ⁊ in. l. possessionum. C. commu. vtr. iudi. ⁊ quod not. glo. in clemen. j. in ver. deputatis. de test. Ex quo itaqꝫ ratione vnionis, ⁊ connexitatis (vt probaui) virtus est dignior quacūqꝫ re, sicut dignior est anima cui coheret dicendum est conclusiue ipsam animi nobilitatem virtute causatam. digniorem ceteris quibuscunqꝫ speciebus esse. cum (vt ꝑdixi de causato ⁊ cāute idē sit iudiciū. d. l. maritus. C. de. pcur. fa
38 cit qr† accessoriū sequit naturā principalis. l. cū principalis. ff. de reg. iur. c. qd in dubijs. de ↄse. ec. vel alta. vbi no. gl. pulcre Alex. in. l. j. §. si vir. col. iij. ff. de acqr. poss. do. Jaf. in. l. principalib⁹. col. iij. ff. si cer. pet. in. l. eius qui in prouin. ver. quas vero. col. j. in. iiij. not. eod. titu. in. l. huiusmodi. §. legatuꝫ. col. fi. ff. de leg. j. ⁊ in. l. sub pretextu. la. j. col. fi. C. de transac. ⁊ in. l. non dubium. col. penul. C. de legi. faciunt plura per do. Fel. cumulata in. c. super literis. col. x. in prin. de rescrip. ⁊ in. c. auditis. col. j. versi. quarta declaratio. de prescrip. ad idem tex. in. l. si stipulatus. ff. de vsur. ⁊ que de stipulatione cumulat. d. Jaf. in. l. cum mota. C. de transf. ⁊ in rubr. ff. de ver. obli. post Alex. ⁊ doct. ibi facit bonus tex. in. l. fi. C. de non nu
39 me. pecu. vbi † iuramentum tanquam accessorium sequitur naturam contractus super quo interponitur tanquam sui principalis. de quo tamen plene per Alexandrū in lege stipulationes non diuiduntur. col. x. in tertia falentia. ff. de verbo obligat. d. Jaf. in lege si conuenerit. col. iij. ff. de iurisdic. omnium iudic. in. l. iubemus. colum. iij. C. de testa. ⁊ in. l. si insulam. col. xx. in fi. ff. de verbo. obliga. ⁊ per. d. deci. plura alia cumulantem. in consil. xviij. col. fin. in fi. ¶ Cum ergo ipsa animi nobilitas sit accessoria anime, a qua inde suum nomen assumit, merito illius anime dignitatem naturam ⁊ conditionem sequi debet, sic dignior ceteris nobilitatibus iudicanda habito (vt predixi) respectu ad suam causam connexitatem, dependentiamqꝫ, ⁊ accessionem, quam habet, cum anima rerum omnium (vt probatum extitit) dignissima, fortificatur ex
40 alio predicta conclusio. nam † honestas species est virtutis. Sed in qualicunqꝫ dispositione quantuncunqꝫ generali intelligit semper exempta honestas, quibuscunqꝫ rebus quasi dignior anteferenda. secundum Bald. in lege quod ex liberta. C. de ope. liberto.
41 Ideo † domini terrarum non possunt cogere subditas suas, vt vadant ad tripudianduꝫ in castro, quia ab omni superioritate ius honestatis intelligitur esse exemptum. ita Bal. in loco preal. quē simpliciter refert, ⁊ sequitur domi. Jaco. in tracta. suo de homagijs. colum. fina. ⁊ facit textus in capit. primo de iureiurando. li
42 bro sexto. facit quia † honor quibuslibet rebus est anteferendus. lege iulianus, vbi not. ff. si quis omis. cau. testa. quem ad hoc allegat do. Jaf. in lege reperenda, vbi idem etiam not. per illum text. in tertio nota. C. de iusti. ⁊ iud. lege admonendi. colum. xiij. in fine. ff. de iureiuran. Bald. in capitu. ex ratione. secunda de appella. vnde dicit textus in lege miles. §. socer. ff. de adulter. Uerecundum esse honorem suum inultum relinquere. Et dicit textus in capitu. nolo. xij. q. j. ꝙ is crudelis est. qui famaꝫ suā spernit, ⁊ adeo
43 † honor, et honestas habendi sunt pretio. vt pari passu cum vita ambulent lege iuxta. ff. de manumis. vindi. ideo sicuti ille infamis est de iure qui vitam sponte periculo exponit. lege prima. §. bestias. ff. de postu. ita ⁊ qui famam exponit. Hoc ideo infames sunt isti scenici. lege secunda. §. ait pretor. ff. de infa. facit quod dicit domi. Abba. in capitu. magne. colum. penul. de voto. ⁊ tullius per praticum papiensem relatus in forma libelli quo agitur vt rescindatur sententia. in principio dicens. Cadit in virum bonum fallere, mentiri, criminari, precipue emolumenti sui causa. Nil profecto⁹ minus est nec ergo vlla res tanti, aut commodum vllum tam expetendum. vt viri boni, ⁊ splendorem, ⁊ nomen amittas. Quid est enim quod afferre vtilitas ita tantum possit quantum auferre

si boni

si boni viri nomen eripuerit fidem iustitiam detraxerit. Quid
enim interest vtrum ex homine, si quis conuertatur in beluam, an
hominis figura immanitatem gerat belue. Si igitur honestas, et
honor, qui sunt dumtaxat virtutis partes, ceteris rebus antepo-
nantur. a fortiori ipsa nobilitas cuius causam dicemus ipsa virtutem,
que ex omnibus suis partibus consistit. proculdubio pre-
cellere et anteponi debere. argumento aucten. multomagis. C. de
sac. san. eccle. et quod per illam no. Bal. in auc. res que. in. ij. colum.
.C. commu. de lega. in lege affinitatis, circa fin. C. commu. de suc-
cess. in lege pro hereditarijs, in tertia columna. C. de heredita.
actio. in lege cum proponas, in. ij. columna. circa finem. C. de nauti.
feno. Et Paul. de cast. in lege maritus. C. de procurat. facit vlti-
44 mo † quia causatum recipit priuilegium propter causam sue cause, tex.
est in lege prima. ff. solu. matri. vbi dos causata a matrimonio si-
ne quo alias dici non potest, lege tertia. ff. de iur. dot. et declarant
domi. Jaso. et alij in rubrica eodem titulo. ff. solu. matri. columna
prima priuilegium assequitur propter fauorem reipublice, cuius
interest ciuitates repleri liberis hominibus qui fauor ipsius ma-
trimonij dotem causantis causa est impulsiua, cum per ipsum ma
trimonium mundus artificiose confirmetur, vt dicit text. in auct.
de nupt. in principio. Unde huius intuitu metellus numidi-
cus censor romanus secundum quod refert gellius noctium attica.
libro primo capitu. sexto, incipiente multis etc. homines inuita-
bat ad nubendum, inquiens. Saluti perpetue potius quam bre-
ui voluptati consulendum vt ciuitas etiam liberis repleatur ho-
minibus dicta. l. prima Cum igitur vt predixi. virtus sit causa no
bilitatis animi, et deus sit virtutis causa. Immo ipsa virtus di-
cto capitu. nasci. lv. distin. eam merito dicere debemus assequi pri
uilegium et dignitatem ab ipso deo authore, et causa sue cause, vt
dicamus eam ceteris paribus tanto digniorem alijs nobilitatis
speciebus, quanto dignior est ipse deus ceteris animantibus,
tam celestibus quam terrestribus. Premissa in virtutis laudem
45 dicta sint, ad generosos incitandos animos, cum † virtus lauda
ta crescat, teste ouidio in libro de ponto, libro quarto, elegia secun
da. Excitat auditor studium laudataque virtus Crescit, et immen-
sum gloria calcar habet. Et prius in epistolis ait epistola. lxx. in
46 fin. Est enim laus virtutis excitamentum. Ea igitur † virtutis lau
de excitati, eam voluntatem animo propositoque amplectamur et
viriliter amplexam teneamus, consilio lactantij firmiani, diuina-
rum instit. libro primo freti. sic inquientis, virtus enim colenda
est non imago virtutis, et colenda non est sacrificio aliquo thure,
aut precatione solenni. Sed voluntate sola, atque proposito. Nam
47 quid est aliud colere † virtutem, nisi eam comprehendere animo,
aut tenere. Illa namque (vt dixi) nobilitatem nobis parit immo
immortalitatem, et alia quam plura bona secundum lactan. diui-
na institu. libro tertio, ita dicentem Seneca nullum esse aliud vir
tutis primum quam immortalitatem fatetur, laudans virtutem
in eo libro, quem de immatura morte descripsit. Una inquit res
est virtutis que nos immortalitate donare possit, et pares facere
dijs. Sed et stoici quos sequutus est negant sine virtute effici pos
se quenquam beatum. Ergo virtutis premium beata vita est. Si
virtus (vt recte dictum est) beatam vitam facit, non est igitur
(vt aiunt philosophi) propter seipsam virtus expetenda, sed pro
pter beatam vitam que virtutem necessario sequitur, voluit idem
seneca in epistola. lxxxviij. dicens, virtus extollit hominem, et su-
per astra mortales collocat, nec ea que bona, aut mala vocantur
aut cupit nimis, aut expauescit, et in alia epistola. lxxv. sic ait vir-
tus regna, vrbes prouincias temperat. fert leges, colit amicitias
inter propinquos liberosque dispensat, officia modo arcto fine cir
cundat, paupertatis, exilij, orbitatis, non tamen minor est si ex al
tiore fastigio in priuatum, ex regio in humilem subducitur, ex pu
blico et spatioso rure in angustas domos vel angulos coit, vnde
aristo. libr. septimo ethico. homines dij dicuntur fieri propter vir
tutem. Causat etiam amicitiam inuisorum et incognitorum, secun
dum tullium. lib. j. de amicitia. nihil virtute amabilius. nihil est quod
magis alliciat ad amandum, quippe cum propter virtutem, et pro-
bitatem, et eos quos nunquam vidimus quodammodo diligamus
Sequitur Pius maximus epistola. lxxxiiij. his verbis. Nam virtus
huiusmodi est, vt et quos nunquam vidimus amare nos faciat,
hinc veteres illos fabios, scipiones, fabricios, ceterosque virtute pre
stantes qui multis ante nos seculis vitam exuerunt etiam mor-
tuos diligamus, sicut fundatores nostre fidei, vel apostolos vel
martyres, singulari deuotione et affectu veneremur virtus namque sui
natura amabilis est vitium vero odibile, eam igitur colamus,
amemus, et intueamur virtutem vitio postposito, obiecto et procul
a nobis demissa. Redeundo itaque ad principale intentum, cir
ca nobilitatem animi quid sit, et qualis sit eius diffinitio, illud sa-
tis colligi potest ex dictis infrascriptorum philosophorum et sapien
tium, in tertia parte, dum concludunt qualiter quis nobilis fiat, et
quis vere nobilis dicatur, et que vera dicatur nobilitas. ex quo-
rum dictis talis animi nobilitatis diffinitio potest accommodari.
48 † Nobilitas animi nihil aliud est quam dignitas, et splendor quidam
ex virtutis amore, prosecutione, et obseruatione procedens. vnde
Antisthenes philosophus scripsit eodem sibi nobiles videri, et vir
tutis studiosos, qui virtuti inseruiunt, obsequuntur et insudant in sola
virtute nobilitatem constituens stoicorum opinionem sectatus,
qui solos sapientes, et virtuosos nobiles esse volunt, vt infra la-
tius dicetur preallegato loco. secundum que alia potest huius spe
49 ciei nobilitatis diffinitio colligi. † Generis nobilitas est quali-
tas quedam siue dignitas proueniens a coruscatione clari san-
guinis, a parentibus originem sumens, et in liberos legitimos per
carnem continuata, ita diffiniebat landulphus et cardinalis. in
clementina secunda. in princip. de senten. excommunicatio.
50 † Mixta scilicet animi, et generis est qualitas quedam proueniens
a coruscatione sanguinis a parentibus originem sumens virtuti-
bus inde probis, accommendatis moribus illustrata. Et hec vt
dixi ceteris omnibus tanquam excellentior, prestantior, elegantiorque
anteferenda est, argumento not. in auctenti. itaque. C. commu. de
51 succes. et in. c. primo. de treuga. † Politica seu ciuilis est, vt su-
perius memini post Bartol. in dicta. l. prima qualitas siue digni
tas quedam collata per principem seu principatum tenentem
52 qua quis vltra plebeios honestus ostenditur. † Et differt hec a
prima scilicet animi, quia potest habere initium suum a causa, seu
bona, seu mala, iusta, vel iniusta, equa, vel iniqua, virtuosa seu vi-
tiosa ad principis conferentis nutum. vt voluit Bar. in. d. l. j. co-
lum. ix. ad fi. C. de digni. lib. xij. Quinimmo fortius dixit pius
pontifex maximus epistola sua. cxiiij. ad Marianum socinum. in
nobilitate multi sunt gradus mi mariane, et sane si cuiuslibet ori
ginem queras, sicut mea sententia fert, aut nullas nobilitates in-
uenies, aut admodum paucas, que sceleratum non habuerint
ortum cum enim hos dici nobiles videmus qui diuitijs abundant
diuitie vero raro virtutis sunt comites, quis non videt ortum no
bilitatis esse degenerem, hunc vsure ditarunt, hunc spolia, sedi-
tiones, proditiones alium, hic beneficijs ditatus est, ille adulatio
nibus, huic adulteria lucrum prebent, nonnullis mendacia pro-
sunt. quidam faciunt ex coniuge questum, quidam ex natis, ple-
rosque homicidia iuuant, rarus est qui iuste diuitias congreget, ne
mo falcem amplum facit nisi qui omnes metit herbas. Congregant
homines diuitias multas, nec vnde veniant, sed quam multe veniunt querunt.
Omnibus hic versus placet. Unde habeat querit nemo, sed opor
tet habere, postquam vero plena est archa, tunc nobilitas posci-
tur, que sic quesita nihil est aliud quam premium iniquitatis, ma-
iores mei nobiles habiti sunt, sed nolo mihi blandiri, non puto
meliores fuisse pauos meos alijs quos sola excusat antiquitas,
quia non sunt amplius in memoria eorum vitia, mea sententia ne
mo est nobilis, nisi virtutis amator, non miror aureas vestes,
equos, canes, lautas mensas, ordinem famulorum, marmoreas
edes, villas predia, piscinas, iurisdictiones, syluas, nam hec om-
nia stultus assequi potest, quem si quis nobilem dixerit ipse fiet
stultus. Hec ille, cuius ex verbis satis constat aperte, eam quam
predixi animi nobilitatem veram nobilitatem esse, ceteris abie-
ctis respectiue, tanquam vt plurimum ex causa originem trahen
tibus, ipsa sola animi nobilitate a virtutibus sui exordium, fun
damentumque sumente, vt dixi. Differt etiam ipsa politica nobili-
tas a secunda specie, quia illa natiua, secundum Bartbol. in di-
cta. l. prima columna antepenultima hec datiua seu imposititia
ab euentu, differt etiam a tertia, quoniam illa partim natiua, et ab
vtero progreditur, partim ex virtuosa, et honesta causa, hec autem
et datiua, et ex inhonesta causa procedere potest ad principis nu-
tum, vt dixi. Ex quibus omnibus apparet, quomodo inter se ad
inuicem diete quaternarie nobilitatis species discrepent.

SVMMARIVM

1 Diuisio ad intelligentiam confert.
2 Nobilis sola animi nobilitate illustratus, an prefertur nobili san
guine, vel animo et sanguine, an illi qui ciuili solum est decora-
tus et. j. sub nume. sequen. et nume. 14. et nume. 40. vbi late di-
stinguit.
Ueritas magis per argumenta elucescit.

4 Nobilitas est filia scientie, que hominem nobilitat.
Nobilis non debet dici natus ex nobili prosapia nisi moribus polleat.
5 Nobilis non est quis ex genere, nisi ex presumptione.
6 Expressum facit cessare tacitum, ⁊.j.nu. 8.
7 Masculinum non concipit femininum vbi dispositio discretiue loquitur de masculo de per se, ⁊ de femina de per se.
9 Substitutus prefertur coniuncto volenti per ius accrescendi venire ⁊ quare.
Jus accrescendi expressum, facit cessare tacitum.
10 Expressi maior est virtus quam taciti.
11 Veritas magis ꝙ fictio attenditur dato eorum concursu.
12 Mores boni nobilitati preferuntur.
13 Mulieres nobiles minus honeste ad probandum virginitatem non admittuntur.
Litterati nobilibus equiparantur.
15 Litterati eorum doctrina mundum illuminant.
Litterate persone sunt stelle celi.
16 Argumentuz ab ordine littere summi potest ad alicuius questionis determinationem.
Voluntas disponentis ex ordine littere colligitur.
17 Delegatio ex quibus verbis personalis cognoscatur.
18 Instrumenti prioritas ex quibus arguatur.
19 Argumentum ab ordine littere in materia prelationis valet.
20 Dignior est qui primo nominatur.
Maior presumitur, qui primo nominatus est.
21 Argumentum ab ordine rubricarum validum est.
22 Nobilitate politica munitus an sit ceteris preponendus.
Receptus in canonicum auctoritate pape prefertur ceteris ⁊.j. numero. 25.
23 Doctor siue miles a principe creatus ceteros precedere debet ét tempore anteriores, ⁊.j.nume. 42.
Limita vt ibi.
Imperator solo verbo doctorem facit.
24 Legatum factum alicui cũ doctorabitur intelligitur examine precedente rigoroso.
26 Honoratus a principe est ab omnibus honorandus.
27 Nobilitate animi ⁊ generis decoratus an ceteris preponendus sit, ⁊.j.nume. 34.
28 Comes ⁊ baro comiti tantum, vel baroni tantum preferri debet.
29 Doctor ⁊ miles simplici militi preferendus est.
Doctor debet preferri scolari non doctorato quantuncunq; docto. ⁊ litterato ⁊ animi nobilitate munito.
30 Doctor generosus alium genere debiliorem precedere debet.
31 Vincula tria duobus sunt fortiora.
Nobiles genere ⁊ litterati viri in capescendis canonicalibus eq parantur.
Nobilis moribus est preferendus nobili genere tantum sed genere ⁊ moribus prefertur nobili moribus tantum.
32 Doctor in vtraq; censura prefertur doctorato in vna tantum.
33 Rationes due vincunt vnam.
Glo. due vincunt vnam.
34 Geminatio actuum vel verborum multum operatur.
Doctoris dictum secundum legem quam allegat intelligi debet.
Referens intelligi debet secundum id ad quod fit relatio.
37 Peccator ad prelaturam quare non peccatori pferatur.
38 Peccati imunes gratiã vberiorẽ habebunt his qui peccauerũt.
39 Distinctionis effectus.
40 Distinctio in materia prelationis.
41 Doctor etiam ignobilis primo creatus antecedit alium secundo creatum ét nobiliorem vide.j.nu. 118. vbi videt̃ ꝯrium dicere.
Limita vt ibi.
43 Doctor qui est principis consiliarius omnibus preferẽ, ⁊ quare.
44 Cardinales in curia residentes digniores sunt extra curiam residentibus.
Imperator suos patricios patres appellat.
45 Milites ad principis latus militantes ceteris digniores sunt.
46 Idoneor alijs quantũcunq; nobilibus in officijs ⁊ beneficijs preponendus est.
Idoneor licet non antiquior in dignitatis promotione elligitur.
47 Beneficio de psona, ⁊ nõ psone de beneficio ꝓuidendum est.
48 Leges aranearum telis similes sunt.
49 Persone idoneitas ex quibus cognoscatur.
Nobilitas generis quando sit preferenda scientie in ecclesijs, diuitie quando preferantur scientie.
Theologus quando cononiste preferatur in ecclesijs.
50 Ecclesie res quando de nouo infeudari laico possint.
51 Carbunculus iacintho prefertur.
52 Saul post asinas fuit in regem assumptus.
53 Dauid post fetantes in iudeorum regem fuit ellectus.
Actio melioris vite nõ gradus elegãtior apud deũ cõprobatur.
54 Personarum acceptio non est apud deum.
Christus nobiles etiam ⁊ potentes ad regimẽ ecclesie assumpsit videlicet bartolomeum ⁊ paulum.
55 Miles doctori preferendus est in actibus militaribus.
56 Negotij ⁊ personarum qualitas attendenda est.
Ex qualitate contractus verba accipi debent etiam contra propriam significationem.
57 Expertis in arte standum est illisq; negotium committenduz est.
Vulnus an sit mortale recurrendum est ad medicos.
Virginitas probatur per matronas honestas.
Deceptus in ludo probat per barros talem deceptionem.
58 Nobilis genere presumitur magis idoneus ad rem militarem.
59 Idoneores preferendi sunt.
60 A iuris cõmunis regulis receditur ob alicuius viri excellentiaz.
61 Scolaris valde doctus an pferrat̃ doctori indocto. ⁊.j.nu. 109.
62 Doctores seniores regulariter preferendi sunt.
63 Doctores doctiores alijs senioribus preponendi sunt.
Damnatus ad bestias si vtilis est reipublice ad preces populi libeari debet.
64 Dispensare cogitur episcopus super irregularitate fauore publice vtilitatis.
65 Literati ad pluralitatem beneficiorum ob vtilitatem ecclesie extolluntur.
Literati sunt stelle ecclesie.
Virtutum prestantia ⁊ non ordo attenditur.
66 Origo in militia non attenditur sed fortitudo.
Minori quandoq; reuelatur quod maior nescit.
67 Spurij licet ad decurionatum non admittuntur tamẽ ob eorum virtutes ⁊ merita admittuntur.
Spurij etiam ad papatum admittuntur.
Virtutes faciunt idoneum qui minus erat idoneus.
68 A iuris regulis ob vite integritatem receditur.
69 Causa iusta interueniente a regulis iuris cõmunis receditur.
70 Dispensari potest cum monacho professo ex causa iusta vt religionem exeat.
A iuris communis regulis receditur ob tyrãnidem ⁊ potentiam aduersarij.
71 Procurator iusta causa interueniente mutat, ea que a domino sunt specialiter prouisa.
Inferior legem superioris tollere non potest.
72 Hominum voluntates ⁊ opiniones varie sunt.
Nobilitas in quibus consistat.
Virtus sola est nobilitas.
74 Mulier plebea habens mores bonos prefertur nobili non habẽti bonos mores.
Peripatetici summum bonum in virtute posuere.
Nobilitas summa apud deum est, esse clarum virtutibus.
75 Nobilitas maior est quam quis sibi acquisiuit virtute ea quam ex successione habet.
76 Doctor quare militi preferendus sit.
77 Virtute propria acquisitum firmius est ꝙ aliunde quesitum.
78 Dignitas quam quis per alium habet fortior est, quam illa quaz quis per se habet.
79 Nobilitas ꝙ filia habet ab origie est fortior illa ꝙ hz a marito.
Laudari nec vituperari debemus in pueniẽtibus a natura.
80 Meũ magis dicit esse qd acqsiui ꝙ qd p successionem habui.
81 Princeps non potest donare de rebus sui principatus quando donatio esset magni preiuditij regno suo.
82 Quid de acqsitis sua virtute ꝓpria in piudiciũ regni ⁊ successoꝝ.
83 Filij paterna nobilitate splendidiores redduntur.
84 Nobilitas perfecta que dicatur.
85 Actus virtuosi quot requiruntur vt nobilitatem quis assequi dicatur, ⁊.j.nume. 92.
86 Mercator vt quis dicat̃ nõ sufficit ꝙ semel emerit aut vendidit.
87 Mercator vt dicatur mercator an sufficiat quod sit matriculatus ⁊.j.nume. 91.
Limita vt ibi.
Scolares non studentes licet sint in matricula descripti scolariũ priuilegio non gaudent.
89 Milites non exercentes militiã nõ gaudent priuilegio militum.
90 Clerici nõ huiẽtes i diuinis fruct⁹ bñficioꝝ ñ lucrãt, imo ad eoꝝ restitutionem

180 Verba a peritis plata fm modū loquēdi pitoꝝ sunt itelligēda.
181 Menti potiusq̄ verbis contrahentium adherendum est.
182 Verba in dubio secundum modū et communem vsum loquendi sunt intelligenda.
183 Princeps presumitur omnia iura in scrinio pectoris habere.
Rescriptū ex mente rescribentis interpretationem recipit.
Nobilium mentio si fiat inter contrahentes vel priuatas personas quomodo sit interpretatio fienda.
184 Nobilitas viri p matrimonium vxori queritur.
185 Uir et vxor sunt vna et eadem caro.
186 Uxor ob mariti nobilitatē ad onera patrimonialia non tenetur.
187 Priuilegiū qs rōne adiūcti ꝯsequitur. quod p se nō ꝯsequeret.
188 Uxor de familia viri esse dicitur.
189 Mariti infortunia vxori dicuntur esse communia.
190 Uxor per viri dignitatem illustratur.
191 Mulier naturalis tantum si nubat viro legitimo et naturali legitima redditur.
192 Maritus an teneatur vxorem suaꝫ dominā appellare.
Doctor vel miles nō tenetur vxorem suā dn̄aꝫ appellare.
Nobilitas, quam vxor a viro recipit quantum duret.
193 Nobilis mulier nubens plebeo nobilitatem perdit.
194 Idem si impudice viuat.
195 Maritus plebeius mulieris nobilitate non nobilitatur.
196 Maritus est caput vxoris.
197 Accessoriū naturā sui principalis sequit̄ et non econtra.
Dignitas vxoris viro communicatur.
198 Mater an ex filij nobilitate nobilitetur.
199 Nobilis quis efficitur per feudi nobilis adeptionem.
Feudum nobile quod dicatur et .j. nu. 200.
200 Feudum nobile suum nobilitat possessorē et .j. 203.
Feudum nobile an appelletur solum illud quod est antiquum.
Feudum aliud nobile, aliud minus nobile, aliud aliqualiter nobile, et aliud ignobile.
202 Feudi nobilitas ex concedentis qualitate dijudicatur.
204 Consequēti concesso sequitur necessarium antecedens.
205 Papa si bn̄ficiū incapaci ꝯferat cū eo dispensare videtur.
206 Feudum antiquum multum ad nobilitatem confert.
207 Domini locoꝝ nobiliores efficiunt̄ p nobiles subditos.
208 Domini terrarum debent suos subditos benigne tractare aliter eorum dominio priuari debent vt .j. nu. 210.
209 Principis interest diuites subditos habere.
211 Dux Rex Marchio vel comes qui dicantur.
Comites palatini nō dicunt̄ ꝑprie comites sꝫ abusus et .j. n. 213.
Nec statuta de comitibus disponentia eos cōprehendunt.
212 Statutorum verba proprie summenda sunt.
214 Fratrum appellatione simpliciter non veniunt patrueles.
215 Regnum quod dicatur perfectum.
216 Princeps quis dicatur.
217 Baro quis dicatur.
218 Feudo perpetuo inuestiti pn̄t oia q̄ Imperator in toto orbe.
219 Nobilitas sine diuitijs pene mortua est.
220 Clericus ex eo ꝙ clericus nobilitatur et nu. seq.
222 Clericus dicitur esse miles celestis militie.
223 Primogenitus nobilis quis dicatur esse, an natus ante quesitam an post quesitam nobilitatem.
224 Filius Regis an dicatur is, qui natus est anteq̄ pr̄ esset rex.

¶ Tertia pars.

1 Ua quidem Nobilitate sic in partes et species † gratia cōmodioris intelligētie diuisa, argumento text. in §. sed ne in primis, insti. de leg. et in lege caius. §. titius. ff. de leg. secundo deueniendum est ad tertium politicum. s. qualiter introducat̄ ipsa nobilitas, et vnde originē sumat, qs ve nobilis dicat̄. ¶ Priusq̄ tn̄ ad id ꝑueniā interserendū duxi (iudicio meo) satis ordinate vnā q̄stionē notabilem et vtilē, vcꝫ † qs illoꝝ nobiliū anteferri debeat data tp̄is paritate in bn̄ficijs obtinēdis, honoribus, ꝑeminētijs, aut dignitatibus, an sola ai̅ nobilitate lustratus, an sola sanguis seu generis, an q mista. s. ai̅ et generis, an vo q politica seu sola ciuili nobilitate decoratus est. Sic ꝙr̄ q ꝑmissaruꝫ
3 specierū dicat̄ ceteris clarior elegātior ve, et anteferenda. ¶ † Arguēdo ad partes, qm̄ magis ex eo veritas in lucē ꝑdit lege munerū. §. mista. ff. de mu. et hon. primo dicendum videtur, nobilem sola ai̅ nobilitate anteferenduꝫ cuicūqꝫ vnica tantū ex reliqs nobilitatis speciebꝰ ornatus, propter ea q̄ cōmuniter cōcludūnt pbilosophi, et sapiētes, vt videbimus latissime infra in tertia parte. Solam virtutem nobilitatem esse, ipsamqꝫ virtutis nobilitatem, quā alio nomine supra animi nobilitatem dicimus inter ceteras primatum tenere, et .s. probaui, in versi. dicitur autem. Si primatū, ergo qui illa potitur etiam anteire, et inter ceteros primatum tenere debet, ipsisqꝫ omnibus anteferri, argu. text. in capitu. quoniā vetus, et quod ibi per glo. not. in ver. inuidia. xxiij. q. j. facit quod dicit petrarcha, et ab alio sapiente didicit. Quanto sit nobilior rusticus vir fortis, quam ignauus nobilis, illud nobis aperte demōstrat, si recte pensamus quanto sit melius nobilitatem fundare q̄ euertere, facit bonus text. in capi. nunquam, de vitijs. lvj. distin. et in capi. illud autem. xl. distin. ibi, nisi generis nobilitate. Sed virtute vnusquisqꝫ etc. optime facit quod dicit Cyn. in l. quisquis. C. de postul. quem refert et sequitur roma. consil. dcxliiij. Dum vult ꝙ nobilis propter scientiam, et sic nobilitate animi preferatur in sessionibus, nobili nobilitate generis. Et dum roma. alle. Cy. in. l. quisquis, voluit allegare, in. l. prouidendum, vt alibi allegat ipse ad hoc propositum, in. l. si vero. §. de viro in. ij. fallē. ff. solut. matrimo. Accedat quod pulchre voluit sali. in. d. l. prouidendum.
4 † ꝙ nobilitas est filia scientie, subdens ꝙ scientia nobilitat hominem exterius, et interius, interius, q2 nobilitat intellectū, et illū clarum reddit, exterius, quia intellectus illuminatus corpus gubernat, et regit bonis et virtuosis moribus, quod neutiquam facit nobilitas, que procedit a genere, quia illa non coheret persone, nec illam qualificat, et ideo infert ꝙ licet quis sit de nobili prosapia, vel a claris descenderit progenitoribus, non debet nobilis nuncupari nisi bonis polleat moribus, sine quibus a sua potius dicitur denegare prosapia, facit etiam quod dicit. d. Abb. in. c. venerabilis, per illum tex. colum. ij. de preben. nobileꝫ nobilitate animi anteponendum illud, qui sola nobilitate generis fulget, allegat bonam rationē, facit etiam vltra eum alia bona ratio. † quia ex ge-
5 nere non est quis nobilis, nisi ex presumptione, argumen. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de edi. edic. ita dicit Cyn. in. l. prouidendam, in principio. C. de postu. et sequitur alua. in. c. j. char. fi. in titu. qs dicit̄ dux. marcb. vel comes, in vsibus feudoꝝ. Sed q virtuosis actibus, et moribus animi nobilitate refulget, ipse sibi propria virtute nobilitatē adeptus ē, ob id nobilior iudicādꝰ est eo q p auoꝝ nobilitate subnitit̄, hec eni ꝑsumpta dūtaxat, prior autē
6 certitudinaria, et exp̄ssa. Sed nos hēmus † ꝙ exp̄ssuꝫ facit cessare ꝑsumptū. l. si ita. ff. de lib. et post. et l. clemēs patronus. ff. de bn̄. insti. no. bal. in. l. multis. circa fi. ff. de sta. ho. et in. l. fi. C. de do. an̄. nup. d. Jas. in. l. si qs id qd̄ i. ij. col. ff. de iurisd. om. iud. dicēs ꝑpterea limitari regulā de qua ibi † masculinū ꝯcepit femininū, et in. l.
7 q duos. ff. d leg. iij. vt nō ꝑcedat. vbi dispositio loqt̄ discretiue. i. d
8 p se de masculo. et de p se d femina alleg. bal. vbi. s. † Facit ēt in simili q2 exp̄ssuꝫ et apparēs facit cessare tacituꝫ. l. cū ex filio. §. j. vbi Bar. et doc. no. ff. de vulg. et pup. Bal. in. l. in testamēto. in. ij. oppo. C. de impube. et in. l. cū ꝑponas. in. ij. col. C. de here. insti. † Et
9 ideo substitutus preferi ꝯiuncto venire volēti p ius accrescēdi. l. ij. §. duo. ff. de secū. tab. et l. vnica. §. pro scdo. C. de cad. tol. et ratio est q2 substitus venit ex expressa ꝯiunctus solū ex tacita dispositione testatoris. l. si ticio. §. iulianus. ff. de leg. ij. ꝑpterea dicit Bald. in. l. quidā eulogio. C. de iure delibe. ꝙ ius accrescē. exp̄ssuꝫ facit
10 cessare tacitū. † Et ratio predictorū est q2 maior est virtus et potentia expressi q̄ taciti. regulā exp̄ssa. ff. de reg. iu. et ponit de predictis deci. in. l. ij. col. xiij. circa princi. eo. titul. et do. Jaso. in. l. cum
11 quid. col. iij. et seqūē. ff. si cer. peta. in simili etiam facit † q2 vbi concurrūt veritas et fictio, magis attēditur veritas q̄ fictio. et res potius intelligitur secundū veritatē q̄ fm fictionē. l. filio quē pater vbi Bar. notat. et ita illā summat. ff. de libe. et postibu. qd̄ facit ad multa de quibus per do. Alexan. ibi in additio. et in lectura plene attingit Barto. in. l. j. §. hic aūt senatus. ff. ad sille. facit tex. in. c. fi. de purga. cano. et in. l. fi. C. de his q veni. eta. ipe. hoc idē tenuit Barba. in. c. j. col. j. de donatio. et ꝯsi. xxvij. in. vj. col. in. j. vol. vbi
12 dicit † ꝙ mores boni preferuntur nobilitati. et consi. liiij. col. xiij. in. j. volu. et consi. lvij. in. iij. col. ij. volu. et col. ix. Corse. in. c. grandi. col. ix. in fin. de supplen. negligen. prelat. lib. vj. alia bona potest assignari ratio. q2 magis cōmendandus est is qui sibi nobilitatem sua ex virtute quesiuit, q̄ qui ab alio accepit. vt .j. latius de clarabo, post enucleationem nobilitatis animi, quā veram nobilitatem sapientes dixere vnde pulchre inqt Tullius in sallustiū, sanctius est me meis fulger moribus, q̄ maioꝝ opiniōe inniti. vt sim posteris meis nobilitatis initium, et virtutis exemplum, et contra eūdē iterū, qd̄ deficit in te, incipit in me. quasi vellet inferre ꝙ sallustius degenerabat, sed ipse ꝑprijs virtutibus p̄stabat, suis nobilitatis initiū. Et hec nō deuiāt a rōne ꝑdicta p Abb. adducta in. d. ca.

d.c.venerabilis,dum dicit q magis cōmēdādus is est q ex pauperib9 abiectisq; parētib9 oriūdus,virtutib9 se dedicauit,quā is qui ex nobili ,pgenie ortus est. Et rō q: nobilis habuit exēplū nobile suoꝝ,ꝛ occasionē maximā vt esset virtuosus,ſ; ex pauperibus natus est soli9 dei virtute mirabilis. Ita apte vr velle text.in d.c.nūquā de vitijs.lvj.distin.facit ad pmissa tex.i.l.pnuntiatur.§.j.ff.de verb.signi.quē allegauit ꝑ singulari Bal.in.c.plane,de
23 pbatio.q boni mores pferunt nobilitati,vñ dicit ibi Bald.† q mulieres nobiles minus honeste,nō admittunt in testes ad pbādum,facit etiam qd dicit glo.in.l.societas,in versi. suppleat.ff.p soc.q bñ literati debēt recipi in canonicos,vt ibi hoc not. Fulg. qui dicit q litterati equiparantur nobilibus pter eoꝝ sciētiā,p illā glo.ꝛ notat.d.Benedi.ō plūbino.i.l.generaliter.§.qd ergo. ff.de fideicō.liber.vñ cū virtute nobilitas,ꝛ cu; nobilitate virtus
24 semper est collocanda. ¶ † Secundo loco immo videtur dicendū nobilē nobilitate generis ceteris pponēdū,argumēto tex.i.c. de multa,ibi circa sublimes tñ ꝛ literatas psonas,extra de pbē. sumēdo ibi sublimes p gñe nobilibus,secūdū q ibi cōiter sumūt cano. Attēto.n.ibi ordine litere preponuntur in noiatione nobiles genere nobilibus nobilitate ai,quales sunt vt plurimum lite-
25 rati viri.† quorū doctrīa mūdus illuminat,vt ait iperator i auc. habita.C.ne fil.p patr.ꝛ voluit plene Hierony.i epl'a ad paulū, idē Feli.in.c.nōnulli.col.xx.ver.ꝛ fauore publice,de rescri. vbi ēt
26 inter cetera,literatas psonas stelles celi appellat. ¶ † Qd autē liceat sumere argumētū ex ordine litere ad determinationem alicuius negotij,probat ex infrascriptis,primo p tex.in.l.quotiens,in pn.ff.de vsufructu,ꝛ i.c.in xpo pr,col.ij.in pn.de ɔsecratio.disti. ij.vbi ex ordine liter colligit volūtas disponētis,idē notat Bar. vbi Moder.oēs in.l.ij.§.prius,in fine.ff.de vulgari ꝛ pupilla.dicens q ordinē scripture attēdimus,vt ex eo aliqd psumamus,ad idē bonus tex.in.l.si cōis seruus.ff.de stip.seruo.vbi ad cognoscēdū,an seru9 stipula. dñis suis,adiectis proprijs noibus ,stipulatus fuerit ,p virili cuilibet,an p dñica portiōe,attendit ordo scripture.s.an ,ppria noia dominoꝝ pposuerit,an vero appellatiuū nomē dñi,facit qd dicit do. Abb.in.c.qm Abbas,col.ij.i fi.vbi alij de offi.delegati.post gl.in.l.cū ita.§.j.ff.de ɔdi.ꝛ demonstra.ꝛ Bar.in.l.ꝛ q:.ff.de iurisditione oim iudicū,dū vult ad cognitionem rescripti emanati a sede apostolica cōtinētis propriū nomen
27 iudicis delegati.† ꝛ ēt nomen dignitatis , an id personale sit , an nō ordinē scripture esse attendēdu;,vc; qd nomē pcedat,an propriū,an dignitatis,q: si propriū personale erit,ꝛ censebit electa fuisse ipsius psona,ita eo q iudice delegato re integra,nō trāsiret ipsa delegatio in successorem. Si appellatiuum dignitatis secus. Bene etiā ad promissoꝝ corroboratiōnē facit quod dicit domi.
28 Jas.in.l.j.col.j.ad fi.ff.solu.matrimo.† de duobus instrumentis, eodem die ab eodem notario confectis,ꝛ in ipsius protocollo cōpertis,vt illud dicatur prius fuisse,factu;,quod primo loco iacet in ordine scripture ,ptocolli,alleg.tex.quē Bart.not.ibi.ad hoc, in.§.quibus.j.constitu.C.vbi etiā bal.idē sequit.d.alex.in.v.vol. cōsi.cxij.versi.non obstat,vbi limitat hoc dictum vno modo.ide; in.d.l.ij.§.prius,col.ij.vbi etiā.d.Jas.repetit,faciūt ad idē infinita per feli.cumulata,in.c.cū dilecta.col.iij.ad fi.versic.sic ordo scriptur.de rescri.tāgit aliquid idem in.c.j.colū.iij.ad fin.de ma-
29 ior.ꝛ obe.† vbi in materia prelationis,arguit ex ordine litere , ꝛ allegat plura idē.d.abb.in.c.minus praua.p illū text.in.j.not.de excessi.prela.vbi argumēto ibi sumpto ex ordine litere,notat fratres predicatores minoribus esse preferendos , sequitur modum hūc arguēdi.d.Phili.deci.in ɔsi.clxj.col.j.ad fi.allegat glo.no. in.c.bene quidem,in versicu.mediolanensis.xcvj.distin.dum voluit epm mediolanensem digniorem rauennatensi. illiq; anteire debere,argumento sumpto ex illo text.ex quo ibi primus respondit,facit bonus tex.in.c.mandato.in fi.ibi tunc scripture ordinē, de preben.lib.vj.in.c.si quos iusto.in pricipio.ibi is q primo in literis ꝛ procurationis instrumēto extiterit nominatus,de electioni.libr.vj.in.c.si rector.xliij.distin.ibi dicturus iportune premisit oportune,in.l.cū pater.§.penult.ibi ſ; ordine scripture.ff.de leg. ij.in.l.qui soluēdo non erat,ibi solus is qui primo loco scriptus est hereditatem capit.ff.de heredi.insti.ꝛ in.l.generaliter.§.proinde,versicu.ꝛ fortassis quos dixerit ordinem scripture seruandum.ff.de fideicommi.liberta.vnde dicit propter hec dominicis,
20 in.c.fi.in.j.col.de offi.delega.lib.vj.† q ille dicitur dignior qui primo nominatur,ꝛ dicit Bald.in.l.pe.ibi tertio oppono.C.de verb.signi.quod ille presumitur maior,qui primo nominatus est faciunt plura p do.prepositum,cumulata in.c.nicolao.j.colū.de appel.per Ang.in.§.licet institu.qui ꝛ ex qui. cau.manumit.nō pos.in.§.ante heredis insti.de legatis,ꝛ in.§.item si quos,insti.de
21 inuti.stipulationi.facit † q: etiā videmus validū eē argumētū ab ordine rubricaꝝ.l.ij.ff.de statu homi.ꝛ not.alex.in rubri.ff.si certu; peta.colum.j. Et quod sanguinis , siue generis nobilitate decorati,sint anteferendi,ꝛ prius ad honores vocandi,probare videtur text.in.§.interim,ibi vniuersi nobiliores ciuitatum,in.§.fi. post principium,ibi conuenit eū vnūquēq; nobiliū,in auc.de de-
22 fensor.ciuita. ¶ Tertio ex aduerso † immo videtur ipsa pollitica nobilitate fulcitum,ex quo a principe confertur,ceteris omnibus preponendam,argumento,tex.in.l.ij.ff.de albo scribendo,vult in albi descriptione illos prius scribēdos fore,qui dignitates principis iudicio sunt assecuti,bene facit tex.in.c.ij.qui de prebē.lib. vj.vbi receptus in canonicatum,auctoritate pape,preferēdus est alijs in susceptiōe pbēde,facit qd voluit roma.i.l.si vero.§.de viro.xlix.fallē.ff.sol.mat.ꝛ sequit alex.in.l.ij.§.si prius,vbi.d. Jas. ff.de vulg.ꝛ pup.idem Jas.in.l.si quos maior.col.fi.C.de transa. deci.in.c.cleri.col.iij.vbi plura adducit,in ver.retenta conclusio-
23 ne,extra de iudi.† q doctor quātūcūq; tpe sue creationis attento sit posterior. Si tñ a summo pontifice aut imperatore gradum assequatur,alios anteriores se tpe antecedere d;,idē de milite dicit.d.abb.in.c.p tuas,de maior.ꝛ obe in.c.postulastis colū.ij.de ɔcess.prebē. Quod tamē de doctore dictum est limitat andreas sicul.in pe.cle.in.xiiij.col p.l.nemo.C.de aduo.diuer.iudi quem refert,ꝛ sequit,idē deci.loco pallegato.ver.ꝛ hoc verū est,vt procedat q' doctor creatus ab iperatore vel summo pōtifice, fuit factus cū rigore examinis,secus si simplici verbo.puta esto doctor q: talis nō h; prerogatiuā vt alijs preferat quod tñ ,pceder dicit ex quadam equitate potius qua; iuris rigore,q: tota vis in ipsa dignitate consistit,que ab imperatore,siue pontifice ēt sine examine tribuitur cum ipse solo verbo doctorem creare possit.vt nota. ang.in.l.j.C.de senten.pas.al's in.l.cū salutatus,ꝛ pdictā limitationē etiā refert,ꝛ sequit.d.Ja.in pallegato.§. pus,i.iiij.col.Vsi. limita singulariter,ꝛ facit ad limitationē istā,qd dicit ang.in.l.fi.
24 C.de his q veni.eta.impetraue.† Qd si legatū sit factū alicui cū doctorabit intelligit precedente examine rigoroso,nec verificatur si a principe aut pōtifice per saltum solo verbo sit creatus doctor. Ad predicta etiam facit qd dicit Jnnoc.in.c.statuimus,de
25 maio.ꝛ obe.† Quod receptus in canonicū auctoritate pape precedit alios canonicos receptos auctoritate inferioris,puta episcopi. Et ita etiā no.Bar.in preallegata.l.ij.ff.de alb.scribē.facit
26 qd no gl.per illū tex.in.l.j.C.de domesti.ꝛ ptecto.lib.xij.† q ille ab oibus est honorandus quē princeps honorat.facit tex.in.l.restituēde.in fi.C.de aduoc.diuer.ind.dū dicit q a nobis digni iudicati sunt. Hi multomagis in antiquioribus quoq; iudicādi sunt.
27 ¶ † Quarto ꝛ vltimo loco vr dicendū,vtraq; nobilitate decoratū animi sc;,ꝛ generis antecedere debere ,ceterisq; esse preponendū argumēto no.in auc.itaq;.C.ɔmu.de succes.vbi duo vincla fortius ligāt vno,facit qd per dictā regula; dicit Bal.in.l.sed, ꝛ
28 milites.in prin.ff.de excusa.tut.† q comes ꝛ baro deat pferri comitti tm vel baroni tantū. Et ideo.d. Alex.in.l.centurio.col.iij.
29 in princip.ff.de vulg.ꝛ pup.† q si quis esset milles,ꝛ doctor pferēdus esset simplici militi.sequit.d. Abb.ꝛ doc.in.c.clerici,de iudi.facit ēt bonus tex.in simili ad hoc.in.l.iij.§.fi.in fi.ff.de libe.lega.ꝛ qd per dictā regulam dicit Corse.singulari.cl iij.sub verbo phibitio. Jō doctor pferri d; nō doctorato scholari qtūcūq; docto literato ꝛ animi nobilitate munito,q: duabus initit nobilitatis speciebus.s.animi ꝛ politici vt.j.dicā ꝛ latius ɔprobabo ipugnādo quandā opinionē relatā per moder.in.l.cu; quid.ff.si cer. pe.in materia plationis ꝛ in.d.c.clerici.de iudi.post gl.in.l.j.C.d apo.publi.lib.vj.ꝛ multofortius premissa pcedūt in generoso do-
30 ctore,vt nedū virtuoso; ꝛ literatū scholarē† sed ꝛ etiam ex debili familia natū doctorē ante cedere debeat cū hic tribus vinculis,sine nobilitatis speciebus fulcitus sit,ꝛ alligatus,animi,sc; generis,ꝛ politica,quanto.n.plura vincula vnita sunt tanto fortius li-
31 gāt. Et ideo duo vincula fortius ligāt vno,† ita tria vincula fortiora sunt duobus,ꝛ magis stringentia.c.j.de treug.ꝛ pace.ꝛ hāc in terminis vr tenere Bal.in.l.nemini.per illū tex C.de aduoca.diuers.iudi.d. Abb.in.c.venerabilis.ij.col.de pben.ꝛ in.c. i.de dona.quos sequit Fely.in.c.clerici.col.fi.in pn.de iudi.ꝛ in rub.de maior.ꝛ obedi.col.j.ver.ꝛ in precedendo,dū volūt prefati doctores.q in cessiōibus is preferēdus est,data paritate,q est de meliori sanguine,ꝛ in quo ɔcurrūt due nobilitatis species al. scilicet ꝛ gñis,idē voluit Barb.ij.vol.consil.lvij.col.viij.ꝛ seq.ꝛ deci.cōsi.clxj.col.j.facit gl.singularis.in.l.societates.ff.p soc.de qua Salicet.ibi festū facit,dū vult,q ad canonicatus ecclesie capessendos equiparant nobiles genere ꝛ literati viri.si quis igitur est nobilis,ꝛ literatus,vr preferēdus literato duntaxat.argumēto

d.reg.vinculoꝝ,hoc idem voluit cy.in.l.prouidēdū.C.de postu.
vbi dicit,ꝙ nobilis moribus est ꝑferendus nobili genere tm̄,q̄ il
le nobilitatem exquirit a se,alius vero pollet ex nobilitate suorū.
Sz si qs eēt ⁊ moribus,⁊ gn̄ere nobilis ꝑferēdus est ei q est nobi
lis moribus tm̄,q̄ duplex dignitas fulget in eo ⁊ ꝓpria,⁊ suorū,
pro quo dicto cy.d.abb.in.d.c.j.de dona.allegat.c.nūq̄ȝ.lvj.dist.
⁊ ita illud dictū cy.ēt allegauit bal.in.l.cū plures.§.j.ff.de admi.
32 tutor.facit ēt † q̄ doctor in duplici cēsura ꝑferēdus est vnica tm̄
cēsura doctorato, ꝭm abb.feli.deci.⁊ alios,in.d.c.clerici.de iud.
eūdē feli.in rubri.de maio.⁊ obedi.sequit̄.d. Jas.i.l.coheredi.§.
q discretas,col.j.ff.de vulga.⁊ pupil.vbi fortificādo dicit ꝑ pre
33 dicta † duas rationes vincere vnam,⁊ duas glo.auctoritatē vni
us,ꝭm Bald.in.l.precibus,in.xij.colum.ad fi.C.de impube.ad
idem quod dicit Pau.de ca.i.l.j.C.de legiti.here.propter supra
dictum effectum duorum vinculorū,de quo est bonus tex.vt ibi
etiam notat.do.Jaso.in repetitione.l.re coniuncti. colū.iiij.ff.de
lega.iij.⁊ in auctē.de consangui.⁊ vteri.fratri.in princi.facit pro
34 premissorum corroboratione regula †geminatorum actuum siue
verborum,de qua ⁊ illius effectu per Barto.in.l.cum scimus.C.
de agricol.⁊ censi.libro.xij.⁊ in.l.balista.per illum text.ff.ad tre
bellia.barba.in capitu.ex literis.xxxiiij.colum.extra de rescript.
in cōsi.xxvij.col.xxv.in.j.vol.⁊ in cōsil.j.in.xxvj.⁊.xxx.col.in eo.
vol.vbi de geminatione peccati,⁊ in ꝯsi.cj.in.j.vol.⁊ ꝯsi.ccxvj.in
ij.ꝯsi.lxv.⁊.ccclxvj.alex.ꝯsil.cxj.in eo.volum.in.vj.colum.roma.
in rubri.ff.de verbo.obliga.col.fi.vbi Jaso.col.iiij.idem Alexa.
in.l.legē.C.de pac.Et in.l.si duo.§.marcellus.ff.de iur.iurā.bal.
in.c.eā te.de rescrip.feli.in.c.si quādo versic.geminatio rescripti.
eo.tit.Bar.in.l.si cui.§.fi.in fi.ff.de accusa.Jas.in.l.nec dānosa.
col.fi.C.de ꝑci.imp.⁊ in.§.in ꝑsonā,col.xij.isti.de actio.in.l.pen.
col.fi.C.de pac.⁊ in.l.j.C.de sacrosan.eccle.in.l.cūctos populos
col.iij.in fi.C.de sum.trini.in.l.ij.§.pretor ait.ff.qui satisda.cogā.
⁊ i.l.cū postea.C.d pac.dci.ꝯsi.cliij.col.clxv.col.fi.i ꝑn.⁊.clxxxj.
col.ij.in fi.⁊ in prin.sequē.Ex q̄bus premissis omnibus satis ap
paret supra factū argumētū in fauorem nobilitatis geminate cor
35 roboratū fore.¶†Sz ꝯ̈ predicta.d.Andre.Barb.in repetitiōe
extrauag. volētes,in ver.nobiles,adducebat gl.singularē ⁊ cele
brē in sepe allegato.c.nūq̄ȝ,de vitijs,q̄ voluit ꝑ illū text.ꝙ natus
ex parētibus prorsus alienis a virtutibus,dū tm̄ ipse sit bonus et
virtuosus,melior est illo q natus est ex bonis parentibus licet sit
eque bon⁹ ⁊ virtuosus.Ecce nūc ꝭm eū ꝙ i illo ꝯcurrebāt duo vi
cula.in altero vnū dūtaxat,⁊ nihilominus vnū vinculū ꝑfert̄ duo
bus,⁊ hz rōnē in se,quia natus ex vilibus parentibus naturaliter
dz declinare in deterius.l.qd̄ si nolit.§.q mācipiū.ff.de edil.edi
cto,qd̄ secus ē i ex claris parētib⁹ nato.Ad idē adducebat text.
in.c.fidelis,cū gl.sua.l.distin.vbi ꝓbatur ꝙ peccator emēdatus
in ꝓmotione ad prelaturam est ꝑferendus ei,qui nūq̄ȝ peccauit,
eodē modo dicebat ipse magis meret̄ natus ex vilibus parenti
bus,q̄ȝ natus ex claris,⁊ allegat argumētū illud Senece i prima
tragedia,nobiles aui nō sunt mihi sed clara virtus..Et quod scri
psit Tullius in iuectiua ꝯtra catilinā.Premissis tamē fundamē
tis saluādo dicta opiniōe Cy.Bal.⁊.d.Abb.i locis preallega.
respōdet notabiliter corse.i repe.sua.c.grādi in.ix.col.de supplē.
negligen.ꝑla.lib.vj.Dicens ꝙ magis est honorādus ⁊ preferen
dus ille q est natus ex bonis parentibus estqz virtuosus,q̄ȝ ille q
est natus ex vilibus parētib⁹,est tamē virtuosus ratione premissa
duoꝝ vinculoꝝ.Nec obstat glo.in.d.c.nunq̄ȝ,de vitijs,q̄ illa gl,
nō dicit ꝙ sit ꝑferēdus ille q est natus ex vilib⁹ parētib⁹,⁊ est vir
tuosus,sed dicit ꝙ est melior.⁊ gl.illa declarat tex.ergo dz intelli
gi ꝭm tex.argumēto eius,qd̄ dicit bar.i.l.nō solū.§.si liberatiōis
36 verba.ff.de libera.lega.†ꝙ dictū doctoris dz intelligi ꝭm.l.quaz
allegat.facit quia referēs sine relatū intelligi debet ꝭm id ad qd̄
fit relatio.tex.est no.ꝭm Ang.ibi omnes.C.de quadriē.ꝑscript.
voluit Bal.post Jac.butri.in auc.sacramēta pubeꝝ.C.si aduer.
vē.faciūt no.in auc.si qs in aliquo documēto.C.de edē. Et i.c.j.
de ꝓbatio.cū ergo glo.declaret tex.debet intelligi ꝭm eum. Sed
text.dicit ꝙ magis resplendet,ergo dz intelligi ꝙ est melior,quo
ad splēdorē,famā,nomē,⁊ cōmēdationē,⁊ ꝓ hac sua respōsione
pōderat verba.d.Abb.in.d.c.venerabilis,vt ibi per euz ad tex.
in.d.c.fidelior.iuncta sua glo.respondet,quia illud ideo est,⁊ pre
mittitur hac ratione,vt melius sciat cōpati.Nā text.celebris in.
37 c.cōsiderādū.l.distin.dicit. † ꝙ ideo omnipotens deus permisit
petrum seipsum negare,vt ipse qui erat futurus ecclesie pastor di
sceret in sua culpa qualiter alijs misereri debuisset,nō tamē sequi
38 tur ꝙ sit melior alio qui nūq̄ȝ peccauit.†Jmmo vberiorē gratiaz
habebūt q nūq̄ȝ peccauerūt q̄ȝ hi q̄ peccauerūt ꝭm gl.no.in.c. al
ma.in ver.appropinquēt,de sen.excō.⁊ facit qd̄ no.i.l.nō solū.ff.

de noxa.¶Pro ꝯcordia tm̄ omniū suprascriptarū opinionū ꝯsi
lio fretus hocacij inquiētis.Si satis sani estis distictione semper
39 vtamini † ipsa qdē in cōcordiā discordata oportune reducit,⁊ ab
stersis ignorātie nebulis intellectū clarificat. Necnō ⁊ glos.in.l.
apud antiquos,in versi.oibus discretis.C.de fru.⁊ i.l.iij.in versi.
40 nō esse.ff.de supel.leg.¶†Distiguēdū itaqz in proposita questio
ne fore arbitror,aut.n.loquimur de hijs q sunt duplici vel tripli
ci nobilitatis specie,vt declarani supra,isigniti.vtrū ceteris singu
larib⁹ solū nobilitatis specieb⁹ decoratis ꝑferant̄. Aut loqmur
de hijs,q vnico tm̄ nobilitatis radiant̄ lumine puta gn̄is, animi
aut politice,qs illoꝝ adinuicē preferēdus sit.Primo casu prin
cipali adhuc distinguendū est,aut enim loquimur quo ad hono
res ⁊ cessiones,aut quātū ad amissiones ad bn̄ficia. Et primo ca
su is preferēdus est q maiori nobilitate fulget.vn̄ doctor gn̄e no
bilis aliū inferioris status doctorē antecedere debet,qd̄ facit ad
ducale statutū,de doctoribus nobilibus ⁊ eorū statu,ita proce
dāt que dicūt Sali.Bald.Abb.⁊ Feli.in ꝑallegatis locis, ⁊ ēt
rationes adducte in vltima opinione,quod tamē duobus modis
limitādum est,primo vt procedat data inter vtrosqz quantuz ad
doctoratus creaturā tēporis paritate.Alias autē semota tempo
41 ris paritate † primo loco creatus doctor quantuncunqz, gene
re ignobilis, ⁊ vili ex stirpe originem ducat alium posteriorem,
⁊ si genere nobilior sit antecedet,quia iste qualitates non tollunt
prerogatiuam temporis,ita not.voluit Jnnocen.in capit.statui
mus.de maiorita.⁊ obedien.Considerantur enim vt dixi qualita
tes iste data paritate in tempore,vt not.Bar.i.l.j.ff.de obsequi.
⁊ Bald.in.d.l.nemini.in fin.sequitur deci.preceptor meus in.d.
c.clerici colum.ij.in princ.de iudi.Secundo limitandum est istud
non procedere,vbi alter quantūcunqz genere ignobilis doctoreā
42 a principe sumpserit dignitatem.† Js eteniz ne dum data tempo
ris paritate alium quantuncunqz nobiliorem genere antecedere
debet ab inferiore doctoratum,immo etiam anteriori tempore ip
sa doctoratus dignitate suffultum,ita procedunt que dixi.s̄.ver
sicu.iij.immo videtur ⁊c.Juxta hoc vnum nec incongruum ad
43 denduz est † ꝙ doctor existens inter consiliarios principis oibus
alijs q̄ȝtūcūqz anterioribus,antiqoribus,⁊ nobilioribus,antefe
rendus est,quia maiorē reputat̄ habere dignitatem,vt no.Ang.
in.l.j.de testa.mili.argumento.l.j.in fi.C.de ca.tol.facit tex.in.l.
j.C.de ꝑpo.labor.li.xij.ibi quos nostri lateris comitatus illustrat.
44 ⁊ ꝑ illū tex.no.dicit Bal.in rubr.ff.de offi.procō.ꝙ † digniores
sunt cardinales,qui residēt in curia romana apud papam nō resi
dētibus.illud recte seruari videmus in magnificis residētibus cū
Jllustrissimo duce nostro consilij collateralibus.Ceteros nāqz cis
montani ⁊ vltramontani consilij collaterales hac ratione antece
dūt,tanq̄ȝ digniores,cum maiorē vt predixi dignitatem reputent̄
habere iuribus preallegatis.Et alia ratio est,q̄ illi patricij id est
principis patres dicuntur ita dicit tex.in.l.fi.C.de cōsul.lib.xij.⁊
in.§.filiusfamilias.insti.q.mo.ius p̄ri.po.solui.do.Jas.in.l.j.col.
ij.ff.de offi.eius.anto.de prato.ve.in fi.consilioꝝ.⁊ Barba.j.vo
lu.Unde illos imperator patres appellat.l.j.in prin.iuncta gl.in
ver.patres.C.de cad.tol.⁊ no.d.Alex.in.l.centurio.col.ij.in ꝑn.
45 ff.de vulg.⁊ pupil.dicens in simili.† milites qui ad principis la
tus militant,digniores ceteris ꝑꝑ id,illisqz preferendos allegat
Ange.idem tenentem.in.l.j.ff.de testa.mili.Secundo casu prefe
rendus est in dubio q vtraqz nobilitatis specie decorat̄ animi scz
⁊ gn̄is,⁊ ita ꝓcedat qd̄ dt.d.Abb.in.d.c.venerabilis.ij.col.⁊ q̄
ꝑdixi in.iiij.opi.s̄.incipiē.quarto ⁊ vltio ⁊c.Et rō ē q̄ magis ido
neus ꝑsumit̄ ad regimina officioꝝ seu bn̄ficioꝝ ex qua maiori ful
get virtute ꝑsumpta scz ⁊ vera,hec tm̄ nō est ꝑsumptio iuris ⁊ d iu
re,iō si qspiā alius nobilitate sola animi ꝯpiet̄ lustratus.aut alia
quauis si tm̄ idoneior appareret ad susceptionē ꝯferēdi regiminis
46 †ille ceteris q̄ȝtūcūqz nobilioribus esset ꝑferēdus.argumēto eoꝝ
q̄ voluit Bar.in.l.ij.§.presens.ff.de vulg.⁊ pupil.do.Abb.quez
sequit̄ deci.in.d.c.clerici.col.v.per tex.in.l.honores.in prin.ff.de
decu.⁊.l.vnicuiqz.C.de prepo.sacr.scri.lib.xij.ibi nisi forte ab eo
qui tꝑe vincit̄ laborū ꝯparatione superet̄,facit ēt tex.in.§.ordina
tionē in auc.de mona.facit reg.que habet ꝙ in promotione alicu
ius dignitatis nō antiquior,sed magis idoneus eligitur.viij.q.j.
c.sed ergo.no.in.c.ꝯstitutis.de appe.Sic nō nobilior,sed magis
47 idoneus eligēdus est,qd̄ hodie male seruat̄.†Solet enim vt plu
rimū ꝑsone de bn̄ficio ꝓuideri,nō bn̄ficio de ꝑsona,⁊ male dicit
gl.⁊ ꝯ̈ canonicas ciuilesqz sanctiōes,nec tm̄ mirādū cū ⁊ in religs
omnia iura subuertantur incassuz ideo discant̄ tanto sudore,sum
ptu etiam q̄ȝ maximo,prohdolor.cum ibi iniurie nascantur,vnde
iura oriri solebant ⁊ debent contra.l.meminerint.C.vnde vi. Et
iustitie statera aut pretio,aut fauore,aut amore,aut odio subuer
tatur

tatur.contra.c.cordi de indi.in.vj.vnde philosophus ille ana-
charsis teste Ualerio maximo.lib.vij.sub rubrica de sapienter
dictis & factis.de Anacharsi incipit.quam porro &c.dicebat
48 † leges nostras aranearum telis similes.Nam & illis infirmiora
animalia retinere,valentiora autē transmitti videmus.Ita ius
humiles & pauperes constringi,diuites & prepotentes non alli-
gari,sentit idem gl.in.l.ad splendidioris.in ver.velut.C.de di-
uer.offi.lib.xij.contra tex.in.l.ij.C.de offi.pre.prouin.in.l.j.C.
ne licea.poten.& in auc.vt oēs obe.iudi.prouin.in prin.vbi di-
uites & potentes pauperum inopumue ad instar mandatur le-
gibus alligari.Sed redeundo tñ vñ digressus sum cum mee sint
ad instar prophete hieremie lamētationes friuole inanes & nul
49 lius frugis.† Addo idoneitatē psonarū cognosci ex qualitate
loci,& officij cui prouidendū est iuxta ea q̄ ponit Fely.in.c.cū
adeo.col.ij.post medium.de rescr.& facit qđ dt Host.in.c.i.de
cōsan.& affi.quē Abb.ibi & ceteri sequūtur,dū vult q in pmo
tione episcopi doctor canonum preponit̄ theologo qn̄ hoc magis
expediret propter loci qualitatem,& personarū ipsum locū in-
habitantiū,faciant etiā que.j.latius dicent̄ in alio membro.Se
cūdo igit̄ casu principali iterū distinguendū est,aut nos loqmur
q̄tum ad honores,& anteferentias in cessionibus,aut q̄tum ad
beneficiorum collationes,institutiones,& regimina,seu etiā spūa
lium rerum,aut q̄tū ad regimina expeditionū,& rerū militariū.
Primo casu si nobilitas ex pari sit dignitate siue cā itroducta vt
qr ambo sint literati & doctores,de quorum platione tractat̄.Tūc
ille pcedit qui politica proprie qr immediate a principe susceptā
nobilitate potitur,vt qr a principe doctoralibus decoratus insu
lis sic pcedant que.s.dixi in ver.iij.imo vr̄ cū declarationibus &
limitationibus ibi adductis,de doctore a principe creato.post
quē antecedere dz nobilitate sola animi decoratus,eū qui sola
gn̄is psumpta vtitur nobilitate.Scđm hoc ēt pcedant que di-
xi.in versic.j.dđm vr̄.s.Et istud aperte voluit roma.singulari.
dcxliiij.incipi.nobilitas.Scđo casu q animi nobilitate sola de-
coratur,nobili sola politica sine generis nobilitate lustrato anfe
rendus est.Sic procedant q̄ dixi in precalle.ver.j.dđm.Et vo-
luit aperte do.Abba.in.c.venerabilis.col.ij.in prin.de pben.
quē doc.ibidem magis cōiter in hoc sequunt̄.& in.d.c.cū adeo
de rescrip.vbi Fely.& in.c.j.de dona.benefacit qđ no.gl.in.c.
qm̄ vetus.xxiiij.q.j.dū dicit q dū esset discordia inter eligētes
romanū pontificē qdā ex electoribus,hec verba dixisse fert̄ pi-
scatori Petro fabri filiū successorē querimus nō Augusto.sen
tiens post Bernardum in epistola ad Eugenium genus aposto
lorum esse non aliunde nobile q̄s morū ingenuitate,& fidei forti-
tudine.Quod tamen non adeo crude aut absolute intelligendū
est.Sed cū qualitatibus & ɔsiderationibus de quibus p Host.
in.c.ɔstitutis.ij.de appella.vt ɔsiderāda sit qualitas & situs ec
clesie cui pvidendum est,vt si ecclesia indiget potentia,tūc gn̄is
nobilitas,& potētia pferēda est animi nobilitati atqz scīe,argu.
tex.in.c.officij.de elec.Si vero potentia nō indiget tunc sciētia
pferenda est potētie arg.tex.in.c.in causis.de elec.Et ita pce-
dat qđ dixi.s.si vero ecclesia indiget diuitijs vt qr ē onerata de-
bitis diuitie tunc preferunt̄ scientie & potētie arg.x.q.ij.c.hoc
ius porrectū.facit q in simili no.idē Hostien.in.c.j.de ɔsan.&
affini.Et q̄.s.dixi.In scđo casu primi mēbri.s.scripte principa-
lis q̄ōnis.Sequit̄ hanc distinctionē Hostien.roderi.eps zamo
ren.in speculo vite.lib.vj.c.v.dicēs post canoū.q vbi sciētia
opus esset ad hereses extirpandas prefert̄ sapiēs Theologus
seu canonista b̄m q refert Fely.in.d.c.cū adeo.col.pen.in fin.
vbi aūt militari manu vel potentia,tūc nobilitatē carnis sciētie
anteferendā.dt etiā idē in ecclesiasticis honoribus cū per nobi
liū potentiā rebelles arcent̄ qui pacē perturbāt.Nā tales nobi
les longo facilius ecclesiam tueri valēt.Res nāqz publica eccle
siastica,non tantū indiget oculo doctrine,sed & manu,vt luporū
50 rabies cōprimat̄.Unde videmus † q lz regulariter res eccle-
sie de nouo infeudari non possint in laicū si alias solite non fue-
rint infeudari.c.j.in titu.qui feud.dare pos.In vsibus feudorum.
vbi no.Et in.c.j.ver.idē iuris.in titu.episco.vel Abb.eo.lib.
Et plene no.per doc.in.c.ij.de feud.Si tū res aliqua ecclesie
sit in manu forti,ita & facile per ecclesiam nō possit aduocari pt
tūc illā platus infeudare alicui nobili laico potētiori.etiā cessan
te dicta infeudandi ɔsuetudine.tex.est in.d.c.ij.in fi.vbi dicit.
do.Abb.cardi.& Imo.not.idem Bal.marti.& do.Jas.in.d.
c.i.qui feu.da.pos.Et hoc operatur potentia que in hoc casu
& similibus dz magis attendi q̄s ipsa nuda scientia,& cum pmis-
sa distinctione & consideratione.dicit idem roderi.vbi supra
intelligenda fore sacrorum canonum decreta & sanctorum dicta
doctorū presertim Hieronymi dicentis non sanguini,sed vite &
doctrine honores esse distribuēdos.Sic quo ad pmissa vtraqz
nobilitas & animi & gn̄is excedit & excedit̄,hz equalitatē aut ine
qualitatē meritorū,& naturā actus in quē ɔcurrūt.idqz paucis
sed sapientibus verbis Gregorius in pastorali dicere testat̄.cum
51 ait † quis nescit in natura gēmarū carbūculum Hyacintho pre
ferri tamen rubei coloris Hyacinthus prefert̄ palleti carbūcu
lo.Quia & illi quod ordo nature subtrahit species coloris adiun
git,& hunc quē naturalis ordo pretulit coloris qualitas defert.
Quod igitur genus origo,siue natura q̄plurimis negat id ani-
mi virtus eisdem prestat.Ceteris qđ natura contulit,id vitiosa
scelerataqz vita adimit.Nō ergo simplex generis nobilitas,nō
sola animi personarū qualitas negociūqz cōi prouidendum est re
52 cte attendi debet.Unde legimus † saul post asinas in regem
assumptum fuisse primo regum.c.ix.Et meminit iosephus anti
quitatū iudaicarum lib.vi.c.iiij.dicens patrem saul nomine cis
virum moribus nobilem & nomine laudabilem,quasi ipsum sen-
tiat non genere sed moribus tantū nobilem fuisse in regem tamē
iudaici populi a Deo electum per os Samuelis prophete,qđ
53 virtus in eodē prelucens nō nobilitas generis egit.† idem de da
uid rege habetur primo regū.x.c.qui post fetantes in regem he
breorum est constitutus.refert hoc idē iosephus vbi.s.c.ix.qui-
bus premissis circumscriptis qualitatibus procedit qđ dixi ani
mi nobilitate ditatū ceteris anteferendum.Si modo alias ido
neus comperiatur,& ita procedit gl.in.d.c.qm̄ vetus.Et quod
ibi no.facit qr non apud deum gradus elegantior,sed vite melio
ris actio comprobat̄.xxiij.q.iiij.sicut excellentiam.nec conside
randum est quis maior sit in loco vel ordine,sed quis iustior.xl.
54 dist.c.non loca.& c.multi in fi.† nec apud deum est acceptio p
sonarū.c.nouit de iudi.xxxj.q.ij.§.is ita.iij.q.vij.c.vlt.& iiij.
q.iiij.c.ij.& d.c.venerabilis.de preben.facit tex.in.c.ad deco
rem.in ver.viros literatos & alios idoneos.de insti.facit.c.spō
sus.& c.dn̄s.lvj.dist.c.nos qui presumus.c.illud.c.quelibet.
xl.dist.Non tamen propterea nobiles & potentes sunt respuen
di in ecclesia Dei,cum ipse Christus qui ecclesie caput est quo
sdam nobiles & potentes,ad ipsum ecclesie regimen elegit,scili
cet Bartholomeum & Paulum b̄m gl.& doc.in.d.c.venerabi
lis.¶ Tertio & vltimo casu illi qui sola generis nobilitate ful-
gent cum vt plurimum militarium rerū sint magis expertes ce-
teris animi sola nobilitate lustratis anteferendi sunt,argu.eorū
que notanter dicit Alex.in.l.centurio col.iij.in prin.ff.de vulg.
55 & pup.dū vult † q in militaribus actibus preferēdus est miles
doctori,argumento tex.in.l.in ciuilibus.C.de offi.vicarij.Attē
56 denda est enim negotij qualitas cui prouidendum est.† & etiam
qualitas persone si conueniant adinuicem,& ipsa persona illi ne
gotio expediat.arg.not.in.l.plenum.§.equitij.ff.de vsu & habi.
in.l.quidam testamento.ff.de lega.ij.& in.l.si cui annuum.ff.de
annu.lega.in.l.fina.C.de dot.promis.in.l.si filie.de lega.iij.in.
l.ij.de dot.promissio.in.l.cum post.§.gener.de iure doti.in au
ten.sed q̄uis iuncto corpore vnde sumitur C.de rei vxor.act.
facit tex.in.§.atrox.insti.de iniur.& in.l.in ɔditionibus.§.si pa
tronus.b̄m q intelligunt doc.ibi.ff.de conditio.& demon.facit
qđ dicit Bar.i.l.heredibus.§.fi.ff.ad treb.& in.l.fortissimis.C.
de milita.veste.lib.xij.& que pulchre cumulat Fely.in.c.cau-
sam qui col.xij.de rescrip.in.c.sedes.col.iij.eo.titu.& in.c.no
stra.col.xvj.versi.xxij.correlarium.eo.tit.gl.in.c.j.in prin.in
ti.de natu.feu.Jas.in.l.j.ver.quid autē importet.C.de leg.Et
do.Jacob.in suo trac.feudo.in verbo & cū venationibus.col.
ij.q ēt negocij qualitas vt dixi sicut & persone attendenda est,
no.gl.in.l.si vno.in ver.sed trāsactio.ff.loca.dicens.ex qualita
te ɔtractus verba accipi debere ēt ɔtra pprijam significationē
facit bonus tex.in.l.insulā.ff.de pscrip.ver.in.l.si stipulatus.ff.
de vsur.in.l.pro here.§.si tamen quid.ff.de acqui.here.vbi do.
Jas.no.col.ij.post alios ibi facit ad idem quod dicit Bar.in.l.
ex facto.col.penul.ad fi.ff.de vulg.& pup.per tex.in.l.heredi-
bus.§.fi.ff.a trebellia.Abba.in.c.qm̄ abbas.col.iij.de offi.de-
lega.Bar.in.l.hmōi.col.j.ff.de verb.obli.do.Philip.deci.
57 consi.cxcij.col.iij.post prin.facit † qr expertis in arte standum
est illisqz negocium committendū.l.semel.vbi no.C.de re mili.
lib.x.Not.doc.in.l.j.§.fi.ff.de verbo.obli.Et ideo si dubitatur
de vulnere an sit mortale,vel nō remitendū est iudicio medicorum
& eorum testimonio secundum odofredum.quem refert Barto.
in proe.ffo:um.col.iiij.argumento tex.in.d.l.semel.& in.c.si-
gnificasti.in fi.de homici.Si de alluuione dubitetur,recurri-
mus ad rusticos.glo.in.§.preterea.in versi.longiori.in fi.insti.
de rer.diuis.Si de edificio ad architectos §.quod āt dictū est

in auc. de non alie. Si mulier sit pregnans vel non obstetricibus cõmittendum est. l. j. ff. de vent. inspi. si de mensura agrorum queratur mensoribus cõmittitur. l. j. ff. si men. fal. mod. dix. c. q̃ iudicante de pres. Si de virginitate queratur probis matronis remittit. c. proposuisti. vbi doc. de prob. ⁊ c. causam. eo. titu. ⁊ c. fraternitatis cum seq. de frigidis ⁊ maleficis. si de morbo eq. vel sanitate standum erit marescallis. Si de ludo azardi, magis est standũ iudicio vnius barri q̃ iudicio vnius boni doctoris ẽm Fulg. quẽ refert Ang. in preallег. §. preterea isti. de rer. diuisi. sequitur Saly. in. l. ea quidẽ. C. de accusa. in. v. q. quam ponit in materia fame. dicẽs q̃ si aliquis pretendit se deceptum in ludo vel abarratũ per falsos taxillos, ⁊ similia q̃ ad istud probandũ admittunt viles persone. Quia similia per tales verisimilia sciri debent. refert do. Ias. ⁊ sequitur in. l. iurisgentium. §. pretor ait. col. ij. ff. de pac. si aũt de qualitate ⁊ bonitate auri, id monetarũ magistro a principe deputato cõmittit. l. quotiens. vbi Bar. C. de ponde. ⁊ auri. li. x. si de re milita. militibus peritis in arte. d. l. semel. si de disciplina legali doctoribus ⁊ i re peritis. l. nemini. C. de aduoca. diuer. iu. Si de intelligentia sermonis cõmittit interpreti. d. l. j. §. fi. ff. de ver. ob. sic de similibus de quibus plene p Fely. i. d. c. proposuisti. post Abb. Are. ⁊ alios, Bar. Alex. Are. ⁊ oẽs in. d. l. i. §. fi. ⁊ in locis precalle. Prepo. late in. d. c. fraternitatis. de frigi. ⁊ male. Alexan. j. vol. cõsi. xv. col. pe. ⁊ fi. ⁊ cõsi. xxxv. col. fi. in p̃n. eo. vol. roma. cõsi. xxv. viso puncto. ⁊ Bald. cõsi. ccij. ij. vol. Pet. de anc. cõs. cclxxxv. Prepo. i. c. ex literis. ij. ⁊. iij. col. de spõ. Io. i rep. l. admonẽdi. col. lxxxj. ff. de iu. iur. vbi Cur. col. xc. ⁊ seq. facit

58 ẽt ad p̃dcã rõ † q̃ genere nobilis p̃sumit idoneor quo ad nego

59 tiũ militare ex quo vt plurimũ magis circa illud versat. † Sed idoneiores ceteris sunt in quocunq̃ versemur negotio anteferẽdi, vt iam. s. dixi post Abba. in c. clerici de iudi. p tex. i. l. honores. ff. de decu. ⁊ in. l. vnicuiq̃ de proxi. sacro. scri. facit text. i. c. cũ in cũctis in p̃n. ⁊ in. c. dudũ. de ele. vñ si alij repirent idoneiores esto q̃ nobiles nõ essent illis tñ genere nobilib⁹ essent anteferendi. argu. ex predictis. ⁊ hec indies seruari videmus, vt in Petro de nauarra ⁊ capitaneo grãt ieban. quos in nouissima mediolanẽsi expeditione Christianissimus Rex frãco. in peditũ suor Duces maximo delegit in numero. Et si satis vt fert, demisse originẽ traxerint familie infinitis alijs gñe nobi

60 lioribus sub eisdẽ capitaneis militantibus. facit † q̃ pp vberẽ excellentiam alicuius viri recedit a regulis iuris cõis. text. no. in. l. sed ⁊ reprobari. §. amplius. ver. valde tñ disciplinatos. ff. de excusa. tu. vbi licet is q medicat aut rhetoricam docet artem. in aliena patria q̃ in sua excusationẽ a muneribus personalibus non habeat. Si tñ sit valde disciplinatus, pp̃ter id excusa

61 tionẽ meret. vnde dicit. glo. j. l. j. C. de anno. ciui. li. xj. † q̃ scholaris valde doctus preferẽ doctori indocto sequitur Alexã. ⁊ Ias. in. l. cũ quid col. iij. ff. si cer. pe. Fely. in. c. pastoralis. col. j. in fi. de offi. dele. qd̃ tñ intelligendũ est. nõ ita simpliciter, ⁊ absolute, sed secũdũ distinctionẽ traditã per do. Abb. in. c. cleri

62 ci. col. ij. vbi Fely. Deci. ⁊ alij de iudi. facit, † q̃ regulariter lz docto. seniores sint preferẽdi. vt no. doc. in. d. c. clerici. ⁊ i. l. cũ quid. arg. illius tex. ff. si cer. pe. ⁊ facit bonus tex. in. l. semper. in prin. ff. ad munici. ⁊ qd̃ no. Bar. in. l. j. per illũ tex. ff. de obse

63 qui. † Si tñ reperiũt iuniores doctiores ⁊ elegãtiores, illi sunt senioribus preferẽdi, secũdũ glo. in. §. ordinationem. in ver. tẽpus in auc. de mona. ⁊ ibi Ang. sequit, facit. l. prouidendũ. C. de postu. vbi Saly. not. ad idem tex. in. l. ad bestias. in prin. ff. de pe. vbi damnatus ad bestias si sit vtilis reipublice ob ipsius artis alicuius peritiã venit liberãdus ad populi preces, seu saltem differẽda executio quousq̃ princeps prius sup hoc cõsultus extiterit de quo etiam per Bartho. cepo. in cautelis suis cautela. ij. facit quod dicit Maria. soci. in repetitione. c. ad audientiã. col. xliiij. ver. sed quero de homici. q̃ licet eo casu quo permittitur dispensatio cum iregulari illa non sit debita regulariter a Deo q̃ superior non dispensans non peccat mortaliter. c. at si clerici. §. d̃ adulterijs. ponderãdo verbum ibi potest.

64 de iud. ⁊ facit. l. non quidquid. in prin. ff. d̃ iudi. † Si tñ subesset iusta ⁊ legitima causa dispensandi. vt quia maxima verteretur vtilitas ecclesie, tunc cogitur superior dispensare cum illo irregulari alias peccaret mortaliter allegat plura d̃ quibus ibi per ipsum, ad idem dicit Innocen. in. c. cum iam dudum ad finem de preben. vt refert ⁊ sequitur simpliciter Fely. in. c. nonnulli.

65 col. xx. ad fi. de rescri. † q̃ propter publicam vtilitatem ecclesie vniuersalis viri literati sunt extollendi ad puralitatẽ beneficiorum. facit. c. cũ ex eo. de elec. in. vj. ⁊. c. de multa. in fi. de p̃ben. ⁊. c. sup specula. de magist. vbi tales viri vocãtur stelle ecclesie ad idẽ bonus tex. in. l. honores. in prin. ibi s̃z potioribus qbusq̃ iniungenda sunt. ff. de decurio. vbi nõ ordo sed virtutũ attendit prestantia. facit tex. in. l. j. ibi erga optimos fidelissimosq̃ cõmilitones. ff. de testa. mili. ⁊ qd̃ ibi no. Ange. dicens per illum tex. q̃ non omnis est associandus ad gradũ militie, sed tantum ille qui pp p̃bitatẽ, ⁊ virtutẽ dignior inuenit ⁊ idẽ no. ipse Ang. in.

66 l. si duobus. eo. tit. vbi ẽt dt † q̃ i militia nõ attẽdit origo s̃z fortitudo. ad idẽ qd̃ voluit Hieronimus cuius verba legunt. in. c. Moyses. viij. q. j. dũ dicit principatũ in pp̃lo nõ sanguini deferendũ sed vite, ⁊ qd̃ dt Albe. de ros. ẽm Iaco. de bel. in. l. fi. C. de offi. p̃fec. vrb. p tex. in. l. j. C. d̃ offi. magis. offi. q̃ inter ordinãdos ad platurã vel dignitatẽ p̃ferent digniores meritis ⁊ scientia, ⁊ nõ antiquiores, facit q̃ absurdum id nõ est q̃ reuelet q̃nq̃ minori qd̃ maior nescit. c. esto subiectus. xcv. di. no. gl. in. c. habes. in ver. senes. in. fi. xxiiij. q. iij. ⁊ in. c. ad audiẽtiã. in verb. incipiẽtibus. de cõsuetu. ⁊ facit bonus tex. ad hoc. in. l. potioris. C. de offi. preto. p̃nin. vñ ⁊ si alijs extãtibus, spurij ad honores ⁊ decurionatus non admittantur munera. l. gñaliter. §. spurios. ff. de decurio. non ẽt ad bñficia. c. cũ in cunctis. in fi. p̃n. de ele.

67 † propter sua tamen bene merita, virtutes, ⁊ cõmendatos mores admittuntur nedũ ad beneficia simplicia. imo ẽt ad maiores dignitates ⁊ pontificatus sedẽ. c. j. §. sed ⁊ hoc intelligẽdũ. lvj. di. felix. n. tertius natiõe romanus ex felice patre p̃sbytero fuit Gelasius natione apher, ex p̃re ẽpo valerio natus ẽ agapitus natiõe romanus ex p̃re cordiano p̃sbitero originẽ duxit, q̃ plures ẽt leguntur alij qui ex sacerdotibus nati apostolice sedi prefuerũt de qbus in. c. osius. lvj. di. faciũt nempe virtutes reddunt q̃ hoiem idoneum q alias minus, imo penitus improbatus habebat. facilẽ, pp̃terea inducẽtes dispensationẽ cũ eodẽ. c. in notuit, vbi docto. de elec. bñ ẽt facit ad p̃missa qd̃ not. cardi. in

68 cle. j. d̃ prini. q. xxxix. † pp magnam legalitatẽ p̃sone, ⁊ integritatẽ vite recedi a regulis iuris cõis. de quo p Fely. in. c. cõtingat. col. iij. ver. prima cõclusio. de rescrip. ⁊ in. c. de. iiij. col. vij. ver. j. doctrina. de prescrip. ⁊ plenius in. c. sup his col. pe. ⁊ fi. d̃ accu. Barba. cõ. xxvij. incip. scripsit altissimus. in pe. ⁊ vlti. col. in. j. vol. Alex. j. vol. cõsi. xxviij. col. iij. versi. Et id. d. Ias. in. l. certũ. co. ij. in fi. ff. si cer. pe. in. l. iubemus. col. penul. C. d̃ indi. in. l. j. colũ. ij. in fi. ff. de eo per quẽ fac. eri. in. l. pperandũ. §. sinaũt alterutra. col. v. ver septia cõclusio. C. de indi. in. l. sciẽdũ. col. vij. in prin. ver. sic ergo vltra. Alex. ff. de verb. obli. in. l. admonẽdi, i repetitione col. lxxxiij. in fi. ver. adde ẽt q̃ dicto cardinali de iur. iurã. Felyn. in. c. firmiter. j. col. de summa trini. ⁊ fid. catho. ⁊ in. c. sicut. col. xvj. versi. vj. aduerte. de re iudi. ⁊

69 aliquid per do. Philip. deci. in cõsi. xxv. co. iiij. in fi. facit † q̃ ẽt recedit a via iuris cõis iusta interueniente cã. l. qui cedem. vbi Bar. no. ff. ad. l. corne. de sicca. ⁊. l. si quis filio exhẽdato. §. ij. auc. oẽs. ff. de iniust. rup. plura cumulat ad hoc Fely. in. c. nihil. c. ij. in prin. ver. tu vero extra de p̃scrip. ⁊ in. c. j. col. xij. N. fallit septimo. de cõstitu. Alex. in. l. naturaliter. §. nihil cõe. col. x. ver. quinto fallit. ff. de acqui. pos. Barba. in repe. rubr. C. qui admit. in. xxiiij. ⁊. xxv. col. facit ad hoc no. dictum Bal. per illum tex. in. l. si pater. §. in arrogationibus. ff. de adop. de quo meminit do. Ias. alia adducens. in. l. iubemus. C. de transa. col. fi.

70 dum voluit † ex iusta cã dispensari per summũ põtificẽ cũ monacho p̃fesso, vt religionẽ exeat, facit qd̃ dicit Bar. j. l. fi. N si. si ego. co. ij. in fi. ff. si cer. pe. vbi ẽt doc. no. q̃ data tyrãnide seu potentia aduersarij recedit a regulis iuris cõis, de quo p Fely. in. c. qm̃ frequẽter. col. vij. N similiter dt vt lit. nõ cõte. d. Abba. in. c. p̃terea. col. j. in fi. de spõ. d. Ias. i. l. ij. col. vj. in fi. ⁊ p̃n. seqnen. ff. soluto matri. Ad idem quod dicit ipse in. l. ij. colum. ij. in principio. C. de edicto diui adriani tollen. Et in. §. item si quis in fraudem. colum. xviij. in principio. insti. de actio. facit qd̃ dicit deci. cõsi. clj. col. iij. vbi tradit no. decisionem p̃missis. Qd̃ igit de vitioso, ⁊ tyranno dr̃ q̃tomagis de virtuoso ⁊ p̃batissimo viro dõm est argu. l. nõ solũ. ff. de noxa. ⁊ qd̃ ibi no. gl. ⁊ in. l. seruus. ff. qd̃ vi aut clã. ⁊ in. c. eũ q. de preb. in. vj. facit nouissime bonus tex. in. l. si hominẽ. ff. mãda. gñalis p̃curator mutat ea que a domino sunt specialiter prouisa iusta causa interuenien

71 te, † ⁊ si alias facere non possit cum non sit discipulus supra magistrum ⁊ superioris legẽ inferior tollere non possit. c. cum inferior de maio. ⁊ obe. per quem plura nota. cumulat. Fely. in. c. j. col. xij. cũ sequen. de cõstitu. Barba. in rub. C. qui admit. col. xxiiij. ⁊ seq. do. Abb. in. c. dilecti. vltimo in. ij. col. de appell. ⁊ do. Alex. i. l. nemo p̃t. col. j. ff. d̃ leg. ¶ Deueniẽdo ad ea ni c q̃ . s. omisi, p̃missa interferendo, nec deuiãdo a propo sito, ⁊ subiecta

cta materia.s.qualiter introducatur nobilitas. seu in quo consi-
stat,z quis dicat nobilis, in qua quidē hesitatione referre pos-
73 sum id qd iurecōsultus ait in.l.qz poterat.ff.ad treb.dū dicit † va
rias hominū esse volūtates.sic dicā varias in proposita qōne fo
re scribēdū vulgi ēt opiniones.illud ēt assumere possum qd dicit
tex.in.c.sicut in sacramētis.de consecra.di.iiij.dum dicit text.tot
opiniones quot capita hominum.ad idem q dicit glos.in.c. sup
literis.in prin.in ver.diuersos.extra de rescripto z gl.in.l. barba
rius.in gl.fi.ff.de offi.preto.dū alleg.versus illos Persij. Mille
hominū species.z rerum discolor vsus.Uille suū cuiqz est,nec vo
to viuit vno.eas igit opiniones oēs,saltē relatu dignas, quas
comperire valui referā, vt illis diligenter attentis,quid ꝯcluden
dum in qōne huiusmodi veniat facilius ꝑpendamus.Pria igit
fuit sapiētū z philosophoꝝ ferme oiuz opinio.vt illi vere nobiles
dicantur esse,qui virtuosi sunt,z virtutibus insudant, sapientie,
74 doctrine,disciplineqz secuti vestigia.† Uirtutē namqz solaz nobi
litatē credunt,vt de aristene iam predictū fuit,qui phoꝝ stoicoꝝ
ve opinione fretus solos sapienter,z virtuosos nobiles esse vo-
luit.Itē Tullius eloquentie fons in plerisqz locis cōprobat,pre-
sertim in quadā ad Lucillū epistola.xliiij.nobilitatis fontē atqz
originē animi virtutibus assignans.Et Menander agit vir opti
mus id vtiqz esset ignobilis.Idē Seneca cū de nobilitate disse-
reret sentit,sic inqens.Bona mēs oibus patet oēs ad h sumus
nobiles,patricius Socrates non fuit.Platonē nō accepit phi
losophia nobilē sed fecit.Quis est generosus ad virtutē bñ a na
tura cōpositus.Hoc vnū intuēdum.Nam si ad vetera nos reuo
cas nemo nō inde est q nihil est.Oēs si ad primā originē reuocē
tur a dijs sunt,a primo mūdi ortu vsqz in hoc tempus produxit
nos ex splēdidis sordidisqz alternata series.Plato ait neminez
regem nō ex seruis oriundū neminē non seruū,ex regibus,nō fa-
cit nobilē atriū famosis imaginibus plenū,nemo in nostrū gloriā
vixit,animus facit nobilē cui ex quacunqz ꝯditione.s. fortunam
lz exurgere,hec Senece sunt verba quibus nūq̄ ex appollinis
oraculo qcq̄ certi⁹ aut veri⁹ excogitari aut dici potuit q̄ eā verā
nobilitatē eē, quā virtus ꝓstat z sapiētia,illosqz solos vere nobi-
les esse quibus virtutū officia laudē subministrarūt z dignitatez.
Unde Lucius apuleius de deo socratis.Si laudas inqt aliquē
qz generosus est,parentes eius laudas.Iuuenalis ēt, cum in sa-
tyra quadā cōem z vulgatē nobilitatis opinionē multis impro-
basset argumētis.Hāc eādē sticoꝝ sniam affirmat scribens solā
atqz vnicā virtutē esse nobilitatem.A quoꝝ opi.cleātes ille phi
losophus nō recessit.nā ēt diuinus Plato qui cū de nobilitatis
ortu dissereret z quadrifariā nobili.ipsaz partiet vt in eius vita re
fert Laer.Dioge.sic exordit nobilitatē nobis quadriuia queri
dicere phas est,Aliā parentes,qui potētes aut principes extite-
runt,aliā quibus boni clariqz z iusti parentes fuere.Tertiam,cū
nostri maiores fama z rebus bello gestis vel publicis certamini
bus parta corona claruerūt.Quartā,eāqz oium prestantissimum
scribit eorum quibus nō aliena,sed sua virtus,z animi magnitu-
do nobilitatē donarit.quos solos vult esse dignos,vt nobiles ap
pellent.Est enim nobilitas quasi splendor quidā ex virtute pro-
grediens,qui suos possessores illustrat ex quacunqz conditione
emergentes.Nā virtus miorum principatus, gloria certaminuz
z gestarum reꝝ illoꝝ bona sunt illos ornāt z insignes reddunt.q
ea sibi suo labore z sua industria parti sunt.hoc idē voluit Host.
in summa de institutio.§.quis instituit.circa prin.vbi dicit.Non
genus nobilitat hominē sz virtutes.ad hoc bonus tex.in.l.j. vbi
Barto. no.C.de condi.in hor.pub.lib.x.q ille dicat nobilis qui
virtuosus est vnde dicit Io.an.in.c.venerabilis.de elec.in nouel
la,q sola est apud Deum libertas non seruire peccatis, summa
apud Deū nobilitas clarū esse virtutibus. Eādē ēt opi. secutus
est Dantes allegerij de florentia poeta vulgaris in canti lena sua
Incip.Le dolce rime damor.vt refert Bar.in.l.i.C.de dignita.li.
xij.col.v.circa mediū z col.vij. circa fi. Idem Esculanus poeta
vulgaris.in.xij.c.secūdi libri nobilitatē in virtute sola ꝯsistere, af
firmat dicēs.Egētileza de vtu forma.Quello he gētile che per si
fa valere.E nō ꝑ sangue dele anthice gente, Homo disposto in
lui,e naturale. El consegr de gentil volere.Non ꝑ richeza che
le accidentale.Lhomo he gentil quante virtu in lui.Tuti li altri
pensieri sonno vani,Che antiqua gente facia bono altrui.Repe-
riuntur vlterius ad premisse opinionis corroborationem verba
infrascripta,quoꝝ mihi auctoris nomē incognitū est.Quid No
bilitas antiqua facit spectata parentū.Magnanimi quid forma
patris si natus iniquo more trahit vit si so didus ipse pudēdis
Incubit z miser vitijs immergitur atris.Degenerans a stirpe pa
trum virtute relicta.Non igitur cōtentus vbi de laude priorum,
Sed propria laude studeas virtute placere.Idez Hieronymus
sanctus ad cellētiam voluit,dicēs.Uera est nobilitas clarū esse
virtutibus.Nulli igit te vnq̄ de generis nobilitate ꝓponas,nec
obscuriores quaslibet z humili loco natas te inferiores putes,z
Cassiodorus in epistola ait.Hec est indubitata nobilitas q̄ mori
bus ꝓbat ornata.Idē Seneca in lib.de moribus sensit, dicens.
Nobilitas est generosus animus.Et tragedia prima hoc idem
firmat in ꝑsona Licij scribens.Nō vetera patris iura possideo.
Domus ignauus heres nobiles non sunt mihi aui.Nec altis in
clytum titulis genus,sed clara virtus que genus iactat suū alie-
na laudat.Et Claudianus ait.Exaltat virtus nobilitate paren-
tes.Seneca ad Lucillum,animus nobilem facit cui ex quacūqz
cā lz.s.fortunam surgere.Ouidius in primo lib.de ponte elegia
penul.non census nec clarū nomen auorum,sed ꝓbitas magnos
ingeniumqz facit.Nō ēt predicte opinioni deuius fuit princeps
ille Phalaris primus agrigentinoꝝ tyrannus,qui interroganti
Axiocho qd de nobilitate sentiret,sic rñdisse legit,gloriari ꝓfe-
cto de nobilitate vt d alio quouis bono lz.Ego āt vtutē solā scio.
Cetera omnia fortunā.Et fieri qdē posset alius ex ignobilibus.
parentibus clarus,alius ex claris ignobilis.Ipseqz seipso z abie
ctissimus ignobilior.Itaqz animi virtutem apud siracusanos lau
dibus prosequi debes,nō maiorū mortuā in ignobilibus successo
ribus nobilitatem, faciunt ad premissa versus quos in fine marti
niane posuit Io.an.Nobilitas hominis est mens deitatis ima-
go.Uirtutuz clara propago humilē releuare iacentē,mentē refre
nare furentem, turpia illa timere, nature iura tenere.Ad idē cō
cursum non mediocre faciunt.Iuuenalis elegantia dicta, dū di-
cit.Tolle tuū hannabilē.Malo pater tibi sit thersites dūmodo,
tu sis Eacide similis vulcaniqz arma capessas.Quam te thersite
similē ꝓducat Achiles. meminit horū versuū gl.in.c. vndecūqz
in ver.sic mali.lvi.di.bene facit q dicit gl.in.c.nūq̄ imediate se-
que.in ver.nescio.ꝑ illū tex.Nō ille qui natus est a parentibus,
prorsus alienis a virtutibus,dūtamen ipse sit bonus melior est
q̄ ille qui natus est de parentibus bonis,lz ēt ipse sit bonus. Et
ratio hec est,qz magis est admirabilis qui exēplar non habuit z
bonus est q̄ qui habuit,z bonus est.argumēto.xcvj.di.c.in scri
pturis,z alio in loco dicit Iuuenalis.Stēmata qd faciūt,qd ꝓ-
dest pontice longo sanguine censeri.No.gl.in.l.stēmata.in ꝑn.ff.
de gradi.Et alibi ēt dicit Nobilitas sola est aim que moribus
ornat.Exaltare vilis si quos insignat honestas.Quos subleuat
apex morum lz ampla facultas Et patrie desit z gloria sangui-
nis alti.Uirtus nobilitat animū,virtute remota,Migrat in exi-
lium nobilitatis honor.Nobilitas animi sola est atqz vnica vir-
tus.Refert Ang.in.§.pena.insti.de iniur.Hinc dicit Franci.pe
trar.in dialogo quē fecit de remedijs vtriusqz fortune inscribit.
xvj.Sub rubrica de origine generosa. Alieno gloriari ridiculo-
sa iactantia est.Auorum memoria nepotū degenerantium note
sunt,nec aliud magis posteroꝝ maculas aperit q̄ maioꝝ splen-
dor.Hac gloria sepe alteri cōmodū virtus alterius tullit, veraz
laudē nisi de ꝓprio sumpseris ab alio nō expectes,mallez per te
alij,q̄ tu per alios nascereris,verū age aliquid z tu vnde sis no-
bilis.Nam z illi nisi aliquid egissent laude dignum nunq̄ nobi-
les fuissent.Subdit idē lib.ij.dialogo. v.sub rub.de originis ob-
scuritate.plus est multo nobilitate fundare q̄ fundatā inuenisse,
vnde iuxta superius proxime dicta.Gregor.in dialogo.j.c.vj.ait
nōnullis solet nobilitas generis parere ignobilitatē mētis.vt mi
nus se in hoc mūdo despiciant qui plus se ceteris aliqd fuisse me
minerint Et dicit Chryso.v.omelia,nobilitas, vel bonitas co-
gnatorum non vz,nisi fuerimus nosipsi boni. Idem sup Matt.
Ille clarus,ille sublimis,ille nobilis,ille tūc suā nobilitatē inte-
gram putet si dedignetur seruire vitijs, z ab eis non superari.Et
in.c.iiij.sup Matthe.Ibi patrē habemus Abraam dicit non a
proposito deuiū.quid enim ꝓdest ei,quē sordidāt mores genera
tio clara,aut quid nocet illi generatio vilis, quē mores adornāt
ipse dū se vacuū ab omnibus bonis ostendit,qui gloriat in pa-
tribus.Et dicit Sallust.in iugurta.Quanto vita maioꝝ precla-
rior est,tanto posterioꝝ secordia flagitiosior.Unde Boetius d
cōsola.philo.li.iij.ꝓsa.vj.iquit.iā vero q̄ sit inane,q̄ futile nobi
litatis nomē,que si ad claritudinē refertur aliena est,ibidē subdit
splendidū te si tuam non habes aliena claritudo non efficit. z eo
dem lib.metro.vj.inquit.omne hominum genus in terris simili
surgit ab ortu.Unus.n.reꝝ pater est,vnus cūcta ministrat. Im-
mortales igitur cunctos edit nobile germen.Quid genus z pro
auos strepitus si primordia vestra Authoremqz deū spectes nul
lus de genere extat.In vitijs priora fouens ꝓpriū deserit ortuz.
Unde Apuleius aiebat.In honoribus assequendis noli aliena

appetere, aliena voco que parentes peperunt. Cum ridiculosa sit iactantia de alieno gloriari. Et poeta petrarcha laureatus ait. Sicut posteriorum macule parentibus nō obsunt. Sic nec maiorū splēdor descēdētes illustrat. Vñ ad quēdā dicebat, mallē p te ipsum alijs q̄ tu p alios nosceris. Et subdit q̄r mira res est id videri cupere qđ nō est, fures, adulteri, tenebras querūt. Sola hec vana ꝛ falsa nobilitas generis lꝫ vitijs obtenebrata lucē querit, agnosci appetit, cui sanū esset consiliū ne sciri. Qui ergo veri nobiles esse cupiunt aliqd agāt vt sint nobiles, q̄r ꝛ maiores sui nisi aliqd preclarū egissent nunq̄ nobiles fuissent. Et dicit Bal. in c. veniēs. alias in. c. j. de testi. ꝙ sicut corpus nostrū illustrat sole,
74 ita ꝛ bona fama, virtutibusq̄, subdens † ꝙ mulier plebeia habēs bonos mores prefertur mulier nobili nō habēti bonos mores. Voluit idē Barb. in. c. in presentia, col. lxix. de pba. facit qđ de Catilina ꝛ Cicerone notat Iuuenalis his versibus. Quis Catilina tuis natalibus atq̄ cetegi Inueniet quicq̄ sublimius, arma tñ vos Nocturna ꝛ flammas domibus tēplisq̄ parastis. Sꝫ vigilat ꝯsul vexillaq̄ vestra coercet. Hic nouus arpinas ignobilis ꝛ mō rome Municipalis eqs galeatū ponit vbiq̄ presidiū attonitis ꝛ in omni gēte laborat. Tm̄ igit muros itra toga contulit illi Nominis ꝛ tituli q̄tū nō leucade, q̄tū Thessalie căpis. Octauius abstulit vdo Edibus assiduis gladio, sed roma parētē Roma patrē patrie Ciceronē libera dicit. Idē iuuenalis iudiciū de Nerone ꝛ Seneca voluit sic inquiens. Libera si denī pplo suffragia, quis tam Perditus vt dubitet Senecā pferre Neroni. Cuius supplico nō debuit vna parari Simia, nec serpēs vnus nec culeus vnus. Et hoc opat ipsa virtus in qua pipatetici summū bonū posuere teste Tullio in libro de amicitia in paradoxis, inquit nulla possessio auri ꝛ argenti pluris q̄ virtus est existimāda. Virtutē igit colamus dum viuimus superest nobis fama in sepulchro. Et dicit Pius in eplis. cxiiij. epis. charta. vij. mea sententia nemo est nobilis nisi virtutis amator Quamobrē nullas in psentiarum dicit inueniri nobilitates aut admodū paucas que nō sceleratū habuerint ortum cū virtutis nulla aut rara habeat estimatio. Facit qđ dicit Frā. petrarcha in margarita poetica charta. cxxix. vij. col. verus nobilis non nascit sꝫ fit. Ex quibus oibus pꝫ abūde verā illā nobilitatē esse non solo sanguine sꝫ virtute cătā illūq̄ vere nobilē dici qui virtuosus est ꝛ virtutibus vacat. Illā insup ai nobilitatē longe cōmendabiliorē ceteris de quibus. §. memini. vnde Tullius in Sallustiū istud sentiēs ait. Ego maioribus meis virtute mea pluxi. vt si prius noti non fuerāt a me nomē acceptāt. Demū subdit. satius est me meis rebus gestis florere q̄ maiorum opinione niti, ꝛ ita viuere vt sim posteris meis nobilitatis initium ꝛ virtutis exemplū. Cuius verbi meminit Feli. ꝛ declarat in rub. de maio. ꝛ obe. col. fi. in fi. ꝛ alibi dicit. ꝙ desicit in te incipit in me Unde Laer. Dioge. in vita phorum refert Anacharsim phm exprobrandi sibi attico ꝙ scytha esset rñdisse mihi quidē pbro est pria, sꝫ prie tu. Idētidē rñdisse hipocratē testat plutarchus in apothegma qui hermodio sibi exprobrāti ꝙ cerdonis esset filius talia verba retorsit meū genus a meipso initium sumit, tuū aūt in te finit. Hinc Sallustius i oratiōe ad Marium in emulos ei ignobilitatē obijcientes. de iure me inqt despiciūt faciāt idē maioribus suis a qbus virtute ac pclaris gestis nobilitas cepit, si inuidēt honoris, iuideāt ꝛ laboris, inuideāt inocētie, atq̄ piculis meis ꝛ rursus vide inqt q̄ inque cōtēnāt, qđ. n. bi ex aliena virtute arrogant, id mihi ex mea nō cōcedūt mihi noua nobilitas est q̄ et puto longe sanctius est peperisse, q̄ vt illos acceptā corrupisse, ꝛ iterum subdit fateor imagines nnn habeo, dicere tñ audeo vita mea, mors stasta, vexillū, ꝛ alia militaria dona cicatrices deniq̄, ꝛ vulnera illiata corpi meo. Hec sunt mee imagines hec ignitas nō hereditate relicta, sed laboribus, sꝫ periculis meis acqsita, hec ille non procul dubio humanū quinimo tam ornatis, elegantibusq̄ verbis diuinū, q̄tū presentis est speculationis assumēs iudiciū, a quo nō discessit Faustus poeta modernus regius in lib, quē liuiā suā appellari voluit. c. ij. his orsus versibus. Si mea nō rutilanti antiqs atria ceris. Ipse nec insigni stemmate clarus eo. Alta tñ nostre dedimus primordia genti. Sūq̄ mee primus nobilitatis honor. Scꝫ est aliquid ppriam sibi querer ludē. Atq̄ suo ex humili surgere marte loco. Quē releuat virtus multo si sudata labore. Nobilior paulis ille duobus erit, vnde Seneca in epistola ad Lucillum. xxix. ait. cum volueris verā hois estimationē videre, ꝛ scire qualis sit, nudū inspice, ōponat patrimoniū, ōponat honores, ꝛ alia fortune mēdacia, corpus ipꝫ exuat, ꝛ aiuꝫ ituer qlis q̄tusq̄ sit alieno an suo magnus. Illō idē et voluit do. Ab. in. c. venerabilis. col. ij. extra de preben. vbi de preallegato dicto Tullio meminit idē in. c. j. colū. j. de purga. cano. dū dt apđ deū sūma nobilitas est clarū eē virtutibus hñ faciunt ad pmissa q̄ no. gl. in. l. si qd in bello. in ver. erat. ff. de capit. dimi. dicit ꝙ magis meū est ꝙ p meā pbitatē quero. q̄ id qđ p antecessores mihi quesitū extitit. † Sic maior nobilitas ea estimanda est quā virtute sua qsq̄ sibi querit, ea quā maiorum virtutibus ꝛ sanguinis successione hꝫ. facit ꝙ no. Bar. in. l. si insulam. col. ij. in fi. ff. de ver. obli. dum vult fortius esse ius qđ hꝫ qs a se q̄ qđ hꝫ ex alio. facit gl. in. §. ex conditionali. in ver. contigerit. insti. de ver. ob. dū assignat rōnē quare legatū cōditionale nō transmittit nō purificata cōditione, ꝛ tñ ꝯditionalis stipulatio transmittit ad heredes ante conditionis euētū, facit bonus tex. in. c. nūq̄. cū seq. lvj. di. ꝛ qđ ibi no. glo. hñ faciūt eleganter p do. Ias. adducta in. l. more in pin. ff. de iurisdi. om. iud. col. ij. no. per Ang. in. l. iste qdē. ff. ꝙ met. cau. dum dicūt, id plus nos diligere ꝙ sudore querimus ppio, q̄ ꝙ a parētibus seu aduentitio iure nobis acciderit, vnde dicit Alex. in. l. cēturio. col. ij. in prin. ff. de
76 vulg. ꝛ pupil. † ꝙ doctor preferēdus est militi. ex eo q̄r sua virtute pollet, iō magis honorādus, ꝙ maxime in auratis militibus pce
77 dit. Idē † ꝙ firmus est ppria virtute q̄ aliunde quesitū tenuit. do. deci. pceptor meus in. l. fi. col. ij. i fi. C. vñ legi. ꝛ i. d. l. ij. col. ij. in pn. ff. de reg. iur. ꝛ in. c. bone. ij. col. j. de offi. deleg. alleg. Aret. in decisione no. in cons. cxxxj. consultissime vñ facit ꝙ dicit Bar. in. l.
78 ꝙ principi. ff. de leg. ij. † ꝙ fortior est dignitas quā quis hꝫ per se, q̄ illa quā hꝫ qs p aliū. alle. l. i. ꝛ. ij. ff. de offi. pcō. ꝛ lega. Ad idē
79 ꝙ vult bona gl. ꝛ Bal. in. l. femine. ff. de senato. † ꝙ fortior est nobilitas quā hꝫ filia ab origine sic quasi respectiue per se quā illa quā hꝫ a marito. Inde dicit Iaco. alua. in. c. j. in vltima charta. in princ. ver. quero qs dicat magis nobilis. in titu. qs dica. dux, marchio, vel comes. in vsi. feu. ꝙ q sua virtute nobilitatē meruit magis dicit nobilis q̄ ille qui descendit ex gñe nobili, cū ex gñe nō sit aliqs nisi ex presumptione nobilis vt et. s. dictū fuit. Hinc dicit Ouid. metamor. Nā genus ꝛ prauos ꝛ que nō fecimus ipsi Vix ex nrā voco facit ꝙ elegāter dicit Io. fab. in proe. insti. in ver. iustinianus, ꝙ maior, ē honor ꝙ quis vocet noie acqsito ex probitate, q̄ ille qui ei euenit alias, q̄r i his que a natura pueni-
80 unt nec laudari nec vituperari debemus. Unde illud † ꝙ meū est p acquisitionē magis dr esse meū, q̄ p successionē. alleg. Iacobū ꝛ que no. in. l. fi. ff. de capt. Credo voluit allega. gl. in. d. l. si qd in bello ꝙ inducit ad cōsuetudines que in locis pluribus obtinēt, ꝙ qs pōt testari vel donare ꝯquestas suas ad libitū, sed patrimonialia nō que sibi ex successione obuenerūt predicta rōne, ꝛ istud
81 traho ad notabilē questionē. Scias eniꝫ † ꝙ princeps nō pōt donare de rebus sui principatus, vbi ipsa donatio vel alienatio esset in magnum preiudiciū ꝛ diminutionē sui regni, vel principatus. c. intellecto. extra de iureiuran. vbi fortius nō firmat iuramēto ipsa alienatio seu donatio. Secus si donaret aliqua que nō ita diminuerent iurisdictionē suā ꝛ patrimoniū, q̄r tūc valeret donatio, ꝛ preiudicaret ex ea successori. c. abbate sane. de re iudic.
82 lib. vj. sequitur Bar. in. l. phibere. §. plane. ff. ꝙ vi aut clā. † Pone mō ꝙ princeps sua virtute q̄siuit vnā puinciā iusto bello, pp quā ipse ꝛ suus principatus magnū ꝯseqt cōmodū, nec inde sine magno sue iurisditionis ꝛ principatus preiudicio, ꝛ suorum successorum in regno, pōt ipā puincia p alienationē vel donationē in aliū dimēbrari ꝛ transferri. Nūqd eo nō obstante, poterit ipse princeps, qui q̄siuit sua industria alienare ꝛ donare ipsam prouinciā in preiudiciū successorū suorum, ita ꝙ teneat donatio, videbat ꝙ si d. c. intellecto. Ex aduerso videbat, ꝙ imo valeret ipsa donatio argumēto sumpto ex predictis, cū nō sit suū patrimoniū ꝛ magis dicat suū, cū sua virtute quesitū, ideo maior de eo sibi cōcessa dispōnēdi facultas. Pro resolutione questionis cū nō sit presentis speculationis me remitto ad plene dicta p Alex. cōsil. xxiiij. in. v. volu. Fel. in. c. j. in. j. col. ꝛ seq. de proba. in. c. j. col. ix. d ꝯsti. ꝛ in. c. ad audientiam. ij. ꝛ. iij. col. de prescrip. Ias. in. l. j. col. pen. ff. de ꝯstitu. princi. Iaco. in suo trac. feudo. col. j. ꝛ do. Phili. deci. in consi. cxcj. col. ij. in prin. Predicta et auctoritatibus multis cōprobat Pogius florentinus libro quē de nobilitate conscripsit, sic inquens, ea vere nobilitas est, que a virtutibus originē capit, suisq̄ cōcomitat auctorē elegantius ꝛ pfectius illustreq̄ ꝛ nobilē reddit ꝙ filiū ex linea descendentē, qui nō tā paterna virtute nobilitat q̄ pater ipse suus nobilis reddebat. Quanto eniꝫ maioris haberet edificare domū q̄ habitare aut ornare edificatam tāto prestabilius est atq̄ excellentius si se partē nobilitatis possidere, q̄ seruare ab alijs acceptā, cū alter suis viribus ꝛ lumine resplendeat, alter pre se ferat alienum. Quare soli virtuti nobilitatis palma tribuenda est. Nec tamen inficiantur prefati doctores, quinimmo aperte fatentur nobilitatem ipsam ab animi virtutibus

83 mi virtutibus originē trahētē.†In liberos quo ad quid cōtinua
ri,ipsosq3 splendidiores paterna nobilitate reddi. Et hoc idē sen
tit Tullius in oratione quā p Roscio scripsit, inquiens. Vosq3
adolescentes qui nobiles estis ad maiorū vestrorū imitationē ex
citabo. Seqt Roderi.episco.zamor.in lib.quē Spe.vite bapti
zauit.c.v.dicēs.Illud sacrarū scripturarū testimonio cōprobari
Primo fz eū q dicit Dauid,dū ait potēs i terra erit semē eius.
Et statim subijcit gloria et diuitie in domo eius,intelligit id est po
steritati quasi dixerit ppheta,q3 ob parentū preclara gesta semē
eius acquirit potentiā et gloriam nobilitatis,sed et diuitias que si
mul sunt precipua fundamenta, et partes substantiales nobili
tatis generis secundum eū vt supra dicit. Iteruz cōprobat ex di
cto.Ecclesiastici.Deus honorat patrē et filios in benedictio pa
tris firmat domos filiorum que verba intelligit id est merita cla
ra parentū quibus benedicunt,cōmendant, ac honorantur fir
matq3 filios in vera nobilitate carnis,subdit et seqt gloria enim
hominis ex honore parentum,et dedecus filij pater sine honore
que pulchra sententia insinuat gloriam nobilitatis maxime pen
dere ex parentum honore,veluti ecōtratrio ignobilitas et dede
cus filios sequitur si illorū patres insignes minime honorati fue
rint. Addit et sapientem alibi hoc firmare dū dicit gloriam diui
tum honoratorū apprehendet filios,vcz in gloria nobilitatis,ex
quibus oibus concludit dicte opinioni inherendo, dicens verā
carnis nobilitatē non diuitias solas generare,q3 scriptū est non
magnificauit virū peccatorē diuitē,itaq3 virtus merita et precla
ra parētū gesta, que eos isignes,et honorabiles reddiderūt verā
carnis ingenuitatē ad posteros transmittunt. Illa igitur generis
vulgata qualitas non alieno priuilegio sed priscorū pbitate et vir
tutis opere cōparatur, que quāto antiquior tāto nobilior. vt.j.di
cā.et magis relucet a parētibus relicta,quā a principe sine virtute
donata et hec illa est vera nobilitas generis et sanguinis,quā a pa
rentibus liberi suscipiunt,de qua supra. Sed hec scz animi nobi
lior et clarior ea que generis et sanguinis tantū origine cātur et di
84 cit bal.in prealle.l.nobiliores.C.de cōmer.†qd illa dicit pfecta
nobilitas,scz animi cū genere mixta. Seqt Bartho.cep.in trac.
suo.de impe.mili.eligēdo col.xv.in prin.dicens illā verā omniq3
ex parte pfectā nobilitatē esse,que ex antiquis maioribus cū di
uitijs et virtute sibi etiam coniunctis cū honore et dignitate pfi
ciscitur. q aūt boni mores et virtutes sint vt dixi nobilitatis spe
cies. No.Bar.in.l.j.de condi.i pub.hore.lib.x.et dicit Arist.
lib.j.rethori.nobilitas singularis est que a viris,et mulieribus fit
pp diuitias,aut virtutes,aut pp aliquid pp q aliquis honorat.
Et in lib.ij.dicit nobilitas siue nobile attendit fm virtutē gene
85 ris. Sz iuxta premissa pro declaratione eorūdez †quero quot
actus requirantur virtuosi,et p quot temporū curricula ad hoc
vt nobilitatis animi palmā ipsis causatam virtutibus quā pdixi
verā nobilitatē esse assequi quis mereat, an vnus virtuosus ac
tus an plures requirantur cū tpis cursu ad instar introducēde cō
suetudinis,q nō sufficiat vnus virtutis actus pinde nec vna dies
seu vnius diei cursus qua se virtuose qs habuerit, pbat arg.no.
86 p Bar.in.l.legatis.ff.de le.iij.dū vult†q vt dicat quis mercator
pannorū nō sufficit q semel emerit, aut vēdiderit pannos, sed re
quirit q multis et iteratis vicibus id egerit,alleg.honū tex.ad h
in.l.j.in princi.et ibi gl.in ver.oēs.ff.de tributor. Idē tenuit Bar
to.in proe.ff.col.iij.ad fi.et in.l.mariti.§.qui questum.ff.de adul..
quē sequitur Bal.in ru.C.de cōsti.pecu.in fi.et Pe.de Anc.in.c.
canonū statuta.v. qs dicat mercator.ex de cōstit.Cor.cōsi.xxxiij.
col.j.iij.vol.Do.in.c.j.de vit.et ho.cleri.Jo.de ana.in.c.j.de cle
rico pcus.Ab.i.c.j. pen.col.de iudi.Bar.in trac.de testi.in ver.
mercatorē,plura cumulat Fely.ad hoc in proe.decret. in versic.
gregorius.col.viij.in fi.Aret.in consi.xxix.et in.l.cetera.§.sz et si
87 quis.ff.de leg.j. Et in predictis locis militant doc.†q de merca
tore dicit pcedere nisi esset matriculatus et pfessionē fecisset iter
mercatores,q3 hoc solum sufficit. Ita Bal.in preallegata rubri.
de constitu.pecu.quē sequitur Aret.in.d.§.sed et si quis q tñ sa
ne intelligēdum est quo ad hoc,vt nudū cōsequat nomē merca
toris,vel immediate cū se mercatorē pfitet et describi fecit i ma
tricula priuilegio mercatorū gaudeat. Nam alias non gaudet ex
eo solo priuilegio mercatorū successu temporis,nisi se in ipsa arte
mercantie exercuerit fm Bar.in.l.qui sub pretextu.C.de sacro
sanc.eccle.in.l.i.C.de collegi.lib.xi.in.l.sp.§.quibusdā.ff.de iure
immu.in.l.medicos.in.l.fi.C.de professo.et medi.lib.x.et in.l.pe.
ad fi.ff.de testamen.milita.faciunt que no.idem Barto. Bald.
Paulus de castr. Alexand. Jason, et docto.in.l.scriniarios.C.d
testamen.quod qui non exerceat artem quāuis sit descriptus in
matricula illius artis tamē non gaudet priuilegio illius artis.

88 †Inferentes istud ad scholares nō intrantes,vel studētes, quan
tuncūq3 sint descripti in matricula vt non gaudeāt pp id priuile
gijs scholariū positis in auc.habita.C.ne filij.pro patre.voluit h
de scholari Bal. in proe.ff.in.ij.col.et dicta auc.habita.in.vj.co
lū.et Bar.in locis preallega. Idē do. Abb.in.c.i.col.fi.de iudi.
et in proe.decre.vbi Fely.col.xiij. Et ideo dicit Specu.in titu.de
reo.ver.sed quid si scholaris q dispositio.l.i.C.qui eta.nō pce
dit in scholari nō studēte.per.c.gloria.ibi bene dixisse.xij.q.ij.et ē
bonus tex.in.c.abbate.de ver.sig.facit q voluit Ant.de but.in
c.cū desideres.de sent.excō.Bal.in.l.j.C.de iur.et fac.igno.et in
l.militē.C.de procu.et Saly.in.l.nō prohibentur.C.qui accusa.
89 pos.vel non†q milites non exercentes militiā nō gaudeant pri
uilegijs militū.facit honus tex.in.l.fi.ibi pristinū exerceant.ff.de
excusa.tu.et q no.bal.in.l.j.in.j.no.p illū tex.vbi. d. Alex.C.de
90 his q.vt indi.†q clerici nō seruiētes i diuinis,et offm suū dimit
tētes nō dnt fructus bñficiorū lucrari, imo tāq3 indigi tenent ad
restōnē illorū. Idē voluit cardi.i.c.j.in.ix.q.de celebra.missa.ex
91 qbus omnibus infero.†q isti qui principis gratia, aut alias sibi
nobilitatē politicā querunt,q3primū et si inter nobiles sint descri
pti et nobiliū fungant titulo.si tamē actus nobilium nō agant, sz
mechanicorū plebeiorū,siue populariuz virorū nō debēt nobiliuz
gaudere priuilegijs,immo fortius vt inferius sexta parte dicet
nobilitatē suā pdūt. Et ad premissorum corroborationē q ex
vnico actu emptionis.aut vēditionis nō dicatur quis mercator
nisi interueniat pluralitas.addo Jo.an.ita tenere in.c.quāquā cē.
in.vj.d.Abb.in consi.vj.casus sup quo petite fuerunt allegatio
nes in vlt.col.et Fede.de sen.in consi.ccvij.incip.nos grisoldus.
92 facit q dicit Aristo.lib.j.ethi.†Sicut vna hirūdo nō facit ver.
ita nec vna calida dies,nec modicū tempus facit estatē, nec vna
virtus virtuosum hominē facit,sic nec vna dies,nec modicū tps
facit hominez felicē. Unde breuiter et conclusiue dicere possu
mus sufficere vt per trienniū ad minus cōtinuū comēdatis quis
vixerit et honis moribus,virtutis actus exercendo. argumento
tex.et qd ibi per illū no. Ang.in auc.de monach.in prin.in versi.
93 sancimus.ibi, et dū triennio toto et c.dū vult†q mali mores intel
liguntur purgati bene faciendo per trienniū continuū, et sic dicit
effectus qs bonus et virtuosus opa bona et virtuosa p trienniuz
cōtinuū faciēdo. Consequēter ipsa animi nobilitate insignitus. il
lum tex.ad premissa reputat singularem Saly.in.l.si fideiussor.
§.fi.ff.qui satis.cog.et in.l.si minorē.in.iij.col.C.de in integ.resti.
minor. Hoc idē sequitur simpliciter do.Jas.in.l.si prius.in.xvj.
col.ff.de operis noui nuntia. Fely.in.c.cū deputati.col.j.in prin.
de iudi.et Deci.consilio.clxij.col.vij.post mediū. Ex premissis in
fero,q illi qui ab ineūte etate literis virtutibusq3 insudant,adeo
q tandē post longas grauesq3 lucubrationes. Juxta illud Sene
ce epistola ad Lucillū.xxxj.generosos animos labor nutrit ad
doctoratus apicē pertingunt.vere nobiles dici merentur, et si ex
sordidis abiectis ve processerint parentibus,scientia enim virtu
94 tibus causam prestat†suiq3 tādē possessorē nobilitat,fz gl.ita no
tādā ex illo tex.in.l.prouidēdū.in ver.nobilissimos.C.de postu
la.idem gl.in.c.de multa.in ver.literatas psonas.extra de preb.
seqt Bar.in.l.excusantur.§.fi.ff.de excu.tuto.et Fely.in.c. cum
adeo.col.iij.ad fi.de rescri.vbi dicit sola literatura et scientia quē
nobilē facit. Idē Roderi.in speculo vite.lib.j.c.v.facit tex.in.l.
j.§.est quedā sanctissima.ff.de vari.et extraor.cog.voluit hoc idē
95 Ang.in.l.sed et si susceperit.§.j.ff.de iudi.vbi dicit † q quilibet
doctor dicitur nobilis. Alexan.de imol.i additio.ad Bar.in.l.
96 j.C.de dignita.lib.xij.et dicit Cy.in.l.quisquis.C.de postula.† q
nobilitas ingenij et scientia prefertur accidētali nobilitati. Idez
Barba.in rub.de offi.lega.iij.colū.et consilio.lvij.col.viij.ij. vo
lu.facit qd dicit Cassiodo.epistola.li.ix.episto.vij.doctrina faci
le exornat generosum,que et ex obscenio nobilē facit. Secuti igi
tur Sene. in lib. de beneficijs consilium erigite audacter animos
97 iuuenes,quicquid in medio sordidi iacet trāsilite. † Expectat.n.
vos in summo magna nobilitas,et nedum vt dicit magna nobili
tas.immo maximus honor, et vtilitas. teste imperatore fidedi
gnissimo in.§.summa.in proe.institu.ibi.et vosmetipsos sic erudi
tos ostēdite vt spes vos pulcherrima foueat totoq3 legitimo ope
perfecto posse etiam nostram rempublicā in partibus eius vo
bis credendis gubernari hinc dicit tex.in.§.fi.in auc.de hered.
et falci.neminē leges in anxietate viuere nec ēt in paupertate mo
ri permittunt. Sed circa premissa aduertendum est q idē Bar.
in.l.iudices.C.de digni.li.xij.aliter videt sentire scz solā scientiā
non sufficere ad nobilitandum quempiā,nisi etiam concurrat di
gnitas puta doctoratus vel officium,vt indicature. quod appa
ret ex eius verbis dum dicit qui tamen exuti dignitate inter pri

uatos habentur. Idem videt̃ sentire Cy. in. l. prouidendũ preal.
per illum tex. Idẽ do. Alex. cõsi. xciiij. col. ij. ver. Sed ita est in. j.
volu. dum dicit, ꝙ sola rõne dignitatis doctoratus. doctor dici-
tur nobilis. alleg. tex. in. l. ij. §. fi. ff. de excu. tuto. ꝛ refert Cy. dice
re in. d. l. prouidendum. ꝙ doctor dicitur magis nobilis, q̃ꝫ ille q
est nobilis genere, vt. s̃. memini. Idẽ sequitur Lud. roma. in. l. si
viro. §. a viro. in. l. fallentia. ff. so. ma. Pro concordia forte sic di
cere possumus. ꝙ aut nos loquimur de nobilitate animi que vt
dixi virtutibꝰ cãtur atqꝫ sciẽtia ſꝫ philosophos, ꝛ tũc verũ est ꝙ
dicit glo. in. d. l. prouidendũ. scientiam nobilitare suũ possessorẽ,
nulla alia adiecta dignitate. Aut nos loquimur de politica no-
bilitate seu ciuili, ꝛ tũc ꝓcedit ꝙ dicit Bar. in. d. l. iudices. Ale.
ꝛ doc. in locis prealleg. Et ratio diuiersitatis est, qꝛ scientia ꝑ se
sola interiora respicit, ꝛ animã cũ qua vt predixi concatbenatio-
98 nem adeo firmã hꝫ, vt ab ipsa euelli quouis modo ñ possit † do-
ctoratus aũt dignitas q̃ꝫtũcũqꝫ causante scientia ꝛ bonis mori
bus. iuxta ea que dixit Bar. in. l. magistros. in. j. no. C. de ꝓfes. ꝛ
medi. lib. x. alicui conferatur in remuneratiõẽ ꝛ cõpensam, exa-
ctorum laborũ. iuxta. l. j. C. de acces. ꝛ. l. fi. C. de statutis ꝛ imagi.
Tamen conferre dicitur non eam nobilitatẽ animi, quã vt sepe
dixi philosophi veram nobilitatem testati sunt. Cum iã ipsa ani
mi nobilitas ea studij assiduitate virtutis etiam ꝛ moꝝ frequen-
tatione quesita sit, verum eam nobilitatẽ exteriorem ꝛ politicam
que longe satis suos possessores differre facit a plebeis ceterisqꝫ
hominibus. Hinc videmus doctores venerari vt plurimũ ꝛ ho-
norari presertim peritos, ceterisqꝫ oĩbus anteire iure quidẽ meri
99 to. † Cũ doctoratus dignitas sit ꝛ illo ornati gradu in dignitate
dicantur. c. q̃ꝫto. de magi. Bart. in. j. constitu. C. iij. col. vsi. que-
ro circa. vbi doc. alij cõiter, Alexan. in addi. ad Bar. in. l. j. C. ď
dignita. lib. xij. Idẽ consi. xciiij. col. ij. post mediũ. in. i. volu. Bar.
ꝛ Bal. in proe. ff. Bar. in. l. fi. C. de iude. ꝛ in. l. oẽs. iij. ad fi. C. ď
decur. lib. x. sentit idem in. l. fi. in prin. ff. de testa. mili. ꝛ in. l. gene
raliter. §. fi. ff. de decurio. Bal. in. l. j. in prin. ff. de iusti. ꝛ iur. Ale.
j. volu. consi. xv. col. fi. Abb. quem sequit̃ Areti. in. c. super eo. ij.
col. ver. iiij. no. de testi. in. c. clerici. el. ij. col. iij. ad medi. de vita, ꝛ
hone. cleri. ꝛ in. d. c. q̃ꝫto. vbi Fely. sequit̃. Idẽ Fely. in. c. j. col. ij.
de iudeis. ꝛ Alex. in prin. vol. consi. xviij. col. fi. in fi. ꝛ in cõsi. xc-
iiij. col. ij. ver. sed ita. eo. volu. Fely. in rub. de magi. col. ij. post me
di. Et lꝫ quidam per Fely. in. d. c. q̃ꝫto. relati ꝯriuꝫ teneant. s. ꝙ
100 immo sit honor quidã nõ dignitas. † Tamen illa est magis com
munis opinio ꝙ sit dignitas, vt testatur Ioã. de ana. in. d. c. q̃ꝫto
ꝛ satis patet ex prealleg. Ideo tenẽda ꝑꝑ no. ꝑ doc. in c. i. de cẽsi.
per tex. in. l. vnica. ibi sane crebrior apud veteres. ff. de offi. que-
101 sto. bene facit tex. in. c. nouimus de verb. signi. † Vilescit tñ ho-
die hec dignitas ꝑꝑ tantã multitudinẽ ſm. d. Abb. in. c. j. col. ij. ď
102 priuile. ꝛ Barba. i. c. cũ esses. ij. col. de testa. † Quod nõ ita con
tingit in simpliciter literatis ꝛ virtuosis viris qui q̃ꝫtũcũqꝫ vere
nobiles sint animi nobilitate de qua predixi tamẽ ex quo alia no
bilitate politica seu ciuili causata ex assumptione doctoratus nõ
sunt muniti. nõ sic honorant̃ tanto ve habentur pretio inter ple-
beios ꝛ coraꝫ populo magis exteriora q̃ꝫ interiora attendente.
Stat igit̃ ex predictis doctoreꝫ virtuosuꝫ ꝛ doctũ duplici nobili
tatis specie nobilẽ dici posse animi. s. ꝛ politica. ſꝫ ꝙ eã sumit po
liticam nobilitatẽ. Bar. in prealle. l. i. de dignita. vt. s̃. dixi. litera
tñ vero sola animi nobilitate. Et si dicatur qũo sit hoc dicere do
ctorẽ dici nobil ate politica seu ciuili nobilẽ cũ ſm Bar. vbi. s̃.
nobilitas politica, seu ciuilis est qualitas illata ꝑ principatũ tenẽ
103 tes. † Sed doctoratus dignitas vt plurimũ cõfert̃ nõ ꝑ principẽ
sed ꝑ doctores collegiales, qꝛ doctor doctorẽ creat, quinimo se-
moto principe qui nõ est doctor non potest aliũ doctoreꝫ facere.
104 † sicuti qui non est miles nõ põt alium militẽ creare. ſm Bald.
ꝛ Imol. in. l. qui in aliena. §. interdũ. ꝑ illũ tex. ff. de acq. here. Idẽ
Bal. in proe. decre. in. x. col. quẽ refert ꝛ seqt̃ do. Ias. in. l. vnica
. C. vt nemi. lice. sine iudic. aucto. vnde id improprie dici videtur.
105 † Ar cui nõ ꝯueniunt diffinitionis vba nec ꝛ ipsum conuenit dif
finitum. l. iiij. §. ait pretor. vs. totiẽs. ff. de dã. infec. l. qď ꝯstitutuꝫ.
vbi Bar. no. ff. de test. mili. l. ita aũt. in prin. Vbi ẽt Bar. no. ff. ď
admi. tuto. l. cõstitutiones. vbi Bar. ff. ad munici. ꝛ. l. furiosi. vbi.
Bal. in versi. nõ loqt̃. C. de nup. Potest ad obiectũ istud iudicio
meo facile responderi inherendo p̃dictis. ꝙ immo dicit̃ doctor
nobilis politica nobilitate seu ciuili qꝛ illa doctoratus dignitas
ꝯñr nobilitas, satis dr̃ conferri ꝑ principẽ seu principatũ tenentẽ
ex quo ꝑ collegium habẽs a principe priuilegiũ confertur. argu.
106 tex. in. l. j. versi. omnia eniꝫ. C. de vete. iur. enucle. † vbi dicit impe
rator se omnia facere que per iureconsultos facta sunt, qꝛ ab ip-
so omnis eis impartitur authoritas. bene facit tex. in. c. apostoli
ce. de preben. in. vj. ꝛ que dicit Fely. per illa inra optime faciũt.
c. cum accessissent. col. ij. de ꝯsti. dũ loquitur de principe ꝯfirmãte
statuta sui inferioris, ꝙ tñ. s̃. dcm̃ fuit de p̃latione doctoris erga
literatũ virtutibusqꝫ cõmẽdatum hoiem sane est intelligendum.
107 † vbi doctor peritus est, nec in birreti assumptione seu insignioꝝ
postulatione pctm̃ cõmiserit, iuxta gl. in cle. cũ sit. in ver. honoreꝫ
de magi. duꝫ vult ꝙ postulans doctoratus gradũ indigne morta
liter peccat ꝛ in presumptionis pctm̃ incidit, seqt̃ ea. d. Abb. in
c. cũ in cũctis. §. j. in. ij. col. de ele. ꝛ do. Ias. in rub. c. vt nemi. lice.
108 sine iudi. auct. † alias si sit imperitus remoueri põt, ꝛ reprobari
ſm Bar. in. l. grãmaticos. C. de ꝓfesso. ꝛ medi. lib. x. ꝛ in. l. sꝫ ꝛ
reprobari. in prin. ff. de excu. tu. ꝑ tex. ibi. ꝛ in. l. vt gradatim. §. j.
ver. reprobari posse ꝛc. ff. de muner. ꝛ hono. Idẽ tꝫ. d. Abb. in. c.
fi. col. ij. de magi. Fely. in. c. ex literis. col. iij. ꝛ seq. vbi ẽt deci. idẽ
109 extra de consti. † Immo tunc literatus scholaris imperitũ docto
rẽ anteccdere debet. argu. eius. ꝙ dicit gl. in. l. j. C. de apo. publ.
lib. xj. quã ad hoc alle. ꝛ sequitur simpliciter Fely. in. c. pastora-
lis. col. j. in fi. de offi. deleg. Alexan. in addi. ad Bar. in. l. j. colũ.
iij. C. de dignita. li. xij. alle. aliam gl. in auct. de monach. §. plane
in ver. tẽpus. Idẽ do. Iaso. in. l. cũ quid. in prima lec. col. iij. circa
mediũ. ff. si cer. pe. ꝙ qualiter ꝓcedat declarat do. Abb. in. c. cle
rici. col. ij. circa me. de iudi. vbi premissa ꝓcedere dicit in casu in
quo non reqrit̃ titulus doctoratus. alias aũt secus esset, vt ibi la
110 te per eum ponẽtem exemplũ. Addo ẽt iuxta p̃missa, † ꝙ doctor
neduꝫ nobilis est quinimo si annos viginti legerit in vniuersita-
te famosa publice efficit̃ comes ꝛ comitatus asseqt̃ dignitatem
de iure ſm Bar. in. j. ꝯsti. C. col. iij. in medio Alexan. in addi. ad
Bar. in. l. j. C. de digni. lib. xij. voluit alleg. l. vnicaꝫ. inci. grãmati
cos. iuncta gl. in ver. ex vicaria. in prin. Idẽ voluit do. Ab. in. c.
cleri. ꝑ illũ tex. col. ij. post medi. de iudi. Ange. are. in proe. insti.
ibi ipatoriaꝫ ꝛc. col. ij. ad medi. Fely. in rub. de mag. col. ij. ad fi.
111 ¶ † Quod aũt scia inflet nedũ vt dixi nobilitet sentit Bar. in. l.
domitius labeo. ff. ď testa. ꝙ tñ in rustico intelligere debemus nõ
in nobili genere ꝛ aĩo. scia enim nobilẽ nõ iflat, sꝫ rusticũ tm̃ ſm
Bald. in. l. mercalẽ. C. de condi. ob turpẽ cau. refert Felyn. sim-
112 pliciter in. c. sup eo. col. iij. in prin. ff. de testi. † sicut in simili vide-
mus de nimia familiaritate. dr̃ enim, ꝙ ꝯtẽptuꝫ parit. l. obseruã-
dum. ff. de offi. p̃si. c. ꝛ si iudeo. de iude. ꝛ. c. qñ. lxxxvj. di. qꝛ ꝓce-
dit inter rusticos ꝛ parũ prudẽtes, nã secus inter prudẽtes, inter
quos familiaritas nõ parit ꝯtẽptũ, sꝫ bñuolẽtiã affectionẽ ꝛ ami
citiam iducit, ꝛ inductã ꝯseruat ſm phm̃. viij. ethi. ꝛ. d. Abb. in.
113 d. c. ꝛ si iudeo. in. ij. not. † Infero p̃missa ad talliabiles nostri tem
poris ad coruataꝝ siue opeꝝ ꝑsonaliũ prestationẽ astrictos, vt si
qui ipsoꝝ ad doctoratus ꝑuenerint dignitatẽ suis studio atqꝫ v
tute, nedũ nobiles reddunt̃ ex eo vt predixi ꝗnimmo ab ipsorum
operũ sunt ꝑsonaliũ p̃statione imunes ipso iure. adduco bonum
tex. in. l. interdũ. ff. de oper. liber. vbi obligatio operaꝝ ꝑsonaliũ
de qua tenebat̃ libertus patrono supprimit̃ superueniẽte in libertuꝫ
dignitate aliqua, cuius intuitu absonũ ꝛ verecundũ esset eas ꝑso
nales opas libertũ ad dignitatem ipsam assumptum obseruare,
ꝛ ꝑ hoc ẽt bene facit ꝙ ďt bal. post Iac. but. in. l. q sqs. in fi. ver.
114 vlti. dicit hic Iac. but. C. de episc. ꝛ cle. † ꝙ dignitas superueniens
qñqꝫ opat̃ vt quis excusare se possit ab eo ꝙ ꝓmisit. Iõ scriptor
qui ꝓmisit librũ scribere, si postmodũ rector efficiat̃, excusat̃, qꝛ
115 nõ ꝯuenit dignitati rectoratus. † alias vero scriptor precise scri
bere tenet̃. vt no. ꝑ gl. in. l. stipulatio. §. siue aũt. ff. de ope. no. nũ.
ꝛ est in eo casu speciale ſm p̃dictam gl. vt obligatus ad factũ p̃ci
se facere teneat̃ cũ alias regulariter in obligationibus facti suc-
cedat obligatio ad interesse. l. si quis ab alio. §. fi. cũ simi. ff. de re
iudi. ꝑꝑ ꝙ reddit̃ predicta gl. dubia. vñ de illius veritate latius
doꝫ eẽt. vt ibi ꝑ doc. ꝛ Bar. i. l. stipulatiões ñ diuidũtur. col. xvj.
ff. ď ver. ob. vbi. d. Ale. col. pe. idẽ Ale. i. l. alia. §. elegãter. colũ.
ij. ff. solu. mat. refert ꝛ predicta sequitur deci. simpliciter. in. c. qm̃
Abb. in. xj. col. ad fi. ver. ꝛ notandum est extra de offi. deleg. bñ
facit ad premissa tex. in. c. ꝑ venerabilem. col. ij. ver. preterea ex-
tra, qui fi. sint legi. ad idẽ tex. in. c. si seruus primo. liiij. di. in qui-
116 bus iuribus habet̃. † ꝙ si seruus promoueatur ad sacerdotij di
gnitatem ẽt dño inscio cõseqt̃ tñ libertatẽ rõne dignitatis super
uenientis, sic dõm videt̃ in premissis, si taliabilibus vt ad docto
ratus apicẽ promoti. ipsis dignitatis intuitu ab omni vili ꝛ ꝑso-
nali onere puta coruatarum ꝛ personaliũ opũ prestatiõe, seu alio
quouis simili sint imunes, absolutionẽqꝫ quã primũ ab illis con-
sequant̃. facit ꝙ dicit Bar. in. l. cõtinuus. §. si ab eo. ff. de verbo.
117 ob. † ꝙ lꝫ ille q ꝓmisit factũ teneat̃ ipse facere, nec admittat̃ per
substituũ. cũ regulariter cẽseat̃ electa industria ꝑsone sue. vt not.
per doc. in. l. inter artifices. ff. de solu. Si tñ in eo superueniat di-
gnitas

gnitas facto incōpatibilis salua honestate admittit̃ tūc p substi
tutum adiplere q̄ facere ꝓmiserat, nec psonaliter facere tenetur
arg. tex. in. l. nullus. ij. in fi. C. de decur. li. x. ⁊ in. l. pe. C. de princi.
agenti. in reb. lib. xij. Seqr̃ Ang. aret. in. §. vsufructus. colū. ij.
Insti. de vsufruc. ⁊ s; predicta ⁊ eisdē fi. procedūt. que dicit Bal.
in. l. filiū. C. ō suis ⁊ legi. ⁊ phalaris i pal. episto. sua ad axiochū,
quē posse suis parentibus nobiliorē esse. ⁊ ex vili ac infimo cespi
te ad maximā cōscendere claritatē, vt multorū exēpla qbus hoc
contingit meminit valerius maximus. li. iij. c. iiij. sub rub. de ijs q
humili loco nati clari euaserūt, q̄s plures ēt refert Fran. petrar.
in dialogo quinto sub rub. de originis obscuritate. preq; oculis
nostris indies domestica videmus exēpla. Addo ēt pdictis vnū
q̄ q̄to plura in vnu; concurrunt nobilitatū genera, siue plures
nobilitatis spēs, de quibus iam. s. mēbratim disserui, is ceteris
longe nobilior ⁊ presteātior haberet̃, vnde qui generis, animi, ⁊
politice nobilitatis speciebus fungit̃. is ceteris anteponēdus est,
qui sola ai aut politica siue vtraq; tm̄ nobilitatis, fungunt̃ specie
⁊ ideo dicit Bal. ⁊ memini. s. i. l. memini. p illū text. C. de aduo.
diuer. iudic. quē refert ⁊ seqr̃ simpliciter Fely. in. c. clerici. col. fin.
118 in prin. de iudi. † q̄ doctor qui est ō meliori sanguine precedit do
ctorē prio doctoratū. t; Barb. in. ij. vol. cōs. lvij. col. vij. ⁊ seqtur
idē Fely. in rub. de maio. ⁊ obe. col. j. alibi dicit Bal. in. l. nobilio
res. C. ō comer. ⁊ mercato. q̄ illa dicit̃ pfecta nobilitas animi sc;
cū sanguine mixta. bene facit regu. auc. itaq;. C. cōmu. de succes
sio. ⁊ in. c. j. de tregu. ⁊ pac. de qua per Bal. in. l. sed ⁊ milites. in
prin. per illū tex. ff. de excusa. tuto. ⁊ in. l. precibus. col. xj. C. ō im
pu. facit ēt regula geminationis. de qua in. l. balista. ff. ad trebel.
119 de qua supius late dixi in materia prelationis. † ille itaq; q vtra
q; nobilitatis fungit̃ specie animi. s. ⁊ generis, nobilis merito ap
pellandus est. quinimmo ⁊ nobilissimus, vt de vulpiano iuriscon
sulto legit̃, q cū nobilis esset rōne originis. l. j. in prin. ff. de censi.
necnō ⁊ animi nobilitate decoratus, q; doctissimus inter ceteros
iurisconsultos habebat̃ iō iuriscōsultus herēnius. in. l. ij. §. fin. in
fi. ff. de excus. tut. cū de illo meminit nobilitatis eūde; titulo de
corat cuiusdā specialitatis iure cū de alijs raro idē ꝯperiat̃. ap
pellat ēt idē eūdē nobilissimū. in. l. diximus. §. fi. in fi. e. ti. ex qbus
120 p; † suplatiuū ⁊ positiuū vt sint nobilis ⁊ nobilissimus in eadē p
sona ꝯcurrere posse, facit tex. ad hoc. in. l. vbi aūt nō apparet. in
prin. ff. de ver. ob. cū ibi no. Et q;. s. attigi qdā priuilegia doctorꝝ
121 † si quis velit alia plura videre q̄rat alex. in addi. ad Bart. in. l.
j. C. de dignita. lib. xij. in addi. longa. Fely. plene in rub. de magi.
col. ij. plenissime p Barto. bologni. in repe. auc. habita. C. ne fi
lius ꝓ patr. vbi enumerat centū. ⁊ xxx. doctorꝝ priuilegia. inter
que cū vt. s. dixi doctor sit nobilis de iure ex eo solo, q; doctor
122 vnū adest nominatim priuilegiū. vc; † q; gaudet doctor priuile
gio nobiliū. Bar. in. l. medicos. C. de professo. ⁊ med. li. x. quo fit
vt doctor infrascripta nobilitatis priuilegia cōpetere dicā. ¶ Se
cūda fuit nōnullorꝝ opinio dicētiū. a filijs noe sc; sem. cham. ⁊ ia
phet, nobilitatē, ⁊ seruitutē, seu rusticitatē ꝓcessisse. Cū. n. noe p9
exactū diluuiū agriculture deditus vineā plātasset vinoq; inde
inebriatus foret. cham iunior filius pudibūda patris nudata cōs
piciens vocatis reliquis geminis fratribus patri irrisit, ob q̄ ex
perrectus noe sentiēs q̄ fecerat sibi filius chā, illi maledixit, ser
uūq; ceteris suis fratribus in futurū fore iussit. ex quo. n. alij duo
sc; Se; ⁊ Japhet pallio humeris patris iposito ipsius texere pu
dibunda eisdē bn̄dixit, ⁊ cham fratri suo iunioris, ⁊ semini eius
imposuit dn̄ari. vt legit̃ gen. c. ix. ad fi. meminit iosephus antiq
tatū iudaicarꝝ li. x. c. xij. tex. i. c. vj. die. xxxv. di. ⁊ gl. in ꝟ. iurisge
tiū. in. l. j. ff. de ijs qui alie. iur. sunt. Qui igit̃ dicūt ij ex chā semine
a q̄ ide canaā regio tādē a q̄rto ipsi9 filio noie cananeo cananea.
nūc vero iudea appellata est teste iosepho lib. iam. d. c. xij. ꝓcesse
rūt hij sūt quos rusticos ignobiles seu plebeios appellam9. Qui
vo ab alijs. s. Sem ⁊ Japhet originē traxere hij vere nobiles sūt
⁊ illos solū nobiles appellāt. Qō admodū ridiculosum fore ar
bitror. Quis. n. cōperiri i seculo pōt q a dictis Se; ⁊ Japhet fi
ue ipsorꝝ altero originē duxisse se p masculinā lineā edocere vale
at nō video. Preterea hac opinioine attēta. salte due tertie to
tius orbis partes a sufficiēti partiū enumeratione nobiles cōpe
rientur. verisimiliter. n. ab ipsis duobus Se; ⁊ Japhet due tertie
hoim ꝓcessere. q̄ sic esse minime videmus, imo plures absq; cō
paratione ignobiles q̄s nobiles cōperimus. hoc iō ipsam nō a p
dictis ꝓcessisse nobilitatē autumo: intrepide, sic illusoriā opinio
nē predictorꝝ fore. Cōtra quos adduco elegantia senecce dicta qui
dum de nobilitate dissereret post longa ꝟba subiecit. Nā si ad ve
tera nos reuocas nemo nō inde ante qō nihil est oēs si ad primā
originē reuocent̃ a dijs sunt a primo mūdi ortu vsq; in hoc tēpus

produxit nos ex splendidis sordidisq; alternata series, hinc ele
gāter Frāciscus petrar. in dialogis suis de remedijs vtriusq; for
123 tune. xvj. dialogo sub rub. de origine generosa ait. † inueterare no
bilitatis inanis ambitio nec suo merito, s; aliorꝝ obliuione subni
xa, ꝯfusa nempe sunt oia ⁊ perplexa successorꝝ series. hoc inter ti
bi accidit nō nobilior vt esses s; ignotior origo cunctorꝝ vna est
vnus parens humani generis vnus fons vniuersorꝝ. qui vicissim,
modo turbidus modo nitidus, ad vnūquēq; vestrū puenit, ea le
ge. vt qō paulo ante claruerat morꝝ obscurꝝ fiat, ⁊ qō obscurum
clarꝝ, ita non de fonte dubitatio est. Sed qbus alueolis hec clari
sanguinis vt dicitis ad vos vnda ꝓfluxerit hic est vt qui heri ara
bat hodie militet, et qui p vrbes medias ardērē cornipedē aure
is habenis regere solitus supbus incesserat p squalentē cāpū pi
gros boues humili pugione solicitet. verūq; platonicū illō l; opi
nari neminē regē nō ex seruis oriūdū, neminē seruū nō ex regib9
ita vero vicissitudo ⁊ ꝯditio hec status hūanorꝝ variabilis atq;
incōstans est, vt iterabilis q̄q; sit semel ⁊ pluries, ne mireris si vl̃
arator ad militiā, vel miles redeat ad aratrū. ingēs rex mortali
um rota est, ⁊ q; tractus est longior breuis hunc vita non perci
pit q̄ nisi sic esset ⁊ ligones regū, ⁊ agrestiū diademata cerneren
tur, nūc boium mēte occupatam intēta tāq; alijs tempus fallit.
Subdit ⁊ hec est illa vestra tota nobilitas qua tumidi elatiq; in
ceditis vanū genus ⁊c. Seqr̃ hoc idē rhoderi. episc. ӡamer. in spe
124 culo vite. c. viij. dicēs † volubili. n. atq; incōstans ē hec nobilitas
⁊ oi mobilitate mobilior, Qui eni heri arabat hodie militat, ⁊ q
heri pmedias vrbes aureis habenis supbus icedere populosq;
regere solebat hodie p squalēte; cāpū pigros boues puo pugio
ne solicitat seruorꝝ filios in solio sepe videmus, ⁊ filios regū in
ergastulis. Paulo post subdit. nobilitas vero tā volubilis est vt
mulier que heri clara fuit hodie sine eius culpa imo recte ⁊ sctē
agēs i plebeio si nupserit ignobilis efficiat̃. Et idē in eo q pp deli
ctum nobilitatē pdit fier, vt aliqua tēporis parte infelix hō nobi
lis fit. ⁊ alia ignobilis. ⁊ euestigio rursus nō omni loco nobilitas
inest. Saracenus. n. nobilis nobis captus ꝓculdubio ignobilis
125 erit. hec ille. ¶ Hac igit̃ opiniōe repulsa. † Alij sūt q illos nobi
les dicūt, quos princeps nobilitat, seu nobilitatis munere donat
⁊ huiusmodi via nobilitatē introduci affirmāt, quorꝝ opinionē se
cutus fuit Bar. in. d. l. j. C. de digni. col. ix. in prin. hāc politicam
seu ciuilē appellāt. Cuius intuitu qs vltra honestos plebeios ac
ceptus ostendit̃. Et ij dici pn̄t honorarijs ꝺcorati codicillis. sicut
dī p ӡenonē augustū impatorē. in. l. quot. ver. viros aūt illustres
. C. vbi senat. vel claris. de qbusdā viris illustrib9 q sine admistra
tiōe aliqua honorarijs decorati sunt codicillis, vt sunt nōnulli pri
cipū ꝯsiliarij seu assessores, q solo fungunt̃ titulo absq; admistra
tione aliqua nō emolumētis ēt qbusuis. Et dicit̃ hec nobilitas
126 datiua q; a principe ꝯcedit nō natiua. † Indubitatiq; iuris est cā
nobilitatē principē ꝯcedere posse sicut ⁊ alias dignitates ꝯferre
⁊ de seruo ingenuum facere pōt. l. ij. ⁊ fi. ff. de natura. restitu. bn̄
facit tex. in. c. cū redemptor. xij. q. ij. ⁊ dicit expresse Bal. in. l. sa
crilegij. C. de diuersis rescrip. q̄ princeps pōt nobilitare quē vult
127 † Sic tn̄ p pricipē nobilitati antea populares n̄ pdūt populariū
priuilegia. Bar. in. l. alexandrinis. C. de decurio. lib. x. facit regu
la. l. qō fauore. C. de legi. ⁊. l. legata inutiliter vbi Bart. no. ff. de
128 adim. leg. vbi no. † q̄ indncta ad augmētū nō debēt operari di
minutionē ⁊ fauore introductū nō d; in odiū retorqueri. pulchre
cōsuluit. d. Alex. de hoc in cōsi. xxxij. in. v. col. vbi dicit q̄ si p sta
tutū nobiles fiāt populares, tn̄ nō pdūt nobilitatē generis, s; ac
crescit eis popularitatis bn̄ficiū voluit hoc Bal. in. l. p adoptio
nē. ff. de adoptio. qualiter aūt intelligat̃ statutū disponēs q̄ nobi
les equiparent̃ popularibus tāgit. d. Alex. in ꝯsi. cvij. col. iiij. in.
ij. vol. faciunt plura p eūdē cumulata. in. l. sub ꝯdōne, in pn̄. ff. de
lib. ⁊ postu. ⁊ in. l. si filius q patri. j. col. ff. de vulga. ⁊ pup. ⁊ in. l. j.
col. iiij. dū loquit̃ de scholaribus. ff. de lega. j. facit qō ponit Are
ti. in. l. j. in prin. ff. de acq. pos. Fel. in. c. dilectis. ij. in. iiij. col. ꝟ. fa
cit. l. qō fauore. de rescrip. d. Jas. in. l. intra dies. ff. de re iudi. S;
inq̄tū. s. dixi pricipē posse nobilitatē ꝯferre ꝯriū sentit Rhode
ricus episc. in speculo vite. v. c. dicēs. Nō recte dici posse pricipe;
sua volūtate eos efficere posse nobiles q ex plebeis orti sunt pa
rentibus, vn̄ requisitū quadā die plurimūq; lacessitū precibus si
gismūdū cesarē a quodā plebeio sibi admodū dilecto vt illū nobi
lē faceret, respōdisset nō indocte qdā s; prudēter ac facete refert
diuitē qdē aut exēptū te facere possu; nobilē ꝟo minime, vt anti
quatas diuitias lōgeuaq; ingenuitatē nō recentē principis gr̄am
viros efficere nobiles demōstret. Nō tn̄ a nostris recedēs opinio
nē bal. veriorē credo pmissis attentis rōnibus. Cū ēt q; de prin
cipis ptāte disputare crimē est sacrilegij. Nec eo inficias ipsos

ita p principē nobilitatos nō eū īmodū vere nobiles dici posse
qualē illi, qui ex antiqs ꝓcessere nobilibus parētibus dicantur.
129 †id eniꝫ pfectū dici non pōt in quo aliqd deest.l.pe.C.de ijs qb.
vt indig.No.aret.in.l.gallus.§.vidēdū.col.ij.ff.de lib.⁊ postbu.
⁊ Fely.in.c.cā te.xv.col.de rescrip.Sed in plebeis p principem
nobilitatis deficit origo nobilitatis ⁊ tps ipsum q preterijt a na
tiuitatis eorūdē die vsqꝫ in diē nobilitationis,quo fit vt ad illud
tps habito respectu nō vere nobiles dici possint.Sicuti videm⁹
in simili in legitimatis a principe,qui attento principio sue essen
tie aut legitimationē vsqꝫ ad legitimationis horā non vere dicū
130 tur †sed ficte legitimi.cū legitimatio ipsa nō trahat retro ad il-
lud tps lapsum nisi p fictionē sm Ale.Jas.⁊ doc.in.l.gallus.§.si
eius.ff.de lib.⁊ post.Jas.in.l.si is q ꝓ emptore.col.lxij.⁊ seq.ff.d
vsuca.Et hoc habito respectu saluari pōt q dicit rhoderi. q loq
tur in nobilitate generis.quā verū est eo instanti nō assequi p pri
cipem nobilitatū politicā sicut dixi.Unuꝫ ēt iusta premissa scien
131 dū est†q ille quē comes nobilē appellat vel nobilis filiū in isto
legitimationis nō est pp hoc nobilis sm Pau.de ca.in consi.cc
xxviij.Alij nobiles eos solos dicunt quoꝝ ancessores nobilitatis
statū p tps de cuius initio nō extat memoria tenuerūt.Et ij soloꝫ
generis nobilitatē esse profitenť errore tñ nō modico ducti vt ex
supra scriptis ⁊ infra dicendis apte cōstat.nō tñ inficior quin hij
qui eo mō nati sunt vt et ēt cōi opiniōe vulgi autumātur,nobiles
sint,imo illa vera dr̃ nobilitas generis ⁊ sanguinis de qua.s.me
mini pluries.⁊ pro illoꝝ opinione bñfacit regula de qua p cano.
132 in.c.sup quibusdam.§.preterea extra de verb.signi.† Quod trā
situs tāti temporis de cuius initio nō erat hoīum memoria viꝫ pri
uilegij obtinet ēt quātū ad regalia obtinēda.pp tex.ibi quem ad
hoc magni facit domi.Ab.dicēs se nō legisse alibi ita clare.ideꝫ
abb.in.c.fi.col.vij.in princ.ver.vnū tñ puto.extra de consuetu.fa
cit tex.in.l.hoc iure.§.ductus aque.ff.de aqua quot.⁊ esti.vbi du
ctus aque cuius origo memoriā excesserit iure ꝯstituti loco hr̃.fa
cit solēne dictū Bal.in tit.que sint regalia.c.j.col.j.ad fi.in vsib.
feud.q ꝯsuetudo pscripta tanto tpe q de ipsius ꝯrio hominum
non extat memoria equiparať priuilegio ꝯcesso a principe ex cer
ta sciētia allegat Spe.idē notā.in tit de cau.pos.⁊ ꝓprie ad ideꝫ
tex.in.c.j.§.fi.de prescrip.in.vj.vbi.p dictū tps pscribunť etiā ea
que de sui natura sunt inprescriptibilia.Ad idē qꝛ vetustas tanti
temporis cuius initij memoria non est in ꝯrium,tantū pōt qꝫtum
imperator cū causa.ita no.andr.de iser.in.d.ti.q sunt regal.in v.
flumina nauigabilia.col.ij.ad medi.faciūt etiā quedā alia elegan
ter per do.Jas.adducta.in.l.quominus.col.viij.in prin.ff.de flu-
mi.⁊ in.l.sciendū.col.v.⁊ seq.ff.de ver.obli.per barba.suo consi.
133 ix.in.j.colum.in.j.volu.vbi dicit † q ꝯsuetudo tanti tēporis de
cuius initio nō extat memoria habet vim iustitie vim priuilegij ⁊
veritatis faciunt etiā plura alia p do.Alex.cumulata ꝯsi.vj.in.j.
vol.col.ij.in pn.p.d.Jas.in auc.si qs aliquo.col.pe.C.d edē.⁊ in
l.ex hijs verbis.C.de mili.testa.⁊ in.l.admonēdi.in repeti.colū.
xc.ff.de iureiur.p do.phili.deci.ꝯs.xxxv.col.ij.in priu.⁊.xlij.colū.
j.⁊.lxxxv.col.ij.⁊.clxxiiij.col.fi.⁊ in.c.j.car.vij.extra de fi.instru.
p do.Frāci.Bal.moder.thauri.in tractatu suo pscriptionū.i.iij.
parte.col.xxviij.cū sequē.vbi infinita ad propositū cumulauit q
videre sufficiat.Ideo ex pdictis dicit Bar.in.l.i.co.v.ad fi.C.de
digni.lib.xij.pone rusticus incipit esse ꝓbus homo,⁊ valēs,⁊ te-
nere statum nobilitatis ipse nō erit nobilis,qꝛ illa rusticitas non
potuit purgari plene,⁊ perfecte,sed filij ⁊ nepotes sui erūt eo no
biliores.vñ ex patre ignobili tamē valēte nasciť filius vel nepos
nobilis,⁊ quāto plus de ipsius nobilitatis initio seu status nobi-
litatis assumptione.minor hominū extat memoria,tāto ex ea li-
nea nati sunt nobiliores estimanť,ēt cōiter a plebeis,vt quotidie
videmus experimēto apud nos,⁊ ꝯprobať ex predictis.vnde di
cit rhoderi.loco sepe allegato.s.in specu.vite.c.v.ista vulgata ge
neris claritas nō alieno priuilegio,sꝫ priscoꝝ ꝓbitate, ⁊ virtutis
ope cōpať,q qꝫto antiquior tāto nobilior,⁊ magis relucet a pa-
rentib⁹relicta qꝫ a principe sine virtute donata,sꝫ teste pho ideo
nobilitas in antiquitate laudať,qꝛ in eis antiqua fuit virtus,nec
ꝓpterea illud nego,qꝛ nobilitas carnis tpe incipit ꝓbitate parē
tū cessat vitijs successoꝝ,adeo vt plerūqꝫ claritatē quā lōga tpa
ꝓduxerūt vna dies perimat,fateor ēt plurimos fore q strenuita-
te virtute,ope in rē publicā collata meruerūt vt nobiles sint cum
fiūt nō cū nascūť qb⁹⁊ si preteritoꝝ suoꝝ clara facinora desint,
iuuat ꝓpria strenuitas ⁊ ꝓpria virtus,sed certe tales verius no-
biles esse incipe qꝫ plene pfecteqꝫ claros esse dixerim,⁊ q inde ex
134 eis ⁊ eoꝝ linea nascunť,nobiles nascunť †lꝫ nil intelligāt,⁊ nobi
les qꝫprimū in lucē pueniūt cōperiunť.sm Bart.in. d.l.j.col.ix.
in princi.alleg.tex.in auc.de defensor.ciuita.§.interim.⁊ q no.C.
de iuris.om.iud.l.priuatoꝝ.Hoc idē sanctus patriarcha iob per
pulchre demonstrat,cū ait gloria eoꝝ a ptu,ac ab vtero,⁊ cōce-
ptu honor illius.Hinc in ecclesia.sapiēs ait.gloria hois ex ho-
nore patris.facit tet.in.§.j.insti.de ingenu.q qdā intelligendum
est de nobilitate sanguinis,nō tñ politica animi,siue mixta,cū il-
le sint ab euentu non aūt a natura attento sui principio,lꝫ ide ex
illis insurgat in descēdētes p lineā illa generis,siue sanguinis no
bilitas.arg.tex. in.l.emācipatū.§.si qs.j.⁊.ij.ff.de senat.Alij.n.
nobilē dicūt ⁊ affirmāt, qꝛ antiqua claraqꝫ familia opulētis ma
ioribus,cū honore,ac dignitate,in sua republica versatus origi
nē trahit,vt bononienses vt plurimū faciūt,bētiuoloꝝ familia te
ste ⁊ guisilleioꝝ sequiť hāc aristo. li.ij.retho.dicens nobilitatem
esse maioꝝ qꝫdā claritatē honorabilē ꝓgenieꝝ sm virturē gene-
ris.alibi dicit idē lib.iiij.politico.nobilitas est virtus ⁊ diuitie an
tique.⁊ dicit boetius.lib.iij.de consola.philo.ꝓsa.vj.Nobilitas
est qdā laus ꝓueniēs d merito parētū.Alij vt Ueneti,eos nobi
les dicunt q factione quadā a reliquo pplo distincti mercaturam
ois exercent.ij.quoqꝫ q equestris ordinis insignio potiunť, oēs
enim qui reipublice funguntur muneribus,qqꝫ vt aiūt ex ordine
sunt senatoris nascunť atqꝫ appellantur nobiles.Ueꝝ qꝛ vt pre
135 dixi.†hij oēs mercature dediti sunt negotio.q qdē iure nobili-
bus interdictū est.l.nobiliores.C.de cōmer.⁊ merca.nō pñt d iu
re nobiles appellari.cum vt dicit ibi bal.q facit artē mercātie nō
pōt esse nobilis,⁊ hoc in specie ꝯ dominos Uenetos.no.d.Ale.
in additio.ad bar.in.d.l.j.C.de digni.addi.incip.⁊ q sunt,facit i
argumētū iunctis premissis tex.in.l.ꝓfessio.C.de excu.primo.li.
x.ibi ꝓfessio ⁊ dsideriū tuū iter se discrepāt.Sicut.n.ibi phi dside
riū imunitatē a primonialib⁹ munerib⁹ postulātis cū se phm ꝓfi
136 tereť,discrepat ꝓfessioni † phice,cū ꝓpriū phi sit terrena sperne
re.l.in honoribus.§.phis.ff.de vaca.mune.⁊ in.l.j.§.an ⁊ philo
sophi.ff.de vari.⁊ extraordina.cognitio.ita ꝓfitēti se nobilē ad-
modū discrepat aduersaturqꝫ sue ꝓfessioni mercatura.d.l.nobi-
liores,cū ibi p Bal.⁊ doc.no.q et si vsui hoiuꝫ valde necessaria
sit,tñ vilis est ⁊ seruituti supposita,quinimo dicit Jo.chryso.sup
137 matthe.cuius xba hñr,in.c.eijciens,dist.lxxxviij. † hoi chriano
nō licere mercātiā exercere pp mille,atqꝫ iterum mille pctā,q ex
ea inde ꝯtingūt vt indies videmus,mendacia,periuria,vsuras,
fraudes,ac deceptiones ex illa pullulare,vñ dicit Leo pp.p grā-
nū relatus,in.c.qlitas,de pe.dist.v.qlitas lucri negotiantē accu-
sat aut arguit,qꝛ est ⁊ honestus qstus, ⁊ turpis , verūtñ penitēti
vtilius est dispēdia pati qꝫ piculis negotiatiōis astringi, qꝛ diffi-
cile est inter emētis vēdētisqꝫ cōmercium nō iteruenire pctm̄,vñ
salic.in auctē.ad hec col.vij.in pn.C.de vsur.ꝯsiliū dat,q nullus
chrianus sit mercator,ne pp mendacia ⁊ cupiditatis affectū ey-
ciať de tēplo dñi post eius trāsitū,⁊ dicit Bal.in.c.cū cām.ij.de
testi.quo ergo ibit aia mercatoꝝ,refert Alex.in apostillis,in litē
si ptio.§.fi.ff.loc.q addit qsi velit dicere,a casa del diauolo,refert
ēt.d.Jas.in.l.pe.col.in pn.C.de pac.⁊ in.§.sꝫ iste,col.xxvij.insti.
de actio.Cōtra ēt mercatores pmisse cōditiōis inuehit Amb.di
cēs,o mercator seculi cōparator iferni,cur in fraudē ⁊ deceptio-
nē ꝯuertis nature idustriā,cur affectas rerū defectus,cur optas
paupib⁹ sterilitatē,vt domi tue cōpares dolosam fecūditatē,ex-
ploras qñ erit sterilior ꝓuētus qñ rerū inopia,hanc vocas indu-
striā q potius calliditatis ⁊ cupiditatis est astutia,⁊ qd tu reme-
diū dicis cōmerciū neqtie potius ⁊ latrociniū est,⁊ sequiť,lucrū
tuū dānū multoꝝ est,ad idē ēt in argumētū facit tex.in.l.vniuer-
sos.C.de decurio lib.xij.vbi ꝓhibeť ꝯsiliarijs exercere tabellio-
138 natus offm̄ qꝛ ville,qd inducit gl.⁊ ibi Bar.ꝯ aduocatos † qui
offm̄ tabellionatus exercēt,qꝛ male faciunt,qd tñ pceptor meus
d.Philip.Deci.in.c.ex lr̃is,col.pe.de ꝓba.intelligit ⁊ declarat
in aduocatis doctoribus occasiōe doctoree dignitatis qua ful-
139 gēt,secus in nō doctoratis † sꝫ forte licētiatis solūmō , qꝛ id sibi
facere lꝫ scdꝫ eū, ⁊ ita seruari videmus in curia huius balliuatus
breyssie,in qua licētiati ꝓcuratoris exercēt officiū quātūcūqꝫ vi-
140 le. † scdm̄ q vult tex.iūcta gl.in.l.si qs ꝓcurationeꝫ.C.de decu-
141 rio. † qd doctoribus minime liceret scdꝫ pdcā,⁊ in terminis vo
luit Jo.fabri.§.fi.quē ibi seqť are.insti.de excep.col.fi.alias aūt
sua veniūt doctores dignitate priuādi.arg.d.l.si qs ꝓcurationē
⁊ q ibi ang.no.q tñ sane intelligendū est in ꝓcuratione facta ad
vtilitatē priuatorum idē in officio tabellionatus assumpto, ad cō
fectionē ⁊ receptionem instrumentoꝝ priuataꝝ psonaꝝ.Nā se-
cus in officio tabellionatus principis,vel ꝓcurationis pro prin-
142 cipe.†qꝛ illa ēt doctoribus licēt. ex eo qꝛ digna dicūtur ipsa of-
ficia non vilia.immo dignitatē ipsa exercētibus conferre , ⁊ illa
exercentes officia in dignitate cōstituti dicuntur sm Are.vbi.s.
col.j.allegat tex.in.l.j.C.de manda.princi.⁊ in.l.laudabile.C.d
aduo.

adduo.diuer.iud.idē voluit roma.singul.dccv.p tex.quē dicit sin gularē ad hoc.in.l.nemo perfectus.C.de digni.lib.xij.Nec tunc dicuntur ea exercentes officia vile officiū assumere,& sic cessat in illis rō dictoꝝ iuriū.l.vniuer sos.&.l.si qs pcurationē.Ergo & il lius dispositio.arg.no.p glo.in.l.j.in prin.in ver.prudentia.ff.de legi.tuto.qꝫ no.ipse Aret.vbi.s.p referendarijs & canzellarijs si
143 ue secretarijs principū.†vt dicant in dignitate ɔstituti.idē Bar. in.l.eadē.l.col.ij.ff.ad.l.iul.repet.Sic ad ppositū subiecte mate rie redeundo,cū mercātie offīm vile sit rōnibus prealleg.& nobili tas sit dignitas quedā vt voluit Bar.in.d.l.j.co.iij.ad fi.C.ꝺ di
144 gnita.†Nō lꝫ se nobilē profitēti mercātie artē exercere.alias si aliquā nobilitatē habeat illam iuris dispositione perdit.arg.d.l. si qs procurationē.inter ipsa naqꝫ scꝫ nobilitatis statū,& mercan tie exercitiū,longa est discrepantia,sicut inter nobilē & popularē longam esse videmus,argumento.de.l.nobiliores & q per bald. ibi not.vn̄ simul in eodē cōgrue stare nō possunt.l.vbi repugnan tia.ff.de reg.iur.verū qꝛ vt infra dicā in hac materia nobilitatis. ad cognoscendū quis nobilis dicatur,& appellatione nobiliū cō plectatur attenditur potissimum locoꝝ cōsuetudo,cōis vsus et opinio.ſm ipsam loci consuetudinē posset saluari predicta opini. ¶Alij vt romani,& vt plurimū nostrates illos nobiles esse,pfi tent qui mercatura vt re vili & abiecta spreta & postposita,cultui agroꝝ,& rusticane rei per familiam suaꝫ vocāt,curā circa greges atqꝫ armēta gerētes suaꝫ,reddit⁹ sibi annuos pecuniaria re non mercimonia querētes.ea.n.oia questū honestuꝫ & nobili viro di gnū putāt qꝫ vbi qs ea obseruare capax ē & si recēti cōpertus sit familia,hoc tñ viuēdi mō lucriqꝫ gñe,ad nobilitatē eidē patescit aditus,Nec eo ꝓpterea magis subleuati aut meliorati,si in vil lis aut rure degunt.vt dicit Bart.in.l.j.C.de alexā.pria.li.xi.p
145 illū tex.†melius est esse popularē nobilis ciuitatis.ꝙ nobilē esse mediocris ciuitatis.& facit tex.in auc.de her.& falci.in prin.in v. ciuitatū habitatores.¶Alij nobiles illos dicūt,q pretermissa oi liberali seu mercimōia arte armis insudāt principibus in seruien do,& bello frequentando.¶Alij hos q militares insulas asse quunt a principibus solos vere nobiles profitent,verū qꝛ in hoc introducende nobilitatis modo varij varia sentiunt diuersitasqꝫ locoꝝ introducit diuersitatē opinionū vt videmus.bononien̄.n. eos nobiles affirmāt florētini ꝯ teste Bar.in.d.l.j.& dicit Pau.
146 de ca.consi.cccxviij.†Qꝺ miles romanus dr̄ nobilis nō alius. idē rhoderi.episco.zamer.in specu.vite.c.viij.in fi.dicēs.non enī militia vbiqꝫ & vniformiter nobilitatē efficit.nā cū de equestri di gnitate leges & ciuilia iura loquunt,solū milites vrbis rome no
147 biles appellauit.†standū erit igit sup hoc locoꝝ ɔsuetudini.arg. l.si de interpretatione.ff.de legi.l.venditor.§.si ɔstat.ff.cōmu.pd. l.vel vniuersoꝝ.ff.de pigno.act.l.qꝫ nolit.§.qꝛ assidua.ff.de edil. edic.& melius.l.si fundus.ff.de euicti.faciūt plura accumulata p d.iaso.in.l.vt liberis.col.iij.C.de colla.& p bar.i.l.cūctos popu los.col.v.vbi mod.plene.C.de sum.trinit.& fid.cath.& ratio est.
148 †qꝛ militia nō est dignitas de iure bar.in.l.fi.ff.de testa.mili.col. j.alleg.tex.in.l.pe.C.q mili.pos.vel nō.lib.xij.qui tex.nihil pbat voluit allegare tex.in.l.fi.eo.tit.ibi dignitatem habere quemad modum fuerit passus militiam.ex quibus verbis colligitur satis militiam sub dignitatis vocabulo nō ɔprehendi,alias irrisoria ibi esset similitudo,cū potius identitas diceret.Sꝫ nullū simile ē idē.l.qꝺ nerua.ff.depo.Ergo & eꝫ nullū idē pōt dici simile.arg.l. si idē.cū ibi no.C.de cod.Idē qꝫ nō sit dignitas militia,voluit gl. in.l.j.C.de eqstr.digni.lib.xij.Bar.in.l.j.sepe allegata.C.de di gni.lib.xij.col.x.vbi plus dicit.Qꝺ nedū nō est dignitas,sed nec est nobilitas.idē tenuit roma.singu.d.c.p.l.fi.C.de iurisd.om.iud. idē seqt alia adducens do.preceptor meus Ias.in.l.si quis in cō scribēdo.col.ij.C.de pac.vbi infert premissa ad decisionē qōnis satis ventilate per doctores.in.c.clerici.de iud.& in.l.cū qs.ff.si cer.pet.Alex.post alios.in.l.cēturio.ff.de vulga.& pup.Fely.in rub.de tregu.& pace.col.iij.& in.c.ꝗto.de magist.qs.s.pcedere dꝫ,an doctor,an miles.Concludendo doctorē dēre antecedere militē cū doctoratus sit dignitas vt.s.late probatū extitit.militia
149 secus.Limitat tñ†in doctores,q ꝓpie vocant doctores peda nei,qꝛ parū meruerūt hos ēt dicit Fely.in.c.cū ordinē.col.iij.ad medi.de rescrip.vulgus positiuos appellare.¶Cōtrariū tñ hu ius indifferenter,qꝫ imo militia sit nobilitas.tenuit ioannes ray nādi doctor gallus antiquus quē nōdū viderā quousqꝫ extrema p me apposita manu ad hoc opus,in suo ɔphēsorio feudali sub titulo de nobilitate mouet.arg.tex.in.l.preclarā.C.de primicer. lib.xij.ibi preclarā nobileqꝫ militiā.Ibi iperator indifferenter mi litiam nobilē apellat.Sꝫ inherendo opinioni Barto.magis cōi ad illū tex.Rn̄deo qꝫ loquitur in militibus romanis argumento

sūpto ex vrbis illius.l.ibi cū nihil resp.vtilitatis &c.pōderādo il
150 la vba reipub.†qꝛ simpliciter ꝓlata sumunt p re publica rom. tantū.l.eū q vectigal.in fi.iuncta gl.ff.de ver.sig.sicuti cū dicitur ius ciuile nullo alio adiecto intelligi.s.romanoꝝ.§.sꝫ ius qdā ci uile insti.de iur.natur.gen.& ciuil.quos qdē vt predicit solos no biles esse iura disponūt.Et cōiter ɔcludit.Vn̄ male ɔcludit ad reliquos ꝓuinciaꝝ.Cū ex seperatis nō infert.l.papinianus exu li.ff.de minor.l.fi.ff.de noxal.& iura specialia nō sunt ad ɔsequen tiam trahēda.l.iiij.vbi no.ff.de fideicōmis.liberta.nec obstat tex. quē ipse allegat in.l.inter alias de palla.sac.larg.lib.xij.qꝛ ēt loq tur de militia romana,quā vt dixi solā nobilitatē & dignitatē con nexā habere testantur doc.vbi.s.p tex.iuncta glo.in.l.C.de eqst. digni.lib.xij.qꝫ aūt inqꝫtū voluit ibi lex.primicerios schole socie tatis sacraꝝ largitionū & tres primicerios tribuni ꝓtoriani scri nioꝝ militari dignitate frui.intellexerit de militia romana,q secū vt dixi hꝫ dignitatē annexā,pbat qꝛ nulla legit aperte militia p imperatorē dignitate dotata,preter militiā romanā,de qua in.d. l.j.de equest.digni.quo fit vt simpliciter de militia facta mētione p ipsum de illa intelligat.arg.tex.in.l.ij.& eoꝝ q ibi p doc.no.ff. de lib.& posthu.vbi indefinita loquutio q nō pōt referri nisi ad vnū,equipollet singulari & particulari locutioni.Nō obst.iteruꝫ tex.quē allegat in.§.si qua vo.in auc.de defensor.ciui.colū.iiij. ibi siue dignitate,siue militie siue priuilegij,qꝛ immo potius ɔfa cere vr̄.Et p hoc h̄ pondero ibi disiunctiuā siue,que est disiuncti ua non simplex,sꝫ hꝫ aliquā naturā copulatiue.ſm Barto.in.l.si qs ita.ij.ff.de auro & arg.leg.Cuius quidē copule natura est po ni inter diuersa.glo.in.c.qrelā.in ver.nō potuit.circa medi.de si moni.& in rub.ff.de iuris & fac.ignor.Preterea ibi vtitur tex. al ternatiua siue q cadit inter diuersa.vt p gl.in rub.ff.si ager vecti. vel emphi.pet.Et hoc mō arguit do.Ias.ad pbādū qꝫ militia n̄ sit dignitas.in.d.l.si qs in ɔscribēdo.col.ij.in prin.C.de pac.quo fit vt diuersa dicant militia & dignitas,sic vnū nō fit aliud.Non obstat qꝫ vltimate dicit militiā poni vt aduersatiuū plebiscitati. l.ne qs.C.vt nemo priuat.qꝛ pp hoc nō infert necessario qꝫ nobi litas sit.Nā in eadē.l.sub eqlibus verbis ponit curialitas & cle ricatura vt aduersatiuū plebiscitati,nō tñ pp curialitatē siue cle ricaturam infert nec ēt alicubi legitur nobilitatē ɔferre. Stan dū erit igit cōi opinioni vꝫ militiā dignitatē nō ɔferre ꝗtū tri bus modis limitat idē.d.Ias.vbi.s.vt ibi p eū & idē.in.l.lꝫ.C. de test.mili.col.j.Ex cuius prima limitatione fundata in.l.j.C.ꝺ
151 equest.digni.lib.xij.infero†qꝫ milites rhodi vere sunt in dignita te ɔstituti.cū hi nedū rē publicā romanā custodiūt & tuent,verū ēt christianitatē omnē sanctēqꝫ romane ecclesie sedē,suis virib⁹ diuino mixtis auxilio.a barbaris gentibus illesaꝫ pseruāt.Et di cuntur ꝓpie eqtes nō ab eqtatu,sed ab equitate,qꝛ eoꝝ est offi cium eqtatem,pietatē.fidēqꝫ seruare nostrā,p qua qdē succeden tes vere renascunt p gloriā,in ppetuūqꝫ viuere intelligunt.iuxta tex.in.§.sed si in bello.insti.de excusa.tuto.Qꝺ qdē sane intelli gēdū est in ijs q militiā exercēt,& in expeditionibus degunt, aut vti veterani a militia missi ob exactos imensos labores quos iā diu ppesi sint in solamē iā aū acte vite preteritorūqꝫ laboꝝ pce ptorijs donati sunt,de qbus aliqd p do.Abb.& doc.in.c.cū de putati de iudi.secus aūt in nōnullis q rhodū vix viderūt minus vt se expeditionibus dederūt tñ insulis militaribus imerito qdē decorati sunt vt plures rome ɔptos audiuimus. hij etenim nec militaribus gaudere debent priuilegijs,nō ēt regimini precepto rie cuiusuis prefici.Cū similiū dignitatū honoꝝ & preeminētiaꝝ reddant immeriti,p quo bene faciunt que dicit spe.in titu.ꝺ p cura.co.x.v.Itē qꝫ ē miles.Bar.in.l.filiusfamilias.§.veterani.
152 in prin.ff.de pcu.dū dicūt.†qꝫ milites nostri tpis qui nō stāt in castris,sꝫ quotidie versant p plateas possūt esse,pcuratores.Sic nec militaribus priuilegijs gaudēt.idē vult Bar.in.l.militē.C.ꝺ pcur.bene ēt faciūt que vult idē Bar.post Cy.& Sal.in.l.j.ad fi.C.de iur.& fact.ignor.Ang.in.§.plane.col.j.ad fi.insti.de mi li.testa.rapha.cumā.in.l.miles.in prin.ff.de re iudi.& q plene cu mulat Fely.in.c.ꝗto col.j.ad fi.de magistris.d.Frā.are.suo ɔs. xij.&.d.Alle.allgās nobiles ꝗsdā rōnes ad ꝓpositū faciētes.i.l. cēturio.col.iiij.ff.de vul.& pup.dū qrit an milites nr̄i tpis gaude ant priuilegijs illius.l.& aliaꝝ de militibus tractantiū,seu militi bus priuilegia ɔcedentiū.Et finaliter ɔcludit qꝫ nō p iura & rō nes de qbus ibi p eū.Ex qbus ēt pꝫ minus indubitatū esse in mi litibus nr̄i tpis,qꝫ.s.ɔclusuꝫ est.s.illos nō esse in dignitate ɔsti tutos,nec militiā dignitatē esse.Nō ēt ex eo nobiles rddi,nisi ali ter se hēat ɔsuetudo vt.s.latius nō repeto.Et qꝫ dixi illis nō esse
153 pceptoriā siue preceptorias ɔmittēdas addo†qꝫ imo ɔferentes sic indignis & demeritis tenent ecclesie ꝙ leserint ad interesse, si

modo inferiores fuerint a summo põtifice sic cõmittẽtes, ita dt. d. Pet. de ancha. se credere. in cle. j. in vlt. no. de eta. ⁊ q̃li. ordinan. ad similitudinẽ magistratus qui minus idoneo pupilli tutelã cõmisit, tenet enim si contra tutorẽ male administrantẽ nõ potest pupillus habere regressum. l. j. §. nũc tractemus. ff. de tutel. ⁊ ratio. distrahen. ⁊ dicit stupẽda gl. ad propositũ. in. l. q cũ vno. in
154 prin. in versi. tẽperariũ. in fi. ff. de re mili. † ꝙ episcopus indigue ꝑmotus meret decapitari. Sic arguẽdo in predictis militibus vanis dici posset qui redditibus benemeritis debitos vsurpãt ⁊ occupãt, in ipsoꝝ animaꝝ graue pnicie. ve igitur illis qui se abscõdent a facie ire tue dñe. alij vt greci illos q principibus dñi inseruiunt, ⁊ ad ipsoꝝ aulã vocari seruitio eius insistũt, q̃truuis abiecti gñis, ob principis ꝯsuetudinẽ ac famulatũ, deinceps nobiles illos, ⁊ q ex eis descẽdunt appellãt, ꝑ qbus facit bonus tex. ⁊ ꝙ p eũ no. Bar. ibi. in. l. vnica. C. de cõmit. ⁊ archi. lib. xij. vbi vult ꝙ militantes inermi militiã in palatiũ principis dignitatẽ adipiscunt, quã duces ⁊ vicarij principis qui militiã administrauerũt, ⁊ ẽt comites primi ordinis si modo tamen primi gradus militiã
155 obtinuerũt, ꝙ infert Bar. ibi † ad medicos pape. vel imperatoris, vt in illa sint dignitate constituti lȝ alias obstetricibus eqparent. l. iij. C. cõmu. de leg. ⁊. l. j. C. de cõ. ser. manumis. Nec dignitatẽ aliq̃ habent p se simpliciter, ex eo ꝙ medici sunt. Si. n. sũt doctores dignitate fulciti aliud est. Cũ vt. s. late dictũ fuit doctoratus dignitas sit, ⁊ in specie vult Bar. in. l. omnes. iij. C. de dcu. lib. x. Dũ loquitur de doctoratu in medicina vt iudeis conferri si debeat cũ dignitas sit cuius sunt incapaces de iure. Idẽ in medico simpliciter refert ⁊ seqtur. d. Jas. in. l. j. col. iiij. ad fin. ff. de offi. eius cui mand. est iurisd. Barb. in trac. de prestan. Car. q. j. colũ.
156 xxj. † Ubi etiam cocum pricipis dicit dignitatẽ habere. idem de coco voluit roma. suo singu. dcxc. lȝ alias sit officium tex. est iuncta glo. in. l. lega. §. j. in glo. j. ff. de leg. iij. siue artificium, si sit coc⁹ optimus. l. si quid venditor. §. venditor qui optimum. ff. de edil. edic. pro ipsis ẽt bene faciunt q̃ dicit Ang. are. in. §. fi. in. i. colũ. insti. de exceptio. per tex. in. l. j. C. de mand. prin. ⁊ in. l. laudabile.
157 C. de aduo. diuer. iudic. † ꝙ secretarij principis q canzellarios itali vocant dicunt in dignitate constituti, seqt Fely. in. c. fraternitatis. col. ij. de here. facit qd dicit Ang. in. l. j. C. de prepo. libe. lib. xj. per illum tex. refert ⁊ seqt do. Jas. in. l. diuꝫ. ij. col. C. de testa. in. j. no. ꝙ eoipso ꝙ qs adhesit lateri principis nobilitatur ⁊
158 nobilis efficit. † bene facit ꝙ de cubicularijs principis dicit bar. in. l. j. C. de mulie. ⁊ in quo loco. col. ij. in prin. dũ eos dicit dignitate ⁊ honore constitutos. Alioꝝ nõnullas ex iam dictis varias refert opiniões poggius florentinus loco pallegato. idẽ Bar. cep. in trac. suo. de impe. mili. eligendo, quos curiosus lector p se videre poterit predictas recensisse sufficiat, qs tñ hic absq̃ pudore duxi repetendas, vt eisdẽ aliquid adderẽ, quo mediante bñficiuȝ
159 assequerer. l. fi. §. si quis opus. ff. de ope. publi. † nõ igitur eam ob cãm arguendus. arg. tex. in. c. cũ te iuncto. c. sup questionũ. in pn. de offi. deleg. dũ ex illis ꝓbat licitã esse repetitionẽ vt aliqd addatur, ita ad propositũ illa iura alleg. domi. quem refert Fel. in ꝓe. decret. col. fi. ad fi. bene facit glo. j. ⁊ ꝙ per illã no. i bi domi. in. c. si tibi. vij. col. de preben. in. vj. dum vult tolerari superfluitatem, quando in dispositione superflua mixtum est aliquid noui. refert ⁊ sequit Fely. simpliciter in. c. solite. colum. fi. ad fi. versi. inquantum, de maior. ⁊ obedien. ¶ Quibus vt. s. relatis opinionibus ego nouissime pro concordia distinguedũ in hunc qui seqt modũ fore autumor. Aut enim loquimur de prima nobilitatis specie. s. animi virtute causata, sic procedat prima opinio sapientum, ⁊ phoꝝ. s. late probata ⁊ deducta, aut loqmur de secũda specie nobilitatis. s. generis seu sanguinis sic procedat secunda siue quarta opinio. Aut loqmur de tertia specie nobilitatis. s. politica seu ciuili. fm ꝙ eam Bar. diffinit, sic procedat tertia, ⁊ nona opinio. Aut ⁊ vltimo loquimur de mixta. ⁊ sic quarta ⁊ vltima nobilitatis specie. Sic procedat relata. s. in ordine quinta opinio. Uerũ q: in istis certa nõ potest dari regula siue lex, ob locorum varietates ⁊ opinionũ differentias, standum erit in hoc qs dicat nobilis
160 ⁊ nobilium appellatione cõprehendat consuetudine loci, † ⁊ cõi hoim estimationi, argumento eoꝝ que. s. dixi de militia an constituat quẽ nobilem an non, voluit idem Bar. in. d. l. j. col. fi. vbi dicit, ꝙ verbaliter ille nobilis q nobilis appellat vel reputatur, sequitur Pau. de cast. in consi. cvij. col. ij. ⁊. iij. in prin. allegatus p Archi. in. c. j. de consangui. li. vj. ⁊ concludit, ꝙ nobilium appellatione hij cõprehenduntur qui secunduȝ communem estimationem nobiles appellantur, sequitur etiam idem. d. Soci. in consi. ccxlvj. colum. secunda, versicu. prima ratio. dicens idem Bart. sentire. in. l. prima columna secũda. C. d mulier. ⁊ in quo loco. vbi

161 dicit Bar. † illud offm habere honorem ⁊ dignitatẽ annexaȝ ꝙ sic reputatur in ciuitate, sic in simili nobilis is dicit qui ita reputatur a plebe. alleg. etiam ad hoc text. in. l. j. §. j. ff. de mune. ⁊ hono. ibi ⁊ ex consuetudine longa intelligi poterunt. allega. etiam Jmol. idẽ tenentẽ. in. c. d multa. de pbẽ. idẽvoluit. d. Jac. de zoc. in. c. per venerabilem ver. videbatur. in. iij. q. extra. q filij sint legitimi. seqt ẽt. d. preceptor meus. d. Phili. deci. inc. c. nouit. in. vj. no. d iud. ⁊ in. l. femine. col. ix. in fi. ff. de re. iur. d. m⁹ Roch. cur. idem in repeti. c. fi. col. xvj. ver. vij. infertur. de consue. facit ꝙ dicit Albe. de rosa. in. j. parte statutorum. q. xxxvij. incip. ex statuto ciuitatis Florentie. idem voluit Fely. in. c. sup eo. in. iij. col. in prin. de testi. Ego vltra predictos pondero ad idem bonum tex. in. l. j. §. quotidiana. ver. ego ⁊c. ff. de aqua quotidi. ⁊ esti. Ibi ex proposito vtentis ⁊ ex natura locoꝝ, vbi ad sciendum que dicat aqua estiua, ⁊ que quotidiana. attendit consuetudo locorum, ad idem tex. in. l. fi. in prin. ibi. in aliqua ciuitate inter honores non habeatur. ff. de muner. ⁊ hono. facit tex. in. l. vt alphenus. ibi, ex consuetudine quotidiana, ⁊ in. l. in vulgari. §. fi. ibi attamen vulgi sermone. ff. de verbo. signi. ad idẽ tex. in. c. q̃uis. ibi vsus tamẽ obtinuit extra de ver. signi. vbi ad sciendum quis hoc nudo titulo prepositure fundat recedit a proprietate sermonis, ⁊ attendit cõis vsus loquẽdi. Si in ꝓposito dicere possimus quo ad titulũ nobilitatis, attendendam esse cõem opinionem vulgiq̃ estimationem, ad idẽ tex. in. l. ij. ibi sic dõm leges moresq̃ locoꝝ. C. quẽ admo. testa. ⁊ in. l. iij. ibi q in oppido frequenter seruantur. C. de edifi. priua. Ad idẽ facit ꝙ dt pce. me. d. Phil. deci. in. c. ad aures. in prin. extra de rescrip. dum loquitur de decanatu ⁊ prece-
162 ptoria. Et concludit † ꝙ ille dicit in dignitate ⁊ illa dicit dignitas esse quam consuetudo vel statutum dignitatem facit, voluit idem ante eũ pandi. in. c. de multa. col. vi. vers. tertia conclusio. de preben. dũ vult ꝙ si in loco reputat dignitas seu psonatus lȝ in iure non habeat pro tali, tñ dȝ iudicari secundum reputationẽ loci, sic ille nobilis reputandus est, quem cõis consuetudo, ⁊ vulgi opinio nobilem tȝ, ad idẽ facit tex. secundum intellectũ gl. Jaco. butri. ⁊ Bar. in. l. barbarius. ff. de offi. pre. vbi seruus ad pretoriatus dignitatẽ erectus, errore populi, cũ liberũ fere credentis, liber ex illo inde factus est, faciũt ẽt plene p Bart. alexand. ⁊ doc. tradita in. l. j. in prin. ff. de op. no. nun. in qõne statuti disponentis, ꝙ qui rem alterius occupauerit violenter puniat i centũ ducatis, dũ cõmuniter ꝯcludunt in ea plus attendi cõmunẽ vsũ loquẽdi, q̃ propietatem verboꝝ statuti. ad idem no. in. l. labeo. ff. de supel. leg. ⁊ in. l. liberorum. §. ꝙ tñ cassius. ff. de leg. iij. ad idẽ tex. in. l. pretia rerum. ff. ad. l. falci. ibi cõiter fungunt. ⁊ in. l. vnuȝ ad fi. cũ ibi no. ff. si cer. pet. faciunt ẽt in argumẽtũ ea que ꝯcludit do. Abb. post Inno. in. c. j. de fide instru. quem etiam refert ⁊ sequitur Bar. in pallegata. l. barbarius. in lectura. ad fi. dũ con
163 cludit sufficere vt † notarius lungo tempore ꝓbet fuisse in quasi possessiõe notariatus, ⁊ ita tẽtus cõmuni opi. ⁊ existimatus ad fines vt presumatur notarius, ⁊ recepta p illum tanq̃ notariũ teneant aliter de ipsius priuilegio non edocto. seqt hoc Ange. in auc. de tabellio. in versi. an sufficiat. Bal. in consi. cccxix. incip. q: plenissime. lib. j. ⁊ Ful. in consi. clj. incip. egregius miles. Ad
164 hoc ẽt facit, † quia si quis longo tempore fuit reputatus clericus ⁊ in possessiõe bñficij ẽt curati, haber fundatã intẽtionẽ ⁊ clericus presumit ⁊ rector bñficij, fȝ Host. Ant. de bu. ⁊. d. Ab. post alios. in. c. illud. de presum. Bal. in. l. siue possidetis. in. iij. op. C. de proba. cũ si. p. d. Phil. deci. adductis. in cõsi. cxvij. colũ. j. ad fi. ⁊. d. Fran. balb. in suo trac. de prescri. in. iij. p. col. xvij. in fi. Xl. iij. pmissa faciũt ẽt in argu. q̃ no. p bar. ex illo tex. in. l. sup creandis. ff. d iure. fis. li. x. ⁊ in. l. i. vbi doc. C. d tes. p. d. Ab. Fel. ⁊ alios in. c. j. d spõsa. facit in arg. nouissime tex. in. c. nullus. ij. dist. xxiij. vbi populi testimoniũ ⁊ opi. hȝ viȝ examinatiõis. no. gl. in. c. d petro. xlvij. di. ⁊ Fel. in rub. de magi. co. ij. ad med. Ex qbus oibus ꝯcludo circa nobilitatẽ introducẽdã q̃ vulgus magis attẽdit, ⁊ ad cognoscẽdũ qs nobilis dicat fȝ cõeȝ locoꝝ opinio. esse iudicãdũ, cũ vt dixi. Jn his varie sunt opi. vnusq̃sq: iõ suã attẽdat cõmuniorẽ vulgi opinio. q̃ optia legũ est, atq̃ dubioꝝ interpres. ff. de legi. l. si d interpratiõe. ¶ Unũ insup addo, nec a mẽ deuium,
165 ꝙ ille q se nobilẽ asserit cũ re vera nõ sit, nec ꝓ nobili reputet a vulgo falsũ cõmittit, ⁊ põt taq̃ falsarius puniri. ar. tex. in. l. eos §. q se ꝓ milite. ff. de fal. vbi ille q se ꝓ milite gessit, ⁊ illicitis vsus est insignibus, vel ẽt falso diplomate. fm admissi qualitatem puniendus est, quẽ tex. Bar. ibi ponderat contra illos qui se doctos appellant cũ non sint. Jdẽ Bar. in. l. reddat. C. de pfessor. ⁊ medi. lib. x. Pe. de anc. in. c. ad apostolice. de priuileg. in. vj. Ana. i rub. de magi. in. vj. col. ⁊ in rub. de crimi. fal. in. vj. col. Fel. in ꝓe. decre.

decre.xij.col.ver.iij.ꝯclusio.facit qd no.Bar.in.l.qui sub pretex. tu.in fi.C.de sacrosan.eccl. ꝙ mētiens se clericū punit̄ iudicis ar bitrio.hinc dicit Bal.in.l.data opera,col.xx.C.q accus. pos. vel
166 nō† ꝙ mētiēs se comitē vel notariū cū nō sit,in penā falsi incidit, refert hec ꝛ sequit̄ Fel.in.c.iij.loco.j.col.de proba.prepo.in.c.vt nostrā.j.col.de appel.Confer.in.c.gradi.col.xij.circa fi. de supp. negli.prela.facit qd no.Bart. in.l.j.p illū tex.C.vt dignita. ord. serue.li.xij.ꝙ vsurpans scienter honorē sibi indebitū punitur cri
167 mine sacrilegij.¶ Ea tamen sane intelligēda sunt q̄ dixi†assererē se doctorē cū nō sit siue militē cū nō sit,puniri pena falsi, vt proce dāt si vna cū assertione aliquē facit actū doctori soli, vel militi cō gruētē.alias aūt simplici assertione nō tāq̄ falsarius sed extraor dinarie puniēdus est.Jta declarat do.Alex.in addi.ad Bar.in. d.§.q se pro milite,per tex.in.l.si qs.ij.C.d aquedu.vbi Bar.no. ꝙ iudex qui se intromittit de officio qd ad se nō pertinet punitur
168 sacriter.¶ †Ex premissis infero ꝙ ignobili nō lȝ quouisnō arma, seu insignia solis nobilibus ꝯcessa, ꝛ inter nobiles vsitata deferre, q2 sic dr̄ nedū se nudo nomine nobilē asserere,sȝ ēt nobiliū actus facere,eā ob cām grauius puniendus p premissa,arg.tex. in.d.§. q se pro milite,ibi,ꝛ illicitis insignibus vsus est,facit qd no.bald. in.l.fucande.C.que res vendi.nō pos.dū allegat illud vulgare,ꝙ q nō est lupus,nō debet assumere eius pellem,ad idē tex.in.l.mi nime.C.de epis.audi.in.§.pe.inci.oibus itaqȝ,in auc.de san. epis.
169 ꝛ qd no.gl.in.c.cū decorē,in ver.laruarū,de vi. ꝛ hone.cle.†duȝ volunt nemini licere alium sumere habitū in illius opprobrium, ꝛ iniuriā,bene facit qd Bar.dicit in trac.suo de insigni.ꝛ armis, col.j.in princ.dū vult ꝙ insignia dignitatis vel officij is solū por tare potest,qui dignitatē illā vel officiū hȝ,vt procōsul insignia p cōsularia,ꝛ legatus insignia legatoꝝ.l.j.ff.de offi.procō. ꝛ leg.ꝛ. l.sanctū.ff.de re.diui.Sed vt.s̄.sepe dixi post Bar.in.l.j.C.de di gnita.lib.xij.nobilitas est dignitas quedā vnde q dignitatē illam nō habet sic nō est nobilis.Jlla insignia nobilitatis deferre nō dȝ argumēto premissoꝝ.Subdit propterea Bart. ibi.ꝙ qui nō est eps̄ nō dȝ insignia deferre episcopalia,nec ēt insignia doctoralia qui nō est doctor.argu. d.§.qui se pro milite. facit qd habetur in rubro ꝛ nigro tituli.C.vt nulli liceat sine iudi.aucto.ꝛ premissa se quitur.d.Ab.in.c.dilecta,col.j.de exces.prela. Uerū est qd bar. in preallegatis locis in terminis nostris vr̄ tenere, ꝙ cuiqȝ liceat quātūcunqȝ populari arma sibi siue insignia assumere que vult,si mō nō cedat in p̄iudiciū vniuersitatis,vel aliquoꝝ particulariū. arg.l.ad recognoscēdos hoies.ff.de ingenu.ꝛ manumis.nec req
170 ri principis licētiā.†faciendo triplicē differētiā armoꝝ siue insi gnioꝝ.Quedā enim sunt insignia dignitatis vel officij in vniuer so,vt episcoporuȝ,doctorū,rectoꝝ,ꝛ similiū,ꝛ de illis loquūtur p̄ missa vt.s̄.inducta , quedā sunt insignia siue arma singularis di gnitatis,qbus vtunt̄,reges,principes,duces,ꝛ comites, ꝛ ceteri potētiores,ꝛ ista nemini alteri deferre licet vel suis rebus depin gere.C.de his q potē.nomi.tit.pred.impo.no.in auc. de manda. princi.§.penul.intelligēdo tū sane principaliter depingendo. Nā
171 accessorie nō est prohibitū puta i signū subiectionis.† Quinimo delentes arma picta in castro alicuius dn̄i in signū subiectionis possunt puniri vt rebelles ꝛ dr̄ dn̄s subiectione priuari. ita dicit. Dn̄i.in.c.qcūqȝ.xxx.dist.refert simpliciter Fel.in.c.iij.loco,col.j. de pba.Quedā ꝛ vltimo dicit Bar.sunt arma ꝛ insignia priuato rū hominū siue nobiliū,siue populariū. Et ista sibi cuiqȝ propria auctoritate assumere licere ꝯcludit,vt predixi,argu.d.l.ad reco gnoscendos.Cuius tū ꝯriū vt dixi sentire vr̄.d.Abb.in.d.c. dile cta,col.j.ad fi.dū dicit qdā sunt insignia singularis dignitatis,q bus vtunt̄ reges principes ꝛ nobiles,ꝛ istis priuata psona vti nō pōt.d.l.j.C.ne lice.potē.pōderādo illud verbū Abb. ꝛ nobiles,
172 per quod vr̄ sentire.†ꝙ priuatis ꝛ ignobilibus nō liceret nobiliū arma deferre.Ego pro ꝯcordia opinionū sic credo distinguēdū, aut in loco prouincia siue regno,adest discretio siue differentia in modo pingendi arma,seu insignia,necnō ꝛ forma ipsoꝝ armoꝝ. Inter nobiles ꝛ alios populares,seu plebeios. vt q2 nobiles scu tū formāt vno mō,ꝛ populares alio. Jtē figurā siue insigniū pere legātia signa scuto depingūt,puta animalia,rosas,feces,palos, croces,lilia,chiuronos , ꝛ similia huiusmodi , populares literas quasdā.cū certis ȝiphariis,lineis,ꝛ characteribus,vt facere solēt mercatores nodū plene ditati.Tūc hoc casu,aut querimus nun quid liceat nobili assumere q̄ arma,seu insignia vult iuxta moreȝ, ꝛ solitū nobiliū vsuȝ formāda,aut nūquid liceat plebeio assume re arma,q̄ vult ꝛ ea depingere iuxta formā ꝯsuerā armoꝝ pingen doꝝ inter ipsos plebeios.Aut vero q̄rimus nūqd liceat plebe io stāte dicta differentia sibi formare depingiqȝ facere arma iux. modū ꝯsuetū nobiliū , in depictione armoꝝ suoꝝ. Primo casu

dicto licere nobili assumere que arma vult iuxta ritū nobiliū , cuȝ ipse nobilis,scit,ēt aliena,si mō nō inferatur alteri preiudiciū ex eo siue iniuria.Jta procedat qd dicit Bar.in.d.tract. de insig. ꝛ ar.col.j.ꝛ.ij.inquātū dicit ꝛ loquit̄ de nobilibus simplicibus.Se cūdo casu ēt pari mō lȝ populari sibi q̄ vult assumere arma siue in signia iuxta formā ꝛ ritū populariū,ēt aliena,si mō non fiat alteri particulari siue vniuersitati preiudiciū.Jta ēt pcedat quod dicit Bar.in.d.tracta.nec in hoc est aliqua discordia inter Barto . ꝛ Abb.vbi.s̄.Tertio ꝛ vltimo casu nō licet populari assumere sibi arma ꝛ insignia iuxta ritū ꝛ formā armoꝝ nobiliū inter nobiles solū seruari solitā.Jta pcedat qd dicit.d.Ab.in.d.c.dilecta,col. j.ver.quedā sunt insignia singularis dignitatis.Nō ob. tex.in.§. si qs,insti.de lega.ꝛ in.l.ad recognoscendos hoies.C.de ingenu. manu.vbi noia assumunt̄ ad placitū,vt vnus ab altero cognosca tur,sic in armis dōm vr̄,q2 retorqueo rōnē,illud.l.in ꝯriū hoc ca su,ibi nāqȝ lȝ assumere nomē ad placitū cuipiā ad effectū vt reco gnoscat̄.Ergo cessante illo effectu recognitionis,ꝛ agnitionis sic rōne illius.l.cessare dȝ eius dispositio.no.in.l.j.ff.de legi.tut.si igi tur diceremus plebeiū posse assumere arma nobiliū induceret̄ ꝯ ri9 effectus dicte rōnis.s.ꝯfusio ꝛ ābiguitas.Nō.n.posset discer ni nobiles a plebeis p arma seu insignia,vn̄ dōm vr̄ a cessante rō ne,vbi p assūptionē induceret̄ potius ꝯfusio,nō discretio,ꝛ reco gnitio,sȝ maior ābiguitas,vt ēt in hoc casu nō licere cuipiā ple beio libere assumere dcā arma nobiliū,aut zo ꝛ fo casu pncipali nō adest dcā dr̄ia armoꝝ siue insignioꝝ in loco de quo queritur, ꝛ pcedat indifferēter qd dicit bar.in.d.trac.de insignijs ꝛ armis vt liceat cuiqȝ arma assumere iuxta volūtatē suā cū nō possit dici illa eē arma nobiliū sic ob hoc ꝯfusioneȝ induci hoc casu , ex quo nulla fuerat discretio quoad scuti formā ꝛ armoꝝ stylū siue figu rā nō ēt particularitas aliqua in ipsis nobilibus. Cogitādū tū la tius est sup p̄missis,cū nō absqȝ dubio dcā sint , pdicta dubitatio cessat in terris in qbus adest statutū de hoc expressum,vt nulli li ceat arma vel insignia de nouo sibi assumere depingere,vel sculpi aut depingi facere,siue deferre, aut alias illis vti nisi sibi ꝯcessa a pncipe licētia,vt ē i tota ditione sabaudie. Nā sic stāte statuto ne mini licebit arma,siue insignia assumere nisi cū a principe id ꝯces suȝ est.Quo quidē sic stante statuto suū sortit̄ effectū ipsa ꝯcessio licētie ꝛ cessante dubitatione p Bar.mota in.d.tract.de insigni.
173 ꝛ armis.col.ij.dū querit,†qd releuet habere arma ex pncipis cō cessiōe,ꝛ ponit plures effectus ibi inter qd hic potior hr̄ dicto vi gēte statuto. ¶ Sȝ nō extra ppositū dubitat̄,pone qs stāte dicto statuto auctoritate ppria assumpsit sibi arma siue insignia nulla pcedēte licētia,siue ꝯcessione.Demū successu tpis veritus argui ex hoc indultū a principe cōsequit̄ quo mediante armoꝝ sibi con cedit̄ vsus nobilitatisqȝ cōfert̄ eidē titulus,subsequēter dignitas, cū nobilitatē ipsaȝ.s̄.post bar.dignitatē dixi.de cuius ꝯcessionis,
174 ꝛ collationis validitate nō ambigit̄.†De principis.n. potētia di sputare sacrilegiū est.l.ij.C.de crimi.sacrile.ꝛ voluit Bart. in.d. tract.de insigni.col.j.ꝛ dixi.s̄.in.ij.opi.relata in.q. qualiter nobi
175 litas introducat̄.†nūqd sit necessariū ꝙ donent̄ ei de nouo insi gnia siue arma,cū sibi priora falso vsurpauerit ꝛ ꝯ statuti phibi tionē,nec tunc tpis id facere potuerit quinimo vt dixi falsuȝ com miserit.d.§.q se p milite.roma.singula.dcccxxj.incip.qdā vtit̄ in signijs tāgit hāc dubitationē ꝛ dicit sufficere insignia solita porta ri nec nouis opus est vlterius,p tex.in.c.qd qdā,in ver.ii fert ſm lecturā vlti.gl.pen.in ver.exhorruit q̄ sequit̄ ibi arcbidi.j.q.j. p quo addo facere tex.no.in.l.si qs filio exheredato.§.irritū,in zo. qua rōne.ff.de iniust.rup.vbi est tex.ꝙ illi cui a principe pmittit̄ condere testm̄ cēset ēt pmissuȝ vt prius ꝯditu3 inhabili tpe testm̄ valeat ipso iure absqȝ noua declaratione,vt ibi declarat bar. ꝛ in .§.pe.eadē.l.vn̄ p illū tex.Pau.de ca. ibi in fi.d.§.irritū,decidit
176 qōnē.†ꝙ si princeps ꝯcessit alicui vt possit facere molēdinū sup flumine,publico,si iāqȝ factū hēbat molēdinū ille impetrans pōt illud retinere nec dȝ destrui aut nouū ꝯstrui.facit qd decidit Pa. de ca.in.l.iā facta.in prin.ff.de ꝯdi.ꝛ demon.de licentia testandi ꝯcessa cardi.vt trahat̄ ad testamentum iam conditū . nec exigat̄ noua testamenti factio.refert.d.Jaso.ꝛ sequitur in.l.quominus, col.xxviij.ff.de flumi.ad idē quod dicit prepo.mediola. in. c. per venerabilē.§.quod aūt,col.xx.extra q filij sint legi. ꝙ filio natu rali tm̄ herede instituto si post modum naturalis ille institutus le gittimetur confirmatur testamentum factum.Et si tpe ꝯfectiōis non valuerit defectu persone vniuersalis heredis institute, facit tex.in.c.qcūqȝ.l.distin. vbi facilius dispensatur in ordine sumpto q̄ in sumēdo,ad idē ꝛ vltimo quod refert Ualeri.max.li. vij.c.d vafre dictis aut factis de superiore hannibale qui cū classis amis se penas timens dare a duilo consule victus ex ea infelici pugna

priusq̄ ipsius cladis nuncius carthaginē puenisset aliqs, offēsaz cōmissaz quouismō a se auertere cupiēs, amicū quēdā cōpositū ⁊ subornatū carthaginē misit, q̄ q̄primū ciuitatis curiā ingressus est, conuocato cōsilio poposcit hānibalis pte cōsulētis. An ne cū romanoꝝ duce magnas secū copias maritimas trahēte cōfligēdum fuerit q̄ cito aduenerit. Acclamāte senatu nemini dubiū id fore qn oporteat id fieri. Quintus mutius cōsiliuit inquit, ⁊ superatus ē, qua auctoritate secuta sui excusationē meruit Hānibal ab illicite ⁊ auctoritate sua cōmissis male negocijs. Ipsa auctoritate siue cō
177 sensu retro sui trāsitū faciēte. ¶ Nūqd aūt statibus pmissis †popularis prescribere possit vsum armoꝝ nobiliū tangit roma. singulari.cclxxxix. nūquid vsus ⁊c. vbi distinguit inter possessionem cuius initij nō extat memoria hoīum. Et aliā de cuius extat hoīz memoria. Primo casu tz prescriptionē induci. post Host. in.c. cū cōtingit. de eta. ⁊ quali. ⁊ faciūt que. s. dixi. in. ij. opi. cōnis nobilitatis introducende. Scdo casu nō post Joā. an. in.c. Abb. de priuile. in. vj. ¶ Et inquātū. s. cōclusi illū eē nobilē qui in patria ⁊ incolatus sui loco a cognoscentibus ⁊ vicinis nobilis habetur iuncta illa quasi possessione nobilitatis in qua p longi tpis curricula versatus est intelligēdū. i. saltē apparēter q̄ qdē apparētia pluri
178 mū opaṫ, qnimo dicit tex. in. l. fundi. ff. de cōtrahen. empt. † q̄ paria sunt nō eē vel eē ⁊ nō appere ⁊ videbimus latius. j. in vlti. arti. Et fm predicta pcedit qd dicit Fel. in.c. sup eo pallega. de testi. col.
179 iij. in prin. † q̄ vbi fit mētio de nobilibus intelligiṫ de illis qd vulgus nobiles tz ⁊ cōis arbitraṫ opi. qd infero ad ducale statutum sub lib. v. ⁊ rub. de sta. doc. nobi. ad declarationē illius verbi nobiliū, faciunt ēt predicta ad statutū q̄ qs nō admittaṫ ad canonicatū nisi nobilis, vt extat Lugduni in cathedrali eccle. san. Joanis, ⁊ in plerisq̄ partibus germanie, de quo ⁊ illius validitate tangit do. Ab. in.c. venerabilis, col. ij. in prin. de pb. faciunt ēt ad q̄stionē stat. florēti. d qua p bar. in. l. licitatio. §. qd illicite. ff. d pub. col. fi. Et pro. d. opi. q̄ attēdaṫ cōis vulgi opi. ⁊ extimatio cū d nobili fit mētio. facit qd dt Pa. d ca. in cō. ccxxviij. vbi cōsuluit in quo dā priuilegio indulto comiti palatino ad legitimādū filios nobiliū q̄ intelligiṫ de illis nobilibus q inspecto cōi mō loquēdi nobiles dñr. Cōtra tñ tenuit Barba. in repe. sua extrauag. volētes in
180 ver. nobiles. hoc potissimū motus fundamēto † q2 a doctis verba plata sunt intelligēda fm modū loquēdi peritorū, gl. vbi bar. not. in. l. qd si nepotes q̄ Bar. legit cū. l. si qs filiabus, imediate precedēti. ff. de testa. tut. idē voluit bar. in. l. si qd earū, in prin. ff. d lega. iij. d. Alex. sequiṫ. j. vol. cōsi. ix. ⁊ lxxxij. ⁊ in. l. stipulatio ista §. hoc quoq̄, col. fi. in fi. ff. de verb. obli. facit glo. in. l. j. C. d vsur. ⁊ tex. in. l. si dictū, in ver. nō ita vt vulgus opinaṫ. ff. de euictio. secus si proferanṫ ab indoctis gl. ⁊ doc. vbi. s. ⁊ in. l. ij. in princ. ff. de origi. iur. ⁊ in. l. quotiens. C. famil. hercis. ⁊ in. d. §. hoc quoq̄. Cū ergo imperator sapientissimus sit iuris lator, verba sunt intelligēda fm sensum ⁊ morez peritissimorū hoīum p premissa. Sic q̄ in casu Pau. de ca. veniāt nobiles etiā nobilitatate animi, que forte cōi extimatione ⁊ cōi mō loquēdi nō hñr pro nobilibus. Tāgit idē Barb. in cō. lvij. iij. ⁊. v. col. ij. vol. ⁊. cxxxv. j. col. eo. vol. saluādo Pau. de ca. a dicta impugnatione ⁊ predicte opinioni adherendo q̄ vr̄ magis cōis. d. Corset. in repe. c. grandi. col. x. de sup
181 plē. negligē. prela. lib. vj. distinguit hoc mō. † q̄ aut apparet d mēte principis priuilegiātis, seu rescribētis aut alterius d nobili mētionē faciētis, ⁊ tūc illi adherendū est, nec ab illa recedendū. l. ille aut ille. §. cū in verbis, ⁊. l. nō aliter. ff. de leg. iij. c. fi. de verb. sig. l. pediculis. §. labeo. ff. de aur. ⁊ argē. leg. ⁊ cōdō. ⁊ demō. l. publius §. j. hñ facit vltra ipsum tex. in. l. fi. ibi. cū sit iustū voluntates cōhētiū. C. que res pigno. oblig. pos. in. l. iij. C. de li. prete. in. l. iiij. §. pe. ff. de adimen. leg. in. l. in sūma. ff. de re iudi. in. l. in cōuētionalibus. ff. de ver. obli. ⁊ qd no. gl. in. l. si in venditione in ver. veritus. ff. cōmu. predi. dū vult cām verboꝝ ⁊ mētē cōhentiū inspiciēdā nō tātū significationē q̄ exclamat. d. Alex. p no. in. ij. vol. cōsi. cxxxiiij. viso instrō, col. j. ad fi. facit no. dictū Bar. in. l. oēs populi. in. xxvj. col. in prin. ff. de iusti. ⁊ iu. ⁊ que plenissime cumulat. d. Jas. ad hoc propositū, in. l. iurisgētiū. §. pretor ait, col. iij. in prin. ff. de pact. facit q2 in incertis nō certis locus est coniecturis. l. cōtinuus. §. cum ita. ff. de verb. obl. aut aliter de mente nō apparet ⁊ tūc cū agitur de interpretatione illorum verborum aliter nō constito de mente
182 † attēdiṫ cōis sermo ⁊ modus loquēdi, vt. s. dictū fuit iuxta plene no. p doct. in. c. ex literis. de spōsa. per. d. Ab. ⁊. d. Ant. in proe. gregoriano. p Barto. in. l. j. C. de iura. cal. ⁊ in. l. libroꝝ. §. qd tñ cassius. ff. de leg. iij. ⁊ in. l. labeo. §. idē tubero. ff. de supel. leg. Quibus addo plene Bar. in rub. ff. de no. ope. nun. vbi doc. ⁊ in. l. j. §. j. eo. ti. Bar. in repe. rub. de fid. instr. col. x. cum seq. Alex. in. l. stipulatio ista. §. hec quoq̄ prealleg. col. fi. ff. de verb. obliga. facit in argumētū. l. si de interpretatione. ff. de legi. ⁊. l. si seruus pluriū. §. fi. ff. de leg. j. Et ad dictā glo. l. qd si nepotes, vbi Bar. rñdet hoc
183 mō. † Nā licet princeps faciens in priuilegio vel rescripto mētionē de nobili presumaṫ peritiā legū habere ⁊ oīa iura in pectoris scrinio. l. oīum. C. de testamē. ⁊. c. j. de cōstitutio. li. vj. sic vim ⁊ naturā illius vocabuli nobilis fm iuris cōis intelligētiā. Tñ cū agatur de interpretatione mentis sue circa naturā huius dictiōis nobilis q̄ fm cōem vsuz loquēdi vnū cōtinet fm ius cōe aliud ⁊ eius interpretationi ⁊ declarationi steṫ sumatq̄ ⁊ recipiat dispositio ipsa interpretationē ex mēte ipsius principis fm q̄ voluit Inn. in. c. cū ecclesiastice, de excep. vbi dicit q̄ rescriptū recipit interpretationē ex mēte rescribentis, ⁊ sequiṫ bal. in. l. j. ff. de cōstitu. prin. ⁊ in. l. fi. C. si contra ius vel vtili. publi. in. c. sup eo. de offi. delega. ⁊ ibi de hoc est gl. pbaṫ in. c. dilecta, in ver. preter cōscientiā nostrā. de rescrip. Attendiṫ isto casu cōis vsus loquēdi fm quē ita interpretaṫ eius mens ⁊ volūtas ⁊ quā ita interpṫari vult in dubio nō fm iuris cōis dispositionē. c. pn̄ti. §. loca, de pbē. li. vj. glo. in. c. nō nulli, de rescri. imo apponūt iura noīa vulgaria. c. vestra. de loca. ⁊. d. l. libroꝝ. §. qd tñ cassius, cū simi. ⁊ faciunt superius allegata. Hec tñ responsio nō tollit in totū obiectum dicte gl. iudicio meo. Saltē inquātū facit cōtra generale dictū. s. ⁊ si tollere videatur quantū ad decisionē Pau. de ca. q loquiṫ in priuilegio principis. Sz qd si inter cōhentes vel psonas priuatas fieret mētio de nobilibus quo esset fienda interpretatio istius dictionis nobilis fm predictā opinionē eēt sumēda interpretatio iuxta cōem vsuz, ⁊ moduz loquēdi, pro quo facit qd no. Bar. in. l. semp, in stipulationibus. ff. de reg. iur. fm predictā gl. eēt fienda alia distinctio, aut proferṫ a literatis ⁊ peritis aut ab idiotis, pcedit cōis opinio. Si a literatis ⁊ peritis procedit qd dicit Barba. in loco preallegato. Vñ aliter forte dici posset ⁊ distingui iuxta distinctionē p Alex. relatā in. d. l. stipulatio ista. §. hec quoq̄. ff. de verb. obli. qd aut apparet de mēte proferētis de qua nobilitate senserit ⁊ illi standum est per predicta, aut nō apparet aliter q̄ per iterpretationē istius verbi. ⁊ tunc aut ab idiotis prolatū est ipsuz verbū nobilis ⁊ attēdatur cōis sermo loquēdi. Ita procedat q̄ dixit gl. de idiotis, ⁊ dicta cōis opinio, aut fuit a peritis ⁊ literatis viris prolatū vocabulū nobilis, ⁊ tūc aut scriptū ⁊ prolatū est literaliter ⁊ latino sermone tunc fiet interpretatio fm iuris cōis dispositionē ⁊ interpretationē, ita procedat qd dicit gl. ⁊ ibi no. Bar. in. l. qd si nepotes aut in vulgari sermone scriptū vel dictū apparet hoc casu fiet interpretatio iuxta cōem vsuz loquēdi. ⁊ ita procedat ēt dicta cōis opinio ⁊ qd dicit Pau. de ca. vbi. s. premissis oībus exactis, vltra modos introducēde nobilitatis. s. mentionatos, addo alios
184 modos de qbus nōdū memini. s. iure tñ cōi cōprobatos. † Primus est per matrimoniū vxoris persona cōsiderata, vxores nāq̄ dignitatibus nobilitatibus ac viroꝝ preeminētijs fulgēt ⁊ origine plebeie tādē nuptijs copulate nobilibus nobiles reddunṫ tex. sunt ad hoc vulgati in. l. mulieres. C. de digni. li. xij. in. l. fi. C. de incol. lib. x. ibi honore mulieres maritorū erigimus, genere nobilitamus, in. l. fi. C. de nup. ibi vxor marito concrescat, ⁊ sentit eius fulgorem, ⁊ in auc. de consuli. §. si autem, ibi decet. enim frui eas,
185 ⁊ coniugis claritate. facit bona ratio † quia cum sint vna ⁊ eadez caro. c. nec illud. xxxiij. q. v. ⁊. c. martinus, cum simi. de cogna. spirituali, dicantur etiam socij diuine ⁊ humane domus. l. aduersus .C. de crimi. expila. hered. congruum est ipsa mariti nobilitate eqdem vxor fulgeat, alias absurduz esset, cum vna eademq̄ res nō debeat diuerso iure censeri. l. eum qui edes. ff. de vsucap. concordat predictis bonus tex. in. l. femine. ff. de senat. ⁊ in. l. prima. C. de dignit. libro. xij. ⁊ predictam opinionem sequuntur Fulgo. ⁊ Pau. de cast. per predicta iura, in. l. fi. C. de verb. sign. doct. maxi. Fely. in. c. super eo. ij. de testi. vbi honor est incremētumq̄ vxo
186 ri si nubat se potentiori, inde est † q̄ si nobilis qui non tenetur ad tributa soluenda contraxit matrimonium cū plebeia siue villana que habebat bona patrimonialia pro quibus solita erat contribuere cum alijs vicinis in collectam cui nobili bona ipsa in dotez dedit, non tenebitur ad munera patrimonialia mixta, vel extraordinaria, vt no. tradit Jac. de belui. in. l. lucius. §. idem respondet. ff. de muner. ⁊ hono. latius reassumit Pet. antiboli, in tracta. de muner. char. lxxij. ver. porro. questionem quotidianam refert do. Joan. lup. in repeti. rub. de do. inter vir. ⁊ vxo. colum. lvj. versicu. ad idem, bene facit ad premissorum rationem regula que habet
187 ratione adiuncti quem consequi † quod alias per se non haberet, de qua per docto. in. l. si communem. ff. quemadmodum serui. amit. ⁊ in. l. si is qui duos, vbi nota. Barto. ff. de libera. lega. per Fely. in capitulo. j. in. iiij. columna, de rescrip. domi. Jaso. in. l. si emācipati. col. iij. cū seq. C. de colla. vbi plura ad reg. cumulat ipse

Ipse Fel.in trac.qñ lite.appo.preiudi.patro.in.iiij.col. ver. āplia
sexto. Alex.in.iij.vol.cōsi.cxxj.incip.viso puncto,in.iij.col. versi.
⁊ iudicio meo. Fel.in.c.dilecto.vj.col. ver.⁊ ex istis de testi. ⁊ in.
c.trāslato.in.ij.col.de cōsti. Jas.in.l.si qs ex argētarijs.§.cogētur.
ff.de eden.⁊ in.l.j.C.de trālac.bene facit qđ dicit do. Jas.in.l.ad
monendi,in repeti.col.liiij.in fi.ff.de iureiurā.⁊. d. Phil.deci.in
188 cōsi.cxxxiij.col.ij.in fi.ad predicta ēt facit alia rō† q₂ vxor dr̄ eē đ
familia viri.l.qcūq₃,vbi bar.C.de re mili.lib.xij.idē Bar.⁊ doc.
in.l.fi.C.de ver.sig.qđ inducit ibi.d.Jas.ad statuta, ⁊ extēdit ad
189 sponsam in fauorabilibus,⁊ ad viduā non repeto.facit ēt† q₂ in-
fortunia vnius dr̄r eē alteri cōia.l.si cū dotē.§.sinautē.ff.so.mat.
vñ succedit ꝙ q sentit onus sentire d₃ ⁊ cōmodū.l.ſm naturā.ff.
de reg.iur.⁊ q in vno grauaᷓ in altero d₃ alleuiari.l.eū q.ff.đ iure
iur.ad idē facit qđ dicit bar.in.l.qđ princi.ff.de leg.ij.pp tex.in.l.
190 si auguste.q imediate inqt† ꝙ p dignitatē viri vxor illustraᷓ. tex.
est in.l.bene a zenone,in fi.C.de quadri.prescri.ad idē bonus tex.
in.l.fi.§.ij.ff.ad municipal.⁊ de inco.⁊.l.cū quedā puellā.ff.de iu-
risf.om.iudi.cū ibi pulchre,p docto.no.vnde dicit Ange. singula
191 riter in.§.qđ vero,in fin.in auc.qui.mo.natu.effi.sui.† Qđ femi-
na naturalis tm̄,si nupta sit viro ltimo ⁊ naturali ipsa ēt pp qua-
litatē mariti legitima efficitur.refert hec ⁊ sequiᷓ deci. in.l.ij.col.
192 ij.in prin.de reg.iuris. ¶ Sed iuxta premissa quero.†nūqd mu-
liere sic p maritū nobilitata ⁊ in dignitate cōstituta teneatur mari
tus eandē dominā appellare ⁊ honorare.breuiter Bar.in.l.si pᵒ
§.hi quoq₃,col.ij.in fi.ff.de cōtab.⁊ in.l.amicissimos.§.fi.ff.de ex-
cusa.tut.cōcludit ꝙ nō rōnē assignans per iura ibi. Qr cū vxor ha
beat beneficiū illud a viro nō pōt vti eo beneficio cō virum licet cō
alios sic.sequiᷓ idē bar.in.l.donationes.ij.C.de dona.inter vir. ⁊
vxo.⁊ in.l.si iudex circūuento.ff.de minor.vbi dicit ꝙ doctor vel
miles nō teneᷓ vxorē suā dñam appellare etiā stāte statuto ꝙ qui
libet debeat vxorē suā dñam appellare. Qđ dixi mulieres nobili-
tate viri nobilitari intelligēdū est sane nō irreuocabiliter. Naꝫ ip
sa nobilitas durabit solūmō qꝫdiu matrimoniū. Jtē ēt soluto ma
trimonio durāte viduitate,argu.predictoꝝ ⁊ facit bonus tex.in.
l.fiij.§.vidua.ff.ad municip.⁊ de inco.⁊ in.l.quotiens,in prin.C.
de priuile.schol.li.xij.⁊ in.l.fi.C.de bo.mat.⁊ que not.Bar. quē
193 doc.sequuntur,in.l.fi.C.de v.sig.†Secus aūt si inferiori loco nu
bat puta plebeio,arg.tex.in.l.femine,in fi.ff.de sena.ad fi. voluit
Bal.in.l.cū te.C.đ nup.⁊ Ang.in.l.cū quedā puella.ff.de iurisf.
om.iud. Jo.de platea,in.l.j.in pn̄.C.de dignita.lib.xij.⁊ est bonᵒ
tex.in.l.fi.C.de inco.lib.x.⁊ gl.in.l.cū ex.l.C.de nup.vel monaste
rium ingrediatur,ſm gl.in.c.scripsit nobis.xxvij.q.ij.in ver.digni
194 tate,ad fi.⁊ dicā latius.j.in vlti.parte qualiter nobilitas perdaᷓ.
†Vel si impudice ⁊ luxuriose viuat,argu.tex.in.§.fi.in auct.de re
sti.⁊ ea q̄ parit in.xj.mense,colū.iiij. bene faciunt que dicit glo.in
auct.sacrm̄ in ver.nuptus.C.quan.muli.offi.tut.fun.pōt.faciunt
no.p Bar.in.l.bis solis.C.de reuoca.don..d. Alexan.in.l.soro-
rē,vbi alij.C.de his qui.vt indig.⁊.d.Jas.in.l.fideicōmissuꝫ.C.de
fideicō. ¶ Premissa ēt intelligēda sunt in terminis suis vt.s. mu
195 lier viri nobilitate nobiliteᷓ.† Nam vice versa nō pcederent, nō
.n.plebeius nobilē mulierē in vxorē ducēs ex illo nobilitatur ſm
bar.quē ceteri sequunᷓ in.l.fi.C.de verb.sig.col.fi.⁊ rōne differen
196 tie hāc pro nunc fore arbitror.† q₂ maritus est caput mulieris.c.
cū caput.xxxiij.q.v.vñ a capite velut a digniori nō a mēbris de-
nominaᷓ res,arg.tex.in.l.cū in diuersis.ff.de relig.⁊ sump.fun.fa
ciūt que pulchre dicit Fel.in.c.cū nō liceat,in prin.extra de pres.
⁊ que no.in.c.qđ in dubijs de cōsec.eccle.vel alta.⁊ in.l.iij.ff.de iu
risf.om.iudi.⁊ in.l.j.ff.de ver.obli.⁊ ista videmus indies experien
tia omniū rerū magistra.c.qꝫ sit,de elec.li.vi.pōt ēt alia rō ad p-
197 missa assignari† q₂ accessoriū sui sequiᷓ naturā principalis nō ecō.
reg.accessoriū đ re.iur.in.vj.⁊ no.in.l.p manᵒ.ff.đ iure codi.⁊ in.
l.q̄ religiosis.ff.đ rei vēdi. in.l.cū pncipalis.ff.de reg.iur.⁊ in.§.si
tm̄ alienā purpurā,insti.đ rerū diuisi.vbi purpura itexta vestimēto
cedit illi vestimento quātūcūq₃ nobilior,eo q₂ accessorie venit ad
illud. Addo tm̄ ꝙ nobilitas,seu dignitas vxori cōicatur viro qui
corruscat radijs vxoris q₂ eius lateri comitatus illustrat.l.j.C.de
prepo.lib.li.xij.ibi dum dicit nostri latus comitatus illustrat, nul
la enim maior lateritas qꝫ viri,⁊ vxoris qui diuino consortio effi
ciuntur vna caro vt predixi,⁊ ita dicit Bald.in.c. significauit.ij.
col.de rescrip. ¶ Secundus modus introducēde nobilitatis est
198 ex coniunctione sanguinis ascendentis,⁊ descendentis. †vñ ma
ter ex filij nobilitate nobilitatur,arg.tex.in.§.hec quoq₃, in auct.
de consul.⁊ in.l.fi.C.de priuile.schola.li.xij.quod tamen qualiter
intelligatur,⁊ in quibus procedat videnda est gl.vbi Bar.in.l.j.
199 ff.de sena. ¶ †Tertius modus est per adoptionem feudi nobilis
ſm ꝙ declarat And.de iser.in.c.j.§.ceteri.col.j.in tit.quis dica.

dux, March.vel co.sentit idē,in.c.j.in fi.de capi.qui curi. vendi.
in vsibus feudo. Et dicitur feudum nobile feudum antiquum sed
non feudum nouū quia nobilitas non nascitur ictu oculi secūdū
Bal.in prelu.feu.in.x.feudi diuisione.allegat.l.stēmata.ff.de gra
di.sequiᷓ deci.cōsi.liij.col.ij.post medi.cuius dictis satis colligi pt
ꝙ si cui cōcedaᷓ feudū nouū tanqꝫ antiquū qđ illud succedit loco
antiq siue paterni, ⁊ illius assumit qualitatē ergo pariter ⁊ nobi-
le dicetur suum per consequens nobilitatus possessorem.ſm bal.
in.d.x.diuisione feudo.⁊ in. d.§.ceteri, in princi. predicta etiam
200 †ꝙ nobile feudum suum nobilitet possessorem in hoc sequuntur
Jac.de belui. ⁊ Afflic.in prelu.feudi.⁊ marti. laudē.in.c.j. in pn̄.
in.x.col.in ti.qui feud.dar.po. Sed inquantū dicebat bal. id so-
lum nobile feudum appellari quod antiquuꝫ est per gl.in.d.l.stē-
mata,in glo.j.que iudicio meo id non recte probat. Et sic feuduꝫ
solum quod ab antiquo longoq₃ tpe in generatione possessuꝫ est
suum nobilitare possessorem non autem quod nouū ⁊ nouiter cō
fertur id nobile dicitur.nec suum de nouo possessorem immedia-
te nobilitat.in hoc quamplures doctores ab eodē discreparunt,
vnde diligenter est aduertendū,cū circa cognitionē huius articu
li qđ dicatur feudū nobile ⁊ ab illo dependet predicta doctorum
cōis decisio. que hꝫ ꝙ p adeptionē nobilis feudi nobilitatur qs
de eo inuestitus ⁊ infeudatus. Jac.quē refert. Jo. an.in additio.
ad spec.in ti.de prescr.col.pe.⁊ doc.ibi vbi.s.aliter distinguendo
201 dicunt.†quoddā eē feudū nobile. quoddā minus nobile.aliđ ali
qliter nobile.⁊ aliđ ignobile. Nobile est qđ papa vel ipator infeu
dat alicui regnū ducatū vel comitatū,seu marchionatū. Et isti p
prie appellanᷓ capitanei regni. Minᵒ nobile ē qđ Rex dux mar
chio vel comes infeudat alteri. Et iste proprie appellatur valua-
sor vel vasallus. Aliqualiter nobile est qđ hñtes feudū a rege du
ce comite vel marchione alijs inferioribus infeudant,⁊ isti appel
lantur minores valuasores. Nō nobile est qđ cōcediᷓ ab istis mi-
noribus valuasoribus qui appellantur minimi,⁊ ab istis nullā di
gnitatē consequi possunt,vt probatur in.c.j.cuꝫ gl.in ti.qs dica.
dux. Qui igitur a predictis sunt infeudati.s.papa vel imperatore
de ducatu comitatu ⁊ similibus,vel capitaneis regni.vt sunt co-
mites duces,⁊ reges,vel a valuasoribus,seu vasallis, isti quantū
cūq₃ ignobiles per antea.tm̄ ex eo nobiles redduntur,singula sin
gulis referendo,plus vel minus secundum qualitatem feudi.s.no
bilis minus nobilis vel aliqualiter nobilis. Et feuda ipsa nobilia
202 ipsos suos nobilitant possessores,ſꝫ sui qualitatem. †Jta cōclu-
dunt doc.vbi.s.nobilitatem feudi non summentes ex antiquita-
te vt faciebat bal.loco preallegato.s.ex qualitate ipsius ⁊ perso-
ne concedentis illud. Et premissorum opinioneꝫ ēt sequutus fuit
Jmol.simpliciter.in.c.fi.in. cxxj. col.in.iij.q. de feu. extra. Bal.
in.c.inter dilectos.vj.col.de fide instru.dicens ꝙ feudum ideo di
citur nobile quia nobilem inuenit aut recipit,seu nobilē reddit ar
203 gu.l.filius.ff.de dona.†Et sic possessio nobilis feudi suum nobili
tat possessorem,quod indubitanter procedit in feudo vere nobi-
li vt est feudum dignitatem habens secum annexaꝫ de quo.s. Et
ratio doctorū ita cōcludētiū vbi.s.esse potest,quia nobilitas ē idē
ꝙ dignitas,ſm Bar.in.l.j.C.de digni.sepe allegata,col.iij. Col-
lata igitur dignitate a papa vel imperatore quod fit per inuestitu
ram dicti feudi nobilis censetur etiā collata nobilitas,⁊ hoc sen-
tit idē bar.in.d.l.j.col.viij.in prin.dū loquiᷓ de nobilitate politi-
ca seu ciuili facit in arg.tex.in.§.seruus aūt instit.đ h ere.insti.vbi
seruus heres institutus a domino fit eo statim liber absq₃ alia q̄
uis legate libertatis expressione. Et hoc ideo quia alias heres eē
non posset,vnde volens dominus eum heredem suum esse voluis
se videtur ⁊ libertatem eidem conferre sine qua heres esse nō pos
204 set facit ⁊ pro ratione predictorum regu.†ꝙ concesso consequē-
ti sequitur necessarium antecedens ad illud fuisse concessum, de
qua per docto.in.l.illud.ff.de acqui.here. Alex.⁊ doc.in rubr.C.
qui admit.columna prima,deci.consi.lxxvij.columna penultima,
Jas.in.l.centurio,columna.xxvj.in fi.cum sequen.ff.de vulga. ⁊
pup.⁊ in.l.gallus,in pn̄.columna.xj.in vltima lectura.ff.de lib. ⁊
posthu.faciunt quedam per Fel.adducta,in.c.super literis, co-
lūna decima,in princi.de rescrip. Possent etiaꝫ adduci ad ratio
nem predictorum que dicunt Bar. Ang. Alexan.⁊ docto. in.l.
205 quidam consulebant.ff.de re iudi. duꝫ volunt† ꝙ papa conferēs
beneficium ex certa scientia incapaci videtur cum illo dispensas-
se.de quo per Abba. Fely.⁊ docto.in.c.si quando,extra de re-
script. Fely. plenissime. in.c.cum inter priorem,col.j.⁊ seq.đ ex-
cep.⁊ do. Jas.in.l.barbarius,col.iij.versi.itē noto,de offi.pret.ff.
hinc dicit bal.in.l.iperialis.§.similes.C.de nup.ꝙ imperator vel
papa pmonendo ex certa scientia ad epatū illegitime natū,vr̄ eū
206 restituere primis natalibus.†Vnū tm̄ verū est ꝙ quāto longius,

⁊ antiquius feudum est in aliqua familia siue a papa siue ab impe-
ratore, siue ēt a comite rege vel duce ɔcessuʒ sit. tāto nobilior esti-
matur is qui illud nouissime possidet idque suos antiquos posses-
sores nobiliores reddit. Et istud indies videmus apđ nos serua-
ri. Et ſm hoc procedit quod voluit Bal. in loco preallegato, duʒ
allegat no. per gl. in l. stemmata. ff. de gradi. ⁊ faciunt que. s. dixi
in progressu quarte opinionis, ⁊ dictū bal. simpliciter seq vř De-
207 ci. ɔsi. liij. col. ij. ad medi. † Addo nec extra propositū φ dñi loco
rum efficiuntur nobiliores per nobiles subditos vt no. in auc. cō
stitutio que de dignita. §. generaliter, in gl. nobiliores, facit in si-
mili quod no. gl. in §. fi. in proe. ff. in ver. maximū decus. duʒ vult
honorē esse magistro bonos habere peritosqʒ scholares. sic in au
cten. vt iudi. sine quoquo suffra. §. cogitatio. qđ facit ꝓ nobilibus
capitaneis magnis siue vasallis habētibus subditos nobiles va-
208 sallos suos, vt ex filiis magis honorentur. † vñ ēt ipsi merito iure
retorcutionis, seu antidoralis obligationis ne videantur ingrati
eosdem suos nobiles subditos ⁊ vasallos honorare debent ama-
re fouere ⁊ benigne tractare, facit in argumētū tex. in c. j. §. dñs, i
ti. de forma fidelita. cū per ipsos, vt dixi magis honorētur, sua ēt
intersit, arg. tex. in §. cogitatio. in prealle. ti. vt iud. sine quoquo
209 suffra. † vbi dř principis interesse locupletes habere subiectos, ⁊
no. per docto. in l. j. in prin. ff. sol. matri. quod tamen pleriqʒ quorū
nōnullos videmus male obseruant prefati sui honoris immemo-
210 res nō habito aliquo dicte nobilitatis intuitu. † digni propterea
ipsorum dominio ⁊ superioritate priuari. ſm Alber. de rosa. in l.
bene a zenone. C. de quadri. prescript. Bal. in l. ij. ff. de his q sunt
sui vel alie. iur. allegat Cy. ibi ita velle. Nā ille qui abutit dñio fa
cit se indignum dominari, idem Bal. in c. j. §. publici latrones, in
ti. de pace tenē. idē in auct. statuimus. C. de epis. ⁊ cleri. Pau. de
cast. in aucté. qui rem. C. de sacro san. eccle. facit bonus text. in c.
ad apostolice, de re iud. qđ dicit Fel. in c. cū nobis. col. ij. circa fi.
de prescri. sequitur hoc. d. Jas. in d. auc. qui rē. col. ij. ⁊ in prelud.
feu. col. xxviij. ad medi. Soci. ɔsi. cclxxij. nō prosequendo ordinē,
col. iiij. ad. fi. prepo. in prelud. feu. col. xxij. Fran. cur. in trac. feud.
char. liiij. col. ij. versi. quero igitur in primis. d. Jacob. in tract. de
homag. in ver. marchio in italia. col. iiij. ⁊. viij. ¶ Quis autem di
catur Rex dux marchio vel comes hř in c. j. vbi docto. in ti. quis
dicatur dux march. vel com. ⁊ in ti. de feu. march. in vsi. feud. per
glo. ⁊ doc. in c. fundamēta. §. proinde, in ver. march. de ele. lib. vj.
211 in quibus locis concludunt doc. † φ ille dř Rex dux marchio. vł
comes, qui est inuestitus de regno, ducatu, marchionatu, vel co-
mitatu. Jō dicit ibi Bal. j. col. φ isti comites sacri palatij qui ex
sui priuilegio pñt legitimare ⁊ apostolicos notarios creare quos
comites palatinos appellamus. nō dñr proprie comites, qr ď co
mitatu non sunt inuestiti, sed improprie ⁊ abusiue comites appel
lantur, quod facit ad statuta simpliciter de comitibus mentioneʒ
facientia, vt illos comites ea statuta non comprehendāt, ratione
212 predicta cū improprie comites dicantur. † ⁊ statutorū verba pro
prie sunt capienda. l. iij. vbi Bar. no. §. hec verba. ff. de nego. gest.
sequitur hec. d. Abb. in c. veniens. iij. no. de prescrip. ⁊ in c. lege-
batur, de maio. ⁊ obe. card. in clem. ne romani. §. sane, in. vj. q. de
elec. idem. d. Jac. de san. Geor. in suo tract. feu in versi. comes de
213 villarijs inducens ad no. decisionem, vt ibi per eum. † vltra quos
fortifico quod dixi de statuto mentionē faciente de comite simpli
citer, vt non veniat palatinus comes, sequenti ratione. Naʒ vbi-
cunqʒ non fit de aliquo mentio simpliciter nisi cum adiectione ali
cuius qualitatis tunc facta simpliciter mentione illius verbi sim-
plicis non venit illud solitū cū adiectione nominari exēplū in fra
trū filijs quos adinuicem sibi fratres patrueles appellamus. l. iu
risconsultus. §. quarto gradu. ff. de gradi. cogna. Nā illi simplici
214 fratrum appellatione non comprehenduntur. † qr nō proprie fra
tres nisi cum illa adiectione patrueles appellantur. ita Bar. no.
in l. lucius. §. qsitū. ff. de leg. iij. qđ cōmēdat Jas. in l. hac ɔsultissi
ma. §. ex imperfecto, col. vj. in prin. C. ď test. ⁊ in l. j. col. ij. in pñ. C.
de succes. edic. ⁊ facit qđ dt panor. in c. fi. col. ij. ď simo. sic in ꝓpo
sito cū tales comi. appellent, nisi cū adiectione illius qlitatis pa-
latini nō veniēt simplici fcā comitū mētione rōne ꝑdicta. Prete
rea dicit. d. Jas. in l. j. col. iij. ad fi. ff. de offi. eius, φ illud qđ dř do
ctoreʒ qui legit in vniuersitate famosa per viginti annos effici co
mitem, vt. s. memini in progressu prime opinionis, procedit abusi
ue ⁊ improprie nam proprie secus ex predictis. Notandum est ēt
215 † φ non dř perfectum regnum, quod non habet decem vel vnde
cim ciuitates, ⁊ saltem vnam metropolitanam, secundū do. Ab.
in c. constitutis. ij. extra. de testi. in. ij. no. facit bonus tex. in c. sci-
tote. vj. q. iij. † Quis autem dicatur princeps tangit glo. in preal-
216 legato. §. proinde, in ver. princeps latius iam dictus, do. Jas. vbi
217 . s. in ver. princeps pedemontium. ¶ † Et quis dicatur barō po-
nit. d. Fran. cur. iunior in trac. suo feudo. in. ij. parte, col. xxviij. v.
sed quia glo. ad fi. tandem col. seq. ver. secundo principaliter que
ro, dicit vnum mirabile ⁊ singulare verbum de predictis φ reges
duces, comites, seu marchiones, perpetuo inuestiti cēsentur prin-
218 cipes in suo regno, ducatu, comitatu, vel marchionatu. † ⁊ omnia
possūt in subditos eorum, que posset imperator in toto orbe, al-
legat Pau. de ca. consi. ccxxv. incipien. super primo dubio in. iij.
col. quod consilium etiam allegat domi. Alex. consi. ij. in. j. volu.
ver. quinimmo plus reperio. quod consiliuʒ est repetitū, in. ij. vol.
consi. lxxxvij. allegat etiam alia pura per ipsum etiam repetita in
consilio suo. j. col. xiij. in prin. qđ quidē consiliū est impressuʒ vna
cū certis alijs immediate post dictum ipsius tractatum feudorū,
predicta etiam sequitur Fel. in c. que in ecclesiarum, col. x. ad fin.
de constitu. vbi deci. col. iij. declarat dicens, φ licet habeant iura
imperialia, intelligitur de potestate ordinaria, secus de absoluta,
quam non habent sicut princeps vel imperator neminē recogno
scens habet, quod singulare dictum facit ad multa si recte ponde
retur non me extēdo cū nostre non me sit presentis speculationis.
¶ Redeundo igitur a quo digressus sum loco, alios modos exi-
gende introducendeve nobilitatis adducere possemus secunduʒ
diuersas locorum consuetudines, cū vt dixi in istis ɔsuetudo pa-
trie plurimū valet, quos tamen breuitatis causa omittendos du-
xi, satis contentus remissione iam facta, ad ea que late prosequi-
tur pogius in tracta. suo nobilitatis florentie per eundem edito,
⁊ Bart. cepol. in tracta. suo de impe. milit. eligen. finetenus ego
inherendo opinioni philosophi. in. vj. politicorum circa princip.
cui etiā adherere videtur text. in l. nobiliores. C. de cōmer. ⁊ mer
219 cato. communis insuper omniū fere locorum opinio. † dico nobi
litatem qualiscunqʒ speciei extet sine diuitijs mortuā pene esse, vn
de vt dicemus. j. ipsa nobilitas ciuilis quam hodie magis obser-
uat vulgus, paupertatis consumitur inedia. Et hec nobis ad ocu
lum parent quam plures enim scio alias nobilitatis ti. decoratos
nunc auteʒ paupertate pressos, inter rusticos haberi. Premissis
alius ⁊ quartus potest addi nobilitatis intruducende modus sci
220 licet † per clericaturam nobilitatur nēpe quis ex eo quia fit cleri
cus. Jta dixit Joā. an. in c. libentius, de seruis non ordinan. facit
quod. s. dictuʒ fuit de seruientibus in curia principis vt ex illo no
bilitentur, nā multo fortius procedit istud in istis clericis seruien
tibus princ. summo, cui etiam principes ceteri seruire debent. Si
221 † enim de quo minus videť inesse, ⁊ inest multo fortius, ⁊ de quo
magis, auc. multo magis. C. de sacrosan. eccle. facit ad hanc regu
lam quod dicit glo. in l. omnes dies, in ver. apostolice. C. de ferijs
⁊ quod per eam decidit Bal. in l. affinitatis, circa fi. C. cōmu. de
succes. in auct. res que. ij. col. §. cōmu. de leg. in l. pro hereditarijs,
in. iij. col. C. de here. actio. in l. cum proponas, in. ij. col. circa fin.
. C. de nauti. feno. Et Pau. de ca. in l. si marit⁹, col. ij. C. de ꝓcur.
facit ēt qđ. s. dictū fuit de milite, armate militie, ⁊ legatis militie
φ nobilitentur ex eo solo, idem enim in clerico, ⁊ simile dicendum
222 videtur. † Nam clericus etiam miles esse dicitur celestis militie.
gl. in l. miles, in versic. facere. ff. de re iudicata. ⁊ in l. prima. §. est
aliud, in versicu. ceperit. ff. si quis a parente manu. fuer. Faciunt
que plene Felinus cumulat in c. cum ex officij. col. prima, de pres.
vnde sicut miles armate militie non potest torqueri. l. milites. C.
de questio. ita nec celestis vt. j. latius dicam, in primo nobilitatis
priuilegio, facit quod dicit Barto. in l. mulierez. ff. de his qui. vt
ind. Ex predictis apparet nobilitatem breui cum tempore queri
posse, puta per infeudationem nobilis feudi, vel alias principis
indultum aut etiam alijs modis de quibus late. s. quod trahi po
test ad notabilem hesitationem pone adest statutum vel loci con-
suetudo in aliqua patria, vt fertur esse guasconie inter nobiles, φ
223 † primogenitus nobilis succedat in totum ceteris exclusis, con-
tingit quendam ante nobilitatem susceptam, seu partam sibi ha-
bere filium, demum ipso nobilitatem altero ex modis iam dictis
quos vulgus obseruat, nascitur sibi alter filius, siue filij plures q̃s
istorum succedere habeat tanquam primogenitus nobilis, an pri
mo natus ante partam nobilitatem, an secundo loco natus post
partam nobilitatem. Et ratio dubitandi fuit ista in hoc casu quia
qui primo natus erat ante susceptam nobilitatem, non potest di-
ci primogenitus nobilis ex defectu illius qualitatis nobilitatis
nondum quesite de tempore sue natiuitatis. Secundo vero na-
tus post quesitam sic, quia licet non sit primo loco natus habito
respectu ad natiuitatem, dicitur tamen primo natus habito re-
spectu ad qualitatem illam nobilitatis. Quia hec questio longo
egeret discursu pro illius decisione me remitto ad ea que in simili
qōne Barto. tradit post glo. ibi. in l. imperialis. §. is illud. C. de
nup. ⁊

nup.⁊ in.l.ij.§.in filijs.ff.de decur.vbi fere similem questionez at tingit de statuto disponente ꝙ nobilibus delinquētibus pena ag grauetur.pone ꝙ quis est filius plebei qui pater plebeius postea factus est nobilis per militiā,nūqd dicet̄ ille filius nobilis , ita ꝙ puniatur pena statuti,faciunt que dicit idē Bart.in.l.senator.C.
224 de decurio.lib.xij.Doct.omnes in.c.inter ceteras,in princ.de rescrip.dum attigunt illam questionem.† de eo qui natus est anq̃ pater eēt Rex an dicatur filius regis,quam etiam attingit ⁊ decidit.d.Jacob.de sanct.Georgi.in suo tract.feud.in.iiij.col. ad fi. post Guiliel.de cime.idem Fel.in.c.prudentia,col.ij.ad fi. extra. de offi.deleg.tangit Franc.de crema.singula.l.que omnia ad predicte questionis decisionem adducta sufficiant.

SVMMARIVM

1 Causa semota semouetur effectus.
Adam quare de paradiso pro peccato eiectus est.
Nobilitas patris in filios presumptiue continuatur.
2 Filius presumitur futurus similis patri.
Natus ex mala progenie est suspectus ꝙ sit malus.
Natus ex bono patre bonus presumitur.
Arte suorum precessorum vtens in ea peritus presumitur.
3 Nobilitas transit in filios legitimos ⁊ naturales.
4 Filij bastardi nobilium an dicantur de parentum stirpe.
Nec eorum arma portare possunt.
Naturalis legitimatus an dicatur nobilis etiam.j.nu.15.
Legitimatus an legitime nato preferre debeat.
Bastardi an comprehendantur sub statuto ꝙ nobiles de patrimonio puniantur in plus q̃ populares.
Consuetudo admittit ꝙ bastardi nobilium dicantur nobiles.
Et ꝙ portent Arma cum barra transuersali.
5 Statutum faciens mentionem de nobilibus , ⁊ eorum liberis nō trahitur ad eorum spurios.
6 Priuilegium Regi ⁊ eius liberis concessum naturales non continet.
Statutum ꝙ pater damnum filij emendare teneatur filium spurium non comprehendit,nec naturalem.
7 Spurij in infamiam facti incurrunt.
Infamibus dignitatum porte non debent patere.
8 Spurius doctorandus non est.
Limita vt ibidem.
Consuetudo admittit ꝙ non legitimati doctorentur.
9 Filij legitimi naturalium nobilium an dicantur nobiles.
10 Filij an nobiles reddantur ex nobilitate patri superueniente.
11 Filius patris felicitate frui debet.
Filius conceptus ⁊ natus ante senatore dignitatis adeptionem an dicatur filius senatoris.
12 Filij adoptiui an ex nobilitate pr̄is adoptātis efficiant̄ nobiles.
13 Diffinitionis verba cui non conueniunt nec diffinitum conuenit.
14 Nobilitas in infantem,furiosum,⁊ ignorantem transfunditur.
16 Legitimatus non dicitur vere legitimus.
17 Emphiteosi accepta ꝑ se ⁊ filijs legitimis nō veniūt legitimati.
18 Consuetudo preferens in successione primumgenitum locum nō habet in legitimato.
Statutū loquēs de filijs legitimis nō extenditur ad legitimatos.
19 Legitimati legitimorum appellatione veniunt lato laudo ꝙ alicui ⁊ suis liberis legitimis quid annuum relinquatur.
Suitatis iura in legitimatos transeunt.
20 Legitimati per subsequens matrimonium ad emphiteosim ecclesiasticam admittuntur.
Legitimati per subsequens matrimonium feudo succedunt.
21 Legitimati debent saltem in legitima institui.
Restitutio dicitur in pristinum statum repositio.
22 Legitimatio retrotrahitur ad tempus natiuitatis si nulli preiudicium inferatur ſm com.opi.
Filij ex nobilitate matris non nobilitantur.
23 Filij quo ad dignitates ⁊ honores patris ⁊ non matris conditio
24 nem sequuntur.
Filius in quibus matris conditionem sequatur.
Forma potentior est quam materia.
25 Forma dat esse rei.
Denominatio a digniori fit.
26 Arma matris filius portare non potest.
27 Statutum vel consuetudo ꝙ quis censeatur nobilis ex proge
28 nie matris an valeat.
Nobilitas a statuto induci potest.
29 Consuetudo non admittens aliquem ad dignitatē nisi ex vtroq̧ parente sit nobilis quomodo intelligatur.
30 Christus de stirpe Dauid a matre denominatus est.
31 Uxorem quis nobilem non autem vilem ⁊ abiectam querere dȝ.
32 Consuetudo vel statutum non admittens preter nobiles ad beneficia non valet.
Literati nobilibus equiparantur.
33 Christus solum duos nobiles apostolos habuit Paulum scilicet ⁊ Barnabam.
34 Dispensatio episcopi an valeat contra consuetudinem ꝙ non admittantur ad beneficia nisi nobiles.
35 Nobilitas politica quantum duret.
36 Consuetudo notoria licet non sit probanda alleganda tamē est.
37 Filius,vel nepos,vel pronepos si cecidere a nobili feudo an dicantur nobiles.
38 Cessante vna cā non cessat effectus quādo adhuc militat alia cā.
39 Homo mortuus non est homo.
40 Statutum ꝙ pro qualibet bestia grossa soluatur quid pro gabella non comprehendit bestiam mortuam.
Non entis nulle sunt qualitates.
Bonitas loci qui non est extimari non potest.
Ex nihilo nil fit.
41 Causa cessante effectus consumatus non cessat.
Donatio si per liberorum superuenientiam sit reuocata si filij adhuc viuente donatore moriantur non reconualidabitur.
42 Conditio si sine liberis decesserit dicitur deffecisse per existentiaȝ filij,licet illico moriatur.
Filia exclusa ab hereditate ob masculos an perpetuo sit exclusa, licet masculi mortuo patre sine liberis moriantur.
43 Excommunicatus donec satisfecerit,si satisfacit nō est absolutus sed expressa requiritur absolutio.
44 Singularem tex.aut glo.dicens exuperat memoriam mitridatis aut Themistoclis.
45 Actus an ⁊ quando vitietur vbi res deuenit ad eam causam a qua incipere non potest.
46 Limitata causa limitatum producit effectum.

Quarta pars.

Successiue Nunc postquam vidimus qualiter introducatur nobilitas,cōgruenti ordine videndum est qualiter conseruetur, ⁊ in quos,seu vsq̧ ad quos transeat nobilitas ipsa , ꝑ cuius questionis breui determinatione distinguendum est,aut.n. querimus de nobilitate animi , aut de nobilitate generis , aut de politica. Si de nobilitate animi illa conseruatur in suum possessorem,quamdiu boni mores,⁊ virtutes in eo durāt ex quibus ipsa conseruatur nobilitas,vnde mutatis bonis moribus,⁊ virtute in vitium commutata , ipsa corruit animi nobilitas suis penitus fundamentis destituta.Et ratio bona est,quia vt dixi virtus fundamentum est ⁊ causa ipsius parte nobilitatis.Si igitur illa cesset virtus,necesse est consequenti ordine ⁊ nobilitatem ipsaȝ deficere argumento sumpto a cessante fundamento, quo semoto omne tollitur edificium , nihilq̧ absq̧ eo edificari potest.l. egi.ff. de
1 except.rei iudi.facit† quia semota causa semouetur effectus,vulgata.l.adigere.§.quamuis.ff.de iur.patro.cuȝ simil. plene per.d. Fel.cumulatis,in.c.que in ecclesiarum,col.ix.de consti. dum attingit articulum nunquid cessante causa excommunicationis,vel interdicti cesset excommunicatio ipsa seu interdictum.Quo fit vt qui ea animi nobilitate se spoliat vitiose viuendo,in aliā ille incidit mala vitia ⁊ errores iux.no.in.l.ratas.c.de rescin.vēdi. vnde Adā primus hō de paradiso ꝑ pctō eiectus est,q̄ dei nobilitate deiecit nobilitate loci priuatus est , v̄ba sunt Grego.relata,in.c. dam.xj.distin.In filios vero non continuatur ipsa nobilitas nisi presumptiue,ex quo enim pater virtutibus ac bonis ⁊ commen
2 datis extitit moribus.† presumitur filius patri similis futurus,argu.tex.in.l.quod si nolit.§.qui mancipia.ibi plerumq̧ enim natio serui aut prouocat aut deterret emptorem,presumptum enim est quosdam seruos bonos esse qui nationis sunt non diffamate. ff.de edil.edic.⁊ ideo dicit glos. ibi non diffamate.Sepe solet filius similis eē patri.ꝯcordat gl.fi.in.c.fi.de cōsecra.distin.v. ⁊ ibi text.dicit,ꝙ non potest filius a se facere quicquam nisi quod viderit patrem facientem,concordat text. in fin.in aucten.de referēda,ibi ex partibus qdē bonis,⁊ ibi gl.no.idē gl.in.l.q̄squis ibi in qbus paterni.C.ad.l.iul.maiesta.hinc dicit bal.in.l.j.in fi.C.loca,⁊ i.l.si quos,in fi.C.de capti.p.d.§.q mācipia.ꝙ natus ex mala

progenie est suspectus ꝙ sit malus,⁊ idem ibi hoc not. Ang. idē
not.glo.in.l.cum vnus,in princip. in versi. donum.ff.de alimen.
vbi dicit ꝙ natus ex bono patre presumitur bonus , ⁊ ideo dicit
alberi de rosa.in.l.ij.§.que omnia in ver.antiqua stirpe.C.de vet.
iur.enucle. per illum text.ꝙ ex eo ꝙ quis ab antiqua stirpe ꝓce-
dit presumitur de eo. Et si quis habuit predecessores peritos ali
cuius artis ⁊ ipse eadē arte vtatur presumitur ꝙ sit bene peritus
in ea.pro hoc.C.de aduo.diuer.iudi.l.nemini.§.filios , ⁊.l.iube-
mus.§.⁊ filios.C.de aduo.diuer.iud.vnde dicunt doc.in.d.§.qui
mācipia.ꝙ ad probationem bone fame ꝯtinue,sit capitulū ꝙ na
tus est de bonis parentibus per.d.§.vbi ēt dicit gl.nō posse arbo
rē malā bonū fructū facere nō ēt econtra.hoc idē sentit tullius in
oratione q̄ꝫ ꝓ roscio habuit inquiens,vosq; adolescentes,qui no
biles estis ad maiorum vestroꝝ imitationē,excitabo. ¶Si aūt
de nobilitate generis queramus. Illa cum sit ab origine ⁊ natura
non ita faciliter ꝯfunditur,vt ex inferius dicendis latius appare
bit,cum iura sanguinis pene sint imutabilia.l.iura sanguinis , de
regu.iur.§.sed naturalia,insti.de iur.natu.gen.⁊ ciui.⁊.§.fi. insti-
tu.de legi.agna.tut.†ꝯseruatur aūt ⁊ transit in filios naturales ⁊
3 legitimos tantum,in naturalibus.n.dūtaxat transitum non facit
ipsa nobilitas de iure,ſm Bar.in repeti.in.j.col.iiij. de digni. li-
bro.xij.per tex.in.l.cum legitime.ff.de statu homi.⁊ de senator.l.
liberis iuncta gl. sequitur florianus.in.l.qui testm̄,in fi.ff.de ꝓba.
facit quod dicit Bal.in.d.l.cum legitime.†ꝙ filij bastardi nobi-
4 lium non dicuntur de stirpe parentum q̄ꝛ sordes non merentur in
ter precipuos copulari,argu.l.si qua illustris.C.ad orphici.nec ēt
pn̄t portare arma parentum,sequit̄ hoc dictū Anto.⁊ panor.in.
c.per venerabilē,col.pen.in prin.qui fili sint legit.voluit idē bal.
in.l.generaliter.§.cū aūt.C.de insti.refert Alex.in.l.ex facto.§.si
quis rogatus,col.xxij.ad fi.ff.ad trebel.imo ēt fortius dicit Bal.
in.c.per tuas, d̄ maio.⁊ obe.ꝙ naturalis legitimatus nō dr̄ nobi
lis de quo tamen.j.latius dicetur,querit ēt ibi bal.qs preferri de-
beat an legitimatus an legitime natus . Et rn̄det ꝙ legitime na-
tus. Nā legitimatus nō dr̄ de stirpe nec toti stirpi ꝯiungitur.§.fi-
lium,in auc.qui.mo. natu.effi.sui. Et ideo ſm eū nō sunt nobiles
legitimati , q̄ꝛ nō sunt d̄ stirpe , ⁊ eis nō pōt relinq nisi q̄ꝫtū vni ex
legitimis.s.ei cui minus relinquitur ex legitime natis , ita dicit eē
tex.singularē.in.§.qm̄ varie.in auc.qui.mo.natu.effi.sui Bar. tn̄
in.l.pronūtiatio.ff.de verb.sig.⁊ in.l.tutelas.ff.de capi.dimi.dicit
se credere ꝙ bastardus dicatur eē de patrimonio seu de parente-
la nobilium,q̄ꝛ est nomen nature.d.l.tutelas , a iure naturali oēs
nascebantur legitimi.§.liceat,in auc.qui.mo.nat.effi.legiti. Et iō
ſm eum cōprehēder̄ sub statuto ꝙ nobiles de patrimonio puniā
tur in plus q̄ꝫ populares delinquentes. Sed.d. Alex.inherendo
opinioni supradicte,in.d.l.ex facto.§. si quis rogatus,col.fi.ipm
fundamentū Bar.tollit. Q̄ꝛ pater ⁊ filius sunt noīa nature, ⁊ tn̄
in dubio intelligit̄ de legitimo.l.filiū.ff.de his q sunt sui vel alie.
iur. Et.l.iij.C.de adulter.⁊ late conclusit in prin.ipsius.§.⁊ tanto
magis dicit ipse ꝓcedere hec vbi attendit̄ nobilitas.l. senatoris
filiū.ff.de senato. Stat ergo firma ꝯclusio,ad bastardū patris nō
venire nobilitatē de iure,iō āt de iure dixi q̄ꝛ ꝯsuetudine aliter ob
seruatur,ipsos nāq; bastardos nobiliū nobiles eē admittit ꝯsue-
tudo. Arma insup suoꝝ parētū naturaliū deferre eisdē permittit
apposita trāsuersali linea q̄ꝫ barram dicimus a leua manu supe-
rioriq; sicut parte incipiente,inq; dexterā ⁊ inferiorē partē decli-
nante. Quam quidē ꝯsuetudinem attendere nō erit absonum, cū
vt.s̄.late dixi in.iij.parte, in istis plurimū roboris cōsuetudo ipsa
obtineat,pro dicta tn̄ cōi opinione Bal. Alex.⁊ doc.ꝙ in natu-
rales nobilium,nō transferat̄ nobilitas,bn̄ facit qd̄ no.dy.⁊ ray.
in.l.cū pater.§.mr̄.ff.de leg.ij. Qd̄ si statuto cauet̄,ꝙ nobiles de-
beant cauere d̄ nō offendēdo populares sub certa pena, ipsa cau
tio intelligatur pro nobilibus ⁊ eoꝝ liberis.†tale statutū nō tra-
5 bitur ad eoꝝ spurios,q̄ꝛ nō sunt nominādi filij. Et iō si filius spu
rius offendat,pater nō tenebitur ad dictā penā,idē tꝫ Bal.in.d.
l.cum pater.§.volo.facit qd̄ no.Cyn.in.d.§.volo.†ꝙ priuilegio
6 concesso regi vt facere possit pro se ⁊ liberis suis celebrari tp̄e in-
terdicti naturales filij nō cōtinebuntur,ad idē ꝙ no. Jo.an.in ad
di.ad specu.in rubri.qui fil.sint legi.vbi concludit , ꝙ statutū di-
sponens,ꝙ pater teneatur emendare damnū datū per filiū , non
cōprehendat filium spuriū,q̄ꝛ nō est nominandus filius. aucte.ex
complexu.C.de incest.nup.sequit̄ Ant.de butr.in.c.ꝑ venerabi-
lē,in.xxxij.col.qui fil.sint legi.tenuit Jo. de imol.in.l.lucius.§.fi.
ff.de leg.ij.vbi dicit plus ꝙ etiam tale statutū nō habeat locū in
filio naturali,nedum in spurio,vt ibi per eū ⁊ ꝑ eundē in.l. ex fa-
cto.§.si quis rogatus.ff.ad trebel.cum quo concordat Lud . ro-
ma.in.l.filio,la.ij.ff.solut.matri.faciunt ēt plura per do . Alexā.
adducta,in.ij.vol.ꝯsi.lxij.col.iij.⁊ seq.⁊ Fel.in.c.in presentia,col.
viij.⁊ seq.de proba.facit bonus tex.in.c.si gens anglorum,ibi,de
generes populos,⁊ ignobiles fore procreādos.lvj.distin. faciunt
plura per do.Franci.de cur.cumulata,in repetitione.l. admonē-
di,col.ij.ff.de iur.iuran.bonus tex.in.c.dicat aliquis iuncta gl. in
ver.nec sanguis.xxxij.q.iiij.voluit aperte Ja.de alua.in.c.j.in an
tepe col.in prin.in tit.quis dica.dux.march.vel co. Anto.de bu.
in ꝯsi.suo.lx.vbi loquendo de turri asellorum bononie, dicit ꝙ in
his que deferuntur alicui vel aliquibus in signum nobilitatis vel
dignitatis eorum spurij nō merētur inter nobiles nominari, vt.l.
humilē.C.de incest.nup.nec capiunt nobilitatem suorū, ad quod
7 allegat Bal.in.d.l.cū legitime.†Et procedunt predicta maxime
in spurijs,qm̄ infamiam facti quādā incurrunt. ſm Azo. in sum.
in rub.ex quibus causis alicui infa.irroga.col.ij.in princ. Sed no
bilitas est dignitas quedam ſm Bar.in.d.l.j.C.de dignita.colū.
iij.⁊ infamibus dignitatū porte patere nō debent.l.ij.C.de digni-
ta.lib.xij.⁊.c.inter dilectos.de excessi.prela.igitur ⁊c . propterea
cum vt.s̄.late conclusum fuit doctoratus dignitas sit,dixit cardi.
8 in proe.cle.in.ij.col.†ꝙ spurius non est doctorandus, q̄ꝛ dignita
tis incapax.allegat.l.generaliter.§.spurios.ff.de decurion. Et rō
est quam dixi ꝑꝑ notam infamie facti quam incurrit , limitat ta-
men hoc procedere nisi sit legitimatus spurius,dato ꝙ legitima-
tio d̄ hoc nihil dicat,scilicet ꝙ possit doctorari,seu ad dignitates
aspirare,q̄ꝛ bene extenditur legitimatio ipsa ad dignitates alteri
non preiudiciales,allegat Inn.in.c.per venerabilē , extra qui filij
sint legiti.vꝫ tn̄ consuetudo,cōiter obseruata,ꝙ etiam non legiti-
mati doctorent̄,ſm Card.in cle.ij.in.ij.q.ver.xj.de magi . in anti
quis. ¶Sed iuxta premissa queritur quid iuris erit de filijs natu
ralibus ⁊ legitimis natis ex spurijs vel naturalibus nobilium,de
9 quibus.s̄.dixi†nunquid illi dicentur nobiles cū legitimi sint, quā
tūcūq; pater ipsorum illegitimus fuerit,me remitto ad plenū cō-
silium de hoc Pet.de anch.in ꝯsi.cccxc.visis diligenter iuribus,
vbi ēt attingit quid si ex matre nobili nupta spurio , vel bastardo
nascantur filij legitimi,an possint ex hoc nobiles dici.ad quod vl-
timū facit quod.j.dicetur. ¶Quid in filijs legitimis , ⁊ naturali-
10 bus natis anteq̄ꝫ pater nobilis factus esset†nunquid ex nobilita
te paterna ⁊ ipsi nobiles reddantur,videtur dicendum ꝙ non,ar
gu.eorum que.s̄.dixi.in fi.iij.partis principalis,ver.ex predictis
apparet nobilitatem ⁊c.verumtamen.d.Joā.rayn. gallus in suo
comprehensorio feudali in tracta.nobilitatis dicit,ꝙ filius ante
natus licet non fruatur paterna dignitate,nobilis tn̄ est,licet non
sit in tanto gradu ⁊ ordine quanto pater,allegat glo.in.l.senato-
ris filium,in ver.nec interest.ff.de senat. vbi filius senatoris ante
natus est saltem clarissimus,lꝫ post assumptionē senature natus
illustris dicat̄,ibiq; ad hoc illum tex.in fine ponderat Guiliel. de
cug.dicendo alias durum videri ꝙ pater esset in magna dignita
te,filius autem ante natus remaneret plebeius.†debet enim filius
11 patris felicitate frui.argu.l.pe.C.de nup.l.cum oportet.§.primo
de bo.que libe.facit bonus tex.in.l.ij.§.in filijs,i prin.ff.de decur.
⁊ in.l.moris.§.parentes.ff.de pe. Cōtra tamen predictā opinio-
nem fortiter facit tex.in.l.si senator.C.de decu. libr. xij. vbi filius
conceptus, ⁊ natus ante senature adeptionem non dicitur filius
senatoris nec senatoris patria consequitur dignitatem,consequē
ter nec nobilitatem,nec obstat.tex.in dicta.l.senatoris filium, q̄a
ibi conceptus fuerit ante senatoriam susceptam,natus tamē post
adeptam,ita intelligit illū tex. Barto.in.d.l.si senator, non ob-
stante text. in.d.l.secunda.§.in filijs, ⁊.l.moris.§.parentes, quia
ibi de dignitate verbum nullum. Solum enim quo ad penarum,
⁊ onerum diminutionem pro filijs senatoris habentur,⁊ ratio est
quia pene sunt potius molliende quam exasperande , vnde cum
agitur de diminutione ipsarum maior debet fieri extensio . argu-
men.regu.odia.de qua in.l.cum quidam.ff.de liber.⁊ posthu.nec
absonum est in illis solis casibus expressis a lege filium frui feli-
tate patris,in reliquis non. In quibus lex non patitur,sic nō ob-
stat ꝙ dicebat filium frui debere felicitate patris. Quid autem in
filijs legitimis tantum , vt sunt adoptiui.†nunquid in illos tran-
12 leat nobilitas patris adoptantis,seu arrogantis,idem Raynal-
dus loco preallegato voluit ꝙ sic.argu.l.liberos,⁊.l.senatoris fi
lium.ff.de senato. vbi adoptatus a senatore , senatoris filius esse
dicitur. Ego tamen contrarium arbitror verius ⁊ moueor.†quia
13 cui non conueniunt diffinitionis verba non conuenit ⁊ diffinitum.
l.quod constitutum vbi Bar.in specie not.ff.de testa. milit. ⁊ in.
l.ita autem, in princ.⁊ ibi Bar.etiam no.ff.de admini.tuto.⁊ in.
l.iiij.§.pretor.versi.totiens.ff.de dam.infec.⁊ in.l.constitutiones.
ff.ad municipal . ⁊ in.l.furiosi,in versicu.non loquitur,vbi Bal-
dus.C.de nupt . Sed his filijs adoptiuis non congruunt verba
diffinitionis

diffinitionis nobilitatis generis q̃ vt.s.dixi in sa pte est qualitas quedã siue dignitas ,ꝓueniẽs a coruscatione clari sanguinis a pa rẽtibus originẽ sumens in liberos legitimos p carnẽ ꝯtinuata,er go nec diffinitũ,qḋ aũt nõ ꝯgruat pꝫ qꝛ in illis nulla clari sangui nis p carnẽ ꝯtinuatio fit vt pꝫ ad oculũ.Nõ tñ inficior quin ex ip sa patris nobilitate ꝛ dignitate splendidiores magis ceteris red dant,ꝛ ita ꝓcedunt iura pꝛeallegata,q̃ ȯ nobilitate verbũ nullũ.

14 ¶Nũqd aũt†in infantẽ furiosũ ꝛ ignorantẽ trãsfundat nobili tas,dicit ꝙ sic.argu.l.fi.C.de milit.testa.ꝛ.l.cũ furiosus.ff.de iu

15 di.ꝛ dixi.s.Sꝫ qd in bastardo†in quẽ vt pdixi nõ trãsit patris no bilitas,si p subsequẽs mr̃imoniũ,vel alias p pꝛincipẽ legitimetur nũqd p legitimationẽ ipsũ reddat nobilis,retroq̃ trahat ipsa le gitimatio quãtũ ad effectũ nobilitatis,arguẽdo ad partes ꝙ nõ reddat nobilis ex eo vr̃,nã vt.s.dictũ fuit ad solos legitimos , ꝛ naturales nobilitas trãsfundit sed legitimati nõ dñr legitimi ve

16 re.Jō ẽt ad illos nõ demittit nobilitas. †Nõ aũt nõ dicant vere legitimi quãtũcũq̃ legitimati,voluit apte Bal.in specu.in ti. de successio.ab intest.ad fi.in.l.eã ꝙ.C.de fideicõ.in.x.col.ad fi.ver. quero vtrũ,ꝛ in.l.quotiẽs.C.de rei vendi.ꝛ in.l.gallus.§.si eius. ff.de lib.ꝛ postb.vbi dicit ꝙ legitimatus fictiõe iuris dr̃ legitime natus,hinc dicũt gl.in.l.cũ legitime,in glo.j.in fi.de sta.homi.in. c.nisi cũ pridẽ,de renũ.in.c.tãta,q filij sint legiti.ꝛ insti.de adop.i pꝛin.Nõ verus filius appellat legitimus iste aũt legitimatus,ꝓ pterea ḋt Bal.in.l.fi.p illũ text.vbi sali.ꝛ Pau.de cast.C.ȯ his

17 q̃ veni.eta.impet.†ꝙ si aliqs acq̃siuit emphitheosim ꝓ se ꝛ suis filijs legitimis,nõ intelligit acq̃siuisse ꝓ legitimatis.Qꝛ non sunt naturaliter filij.Sequit.d.Alex.l.ex facto.§.si qs rogat⁹, in.xij. col.ff.ad trebel.ꝛ.in.ꝯsi.lxij.in.vj.vol. visa legitimatione ꝛc.in.ij. col.facit decisio no.de qua p bar.in.l.cũ decẽ.§.fi.ff.de solu. bal. sal.Pau.de cast.ꝛ.d.Jas.in.l.quotiens.C.de rei vẽd.Jo.and.in regula sine culpa,in mercuriali,ꝛ in.c.si pp de rescrip.in.vj.ꝛ.do. Jas.plura cumulãtẽ.i.l.fi is q ꝓ emptoꝛe.col.lxvj.in fi.ff.de vsuc.

18 ¶†Nõ ꝯsuetudo regni pferens in successione filiũ pꝛimogenitũ. nõ hꝫ locũ in legitimato,qꝛ ꝯsuetudo illa regni respicit nudã veri tatẽ,ꝛ nõ fictionẽ q̃ est in legitimato,ex qbus pꝫ legimationẽ non retrotrahi.facit ẽt qḋ dixi in pcedẽti.q.cui nõ ꝯueniunt diffinitio nis vba neq̃ diffinitũ.l.iiij.§.ptoꝛ.v.totiens.ff.de dã.infec. Sꝫ huic diffinitioni nobilitatis generis nõ ꝯueniũt illa vba i liberos legitimos ꝛc.qꝛ legitimati nõ ꝓprie dñr legitimi iuxta pdicta igi tur,ꝛc.vñ ḋt Anto.de but.in.c.p venerabilẽ.col.xxix. in vlt.q. q filij sint legi.ꝙ si statutũ loquat de filijs legitimis nõ extẽdit ad le gitimatos.Ex adverso ꝙ imo p legitimationẽ ꝯsequat nobilita te facere vr̃.nã legitimati in nullo differunt a legitimis,tex.est, in §.igit,in vs.nihil a legitimis filijs differẽtes,ꝛ in.§.reliq.in auc. q.mo.natu.effi.legi.ꝛ i.§.si qs filios ltimos nõ hñs, i auc.q.mo. natu.effi.sui.cũ itaq̃ in nullo differãt ꝛ adeq̃tio p oĩa fcã sit dõm vr̃ vt qcqd dispositum inuenit in ltimo attribuit ltimato.l.j. vbi bar.ꝛ alij.ff.de lega.j.ꝛ.l.ij.C.cõmu.dele. vnde ꝯsuluit Ang.p p

19 dicta ꝯsi.lxxj.arbiter ꝛ arbitrator.†Nõ si arbitroꝛ laudauit ꝙ ti tius toto tpe vite sue daret,ꝛ solueret cẽtũ caio,ꝛ filijs suis legiti mis,ꝛ naturalibus,ꝙ intelligit ẽt de filijs legitimatis p comitteꝫ palatinũ,cũ in nullo differant a vere legitimis,vt dicũt iura predi cta.facit qꝛ in legitimatos trãsfundunt iura suitatis.tex §.j.in v. suoꝝ iura nãciscunt.insti.de hered.q̃ ab intesta.defe.ꝛ in.§.liceat igit,ibi ꝛ suos de cetero,ꝛ sub ptãte habere in auc.q.mo.natu.ef fi.legi.ꝛ ita ẽt tꝫ Bal.in.l.eã q̃.in.j.col.in fi.C.de fideicõ. Pro ꝯcoꝛdia dicere forte possumus , aut legitimatio fit p subsequens matrimoniũ,ꝛ tũc dõm fit illos nãles sic legitimatos nobiles esse ꝛ nobilitatis ius asseq ex eo.argu.text.in.c.tanta. q filij sint legi. vbi tanta est vis matrimonij vt q antea sunt geniti post ꝯtũ ma trimoniũ legitimi habeant,ꝛ iõ equa lãce cũ alijs legitime natis succedũt.l.cũ qs.C.de natu.lib. hinc ppea dicit Jo.de imo. in.l. qḋ dr̃,anpe.col.vbi doc.ff.de verb.obl.ꝛ Pet.de anch. in ꝯ.cc xxix.ex tenoꝛe pꝛiuilegij,ꝙ lꝫ alias in emphiteosi ecclesiastica acq sita ꝓ se,ꝛ filijs suis,nõ veniant naturales ẽt legimati.ꝼm Bal.i. l.generaliter.§.cũ aũt.C.de iusti.ꝛ iu.c.que in ecclesiaꝝ.xviij.col. cũ seq.de ꝯsti.p Pet.de anch.ꝯsi.ccccvj.incipi.circa pꝛimũ q̃si tũ.Alex.ꝯsi.xciiij.ꝯsideratis.in.iiij.col.j.volu.ꝛ in.l.ex facto.§.si

20 quis rogatus.ff.ad trebel.col.xij.†si tñ fuissent legitimati p subse quens matrimoniũ admittunt ad emphiteosiꝫ ecclesiasticã,ꝛ rõ ẽ qꝛ vere dñr legitimi.pindeq̃ cẽsentur ac si ab initio matrimoniũ fuisset ꝯtũ.§.dubitatũ,in auc.de incest.nup.Et in illis bene ꝓce dunt ꝛ indubitanter,superius ho loco allegata,bene facit ẽt.nam lꝫ naturales legitimati non succedãt in feu.c.naturales, si de feu.

21 fuerit ꝯtro.inter do.ꝛ agna.†legitimati tamen p subsequens ma trimonium bene succedunt,ita tenent Jac. de belui. ꝛ Bal. in.c. naturales,ꝛ Jaco.in.d.§.dubitatũ.Post.ꝛ Jo.an.in.c.latoꝛ,qui fil.sint legiti.ꝛ Alex.in.d.l.ex facto §.si quis rogatus,in.xiij.col. vbi dicit ꝙ istud cõiter tenetur.Aut vo ꝛ ho casu legitimatio fit p pꝛincipis indultũ vel alias q̃ per subsequens matrimoniũ,tũc pꝛima fronte dõm videbatur ipsam pꝛincipis legitimationẽ non ꝯferre nobilitatem que ab initio nõ fuit,sicut dr̃ supꝛa p eam non habilitari quem ad feudum,ꝼm Bal.in.d.c.naturales vbi tex.ꝛ doc.sequuntur.Tamẽ ꝯtrium verius est.s.ꝙ imo per legitimatio nẽ a pꝛincipe factã nobilitatẽ assequant.Nã per eã iura natura lia recuperantur,vt sunt iura suitatis vt predixi.Jdẽ ꝯñter institu tionis vt.s.institui debeant.saltẽ in legitima in bonis allodialib⁹ patres,sicut ꝛ reliqui legitimi. ꝼm Bal.in.c.de causis.pen.col.ȯ offi.delegat.ꝛ in additio.ad spec.in ti.de succes.ab intest.circa fi. idem Bened.de plũbi.in disputatione sua incipiente statuto pisa no cauetur,in.ij.ꝛ.iij.dubio.facit qꝛ legitimatio est q̃dã restitutio.

22 l.ij.ff.de nata.resti.†Sed restitutio dr̃ in pꝛistinũ statũ repositio in omnibus ꝛ per omnia,quãtũ ad bona,honoꝛes,ꝛ dignitates.l.j. vbi Bal.ꝛ doc.C.de sen.pas.facit qꝛ legitimatus perinde hꝫ ac si medio tpe nullã illegitimationis maculaꝫ sustinuisset, argu.l.fi.ff. de nata.resti.Preterea cũ ex hoc nulli pꝛeiudiciũ inferatur legi timatio ipsa retrotrahitur ad tps natiuitatis.ꝼm doc.magis cõi ter,in.l.gallus.§.ꝛ quid si tm̃.ff.de lib.ꝛ postb.ꝛ talẽ effectũ ope ratur vt predixi qualem legitimitas.Sicut ergo si legitimus na tus fuisset nobilitatẽ suscepisset. Jta pari mõ dõm est eũ nobilita ri,ꝛ ad statũ nobilitatis reduci p legitimationẽ,lꝫ ꝯtrũ videat vo luisse Bal.qui nihil allegat,in.c.per tuas,de maio. ꝛ obedi. Ad illud aũt qḋ predixi in filios legitimos ꝛ naturales nobilitatẽ cõ tinuari.Sane intelligẽdũ est de nobilitate paterna non auteꝫ ma

23 terna.vnde si plebeius duceret vxoꝛem nobilẽ.†ꝛ ex ea filios su sciperet non essent illi filij nobiles nobilitate generis. Et si mater ipsoꝝ nobilis esset,cum patris non matris ꝯditionẽ quo ad gene ris nobilitatẽ sequant,ita in terminis firmauit Bal. in.l.fi.C.de ser.fugiti.refert,ꝛ sequitur.d.Jaso.in.l.j.in pꝛinci.col.v.ff.de ver bo.obli.facit honustex.in.c.ij.de ꝯuer.infide.ꝛ qḋ no.gl.ibi,ꝛ in. c.dicat aliqs,in v.nec sanguinis.xxxij.q.iiij.idẽ vult gl . in.l.j.C. de dignita.lib.xij.dũ dicit ꝙ a superioꝛibus agnatis nõ cognatis venit dignitas honoꝛ,ꝛ familia,sic nobilitas ab agnatis , ꝛ sic a patre ꝛ linea paterna non a cognatis ꝛ sic a matre,aut linea ma terna procedit,no.in.l.liberos.ff.de sena.ꝛ per Fel.in.c.nouit. de iudi.ver.vtrum nobilitas,col.ij.Pet.de anch.ꝯsil. ccclxxxix. vi sis diligenter iuribus facit quod voluit gl in.l.cũ legitime,in ver. sequuntur.ff.de statu homi.Et in.l.partũ ancille.C.de rei vendi.

24 dũ volunt dicte gl.†filios quo ad honoꝛes ꝛ dignitates patrẽ nõ mr̃eꝫ imitari.l.eos.C.de decurio.lib.x.ꝛ.l.nullus.ꝛ.l.exẽplo.eo. ti.Sꝫ vt iã dixi nobilitas est dignitas q̃dã qua mediãte qs inter plebeios discretus habetur,igitur ꝛc.Nec obstat tex. in.l.partũ ancille.pꝛeallegata.dum vult filium sequi conditioneꝫ matris nõ patris,quia intelligitur quo ad conditionem.s.ingenuus liberti nus aut seruus nascatur,non autem quo ad honoꝛes, ꝛ dignita tes,quoniam in illis patris conditionem nõ matris sequitur par tus,iuribus pꝛeallegatis,ita illa iura distinguendo concoꝛdant ꝛ declarant gl.pꝛeallegate,ꝛ est vna bona glo.in.d.c.dicat aliquis. xxxij.q.iiij.que ponit tres casus in quibus filius sequitur patrem ꝛ vnum in quo sequitur matrem.Et in quibus casibus filius de nominetur a matre non a patre.ponit.d.And.barba.in repet.c. raynutius,de testa.in.xxij.col.vbi omnino vide. Aliam etiam ra tionem quare potius patris quam matris conditionem sequunt, quantum ad nobilitatis statum,filij,assignat Bal.in.d.l.fi . quia nobilitas est quedam dignitas a parentibus deriuata que nomi

25 natur a potentioꝛi causa,ꝛ certum est†ꝙ potentioꝛ est foꝛma quã materia , cum foꝛma sit agens ,ꝛ materia patiens, ꝛ nobilius sit agens patiente,vt ibi per eum plenius.ad quod vltimum dictuꝫ Bal.dum loquitur de nobilitate foꝛme facit bonus text.in.l.iu lianus.§.si quis rem .ff. ad exhibend . vbi dicitur ꝙ foꝛma dat esse rei. hinc mutata foꝛma pꝛope dicetur interire substãtia. ꝛ ad

26 predictam rationem Baldi facit regula† que habet denomina tionem debere fieri a digniori.de qua plene,per do.Jaso.ꝛ alios, in dicta.l.pꝛima,in pꝛincip.ff.de verboꝛum obligatio.ꝛ in.l.impe rium.ff.de iuris.om.iudi.sed nulli dubium est virilem sexum lon ge feminco digniorem,ꝛ pꝛestantiorem capitulo hec imago,ꝛ ca pitulo molier.xxxiij. questione quinta , ꝛ.l.pꝛima.ff.de sena . vbi bar.not.quicquid dixerit agripa.in suo tractatu de nobilitate fe mine sexus,vnde merito dicendum est patris non matris in filiũ

27 attendendam nobilitatem generis.†Et ideo premissoꝛum occa sione,non potest quis poꝛtare arma matris,quia tale ius deferẽ di arma non competit cognatis,vt not.Barto. in tracta. suo de

insigni.⁊ armis,in ver.quero q̃liter,vbi allegat tex.in.l.ius fami
liariũ.C.de religio.refert ⁊ sequit.d.Phili.deci.in.l.femine col.
ix.in fi.ff.de regu.iuris.Quinimo dicit fortius Bart.vnũ mirabi
28 le,i.l.exẽplo.C.de decurio.li.x.ꝑ illũ tex.†ꝙ nõ vz ꝯsuetudo,nec
ꝑ ꝯñs statutũ ꝙ qs cẽseat nobilis vel ignobilis ex ꝓgenie mater
na,reprobat.n.ꝯsuetudo q̃ ꝯ̃riũ induceret,qḋ ꝑpetuo mẽti tenẽ
dũ eẽ dicit.Ego tñ qḋ de ꝯsuetudine dicit bar.nõ credo veꝝ, cuz
vt.s̃.dixi sepe,presertim in fi.opinionũ relataꝝ in fi.iij.partis , cõ
suetudo plurimum valeat circa hmõi ciuilẽ nobilitatẽ q̃z vulgus
attẽdit,sitqz ꝯsuetudo ipsa efficiens cã nobilitatis introducende.
Et ita ẽt illã opinio.Bart.impugnat.d.Phili.deci.in.l.femine,
col.ix.in fi.ff.de reg.iuris,⁊ in.c.nouit.in.vj.no.de iudi.quẽ sequi
tur do.meus Roch.cur.i repe.c.fi.col.xvj.ver.vij.infertur,extra
de ꝯsuetu.dicentes ꝙ si a principe imperatore vel populo q prin
cipẽ siue imperatorẽ vel superiorẽ nõ recognosceret,introduceret
dicta ꝯsuetudo siue statutũ bene valeret,qr ꝙ nobilitas sit a pa
tre hoc a iure ciuili fuit introductũ,sicut ius agnationis qḋ tolli,
⁊ mutari põt.§.fi.institu.de legi.agna.tute.vnde i totũ nobilitas
a statuto induci põt,vt no.Bar.in.l.j.in char.fi.in ver.iij.ex pre
dictis,⁊ in ver.iiij.infert.C.de digni.li.xij.⁊ Paul.de castro.ꝯsi.
cxxvj.dubitat primo in.iiij.dubio,in nouis.¶ Premissa induco
ꝯsuetudine supradicta cessante ꝯ̃ illos,qui fastu superbie, vt dicit
Jo.and.quem sequit.d.Ab.in.c.raynutius.in prin. de testa . re
licto nomine, seu cognomine sui patris.ꝯ̃ tex.in.c.raynaldus,eo.
tit.cognomẽ sue matris assumunt,quasi ex eo nobiliores reddan
tur.Nã in veritate decipiunt ⁊ suo frustrant voto,cũ , vt predixi
ex matre nõ ꝯtinuet nec ꝯseruetur nobilitas in filios.Sed ipsa a
patre solo suũ assumat fundamẽtũ ⁊ in filios ꝯseruet ⁊ trãsfunda
tur,posset ẽt inferri qḋ dixi.s̃.ad improbationẽ ꝯsuetudinis vigẽ
tis in qbusdã partibus regionibꝰ ⁊ ecclesijs,vcz vt nullus admit
tat ad canonicatũ,beneficiũ,seu preben.religionẽ, aut alias , nisi
29 vtroqz ex latere patris ⁊ matris se nobilẽ eẽ probauerit. † Si.n.
matris nobilitas vt dixi in filiũ nõ trãseat,qualiter põt qs se no
bilẽ ex latere matris edocere,nõ recte video , nisi dicamus ipsam
ꝯsuetudinẽ declarãdo,vt nõ videat requirere nobilitatẽ matris i
filio adesse participatiue ⁊ trãsfusiue,cũ vt dixi in filiũ matris no
bilitas non trãsmittat,vt ex eo possit filius nobilis appellari,sed
solũmodo ꝙ ille filius sit ex nobili patre natꝰ ⁊ sit ꝯtinuatiue no
bilis ꝑꝑ patris nobilitatẽ in ipsum trãsfusam.Et ẽt ex nobili ma
tre ꝯceptus ⁊ natus.Sic ꝯsiderat ipsa ꝯsuetudo nobilitatẽ ma
tris,ꝓut in ipsa matre nõ ꝓut trãsfert in filiũ.Quia vt dixi nulla
trãsfert matris nobilitas,que tñ matris nobilitas ꝯsiderat ex eo
qr decorosior reddit ipsa matris nobilitate filius, lz non nobilior
iuxta supradicta,vel aliter dictã ꝯsuetudinẽ declarãdo, ⁊ saluan
do dicere possumus post Bal.in preallegata.l.fi.C.de seruis fu
giti.ꝙ negari nõ põt quin natus ex nobili muliere nõ dicatur ali
qualiter nobilis , ⁊ sic participet aliqd de illa nobilitate matris.
Sicuti dicimus ꝑticipare de nobilitate patris,quinimo ex ea so
la nobilẽ reddi,cũ oẽ cõpositũ participet de materia , ⁊ forma.c.
fi.xxxij.q.iiij.Spe.in ti.de feu.§.qm̃,ver.quinto querit.bona, gl.
in.l.imperiũ,in ver.mistũ.ff.de iuris.om. iudi. vnde q natus est ex
vtroqz parẽte nobili dici poterit ẽt de vtriusqz nobilitate aliqua
30 liter participare.Et sic vtroqz parente nobilis†hinc videmus ꝙ
dñs ⁊ redẽptor noster Jesus xp̃s denominatus est a matre qr di
ctus est de stirpe Dauid,vt not.in.c.nouit.de iud. ⁊ meminerunt
doc.in.c.ij.de ꝯuersi.ꝯiuga.⁊ alibi sepe.¶ Unũ tñ veꝝ est ꝙ no
bilitas matris parũ filio ꝯfert remota patris nobilitate.Sed est
tm̃mõ illi obũbratio quedã apud vulgares.Non enim vt dixi ex
illa sola nobilis dici meret,quinimo patris ignobilitate ꝯfundit
illa matris nobilitas vt.j.videbimus in vltima parte,qũo nobili
tas ꝑdatur ita ꝙ nec nobilis ipsa mater de iure dici possit,quo fit
vt de participatione ⁊ transfusione ipsius materne nobilitatis in
filiũ iã querendũ nõ sit,cũ nõ põt trãsferre qḋ nõ hz,iuxta.l.tradi
tio.ff.de acquir.rer.dñi.cũ vulgar.Sz vbi pater nobilis est ⁊ ma
ter pari mõ,ipsa matris nobilitas vnita cũ nobilitate patris po
terit operari saltẽ quãtũ ad verificationẽ predicte ꝯsuetudinis,ar
gu.no.ꝑ gl.in.l.ij.in prin.in ver.legitimis.ff.de excusa.tut. ⁊ in.l.
instrumẽta,in ver.alijs ꝑ illũ tex.C.de ꝓbatio.faciunt ad premis
sa que dicit Joan.lup.de palatijs rubeis,in repet. rub. de donat.
inter vir.⁊ vxo.col.lvij.dicens eos q ex nobilibus matribus na
ti sunt de eaꝝ nobilitate sibi aliqd retinere , vñ ex claris mulieri
31 bus lõge ⁊ illustriores natos pluries ꝯspicimus conari†igitur dz
quisquis vt nobilẽ habeat vxorẽ nõ aũt vilẽ ⁊ abiectã,vt pulchre
monet philo.in sua economica ⁊ traditur ꝑ doc. in.l.humilẽ.C.de
nup.plenissime ꝑ dñm Neuezanũ astensem in sua sylua nuptiali,
vbi annubẽdũ sit,vel nõ nubẽdũ diffuse disputat,de cuius supra
dicte ꝯsuetudinis validitate ponit.d.abb.in.c.venerabilis,de ꝓ
32 ben.vbi per illũ tex.ꝯcludit†talẽ ꝯsuetudininẽ nõ valere, cũ apḋ
deũ nõ sit acceptio ꝑsonarũ.d.c.venerabilis,⁊.c.nouit de iud.be
ne facit qḋ no.gl.in.l.societas.§.societas.in ver . suppleat.ff.pro
soci.dũ vult ꝙ bene literati sicut ⁊ nobiles debent recipi in cano
nicatũ,⁊ ibi no.hec rapha.Fulg.dicens ꝙ literati equiparantur
nobilibus ꝑꝑ eoꝝ sciẽtiã ꝑ illã gl.no.d.Bened.de plũbi. in.l. ge
neraliter.§.qd ergo.ff.de fideicõ.liberta.hñ faciunt que predixi i.
33 q.prelationis,vñ legimus xp̃m aurigã ducẽ dominũqz† ⁊ deũ no
strũ duos tm̃mõ generis nobilitate nobiles sibi in apostolos ele
gisse paulũ.s.⁊ Bartho.ꝭm ꝙ testat gl.in.d.c.venerabilis,in ver.
nõ multos.Reliquos aũt oẽs ignobiles,⁊ pauperes existẽtes , si
bi apostolos assumpsit,vt humilitatẽ suã nõ ꝑsonaꝝ acceptionez
nobis ostenderet incipiens primo facere,postea docere . Cõtra
riũ tñ presupponit roma,singul.cccxcvj.incip.heri fuit interroga
34 tus vbi dicit†ꝙ stãte tali ꝯsuetudine nõ valeret dispensatio epi ꝯ̃
eã.idẽ simpliciter dixit do.deci. in.c. at si clerici.§.de adulterijs,
col.vij.de iudi.quoꝝ opinionẽ impugnat inherendo ꝑ̃cedenti.d.
Roch.curti.in repeti.c.fi.col.lxxviij.ver.vj.infert.extra de ꝯsue.
dicens eos male dicere,⁊ ꝯ̃ tex.in.d.c.venerabilis q cauillari nõ
põt,cui ẽt adhereo.¶ Sed ꝯtinuãdo ꝓpositũ ceptũ primo loco.
Si de politica,seu ciuili nobilitate queremus ꝭm ꝙ eã Bar.su
mit.vbi.s̃.s.inquãtũ ⁊ vsqz ad quas personas ꝯseruet,breuiter il
la semꝑ durat in illũ q eadem a principe donatus est, siue durent
apud eundẽ virtutes quibus causantibus ꝯcessa est siue vitia, cũ
vt dicit Bar.in.d.l.j.C.de dignita.li.xij.col.viij.ad fi.Et ob vir
tutes,interdũ ẽt,⁊ vitia a principibus ꝯferat ad illorũ velle,dein
de ꝯseruatur,⁊ ꝯtinuatur in filios,ꝭm ꝙ.s̃.de nobilitate generis
dixi,⁊ voluit.d.Abb.in.c.lz,ad fi.de censi.cũ distinctione tñ de q̃
35 ibi ꝑ eũ.†Durat ãt ⁊ ꝯtinuat ipsa nobilitas ciuilis in filios vsqz
ad ꝓnepotes inclusiue,nec vltra eos extendit,gl.j.in.l.j.C.de di
gni.lib.xij.argu.l.diuo marco.C.de q̃stio.vbi priuilegiũ ꝯcessum
splendidis viris puta senatoribus vel decurionibus ne illa pena
plectant qua plebei trãsit in filios ⁊ nepotes,⁊ trahit vsqz ad pro
nepotes inclusiue,nec vltra progredit,aliter tñ bar.ibi col.fi. ⁊ la
tius distinguit,qñqz.n.illud ex quo causat nobilitas trãsit ad po
steriores,vt regnũ ducatus comitatus,⁊ similia ꝭm ꝙ.s̃.dixi. Et
tũc vsqz in infinitũ nobilis erit ille ad quẽ transit ipsa nobilitatis
cã,nec ex parentũ quidẽ ꝑsonã,qr ipse id hz,ex quo nobilis est.s.
feudũ nobile,⁊ rõ in prõptu adest,ex quo.n.durat cã nobilitatis.
s.ipsum feudũ nobile,durat ẽt effectus illius ⁊ sic nobilitas ipsa.
argu.no.in.c.ad hec,in ver.sepelierint,de priuile.cũ si. Qñqz illḋ
nõ trãsit ⁊ tũc de iure cõi.d.Bar.ex parentũ persona nõ trãsit vl
tra ꝓnepotẽ nobilitas illa politica siue ciuilis,sic ꝓcedat qḋ dicit
gl.preallegata.in istis tñ qr vt.s̃.late deduxi ꝯsuetudo plurimum
operatur,dicit Bar.eẽ attẽdẽdã ꝯsuetudinẽ locoꝝ,vñ cũ in qui
busdã partibus italie ꝭm eũdẽ oẽs descẽdentes vsqz in infinitum
admittuntur vt pro nobilibus habeantur,illa consuetudo loco
rum erit attendenda subdit ⁊ probanda cum facti sit.c.j. de con
sti.libro.vj. quam quidem consuetudinem probare non expedit.
36 †In partibus nostris Breyssie cum notoria sit propter quod suf
ficit sola illius allegatio.Notorietas enim licet ab onere proban
di releuet non tamen ab onere proponendi,secundum glo.singu
larem in.c.appellanti,in ver.alias causas,de appellatio.no.Joã.
and.in.c.ij.vt lite non contest.Bart.in.l.i.in vlti.col.ff.de excep.
⁊ in.l.j.C.quomodo,⁊ quando iudex.d.Alexan.in.l.j.col.j.C.vt
que desunt aduo.partiũ iudex supple.⁊ domi. Jaso. in.l.de qui
bus,col.penul.in princi.ff.de legi.qui propterea reprobat opinio
nem Barto.in repetitio.l.ij.in.xxv.questione.C.que sit longa cõ
suetu.dum voluit consuetudinem notoriam nedum non indigere
probatione,immo nec allegatione, quia in hoc ꝙ de allegatione
dicit,male dicit per predicta,⁊ alia quedam per docto.vbi.s̃.ad
ducta , ⁊ Feli.plene in capitulo secundo,de sponsal.Sed inquan
tum Barto . vbi.s̃.proxime in primo membro sue distinctionis
voluit,ꝙ vbi illud quod est causa nobilitatis transit in descenden
tes, vt est feudum nobile ille ad quem transit etiam in infinitum
nobilis erit.argu.a durante causa,non quidem ex parentum per
sona sed ex eo quia secum id habet ex quo est nobilis scilicet feu
dum nobile in hoc quod dicit non ex parentum persona illum de
scendentem nobilitatem habere dubito.Nam vt.s̃.late probatũ
fuit per adeptionem feudi nobilis quis nobiliatur, si nobilitatur
ergo ⁊ filij eius cum quantum ad honores filij patris conditionẽ
sequantur vt no.in.l.partum ancille.C.de rei vendi . ⁊ in plerisqz
locis.s̃.latius cumulatis in.iiij.parte,⁊ illo articulo nũquid ma
tris nobilitas in filium conseruetur.Si filij ergo ⁊ nepotes succes
siue in infinitum etiam per descendentes per directam lineã ma

sculinam,

sculinaꝫ,ꝛ hec appellatur generis nobilitas,quinimo quãto anti
quior est nobilitas in aliqua familia,nec de illius exordio appa-
ret aliqua memoria tanto nobilior ꝛ elegantior,est magisq; com
mendata vulgo,vt.s.dixi in.iij.parte.facit illud vulgatũ adagiũ,
patrẽ sequit̃ sua proles,ꝛ illa ratio que militat in filio erga p̃rẽ
vt illius cõditionẽ sequatur quãtũ ad nobilitatẽ generis,siue san
guis militat ẽt in nepote,ꝛ ꝓnepote vsq; in infinitũ cũ idẽ filij er-
ga suos parentes dicant̃,sic illorum dignitatem,ꝛ generis nobi-
litatẽ sequantur,nõ tñ inficior quin etiã ex illa cã.s.feudi nobilis
per filiũ possessi ipse nobilis dicat̃, sicut ꝛ p̃r eius, ꝛ desendentes
37 ab eodem in infinitum ipsius feudi nobilis possessores. ¶†Sed
tota vis hesitationis istius pendet ex eo ponamus enim filiuꝫ ne
potẽ,aut ꝓnepotẽ a nobili feudo cecidisse ꝛ illũ ꝑdidisse nũqd ni
hilominꝰ eo nõ obstãte nobilis poterit appellari ex q̃si nobili p̃re
natus arguendo ex dictis verbis Bar. electiue videtur dñm ꝙ
non dum dicit non ex parentum persona ratione tamen predi-
cta contrarium opinor ex quo enim ex nobili patre natus est se-
quitur eum necessario generis nobilitate insignitum esse sic nobi
lem natum , cum illius statum conditionem , ꝛ dignitatem sequa
tur,vt predixi,non obstat argumentum a cessante causa de quo
in.l.adigere.§.quãuis.ff.de iure patro.ꝛ in.c.cuꝫ cessante de ap-
38 pel.†q2 lꝫ cesset vna causa nobilitatis scilicet feudũ, tamẽ militat
alia cã.s.gñis,ꝛ sanguinis,ꝛ paterne ꝯditionis q̃tũ ad honores,
q̃ vt dixi filius sequit̃.†Sꝫ vbi ꝯcurrũt due cãe alicuius negotij
introductiue sufficit alterã militare de iure vt negotiũ siue dispõ
ipsa locum sibi vendicet,secundum gl.vbi doc.no.in.§. affinita-
tis,insti.de nup.Non obstat ꝙ in patre cessauit ipsa causa nobi-
litatis.s.feudum per eius obitum,cum mors omnia soluat.§.de-
inceps,in auc.nup.sic per consequens nobilitas,arg.iam dicto a
cessante causa si nobilitas ergo nec filius dici potest filius nobi-
lis eum cesset illa qualilitas nobilitatis in patre, talia ratione ẽt
39 natura,†q2 per mortẽ desinit esse homo mortuus nõ sit homo cũ
homo mortuus nõ sit homo,vt no.glo.in.l.j.in ver.aliena.ff.d ꝓ
cur.hunc dicit Bar.in.d.l.cuꝫ delanione in prin.ff.de fun.instru.
40 † ꝙ bestia mortua non dicitur bestia nec comprehẽditur sub ap-
pellatione bestie stante statuto ꝙ pro qualibet bestia grossa sol-
uatur quid pro gabella ꝛ dicit Abb.in.c.dãnatus col.ij.in fine.
de summa trini.ꝛ fide catho.ꝙ ex carne,ꝛ anima nascitur omnis
homo,non enim est homo,sine anima,vel sine corpore,sed ex ani
ma,ꝛ corpore,siue ex vnione anime,ꝛ corporis nascitur homo ꝛ
est de hoc tex.ad literã in.c.vt quadã de celebratione missa.quo
fit vt desinat esse ens per mortem,ꝛ corruptionem.Sed non en-
tis nulle sunt qualitates.l.si seruum.§.si modus.ff.de actio.emp.
ibi nõ põt estimari bonitas loci qui nõ extat.l.eius qui.ver. qd si
stipulatus.ff.si cer.pet.vbi Pau.de cast.Jas.ꝛ doc.not.Bal.ij.
volu.cõsi.cxxxj.Pau.de cast.consi.ccclxxxij.Bald. in.l.ij.C.de
secun.tab.ꝛ in.l.omnium.C.de test.hic dicit phil.ex nihilo nihil
fit de quo meminit do.Jas.alia adducẽs in.l.ij.§.qd si in patris.
col.vj.in prin.ff.sol.mat.ꝛ Decius cõsi.cxlij.in fin.ꝛ probat text.
in.l.celsus ibi si nulla donatio.ff.de vsucapio. si igitur nulle sunt
in mortuo homine q̃litates cũ nõ possit esse accidẽs sine subiecto,
ꝺm Philo.sequit̃ vt ipse pater per mortẽ desinat dici posse nobi
41 lis , ergo nec filius dici poterit nobilis cũ cesset illa q̃litas † si nõ
filius nobilis ergo nõ natus ex patre nobili cõsequenter,nec ipse
nobilis dici posse vr̃ a cessante sue nobilitatis cã,q2 dico quod ex
quo tempore exceptionis sue,aut naturalis pater ipsius nobilis
erat per susceptionem feudi nobilis ipse merito filius nobilis di-
ci potest argumen. tex.in.l.j.insti.de ingen.nec obst.ꝙ desint illa
cã in patre scilicet possessio feudi nobilis,q2 dico ꝙ ex quo suum
fuit semel effectũ sortita illa cã.s.ipsum patrẽ nobilis feudi posses
sorem nobilitando,vt dixi per ꝯsequens ꝛ filium ex eo natum nõ
desinit ille effectus cõsumatus licet cesset ipsa causa introductiua
nobilitatis siue illud contingat in persona patris siue filij arg.no.
per Bar.in.l.titia.§.imperator.col.pen.ad fi.ff.de leg.ij.vbi ita
limitat dictam regulã volentẽ ꝙ cessante cã cesset effectus vt nõ
procedat q̃n effectus cause est ꝯsumatus per tex.in.l.fi.ff.vnde li
be.dicẽs propterea ꝙ vbi per superueniẽtiã liberoꝝ reuocata est
cassata ꝛ annullata donatio iuxta.l.si vnq̃.C.de reuo.do.si post
modũ ipsi filij adhuc viuẽte donatore moriant̃ nõ recõualidabit̃
ipsa donatio annullata per natiuitatẽ ipsoꝝ,lꝫ cesset cã annulla-
tiõis vcꝫ ipsi filij quoꝝ fauore sit eo q2 illa cã suũ sortita est effectũ
quo fit vt non cesset effectus illius cãe cessante ipsa cã ad ꝙ facit
no.dcisio bal.i.c.j.§.q ẽt v̄.qro qd si ꝛ i v̄.seq.in.ti.empti.vt abb.
42 dũ vult † ꝙ si testator facit substõne filio si sine lib.decesserit ꝛ cõ
tingat ipsum filiũ decedere relicto filio qui imediate post mortem
p̃ris decessit nihilominus fideicõ.substitutio extincta.l.ex facto
§.si.ff.ad treb.qd inducit ẽt ad statuta dicentia qd patre morien
te cum masculis filia femina nõ succedat,nam licet masculi mor-
tuo patre,sine liberis moriantur non patebit locus femine ad suc
cessionem patris,quia femina semel exclusa a masculo in perpe-
tuum est exclusa,ita qd mors masculi deinceps non patrocinatur
femine,sequitur Barto.in.l.si.ff.ad tertul.idem Bal.in.l.si quis
posthumos.§.si filium.ff.de lib.ꝛ posthu.in.l.posthumus.in pn.
ff.de inoffi.testa.ꝛ in.l.gallus.§.ꝛ quid si tantũ.ff.de libe.ꝛ posth.
ꝛ in auc.sed ꝛ si quis.C.de secun.nup.Francis.de are multa alle-
gans in consi.cxliiij.incipiente visa consultatione.in.ij.col. ꝛ cõsi.
clvij.incipiente viso puncto in vlti.col.Alex.consi.xliij.inci.cõsi-
deratis in.iij.vol.Pet.de ancha.consi.ccxxj.inci.ista questio vul
garis est,Comen.consi.xcix.inci.quedã possessio.Fulg.consil.xij.
inci.ad id de quo querit̃.Paul.de cast.consi.ccxxv.inci. visa su-
prascripta.Deci.consi.lxxxvij.col.j.ꝛ Fran.de cur.iunior in suo
tracta.feudo.in.iij.parte.col.xiij.ver.xxvij. quero vbi plura alia
cumulat,ꝛ attestat̃ de cõi cũ Barba.ꝛ Bal.in locis preal.idẽ in
ij.parte.in.x.col.ver.cõtra hanc cõem,ꝛ Fely.in.c.in presentia.
in.xxij.col.ver.fallit tertio.extra de ꝓb.refert ꝛ sequit̃ ꝑdicta ex
multis cõprobans do.Jas.in.l.si quis.C.de insti.ꝛ substi.colũ.ij.
facit ad predicta bonus tex.in.l.j.C.de pac.ad idem glo. sing. in
43 cle.j.in ver.donec d deci.dũ voluit†ꝙ excõicatus sub hac forma
donec satisfecerit nõ est ab ipso vinculo excõicationis absolutus
lꝫ satisfecerit,sed requirit̃ absolutio expressa sequit̃.d.Abb.in.c.
j.col.ij.in fi.in.vj.not.de iudi.dicens illã glo.sing.cuius tñ ꝯtra-
riũ oñdit.d.Deci.ibi in.vj.no.in.j.lectu.allegãs ꝑ ꝯcordia gl.in
cle.ꝑñti.in.ver.donec de cẽsi.ꝛ in.c.cũ tu.in ver. donec.de visur.
vñ dicebat nõ delende memorie.d.Cato saccus doctor papiẽ. in
44 prefatione cuiusdam opusculi sui†ꝙ is qui dicit tex.aut glossam
esse singularẽ,vel nõ reperiri alibi in iure exuberat memoriã mi-
thridatis q viginti duarũ linguaꝝ quibus preerat meminerat vel
themistoclis qui querebat artẽ obliuionis,refert.d.Jas.preceptor
meus in.§.actionũ.col.xj.in pn.insti.de act.predictas glo.sequit̃
Archi.lxxxix.di.c.decẽter.idẽ.d.Abb.in.c.ad aures.ij.no.de si
mo.Inn. ꝛ alij in.c.cum bone.de eta. ꝛ qua.ordinan.ex quibus
omnibus apparet vex esse limitationem,ꝙ cessante causa ad esse
deducta nõ cessat eiusdẽ effectus ꝑ cuius citeriori corroboratio-
45 ne nouissime facit,naꝫ licet sit regula†ꝙ vbi res deuenit ad eam
cãm a qua incipere non põt vitiatur actus.l.si sub vna.§.si quis
ꝛ.l.pen.§.fina.ff.de verbo.oblig.si tamen res iam esset perfecta,
tunc non vitiaretur actus,licet ad talẽ cãꝫ deuenerit a qua incipe
re nõ põt,ita de Phili.deci.limitat,ꝛ declarat.in ꝯsi.xxiij.col.fi.
ꝛ istud bene sentit gl.in.d.§.si qs.in ver.cõstitutam ad qd ẽt facit
bonus tex.in.l.eãdẽ.§.j.ff.de du.reis.subdit Bar.vbi.s.sp inhe-
rẽdo cõsuetudini ꝙ q̃nq; descendentes,ꝛ posteriores ex consue-
tudine locoꝝ ad parentũ nobilitatẽ admittunt̃ limitatiue , vt scꝫ
habeant̃ pro nobilibus,donec peruenerint ad pauptatẽ,ꝛ ad vi-
les artes eo tunc incipiũt effici ingnobiles arg.l.ne quid.C.de di
gnita.lib.x.ꝛ ꝺm hanc ꝓcedat opi.Philoso. de qua.s.parte.iij.
q̃ qdẽ in hac patria Brexie plurimuꝫ vigere videmus multos
nãq; hodie inter rusticos ꝛ plebeios descriptos vidi ob sui pau
pertatem ad viles rusticanasq; artes reductos quoꝝ antiq parẽ
tes nobilitatis statũ tenuere,ꝛ inter nobiles annumerati,siue de-
scripti suis fuere tpibus,ad illos igit̃ paterna , siue auita nobili-
tas nõ trãsit,nec in ipsos cõtinuat̃,sic imperante ꝯsuetudine iam
46 dcã nobilitatẽ ipaꝫ,ꝛ eius effectũ,sic limitante.†Quo fit vt illa li
mitata nobilitas limitatum ꝓducat effectum arg.l.in agris.ff.de
acqui.re.domi.ꝛ qui not.per Fely.in.c.cũ ordinẽ in.iij.col.ibi li-
mitata cã de rescrip.ꝛ do.Jaso.in.l.age.C.de transactio.Finete-
nus iuxta ea que.s.late deduxi subdit Bar.vbi.s.in fi.repetitio-
nis sue hec verba breuiter ꝺm ꝙ princeps,vel populus accepta-
uit,ita est nobilitas sentiens in istis locorum consuetudinẽ fore at
tendendã iure quidẽ merito,vt.s.late in tertia parte cõprobaui.

SVMMARIVM

1 Nobilitate defertur in penis imponendis.
Limita,vt infra num ero. 2.et numero. 5.
2 Pena suspensionis in quo sit grauior pena decapitationis.
3 Nobilis grauius peccat q̃ plebeus,ꝛ rusticus.
4 Nobilis non est torquendus in casibus in quibus plebeus torquetur.
6 Clerici torqueri non possunt.
Limita vt.j.nu.sequen.
8 Doctores ẽt qui desierũt exercere officium aduocationis in memoriam dignitatis pristine torqueri non possunt.

Potestas dum est in sindicatu dz honorari sicut si esset in officio.
9 Officio finito officij nomen remanet.
10 Sindici et decuriones ciuitatis torqueri nō possunt nec alij q habent vel habuere ciuitatis officia.
11 Consuetudo non valet q milites et alie persone priuilegiate torqueantur.
Torqueri in quibus casibus predicte persone possint.
12 Stante statuto q pro delicto quis in carcere ponatur satisfactū erit statuto si nobili assignet palatiū aut tota ciuitas.
13 Promissa nobilium pro factis habentur.
Promissa nobilium sunt debita.
14 Nobilium proprium est donare.
Nobilis facilius presumitur donare q̄ ignobilis, et j. nume. 18.
Nobilis potest de rebus patris qd non potest facere plebeus.
Nobilis ex largitionibus dignoscitur.
15 Liberalitas homines famosos facit.
Liberalitas in nobilibus presumitur.
16 Tutor nobilissimi pupilli liberalitatem exerceri potest.
Limita vt ibi.
17 Feudi collatio cum sit a nobili debet libera et ab omni remuneratione peruenire absoluta.
Principis proprium est liberaliter donare.
18 Diues magis presumitur donare q̄ pauper.
Rusticus non presumitur prestare operas gratis cū potest petere mercedem, qd secus in nobili.
19 Auaritie nobilium increpatio.
Nullum violentum diu mansurum est.
20 Dominus dominio et iurisdictione sua abutens eis priuandus venit.
21 Dominus subditos ab oppressionibus defendere debet.
22 Maritus nobilis stagialia et bursas q̄s vxoris mittit donar vr.
Maritus nobilis presumitur donare ea que vxori concessit.
23 Donatio in nobili viro, et etiam in muliere.
Filiusfamilias nobilis donare potest.
24 Dominicus siracusanus filium increpauit qr liberalitatem non exercebat.
25 Principes multa concedentes se parua concedere putant.
Alexander petenti elemosinam ciuitatem dedit.
Ludouici francoꝝ Regis liberalitas in quendā suum aulicum.
Philiberti ducis Sabaudie liberalitas in quendam suum scutiferum.
26 Nobiles fideliores ceteris esse creduntur.
27 Nobili custodiaz arcis committens non dicitur esse in culpa.
Limita vt nu. proxi. seq.
28 Presumitur pro nobili in concernentibus nobilitatem.
Potestas seu custos carcerum recusatur a pena, si assignat nobili palatium pro carcere qui promisit non recedere et aufugit et tamen recessit.
Limita vt ibidem.
29 Maritus plebeus ducēs vxorē nobilē confitēs dotem recepisse quam non recepit exceptionem non numerate pecunie opponere non potest.
Limita vt ibidem.
30 Donatio inter virum et vxorem fauore nobilitatis valet.
31 Donatio fauore nobilitatis presumit licet alias non presumeret.
32 Nobilitatis fauore remunerāde duo specialia in simul stare pnt.
33 Nobiles in electionibus officiorū et beneficioꝝ anteferri debēt.
Officia publica potius sunt danda nobilibus q̄ popularibus.
Nobilitas absq literatura est iusta causa dispensandi super beneficiorum pluralitate, et j. nu. proxi. seq.
Reipublice interest gubernari per nobiles non per plebeos.
Statutum an valeat q nobilis non possit esse aduocatus.
35 Nobiles in electionibus data vocum paritate preferuntur.
36 Testes nobiliores preferuntur.
Pater et mater vbi agitur de matrimonio quando non sunt idonei testes.
37 Vxor nobilis est maioris auctoritatis q̄ plebei.
Testibus duabus nobilibus plus creditur q̄ pluribus plebeis et rusticis.
38 Nobilitati in beneficijs magis prouidendum est.
39 Nobili rationem redere debens ad eum accedere debet.
40 Nobili defertur iuramentum ad eius domum.
Idem si examinandus est qr dz ad eius domum mitti pro examinatione.
41 Dos maior ab vxore constituitur ob viri nobilitatem.
Dos constitui debet secundum viri nobilitatem.
42 Nobiles ad latus principis stare debent.
43 Nobiles nō excusantur a muneribus personalibus nec realibus Limita vt j. nu. 46. et. 48.
44 Nobilitas est in causa immunitatis concedenda.
45 Immunitas a collectis non excusat a collecta imposita ob necessitatem cōmunem de nouo superuenientem.
46 Nobiles pro feudo non tenentur ad munera realia secus ad personalia.
47 Vassalli tpe necessitatis non tenentur seruire dño de pecunia.
Limita vt ibidem.
48 Dominus si vult dimidiuz redditus feudi vnius anni, vassallus vero vult personaliter ad bellum accedere cuius sit electio.
49 Nobilium appel. Comites, et Marchiones barones et ducum filios comprehendit.
Limita vt ibidem.
50 Juris patronatus laicorum derogatio facta non comprehendit ius patronatus ducum comitum vel marchionum.
51 Nobilis vilem mulierem acceptis arris per verba de futuro desponsauit duplicatas arras restituere non tenetur, si a contractu recedat.
52 Nobiles sunt plebeis digniores.
In curia nobilibus illata grauior extimatur.
53 Nobiles alijs potentiores dicuntur, et superiores.
54 Mulier nobilis in metallum non damnatur.
55 Nobili mulieri non succedit vulgo quesitus cum legitimis.
56 Nobilibus facilius ignoscitur.
57 Nobilis per ignobilem ad duellum prouocari non potest.
Duellum in quibus casibus permittatur.
58 Duellum an hodie sit licitum.
59 Pro nobilibus presumitur in his que ad nobilitatem spectant.
60 Tutor nobilis palam per interpositam personam eo auctorante si rem pupilli emat, non presumitur facta fraus.
61 Nobilis in regendis rebus arduos debent adhiberi.
62 Nobiliores cum tutoribus vocandi sunt in constituenda dote filiarum furiosorum vel dementium.
63 Nobiliori plus creditur.
64 Nobili pauperi potius facienda est elemosina.
65 Deductio ne egeat nobili fieri debet secundum nobilitatis sue qualitatem.
66 Nobilis pater filium alimentare tenetur, licet filius victum arte sibi querere possit.
Posse quis non dicitur quod honeste non potest.
68 Mater nobilis filium per triennium lactare non tenetur, et infra numero. 91.
69 Vxor nobilis ad obsequia vilia non tenetur marito.
Limita vt ibidem.
70 Nobilibus etiam tempore pacis arma deferre licitum est.
71 Exceptio regulam in contrarium firmat.
72 Arma etiā priuilegiatus defendere nō pōt in cōgregationibus.
Statuto stante q nobilis non possit intrare palatiuz potestatis potestate extra palatium existente nobilis intrare poterit nec in penam incidit.
73 Doctores possunt arma portare nec de illis scrutari debēt.
74 Nobilior in liga superior intelligitur quo ad conuocādū alios.
75 Nobilis non tenentur ire pedester.
76 Nobilis non tenentur comedere fabas nec cepa.
Pena minima corporis q sit maior quacunq pecunia. quomodo intelligatur.
77 Rusticis maior videtur pena pecuniaria q̄ corporalis.
78 Nobilis de facile conueniuntur.
79 Nobili in iudicio sedendi locus est dandus.
80 Liberorum appellatione in nobilibus naturales non veniunt.
Limita vt ibi et an hoc procedat in nobilibus Venetis.
Bastardi vti vitiosi in feudis non succedunt.
Fidei instabilitas censetur esse in illegitime natis.
81 Nobiles aliter homagiū principibus prestāt et aliter ignobiles.
82 Funeris impensa maior esse debet in nobili q̄ in ignobili.
83 Nobiles solent a principibus magis honorari ignobilibus.
84 Nobiliores genere ceteris citius ad nuptas vocantur.
85 Nobiles debent esse virtutis et fortitudine prediti.
86 Nobilitati omnis pene virtutes famulantur.
87 Non semper attenditur quod fit, sed quod fieri debet.
88 Nobiles sunt honoris appetitiui, et ambitiose.
89 Nobilis a rustico agressus non tenetur fugere sed eum occidere.
90 Nobilis suo homini morienti sine legitimo herede succedit.
91 Nobilitas iuuat in casibus in quibus ignobilitas nocet.

¶ Quinta pars.

Uibus omnibus sic exactis pol
licitis tandem
finem imponere cupiens gradato ordine, deuenio
ad quintā partem scilicet que sint nobilitatis priuile
gia. doctores de nobilitate varia varijs in locis scripsere, Bar.
in.l.j.superius allegata sepe, ⁊ Bald. in.l.iij.C.de commer. ⁊
mercato. Saly.in.l.si furiosi.C.de nup. Jac.alua.de Padua in
tit.quis dica.dux Marchio.vel comes.c.j.⁊ in.c.j.§.si miles ad
uersus.in tit.de pace tenen.in vsib.feud. Jo.and.in.c. venerabi-
lis.vbi Pan.⁊ doc.de preben.d.Jac.de zochis de ferraria in.c.
per venerabilē.§.fine.ver.ij.videatur.in.iij.q.extra qui fil.sint le-
giti. Ang.aliquid in auc.de defen.ciui.in prin.col.ij. in.l.si quis
vxori.§.cū titio.ff.de fur. Pa.de ca.in.l.ex fcō.§.si qs rogatus.
ff.ad treb. Abb. Fel. Soci.⁊ docto.in locis sepe superius allega
tis, ⁊ Lucas de penna.in.l.mulieres.iij.col.C.de digni. libro.xij.
quoꝝ oīz dicta hinc atqꝫ hinc dispersa inquantū ipsius nobilita
tis priuilegia concernunt breui sub cōpendio referaz. de reliquis
sola remissione contentus ne longus admodū esse videar ꝯ gl.l.
j.in ver.qđ metus.ff.de eo quod metus causa. ¶ Primum igiť
1 nobilitatis priuilegium hoc est, † ꝙ nobilitati defertur in penis
infligendis.c.fi.vbi glo.⁊ doc.not.extra de pen.facit text.in.c. q
ꝯ ecclesie pacem.xxiij.q.j. ⁊ in .c. contumaces.l.dist.ad idem q̄
not. Albe.in.l.presbiteri.C.de epis.⁊ cle.⁊ in.l.⁊ virtutū.C.đ sta
tu.⁊ imagi.⁊ qđ no.Bar.in.l.si quis viduā.ff.de questio.post gl.
ibi quā sequi vř duz vult ꝙ in crimine adulterij aliter puniť igno
bilis nobilis deportatione ignobilis, capitis amputatione ꝑ tex.
in.l.q̄uis.C.de adul.facit ēt qđ dicit idem Bar.in.l.desertorez.
post glo.ibi.§.pena militū.ff.de re milit.ꝙ ex delicto ex quo dz su
spendi plebeius miles seu nobilis non suspenditur sed decapita-
tur qđ bene dicit in Jtalia seruari sed non in Francia.sequiť Ab
bas in.c.cū quidā.de iureiuran. Bal.in.c.j.§.rusticus de pace te
nen. in vsib.feu.⁊.d. Jas.in.l.fina.ff.si ex noxa.cau.aga.⁊ si dicas
qđ priuilegiuz erit hoc cū eque moriatur miles vti plebeius, ⁊ q̄
tuz ad grauitatē intensiui doloris nulla subsit differentia, tacite
2 Bar.ibi ad obiectuz istud vno modo rñdet, † qđ in hoc versať
priuilegium circa ignominiam non.n.decapitationis mors eque
ignominiosa est veluti suspensionis, qđ tñ ꝺm locoꝝ consuetudi-
nem contingit, vt ⁊ ipse Bar.fateť dicens in Francia illam mor-
tem suspensionis nō adeo ignominie haberi vt in Jtalia, vñ aliaz
huius priuilegij causam, siue aliuz effectum ipsius adduco, nam
pena suspensionis grauior est extensiue ipsa pena decapitationis
ꝺm qđ plene cōprobat cōsulēdo Deci.in consi.suo.lxv. incipien.
⁊ pro tenui mea facultate .ij.col.⁊ fi.in hoc ergo stat priuilegiuz
nobilitatis, ꝙ mitior pena affigitur nobili extēsiue data casuum
paritate homini ignobili, facit tex.in.l.fi.C.vt nemo priua. titul.
pred.suis īpo.vbi aliter plebeis aliter clarissimis, siue nobilibus
lex penā imponit ad idem tex.in.l.capitalium.§.fin.ff.đ penis, ⁊
in.l.nemo clericus.ad fi.C.de sum.trini.⁊ fide caho.vbi Bal. ⁊
in.§.item lex iulia.de adul.⁊ in.§.item lex cornelia.de falsis.inst.
de publi.iudi.⁊ in.l.ij.ff.de termi.amot.⁊ in.l.pedius.§.j.ff.de in
cen.rui.naufra.vbi do. Alex.plene in adddi.ad Bar. in.l.fi.cuz
simi.C.de pag.temp.⁊ eo.sacrifi. Limitatur tñ vno modo vt per
Bal.in.c.j.§.si quis vero temerario, de pace iura.firman. in vsi.
feud.qñ ex illa dignitate nobilitatis augetur qualitas delicti, ⁊
principis mandatū cōtēnitur, qꝛ tūc dz magis puniri nobilis q̄
ignobilis, aliam limitationem ponam.j.proxime in.ij.priuilegio.
3 Tertio predicta regula fallit quantū ad penā pacti † nam graui
us peccat nobilis q̄ plebeius siue rusticus ideo spirituali pena
grauius punitur, ⁊ si nō tēporali, ꝺm Cardi.in cle.j.§.pen.de he-
reti. ⁊ clemen.ij.§.penul. de here.⁊ cle.ij.§.nominari.eo.tit.⁊ fa-
cit tex.in.c.homo cū ibi not.xl.dist.⁊ in.c.vilissimus. in.q.j. facit
pro ratione qđ dicit Juuenal.omne animi vitium anto conspe-
ctius in se crimen habet quāto maior qui peccat habetur attin-
git hec do. Barba.in.c.sane.ij.col.de offi.dele.⁊.d. Fely.in.c pa
storalis.ij.vbi alias refert limitationes, vsqꝫ ad octo.eo.tit.de of
fi.deleg.non repeto ad predicta, facit qđ dicit Barba. in.l.mili-
tes per illuz tex.⁊ per tex.in.l.diuo marco.C.de questio. duz vult
per illa iura militē non esse torquendū ēt precedentibus legitti-
mis idicijs, vbi alias plebeius torqueri posset qđ in đcurionibus
⁊ filijs eoꝝ clarissimis viris, seu dignitate cōstitutis extēdit text.
in.d.l.diuo marco. ¶ Ex quibus infero ꝺm priuilegium nobilita
4 tis esse † ne torqueantur in casibus in quibus alias plebei veni-
rent de iure torquēdi per predicta iura ⁊ bene facit qđ dicit Cy.
in.d.l.diuo marco.dum dicit ꝙ milites aurati nostri tēporis tor-
queri nō pñt ēt precedētibus indicijs arg.ꝑdictaꝝ.ll.⁊.l. deserto
re.§.j.in ver.nec torqueniť.ff.de re mili.⁊ hoc ideo procedere dicit
qꝛ huius priuilegij cā introductiua nō fuit exercitiū militare, sꝫ q̄
dam dignitas, vel nobilitas pondero ꝙ dicit nobilitas, sic sentit
ꝙ nobilitas sit cā huius ꝑuilegij ne torqueať illa decoratus quo
sit rationabiliter, vt nobilis nō torqueatur, cum illa qualitate no
bilitatis sit fulcitus ꝑꝑ q̄ illud ꝯcediť priuilegiū militibus aura
tis ex quo succedit regula ꝑꝑ qđ vnū qđqꝫ tale ⁊ illud magis au
cten.multo magis.C.de sac.san.ecc.faciunt no.ꝑ Mod.in.l.ma
ritus.C.de ꝓcu.hoc idē expresse tꝫ Saly.in.l.j.in vlt.col.C.de iu.
⁊ fac.igno.⁊ Alex.in.l.centurio.in.iiij.col.ff.de vul.⁊ pup.qđ tñ
.s̄.dixi nobilitati in penis indulgēdū esse sane intelligēdum est cū
5 agiť de pena corporali † nō tñ pecuniaria, vt est casus cū gl.j.ma
gna.in.c.cū qdā extra de iureiurā.in fi.gl.voluit idē gl.i.d.c. q̄ ꝯ
ecclesie pacē late ꝓsequiť Alber.in.l.presbiteri.prealle. ⁊ gl. in.
c.j.§.si rusticus.vbi doc.in tit.de pace tenē.voluit istud idē Ma
the.afflic.in lectura sua ꝯstitutionū Scicilie in ꝯsti.incip. intētio
nis ⁊c.in.ix.not.⁊ in alia incip.cultus iustitie in.ix.not.vbi đt se-
cus q̄tū ad penā corporalē, vt.s̄.⁊ qđ dixi ēt.s̄.de tortura addo
in sacerdotibus, ⁊ doc. ꝓcedeř cū militare dicanť.l.aduocati.C.
6 de aduo.diuer.iudi.adduco tex.in arg.in.d.l.milites, † q̄ lꝫ in mi
litibus armate militie tm̄ loqui videať, tñ extēdiť ad milites cele
stis, ⁊ legalis militie, ex idētitate rōnis, ꝺm Cyn.ibi ⁊ Bar. in.l.
j.ꝑ illū tex.C.de aduo.diuer.iudi.sequiť Fely.in.c.q̄ in eccl.xxv.
col.ad fi.de ꝯsti. Raph.ful.in ꝯsi.xxj.inci.in cā ꝯsultatiōis de cle
rico loquunť.d. Abb.antiquus. Pa.de eleaza. Ant.de but.⁊ fe
7 re oēs in.c.j.de deposi.vbi ꝯcludūt † ꝙ clericus nūq̄ pōt torque
ri nisi sit de crimine infamatus lꝫ sint ꝯ eū mile inditia sequiť Jo.
and.in.c.cū cōtēplatione.de reg.iur.⁊ ibi Pañ. Jo.de ana.in.c.
j.in vlt.col.de cleri.ꝑcus.⁊.d. Alx.in addi.ad Bar. in.d.l.mili-
tes.C.de qđ.bene faciūt q̄ no.gl.in.l.miles.in ꝑn.ff.de re iu.⁊ in.
l.j.§.est ⁊ aliud in ver.ceperit.ff.si qs a parē.fue.manumis. dū eq
8 paranť milites celestis, legalis, ⁊ armate militie. † Trahiť ēt dcm̄
ꝫ ꝑuilegiū nedū ad eos q actualiter aduocationis exercent offi
ciū sꝫ q desierūt exercere in honorē, ⁊ memoriā pristine dignita-
tis ꝺm Bar.in.d.l.j.de aduo.diuer.iud.quē refert, ⁊ sequiť Fe-
ly.loco prealleg.ex multis cōprobās, qbus addo bene facere qđ
dicit Bal.in.l.nec qcq̄.§.proficisci.ff.de offi.ꝓcō.⁊ leg.in.vij.q.
prin.dū vult qđ ptās q est in sindicatu ita dz honorari sicuti si es-
set in officio refert ⁊ sequiť.d. Jas.in.l.j.C.vt oēs iudi.taz ciui.q̄
9 mili. Hinc videmus † ꝙ adhuc finito offō ptārie aduocationis
seu iudicature nihilominus adhuc potestates, aduocati, aut iudi
ces appellanť nec incongrue arg. tex.in.l.insula.in fi.ff.đ acqui.
re.do.vbi appellatur insula q̄ iā fuit q̄tūcūqꝫ nō sit đ presenti ꝙ
Barto.ibi īfert ad saluationē notarioꝝ q in instrumētis suis di-
10 cunt talis filius.q.talis. ¶ † Jtē pari mō extēdiť priuilegiū.s̄.scri
ptuz ad sindicos, ⁊ decuriones ciuitatis, ⁊ alios q habēt vel ha-
buerunt officia ciuitatis ꝺm Bar.in.l.oēs iudices ꝑ illū tex.C.đ
decu.li.x.quinimo đt fortius Bar.ibi ꝙ ꝯsuetudo ꝯria.s.vt tor
queniť ꝑdicte ꝑsone ita priuilegiate ꝑꝑ suā nobilitatē, siue digni-
tatē nō est seruanda ꝙ infert ꝯ officiales qui puniūt clericos ꝑꝑ
11 ꝯsuetudinē, † nā illa nec vꝫ, nec seruāda est, sequiť Ro.singu.dxij.
incip.milites, ⁊ ꝯsi.xliiij.in.iiij.dub.d. Jas.in.l.j.col.ij.C.de iur. ⁊
fac.igno.⁊ in.d.l.milites.in prin.ff.de re iud. casus tñ in qbus di
cte ꝑsone torqueri possunt ponit Abb.in.c.cū in ꝯtēplatione ꝑ-
alle.col.ij.ver.v.q̄ro.subdit ēt ibi vnū notabile verbū ꝙ tortura
nō dz esse ita seuera in predictis, sicut in laicis simplicibus, ⁊ ple-
beis vñ nō debēt supponi acculeis, vel fidiculis, sꝫ virgis, seu cor
rigatis secūdū eū hinc dixit Ang.đ perusio, in.l.q i carcerē.ff.qđ
me.cā.quē refert, ⁊ seqť Jas.in.l.admonēdi.in repe.lxxv.col.i fi.
ff.de iureiur.ꝙ stāte statuto ꝙ qs debeat poni in carcere ꝓ deli-
12 cto, † si aliquis nobilis venit carcerādus satisfactū erit statuto si
assignetur sibi amplus locus puta palatium potestatis, aut tota
ciuitas qđ tñ limitatur nō procedere si ille nobilis alia vice fuis-
set incarceratus, ⁊ aufugisset, qꝛ tūc diligētius foret carcerādus
⁊ custodiēdus, vt est gl. Bal.⁊ Lodo.in.l.lege cornelia.ff.ad sil-
leia gl.in.l.j.C.de ser.fug.⁊ in.l.si vt certo.§.interdū.ff.cōmo. sꝫ
Fran.de cur.in repeti.l.admonēdi.xvij.car.in fi.ff.de iureiur. qđ
facit ad primū priuilegiū nobilitatis.s̄.dictū, enumerat ēt ibi.d.
Abb.certas alias ꝑsonas que torqueri nō debēt, puta minores
xiiij.anno.senes decrepite etatis, ⁊ mulieres pregnātes, ⁊ istis nō
dignitas, sed etas priuilegiū ꝑstat iā dictū. ¶ Tertiū priuilegiuz
13 nobilitatis est † ꝙ promissa nobiliū pro factis hñr arg.text.in.l.
nemo.ff.de in integ.rest.ita ad hoc illū tex.alleg. And.de iser.in.
c.j.§.hoc intelligendum in titu.qui succes.tenean. in vsib. feud.
plus dicit Corset.in repe.c.grandi.col.xij.de supplen.negligen.

prela.lib.vi.per tex.in.c.i.de dona.sm vnu intelle.q promissa no bilia sunt debita cu dicat tex. nobilitas lege ponit vt debere se q
14 sponte tribuit id est retribuere promissit exuimet. ¶ †Quartu priuilegiu est liberalitas.na priuilegiu est nobiliu donare.c.j. vbi.d. Abb.nor.de dona.facit qd not.in.c.grandi.in.c. libera. de sup. neg.prela.li.vj.r in.c.iam nunc.xxviij.q.j.inde dicit Bal. in.l.si paterno.C.de neg.gest. q nobilis facilius presumit donare qua ignobilis arg.l.filiussa.ff.de dona.sequit Matthe.affli.in lectura sua constitutionu cicibe constitutione incip.minoribus.col.iiij.in fin. dicens per.d.l.filiussami.nobile posse donare de rebus patris q no possit facere plebeus,q liberalitas conueniat nobilibus personis allegat ad hoc tex.in.§.hoc amplius institu. de rerum diuisio.r in.l.ij.C.de con.lib.xij. sequit Roma.sing.dcxliij.incipie. nobilitas dicens q nobilitas cognoscitur ex largitionibus r in hoc dr versari,r consistere priuilegiu istud,q beatius est dare qua accipere teste dno cuius verba hntr in.c.cu marte.de cele.mis.r in
15 c.predicator.xvi.qo.j.r per glo.in rubri.ff.commo. †Item facit largitas homines famosos r claros, vt inquit Tullius in.j. lib. officior sequit Bal.in.c.j.ad fi.in tit.qui feud.da.pos.vbi dicit q in nobilibus presumitur liberalitas.allegat Cur.in.l.vxorem .§.si ff.de leg.iij.r in.d.l.filiussa.per qua probat q animi nobilitas in largitionibus consistit facit qd not.Inno.in.c.grandi.r i cle.
16 j.de reli.r venera.sanc.†q administrator alicuius nobilissimi pupilli pot largiri r liberalitate exercere sm dignitate illius pupilli facit.l.cu plures.§.j.ff.de admi.tut.sequit.d.Iaso.simpliciter i.l. 2 iuris.§.j.col.j.ad fi.ff.de pac. And.sicu.in.c.j.de dona. palleg. in.c.nisi specialis.xxxj.col.de offi.leg.in.c.cu sit gnale.ij.co.de foro compe. vbi hoc limitat procedere quo ad ea que coiter consueuit rex nobilis donare,no aut ad ea que rarissime largitus est argu.tex.in.l.vel vniuerso.ff.d pigno actio.r in.l.qui semisses.ff. d vsur.r i.l.fistulas.§.frumeta.ff.de cohe.emp.hinc dicit Iaco. de
17 belui.r Nico.de nea.in.c.j.in tit.de benefi.fra.†q collatio feudi qn fit a nobili ds ee mera r libera r ab oi pecuniar remuerone absoluta.§.illo at i auc. cst.q d digni. ppriu.n.pncipis e liberalr donare.d.c.j.s si collatio fiat ab humili r infimo dno sp hs annexa remuneratione pecuniaria,bene facit tex.ad hoc satis notabilis sm do. Abb.ibi tertio not.in.c.r si questiones de simo. vbi ad presumedu q donu sit gratuitu ponderat qualitas donantis,
18 †na vir nobilis potes,r diues magis presumit donare q ignobilis,r pauper.inde est q rusticus no psumit prestare operas gratis io pot petere pretiu ear vt.ff.pro socio.l.si duobus.§.fi.in coeunda,qd secus est in nobili,presumit.n.gratis facere io no pot petere pretiu solicitudis r laboris,q has opas no consueuit nobilis locare,io no referunt ad pecuniaria estimatione,vt.ff.de pres. ver.l.naturalis.§.j.ita dicit Bal.in.c.grauis.ij.col.de resti. spo. que refert r sequit.d.Io.lup.in repe.rub.extra de dona. inter vi
19 ru r vxo. ¶ †Illud priuilegiu sibi male seruat nobiles vt plurimu hodie potius auaritia idolor seruitute,r rapina amplexantes,teste Roderi.episcopo zamor.in speculo vite.c.viij. dum inquit quinimo munifica liberalitas que maxime nobilibus congruit procul est ab eis,na cu beatus sit dare q accipere nobiles i eo se ingenuos r claros fore putat,si ab alijs extorquet,si rapiant, r.j. subdit.interrogatus sapies quide a non nullis nobilibus,que na foret verior maiorq nobilitas ille indigetibus inquit munifice dare,cui illi acquieuerut,rursus sapies ipse ad eos dicito inqt re sa vice qua putatis viliore ignobilitate,r illi opposiru inqut sententie tue cu.n.summa sit nobilitas munifice dare.Coseques erit vt summa sit rusticitas atq extrema ignobilitas auferre quibus sapiens veru inquit,r rectu in caput vestru iudiciu pronunciastis cu.n.a pauperibus assiduo sua auferatis no mo viles, r seruiles sed r ignobiles vos ostenditis,hec ille,attendite igit diligenter o nobiles q dominiu,auctoritate,r superioritate in hoies vros tas pauperes diuites,q mediocres habetis,ad verba.s.relata sapietis illius literis aureis inscribi merentia ob sui elegate snias r animos mentes moresq vestros necnon, r actus illis cosormes reddite sintq vobis cotinuu calcar lateri appositu si nobiles merito dici affectatis, r imperium vrm in longu tps duci.nullu.n.violentu diu mansur coe fert adagiu,no.in.c.requisiuit.ad fi. de spos. videte et ne de illis sitis de quibus loquit Bal.in.l.ex hoc iure, ad fi.come.ff.de iust.r iur.q populor sanguine exhauriut expel
20 lunt excoriat,r vix precariu dimittunt spiritu †sua merito superioritate,r iurisdictione priuadi taq eade abuteetes iuxta tex.in.c.puilegiu.xj.q.iij.in.c.ls.de reg.iur.in.c.cotingit.ij.de sen.exco.in.l. eos.C.de aquedu.lib.x.r que not.p Fely.plene in.c.cu accessissent.col.xij.in prin.de consti.hinc ppea dicit Bal.in.l.ij.ff.de his q sunt sui vel alie.iur.q ille qui abutitur dnio facit se indignu dominari,r ideo dicit Bal.in.c.j.§.publici latrones,in tit.de pa.tenend. q quando dominus castri male tractat burgenses illius loci, siue castri superior potest eum monere vt eos tractet debito mo,r facere sibi cominatione, q alias eu priuabit feudo,attendant igit,r ipsi illustrissimi principes ad hec sub periculo animaru suar ne subditos suos,ita dire r crudeliter, vt p q plures dnos fieri accipimus,tractari cruciariue patiant, aut pmittant.
21 †cu illos desede debeat ab oppressionib pp seruitia r subsidia q sibi prestat.c.j.§.dns quoq in tit.de for.fi.debet et eosde subditos suos bn regere r gubernar,r eis iustitia facer ministrare alioquin no reges dnr nec veri dni.c.regu.r.c.rex ds.xxiij.q.v.r.c. scelus.ij.q.j. ¶ Ad premissa aut q in nobilibus presumat liberalitas,r propriu nobilitatis est munificentia,r liberalitas addo benefacere q dicit Bar.in.c.iurauit.circa fi.de pb.r in trac. de duo.fratri.in fi.qd ls reglr cessante consuetudine,cu maritus ducit vxore flagialia bursas,r coronas quas vxori mittit no videat ei dez illa donare,sm Bar.in.l.si vt certo.§.interdu.p illu tex.ff.co
22 mo.†Illud tn fallit si maritus sit nobilis vir, r magne potetie, na rone sue potetie,r nobilitatis donare presumit ea que trasmittit,ide voluit glo.i.l.vxori.ff.de le.iij.dicens q si maritus nobilis est r diues presumit donare ea q vxori concessit, r ad hoc illas glo. not.ibi Bar.r alij,r Bal.in.l.ij.post prin.C.de iure dot. r in.c. j.ad fi.q feu.da.pos.ide sentire vr ipse in.l.si paterno affectu.C.
23 de neg.gest.†q si victricus facies expensas priuigno erat nobilis.l.miles r diues facilius presumit donare q ignobilis. Idem Bal.in.l.j.in fi.C.ad velleia.vbi dixit q si mulier q pro alio soluit erat nobilis r in dignitate rone sue nobilitatis, r dignitatis psumit donare mouet vtrobiq Bal. arg.l.filiussa.s.alleg.ff.de don.vbi ls reglr filiussami.no possit donare rone tn dignitatis, r nobilitatis donare pot,r facit tex.in.l.pe.C.de dona.inter vir,r vxo.vbi litera dicit donationes quas diuus iperator impijssimas regina sua coiuge vel illa in serenissimu maritu cotulerit illico valere sancimus,r plenissima habere firmitate,r ratio hec est pp ipso
24 ru suprema nobilitate r dignitate.†Unde dionisius maior syracusanor tyrannus cu in filij adolescentis cubiculu aliqn ingressus multa pocula argetea vidisset,exclamasse fert indignuum fili pncipatu qui tot poculis a me receptis nemine tibi conciliaris,dictu pfecto sapienti regi dignissimu,nihil.n.principe magis decet q diuitias,r opes ad benignitate liberalitateq conferre,vt inquit Cicero multis exeplis comedata in nobilibus liberalitate coprobare possu ex deductis p Ualeriu maximu lib.iiij.c.fi.r do. Io. lup.in repe.rub.de dona.inter vir r vxo.q ibi videri poterut, ea
25 igit breuitatis ca omitto.† Quinimo tato in nobilibus presertim principibus solet inesse liberalitas,vt multa, r magna codecetes se parua,r modica cocessisse reputet,vt voluit gl.in.l.sed r si possessori.§.j.ver.modica.ff.d iu. q loquit de regina Matilda dicete aliquatulu terre illi ecclesie dono q tn donabat regina Milia fuge terre.simile legit Alexa.fecisse liberalitate q cuida pauperi elemosina peteti ciuitate dedit,r cu ille diceret q talis elemosina sibi non coueniret,rndit no curo qd de accipere deceat, s qd me dare congruat,a cuius liberalitate no recessit vt audiuimus palam Ludouici fracor regis eius nominis filius annor circiter xij.qui du aulici cuiusdam sui p ipsu interrogati cur ta tenue tritaq diploida indueret rnsum accepisset id pecunie penuria cotingere,q primu Ludouico patri legatu destinauit rogitans sibi ducator.x.milia concedere dignaret,cuius ad preces pater attedens scutor milia dece illi p legatu deferri iussit, quibus acceptis illico antefati alicui sui manibus eade liberalissime largitus est,iubens illis sibi pretiosiore diploide quereret no et oium pricipu liberalissimus ab ipso pricipum peculiari liberalitatis dono recessit Philibertus noster alobrogu Dux illustrissimus,q dum a quoda inclite domus sue scutifero rogaret modicu qd numi p redeptione quorunda bonor suor alienator indulgere dignaret triginta vt accepimus florenor milia pnceps ille liberalissimus gratater cocessit eide no in dies ceteris cuiuslibet desines elargi
26 ri. ¶ †Quintu priuilegiu nobilitatis est q i nobilibus maior credit fides inesse q ignobilibus r in ipsis tutior pp decus nobilitatis,vn cu qd a nobili viro promittit videmus id sub nobilitatis fide promitti quasi nulla firmior,r securior in eo valeat coperiri nunq quide fallibilis,aut vllo cu tpe violada.ppea refert Io. and.in addi.ad spe.in tit.de loca.§.j.in addi.longa ad fi.in curia romana determinatu fuisse qd cu cuida militi fuisset tpe belli cuiusda arcis comissa custodia.is aut sui i locu ipsius arcis custodia subrogasset nobili cuida viro q tande contra viri nobilis fide ipsam ar
27 ce hostibus pdidit.†Excusandus veniebat miles ipse ad arcis custodiam deputatus primitus ex quo nobili viro vices suas comiserat,

miserat,qꝛ verisimiliter credere potuit illũ eo qꝛ nobilez sciuit ꝓ-
ditionẽ nõ facturum,qđ secus fuisset si ignobili vices suas cõmi-
sisset,qꝛ tunc teneretur sicut custos carceris de culpa eius quem
submisit.l.penul.C.de custo.reo.⁊ eod.titu.ff.l.fina.in prin.pre-
dictã decisionẽ refert ⁊ sequiẜ Bar.ij.vol.ꝯsi.xxxv.inci.preclare
Old.ꝯsi.xciiij.facit qđ dicit Lud.ro.cõsi.cccxx.col.j.idẽ Barb.
in repe.sua extrauagãtis volẽtes in ver.nobiles ⁊.d.Corse.in re
28 pe.grandi de supplẽ.neg.prela.li.vj.col.ix.⁊ facit † qꝛ in cõcer-
nẽtibus nobilitatẽ,presumiẜ pro nobili gl.singu.in.c.illud.xl.di.
quã singularẽ dicit ad hoc Ro.sing.dccxxij.incip.scis hoc ⁊ di-
cã latius.j.ad idẽ qđ dicit Ang.in.l.si a bonefidei per illũ text.ff.
de rei vẽdi.⁊ ꝑ gl.in.l.si titio fundus.in ver.actiones ꝓpe fi.ff.de
ꝯdi.⁊ demõ.dũ vult ꝑtãtẽ.siue cõmẽtariẽsez excusari a pena assi
gnãdo alicui nobili totũ palatiũ ꝓ carcere.q sibi ꝓmisit nõ rece-
dere,⁊ tñ recessit,nõ.n.fuit in culpa adherendo fidei ipsius nobi
lis,ob qđ se semel quẽdã dicit ꝑtãtẽ saluasse i sindicatu q sub illa
nobilitatis fide deceptus fuerat iustã nãqꝫ fidẽtie cã habebat in
illo ex quo nobilis erat,⁊ homo sincere fidei reputabaẜ,cuius de
cisionẽ simpl'r refert ⁊ sequiẜ Felyn.in.c.cũ ꝯtingit col.iij.versi.j.
ꝯclu.extra de res.d.Ja.in.l.iubemus.col.pe.ad fi.V.vj.facit.C.
de iudi.⁊ in repe.l.admonẽdi.col.lxviij.ver.firmo,ẽt ꝑ aliud sin-
gulare.ff.de iureiu.vbi ẽt.d.Frã.de cur.in repe.car.xvij.in fi.An
dre.sic.in.c.vnico.iiij.col.de cõmoda.in.c.accedẽs.ij.col.vt li.nõ
ꝯtest.in ꝯs.lxij.illud i mediũ.iiij.col.j.pte.idẽ qđ.s.dixi de arce cõ
missa nobili,firmat in custode carceris Paris đ puteo in tracta
tu sindicatus.ver.carcer.c.lꝫ dicaẜ credere.n.viro nobili,vt ꝑdi-
xi nõ est culpa,vt voluit gl.in.d.l.titio fundus.Predicta tñ oia
sane intelligẽda sunt ꝓcedere,nisi ille nobilis cũ fuisset icarceratꝰ
alia vice fugisset,aut proditionẽ fecisset qꝛ tũc diligẽtius ẽ custo
diẽdꝰ,⁊ carcer.nec sibi arcis,siue carceris custodia ꝯmittẽda.ar.
not.ꝑ gl.in.l.lege cornelia.in ver.ex vinculis vbi Bal.⁊ Roma.
ff.ad silleia.in.l.j.C.de ser.fug.⁊ in.l.si vt certo.§.interdũ.ff.com
mo.voluit expresse do.Frã.de cur.in prealle.repe.l.admonẽdi.i.
xvij.car.i fi.sed ꝓhdolor hodie rara inter principes minor,⁊ vix
fere nulla fides seruaẜ inter nobiles,sic vt videaẜ priuilegiuꝫ hoc
nobilitatis recessisse ab aula.¶ Septimũ nobilitatis priuilegiuꝫ
est,qꝛ lꝫ alias đ iu.cõi maritus ꝯfitẽdo plus r̃cepisse ab vxore q̃ꝫ
receperit ad id qđ plus ꝯfessus est agere possit.l.si volũtate.C.de
dot.promis.cõpetatqꝫ sibi,⁊ aduersus mulierẽ dotẽ vẽdicãtẽ,⁊
aduersus eius heredes suis ẽt mariti heredibus exceptio nõ nu-
29 mera.do.toto tit.C.de dot.cau.nõ nu.† Si tñ plebeius vel alias
vilis homo ditatus in vxorẽ,ducat nobilẽ mulierẽ,⁊ se plura re
cepisse ab vxore ꝯfiteaẜ,q̃ꝫ i veritate receperit,nec poterit agere
ad id qđ pluries ꝯfessus est,nec ẽt excipere đ nõ nume.dote fauo
re nobilitati,presumiẜ.n.id ei donare voluisse in remunerationẽ,
⁊ cõpensaꝫ honoris sibi ꝑ ipaꝫ nobilẽ mulierẽ impẽsi in eũ despõ
sando,siue etiã in recõpẽsam dãni qđ patitur ipsa nobilis mulier
accipiẽdo eũdẽ in maritũ cuꝫ ꝑꝑ id sua nobilitate priueẜ.l.j.⁊.l.
mulieres.C.de digni.lib.xij.⁊ plene.s.dixi in.v.parte ita not.cõ-
cludit Bar.in.d.l.si volũtate,post gl.ibi dicẽs suũ esse nouũ di-
ctũ,⁊ de ꝯsuetudine seruari idẽ Bar.in.l.si diuortio facto,quem
sequiẜ ibi Imo.Raph.cuma.d.Alex.⁊ Jas.ff.de ver.obli.idem
Bar.in.l.si ita stipulatus fuero.§.si tibi in fina.ver.vbi Angel.
eo.tit.idẽ Ang.in.l.j.ff.sol.ma.⁊ in ꝯsi.v.incip.And.Jo.de vul
teris.Bal.in.l.j.ad fi.C.de do.ante nup.⁊ in.l.ij.§.fi.ff.si cer.pet.
Jo.de imo.in rub.ff.sol.mat.in pe.col.d.Abb.in.c.sup eod.titu.
el.ij.col.j.ad fi.ver.⁊ hoc facit vbi Felyn.seqẜ extra de test.idem
Abb.in.c.gẽma.col.fi.ver.hoc tñ limita de spons.in.c.cuꝫ in ec-
clesie col.ij.vt ver.dicit tñ singulariter Bar.de simo.ideꝫ in.c.de
illis col.ij.ver.vel secũdo đ ꝯdi.apposi.i.c.⁊ si necesse i.j.no.⁊ in.
c.fi.col.ij.in.ꝓn.ver.⁊ per hoc.de dona.inter virũ ⁊ vxo.⁊ in.c.j.
col.fi.ver.⁊ de hoc de adul.⁊ stipu.idẽ tꝫ ẽt Pe.de anc.i ꝯsi.cxx.
inci.mixꝫ põt videri.j.facie in.c.accedẽs de ꝓcur.⁊ in.l.pe.§.mu
lier.ff.sol.ma.sequiẜ.d.Jas.in.l.fi.col.iij.ad fi.versi.alibi tñ dicit
Bar.C.de ver.sig.⁊ in.l.ex hoc iure col.xj.in fi.ver.tertius effe-
ctus.ff.de iust.⁊ iur.Jo.lup.de palatijs rubeis.in rep.rub.de do-
na.inter vi.⁊ vxo.col.lv.vbi plura cumulat ad hoc,qꝛ tñ Ludo.
Rom.in.d.l.si diuortio.⁊ moder.perusi.q̊s refert Sozi.in.l.j.in
.xiij.colũ.ff.solu.matri.⁊ ẽt Bal.nouellus in suo tracta.de ꝓuile.
dot.in.x.parte.col.iiij.ad medi.ver.ꝯstãte aũt mr̃imonio ꝯ̃triũ di
cunt in puncto iuris esse verius.s.vt talis ꝯfessio nõ priudicet ma
rito ignobili quin exceptionẽ nõ nume.dotis siue ẽt simul actio-
nis obijcere possit ad tollẽdas ambiguas doctorum disceptatio-
nes,⁊ litiũ anfractus qui inde insurgere possent.ꝯsi.Lud.roma.
vbi.s.inherendo bonũ est ꝙ maritus aperte dotet vxorẽ in totuꝫ
vel in partem,⁊ quod hoc facit causa remunerandi nobilitateꝫ
vxoris,tunc enim omnia sine ambiguo stabunt non tñ receden
do a cõi eandẽ nõ procedere limitãdũ est qñ ambo ꝯiugũ essent
nobiles,sꝫ vnꝰ minus,q̃ꝫ alter,qꝛ talis ꝯfessio,siue donatio simu
lata marito nõ obesset,secũdũ eũdẽ Bar.in.d.l.si diuortio,⁊ in
d.l.si voluntate,vbi ita intelligit.l.j.C.de do.añ nu.¶ Septimũ
30 ex ꝑdictis nobilitatis priuilegiũ elici põt,† vt lꝫ alias regulari-
ter inter virũ ⁊ vxorẽ cõstãte mr̃imonio nõ valeat donatio.l.j.⁊
toto ti.C.⁊.ff.de dona.inter virũ ⁊ vxo.hoc tñ fallit casu ꝑdicto
nobilitatis fauore videmus eni donationẽ siue tacitã siue expres-
sam in casu ꝑdicto cõstãte mr̃imonio quasi remũeratoriã valere
⁊ tenere,quinimo illã ꝑsumi ꝑsumptione iuris ⁊ de iure in fauo-
rem nobilis mulieris.¶ Octauũ ex ꝑdictis põt inferri nobilita
31 tis priuilegiũ.† Ut lꝫ nõ ꝑsumaẜ donatio.l.cum de indebito.ff.
de prob.l.si quis argentũ.ff.de solu.immo potius debet presumi
stultitia q̃ꝫ donatio.Bal.in.l.gñaliter.C.de nõ nume.pecu.Tñ
in ꝑdicto casu fallit fauore nobilitatis,vt.s.ꝑsumaẜ donatio re-
muneratoria.¶ Nonũ põt denuo ex suprascriptis elici nobili-
32 tatis priuilegiũ † vt vꝫ quãtũcũqꝫ duo specialia nõ possint regu-
lariter simul ⁊ semel in eodeꝫ ꝯcurrere.l.j.C.de dot.promis.fallit
tñ in ꝑnarrato casu fauore nobilitatis remunerãde,cõcurrit eniꝫ
ibi speciale ꝑsumptionis donationis,ꝯcurrit etiã aliud speciale
validitatis donationis iter virũ ⁊ vxorẽ,cõtra reg.d.l.cũ de ide
bito,⁊ ti.C.de do.inter vir.⁊ vxo.preallegatis.¶ Decimũ pri-
33 uilegiũ nobilitatis est.† ꝙ in electionibꝰ debẽt nobiles anteferri
in dubio eni ꝑsumiẜ ꝓ nobilitate ad officia regenda,tex.est in.§.
iterim,in ṽsi.vniuersi nobiles ciuitatũ,in auctẽ.de đfenso.ciuita.
⁊ in.§.audiẽt,ibi ꝯuenit eni vnũquẽqꝫ nobiliũ,eo.ti.istud aperte
ẽt voluit Joã.de platea.in.l.j.ꝑ illũ tex.in ṽsi.nobilis prudẽs.C.
de cõdi.in horre.pub.li.x.⁊ in.l.si cohartalis in fi.de cohartali.
lib.xij.dũ dicit ꝙ in electiõe officialis,ꝯsiderãda ẽ nobilitas,idẽ
Joã.And.in.c.venerabilis,ṽsi.ṽtutũ extra đ ꝑbẽ.i nouella,vbi
dicit ꝙ i dignitatibꝰ hr̃ rõ nobilitatis ⁊ potẽtie.Ang.seqẜ i auc.
de đfenso.ciui.post prin.dicẽs ꝙ publica officia potius sunt dã-
da nobilibꝰ q̃ꝫ popularibus,ꝓ quo facit bonus tex.i.l.honores,
in prin.⁊ in.§.is q.ff.de đcurio.vbi nõ ẜm nũerũ siue ordinẽ,sꝫ ẜꝫ
hoium q̃litatẽ seu dignitatẽ sunt honores cõferẽdi,⁊ q nõ est đcu
rio nõ põt ad duũuiratus gradũ ascendere.Nec ad vllos alios
honores,qꝛ ad decurionũ officia plebei aspirare vetanẜ,ꝯfirmat
hoc idẽ Joã.hridani in.x.ethi.q.j.iij.col.dũ dicit ꝙ illi q sunt no
biliores ceteris paribus sunt alijs ꝑponẽdi ⁊ preonerãdi,ꝓ quo
ẽt bñ facit qđ legiẜ in extrauagã.Jo.xxij.ici.execrabilis,sub titu.
de ꝑbẽ.col.x.in pri.ibi hãc gñis claritatẽ,vbi filij regũ ⁊ ꝓncipũ
ꝑꝑ illoꝝ sublimitatẽ ac gñis claritatẽ potiori ꝓrogatiua funguẜ
quo ad bñficioꝝ ml'tiplicitatẽ ⁊ alia de qbus ibi,facit qđ hr̃ deu
te.j.de vtero vr̃o sapiẽtes ⁊ nobiles ꝯstitui principes,hoc idẽ vo
luit apte Bal.in.c.ꝑ inqsitioneꝫ col.fi.de elec.Andre.sicul.ꝯsi.
xlv.in fi.scripsit ꝑclare.ij.pte,facit qđ dicit Inno.in.c.dudum.ij.
ad fi.de elec.ibi.itẽ si ꝑꝑ,vbi sentit ꝙ sola nobilitas absqꝫ lr̃atu-
ra sit iusta cã dispẽsandi sup ꝑl'alitate ad idẽ tex.in.l.honor.§.de
honoribus,ibi iteꝫ origo nataliũ.ff.de mune.⁊ hono.facit.l.fi.⁊
qđ ibi no.ff.de fide instru.⁊ ꝑ Bart.in.l.j.⁊ fi.ff.de alb.scribẽ.et
qđ no.gl.in.c.ꝯstitutis.ij.in ver.ipotẽtiã,de ap.facit ẽt.l.ad sub-
eũda.C.de đcurio.li.x.⁊ gl.in.l.societas.ff.ꝓ socio,ad idẽ qđ di-
cit Bal.in quodã suo cõsi.icipẽ.Martinus.Joã.de florẽtia,po
sito iter ꝯsilia Ang.nũero.lvij.vbi dicit ꝙ interest reipublice gu
bernari ꝑ nobiles ⁊ nõ ꝑ plebeos,allegat.d.l.honores,in ꝓn.l.
ad subeũda,⁊ in auctẽ.vt oẽs obediãt iudicibus ꝓuinciarum,in
prin.facit qđ dicit Marti.laudẽ.in ti.de dignita.dũ vult ꝙ prin
ceps debeat conferre dignitates propter labores merita,⁊ vir-
tutes,non propter ambitionem,sed virtutum premia.l.j.C.de
statu.⁊ imagi.⁊ in.l.contra publicam,in fine.C.de re mili.ponit
archidiaco.xlvij.dist.c.oẽs huius seculi,nũqd aũt ista ꝓcedãt in
ecclesiasticis diceẜ ifra ꝓuilegio.xv.vbi de assumẽdis ad bñficia
eccl'iastica q sint ꝑferẽdi tãgiẜ.Idẽ in scđa pte.s.post ꝓnci.i qđ-
ne ꝑlatiõis,dicit tñ Bar.vnũ ṽbũ ꝓ ꝑmissoꝝ limitatione,in.l.j.
.C.đ frumẽ.Alexã.lib.xj.ꝙ valꝫ statutũ disponẽs ꝙ nobilis nõ
possit eẽ aduocatus istud tñ credo dici posse esse ꝯ̃ ius cõe iuxta
ea q̃ dicit Ang.in auctẽ.de đfenso.ciuitatũ,in ꝓn.Vsi.itẽ no.col
la.ij.dũ vult statutũ disponẽs ꝙ nullus nobilis possit eẽ đcurio
34 ꝯ̃ ius cõe.¶ Undecimũ nobilitatis ꝓuilegiũ ex ꝑdcis iferẜ.† vt
scꝫ solius nobilitatis fauor sufficiẽs sit ad causandã dispẽsationẽ
super pluralitate bñficiorum ẜm Inno.vbi.s.facit.d.extrauag.
Joã.xxij.ibi q ꝑꝑ ipsoꝝ sublimitatẽ ⁊ generis claritudinẽ dũ ibi
sũmus Põtifex ab illa ꝯstitutiõe ⁊ refrenatiõe multitudinis bñ-
ficioꝝ i eãdẽ ꝑsonã excipit filios regũ ⁊ ꝓncipũ ꝑꝑ ipoꝝ gñis cla
ritatẽ,facit qđ hr̃ in.c.de ml'ta.§.vltio,đ ꝑbẽ.in antiqs.¶ Duo-

decimu3 priuilegiũ est, qꝛ deferẽ nobilitatis quo ad honores quo ad salutationẽ, ⁊ sedis inter iudices assignationẽ. ar. tex. in. l. fi. §. sedendi. C. vbi sena. vel clariss. ⁊ in. l. secunda. ⁊ finali. C. de officio diuer. iudi. facit quod not. glo. in. c. necesse. i ꝟ. q̃tumcunq̃.
35 iij. q. ix. ⁊ i. §. aliã ꝟo. isti. d bo. pos. in ver. alrior. ¶ † Decimũtertiũ priuile. est qꝛ i electionib⁹ ⁊ alijs actibus si voces sint hincinde pares nobiles preferunẽ arg. ff. de pac. l. maiorẽ. ibi q dignitate inter eos pcellit. no. Bar. in. l. j. col. ix. v. vñ i dubio. C. d digni. li. xij. ar. d. l. maiorẽ, ⁊. l. iij. §. j. ibi cuius dignitatis ⁊ ibi alia dignitas, ⁊. l. ob carmem. §. fi. ff. de test. vbi not. facit quod voluit Ar-
36 chi. xxx. dist. c. hoc aũt scripsimus, in fi. ¶ † Decimũquartũ ex. s. pꝛime dictis inferẽ puilegiũ q̃tũ ad testimonia. in dubio. n. nobiliores testes pferũtur iuribus palleg. ⁊ bñ facit qd dicit Spe. in tit. de teste. in pn. col. ij. ver. iiij. fallit dũ vult qd l3 data pitate spõsi, ⁊ spõse vbi agiẽ de mr̃imonio an pctũ sit, vel ne, pr̃ ⁊ mr̃ admittunẽ i testes p filia. c. sup eo. ij. de test. c. sicut ex lr̃is. de sponſ. si tñ maritus sit nobilior ipsa filia pr̃ ⁊ mr̃ spõse nõ admittunẽ i testes maior. n. fides psumiẽ i eo pp nobilitatẽ, idẽ apte firmat gl. in. c. si testes. §. testiũ in ver. qs decurio. iiij. q. iij. Bal. i. l. testiũ. col. iij.
37 . C. de test. Inn. ⁊. d. Abb. in. c. dudũ. de elec. vbi dr̃. d. Abb. † q vox nobilis est maioris auctoꝛitatis q̃ plebei, q limitat pcedere in clericis secularibus, secus in religiosis, i qbus nõ attẽdiẽ generis nobilitas, vt legiẽ ⁊ not. in. c. fi. de sta. regula. ⁊ qd plus credaẽ duobus testibus nobilibus q̃ pluribus plebeis seu vilibus ⁊ rusticis psonis. no. Bar. in. l. iij. in pn. p illũ tex. de testi. ⁊ est tex. in. c. super hoc. in fin. de renũ. seqẽ. d. Jas. in. l. maiorẽ. in pn. ff. de
38 pac. facit qd dr̃. d. Alex. in. j. vol. gsi. xxvij. col. iij. ¶ † Decimũquintũ priuilegiũ, est qꝛ in bñficijs magis est puidẽdũ nobilitati vt no. Hoff. in sum. in ti. de tẽpo. oꝛdi. §. sed circa hospitalitatẽ in fi. ibi in. ij. casu cũ nõ põt facit qd no. in. c. de multa. de pbẽ. ⁊ in. c. cũ adeo. de rescr. ⁊ in. c. gstitutus. ij. de appel. ⁊ p gl. i. l. societas. §. societas. ff. p soc. ⁊ qd no. gl. in. c. statuimus. in ꝟ. volumus eã potiorẽ, de ma. ⁊ obe. bñ faciũt ẽt q̃. s. dcã sunt. in. x. ⁊. xj. priuilegijs, facit. c. officij, ibi in quedã viꝝ nobilẽ extra d ele. intellige tñ istud, ⁊ declara ẽm qd posui. s. in. ij. pte pn. in illa. q. qui sit preferendus circa beneficioꝝ collationẽ, an nobilis sola generis nobilitate decoꝛatus, an sola ai nobilitate lustratus, secũdo casu secũdi mẽbri pꝛincipalis illius qõnis addo p pmissoꝝ coꝛroboꝛatione qd nõ reqriẽ q̃tũ ad puisionẽ q nobilis sit ita literatus sicut ignobilis, Barba gsi. xxxiiij. col. xxj. in fi. ij. vol. Fely. in palle. c.
39 cũ adeo co. fi. ¶ † Decimũsextũ puilegiũ est, qꝛ si qs alicui nobili rõnẽ reddere teneẽ, d3 accedere ad eũ tex. est vnica gl. in ver. extimãdũ. in. l. pe. §. fi. ff. de gdi. ⁊ demõ. ¶ Decimũseptimũ priuilegiũ est q̃tũ ad priuilegiũ. l. ad psonas. ff. de iureiu. dum vult debere mitti iusiurãdũ ad psonas egregias ad eaꝝ domũ, nec cogen-
40 das psonaẽr venire, qꝛ illud sibi locũ vẽdicat † in nobili cui verecũdũ eẽt ob sui paupꝛtatẽ domũ exiẽ, ⁊ tot viroꝝ quot i iudicio eẽ solẽt se submittere gspectui, ita Lud. ro. tenuit in sing. suis singu. clxx. ici. itẽ q̃ro an ille tex. vbi ita fuisset determinatũ dr̃ p dños d rota. rome dũ casus gtigisset de fcõ p gl. in. c. si q testiũ. i ver. paupertate. extra de test. facit gl. in. §. hinc vero necessitas. in auc. de here. ⁊ fal. ⁊ qd dr̃ bal. in. l. mutus. §. is qui curatorẽ. ff. d pcu. q si de mãdato pcuratoꝛis adulti, vel adulte dubitaẽ iudex mittet sup domũ adulti, vel adulte, qꝛ forte est psona nobilis ad intelligẽdũ si gsensit procurationi vel ne. ¶ Decimũoctauũ ex predictis elicitur nobilitatis priuilegiũ q vbi testis examinãdus nobilis est, l3 pp paupꝛtatẽ verecũdũ sibi esset domũ exire i publicũq̃ pdire, qꝛ male vestitus ẽm status sui qualitatẽ d3 ad eius domũ mitti p examine suscipiẽdo, nec cogẽdus est corã iudi. aut deputatis venire exeũdo domum ẽm glo. in. d. c. si qui testium de testi.
41 iũcto tex. ibi. ¶ † Decimũnonũ priuilegiũ est, nã pp nobilitatem viri maior, ⁊ latioꝛ dos est ab vxoꝛe gstituẽda, qꝛ iuxta viri nobilitatẽ dos gstitui d3 ẽ3 gl. j. iũcto tex. in. c. nullũ. xxx. q. v. facit tex. in. l. quero, ⁊ in. l. cũ post. §. gener. ⁊. §. seq. ff. de iu. do. ⁊ in. l. si filie pr̃ ibi, ex dignitate. ff. de le. ij. faciunt qdã p. d. Bec. adducta i gs. clxxx. col. iiij. in pn. ¶ Uigesimũ priuilegiũ est, qꝛ l3 alias pr̃ plebeus dotãs filiã habẽtẽ bona materna, siue aduẽtitiũ peculiu3 si gstituat filie sue maiorẽ dotẽ attẽta gditione sua q̃ teneẽ, seu q̃ cõpelli posset iudicis offõ dotare iuxta. l. liberos. ff. de ritu nup. ⁊ l. obligamur. §. lege. §. de actio. ⁊ obli. vt qꝛ plebeus attẽta sua q̃litate nõ obuiisset eidẽ vltra florenos mille gstituere, veꝝ qꝛ diues ⁊ opulẽtus cõstituit sibi duo mille in dotẽ nõ ppea poterit allegare se illa mille excedentia gditionẽ status sui gstituisse de bonis ipsius filie sue maternis, seu aduentitijs, quinimo totã dotẽ gstitutã de patrimonio suo soluet nõ imputando in illa bona materna tex. est in. l. fi. ad fi. ver. si vero, ⁊ ita intelligit illũ ibi gl. in ver. idoneam. C. de dot. pmi. si tñ fuerit aliqs nobilis, ⁊ de nobili psapia oꝛtus habens filiã bona materna tenẽtẽ, seu aduentitiũ peculiũ illãq̃ dotãdo simplr̃ gstituat sibi mille scuta solis dotẽ qppe nimis excessiuã attẽtis facultatibus ipsius patris cũ satis pauper, ⁊ tenuis i bonis sit, sed attẽto statu sue gditionis, nobilitatis ⁊ familie cõpetẽtẽ, ⁊ gcedẽtẽ poterit imputari sibi id qd plus cõstituit attẽtis facultatibus iuxta quas partim dos est cõmensurãda tribus. s. xix. priuilegio allegatis vc3 in bonis ipsius filie maternis. ⁊ diceẽ tũc partẽ gstituisse dotis de bonis suis tex. est i. d. l. fi. ver. vbi aũt, ⁊ hoc operaẽ status ⁊ gditio nobilitatis, ⁊ diuersitatis rõ est iter predictos casus, qꝛ scdo casu dr̃ pater fecisse cõditionẽ filie meliorẽ, ⁊ vtiliter gessisse negotiũ suũ attẽto nobilitatis statu ipsius filie primo casu nõ ita declarabat preceptor meus do. Caro. ruy. bononie illã. l. fi. du3 legeret. l. j. ff. sol. ma. ⁊ facit in argumẽtũ tex. in. l. alimẽtoꝝ. ff. vbi pupil. edu. debe. ⁊ tex. in. l. cũ plures. §. nimiũ ibi respectu estimationis pupilli, ⁊. §. seq. ibi p dignitate natalĩũ, ⁊ in. l. tutor ẽm dignitatẽ. ff. de admi. tut. ¶ Ui-
42 gesimũ priuilegiũ est, † qꝛ ad imperatoris pꝛincipũ dñoꝝ, ⁊ potẽtu3 latus nobiles ac pbatissimi viri stare debent nõ plebei ipꝛobi aut obiecti homines pbaẽ in. l. oium circa pꝛin. ibi inter tot nobiles pbatasq̃ psonas. C. d test. ⁊ dicit ibi Bal. Ang. ⁊ do. Jas.
43 q vbi est princeps ibi ⁊ nobiles estãt. ¶ † Uigesimũsecundũ est qꝛ licet nobiles de iure nõ excusenẽ a muneribus publicis tã personalibus, vt in. §. audiẽt quoq̃ ꝟ. si q̃ ꝟo, ibi gueniẽ. n. vnũquẽq̃ nobiliũ auc. de defensor. ciuita. q̃ realibus, vt. l. munerũ. §. patrimonioꝝ. ff. de mu. ⁊ hono. ⁊ ibi Bar. not. expresse de nobilibus idẽ not. Alb. in suo trac. de mu. ⁊ ho. i antepe. ⁊ vlti. car. i. ij. col. ver. sed q̃ro nunqd nobiles excusentur, ⁊ Saly. in. l. rescripto. §. sciẽdũ est co. tit. de mune. ⁊ ho. ff. col. antepe. ver. iuxta hoc quero nunqd nobiles excusenẽ tñ pp nobilitatẽ solet q̃nq̃ a principe tribui imunitas vt est pulcher tex. in. l. non tñ. §. illacensibus, ibi, ⁊ propter inclitam ipsoꝝ nobilitatẽ. ff. de excu. tuto. ⁊ ibi not.
44 hoc Bald. ⁊ Nicola. de neap. dicentes † quod nobilitas tribuit immunitatem, siue causa est imunitatis concedende, ⁊ ita seruari solet in hac patria Brexie ob illustrissimoꝝ pꝛincipũ nostroꝛu3 imensu3 bonitatẽ liberalitatẽ, ⁊ magnanimitatẽ, q suos solent nobiles ab antiqs tpibus citra a quibuscũq̃ muneribus psertĩ realibus reddere imunes, ⁊ exẽptos. si tñ adesset psonaꝝ penuria, nobiles quãtũcũq̃ gsuetudine exẽpti a muneribus, nihilominus ad ignobiliũ obsequia coarctarenẽ. l. j. in prin. vbi Bar. no. ff. de excu. tu. faciũt i simili elegãter adducta p. d. Jas. post Alex. ⁊ do
45 cto. ibi in. l. si ex toto in prin. col. ij. ⁊ seq. ff. de le. ij. † qd gcludit imunẽ a collectis ⁊ talijs nõ excusari a collecta iposita de nouo pp necessitatẽ cõem superuenientẽ, vc3 belli, imunitas namq̃ excusationẽ non prestat vbi necessitas vrgẽs occurrit, ⁊ facit quod. J. subijciã, qd aũt. s. dixi nobilitate3 a muneribus excusationẽ non tribuere sane intelligendũ est quo ad bona ipsorum nobilium allodialia, secus quo ad feudalia que de principis feudo tenent, nã quo ad illa sunt personali munere dño astricti ad sibi seruiendum in bello. c. dño in guerrã, in ti. hic fini. lex deinde gsue. reg. sequũ.
46 in prin. † ex quo igiẽ ipsoꝝ feudaliũ honoꝛu3 intuitu sunt grauati dño ad seruiendũ eidẽ psonaliter, nõ ẽ equũ vt ẽt illoꝛũ ocasione ad munera realia teneanẽ, cũ nõ debeat qs duplici onere grauari ex eadẽ cã arg. l. titia. §. qui inuita. ff. de leg. ij. ⁊. l. onuste. §. j. ff. ad l. rhodi. de Jac. ita l3 And. de iser. in ti. q sint regal. i versi. ⁊ plaustroꝝ ⁊ nauiũ pstationẽ. col. ij. idẽ. d. Jas. de san. geoꝛ. in trac. suo de homa. col. pen. in pn. sic restringiẽ. qd supꝛa dictũ ẽ nobiles a muneribus tã realibus q̃ psonalibus nõ excusari, vt pcedat qd de realibus dr̃ habito respectu ad bona ipoꝝ allodialia, nõ quo ad feudalia rõne pdicta, ampliaẽ hec restrictio etiã subsistẽte tpe necessitatis puta belli, nam l3 al's imunis a qbuscũq̃ muneribus ex puilegio, illo casu nõ excuseẽ vt. s. dixi post Jas. ⁊ alios i. d. l. si ex toto. vasallus tñ eo casu quãtũ ad feudalia excusareẽ a pstatiõe reali pp psonalẽ quã dño exhibẽ teneẽ. ita Jo. d ana. gsuluit gsi. vij. icipiẽte visis ⁊ põderatis his q narranẽ in themate. in. iij.
47 col. vbi dicit † q vasalli non tenenẽ tpe necessitatis puta guerre subuenire dño de pecunia. ⁊ ibi ad hec põderat tex. in. c. l3 vassallus in. ij. rñ. si d feud. gtro. iter do. ⁊ agna. ⁊ est bona rõ qa ẽt illo casu militat pdcã rõ duplicis grauaminis cu3 eo tpe ⁊ casu vt dixi dño seruire teneẽ in psona sua. istud tñ limitat dcm̃ suu3 ana. vno mõ in. d. cõ. vij. vt ibi p eũ dicentẽ, q si ẽ magna necessitas vel sit in euidẽti piculo dñs pp guerrã ⁊ vasallus sit diues, tũc tenetur de pecunia subuenire dño. ita dicit gcludi p Jaco. ardizo. Ueronen. in summa feudo. in titu. quo negligẽ. feu. pda. in. §. ite3 queritur. in versi. itẽ quero, refert ⁊ sequiẽ. d. Ja. in. l. si ex toto. in pn. col. pe. in fi. ff. de leg. j. ¶ Sed pone vasallus vult ire psonalr̃ ad

seruiẽdũ

48 seruiēdū dño in expeditiōe belli. † ꝛ dñs vult potius habere pe-
cuniā seu dimidiā partē redditū feudi illius anni. Cuius erit elec-
tio. tāgūt doc. feudiste. in c. Imperialē. §. firmiter. in ti. de ꝓhi.
feu. alie. p Fede. ꝛ ꝯcludūt ꝙ ad vasallū ꝑtinebit electio p. l. ple-
rūq3. in fi. ff. d iure dot. vbi in alternatiuis electio ē debitoris, re-
fert ꝛ seqꝛ. d. Ja. d san. geoꝛ. in suo trac. feu. i verbo si. ꝛ ꝓmiserūt dño
suo ꝓstare seruitia. col. ix. in fi. ¶ Scdo restringe qd supra dr no
biles a muneribus nō excusari. vt nō procedat stante priuilegio
principis, vel gnali cōsuetudine, iuxta supradicta voluit. d. Jac.
vbi. s. in trac. suo de homag. col. pe. ad medi. dicens idem stante
ꝑscriptione, potest nāq3 ꝑm eundē ibi, imunitas prescribi. ¶ Vi
49 gesimūtertiū priuilegiū est. † vt nobiliū appellatione comites ꝛ
marchiones cōprehendanꝛ. c. grādi, ibi nobilē virū comitē bo-
noniēsem. de supplen. neglig. plato li. vj. ꝛ. c. cōstitutis scdo. ibi
sororis nobilis viri Marchionis misinen. extra de testi. qd ꝑm
do. de san. gemi. in. d. c. grādi. in ꝑn. in. iij. not. facit ad priuilegia
q̄ nōnullis ꝯcedunꝛ quos comites palatinos appellamus. vt le-
gitimare illegitimos possint, exceptis filijs nobiliū, qꝛ in illa ex-
ceptione veniēt ēt comitū ꝛ Marchionū filij, allegat tex. in. c. cō
stitutis. ij. de test. hoc idē voluit Bar. Brixien. in repertorio suo
in litera nobilis, vbi dicit qd appellatione nobiliū cōprehendun
tur milites, comites, ꝛ barones allegat. d. c. grādi. addo idē ꝛ du
cum filij, vt veniant nobiliu3 appellatione, in proposito casu, vi-
demus. n. in rescriptis apostolicis illos nobiles a summo Pon-
tifice appellari, qd aūt dixi nobiliū appellatione duces, comites,
ꝛ marchiones, cōprehēdi limito nō ꝓcedere, vbi agereꝛ de de-
rogatione aliquoꝝ iuriū suoꝝ arg. eoꝝ q̄ dicit Fely. in tract. suo
qñ litere apostolice preiudicēt patro. in. v. col. ver. ampliaꝛ octa-
50 uo dū vult. † ꝙ i derogatione iuris patro. laicoꝝ facta a sede apo
stolica nō venit ius patō. spectās regi, duci, principi, comiti, mar
chioni, vel principi, qꝛ l3 difficile derogeꝛ laicis tñ multo diffici-
lius derogaꝛ talibus qui, ꝛ alias sub laicoꝝ noie cōprehendunꝛ.
¶ Vigesimūquartū priuileg est, qꝛ l3 alias acceptis arris a pa-
rentibus sponsalioꝝ cā nolētibus inde filijs ipsa tenere sponsalia
tenerenꝛ ipsi parētes duplicatas restituere arras. l. fi. in ꝑn. C. de
51 spō. † Si tñ vnus nobilis meretricē vel alias vilis ꝯditionis mu-
lierē p verba de futuro acceptis arris, desponsaret, seu desponsa
turu3, se ꝓmitteret, vel parentes sui arras acceptas nō teneꝛ du-
plicatas restituere ꝯueniēdo illi ꝓmissioni siue desponsationi tex.
52 est iuncta gl. in ver. ꝑsonā. in d. l. fi. post prin. ¶ † Vigesimūquin
tum priuilegium est, quia sunt nobiles ceteris plebeis ꝛ ignobi-
libus digniores, vt satis abunde probatur ex. s. scriptis, ꝛ firmat
Spe. in tit. de rescrip. presen. §. rōne aut cāe. ver. sed q̄ sunt perso
ne, ꝛ iō in testimonijs in officijs, ꝛ magistratibus ꝑeminētijs, ꝛ ho
noribus sunt preponēdi, tanq3 digniores, vt. s. late ꝯclusu3 exti-
tit vnde grauior extimaꝛ iniuria ipsis illata pp sua3 nobilitatē gl.
53 vbi Ang. in. §. seruus aūt in ver. dñs insti. de iureiur. ¶ † Vigesi
mumsextū priuilegiū est, qꝛ nobiles alijs maiores dicunꝛ ꝛ poten
tiores. c. lex est. iuncta gl. in v̄. maiores. ij. dist. ꝛ ibi Archi. in fin.
dñr ēt superiores ceteris, vt est tex. in. c. sup ibi superior diuitijs,
ꝛ nobilitate, extra de testi. vñ Ouidius metamorphoseos, li. xij.
est ergo si virtus in me dubitabilis esset nobilitate potens essem
54 thelemone creatus. ¶ † Vigesimūseptimū ꝑuile. ē nā mulier no-
bilis in metallū nō dānaꝛ l3 ignobilis sic. l. aut dānū. §. in ministe
riū, iuncta glo. in ver. femine. ff. de penis. ¶ Vigesimūoctauū qꝛ
l3 alias vulgo quesiti ex nō dānato coitu succedāt matri equali-
55 ter cū legitimis. §. vulgo insti. de succes. cogna. † tñ istud nō ꝓce-
dit in muliere nobili, siue illustri. qꝛ illi nō succedit vulgo quesitus
cū legitimis ob ꝑsone nobilitatē, cuius castitatis obseruatio pre-
cipuū debitū est. l. si qua illustris. C. ad orfici. ¶ Vigesimūnonu3
priuilegiū est, qꝛ alias vulgaribus nō facile sit ignoscēdu3 ꝛ ple-
56 beis cu3 venie facilitas † incentiuā prebeat delinquendi facilius
tñ nobili ignosciꝛ, ꝑm Tullium lib. ij. rhetori. vbi de deprecatio-
ne docēs ait hec ignoscēdi rō q̄reretur ex his locis si plura aut
maiora officia q̄3 maleficia videbunꝛ ꝯstare, si qua virtus aut no
57 bilitas erit in eo que supplicabit ꝛc. ¶ † Trigesimū est quo ad ꝓ
uocationē ad pugnā, nō. n. pōt ignobilis nobilē vocare, seu pro-
uocare ad pugnā, siue duellū argu. tex. in. c. j. §. si miles aduersus.
in tit. de pa. tenē. in vsi. feu. ꝛ rō est, qꝛ inter equales pugna fieri
d3 ꝑm glo. ꝛ doc. in. §. si rusticus. eo. c. casus aūt in quibus ꝑmit-
tiꝛ duellū enumerat glo. vbi Bal. ꝛ doc. latius in. d. c. j. tangit. d.
Jas. plura cumulās in. l. ex hoc iure. ff. de iusti. ꝛ iur. vbi ꝯtingit,
58 † an sit hodie licitū duellū cū vt qr i ꝯstitutione lōbarda, ꝛ refert
glo. in. l. qua actione. §. si in collatione. ff. ad. l. aquil. multos vidi
59 mus sub iusto clipeo perire. ¶ Trigesimūprimū ꝑuile. est, † qꝛ ꝓ
nobilibus presumiꝛ in his q̄ ad nobilitatē spectāt potissimū, glo.
in. c. illud in ver. nō loci ad fi. xix. dist. quā singularē dicit ad hoc
Ro. fin. dccxij. inci. scis. hoc in iure no. Bal. in. l. si furiosi. C. de
nup. ꝛ Albe. de ros. in. l. ij. §. que oia i v̄. antiqua stirpe. C. d ver.
sur. enu. facit ho. text. i. l. pupillus. §. s3 si p interpositā ꝑsonā. ff. de
60 auc. tut. vbi dr, † qd si tutor nobilis palā p interpositā ꝑsonā eo.
auctorante rē pupil. emat nō ꝑsumiꝛ fraus facta, secus si alius tu
tor ignobilis ꝯctus. n. sp presumiꝛ in dubio ꝑm ꝯditionē ꝑsona-
rū, vt dt Bar. in. l. nemo. ff. de duo. re. ꝛ not. in. l. si prius. §. recte.
ff. de aq. plu. arc. ¶ Trigesimūsecūdū priuilegiū est, qd in custo-
61 diēdis, regendis, ꝛ gubernandis magnis, † ꝛ arduis rebus debēt
nobiles adhiberi. l. j. C. de ꝯdi. in horre. publi. li. x. idē voluit bal.
i. l. ex diui. circa fi. C. loca. ꝛ rō est qꝛ ꝑsumiꝛ fideliores, vt. s. v. pri
uilegio, ꝛ ēt ꝓxime precedēti dictū fuit. ¶ Trigesimūtertiū priui
62 legiū est, nā in ꝯstituēda dote filiaꝝ furiosaꝝ, vel demētiū, † vo
cādi sunt cū tutoribus ēt nobiliores q̄ sūt de parētela tex. est in. l.
tā dementis. C. de episc. audiē. ꝛ gr̄a eoꝝ sumiꝛ ex eo qd. s. ꝓxime
dictū est, qꝛ multū presumiꝛ ꝓ nobilibus ne qd turpe iniquū, aut
63 indecoꝝ in suo ꝯspectu fieri patianꝛ. ¶ † Trigesimūquartū ꝑui-
legiū est, si maiori fide testimoniū plus eni3 crediꝛ nobiliori glo.
in. l. iij. in ꝑn. in ver. plebeius. ff. de test. imo plus dicit Bal. in. d.
l. iij. qd magis crediꝛ vni nobili quā decē rusticis sequiꝛ Fely. i. c.
in nostra. col. iij. ver. ꝛ ꝓferunꝛ pauci nobiles extra de test. idem
Bar. in preallegata. l. j. C. de dig. lib. xij. col. xij. ver. ꝛ hoc sequiꝛ
ꝛ not. p doc. in. c. super eo. de test. ꝛ p Spec. in tit. de test. §. j. circa
princ. ¶ Trigesimūquintū est i elemosinarū largitiōe paupibus
facienda, vbi eni3 in ciuitate, vel alibi cōperiꝛ nobilis pauper ha
bito generis, ꝛ qualitatis sue respectu, filiabus maritādis onu-
stus q alias semota qualitate nobilitatis, satis mediocriter abū
64 dans dicereꝛ, † poterit illi nobili eṗs tanq3 pauperi elemosinā cō
ferre, ꝛ pauperū bona distribuere casus est not. in. l. si qs ad decli
nandā. C. de episc. ꝛ cle. ꝑm Bal. ibi qui ita no. in. ij. col. ad fi. ver.
circa. iij. mēbrū refert. d. Jas. ꝛ seqꝛ i. l. si ꝯstāte. col. xxv. ad fi. v̄.
ite3 si aliqs nobilis. ff. sol. mat. ¶ Trigesimūsextū priuilegiu3 est
quātū ad deductionē ne egeat, eo. n. in casu quo priuilegio illo no
bilis illo gaudet vt nō ꝯueniaꝛ vltra q̄3 facere possit deducto ne
egeat, vt qꝛ marit⁹ iuxta. l. maritū. ff. so. ma. ꝛ. l. patronus. ff. d re
65 iu. ita d3 fieri illa deductio ne egeat † vt seruetꝛ equalitas ꝑsone, ꝛ
ꝯditio sue nobilitatis, vñ nō ad illā extremitatē figēdus ē, vt sol⁹
remanere coactus sit absq3 famulo, ꝛ equo, cū eius non patiatur
conditio, sed ꝛ sunt ꝑm qualitatem sue nobilitatis alimenta re-
linquenda ꝑm Ja. de aren. in. l. si maritus in id. ff. so. ma. vbi Al-
be. idem seqtur Ang. de are. in. §. itē si de dote, vbi Jo. fa. ꝛ Jas.
insti. de act. ad fi. §. qd tñ sane intelligendum est ꝑm distin. Jmol.
in. d. l. si maritus. quā refert ꝛ seqꝛ Ang. vbi. s. ꝓxime. facit text.
cū gl. in. l. nepos ꝓculo. in ver. dignitate. ff. de verb. sig. ꝛ qd dicit
gl. in. l. in ꝯdēnatione. circa med. ff. de reg. iu. ad ide3 tex. in. l. ple
num. §. equitij. ff. de vsu ꝛ habi. ꝛ in. l. sed ꝛ si qd. §. mancipioꝝ. in
ver. dignitatē. ff. de vsufru. in. c. non coganꝛ. cū ibi not. per gl. xlj.
dist. in. l. cū plures. §. in primis. ꝛ. l. tutor. ꝑm dignitatē. in prin. ff.
de admi. tu. in. l. j. §. mulier. ꝛ. l. habitatio. §. seruis. ff. de ventr. in
pos. mit. facit ꝙ no. gl. in. c. cū adeo. in ver. sufficiētē. de rescrip. ꝛ
in. c. ꝯquerēte. in ver. sufficiētē. de cle. non resi. ꝛ in. c. clericus ab
instāti. in gl. magna. ad fi. xxxi. q. j. faciūt nouissime pl'a p do. Fe-
ly. cumulata in. c. cū oēs. xv. col. ad fi. de ꝯstit. ¶ Trigesimūsepti
66 mū nobilitatis priuilegiū est, † qꝛ l3 filiū validū, ꝛ q sua arte sibi
victū, ꝛ alimēta querere pōt nō teneaꝛ pr̄ alimētare. l. si qs a libe
ris. §. s3 si filius. ff. de lib. agno. si tñ sit nobilis genere filius, tene-
biꝛ eūdē pr̄ alimētare q̄3tucūq3 vacādo rurī victū sibi q̄rere pos-
set ipse filius, cū incōgruū sit, ꝛ indecoꝝ nobilē, ꝛ similis ꝯditio-
nis virū simili insudare arti ꝑm Bar. in. l. C. de mēdi. vali. ad fi.
67 lib. xij. † non enim qs dr posse ꝙ honeste nō pōt. l. nepos ꝓculo.
ff. ver. sig. ꝛ faciūt que. s. proxime dixi, bñ facit tex. in. d. l. si qs a
liberis. post prin. ibi quorundā necessitatibus facilius succursus,
68 ꝛ qd dicit Bal. in. l. alimenta. C. de neg. ge. † ꝙ mulier nobilis q̄
nō pōt filiū lucrare nō teneꝛ, nec aliā nutricē q̄rere, alle. Azo. in
sum. C. de pat. pot. vbi do. Azo in fin. verbis dicit ꝙ illud qd dr
mrēm nō pr̄em filiū triēnio minorē alere debere. l. nec filium. vbi
gl. no. eo. ti. de pat. pote. ꝛ est tex. ad literā in. c. ij. de ꝯuers. infid.
non procedit si lac mater non habeat, vel si ipsam filium lactare
sit ōdecori, qd exēplificat, vbi. s. Bal. puta si sit nobilis mulier, ꝛ
ibi do. Alex. sequitur simpliciter tāgit. d. Bal. nouel. in suo tra-
cta. de priui. dot. col. xiiij. in fi. ¶ Trigesimūoctauum priuilegiū
est, qꝛ l3 alias mulier teneatur viro prestare quascunq3 operas, ꝛ
illi seruire, vt not. glo. in. l. si vxor. C. de ꝯdi. appo. in. l. sicut. ff. de
69 ope. li. ꝛ in. c. hec imago. xxxiij. q. v. † Si tñ nobilis sit mulier nō
tenetur viro ad illa seruitia, ꝛ obsequia vilia, vt puta lauare ca-

put, vel pedes mariti, aut parare cibos, ꝛ similia, ita dicit. d. Abbas in c. literas in fi. cōmē. de rest. spol. vnde apud romanos inoleuit cōsuetudo ne clarissime femine in vilibus rebus versent̄ nobiles. n. mulieres percusso cū sabinis federe a molari ꝛ coquinaria opera, ꝛ seruilib⁹ ministerijs imunes facte sunt, si tñ mariti valitudo, vel honorādorū hospitum causa interciderit huiusmodi negotia suscipiant, nā si saluti viri conduxerit non modo quicq̄ȝ pretermitti nō dȝ, sed omissum detestamur, sicut andromache homerus narrat, que tanto sui hectoris amore, ꝛ caritate tenebatur vt in subministrando equis pabulo quibus mariti decus, ꝛ vita tenebatur diligēs, ꝛ accurata sit propter honorē ēt hospitum generosa mulier, vel vxor si oportuerit rē cōquinariam non contēnat quā aliquādo, ꝛ generosis, ꝛ fortissimis hominibus achille, ꝛ patroclo pertractā apud eundē homerum legimus ad quem cuȝ vlixes ꝛ aiax recōciliandi gratia venissent reiecta lyra eo magno studio tractauit q̄ nisi beneuolētie, vel hospitalitatis cā ōcora sint vix mediocribus seruis digna esse videantur, hec refert Franci. barbarus in suo libello de re vxo. lib. ij. c. vij. reassumit. d. Jo. lup. in repeti. sua rub. de dona. inter vi. ꝛ vxo. extra col. lv. ꝛ dictā decisionē do. Abb. etiam sequit̄. d. Philip. deci. in consi. ccij. colū.

70 iiij. ad medi. ¶ † Trigesimūnonū priuilegium, est quātum ad delationeȝ armoꝝ, lȝ. n. nobilibus tēpore pacis, ꝛ concordia arma deferre, arg. tex. in c. j. §. si quis rusticus arma in tit. de pace tenē. in vsib. feud. ex quo. n. ibi rusticis soluȝ, ꝛ mercatoribus (nisi itinerātibus, cū certa tñ forma) armoꝝ delationē vetat imperator, id nobilibus tacite voluisse pmittere vr̄. arg. no. in c. nōne bñdiximus nos. extra de psumptio. ꝛ l. cū ptor. ff. de iudi. cū simili. facit qꝛ oia cēsentur pmissa q̄ nō repiunt̄ phibita i gñe phibitorū. l. necnō. §. ꝙ eis. ff. ex qui. caus. maior. ꝛ l. quecūqȝ. §. q̄ a pupillo. cum ibi not. ff. de publi. facit text. in l. non dubium, ibi ceteraqȝ quasi expressa. C. de legi. ꝛ no. gl. in l. ab ea parte. ff. de pb. ꝛ i. §. fi. in ver. participiū. ad fi. in aucten. quib. mod. nat. effi. sui, sȝ in dicta prohibitione delationis armorū tēpore pacis nō comperiuntur nobiles cōprehensi, igitur ꝛc. ꝛ facit pro hoc qd̄ dicam. j. in vltimo priuilegio nobilitatis, ex alio etiam fortificat̄ predicta

71 inductio, † nam exceptio firmat regulā i ꝯtrariū. l. quesitū. §. deniqȝ. vbi gl. not. ff. de fun. instru. ꝛ in l. vt aūt cū simi. in auc. de non alienan. cū. n. a delatione armoꝝ rusticos acceperit, ꝛ ignobiles inhibendo, ne deferrēt, voluisse vr̄ Imperator id nobilibus realiter pmisisse, ꝛ ratio potuit esse ex. s. dictis colligenda cū p nobilibus, presumat̄ plurimū, ne quid illicitū, indecorū, aut ꝯ pacem publi

72 cam moliant̄, facere ve attērēt † predictū tñ priuilegium delationis armorū, limitari, ꝛ restringi pōt q̄tū ad iudicij locū, siue congregationē, seu cōuētū, puta scholarium vel ciuiū, aut nobilium ciuitatis. arg. eoꝝ que not. Ang. per illū tex. in l. que dolo. §. j. ꝛ sicu. itē qui cū telo. ff. ad l. iul. de vi publi. dum dicit ꝙ si aliquis. haberet licentiam portandi arma non tamē posset deferre arma offensibilia apud iudicium nec in concione cōgregatorum, nec in aliquo cōuētu, puta scholariū, siue doctorū, ita an vbi. s. refert ꝛ sequitur Joā. de plat. in §. iteȝ lex iul. de vi publi. instit. de pub. iudi. idē Jas. in §. ex maleficijs. col. xix. in prin. insti. de actio. qd̄ intellige in ipso actu cōgregationis nō aūt in illo loco solū in quo fit ꝯgregatio procederet, hoc in quo non existente ibi ꝯgregatione posset nobilis arma deferre. arg. eius qd̄ dicit Bar. in l. ij. ff. ꝺ aur. ꝛ argen. leg. de quo meminit do. Jas. in l. eius qui in prouincia. col. fi. ff. si cer. peta. dū vult ꝙ stāte statuto, ꝙ nobilis non possit intrare palatiuȝ ptātis, alias soluat tñ ꝙ ipso potestate extra palatiuȝ existenti poterit tunc nobilis illud intrare, nec incidet in

73 penā, ꝛ predicta etiaȝ procedūt in doctoribus, † vt arma deferre possint, nec de illis seruari debeant ꝑm Bar. in l. medicos. C. de

74 professor. ꝛ medic. lib. x. ¶ † Quadragesimū, est quo superioritatem ligie ille. n. qui est nobilior in liga superior intelligitur q̄tū ad cōuocandū alios, ꝑm Bal. in verbo ego argu. c. j. de maio. ꝛ obedien. ꝛ. l. fi. ff. de fi. instru. refert, ꝛ sequit̄ Fely. in d. c. j. col. ij. ad fi. facit qd̄ dicit Bar. in l. j. de albo scriben. ff. vbi do. Alex. in ad

75 di. idem tȝ idē Bar. in rub. C. pro socio. ¶ † Quadragesimumprimum nobilitatis priuilegium est, qꝛ nobilis non tenent̄ ire pedes attenta cōditione status sui, ꝛ ꝯsuetudine, argu. not. per glo. in l. idēqȝ. §. itē labeo. ff. mādа. de qua per Fely. in c. cū oēs. colū. xvj. in prin. de consti. faciunt not. per Bald. in l. liberti liberteqȝ in v. col. ver. dubitat̄ si est bānitus. C. de ope. liberto. ꝛ per Nicola. de neapo. in l. j. §. si pupillus. ff. de tutel. ꝛ ratio. distrahend. fa

76 ciunt etiam que supradicta sunt in xxxvj. priuilegio, † non etiam tenentur cōmedere fabas, ꝛ cepa, cum ea sint proprie cibaria rusticorum, vt dicit glo. in l. seruis vrbanis. ff. de leg. ij. que omnia faciūt ad taxam expensarū ipsorum nobilium suis litigijs factā, aut cū pducunt̄ i testes. ¶ Quadragesimūsecūduȝ est, qꝛ mitius agendum est cum nobilibus q̄ȝ cum ignobilibus glo. in c. non distinguatur. xlj. dist. ꝛ ideo, vt dictū est. s. in primo priuilegio mitiori pena plectunt̄ corporea, secus aūt pecuniaria, nā grauiori pena puniunt̄, secus autem in ignobilibus, vilibusqȝ personis, illi. n. citius corporea pena q̄ȝ pecuniaria plectēdi sunt, nec propterea attēto effectu resultante ex ipsa penarū impositione diuersa, ꝑm diuersas personarū qualitates dicet̄ diuersitas esse quātū ad ipsuȝ effectū licet secus quātū ad pene qualitatem, qd̄. n. dr̄ minimaȝ corpoream penam maiorē quacūqȝ pecuniaria. l. in seruoꝝ, ff. de pen. procedit in nobilibus ꝛ delicatis psonis, id̄ ea mitius

77 agit̄ cū eisdē illa interdū in pecuniariā cōmutata. † Sec⁹. n. est in rusticis rudibusqȝ, ꝛ vilibus psonis. qbus maior vr̄ pecuniaria pena q̄ȝ corporea. si mō nō excessiua. arg. not. in l. he opere. p libert. dū dicit gl. durius esse de pecunia q̄ȝ de psona seruire. arg. illius tex. q ꝺ liberto loqtur, ꝛ sic de vili vt plurimū ꝛ rudis nature psona. Idē dicēdū vr̄ in miseris ꝛ auaris psonis, que plus cruciant̄ (vt dicā saltē in animo) si nūmus ab illis extirpet̄, ꝙ si totū fustium ferirent̄ ꝑm Bar. in l. vnica. col. x. in prin. C. de sent. que pro eo ꝙ interest. qui ista pdictam glo. intellexit. ꝛ sequit̄. d. Jas. in l. iiij. §. cato. col. xiiij. in fi. ff. de. ver. ob. faciūt ad pdicta q̄ dicit Bar. in l. j. in fi. ff. de pen. ꝛ in l. leuia. in ij. oppo. ff. de accusato. ¶ Quadragesimumtertium priuilegium est, quantum ad adiectionem clausule prouiso ꝛc. quando enim obtinentur litere ꝯtra nobiles magnates terrarū, ꝛ ciuitatū dños balliuos castellanos maiores iuratos ptāres, ꝛ cōia poni debet hec clausula, puiso ne in terrā vel vniuersitatē ꝺ tali loco excōicationis vel iterdicti sententia pferas nisi a nobis super hoc mandatū recepis spāle, ꝑm Specu. in tit. de rescri. psen. §. rōne forme quoqȝ col. viij. ver. nūc dicamus qñ hec dictio. ¶ Quadragesimumquartū priuile. nobilitatis est q̄tū ad defensionē, in hoc. n. priuilegiant̄ nobiles vt de

78 fendantur, † ꝛ ne de facili cōueniantur, ꝑm Spe. in titu. de col. j. versi. item nobilis priuilegiatus est arg. tex. in c. frater ibi tñ nos humanius ꝺcernētes iūctis illis verbis q̄ subdit si mediocris ꝛc. in c. preceptū ibi, ꝛ isup generose dignitatis. xxx. q. v. ꝛ in c. j. ibi nobilis hō ꝺ purga. cano. ꝛ i. l. ij. in prin. ff. de in ius voc. ¶ Quadragesimumquintū nobilitatis priuilegiū est quātū ad sessioneȝ.

79 † in iudicio. n. nobilibus locus sedēdis paulo iudicātiū iferior cōtēdētiū altior tribuēdus est. l. fi. vbi gl. no. in v̄. sedēdi. C. vbi senato. vel claris. idē pbat tex. i. l. fi. C. de of. di. iu. ¶ Quadragesimū sextū priuilegiū est, qꝛ lȝ alias liberorū appellatione in testō facta cōprehēdant̄ filij naturales quo ad successionē exclusioneqȝ sub

80 stituti. l. ex facto. §. si quis rogatus. in prin. ff. ad treb. † hoc tñ nō procedit in nobilibus quoꝝ natura, ꝛ ꝯditio similē naturaliū successionē abhorret iuxta. l. si qua illustris. C. ad orfi. ita not. glo. q̄ȝ seqt̄ Bar. ꝛ doc. in §. si quis rogatus. in ver. ꝛ volūtate ibi fit nobilis qd̄ tñ intelligit Pa. de ca. ibi pcedere in nobilibus habētibus iurisdictionē, signoriā, ꝛ castra i qbus ē maius dedecus ꝙ p ueniāt illoꝝ bōa ad bastardos, ꝛ maius piudiciū subditoꝝ, qꝛ solēt esse vitiosi, vtplurimū, id̄ in feudis nō succedunt. c. j. §. naturales in titu. si de feu. fuer. contro. inter domi. ꝛ agna. ꝛ illa fuit rōquare ēt legitimati simpliciter ad feudū nō admittuntur, secundū precep. meū. d. Pau. de mōte picco. i. l. q se pris sup gl. fi. C. vñ lib. sumpta ex tex. in c. si igens angloꝝ. lvj. di. vbi in illegitime natis censet̄ inesse istabilitas fidei, ꝛ alia multa de quibus ibi sub dit ppea idē Pau. ꝙ predicta non vendicarent sibi locū in nobilibus Venetis, q simplex patrimoniū possident absqȝ signoria ꝺ quo tñ plene videdū est p. d. Alex. ibi. ꝛ in i. vol. cōsi. xciiij. col. j. ꝛ seq. ꝛ Fely. in c. j pñtia. col. viij. ꝛ seq. de pb. ¶ Quadragesimū

81 septimū priuilegiū est q̄tū ad omagiū faciendū † aliter. n. nobiles principibus omagium prestant, aliter ignobiles q̄tūcūqȝ de feudo nobili inuestiti, nobiles. n. ad osculū principis admittunt̄, secus ignobiles, hȝ Spe. i ti. de feu. ꝛ homa. §. ij. col. xxj. circa pn. ver. porro in regno. ¶ Quadragesimūoctauū priuile. est, quo ad

82 funeris pōpā, † maior. n. esse dȝ funeris pōpā expēsa in nobili viro, q̄ȝ in ignobili, pp etatis dignitateȝ. l. ꝛ si quis. §. equini. ff. de religio. ꝛ sum. fune. quem ita intelligit. d. Alex. l. ex facto. §. si qs rogatus. j. col. in fi. ff. ad trebel. ¶ Quadragesimūnonū est, quia solent cōiter nobiles nedum a plebeis, ꝛ pupillaribus honorari,

83 sed etiam a principibus, † ꝛ magis vt plurimum. n. principes eligunt sibi nobiles in eorum seruitio, ꝛ recte in illis. n. maior inest iuris presumptione fides, q̄ȝ in ignobilibus, ex eo qꝛ honorē suū sibi magis cōmēdatū habere presumitur ipsis ignobilibus, qui (vt dicaȝ) sunt sine honore, nō igit̄ eundē virtuti perdere cū pua rio presupponat habitū. §. seruus aūt insti. de capi. diminutio. facit tex. in l. nam ꝛ si. §. post defectū cū vulg. ff. de iniust. rup. ꝛ irri. fac. test.

fac.test.hinc dicit Bal.nõ recordor vbi,ꝙ quotidie rusticus facit vnam rusticitatẽ sequẽdo suã nãm,ꝛ ꝯditionem,ꝛ ꝙ dixi nobiles a plebeis,ꝛ popularibus honorari,hoc potissimũ ꝯtingit, si diuites sunt,ipsi nãqꝫ populares magis ad diuitias ꝗ̃ ad nobilitatem aduertunt,iuxta illud Ouidij de fastis.In precio precium nunc est,dat census honores,census amicitias,pauper vbiꝗ iacet,hinc dicit Baptista mantuanus egloga.vj.fac sim fortunatus,ero locuples,ero primus,in vrbe audiar, assurgent omnes me vertice nudo, Vulgus adorabit me,plebs me consulet

84 omnis turba magistratus et populosqꝫ preseꝗ. ¶ † Quiquagesimũ priuileg.est,ꝗ nobiliores genere citius vocant̃ ad nuptias ceteris,ſm Albe.in suo primo alphabeto.in ver.nobiles.per.l. tam dementes.C.de epis.aud.idem ꝛ ad legationem vnde Salusti.in iugurta.legantur in Affrica maiores natu homines amplius honoribus vsi. ¶ Quinquagesimumprimum priuilegium est,ꝗ in priuilegijs,ꝛ cõcessionibus que fiunt plurimis quos comites palatinos appellamus,de legitimando naturales, solent reseruari filij naturales nobilium,comitum,ducum,ꝛ baronum, ſm Pau.de cast.in.l.ex facto.§.si quis rogatus.in.j.colũ.ff.ad treb.vbi de ꝗbus nobilibus intelligatur istud declarat. ¶ Quinquagesimumsecundum est,nam in nobilibus,est ꝛ esse presumit̃,

85 aut saltem esse debet,† si viri nobiles sint fortitudo,virtus, liberalitas,prudentia,temperantia,misericordia,iustitia, ꝛ benignitas,iuxta subscriptos versus per doct.relatos in.c.venerabilis, de preb.nobilitas hominis est mens deitatis imago.Nobilitas hominis mentem frenare furentẽ.Nobilitas hominis hominẽ reuelare iacentẽ,nobilitas hominis virtutũ clara ꝓpago,nobilitas hominis nisi tpa nulla timere.Nobilitas hoĩs nature iura tenere.Et horum ratio est ſm Sene.in epist.ad lucillum.xxxvij. hꝫ enim hoc ꝓprium generosus animus ꝙ ꝯcitatur honesta.neminẽ excelsi ingenij viꝝ humilia delectãt,ꝛ sordida, ꝛ sophocles in aiace furente ait,sed vel bene viuere,vel bene mori generosus opꝫ idem viuere turpiter turpe bene natis,faciunt elegantia dicta Ouidij de tristibus.lib.iij.elegia.iiij.dũ inꝗt.Quo quisqꝫ est maior magis est placabilis ire.Et faciles motus mẽs gñosa capit.Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,pugna suum finem cuꝫ iacet hostis hꝫ. Ad lupus ꝛ turpes instãt morietibus vrsi.Et quecunqꝫ minor nobilitate fera est. Hinc dicit philos.in

86 retho. † Nobilitati oẽs pene ꝟtutes famulant̃,ad quas ipsa natura parẽs peculiarius ceteris nobiles ipsos iclinat,ob ꝗ̃ nõ mõ viuẽtibus,ſꝫ ꝛ morientibus,laudes ꝛ pconia ipsa nobilitas parit, nec mõ nascẽdo ꝗritur,ꝛ viuẽdo ꝯseruatur.Quinimo sepe etiaꝫ moriẽdo augetur,idqꝫ gloriosus ille machabeoꝝ dux non negauit,de quo scriptura ait,elegit nobiliter potius mori,ꝗ̃ subditũ esse peccãtibus,facit bonus tex.in.§.ſꝫ si in bello ibi hi eni ꝛc.in stitu.de excu.tuto.ꝛ qđ not.glo.in.l.cuꝫ quidã.ff.de annu.lega.ꝛ si dicat̃ ista nõ sepe ꝯtingunt in illis quos vulgus nobiles existimat ꝛ opinat̃,hoc admitto.Naꝫ ꝛ hi nõ vere nobiles sunt,vt.s.late cõclusuꝫ fuit in tertia pte affirmãdo ꝟtutẽ solã verã rectãqꝫ

87 nobilitatẽ esse. † ꝓterea non semp attendit̃ qđ fit,ſꝫ qđ fieri dꝫ.l. sed licet.ff.de offi.presi.hinc dr̃ imperator Augustus ab augendo,ꝗ sic dꝫ eẽ huius ꝓpositi,vt semp augeat,lꝫ nõ semp faciat, ita nobiles dꝫ esse huius ꝓpositi si vere nobilis esse velit,vt premissa obseruet,ꝛ si qñqꝫ deficiat ꝓpter humanã fragilitateꝫ non ꝓpter hoc desinit esse nobilis,arg.tex.in.c.septies,de peni.di.iij. Sed ꝓh dolor hodie,nobiles ꝑ maiori pte sunt supbi ꝛ inimici populariũ,gulosi,ꝛ luxuriosi plusquã populares,ſm Bal.in.l.ꝑ adoptionẽ.ff.de adoptio.vbi ꝯ̃ nobiles inuehit multũ.Idẽ Roderi,eps ꝫamoren.in speculo vite,prima pte.c.viij.dicens habẽt nobiles ꝗdam peculiaria sibiqꝫ naturalia(forte dixerim)indelebilia vitia ad que teste phõ in rheto.ꝗ̃ maxime nã ipsa inclinan

88 tur,ipsi tamẽ actualiter operant̃. † Prio quideꝫ nobiles plurimũ sunt honoris appetitiui ꝛ ambitiosi,est eni(vt Aristo.ait)naturale hoĩs cumulare velle ad id qđ habẽt.Quare dũ ditari incipiũt indies volũt fieri ditiores.Et ꝗ honorantur cupiunt fieri honorabiliores,nobiles enim cũ ex eoꝝ genere honorabiles videant̃,idcirco peroptãt accumulare ad ea que habẽt,conãturqꝫ fieri honorabiliores,quo fit vt nimiũ honoris ꝛ potẽtie sint appetitiui,veluti ad id ꝓximiores.Scđo vituperabile admodũ vitium ꝛ monstro simile nobiles ipsi nãliter amplectunt̃,sunt enim eodẽ phõ teste adeo elati,vt etiã ꝓgenitorũ sint plurimuꝫ despectores,hec ille ꝛ alia plura ꝗ̃ videri poterũt ibi quibꝰ addendos duxi Iuuenalis ꝟsus subscriptos.Plance tumes alto drusoruꝫ sanguine,tanꝗ̃ feceris ipse aliquid propter quod nobilis esses, Nos humiles(inquis)vulgi pars vltima nr̃i.Quoꝝ nemo queat patriã mõstrare parentis. Ast ego cecropides ꝟeꝝ id tibi dr̃ at

tu.Nil nisi cecropides truncoqꝫ simillimus herme.Nullo alito quippe vincis discrimine,ꝗ̃ ꝙ,illi marmoreum caput est tua vi

89 uit imago. ¶ Quinquagesimumtertium priuilegium est, † ꝗ si rusticus nobilem aggrediatur,non tenetur nobilis fugere,quinimo occidendo illo casu rusticum aggressorem non diceretur excessisse moderamen inculpate tutele,ſm Cy.in.l.si ex placito.§. tabernarius.ꝛ in.l.scientiaꝫ.§.qui cum aliter.ff.ad.l.aqui.refert Bal.ꝛ sequitur simpliciter in ti.de pa.tenen.in vsib.feu.in prin. col.v.ad medium. ¶ Quinquagesimumquartum est nobilitatis

90 priuilegium. † Nam nobilis succedit homini suo morienti sine legitimo herede.Bal.in.l.j.C.de hered.decurio.nisi moriens aliter testando dispofuerit,vel nisi consuetudo sit in contrarium,de qua plene per do.Iac.in suo tract.de roydis.col.iiij.ꝛ sequenti. ¶ Quinquagesimumquintum est,nam licet alias mater teneatur infra triennium prime etatis filium suum lactare ꝛ alimenta re.l.nec filium.vbi glo.C.de pat.potesta.ꝛ est bonus tex.in.c.ad

91 eius vero concubitum in prin.v.dist. † Si tamen nobilis sit mulier id facere non tenet̃ propter sui nobilitatem,ſm Aꝫo.in sum. C.de patr.pote.Sequit̃ Bal.ꝛ Pau.de ca.in.l.alimenta.C.de neg.gest.ꝛ ibi do.Alex.in addi.ad Bar.dicens fortius.Quod nedum non tenetur ipsa lactare,imo nec etiam nutricem lactantem adhibere,cum istud eo casu incũbat patris officio atqꝫ oneri tangit hoc Bal.nouel.in suo trac.priui.do.col.xiiij.in fi.ꝛ faciunt que supra dixi,in.xxxvij.ꝛ seq.priui.sequitur hoc idem simpliciter ꝛ refert preceptor meus.d.Roch.cur.in repet.c.fin.col. lxxj.in fi.extra de consue. ¶ Quinquagesimũsextum ꝛ vltimum nobilitatis priuilegiuꝫ est generale,vt in omnibus in ꝗbus igno

92 bilitas nocet,† in omnibus illis casibus nobilitas iuuat,ꝛ prodest,vt ꝯtrariorum eadem sit disciplina, quod facit ad statuta,ꝛ ꝯsuetudines diuersis in locis existẽtes ſm quas ignobiles ad dignitates beneficia,vel officia,non admittuntur,ꝗ in illis nobilitas cõfert ꝛ prodest.His expletis ad sextã partẽ deueniẽdũ est.

SVMMARIVM

1 Nobilem se allegantí onus probandi incumbit.
Honoreꝫ ꝛ dignitatẽ sibi illicite vsurpãs penã sacrilegij incurit.
Nominans se comitem ꝛ creans notarios sub illo nomine punitur pena mortis.
Quid de mentiente se doctorem.
Quid de mentiente se clericum.
2 Nobilitas quomodo probetur,ꝛ.J.nu.8.
3 Libellus seu articulus debet de necessitate concludere.
Verbum nobile est equiuocum.
4 Verbum nobilis ſm communem vsum loquendi pro nobilitate generis sumitur.
5 Verbum violenter actiue,ꝛ passiue sumine potest.
6 Communis vsus loquendi equiuoca verba restringit.
7 Verbum venenum est equiuocum.
8 Verbum dolus est equiuocum.
Plebeus si mille annis viueret virtutibus plenus propter hoc nobilis non haberetur,nisi in euꝫ aliqua dignitas transferat̃.
Verba debent intelligi ſm communem opi.vulgarium.
9 Articuli quomodo sint formandi in nobilitate generis ꝓbãda.
Nobilitas non nascitur ictu oculi,nec etiam sine ministerio.
Probatio non est sufficiens dicere ꝙ quis sit de tali domo nobili,nisi probetur eum a populo pro nobili reputari.
10 Testem non sufficit dicere esse excommunicatum tempore lati testimonij,sed debet addi ꝙ illo tpe pro excõicato reputabat̃.
Nobilitas per famam probari potest.

¶ Sexta pars.

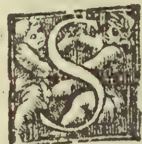

Extam igitur Partem hanc tractatuli aggressus,ꝗ̃ro de modo probande nobilitatis. † Quoniam allegãti se nobilem incũbit onus ꝓbandi.arg.l.verius ff.de ꝓbatio.ꝛ.l.actor.C.e.cũ simi.ꝛ voluit bal.in terminis in.c. j.§.si rusticus.per illũ text.de pace tenen.ꝛ eius viola.facit quod voluit Bar.in.l.reddat̃.C.de ꝓfes.ꝛ medi.lib.x.hinc dĩt Bart. in.l.j.ꝑ illũ tex.C.vt digni.or.seruẽ.lib.xij.Qđ vsurpans honorẽ ꝛ dignitatẽ illicite incurrit penã sacrilegij.ꝛ dicit bal.in.l.data opera.in.xvij.col.ꝗ accusa.nõ pos.ꝙ nominãs se comitẽ palatinũ cũ nõ sit ꝛ creans notarios sub illo noĩe punit̃ pena mortis. c.paratus.xxiij.q.j.facit qđ dicit bar.in.l.eos.§.ꝗ se ꝑ milite.ff. đ fal.ꝙ asserẽs se doctorẽ cũ ñ sit punit̃ pẽa falsi.seqt̃ pe.đ anc.i

c. vt apostolice. de pui. in. vj. ꝛ Ana. in rub. de magi. in. vj. col. ꝛ i rub. de cri. falsi. in. v. col. tāgit Roma. singu. dccxxj. incip. qdā vti tur, facit qđ dicit Bal. in. l. qui sub pretextu. in fi. C. de sa. san. ec. ꝙ mentiens se clericū cū nō sit punit̃ pena arbitraria iudicis offi
2 cio ꝯmittēda, ꝙ si actus fecerit clericales punit̃ pena falsi. † quo igit̃ ꝓbet̃ ipsa nobilitas diuerse sūt opiniones, vt ex. ĩ. scriptis ap parebit, Bar. in. l. j. col. pen. C. de digni. lib. xij. dicit articulos eē formādos ſm diuersitatē locoꝝ, cū in diuersis locis alr̃ nobiles, ꝛ alr̃ magnates, ꝛ aliter maiores appellent̃, quos. n. nobiles ap pellamus Florētini magnates, Ueneti maiores appellāt. Nos igit̃ attēdendo ad cōem nostrū loquendi vsum, ſm quē eos nobi les appellamus q a nobilibus parētibus, militibus, aūt al's ꝓces sere. post dicta Bar. vbi. ſ. sic hēremus articulare ad ḡnis nobi litatē ꝓbādā. Primo ꝙ appl'one populi ꝯtinent̃ oēs de ciuita te, nobilibus exceptis. Et ita cōis vsus loquēdi se hȝ. Itē ꝙ ſm cōem vsum loquēdi, ꝛ intelligendi, ille qui est de prole ducū, co mitū, baronū, vel banerecoꝝ, aut q comes est, dux, marchio, prin ceps, vel baro, siue ēt de feudo nobili infeudatus nobilis est, vel q miles est vel de prole militū. Itē ꝙ ille hō de cuius nobilitate probāda agit̃ est comes, marchio, vel baro, vel miles, vel de ḡne comitū, marchionū, baronū, vel militū, vel de feudo nobili infeu datus a ꝑncipe, aut de genere illius infeudati, ꝑ directā lineā. itē ꝙ ꝓpea nobilis est. Illa nobilitate q̃ facit quēȝ differe a plebeis, siue popularibus viris. Iđ aūt dicit Bart. adijciēda eē hec vba
3 ea nobilitate q̃ facit quē differre a plebeio. † qꝛ articulus, siue li bellus dȝ de necessitate ꝯcludere sicut ꝓbatio. l. nō hoc. vbi bar. ꝛ doc. no. C. vñ legi. idē Bal. in. l. interpositas. in vlti. no. ꝑ illum tex. C. de trāsa. ꝛ in. c. j. in. v. col. in ti. an agna. vel fil. in vsi. feu. ſȝ verbū nobile est equocū, vt dicit ipse in. d. l. j. in. ij. q. vnde simpl'r dđo quē nobilē ꝑp equocationem illius verbi nobilis reddet̃ ar ticulus anceps, ꝛ dubius nō recte ꝯcludens subdit ꝓpea Bart. ꝙ testis q deponit sup articulo simpl'r formato non adiectis su pra scriptis verbis non ꝯcludere de necessitate per ḡns, nec pro baret, cū debeat esse ꝓbatio ꝯcludens, forte tñ dici posset atten ta cōi forma loquendi, ꝛ ꝯsuetudine, ſm quam ꝛ illius mētē am bigua verba declarant̃, ꝙ teneret articulus, ꝛ dictū testis simpl'r de nobilitate mentionem facientes, non adiectis predictis ver
4 bis, cū ſm vulgarū magisq; cōem vsum loquēdi, † h̃ verbū nobi lis sumat̃ ꝑ nobilitate generis que facit quem a plebeio differre, arg. eius qđ dicit Mathes. in no. ciij. incip. no. ꝙ si capitulū. vbi illud qđ dicit Bar. in. l. ij. ad fi. ff. de duob. re. per illū tex. ꝛ in. l. si vxor. §. pe. per illum tex. ff. de adul. ꝛ in. l. si ita scriptū sit. ff. de ma nu. test. ꝛ in. l. si filiusfamilias. ar. illius tex. ff. de testa. ꝙ si capitu lū dicat, ꝛ testes deponāt ꝙ Petrus cognouit Bertā violēter, ꝑp equocationē illius verbi violēter nō posse ꝯcludit, ꝙ vim in tulerit Berte Petrus illā violēter cognoscēdo, ꝛ nō poterit ex illa ꝓbatione Petrus, cū sit ambigua, tāq; de violētia ꝯdēnari.
5 † Cū illud verbū violēter sumi possit actiue ꝛ passiue, actiue. s. ꝙ ipse Petrus vt cognouerit Bertā eaȝ ꝑ vim capiēdo, passiue ꝙ ipse Petrus violētatus a Berta eā cognouit ipsa Berta eū ꝑ vim capiēte, ꝛ violētāte, ꝛ ꝓbationes ꝑsertim in criminalibus de bēt eē ꝯcludētes iuribus ꝑalleg. imo luce meridiana clariores. l.
6 fi. C. de ꝓba. ¶ † Limitari pōt nō ꝓcedere vbi cōis vsus loquen di regiōis illa vba equoca actiue sumeret nō passiue, ꝛ sic in vnū solū sigñatū, seq̃t Fely. litationē hāc in. c. in ꝑñtia. col. vij. vers. li mito sexto. ex. de testi. ꝛ in ꝑe. decre. in gl. j. in. iij. col. idē Deci. cō si. c. col. ij. v. vj. opponit̃. ꝓpterea dicebat bone memorie ꝑceptor meus. d. Th. parpalia. in. l. j. ff. đ acq. pos. nō fuisse bonā saluatio nē q̃ȝ se fecisse testat̃. d. Alex. ꝯsi. cciij. incipiēte sup themathe. in. ij. volu. duȝ đt se saluasse mulierē q̃ȝdā q̃ ītitulabat̃ de veneno, ex
7 quo nō fuerat dictū ꝙ venenū malū ꝑbuerat, † qꝛ venenū est ver bū equiuocū. l. qđ sepe. §. venena. ff. đ ꝯ̄h. emp. nā frustra talis exi gebat̃ adiectio malitie, cōiter veneni facta mētiōe de malo vene no itelligat̃. pari mō aliā saluationē eiusdē. d. Alex. in ꝯsi. cxvj. in cā inq̄sitiōis. in. iiij. vol. bonā non fuisse premissa rōne attenta di cebat idē preceptor meus vbi. ſ. dū dicit. d. Alex. se saluasse quē dā qui dolo intulabat̃ qd fecisse ex quo non dicebat̃ dolo malo.
8 † cum vocabulū istud dolus sit equiuocū. l. j. in prin. ff. de do. naȝ cū ſm cōem vsum verborū facta mentione de dolo intelligat̃ de malo nō bono, nō opus fuit vlteriori explicatione, ꝛ adiectione illius qualitatis malitie quinimo sufficienter dr̃ fuisse cōclusum in hoc sola facta doli mentiōe cum igitur ſm cōem vsum loquen di verbuȝ istud nobilis vt dixi, sumatur ꝑ generis nobilitate, que facit differre quem a plebeio, sufficit simpliciter facere de nobili mentionē ad hoc vt dicat̃ satis sufficiēter ꝯclusum esse predictis per Bar. pretermissis, ¶ Unde latius ꝛ aptius loquēdo in pra

tica possumus distinguere sic, si queraт̃ de mō ꝛ forma ꝓbādi no bilitatis, aut eniȝ nos loquimur de nobilitate aīi aut de nobilita te ḡnis, aut de nobilitate politica ſm ꝙ eā sumit bar. ꝛ late. ſ. di ctū fuit prio casu si de nobilitate animi formādi sunt articuli hoc modo in primis ꝙ vera nobilitas est ipsa vnita virtus ſm sapiē tes itē ꝙ virtutem ipsam cōmittat̃ recta ꝛ vera nobilitas, iteȝ ꝙ propterea oīs cuiuscunq; ꝯditiōis sit q virtutibus vacat bonis, ꝛ cōmendatis moribus, longoq; tpe vacauit sue vite is vere no bilis est. Itē ꝙ ille de quo agitur toto tpe vite sua, saltē ꝑ maiori pte tpis vacauit bonis moribus ꝛ discipline. idē ꝙ ꝓpterea no bilis est ipsa vera animi nobilitate, verū qꝛ ad hāc parū attendit̃ hodie. Nā vt dicit Bar. in. d. l. j. col. pe. si qs mille annis virtuti bus viueret plenus, nō ꝑp hoc nobilis haberet̃ inter populares Quinimo plebeius semp remaneret. Et si princeps eū sūme dili geret, donec transferret̃ in eū aliqua dignitas, seu nobilitas, per quā distinguat̃ a plebeis. Et dicit pogius florētinus in tractatu suo de nobilitate. vulgares magis attendere ad illā nobilitatem generis q̃ȝ animi. Unde inherēdo cōi opinioni vulgariū ſm quā verba debent intelligi cū de nobilitate fit mētio vt dicit Fely. in. c. sup eo. de testi. col. iij. ꝛ faciūt no. in. l. labeo. ff. đ supel. le. viden dū est mō de forma articulādi in nobilitate generis. Cōtingit. n. plurimū de ipse nobilitate generis disceptari ꝑp statuta vel ꝯsue tudines de illa mētionē faciētes, in qua quidem possent tradi di uerse articulādi forme, ſm ꝙ diuersi sunt modi eiusdem introdu cende ſm diuarsas locoꝝ ꝯsuetudines ꝛ regiones, de quibus. ſ. succinte in. iij. parte dictū fuit. Tñ ꝑ euitatiōe verboꝝ assumēdo vnū modū inter oēs magis assuetū, scȝ antiq̄tatis, de cuius exor dio nō extat hoiuȝ memoria forma articulādi sup illo tradita cō tērus ero. arg. no. in. l. ita vulneratus ad fi. ff. ad. l. aql. articalan
9 dum erit igit̃ hoc modo. † Prio ꝙ is vere nobilis est scđm cōeȝ loquēdi vsuȝ ꝛ opinionē q ex patre, auo, proauo, abauo, tritauo, ꝛ. ſ. nobilibus proꝝ talibus habitis ꝛ reputatis ꝑ directā lineā descēdit. Itē ꝙ ille de cuius nobilitate ꝓbāda ig̃r, puta sempro nius ꝑ directā lineā ꝓcessit a p̄re, auo, pr̃auo, ꝛ. ſ. nobilibus, ideȝ ꝛ q p̄r, auus, proauus, ꝛ. ſ. maiores sui parētes nobiles erāt, ꝛ se semp ꝑ talibus tenebāt, ꝛ reputabāt, nobiliū actus, ꝛ mores, sta tus, ꝛ cōditiones faciēdo gestando ꝛ exercēdo. Iteȝ ꝛ ita ꝑ tali bus semp tenti sunt habiti, ꝛ reputati inter oēs de eisdem cogni tionē hñtes. Iteȝ ꝛ hoc a tāto tpe citra, ꝙ de illius initio hoium nō extat memoria. Itē ꝙ ꝓpterea ipse sempronius cū a talibus sit nobilibus parētibus natus ꝛ de tali familia nobilis est. Itē ꝛ ita cōtinuo iter oēs de eo cognitionē hñtes habitus tentus, ꝛ re putatus extitit. Idē ꝛ adhuc de p̄nti ꝑ nobili tenetur habet̃ ꝛ re putatur ab oībus. Ideo vt. ſ. dixi ipsius sempronij maiores pro nobilibus semp habitos ꝛ reputatos, qꝛ al's nō ꝓcederet opinio ꝑdicta introducēde nobilitatis vt dixi, ipsa nāq; vulgi opinio, cū reputatiōe, gestione, ꝛ antiquitate illa est que nobilitatē generis causat, ad qđ facit qđ dicā infra ꝑrime, dicit. n. Bal. in preludi. feudo. nobilitas nō nascitur ictu oculi, per glo. in. l. stēmata. ff. de gradi. nō ēt sine misterio, subiūxi illud capl'm. Itē ꝑ nobili habi tus. Itē ꝛ adhuc habet̃, qꝛ vt dicit Soci. ꝯsi. ccxlvj. col. ij. v'si. pri ma rō, nō vr̃ sufficiēs ꝓbatio dicere ꝙ qs sit de tali domo gene rosa ꝛ nobili, nisi ꝓbet eū ꝑ nobili reputari a populo, stat eni ꝙ sit đ domo. Et tñ nō sit acceptus a pplo, vel principi aliqua qua litate, neq; nobilis reputet̃ scđm eūdeȝ, qꝛ illi q puenerūt ad pau pertatē ꝛ ad viles artes, non reputant̃ nobiles, sed ignobiles vt infra dicā inter modos perdēde nobilitatis, bene faciūt no. per
10 Bar. quē sequit̃ ibi ꝑceptor meus. d. Ias. in. l. j. C. de test. † Duȝ dicit nō sufficere ꝙ opponat̃ testē vel iudicē fuisse ifamē seu excōi catū de tpe late s̄nie vel depōnis singula singulis referēdo. Sed opȝ vt dicatur ꝛ addatur, ꝙ etiaȝ illo tpe pro excōicato reputa batur, seu ꝑ infame. Ideȝ tenuit Bar. in. l. si arbiter. C. de sentē. in. l. ad testiū. §. j. ꝛ in. l. cū lege. ff. de test. Probari. n. pōt hec ge neris nobilitas per famā, ſm Bal. in. l. ꝓuidēdū. C. de postu. re fert ꝛ sequit̃ simpl'r. d. Alexā. i additio. ad Bar. in. l. de minore. §. tormēta col. pe. ff. de qđ. additione incipit, bona vox, facit qđ dicit Bar. in. l. đ pupillo. §. siqs ipsi ꝑtori. ff. de ope. no. nū. refert ꝛ sequit̃. d. Dec. in. c. j. col. iiij. in p̄n. v'si. scđs casus, extra de ap pel. modū etiaȝ ꝓbāde nobilitatis attingit. d. Cardi. Alex. in. c. per venerabilē. §. qđ aūt col. xij. cum sequē. qui filij sint legi.

SVMMARIVM

1 Nobilitatis ammittende primus ꝛ secundus modus videlicet per elongationē stipitis vltra pronepotem quādo ex acciden ti est quesita ꝛ per cause priuationem.

2 Cessante

2 Cessante causa quando effectus non cesset.
3 Nobilitas perditur per artium vilium exercitium.
4 Nobilitas per paupertatem simpliciter non perditur, sed bene cum vilis exercitij exercitatione.
Nobilitas sine diuitijs, sicut fides sine operibus mortua est.
5 Consuetudo sicut nobilitatem inducere ita et supprimere potest.
Condemnare qui potest is absoluere potest.
Contrariorum eadem est disciplina.
6 Ignobiles dicuntur qui viles agunt artes.
7 Artes viles exercere quis dicatur.
8 Persone viles que dicantur.
9 Persone leues que sint. *
10 Viri graues qui dicantur.
11 Ignobilis quis dicatur.
12 Ignobilitas de se mala non est.
13 Nobilitas per infamiam perditur.
Et similiter dignitas.
Infamia causatur per delicti atrocis perpetrationem.
14 Dignitate, officio, et beneficio per infamiam quis priuatur.
Nobilitas quare per infamiam perdatur.
15 Usurarius habens nobile feudum ob vsurariam prauitatem nobilis esse desinit, cum sit infamis.
16 Nobilis ob delictum nobilitate priuatus censetur quo ad commoda, et non incommoda priuatus.
Excommunicatus non euitat iuramentum calumnie.
17 Heres qui priuandus venit hereditate, qr voluntatem defuncti non seruauit, non intelligitur priuatus cũ hrditas est dãnosa.
Executor negligens per annum voluntatez defuncti exeq, lz cadet ab officio exquẽdi tñ eps eum cogere ad exequendũ pót.
Periurus lz non debeat admitti ad prestanda iuramenta que sunt honoris, tamen iuramenta, que sunt oneris, prestabit vt est iuramentum calumnie.
Et Juramentum prestabit domino feudi.
18 Delictum immunitatem delinquenti prestare non debet.
19 Beneficium ne quis conueniatur vltra q̃ facere possit non competit ei qui ob maleficium ad inopiam peruenit.
20 Inducta ad grauamen non debent fauorem operari.
Judeus non potest esse decurio quatenus est honor, quatenus est onus sic.
21 Judeus potest esse procurator, qr est onus et officium vile.
Infamis potest esse tutor.
22 Bannitus desinit esse ciuis, et iura ciuitatis perdit quantum ad vtilitatem non autem quantum ad onera et incommoda.
23 Capitulo priuatus non intelligitur quo ad onera.
Statutum q̃ mercator vsurarius non habeatur pro mercatore non intelligit̃ quo ad onera que subire debent mercatores.
24 Inducta ad vnum effectum contrarium non debent operari.
25 Infamibus conspectus principis est interdictus.
26 Gratiam obtinens a principe de aliquo crimine non potest post modum impune de eo contumeliari.
Proditor restitutus per principem non potest proditor appellari, et eum proditorem appellans dr̃ iniuriam inferre.
27 Princeps de inhabili facit habilem.
28 Arma rebellium debent deleri.
29 Nobilitas an probatur per professionem religionis, et nu. seq.
Nobilitas est quoddam ius sanguinis incommutabile.
30 Religionem ingrediens capacez bonorum non perdit legitimã.
31 Glo. auctoritas est magna, et omnes alias antecellit.
32 Religionem non dicitur quis ingressus ante professionem.
33 Religionem ingressus iura sanguinis neqz suitatis perdit.
34 Religiosi quando seruis equiparentur.
35 Religiosus non desinit esse ciuis ciuitatis, nec iura ciuilia pdit.
36 Nobilitas per peccatum perditur.
Infamis quis efficitur per peccatum, sed peracta penitentia infamia deletur, vt nu. seq.
37 Peccatores publici ab oblationibus in ecclesia repelluntur.
38 Mulier nobilis nubens ignobili nobilitatem perdit.

¶ Septima pars.

Congruenti nunc ordine Successiue videndum est, ex quibus causis, seu quo nãmodo perdat̃ nobilitas, sicut. n. pars hec nobilitatis finem indicat, congruuz est atqz decens vt ipsa operi finem imponat suo. n. queqz operi partes debẽt assignari ɔgruo loco,

1 arg. l. imperatores. ff. de in diem adic. † breuiter, itaqz colligẽdo que comperire valui in proposito articulo, possumus ex dictis Bar. de qbus in fine. iiij. partis. s̃. memini colligere tres causas seu modos nobilitatis perdende. ¶ Primus erit in nobilitate ex accidenti quesita pp superuenientem dignitatẽ, vt villa perdat̃ per elongationẽ stipitis vltra ꝓnepotẽ, ẜm glo. in. d. l. j. Scd̃s est per priuationẽ cause, seu radicalis fundamẽti ipsius nobilitatis, vt iam de nobilitate animi dixi, vt illa extenuet̃ per ɔmutationez virtutũ in vitia. Idẽ in nobilitate quesita per possessionẽ, et infeudationẽ nobilis feudi, ẜm q̃ sentit Bart. in. d. l. j. ad fi. attẽta tñ declaratione glo. d. l. j. vt. s. vltra ꝓnepotẽ non transferat̃, vel nisi
2 priuationis cã famosa sit, vt ex. j. dicẽdis apparebit. † Et rõ est ad hoc cõis, qr cessãte cã dz cessare effectus. c. cũ cessante de appel. l. adigere. §. q̃uis. ff. de iu. pat. l. fi. cũ ibi not. C. q ad lib. proclama. no. lic. faciunt no. in. l. filia. §. alũno. ff. ad treb. in. l. sz hoc sta. in ver. succurrendũ. per gl. vbi doc. ff. de re iud. in. l. alteri. et in l. filio. §. matri. ff. de adi. leg. in. l. is q. §. fi. ff. de leg. prest. et in. l. pãphilo. §. fi. ff. de leg. iij. faciũt que dicit Fely. in. c. ex lr̃is per illum tex. col. ix. de ɔsti. que no. per gl. et doc. in. l. generaliter. C. de epi. et cle. p. d. Jas. in. l. sciẽdum. §. fi. ff. qui satis. cog. et. d. Philip. deci. in ɔsi. xxiiij. col. j. qd̃ non ita perperã et absolute intelligenduz est, et que. s̃. dixi in fi. iiij. partis. dum adducebã limitationem ad dictam regulam cessante causa, vt non procederet vbi ipsa causa suum plene foret effectum sortita, vt quia ipsa accidentalis nobilitas quam ciuilem, seu politicam dicere possumus in generis nobilitate per masculine linee directam conseruationez versa foret, vt quia iam de primo gradu in inferiorem descendisset, tunc enim licet esset causa originalis, et introductiua ipsius nobilitatis ciuilis, quia tamen ipsa suum plene operata est effectum generis nobilitatem introducendo per descendẽtiam patris infeudati in filium natum ante priuationem feudi. Non dicetur propterea ille effectus ad esse deductus cessare, vnde descendentes inde filij legitimi ex illa linea nobiles generis nobilitate dicẽtur, non obstante ipsa nobilis feudi priuatione verum quia in istis vt sepe dixi ɔsuetudo plurimũ vz rectãqz in eis interp̃tationẽ facit dicerẽ illã fore amplectẽdam, et ad ipsam recurrẽdũ sup p̃missis casibus tanq̃z eorũdẽ optimã interpretẽ. Tertius et vltimus pdẽ de nobilitatis modus ẜm Barto. vbi. s̃. extat. s. ex pũentione ad
3 paupertatẽ vilesqz artes, si mõ hoc hẽat cõsuetudo, q † igitur ex nobilibus originẽ ducunt si ad pauptatẽ deuenerint, ita q̃ viles cogant̃ artes exercere ignobiles reddunt̃ dictãte hoc locoꝝ cõsuetudine. Et hec occulata fide videmus in ptibus istis, quosdã eni legimus nobilitatis titulo decoratos, nũc xo inter ignobiles et rusticos, ab illis descẽdẽtes hr̃i, et silr̃ exempla quãplura refert Valerius Maxi. li. iij. c. v. sub rub. de his q a parentibus claris
4 degenerauerũt, id̃ copulatiue dixi et ad viles artes. † Nã simplr̃ pp pauptatẽ nõ pdit̃ nobilitas arg. l. humilẽ. C. de iur. emphi. et l. nobiliores. C. d̃ cõmer. et merca. vbi nobilitas et diuitie ponũtur tãq̃z diuer. et hoc opat̃ pauptas cũ vilis artificij exercitatione, ẜm q̃ procedit qd̃ dicebat Aristo. v. poli. nobiles illos videri qbus assistũt ꝓgenitoꝝ virtus et diuitie, dicãt tñ qui velint qcqd velint, qr sicut fides sine opibus mortua est, sic nobilitas sine diuitijs, potissimũ de illa loquor quã vulgus nobilitatẽ veram credit, asserit, et opinat̃, illã nãqz q̃ animi nobilitas dicit̃ nihil hz cuz diuitijs cõe sicut nec ꝓprietas cuz possessorio. vñ dicebat rhoderi. epi. zamor. in speculo hũane vite. li. j. c. vj. sunt diuitie non formalr̃ inducẽtes claritudinẽ gñis, sed instrumẽtaliter tanq̃z signũ nobilitatis. Et ph̃s ait in. l. magnanimum põt fieri sine pecunia, vñ Juueñ. haud facile emergũt quoꝝ virtutibus obstat Res angusta domi. et de p̃dicta ɔsuetudie etiã testat̃ Soci. in ɔsi. ccxlvj. icip. elegãter et subtiliter. col. ij. xsi. pria rõ est, vbi dicit se vidisse, qd̃ illi q pũenerũt ad pauptatẽ et ad viles artes quãuis ex nobili sanguine nati sint nõ nobiles, sz ignobiles reputant̃, ar. l. nequis. C. de dignita. li. xij. sic fatet̃ cũ Bar. ɔsuetudinẽ id opari et illaz
5 attẽdi, et p̃missoꝝ rõnez esse puto, † qr sicut ɔsuetudo et cõis obseruãtia potẽs est ad nobilitatẽ introducẽdã, vt. s̃. late dixi in. iij. parte, ita etiã potẽs est ad illã reprimendã, limitãdã, et restringendaz, et ꝓ hoc adduco in argumẽtũ tex. in. l. qui cõdẽnare. ff. de re. iur. vbi qui cõdẽnare põt is et absoluẽdi ptãtẽ hz, et in. l. is potest. ff. de acqui. here. vbi is põt repudiare hereditatẽ qui et acqrere põt, et rõ hec est, qr ɔ̃riorũz eadem natura est et disciplina. l. j. vbi Bar. not. ff. de his qui sunt sui vel alie iur. Et vbi nõ cadit vnuz non cadit et reliquũ ẜm naturaz contrarioꝝ. l. eius est velle. ff. de reg. iur. et. l. pater seuerinã. ff. de condi. et demon. proprius facit tex. in. l. daram, vbi Bal. not. C. de leg. et in. l. iij. §. conditio. ff. de adimen. lega. vbi qui potest dare is et adimere potest. Hinc pro-

pterea dicit Ambro. cuius verba hñr in.c. verbũ: de pe. di.j. dñs
par ius, ꝛ soluẽdi esse voluit ꝛ ligãdi q vtrũq3 pari ꝯditione pmi
sit ergo qui soluẽdi ius nõ h3, nec ligãdi h3 idẽ in effectu hr̃ in.c.
6 inferior. xxj. di. ꝛ per gl. in.c. cũ inferior. de mai. ꝛ obe. † Nõ au-
tem illi dicantur ignobiles qui viles agunt artes no. gl. in.c. q cõ
tra ecclesie pacẽ, in ver. ignobiles. in prin. xxiiij. q.j. facit bo. text.
in.l. per id tps. ꝛ ꝙ ibi no. gl. C. de decur. ꝛ statio. li. xij. dũ vult ꝙ
7 nõ iuuat officio, vel dignitate q male illã seruat, † s3 qs dicat vi-
le officiũ exercere, seu viles artes, sciẽdũ est p intelligẽtia premis-
sorum de quo me remitto ad tex. in.l. ne qs, vbi gl. in ver. officijs. ꝛ
in ver. stationarijs. ꝛ seq. C. de digni. lib. xij. vbi Bar. no. ꝛ gl. ma
cellariorum, ꝛ in ver. tabernariorum. in clem.j. de vi. ꝛ ho. cle. ꝛ in. §.j.
ver. sancimus. in ver. artifices ignobiles. in auct. de testi. in. §. qd
aũt. in ver. mechanicis. in auc. de non alien. ꝛ in.l.j. §. caupones.
iũcta glo. seq. in ver. atriarij. ff. nau. cau. sta. ꝛ per Bar. in.l. fi. ad
fi. C. de suscep. ꝛ archa. lib. x. facit ꝙ dicit glo. in.l. lex q̃ tutores.
in ver. labore suo. C. de admi. tu. ꝛ qd no. glo. in ver. vilium. ꝛ ibi
Ang. in auc. d mãd. pn. ꝛ in. §. sit tibi. ad idẽ qd dic tex. in.l.j. C.
de natu. lib. in prin. Jo. bridanus. x. ethi. q.j. du3 dicit ꝙ ignobi-
les sunt burgẽses, mercatores, ꝛ rurales, ꝛ hoc vr̃ sentire glo. in.
8 l. sancimus. in ver. artifices ignobiles, † ꝛ q̃ dicant psone viles, po
nit Bal. in.c. sedes. de rescri. vbi dicit ꝙ illi q sunt male morige
rati, vt lenones, ꝛ similes dñr viles psone fm eũdẽ, q̃ aũt dicant
leues tãgit gl. ij. q.v.c. oibus. ꝛ. d. Abb. post alios in.c. l3 cãm. d
9 pba. vbi dicit † ꝙ viri leues dñr q facile oibus oia credũt, ꝛ q̃ri-
10 die mẽtiunt, l3 neminẽ ledãt, † ꝛ q dicant viri graues ponit gl. in
c. l3 ex quadã. in ver. graues. de testi. q̃ dicit eos graues applari,
11 q sunt bone fame, ꝛ opinionis, † ꝙ qs aũt dicat ignobilis tangit
Inn. in palleg. c. sedes. ꝛ. d. Abb. in.c. q2 nõnulli. de cle. nõ resi.
d. Zenze. in extrauag. execrabili. Jo. xxj. sup ver bo gñis claritatẽ. no.
in.c. moyses. viij. q.j. ꝛ in.c. ꝯquerẽte. de cle. non resid. vnũ tñ sciẽ
12 dũ est, † nec ignobilitatẽ malã rẽ de se esse fm Ambro. in trac. pri
mi dei dicẽtẽ paupertatẽ ignobilitatẽ, egritudinẽ, ꝛ mortẽ nemo sa
piẽs mala dixerit, nec in malorum sorte numerarit, cuius vera refe
runt p Grãnũ i.c. illa cauẽda. xv. q.j. ¶ Ultra pdictos tres mo
dos pdẽde nobilitatis, collectos ex dictis Bar. in.d.l.j. de dig.
addit, ꝛ alius quartus modus d iure in. vc3 p icursionẽ infamie.
13 † Nã pp ifamiã nobilitas pdit pariter, ꝛ dignitas, fm Bar. in.
d.l.j. in.v. col. ver. ꝛ nobilitas, alleg. bonũ tex. ad hoc in.l.ij. ꝛ in.
l. quotiẽs. eo. ti. C. de digni. lib. xij. ego addo bonu3 tex. in.l. diuo
marco. ibi si tñ pprioris gradus. C. de. q. vbi filij in quos transit
puilegiũ nobilitatis ꝛ dignitatis prñe, illo puant puilegio p in-
cursionẽ atrocis delicti, ex quo inde causat ifamia, facit bo. tex.
14 in.c. inter dilectos. de exces. prel. † vbi pp infamiã supueniẽtẽ pri
uat qs dignitate qua fungebat, imo fortius dic. d. Abb. in.c. at
si clerici. col. xij. de iudi. ꝙ pp solã infamiã posset clericus puari
officio, atq3 bñficio, ꝛ rõ quare pp infamiã pdit nobilitas hec ẽ,
q2 vt dicit idẽ Bar. in.d.l.j. col. iij. ad med. ꝛ col. vij. ad fi. nobili
tas ꝛ dignitas, idẽ sunt, sumẽdo dignitatẽ p q̃litate quadã q̃ fa-
cit differre psonã a plebeis, s3 infames dignitatẽ hr̃e nõ pñt. l.ij.
ꝛ.c. inter dilectos. palleg. ꝛ si hẽant pdũt infamia supueniẽte di-
ctis iuribus, ꝯñr nobilitatẽ, hoc idẽ ꝙ p infamiã pdat nobilitas
tenuit expresse. d. Barba. in repe. extrauag. volẽtes. in ver. nobilis.
15 iferẽs ppea p illũ tex. † ꝙ vsurarius hñs nobile feudũ cũ sit ifa-
mis. l. improbũ fenus. C. ex q. cau. infa. irro. vbi p scribẽ. ꝛ p do.
Ant. in.c. raynutius. de testa. Bal. in.l. q accusare. C. de eden. ꝛ
in.d.l. improbũ. p scribẽ. in.c. piculosu3. de vsur. nõ gaudebit be
neficio illius ꝯstõnis pp vsurariã prauitatẽ, desinit. n. eẽ nobilis,
ꝛ dicit ꝙ ille text. intelligit de nobilitate pprie sumpta, seqt hoc
idẽ. d. Matth. de affli. neapo. in.i. lib. lecture sue ꝯstõnum regni
vtriusq3 Sicilie in.v. rub. icipiẽte multe leges. col. fi. dicẽs, ꝙ no
biles turbãtes officiũ diuinũ, piuri, falsum dicẽtes testimonium,
aut aliter delinquẽtes, ita ꝙ infamiã incurrãt perdũt eorum nobili
tatẽ, idẽ repetit in ꝯstõne incip. vt dignitatũ ꝛc. in.ij. no. ꝛ in ꝯsti
tutione incip. qui literas. in.j. no. in.v. q. itelligẽdũ tñ est sane, ꝙ
.s. dictũ est infamẽ nobilitatẽ pdere supueniẽte infamia, vt pce-
dat quo ad honores, ꝛ cõmoda, secus quo ad incõmoda ꝛ one-
ra, iuxta id qd voluit Bar. in.l.j. C. de dig. lib. xij. dũ dicit ꝙ no-
bilis delinquẽs ex forma statuti pdit nobilitatẽ, ꝛ pdidisse solum
16 intelligit q̃tũ ad cõmoda ꝛ iura. † Sed q̃tũ ad incõmoda ꝛ dã
na remãsit nobilis, hñ facit qd voluit Bal. in.l. cũ qs. C. de nat.
libe. ꝛ in auc. habita. C. ne fil. p pat. facit tex. solẽnis. in.l. actiõe.
§. societate. ff. p so. vbi renunciãs societati añ tps ꝯuentũ rema-
net socius quo ad damna, non aũt quo ad cõmoda. Ad ide3 ꝙ
voluit Cy. Ang. Lud. ro. ꝛ Mod. in.l. si quis solitum. ff. de he-
re. insti. vbi dixerunt, statuto cauetur, ꝙ Guelphi non pñt hr̃e of
ficia in ciuitate q2 intelligit si illa officia sint honorabilia, secus si
sunt vilia ꝛ dãnosa, facit qd voluit Lud. ro. in.l. si exheredatus.
§.j. ff. ad sille. gl. elegans in.c. ex pte. de rescrip. que dicit, ꝙ l3 qs
videat renũciare appellationi per actũ ꝯriũm, pcedit qñ illa re-
nunciatio tendit ad dãnum, secus si ad cõmodũ, ꝛ gl. in.c. non in
ter. de excep. voluit ꝙ excõicatus non euitat iur̃m calũnie, facit
ꝙ voluit Pet. de anc. in.c. intelleximus. de indi. vbi dixit si hr̃s
h3 priuari hereditate, q2 non seruauit volũtatem defuncti, vt in
17 auc. de here. ꝛ fal. §. si quis aũt non adimplens, † ꝛ nõ sit qui ve-
lit ipsam hereditatẽ, q2 forte est damnosa ipse heres cõpellet ean
dem retinere per not. in.l. si seruus pluriũ. §. si qs aũt. ff. de leg.j.
ꝛ in.d.l. si qs solitũ. facit ꝙ dicit Card. in.c. ioãnes. de testa. vbi
dicit si executor vltime volũtatis fuit negligẽs p annum, ꝛ cadit
ab officio exequẽdi. c. nos qdẽ. eo. ti. ꝛ.l. nulli. C. de epi. ꝛ cle. eps
aũt vult eum cõpellere ad exequendum id facere iure põt, q2 ne-
gligẽtia non d3 sibi pdesse, facit gl. in.c. paruuli. xxij. q.v. dũ vult
ꝙ periurus non d3 admitti ad iurãdũ. Tñ iura que sunt potius
oneris q̃3 honoris ipse prestabit, vt est iur̃m calũnie, similiter iu
rabit dño suo in causa feudi, Bar. in.l.j. C. de filiofa. mino. ꝛ rõ
18 est, † q2 delictũ non d3 prestare immunitatẽ delinquẽti. l. relegato
rum. §. fi. ff. de interdi. ꝛ releg. nec de malitia sua d3 qs reportare
cõmodũ. d.c. intelleximus, ꝛ facit text. in.l. ne ex dolo. ff. de dolo.
ꝛ in.l. in fundo. ff. de rei vend. ita limitat ꝛ declarat p predicta. d.
Corse. in repe. c. grãdi. col. xj. ad fi. de supple. neg. pl. pro quo ad
do bene facere vltra per eum adducta quod voluit tex. in.l. pen.
19 ff. de iure dot. † Quod beneficium ne quis conueniatur vltra q̃3
facere possit, non competit ei qui propter maleficium deuenit ad
inopiam, faciunt plura per Fely. cumulata in.c. que in ecclesiarum.
col. xx. post mediũ. de ꝯsti. ad idẽ tex. in.l. hereditas, ꝛ qd p eũ ibi
20 no. Bal. ꝛ Ang. d here. isti. † Nõ inducta ad grauamẽ vel onus
nõ debẽt opari fauorẽ, vel cõmodu3 reddere, facit tex. in.c. inter
corpalia. col.ij. de trãsl. pla. dũ vult ꝙ inducta ad penã nõ debẽt
trahi ad grãm, ad ide3 ꝙ vult Bar. in.l. oẽs. C. de decu. li. x. Nõ
iudeus q̃tenus decurionatus ẽ honor nõ põt eẽ decurio, q̃tenus
21 est onus sic. Ita illũ tex. intelligit, facit † q2 iudeus põt esse pcura
tor eo q2 ẽ onus, ꝛ vilissimũ offm̃, vt dicit gl. in. §. fi. insti. d excep.
tex. ꝛ Bar. in.l. si qs pcurationẽ. C. de decurio. li. x. Item ifamis
põt eẽ tutor pdcã rõne, vt ẽ de mẽte gl. in.l. s3 ꝛ milites. §. s3 igno-
minia missi, vbi Jaco. de Are. ff. de excusa. tut. ad idẽ ꝙ vult glo.
22 not. in.l.ij. §. nemo. ff. de capi. diminu. † ꝙ bãnitus desinat eẽ ciuis
quãtũ ad eius vtilitatẽ, nõ aũt quãtũ ad onera, sequit hoc Bar.
in.l. tutelas. §. itẽ cũ ciuitas, eo. titu. dicẽs ꝙ l3 exbãnitus perdat
iura ciuitatis sue, quãtũ ad suũ cõmodũ, nõ tñ hoc ad suũ icõmo
dũ, qn obliget ex ijs q̃ postea facit, ad idẽ ꝙ vult cardi. i clemẽ.j.
23 in. vij. col. de regula. † Nõ priuatus loco ꝛ caplo nõ itelligit pri-
uatus loco oneris, sicut in ijs q̃ sunt discipline, argu. c. reprehẽsi-
bilis, de appel. facit qd dicit Bal. in consi. clxvj. vt refert solẽnis
doctor senẽ. d. Jo. Bap. de san. seue. in repe. l. oẽs ppli, in. vj. car
ta. ff. de iusti. ꝛ iure, qd si statutũ disponat mercatorẽ vsurariũ nõ
hẽri p mercatore nõ itelligit quo ad onera q̃ subire debẽt merca
tores, ꝛ in terminis pdictã opi. voluit Barto. in.l.j. p illũ tex. C.
de ifami. li. x. vbi dicit ꝙ l3 qs ꝯdẽnatus fuerit de falso pp qd de
sinit eẽ nobilis ex aliq̃ lege vel statuto, tñ adhuc remanet nobilis
quãtũ ad maioritatẽ penarũ, ꝛ ad ea in qbus nobiles magis gra
uant q̃3 plebei, facit bonus tex. in.l.j. ꝛ ibi no. Bar. C. de ijs q nõ
ipleue. stip. lib. x. plura cumulat ad hoc. d. Jas. in rub. ff. de iusti. ꝛ
24 iur. colũ. ij. ad fi. ad idẽ nouissime regula q̃ hẽt. † Nõ inducta ad
vnũ effectũ nõ debẽt opari ꝯriũ effectũ. l. legata iutiliter. ff. d leg.
j. ꝛ.l. legata iutiliter. ff. de adimẽ. lega. vbi iducta ad diminutionẽ
nõ debẽt augmẽtũ opari, de qua plene p. d. Jas. in.d.l. legata iuti
liter, de leg.j. Adde fortius ꝙ nedũ cõdẽnati ex famoso delicto
ifamiã icurrũt ex illo ꝛ p ꝯñs nobilitatẽ pdũt si quã prius hẽbãt
25 † qnimo ipsis ẽ a iure pricipis interdictus ꝯspectus. l.ij. §. igno-
minie causa missus. ff. de ijs qui notan. infa. ꝛ hoc indies seruari
videmus in nobilibus, qui aut iracundie calore, aut alio quouis
malo spũ ducti homicidia cõmittũt, nã etsi iterdũ grãm a serenis
simo Principe nostro assequuntur illam sepisper, limitatã hñt,
hoc modo, ne ad principis ꝯspectum accedãt, ne ve in illo loco,
seu ciuitate ea morent, in qua principem esse ꝯtingerit, iuxta di-
spositione3. d. §. ignominie cã, alias aũt obtẽta simpliciter gratia
nullo tali limite interiecto predicta oia assequunt, ꝛ famã, ꝛ nobi
litatẽ, principisq3 conspectũ, arg. tex. in.l.j. in fi. cũ ibi no. p doc.
C. de sen. pal. facit ꝙ dicit Bart. in.l. si qñ. in prin. de bo. vacan.
26 lib. x. † Quinimo in tm̃ operat illa gratia principis, ꝛ restitutio,
vt non possint inde quocũq3 impune illo admisso contumeliari,
tex. est valde no. in.l. imperialis. ibi nõ vocabulũ inhonestũ. C. d
nup.

nup. per quem dicit no. And. de iser. in ti. que sit prima cau. ben. amit. §. pterea. col. iiij. ad fi. in vsi. feu. qd pditor restitutus nõ poterit ipune pditor appellari, imo appellãs eũ pditorẽ dr iniuriã in
27 ferre, ꝛ actiõe iniuriarꝫ teneť, p illã. l. † princeps. n. est q de inhabili facit habilẽ. l. qdã ꝯsulebant. ff. de re iudi. ꝛ. C. de crimi. sacrile. l. ij. sequiť hoc dictũ simplr referẽdo barb. in. ij. volũ. ꝯsi. iij. col. ij. ad fi. Sꝫ si rebelles fuerĩt nobiles aduersus pricipẽ nedũ ĩfamiã
28 incurrũt nobilitatẽ pdunt † sꝫ ꝛ eorꝫ arma existẽtia in ciuitate deleri debẽt, fm rom. sing. cccclxxj. p tex. i. l. eorꝫ. ff. de pe. ꝛ facit bonus tex. in. l. j. i pri. ibi absurdũ. n. est. ff. de lati. liber. tollẽ. ¶ Qui
29 tus modus pdẽde nobilitatis eũ p religionis ingressuꝫ, † ꝙ pmũ eni qꝫ religionẽ ingressus est ꝛ pfessus, nobilitatẽꝫ pdit quã habuit glo. est in. c. s. in ver. ingenuus. ij. de purga. cano. ꝛ in. c. ea q̃ in versi. absqꝫ psonarꝫ, ad fi de sta. mon. bñ facit qd voluit glo. in c. scripsit, in ver. dignitate ad fi. xxvij. q. ij. ꝛ in ca. pñs in v. comite. xx. q. iij. ꝙ igressus religionẽ pdit ius comitat⁹, ius ducat⁹ ius marchionat⁹ siue regni, sequiť vltimũ hoc cõprobãdo glo. nouissime alleg. Spe. i ti. de sta. mo. §. j. x. xj. Ang. in. §. si mo. i auc. ꝺ san. epi. col. ix. ꝛ Bal. i. l. deo nobis. C. de epi. ꝛ cle. dicẽs h̃ fuisse sibi obiectũ rome. cũ ad ꝺfensionẽ cuiusdã rscripti ipetrati p quẽdã nobilẽ de Frãcia assisteret, in quo cũ eẽt monachus narrabat se nobilẽ i sua supplicatiõe dicebať rescriptũ illud subreptitiũ, ex quo desierat nobilis eẽ p monachationẽ ex pdictis q̃ refert Ro. sing. xxxvij. icipi. vtrꝫ nobilis, seqť Fely. i. c. cũ deputati. col. j. ad fi. de iu. ꝛ. ꝺ. Jas. icidẽter in. l. ij. col. iij. i pn. C. si ꝯ ius vel vti. pub. dt tñ Ro. i palleg. sing. ꝙ duplici rõne i casu rescripti mẽtionati dñi ꝺ Ro. iudicauerũt ipꝫ rescriptũ eẽ validũ, nec vlla subreptionis labe notatũ. Prio qꝛ nobilitas ẽ qddã ius sanguinis ꝙ ẽ incõmutabile. l. ius agnatiõis. ff. de pac. l. iura sanguinis. ff. de reg. iu. Scdo qꝛ dato ꝙ pdereť ipa nobilitas p igressuꝫ, nõ tñ potuit dici papa decept⁹ ab ipetrãte, sꝫ potius i iure, qꝛ illd p monachationeꝫ pdita dicať nobilitas stabat i iure, sic sentiebãt ipsi dñi de rota nobilitatẽ sanguis p religiõis igressuꝫ nõ pdiť pdcã rõne, q̃ qdẽ h̃ mihi plurimũ suadet qcqd dicãt gl. ꝛ doc. pallati, fac. i ar.
30 bo. tex. i. l. deo nobis. C. de epi. ꝛ cle. † vbi nõ puať qs a successione sibi a parẽte debita p ingressuꝫ religiõis capacis bonorꝫ, bona qdẽ rõne, ne ex bono ope i casu qdẽ puatiõis diceret lapidari ne ve ẽt ob id ab ipso religiõis igressu arcereť, tũ qꝛ nõ dꝫ eẽ deterioris ꝯditiõis bon⁹ ꝙ mal⁹. l. nõ solũ. ff. de noxa. si igiť successionis iure nõ puať qs p igressuꝫ q̃re magis ipsa nobilitate sanguinis puãdus veniat nõ video, verꝫ qꝛ magna ẽ auctas gl. vñ dicit
31 Bal. i. l. cũ hrditas. C. depo. † ꝙ auctas gl. oẽs al'as antecedit, ꝛ plura ad h̃ cumulat. ꝺ. Jas. i. l. vt vim. ff. de iust. ꝛ iu. col. pen. forte nõ eẽt tutũ ab opin. dictarꝫ gl. recedere quas tñ vt credo cõis vsus loquẽdi, seu ꝯsuetudo nõ obseruat, in ꝯuẽtualibus pfessis,
32 iõ pfessis dixi, † al's. n. añ pfessionẽ nõ dñr vere religionẽ igressi, vt p plura cõprobat Fely. i. c. cũ deputati. de iud. vñ merito. ꝯ. de pfes. dixi qm al's pdcã nõ pcederet cũ nõdũ dicanť vere igressi i
33 tra pbõnis annũ. Unũ tñ sciẽdũ est, † ꝙ lꝫ ingressi religionẽ nobilitatẽ pdãt nõ tñ iura sanguinis amittũt. c. si. xix. q. iij. ꝛ. c. vnico. xviij. q. j. l. deo nobis. supius alleg. ꝛ gl. in. c. pñs. in ver. i locũ xx. q. iij. pulchre distinguit, ꝛ declat do. Abb. in. ij. vol. ꝯsi. xxviij. nõ ẽt pdũt iura suitatis p pdcã, voluit expsse Pet. de anch. i. c. decetero. de testi. ꝺ. Jas. in. l. gallus. §. si eius. col. iij. ff. de lib. ꝛ posthu. ꝛ. i. l. q se pris. iij. col. C. vñ lib. itẽ eqparanť filiusfamilias, vt voluit Bar. i. l. j. ff. de vul. ꝛ pup. ꝛ. ꝺ. Abb. post Inn. i. c. i pñtia.
34 de pba. q̃ oia faciũt ad iprobationẽ dictarꝫ gl. † An ãt, ꝛ qñ religiosi igressi monasteria huis eqparenť tãgit Jo. de imo. i cle. j. de elec. Jo. and. i. c. ij. ne cle. vel mo. ꝛ Bal. i. l. titius rogatus. ff. ad treb. Jnn. i. c. cũ oli. de puile. Bar. i. l. j. ꝛ in. l. qd huus. ff. de stip. ser. Pe. de anch. i. c. fi. de test. ꝺ. Jas. i. §. actiões. col. iiij. instit. de act. i. j. no. Ang. i. §. sꝫ cũ fem. i. j. no. isti. de stip. ser. Bar. in. l. cũ fundus. §. seruũ. i fi. ff. si cer. pet. Alex. i. l. j. col. iij. ff. de v. ob. ꝛ gl.
35 i. l. huus. C. cõ. de succes. † Nõ ẽt desinit eẽ ciuis sue ciuitatis, fm Pet. de anch. i. c. fi. i. ij. col. x. ego addo. de of. dele. li. vj. p tex. i. l. ordine. §. fi. ff. ad muni. nõ ẽt iura ciuilia pdit, vt iã dixi i alleg. l. deo nobis. cũ ibi diffuse p doc. no. Quinimo nedũ iura nõ amittit, imo ꝙplura p sue religiõis igressuꝫ puilegia ꝯseqť, quorꝫ partẽ Fely. enarrat in. c. cũ deputati. col. j. de iu. q̃ ibi videre sufficiat ex qbus ẽt vltra pmissa satis argui pt ꝯ opi. pdictarꝫ gl. ꝯ quas tenẽdo, ꝛ ꝯriã ipsarꝫ opi. amplectẽdo, pt eisdẽ rñderi fm ꝙ rñdet Corse. in repe. sua. c. grãdi. de supple. neg. pla. col. x. ꝙ iõ fꝫ eos monachus dr pdere nobilitatẽ ex quo inter monachos, ꝛ Dei seruos nõ dꝫ eẽ dña, nec psonarꝫ acceptio, ꝛ maxime circa diuina misteria, repugnaret nãqꝫ id statui monachorꝫ ꝙ vnus diceret nobilior, ꝛ sic in ipso huitio diuino nõ ꝯsiderať nobilitas, sꝫ respectu exercitij impeditur eius effectus, allegat. no. in. l. patre furioso. ff. de his q sunt sui vel ali. iu. ꝛ gl. in. l. j. in ver. dignitatis. ff. de postu. q̃ dicit, ꝙ dignitas, ꝛ auctoritas est quo ad mũdũ, sec⁹ quo ad Deũ. c. nouit. de iud. in auc. de monach. §. j. cũ ergo monachi sint mortui mũdo. c. placuit. j. et. ij. xvj. q. j. auc. igressi. ꝛ qd ibi no. C. de sa. san. ec. l. deo nobis. C. de epi. ꝛ cle. c. nolo. ꝛ. c. non dicatis. xij. q. j. nõ attẽdiť eorꝫ nobilitas, ꝛ dignitas, quo ad ipm Deũ cui se dedicarũt, lꝫ quo ad mũdũ nobilitas remãsit in eis, sed quo ad ipm Deũ impediť effectus eius, vñ dicebat Hiero. i epist. ad zelantiã, nulli te vnqꝫ de generis nobilitate pponas, nec obscuriores quaslibet, ꝛ humiliore loco natas, ꝛ iferiores pates nescit religio nra psonas, nec ꝯditiones hoium, sꝫ alias respicit,
36 hec ille. ¶ Sextus pdẽde nobilitatis modus est. s. † p pctm, ar. not. p gl. in. c. j. p illũ tex. in ver. ingenuus nõ est, ex de purga. cano. vbi pp pctm, ꝛ delictũ nomẽ pdiť dignitatis, ergo ꝛ nobilitatis, cũ vt. ꝯ. dixi post Bar. in. d. l. j. C. de digni. nobilitas dicať esse dignitas qdã, facit bona rõ, qꝛ p pctm efficiť qs infamis fꝫ gl. j. in. l. fi. C. ex q. cau. infa. irro. ꝛ hec dr infamia canonica fm Fely. in. c. testimoniũ. col. iiij. de testi. post glo. in. c. oẽs. vj. q. j. ppea
37 repelluntur ab oblationibus in ecclesia illi, † q sũt publici pctõres, vt inquit Abb. in. c. qꝛ in omnibus. de vsur. colũ. ij. per glo. in. c. oblatio. i fi. ix. dist. ꝛ sequiť ibidẽ Joã. de ana. col. viij. Sꝫ ifamibus dignitatũ porte vt sepe dixi pateť nõ dñt. c. iter dilectos, de excess. pla. ꝛ. l. ij. C. de digni. lib. xij. ergo nec nobilitatis titul⁹ tribuẽdus iuxta pxime dicta. Unũ tñ sciẽdũ est ꝙ pacta de pctõ penitẽtia denuo detegiť nomẽ ipm, seu titulus nobilitatis, ita p pcti labẽ elisus ꝛ denigrat⁹, arg. tex. i. c. septies, ꝺ penitẽ. dist. iij. vbi ñ pdit nomẽ iusti. q p penitẽtiã resurgit, facit tex. i. l. iperialis. C. de nup. cũ ibi no. p doctores. ¶ Septim⁹ pdẽde nobilitatis mod⁹, ꝛ vltim⁹ ẽ, p mrimoniũ, nã sicut mulier ignobilis nubẽs viro nobi
38 li efficiť nobilis, vt dixi supra, in. v. pte. † Ita nobilis nubẽs ignobili nobilitatẽ pdit. l. fi. C. de icol. li. x. Jo. de plate. i. l. j. in pn. C. ꝺ digni. li. xij. bona gl. i. l. femine. ff. de sena. ꝛ i. l. cũ ex lege. de nup. dicit tñ bal. in. l. cũ qdã puella. ff. de iuri. om. iud. ꝙ nõ ex toto nobilitatẽ pdit, qꝛ in aliqb⁹ retinet, fel. tãgit. i. c. nouit. j. col. de iud. ¶ Uerꝫ qꝛ nobilitas ptacta mũdialis ad quã vulgus magis (vt sepe dixi) attẽdit ꝙ varijs subiacet ruinis, ꝯcussiõbus ꝛ euersiõib⁹, vt pxie vidim⁹, ipaqꝫ virtutis nobilitatẽ semota ad sepulchri istar deaurati extat, q̃rãt oẽs cuiuscũqꝫ speciei nobilitatẽ affectãtes, hãc sibi pcipuã virtutis nobilitatẽ, quã animi supra diximus eligeť, q̃ mediãte de mortalib⁹ imortales reddenť, mortalitatẽ ipsaꝫ cũ imortalitate cõmutãtes, sic thesaurꝫ sibi iexpugnabilẽ nulloqꝫ cũ tpe pitorꝫ cumulãtes quẽ nõ tyrãnorꝫ neqtie, nõ armorꝫ vires, nõ bellorꝫ seditiones, nõ pestilẽtie, nõ fames, nõ tẽpestas, nõ erugo, nõ tinea, nõ caligo, nõ ignis, nõ aquarꝫ inũdatio, non inopia ꝯsumere valẽt, ipsamqꝫ solã generis nobilitatẽ parũ magnifaciãt. Attẽdẽtes diligẽter ad id qd vnus ex sapiẽtibus ait, relatus p rhoderi. episco. zamor. plurics superius allegatũ i suo speculo vite, dũ inqt si humane nature obscenã fabricã, ac turpẽ materiã cõspicimus, de terrene carnis nobilitate disputare nil aliud vr ꝙ de stercoris, aut luti claritate certare, vñ apud machabeos scribiť, gloria eorꝫ stercus ꝛ vermis, qd ꝛ esaias nõ ignorauit cũ ait magistratus ꝛ honor illius quasi lutũ, qd enim superbit terra ꝛ cinis, vñ chrysostomus vana ẽ nobilitas carnis infructuosa, ꝛ puderosa, atqꝫ nociua, nisi comiteť virtus. ꝛ Boetius, ꝙ in inquit inane ꝛ ꝙ futile nobilitatis nomẽ quis non videat, quare splẽdidũ te si tuã nõ hẽas aliena claritudo nõ efficit, qnimo iterdũ nedũ vana gñis nobilitas, imo ꝛ nociua, fꝫ Hiero. dicẽtẽ plerũqꝫ nobilitas carnis ignobilitatẽ parit mẽtis, vñ alibi dr, nihil se videre in gñis nobilitate appetẽdũ, nisi ꝙ appľati nobiles q̃dã necẽitate ꝯstringunť, ne a pgenitorꝫ pbitate dgenerẽt, qs tñ nõ vider pmos filios a suorꝫ claritate degenerasse, qppe q ꝙto patres fuere clariores, tãto ipsi euasere obscuriores, vt tot labores filij ppeti videanť in sectãdis vitijs, quot pres i sectãdis virtutibus, totqꝫ solertia studia filij i pdẽda nobilitate ipẽdãt, quot illi in acqrẽda hũere, idqꝫ aphricano ituere facile pt, q lꝫ ex clarissimo pgenitus foret pmis sorbuit vitijs, pmorꝫ ẽt aliorꝫ noia recẽsuit Ualerius maximus. in. iij. li. c. v. sub rub. de his q a parẽ. clarie degenerauerũt. Ad ipsius igiť animi nobilitatis apicẽ sũmus Deus (cui nosipsos oiaqꝫ nra dẽmus) sua benignissima pietate ptigẽ nos ꝯcedat. Tãdẽqꝫ ad celestia regna puenir, cũ eodẽ q trinus est in psona, ꝛ vnus in sba. Amẽ benedictus Deus.

FINIS

Tractatus de Imperatore

Restauri Castaldi Perusini. U. J. D. Clarissimi.

¶ Index principalium questionum.

¶ Nonagesimaquinta

¶ Nonagesimaquinta, an sicut appellari potest ad Papã hodie omisso medio, ita sit in Imperatore, vt ad eum omisso medio apellari possit.
¶ Nonagesimasexta, de statua Imperatoris, ⁊ eius priuile. q̃le sit
¶ Nonagesimaseptima, de potestate Imperatoris.
¶ Nonagesimaoctaua, an Imperator possit rem vnius auferre ⁊ dare alteri.
¶ Nonagesimanona, an imperator se intromittat in ele c. pape.
¶ Centesima, an imperator habeat ius conferẽdi beneficia, vel dignitatem ecclesiasticam, aut super his aliquid disponendi.
¶ Centesimaprima, an imperator de iure habeat aliquam potestatẽ i clericos, tã quo ad bona ecclesiastica, q̃ eoꝝ p̃rimonialia.
¶ Centesimasecunda, an impator possit legitiare in terris eccle.
¶ Centesimatertia, an Imperator possit renunciare imperio, ⁊ in manibus cuius.
¶ Cẽtesimaquarta, an impator possit donare, de rebus imperij.
¶ Cemtesimaquinta, an imperator Rome existens, possit leges facere, vel iurisdictionem exercere.
¶ Centesimasexta, an Imperator possit sibi parem, vel superiorem creare, vel successorem eligere, vel vicarium, vel consortem.
¶ Cẽtesimaseptima, an prelati possint esse delegati Imperatoris, ⁊ an consiliarij, ⁊ an in obsequio eius.
¶ Centesimaoctaua, an Imperator possit mouere iustum bellũ, ⁊ indicere, ⁊ cui.
¶ Centesimanona, an liceat imperatori, ⁊ principi inire confederationes, ⁊ quas dicunt ligas.
¶ Centesimadecima, que sint pr̃icipi, ⁊ imperatori reseruata, ex toto corpore iuris notãter plenissime, ⁊ nouissime cumulati, ⁊ obseruati vltra omnes casus. cccxxv.
¶ CXj. in quibus casibus impator ligauerit sibi manus adeo, vt etiam proprium rescriptum reijciat, ⁊ non admittat, ⁊ notanter plenissime vltra omnes, ex toto iuris ordine cumulati, ⁊ quidam, in quibus (etiam si vellet) nequiret, casus. cj.
¶ CXij. quibus cibis, seu epulis vesci debet imperator.
¶ CXiij. an papa imperatorem iuuare teneatur, ⁊ ecõtra, ⁊ q̃n.
¶ CXiiij. an imperator possit tollere, vel reuocare factum, grãz, vel priuilegium predecessoris sui, ⁊ quando, per totam, ⁊. q. lv.
¶ CXv. an mortuo impatore eius ꝯcessiões, vel p̃uilegia durẽt.
¶ CXvj. an imperator obligetur ciuiliter.
¶ CXvij. de priuilegijs imperatricis, seu Auguste coniugis.
¶ CXviij. in quibus casibus, ⁊ quando, ⁊ qualiter, ⁊ a quibus comittatur crimen lese maiestatis.
¶ CXiX. an possit quis imperiũ emere, ⁊ an si emat, sit simonia.
¶ CXX. an de concordia superiore Ann. M. D. xxxviij. facta in portu (quem dicunt) Aquemortue, inter Carol. v. Rom. Impe. semper Augu. ⁊ Franc. Gallorem Regem christianissimum (opera, ⁊ prudentia. S. D. N. Pauli. iij.) debeat festiuitas, ⁊ gaudium celebrari.

Restauri castaldi perusini Iurisconsulti clarissimi, solennis, ⁊ amplissimus Tractatus de Imperatore.

SVMMARIVM

1 Unde, seu cur dicatur imperator.
2 Quis primo dicebatur imperator apud Romanos.
3 Imperator est etiam, ꝙ non imperet.
4 Imperium etiam dicitur in spiritualibus.
5 Imperium late dicitur potestas iudicis.

¶ Prima questio.

IMperator dici videtur, ab imperando, seu ab actu imperandi, ſm glos. primam. in rubrica proemij digestorum. Sed q͛ hac etymologia attenta, quilibet paterfamilias, Abbas, ⁊ alij similes, qui imperant, Imperatores dici possent, Bart. ibi. ij. col. declarauit, † ꝙ quedam nomina verbalia, 1 quandoq; designãt aliquam dignitatem, vel exercitium, ad quam, vel ad quod nõ sufficit solus actus exercentis, sed habent ab alio dependere, ⁊ tunc illud solum exercitium talis nominis verbalis, nõ hꝫ inducere illum effectũ, pꝫ in doctore, qui lꝫ dicatur a docendo, tñ vt sit doctor, ⁊ eam dignitatem habeat, opꝫ ex quodam medio, optimoꝝ doctoꝝ, aspirãte ꝯsensu, ad insignia doctoratus peruenire, iuxta. l. medicos. cum. l. seq. C. de profes. ⁊ medi. lib. x. vnde, si non hꝫ istud preambulum, non dr̃ doctor. Sic imperator in proposito hꝫ dignitatẽ, que non dependet ex solo nomine, sed ex quibusdam preambulis, vt electione, coronatiõe, cum alijs solẽnitatibus, ⁊ debitis obseruantijs, de quibus. ĩ. videbimus, post. c. venerabilem. extra de elec. cũ ꝯcor. at pater, dñs, vel Abbas, nõ dr̃ imperator, q͛ ex solo nomine dependet, a se ipso, prout latius declarat Bar. in. d. loco, cum quo, ⁊ potius in proe. insti. pen. col. ad fi. ⁊ seq. in prin. ⁊ Abb. in. c. j. de iudi. col. pen. ⁊ seq. Sed cauendũ est, q͛ quo ad Abbatem, vr̃ ꝯtra tex. in. c. nouit. de his que fi. a prel. ⁊ Archi. in. c. alienationes. xij. q. ij. q͛. s. Abbas nõ ex se solo est, sed ex canonica electione. Unde dici põt, ꝙ nota, ⁊ qualitas, que ei adijcitur. s. q͛ appellat̃ Impator Romanoꝝ (vt ⁊ infra videbimus) tollat oẽm dubitatiõẽ, put vr̃ sentire excellẽs doct. Io. fa. in. d. proe. insti pen. col. in prin. in verbo Iesu Christi. ad fi. Bald. in proe. ff. ij. col. dicit, ꝙ impator dr̃ ab imperãdo, q͛ alijs impat, ⁊ sibi a nemine imperat̃, refert Fely. in. d. c. nouit. iij. in prin. Ias. in l. j. C. de sum. tri. j. col. ad fi. ⁊ gl. in rub. ff. ante proe. dicit, ꝙ impe2 rator dr̃, q͛ imperat subditis. † Uex est ꝙ primo apud Romanos Impator appellabat̃, qui exercitui, belloq; prefectus erat, Cicero in oratiõe pro. l. manilia enumerat, que sũmo Impatore regrunt̃, nec q̃sq̃ a Senatu impator appellabat̃, nisi saltẽ mille externoꝝ hostium occidisset, vt in Philippicis Cicero indicat, postmodũ occiso. x. miliũ reqrebat̃, vt p Appianũ Alex. lib. ij. d̃ bellis ciuilibus, ⁊ facit tex. in. c. legimus. xciij. di. ibi qũo si exercitus sibi imperatorẽ faciat, ⁊ qd̃ legit̃. j. reg. c. xviij. B. ibi percussit Saul mille, ⁊ Dauid. x. millia. iratus est Saul nimis, ⁊ dixit, dederunt. x. millia, ⁊ mihi mille. Quid ei superest, nisi solũ regnũ, ⁊ ca. xxj. D. inde postea fuit hic magistratus, ⁊ nomẽ impatoris in eum translatum, qui Romani imperij gubernacula tꝫ, ⁊ regit, ⁊ in supremã dignitatẽ hodie capit̃, vt tradunt Moder. lꝫ predicta in iure canonico, ⁊ diuino non allegent, in rubric. ff. proemij. v. colũ. ⁊ episcopus Gurgens. in libello de coronatione char. xx. ij. col. in. §. cũ hactenus. Bal. vbi infra in fin. huius. q. Sciendũ 3 tñ est, † ꝙ lꝫ Impator dictã etymologiã hẽre videat̃. Si tñ non imperaret, nihilominus iperator esset sicuti, ⁊ dicimus ꝙ Pontifex dr̃, q͛ pontem facit in fide, ⁊ ecclesia ad vehẽdos subditos exẽplo vite, ⁊ verbo doctrine vt est presens sanctissimus Pon. max. Paulus. iij. princeps pacis pr̃ futuri seculi, erariũ sapiẽtie locupletissimum. c. inter. de of. ord. ⁊ tñ si id alius non faciat, Pontifex tñ est, ⁊ ei vt pape obtẽperandum, vt tradunt omnes in. l. ij. §. appellata. ff. si cer. pe. ⁊ in. l. j. in princip. ff. de acqui. pos. post Pet. de anch. in. c. j. not. de const. in. vj. Ang. are. in insti. de testa. ij. col. Abb. in. c. j. pen. col. de iudi. vbi Mod. col. fin. in prin. eã rõnem tenẽt, cur tũc ab etymologia vocabuli argm̃ non teneat (vltra rõnem Abba.) ibi dicentis id esse, q͛ nomẽ in predictis nõ assumat̃ ab essentiali natura sua, sed ab eo quod desiderat̃, ⁊ ab accidenti, vel (qd̃ rationabiliter debet esse in noiato) q͛. s. in plus se habeat etymologia, q̃ vocabulũ, merito tunc ab etymologia nominis arguere nõ licet, p ea, que tradit Ugo. iij. dist. in. c. priuilegia quẽ ibi Moder. referũt in proemio decretaliũ. in qua. q. ⁊ materia videñ. sunt etiã, q̃ nouissime scribũt Moder. mediolaneñ. in. l. taberne. ff. de verb. sig. ⁊ in. l. cui p̃cipua. ff. eo. in gl. iij. Alias tñ Cy. in. d. rub. ff. exponit imperat. j. imperare põt, nõ aũt ab actu, qui nec in hoĩe semper esse põt. l. seruitutes. ff. de serui. ti. gñali, la. iiij. ver. nemo. n. tã perpetuo, tanq̃ cõtinue ire pt̃ soluẽtes oppositionẽ de pr̃e, ⁊ dño, vt p Bar. vbi. s. cũ quo est cõis, vt p Moder. ibi. vj. col. v. ex q̃bus infert Bar.
4 ¶ † Et nota. est ꝙ lꝫ Imperiũ de tẽporali dici soleat, sacerdotij tñ Imperiũ ẽt appellat̃, vt est tex. ⁊ ibi Abb. no. in. c. per venerabilẽ. in. iiij. col. in prin. extra qui filij sint legiti. post tex. ibi iperio sacerdotis, ⁊ est. s. Imperator in spũalibus, vt in. d. c. pe. col. ⁊ ecclesie etiã Imperiũ dici, pbat, ⁊ tꝫ Isidorus mediol. in opere de imperio militantis ecclesie, in prin. j. q. vbi argueñ. ad partes. pbat imperij nomẽ ꝯuenire eccl̃ie, p rõnes philosophicas, ⁊ sacre scripture auctoritates Esai. ix. Timo. vj. i. Petri vltimo.
5 † Alias late etiã alioꝝ iudicũ imperiũ, p p̃tãte dr̃, vt in. l. imperiũ. ff. de iurisdi. l. j. ff. de offi. prefec. aug. l. fi. ff. de offi. pcon. l. cuꝫ pretor. §. item. ff. de iudi. l. ij. ff. de adoptioni. hodie tamen imperator, est nomen suppreme potentie. no. Bal. consi. cclxxvij. pridie, in fi. iij. volumi. ⁊ supra dixi, ac experientia constat.

SVMMARIVM

a De titulis, seu epitethetis Imperatoris ex toto corpore iuris.

Secunda questio.

SEcundo quero de titulis ipsius Imperatoris, seu epithetis, eius omnibus, ⁊ quidem, in iure Imperator, etiam Pontifex alias videtur appellari, vt est tex. in c. de capitulis. x. dist. vbi Leo. iiij. scribens Loth. Aug. dicit de capitulis, vel preceptis imperialibus vestris, vestrorumqꝫ etiam Pontificum predecessoꝝ irrefragabiliter custodiendis, ⁊ conseruandis quanto valuimus, ⁊ valemus (Christo propitio) ⁊ nunc, ⁊ in euum nos ꝯseruaturos modis omnibus profitemur. Unde ꝯstat ibi Imperatores Pontifices etiam appellari, ⁊ notat per illum tex. Cardi. in clem. j. §. ij. de iureiur. Sed hoc vr̄ locum habere iure antiquo, non hodie, prout aduertit glos. in d. c. de capitulis. ⁊ est text. expressus in c. cleros. xxj. dist. §. pontifex. vbi declaratur not. ꝙ ⁊ Reges Pontifices erant, qꝛ maiorum hec erat consuetudo, vt Rex esset sacerdos, ⁊ Pontifex, vnde ⁊ Pontifices, Romani Imperatores appellabant̄, vt late etiam de rōne dicemus infra. q. iiij. nu. ij. in fi. sed hodie is Pōtifex est, qui summus sacerdos est, ⁊ qui per se omnes ecclesiasticos ordines disponit. Et pro hoc, ꝙ hodie post Christum Impator non debeat appellari Pontifex, nec ecōtra, est tex. expressus in c. cū ad verum. xcvj. dist. ibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatoris vsurpauit, ⁊ no. glo. in c. j. de consti. in. vj. in glo. j. ꝙ solus Papa Romanus Pontif. appellat̄, ⁊ facit. c. j. §. vnde. in fi. de sac. vn. extra, ibi, vt ostendat̄ quanta sit dr̄ia inter auctoritatem Pontificis, ⁊ Principis potestatem, ⁊. c. duo. xcvj. dist. in prin. ibi auctoritas sacra Pontificum, ⁊ regalis potestas. Et hoc pp seruandā humilitatem. Itē pp discretionem dignitatem, alias proprie Imperium ēt ecclesie est, ⁊ regnum, vt pꝫ ex dictis in preced. q. in fi. ⁊ expresse declarat idem Isido. in. d. lib. j. ti. ij. q. j. ad fi. recte enim Imperator princeps appellat̄. Immo proprie Imperator, ⁊ Princeps idē sunt, vt in insti. in proe. in princi. ibi, princeps Romanus, ⁊ in. §. sed ⁊ quod principi. cum ver. seq. insti. de iure natu. gen. ⁊ ciui. ⁊ tex. in proe. insti. in prin. ibi, imperatoriam Maiestatē, ⁊ ibi, princeps Romanus, cum glo. ⁊ tradit Bar. per illum tex. in rub. ff. in fin. verbis. ⁊ idem probat tex. in. l. j. ff. de ꝯsti. prin. ⁊ in clem. j. de iureiur. in prin. ibi, Romanus princeps, cum gl. ⁊ ibi Card. ⁊ in. §. nos. c. ad apostolice. de re iud. in. vj. in prin. ⁊. §. preter. ⁊ in. §. penul. vnde princeps Cesar dr̄. l. neratius. ff. de reg. iu. l. meuius. in prin. de leg. ij. iuncta. l. plane. j. §. j. de lega. j. ⁊ J. q. xlj. vbi videñ. ⁊ tex. in auc. vt prepon. nom. imp. in prin. seu. §. j. ibi, Eneas nobis Rex reipub. princeps. Ex quibus infertur clarissime, q̄ improprijssime alij inferiores Domini hodie Principes appellentur. Princeps enim dicitur respectu cuius alij sunt participes, ⁊ ipse dicitur totum continens auctoritate, potestate, ordinatione, ⁊ mandato, quasi primum locum tenens, Bal. no. in proe. ff. ij. col. ⁊ glos. in. c. fundamenta. de elect. in. vj. in verbo princeps dicit. i. primum locum capiens, ⁊ de varijs eius importantijs, glo. magistra. in clemen. j. de baptism. ⁊. c. quanto. de offic. ordi. ibi, curias principū, ⁊ tñ vnus tm̄ est Imperator, vt. J. q. lxix. ⁊ alias varijs titulis, ⁊ nominibus decoratur Imperator, qñqꝫ regalis potestas appellatur, vt in. c. solite. de maio. ⁊ obe. §. preterea. alias regia maiestas, vt in tit. de pa. tenē. ⁊ eius viol. in vsi. feu. in prin. ibi solium regie maiestatis conscendimus, ⁊ pax post, ibi, regia auctoritate indicimus, ⁊ in. d. c. ad apostolice. §. fi. ibi Imperatori, vel Regi, ⁊ facit primo reg. ca. viij. B. hoc erit ius regis, qui imperaturus est vobis, vt. d. c. duo. xcvj. distin. ibi auctoritas sacra Pontificum, ⁊ regalis potestas, ⁊ in. c. solite. de maio. ⁊ obe. ibi pontificialis auctoritas, ⁊ regalis potestas, ⁊ ho. tex. in. c. fundamenta. de elec. in. vj. §. vt ergo. ibi. nullus imperator, seu rex Romanorum, ⁊ tex. in. l. bene a zennone. C. de quadrien. prescrip. ibi regale culmen, loquens de se ipso Imperator. ⁊ Bald. in. d. rub. ff. ij. col. dicit, ꝙ imperator Cesar dr̄ rex, qꝛ alios regit, ⁊ a nemine regitur allegat. l. fi. C. de. ll. vbi sepe imperialis maiestas regia appellatur. ⁊ in. c. inter dilectos. de fide instr. vers. ij. qꝛ ibi regalibus ⁊ ibi regale, ⁊ ibi vnde imperatoris. ⁊ ho. text. in tit. que sint rega. ibi, regalis numinis expeditione in vsib. feu. vnde regiā vrbem suam appellat. l. j. ante fi. §. romā. C. de vet. iure enucl. §. fin. in fi. insti. de satisdati. ⁊ alibi sepe. Et id de maiestate notandum est, qꝛ maiestas Dei propria videtur. l. non distinguimus. §. sacerdotio. ff. de arbi. et in. l. vnica. C. nulli licere in fren. lib. xj. ibi Imperatorium, ⁊ ibi Regium regijs regia, ⁊ rubr. ⁊ nig. C. vt nemo priua. ibi regie maiestatis, ⁊ in subscriptione. l. liquet. in fin. C. de sum. trin. vbi Papa scribens imperatori, dicit, Deus regnū vestrum custodiat, ⁊ in. c. acta. in tit. de pace constantie in vsib. feu. dr̄ regnante Federico Romanorum Imperatore, ⁊ non dicit imperāte ⁊ Sceptrum Cesaris. Sceptrum regale appellatur, in. c. inter dilectos de fi. instr. §. ij. ⁊ tex. ⁊ ibi Ja. alua. in. tit. si de inuestit. in. domi. col. ij. ⁊ celeste oraculum eius rescriptum appellatur l. in criminalibus. C. de iurisd. om. iud. alias princeps Romanus vt in proe. insti. in prin. alias. n. diuina fauente clementia Romanoꝝ imperator semper augustus, in prin. de pa. constant. in vsib. feud. quandoqꝫ dicit Imperator nostram excellentiā, vt in eo. ti. c. nos. post mediū. alias eius beneficium diuina indulgentia appellatur. l. fi. ff. de const. prin. alias imperator, ⁊ Princeps Magnificus appellatur. l. j. C. de vete. lib. xij. c. venerabilem. de elec. extra ibi in personam Magnifici Caroli. Aliquando dominus. l. deprecatio. ad. l. rhodi. in rub. ante rub. ff. de oper. noui. ⁊ in. j. rub. C. Aliquando nobilissimus. l. queris. ff. de natal. rest. ⁊ per illum tex. ⁊ ꝙ est deus in terris, no. Ang. cons. xvij. pro decisione. in prin. Bal. con. cclxxviij. queritur si rex. ij. col. Nobilissimoꝝ Cesarum. in inscriptione. l. honoꝝ. C. qui admit. aliqñ Sacratissimus. vt in. i. rub. C. ⁊ Sacratissimus Dominus noster. in auct. iusiurandum quod prestatur ab hijs. in princ. Qñqꝫ Imperator Romanus augustus. c. ego. lxiij. disti. ⁊ in. l. bene a zenone. C. de quadrien. prescrip. aliqñ Maiestas Imperialis. qñqꝫ clementia d. l. bene a zenone. Aliqñ culmen iudiciale. l. fi. in prin. C. de iud. Quandoqꝫ Augusta fortuna, vt ibidem. aliquando augustalis Maiestas. l. fi. C. vbi, ⁊ apud quē. et de maiestate, toto titu. ff. et. C. ad. l. iul. Maiestatis ⁊ institu. de public. iudic. §. publica. el. ij. Sacratissimus. in. l. pen. in fin. C. de his quib. vt indig. ⁊ in. l. fin. §. sed quia. C. com. de leg. quandoqꝫ Religiosissimus. l. vnum ex familia. §. fi. ff. de leg. ij. ⁊ in proe. insti. in fi. prin. Alias Deus in terris. l. lege iperiali. C. de nup. l. iubemus, la. j. C. de sac. san. eccle. Alex in. c. ante omnia. iiij. no. xj. dist. alibi sanctissimus. l. cuꝫ silleianū. C. de his quib. vt indig. ⁊ ibi Paul. de ca. no. ⁊. l. titia seio. §. lucius. ff. de le. ij. pius, felix, inclytus, victor, triumphator, Augustus, cesar, vt in rub. ante proe. inst. ⁊ in inscriptione. ij. tituli in. C. ⁊ in inscriptione. ij. ⁊ in. c. victor. xcvij. dist. ⁊ pios Imperatores dictos ab Antonino pio, ait alias Justinianus in. §. facimus in auc. vt libe. de cetero. Alias sacratissimus princeps perpetuus, vt in. j. rub. C. aliqñ diuus. l. fi. C. de eden. alhe. in dictioni. in verbo diui. post sanctū Thomam. ij. ij. in trac. de sacrilegio. quasi. f. Diuinus, ⁊ Dei minister, vel, vt dixi. j. col. seq. ver. ⁊ titul. diui. sic puto, ꝙ possit dici potentissimus princeps, sicut papa se appellat potentissimū sacerdotē. in. c. nulli. fas. xxv. q. j. precipue, qꝛ proprie potestas vr̄ referri ad Imperatorem. vt in. d. c. cū ad verū. ⁊. §. vnde. ⁊. d. c. duo coiter nuncupat̄ Serenissimus, ad qđ facit. c. salonitane. lxiij. dist. l. iperialis. §. similes. C. de nup. ibi serenissimo Principi. in. l. ij C. de alluuio. ibi, nostre serenitatis largitate defensi, in. l. deuotum. C. de metat. lib. xij. in prin. ibi serenitas nostra ꝯmisit, ⁊ in. l. fi. in princ. C. de his quib. vt indig. ⁊ in. l. ij. C. de iure domi. imp. ⁊ in. l. comperit. C. de prescrip. xxx. an. in prin. licet in. d. l. bene vxor sua etiam appelletur Serenissima, ⁊ in. l. vnica. in fi. C. vt nem. lice. in empt. lib. x. Et ipse Sacratissimus. sed in. c. j. de pace constā. in prin. ⁊ in inscriptione. d. l. bene a zenone. Serenissima augusta vocat̄ vbi Bal. in. ij. lec. post mediū notat, solū Imperatorem dici Serenissimū ⁊ augustam Serenissimā, ⁊ reges etiam, qui non recognoscunt Imperatorē sacratissima nostra pietas. in. d. l. cōperit. imperialis clementia, imensa, serenitas, māsueta, ⁊ in auc. vt diuine iussiones in prin. ibi nostre serenitatis, ⁊ idē in auct. vt cum de appel. in prin. ⁊ in. l. cū multa. C. de bo. q̄ lib. ibi, a serenissimo principe. ⁊. l. humanū. C. de. ll. ⁊. l. j. ō silētia. lib. xij. ibi, nr̄a serēitas, ⁊ in. l. vj. C. de curs. publi. lib. xij. l. cursū. C. eo. alias Illustrissi. in. c. solite. de mai. ⁊ obe. ⁊ in inscriptiōe, ⁊ nigro, dicit de excellētia, sublimitate, ⁊ celsitudine impiali, ⁊ de celsitudine, ⁊ maiesta. imperiali, est tex. in. l. fi. C. de cōsul. lib. xij. ⁊ de celsitudine in. §. filios, insti. quib. mod. ius pa. po. sol. aliqñ gloriosimus, ⁊ clementissimus, vt in inscriptione. l. inter claras. in prin. ⁊ in ele. j. in. §. pen. de iureiur. appellatur princeps catholicus, ⁊ in. l. liquet. ad fin. ibi christianissimi, ⁊ pij. Quod notandum est, qꝛ res Frācie taleꝫ titulum, solus vendicasse vr̄, vt per Jo. feraldum in trac. de iuri. ⁊ priuil. regni Frā. ij. iure. col. j. iiij. vol. trac. s. de christianissimo. ⁊ idem in. l. inter claras. in prin. C. de sum. tri. vbi Papa appellat Justinianū Impe. christianissimū principem. Et hodie etiaꝫ

ecclesia

ecclesia in feria. vj. in parasceue dicit oremus, et pro christianissimo imperatore nostro. Alibi summus superior. Bal. in. l. pe. in prin. .C. de bo. que lib. alias appellatur Vicarius dei in terris, moder. taurin. in rub. ff. de iurisd. om. iud. nu. vij. in temporalibus. f. Bald. in. l. j. C. de iure aureo. annu. et in auc. habita. C. ne filius pro pa. iij. col. vers. vj. no. et ibi est bo. tex. ibi Deo, et nobis ministris eius et similitudinem dei gerit in regno. et in exodo iudices multitudinis dij vocabantur, et diui imperatores, vt per diuum Thom. in lib. de regim. prin. ij. c. ix. Franciscus de Parma in trac. de priuile. fisci. j. q. col. pe. in fine, et seq. in pri. casu. cxxxvj. et. cxxxix. et que infra. q. cx. casu. cclxvi. sed vere hoc Pape conuenit proprie, et que infra. q. xl. ad finē. item imperator dr̄ officialis, seu Vicarius in temporalibus Rom. Ecclesie. Card. Jacob. in lib. de concilio, nuper impresso. lib. vlt. arti. viij. fac. cclxxviij. col. i. q2 et imperium est ab ecclesia, vt infra late. q. l. et Bal. alias in. c. j. de pace constā. in prin. col. ij. in verbo debitam fidem, dicit, quod sicut deus est princeps in celis, sic imperator vicarius, et eum dominatorem in fide, ac veritate constituit in terris, et iustitia. per. l. ij. §. si quid igitur. C. de vet. iure enucl. et in auc. de consul. col. fin. et que infra. q. l. ad fi. et esse vicarium dei, et ministrum, et ideo gladiū habere tradit Jo. vg. in lib quem quadriuium ecclesie inscribit. char. xxxj. post cap. xiij. ad rom. et. c. Rex. xxiij. q. v. et quod talis factus est ex donatione Constantini. Et Abba. in proe. decr. in ver. Rex. dicit quod quilibet Rex in regno suo, est heres christi, et propter hoc debet esse pacificus, cui addi potest illud, si terrā, hoc est corpus suum, bene rexerit, et legem dei dilexerit, iuxta illud Psal. Reges terre. etc. Et pax multa diligentibus legē tuam domine. aliqñ precipuus princeps secularis. c. ad apostolice. in prin. de re iudi. in. vj. imperialis clemētia, mansueta Serenitas, et sic mansuetus, et clemens, vt in tit. de pace constan. in prin. ibi Bal. not. aliquando romanus princeps, cle. j. in prin. et de iureiuran. alias dominus imperator, in. c. christi nomine. in tit. de pace ꝯstan. hodie cesarea maiestas nuncupatur, et augustus, vt infra dicam in. q. xlj. alias Inclitissimus dñs Roma norum imperator, in tit. de pace constan. c. signum. alias precipit ipse vt in instrumentis dicatur imperij iustiniani Sacratissimi Augusti imperatoris. in. §. si qua. in auc. vt prepon. nom. imp. alias simpliciter dñs imperator talis, vt in. l. deprecatio. ff. ad. l. rhodi. de iactu. et in. c. acta. et seq. in tit. de pace ꝯstan. in vsib. feud. et in. iij. cōsti. cod. in rub. alias beatitudinem sui imperij, et Gloriam suā. in. l. humanū. C. de. ll. in fi. alias imperator de. l. sua dicit, oraculo presentis edicti, in. l. digna vox. C. de. ll. et nr̄a maiestate. in. l. j. C. de silentia. lib. xij. et titulus diui decerni solebat optimis principibus, vt sepe in iure diui imperatores appellantur, vt. s̄. dictum est et tradit Egnatius in vita antonini pij, vel q2 cesares, ex antiquiorum more, post mortē inter diuos referebantur, vel q2 a deo imperium cōstitutum est, vt vtrunq3 tangit alcia. in. l. ad instructiones. in verbo diuine. C. de sac. san. eccl. alias sacrum oraculum pro auctoritate eius. vt in. §. illud proprium. inst. de adop. iuncto. §. j. eo. tit. nostra Tranquilitas. l. j. C. qñ libell. prin. dat. alias diuinū oraculum, in. l. iubemus. C. de emancipatione liber. celeste oraculum, in. l. iubemus. la. j. C. de sacro sanc. eccle. Sacrum oraculum, in. l. et si. C. si ꝯ̄lus, vel vtil. pub. celeste oraculum, in. l. in cōsiliarijs. C. de assessor. alias de se ipso dicit. cōstitutio domini. N. imperatoris, in rubro et nigro. c. j. const. feu. in vsib. feu. et quod. s̄. dictū est imperatorē ministrum dei esse non mirum vr̄. q2 oēs iudices, ꝯ̄ hos, qui male operantur, tales dicuntur, et vltores ire sue dicit tex. in. c. nō solū. xxiij. q. v. in. c. nec his. §. cum itaq3. xxv. q. j. alias imperator ponit se inter eruditos, dicendo nos eruditi. vt in. §. fi. inst. de adoptio. alias cum salutatur ab his, qui eam facultatem habent, acclamando dr̄ auguste. N. deus te nobis ꝯseruet. nostra salus, nostra salus, vt in. l. j. C. de veter. lib. xij. alias de se ipso dicit, Magnificentia mea, vt ibidem, l3 hodie talis titulus, fere cuilibet priuato, vsurpatus sit. qñq3 dicit imperator Sacros vultus. inhiantibus forte populis inferimus. j. ostēdimus, vt veniāt videre, vt. l. fin. ti. fi. in tribus libris. C. pub. letitie etc. alia sacri affatus. per suis rescriptis, et priuilegijs. l. sacri affatus. C. de diuer. rescrip. alias precepta sua, consulta celestia, in. l. neq3. in fi. C. de offi. rec. prouin. et vtrūq3 sacros affatus, et sacri nr̄i oraculi. in. l. fi. C. de defen. ciuit. alias nr̄e maiestatis oraculū. l. siqs ex grege. C. de cohortali. et prin. cornic. alias statuta celestia. l. quicūq3 chartas, rn̄sa celestia, in. l. nullū. C. eod. lib. xij. diuina indulgētia, in. l. fi. ff. de ꝯsti. prin. diuina bñficia, in. l. sacrilegij. C. de diuer. rescrip. imperatoriā maiestatē, in insti. in prin. maiestatē regiā, vt. s̄. late diximus. et in tit. de pace teneda. et ibi in prin. not. Jac. alua. ij. col. post mediū imperatoriā celsitudinē, in. §. filiusfamilias. insti. quib. mo. ius pa. po. sol. alias dixit eidē quidam legatarius. rogo domine imperator audias me patienter. l. proxime. ff. de his, que in test. delenf. nostra serenitas, in. l. iiij. C. de op. pub. nr̄m numen, in. l. si qui. C. eo. diuus imperator, et serenissimus regine maritus, in. l. pe. C. de don. inter vir. et vx. cesar noster in. l. cū de etate. C. de probat. alias optimus, maximusq3 princeps noster, vt de Papa hodie dicimus, in. l. iurisperitos. in prin. ff. de exc. tut. et optimi imperatores nostri, in. l. cicero. in fi. ff. de penis. serēitas nostra. in. l. iij. C. de spe. lib. xj. optimi principis cōstitutio, in. l. et ideo. ff. de. ll. et. l. qui solidū. §. in. de leg. ij. ibi. optimus, maximusq3 princeps noster augustus. §. fin. l. ij. ff. de org. iur. l. vnum. §. pe. ff. de leg. ij. optim. imp. nr̄. ¶ Quid alias, optimus maximus significaret, declarat. l. nō tm̄. et. l. qui vti. et. l. illa verba. ff. de verb. signif. et. l. pe. ff. de euictio. et inst. quib. non est permiss. fac. test. post prin. antiquis olim Jouis ēt epitheton fuit, optimi, qd cicero interpretat̃ bñficētissimi, vt Moder. Mediolā. referūt iu. l. bonorum appellatio. ff. de verb. signif. in gl. j. Bart. in. l. j. ff. de adul. dicit, quod quilibet impator vocat̃ diu⁹ augustus, et impator, dñs noster i, auc. vt neq3 mil. neq3 federat. alias diuus magnus. N. l. fi. ff. de priu. veterā. qñq3 nr̄m numē, vocat imperator. in. l. vnica. ante fin. C. de sent. pref. preto. qñq3 salus nr̄a. l. j. C. de vet. lib. xij. qñq3 seculi nr̄i beatitudinē, dicit. l. ij. in. prin. C. de tem. appel. nr̄i numinis, in. c. j. ad mediū. de prohi. feu. alie. per Loth. alias felicissimū nr̄e pietatis imperiū. l. neminē. in prin. C. de decurion. lib. x. nr̄a beniuolentia, in. §. extraneis. insti. de hered. qualitat. post mediū. l. pe. §. nos itaq3. C. de neces. seru. her. inst. felicissime ꝯsultis. iij. ꝯst. C. ante fi. cōsultissimus princeps. diuus. N. l. si hereditas. C. de test. manu. l. fi. §. ij. C. eo. Eccell. regis, in. c. iij. de supplen. negl. prelat. in. vj. ante fi. c. fundamēta. §. proinde. ante fi. de elec. in. vi. diui mngni Antonini, in. l. rescriptis. ff. de diuers. et temp. prescrip. Sacratissimus princeps noster. in. l. pe. ff. ad tertul. princeps prouidentissimus, et vere Religiosissimus, in. l. vnū. §. fi. in fi. de leg. ij. cesar aūt, et augustus, an et quid differant. dixi infra. q. xli. alias Card. Jaco. in tractatu suo de cōcilio, nuper impresso lib. j. artic. x. fac. xxix. col. ij. d. dicit regibus dari titu. Illustrissimo, Serenissimo, Excellētissimo, inuictissimo, sed quod proprie eis conuenit, illustris. excelsus, Victoriosus, inclytus, Sublimis, inuincibilis, excellēs, magnificus, aut Triūphalis. alios aūt, serenissimus, inuictissimus, excellētissimus inclytissimus, victoriosissimus, christianissimus, illustrissimus que sunt suplatiua, ꝯuenire imperatori. alias magnus Antonius. in. l. si absenti. ff. de leg. et que late dixi infra. q. lix. et per An. sicul. in tracta. de pote. Reg. q. xxj. in fine Tyberius aūt Cesar, contumelie ascribebat tales titulos, modestie causa, vt Eras. tradit in. vj. lib. Apoph. ij. Apoph. et seq.

¶ In quo gradu dignitatis sit Imperator.

¶ Tertia Questio.

Tertio quero in quo gradu dignitatis sit impator cū multi gradus sint dignitatum. vt per gl. in auc. vt ab illustribus et in proe. insti. in. §. cumq3 hoc. in. l. precipimus C. de appella. in. l. qui indignus ff. de Senator. et per scrib. late in rub. et in. l. j. in princ. ff. de offi. eius cui mād. ē iurisd. alias ponit se in numero senatorum. l. ius senatorum .C. de dignit. lib. xij. put alias papa ē de numero Cardinalium, vt post archid. tradit mart. laud. in trac. de Card. col. iij. in princ. hadrianus papa dignitatē patriciatus carolo Regi rome ꝯcessit, in ter alia, in ecclesia Lateranēsi. c. Hadr. lxiij. di. dicit, ibi, gl. vt puniret crimina, vel, quod ē aduocatus rome. c. venerabilē. de elect. tu dic q essent patricij, vt infra. q. lxxxiij. in prin. cōis snia est, quod limitatiue, et circūscriptiue in nullo gradu dignitatis sit, nec ordine ēt, nec in gradu superillustri, q2 ipse sit sup oēs gradus, et sup oēs dignitates, fons dignitatū, a quo oēs alij gradus profluūt, et deriuant, vt per Alex. Jas. et alios in. l. j. post Bal. Ang. Fulg. Cy. Jo. and. et Abb. et nouissime Car. Jacobatius in dicto suo tractatu de cōcilio nuper impresso lib. j. arti. xij. fac. xxviij. C. vñ cū sit in apice dignitatis, et i culmine gradū aliquē circūscriptū nō h3, cū sit. s̄. oēs gradus. c. i apibus. vij. q. j. c. cūcta per mūdū. ix. q. iij. c. pposuit. de ꝯcessio. preb. cū similibus l3 mihi legēti pterito anno in hac alma vrbe. d. l. j. aliter visum fuerit, et adhuc videat̃, vt. s. l3 in supremo gradu diu3 sit in aliquo tñ certo gradu sit, tū inter cetera, ob text. q in teris hāc rōnē probare vr̄ in. l. vbi aūt nō apparet. in fin. pri. ff. de vb. obli. et p. c. valētinianus. in. fi. lxiij. dist. vbi expresse impator ponit se in ordine dū dicit ꝯm ordinē meū. et in. c. ꝗ̄ graue. de fals. ibi, reges, principes, et alios cuiuscūq3 gradus, et p. c. j. xxiij. dist. et p. l. ij. C. de spor. in pri. hñ inducēdo, tū ex auctoritate aristo

telis, quez ēt in iure nostro lꝫ allegare.l.septimo mense.ff.de statu hoīum.l.si pater.ff.de sol.Bar.⁊ alij in.l.j.ff.si cer.pet. dicit enim Aristo.x.metaph.vij.tex.s.⁊ infra,vbi loquit̃ de predicamentis, ꝙ in quolibet genere dat̃ vnū primū,⁊ illud dꝫ esse perfectissimū reperibile,illius generis,a quo postea alij perfectionē trahant, et hac rōne,ibi auerro.cōmen.vij.circa fi.posuit deuz esse in genere substantie,qm̄ perfectissima substantia,lꝫ theologi de deo non teneant id,Sed alias sic.irē ex Aristo.d.loco illud de quo aliquid dici pōt in quid,est in genere,vel in ordine.Sed de imperatore dici pōt aliquid in quid,qꝛ est homo,est imperator,ergo est in ordine,⁊ per alia,que latius publice dixi in.d.l.j.que qn̄qꝫ forte palā fient,rn̄dendo oībus ꝯrijs,⁊ tentādo,ꝙ forte dicat̃ ꝓprie,in gradu superillustri,prout ibi latius dixi,que hic referre non curo,qm̄ veritati pro cōibus ꝯclusionibus insistere intendā,nō disputationibus,que in gymnasiis,⁊ cathedris relinqui debēt,⁊ illustrissimū imperatorē appellat Bar.in tra.suo de regim. prin.ij.q.iij.col.in fi.⁊ seq.post princ.lꝫ scribētes dicto loco id negent cōiter,⁊ mart. laud.in tract.de prin.no.clxvij.papa,vel imperator. ¶ Et ad fundamētū ꝙ potissiumū vr̃ doctoꝝ tenētiū ꝯriū,rn̄detur vno mō,ēt clarissime,ꝙ nō est incōueniens,ꝙ is a quo oēs ordines processerunt,sit in aliquo dictoꝝ ordinū patet in deo ipso,a quo, ⁊ angeli ⁊ hoīes processerūt,⁊ tn̄ posuit se in ordine hoīuz,vt de se pꝫ,⁊ est clarissimū,⁊ ecclesia cātat deus homo factus est, ⁊ iterū in Antiphona,mirabile misteriuz declarat̃ hodie,innouant̃ nature, deus homo factus est,id quod fuit ꝑmansit, ⁊ ꝙ nō erat assumpsit ⁊c. ⁊ ita alias excellens d.meus.d.Uincentius Herculanus de Perusio,super.d.l.j.respondebat.

SVMMARIVM

1 Unde iurisdictionem,⁊ orignem imperator sumpserit.
2 Populus Romanus in Imperatorem transtulit potestatem.
3 Imperator romanus primitus per violentiam quesiuit imperiū.
4 Imperium a fortuna videtur processisse.
5 Imperium hodie dependet ab ecclesia communis sententia.
6 Imperator an sit Uicarius Pape.

¶ Quarta questio.

1 Quarto quero† originem suam imperator,seu iurisdictionē,vnde sumpserit, not. questio est,⁊ difficultatē,seu dubietatem facit, qꝛ quedam iura probare vident̃,imperiū sumpsisse vires a Populo Romano,dicēte tex.in.l.j.ff.de cōst.prin. ꝙ populus Romanus ipsi imperatori,⁊ in ipsum omne imperiū, omnemqꝫ suā ptātē ꝯcessit.idē in.§.sed ⁊ ꝙ prin.inst.de iure nat.⁊ in.l.j.§.cū enim antiqua lex.C.de vet.iure enucle.l.j.ff.ad leg.iul.de ambitu.⁊ premittunt Pau.de cast.Alex.⁊ alij in.l.j.in prin.ff.de offi.eius.⁊ tex.in.l.ij.nouissime.ff.de orig.iur.ibi,euenit,vt necesse esset reipublice per vnū ꝯsuli.igit̃ ꝯstituto principe datū est ei ius ⁊c.idem cor.noster perusinus per.d.§.cum.n.in ꝯsi.j.post prin.ij.
2 col.lib.iij.† Et primus imperator in quē populus Ro. transtulit imperium,fuit Octauius augustus,ſm Pau.de cast. in.l.nō ambigit̃.ff.de.ll.quod ꝑ historias ꝓbari pōt,Moder.referūt in rub. proe.ff.col.vij.idem post orosiū.c.xviij.lib.vj.in.l.ij.ff.de orig.iur. vj.char.ij.colū.⁊ dicunt fuisse anno vrbis. dccxxvj.⁊ fuisse ſm imperatorez,idē ꝙ a populo Ro.habuit immediate. Bar.in.l.more.ff.de iurisdic.om.iudi.i.opp. Bal.in.l.j.in.ij.col.in princ.C.de summa trini.⁊ idē Bald.in.l.imperiū.iij.col.in prin.ff.de iurisdi. om.iud.iij.q.ꝙ meꝝ imperiū in principe seculari est absoluta potestas imperatori ꝯcessa ꝑ.l.regiā ⁊c.cum quo Mart. laud.simpliciter in trac.de prin.no.clxxxix.in Papa alia vero iura dicūt imperiū a deo ꝓcessisse,vt in.§.i.in auc. de instr.caut.⁊ fide.ibi qꝛ igit̃ imperiū propterea deus de celo ꝯstituit ⁊c. ⁊ in.l.j.in fi.C.de sum.trinit.ibi,que ex celesti arbitrio sumpserimus,⁊ in.§.si vo ēt. in auc.vt defunct.funera.ibi oībus gentibus quaꝝ nobis principatū,aliū quidē ab initio dedit deus,aliū vero adiecit,⁊ in auctē. de non alien.§.finimus igitur.ibi,imperator cui plurima dedit deus habere ⁊ multorum dominus esse,⁊ in tit.de pace tenen.⁊ eius viol.in prin.ibi, qm̄ diuina preordinante clementia solium regie maiestatis conscendimus in vsi.feu.⁊ ideo papa dicit in.c.si imperator.xcvj.dist.ꝙ imperator catholicus priuilegia sue potestatis in administrandis.ll.publice diuinitus consecutus est,⁊ ibi gl.no. ꝙ imperium a solo deo sit allegan.tex.in.c.quesitum.xxiij.qō.iiij. ibi meminerint enim a deo potestates has fuisse ꝯcessas, ⁊ propter vindictam noxiorum gladium fuisse permissum, ⁊ dei ministerio datū,⁊ tex.in.d.c.si imperator.dicit a quo ꝓpriaz ꝯsecutus ptātē,loquēs de principe,⁊ deo,⁊.l.j.in prin.C.de vet.iure enucl. ibi,deo auctore nr̄m gubernāte imperiū qd̄ nobis a celesti maiestate traditū est,⁊ idē per.d.c.si imperator.no.glo.in.c.duo.xcvj. dist.in gl.iij.c.qui resistit.xi.q.iij. vbi augusti. qui resistit potestati dei ordinationi resistit ⁊ in auct.quomodo oporteat epi.in princ. legit̃,maxima quidē in oībus sunt dona dei a superna collata clementia.sacerdotiū,⁊ imperiū.⁊ illud qdē diuinis ministrās, hoc humanis,vno eodemqꝫ principio vtraqꝫ excedētia humanā exornant vitā,not.in.c.ꝯstitutiones.x.dist.per.d.tex.⁊ ad idē ꝙ imperiū a deo sit adducunt quidā quod hr̃ luc.ij.c.in euāgelio in prin. ibi,exijt edictuz a cesare augusto,vt describeret̃ vniuersus orbis, ⁊ sic ꝙ ēt christus,vt populus recognouit imperatorē,vt dn̄m, ⁊ tex.in.c.solite.de maior.⁊ ob.in.§.preterea. vbi pontifex scribēs cōstātino imperatori,dicit deum fecisse duo luminaria in firmamēto celi,luminare maius,vt preesset diei,luminare minus,vt preesset nocti vtrūqꝫ magnū,sed alteꝝ maius,vt diei preesset.ad firmamenta igit̃ celi,hoc est vniuersalis ecclesie,fecit duo magna luminaria,idest duas instituit dignitates,que sunt pōtificalis auctoritas,⁊ regalis potestas,vt originaliter de dicta creatione apparet in libro vite gene.j.c.⁊ in.c.cū a duoꝝ.xcvj.disti.⁊ Psal.c.xxxv. ⁊ ꝙ in passione christi legit̃.Jo.xix.cap.nō haberes ptatē aduersus me vllā,nisi datū esset desuꝑ.⁊ apl's ad romanos.xiij.c.in pri. nō est.n.ptās,nisi a deo,siue iubēte,siue sinēte.ait.tex. in.c.qd culpat̃.an̄ finē.xxiij.q.j.Et omnis iurisdictio est a deo, siue mediate, siue imediate.Host.Arch.Inno.an.⁊ Abb.vbi Rot. Neap.in not.qō.decis.cccxci.fuit.ij.col.ad fin.que autem sunt a deo ordinata sunt,itaqꝫ qui resistit pontifici,dei ordinationi resistit nā princeps ⁊c.c.dicat.in fin. xxiij.qō.v.⁊ in libr.regmu.xiij.c.j.libr.qui non obediunt principi, morte moriantur, ⁊ deuteronom.xvij.c. registratum in.c.ij.de maior.⁊ ob.⁊ mart.xxij.c.que sunt cesaris, Cesari ⁊c.⁊ alias tex.in.l.fi.in fi.C.de q̃driē.ꝑscrip.ibi,quo nutu diuino imperiales suscepimus infulas,⁊ in.§.olim.in auc.de ꝯsulib.ꝙ deus misit imperatorē legē animatā in terris,⁊ ibi,cui,⁊ ipsas.ll.deus subiecit,⁊ in.l.fi.C.de ꝑscrip.lōg.tēp.ibi,diuino quodā motu,⁊.l.j.§.sed si quid.C.de vet.iure enucl.ibi,diuino nostro ore,⁊ in auct.vt nō luxuriet̃.in prin.ibi,vt crediti subiecti.s.nobis a dn̄o deo bn̄ viuāt,⁊ in auc.de questore.in prin.ibi dei auxilio,vt subiecti ab eius clemētia nobis traditi illesi seruent̃,⁊ in auc.ꝯsti. q̄ de digni.in prin.ibi a deo tradite nobis reipublice.⁊ in auct.de armis.in prin.ibi subiectos oēs,quoꝝ regimē nobis credidit deꝰ ⁊ in auc.de priui.dotis.i pri.⁊ clare i auc.vt diff.iu.i pric.ibi,ex q̄ nos deus romano ꝑposuit impio,⁊ ibi,comisse nobis a deo reipublice.⁊.l.ij.§.sꝫ qꝛ.C.de ve.iure enucl.ibi impialē fortunā rebꝰ humanis deus ꝑposuit,⁊ no.tex.in.§.arripiat.in auc.vt om.ob.iud. ibi post supnū honorē,scd̄o loco sunt posita cū glo.j.a supno deo collate,⁊ ad fi.ibi solūmō deo,⁊ impatore sequēte deū hec gubernare mediocriter,⁊ māsuete valēt,⁊.§.fi.i auc.de triēt.⁊ semiss.ibi sp aliqd a dicit deus nr̄is sceptris,⁊ late ēt q̄dā ꝯgerit gl.Bal.in tit. de pace ꝯstā.⁊ in.c.priuilegia.in vbo ꝯcessimus.post princ.in vsi.feu.⁊ in.l.ij.C.de offi.ꝑf.pret.afr.in prin.ibi,ꝑ ipsuz.n.iura imperij suscepimus,⁊ q̄.s̄.in.ij.q.diximus,⁊.c.cōstātinus.xcvj.disti. ibi.deo viuo,q nos regnare ꝑcipit,⁊.§.finimꝰ. in auct.de nō alienād.ibi impator cui plurima dedit deus hēre, ⁊ multoꝝ dn̄m eē. Et Jo.vgon.in lib.quē q̄driuiū ecclesie inscribit, char.ix.ſm paruā impressionē meā,hodie est.in.vj.vol.trac.tꝫ vnū prin. ipm fuisse sacerdotij,⁊ impij ꝑ gl.in.d.c.ꝯstitutiōes.qꝛ in veteri testō primogenito vtrūqꝫ ꝯpetebat,sed ꝙ Israel trāstulit impiuz in tribū Juda a rubē primogenito,vt Geñ.xlix.⁊ sacerdotiū ad tribū Leui.vt.j.Reg.ij.de tribu Juda ortus est christus.d.c.xlix.q fuit sacerdos magnꝰ.vt hebr.v.post diluuiū aūt ait,ꝙ a noe, ⁊ filijs traxit originē sacerdotiū,⁊ impiuz.s.Sem.⁊ iaphet,pōderādo ea,q̄ habent̃ gen.ix.ad fi.Et qꝛ an̄ legē sacerdotiū,⁊ imperiū primogenito cōpetebat.⁊ ab eadē origine ꝓcesserāt,Jō,inqt, reges Ro. ⁊ reges,⁊ pōtifices dicebant̃,qꝛ maioꝝ hec erat ꝯsuetudo,vt rex esset,⁊ sacerdos,⁊ pōtifex,⁊ Ro. impatores pōtifices dicebant̃. c.cleros.xxi.dist.§.pōtifex,⁊.s̄.diximus.ij.q.⁊ Ant.de Rosell.disputat,⁊ conat̃ defendere in tra.de pote.pape.iiij.vol.tract.char. xxxviij.co.iiij.ad fin.j.q.ꝑ an̄ ibi late deducta,imperiū a solo deo imediate esse in Cesarē.lꝫ ab ouo repetēdo alij dicāt impatores romanos,ꝑ violētiā oia primitus occupasse,vt dicit Inn.in.c.ꝙ suꝑ his.in fi.extra de voto.cuius dictū refert Ab. in.c.venerabilē.ex̃ de elec.vj.col.post mediū vers.Et hoc sit veꝝ Alb.in.l.j.C. de sum.trini.⁊ fide cath.⁊ ibi Bal.post prin.⁊ an̄ eos subtilis vltramōtanus Joannes faber inst.de iure na.gen.⁊ ciuil.in.§.sed ꝙ princ.

princ.in verf. Populus.poft prin. dicit,imo,τ fi hiftorias legas, reperies,ꝙ poteftas Romanoꝝ fuit ꝑ violẽtiã lacquifita, τ maxime tpe Julij cefaris,τ hi profecto qui literas humanas callẽt, ꝑ cõperto habent,τ Abb.in.d.loco refert Jnn.in.d.c.ꝙ ſup his. in fi.valde debiliter excufare imperatores,an cũ bona ꝯfciẽtia tenerent imperiũ,put τ latiffime in fua difputatione folẽni deducit clariffimus iurifconfultus dñs Jo.igneus in fuã no.difput.an rex Frãcie,recognofcat impatorẽ.vj.col.ad fi.vij. fundamẽto.τ.ix.τ moder.taurin.ẽt de eo referũt in.l.j.ff.de offi.eius.nu. 369. lʒ fub dant,ꝙ an bene loquaꝶ nõ interponũt iudiciũ fuũ,τ qꝛ imperium vř,ꝙ fuerit añ Papatũ,vt ꝑ Jo.an.in add.ad Spe.in tit.de iurifdi.omni.iudi.in prin.in verbo maxime,τ fic añ chriftum. Jdeo varie funt opiniones de hac.q.alibi dř,ꝙ a gladio,vt.ſ.ꝑxime dictũ eft,τ gl.in.c.j.de pace iura.fir.que eft fingul.fm Ang.in.l.de precatio.ff.ad.l.rhod.de iac.τ in difputatiõe fua renouata guerra.poft prin.Et alias in quodã libello epi zamoreñ.de origine,ac differẽtia principatus.j.parte.char.xiiij.τ feq. deduciꝶ principatus originẽ duobus modis fuiffe,primo de iure naturali,vel gentiũ,fecũdo iure ciuili,poft Philof.v.Politic.ibidẽqꝫ,ꝙ Populus Rom.τ eius imperatores vfurpatiue habuerunt dominium nationũ orbis poft Jnno.vbi.ſ.et grego.orof.eutrop.policrat.luciũ floꝝ,Pomp.iuftinũ,τ Aug.ij.lib.de ciuitate dei,Jo.an.Jo. de lign.in proe.decretal.et old.conf.lxix.† Alibi dř,ꝙ a fortuna, gl.in.l.digna vox.C.de.ll.τ.l.fi.i prin.C.de indi.ibi,auguftã fortunã,cũ gl.τ in.l.cũ multa.ad fi.C.de bon.que lib.ibi ficut impialis fortuna omnes fupereminet alias,τ.§.hec itaqꝫ.in auc.de conful. ibi fortune faftigiũ.τ.l.ij.§.fed qꝛ.C.de vet.iure enucl.ibi,imperialẽ fortunã.τ.§.fi.in auc.de ꝯful.ibi,Jmperialis excipiaꝶ fortuna, Bal.in tit.de pace cõftã.in.c.priuilegia.in gl.in vbo ꝯceffimus. poft prin. vñ v̄fus, fi fortuna volet τc.alibi, ꝙ ꝓprijs virtutibus acquifiuerunt imperiũ.xxiiij.q.j.§.j.fm Abb.in.c.venerabilẽ.vj. col.de elec.poft mediũ.dicẽs exponẽdo ꝓprijs virtutibus nõ theologicis,Sed policitis,poft ibi not.qꝛ Romani ꝑ vim,τ oppreffionẽ imperiũ acqſiuerũt,lʒ.d.§.j.d.loco nõ inueniaʒ,tu dic, ꝙ eft xxviij.q.j.§.ex his.in fi.ibi virtutibus romani ꝓmeruerũt iperiũ. gl.fi.in.c.ego.lxiij.dift.τ Bal.in.l.hñ a zenone.j.lectura.in fin.C. de quadrien.prefcrip.ꝑ illũ tex.in fi.no.imperiũ diuinitus ꝯftitutũ,ficut apoftolatus,τ ꝙ a deo ꝓceffit.vñ ꝙ imperium,τ ecclefia fraternizãt,vt in auc.quõ opoꝛ.ep.in prin.tñ ꝙ Jnn. dixit nefcire vñ imperiũ habuerit originẽ fubdit Bal.potes dicere, ꝙ habuit originẽ ab Enfe,ꝑmiffu diuino,qꝛ voluit populo Ro. totũ orbeʒ fubiugari,deinde populus Ro.cõftituit imperatorẽ in quẽ trãftulit omnẽ ꝑtãtẽ τc.τ poftea ꝯfirmatũ fuit verbo diuino,dum dixit, imago dei,deo reddaꝶ,τ Cefaris cefari, τ ꝙ eft poftea approbatũ ab ecclefia.hec ille. ¶ Sed hř circa hãc ꝯclufionẽ ꝯfiderãdũ ẽ ꝑ refolutione,ꝙ gl.in.d.auc.quõ opoꝛ.epifc.in prin.timore dicto rũ ꝯrioꝝ,in qbus alibi dicebaꝶ imperiũ a populo Romano,τ ab hoibus alibi a deo ꝓueniffe,dixit,ꝙ ab hoibus venit, difpofitiõe tñ dei,fine quo factũ eft nihil,qđ factũ eft,vt in euãgelio Jo.legitur.j.c.in prin.τ.iiij.Efdre.vj.c.in prin.τ fic populus Ro. primitus ẽt de terra ꝯftituit imperiũ,ꝑmiffione, τ difpofitione dei,τ fic ipfe auctoritate,populus minifterio,vt idẽ ꝑ gl.in.d.auc.de inftr. caut.τ fide.§.j.in verbo de celo.τ Jo.fabr.in.d.verf.populus.in prin.dicit,ꝙ ꝓceffit a deo permiffione,τ a populo difpofitione.lʒ moder.mediolaneñ.in.l.bona ciuitatis.ff.de verb.fignif. fimpliciter dicãt principio reꝝ nõ diuina iuffione,fed ex populi ꝯfenfu reges affumptos,qđ τ poft romani imperij occafuʒ feruatũ fuit, cũ Carolus magnus a populo romano auguftus electus eft, τ a põtifice Leone facro oleo inunctus,ꝙ ius populi,hodie gregoriana .l.in feptẽ germanie primates trãflatũ eft,fic et ꝙ franci chylperico electo,ꝙ regno idoneus nõ effet, pipinũ ꝯfilio fubftituerũt, et cũ pipini proles a maioribꝰ degeneraffet,rurfus odonẽ,mox eius fratrẽ Robertũ,τ deinde roberti nepotẽ hugonẽ euexerũt, q vulgo capetus dicebaꝶ,vñ oriũdi funt q ẽtnũ frãcoꝝ rebus moderãtur.τ qđ de maximis hifce regibus,nimirũ romano,τ frãco dictũ eft.idẽ τ in inferioribus obferuatuʒ fuiffe, q hiftoricos legerit, deprehendet,fubdẽtes tñ vltimo cẽfere diuina.l.eũ iuftũ principem effe,q ex populi ꝯfenfu regnet,ꝙ τ Ariftot.dicũt tradere, q vero iuitis dominet̃,eũ tyrannũ effe,ẽt fi Cefar fit a feptẽ viris electus ꝯcludẽtes demũ,ꝙ cũ magna regna, nõ ex fubditoꝝ ꝯfenfu , fed ꝑ violẽtiã primo ꝯftituta fint,merito diuũ auguft.lib.iiij.de ciuitate dei dicere magna latrocinia effe,adducto ẽt pirate cuiufdã exẽplo,q ꝯprehenfus et añ Alex.magnũ adductus,cũ interrogareꝶ qua caufa mare haberet infeftũ,qđ tibi,inqt,vt orbẽ terraꝝ habeas infeftũ,fed qꝛ id ego exiguo nauigio facio latro,vocoꝛ,tu quia magna claffe impatoꝛ.hec illi.Et vt.ſ.de chylperico,τ Pipino, per zacharia põtif.idẽ moderni in.l.inter claras.C.de fumma trinit.in gl.ij.colũ.iij.in principio,fcribũt,τ dixi ẽt infra.q.lxxxj.fed Bald.not.τ plene in.l.prima.C.de fum.trini.τ fide cath.j.colũ. τ fequen.in princip.dicit,τ concludit cefareum imperium, a deo effe,ꝑ dictũ.§.finimus igiꝶ.in.d.auc.de non alien.tripliciter,permiffiue,approbatiue,formaliter,et effectiue.ꝑmiffiue,qꝛ ꝓpter bonũ vniuerfale,et fub ratione finis,vt mundus optimis.ll.regatur pro quo eft ho.tex.in aucten.de inftr.cauti.§.qꝛ igiꝶ.ibi,igiꝶ imperiuʒ de celo deus cõftituit,vt difficilibus imponat.que apud eum funt bona τ.ll.aptet fecundum nature varietatẽ approbatiue , qꝛ chriftus approbauit imperiuʒ,duʒ dixit in euãgelio matthei.xxij. c.imago cefaris reddatur cefari,nifi enim pro approbato habuiffet reftitui iniufto,τ violento creditori,qꝛ violentus poffeffoꝛ non fuiffet defenfus a deo in propria peffeffione,fecundũ Bal.fubtiliter dicto loco,formaliter et effectiue.Naʒ cũ tota collectio chriftianoꝝ imperiũ teneat,lʒ quedã regna de facto nõ obediãt,nõ eft putãdũ aliud(vt tradit Bal.vbi.ſ.)nifi,ꝙ ipfe deus,τ hoc difponat,qꝛ eft caput illius collectionis,τ poft deuʒ eft fupremus imperatoꝛ apoftolicus,qui hoc approbat,τ in locis late.ſ.allegatis,τ nouiffime in.c.venerabilẽ.extra de elect.τ in cle.j.de iureiuran.et adeo,ꝙ tex.in extrauag.ad reprimen.dicit diuina precepta, quibus iubeꝶ ꝙ omnis aĩa romano principi fit fubiecta, τ Bart.ibi glofando declarat late,τ no.i vbo fubiecta,ꝙ lʒ ad Ro.xiij.c.nõ dicaꝶ romanoꝝ principi.Sed folũ fublimioribus põtificibus,de illo tñ itelligẽdũ eft,fub quo chriftus voluit nafci,τ crucifigi,τ ꝙ hoc imperiũ ecclefia approbat,fic Bar.in rub.ff.ad fi.in no.q.dicit,imperiũ cũ ecclefia ꝓceffiffe a deo , tanqꝫ a cã efficienti, ꝑ.§.j. in auc.quomo.opoꝛ.ep.τ vltra euʒ, ꝙ iõ alias exordiꝶ impatoꝛ i tit.de pace tenẽ.τ eius viol.in vfi.feu.in prin.qm̃ diuina preordinãte clemẽtia foliũ regie maieftatis cõfcẽdimus,dignũ eft, vt cuius precellimus munere,illi omnino parcamus in opere que pulchra verba ibi dicit Bal.τ no.fimplr̃ imperatorẽ habere imperiũ a deo,τ Abb.in.c.nouit.de iudic.in.v.col.ad fi.declarat nor. iura,que dicunt imperiũ a deo effe hodie.f.poft chriftũ nõ imediate a deo,fed ꝑ debitã,ac fubalternatã emẽdationẽ a vicario chrifti Jefu,apud queʒ funt iura celeftis,τ terreni imperij.c.oẽs.xxij. dift.ibi,q beato Pe.eterne vite clauigero terreni fimul,τ celeftis imperij iura cõmifit,τ ibi late ꝑ gl.vñ pontifex impatorẽ inungit, approbat,confirmat,reprobat,τ deponit,caufis exigentibus , vt in preallgato.c.venerabilẽ.τ.d.cle.j.de iureiu.c.ad apoftolice.de refcr.in.vj.τ infra dicã,τ ita vno mõ declareꝶ,ꝙ legiꝶ in.d.c.xiij. ad Ro.τ Fely.in.c.cũ nõ liceat.de prefcrip.extra,dicit imperium añ Papã fuiffe,añ.f.chriftũ de imperio Ro.Sed illud poft chriftũ renouatũ effe a deo,τ ꝯcludit poft Alb.in.l.j.C.de fum.trini. ꝙ imperiũ habuit originẽ a violẽtia,tñ volũtate,τ ꝑmiffione diuina,τ dicit id fequi Pet.de mõte in lib.de ꝑtãte pape,τ cõcilij.iij. parte.τ ꝑ Car.in.c.venerabilẽ.vj.q.de elec.prepof.τ d.Ant. de rofellis vbi ibi,τ dantẽ Florẽtinũ in fua monarchia.ij.li.in prin. incip.ꝯclufit ora leonũ.Abb.in.d.c.venerabilẽ.vj.col. añ fi.dicit tenẽdũ cũ Bal.in.d.l.cunctos populos.f.ꝙ imperiũ eft a deo ꝑmiffiue,τ approbatiue,formaliter,τ effectiue,τ q̃ oldr.primo ponit de hoc,ꝙ impatoꝛ a deo,fit cõf.lxix.ꝯfueuit dubitari.in prin. Sed ibi tñ late poftea ꝑ totũ illud folẽne ꝯfiliũ. in no.q.de qua ẽt infra ponemus fuo loco,an imperatoꝛ fit dñs totius mũdi,altius exordieñ.deducit latiffime adducen.iuribus, τ rõnibus primo iure veteri diuino nõ inueniri,ꝙ imperiũ habeat ꝑtãtẽ, τ ꝙ imperatoꝛ fit dñs,cũ imperiũ acceperit a tpe quo populus in eũ trãftulit ꝑtãtẽ,vt.ſ.late primo diximus,τ lʒ qꝛ cõio pariebat difcordiaʒ.l. cũ pater.§.dulciffimis.ff.de leg.ij.Gen.xij.c.voluerit,τ oliʒ deus ꝙ quãcunqꝫ terraʒ calcauerit pes tuus,tua fit,deuteron.xiij.τ fic iure veteris teftamẽti regna permiffa fuerint, facit.l.ex hoc.ff.de iufti.τ iure.τ ibi doctores.§.ius aũt gentium.inft.de iure na.τ apparet ꝺ illo iure,in Dauid,faule,τ Salamõe,τ pluribus alijs approbatis a deo.extra de facr.vnctio.c.j.§.vñ in veteri.τ.i. Reg. de faule.xx.c.viij.q.j.Moyfes , τ ibi not.τ in.d.§.vñ enumeranꝶ multi reges vncti de mandato domini, τ Prouerb.viij.capit.per me reges regnant, τ in Pfal.iudicium tuum regi da.rñdet tamẽ oldr.not.d.loco.ij.col.in prin.ꝙ id de regibus eft nõ de imperatore,τ ꝙ de eo nõ iuenies illo iure,qꝛ illo tpe nõ fuit,fed poft multo tempore,τ idem addo per Pet.de monte in trac.fuo de monarchia.ante fi.in.c.expeditis his.j.q.ij.col.fic nec de.l.noua noui teftamenti ait Oldr. aliquid inuenitur, per quod videatur omnino imperium approbatum,lʒ de regibus fic.j. Pet.epiftola.c.ij.ibi, deum,timete,regem honorificate.τ illud Pauli ad Rom.ſ.relatum.xiij.c.ibi,fubditi eftote omni poteftati,fiue regi τc.τ.c.folite. de maior.τ obed.τ ꝙ inde per chriftum omnes monarchie fue-

runt destructe, ⁊ reprobate, qꝛ factum est regnum huius mundi
domini dei nostri, ⁊ christi filij eius, ⁊ regnat in secula, apocalips.
xj.c.sibi.n.data est omnis potestas in celo, ⁊ in terra.matth. vlt.c.
vt impleret illud ezech.lxxxvij.faciã eos gẽtẽ vnã, ⁊ erit rex vnus
oĩbus imperijs, ⁊ nõ erũt vltra due gentes. vnde ꝙ gl.daniel.ij.c.
dicit, ꝙ sicut a principio nihil fortius imperio romanoꝝ, sic in fine
nihil debilius inuenit, ⁊ addo hic Bar.in tract.de regimine ciui.
col.fi.vbi dicit, ꝙ postꝗ̃ imperiũ romanũ fuit ab Italicis separa
tũ, semp decreuit, in oculis nostris, ꝙ absqꝫ dei occulto iudicio fa
ctũ nõ ẽ, nec obstat ſm oldr.dicto loco illud matth.xxij.reddite, ꝗ
sunt Cesaris cesari.p ꝙ aliqui dicebãt imperiũ approbatũ a chri
sto, vt(dic tu)Bal.in.d.l.j.C.de sum.trinit. ⁊ in.d.l.bene a zeno-
ne.in fine.j.lecture.C.de quadrien.prescrip.qꝛ dicit oldr.rñdeo, ꝙ
per id non iubet ei reddi oĩa, sed que sua sunt, qꝛ cũ numisma sibi
oblatũ, cesaris imaginẽ haberet, ⁊ superscriptionẽ, christus dixit
reddite ⁊c.imaginẽ enim suam sibi reddi iussit, ut.d.c.xxij.matth.
⁊ forte, vt scãdalũ vitaret, sicut ea rõne ipse soluit tributũ matth.
xvij.in fi.⁊.xxviij.q.j.c.iam nunc.vers.multa enim sunt facienda.
⁊ ita ẽt, lꝫ de oldr.mẽtionẽ nõ faciat, dicto loco, rñdet Abb.in.c.
nouit.de iudic.extra.vj.col.in prin.⁊ Pet.de mõte i tract.de mo
narchia.ante fi.c.expeditis.j.q.iij.colũ.in prin.alio ẽt mõ ad illud
dictũ euangelij, lꝫ in alio ꝓposito, rñdet Aug.de Anc.in trac. de
potes.pape.q.j.art.viij.vers.ad primũ. Et ex predictis concludit
oldr.in.d.ij.col.satis colligi imperatorẽ ipsuꝫ, dñm, ⁊ monarchiã
per violentiam, ⁊ tyrannidem obtinuisse. qꝛ cum primo fuerint ex
permissione diuina occupata, ⁊ distracta dominia per patres no-
stros, ⁊ reges instituti, ⁊ aliqui auctoritate dei, vt.s̄.dictum est, ⁊.
j.dist.iusgentiũ.⁊.d.l.ex hoc iure.cũ simi.non licuit imperatori ea
ꝓprijs dominis auferre ⁊ sibi appropriare, prohibẽte hoc.l.natu
rali, ⁊ diuina, quod tibi nõ vis ⁊c.matth.vij.j.dist.ius humanum
exod.ij.c.iuncto.c.penale.xiij.q.v.nec licuit trãsgredi terminos,
quos posuerũt patres nostri, Prouer.xxij.c.in fi.extra de sepul.
qui terrã diuiserant, vt Abraam, ⁊ loth.genes.xiij.vñ cõcludit la
te oldr.in.d.consi.lxix.ij.col.imperatorẽ iniuste occupasse, ⁊ noto
riumesseeum per violentiã obtinuisse, vt ibi, ⁊ in seq.late deducit
⁊ pa tere asserit, ⁊ p ꝯñs, ꝙ peccatũ tale, nõ remittatur, nisi abla
tũ restituat, reg.peccatũ.in.vj.xiiij.q.vj.cuꝫ res.id quod etiam te-
tigit late allegan.Jo.igneus.s̄.allegatus in.d.sua disputatiõe, an
Rex francie recognoscat imperatorẽ.vj.col.vij.fundamẽto. post
Alb.in.d.l.j.C.de sum. trinit. ⁊ de hac violentia ẽt tangit Pet.
de mõtein.d.tractatu de monarchia.ante fi.c.expeditis.j.q.ante
vers.neqꝫ ob.⁊ in versi.quicquid.de iure aũt humano, lꝫ multa iu
ra.s̄.allegata probent imperium esse a deo, sibi datum, inter cete-
ra oldr.in.d.not.q.iij.col.vr̃ dicere nõ debere credi illis iuribus,
cũ ab ipsis iperatoribus facta sint, ⁊ quoꝝ repellerent auctores,
extra de heret.c.fraternitatis.⁊ de testibus.c.lꝫ qdã. nec plus dꝫ
credi mortue voci, ꝗ̃ viue.sed viue non crederet in facto ꝓprio.l.
nullus.de testib⁹.ergo ⁊c.eãdẽ rñsionẽ oldr.lꝫ corrupte, de nume.
consi.referunt in hac.q.moder. taurin.in.l.more.ij.col.in prin.ff.
de iurisd.om iud.⁊ in.iiij.col post princ.dicunt imperiũ fuisse a deo
ꝯstitutũ se nõ inuenire, nec p legẽ nouã, nec p legẽ veterẽ. Sed, ꝙ
forte dꝫ intelligi ꝑmissiue qꝛ nõ est potestas, nisi a deo.d.c.dic tu,
xiij.ad Ro.⁊ illud nõ haberes in me ptãtẽ, nisi data tibi esset desu
per.in pass.domini Jo.xix.c.⁊ in.c.quesitum.xxiij.q.iiij.dr̃.memi
nerãt enim a deo potestates has fuisse ꝯcessas, ⁊ ꝓpter vindictaꝫ
noxioꝝ gladium fuisse permissum, ⁊ dei ministerio fuisse datos in
hmói vindices, idest, iudices. Quomodo igit̃ reprehẽdetur factũ
qđ auctore deo vr̃ esse ꝯcessum, ⁊ facit, ꝙ a deo sit illud ad hebre
os.v.c.B.nec quisꝗ̃ sumit sibi honorẽ, sed q vocatur a deo tan-
ꝗ̃ Aaron, registratum in.c.qualiter.extra de elec.⁊ in.§.illud. in
auct.ꝯstitu.que de dignit.dr̃ ab imperio sequẽte deũ.⁊ tex.no.in.
§.si qua.in auct.vt prepon.nom.imp.ad fi.dicit loquẽte impera
tore, prima die in qua nos deus romanoꝝ supposuit rebus.⁊ tex.
in.c.imperator.xcvi.dist.ibi a quo propriã ꝯsecutus est ptãtem, ⁊
bon.tex.in.c.quo iure.viij.dist.ibi, iura humana per imper. ⁊ Re
ctores seculi deus distribuit humano generi, ⁊ nõnulla loca iuriũ
⁊ diuine scripture, ꝙ iperiũ sit a deo, citat ille eps gurges.in tract.
de coron.char.vij.ij.col.⁊ seq.sub.q.vnde ortum sit vt imperato
res ⁊c.idemqꝫ char.xiiij.⁊ seq.in.§.huic, vbi ꝯcludit imperiũ lꝫ a
violentia primo ceperit, consilio tñ ac nutu diuino, ⁊ prouidentia
inualuisse vnitatis ratione, post diuum Thom.not.hec sunt, que
aliquali obseruatione ꝯgressi breui tñ tpe ⁊ studio, Ex quibus ta
men ominibus, supponendo me semper determinationi Sancte
matris ecclesie, bene, ac mature consideratis, vr̃ resoluendum im
perium, si non immediate a deo saltem per debitam, ac subalter-
natam emanationem hodie a vicario christi esse prouentum, ⁊ ita
intelligatur Apostolus.d.c.xiij.⁊ alia iura similia, ⁊ ita vr̃ tenere
Bar.in.d.extrauag.ad reprimen.in verbo totius orbis. post me
dium, ⁊ gl.in verbo subiecta.⁊ ita ipse met oldr.declarat in cons.
clxxx.q.est.iij.col.versi.nunc restat ad argumenta, qꝛ omnis pote
stas a deo est, saltẽ permittẽte, vt.s̄.late, ⁊ facit tex.in.l.fi.C.de of-
fi.magistri militũ.ibi.cũ ꝓpria diuinitate Ro. imperiũ sit nobis
delatũ, ⁊ bon.tex.in auctẽ.qũo oportet epis.§.j.ibi, sacerdotibus
qbus nobis dona dabunt a deo, ⁊ ea que sunt firma habebimus,
⁊ que nondũ hactenus venerũt, acquirimus, ⁊ ꝙ imperium sit a
deo, vt a cã prima, nõ per hoc tñ tollat ordo, quẽ hꝫ eius vicarius
in promotione imperatoris ad imperiũ tanꝗ̃ cã scđa, ⁊ agẽs in-
strumẽtaliter, ſm oldr.no.d.iij.col.ad mediũ.⁊.d.c.venerabilem.
de elect.cum simil.idem abb.in.d.c.nouit.v.col. ante fi.de iudi.⁊
alij late vbi.s̄.⁊ Ant.sicul.excellens canonista, in trac.de potesta-
te ⁊ excellentia regia.j.q.in fi.cõcludit.s.ꝙ aut ꝯsideramus cau-
sam immediatam.⁊ primariam, ⁊ tunc principes, ⁊ reges sint de
iure diuino, ⁊ procedant a deo cum ipse sit rex regum, aut ꝯsidera
mus cãm mediatã, ⁊ tũc sint de iure gentiũ, ⁊ ita procedat.d.l.ex
hoc iure gẽtium cum cõcord.⁊ dicit Pet.de anch.in cons.cccxli.
pro maiori coucludere, ꝙ reges in regnis habent vetustissimum
titulum a iure quodammodo naturali ⁊ diuina quadam prouidẽ
tia, lꝫ possit replicari, ꝙ Ant.sicul.vbi.s̄.in regibus loquatur.qui
valde differunt ab imperatoribus, vt ex supra allegatis post old.
5 d.cons.lxix.j.et.ij.col.pꝫ.†Hinc est, ꝙ cõis sentẽtia est imperium
depẽdere ab ecclesia, ⁊ Papa imperium recognoscere infra dice
mus suo loco.l.q.vnde impator dr̃ dei minister, ⁊ dei seruus bar.
in auc.habita.C.ne filius ꝓ patre. ⁊ dei vicarius in tẽporalibus,
Bal.in.l.j.C.đ iure aureo.annul.⁊.s̄.diximus.q.ij.⁊ Bar. in tra
cta.de regimine ciuit.col.pe.ad fi.dicit simpr̃ imperiũ a Deo de
Celo ꝯstitutũ, ꝑ dictũ principiũ in auc.qũo oporteat ep.⁊ scriptũ
est labijs regis rex, ⁊ iterũ cor regis in manu dei est, ⁊ vbi voluerit
inclinabit illud, Proue.xxj.in prin.l.inter claras.C.de sum.trin.
§.quamobrẽ, vñ ſm Demosthenẽ oratorẽ summum, est inuentio
quedã, ⁊ donũ dei.l.ij.ff.de.ll.et tñ princeps lex est.§.fi.in aucten.
de cõsul.⁊.§.sed ⁊ qđ pricipi inst.de iure nat.l.fi.C.de.ll.iõ diuus
Aug.super Joan.dicebat, ꝙ iura humana per imperatores, ⁊ re
ctores seculi deus distribuit humano generi, ⁊ expresse nouissime
hodie imperatorẽ habere imperium mediate a diuina ꝓuidẽtia.
s.a Papa declarat̃ in teris, ⁊ late extrauag.Bonif.viij.in tit.de
de maior.⁊ obed.c.j.incip.vnam sanctã, vbi vnũ caput soluꝫ, non
duo esse ecclesie deducit, christũ, ⁊ christi vicariũ petruꝫ, ⁊ Petri
successorẽ, cui fuit dictũ pasce oues meas, meas generaliter nõ sin
gulariter, has, vel illas, ⁊ sic vniuersas, ⁊ in eius ptãte duos gla-
dios spiritualẽ, ⁊ temporalẽ, ꝙ ibi no.euangelicis dictis probat̃.
Iteqꝫ tẽporalẽ auctoritatẽ subijci spirituali potestati, sic declaran
do illud ad Ro.de quo.s̄.sepe.xiij.c.nõ ẽ potestas, nisi a deo, sub-
dens.tex.d.loco, non ergo secundum ordinem vniuersi oia eque,
ac immediate, sed infima per media, ac inferiora per superiora ad
ordinẽ deducunt̃, vñ spiritualis precellit terrenã dignitatẽ, ⁊ spiri
tualis.ptãs terrenã hꝫ instituere, ⁊ iudicare, si bona nõ fuerit, ⁊ qđ
hoc modo verificat̃ vaticinium hierem.de ecclesia, ⁊ ecclesiastica
potestate.j.cap.ecce constitui te hodie super gentes, ⁊ regna. Isi-
dor.in lib.de imp.milit.eccles.dignit.j.q.in fi.lib.i.tit.i.⁊ pꝫ etiam
vt.s̄.dictũ est qꝛ Papa approbat, inungit, cõfirmat, deponit im-
peratorem.d.c.venerabilem.de elec.c.i.de iureiurand.in cle.c.ad
apostolice.de re iud.in.vj.⁊.c.solite.de maior.vt infra dicã. ¶ Et
ita, vt.s̄.cõclusum est hodie post christum.imperiũ mediate p pa
pã diuina prouidentia imperatorẽ habere, ꝑ.d.extrauag.Boni.
viij.⁊.d.c.venerabilẽ sentiunt nouissime etiaꝫ moder.hisp.in trac.
solẽni, ⁊ pulchro de vltimo fine iuris canonici, ⁊ ciuilis.i.cha.iiij.
col.in prin.in versi.an aũt imperator.dum simpr̃ ad.d.extrauag.
⁊.d.c.se remittunt.⁊ idẽ dictus eps in.d.lib.de origine prin.char.
xxxix.in fi.§.cetez.⁊ ita tenendũ vr̃.qꝛ hec cõis vr̃ resolutio cum.
s.catholica ecclesia, cui semper me remitto, ⁊ Alex.cons.xi.incip.
alias cõsuli.iij.col.post mediũ in vers.facit.in not.q.dicit, ꝙ impe
rator iurisdictioneꝫ habuit a populo, ⁊ exercitũ.c.legimus.xciij.
dist.sed est.xciii.post mediũ, ibi, qũo si exercitus sibi imperatoreꝫ
faciat, ⁊ hodie dicit Alex.d.loco, hꝫ iuridictionem ab ecclesia, cu
ius est fidelis per.d.clem.i.que incipit romani.de iureiuran.ideꝫ
ꝙ imperiũ processerit a deo, ⁊ ab ecclesia, Alex.in cons.xxiij.põ
deratis his ad fi.lib.v.allegat Inno.⁊ Bart.in locis de quibus
etiam nos supra. Sic imperium ab ecclesia procedere.⁊ a summe
pontifice, cum maior sit imperator Papa, glo.⁊ moder.in.d.c.
nouit pro communi.v.col.lꝫ prout Card.ibi declarat. Feli.refe-
rente.ij.col.ad fi.non possint in hac materia fieri rationes demon
stratiue, ⁊ faciunt, que infra dicemus in.q.l.⁊ Bal.in.l.bene a ze
none.

none.in fi.j.lecture dixit, Imperium approbari ab ecclesia, ꝛ ideꝫ hodie habere imperium iurisdictionem ab ecclesia,per.d.clem.j. ꝛ Car.in clem.presenti.de censibus.vij.q.moderni taurin.sub dubio forte,tradunt in.l.j.ff.de offi.eius cui mand.est iurisd. in prin. xij.car.ij.col.añ fi.n.370.ꝛ hodie,vt.s̄.iperatoré habere imperiū a summo pontifice esse cōeꝫ opinioneꝫ canonistaꝝ,ſm abb.in.c.si duobus.de appell.referunt,ꝛ tenent idem moder. in.l.more.ff.de iurisd.om.iud.ij.col.in prin.idē Abb.testatur de hac cōi opi. canonistaꝝ.s.quod imperium immediate procedat a Papa,lꝫ mediate a deo in.c.venerabilē.v.col.in princ.de elect.extra,post bonam glo.in clem.ad nostram de heret.ꝛ.xxij.disti.c.j.ꝛ.ij.ꝛ.d.extrauag.Bonif.viij.vnam sanctā.de maior.ꝛ obe.et dicta p se in.d.c.nouit.Et addo Aug.de Anc.in trac.de ptāte pape.q.vij.arti.ij.vbi notanter tꝫ et ꝓbat,vna rōne,solā ptātē pape a deo eē immediate,ꝛ nullā aliā,ꝛ singularius in.v.q.e.ar.ꝛ notāter,dimissis opinionibus,dicit ptātē iurisdictionis tēporalis,ꝛ spiritualis triplicē esse immediatā,ꝛ deriuatā,ꝛ in ministeriū datā primo mō ē solū in papa,secūdo in oibus epis,ꝛ prelatis tertio mō tēporalis ptās in impatoribus,regibus,ꝛ principibus secularibus, vt eis.s.sit in ministerium data.probans oia no.rationibus.ꝛ Petr.de monte in trac.de monarchia.ante fi.c.expeditis.i.qō.mouēdo lꝫ breuiter,hāc.q.no.vnde imperium habuerit originem, vel initiū ꝯclusiue breuibus arguendo ad partes paucis se expediens,dicit quod quidam dicunt a deo,quidam ꝯ̄,qꝛ in veteri testamēto nullibi de imperio cōstat lꝫ bene de regibus,nec in lege noua, lꝫ de regibus,sic fiat mentio.Pet.ij.c.Deum timete,Regem honorificate. item subditi estote ꝛc.et in.c.solite.de maior.ꝛ obed.de iure humano videmus,vt.s̄. auctoritates.ll.tñ ipse ꝯcludit,φ quicqd dixerint alij,sibi satis verū vř,φ imperium Rom.ꝛ alia regna ꝑcesserint diuina voluntate,ꝛ permissione,post Albe.de rosate in.l.cunctos populos.C.de sum.trinit.lꝫ dicat negari nō posse,quin initium habuerit a violentia,vt.s̄.per nos tactum fuit.Unde melius hec.q.declaranda vř,vt.s̄.s.φ hodie Imperium a Papa sit imediate,volūtate tñ dei,vt ex.s̄.dictis late,ꝛ clare ꝯstat, ꝛ clarissime ex communi op.que est imperiū subesse ecclesie,de qua infra videbimus suo loco.q.l.vbi videñ.omnino.ꝛ ille eps gurgens.in libello suo de coronatione char.vj.ij.col.ꝛ seq.late disputat,lꝫ sicce,precipue in allegationibus,ꝛ ponit, an imperiuꝫ sit imediate a deo,an vero a pōtifice ꝛc.ꝛ post aliqua argumēta ad partes,concludit,quemadmodum ois imperij ptās a deo ꝓuenit tanꝗ͂ a primo auctore.Ita vsum,ꝛ exercitationem Imperatorie iurisdictionis a papa,vt vicario christi,ꝛ in quem ois monarchia est trāsfusa deriuari,sicut peculiū serui nō est solū a dño principali, sed etiā a vicario.l.diffinitio peculij.ff.de pecul.ꝛ post gl.in.c.synodo.lxiij.dist.lꝫ eliꝫ primo ꝑ violētiā Ro.imperiū ceperit,ꝯsilio tñ,ac nutu diuino,subsequuto consensu eorum,Qui per tot annos sub imperio fuerunt,ꝛ idem eps scribit in eo libello car.xvj.in.§.cetex ꝛ infra dixi.q.lxix.nu.10.et idē eps char.xxvj.j.col.sub.§.iaꝫ fide cōcludit imperatoriā ptātē a deo emanare,sed nihilominus ēt a pōtifice deriuari,nō vt est homo, sed vt vicarius christi. ¶ Predictis vltimo addo,φ Pet.Beltrandus in trac.de origine iurisdictionū.j.q.ix.vol.tra.ponit ēt hāc.q.arguēdo no.ꝛ late,ꝑ ꝛ ꝯ̄ an.s.a deo ꝓuenerit,tādē resoluit quatuor supradicta imperia sibijnuicē succedētia,nō fuisse a principio legitime introducta,sed ꝑ violētiā vsurpata.Et ideo daniel ostēsa in figura bestiaꝝ nō hoium, qꝛ nō surrexerūt ꝑ viā rōnis,sed impetu sensualitatis, quo ad sui primā origineꝫ,Si aūt ꝓcessu tēporis hec regna redacta sunt ad statū legitimū,oportet,φ fuerit accedente cōsensu populi expresso, vel interpretatiuo, Nisi in regno israel, φ fuit a deo vt primo reg.xvj.ꝛ ad illud nō est ptās,nisi a deo dicit intelligi mediate, vt ibi per eū post canonist.Et Anr.de rosel.in trac.de cōcilis.iij.volu.trac.cha.cxviij.§.j.ꝛ seq.late ponit ēt,qs,ex imperijs orbis ꝗ̄tuor,prius fuerit palmā solij iuste adeptus, ꝛ ꝑ.xvj.§§.arguit romanū imperium precipue secundum multos,iniustum fuisse,ꝛ indebitum rapina,ꝛ vi,varijs rationibus,ꝛ auctoritatibus,ac iuribus vtriusꝙ iuris humani,ꝛ diuini demum concludit dei iudicio ac diuina voluntate fuisse,deducendo eleganter per varias rationes,ꝛ considerationes,vt ibi per eum,vsꝙ ad.§.xxiiij.vbi deinde iterum in seq.§.§.idē cōprobat,vsꝙ ad fi.char.tractatus predicti que hodie tñ declaranda videñ secundum ea que.s̄.diximus, ꝛ declarauimus,ꝛ infra tetigimus, etiam idem.q.lxix.nume.9.quibus addo etiam dominum Joannem lecirier in suo tracta.de primogenitura.libr.ij.q.xij.col.j.ꝛ seq.viij.vol.tracta.vbi de origine imperij late scribens,cōcludit,ab initio omnia imperia ꝑ viꝫ vsurpata ante aduentum christi,nisi in regno israelitico,demum illud, nō est ptās nisi a deo,verum quo ad initium,non quantum ad acquisitionē,vel vsum interpretatur,ꝛ transire vř cum Pet.Bert.vt.s̄.post autem aduentum Christi secus.Notanduꝫ tñ est, quod
6 Abb.alias not.dicit in.c.lꝫ ex suscepto.de foro compe.†φ imperator in exercitio istius gladij temporalis non dř indistincte habere iurisdictionem a Papa, neꝙ in hoc est eius Uicarius, cum non possit Papa eum reuocare ad libituꝫ,vt.d.c.licet. quod posset si esset.l.iudicium soluitur.ff.de iudi.c.sup.q.de offi.deleg.glo.in cle.ꝛ fi.de rescrip.Inno.in.c.romana.de appellatio.in.vj.vt infra dixi.q.xxxvj.in fine.

SVMMARIVM

1 Quare Imperator ordinatus sit.
2 Papa caput ecclesie est,habens vtrumque gladium.
3 Regi per vnum tñ,melius,ꝛ commodius est.
4 Imperatori ecclesia in temporalibus exercitium commisit.
5 Casus in quibus iudex ecclesiasticus cum laicis, ꝛ rebus eorum cognoscit.
6 Papa,Eps,Curatus,Imperator qui,ꝛ cur.in fine.q.

¶ Questio.v.

1 Quinto quero† quare imperator ordinatus sit,nā cū vnuꝫ tñ caput debeat esse ecclesie non duo,alias monstrum esset, vt dicit text.in.d.extrauag.Bonif.viij.vnam sanctam.in tit.de maio.ꝛ obe.c.qm̄.de offi.ordi.Rota in decis.cccclij.ex hoc in fi.in nouis.Bar.no.in tract.de regimi.ciuit.j.q.in fi.ꝛ gl.in.c.ad apostolice.de re iudic.in.vj.in verbo priuamus.in fin.per.c.in
2 apibus.vij.q.j.cū simi.†Et Papa summus pontifex caput sit ecclesie,ꝛ gladiū ēt tēporalē habeat,vt clarissime, ꝛ φ omnes ei subsint,declarañ in.d.extrauagan.vnam sanctā.Bonif.viij.ꝛ Alex.in.d.con.xxiiij.ad fi.v.lib.ꝛ latissime post glo. probat Abb.ꝛ alij in.c.nouit.de iudi.iiij.col.per.iij.col.seq.vbi moder.v.col.dicunt, cōeꝫ opin.esse papā in tēporalibus ēt iurisdictionē habere,iure ēt diuino,ꝛ ore christi,precipue per illud,ecce duo gladij sunt hic.vt Lu.xxij.c.vt probañ ēt in.d.ꝯst.Bon.viij.vnā sanctaꝫ.imo ibi ad fi.dř esse de necessitate salutis omni humane creature subesse Romano pōtifici,ideꝫ Fely.pro cōi in.d.c.nouit.ij.col.ad fi.ꝛ seq. dicens post Bal.in proe.ff.φ lꝫ legiste teneant pro maxima, φ imperator nō habeat superiorē,canoniste tñ papā superiorē ponunt ꝛ φ ibi And.sicul.xxv.col.ꝛ seq.per multa cōprobat,φ papa imperatore sit superior,lꝫ añ ibi arguēdo secus nixus fuerit demonstrare in tēporalibus,ꝛ pro cōi opi.est bon.tex.in proe.vj.in prin. ibi totius orbis precipuū obtinere voluit magistratū,loquens de pontifice eccle.ꝛ tex. in.c.j.xxij.dist.ibi,qui beato Pet. eterne vite clauigero,terreni simul ꝛ celestij imperij iura ꝯcessit,ꝛ ibi glo.notat,ꝛ late allegat ad id,papaꝫ scꝫ,vtrunꝙ gladiū spiritualē, ꝛ tēporalē habere,ꝛ maiorē esse impatore.ho.tex.ꝛ no.in.c.i.§.vñ in veteri.ad fi.extra de sacra vnctio.ibi,pōtificis caput crismate cōsecrañ,brachiū xͦo principis oleo deliniñ,vt ostēdañ,quāta sit differētia inter auctoritatē pōtificis,ꝛ principis ptātē,ꝛ infra videbimus late.q.l.si ergo caput est ois,ꝛ totius iurisdictiōis papa christi vicarius,ac Pet.successor,cur ordinatus imper.text.in.§.j.in auc.de instr.cau.in prin.dicit igiñ imperiū, ꝑpea deus ꝯstituit de celo,vt difficilibus imponat,ꝗ̄ apud euꝫ sunt bona,ꝛ leges aptet, ſm nature varietatē,ꝛ ꝑ eū Spe.in proe.operis sui.vj.col.in ꝑn. vers.qꝛ deus iperiū ad hoc.ꝛ Ang.in.c.quo iure.viij.dist.dicit qꝛ ipa iura humana ꝑ iperatores,ꝛ rectores seculi deꝰ distribuit humano gñi in.§.fi.in auc.de ꝯsulibꝰ.dř impatori deꝰ leges subiecit legē aimatā cōmittēs hoibus,eo,φ impatoris qdē iugis indesinēs ꝯsulatus,oibus ciuitatibus,ꝛ populis,ꝛ gētibus, qꝛ in singulis,ꝗ placēt distribuēti aduenit,ꝛ ꝑ.d.§.qꝛ igiñ notāt hispani insti.de act.§.rursus.xvj.col.in prin.ver.nā iō deus ꝯstituit.Bald.in.
3 l.j.in fi.j.col.C.de sum.trinit.dicit, † Imperiū a deo ꝑꝑ bonū vniuersale,qꝛ entia nolūt male disponi,nec bonū pluralitas principatuū,vnus ꝰ̄ princeps,vt ait Arist.eo referēte.xij.metaph.ad fi.et Aug.de Anc.in trac.de pote.pape.q.lxxi.arti.iiij.versi.rńdeo.ꝛ no.Bal.in.c.j.§.ꝑterea ducatus.in.j.no.de prob.feu.alie.ꝑ Fed. in vsi.feu.ꝛ sic sit ꝑmissuꝫ a deo sub rōne finis,vt mūdus optimis legibus regañ,qꝛ ſm phisicaꝫ regulā,cuius finis bonus est,ipsum quoꝙ bonū est,oia.n.rectificat finis ꝛc.Et hāc rōnē,qꝛ cōmodiꝰ est regi ꝑ vnū simplr̄ per auctoritatē Aristoti.d.loco.tꝫ Pet.de mōte in trac.s̄.allegato.d.j.q.v.col.versi.ꝑmisit auteꝫ hoc. ꝛ late in papa Jo. Poggius in suo trac.de pote.pape,ꝛ ꝯcilij.in.j.arg.

cere iudiciũ, ꝛ iustitiã, liberare de manu calumniãtiũ vi oppressos peregrinis, pupillis, ꝛ viduis prebere auxiliũ, furta cohibere, adulteria punire, impios de terra pdere, parricidas, ꝛ periuros nõ sinere viuere ꝛc. vt magistraliter, ꝛ ordinatiꝫ, hec vltima ponit tex. in.c. regum. ꝛ.c. rex. xxiij.q.v. ꝛ multa a qbus dꝫ se abstinere, q regit, colligunť notãter.j. Reg.c.viij. ibi filios vestros tollet ꝛc. oĩa tẽdẽtia ad id, vt quicq̃ in pręiudiciũ subditoꝝ, vel bonoꝝ eoꝝ facere nõ debeãt. vñ alias legiť.x. deuter. añ fi. ibi, dñs deus. ꝛc. dñs dominãtiũ, deus magnus, ꝛ potẽs, ꝛ terribilis, qui psonã nõ accipit, nec numera, facit iudiciũ pupillo, ꝛ vidue, amat peregrinuꝫ, ꝛ dat ei victũ, ꝛ vestitũ, ꝛ vos ergo amate peregrinos. ꝛc. alˀs latissime scribẽs ad Alexãdrũ tradit Arist. in lib. illo aureo, quẽ secretũ secretoꝝ, seu de regimine principũ inscribũt, q̃ principẽ ꝑ regimine, in cũctis suis opibus decet obseruare, ꝛ inquirere. in princ. vbi pcipue de regibus ꝛ modis eoꝝ, circa largitatẽ, ꝛ auaritiã, de intẽtione finali regis, de castitate, de sapiẽtia, de religiõe regis, de prudẽtia, de ornamẽto, ꝛ de honorificis indumẽtis, ꝛ pulchro apparatu, vt alios excellat i decore, de facũdia, de taciturnitate regis, de solatio musicali, de nimio risu vitãdo, ꝑ q̃ ecclesiastici. xxj. c. añ fi. ibi, fatuus in risu exultat vocẽ suã, vir aũt sapiẽs vix tacite ridebit, ꝛ idẽ. xix. c. in fi. de misericordia regis. de q̃ ẽt.s̃. diximus, q̃ debeat thesaurizare, ꝛ puidere si veniret tps famis, ꝛ indigẽtie, vt nõ effundať humanus sanguis, ꝑ quo prouer. vj.c. ibi, sex sunt que odit dñs ꝛc. ibi, manus effundẽtes innoxiũ sanguinẽ. de fide seruãda, ne ve infringat federa ꝯfirmata, ꝑ quo.l. ꝯuẽtionũ. in fi. ff. de pac. ꝛ ibi doc. ꝛ.l. inter claras. post prin. C. de sum. trinit. ibi, nihil est.n. ꝙ clarius prefulgeat in principe, q̃ꝫ recta fides. de ordinatiõe imperij, ꝛ ꝑprie familie, quedã specialia documẽta, quomõ Rex dꝫ ordinare studia, de custodia proprie psone regis a mulieribus, ꝙ nõ ꝯfidat vni medico, qũo se debeat regere p astronomiã, ꝛ ꝙ si fieri posset, nõ surgat, nõ sedeat, nõ comedat, nõ bibat, nec penitus aliqd faciat sine cõsilio periti in astroꝝ arte, lꝫ ꝯ astrologos late inuehat diuinus Io. Picus (quẽ fenicẽ appellabãt) in xj. libris disputationũ aduersus eos, ꝑ quo facit, ꝛ ꝙ dicẽte dño, ait Hiere. x. c. iuxta vias gẽtiũ nolite discere, ꝛ a signis celi nolite metuere, qꝛ populoꝝ vane voces sunt, lꝫ astronomi ad illũ text. rñdeãt, se defendẽtes. demũ Arist. d. loco late, q̃ ꝑ regimine sanitatis obseruare dẽat Rex, ordinate pertractat. vbi videndũ est in pallegato libello secreti secretoꝝ, quẽ sub attestatione diuini iudicij, detegit Alex. ꝑ occulto. Et late alias, q̃ q̃litates debeãt esse in rege, lꝫ nec.s̃. nec infra scripta alleget, Ant. sicul. in trac. de ptãte, ꝛ excellẽtia regia. q. xx. ꝛ. q. xxij. dꝫ insup impator sacrosanctã Ro. ecclesiã, cuius caput ẽ Christus redẽptor noster, ac Ro. põtificeꝫ eiusdẽ redẽptoris vicariũ, feruore fidei, ꝛ clare deuotionis prõptitudine venerari. eẽ ꝓtector, ꝓcurator, ꝛ defensor eius. ꝛ S. R. E. in oĩbus necessitatibus, ꝛ vtilitatibus suis custodiẽdo, ꝯseruãdo honores, possessiones, ꝛ iura eius, quãtũ diuino suffultus adiutorio potuerit, ꝭm scire, ꝛ posse suũ, qꝛ ita iurat, ꝛ ꝓmittit põtifici tẽpore coronationis eius, vt pꝫ in cle. j. in prin. ꝛ in ver. ego enim romanoꝝ Rex, ꝛ.c. tibi dño. lxxiij. dist. ꝛ ꝯtineť ẽt i libro rituũ Ro. quẽ librũ ceremoniaꝝ appellãt. c. ij. lib. j. sectio. v. vt ꝛ de (añ illũ) lib. põtificali, meminit. d. cle. j. añ. d. vers. ego. ꝛ Iustianus impator scribẽ. Io. pape in. l. iiij. C. de sum. trini. ꝛ fide catho. dicit, nos reddẽtes honorẽ aplice sedi, ꝛ vestre sanctitati, ꝙ semp nobis in voto fuit, ꝛ est, vt decet in patrẽ, honorãtes vestrã beatitudinẽ. et in. d. cle. j. ad fi. dř, ꝙ impator dꝫ ẽe aduocatus ecclesie, ꝛ ibi Car. not. ꝛ qd̃ infra videbimus in iuramẽto, ꝙ pstat pape, suo loco. q. xxxvj. Idẽ no. Bal. in. l. fi. C. de q̃driẽ. pscrip. in. j. lectu. añ fi. post Inn. in. c. lꝫ. de foro cõpe. ꝛ tex. in. c. venerabilẽ. de elec. ad mediũ, ibi, Sedes aplica aduocato, ꝛ defensore carebit, ꝛ ibi Ab. no. v. col. i pri. no. gl. i. c. Adrianꝰ. lxiij. dist. ẽ. n. ex donatiõe cõstãtini factus filius ecclesie, vt infra. q. li. nu. xvj. c. ꝯuenior. xxij. q. viij. nihil n. sibi honorificẽtius, Io. Ugo. in. d. lib. q̃druuij eccl̃ie. car. xxxij. §. ex illa. Imperiũ. n. ꝑ religionẽ ꝯseruať, vt late scribit idẽ Io. d. li. car. xlix. §. viso. ꝭm paruã ipressionẽ. facit. c. boni. xcvj. disti. ibi, boni pricipis ẽ sacerdotes honorare, ac tueri. itẽ dꝫ bonus impator ecclesias ꝯtritas, atq; ꝯcussas restaurare. d. c. boni. xcvi. disti. facit tex. in auc. de q̃store. in prin. ibi, ꝛ qd̃ paulatiꝫ labiť, reparare. dꝫ ẽt facere, vt ecclesia dei plena qete vigeat, ꝛ secura gaudeat libertate, ꝛ expurgať errores, ꝛ iniq̃ statuta, q̃ ipsemet dt eẽ ad decus, ꝛ honorẽ impij, ꝛ laudẽ Ro. põtificis, in. c. ad decus. de stat. ꝛ ꝯsue. in vsi. feu. in fi. tit. j. in pri. itẽ cordi dꝫ hẽre honestatẽ sacerdotũ, nihilq; sic ei dꝫ eẽ studiosum, in auc. qũo oporteat. in princ. itẽ oẽ, ꝙ vult eccl̃ia, q̃ nihil pter bonũ apetit, dꝫ sibi eodẽ ꝯcursu, ꝛ eadẽ placere volũtate, vt no. scribiť i. d. c. ad decꝰ. i fi. ꝛ ho. tex. i. §. arripiat. in fi. in auc. vt oẽs obe. iud. dꝫ curatũ hẽre diligẽtẽ ꝑ oĩa supni numinis religionẽ tueri. l. j. C. nemi. lice. sign. sal. dꝫ pstare fructũ ingenite beniuolẽtie, ꝓuincialibus. l. milites. in fi. C. de q̃sti. sacratissima pietate vti. l. cõperit. in prin. C. de pscri. xxx. anno. verbis dꝫ esse mãsuetus, ꝛ clemẽs, vt in tit. de pace ꝯstã. in prin. ꝛ ibi Bal. late no. ꝛ.s̃. dixi, ꝛ tex. in. l. fi. C. de offi. com. rex priua. ꝛ viscera sibi inate pietatis aperire, vt ipse ait in. d. ti. de pace ꝯstã. post prin. ꝛ nõ dꝫ multiplicare equos, ꝛ expẽsas vltra q̃ꝫ expediat nõ reducere subditos in seruitutẽ, nõ hẽre plurimas vxores, nec luxuriosus eẽ, nec aliciať animus eius ad argẽti, ꝛ auri immensa põdera, idest, nõ auarus, dꝫ esse fidelis, ꝛ catholicus, ꝛ hẽre secuꝫ euãgelia, ꝛ libros dñi, ꝛ legere illos oĩbus diebus vite sue, vt discat timere dñm Deũ suũ, ꝛ custodire ṽba ꝛ ceremonias eiꝰ, q̃ i. l. pcepta sunt, nec eleuare cor eius in supbiã sup fratres suos, neq; declinare in partẽ dextrã, neq; sinistrã, vt lõgo tpe regnet. pcipit hꝫ oĩa altissimus ore ꝑprio regi. deutero. xvij. añ fi. dꝫ esse fidelis, ꝑbus, ꝛ hec, ꝛ similia sunt regrẽda in impato. c. j. de iure iur. i cle. §. nos ibi. de ipsius fide, ꝓbitate, ꝛ alijs, q̃ in psona impatoris sunt merito regrẽda, ꝛ ibi mores, statũ, ꝛ ꝯditionẽ plenius nouerãt, et ecclesiast. xxxij. scribiť, rectorẽ te posuerũt, noli extoli, esto in eis sicut vnꝰ ex illis dꝫ eẽ potẽs virtute dicẽte eccl̃iast. vij. c. in prin. noli q̃reř fieri iudex, nisi valeas virtute irrũpeř iniqtates. dꝫ ꝓtegere ifirmitatẽ hoĩm, ꝛ penas mitigare. §. pe. i auc. vt nulli idi. dꝫ regere, nõ se extollere, sed esse inter rectos, q̃si vnus ex illis, ꝛ curaꝫ illoꝝ hẽre, ecclesiast. ca. xxxij. in prin. veritatẽ colere dꝫ. l. vnica. C. de dediti. lib. tollẽ. ibi, nos. n. q veritatẽ colimus, maioꝝ suoꝝ seq vestigia. l. maximũ vitiũ. C. de libe. pteri. §. nã hoc. fautor libertatis. l. fi. C. de cõmu. seruo manumis. §. pe. humaniorẽ sniaꝫ ꝑ duerioribus seq. §. fi. in fi. ead. l. fi. dꝫ ꝯtẽdere, superare alios impatores. §. fi. in prin. inst. de fideic. hr̃di. attẽdere nouã humanitatis rõnẽ superueniẽtẽ. §. idemq; inst. qb. ex cau. manu. nõ lꝫ dꝫ se gerere pro repub. alias esset tyrãnus si priuate sue vtilitati negotiať, ꝛ ꝓdo esset, vt multi reges faciũt. vt nota. tradit Bal. in tit. de feud. march. post prin. dꝫ esse beneuolus, clemẽ. imitari deũ, ignoscẽdo peccatis, subleuare imbecilitatẽ sexus. no. text. in. l. imperialis. in prin. C. de nup. ꝛ inst. quib. alie. lꝫ. in fi. prin. dispensare fauorẽ, et gratiam, remittere descriptam seueritatẽ, ꝛ studere ꝑ propitia trãquilitate pacis, ꝛ pijs affectibus misericordie. tex. no. in tit. de pace constan. in prin. ꝛ ibi Bal. in gl. iij. in prin. notat imperatorem pacẽ, clemẽtiã, mãsuetudinẽ, dispẽsationẽ, fauores, ꝛ gratias solũ subditis suis, ꝛ deuotis polliceri, nõ hostibus, neq; barbaris. ꝛc. nullũ. n. ex oĩbus magis decet principẽ, q̃ꝫ clementia, Seneca in lib. de clemẽtia ad neronẽ. ꝛ reges Israel clemẽtes sunt. iij. reg. c. xx. post medium. conseruare dꝫ pacem, qꝛ per eam cõseruať imperiũ, vt de se pꝫ, ꝛ scribit idẽ Io. Ugo. in. d. lib. quadruuij. car. xlix. ꝛ seq. §. nõ solũ. ꝛ late Anto. sicu. in trac. priui. pacis. in prin. ꝛ ꝙ pax est trãquilla libertas, vel aliter, vt ibi post Arc. xxiij. q. j. noli. ꝛ exornat. cxix. priuilegijs pacis, nota dignis. de q̃litatibus regis ꝛ ꝙ dꝫ esse ꝓbus, circumspectus, nobilis deuotus, magnanimus Fortis, iustus, seuerus, Grauis, largus, beneficus, liberalis, non auarus. not. Anto. sicu. scribit in trac. de pote. reg. q. xx. vbi late allegat.

SUMMARIUM

1 De qua natione debeat eligi imperator, ꝛ qs sit verus impator, ꝛ qũo, ꝛ qualiter, ꝛ quo tẽpore inducta electio.

2 Regna, ꝛ imperia olim principaliter quatuor.

3 Imperator, an quilibet eligi possit, ẽt Seruus. ꝛ nu. seq.

5 Imperiũ fuit trãslatũ a Grecis in Germanos, ꝛ cur, ꝛ in quẽ, ꝛ ꝑ quẽ Papã, ꝛ qũo, ꝛ an imediate. ꝛ nu. seq. 14. ꝛ. 20.

6 Imperij translatio in Germanos quo tempore fuerit facta. ꝛ nume. seq. et. 21.

7 Carolus magnus a quo fuit coronatus.

8 Rex Francie potest eligi in imperatorem.

Rex Francie presens concurrit electioni presentis imperatoris, licet non obtinuerit.

9 Imperator Romanoꝝ cur dicatur, cum in Germania sit.

Rom. Imperator dicebatur, etiam quod Romanus non esset.

10 Imperator de natione qualibet eligi põt, cum idoneus non reperitur in Germania.

Electores, an vnum ex se ipsis possint eligere in imperatorem.

11 Imperium q̃nq; fuit apud Francos ꝛ nu. 16. ꝛ. seq.

12 Carolus magnus, an Gallus fuerit, an Ger. ꝛ nu. 16. ꝛ. 18.

13 Francia quedam est in Alemania.

15 Otho primus Rex Saxonie imperator, ꝛ cur, ꝛ a quo Papa. ꝛ nume. 19.

Germani

22 Germani,et Theutonici,an idem sint.
23 Germani cur dicuntur.
24 Alemani,et germani,an sint idem.

¶ Questio.vij.

1 Septimo quero †qs eligi possit i imperatorē,qs ve debeat eē,et sit verus iperator,et de qua natiōe,et qūo,et qliter,et quo tpe iducta electio iperij. ¶ †Sciendū
2 est,q olim añ aduētū Xpi,quatuor principalia Regna,sine iperia fuerūt,seu Monarchie,ḃm q doctores nr̄i dicunt,Orientale,seu Babilonicū,qd fuit sub Rege nino,Meridionale,seu Macedonicū,qd fuit sub Rege Alexādro,septētrionale,seu Aphricū,qd fuit apud Cartaginēses,itē occidentale,seu Romanum,qd fuit in Cesare,et Augusto,sic tradit Alb.de rosa.i.l.ex hoc iure.in pn.ff.de iusti.et iure.et ibi Pau.de ca,in repe.in.v.col.vsi.capio tertiū,et refert,et tm Anto.sicu.in trac.suo de ptāte,et excellētia regia.j.q.ij.col.in pn.et p Bar.in extrauag.ad repri.in verbo totius.ad mediū.post Danie.c.ij.et Jo.an.in.c.fundamēta.§.ne aūt.sup verbo monarchiā.de elec.in.vj.et Old.ɔsi.lxix.ij.colū.in pn.et cū Bar.p no.Marti.laud.in.d.suo trac.no.ccccxcvj.prio et Jac.alua.in.c.j.qs dicat Dux.iiij.col.et ver.qro quot iperia.et p isido.in lib.de iperij mili.eccle.digni.lib.j.j.q.tit.ij.i prin.et illo tpe credendū est prio q forte irent regna talia p successionē,qr id melius erat,ḃm Egig.rom.in.d.suo trac,de regi.princi.vt refert Bar.in suo de regi.ciui.ij.q.pen.col.añ fi.ver.et ideo in his pmittit,q vadāt p successionē,declarās id Bar.ibi,verū i Regibus particularibus,sed in vniuersali principe secus,qr melius est,q p electionē,vt ibi p eū,et.j.dicemus,et regnū nō vniuersale successione deferri.tex.vbi Jo.an.notat in.c.grādi.de supp.negl.prela.in pn.in vbo iure regni succederet,et.c.lz i fi.extra de voto. ¶ Quicqd tñ sit in hoc,redeūdo ad rē nostrā,scdo p certo tenendū est,q nō eligerent dicti impatores,seu Reges alterius natiōis,vt colligit ex pcepto dñi Deutero.xvij.c.ibi,ɔstitues eū Regē,quē dñs Deus tuus elegerit,de numero fratrū tuorum,nec poteris alterius gētis hoiem Regē facere,qui non sit frater tuus.facit.c.j.de elec.in cle.et.c.Deus q.de vita,et hone.cleri.et.c.cū singula.§.phibe
3 mus.de pbē.in.vj.†Sed tñ in pncipē,et iperatorē vr̄,q quilibet possit eligi in quē eligētes ɔsenserūt.lz dignus iperio,et de dignioribus sit eligēdus,ḃm bal.no.in ti.de pace ɔstā.in vsib.feu.in.c.p uilegia.ad fi.in gl.in vbo ɔcessimus.post mediū.versi.posset aūt dici.et allegat bo.tex.in.l.bñ a zenone.C.de quadri.pscrip.dic tu,in.§.q oia.ibi,siue a nr̄a clemētia,siue ab his,q postea digni fuerint noie imperiali,et facit tex.no.in.c.venerabilem.añ fi.extra de elec.ibi,et in piudiciū principū redūdaret,si nō nisi de domo Ducis pfati videret aliquis ad iperiū assumēdū,et tex.no.i.c.Moyses.viij.q.j.dt,Moyses.amicus Dei,cui facie ad faciē locutus ē deus posteris suis nō reliqt dignitatē,sz exneus de alia tribu eligit Josue,vt sciremus principatū in pplo nō sanguini deferēdū esse,sed vite,et Jo.fab.subtilis doctor vltramontanus,vr̄ fuisse huius snie,et sentire nō esse vim in electo,sed in eligētibus,in rub.in prin.Insti.i verbo Jesu Christi,dū dt ibi,et iō electus p Alemanos,verus ē ipator Romanorum,et sic simplr dt electus,q̄si sentiat qcūqz sit,et dñs de vno limo fecit paupes,et diuites.Gene.ij.cap.c.quo iure.viij.dist.et apud Deū nō est acceptio psonarū,sed in oi gēte,q timet eū,et operat iustitiā,acceptus est illi.Actuum.x.cap.F.et alias in.c.illud.xl.dist.no.dr̄,nō loci,nō generis nobilitate,sz virtute vnusquisqz gratiam ɔparat sibi,et pbat ibi tex.auctoritate,et
4 exēplo veteris testamēti.†Et seruus pt creari iperator,et qcunqz nihilqz ei opponi pt,dūmodo sit catholicus,vt no.bar.in.l.barbarius.in fi.ff.de offi.preto.qd dicē.an,scz,ex oi natione iperator
5 possit eligi. ¶ †Et qdē ɔsiderā.vr̄,q cū iura testent fuisse ex cā p ecclesiā trāslatū iperiū a grecis in germanos in psonā Caroli magni,q fuit filius pipini,qr Cōstātinus,et Leo eius filius impatores Cōstantinopo.noluerūt patrocinari ecclesie Rom.cū opprimeret ab astulpho Rege Lōbardorum p Stephanum,scz,papā.ij.natiōe Romanum.et idē refert Jo.fab.in rub.insti.in verbo Jesu Christi,et Jo.vgo.in.d.lib.Quadruuij ecclesie.car.xxix.col.ij.§.sz et vt ē tex.et gl.i.c.venerabilē.de electi.ex.post pn.i v.verū.i vbo germanos et in vbo trāslulit.et Abb.ibi i pn.pmittit,dido,q postq̄ Roma,vbi erat imperiū,fuit tradita eccle.p Cōstātinū iperatorē,iperator iuit ad habitādū in grecia,et ampliādo,seu edificādo ciuitatē Cōstātinopolitanā,et qr iperator,q tūc ibi regnabat in grecia,noluit ecclesie pstare auxiliū vt.s.papa illū puauit,et trāstulit iperiū i germanos,et i.c.in die de ɔsec.dist.v.ibi,maxie a tpe quo Theutonicis ɔmissum ē regimē nr̄e ecclesie,no.idē gl.i c.ego.in gl.fi.lxiij.dist.et in.c.in apibus.vij.q.j.et gl.in.c.si imperator.xcvj.dist.in vbo diuinitus.i fi.et idē p aliqua pdicta,q a grecis in germanos verū iperiū trāstulit ecclesia.Alex.i.l.j.in pn.ff.de offi.eius.versi.nec pdictis obstat.c.solite.et ibi alij oēs,quorum aliq moderniores,lz vim faciant,an Cōstātinus ipse fuerit tpe.d.c.solite.verus iperator,vt ibi,post do.deci.ij.col.Moder.tauri.iiij.co.tñ oēs ɔueniūt,p dicta iura,et gl.fuisse trāslatū iperiū a grecis,et Card.in cle.j.de magist.in prin.vj.no.et Jo.feral.in trac.de de iurib.et puileg.regni Frā.j.iure.col.ij.v.vol.trac.dicit,ex historijs elici tres imperij trāslatiōes.primā a grecis Cōstātino.i germanos,seu francos tpe Leonis pape.scdm a frācis in italos,et q primus illorum fuit Berengarius tpe sergij pape,et imperauerūt annis circiter qnquaginta.tertiā ab italicis in Theutonicos,qui dicūt oēs natiōes eis subesse.Hec ille.et iō cū dicta iura dicāt simpliciter iperiū i germanos trāslatū vr̄,q ex sola natiōe germanorū dēat eligi iperator,put pōderat Abb.in.d.c.venerabilē post alios,de elec.vj.col.post prin.et lz dicat quosdā dicere noua inuestigatiōe nulla iura pbare,q ex sola natiōe germanorum,dēat eligi iperator,sz bñ,q iperiū in eos fuit trāslatū actiue,scz,q fuerit data principibus Alemanie ptās eligēdi iperatorē,nō tñ,q prohibeant eligere de alia natiōe,lz ab olim nō fuerit aliquis extra illā natiōnē electus,et q ita dicta iura.s.alle.intelligebāt quidā,et q Cardi.ibi sensit hāc opi.quā tñ Abb.ibi reprobat.p illū tex.et similes,dū dicūt,q imperiū fuit translatū in germanos in psonam Caroli,et sic passiue imperator,scz,germanus eligitur,et ita tz ipse dicēs nō esse indecēs,vt de certa gente,seu gñe psonarū dēat eligi presidens,qr sic alias videmus seruari qñqz in dignitatibus ecclesiasticis,vt in.c.cum dilectus.de consue.et.c.abbate.de verbo.signifi.et dic tu,facit Deuteron.xvij.cap.ibi,nec poteris alterius gentis hominem regem facere,licet(Bar.opponen.de illo tex.in d.suo trac.de regimi.ciui.col.fi.in prin.q contra eum videtur factum in iuribus supra alleg.in quibus dicitur ab ecclesia a Grecis in Germanos,idest,Theutonicos Imperium translatum,)respondeat,q omnes christiani dicuntur fratres nostri,et ita non est ventum contra auctoritatem dei,vnde in paganum,et infidelem,vel saracenum non posset transferri,quia non esset frater noster,vel scdm August.ibi,non poteris,idest,nō debebis,qr nō ita fidelr alterius gētis Rex,regnū conseruat.Ideo inferens,q Imperiū Romanū postquā ab Italicis fuerit separatum semper decreuit in oculis nostris,vt.s.als tetigimus,et retulimus.Redeūdo ad rē ex pdictis vr̄ ɔcludēdū,q ex alia natione,q̄z germanorum,et Theutonicorum Imperator hodie eligi nō possit,per supra
6 allegata iura,et Abb.in.d.vj.col.† Et dicta translatio fuit,scdm gl.in.d.c.venerabilē,in vbo legitur in Cronicis,in fi.Anno dñi
7 dcclxxvj.† Et q dictus Carolus fuit coronatus a Leone papa iij.vt et.s.tetigi.iiij.q.nu.4.Uel anno dñi.cccl.scdm lauden.Uel dccliij.scdm cardi.in cle.j.de iure iuran.in pn.vj.no.post spec.histo.vbi ibi.Et gl.ēt in.d.clemē.j.de iure iurā.in pn.in vbo trāstulit,dicit,q dicta trāslatio fuit facta anno dñi.cccl.scdm Lauden.lz scdm cardi.ibi,fuerit anno.dccliij.vt in Specu.histo.lib.xxiiij.cap.lvj.notās vltimo p illū tex.apud Theutonicos esse hodie regnū mūdi,et regnū Ro.ecclesie,et per.d.c.in die,de ɔsecrati.dist.v.Idē Jo.Ugo,in.d.lib.quadruuij,car.xxix.col.ij.§.sed et Imperiū.s.Romanū hodie esse apud Germanos,et Theutonicos,et de dicta trāslatiōe,cā,et tpe,idem firma.in trac.de gabel.j.par.col.ij.j.vol.trac.Aluaro.in tit.qs dicat Dux Comes,vel Marchio in vsibus feu.dicit,fuisse anno dcclvj.et gl.et Hostiē.in.d.c.venerabilē,in vbo trāstulit,dicit.d.Carolū coronatū a Leōe.iij.vt.s.elapsis.x.et qnqz annis,sed Joā.and.dicit,factā trāslationē anno dñi.lxxiiij.Aluaro.aūt de translatiōe,vt.s.De coronatiōe vero a Leone.iiij.anno dñi.dccij.dicens,hanc esse veritatē,vt pz ex Anna.Ro.Pōt.meminit Imo.in.d.c.in.d.gl.lz Aluaro.nō citet.Ob hāc varietatē Platinā vidi,qui elegāter Pōtificū facta,et vitas texit,is in vita Leonis.iij.dicit Pōtifex carolo optime de ecclesia dei merito aliquā grām relaturus,cū videret Imperatores Cōstātinopolitanos egre id nomē tueri,et ob eam rem vrbē,et Italiā ipsam,magnas calamitates passam,in basilica Petri post solēnia sacra populi Ro.scito,ac pcibus ipm carolū,magna voce,Imperatorē decernit,ac diademate donat,ter acclamante Po.Ro.carolo augusto a deo coronato magno,et pacifico Imperatori,vita,et victoria,et paulo post subiungit,Pontifex itez hominē inunxit.Et sic Platina vult translationem fuisse factam sub Leone.iij.et eodē tēpore inunctionem,et consecrationem,cui cōcordat Sabel.Aenead.viij.lib.viij.qui sic ingt,Leo Pōtifex inter sacrorū solennia,scito rogatuqz Ro.Po.q offi

cũ cã circũstabat, in vaticano tẽplo Barione Ro. Imp. ɔsecrauit, ꝛ inunxit. ɔsecratio illa facta ẽ ad altare Basilice, vbi loci accepit Caro. ipĩi isignia. Mox illis istructus ad arã maxiã tẽpli est inunctus, anno cũ carolus in Galijs regnare ceperat tertio, ꝛ tricesimo, cũ Italia iã annos. ccc. ꝛ. xxx. sine Imperij noĩe fuisset, Mãsit mox idẽ in ceteris, vt q̃ Augusti nomẽ ltime reciperẽt a Ro. ponti. inungerẽt, acclamatũ, vt. s̃. fere per Platinaꝫ. deinde subiũgit, creditũ iã inde imperij arbitriũ Apostolice sedis esse, q̃m antea e celo dari crederet, hec Sabelli. sic vr̃ translationẽ dũtaxat factã sub Lone. iij. qcquid velit gl. s̃. alle. cũ seq. Nisi ꝑ cõcordia dicamꝰ, ꝙ sub Stephano. ij. papa p̃ria cã fuit trãslatiõis i carolũ, negligẽte ɔstantino, auxiliari ecclesie ab astulpho Longobardoꝝ rege vexate, vñ pipinus Caroli pr̃ ad patrociniũ ecclesie euocatus de astulpho victoriosissime triumphauit, quo defuncto astulpho, ei successit Desiderius nouas i dies ecclesie plagas inferẽs, q̃re Adrianus papa. i. approbãte ɔcilio, decreuit, ꝛ statuit, vt rex pipini filius, optime de ecclesia, ꝛ Italia meritus, patriciatus Romani dignitate fungeret, creandiq; Ro. pon. tũc tp̃is, ꝙ magnũ fuit, ptãs ei ɔcessa est ð quo ẽ tex. in. c. adrianus. lxiij. di. ꝛ ꝑ Sabeli. Aenea. viij. li. viij. x. pagina ad fi. mortuo ɔstãtino ipatore, sedẽte adhuc Adriano, q̃ q̃tuoꝛ ꝛ. xx. annis, minꝰ duobꝰ mẽsibus, Pontificatũ gesserat, successit Leo, qui carbunculo perijt relicto Cõstanti. filio adhuc puero, cui mater Hyrene imperium moderata est, donec pubes fuit, eo impie regẽte, luminibus priuatus sub matris manu in carcerẽ detrusus est, ɔniuẽte populo, decedente Adriano successit Leo. iij. ꝛ vbi hec de impe. Constantinopo. nũciata essent vidẽs se Caroli strenuitate restitutũ in sedẽ apostolicã imperiũ quasi imperante destitutũ in Carolũ, aclamãte populo, transtulit vt. s̃. relatũ est, ꝛ ita vera, ꝛ realis imperij trãslatio sub Leone. iij. fuit. ꝛ gl. superius alleg. saluari põt, ɔsiderãta origine q̃n cepit Carolus bñ ð ecclesia mereri, vt. s̃. diximus, facit tex. in. c. literis. de rescrip. vbi no. Abb. ꝙ actus dꝫ denominari a principio, nõ a fine, lꝫ principiũ nõ sit necessitatiũ, sed exhortatiũ solũmodo. ꝛ sic nõ tute vr̃ dixisse Aug. de anco. in trac. de pote. pape. q. xxxvij. arti. iiij. vbi dicebat tp̃e Adriani translatuꝫ imperiũ in Carolum per. d. c. Adrianus. q̃ aliud est patriciatus de quo ibi, ꝛ aliud imperiũ, ꝛ eo tp̃e erat adhuc Imperium apud grecos, vt. s̃. deduximus, ꝛ scribit etiã de p̃dictis. d. Jo. lecirier. i trac. de primogeni. xij. q. ij. li. §. viso. ¶ Insup in predictis, ꝛ seq. sciendũ est, ꝙ lꝫ simpliciter dicat̃ a grecis in germanos trãslatum imperiũ. d. c. venerabilẽ. in verbo in germanos, ꝛ ibi Bal. ij. col. ꝛ. c. in die. de ɔsecra. dist. v. tñ ꝙ prius a grecis in Francos facta fuit demũ post i germanos, ꝑ Bal. i. d. c. venerabilẽ, late deducit texẽdo historiã, idẽ Jo. d. xij. q. §. sup. ꝛ seq. §. §. j. ꝑ text. in. c. ego Lud. lxiij. dist. ꝛ ibi gl. ꝛ. xxviij. q. j. §. ex his scd̃o, q̃ Carolus fuit Rex francie, lꝫ germanus fuerit, ꝛ hac rõne, vt ꝛ. s̃. diximus, vr̃ ꝑ. Reges frãcie in impe. eligi pñt, ꝛ Carolus fuit Rex francie, q̃ fuit ipatoꝛ, ipẽ, ꝛ successores Reges frãcoꝝ ꝑ annos cẽtũ ꝛ tres, ꝛ tex. i. d. vbo i germanos. habuit respectũ ad p̃ncipiũ translationis, ꝛ finẽ, ꝛ ita ibi vr̃ Jmo. ac si dixisset ð grecis translatũ iperiũ i Carolũ Magnũ, ꝛ successores suos Gallos, ꝛ ab eis in germanos, ꝛ sic tm̃ ad ꝓbãdã ɔtinuationẽ translationis, scd̃o ex cã trãslationis, q̃ Galli, scꝫ, fuerint benemeriti de ecclesia, ꝛ sic nõ tã in Carol. q̃s in gẽtem gallicã, facta vr̃ trãslatio. tertio q̃ non sequit̃ Carol. fuit germanus, ergo ꝛ alij successores Reges Francie, ꝛ Lud. pius filius eius natus fuit in gallia, ergo gallus. l. q̃ ex vico ff. ad municipa. l. ciues. C. de inco. lib. x. Quarto auctoritate Aenee Syluij vbi ibi. quinto q̃ tunc in germania plures in fide vacillarẽt, ꝙ dissuadet translationẽ cã factam eo tp̃e, r̃ndẽdo ad. d. c. venerabilẽ. vt. s̃. ꝛ sic mediate fuit translatuꝫ imperiũ in germanos, q̃, scꝫ, primo in Gallos, quoꝝ multi primo fuerunt imperatores ꝑ cẽtũ ꝛ tres annos, vel fm̃ alios. c. ꝛ. x. nec sit bona interꝑtatio, ꝙ post mortẽ Caroli iperiũ venit in germanos, q̃ est falsuꝫ nã filius Caroli fuit gallus, vt. s̃. vñ forte, iõ Abb. in. d. c. venerabilẽ. nõ stat in hac opi. sed tantũ dicit, ꝙ iperiũ datũ fuit germanis ꝑ illũ tex. ꝛ. d. c. in die. ꝙ nõ negat. d. Jo. d. xij. q. §. nec obstãt. sꝫ ꝙ ita debẽt intelligi doc. nã dicũt, ꝙ priusq̃ ad germanos deuenerit, nõ fuerit possessum a Gallis, aut frãcis, vñ ɔcludit p̃mũ transiationẽ factã de grecis in francos, scd̃am de francis in germanos, ꝛ cã translationis fuit, vt Cardi. s̃. alleg. dt̃, q̃ cũ ecclesia oppugnaret̃ a Berengario Tyranno, ꝛ impetraret auxilium ab arnulpho Rege francie, eo recusante, vocauit in subsidiũ Othonẽ ducẽ Saxonie, vel fm̃ alios germanie regẽ, ꝛ hac rõne fuit trãslatũ imperiũ in germanos a Leone. viij. vel fm̃ alios a Joã. xij. ꝛ ita vr̃ sentire platina in vita eiusdẽ, dicit tñ ꝙ illa tempora vsq; adeo ɔfusa fuerũt, ꝛ perturbata, scriptoꝝ negligentia, ꝛ incuria, vt vix possit certũ sciri. sed Aug. de anco. in trac. de ptã. pape. q. xxxvij. arti. iiij. dt̃, hãc trãslationẽ fuisse factã, deficiẽte gñe Caroꝛ ꝛ sic tp̃e Ludouici, vl' Lotharij, eius p̃ris i q̃bus defecit genus Caroli magni in corona frãcie. Alij dicũt tp̃e Lud. iij. filij arnulphi diuisuꝫ fuisse iperiũ, ꝛ deinde ɔfusuꝫ, imperante Lozando, ꝛ Beregario, ꝛ sic vtcunq; sit trãslatũ fuit imperiũ i germanos in pso nã Othonis anno. dccccxxxv. ꝛ tũc tp̃is erat adhuc imperiũ hereditariũ, vsq; ad tẽpora Grego. v. q̃ postea edidit sanctioneꝫ de impe. eligẽdo. ꝛ ꝙ grmanis hm̃oi electio spectaret, vt est legere, apud platinã in vita. d. Greg. v. ꝛ. ꝑ. dixi seq. q. ꝛ hoc mõ iperiũ factũ est electiuũ, vt ꝛ scribit ẽt idẽ Jo. in. d. xij. q. §. neq; obstant. s̃. alleg. Que oĩa notanda sunt. ꝛ hic late placuit ɔgerere, vt abũde videre materiã possit vnusquisq;, qui alias hec (in tenebris Jurisc̃osultis latẽtia) ignorabat, salua sp̃ veriori sñia, ex dioribus historicis, ꝛ auctoribus. ¶ Et lꝫ d. Jo. lecirier in. d. xij. q. ij. li §. penul. nu. xxxj. dicat, forsan posse dubitari de hac translatiõe in germanos, an valuerit, q̃m, vt dicũt aliqui, Greg. v. hoc fecit, q̃ erat Saxo, ꝛ germanis principibus affinis, q̃bus ꝓcurantibus, ad dignitatẽ pontifi. assumptus fuerat, vt ꝑ platinã in vita Grego. v. in p̃ncipio, ꝛ ꝙ caro, ꝛ sanguis reuelauit huic Grego. vt id faceret, itẽ q̃ imperatoꝛ, ꝛ alij Principes non possunt deponi, nisi ex magnis causis, vt. ꝑ. q. lxxxj. q̃n autem interpellabat̃ Rex francie de p̃stando subsidio sedi apostolice, ꝓprijs negotijs ꝑ aduersarios suos detinebat̃, merito, ꝛc. arg. l. p̃ses. C. de serui. ꝛ aqua. itẽ q̃ trãslatio, seu donatio imperij in Carolũ magnum, fuit ob merita francoꝝ, vt. s̃. ꝛ donatio remuneratoria ẽt ob ingratitudinẽ nõ reuocat̃. l. si pater. §. j. ff. de donatio. cũ vulg. que nota sunt, Tamẽ a cõi de qua. s̃. discedendum non vr̃, ꝛ ille animi quadam spãli passione in francos (cum ipse sit parisiensis doctoꝛ) ea tãgit, ideo ꝛ ipse vltimo demum laudat, vt via electionis seruetur, q̃ sanctioꝛ, ꝛ iustioꝛ est. Item quia res de facili redit ad suam naturã. P̃ria aũt nã fuit Imperij, vt eligeret̃, vt ꝑ Pet. Bertrand. in trac. de origi. iurisdi. c. j. vbi sic dicit, Modus pueniẽdi ad hereditariã successionẽ nõ põt eẽ p̃mus, q̃ eni succedit alij nõ ẽ primus, q̃ ille alius p̄cedit. Igr̃ primus modus pueniẽdi debite ad auctoritatẽ regiminis, ẽ ꝑ dei electionẽ, vel hoium, facit. c. legimus. xciij. dist. Preposi. in. c. in synodo. lxiij. dist. ꝛ ẽ tex. in. l. ij. §. nouissime. ff. de orig. iur. ꝛ q̃ supra. q. iiij. vidimus, ꝛ tex. in. d. c. venerabilẽ, dicit, ꝙ de iure, ꝛ ɔsuetudine germani id hñt, merito ita tenẽdũ oĩno vr̃, nõ obst. q̃buscũq;. Et vt videri põt in Catalogo Imperatoꝝ a Carolo Magno citra, vsq; in p̃ntẽ diẽ semper Impatores fuerũt, vel galli, vel germani, nõ alterius natiõis, vt in eo ẽ videre. xj. galloꝝ veri imp. xxvij. Germanoꝝ, ꝛ vera interꝑretatio sumit̃ a practica, ꝛ ɔsuetudie, a qua nõ est discedẽdum, Bal. ꝛ Archi. vbi Deci. ɔsi. xj. col. vj. ꝛ ɔsi. cxxxj. i fi. l. annicuIus. j. ff. ð vbo. signi. ꝛ. l. si ð iterpretatiõe. ff. ð legibꝰ. ¶ Q̃uocũq; tñ p̃io tp̃e fuerit, sat est, ꝙ tãdẽ cũ in germanos trãslatũ fuerit, ꝛ Theutonicos, vt in dictis iuribus, ex eoꝝ natiõe eligeñ. vr̃, scd̃m Abb. d. loco. Quid dõm. Hodie in puncto iuris verioꝛ vr̃ sñia Abb. per. d. iura in. d. c. venerabilẽ. ibi, in germanos, ꝛ in. d. c. in die de ɔse. dist. v. ibi Theutonicis ɔcessuꝫ est regnũ, ꝛ regimẽ n̄re ecclesie, ꝛ text. clarus in cle. j. de iure iuran. in p̃n. ibi, ecclesie, q̃ a grecis imperiũ trãstulit i germanos, ꝛc. Et Marti. laud. in trac. ð p̃ric. not. clxxiiij. icip. lꝫ simpl'r ponit, ꝛ notat, ꝙ lꝫ ð alijs natio
8 nibus, q̃s ð alemania, nõ possit eligi impatoꝛ, † tñ Reges Frãcie possent eligi in imparores, q̃ Carolus tãte familie princeps fuit alemanie, ꝛ sic eius posteri sunt alemani, alleg. Bald. in. c. venerabilẽ de elec. ꝛ ego do bonũ tex. in quo Papa fidẽ facit Regeꝫ Frãcie a Carolo Impatoꝛe dscẽdisse, in. c. nouit. §. nõ igit̃, ex de iudi. Et tp̃ibꝰ n̄ris dũ p̃ns iuictissimus Caro. v. Ro. Jmp. crearet̃, p̃ns Rex Frãcie Frãciscus ɔcurrebat electiõi, lꝫ nõ obtinuerit, vt pꝫ ex his, q̃ scribunt̃ post platinã ad lib. eius ð vitis Põt. in vita Leonis. x. Idẽ eadẽ rõne not. Jo. Ferald. cũ Bal. i trac. de iuribus, ꝛ priuile. Regni Franc. in. iiij. volu. trac. xij. iure. nu. xxxvj. dicẽs, ꝙ lꝫ Bald. nihil alleget, ꝓbat̃ tñ rõne, q̃a sufficit, ꝙ q̃s sit de familia, vt sit capax legati. l. peto. ð leg. j. cum simi. neq; ꝓhibitio ligat illũ, q̃ ẽ ð gñe, vel familia. ll. vulg. ꝛ idẽ Joã. in. d. xij. q. §. sup, in p̃n. lꝫ Reges Frãcie a latere feminino Caroli veniãt, vt idẽ in. §. sed hic, ꝛ. §. lꝫ in p̃riũ, seq. ꝛ in. d. §. sup, tenẽdo, ꝙ etiam per lineam femininam dicitur genus alicuius, vt ibi post Dec. in. c. nouit, de iudi. colum. iij. ꝛ Augusti. de anco. in tract. suo de potestate pape. q. xxxvii. arti. iiij. ad fi. simpliciter sentire videtur, licet aliter in. q. nec in dubium hoc reuocet, ꝙ eligatur de natione germanorum, dum dicit, licet translatum sit imperiuꝫ
9 ad germanos, † appellat̃ tñ iperatoꝛ Romanoꝝ, nõ rõne electionis, vel natiõis, sed ꝑꝑ dignitatẽ, rõne deriuatiõis, q̃ ide deriuatum

uatū est imperiū ⁊ rōne confirmationis, ⁊ coronationis, q̄ꝛ ibi de-
bet confirmari, ⁊ coronari vnde alias Barto. in extraua. ad re-
primē. in verbo subiecta dicit imperium romanorum esse ab ec-
clesia approbatū sub quo Xp̄s voluit nasci, ⁊ Crucifigi. ¶ Pro
opiniōe tñ ꝯria, ꝙ de oī natiōe Imperator eligi possit, si videat̄
electoribus, facit, q̄ꝛ ⁊ papa, lꝫ iura innuāt ex Cardinalibus opor
tere eligi, vt dicit tex. in. c. oportebit. lxxix. di. tñ electus ēt de non
collegio Cardinaliū, verus Papa est, vt ꝓbat tex. in. c. licet ibi,
absqꝫ vlla exceptiōe, ⁊ ibi Abba. no. iiij. no. de elec. ⁊ late. ꝭ. dice-
mus. ix. q. ⁊ saluabunt̄ dicta iura, q̄ dicūt in germanos translatū
īperiū, scꝫ, vt sedes apud eos sit imperij ꝓut sedes pape Rome,
sicut. ꝭ. de sede eius videbimus. q. lxxvij. ꝓut ꝙ olim nō oēs oino
de Rom. vrbe imperatores capiebant̄, neqꝫ de Remi, seu Romu
li genere, sed de varijs natiōibus, vt in historijs liquet, oēs tñ Ro
manoꝝ appellatiōe notabant̄, ⁊ Roma. imperiū, vt ⁊ alias not.
Euse. cesar. libr. vij. demonstr. euan. car. iiii. col. ij. si teneamus di-
ctā opinio. Abb. ꝙ scꝫ, de natione germanoꝝ, seu Theutonicoꝝ
eligi debeat imperator, ⁊ nō de alia. Limitaē, nisi in ea forte habi
10 lis, ⁊ dignus nō reperiret̄, † q̄ꝛ tūc forte ēt de alia, eligere liceret
arg. c. ne ꝑ defectū. ad fi. de elec. extra, ibi, de persona idonea ip-
sius qdē ecclesie, alterius, si digna nō reperiret̄ in illa. ⁊. c. cū inter
canonicos. extra eo. ti. ibi nec ad aliā ecclesiā debere fieri transi-
tū, donec reperiret̄ idoneus in ecclesia Saoñ. cū gl. ⁊ tex. no. in.
c. j. xxiij. dist. ver. eligat̄. ibi, eligat̄ Pōtifex de ipsius ecclesie gre
mio, si reperiret̄ idoneus, vel si de ipsa non inuenit̄, ex alia suma-
tur, ⁊ bonus tex. in. c. abbas. xviij. q. ij. ibi, de ipsius si habent, sin
aūt de extraneis, ⁊ q̄ late per gl. in. l. plane. ff. ꝙ cuiusqꝫ vniuersi-
ta. nomi. ⁊ in. l. in ecclesijs. C. d̄ epi. ⁊ cle. vbi si nō reperit̄ idoneus
ī aliquo loco, eligit̄ de alio, ideo dicit tex. no. in. l. vt gradatim §.
fi. ff. de mune. ⁊ bono. j. rñ. ꝙ quotiens penuria est eoꝝ. qui magi-
stratū suscipiūt, imunitas ad aliqd infringit̄, ⁊. l. honor. §. fi. ff. eo
ibi, vt si alij nō erūt idonei, ⁊. §. quanta. incto. §. si vero quedā ne-
cessitas. in auc. qūo opor. epi. ⁊. l. iij. §. spurios. ff. de decu. cuꝫ si. q̄
nota sunt, ⁊ p̄cipue gl. no. in. c. oportebat. lxxix. dist. q̄ (dū ille tex.
dicebat) oportere, vt ī apostolatus culmē, vnus ex Cardinalibus
p̄sbyteris, aut diaconibus ꝯsecraret̄, ipsa dicit, dūmodo īter eos
aliquis idoneus inueniat̄. Bal. ēt in. d. c. venerabilē. tꝫ ꝙ actiue,
⁊ passiue, in germanos electio trāslata fuit, adeo, ꝙ nullus alius
p̄t eligi ī regē Ro. nisi rex Frācie, vl̄ alemanus, ꝑ Cardi. tñ zab.
ibi, quē Abb. refert, qui tenebat natione nō ꝯsiderari, cū agit̄ de
p̄ficiēdo imperatore, facit tex. in. c. cū deputati. de iudicijs. ibi, dū
qs laudabiliter exeqtur officiū supremi ordinis, ⁊ superabundā-
ti, requirit̄ notio notionis bonus tex. in. c. ad decorē. de insti. ex-
tra, vñ refert alias Iusti. lib. xij. ꝙ cū Alex. magni parētes, ⁊ ami
ci, viderent eū ad mortē, petierūt quē vellet iperij heredē, Alex.
rñdit Dignissimū, ⁊ sic nō filiali amore nec alio affectu, sed aptio
rē. ¶ Cogitādū relinquo, q̄ꝛ in hmōi tā magni pōderis q̄ōnibus
nō audeo sic firmare, sufficit viā in eis aperuisse alijs. electores āt
vnū ex se ipsis p̄nt eligere, vt. ꝭ. dixi. q. xij. in fi. dixit tñ no. gl. in. c.
lꝫ. viij. q. j. ꝙ vbi qs eligit̄ de ꝓprio ordine, requirit̄, ꝙ sit sufficiēs
si aūt extra, requirit̄ ꝙ sit melior vel optimus, ⁊ idē gl. in. c. j. in v̄
bo gremio. xxiij. distin. ad mediū. arg. l. viuus. ff. de tut. ⁊ cura. da
tis ab his. ad vnū circa predicta aduertendū est, q̄ꝛ dū. s̄. simplici
ter iura, ⁊ scribētes supponūt, a grecis in germanos imperiū trā
11 slatū esse in p̄sonā caroli magni. ⁊c. † Or imperium vr̄ q̄nqꝫ fuisse
apud frācos. ꝑ tex. cū gl. in. c. ego Ludouicus. lxiij. distin. ibi, nul
lus ex regno nostro, aut frācus, aut Lōgobardus ⁊c. gl. dicit, no
ta imperiū prius frācoꝝ fuisse, sed postea Theutonici virtutibus
promeruerūt ⁊c. ⁊ Abb. in. d. c. venerabilē. d. vj. col. post prin. in
gl. ī v̄bo trāstulit. refert, quosdā dicere illū carolū fuisse Gallicū,
nō germanū, vñ, ꝙ dicūt iperiū prio fuisse trāslatū in frācos, po-
stea in germanos, de quo dicit vidē. tex. in. d. c. ego Ludouicus.
12 lxiij. distin. † vel, dicit Abb. fuit germanus, vel supposito, ꝙ fue-
rit francus, tñ in p̄sonā suā fuit trāslatū iperiū in germanos, ⁊ sic
post ipsius mortē, iperiū veniret in germanos, q̄ꝛ certū est, ꝙ ger
manis fuit datū iperiū. vt ibi. ⁊. d. c. in die de ꝯsecra. dist. v. ⁊ ad-
do gl. in tit. de pace tenē. ⁊ eius viola. in. §. iniuria. in verbo legiti
me. in vsib. feu. q̄ dici. primo carolū fuisse imperatorē, nō Roma
noꝝ, vel ꝙ nō fuit imperator, sed Rex francoꝝ, ⁊ Longobardo
rum, vel ita stetit Rex per multos annos, postea habuit Roma.
imperiū, ⁊ ꝙ non fuit ille, q̄ fuit pipini filius, sed pater posset dici
quo ad. d. c. ego. ꝙ nihil faciat, quia non dicit in francos Impe-
rium translatum, sed francos, ⁊ Longobardos esse de regno
Imperatoris, ⁊ si teneatur illa opinio. ꝙ rex francie non subsit
13 imperio, de qua. ꝭ. suo loco dici potest † loqui de quadam Fran-
cia, que est in alemania, vt declarat alias Ioan. fab. in rub. insti.
in verbo francus. illū tex. ibi in insti. ita declarando ꝯ̄ imperiales
ne ex eo arguerēt, regnū francie esse subiectū iperio, ⁊ sic ꝯ̄ Are.
in. §. ius aūt. in fi. insti. de patr. pote. ⁊ d̄t de tali Francia q̄ est in
alemania, loq tex. in. c. j. extra de spon. ibi, de frācia qdā nobilem
mulierē de Saxonia. l. Saxonū duxit in vxorē, ꝑ qua expositiōe
sunt late. ꝭ. in hac. q. post nu. xxj. ⁊ addo, qd̄ i. c. i synodo. lxiij. dr̄, ꝙ
carolus fuit victoriosissimus rex Frācoꝝ, ⁊ Lōgobardoꝝ, d̄ quo
⁊ ibi loquit̄ Leo papa. ⁊ Leonē papā coronasse carolum, de quo
in. d. c. venerabilē. ibi. gl. ponit sed forte ibi alius carolus ē, q̄ fuit
tpe Adriani, vt in prin. illius. c. pꝫ, q̄ꝛ tpe illius Leonis pape ibi
fuit Otto primus Theutonicoꝝ rex, vt ibi tex. ponit, cogitabis,
14 Augu. de anco. in lib. de pote. pape. q. xxxxij. arti. iiij. tꝫ, vt. s̄. † scꝫ
ad ecclesiā Ro. imperiū in personā magni caroli, a grecis in ger-
manos translatū, q̄ꝛ cū opprimeret̄ ꝑ Longobardos tpe Adria
ni, ⁊ Leonis successoris eius, cui ꝑ eos, ⁊ romanos iniquos, eru-
ti fuerūt oculi, ⁊ lingua abscisa, diuina tñ virtute postmodū resti-
tuta, aduocatus fuit carolus magnus rex Francorum dicit ille,
qui cum magno exercitu, papiam venit, ⁊ ipsam obsedit, ⁊ ca-
pto desiderio rege, ac Longobardis prostratis, de seruitute ip-
sorum, Ecclesiam liberauit, Unde ob tale beneficium dicit,
ꝙ Papa Adrianus, Carolo Imperiū ꝯtulit, vt in. c. adrianus
15 lxiij. dist. Cui addo ⁊ q̄ in. c. hortatu. xxiij. q. viij. † ⁊ ꝙ postmo-
dū tpe Leonis successoris eius, iā Imperio de gñe Caroli defi-
ciēte, ⁊ scisso in mltas ptes, cū qdā Berēgarius tyrānice Italiā
inuasisset, ecclesia vocauit Ottonē primū regē Saxonie, q̄ dictū
Berēgariū eiecit de regno, ⁊ cū assensu ecclesie totā Italiaꝫ sibi
subiugauit. Ex quo bñficio ecclesie collato p̄fatus Rex Otto a
Leone summo Pōtifice, cū toto clero, ⁊ pplo christiano Impe
rator est ꝯstitutus, forma, ⁊ mō, quo Carolus magnus ꝑ Adria
nū ꝯstitutus fuerat, sicut patere dicit in. d. c. in synodo. lxiij. dist.
⁊ ꝙ ex tūc Imperiū dr̄ ad germanos trāslatū sic notā. ille decla-
rat. d. c. venerabilē, de ele. dū dicit Rom. Imperiū in p̄sonā ma-
gnifici Caroli a grecis trāslatū in germanos, q̄ꝛ dicit ipse in p̄nc.
16 d. iiij. arti. † ꝙ lꝫ Carolus magnus, fuerit primus iperator, post
quā a grecis trāslatū est Imperiū, fuit tñ Rex Frācoꝝ, ⁊ ꝙ eius
tpe iperiū nō erat diuisum, sed ꝙ ipse iperabat germanis, ⁊ frā-
chis, sic refert Augu. d. loco, lꝫ aliud nō alleget, nisi. d. c. in syno
do, ad p̄dicta oia. Et addo, ꝙ idē. s. Carolū magnū regē Frācie
fuisse, cardi. ponit in nota. q. in. d. clemē. vnica. de iure iur. in p̄n.
17 ij. col. iiij. oppo. † Et imperiū q̄nqꝫ frācoꝝ fuisse, ꝓbare vr̄ text.
in. d. c. ego Ludouicus. lxiij. distin. post prin. vt. s̄. retulimus, sed
clarius in fi. ibi, ad nos, vel ad nr̄os successores, reges Frācoꝝ,
18 ⁊c. vbi gl. vt. s̄. notabat imperiū. s. Francoꝝ prius fuisse, † sed ꝙ
postea Theutonici ipm̄ ꝓmeruer̄t v̄tutibus. Et Marti. Laud.
in not. dicto, in. d. trac. suo de p̄n. no. clxxiiij. lꝫ, dicit, Carolū tāte
familie p̄ncipē, Regē Frācie, fuisse de Alemania ⁊ sic, ꝙ ⁊ eius
posteri sunt de Alemania, post Bal. in. c. venerabilem, de elec. ⁊
19 idē Marti. in. d. trac. nota. ccccxxxv. primus, dicit † Otthonem
fuisse primū Imperatorē Alemanoꝝ, alleg. lxiij. dist. in synodo,
⁊ not. in. c. laudabilis, de elec. ⁊ idē Marti. not. lxxxvj. Impera-
tor, in fi. notat, prius imperiū fuisse Frācorum, q̄ꝫ Alemanoꝝ, ⁊
Iaco. Alua. in tit. qs dicat̄ Dux ī vsi. feud. iiij. col. ⁊ seq. late idē
20 ponēs, † ꝙ Imperator verus hodie, sit Roma. nō Cōstantino-
21 politanus, q̄ꝛ ab eo fuit trāslatū imperiū, refert, † ꝙ fuit factū a
Stephano Papa, cū ille nollet, vel non posset ecclesie oppresse
ab Astulpho Rege Lōbardoꝝ patrocinari, in p̄sonam. s. dicti
Caroli Magni satis iuuenis. Et ꝙ fuit hec trāslatio anno dñi
dcclvj. Coronatio tñ sua, fuit a Leone Papa. iiij. anno. dccclj.
q̄cquid dixerit gl. dicit ipse, in. d. c. venerabilē. que circa designa-
tionē tēpoꝝ errasse vr̄, ꝰm eū ibi, ex annalibus summoꝝ pontifi-
cū, ⁊ cronicis, ⁊ ep̄s Burgē. i. d. opusculo de coron. car. xij. ij. col.
⁊ sequen. §. fac. refert hec verba ex diuo Thoma in libro de regi.
princip. Imperium transfertur a grecis ad Francos, deinde per
Adrianū papā ad germanos, apud quos ꝑ Grego. v. similiter
genere theutonicū, instituta est electio iperialis, ⁊c. vt. ꝭ. dixi ēt se-
quē. q. ⁊ Anto. rosel. in trac. de ꝯcil. vl. car. co. ij. §. elucidauit. iiij.
vol. idē tradit post q̄dā argumēta ꝯ̄; imperiū scꝫ, olim fuisse apud
ꝯstantinum, ⁊ successores grecos Cesares, vsqꝫ ad quendam suc
cessorem alium constantinum, ⁊ Leonem eius filium, iuribus de
quibus ibi deinceps vero non, ⁊. §. sequen. narrat historiam de
astulpho, ⁊ Stephano papa. ij. ⁊ carolo, ⁊ anno, secundum Go-
fre. vel secundū alios. dccxlv. ⁊ hanc esse summam veritatem, ⁊
hodie germanicos legitime electos, veros esse Imperatores,
non grecos amplius, ⁊ sic theutonicos dicto. c. in die. de conse-
cra. distinctio. v. ⁊ colum. idem Ant. not. quatuor modis respō-
det ad. c. solite. de maio. ⁊ obe. vbi papa videtur grecum, in im-

peratorē enunciare, vt & .j. tetigi. q. lxix. nu. viij. Jo. berta. in tract. de epo. v. vol. trac. car. lxxvij. col. ij. lxxiij. q. cauendū tn̄ est, qr, qc quid pdictus eps dicat. d. loco. post diuū Thomā, imperiū a Grecis ad Francos deinde ad Germanos translatū. idē eps sibi contrarius, & pace sua, parū memor, in eo libello. car. xxv. j. colum. & seq. & pcedē. sub. §. iam fide, deducit i primis inscitiam gl. i Historijs, que ex nominū ꝓpinquitate, pro fráconia Franciā, pro francis gallos crediderunt, quos diuersos esse deducit, naz post diuū Hiero. ad Jouianū, dicit, francos Germanie populos, inter sueuos, & Saxones, regionē fortē magis, & bellicosam, q̄ latā, tenere, que nota ad. d. §. nu. xiij. post Fab. & de eorū p germaniā ꝓpagatione historiatim scribit, & qualiter in locū caroli Martelli, ex his Francis oriundi pipinus filius in opes, dignitatemqz successit, & Zacharie pontificis auctoritate in locū Chylderici Galliarū regis, (quē gl. ait i. d. c. venerabilē. p incuriā, Ludouicū nominare) fuisse suffectū, qui Chyldericus ob inertiā, & q raro in conspectū suoꝝ ꝓdibat regno deturbatus in monasteriū obtrusus ē. p. c. alius. xv. q. vj. demū, q Stephano pōtifice auctore, in carolū pipini filiū a grecis principibus Imperiū est translatū vt. in. d. c. venerabilē, cū ꝯcor. vbi dicta vba, apostolica sedes iperiū, in p sonā Magnifici caroli a grecis transtulit in germanos, & in cle. vnica. de iure iur. dicēs non negare quosdā ex galloꝝ Regibus olim imperasse, sed iperiū a grecis in gallos aliqñ trāslatū, id pnegat, & q primus germanoꝝ carolus, cognomēto Magnus, summū pncipatū est adeptus, deinde anno salutis. M. ij. Greg. v. de eligēdo imperatore sanctionē tulisse. Ottone. v. q tūc imperiū tenebat nō refragante, vt, scz, solis Germanis liceret principē deligere, vt. s. diximus, & .j. seq. q. Qui cesar, & Rom. Rex appellatus tūc imperator & Augustus haberet, cū Romani pontificis auctoritas accessisset, & hāc esse verā historiā cuius ignara gl. minus accurate legēs, errauit, aliter declarando, & que. s. dixi. in. qō. iiij. nu. iiij. post Alci. in. l. bona ciuitatis. ff. de verb. signifi.

22 † Et circa predicta, nota germanos, & Theutonicos idē esse, vt pz i iuribus . s. allega. quorum multa de germanis dicunt, & tex. in. d. c. in die. Theutonicos appellar, & Bar. in. d. trac. de regi. ciui. col. fi. i pn̄. dicit, Germanos. i. Theutonicos, & expresse no. Abb. in. d. c. venerabilē. ij. col. post prin. post gl. ibi, in verbo in germanos. & alleg. ad eandē expositionē, gl. expslaz in. c. j. xxxiij. dist. & de theutonica terra meminit tex. in titu. de cap. Conra. §. verisimiliter. & dicit Abb. d. loco,

23 † q dn̄r germani, qr sunt verū germē, & viri nobiles. per. d. c. venerabilē. vel sm Jo. an. a gigno gignis, pp fecunditatē in generādo, est. n. patria multū ḡnatiua. Aduertēdū tn̄ est dū. s. facta est mentio de germanis, theutonicis, & alemanis,

24 † qr alemani, & germani idē oino eē nō vn̄r, q prio pz, qr his diuersis titulis inscribit Jmp. in rub. insti. & in. ij. ꝯsti. C. & in rub. ff. itē qūo differāt, & q̄ sint he ꝓuincie germanie, & alemanie nouissime a penetralibus, declarāt Mod. Tau. i rub. ff. col. xj. & seq. vbi vidēdū oino, qr dn̄t alemanoꝝ nomē a Geographis pene oibus suppmi & germanie fines dubios, sz bn̄ ꝯcurrere vn̄r theutonicos, & germanos. idē eē cū Abb. & etymologia, vbi. s. sz h ad iur. ꝯsul. parū spectāt, vn̄ pitioribus relinquo, vt And. alcia. & epis. gurgen. & si.

SVMMARIVM

1 Qui sunt illi, qui eligant imperatorez, & vbi, qualiter, qūo, & qñ, & de iuribus, & priuilegijs eorum, late, & an officiuz transmittant ad heredes, & quos, & eis vacantibus, quis eligit, & multa in materia notanda.

2 Imperium non defertur successione hodie, & quid olim. & nu. seq.

4 Regimen per electionem, an sit magis diuinum, & nu. 20.

5 Electio spectat hodie septem principibus alemanie, & nu. 10.

6 Rex Boemie, an sit proprie, et originaliter de electoribus imperij. & nume. 12.

Electores imperij sunt digniores alijs principibus.

7 Palatinus, Dux Saxonie, Brandeburgensis qui sint.

8 Ordinatio electorum imperij cur, & quo tempore facta. & nu. 11.

9 Forma, & modus electionis, & in quo loco.

13 An iure aliquo expresse probet de. d. septez electoribus imperij.

14 Electoribus imperij ꝯcedit potestatē eligēdi. & nu. seq. multis.

17 Adrianus papa cogitauit imutare electionē ipatoris, & nu. seq.

18 Electores, an debeant esse de alemania, & cur. & nu. seq.

21 Hereditas cur non in dignitatibus.

22 Bulla caroli. iiij. Rom. imp. tota super electiōe imp. & de electoribus & iuribus eorum, & officijs, & vbi, quomodo, qualiter, & quādo. in. lx. cap. summata ordinate. No. & pulchre, & an transeat ad heredes, & quos, & quis eligat electores, si vacant.

Questio. viij.

1 Octauo qro † q sint illi, q eligāt iperatorē, & vbi quōo, & q̄lr, & qñ, & d iuribus, & puilegijs eoꝝ, &c. & qdē qcqd oliz eēt,

2 † hodie iperiū successione nō deferr, sed electione, vt ꝓbat text. in sepe alleg. c. venerabilē. ad fi. ibi videret iperiū nō ex electiōe, sz ex successiōe dēri, & i piudiciū principū redūdaret, lz oliz secus, vt i. c. in synodo lxiij. dist. l. certa forma. C. vt in posses. cū fi. vt p Pet de monte in d. trac. d. loco. ij. q. & late imperatores successione successos olim, nouissime scribit, & ꝓbat, ēt iuribus ꝯ Old. Jo. lecirier in trac. de prioge. ij. lib. q. xij. col. j. viij. vol. trac.

3 † & vario mō oliz fuerūt electi imperatores, qñqz a ppl'o, siue senatu, siue ab exercitu, qñqz de gn̄e, qñqz vo nō, vt no. refert (lz aliud nō alleget) & deducit noia, Aug. ō anco. d. li. suo. q. xxxvij. arti. v. sz hodie secus, qr electiōe, nō successiōe, vt ē expssuz i. d. c. venerabilē. facit. c. accepimus. ex ō pac. cū si. & tradit bal. i ti. ō pa. ꝯstā. i. c. puilegia. ad fi. in vbo cōcessimus. in pn̄. j. q. i vsi. feu. Jo. an. i. c. grādi. ō supp. negl. pl. i. vj. in vbo iure regni, & Pe. i. d. ij. q. & merito fuit iductū, qr, vt bar. ait no. in. d. suo trac. de regi. ciui. ij. q. pe. col. ad fi.

4 † regimē, qō est p electionē, ē magis diuinū, q̄ illud, qō ē p successionē, vn̄ i rebus ecclesiasticis successio ita detestat. d. c. accepimus. & extra de fil. p sby. c. ad extirpandū. & c. ex transmissa. cū si. & in iperatore ē tex. in. d. c. venerabilē. & in cle. j. de iure iur. post pn̄. ibi, & a qua ad certos eoꝝ principes, ius, & ptās eligēdi regē in imperatorē postmodū ꝓmouē. puenit, & .j. dixi ad fi. huius. q. qbus addo Jo. lecirier i trac. ō prioge. q. xiij. ij. lib. col. iiij. viij. vo. trac. & seq. col. vbi late post. Jo. Budrianū in Aristo. ij. poli. q. xxiij. disputat ad vtrāqz quatuor medijs, q̄ comprobat, iuribus, & rōnibus, demum concludit, melius esse principē assumi per electionem, q̄ successione. Itē q per accidēs quādoqz cōtra, secūdū illū, ipse tn̄ denuo plene instat vtrinqz, inclinans, tandē ipse, melius esse, q p successionem, postremo querit tūc, cur secus sit in Papatu, & spūalibus, post Augu. de Anco. in trac. de pote. pp̄. q. ij. arti. iij. Jd tn̄ verū videtur melius esse regi bono Rege, q̄ bona lege. Anto. sicu. in trac. de pote. reg. q. lxvij. l. psenti C. de his, qui ad eccle. confu. Bal. in. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. Bar. & Pau. in. d. l. psenti, facit quod no. gl. sing. in. l. antepe. post tex. ff. de tute. & in. c. ad aplice, ante fi. de re iudi. in. vj. ibi, illi, aut ad quos in eodē Imperio Impatoris spectat electio, eligāt libere successorē, & al's text. i. c. legimus. xciij. dist. dicit, q exercit⁹ facit Jmperatorē, & sic ex electiōe, & gl. pe. in. c. ad aplice, de re iudi. in. vj. de quo. c. legim⁹, qualiter prius a senatu, Populoqz Roma. data cura prouincie moderande alicui, mox ex bn̄ gestis, hi ab vniuerso exercitu Jmperatores nominabant, scribit ex historia Roma. ille Gurgen. in. d. libello de coro. car. xx. ij. col. & seq. in. §. cū hactenus, & ibidē qualiter postea successione Jmperiū delatū, demum electione ex historia Romana, deducēdo gradatim,

5 † Hodie clarū videtur electionē spectare septē Principib⁹ Alemanie, quorū tres sunt Prelati, reliqui laici, idest, Archieps Maguntinus, Colonien sis, & Treuerensis Prelati, quatuor laici scz, Palatinus Comes Rheni, Dux Saxonie, Marchio Brādeburgēsis, & Rex Boemie, olim Dux, secūdū glo. no. pen. in. d. c. ad apostolice, in verbo illi autem, cum qua simpliciter transit Abb. in. d. c. venerabilem, post prin. & eam tenet, & ait singu. Alex. & Jas. in. l. j. lz, de leg. j. in prin. j. not. Licet cauendū sit, qr. d. gl. pen. subdit, quosdā

6 dicere, † q Rex Boemie de necessitate vocādus nō est, nisi cuz alij discordant, nec id ius habuit ex antiquo, sed q hodie de facto tenet post hosti. in. d. c. venerabilē, idē dicit post laud. ibi, Cardi. in. d. clemē. vnica. de iure iur. in pn̄. vij. not. Et vsus sunt, gb⁹ prelati electores Jmperatoris continentur, videlicet.

Magna Maguntia, crassa Colonia, Treueris alma,
Atqz Palatinus Dapifer, Dux portitor ensis,
Marchio prepositus Camere, Pincerna Boemus,
Romanum Regem statuendi, dant sibi legem. Uel
Hi faciunt Regem seruantes ordine legem.

Et hos septē Pricipes Alemanie electores Jmperij, quatuor laicos, tres clericos simpliciter enumerat ēt Aug. de Ancho. in trac. de pote. pape. q. xxv. arti. ij. v. rndeo & Cardi. Jac. nouissime i suo trac. de ꝯcil. lib. j. fac. lvj. col. ij. post Hosti. Abb. barba. & paui. & q Colonien. ē cācellarius Jtalie, Treueren. Gallie. magūt. germanie, idē. Jo. vgo. i li. quē q̄driuiū iscribit, ad maxi. regē car. vj. & seq. & q tres sūt plati qr funicul⁹ triplex &c. q̄tuor secula. vt pstēt auxiliū, potētia seckari, ꝯ rebelles, & ꝯtumaces, vt ēt tetigi .j. q. cvij. ad fi. & .d. septē esse electores sacri iperij ēt approbat bulla caro. iiij. Roma. Jmpe. de qua dixi. j. ad fi. huius. q. & per ꝯnsregem

regem Boemie,⁊ idē Pet.de monte.de dictis septē in.d.tract. de Monarchia.d.c.expeditis.q.ij.subdēs,ꝙ qdā dicūt de rege Boemie,vt.§.scꝫ,ꝙ nō sit vocādus,nisi qñ illi sex discordāt post Hosti.⁊ Archi.vbi ibi.Et idē nota.in trac.de nume.⁊ tit.Cardi.vi.car.j.⁊.ij.colū.in.vj.vol.trac.scꝫ,ꝙ fuit additus ob id,ad tolleñ.electoꝝ discordias,lꝫ ibidē dicat p Grego.v.electores institutos sup quatuor colūnas,scꝫ,quatuor Duces,q̄tuor Marchiones,quatuor Lātgrauios,quatuor burgauios,quatuor comites quatuor liberos q̄tuor milites,quos ibi enumerat ⁊ tres, epos,tandē dicit in chronicis Jac.berg.⁊ Hermāni,septē soluꝫ noiari electores,de qbus.§.ille in lib.sacratū ceremoniarū,sectione.xiij.c.iiij.lib.tradit hos septē electores Ro.imperij,digniores esse principibus,p̄ter reges,rōne electiōis,scꝫ tres Archiepos ⁊ tres principes,⁊ ꝙ septimus additus fuit Rex Boemie.declarādo no.vt.§.ꝙ colonieñ.scꝫ,archieps, cancellarie iperiali preest p Italiā,Maguntius,vt decanus electoꝝ p Germaniā Treuerēsis p Gallias,⁊ singulis illoꝝ sua puincia,⁊ diocesi pcedit,

7 s̄m caro.iiij.sanctionē.† palatinus,qui inter laicos primū locum obtinet,Archidapifer est imperij,⁊ ad eū pertinet deferre aureū pomū ante cessarē,Dux saxonie archimarescallus est,⁊ ensē nudū añ cesarē p̄fert,Brandeburgensis camerarius imperij cēset, ⁊ añ cesarē sceptrū imperiale portat,⁊ ꝙ q̄uis ille comes,h̄ marchio dicat̄,sunt tñ ⁊ Ducatus titulo oēs insigniti,nā Palatinus ex ducibus Bauarie primus h̄r Brandeburgeñ pomaramie,⁊ Stetinēsem ducatus obtinet,sed ꝙ comitatui,⁊ Marchionatui fuit attributa eligēdi ptās,hoc refert ille in.d.c.iiij.sub rub.de receptiōe alicuius pricipis electoris iperij,lꝫ nihil alleget,q̄ hic placuit inserere ad vnguē,q̄(vt ipse refert)nō facile hec alibi leges, ⁊ vt oēs saltē notitiā electoꝝ Imperij habeāt,pcipue cū turpe sit patritio,⁊ nobili viro ignorare ius in quo versat̄.iuxta.l.ij.§.seruius aūt sulpicius.ff.de orig.iur.l.professio.C.de mu.patri.lib.x. cū simi.⁊ ad dictos septē electores spectare electionē Imperatoris de ꝯsuetudine a iure approbata,cū gl.i.d.c.ad apostolice.tradit Jac.alua.in tit.quis dicat̄ Dux i prin.v.col.⁊ cū eo trāsit Jo. vgo.in lib. quadriuij ecclesie.car.xxix.§.sed ⁊ col.j.⁊.ij.in princ. ponēs ⁊ ipse Jacob.⁊ Joan.versus,similes supra relatis in duobus vltimis,sed ante eos aliter,⁊ post eos vnum,videlicet.

Maguntinens,Treuerensis,⁊ Colonensis.
Quilibet Imperij sit.Cancellarium horum.
Et palatinus Dapifer.⁊c.⁊ vltimo loco habet.
Hi statuunt dominum,cunctis per secula summum.

8 Refertq̄ Ja.talē ordinationē electoꝝ fuisse factā ex cā tpe Ottonis.iij.ne imperiū iret p successionē.sicut tunc iuerat p tres Otto

9 nes successiue.†⁊ ꝙ fuit facta anno do.M.c.itē subdit,† ꝙ for

10 ma electiōis est,ꝙ p̄dicti electores ꝯueniūt in vnū,more collegiorū,in Mellareñ.Treue.diocesis,ad statuēdū diē electiōis cōiter facien.p ipsos in oppido Frācbfort,⁊ qđ ibi postea fit electio,sic fribit alua.in.d.v.col.notāter,⁊ cū.d.gl.in.d.c.ad ap̄lice.§.ꝙ electio principis fit hodie p electionē platoꝝ,⁊ p̄ncipū,tradit Bar. simpliciter,lꝫ nō exprimat quoꝝ,in.d.trac.de regi.ciui.pe.col.ad fi.⁊ ꝙ nō p successiōeꝫ.Idē cū.d.gl.vt.s.p illos septē electores eligat̄,port.in institu.in proe.pe.col.añ fi.verb.sed dꝫ primo eligi.⁊ Bar.simpliciter per no.in.d.c.ad ap̄lice.ꝙ ius eligēdi habēt p̄ncipes de Alemania,in.l.fi.C.de legi.ad fi.idē Bal.ꝙ hodie sint certi nobiles,q auctoritatē,⁊ priuilegiū ab ap̄lica sede habēt,p̄ncipē eligēdi,⁊ ꝙ illi eligūt,⁊ ꝙ nullus alius dꝫ electioni interesse, tradit in tit.de pace ꝯstan.in verbo ꝯcessimus.ij.q.in v̄si.feu.vbi principaliter q̄rēs,quis eligat principē.primo arguit,ꝙ senatus, scđo ꝙ a principibus,populi suffragio,vltimo vt.§.ꝯcludit,p dictos nobiles.⁊ alleg.l.iij.in Lombar.de P̄ōtificibus.ij.q.ver. sed hodie qdā principes eligūt iperatorē.Et addo,ꝙ idē Bal.

11 in sua Margarita in verbo annus.dt,† ꝙ anno do.Millesimo, alias ab incarnatiōe.M.iiij.institutū id fuit,scꝫ,ꝙ officiales iperatoris eligerēt ipsuꝫ imperatorē,⁊ eligētes Alemani sunt hi.de quibus.§.ponēdo etiā dictos versus,⁊ ꝙ ita ponit Inn.in.d.c.

12 venerabilē.de elec.†Et dicit,vbi.§.Bal.q.d.Dux Boemie nō est necessarius in electione,nisi qñ alij discordāt,⁊ in partes equales se diuidant,put etiā tetigit.d.gl.pe.in.d.c.ad apostolice.⁊ cū Bal.ēt firma.in suo reper.in verbo electionarij,⁊ Jo.vgo.in.d. liber.car.xxix.col.j.§.sed ⁊ ver.⁊ dicūt aliqui,idē ꝙ per Greg.v. fuerūt dati.d.vj.electores,vt in platina i vita eiusdē,⁊ regē Boemie,supradicta rōne,additū,⁊ addesse cū alij discordant,olim autē primo nō fuisse adiectuꝫ,neq̄ habere ab antiquo id ius,sed de facto tantū,cū.d.gl.de quo per plati.d.loco ⁊ Host.in.d.c.venerabilē.col.j.refert Jo.lecirier in lib.đ primoge.q.xij.ij.lib.§.neq̄ obstā.ad fi.viij.vol.trac.subdēs,ꝙ siue de iure,ex primordiali institutiōe,siue p̄scripta ꝯsuetudie,id fuerit,laudabile ē.ar.l.si vnus §.p̄ncipaliter.ff.de arbit.scꝫ,q̄ in numero pari,res de facili sine exitu futura est,pp naturalē hoīum ad dissentiendū facilitatē.idē Card.ꝙ hodie p principes alemanie dꝫ eligi imperator.in.d.cle. j.in prin.de iu.eiur.j.no.⁊ gl.ibi in prin.in verbo ad ceteros.Remittit ad no in.d.c.ad apostolice.in verbo Jesu Christi.sic bal. in.d.gl.ꝯcessimus.ad fi.in ver.nomina electoꝝ.⁊ Bal.in rub. .C.in fi.verbis.simpliciter dicit,imperiū esse per electione Baronū,⁊ Jo.sab.late enumerās,vt.§.dictos septē,scꝫ,tres Archiepi

13 scopos,⁊ quatuor principes seculares.in rub.prin.inst.†Sed ad vnū vltra iā dicta aduertendū v̄r,scꝫ,ꝙ lꝫ scribētes,vt supra,post gl.dicant de dictis septē principibus electoribus,nō tñ in aliquo tex.id expressum videtur de numero,nec etiam de quibus specialiter sed solum dicunt,ꝙ ab ecclesia imperiū a grecis in Germanos translatū fuit,⁊ ab ea ad certos eoꝝ principes ius,⁊ ptās eligēdi Regē in imperatorē puenit,vt in.d.cle.j.de iure iur.post p̄n. ibi,⁊ a qua ad certos,⁊ sic nō exprimit aliter quos,⁊ quot,lꝫ gl. ibi remittat se ad no.i.d.c.ad apostolice.sic tex.i.d.c.venerabilē. ibi,illis principibus ius eligēdi Regē in imperatorē,ad quos de iure nescit̄ ptinere,⁊ idē parū post in.§.obiectioni,ibi q̄uis plures ex illis,qui eligendi Regē in imperatorē,promouendū obtinēt ptātē,⁊ sic nō exprimit quos,nec quot.doctores tñ exprimūt de dictis septē,vt.§.iura tñ nō exprimudt sic,nec.c.ad apostolice. in fi.de re in.in.vj.ibi,illi aūt ad quos in eodē imperio imperatoris spectat electio,eligāt liber̄ successorē,ñ tñ dicit q,quotue sint, lꝫ ibi bñ gl.enumeret,vt.§.bene verū est,ꝙ tex.in cle.j.de iure iur, factū electiōis referēdo i.§.nos eodē.dt simpl̄r ex pte p̄ncipū,tā eccl'asticoꝝ,q̄ seculariū,q eūdē elegerāt,⁊ i.c.venerabilē.§.alle. i p̄n.dt electiōi se ingerens principiū derogauit dignitati,⁊ sic ibi colligi p̄t,ꝙ principes eligūt,sic ante fi.ibi,libertas principum

14 in electione periret.¶ † Insup aduertēdū est,ꝙ dictā ptātē dictis electoribus dedit ecclesia ipsa,supponit simpl̄r Aug.đ Anco.in trac.de pote.Pape.q.xxxv.arti.j.versi.in ꝯriū,⁊.ij.arti.⁊ iij.in prin.⁊ v̄si.in ꝯriū,⁊.iiij.Sed vltra eū hoc p̄bat tex.in.d.c. venerabilē,post p̄n.ibi,p̄sertiꝫ cū ad eos,⁊ ptās hmōi ab ap̄lica sede puenerit.Que Rom.Imperiū a grecis, ⁊c.⁊ tex.in.d.clemen.j.post p̄n.de iure iur.ibi,⁊ a qua.s.eccl'ia ad certos Germanoꝝ p̄ncipes,ius,⁊ ptās eligēdi puenit.Ideꝫ Bal.dicit simpl̄r, tales electores auctoritate ap̄lica electionē ꝯcessaꝫ h̄re,in.d.tit. de pace ꝯstā.in.d.v̄bo ꝯcesserimus.j.q.ibi.Sed illi,q ita eligūt ⁊c.⁊.ij.q.ibi,vel ab eis sine ppl'i ⁊c.⁊ in.d.q.v̄si.lꝫ hodie quidaꝫ p̄ncipes eligūt Impatorē,qui ptātē eligēdi ab ap̄lica sede acceperūt,⁊ Moder.Taurinē.in rub.proe.ff.vij.col.post p̄n.referr,

15 Grego.Merulā antiq̄tatis vicecō.lib.j.sic scribere.† Restitutus in sacerdotiū Greg.V.legē,pōtificia auctoritate,de Imperatore eligēdo,atq̄ creando sanxit,⁊ ꝙ ad nr̄a vsq̄ tpa p q̄drin gētos,⁊ amplius annos seruata est,ne in Imperiū,put in hereditarium filij a parētibus excipiant̄, aut q opibus,⁊ armis plus possit,illud vsurpet.Sed paucoꝝ procerū suffragijs dsignatus, mox,auctore pōtifice,iustū,⁊ legitimū Imperiuꝫ possideat.Hec ille.Addo idē de Greg.Mod.Medi.in.l.bona ciuitatis.ff.de ver.sig.⁊ in.l.inter claras,in gl.ij.col.iij.in p̄n.C.đ sum.trin.⁊ fi. cath.⁊ epis.gurg.in libel.de coro.Imp.car.xij.col.ij.⁊ seq.§.sed fac.post diuū Tho.in lib.de reg.prin.vt ⁊ supra tetigi pce.q.nu. xxj.Itē ꝯsiderādū,⁊ notāduꝫ est,ꝙ lꝫ dicta iura loquant̄,vt.§.s. ab ecclesia electores ptātē habuisse,dicūt tñ ad eos de iure,⁊ antiqua ꝯsuetudine tale ius,⁊ talē ptātē ptinere,vt in.d.clemē.j.in p̄n.⁊ in.d.c.venerabileꝫ,post p̄n.ibi,ad quos de iure,ac antiqua ꝯsuetudine,⁊ in.§.obiectioni,ibi,q eligēdi de iure,ac ꝯsuetudine obtinēt ptātē,vñ ibi.iij.col.in p̄n.no.abb.ꝙ ꝯsuetudo pōt ꝯcurrere cū iure cōmuni,⁊ sic adiicere maius robur,⁊ vinculū ad ipsum cōmune.c.sopite,de cēsib.ad qđ facit not.Bar.in.l.de qb⁹ .ff.de legi.in.ij.lec.iiij.col.nu.viij.v̄si, qñq̄ redigit̄ in scriptis, ⁊

16 ibi dixi legēdo Rome,⁊ facit.c.significauit,de corpo.vitia.† Et reperio,ꝙ al's do.Anto.de Rosel.in suo trac.de cōci.car.fi.iij. col.in p̄n.Simpl̄r dicit,ꝙ dicti electores ptātē ab ecclesia eligēdi,susceperūt.s.ab vniuersali collectiōe,p.d.c.venerabilē,⁊ dicit ipse.Intelligo mō ab ecclesia.i.ab vl'i electiōe fideliū,cū ecclesia. quia s̄m ipsum,solus papa nō disponeret,vel ꝯcederet alicui ius eligendi imperatoreꝫ secularem,⁊ licet tex.in.d.c.venerabileꝫ.dicat,ꝙ electores h̄nt a sede apostolica ius eligendi,s̄m eum intelligit̄ mediate,nō imediate,nā respectu illo habito ꝙ sede apostolica transtulit imperium in Germanos,per hoc id potest dici de electoribus habere a sede apostolica auctoritateꝫ,⁊ que diximus infra.questio.xiij.in fin.⁊ idem Anto.de rosel.in tracta.de pote. pape.j.q.princi.respondendo decime rationi,dicit,pariter Ele-

ctores in consequentiam habere ab ecclesia potestatem, non ꝙ ptãs illa sit principaliter in sacerdotio, cõprobando eadẽ ratione, per no. in. d. c. ad apostolice. de re iudi. de qua. j. d. q. xiij. in fi. q: scʒ, Pontifex nõ posset eligere priuãdo electores nõ negligentes, ⁊ diuus Tho. in lib. de regi. princ. ſm ꝙ refert prefatus epo. Gurgeñ. in. d. libello de corona. car. xiij. j. colũ. sub. §. sed fac. hec alias scribit, imperiũ transferꝫ a Grecis ad Francos, deinde per Adrianũ papã ad germanos, apõ quos ꝑ Greg. v. similiter gñe Theutonicũ instituta est electio Imperialis, vt, scʒ, ꝑ septẽ principes Alemanie fieret, que vsqʒ ad ista tempora ꝑseuerat, ⁊ taʒ diu durabit, q̃ diu ecclesia Rom. (que supremũ gradũ in principatu tʒ) Christi fidelibus expedire iudicabit, vñ subdit ille eps, ꝙ platina in vita Adriani. v. dicit, Adrianus cogitauerat ↄtõnẽ Grego. de imperatore eligẽdo, nõ q̃dẽ oĩno tollere, sed in meliorẽ formã imutare. Idẽ in eodẽ libello car. xxv. j. col. sub. §. iã fide, vt. s. late dixi. q. ꝓced. ad fi. ⁊ refert no. Augu. in. d. trac. q. xxxv. art. ij.
18 † ꝙ electores, ꝑ quos papa eligit Imperatorẽ, debẽt esse de Alemania, ex antiqua ↄsuetudine ecclesie, ⁊ Grego. v. tpe Ottonis, iperatoris, ↄuocatis, ⁊ requisitis principibus Alemanie, septem
19 electores instituit, officiales ipsius curie imperialis. s. dictos. † et cã quare solũ de Alemania fuerint assumpti, ꝙ triplex cõiter assignaꝫ. Vna, q: de Alemania fuerunt illi principes, qui liberauerũt ecclesiã oppressaʒ, scða fuit deuotio illius Populi, ad sanctuʒ Petrũ, ⁊ Paulũ, tertia voluntas pape Grego. v. qui de Theutonia fuit natus, ⁊ ↄsanguineus Ottonis imperatoris, hec ille, nihil tñ allegãs. Bñ verũ est, ꝙ idẽ Augu. in. d. trac. xxxv. q. vij. arti. defendit, † ꝙ melius esset si imperiũ ordinareꝫ per hr̃ditariam
20 successionẽ, per tres principales rationes. r̃ndendo ↄrijs q̃busdã ⁊. s. diximus. nu. iiij. huius. q. Sʒ ego do bonũ text. in materia in ↄriũ in tit. de alie. feud. in vsib. feud. ibi, in feudo Comitatus, vel Marchie, vel aliarũ dignitatũ nõ est successio, ſm rõnabilẽ vsum sed hodie est vsurpatũ, itẽ no. Jo. an. in. c. ad apostolice. de re iud. lib. vj. sup ver. illi aũt. in gl. ꝙ papa nõ põt priuare electores, va
21 cãte imperio, ⁊ per se eligere, vt dixi. j. xij. q. ¶ † Circa predictos electores, ⁊ electionis materiã, addo, ꝙ nuper vidi impressaʒ aureã bullã caro. iiij. Rom. Imp. in libro quodã, qui inscribiꝫ Fasciculus reruʒ fol. lxiiij. ⁊ seq. ↄtinẽtem varia capitula, decreta, ⁊ cõstitutiones ꝑpetuo valituras, ex certa sñia. ⁊ de imperialis plenitudine ptãtis, que qm̃ ad manus multorũ. vt puto non peruenit adhuc, opere precium duxi, publice vtilitatis gratia, summatiʒ ꝑ capita hic referre. ⁊ ↄclusiue, vt saltẽ, summaria aliqua notitia habeaꝫ, latius postea ibi videnda, casu eueniente. ¶ Primo ergo. d. bulla, que aurea inscribiꝫ, disponit, qualis debeat esse ↄductus electorũ, ⁊ a quibus, eueniente casu electionis, Regis Roma. in Imp. ꝓmouẽdi, vt vnusquisqʒ princeps elector requisitus, alterũ coelectorẽ, vel eius Nunciũ ꝑ loca sua, ⁊ etiã vltra, teneaꝫ si põt ↄducere versus Ciuitatẽ, in qua talis electio fuerit celebrãda, sic ⁊ in redeundo absqʒ dolo, sub pena periurij, ac perditionis, ꝓ illa dũtaxat vice, sue vocis. ¶ Scðo, idẽ extẽdit, ad vniuersos alios principes, feuda, a sacro Rom. Imp. tenẽtibus, ⁊ alios quoscũqʒ ⁊ de victualijs dãdis poro cõi ꝓcio, ⁊ cursu, sub pena priuatiõis oium bonoꝝ feudoꝝ, ⁊ possessionum. ¶ Tertio ↄueniẽtes ↄducti, vel turbantes euntẽ electorẽ, punit, vt. s. ¶ Quarto, primũ caput extendit, etiã si inter coelectores esset aliqua discordia, vel inimicitia. ¶ Quinto, astringit predictos in predictis, iuramẽtis, ⁊ literis firmare, pena arbitraria adiecta. ¶ Sexto, ꝙ si quis princeps, elector, vel alius, cuiuscunqʒ ↄditionis, ea que ibi disponiꝫ, adimplere nolit, elector ↄsortio electoꝝ, ⁊ voce, ⁊ alij, feudis priuenꝫ perpetuo. ¶ Septimo, particulariter, designat, ⁊ specialiter cuilibet Principi electori singulares ↄductus, ⁊ ↄductores, ꝑ regionũ. ⁊ locoꝝ adiacẽtia, magis aptos, vt ibi plene, ordinateqʒ describiꝫ. s. qui ↄducant Regẽ Boemie, q: archiepiscopum Colonieñ. sacri imperij per Italiam archicancellariũ, qui Archiepiscopum Treuereñ. sacri imperij ꝑ Galliã, ⁊ Regnuʒ Arelateñ. Archicancellariũ, qui comitem Palatinum regni, sacri imperij Archidapiferũ, qui ducẽ Saxonie, sacri imperij Archimarescallũ, qui marchionẽ Brandeburgẽsem, de quibus ibi late, ⁊ sic sex ponit, nõ septẽ, nihil enim est de Archiepiscopo Magũt. ¶ Octauo, vult, ꝙ tempestiua sit insinuatio, ⁊ requisitio, conductus, vt requisiti ↄmode, ⁊ oportune se valeant preparare. ¶ Nono, declarat iã dicta circa materiã ↄductus itelligi vt vnusquisqʒ ad eũ requisitus, teneaꝫ ꝑ suas dũtaxat terras, ⁊ territoria, ⁊ vltra quãto põt remotius, absqʒ dolo sub penis. s. dictis. ¶ Decimo ordinat ꝙ archieps Maguntineñ. pro tpe, intimet literis ꝑ suos nũcios, patentibus, oibus coelectoribus, electionẽ candeʒ, cũ die, ⁊ termino expsso ↄueniẽdi, quo ↄuenire possint, ⁊ ꝙ. j. tres Meses ↄtinuos, oẽs adesse debeant in ciuitate Franchfort, sup Moganum, vel per se, vel ꝑ nuncios destinatos, cũ omnimoda potestate, cũ lr̃is patẽtibus, ⁊ sigillatis, magno sigillo, remissiueqʒ ponit ibi formã taliũ literarũ, quas postea ponit fol. lix. col. ij. intimationis, scʒ, ⁊ procuratorij, ⁊. j. cap. xlvi. ⁊ seq. ¶ Vndecimo, ꝙ cũ de obitu Impe. vel Regis Rom. in diocesi Maguntina cõstiterit, ex tũc. j. vnũ mẽseʒ, a die notitie obitus, ↄtinue numerañ. singulis principibus electoribus obitũ ipsum Archieps Magantinus, literis declaret. Alias ijdẽ principes, motu ꝓprio, etiã nõ vocati infra tres Meses post id, in dictã ciuitateʒ Franchfort, veniant electuri regẽ Ro. in Imp. ꝓmoueñ. ¶ Duodecio, ꝙ vnusquisqʒ princeps elector, vel sui nũcij. d. ciuitatẽ Franchfort. cũ. cc. equitibus tantũ, tpe prefate electionis, debeat introire. In quoꝝ numero. l. tantũ armatos, vel pauciores, secũ introducat, non plures. ¶ Decimotertio, ꝙ elector non veniens, per se, vel legitime per aliuʒ, aut recedens de loco, ea vice, voce careat. ¶ Decimoquarto, Iniungit ciuibus de Franchfort, vt ipsos electores in genere, ⁊ specie, ac suos, ab inuasione alterius, fideli studio, protegant, ⁊ defendant, in virtute iuramenti, qð super euangelia statuit, eos prestare, sub pena periurij, ac iuriũ omnium, permitendo omnibus, si ↄfecerint, propria auctoritate eos vt ꝓditores, ⁊ rebelles, imperij impune inuadere. ¶ Decimoquinto, mandat eadem aurea bulla, ciuibus predictis, vt per omne tempus quo agitur de electione, neminem in prefatam Ciuitatem cuiuscunqʒ status, intromittant, vel intrare permitant, principibus electoribus, ⁊ eoꝝ Nuncijs, dumtaxat exceptis, ⁊ ingressi expellantur. ¶ Decimosexto, vult ꝙ ingressi electores, seu nuncij eorum. d. ciuitatẽ Franchfort. statim sequenti diluculo. in ecclesia. s. Bartholomei apostoli Missam sancti Spiritus faciant decantari, pro vtili electione futura, demũ iurent in Euangelio Ioan. in principio erat verbum ⁊c. data forma iuramenti, per Archiepiscopum magun. vt ibi, eligere idoneum, inquantum discretio, ⁊ sensus eius dirigunt, remoto precio, ⁊c. pacto, stipendio, vel promisso.

¶ Decimoseptimo, mandat, electores, seu nuncios de. d. ciuitate non discedere, nisi prius maior pars elegerit caput temporale populo christiano, Regem. s. Rom. in Impe. promoueñ. ꝙ si infra xxx. dies a die iuramenti continuos non fecerint, sed distulerint panem manducent ⁊ aquam, nec ex ea exeant, nisi elegerint, cum effectu, que notan. sunt infra ad. q. xii. ¶ Decimooctauo, declarat, electionem factam ibi per eos, vel maiorem partem eorũ haberi, ⁊ reputari debere, ac si foret facta, ab omnibus ipsis, nemine discrepante, concorditer, quod nota ad. q. supra. xj. ¶ Decimonono, ꝙ tardans aliquis de electoribus, si postea veniat, admittatur in eo statu, in quo electio consistebat. ¶ Vigesimo, decernit, ob antiquam, approbatam, ⁊ laudabilem consuetudineʒ, statim facta electione, electum, electoribus omnibus approbare ⁊ confirmare omnia iura, ⁊ priuilegia, demum coronatum etiam innouare, primo regali nomine, secundo Imperiali. ¶ Vigesimo primo, ꝙ in casu, in quo tres principes electores ꝑsentes, seu absentium nuncij, principem electorem presentem, vel absentem in Regem Rom. eligerent, vocẽ illius electi, si presens affuerit, aut nuncij ipsius, si abierit, plenum habeat vigorem, ⁊ eligentium augeat numerum, partemqʒ maiorem decernit cõstituere, ꝙ notañ. est ad. q. xij. infra in fi. ¶ Vigesimosecundo, postea eadem bulla aurea eiusdeʒ Caro. iiij. Rom. Impe. ad tolleñ. lites prioritatis, in sessione, inter Maguntiñ. Colonieñ. necnõ Treuereñ. Archiepos, electores sacri Imperij in curijs, decernit ordinem, ⁊ modũ sedendi, ⁊ in quo loco, vel manu, perpetuo valiturum, ⁊ obseruandum, qui ibi videndus est. ¶ Vigesimotertio, insuper statuit, de principibus electoribus omnib᷑, quomodo, in qualibet sessione tam in cõsilio, q̃ in curia, q̃ in mensa, ⁊ locis alijs quibuscunqʒ, vbi Impe. vel Regem Rom. sedere contigerit, assidere, ⁊ in quo latere debeant, ⁊ infra cap. xlix. ⁊ seq. ⁊. lvj. ¶ Vigesimoquarto, ⁊ ꝙ vacante Imperio, Maguntiñ. Archieps, vt supra dictum est, conuocat coelectores, ⁊ ipse, ⁊ non alter, singulorum vota inquirit, ordine quo ibi scʒ, vt prima vox sit Treuereñ. Archiepiscopi, sicut semper obseruatum fuit, secũda vox Colonieñ. cui cõpetit officium ⁊ dignitas, Romanorũ Regi, primũ diadema regium imponendi, tertia Regis Boemie, primi inter electores Laicos, quarta Comitis Palatini Rheni, quinta Ducis Saxonie, sexta Marchionis Brãdeburgeñ. quo facto, ipsi vice versa Maguntineñ. perquirunt, vt det ipsis votum suum. ¶ Vigesimoquinto, Item ꝙ in celebratione Imperialis Curie, Brandeburgeñ. Marchio, aquã lauandis manibus, Regis, vel Impe. Rom. ministrat, Primũqʒ potum Rex Boemie, nisi libera voluntate, ob sua priuilegia, nõ teneñꝫ ministrare, Comes Palatinus

latinus cibū afferre tenet, Dux saxonie Marschalcatus officiū exercet, vt solet, ab antiquo. ¶ Vigesimosexto, ꝙ quoties vacat imperiū comes Palatinus Regni in partibus Rheni Sueuie, & in iure Fràconie, ex priuilegio dz esse prouisor imperij cū ptāte iudicia exercēdi, ad bñficia ecclesiastica pñtandi, recolligēdi redditus, & prouentus, inuestiēdi de feudis, iuramenta fidelitatis pro imperio recipiendi, que oīa post ea electus rex Roma. innouat, & de nouo recipit iuramenta, feudis principū, dūtaxat exceptis, & illis, qui Vanleben, vulgariter appellant, quorum inuestiturā, & collationē soli Imp. vel Regi Rom. specialiter reseruat, & dixi. s. q. x. casu. cccxvij. ¶ Non tñ ipse comes alienat, seu obligat res iperiales, dicto tpe, idemqꝫ ius ɔcedit Duci saxonie, in illis locis vbi Saxonica iura seruant, vt. s. ¶ Vigesimoseptimo, ꝙ Impe. siue Rex Rom. sup causis, pro quibus impetitus fuerit, hꝫ (sicut ɔsuetudine inductū fuit) rñdere corā comite Palatino Rheni electore, scꝫ, & Archidapifero, illud tñ iudicium is, alibi exercere nō pōt preterqꝫ in imperiali curia vbi Imp. seu Ro. Rex sit presens. ¶ Vigesimooctauo, decernit eadē bulla in. d. lib. fol. lxij. ꝙ nullus priceps preferꝫ, dictis electoribus ecclesiasticis, & Secularibus, in actibus curiaꝝ spectantibus, & signanter, ꝙ Rex Boemie quemcunqꝫ aliū Regem antecedat. ¶ Vigesimonono, ꝙ cū Rex Boemie, comes Palatinus Regni Dux Saxonie, & marchio Brandeburgeñ. virtute regni eoꝝ cū ceteris pricipibꝰ ecclesiasticis, suis coelectoribus in electiōe Regis Rom. Imp. pmotiue. ius, vocē, & locū habeāt, statuit ppetuo valitura. l. ꝙ post mortē eoꝝ ptās, & vox electiōis hmōi, ad filiū primogenitū laicū legitimū transeant, vel illo nō extante ad eiusdē primogeniti primogenitū laicū similē, & eis deficientibus, ad seniorē fratrē laicū, p verā paternalē lineā descendentē, mox ad illius primogenitū laicū, & existentibus eorūdem heredibus masculis primogenitis, defectū etatis patiētibus, frater senior eiusdē primogeniti tutor existat, & administrator, donec etas legitima venit quā i principe electore. xviij, annos ɔpletos taxat. Si vero aliquis locus electorū oino vacaret, tūc imperator, seu Rex. Rom. pro tpe de eo prouidet, tanꝗ de re ad se, & imperiū legitima deuoluta. Saluis semp priuilegijs, & iuribus, & ɔsuetudinibus Regni Boemie sup electione Regis in casu vacatiōis p regnicolas, qui ius habens inquit, eligēdi regē Boemie. &c. ɔcessis ab imperatoribus, & regibus romanoꝝ, & que. j. cap. lv. ¶ Trigesimo, ponit immunitatem regis Boemie, & regnicolarū eius, precipue de non trahēdis sub ditis, vel causis extra regnū eius, sub pena nullitatis, & pditionis cārum, ipso facto. ¶ Quadragesimo, ꝙ quilibet princeps elector secularis, vel ecclesiasticus, oēs mineras auri, argenti & cuiuslibet metalli ēt salis, tam inuentas, ꝗ inueniendas, licite, & libere teneant, & habeant in terris, & ptinētijs eoꝝ, cū omnibus iuribus nullo excepto, neqꝫ non iudeos habere Thelonia in preterito indulta pcipere. & nota, ꝙ hic est error in. x. ca. stat tñ, vt ɔstēt remissiones supra, & j. ad hec cap. q̄ sub hoc nu. citanꝫ. ¶ Quadragesimoprimo, ꝙ rex Boemie in regno suo monetas possit cudi facere, auri, vel argēti, q̄ placuerit, Aōqꝫ liceat ei emere ab omnibus, terras, castra, & possessiones, vel in donationē, aut obligationē recipere, ppria, scꝫ, vt propria, & feuda, vt in feudū. saluo iure impij, idēqꝫ ius ōmū extēdit ad vniuersos electores, tā ecclesiasticos, ꝗ seculares. & ltios hr̃des ipsoꝝ. ¶ Quadragesimoscđo, extēdit, ꝙ s. dictū ē. xxx. loco de imunitate regis Boemie ad eccl'ias Maguntiñ. Treuereñ. & Colonieñ. appellationibus debitis in eodem iudicio, nō alibi, iustitia nō denegata, qꝛ tūc dūtaxat ad imperialē curiā, & eius presidētē. &c. & dixi. j. q. x. casu. cccxviij. ¶ Quadragesimotertio, statuit eadē bulla aurea caro. iiij. rom. Imp. ꝙ ijdē principes electores de cetero p singulos annos semel trāsactis, a festo resurrectionis Dominice quatuor septimanis ɔtinue numerandis, in aliqua ciuitatū sacri Imperij personaliter ɔgregentur tractātes cōem salutē, & pacē, ɔuiuijs interiꝫ moderatis, vt ibi dꝛ. ¶ Quadragesimoquarto, reuocat oia priuilegia, & literas qbuscunqꝫ ɔcessas, seu ɔcedeñ. que libertatibus, vel iuribus, principū electoꝝ sacri imperij ecclesiasticoꝝ, vel seculariū, in aliquo derogarent, ēt quibuscunqꝫ clausulis derogatorijs derogatariarū suffultas. ¶ Quadragesimoquinto, ponit de his, quibus, vt indignis, auferunꝫ bona feudalia, itē & de cōspiratiōibus pfalburgerijs in partibus Alemañ. nūcupatis, hoc est, de deserentibus loca principū, pcurantibus se in alijs ciuitatibus recipi, itē de diffidationibus, q̄ materiā nostrā electoꝝ, vel electionis sacri imperij principaliter non concernūt, iō nō summo. ¶ Quadragesimosexto, tradit insuper formā literarū intimationis pro electione romanorum regis fienda, cuilibet electori, vt tetigi supra. cap. x. ¶ Quadragesimoseptimo, itē & formā pcuratorij mittendi p cū Principē electorē, q nūciū suū ad electionē faciēdā duxerit destinādū, cū ipse psonaliter nō accederet, vt tetigi supra. d. capi. x. Quadragesimooctauo, ponit de vnione principatuū electoruꝫ, & iuriū eis cōnexoꝝ, que pariter nihil ad nos p nunc, hic. Quadragesimonono, de ordine processionis, & deābulationis inter archiepiscopos electores, quoties insignia ante faciē. Imp. portari contigerit, vltra iam dicta. s. cap. xxij. & seq. j. Quinquagesimo, de ordine pcessionis principū electoꝝ, & p quos insignia deportenꝫ, vltra iā dicta supra ca. xxiij. scilicet, vt Dux Saxonie ensem Imperialē deferat, comes palatinus pomuꝫ, marchio Brādeburgeñ. sceptrū, rex boemie regeꝫ ipsum imediate, nullo interueniēte, sequanꝫ, & que infra cap. lvj. Quinquagesimoprimo, de benedictionibus archiepiscopoꝝ, in psentia Imperatoris. Quinquagesimo secūdo, ponit ɔspirātes in necē electoꝝ, pena lese maiestatis, &c. Quinquagesimotertio, decernit alienationes postea factas nullius momēti eē, & alia in materia huiusmodi de vxoribus, & filijs, & reuelātibus. Quinquagesimoquarto, ꝙ ēt post mortē nocētiuꝫ inquiri possit, & ꝙ serui in caput domini, torqueri possunt. Quinquagesiquinto, de integritate principatuū electoꝝ seculariū seruanda, & dimēbratione nō faciēda, & de primogenitis succedētibus in pricipatu, nisi mētecaptus, fatuus, seu alterius famosi defectus, & notabilis existeret, qꝛ tūc secūdogenitus, vel senior frater, seu ɔsanguineus laicus pmixior in recta linea paterno stipiti succedat, q tñ apud alios fratres, & sorores se clemērē, & pium exhibeat, interdicta tñ dimēbratione, &c. q̄ addēda sunt supra capi. xxix. Quinquagesimosexto, de curia Imperiali, & sessione solēni, vt archicancellarius super baculo argenteo omnia sigilla, & tipa ria iperialia, & regalia portet. seculares pricipes sceptrū, pomū, & ensēꝫ, vt supra ca. l. Itē primo corona aquisgrani, secūdo Mediolanē, qñ iā est coronatus Imperator, & gestabunt aliq Principes inferiores, quos elegit Imperator, & ꝙ Imperatrix ēt subsequiꝫ Imp. post regē boemie amicta insignijs, associata proceribus, suisqꝫ comitata virginibus. Quinquagesimoseptimo, de officijs Pricipum electoꝝ in solennibus curijs Impe. vel reg. rom. Quinquagesimooctauo, de iuribus officialiū, dum principes feuda ab Imp. recipiunt, & ꝙ electores ad dandū, vel soluēdū aliqd nō tenenꝫ alicui, cū ipsi feuda recipiunt nisi spōte, porro ceteri sic, ꝗtitatis, vt ibi late. ¶ Quinquagesimonono, Mādat. ꝙ cū sacri Rom. Imp. celsitudo diuersarū nationum moribus, vita, & idiomate distinctaruꝫ linguis hēat gubernacula moderari, vt plures intelligāt, & intelligant a pluribus, dū cessari assistunt, releuando filij, & successores electoꝝ seculariū, quatuor, vltra Theutonicum idioma naturaliter indito, presumptiue a. vij. etatis anno in grammatica, Italica, ac Slauica linguis instruantur. ita vt infra. xiiij. annum etatis, sint proportionabiliter eruditi.

¶ Sexagesimo, Finis est auree prefate bulle caro. iiij. Roman. Imp. in qua i. d. lib. Fasciculus rerum inscripto, predicta de electione Rom. regis in imperatorem subinde promoueñ. aliorūqꝫ princīpū electorū, seu eligētiū celsitudines ɔmemoranꝫ, a fol. liiij. vsqꝫ ad fol. lxij. q̄ hic summatiꝫ p ɔclusiones breuiter, vt fieri potuit, trāsposui, vt magis oibus innotesceret, qbus sic ad manus peregrinus ille hactenus liber nō peruenit, qđ nō ab re factū putaui, & eo curiosuꝫ lectorē p latiori lectione relegamus predictis nō ɔtentum. ¶ Et dicit no. Bal. in tit. de feud. March. post pn. ꝙ in dignitatibus nō est heres, no. rōne de qua ibi, & sicut radij solis non pñt ab eo separari, ita nec iurisdictio a repu. vñ orta est, & cuius cā vigorē obtinet, & cū dignitas sit proprium munus, & decus totius vniuersitatis, non transmittiꝫ. &c. licet hodie sit in contrarium vsurpatum vt vendantur dignitates, & iurisdictiones, vt hereditarium pecus, & ouile, heu, ac veh nobis miseris.

SVMMARIVM

1 Quis eligi possit in imperatorem, idest, in quo gradu existens.
2 Priuatus etiam eligi potest in imperatorem.
3 Papa potest eligi etiam non Cardinalis.
4 Christus elegit ignobiles.
5 Filius post patrem potest eligi in imperatorem.

¶ Questio. ix.

1 NOno quero † quis eligi possit in imperatorē. i. i quo gradu existēs & qdē iura hoc expsse nō vñr determinare. Jō Bal. in dicto. titul. de pace constan. in verbo concesserimus. iij. questio. dicere videtur, ꝙ quilibet possit in Principem

eligi, in quem eligentes consenserint, lz prius videnduz est, an electus imperio sit dignus. per. l. fi. C. de quadri. prescrip. ibi, siue ab his, qui postea dignus sit noie imperiali, in. §. q oia. subdẽs, ꝙ de dignioribus tñ est eligendus, nec dedignent alij milites, comites, ⁊ Barones, qui nõ sedent in tã alto cubiculo, qꝛ potentioribus pares esse nõ possumus. Et sic supponit Bal. nõ esse determinatũ gradũ in quo debeat esse eligẽdus Dux, comes, vel Marchio vel aliquo alio gradu ɔstitutus, dumtñ dignus sit, facit. c. legitimus. xcij. dist. ibi, Imperatorẽ faciat exercitus. ⁊ in. c. venerabilẽ. s. alleg. §. obiectioni. presupponit eligi posse ducẽ, alias vel regẽ. ⁊ in effectu qlibet princeps vr̃, ꝙ possit eligi, etiã si nõ sit Dux vt est tex. no. in. d. c. venerabilẽ. ad fi. de elec. ibi, ⁊ in pıudiciũ principũ redũdaret, si nõ nisi de domo ducis ⁊c. referendo principum
2 ad eligẽdos ẽm vnũ intellectũ, imo forte, † qlibet priuatus posset eligi. si ita videret Electoribus, arg. eorũ, que. s. dicta fuerunt. vij. q. pro opi. ɔ abb. ibi itẽ arg. c. Moyses. xj. q. j. ibi, vt sciremus principatũ in populo sanguini nõ deferẽdũ, sed vite. ⁊ qđ legitur Psa. cxij. ibi, suscitans a terra inopẽ, ⁊ de stercore erigẽs pauperẽ, vt collocet eũ cũ pncipibꝰ, cũ principibꝰ populi sui. Et ibi, virsuz pauper. ⁊ tenuis, ⁊ Dauid pastor fui, pascẽs gregẽ, vt in historia Goliath noie Philisteus. de Geth. i. reg. c. clxxj. vñ ipse Dauid dicebat. d. loco. c. xvij. d. ad Saul. qs ego sim, aut qđ est vita mea, aut cognatio patris mei, in Israel, vt fiam gener regis, ⁊ tñ fuit per viros Juda vnctus in regẽ, sup domũ Juda, vt. ij. reg. c. ij.
3 a. ⁊. b. ⁊ alij similes. † Et simile videmus in papa, q lz eligendus videat de collegio Cardinaliũ. c. oportebat. lxxix. distin. c. in noie dñi. xxiij. dist. ver. eligat. tñ ⁊ extra quilibet priuatus eligi potest, ⁊ vxoratus, vt in. c. lz. ⁊ ibi Abb. de elec. iiij. no. ⁊ glo. in. c. si quis pecuniã. d. dist. ⁊ Moder. in. d. c. lz. iij. col. ⁊ p Augu. de Anco. in suo lib. de pote. pape. q. vj. arti. iij. † Et dñs noster Jesus Xps
4 cuius ois actio, nostra est instructio. c. significasti. de elec. extra. c. Deus. ij. q. j. ⁊ queadmodũ ipse fecit, nos facere debemus, in fratres, ⁊ principem apostoloꝝ piscatores ignobiles elegit, vñ dicebat Apost. j. ad Corinth. ad fi. videte vocationẽ vestram fratres qꝛ nõ multi sapientes, ẽm carnem, nõ multi potentes, nõ multi nobiles, sed que stulta sunt elegit Deus, vt ɔfundat sapientes, ⁊ infirma mundi elegit Deus, vt ɔfundat sapientes, ⁊ fortia, ⁊ igno
5 bilia mundi, ⁊ contẽptibilia elegit Deus. † vñ notandũ est. ꝙ licet hodie Imperiũ successione non deferat, sed electione, vt. s. vidimus, nõ tñ repugnat, nec est inconueniens, ꝙ filius post patrem promoueatur ad Imperiũ per viã electionis, ita no. post Angel. de periglis nostrũ Perusinũ, ⁊ Jmo. post illũ tex. Jas. not. ⁊ declarat in. l. licet. in. j. no. de leg. j. facit tex in tit. de pa. ɔstã. in prin. in vsi. feu. ibi, ⁊ filius eius. n. romanoꝝ rex Augustus, ⁊ in. c. priuilegia. cod. titu. in verbo filio nostro concesserimus, ⁊ ibi Bald. in gl. non tñ, ꝙ id omnino sit necesse, quia potest ⁊ de alia domo eligi, vt est expressum in. d. c. venerabilem. ad finem.

¶ An eligatur in regem, vel Imperatorem.

¶ Questio. x.

Decimo Quero in quẽ eligit in regẽ, an in imperatorẽ, lz docto. simpliciter dicãt. ⁊ loquant de electione imperatoris, tñ iura vñr, cũ aliquali ministerio loqui qꝛ tex. in. d. c. venerabilẽ. post prin. dicit, psonã electam in regẽ, ⁊ pmouendũ ad imperiuz, ⁊ sic non dicit personam eligendã in Imperatorem, sed dicit in Regem, ⁊ promouendam ad Imperium, sic text. in cle. prima. de iureiuran. in principi. dicit, potestas eligendi regem in Imperatorẽ postmodũ pmouendũ, ⁊ sic ex electione illoꝝ, ad quos spectat. vr̃. ꝙ fiat rex, pmouet postea in imperatorẽ per papã vnctione, consecratiõe, ⁊ coronatiõe, vt infra videbimus. xvij. q. suo loco. ⁊ seq. ⁊ tex. in. c. j. xxiij. distin. versi. eligat. ibi, q in pñtiarũ rex hr̃, ⁊ futurus imperator, Deo ɔcedẽte sperat, ⁊ ita simpliciter sentit (lz nihil alleget) Jo. vgo. in. d. li. Quadruuij ecclesie. car. xxix. §. sed ⁊ in prin. sed tex. in. d. c. ad apostolice. ad fi. de re iud. in. vj. dicit simpliciter, illi aũt ad quos in codẽ imperio imperatori spectat electio, nisi solaas (subaudiendo. s. pmouendi) iuxta. s. alleg. iura, sic ⁊ declaretur tex. in. d. c. venerabilẽ ad fi. ibi, ad iperiũ assumẽdus iucta. l. nõ ẽ nouũ. ⁊. l. sed ⁊ posteriores. ff. de legi. cũ simi. ⁊ Abb. in. d. c. venerabilẽ. in. iij. col. no. illũ tex. ibi, electũ in regẽ, ꝙ. s. quis primo eligit i regẽ, postea in Coronatione pmouet ad iperiũ. ⁊ ꝙ ẽm Jo. an. ibi, eligit in regẽ. s. Alemania, sed Joã. cal. ꝙ melius dr̃ in regẽ Romanoꝝ, ⁊ ꝙ ita loquit tex. in cle. j. de iure iuran. dic tu. §. j. ibi Henricũ imperatorẽ, tũc romanoꝝ regẽ gl. Jo. an. ibi dt, Regẽ, q. s. nõdum Coronatus erat, ⁊ idẽ ibi zaba. idẽ clare pbat tex. in. d. cle. j. §. nos itaqꝫ. ibi dictus naqꝫ Henricus, ꝙprimũ fuit in regẽ romanoꝝ electus, ⁊ in. §. nos eodem. ibi ipsuz noiauimus, denũciauimus, ⁊ declarauimus in regẽ romanorũ ⁊ in. §. ceterũ. ibi, ipsumqꝫ in regẽ romanoꝝ assumpsit, in imperatorẽ postea pmouendũ ⁊ ita ɔcludit Abb. d. loco p illũ text. ꝙ p electionẽ dr̃ rex romanoꝝ in coronatiõe imperator, de quo. j. videbimus suo loco. q. xlv. idẽ sentit liber sacrarũ ceremoniarũ. sectione. v. lib. j. c. j. in prin. dũ exordit electus rex futurus romanorum imperator. ⁊c. ⁊ idẽ tex. in. d. cle. j. ibi, ego. n. Romanoꝝ rex, futurus Imperator annuẽte dño. Idẽ no. Cardi. ibi in. §. nos. ij. oppo. ⁊ in. §. porro. ij. no. ⁊ in. §. dudum. ij. no. ⁊ de iure ciuili ipsemet imperator sentit, ⁊ supponit in tit. de alodijs in vsi. feu. ibi, ad suscipiendã Imperij coronam Regem nõ adiuuauerit. ⁊ text. in extrauag. ad reprimẽ. in verbo Rom. imperatores, vel Reges, cũ gl. ⁊ tex. in. d. cle. in fi. ibi, ante coronationẽ Regio sigillo, post coronationẽ iperiali aurea Bulla, ⁊ hic adde, que sunt. j. xlv. q. ⁊ tex. in. c. tibi. lxiij. dist. ibi, ego rex Otto, ⁊ idẽ late Jac. alua. post illũ tex. in tit. de noua forma fidelit. j. col. in vsib. feu. Et dici Rex Rom. in imperatorẽ pmouendus, pꝫ clare ex aurea Bulla Caro. iiij. Rom. Jmp. lata sup ɔductu electoꝝ, ⁊ a quibus, ⁊ sup electione, quã vidi impressaz nouiter in lib. quodã, qui inscribit fasciculus rerũ. fol. liiij. ⁊ seq. de qua etiam. s. dixi. vij. q. ad fi. in multis cap. eius, ⁊ precipue. xx. vbi est, ꝙ electus. Regali nomine cõfirmat, coronatus vero Jmperiali, ⁊ in ea, ita semper denominatur, Rex, scilicet, Roma. in Jmp. promouendus.

SVMMARIVM

1 An sufficiat eligentium maior pars.
2 Electio concors, ⁊ quid cõcordit factum qñ dicat. ⁊ nu. seq. ⁊. 5.
3 Concordia duplex.
4 Maior pars communiter sufficit in electionibus.
5 A regula nõ est recedendum, nisi probetur.
6 Conuenire in vnum quid sit.
7 Argumentum a speciali ponit regulam in contrarium.
8 Electores iperij, an eligãt, vt collegiũ, an vt singuli. ⁊ i. xv. q. n. 7.
9 Electi psona, an cõputet in numero eligentiũ, vt fiat maior pars.

¶ Undecima Questio.

1 Vndecimo Quero, † an sufficiat eligentium maior pars oim, vel requirant due partes, sicut al's in electione pape, iuxta. c. lz, de elec. extra, cũ simi. ⁊ rñdet, ꝙ sufficit maior pars electorũ, nec requirit consensus oim, prout cõmuniter contingit in electionibus alioꝝ prelatoꝝ. d. c. licet, in fi. Jta probat tex. in d. c. venerabilẽ, de elec. in. §. obiectioni. in versi. Quis plures ex illis, ⁊ ibi Abb. no. ⁊ tenet. iiij. col. in prin. Sed cauendũ est, qꝛ fortiter obstare vr̃ tex. in clem. i. de iure iur. in. §. nos eodẽ, ibi, facta nobis de electione huiusmodi cõcordi, ⁊ legitima plena fide, † et
2 electio concors videtur dici, qñ oẽs consentiunt, ⁊ nemine discrepante, vt declarat glo. not. in. c. cupientes, in. §. ad hec, in verbo concordem, de elec. in. vj. post Guiel. Car. ⁊ Archi. ⁊ iura de quibus ibi idẽ not. in. c. quorundã, eod. titu. ⁊ lib. ⁊ ita peoprie quid cõcorditer facum dicit, qꝛ dicitur ab vnione, ⁊ conuentione cordis cõcordia. l. reprehendẽda. C. de inst. ⁊ subst. Arch. in. c. indẽnitatibus, de elec. in. vj. Jdẽ glo. in cle. ne romani, in verbo cõcorditer, de ele. in. §. eo tñ que firmat nõ dici cõcorditer factũ, quod a maiori parte factũ sit, ẽt si vnus tãtũ discreparet, tex. ⁊ Abb. i. c. in causis, de ele. extra, tex. ⁊ ibi Bal. Ancha. ⁊ alij vltra tex. ibi q vr̃ probare factum a maiori parte, ⁊ factum concorditer poni vt diuersa, in. l. suum. §. hodie. ff. de pac. cũ similibus, qnora sunt. ¶ Quid dicẽdũ. Alexan. in. d. §. hodie, dicit multis primo cumulatis pro dicta opi. ꝙ in contrarium est gl. in. c. vbi periculum. §. idem, in verbo singulis, de ele. in. vj. Que dicit se alias dici consuetaꝫ factũ a maiori parte, dici factum cõcorditer, per iura de qbus ibi, lz in casu de quo ibi ob. tex. ibi expressum secus, ⁊ alex. d. loco vr̃ tenere post Card. ⁊ Rom. vbi ibi, ꝙ improprie, ⁊ iuris fictione, factũ a maiori parte dr̃ cõcorditer factũ, nõ proprie, cuꝫ quo trãsit Decius in. l. aliud. §. refert ad vniuersos, ante fi. ff. de re. iur. ꝙ. s. vbũ ɔcorditer iportet, nemine discrepãte, post Rob. Card. tex. ⁊ glo. vbi ibi. Et Bal. no. in suo diuino ɔsilio scismatis, col. vj. qđ ponit post titulũ. C. siqs aliq. test. phib. ante fi. xli. ⁊ est notandũ. † Dicit, duplicẽ esse concordiam, plenam, quando
3 nemo discrepat, aliã duple partis in electiõe pape vel maioris in alijs

alijs,& hec dicitur secundũ eũ concordia,non respectu personarũ sed respectu actus qr est tanta,& talis,quãta,& qualis sufficit in ipso actu.Unde ex premissis videt̃,ꝙ si proprie quid ɔcorditer factum dicit̃,cũ omnes,nemine discrepante,faciũt,vt & late ab. ipse in.c.nõ potest.de re iudi.pe.col.& Alex.ꝑ cõi in ɔs.cxxiiij.in cã.lib.ij.j.col.& seq.plene,& ego do bonũ tex.in tit.de pace ɔstã. c.in Christi.ante fi.in vsi.feu.ibi que concorditer oẽs,vel maior pars mihi fecerint,lꝫ ibi adsit verbũ oẽs,& Alex.in consil.xlviij. ij.col.lib.vij.dicit,ꝙ ɔcorditer dicit̃ factũ,cũ nemo discrepet ẞm cõem opi.qñ verba referuntur ad singulares personas,nõ ad collegiũ,post Paul.Car.& Bal.& precipue cũ est dictum de plena ɔcordia in no.q.de stando ei,qd laudabũt arbitri,ɔcorditer tex. in.d.cle.j.de iureiuran.in.d.§.nos eodẽ dicit de electione concordi,ergo maior pars non sufficiat,qr a proprietate verboꝝ.in dubio non est recedendũ iuribus vulg.Sed saluando Abb.in.d.c. venerabilem.qui tꝫ maiorẽ partẽ sufficere,in casu nostro,per bonum tex.ibi,ɔ̃uis plures ex illis &c.potest responderi ad illud verbum,concordi electione,in.d.§.nos codem.ꝙ ibi adsit vlterius, verbũ legitimã,ꝙ verbum vr̃ verificari in maiori parte,per regulaꝫ.l.qd maior.ff.ad muni.nemo enim negat lgitimã electionem regulariter dici,q̃ a maiori parte facta est,ꝑ regulã.d.l.qd maior cũ simi.c.apostolica.ibi canonicã,cũ gl.lvj.di.c.cũ inter canonicos,de elec.extra,& ita in.q.n.sufficere electorum imperij maiorẽ partẽ,probat bonus tex.in.d.c.venerabilem,ante mediũ,ibi,cuꝫ electioni plus cõteptus vnius,ɔ̃ contradictio multoꝝ obsistat. Que verba non caderent bene si omnes,nemine discrepante,consentire debent,vt bene intuenti pꝫ,& facit regula.l.aliud.§.refertur ad vniuersos,ꝙ a maiori pte fit.ff.de reg.iur.& qd notãter tradit Abb.in.c.cũ olim.in fi.de re iudi.vbi not.declarat,ꝙ cũ papa mandat iure cõi,vt aliqui eligant concorditer,tũc verbum cõcordia stat improprie,& verificatur in concordia ficta maioris.s. partis.d.§.refertur.& ad id illum tex.in.d.c.cum gl.singu.no.ꝙ illa verba plena omnium concordia,prolata in materia iuris in negotio vniuersitatis,ex quo non apparet principem aliter voluisse imutare,dꝫ impropriari,& reduci ad terminos iuris vt verificetur in maiori parte vniuersitatis,hec ille,cum quo simpliciter trãseunt Moder.in.d.§.refertur ad fi.& in.c.lꝫ.iij.colũ.iij.no.de ellec.extra post Aret.ẽt no.in.l.ꝑ herede.§.fi.ff.de acqr.heredi. que vltima verba satis congruunt pro solutione,& intellectu.s̃.relato ad.d.verba in.d.§.nos eodẽ.concordi,& legitima electione, qr scꝫ,dicit legitima iuncta regula.d.§.refertur.&.d.l.qd maior. &.d.c.apostolica.cũ simi.iuncta.l.legitima.ff.de pac.Mod.in.l. actus legitimi.in prin.ff.de reg.iur.l.j.C.qñ non pet.part.& ibi Saly.idem qr papa ibi contingentiã facti referens,nõ apparet, ꝙ velit regulam iuris,ꝙ maior pars sufficit in electionibus imutare,ibi,facit dictum glo.sing.in.l.vnica.C.qñ peten.par.cum si. & no.Anto.sicu.in no.suis in verbo ɔsultatio.Itẽ sumus in negotio vniuersitatis,vt.j̃.videbimus.xvj.q.ver.in.q.aũt nostra post Ab.in.d.c.venerabilẽ.iiij.col.post prin.post Joã.an.& hoc modo considerãdo euitat̃ ille satis fortis tex.in.d.§.nos eodẽ.& Iustificat̃ opinio Abb.in.d.c.venerabilẽ.iiij.colũ.in prin.s.ꝙ in electione imperatoris preualet,qcqd fit a maiori parte electoruꝫ nec requiratur oium ɔsensus,nec due partes eoꝝ,sicut in electio-
4 ne pape,†sed sufficiat maior pars,sicut cõiter cõtingit in electio-
5 nibus alioꝝ prelatoꝝ,vt.c.lꝫ.in fi.extra de ele.cũ si.†a qua regula cõi,iste casus noster precise exemptus non vr̃,igit̃ &c.iuxta doctri.no.Bar.in.l.quotiens.ff.si qs cau.gl.in.l.omnis diffinitio. ff.de reg.iur.Mathes.no.xix.no.ꝙ snia dñi de Rota decis.ccclxxiiij.fuit.in nouis.Mod.in.c.ij.col.fi.ante fin.extra de appel. cũ simi.ego soleo allegare tex.solitariũ in.l.antiquitas.ver.quare .C.de vsufr.& qr princeps ẽt iure cõi vti vult.ll.vulgaribus.l.digna vox.C.de legi.l.ex imperfecto C.de testa.l.cũ heredes.C.q testa.face.pos.Et pro predictis addi potest vlterius,ꝙ illud verbũ concordi,in.d.§.nos eodem.importet omnium ɔsensum nemine discrepãte.s.cũ sumus in materia,in qua habetur relatio ad singulos,secus si ad collegium,vel ad vniuersitatem referat̃,quic quid dicat Abb.in.d.c.non potest.penul.colũ.vbi ɔ̃ tenebat,qr Bal.ita no.distinguit ibi,vt refert,& tꝫ Deci.in.d.§.refert̃.ad fi. sed qr ɔ̃ria opinio Abb.videt̃ verior in puncto iuris,vt.d.c.nõ põt penu.& antepe.col.Fely.tradit,& tꝫ,& cũ Abb.ẽt Alexand. d.cõsi.cxxiiij.in cã.ij.col.post prin.ij.lib.& vltimo do.Jas.in.l.de fideicõmisso.ante fi.C.de transac.precipue,cũ plena concordia requiritur.Tutior vr̃ responsio nostra,& declaratio,de qua.s̃.diximus ad.d.§.nos eodem.in.d.verbis concordi electione,que multum ponderanda sunt in hac.q.pro qua ẽt aduertendus est
6 tex.in.d.c.venerabilem.de elec.in.§.obiectioni.ante fi.†dum dicitur,nũqd si principes admoniti,& expectati,vel non potuerunt vel noluerunt in vnum propositũ conuenire,sedes apostolica ad uocato carebit.&c.ponderãdo illa verba,in vnum ꝑpositũ ɔuenire,iuncta.l.j.in prin.ff.de pac.& in.§.j.ibi,nã sicut ɔuenire dicũtur,qui ex diuersis locis in vnũ locũ colligunt̃,& veniunt.Ita q ex diuersis animi motibus in vnũ consentiunt,idest in vnã sniam decurrunt facit.l.cũ hic status.§.si ambo.ff.de dona.inter vir.& vxo.ibi cõmonentibus,cui ẽt tex.tenẽdo cũ Ab.s̃.erit rñdendũ ꝙ satis in vnũ ꝑpositũ cõueniunt,cũ maior pars conuenit iuris intellectu,& effectu,vt.s̃.de verbo cõcordi dictũ est.Et ꝑ opinio. Abb.de qua.s̃.s.ꝙ maior pars eligentium imperatorẽ sufficiat iuxta cõem regulam electionũ adducit̃ bonus tex.& no.arguendo a speciali in papa.in.c.lꝫ in fi.extra de elec.vbi tex.volens,qd pontifex debeat eligi a duabus partibus cardinaliũ,rñdet tacite obiectioni,& dicit ex hoc tñ nullũ canonicis constitutionibus.&c. generet̃,in quibus maioris,& sanioris partis dꝫ snia preualere, qr ꝙ in eis dubiũ inuenerit,supioris poterit iudicio diffiniri.in Romana vero ecclesia speciale aliquid constituit̃,qr nõ poterit
ad supiorẽ recursus haberi.†Ergo si speciali ibi,idest,in electio- 7
ne pape,& pp dictam cãm,& rõnẽ,ergo alias,& cessante illa rõne secus erit,iuribus vulg.l.ius.singulare.l.qd vero.ff.de legi.l.j.ff. ad municip.no.in.l.exigẽdi.C.de ꝑcu.c.presenti.§.loca.de prebẽ.in.vj.Rota deci.cccclxvij.auditor.in prin.in nouis.c.cuꝫ cessante.de appel.& notata per gl.& doc.in.l.j.in fi.princi.ff.de officius cui manda.est iurisd.cum simi.que no.sunt.Idẽ ẽt tꝫ Jo.an. in addi.ad Spe.in titu.de rescrip.presen.§.ratione autem cause. in versicu.item qd obtentum est,in verbo electione.in litera.v.in
fi.post Yppoldũ.†Quia eligunt vt collegium electores,& in col- 8
legijs,id est regulare,vt maior pars sufficiat.Idẽ sentit,& supponit Pet.de monte.in.d.trac.de monarchia.ante fi.v.q.dũ simpliciter querit,an electus concorditer,vel a maiori parte sit verus imperator ante coronationẽ,ergo manifeste supponit sufficere eligi a maiori parte.Et addo,ꝙ Marti.lau.in.d.suo trac.de princi.no.xxv.incip.imperator.Idẽ sentit simpliciter lꝫ predicta non intret ꝙ electus in concordia,vel a maiori parte oiuꝫ,possit iura imperialia administrare,& exercere iurisdictionẽ.Idẽ specialiter notat in no.clij.electio.alleg.Jo.an.in addi.ad Spe.in tit. de rescrip.presen.& idẽ cũ Jo.an.ibi,vt.s.valeat electio facta a maiori parte Electoꝝ,sicut regulariter est in ceteris collegijs,tꝫ Jac.alua.in.c.j.in prin.quis dicat̃ Dux.col.v.in vsi.feud.Et sic cautũ ẽt legit̃ in ɔstitutione Ludo.imperatoris,ɔ̃ in alio ꝑposito registrat ad literã Burgieñ.in.d.suo opusculo.car.xxix.§.hac de re.col.iij.ibi electus in imperatorẽ ɔcorditer,vel a maiori pte electoꝝ ex sola electione censeat̃ ꝑ vero iperatore.&c.ɔ̃ ɔstitutionẽ Ludo.pariter in alio ꝑposito vltra eum ẽt refert Albe.in l.bene a zenone.C.de quadri.prescrip.col.vij.vt scribit Deci.i.c. nouit.v.col.de iudi.extra.Et addo,ꝙ particulariter ẽt ad idẽ ꝙ maior pars eligentium sufficiat,est bulla Caro.iiij.Rom.Im.ɔ̃ .s̃.retuli in.q.viij.ante fi.c.xvij.& seq.argumẽ.tñ de iure ɔ̃ ꝙ oẽs precise consentire debẽt,nec sufficiat maior pars,qr cũ certus numerus eligentium sit taxatus,vt.s̃.dicta regulamaioris partis nõ vr̃ ꝑcedere,vt ꝑ Abb.in.c.prudentiam.in prin.ij.col.& ibidẽ do.Deci.ij.limi.extra de offi.deleg.nisi dicas,hic de substantia, ɔsensum oium non requiri,lꝫ bene omnibus,ius cõpetat ɔuenirẽ
di.Persona autẽ electa,qñ de electoribus esset,ꝙ videt̃ posse 9
fieri,vt.j̃.q.seq.dicã,an cõputet̃ in numero eligentiũ,ita ꝙ dicat̃ habere maiorẽ ptẽ electoꝝ,vide ꝑ Ab.in.c.cũ in iure.de ele.col. ij.l.iij.& ibi scrib.ff.qd cuiuscꝫ vniuer.nomi.bar.in.l.noiationũ. .C.de dcu.lib.x.Et ego spẽliter repio decisum esse in eadẽ bulla Caro.iiij.Rom.Im.vt.s̃.retuli.d.q.viij.ante fi.c.xxj.

SVMMARIVM

1 Infra ɔ̃tũ tẽpus eligere debeant imperatorem electores.&.n.2.
3 Imperator est procurator,defensor,& aduocatus ecclesie.
4 Electores possunt vnum ex se eligere imperatorem.
5 Electores debent imperatorem eligere.j.xxx.dies ɔtinuos alias panem,& aquam habent tantum.

Questio.xij.

1 Duodecimo quero †intra ɔ̃tum tempus debeant eligere in imperatorẽ promouendum electores, Glo.in fi.in.c.ad apostolice.de reg.iur.in.vj.dicit,ꝙ lꝫ in alijs electionibus,statuta sint tpa,vt in.c.ne pro defec.õ ele.

ꝛ.c.ij.de cõces.preben.cũ ſi.in imperatore tñ non eſt ſtatutũ certuz tempus a iure dictis principibus idem Cardi.in.d.clemen. vnica. ſiue prima.de iureiuran.in fin.princip.ꝛ Abb.in.d.c. ve-
2 nerabilẽ.iiij.col.ante fi.†addo,ꝙ in papa videt᷑ determinatũ tẽpus,vt eligi debeat infra tres dies poſtꝙ dñi conclaue intrauerint,demũ dant᷑ quinq̃,diminutis cibis,poſt eos panis, vinũ,ꝛ aqua,vt celerius prouiſio expediatur,vt legit᷑ in.c.vbi piculum.§.in conclaui.de elec.in.vj. Unde in imperatore promouendo electo,videtur,ꝙ pariter,ꝙcitius fieri poſſit eligat᷑.ꝛ eligi debe-
3 at,†qꝛ cũ ꝛ ipſe ,procurator,defenſor,ꝛ aduocatus eccleſie dicatur,vt.ſ.late diximus.ij.q.ꝛ.vj.vacatio eius poſſet eſſe periculoſa.arg.c.vbi periculũ.in prin.de elec.in.vj.ꝛ.d.c.ne pro defectu.c.ꝙ ſit de elec.in.vj.c.oblate de appel.ad fi.tũ gl.ꝛ i extrauagã.Jo.xxij.de poſtu.prelat.in prin.ideo ei,vt citius fieri poteſt, occurrendũ erit.c.cupientes.in prin.de ele.in.vj.cũ ſi.ꝛ cũ Abb. et in hmõi.q.in.d.iiij.col.tꝫ Jo.lecirier in trac. de primogenitura.
4 xij.q.ij.lib.§.fi.viij.vol. Trac.nu.xxxvij.ver.alia.q.†Et ipſi electores poſſunt vnũ ex ſe eligere.no.Bal.in.l.plane.j.lec.ff.ꝙ cuiuſq̃ vniuer.nomi.in fi.ſubdens,ꝙ ita fecerunt in imperatore, q fuit tẽpore ſuo,ꝛ in auo ſuo,ꝛ de dicto Bal.meminit Jo.ð ana. in.c.fi.de ſortile.extra col.iij.ad prin.ꝛ Jo.an.in.d.§.fi.qð adde ad.q.vij.ſ.ꝛ eſt,vt ſupra dixi preced.q.ad fi.ſpecialiter de hoc in bulla Caro.iiij.relata.ſ.per me in.q.viij.c.xxj.†Et in eadẽ bulla
5 cauet᷑ ꝙ electores ꝯgregati debent eligere.j.xxx.dies continuos alias panẽ tantum manducent,ꝛ aquã,neque diſcedere poſſunt, niſi cũ effectu eligant.vt dixi.d.loco.c.xvij.illius bulle.

SVMMARIVM

1 Negligentibus electoribus ſolitis,quis eligit.
2 Moneri debent eligentes,vt eligant,cum tardant.
3 Papa,an electores,vacãte impio,priuare poſſit,volẽtes eliget᷑.

Queſtio.xiij.

1 Decimotertio Quero,†quid ſi illi , ad quos ſpectat regulariter eligere,ſint negligentes , qs eligit,glo.fin.in.d.c. ad apoſtolice.de re iudic.in.vj.dicit ꝙ illis prius admonitis per papam,ipſe papa eligit,ꝛ ad eum ius, ꝛ poteſtas prouidendi deuoluitur.per tex.in.c.venerabilem.de elect.dic tu.ad me dium,ver.ꝙ aut cũ in electione,precipue ibi nunquid autẽ ſi pn cipes admoniti,ꝛ expectati,vel non potuerunt,vel noluerunt in vnum propoſitum conuenire,Sedes apoſtolica aduocato,ꝛ defenſore carebit.ꝛ ibi gl.in verbo fauere.in fi.idem Inno.in.c.cũ tu.de conſti.ꝛ cum Inno idem Bal.in.l.fi.C.de quadri.preſcri. j.elec.col.fi.ṽ.ꝛ ibi ẽt.ꝛ Marti.laud.in trac.de pri.no.lxxix. electores.ꝛ no.ccccclv.imperatoris,Car.in cle.j.in fi.prin.de iureiuran.ꝛ idẽ Bal.cũ gl.in.d.c.ad apoſtolice.in titu.de pace conſtan.in verbo conceſſerimus.ad fi.ꝛ Abb.no.in.d.c.venerabilẽ. iiij.col.ad fi.illum tex.ibi,ſi principes admoniti.ꝛ ibi,non potuerunt,vel noluerunt.ꝛ cũ eo Jo.lecirier in trac.de primoge.q.xij. ij.lib.§.fi.viij.vol.trac.Et ꝙ ſi electores imperij, velint poſtea eligere,non poſſunt,poſt admonitionẽ,ꝛ expectationẽ.poſtꝙ poteſtas eſt deuoluta ad papam,ꝛ ait menti tenendũ illum tex.qꝛ nõ recordatur de alio cõſimili.Et papam eligere imperatorẽ.ſ.d. caſu,tꝫ gl.no.p.d.c.venerabilem.in.c.ad apoſtolice.de re iud. in
2 vj.in gl.penul.ad fi.poſt Ber.ver.ſed nunquid.† Sed ꝙ admoneri debent cum non ſit prefixum certum tempus ad eligendum vt poteſtas deuoluatur ad papam,illis negligentibus , Abb.d. iiij.col.ante fi.dicit enim Cardi.vbi ſupra,ꝙ non poteſt proprie dici negligentia,ex quo tempus eis non eſt ſtatutum.c.ex parte. ð conceſ.preben.Unde non mirũ ſi papa debet eos monere,ꝛ facit,ꝙ tradit Aug.de anco.in trac.de poteſtate pape.q.xxxv.arti.j.vbi tenet per rationem,papam per ſe ipſum ex cauſa rationabili,ꝛ iuſta poſſe imperatorem eligere,ꝛ non eſſe perfixum certũ tempus electoribus,ideo procedi,vt ſupra Mar.ſimpliciter no. lꝫ nihil alleget in.d.no.ccccclv.que deciſio ꝯfirmat᷑,ex ſeq. qõni
3 bus.† Uolentibus aũt eligere ipſis Electoribus.vacãte impio, Papa non poteſt priuare electores,ꝛ per ſe eligere ſm Joã.an. in.d.c.ad apoſtolice.ſuper verſicu.illi autem.in gloſ.refert, ꝛ tenet Joan.vgo.in.d.lib. quadruuij eccleſie. car.xxix. colum.j.§. ſed etiam.ad fin.poſt Ber.ꝛ tetigi ſupra.q.viij.ad fi.ſed non eſt nunc preſentis.q.hoc idem no.ꝛ tenet Anto.roſel.in tracta.de pote.pape.dum reſpondet.x.rationi.q.ſue,in prin.ꝛ idem in tra. de conci.vlti.car.col.iij.in princ.poſt glo.in.d.c.ad apoſtolice.ꝛ que ſupra.q.viij.numero.xvij.

An vbi electores diſcordant papa eligat.

Queſtio.xiiij.

Decimoquarto Dicimus, ꝙ vbi electores imperij diſcordant in pari numero , nec fit acceſſus , ita ꝙ poſſit maior pars haberi,põt papa eligere vnũ ex illis,prout ſibi libuerit,ſicut contingit in patronis diſcordantibus.in.c.quod aũt de iurepa.Sic probat text.ꝛ glo.in.d.c.venerabilem.de elect.in verbo fauere poſſumus alteri partium.ꝛ ibi Abb.no.ꝛ tꝫ.vij.col.ſup.d.glo.ꝛ Specu.in tit. de lega.§.nũc oſtendendum.x.col.verſi. xxxix. ibi, gratificando cui vult,cum ſunt plures in diſcordia.Si tamen prius moneant᷑ electores,vt concordent.vt.d.c.facere poſſumus, ante, ibi poſt admonitionẽ, expectationẽ,ꝛ Inno.ꝛ Car.ꝛ concor.vbi ſupra prece.q.ꝛ gl.penul.in.d.c.ad apoſtolice.in fi.ibi vel concordare non poſſent.Et ita,vt ſupra,papam.ſ.poſſet fauere alteri pti eligentium per.d.c.venerabilem. tenet ſimpliciter reſpondendo quibuſdam rationibus in contrarium Augu.de anco.in.d.trac. ſuo.q.xxxv.arti.v.idem Bal.in.d.l.fi.C.de quadri.preſcri. poſt Inno.ver.ꝛ ibi etiam ſubdit.ꝛ Jaco.alua.in tit.quis dicat᷑ dux. in prin.v.col.ad fi.in vſi.feu.

SVMMARIVM

1 Si eligant omnes electores indignum ſcienter, ad quem deuoluitur poteſtas eligendi.
2 Electores cum ſcienter indignum eligunt,an dicãtur negligẽtes
3 Electio ſcienter de indigno,an,ꝛ qñ,ꝛ quibus caſibus priuet p illa vice eligentes,ꝛ quid in cardinalibus.ꝛ nu.4.8.ꝛ.9.
5 Laici,an trahantur priuilegio prelatorum,vel clericoruꝫ, vel eꝯ ꝛ quando nõ.ꝛ nu.ſeq.

Queſtio.xv.

1 Decimoquinto Dicit᷑, †ꝙ ſi electores imperij, oẽs eligant ſcientes indignum poteſtas prouidendi deuoluitur ad papã , prout no.Abb.in.d.vij.col.ex gl. ibi in verbo fauere.dicit tamẽ Abb.ibi,ꝙ id ibi aperte non probat᷑ ſed ꝙ tñ putat dictum verum in ſe,ex quo iſtã poteſtatẽ electores habuerunt a papa,vt.ſ.diximus.viij.q.vnde ad ipſum redire dꝫ ſi ea abutant᷑,argu.c.gratum.de poſtu.prela.ꝛ illius tex.in verſi. nos vtiq̃,ꝛ dic tu ibi no.de offi.ord.ꝛ tex.no.in.§.ſi qs oratorij domum.in auc.de ſanctiſ.epiſco.vbi regula ponit᷑,ꝙ q eligere debent,eligentes.ſ.indignum ſcienter,priuantur ea vice.ſ.facultate eligendi,ꝛ deuoluitur ad ſuperiorem,qui cõfirmare debebat, ꝛ p Abb.d.c.gratum.pe.col.nu.x.ꝛ col.x.nu.xiiij.ꝛ tradit Rota de ciſio.ccxij.ſecundum omnes,in nouis,poſt Inno.archi.ꝛ Hoſt.
2 vbi ibi.†Et cum deuoluitur hoc caſu poteſtas ad papam conſiderandum eſt,ꝙ electores non dicuntur negligentes,qꝛ p ſe electionẽ ẽt de indigno ſcienter excuſantur a negligẽtia, vt nõ deuoluatur .ſ.ad papã ius ꝛ ptãs p negligentiã electoꝝ,ſꝫ hñ pp culpam,ſic alias no.declarat Inno.in.c.cũ noſtris.de ꝯceſ. preben. Rota refert in ſimili.q.deci.cclxij.in religioſo.poſt mediũ ꝛ in fi. in nouis.qð dcm̃ notãdũ eſt,vtr̃ ꝓbari in materia noſtra in terminis in.d.c.venerabilem.poſt mediũ.ibi, eorũq̃ culpa , iuncto
3 tex.ante ibi pſonã ducis indignã.†Ad vnum tamẽ extra predicta aduertẽdũ vr̃,ꝙ regula,que hꝫ.ſ.ꝙ eligentes indignũ ſcienter priuatur pro ea vice facultate eligẽdi,vera vr̃ in eccleſiaſticis pſonis,ſecus in laicis,vt p gl.no.in.d.c.cũ vos.de offi.ordi.in ṽbo minus idonee.in princi.que hãc differentiã fecit in patronis preſentantibus ſcienter indignũ,dicẽs in fi.ꝙ.§.ſi qs oratorij.in auc.de ſanctiſ.epiſ.hꝫ locũ de iure ciuili,nõ Canonico.Et opini. gl.illius tenuit Archi.in.c.i.de prebẽ.in.vj.ꝛ Fed.de ſe. in ſuis ꝯſilijs,ſm Abb.in.d.c.cũ vos.ij.col.ante fi.Uñ cuꝫ in materia noſtra,electorum imperij qdã ſint eccleſiaſtici,qdã ſeculares principes,vt.ſ.vidimus.viij.q.late.quid dõm.Si retineremus.d. di
4 ſtinc.gl.in.d.c.cũ vos,cadere forte hic.q.no.† an pp adherẽtiaꝫ prelatoꝝ,ꝛ pſonaꝝ eccleſiaſticaꝝ,illi ſeculares ius,ꝛ naturã eoꝝ ſortirent᷑,vt.ſ.plus dignũ trahat ad ſe minus dignũ , iuxta alias no.p Fel.in.c.j.iiij.col.extra de preſcr.poſt notabile dcm̃ maria. in.c.j.de foro ꝯpe.ꝛ Soci.in.l.cũ ſenatus.in fi.ff.de reb.dub.po
5 nẽtes illud ſolenne dictũ,†ꝙ ſi delictũ ſit cõmiſſum a pluribus. inter quos,ſit pſona eccleſiaſtica in tali delicto mixtim cõmiſſo, erit iudex

erit iudex ecclesiasticus dicta rōne, qꝛ maius dignum ⁊c. Quod valde extollunt Mod. bono. in no. clxxx. plura, ⁊ plura vbi com
6 probat late, ⁊ que Matthe. no. cxliiij. no. ꝙ si in cā. † Itē caderet difficultas alia, qꝛ qualitas ecclesiastica ꝯsiderari vř, data paritate, vt qꝛ sunt tot clerici, quot laici, alias secus, ẽm Bar. in. l. fi. ff. ď colle. illici. col. iij. no. xiiij. ⁊ seq. ⁊ l. j. §. si qs in appellatione. ff. de appel. col. pen. Sed in casu nostro quatuor videnť laici electores tres tantū prelati, ẽm vnā opi. š. viij. q. que ꝯclusio, seu rō ꝯcludere vř illud no. dcm̄ Maria. de quo. š. p cuius resolutione videnda sunt, q̄ no. tradūt Mod. de montefer. in. l. i. in prin. j. lectu. v. col. ff. ď ver. ob. v. no. ver. ij. notā. est vbi distinguunt, ꝙ aut i actu ꝯcurrunt plures, vt singuli, aut vt vniuersitas, primo casu procedat dcm̄ Maria. ⁊ seq. ēt. s. si vnus clericus adsit, ⁊ laici plures. Secundo casu ꝓcedat doc. Bar. in. d. l. fi. post Maria. in consi.
7 vbi ibi, ⁊ rōne pariter, de q̄ ibidē p. d. Moder. ¶ † In. q. autem nostra, an electores isti imperij exerceāt hāc potestatē, vt singuli, an vt collegiū. Abb. ponit in. d. c. venerabilē. iiij. col. post prin. ⁊ dicit, ꝙ lꝫ Host. ibi dixerit, ꝙ vt singuli, tñ Jo. an. ꝯ. s. ꝙ vt collegiū, ꝙ Abb. plus placet, p tres no. rōnes, ⁊ cū Abb. tꝫ Jo. lecirier in trac. de primoge. q. xij. ij. lib. §. pen. col. ij. viij. vol. Trac. ⁊ ponit Jo. an. in tit. de rescrip. presen. in. §. rōne aūt cāe ꝟs. Itē ꝙ est obiētū in verbo electione. Vñ ita deducēdo, ⁊ ꝯsiderādo res in casu nostro, ob no. p gl. in. d. c. cū vos, haberēt aliq̄ difficultatē. Sed qꝛ. d. distinc. gl. inter laicos, ⁊ ecclesiasticas psonas in. d. c. cū vos. ⁊ quorūdā sequētiū. In primis loqť in patronis pñtantibus, qbus bñ certū tps assignatum est ad pñtandū. c. cū pp. ⁊. c. qm̄. de iurep. ꝙ nō est istis electorib⁹ ipij, vt. š. dcm̄ est. xij. q. itē
8 qꝛ. d. di. gl. reprobari vř, † ⁊ ꝙ imo. s. idē sit in laicis, ꝙ i clericis seu ecclesiasticis psonis, vt p Ab. no. in. d. c. cū vos. xij. col. ad fi. precipue p. d. §. si qs oratorij. ⁊. §. si qs edificatione. in auc. de ecclesi. tit. ⁊ Rota p. d. §. si qs oratorij. simpliciter tꝫ in decisi. ccxij. ẽm oēs, in nouis, post mediū. Et hāc opi. ꝯ. d. gl. ait Abb. d. loco, verissimā, confirmans, qꝛ eadē vř sentire Bart. p illū tex. cum glo. in. l. cū qdā. de leg. ij. vbi ꝓbať, ꝙ si qs hꝫ electionē a testatore, si eligit indignū, priuať potestate eligēdi, ⁊ p tex. no. i. d. c. gratum. in. c. priuilegiū. xi. q. iij. concludēs laicos, ⁊ seculares scienter pñtantes indignos, abuti gratia, ⁊ sic debēt esse priuati ꝓ illa vice. Ideo vř ꝯcludi ex omnibus prefatis, ⁊ seculares principes, ⁊ prelatos electores imperij scienter oēs eligentes indignū, priuari ea vice facultate eligēdi, ⁊ deuolueť ad papā, prout originaliter tetigit, ⁊ tꝫ Abb. in. d. c. venerabilē. d. vij. col. post glo. ibi in d. verbo fauere. ⁊ facit tex. no. in. c. cū vintoniēsis. de elec. extra, ibi eligendi erāt potestate priuati ꝓ illa maxime cā, ꝙ hoiem legitime natū scienter eligere presumpserūt, vñ ẽm Latera. conciliū, eligēdi hac vice potestatē ꝑdiderunt. † Sed ad vnū ēt est aduertēdum extra iam dicta, quia pena eligentium indignum scienter, de qua supra, scilicet, vt pro ea priuentur potestate eligendi, non videtur habere locum in omnibus electoribus, Unde non habet locum in Cardinalibus eligentibus papam, quia hoc non est iure cautum. Ita no. dclarat Ab. in. c. cū in cūctis. §. fi. j. col. iij. no. in fin. de elec. extra, post gl. no. in. c. si duo. lxxix. dist. Itē dicit ab. d. loco, qꝛ nō habet locum in dignitatibus citra episcopatū, sꝫ ꝙ restringitur ad episcopatus, ⁊ supiores dignitates, p. c. si cōpromissarios. de elec. in. vj. Sed iure cautum expresse nō videť repiri, id quod Abb. vbi supra in. q. n. dicit, scilicet, ꝙ electores imperij scienter indignuꝫ eligentes pro vna vice priuentur eligendi potestate, ⁊ expresse Abb. in. d. vij. col. in. d. c. venerabilem. dicit id ibi aperte non probari, ergo ⁊c. Si tamē opi. Abb. de qua. š. in. d. vij. col. post gl. ibi teneamus ad obiectionem, respondendū erit, ꝙ non mirum si Cardinales eligēdo indignum papam sciēter non priuantur potestate eligendi ēt nec pro ea vice, qꝛ ipsi nō habent eo casu superiorem, vt sentit gl. in. d. c. si duo. ⁊ probatur in. c. lꝫ in fi. de elec. extra ibi in Romana vero Ecclesia speciale aliquid ꝯstituiť, qꝛ nō poterit ad supiorē recursus haberi, sꝫ in eligentibus indignum imperatorē scienter, secus est, qꝛ adest papa superior, vt. š. dictum est, ⁊ infra, ⁊ videbimus. q. l.

SVMMARIVM

1 Quid si non omnes, sed aliqui tantum scienter eligant indignum in imperatorem, in quem deuoluitur potestas. ⁊ nu. 3. ⁊. 4.
2 Unus solus, qui remanet, an eligat semetipsum.
5 Potestas deuoluitur ipso iure sine alia sententia, ⁊ quando.

¶ Questio. xvj.

1 Ecimosexto Caute dicimus † qñ oēs scienter eligunt indignuꝫ qꝛ si non oēs, sed aliqui, vel vnus remaneret, ⁊ adessꝫ ignorantes, ⁊ qui non scienter elegissent illum indignum, tūc potestas ad eos ēt pauciores deuolueť pro illa vice, ēt ad vnū tm̄, iuxta late notata p gl. i. d. c. gratū. de postu. prelat.
2 vbi Abb. penul. col. dicit. illā gl. cōiter approbari. In eo. s. † ꝙ in vno solo, oibus alijs priuatis, ius vniuersitatis remanet, ⁊ ꝙ ibi Inn. Host. ⁊ cōiter doc. tenēt, post. l. sicut. ff. ꝙ cuiusqꝫ vniuer. cū gl. ⁊ Bar. cū si. q̄ no. sūt, tex. no. i. l. j. §. familie. ff. ď vi, ⁊ vi arma. gl. no. in. l. paterfamilias. in fi. ď le. iij. † Sꝫ ꝙ ille solus, q sine cul
3 pa remanet, nō pōt se ipsum eligere, qꝛ notareť ambitione. p. c. p nostras. de iurepa. extra, ⁊ ibi p gl. ꝯcord. ad. d. rōnē, facit. c. fi. de
4 insti. extra, cū si. † Et ad id ꝙ. š. dictū est, in vno solo, alijs deficientibus, ius oium remanere, ꝓprius est, vltra. d. gl. ⁊ Abb. in. d. c. gratum. ⁊ in. d. l. sicut. cū simi. in materia nostra, qꝛ sic videmus, ꝙ in papa eligendo, si aliqui tm̄ Cardinales, vel aliquis remanet, in illos, vel in illuꝫ remanet ius eligendi, vt no. p gl. no. in cle. ne Romani. §. porro. de elec. in ver. oēs, p. c. vbi piculuꝫ. §. sane. de elec. in. vj. ⁊ no. p gl. in. d. c. gratū. Idē Abba. in. d. §. porro. ⁊ que tradit do. decius ꝯsulendo p dicta iura in no. q. de concilio generali ꝯgregando. consi. clj. maximi ponderis est. col. pen. post prin. Et p. d. c. gratū. ꝙ est. c. ij. post Abb. ibi in no. q. Deci. tꝫ, ⁊ ꝯprobat in cōsi. cccccxxij. in cā. iij. dubio. lib. iij. ꝙ regula sit aliqb⁹ ꝓuatis potestate eligēdi, prātē ad alios deuolui, ēt numero pauciores, post bonū tex. in. l. si legatario. §. j. ff. de fideicō. libe. ⁊ in seqnen. consi. Deci. cccccxxiij. j. dub. ampliat, ⁊ tenet ēt id verꝫ in regularibus, nedū in secularibus, cū consi. Old. ciij. q. est. arc. Jo. mona. Pau. ⁊ Ancha. ꝯ. Jo. an. ⁊ Cardi. ⁊ idē Deci. d. cō-
5 si. cccccxxij. iiij. dubio. tꝫ, † ius, ⁊ potestatē statiꝫ deuolui, ⁊ ipso iure ad alios sine aliqua snia. Et factā electionē a minori pte ēt eodem contextu valere, vel ēt si subsequať, electio maioris ptis, ⁊ indigno, p tex. in. c. dudū. j. de electio, post Abb. inducēdo subtiliter, vt ibi, ⁊ hoc nō solū in electione episcopatus, vel maioris dignitatis, sed inferioris, dū tñ eligentes indignum scienter pseuerent, donec cōmunis electio fuerit subsecuta, alias non post Ab. in. c. congregato. col. pen. de elec. ⁊. c. ꝑpetue. de elec. in. vj.

SVMMARIVM

1 Quid fiat, ⁊ seruetur post electionem imperatoris.
2 Imperator approbatur a papa, ⁊ an ab alio. ⁊ nu. 7.
3 Imperatoris electio, an approbetur a papa, vel ꝯfirmeť. ⁊. n. se.
4 Approbatio, ⁊ confirmatio, an differant, ⁊ probatio, ⁊ quid sint ⁊ numero. 5.
6 Imperator, an petat p alium electionis sue ꝯfirmationē a papa.
8 Nuncius electi in imperatorem quid exponat pape.
9 Jurat imperator per nuncium post electionem suam, ⁊ cui.
Imperator, an ante approbationem administret.
10 Imperator antequam acceptet electionem, non videtur electus dici, sed nominatus tantum.

¶ Questio. xvij.

1 d Ecimoseptimo Quero, † electo in Regem ad imperiū ꝓmouendū, vt. š. qd restat. Et breuiter hodie expressum vř, ꝙ debeat approbari, vngi, ꝯsecrari, ⁊ coronari, vt ꝯsiderat tex. in cle. de iureiuran. post prin. ibi, approbationem ⁊c. ⁊ alibi in illo tex. supponiť. Et no. Alua. in tit. qs dicatur Dux. v. col. in vsi. feu. post tex. Host. ⁊ Odof. verꝫ, vt diluci-
2 dius singula ꝑcipianť, de singulis videamus. † Et qdē de approbatione electionis a papa in Regem Romanoꝝ post electionē de eo factam, ad imperium promounednm, videtur tex. in. d. cle. j. in princip. ibi romani Principes non reputarunt dignum romano Pontifi. a quo approbationē psone ad imperialis celsitudinis apicē assumēde, necnō vnctionē, ꝯsecrationē, ⁊ impij coronā accipiūt, sua submittere capita ⁊c. ⁊ clarius, ⁊ expssius forma poniť in eadē cle. j. §. vos. eo. ti. vbi tex. dicit facta nobis fide plena de electiōe hmōi, examinataqꝫ psona ipsius. n. put absentia patiebať eiusdē. de ipsius fide, ⁊ ꝓbitate, ⁊ alijs, q̄ in psona iperatoris sunt merito requirēda, vt inqstio, q̄ de eis psona ⁊c. i hmōi examinatiōe idonea reputata, ipsuꝫ nominauimus, denunciauimus, ⁊ declarauimus, Regē romanoꝝ, ipsius approbantes personā, eumqꝫ sufficientē, ⁊ habilem declarantes, ad suscipiendam iperialis culminis dignitatē, ac decernētes vnctionē ⁊c. idē

de hac pria approbatione electioni, vr̄ supponere tex. in eadē cle.
j. §. ceterū. ibi in specialē suū filiū, ⁊ ecclesie memorate ipsuȝ in re-
gem Romanorū assumpsit, in imperatorē postmodū ꝓmouendū
idē sentit, ⁊ ꝓbat tex. in. c. venerabilem de ele. extra post pri. ibi,
Sed ⁊ principes recognoscere debent, ⁊ vtiqȝ recognoscūt, sicut
ijdem in nostrū recognouere presentia, ꝙ ius, ⁊ auctoritas exa-
minādi ꝑsonā electā in Regē, ⁊ ꝓmouēdā ad imperium ad nos
spectat, qui eū inungimus ⁊c. ⁊ in. §. obiectioni. post princi. eo. c.
ibi, ⁊ ꝑsonā regis denunciauit idoneā, quo ad imperiū obtinen-
dum ⁊c. ⁊ in. §. nos itaqȝ. ibi, nō ducē, ſȝ reliquum noiamus, ⁊ re
putamus Regē iustitia exigente, ⁊ Cardi. in. d. cle. j. in prin. iiij.
no. notat ex illo tex. ꝙ imperator approbationē ꝑsone ad impe-
riū recipit a papa, ⁊ ſm Lau. approbatio fit examinādo. d. c. ve-
3 nerabilē. Et subdit Car. no. ſm Pau. † ꝙ iura dicūt approba-
tionē, nō dn̄t ꝯfirmationē, q2 ꝯfirmatione nō vr̄ indigere, sed ap-
probatione, ꝯsecratione, vnctione, ⁊ coronatione, ⁊c. ⁊ idē Car.
in. §. ceterū. ⁊ in eadē cle. iij. no. ponit post Lau. ordinē in ꝓmotio
ne impatoris, vt primo eligat̄ in Regē romanorū ⁊c. ⁊ inter cete-
ra ponit, ꝙ approbet̄ ꝑsona electi. Sed lȝ Car. vbi. s̄. post Pau.
vim faciat, in approbatione, vel ꝯfirmatione, ꝯ̄ gl. in. c. legimus.
xciij. di. ver. imperiū. Augu. de anco. in lib. de pote. Pape. qō.
xxxviij. arti. i. simpliciter dicit p. d. c. venerabilem. electū in impa
torē, debere ꝯfirmari p papā, nec reuocat in dubiū de differentia
aliqua, inter approbationē, vel ꝯfirmationē in hoc casu, lȝ bene
4 alias posset aliqua excogitari a subtili. ¶ † Sde in materia no-
stra, vt nō differat approbare, vel ꝯfirmare ꝯ̄ Cardina. ⁊ Pau.
vr̄ expresse tex. in. c. sinodo. lxiij. di. ibi, ꝯfirmamus, ⁊ vera ꝯfirma
tio vr̄, q2 cū papa sit supior impatori, vt. s̄. ⁊. j̄. videbimus, ⁊ sunt
iura clara, ꝯfirmatio est actus supioris, vt p Bal. in. l. fi. C. ō le-
gi. ⁊ Moder. in rub. extra de cōfir. vti. vel inuti. j. col. ⁊ in. c. licet.
de elec. v. no. Et plus notanter hoc retento notādū est ex. d. cle.
vnica, dū de aprobatione imperatoris, ibi, dr̄ ꝯfundi drias, quaȝ
do. Deci. Moder. s̄. allega. refert, ⁊ tȝ in. d. rub. de ꝯfir. vti. vel
inuti. j. col. ante fi. dū dicit post gl. ⁊ Abb. in. c. j. in fi. de teu. ⁊ pa
ce. ꝙ ꝓprie a pari dicit̄ approbatio, a superiore ꝯfirmatio, q2 vt
vides in. d. cle. vnica. in prin. ⁊ ibi Car. iiij. no. papa imperatoreȝ
electū approbat, ⁊ tn̄ supior est impatore papa, vt. s̄. ⁊. j̄. late di-
ctū est ſȝ oēs, vt. s̄. iiij. ⁊. v. q. ⁊. j̄. q. l. ⁊ ipsemet Car. i. d. cle. §. nos
5 xx. no. notat, ⁊ appellat ꝯfirmationē imperatoris. † Imo alias
vr̄ esse, ꝙ ꝯfirmatio sit ꝓprie supioris, approbatio priuati, vt in
no. q. Deci. ponit in. c. j. de ꝯfir. vti. vel iuti. ij. col. iij. limi. Et ego
do bonū tex. vbi hec ꝯfundunt̄, ēt in factis imperatoris cōpro-
batis a papa in titu. de stat. ⁊ ꝯsue. c. nos. in fi. in vsi. feu. vbi pa-
pa dt. ll. additis ab imperatore laudamus, approbamus, ⁊ ꝯfir-
mamus ⁊c. Et in terminis. q. nostre. hec verba ꝯfundunt̄ in. d. c.
venerabilē. §. obiectioni, ibi approbando Regē, ⁊ pap̄ post ibi,
ꝯfirmando, ⁊ ꝯfirmatione simpliciter p illū tex. a papa fieri, po-
nit Augu. de anco. in. d. lib. q. xxxviij. arti. j. lȝ hanc vim verborū
non intret, ⁊ ꝯfirmationē esse supioris, no. Bal. in. l. barbarius.
j. lec. col. fi. in prin. de offi. pto. Et ꝓbationē de facto inferiorū a
supiore, text. est in not. casu in. l. imunitates. C. de agrico. ⁊ censi.
lib. xj. cū gl. Et predicta notañ. sunt de ꝯfirmatione qm̄ quidam
cp̄s in libello de origi. prin. j. p. car. xlij. xij. solu. dicebat, nō habe
ri aliquo iure, ꝙ papa ꝯfirmet impatorē, ſȝ solum, ꝙ examinet. ⁊
6 coronat. †. Et hanc approbationē, electus pōt petere p solēnes
nuncios a papa cū speciali mādato, vt est tex. in. d. cle. j. q̄ est vni
ca, de iureiur. ver. dictus nāqȝ. N. ⁊c. ⁊ hr̄ in in solēni lib. sacrarū
ceremo. lib. j. sectio. v. c. j. in prin. ꝙ electus Rex futurus roma-
norū impator, primū cōsueuit electionē suā p suos solēnes Ora-
tores intimare summo Pontifi. ⁊ decretū electiōis ostēdere, ⁊c.
7 vt ibi latius explicat̄, ⁊ stilus sic est, † ⁊ papa talē approbationeȝ
facit ēt p legatū suū, vt in. d. c. venerabilem. in prin. ⁊ in. §. obie-
ctioni. ibi Lagatus noster approbā. Regē ⁊c. ar. d. cle. j. ante me
dium. vsi. postqȝ idē. ibi, Cardinalibus, quos misimus, ⁊c. an āt
8 imperator ante approbationē administret, vid. j̄. q. xlvj. nu. vi. † ⁊
p tales nūcios suos cū speciali mādato electus in futurū impato
rē exponit deuotionē ipsius, ⁊ reuerentiā filialē ergo Papam, ⁊
S. R. E. petens gratiā, ⁊ fauores cōsuetos ⁊ offerunt hi ꝓ eo, ⁊
prestant in ipsius animā fidelitatis, ⁊ cuiuslibet alterius generis
iuramētū pape ⁊ eccle. petēdo vnctionē p manus pape ꝯsecratio
nē, ⁊ diadema, Rom. imperij, vt ad literā obseruatū legit̄ ab Hē
rico imperatorē cū Clem. v. in. d. cle. j. de iureiu. ver. dictus nāqȝ
⁊ alijs, vt late ēt de his in. d. lib. sacra. ceremo. d. lib. j. v. sectio. c.
j. precipue Alberto, Rodulpho, ⁊ Vinceslao, sub Bonifa. viij.
9 Grego. xj. ⁊ vrba. vj. ⁊ legit̄ in. d. cle. j. §. ceterū. † ⁊ sic est vnū pri-
mum iurm̄, ꝙ prestat̄ ab electo in futurū impatorē. l. p suos nun-
cios speciales, vt. s̄. pape, ⁊ S. R. E. vt in. d. c. legit̄, ⁊ tradit̄ in.
d. lib. ceremo. de quo lib. Pontifi. s. antiquo, ēt meminit tex. in.
d. cle. ante ver. ego. N. Romanorū rex ⁊c. ibi, ꝙ in libro Ponti.
continet̄, ⁊ de hoc primo iuramento prestando p Nūcios electi,
vel pape, vel Legatarius, meminit tex. i. d. loco ver. dictus nāqȝ
in. §. nos. versi. ⁊ subsequēter a prefatis nuncijs ⁊c. fidelitatis re-
cipimus iurm̄, vbi ēt citat̄ tex. in. c. tibi domino. lxiij. di. ⁊ gl. not.
in. d. versi. ⁊ subsequēter, post Guliel. in spe. vbi ibi, ꝙ electus pri
mo prestat illud iurm̄ legato apostolice sedis, postea qñ corona-
bat̄, iterū prestabat illud pape. Sed tu dic, ꝙ pōt ēt primū presta
ri pape, vt est in. d. ver. ⁊ subsequēter, ibi, recepimus, ⁊ in. d. c. tibi
domino. lxiij. di. Sed in. d. lib. ceremo. d. c. j. de sola oblatiōe sup
10 ponit̄. † Id vr̄ clarum, ꝙ imperator electus anteqȝ constet de ac
ceptatione non videt̄ dici posse electus, ſȝ potius tm̄ nominatus
vt alias de papa dicit Host. in. c. lȝ. de elec. ⁊ no. Cardi. Jacobat
in suo trac. de Conci. lib. iiij. arti. iiij. fac. ccxvij. col. j.

SVMMARIVM

1 An imperator inungi debeat.
2 Vnctionum multa sunt genera.
3 Vnctionum effectus remissiue.
4 Benedictiōes olei, ⁊ chrismatis q̄liter fiāt, ⁊ quo tpe remissiue.
5 Olea arbor cuius misterij sit.
6 Reges qui sint, qui inungantur a summo pontifice, ⁊ qui reges coronentur. ⁊ numero. 7.
8 Reges mundi quot sint
9 De regibus in iure vbi fit mentio.

¶ Questio. xviij.

1 DEcimo octauo quero
† de vnctione electi, ⁊ qdē, ꝙ vngi debeat, probat
tex. in. d. cle. vnica. de iureiur. in varijs locis post
prin. ibi impēdi vnctionē, ⁊ in. §. nos, ibi, ac decer
nentes vnctionē, ⁊ in. d. c. venerabilē. post prin. ibi, ad nos, q euȝ
inungimus, ⁊ paulo post, ibi nos inungere, ⁊ in. §. seq. versi. nos.
itaqȝ. postqȝ a nobis vnctio, ⁊c. postulet̄, ⁊ de hac vnctione cum
oleo exorcizato in modū Crucis fiēda, ponit̄ modus ⁊ verba in
d. lib. sac. ceremo. secti. v. c. iij. col. iiij. ad fin. ⁊ seq. versi. dū vltime
orationes, ⁊c. inungi imperatorē, gl. est in rub. C. in ver. sacratissi
mi. dicit, glo. vno modo, q2 inunctus. idē Bal. ibi. ij. col. aduer-
tit, iperatorē inungi sacra vnctione. ⁊ Porti. in insti. de iusti. ⁊ iu
re. in prin. Host. in. c. antiqua. de priui. ēt ita tȝ imperatorē electū
inungi debere, p. d. c. venerabilē. ⁊. d. c. cū venisset. qō est. c. vnicū
extra de sac. vnct. dic vt in. §. vnde. Augu. de anco. in suo solē.
trac. de pote. pape. q. xxxviij. arti. ij. rn̄dens qbusdā contrarijs ar
gumētis, ⁊ Abb. no. in. d. c. venerabilē. in. iij. col. ⁊ Car. in. d. cle.
vnica. in prin. iiij. no. ⁊ Car. in. d. cle. in. §. nos. xxj. no. p illū tex. s.
ꝙ papa suis manibus inungit, ⁊ consecrat imperatorē. ⁊ idē in.
2 §. ceterū. iij. no. eadē cle. ⁊c. ¶ † Pro cuius vnctionis intelligen-
tia sciendū est, ꝙ vnctionū multa genera sunt, Vngunt̄ enim ba
ptizandi, itē Baptizati ab episcopo in fronte, itē vngunt̄ ordinā
di, itē ꝯsecrandi ⁊ princeps, itē altare, calices, ecclesie, ⁊ alia mi-
steria ecclesiastica, itē infirmi laborātes in extremis, ⁊ alibi sepe
fiūt vnctiōes in ecclesia, vt late declarat, ⁊ ordinate Guliel. spec.
iuris in suo solēni lib. ratio. diuino. officio. lib. j. sub rub. de cōse.
⁊ vnctio. p totū, ⁊ ibidē in qbus corpis partibus, ⁊ cur. ⁊ in. c. ec
clesiarū. xj. di. ⁊. c. deinde. de cūse. di. iiij. s in. c. postqȝ. eadē di. in.
c. presbyteros. xcv. di. ⁊. ij. epstola Jacbi, ibi infirmat̄ qs ⁊c. indu
cat presbyteros ⁊c. vngentes eū oleo ⁊c. ⁊. c. preterea. xxiij. dis. ⁊
ibi p gl. ⁊ late. cj. de sa. vnc. extra, de omni genere vnctionuȝ ⁊c.
3 † Et ib scribētes, ⁊ de varijs inunctionū effectibus, Aug. de an
co. in trac. de pote. pape. xxxviij. arti. ij. ⁊. l. veteri, quatuor rerum
genera inungi solita sunt, Reges sacerdotes, Poete, ⁊ vasa tē-
pli. auctor diuus. Thom. iiij. di. xxiij. † Et qualiter fiant benedi-
4 ctione olei, ⁊ crismatis, ⁊ quo tpe latissime p predictū in. d. lib.
rō. diui. officio. in. vj. lib. sub rub. de. v. feria. in. c. hac ēt. v. feria. ⁊
5 precipue no. in. ij. col. declarat, † ꝙ olea, ſm Isido. est arbor pa-
cis insignis, punguendo cuius vȝ ad reficiendos artus lassos, ⁊
infirmos, ⁊ est pabulū hois. ⁊ inqȝtū est arbor pacis refert̄ oleuȝ
crismatis, inqȝtum est pabulū hois, refert̄ ad oleū cathecumino
rum, inquantū arctus lassos, ⁊ infirmos, refert̄ ad oleū infirmo-
6 rum. Et tradit Marti. lau. in trac. de prin. no. lxxvj. quatuor † ꝙ
quatuor reges vnguntur a summo pontifice, Rex Francie, Rex
Hierosolimitanus,

Hierosolimitanus, Rex Sicilie, & Rex Anglie, non autem alij, nisi habeant ex consuetudine, vel ex priuilegio. post Alberi. in. j. rub. C. & Mar. lau. in trac. de princip. xxiij. q. dicit, quod Reges, qui vnguntur ab ecclesia sunt quasi vasalli ecclesie. p. c. intelleximus. de iureiur. & Bal. in. c. pastoralis. de rescrip. vt. s. dixi. q. xxxvj. ad fi. Sed Jaco. alua. in tit. quis dicatur Dux. in prin. ix. col. in vsi. feu.
7 in prin. dicit, † quod in registro curie Ro. habetur, quod imperator Romanus coronatur tribus coronis, & inungitur imperator Constantinopolitanus vna tantum Aurea per patriarcham in ecclesia Constantinopolitana, Rex Hierosolimitanus coronatur, & vngitur, Rex francorum coronatur vngitur, & consecratur, omnes autem ceteri reges, nec coronantur, nec vn-
8 guntur, secundum Jac. ibi, post dom. Regentem curie. † Et enumerat ordinatim, & magistraliter alios ex eo. xxiiij. in regnis eorum diuersi, & vltra dictum registrum, in partibus Asie, Regna, & Reges. xvj. in partibus Aphrice. vj. in partibus Europe alios, & alia. vj. post librum Solini de mirabilibus mundi, ac libro descriptionis imperij Tartarorum, vt ibi sigillatim per eum. Et in quo loco in iure fiat mentio de regibus & quibus latissime alias cumulat Anto. sicu. in tract. de pote. & excel. Regia. q. xxij. de Rege Francie, Anglie, siue Britannie, Ungarie, Scotorum, Scotie, Castelle, Aragonie, siue Hispanie, Nauarie, Apulie, & alias remissiue de multis alijs ad dictum Registrum Curie, & Joan. ferald. vbi. s. diximus. q. liij. ad fi. & idem Anto. q. xiij. ad. q. n. dicit dictos quatuor Reges inungi de iure alios non, nisi ex consuetudine, vel priuilegio haberent, & refert Reges varios, cum Jac. alua. vbi. s. alias in trac. de Nume. Car. car. vj. col. ij. in. vj. volu. trac. simpliciter notatur sine aliqua allega-
9 tione † quod regum Christianorum quidam coronantur, quidam non, qui coronantur sunt prius inungendi, & habent priuilegium ex antiquo, vt Rex Hierosolimitanus, Rex francorum, Rex anglie, quod ibi coronantur, & inunguntur, alij neutrum habent, qui ibi. xvj. enumerantur Christiani pagani autem, qui noti sunt. ix. vt & s. dixi. d. q. liij. ad fin.

SVMMARIVM

1 Quo oleo inungatur imperator, in principio, & nu. 2. & seq.
2 Rex francie quo oleo inungatur, & vbi.
3 Crisma, & exorcizatio quid sint, & an exorcismi vtiles, & nu. seq.
4 Pontifex, & princeps quo oleo inungantur.
5 Oleorum plura genera, quibus inungitur.

Questio. xix.

1 Decimonono Quero † quo oleo inungatur, aliud est enim oleum crismatum, aliud Oleum sanctum, aliud infirmorum, vt in. d. lib. Ratio. diui. vj. lib. de. v. feria. & in. d. c. hac etiam. i prin. ibi, tripartitum, &. ij. col. in triplici significatione mistica olea. & in. iij. col. in prin. ibi, sequitur videre. idem Aug. in lib. de pote. pape. q. xxxviij. arti. ij. ver. ad primum. post Hug. ij. lib. de sacra. † de re-
2 ge Francie habetur tradit Mar. lau. in. d. trac. de princi. no. ccccxxxiiij. reges inungi crismate, vel vnguento celitus misso, per Columbam in Ampho ram. in monasterio. s. Remigij, qui primum regem Francie baptizauit, post Jo. an. vbi ibi, in imperatore tamen de quo nos agimus, in. d. c. j. de sacra, vnctio. §. vnde, in fi. & §. seq. in prin. duo tantum principaliter olea supponuntur, oleum crismatis, & oleum Benedictum, & idem sentit in. d. lib. ro. Guli. j. lib. sub. c. de conse. & vnctio. ij. col. in prin. sed non refert pro nunc & tex. in. d. c. j. §. vnde. in fi. videtur dicere imperatorem inungi oleo Benedicto, non crismatis, vt ibi, caput pontificis crismate consecratur, Brachium vero principis oleo delinitur, & liber sacr. ceremo. j. lib. sectio. v. c. iij. iiij. col. ad fi. versi.
3 dum vltime orationes, dicit, † inungi oleo exorcizato in modum Crucis quod oleum exorcizatum a crismate differt, quia crisma ex Balsamo, & oleo est, mistica ratione, vt in. d. c. i. post prin. de sacra vnc. & per illum tex. in. d. c. hac etiam. v. col. & seq. & crisma grece, latine vnctio vt ibidem, oleum autem Sanctum, seu benedictum non crismatum exorcizatum
4 dicitur. † Exorcimus. n. est adiuratio, nam in ea adiuratur diabolus, vt recedat, vt ille in. d. c. hac etiam in fi. & notatur vltra eum in. c. siue paruuli. & in. c. ante. xx. de conse. di. iiij. ibi exorcismi, idest, adiuratione exorcizare idest, adiurare. Et licet Ualdenses heretici olim, omnes exorcismos ab ecclesia tollere conati sunt, dicentes omnes benedictiones in ecclesia, aquarum, candelarum, palmarum, &c. irridendas, & nullius momenti, late tamen confundit frater Alphon. de co. in lib. aduersus hereses lib. vj. in verbo exorcismus. & abb. in terminis in. d. §. vnde ad fi. per eum no. quod diuerso liquore hodie inunguntur pontifices, & principes, quia pontifex crismate, princeps oleo, ad ostendendum differentiam inter pontificis auctoritatem, & principis potestatem quod notandum est, quia Aug. de anco. in lib. de pote. pape. q. xxxviij. arti. ij. ad fin. simpliciter dicit, quod oleo crismatis inunguntur regum capita, & pontificum, & quod hac vnctione imperator debet inungi, & consecrari. cuius dictum in duobus falsum videtur, primum, quia imperatoris non caput, sed brachium, item non crismate, sed oleo delinitur. d. §. vnde. in fi. cum. s. alleg. differt enim crisma ab oleo simpliciter, vt in preallegatis, & in. c. j. de sacra. non reiter. ibi, per errorem non fuit crismate, sed oleo delinitus, & que ibi Abb. in. j. quod.
5 † & sic olei plura genera sunt, vt. s. in prin. huius. q. dixi, vel aliter dicitur oleum infirmorum, oleum ad sanctum crisma, & oleum cathecuminorum, de quorum confectionibus, & benedictionibus late in pontifi. in officio. v. feria in cena domini.

SVMMARIVM

1 Unde sumpserit originem vnctio regum.
Multi inuncti veteri testamento.
2 Qui, & cur olim vngerentur, & ad quid, diuina ratio.
3 Nazer olim apud hebreos oleum, quo vncti sacerdotes Nazirei vocabantur.

Questio. xx.

1 Vigesimo Quero † vnde sumpserit originem, ista vnctio regis. respon. in veteri testamento, et iussu altissimi, vt patet. iij. Regu. C. xix. vbi Dominus ad Heliam, vnges Asachel in regem super Siriam, & Jehu filium Namisi, vnges regem super Israel, & Jesus Christus dominus noster fuit vnctus Spiritusancto, & virtute &c. vt in Actib. aposto. x. c. F. transumptiue in. d. c. j. §. vnde. de sac. vnc. extra. sic Aron a Moyse, vt leuit. viij. c. post prin. sic & Dauid fuit vnctus in regem Juda, vt. ij. regum. ij. cap. in prin. & Salomonem vnxit in regem Israel Sadoc sacerdos, & Nathan propheta, vt legitur. iij. reg. j. c. E. & Psal. lxxxviij. inueni Dauid seruum meum; oleo Sancto meo vnxi eum. & legitur. c. pen. Num. B. donec sacerdos magnus, qui oleo Sancto vnctus est moriatur, & illud psalmi. xliiij. Dilexisti iustitiam &c. propoterea vnxit te deus, deus tuus oleo letitie, &c. & idem ad Hebre. j. ca. & de oleo purissimo ex arboribus Oliuarum precepit alias Moysi dominus. Exo. c. xxvij. ad fi. & Samueli iussit dominus, vt vngeret Saulem vt. j. Reg. c. ix. & vnxit. x. c. in prin. Lenticula olei, vt ibi & Leui. c. xxj. B. dicit dominus, pontifex, idest, sacerdos maximus inter fratres, & super cuius caput iussum est vnctionis oleum, & Exo. xxix. A. in fi. ibi, pones Tiaram in capite eius, & Laminam sanctam super Tiaram, & oleum vnctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur, & in. ij. epistola Jo. C. & D. ibi, sed vos vnctionem habetis a sancto, & ibi non necesse habetis, vt aliquis doceat vos, sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum est, &c. & Euseb. Cesarien. in lib. de demonstratione euangelica. li. iiij. c. xv. post principium tradit, iure diuino, primum Moysem, ijs qui vngerentur, Christi
2 nomen imposuisse, † idque vnctionis genus non solum pontificibus fuisse traditum, sed & prophetis & regibus, qui postea fuerint, quibus etiam ipsis solis hoc vnguento vngi, fas esset, ibidemque diuina, & sublimi intelligentia declarat, quo misterio deo consecrati ita vngerentur aliter quam vulgus credat. s. quia fragantia quadam opus esse corporibus, eaque bene olere oportere, quoniam quidem omne quodcunque male oleat sceleritas, atque imundi potestatibus est amicum, sicut contra studiosis bonitatis quodcunque fragantiam amet, altius exordiendo, vt ibi per eum. & ter inunctum Saul, totidemque Dauit scribit Jo. vgo. in lib. Quadruuij ecclesie. car. li. §. vlterius idemque Euseb. d. li. c. v. li. vij.
3 scribit, † oli apud Hebreos Nazer oleum sanctum fuisse pontificie, principatum obtinentis, quo. s. prisci sacerdotes vngerentur, quod Nazer vocabatur, & ab eo ex deriuatione Nazirei vocabantur.

SVMMARIVM

1 In qua parte corporis inungatur electus in imperatorem.
2 Saul in qua parte corporis vnctus fuerit.
3 Armus, & humerus quid differant.
4 Imperator cur non inungatur in capite, prout papa.
5 Unctio regum an sit sacramentum.

Questio. xxi.

1 Vigesimoprimo Quero † in qua parte corporis inungatur electus in imperatorem. dicit tex. in. d. c. j. §. vnde. de sacra vnc. quod a capite ad brachium est translata, vt

princeps non ex tunc vngat in capite, sed i brachio, siue humero,
vel i armo, in quibus principatus cógrue designat, iuxta illud, q
legit Esa.ix.c. factus est principatus sup humerū eius ⁊c. B. ⁊
Samuel fecit poni armū ante Saul, cui dederat locū in capite
2 ante eos, qui fuerant inuitati vt.j.Reg.cap.ix.D. ¶ † Sed ca-
uendum est circa id, qd dr de armo in.d.§.vnde. qr Saul fuit vn
ctus sup caput, nó in armo a Samuele, ⁊ deosculatus est eū di-
cés, ecce vnxit te dñs sup hereditaté suā in principé, ⁊ liberabis
populū suū, ⁊c. ⁊ hoc tibi signū, qr vnxit te dñs in principé ⁊c. vt
3 legit clare in.d.cap.x.in prin.j.reg. † Est aūt armus humerus,
sz pprie brutoꝝ, humerus hoium, Virg.lib.iij.Geor. densa iuba
⁊ dextro iactata recumbit in armo. Et alibi os, humerosqz Deo
similis, lz qñqz in hoibus et armus dr, vt in.d.§.vñ. ⁊ de armo me
minit gl.in.§.pe in auc. vt nul.iud. p humero hoīs, cle.j.§.ij. d sta
tu mo. Et ró istius mutationis. vt.s. hodie imperator vngat i bra
chio, pontifex in capite, vt.s. dr tex.in.d.§.vnde.in fi. oñdat quá
ta sit dña inter auctoritaté pontificis, ⁊ principis ptaté, ⁊ ibi not.
Abb. ⁊ ille in.d.lib.ró sub rub. de gsec. ⁊ vnc.vj.col.ver. sz post-
4 q̃. ⁊ ille in li.sac.ceremo.d.c.iij.d.iij.col.in fi. † Nó omitto tñ, q
Gurieñ. eps in.d.libello de coro.car.xxxj.j.col.sub.§. sz vt dicit
lz pdicta nó ponat q vnctio regū nó est sacramétū, q ió diuersū
i.modū, put cuiqz puincie sua est gsuetudo fieri pót, vel Oleo in
scapulis, vel crismare in capite, vt scribit tradi p diuū Tho.iiij. di
stin.xxiij. Host.in.c.j.de sac.vnc. ⁊ in.c.antiqua.de priuile. ⁊ i ca-
pite Saul inunctus fuit ⁊ Salomó, vt.s̃.pxima.q. ⁊.j.q.xxij. Sz
tñ hodie aduertendum est cótra dictum Gurieñ. vbi.s̃. qr in.d.§.
vnde expressum est de brachio in imperatore.

SVMMARIVM

1 In quo brachio inungatur.
2 Milites olim stigmate notabant.
3 Dextera honorabilior, ⁊ excellentior est.
4 Oratio theodosii impetrat pro victoria in pugna.

¶ Questio.xxij.

V Igesimosecundo quero
† in quo brachio inūgat, seu humero. tex.in.d.§.vñ. i
1 fi. nó aperit, sz simpliciter dr brachium, † ⁊ facit, qr ⁊
2 olim milites in brachijs stigmate notabant, vt not.in.l.pe.ff.qb.
ex cau.maio. ⁊ in.l.iij.C.de fabricē. ⁊ no.in.§.fin.in aue.de mād.
princ. ⁊ tex.in.c.qd qdē.§.si forte.j.q.j.ibi, militie characterez in
corpe suo, inuncto.l.j.§.j.ibi, cómilitionibus, cū gl.ff.de mili.test.
3 † Credédū tñ est, q dextrū esse debeat, in quo fortior, ⁊ excellen-
tior virtus gsistit, ⁊ de dextro exprimit liber ceremo.d.iiij.col.ad
fi.dicés, q inūgit brachiū, ⁊ scapule ⁊c. ⁊ de brachio dextero dr
Por.in proe.insti.in prin. ⁊ hz rónem, qr dignior dextera est, vt
plane gstat, ⁊ colligit ibi.sede de dexteris meis.psal.cix.in prin. ⁊
pax post ibi dr, a dexteris tuis. ⁊ idē ad hebreos.j.c. ⁊ Geñ.ca.
xlviij.c.ibi dexterá suā ⁊.B.ibi pone dexterá tuā sup caput meū,
⁊c. ⁊ psal.xliiij.ibi deducet te mirabiliter dextera tua. ⁊ ibi astitit
regina a dextris tuis. ⁊ psal.xvij.post mediuz, ibi, ⁊ dextera tua
suscepit me ⁊.lxxxviij.ibi ⁊ exaltet dextera tua. ⁊.xcvij. Saluauit
sibi dextera eius. ⁊.cvij. Saluū fac dextera tua, ⁊ seq.in fi. q asti-
tit a dextris paupis. ⁊ p gl.no.de dextera in.c. fundaméta post
pri.de ele.i.vj. ⁊ in Mach.x.c.post mediū vbi pluries d dxtera
repetit. ⁊ ad Galat.ij.c.B.ibi dexteras dderat mihi ⁊ barnabe
societatis. ⁊ ecclesiast.x.c.in prin.ibi cor sapiétis in dextere eius,
⁊ cor stulti in sinistra illius † ⁊ theodosius impator als orans pro
4 victoria mariculosa dicebat, porrige dexterā tuis, vt p gl.in cle.
vnica.de reliq. ⁊ vene.sanc.in fi.glo.ma.ad fi.sap.v.c.C. dextera
sua dñs teget eos, ⁊ in brachio sancto suo defédet illos. Et nouis
sime, q inūgi déat magis dxtera pars, q̃ sinistra facit, qr é hono
rabilior, ⁊ dignior, vt.j. in alia.q.tetigi.lxxxviij.ad fi. ⁊ qr in simi-
li sic legit in libro vite in veteri testō, leuit.viij.c.D. vbi cū Aaró
inungi deberet ⁊ gsecrari, iussu dñi, a Moyse, inter ceteras cere-
monias, ⁊ ritus solénes ibi obseruatos, dr q cū imolasset Moy
ses arieté fm, sumens de sanguine eius, tetigit extremū Auricu-
le dextere Aaró, ⁊ pollicé manus eius dxtere, similiter, ⁊ pedes.

SVMMARIVM

1 Quo signo inungatur, seu charactere imperator.
2 In veteri testamento, an aliquod signum esset in vnctione.
3 Signum thau vbi originem habeat.
4 Signum crucis, an aliquo loco precipiatur.
5 Sacramenta omnia, an signo crucis dicenda sint.
6 Signum crucis quomodo, ⁊ quot digitis ducatur.
7 Crux est adoranda, lz olim quidam contra.

¶ Questio.xxiij.

1 V Igesimotertio Quero † quo signo, seu charactere inūga
tur in veteri testō in similibus vnctionibus nó erat d-
terminatū aliqd signū, sz erat effusio sup caput vt in.
d.c.x.in prin.j.reg.ibi effudit sup caput eius léticulā olei. ⁊ sic in
2 d.c.xxi.leui.B. ⁊ Exo.xxix.A. sic Aaron.d.viij.c. † bñ vex est,
q alias signū Thau sup frontibus viroꝝ deméntiū, ⁊ gementium
dedit dñs viro suo, vt in Ezech.c.ix.B. ⁊ no.in.c.ecclesiasticoꝝ.
xj.di. ⁊ diuus Hier.late de lfa Thau crucis pictura, refert post
Ezech.in sermone de natiuitate dñi.iiij.trac.ij.pt.credédū tñ est,
q in modū crucis hodie inungi debeat in honoré Saluatoris, p
cuius sanctá crucé mūdū redemit ⁊c. ⁊ ita in modū crucis inūgi
simpliciter supponit ille in.d.lib.sac. ceremo.d.c.iij.iiij.col. ante
3 fi. † Circa q signū crucis incidenter vnū est notádū, ac memorie
4 mádádū q lz diuus Aug. in.d.c.ecclesiaꝝ.xj.di.dicat † q nulla
scriptura docet salutifere cruci signaculo fideles insigniri, tñ vltra
eū satis primo figurat in.d.thau, vbi.s̃.te clarissime vr apocaly.
ix.c.in princ.ibi, ⁊ preceptū est, ne lederét fenū terre, neqz omne
viride, neqz oēs arboré, nisi tm̄ hoies, q nó habét signū Dei, i fró
tibus suis, ⁊ que.vij.c.in pri.ibi quoadusqz signemus seruos dei
nostri in frontibus eoꝝ. ⁊ Esai.c.fi.ibi, ⁊ ponā in eis signū, iun-
ctis his, que scribit Euseb.Cesa.lib.vj.demon.euang.c.fin. ⁊c. ⁊
iure canonico precipit signū crucis in.c.postea signat.de gse.di.
5 iiij. Sed tñ tex.in.c.nūqd.de gse.di.v.dicit, † q lz oia sacra cru-
cis signacula, ⁊ figura pficiant, sine tñ crucis signaculo tenét. Et
tex.in.l.iudeos.C.de iude.crucis signū, fidei nostre signū vocat.
6 † Quomodo aūt signū crucis ducat, ⁊ quot digitis, alias no.per
7 Arc.in.c.qm̄.ad fi.x.di. † Fuerūt olim qdā heretici dicétes crucé
nó esse adorádā, quos gfundit nouit late frater Alphó.de castro
in lib.aduersus hereses.lib.ij.in prin.in verbo adoratio.j.heresi.

SVMMARIVM

1 In quo altare debeat inungi electus in imperatoré. Et cur apud altare sancti Mauritij, ⁊ qualis fuerit iste sanctus.
Ad altare sancti Petri nemo inungitur rome, nisi papa, nec coronatur, nec consecratur.
2 Practica seruanda est, ⁊ ab ea vera interpretatio sumitur.
3 Liber pontificalis auctenticus est.

¶ Questio.xxiiij.

1 V Igesimoquarto Quero † i quo lo-
co.s.in quo altare
debeat inungi electus im imperatoré, ille in lib.s̃.alle
ga.sac.ceremo.d.sectio.v.c.iij.col.iiij.ad.fi. ⁊ seq. di-
cit, q ad altare.s.Mauritij rome.s.in téplo. S. Petri. qr dicit
q ad altare.s.Pet. nemo inungit, nemo coronat, nisi romanus
pontifex. ⁊ idé.c.xj.sub rub. q apud altare.s.Petri solus papa
gsecrat.car.xliiij.ij.col.sed Car.in cle.vnica.de iureiuran.in vs.
dudū.xxvj.no.dicit post Laud. q.s̃.altar.s.Petri gsecrat, coro
nat, ⁊ iurat, ad q.c.significasti.i fi.de ele. ⁊ q ibi no.vbi insignia
dignitatis Archiepo papa gsecrat, ponit, ⁊ leuat de altare bea
ti Petri, cur nó idé cū imperatore.tñ q nó est de substátia, quin
possit hoc alibi fieri, sed q sint debiti modi, idé sentit Abb.in.d.
c.significasti. ante fi. post Host.ibi Host.tñ dt nó referre in cuius
honoré altare sit gsecratū, ⁊ cū Car.vbi.s̃.de altare.s.Pet.fir-
ma.simpliciter trásire vr, in verbo impator gsecrari dz. Sz qr.d.li
ber sacr.ceremo.testat, vbi.s̃.de altare.s.Mauritij, in pratica ab
eo nó vr discendédū.l.minime.ff.de legi.l.cū de nouo.ibi inuete-
2 rato a grio sensu.C.de legi.l.si de interpretatione.ff.eo. † ⁊ vera in
terpretatio a pratica est. Bal. ⁊ Ancha.vbi Deci.gsi.xj.vi.col.
cū si.l.an in totū.C.de edifi.priu.pcipue et qr liber rituū Pont.
romanoꝝ vr approbatus in.d.cle.vnica.ante ver.ego. N.roma
noꝝ Rex.vbi citat, ⁊ in.c.gsuluit.de seruis nó ordiná.vbi abb.
post.Host.no.lz de isto qué vltimo loco habemus, sentire nó pos
sit, cū sub Leone.x.ipressus fuerit. Bene vex q gl.in cle.j.de iu-
reiur.§.porro.in ver.vestigijs.ad fi.dixit, impatoré coronari per
papam

3 papam in ecclesia.s.Pet.ad altare.s.Mauritij.†Et cũ ministerio apõ altare eius hec celebrari videñ, qm̃ beatus Mauritius fuit gloriosus miles, ꝛ ꝓ ecclesia,ac fide Christi cũ socijs suis, ꝛ cõmilitonibus, sub Maximiano, ꝛ Diocletiano passus est,vt in eius vita ecclesia ponit ꝛ gloriosus magister militũ Mauritius appellaẽ,ac electus filius cũ Vitaliano in no.casu,ꝛ facta a Grego.papa tunc viuente in.c.vt pridez.xxiij.q.viij.ꝛ ideo eius officium,ꝛ sociorum celebratur ab ecclesia die.xxij.Septembris.

SVMMARIVM

1 Quis inungat electum in imperatorem,coronet,ꝛ consecret.
2 Cardinalis Hosti.alios precedat.

Questio.xxv.

1 Vigesimoquinto Quero† quis inũgere dꝫ electũ in ipatorẽ. Aug.de anco.in.d.trac.de pote.pape.q.xxxviij.arti.ij.spãliter dĩt inũgi p papã, ꝛ vr̃ tex.clarus.in.d.c.venerabilẽ.post prin.ibi, ad nos spectat,q eũ inungimus,ꝛc.ꝛ pax post,ibi, nos inungere.ꝛ ad mediũ,ibi postq̃z,a nobis vnctio,ꝛ ibi no.Abb.iij.col.ver. ꝛ qm̃,ꝛ plus ꝙ tex.in.d.cle.vnica.de iureiur.vltra prin.ibi,a quo romano pontifice vnctionem.ꝛc.acceperũt,ꝛ in.§.nos itaqꝫ,dicitur petendi a nobis per nostras manus sibi vnctionem impendi ꝛc.ꝛ in.§.sequẽ.ante mediũ,ibi ac decernẽtes vnctionẽ ꝛc.sibi p manus nostras dẽre ꝯcedi,ꝛ no.Bal.in titu.de pace.ꝯstã. in ꝟ. ꝯcessimus.ante fi.ver.sed hodie.Sed ille in.d.lib.sacra.ceremo. d.c.iij.d.iiij.col.in fi.dĩt priorẽ epoꝝ Cardinaliũ inũgere brachiũ dextrũ,ꝛ scapulas.ſꝫ Car.in.d.cle.vnica.de iureiur.in princi.ix. no.dĩt,ꝙ p manus Cardi.Host.inungiẽ,q sup hoc est priuilegia tus,ẜm Host.in.d.c.venerabilẽ.de elec.ꝛ ibi idẽ refert Abb.iij. col.ver.ꝛ quatenus.post Jo.an.ꝛ Host.dicẽs,ꝙ ex antiqua consuetudine Cardi.Host.impatorẽ vngit,ſꝫ papa eũ manibus suis
2 coronat corona Aurea.ꝓ Car.ꝛ Host.facit, †qꝛ ipse oẽs Car. ꝓcedit,ꝛ sedet imediate post papã,vt tradit Host.ꝛ Ant.de bu. in.c.antiqua.de priui.ꝛ no.Marti.laud.in trac.Cardi.no.xxxviij.Host.idẽ in trac.de priuileg.no.xxv.Host.ſꝫ idẽ Car.in.d. cle.§.nos.xxj.no.ex illo tex.no.ꝙ papa suis manibꝰ ꝯsecrat ipatorẽ ꝛ inungit,ꝛ Bal.in.j.rub.C.ij.col.ver.venio ad tertiã glo. dicit ꝙ qꝛ ipatoꝛ vno mõ sacratissimus appellaẽ,qꝛ inũgiẽ sacra vnc.post gl.ibi apparet,ꝙ ista consecratio nõ põt fieri,nisi a summo pontifice,vel eius cõmissario,qꝛ alius nõ potest, ꝛc.sic Bal. dicto loco,ꝛ specu.in titu.de leg.§.nunc ostendendũ.x.col. versi. xxxix.ponit,cõsecrationẽ,inunctionem,ꝛ coronationem electi in imperatorem inter reseruata pape,per.d.c.venerabilem.

SVMMARIVM

1 An inungi possit ab alio,quam a papa.
2 Verba per manus nostras personam propriam denotant.
3 Carolum.v.presentem imperatorem quis inunxit.
4 Alex.card.de farnesio,nũc paulus.iij.pot.max. ꝛ eius laudes.

Questio.xxvi.

1 Vigesimosexto Quero †an possit inũgi ipatoꝛ ab alio, q̃z a papa in puncto iuris quicqd qdã prima.q.dicãt, de ꝯsue.vr̃ ꝙ nõ p.d.iura ꝓcipue in.d.cle.vnica.ibi per manꝰ nr̃as debere vnc.ꝯcedi vñ cũ dicat p manus nr̃as pcise aliꝰ excludi vr̃ ẽt nũcius.c.lꝫ vbi Abb.de deci.facit.l.iubemus. ꝛ qđ ibi Bar.C.de ero.mili.anno.lib.xij.Mod.in.c.fi.de offi.dele.cũ si.Sꝫ dõꝫ est,ꝙ si papa est pñs rome.d.iura ꝓcedũt,vt ipse inũgat de puncto iuris, alꝰs si est abseus p manus legatoꝝ pape, q̃s bene papa põt mittere ad vrbẽ,ad ipẽdẽdũ ꝯsecrationis, ꝛ coronationis insignia,eius noĩe,vt fuisse factũ supponit tex.cũ Ben. in.d.cle.vnica.§.nos eodẽ.post mediũ.vẜ.postq̃z,ꝛ ibi.xxj.no.no
2 tat Cal.põderãs subtiliter,ꝛ mirabiliter illũ tex.ibi,†An ꝙ snia pape ibi ꝓnũciauerit p manꝰsuas id fieri dẽre,ꝛc.intelligiẽ adimpleta,si fit ẽt p aliũ noĩe pape.Qđ ait ꝓcedere,qꝛ nõ fuit qd ꝓiudiciale,alꝰs cũ verba p manus nostras dnotẽt p papã ꝑsonalr̃ factuꝝ,nõ sufficeret adipleri p aliũ,ꝑ gl.fin.in cle.j.in vẜ.pub.de vita,ꝛ ho.cle.ꝛ facit.l.j.in prin.ff.de eo p quẽ fac.ibi suis manibus vel p suos.ꝛ.l.j.§.deiecisse.ff.de vi,ꝛ vi arma.q̃z dclarationẽ car. ibi,ꝑ fin.refert,ꝛ tꝫ ẽt.d.Deci.i.c.cũ parat.de app.vlt.no.in ꝓn. ꝛ ille i.d.li.sac.ceremo.li.j.sectio.v.sub.c.đ coronatiõe ipatoris, absente papa ab vrbe ꝯsueuit põtifex mittere ad vrbẽ aliquẽ epꝫ Cardi.q simul cũ Legato applĩco,q vbi pẽst ipatorẽ electũ coronet,ſꝫ ꝙ si legatus esset epũs Car.nõ est necessariũ mittere aliũ epm,ſꝫ quẽcũqꝫ vellet aliũ presbiteꝝ Car.ꝓcedẽdo eo mõ q̃ ibi, ꝛ Bal.in.j.rub.C.ij.gl.dĩt ꝙ sacra vnc.ipatoris nõ põt fieri, nisi
3 a sũmo põtifi.vel eius cõmissario,ꝛ eã esse veritatẽ.†Sed in ꝯtingẽti a facti annis ꝓteritis ꝓñtẽ gloriosissimũ impatorẽ Carolũ.v. vt audio,inunxit presens Pon.paulus.iij.q tũc erat Alexã. de farnesio ꝛ Car.Host.ſp sapiẽtissimus,ꝛ huius felicissimi põtificatus ꝓ eius infinitis meritis expectatione obseruatus, vtinãqꝫ iã diu hoc summi pastoris offm̃,ꝓ salute vniuerse christiane reipublice,cuius est max.Opt.propagatoꝛ,adeptus esset,cũ eius prouidentia,ac sapientia pax introiuit in orbem,eamqꝫ nobis dedit quam mundus dare non potuit.

Cuius effectus sit vnctio imperatoris,ꝛ ad quid.

Questio.xxvij.

V Igesimoseptimo Quero cuius effectus est talis vnctio electi in impatorẽ,ꝛ ad qd.s.inũgiẽ. Aug. de anco.in.d.tra.de pote.pape.q.xxxviij.art.ij.dĩt, ꝙ ꝓp inimicoꝝ fidei expugnationẽ inũgunẽ ipatores,ꝛ reges, vnđ exorcizatio appellaẽ,idest,adiuratio,vt.s.diximus.xix.q.itẽ ꝙ p oleũ nitoꝛ ꝯsciẽtie designaẽ.iuxta,id ꝙ legiẽ, prudẽtes virgines acceperũt oleũ,in vasis suis,cũ lãpadibus.math.xxv. i ꝓn.ꝛ trã sũptiue in.c.j.§.j.de sac.vnc.ꝛ ẽt effectus sumi põt,ꝛ misteriũ ex orationibus,q̃s dicit poni.d.li.sac.ceremo.d.iiij.col.ꝛ seq.ibi vt in tua ꝓtectiõe ꝯstõ ad regẽdã eccl̃iaꝫ ꝛc.ꝛ ibi inuisibilia pcipe ꝛc.

SVMMARIVM

1 De consecratione imperatoris.
2 Impatoꝛ sacratissimus diciẽ.

Questio. xxviij.

1 V Igesimooctauo Quero † de ꝯsecratiõe ipatoris electi.Et qdẽ ꝯsecrari apte multa iura supponũt,alle.s.xviij.q.in pri.vt in.d.cle.vnica.de iureiu.post ꝓn ci.ibi impẽdi p manus nostras vnctionẽ,ꝛ ꝯsecra.ꝛc.ꝛ in.§.nos. eodẽ.in eisdẽ verbis,ꝛ in.d.c.venerabilẽ.de ele. post prin.ibi,ad nos,q eũ inũgimꝰ,ꝛ ꝯsecramus in.§.seq.ꝟ.nos itaqꝫ.ibi postq̃z a nobis vnctio,ꝯsecratio,ꝛc.postulẽtur,ꝛ ibi no.Abb.iij.col. ꝙ impatoꝛ.s.ꝯsecraẽ,idẽ Car.i.d.cle.in prin.iiij.no.ꝛ.x.ꝛ in.§.nos xxj.no.p illũ tex.s.ꝙ papa suis manibus ꝯsecrat imperatorẽ ꝛc. ꝛ in.§.ceterũ.ij.no.ibi.Sexto ꝯsecraẽ ꝛc.p.d.c.venerabilẽ.facit
2 †qꝛ imperator appellaẽ sacratissimus.i.j.rub.C.ꝛ.ff.noui.ꝛ in.l. bene a zenone.de quadri.prescri.ibi sacratissimis imperatoribus ꝛ.s.diximus.ij.q.sic spãliter supponit impatorẽ inungi,ꝛ ꝯsecrari p papã.d.Aug.de anco.in.d.q.xxxviij.art.ij.Qđ declara , vt j.se.q.ꝛ spe.in ti.de le.§.nũc oñdẽdũ.ꝟ.xxxix.x.col.p.d.c. vene.

SVMMARIVM

1 An imperatoꝛ sit in sacris ordinibus.
2 Imperatoꝛ,an sit subdiaconus,vel officium eius gerat. ꝛ nu.4.
3 Subdiaconatus est inter sacros ordines.
5 Imperatoꝛ,an sit merus laicus.ꝛ nu.6.
7 Imperatoꝛ creatur canonicus.s.Petri,ꝛ eccle. lateran.

Questio.xxix.

1 V Igesimonono Quero † an imperatoꝛ vnctus vt.s.ꝛ ꝯsecratus, sit in ordinibus sacris.Et qdẽ ex predictis videbaẽ dõꝫ, ꝛ ꝙ sic,cũ vngaẽ,ꝯsecreẽ,ꝛ sacratissimus ꝛ sacra maiestas appelleẽ, vt.s.vidimus late.Sed in ꝯtrariũ ẽ veritas vt est gl.no.in.c.valẽtianus.lxiij.di.in gl.fin.q̃ ex illo tex.in ver.ij.ordinẽ meũ,que verba ibi erãt imperatoris dĩt ex hoc verbo,dixerũt qdã,ꝙ imperatoꝛ dꝫ habere ordinẽ subdiaconalẽ,ſꝫ dĩt gl.nõ ẽ veꝝ qꝛ hꝫ militarẽ characterẽ.j.q.j.qđ qdã dic tu.§.si forte.gerit tñ offm̃ subdiaconatus qñ ministrat epõ hec illa glo.

fi. cum qua. s. imperatorẽ nõ esse in sacris ordinibus, no. Bald. in rub. j. C. ij. col. ver. venio ad tertiã gl. & Abb. in. d. c. venerabilẽ. iij. col. ad medi. ait, cũ illa gl. cõem esse opi. doc. s. impatorẽ nõ recipere ordinẽ subdiaconatus, & q ideo improprie dr̃ ꝯsecrari ipator, ꝑprie xo eps ꝯsecrat̃ & ipator inũgit̃ ꝑ Jo. an. in. c. ij. de preben. in. vj. idẽ Car. cũ. d. gl. in. d. cle. vnica. in prin. x. no. q sc; imperator in ꝯsecratione no suscipit ordinẽ, & alleg. text. in. l. sacra. ff. õ rer diui. q parũ facit. imo potius ꝯ iũcto. c. cleros. §. ego sacerdos. xxj. di. Ideo est q gl. in. d. l. sacra, dicebat olim impera tores sacerdotes esse, & p3 in. d. c. cleros. §. põtifex. xxj. di. & ideo Spe. in titu. de leg. §. nũc ostẽdẽ. x. col. ver. xxix. allega. prio illud tex. cũ ibi no. ad id qd ipator ordinẽ haberet ẽt sacerdotalem post. d. c. valentianos. in fi. fm ordinẽ meũ tãdẽ ꝯcludit spe. vbi s. impatorẽ ẽt vnctũ, ꝯsecratũ, & coronatũ, non esse neq; sacerdo

2 tẽ neq; subdiaconẽ, † imo neq; in offõ subdiaconatus subministrare epo, & d. xba s3 ordinẽ, exponit, idest offm̃, s3 q tñ b3 cbaracterẽ militarẽ. j. q. j. q qdã dic tu. §. si forte. & sic no. q Spe. t3 ꝯ. d. gl. si. dũ in fi. dicebat q gerebat offm̃ subdiaconi cum mini

3 strabat epo. † Et sciẽdũ est, q ẽt subdiaconatus hodie inter sacros ordines cõputat̃. c. a multis. de eta. & qua. extra. c. erubescebat. xxxij. di. cle. vt bi, qui. & de eta. & qua. l3 olim nõ, in primitiua ecclesia, vt legit̃, & no. in. d. c. a multis in ver. solos. cũ. d. tñ gl. si. i d. c. valẽtianus. in oibus t3 excel. Do. Do. & preceptor meus. D. Uincẽtius de Herculanis de Peru. in rub. ff. de x. ob. ij. col. in

4 prin. tenẽs. s. † q l3 impator nõ suscipiat ordinẽ sacrũ gerat tamẽ offm̃ subdiaconi, cũ i missa ministret epo, & refert Jmo. ibi. d. gl. approbañ. & dicentẽ, q in. d. habitu subdiaconi inseruit ipse ipator misse papali, maxime in missa Natiuitatis, casu quo in curia reperiat̃. sic. d. meus in. d. loco cui addo, q ille in lib. sac. cere. li. ij. car. lxxviij. sub. c. de ordi. cãt. lec. dr̃, q in matutinis noctis Natiuitatis Christi cantat imperator, si adest, septimã electionẽ, sub euãgelio exijt edictũ a cesare Augusto ceremonijs de qbus ibi, & q iste modus seruatus fuit, cũ Federi. iij. impator, sub Paulo ij. Rome, hijs celebritaibus interfuit. anno. 1468. & cũ. d. gl. in. d. c. valẽtianus, simpliciter no. Bart. laud. in trac. suo. s. alleg. õ prin. no. lxxxiij. l3. & no. cccccliiij. l3 & al's ẽt imperator coronatus in missa pape offm̃ facit subdiaconi, offerẽdo ei calicẽ, & patenã cũ Hostijs, deinde aquã infundendã in vino, vt scribit̃ in li. põti. suo loco car. lvij. ij. col. & i li. cerem. car. xxv. ij. col. in fi. & idẽ vt. s. cũ. d. gl. in. d. c. valẽtianus. vt imperator, l3 vngat̃, & consecretur nõ tñ fit in sacris ordinibus, sed in sacra maiestate gerat offm̃ tñ, cũ ministrat epo, t3 Jac. alua. in titu. qs dicat̃ dux. in prin. v. col. ante fi. in vsi. feu. & Abb. al's in sua. j. q. col. xvij. post prin. in not.

5 ix. alias dicit nõ obst. † q reges nõ vident̃ puri laici pp vnctionẽ, qz dicit ipse falsum est, qz pp id aliquẽ ordinẽ nõ recipiũt. alle. c. vnicũ. de sac. vnc. & c. ij. de prebẽ. in. vj. in nouel. & Pet. de mon. in trac. de monarchia. iij. q. col. ij. ꝓbat, & reges, & imperatores p vnctionẽ nõ fieri nõ seculares, p iura, que ibi cumulat, in qbus in ecclasticis dr̃ ñ se imiscer̃, vt. j. dixi. q. xciij. xcvij. c. & cj. & ego do bonũ tex. ipatorẽ laicũ esse, & dici in. c. vbi nã. xcvj. di. ibi, impatores, & ibi nõ solũ ad clericos, ver; ẽt ad laicos & c. j. cũ seq. multis in illa cã. lxiij. di. & nõ esse in sacris ordinibus, nec in subdiaco

6 natu precipue pater. † qz impator coniugẽ b3, vt passim in iure liquet, & experientia docet, & tñ si in subdiaconatu esset, vel in alijs sacris ordinibus vxorẽ hr̃e nõ posset vt in. c. j. extra õ cleri. ꝯiu. & cũ Ab. in. d. sua. q. q vnctio nõ faciat q nõ sit laicus. & in. c. tua. in prin. de deci. & cũ gl. in. d. c. valẽtianus. & Spe. vbi. s. idẽ Moder. & selua galli in trac. de benefi. ij. p. q. xxiij. col. viij. in princi. & hec notañ. sunt, l3 al's simpliciter in lib. sac. ceremo. j. v. secti. c. iij. iij. col. ante fi. dicat̃ inter alias ceremonias in coronatione impa

7 toris, † q a canonicis. s. Pet. in canonicũ, & fratrẽ recipit̃. & xj. col. in pri. q post coronationẽ in canonicũ in fratrẽ i ecclesia Lateranẽ. & sic hodie nõ vr̃ merus laicus p illũ ritũ tñ, vt. s. iperatorẽ ꝑprie nõ ꝯsecrari, & de sacris nõ se intromittere, & improprie sumi de eo ꝯsecrationẽ in. d. c. venerabilẽ. cũ si. declarat, & t3 ẽt ange. Are. i. §. sacra. ij. col. in prin. in ver. & aduertas. isti. õ rer diui. post Jo. fab. & Host. vbi ibi idẽ Abb. & doc. in. d. c. venerabilem. q l3 inungat̃ imperator, nõ tñ proprie cõsecratur, & est cõis opi doc. ibi vt testat̃ ẽt Jo. lecirier simpliciter in trac. õ primoge. q. õ. xij. ij. lib. col. ix. ad fi. nu. xxxv. viij. vol. trac. & Car. alex. in. d. c. valẽtinianus. ad fi. t3 post illã gl. imperatorem nõ habere ordinẽ subdiaconalẽ, reprobado vulgi opinionẽ in ꝯriũ, post Spec. ẽt in lib. ratio. diui. offi. lib. ij. c. de subdiacono. qd dicit ex eo opinatos vulgares, quoniam in die coronationis sue recipit̃ imperator in canonicũ ecclesie. s. Petri, & ministrat pape in missa in officio sub diaconatus portando calicem, & huiusmodi faciendo.

SVMMARIVM

1 An imperator coronetur. & nu. 2. & seq.
Jmperatorem quis coronet.
4 Constantinus coronauit papam siluestrum. & nu. 5. & seq.
6 Prefectus vrbis, an coronet imperatorem.
7 Prefectus vrbis, quod ministerium prestet imperatori, & quando. & numero. seq.

Questio. xxx.

1 Trigesimo Quero † de coronatione, & tñ def electum imperatorẽ approbatũ, vnctũ, & ꝯsecratũ vt. s. coronari debere, probãt omnia iura supra alleg. & auctoritates in materia, & qq. vnctionis & ꝯsecrationis, precipue. d. cle. j. de iureiur. & d. c. venerabilem. de elec. in varijs locis, & vbiq; doc. precipue in illa. q. an añ coronationẽ imperator possit administrare, & sit imperator verus. de qua infra suo loco videbimus. q. xlv. & xlvj. Et coronari debere, videtur tex. de iure ciuili ipsius imperatoris in. l. fin. in fi. C. de quadriẽ. prescrip. vbi iustinianus iperator dicit, nutu diuino imperiales suscepim9 infulas, & gl. ibi no. ad id, qd, imperator sit coronandus, & ibi Bald. no. precipue in. ij. lec. ad fin. q imperator coronatur a Deo per manus hominum. & facit no. cãti. iij. c. in fi. Egredimini filie sion, & videte Regem Salomonẽ in diademate, quo coronauit eu3 mater sua, & c. & tex. in. c. ius militare. i. dist. no. dicit premiorum honor est cum corona, vel torques donatur. & glos. de impe. & Papa notat coronando in. l. adeo. §. pen. ff. de acquiren. rer domi. & scribit eleganter Bal. in consi. ccclix. vol. j. q antiquitus, florẽte Romano imperio, corona imperialis inuisibilis a Deo imponi dicebatur, materialis vero, & visibilis ipsa infula imperialis erat. de qua in. d. l. bene a zenone in fin. & addo text. solitarium qui facit mentionem de corona imperij in. c. in Christi nomine. in titu. de pace consti. vsib. feud. ibi coronã imperij, & ibi honorem corone, & tex. no. expressus in tit. de allodijs, in vsi. feu. §. j. ibi ad suscipiendũ imperij coronã, & c. & in. c. iperatores. xj. q. iij. ibi, coronarent̃ bonus text. in titu. que sint rega. ibi ad felicissimam regalis numinis expeditionem, & in. l. ij. C. de quib. mun. lib. x. in prin. & Ab. precipue tradit in. d. c. venerabilem. iij. col. post medium, post Jo. an. & Hosti. q

2 l3 Cardi. Host. Jmperatorem inungat. † Papa tñ coronat suis manibus, ad quod, que. s. late diximus. xxv. q. S3 ego vltra oẽs allego text. expressum ipsius met imperatoris, quem nec quisq; posset euitare no. dicendo forte q. s. allega. sunt prolata ab ipsis met pontificibus in casu ꝑpria prout alias in alia materia de legibus eius, dicebat Old. consi. lxix. ꝯsueuit dubitari. iij. col. tex. ẽ inquã, no. in titu. de statu. & ꝯsue. qui est tit. si. in vsi. feu. in princi. vbi Federi. imperator Romanorum sic testat̃. Jn die qua de manu sacratissimi patris nostri summi pontificis imperij diadema curauimus, & c. sic simpliciter presupponitur in lib. ceremo. c. iij. Sectio. v. li. j. vij. col. in prin. ver. demũ iperialẽ corona3, & c. iun

3 ctis precedentibus ibidẽ, & in. c. fi. in fi. v. sectio. eo. lib. ibi, Rome, & a Romano pontifice, & c. † potest tñ coronari, absente ab vrbe papa, per Cardinales eius Legatos, nomine pape, vt refert factũ in Henrico. d. cle. vnica. de iureiur. ver. postq; ibi coronatiõis, & ꝯsecratiõis insignia miseramus ad vrbẽ, & s. dixi. xxv. & xxvj. q. vbi videdũ. Et idẽ simpliciter p. d. c. venerabilẽ. iperatorẽ debere coronari p papã t3 Aug. de anco. q. xxxvij. iij. arti. tñ

4 dens no. ad. d. c. si constantinus. xciij. di. † vbi legit̃ Constantinũ Jmperatorem sacratissimo vertici pape Siluestri coronam capitis sui phrigium manibus suis imposuisse, tenentem frenum equi & alia insignia dando, vnde si imperator coronauit Papam, nõ videbatur, quod ab eo debeat coronari. Et illud apost. ad thim. ij. ij. A. non debet coronari, nisi quis prius legitime certauerit.

5 † Nam ad primum dicit, quod Constantinus coronam imposuit tanq; minister obsequens non sicut dominium prebens, & auctoritatem, cuius signum fuit, vt legitur ibi, tenuit frenum Equi officium stratoris exequendo. Ad vltimum duobus modis certari potest preparatione animi, vel operis exequutione vnde imperator quando coronatur, etiam a principio probatus est, iam animi preparatione, & c. Et cum sit conclusio per supradicta im

6 peratorem Romanu3, manibus proprijs, coronari a papa. † Sequitur, q male dixerit Bar. in. l. i. ff. siquis testa. liber esse ius. fue. in prin. dum dicebat, prefectum vrbis Rome coronare imperatorem, cum sit contra supra alleg. & nullibi probetur, licet illud dictum Bart. simpliciter teneant Moder. tauri. Purpu. in. l. j. ff. de offi. eius. in prin. ix. car. ij. colũ. post Joan. de platea, vbi ibi, & Marti.

Marti.laud.in trac.de princi.pen.col.no.xxxix.pfectus, ꝛ alij de qbus.s.q.xliij.ꝛ male,ꝑ predicta. Et reperio in terminis Iac. alua.in ti.qs dicaꝛ dux,comes.in prin.in vsi.feu.vj.col.post prin. dicētē,ꝙ qdā vulgares dīt,ꝙ in vrbe romana prefectus coronat imperatorē,post Bar.in.d.l.j.§.j.sed dicit Iac.hoc nō esse verꝫ, qꝛ papa coronat,vt in.d.c.venerabilē,ꝛ.d.cle.j.ꝛ idē met Bart. in tit.q sint rebel.in gl.sup verbo rebellā,dic.j.col. post medium.
7 †Est tñ bñ verū,ꝙ prefectus vrbis interuenit cū senatore,ꝛ alijs cū suis ornamētis,alias qñ imperator romā religionis grā veni-
8 ret,vt pꝫ in lib.sacr.ceremo.xiij.sectio.c.j.lib.j.†Itē ꝛ in ingressu vrbis imperatoris coronādi,portat in quodā loco, cum senatore baldachinū.s.Cesaris caput,ꝛ eo descēdēte de equo,ei staffaꝫ tꝫ, deinde ante eū precedit,vt in.d.lib.ꝛ.v.sectio.c.iij.j.col.Sꝫ forte saluan.Bar.dici posset loqui nōdū de grecis in germanos translato iperio,ꝛ ita trāsitiue simpliciter sentit eps Gurgē.in.d.libello suo.cbar.xxxvj.j.col.in fi.§.ex bis.sed tñ bene visus Bart.in. d.l.j.id nō sentit,qꝛ dicit coronat,nō dicit coronabat,vnde,vt.s. dixi,male videtur loqui Bar.ꝛ que.j.dixi.q.xliij.

SVMMARIVM

1 Qua potius die debeat fieri coronatio imperatoris.
2 Coronatio imperatoris,an quolibet die fieri possit.

Questio.xxxj.

1 Vigesimoprimo Quero†qua die potius dēat fieri ista conatio impatoris,lib.sacr.ceremo.c.iij.sectio. v.li.j.ij.col.ad fi.dicit,ꝙ dies ꝗueniētissima est in dominica letare,in medio quadragesime,ƀm durāt.Spec. in ratio. diui.ꝛ ꝙ ita a Nico.v.coronatione Fede.seruatū fuit,ꝛ tu adde, ꝙ lꝫ ille nō assignet locū precise vbi Spec.in.d.rōnali id ponit.tu dic,ꝙ est in.vj.parte sui operis,sub rub.de dñica.iiij. quadragesime,in finalibus verbis,vbi hec dicit.Hac ēt die xpianus coronatur imperator,vt semper coronā superne Hierusalē meditet̄, facit ꝙ legit̄ ꝛ no.cantic.d.c.iij.in fi.ibi,Egredimini filie Siō,ꝛ videte regē Salomonē in diademete,quo coronauit eū mater sua i
2 die despōsationis illius,ꝛ in diē letitie eius.†Sed cū in iure dies precisus nō determinet̄,credēdū est ꝛ alio die fieri posse,ƀm ꝙ pape visum fuerit,q in hmōi plenitudinē ptātis bꝫ,arg.cle.j.in fi.de sequeſ.pos.ꝛ fruc.ꝛ.c.ꝑposuit,ō ꝯceſ.pb.cū ſi.ꝛ ita alio die, Bononie annis pteritis,fuit coronatus pñs sacratissimus,ꝛ gloriosissimus imper.Carol.v.sub Cle.vij.vt.j.dixi.q.xxxv. vbi viden.

SVMMARIVM

1 In quo loco debeat,seu altare coronari imperator.
2 Imperatoris coronandi cerimonie,an vnico contextu fieri dēant ꝛ eodem die.

Questio.xxxij.

1 Vigesimosecundo Quero † in quo loco,seu altare dēat coronari imperator,dic vt.s.de vnctione. q.xxiiij.ꝛ tāgo ēt.j.xxxiiij.q.vnū sciēdū est† circa pre-
2 missas solēnitates,ritus,ꝛ ceremonias,in vngēdo,ꝯsecrando, ꝛ coronādo imperatorē,ꝙ lꝫ ecclesia ea omnia vno die,ꝛ vnico cōtextu expediat,ꝛ absoluat,vt deprehenditur ex.d.lib.pontifi.ꝛ sacra.cerem.suis.s.citatis locis,tñ id nō vr̄ de necessitate iuris omnino.Quin si solēnitates forte lōgius tpis spaciū,ꝛ cōmoditateꝫ requirerēt pluribus diebus nō possent expediri,ꝛ sic alias obseruatū legimus in veteri testō Leuit.cap.viij.in fi.vbi in vngēdo, ꝛ ꝯsecrādo,Aarō,ꝛ filios,ritus illi septē diebus cōpleti fuerunt,lꝫ bene quedā in iure nostro vnico ꝯtextu alias expediri debeāt, vt in.l.heredes palā.§.fi.ff.de testa.cū si.l.furiosum.C. qui test. fac. pos.Are.in.§.ex eo.ad fi.insti.quib.mod.testa.infir.

SVMMARIVM

1 Cuius eris,vel metalli corona imperator coronetur.
2 Aurum ceteris metallis nobilius est.
3 Diadema quid proprie,ꝛ nu.seq.
4 Sertum quid,ꝛ nu.seq.
Corona quid.
5 Sanctis qua forma detur diadema,ꝛ cur.
6 Corona quot de causis detur,ꝛ gemmata.
7 Imperator quot coronis coronetur,ꝛ qbus,ꝛ vbi,ꝛ.n.seq.ꝛ.
8 Indictio cur,ꝛ vnde.
9 Athleta tribus coronis coronatur.
10 Imperatores olim,qua corona coronabantur.
11 Federicus primus quot coronas habuerit,ꝛ vbi,ꝛ nu.13.
14 Corona imperialis quomodo ab alijs differat.

Questio.xxxiij.

1 Vigesimotertio Quero † cuius eris, vel metalli corona debeat coronari imperator. Ille in.d. lib.sacra.cerem.s.citato suo loco nō aperit, sed simpliciter dicit imperialē coronā cū sua tiaria imponi super caput eius, ꝛc. Abb.in.d.c.venerabilē.iij.col.de elect.post mediū dicit post Io. an.ꝛ Hosti.coronari a papa corona aurea,ꝛ habere vr̄ rōnem,lꝫ
2 iura speciē metalli expresse nō exprimant.†qꝛ cū aurū ceteris metallis sit excellentius,vt pꝫ de se,ꝛ per Bar.in trac. suo de insig. ꝛ arm.col.penul.ante fi.ver.sed dubitatur,ꝛ text. in.c.duo. xcvj. dist.ibi,auri fulgorē,ꝛ in auc.ō ꝯsul.§.hec itaqꝫ,designat pariter ipsuꝫ imperatorē ēt alijs regibus,ꝛ principibus in potētatu,ꝛ iustitia eē debere excellētiorē,vt ꝑ gl.not.expressam in cle.vnica. de iure iur.§.porro,in ver.vestigijs,ad fi.ꝛ in.§.nos,ante fi.eo.tit.in
3 verbo diadema,not.dicit.†ꝙ diadema proprie dr̄ corona imperialis,vel regia,post tex.ibi,ꝛ differt a serto,qđ fit de floribus in-
4 sertis,†ꝛ a corona,que dr̄ circulus capitis,ꝛ de quolibet metallo diadema vero solū de auro,ꝛ lapidibus preciosis, ꝛ cōponitur a dia,ꝙ est duo,ꝛ demo mis, ex suis.n. rotūditate principiū demit ꝛ finē,ꝛ de diademate principū meminit.d.tex.in.d.c.duo. ad fi. xcvj.dist.ꝛ in veteri testō canti.c.iij.in fi.ibi,regē Salomonem in diademate,quo coronauit,ꝛ de diademate ēt oliꝫ insignijs regu. i.fascia linea,ꝛ cādida,q̄ regū capita cingebat,ꝛ qua rōne inuentū late ab ouo repetit.d.eps Gurgeñ.in.d.tract.de coronatione.
5 cbar.v.ꝛ seq.sub rub.q fuerit oliꝫ regū insignia.† Alias sanctis diadema daꝛ in forma scuti rotūdi,qꝛ dei ꝑtectione diuina fruūtur,vt declarat Spec.in lib.ratio.diui.off.j.parte,sub rub.de picturis.vj.col.in prin.vñ sapiētie.v.ca.c. iusti accipient regnū decoris,ꝛ diadema speciei de manu dñi,qm̄ dextera sua,ꝛc. ꝛ de diademate cū.d.gl.in.d.cle.scribit Ant.sicul.in trac.de potesta.regia.q.xlij.†Ibidēqꝫ post Pau.ꝛ Car.quot de causis corona de-
6 tur,ꝛ cur gēme superimponant̄,ꝛ de regine vasthi diademate. vt pulchrior appareret.Hester.j.ca.ꝛ tex.in.c.ius militare.j.dist.ꝛ
7 ꝙ pmior honor est,cū corona,vel torques donat̄.†Sꝫ vlterius ꝯsiderādū est,ꝙ electus in iperatorē vr̄ coronādus triplici corona,ferrea,argentea,ꝛ aurea, ferrea, q̄ꝫ recipit ab archiepo colonie.in aquisgrano eiusdē diocesis,ꝛ significat fortitudinē,qꝛ vincere dꝫ infideles,ꝛ rebelles ꝯculcare,ꝛ ōt Io.vgo.in.d.lib. quadruuij eccle.cbar.xxix.col.ij.§.ꝯsistit,ꝙ aquisgranū est caput regni,ꝛ est locus celebris,in quo ꝯsueuerūt ꝯcilia celebrari.c. pen. xxxvj.q ij.ad fi.Host.in sūma de pen.ꝛ remis.sub.§.cui ꝯsitē.ver. cui impator.ha argētea,q̄ꝫ ingressus italiā recipit a mediolanen. archiepo in villa Modecieñ.eiusdē dioc.vel in eccle.s. Ambrosij mediolani,ꝛ designat eū in mūditia,ꝛ claritate eē debeꝛ. tertia de puro auro,q̄ ꝑ papā rome in eccle.s. Pet. ad altare.s.Mauritij coronaꝛ,vt.s.q.xxiij.significatus,vt.s.prime dixi.Et ita de hac triplici corona magistraliter meminit,ꝛ declarat,vt.s.gl.i. d. cle.vnica,in.d.§.porro,in ver.vestigijs.ꝛ Ioā.vgo.d.loco , ꝛ no. simpliciter in trac.de nume.card.vj.cbar.col.ij.in.vj.vol. tract.lꝫ nihil alleget,ꝛ Ant.rosel.in tract.de pote. pape,dū rñdet in.j q. sua.x.rōni in prin.ꝛ Io.lecirier in trac.de primogenitu.q.xij.ij. col.ix.viij vol.trac.q̄ꝫ gl.ibi signādā,ꝛ sing.ait card.in.d.§.ij.col. subdēs tñ duo,primū dū gl.ibi ōt in aquisgrano eius diocesis colonie.ꝙ ita ēt ponaꝛ in ꝑuinciali,Hosti.tñ in sūma de peni.§.cui ꝯsitēdū,sub.§.impator,in prin.ōt,ꝙ ē in diocesi leodij in prin. ꝛ ꝛ sꝫ.ꝙ dū.d.gl.sing.ōt,ꝙ ha corona est argētea,aliq dñt, ꝙ ē ferrea,ꝛ pria argētea,ꝛ ꝙ sic hodie seruaꝛ.Sꝫ ꝙ forte oliꝫ seruabatur,qđ ōt gl.q̄ dictā triplicē coronationē vbi.s.ꝯprobat exemplo oliꝫ romanorū.dicēs,ꝙ ita oliꝫ ipsis,in tribus his metallis tributū dabaꝛ,vt remittit ad late dicta ꝑ se in.c.inter dilectos , de fide instru.in gl.in ver.indictionis.Sꝫ est ēt glo.magistra,ꝛ solēnis in
8 auc.vt prepo.nomē imp.in prin.†vñ indictio deriuata fuit,ꝛ per Io.vgo.in.d.lib.cbar.xxxvj.colum.ij.§.cū aūt,in verbo indictio, post Spe.in ti.de instr.edic.§.post annos,ꝛ Ioā.an.in.d.c.inter Host.in sūma de fid.instr.§.qbus,sub.§.curauerat,ꝛ est gl. in l. .C.de indictio.lib.x.in fi.ꝛ ꝑ doct.in.ij.ꝯsti.C.in fi.in ver.indictio

nis, vbi et in simili adducunt ꝺ triplici coronatione imperatoris. d.gl. ⁊ cū.d.gl.sing. de triplici coronatione imperatoris, ⁊ a quibus, ⁊ de cuiuslibet significatu trāsit simpliciter Abb.in.d.c. venerabilē.iij.col.de elec. ⁊ late cū eadē gl.signoro.in ꝯsi.cxxix. ⁊ remissiue cū eo de dictis tribus coronis Moder.taurineñ.in rubr. proe.ff.vj.colum. ad fin. ⁊ idem Christophorus porcus in proe. insti.penulti.colum.in fin. ⁊ Jaso.ibi cū addi.ad eū, tū de triplici corona, tū et de locis, ⁊ significatu, vt in.d.gl.sing. ⁊ Aret.in pe. insti.iiij.col.in prin.simpliciter p.d.gl.in.d.cle.not.ꝙ ꝓprie imperator dr̄ p triplicē coronationē, remittens se ad.d.gl.sic cū ea, ⁊ ꝺ dictis tribus locis, in quibus coronā suscipit imperator p illā no. Marti.laud.in tract.de princi.no.clij.imperator. ⁊ dicit se plene dixisse in.j.rub.ff.vete.papie.idē Pet.de mō.in.d.trac.de mona. ante fi.v.q.versi.verū qr, vbi dicit in pōtificali haberi, ꝙ coronet̄ dicta triplici corona in locis, de qbus.s̄. ⁊ assignat duas rōnes significatuū.s.metallo℞. Jtē illud de tributis in.xv.annis, cū gl.in. d.cle. ⁊ in auct.vt prepo.nom.imp. ⁊ ita simpliciter trāsit, lʒ aliud nō alleget. ⁊ notan.est, ꝙ ad id allegat librū pōtificalē, q generaliter vr̄ approbari in.d.cle.in ver.postꝙ.idē tñ pōtificalis, quē cōiter habemus, vt.j.proxime dicā, aliter vr̄ dicere.

9 † Et facit no. ga ⁊ alias tribus coronis coronādus est athleta, vt priuilegiū consequatur.l.vnica.C.de athle.lib.x. Et cū tot auctoritates iure nr̄o, vt.s̄.in hac triplici coronatione habeantur, inferri vr̄, ꝙ forte aliquātulū nimis audacter, ⁊ in messem alienā falcē imittens.ille in lib.sacr.cerimo.c.vlti.v.sectio.lib.j.sub rub.de triplici imp.coro. ⁊ ante eū pontifical.char.lxj.eadē rub.dixit, vulgarē eē opinionē illo℞ id tenentiū, concludens, ꝙ lʒ clarissi.iurisconsulto℞ sui tp̄is Bal.opusculū sup ea re ediderit misticas metallo℞ significationes solertissime interpretādo, tñ fabulas eē.

10 † Et ab ouo fere repetēdo Romano℞ olim imperatores, nulla corona, nisi laurea, aut aliqua alia felici arbore vsos fuisse, ⁊ cesarē aurea, discurrit. licet bene referat pro varijs regnis, alias qñqʒ varias coronas acceptas.

11 † Ut a Federico primo, quinqʒ coronas aureas acceptas, qui pro regno Francorum apud Aquisgranū primā, secundam pro regno Germanie Ratispone.tertiam papie pro regno Longobardico.quartā Rome ꝓ romano imperio ab Adriano.iiij. summo pont.quintā vero Modetie pro regno italico, auream tamen semper accepit, secundum Othonem Frisingeñ.epm virum doctum, ⁊ historiam scribentē suorum tempo℞, ⁊ sic ꝙ romanorum imperator pro Ro.imperio vnā tantum coronam suscipiat, ⁊ eam quidem rome, ⁊ a Ro.Pont.alias autem alibi, pro alijs, diuersis regnis. Hec ille. Cui forte in pratica standum est ꝓpter approbationem, quam de dicto lib.sacr.cerimo.facit eccle.rom. ⁊ presentem inuictissimū imperatorem nostrum Carolum.v.accepi, coronatum fuisse, vt.j.ad fi.huius.q.refero post epm Gurgen.

12 ¶ † Predictis addo, ꝙ Jacob.aluaro.etiam in tit.quis dicatur Dux, vel Marchio in vsi.feu.in prin.vj.col.per totam, ⁊ sequen. versi.quero quot coronis, tenet de dicta triplici coronatione late post gl.in.d.cle.Romani, de iure iur. ⁊ de duplici ratione triū coronarum solum post Signor.in proe.ff.discrepat a dicta gl. ⁊ dicit in Alemania prima corona coronari argentea, non ferrea, mediolani ferrea, ⁊ de ratione, ⁊ ꝙ seruatur, ⁊ est de iure, ⁊ idem Jacob.eo.tit.ix.col.in prin.dicit, ꝙ in registro curie Ro.habet̄ imperatorem rom.tribus coronis coronari, ⁊ vngi, ⁊ cun eo Anto. sicu.in tracta.de potesta. ⁊ excellen.regia.q.xiij. ¶ Non omitto tamē, ꝙ ⁊ si prefatus vir in.d.lib.cerem.d.c.damnauerit hāc triplicem coronationem, vt.s̄.relatum est.idem tamen, alias refert. c.iij.ij.col.eo.lib. ⁊ sectio.

13 † Federicum imperatorem rome corona regni Longobardici, siue italici, quam superiores imperatores modetie suscipere consueuerunt, cum ipse Federicus pestis timore illuc accedere nō potuisset, pontificis Nicolai manibus coronatum fuisse in basilica Petri, apud altare maius, que corona ferrea, licet aurea sit, ait nuncupari.

14 † Jn quo tamen differat forma corone imperialis ab alijs declaratur in.d.lib.sacr.cerimo.d. c.fina.ver.sed differt forma, ⁊c. Et de primo ortu, ⁊ inuētione coronarum, multiplicíqʒ earum vsu, ⁊ genere in signum imperij, in signum industrie, ⁊ premij militaris, ⁊ in signum spiritualis victorie, ⁊ alia multa ex literis repetendo humanis, scribit ille episcopus Gurgeñ.in opusculo suo de corona.sub.d. rub.char.iiij. ⁊ sequen.idemqʒ in eo.lib.char.vj. ⁊ sequen. quedam licet breuiter, ⁊ sicce in iure, scribit de dicta triplici coronatione, argentea, aurea, ferreaqʒ corona ad exemplū dicens supremi terre, celorumqʒ regis Jesu Christi, quem sacre designant litere his tribus coronis coronatū, argentea, vt Zachar.v.sumes, inquit, argentū, ⁊ pones in capite Jesu ferrea, vt in lib.regū sub imagine zedechie, qui ferreā sibi fabricauit coronā, aurea, vt in apocalyp.vidi inquit.s̄.nubē filiū hominis habentē in capite suo coronā aureā, ⁊ fabulosū ait illud de triplici lustro tp̄e populi Ro. ⁊ illud de illa alia significatione fortitudinis, ⁊ pietatis. ¶ Sed tamē pace sua, ratio eius ex veteri testamento in.d.locis, potius infert ad imperiū pape, ⁊ in tribus eius in regno coronis, qui Christi verus vicarius est, vt J.diximꝰ.q.l.ideqʒ Gurgen.in eo.libello, char.xvj.ij.col.sub.§.ceterū, tradit pro eleganti imperatorē triplici corona insigniri, ꝙ sit totius mundi dominus, qui in tres partes diuidit̄, Asiā, Aphricā, ⁊ Europā, dicens hoc eē nō illepidū gl.cōmentū in rubr.C.de indictio.lib.x. Sed pace sua in lib.meo glo.ibi id non dicit. ⁊ circa predictam triplicem coronam idem episco.char.xxxij.ij.col. ⁊ seq.in.§.ex his, refert idem Alb.ponere in suo dictio.in verbo corona, post gl.in.d.cle.vnica, lʒ aliquot iam seculis dicat mediolanensem illam secundam coronam sublatam fuisse, ⁊ omissā, at in Germania perinde, vt rome aurea corona insigniri imperatorem electum, illa scilicet eadē, qua Carolus magnus primo vsus est, attestando de visu, in presente imperatore semper Augusto Caro.v.cum tunc apud eum Ludouici pannonie, Boemieqʒ regis, vnius ex eligentibus orator esset, ⁊ sic presens imperator serenissimus Carol.v.his coronatus fuit in Germania, vt.s̄.ille testatur, ⁊ Bononie a Clemen.vij.feli.record.vt.J.dixi.q.xxxv. Et vt accepi, Bononie accepit vtranqʒ coronam, illam scilicet, quam mediolani, vel modecie solet accipere, illuc enim fuit transmissa, ⁊ illam, quam Rome capit, vna die alteram, ⁊ alteram sequenti. ⁊ de duabus coronis imperator, aquisgrane, ⁊ mediolan. que gestari debent ante eum, per principes inferiores electos ab eo, inter cetera meminit specialiter bulla aurea Caro.iiij.roma.impe.quam .s̄.retuli.q.viij.ante fi.cap.lvj. Si ergo ibi de illis duabus meminit, tertia Romana, a nemine negatur, ideo tres corone videntur, ⁊ in.d.bulla cap.xxiiij.s̄.posito dicitur, ꝙ archiepiscopus colonieñ regi imponit primum diadema regium.

¶ Jn quo loco mundi imperator coronetur.

¶ Questio.xxxiiij.

1 Trigesimoquarto Quero i quo loco mūdi debeat electus in imperatorē ꝓmouēdus coronari pro rom.imperio, ⁊.d.lib.sac.cerem. suis.s̄.citatis locis rome semp supponit, ⁊ dt precipue.d.c.vlt.d.v.sectio.in fi. ⁊ vr̄ ꝓbari efficaciter, primo p tex.in.d.cle.vnica, de iure iur.ver.postꝙ vbi papa refert p card.misisse ad vrbē futuro imperatori Henrico insignia ꝯsecrationis, ⁊ coronationis, ⁊ idē pro ritu tradit̄ in. d.lib.cerem.d.v.sectio.lib.iij.sub rub.de coron.impe.absente papa, ⁊ sic si alibi fieret vbi papa eēt, nō fuisset opus mittere iſgnia ad vrbē, ⁊ rōnē euidētē habere secū vr̄, vt ꝓ ro. imperio rome et coronari debeat, arg.l.v.C.ꝺ defens.ciuit.l.a nullo.C.de ferijs.in fi.c.q ipsis.xxxviij.dist.c.eo ipsi.in fi.lxviij.dist.l.j.in fi.C.de of.ꝑfe.vrb.ibi, vt sciat ex ipso noie, qd ipsi dēatur, ⁊c.cū si.ho ita tʒ gl. in.d.cle.vnica.§.porro, in ver.vestigijs, ante fi.ibi, tertia de auro, qua coronat̄ p papā in eccle.s.Petri ad altare.s.Mauritij, ⁊c. ⁊ rome et coronari, simpliciter ponit Veroñ.caut.xiiij.scis.ad fi. idē supponit tex.in.c.tibi dño.lxiij.di.ibi, ꝙ si ꝑmittēte dño romā venero, ⁊c. ⁊ cū.d.gl.in.d.vbo vestigijs, de corona, loco, ⁊ altare Pet.de mō.in.d.tract.añ fi.v.q.x.ve℞ qr. ⁊ addo bonā gl.in.l. vnica.ff.de offi.prefec.aug.in gl.fi.dū dicit, Alexādria metropolitana erat ciuitas, in qua prefectus ꝯsequebat̄ prefecturā, sicut ⁊ imperator rome, ⁊ ꝙ id erat per ingressum loci, ⁊c.

SVMMARIVM

1 An imperator alibi, quam Rome possit coronari pro Roma. imperio.
2 Papa in quibus dispensare possit.
3 Dispensatio in quibus locum habeat.
4 Proprietas, ⁊ naturalitas rei tolli non potest.
5 Papa non potest priuilegiare aliquē, vt ad se venire non teneat̄, ⁊ quomodo id sit. ⁊ nu.12.
6 Jmperator electus Romam pro corona proficisci debet, nec potest ei mitti alibi.
7 Carolus.v.quo tp̄e, die, vbi, ⁊ per quem fuerit coronatus.
8 Sacrilegium est contra Principē aliquid disputare, vel de eius auctoritate.
9 Papa alibi, quam Rome creatur quandoqʒ.
Ubi Papa, ibi Roma, ⁊ ibi curia.

Jmperator

Imperator olim vbi erat, ibi Roma.
10 Paulus papa.iij.perusie quo tpe fuerit, eiusq; bonitas, & virt⁹.
13 Imperium, & sacerdotium fraternizant.
14 Papa non dicitur Romanus, prout imperator Romanorum.

Questio.xxxv.

1 Vigesimoquinto quero, † an alibi, q̃ Rome possit per papã coronari de Ro.imperio. Addu cta in proxima precedẽ.q.arguũt satis fortiter, q̃ nõ & Bal.in.l.fi.C.de quadrien.prescri.j.lec.col.fi. añ mediũ, dicit post Inn.ibi, q̃ si imperator loco nõ debito coronam recipiat, q̃ ptãtem administrãdi recipere põt ab archiepo coloniesi.& q̃ etiã auctoritate ppria sibi assumit.& gl.in cle.vnica, de iure iur.§. por ro,in,ver.reges. Idẽ dicit post Inn.in.c.venerabilẽ.s.alleg.qñ.s. imperator nõ posset recipere coronã in loco debito, & de illo dcõ Inn.meminit ẽt Pet.de mõ.in.d.tract.de monarch. ante fin.v. q.iij.col.lz in alio pposito, & p card.in.d.c.iij.q.& glo.not.magna in prin.vt ecclesia Ro.in auc.ad fi.dicit, q̃ lz Cõstãtinopolis sit noua roma, & caput orbis, vt ibi, & ll.in ea alleg. tñ q̃ imperator creaẽ in veteri Roma, nõ in noua. Et q̃ necesse sit, q̃ rome susci piat, vr tenere Jacob. Aluar.in tit.de pace iuramẽ.firman.§.fin. col.pen.in prin.in vsib.feu.&.ij.no. Idẽ clare, & q̃ nõ posset ei ali bi mitti, nec ipse mittere pcuratorẽ pro ea. Ergo sentit Bal, post Inno.aliquẽ locũ eẽ debitũ coronationi eius, & papã p q̃ñs alibi nõ posse, qz ẽt ibi supponit Bal.imperatorẽ eẽ coronatũ, & tñ so lus papa coronat, vel aliqs eius mãdato, vt.s.diximus, & no.bal.
2 in rub.C.ij.col.† Et lz dicamus papã.s.ius eẽ, & dispẽsar posse su p oĩbus.c.proposuit, d̃ q̃cess.pbẽ.nisi in articulis fidei, vt ibi doc. & in.c.q̃ in ecclesiaz, de q̃sti. Pet.de anch.q̃si.ccclxxiij. reuoca tur in dubiũ, col.iij.cũ si.tñ id vez vr̃ in his, que sunt iuris, & simi liũ, sed q̃ sunt facti naturalis, vt vnus locus sit, alius nõ vr̃ posse,
3 qz impossibilitas vr̃ repugnare, & extrema nõ vr̃ habilia, † meri to dispẽsatio nõ vr̃ posse bre locũ, arg.c.tãta, extra q filij sint legi. & q̃ p Bar.in.l.si is q pro emptore.ij.col.& seq.ff.de vsucap. cir ca facta.n.nõ põt fingi.l.deniq;.ff.qb.ex cau.maio.& ibi no.l.ve rũ.ff.de reg.iur.l.in bello.§.cetera.ff.de capt.cũ si.itẽ qz q̃ Rome Romanoz imperator coroneẽ naturali rõne, & pprietate nomi nis, vt.s.diximus preced. q.vr̃ inductũ.qñ.n.Romanoz coro naẽ imperator, si rome nõ est, arg.l.iij.C.de sentẽ.que sine cer.quã
4 tit.cũ.s.allega.† Et que naturaliter, & pprietatis sunt tolli nõ pos sunt.§.pe.insti.de iure nat.gen.& ciuil.cũ simi.ẽt nec p papã, vt est tex.no.in.c.cũ ad monasteriũ, ad fi.extra de statu mona.& .v.dist. p totũ, & sic alias Athleta, q tribus coronis coronari dz, vnã sal
5 tẽ Rome recipere dz, tex.no.in.l.vnica.C.de athle.lib.x. † Et fa cit, qz papa nõ põt quẽ priuilegiare, vt nõ teneaẽ venire ad eũ, vt no.tradit Jo.an.& Abba.in.c.cũ istãria.ij.col. de cẽsi.& referunt Moder.in trac.de benefi.ij.parte.q.viij.ver.xx.facit. Facit not. d.Bal.& seq.qd referunt Moder.tauri.in rub.ff.vij.col.p⁹prin. dũ dicunt Bal.in fi.tit.de pace iur.fir.p illũ tex.& alios scribẽ. ẽt
6 notare† electũ in imperatorẽ debere romã proficisci ad eã coronã suscipiẽdã, lz ego nõ inueniã Bal.in lib.meo.d.loco id dicere, et lõ diligẽter pquirẽdo istd no.d.Bal.inueni, q̃ est in tit. de allod. c.ad hoc.qd eẽ ca.vnicũ.§.i.in vsi.feu.vbi dũ text.dicit, quiq; in. d.publ.expeditiõe romã ad suscipiẽdã impij coronã, regẽ nõ adiu uauerit, &c.bal.ibi.vj.col.expresse no.hoc, vcz. Nota, q̃ impera tor alemanus dz ire romã ad suscipiẽdã coronã, & plus vltra dcm̃ modernũ, dicit ibi Bal.s.q̃ nec posset ei mitti alibi.s.in Alema niã p papã, & hoc dz fieri in veteri Roma, nõ in Cõstantinopoli. Itẽ imperator dz ire, nõ mittere. Hec ille in.d.restituto loco, vbi alij, & dicã.j.q.xlviij.licet bene alias palliũ archiepo mittat papa, vt in.c.significasti, in prin.de elect.extra, & sic Bal.expresse dicit,
7 q̃ nõ põt ei mitti alibi p papã.† Sz qz in q̃tingẽtia facti, clarũ est fuisse secus obseruatũ annis preteritis, sub Clemente.vij.feli. re cord.pont.max.q Bononie de anno. 1530. die. xxiiij. Februa. die Jouis, festo.s. Matthie gloriosissimum hunc presentem im peratorem Carolũ.v.semper Augustũ coronauit. Nõ est in du biũ reuocãdũ, an facere potuerit, qz absolute tenẽdũ vr̃, q̃ sic. Et vt audio, tunc ibi id disputatũ fuit, an fieri posset, & conclusũ af
8 firmatiue.† Jõ nefas eẽt aliud dicere q̃ principẽ, arg.l.ij.C.de cri mi.sacrileg.ibi, disputare de principali negocio nõ oportet. Sa crilegij eniz instar est.canonizat.xvij.q.iij.§.ij.in.c.si quis suadẽte. Lap.alleg.ci.iiij.col.post mediũ, Card.in cle.ij.iiij.q.de off.ordi. Quis.n.dicet principi, & supreme pape ptãti, cur ita facis. cũ qd ex certa sciẽtia vult, vt no.dixit Bal.in prelud.feud.in verbo ali qua post prin.cũ quo passiz fecit capitale.d.Deci.vt in q̃si.cclxij. col.fi.ante fi.&.cclxix.v.col.&.cclxxj.iij.col.& in q̃si.cccxlj.j.colũ. &.ccccij.ij.col.& q̃si.ccccv.in prin.que Bart.in.l.conficiuntur.§. codicilli.ver.item quando.ff.de iure codi.cũ simil. que nota sunt.
9 † Et facit, quia papa etiam quãdoq; alibi creatur, q̃ rome, vt in c.vbi periculum.§.j.de elec.in.vj.& facit not.d.Cardi.in cle.vni ca.§.nos, de iure iur.no.xxvj.dũ ibi dicit post Laur. q̃ licet impe rator sup altare.s.Petri consecretur, coronetur, & iuret, non est hoc de substantia, quin id possit alibi fieri, & ad argumenta in con trarium principaliter breuiter responderi potest, q̃ vbi papa, ibi roma, vt est tex.quem pro not.post Inn. ibi Bal.signat in.l.ij.§. miles.ff.de infa.& licet Bal.ibi non alleget locum Inno.dici po test, q̃ sit in.c.ego enim extra.de iure iur.vbi expresse dicit q̃ vbi est papa, ibi roma, siue curia, quod dictum Inno.pro sing. posuit Rom.in no.cxlv. Adde q̃ & licet ibi dicat, q̃ pro eo non est ali quis tex.in mundo, tu allega.d.§.miles, & ibi Bal.& Ange.dicit ibi in ver.ignominie, q̃ vbi imperator est, ibi roma, & curia impe rialis, & Abb.no.in.c.fi.col.antepe.de foro cõpet.&.j.q.cx. casu. ccxxvj. Et in regno, & extra posse coronari a papa, simpliciter sen tit, & tenet Rot. Neapo.decisio.cclxv.illustrissime, col. pen. ver. xxvij.& Soci.pulchre, licet predicta non alleget, in.l.qui rome.in prin.ff.de verbo.obliga.refert Bald.in.l.ij.§.legati.ff.de iudi. q̃ vbi est papa, vel imperator, ibi curia pape, vel imperatoris, & di cit notan. quia pluries allegamus, & dixi in singu.meis impressis tex.ciuil.xiiij.incip.vbi papa.secundum ordinem impressuz, & bo nus text.in curia in.c.pontifex, de prebend.in.vj.in fin.ibi, cum curia de loco ad locum transferri contingit, & idem q̃ vbi Pa pa ibi Roma, nota. Martin.lauden.in tracta.de princip.nota. ccclxxxiiij.curia. Allegat solum Inno.in.c.exposuit.de dila.idez nouiss. Hispani in.§.fuerat.iij.colum.ante fi.institu.de actio. post Inno.Bal.& Abb. Et Bald.in auct. quas actiones.C. de sac. sanc.eccle.pen.colum.circa medium, dicit notan. q̃ vbi est papa ibi ecclesia, post Inno.licet illud de curia declarãdum sit, vt alias per Deci.in.c.meminimus.j.not.de appel. cum plena additioñ. ad eum, Fely.in.c.ego enim, col.fin.de iure iur. q̃ vbi papa, ibi li mina Apostolorum, & roma, & curia, vbi audiẽtia. Sic alias vbi papa, ibi sedes est apostolica, probatur in.c.cum olim.i.de priui leg.ibi, vt apud sedem apostolicam, que tamen erat Perusij tũc,
10 vt ibidem patet. † Ut & fuit annis preteritis de mense septemb. 1535.cum multis Reueren.& Illust.Cardi.S.D.N.D. Pau lus.iij.qui summa sua bonitate, prudentia, virtute, & charitate, pa triam illam meam, iam tot annis retro in tenebris iacentẽ, ac op pressam illustrauit. Et in quo quicquam non mutauit fortune am plitudo, nisi vt tantum prodesse possit, quantum velit, vt alias de Inn.viij.dicit Fely.in suo libello quando conatus puniatur.in fi. Et predictis addo Bal.in terminis in.l.ij.C.de serui. & aqua.
11 col.ix.ante medium, versi.iuxta predicta, vbi notan.† Querit qd si imperator non installatur in sede Rome, prout moris est, sed in alio loco, sicut fuit in Henrico, an acquirat generalez possessionẽ imperij, & post dubitandi rationem concludit, q̃ quamq; non sit in possessione, omnia tamẽ potest, ac si esset in possessione, quia iu risditio sua est notoria, & est iurisdictio iuris, & de iure, & plus ope ratur veritas, quam possessio, vbi constat de iurisditione post In no.in.c.olim.de restitu.spoli.sic ad literam Bald.in.d.loco, cum quo transit Joan.Bertach.in tracta.de episcop.v.volu. tracta. char.lxxxij.liiij.q.nu.x. Et ego do pro Bal. bon. text.sing.in.l. vnica, in fi.ff.de bon.pos.ex testa.milit.& que per eum Rom.not. cclxxv.non potest.in.fi.& Bald.in Marg.in verbo possessio. xv. ix.notat, q̃ imperator statim q̃ est coronatus, habet vniuersalem
12 possessionem, licet omnia loca imperij non attigerit. † Nec ob. q̃.s.dixi papam non posse priuilegiare aliquem, vt ad eum non sit obligatus venire, &c. quia.q.nostra non est per modum priuile gij vniuersalis, seu generalis, sed quando papa vellet alibi coro nare imperatorem, non tamen eum eximendo, q̃ alias non subsit ecclesie, & prout loquuntur docto.in dicto capitulo cum instantia & Modern.d.loco, assignantes rationem, quia cum sit papa vi carius Dei in terris, eximendo aliquem a sua potestate esset exi mere a potestate Dei. item illud dictum Joan.andre.intelligitur quantum ad spiritualia respectu clericorũ, & ecclesiarũ, secus quo ad temporalia, vt notan.declarat Fely.in.c.cum non liceat, ad fi. extra de prescript.versicu.item addo. Et dictam opinionem, licet predicta non alleget, nec intret insularum insignia vbi vis loco rum, vt Cesari, pontificiq; libuerit conferri posse, scribit ille Bur gen.in sepe allega.libello suo de corona.char.xxxij.ij.columñ.§. ex his. Subdens, q̃ licet locus in iure in vrbe Roma sit consti tutus, si alibi tamen peragatur, valet, & ita testatur in hac sen

tentiã cõiter legũ, ⁊ canonũ interpretes ꝯuenire Inn. in. d. c. venerabilẽ, bal. ⁊ Alb. in. d. l. bene a zenone. Guli. ⁊ Jo. an. in. d. cle. j. de iure iur. ⁊ Laud. ⁊ Car. ⁊ Alb. in suo dictionario in verbo corona. Addẽs vltra auctoritates, rõnes, cũ q͛ locus nõ est de substãtia, nec de forma actus, sed modus tm̃ p. c. fi. de resti. spo. tũ ẽt, q͛ sicut triplex corona diuersis locis capessenda, iuxta tradita. s͂. q. xxxiij. diuersa est hodie ab ea, que olim erat in ordine metalli, cur loci ordo mutari nõ põt. precipue cũ locus nullius negocij, ꝫ eũ, vel formã, vel substantiã attingat, nec ipsamet coronatio, ꝫ solẽnitatẽ tm̃. Necnõ q͛ coronatio a iure positiuo ortũ ducit, merito ei nec papa, nec iperator est alligatus. ll. vulg. ⁊. cc. §. fi. in auc. de ꝯsul. c. proposuit, de ꝯces. prebẽ.
13 †Itemq͂ cũ sacerdotiũ, ⁊ imperiũ fraternizẽt, ⁊ equiperẽtur, vt in auc. quõ opor. epis. in prin. coronationiq͂ pontificis Urbs ipsa ẽt regulariter cõstituta sit, ⁊ tñ pleriq͂ pontifi. alibi coronati fuerunt, vt Grego. x. viterbij, Celestinus. v. aquile, Perusij creatus, ⁊ cle. v. pariter perusij factus Lugduni coronatus. Ergo, cur. ⁊ nõ idẽ in imperatore coronan. seruari, ⁊ imutari põt. presertim ẽt ꝓm Gurgẽ. d. l. loco, q a nullo iure cauetur, vt locus sit de substantiali forma. Sed q ꝯriã partẽ disputatiue teneret, negare posset predicta, nec simile est ẽt illud d̃
14 papa, †q͛ nõ precise d͛r papa romanus, sed gñaliter pont. max. in ecclesia. Et iõ cũ ecclesia sit vbiq͂, a loco aliquo, essentiale nomen specialiter nõ capit, sicut imperator, vnde simile nõ v͛r bonũ per ea, que de papa capite totius ecclesie scribit late Augu. d̃ anco. in lib. de pote. pape. q. xix. i. ij. iij. ⁊. v. articulo.

SVMMARIVM

1 An imperator iuret, ⁊ cui, ⁊ qd, qualeue sit eius iurꝫ, ⁊ an alij barones iurent pape, ⁊ q ipsi imperatori, ⁊. n. 2. 5. 7. ⁊. 8. ⁊. q. 74.
3 Imperator in qua capella iuret.
4 Imperatorem exceptũ esse ab omni iuramento, quõ intelligatur.
6 Juramenti fidelitas, forma, virtus, ⁊ importantia.
9 Imperator, an dicatur vasallus pape.
10 Reges, qui vnguntur ab ecclesia, an sint eius vasalli.
11 Barones imperatoris, an iurent pape.
12 Qui vasalli, vel homines iurent fidelitatem imperatori.
13 Imperator, vel Rex quilibet, deberet iurare cũ sedem accipit nõ fauere hebreis secundum concil. tolet. vj.

¶ Questio. xxxvj.

1 Uigesimosexto Quero† an tempore sue coronatiõis ipse, iterũ iuret põtifici, vel alteri pro eo recipiẽti, ⁊ qd ⁊ an alij vasalli, ⁊ barones iurent Pape. Et q iurent imperat. clarũ est eũ iurare, ⁊ eẽ iurm̃ fidelitatis, ⁊ obedientie, vt expresse d͛r, ⁊ eius tenor ponit͛ in cle. vnica, de iure iur. ver. postq͂ ibi, qõ prestãdũ pontifici, ⁊c. ⁊ in. §. ceterũ, vbi d͛r, ꝙ nõ fuit hactenus hesitatũ a retro Roma. ꝑncipibus, talia iura fidelitatis fuisse, ⁊ eẽ, ac obedientie, ⁊ in. §. nos premissis, ibi, ne qs in Romanũ assumpt⁹ principẽ, vel in posterũ assumen. An iura hmõi p. d. H. imperatorẽ prestita, ⁊ p successores ipsius in futuꝝ prestanda fidelitatis existant, in dubitationẽ deducere audeat, ⁊c. auctoritate apostolica de fratrũ nostroꝝ ꝯsilio, illa iura predicta fidelitatis existere, ⁊ censeri debere, ⁊ idẽ no. gl. iterũ iurare. s. ipsuꝫ imperatorẽ pape cũ coronatur ab eo in. d. clem. vnica, in ver. tibi dño. in fi. post Guli. in spec. vbi ibi, ⁊ idẽ de ritu, ponit lib. sacr. ceremo. lib. j. c. iij. sectio. v. iiij. col. dicens, ꝙ prestat in manibus primi cardi. presentis, ⁊ nomine pontificis beato Pet. ⁊ successoribus in forma ibi posita, de qua. s. in. d. cle. vnica, ver. ego. N., ⁊ in
2 capella de qua ibi. s. beate Marie inter turres. †Sed est aduertẽdũ, q͛ in puncto iuris, cũ presens est papa coronationi, v͛r ei pro Pet. prestãdũ, ⁊ in manibus suis, ⁊ ita sentit gl. in. d. cle. in versi. tibi dño. in fi. ⁊ tex. ibi in ver. Cardinalibus, quos miseramus ad vrbẽ nostro nomine iurm̃ recipientibus, arguẽdo a speciali, q͛. s. ibi id fuit, q͛ absens erat papa, ergo presente secus, arg. l. j. §. huius rei. ff. de offi. eius, ⁊ tex. no. in tit. de pace const. in. c. priuilegia ad fi. in vsi. feu. ibi, a nobis recipiat a nuncio nostro, nisi nos fuerimus, ⁊c. Tũc. n. a nobis recipiat, ⁊c. Et iurare pape simpliciter dicit Bal. in. l. fi. C. de quadri. prescrip. i. lect. col. fi. post mediuꝫ, ver. ⁊ imperator. itẽ dũ d͛r in. d. lib. cerem. d. loco,
3 †ꝙ iuratur in. d. capella beate Marie inter turres card. in. d. cle. i. §. nos. xxvj. no. p illũ tex. ibi, iuro corã deo, ⁊ beato Pet. no. imperatorẽ iurare i altare. s. Petri, ⁊ sup eo, ⁊ alle. c. significasti, ad fi. de elec. extra, lꝫ bene post Lau. dicat, ꝙ alibi põt fieri. q͛ nõ est de substãtia
4 sed debiti modi, ⁊ que. s͂. dixi. xxiiij. q. ¶ †Et retẽta. d. ꝯclusionẽ, iurm̃ imperatoris, qõ pape in sua coronatione prestat, eẽ iurm̃ fidelitatis, vt expresse probatur in. d. cle. vnica, ex ea declaratũ habes dictũ Bal. in. ti. de probi. alie. feu. per Fed. ad fi. vlt. col. duꝫ no. p illũ tex. imperatorem ab omni iurõ fidelitatis excipi, q͛ loqtur de alijs iurantibus fidelitatẽ, vt ibi patet, nõ de ipso imperatore coronãdo per papã. Et ita fidelitatẽ iurare pape imperatoreꝫ, ꝫ Aug. de anco. in trac. de potes. pape. q. xxxviij. arti. iiij. per. c. ti
5 bi dño. lxiij. dist. †Sed pace sua ille tex. nõ v͛r loqui de iurõ quod prestat ipse imperator tempore coronationis pape. Sed de illo primo, quod prestãt eius nuncij dum pape electionis decretũ presentant mãdato speciali, vt expresse declaratur in. d. cle. vnica, ⁊ subsequenter, ⁊ patet in. d. c. tibi, ibi, iurare facio, licet bene, ⁊ illud sit etiam fidelitatis iurm̃, prout ⁊ omnia alia eius iura, vt declaratur expresse in. d. clemen. vnica. §. ceterum, in prin. ⁊ in fi. Dictum tamen est verum in se per. d. clemen. vnicam. ⁊ ita per eam notat, ⁊ tenet Bal. in. l. fi. C. de legi. versi. vlterius noto. Et idem Cardi. sepe supponit, ⁊ fidelitatis iuramentum appellat in. d. cle
6 men. §. porro, in prin. †Cuius fidelitatis iuramentum formã, virtutẽ, ⁊ importãtiam, ⁊ ad que, eo astringatur imperator vide. s͂. ⁊
7 precipue Card. in. d. §. porro, col. j. in prin. †Et ideo Marti. lau. alias in tract. de princip. not. clxxx. licet pape, notat imperatoreꝫ pape ter iurare. Primo cum approbatur ab eo. Secundo cum
8 italiam ingreditur. Tertio cum coronatur. †Non omitto tamen, ꝙ alias do. Anto. rosel. in tract. de potesta. pape. xvj. char. ij. col. ⁊ seq. sub. §. nunc aliud, tenet, ꝙ princeps per papam astringi ad aliquod fidelitatis iurm̃, nõ posset, illa precipue ratione, quia ad id, quod iurat naturali debito sine aliquo iuramento tenetur, vnde ad id compelli non debet, causa aliqua legitima non subsisten
9 te, ⁊ vbi etiam iurat. Sic est in contingentia facti. †Itaq͂, ꝙ ⁊ si in. d. clemen. j. ipsum iuramentuꝫ fidelitatis interpretetur, non tamen ex hoc dici debeat tale, vt vasallus pape princeps in temporalibus dicatur, vt ibi per eum, sed alias Marti. laud. in trac.
10 de princip. not. xxiij. omnes, dixit, †ꝙ omnes reges, qui vnguntur ab ecclesia, dicuntur quasi vasalli ecclesie, per. c. itelleximus, d̃ iure iuran. ⁊ Bald. in. c. pastoralis, de rescript. Et ideo dicenduꝫ pariter videtur, ꝙ ipse imperator ob dictum iuramentum, satis quodammodo dicatur, licet non proprie, vasallus ecclesie, ⁊ pape. Non tamen subditi imperatoris sunt de dominio temporali ecclesie, vt nota. glo. in dicta clemen. j. de iure iuran. in. §. nos p̃missis, in ver. existere, cum qua not. Marti. laud. d. not. clxxx. licet papa. Sed Joan. Ugo. simpliciter in. d. lib. Quadruuij ecclesie. char. xxxij. colum. ij. in prin. in verbo feudatarius, ait, imperatorem effectum feudatarium ecclesie, quia ab ea omnia recipit, vnde tenetur eam defensare. in. c. boni. xcvj. dist. c. regum. xxiij. q. quinta post Hostien. in summa de electio. §. quis potest, sub vers. item captio. ⁊ ꝙ ideo ecclesia pro defensione sua, tributum dat imperatori, quia in ecclesia Dei nemo tenetur militare proprijs stipendijs. cap. magnum. xj. questione prima. cum secundum, de preb. prout, ⁊ Christus fecit. d. c. magnum, licet non ex debito, sed ne scandalizaret alios. xxviij. q. prima, iam nunc, ⁊. c. satagenduꝫ. xxv. q. j. in glo. de tributo ecclesie imperatori, p. d. c. magnũ. Non autem per hoc, ꝙ papa subsit imperatori, quia immo econtra, vt. j. q. l. ⁊ Anto. de rosel. in tracta. de pote. pape. iiij. volu. tracta. char. xlvj. §. ex his, colum. prima, sentit, per tex. in. c. ad apostolice, de re iudi. imperatoreꝫ pro his, que ab ecclesia teneret vasallum fore ecclesie, ⁊ sic non alias, sed non mirum, quia ipse tenebat, alias imperium non subesse ecclesie, contra communem opi. vt. s͂. vidimus. qõ. l. imperator tamen non dicitur vasallus Pape, quamuis ei subsit, vt. s͂. dixi. questio. iiij. ad fin. post Abb. in. c. licet ex suscepto, de foro compe. ⁊ tenet Ludoui. Montaltus in tract. de reprobatione sententie Pilati. i. dubio. vij. col. nu. xxxiiij. x. vol. tracta. Et cum imperator ab ecclesia, secundum cõmunem imperium, ⁊ eius beneficium habeat, vt. j. q. l. satis, quodammodo vasallus ecclesie dici videtur. c. ad audientiam, ad fin. de
11 prescrip. extra. De alijs autẽ vasallis imperatoris †an iurent pape fidelitatẽ, Bal. secunduꝫ Rot. Neap. vbi. j. in. c. j. de pace tenen. §. hec dic, ꝙ est in titu. de pace constan. dicit, ꝙ Comes tenetur facere iurare suos vasallos illi, cui ipse iurat. Idem And. de iser. ⁊ Bald. ibi. Rom. Neapo. est decisio. cclxv. Rex Illustris. col. v. ad fin. Sed consuetudo non admisit, credo, hoc in vasallis imperij, ob maiorem, vt puto, iurisditionem imp. in suos, q͂ Comitis inferioris. Ultra ꝙ non v͛r verum, neq͂ Bal. id dicit, imo totũ ꝯ in. d. §. hec sunt, qui est. §. fi. in prin. sue gl. s. ꝙ nõ teneatur ad id Comes, nisi expresse caueatur in pactis, quia vasallus mei vasalli non est meus vasallus, nisi alias habeam iurisditionem

vniuersalem,

vniuersalé,post Spec.vbi ibi,facit.l.nã socius.ff.pro socio, cũ si. ⁊ ét in ɔ̃riã vr̃ tex.in.c.j.§.preterea ducatus, de probi.alie.feu.p Fed.ibi,Vasallus p vno feudo plures dños habere nõ cõpellit, ⁊ ibi Bal.not.col.fi.Et p illũ tex.bal.in.c.j.§.oés,si de feu. fue. ɔ̃trouer.inter do.⁊ agna.ad fi.post gl.Pet.⁊ Iac.bel.ꝙ ob vnũ feudũ,nõ debetur fidelitas,nisi vni.Et facit,qꝛ iurãdo imperatori iurat virtualiter Pape,cũ ei ipse iuret, vt.s̃.diximus.l.j.§.oia .C.de vete.iure enucl.cũ si.l.fi.C.vbi,⁊ apud quẽ.c.fi.de preb.in. vj.l.ité eoꝝ.§.si decuriones.ff.ꝙ cuiusq̃ vniuers.†Qui aũt vasalli iurent imperatori,Rot.no.deci.Neap.ccclxxxiiij.nõ ponã col. ij.ad fi.dicit,post And.de iser.ꝙ nõ solũ iurant illi,q habẽt feudũ in regno,sed ét q nõ hñt,dũmõ habitent in regno, sed si non habitant in regno,lz in eo nati sint,nõ iurant,que cõprobat not.

12 (at "vj.l.ité eoꝝ")

13 vt ibi per eũ,⁊ de materia ét.s̃.q.lxxiij.¶†In hac.q.de iuro impe.vltra iã dicta addo,ꝙ alias in ɔ̃cilio toleta.vj.fuit statutũ, ét cũ ɔ̃sensu christianissi.Princip.⁊ suoꝝ optimatũ,ac illustr. virorũ,vt quisq̃ succedẽtiũ tẽpoꝝ regni sortitus fuerit apicẽ,nõ ante ɔ̃descendat regiã sedẽ,q̃ inter reliquas ɔ̃ditiones sacro promittat,Iudeos nõ pmissurũ catholicã violare fidẽ,⁊ nullatenus eorũ perfidie fauere,vel quolibet neglectu,aut cupiditate illectus, ⁊ ꝙ si qs temerator fuerit promissi,sit anathema maranatha, in ɔ̃spectu sempiterni dei,⁊ pabulũ efficiat ignis eterni,vt pz in volu.concil.ij.tomo.in cõci.toleta.vj.in prin.circa tpa Honorij pape.ij.decreto.A.fol.cix.d.ij.tomi.in prin.Quod valde notãduz est,⁊ vtinã rome obseruaret,vbi multi sunt iudei pecuniosi. Quibus adde,q.s̃.q.cx.casu.cccxvi.vbi diximus iudeos posse expelli de ciuitatibus ⁊c.⁊ quando.

SVMMARIVM

1 An sepe imperator pro romano imperio possit coronari.
Legati,qui fuerint Carolo.v.Neapolim.
2 Legitimari,an quis pluries possit,⁊ nu.8.
3 Priuilegijs pluribus,quis potest se tueri.
4 Institutus semel in beneficio,an iterum de eodem possit institui.
5 Actus ad maiorem cautelam,an reiterari possit.
6 Institutus semel,de nouo potest petere inuestiri.
9 Imperator Carolus.v.fuit Rome,sub Pau.iij.pont.max. nec fuit iterum coronatus,⁊ quando.

¶Questio.xxxvij.

1 **Rigesimoseptimo** Quero, † an sepius imperator pro Ro.imperio possit Rome coronari. Quidã vulgares tunc, quo rome expectabãt cesarẽ Neapoli,pro quo illuc missi fuerunt Legati,vcz Reuerẽ.do.do.Ioã. car.de piccolominibus,nobilis Patritius Senensis.Et Reue. ac illustr.Alexãder de Cesarinis Rom. quoꝝ Datarius,Reuerẽ.do.Pet.And.de ripãtibus de exio,ac Eginus prior,maior ⁊ honorãdus vti frater meus,pro eius raris animi dotibus, doctrina,⁊ diligẽtia creatus fuit,⁊ reuersus creatus eps oppiden.
2 fabulantur,⁊ dicunt,ꝙ iterũ hic rome coronabitur.†Pro qbus prima frõte facit,qꝛ videmus,ꝙ alias legitimari qs pluries põt, vt no.tradit Pau.de ca.in consi.ccxxvij.viso testõ,circa fi. hz antiq̃ formã,vbi alleg.in simili not.p Inn.in.c.ex offi. de prescrip. cũ quo dicto sepe trãseunt Moder.i.d. deci. vt in ɔ̃si.lv.iij.colũ. post mediũ,ɔ̃si.clij.in cã exceptionis.ij.col.in prin.⁊ in ɔ̃sil. cccxlj. viso puncto,in prin.iij.col.⁊ in ɔ̃si.cccxxxviij. in casu ꝓposito. iij.
3 col.añ mediũ.†Sic quis potest pluribus priuilegijs se tueri,gl.⁊ ibi Abb.in.c.cũ olim.ij.in gl.in ver.grã,de priui.Lap.alleg.vlt. ver.ad hã.q.cũ si.que scribit late Deci.in.d.ɔ̃si.clij.d.ij. col. in
4 prin.†Sic,⁊ institutus semel,q reperit in possessione beneficij,pt petere de nouo se institui,⁊ ex vtraq̃ institutione poterit se tueri, isto casu nõ hz locũ,qd dr̃ in.c.vt qs duas,de ele.in.vj.vt fuit no. dictũ cardi.in.c.post electionẽ,de ɔ̃cess.preb.vbi refert pro dicto sing.Inn.Abb.Lap.Cald.Rom.⁊ Domi.in varijs locis,de quibus p.d.Deciũ in.c.bene.ij.col.iiij.no.extra de appel. ⁊ in.l.j.ij.
5 col.C.de carbo.edic.†Et ĝnaliter actus reiterari põt, ad maiorẽ cautelã,vt in predictis locis,⁊ p Bar.in no.q.in.l.vti frui.§.fin. .ff.si vsufr.peta.Bar.Alexã.⁊ alij in.l.de pupillo.§.qui opus.ff. de ope.no.nun.que Iason in.§.sic itaq̃.iiij.col.instit.de act.⁊ la-
6 te.d.Deci.ɔ̃si.ccccij.⁊ pro tenui.in fi.vbi in no.q.tradit,†ꝙ semel inuestitus,de nouo tñ põt petere inuestiri,⁊c.cũ si.vnde sic in simili vr̃ dõm,ꝙ ⁊ imperator ad abũdãtiã possit rome pro Ro.imperio sepius coronari.quid dõm.Ueritas vr̃,ꝙ tm̃ semel,debeat p Romano coronari imperio,nũq̃ enim aliter supponũt iura, sed de vnica tm̃ coronatione,omnia.s̃.alleg.xxx.q. ⁊ facit.d.c. vt qs duas,de elec.in.vj.maxi.in rõne sui,ibi,cũ nõ nisi ex vna ipsaꝝ valeat ius habere,⁊c.Itẽ facit,qꝛ simul tendunt hec oia vnctio, consecratio,⁊ coronatio,vt in.d.cle.vnica,de iure iur.Sz prima duo reiteranda nõ vr̃, vt.i̊.dicemus, ergo nec coronatio,qꝛ vnũ de-
7 terminabile,⁊c.l.iã hoc iure,cũ si.ff.de vulg.⁊ pup.†Nec obstãt adducta in ɔ̃riũ,qꝛ omnia.s̃.allegata vr̃ loq,vbi est aliqua dubitatio primi actus,⁊ validitatis ipsius,vel saltẽ alicuius molestationis in futurũ,vt doc. oẽs in dictis locis bene consideranti, vr̃ supponere,vel qñ primus actus nõ fuit,ita plenus,⁊ validus.se-
8 cũdus aũt reiterãd⁹ possit eẽ plenior,⁊ validior,vñ est, †ꝙ alias notãter,⁊ signãter multũ.d.Deci.in ɔ̃si.cccxciij.ɔ̃sului superioribus diebus.iij.col.ante fi.declarauit illud no.d.Paul.de ca.in. d.suo ɔ̃si.⁊ seq.hñs,quẽ pluries posse legitimari,⁊ ex pleniori forma,⁊ legitimatione iuuari,ꝓcedere qñ prima nõ valeret, secus si prima valida sit,qꝛ tunc vr̃,ꝙ legitimatio reiterari nõ possit,arg. l.ij.C.de mã.vindi.⁊ ibi Bald. ⁊ ꝙ late tradit Franc.de cur.ɔ̃si. xvj.clarus vir.col.x.Quicqd tñ sit de eo no.dicto, qd non firmo aliter pro nũc,in casu nostro,clarũ vr̃ iterũ coronari nõ posse, cuz semel debito mõ coronatus est qꝛ cũ vbi debite coronatus fuit a papa,sit coronatus,⁊ sic a suprema ptãte,nihil superaddi põt, iõ nõ cadit,ꝙ pleniori,⁊ validiori mõ consideret posse coronari,ar. tex.no.in.l.nihil.C.de vind.liber.vbi text.nihil ciuitati Romane semel prestite,vel addere,vel detrahere hã manumissionẽ potuisse certissimũ est,vbi Bal.per eũ no.generaliter in omnibus actibus qui consumationẽ requirunt vnico actu,vt nõ recipiant reiterationẽ respectu eiusdẽ effectus,⁊ id ét alia rõne,qꝛ.ll.nõ debent eẽ ludibrio.l.nõ solũ.§.pe.C.de bon.que liber.cũ si. facit.l.j.ff.de origi.iur.c.nihil.vij.q.j.c.vir aũt,extra de secund.nup.ibi,cũ alia vice benedicti sint,eoꝝ benedictio iterari nõ dz.Ex qbus omnibus crederẽ dõm semel imperatorẽ rite,⁊ recte coronatũ pro romano imperio,iterũ coronari nõ debere,nec posse. Sed tñ bene puto,ꝙ si aliquo mõ,cã,vel rõne dubitaretur d prima coronatione,probabiliter,posset per papã declarari eũ rite,⁊ recte coronatũ,vel denuo ét coronari,vbi plenior,⁊ validior.s. eẽ posset secunda coronatio,q̃ prima p.s̃.alleg.⁊ tradita per doc.in.d.locis, ⁊ in.c.j.de ɔ̃fir.vti.vel inu.Mod.¶†Et ita elapsis annis seruatũ
9 fuit.s.qꝛ rome fuit die.v.aprilis.1536.⁊ discessit die.xviij. eiusdẽ mensis,cõtentus prima coronatione Bononie,aliã nõ requirẽs, sub Paulo.iij.pont.opt.max.sanctissimo,prudẽtissimo, ac sapiẽtissimo nunquam satis laudato.

SVMMARIVM

1 An imperator iurando tangat scripturam.
2 Imperator iurando,quam scripturam tangat.
3 Dictio hec est demonstratiua ad oculum.
4 Episcopi quando sunt in cur.Ro.iurantes,an tangant scripturã ⁊ quando,⁊ quomodo iurent.

¶Questio.xxxviij.

1 **Rigesimooctauo** Quero, † an cum imperator iurat vt.s̃.tangat scripturã,in alijs psonis an scriptura tangi debeat a iurantibus,⁊ que scriptura, scribent,ponunt,post Bar.in auct.sacramenta puberuz.C.si aduer. venditi.precipue Bal.ibi.ij.col.iij.q.⁊ in.§.fin.vnde eximitur.d. auct.in vsib.feu.post glo.ibi,⁊ in.l.generaliter.§.in omnibus.C. de reb.cred.glo.not.in clemẽ.j.de hereti.§.porro,in versi.tracta. per Felyn.in.c.fraternitatis,de testi.colum.fin.in prin. ⁊ Bald. in.l.ij.viij.char.j.col.⁊ sequẽ.ff.de iure iur.⁊ remissiue etiaz alias late congerunt Moder.Bono.an iuramentum requirat tactuz scripturarum, in nota. ccccxv. iuramentum,ante fin. ⁊ dixi late, quandoq̃ in dicta aucten.sacramenta puberum,vbi videndum.
2 In questione autem nostra,expressum videt, †ꝙ iuret imperator tangendo scripturaz,scilicet,super sacra Dei euangelia, vt est expressum in dicta clemen.vnica.§.porro,de iure iur.ibi,⁊ tactis sacro sanctis euangelijs,iuramento firmauit,⁊ ibi no.card.v.no. ⁊ ibidem glo.in ver.tactis,nota.⁊ probatur etiam in eadem clem. §.ego.N.vbi ponitur forma, ⁊ tenor iuramenti, ⁊ in fine dicit iurando Imperator in eo, sic me Deus adiuuet, ⁊ hec sancta
3 Dei Euangelia. † Dictio enim illa hec, est demonstratiua ad oculum, iuxta nota.per Bartolum, ⁊ scribentes in.l.prima, in princip.ff.de noui oper.nuncia.⁊ in.l.prima.ff.si cert.peta. ⁊ in.l.

j.ff.de pecu.iij.col.per Bar.cū fi.Facit not.deci.Rote. dccccxix.
4 sciēdū est.in antiqs,q̄ notāter voluit,† q̄ lʒ epi iuran.nō teneant tāgere euāgelia,vt ibi late allegat.Tū qñ sunt in cur.ro.refert,q̄ papa Grego.xj.voluit,q̄ teneant,sed imperator coronat in cur.
5 roma. vt.s.vidimus.xxxiiij.⁊.xxxv.q.igitur,⁊c.† Eps aūt alias, cū se ab aliquo crimine purgat,vr̄ q̄ iurm prestet tāgēdo euāgelia,vt est tex.in.c.quoties,in fin.extra de purg. canon.⁊ alias, q̄ nō tāgat euāgelia iurando,sed in pectore,honoris gratia,glo.in. c.vt circa,de elec.in.vj.in verbo corporali.c.fi.de iuramē.calum. deci.ꝯsi.xcj.col.j.⁊ diligēter.Jo.Ferald.in trac.de iuribus,⁊ priuileg.regn.Fran.x.iure.in.iiij.volu. tract.not. q̄ episcopi solent iurare stola ad collū posita,⁊ manu ad pectus.Laici autem iungunt manus,inter manus regis,iō dr̄ fidelitas manualis. c. cum inter vos,de re iud.⁊ manus significat potestatem, ⁊ arbitrium. l.manumissiones.ff.de iusti.⁊ iure.l.pen.ff.de arbi.

SVMMARIVM

1 An imperator possit sepius inungi.
2 Unctio extrema,an possit sepius reiterari.
3 Dauid in veteri testamento sepius inunctus fuit.
4 Sacramenta,que reiterentur,⁊ que non,⁊ nu.sequen.

Questio.xxxix.

1 Trigesimonono Quero,†an imperator possit sepius inungi,⁊ pro respōsione ꝯsiderādū est,† q̄ alias
2 extrema vnctio est actus reiterabilis totiens,quotiēs cā superuenit,idest infirmitas,vt per glo.in.c.presbiteros.xcv.dist. in ver.sanctificatio,circa fi.⁊ in.c.vir aūt.extra de secū.nup.⁊ in. c.ostēditur,de ꝯsecra.dist.iiij.alias aūt vbi cā nō subest,nō pt reiterari,q̄ fieret iniuria vnctioni,vt in.d.c.ostēdit,cū gl.in ver. iniuria,⁊ p gl.late in.d.c.vir aūt,in gl.fi.in prin.Uñ cū vncto semel in imperatorē electo ꝑ corona imperij,imperator creatus sit, nō cadit,q̄ adsit cā amplius reiterāde vnctionis, merito fieri nō dʒ q̄ iniuria ei fieret,si sine cā,q̄ eā permisit semel,reiteraretur, arg. no.in dictis locis,⁊ in.d.l.nihil.C.de vind.man.cū fi. Et ideo bene crederē,q̄ si ꝯsuetudo eēt,q̄ pro quolibet regno coronaret aliqs ſm.s.tradita in.xxxiiij.q.posset in vnaquaqꝫ coronatione ꝑ
3 diuersitate regnoꝝ inūgi,⁊ ita legimus factū in Dauid. †Qui semel vnctus fuit in regē domus Jude,vt in.ij.lib.reg.ca.ij. in pñ. ⁊ iterū vnctus postea in regē totius Israel,vt pʒ eo.li.ij. reg.c. v. in prin.Et in signū triplicis victorie ter Dauid inunctū tradit diuus Thom.super Psal.xxvj.⁊ in lib.ration.diui.offi. lib. ij. sub rub.de dñica post ascensionē.ij.col.ver.euangeliū,licet loca veteris testamēti nō assignet,sed pro vno,⁊ eodē regno semel vr̄ debe
4 re inungi p.s.allegata.⁊c. †Nec ob.q̄ vnctio est de sacramentis,vt p abb.ꝯ gl.ibi,in.d.c.vir aūt,d secūd.nup.⁊ gl.⁊ Ab.in.c. veniens,de trāsac.⁊ abb.in rub.de sacra.nō iteran.j.col.añ fi. iij. q.⁊ sacra nō iterant,vt in rubro,⁊ nigro extra de sacra. nō reite-
5 rand.†q̄ rñdetur, illā regulā verā eē in tribus de septē sacris, vt in baptismo,ꝯfirmatione,⁊ ordine,nō in alijs,⁊ rō.q̄ in illis caracter imprimit,nō in alijs,vt declarat no. Abb.in.d.rub. de sacra.nō iterā.j.col.ad fi. vnde versus.fons,ordo,crisma,nā cetera sunt iterāda,⁊c.⁊ pʒ idē late,in decreto Eugenij.iiij. quod hodie registratur.in.ij.tomo ꝯciliorum,cbar.antepe.B.vbi late tractatur,que sint sacramenta reiterabilia,vel ne,⁊ ordinate.

SVMMARIVM

1 Cur in creatione iperatoris, eius nomē nō mutat, prout papa.
2 Jmpator nō est pncipaliter vicarius dei in terris,vt papa,⁊ quō.
3 Jmpator,⁊ rex duas psonas gerit,⁊ alius ē,vt hō,alius, vt rex.

Quesio.xl.

1 Quadragesimo Quero,†cur imperatoris nomē,in creatione nō mutat,prout pape nomē mutari solet,ſm ea,q̄ videmus,in pratica seruari,⁊ legit p gl.j. in proe. vj. in ver.sed solēt iuuenes dubitare,⁊ in proe.cle.dici pōt,q̄ Pape mutauit Deus nomē primitus introducēdo summū apostolatū, q̄ cū prius Simō nominaret, Pet.dictus est,vt Matth.vj.ca. ⁊.c.in nono.xxj.dist.iō alij pōtifices Christi sequētes vestigia,idē faciunt,imperatores aūt,antiquorū moribus se ꝯformāt q muta tionē nominis nō fecerunt.Itē non representant sic principaliter Christū,prout Papa,q eius Uicarius est in terris. xxij. dist.c.j. cū fi.iō mutat pōtifex sibi nomē,q̄ vbi primo simplex hō erat, fa
2 ctus est vicarius Dei in terris.c.j.§.porro,vt eccle.benefi.†Que ꝯsideratio sic principaliter nō est in imperatore,sed in solo papa, iuxta extrauag.Bonifa.viij.vnā sanctā,de maio.⁊ obe. ⁊ que.s. late dicta sunt in.iiij.q.Et ita ēt vr̄ declarare alias Modern.in rub.proe.ff.x.colū.vers.sed iuxta predicta quero.Et imperatorē nō mutare nomē in coronatione,lʒ papa sibi mutet.Bald.no. in proe.ff.ij.col.⁊ cū eo simpliciter Marti.laud.in tracta.de princ.
3 no.xxxix.ante,ad fi.†sed ⁊ alias vicarius Dei in terris ēt imperator quodāmō vocat,vt diximus.s.in.ij.q.añ fi.seu post medium, vbi viden.⁊.j.q.l.in fi.Et q̄ representat populū xp̄ianū,vt ibidē, ⁊.s.d.ij.q.⁊ sic nōne ⁊ ipse vices alterius gerit in terris, vtiqꝫ vr̄ q̄ sic,⁊ in terminis regē aliter Deo seruire,vt regē,aliter vt hominē tradit,lʒ in alio proposito,Anto.sicu.in tract.de potesta. reg. q.lij.post gl.no.⁊ tex.in.c.si ecclesia.xxiij.q.iiij.⁊ sic supradicta rō Moder.videtur dubitabilis reddi ex his,saltem ex parte.

SVMMARIVM

1 Cur potissime Cesar,⁊ augustus dicitur.
2 Cesar,⁊ Augustus quid proprie differrant.
3 Intellectus.l.si excepta.C.de maleficijs.
Cesar,an etiam dictus a ceso matris vtero.
4 Augustus,ab augurio.
5 Augustalis quis.

Questio.xlj.

1 Quadragesimoprimo Quero, †cur imperator potissimū cesar,⁊ augustus appelletur,⁊ cesarea Maiestas magis principaliter vltra alios suos titulos,vt ⁊ in pratica videmus,⁊ pʒ vbiqꝫ in inscriptionibus, vt in rub.inst.in prin.⁊ in rub.proe.ff.⁊.ij.ꝯsti.C.⁊ in inscriptione.l. bonoꝝ.C.q admit.ibi,nobilissimoꝝ cesaꝝ,⁊ augustoꝝ, ⁊ quilibꝫ imperator vocatur diuus augustus,no.bar.in.l.j.ff.de adul. ⁊.s. late.ij.q.gl.⁊ doct.tāgunt, ⁊ declarāt in dictis locis, nouissimi tñ Mod.in.d.rub.proe.ff.x.col.altius repetētes ꝯ gl.ibi,⁊ Albe.⁊ Signo.vbi ibi,dicunt post Cy.⁊ bal.q̄ nō a cesare Augu. ita se nuncupent imperatores,sʒ q̄ augusti ab Octaui.augu.cesares āt a Julio cesare eius auunculo romanoꝝ monarcha dicti sint, ⁊ q̄ fuit nomē indiuiduū ꝑpriū nomē gn̄is,⁊ dignitatis ſcm̄ est, gloriosuʒ.n.reputarūt successores tale nomē assumere,multo tñ tpe, ⁊ añ Juliū dicti sunt cesares,⁊ ipse Julius ab auo suo cesaris nomē sumpsit,vt in.xiiij.cōmētarioꝝ lib.voltaranus scribit. Et de. d.denominatione,⁊ deriuatione a cesare,⁊ augusto meminit tex. in.§.j.in auc.vt ppo.nomē impe.⁊ p eū tradit ēt Corn.ꝯsil.j. lib. iij.v.col.post prin.ver.itē pōdero,⁊ bal.in proe.ff.ij.col.in prin.⁊ Jo.fab.in proe.insti.in xbo cesar,⁊ in xbo augu.⁊ alias de aug. significatione,qm̄ ⁊ filij impatoris augusti dñr,gl.declarat notan
2 ter.in.c.ad minus.lxij.distin.†Et q̄ inter cesarē, ⁊ augustū hoc oliꝫ interesset,q̄ augusti dicebant, q regnabāt, ⁊ auctore senatu impatoris noīe decorabant,cesares vero q ab ipso august. ad regēdā ꝑuinciā aliqꝫ eligebant,cū tit.cesaris successuri post illius mortem in impio,ex Amiano marcellino dñt cognoscēdū, ⁊ q̄ Marc.anto.sabellicus li.viij.septime Eneadis. fol.cxxvj.sic hʒ, fuit cesaꝝ declaratio,nō imperij dignitas.Sʒ q̄ gradū ad imperiū faceret,⁊ veluti p manus ab eo,q augustus,⁊ imperator fuisset,cesaris impij regimē acciperēt,p q intelligit illud orosij dcm̄ lib.vij.c.xvj.dū ait,hoc piculo itaqꝫ dioclitianus pmotus maximianū Herculeū ex cesare fecit augustū,vt latius declarāt mod. in.d.loco,⁊ añ eos,elegātes moder.mediolanen.Andr. alcia.in tres libros.C.li.x.sub rub.de excus.artificū.ij.col.idē declarāt d cesare,⁊ augu.post.d.Amianū marcellinū,lʒ locū nō citent, ⁊ ita notā.declarant tex.in.l.⁊ si excepta.C.de malefi.vbi tex. dicebat,
3 †⁊ imperator loquit in comitatu meo,vel cesaris,⁊ gl. se inuoluēs exponebat,vel ꝑ,idest,⁊ aliter,male. Posset tñ dici vltra.d.moder.ibi, in.d.l.⁊ si meo.dnotare priuatū patrimoniū.s.cesaris,vt impij,sic aīs i.l.hñ a zenone.C.de quad.pscr.p⁹pñ.x. q̄ a sacratissimis,⁊ ibi bal.p⁹pñ.cū cesar,⁊ imp.i iure nr̄o,⁊ augu. videant sinonima.sʒ tñ ꝑ illis vltra eos vr̄ bon⁹text.in inscripti.l.bonoꝝ .C.q admit.ibi.C.⁊.M.augustoꝝ.S.⁊.M.nobilissimoꝝ cesarū,⁊.l.pcm̄.C.de pact.ibi,impatores Ual.⁊ Gal. AA.⁊ Ual. nobil.cesar.⁊ in inscriptione.l.fi.C.de pred.mino.ibi, imperator Cōstātinus.A.⁊ Cōstan.C.videatur tamē in iure nostro hodie sinonima,

sinonima, vt et ex §. dicen. apparet, & §. q. ij. Et tñ, vt. §. dicunt dicti Moder. inter Cesaré, & Augustũ notã. est. alias in. §. thesauros insti. de re. diui. gl. locũ Cesaris pro loco patrimoniali capit. Et in sensu. d. Mod. vr accepisse sm quosdã in materna lingua, singularis vir do. Jo. boc. in. xcviij. sua fabula ad fi. Decameron. in prin. ibi, Octauiano cesare, nõ anchora chiamato Augusto. Sz veritas aliter est, qm Octauia. cesar solũ dictus est retro, donec Romã de. M. Anto. victoriã ingressus nõ reportauit, qua, & ex pace deinde toto orbi collata, exinde Augu. dictus est, vbi añ, solũ Cesar, vt diuus Hiero. declarat in trac. ad Eustochiũ de vinculis beati Pet. in prin. lz qñqz his nominibus abuterent, sm q simpliciter ponit, nihil allegãdo, ille Gurgẽ. in. d. li. suo, char. xxi. ij. col. in prin. in. §. cũ hactenus, dicẽs simpliciter, q Valenti. gratianũ filiũ suũ Augustũ dixit. & Diocletianus cõstãtiuz, atqz alij alios, vt dic tu per gl. no. in. c. ad minus. lxiij. distin. Et ego addo Bal. in proe. ff. col. ij. ad fi. qui dicit, oẽs imperatores post coronationẽ Cesares appellari, ante nõ, & sic 2. d. Modern. in iure nro. Et 2 no. in trac. de num. Card. char. vj. col. ij. vj. vol. trac. ver. hic ergo. Et alias imperator suũ priuilegiũ Augustũ vocat. j. imperiale. §. fi. C. de cadu. tol. cũ gl. & Cesar. & princeps. in. l. neratius. ff. de reg. iur. & in. l. iij. ff. de colleg. illic. l. legatus cesaris. ff. de off. presi. & inscriptio. l. fi. C. de in ius voc. ibi, imperatores Dioclet. & max. Aug. & cesares, & l. nullã. C. de infa. ibi, iperator Gord. semper. A. & C. idẽ in inscriptionibus oium, ibi. viij. ll. seq. & l. j. C. d procu. & alijs. ll. ibidẽ, & alibi sepe in seq. titulis, & in. l. iij. C. d ped. iud. ibi, eorũdẽ Aug. & cesarũ, in. l. filiã. C. de inof. testa. & in ti. C. de proba. sepe, & C. de sponsa. in. l. dotis. C. de iure dot. ibi imperator Deci. cesar, & in. ll. tituli. C. arbi. tutel. §. respõsa. instit. de iu. na. cũ gl. & §. et tetigi. q. ij. & in ti. que sint reg. ad fi. i vsi. feu. qd tñ peritioribus lingue latine, ac romanorũ rerũ reliquo, ne falcẽ imittã in messem alienã. Sed Marti. laud. simplr in. d. tract. de princ. no. lxxvij. idẽ not. a cesare Augu. denominatos alios impe. & imperatorẽ cesarẽ, appellat tex. in. c. inter dilectos, de fide instru. xv. iij. q. & c. 2uenior, ante fi. xxiij. q. vlti. & de iure. ff. et. l. iiij. in fi. cum duabus. ll. seq. ff. ad leg. iul. maiest. Sic & quo ad illud, an cesar dictus iõ fuerit primo a ceso matris vtero, de quo gl. & doc. in. §. alleg. locis, qd tenent Moder. in. d. x. col. ante fi. citãtes Plin. ca. ix. lib. vij. dũ dicit auspicato euecta parẽte gignũtur. Sicut Scipio aphricanus prior natus, primusqz cesar a ceso matris vtero dictus, &c. Peritioribus in hmõi relinquo. Nouissimi Mediolanen. in. l. et. ff. de ver. sig. in fi. idẽ sentiunt, dũ ceso vtero natos, simpliciter cesares appellant. idẽ tradit bal. in proe. ff. ij. col. in fin. dicẽs, Juliũ cesarẽ dictũ, qz mater in partu obijt, & ipse secato vtero lucẽ vidit, & nõ vidit matrẽ, vt nõ videret superiorẽ se, quẽ natura in hoc genuerat, vt oia cesar eẽt, & q ab inde insigni nomine oẽs post coronationẽ imperatores, cesares dicti sunt, alij ab octa-
4 uiano Augu. Augusti. † Vr tñ, q a principio Augustus ab augurio dictus sit, quasi augurato factus, & sanctus, dijsqz volentibus. Unde Ouid. in fastis. sancta vocant augusta patres, augusta vocãtur. tẽpla sacerdotũ rite dicata manu. Et de roma alias,
5 Ennius, Augurio Augusto, postq̃ inclita 2dita roma est. † Augustales fuere olim iudices, & Magistratus, quos Decuriones alias eligebant, diuersi ab Alexan. prefecto, qui & augustalis etiã ipse dicebatur, vt tradunt moder. mediolanẽ. in. l. pupillus. §. decuriones. ff. de verb. sign. De his melius illi, & similes disserunt. iura enim profiteor, non historias.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Cur alijs titulis inferioribus post imperialem se nominet imperator, & quibus, & nu. 5.
2 Imperatoris Caroli. v. tituli. & nu. 8.
3 Papa cur se episcopum vocet.
4 Dignitates plures vbi in vno concurrunt, a qua denominetur.
6 Episcopus simul quis est, & comes.
7 Dignitas omnis est in imperatore, prout in Papa.

Questio. xlij.

1 Quadragesimoscdo Quero † q intitulatione, q̃ faciunt imperatores de regio, & inferiore et tit. post imperiale, vt late in. d. rub. et. §. citatis. ff. C. & in
2 sti. & hodie dicit presens imperator. † Carolus. v. diuina fauente clementia romanorũ imperator august. Rex germanie, hispaniarũ, vtriusqz Sicilie, Hierusalẽ, Insularũ baleariũ, fortunatarũqz, ac noui orbis Indiarũ, archidux austrie, dux Burgundie, Gallitie dominus, & patria lingua, vt. j. q. lx. & et latine latius, vt. j.
3 in fi. huius. q. &c. † In Papa cur se nihilominus vocet epm, e. t rõ clara, qz cũ nullus ordo epali maior sit in ecclesia, iustum, & decens est, vt se eo ordine ponat, vt p gl. not. in proe. vj. in ver. eps, & p Jas. in. l. imperiũ. ff. de iurisd. om. iudi. iij. col. ver. j. & ego do bonũ tex. sing. in. l. falsa. §. j. ff. de 2di. & demõ. ibi, nã honor eius auctus est, nõ 2ditio mutata. Sed in imperatore, cũ dignitas imperialis, & eius gradus, sit supremus oium, nõ vr habere rõnẽ, q post imperialẽ titulũ regiũ, vel minorẽ apponat, vt facit, & iõ de ineptitudine talis intitulationis vr, q argui possint moderni isti impe-
4 ratores. † Or alias, vbi in eadẽ persona 2currit multiplex dignitas, qz est Dux, vel comes, vel dux. & marchio, attenditur maior dignitas, & ab ea denominat, sm Inn. in. c. solite, de maio. & obe. not. Jas. in. d. l. imperiũ. iij. col. ver. ij. &c. bal. in rub. ff. j. col. j. & ij.
5 no. sentit, † q iõ imperator ponat nomẽ propriũ suũ, & dignitatũ suarũ, qz facit mẽtionẽ de nominibus acquisitis p suã pbitatem, facit. d. l. falsa. §. j. & l. alexandrinis, & qd ibi Bar. not. C. d decu. lib. x. facit tex. in tit. de pace 2stã. in. c. nomina. ad fin. ibi, comes
6 Henr. Dux se. † Sic alias eps, & comes in. c. inter dilectos, vbi abb. iij. col. j. opp. de fid. instr. Et in insignijs, & armis idẽ seruat imperator, vt pratica docet. Et est dux, comes, & marchio, qz omnis dignitas est in eo, sicut in papa, sm Bal. in 2si. suo. cclxxviij.
7 queritur, vlti. col. iij. lib. & ad hanc. q. † q tituli dignitatũ exprimãtur in pncipe, est bo. tex. in cle. pastoralis. §. ac alias, añ fi. de re iu.
8 ibi, oium dignitatũ, qbus se intitulabat. &c. † Et hodie nouissime latius sic premittit, carolus. v. Dei gratia rom. imp. semper aug. Germanie, Castilie, Aragonie, Leonis, vtriusqz Sicilie, Hierusalem, Ungarie, Dalmatie, Croatie, Nauare, Granate, Tolete, Ualentie, Gallitie, Maioricẽ, Hispalis, Sardinie, Cordube, Corsice, Murrie, Genuis, Algarbie, Algiecere, Gibraltar, Canarie, Indiane insularũ, & terre firme, & Maris oceani Rex. Archidux Austrie, Burgundie, Lothringie, Brabantie, Stirie, Corinthie, in Craim, Lumburg, Lucemburg, Gelrie, Calabrie, Athenis, Neopatrie, & Uuirtẽburg. Dux Habsburg, Flãdrie, Tirolis, Grotie, Bracmanorum, Arthbolis, & Burgundie Comes Palatinus, in Henegau, Holãdie, & Selandie, in Pbirt, Riburg, in Mamur, Russilion, in Ceritania, & Zutphen, Lantgrauius, Elsatie Marchio, in Burgau, in Oristã, in Goliciã, ac Rom. imperij princeps, Sueuie, Catholonie, Austrie dñs, Frisie, Uuindischẽmarck, in Portenau, in Biscaia, in Salmes, in Molin, Tricipoli, & Mechelini, &c. Et ita legi, & vidi in quadaz eius Bulla, 2cessa Reueren. d. Ualentino episcopo Hildesemẽ. iurisdictionis. Data Barcellone. iij. Die mensis Martij. 1518. imperij. xviij. regnorum. xxiij.

❧ SVMMARIVM ❧

1 An imperator sicut papa, se appellet seruum seruorum Dei.
2 Quis papa fuerit, qui primus se seruũ seruorũ Dei appellauerit.
3 Imperator vocat se seruum Dei, non ecclesie.
4 Imperator, & papa vocant se verbis, seruum seruoruz Dei, de facto tamen permittunt se adorari.

Questio. xliij.

1 Quadragesimotertio Quero, † an imperator sicut papa se appellet seruus seruorũ Dei, vt in pratica videmus de papa, & pz in tit. d stat. & 2sue. c. fi. in fi. in vsi. feu. ibi nos. N. seruus seruorũ dei, in inscriptione
2 proe. decret. & vj. & vbiqz gl. & sm archi. & Joã. an. ibi. † Beatus Grego. fuit primus, q se sic scripsit. Et card. in. c. in synodo. lxiij. dist. in prin. no. q et tpe leonis papa se ita appellabat, in not. tex. in. l. j. C. de offi. prefe. pto. afri. §. j. dt impe. loqñs de se ipo, q̃ sermone, aut qbus opibus, dignas deo grãs agere valeamus, q per me vltimũ seruũ ecclesie sue iniurias vindicare dignatus ẽ, & ita gl. ibi no. q impe. vocat se vltimũ seruũ minimũ, sicut papa in rescriptis dt seruus seruorũ dei, &c. sic text. in. §. seq. ea. l. j. ibi, p nos vltimos seruos suos, hãc tñ obseruationẽ hodierni imperatores hñt nõ vñr. Sic & dicit. N. dei grã, Ro. impe. vt in ti. de pace tenẽ. & eius viola. in prin. i vsi. feu. & no. alias bal. in auct. habita. C. ne fili. pro pa. iij. col. vj. no. † q imperator vocat se seruũ dei, non
3 seruum ecclesie, per. d. l. j. C. de offi. prefec. preto. Sed vtriqz adaptari hodiernis temporibus potest, quod de Papa dixit Joan.
4 Fab. in proe. insti. super verbo Augustus, scilicet, † q in verbis

dicunt se seruos seruorum Dei nominando se, de facto tamen, se adorari permittunt. Et q princeps alias seruus inscribitur, not. et Bal. in tit. de pace cstan. in prin. in gl. ij. ad fi. per. l. exemplar. .C. de offi. prefe. sacr. larg. sed illum tex. nõ inuenio. Unde credo, q sentiat de. d. l. j. C. de offi. prefe. preto. Affri.

SVMMARIVM

1 De effectu coronationis Imperatoris.
2 Imperator, an in sua coronatione satisfaciat omnibus creditoribus prefecti vrbis, vel eum ab eis liberet.
3 Prefectus vrbis, est nunc Illustr. do. Octauius de farnesio, imperatoris Gener, adolescens admirabilis. S. D. N. Paul. iij. Nepos.

Questio. xliiij.

Uadragesimoquarto

1 Quero † de effectu coronationis Imperatoris, lõgũ eẽt oẽs effectus recensere, tamen quosdam notabiliores, & principaliores referamus, & primo dixit Bar. no. in. l. j. in prin. ff. si quis testa. lib. esse iussus fue.
2 † q de consuetudine Imperator in sua coronatione satisfacit omnibus creditoribus prefecti vrbis, & eum a debitis suis liberat, nisi procurata fuerint, & cũ Bar. trãsit Ueroñ. i caut. sua. xiiij. scis q, ad fi. And. sicu. consi. lvj. fo. j. li. j. idẽ Mod. in rub. ff. vij. col. in prin. sed qr Bar. in. d. l. j. loquitur, supponendo, q prefectus eũ coronet, & nõ vr verũ hodie sm. s. dicta in. q. xxx. in fi. merito hoc dcm Bar. in. d. l. j. vr dubium remanere, qr cessante cã, & rõne, &c. licet cuz Bar. simpliciter trãseat Marti. laud. in. d. trac. de princ. no. dxxxix. incip. prefectus vrbis, & Soci. in reg. filiusfam. clvij. ij. fallen. De quibusdã alijs effectibus coronationẽ respiciẽtibus, vide ẽt. s. q. lvij. & seq.
3 † prefectus aũt vrbis nũc est Illustr. ac excel. adolescens do. Octauius de farnesio. S. D. N. Paul. iij. pon. max. ex carne, nepos animo, moribus, & virtutibus, vrbi & orbi admirabilis, & incredibilis, talisq demũ, vt meruerit presentis Caro. v. Ro. semper Aug. & inuictis. Imp. filiũ Margaritã in cõiugem habere, quibus altissimus, & omnipotẽs Deus vitã incolẽ, ac perpetuam felicitatem det, & cõcedat, vt videant filios filiorum suorũ, suffectus in locum Illustr. Frã. Marie ducis Urbini prefecti, ac Serenissimi Dominij Uenetorum armorũ Generalis, q anno. 1538. Mense Nouem. decessit.

SVMMARIVM

1 An ante coronationem vocetur imperator.
2 Episcopus, an appelletur ante consecrationem.
3 Archiepiscopus ante susceptũ palliũ, an ppriẽ dicat archieps.
4 Papa, an dicat ante benedictionẽ, cõsecrationẽ, & coronationẽ.
5 Nudum nomen attenditur quandoq.

Questio. xlv.

Uadragesimoquinto Quero † an ante coronationẽ vocetur imperator, Bal. i proe. ff. ij. col. in fi. dicit, q omnes imperatores post coronationẽ Cesares appellantur, & sic ante non, & expresse id no. Bar. in rub. ff. in fi. p. c. venerabilẽ, de elect. extra, & idẽ in cle. vnica, de iure iur. Sed q solũ Rex Romanorũ, & que. s. late dicta sunt, in. x. q. & q. xlj. nu. ij. & seq. idẽ late Jo. berta. in trac. de episco. v. vol. trac. char. lxxxv. col. ij. iij. q. nu. v. sub. §. vltimo. post Spec. Inno. Jo. an. & idẽ Jo. lecirier in trac. de primogeni. xij. q. j. lib. viij. vol. trac. col. iiij. versi. sed in cõtriũ, nu. ix. imo idẽ. q. xij. ij. lib. col. ix. dicit q anteq recipiat vltimã coronã, tm̃modo Rex Rom. dr, p. d. c. venerabilẽ, & Abb. Ang. & Fely. & simile de episc. & simi. licet Ludo. bauar. vt refert Alb. in. d. l. bene a zenone. C. de quadri. prescrip. statuerit, q nõ expectata vnctione, vel coronatione statim eẽt imperator, & idẽ q ante coronationẽ sit Rex, post imperator. Ant. sicul. in trac. de pote. reg. q. xv. per. d. c. venerabilẽ, &. d. l. fi. & ibi Ang. & Jac. alua. vbi ibi. Et idẽ simpliciter ante coronationẽ imperatorẽ nõ dici, cũ Bart. in. d. rub. ff. in fin. ponit Marti. laud. in trac. de prin. not. xxxix. incip. ante coronationẽ. Uñ est, q gl. no. dicebat in. l. oẽs. ij. cũ gl. in ver. ortus. C. de fer. q dies coronationis ortus est imperij, & Car. in. d. cle. vnica, de iure iur. in. §. dudum, col. fi. ver. ij. oppono, dicit, q quicqd sit de ptãte admini strãdi, an eã, ante coronationẽ habeat, de quo videbimus. s. de nomine, hz obseruãtia, q ante coronationẽ imperator non vocetur.
2 † Sicut nec epi ante cõsecrationẽ, sz electi, arg. c. qualiter. &. c. nosti, de elec. extra, & tex. in. c. cũ in cũctis. §. j. eo. ti. cũ glo. not. & per
3 Lap. alleg. xxxv. de tpibus. † Sic nec archieps ante susceptũ palliũ dr ppriẽ archieps, not. in. c. suffraganeis, &. c. qd sicut. §. fi. eo. ti. & tãgit Spe. in tit. de rescrip. presen. in. §. rõne aũt cãe. vj. colũ. ver. itẽ q obtẽtũ est, in prin. & que no. in. l. antepe. ff. de mili. testa. & ibi gl. expresse no. in imperatore, vt nõ dicatur, nondũ suscepta infula, p. l. fi. in fi. C. de quadriẽ. prescri. & gl. no. in data. vj. Et ita moris nõ eẽ imperatorẽ dici, ante coronationẽ, dicit Signo. cõsi. cxxix. col. v. & do. Deci. nouissime ita supponit nõ posse dici imperatorẽ ante coronationẽ, in cõsi. cxciiij. viso, in prin. lib. j. & Car. in. d. cle. vnica. §. porro. ij. q. ibi, electũ anteq sit imperator. & pbat tex. no. in ti. seu extrauag. ad reprimen. in ver. Roma. Imperat. vel reges, dicit gl. bar. imperatores p⁹ coronationẽ, reges añ coronationẽ, p. d. c. venerabilẽ. Et sic alias gl. in proe. cle. in ver. pontificatus, sentit.
4 † Papã nõ appellari, anteq sit cõsecratus, benedictus, & coronatus, & ibi Abb. & gl. in data. vj. dicit, q cõsuetudo est in Ro. cu. q post electionẽ añ cõsecrationẽ, & coronationẽ nõ dr põtifex, & tex. in. c. j. in. §. plane. xxiij. distin. & que late Fely. in. c. eã te. j. col. & seq. de rescr. extra, cõgerit in simi. & specialiter in prin. j. col. & ij. in prin. ponit, ante coronationẽ nõ dici imperatorẽ, sed regẽ, p tex. & gl. in. d. cle. j. in. §. ego. H. in versi. futurus, & Aret. in rub. insti. iiij. col. ij. no. dicit, not. q imperator proprie dr post triplicẽ coronationẽ, & do. Dec. in. d. c. eã te. j. col. in fi. & sentit Jac. alua. in ti. qs dicat Dux. com. in prin. v. col. ad fi. post gl. in. d. c. legimus. xciij. dist. in papa aũt tãgit sub quadã distinctione quedã Ant. rosel. in trac. de potesta. Pape. xxv. char. iij. colũ. ante fi. sub. §. sed dubitãdũ, licet hodie nouissimo iure p extrauanouissimã. cle. v. qr nõnulli, in tit. de sen. excõ. que est fi. in extraua. secus inductũ sit. Et in papa per Moder. late in tract. de benefi. j. parte. q. ij. x. col. vbi videdũ, & p illũ in lib. sacr. ceremo. in prin. char. viij. ij. colũ. Et in imperatore pro dicta cõclusione est bonus tex. in tit. de pace cõst. in. c. acta ibi anno regni eius. xxxij. imperij vero. xxix. Et hec not. sunt, qr alias eps Burgen. in. d. lib. suo de coron. char. xxviij. & seq. §. his inuolucris. &. § §. seq. conat deducere eadẽ rõne in imperatore ex sola electione rite, legitimeq facta, quẽlibet verũ eẽ imperatorẽ, & nominari, sed cõis, vt. s. in cõtriũ vr, & ẽt obseruãtia in pratica, vt. s. se regẽ Ro. appellet solũ ante coronationẽ, & rõnes Burgen. cõcludunt potius, quo ad ius administrrationis, q quo ad verã, & ppriã denominationẽ, nisi dicamus,
5 † q vbi est effectus nominis, frustra sit nomẽ nudũ, sz alias ẽt nudũ nomẽ cõsiderat, arg. l. ij. §. sed si sint sui. ff. ad tertul. rot. in
6 not. q. decis. ccccxlv. si legatus. in nouis, col. iij. post prin. † Alias Gemi. cõsi. lxxix. sup. j. col. ij. in prin. dicit, q imper. acqrit nomen impe. p solã coronationẽ, alleg. cle. j. ver. dudũ, de iure iur. archieps in receptione palij. eps in cõsecratione. Plebanus p adeptionẽ tituli, añ pos. in no. q. Nõ cubicularius Pape ante receptionẽ facti cubicularius dicatur ex sola acquisitione tituli.

SVMMARIVM

1 An ante coronationẽ, valeant gesta per imperatorẽ electũ tãtũ.
2 Communis opinio sequenda.
3 Lese maiestatis crimen, ita communiter in regem Romanorum sicut in ipsum imperatorem.
5 Papa, an ante coronationem administret.
6 Imperator electus, an ante approbationem administret.
7 Imperator, an ex sola electione, ius consequatur.
9 Imperator ante confirmationem, an administret.
10 Filius regis, an dicatur ante regnum adeptum.

Questio. xlvj.

1 Uadragesimosexto Quero † an ante coronationẽ valeant gesta p electũ in imperatorẽ promouen. Scribẽ. in multis locis vulg. hãc. q. ponunt post gl. que voluit, q nõ. in. d. l. fi. C. de quadr. prescrip. p illũ tex., & ibi Bal. in. ij. lect. in prin. no. & tz ante coronationẽ nõ habere plenitudinẽ ptãtis, lz habeat generalẽ administrationẽ. Et si alij ita nõ distinguant, Are. tãgit in proe. insti. & q. eẽt disputabilis. Tñ argumẽta pro, & cõ omitto, vt breuitati cõsulã, assumptũ onus huius trac. expediamus, debito tpe assignato, cũ cõis sit cõclusio valere gesta

gesta oīa p eū, post electionē, coronatione etiā nondū facta. Et in
priuilegijs cōem, ait Are. in. d. proe. insti. iiij. col. ij. not. in fi. Si-
gno. d. ↄsi. cxxix. col. v. gl. notab. in. c. quāto. lxiij. dist. not. electio-
nez facere Imperatorē, per. c. legimus. xciij. dis. ⁊ nouissime idem
de hac cōmuni opi. testatur, ⁊ consuluit do. Deci. ↄsi. cxciiij. viso
primo dubio. j. col. lib. j. ↄtra longā disputationez Oldr. ↄsi. clxx.
q̄stio est. Spec. gl. ⁊ Saly. vbi ibi, ↄcludens, ꝙ Rex Romanorū
ante coronationem pōt administrare, ⁊ dare priuilegia, post Ar-
chi. Bal. Cald. Signo. Pau. de cast. Imol. Abb. vbi ibi, pro
cōmuni opiniōe, ⁊ pro ↄsuetudine etiā approbata. Idē tenet Io.
Bertachi. in trac. d epis. v. vol. Trac. car. lxxxv. iij. q. nu. v. sub. §.
vlti. ⁊ Io. lecirier in trac. de primoge. q. xij. ij. lib. col. ix. ⁊ seq. viij.
volu. Trac. ⁊ ꝙ ita est ↄsuetudo, licet sint opi. diuerse. Et idē late
ↄgerūt pro cōmuni post Deci. Moder. Bonoñ. Hippo. in an-
notationibus suis de dignita. ⁊ pōt. Impe. duaruz Car. pen. col.
licēt dicāt articulum disputabilē, Tamen cōem, vt. s̄. ⁊ ab ea non
recedendū. Et Abb. in. d. c. venerabilem, de elec. col. fi. dicit, ꝙ lz
olim varie essent opiniones, hodie receptū est cōsuetudine, vt sta
tim administret, ⁊ cum eo tenet etiam. d. Deci. in. c. eā te. ij. col. in
prin. de rescrip. extra. Idē glo. in. d. clem. j. §. porro. de iure iur. in
ver. reges, post prin. vbi idē tenet cardi. cū illa glo. pro sing. ꝙ ele
ctus etiā ante coronationē pōt administrare, ⁊ dicit in idē cōcor-
dare Pau. ⁊ alios post gl. in. c. legimus. xciij. dist. ⁊ ei glo. stāduz
est pp antiquā approbationē, in cuius ↄriuz ait nō esse memoriā,
idē cū ea Anto. sicu. in trac. de ptā. ⁊ excellen. Regia. q. lxxxviij.
⁊ dicit esse cōem opinionē, qñ est ↄcorditer electus, ⁊ ait in euita-
biliter ꝓbari p text. in. d. §. porro. in ver. Reges, cū gl. ⁊ nouissi-
me etiā hanc opinione tenuit Corne. noster perusinus in consi. j.
libr. iij. in prin. ⁊ ↄsi. clxxvij. repetito. col. pe. lib. j. ibi, rñdens etiaz
late ad. d. l. bene a zenone. in fi. ⁊ vt dicit do. deci. in. d. loco. (lz ar
ticulus esset disputabilis) p ea, que doc. no. in lois. s̄. ↄrijs, ꝓcipue
latissime oīa reassumendo, prepo. in. c. per venerabilē. col. cxxxv.
ver. iiij. quero. qui filij sint legi. Talis disputatio nō est hic nobis,
nūc necessaria. Sat est (vt puto) veritatē breuiter referre, ⁊ idem
deci. cū eadē cōmuniter tz, ⁊ testat̃ ↄsi. dlxxxviij. viso. col. j. ⁊ seq.
in no. q. de priuilegio impetrato a presenti Serenissimo Impera
tore Carolo. v. ⁊ eius patre, ante coronationē, vbi latissime cumu
lans dicit, eā esse cōem opi. ⁊ de ↄsuetudine seruari, vnde de ea nō
dubitā. ⁊ idē tz Mod. Taurineñ. purpu. in. l. more. in princ. ff. de
iurisd. om. iud. ⁊ Marti. Laud. in trac. de princip. no. xxv. idez tz
⁊ ait cōiter tenere scriben. in. d. l. bene a zenone. ⁊ in rub. ff. ⁊. C. ⁊
gl. ⁊ Ioan. and, in. d. clemen. j. licet alibi gl. ⁊ Specu. vbi ibi con-
tra. Idē do. Lud. Sardus in trac. de legitima. x. car. iij. col. ix. q.
⁊ Ant. Rosel. eo. trac. ij. lib. ix. col. ad fi. vrsi. q̄ro rursus. Et ego
2 do bonū tex. not. in. l. vnica. in fi. ff. de bo. pos. ex test. mili. † ⁊ sic
est cōis opinio a qua nō vr̃ recedendū. l. j. ff. de offi. quest. l. athle-
tas. ff. de infa. Io. an. ⁊ doc. in. c. j. de cōst. cū simi. ⁊ eandē opi. te-
net gl. j. Bal. qui glossauit per illuz tex. in tit. de pace ↄstā. ⁊ in. c.
nos Romanoꝝ, in vsib. feu. in vrsi. rex. s. ꝙ Rex Romanoꝝ etiā
ante coronationē potest cōcedere priuilegia, ⁊ ibi pz in. H. nōdū
coronato, qꝛ pr̃ viuebat, ⁊ refert Host. dicentē, ꝙ vidit in alema
nia per principes iudicari, ⁊ teneri, ꝙ Rex Romanoꝝ post ele-
ctionē concordē habeat omnē potestatē, quā Imperator, nec vn-
ctio aliquid addat, lz Hosti. sit, vbi ibi, in contraria opi. Tamen
quicquid dicat Hosti. supra dictam opi. seruari dicit, ⁊ esse ipsam
veritatē, opi. autē Hosti. posset habere locum, qñ esset electus in
discordia, de qua tñ. q. ifra dicemus suo loco. Et hec verba Bal.
sunt etiā in. d. gl. in. d. §. porro, in vrsi. regem, ⁊ idē, vt. s̄. cum dicta
glo. in. d. clemen. j. in vrsi. reges, tenet Bar. not. in extrauag. ad re
3 pri. in ver. Reges, ⁊ est optimus tex ibi. † Quia vult ꝙ crimē lese
maiestatis ↄmittat̃, sic a faciente ↄ Regem romanoꝝ, sicuti ↄ im
peratorē, vt ibi notan. Bar. inducit, ⁊ idē Areti. vt. s̄. tz in. §. j. in-
sti. quib. mod. ius pat. pot. sol. in fi. dicēs, ꝙ spāle est in imperato
re, vt sua electio sola, sine coronatiōe ↄcedat sibi auctoritatē con
cedendi priuilegia, ⁊ alia, post gl. ⁊ doc. in. d. l. fi. est bñ verum, ꝙ
Aret. allegando. l. ij. de offi. procon. vr̃ sentire illam distinctionez
in hac. q. quā tetigit Spec. in. d. tit. de rescrip. presen §. rōne autē
cause. ver. itē ꝙ est obtentū, in fi. dum dicit, quosdam audiui dicē
tes, ꝙ imperator ante coronationē pōt dare priuilegia absqz im-
4 perij lesione, vt puta creare tabelliones, ⁊ ea, que sunt voluntarie,
nō cōtentiose iurisdictionis, allegan. l. ij. † imo ego addo, ꝙ Au-
gu. de anco. in. d. trac. de pote. pape. q. xxxix. j. ij. ⁊. iij. ar. tz, electū
in imperatorē ante coronationē administrare nō posse, per. c. no-
sti. de electio. extra, ⁊ p naturales rōnes. Itē ꝙ nec post cōfirma-
tionē, ante vnctionē, ↄsecrationem, ⁊ coronationē, nisi in Regno
Alemanie, qꝛ in eo, dicit. iij. arti. ex diuturna ↄsuetudine, que legi
equipollet, pōt administrare etiā ante eius cōfirmationē. Sed tñ
cōis de qua. s̄. in oī genere administrationis, ⁊ vbiqz loq vr̃, ⁊ ge-
neraliter, vt per doc. in locis. s̄. alleg. p ea, vñ ab illa nō vr̃ recedē
dū, ⁊ Bal. simpliciter in. l. j. ij. col. in prin. C. de sum. tri. ⁊ fide ca-
5 tho. tz, † ꝙ imperator recipit ab ecclesia insignia temporalia, q̄ꝫ-
uis ante etiā sit imperator, ꝓ qua facit, ꝙ lz videamus papā co-
ronandū, ⁊ coronari, vt p gl. in proe. cle. in ver. pontificatus, ⁊ in
Data. vj. in ver. eodē. ⁊ p Bal. in proe. decreta. vij. col. tñ admini
strare pōt ante coronationē in oībus, ⁊ per oīa, ac si esset corona-
tus, vt notanter excōicant̃, qui aliter dicunt, in extrauag. cle. v. qꝛ
nōnulli, in titu. de sent. excom. vnica, que est ↄstitutio fi. in lib. ex-
trauag. ⁊ per Fely. in. c. eam te. de rescrip. extra. iiij. col. ver. ij. re-
6 stringet̃. ¶ † Et plus in predictis ↄsiderandū est, qꝛ. d. cōis con-
clusio nō solū vr̃ ꝓcedere ante coronationē, sed etiā ante appro-
bationē aliquā de eo factā, vt testat̃ Abb. in. d. c. venerabilez. ad
fi. ver. extra gl. lz Bar. in. d. extrauag. ad reprimē. in vers. reges,
prio. ad fi. videat̃ sentire ꝓcedere post approbationē a sede apo-
stolica factā. Sed i fi. verbis, ꝙ etiā ante, vbi electi sunt in discor
dia, de quo. j. videmus. Pau. aūt de ca. ↄsi. clxxviij. inci. donatio.
lib. j. in princi. dicit, ꝙ Rex romanoꝝ ↄcorditer electus, ⁊ p pa-
pā ↄfirmatus, lz adhuc nō sit coronatus in imperatorē pōt facere
que posset imperator, ⁊ sic Pau. de ca. vr̃ velle, ꝙ saltē sit appro
7 batus a papa. † ⁊ Pe. de mōte in. d. trac. de Monar. añ fi. v. q.
omissis argumētis ad partes, que non ponit in hac. q. cā breuita
tis ↄcludit ex sola electione plenū ius imperiale ↄsequi, etiā quo
ad oīmodā administrationē sine alia examinatione, vnctiōe, con-
firmatione, ⁊ coronatione pape probans primo. viij. fundamētis
seu rōnibus satis subtilibus (quas ibi videant, qui volunt) demū
auctoritatibus multoꝝ excellentiū virorum Iaco. de Rau. quez
dicit hanc. q. publice disputasse, ⁊ ita tenuisse Cy. Guil. Mason.
Inn. Io. an. Alb. de rosa. vbi ibi, ⁊ refert Alb. de rosa. in. d. l. bñ
a zenone. dicere de hoc fuisse magnā ↄcertationē inter papā Io.
xxij. ⁊ successorē suum Benedi. xij. ex vna, ⁊. d. Ludo. d Baua-
ria electuz prelatos, ⁊ doctores tā in curia, q̄ꝫ extra consultos in
hanc partem inclinasse, pro qua. d. do. Ludo. fecit vnam constitu
tionem, quā dicit Alb. ponere. d. loco, ⁊ ꝙ audiuit literas electo
rum imperij, qui hanc partem veram dicebant. Simile alias in
Patricio, ⁊ consule, vt ex sola electione ius consequant̃, secun-
dū gl. no. post tex. in. §. filiussa. insti. quib. mo. ius pat. po. sol. que
oīa nota, qꝛ Fely. in. c. eam te. ij. col. in prin. extra de rescrip. tene-
bat ante coronationē nihil posse in administratione imperij, post
8 Saly. in. d. l. bñ. j. col. cū. iiij. seq. † Et hāc cōem opinio. de qua. s̄.
multū nota, qꝛ ex ea videbat̃ posse inferri ↄ predictam. q. qꝛ, scz, si
ante coronationē oēs effectus, ⁊ iurisdictionez veri imperatoris
hz, cur ⁊ non nomen, argu. l. a nullo. C. de fer. ⁊. l. v. C. de defen. ci-
uit. §. est ⁊ aliud. insti. de dona. cū simi. n. si dicas, ꝙ ⁊ alias quan
doqz nudum nomen est in ↄsideratione. l. ij. §. si vero. ff. ad tertul.
cū si. Sed profecto in puncto iuris, durū vr̃, ꝙ a papa debeat im
perator vngi, ↄsecrari, ⁊ coronari, vt. s̄. suo loco dictū est, ⁊ tñ di-
camus ante hec omnia plenū ius Imperiale omni modo conseq
contra. c. nosti. de elec. cū si. ⁊ ad quid dicte solēnitates superfluo
inducte, ⁊ iuramētū fidelitatis, ⁊ eps Gurgeñ. in lib. suo de coro-
na. car. xxvij. ⁊ seq. sub. §. hinc illa disputat (lz sicce) hāc. q. tandē
ↄcludit ꝓ necessario, vt iperator sola electiōe administrare possit
etiā si prius confirmationis virtus non accesserit, deduceñ. vt ibi
retorquendo fundamēta, vt scz ex sola electiōe rite, legitimeqz fa
cta, verus efficiat̃ imperator, ⁊ oīa possit exercere, sicut in simili in
Pontifice est, vt ibi no. ⁊ ne vetustiora repetat, plerosqz ait fuis-
se imperat. nec inunctos, nec coronatos, vt recēti memoria, Al-
bertus, ⁊ Maximilianus, ⁊ tñ imperij munus obiere, vnde, ꝙ ex
coronatione nihil noui iuris Cesaribus accedat, refertqz ad lite-
ram ↄstitutionem Ludouici imperatoris tpe Ioā. xxj. ⁊ Benedi
cti. xij. qua sanciunt, vt ex sola electione sit verus Imperator cuz
administratione, secus dicētibus priuatis omnibus iuribus ⁊c. ⁊
criminis lese maiestatis pena puniendis. Resoluens. d. Gurgeñ.
car. xxxj. §. sed vt. electionez esse ad substantiam Imperatoris, re
liqua ad solēnitatē, vtilem tñ, ⁊ non paruipendendam. In vno tñ
errare videt̃, dum ibi dicit, nullo iure caueri Imperatorē designa
tū confirmandum, quia ↄriuz, pace sua, constat in dictis supra. q.
9 xvij. † Et addo, ꝙ. d. deci. in. c. postq̄ꝫ in princ. j. no. de elec. tradit
late, ⁊ ↄgerit i iperatore, sicut ⁊ i Papa nō reqri ↄfirmationē, ⁊
añ eā electus p̄t administrare post gl. Bart. Ange. Cyn. cal. vbi
ibi, ⁊ seipsuz cōsi. cxciiij. sed pace sua ibi nihil de ↄfirmatiōe sz de
coronatione, vt. s̄. diximus, ⁊ de hac. q. an ex sola electione im-
perator ante confirmationem possit administrare, post Alberi. ⁊
Salyc. in. d. l. bene a zenone. ponit Io. an. in addi. ad Specu. in

tit.de rescrip.presen.§.fi.versi.item φ obtentum.circa medium, ꝛ Aluarot.in.c.j.quis dicatur Dux.ꝛ remissiue Cardi.Jaco.in
10 trac.de ɔci.nouiter impresso,facie.clxxiij.col.j.ꝛ.ij.†ꝛ φ sic idez Jo.lecirier in trac.de primoge.xj.q.j.lib.col.iiij.ꝛ seq.in no.q.an natus ante Regnuz adeptum dicatur primogenitus Regis vbi tenet,φ sic,post varias quatuor opinio.not.ꝛ late,sed id non est presentis indaginis.

SVMMARIVM

1 An imperator vtatur sigillo,vel bulla aurea,vel quo signo.
2 Perusia ciuitas habet priuilegium impe.Caroli,sub bulla aurea imperiali.
3 Papa,an secus vtatur bulla post coronationem,quam ante.
4 Aurea bulla de facili hodie non signatur,nec debet,ꝛ cur.
5 Sillum Imperatoris quale,ꝛ quomodo esse debeat.
6 Sigilli imperatoris vbi fiat mentio.
7 Sigilluz Regium,ꝛ ante coronationem,ꝛ post sigillum dicitur.
8 Signum imperatorum olim quale esset.

Questio.xlvij.

Uadragesimoseptimo
1 Quero,†an imperator vtatꝛ sigillo,vel bulla aurea in priuilegijs,glo.originaliter p illū tex.in cle.j.de iure iur.ad fi.notat,ꝛ φ imperator ante coranationē nō vtiꝛ bulla, sed sigillo,ꝛ ibi vr̄ clarus text.dum dicit papa ille refereus factū, prout in pateētibus literis añ coronationē ipsaz eius Regio magno sigillo,ꝛ post coronationē eadē eius iperiali aurea bulla mu
2 nitis,ꝛc.†Et sub bulla aurea,hēmus Perusie(patria mea)priuilegia quedā Caroli imperatoris illi cōi ɔcessa,put etiā testatur Bar.se vidisse,qꝛ tūc apud eum legationis munere fungebaꝛ in extrauag.ad repri.in ver.Reges.añ coronatiōe ergo,vtiꝛ sigillo
3 Regio,post coronationē vtiꝛ bulla aurea,ꝺm gl.in.d.cle.† quod cōprobat,qꝛ sic dicit esse in papa,vt aliter vtaꝛ bulla añ,φ̄ post coronationē,vt ibi p eā,ꝛ p gl.in data.vj.i v̄.pōtificatus,ꝛ Spe. in tit.de rescrip.p̄sen.in §.rōne autē cause.vj.col.ver.itē φ obtētū.ante mediū versi.ꝛ hec pōt esse causa,quare papa ante coronationē tantū media bulla vtiꝛ,ꝛ Moder.in.d.trac.de benef.j. parte.q.ij.x.col.lꝫ hodie nouissime i papa id mutatū sit de pūcto iuris,vt etiā ante coronationē Epm se appellet,ꝛ bulla vtatur in qua nomē eius expmaꝛ,ꝛ aliter vicētes excōicanꝛ,vt in vlt.extra uag.clemē.v.qꝛ nōnulli de sen.excō.q̄ est fina.decisio in lib.extra uag.φ̄φ̄ Moder.in.d.x.col.dicāt,φ de stylo curie etiā moderno ante coronationem,nō vtiꝛ papa,nisi media bulla,nec exprimat nomē suū in ea,ꝛ appellet se electū,vñ φ gl.in.d.extrauag. nouiter facta,multū admiraꝛ de ea,ideo post eā dicūt Moder. d.loco,φ de illa ɔstitutiōe iudicet apollo.ꝛ scribit Fely.añ Moder.in.c.eā te.iiij.co.de rescrip.ver.ij.restringunꝛ,p illū in lib.j.sacra.ceremo.in prin.car.viij.ij.col.ꝛ ibidē,φ loco pōtificatus,añ solēnia sua in data dr̄,suscepti a nobis Apostolatus officij anno.
4 i.†subdit tñ hñ gl.in.d.cle.j.seu vnica,in fi.priuilegia imperialia cū aurea bulla,nō vidisse,nisi vnū,nec etiā multū expedire vti ea appensione pp periculū lubreptionis ob preciositatē metalli,vñ φ ob id prudētes prelati,ꝛ principes nostri tpis sigillis argēteis vel aureis nō vtunꝛ,ꝛ ibi idē cū illa gl.no.Card.xix.no.subdens
5 φ qñqꝫ fit aurea bulla solida,qñqꝫ interiori parte vacua.ꝛc.†Sigillū autē Jmperatoris,dicit Spe.in tit.de rescrip.presen.§.j.igitur.ij.col.v̄.porro,esse ita debere,vt habeat in circulo orbiculatias literas,has,vcꝫ.S.N.roma.imperatoris,ꝛ semper Augusti,ꝛ in circulo sit sculpta imago imperatoris in solio imperiali sedentis,ꝛ in capite regalia diadema,habentis in manu dextra, sceptrū,ꝛ in signistra pomū rotundū tenentis,ꝛ vltra eū,vr̄ bonus tex.in.c.inter dilectos.extra de fi.instr.ver.iij.qꝛ p totū ꝛ in
6 ver.sed ꝛ ipsuz.†ꝛ de Sigillo Jmperatoris meminit tex.in titu. de pace constan.in.c.hanc igitur.in fi.ibi,nostri impressioni Sigilli fecimus cōmuniri.cuius tenor,ꝛ series est hec,nos Romanoꝝ imperator,ꝛc.ꝛ tex.in.c.signū.in eo.tit.ibi,Signū dñi Fede.Roma.imperatoris inclytissimi,ꝛc.ꝛ ex his,iuncto tex.in.d.
7 cle.vnica.in fi.de iure iur.ibi,†Sigillo regio,nota esse Sigillum regiū ante coronationē,ꝛ Sigillū regiū imperiale post coronationē,ꝛ tñ vtrūqꝫ Sigillū appellatur,vt ꝛ in.d.c.inter dilectos. d.versi.iij.qꝛ,ibi imperatoris videbatur fuisse sigillum,ꝛ in auct. de pace constan.c.in Christi post prin.ibi,sigillo imperatoris si
8 gillata,in vsib.feudo.†qō sigillū etiaz qualiter olim esset,tetigi.J. q.lxxxix.ꝛ pridie etiā per manus reuerēdi.do.Philippi Archiu ti Epi Burgi.S.Sepulchri,vidi in quibusdā priuilegijs antiq̄ssimis eiusdē ecclesie per henricū.ij.ꝛ conradū.ij.Jmpe.de anno. M.xv.ꝛ.M.xxvij.subscriptiones eoꝝ,cū quodā signo magno, instar ferre eoꝝ,quo Notarij nostri,seu tabelliones hodie vtunꝛ cū qbusdā literis magnis in modum cyphare(vt dicunt)iudicio meo,dicētibus signū Henrici Jmperatoris,signum conradi imperatoris,ordinatis circum circa super vnuz,H,magnū,cū istis postea in subscriptione,vcꝫ,signū dñi Henrici romanoꝝ Jmperatoris,Cesaris semp inuicti.qō placuit hic referre,ꝛ ob rei antiquitatē,ꝛ in memoriam predicti Reueren.episcopi,vide doctissimi omni scientiarum genere,ac vita,ꝛ religione spectibili,ꝛ in simili seruat fere Roma.ponti.in subscriptiōibus bullarū creationis.S.R.E.cardinaliū,cum literis manu propria super quodā circulo videlicet,Pau.iij.catholice ecclesie Episcopus.ꝛc.

SVMMARIVM

1 An imperator coronari possit per procuratorem.
2 Procurator nō creaꝛ i his,q̄ administratio.pīmonij ñ respiciūt.
3 Procurator in quibus constitui non potest.ꝛ nu.seq.ꝛ.7.
4 Compaternitas per procuratorem,an possit contrahi.
5 Jmperator est filius ecclesie.
8 Baldi auctoritas maxima,ꝛ seruari debet,vbi nō habet contra dicentez,nec ei aliquis viuentium comparari possit,ꝛ nu.seq.
10 Jmperator in Roma veteri coronatur.

Questio.xlviij.

1 Uadragesimooctauo quero †an imperator coronari possit per procuratorē.s̄.q.xxxv.teti gi,φ nō,ꝺm Bal.simpliciter,qui tamen nihil allegat in tit.de allod.§.j.in vsib.feud.vj.col.cum quo simpliciter transeunt Moder.in rub.ff.vij.col.post prin.dixit enim Bal.d.loco φ imperator debet ire,non mittere Romam pro corona susci
2 pienda.†Et pro eo facit,quia coronatio non est in administratione patrimonij,vnde non videtur posse fieri per procuratorez, iuxta regu.l.nec mulierem.cum glos.C.de vindic.liber.ꝛ nota. Bar.in.l.gallus.§.forsitan.ante fi.versi.ꝛ predicta,ꝛ.d.glo.mirabilē doctrinā ibidē Bald.dicit ad id,de quo supra.Jtē qꝛ coronari videꝛ ɔtinere certum ministeriū,ergo p alium explicari nō potest,arg.c.fi.§.fi.extra de offi.deleg.c.is cui.eo.tit.in.vj.ꝛ.l.inter artifices.ff.de solu.cū simi.Jtez quando persona est de forma actus,nunφ̄ recediꝛ ab ea.§.ne autē.C.de cad.tol.ꝛ ibi in princ.
3 Bal.not.†Jtē notanter facit,qꝛ actus cū consideratur respectu agentis non respectu effectus,nō possunt p aliū explicari,vt per Bal.notan.in.d.§.ne autem.ij.col.in prin.Sed nō coronaꝛ,nisi qui legitime certauerit,vt in.ij.ad Thimot.ij.cap.a,dicit Apostolus,ergo ꝛc.ꝛ que not.i regula potest quis.in.vj.in prin.Et.n. ea que in corpore proprio debeo facere,ꝛ sic certare pro corona, vt supra,secūdū Apostolū,nō debeo per aliuz facere,sed ea,que pro patrimonio facio,possum,vt ꝛ not.Bal.p illū tex.in.d.§.ne
4 aūt.iij.col.ad fi.†Jtē facit notan.quia Cōpaternitas de iure,nō potest ɔtrahi p procuratorē,nā cū cōpater fiat pater spiritualis, φ quis sit,seu fiat pater,nō fit p procuratorē.l.post mortem.§.fi. ff.de adop.bart.doct.in.d.§.forsitan.ad fi.Bal cū dicta ratione in.d.§.ne aūt.iij.col.C.de cadu.tol.Aret.in.§.illud,in.iij.col. insti.de nup.licet ɔtrariū de ɔsuetudine seruet in cōpaternitate, vt p Areti.ꝛ Bal.in.d.loco,Jn puncto tñ iuris videꝛ,vt supra, ꝛ Roma.not.liij.quero.Jdē Areti.in.§.multis,insti.de libertis p Fely.in.c.licet ex quadam.ij.col.de testi.ꝛ Moder.in.d.§.forsitan.vbi Jas.ad fi.dicit cōmunē esse opi.cū Bar.ibi.†Sed e cō
5 tra imperator per istas ceremonias cū ecclesia fit filius Ecclesie, ꝛ pape,vt est tex.in.d.clem.vnica.de iure iur.§.ceterū,ibi,in specialē suum filiū,ꝛ ecclesie memorate,ꝛ ibi.iij.not.notat Cardi.et infra latius dicemus suo loco.q.l.ergo nec filiatio potest contrahi per procuratorem,argu.supradictorum,ꝛ.d.l.post mortem.§.
6 fi.ff.de adop.cum simil.†Comprobatur,qꝛ quoties in actu quis non simpliciter consentit,sed aliquid disponit,ꝛ aliquid agit,propria presentia requiritur,nec fit per procuratorem,vt est not.do ctri.Barbo.in.d.§.forsitan.col.fi.post medium,versicu.nō obstat.l.iubemus etiam,ante fi.ibi,ꝛ videtur φ non quia,ꝛc.ꝛ ibidem tenet Jaso.colū.fi.in princ.Sed imperator vltra cōsensum aliquid agit,quia inungitur,consecratur,capit coronam,accipit ensem,ꝛ alias ceremonias facit,de quibus supra,ꝛ late in lib.sa cr.ceremo.

cr.ceremo.supra citatis locis ordinatim,ergo ꝛc. Et ista opinio, ꝙ coronatio per procuratorē non possit haberi ab imperatore, vr̄ tenenda pp auctoritatē etiā Bal.s̄.citato loco,ꝛ seq.(lꝫ nihil
8 allegent ipsi)†Bal.enim tante est auctoritatis, vt cū nullū hēat ꝯdicentem,debeat in pratica seruari,vt dicit Alexā.in.l.gallus, in.§.etiā.iiij.col.ff.de lib.ꝛ posth.ꝛ in.l.ij.col.iij.ff.de vulg.ꝛ pup. ꝛ Ful.no.dixit ꝯsi.xxvj.stante statuto.in fi.ꝙ Bald.tante est au-
9 ctoritatis,vt nesciat quis viuentiū sit,qui ei equiparari possit,†ꝛ ꝙ tutū,ꝛ irreprehensibile est,cū eo iudicare,ꝛ tenere,ꝛ Deci.tradit in ꝯsi.cclxxxiij.ꝛ diligēter.ij.col.ij.lib.ꝛ vltra iaꝫ dicta suadet̄ dictū Bal.qꝛ cū i coronatiōe īperator vngat̄,ꝛ ꝯsacret̄,vt in.d. cle.vnica.ꝛ in.d.c.venerabilē.cū si.s̄.suo loco adductis,ꝛ vnctio sit sacramētū ēt,vt p gl.ꝛ Abb.in.c.veniens.de transac.extra,ꝛ in.c.vir aūt.de secun.nup.ꝛ in rub.de sacra.nō reiter.j.col.aū fi. ꝛ.s̄.diximus.q.xxxix.sacramēta realiter per aliū capi nō pn̄t.i.p mediā personā,qs id diceret,ꝛ in sacramēto penitentie,est tex.in. c.que penitet.de penit.dist.j.qs diceret Titiū iure in vim matrimonij posse p aliū copulā ꝯhere cū vxore sua sibi desponsata,qs diceret me per aliā inungi posse,cū actus sint,qui naturalē insertionē requirant,sicut edere,comedere,coire,ꝛ similia,vt p Bal.no.
10 in.d.l.vnica.§.ne aūt.j.col.C.de cadu.tol.† ꝛ doꝫ,vt.s̄.imperator teneri psonaliter ire ad accipiendum coronam in roma veteri, nō autē posse mittere procuratorem,nec ei mitti,nec alibi,not.p. d.tex.de allod.(lꝫ citet sub titu.de pace iuramen.fir.)Jacob.alua.in tit.quis dicat̄ Dux.in prin.vj.col.in vsib.feu.aū mediū,ꝟ si.ꝛ tenet̄.ꝛ idem Jacob.supra.d.tex.quem legit sub.§.fi.in titu. de pace iuram.fir.col.j.in prin.ꝛ.ij.no.ij.col.

❧ SVMMARIVM ❧

1 An per nuncium imperator coronari possit.
2 Nuncio multa explicantur,que non p procuratorē,ꝛ qn̄.ꝛ nu.5.
3 Nuncio cur multa expediuntur,que non procuratore.
4 Nuncios papa habet in negotijs suis.

Questio.xlix.

1 Quadragesimonono,q Retento,†ꝙ p pcuratorem coronari non possit imperator, considerandū est,an saltē p Nunciū possit coronari. Notabilis.n.doctrina
2 vr̄,† ꝙ que quādoqꝫ nō possunt fieri per procuratorē,p nuncium tn̄ fieri possunt,vt no.tradit,ꝛ instruit Areti.in.§.multis,in fi.insti.de liber.vbi in not.q.cōpaternitatis tale remediū dedit,cū ipsa p procuratorē cōtrahi nō possit,sic ꝛ q nō potest substituere,po test tn̄ nuncium mittere,vt est no.dictuꝫ Bal.in rub.C.de exerci.
3 col.ij.ver.vnde nunc scias,nu.iiij.ꝛ illa est rō. † Qꝛ nuncius fundat actū in psona domini,procurator autē sui met,vt p Areti.d. loco,ꝛ Bal.post.l.qui autem.§.fi.cum.l.seq.ff.de ꝯsti.pecu.ꝛ ibi Bar.cū simi.ꝛ cū dicto Bal.in.d.ij.col.Ang.Jmo.Cal.ꝛ alij, vbi p additio.ad bal.ibidē,ꝛ dixi in caut.mea,seu remedio actuū inter viuos.xvij.incip.multa sunt,ꝛ de illo dicto bal.in.d.ij.col. meminit etiā dom.Deci.in.c.significasti,in prin.de elec.extra,per l.pater.ff.de manumis.vindi.ꝛ tradit Alex.in.l.ꝙ quis,col.fi.C. de procur.in prin.signāter citans in not.q.dictū Bal.in.d.ij.col. Sꝫ tn̄ bis nō obst.puto tenendū,ꝙ nec p nunciū coronari possit impator.primo,qꝛ illud sentire Bal,vr̄ in.d.c.j.de allod.col. vj.in vsib.feu.dū dixit,nec mitti ei posset alibi p papaꝫ.et impera
4 tor debet ire nō mittere,ꝛc.†Et tn̄ Papa,ꝛ Jmperator, huiusmodi alias p nuncios faciunt,vt experientia docet,ꝛ not.in.c.si gnificasti,in princ.de electio.ꝛ in.c.ꝯuenientibus.i.q.vij.in prin. ꝛ in tit.de pace cōstan.c.in causis,in vsib.feud.ibi.Sꝫ nos habe
5 mus propriū nunciū,cū similibus,ꝛc.†Scdō qꝛ dicta regula, ꝙ p nunciū fieri possint,que nō p procuratorē,procedit,nisi rationes prohibitiue in procuratore,pariter ꝯcludant ēt in nuncio,qꝛ nec tunc p nunciū fieri pōt,quod nec p procuratorē,cū differētia cadere nō possit,vt no.declarat ipsemet Are.in.§.illud.iij.col.in sti.de nup.vbi qn̄qꝫ dixi, dicens post Jmo.in.d.§.forsan, contra Ang.ibi,ꝙ cōpaternitas sicut in puncto iuris nō potest ꝯbi per procuratorem,ita nec per nunciū,quia rationes prohibitiue pro curatoris, pariter concludunt in nuncio,ꝛ ita dicit Aret.putare verum de subtilitate iuris,ꝛ sic emendat se ab eo,quod dixit in dicto.§.multis,in fi.Non obst.l.pater.ff.de manumis.vind.vbi regula in contrarium principaliter fundatur,quia dicit illam.l.loqui in alio casu,ꝛ de ea per glo.in.l.nec mulierem.C.de vind.liber.ꝛ Bald.post glo.ibi,ad fi.dicit,nota hic mirabilem glo.que tradit hanc doctrinam, ꝙ extra administrationem patrimonij, nihil nūcio,vel pcuratori,vel administratori ꝯmitti pt̄,lꝫ hn̄ sub dat,ꝙ illa doctrina nō est ꝯnalis.vn̄ redeūdo ad rē nostrā,rōnes cur imperator p pcuratorē coronari nō possit,pcedūt etiā in nūcio hn̄ ꝯsiderādo,ergo ꝛc. Tertio qꝛ tex.in cle.vnica.de iureiur.in princip.ꝛ in.§.nos eodē.ꝛ in ver.ꝛ subsequēter ꝛ in.§.porro,ꝛ in.c.tibi dn̄o.lxiij.dist.supponit hn̄ p nūciū in imperatorem electū,iurare fidelitatē,nusqͣ tn̄ ei papa coronā tradit p imperatore,sed pnūciat,sibi p manus pprias ꝯcedi debere,ꝙ si per nūciū coronare posset iperator a se ꝯstitutū,cur in.d.cle.j.id nusqꝫ supponit̄,ꝛ ita ꝯcludendum vr̄,nec per procuratorē imperatorē coronari posse,nec etiam per nuncium,per supra alleg.ꝛc.

❧ SVMMARIRM ❧

1 An imperium ꝛ imperator subsit ecclesie,ꝛ eam,ꝛ papam in superio rem recognoscat.
2 Papa gladium spiritualem,ꝛ temporalem habet, licet tempora lis exercitium reliquerit.ꝛ nu.7.ꝛ.9.
3 Jmperator Ludouicus constitutionem fecit, ꝙ imperiuꝫ a papa ꝛ ecclesia non dependeret.
4 Confirmatio est actus superioris.
5 Papa electores imperij mutare potest.
6 Papa imperium per successionem ordinare posset.
8 Superior est,qui instituendi,ꝛ destituendi,ius habet.
9 Ecclesia est mater imperij conseruans,non generans.
10 Dei oia tpalia,ꝛ spūalia sunt,latissima cumulatio in iure diuino.
11 Pontifex vices Christi gerrit in terris.
12 Papa accepit a Cōstātino imperatore coronam,regiam ptātēꝫ dignitatē,predia ecclesie,palatium,Urbem romaꝫ,ꝛ quomodo,si immo oia a papa,ꝛ ecclesia haber imperator.ꝛ nu.seq.
13 Dominium temporale,tripliciter consideratur.
14 Papa maior est imperatore,etiam in temporalibus.
15 Donatio facta a constantino ecclesie,fuit de eo quod erat habitu penes ecclesiam.
16 Jmperium subest ecclesie ꝛ pape communis conclusio.
17 Papa potest citare in terris imperij.
18 Papa Sacerdotalem, ꝛ regalem potestatem hab et ꝛ nu.21. 22.ꝛ sequen.
Jmperator non est dignior sacerdote,sed econtra.
19 Uacante imperio ecclesia subintrat.
20 Consiliarij pestiferi hodie adulatione mala seducunt Reges dicentes eis sacerdotium non habere gladij potestatem.
21 Jmperator iugum etiam vix ferendum a Sancta sede apostolica impositum ferre vult,ac pia deuotione tollerare.
Joannis hus memoria fuit in concilio constantien.damnata,qꝛ dixit papalem dignitatem a Cesare inoleuisse.
23 Petro iussit dominus,ꝙ conuerteret gladium suum in vaginaꝫ non quod proijceret.
24 Jmperator potest excommunicari a quocūqꝫ episcopo cui subsit.
25 Jmperator episcopo subijcitur respectu spiritualium.
26 Jmperator presbytero parochiali subiectus est.
27 Jmperator cui debeat confiteri.
28 Ecclesia potest esse vasalla imperij,cum tenet feudum ob eo.
29 Ecclesia omnibus imperat.
30 Papa dicitur imperator apostolicus.
31 Jmperator dicitur Uicarius Dei in terris,ꝛ representat populum christianum.
Jmperator post papam,representat populum christianum.
32 Papa principē priuilegiare non pōt.l.vel consuetudine,aut priuilegio,vt eum punire non possit,vel deponere si opus est.

Questio.l.

1 Quinquagesimo quero †an imperiū ꝛ imperator subsit ecclesie ꝛ eā ꝛ papaꝫ in superiorē recognoscat, ꝛ quidē,quidqd disputatiue dici posset,pcipue ex his que latissime ponit alias Ant.de rosel.in trac.de potest.pape.j.carta cū seq.(vbi examinauit,an omnis,ꝛ vniuersa temporalium administratio,habitu saltem,ꝛ non actu,apud summum Christi consistat sacerdotem,ꝛ tandeꝫ post multa concludit,ꝛ tenere videtur aliter,ꝛ Cesarem a nullo,nisi a Deo pro administratione temporalium immediate dependere, latissime per plura conatur ostendere)vbi videndum est,qꝛ reddit hanc.q.altam ꝛ disputabilem varijs rationibus,ꝛ contraria

soluere inititur sed tamen q2 ipsemet in eodē loco.iiij.car.ij.col. ver.hec sunt,dicit ꝙ testat̄,in ɔ̄riū tenuisse plurimos sacre Theologie doctores,ꝛ excellentissimos Decretoꝝ.Bar.ꝛ cōem sententiam itē.ix.car.ij.col.ad fin.versic.subsanabunt,dicit,ꝛ fatet̄,ꝙ erit derisus,audēs in dubiū reuocare,qđ est Sanctis auctoritatibus iam decretū,ꝛ amplissimis rōnibus roboratū,ab ecclesiaqꝫ decisum ꝛc.Quicquid ergo in stricta,ꝛ rigorosa disputatiōe vt.s̄. dixi(ꝛ ex his que scribit)lꝫ sicce(ꝛ breuiter Burgens.in.d.libello suo,car.xvij.§.hec imperij,ꝛ seq.)tentari posset,cuius locus hic non est,nec temporis breuitas patit̄,nec pro nūc ego sum talis,q cōem ecclesie resolutionē in hmōi scriptis,velim rescindere,satis sit nobis,qđ scribētes tenent,ꝑ nūc,hic referre,ac iura not.ꝛ rōnes ꝑ eis adducere precipuas,q2 scꝫ,vt.s̄.dictū est,vltra allegata p do.Ant.rosel.dicto loco,hodie oīno cōis vr̄ resolutio,ꝙ sic,vt
2 pꝫ ex.s̄.adductis late.in.iiij.q.in fine.ꝛ.v.in prin.vbi videdū,† ēt respectu gladij spiritualis.s.ꝛ tēporalis,lꝫ tēporalis exercitiuꝫ sit ipsius imperatoris,ꝛ per ɔ̄ñs maior est omnibus papa,ꝛ ista vr̄ cōis sententia,vt per glo.Abba.ꝛ oēs in.c.nouit de iudi.ꝛ ibi.d. Decius.v.col.ꝛ tex.in.c.j.xxij.distin.ibi Petro,terreni Imperij ꝛ celestis simul,iura ɔmisit,per illū tex.xpresse tꝫ,ꝛ notat papaꝫ vtrunqꝫ gladiū habere,Jaco.aluarot.in.c.j.episcop.vel Abb.in prin.iiij.col.i fi.in vsib.feudo.ꝛ est ad idē tex.i extraua.Joā.xxij. si fratrū.in prin.ne sede vac.vbi dicta verba.d.c.restringantur ꝛ approbant̄,ꝛ ipsemet Imperator dicit in.c.constantinus.xcvj.distin.imperio Romano ecclesie subiacēti,ꝛ in terminis reperit̄ facta ɔstitutio Bonifacij.viij.in extrauagan.vnā sanctam in titulo de maior.ꝛ obed.vbi id teneri debere,declarat̄ esse de necessitate
3 salutis ꝛ rōnibus sacris ꝑbat,lꝫ legat̄,†Ludouicū imperatorē,ɔ̄riā fecisse ɔstitutionē,ꝙ quicūqꝫ.s.diceret imperium a papa esse reus esset criminis lese maiestatis vt de ea p Albe.in.d.l.bene a zenone.vij.col.C.de quadrien.prescrip.ꝛ late refert de hac contētione Ludo.de Bauar.ꝛ Joā.pape.xxij.ꝛ Bened.xij.successoris.post Alb.Joā.leciriet.in suo trac.de primogenitura lib.ij.q. xij.col.ij.añ fi.viij.vol.trac.post Deciū in.c.nouit.col.v.de iudi. in fine.ꝛ ideo timore difficultatis nō resoluit.sed male fecit Lud. ꝛ ideo cōis opinio est in ɔ̄riū,vt in dictis locis,que ɔprobantur, q2 imperator prestat fidelitatis iuramentū pape,vt supra late vidimus.xxxvj.q.ergo in superiorem recognoscit eum,itē cōfirmatur,ꝛ approbat̄ a papa,vt in.d.cle.vnica de iureiur,ꝛ.s̄.vidimus
4 xvij.q.ergo manifeste arguit̄ superioritas,†q2 confirmatio est actus superioris,ꝛ superioritatis manifestū signū,vt no.Bal.in.l. fi.C.de legi.ver.vlterius noto.Abb.post Hosti.in.c.j.ij.no.de loca.vnde ɔfirmatio a minori fieri nō pōt Jmo.no.in cōsi.xxvij.in casu premisso.ij.col.Dec.in rub.de ɔfir.vtili vel inutili.j.col.ꝛ dixi.s̄.xvij.q.itē imperator eligit̄ ad illis,quos ecclesia ɔstituit ele
5 ctores,vt supra suo loco vidimus.viij.q.ergo.ꝛc.vñ est,ꝙ † papa dictos electores mutare posset,vt per Aug.de Anco.in tra. de potest.pape.q.xxxv.arti.iij.lꝫ his duabus rōnibus proximis, alias conetur respondere Ant.rosel.in trac.de potest.pape,dū. x.rationi respōdet in.j.q.sua,ꝛ cauillose ɔ̄ cōem vt dixi,ꝛ per episcopum Burgēs.in libello de coronatione car.xij.ij.col.§.lꝫ fac. in prin.post diuū Thom.in libro de regi.princi.ꝛ car.xxv.ij.col. sub.§.iā fide in prin.Jtē posset a germanis in alios trāsferre,ideꝫ
6 Aug.q.xxxvj.articulo.v.†Jteꝫ posset imperatorem facere per hereditariā successionē,vt idē Aug.d.q.articulo.vj.qñ.s.videret populo Christi magis pacē dari eo modo,q̄ꝫ p electioneꝫ,ꝛ not. ex multis notab.decisi.ꝛ.qq.colligit̄,papam maioreꝫ esse omnino imperatore ipso,ꝛ ei imperium subiacere,colligitur ex Aug. de anco.in.d.tract.q.xxxvj.articulo.j.ij.iij.iiij.v.vj.ꝛ.vij.in nota
7 bilibus.qq.†ꝛ sic ecclesia habet vniuersalem iurisdictionem,ꝛ temporalem,licet administrationem eorum exequatur per imperatorem,quem eligit,vt in supra dictis locis doct.ꝛ August.de anco.in.d.tract.xxxix.q.j.articulo ver.ad primum ergo in princ. licet nihil alleget ꝛ.xxxvj.q.articulo.iiij.vbi notan.probat diuinis auctoritatibus,ꝛ rationibus papam maiorem esse imperatore etiam in dominio temporalium,licet immediatum vsum,ꝛ exercitium imperator habeat temporalium,ꝛ hoc modo maior papa dicitur.Jdem ille Ferdinādus in.d.libello de origine principatus.j parte char.xxxvj.colū.j.ꝙ secundum catholicā veritatem imperialis auctoritas principaliter,ꝛ immediate ab ecclesia dependet,cui fidelitatem prestat.Jdem char.xlix.colum.ij.ꝙ cum deus sit suppremus princeps omnium,Roma.pont.eius vices gerens solus huiusmodi principatum in terra obtinet,alioquin duo dei vicarij essent,ꝛ duo capita,ꝙ monstruosuꝫ,ꝛ alienū a fide,ac naturali ratione existeret.Jdem late char.lxiiij.ꝛ sequē. p multa loca diuine scripture ēt,vt ꝛ infra dicaꝫ,ꝛ precipue char.

lxxx.ꝛ seq.§.vij.probat ista rōne,quoniā cū in spiritualibus princeps imperator fateat̄ subesse Romano Pōtifici,per cōsequēs ergo ꝛ in temporalibus,probans hanc ɔsequentiā valere ex pluribus,primo propter cōnexitatē ꝛ dependentiā,regulam,ꝛ directionē.ij.q2 temporalia ordinant̄ in spiritualia,vt in fineꝫ suum.i. q.iij.si quis obiecerit.iij.quia qui iudicat digniora,iudicat minus digna,ꝛ per alia de qbus ibi,ꝛ idem imperiuꝫ subesse sacerdotio probat tex.gl.ꝛ doc.in.c.solite de maior.ꝛ obed.ꝛ valentinianus imperator dixit,vt legit̄ in.c.valētinianus.lxiij.dist.not.talē itaqꝫ in pōtificali sede ɔstituite,cui ꝛ nos q gubernamus imperiū,sincere nostra capita submittamus,registratū in.c.nouit.§.nō igitur de iud.ꝛ Bal.not.in rub.ff.ij.col.in prin.dicit,ꝙ licet apud legistas hec sit maxima,ꝙ Jmperator romanus in temporalibus superiorem non habeat.canoniste tamen ponunt papaꝫ supra eius verticem,qui confirmat,infirmat,ꝛ priuat,electionem imperatoris,ꝛ imperatorem ipsum ex causa,vt in capi.ad apostolice de re
8 iud.in.vj.c.alius.xv.q.vj.ꝛ infra dicemus suo loco.q.lxxxj.†Uñ superior dicitur,qui instituendi,ꝛ destruēdi ius habet,allegat.§. interim in auc.de defens.ciuit.subdens non esse negandū,papā, qui habet claues celi,ꝛ mundi traditas ad iustitiam,maiorem esse imperatore re ꝛ nomine,secundum Bald.dicto loco,not.et ita ecclesiam tenere,ꝙ ab ea imperium dependeat,contra opin. dantis,qui secus tenendo,quasi fuit damnatus de heresi.refert Bar.not.ꝛ dicit probari pulcherrimis ratiōibus,quas ibi omittit,in.l.j.ff.de requi.reis.§.fina.ad fin.Abb.in.d.c.nouit.vj.col. ad fin.de iud.extra,glo.in.c.ad verum.xcvj.distin.in versi.vsurpauit,ante finem,ꝛ per glo.in.c.quoniam.x.distin.ꝛ hanc communem opin.esse,imperium.s.ab ecclesia dependere,ꝛ per consequens eam in superiorem habere,ꝛ ei subesse,dicunt Moder. taurinen.in rubr.proem.ffotum.v.colū.in fine,ꝛ.vj.in prin.ꝛ prepositus in.c.cām que.ij.ad finem,pen.colū.qui filij sint legit dicit,ꝙ licet demonstratiue rationes fieri non possint,tamen sufficit ita obseruatum.l.minime.ff.de legibus,ꝛ cardinalis Alex.in dicto cap.cū ad verū.xcvj.distinctio.per.xiiij.col.hāc.q.plenius tangit,ꝛ probat,respondendo etiam argumentis Dantis,qui ab ecclesia non pendere imperium asseruit,multaqꝫ alia,que in contrariū adduci possent,ɔfutare conat̄.Et licet disputatiue multa ɔtra ecclesiaꝫ dici possent,tamē q2 ecclesia approbat,vt supra,durum est ɔtra stimulū calcitrare,ꝛ cum communi tenere videtur,ꝛ sine dubio vbi pontificē vicariuꝫ Christi,ꝛ petri successorē cōcedimus(vt clarissimū est)de facili hoc sequit̄,ipsuꝫ caput esse in omnibus,vt probat̄ not.in.d.extrauag.vnā sanctā precipue p illud, pasce oues meas.Matth.xxvj.ꝛ illud,ecce duo gladij hic,luc. xxij.ꝛ Hieremi.i.ecce cōstitui te hodie sup gētes,ꝛ regna,vt euellas,ꝛ destruas,ꝛ disperdas,ꝛ dissipes,ꝛ edifices,ꝛ plantes,ꝛ alia de qbus in.d.extrauag.ꝛ ita,vt supra dictū est,cōmunis est opi. Canonistaꝝ Jmperatorē ab ecclesia habere iurisdictioneꝫ,ꝛ per consequens eā in superiorē recognoscere,ꝛ ei subesse,vt ꝛ testantur Moder.predict.in.l.ij.ff.de origin.iur.nu.clxxxix.post Fely. in.c.cū non deceat col.iiij.de prescrip.ꝛ docto.in.d.c.nouit,etiaꝫ respectu.s.vtriusqꝫ gladij,declarando vt supra,ꝛ per Bar.in extrauag.ad reprimendum,in verbo totius,ad medium,ꝛ ideꝫ pro not.ponit ēt Mar.lauden.in.d.tractatu de principibus in.j.not. ꝛ in not.ccccxcvj.primo fuit,ꝛ que late deducunt Modernio.in tractatu de beneficio.i.parte.qđ.v.xxxiiij.ꝛ.v.colum.ꝛ sequent. Paul.de cast.in.l.non ambigitur in fi.ff.de leg.ꝛ in.l.de quibus ff.eo.i.colū.vbi dicit in not.q.Jmperium hodie non esse apud populū Rom.nec ab eo recognoscere,sed apud Roma.ecclesiam, ꝛ facit tex.not.in.c.certum.x.distin.ibi,Deus voluit tue deuotio
9 nis colla submittere,in.c.suscipitis,ead.distin.ibi,† dedit enim,ꝛ vobis potestatem,dedit,ꝛ principatum multo perfectiorem principatibus vestris,licet bal.in.l.j.in princi.ij.colum.C.de sum.trinit.dicat ecclesiam esse matrem imperij conseruantem,non generantem,quia Jmperiuꝫ imediate a populo processit.Sed est mater ergo protectiōe,vt in auc.vt determinat,sit num.cleri §.j.ꝛ approbatione corone imperialis,ꝛ aliorum insigniorum exhibitorum,Sed melius resoluendum videt̄,vt supra cū communi opi.
10 †Pro qua facit,ꝛ illud quod legitur in psalmo.xxiij.meus est orbis terre,ꝛ plenitudo eius ꝛc.ꝛ ecclesiasti.x.capitu.in prin.in manu dei potestas terre,ꝛ execrabilis omnis iniquitas gentium,et (nota hec verba) vtilem rectorem suscitabit in tempus super,illatum,ꝛ paulo post,regnum a gente in gentem transfertur propter iniustitias,ꝛ iniurias,ꝛ contumelias,ac diuersos dolos,et Apocalips.xj.capitu.d.factum est regnum huius mundi domini nostri,ꝛ Christi eius,ꝛ regnabunt in secula seculorum amen,et sibi data est potestas in celo,ꝛ in terra.Matth.vlt.cap.ad finē,ꝛ psalm.

psalm.xxiij.dñi est terra,⁊ plenitudo eius orbis terraꝝ,⁊ vniuersi,qui habitant in eo.c.quo iure.viij.distin.⁊ psal.xliij.ad finē ibi ꝯstitues eos principes super oēm terrā,Zach.ix.cap.B.⁊ ptās eius a mari vsqꝫ ad mare,⁊ a fluminibus vsqꝫ ad fines terre,⁊ psal.xlvj.quoniā dñs rex magnus sup oēm terraꝫ subiecit populos nobis,⁊ gētes sub pedibus nostris,⁊ ibi qm̄ rex omnis terre Deus enim regnabit dñs super gentes,⁊c.principes populoruꝫ cōgregati sunt cū deo Abraam et.xlvij.in fi.ibi ipse reget nos in secula et.lxxxiij.ibi Deus autē rex noster ante secula operatus est salutem in medio terre et.lxxxviij.ad finē nos aūt populus tuus,⁊ oues pascue tue ⁊c.⁊.lxxxj.in fi.qm̄ tu hereditabis in omnibus gētibus,⁊ lxxxij.in fi.ibi,tu solus altissimus in oi terra.⁊.lxxxviij.potēs es dñe tu dominaris potestati maris,⁊c.tui sunt celi,⁊ tua est terra,⁊c.⁊ psal.xciiij.qm̄ deus magnus,Dñs rex magnus,super oēs fines terre.⁊c.⁊.xcvj.in principio,dñs regnauit.⁊c.⁊.xcv.in.fi.⁊.xcvij.in fi.ibi,iudicabit orbē terrarū in iustitia,⁊ populos in equitate,⁊ no.Rex Dauid,in primo libro Paralipomenō.c.vltimo.C.in manu tua Domine virtus,⁊ potentia in manu tua,magnitudo,⁊ imperium omnium,cuncta enim,que in celo sunt ⁊ in terra,tua sunt,tuū domine regnū,⁊ tu es super omnes principes,tue diuitie,⁊ tua est gloria,tu dominaris in terra,⁊ in montibus Israel.⁊ Rex vnus erit oibus imperans,⁊ nō erūt vltra due gētes,nec diuidenẗ amplius in duo regna,⁊c.⁊ seruus meus Dauid Rex sup eos,⁊ pastor vnus erit,oium eoꝝ.⁊c.⁊ ibi,princeps eorum in perpetuū.⁊c.⁊ Daniel.iiij.c.E.septē quoqꝫ tēpora mutabunẗ super te,donec scias,ꝙ dominēẗ excelsus sup regnum hominū,⁊ cuicunqꝫ voluerit,det illud,⁊ ibidē post.F.⁊ Deus vnus est,⁊ ſm non hꝫ.eccles.iiij.⁊ iterū vnus erit princeps oibus Ezechiel.xxxvij.tu solus,⁊ nullus tecū,primo Reg.xxj.rursus tu potens solus super omnes reges terre.iud.v.⁊ Job.reges terre sub danẗ,⁊ Tyranni ridiculū sunt,vnde Esai.ait,mee sunt iustitie,⁊ imperiū.xlv.ecce,inquit iustitie,⁊ imperiū,⁊ sancta mater ecclesia in Hebdomada Sancta in parasceue,orādo,cantat,omnipotēs Deus,in cuius manu sunt omnium ptātes,⁊ omniū iura re-

11 gnorum.⁊c.† sed Pontifex summus hodie vices dei,⁊ Christi gerit in terris,vt clarissimū est.c.j.extra vt ecclesiast.bene.ibi locū dei tenemus.c.fundamenta.§.decet de electio.in.vj.ibi Vicarij Dei cū gl.late,cle.Pastoralis in prin.⁊ ante fi.de re iudic.ca.j.xxij.distin.c.in nouo.xxj.distin.cū simil.⁊.c.sacrosancta,in prin.xxij.distin.⁊ ꝑ Augu.de anco.in trac.de ptāte pape.q.xix.articu.j.⁊ seq.c.nouit de iudicijs.c.solite de maiorita.⁊ obediē.⁊ domini de rota deci.ccccxxxvij.qdam.ij.col.in prin.in nouis,⁊ ad Thimot.vj.cap.ante fi.beatus,⁊ solus,potens,Rex regū,⁊ dominus dominantiū ⁊c.cui honor,⁊ iperiū sempiternū,⁊.j.Petr.cap.vltimo.d.⁊ egregie per diuū Thomā in summa contra gentil.lib.iij.c.lxxvj.⁊ per Bar.in extrauag.ad repri.in verbo ꝑ edictū ad mediū V.dic ergo.c.j.de homi.in.ij.prin deci.ꝯsi.ccccxcviij.viso col.fi.lib.iij.ergo ⁊c.⁊ fateẗ imperator in.c.ꝯstāti.xcvj.dist.in prin.ibi.Vicarius filius dei,⁊ Petri ⁊c.⁊ ante fi.ibi,caput ab iperatore celesti ꝯstitutū ⁊c.nec obstāt ita tenēdo,ꝙ.s.iperium subsit ecclesie etiaꝫ in temporalibus quo ad dñium iurisdictiōis,vt.s.declaratū est,cū coī qd̄ in.c.cōstant.xcvj.dist.legatur,

12 † ⁊ ecclesia acceptabit constantinū imperatorem coronā,⁊ omne regiā ptātē gloriam dignitatem vigorē,⁊ ꝑdia ecclesie ⁊ pape donasse,⁊ palatiū,⁊ romanā vrbē,⁊ Italie ꝓuincias,⁊ occidentaliū loca ciuitates ꝯcessisse,⁊ in.c.fundamenta.§.ne aūt de elec.in.vj.⁊ sic potius vr̄,ꝙ Papa,⁊ ecclesia illum.c.ꝯsiderando ab imperio dominiū tēporale recognoscat,qd̄ qdē cū sit falsum,⁊ ꝯ cōem omnium sniam Canonistarum,vt.s.visum est,respondet ad.d.c.ꝯstanti.Aug.de anco.in.d.trac.de ptāte pape.q.xxxj.articu.iij.

13 nam notanter dicit,†ꝙ dominium temporale quantū ad presens tripliciter considerare possimus,primo modo quantū ad ipsoruꝫ temporalium Tyrannice,⁊ vsurpatiue ablatorum restitutionem.ij.modo quantū ad immediatā administrationē,⁊ exercitiū,quaꝫ imperatores,⁊ reges,⁊ alij principes seculi habent,⁊ habuerūt.iij.modo,quantum ad vniuersalem,⁊ totalē iurisdictionem,primis duobus modis papa bene recognoscit,⁊ habet dominiū tēporale.de quo in.d.c.constantinus,sed tertio modo.s.quantū ad vniuersalem iurisdictionem dominiū temporale a nullo recognoscit,nec habet,nisi a deo,cuius omnia sunt,⁊ cuius ipse in terris locū tꝫ sic no.respōdit Aug.de anco.in.d.iij.arti.ad ea que legūtur in.d.c.const.vt.s.beatus Siluester nō recipit illa temporalia a cōstantino quantū ad dominij recognitionem,sed quantum ad immediatam aliquorum temporalium administrationē,quorum ecclesia ante non habebat,⁊ ꝙ sicut constantinus ante receptionem baptismi vtebatur dominio temporalium tirannice,⁊ vsurpatiue ad ecclesie impugnationem,⁊ christianorum persecutionem,ita postmodum dei minister vsus est tali dominio ad ecclesie exaltationem,⁊ Christiane fidei defensionem,hec ille not.⁊

14 eadem.q.xxxvj.articulo.iiij.concludens etiā † papaꝫ maiorē imperatore esse,etiam in dominio temporalium,vt supra vidimus,tradit,ꝙ propter immediatum vsum,⁊ immediatam executionē,imperator in temporalibus maior est papa,non autem alias principaliter quo ad iurisdictionem,quia sicut supra deus vniuersoꝝ dominus est spiritualium,⁊ temporalium quantum ad vniuersalem iurisdictionē,sicut papa Vicarius eius in spiritualibus,⁊ tēporalibus est maior quolibet altero rege,⁊ imperatore,⁊ omnes ei subsunt ⁊c.⁊ Idē scribit.q.xliij.arti.ij.versi.dictum est,⁊ articu.iij.ver.ad primū,⁊ idē.q.j.arti.vij.in fi.⁊ seque.imo addo,ꝙ Archidi.in.c.quoniam.x.disti.dixit no.ꝙ Cōstantinus in reassignatione regalium reassignauit beato Siluestro gladium,ostendens se non legitime vsum fuisse gladij potestate,nec legitime se habuisse,cum ab ecclesia non receperit,refert Bal.in.l.cum multa post prin.C.de bo.que libe.⁊ cum Bal.pro pulchro.d.Mar.laud.not.ccccl xvij.Constantinus,⁊ addo dictum intellectum ad

15 ea que legūtur in.d.c.Const.vt.s.† licet donatum fuerit ecclesie fuit tamen donatio de eo quod prius erat habitum penes ipsam ecclesiam.s.ipsa iurisdictio temporalis,quamuis exercitium esset penes imperatorem per illam auctoritateꝫ,ecce duo gladij Luc.xxij.cap.⁊ in.d.extrauag.vnam sanctam,⁊ qꝛ imperium processit ab ecclesia post Bartol.in.d.l.j.ff.de requi.reis ad fi.⁊ in extrauagan.ad reprimen.in verbo totius Alex.ponit in ꝯsi.xxiiij.ponderatis his ante fi.lib.v.⁊ sic,ꝙ Constan.non proprie donauerit vt ⁊ not.Car.dicens hoc communiter teneri,⁊ ideo inter cetera donationem valuisse in.d.cle.vnica de iureiu.§.porro.iij.q.ij.co.ad medium ibi,Item per talem donationem non minuit Imperium,licet minuatur exercitium,⁊ ad finem,ibi item tenendo,ꝙ vterqꝫ gladius sit penes papam,⁊ Bald.in rubrica.ff.iiij.colum.ante fin.versi.quinti dicuntur,⁊ dicit ita tenere Canoni.in.c.ego

16 Ludouicus.lxiij.distin.†Est ergo conclusio cum communi imperium hodie subesse ecclesie,⁊ pape,⁊ eos in superiorem recognoscere,⁊ ideo dicit ipse imperator in.l.iiij.C.de summa trinitate.alloquendo papā,nos reddentes honorē apostolice sedi,⁊ vestre sanctitati,quod semp nobis in voto fuit,et est,vt decet patrē,honorātes vestrā beatitudinē ⁊c.Idē late,⁊ no.vt supra,prime,scribit,⁊ tꝫ ēt Abb.in ꝯsi.lxxxij.ꝗꝫ.i.colum.ante fi.lib.j.⁊ Marr.laud.i trac.de pricipibus not.dvi.dicit simpliciter cōmunis opi.est,ꝙ imperiū depēdeat a papa,secūdū Ant.de but.in.c.ꝑ venerabilē q fi.sint leg.Idē late Ant.sicu.i tract.de potestate,⁊ excel.reg.q.ciiij.ij.col.⁊ fi.precipue ēt post cons.anch.idē tenēt Mod.bononi.cū doc.in.d.c.nouit,⁊ Bar.in.d.l.j.in repetitio.l.fi.ff.de iurisd.omni.iudi.xxj.col.ante mediū versi.qbus casibus in not.

17 q.† Quod ideo papa pōt citare in terris imperij,qꝛ in eis,si non exercitio,habitu iurisdictionē hēt,post not.d.Bar.⁊ Aret.cōsi.vbi ibi,⁊ ꝑ cōmuni opinione de qua supra,est tex.not.i cle.pastoralis ante fi.de re iud.ibi,nos tn̄ superioritate,quā ad imperium nō est dubiū nos habere,⁊ nihilominus ex illius plenitudine potestatis,quā Christus,Rex regū dominus dominantiū nobis licet immeritis in ꝑsona beati petri ꝯcessit,⁊ tex.not.in.c.ꝑ venerabilē col.i.q filij sint legi.ibi veꝝ ēt in alijs regionibus certis causis inspectis tēporalē iurisdictionē exercemus ⁊.c.solite ante fi.d maio.⁊ obe.§.nos aūt,ibi pasce oues meas,⁊ in papa eē,⁊ regalē,⁊ sacerdotalē ptātē simul.not.ēt diuinis rationibus,⁊ auctoritatibus,probat Augu.de anco.in tract.de potestate pape.q.j.art.vij.respondens nota.argumentis in contrarium precipue ad illud euangelij,regnum meum non est de hoc mundo,⁊.vij.arti.ꝙ habeat spiritualem,⁊ temporalem simul notanter respondens inter cetera ad illud Matthe.xxij.que sunt cesaris cesari.Ideꝫ.Christum.s.vtraqꝫ potestate vsum,cuꝫ vendentes flagello eiecit,Joan.ij.c.ex multis.i.q.iij.vt Imperator,cum se obtulit hostiaꝫ,discipulis,dicens,hoc est corpus meum,fuit sacerdos,⁊ sacrificium pro nobis.c.sacerdos.ij.dist.de cōsecrat.tradit Jo.vgo.in.d.li.quem inscribit,Quadruuium ecclesie,ad Maximil.regem,char.ix.col.j.Et char.xxxiij.col.j.§.quamuis,ꝙ iperator nō est dignior sacerdote,licet sit dominus totius mundi,qꝛ immo si imperator fiat sacerdos,aut monachus desinit esse imperator,gl.in c.scripsit.xxvij.q.ij.⁊ tetigi,infra.questio.lxxx.⁊ luna recipit a sole non e contra.c.duo.xcvj.dist.c.solite de maiorita.⁊ obed.⁊ pōtificalis apex,qui in ore capitis ecclesie preeminet,subijci regi nō potest.xxiij.questio.viij.tributum,vnde lex secularis debet seruire canonice.x.dist.lege.c.ii.de priuileg.Hosti.in summa.qui fi-

19 lij,sint leg.§.qualiter,vers.que verba,⁊ seq.†Et hoc idem suade-

tur, quoniam vacante imperio ecclesia subintrat, vt in. qō. xc. j. ⁊
idē Aug. alias in. d. lib. q. xlv. arti. ij. in no. q. de regibus ꝟs. respō
deo, notat, ꝙ dicētes papā Uicariuꝫ Christi in toto orbe dñium
habere, super spiritualia, nō aūt super temporalia similes sunt cō
siliarijs Syrie, qui dixerūt. iij. reg. xx. D. dij montium sunt Dij eo
rum, ideo superauerunt nos. Sed pugnemus in campestribus, ⁊
in vallibus, in quibus Dij eoꝝ dominiū non habent, ⁊ obtinebi-
20 mus cōtra eos, † ⁊ ꝙ sic hodie mali cōsiliarij adulatiōe pestifera
seducūt Reges, ⁊ principes terre, dicentes, Dij montiū, puta spi
ritualium domoꝝ, sunt summi pōtifices, sed nō sunt Dij conual-
liū, qꝛ tēporaliū bonoꝝ nullū habent dñium iō in Campestribus,
quasi in potētia bonoruꝫ tēporaliuꝫ pugnemus contra eos, ⁊ ob
tinebimus, quibus diuina sapientia rñdet dixerunt Syrij Deus
montiū est dñs, ⁊ non Deus conuallium, dabo oēm multitudinē
hanc in manu nostra, ⁊ scient, qꝛ ego sum dñs, sic ille. d. loco no. ēt
ꝯcludens papā Uicariū Jesu Christi ꝓ veritate vice de viuentis
toto orbe terraū, spiritualiū, ⁊ tēporaliū habere vniuersalē iurisdi
ctionē, lꝫ immediatā administrationē non habeat vbi nō ꝑꝑ carē
tiā auctoritatis, sed rōnibus de qbus. j. dicemus. q. lij. ad fi. vbi vi
21 den. † Et idē tenet Jac. alua. hodie. s. post aduentum Christi im-
periū secundū determinationē. S. M. E. fuisse apud Christum,
⁊ eius Uicariū. s. papā, per. d. c. j. de pac. iur. firm. vbi idē late te-
nuit in prin. illius tit. ij. col. in. fi. ver. intelligēda tñ sunt, ⁊ addo ꝙ
etiam dñi de ro. in decisio. cc. inferior, in nouis. in no. q. post Host.
referunt, hodie papā tenere monarchiam mūdi, ⁊ habere vtrūqꝫ
gladiū, idē deci. dccccxl. vtrum valeat, ante fi. in antiquis ꝙ pape
a Christo fuit trāsmissuꝫ oē iperiū i tēporalibus ⁊ spūalibus, post
not. in. c. nouit de iudic. ⁊ Inn. vbi repetita, decis. ipsa per Bisig.
etiam in titulo de ꝯsuetudi. ⁊ reperio, ꝙ alias in celebratissimo cō
cilio Constant. fuit dānata memoria Joannis hus, qui inter alia
ponebat papalē dignitatem a Cesare inoleuisse, ⁊ pape perfectio
nem ⁊ institutiooem a Cesaris potentia emanasse, vt patet in vl-
tima sessione eiusdem. sub §. teneor autem articuloruꝫ. Unde no.
dicebat imperator Carolus, alias in. c. in memoriam. xix. distin.
honoramus. S. R. E. Et licet vix ferendum, ab illa Sancta se-
cta sede imponat, iugū, tñ feramus, ⁊ pia deuotione tolleremus,
22 † et considerandum est, ꝙ pro hac cōmuni opi. ꝙ imperiū subsit
ecclesie quod cū soli, ⁊ lune a deo creatis equiperentur pontifica
tus, ⁊ imperium, in. d. c. solite de maio. ⁊ obe. vt papa sit sol. luna
imperator, sicuti luna a se lumen nō habet (vt isti dicunt) sed quic
quid hꝫ, a sole recipit, ergo ita, ⁊ quicquid habet imperium pote
statis, a papa pariter consequitur, ⁊ sic in. d. equiperatione. d. ca.
solite, quidam doctissimus vir alias mihi argute ꝯsiderabat, ⁊ ad
do ēt ꝓ cōmuni aret. in. §. sacre. post pri. insti. de rer. diui. vbi not.
dicit, ecclesiasticos viros tenere, ꝙ vterqꝫ gladius fundat̄ in pa-
pa licet exercitium gladij temporalis committat imperatori, ⁊ ꝙ
hanc cōmunē opinionē quilibet christianus debet tenere, qꝛ nō re
peritur, ꝙ christus abstulerit petro gladium temporalem quē an
tea habet summus sacerdos, sed ꝙ prohibuit administrationeꝫ,
23 patet ſm eū. † qꝛ non simpliciter dixit, conuerte gladium in vagi
na, sed adiecit tuum, quod est dominij significatiuum respectu pe
tri, ac etiam non dixit proice, quasi non esset suum. Sed dixit con
uerte, quasi retineat pro se habitum, licet non exercitium, sic aret.
not. d. loco ⁊ idem nouissime, ecclesiam habere vtrunqꝫ gladium,
licet in quibusdam locis papa quantum ad executionem, nō exer
ceat, tamen imperatorem ab ecclesia imperium tenere, ⁊ ꝙ potest
dici vicarius, ⁊ officialis rom. ecclesie, latissime tenet, ⁊ probat,
Card. Jacobat. in tract. de concilio libro vltimo articu. viij. fac.
dcclxxvj. cum seq. multis, precipue quia fuerunt date due claues,
non vna tantum, licet quo ad potestatem, claudendi, vel aperiendi
coelum, quo ad animam etiam tantum, capi possent, ⁊ dictam,
opi. late probat iure can. auctoritatibus doct. iure diuino, ⁊ ratio
nibus, vt ibi plenissime congerit, subdens ꝙ papa debet per se ab
stinere ab exercitio gladij, temporalis ⁊c. ⁊ de dicta extraua. vnaꝫ
sanctam, contra Jo. monac. post egid. bellam, vbi viden. vltra su
pra allegata, vt nouissime vidi, dum. d. tract. cderetur, ⁊ precipue
quia imperator recipit, gladium de altari, ⁊ papa dat illi euagina
tum. xciij. dist. legimus, hosti. in ca. causam. ij. qui filij sint legiti. et
24 ꝙ habetur, in li. pontific. ⁊ sacr. ceremon. † et in tantum subest ec
clesie imperator, vt ⁊ alias possit excommunicari a quocunqꝫ epi
scopo, sub cuius sit iurisdictione, vt not. Marti. lauden. in tract.
de principibus, not. lxj. imperator post petrum, idem. Ant. sicul.
in tract. de potest, reg. q. xlviij. ⁊ Ant. de but. in capi. nouit de iu-
25 dic. ⁊ ibi dominus Decius. v. col. in prin. not. † ꝙ respectu spiri-
tualium, imperator episcopo subijcitur per. c. duo sunt. xcvj. dist.
⁊ in. c. omnes de maio. ⁊ obe. immo dicit, ꝙ sacerdoti, per capit.
omnis vtriusqꝫ sexus, de penite, ⁊ vltra eos est glo. not. per illum
tex. in ca. valentinianus. lxiij. dist. in ꝟbo submittemus, ⁊ Cardi.
Alexā. in. c. duo. xcvj. disti. in principio declarat id verum de epi-
scopo, in cuius diocesi, vel ciuitate magis communiter residet, ꝑ
not. maxime per Hosti. in capi. omnes de maior. ⁊ obe. ⁊ Abb.
in. d. capitu. nouit. iij. colum. in versic. non igitur, dicens ꝙ etiam
26 suo presbitero parochiali subiectus est, † ⁊ ꝙ ex his deprehendi-
tur, ⁊ recognoscitur excellentia dignitatis ecclesie, ⁊ sacerdotalis
ad regalem, ⁊ secularem, ⁊ not. glo. in. c. certum. x. dist. ꝙ impera
tor inclinat se episcopis, ⁊ ꝙ excommunicari potest ab episcopo,
⁊ Mart. laud. not. xxvij. episcopus notat, ꝙ episcopus est maior
principe laico, vnde ambrosius excommunicauit imperatoreꝫ ex
delicto suo per capi. j. in glo. j. de rapto. ⁊ glo. in. d. capi. valenti-
nianus, licet corrupte stet. xiij. dist. ⁊ idem etiam not. ⁊ tenet sim-
pliciter Petr. de monte in tractatu de monarchia versus fi. iiij.
q. prin. ante fi. et Jo. vgo. in. d. lib. quadruuij. char. xxxij. colum. j.
27 in versicu. filius, ⁊ tetigi infra. q. lxv. † cui autem debeat confiteri
imperator. colligitur ex his, que in rege scribit late Anto. sicul. in
trac. de potestate, ⁊ excell. reg. q. xxxv. post. Abb. ⁊ alios in. c. om
nes de maio. ⁊ obe. dixit bene tñ alias Bal. not. in. l. ſꝫ si hac. §. si
28 liberta. in fi. ff. de in ius voca. † ꝙ lꝫ ecclesia rom. sit mater impe-
rij, tñ si tenet feudū, aliquod ab impio, hoc respectu sit eius vasal
la, qꝛ feudataria, nō qꝛ mater, ⁊ cū Bal. ibi not. Mart. lau. in. d.
tract. de prin. not. cxciij. lꝫ romana, ⁊ Jas. in prelud. feud. iij. colū.
in princi. ⁊ idem, vt supra, ecclesiam in principem, superioritatem
obtinere secundum canonistas, tradit signorol. consilio. ccxviij.
29 quidam dominicus quinta colum. † ⁊ imperium militantis eccle
sie monarchiam esse idest imperare vniuersis principibus, late de
ducit, ex locis, ⁊ auctoritatibus, ac ratiōibus diuine scripture, isi
do. in libro primo, de imperij militantis ecclesie, dignita. titu. ij. q.
ij. ⁊ latissime per totum illud opus de imperio ecclesie in not. qq.
⁊ late de primatu pape, etiam respectu dominationis post Pe-
trum, scribit, ⁊ defendit aduersus lutteranos. Joannes echius,
in lib. locorum communium, aduersus eos in. iij. conclusi. de pri-
matu sedis apostolice, ⁊ petri, per plura fundamēta, in sacris lite
ris, ꝯrijs respondens, post late astructa. per se in tribus libris de
primatu petri ad Leon. x. ⁊ multa rara in magno opere cōtra lu-
terum. Jo. fabri Archiducalis consiliarij vbi videndū plenissime
⁊ vltra iam dicta, itē papā. s. vtrunqꝫ gladium habere, tenet, ⁊ ꝓ-
bat iure dinino, ⁊ can. Jo. vgo. in. d. lib. Quadruuij. ecclesie. car.
xij. post. Hosti. in sum. tituli qui filij sint legiti. §. qualiter sub. §. er
go, ⁊ sub vers. tum, ⁊ qꝛ vacante imperio supplet papa. c. lꝫ de fo-
ro cōpe. ⁊. s̄. xiij. q. ⁊ seq. ⁊ infra. q. xc. Et qꝛ ad eū recurrit̄ in om
nibus causis. c. lꝫ, extra de elec. ⁊ qꝛ deuto. xvij. capi. dr̄, si difficile
fuerit ⁊c. iter sanguinē ⁊ sanguinē, iter leprā, ⁊ leprā, iter cāꝫ, ⁊ cāꝫ
recurrēdū ad sacerdotes ⁊c. ⁊ q nō obediuerit ꝑncipi moriat̄ ⁊c.
vt illud, inter sanguinē ⁊ sanguinē intelligat̄ criale, ⁊ ciuile, leprā,
⁊ leprā, ꝓ ecclesiastico, ⁊ criale, cām, ⁊ cām, ꝓ vtroqꝫ, ecclesiasti-
co, ⁊ ciuile, ex quia dixit Christus tibi dabo claues, nō clauē, ⁊ ꝙ
Paul. apost. vt plenitudinē ptātis exponeret. i. ad chor. c. vj. ait.
Nescitis qm̄ angelos iudicabitis, quanto magis secularia, ⁊ no.
per gl. in. c. oēs. xxij. dist. c. per venerabilē ante fineꝫ, qui filij sint
30 legit. † ⁊ imperator apostolicus Papa dr̄ per Bal. in. l. j. col. ij.
31 in prin. C. de sum. trini. ⁊. j. dixi. q. lij. nu. viij. ad finē, † Sic impera
tor, representat populum christianum post papam, notat Cardi.
Jacob. in no. q. concilij congregandi, quandoqꝫ per imperatorē,
in trac. de concil. lib. iij. fac. clxiij. col. j. in fine, ꝑ tex. in. l. ij. §. cū.
n. loco. C. de vet. iur. enuc. sed ego illū. §. non inueni, ibi hactenus,
sed hñ Bal. in. c. j. de pac. consta. col. ij. in prin. notat, oēs teneri,
principi, qꝛ sicut Deus est princeps i celis, sic imperato. Uicariū
suum, ⁊ dominatorem, in fide, ac veritate, ⁊ iustitia constituit in
terris, per. l. ij. §. si quid igitur. C. de cadu. tol. ⁊ col. fi. in auc. de cō
sul. ⁊ sacra pagina dicit omnis anima subdita sit principi, ⁊ Du-
cibus ab eo missis. c. ois extra de censi. vnde Uicarius Dei etiaꝫ
imperator dicit̄ vt. s̄. q. ij. vidimus, ⁊. d. §. si quid igitur, vers. quia
ideo credo voluisse allegare dictum Cardi. vbi supra. dicit. n. ibi
tex. imperialem fortunam rebus humanis Deus preposuit, ⁊ im
perator dicitur papa in temporalibus. §. nulli cum glo. instit. de
rerum diui. Bal. in. c. j. §. marchio. qui feud. dar. pos. Cur. senior
ꝯsi. xxxv. col. iiij. statuto, ⁊ Cur. iun. ꝯsi. clvij. col. ij. i fi. ⁊ Cur. sen.
cōsi. lxv. colum. vj. ait. Impe. esse Dei legatum, ⁊ proconsulē, qᵭ
in temporalibus ait intelligen. Abba. in. c. nouit. vij. not. de iu-
dic. ⁊ Modernio. de Ripa in. c. ij. ij. colum. codeꝫ. titul. Gomes
episcopus Sarn. in reg. cancell. de infirm. resignant. q. ij. ad fin. ⁊
Petr. bertrand. alias in trac. de origi. iurisdic. iij. q. ix. volu. tra-
cta. disputat no. an vna eademqꝫ persona habeat vtrunqꝫ gladiū

vel possint

possint ɔcurrere, demũ resoluit, ꝙ sic, ⁊ ex pluribus locis veteris legis, ⁊ noui testamenti, distinguens, quedã posse ɔpetere ex se, q̃dam ex vsu, quedã ex priuilegio, seu ɔsuetudine. Et quantũ ad p̃sonas, ⁊ q̃uo, quo ad negocia, vel causas, ibi late. ⁊ not. r̃ndendo omnibus rõnibus in ɔtrium. Et idem. d. loco. iiij. q. not. ponit potestatẽ spiritualem debere dominari temporali, per rationes, ⁊ iura de quibus ibi, ⁊. d. extrauag. vnam sanctam, r̃ndendo no. contrarijs omnibus, vt ibi, ⁊ hec etiã clare iustificant̃ ex dictis. s̃. in. vij. q. dum de translatione imperij diximus, nã si a Roma. ponti. hodie nõ dependeret, vana hmõi translatio foret, ⁊ Carol. Magnus. in quẽ p̃io translatũ est imperiũ, ⁊ reliqui successores eius ⁊ hi qui hodie imperiũ moderarẽtur, vsurpatores essent q̃m omnes a Roma. ponti. imperãdi rõnem receperunt, ⁊ hoc fundamẽtum facit prepos. in. c. cũ ad verũ. xcvj. distin. col. iij. ⁊ Abb. in. d. c. venerabilẽ. col. iij. ⁊ Jo. lecirier. in trac. de primoge. xij. q. ij. li. §.
32 super in princip. viij. vol. trac. † ⁊ predictis addo no. Roder. epi scopũ Zamorẽ. in libello d̃ origine p̃cipatus. ij. parte. car. lxxvij. ⁊ seq. §. verũ, vbi mouet. q. an aliquis catholicus Rex vel princeps ex aliqua dispositiõe iuris diuini, aut humani, aut vigore alicuius ɔsuetudinis, p̃scriptiõis, aut priuilegij possit esse exẽptus a Roma. ponti. ita ꝙ talis princeps in nullo casu tẽporali iurisdictioni pape subijciatur, neq̃ possit ab eo puniri pena temporali, neq̃ possit aliquo casu de persona Regis, ⁊ regno se intromittere, ⁊ resoluit dupliciter ɔtingere principem fore exemptũ a Roma. ponti. in temporalibus, p̃io modo ratione delicti temporaliter puniendo. ij. alias iurisdictionẽ, in regno exercẽdo, primo modo, tenet, ꝙ quatuncunq̃ exemptus si delinquat in scandaluʒ populi, subijcit̃ pape, qui potest eum punire, ⁊ reformare etiam temporaliter. ij. casu potest esse exemptus pro regulari, vt ad papam nõ reccurrat̃, nisi in defectũ iustitie, aut alijs casibus in iure exp̃ssis, vt no. in. c. nouit de iudic. ⁊. c. lʒ de foro compe. vbi doc. ⁊ tũc nõ est ob carẽtiam iurisdictionis primeue, que in eo bene principaliter, ⁊ originaliter residet, sed propter nutriẽdã pacem, ⁊ quietẽ cũ principibus, vt in. d. c. nouit. ⁊. c. ꝑ venerabilẽ, qui filij sint legiti. ⁊ primam conclus. ille probat. d. loco ac secundam, plurimis testimonijs iuris diuini, ⁊ humani, obiectis etiam respondendo et precipue quia alias delicta remanerent impunita, essetq̃ liberior peccandi licentia, neq̃ ab aliquo mortaliũ refrenabilis, ideo papa erit superior, vt cum delinqueret presertim, vel negaret iustitiam, vel negligeret, post Ang. in. l. bene a zenone. C. de quad. prescrip. ⁊ vacantibus regnis, de iure cõmuni, imol. hosti. ⁊ Moder. in. d. c. licet, iteʒ quia alias talis princeps vt supra exemptus esset in populo christiano acephalus. i. sine capite contra omnia iura. c. nulla ratione. xciij. dist. ⁊. c. constitutis, de relig. domi. item quia tale priuilegium a. l. diuina non est, nam non reperit̃, a viua voce, a non est verisimile, a Rom. Pont. nõ teneret, quia nõ posset, ex quo derogaret vniuersali dominio, ⁊ supreme iurisdictioni sibi sup cunctos mortales a christo tradite, secundum verã sententiã doctoꝝ, quod adde his, que posui infra. q. cxj. casu. lxxvij. ⁊ tale priuilegium esset nullum, si concederet alicui regi, ne sibi subijciatur, neq̃ valeret prescriptio, vel cõsuetudo in cõtrarium, vt idem episcopus, scribit. d. loco, char. lxxix. ij. colũ. §. tertio, ⁊. t. et gl. in. c. cũ instãtia de cẽsi. ⁊ ibi Jo. and. ⁊ doct. ⁊ facit. l. comperit. C. de prescrip. trigin. an. ⁊. l. iubemus. C. de sacr. sanct. eccle. vbi Bald. ⁊ doct. ꝙ priuilegium cõtra principeʒ vel rempub. est nullum ipso iure, item quia stante eo, princeps nõ haberet sedeʒ apostolicam in superiorem, ⁊ canones dicunt, qui non habent papaʒ in superiorem, nõ habẽt Christum pro capite. xj. distin. nolite. xij. dist. quis nesciat. i. q. j. in ecclesia. xxiiij. q. j. quicquam, item quia papa per. l. vel priuilegium, non potest restringere papalem potestatem, ratio quia nullus papa potest facere, ꝙ ipse habeat minorem potestatem, quam sibi fuerit a Christo data, qui commisit sibi vtraq̃ potestatem. Item videretur non esse de ouibus Christi, neq̃ Christum, ⁊ per consequens eius vicarium super omnes principes mũdi cõtra id, ꝙ habetur primo paralip. xxix. ⁊. d. c. ꝑ venerabilem, item quia membra a capite discederent, ⁊ rũperent̃ neruus, ⁊ ordo ecclesi. disciplinę. c. cum inter, de consuetudi. c. cũ non liceat, de prescriptio. ⁊ per hec, ⁊ alia concludit non valere. l. priuilegium, vel consuetudineʒ, ne aliquis rex non recognoscens superiorem. non possit a Ro. ponti. puniri, ⁊ deponi, ⁊ respondet quibusdã contrarijs notan. ⁊ hec addenda sunt. j. q. cxj. casu. lxxvij. ⁊. q. lxxxj. ⁊ resolutio presentis. q. etiam comprobatur, ex primo decreto olim facto in Turonica secunda sinodo, quo cautum fuit. Regale preceptum ecclesie iussioni postponi, quoniam scriptum est, diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo ⁊c. vnde non debet precepto domini, ⁊ per consequens pape eius vicarij, p̃sona cuiuslibet anteponi, vt registrat̃ hodie in vo. ɔcilio rũ. ij. tomo folio. lxxj. secũdũ impress. coloniẽ. in principio. d. fol.

SVMMARIVM

1 An valuerit donatio facta a cõstantino pape siluestro ⁊ noua iura in materia, ⁊ argumenta, ⁊ an facta fuerit, ⁊ quo tempore.
2 Error est reuocare in dubium validitatem illius donationis.
3 Imperij successores dictam donationem constantini reuocare nõ possunt ⁊ nu. 6. ⁊ seq. ⁊. 23.
4 Imperatores approbãt donationẽ ecclesie factam, ⁊ quomodo. Ecclesia, licet non haberet instrumenta de suis ciuitatibus, sufficit fama, ⁊ communis opinio.
5 Donatio a nobilitate procedit.
8 Dõatio fcã eccle. fuit poti⁹ diuinitatis q̃ humãitatis, ⁊ nouissime vltra oẽs, impialia iura, q̃ d̃ hac dõatiõe supponer̃ vident̃.
9 Constantinus quo tempore fuerit.
10 Rome patrimoniuʒ, sardinia, marchia, ferraria, bononia, sicilia, eugubium, ducatus, partes occidentales, ⁊ cur non tenet omnia ecclesia, ⁊ que sua, ⁊ quot ciuitates, ⁊ quot oppida, donauerit constantinus ecclesie, ⁊ nu. 22.
11 Donationis constantini ecclesie facte forma, ⁊ tempus, ⁊ cur. ⁊ nume. 24. ⁊. 25.
12 Constantini imago temporibus nostris adhuc in frontispicio ante altare maius sancti petri de vrbe.
13 Donatio constantini ecclesie valuit precipue ob iuramẽtũ, quod prestant imperatores in coronatione.
14 Deo votum vel prouisum reddi debet iure humano, ⁊ diuino.
15 Imperatores ante Christũ omnia tirannice possidebant, post nõ, ⁊ nume. seq.
16 Imperator est filius ecclesie, aduocatus, ⁊ defensor.
17 Donationem predictam constantini veram fuisse auctores.
18 Constantinus, qui donauit ecclesie, a quo fuerit baptizatus.
19 Intellectus. c. futuram. xij. q. j. ⁊. c. constantinus. xcvj. distin. qui videntur adinuicem contrarij circa baptismum ɔstãtini.
20 Constantinus quo anno imperij baptizatus.
21 Presumptiones, ⁊ coniecture potentissime, quod dicta donatio fuerit facta a Constantino ecclesie.
22 Presumptiones transferunt onus probandi contrariuʒ aduers. Bononiam, ⁊ Romandiolam quis donauit ecclesie.
23 Constantinum baptizatuʒ a Papa Siluestro testat̃ diuus Hieronimus, verus, ⁊ sanctus doctor ecclesie, ⁊ Jac. de valen.
26 Rome post constantinum cur ⁊ alij imperatores quinq̃ fuere.
27 Pontifices cur non omnes prouincias, quas donauit constantinus ecclesie habeant.
28 Siluester papa quot annis sedit.
29 Constantinus Impera. super os beati Petri Crucem auream. cl. librarum posuit cum quibusdam literis.
30 Constantinus quot Basilicas rome, ⁊ extra fecerit, ⁊ dotauerit.

Questio. lj.

1 Quinquagesimoprimo quero † an valuerit donatio facta a ɔstantino pape Siluestro ⁊ ecclesie, antiqua q̃õ est de qua in. d. c. Constantinus xcvj. distin. quam approbauerunt alij multi imperatores iuramẽto, vt in. c. ego Ludouicus. lxiij. distin. ⁊ iurant hodie, vt in iuramento quod prestant fidelitatis, de quo in. d. c. cle. vnica de iureiur. ⁊. c. tibi domino. lxiij. distin. cũ simi. ⁊ Bal. ⁊ alij ponunt post Bar. de hac. q. in rub. ff. ⁊ alibi in locis vulg. ⁊ lʒ articulus posset reddi disputabilis, precipue ex his, que post pium Pontificem, ⁊ Lauren. vallam, refert Gurgens. in dicto suo libello de corona. car. xxxvij. j. col. sub. §. tradit, Fely. in. c. solite de maiorit. ⁊ obed. col. fi. signorol. cõsi. xxvj. q. talis vbi disputat hinc inde ⁊ vltimo adducit rationes pro negatiua, sed nihil aperte concludit, ⁊ per Anto. de rosel. in trac. de potest. pape. iiij. volu. tract. car. lxiiij. ⁊ seq. sub. §. ex his vbi primo. vj. medijs ꝓ negatiua arguit, secundo nouem pro affirmatiua, mouetur ac pluribus canonicis auctoritatibus, demum quandam distinctionẽ adhibet, de qua ibidem, ⁊ infra, ⁊ late ponitur in libro, qui fasciculus rerum inscribitur, sub rubrica de donatione Constantini fol. lxiij. ⁊ sequẽ. ⁊ fol. lxx. ⁊. lxxxj. de quo late dixi ⁊ ad fin. li. q. infra cumulando loca canonica, ciuilia, ⁊ historias eorumq̃ auctores precipue, an facta fuerit, ⁊ quia vires imperij non sunt attenuande. c. j. ad medium de prohibi. feud. aliena. per loth. cum simi. tñ communis opi. est,

⁊ quod facta fuit,⁊ ꝙ valuit,quod primo ꝓbatur ex dictis in pre cedenti.q.q2 fuit.s.potius relaxatio seu resignatio,ꝙ̃ de nouo col latio,ité q2 late ita pro cōi firmant scribentes,vbi.s.⁊ gl.in.l.j.§. cū vrbé.ff.de offi.pref.vrb.⁊ Abb.ꝯsi.lxxxij.ꝙ̃ꝙ̃.j.col.ante fi.li
2 bro.j.dicit,†ꝙ nō parū ab errore distat,reuocare in dubiū validi taté illius donationis,⁊ in.d.c.fundamenta.§.ne auté de electio. in.vj.dicatur facta nō sine miraculo,⁊ diuinitus,⁊ allegat Bal. in.proe.feud.⁊ in proe.ff.⁊ Joan.de lig.in.d.cle.vnica de iureiur. ⁊ ait ꝓbari exquisita rōne hodie.s.q2 imperium dependet ab ec clesia,apud quam est vtraqȝ potestas,vt.s̃.late vidimus preced. q.⁊ ꝙ ita credere sit de necessitate salutis per.d.extrauag.vnaȝ sanctam,⁊ gl.in cle.ad nostrū,de hereti.⁊ sic nihil cōstantinus de nouo contulit ecclesie sed potius remisit,qd̓ suū erat,vnde quate nus in.d.c.constātinus verba sonant in nouā concessionem,intel liguntur respectu executionis,vt no.Cardi.in.c.cū ad verū.xcvj. dist.vij.col.⁊ antepen.dum rñ.vj.fund.⁊ valuisse hanc donatio nem post Joan.de lig.cōiter teneri post multa dicit Cardi.in.d. cle.vnica.§.porro.iij.col.ad fi.⁊ hāc tenet post Specu.⁊ Jo.an. ⁊ Bal.in proe.feu in rubrica.C.iij.col.ante fi.versic.istam eādem opi.⁊ col.seq.vers.⁊ istam partem dicens,ꝙ lȝ donatio non te nuisset,ecclesia tamē prescripsisset,⁊ Fely.cū.d.ratione,ꝙ fuit po tius quedam resignatio,ꝙ̃ donatio,post Jac.bu.in proe C.in.c. que in ecclesiaruȝ.xij.col.in prin.de ꝯstitu.⁊ Alex.in.d.ꝯsi.xxiij. ante fi.libro.v.dicit post Bal.in.d.proe.feud.⁊ Jmo.in rubrica. ff.de verbo.oblig.⁊ alibi,⁊ Ange.licet dicat magnam altercatio nem inter scribentes,⁊ profecto exquisita est illa ratio,vt tenuerit prout Abb.in.d.consil.dicit,quia.s.non fuit proprie donatio,sed potius resignatio,⁊ relaxatio eius,quod prius habitu habebat ecclesia,⁊ quia imperium ab ecclesia dependet,vt supra preced. q.diximus,⁊ addo,ꝙ Aug.de an.in.d.tract.de potestate pape. q.xliij.j.articu.ij.⁊.iij.concludit,⁊ tenet per rationes,Constan tinum potuisse pape partem Jmperij concedere,⁊ partem sibi reseruare.Jtem potuisse eidem immediatam administrationem
3 imperij concedere,†Jtem eam concessionem Constantini im peratoris successores reuocare non posse,vt ibi nota.iij.articu. contrarijs quibuscunqȝ argumentis respondendo,not.⁊ quod Specu.in titu.de instru.edit.§.nunc aūt in fine dicit post Jo.de Deo,ꝙ si imperator fundat,vel dotat de bonis imperij ecclesias ⁊ multa priuilegia eis ꝯcessit,ꝙ successores nō pñt reuocare,nisi imperiū esset enormiter lesum,q2 tunc posset,nisi ecclesie prescri ptione,vel aliqua alia legitia cā iuuarent,⁊ cū Spe.ibi bal.i.l.cū
4 multa post prin.C.de bonis que libe.†vnde dicebat Bal.in rub. ff.iij.col.ante fi.ꝙ lȝ imperatores innouét semp ⁊ approbét istaȝ donationé,hoc nō fit ad diminuendū,sed ad approbandū eandé ⁊ abundās cautelatus ꝯctus non nocuit.l.testium.C.de testa.vn de,ꝙ nō possint reuocari,precipue,q2 fuit facta cū satrapis,⁊ op timatibus Senatu,⁊ populo,vt in.d.c.fundaméta.§.ne auté de electio.in.vj.⁊.xcvj.dist.c.constātinus,quo casu etiam alias prin ceps posset cuicunqȝ donare,vt vtrunqȝ notat Bal.ét in constan tino donāte vrbé pape Siluestro,vt.s̃.in.c.j.§.in ꝯnali si de feud. fuerit contro.inter do.⁊ Agn.vasall.⁊ in.c.j.§.si quis col.j.in ti to.quo temp.mil.deci.cōsi.dlxiij.in cā.col.iij.⁊ Bal.no.dicebat in.l.conuenticulam.C.de epis.⁊ cle.col.pen.ante fi.qd̓ lȝ ecclesia Ro.non haberet instrumenta de suis ciuitatibus,sufficit tamé ꝙ habeat famā,⁊ cōem opi.post Fabrens.cardinalé,⁊ Jnnoc.⁊,ꝙ alias nec posset ꝓbari,ꝙ Cesar fuisse imperator,⁊ tradit Mar ti.lauden.in tracta.de princip.not.cxliij.licet ecclesia,⁊ not.d. Arcbidi.vt.s.d.donatio tenuerit de quo per Bal.in.d.l.multa post prin.C.de bonis que lib.de quo supra ꝓced.q.vidimus,post Marti.d.no.ccccl xvij.constantinus,⁊ pro hac opi.dictam dona tioné valuisse,facit ratio.d.l.cum multa.C.de bo.que libe.in prin cip.⁊ in fine.ibi vt enim imperialis fortuna omnes supereminet alias,ita oportet principales liberalitates culmen habere preci puum,⁊ ibi Bal.aduertit expresse illū text.facere ad donationé constantini,⁊ facit.l.finali.C.de locato pred.ciuil.lib.vndecimo
5 †Et quia donatio a nobilitate procedit vt in.c.j.extra de dona tio.que proprie est imperatoris,vt supra dixi late in.q.de parti bus,⁊ qualitatibus eius.q.vj.⁊ text.not.in.l.filiusfamilias.ff.de dona.§.j.versi.pone enim,vnde per eum,⁊.d.c.j.ꝙ nobilitas co gnoscitur ex largitione,tradit Roma.no.dcxliij.nobilitas,⁊ in fra dixi.q.ciiij.⁊.t.not.in.§.si minus in aucten.de non alienand. vbi.t.dicit Jmperatori esse facile dare precipue ecclesie,pro qua optima,mensura est donatarum rerum immensitas,nec differat sacerdotium,⁊ Jmperium,vt ibi in notabi.text.qui multum no. est vltra scriben.pro validitate donationis huius Constantini in ecclesiam,ac meri tenendus cum sit.t.mer imperatoris,⁊ nouus

in materia,si.n.imperator admittit,⁊ papa consentit,quis cōtra est.⁊ idé.t.in auct.sed hodie.C.de sacr.sanc.eccl.gl.in.c.ego.lxiij. dist.et valuisse facit,quia populus rom.illo tempore,quo roma num imperiuȝ habebat,si voluisset,nō ne potuisset donare alicui, ciuitates,⁊ loca?cur non?quis negaret ergo,cur non imperator, qui ab eo omne ius,⁊ potestatem habuit,vt supra diximus.iij.q. iuribus vulg.⁊ considerandum est,ꝙ.c.intellecto extra de iureiu. est tex.Jnno.iij.⁊ sic longe post dictam donationem constantini, vnde eo non ligabatur,nec iuramentum quod ibi pōderatur,ob stabat forte eidé,predictis addo quod Moder.taurinen.in ru brica proe.ff.pen.char.ij.col.in hac.q.primo dicunt post bart.ibi communem esse opi.canonistaꝝ valuisse.d.donationé,licet legi ste contra,sed ꝙ hodie fatuū est disputare,quia ecclesia prescri ptione sit munita,iurentqȝ imperatores omnes,nō reuocare,sed confirmant vt supra in princ.hac.q.dixi.demum referunt lauren. vallam contrariū tenuisse,⁊ barba.late examinasse,⁊ rationibus demonstrasse,dictam donationem non tenuisse,⁊ quidam ab hu manioribus literis repetentes,tangunt constantinum non donas se,sed carolum,⁊ pipinum patrem,super quo aliter non insisto,q2 habemus expressum in capitu.fundamenta.§.ne autem de elect. in.vj.constantinum scilicet fuisse,⁊ nouissime text.de quo infra in fi.huius.q.⁊ doct.omnes supponunt post dictum capitu.constā tinus.xcvj.dist.refertur etiam in.c.futuram.xij.q.⁊ etiā ita tene re videtur excell.d.meus dominus vincentius de herculanis de perusia iuris consultorum sua etate facile princeps,in rubri.ff.de verbo.obli.ij.col.in prin.post imo.ibidem,precipue illa ratione, quia non est verisimile illum sanctum virum papam siluestrum ac cepisse,si non valuisset,⁊ deo non placuisset,licet post Jmo.refe rat in antiquis cronicis reperiri,ꝙ in nocte sequēti,qua dicta do natio facta fuit,audita fuit vox de coelo,dicens hodie effusuȝ est venenum in ecclesia dei,ideȝ refert Abb.in.d.rubrica.ff.vt Mo der.ibi.d.loco etiam referunt,tamen concludendo valuisse omni no donationem a quocunqȝ fuerit,cum communi opin.audacter tenendum est Fely.in.c.solite de maiori.⁊ obe.col.fin.post Frāc. Aret.preceptoris sui multa argumenta,ꝙ valuerit,pro commu ni schola canonist.⁊ theolog.contra dantem,⁊ res non videtur habere difficultatem bene considerando ea que dicta sunt supra in preced.q.vt etiam supra in hac late deductum est ad laudé dei omnipotentis eius vicarij ac petri successores,⁊ totius ecclesie,⁊ valuisse etiam tenet Antonius sicul.in suo tracta.de potestate,⁊ excell.reg.q.iiij.col.fi.ad medium versi.⁊ ideo constantinus,ideȝ Alex.consi.lxvij.consideratis his,colum.fi.libro.j.⁊ dicit in nor. q.hanc approbatam esse opi.⁊ est bonus tex.vltra alios in.l.sa cra.in prin.ff.de rer.diuisi.ibi sciendum est locum publicum tunc posse fieri sacrum,cum princeps eum dedicauerit,vel dedicandi dederit potestatem,vbi Bald.expresse not.per eum post Cy.ꝙ potest donare quod publicum est,⁊ dictam donationé valuisse in terminis etiam firmat Card.in cle.pastoralis.§.illud,de re iudi. ij.oppo.ad fi.⁊ latissime alias congerit pro.d.donatione ecclesie facta,⁊ iure valuisse probetur Firm.in tract.de gabellis.j.parte.
6 ij.colum.ij.q.versi.⁊ quia supra tetigi,†idem etiam valuisse,⁊ re uocari non posse tradit Bart.in.l.hostes.ij.colum.post princ.ff. de captiuis iteȝ dominus nicolaus de vbaldis,in tractatu de suc cess.ab intesta.v.char.iij.colum.post prin.versi.⁊ tenuit talis do natio,⁊ Mart.laud.in trac.de principibus not.lxxxiij.donatio, dicit eam valuisse secundum veriorem sententiam doct.in rubri ca.C.⁊.ff.⁊ idem in disputatione de legitimatione.ix.char.ij.col. ad fi.dicit communiter teneri,⁊ tenet gl.in clem.j.de iureiu.in.§. pen.in verb.constantinum,⁊ ita communiter teneri etiam testa tur Abb.⁊ tenet in.c.inter dilectos de fide instrum.ix.col.ad me dium,per.d.c.fundamenta,⁊ constantini factuȝ laudat,⁊ appro bat in honorem ecclesie iustinianus imperator nouissime in titulo de non alienandis in prin.vt infra dicam,⁊ hanc eandem opi.s. valuisse dictam donationem,⁊ adeo tenuisse,vt plenissimum ius
7 iurisdictio.†⁊ dominiuȝ ecclesie quesitum fuerit,⁊ exercitiuȝ irre uocabilemqȝ esse,etiam quoad cesaris successores,⁊ ꝙ absurdū, ⁊ temerariū foret per astutam interpretationem non ad augumé tum,sed ad diminutionem priuilegia principum velle perducere, per.l.fi.C.de agen.in reb.lib.xij.⁊ contrarium asserere non vide tur longe ab heresi ecclesie taliter approbante per multas ratio nes,⁊ argumenta late tenet,⁊ defendit,licet cum quibusdam de clarationibus,vtilis,⁊ directi dominij necnon exertij,⁊ executio nis potestatis,non dominij iurisdictionis,⁊ fine,vel cū causa quo ad reuocationé,respōdédo rationibus quorundam,in cōtrariū. d.Antonius de rosellis in tract.de pote.pape.xiij.chart.iij.colū. cum multis sequentibus sub versi.seu.§.ex his etiā decidit,⁊ tan

gant

gā infra ad fin.huius.q.nu.xxiij.lȝ que supra p nos plene scriben
8 tium dicta,ꝛ loca,non cumulet,†ꝛ Bal. et notant. in vsibus feu.
in prin.iij.col.dicit,quod ista donatio facta ecclesie fuit potius di
uinitatis q̄ȝ humanitatis,ꝛ qꝛ processit a fide catholica,ideo te-
nuit,vbi alias non tenuisset,ꝛ per.d.c.fundamenta de electio.in.
vj.non esse procul ab heresi dictam donationem reuocare in du-
bium post Abb. in.d.cons.simpliciter tenent moder.Disp.in.§.
item seruiana.inst. de action.columna decima octaua in princip.
ꝛ dom.Abba.in capitulo per venerabilem qui filij sint legi. post
illum text.in notab. ꝛ quia fuit facta cum consensu populi,vt pa-
tet in dicto capitulo constantinus.xcvj.distin.ergo ꝛc.vt per An
to.sicul.in tracta.de potesta.ꝛ excell.reg.iij.q.prime partis. colū.
fin.ꝛ dominus Fabia.in tract.de empt.ꝛ vendit.xj.q.j.vol.tract.
iij.q princip.ꝛ infra dixi.q.ciiij.in prin.post.Fely.ꝛ Bald.ꝛ.d.c.
fundam.§.ne autem de elect.in.vj.et ego nouissime vltra omnes
scribentes,ꝛ precipue Ab.in.d.iij.col.q dicebat de hac donatio
ne nullam auctenticam scripturam reperiri,ꝛ nonnulli alij vt au-
dio specialiter id de constantino negant do bonuȝ tex.vbi id satis
clare innuit ipsemet imperator Zeno,in.l.diui.C.d natura.libe.in
prin.ibi diui constantini,qui veneranda christianorum fide roma
num muniuit imperiū,ꝛ constantinopolim condidisse,vt refertur
in.d.c.constantinus.xxxvj.dist.ad fi.testatur iustinianus in aucte.
9 vt liberti de cetero.§.fi.post medium ibi † post constantinū maxi
mum sanctissime huius ciuitatis conditorem,ꝛ in.§.nouimus in
prin.in auct.de nup.ꝛ constatinum romanorum coloniam bizan-
tium deduxisse,ꝛ ei omnes antique vrbis prerogatiuas concessis-
se,tradit etiam Alci.in.l.omni.C.de sacr.sanc.eccles.in verbo ro
me,licet nihil alleget,iuncto etiam quod legitur in aucten.de non
alienan.in prin.ibi q post constantinum pie memorie christiane fi-
dei inter Imperatores principatum auxit,ꝛ constituit sacrarum
ecclesiarum honorem,ꝛ disciplinam,ꝛ ibi glos.notat. Unde ex
dictis iuribus ac possessione,in qua est iam tanto tempore ipsa
ecclesia,satis argui potest,de dicta donatione bene consideranti.
Et alias in concilio celebratissimo constant. fuit damnata memo
ria Joannis vuicleff,qui inter cetera ponebat siluestrum papā,ꝛ
cōstantinum Imp.errasse,dotando ecclesiam,vt patet in octaua
sessione eiusdem concilij,bene verum,q alias disputat preposit.in
c.cum ad verum.lxxxvj.dist.an summus pontifex quicquid ciuita
tū locoꝝ ve obtinet,imperatori acceptū referatꝛ ꝛ eo nomine infe
10 rior censeatur,exacte,ꝛ dilucide examinando,† cōstantinus auteȝ
imperium obtinuit anno christi.cccxxix.vt refert gurgē. in dicto
suo libello.car.xxxvj.ij.col.sub.§.tradit.ꝛ de patrimonio.Ro.ec
clesie de sardinia,de roma cuȝ territorio,ducatu,ꝛ attinentijs.ma
ritimis,ꝛ montanis de patrimonio ecclesie esse de ferraria,ꝛ mar
chia,ꝛ Bononia,ꝛ romandiola,de sicilia,ꝛ de tota italia,ꝛ pti-
nentijs occidentalibus per.d.c.constantinus scribit,ꝛ refert Fel.
in.c.si diligenti.de prescrip.in principio,subdens,quod partes oc
cidentales tenet nihil ominus imperator,vnde quod forte ita am
ple ecclesia donationem eam non recepit,aliter.d.tex.cum.c.tibi
domino.lxiij.dist.concordari non posset post imol.q qȝ eugubina
ciuitas est de immediata iurisdictione ecclesie enumerantur in ꝓ
cessu,qui annuatim fit rome in cena domini,vt in ꝯstitutiōe mart.
v.posita vbi ibi,ꝛ nouissime in hac.q.de donatione constantini fa
cta ecclesie,addo Car.Jacoba. in suo solenni tractatu de cōcilio
nup impresso lib.vlt.articulo.viij.fac.dcclxxxiij.cū seq. vbi latissi
me,ꝛ plenissime ponit,et ꝯ Lauren.vallā,q nō sine multis ꝯuitijs
ꝓsequit de falsa donatione cōstātini,ꝛ fere p singula verba impro
bat palam.d.c.cōstantinus,ꝛ ꝯ Aeneā siluiuȝ,q postea fuit papa
in suo dialogo.xxj.fol. qui dicebat nunquam factā,ꝛ vnde aucta
fuerit potestas sedis apostolice,ꝛ contra Dantem in sua monar-
chia,licet ipse idem Dantes in.xix. inferni contrarium expresse
sentiat,ꝛ admittat.
Dum dicit.
Hai constantin,de quanto mal fu matre.
Non la tua conuersion,ma quella dote.
Qual da te prese il primo richo patre.
Et contra Nicolaum de cusa,ꝛ quemdam Hieronymum in ex-
cerptis in pratica cancellarie,Et contra Rosel.in sua monarchia
qui tenuit fuisse factum,non tamen tenuisse in preiudicium succes
sorum,Et quod albericus formam.d.donationis ponit ad lon-
11 guȝ in.l.j.§.initio.ff.de offi.pref.vrb.†que est sub data Cal.apri-
lis ꝛ aliam ponit sumptam ex isidoro in libro de synodis in gestis
concilij nice.ꝛ est sub data tertio Cal.Aprilis. ꝛ infra late dicaȝ.
nume.xxv.ad fi.huius.q.ꝛ cōcordat cum.d.capi.Cōstantinus,ꝛ
est concordia,quod de eadem concessione,prout est verisimile plu
res dederit litteras Constantinus,non dicit tamen. Albe. vnde
habuerit illud primū originale dicte donationis.itē ꝯsiderādum
esse,q valla,pius,Dantes,ꝛ alij, qui negatiuam tenent astruunt
negatiuam,qꝛ argumentum a non legi,vanum est,ꝛ impossibilis
est negatiue directa probatio per rerum naturam.c.bone.j.de ele
ctio.cum simil.vnde concludit dictam donationeȝ omnino factā
fuisse a constantino ecclesie,facit.d.c.sancta.xv.dist.vbi Alex.no
tat contra id temere negantes,itē nō verisimile,q tm̄ laborassent
docto.circa validitatem eius,si pro certo id habitum nō fuisset a
principio,ꝛ remissiue firman.ꝛ Brixiens.in verbo donatio,ꝛ tex.
de ea.meminit.in.d.c.futuram.xij.q.j.dum ibi est,q Imperator
12 dimisit vrbem romam pape siluestro,† Et qꝛ adhuc temporibus
nostris fuit in ecclesia sancti petri de vrbe in frontispitio maioris
arcus ante altare maius constantinus imperator in musaico de-
pictus,literis aureis ostendens saluatori,ꝛ beato petro apostolo
ecclesiam ipsam a se edificatam videlicet ecclesiam sancti Petri,
ꝛ cum constantinus vt supra vidimus transtulerit sedem imperia
lem bizantium,vt,ꝛ per dantem adde tu,in cāt.vj.paradisi in prin
cipio ibi,poscia che constantin lacquila volse, contra il corso del
cielo ꝛc.magis presumitur pro dicta donatione iuncta longissima
possessione ecclesie,cum pro parte negatiua nulla adducatur ra-
tio vrgens,nisi q non legit̄ auctentice.Et quod fuerit facta,ꝛ q
valuerit hec donatio Alex.in.d.c.constantinus,qui singula dicta
valde discutit,ꝛ reprobat,ꝛ Mar.laud.in tractatu de Cardi.col.
13 iij.ad finem post Oldra.conciuem suū,† Et q valuerit non dubi-
tandū per.s̄.adducta,ꝛ precipue propter iuramentū,quod hodie
in coronatione prestant imperatores.s.de non infirmando eaȝ vt
supra dixi,ꝛ per Barbat.in cle.j.de iureiurādo,licet sit superfluū
cū illa donatio non taȝ fuerit donatio q̄ȝ recognitio,seu restitutio
vt dicit Alexand.cons.lxxxvij.libro secundo, facta enim ecclesie
est facta Deo cuius est omnium potestas,ꝛ imperium quia domi
14 ni est ea,ꝛc.Psal.xxiij.ꝛ late.s̄.vidimus.q.l. † Et adduco forti-
ter, quia quod deo promittitur reddi,ꝛ seruari debet lege.ij.§.j.
ff.de pollicit.ꝛ in sacra pagina cum votum voueris domino deo
tuo nō tardabis reddere,quia requiret illud dominus deus tuus,
ꝛ si moratus fueris ,reputabitur tibi i peccatum,vt legitur deute
ronomio capitu.xxiij.in fine,ꝛ num.capitu.xxx.Rom.nota.ccccx-
cviij.capias, Unde non est opus disputare, an Constantinus po
tuerit minuere imperiū,vel an potuerit successoribus preiudicare
15 p ea,que supra late deducta sunt,†ꝛ quia omnia ante Christuȝ ti
rannice per imperatores possidebantur eo adueniente omnis po
testas in eum translata est in celo,ꝛ in terra.Matth.vltimo, vn-
de postquam imperium factum est christianuȝ,ꝛ habere cepit ab
ecclesia,que illud transtulit in Germanos.c.venerabileȝ de elec.
16 iure bono dn̄iuȝ hēre cepit,†ꝛ impatores facti sunt filij ecclesie,
ꝛ nō domini.xxiij.q.viij.cōuenior.xcvj.dist.si imparor,ꝛ cle.j.de
iure iur.ꝛ aduocati,ꝛ defensores.d.cle.§.porro,ꝛ procurare de-
bent,ꝛ seruare pacē ecclesie.xxiij.q.iiij.qui vult,ꝛ multis alijs ea.
caus.ꝛ.q.ꝛ.q.v.Et dicit Car.Jacobat.d.loco fac. dcclxxxij.col.
17 ij.†factam fuisse hanc donationem,vt ponit gelasius papa isido.
hispal.presul.Adrianus papa nicolaus.ij.Bernard.in libro de
considerat.ad eugen.papaȝ damasus papa,Mod.historici mar
tinus cusentinus sigibertus,ptolomeus pogius Card.de tur.cre.
Archiepis.Floren.ꝛ Uicen.histo.libro.xiij.car.xliij.vsqȝ ad.lvij.
18 †Et q Cōstantinus predictus qui donauit,fuit baptizatus a pa
19 pa siluestro,vt in.d.c.constantinus,†et quomodo soluatur text.q
videtur contrarius in.d.c.futuram.xij.q.j.cum beatus Siluester
fuerit post melchiadem autorem.d.c.futuram,ꝛ an titulus.d.c.
futuram sit falsus post gl.ibi cum tempore melchiadis Constan-
tinus videtur,quod fuerit christianus vt dicit ponere Aug.in epi
stola.clxij.ad glorium eleusium,ꝛ felicem grammaticum cunqȝ tē
pore eusebij,qui fuit secundus ante siluestrum in pontificatu,fue-
rit christianus,vt in vita eusebij ponit platina ꝛ supplementum in
eiusdem eusebij vita,ꝛ sic difficile est concordare.d.c.futuram,cū
d.c.constantinus,ꝛ alijs simil.ꝛ seq.dictus Card. varias concor
dias ponit.d loco.fac.dcclxxxj.col.j.ꝛ seq.tandem concludit om
nino cum gl.in.d.c.futuram ibi esse.s.errorem in.s̄.scriptione,ꝛ in
fra dicimus.nu.xxv.ad fin.vtruȝ autem fuerit baptizatus a papa
siluestro varie sunt opi.vt ibi post Hiero.ꝛ euseb.cesar.ac ambro.
in oratione de obitu theodosi.ꝛ in.iiij.lectione officij inuentionis.
20 s.crucis,†Unde q nō nulli tenent eum Baptizatū.viij.vel.xiiij.
imperij.sui anno a siluestro papa,ꝛ Alb.in.d.§.initio,ꝛ Isidor.
vbi supra alij,idem sed quod postea in arianam heresim lapsum
euseb.nicomedien.eps rebaptizauit iuxta sententiam multorum
catholicoruȝ vt in epistolis cipriani et per multa iura.j.q.j.alij,q
distulit baptisma,qꝛ volebat baptizari in iordane post ambr. vbi
ibi,licet in legenda beati Siluestri quod a Siluestro,ꝛ ita credē

duz esse,⁊ illud de rebaptizatione intelligendū,de cōstantino eius
21 dem filio,†concludēdo post multos auctores testātes de constan
tini vera fide perseuerātia,⁊ quō insserint ecclesias in honorē sal
uatoris ꝯstrui⁊ destrui tēpla gentilium,⁊ ꝙ benignitas constan⸗
tini in christianos,de qua ēt Alci.in.l.j.in.i.glo.princ.C.de sacro
sanct.ecclesijs,magna victoria ipsius,⁊ inuentio crucis erectio pa
latij in ecclesiam lateranensem ampliatio ecclesie ⁊ nominis chri⸗
stiani,ex illius imperio,⁊ possessio subsecuta,⁊ tanto tempore con
tinuata,adde tu,⁊ a roma discessus ac noue rome constantinopo⸗
lis edificatio,vt supra vidimus,arguunt clarissime dictam dona⸗
tionem factaz omnino,neqꝫ tot patres,⁊ pontifices voluisse de ea
testātes mentiri post Isidor.in libro de Synodis.j.parte cū trac.
de concilio niceno,vbi in effectu ponit referendo decretum.d.do
nationis,sub data rome.iij.calen.aprilis verba.d.c.futuraz,⁊.d.
c.constantinus,⁊ ita tenendum est,ad laudem,gloriam,⁊ honorez
omnipotentis dei,ac totius catholice ecclesie sponse sue,⁊ qui cō⸗
trarium dicunt malignantur,⁊ vt curiosi,⁊ inquieti sunt negligen⸗
di,quiqꝫ cum contumeliose insurgant,vt suspecti non sunt audiē⸗
di.et tot lucidissime coniecture,⁊ presumptiones supra pro eccle⸗
sia deducte ita stringunt,quod onus probandi contrarium hu⸗
22 ius.s.negatiue ipsis incūbat,†Et virtus est talis ac tante presum
ptionis,vt per Rom.not.cccxli.testimonium Bonon.not.dlvij.
tu scis,not.tex.in lege generaliter.§.si petitum.ff.de fideic.libe.in
fine.c.j.§.quia ergo,vt eccles.benef.extra,⁊ per illum text.Rot.
decis.dlvj.in antiquis,precipue vbi magne sunt presumptiones
Rot.decis.cclxiij.si propter in nouis post medium,⁊ decis.cclxx⸗
vj.in eisdem ad fin.sed ex post.c.fin.de presumpt.⁊.ccccl xxviij.in
causa que post Barto.in lege illa.ff.de verb.oblig.deci.in.l.j.ff.si
cert.pet.col.iiij.in fine.ij.lect.⁊ con.dxl.col.iij.lib.iij.querit Bar.
in lege gaius.ff.de pign.act.⁊ dixi late in.d.lege prima legen.ro⸗
me que omnia notanda sunt ac menti tenenda,neqꝫ alibi ita late,
⁊ ordinate reperies,placuitqꝫ aliqua summatim in predictis au⸗
ctoritatibus descriptis per.d.Card.Jacob.vbi supra hic ponere
in substantia quoniam,cum opus nouum sit,nuperqꝫ impressum,
poterit forte paucis sic in hoc principio innotescere,ad manusqꝫ
omniū non facile peruenire,ne ve sim occultator aliene laudis fu
ri par,vt alias Jas.aduertit in fine sui operis super insti.de actio.
⁊.d.l.diui.C.de natur.lib.nunc reperi allegari etiam per Alb.in
23 suo diction.in verbo cōstantinus,⁊ Bal.in proe.ff.†Et predictis
addo,ꝙ etiam diuus Hieronymus doctor ecclesie in tractatu ad
eustochium de vinculis beati Pet.post principium pariter testat
ꝑ Siluestrum papā baptizatū cōstantinū magnum,⁊ ex persecu⸗
tore fidei defensorem factum,⁊ mandatoꝝ christi assiduum custo⸗
ditorem,⁊ nouissime etiam predictis Addo Joā.Ugon.in libro
quem quadruuium ecclesie inscribit ad Maximil.regez.car.xxx.
⁊ seq sub.§.hec autem,et.§.sed sunt,vbi scribit,⁊ tꝫ hanc donatio
nem,⁊ concessionem valuisse,⁊ qꝛ imperium non minuebatur,sed
in pristinum statum redibat cum ab vna,⁊ eadem origine initium
traxerit sacerdotium,⁊ imperium in auct.quomodo oport.episc.
in princ.⁊ res non leditur,cum ad pristinum statuz redit.l.si vnus.
§.pactus.ff.de pact.cum vulg.nec fit iniuria,vt ibidem,et qꝛ quā
do donatur ecclesie,optima mensura est immensitas,vt supra di⸗
xi,⁊ per.l.j.C.de sacr.sanc.eccle.⁊.l.illud.C.eod.item quia si pri⸗
uate persone ex licentia imperatoris bona omnia,que habēt pijs
locis donare possunt,cum illud,qd̄ possident,ab imperatore possi
dent.viij.dist.c.quo iure,cuz omnia sint imperatoris,vt infra.seq.
q.c.dicat.xxiij.q.v.sic imperator multo plus possit dare,cum om⸗
nia sub eius ptāte sint,vt seq.q.⁊.c.conuenior.xxiij.q.viij.vnde il
lius constantini vestigia immitati sunt etiam alij principes,⁊ viri
religiosi,qui non solum possessiones,⁊ predia,que possidebāt,sed
etiam semetipsos domino cōsecrarunt edificantes basilicas,⁊ mo
nasteria.c.futuram in fine.xij.q.j.⁊ ad.d.rationes Jo.est glo.no.
in.c.ego.lxiij.dist.quibus,addo,quod Jacob.de valent.super ex⸗
positione.x.cant.in principio tradit ibi,dum dicitur,que est ista,q̄
ascendit de deserto delitijs affluens cantari,⁊ predici prosperitas
ecclesie concessa,⁊ data post conuersionem constantini,qui dona⸗
uit ipsi,ait,vrbem romam cum toto patrimonio ipsi adiacenti,⁊
lxxij.ciuitates,⁊ duo milia oppidorum in italia,⁊ insulis adiacēti
bus,⁊ ꝙ relicta vrbe siluestro vicario christi elegit sibi sedē apud
bizantiū thracie,que postea constantinopolis ciuitas dicta est,et
ꝙ exinde,omnes reges terre,⁊ Impera.⁊ principes subiecerunt
colla iugo christi,⁊ ecclesie sponse eius,Bononiam cum suo di⸗
strictu,⁊ totam Romandiolam donauit,ecclesie specialiter Ro⸗
dulphus Rex alemanie,quam tamen prius ei donauerat Pipi⸗
nus pater Caroli magni,⁊ etiam alij imperatores,vt refert Car.
in.c.ego Lud.lxiij.dist.in prin.remittens ad Spe.in tit.de rescri.

ti.presentatio.§.rōne cause vers.itē ꝙ obtentus est,Hancqꝫ do⸗
nationem successorē reuocare non posse scribit,⁊ tꝫ idē.Jo.Ugo.
d.loco post Jo.in.c.ego Lud.lxiij.dist.⁊ ibi notat Alex.⁊ probat
per cle.romani de iure iur.⁊.c.fund.§.ne autē de elect.Jo.⁊ An.
in.d.cle.super verbo cōstantinū,⁊.s̄.diximus.nu.iij.vj.⁊.vij.An.
de rosell.in tract.de potest.pape.iiij.vol.trac.car.xlvj.col.ij.ad fi
nē.vers.concludo.s.cum sine causa vellet reuocare,sed ꝙ cum cau
sa,sicut ⁊ res ceteras priuatoꝝ,vt ⁊.s̄.tetigi.nu.vij.huius.q.⁊ in
donatione constantinus dixit siluestro,⁊ omnibus pōtificibus suc
cessoribus eius in cathedra beati petri vsqꝫ ad consumationez se
culi sedentibus,vt patet in ea relata per Bartholomeuz picernū
de monte arduo interpretem ad Jul.ij.pont.max.vt de ea ponit
in libro fasciculi rerum.fol.lxij.⁊ infra dicam proxime,⁊ ꝑ Host.
in summa de imunit.ecclesi.§.pe.vers.non poterat,secundū Ugo.
d.loco,ꝙ neqꝫ.s.idem imperator hodie posset reuocare,facit.l.ꝑ
fecta.C.de do.que sub modo cum similibus,⁊ est text.in.d.c.con⸗
stantinus ad fin.Quare autem Impe.imperium ecclesie subiece⸗
rit,⁊ tot bona sibi dederit,vltra ea que colligūtur in.d.c.constāti
nus.xcvj.disti.Respon.idem Joan.Ugo.in.d.loco videri factū,
ne pauperibus,⁊ egenis desint alimenta,dicente imperatore hu⸗
manitatis nostre est egenis prospicere,ac operam dare,vt paupe
ribus alimenta non desint.l.priuileg.§.omnes.C.de sacr.san.ec⸗
cles.⁊ supra vidimus.q.vj.ideoqꝫ permisit imperator etiam mul⸗
tas domos religiosas fabricari,⁊ hospitalia,ac pia loca priuile⸗
gijs,⁊ immunitatibus dotando,vt est videre in tit.C.de sac.sanc.
eccles.de epis.⁊ cleric.in multis.ll.in auct.de rebus eccles.⁊ de ec⸗
cles.titul.Predictis etiam in materia addo,quod de hac dona⸗
tione constantini quedam congesta reperiuntur in quodam libro,
qui fasciculus rerum inscribitur,de quo etiam supra memini fol.
lxij.⁊ sequen.multis vbi ad Jul.ij.Pont.max.Bartholo.picer⸗
no de monte arduo interprete ponitur versa de greco in latinū do
natio,ac edictum Constantini,in siluestrum papaz dicente,quod
in eius celeberrima Bibliotecha occurrit sibi quidam libellus
Grecus,qui eam continebat,quem vertit,⁊ ei inscribit in eaqꝫ
in summa de verbo ad verbum posita continetur primo professio,
⁊ cōfessio christi saluatoris christiane religionis,⁊ euangelij,secū
do grauis sua lepra,⁊ cisterna innocentis sanguinis plena suasa,
nec exequuta,miseratus lachrimas matrum.iij.visio,⁊ appari⸗
tio in somno beatorum petri,⁊ Pauli consulentium pro salute,et
sanitate baptismatis lauacrum.iiij.historia lauacri in lateranensi
concilio,⁊ de manu se tangente a celo proprijs oculis inspecta.v.
donatio,⁊ verba eius,ac priuilegia pontificis,⁊ eius successorum
vsqꝫ ad cōsumationē mundi tum.s̄.quatuor precipuas sedes An
tiochie alexandrie constantinopolis,⁊ Hierosolimorum,tum su⸗
per omnes in vniuerso orbe terraruz dei ecclesias in.S.R.E.do
nans lateranense eius regni palatium diadema hoc est coronam
capitis.phrigium.j.mitram,lorum quod imperiale collum circun
dare ꝯsueuit,purpureā clamidē,coccineā tunicā,impialia oia in⸗
dumēta,impialiū equitū ꝑsidentium dignitatē,impialia sceptra,
signa,⁊ ornamenta,gloriā,⁊ ptātem,nec nō reuerēdi.cleri.S.R.
E.seruientibus,dignitatē patriciatus,⁊ consulatus.item ⁊ ne pō
tificalis apex vilescat,sed magis quam terrenum regnum decore
tur tradit,cedit sepe dicto Papa beat.Siluestro,vrbem romaz
⁊ totius italie,⁊ occidentalium regionum,prouincias,loca,⁊ ciui
tates,⁊ eius successoribus,iudicio,⁊ potestate disponenda,⁊ per
manenda edicta pragmatico demum transfert iure in orientē bi⸗
zantij Imperium,⁊ gloriam,mandando posteris eius Impera
toribus,Senatui optimatibus,satrapis,⁊ vniuerso populo in
toto orbe terrarum vsqꝫ ad mundi consumationez inconcussa om
nia seruare,comminando grauiter,Attestando de propria pro⸗
missione,⁊ Impositione talis pagine decreti manibus proprijs
roborate super venerandum corpus principis apostolorum Pe
tri,Date Rome tertia Cal.aprilis Flauio constantino Augus.
⁊ Gallicano viris consulibus,⁊ clarissimis,prout late de verbo
ad verbum versa iacet de Greco in latinum latius ad vnguem in
d.libro fasciculi Rerum.fol.lxij.⁊ duobus sequen.vbi fas est pro
lixius legere,et que supra nume.xj.Et licet ibi sequatur cuiusdā
vlrichi hutteni prefatio ad Leonem.x.conantis maligno spiri⸗
tu,⁊ animo ductus lutherizans scilicet,Laurentij valle libellum
contra eam donationem defendere,negantisqꝫ grece eam extā⸗
re,registrando inibi eiusdem valle contra illam Declamationez,
⁊ laudando,veritas tamen,⁊ communis sancta,⁊ pia opinio
est in contrarium,vt ex supra la te congestis apparet,addit,⁊ ille,
fol.lxxix.quandam sententiam,de dicta donatione,quam asserit
fuisse cuiusdam nicolai de cusa,Cardi.titul.s.Petri ad vincula
ad conciliumba siliense scriptā in libro de ꝯcordantia catholica.li
bro.

bro.iij.c.ij.in qua ad idē inclinat,arg.a non legi,tenue fundamentū,confunditur tñ et verisimiliter,qm̄ cum,& admittat in certis historijs legi,cōstantinum a siluestro Baptizatū fuisse, & tres ecclesias illas.s.Joannis Petri, & Pauli ornasse mirifice,& dotasse, de eisq; in pontificum libro reperiri,sequitur ergo,q̄ & alterum, q̄ communis opi.est,& asserit.de donatione tēporalis dominij, & imperij occidentis,lz ille neget, verū esse presumatur, & standū ei sit, vt alias scrib.dicunt,verificatis quibusdam capitulis vnius libri, & asserentis,alijs quoq; standū,vt late post Aret.Corn.& Pau.
24 de ca.tradit deci.in.l.j.C.edendo col.ij.in prin.† Admittit etiā ille cardinalis.d.loco ante finem,constantinum impe.tempore melchiadis pape fuisse,& tunc christianum,vt per Aug.in multis locis hr̄,& maxime in epistola ad glorium,& elusium, q̄ incipit, dixit quidem apl̄us,& q̄ idem Hiero. & q̄ tex.qui ascribitur.d.pape Melchiadi qui hr̄ in.d.c.futurā.xij.q.j.non est melchiadis pape, secundum gl.ibi,& rei veritatem,vt & supra diximus nu.xix.quia melchiades precessit siluestrum,vt ait patere in catalogo pontificum,& sic titulum illius tex.falsum secundum communem, q2 fuit baptizatus a siluestro , sicq; etiam tolluntur auctoritates multorū scribentium posite in.d.libro fol.lxxx.& seq.arguendo a non legi, cum sint vt supra vidimus,qui de ea attestentur,que proculdubio valuit,vt supra late,deductum est precipue illa ratione clara,quia non fuit etiam pura simplex donatio,sed potius restitutio ecclesie iuris sui cum omnia sint de christi dominio,cuius papa est Vicarius in terris,vt etiam dicit Ant. archiepiscopus Florent.in prima parte historiali titulo.viij.c.ij.§.viij.relatus etiam in.d.libro
25 fasciculi,folio.lxxx.col.j.post principium,†Et ibidem ad fi.quod vnde habuerit terras ecclesia, videnda sunt gesta Caroli magni, Pipini,& pius papa in dialogo,& per.B.platinam,qui omnia instrumenta pertinentia ad statum ecclesie in temporalibus presertim circa acquisitionem terrarum,& aliorum iurium,& censuum collegit in valde magno vol.secundum Re.P.Hieron.Pau.catalanum Alexā.vj.cubicularium in libello quem vocant praticam Cancell.apostolice relatum in.d.fol.lxxx.d.loco,quodq; de dicta donatione,& curatione lepre constantini late scribit Renus.episcopus paduanus in sua historia de vitis pontificum,& ego predictis addo,quod reuerendus dominus Augustinus steuchus, de eugubio bibliothecarius.S.D.N.Pauli.iij. Pont.opt.maximi epi. vir.grece,latine hebraiceq; doctissimus in quodam aureo libello suo,quem edidit pro religione chr̄ana aduersus lutheranos lib.ij.fol.xxviij.& seq.multis late etiam ꝯ audacissimum illum Laurentium valla deducit const.imp.vere largitum esse ecclesie ea,que in historia de siluestro papa referūtur, veraq; esse omnia,que de eis ferunt confirmasse.s.ipsum imperatorem,ecclesie dignitatē omnemq; illi dignitatē,qua hoc tpe vtitur,esse largitū. et primo ad id ille eruditissimus,& accuratissimus vir profert decretū constātini grece scriptū ex libro,qui erat in bibliotheca palatina constantinopoli,in quo oia iura ecclesia continebantur, & ordines,& gradus ecclesiarū erant digesti descriptum ex illo libro tempore Inno.iij.quo tempore benedictus Cardinalis missus est ad imperatorē,& grecos,vt de fide catholica dissereret, qui cum esset cōstātinopoli iussit suo interpreti ex eo libro ipsum exscribere hec ille.d.loco , qui postea ponit grecū illud decretū cōstātini literis grecis,quod interpretatur hoc modo,vz ex libro iurium ecclesiasticorū conflato ex iussu beatissimi patriarche constantinopolitani,domini michael,& pij imperatoris domini manuelis a theodoro balsamensi,qui tūc erat primus diaconus magne ecclesie,& scriniorū custos,cū.s.hunc librū coaceruauit,postea vero fuit patriarcha magne Antioc.quo libro ōndit,q̄ ois eccl'ia ex pōt.Ro.pēdet,& ab eo rectitudinē accipit,sicut lz videre ex edicto magni cōstātini,eius aūt libri principium est obtemperate his,qui p̄sunt,q diuiditur in.xiiij.titulos,& q̄ hec ille auctor in principio, quo episcopus prefatus ait apertissime declarari, nihil esse fictitium. sed q̄ persone citantur,que librum in compendium redigi preceperūt, & qui id fecerit,& omissis his,que ad alias ecclesias pertinent vltimum ponit,vigesimoq; cap.regiorum edictorum ait haberi in greco, Hoc est omnis vrbs consuetudines veteri Rome debet sequi.et que sint priuilegia eius.s.ecclesie docet nos sancti, & equalis,apl'is magni const.decretū ad siluestrū tūc rome pont. inserēdo.d.loco prefatus eps̄ primā partē decreti ipsius cōstātini tenoris in effectu.§.relati.post illum in.d.libro fasciculi rerum, & specialiter,q̄ concedit illi potentiam,gloriam,& auctoritatem, & vt habeat summam potentiam,& sit caput quatuor cathedraliū Alex.Antioc.Hierosol.cōstāt. & ex altari supra terrenū solium, & imperium suum vsq; ad mundi finem,idq; fecisse cum principibus suis,senatu,magistratibus,& omni populo, qui romane parebat potentie demum reliquam edicti partem ponit,tenens in effectu.§.relati in precedētibus precipue de donatione palatij laterā. vrbis rome,& totius italie occidētaliūq; locorū puincias,& castrorum in perpetuum siluestro,& successoribus eius, & transferēdo in regionem bizantij oriētis suū imperium vrbem de eius nomine cōditurus,et ad finem dicti decreti,sunt hec finis testamēti, & edicti magni ac sancti cōstantini,q̄ exscriptum est a Nicolao hidruntino in magno palatio constantinopoli ex libro.§.dicto iussu domini benedicti cardinalis,qui locum tenebat Inno.iij.pape rome,& q̄ ipse Nicolaus erat tūc interpres ipsius cardinalis, & p eū dogmata apud grecos explicabat,anno a mundo condito sexies millesimo septigentesimo decimo quinto indictione decima mēse decembris.secundum vero computum latinorū ab incarnatione domini millesimo ducentesimo vigesimo plus minus,& q̄ ab eo tempore,quo decretum est exscriptū,fluxerunt anni.cccxxiiij. Paulo plures tunc , q̄ agebatur.M.D.xxviij.hodie autem , q̄ agitur. M.D.xl.sunt anni.cccxxxvj.in circa,ac q̄ dicti nicolai hr̄ Venetijs in bibliotheca.d.dominici grimani, q̄ erecta est in cenobio canonicorū regularium apud aedem sancti Antonij,idemq; decretū hr̄ in prefecta biliotheca ad se ex apulia allatū ex libro vetustissimo exscriptū,deinde idē episcopus.d.libro. fol.xlvij.ij.col.scribit clarum esse ex predictis constantinum romam reliquisse ponti
26 ficibus,†q̄ licet in ea imperatores aliqui post mortē cōstātini regnarint tñ factum est propter summam necessitatem cum vz duo essent,vel tres imperatores,quos eadē regia constantinopolis capere non poterat,ac factum propter occidentialium rerum periculum,ortis quippe post constantinum grauissimis in occasu Bellis quibus opus erat presentia imperatoris , sedes tamen precipua
27 fuit constantinopoli †Eamq; causaz ait fuisse.q̄ Ro.pōtifex tot prouincias non retinuerit,quas constantinus concessit,q̄.s.renuerint sancti illi pontifices eam administrationem.hec in summa ille in.d.secundo libro ponit que hic placuit conclusiue referre,quoniam non ad manus omnium peruenit ille libellus, quem ipse met sui humanitate commodauit , Et quia procacissimum ex predictis iudicium eorum , ac precipitosum confunditur , qui audent negare Constantini vel Baptismum,vel in ecclesiam Rom.ppe
28 tuo valituram donationē fictamq;,& ementitam esse,†Et prefactū edictum Constan.Imp.ad siluestrum papam idest hodie vidi,q̄ latine ordinate imprimitur in vol.conciliorum primo tomo,fol. cxxxiij.secundum impressionem colonien.& ibi seq.chartis,in decretis predicti pont.silue.ex libro pontificali damasi pape ponit inter cetera clarissime,q̄ siluester.i.qui sedit annis.xxiij.mens.x. diebus.xi.baptizauit constantinum Augustum,quem dominus curauit a lepra,q̄ is Constantin.fecit multas basilicas ornando
29 multis donis,vt ibi late refertur,† & precipue,q̄ sup corpus beati petri in eius templo super os quo conclusit illud fecit crucē auream purissimam pōderis librarū.cl.vbi scriptum est hoc cōstātinus,Aug.& helena aug.hāc domū regali simili fulgore corruscā
30 tē circundāt ex literis.s.nigellis in cruce,†Et q̄ plura templa , et basilicas construxit idē imperator const.basilicam constantinianā fontē sanctū,vbi baptizatus fuit,basilicā beati petri in tēplo apolinis,basilicā beati pauli,basilicam in palatio sessoriano, que hodie dr̄ in hierusalē,basilicā.Mar.agnetis ex rogatu filie sue,basilicā beati laurētij Mar.in via tyburtina in agro verano, vbi est corpus.s.laurētij,basilicā i via lauicana,Btō Pet.& marcellino mart.& mausolen.ibidē,vbi augustā mr̄ez posuit,in sarcophago porphiretico,basilicā i ciuitate ostie iuxta portum vrbis Rom. Btōrū Pet.Pau. & Jo. Baptiste basilicā in ciuitate Alban. sancti Jo.bapt.basilicā apostolorū intra vrbē capuanam,nominādo constantinianam basilicam in vrbe neapoli. quālibet basilicam multis preciosissimis donis ornādo auro,& argento,& possessionibus dotando,& redditibus que omnia ibidē.d.loco sigillatim, et particulariter enumerantur,& describuntur eo curiosum lectorem relego,qd ergo mirant increduli,& rei,q̄ christi Vic.vero,& pōt.
31 .§.iam dictam donationem fecerit,si tot & tāta particularibus locis ascripsit:†Bononiam aūt cū suo districtu,& romādiolā donauit ecclesie rodulphus Rex Ro.vt scribit Jmol.con.cxvj.in causa col.j.post spec.& Cronic.vbi ibi.

SVMMARIVM

1 An Imperator in reliquis de iure sit dominus totius mūdi in tēporalibus.
2 Rex Francie an imperatorē in superiorem de iure recognoscat,hereticum forte esset negare imperatorem vniuersi dominum.
Imperator superior dicitur.

4 Imperator quo ad iurisdictionē h3 itētionē fundatā vbiq3 de iure.
Imperator an possit punire subditum de delicto vbiq3 commisso.
5 Iura multa ciuilia pro vniuersali dominio imperatoris latissime.
6 Iudei subsunt imperatori.
Pomo rotundo cur imperator vtatur.
7 Iura canonica pro eodem profundi.
8 Assertioni, que non reprobatur, stari vr̄.
9 Papa prius dominus est, ⁊ in temporalibus, etiam supra Imp. et numero. 12.
10 Papa exercitium, ⁊ administrationem temporalium imperatori concessit ⁊ ratio notabilis ⁊ nu. seq.
13 Christus pp vitationem scandali se tributarium fecit.
14 Imperatoris regnu3 quale sit proprie.
15 Imperator est vicarius Dei in terris, ⁊ representat populu3 Christianum.

¶ Questio. lij.

Quinquagesimo secundo

8 q †Quero vtrum imperator in reliquis de iure sit dn̄s totius mundi in temporalibus, antiqua, ⁊ alta q̄ō est, in qua si vellē ad partes discutiēdo ꝓcedere, opus pro se sola req̄reret, ⁊ iō vt br̄ cōe3 sniā3, ⁊ veritatē vt puto, referā, Old. latissime hāc. q. posuit in ꝯsilio suo. lxix. ꝯsueuit dubitari, vbi q̄rens, an oēs reges, ⁊ principes de iure dēant subesse imperatori, prius arguendo ꝙ sic demū potētissime deducēdo ꝯcludit, nec veteri testamen. nec nouo, posse se talē ꝓbare, nec humano iure, nec cesareo, vt late ibi p eū, p. iiij. col. r̄ndēdo not. ⁊ subtiliter oibus ꝯrijs, altius ex ordiēdo, ⁊ latius clarissimus doc. D. Jo. igneus, i sua disputatiōe an rex frācie recognoscat impatorē in tpalibꝰ examinauit, ⁊ in primis arguēdo ꝙ sic p multa. precipue p hāc regulā, q2 doctores dicūt impatorē eē de iure vniuersalē dn̄m orbis, tādē ꝯcludit p multa fundamēta altius deducēdo, ⁊ repetēdo, ꝙ impator nō sit mūdi dn̄s de iure. secundo rex francie eum in superiorem nō recognoscit, ⁊ r̄ndere conat̄ oibus allegatis in ꝯriū, vbi videndum est ⁊ sine dubio multa possunt adduci pro hac sententia, Oldra. ⁊ Joan. ignei, et sequentium, Et alciat. in. l. j. in. ij. glo. C. de sum. trinit. contra communem tenet, ꝙ de iure. s. vniuersus orbis ei nō subijciatur, per. t. ibi capiendo relatiuum proprie, ⁊ quia sunt multe prouincie, que non paruerunt romanis, veluti scithia, sarmathia, ⁊ vltra euphratem fluuium vniuersus orbis, item quia in iure legitur aliqua esse loca extra Romanum Imperium, vt in. C. de eunuch. ⁊. C. de comme. ⁊ ꝙ non ad factum illa iura debent referri, sed ad ius in dubio, ⁊ id quod secus dicunt imperatoris sit, vel per hiberbolen, vel eis minime credendum, ⁊ sic vir imperij contra imperium tenet reus, tex. in. c. i. in prin. c. de pac. tenend. ⁊ eius violat. in vsibus feud. ⁊ contra imperatorem etiam tenet io. feraldi. in tract. de iurib. ⁊ priuileg. regn. Franc. primo iure col. ij. iiij. volu. tracta. ⁊ ꝙ habet solum imperium occidentale, non orientale, ⁊ quidam Ferdinand. in libro de origine, ⁊ differentia principatus pria parte car. xxj. ⁊ seq. multis conat̄ deducere impatorē nō hēre iustū dominiū, ⁊ iurisdictionē ad oēs ꝓuincias orbis iure diuino, humano, ⁊ can. r̄ndēdo. xiiij. principalibus rōnibus q̄ p ꝯria parte allegari solēt, ꝓcipue illi reddite que sunt cesaris Cesari, ⁊ illi, ꝙ ecclesia orat pro imp. ⁊ illi, exijt edictū a Cesare Augu. vt describeret̄ vniuersus orbis, Luc. ij. ꝙ fuerit. s. dictū narratiue nō approbatiue, ⁊ de. iiij. causis, quare id euāgelista narrauit, ⁊ illi, ꝙ. ll. ⁊ iura id vident̄ dicere. vj. modis r̄ndendo precipue, ꝙ sunt. ll. met. eius, ⁊ specialiter ad. l. deprecatio. ff. ad. l. rhod. ō iac. ⁊ ꝓcipue, ꝙ ille impator Antoninus fuit infidelis, ⁊ ideo tyrannice tūc, ⁊ vsurpatiue inuaserat multa, ⁊ illa ēt, ꝙ papa hodie eū cōfirmat, sed frustra vident̄ laborare, cū cōis snia videatur in ꝯriū, imperatorem. s. de iure, vniuersi orbis dn̄m esse l3 de facto multi non obediant ei, ⁊ hanc cōe3 esse scribit, ⁊ t3 ille eps̄ Gurgens̄. licet breuiter, in. d. suo opusculo de coronatiōe. car. xiij. ij. col. §. omnis, ⁊ vltra eum Jas. in. l. j. ij. col. C. de sum. trini. ⁊ prefactus me. D. Jo. igneus in. d. sua dispu. in prin. testatur totam scholā italie canonistarum, ⁊ legistaru3 conuenire in hanc opi. post Bar. ⁊ omnes. in. d. l. j. in pe. ff. ⁊ plus dixit Bar. in. l. hostes. ff. de captiuis, ꝙ forte siquis diceret imperatorem non esse dominum, ⁊ monarcham totius orbis, esset hereticus, quia diceret secundum eum ꝯ determinationem ecclesie videlicet ꝯtra euang. Luc. ij. capi. exiuit edictū ⁊ illud que sunt Cesaris cesari Matth. xxij. capi. licet istis locis respōdeat oldr. ⁊ Jo. igneus vbi supra, ⁊ tactum fuit supra in. iiij. q. huius tractatus, ⁊ hanc communem opi. pro fundamēto, premittit Abb. in cons. vj. in. ij. col. lib. ij. s. ꝙ in tēporalibus imperator sit dn̄s orbis, ⁊ princeps, per iura de quibus ibi, ⁊ idem moder. taurinē. in. l. j. ff. de offi. eius, cui mand. est iurisd. v. col. in prin.
3 †Unde superior imperator dr̄, Bal. in. l. pe. in prin. C. de bo. que lib. ⁊ hec cōis snia intelligitur non solum respectu protectionis, ⁊ defensionis. sed etiam dominij vniuersaliter. s. cōsiderati, secundū doc. in. d. locis, ⁊ Bart. in. l. j. §. fi. ff. de rei vendic. post illum text. Bal. in aucten. habita v. col. C. ne filius pro patre, ⁊ in con. cccc. xviij. petita venia, col. ij. lib. primo vbi dicit, ꝙ non est, qui se abscōdat a calore eius, licet Bar. in. d. proe. ff. ij. col. post mediu3, videatur dicere respondendo ad. l. bene a zenone. C. de quad. prescrip. ⁊ ad. l. deprecatio. ff. ad. l. rho. de iac. respectu ꝓtectionis, ⁊ defensionis. Sed intelligitur etiam respectu vniuersalis iurisdictionis, et sic bene visus loquitur Bart. in. d. ij. col. ⁊ Fely. in. c. que in ecclesiarum col. x. vers. prima declaratio, de cōst. extra, post Archi. ⁊ specul. vbi ibi, idem. d. deci. in not. q. ciuitatis senaru3, cons. ccc. vij. viso puncto. ij. col. post medium. libr. ij. moder. in. d. proe. ff. iij. col. post prin. vers. contrarium, ⁊ melius idem Bar. in. l. j. col. fin. ante fi. ff. de iurisd. omniū iud. ⁊ moder. in. d. l. j. C. de sum. trin. ⁊ fi de catholi. ij. col. testantur communiter omnes doct. conuenire in hoc. s. imperatorem de iure esse dominum vniuersi orbis, l3 articulus sit disputabilis, tandem concludunt sibi semper visum fuisse Papam omnibus preesse, ⁊ post eum temporalibus imperatorē q2 necessarium sit post philosophū, ꝙ vnus sit princeps. c. in apibus. vij. q. i. cum simil. vnde no. tradit, in not. q. Ale. cons. lxxxvij.
4 accuratis in fi libro. vj. †Imperatorem quo ad iurisdictionem habere fundatam intentionem suam in vno quoq3 loco, allegat declarari. per Jo. an. in. c. fi. de offi. Archid. super gl. i. ⁊ glo. ij. doc. in cle. pastoralis in verb. district. de re iudi. precipue, ibi Car. sub. §. vt illud. ij. col. ⁊ seq. ⁊ ita etiam arguit decius hac ratione, licet hec nō alleget, in. d. cons. d. ij. col. ante fi. ⁊ Mart. laud. cū. d. glo. in trac. de principibus not. clxxxj. incip. ius commune, ide3 Bal. t3 in rubri. C. ij. col. ꝙ cesar est vniuersalis dominus, ⁊ ita ibi vno modo perpetuum exponit, precipue ob illud in diuina scriptura, exijt edictum a cesare Aug. vt describeret̄ vniuersus orbis, Luc. s. ij. cap. licet ad hoc dictum responderi possit, vt. s̄. vidimus. iiij. q. post Oldr. ⁊ per. d. Joan. igneum in. d. disput. ⁊ ipsemet Bal. in. d. c. solite de maio. ⁊ obedi. secundum Jas. in. d. lege. j. C. de sum. trini. ij. col. in. fi. idem moder. Bononi. in repet. l. vnice. C. de rap. virg. col. xviij. post mediū. vers. nota vlterius, per tex. ibi. nostri orbis regiones. ⁊. d. l. deprecat. ⁊. l. bene a zenone, ideo hac ratione dixit Bal. in. l. fi. in prin. C. de eunuch. ꝙ imperator potest punire subditum de delicto vbiq3 commisso, ⁊ Bart. ⁊ Bald. idem alibi vbi ibi per eos, ⁊ multe glo. hanc conclusionem, tenent canonice, ⁊ ciuiles imperatorem. s. dn̄m esse totius orbis, quo ad iurisdictionem vniuersalē, quas cumulat prefatus dominus Jo. igneus in. d. sua dispu. ij. col. in prin. idē Petrus de mōte tenet in. d. suo tract. de monarchia, ad fi. v. col. ⁊ seq. vers. vnde his consideratis et Jo. Ugo. in lib. quadruuij ecclesie. car. xxviij. col. ij. §. est autem, ⁊ car. xxxj. col. ij sub verbo princeps, ⁊. d. Nicol. de Uba. in trac.
5 success. ab intest. v. car. iij col. in prin. †Ista snia, que cōis est, vt. s̄. dicunt scribentes, citati. ll. ciuibus, ⁊ canonicis manifeste probat̄ ciuilibus in. l. deprecat. vulgat. ff. ad. l. rhod. de iact. ibi ego quidē mundi dominus. l. autem maris de qua. l. quedam eleganter etiā scribunt Moder. Mediolan. Alci. in. ij. libro dispun. c. v. et tex. in. l. bene a zenone. C. de quadr. prescrip. ibi cum omnia principis esse intelligantur licet ille rex. possit euitari, quia ille rex. limitate loquitur, vt in sequen. ibi siue ex sua substantia iuncta glos. in titulo de pace constant. c. nos romanorum, in verbo ad nostram, sic in. l. vnica. C. de rap. virg. §. fin aute3 ibi per diuersas nostri orbis regiones, ⁊ in. §. q2 igitur, in aucten. de instrum. caut. ⁊ fid. ibi, ⁊ dare in cōe subiectis, quos deus nobis tradidit prius, ⁊ paulati semper adijciet. ⁊ tex. no. in. §. hec considerantes in aucten. vt omnes obe. iudic. ibi omnibus in prouincijs. iudicibus, quibuscunq3 nostris obed unt sceptris in vniuersa ditione, ⁊ que ascendentem videt, ⁊ descendētē solem, et que ex vtroq3 latere est, ⁊ Bal. per eu3 in aucten. habita. iiij col. C. ne filius pro patre, ⁊ in extrauag. ad reprimē. in prin. ibi Ro. imperiū i cuius tranqlitate totius orbis regularitas reqescit, ⁊ ibi paulo post diuina precepta qbus iubetur, ꝙ omnis anima Ro. principi subiecta sit, ⁊ in titulo de pace constan. post prin. ibi cognoscat vniuersitas fideliū in pij, ⁊ ibi gl. not. i proe. ff. in prin. ibi, totius reipub. ⁊ in auctentica de heredi. ⁊ fal. in principio ibi, occupatis nobis totius reipublice curis, ⁊ ibi glo. l. j. in prin. C. de sum. trinita. ibi cunctos populos, licet replicari possit, per relatiuum qu os, vt ibi doc. ⁊ in. l. rem non nouam post prin. C. de iud. ibi vel in orbe terrar, q nostris gubernaculis regitur.

tur, qui ⁊ eodem modo potest euitari, vt. l. si duos. §. j. ff. de excus. tut. ibi vniuerso orbi conueniens est, ⁊ ibi Bar. not. lz ille tex. possit euitari, qꝛ dicit id quod ibi determinatur esse conueniens vniuerso orbi, non tñ per hoc ponit esse vnius, ⁊ tex. no. in. l. generaliter in fi. C. de epis. ⁊ cleri. vbi imperatoꝛ faciens vnam decisionem, de qua ibi dicit, ⁊ hoc nõ solũ in veteri roma, vel in hac regia ciuitate, sed in omni terra, vbicunqz christianoꝝ nomen colitur, obtinere sancimus, ⁊ per. d. l. deprecatio, ⁊ not. in. d. l. cunctos populos. C. de sum. trini. no. Bar. laud. in trac. de prin. no. xvij. incip. sub imperio, ⁊ addo bonũ tex. in inscriptione. l. ij. C. de vet. iur. enucl. ibi imp. fla. Iust. ad senatum, ⁊ ad omnes populos, ⁊ in tit. constitution. feuda. c. ij. in vsi. feud. in inscriptione, ibi imperatoꝛ lotharius, eugenio pape, ⁊ vniuerso populo, ⁊ bon. text. in. l. fi. in princi-
6 pio. C. de his qui ad ecclesiam ꝯfugiunt, ibi † presente. l. per omnia valitura loca. l. ij. §. hec igitur omnia, ibi scientes patres ꝯscripti, vt omnis orbis terraꝝ homines, ⁊. l. ij. in prin. C. de iur. calum. ibi in omni orbe terraꝝ, qui Ro. imperio suppositus est, legẽdo p parentesiz, ⁊ illud qui declaratiue, vt in. l. omnes populi, ⁊ ibi Bar. de iusti. ⁊ iur. ⁊. l. iubemus. C. de testa. §. q̃, ibi hanc edictalez. l. in in orbem terrarum ponimus. l. bene a zenone. ante fi. C. de quad. prescript. ibi pro toto terrarũ orbe, ⁊. §. sed nostra. inst. de success. lib. in prin. ibi, quam pro omni natione cõposuimus. l. j. §. cũ aũt. C. de vsucap. transform. ibi in omnẽ terraꝝ orbem, ⁊ hinc est forte, ꝙ cum pomo rotũdo coronatur, imperatoꝛ, ⁊ gerit, vt, ⁊ infra dicemus. q. lxxj. vt. s. totius mundi priuatũ post papã habere dica-
7 tur, ad cuius instar pomũ esse vr̃. † Iudei etiam sunt sub eo. l. iudei. C. iud. in iure canonico similiter multa iura sunt. c. in apibus. vij. q. j. ibi vnus imperatoꝛ, cũ gl. licet ille tex. retorqueri posset bene visus, vt et per illum in. d. libro de origine principatus car. xlij. col. j. ⁊ tex. Ambrosii in. c. conuenioꝛ. xxiij. q. viij. in prin. ibi imperatorem, vt pote in cuius potestate essent, omnia, et ante medium, ibi allegatur imperatori licere omnia, ⁊ ipsius esse vniuersa. c. quo iure. viij. dist. glo. in. c. fi. j. dist. quod regis sunt omnia. c. volumus. xj. q. j. ibi. omnes nostre ditioni subiecti, ⁊ ibi ceteriqz omnes subiecti nobis, sed ille supponit non esse subiectos omnes in. c. futuraz. xij. q. j. ibi. Romani principes, qui totius orbis monarchiam tenebant, ⁊ ibi per vniuersum orbez suo de gentibus imperio, ⁊ ibi gl. expresse notat per illum tex. ⁊. d. c. in apibus, ⁊ Spec. idem in tit. de apell. §. nunc tractemus. post prin. per aliqua ex dictis iuribus bon. tex. in. c. imperatores. xj. q. iij. ibi quando imperatores veritatem tenent, ⁊ pro ipsa ꝯ errorem iubent, quod quisqz cõtempserit, ipse sibi iudicium acquirit, nam inter homines penam luit, et apud deum non frontem habebit, qꝛ hoc facere noluit, quod ei p coꝛ regis ipsa veritas iussit, idez Bal. cons. ccccxvij. petita venia pen. col. lib. j. ⁊ cons. cclxxviij. vlt. col. iij. lib. ⁊ facit text. in. c. solite de maio. ⁊ obe. §. preterea, vbi deum ait, fecisse duo magna luminaria. j. duas dignitates põtificalem, ⁊ regalez, illa preest spiritualibus, ista carnalibus, tex. in. c. duo sunt, i principio. xcvj. dist. vbi Papa gelasius dicit alloquendo imperatorem anastasium, duo sunt quippe imperatoꝛ auguste, quibus principaliter hic mundus
8 regitur, auctoritas sacra pontificum, ⁊ regalis potestas, † Et cuz tali assertioni per ecclesiam, ⁊ canonica iura, ac pontifices non resistatur, approbari videtur, ⁊ approbatur, vt in extrauag. si fratrũ vers. qꝛ igit erroꝛ, cui nõ resistit ⁊c. ne sede vac. Io. xxij. cum concordan. imo ecclesia. l. Mater in hebdomada sancta in parasceue, orando cantat pro imp. vt deus subditas illi faciat omnes Barbaras nationes, ⁊ in sabbato sancto celestem victoriam cũ omni populo. quibus omnibus ꝯsideratis, putabaz salua semper determinatione. S. M. E. cui me semper subijcio, paratum me palaz, ⁊ publice corrigere cum ea, si opus sit, ꝙ. q. ista resolui debeat hoc modo considerando, qꝛ cum dñs papa totius orbis hodie sit vicarius christi summus pontifex ẽt in temporalibus iurisdictione, ⁊ dominio, vt. s. visuz fuit. l. q. ⁊. v. q. ad fi. nõ recte doc. simpliciter dicant cum communi, imperatorem esse dominum totius orbis, qꝛ non videtur verum quantuz ad principale primũ dñiuz, ⁊ iurisdictionẽ, sed quãtum ad exercitium, ⁊ vsum sic in temporalibus, qꝛ ita fatentur pontifices, ⁊ iura canonica passim, de quibus supra vidimus vnde cum fateatur ecclesia, que supra omnes est, in vtroqz gladio temporali, ⁊ spirituali vt supra, quid obstat, ꝙ id p vero tenere non debeamus? ⁊ de plano fateri? ⁊ hec videtur mihi, ita considerando potentissima ratio, pro hac conclusione. s. post Papaz in temporalibus imperatoꝛ sit exercitio, ⁊ vsu iurisdictionis in toto orbe primus, ⁊ ita videtur sentire Bal. alias in. l. j. C. de sum. trini. ij. col. in prin. dum dicit, post deuz est imperatoꝛ apostolicus, qui imperium approbat. c. per venerabilez. de electio. ex quibus apparet suppositum esse verum, qd imperatoꝛ non est do-
9 minus vr̃is christianoꝝ hec ille. † Dominus aũt sit, quo ad principale dominium, ⁊ iurisdictionẽ habitu ipse summus pontifex caput ecclesie christi vicarius, locum dei gerens in terris, vt. s. vidi-
10 mus in dictis. qq. † quã administrationẽ immediatã, vsum, ⁊ exercitiũ. s. tẽporaliũ ꝯtulit ecclia, ⁊ papa ipsi imp. vniuersaliter, vt. s. in. d. qq. declarauimus, cũ catholica ecclesia, ⁊ hoc mõ puto cõcz hanc cõclusionem, ꝙ Imp. sit dñs vniuersi orbis de iure procedere, ⁊ ita vr̃ etiam hodie, in imperatore residere Bar. bene visus, in. d. extrauag. ad reprimen. in verb. totius, post medium, ⁊ hanc diuisionem, ⁊ collationẽ exercitij, in temporalibus fecit Papa, ⁊ ecclesia in ipsum imperatorem, ne a spiritualis pro temporalibus
11 distraheretur, † vtqz facilius spiritualibus, ⁊ diuinis vacare posset, ⁊ ecclesie ne spiritualis actio a carnalibus distraherẽ incursibus, ⁊ deo militans minime se negotijs secularibus implicaret, vt dicit text. not. in. c. cum ad verum. xcvj. disti. ⁊. c. conuenioꝛ. xxiij. qõ. viij. ibi temporalia imperatorum sunt ad imperatoris palatia pertinent, ad sacerdotem vero ecclesie cum similibus. c. duo. xcvj. dist. ⁊ Apostolus in. ij. epistola ad thimot. ij. cap. in princ. non ta-men, ꝙ Papa temporalem gladium etiam supra Imperatorem
12 non habeat, † qꝛ habet habitu, ⁊ dominio iurisdictionis lz exercitium, vsum, ⁊ administrationem relaxat imperatori, vt. s. diximus dictis. qq. l. et. v. in fi. ⁊ ita. d. iura declaranẽ, ⁊ similia que alias p Gurcens. in. d. suo opusculo, de coronat. cart. xviij. ⁊ seq. §. in hac, vbi late adducit pape, ⁊ impatoris ptãtes distinctas, ⁊ alteꝝ i alterius iurisdictiõe se ingerere nõ debere, nisi opis ferende gratia, vt ex supradictis liquido constat, ⁊ tradit notanter Aug. de anc. in. d. tracta. q. xxxxvj. arti. iiij. per totum, precipue in vers. ad primum, ⁊ ante, in vers. iij. dicit ⁊ addo, ꝙ alias idem Aug. in. d. lib. q. xlv. arti. ij. vers. respondeo post medium not. in. q. ꝙ reges oẽs etiam in temporalibus papam recognoscant, dicit, ꝙ papa vicarius christi, in toto orbe terraꝝ spiritualium, ⁊ temporaliũ hz vni-
13 uersalem iurisdictionem, † licet ipsorum temporalium immediatam administrationem non receperit, nisi in regionibus occidẽtalibus imperij per concessionem factam ecclesie a constantino, vt supra late dictũ est. q. l. ecclesia autem non vtatur temporaliuz administratione, nisi in partibus italie mediante imperatore, quem elegit, ⁊ nõ alijs regnis, que sunt in occidẽtali imperio, nõ pp carentiam auctoritatis, sed propter nutriẽdum in suis filijs vinculũ pacis, ⁊ vnitatis, ex quo imperiũ fui diuisum, ⁊ a diuersis partibꝰ diuersimode, ⁊ tirãnice vsurpatum, Ecclesia pp virãda scãdala, ⁊ scisma, tẽporaliũ administrationẽ in regnis illis dimisit, pp quoꝝ scandaloꝝ vitationem, saluatoꝛ humani generis vr̃ tributarium se ẽt fecisse, Matth. xvij. ⁊. c. iam nunc. xxiij. q. j. ⁊ addo tex. in. c. tributũ. xxiij. q. viij. in prin. ⁊. c. ꝙ culpaẽ. xxij. q. j. ⁊ Matth xxij. illud, q̃ sunt Cesaris, cesari, ꝙ dictũ ita vno mõ declarauit Oldr. cons. lxix. consueuit. ij. col. ⁊ igneus in. d. sua disp. vt. s. diximus. q. iiij. ⁊ pro. d. ratione, est paritcularier vltra Aug. bonus tex. in. d. c. tributũ. xxiij. q. viij. vbi tex. no. considerans, ꝙ ecclesia q̃qz imperatori. ⁊ regibus tributũ reddidit dicit no. de exterioribus ecclesie, ꝙ constitutuz antiquitus est pro pace, ⁊ quiete, qua nos tueri, ⁊ defensare dẽnt impatoribus psoluẽdũ est, ⁊ facit text. pro. d. dist. administrationis in auctẽ. quomo. oportet episco. in prin. ibi, sacerdotium, ⁊ imperium illud quidez diuinis ministrans, hoc autem humanis presidens ⁊ ita imperatoris romani, omnia esse de iure citra ea que ecclesia tz, sentit post aduẽtum. s. christi Iac. alu.
14 in titulo de pace iur. firm. in prin. iij. col. in prin. in vsibus feu. † p prie tñ regnũ imperatoris appellari teuthonicum, ⁊ italicum, scribit idẽ Jacob. in titulo de pace tenen. ⁊ eius violat. in prin. iij. col. in prin. declaran. tex. ibi, regni partes, ⁊ allegat inscriptionem. c. si qui sunt presbyteri. lxxxi. dist. c. tibi domino. lxiij. dist. ⁊ bon. tex. in titulo de probi. feu. alien. per federicuz in. §. firmiter, ibi statuimus tã in italia, q̃ in alemania, vt q̃cũqz ⁊c. ⁊ õ regno italico. idẽ in. c. j. col. j. ante fi. de noua forma fidelit. vers. ⁊ italia, ⁊ pro. d. cõclusione. s. declarata dominum esse totius orbis in temporalibus imperatorem hodie comproban. faciunt ea, que habentur infra in. q. liiij. ⁊ ita tz deci. cons. dlxxxvij. viso puncto. in prin. ⁊ ex hac declaratione sequitur, videri in eo manifesta, ⁊ clara decisio sequẽtis. q. v. Bal. alias in. c. j. de pace iuram. firmãd. col. j dicit, quod imperatoꝛ est dominus totius mundi, ⁊ omnes sunt subiecti de iure, licet non omnes de consuetudine, ⁊ licet francorum regnum, ⁊ quorundam non sit de imperio romanorum, non tamen sequiẽ, ergo non est imperium vniuersale, ⁊ ibi subiectis stat demonstratiue, non arctatiue, vt ⁊ alias Bar. ⁊ alij. in. l. omnes populi. ⁊ in. l. j. C. de summa tri. ⁊c. ⁊ sequẽ. q. facit etiam, quia imperatoꝛ est Papa ⁊ Dei vicarius in temporalibus in terris, ⁊ representat populũ christianum, vt supra dixi. q. secunda ⁊. q. l. in fine nõ ob.

con. old. lxix. de quo supra in prin. huius. q. quoniam Card. tenens cõem vt supra contra eũ in. c. cum ad verũ. xcvj. dist. xi. col. rñ. ad. v. arg. dicit. ll. fidẽ adhibendã q̃ cõiter, ⁊ generaliter recepte sunt, per. c. in canonicis. xix. dist. ⁊ q̃ alijs rõnibus probat̃, vt ibi late ẽt p eũ, ⁊ ille Ferd. in. d. lib. de origne principatus cart. xl. ⁊ seq. ẽt tãdẽ tꝫ imperiũ a sede apl̃ica imediate depẽdere, ⁊ Imp. dñm mundi, quo ad protectionem, ⁊ defensionem preeminentiã, ⁊ prerogatiuam, ⁊ aliter, vt ibi.

❧ SVMMARIVM ❧

1 An Reges, ⁊ alij, qui non recognoscũt in temporalibus imperatorẽ in superiorem recognoscere debeant de iure.
2 Imperij translatio ad romanos, ⁊ de Romanis ad Grecos, ⁊ de Grecis in Germanos, auctoritate pape facta est, ⁊ posset de Germanis in alios transferre.
3 Papa solus posset imperatorem eligere ex causa.
4 Rex Francie an subsit imperatori ⁊ nu. seq. ⁊ io. ⁊ seq.
5 Regi Francie ecclesia omnem fauorem suum prestat.
6 Francigenas non habere filios in potestate quomodo intelligat̃.
Hispania, ⁊ Gallia, imperatorem an regnoscat in superiorem.
Hispania. ll. non vtitur imperialibus.
7 Francia vna est, que non est in Gallia, ⁊ que.
8 Gallia sub quo tempore a romanis defecit.
9 Regis Francie decem not. priuilegia.
11 Francia aliq̃n sub Romanoꝝ imperio fuit.
12 Hispania etiam sub romano imperio fuit.
Germani ⁊ parthi olim fuerunt hostes imperij Ro.
13 Rex Hispanie an subsit imperio. ⁊ nu. 16.
14 Rex Anglie an subsit imperio. ⁊ nu. seq.
17 Reges qui imperio non subsint remissiue.
18 Imperio qui dicit se non subesse probare dꝫ.
19 Imperator in vno quoq̃ loco in tpalibus hꝫ fundatã intẽtionẽ.
20 Imperator vbi nõ hꝫ possessionem, obedientiam non hꝫ, ẽt quod habeat merum ius.
Imperium est vniuersale, licet Francia, ⁊ quedam alia Regna ei non subsint.
Reges mundi multi christiani, ⁊ pagani.

¶ Questio. liij.

Quinquagesimo tertio

1 q Uero, † an reges, ⁊ alij, qui nõ recognoscũt in tẽporalibus impatorẽ, in superiorẽ (qui multi videntur) recognoscere debeãt de iure, vt rex frãcie veneti, ⁊ alij similes ꝙ sic vr̃. tex. ⁊ ibi no. Car. in. c. ius quiritũ. ij. disti. ⁊ gl. in. c. Adrianus. lxiij. dist. dicen. tñ vr̃ ex predictis, ꝙ aliq de pmissu ꝯsensu, ⁊ approbatione pape, ⁊ ecclesie nõ recognoscunt, ⁊ sunt in libertate temporalis gladij, ⁊ hoc casu cũ papa, ⁊ ecclesia sit superior ẽt in vtroq̃ gladio, vt. s̃. vidimus, sicuti potuit vniuersum vsum, exercitiũ, ⁊ administrationẽ tẽporaliũ in imperatorẽ ipsuꝫ ꝯferre, cur nõ alicuius partis, puincie regni, ciuitatis, vel loci in aliquẽ: nõ video, cur nõ maxime cũ vera, † ⁊ catholica sit
2 ꝯclusio auctoritate pape factã esse trãslationẽ oĩuꝫ regnoꝝ, ⁊ imperij ad romanos, itẽ de romanis ad grecos, ⁊ de grecis in Germanos, ⁊ posset de germanis ad alios trãsferre, vt late, ⁊ no. dicit
3 Aug. de anc. in dicto suo trac. q. xxxvij. j. ij. iij. iiij. v. arti. Itẽ † posset solus papa imperatorẽ eligere ex cã iusta, ⁊ rõnabili, vt p eundẽ. d. lib. q. xxxv. art. primo, ⁊ in quolibet regno papa põt regẽ instituere, vt idẽ scribit. q. xlvj. art. iij. vñ cũ hẽat hodie impator imperiũ ab eccl̃ia, ⁊ papa, vt. s̃. dictũ est, cuius est fidelis, habere dꝫ id sine eoꝝ preiudicio, qui de iure ab ecclesia habito nõ subessent imperatori, vt alias cõsiderat no. Alex. cons. xi. iij. col. lib. vij. vñ. facit, ꝙ no. q aũt sint isti q de pmissu, ⁊ approbatiõe, ⁊ ꝯsensu pape, ⁊ ecclesie imperatori non subsint, nec eũ recognoscant in tem-
4 poralibus, † in superiorẽ, aliqui sunt q id pretendunt, vt rex Francie per. c. Uenerabilem extra qui filij sint legiti. col. pe. in prin. ibi insuper cum Rex de rege Francorum loquens in temporalibus minime superiorem recognoscat, vbi. s. Papa id fateri videtur, ⁊ Innocentius quartus declarauit id intelligi de iure, ⁊ Abb. in. c. nouit. vij. col. ante fin. de iudic. ⁊ ibi Fely. iij. col. ante fin vers. vlti
5 mo scias lꝫ † ꝙ de facto ibi intelligatur, tenet simpliciter Gurcens. in. d. suo libello de coronat. cart. xiiij. j. col. sub. §. omnis ad fi. cui regi francie catholica ecclesia omnem fauorem suũ prestat, nec vult ei preiudicare per extrauag. Bonif. viij. vnam sanctã de maio. ⁊ obe. de quo. s̃. vidimus in. l. q. vt ex tex. not. in extrauag. meruit, de priuilegijs cle. v. ibi. nec per illam, rex regnum, ⁊ regnicole prelibati amplius ecclesie sint subiecti romane quam antea existebant, ⁊ per eam notat Guliel. de monte ferrato in tractatu de successione reguꝫ. j. dubio. viij. col. in principio nu. xl. ⁊ Fel. tradit. d. iij. col. ⁊ idẽ in. c. cũ nõ liceat. viij. col. vers. vj. ꝯsidera, extra de prescription. p rege frãcie tꝫ Bal. vt ab imperio sit exceptus in tit. de probi. feu. aliena. p Fed. in vsi. feu. §. fi. col. fi. post mediũ ⁊ Spec. per. d. c. venerabilem in tit. de appell. §. nũc tractemus. j. col. ⁊ in tit. de feud. in. §. ij. col. x. ⁊. xv. q. post mediũ gl. no. insti. de patr. potestat. de qua tñ q̃o intelligat̃ elegãter quedã scribũt moder. viuẽtes. in. ij. lib. dispũctionũ. c. xxij. ⁊ bonus tex. in. c. sup spe-
6 cu. de priui. extra ibi, † q̃ tñ in frãcia, ⁊ nõ nullis puincijs laici romanoꝝ imperatorijs legibus nõ vtũtur, ⁊ in sui decisione lꝫ gl. dicat ibi id esse de facto, nõ de iure, idẽ p rege francie tꝫ Bal. in. l. j. ff. de offi. prefec. vrb. ⁊ in. c. j. ij. col. de inuestit. in maritum facta, idẽ. Jo. faber. in rub. inst. in verb. francus euitãdo illũ tex. vt. s̃. retuli. vij. q. ante fi. ⁊ de rõne cur de iure rex francie imp. non subsit, scribit ẽt firman. in tract. de gabell. i. parte col. ij. s. q̃ Carolus magnus in cuius persona fuit trãslatũ imperiũ in Germanos nõ vr̃ verisimile, ꝙ voluerit suuꝫ temporale patrimonium, quod erat regnũ francie, alteri subijcere, qui immo semper fuit in sua diutrna quasi possess. rex. Et hispanias, ⁊ Gallias imperatori non subijci aliquo iure nec eum in superiorem recognoscere de iure late probat ille episcopus in libello de origine principatus, cart. xxij. et. l. ⁊. liiij. ⁊ sequen. quia Hispanos gens gothorum a iugo Rom. liberauit Hispani. incolatu postea effecti, item quia constat gloriosos reges Hispaniarum post illam infelicem cladem qua saraceni omnes fere Hispanias ad cultum veri Dei, ⁊ eorundem Regnum principatum reduxerint, nã serenissimi reges Castelle octo potentissima regna, ⁊ latissimas prouincias Deo auxiliante fidei catholice adiecerunt, ⁊ dominio eoꝝ addiderunt, que regna tres Metropoles toletanam, Hispalen. ⁊ composte llanam ac. xxv. amplissimas dioceses constituũt, ⁊ ꝙ reges inclitis. Arago. gloriose p fide certarũt victorijs, ⁊ incremẽtis regnoꝝ ẽt ꝯ ar abes, Jacobus filius regis petri baleares insulas subditiõe mathometica degentes est aggressus, ⁊ maioricaꝫ, ⁊ minoricam, ⁊ residuum vtriusq̃ insule fidei lucro fecit, ⁊ valẽtiã ciuitatẽ nobilissimã, item ꝙ sic reges portugallie qui multa castra que in solo Africe a pfidis mahometis potenter acquisiuerunt, ⁊ tuentur, vnde hos princeps non subijci imperio ait ille iura naturalia, diuina, ⁊ humana voluere, ⁊ presertim q̃ a faucibus hostiũ regna eripuerunt, post gl. in. d. c. Adrianus. lxiij. dist. ⁊ Bal. in. l. ex hoc iure. ff. de iust. ⁊ iure imo. ⁊ doc. in. c. sup specula de priui. et in. c. ⁊ si necesse de donat. inter vir. ⁊ vxor. subdit item ille item car. lv. ij. col. ꝙ in. ll. Hispanie cauetur, ꝙ quicunq̃. l. imperialem receperit capite puniatur, ⁊ ait notari in. d. iuribus, ⁊ per Paul. in cle. presenti de censibus vnde ꝙ Host. dicit paucas puincias vti. ll. imperialibus, nõ franciã, nõ Hispanias, nõ angliã, neq̃ vngariam, neq̃ plurimas alias, ⁊ etiam, quod vterentur eis Hispanie, ⁊ francia, ⁊ illas legi. in scholis. ⁊ iudicijs permittant non per hoc fatentur se imperio subditas, tuꝫ quia id non sequitur de necessitate, vt ibi probat per. l. ij. ff. de orig. iur. ibi placuit. x. viros constitui per quos peterent. ll. a grecis, ⁊ in. §. tum q̃ id nunc contingit ex precepto, ⁊ cõfirmatione regum eoꝝ qui tales. ll. tanq̃ optima, ⁊ naturali rõne conditas in suis quoq̃ regnis seruari volunt (vt, ⁊ dic tu rome ẽt ⁊ in terris ecclesie videmus). Et ꝙ licet iuribus aliquibus, de quibus etiam infra dico, habeatur Hispanias, et Gallias imperio subiectas fuisse vi, ⁊ armis fuisse dicit, vnde ꝙ iure naturali recte se in pristinã libertateꝫ reponere potuerunt, vt. in. d. loco late. car. lviij. col. j. quod latius probat car. xxvj. ⁊ seq. prouincias. s. a violento iugo seruitutis se posse liberare propria auctoritate iure naturali, diuino, ⁊ humano, ⁊ car. xxviij. in. iij. genere pbationis de quo infra. q. lxxxij. concludens, ꝙ primo Hispanias iuste, ⁊ recte liberas esse ab imperio, ⁊ ab imperatoribus nolentibus, aut non valentibus easdem defendere nouem fundamentis id principaliter probans, presertim prescriptionis, demum. ij. cart. lxj. ⁊ seq. ẽt deducit franciam principaliter nõ subijci imperio multis testimonijs, ⁊ rõnibus, precipue q̃ ⁊ ipsa regnum recuperauit ab hostibus. item q̃, ⁊ regimen francie dignissima ꝯditione imperij pars est pari diuisione ẽt legis dignitate, ⁊ auctoritate, cum ⁊ frãcia in piũ quõdã obtinuit, aut ibidẽ iura eius exercuit, vt ait patere i historijs approbatis, ⁊ in regño Caroli magni appellato, item quia non videtur verisimile, immo absurdum, ⁊ ab omni rõne alienũ, ꝙ Carolus Magnus, in cuius personam translatũ fuit imperiũ in Germanos, passus fuerit regnum francie, ꝙ suũ erat patrimonium,

niuz, velle alicui subijcere, ꝙ ꝛ si fecisset, nõ potuisset in preiudiciũ
Regie dignitatis, ꝛ successoꝝ, postremo predictus eps. car. lxij. et
seq. soluit rõnes factas ꝯ Reges, ꝛ regna Hisp. car. l. ꝛ seq. ꝛ al's
ꝯ regnũ Frãcie, necnon aliquas ꝯ vtrãqꝫ nationẽ precipue ꝯ Hi-
spa. illud Macb. j. viij. c. vbi de eis subditis romanis fit mentio.
s. ꝙ id narratiue ponat, non approbatiue. Et illa iura qbus ꝯ ca-
ueri vr̃ vt. s̃. dixi, ꝛ specialiter de francia, in. l. ij. C. de munici. ꝛ ori
gin. lib. x. ꝛ. l. in noie dñi. C. de offi. pref. affrice sic, ꝛ idem, ꝙ in hi-
storijs legit̃ Ro. Imp. subiecisse franciaꝫ precipue Cesarẽ, qꝛ vcꝫ
iniuste fuit, ꝛ vi. Et in gallia. ll. imperatorum non seruantur, nisi in
quãtum fundãtur ratione naturali, Bal. no. in. l. nemo in princi-
pio. C. de sent. ꝛ in. c. j. §. iniuria alias. §. factum de pac. iura. firm.
quem refert Paris de puteo, in trac. de sindic. in parte testis ca.
ij. incip. fui interrogatus in fine, ꝛ Bar. cassaneus. con. lxiij. quidã
col. vj. nu. xxiiij. sed nouissime Taurinen. in rubrica. ff. col. xij. ꝯ Fa
brum tenent, ꝛ in. d. c. j. de spons. d. Fabri non probatur, vnde qđ
iura i verbo Francus loquuntur de francia, que est in gallia, quaꝫ
subditam fuisse Ro. Imperio, certum dicunt, vt aiunt clarissime li
quere ex Cesare suetonio, ꝛ alijs historicis, ꝛ quod defecit gallia a
8 Romanis sub Nerone, vt sueton. in Nerone scribit, † ꝛ qualiter
Iustinianus meruit francus appellari, tradit ille in. ij. dispu. capit.
xxij. cui tamen. d. moder. d. loco, non astipulantur tanquam nar-
ranti rem non verisimilem, ꝛ ridiculam idem nouissime pro rege
Ias. in. l. j. C. de sum. tri. et fide cathol. iij. col. ante fi. ꝛ Car. in cle.
vnica de iureiuran. in prin. ij. col. iiij. oppo. declarando not. vt ibi,
ꝛ late etiam reassumit Firman. in suo tractatu de gabellis. j. par-
te. i. col. ꝛ seq. ij. q. ꝛ Ias. in. d. ij. col. dicit cõmuniter teneri, quod
Rex francie de iure non sit subditus imperatori, per. d. c. venera-
bilem, et tangit Marti. Lauden. in. d. trac. de principib. not. xvij.
ad fi. remittens sed ad dicta per se in sua disputatione legitimatio
num, ꝛ gl. in extrauag. Io. xxij. prodiens, de crimi. fal. ꝛ idem Re
gnum Francie nullo iure subesse imperatori per not. in. c. qđ cleri
ci de foro compe. et. c. Adrianus. lxiij. dist. ꝛ Bal. in. c. olim de re
scrip. refert Cardi. Iacob. in. d. suo tractatu nouiss. de concil. lib.
9 iij. arti. j. fac. cxxix. col. j. in prin. et fac. cxxxj. col. j. in fine, † et alias
ducem no. priuilegia Regis Francie, referũt Mod. de sylua gal-
li in trac. de beneficio. ij. parte. q. xxiij. j. col. ꝛ sequenti. sed quia ꝯ-
rium multi tenuerũt etiam de rege francie, in. d. c. per venerabileꝫ
illum tex. de facto loqui intelligentes Bald. alias. in. c. j. de pace
ten. ꝛ iuram. firmanda in prin. col. j. post gl. ibi dicit, peccare frãci-
genas, ꝛ multos alios reges, q vt de iure debẽt non sunt subiecti
de ꝯsuetudine imperio Ro. ꝛ ꝙ ibi gl. dicit rẽ frãcoꝝ esse sub im-
perio Romanoruꝫ arg. ꝙ qꝛ semel fuit, ergo est, qꝛ semel verꝝ sem
per verum, idem ꝯ regem tꝫ Aret. in. §. ius autem in fine instit. de
patr. potest. Bar. in. l. si duas. §. grãmatici de exc. tut. ꝛ gl. in. d. c.
sup Spe. ꝛ in. c. Adrianus. ij. lxiij. dist. ꝛ sup hac. q. impressa repe
rit plenissima disputatio celebratis. iuriscon. Do. Io. ignei, in sua
dispu. preallegat. an rex francie recognoscat imperatorẽ p. vj. car.
10 plenas, ꝛ plures, † Ibidẽqꝫ post eã an saltez in tẽporalibus reco-
gnoscat summũ põtificẽ per multas col. ꝛ spetialis tractatus etiã
Io. feraldi de iuribus, ꝛ priuilegijs regni francoꝝ in. iiij. vol. trac.
ne videar alienis laudibus trãsplãtãdo has paginas nostras iple
re, vbi videndum est pro altiori indagine, ꝛ ab ouo. ꝛ ab vnguicu
11 lis materiam, ꝛ historias repetendo, † vnum tñ non omitto, ꝙ et
Franciam aliqñ Romanoꝝ imperij fuisse, ẽt iura met nostra testã
tur, vt. l. j. C. de offi. prefec. pret. afri. in prin. ibi, ꝛ omnia quecunqꝫ
in partibus Hispanie, vel Gallie, siue francorum aguntur, ꝛ per
illum tex. not. glo. Regem Francie esse debere sub imperio, glo.
j. in titu. de pace tenenda, ꝛ iur. firm. in prin. in vsi. feud. ꝛ in. c. vo
lumus. xj. q. j. ibi loquens Imperator, vt omne nostre ditioni su-
biecti tam Romani quam Franchi, alemani, ꝛ Hispani, ꝛ ex hi-
storie veritate omnes Gallos Romanis principibus paruisse, ꝛ
quo tempore, ꝛ de ipsis, et Franci. contra Accurs. ꝛ Mod. scrib.
eleganter, dicti moder. in. ij. lib. disput. cap. xxij. ꝛ notat Cardi. in.
c. ego in fin. lxiij. dist. post Archid. ꝛ tex. ibi olim. s. Rom. imp. te-
nuisse franciam, ꝛ de Hispania vltra dicta iura, tex. in. l. relegato-
rum. ff. de interdict. ꝛ relegat. §. interdicta, ibi imperator, ꝛ ibi pre
sidi prouincie Hispanie rescripsit, ꝛ tex. clarus in. l. ij. §. capta dein
de sardinia ꝛc. item Hispania, ꝛ in inscriptione. l. si a sponso. C. de
donat. ante nupt. ibi ad Vica. Hispanie, ꝛ ad comitem Hispania
rum scribit Imperator in lege cum seruum. C. de seruis fug. con-
dendo. l. ꝛ ad Vicarium Hisp. in. l. vitia. C. de acquir. poss. ꝛ in. l.
ij. C. si per vim vel alio modo, ꝛ sentit. l. preci a rerum. §. fin. ff. ad. l.
12 Falc. ꝛ meminit de ea text. in. l. seruus. §. j. ff. de statu lib. † Ger. ẽt
ꝛ parthi hostes imperij fuerunt. l. hostes. §. fin. ꝛ. l. latrones. ff. de
captiuis, ꝛ postlimi. reuer. ꝛc. oldr. con. lxix. consueuit col. j. post. j.

Machab. viij. c. de gallia, ꝙ paruerit imperio in inscriptioñ. l. in
criminali. C. de iurisd. omni. iud. ibi prefecto pretorio galliaꝝ, licet
ad. d. l. ij. igneus conet̃ rñdere, in. d. sua dispo. col. xix. ꝛ ad. l. fin. ff.
13 de cẽsib. ꝛ Hispania ẽt infra quedã tangam proxime, † Preten-
dunt ꝛ quidã alij reges. ꝛ principes simili iure nõ subesse impera-
tori, vt Rex Hispanie, vt per gl. in. c. Adrianus. lxiij. dist. ij. Ab.
ꝛ alij in. d. c. nouit, ꝛ in. d. c. venerabilem de elect. ꝛ in. d. c. per ve-
nerabilẽ extra qui filij sint leg. ꝛ per firma. late in. d. ij. q. j. parte de
gabellis, ꝛ infra dicam, ꝛ Card. in. c. ius quiritum. ij. dist. ꝛ. s̃. dixi,
14 † ꝛ rex anglie, vt tangit Bar. in. l. hostes. ij. col. ff. de captiuis, ꝛ de
rege francie, anglie, ꝛ Hispanie Abb. ꝛ alij tangunt in. c. per vene
rabilem qui fi. sint legiti. ꝛ Fel. in. c. cũ non liceat de prescript. col.
vij. ꝛ cum eo, Io. Franc. Balbus in tract. de prescrip. v. vol. trac.
car. ccliij. ij. q. n. v. ꝛ Ias. in. l. j. C. đ sum. tri. col. iij. ꝛ. D. Nicolaus
de vbaldis in suo trac. de success. ab intest. v. car. ij. col. vers. vlti. le
gitimandi modus, vbi inter alia multa ponit de rege anglie, preci
15 pue ꝙ debeat recognoscere ecclesiam, † ꝛ qꝛ si non facit, ideo ha-
buit tot tribulationes, et est bonus tex. in. c. dilecti de foro comp.
16 ibi oibus anglicis a sede apostolica indultum, † de Hispania, qđ
non subsit imperatori, vt supra, etiam no. Bal. in. l. ex hoc iure. j.
col. iij. q. ff. de iusti. et iur. moder. Hispa. insti. de act. §. sed iste col.
xiij. in medio post glo. pro singul. in. d. cap. Adrianus. ij. lxiij. dist.
Oldr. con. lxix. in fine illa ratione. s. quia regnum a faucibus infi-
delium tenuerunt, ꝛ sic non habuerunt ab imperatore ideꝫ per. d.
glo. ꝛ aliam in. c. et si necesse de donat. inter virum, ꝛ vxorem no-
tat, ꝛ tenet Guliel. de monteferrato in tract. de success. Regum. j.
dub. col. viij. in prin. nu. xl. viij. vol. trac. ꝛ de rege Hispanie, ꝛ frã
cie, idem. d. Ludouicus montalt. in trac. ꝛ de reprobatione sentẽ-
tie Pilati art. iiij. §. j. in prin. x. vol. tract. ꝛ infra seq. q. ante fineꝫ,
ꝛ Anto. sicul. in tract. de ptãte Reg. q. xxij. post. d. glo. sing. Sed
Bal. sibi contrarius in. l. executorem. C. de execus. rei iud. vij. col.
in fi. not. d. §. interdicere, ad id quod hispania est sub imper. quia
17 olim regebatur per presides imperatoris. † Et de predictis, ꝛ qui
busdam regibus nõ recognoscentibus imperatoreꝫ tradit aliqua
Ant. sicul. in trac. de ptãte regia. q. ciiij. j. col. in hoc ergo dđm pu
to breuiter, ꝙ si isti ab ecclesia, ꝛ papa ꝓbẽt se exẽptos ab impera
tore, cui ecclesia dedit temporaliuꝫ exercitium vsum, ꝛ administra
tionẽ vniuersaleꝫ, vt. s̃. dictum est, iure pleno ei non subsint supra-
dicta rõne, qꝛ sicuti. s. Papa, ꝛ ecclesia potuit imꝑatori id ꝯcede
re, ꝛ ab ea recognoscit imperium, imperator ꝭm cõeꝫ sniaꝫ. s̃. rela
tam, ita sine dubio fateri oportet potuisse vnum, vel plures ab eo
eximere. ꝛ rex sicilie est talis qꝛ nõ est subditus imp. sed vasallus,
ꝛ ligius ecclesie cle. pastoralis. §. rursus de re iud. ꝛ que infra dixi.
18 q. lxxiiij. ꝛ ibi quis papa primo dederit, † Vis ergo erit in hoc, ꝙ.
s. qui se ita ab eo exemptum dicit ꝯsensu. s. ꝛ approbatione eccle-
sie, ꝛ a papa, id probare dꝫ, vt ꝑ gl. no. in. d. c. Adrianus. ij. lxiij. di
19 sti. ꝛ cũ ea late Firm. in. d. ij. q. † ꝛ qꝛ imperator iure canonico hẽt
suã intẽtionẽ fundatã in vno quoqꝫ loco i tẽporalibus, vt. s̃. dictũ
est. q. lij. post Alex. cons. lxxxvij. in fi. lib. vj ꝛ iuxta doctr. Bar. in
l. quotiẽs. ff. si quis, ꝛ in. l. omnis diffinitio. ff. de regulis iuris mat
thesi. no. xix. ꝙ snia in. l. j. ff. de reg. iu. Rot. in decis. ccclxxiiij. fuit
in fi. in nouis cum simil. ꝛ cum hac resolutione in hoc in primo mẽ
bro vr̃ sentire Bar. in. l. neqꝫ de decurio. lib. x. dum dicit, ꝙ q nõ
subest imperio, subest ecclesie, nisi etiam priuilegium habeat ab ec
clesia, quia tunc neutri subest, aut aliquis nõ recognoscit impera-
torem in temporalibus ex longo vsu, ꝛ tempore, et tunc pro intel-
ligentia vlterius dicendum est, vt in seq. q. liiij. Notandum tñ est,
20 † quod regna, que non obediunt Imperatori, in eis ius dicere nõ
potest, nam quo ad obedientiam inspicitur possess. et non meruꝫ
ius, lege prima. C. de summa trini. ꝛ fide cath. Bal. not. in. c. oliꝫ
de rescrip. et tenet nouissime in not. q. concilij congregandi Car-
di. Iacobat. in suo tractatu nouissi. de concil. libro. iij. artic. j. fac.
21 cxxxj. col. j. in fine. † Et dicit Bald. not. alias in. c. j. col. j. de pac.
iur. firm. quod licet regnum francorum, ꝛ alia aliqua non sint de
Rom. imp. non sequitur ergo imperium non est vniuersale, aliud
22 enim est dicere vniuersale, aliud integruꝫ, † ꝛ. xvj. reges alias chri
stianos. xix. Paganos enumerat tractatus de num. Car. vj. car.
vj. uolu. tractatuum, ꝛ iura Can. que de varijs regibus mentionẽ
faciunt refert Ioan. ferald. in tracta. de iurib. ꝛ priuileg. Regn.
Franc. colũ. j. secundo iure. iiij. volu. tracta. vbi viden. ꝛ supra etiã
dixi. qđ. xviij. ad finem vbi etiam vidẽ. alias omnes reges subsunt
Imperatori, nisi probent se exemptos, glo. in capit. Adrianus.
lxiij. dist. Firman. in tractatu de Gabellis. j. parte. col. secunda et
probatur clarissime ex. q. lij. s̃. ꝛ idem cũ gl. in. c. in apibus Io. her
tach. in trac. de epis. v. vol. trac. car. xcj. col. iiij. xvj. q. nu. xxxvj. nõ
ꝑ hoc tñ est, ꝙ non etiam subijciãtur omnes reges terre romano.

Pont.c.oēs de maio.⁊ obe.c.valent.lxiij.dist.in.c.nouit de iud. ⁊ no.in.c.venerabilē,qui filij sint legit. Ant.sicul.in tract. de potestate reg.q.pe.⁊ probant.s̄.dicta.q.l.

SVMMARIVM

1 An merum Imp.aduersus ipsum prescribi possit.
2 Prescribi an possit,vt quis in superiorem non recognoscat imp. et nume.seq.et.7.
4 Prescriptio non procedit ꝯ̄ supremam potestatem principis, nec contra obedientiam eius.
5 Prescribere ciuitas imperium non potest,ita vt excutiat ing um imperij ab imperatore.
Prescribi non potest,ꝙ appelletur ad imperatorem.
6 Prescribi non possit,ꝙ quis non subsit pape.
8 Priuilegium pretendens sufficit, quod tempus alleget, not. dictum,⁊ cautela.
9 Veneti quomodo libertatem habeāt.
10 Veneti an absq₃ priuilegio essent liberi.
Venetie dr̄ hodie communis patria.
11 Florentini qūo,⁊ a quo libertatem habuerint,
12 Lucana ciuitas cur,⁊ a quo libertatem habuerit.
14 Senensis ciuitas an subsit imperatori.
15 Ducis Mediolanensis priuilegium,⁊ errectio.
16 Perusina ciuitas olim libera,⁊ quomodo sub ecclesia.
Fani,Arimini,⁊ alioꝝ dominorum Italie.
17 Consilium solenne ciuitas h₃ iurisdictionē.
Ecclesie iugum suaue ⁊ onus eius leue.
18 Paulus papa.iij.ciuitatem perusinā,sub pace restituit de anno. M.D.xxxv.mense octobris.
19 Cardinalis reuerēdissimus,⁊ illustrissimus Marinus de Grimanis Venetus perusie,⁊ vmbrie legatus sapientissimus.
Plenitudinem potestatis non habent,qui priuilegium etiam latum habent,nec illa₃ preminentia₃ in suis proprijs territorijs, quam h₃ imp.in suo imp.
20 Ciuitas Ianue.
Qui prescripserunt merum imperium contra principem de cōsensu eius presumuntur.
21 Reges qui subsint imperio.⁊ nume.seq.
23 Prescribi quanto tpe ⁊ qualiter imperialia,⁊ fiscalia possint.
24 Liber an sit castrum ciuitas vel locus recognoscēs de pallio vel alia principem.

¶ Questio.liiij.

Quinquagesimoquarto

1 Quero † an aduersus ipsum imperatorem merum imperium prescribi possit,⁊ qūo,⁊ omissis disputationibus cōis vr̄ ꝯclusio,ꝙ sic,fm̄ scribent.in.l.imperium.ff.de iuris. om.iud.⁊ not.Bar.in.l.hostes ad fi.ff.de capti.⁊ postlimi.reuer. vbi de ciuitate florentie,⁊ pisana ponit quas dicit superiorem nō recognoscere,⁊ clarius col.ij.supponit in not.q.quem desinere esse sub imperatore etiam per prescriptionem,⁊ idem principes posse prescribere iura imperij in eorum regnis,cum Bar.in.d.l.hostes Abb.in.c.cum contingat.iiij.col.in prin.ex̄ de foro comp.⁊ in.c.per venerabilem ad fi.vers.puto,ꝙ iste princeps extra qui filij sint legit.⁊ latissime ad vtranq₃ partem disputauit Alex.in sua dispu.Sigismundus romanorum imperator in.ij.q.⁊ ita mag s communiter teneri, quod.s.aduersus psum principem merum imperiu₃ prescribi possit, Moder. Taurinen. testantur in.d.l. imperium.viij.car.j.col.in prin.vbi etiam, ⁊ ipsi disputatiue tentant respondere iuribus pro cōi allegatis ac rationibus, ⁊ ista cōclusio clara vr̄,quo ad id,vt.s.in regno suo quis iura imperij prescribat secundum omnes vbi.s̄.⁊ idem cum scrib.in.d.l.imperiū, ⁊ in.l.j.C.de mancip.lib.no.⁊ t₃ Mart.Laud.in.d.trac. de principibus.not.cxxxviij.meꝝ imperium, ⁊ late ep̄s zamoren.in suo libello de origine prin.car.lviij.⁊ seq.§.vj.dato precipue cōcurrē
2 te sciētia,⁊ patientia imp.qꝛ patiētia in actibus obedientialibus preiudicat.l.si filius.ff.de peti. hr̄dit. † Sed vis, ⁊ difficultas est an ita prescribere quis possit iura imperij aduersus imperatore₃, vt ipse nō sit sub imperio, ⁊ ꝙ nō recognoscat imperatorem in superiorē, Ab.in.d.c.p venerabilē ad fi.dicit,ꝙ nō vr̄ hoc iure possibile,qꝛ sine possesione p̄scriptio nō ꝓcedit,⁊ qs nō pōt se ipsum possidere,ide₃ notāter sentit Bar.in.d.l.hostes.ij.col.vers.⁊ idē dico, dū no.declarat ꝙ l₃ aliq, reges,vel alij se subtrahāt ab vniuersali dominio imperatoris p̄scriptiōe,priuilegio,vel similibus, nō tn̄ negare debēt ipsu₃ nō esse dn̄m,⁊ monarchā totius orbis,⁊ ⁊ p hoc nō desinant esse de Ro.Imperio,idē Abb.prout in.d.c. p venerabilē ad fi.in.c.cū nō liceat de prescri.v.⁊.vj.col.in prin. vbi no.dixit.ꝙ putat Bar.nō bn̄ sensisse in.l.infamē.ff.de publi. iud.in fi.⁊ in.d.l.hostes i fi.vbi sensit,ꝙ ꝯ̄ Ro.imperiū possit aliquis princeps vel cōitas prescribere,vt sit exceptus, vel excepta, ⁊ loco imperatoris sit in suo territorio nullū in superiorē recognoscēdo,qꝛ.s.dicit id nō videri possibile p illū tex.vbi est,ꝙ obedientia ⁊ ius superioritatis nō pōt p̄scribi,bn̄ fatet̄,quē posse prescribere iura imperij,vt.s̄.vidimus,⁊ p iura,que ibi,sed ꝙ ipse possit prescribere, vt nemini subsit, nō est possibile p rōnes, de qbus ibi antea,⁊ hosti.⁊ iura,⁊ Bal.vbi ibi Fel.amplissimū iuris pelagus ibidē.iiij.col.⁊ sequentibus reassumēdo t₃.q.primo ꝓ vtraq₃ opi. ⁊ parte loca infinita congerit an prescribi possit,vt.s.qs non recognoscat imperatorē in superiorē fere p.iiij.col.plenas,vbi videndum est,ita enim pro vtraq₃ snia abūde cumulat, ⁊ ēt multos docto.sibimet ꝯ̄rios,vt dicat Fely. tutius putare notari de aliquali subsistentia seu obscuritate q̄₃ de audacia in isto ampliabili passu, ⁊ ideo ipse simpliciter subiungit in eod.xi.considerationes magistrales,quas ibi vide ter ceteras ibi.ix.loco.col.fi.in prin.ōt post
3 Bar.⁊ Ang.in.l.ij.de rei vendic. † ꝙ l₃ quedam loca non subsint imperatori,non restat,quin dicatur dominus vniuersi,⁊ idem de hoc vltimo tradit Ias.in.l.j.C.de sum.trini.iij.col.in prin.⁊ de sum.tri.post Bal.⁊ Ang.⁊ Bar.vbi ibi quid dicendum, vbi tātus vir precise se non determinauit temeritas esset,si ego minim⁹
4 inter oēs auderē,† Addo solum in materia quedā,nā Ias.in.d.l. imperiū.ix.col.t₃ ꝯ̄ supremam potestatem principis non ꝓcedere prescriptionē,⁊ ꝙ nunq̄₃ ꝯ̄ obedientiā principis prescribat̄, post gl.in.c.cum non liceat.s̄.allegato ⁊ gl.⁊ doc.in.c.cum inter de cōsuet.Bal.in.l.j.col vj.C.de emancip.lib.⁊ in.c.j.que sint regalia, ⁊ cū Abb.in.d.c.cū nō liceat, Moder.taurinen.in.d.l.j.in prin.
5 ff.de offi.eius.v.col.in pri.⁊ nouissime † ēt.d.deci.in no.q.ciuitatis senaꝝ cons.cccvij viso puncto col.ij.añ fi.lib.ij.dicit notanter, ꝙ imperator ē dn̄s totius mūdi,⁊ summus supior.ll.vulg.respectu vniuersalis iurisdictionis, ideo nulla ciuitas l₃ ēt meꝝ imperium,⁊ principi ēt reseruata prescriberet,non tn̄ excuteret iugum subiectionis,quominus dicatur recognoscere imperatorē,qꝛ non pōt prescribere ciuitas,ne subsit alicui post Abb.in.d.c.c.cū non l₃,et per venerabilem vbi supra ēt post not.per Ang.in.l.hec autē in fin.ff.de serui.vrb.predi. dum vult,ꝙ cumulatiue seu cōicatiue cum imperatore quis posset prescribere imperiu₃,⁊ iurisdictionē,sed non abdicatiue,⁊ priuatiue ad imperatorem,qꝛ libertas ꝯ̄ principe₃ non prescribitur,vt quis ei non sit subiectus, sic.d.deci. d.loco,vnde cogitandum,⁊ idē sentit Bar.in.l.neq₃.C.de decurio.lib.x.ibi quicquid non subest imperio,est sub ecclesia.⁊ Bal. no.in auc.quas actiones.C.de sacr.sanc.ecclesijs col. fin.in prin. tradit.nō posse prescribi,ꝙ nō appellet̄ ad principē,qꝛ hoc pertinet ad summā iurisdictionē,l₃ bn̄ posse prescribi,ꝙ nō appelletur ab ep̄o ad archiepiscopum,qꝛ id nō spectat ad suprema₃ iurisdictionē,sed ad inferiorem,⁊ p.c.venientes de iure iurā. que ait bn̄ notan.⁊ Io.franciscus Bal.in trac.de prescrip.v.vol.trac.cart. ccliij.j.q.⁊ seq.ponit.q.cōcludit,ꝙ ea que cōpetunt principi in signū superioritatis,vt prestatio cēsus,vel tributi,nō prescribatur, nisi sit cōcessa immunitas ab eo, ⁊ inuiolata permanserit per.xl. annos post Ias.late in.d.l.imperium.col.x.ꝯ̄ inferiores aute₃ sic remittendo ēt late sat tn̄ est,ꝙ per.xj.conclusiones principales in hac materia per Fel.ordinatas in.d.c.cum nō l₃ in pratica,⁊ effectu,res reducit̄ ad decisionē cuiuslibet questionis, que exoriri ex ea posset,vt ibi per eum nō stādo in subtilitate iuris, sed in cōi obseruātia,qn̄ loca,vel regna imperatorē nō recognoscūt, vt p Fel. magistraliter.d.loco,vbi omnino vidēdū est,⁊ cū eo Io.Franci. Balbus infra citato loco de prescript.ij.q.l₃ moder. taurinen.in ꝓe.ffoꝝ.iij.col.teneāt simpliciter iperiū posse abdicatiue p̄scribi, ⁊ dicūt factū a rege frācie, hispanie,anglie,⁊ dominio Venetoꝝ Sed melius ꝯsiderādo vr̄ in his,vt.s̄.latius,⁊ infra in hac qō.⁊ supra proxima precedenti,⁊ est veru₃,ꝙ Pau. de elea₃.relatus
6 ab Ale.lib.vij.cons.xi.nu.x.alias ꝯsului col.iij.† dicit esse prescriptibile,ꝙ quis nō subsit imperatori,l₃ non,quod non subsit pape per extrauag.vnā sanctam Bonif.viij.de maior.⁊ obe.illa rōne, pro primo dicto,qꝛ imperator hodie h₃ iurisdictionem ab ecclesia,cuius est fidelis,vt.s̄.ēt vidimus suo loco,vnde h₃ sine eorum preiudicio,qui nō subsunt imperio,quasi sentiat,⁊ velit dicere,ꝙ l₃ quis non subsit tunc imperio tamen suberit pape,⁊ sic aliquem habebit in superiore₃,vnde cessabunt rōnes in ꝯ̄riū, q̄ ꝯsideratio vr̄ prima facie satis vrgens.s.considerādo,ꝙ licet quis libertate₃

prescribat

prescribat contra imperatorem, subsit tamen pape etiam in tpali bus, vnde videtur, q possit per. d. rationem, sed tamen aduerten dum est, q Fely. hoc dictum, & hanc rationem Paul. de quo me minit Alex. d. loco in. d. c. cum non liceat. v. col. post prin. versi. & dicit optime, & col. seq. ante fi. x. super qua ratione not. declarat aliter considerando q aut tales qui prescripserunt contra impe ratorem obediunt pape in temporalibus, & ipse in eis exercet gla dium temporalem, & tunc procedit de plano, vt contra imperato rem prescripserint, aut tantu3 verbis dicunt se subesse pape, tamẽ re vera inter papam, & eos non interuenit exercitium, nec aliqua obedientia recognitionis temporalis, & tunc responsio nõ videt, tuta q requiritur, q fuerint a papa tales habiti, & tractati, vt su biecti immediate per eum, vt notãter per eum, q sola. s. genera lis preeminentia pape, non redacta ad actus ordi. preiudicantes non sufficit, vt ibi per ipsum, dictam consideratione notãte3, quia non inuenies in tuis scartafacijs, & Ant. sicul. tñ post Fel. vbi. s. in trac. de potestate, & excel. reg. q. ciij. j. col. in fi. dicit quicquid late pro, & contra Fely. d. loco in hac. q. scribat sibi placere opi.
7 affirmatiuam cũ Bar. in varijs locis. s. prescribi posse† vt qs nõ recognoscat imperatorem in supiorem, & Abb. in multis lectu. & consi. subdens. ij. col. post mediũ post Cardina. preposi. & Alex. q quicquid super hoc multu3 disputari possit, sufficit ex cõi ob seruantia sic esse receptum, & facit, q imperator potest id conce dere alicui, ne recognoscat superiorem. c. quicunq3. xj. q. j. secũdũ Anto. sicul. in tra. de potest. regia. q. lxxxviij. ad medium ergo, & pscriptione vr induci posse, q paria sunt, gl. in. c. nouit de iudici. Oldra. Abb. Inno. Alex. Bal. vbi Deci. consi. dlxxij. in casu. col. ij. & dlxxxvj. in causa col. j. & dlxxxviij. viso. col. iiij. Fely. in. c. accedente de prescript. Et hec sufficiant pro nunc in hac difficul tate retulisse, addendo, q Pet. de mon. in. d. suo trac. de monar chia ad fi. j. q. añ fi. ver. l3 aũt dt q Rex Frãcie Hispanie, & mul ti alij principes nõ recognoscũt imperatorẽ in Dñ3 allegantes in exemptionem, prescriptione3 tanti tpis, cuis memoria initij non
8 existit, q sufficit post Bar. in. d. l. hostes † & Mod. & Abb. vbi ibi & que ciuitates fundant se in priuilegio sufficit id allegare, & ad eius probationem adducere tempus, secundum mar. l. cum d in rem verso, de vsuris & de censibus peruenit, & que Archi. vbi ibi adde tu per. d. remedium que no. singulariter Barto. in. l. cel sus. ij. col. ff. vsucap. Aret. in. §. nouissime. ij. colũ. insti. de vsucap. Veronen. caut. cviij. in prescribenda. Alex. con. lviij. ad fi. v. lib. Old. no. cons. ccxcvj. de iure ver. sed huic, & in no. casu cũ eo. D. Deci. cõsi. cclxxj. ij. allegatione. ij. col. ad fi. & dixi in caut. mea in diciorum. xij. fine tit. non omittam tñ que alias obseruari tradi ta a docto. de quibusdã ciuitatibus, que ex se reguntur, & merum
9 imperiũ habent ac principis iura, i earũ territorio, † Et impera toris, serenissimũ Dominiu3 Venetorũ, q Veneti libertatẽ ha bere videntur priuilegio imperatoris, & non solu3, ex prescriptio ne tanti temporis, vt forte multi credunt, nam priuilegium eoru3 bullatũ Bulla aurea tradit Albe. in. l. i. C. de sum. tri. & fide cat. se vidisse, & Jas. ibi seqt col. ij. & in. l. ex hoc iure col. iiij. ff. d iust. & iure & in. l. j. §. nunc videamus. ij. no. ff. de op. no. nunci. Mod. tau. nouissime in. d. l. imperium. ff. de iur. om. iudi. xxvj. col. Mar tinus laud. in trac. de priuilegio no. ix. ciuitas post Alb. & Bal. & in trac. de crimẽ. lese maiest. no. li. Veneti dicit q Veneti habẽt libertatem vel ex priuilegijs imperatoris, vel per patientia3 eius vel q secundũ Bal. in. c. sicut de iureiur. forte habent a papa, & d dicto priuilegio Venetorũ meminit ẽt simpliciter. d. Nicol. de Vbal. in trac. supra allegato de succes. ab intest. d. v. car. ij. col. ad fi. ver. Veneti eni3 dicunt post Bald. in. l. decernimus. C. de sac. sanc. eccle. col. ij. vbi q iuste dominatur Dux Venetorum, & ia nuẽsium l3 dicat se non insistere, q in facto consistunt, & de regimi ne Venetor ẽt probabili, & laudabili meminit Bar. in tract. de regimine ciuit. col. pen. ante medium, & Purp. Mo. tauri. post Bar. & Albe. de dicto Venetor priuilegio in. l. j. in prin. x. colũ. ff. de offi. eius, bene verũ, q Jas. in. d. ij. col. tangit, q ẽt absq p
10 uilegio Veneti essent exempti ab imperatore, † q sunt fundati fi in solo, sed in mari p rõne, & Jac. alua. vbi ibi q nõ intro aliter p nũc, & idẽ Mod. in. d. v. col. post Bal. in rub. de re. diui. col. ij. & Jac. alua. in tit. qs dicat Dux. i pri. x. col. ver. l3 vtrũ. post Bal. in. d. rub. d. ratione, idẽ. D. Jac. d. s. Geor. in trac. de feu. in prin. ver. quero imprimis & dicit Cuma. consi. lxxij. visis predictis in fi. q Venetie hodie dici põt cõis patria, rõnẽ assignat Ful. consi. lxij. stante statuto col. ij. referunt Hisp. Mod. in. §. fuerat insti. d actio. col. iij. & de Venetijs, & Janua Jo. Fran. Bal. scribit, & iu re eor in trac. de prescriptio. v. vol. car. cclviij. col. iiij. nu. vj. post
11 Jo. an. & Car. con. xl. † Florentini ẽt habent libertatẽ, vt sepe scri

hen. dicunt Bar. in. d. l. hostes. ij. col. Mar. lau. in trac. de fisco. no. iiij. l3 Ab. & Rom. vbi. p. d. Deci. consi. cxxv. pen. colũ. post
12 prin. d. Nico. in. d. v. car. ij. col. & † habuerunt eam a Rodulpho imperatore pro pretio septem milium ducator, & hoc placuit ho norio pape. iiij. q ex hoc libertas ecclesiastica reddebat securior vt scribit platina, in vita honorij deci. refert Fely. in. d. c. cũ non liceat. col. pen. ver. iiij. considera, extra de prescri. & nouissime. D. deci. consi. ccclvij. in cã magnifici. ij. col. & dlvij. accurate col. fin. & q in ea imperator non exercet iuris. neq3 cõtentiosam neq3 vo luntariam, & Antonius sicul. in trac. de potestate regia. qõ. iiij. ij. col. in prin. & soci. vt. s. li. j. zs. cclxxv. col. iiij. & bar. in. d. pe. col. i. d. trac. suo, & ego do ho. tex. in. c. fi. in pn. extra de iudi. ibi floreti na prãs, l3 nũc de facto aliter in ea seruet opera cle. vij. pon. max.
13 fel. record. † Lucana ciuitas pariter ex priuilegio, & h3 pretio. xij. milliu3 ducatorũ, vt platina. d. loco. & Fely. & Soci. & Mod. in. d. l. imperium. xxvij. col. in prin. l3 recognoscat Im. Luca, vt tra
14 dit Deci. in consi. dxxviij. p resolutione col. ij. versi. ij. † de senensi ciuitate Fulg. consi. ccxij. quatuor nobiles. d. Deci. cõsi. dc. col. j. dxxxiiij. pcedendo in prin. post Abb. cons. xx. vr primo in princ. lib. j. & idẽ deci. consi. cccvij. ij. col. post mediũ, l3 ibi dicat eã, vt au dit, soluere censu3 iperatori, l3 quandoq3 procrastinet solutionẽ, sed Bal. in tit. de feu. marcb. post principiu3, ait cesaris esse, & d Senis meminit, & de eius regimine bar. in. d. trac. de regimine ci uit. ij. q. iij. col. ad fin. ver. & hec est ratio, & mart. lau. in no. cxxx vj. ciuitas. in suo tra. de principibus, & deci. consi. dxxxiiij. proce dendo, col. ij. in prin. post Abb. & dlxxx. querit colũ. j. q ciuitas Senarum non recognoscit superiorem, & habeat iura principis
15 idẽ mart. laud. in trac. de fisco. not. ij. † l3 de duce Mediolaneñ. late de eius priuilegio. Bal. consi. cccxxvj. lib. i. Rex romano. & duobus seq. & consi. ccxij. ad intelligentiam, & Alex. consi. xj. lib. vij. ij. colũ. vbi de duce mediolaneñ. tangit in no. q. Curtius iu nior, & alij, vbi per dominũ Purp. d. Mode. in. d. col. xxvj. post medium Cur. consi. xlviij. memorie. x. col. iunior consi. lxj. nu. x. & consi. c. nu. ij. i. & ij. lib. & senior consi. lxv. & iunior consi. clvij. co lum. pen. lib. j. & cõsi. i. lib. ij. colũ. ix. & de duce Mediolañ. tradit Paul. de cast. no. consi. xxxiiij. ij. lib. & d. deci. cũ eo l3 secundum alium numerum, & aliam inpressionem alleget. in. c. pastoralis. ij. col. post prin. extra de appel. & Jas. vt sit in suo statu imperator i l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. iij. col. ver. & no. q dux post Ange. & Pau. & d. deci. consi. cccclxxviij. supiore anno. iij. col. lib. ij. re fert in erectione ducatus, facta p Lancislaũ imperatorẽ de ann. 1396. secundum Curt. iunior. d. loco omnes faudatarios, & ba rones existentes in territorio ducatus fuisse submissos duci, & de
16 tali erectione ducatus nõ dubitan. † quia imperator potest crea re oẽs dignitates, vt ibi late idem repetit consil. ccccxcviij. viso. col. iiij. ij. dubio. lib. iij. de priuilegijs concessis domino Fani ari mini & pluribus dominis Italie per fely. in. c. que in ecclesiarum ij. col. de cõsti. & Purp. in. d. l. imp. col. xxvi. & seq. perusina quoq3 nr̃a ciuitas, l3 oli3 recognosceret iperatorẽ vt colligit forte ex di ctis Bar. in dicto trac. de regimine ciuitatis. ij. q. pen. colum. in prin. ibi, & hoc etiam experimur in ciuitate Perusina, & ibi hunc regendi modũ. d. illustrissimus imperator cum apud eum maxi me cõmendauit, & que in extrauag. ad reprimeñ. in verbo reges tamen post ea non, vt late. d. D. Nic. in. d. trac. de suc. ab ites. d. v. car. ij. col. ad fi. & seq. declarans id verum. s. tunc fuisse liberam nõ ex rebellione, sicut alique alie s3 ex priuilegio, & nõ de facto, q s. prius erat imperatoris, put & oẽs alie tanq3 mundi domini, s3 q cum alijs fuit donata a constantino ecclesie Romane vt in. c. ego Ludo. lxiij. di. ibi seu cunctis ciuitatibus, oppidis, castellis, & villis in thuscie partibus, & in. c. constantinus. xcvj. di. ante fin. ecclesia Rom. postea ipsam ciuitatem Perusinam liberauit, vt dicit Bar. in. l. neq3. C. de decurio. li. x. vt refert etiam pred. do cto. vbi. s. l3 Bar. in. d. l. neq3 dicat, q a principio donauit impe ratorem eam ecclesie seu pmutauit, & quod hodie est plene subie cta ipsi Ro. ecclesie & sedi apostolice q ita voluit rursus ipse po
17 pulus perusinus, q potuit, vt ibi p eũ † nã fuit facta sollẽniter & p consilium ciuitatis, & populi, in quo residebat omnimoda iuris dictio. subdens ad fi. q prudenter fecit ciuitas ipsa, quoniam vt veritas in euang. inqt Matt. xi. c. in fi. iugũ eius suaue, & onus suum leue. Que verba oq3 bene oq3 plene verificant nũc sub isto sanctissimo ac beatissimo Paulo. iij. Pon. maximo pastore op timo iustissimo integerrimo, qui est iubar iusticie, decus religiõis pater patrie, locupletissimu3 erarium sapientie, animi vigore p stantissimus, priceps pacis, pater futuri seculi cuius regni nõ erit
18 finis. † Qui nos in ciuitate illa post tot discrimina rerũ de anno. 1535. de mẽse octob. nostris culpis ignoscendo benigne ac mise

ricorditer in tanta pacis charitate abundantia, & iustitia restituit
19 †sub reuerendissimo ac illustrissimo antistite Marino Grimano Cardinale & legato dignissimo cuius prudentissimum ac sapientissimum regimen ita se habuit vt nemini vnquam pperuo secundus futurus sit vir omni laude dignus, nunquam a me, nec a tota illa patria mea eiusque vniuersa, puincia, satis laudatus, currāt igit vt ille calmar, in dicto loco oēs, qui laborant, & onerati sunt ad sanctissimum ac beatissimum Paulum tertiū, & ipse reficiet eos, lacte, & melle sint hec pauca ceu vt dicunt gracculus in tympanis erga. s. sanctitatem ac dominationem suam Reueré. sincere mee
20 deuotionis ad seruitutis aliqd testimoniū, †de ciuitate Ianue q̄ non recognoscit superiorem, scribit Deci. in no. q. pedagiorum, in consi. dxxxiiij. pcedendo breuiter in prin. quia in eius territorio iuribus supremi principis vtatur, & Jo. Bal. §. citato loco in Venetijs, post Jo. an. & Car. ex qua originē trahit magnificus ac nobilis vir dominus Hieronymus de saulis. S. D. N. dilectis. ac fidissimus depositarius mihi valde charissimus, & boni vniuerseque vrbi Amantissimus ac perdilectus animi prestantia, ac magnitudine, integritate, ec liberalitate, & nuper electus in Reuerēdum clericum camere apostolice vrbis, quod sibi omnino maiora ominatur. Et predictis addo, qd Bal. in. l. ij. in fi. C. que sit long. consue. no. post gl. ibi quod italici, qui prescripserūt meruz iperium, presumuntur prescripsisse de cōsensu principis. Unde ad rem redeundo circa iam. §. dicta notādū est, quod lz multi iura imperialia qñque habeant in eorum territorijs ex priuilegio, sciendum tamen sing. verbuz quod. s. non habent tamen tantā plenitudinē potestatis & preeminentie, quantam hz imperator, post Bal. no. in. l. ij. C. de serui. & aqua colū. vij. xvij. q. tradit late. D. Deci. in. c. pastoralis col. ij. de appel. ver. notandū est post Bal. & Alex. in consi. alibi, vbi ibi, & Mod. taurin. in. l. j. in princi. ff. de offi. eius. v. col. i pn. & que latissime cumulat in. l. imperiū pen. car. j. col. xl. lz nō recipiat illam plenitudinem potestatis, & vltra eos. D. Deci. in. c. q̄ in ecclesiarum de consti. xj. col. in prin. ver. & notandū est, idē sentit. d. Pet. antibo. in suo trac. de muneribus. iij. pte princ. §. hoc ēr nu. xxx. & seq. x. vol. trac. Mod. in trac. de nobilitate. iij. pte colum. pen. in fi. & seq. in. pn. post Fely. que notanda sunt ad ea que sunt infra. q. cx. ad fi. in ver. sciendū, & Deci. consi. dlxij. accurate col. ij. in no. q. facultatis legitimandi, quod illa libera potestas preiudicandi iuri tertij que est apud ipsum imperatorem non transit i
21 inferiorem lz ab ipso habeat potestatez, †de Rege, & francorum Hispanie, Portugalie, & Aragonie, an sint exempti ab impio. tradunt late Moderni tauri. in rubri. ff. de iuris. om. iud. xij. xiij. & in. l. j. ff. de offi. eius cui. nu. 114. 115. 118. & 294. alias Mart.
22 lau. in. d. trac. no. lx. simpliciter dicit, †Regem francie, Hispanie, & anglie subesse imperatori, lz nō peccent nō faciēdo ei subiectionem, postquam nō petit, secundum Jo. an. in. c. per venerabilem, qui filij sint legit. & quod nec prescriptione se possunt iuuare lz consuetudo seruet contrariū in rege Frācie, q a solo papa, &c. de qbus. §. late visum est preced. q. & idē quod Mart. & gl. Firman. notat in tra
23 cta. de gabel. j. pte. col. ij. j. vol. trac. †Quanto aūt tpe prescribatur aduersus imperatorem seu fiscum, & qualiter, p Mod. in. d. l. imperium, & per Abb. & alios in. c. cū nobis, pen. col. de prescrip. & in speciali trac. de rescrip. Jo. fran. Balbi. v. vol. tract. car. ccliij.
24 j. q. & ij. †Si vero aliqua ciuitas, vel locus in signuz supioritatis det aliqd principi, vt palliū, brauiū, cerā, vel aliud, an p hoc desināt esse liberi, vel sint subditi, dixi. §. q. cix. ad finem, vbi videñ.

SVMMARIVM

1 An imperator possit reuocare priuilegium libertatis, vel aliud ab his, q illud haberēt, & reducere in subiectionē &c. & q. cxiij.
2 Prescribi an possit aduesus ipsaz ptātē reuocādi in subiectionē.
3 Iurisdictio cur semper possit reuocari.
4 Priuilegium an, & qñ reuocari possit. & nu. seq.
6 Priuilegium quod in contractum transiuit, non potest reuocari & quando sit, quod transeat.
7 Priuilegium concessum in recompensationem alterius rei, vel facti, vel in executionē eorū, que promissa sunt, reuocari ñ pōt.
8 Priuilegium concessum contines aliquid gratie, & aliqd in recōpensationē, an iudicetur, vt contractus, vel vt gratia.
9 Priuilegium concesum in renuntiationem reuocari non potest sic nec feudum & nu. 10.
11 Donatio ob causam non reuocatur.
12 Priuilegium non subdito an reuocetur, & an a clerico.
Imperator quando proprium factum obseruare non teneatur.
13 Ratione ingraditudinis exemptio reuocatur.
14 Princeps reuocans id quod seruare tenetur etiam motu pprio fingitur circumuentus, adeo quod contrarium probari non pōt.
15 Donatio constantini reuocari non potest.

Questio. lv.

Q Vinquagesimoquinto

1 Quero †an imperator possit reuocare priuilegiuz libertatis, vel aliud. ab his, q illud haberent, Barto. no. in. l. hostes. ij. col. post prin. lz quod sic, duabus rōnibus, prima, quia lz ei, quando vult mutare voluntatem suam, p. l. si quis in principio. de lega. iij. in prin. cum simi. secunda, quia priuilegiū dz eis esse cōmodum, vt non priuentur ciuitate Rom. & cum Bar. Nicol. de vbal. in. d. trac. de succes. ab intest. j. pte in vltimo modo legitimandi. ij. col. ad fi. dicēs, quod tenent precario, ideo ad libitum im
2 perator possit reuocare, p. d. l. si qs, & Jas. cum Bar. lz etiam in. l. imperiuz. ff. de iur. om. iud. ix. col. post medium, †subdens notāter, quod aduersus ipsam potestatem reuocandi nunquam potest prescribi, secundum Bal. in. c. sicut vltimo. iij. col. de iureiur. & mod. taurin. cum Jas. ibidem. xxvij. col. ad mediū ver. limitetis vt tñ princeps, & quod ita no. ibidem tradit. D. Jo. bap. de. s. Seuerino. xvi. q. vnde alias per no. per Bar. in. d. l. hostes cassaneus cōsi. lxvj. aliqua nu. xxxiiij. col. viij. in prin. no. quod si princeps alicui cōcessisset in priuilegium, quod non teneretur eidē seruire in militia rōne feudi existentis in dominio suo, potest reuocare post Jas. etiaz in. d. l. imperium & que infra seq. q. lvij. faciunt que scribi. d. Dec. in. c. nouit de iudicijs. ix. col. ver. supradicta conclusio limitatur vbi ponit post Bal. & Mod. priuilegum, quo concessa fuit iurisdictio posse reuocari iustificando, & comprobando, quia in exerci
3 tio iurisdictionis nō agitur de cōmodo pecuniario, vnde †non mirum si facilius reuocatio permittitur, post notata per dominicum vbi ibi facit qd notatur per glo. in. l. iudicium soluitur post illum text. ff. de iudicijs, & in. l. post. ff. de procuratoribus, & que per. d. Deci. in. c. que in ecclesiarum. xij. colum. versic. iiij. casus de constituit. & ista conclusio videtur vera, quicquid Fely. transitiue vnico verbo secus senserit, in. c. cum non liceat. v. col. ad medium extra de prescri. ibi neque est affirmandum, quod si posset concedi, posset reuocari, per no. in. c. que in ecclesiarum de consti. vbi dicit poni p pn
4 cipe, † quod nō tollat ius tertij, nā regula vr ea que. §. s. priuilegia regulariter posse reuocari, gl. in. c. decet de reg. iur. in. vi. presertim concessa subditis, Inno. & Alex. vbi nouisse p deci. consi. cclxxxvj. ad fi. ij. col. lib. ij. in. d. c. nouit de iudicijs. x. col. versic. secunda conclusio, etiam sine causa, vt idem deci. scribit. in. c. que in ecclesiarum de consti. col. xij. post princi. ver. & quod dictuz est post gl. in. d. c. decet, & Ang. vbi ibi secundum cōsi. Alex. de qbus ibi, &
5 col. x. nu. xxviij. †quam conclusionem limitañ. puto primo, nisi priuilegium trāsisset in vim contractus, nec staret. s. in vim priuilegij tñ, vt ait Fely. not. post Bal. in. c. i. i. no. de pba. & facit qd not. tradit Bar. de statuto, quando transiuit in contractum, in. l. oēs populi. ff. de iusti. & iur. x. col. nu. xxix. ver. esse primum, & in. l. qd semel. ff. de decret. ab ordi. fac. & singu. d. Inno. in. c. in nostra de iureiuran. de quo Rom. consi. cccccxxxvj. quod indultū col. iij. versi. vij. ratio. Abb. lib. ij. consi. lj. ad dilucidationem col. fi. mode. in. d. xxvij. col. & ita in no. casu arguit alias. d. Deci. consil. cccxxxv. viso. consil. ij. lib. j. col. & que per Alex. in addit. ad Bar. in. l. cesar. j. ff. de publican. †& late contigerit de priuilegio, & statuto, qñ
6 transiuit in contractum, reuocari non posse moder. bonon. not. dxxxj. vtilitas, & in no. cccxxxiij. pactum post medium, & Pau. de cast. in. l. digna vox. C. de. ll. ver. vlti. p istā. l. Et priuilegium concessum non subdito vr transire in contractuz, nec videtur reuocari posse, nisi ex cā, vt in. c. nouit de iudic. vbi moder. ix. limi. Lud. & fely. vbi rota Neap. decis. ccclxj. monasterium. col. iij. in not. qd. vbi vidē. & deci. cccxc. ij. Rex. col. iiij. de priuileg. gratie concesso subdito, vel populo, & late p de. cū ampli. & limi. i. d. c. nouit. vij. col. & seq. & que late infra dixi de priuilegijs que possunt reuocari vel ne. q. cxiij. vbi videñ. & addenda hec & illa bis omnino, & deci. in. c. que in ecclesiarum nu. xxxvij. de constituit. argu. l. Anthiocensium. ff. de priuileg. credit, & quando est concessum nō subdito, vt. §. idem consi. ccccvij. visis pen. col. & Paul. de cast. consil. cclxxxvij. primuz dubium col. i. lib. j. & que. §. q. cxi. casu. lxxxi. istud autem de non subdito declara no. vt p Gemi. consi. lxxiij. attentis col. fi. in no. q. pape reuocantis vel diminuentis priuilegium concessum officialibus Florentie, vt imponant collectas p
7 rebus, vel iuribus spiritualibus, †Secundo limitañ. puto quādo priuilegium est concessum in recōpensationem alterius rei, vel

facti

facti, vel in executionem eorum que promissa essent, p ea que late scribit in pulchro casu. d. deci. cclxxxvj. iij. colū. et si contineret
8 aliquod gratie, † qr prepōderat qualitas, vt potius dicatur contractus, ita no. d. iij. col. ad fi. post Bal. in simil. de feudo vbi ibi, & que late idē cōsi. ccxcij. j. col. fi. & seq. & tradit Pau. de ca. in d. l. digna vox. ij. col. post Bal. no. & Nico. de matth. in l. q se patrie ante pe. col. C. vnde liber. Sed qñ magis haberet de gratia,
9 q̄ de c̄ctu, singulariter ponit Aret. in d. c. j. de const. ij. col. † Sic & si priuilegiuz esset concessum in remunerationem, non potest reuocari et, nec propter ingratitudinem Bald. in l. si cū mihi. ff. de dolo. Bonon. in d. no. cccxxxiij. pactum post medium post Ale. consi. vbi ibi, & tex. in l. si pater. §. fi. ff. de dona. singul. secundum Rom. no. dxiiij. donatio. Moder. Hispa. per illum tex. in §. itez seruiana insti. de actu. nu. xliiij. facit. c. qcūqz. xij. q. ij. l. lucius. ff. si quid in fraudem pat. Deci. in c. que in ecclesiarum de constituti. nu. xxxvij. & Calcan. con. li. lz. col. pen. tradit principez non posse reuocare priuilegium, ex quo cepit pecuniam vel cōmodū, qr est tunc venale, & ex contractu ligatur, alias sic. c. veniens. de prescrip. & per Abb. in no. q. vt nec feuda pp ingratitudinem reuocentur concessa in remunerationem. consi. xxx. ij. col. ante fi. li. ij. facit tex. no. in §. j. in fi. in titu. que fuit prima cā benefi. amitten.
10 post singul. d. Bal. † & in priuilegio principis concesso in remunerationem laborū, vel alia de cā q reuocari non possit tradit rom.
11 in consi. cccxxxvj. s. allegato. iij. col. † facit qr sic alias videmus, q donatio ob cām non reuocatur gl. no. ij. in l. fi. C. de reuocadis donat. Alex. consi. xxxix. lib. iiij. sup primo & quarto dubio. & d.
12 Deci. in l. fi. nu. xxiiij. C. de pac. cum simil. que nota sunt, † Et lz priuilegium concessum non subdito princeps, vt s. dixi, non possit tollere, Inno. & alij in c. nouit. de iudi. Fel. in c. j. ij. col. de probat. & seq. quando Cardi. in c. perpendimus de sen. excom. bar. in l. priuileg. C. de sac. sanc. eccle. tñ multi doctores tenent posse tollere statutū clericis indultū, Bal. in l. siqs curialis. C. de episc. & cleric. Saly. & Pau. in d. l. priuileg. tex. in d. l. si qs Deci. nea po. in no. q. ccclxi. nu. viij. monasterium col. iij. per Deci. late de. d. l. si qs in c. Ecclesie. s. M. de consti. nu. lv. & lxxj. vbi viden. & i multis consi. suis, que reperiri possunt an aūt imperator predecessoris factum tollere possit, vide j. q. cxiiij. & alias quando proprium factum, & promissionem imperator non teneatur obseruare, per Fely. magistraliter. vij. no. declarat in c. j. ij. colum. & seq. de probat. & hic addenda sunt, que late infra. q. cxiiij. que priuile
13 gia reuocari possunt, & quando etiā a successore, † ratione tamen ingratitudinis princeps potest reuocare exemptionem, Bald. in l. ij. ad finem. C. de libert. & eorum lib. vnde Mart. laud. in tracta. de crimin. lese maiest. no. li. Veneti notat, q Veneti, vel alij si sint rebelles imperio possunt priuari libertate sua, cum habeāt eam, vel ex priuilegijs imperatoris, vel per patientiam eius, vel secundum Bal. in c. sicut de iureiur. forte habent a papa, tunc si sunt rebelles ei, idem ex ratione Bal. & facit reg. vulg. contra ingratitudinē cum simi. que nota. sunt predictis tamen addendum est, q quando princeps reuocat etiam motu proprio illud q obseruare tenetur fingitur circumuentus, adeo q contrarium pro-
14 bari non potest, † vt post Bal. no. & l. & C. tradit Deci. consilio. dlxxx. queritur. col. ij. & dixi. j. qō. cxi. casu. lxxxi. vbi videndum.
15 † Donationem autem Constantini in ecclesiam reuocare nō posset, vt supra diximus. q. li. ad finem.

¶ An imperator sit dominus rerum particularium.

¶ Questio. lvj.

q **Uinquagesimosexto** Quero an imperator sit dominus rerum particularium cuiuslibet, in temporalibus, sicuti est quoad vniuersalem iurisdictionem secundum. s. tradita. lij. q. videbimus. j. iv. xcvij. qō. vbi tractabimus an pnceps possit auferre ius, & rē tertij, ab ibi dictis hec quoqz. q. dependet, ne bis idem superfluo replicemus.

SVMMARIVM

1 An quilibet vasallus teneatur adiuuare regem coronanduz, vel ad pugnā, vel sub rege dñm eundo cum ipso, vel persoluenda stipendia militie, pro quantitate feudi si opus est, & quādo subditi grauari possunt, vel ne.
2 Uasallus an teneatur prestare auxilium domino domini sui.
3 Uasallus an habeat in electione sua ire vel soluere.
4 Debitoris electio est in alternatiua prestationis.
5 Uasalli quando ad pugnam regem iuuare teneanť, & quomō.
6 Uasalli an pecuniam dare domino teneanť, & quando, & an pro guerra, & qñ grauari possint vltra ɔsuetū subditi, vel talliari.

¶ Questio. lvij.

q **Uinquagesimoseptimo** Quero, † an quilibet vassallus teneať adiuuare regē coronādum, vel ad pugnā, vel sub rege dñm eundo cum ipso, vel si opus est pro q̄ntitate feudi, stipendia militie psoluendo, vel qñ subditi grauari possint vltra solitū, tex. est ad literā q sic, in titu. de allodijs. §. j. in vsi. feu. dicit ibi glo. no. vel alium p eo acceptabilem dño mittendo, idē disputat pro qua rata pre-
2 stet stipēdiū militie, & Bal. ibi no. v. col. sup illo tit. † & tangit vassallum debere requisitum prestare auxilium dño dñi sui. s. associādo eū, qñ vadit p suscipienda corona, & sic speciale in hoc casu, alias non, & querit an sit in electione vassalli, ire, vel soluere distin
3 guit, † q aut eundo prestat magnū auxilium, & cōmodū domino & tunc personaliter cogitur ire alias est in electione, an velit ire, vel soluere post Jac. de bel. p regulā qr in alternatiua prestatiōis
4 electio est debitoris. ll. vul. † & pro. d. §. j. addo bonum text. in tit. que sint regalia in vsi. feu. ibi. & extraordinaria collatio ad felicissimam regalis numinis expeditioenm, & vide p hac qō. bonum tex. in c. j. §. firmum in titu. de probi. feu. alien. p Federicū in pn. cum ma. sua, & p. d. §. j. Rot. Neap. decis. cclxv. illustrissime col. pen. nu. ciij. ver. xxvij. siue. s. in regno siue extra ad suscipieñ. coronam, & facit reg. l. ij. C. de qb. muneribus lib. x. & ad hanc. q. est bo. tex. in no. casu in §. fi. in j. tit. feu. ibi nisi Romā cū illis i exercitu perrexerint, & no. tex. in titu. de capitul. contra d. §. similiter ibi vassallis qui cum eis non vadunt in Lombardia. xij. deñ. de modio, in theutonica terra tertiā partē fructuū facta computatione fructuum, solummodo eius anni, quo hostē faciunt, de quo per tex. gl. no. & doc. in c. j. d probi. feu. alienat. per lothar. ad me
5 dium in verbo transducere, † alias citra coronationem, si impator habet guerram extra regnum, an vassallus teneatur adiuuare Rot. Nep. decis. s. alleg. col. vj. nu. l. & seq. post And. d iser. de q qñ psona regis, est extra regnum, & inuocat auxiliū vassallorūz tenētur iuuare, qr vbi est Rex ibi territoriū, vt late dixi. s. q. xxxv. & j. q. cx. casu. ccxxvj. post Bal. etiam Cy. & Jac. & q ita seruatur de facto, inferens post And. q si imperator accederet extra Regnum cā vindicandi iniuriā suā, vel vassalli, teneñť vassalli dominum adiuuare, & hoc quando Rex eligit seruitium personale sed si in pecūnia tunc Adoa. in regno dicitur, & rōne feudi tenentur in ea, post And. Bal. & constit. regni, alias, qui teneť cū aliquo morari, an teneať eū sequi. tex. gl. & Bar. in l. meuia. §. fi. ff. d an leg. & c. si qs. xxxiiij. q. ij. cum gl. & priuilegium cōcessuz a principe vassallo, q non teneatur seruire potest reuocari et vt. s. dixi
6 in principio. q. lv. post Cassan. cōsil. lxvj. nu. xxxiij. col. viij. † itē vassallus reqsitus a dño teneť ei subuenire de certa quantitate pecunie propter necessitatem guerre, alias non, et si videret eum perire, vt no. tradit Jo. de anan. consi. vij. visis vlt. col. quem pro egregio tz, & dicit doctorē magne consci. Jas. in l. si ex toto de[illegible] j. in prin. col. pen. ad fi. in no. q. ad declarationem, & limit[illegible] c. lz vassallus. si de feu. fuerit cōt. iter dominū, & agna. & [illegible] i. d. loco id verū, cuz magna est necessitas, vel iure, vel capture vel inopie, vel alterius euidentis periculi, & vassallus est diues, & potens alias, Albe. de rosa. in verbo dñs ponit post Ray. & Host. quosdaz casus, in quibus domini temporales possunt exigere talles a subditis, vltraconsuetum primo, pp defensionem terre sancte. secundo, si dominus vult ire ad exercitium indictum ab eccl. vel principe contra hereticos, vel paganos neqz sufficit ad expēsas quia moderate potest. tertio si esset captus in bello iusto ex pte sua ab hostibus. iiij. si vult ire ad principem pro obtinendo priuilegium specialis protectionis sui, & subditorum, neqz per se cōmode potest, quinto si maritat filiam, & hoc pratica obseruat, sexto si similis causa occurrrat, vt quando facit filiuz, aut feudum nouum acquirit, vel ad refectionem pōtium, & viarum, vel quando sine culpa damnatus est, vel obligatus dumtamē semper moderate, & non ad grauamen exigat, per tex. in c. duo. x. q. iij. circa med. de censi. c. cū apostolus. §. prohibemus, & Hostiē. vbi ibi, & Ray. in summa de questis, & talleis, & idem Alb. in verbo tallea vbi ponit etiam dominum ex pacto id valentem moderate tamē debere, alias q peccat, & tenetur restituere.

❧ SVMMARIVM ❧

1 An hebrei in coronatione principis teneantur aliqud dare.
2 Aurum coronarium quid esset ibidem ante.
3 Coronationis imperatoris in iure ciuili de facili mentio nō habet.
4 Baptizari possunt infantes iudeorum inuitis parētib⁹ a regib⁹ &c.

¶ Questio. lviij.

Q Uinquagesimooctauo

1 †notandum est, quod in coronatione imperatoris hebrei de consuetudine solent aliquid dare, Mart. lau. in trac. supra allegato de principibus not. iiij. incip. in coronatione, allegat ad id pro no. glo. in. l. j. que est. l. vnica. C. de auro coronario, lib. x. dicit id notan. quia alias fuit interrogatus in ciuitate Laudē si de facto a quodā sabbato iudeo, cū imperator donauerat Auguste iura coronationis imperialis, & procurator. d. Auguste petebat ab hebreis, & addo quod Jaco. alua. in titu. quis dicatur dux comes. vj. col. ante fi. in prin. illius tit. lz in alio proposito, in vsi. feu. dicat quod de corona aurea imperatoris loquitur ille titu. de auro, coronario lib. x. circa quod dictum cauēdū est, quia. d. rub. nō apit de cuius corona loquatur, & gl. ibi simpliciter dicit in rub. †quod
2 aurū coronarium dicitur, quod confertur ad coronationes principum, que in templo pendētes a Tito, & Vespasiano sublate sunt, vel dic, quod dabatur athletis, alias, Moder. medio. in. l. inter donū. ff. de verbo. signi. dicunt exponendo varia munerum nomina olim varijs ex causis coronarium dici, quod cōmentariensi ob diligenti custodie significationem dabatur, & dic tu commentariensis erat priceps carcerum, vt per gl. in. l. iiij. C. de custo. reorum. & in. l. iudi-
3 ces. C. de episcop. aud. † & sic non plane constat ibi de coronatione imperatoris loq, imo cū de iure antiquo de ista coronatione imperatoris in iure nostro nō videatur facta mentio, vt pz ex notatis. s. q. xxxiij. ver. & cū tot ex his que tradit Corn. con. j. li. iij. vi. col. in prin. ver. istud aūt &. v. ante medium ver. & tñ illud est notissimum, & d. l. vnica sit Valentini imperatoris suaderi vr. d. rub. de imperatoris coronatione, non loqui. Si aūt pp auctoritatem gl. & Mart. id teneremus ex illo tex. sumeretur no. conclusio, quod alias vbi expressa cōsuetudo nō esset, nemo de iure cogi deberet ad collationem auri coronarij in coronatiōe imperatoris, vt i illa lectura deciditur no. & gl. dicit ibi, iudeos tales esse, & addo tex. no. quo vr supp oni pro coronatione principis imponi extraordinariam collationem, & esse de reseruatis sibi in titu. que sint regalia in vsi. feudo. ibi & extraordinaria collatio ad felicissimam regalis numinis expeditionem, & pro predicta gl. & auro coronario, a primatibus iudeorum prestādo imperatori de omnibus synagogis, idest hodie anniuersario canone ad formam quōdam dicti auri coronarij, vide tex. no in. l. iudeorum. C. de iudeis, †pro Martino, aūt. s. facit se-
4 cūdum quosdam, quia iudei regum, & imperatoris serui videntur intantum, quod filij eorum infantes de mandato regis inuitis parentibus baptizari possūt Rot. Neap. deci. cli. Serenissimus de quo dicen. est, vt ibi late iuncto. §. ite vobis, isti. per quas psonas nob. acquiritur, & ita alias addebat Reuerendissimus dominus dñs Barth. Guidicionus Luccens. Car. doctissimus, & sanctissimus subtiliter, qui hodie signaturam iustitie habet. & tetigi infra. q. cx. casu. cccxxxv.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Quomodo imperator vocat papam, vel econtra, & quomodo alter alteri scribat, vel vnus de alio viuo, vel mortuo mentionem faciat, & quibus titulis ex toto iure, & quomodo ex communi vsu hodie.
2 Papa archiepiscopus rome, & patriarcha ab imperatore appellatur.
3 Imperator pape scribendo nomen suum premittit.
4 Papa mortuus quomodo ab imperatore recordetur.
5 Papa mortuus etiam male vite, & morum, non tamen recordatur male memorie.
6 Papa scribendo imperatori quomodo eum vocet. & nu. sequē.
7 Imperator christianissimus principum etiam appellatur.
8 Serenitas imperatoris dicitur a papa.
9 Dilectum filium nostrum appellat papa imperatorem etiam futurum.
10 Dominus imperator quandoq; a papa dicitur.
Papa appellat filios charis. reges, alios inferiores dilectos.
Magnificus appellatur Rex francorum, & cur.
11 Papa prelatos filios appellat.
12 Clementiam imperatoris papa obsecrat.
13 Imperator mortuus diuine recordationis dicitur.
14 Clare memorie, & similia, & quomodo varie. & nu. seq.
15 Papa mortuus bone memorie dicitur.
16 Prelati inferiores mortui improprie bone memorie dicuntur.
Reges mortui clare, vel inclyte memorie dicuntur.
17 Imperator male vite depositus, vel deponē. quō a papa recordetur.
18 Memoria iusti debet extolli, iniusti aboleri.
Malus princeps capo dicitur, & cur. & alij tituli eius.
19 Viuentibus imperator quomodo scribat, vel quo titulo honoret.

¶ Questio. lix.

1 Q Uinquagesimonono Queror, †quomodo vocat imperator papā, vel ecō, & quō alter alteri scribat, vel vnus de alio mētionē faciat viuo vel mortuo, & quibus titulis, & qdē imperator scribēdo pape qnq; dt victor iustinianus, pius, felix inclitus, triūphator sp Augustus. N. sanctissimo archiepiscopo alme vrbis Rome, & patriarche, vt legitur in inscriptione epistole nos reddētes. C. de sum. tri. & ibi gl. aduertit & quod pmittit imperator nomē suū, & quod papā archiepm vrbis rome
2 & patriarchā appellat, †Et addo, quod epm vrbis rome se papa appellat in inscriptione. l. ii. C. de sum. tri. & vr ēt epm alme vrbis appellare iperator, in. l. qm. C. de epis. & cleri. in inscrip. tituli, vt eccle. Rom. in auct. ibi Jo. viro beatissimo ac sanc. Archiep. patri arb. vet. Rome, & simiciter. d. inscriptionē. d. l. iiij. que incipit iter claras, no. ad id, quod. s. Mart. lau. in trac. de princi. no. dix. papa. & addo tex. in. c. hortatu. xxiij. q. viij. ibi ardrianus Rom. vr-
3 bis epi, iuncto. c. adrianus. ij. lxiij. di. †sic & imperator alias premisit nomē suū, scribens pape in. c. ij. Constituit. feud. in vsi. feud. in inscrip. ibi imperator Lotharius Eugenio pape, & ibi Bal. no. expresse illū tex. sic premittit in. c. victor. xcvj. di. & ibi appellat, sanctum ac venerabilem Bonif. papam vrbis Rome, & Jac. alua. ind. c. ij. no. dicēs, quod hodie secus est p. c. solite de maior. & obe. dicunt tamen Mode. Mediolaneñ. in. d. l. iiij. in. j. gl. quod pontifex imperatoris nomē suo preponit, vt ibi, & in. c. lz cām de probat. & alibi qnq; quia quo quisq; christianus humilior est apud Deum maior. & ideo ēt se seruū seruorum dei vocat, &. s. q. xliij. lz in presentiarum sp premittat, & idē in. d. l. iiij. in verbo victor idē Mod. vbi ēt pponitur nomē pape ab imperatore, & dñt, quod stilus Ro. curie ē in cōriū imo quod Spec. in titu. de rescrip. pñtat. tradit falsum presumi rescriptum, in quo nō legatur summi pontificis nomen ante cetera, quoq; veteres simplicius egerūt, neq; cū tanta scrupulositate, itē vtitur his verbis vestrā sanctitatem, vt in. d. epistola in prin. & vestram beatitudinem, vt ibidē, & p totā illā. l. sepius, & in fin. ibi petimus aūt vestrā beatitudinē orare, p nobis, & in subscriptione ibidem i fi. deitas te conseruet per multos annos sncte ac religiosissime pr sanctimoniā tuā. B. tuā, & scripta. B. tue debita reuerētia, cum gratulatione suscepimus ait imperator scribēdo pape in. c. victor. xcvj. di. qnq; appellat faciēdo memoriā de papa, imperator sanctissimū patrē nostrū summū pontificē, vt in titu. de statu. & cōsue. in prin. in vsi. feu. qnq; dñm nostrū summū pontificē vicariū petri in. c. ego. Ludouicus. lxiij. di. qnq; alloquēdo dicit, tibi dño nro pape. c. tibi dño i pn. eadē di. qnq; referēdo factū cū pp dt p manus beatissimi patris nostri. N. summi pontificis in. c. Constantinus. §. ecclesije. xvj. di. & ante fi. ibi beatissimo pōtifici, qnq; simpliciter noīnando in lege, dicit pontificē talē, vt in. l. j. C. de sum. tri. ibi qm pontificē Damasum seq, qnq; sanctissimum papā senioris Rome, in auc. de eccle. tituli post prin. sanctitatē vestrā scribendo ei, & sanctitatē tuā, in auc. vt eccle. Rom. §. habēt. &. §. fin. alias venerandā sedē. s. Apostoli petri, vt in. §. qui igitur ibidē qnq; simpliciter noīe solo. N. papā in. c. j. consti. feud. in vsib. feu. sanctissimū papā vocat imperator in auc. de ecclea. titu. post pn. Hodie aūt in pratica imperator scribēdo pontifici dicit, vt. j. ponam. q.
seq. ad fi. & in. c. j. in titu. Epm vel Abb. in vsi. feud. in prin. dicit
4 imperator cōstitutū est a papa Urbano in sancto synodo, †Et predicta in & de papa, & pōtifice viuente, si vero est mortuus papa, & de eo mentionē faciat, dicit venerabilis recordationis, & laudabilis recordationis, vt in. l. qm vbi no. tex. C. de epis. & cler. lz forte ille epis. nō erat pōtifex Rom. †Et si papa male fuerit vite, &
5 morum nō tñ male memorie dicitur, vt p gl. no. in extrauag. dudū, de scismaticis in. gl. j. ante mediū, p rōnes q p doc. ibi notantur, &. j. tagā lz bene tūc sicut vilis ponēdus sit sm gl. no. d. loco ad fi. ver. & hoc casu late allegando, †papa aūt scribēdo imperatori qnq;
6 vocat imperatorē gloriosissimū, vt in epistola liquet. C. de sum. tri.

& fide

⁊ fide cath. in prin. qñq; serenissime principum vt in eod. text. ad fi. qñq; i fi. epistole dicit, gratia dñi nostri Jesu christi, ⁊ charitas Dei patris, ⁊ cõicatio. s. Spiritus sit sp vobiscũ amẽ, pijssime fili, vt in d. tex. l. liquet in fi. itẽ subscribit omnipotẽs deus regnũ vestrum, ⁊ salutẽ vestrã ꝑpetua protectione custodiat, gloriosissime ⁊ clementissime fili imꝑator Auguste, eodẽ mõ appellat in inscri
7 ptione in. l. iiij. C. de sum. tri. † alias christianissime pricipũ scribẽdo ei, vt in d. l. in prin. ⁊ in d. l. liquet eo. ti ad fi. ibi vt christianissimi, ⁊ pij cõseruatis lʒ hunc titulũ, Regi soli Frãcie ascribat vulgus, qñq; faciendo mentionẽ õ literis suis, alloquẽdo cũ scriptura, dicit pietatis vestre reuerendissimi testantur affectus dicit gl. l. epistola quã nobis misisti in d. l. iiij. post prin. quãdoq; vtit papa nobis alloquẽdo Jm. vt in d. loco qñq; gloriosissime principum vt in. §. i. d. l. iiij. qñq; dicit papa ⁊ est mirabile scribẽdo im.
8 † Serenitatis vestre apices literas ꝑ tales Reueren. consueta suscepimus in d. l. iiij. qñq; cõprobando leges imperatoris papa cõbrobando dicit nos. N. episco. seruus seruorum dei has. ll. a. N. Rom. Imperatore filio nr̃o clarissimo editas laudamus, approbamus, ⁊ confirmamus tãq; in eternũ valituras, vt in c. fi. in
9 fi. in titu. de statu. ⁊ cõsuet. in vsi. fud. † qñq; dicit dilectum filiuʒ nostrũ regẽ futurũ imperatorem, in c. j. xxiij. di. ver. eligat, ⁊ vere nihil honorificẽtius est, ꝙ iperator filius ecclesie dicat dicit text. in c. conuenior in fi. xxiij. q. viij. ⁊ filius charissimus in c. fili charissime. x. di. qñq; imperatoriam excellentiam, vt in c. solite ante fi. de maiorita. ⁊ obe. qñq; simpliciter dicit papa, dñs imperator nobis per suas epistolas, ⁊ imperatrix dixerũt, ⁊ sic appellat euʒ
10 Dominum imperatorem, glo. aduertens ibi, dicit † ꝙ ex humilitate id fecit, qr est filius ecclesie, nõ dñs. c. imperator. xcvi. dist. in prin. alias illus. appellat papa regem Francoꝝ, ⁊ magnificentiaʒ suam. c. nouit cũ inscriptione, de off. leg. ⁊ ibi Abb. no. iiij. not. ⁊ dicit magnificũ cõuenire regi quasi magna faciens, ⁊ ꝑtractans excellẽtiã regi in c. ij. de supplen. negli. ante finẽ dat papa, ⁊ in c. fundamenta. §. proinde ante fi. de elec. in vj. ibi excellen. qñq; factum ipsius referendo dicit sue maiestatis, vt in cle. pastoralis de re iudi. §. ac alias, ⁊ §. i. Mart. lau. in suo tra. de principibus no. ccxvij. inci. papa, simpliciter dicit, ꝙ papa qñ scribit principibus filios Reges charissimos, ⁊ inferiores principes dilectos appellat, allegat Jo. an. ⁊ Ant. de but. in c. ꝙ graui. de fal. ⁊ in rege est tex. in d. cle. pastoralis. in pri. ibi, ⁊ charissimũ in christo filiũ nostrum Robertũ Sicilie Regem. Sed vltra Mart. latius ꝑ nos s. declaratũ habes, ⁊ est tex. magistralis in c. ꝙ graui de crimi-
11 ne fal. extra, vbi dicit † ꝙ patriarchas, archiepos, epos, fratres reges, aut ceteros principes, ⁊ alios cuiuscũq; ordinis filios in suis literis papa appellat, ⁊ alias falsitas presumit, vt ibi not. ⁊ i imperatore no. Bald. in rub. ff. v. col. post medium, lʒ nihil alleget, qñq; dicit scribendo illustrissimo. N. imperatori, vt pʒ in c. solite de maio. ⁊ obe. ⁊ tñ tũc ille erat verus imperator, qcqd de eo postea fuerit, vt. d. Deci. ⁊ Mode. aduertunt in l. j. in prin. ff. õ offi. eius, cui man. est iurisdi. Deci. iij. col. post pri. post tex. in d. c. solite, Mod. taurin. iiij. col. post princip. quandoq; dicit † papa
12 scribendo imperatori, obsecro clementiam vestram, vt in epistola liquet, ante fi. C. de sum. tri. qñq; dicit dignaremini destinare. vt
13 ibidẽ, ⁊ quandoq; indignationi vestre remoueatis aculeos, † ⁊ nobis intercedẽtibus benigni animi gratiã cõdonate, ibidẽ, ⁊ diuine memorie, si de mortuo mentionem faciat imperatore, in l. restituende in prin. C. de aduocat. diuer. iudic. diuine recordationis Justini patris nostri, in l. fi. eo. titu. amplissime recordationis i. l. vnica. C. de colla. donat. lib. x. ⁊ diue mem. in l. pen. in princ. C. de decurio. lib. x. §. fi. insti. de vsuca. ⁊ in titu. qualiter olim pot. feu. in princip. ⁊ alibi sepe pie mem. in §. pen. in aucten. quibus mod. nat. effi. sui, Auguste memorie in l. fi. C. de secũ. nup. post mediũ in prin. inclyte recordationis, bone memorie in titu. ꝑ quos fiat inuestitura. §. i. in vsi. feu. ⁊ in titu. que fuit prima cau. benef. amit. §. fi. sacratissime Marci. in l. pen. in fi. C. ad sillean. diuine recordationis i. cõstan. C. post prin. diuine memorie in l. i. C. de pact. conuent. diuine recor. in l. legem. C. de natur. lib. gloriose memorie in auc. de restitu. fideicõ. in prin. diue memo. in auc. de testam. imperfec. i prin. diuo parẽte nostro in l. iij. C. ad treb. optimi diui in insti. quibus nõ est permis. fac. test. post prin. alias philosophissimus Marcus imperator vocatur a iust. in §. est quoq; ad fi. in auc. de nup. ⁊ in l. pen. §. ij. C. de his quibus vt indig. diuus marcus prudentissimus priceps, philosophie plenus, dicitur ab eodẽ opt. princeps Adrianus prout in l. j. ad fin. ff. de orig. iur. §. fi. in prin. alias parca posterioris subtilitas principis liberalitate nostri numinis. d. l. iiij. post prin. diui. N. parentis nostri in l. iij. C. si aduersus fisc. ⁊ nig. C. de edic. diui adri. tollen. l. ij. C. de rebus cre
14 dit. † De imp. mortuo qñ papa meminit, vel mentionem facit, vt sepe accidit, solet dicere clare memorie. N. vt in cle. vnica de iure iuran. pen. col. in prin. quandoq; diue recordationis, vt in c. placuit. i. papa Gelesius. xij. q. iij. ibi siue a diue recordationis imperatoribus, quandoq; inclytuʒ vocat, in c. nouit. §. nõ igit de iud. extra sic, vt. s. dixi Jmp. de alio mortuo, in l. fi. in prin. C. mand. tibi ab Anastasio diue memorie princi. Quandoq; diuus talis simpliciter, vt sepe in iure. in l. fin. C. de edem. ⁊ diuus talis prudentissimus princeps, in l. pen. C. de his quibus vt indi. Cesares. n. ex antiquorum more post mortẽ inter diuos referebant, vt dixi s. q. ij. alias pie memorie talis de Constantino, in aucten. de non alien. post prin. alias diue memorie, vt in l. ij. C. de comitib. cõsistorial. li. xij. diue recordationis in l. fi. ante fi. C. de castrens. ⁊ ministe. lib. xij. inclyte recordationis princeps, in l. fi. C. de aqueduc. eo. lib. x. in l. iiij. ⁊ v. C. ad l. fal. ⁊ in c. nouit. §. j. extra de iudi. ibi Ualentin. inclitus imperator dixisse legat, ⁊ §. est aliud instit. de donat. ibi, diuus Justinus pater noster, ⁊ in l. fi. C. de diuer. pred. vrb. lib. xj. ⁊ in l. j. titu. seq. ibi diui patris nostri, ⁊ in auc. de consul. §. j. dicit imperator a martiano itaq; imperatore eximio. l. scripta est, alias diuus Claud. cõsultissimus princeps parẽs noster, in l. j. C. ne liceat potentioribus in pri. diuis parẽtibus meis, in l. fi. C. qui nõ possunt ad liber. peruen. in l. j. C. ne liceat pot. in prin. parẽs enim tũc nõ stat ob sanguinem, sed respectu predecessoris maioris in officio, vt alias per Mode. purp. in l. j. ff. de of. eius in prin. nu. cccxcvj. ⁊ seq. ⁊ l. si quis. C. de accusati. ibi statutis principũ parẽtũ nostroꝝ. l. j. C. de om. agr. deserto lib. xj. ibi diuus Aurelianus parẽs noster, quãdoq; maiores nostri. i. l. fi. C. de prescrip. long. temp. Augusti, ⁊ nobilissimi cesares vocant in inscrip. l. bonoꝝ. C. qui admitti. Addo glo. magistralẽ in extrauag. õ scismaticis dudũ, qñq; exẽplo religiosissime. N. vt in c. nos ad fidẽ. xcvj. di. diue memo. in l. fi. C. de edifi. priuat. vbi glo.
15 magist. post illũ tex. dicit, † papam dici post obitũ bo. memorie, vt ibi in tex. concor. alias felic. recordationis in c. ad apostolice post prin. de re iudica. in vj. ⁊ ꝙ eodem modo presbyteri Cardinales, ⁊ diac. sed alij inferiores improprie bone memorie dicunt,
16 † Reges autem dicũtur clare vel inclite memorie, ⁊ ꝙ olim imperatores dicebãtur diue memorie, p. d. l. fi. ⁊ d. c. placuit, ⁊ hec videntur procedere, cum imperator bonus fuit, ⁊ non reprobatus vt in d. locis, ⁊ quãdoq; scribendo imperatori dicit vrbis pontifices predecessores. c. de capitulis. x. dist. de quo tex. etiam vidimus supra. ij. q. in princip. quandoq; simpliciter dicit quidã. N. imperator, vt in cle. pastoralis in prin. de re iud. alias imperator dicit, egregios ante nos imperatores sequimur. §. fi. post prin. in
17 auc. vt liberti de cetero † si autem de damnato, ⁊ reprobato imperatore, ⁊ male vite, vel deposito meminerit papa, vel deponendo simpliciter nomine proprio appellat, cum aliqua no. vt in c. ad apostolice in princi. de re iudi. in vj. ibi ad Federicum precipuum principem secularem huiusmodi dissensionis, ⁊ tribulationis auctorem, ⁊ quem postea ibi deponit ex causis legitimis de quibus ibi ⁊ in c. vt inquisitionis, de hereti. i. vj. vbi ꝑ Federicũ oliʒ Rom. imperatorem, tunc in deuotione Rom. ecclesie ꝑsistentem ⁊ hodie vidi seruatum in pratica contra regem anglie dici damnate memorie ⁊ similium, lʒ alias glo. no. in d. extrauag. dudum, in papa dicat ꝙ lʒ papa ex actionibus iprobis simonijs, ⁊ turpiloquijs ecclesiam fedauerit, vt ille Bonifa. viij. secundum gl. ibi non tamen propter hoc debet dici male memorie, quia non respicitur id ꝙ fecit, sed quod facere debuit, item quia dignitas a se non deliquit. vt ibi nota. per eum. Sed illa glos. non loquitur
18 in principe ꝑ sñiam damnato, vel dãnando, † qr tũc bene videt licere debitam infamie notã adijcere, vt est tex. no. in terminis i. l. quoniam. C. de epis. ⁊ cleri. ibi aboleatur qdem eutbicetis damnosa memoria ⁊ ibi bal. no. ꝙ memoria iusti dʒ extolli, memoria iniusti aboleri, ⁊ que per glo. no. in d. extrauag. dudum ad fi. gl. j. ibi ⁊ hoc casu vbi de his ponerem, sicut vilem ponerem late allegañ. s. ꝙ tunc, lʒ papa non dicatur male memorie vilis tamẽ referendus sit per multa iura que ibi cumulat no. ⁊ malus priceps etiam alias capo appellatur. i. gallus gallinaceus, qr galline modum habet nam sicut gallina non cantat, neq; horas nunciat sic nec malus princeps, nec iustitiam nec pacem predicat, ⁊ sicut nõ generat, sed solũ se impinguat, ita ille, ita no. declarat Lucas de penna in l. iudices. C. de dignit. lib. xij. col. v. vbi etiam ponit als varias appellationes principis, ⁊ refert Jo. lecirier in tracta. de primoge. declarans verba consuetudinis parisiensis articu. viij. iiij. q. ij. lib. viij. vol. tracta. † viuentibus aũt scribendo imperator
19 quomodo vocet, vel quo tit. honoret videbimus. J. suo loco spetiali. q. lxiij. vbi videndum late, ⁊ varijs titulis, ⁊ epithetis impe-

ratoris ex toto corpore iuris dixi etiã late. §. q. ij. vbi videñ. ꝛ hodie quomodo imperator scribat pape vide in seq. q.

SVMMARIVM

1 An imperator scribendo pape, vel alijs, vel econtra plurali numero vtat̃ vel singulari, ꝛ quõ se appellet impator. i. in quo nu.

Impator vtitur singulari, ꝛ plurali numero, sʒ in his que animã respiciunt ꝛ ligant singulari.

3 Papa quõ vtatur scribẽdo imperatori, vel econtra, ꝛ olim, ꝛ hodie ꝛ quõ reuerendissimis cardinalibus. ꝛ seq. multis, ꝛ. n. ix.

Imperator scribẽdo pape quomodo hodie scribat, ꝛ subscribat.

Questio. lx.

1 Exsagesimo Quero, † an ipator scribẽdo pape, vel alijs, vel ecõtra plurali numero vtat̃ vel singulari, ꝛ quõ se appellet Imp. i. in quo nu. numerꝰ. n. pluralis honoris grã inductus est, vt p gl. in. l. j. in prin. ff. de supplic. in verbo fruimini, vsus obseruat hodie, vt notũ est. Rñ. imp. loquendo de se ipso, numero plurali vtitur sepissime, vt experientia palã facit, ꝛ patet discurrendo ꝓemiũ instit. C. titulorum in auc. ꝛ in. ll. C. p multas discurrẽdo, ꝛ. §. §. insti. ꝛ in titu. de pace Constanti. c. priuilegia, ante fi. ibi cũ aũt nos imperator, ꝛ. c. seq. ꝛ in toto tit. sepe ꝛ in. c. nos Rom. imperator titu. de pace Constan. in vsi. feud. ꝛ. c. nos ad fidẽ. xcvj. di. quas cumulare esset potius laboriosum, q̃ subti
2 le, † qñq̃ tñ de se sub singulari persona loquitur, vt in. l. v. C. ad. l. fal. ibi ꝭm ꝯstitutionẽ diui Seueri aui mei, ꝛ in. §. est, ꝛ aliud insti. de donat. dicitur diuus Justinus pater noster in. l. j. C. ꝺ falsis ibi mihi, ꝛ diuo seuero patri meo, ꝛ. l. fi. C. de edeu. ibi, ꝛ que a diuo Antonio patre meo, ꝛ que a me, ꝛ in. l. ꝭm. C. de ꝯhen. stipul. ibi amici mei, ꝛ precipue qñ iurat ꝛ actũ animã ꝯcernẽtẽ facit, ꝛ deũ vt. in. c. ego Ludouicus. lxiij. di. ꝛ. c. tib dño ead. di. ꝛ cle. vnica, ꝺ iureiuran. §. ego. N. alias tñ ẽt qñq̃ numero singulari vtit̃, vt in. l. deprecatio. ff. ad. l. Rhod. de iactu. ibi ego qdẽ mundi dñs, ꝛ i. c. valentinianus in fi. lxiij. di. alloquens impator epm, dicit ꝛ ego adiutor tuus, ꝛ in. l. j. C. de sentẽ. pas. ibi restituo te in integrũ, ꝛ in veteri testõ Artaxerxes Rex babilonis scribẽdo Esdre secerdoti, scribe legis dei doctissimo, dicebat a me dcrẽtũ est, nõ a nobis, vt. i. Esdre. c. vij. ꝛ. c. vj. sepe darius a me i numero singulari, ꝛ imperator in. l. vnica. C. null. licer. in fre. lib. xj. ibi pietatis mee, ꝛ ibi pietas mea, ꝛ ibi. ꝯ. aulã meã, ꝛ ibi trãquillitati mee, ꝛ in fi. mutat. ead. l. numeꝝ ibi nostris in. l. j. C. de veteranis lib. xij. ibi veteranis meis, magnificẽtia mea, ꝛ postea ibidẽ ante fi. nr̃o, nr̃i, ꝛ cõcedimus in plurali, ꝛ in. l. ij. C. de postuland. ibi liberti mei. l. ij. C. si aduersus fis. ibi ꝓcuratorẽ meũ. l. j. C. vbi, ꝛ apud quẽ. ibi ꝓcuratore meo. l. ij. C. de donat. inter. vir. ꝛ vxo. ibi milites meos. l. ij. C. de appel. ibi rescripti mei, ꝛ insti. de legat. in fi. ibi secta meoꝝ temporꝝ nõ patit̃. l. j. C. ad. l. iul. maie. ibi cessant meo seculo, ꝛ ibi
3 in fi. contra ꝯstitutionẽ meã, ꝛ. l. se. ibi secte mee, Et qñ scribit pape qñq̃ singulari nu. papã vocat, ꝛ se ipsum de papa est. in. d. c. tibi do. Jo. papa nõ dicit vobis itẽ, ꝛ sanctitatem tuã, ꝛ in auct. vt eccles. Rom. ꝛ de se in plurali scribeñ. ei, vt ibidẽ sepe ibi nostri numinis, ꝛ ibi ecclesias nostras, ꝛ ibi nos, ꝛ ibi nostra eternitas, ꝛ in eodẽ dicit in. §. i. vestra sanctitas, ꝛ in epistola nos reddẽtes. C. de sum tri. de se, ꝛ de papa ei scribẽs dicit in plurali, nos reddẽtes honorẽ. V. S. sepe in tota illa. l. B. V. S. V. ꝛ semper in
4 plurali, † de se sepe in plurali imperator in singulari, in. c. victor. xcvij. di. ibi tua sede, ꝛ ibi signamus pietati nostre clem. nostra loquẽs imperator papa, ꝛ in. l. normã. C. de offi. pref. pretor. ibi auctoritate mea, in. l. iij. C. de proposit. sacr. cubic. lib. xij. ibi sacri cubiculi mei, ꝛ ibi liberamus, ꝛ in. l. ꝓcuratores meos. C. de mod. mulc. l. i. C. si aduer. vend. ibi me auctorẽ futurum, in. l. qui stipẽdia. C. de ꝓcurat. ibi militibus meis, in. l. ij. C. ne fiscus, vel respu. ibi temporũ meoꝝ, ꝛ ibi fisci mei. l. j. C. ex quibus caus. maior. ibi ad me cũ glo. l. ij. C. de reb. credit ibi parẽtum meorum. l. iij. C. si seruus expor. ven. procurator meus indulgentie mee, in. l. qđ. C. de his qui sibi ascrib. fisco meo. l. iiij. §. j. ff. de siccar. l. i. ff. de inter dic. ꝛ relegat. in. l. i. C. de ven. rerũ fis. li. x. ibi ꝓcuratoribus meis l. seq. titu. seq. ibi verecũ. mea. l. vnica. C. de reis postulatis lib. x.
5 ibi a me, † Scribẽdo aũt alijs impator qñq̃ vtit̃ de illis numero plurali, vt pʒ in. l. ij. C. de offi. eius qui vic. alt. vbi scribendo prefecto pret. dicit Mag. vestra, ꝛ vestre celsitudinis qñq̃ ẽt prefecto pret. scribẽdo vtit̃ singulari numero, vt in. ij. cõsti. Cod. in inscriptione iuncto. §. fi. illus. igit̃ ꝛ mag. auctoritas tua, ꝛ vere latine scribendo, vt clarum est nu. singulari vtẽdũ vr̃, lʒ vulgariter loquendo secus vsus Reueren. cã induxerit, alias scribẽdo imperator Archiepo Constantinopolitano se in numero plurali ponit, illum aũt in singulari, vt in auc. quõ oporteat epis. in prin. ibi nos igit̃, ꝛ. §. fi. ibi tua celsitudo, tue sedi. ꝛ ibi nobis, ꝛc. Et sublimissime tue sedis de ꝑfecto pret. in. l. aptissimi. C. de iudi. alias
6 epo i plurali. l. i. C. de his q i eccle. manu. † papa aũt qñ scribit ei ẽt in plurali numero alloq vr̃, vt in epistola inter claras, ibi vestre ꝛc. sepissime, ꝛ in epistola liquet eodẽ titu. ibi vos, ꝛ sepe p totam illã. l. ꝛ in. c. de capitulis. x. di. vbi scribens Leo. iiij. Loth. aug. dicit de capitulis vestris vestroꝝq̃ predecessoꝝ ꝛc. alias in singulari numero alloquit̃, vt in. c. duo. xvj. di. ad fi. ibi cõpares, ꝛ ibi videas in plurali, in. c. nunc aũt. xxi. di. de se, ꝛ de imperatore michaele cui papa Nicolaus papa scribit ibi nos, ꝛ ibi erit vobis, ꝛ de papa vr̃ reg. ꝗ sp de se in plurali numero loquatur, vt in. d. epistola inter claras ibi credimus, ꝛ ibi suscepimus, ꝛ ibi ꝯfirmamus, ꝛ in epistola liquet eo. titu. ibi diximus, ꝛ ibi confirmamus, ꝛ ibi nos ꝛ alibi sepe, qñq̃ tñ alias reperitur, ꝗ se in singulari numero vocat pontifex, vt in. c. nihil de prescri. extra ibi futuris post me pont. lʒ ẽt ante ibidẽ p nos se ponat, ꝛ in. c. ecce. xcix. di. ibi ad me ipsum ꝛ ibi me vniuersalem papam, ꝛ ibi ego ꝛc. ꝛ de se in singulari, ꝛ de imperatore in plurali, in. d. epistola liquet. ante fi. ibi obsecro clementiam vestram scribendo imperatori, ꝛ paulo post
7 mutat de se ipso, ibi nobis, ꝛ ibi exoramus, † Qđ in singulari antiquo iure ex humilitate facit, sed hodie in numero plurari se ponit, ꝛ illa cõsuetudo omnino immutata est vt no. per. glo. in. d. c.
8 q̃ graui † item cuicũq̃ scribit ẽt regi, ꝛ cuiuscunq̃ ordinis principi hodie nũq̃ ei loquitur in plurali, cũ vni tantũ scribit dicendo vos, vel vester, vel his similia, vt est tex. expressus in. d. c. q̃ graui ver. ꝛ cũ vni, ꝛ alias seruatum falsitatem literarũ arguit, vt ibi decidit̃, ꝛ no. Mart. laud. in trac. de prin. no. l. incip. papa semp lʒ qñq̃ alias ante illum tex. contrarium repiatur vt in. d. c. nihil pʒ vbi papa scribẽs vni patricio dicit vobiscñ, vobis, ꝛ vos, ꝛ. d. c. ecce scribẽs vni patriarche dicit curastis, ꝛ dicit dulcissima. S. vestra, ꝛ scribeñ. imperatori in. d. epistola inter, ꝛ epistola liquet. dicit ei in numero plurali vestre mansuetudinis, ꝛ pietatis, ꝛ sim. in plurali numero, ꝛ vestrũ, Jmp. ꝛ vestroꝝ legatorũ, ꝛ vos dignetur custodire, ꝗ hodie sentit glo. in. d. c. q̃ graui consuetudine immutatũ p illũ tex. ꝛ. s. ꝗ imo in numero plurali se ponat, ꝛ vnicuiq̃ numeꝝ singularẽ apponat, alias olim secus, vt. s. ꝛ in. c. cõis filius. xxiij. di. vbi scribeñ. papa cuidã epo appellat per fraternitatem vestrã semel, denum ibidẽ mutat numerũ, ꝛ dicit, charitatem tuam, ꝛ archidiaconum tuum ꝛ in. c. nos si incompetẽter. ij. q. vij. in prin. papa scribens Lud. imperatori dicit vestro iu
9 ditio volumus emendare, † Hodie imperator presens Caro. V. sp Aug. scribẽs Reuerend. Car. S. R. E. vt vidi scribendo reuerendissimo ac illustrissimo. D. meo. d. Gui. Ascan. Sfor. Car. S. Flore. S. R. E. Cam. dignissimo. s. scribit vulgari sermone lʒ Hispano, al muy Reuereñ. in Christo patre Cardinal de sancta Flor nostro muy charo, ꝛ muy amado amigo, intus in princ. premittit don Carlos por la diuina clemen. Emperador de los Romanos augusto Rey de Alemania delas Spannas de las dos Sicilias de Hierusalem ꝛc. muy Reuerendo, ꝛ reliqua que supra vtendo numero plurali vtriusq̃ respectu subtus simpliciter nomẽ proprium Carolus demũ post. s. ꝛ vide. s. q. lxiij.

Couos Com. Mayor, ꝛc.

Sscribens vero pontifici hodie imperator, patria lingua Hispana, cum manu propria literas mittit, extra dicit.

Al nostro muy sancto Padre.

Intus in principio.

Muy santo Padre.

In fine

Di. V. Santitade.

Humile Hiso y figliolo.

Il Rey.

Et cũ manu propria scribit in folio simplici scribit, in Breui ac stricta forma complicando, ꝛ in numero singulari de se ipso.

Cum autem per secretarium scribit extra dicit.

Al nostro muy santo Padre y senor Reuerendissimo.

Intus in principio.

Muy santo Padre y Senor Reuerendissimo.

Ad finem ante.

Don Carlos por la diuina clementia Emperador de los Romanos Augusto, Rei de le alemania de Hispania de las dos Sicilias de Hierusalem ꝛc. ꝛ hec omnia manu secratarij demum post ad latus manu propria scribit el Rey.

Postremo

Postremo ad finem carte nomen secretarij, videlicet.

Couos.

Et hoc casu, & modo scribit in patētiss. & lato fol. in magna forma, & ampla cōplicato, vt vidi hec i manibus Reuerēdi domini domini Marcelli ceruini de Monte politiano episcopi Neocastren. S. sanctitatis a secretis viri multo scientiarum genere ac integritate prediti qui nunc ad Car. dignitatis apicem assumptus apud Carolum. V. Imp. legationis pontifice munus gerit.

SVMMARIVM

1 An hi quos mittit ipator pōtifici appellent legati, put ecōuerso.
2 Imperatoris nuncios papa appellat, & quomodo varie.
3 Legatus pape, & nuncius vulgo hodie differt.
4 Legatus vario modo capitur. & seq. q. nu. 5.
6 Legati, & ambasiatores psumūt prudētes, & grati suis pricipib⁹.
7 Rome pro Imp. hodie orator quis.

Questio. lxj.

1
Sexsagesimoprimo Quero, † an hi quos mittit imperator pontifici appellent lagati, put vident appallari eꝫ tex. est, ꝙ sic in epistola liquet. C. de sum. trini. in prin. & ad fin. ibi, & legatorum nostrorum relatio & ibi laudamus legatorum vestrorum personas, & in. c. quia. lxiij. distinctio. ibi presentibus legatis im-
2 perialibus, & ad fi. ibi pn̄tibus legatis ipatorꝫ † alias eos videtur appellare papa nūcios, vt in cle. i. de iureiuran. §. nos. itaqꝫ, & §. fi. lꝫ ibi de missis ab electo in regem Romanorꝫ nōdū. s. coronato loquat, sꝫ in. d. epistola liquet est expressum ibi, vestro ac misso rū virorꝫ iudicio, alias missos vocat in. c. nos si incōpetenter in prin. ij. q. vij. lꝫ in alium sensum sic, & de iure. ff. alias legati cesaris appellantur & impatoris vt in. l. hos accusare. ff. de accu. in prin. ibi legatū impatoris presidē. l. legatus. ff. de offi. presi. & de nūcio ēt impatoris p eius locūtenēte vr̄ stare in titu. de pace ꝯstātie. C. priuilegia in vsi. feu. in pri. ibi vr̄ nūcijs nr̄is, ibi a nūcio nr̄o, nisi i Lōbardia fuerimus, & post mediuꝫ sub. c. in causis, & in. §. pacta, ibi cū sup hoc p nos, vel nūciū nostrū fuerunt requisiti, & paulo post ibi cū nos petierimus, vel p nos, vel p nostrū nūcium & in. c. seq. ibi sed nos habebimus propriū nūciū in ciuitatibus, & in. §. libellarie, in fi. ibi, vel p impressionē nūtiorꝫ, & ibi nobiscū, vel nūcio nr̄o. nūciū quoqꝫ alias pape appellat hodie vulgus, quē. s. papa tꝫ, penes imperatorē p suo agēte, q hodie est. R. D. Jo. poggius Bononien̄ gn̄e, literatura, & moribus pclarus, q valde differet i pratica ab eo, quē legatū dicimus, vt palam est, text. no. in. c. ego
3 in fi. lxiij. di. & ꝗ. dicā, seq. q. † & nūcios, & legatos, quos iuxta papā impator hꝫ ꝓmiscue appellat tex. in. c. cū adrianus. lxiij. di. ibi nūtij Ludouici imp. & ad fi. ibi ne vcꝫ legatos pricipū, potest hoc eē
4 vtile pro statutis, & † legatus vr̄ terminus gn̄alis ēt p missis ab alijs, ꝗ ab impatore, & papa iure nostro, vt in toto tit. ff. de legatioñ. cū fi. & in. l. his. C. de curs. pub. lib. xij. l. ij. §. legatis. ff. de iud. alias. ff. de offi. pcō. & legati, & C. e. tit. & c. de delegation. li. x. & ibi
5 gl. magi. in rub. quot modis legat⁹ dicat, † iter ceteros p eo q ē legatus ecclesie ad papā, vel q mittit a principe, vel papa, & ꝙ priuatorꝫ lꝫ nobiliū dicunt nūcij alias legati Rom. in. l. ij. C. de. ll. cū gl. & in. l. sanctū. ff. de re. diui. & Judith. iij. in princ. & que extra de
6 offi. legat. & in. vj. & ꝗ. seq. q. in prin. post Spe. † & notan̄. est ꝙ q in legationē mittunt presumunt prudentes, & principibus suis grati, vt p tex. in. l. inter claras in fi. C. de sum. tri. not. ibi in vlti. glo.
7 Mod. Mediolanens. † Rome hodie p sacratis. Imp. Aug. Carolo. V. est ꝯsiliarius, & orator illus. D. D. Joan. fernādē manrique, Marchio Aghilarij &c. vir ingenij viribus, animi magnitudine, & liberalitate ꝯsilio, & prudētia, insignis, quē vulgus ambasiatorē vocat Imp. Pon. opt. max. paulo. iij. charus, & grat⁹.

SVMMARIVM

1 An sicuti imperator creatus solet mittere nuntios suos, & legatos ipsi pape, ita & econtra.
2 Legatus dicitur quisquis ab alio missus est & preced. q. nu. 4.
3 Pauli. iij. pōt. max. creati nuncius ad imperatorem Carolū. V.

Questio. lxij.

1
Sexsagesimosecundo Quero, † an sicuti ipator creatus solet mitter nūcios sus, & Legatos ipsi pape. d. c. q. lxiij. di. ibi pōtifex electus pn̄tibus, legatis impialibus ꝯsecret, in prin. illius tex. vn̄ notabat Spe. in titu. de leg. §. j. in prin. ꝙ legatus dici pōt, qcūqꝫ ab alio missus ē,
2 † vt late ibi cumulat, & ibidē in. §. seqr. de tribus ibi gn̄ib⁹ legatorum idē fit, & eꝫ, no. tex. in. d. c. ego Ludo. in fi. lxiij. di. loquēs imperator dicit, ꝙ electo pōtifice, & ꝯsecrato, more canonico. legati ad nos, vel ad nostros successores, ait impator dirigant qui inter nos, & illū amicitiam, charitatē, & pacē ꝯsociēt, & no. Car. alex. in
3 c. in noie. xxiij. di. col. v. & in. d. c. ego in prin. † Et ita in pratica seruat, & p isto pontifice maximo, paulo. iij. sanctissimo creato missus fuerit reuerendus pater, & dn̄s. D. Joan. Guidiccionus lucēsis epūs forosempronien̄. q insimul, a sua beatitudine, & nūcius, & episcopus creatus ob suas singulares virtutes, ac raras animi dotes ad cesarē psentē Carolū. V. sp augustū, bone ergo, & hilaris spei stēt penes. s. beatitudinē, & alij literati viri, quos sp sūma dilectione pro sui animi magnitudine. ac integritate, optimis pribus psecuta est, quā sp altissimus incolumē, & facilem seruet.

SVMMARIVM

1 An imperator appellet aliquē dominū, vel quo titulo honoret.
3 Rex an Reginam coniugem dominam appellet.
4 Imperator appellat episcopos simpliciter, quandoqꝫ etiaꝫ sanctissimos, & beatis. nu. 6.
5 Imperator appellat cardinales reuerēdissimos clericos. & n. 13.
7 Imperator doctissimos viros, & in dignitate constitutos honorabili titulo, viuos, & defunctos nominat, & quibus.
8 Imperator papam dominum appellat.
Imperator vlpianum dominum appellat.
Vlpianus dominus nuncupabatur.
9 Amicum nostrum solent principes appellare.
10 Scholares dicatissimos, & candidatos vocat imperator.
11 Parentē charissimū, & amantissimū qn̄qꝫ aliquē vocat impator.
Monialis diaconissa reuerendissima.
Rector prouincie quomodo.
Senatores quomodo.
12 Deuoti, & obedientarij aliqui appellantur.
13 Imperator quomodo hodie scribat reuerendissimis. S. R. E. Cardinalibus, vel scribendo subscribat.
14 Papa quandoqꝫ alicui scribendo eum honorat.

Questio. lxiij.

1 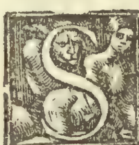
Sexsagesimotertio Quero, † an aliquē de mūdo dn̄ꝫ impator appellet, vel alio titu. honoret papā dn̄m appellat, vt in. c. ego Ludoui. & c. tibi dn̄o. lxiij.
2 di. † vt. s. diximus. q. lix. & bene merito, ac iure optimo, cū ei subsit
3 tanqꝫ Christi vicario vt late dictū fuit. s. in. q. l. † Vxorē ppriam augustā, an habeat dn̄am appellare, Ant sicu. in trac. de ptāte, & excel. Reg. q. xxx. ponit in Rege, & Regina, & late disputādo, & allegādo ꝯcludit, cōem esse, ꝙ nō, limitat, nisi esset ꝯsuetudo in ꝯrium, vel nisi vxor Regis corruscaret ēt radijs ppriijs, qꝫ haberet ēt Regnū de p se Jas. in. l. cū filiofam. col. ij. ante fi. de lega. j. post Bar. Albe. & Ange. vbi ibi lꝫ qn̄qꝫ, post tex. & Ang. vbi ibi dicat, ꝙ maritus vxorē Dn̄am appellat, ho. tex. in. §. illud quoqꝫ i auc. quibus, mo. nat. effi, legiti. ibi, qꝫ vir vocabat dn̄am, & l. vxorē in prin. de leg. iij. ibi peto a te dn̄o vxore mea nobilissima vxor in auc. de restitut. fideicō. & ea que parit. §. manifesta post mediuꝫ facit. l. titia. §. q marco. ff. de annu. leg. vbi vir qdā vxorē dn̄aꝫ sanctissimā vocat, alio aūt dn̄os nō appellat, vt late colligit iu titu. de pace cōstā. in vsi. feu. in. c. noia, cū seq. vbi imptor noiat multos princeps, & nobiles Duces, & Marchiōes, comites, & alios dignos viros nūcios ciuitatum sp simplici noie, Otto Dux, hertoldus Marchio, Henricus comes, imo plus in. d. c. noia colligit, ꝙ nec epm̄ dn̄m vocat, vt pꝫ ibi post mediū Hermanus monaster. eps, & idē in. c. hanc igit eo. titu. vbi Guil. Epm. M. marchionē, & in auc. habita in prin. C. ne filius p patre ibi epoꝝ, abbatū Ducū, & in titu. de pace tenēda, & iur. fir. post prin. in vsi. feu
4 do. ibi Duces, Marchiones, comites, Capitanei, † qn̄qꝫ tamen epos sanctissimos impator appellat, vt in rub. in nigro, in auc. de Sanctissimis epis, & Reuerendissimos clericos, & l. cū. l. C. eod.
5 † Alias epm virū apostolice sanctitatis appellat. in. l. j. C. d sum. tri. & Cardinales reuerēdissimos clericos vr̄ appellasse Cōstantinus. S. R. E. seruientes, in. c. Cōstātinus. xcvj. di. ij. col. post prin
6 cip. ver. viri ēt, que Old. cōsi. lxiij. quo tpe, † alias ad senatū scribēdo appellat, patres ꝯscriptos, i. l. humanū. C. de. ll. qn̄qꝫ epos

Reuerēdissimos vocat, vt in. l. antepe. in pri. C. de defen. ciui. ibi reuerendissimoꝝ episcoporum beatissimum episcopum, in. §. pen. in proe. ff. Reuerendissimum virum episcopum vocat, vt in aucten. vt cum de apell. in princip. ⁊ in. l. iubemus. C. de episco. aud. sanctissimū archiepū, epū, clarissimū iudicē, in auct. si vo. C. de iud. ⁊ in corpore vñ sumitur hodie epū venerabilē appellat imperator, vt vidi in quadā eius bulla valentino epo hildesemen. concessa, q̄ñq; tñ in iure nostro imperator dignis titulis honorat constitutos in dignitate, de eis faciēdo mentionē, referendo, ⁊ noiando ſm gradus, vel cū titulo excellentissimi, sublimissimi, eminētissimi, gloriosissimi, magnifici, illustris. clarissimi, disertissimi, eloquētissimi, prudētissimi, ⁊ alioꝝ similiū, vt late patet in. ij. ⁊. iij. cōst. cod. p totā, ⁊. §. cumq; hoc, i proe. insti. ⁊ alijs varijs in locis, ⁊ excelsum virum tribunianū, in. l. ij. C. de vet. iure enucl. §. sed cū oia, ⁊ seq. ad claris. vir philip. impator val. i inscripti. l. vniuersi. C. vbi caus. fisc. nobili theodosio, in. l. ꝯ. C. de inoff. testam. clariss. ⁊ nobil. in. l. dominus. C. de appell. cōsultiss. viꝝ papi. in. l. iij. C. de acquir. poss. et illustrissimā prefecturā singulariter appellat impator. in. §. illo secūdū scriben. in. l. j. ff. de offi. eius in prin. ſʒ ego do cōsociū in. l. antepe. C. de defens. ciuit. ⁊ in. l. fi. C. ad appar. mag. libr. xij. sed illustris sepe, ⁊ alijs titulis, in aucten. de app. ⁊ intra, que tempo. ⁊ in multis. ll. C. de appell. ⁊ amplissimi in. l. j. §. deniq; ff. eo. ⁊ in. d. l. ij. C. de offi. eius, q vic. alte. ger. ibi magnificētia vestra vestre sedis amplissime, vestre celsitudinis, ⁊ dignata est, vtitur alloquēdo prefectū pretorio, ⁊ procōsulē clarissimū vocat, licet spectabilis sit, in. l. ⁊ si seuerior. C. de infam. ⁊ de archiepiscopo cōstantinopol. tua sanctitas, tua celsitudo, i aucten. quomodo oportet episcopū. §. fi. alias reuerēdissimū viꝝ episcopū, ⁊ religiosissimū vocat in. l. nulli. C. de episco. ⁊ cler. ⁊ culmen tue potestatis ad p̄fectū vigiluꝫ di-
7 cit imperator, in. l. vnica. C. de offi. prefecti vigil. ⁊ † alias, ⁊ de doctissimis viris defunctis faciēdo mentionē imperator honorabili titulo nominat, vt in. iij. cōst. C. §. antepen. ibi, ꝙ ex libris vlpiani viri prudētissimi in. l. fi. C. de insti. ibi tam vlp. q̄ꝫ papi. viris dissertissimis, ⁊ in. l. generaliter. §. cū aūt eo. tit. ibi inuenimus excelsi ingenij papinianū, ⁊ in. l. cū virum prudentissimū papinianū, ⁊ in. l. cū accutissimi ingenij vir, merito aſi alios excellens papi. C. de fideicom. ⁊ in. l. nō sine. §. j. C. de bo. q li. ibi tante extimatiōis viri, atq; dissertissimi iurisperiti opinionem sequi, in. l. ad exhibendum. C. ad exhibeu. ibi a non contemnende auctoritatis iurisconsulto, modestino papi. summi ingenij vir. l. cum papi. C. de senten. viri facūdissimi cōpositores iuris. l. maximū vitiū. C. de lib. preterit. §. nā hoc ad fi. excelsi ingenij papin. in. §. sed qr. ij. insti. de fideicōmiss. hereditat. sapiētissimus papi. §. j. in auct. de restitu. splēdidissimus i. l. j. §. ⁊ ideo. C. de vet. iur. enuc. iuris subtilissimus cōditor. §. si qd igitur. l. ij. C. eod. papinianus maximus. §. si vero intercessor, in auct.
8 de fideiuss. † alias ſm vnā lecturā, in not. tex. in. l. ſcōm. C. de contraben. ⁊ cōmiten. stipul. dicit impator secūdū respōsione domini vulpiani p̄fecti annone amici mei iuriscōsulti, ⁊ ibi bald. not. illum tex. ꝙ impator ibi illū vocat amicū suū, ⁊ dominū, p̄pter suā virtutē, sed ꝙ alias, nunq̄ aliquē dn̄m vocat, licet secūdū aliā lecturā stet domicij, nō domini, vt ibi refert Bal. domicius. n. vulpianus vocabat̄, patet in. l. pen. §. fi. C. ad trebell. ⁊ p Moder. in lib. de vitis iur. ꝯsult. ad fi. fol. cccliij. in vita eius. C. insignē ⁊c. et pater clare ēt in. l. ex diui. C. de locato. vbi ēt imperator vocat domiciū vulp. prefectū pretorio parētē suū (dicit glo. ibi) in scientia, et
9 etate alias grauitas tua, in. l. circēsiū. C. de decurion. lib. x. † amicū tñ nostrū solent isti p̄iceps dicere alicui scribēdo, vt ibi cōstat, ⁊ alias ēt, sic p̄fectū vrbis amicū nostrū vocat imperator in. l. j. §. deniq; ff. de appell. ibi iuniū faustinū amicū nostrū prefectū vrbis prouocare, ⁊ in. l. j. C. de sen. pass. ibi prefectis pretorio clarissimis viris tunc amicis, regē ⁊ ciuitatē, amicū, ⁊ amicā, sociū vel sociaꝫ, alias in. l. postliminiū. §. postliminio. ff. de capti. ⁊ postlimin. reuer. appellat ⁊ iuris peritos, amicos nostros vocat, in. l. diui. ff. de iur. patron. alias senatū alloquit̄, p vestrā reuerentiā, ⁊ honores o col lēdissimi patres, vt in. §. fi. in auct. ꝯstitu. que de dignitatibus, iun-
10 cta iscriptiō. alias venerabilē cetū vocat. l. leges. j. C. de. ll. † alias scholares dicatissimos, ⁊ cādidatos vocat, in. l. bis qdē, in fi. C. q milit. poss. l. xij. alias charissimū saxū vocat iudicē imperator, in. l. j. §. si quis vltro. ff. de. qq. alias imperator. c. a probiano suo sal. in inscrip. l. ij. C. vt lit. pēd. ⁊. l. ex tribus. C. de inoff. testa. ⁊ salut. dicit scribendo ꝯsul. pretor. ⁊ tribunis sen. in. l. fi. C. de calumnia. prudētē virū papinianū, in. l. vtere. C. de pred. minor. prudētissimū viruꝫ paulū, in. l. si lis. C. de fals. vir prudentissimus dominicus vulpianus in publicaꝝ descriptionū libris ad perennē scientiā, ⁊ memo-
11 riā refert. l. diuo. C. de questio. † alias alloquēdo prefectum pretorio dicit impator parens charissime, ⁊ amātissime, not. tex. in auct. vt diuine iussiones in fi. iūcta inscriptione illius tit. idē in. §. fi. auct. vt cū de app. cogno. in fi. ⁊ in auct. de rap. mulier. ante finē scribendo cuidā ariobido, vocat eū p̄r charissime atq; amantissime, erat p̄fectus, vt ex fine illius tex. patet excellens, ⁊ insignis auctoritas tua. l. j. ⁊. ij. C. de pascuis, lib. xj. prefacto, vel magistro milit. vt ibi glo. ⁊ amicū nostrū prefectū vrbis apellat imperator, etiā relatus in. l. fi. ff. de offi. p̄fecti vigil. quod nota, qr vsus hodie introduxit, vt principes cuilibet, ēt ignoto, ⁊ vili scribēdo dicant, amice charissime ⁊c. ⁊ ad prefectū pretorij tua magnitudine, sentētia, tue amplissime sedis vtit̄ in. l. oēs. §. executoribus. C. de epis. ⁊ cler. senatores appellat patres ꝯscriptos. iij. cōstit. C. in princ. ⁊ ibi p glo. j. cur. ⁊ in. l. si rē, ⁊ preciū. ff. de petit. heredi. ⁊ rectori prouincie amicū nostrum, in. l. si inuita. C. de nup. monialis reuerēdissima, tex. in aucten. hec cōsti. in prin. diaconissa reuerēdissima, in aucten. vt determin. sit num. §. j. itē sanctissimos, ⁊ florētissimos patres, vt in. d. iij. cōst. §. fi. nobilē verinū appellat imperator in inscriptiōe. l. j. C. de ferijs, ⁊ charissimū in nigro, ibidē charissimū appellat p̄fectum
12 vrbis, in. l. titia seio. §. imperator. ff. de leg. ij. † alias scribendo dicit deuotis nostris, idē, ⁊ obediētiarijs nostris. l. a legatis. C. de publica. vbi Bal. post glo. notat sumptum stilum scribendi, quando reges scribunt, facit. l. deuotum. C. de metatis libro. xij. vbi glos. j. dicit omnem prouincialem deuotum esse debere, ⁊ ita obseruat ēt pratica vt magnis, ac excelsis viris subscribamus, nos deuotus seruus restaurus castaldus, ⁊c. debent. n. subditi esse deuoti, vt in titu. de pace consti. in princi. ibi debite deuotionis, ⁊ ibi glo. notat
13 per. d. l. a legatis, † hodie autem quomodo imperator vulgari sermone scribat reuerēdissimis cardinalibus. S. R. E. quomodoq; eos vocet eisue scribendo impe. dicat. ⁊ quo tit. supra vidimus. q.
14 lix. † ⁊ papa quādoq; alicui scribēdo honorat eū, hon. tex. i clem. si summus de sent. excom. ibi, vel literis nominet honoret ⁊c.

SVMMARIVM

1 Quid debeat deosculari imperator pape, vel alij ipsi.
Imperatori in signum reuerentie, ⁊ quomodo salutetur.
2 Imperator dextram pontificis osculatur.
3 Papam osculamur in pede.
4 Imperator salutatur, ⁊ adoratur, ⁊ differentia est quibus verbis, et nume. sequen.
7 Papa in. vij. partes corporis recipit osculum.

Questio. lxiiij.

1 Exagesimoquarto Quero, † qd dēbeat deosculari imperator pape, vel alij ipsi imperatori in signum reuerentie, ⁊ subiectionis, ille in lib. j. sacra. ceremoni. sessio. v. cap. iij. col. ij. post prin. refert, ponendo ordinē in ingressu vrbis impatoris coronādi, ꝙ vt p̄mū pōtificē videt, detecto capite illū genu terrā tangens venerat̄, scdō appropinquans ad gradus sedis genu flectit, demū cū ad pōtificis pedes p̄uenit, illos in reuerētiā saluatoris deuote deosculat̄, ⁊ ꝙ pōtifex hilari vultu cesarē aspiciens ad osculū manus, ⁊ oris recipit, ⁊ originaliter idem legit̄ in lib. pōtificali char. liiij. sub rub. de coronatiōe impatoris, itē eūdē in ceremonijs coronationis eius inūctū recipit papa, ad osculū oris, ⁊ pectoris, vt in. d. lib. ceremo. d. c. iij. v. col. ante fin. ⁊ idē, cū venerit impator alias religiose peregrinationis gratia, vt i eo. lib. j. xij. sessione. ca. j. col. ij. itē alias deosculat̄ pedes pōtificis stati ab eo coronatus, in. d. lib. pōtificali sub. d. rub. chart. lvj. col. iij. ⁊ in. d. lib. sacr. ceremon. suo loco, alias faciē p̄cepto sacro, post coronationē, vt in. d. lib. ceremoniaꝝ, suo loco, char. xxvj. j. col. et
2 in pōtifical. char. lvij. ij. col. in prin. † alias autē in iure esse videtur vt imperator dextrā pōtificis osculet̄, vt in. c. duo. in fi. xcvj. distin. vbi gelasius papa scribēs imperatori anastasio, dicit, quippe cum viduas regū colla principū submitti genibus sacerdotū, ⁊ oscula-
3 ta eoꝝ dextra orationibus eorū ⁊c. † Alias bene papam osculamur in pede, vt notat glo. in. l. j. C. de domest. ⁊ protec. lib. xij. ⁊ ibi videtur ho. tex. in argumentū iuncta. l. j. §. fi. ff. de offi. prefect. pre-
4 to. ⁊. l. j. C. de vica. † quod domestici, ⁊ protectores imperatoris, salutando deosculantur imperatorem, sed ibi in vicario, qui bene salutatur, princeps autem adoratur, ⁊ in veneratione habendus est, vt i seq. q. ad fi. alias tex. not. in capi. adrianus. lxiij. distin. in fi. dicit, ꝙ legati principum salutant electum in pontificem, ⁊ tamen minus est salutare, quam reuerentia, que debetur alias imperato-
5 ri. l. j. C. de silentiarijs libro. xij. cum gl. ⁊ seq. q. dixi, † quia adora-
6 tur princeps, salutantur alij ad finem. q. † quibus autem verbis, salutetur

salutetur imperator, vide .s.q.lxxxiij.nō.n.quilibet admittit̄ ad sa-
7 lutādū principē,vt no.gl.in.l.j.C.de veteran.lib.xij.†predictis ad dendū est,ꝙ papa recepit osculū in septē partibus,vcȝ ad os, ad pectus,ad humerū,ad manus,ad brachia, ad genua, ad pedes, vt no.tradit Inn.dicens nō vacare misterio, lȝ nō declaret in suo trac.de solemn.missarū libro vltimo ca.vj. quē libellū vidi nō impressum adhuc in manibus Reueren.Card.Barth.Guidiccioni Luccensis viri doctissimi,⁊ integerrimi.

SVMMARIVM

1 Quibus assurgat imperator.
2 Cardinali eū visitāti imperator Carolus.iij.in totuȝ assurgebat.
3 Illustres qui sint remissiue.
4 Patricijs assurgit imperator.
5 Vicarijs etiam.
Senatoribus.
6 Imperator assurgit.⁊ nu.6.⁊ seq.
Consiliarijs.
Archiepiscopis,Episcopis.
7 Imperator minor est quolibet episcopo,⁊ sacerdote,⁊ excommunicatur ab episcopo.
8 Imperator dȝ adorari,⁊ quō,⁊ a quibus,⁊ nu.seq.⁊. 10.
9 Genu terram tangere debet qui stat corā imperatore,⁊ nu. 10.

¶Questio.lxv.

1 Sexagesimoquinto Quero† quibus assurgat imperator quibus enim assurgit, honorat imperator tex.gl.⁊ Ang.in.l.cum salutatus.C.de sent.pass. Et Jo.mōtaigne in tract.de auct.concil.vj.vol.trac.char.lxxix.col. ij.§.⁊ est rō. Respon.tex.no.in.d.l.in verb. pcessisset,cū gl. pbat, ꝙ imperator salutatus a prefectis,eis aliquātulū assurgit,⁊ cū illi illustres sint,vt in rub.sua.ff.no.⁊ in.§.illud,in aucten.de appel. l.precipimus.C.eod.l.nemo.C.de iurisd.om.iud.l.ij.C.de sent.ex periculo recit.cū vulg.scrib.oēs in.l.j.ff.de offi.eius in prin.inferri posse vr̄,ꝙ salutatus ab illustribus imp. eis assurgit aliquātulū
2 vt Ang.vr̄ notare,in.d.l.j.⁊ referre,†ꝙ Carol.iij.imperator cardinali eū visitāti in totū assurgebat,refert Fel.in rub.extra de maio.⁊ obe.iiij.col.ante fi.versi.⁊ ille cui Rex,⁊ sequunt̄ Mod. taurinen.in.l.j.ff.de offi.eius cui mād.est iurisd.vj.char.col.ij.in prin. ⁊.effectu vbi aduertunt etiam in.d.l.prima,non esse solum in prefecti pretorio,sed etiam in principalibus officiorū, ⁊ vtriusqȝ ordinis viris,itē ꝙ Ang.in.d.l.j.nō dicit id,ad qd̄ p Fely. allegat̄, imo ꝯ̄ potius,qȝ dicit Caro.iiij.ex benignitate facere, qua nimis vtebat̄,⁊ ibi plures erant,nō vnus tm̄,vt illo tex.itēqȝ in eo cōtingentia facti scribit̄,a qua nō lȝ arguere,lȝ dictū in se de Cardina-
3 le,⁊ factū videat̄ verū,p.§.hec aūt.s.allegādo, †qui aūt hodie illustres sunt,scribē.late ponūt in.d.l.j.Jaso.precipue,⁊.d.Mod.
4 in rub.ff.de iurisd.om.iud.vnde his oībus assurgit,†assurgeret ēt patricijs,cū ipse imperator dicat in.l.fi.C.de ɔsulibus libro.xij.ꝙ eos loco patris honorat,⁊ in patres elegit,⁊.§.filiusfam.insti. qui-
5 bus mod.ius patr.pot.soluit̄.†Itē vicarijs argu.l.j.C.de offi.vicar.⁊.l.j.C.de domest.in fi.lib.xij.imo ibi dicit tex. ꝙ hi digni sūt estimati ɔtingere nostrā purpurā.Itē ⁊ senatoribus , ⁊ ɔsiliarijs, quos partē sui corporis appellat,in.l.qsqs.C.ad.l.iuliā maiesta-
6 tis.†Et specialiter debet assurgere reuerēter archiepis,⁊ epis.c. solite.§.hec aūt extra de maio.⁊ obe.dicit ibi glo.⁊ inclinet eis.c. valētinianus.lxiij.dist.vbi imperator dixit loquēs de creādo epo talē ɔstituētes cui ⁊ nos,q gubernamus imperiū sincere nr̄a capi
7 ta submittimus,vnde.†gl.no.ibi imperatorē minorē quolibȝ epo ⁊ tex.⁊ gl.in.c.certū.x.dist.hec est dignior sacerdote sed eȝ gl.in. c.scripsit.xxvij.q.ij.c.tributū.xxiij.q.viij.⁊ dixi.s̄.q.l.nu.xviij.Jo. vgo.in.d.libro quadruuij ecclesie char.xxxiij.col.j.§.q̄uis,⁊ car. xxxj.col.j.§.ex illa versi.filius,ꝙ subest epo,⁊ ab eo pōt excōicari post.d.gl.⁊.c.duo.xcvj. dist.⁊.s̄.tetigi.q.l.nu.xxvj.alij aūt ipsi imperatori,ex consuetudine manum deosculantur , ⁊ alias videbatur dixisse imperator,ꝙ debeat adorari.l.ij.C.de fabri. libr.xj.
8 ibi adoraturus eternitatē†nostrā.l.pen.C.de ɔsul.lib.xij.ibi adoranda nostra purpura,dicunt glo.⁊ Bar. in.d.l.ij.adoratur improprie,quia solus Deus adoratur,⁊ sic qui bene reuerenter adi
9 tur,†vnde videtur posse inferri,ꝙ ⁊ genu terram tangere quis debeat de iure stans coram imperatore , vt ⁊ in fine huius.q. ⁊ in.l. fin.C.qui mil. pos. libro.xij.ibi nostram purpuram adorantes , ⁊ in.l.j.C.de silentiarijs,libro.xij.ibi adorāda nostra serenitate,⁊ salutantur alij,vt,⁊ ibi glo.notat,⁊ per illum tex.solum Mart. lau. notab.cxxxiij.adoratur,⁊ concordan.in.d.glo.⁊ in.l.j.C.de comitibus,⁊ tab.lib.xij.ibi,⁊ adorandi principis gl. dicit.i. salutandi, ad quod facit text.in.c.cum adrianus in fin.lxiij. dist. vbi salutatur Papa.,⁊ tamen est maior imperatore nisi dicas , ꝙ ibi erant legati imperatoris , vnde non mirum argu.l.prima.C.de senten. pass.in princi. Sed ⁊ illustres adorant principem , non salutant, text.⁊ glo.in.l.prima.C.de proposi.sacr.cubicul.li.xij. ibi siue nostre serenitatis adoraturi imperatorem,⁊ ibi salutationes cū glo. nam ⁊ prefectus vrb.est illustris,vt notuȝ est in iure,⁊ tamen adorat,vt ibi,licet ibi post depositam administrationem loquatur, salutatur tamen princeps a prefectis tribunis , ⁊ viris eminentissimis,vt in.l.prima,⁊ ibi glo. notat per id , quod non cuiqȝ licet.C. de veteran.libro.xij.alias adoratur murex imperatoris, purpura attingitur,⁊ veneratur,non tamen ab omnibus.l.prima.C.de apparitoribus libro eod. ⁊ in.l.ij.C.de statuis, arguendo a speciali, vnde legitur in veteri testamento.iij.reg.cap. primo. D. in fin.ꝙ Bersabee submisso in terram vultu adorauit Dauid regem dicens viuat Dominus meus Rex Dauid in eternum, ⁊ in.l.restituende post medium.C.de aduoc.diuersor.iudic.ibi nostram adoraturos purpuram dicit ibi glo.i.ambasiatores adoraturos nostram purpuram.i.nos,qui sumus vestiti purpura , sic in.l.prima .C.de apparit.prefect.libro.xij.ibi nostram adorari purpuraȝ volumus,⁊ in.l.fin.in fin.C.de palat.sacr.larg.libro eod.ibi nostraȝ
10 clementiam adorare decernimus,†⁊ principalis maiestas veneranda est.l.famosi ver.hoc tamen.ff.ad.l.iul.maiest. sed debet eē adoratio nō illa,qua deum adoramus , sed regia quadam subiectione,vt per glo.in.l.prima.C.de silentiar.lib. xij. Joan.de plat. in.l.primicerium.C.de fabric.libro.x.Luc.de penna in.l. euectionum per illum textum, in verbo veneratione de cur.pu.libro.xij. vbi dicit,ꝙ imperator meretur adorari,venerari, coli , ⁊ suplicari,⁊ in.l.duos.C.de suscept.⁊ tex.in.l.fin.C.qui milit.poss.lib.xij. l.prima.C.de propos.sacr.cubic.⁊ in.d.l.prima.C.de silent.nota. Joan.de plat.ꝙ nullus debet genuflecti coram alio q̄ corā principe,vel coram papa,⁊ refert etiam Joan.montaigne in tracta.đ auctoritati.concil.vj.volu.tracta.char.lxx.§.preterea col.ij.⁊ hec signanda sunt.s̄.q.preced.in fine , ⁊.s̄.nu .ix.j.⁊. viij.huius.q.

SVMMARIVM

1 Quibus incedendo imperator precedat.
2 Rex Francie quomodo incedat cum imperatore.
3 Dextrum latus honorabilius sinistro.
4 Princeps cur dicatur.
5 Ordo precedentie graduum vtriusqȝ fori.
Imperator presbitero preferri non debet.
6 Precedētia qn̄qȝ dari pōt,ꝙ nō attēdat̄ sed a paria iudicentur.
7 Electorū ordo in pcedēdo,⁊ sedēdo,cū imperatore, ⁊ Augusta.

¶Questio.lxvj.

1 Sexagesimosexto Quero,†quibus incedendo precedat,vel nō pape nō precedit,imo est ꝯ̄, vt liquido apparet,ex late.s̄.adductis in.q.l.⁊.q.lxiij.⁊ pȝ i ordine pcessionis ponti.⁊ cesaris p vrbē in.d.lib.ceremo.primo.v.sectione,vbi vidēdū ē de ordine incedēdi in oībus cardi.ēt ⁊ principibus alijs,⁊ q̄ sectio.xij.c.j.eo.lib.⁊ late p.d.Nic.botriū i tract. de ordi.graduū col.iiij.vj.vol.trac.lȝ papa pponat sibi imper. in inscriptione epistole inter claras.C.de sum.tri.ꝙ hodie nō fieret, vt ibi gl.⁊ in.c.j.de phibit.feu.alie.p loth.⁊ Alb. tāgit neqȝ fir-
2 mat in.d.epistola,†⁊ in rege Frācie,dicit Guid.papa.q. ccxxxix. Rex Frācie audisse a nō nullis dicētibus vidisse regē francoꝝ, ⁊ impera.eadē porta trāseuntes,simul,⁊ indifferēter ita, vt imperator nō pcederet,vt referūt Mod.taurinen.in.d.l.j.ff.de offi. eius v.char.j.col.an̄ fi.ver.⁊ pro his,⁊.d.Nico.botr.in.d.iiij.col. Sȝ tm̄ ɔsiderādū est,qȝ vex nō pōt eē quin saltē fuerit alterius pcedē
3 tia respectu lateris,cuius dextrū magis†ē honoratū,q̄ sinistruȝ, gl.iij.in.l.decernimus.C.de sacrosan.ecc.⁊ ibi bal.iij.no. gl. in.c. q̄ piculosuȝ.vij.q.j.⁊ psal.cix.sede a dextris meis,⁊ no.fel.i rub. de ma.⁊ obe.iiij.col.an̄ fi.v̄.nota ēt,⁊ q̄.s̄.diximus.q.lxxij.Sic ⁊ alijs vr̄ precedere dēre,qȝ cū ipse pprie princeps dicat̄, vt.s̄.dixi
4 mus.ij.q.princeps dicitur quasi primum locum capiens, †vt per gl.not.in.c.fundamēta de electio.in.vj.in.§.proinde in verb.princeps cum concord.Sed de ordine,⁊ precedētia graduū vtriusqȝ
5 fori,quia†Rome est obseruantia ex stilo in lib. ceremo.s̄.allega. ⁊ late scribit in speciali tractatu.d.Nicol.Botr.supra citato eo.

recurrēdū est veniēte casu.j.ꝛ.ij.parte tractatus ibidē,ꝙ de ordine consistorij regij sanctus Marti.imperatore valētiniano dixit, indignū eē,vt imperator presbitero preferatur,vt scribit Pet.de
6 natalibus in suo cathalogo sanctorū in vita.s.Martini.†predictis tñ addēdū est de iure alias videri possibile,duo in codē gradu eē neutrūqꝫ alteri preferri qñqꝫ,vt est tex.not.in.c. renouātes ad fin.xxij.dist.ibi nisi qs forte duas ꝯtendat esse secūdas,vt constātinopolitanā,ꝛ alexandrinā parē locū velit dignitatis obtinere,licet.c.seq.nō videat teneri,ꝛ ego alias qñqꝫ vidi quosdā doctores perusij doctoratos bac.l.vt neutri alter ꝑcedat ſꝫ eant, vt
7 casus tulerit,ꝛc.†Electores aūt sacri imperij quo ordine,ēt cum Augusta ꝑcedāt,vel sedeant cū imperatore vide.s.in aurea bulla Carol.iiij.Rom.imp.relata.s.in.viij.q.ad fin.cap.xxiij.xlix.ꝛ seq.ꝛ.lvj.ꝛ.l.vbi ēt est per quos portentur insignia.

SVMMARIVM

1 An imperator sit perpetuus.j.donec viuit.
2 Officia regulariter in iure non sunt perpetua.
3 Honores non sunt continuandi.
4 Rationes cur honores non continuentur.
5 Officia annalia,vel biennalia,vel triennalia.
6 Imperator,Reges,Duces perpetui sunt.
8 Imperium quid sit.
9 Salutationis mos regum in veteri testamento.
10 Silla,ꝛ Cesar Remp.oppressere.
11 Papa imperatorem ex causa deponit,ꝛ priuat.
12 Officiales aliqui perpetui.
13 Imperator semper est.

Questio.lxvij.

1 Exagesimoseptimo Quero, †an imperator sit perpetuus,idest, ꝙ creatus in imperatorem donec viuat,imperator eē,ꝛ manere ōbeat, vel ēt suū
2 officiū sit tpale ꝑut alia officia regulariter in iure eē solent, † ad qō dōz est,ꝙ lꝫ in iure ꝑpetuitas dignitatis , ꝛ officij reprobetur, vt in.c.fundamēta.§.proinde de electio.in.vj.in verbo ꝑpetuū, ꝛ .ll.de officijs loquētes,nolunt ea eē perpetua,sed aliquo tpe finiri,vt in.l.j.C.de castrens.ꝛ minister.lib.xij.ꝛ.l.j.C.de decan. ꝛ in. l.j.C.de mēsor.ꝛ.l.fi.C.de domesti.ꝛ protecto.lib. eod.in.l.ij.C.ō fabric.lib.xj.ꝛ in.l.vnica.ff.de offi.prefect.preto.ibi dictatoribus ad tps,summa ptās crederetur,ꝛ in.l.ij.§.post deinde,cū seq.ff.ō origin.iuris,ꝛ ibi hunc magistratū qm̄ summā ptātem habebat, nō erat fas vltra sex mēses retineri,in.l.meminisse.ff.de offi. proconsul.ꝛ in.l.si forte.ff.de offi.presi.l.si adulteriū.§.fi.in.l.nec magistratibus.ff.de iniurijs.l.pars literarū.ff.de iudic.l.pridie.ff.de ferijs.cū gl.ꝛ gl.in.l.antepe.ff.de offi.procon.ꝛ in.§.fi.in auct. de defensoribus ciuit.vbi not.tex.vt.j.proxime dicā.l.fin.C.de repeten.ibi post depositū officiū ꝛ in rub.ꝛ nigro.C.vt oēs iudi. cū si.
3 †Ideo iura dicunt honores nō ꝯtinuādos.l.honor.§.gerēdorū. ff.de muneri.ꝛ honor.rubro,ꝛ nigro.C.de mune.ꝛ hono.nō ꝯtinu.l.x.ꝛ tex.not.in.l.vnica.C.ad.l.iuliā de ambitu.ibi nullus omnino pricipatū,vel cetera officia repetere audeat,cū publice discipline semel gesta sufficiant,iuncta.l.ex imperfecto.C.de testam.ꝛ
4 .l.digna vox.C.de.ll.†Et plures rōnes huius regule vñr , ꝛ quia nō expedit reipublice,vt qs ꝑpetuus sit,vt in.d.§.post deinde , ꝛ ne det̃ via corruptioni,ꝛ ambitioni.d.l.j.C.de decan.lib. xij.ꝛ.d. l.vnica.C.ad.l.iuliā ō ambitu.itē vt errās puniri possit.d.l.pars, ꝛ.d.l.neminē cū si.itē qꝛ dicit tex.not.d.§.fi.in auct. de defensor. ciuit.ne frequētia,ꝛ ordinatione,ꝛ ꝯtinuatione cure,ꝛ ꝑ quādam
5 machinationē,†semꝑ renouāda fiat infinita gubernatio,ꝛ officiales annales debent eē,vel ad plus biennales, vt.d.l.neminē vbi Joā.de platea no.in.l.ij.C.de munerar.lib.xij. triennales tabularij,proximi sacror.scrin.annales.l.ꝑ biēnio.C.e.lib.sacrarū largitionum annales.l.ad similitudinē.C.de palatinis sacris eod.libro sic ꝯsules.l.pe.C.de ꝯsul.eod.libr. actuarij ēt anno durant.l.
6 offic.C.de numerar.l.xij.†Tñ in imperatore,regibus,ducibus,ꝛ similibus,antiqua ꝛ cōprobata ꝯsuetudine ꝑpetuo.i.q̄diu vixerint,eliguntur,ꝛ eorum dignitas durat,vt in terminis scribit Anto.sicul.in trac.suo de potestate,ꝛ excell.Reg.ij.q.ij.col.ante fin. ꝛ fi.ad fi.ꝛ licet ipse nihil alleget,sed tñ testet̃,vt.s.de antiqua , et approbata ꝯsuetudine,ꝛ idē Soci.in reg.cccxxxiij. rector.i. fal-
7 len. † Ego allego aliqua bona iura, que pro hac opinione qñqꝫ obseruari,imperatorem.s.quādiu vixerit durare in imperio text. in auct.vt ecclesia rom.§.quod igitur nostra eternitas in.l.ij.C.ō offi.eius qui vic.alt.gerit,ibi imperialis eternitas in tex.not.in titu.de pace const.c.priuilegia in vsi.feu.ibi cum autem nos imperator diuina vocatione decesserimus,ergo sola morte definit eē imperator,ꝛ in inscription.iij.rub.C.ibi semp Aug.ꝛ in prin.pe. ff.ibi domino nostro Justiniano perpetuo, idem in rubr. proem. institut.ꝛ in.j.rub.C.ibi perpetui,licet gl.pro generali exponat ,ꝛ in rub.j.ff.ibi semper,ꝛ not.tex.in aucten.vt prepon. nom. impe. §.si qua vero,ibi sic i oibus nominent̃ ipꝫ anni,ꝛ nostri inquantū eos Deus elōgauerit,ꝛ decetero iperiū,ꝛ paulo post,ibi ꝛ ita de cetero,donec nostrū Deus imperiū extēderit,ꝛ in.l.ij.C.de fabricens.lib.xj.ibi adoraturus eternitatē nostram,ꝛ tex.expressus in.l.j.ff.de offici.prefec.preto.in prin.ibi cū apud veteres dictatoribus ad tēpus summa potestas crederet̃,ꝛ regimentis rei pub. ad imperatores trāslatis ꝑpetuo,ꝛ tex.in.l.fi.C.de vet.numism. por.eod.libro.ibi,vel eternalis vultus,cuꝫ gl.facit.l.eterne.C.de murilegul.lib.xj.cū simi.ꝛ.l.j.in princip.C.de vet.iur enuc.ibi codex ꝯsummatus in eternā memoriā,ꝛ.§.fi.in auc.de rap.mulie. in fi.ibi nostram statuit eternitas legē,ꝛ faciunt ea que dixi,ꝛ allegaui.j.q.xciij.in prin.ꝛ tex.in.l.iij.in pn̄.C.de epi.aud.ibi,affatus nostre perennitatis expectat licet dici possit dicta iura loqui quo ad ipsum imperiū in abstracto,quod semper est,vt.j.in fine huius q.ꝛ suadet,qꝛ cum olim successione imperium deuolueret̃,vt.s.tactum fuit.viij.q.in prin.ꝛ hodie electione,vt in.d.viij.q.fuit immutatū de modo creandi nouum imperatorem,nō aūt quomodo post finiret,ꝛ sic hodie etiā donec viuit imperator durat talis arg.l.ꝑcipimus.C.de appellatio.l.sancimus.C.de testa.cū simil. ꝛ donec viuit durare,sentit etiam tex.in.c.venerabilem extra de elec.ibi nā se prout olim,ꝛ facit,qꝛ originaliter imperium descri-
8 bit̃ hoc modo,†imperium est quoddā publicuꝫ officium augusto per Roma.populum ad eius vitam concessum,vt alias in alio ꝑposito per.l.ij.§.nouissime.ff.de origi. iur.refert Anto.de rosel. in trac.suo.de potestate pape.xiij.col.post prin.sub ver.ex his ēt
9 †vnde in testamēto veteri mos erat salutandi , ꝛ alloquendi regem,rex in sempiternum viue eternum viue,ꝛ patet Daniel.ij.capitu.ꝛ.iij.vj.bene tamen licet de iure ꝛ cōsuetudine in imperatore ita sit hodie verum videtur alias maximam esse vrbis custodiam vt in.iiij.lib.ab vrbe condita narrat Liuius,si magna Impe.diuturna non sint sic ꝛ philosophus.v.politi.ꝯsuluit maximos magistratus,aut non dari aut si dentur paruo durare tempore,ꝛ pro
10 bant iura allegata supra in princi.huius.q.† vnde silla,ꝛ Cesar, qui rempub.oppressere,tyrannidis inuissum atqꝫ infame nomen euitare cupientes perpetuos dictatores se appellari diciqꝫ voluerunt,testes fenestella plutarchusqꝫ,ꝛ tranquillus in silla ꝛ Cesare predicta tamen declaranda sunt,nisi pontifex ex legitimis causis
11 imperatorem deponeret,† ꝛ imperio priuaret,quod potest iuxta tex.in.c.ad apostolice de re iudi.in.vj.vbi ita in federico factum fuit,ꝛ scribit late Aug.de ancb.in suo trac.de potestate pape.q. xl.arti.j.ij.iij.ꝛ.iiij.vbi concludit papam ex causa posse imperatorem deponere,ꝛ excommunicare , ꝛ eius subditos a iuramento fidelitatis absoluere,vt ibi late per eum,ꝛ est tex.in.d.c.apostolice,ꝛ in capitulo.duo.xcvj.distinc.cum similibus ꝛ per Bald.late in titu.de pace constan.in princip.in verbo concesserimus,ante medium versicu.vnde dominus papa,ꝛ ante fin.ibi vnde dominus papa sub.c.priuilegia,ꝛ alias etiam erant quidam officiales
12 perpetui.l.presidis.ff.si certum petatur cum glos. † Et an officia sint perpetua per Joan. Andr.in capitu.fin.de iudic. secundum Marti.Lauden.in tracta. de officialibus dominorum capitulo primo in fine,et Bald.not.in titulo de feudo March.col.secunda post principium dicit in regalibus dignitatibus quantum ad successionem seruandam esse consuetudinem,quod ait esse fixum
13 cordi tenenduꝫ,et menti . † Et imperium alias in se semper est, vt in aucten.quomodo oporteat episco.§.penul. ꝛ Bald. notat per illum text.aucten.quas actiones col.penulti.in fine. ꝛ que infra.q.lxxij.ꝛ text.in auct.vt prepon.nom. Imperatoris.§.penul. ꝛ que infra.q.lxxij.nu.iij.ꝛ.viij.ꝛ.q.xc.nu.v.vbi videndum,no.ꝛ facit text.in.§.fi.in auct.de consul.ibi iugis,ꝛ indesinens consulatus Imp.

SVMMARIVM

1 An imperator coronet reges.
2 Papa an reges coronet.
3 Reges qui inungantur a pontifice.
4 Imperatori communiter omnes reges subsunt.
5 Imperatori collationes regalium dignitatuꝫ spectant,ꝛ que.

6 Princeps

6 Princeps est fons a quo descendunt magistratus, ⁊ nu. seq.
8 Collatio regalium dignitatum ad imperatorem spectat.
Regem Boemie regnicole eligunt.

¶ Questio. lxviij.

1 exagesimooctauo Quero, †an imperator coronet reges in lib. j. sacr. cerem. sectio. v. ca. iij. ij. col. ante fi. dicit, ꝙ de ceremonijs seruādis in coronādis regibus, vidēdū est in libro pontificali nuper emēdato, ⁊ sic supponit reges ab imperatore non coronari, ⁊ in. d. libro pontificali thar. xc. ⁊ seq. sub rubrica de benedictione, ⁊ coronation. regis a metropolitano epo ciuitatis regni, cuius est Rex coronādus supponit cū ceremonijs, de qbus ibi ordinatim zuocatis alijs epis regni ad ciuitatem ibi coronatio fieri dz, ⁊ sic non ab imperatore presupponunt istos reges coronādos, sed a metropolitano epo,
2 †⁊ pro opi. ꝙ a papa ēt reges coronādi sint, facit qr, ⁊ oēs reges subijciunt pape, ēt quātū ad tēpora. iū recognitionē, vt late Augu. de anco. scribit in tract. de potesta. pape. q. xlv. art. j. ij. ⁊. iij. vnde est, ꝙ eos ēt pōt publice corrigere cū malefaciunt, ⁊ ex cā deponere, ⁊ in quolibet regno regē instituere, vt idē tradit in. d. lib. q. xlvj. in tribus ibi articulis, ⁊ idē Ant. sicul. in tract. de potesta.
3 reg. q. xxxix. s. qđ oēs reges terre, subijciunt Rom. pontifici. †Et quatuor reges vngi a summo pontifice, Frācie, Hierosolime, Sicilie, ⁊ Anglie, nō alios, nisi ex zsuetudine, vel priuilegio habeāt, ſm Alb. in prima rub. C. notat specialiter Marti. laud. in tract. de princip. not. lxxvj. quatuor, ⁊ tetigi. s. q. xviij. in fin. Unde cum iniungi supponant a papa prefatos, per zñs ⁊ coronādos ab eo, cū insimul hec expediri videantur, vt in cle. vnica de iureiur. cum zcord. s. positis in quest. de vnctione, ⁊ seq. sed gl. in. c. in apibus. vij. q. j. notat, ꝙ oēs reges coronat imperator, cū qua trāseunt, eā simpliciter notātes Mod. Bonon. in repeti. l. vnice. C. de rapt. virg. col. xviij. ante fi. versi. ⁊ dixit gl. ⁊ firmianus in verbo imperator dz coronari, ⁊ Mart. laud. in not. cxxx. reges in. d. suo tra-
4 cta. †imperator cōiter oēs reges subesse, not. Moder. taurinen. in rub. ff. de iur. om. iud. nu. x. ⁊ idē p. d. c. in apibus imperatorem sup oēs reges eē, notat gl. in. c. venerabilē de elec. in verbo trāstulit in germanos, ⁊ facit pro opi. glo. in. d. c. in apibus, ꝙ dicemus j. q. lxxiiij. idē Jo. vgo. in libro quadruuij ecclesie ad maximil. regē. c. xxviij. ij. col. §. est āt allegat. c. scitote. vj. q. iij. idē thar. xxxij. col. ij. in verbo, princeps Jac. aūt aluar. in tit. de feud. Marcb. in
5 prin. in vsib. feud. intelligit. d. gl. in. d. c. in apibus verā, †in regno suo. s. ꝙ collationes regaliū dignitatū spectant ad ipsum imperatorē, vel regē in regno suo, ⁊ idē notat in tit. qs dicat Dux in pn. ver. pmitte, eod. lib. sed cū de iure oia videant ei subesse, vt. s. suo loco vidimus circa hoc. d. Jac. zsiderandū est, ⁊ pro imperatore facit. l. j. ff. ad. l. iul. de amb. ⁊ tit. q̄ sint regalia. ⁊. l. sacrilegij. C. de diuer. rescrip. ⁊ tex. no. expssus in rege multū signādus, in. l. iiij. ff. ad. l. iul. maiest. vbi dr, lege iulia maiestatis tenet ille, cuius dolo malo, opera factū erit, quo rex extere nationis populo Rom. minus obtēperet, iuncta. l. j. ff. de zsti. princip. cum simi. zcord. sed. l. postliminium. §. postliminio de capti. ibi ad regē socium, vel amicū venerit argumentū z̄, nisi dicamus ibi ante aduentum Christi quo tempore plura erant Jmp. vt. s. late diximus. vij. q. in prin. secus aūt hodie post Christum quo vnū tantū est, ⁊ esse dz, vt. j. seq. q. de zsensu ordinatione, ⁊ approbatione. S. M. E. cui standum est, ⁊ ideo Bal. alias notabat, in tit. quis dicat dux, vel comes, in
6 prin. primo not. in vsi. feud. †ꝙ princeps est fons a quo descēdūt magistratus tanq̄ riuuli, ⁊ refert, ⁊ lz Jas. in. l. j. in prin. j. col. ff. de offi. eius cui mād. ē iurisd. ⁊ subdit Bal. in. d. loco in pncipe Ro.
7 oēs thesauros dignitatū recōditos, ⁊ pbat ēt ibi rōne, ⁊ iure. † ⁊ collationē oium dignitatū regaliū spectare ad Jmpe. lz papa q̄-
8 tū pt vsurpet ad se, †notat Bal. in tit. de Feud. marcb. col. ij. post principiū p illū tex. ⁊ facit quod. j. q. cx. casu. xvij. et. q. cj. in fi. ⁊ cū gl. in. d. c. in apibus, ꝙ imperator. s. coronet reges, lz hodie p successionem fiant, nisi forte in his qui superiorē recognoscunt, sentit Ludo. montaltus in suo tract. de reprobatione sententie Pilati,
9 arti. iiij. §. j. x. vol. trac. † in boemia tñ vacante rege regnicole eligunt regē, ita attestatur. carol. iiij. Rom. Jmpe. in sua aurea bulla relata supra per me. viij. q. ad fin. cap. xxix. in fine ⁊ dicit esse ex consuetudine, ⁊ priuilegijs eis concessis ab imperatore romano.

SVMMARIVM

1 An plures possint esse imperatores eodem tempore.
2 Unitas multum attenditur.
3 Imperatores plures quandoq; fuerunt eodem tempore.
4 Papa vnus tantum esse potest, non plures simul, ⁊ ratio.
5 Monstrum est, vt in vno corpore duo sint capita.
6 Papatus, ⁊ imperium paribus passibus ambulant.
7 Imperatores ante Christum plures erant.
8 Imperium verum romanorum, non grecorum.
9 Imperium ex quatuor, que erant, quale iustum sit.
10 Romane iuste imperium adepti sunt, ⁊ cur potius ipsi q̄ alij.
11 Constantinus imperator sedem imperij in Byzantiū constituit.
12 Imperium translatum in germanos quo tempore fuerit, ⁊ cur.
13 Constātinopolitanus iperator an ,ppie verus iperator sit, ⁊ qs.
14 Rex frācie licet nō subesset imperatori nō tñ alter imperator est.
15 Reges in eorū regnis dici imperatores quomodo intelligatur.
16 Imperatores duo codez tēpore an possint esse, ⁊ an pape zsensu.

¶ Questio. lxix.

1 exagesimonono quero, †an plures possint esse imperatores eodē tpe, tex. in. c. in apibus. vij. q. j. dr, Jmp. vnus, ⁊ de vnitate late Fely. multa zgerit in. c. q̄ in ecclesiarū pen. col. de zsti. † ⁊ facit. l. depcatio. ff. ad. l. rhod.
2 de iactu. ibi ego mūdi dñs Jmperator, ergo nō plures, qr duo in solidū vnius rei dñi esse nō pñt. ll. vulg. iō tex in. d. c. in apibus dr
3 romā duos fratres simul reges habere nō potuisse, † sed tñ text. in. c. fundamenta de electio. in vj. z̄ vr presupponere in. §. proinde officij, ibi nullus imperator, siue rex romanorū, aut alius imperator, vel rex princeps, ⁊ simul plures imperatores fuisse qñq; supponere vñr iura vt. ff. de penis. l. diui fratres. ff. de iurepatro. l. imperatores. ff. de transactio. cū simi. sepe in iure nro, pcipue in multis inscriptioñ. ll. C. a pluribus imperatoribus simul. ⁊. l. lz imperator, de leg. j. ⁊ fortis tex. in, c. ab imperatoribus. xxiij. q. vij. dicit ab imperatoribus vniuersis iustū est auxiliū postulandum ppter afflictionē pauperū, ⁊ in inscriptiōe. c. reatina. lxiij. dist. ⁊ ibi Archi. facit tex. in. c. quo iure. viij. dist. ibi iura humana, p imperatores, ⁊ rectores huius seculi, ⁊ de diocletiano, ⁊ maximiano simul, eodē tpe imperatoribus colligitur in inscriptio. l. vnice. C. ne liceat potent. ⁊ scribitur in. c. nūc aūt. xxj. dist. vbi ēt per archidi. notat per illū tex. Bald. in. l. arethusa. ff. de statu. homi. ꝙ nō est nouū duos simul imperatores administrare, per tex. ⁊ gl. not. in. c. nō aūt in gl. magna ante fi. vij. q. j. licet in papa gl. secus eē di-
4 cat, †qr offenditur illa reg. vnā sanctā catholicā, q̄ ad id singularē dixit Abb. in. c. quoniā de offi. ordi. pen. col. ad fi. addēs, ꝙ esset in papa contra illud euāgeliū. fiet vnū ouile, ⁊ vnus pastor. late Jac. aluar. in papa in tit. epm, vel Abb. iiij. col. ⁊ Marti. lau. in. d. trac. not. lxviii. incip. duo apostolici, ⁊ idē dicit, Abb. vbi. s. ꝙ secus est in imperatoribus, cū sint vicarij, ⁊ defensores ecclesie rom. allegat clem. ne Romani de iureiur. subdens dic, vt ibi not. Pet. de mon. in trac. de monarchia ad fin. iij. questione, in prin. mouet, ⁊ ipse licet breuiter, hanc questio. ⁊ concludendo simpliciter tz, ꝙ qcqd probetur, duos fuisse qñq; imperatores, fuisse a casu, ⁊ de facto, nō de iure, per. d. c. in apibus, ⁊ qr ad imperium iō deuētū est, vt p vnū toti reipub. consuleretur. l. ij. §. nouissime. ff.
5 de origi. iur. †Et qr mōstrū est, vt in vno corpore, duo sint capita.
6 c. qñ, ⁊ ꝙ ibi not. de offi. ordina. †itē q. papatus, ⁊ imperiū vñr paribus passibus ambulare, capitulo solite de maioritate, ⁊ obedientia, sed non potest esse nisi vnus solus papa. vij. q. j. factus est cornelius, ⁊ vltra eū in papa est glo. not. in. d. c. non autem. vij. q. j. post medium sing. secundum Abba. ⁊ alios ibi. s. proxime dixi, ergo idem videtur dicend. in imperatore, ⁊ ita tenen. puto vnicū tamen imperatorem de iure esse posse, vel debere per. s. allega. in hac questione, ⁊ que de vnitate late dicta sunt. s. in questio. quinta quare imperator. s. ordinatus sit, que hic bene deseruiunt, ⁊ ita fatetur etiam ille. d. Joan. igneus in. d. sua solenni dispu. an Rex Francie columna. xix. ad finem per text. in dicto. c. in apibus ibi imperator vnus, licet ille tex. posset in contrarium ponderari, secundum Alex. in. c. nunc autem. xx. distin. post princi. idem tenet Marti. laud. in. d. nota. lxviij. q. s. nec duo apostolici, nec duo cesares eodem tempore esse possunt, allegan. solum gl. prefatam singu. in. d. c. nunc autem tamen, vt. s. diximus in papa, licet id voluerit, in imperatore tamen dicitur secus fuisse, per. d. c. nunc autem. xxj. distin. ⁊ ibi no. Alex. in principio. conclusio tamen est vera in se experientia docet, ⁊ vltra iam dicta suadetur etiam ex illo dicto domini, omne regnum in se diuisuz desolabitur, Marb. xij. B. Jtem ex interpretatione ecclesie, ⁊ pape de duobus luminaribus a Deo creatis, in. c. solite. §. preterea de maiorita. ⁊ obe. ⁊ tex. in cap. conuenior. xxiij. q. viij. in princi. ibi imperatorem in

recurrēdū est veniēte casu.j.⁊.ij.parte tractatus ibidē, q̄ de ordine consistorij regij sanctus Marti. imperatore valētiniano dixit, indignū eē, vt imperator presbitero preferatur, vt scribit Pet. de
6 natalibus in suo cathalogo sanctorū in vita.s. Martini. † predictis tñ addēdū est de iure alias videri possibile, duo in eodē gradu eē neutrūq; alteri preferri qñq; vt est tex. not. in.c. renouātes ad fin. xxij. dist. ibi nisi qs forte duas ɔtendat esse secūdas, vt constātinopolitanā, ⁊ alexandrinā parē locū velit dignitatis obtinere, licet.c.seq. nō videat teneri, ⁊ ego alias qñq; vidi quosdā doctores perusij doctoratos bac.l. vt neutri alter pcedat s; eant, vt
7 casus tulerit, ⁊c. † Electores aūt sacri imperij quo ordine, ēt cum Augusta pcedāt, vel sedeant cū imperatore vide.s. in aurea bulla Carol. iiij. Rom. imp. relata.s. in. viij.q. ad fin. cap. xxiij. xlix. ⁊ seq. ⁊.lvj. ⁊.l. vbi ēt est per quos portentur insignia.

SVMMARIVM

1 An imperator sit perpetuus.j. donec viuit.
2 Officia regulariter in iure non sunt perpetua.
3 Honores non sunt continuandi.
4 Rationes cur honores non continuentur.
5 Officia annalia, vel biennalia, vel triennalia.
6 Imperator, Reges, Duces perpetui sunt.
8 Imperium quid sit.
9 Salutationis mos regum in veteri testamento.
10 Silla, ⁊ Cesar Remp. oppressere.
11 Papa imperatorem ex causa deponit, ⁊ priuat.
12 Officiales aliqui perpetui.
13 Imperator semper est.

Questio. lxvij.

1 Exagesimoseptimo Quero, † an imperator sit perpetuus idest, q̄ creatus in imperatorem donec viuat, imperator eē, ⁊ manere dēbeat, vel ēt suū
2 officiū sit tpale, put alia officia regulariter in iure eē solent, † ad qd̄ dōz est, q̄ l; in iure ppetuitas dignitatis, ⁊ officij reprobetur, vt in.c. fundamēta.§. proinde de electio. in.vj. in verbo ppetuū, ⁊ .ll. de officijs loquētes, nolunt ea eē perpetua, sed aliquo tpe finiri, vt in.l.j.C. de castrens. ⁊ minister. lib. xij. ⁊.l.j.C. de decan. ⁊ in. l.j.C. de mēsor. ⁊.l.fi.C. de domesti. ⁊ protecto. lib. eod. in.l.ij.C. d̄ fabric. lib. xj. ⁊ in.l. vnica. ff. de offi. prefect. preto. ibi dictatoribus ad tps, summa ptās crederetur, ⁊ in.l.ij.§. post deinde, cū seq. ff. d̄ origin. iuris, ⁊ ibi hunc magistratū qui summā ptātem habebat, nō erat fas vltra sex mēses retineri, in.l. meminisse. ff. de offi. proconsul. ⁊ in.l. si forte. ff. de offi. presi.l. si adulteriū.§. fi. in.l. nec magistratibus. ff. de iniurijs.l. pars literarū. ff. de iudic.l. pridie. ff. de ferijs. cū gl. ⁊ gl. in.l. antepe. ff. de offi. procon. ⁊ in.§. fi. in auct. de defensoribus ciuit. vbi not. tex. vt.j. proxime dicā.l. fin.C. de repeten. ibi post depositū officiū ⁊ in rub. ⁊ nigro.C. vt oēs iudi. cū fi.
3 † Ideo iura dicunt honores nō ɔtinuādos.l. honor.§. gerēdorū. ff. de muneri. ⁊ honor. rubro, ⁊ nigro.C. de mune. ⁊ hono. nō ɔtinu.l.x. ⁊ tex. not. in.l. vnica.C. ad.l. iuliā de ambitu. ibi nullus omnino pricipatū, vel cetera officia repetere audeat, cū publice discipline semel gesta sufficiant, iuncta.l. ex imperfecto.C. de testam. ⁊
4 .l. digna vox.C. de.ll. † Et plures rōnes huius regule vñr, ⁊ quia nō expedit reipublice, vt qs ppetuus sit, vt in.d.§. post deinde, ⁊ ne det via corruptioni, ⁊ ambitioni.d.l.j.C. de decan. lib. xij. ⁊.d. l. vnica.C. ad.l. iuliā d̄ ambitu. itē vt errās puniri possit.d.l. pars, ⁊.d.l. neminē cū si. itē q; dicit tex. not.d.§. fi. in auct. de defensor. ciuit. ne frequētia, ⁊ ordinatione, ⁊ ɔtinuatione cure, ⁊ p quādam
5 machinationē, † semp renouāda fiat infinita gubernatio, ⁊ officiales annales debent eē, vel ad plus biennales, vt.d.l. neminē; vbi Joā. de platea no. in.l.ij.C. de munerar. lib. xij. triennales tabularij, proximi sacror. scrin. annales.l. p biēnio.C.e. lib. sacrarū largitionum annales.l. ad similitudinē.C. de palatinis sacris eod. libro sic ɔsules.l. pe.C. de ɔsul. eod. libr. actuarij ēt anno durant.l.
6 offic.C. de numerar.l. xij. † Tñ in imperatore, regibus, ducibus, ⁊ similibus, antiqua ⁊ cōprobata ɔsuetudine ppetuo.i. q̄diu vixerint, eliguntur, ⁊ eorum dignitas durat, vt in terminis scribit Anto. sicul. in trac. suo de potestate, ⁊ excell. Reg.ij.q.ij. col. ante fin. ⁊ fi. ad fi. ⁊ licet ipse nihil alleget, sed tñ testet, vt.s. de antiqua, et approbata ɔsuetudine, ⁊ idē Soci. in reg. cccxxxij. rector.i. fal-
7 len. † Ego allego aliqua bona iura, que pro hac opinione qñq; obseruari, imperatorem.s. quādiu vixerit durare in imperio text. in auct. vt ecclesia rom.§. quod igitur nostra eternitas in.l.ij.C. d̄ offi. eius qui vic. alt. gerit, ibi imperialis eternitas in tex. not. in titu. de pace const.c. priuilegia in vsi. feu. ibi cum autem nos imperator diuina vocatione decesserrimus, ergo sola morte desinit eē imperator, ⁊ in inscription. iij. rub.C. ibi semp Aug. ⁊ in prin. pe. ff. ibi domino nostro Justiniano perpetuo, idem in rubr. proem. institut. ⁊ in.j. rub.C. ibi perpetui, licet gl. pro generali exponat, ⁊ in rub.j. ff. ibi semper, ⁊ not. tex. in aucten. vt prepon. nom. impe. .§. si qua vero, ibi sic i oibus nominent ipi anni, ⁊ nostri inquantū eos Deus elōgauerit, ⁊ decetero ipeirū, ⁊ paulo post, ibi ⁊ ita de cetero, donec nostrū Deus imperiū extēderit, ⁊ in.l.ij.C. de fabricens. lib. xj. ibi adoraturus eternitatē nostram, ⁊ tex. expressus in.l.j. ff. de offici. prefec. preto. in prin. ibi cū apud veteres dictatoribus ad tēpus summa potestas crederet, ⁊ regimentis rei pub. ad imperatores trāslatis ppetuo, ⁊ tex. in.l. fi.C. de vet. numism. pot. eod. libro. ibi, vel eternalis vultus, cuz gl. facit.l. eterne.C. de murilegul. lib. xj. cū simi. ⁊.l.j. in princip.C. de vet. iur enuc. ibi codex ɔsummatus in eternā memoriaz, ⁊.§. fi. in auc. de rap. mulie. in fi. ibi nostram statuit eternitas legē, ⁊ faciunt ea que dixi, ⁊ allegaui.j.q. xciij. in prin. ⁊ tex. in.l. iij. in pn.C. de epi. aud. ibi, affatus nostre perennitatis expectat licet dici possit dicta iura loqui quo ad ipsum imperiū in abstracto, quod semper est, vt.j. in fine huius q. ⁊ suadet, q; cum olim successione imperium deuolueret, vt.s. tactum fuit. viij.q. in prin. ⁊ hodie electione, vt in.d. viij.q. fuit immutatū de modo creandi nouum imperatorem, nō aūt quomodo post finiret, ⁊ sic hodie etiā donec viuit imperator durat talis arg.l. pcipimus.C. de appellatio.l. sancimus.C. de testa. cū simil. ⁊ donec viuit durare, sentit etiam tex. in.c. venerabilem extra de elec. ibi nā se prout olim, ⁊ facit, q; originaliter imperium descri-
8 bit hoc modo, † imperium est quoddā publicū officium augusto per Roma. populum ad eius vitam concessum, vt alias in alio p posito per.l.ij.§. nouissime. ff. de origi. iur. refert Anto. de rosel. in trac. suo. de potestate pape. xij. col. post prin. sub ver. ex his ēt
9 † vnde in testamēto veteri mos erat salutandi, ⁊ alloquendi regem, rex in sempiternum viue eternum viue, ⁊ patet Daniel. ij. capitu. ⁊. iij. vj. bene tamen licet de iure ⁊ cōsuetudine in imperatore ita sit hodie verum videtur alias maximam esse vrbis custodiam vt in. iiij. lib. ab vrbe condita narrat Liuius, si magna Impe. diuturna non sint sic ⁊ philosophus. v. politi. ɔsuluit maximos magistratus, aut non dari aut si dentur paruo durare tempore, ⁊ pro
10 bant iura allegata supra in princi. huius.q. † vnde silla, ⁊ Cesar, qui rempub. oppressere, tyrannidis inuissum atq; infame nomen euitare cupientes perpetuos dictatores se appellari diciq; voluerunt, testes fenestella plutarchusq;, ⁊ tranquillus in silla ⁊ Cesare predicta tamen declaranda sunt, nisi pontifex ex legitimis causis
11 imperatorem deponeret, † ⁊ imperio priuaret, quod potest iuxta tex. in.c. ad apostolice de re iudi. in.vj. vbi ita in federico factum fuit, ⁊ scribit late Aug. de anch. in suo trac. de potestate pape. q. xl. arti.j.ij.iij. ⁊. iiij. vbi concludit papam ex causa posse imperatorem deponere, ⁊ excommunicare, ⁊ eius subditos a iuramento fidelitatis absoluere, vt ibi late per eum, ⁊ est tex. in.d.c. apostolice, ⁊ in capitulo. duo. xcvj. distinc. cum similibus ⁊ per Bald. late in titu. de pace constan. in princip. in verbo concesserimus, ante medium versicu. vnde dominus papa, ⁊ ante fin. ibi vnde dominus papa sub.c. priuilegia, ⁊ alias etiam erant quidam officiales
12 perpetui.l. presidis. ff. si certum petatur cum glos. † Et an officia sint perpetua per Joan. Andr. in capitu. fin. de iudic. secundum Marti. Lauden. in tracta. de officialibus dominorum capitulo primo in fine, et Bald. not. in titulo de feudo Marcb. col. secunda post principium dicit in regalibus dignitatibus quantum ad successionem seruandam esse consuetudinem, quod ait esse fixum
13 cordi tenendu;, et menti. † Et imperium alias in se semper est, vt in aucten. quomodo oporteat episco.§. penul. ⁊ Bald. notat per illum text. aucten. quas actiones col. penulti. in fine. ⁊ que infra.q. lxxij. ⁊ text. in auct. vt prepon. nom. Imperatoris.§. penul. ⁊ que infra.q. lxxij. nu. iij. ⁊. viij. ⁊.q. xc. nu. v. vbi videndum, no. ⁊ facit text. in.§. fi. in auct. de consul. ibi iugis, ⁊ indesinens consulatus Imp.

SVMMARIVM

1 An imperator coronet reges.
2 Papa an reges coronet.
3 Reges qui inungantur a pontifice.
4 Imperatori communiter omnes reges subsunt.
5 Imperatori collationes regalium dignitatu; spectant, ⁊ que.

6 Princeps

6 Princeps est fons a quo descendunt magistratus, & nu.seq.
8 Collatio regalium dignitatum ad imperatorem spectat.
Regem Boemie regnicole eligunt.

Questio.lxviij.

1 Sexagesimooctauo Quero, †an impator coronet reges in lib.j.sacr.cerem. sectio.v.ca. iij.ij.col. ante fi.dicit, ꝙ de ceremonijs seruãdis in coronãdis regibus, vidẽdũ est in libro pontificali nuper emẽdato, & sic supponit reges ab imperatore non coronari, & in.d.libro pontificali char.xc.& seq.sub rubrica de benedictione, & coronation. regis a metropolitano epo ciuitatis regni, cuius est Rex coronãdus supponit cũ ceremonijs, de qbus ibi ordinatim ꝯuocatis alijs epis regni ad ciuitatem ibi coronatio fieri dꝫ, & sic non ab imperatore presupponunt istos reges coronãdos, sed a mettopolitano epo,
2 †& pro opi.ꝙ a papa ẽt reges coronãdi sint, facit qr, & oẽs reges subijciunt pape, ẽt quãtũ ad tẽpora.iũ recognitionẽ, vt late Augu.de anco.scribit in tract.de potesta.pape.q.xlv.art.j.ij.&.iij.vnde est, ꝙ eos ẽt põt publice corrigere cũ malefaciunt, & ex cã deponere, & in quolibet regno regẽ instituere, vt idẽ tradit in.d. lib. q.xlvj.in tribus ibi articulis, & idẽ Ant.sicul.in tract.de potesta.
3 reg.q.xxxix.s.qd oẽs reges terre, subijciunt Rom. pontifici.†Et quatuor reges vngi a summo pontifice, Frãcie, Hierosolime, Sicilie, & Anglie, nõ alios, nisi ex ꝯsuetudine, vel priuilegio habeãt, ẜm Alb.in prima rub.C.notat specialiter Marti.laud.in tract. de princip.not.lxxvj.quatuor, & tetigi.s.q.xviij.in fin. Unde cum inungi supponant a papa prefatos, per ꝯñs & coronãdos ab eo, cũ insimul hec expediri videantur, vt in cle.vnica de iureiur. cum ꝯcord.s.positis in quest.de vnctione, & seq.sed gl.in.c.in apibus. vij.q.j.notat, ꝙ oẽs reges coronat imperator, cũ qua trãseunt, eã simpliciter notãtes Mod.Bonon.in repeti.l. vnice.C.de rapt. virg.col.xviij.ante fi.versi.& dixit gl.& firmianus in verbo imperator dꝫ coronari, & Mart.laud.in not.cxxx.reges in.d.suo tra-
4 cta.†imperator cõiter oẽs reges subesse, not. Moder. taurinen. in rub.ff.de iur.om.iud.nu.x.& idẽ ꝑ.d.c.in apibus imperatorem sup oẽs reges eẽ, notat gl.in.c.venerabilẽ de elec.in verbo trãstulit in germanos, & facit pro opi.glo.in.d.c.in apibus, ꝙ dicemus j.q.lxxiiij.idẽ Jo.vgo.in libro quadruuij ecclesie ad maximil. regẽ.c.xxviij.ij.col.§.est ãt allegat.c.scitote.vj.q.iij. idẽ char.xxxij. col.ij.in verbo, princeps Jac.aũt aluar.in tit.de feud.Marcb.in
5 prin.in vsib.feud.intelligit.d.gl.in.d.c.in apibus verã, †in regno suo.s.ꝙ collationes regaliũ dignitatũ spectant ad ipsum imperatorẽ, vel regẽ in regno suo, & idẽ notat in tit.qs dicat Dux in ꝑn. ver.ꝑmitte, eod.lib.sed cũ de iure oia videant ei subesse, vt.s.suo loco vidimus circa hoc. d. Jac.ꝯsiderandũ est, & pro imperatore facit.l.j.ff.ad.l.iul.de amb.& tit.ꝗ sint regalia.&.l.sacrilegij.C.de diuer.rescrip.& tex.no.exꝑssus in rege multũ signãdus, in.l.iiij.ff. ad.l.iul.maiest.vbi dr, lege iulia maiestatis tenet ille, cuius dolo malo, opera factũ erit, quo rex extere nationis populo Rom.minus obtẽperet, iuncta.l.j.ff.de ꝯsti.princip.cum simi.ꝯcord.sed.l. postliminium.§.postliminio de capti.ibi ad regẽ socium, vel amicũ venerit argumentũ ꝯ, nisi dicamus ibi ante aduentum Christi quo tempore plura erant Jmp.vt.s.late diximus.vij.q.in prin.secus aũt hodie post Christum quo vnũ tantũ est, & esse dꝫ, vt.j.seq. q.de ꝯsensu ordinatione, & approbatione.S.M.E.cui standum est, & ideo Bal.alias notabat, in tit.quis dicat dux, vel comes, in
6 prin.primo not.in vsi.feud.†ꝙ princeps est fons a quo descẽdũt magistratus tanꝗ riuuli, & refert, & tꝫ Jas.in.l.j.in prin.j.col.ff.de offi.eius cui mãd.ẽ iurisd.& subdit Bal.in.d.loco in ꝑncipe Ro.
7 oẽs thesauros dignitatũ recõditos, & ꝓbat ẽt ibi rõne, & iure.† & collationẽ oium dignitatũ regaliũ spectare ad Jmpe.lꝫ papa ꝗn-
8 tũ ꝑt vsurpet ad se, †notat Bal.in tit.de Feud.marcb.col.ij.post principiũ ꝑ illũ tex.& facit quod.j.q.cx.casu.xvij.et.q.cj.in fi.& cũ gl.in.d.c.in apibus, ꝙ imperator.s.coronet reges, lꝫ hodie ꝑ successionem fiant, nisi forte in his qui superiorẽ recognoscunt, sentit Ludo.montaltus in suo tract.de reprobatione senteutie Pilati,
9 arti.iiij.§.j.x.vol.trac.† in boemia tñ vacante rege regnicole eligunt regẽ, ita attestatur.carol.iiij.Rom.Jmpe. in sua aurea bulla relata supra per me.viij.q.ad fin.cap.xxix.in fine & dicit esse ex consuetudine, & priuilegijs eis concessis ab imperatore romano.

SVMMARIVM

1 An plures possint esse imperatores eodem tempore.
2 Unitas multum attenditur.
3 Imperatores plures quandoqꝫ fuerunt eodem tempore.
4 Papa vnus tantum esse potest, non plures simul, & ratio.
5 Monstrum est, vt in vno corpore duo sint capita.
6 Papatus, & imperium paribus passibus ambulant.
7 Imperatores ante Christum plures erant.
8 Imperium verum romanorum, non grecorum.
9 Imperium ex quatuor, que erant, quale iustum sit.
10 Romane iuste imperium adepti sunt, & cur potius ipsi ꝗ alij.
11 Constantinus imperator sedem imperij in Byzantiũ constituit.
12 Imperium translatum in germanos quo tempore fuerit, & cur.
13 Constãtinopolitanus iperator an ꝓprie verus iperator sit, & qs.
14 Rex frãcie licet nõ subesset imperatori nõ tñ alter imperator est.
15 Reges in eorũ regnis dici imperatores quomodo intelligatur.
16 Imperatores duo eodẽ tẽpore an possint esse, & an pape ꝯsensu.

Questio.lxix.

1 Sexagesimonono quero, †an plures possint esse imperatores eodẽ tpe, tex.in.c.in apibus.vij.q.j.dr, Jmp.vnus, & de vnitate late Fely.multa ꝯgerit in.c. ꝗ in ecclesiarũ pen.col.de ꝯsti. † & facit.l.deꝑcatio.ff.ad.l.rhod.
2 de iactu.ibi ego mũdi dñs Jmperator, ergo nõ plures, qr duo insolidũ vnius rei dñi esse nõ pñt.ll.vulg.iõ tex in.d.c.in apibus dr
3 romã duos fratres simul reges habere nõ potuisse, † sed tñ text. in.c.fundamenta de electio.in vj.ꝯ vr presupponere in.§.proinde officij, ibi nullus imperator, siue rex romanorũ, aut alius imperator, vel rex princeps, & simul plures imperatores fuisse qñqꝫ supponere vñr iura vt.ff.de penis.l.diui fratres.ff.de iurepatro.l.imperatores.ff.de transactio.cũ simi.sepe in iure nro, ꝑcipue in multis inscriptioñ.ll.C.a pluribus imperatoribus simul.&.l.lꝫ imperator, de leg.j.& fortis tex.in, c.ab imperatoribus.xxiij.q.vij.dicit ab imperatoribus vniuersis iustũ est auxiliũ postulandum ꝓpter afflictionẽ pauperũ, & in inscriptiõe.c.reatina.lxiij.dist.& ibi Archi.facit tex.in.c.quo iure.viij.dist.ibi iura humana, ꝑ imperatores, & rectores huius seculi, & de diocletiano, & maximiano simul, eodẽ tpe imperatoribus colligitur in inscriptio.l.vnice.C.ne liceat potent.& scribitur in.c.nũc aũt.xxj. dist. vbi ẽt per archidi. notat per illũ tex.Bald.in.l.arethusa.ff.de statu.homi. ꝙ nõ est nouũ duos simul imperatores administrare, per tex. & gl.not. in. c.nõ aũt in gl.magna ante fi.vij.q.j.licet in papa gl, secus eẽ di-
4 cat, †qr offenditur illa reg.vnã sanctã catholicã, ꝗ ad id singularẽ dixit Abb.in.c.quoniã de offi.ordi.pen.col.ad fi.addẽs, ꝙ esset in papa contra illud euãgeliũ.fiet vnũ ouile, & vnus pastor.late Jac.aluar.in papa in tit.epm, vel Abb.iiij.col.& Marti. lau. in.d.trac.not.lxviii.incip.duo apostolici, & idẽ dicit, Abb.vbi.s. ꝙ secus est in imperatoribus, cũ sint vicarij, & defensores ecclesie rom.allegat clem.ne Romani de iureiur.subdens dic, vt ibi not. Pet.de mon.in trac.de monarchia ad fin.iij.questione, in prin. mouet, & ipse licet breuiter, hanc questio. & concludendo simpliciter tꝫ, ꝙ qcqd probetur, duos fuisse qñqꝫ imperatores, fuisse a casu, & de facto, nõ de iure, per.d.c.in apibus, & qr ad imperium iõ deuẽtũ est, vt ꝑ vnũ toti reipub.consuleretur.l.ij.§.nouissime.ff.
5 de origi.iur.†Et qr mõstrũ est, vt in vno corpore, duo sint capita.
6 c.qm̃, & ꝙ ibi not.de offi.ordina.†itẽ q. papatus, & imperiũ vñr paribus passibus ambulare, capitulo solite de maioritate, & obedientia, sed non potest esse nisi vnus solus papa.vij.q.j.factus est cornelius, & vltra eũ in papa est glo.not.in.d.c.non autem. vij.q. j.post medium sing.secundum Abba.& alios ibi.s.proxime dixi, ergo idem videtur dicend.in imperatore, & ita tenen.puto vnicũ tamen imperatorem de iure esse posse, vel debere per.s.allega. in hac questione, & que de vnitate late dicta sunt.s.in questio. quinta quare imperator.s.ordinatus sit, que hic bene deseruiunt, & ita fatetur etiam ille.d.Joan.igneus in.d.sua solenni dispu. an Rex Francie columna.xix.ad finem per text. in dicto.c. in apibus ibi imperator vnus, licet ille tex.posset in contrarium ponderari, secundum Alex.in.c.nunc autem.xx.distin.post princi. idem tenet Marti.laud.in.d.nota.lxviij.ꝙ.s.nec duo apostolici, nec duo cesares eodem tempore esse possunt, allegan.solum gl.prefatam singu.in.d.c.nunc autem tamen, vt.s.diximus in papa, licet id voluerit, in imperatore tamen dicitur secus fuisse, per.d.c.nunc autem.xxj.distin.& ibi no.Alex.in principio.conclusio tamen est vera in se experientia docet, & vltra iam dicta suadetur etiam ex illo dicto domini, omne regnum in se diuisũ desolabitur, Math. xij.D.Jtem ex interpretatione ecclesie, & pape de duobus luminaribus a Deo creatis, in.c.solite.§.preterea de maiorita.& obe. & tex.in cap. conuenior.xxiij.q.viij. in princi.ibi imperatorem in

cuius potestate essent omnia, ⁊ ad fi. j. col. ibi, ipsius eẽ vniuersa, cũ simili. late. s. allegatis in. q. lij. vbi tenuimus imperatorẽ dñm eẽ totius orbis, non dominos, ⁊ sic nõ plures, ⁊ iura in contrariũ alleg. resolui videntur, ex responsione Petri de monte, vbi. s. s. ꝙ de facto ita fuerit nõ ãt sit de iure, ⁊ ita declarat vltra eũ gl. in. d. cap. in apibus, in gl. ij. in prin. per. d. c. nũc aũt. xxj. di. ⁊ episcopus Gurcen. in. d. libello de coronat. char. xxv. ij. col. sub. §. iã fide vel forte dici posset vltra eũ, ꝙ ante aduentum Christi cum ab ecclesia imperium nõ dependeret, plures esse potuerunt, cuz omnes ꝓ
7 libito volũtatis occuparent † regna, iuxta late tradita per Oldr. in illo solenni ꝯsi. suo. lxix. ⁊ per. d. Jo. igneũ in. d. sua dispu. An Rex Frãcie, ⁊ nota. in. l. ex hoc iure. ff. de iusti. ⁊ iure, ⁊ per illum tex. Bar. in extrauaganti qui sint rebell. in vbo Lõbardie in pn. vnde est, ꝙ erant olĩ quatuor imp. seu monarchie, Babilonicũ, Macedonicũ, Affricanũ, Romanorum, vt late. s. diximus. vij. q. in prin. ⁊ ita tradit Aluarot. in. c. j. iiij. colũ. quis dicatur Dux,
8 vel Comes, sed hodie veruz imp'. † ⁊ verus imperator post aduẽtum Christi est Romanorum, nõ alioꝝ, nec grecorũ amplius, qa ille impropriẽ est imperator, vt per glo. ⁊ scrib. in. d. c. venerabilẽ in verbo Germanos de electio. ⁊ gl. in. d. c. in apibus. vij. q. j. in. c. si imp. xcvj. dist. Alex. in. l. j. in princ. ff. de offi. eius cui mand. in prin. v. col. ⁊ ibi alij, ⁊. s. diximus in. d. vij. q. ⁊ nota Marti. laud. cum gl. in. d. c. in apibus, not. lxxxvj. imperator in. d. trac. suo, idẽ episcopus Gurcens. in opusculo suo. s. allegato char. xxv. ij. colũ. grecum. s. non esse verum imperium, ⁊ licet in. c. solite de maioritate, ⁊ obedientia papa enunciet grecum imperatorem, Ant. rosell. in loco de quo. ij. char. fin. col. fin. dicit, vel ꝙ id fuit ante translationez, vel ꝙ de facto nominatur, vel ꝙ largo modo, vel ꝙ papa enunciat de facto alieno, in quo principaliter non disponit, vt ibi not. per eum, ⁊ Alexan. in. d. c. nunc aũt. in princ. post gl. in. d. c. venerabilem, ⁊ in apibus. Et hanc distinctionem de ante aduẽtum Christi, ⁊ post videtur sentire Bar. in extrauag. ad repri. in verbo toties, licet cauendũ sit, quia. d. l. deprecat. ante Christum
9 videtur, ⁊ tamen dicit, ego mundi dominus. † ⁊ latissime. d. Ant. rosell. in tractatu, de concilijs versus finem char. liiij. ij. colum. ⁊ sequentibus, sub. §. primo, incipien. multa quidem disputat, quis ex imperijs orbis quatuor, que fuerunt, excelsi solij palmaz prius fuerit iuste adeptus, ⁊ precipue, an soli Babilones, ob illud Daniel. ij. cap. ibi tu Rex regum es, ⁊ Deus celi regnum fortitudinem, ⁊ imperium, ⁊ gloriam dedit tibi, ⁊ omnia in quibus habitant filij hominum, ⁊ bestie agri, ⁊c. sub ditione tua vniuersa cõ
10 stituit ⁊c. Romanos, imperium, † ⁊ principatuz iniuste adeptos, omni iure, ⁊ indebite vẽdicasse primo arguit a. d. loco vsq; ad. §. xv. tandem conatur subtiliter deducere in sequẽ. § §. ex sententia Dei fuisse Romanos orbis terrarum dominium iuste nancisci, ꝓ plura deducens, precipue ratione permissionis, dignitatis, charitatis, necessitudinis, ⁊ per alia de quibus ibi per eum latissime, ⁊ ille Gurcen. licet breuiter, in. d. libello de coronatione, char. xvj. j. col. ⁊ seq. §. ceterum tenet ex disciplina diui Thome Deum optimum maximum imperium Romanis contulisse propter amorez patrie, sanctissimas. ll. ⁊ pietatem, ac ꝓprias virtutes, post. c. omnes. xxviij. q. ideoq; iustũ eẽ precipue ꝓ diuturnũ prouinciarũ populorumq; consensum, q voluntarie tot annos sub imp. degerunt vnde vitiũ violentie purgatuz fuit, atq; dissensus in ꝯsensu tran
11 siuit, iuxta. l. ij. C. ꝙ met. cã, ⁊. s. dixi, ẽt. q. iiij. in fine, † ⁊ in. §. fi. seu ꝯclusio. illius tractatus, de ꝯcilijs elucidauit, ⁊ discutit quõ apud grecos Romanũ imperium amplius iuste non sit, cuz constantinus gloriosissimus fauore beati Siluestri, ⁊ totius ecclesie sancte Dei elargita vrbe, ipsi matri ecclesie. d. c. constantinus. xcvj. dist. c. futuram. xij. q. prima cum ꝯcord. sedem imperij in Bizantium ꝯstituerit, sed solũ hodie iuste apud germanos, ⁊ Theutonicos, vt. s. vidimus. c. in die. v. dist. de ꝯsecra. cũ ꝯcord. ⁊ sic vnũ tm̃ verũ eẽ debere imperatorẽ Romanorũ apud germanos, licet qñq; de facto duo fuerint, vt. s. ⁊ gl. in. c. in apibus. vij. q. j. referens cãz
12 de qua. s. suo loco vidimus, † ⁊ fuisse translatum anno domini. 756. secundum Gofredum, vel secundum alios. xlv. ⁊ ꝙ iuridica fuit translatio, ⁊ non absoluta per rationes not. de quibus ibi plene, ⁊ ꝙ propter infidelitatem, ⁊ iniustitiaz, post Jnn. ⁊ alios in. c. venerabilem de electi. notat Mart. laud. in tractatu de princip. not. xxiiij. propter, ⁊ ex his patet inepte dubitasse Moder. Ferrarien. d. Ludouicum sard. in tractatu de legitimatio. x. char. vij. q. ⁊ dixisse, constantinopolitanum esse, ⁊ hodie verũ imperatorẽ, ⁊ non germanum, nec illum potuisse deponi ab ecclesia, sed ger
13 manum esse tantum ducem, † ⁊ defensorem ecclesie, quia dicit contra communem opinionem, ⁊ contra ecclesiam, vt. s. ⁊ scribit ille in libro sacra. ceremo. primo sectio. iij. cap. j. iiij. col. in prin. in ver

si. ꝙ autem, ꝙ imperator intelligitur de imperatorẽ Roma. non autem grecoꝝ, quia ille vt Rex tractatur in cerimonijs, ⁊ Marti. laud. in tractatu de principibus, not. xviij. papa simpliciter notat, ꝙ ponere duos principes est hereticũ, sicut ponere duos vicarios generales equalis potestatis, post Host. ⁊ Jo. and. Et idẽ imperatorem. s. vnicum esse debere auctoritatibus iuribus, ⁊ rationibus, etiam philosophorum, Ant. sicul. scribit in tractatu de potestate regia. q. lxxiiij. vnde cum verus imperator vniuersalis, sit Romanoruz imperator, vt. s. in. d. locis, ⁊ probatur in ca. nos Romanorum imperator in titu. de pace constantie in pen. insti. in prin. ⁊ in clemen. vnica in principio de iur. iuran. ⁊ Jaco. alua. in tit. de pace tenen. ⁊ eius viola. in prin. in. ij. col. post tex. ibi, ⁊ ꝙ non Constantinopolitanus, vt late idem in tit. quis dicat Dux. iiij. columñ. ad finem vnus tantum esse debet, ⁊ si secus vnq̃ factum legatur, de facto fuerit, non tamen de iure, ⁊ ideo est, ꝙ cuz
14 vnus tantum sit imperator Ro. vniuersalis, † Rex Francie, licet etiam de iure non subesset imperatori, non tamen ipse est alter imperator, vt not. dixit Bal. in tit. de probi. alie. feud. per Federi. §. fina. ad fi. in vsibus feudorum versi. ita excepto vno ⁊ refert, ⁊ tenet Fely. in cap. nouit de iudicijs extra ante finem versic. ⁊ nota, ꝙ licet, facit quod. s. diximus. q. liiij. ad finem versi. vnde ad rem,
15 † ⁊ sic illud, ꝙ dicitur, ꝙ omnis Rex in suo Regno dici possit imperator, vt not. Bal. in. l. exemplo col. fina. C. de proba. ⁊ in rege francorum, per multa singul. comprobat brunus astensis ꝯsi. xlv. in causa cast. colum. v. d. Decius in. c. pasto. col. ij. de app. in prin. ⁊ tradunt Moder. taurinen. in. l. prima in prin. ff. de offi. eius cui mand. v. char. j. colum. ⁊ late in rub. ff. de iurisd. om. iud. ver. agitur. xj. annus cum similibus, per predicta declaran. est id veruz lato modo loquendo, ⁊ quo ad effectum ac exercitium omnimodũ iurisditionis, in subditos suos, non autez ꝙ propriẽ imperator dici posset per supradicta, ⁊ ita loquuntur scrib. in. d. locis, ⁊ precipue. d. Dec. in. d. ij. col. in prin. ⁊ in consi. cclxix. consultus. ij. col. ad finem libro. ij. ⁊ consi. cclxxj. j. colum. in fin. ⁊ seq. in prin. in ca
16 su, ⁊. cccxc. quoniam ex facto. v. colum. eod. lib. ij. † bene verũ est, ꝙ Alex. in. l. licet imperator in prin. de leg. primo per illum text. qui dicebat, licet imperator noster cum patre suo rescripsit, nec dicebat, quod successiue trahit ad. q. an duo possint esse imperatores eodem tempore, remittit ad not. per Joã. de imol. in. l. fina. ff. de hered. instit. vbi dicit concludere, ꝙ sic per illum tex. cum siminã in. d. l. fi. dicitur pecunia magna, in casu de quo ibi, supplicauit imperatoribus nostris, ergo plures eodẽ tempore, per illum tex. satis arguitur, sed pace domini Alexan. Jmol. in. d. l. fi. viij. col. tenet totum ꝯrium, ⁊ ꝙ immo. s. de iure vnus tantuz debet eẽ imperator, per. d. c. in apibus, ⁊ dictum philosophi. v. ethico. entia nolunt male disponi, princeps ergo vnus orbis licet quinq; fuerunt alias duo, vt iuribus preallegatis cum simi. multis. l. imp. ff. de iur. fisci. l. fi. ad turp. ff. l. cum proponebatur. ff. de leg. ij. de facto. s. non de iure, ſm gl. not. in. d. c. in apibus, ⁊ Jmol. in. d. l. fin. viij. col. ⁊ sequitur Jas. in. d. l. licet in prin. ⁊ bene ꝯsiderando etiã Alex. idẽ vr̃ velle, cũ se in ea. q. remittat ad notata per Jmol. in. d. l. fi. l. asse. toto. ff. de hered. insti. l. nihil. ff. de ꝯiungen. cũ emaci. lib. cũ si. ⁊ vnũ tantũ esse debere imperatorem clare colligitur, ẽt ex notatis in proxima seq. q. lxx. ⁊ in terminis etiam idem vnum tantum esse posse imperatorem eodem tempore verum, ⁊ iustum theutonicum, ⁊ non Constantinopolitanum scribit, ⁊ probat per quedam, licet non vt. s. Jo. lecirier in suo trac. de primogenit. vij. q. primi libri, col. i. ⁊ seq. in not. q. primogeniture, an penes duos esse possit per tex. in. d. c. in apibus, per exempla rei finis, ⁊ propter repugnantiam, ⁊ ꝙ ꝯria de facto fuerunt post Alb. in. l. bene a zenone col. ij. C. de quadr. prescript. vel ꝙ fuerunt successiue
17 plures fratres, ⁊ preposit. in. c. nõ autem. vij. q. j. † Predictis tamen addo not. ⁊ magnum dictum Card. Alexan. in. c. nunc aũt. xxj. dist. post prin. qui dicit, ꝙ cum ex causa olim cõstet. quãdoq; fuisse duos imperatores pro bono pacis ac vtilitate reipub. diceret procedere etiam hodie, ⁊ esse posse papa concedente sine tamen permissione pape non, etiam de consensu electorum, quia ipsis est data electio, non sectio imperij, reputabuntur tamẽ ꝓ vno, secundum Alex. d. loco quod not. est in mate. huius. q.

SVMMARIVM

1 Quid si de duobus facta est electio ad culmen imp. in discordia, ⁊ quilibet administret, an quilibet eorum possit concedere priuilegia, que ad imperatorem spectant.
2 Electores imperij an sex, vel septem.
3 Electus a minori parte potius nullus est, q̃ secundus.

4 Papa cognoscit de iure plurium electorum.
5 Electis duobus in papam in concertatione quid fiat.
6 Imperium, τ ecclesia fraternizant.
7 Rex quis sit ex duobus in pari gradu existentibus.

Questio.lxx.

1 Eptuagesimo Quero,† qd si de duo
bus facta ē electio ad
culmen imperiale in discordia, τ quilibet administret
an quilibet eox possit priuilegia ꝯcedere, que ad im/
peratorē spectant, hanc.q. ꝓ pulchra ponit Pet.de mōte. in.d.
suo tractatu de monarchia ad finē.ij.q.iij.ꝗstionis. arguit ꝓ τ ꝯ
quedā, tādē dicit hāc.q.tactā ꝑ gl.in cle.romani, que est vnica de
iureiur.dic tu in.§.porro, in verbo regis, que dicit se vidisse, τ ha
bere formas quarūdā literarū, de registro Inn.iij.que emanarūt
sup negocio discordie electionis, de qua fit mentio in.c.venerabi
lē de electio.ꝯtinētiū, ꝙ incōcussa ꝯsuetudo imperij consona ra/
tioni iuris ꝑ patiētiā sedis apostolice tolerata, τ per tolerantiam
approbata hoc hꝫ, ꝙ duobus electis in discordia vterqꝫ admini
stret, vt Rex, τ omnē imperij iurisdictionē exerceat, qđ declarat
vex, donec ꝑ papā alterius electio fuerit approbata, vel reproba
ta, τ huic ꝯsuetudini relate per.d.gl. Pet.de mon.d.loco, ait stā
dū, cū eius nō sit vilis auctoritas.l.de qbus.ff.de.ll.cū si. τ cū.d.
gl.ꝓ sing. τ mēti tenēda not. Bal.in sua margarita in verbo im/
perator, τ.d.Ludo.sard.in tract.de legitimatio.x.char.j.colū.v.
q. τ hanc.q.tāgit ēt an valeant priuilegia vtriusqꝫ Io. and. in ad
diti.ad Spec.in tit.de rescrip.present.§.fin.versi.itē obtētū circa
mediū, τ ꝑ Alb.de rosat.in.d.l.bene a zenon.C.de quad. prescr.
τ ibi Saly. τ ibidē qd si sup eadē materia cōcessa sint priuilegia,
an ambo, vel alterū valeat, vel an pēdeat ex futuro euētu, τ cū.d.
gl.in.d.cle.j.de iure iur. τ alijs concord.gl.tꝫ simpliciter Io.bert.
in tract.de epo.v.vol.trac.char.lxxxv.col.ij.iij.q.nu.v.ad finem,
cui addo, ꝙ hanc.q.originaliter ēt posuit Oldr.ꝯsi.xxij.ad que/
stionē.j. τ seq.cuius dicta trāsplātauit Pet.de mō.in.d.loco nul
la de eo facta mētione, qui Old.post argumēta hinc, τ inde, ꝯclu
dit pro veritate, effectus ꝯcessionū vtriusqꝫ depēdere, ex euētu, et
ꝙ veritate apparēte ei stādū sit, opinione repulsa ꝑ iura, τ rōnes
notas de quibus ibi, subdēs bene not.in.ij.q. ꝙ cū duo sint electi,
vt.s. τ vterqꝫ administrat, τ omnia agat, vt Rex, τ vterqꝫ sup eo.
negocio eiusdē forme, seu substantie priuilegiū ꝯcessit, ex ꝯcessio/
ne facta ꝑ ambos sic negociū est solidatū, sicqꝫ robur habeat, ꝙ
nō depēdeat aliter ex euētu, cū certissimū sit, vnū ex eis ius habe/
re, vt ibi notāter ꝑ eū, τ cū.d.cōsi. Old.de duobus electis in im/
peratores simpliciter not.ponit Mar.laud.in tractatu de princi
pibus, not.vj.qñ, τ cum glo.in.d.clem.vnica de iureiuran.cū qua
etiā glo.idē late tenet scribens ant.sicul.in tract.de potestate, τ ex
cellētia regia.q.lxxx.post Card.in.d.§.porro.ij.col.q. τ de dicto
consi. Old.in hac.q.simpliciter meminit nouissime Card. iacob.
in tract.de cōcil.lib.iiij.art.j.fac.clxxiij.col.j.subdens, ꝙ Bal.tñ
in proe.decretal.videt̄ tenet̄ aliter in eo, ꝙ Old.tenebat vsuꝫ pri
uilegiorū interdictū impetrantibus, nisi priuilegia essent ꝯtraria,
vel nisi cōstaret de alterius intrusione, vel notoria iniust.tia, vt ibi
ꝑ eū, τ aliquid in summa.xxiiij.q.j. τ ꝙ ēt si dubiū est, an impe/
rator sit intrusus, nō tamē tenetur cedere possessioni, si est colora/
ta possessio, τ si sit scisma, locus est gratificationi, τ qui semel acce
ptauerunt eū, nō possunt ei subtrahere obedientiā post Bal.vbi
2 supra, † Sed tñ circa primā cōclusionē duorū electox ad imperiū
cōsiderā.est, qꝛ forte predicti doctores, q dictos duos electos ad
ministrantes presupponunt, videt̄ posse verificari, quando forte
secūdū opinionē quorundam sex sunt electores tantū, tres archi/
episcopi, τ tres principes, secundum ꝙ late supra declarauimus.
viij.q.q sint illi, qui eligant, qꝛ quidam dicunt regem.s.bohemie
superaddi, cū alij sint in discordia, nō aūt ꝙ de necessitate vocan.
sit vcꝫ, ꝙ id ius habuerit ex antiquo, post gl.pe.in.c.ad aplice de
re iudi.in.vj. τ plene tractauimus.s.d.loco, nā cū sex tñ interue/
niāt, cadere pōt verisimiliter discordia ꝓbabilis, vt tres vnū elli/
gāt, alij tres aliū, sꝫ si supponam⁹ septē electores hodie īteruenire
seu īteruenisse, nō video, qūo ꝓbabilis discordia possit ꝯsiderari,
qūoue duo electi ad imperium ꝓbabili discordia dari possint, nā
aut vnus est electus a quatuor, τ alter a tribus, τ tunc nō duo, sed
vnus tantum electus est, cū a maiori parte electus sit, quod suffi/
cit ꝭm cōmu.opinio.de qua.s.vidimus late.q.xj. τ in impari nu/
me.maior semper duabus ꝯsideratis inest, cui stādum erit, vt di/
cit alias tex.not.in.l.item si vnus.§.in impari.ff.de arbi.cū simil.
3 † Et ille a minori parte electus, potius nullus dicitur ꝗꝫ alius ele
ctus, vt alias tex.not.dicit in cap.factus in fi.vij.q.j.ibi qui post
vnū qui solus eē debet, factus est, iā nō scōs ille, sed nullus est, τ
facit quod ibi notat gl. ꝙ nullus est, q malus est, τ reg.l.quoties.
ff.qui satisda.cogan. τ.l.ij.ff.de aucto.tuto, τ que late.d.Deci.in.
l.si auie.iiij.not.C.de succes.edicto.cū si.que nota sunt, aut nullus
de electis hꝫ maiorē partē ex omnibus septē electoribus, τ tunc
pariter nō video, qūo cadat ꝯsiderari duos electos ad imperiuꝫ
administrare, qūo enim electi dici possunt ad imperiale culmen, si
nullus a maiori parte eligentiū electus est, prout requiritur, vt qs
electus dicatur, vt in.d.xj.q.diximus, potius enim nulli dicuntur
ꝗꝫ electi.d.cap.factus, in fi.cū si.s.alleg. τ facit.l.j.ff.de regu.cat.
ibi nō esse datum legatum verius est, ꝗꝫ inutiliter datū.l.penulti.
in prin.ff.de adulte.ibi si ex.l.repudiū missuꝫ nō sit, mulier adhuc
nupta eē vr̄, τ iō cogitādū est circa predicta presupposita scrib.s.
allegatorū, τ addo contra eos, quod Bal.in tit.de pace constāt.
cap.nos Romanorum in vsibus feudorum ad fin. in verbo Rex
querens, an ante coronationem Rex Roma.possit priuilegia cō
cedere, refert Host.fuisse in opinione, ꝙ nō, subdit Bal.qcqd di/
cat Host.alia opinio affirmatiua probat̄, τ ipsa est veritas, opi/
nio autem Hosti.posset habere locum, quando esset electus in di
scordia, τ sicut sentit expresse Bal.ibi, ꝙ electi in discordia non
administrent ante coronationē, τ per consequens ante approba/
tionem, τ consecrationem pape, que coronationem ipsam prece/
dunt, τ expediuntur.d.clemen.vnica de iure iuran. τ suis ante q/
busqꝫ locis.s.expediuimus, τ tex.in.d.c.venerabilem de electio.
extra, bene tamen verum videtur, ꝙ tex.met.in.d.ca. venerabilē
ver.nunqd enim si princeps, aperte supponit duos electos fuisse
regem videlicet, τ ducem, vt ibi constat, τ discordiam esse posse in
electione, vt ibidem, ibi si principes non solum in discordia τc. iō
forte vera tunc illa opinio, de qua.s.diximus, videtur, ꝙ sex tan/
tum electores neces.sunt, ille autēꝫ septimus fuerit additus, τ ad
datur cum discordant propter.s.considerata, clara tamen illa vi
4 detur conclusio. ꝙ papa cognoscere potest de iure etiam plurium
electorum, per tex.in.d.c.venerabilem.§.obiectioni ergo, vel Le
gatus eius, vt ibidem factum fuit, qui approbauit regem electuꝫ,
τ reprobauit ducem, vt ibi declaratur not. τ not post Ioan.andr.
ibi, τ in addition.ad Spec.in titu.de rescript.Marti. laud.not.
lxxix.electores in fine in.d.tracta.de princi. Et probatur per ra
tionem, de qua in.d.c.venerabilem ibi est enim regulariter, τ ge/
neraliter obseruatum, vt ad eum examinatio persone pertineat,
ad quem impositio manus, spectat, cap. quod est.lxxviij.distiu. τ
que scribit Aug.de anco.in dicto tractatu de potestate pape que
5 stione.xxxviij.articu.primo, τ sequentibus, † alias in Papa cum
duo electi essent temeritate concertantium, dicit tex.not.in cap. si
duo.lxxix.dist.si duo forte contra fas.temeritate concertantium,
fuerint ordinati nullum ex eis futurum sacerdotem permittimus
sed illum in sede apostolica permansurum censemus, quem ex nu
mero clericorum, noua ordinatione diuinum iudicium, τ vniuersi
tatis consensus elegerit, cum ergo, τ vnus tantum debeat esse im
perator, vt.s.vidimus, cur τ duobus in discordia electis idem di
cen.non est, per illum tex.cum, τ de papa, ad imperatorē arguat,
etiam alias. Pet.de de monte in precedent.q.per capi. solite de
6 maioritate, τ obedientia, † τ fraternizare ecclesiam, τ imperato/
rem alias dicant scriben.per text.in aucten. quomodo oportet.
episcopos in prin.alias dicitur in cap.fina.lxiij.distin. si forte, ꝙ
nec reprehensibile, nec irreligiosum iudicamus si vota eligentiuꝫ
in duas se diuiserunt partes, in electis ad episcopatum metropo
litani iudicio, alteri preferatur, qui maioribus iuuatur studijs, τ
meritis, τ gl.in.d.cap.si duo, dicit ibi cum malo zelo in.d.cap. fi.
7 cum bono vel cum timetur scandaluꝫ in.d.c.si duo. † Alias quis
regnum assequi debet, cum duo sunt in eodem gradu ponit plu/
res opinin. Ioan.lecirier, in tracta.suo primogenit.x.q. primi li/
bri colum.j.ad finem, τ sequen.post Pet. Ia. τ Abb. τ Berta.
vbi ibi, τ doc.in.c.in.c.cum autem de iurepatro. τ Anto.sicul.in
trac.de potesta.reg.q.lxiiij.in not.q.quid si duo nascuntur reges
in eodem instanti, neqꝫ apparet ordo nascendi.

SVMMARIVM

1 Que sint insignia inter cetera principaliter ipsius imperatoris.
2 Ensis, sceptrum, pomum rotundum, τ in qua manu, τ cur.
3 Ensis imperatoris interpretatio mistica.
4 Iustitia cur in manibus gladio depingitur.
5 Iudices quandoqꝫ portant ante se ensem, τ cur.
6 Traiani verba ad prefectum pretorio cum eo cingulo, τ insignijs
donaret.

7 Ensem nudum ante Cesarem quis portat.
8 Sceptrum quid, ⁊ cur.
9 Sceptrum quis ante Cesarem portet.
10 Pomum rotundum quid, ⁊ cur.
11 Pomum quis portet ante Cesarem.
13 Anulus, armilla, ⁊ insignia imperatoris q̄, ⁊ qd significent.
14 Insignia imperatoris que olim essent, ⁊ hodie.

¶ Questio. lxxj.

1 **Septuagesimoprimo** Quero
† q̄ sint
2 insignia impe. inter cetera principaliter vltra † diade
ma, seu coronā imperij, est ensis sceptrū, ⁊ pomū ro-
tundū, de sceptro qđ portat in manu dextra, de pomo in sinistra,
colligit̄ experiētia rex magistra, ⁊ ex forma sigilli imperatoris q̄
hec habere dꝫ, vt. s̄. diximus post Spe. in. q. xlvij. ante finem, ⁊ de
sceptro regali cesaris meminit tex. in. c. inter dilectos de fid. instr.
3 versi. iij. q2 falsum, † Gladij seu ensis, mistica interpretatio vr̄ assi-
gnari in libro pontificali, ⁊ sacra. ceremo. in loco de coronatione
imperatoris, ex oratione q̄ꝫ dando illud ei papa dicit posita in. d.
locis, accipe gladiū ⁊c. ibi in defensionē sancte matris ecclesie di
uinitus ordinatū ad vindictam malefactorum, laudē vero bono
rū, post id qđ in psal. xliiij. post pricipiū legitur, accingere gladio
tuo super femur tuū potentis̄. vt in hoc per eandē vim equitatis
exercens molē iniquitatis potentis̄, destruas, ⁊ sanctam dei eccle-
siā, eiusqꝫ fideles propugnes ⁊c. sim. de quibus in solenni, ⁊ pul-
chra oratione, ibi posita, ⁊ Joan. vgo. in. d. lib. quadruuij ecclesie
char. xxx. col. j. sub. §. ꝯsistit in versi. gladio post Hosti. in summa
de peniten. §. cui sub. §. peccat, ⁊ cap. si qs igitur. xxiij. q. iij. ⁊. q. v.
regū, de nulloqꝫ magis posse placere deo, q̄ꝫ si iustitiā exerceat, cō
pescendo eos, qui in suā, ⁊ aliox perniciē debachantur. xxiij. q. v.
qui malos idē char. xl. col. j. in verbo gladiū. d. lib. Jo. ⁊ facit qđ
hr̄ psal. cxlix. ibi, ⁊ gladij in manibus eox ad faciē. vindict. in na-
tionibus, ⁊ increpationes in populis, ⁊ inde sumptū vr̄, ꝙ iusti-
4 tia hn̄s gladiū in manibus depingitur. † Et iō ministri, ⁊ vltores
ire dei, nō sine cā gladiū portant, dicit tex. not. in cap. nō solū, ⁊. c.
5 sunt qdā. xxiij. q. v. ⁊ originaliter ad roma. ca. xiij. B. † ⁊ hinc for
te inoleuit in aliquibus locis mos portādi an̄ magr̄atū vnū ensē
6 pro quo facit tex. in. l. ego. ff. de manumis. vindic. cū gl. † vn̄ alias
legitur, traianū cū prefectū ptorij cingulo donaret dignitatis ei⁹
insignia, dixisse accipe hunc ensē, vt si recte reipublice imperaue
ro, pro me, sin secus in me vtaris, vt latius elegās budeus scribit
7 in. l. j. ff. de of. prefe. ptorio. † Et hūc ensē nudū, Dux saxonie an
8 te ipsum cesarē fert, vt. s̄. diximus in. q. viij. † sceptrū aūt virga est
virtutis, atqꝫ veritatis vnde ipsum dādo ei pontifex, dicit accipe
virgā virtutis, atqꝫ veritatis ⁊c. vt late ponit̄ in. d. libris ponti. ⁊
ceremoniax, suis locis, in ponti. char. lvj. ij. col. ad fi. ⁊ seq. ⁊ cere-
mo. char. xxiiij. ij. col. in fi. seq. ⁊ psal. xliiij. virga directionis. vir-
ga regni tui, ⁊ beatus Hiero. in expositione illius psal. ad princi-
piam virginem ait, sceptrum insigne esse regnantis, quia prophe
ta dicit sceptrum equitatis sceptrū regni tui. ⁊ sceptrū propterea
portatur ad imperiū designādū, Andr. sicul. lib. iiij. ꝯsiliox. cccc-
lxxviij. illud, col. j. dicens, ꝙ presides sceptrū portant ad vindican
da crimina quadruuij ecclesie char. xxx. col. j. in verbo sceptro di
cit imperatorē eo vti ad ostēdēdū signū clementie iustis, ⁊ innocē
tibus, eosqꝫ ꝯ insidiatores defendendo, vt inter improbos tuta sit
innocentia. c. facte. iiij. dist. exemplo assueri qui virgā aureā pre-
bebat ad osculādū summitatē eius, q in ꝯspectu suo gratiā inue-
niebat, vt pꝫ Hester. cap. v. ⁊ idē Jo. tāgit char. xliiij. col. j. in ver-
bo sceptrū. d. libro Euseb. cesarien. in lib. viij. demōstrationis euā
gelice char. iiij. dicit sceptrū esse signū regij principatus, sup illud
9 nō auferet̄ sceptrū de Juda ⁊c. Jo. aūt Ugo. in. d. libr. † Hoc an̄
cesarē portat Marchio brādeburgen. vt. s̄. in. d. viij. q. dictuꝫ est.
10 † pomū rotūdū ēt imp. est ornamētū de quo. i. de eius mistica in-
terpretatio. nō vn̄r facere mētionē predicti in dictis libris rituuꝫ,
sꝫ solū, ꝙ illud ponit papa imperatori in manu dextera, ⁊ iura de
hoc pomo pariter mētionē facere, nō vn̄r, pōt tn̄ forte dici, ꝙ do-
miniū vniuersi orbis designet cū ad mūdi similitudinē factū sit, hꝫ
11 late. s̄. visa, † vl̄ forte cū pomū rotūdū sit, ex sui rotūditate arguat
in imperatore ipso demi principiū, ⁊ finē, vt alias de diademate
eius rotūdo exponit gl. no. in cle. vnica de iureiur. in verbo diade
12 ma, in fi. qđ satis in idē recidit, † ⁊ hoc pomū ante imperatorē pa
latinus comes portat, vt. s̄. in. d. xj. q. diximus ⁊ de pomo, ense,
⁊ sceptro portādis p predictos tradit ēt Caro. iiij. in bulla sua. s̄.
13 relata p me. q. viij. c. l. † Alias Ant. sicul. in trac. de pote. ⁊ excel-
lētia regia. q. xxiij. dicit insignia regū eē anulū, q signat fidē anula
re ornamētū manus, signans bonā operationē, sceptrū iustitiam,
gladiū vindictā, ⁊ purpurā de aquila. j. dicemus. lxxxix. q. vbi vi
14 den. ⁊ de alijs insignijs, † ⁊ ille eps̄ gurcēsi, in. d. trac. de coronati.
char. v. ⁊ seq. sub rub. que fuerint olim regū insignia tradit, nihil
tn̄ in iure allegādo, insignia regū fuisse sceptrū, in quo iurisiurādi
religio inerat, sella, cui alteri q̄ꝫ regi insidere, capitale fuerat, ⁊ tra
bea vestis, auro purpuraqꝫ intertexta post Uirg. ⁊ sellā regni tra
beāqꝫ insignia nostri sceptrūqꝫ sacerqꝫ tiara, item, ⁊ diadema, qđ
qd eēt, ibi late declarat, lꝫ absqꝫ iuribus nostris, tu de trabea da.
15 tex. ⁊ gl. in. l. j. C. de ꝯsul. lib. xij. † Addo, ꝙ equitū olim insigne
erat Aureus anulus, senatorij ordinis lunati calcei, ⁊ latus cla-
uus, vnde ⁊ tribunus laticlauius in iure. i. senatorius scribit An-
16 dre. alci. bis vacans, in. l. plebs. ff. de verb. sig. † Et hodie ēt in so
lēnibus ante imperatorem portat archicancellarius super bacu-
lo argēteo oia sigilla, ⁊ tiparia, ⁊ regalia vt cauetur in bulla. Ca-
rol. iiij. Rom. imp. relata. s̄. per me. q. viij. ante fi. ca. lvj.

SVMMARIVM

1 An imperium debeat durare vsqꝫ ad finem seculi.
2 Antichristi tempore multi subtrahent se a Ro. imp.
3 Eternus solus deus est.
4 Judicij vniuersalis tempore deficient Celi, ⁊ Luna.
5 Unum ouile fiet, ⁊ vnus pastor.
6 Non est nostrum nosce tempora, vel momanta.
7 Romanū imperiū diuisuꝫ, an ante finē seculi d̄beat retintegrari.
8 Imperium semper est.

¶ Questio. lxxij.

Septuagesimosecundo Quero,
1 † vtrū imperiū dēat durare vsqꝫ ad finē seculi, Aug.
de anco. in lib. d̄ potest. pape. q. xlij. art. primo mouet
hāc. q. ⁊ arg. hinc inde auctoritatibus sacre scripture, tādē resol-
uit, ꝙ lꝫ ista. q. dubia sit pp illud, qđ legitur apochalip. xx. c. ibi, ⁊
cū ꝯsumati fuerint mille anni, tn̄ dōm sit Roma. imperiū auctor.
pape ꝯfirmatū vsqꝫ ad finē seculi eē duraturū q̄ꝫtū ad iurisdictio
2 nē, nō q̄ꝫtū ad actualē administrationē, † q2. s. an̄ Christi tp̄e, mul
ti subtrahent se an̄ illud tp̄s a roma. impe. ⁊ ab ecclesiastico dn̄io,
iuxta illud apost. j. a thimo. iiij. c. in prin. ibi q2 in nouissimis tp̄ib⁹
discēdēt qdā a fide attēdētes spiritibus erroris, ⁊ doctrinis de-
moniox, ⁊ vltra eū dn̄s in Jo. v. ca. in fi. ibi ego veni in noīe pr̄is
mei, ⁊ nō accepistis me, si alius venerit in noīe suo, illū accipietis,
⁊ q̄ idē Aug. d. lib. q. xxxj. art. iiij. ⁊. j. ad thimo. ij. cap. ibi qm̄ nisi
venerit dissentio. primū, ⁊ addo, ꝙ sic ēt Cōstātinus impe. cū bea
tissi. papa Siluest. vn̄r supponere in ca. cōstātinus. xcvj. dist. ante
fi. ibi ꝯfirmauimus vsqꝫ ad fi. mūdi, ⁊ ibi deo viuo q nos regnare
precepit, ⁊ bon. tex. in auc. de ꝯsulib. §. fi. ibi impatoris iugis, ⁊ in
desinēs ꝯsulatus, ⁊ faciunt multa iura. s̄. alleg. in. q. an imperator
sit ppetuus. q. lxvij. q̄ de ppetuitate, ⁊ de eternitate impatoris fa
3 ciunt mētionē, q̄ intelligi dēnt. i. vsqꝫ ad fi. seculi, † ⁊ improprie eter
nus, q2 solus deus eternus est, vt. l. eū, cū gl. ff. de seruit. no. in. l. ij.
. C. de fabricē. lib. xj. ⁊ facit. §. pe. in auc. vt pponat̄ nomē impera
toris ibi nobis, ⁊ ad imperiū, qđ semp est, ⁊ bon. tex. in auc. vt p-
po. nom. impatoris. §. si qua viro in fi. ibi ꝯtinue maneat imorta
lis memoria imperij, ⁊ q̄. s̄. dixi. q. lxvij. in fi. ⁊. j. late. q. xc. nu. v. itē
⁊ tex. in cap. solite de maio. ⁊ obed. §. preterea ibi luminare min⁹
lune, q̄ꝫ Deus creauit, Genesis cap. j. cui pape ibi imperiū ascri-
bit vsqꝫ ad fi. seculi durabit, vt presit nocti ponēdo in firmamēto
4 Celi, vt in. d. c. j. Genes. B. ⁊ in fine tm̄ seculi, † ⁊ die iudicij defi-
ciet, pro vt celi, q nūc sunt, vt no. legit̄ in. ij. epist. Pet. ca. iij. B. ⁊
eccle. cap. xvij. in fin. ibi qd Lucidius sole, ⁊ hic deficiet itē Esai.
xxiiij. an̄ finē erubescet Luna, ⁊ ꝯfundet̄ Sol. ⁊ Joel. iij. ca. ij. ad
5 fi. † ⁊ in hac. q. ēt ꝯsiderādū est illud, qđ legit̄ in Jo. x. ca. C. ⁊ fiet
6 vnū ouile, ⁊ vnus pastor, † sed de hac. q. satis, cū scriptū sit, nō est
vestrū nosce tp̄a, vel momēta interrogātibus illis dn̄ꝫ an restitue
ret regnū Israel, actuū primo cap. post principiū, ⁊ impator met.
in auc. vt prepo. nom. impe. §. ij. ante fi. dubitasse videtur dū deo
remittit quātū eius, ⁊ de cetero imperatorū annos elongauerit,
7 ⁊ prudenter fecit, in manu enim eius omnia sunt, † ⁊ idem Aug.
q. s̄. allega. xlii. articul. ij. ponit an Romanū imperium diuisum,
ante finem seculi debeat reintegrari, vbi viden. notanter rationi-
bus diuine scripture, nam cū hec citra ordinem iuris nostri ac di
sciplinā sint in messem nō omnino meā, falcem non immittam. c.

per

per venerabilē in prin. cū gl. extra qui fil. sint legit. ⁊ deuteronom.
8 xxiij. cap. in fi. † Alias tex. in. §. pen. in auct. quō oport. epis. dicit imperium semper est, ⁊ ibi gl. ɔcord. ⁊ p eū notat. Bald. in auct. quas actiones col. pen. ad fi. C. de sacro sanct. eccle. ⁊. s̄. num. iij. ⁊ que. s̄. q. lxv. ad finem, idem Bal. in not. q. pacis facte ab imperatore nomine sedis. d. ratione in tit. de pace constan. col. ij. ad finē in glo. in verbo in perpetuū post tex. in. d. §. pen. ⁊. l. ꝙ principi. de leg. ij. c. si gratiose de rescript. in. vj. ⁊ per Cy. in. l. si quis imperatorem. C. qui testam. fac. possunt.

SVMMARIVM

Questio. lxxiij.

1 Septuagesimotertio Quero † cuius etatis debet esse imperator, cum eligitur, dicendū vr̄, licet non inueniam tactum, ꝙ minor. xiiij. annis esse nō possit, precipue, qꝛ cū iuret fidelitatem, vt. s̄. vidimus, late. xxxvj. q. † impubes iurare nō posset, vt. l. qui iurasse in prin. ff. de iure iur. ca. paruuli. xxij. q. v. aucten. sacramenta. C. si aduersus vend. ibi puberū, ⁊ in corpore vnde sumitur. † Et licet in doli capace, proximo pubertati, alta. q. sit, an. d. aucten. sacramenta puberum locum habeat, vt ibi latissime per Ias. iiij. col. ⁊ seq. ⁊ alij in. d. l. qui iurasse, tn̄ qꝛ ibi Alex. j. col. ante finem, dicit magis cōiter legistas ɔ̄riuꝫ tenere, lꝫ Bar. in. d. auct. dicat ɔ̄riū eē tenen. ⁊ eē cōem canonistarum tenuit decis. neap. cccxxij. dominus Ciccus. j. col. ⁊ seq. ⁊ idē decis. cccxciij. Hierony. col. pen. iij. ɔclusione, ⁊ in casu nostro tractatur de pondere supremo, ⁊ gubernio totius orbis, cum tot partes, ⁊ qualitates debeat habere imperator sapientie, prudentie, ⁊ aliarum virtutum, que in minorem. xiiij. annis cadere nō possunt iuribus vulg. de quibus late. s̄. vidimus. q. vj. ergo ⁊c. item precipue, qꝛ in causis criminalibus, ⁊ sic arduis nō vr̄ quis proximus pubertati licet sit doli capax, prout alias capitur, ſm Bal. no. in. l. excipiuntur. ff. ad sill. per il'um tex. iuncta. l. j. in fi. ff. de libe. exhi. ⁊ Bal. in. l. properandum. §. sinautem. C. de iud. vt refer, ⁊ tenet pro singulari, Ias. in. d. auct. sacramenta. iiij. col. post prin. versic. istud intellige, ⁊ col. vj. ad medium ver. sed aduerte, ⁊ nouiter que maior causa eē potest, ꝗ̄ pondus gubernij totius orbis, propter quod semper debet inuigilare, vt late. s̄. vidimus, dicta. vj. q. ergo. ⁊c. † Item, ⁊ videtur regulariter in honoribus habendis, quē non debere eē minorē. xxv. annis. nisi ex cā propter inopiam aliorum. l. non tantum. §. j. ff. de decurion. imo tex. dicit in. l. ad rē publicā. ff. de munerib. ⁊ honor. minores deniqꝫ nec dcuriones creātur neqꝫ creati suffragium in curia ferunt, † annus autēꝫ. xxv. ceptus pro pleno hr̄, hoc enim in honoribus fauoris causa constitutum est, ⁊c. sed, ⁊ in his honoribus reipub. cura consi. tit quod eis non committitur, ceterum cum danno publico honorem eis committi non est dicendum etiam cum pernitie ipsius minoris, sꝫ sic est quod cura totius reipublice ad ipsum principem spectat, vt in proe. ff. in pn̄. ⁊. s̄. late in. d. vj. q. ergo. † itē, ⁊ iudex regulariter maior. xviij. annis debet esse. l. quidam. ff. de re iudi. gl. magistra in. l. cum pretor in. §. non autem. ff. de iud. in verbo ⁊ impubes, qꝛ iudicio caret, ⁊ vbiqꝫ scrib. lat. sed ipse imperator iudex est vniuersalis in temporalibus secundum declarata. s̄. suo loco, ergo non in omni etate creari potest imperator, † item imperator est aduocatus ecclesie. c. venerabilem, versi. nunquid enim de elect. ⁊ clemē. vnica de iureiur. pen. col. ad fi. vt. s̄. in. d. vj. q. diximus, sed aduocatus non debet eē minor. x. ⁊. vij. annorum. l. j. §. initium. ff. de postulando igitur ⁊c. † item est procurator ecclesie, ⁊ summi pontificis. d. clemen. vnica ver. ego enim ibi procuratorem, ⁊ defensorēꝫ fore summi pontificis, ⁊ huius sancte Ro. ecclesie, ⁊ procurator ad iudicia nō potest esse minor. xxv. annis nec defensor. l. minor. ff. de procurat. l. exigendi. C. eod. ⁊ vbiqꝫ not. ⁊ in. §. eadem in fi. insti. qui, ⁊ ex quibus caus. manu. cuꝫ vulg. que nota sunt ideo ⁊c. † Item qui ad curam aliorum per electionē positus est alias. xxx. annorum esse debet, vt alias in. c. cum in cunctis in fine princ. extra de election. ⁊ de iure ciuili. xxxv. vt in aucten. presbiterum. C. de episcopis, ⁊ cler. ⁊ in corpore vnde sumitur, † vnde etiam tutor maior debet esse. xxv. annorum. §. furiosus insti. qui test. dari tut. pos. l. fin. in princ. C. de leg. tut. sed imperator ad tutelam, ⁊ curaꝫ ecclesie est, vt. s̄. dictum est, ⁊ facit. l. non tantum in prin. ff. de decurion. ibi, tueri rempubli. ideo ⁊c. † Item quia imperator paceꝫ facit sepe, ⁊ fecit in tit. de pace constantie, in vsibus feudorum, ⁊ alibi sepe facit, in iuramento autem pacis. xviij. anni requiri videtur vt est text. nota. in titu. de pace tenen. ⁊ iur. firm. in princip. in vsibus feudorum ibi a. xviij. anno, vsqꝫ ad. lxx. astringantur iuramento, vt pacem teneant, ⁊ ibi glo. magna magistra ante mediuꝫ nota. versicu. notabis ergo, ⁊ est alius bonus text. in titu. de pace constit. in. c. in Christi ad finem ibi a. xviij. anno licet cod. ca. post principium stet. xvj. ⁊c. Et profecto magnam rationem secum res habet, vt minor esse non debeat, neqꝫ tenere etatis, indecorum enim esset, vt hi debeant rempublicam gerere, † qui non nouerunt gubernare seipsos, argu. c. indecorum, de etate, ⁊ qual. ⁊ qui alieno consilio in rebus suis egent, aliorum curam gerere non debent. §. minores inst. de excus. tut. ⁊ in aucten. de sanctis. episcopis. §. j. presumptio enim violenta est contra iuuenes, ꝙ non possint prudenter agere, ⁊ ideo scriptum est nemo iuuenes eligit duces, quia constat eos non esse prudentes, vnde Salomon dicebat, prouerbiorum cap. xxx. c. tria sibi difficilia, ⁊ quartum penitus ignorare, viam viri in adolescentia, not. in. §. ij. instit. de iust. ⁊ iure, ⁊ merito, qꝛ scribitur, puerbiox. xxij. ca. C. stultitia colligata est i corde pueri, ⁊ iō altissimus cōminādo puersis regibus di

13 cebat, Esaie ca.iij.in principio auferã senẽ principes ⁊c. †⁊ dabo
pueros principes eorũ,⁊ sapiens clamabat dolens ecclesi. ca.x.
ante fi.veh tibi terra cuius Rex est puer,⁊ cuius principes ma/
ne comedunt,et facit qd legitur eccle.cap.x.in prin.iudex sapiẽs
iudicabit populũ suũ ⁊ principatus sensati stabilis est ẽm iudicez
populi,sic ⁊ ministri eius,⁊ qualis rector est ciuitatis,talis est in/
14 habitans in ea, ⁊ sapientia in canitie ꝯsistit, ⁊ in senibus,†vñ ab
ipsis maiores nostri senatũ,vt ait Cicero appellauerunt,vt refert
Jac.alua.in tit.de pace iuro firmã.in prin.in textualibus in vbo
primatibus,⁊ alias diuusmet pius imperator in publicis vtilita/
tibus reprobauit imbecillis admodũ etatis hoĩes,vt refert text.
in.l.semp.§.pen.ff.de iure immunit.vñ est,ꝙ dr plus vz vmbra se
nis,ꝙ gladius iuuenis,no.Bal.in.c.j. de renũcia. ⁊ boẽs vetus
firmius figit pedẽ,vt veteri prouerbio tradit diuus Hiero. in epi
stola ad Augustinũ.i.parte cap.cix.ante fi.domino vere, ⁊ pupil
li in oĩbus rebus infirmũ est iudiciũ,et si sibi bonũ procuret, no.
tex.in.l.fi.ff.de manu.vindic.ex omnibus ergo predictis putarẽ,
saluo tñ semper veriori iudicio,⁊ sñia,imperatorẽ nõ debere eligi
minorẽ.xxv.annis,precipue per.d.l.nõ tm.§.j.ff.de decurio.l.ad
rẽ.ff. de mun.⁊ honor.cũ si.s.allegatis,nõ eniz est eadẽ rõ in prin
cipe supremo,que in alijs priuatis,cũ officiũ suũ sit iustitiã exerce
re.xxiij.q.v.cap.regũ,nec error suus põt emendari,cum nõ sit ad
quẽ appellet regulariter, qꝛ superiorẽ nõ habet.l.j.ff.a quib. ap/
pel.nõ lz,in prin.⁊ cap.lz in fine extra de electio.vnde qꝛ in eo ma
ius periculũ vertitur,cautius est agẽdũ.l.j.ver.nã vel magis.ff.õ
carbo.edic.cap.vbi periculũ de elect.in.vj.⁊ Old.no.ꝯsi.cccxxv.
thema in fine dixit in no.q.de qua J.tãgã,ꝙ quedã sunt officia cõ
15 sistentia in iuris redditione,†⁊ illa cõmittũtur et minori, qꝛ in eo
potest eẽ iuris capacitas.d.l.quidã,⁊.l.j.§.initium de postulãdo.
ff.s.allegat,alia sunt,que ꝯsistunt in administratione, ⁊ ista nõ cõ
16 mittuntur minoribus,p.d.l.ad repub.†bene veruz, ꝙ alias etas
legitima in iure varijs modis,qñqz etiam matura secundum su/
biectum materiam considerat,vt per gl.magistrã in ti.de pace te
tenen.⁊ iuro firmanda in prin.in.l.j.§.initiũ.ff.de postulã. ⁊ in.§.
minorem instit.de adop.l.cum filio de lega.ij.in fine dñs Deci.in
cap.cũ in cunctis de elec.in prin.⁊ robuste etatis nõ est,minor.xx
17 v.annis.l.si maritus.j.§.l.iul.in princ.ff.ad.l.iul.de adul.†item ⁊
pupillus potest eẽ miles,⁊ tribunus militũ,⁊ sic minor.xiiij.annis
.l.fi.C.de testam.mili.tex.⁊ gl.in.l.sed, ⁊ milites.§.iam autem.ff.
de excusat. tut. ⁊ imperator vocat, ⁊ ponit se inter milites.l.j.ff.
de milit.testam.§.j.cũ gl.in verbo cõmilitones,circa quẽ tex.d.l.
fi.in hac.q.enim cogitandũ est,iuncto.c.legimus,ad mediuz, ibi
quõ si exercitus sibi imperatorem faciet, tangam.J.ad finẽ huius
questionis,⁊ doctorari potest qs in.xvij.anno Ang.in.d.§.initiũ
Jo.fab.in.§.fi.insti.qbus ex caus.manu.⁊ dicit,ꝙ filius accursij,
in.d.etate fuit doctoratus,⁊ dicit facere.§.penult.in proem.ff.ꝙ
notã.est, q ia doctoratus vr dignitas,⁊ honor,ergo.xxv.annus
vr requiri.d.l.ad rem, ⁊ pupilli iusta etas nõ dr.l.ait diuus.ff.de
18 iure fisci,†crederem tamen, ꝙ si pontifex,qui imperatorez appro
bat,examinat,vngit, ⁊ coronat, vt.s.late vidimus suo loco post
cap.venerabilem,de elec.⁊ cle.vnicã de iure iuran.⁊ sic eius supe
rior est,⁊ caput,vt,⁊.s.late dictum est.q.l.scienter vellet maiorez
solum.xiiij.annis in imperatorem comprobare posset per tex.in.
d.l.quidam in fin.ff.de re iudic.l.ij.C.de crim.sacrileg.cũ si.capi.
cum.xx.in fi.cum glo,extra de offi.deleg.cũ si.facit tex.solit.in.l.
j.§.⁊ in tantum.C.de vete.iure enucl.ibi nullum crimen scripture
imputetur,sed nostre electioni hoc ascribatur.Non tamen mino
rem quatuordecim annis,quia in eo iuris,⁊ iudicij naturalis de/
fectus videtur,iuribus vulg.vnde est,ꝙ in beneficijs requirenti/
19 bus discretionem animi†pubes eẽ debet saltẽ,vt tradunt doc.in.
c.ex eo de elect.in.vi.Abb.in.c.super inordinata de preben. Fe/
de.de senis ꝯsi.xlix.domine,⁊ tex.no.in.l.ij.ff.de iure immuni.ad
fi.dicit,impuberes ꝙuis necessitas penurie hominũ cogat ad ho
nores non esse admittendos,⁊ imperator hodie inter alia,cũ co/
ronatur recipitur in canonicum sancti Petri,⁊ ecclesie lateranẽ.
vt.s.diximus.q.xxix.ad finem igitur,⁊ licet pupillus possit habe
re canonicatum in ecclesia cathedrali,⁊ prebendam,vocem tamẽ
non dat,vt late scribit Deci. in.l.femine.§.item impuberes.ff.de
reg.iur.colum.ij.versi.⁊ eodem modo post gl.Bal.Fede.⁊ Ab.
20 vbi ibi.†Notandum tamen est,ꝙ eo casu quo cum minore papa
dispensaret electo in imperatorem,videtur requiri,vt dicatur fa
cta dispẽsatio,ꝙ expresse dicatur,nec sufficeret,ꝙ simpliciter ap/
pareret pape eum esse minorem,arg.eorum que notanter late scri
bit Oldradus consi.cccxxv.thema.prima questione,vbi notan/
ter consuluit, ꝙ si cuidam pupillo coram papa existenti sit facta
gratia de dignitate in eccle.etiam auia sua ibidem presente, ⁊ ip/
sum pupillum afferente,si in litteris gratie non reperitur de etate
expresse dispensatum, non videri cum eo de etate dispensatum,
per iura ⁊ rationes subtiliter de quibus ibi,⁊ que not.Aret.post
Spec.in.§.idemqz in finalibus verbis inst.qui,⁊ ex quibus caus.
manu.⁊ que not.secundum vnum intellectum in not. tex. in.l.idẽ
Vlp.§.j.ff.de excus.tut.alias.§.sunt ⁊ alij,⁊ cum dicto consil. Ol
dra.cum sequen.septem alias in not.q.Cardi.Jacobat.in tract.
de concil.lib.iiij.articu.iiij.fac.ccxxvij.colum.ij.versi.hoc tamen,
sed tamen in quest.nostra,in qua non cum pupillo,sed cum adul/
to dispensatur,vt imperator sit per.s.allega.consi.Oldra.non vi
detur locum habere,ipsemet in.d.consi.ad finem,responden.ad.
l.quidam in fine.ff.de re iudi.vbi est tex.expresse,ꝙ princeps sciẽ
ter dans magistratum minori,cum eo dispensare etiaz in etate vi
detur,dicit,ꝙ ibi loquitur in adulto non in pupillo post glo.ibi,li
21 cet ⁊ alio modo pro questione sua ibi respondeat. †Et ideo in ca
su nostro concludendum videtur,ꝙ sufficiat, ꝙ sciat papa mino/
rem etatem,⁊ eius obstaculum,quia approbando eum in impe/
ratorem dispensare,⁊ remouere videtur etiam impedimentum,li
cet aliter non exprimeret,vt alias in no.q.tradunt domini de Ro
ta per.d.l.quidam in fine,⁊.d.l.idem.§.sunt,⁊.§.penultimo insti.
de exhered.liber.decisio.cccxxxij.licet.ij.colum.post princip.⁊.cc
cclxvij.extra Rotam eodem loco,in nouissi.⁊ que Ange.Aret.
in dicto.§.idemqz vltimo not.⁊ multa not. dicta in mat. hac per
Moder.de sylua galli in tractatu de beneficio.iij.parte. questio.
22 viij.colum.penulti.⁊ sequent.†Et cum minoribus.xxv.annis, in
honoribus administrandis ex causa posse dispensari,probat tex.
expressus in.d.l.non tantum.§.primo.ff.de decurio.ibi minores.
xxv.annis nisi ex causa eligi non possunt,glos. dicit ex causa pro/
pter inopiam aliorum,⁊ est tex.argu.a speciali i.l.ij.in fin.ff.de iu
re immunitat.Et ita retinendo,ꝙ imperator maior eẽ debeat re
gulariter,ad.l.fin.C.de test.mil.cum simili.super alleg.responden
23 dum est,†ꝙ regulariter pupillus miles esse non potest,quia cum
miles iurare teneatur,vt not.in.l.penult.ff.ex quibus caus.maio/
res,⁊ in.§.fin.in aucten.de mand.princip.pupillus non iurat.d.
24 l.qui iurasse in prin.ff.de iure iuran.cum simil. ergo ⁊c. †item mi/
les est ad pugnam,vt a malo nos arceat.l.j.§.fi.ff.de testam.mili.
cum simil.impubes autem non est idoneus ad pugnã,immo, nec
minor.xvij.annis,secundum gl.notabilem in tit.de pac.iura.fir.
in princ.in glo.magna in fine,⁊ cum ea Marti. laud. in tractatu
de bello not.xij.minor vnde,ꝙ ante non cogitur ire ad pugnam,
stante mandato principis,vt vnus de familia vadat,⁊ per Rom.
not.cxxij.vltimo post.d.gl.pro vnica ergo ⁊c.Et notat Bart.in.
l.prima,col.xij.versi.ex predictis patet.C.de dignit.lib.xij.vbi in
quit, ꝙ infans licet nihil intelligat, tamen miles creari potest,⁊
hoc sepenumero faciunt barones,⁊ reges,qui faciunt eorum fi/
lios paruulos milites,vt Alb.dicit in.d.l.fi.s.vt habeant officiũ
⁊ dignitatem sine administratione,ideo Bald. id aduertens in.
d.l.fi.in prin.licet predicta non adducat,dicit ꝙ ille ibi militauit
bñficio principis,non iure cõmuni,vt ⁊.J.dixi.q.cx.casu.ccli.post
Jac.alua.in tit.quo temp.mil.colum.secunda,ante fin.in notab.
⁊ eodez modo fuit adeptus dignitatẽ,tribunatus,quia nati sunt
de maioribus propter honorem parentum suorum , vt est videre
in filijs baronum,qui quandoqz pupilli sunt,post.Oldra.⁊ Nic.
de Math.⁊ ego do hon.tex.in.l.pen.§.pe.ff.de lega.ij.ibi,⁊ cuꝯ
per etatem licebit militiam illam cum introitu cõparari volo ⁊c.
Et sic non quelibet etas est capax iure communi ad militiam,er/
go nec ad imperium. Et opponen.Bald.ibidem de.d.l.ad re/
publicam.ff.de mun.⁊ honor.dicit,ꝙ non potest habere dignita
tem cum administratione,vt in contrario,sed sine administratio/
ne sic,vt in.d.l.fi.C.de milit.testam.secundum Oldra. ibi, ⁊ ego
addo eandem dictionem per dictã.l.ad rem per Oldra,vt.s.etiã
allegatum in consi.cccxxv.ad finem,⁊ declarat etiam in predictis
Deci.in.l.femine.§. item impubes colum.secunda.ff.de reg. iur.
25 post Bald.Dof.Barto.⁊ Alb.versic.⁊ predict. †Ex quibus
vltimo loco in hac materia videtur ꝯsiderari posse,ꝙ quando eli
geretur etiam mino. xiiij. annis ad imper. ⁊ etiam approbaretur
ab ipso pontifice,teneret electio de eo,⁊ imperator esset, non ta/
men administraret ipse,sed staret sub tutore , prout ⁊ alij, per ea
que in rege pupillo,late scribit Oldra.consi.lij.questio.talis est,
vbi notanter consuluit, tutelam regis non finiri prout in alijs.x
iiij.anno sed vel.xxv.vel.xx.⁊ ante non posset libere omnino ad/
ministrare,⁊ cum Oldra. Anto.sicul. tractatu de potestate reg.
questione.xvij.⁊ per Joan.andr.in titulo , de tutore in rubr.
Et Alexan.in additio.ad Barto.in dicta.l.fin.C.de testam.mi/
li.Deci.in.d.§.item impuberes col.ij.ver.secundo reg.sed Ant.
in.d.loco dicit,ꝙ ante pubertatem per tutorez exercebit iurisdi/
ctionem,

ritionem, sed post pubertatem ipsemet pubes potest exercere ea, que sunt iurisdictionis, sed alia, que nõ sunt iurisdictionis, sed cõcernũt administrationẽ regni, dʒ exercere cũ auctoritate sui curatoris post Abb. in. c. cũ vigesimũ de of. delegati iuncta. l. fi. C. de test. mili. curator aũt Regis qua solẽnitate detur ponit text. gl. et doc. in. l. j. C. de tut. et cura. ill. pson. notat Ant. sicul. in. d. trac. q. xix. et addo alias, ꝙ Domi. in. c. gradi col. pen. de supp. neglig. p̃la. in. vj. vult ꝙ habens. xiiij. annos nõ põt eligi in regẽ, nisi attingat. xxv. annũ p tex. in. l. ad rempub. ff. de mun. et honor. et ꝙ si eligat dʒ sibi dari curator attento negocio maximi ponderis, et infirmitate cõsilij, licet in hoc ↄ̃trium disputãdo ↄcludat Jaco. de. s. Georgio in inuesti. feud. fol. ij. col. iiij. vbi latius hoc attingit, que not. sunt ad limitationẽ. c. si annũ de iudi. in. vj. nã ille tex. procedit in spiritualibus, nõ in temporalibus, vt not. Moder. Gome. Episcopus Sarn. ibi. j. not. ad finem post Domi. d. loco, et Car. et Ancha. in cle. fi. §. vt aũt. v. q. de relig. domi. Nec ob. qđ not. Bar. in. l. impuberẽ in prin. ff. de fal. qꝛ habent locum qñ electio fit simpl'r, secus qñ facta est ↄferẽdo exercitiũ in tempus habile, vt alias not. Decius in. d. §. item impuberes. col. j. de quo latius
26 per eundem in. c. post cessionẽ de proba. † et videtur bonus tex. in l. lucius. §. penult. ff. ad mun. vbi est tex. infantem creari decurionem, sine tñ administratione intelligiꝛ per. d. l. ad rem, et. l. ij. §. fi. ff. đ iu. imu. administrabit aũt tũc, cũ maior factus erit, facit. §. furiosus insti. qui test. dari tut. possunt cum simi. et Barto. expresse
27 tʒ in. d. l. ij. §. penul. ꝙ põt creari decurio minor † tñ ꝙ donec est minor. xxv. annis, non hʒ vocẽ in ↄsilio. l. spurij. §. j. ff. de decur. c. ex eo in prin. de elec. in. vj. cũ simi. licet vrgentibus necessitatibus patrie minor. xxv. annis. decurio creari possit. l. j. C. qui, et aduer.
28 quos. † Non tñ laudabile putarem electionẽ fieri ad imperium de minore saltẽ. xiiij. annis per. s̃. late, et iure diuino, et humano allegata, vt interim longo tpe inutili sine Imperatore Aduocato
29 et protectore ecclesia maneret, † et. xxxiij. anno. erat Dauid, cum vnctus fuit, et regnare cepit in Regem super Israel. ij. Regum
30 c. v. in prin. † et vtile nõ esse habere Regem puerũ scribit, Anto. sic. in tract. de potestate regia. q. lxxxix. et ad predicta facit, qꝛ cõsiderandũ est ꝙ Imperator inungi dʒ, vt. s̃. late suo loco vidi-
31 mus. xviij. q. † et inungendus ẽt alias egrotus vꝛ̃ ꝙ ad minus dʒ esse. xviij. annorũ, vt quibusdã ordinarijs legi, refert et tenet Specu. in libro rationalis diuinorum officiorũ lib. j. sub rub. de consecrationibus, et inunctionibus colũ. pen. i prin. licet fortiter ↄ̃dici possit, cum et eucharestia sit sacramentum, vt per Abb. in rubri. de sacra. non iteran. et ceteris dignius, et tñ puberibus datur, vt p Abb. in. c. omnis de peni. ij. col. in prin. et vbi sunt anni discretio
32 nis iuxta. d. c. omnis &c. † Subinde ↄsiderãdũ est ẽt, ꝙ sicut non tenere etatis homines eligi debent in Imperatorẽ, vt. s̃. ita dicẽdum est, ꝙ nec multũ grandes natu graues, vt est tex. not. in eligẽdis ad honores. d. l. nõ tm̃ in prin. ff. de decur. cũ sim. et facit tex. in. d. c. in Christi post prin. ibi vsqꝫ ad. lxx. et ante finẽ ibi vsqꝫ ad. lxx. et in eisdẽ vbis in tit. de pa. te. et iur. fir. in prin. in vsi. feud. vnde dicebat Sapien. iiij. cap. B. senectus eniʒ venerabilis est, nõ diuturna, neqꝫ annorum numero cõputata, cani aũt sunt sensus
33 hominis, † et etas senectutis vita imaculata, et facit tex. i. c. alius xv. q. vj. ibi, ꝙ tãte potestati erat inutilis a regno depositus, lʒ glo. aliter exponat, et ideo alias i publicis vtilitatibus đ iusmet pius Imperator reprobauit prolixe vel imbecillis admodũ etatis homines. d. l. semper. §. pen. ff. de iur. imuni. vnde qđ qsqꝫ iuris &c.
34 et patere. l. quã tu ipse tuleris vulg. iuribus. † In predictis tñ etiã longa cõsuetudo in ea re obseruata respicienda est, vt not. admonet iureconsultus in. d. l. nõ tm̃ ante finẽ. ff. de decur. ver. nõ nũꝗ̃ ẽt cumulat, et ibi glo. not. in electionibus ẽt ↄsuetudinem seruari.
35 † et idẽ late ꝙ persona, que alias est ineligibilis per ↄsuetudineʒ efficiꝛ eligibilis, in. c. nos ↄsuetudinẽ, et ibi per glo. late. xij. distin.
36 † et presens inuictissimus Rom. imperator ac gloriosissimus semper Aug. Carolus. v. vt audio, fuit electus in Imperatorẽ promouen. anno etatis sue. xviij. đ anno. M. D. xviij. sub Leone. x.
37 Pont. † et Carolus magnus, cũ in eũ a grecis imp. fuit trãslatũ erat satis in iuuenili etate vt refert Jaco. aluaro. in tit. quis dica
38 tur Dux in prin. iiij. ad fin. in vsib. feud. † Rex tñ cũ successione regnum deferatur vt notum, et. c. licet, et ibi docto. de voto cum simi. et in trac. Guilel. de monte ferato de successione regum maxie Gallie. viij. vol. tractat de facili põt esse ꝙ minor, et impubes esse possit Rex, vt in. d. cõsi. Old. lij. patet, et per Ant. sicu. in. d. trac. de potest. reg. q. xviij. et clare in veteri testamento cõstare vꝛ̃, naʒ regnauit Azarias filius Amasie, qui erat. xvj. annoꝝ, cũ regnare cepisset. vt. iiij. regũ. c. xv. in prin. et Manasses. xij. annoꝝ mortuo Ezechia patre. iiij. regũ. xx. c. in fi. et seq. et Josias octo anno rum mortuo Josia patre, vt eodem lib. c. xxi. in fi. et seq. in princi. vnde pupillus iure hereditario dignitatẽ ẽt cũ administratione consequeretur, vt patet in filio Regis, vt dixi qui mortuo patre succedit, licet, tũc debeat Regi per tutorẽ, vt lʒ predicta iuris diuini nõ alleget, scribit Deci. post Old. Bal. Ang. Joan. and. Alex. et Jo. de ana. in. d. l. femine. §. itẽ impuberes. ij. col. ff. de re
39 gul. iur. ver. ij. reg. † alias tñ cũ senator minor. xxv. ãnis esse potest maior. xxij. l. ij. in fi. et glo. ibi pen. iuncto prin. illius. l. C. de his q ven. etat. ipet. et tñ iter senatores se ponit Imperator. l. ius sena.
40 . C. de digni. lib. xij. ideo vꝛ̃ ꝙ ẽt Imperator talis esse possit, † Electores ẽt Imperij, debent esse etatis. xviij. annoꝝ cõpleroꝝ ante enim voceʒ nõ habẽt vt caueꝛ in Bulla aurea Carol. iiij. Rom. Imperator. s̃. per me relata. q. viij. ad fi. cap. xxix. ante finem a simili ergo vꝛ̃ ꝙ minor quoqꝫ imperator esse nõ debet.

SVMMARIRM

1 An Imp. iuramentum fidelitatis, et obedientie prestent alij Duces, et principes, et. q. xxxvj.
2 Imperator absoluit subditos Regis a fidelitate quandoqꝫ.
3 Jurare omnes subditi teneñ fidelitatem principi suo.
4 Reges vassalli seu feudatarij ecclesie.
Regnum scicilie cui papa post dederit.

Questio. lxxiiij.

1 Septuagesimoquarto qro, † an sicut Imperator de iure est dñs vniuersi orbis secundum cõem sententiam iuxta. s̃. late suo loco declarata ita Duces, et alij principes prestẽt imperatori iuramẽtũ de fidelitate, et obedientia, Abb. in. c. venerabilem de electione, vltimo no. vj. col. in prin. per illum tex. ibi in fi. no. ꝙ sic, cũ quo tenẽt etiam Moder. Taurinen. in rub. ff. vij. col. post principium, ad quod cõferũt, que. s̃. late diximus. q. lxviij. in. q. an imperator coronet Reges facit tex. ꝙ Abb. in tit. de pace ↄstan. in vsib. feud. cap. in Christi nomine ibi iuro ego ammodo ero fidelis &c. vnde Episcopi Regni Francorum alias iurant fidelitatem, et obedientiaʒ regi. §. hinc etiã. xvij. distin. de quo dicen est ob. c. nimis extra de iureiuran. vt p Jo. feral. in trac. de iurib. et priuileg. Regni francorum. x. iure in. iiij. volu. trac. Sed aduertendum est, ꝙ spãle vꝛ̃, vbi quia feudum habet, et inuestiturã ab eo iuxta tit. de forma fidelitatis in vsib. feud. ergo regula in ↄ̃triũ, alias et in. d. titu. de pace. ↄstã, id fuit pp pacẽ de nouo factã cũ iperatore, a qua prius discesserãt, vt in principio illius tituli de pac. ↄstan. narraꝛ, d. c. venerabilẽ in fine contigẽtia facti decidiꝛ, ibi ꝙ qđ licet in illis verbis rõne Regni satis Abb. dictũ probet, sed nõ p hoc generaliter de omnibus dic, vt. s̃. dixi. q. lxviij. s̃. allegat. et sic de episcopis Regni frãcie declaraꝛ etiam in. d. x. iure per. d. Jo. feral. s. ratione temporalium, et feudoꝝ post Abb. in. d. c. nimis, nisi dicamus, ꝙ cum omnes principes subsint regulariter in temporalibus de iure adminiſt. Imperator, satis vasalli ius dicuntur, et Regnorum inuestituraʒ ab eo habere dicentur, quod ad effectũ
2 fidelitatis, † vnde est, ꝙ Imperator alias absoluit subbditos Regis a fidelitat. gl. et Cardi. in clemen. secunda. §. rursus. ij. oppo. de re iudi. et pro conclusione Abb. et sequen. supra facit regula ge
3 neralis, que videtur, † quod subditi omnes teneantur iurare obedientiam Principi suo, vt est glo. no. in. l. non videtur. §. qui iussu. ff. de regulis iuris. et cum ea notat Marti. Lauden. in tracta. de principibus not. xix. subditi ergo argumen. contra ex his que alias scribit in alia questio. Anto. de Rosell. de quo supra diximus questio. xxxvj. an. fin. ver. non omitto tamen, que videnda, et consideranda sunt pro hac questio. Quidam tamen Reges sunt qui habent immediate, vt feudatarij, Regnum ab ecclesia, et hi nullo modo subsunt Imperatori, vt patet in clementi. pastoralis de re iudica. per totam, et. §. cetera vbi id legitur in Rege Scicilie, et idem esset dicen. si qui alij sunt similes, quoniam inuestiuntur immediate ab ecclesia. vnde nihil commune habent cum cesa
4 re eo casu, † vt in clemen. §. rursus, et que supra dixi, questio. liij. et huic. q. etiam adden. est questio supra questio. xxxvj. et Regnũ Scicilie fuit datum a Clem. Papa primo anno sui Pontificatus anno Domini. M. cclxv. Carolo comiti andegauensi filio Ludouici. viij. Regi Francorum fratris. s. Ludouici pro ipso et heredibus suis vt Bal. scribit in not. q in. l. cuʒ antiquioribus . C. de iure deliberan. col. v. et seq. et refert Jo. lecirier in tracta. de primogenitu. q. xxv. j. lib. col. iij. nu. ix. viij. vol. tracta.

SVMMARIRM

1 An Imperator possit esse, qui non sit Christianus.
2 Hebreus an possit esse Imperator, et nu. seq.
4 Hereticus nõ potest esse Imperator, nec Paganus.
5 Christianus de nouo effectus an Imperator esse possit.
6 Intellectus. l. iij. §. fi. ff. de decurio.
7 Intellectus. l. spadonem. §. iam autem. ff. de excu. tut.
8 Imperator etiam non Baptizatus eligi an possit.

Questio. lxxv.

1 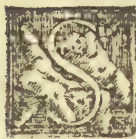Eptuagesimoquinto Quero, † an Imperator possit esse qui nõ sit Christianus, olĩ nõ est dubiũ talẽ fuisse. c. futuraz. xij. q. j. ver. sed etiã no. tex. in. l. iij. §. fi. ff. de decur. dicit eos, qui iudaicã superstitionez se quunt diui seuerus, et Anto. honores adipisci premiserunt tex. et
2 glo. not. in. l. spadonẽ. §. iam aũt. ff. de excu. tut. † Breuiter hodie clarũ est, qꝫ imperator non potest esse iudeus, ita tñ simpliciter Petrus de monte qꝫ videlicet Rex neqꝫ Imperator esse possit in trac. suo de monarchia ante finẽ. ij. q. in fin. per tex. iuncta glo. in. d. l. spadonẽ, dic tu. i. d. §. iam aũt in glo. in verbo cultus, q̃ vo luit iudeũ nõ posse esse prelatũ in aliqua ecclesia, nec dignitatem temporalem habere per. l. fi. C. de iudeis, vbi omnis honor digni tas, et administratio, eis interdicitur, et alleg. et̃ Bal. in rub. C. de ver. iur. enuc. sed in libro meo, Bal. super illo tit. non inuenio id dicere, sed ad idem iudeũ nullam specialem iurisdictionem habe re posse, neqꝫ aliquam dignitatẽ, spiritualẽ, vel ecclesiaz, glo. in. l. spadonẽ. §. iam autem. ff. de excu. tut. in verbo cultus Bar. in ru bri. ff. de iusti. et iure not. Jas. in rub. ff. de ope. no. nuncia. colũ. j. in fi. et ego do bo. tex. argu. a fortiori in. l. probatorias ante fi. C. de diuer. offi. li. xj. ibi de his qui sunt vere, et cath. fidei iubemus ad mitti cũ glo, et. l. iubemus. C. de epis. audien. et. l. fi. C. de postu. ve rum tñ est dictũ in se, vt Imperator Christianus esse debeat ho die, vt. j. late dicã, et probabo, vnde nec iudeus esse poterit, nec pa ganus, nec alio modo hereticus, vt patet in oibus p̃ncipijs. ff. C. insti. et auc. et ex. l. j. C. de sum. tri. et fide catho. ex iurõ qd coronan dus prestat, vt in. c. ego, et. c. tibi. lxiij. dist. et in cle. vnica de iureiu. ver. ego. n. et qꝛ subest ecclesie, et Pape, et. s. vidimus late. q. l. et tñ Bar. in rub. ff. et tex. in. d. c. venerabilez, de elec. et glo. expressa in
3 rub. proe. insti. in gl. j. per tex. ibi, et rationẽ et c. † et facit qꝫ iudeus esse non possit, qꝛ Imperatores inunguntur. c. j. de sac. vnc. §. vnde et. s. late suo loco dictũ est iudei aũt cũ sint extra ecclesiã, vt p mul tas. ll. C. de iudeis. l. j. ante finẽ. C. de sum. tri. cũ simi. de his que foris sunt, nihil ad nos, vt ait Apostolus pmo ad Corinth. cap. v. cap. gaudemus de diuor. ꝯsecrantur et̃ et inunguntur aliaqꝫ Chri stiane religionis obseruantur, quorum, nõ sũt capaces iudei ergo et c.
4 d. §. iaz aũt in fi. † et qꝫ non paganus, nec hereticus, pꝫ qꝛ et si esset deponeretur. c. venerabilẽ ad fi. prin. ibi hereticũ, aut paganum, et ibi per Abb. iij. col. ante fi. et tex. in. c. ad apostolice de iudi. li. vj. ver. et vt ad presens vbi Inno. post glo. in. c. si Papa in fi. xl. dis. et nouissime p Jaso. in rub. ff. de iusti. et iure. ij. col. ver. alibi tñ, qui dicit, qꝫ licet canon. dubitẽt in. c. qd super de voto, an apud sara cenos, paganos, vel alios infideles sit dare Imp. et Imol. ibi di cat, qꝫ sic, tñ qꝫ Jo. and. Host. et Jo. de ligna. ibi decidũt, opposi tũ per multas auctoritates sacre pagine, de quibus ibi per eos, et ex. s. allegatus firmiter probatur, et epistola inter claras per totã et seq. C. de sum. tri. et cap. cõstantinus. xcvj. dist. precipue ante fi nẽ, et bonus tex. in. l. iubemus in prin. C. de epi. aud. et facit deute ro. xvij. cap. ibi neqꝫ potius alterius gentes hominẽ regem face re, et non Christiani nõ sunt fratres nostri. ideo in Imp. eligi non dꝫ, vt per Bar. possunt rõne in trac. de regim. ciui. col. fi. in prin.
5 et. s. dixi. q. vij. nu. v. ad fi. † et. s. dicta ꝯcl. qꝫ iudeus iperator esse nõ possit. s. allegata vr̃ ampliãda et̃ si sit effectus Christianus de nouo. s. per tex. no. iuncta. ij. expositione gl. i. c. cõstituit. vij. q. iiij. quem sing. dixit Rom. in not. cl. inci. scis prout dicit Jas. et corru pte. in. d. rub. ff. de iust. et iur. ij. col. post prin. sed est not. dclxxij. in cipien. nunc vergamus, ad lucrũ, sed qꝛ Jaso. in. d. loco ꝯ tenet p cap. caz te. in tex. et glo. fi. extra de rescrip. et ibi Abb. et Moder. et alia de quibus ibi p eũ remitto me ad ibi tradita per scriben. in dictis locis, et̃ per additionẽ ad Rom. d. loco in hoc, et ob not. j. in fine huius. q. et bene verum, qꝫ cũ Rom. per. d. tex. et glo. sing. no uissime tenent Moder. bonoñ. in not. cvij. priuilegium, et. cclxxij. nouissimũ post prin. lꝫ numerũ corruptum in Roma. citent, et ibi sim. et rõ esse vr̃, qñ. s. de proximo fuit factus Christianus, qꝛ. s. ad huc primordia iudaica durare presumũtur, ponderã. que tradit dicti Moderni bonoñ. alias in not. clxxix. viget post prin. versi. ego aũt vbi et̃ cũ dicta glo. sing. tenent, de dicta tñ glo. in. d. c. cõ
6 stituit, et illius tex. intel. ita dicendũ est, vt per scribẽ. in locis. s. al legatis post Jas. in. d. ij. col. post princi. † Ultimo addo, qꝫ de. d. l. iij. §. fi. ff. de decur. vbi iure iudei, ad honores vr̃ admitti, quedã nouissime scribũt Mediolanen. Moder. in. iij. lib. dispunct. viij. cap. ibidẽqꝫ, qd sit iudaica superstitio deducen. qꝫ ibi iudaica su pstitio p Christianis Ulpia. intellexerit nõ de iudeis, itẽqꝫ in illo tex. legẽdũ nõ diui Seuerus, et Ant. sꝫ diui verus, et Ant. qꝛ ae lius verus vna cũ Ant. illo iperauit, lꝫ Bal. i. d. §. fi. et gl. itellige bãt, qꝫ iudei iter eos, nõ inter oẽs possint hr̃e officia, et Jas. in. d. ij. col. ante medium ver. limita predicta, vel posse dici, qꝫ quo ad onus munera habeant, nõ quo ad honorẽ, p. l. omnes qui, et ibi
7 Bar. C. de decur. li. x. † Itẽ de. d. l. spadonẽ. §. iã aũt, et eius intel lectu, vltra Jaso. in. d. ij. col. ad fi. vide ibidẽ eadẽ col. et sequen. Moder. taurineñ. d. Claudi. de sescello Arei. insti. de excep. in
8 prin. col. xxix. nu. xl. post prin. c. † licet aũt imperator esse nõ pos sit, qui non sit Christianus, vr̃ tñ qꝫ eligi forte possit in regẽ futu rũ imperatorẽ nõ baptizatus, dũmodo postea baptizetur, arg. eius qꝫ de archiepiscopo in quem non baptizatus potest eligi ex diui na inspiratione, not. Alex. in. c. valentinianus. lxiij. dist. post tex. ibi dicit tñ ibi, ob. c. cũ in cunctis de elec. id excusare diuinã inspi rationẽ, et ideo non trahen. ad consequentiam, et cogitãduz. relin quo pro nunc ob notata etiam supra numero. v.

SVMMARIVM

1 Quibus vestibus vti debet imperator.
Clamis militum.
Purpura Regum.
2 Stola sacerdotum
Toga aduocatorum.
Habitus rusticorum.
Cuculla Monachorum.
3 Aurum, et gemme ad imperatorem spectant.
4 Uestium auri, plura genera.
5 Scarlatum priuatis de iure portare non licet.
6 Consuetudo vestes, ad libitum permittit.
7 Cubicularij priuilegia.
8 Regis est indui pulchris indumentis, et cur.
9 Carolus. v. Roma. imperator quo anno primũ Romã venerit.

Questio. lxxvj.

1 Eptuagesimosexto Quero, † quibus vestibus vti debet Imperator tex. in. l. pe. C. de ꝯsul. lib. xij. vr̃ dicere qꝫ purpura, vt ibi adorãda nr̃a pur pura, et glo. not. magristra in. l. vnica. C. nulli licere in frenis libro
2 xj. in. glo. iij. tradit, † qꝫ clamis est militum, purpura regũ, stola sa cerdotum toga aduocatorum, habitus rusticorum, cuculla mo nachorum, et tex. in. l. fi. C. qui milit. possunt libro. xij. ibi nostram purpuram adorantes et in. l. j. in fi. C. de domest. lib. xij. ibi nostrã purpuram cõtingere digni sunt estimati, et toto tit. de vesti. olob. lib. xj. et vestes auro intexte, et similes Imperatoris proprie vidẽ
3 tur, vt in. d. tit. et rub. et nig. per totũ. et in summa, † aurum, et gẽme ad cultum, et ornamentũ imperatorum pertinẽt, vt in. d. l. vnica. C. nulli licere ver. nulli, et cũ gl. in. d. l. j. nulli licere. C. notat Marti lau. i tra. de p̃n. no. xxxvij. purpura, et bar. no. i. d. rub. de vest. olob.
4 et aur. et de iinctione sacri muricis declarat, † qꝫ qdã sunt vestes de auro tote, et he dicuntur vestes olobere sm eũ qdaz de serico au rate tñ, vt qñ aurum inuoluitur et filum serici, et iste dicuntur vestes aurate, quedã in quibus nõ est aurũ, sed sunt tincte ex illa tinctu ra, que fit ex murice, seu ex conchilio, que est preciosa, sicut aurum et iste omnes regulariter principi reseruantur, vt in. ll. d. tit. et per eas not. Bar. in suo trac. de insignijs, et armis col. penul. ante fi. in ver. sꝫ dubitatur, quis color, et in. l. j. not. post tex. ibi paragaidas auratas. i. frisos iuxta gaidas priuatis prohibitas, et in. l. ij. in fi. dr̃ qꝫ nõ leui animaduersione plectetur, qui se a vetito, et prohibito
5 indumẽto nõ abdicauerit, et. l. vellera eo. tit. Bar. no. † priuatis hominibus nõ licere portare scarlatũ, cum sit species similis pur pure, et de illa rub. de vestib. olober. et significatione eius nouissi
6 me ibi tradunt, † Moder. mediolanen. pariterqꝫ de. ll. illius, sed tamen Barto. in dicta. l. prima. C. de vestib. in fin. dicit, et verum est, et qd de consuetudine hodie non seruatur, et idẽ Bar. in not. q. in. l.

q.in.l.Quis.ff.de auro,& argen.leg.& cũ eo simpliciter ibi in.d.l. Quis no. Marti.laud.in trac.de princi.not.clxviij.licet de iure,& patet in tota curia Romana hodie,& precipue in cubiculariis fa
7 mil.S.D.N.& Palatii apostolici,† de cubiculariis,& magnis eorũ priuilegiis hr in rub.& nig.C.de preposit.rõnibus cubicul. & priuilegiis eorum lib.xij.lz in his qui ad ministeriũ principis stãt de iure ẽt id permissum est & eius domus.vt est tex.in.l.ij.& iij.in prin.C.de vestibus olobo.d.libro.xj.proprium tamen principis
8 est vti purpura,gẽmis,& auro,vt in.§.allegatis,† & omniũ sapientum caput Aristotiles admonebat alias Alex.cognomẽto magnuz in libro qui de secretis secretorum inscribit,&.iiij.car.ij.col.ad fi.sub rub.de ornamento Regis,quod qr multũ cõuenit Regie dignitati honorifice indui,& semper cũ pulchro apparatu apparere,& excellere alios in decore,vti eum deceat, charis pulchris, & extraneis indumentis,qr decet Regẽ quadã prerogatiua alios superare,vt per hoc dignitas decoref potentia nõ ledaf,& debita reuerentia retribuaf,hec ille,& de purpura,& murice principis adornanda.l.j.C.de apparit.prefec. vrb. lib.xij. &.l.restituende, post medium.C.de aduoc.diuer.iudi.ibi nostram purpurã adoraturos,& sic in.l.j.C.de apparito.prefec.lib.xij.& ideo Seneca dicebat tibi dico Auguste iduete pciosis nõ pp te,sz pp honorẽ iperij,vt refert Io.fab.in proe.instit.sup verbo Augustus,id qd raro seruat presens inuictiss.semp Aug.Carol.v.†Romanorum im-
9 perator,prout hoc anno.M.D.xxxvj. mense Aprili vidimus ex sui summa humilitate ac erga Deum reuerentia Rome, dum venit visurus Urbem,ac.S.D.Nostrum Paul.iij.vt in proe. huius operis dixi.

SUMMARIUM

1 Que sit propria sedes imperij hodie & olim.
2 Roma relicta fuit,& cõcessa Pape,& ecclesie.
3 Imperator cur iustum nõ sit qd maneat,vbi papa residet.
Imperij trãslatio a Grecis in germanos quo tempore fuerit.
4 Domicilium quo in loco habeat imperator.
5 Imperator necessario non semper vno loco manere debet.
6 Papa non semper rome necessario stare debet.
Pape non licet sedem a Roma transferre.
7 Constantinopolis olim sedes imperij, Urbs regia,noua roma.
8 Constantinopolis cõmunis patria,vt Roma.
Romanus episcopus ante Constantinopolitanum est,& ei prefer tur.nu.3.ad finem.

Questio.lxxvij.

1 Septuagesimoseptimo Quero,† que sit propria sedes Imperij, oliz ante donationẽ factaz a Cõstãtino ecclesie romane Imperatoris Rome erat pz i.d.c.cõstãtinus.xcvj.di.ãn fi.& in.c.futurã.xij. q.j.ibi,vt sedez imperialez relinqueret,& probatur in.l.titio.ff.ad munic.in prin.ibi rome,& ibi imperatori.l.ij.§.miles.ff.de infam. ibi neqz in vrbe,alibi ibi imperator est.l.j.§.cũ vrbẽ.ff.de offi.prefec.vrb.& in.l.ij.ff.de orig.iu.in.§.nouissime,& ante & post,& in au
2 cten.& ecclesia roma.in prin.& pz in historiis,†Demum a Constantino roma pontificibus,& ecclesie relicta,fuit translata sedes imperij in orientẽ bizãtie prouinciã,& nomine suo Constantinopoli ciuitate,vt in.d.c.constantinus.ante finem,& dixi.§.q.lj.post Iac.de valen.in expositione.x.cantic.in prin.& originalia greca translata,que noua roma appellata fuit,vt in auc.de ecclesiasticis,tit.post principiũ,vbi dr primũ locũ habere omnium sacerdotuz senatoris rome Papaz,fm aũt Cõstãtinopolis archiepiscopi noue rome,& tex.& glo.in auc.vt ecclesia rom.in prin.l.vnica. .C.de priui.vrb.cõst.lib.xj.l.j.ante finez in.§.romã.C.de vet.iur. enuc.ibi romã aũt intelligen.esse nõ solũ veterez,sed ẽt regiã nostram,que Deo propitio cũ melioribus cõdita est auguriis, cũ simi.& patet in.c.vj.xvj.distin.ibi sinodus vniuersalis cõstantinopoli congregata est exequente piissimo principe,cõstant.intra pa
3 latiũ suũ, & rõ translationis illa fuit,†qr iustum non erat, vt vbi principatus sacerdotum,& Christiane religionis caput a celeste Imperatore constitutũ est illic imperator terrenus habeat potestatem.c.fundamenta.§.ne autem.de elec.in.vj.& tex.& glo.in.c. igitur.xxij.q.vlt.Bal.in prin.ff.iiij.col.& tex.in auc.vt eccle. ro. in prin.dicit de roma summi pontificatus apicem apud eam esse nemo est,qui dubitet,& fontem sacerdotij &c. & licet olim magna fuerit controuersia,an pontifex Rom.principatũ ecclesiarum de iure diuino haberet,& si haberet,an ad eũ potius,qui Rome, quam qui Constãtinopoli esset que noua roma est,vt dixi pertineret tñ declaratuz,fuit etiam per imperatores pro romã vrbe,& cõstantinopoli prelata est,& post romanũ episcopũ habeat honoris primatum,vt referũt,& scribunt late Moder.mediola.Alci.in.l.iij.C. de sum.tri.que incipit inter claras in gl.ij.in prin.& ante finẽ post Iustinianũ,ibi phocaz imp.& socratẽ epis.in hist.Cassidori lib.iiij. cap.ix.& lib.ix.ca.xiiij.Theodos.impe.& Ammian.marcel. idez testaf in.l.omni.C.de sac.san.eccle.in glo.in verbo Rome, & est tex.clarus in auc.de eccle.tit.in prin. &.c.renouante.xxij. distin.
3 † Fuit postea translatũ imperiũ a Grecis in germanos,vt supra late declaratum fuit.vij.q.&.lxix.& sic apud germanos seu teuthonicos est hodie sedes imp.vera,vt in.d.quest.fuit roma est sedis apostolice,vt.§.diximus,lz quedã aliter de his ad quos vrbis rome principatus qñqz deuenerit post mortẽ cõstantini scri-
4 bit Gurcens,in.d.suo libello de coronat.c pe.† Domiciliũ autẽ habere dicef si multos episcopos habet in regno suo, i cuius territorio hz larẽ principalẽ,& vbi habitat,Ant.sicu.in trac.de potest.regia.q.xxxviij.post gl.in.c.omnes.de maio.& obe. &.l.ij.C. vbi senat.& in cle.pasto.§.idẽqz.de re iud.quibus addo, que no. alias tradit dñs Lancel.Deci.post.d.Io.bat.de.s.Seueri. ibi i
5 l.si eadẽ in fi.ff.de offi.asse.†Declarãda tñ hec sunt,nõ vt sp necess.teneaf imperator in vno loco manere quin possit,& alibi morari cum opus est bonus tex.in.d.l.ij.§.miles.de infa.ibi neqz in vrbe neqz alibi vbi imperator est & q.§.late allegauimus in questio.xxxv.post illũ tex.quod vbi imperator ibi roma,& curia lz bene
6 de cõgruo sit vt i sede solita imperij cõiter suã residẽtiã faciat,† vt de Papa rome,not.scribit alias Aug.de anco.in trac.de ptãte pape.q.xxi.art.primo.&.iij.lz dicta iura ciuilia nõ alleg.sz rõnes ex scriptura sac.imo nõ licere Pontifici de vrbe roma alio sedẽ transferre,qr diminuoref de maiestate,quã cõsequif ex dignitate vrbis,qr diuino iussu Petrus eo cõtẽdit,cui.l.diuine,& ipse subijcitur tradunt Moder.mediolanen.in.l.inter claras i verbo plus post Alb.& multos,&.c.mutationes.vij.q.ij.&.xiij.qd.j.c. rogamus.C.de sac.san.eccle.quibus addo Felyn.in.c.ego.n.col.fi.d surentrã.quod sine cã Papa nõ dz sedẽ de roma trãsferre post tex.
7 Ioã.And.Inno.Bal.dñi.oliz aũt†trãslationẽ de Grecis i germanos,post donationẽ cõstãtini,cõstãtinopolis erat sedes Imperij,regia vrbs noua roma dicta que veteris rome prerogatiuis letabaf.l.omni in fi.C.de sac.san.eccle.§.j.in auc.vt ordin.prefe. l.j.§.romã.C.de vet.iur.enuc.l.fi.§.in his.C.de tẽpo. appella.l.
8 vnica.C.de stud.lib.vrb.rom.& constantinop.lib.xij.† & ideo cuz in locũ ciuitatis Romane,& albe vrbis cõstructa,& subrogata eẽt Constãtinopolis,cõis patria dr,vt roma,iuxta.l.roma.ff.ad munici.vt not.declarat Deci.in.c.j.de preben.col. pe.ante fin. licet Moder.Hisp.in.§.fuerat col.iij.insti.de action.ad fin.dubitent cõtra decĩ.pro quo tñ facit.d.§.romam cum simil.

SUMMARIUM

1 An pro imperatore orandum sit precipue a pontifice,& cur.
2 Orationis partes,& qualitates late.
3 Oretur qua ratione pro imperatore.
4 Orandi onus potissimum sacerdotibus,& prelatis incumbit.
5 Principes se submittunt genibus sacerdotũ,& cur.& nu. & seq.

Questio.lxxviij.

1 Septuagesimooctauo Queroq an pro imperatore orandũ sit precipue a põtifice,& cur, Apostolus prima ad thimoth.c.ij. i prin.respõ.notãter dicens,obsecro igitur primum omniũ fieri obsecratiões,orationes,postulationes,gratiarũ actiones,pro omnibus hominibus pro regibus,& oibus,qui in sublimitate cõstituti sunt,vt quietaz,& tranquillaz vitã agamus in omni pietate.& castitate, hoc.n. bonũ est,& acceptũ coram saluatore nostro Deo &c.vnus.n. Deus Mediator Dei,& hominũ homo Christus Iesus, qui dedit in
2 redẽptionẽ semetipsum pro oibus,† & cõis dz esse ẽt oratio, vt latissime,& quid sit oratio,vnde dicaf,que sit eius diuisio, ad quem sit porrigenda,per quẽ,ad quid,qualiter,vbi,& quis sit eius effectus,& de.xiiij.requisitis in oratiõe per soll.& magistrã glo.in clemen.vnica de reliqui.& venerat.sanctorum ad fi.in gl.mag.in ver. orationes,& in cle.ad nostrũ in verbo nec orare,de beret. & particulariter introduxit pia Sancta mater ecclesia, vt & oretur pro
3 ipso imperatore in hebdomada Sancta in die parasceue,† & il-

la rõne factũ vr̃, q: cum ex illius incolumitate ecclesia defendat̃ vt patet ex iuramẽto suo, ꝙ ei prestat, ⁊ ex late cumulatis. §. i. vj. q. vbi plene dixímus, quales debeãt esse eius partes, vnita fideliũ ꝑ eius perpetuo statu orat quãto suã quietẽ, ⁊ trãquillã vitã ex illius salute, ⁊ icolumitate animaduersus, ⁊ propẽsius ponderre, vt alias de pont. sũmo dicit tex. no. in. c. si papa in fi. xl. dis. iiij.
4 † ⁊ hoc onus precipue prelatis sacerdotibus, ⁊ Pontificibus incũbit orandi indesinenter pro populo ẽt toto, ⁊ subditis, vt exẽplo Moyses ⁊ Aron declarat, not. diuus Hieronymus in leuitico registratus in. c. si quis vult Pontifex esse. xxxvj. dist. ⁊ ĩ iure ciui. not. tex. ⁊ expressius in auc. qũo oporteat epm̃ in prin. ibi nihil taꝫ erit studiosuꝫ imꝑatoribus sicut sacerdotũ honestas cũ vtiqꝫ, ⁊ pro illis ipsi semper Deo supplicent. ⁊. §. j. eo. tit. vbi etiã bo. tex. in virtute, lꝫ ibi gl. exponat. illis. s. sacerdotibus, sed non placet, q: imo propriũ est, eꝰ vt sacerdotes. s. pro imperatoribus orent, vt ex. d. c. si quis. ⁊. ỹ. dicẽ. apparet hinc est, ꝙ imperatores,
5 † ⁊ Principes submittũt se genibus sacerdotũ, ⁊ osculata eorũ dextera orationibus eoꝝ credunt se cõicari, vel muniri, vt referẽ
6 in. c. duo sunt in fi. xcvj. di. † ⁊ iõ Justinianus imperator Joã. beatissimo Pape in epistola nos reddẽtes. C. de sum. tri. ⁊ fi. catho. in fi. dicebat petimus aũt desterã beatitudinẽ orare pro nobis, ⁊ Dei nobis acquiri prouidẽtiã, ⁊ ipse pontifex in epistola ibi seq. ante fi. dicit Deũ aũt, ⁊ saluatorẽ nr̃m Jesuꝫ christum exoramus quatenus longeuis, ⁊ pacificis vos dignet̃ custodire tꝑibus ⁊c. ⁊ imperator ẽt honorius in. c. victor post prin. xcvij. dist. scribẽs papa dicebat petimus, vt quotidianis, orõnibus apostolatus tuus studiũ ac votũ suũ, circa salutẽ atqꝫ imp. nr̃m impendere dignet̃.

SVMMARIRM

1 An appellat̃ consistorium imperatoris prout Pape.
2 Cõciliũ imperatoris qñqꝫ appellat̃, ⁊ inferioꝝ iudiciũ, ⁊ nu. seq.
3 Concilium appellatur quodlibet collegiũ catholicum.
Consistorium Pape, auditorium imperatoris secũdũ quosdã.
4 Auditorium quorum dicatur late, ⁊ audientia, ⁊ nu. seq.
6 Consilium, ⁊ consiliarij Imperatoris dicuntur.
7 Concistorium duplex particulare, ⁊ plenum.
8 Papa hodie vtrũqꝫ concistoriũ habet, ⁊ intimum, ⁊ secretum.

Questio. lxxix.

1 Septuagesimonono Quero, † an Imperatoris appellet̃ ↄcistoriũ ꝑut, ⁊ Pape cõcistoriũ appellat̃, vel qualiter tex. est, ꝙ sic in. l. j. C. de silentiarijs. lib. xij. in fi. ibi in nr̃o cõcistorio, ⁊ rub. in nig. C. de comitibus cõcistoriabis, eo. lib. cũ sũmario Bar. ⁊ in. l. quisquis in prin. C. ad. l. iul. maiesta. ibi viroꝝ illustriũ qui ↄsilijs, ⁊ cõcistorio nostro, intersunt, ⁊ in. l. ij. C. de proxim. sac. scrin. lib. xij. ibi ↄcistoriũ nr̃m sepe ingrediẽtibus, ⁊ in. l. fi. C. de offi. diuer. iud. ibi ↄcistoriũ nr̃m ⁊ in inscriptione. l. decurionũ. C. de penis ibi imp. Dio. ⁊ max. in cõcistorio dixerũt in actibus apostoloꝝ. c. vj. ⁊. xxiiij. pro ↄgregatione senioꝝ, ⁊ scribaꝝ tunc, ⁊ in euãgelio passionis. D. N. secundũ Joã. ibi duxerũt illũ in ↄciliũ suũ, in. l. herede. ff. de fidei. liber.
2 ibi apud cõciliũ, † nã qñqꝫ ↄciliũ nostrũ appellat imperator, vt in rub. ⁊ nig. l. prime, ⁊ fi. C. de vindic. lib. ⁊c. ibi qui apud ↄciliũ nostrũ ⁊c. ⁊ glo. in. l. proxime. ff. de his que in test. delent̃ in verbo remotis ⁊ tex. in. l. obligari post prin. ff. de auc. tuto. ibi apud ↄcilium publicũ in. l. nominationes. C. de appellatio. ⁊ in. l. penult. ff. de manu. vind. inferioꝝ ẽt iudiciũ ↄciliũ appellat̃ in. l. j. C. qui ⁊ aduers. quos gl. ibi exponit arbitriũ, vel deliberationẽ, alias pro quolibet chatolico collegio, cõciliũ. l. j. C. de sac. san. eccle. ⁊ de cõcilio, ⁊ in. l. iiij. in prin. C. de aduoc. diuer. iud. ibi sacri nostri cõcistorij ⁊ facit tex. in. l. cũ aduocatio. C. de aduoc. diuer. iudi. ibi cuꝫ comitiua cõcistoriana, ⁊ tex. in auc. sed ⁊ lis. C. ĩ tẽp. appellatio. ibi in cõcistoriũ principis, ⁊ in corpore vnde eximit̃ ⁊ not. text. in l. litibus in fi. C. de agricolis. ⁊ censi. libro. xj. ibi recitata in intimo cõcistorio palatij ↄcistorio palatij Justiniani, auditoriũ siue cõcistoriũ episcopi vnum pro alio ponit. c. Romana in prin. de appella. in. vj. ⁊. c. ij. de ↄsue. eo. lib. noster sacratissimus comitatus, in. l. fi. in prin. C. de tẽpo. appel. ⁊. j. cõstit. C. §. j. in fi. ibi comiteꝫ sacri nostri cõcistorij. l. humanũ. C. de. ll. ibi in sacro nostri nominis concist. ⁊ hec notãda sunt, q: Marti. laud. in trac. de prin. cpi. not. xxxj. cõcistoriũ notabat simpl'r post Archi. in. c. Roma. de appel. in. vj. ↄcistoriũ esse Pape Auditoriũ Imperatoris, sꝫ
4 etiã prefecti est auditoriũ. l. lecta in prin. ff. si cer. pet. † ⁊ de auditoriũ imperatoris bis tex. in. l. si appellationẽ in prin. C. ĩ appel. in. l. iiij. C. de lib. cã vbi pro cuiuslibet iudicis arbitrio ponitur. l. minor aũt. §. j. ff. de min. alias, ẽt arbitri priuati auditoꝝ dr̃, in. l. cũ. l. §. fi. ff. de arbi. ⁊ alias in. l. cũ in fundo. §. pe. in fi. ff. de iure dotium dicit iurecõsultus, ego dixi in auditorio, ⁊ de auditorio, no. do. Deci. in. d. l. lecta. j. col. ad fi. ver. ⁊ in his lꝫ predicta nõ allegget, sed alia iura late de auditorio pro loco vbi cãe audiri solent ⁊ terminari gñaliter, ⁊ tex. in. l. j. ff. an per aliũ cã appel. ⁊ in. l. ne-
5 mo. C. de iur. om. iud. † ⁊ auditoriũ capitolij, ⁊ auditoriũ nostruꝫ, vocat tex. in. l. vnica. C. de studijs liberal. vrbis rome lib. xj. ⁊ tex. not in. l. si quando ante fi. C. de appel. ibi cõi audientia proposita in sacro auditorio more consultationũ ⁊c. Auditoriũ fori vrbani in. l. fi. C. ĩ suarijs lib. xj. ⁊ audientia principis in. l. precipimus. §. sane. C. de appella. ibi nostram audientiam. l. ij. C. de. ll. ibi sacri nostri palatij procerum auditorio, ⁊ inferiorum etiam audientia est. l. fi. C. de arbi. ⁊ in. l. mulier. ff. ad trebel. ibi diuuꝫ Marci in auditorio, ⁊ in. l. titius. ff. de ac. emp. la prima, ⁊. l. j. §. fi. ff. ne de stat defunc. in fi. ibi in publico auditorio, ego ideꝫ ↄsecutus sum,
6 † hodie, vt audio, Cõsiliũ, ⁊ Consiliarij imperatoris dñr, ⁊ facit. d. l. quisquis in prin. C. ad. l. iul. maiest. ⁊ in subscriptiõe. c. in memoriam. xix. dist. ibi ex consilio Caroli imperatoris, ⁊. l. ante fin. C. de liber. ⁊ eoruꝫ liber. ibi consilio nostro cũ gl. ⁊. l. iurisperitos in prin. ff. de excus. tut. ibi in ↄsiliũ principuꝫ, ⁊ alias iu. con. dicit in. l. celsus de leg. ij. celsus pater meus deferebat dum esset in con-
7 cilio Ducennij viri ↄsulis, † ↄcistorium aũt duplex est particulare, ⁊ plenũ, plenuꝫ cum ipse princeps personaliter iudicat sub cõi audientia, ⁊ ↄsilio omnium suoꝝ procerũ iussu eius ĩuocatorum in auc. de appellat. §. ad hec facit. l. precipimus in prin. ⁊ ver. sane. C. eo. ⁊ cap. anteriorũ. §. a ad hoc. ij. q. vj. ⁊ istud concistoriũ in palatio principis exercebat̃. l. fi. §. in his. C. de tempo. appella. l. in offerẽdis. C. de appel. l. omneꝫ. C. qñ prouoca. non est neces. ⁊ tradit. P. coreten. in suo libello schedulario magistratuũ ciuil. car. xxv. sub rub. de sacro cõcil. i prin. alias sacratissimus comitatus. l. fi. in prin. de tempo. appel. C. ⁊ de auditorio sacro ⁊ diuino
8 cõcistorio tex. in auc. de admini. of. in sacr. in prin. ⁊ post, † ⁊ hodie papa seruat ꝑdicta, vt hẽat, ⁊ vocet cõcisto. intimatũ, ⁊ secretuꝫ pticulare, ⁊ plenũ, vt. ĩ. ⁊ hi qui sunt rome sciunt, ⁊ viderunt.

SVMMARIVM

1 An vnus, ⁊ idẽ homo possit esse papa, ⁊ imp. ⁊ cur. ⁊ nu. 2. ⁊ seq.
3 Unus viceꝫ duorum sustinere non potest.
4 Differentia debet esse inter dantem, ⁊ accipientem.
5 Imperator cur vbi Papa est potestatem non habet.
6 Imperator si fiat sacerdos vel monachus esse desinit imperator.
7 Papa vel clericus non potest esse imperator.

Questio. lxxx.

1 Octuagesimo Quero, † an vnus, ⁊ idem homo possit esse papa, ⁊ Imperator Mar. laud. in trac. de prin. not. ccciij. idẽ homo, dicit, ꝙ nõ allegãdo gl. in. c. qm̃. x. dist. dic tu, iu gl. iij. ante fi. ibi nõ, ꝙ vna ꝑsona illa duo officia exerceat, vel exercere debeat, q: duo dona sunt imp. ⁊ sacerdotiũ, ⁊ facit vltra eũ, q: duo sunt a Deo creata luminaria Sol, ⁊ Luna, Genes. primo. c. que inter se valde differũt, ⁊ in quibus Imp. ⁊ pontificatus representat̃, capi. solite. de maio. ⁊ obe. ⁊ gl. not. in fi. in. capi. duo sunt. xcvj. dist. ⁊ tex. ibi in prin. ⁊ in. c. nos si incõpetenter. §. sed notandũ est, ꝙ due sunt persone, quibus mundus iste regitur
2 ij. q. vij. † Jtẽ q: diuersimode iurisdictionẽ exercent. c. clericus. ⁊ c. sententiã sanguinis extra ne clerici vel mon. c. si iudex. de sen. excõ. in. vj. Rom. not. dcl xxxj. tu audiuisti cũ simi. ⁊ tex. in. d. ca. qm̃ dicit idẽ mediator dei ⁊ hominũ Christus sic actibus ꝑprijs ⁊ dignitatibus distinctis officia potestatis vtriusqꝫ discreuit, ⁊ in fi. Deo militãs minime secularibus negotijs, se implicaret acuicisim ne ille rebus diuinis presidere videret̃, qui esset secolaribus negocijs implicitus ⁊ ideo altera carere dꝫ, nemo. n. potest duobus dñis seruire vtiliter. l. fi. C. de asses. Ant. sicu. in hac. q. in tracta. de potest. reg. q. lxj. licet predicta nõ alleg. † Jtẽ facit, q: difficile est, ꝙ vnus homo duorũ viceꝫ sustineat. l. si plures. ff. de pac. vbi gl. exponit. i. impossibile late cumulãs, ⁊ ibi scribẽ. ⁊ not. tex. in. c. ij. lxxxix. dist. vbi tex. not. Greg. legit̃, neqꝫ. n. ↄgrũcũqꝫ exercitare vni ꝑsone vno tꝑe duaꝝ reꝝ officia cõmittẽda sunt, sꝫ vnũ vni, alij alius, q: si totũ corpus est oculus, vbi auditus, sicut. n. varietas membroꝝ per diuersa officia robur corporis seruat, ⁊ pulchritudinem

pulchritudinem repræsentat, ita varietas personarū per diuersa nihilominus distributa officia, ꝛ fortitudinē, ꝛ venustatē.s.eccle sie Dei manifestat, ꝛ sicut indecoꝛ est in corpore humano, vt alte rū membrū alterius fungat̃ officio, ita nimirū noxiū simulq; tur pissimū est, si singula rerū ministeria personis totidē nō fuerit di stributa, ꝛ idē tangit̃ in.c.j.ead.dist.itē facit, q2 cū3 Imperator a Papa approbet̃, vngat̃, ꝯsecret̃, coronet̃, ꝛ ēt opponat̃ ex causis legitimis, vt.s. late vidimus suis locis absurdū ꝛ ꝯ regulas vtri
4 usq; iuris, † ꝛ rōnē esset, vt idē esset imperator, ꝛ papa cum inter dantē, ꝛ accipiētē, debeat esse distinctio personalis, vulg.c.fin. de inst.extra.l.ij.ff.de stip.seruo.l.si mādauero.§.si tibi.ff.mand.c.de bitū extra de baptis.l.pretor.ff.de tut. ꝛ cur. ꝛ not.tex. in.l.j.ff.de rer permu.ibi nec ratio patit̃, vt vna eadēq; res ꝛc.cū si. ꝛ facit q2 nemo potest se ipsum eligere, q̄tūcūq; sit idoneus, ꝛ sufficiēs
5 c.per nr̃as de iure pat.cū sim.† Hinc est, ꝙ vir catholicus cōstā tinus ex roma, Imperiū trāsferēdo dicebat, qm̄ vbi principatus sacerdotū, ꝛ christiane religionis caput ab imperatore celesti cō stitutū est iustū nō est, vt illic imperator terrenus habeat ptātem. c.fundamenta.§.ne aūt de elec.in.c.cōstātinus ante finē.xcvj.di. ꝛ per Bertrand.in trac.de orig.iurisdictio.iij.q.ix.vol.tracta.in prin.arguendo in not.q.ponit quedā, que ad idē hoc faciunt, ꝙ vnus, ꝛ idē homo nō debeat esse Papa, ꝛ Imperator, l3 in alia
6 qō.loquat̃ de qua.s.q.l.† Immo si imperator fiat sacerdos, vel monachus, desinit esse imperator gl. not. in.c.scripsit.xxvij.q.ij. ꝛ per eā ita t3 Jo.Ugo.in d.libro quadruuij ecclesie car.xxxiij. col.j.§.Quis fortius, ꝛ Ant.sic.in trac.de potest. reg.q.lxj.ergo ide3 si Papa, qui est.s.oēs sacerdotes ꝛc. ꝛ Bal.addo p.d.gl. nor.in.l.deo nobis.§.j.col.ij.iiij.not.C.de epis. ꝛ cle.cū addi. ad
7 eū Rom.not.xxxvij.vtrū gl. in.c.presens.xx.q.iij.† ꝛ Anto. de rosel.in trac.de potest. Pape.iiij.vol.tractat, car.xxxviij.col.iiij. versicu.ex quibus dicit, ꝙ Papa, vel quiuis alius in sacris con stitutus nō potest eligi imperator, l3 in omnibus ꝯstitutus sit per. c.j.de cle.cōiu.in.vj.illa ratione precipue, ne a cultu diuino per tē poralia subtrahantur.

SVMMARIVM

1 An Imperator possit deponi, ꝛ a quo, ꝛ qua causa.
2 Papa deponere potest ex causa imperatorem, ꝛ solus.
3 Imperium posset de nouo in alios trāferri.
Papa non potest priuilegium dare principi ne possit deponi vel puniri ab eo.
Imperium a grecis in germanos a quo translatum.
Papa Zacharias cur regem Francorum deposuit.
Pipinus Caroli pater substitutus.
4 Imperator quibus de causis deponi possit.
5 Imperator Otho ab Inn.iij.depositus.
6 Imperator Federicus cur destructus.
Federicus Imperator bis depositus, ꝛ restitutus, ꝛ a quibus.
7 Pontif. ꝛ quo tempore, ꝛ quāto, ꝛ eius epitaphium, ꝛ vbi se pultus. ꝛ nu.seq.
9 Imperatorē an possit deponere populus romanus.ij.mō, ꝛ seq.
10 Jurisdictio populi Romani tota trāslata in imperatorem.
11 Populus romanus hodie amplius potestatem non habet.
13 Papa priuat Imperatorem, ꝛ quando ei det coadiutores, ꝛ nu me.sequen.
14 Curator datur regi non seruanti iustitiam.
15 Coadiutor qualis esse debeat.
16 Curator datur Regibus, ꝛ alijs iustis de causis.
17 Imperatorem an possint deponere electores imperij, ꝛ nu.seq.
18 Imperator, ꝛ alij domini existētes in peccato mortali, an perdāt potestatem, quod non.

Questio.lxxxj.

1
Ctuagesimoprimo Quero, † an Imperator possit deponi, ꝛ a quo, ꝛ qua cā, ꝛ qdē a papa posse deponi ex causis legitimis, late p3 in.c.ad apostolice de re iud.i.vj. ibi cāe ēt ponunt̃ piurij sacrilegij heresis, ꝛ exinani tionis feudi qd ab ecclesia teneret in seruitutem redigen.clericos ꝛ laicos, ꝛ ibi late scribē.post gl.ponūt, ꝛ ꝙ solus Papa depo nit Imperatorē ēt sine cōcil. q2 Pape, ꝛ Christi vnū est tribunal post Host.in.c.quāto de trāsla.prela.tradit Card. Jac. in tract. suo nouis.de cōcil.lib.iij.fac.cxxx.col.ij.post Bar.Bal.ꝛ gl.vbi ibi ac tex.in.d.c.ad apostolice, ꝛ idē do. Catal. de boncōpagnis in trac.de pot.Pape, seu in addi. Bologni.ad eū.ij.vol.tract car.xcv.que est car.pen.tract.colū.iiij.sub.§.vlterius nu.v.idem Ant.sic.not.in trac.de post.reg.q.xliij.post Card.in.d. clemen. vnica circa fi.xviij.q.q2 Papa est maior, vt.s.q.l.dicens, ꝙ de voluntate Principū accusatur, ꝛ cōuincitur, ꝛ tūc monet̃, ꝛ si no lit satisfacere excommunicabit̃, ꝛ si non resipiscit poterit depo ni a Papa, vel a principibus de voluntate Pape, ꝛ Papa pn cipem quātūcūq; exēptū, si expedit, punit, ꝛ deponit, ꝛ late pbat Ferdinand.in libello de origine principatus.ij.parte.car.lxxvij.
2 ꝛ seq. ꝛ vbi ēt.§.† Et idē late, Papam posse Imperatorē ex cā de ponere ēt pp cōtumaciā, ꝛ excōicare, ꝛ eius subditos a iuramen to fidelitatis absoluere rationibus deducit, ꝛ retinet ꝯrijs argu mentis, rñden. Aug.de Anco.in suo trac. de potest. Pape.q. xl.per.iiij.articulos plene, ꝛ.q.lxxj.arti.iiij.x.car. ꝛ idē no. Bal. per.d.c.ad apostolice ꝙ Papa deponit Imperatorē, in.l.rescri pta.ij.col.in fi.ver.vlt.C.de preci.impera.off. ꝛ petrus de monte in suo trac.de monarch.ad fi.iiij.q.ad fin.x.h3 Papa, ꝛ Mar. lau.in trac.de prin.not.cxj.licet in fi. ꝛ sic inepte, ꝛ male aliter sen sit dñs Ludo.sardus in trac.de legitimatione.x.car.vij.q.idem, vt.s.Moder.in trac.de benefi.iiij.parte.q.viij.casu.xvj. ꝛ solum Papam sine cōcilio posse imperatorem deponere ex causa licet laudabilius faciat si cū cōcil.expediat, vt fecit Innocē.in.d.c.ad apostoli.tradit Prepo.in.d.c.si papa.xl.dist.col.v.vel ōponi po test a principibus de volūtate Pape Anto.sicul.in tracta. pot. reg.q.xliij. ꝛ scribit Joā.lecirier.in trac.de primogeni.q.vij.iij.li. col.ij.nu.x.viij.vol.trac.imo nō valeret cōsuetudo.l.vel priuile gium, ne aliquis rex ēt nō recognoscēs superiorē nō possit a rom. pont.puniri, ꝛ deponi, vt late dixi.s.q.l.ad fi.§.q.cxj.casu.c.post il lu3 in.d.libello ꝺ origine principatus.ij.parte.car lxxvij. ꝛ seq.§. vex qd suadet̃ ex eo qō.s.diximus, late.q.l.ꝙ imperator subest
3 ecclesie ēt in tpalibus, ꝛ Pape, † itē q2 auctoritate pape fuit trā slatū Imperiū a grecis in germanos, ꝛ itecū posset a germanis in alios, vt per eūdē Aug.d.li.q.xxxvij.iiij. ꝛ.v.articu.ergo ꝛc. ꝛ Cardi.Jacobat.in trac.de concil. lib. vlt. arti.viij.fac.dcclxxix. col.j.ver. ꝛ ista, ꝛ in.c.displicet.xxij.q.iiij.dr̃ notanter, ꝙ ecclesia per incrementa temporū sp maiori potestate vtit̃ ante finē illius tex. ꝛ gl.in.c.si Papa.xl.dist.in fi.dicit, not.ꝙ imperator potest deponi pro quolibet peccato pro quo est incorrigibilis, vnde ait deponit si est minus vtilis alleg.c.alius.xv.q.vj.vbi tex. not. di cit, ꝙ Roma. Pontifex.zacharias Regem Francorum, non tam pro suis iniquitatibus, q̄ pro eo, ꝙ tante potestatis erat inu tilis a Regno deposuit, ꝛ Pipinum Caroli Imperatoris patrē in eius locū substituit, omnesq; Francigenas a iuramento fideli tatis absoluit, dicit ibi glo.not.inutilis non sufficiens, q2 tunc de buisset ei dari coadiutor, sed dissolutus erat cum mulieribus, ꝛ effeminatus, ꝛ zachariam Rom.Ponti.a Chilperico in Pipi num regnum transtulisse, scribit etiam Alc.in.l.bona ciuitatis.ff. de verbo.signi. ꝛ in.l.inter claras.C.de sum.trini.in glo.ij.col.iij. in prin. ꝛ dixi.s.ēt.q.iiij. ꝛ per illū.c.alius lat.scribit.d.episcopus zamoren.in libello de origine principatus car.lxxviij.col. ꝛ seq. ꝯ volētes illam literam, † ꝛ de causis ponit ēt Jac. Aluarotus in ti tu.quis dicatur Dux in prin.vij.col.in vsib.feudo, ver.an aūt, ꝛ qn̄ possit imperator deponi. ꝛ Marti.laud.in trac. de prin. not. vij.Papa dicit papā posse principes coercere, si nimis grauant subditos sine cā post gl.Bal. ꝛ Inno.Abb.autem vltra.d.glo. in.d.c.si papa dicit viden.Inn.in.d.c.ad apostolice, dicentē hoc ꝙ imperator, ꝛ alij reges nō debent priuari, nisi ex maximis cau sis, seu delictis, q2 cū nō possint deponi sine magnis periculis, de trahē.est rigori, arg.c.latores de cleri.excōican.minist.sic Abb. inquam tradit.c.per venerabilē.ij.col.ad fi.de electio. post bo nu3 tex.ibi qui in ver.nunquid ponebat sacrilegium, excommu nicatum, tyrannum, fatuum, hereticum, vel paganum electu3 ad Imperium obtinen.non admitti, licet ide3 Abb.aduertat tex.fm intellectum gl.in.d.c.alius. ꝛ Bald.in.l.non ambigitur.ff.de.ll. j.col.in fi.simpliciter supponat imperatorem inutilem vel mente captum, vel ebriosum, quod non sufficit cure reipublice posse pri uari, vel dari ei coadiutorem Anto. sicul.in tracta.de potesta. regis.q.lxxix.quando esset factus hereticus, vel Paganus de Christiano. ꝛ.Jo.lecirier.d.vij.q. ꝛ Papa potest deponere prin cipes, si nimis grauāt subditos, fm Lauren.calca.con.lj.l3 col.j. per not.tex.xv.q.vj.si alius.Inno.Bal.Car.Alb.vbi ibi, alias ipse Bal.in.l.fin.C.de.ll.not.dicit quod imperator non ex omni causa deponi potest sed solum ex causa graui, ꝛ no.ex qua turba tur vniuersalis status Christianus vel ecclesie per.d.c.ad aposto lice ꝛ addit etiam.d.c.alius cum gl. ꝛ cum Bal.in.d.l.fi. Areti. §.sed ꝛ quo ad principi instit.de iure natu.col.fi. ꝛ Jo.in vsibus

feudo.xix.col.pro pulchro,& Marti.laud.in suo trac.de princi. not.xxxv.imperator,& Io.d.vij.q.prin. & per.d.c.alius, & alios glo.alias in.c.j.de renū.in.vj.in ver.videbant̄ in prin.not.secula res deponi propter insufficientiā,& negligentiā,Bar.tñ in.l.bar barius in fi.ff.de offi.prefe.preto.per illū tex.dixit imperatori ni bil posse opponi dummodo sit catholicus &c.sicut neq̃ Pape,& Anto.de rosel. in trac.de potest.Pape.j.q.princip.dum rñdet. x.rōni.col.ij.ver.sed q̃,dicit, licet in alia.q. credo, q̄ si princeps esset fidelis, & nō excōicatus,non sacrilegus, Papa non posset ipsum improbare allegando, q̄ alius esse posset magis idoneus rōne de qua ibi,& episcopus zamoren.in libello de origine prin cipatus.ij.parte.in princi.late scribit Reges naturali, & licito.s. iure regna obtinentes nō recognoscentes aliquē in superiorē in tēporalibus nō posse propter eoꝝ delicta iuste deponi nisi per ro ma.Ponti.& seruatis seruādis in forma iudicij, itē sufficienti cā probata,alias deposito sit nulla,& inualida late probās iure na turali diuino,& positiuo,& per q̄ñs,q̄ non a populo,nec a Baro nibus regni.car.lxxiiij.& se.ēt neq̃ rōne.l.vel q̄suetudinis,vt.j.di
5 cas seq.q.lxxxij.† & legit̄ Inn.iiij. Ottonē Imp.deposuisse,q̃ fide
6 litatē iurī,q̄ ecclesie fecerat nō seruauerat,† & Federicū Inn.iiij. in.d.c.ad apostolice,& Bar.in auc.si vero.C.de heret. dicit q̄ p illā auc.fuit destructus imperator Federicus, & q̄ Papa conces sit Carolo regnū Sycilie,dicit tñ Aug.de anco.in.d.lib.xl.q.ar
7 ticu.j.post mediū,† q̄ post depositionē eius electus est irex,& eū bonorius(qui Inno.iiij.qui primo eū deposuit in pontificatu suc cessit)coronauit in Basil.s.Petri,quē postmodū simili modo a iure resilientē,& q̃ ecclesiam,Hostiliter insurgentem (quam pro tegere tenebat̄) Inn.iiij.natione ianuēsis in q̄cilio gñali Lugdu ni celebrato publice deposuit,& Imperio priuauit,vt patet in.d. c.ad apostolice,de hoc.s.vlt.iuncta inscriptione.j.c.& illius.c.ad apostolice,& in tex.met.ibidē ante fin.ibi vos itaq̃ &c. cū fratri bus nostris & sancto q̄cilio &c.meminit de isto Federico,& q̄ se cundus fuit,& quo tpe,& quāto durauit,Iac.aluar.in tit.de pace tene.& eius violat in.j.col.late Deci. in auc. cassa.C.de sac. san. eccle.in prin.dicēs,q̄ tandē sepultus fuit in ecclesia Panor.bis versibus literis aureis scriptis,si probitas sensus, virtutū gloria census,nobilitas orti possent obsistere morti,non foret extinctus Federicus qui iacet intus,& in papa non est dubiū per predicta posse.s.eū priuare Imperatorem ex cā ab imperio, & deponere.
9 †Sed probabili qō est & not.an & alius possit pura populus ro ma.Bal.mouet hanc.q.in.d.l.non ambigit̄.ij.col.in princi.ff.de leg.& arguit primo,q̄ sic,demū cōcludit q̄trū,q̃ populus Rom. est sub Papa,vnde in eo residet hec potestas,q̃ in eo residet ce rebrū,& vertex totius populi.itē q̃ populus rom.non potest con firmare Imperatorē ergo nec priuare,& q̃ Imperator nō iurat fidelitatē populo Rom.sed dño Pape,& hanc ait virtutē esse,q̄ Cy.& Ray.ō forliuio, & addo q̄ ante Bal.hāc.q.ēt mouet Io. fab.insti.de iure nat.gen.& ciui.in verbo populus ei,& in eū, post mediū,arguēs primo populū romanū posse iperatorē deponere demū in oppositū,vt Bal.cōcludere vr̄ tum q̃ tex.ibi dicit oēm ei,& in eū, & q̄ hāc partē tȝ glo. in.d.l.nō ambigit̄, tuȝ ēt q̃ im peratorr maior est populo,& ad eū tanq̃ ad maiorē habet̄ recur
10 sus.§.j.c.j.si de inuest.inter do.& vas.lis oriat̄, † & sic per minorē maior nō dȝ deponi.ll.vul.c.cū inferior de maio.& obedien.c.est ordo.xxxiij.q.v.cū sim.& maxime,q̃ tota iurisdictio trāslata fuit per populū Rom.in imperatorē,nihil sibi reseruando,& ea vsus est imperator.d.l.j.ff.ō cōst.prin.& d.ver.populus cū simil.vnde reuocare amplius nō pōt cū penes se nihil remanserit arg. q̄uis
11 de officio deleg.in.vj.cū simi.†Et vex faber ibidē vltio loco sub dit,sed tñ satis dici posset q̄ populus ex cā posset eā destruere, p q̄ria que ibi primo posuit,& ff.de excus.tut.l.sed & reprobari, di cit tñ,q̄ id attentare periculosum est,& ea opin.cū Bal.q̄ popu lum Romanum tenenda videtur precipue per sua fundamenta & idē tȝ Are.(lȝ de fabro ibi,& Bal.i.d.l.nō ambigit̄, nō faciat mētionē) i.d.§.lȝ q̄ pncipi isti.de iur.nat.gē.vel ciui.col.fi.v̄.no. scdo ex glo.dicēs,q̄ hodie id nō tollatur,est electio imperatoris spectet ad principes Alemanie,& ius priuandi ipsum spectet ad Papam,& Populus non posset reuocare imperatorem, cum de ipso imperio non habet se impedire,& quod hāc opinio.sequi tur Bald. in.c.fina.C.de.ll.(in fi. dic tu)vbi dicit solum popu lum posse deponere imperatorē,& q̄ hec est cōis opi.& eā tenen. puto quicquid Bart. q̄ senserit in.d.l.non ambigitur post Cyn. dicens, q̄ populus posset imperatorem degradare,per gl. in.d. c.j.§.j.si de inuestitu.&c.q̃ illa gl.tenet potius q̄ bene visa,duȝ di cit in fine plus posse imperatorem allegando.l.barbarius.ff.de officio pret.vbi tex.in fine dicebat potius populus romanus &c.

Demum subdit,quod ius multo magis in imperatore obseruan dum est contra glo.dicar.s.hodie.l.j.ff.de constit.princip. & hanc opinio.etiam nouis.tenent Mode.taurinenses in.l.ij.ff.de origi. iuris sub versi.fina.prime partis illius.l.colum.fina.in principio post Barto.& areti.supra,& Felyn.vbi ibi,& idem late pro veris. opinio concludit,& defend.quod hodie Papa, & non populus Romanus,aliquo modo deponit,& degradat imperatorem Ia. aluarotus in titulo si de inuestitura inter dominum,& vassallū.in principio.v.colum.& sequen.in vsibus feudorum & not. Marti. lauden.in tracta.de princi.not.cccclvij.hodie post Bal.& Mo dernis in tracta.de benefi.iij.parte.questio.vij.v.colum. versic. Papa solus,& Ioan.lecirier in tracta.de primogen.questio.vij. iij.lib.viij.volu.tracta.col.ij.numero.x.post Ioan.fab.& glo.vbi
12 supra,& Prepositus in.c.si papa.xl.distin.colum.v. †& Popu lum Romanum hodie amplius potestatem non habere probat tex.nota.in.l.ij.ad finem.C.de adoptio. ibi arrogatio principali auctoritate facta perinde valet,ac si per populum iure antiquo facta esset,& sic hodie non posset,& dominus Benedi.capra.pe rusinus noster in not.questio.per illum tex. consil.cxv.ij. colum. in med.& hanc etiam cōem opin.testatur hodie.s. populum ro manum imperium non habere Alexan.in disputatione sua inci pien.Sigismundus.j.q.v.in principio,Paul. de castro in.l.de quibus.ff.de.ll.j.col.ij.notab.& solum Papa deponere Impera torem.per.d.c.ad apostolice simpliciter not.Bal.in.l.rescripta. ij.col. ad fi.C.de preci.imperato.offeren. & Barto. in.d.l.finali .C.de.ll.post.d.c.ad apostolice,cum ibi not.intel.ligēs.l.ij.§.ex actis.ff.de origine iur.& per consequens similia etiam loqui eo tē pore,quo adhuc Populus,& Senatus, non abdicauerant a se omnem imperij potestatem,& sic quando quis nō esset verus rex & imperator,vt in sequen.questio.tangitur,& pro Bar.& Bald. not.in.d.c.ad apostolice,in versiculo priuamus,& q̄ Papa pro
13 pter crimen priuat † Imperatorem, vt ibi, & cum est inutilis.d. capi.alius.xv.q.vj.& quod det coadiutores male administranti bus,& per negligentiam ipsorum iurisdictionem assumat,& com pellit iustitiam facere & ius canonicum debitis casibus obserua re,q̃ vnum oportet esse principatum,ad quem omnes recurrunt
14 c.in apibus.vij.q.j.cum simil. †Et scribit notabiliter Innocen. in.c.grandi de supplen.negligen.prelato.in.vj.q̄ Regi non ser uanti iustitiam datur curator,& refert Anto sicul. in.iij.questio. in fine infra citanda seq.q.& facit quod per.d.glo.supra relatam in.d.verbo priuamus notatur que ad id de coadiutoribus, alle
15 gat.d.c.grandi.†Qualis autē debeat esse coadiutor, & eius qua litates,vide not.per Moder.in tracta. de beneficio.ij. parte pñ
16 cipali.iiij.q.col.penul.† & regibus,& alijs dominis dari curatorē iustis de causis precipue si nesciunt regnum suum defendere, itē si non seruant in eo bene custodiam,& pacem maxime locis reli giosis,& pauperibus.vel si perdita nesciāt recuperare,not.Bar. in marg.sua in verbo Regibus post Inno.in.d.c.grandi, & ibi p cum,quis det talibus caratorem,& dari coadiutorem imperato ri ex causa sentit Bal.in.l.non ambigitur.ij.col. in principio.ff. de.ll.& gl.not.in.c.alius.xv.q.vj.per.c.quamuis, &.c.petisti.vij. q.j.& tetigi etiam infra.q.cvj.& cum Bal. in.d.mar. Ant. sicul. in tracta.de potesta.& excel.regia.q.xvij.& do. Lud. montaltus in tractatu de de reprobatione sententie Pilati,articu.iiij.colū.
17 ij.nu.vij.x.vol.trac.†An autem ipsi electores imperij possint de ponere imperatorē ex causa infra tango seq.q.quibus ibi dictis in eo puncto adde q̄ Bal.in.l.barbarius.ff.de officio preto. di cit in terminis q̄ electores non possunt neq̃ priuare,neq̃ depo nere,q̃ postq̄ elegerunt,functi fuerunt suo officio, & solum ha buerunt a Greg.potestatem eligendi,non deponēdi,& Aluaro tus idem in.c.j.quis dicatur Dux.& tenet & refert Ioa. lecirier, in trac.de primogeni.q.vij.iij.libro.col.ij.nu.x.viij. vol. tractat.
18 † Illud scien.est,quosdā hereticos olim tenuisse omnem potesta tem tam laicalem,q̄ clericalem amitti per peccatum mortale vn de Gualdenses dicebant non esse parcendum illis, qui mortalis culpe rei essent,& Io.vulcleff.& Io.vs.quorum opin.fuit damna ta in concilio constan.viij.sessione.arti.iiij.&.xv.& session.xv.arti. vlti.Io.hus.& nouissime per fratrem Alphons. de Castro in lib. aduersus hereses.xij.lib.in verbo potestas,vbi late comprobat.

SVMMARIVM

1 An imperatorem propter suas iniustitias intolerabiles & faciē tem tyrannica subditi possint expellere propria auctoritate.
2 Reatus omnem bonorum excludit.
3 Subditi non possunt derogare iuri superioris.

4 Tyrannus

4 Tyrannus non venit principis appellatione.
Tyrannus an possit impune occidi, et damnata memoria.
Jo. huss. in concilio qui secus dicebat.
Alexander primus Dux florentie occisus, et a quo.
5 Jus dicere nemo sibi potest propria auctoritate.
6 Regi etiam malo subditi sumus.
7 Jurant fidelitatem imperatori principes.
8 Electores imperij cur non possint deponere ex causa imperatorem et quando, et nu. 10.
9 Inferiores in facto maioris non se intromittunt.
11 Restitutio ad illos spectat ad quos institutio
12 Obedire an teneantur iniusto, et iniquo principi, subditi.
13 Serui a dominis. s. modum seuientibus in eos non recedunt propria auctoritate.
14 Populi dominos delinquentes propria auctoritate corrigere non possunt, et damnata in concilio constantien. mem. Joan. Uuicleff, qui secus dixit.
15 Rebellio, et inobedientia subditorum quando priuet superiorem possessione iurisdictionis.

¶ Questio. lxxxij.

1 Octuagesimosecundo Quero, †an Imperatorem propter suas iniustitias intollerabiles, et facientem Tyrannica subditi possint expellere propria auctoritate, videtur quod sic argumento. ff. de ori. iur. §. et cum placuisset. l. ij. et ibi Bal. not. quod vsurpantes statum trucidantur, et ciuitas recipit statum suum, et facit. §. exactis. deinde regibus ea. l. ij. item quia vnusquisque pot. propriam salutem tueri. l. vt vim. ff. de iust. et iur. cum mat. item a quo remouetur effectus nominis debet remoueri ipsum nomen et dignitas. l. iij. C. de sent. ex peric. recit. c. que ipsis. xxxviij. dist. c. cor epi. lxviij. dist. et l. j. in fi. C. de officio prefec. vrb. l. anul
2 lo. C. de ferijs † et reatus omnem honorem, et prerogatiuam excludit. l. i. C. vbi sena. vel clariss. aucten. qua in prouincia. C. vbi de crim. ibi omni priuileg. tex. et gl. no. in. §. non permittas in aucten. de mand. princ. glo. no. in cap. admonere. xxxiij. q. ij. vbi notat quem priuari nomine ratione criminis cum simili. sed breuiter in contrarium videtur veritas tum ex supradictis. s. quia solus papa imperatorem deponit vt in precedenti. q. post Bal. dictum fuit tum etiam quia ita in terminis in Rege, vt subditi non possint eum expellere, etiam propter suas iniustitias intollerabiles, et facientem Tyrannica, tamen Bald. in. l. ex hoc iure. j. col. ij. q. ff. de iusti. et iur. illa ratione quia sub
3 diti non possunt derogare iuri superioris. † Unde licet de facto expellant, superior tamen non amittit dignitatem suam, per. l. moueor. C. si seruus expor. ven. et cum Bal. in. d. decisio. refert, et tenet Anto. ficu. in trac. de potest. et excel. Reg. iij. q. prin. addens pro ratione Bal. bon. tex. in. c. venientes de iure iurand. et cle. ne Romani in prin. de electio. c. inferior. xxj. distin. c. cum inferior. de maio. et obe. et not. per Bal. in. l. ij. iij. col. C. de serui. et aqua. et in. c. j. vt lit. pen. et Bal. et Saly. in. d. l. moueor, vbi dicunt delictum esse execrabile quando serui volunt potestatem in dominum exercere, et declarat id verum in vero rege, secus in tyranno tacito, et velato, et per consequens etiam falso imperatore etc. per ea que ibi late et not. deducuntur, per Anto ficu.
4 d. loco et sic contraria per consequens resoluuntur, † et facit quia principis appellatione non venit tyrannus glos. not. in cle. j. de babtis. in verbo regum ante finem sed cauendum est in hoc de tyranno contra dominum Ant. fic. quia totum contrarium videtur alias determinatum per concilium constant. in quo fuit damnata illa opi. Jo. huss. qui dicebat quemlibet tyrannum posse, et debere licere, et meritorie occidi per quemcunque vasallum suum, et subditum etiam per insidias, vel blanditias, vel adulationes, non obstan. quocunque iuro, seu confederatione factis cum eo, non expectata sententia, vel mandato iudicis, et fuit damnata pro erronea in fide, et in moribus, et vt scandalosa, quod qui pertinaciter id assererent, essent heretici, vt patet in dicto conci. constan. sessione. xv. col. iiij. ver. precipua, et que late per fratrem Alphon. de castro in libro aduersus hereses. xiij. in verbo subditus, et in verbo tyrannus, imo nec possunt subditi dominos delinquentes corrigere nedum occidere, vt late in. d. verbo subditus deducitur, que notanda sunt ad declarationem eorum que scribit ille eps zamo. in libello de origine principatus. carte. xxvj. et seq. vbi conatur deducere prouincias posse pro pristina libertate a violento iugo seruitutis se liberare propria auctoritate etiam conuocatis amicis, iure diuino, naturali, et positiuo, vt et. s. tetigi. q. liij. post prin. sed ibi ille de iniusto domino, et violento loquitur, patet ex his, que idem scribit. d. lib. ij. parte car. lxxiij. et seq. multis, et carte. lxxxix. et seq. vbi late probat Regem naturalem, et licitum non posse deponi, neque puniri ob aliqua delicta, a populo neque a baronibus suis etiam ratione cuiuscunque. l. vel consuetudinis de quo tetigi. s. quod. cxj. casu. xcix. respondens etiam quibusdam arg. in contrarium, vt ibi not. limitando, nisi princeps esset si quem communitas eligeret vt. s. dixi. d. casu. xcix. vt Ueneti. et Januen. demum idem car. xc. et seq. not. in. d. libello de origi. Princip. deducit multa, que cogunt subditos tollerare reges, et principes suos etiam si delinquant iuribus, et exemplis etiam diuine. l. vbi viden. que notanda sunt, etiam quod rex scandalizaret rem pub. etiam si deuius esset a fide, quod a sede apostolica, et ecclesia, non a populo iudicandus est, quamdiu tolleratur per eam, sed arguendus sic, post Isidor. in lib. de summo bono. c. xxxix. et. c. quoties. xxiij. q. iiij. quod facit contra illos, qui volunt excusare illum Laurentium medice Florentinum, qui anno preterito Illu. Alex. medicem Ducem primum florenti. interfecit, et contra Anto. fic. vbi. s. nisi dicamus Ant. ficu. non dicere, quod tyrannum liceat occidere sed expellere quo casu concilium non loquitur, et tunc vide notata in. d. libro Alphons. in. d. verbo
5 subditus, et eps zamor. d. loco † pro quo in. s. dicto. j. membro vltra eos facit etiam, quia nemo debet sibi ipsi ius dicere propria auctoritate in rub. et nigro. C. ne quis in sua causa iud. vel ius. sibi dicat. l. nullus. C. de iudeis cum gl. iiij. q. iiij. c. j. et. c. si clericus. xj. q. j. et reg. l. extat. ff. quod met. cau. et tex. not. sing. in. l. pen. et fi. ff. ad. l. iul. de vi priuat. et quod
6 precipitur deutero. xxiiij. B. in fi. † Et finaliter hec decis. Bal. et Anto. ficu. (vltra ipsos) not. videtur probari, in. j. epistola Petri. c. ij. ibi subditi estote etc. siue regi quasi precellenti etc. et ibi Deum timete, Regem honorificate, serui subditi estote in omni timore dominis non tantum bonis, et modestis, sed etiam discolis, hec est. n. gratia etc. quia et Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum etc. qui pecatum non fecit, qui cum malediceretur, non maledicebat, et reliqua, ad Titum. ij. c. C. seruos dominis suis subditos esse in omnibus placentes, non contra
7 dicentes. † Suadetur quod cum omnes principes fidelitatem Imperatori iurare debere videntur, vt. s. diximus. lxxiij. q. et per consequens, etiam ipsi principes electores imperij contra proprium iuramentum inconsulto Rom. Ponti. propria auctoritate, etiam si diceretur illicitum, venire non debent, vt ad literam alias dicit text. nota. in capitulo venerabi
8 lem. de electio. ante fin. versi. non valet ad plenam, † et ista forte potest esse ratio de vno in quo alias dubitabam, cur forte ipsemet electores Imperij non posset dici, quod possent Imperatorem ex causa deponere, sed solus papa secundum mentem scribentium. s. quia s. et ipsi forte eo electo ei iurant fidelitatem, et obedientiam, pro dicta in. d. q. lxxiiij. a quo iuramento ipsi propria auctoritate sine pontifice non possunt recedere. d. vers. nec valet, et ibi notat Abb. v. col. nu. xiij. cum negotium. s. est arduum, et inter magnas personas
9 post sing. dictum Spe. vbi ibi, et illum tex. † Item quia vbi imperator est coronatus, approbatus, vnctus, et consecratus a papa, inferiores quo iuris ratione se possunt in eo intromittere deponendo. d. c. cum inferior de ma. et ob. cum simi. et sing. tex. l. ij. C. de lib. et co
10 rum lib. vers. sane cum simil. infra. q. cx. casu. lxij. † Et ex his videtur inferri, quod si electus esset solum ab illis, nondum tamen a papa approbatus, neque coronatus etc. et ipsi non iurassent, vel forte non iurarent ei fidelitatem, non video pro nunc in puncto iuris stricto, cur tunc ex causis legitimis de quibus. s. non possit ipse electus per ipsos ele
11 ctores deponi, priuari, et degredari, † cum de iure alias ad illos destitutio spectet ad quos et institutio pertinere. c. conquerente. de offic. ordin. extra. c. admonet. extra de renunciat. et reg. vulgata, eius est soluere, cuius est ligare etc. et nihil tam naturale, et. c. cum ex iniucto in fi. de hereti. cum simil. que nota sunt, et que infra dixi. q. ciij. vers. vlterius. q. Et cessante ratione, et respectu iuramenti, et appositionis manus pape videtur cessare impedimentum ipsis electoribus. c. cum cessante de appell. cum vulga. cogitabis, nisi diceremus ipsos esse nudos ministros, et executores tantum in electione, vnde in alijs se non possint intromittere, iuribus vulg. put alias in simili de eligentibus papam scribit Anto. de Rosell. in trac. de pot. pape. j. q. princ. respondendo. x. rationi col. ij. §. sed quia, qui eligunt papam, et confirmant, et tamen non tribuunt potestatem neque dominium sed habet a deo ex se, vt. s. q. l. late, vnde idem in eligentibus principem. c. quesitum. xxij. q. iiij. quoniam licet eligatur ab electoribus, haber tamen suo iure imperator, et non alieno, vt ibide Ant. predictus, licet in alia. q. que adde. ad. q. precedent. s. in fine, vbi de hoc etiam dixi not. Et cum decisione Bald in dicta. l. ex hoc iure tenet, et notat Marti. lauden. in tractat. de prin. not. cxi. licet subditi, subdit tamen, quod licet non possint dicto casu expellere, non tenentur tamen obedire interim, allegat Bal. in prima rub. ff. veteris, sed non inuenio in libro meo, et puto, quod sit dubium hoc vltimum dictum, donec de iniustitijs non esset declaratum, et depositus arg. c. prio. vt lite penden. cum mat. et no. per. d. decium, post Abb. in. c. i. v. no. et in. c. significasti. iij. no. de appel. cum simi. item quia alias Aug. de

anco.in tra.de po. Pape v.q.art.viij.tz pp ēt apte malo obediēdū pcipue p illud Petri i.j.epistola.s.citata.j.c.ibi subditi estote dñis vestris ēt discolis.† Ulterius ēt pro dicta resolutio. Bal.
13 ⁊ Ant.sic.vt.s.per nos cōprobata,subditos nō posse imperatorez ēt intollerabilem,de iure expellere,facit not.⁊ multū in simili qꝛ sic alias videmus,ꝙ servi in quos dñs.s.modū seuiat ac intollerabili asperitate persequaꝰ,nō pro pria auctoritate,se ab eius dominio eximunt,sed superioris officio,vt in.§.sed hoc tpe insti. de his qui sunt sui vel alie.iur.vsqꝫ ad fi.tit.⁊.l.ij.ff.eo.per totā,⁊ bonus tex.solitarius in.l.pen.C.de prepo.sacr.cubicul.lib.xij.añ fi.ibi sed sicut implorandi presidij facultatē denegare nō cōuenit ita nec calumniandi viam diutius patimus patefactā in ratione sui,⁊.l.si lenones.C.de epis.aud.ibi episcoporꝫ implorato suffragio omni miseriarꝫ necessitate absolui,⁊ reperio † ꝙ olim in cō-
14 cilio cōstan.fuit dānata mem.Jo.vuicleff,qui inter alia ponebat populares posse ad arbitriū suū dños delinquentes corrigere vt
15 patet in.viij.sessione eiusdē ɔcilij,†illud notādū est incidenter circa predicta ꝙ inobedientia,⁊ rebellio subditorꝫ non priuat superiorē possessione iurisdictionis,nisi subditi eū expellerēt de territo.vel caperent,⁊ ponerent in carceribus,ita not.tradit Bal. in.l.ij.C.de seruitu.⁊ aq.viij.col.in prin.iij.q. post.l.j.§.pen.ff.de vi ⁊ vi arma.l.moueor.C.si seruus expor.ven. Alex.tenet consi. xciij.visis.j.⁊.iiij.col.lib.v.⁊ Jaso.pro valde signando in.l.j.in prin.ff.de acqui.posse.col.xij.ante fin.nu.lij.

SUMMARIUM

1 Quibus de iure pateat ingressus ad imperatorem.
2 Consiliarijs patritijs,⁊ senatoribus,⁊ qui hi sint.⁊ nu.seq. Silentiarijs,⁊ qui sint,proximi sac.scrin.
3 Notarijs principis.
4 Secretarijs.
5 Militantibus in sacris scrinijs.
6 Uicarijs.
7 Magistris sacrorum scriniorum.
8 Tribunis scolarum,⁊ qui sint scolares,⁊ nu.seq.
10 Domesticis,⁊ rectoribus imperatoris,⁊ qui sint,⁊ nu.seq.
11 Prepositis laborum,⁊ qui sint.
13 Fabricensibus,⁊ qui sint.
14 Primicerio,⁊ secundario,⁊ qui sint.
15 Honoratis viris,⁊ qui sint,⁊ nu.seq.
16 Doctoribus patere an debeat ingressus ad imperatorem,⁊ numero seq.⁊ nu.21.
18 Doctor an dicatur consiliarius principis.
19 Uincentius de herculanis de Perusia aduocatus ɔsistorialis, preceptor meus cōsumatissimus.J.U.Doc.
20 Jo.baptista filius eius singularis virtutis,⁊ indolis. Do.Eneas de Ubaldis de perusia.J.U.Doc. preclarissimus. Do.Pe.pa.parisius auditor camere olim collega meus Boñ. Doctores nostri temporis preclari,ibidem quidā referuntur.
22 Ingressus ad imperatorez pro iustitie expeditione,etiam vilibus patere debet.
23 Acceptio personarum apud Deū esse nō dz quō intelligaꝰ not.
24 Ualuassoribus,⁊ qui sint,⁊ ēt capitaneis patere debet ingressus ad imperatorem.
25 Episcopis etiam patet,⁊ quidā hodie venerabiles episcopi.
26 Cardinalibus ēt pꝫ,⁊ quidā hodie reueren.⁊ illust.exprimuntur.

Questio.lxxxiij.

1 Octuagesimotertio Quero † quibus de iure patere dz ingressus ad imperatorē,nā nō qlibet admittitur ēt neqꝫ ad salutādū,vt per gl.in.l.j.C.de vetera.lib.xij.⁊ breuiter primo omnibus qui sunt de cōcistorio eius vt experientia docet in similibus in pontifice,⁊ in imperatore cōsiliarijs patricijs,⁊ senatoribus,in.l.quisquis.in prin.ff.ad.l.iul. maie.l.fi.C.de ɔsul.li.xij.§.filiusfami.insti.qui.mod.ius.pa.pot. sol.itē silentiarijs qui.xxx.erant,⁊ decurionibus eorū palatij.l.j. .C.de silentiarijs lib.xij.quos consiliarios interpretatur, glo.in
2 rub.ibi Moderni,† Mediolanen.ibi post procop.dicunt ad ea que quietis sunt in palatio ministrum silentiarium vocari,⁊ patricij qui sint glo.in.d.§.filiusfami.licet Alcia.aliter in rub.C.de consul.lib.xij.car.lij.† Itē ⁊ proximis sacrorꝫ scriniorꝫ vt in.l.ij.
3 .C.eod.libro.xij.ibi concistorium nostrum sepe ingredientibus,⁊ secūdū Bar.in summario.l.peculiarij.C.eo.notarij pncipes ho-
4 die videntur,† deputati ad peragenda signandaqꝫ rñsa principis,⁊ secretarijs,vt post Jo.de platea Moder.taurinen.in.l.j.
5 ff.de of.eius fol.xiiij.ij.col.ante mediū oībus militantibus,† In sacris scrinijs,cuiuscūqꝫ sit gradus,ad principem patet accessus siue sit inter clarissimos,siue inter spectabiles per illū tex. qui tñ nō vꝫ loqui de ingressu ad principē ipsuz,sed ad secretariū,nisi dicas p ingressuz secretarij ad cōcistoriū principis ingredi,vt in.d. l.ij.C.de proxi.sa.scri.sꝫ tñ vere differūt,vt in.l.fi.C.de offi.diuer
6 so.iud.† Itē vicarijs,argu.l.j.in fi.C.de of.vica.itē prefe.vrb.ar.
7 l.j.ante fi.ff.eo.† Itē magistris sacrorꝫ scriniorꝫ spectabilibus.l. vnica.C.eo.lib.xij.ibi nostre quodāmodo assidere maiestati vñr,
8 † Itē comitibus,⁊ tribunis scolarꝫ.l.j.C.eo.lib. † ⁊ scolares ibi
9 intellige militantes in sacro palatio,vt ⁊ ō scola militū Moder. declarant in eo.lib.in rub.de priui.scola.auctoritatibus latinorꝫ ⁊ grecorꝫ,⁊ do bonū tex.l.fi.§.milites.C.locati,⁊ facit bo. tex.in
10 l.fi.C.de off.mag.offi.† Itez domesticis,⁊ rectoribus imperatoris,vt in.l.j.in fi.C.eo.⁊ eodē lib.dicit ibi gl.in rubri.domestici.i. laici ac milites fortes,(prout fratres alias ad papā) protecto-
11 res,qui stant armati corā principe,sed dicti † Moder. in tit. de silentiarijs lib.eo.dicunt domesticum archanorꝫ principis con-
12 scium esse post Procop. Persi.Belli.ij.Rom.† Itē prepositis laborꝫ,vt in.l.vnica.C.eo.in fi.cod.lib.ibi quos nostri lateris comitatus illustrat,⁊ glo.ibi in rub.vꝫ interpretari ꝓ his qui signis
13 bellicis preciosis preponunꝰ,† Itē fabricensibus patere dꝫ ingressus,singulis biēnijs tñ sm Bar.ibi in.l.ij.C.de fabricēsibus lib. xij.⁊ dicit ibi gl.rub.ꝙ sunt hi qui propria arma faciunt in proprijs fabricis,⁊ dant primicerio,qui reponat in proprijs armamētis,⁊ ɔ̄naliter his qui de officio potestatū sunt,singulis annis liberū vꝫ attingere purpurā,⁊ venerari,muricemqꝫ eius adorare
14 non alijs.l.j.C.de apparit.prefec.vrb.lib.xij.† Itē primicerio,⁊ secūdicerio,⁊ notarijs.l.ij.post principiū.C.eo.lib.quos exponit
15 gl.rub.ibi qui sint,† Itē patere dꝫ ingressus ad principem,⁊ concistoriū eius honoratis viris,vt dicit tex.not.in.l.fi.C.de offi.diuer.iud.⁊ ibi gl.not.exponit honoratis id est Doctoribus ⁊ illū tex.allegat Areti.ad hoc.priuilegiū doc.ll.vltra alia multa,de quibus per eū ibi.s.quod doctori ingredienti curam Principis
16 non debet denegari † ingressus,sed admitti etiam ad secreta iudicū,in.§.ita rome ante fin.versi.priuilegio insti.de excusa.tuto. ⁊ honoratis pro aduocatis,alias exponit glo. in.l.prima.C.de
17 offi.ciuil.iud.in glo.prima.† Sed tamen aduertendum est,quia alius sensus videtur esse eius vocis,vt in titul.C.de honorat.vehicul.libro.xj.⁊ ibi glo.rubrica que vltimo dicit,ponitur pro his qui haberent dignitatem,sine administratione, vnde elegātes Moder.mediolanen.in libro primo pretermissorum suorum colum.iiij.post princi.certius dicunt esse qui palatinam dignitatez habent,⁊ administratione abstinent muneris extorres nomine participes post Amiam.Marcel.⁊ Mod.in.d.iiij.col. videntur sequi nouissime Moder.taurinen.in.l.prima.ff.de offi. eius vj.car.ij.col.in fine,⁊ sequen.⁊ ego do bonum textum expressum in.l.ij.C.vt digni.ord.serue.lib.xij.versi.iiij.Honorariorum,ideo videtur ꝙ.d.l.fina.glo.⁊ Areti.vbi supra pro animi,⁊ interesse proprij passione in doctoribus generaliter interpretati sint, bene verum,ꝙ alias tex.hoc verbo honorati vtitur pro doctoribus legentibus,vt in.l.prima.C.de profess.qui in vrb. Const. in fine libro.xij.sed respondetur illum tex. confirmare predicta quia.s. ibi de doc.qui per.xx.annos legerūt,loquitur,quo casu cōsequūtur dignitatem vicarie,⁊ comitatus,vt ibi in tex. ⁊ glo. ⁊ sic sine administratione,quod nō magis est de iureconsultis quā de alijs legentibus,⁊ de quibus ibi idem in.l.ad similitudinem.C.de episco.⁊ cleri.in glo.secunda,sed tamen dictum in se equum est, nec minus eis cum digni sunt liber ingressus debetur ad principem ꝙ̄ quibusuis alijs,cum eorum doctrina mundus illuminetur,⁊ ad obediendum Deo,⁊ Imperatori eius ministro vita subiectorum informetur,vt affirmat ipse in auc.habita.C.ne filius ꝓ patre,ꝙqꝫ non minus prouident humano generi, ꝙ̄ si prelijs, atqꝫ vulneribus patriam,parentesqꝫ saluarent,ac gloriose vocis nomine,laborantium spem,vitam posterosqꝫ defendūt, ita dicente Imperatore met. in.l.aduocati.C.de aduoca. diuersorꝫ iudic. ⁊ cum laudabile viteqꝫ hominū necessarium sit aduocationis officiū,maxime principalibus premijs oportet remunerari,ait tex.in l iiij.in prin.C.de aduoca.diuer.iudi.vnde legitur, quod intelligentes.i.docti.fulgent quasi firmamentum,⁊ stellis,⁊ Celo comparantur,⁊ qui ad iustitiam erudiunt multos quasi stelle in perpetuas eternitates,vt in Daniel.xij.cap.declaratur a diuo Hieronymo.in.iiij.suo prologo,super Bibilia,⁊ Alexā.in additio.
18 ad Bar.in lib.j.C.de digni.l.lij.dicit † ꝙ omnis doctor,dicitur consiliarius

consiliarius principis, et simpliciter alleg. d.l.fi.C.de offi.diuers. iudi.l3 scripta depranate dicant de aduoca.diuer.iud. Tñ id nõ vr̃ ibi probari ex premissis, et vr̃ contra mentẽ doct.in.d.l.j.ff.de off.eius.vbi in doctore.xx.anni requirũr, et Bart.mer.se ɔsiliarium principis vocat, qr eum expresse fecit imperator, non ex eo solo ꝙ doctor esset, vt in suo trac.de insig.et ar.in prin.et alibi sepe, vt et in rub.extrauag.ad reprim.et in.l.gallus.§.forsitan.ff.de lib.et postb.qualis est tẽpestate nostra celebratissimus inter omnes, et ɔsumatissimus dñs, et precep.meus obseruandissimus do. Uincentius de herculanis de Perusia, aduocatus ɔsistorialis, speculum iuris, pater patrie, sub quo eiusqȝ profundissima, ac castigatissima disciplina qui militauit, felicem beatumqȝ tanq̃ ab oraculo Apollinis pendentem semper iure oẽs arbitrati sunt.
20 †Utinamqȝ ego talis aliquo vnq̃ tpe euaderem, vt tali tantoqȝ pceptore dignus saltem discipulus apparere possem. Plura de eo dicerem (vt teneor) sed qr adhuc viuit, eiusqȝ clarissima monimenta testimonium dederunt, dant quotidie, dabunt alia multa de tanto viro subtrabã prout alias diuus Hiero.dicit in Ambrosio in lib.de viris illustri.sed pro me minimo, et debili supplebit, si Dij vitam dabunt (quod faxint) singularis virtutis, et indolis filius suus nobilissimus do.Jo.baptista pulcher animo, et corpore, qui in etate vix adbuc.ix.annorum talis est, totqȝ literis moribus, et virtutibus, ad vestigia excellentissimi parentis diuinitus preditus, vt iam de eo dici merito possit, ꝙ de Samuele in libro vite primo reg.ij.cap.E. Puer aũt Samuel pficiebat, atqȝ crescebat, et placebat tam Deo q̃ hominibus. Necnon qualis est dñs Eneas de vbaldis de Perusia. U.J. ɔsultus excellen. et preclarissimus, subtilitate, prestantia, ac ɔsilij integritate, infalibiliqȝ iudicio, celebratissimus do.meus hoñ. et de quo dũ ẽt in rota Florẽtina esset, ita honorifice exordit do.Deci.ɔsil.diij.superioribus, et ɔsi.dlxx.casus.et ɔsi.dxxv.visis lib.ij.et.dliij.qd supra. Qualisqȝ R.D.P. Paulus parisius, nũc Rome dignissimus auditor camere, olim hon.collega meus Bononie, vel dñs Raynal.petru.Senensis, dñs Marcellus crescentius Romanus, do.Ludo.gome.Hispanus, sacre Rote Romane doctissimi, ac integerrimi Auditores, necnon qualis do.Andreas alci. Mediolanensis, iuris, ac multarum scientiarum doctissimus, et ornatissimus vir, do.Maria.socin.iunior Senen.do.Arrigutius de arrigutijs perusinus, do.Cesar de nobilibus nobilis Luccẽsis, nuper albe vrbis senator, demum totius Romandiole preses, de quo ita laudabiliter exorditur do.Deci.ɔsi.ccccl.xxj.iuridicam, et ɔsi.dlxxvij.viso.do.Jo.baptista massarius, do.Julius scarllattinus regienses, de quo ẽt Deci.ɔsil.dlxvj.ɔsuluit, do.Siluester aldrobrandinus Florentinus, de quo idem ɔsi.dxcviij.visis bis. do.Laurentius pynus, do.Hiero.gratus Bononienses, et alij similes.U.J.ɔsultissimi, ac preclarissimi, quorum qdam famosissime publice varijs in Gymnasijs legunt eminentissimi. Quidam iustissime regunt, et prouincijs integerrime psunt, ac iudicis, necnon magnificus, ac insignis.J.ɔsul.do.Francis.purpuratus senator, et preses in supremo ɔs.excellentiss.Sabaudie Ducis, do Benedictus de benedictis calliensis, olim coetaneus meus in perusino Gymnasio, tũc acutissimus scholaris, nunc Jurisc.et Rome pro alme vrbis gubernatore, iustissimus locũtenens, do.Hierony.iustinus de castello, do.Jo.aloysius de aragonia, do.Antonius gabriellus Romani.U.J.doctores in alma vrbe famosissimi, ac ɔsistoriales aduocati preclarissimi, do.Jaco.cortesius mutinensis celebratissimus Rome causarum patronus, et merito primus ante alios excellens, vir summi ingenij, et praxis, reuerẽ. do.Nicolaus de ardingbellis Florẽtinus.Ut.J.do.Protbonotarius, et referendarius Apostolicus, necnon multarum scientiarum consultus, integer vir, ac prudens opere, et ɔsilio.
21 †Sed contra hoc dictum scribentium supra, vt scȝ Aduocatis, et doctoribus etiam fisci non pateat ingressus, semper pōderat tex.arguẽdo a speciali in.d.l.iij.in prin.et in.l.restituende post mediũ.ver.
22 licentiam.C.de aduo.diuer.iudi.†Pro iustitia tñ expediẽda obseruandum est, ꝙ precepit Moyses Deuteron.j.capi.ꝙ iustum est iudicate, siue ciuis sit ille, siue peregrinus, nulla distantia erit personarum. Ita paruum audietis sicut magnum, nec accipietis cuiusqȝ personam, qr Dei iudicium est, et.x.cap.ante fi.eo.libro, Deus magnus et potens, et terribilis, qui personam non accipit nec munera, et Sapien.vj.cap.ibi, equaliter est illi cura de omnibus et actuum.x.capi.f.et in aucten.de monachis.§.ij.in fi.c.illud.xl.dist.c.nouit.de iudic.versi.ceterum.cum similibus.quod
23 dictum ꝙ apud Deum non dȝ esse acceptio personarum, †et per ɔñs, nec apud eius ministros.declara.not.circa equalia, et circa equales, vt inequalitas seruari non debeat. Sed vbi psone sunt inequales, si inequalitas etiam seruatur, non est per hoc acceptio psonarũ. Ita notanter declarat.d.preceptum Abba.dicens ꝙ Deus idem facit in.c.de multa.de preb.iij.col.ante med.et alle.
24 c.ad hoc.xcix.dist.sed est.lix.dis.†Item valuassoribus patere dȝ ingressus ipsius imperatoris, qui ideo valuassor appellat, quasi dignus stare ad valuas, id est portas dñi, et eas intrare pp beneficium ab eo receptũ, et not.Jac.alua.post And.de iser.in.c.j.qs dicat Dux in prin.ij.col.in fi.et sunt hi qui capitanei dñr, inuesti
25 ti de aliquo loco, vt in.d.tex.†Epis patere debere ingressus ad imperatorem, probat text.arguendo a speciali in.l.quisqȝ.C.de epis.et cle.ibi nec nr̃a secreta adeat, et maioritate rõnis.s.dictorum. In precedẽtibus psonis, quarum eps non vr̃ minor, cum sit maior dignitas, et ordo in ecclesia Dei, vt per glos.in proe.decret.et.vj. precipue cũ talis est qualis.R.D.Durantes de durãtibus nobilis a Brixia Eps algarensis integritate, moribus, ac charitate celebris.S.D.N.Pauli.iij.Pontifi.maximi cubiculi prefectus, clarissimus, et dignissimus vir, iustus, pius, amator virtutum, et homo sine querela.vel qualis.R.D.Sebastianus delius durãtes eps bitũtinẽ.primus Dux in literis latinis, et grecis reuerend.et illustriss.cardinalium.S.sue nepotũ.Alex.de farnes, v.cancel.et Guid.asca.sfortie Camerarij dñorum meorum, vir grece, latineqȝ doctissimus, vel qualis.R.D.dñs Georgius andreasius nobilis Mantuanus eps clusinus vir summe probitatis, fidei, ac religionis, Senator Mediolanensis, et diu prius pro illius Duce apud Põtifices Rome dignissimus orator, sempqȝ gratissimus, nunc vero apud Uenetos.S.D.N.Legatus, vel qualis reueren.do.Jo.matheus gibertus Januensis, eps Ueronensis, bonarum artium studiosissimus, studiosorumqȝ, et amãtissimus, et liberalissimus Alumnus, semper seruator, ac hospitium, moribus, et exemplo prestantissimus, vel qualis reueren.do.dñs Hugo rangonus, eps regiensis vir integer, doctus, et iustus, no-
26 bilis animo, et corpore.†Reuerendissimis ẽt Cardinalibus.S. R.E.pari et fortiori rõne, eodẽ mõ liber ad impatorẽ patere debere ingressus, arg.no.s.precipue in prin.huius.q.iuncto cap. Cõstãtinus.xcvj.di.ver.viris, ibi patricios, et ɔsules effici, et que .s.q.lxvj.psertim, cũ essent cardinales, tales quales sunt ad pñs in.S.R.E.et hi quos.S.D.N.Pau.iij.ponti.op.max.creauit tpe sui pontificatus, vt.n.fulgẽtissima sydera in medio illius sacrosancti Senatus corruscãt, radijsqȝ virtutũ oium illustrant, eas hñtes qualitates quas sancta Basiliẽsis synodus in spũscõ legitie ɔgregata, in eis voluit atqȝ ɔstitit.xxiij.sessione.ceterorum de pñilegijs cardinaliũ al's vltra tradita in locis, et trac.vulg.nouissime vide p Mod.hispa.in cõmẽt.sup reg.cãcel.in cõp.vtriusqȝ signat.nu.xlv.et seq.vbi decem priuilegia ordi.congerit.

SUMMARIUM

1 An imperatori transeunti debeat acclamari, vt Pape fieri solet, et cur, dicendo viuat, viuat, et similia

Questio.lxxxiiij.

Octuagesimoquarto q̃ro

1 †An impatori trãseũti debeat acclamari, vt pape fieri solet, dõo, viuat, viuat, et similia. Et dõm est ꝙ sic, et ita factũ repit in.l.j.C.de vete.lib.xij.in prin.ibi acclamatũ est. Auguste Cõstãtine, Deus te nobis seruet, nr̃a salus, etc. Et illa rõne id inductũ vr̃, qr q attonito, et terribili splẽdore vigent, acclamatione debẽt solita excipi, ne pretereant, vt incogniti, ait tex.no.in.l.j.C.de q̃sto.li.xij.dicit ibi gl.viuat talis, vt faciũt romani de papa, et ibi Bar.no.l3 ibi tex.ɔñalr in his q in administratione publicorum officiorum, se bñ gesserũt loquat sic in.l.iij.C.de of.rec.puin.ibi, iustissimos, et vigilãtissimos iudices publicis acclamatiõibus collaudãdi damus ptã ẽ, vt honoris eius auctiores, pferamus pcessus, et ecõtrario iniustos, et maleficos querelarum vocibus accusandi etc. et p.d.l.iustissimos, not.Bal.in auct. habita.C.ne fi.p par.ij.col.ij.no.sicqȝ in veteri testõ, al's Saul, et Dauid, pcinebãt ludẽtes, et dicebãt, pcussit Saul mille, et Dauid decẽmillia.i.reg.ca.xviij.B.et.xxj.B.sic precepit Dauid vt cũ fieret Rex Salomõ filius suus sup Israel, canerẽt illi buccina, et dicerẽt, viuat rex Salomõ, vt legit.iij.reg.c.j.et ibidẽ Bersabe ad Dauid dicebat, viuat dñs meus rex Dauid in eternum, sic viri Chaldei cum accusauerũt iudeos, Sidrach, Misach, et Abdenago, ñ adorãtes statuã regis Nabuchdo.dixerũt ei, rex in eternũ viue, vt legit Dani.iij.c.B.l3 hec ibi salutatiue stent.

SVMMARIVM

1 An equitando solenniter magis debeat mulam, vel equum Imperator equitare.
2 Mulam Salomon equitauit, cum Rex fuit electus.
3 Salomonis multitudo equorum.

Questio. lxxxv.

O Ctuagesimoquinto quero

1 † An equitando magis debeat mulam, vel equum equitare imperator, prout facit papa, cum in soléni, & regali habitu incedit. Vulgus ignarorum credit quod mule sint proprie prelatorum, & sacerdotum, equi Principum laicorum, vt experiétia videtur docere, facit rub. C. de equestri dig. cum nigro lib. xij. & rub. & nigro in. c. nulli licere in fren. equest. lib. xj. & l. j. C. de strato. lib. xij. ibi eqs, & l. j. C. de tracto. & statu. lib. xij. ibi animalia, atque equos sacro vsui necessarios, & ibi glo. rub. in prin. & l. nó videtur. C. de mu. pat. lib. x. ibi equos curiales alere cum glo. & l. lz. C. de spectacul.
2 lib. xj. ibi equos quos, vel serenitas nostra. † Sed tamen in veteri testamento legitur, quod cum Dauid vellet Salomoné filium suum in regnum Israel inungi, iussit vt imponeretur per seruos suos sup mulá suam & duci per Hierusalé, vt sederet sup Solium suum, vt est. iij. reg. c. j. E. & sic mula ibi, propria pro regalibus insignijs denotari videtur potius
3 quam equus. † Licet & postea alias Salomon Rex bene habret quadraginta millia presepia equorum curriliú, & duodecimmillia equestrium, vt legitur. iij. reg. cap. iiij. c. sed hodie pro libito voluntatis vtrisque vtuntur principes vtriusque ordinis, precipue cum recreationis gratia egent. & colligitur, quod & olim imperator vtrunque genus habebat in. l. j. C. ne rustican. ad vll. obseq. deuo. li. xj. ibi mularum fiscalium, vel equorum ministerium.

SVMMARIVM

1 An imperatoris appelletur palatium prout pape.
2 Priuatorum, domus dicuntur & edes.
3 Palatium imperatoris Rome erat.
4 Referendarij sacri palatij imperatoris.
5 Palatium imperatoris per excellentiam dicitur.
6 Palatij, & pretorij differentia.
7 Palatium apostolicum Perusie incensum.
8 Auditorium quid.
9 Palatium comitis, & aliorum magnatorum etiam quandoque.
10 Domus episcopus dicitur.
11 Dominica domus imperatoris, & auguste quandoque.
12 Basilica imperatoris.

Questio. lxxxvj.

O Ctuagesimosexto quero

1 † An imperatoris appelletur palatium prout pape, iuxta cle. j. de iud. ibi palatio papali. & ibi glo. aduertit, quod alias dicitur Aula. cum si. & an sacrum habet rñdet, quod sic, bon. tex. in. l. vnica. C. de palat. lib. xij. ibi consecrate nobis edes, id est inclita palatia, tex. in. l. ij. C. de primic. lib. x. post prin. ibi sacrum palatium, & rubr. & nig. C. de comit. & archi. sacri palatij, & in rub. C. de priui. co. q in sacro palatio militát eod. lib. & in. l. hac. post med. C. de diuer. offi. eo. lib. ibi siue in hoc sacro palatio nostro in. l. j. C. de silentiarijs.
2 eo. li. ibi decuriones nostri palatij. † priuatorum aút domus, & edes dicuntur vt in. l. paulus. C. de of. rect. prouin. in prin. & in. d. l. vnica. C. de palib. xj. & l. ij. C. de. ll. ibi sacri nostri palatij procerú, & in proemio insti. §. cumque hoc. ibi ex questori sacri nostri palatij. & de iure. ff. tex. not. in. l. antiq. §. sz & tres. ff. si pars here. pet. ibi Elius scribit se vidisse in palatio liberá mulieré &c. & tex no. in. l. q ex cóbinis. ff. de re
3 mili. ibi q excubias palatij deseruerit, capite punitur cum glo. † ideo Constantinus cum vrbe Romá ecclesie donauit in cap. Constantinus. xcvj. dis. añ fi. dixit. tá palatium nostrú, quam Romá vrbé, & de palatio principis, & j. et. ij. velo eius, id est camera vel hostio meminit tex. in. c. guilisarius. in pnc. xxiij. q. iiij. & tex. no. in. l. quécúque. C. de ope. pub. dicit, quod palatium imperij priuatorum nó parietibus coarctádú, & per illú tex. no. glo. in. c. nulla. xij. q. j. & cum illa glos. Mar. laud. in trac. de princ. no. cclxix. palatiú, vt dixi. j. inter reseruata impera. q. cx. casu. lxx. & est tex. in. c. quenior. j. col. añ fin. xxij. q. vlti. vbi Ambro. dicit, cum ad palatiú imperatoris iret, liben

4 ter si hoc congrueret sacerdotis officio &c. † & referendarij sacri palatij ét apud imperatoré rub. & nig. in auc. de referéd. sacri pala. l. eos. C. de excu. mun. lib. x. ibi palatio nostro in. l. litibus. in fin. C. de agric. & censi. lib. xj. ibi in intimo consistorio palatij Justiniani, & l. vnica. C. de castré. om. pala. pecu. eo. lib. ibi palatio nostro, & in. l. j. C. de vet. iu. enucl. §. his itaque. ibi in nostrú palatiú introductis. & c. vj. xvj. di. ibi exequéte pijssimo pncipe Cóstátino intra pala
5 tiú suú. † Notádú tamen est, quod lz palatiú per excellétiá de palatio imperatoris, pro mã nostra itelligédú videatur, arg. pdictorum & §. sz quoties. insti. de iure nat. cum simi. tamen in iure sacra Palatia ét spáliter dicuntur omnia, que in ciuitatibus sunt publica pro presidibus, prouinciarum,
6 & rectoribus earum, vt est tex. no. in. l. nulli. C. de offi. rect. prouin. † & ibi no. dña palatij, & pretorij, & de vsu vtriusque, & quod nulli iudicum relictis palatijs priuatorum domos habitét, & ibi notáter de róne.
7 † que lex Perusie patrie mee, núc male seruatur eo, quia annis preteritis. M. D. xxxv. de mése Nouébris, in die ingressus dñorum de
8 Balleonibus incésum fuit palatiú apostolicú. † Et auditoriú prefect. pretor. alias palatiú exponit, gl. in. l. lecta. ff. si cer. peta. & ibi Albe. Ang. Jas. & in ti. que sint reg. in vsib. feu. ibi palatia in ci
9 uitatibus † palatiú comitis in ti. de pa. tené. & eius viola. in vsib. feu. in ver. qnto ac palatiú, & ibi Bal. Card. in cle. vnica. de baptis. in prin. post Stepha. no. per. d. c. quenior. quod palatiú est impe
10 ratorum, pncipú, regú, magnatorum, lz qñque confundantur, † & predia domus nostre appellat qñque imperator, vt in. l. fi. in prin. C. de lo. predio. ciui. lib. xj. & ad diuiná nostrá domú in. l. ij. C. qui. mun. lib. x. & in rub. C. de puil. domus Augu. vel rei puate lib. xj. sacras nostras domos in. §. si vero qsque. in auc. vt oés obed. iud. colú. v. & in inscriptione. l. hñ a zenone. C. de quad. prescrip. dñica domus pncipis, & dñica domus serenissime Augu. vacatur, & §. fi. insti. de
11 vsuc. † alias basilica impialis. §. fi. in auc. de iudicibus. dicit ibi gl.
12 in Lateranensi palatio. † Et alias domus epális dicitur in. c. vbi periculú. §. porro. de elec. in. vj. añ fi. ibi in domo epali, &c.

SVMMARIVM

1 An imperij sedes dicatur, prout alias sedes apostolica, & sedes etiam aliorum iudicum in iure dicitur.
2 Sedes prefec. pretor. etiam dicitur.

Questio. lxxxvij.

O Ctuagesimoseptio quero

1 † An dicatur sedes impij, put alias sedes apostolica, tex. videtur quod sic in. l. j. in fi. C. de apocb. lib. x. ibi quam
2 nostra sedes statuerit, † & facit, quia & prefecti tamen sedes amplissima dicitur in. l. ij. C. de offi. eius qui vic. alie. in prin. & l. fi. in prin. C. de penis. l. non prius. C. de calum. quanto magis idem admittendum est in ipso supremo principe. ll. vulga. & l. non debet cui licet. ff. de reg. iur. cum simi. que nota sunt. §. filiusfamil. instit. qui. mod. ius pat. potest. soluitur &c. & ad idem tex. in. c. futuram. xij. q. j. ibi sedem imperialem reliquit, & ad prefec. preto. dicit imperato in. l. omnes. §. executoribus. C. de episc. & cleri. ex sententia tue sedes amplissime.

SVMMARIVM

1 An imperator sit Guelphus, vel Gebellinus & cur.
2 Guelphi sunt Romani italici omnes, & ecclesia.
3 Guelphus, & Gebellinus sunt passiones animi.
4 Filius potest esse Gebellinus, & si pater Guelphus fuerit.
5 Partialitas in ciuitate, spasmus, vermis, & diabolicum est, & vt arbor scissa.
6 Dei populus in veteri testamento, vt hodie Guelphi in dextra parte ornamenta gestabant.
7 Dextera pars est dignior, & honorabilior.
8 Dignior debet a dexteris sedere.
9 Honesto viro non conuenit esse, nec Guelphum, nec Gebellinú.

Questio. lxxxviij.

O Ctuagesimooctauo Quero,

1 † an imperator sit Guelphus, vel Gebellinus, & cur in quamã, quia adest plena declaratio, & de origine istarum factionú per Bar. in suo trac. de Guelphis & Gebellinis eo diligétes lectorem

lectorem relegamus,cũ q facili ꝛ haberi,ꝛ videri possit,ꝛ Abb. in.c.pisanis.de resti.spo.v.col.in prin. Et Platina in vita Gregorij noni.ꝛ Oid.in consi.v.circa.ij.col.in prin.dicit,†q Romani,ꝛ omnes Italici,magis sunt deuoti ecclesie,ꝛ Guelphi oēs,ꝛ
2 qꝛ Imperatores olim quandoqꝫ soliti sunt contra ecclesiam esse,vt per Bar.d.loco.ideo ecclesia cum remaneat Guelfa in sequentes eam Gibellini dicti sunt,ꝛ successiue sequentes imperatores,licet de presenti inuictissimo Imperatore hoc non cadat, sed verus filius sit.S.M.E.cum quo.Ideo ꝛ pro quo regnat, ꝛ pugnat Deus summus,optimus,maximus, ad eius laudez,ꝛ
3 gloriam.†Et preclare dixit Bald.in.l.vnica.C.ad leg.viscel.q Guelphus,ꝛ Gebellinus sunt passiones,ꝛ partialitates animi, sicut amor,ꝛ odium,ꝛ q ideo ſm rei veritatem non sunt iste passiones innate,que veniant a principijs rationis loquendo ſm rationem,qꝛ passiones animi non trahuntur a consanguineis. Un
4 de idem Bal.in.l.filiuz.C.de su.ꝛ legi.dicebat notanter,†q filius potest esse Gibellinus,etiaz si pater fuerit Guelphus,cũ nō sint nomina gentis,sed secte,vel animi vitia.Et ita sepe nos experiētia docet,ꝛ refert idem in.l.j.in fi.prin.ff.q cuiusqꝫ vniuers. nomi.quod dominus Raynerius in ciuitate Tuderti consuluit tempore quo Guelphi expulsi recognouerunt dominium ciuitatis esse ecclesie Romane,ꝛ an illa recognitio valuerit,istas par
5 tes non esse licitas,†quia sunt ad emulationem,de quo tñ latius scribit Bar.in.d.trac.ij.q.ij.col.vbi videndum,bonus tex.in.l. si quis ingenuam.§.in ciuilibus.ff.de capti.Barto.ꝛ doct.in.l.si quis filio.§.si parte.ff.de lega.j.ꝛ Bar.in.l.j.in princ.col.j.C.de
6 cad.tol.signanter dixit,†q vbi est partialitas,ꝛ diuisio in ciuitate,accidit ei eodem modo quo in arbore,si scinderetur per medium,vel prescinderentur eius rami,quia cito desicantur, vnde q ciuitati aduenit spasmus,ꝛ plerunqꝫ inducitur ad necessitatez Tyrannidis,sicut experientia docet.Ad quod quidam sapiens dicebat in ciuitate esse vermem ingressum in caseo. Et patria mea Perusina,plenius fidem facit de his,quibus forte Iustus Deus,ꝛ Pontifex iste optimus maximus Paul.iij.quandoqꝫ finem imponet,ꝛ Marti.lauden.ad primum redeundo in tract.
7 de principi.nota.cliij.esse notanter dicit,†q esse Guelphum, vel Gibellinum,putat esse diabolicum,cum omnes simus fratres in Christo,ꝛ ad consumptum reipublice tendant, per dictum.§.in
8 ciuilibus.†non omitto tamen vnum, quod in veteri testamento videtur colligi posse.s.populum Dei,ꝛ Israel tunc in dextra parte ornamenta specialiter gessisse,prout ꝛ hodie Guelphi obseruare videntur,vt deprehenditur Exod.xxxv.cap.c.ibi annulos in aures,annulos,ꝛ dextralia.Et facit clarius leuit.cap.viij.D. ibi quem cum imolasset Moyses,sumens de sanguine eius,ꝛ tetigit extremum auricule dextre Aaron, ꝛ pollicem manus eius dextre.Similiter ꝛ pedis,ꝛ num.cap.xxxi.ante finem.ibi offerimus in donarijs domini singuli,quod in preda auri potuimus inuenire discelides,ꝛ armillas,annullos,ꝛ dextralia ꝛc.que quidem ornamenta dextre designare videtur ex eorum significatione,vnde,ꝛ in lib.Iudith.cap.x.in princi.induit Sandalia pedibus suis,assumpsitqꝫ dextralia,ꝛ lilia , ꝛ inaures , ꝛ annulos , ꝛ
9 omnibus ornamentis suis ornauit se.† Et illa ratione, hec dextra pars defendi potest,quia dignior videtur,vt colligitur ex his que late cumulauimus in.q.in quo brachio inungatur imperator supra.q.xxvij.Et honorabilior est etiam pars dextra , vt est tex.in.c.solite.de maio.ꝛ obe.§.hec autez.ꝛ ibi Abb.not.ij.col. in prin.Licet subdat standum loci consuetudini.ꝛ Bal.in.l.de
10 cernimus.C.de sa.san.ec.per gl.ibi,†q dignior debet a dextris
11 sedere.†Honesto tamen viro non conuenit aliquod dictorum nominum Guelphi,vel Gebellini assumere,nisi ex magna causa,vt not.Bar.in.d.trac.col.ij.ad fi.nu.x.iij.q.

SVMMARIVM

1 Cur aquila sit principaliter in insignijs imperatoris , ꝛ quando vsus origo,ꝛ cur biceps,ꝛ cur erecta.
2 Aquile maxima vis,ꝛ honos.
3 Aquile cur Ioannes euangelista assimiletur.
4 Signum omne est alicuius rei demonstratiuum.
5 Aquilam quis primo dicauit Romanis.
6 Aquila cur erecta,ꝛ eleuata designatur in armis imperatoris,ꝛ cur biceps,ꝛ quid olim.
7 Imperatoris signa in iure sepe supponuntur,licet non qualia.
8 Insignia imperatoris victricia dicũtur,ꝛ istius Caro.v.pcipue. Corolus.v.Roma.imperator gloriosus.ibidem.
9 Insignia aliorum magistratuum etiam sunt.
10 Cecus non potest pro alio postulare.
11 Aquila bicipiti cur hodie imperator vtatur.

Questio.lxxxix.

Ctuagesimonono q̄ro
1 †cur aquila sit principaliter in insignijs ipsius imperatoris,ꝛ quādo eius vsus origo,ꝛ cur biceps ꝛ cur erecta.Circa primum,ratio colligi potest,ꝛ responsio ex his,que late de aquila scribit Pli.de nāli historia
2 li.x.ca.iij.nā.s.†cũ aqle maximus honos sit,ꝛ maxima vis,operetur qꝫ ꝛ valet.Cum fora hominum quentu impleta sint,ꝛ eius penne mixtas reliquarum alitum pennas deuorent, negentqꝫ,vt Pli.d.loco ad fi.testat̃ vnq̃ solā hanc alitem fulmine exanimatam,ꝛ q ideo armigerā Ioui ꝯsuetudo iudicauit, imperator autez armis ornatus,ꝛ decoratus pre ceteris eē dꝫ.vt insti.in proe. in princ.ꝛ eis preest,vt colligit̃ ex.s̄.dictis in.vj.q.huius tract.ꝛ in rubro,ꝛ nigro.C.vt armoꝝ vsus inscio pncipe interdictus sit. lib.xj.l.hostes.ff.de ver.sig.Ang.are.in.§.ius aũt gentiũ.ij.col. insti.de iur.na.ꝛ que de bello late scribit Io.lup.in trac.de libe. eccle.pen.car.j.col.ꝛ seq.igit̃ ꝛc.Itē aqla Ioui dimicanti cōtra Gigantes,fulmina ministrauit,hoc fingit̃,qꝛ aquila nā nimij est caloris.Hinc ouis que parit,admouet Gagatem lapidez frigidissimum,ne oua quibus incubat,coquat.Huc spectat illud Lu
3 cani,fera tepefacta sub alite fera.†Et iō in diuino iure ēt Ioannes euangelista aquile assimilatur,ꝛ in ea fuit prefiguratus,ꝛ representatus,vt apocalipsis.iiij.cap.qꝛ sursum ascendit,ꝛ alta pscrutat̃,vt refert diuus Hiero.in vlti.prologo sup Math.ꝛ pre uisum Ezech.j.c.ꝛ Spec.in lib.ratio.diui.offi.prima parte,sub rub.de pictu.iiij.col.ver.ioānes aũt.ꝛ lib.vij.sub rub.de euange
4 listis.ij.col.†Nā oē signũ est alicuius rei demonstratiuũ, vt al's not.Bal.in.l.j.C.vt nem.lic.sine iud.auc.ꝛ est tex.in.c.signum. de ꝯsec.dist.ij.signuz.n.est res preter speciē,quā ingerit sensibus aliud aliquid faciens ex se in cognitionē venire,post Ang.in lib. ij.de doctr.christiana.ꝛ Bar.in tract.suo de insignijs , ꝛ armis, post princi.Dicit q insignia, ꝛ arma inuenta sunt,sicut nomina ad recognoscendum.l.ad recognoscendos.C.de inge.manu.l.j. in fi.C.de muta.nom.ꝛ alias dr̃,q imperator tanq̃ magnificus,ꝛ gloriosus,sicut aqla distribuit predā suam,ꝛ nō currat in oibus epulis os apponere.Bal.no.vbi p Ias.in not.q.in.l.q rome.§.
5 seia.iij.col.post prin.ff.de ver.ob.ꝛ.j.dixi.q.xcv.nu.iij.†Circa secundum scribit Pli.in.d.x.lib.ca.iiij.q Romanis legionibus aquilam.C.Marius in.ij.ꝯsulatu suo ,pprie dicauit, ꝛ antea ēt erat cum quatuor alijs,Lupis,minotauris,equis,apris,que singulos ordines anteibant,pauciſqꝫ ante annis sola in Acie portari ceperat.reliqua in castris relinquebant̃,ꝛ q Marius in to
6 tum ea abdicauit,vt latius ibi p eum.†Et designant̃ in armis ipsius imperatoris stans vt erecta,ꝛ quasi in maiestate quadā eleuata,tanq̃ in nobiliori actu eius,ꝛ vt magis suũ vigorē oñdat, vt instruit,in his alias Bar.in trac.suo de insig.ꝛ armis.ij.col.in prin.ver.ſꝫ dubitat̃,lꝫ nihil ibi de aqla dixerit,cur aũt bicipitem aqlaz ponat imperator hodie in suis insignijs de iure clare adhuc non ꝯstat mihi,nisi vt.j.in fi.huius.q.dicam.olim vnius capitis tm̃ ponebat,vt ex predictis pꝫ.Et ego dum essem Bononie anno superiore.M.D.xxxvj.ordinariũ de sero legens in iure ciuili, vidi priuilegium Henrici.vj.Imperatoris antiquissimum sub anno M.C.xcvj.v.idus Septembris,manu Conradi in fauorē dominorum de Cattaneis de montebellio Bononiensium , sup.d. castro,ꝛ qbusdam alijs,in quo priuilegio erat appensum sigilluz Imperatoris predicti cereũ vnius aqle nō bicipitis,ſꝫ vnius capitis tm̃,in his verbis circũdatũ.Filij hominũ iuste iudicate.aliud ītē signum,quo imperatores antiquus vtebant̃ in bullis, ꝛ priuilegijs,vide.s̄.q.xlvij.in fi.ꝛ dicit Bal.in.l.hñ a zenone.C.q quadri.pscri.j.lec.col.fi.in pn̄.q oēs Cesares hñt de ꝯsuetudine in medio quorũdā instroꝝ pcedētiũ de aula cesarea facere certas lr̃as grossas cũ certis lineis,ꝛ q si illud signũ non inueniret̃ tale
7 instrm̃ esset nullũ.†in iure nr̃o,alias fit mētio de signis imperatoris,lꝫ nō exprimant̃ q̄ qualiaue essent,vt in.l.vnica.C.de castren. omni.palat.pecul.lib.xij.ibi sed nec alieni sint a puluere,ꝛ labore castroꝝ,q signa nr̃a cōmittant̃,gl.in rub.C.de prepo.lab.lib.x.ꝛ facit rub.ꝛ nig.C.vt nemo priua.titulos vel vela regia.cũ glo.l. pen.ff.ex qui.cau.ma.ibi milites cui discedere a signis sine periculo non pñt.l.milites.C.de test.mi.ibi numeris ꝛ signis iugiter inherentes in fine,l.ꝛ bonus tex.in.l.fina.C.de his qui non implet.stipend.libro.x.ibi legione, vel vexillatione militauerunt,ꝛ
8 in.l.j.C.de deserto.lib.xij.ibi abeunt a signis.al's signa victritia

vocat imperator a quibus prohibet milites discedere.l.fin.post prin.C.de loca.⁊ ibi Bal.no.in prin.ꝙ signa imperialia dñr victricia.⁊ ita sunt presentis inuictissimi imperatoris Caroli.v.de quo totum econtra eius ꝙ ibi dixit Bal.dici potest,⁊ verificať.s.ꝙ hodie dꝫ iste imperator se gloriari de tāta fama,que tꝫ gloriam nominis,⁊ hominis,⁊ iacet sublime,⁊ excelsum eius imperium,⁊ in Italia,⁊ in sua maiestate,quale multis annis retro nō fuit,alias glo.no.in rub.C.de prepo.lab.lib.xij.dicit Constantinum fecisse quoddam signum bellicum ex auro,⁊ lapidibus preciosis preciosius inter alia signa bellica,fm Hug.⁊ ḋ his signis
9 fm vnum intellectū loqui illum titu.†Et alioꝝ etiam magistratuum erant propria insignia,vt passim a iure deprehenditur, vt in.l.ij.C.vt digni.ordo seruet.lib.xij.gl.in.l.ego.ff.de manu.vin.§.necessitatem.in auc.vt iud.sine quoquo suffra.ibi deposuerit fasces.l.j.ff.de offi.procon.l.eos.§.fi.ff.de fal.l.fi.in prin.C.repetun.erant aūt fasces manipuli virgaꝝ,intra quos stabat securis vt post Plutar.⁊ Ply.scribit Alcia.in tribus lib.C.sup tit.de conf.⁊ non spargit in.l.j.restituēdo illum tex.contra Accur.in.l.pconsules.ff.de offi procon. Et quilibet Rex,princeps,⁊ potentiores(vt experientia liquet)hñt propria insignia,vt not.Bart.in.d.trac.in prin.(lꝫ de supradictis nihil ponat)⁊ insignia magi
10 stratus videns quis dꝫ revereri,vnde est,†ꝙ cecus vtriusqꝫ luminibus orbatus,pro alio postulare non potest, qꝛ insignia magistratus videre,⁊ revereri non possit,not.t.in.l.j.§.casum.ff.de po
11 stulando.†verum aquila bicipiti Imperatorem vti hodie multi dicunt,vt denotet vtriusqꝫ imperij,Romani.s.⁊ Constātinopolitani olim diuisi dominiū,⁊ vnitatē,alias doctissimus ille Blosius palladius Romanus.S.D.N.dignissimus secretarius de Aquila bicipiti sic argute scripsit.

Picta biceps Aquila,hinc occasum,hinc dum aspicit ortum,
Alter,ait,nostri est Cesaris,alter erit.

Alij dicunt, vt denotet ptātem vtriusqꝫ ꝯsulis in imperatorem translataꝫ(qui aquila vtebanť.)de qbus est tex.in.l.ij.§.exactis.ij.ff.de origi.iur.alij dñt,⁊ hoc verius vř, ⁊ plus plꝫ,ꝙ qꝛ Rex Hispanie aquilā hꝫ in insignijs,sicut ⁊ Imperator. Iste autē q est,⁊ Imꝑator,⁊ Rex Hispanie,aquila bicipiti vtiť,vtriusqꝫ imperium,⁊ dignitatem denotans,⁊ qḋ ideo alioꝝ imperatoꝝ,qui Hispanie reges nō fuere,aqla vnius capitis vsi,est.De insignijs alioꝝ magistratuum,dixi.s.q.lxxj.ad fi.vbi videndum.

SVMMARIVM

1 An vacante imperio succedat papa in administratione.
2 Papa an habeat plenitudinem potestatis in temporalibus mortuo Imperatore.
3 Vicarius imperij,eo vacante,nullus est sub pena.
4 Vacante imperio populus Rom.non succedit.
5 Imperiuꝫ semper durare,nūꝗ̄ꝗ̄ deficere,quomodo intelligi dꝫ.
6 Papa quando succedat vacante imperio.
Vacante imperio,cur collegium electoꝝ non succedit in ptāte.
7 Vacante sede,regulariter capitulum succedit.

Questio.xc.

1 Nonagesimo quero †An vacāte Imperio succedat Papa in administratione.Jo.fab.in.§.j.insti.de adop.in no.q.dicit,ꝙ Papa,vacāte imperio,pōt qcqd imperator posset,per text.in cle.pastoralis.§.fi.de re iudi.ibi nos tam ex superioritate,quā ad imperatorē non est dubium nos hřē,ꝗ̄ ex ptāte,in qua vacante imperio imperatori succedimus,⁊ nihilominus ex illius plenitudinis ptāte, quam Xp̄s rex regum ⁊c.⁊ per.c.lꝫ ex suscepto,de fo.cōpe.vbi tex.hoc presertim tpe quo vacante imperio ad iudicem secularem recurrere nequeunt,qui a superioribus in sua iustitia opprimuntur,⁊ per illum tex.ita simpliciter no.Ro.in no.suo.ccccxij.vacāte,⁊ per.d.
2 cle.pastoralis.†qḋ papa habeat plenitudinē ptātis in tpalibus mortuo imperatore,no.Jac.alua.in ti.epm vel abba.in prin.v.co.ad med.pro not.inter ceteras prerogatiuas eius, ⁊ idē per.d.c.lꝫ.Bal.in.l.fi.C.de quad.prescrip.in.j.lec,col.fi.post med.vers.interdicit.Fely.in.c.nouit.iij.col.in prin.extra de iudi.⁊ in.d.c.licet.vbi tñ col.fi.refert ibi Card.negare hoc cōe dictum oium,ꝙ vacante imperio papa succedat,qꝛ est turbare iurisdictionē imperialē,contra.c.nouit.de iudi.facit.c.si duobus.§.fin.de appel.extra cum si.Et ꝙ ideo sit expectādus successor,fallit in cā illius liteř,vbi oppressi in iniustitia ḋficiēte capite seculari appellāt ad papam,qꝛ cum appellatio debeat fieri ad superiorem,non est tūc alius superior. Sed ꝙ Mod.fateť nō esse iure expressum,illud
2 cōe dictum,†ꝙ tñ tenent allegā.Bar.in.l.j.§.deniqꝫ.ff.de aqua plu.ar.dic tu.j.col.vers.restat dubiū,⁊ idē Bar.in.l.nāliter.col.fi.in princ.ff.de vsuc.s.ꝙ vacante imperio ecclesia in administratione succedit.ideꝫ Bal.in.l.cū notissimi.§.imo.col.ij.ad fi.ver.eadē rōne.C.de prescri.⁊ Spec.in ti.de iud.adit.x.col.ad fi.ver.xxxj.nor.per.d.c.lꝫ.ꝙ vacante impio cognoscat Papa.de feudo.⁊ prout ēt alias refert Fely.in.d.c.lꝫ.in fi.hodie decisum est.in extrauag.Jo.xxij.incip.si fratrū sub ti.ne sede vacā.vbi in pn.de iure liqdū est,⁊ ab olim incōcusse seruatum,ꝙ vacante imperio,cū in illo nequeat ad secularē iudicē hꝛi recursus, ad summū Ponti.cui in psonā beati Petri terreni simul,⁊ celestis imperij iura Deus ipse cōmisit,impij predicti iurisdictio,regimē,⁊ dispositio deuoluūtur,⁊ ea vtiť ipse durāte ipsius vacatione imperij p
3 se,vel alium ⁊c. †Et ibi puniunť oēs,qui pretēderēt se vicarios imperij,eo vacāte,lꝫ Fely.in.d.c.lꝫ.in fi.dicat disputatiue posse teneri oppositū,⁊ cū dicta extrauag.idem no.Alex.ꝯsi.iij.ex his que in themate.in prin.idem supponit Jas.post Bar.in.d.§.deniqꝫ.⁊ alios in.l.imperiū.x.col.ad fi.ver.circa aliud.ff.de iu.om.iud.idem per.d.c.lꝫ.post Inno.ibi,ꝙ vacante impio papa exercet iurisdictionē,not.⁊ tꝫ simplr Pet.ḋ mōte in trac.de monar.ad fi.q.iiij.in fina.verbis.⁊ per.d.c.pastoralis.de re iud.in clem.notauit simpliciter Mar.laud.in trac.de princip.not.xxxiiij.vacante,ꝙ vacante imperio non succedit populus Roma.sed pa
4 pa.†⁊ in not.lxxj.a iudice,ꝙ a iudice loci potest ad papam loco imperatoris appellari vacante imperio,alias nō,lꝫ alias secus; per glo.no.in.c.omnis oppressus.ij.q.xvij.sed vult stare.ij.q.vj.dic in verbo sacerdotē.per.d.c.lꝫ.de fo.cōp.facit.c.si duobus.§.fi.de app.cū gl.idē ꝙ impio vacāte iurisdictio deuoluať ad papā,post Inno.in.c.lꝫ.de fo.cōpe.no.Bal.in sua marga.in verb.imperio.idem ⁊ ꝙ ita decretales dñt,no.Bal.in.l.executorem.xij.col.ad med.C.de exec.rei iud.⁊ tꝫ simpliciter Ant.sic.in trac.
5 de pote.⁊ excel.reg.q.xij.† Et ex predictis colligi vř,quod illud ꝙ solet notari alibi,ipiū sp durare ⁊ eē,nūꝗ̄ꝗ̄ deficere.post tex.in.§.pe.in auc.quō opor.epis.ibi nūciare nobis,⁊ ad imperiū ꝙ sp est,⁊ p illū tex.ꝙ impiū sp sit lꝫ desinat esset eius gubernator.no.Bal.in ti.de pa.const.in.c.priuilegia.in verbo ꝯcesserimus,post medi.vers.vnum tñ non omitto in vsi.feu. post Odof.⁊.§.si vero aliquis,in auc.de questo.ibi ad nos ⁊ ad semper imperium denunciare.cum similibus.vt ⁊ dixi.s.q.lxvij.in fin.⁊.q.lxxij.nu.ij.intelligi debere quo ad hoc,vt vnus existat,⁊ succedat per alios,⁊ alter per alterum representatur,⁊ hoc modo semper durat.ita not.declarat gl.in.l.fi.C.de vet.nmis.pot.lib.xi.non autē ꝙ illo interim quo alius imperator creetur,quo ad praticā naturaliter non vacet vnde ꝙ papa succedit vt.s.⁊ administrat,non autem necesse vř expectare futurum successorem,per predicta, ⁊ q̄ alias in simil.no.tradit Bal.in tit.si de inuestitu.inter dominuꝫ,⁊ vassa.lis oriatur.in prin.ij.col.in vsi.feu.versi.⁊ est argumentū ꝙ si vacat per fictionem autem.s.alleg.iura intelliguntur.quia.s.dignitas vacans,sicut hereditas iacēs fungitur vice eius , qui successurus.est,sicut hereditas fungiť loco defuncti.vt notat.pulchre Bald.d.loco.⁊ bonus tex.in.l.mortuo.ff.de fideius.cū si.⁊ que Bal. in rubr.ff.iiij.col.in prin ⁊ lꝫ pdicta ꝯclusio indistincte vt.s.poni p scribēt.in dictis locis videať tñ alias simpliciter do.Ant.rosel.in trac.suo de cōcilijs.xiiij.car.ij.col.in prin.sub ver
6 si.nō ob.tex.declarat.d.c.pastoralis.⁊.d.c.lꝫ.s.†ꝙ Papa vacāte imperio succedat in iurisdictione imperiali,qñ vacat imperiū,⁊ laici nequeunt recurrere ad iudicē secularē,⁊ in sua iustitia opprimanť,⁊ his casibus occurētibus,liceat ad papā recurrere,imperio vacāte,⁊ nō alias,⁊ ꝙ ita loqtur tex.in.d.c.lꝫ. Et iō infert ꝙ si posset hři copia iudicis secularis idonei,vel laicus in sua iustitia nō opprimereť,nō credit,ꝙ pp solā vacationē ipꝫ recurrať ad papā,vt latius ibi cū seq.ver.per eum. Sed tñ considerandū est,ꝙ nostra cōclusio,et.q.loquitur in his casibus,in quibus imperator ipse,si viueret, deberet explicare,quo casu , cum non sit alia copia iudicis secularis idoneioris quam Papa loco imperatoris vacantis. Merito consideratio Rosell. non videtur ad propositum in resolutione presentis dubij. Nam cum alius iudex quam imperator poterat explicare,⁊ ad eum spectabat,non cadit considerare eius respectu imperij vacationem,argu.c.ij.in fi.de offic.leg.in.vj.cum simi.⁊.d.iura alleg.generaliter loquentia, Papam vacante imperio succedere , intelliguntur in his,que ministrationem,⁊ expeditionem ipsius imperatoris spectabant vt ex ipsis constat. Cogitandum tamen videtur, cur vacante, Imperio,collegium electorum eius non succedit in potestate , ⁊
7 administratione,prout alias in alijs vř,†vt capitula sede vacante suscedant

te succedant g͞naliter in his, que sunt tam ordinis, q̄ iurisditionis, ⁊ in administratione, tam temporaliū, q̄ spiritualiū, iuxta. c. cum olim. cum mā de maio. ⁊ obe. cum si. ⁊ 2cor. Rot. decisio. cccxj. fuit in nouis. Sede. de sen 2sil. xxx. an capitulu3. ⁊ 2si. xvj. capitulum. ⁊ 2sil. xl. super, ⁊ late do. Jo. fran. de paui. in tract. de offi. ⁊ pote. cap. sede vacante. q. j. princ. j. par. ⁊ que p Bar. in. l. vbi absunt. ff. de tut. ⁊ cura. cum si. que nota sunt. Nisi r̄ndeas ex his, que tradit pro not. Felyn. l3 in alio proposito in. d. c. licet. de fo. compe. ij. col. ad fi. versi. sede vacante, hodie t̄n in bulla Caroli. iiij. Rom. impe. qua3. s̄. retuli. viij. q. ad fi. vt ibi posui ca. xxvj. cauet, ꝙ vacante impio, comes Palatinus rheni in partibus eius Sueuie, ⁊ in iure Franconico ex priuilegio est prouisor Imperij, cum ptāte iudicia exercēdi, ad bn̄ficia ecclesiastica p̄ntandi, recolligendi redditus, ⁊ prouentus, inuestiendi de feudis, iuramenta recipendi, q̄busdam exceptis, vt ibi dixi. Non t̄n alienat, ⁊ ꝙ idē ius h3 Dux Saxonie. In locis alijs vbi Saxonica iura seruanẽ, ibi viden. ⁊ tetigi infra. q. cx. casu. cccxvij.

SVMMARIVM

1 An imperator sit iudex in causa propria, ⁊ coram quo 2ueniat.
2 Papa, ⁊ imperator sunt iudices in causa propria.
3 Ea, que de pontifice dicuntur, habent locum in imperatore.
Imperator in causa propria, de honestate alteri debet delegare.
4 Judex in causa propria est princeps, non t̄n inter non subditos.
5 Imperator non est iudex in cā propria depositionis ob suspitio.
Judex in causa propria non est princeps, cum est reus.
6 Imperator si conueniatur, venia peti debet.
7 Papam imperator recognoscit superiorem, etiam in tpalibus.
8 Imperator hodie conuenitur coram comite Rheni vno ex electoribus, ⁊ quando.

Questio. xcj.

Onagesimo primo q̄ro
1 † An imperator sit iudex in cā propria, ⁊ coram quo conueniatur. Regula alias vr̄, ꝙ nemo iudex est in causa propria. rub. ⁊ nigr. C. ne quis in sua cā. l. nullus. C. de iud.
2 ca. j. iij. q. iiij. cum si. in imperatore t̄n dicta regula fallit, † q2 ipse est iudex etiam in cā propria, vt tradunt Scrib. in locis de quibus infra, per. l. proxime. ff. de his que in te. del. l. ⁊ hoc tiberius ff. de her. insti. Mar. laud. in trac. de prin. not. cviij. papa, vel imperator, facit tex. in. c. guilisarius. xxiij. q. iiij. Alex. in. l. est receptum. ff. de iur. om. iud. post prin. ⁊ ibi Jas. ij. col. ver. intellige t̄n. Bal. in. l. ij. C. de sen. que si. cer. q̄ti. ante fi. ⁊ in Papa, ⁊ Imperatore in not. q. Card. Jac. in suo trac. nouo de 2cilio. lib. iij. art. j. fac. cxxxij. col. j. ⁊ late Fely. in. c. cum venissent. iij. colū. extra de iud. ver. sed istis non obstantibus, post Bar. in. l. si alius. §. bellissime. ff. quod vi aut clam. et do. Deci. in. d. c. cum venissent. iij. colum. in prin. post Abb. ampliare vr̄, siue sit cā patrimonij, siue delicti, vt ibi per eum, cum q̄busdam t̄n limitationibus. s. in q̄busdā casibus, l3 in papa loquaẽ. Que t̄n pari ratione in impatore mili
3 tare vīr, † q̄m omnia, que dīr de Pontifice, hn̄t locum in imperatore in tpalibus, vt no. Bal. in. l. rescripta. C. de preci. impe. offe. col. ij. ⁊ Deci. 2si. dlxxxviij. viso puncto col. j. Et cum dicta regula glo. Bal. ⁊ scrib. in. d. c. cum venissent. late do. Deci. consi. ccclx. perscrutatis omnibus. col. fi. in prin. li. ij. ⁊ facit ꝙ hr̄ Hieremi. xxix. cap. F. ibi, ego sum Judex, ⁊ testis dicit dn̄s iunctis supradictis late in. ij. q. post auc. habita. C. ne fil. pro pat. ibi, nobis ministris. ⁊ rub. ⁊ nigr. C. vbi cau. fisca. ⁊. l. ad fiscum. ⁊ papam, ⁊ imperatorem posse esse Judices in cā propria, no. Abb. in. c. cu3 dilecta. de 2fir. vti. vel inuti. col. pen. nu. xix. et illa principalis ratio vr̄, ob defectum. s. superioris, vt per Abb. in. d. c. cum venissent. iij. col. ante fi. ⁊. c. licet. de elec. que ratio ēt in imperatore cadit principaliter ⁊ immediate 2siderando, ⁊ bonus tex. vltra. d. l. proxime. ⁊. d. l. ⁊ hoc tiberius. in. l. qui duos. in fi. ff. de coniug. cū emā. lib. ibi sicut ēt imperator Anto. in psona nepotis ex filia rescripsit, ⁊ Ant. de rosel. in trac. de 2cil. car. lxxxj. iiij. vol. trac. sub §. modo. ver. preterea. dicit. Pro secularibus causis imperatorem iudicem esse in causa ,ppria, vel eius ,pcuratorē fisci, prout si est cā fiscalis, vel Cesaris, si est cā patrimonij. l. ad finē. C. vbi ca. fisca. ⁊ ꝙ non 2ciliū (nisi esset cā fidei, vel peccati, vel alia causa, qua quilibet concilio subesset.) † Inter alias declarationes est, ꝙ l3 non de necessitate, t̄n de honestate in causa propria d3 princeps alteri delegare, ita refert, ⁊ l3 Deci. in. d. ij. col. in prin. post Abb. ibi, ⁊ bonum tex. in. c. nos si incompetenter. ij. q. vij. in princi. referens ꝙ ita alias fecerūt multi Pōtifices, Damasus, Syxtus, Leo, Petrus apostolus, ⁊ Gregorius, vt ibi late per eum, ⁊ bona gl. in. l. bene a zenone. C. de quadrien. prescript. in verbo iussione, ⁊ est bonus tex. in. c. j. vt eccles. benef. in prin. ibi, q2 vero hec allegatio personam nostram tangere videbaẽ ⁊c. ne qs q̄cum
4 libet suspicetur, vt dignum duximus cām cōmisisse ⁊c. † item notanter, ⁊ vtiliter declaratur dicta regula, ꝙ princeps est iudex in causa propria, vt vera sit, ⁊ procedat quoad subiectos, ⁊ ibi subditos, non quo ad alios. Ita notanter Fely. limitat, in. d. c. cū venissent. iij. col. j. limitat. post Hosti. in. c. seq. ibi nouit. ⁊ Abb. ibidem col. x. versic. ⁊ hoc notāter intellige, ⁊ testaẽ Fely. ita vidisse iudicatū ⁊ addo qḋ idē cū Abb. Hosti. ⁊ Jo. an. ,p no. l3 Alex. in. d. l. est receptū, subdens ꝙ ita alias de facto dixit, allegando dictam decisionē, quam etiā pro singulari ibi refert ⁊ cōmendat Jas. ⁊ posset probari multis similibus, ⁊ p̄cipue ex his, que scribit late, licet in alio proposito, domi. Deci. in. c. que in ecclesiarum. de 2stit. col. x. in princ. vers. iij. ⁊ in consi. ccccvij. pe. col. post med. post cons. no. Pau. de castr. ⁊ cū Abb. Alex. ⁊ Hosti. An
5 to. sicul. scribit in trac. de potest. reg. q. xlv. col. ij. † limitatur ⁊ vltimo pro nūc. d. conclusio s̄m quosda3, q̄n princeps esset reus, ꝙ tunc. s. nō sit iudex in causa propria, prout late refert post Abb. Fely. in. d. cū venissent. d. iij. col. ij. limitatione, precipue post tex. sing. ⁊ Abb. in. c. j. de proba. contra quam limitationem Areti. ibi insurgit, ⁊ cu3 eius impugnatione l3 Fely. in. d. ij. limitatione, dicens eam veram, contra Abb. do. Deci. in. d. c. j. de proba. iij. col. ad fi. ⁊ seq. iij. not. conaẽ primo respondere rationibus Areti. ⁊ Fely. cum eo, vltimo loco comprobans opi. Are. concludit opi. Abb. posse saluari, vt locum habeat in arduis, s̄m Are. etiā ibidem, suadente equitate, cum non sit verisimile quem iudicaturum cōtra se, vbi ageretur de statu, vel de maiore parte regni sui super quibus pro nunc cogitandum relinquo, tangit Fely. in. d. c. primo. de proba. iiij. col. in prin. ij. not. item vr̄ limitanda regula, ꝙ sit iudex princeps in causa ,ppria, nisi esset suspectus in principali, puta in causa depositionis, quando esset deponendus, vel non verus esset Imperator. Nam tunc esset suspectus in declarando iurisditionem suam, vt not. alias in papa. d. l. proxime. declarat in not. q. congregandi concilij, dictus Cardi. Jaco. in di
6 cto loco. fac. clxiij. col. j. ver. nec obstat. † Notandu3 t̄n est, ꝙ q̄n imperator 2uenit, prius venia impetrari d3, ita no. dixit Marti. laud. in trac. de princip. not. clxxxvij. papa vel imperator, per gl. in. l. bene a zenone. C. de quad. prescrip. ⁊ addo ꝙ. d. gl. in verbo iussione sing. dixit Ro. in not. suo. ix. incip. an si priuatus, l3 in fisco cum 2uenit, loquanẽ, ⁊ Roma. plena additio post Geminia. Bald. And. sicu. ⁊ Zabarel. eadē t̄n ratio est, per. d. l. bene. post prin. ibi cum omnia principis, ⁊ in principe, per illam glo. expresse no. Fely. in. c. j. iij. col. ad fi. vj. declaratione. extra de probat. ⁊ Bal. met. pro not. in. d. l. bene. in. ij. lect. vt ⁊ dixi. s̄. q. cx. casu. cc
7 lxxvij. inter reseruata princip. † Ad vnum circa predictam 2clu. primā cauendū est, q2 cū impator hodie recognoscat superiorē. s. papā ēt in tpalibus s̄m cōem, vt. s̄. late. q. l. ratio doc. ⁊ Abb. s̄. vr̄ minus tuta, cū qui recognoscit superiorem, non sit iudex in cā propria. ll. vulg. nisi r̄ndeamus non cognoscere, seu non h̄re ordinarie reglr̄ de facili immediate, vt. s̄. etiam l3 Bal. in ti. de inuesti. in maritu3 facta. ij. col. in vsi. feu. † item iam dictis addo, ꝙ
8 in bulla quadam aurea Carol. iiij. Ro. imper. relata. s̄. in. q. viij. ad fi. cauetur, ꝙ imperator, seu rex rom. super causis in quibus impetitus fuerit ex consuetudine etiam, h3 r̄ndere coram comite Palatino rheni, electore vno presente t̄n curie imperatoris, non alibi, vt. s̄. dicto loco. retuli. cap. xxvij.

SVMMARIVM

1 Quis erit iudex inter papam, ⁊ imperatorem litigantes.
2 Papa est iudex in causa propria.
3 Papa non potest se submittere iudici seculari.
4 Papa si vt priuatus in proprio patrimonio causam haberet, quis esset iudex in ea.

Questio. xcij.

Onagesimo s̄cdo quero
1 † Quis erit iudex inter papā, ⁊ imperatorē litigātes Ant. de rose. in trac. de pot. pape. xij. car. ij. co. in. §. ex his mouet hāc. q. ⁊ r̄ndet, ꝙ si litigiū est de spirituali materia,

vel de temporali in consequentiam veniente ad ipsa spiritualia, vel ad eorum finem, vel de materia concernente peccatum, vel aliquid aliud quod sit de ecclesie iudicio, et tunc solus est iudex pontifex etiam in vtroque foro, nisi papa alteri delegaret, vel esset reus conuentus papa. Si vero est litigium de re mere tpali, non veniente ad finem, vel in quantitam spiritualium, et tunc si esset in patrimonio beati Petri, in quo papa habet plenissimam principis ptatem. c. per venerabilem. ver. id autem. qui fil. sint legi. et adbuc ipse pontifex erit iudex, stante iuro Imperatoris solito, de non exercendo aliquam iurisdictionem in. d. patrimonio, alias ipse idem Ant. car. xvj. eo. lib. j. col. §. septime rationi. ad fi. et seq. in prin. tenet ipsum Imperatorem in. d. rebus iudicem esse, vt ibi late per eum. Sed tamen considerandum est, quia resolutio sua ibi procedere posset, si teneremus opi. eius alias imperatorem. s. in tpalibus ab ecclesia non dependere, papamque vtrumque gladium non habere, etiam nec sola potentia, et iurisdictione, prout ipse do. Ant. vr, et cum aliqua

2 forte animi passione tenuisse, vt. s. late. q. l. †Sed quia communis sententia est in contrarium per ea, que supra dicto loco late cumulauimus, et retulimus, ex his vr inferri debere, quod cum papa sit iudex in causa propria etiam, vt in. c. guilisarius. xxiij. q. iiij. et Scribentes in locis supra alleg. in preced. q. et Imperator subsit Pape etiam respectu vtriusque gladij, secundum communem opi. de qua in. d. q. l. erit etiam in causa, quam haberet cum ipso imperatore, et sic vr seruari in cle. vnica. de iureiur. vbi papa pronunciat in causa sua, et imperij, et in. c. ad apostolice. de re iud. in. vj. facit. c. nemo. et. c. cuncta per mundum. ix. q. iij. precipue in. d. c. nemo. vbi tex. nemo iudicabit primam sedem, neque enim ab Augusto, neque ab omni clero, neque a regibus, neque a populo, iudex iudicabitur. et facit. c. nos si incompetenter in prin. ij. q. vij. iuncta inscriptione, vbi ex humilitate Ludouico imperatori papa Leo se committit emendandum

3 eius iudicio, †ergo non tenet de iure, imo de magis communi opi. esse vr, quod papa non potest se submittere iudici seculari, vt per Alex. et Jas. in. d. l. est receptum. ff. de iur. om. iudi. et testatur nouissime do. Deci. in. c. ecclesia sancte Marie. ix. col. de consti. licet in puncto iuris multa dici possent, vt ibi per eum, et no. Ro. no. cxliij. lex est receptum, et Moder. in trac. de benefi. viij. q. iij. partis. iiij. colu. in princ. post. xxvij. casum. Ex quibus contra Ant. rosel. videtur inferri. s. quod si sit lis inter papam, et imperatorem, papa ipse sit iudex, per supra alleg. bene considerando, cogitandum relinquo sanioribus. Et in hac. q. ego do bonum tex. in ti. de probi. feu. alie. per Fede. in vsi. feu. §. fi. ibi. si vero inter dnm et vassallum lis oriatur, per pares curie a dno sub fidelitatis debito coniuratos terminetur, iunctis his, que supra diximus. q. l. et quod. xxxvj. Et que decis. Neapo. cclxv. illustrissime col. iiij. xij. fallen. quod Rex habet merum imperium, et ordi. iurisdi. in vassallis suis, et tenentur stare iuri coram eo, et suis officialibus, nec alibi volentes possunt conueniri sine licentia dni, post Spec. Andr. de iser. et Bal. vbi ibi. considerando scilicet quod imperator quodammodo vasallus pape dicitur, vt supra. d. q. di

4 xi. †Et predicta etiam procedere videntur, quando vt papa, et tanquam Pontifex causam haberet cum imperatore, secus autem si vt priuatus homo in bonis forte patrimonialibus ipsius pape, quia tunc seruari forte deberent regule iuris inter priuatos, considerando que supra in preced. q. dicta sunt, iuncta. l. iij. ff. de offi. presi. in princi. ibi nam si excesserit priuatus est, licet argumentum contra in ipso principe, summo pontifice dno vniuersi in ratione. l. bene a zenone. C. de quad. prescrip. post prin. ibi sed a priuata eorum substantia procedunt, et satis irrationabile est, que enim dnia introducitur, cum omnia principis esse intelligantur, siue ex sua substantia etc. et Abb. in. c. cum dilecta. col. pen. nu. xix. extra de confir. vti. vel in util. per. d. l. proxime. et. d. l. et hoc tyberius notat, et tamen papam etiam in patrimonialibus (nedum in causa ecclesie) iudicem esse, et latius gl. et Abb. et quod idem eadem ratione in imperatore, in. c. cum venissent. extra de iud. iij. col. vbi latius videndum.

SVMMARIVM

1 An imperatore cassato, et priuato ex aliqua iusta causa, eius. ll. cassentur, vt firme non remaneant.

Papa allegat. ll. imperatoris cassati, quandoque vt Federici.

2 Leges sunt eterne, et perpetue.

3 Intellectus. c. translato de constitu.

Regule cancellarie an morte condentis expirent, et ligent extra curiam.

Rex nouus, et noua lex quomodo intelligatur.

4 Imperator si vt tyranus, vel non legitime electus depositus sit, eius leges cassantur, et non valent.

5 Gratie, et priuilegia an expirent morte imperatoris.

6 Reges in veteri testamento innouabant. ll. et regnum.

Questio. xciij.

Nonagesimotertio quero †An Imperatore cassato, et priuato ex aliqua iusta causa, eius. ll. cassentur, et aboleantur, vt firme non remaneant, argumentum quod sic in. c. translato. de consti. Et dici solet abolito titulo regis, aboletur vigor sue. l. et nouus rex, noua lex. in contrarium tamen vr veritas, quia licet imperator sit imperio priuatus, (vti Federicus fuit) tamen quas. ll. fecit, firme remanent, nisi per successorem cassentur, ita Bal. et Abb. in terminis notant, per illum tex. in. l. ij. ff. de orig. iur. in. §. exactis. el. j. et idem Andr. sicul. in. d. c. translato. col. ij. et. iij. et ibidem Fely. in prin. per bonum tex. in. c. vt inquisitionis. de heret. in. vj. vbi papa allegat leges Federici imperatoris aboliti tunc, vt ibi. ll. quasdam per Federicum olim Ro. imperatorem, tunc in deuotione ro. eccle. persistentem promulgatas, licet posset dici, quod ibi de nouo specialiter approbet papa ibi, approbantes, et obseruari volentes, et tangit hanc. q. Bal. in. c. j. §. fi. de pa. constan. in gl. magna ad med. exemplificans in Federico, et aliqua bona iura per Fely. d. loco, in prin. post Car. et Abb. et addo bonum tex. in. l. fi. C. de diuers. pred. libr. x. ibi in

2 hac in perpetuum valitura. l. ij. C. de prepo. sac. cubi. †ibi hac eterna. l. lib. xij. l. his qui. C. qui mili. non pos. eo. li. ante fi. ibi in hac perpetuo conseruandam. l. cum similibus. facit regula. l. falso. C. de diuers. rescri. ibi ea que ad ius rescribuntur, perennia esse debent, et. §. illud. in auc. constitu. que de dignit. ibi, quoniam omne bonum quod siue a deo acqritur hominibus, siue ab imperio sequente Deum decet esse mansurum, et omnis malitie, ac diminutionis extraneum et. l. ij. C. vbi quis de curial. ibi hac perpetua. l. sancimus. §. fin. in auc. constitutio que de digni. ibi volumus in perpetuum splendere, que nobis visa sunt, et in ti. de pace tenen. et iura. fir. in prin. in vsi. feu. ibi hac edictali. l. in perpetuum valitura. et in. l. fi. in prin. C. de iud. ibi hac valitura in omne euum lege, et in auc. vt diuine iussiones. in fi. ibi legem perpetuum valituram. et in. §. fi. in auct. vt litigant. et in. §. fi. in auc. de ecclesiasti. ti. ibi in perpetuum. et in. §. fi. in auc. de ec lla. et in. §. fi. in auc. de san. epis. ibi in perpetuum. l. fi. in fi. C. de pred. tamiacis. lib. xj. ibi perpetue constonis, et in extrauag. ad repri. post prin. ibi hac perpetuo valitura. l. sancimus et alibi sepe simil. in. l. fi. C. quod cum eo. in prin. ibi, igitur in perpetuum hac edictali. l. sancimus. et. c. j. de probi. feu. alie. per Federi. post prin. ibi, et perpetuo valitura. l. et not. tex. in. l. ij. C. de vet. iur. enucl. §. omni. igitur, ibi. et non tantum nostro, sed etiam omni euo tam instanti, quam posteriori. ll. optimas ponere, et in. §. antepe. ea. ij. ibi. leges nostras infra omne euum valituras posuimus etc. et bon. tex. in. l. milites. C. de test. mil. ibi, sicut licuit, ac semper licebit, et in proe. ff. in prin. ibi quas et eternas fieri optamus, et in. l. fi. C. de domest. et protect. lib. xij. ibi lege pragmatica sine fine victura, licet ibi, et pragmatica esset, que maior est, iuxta no. in. l. iubemus nullam. in verbo annotatio. C. de sac. san. ec. et glo. in auc. qua in prouincia. C. vbi de crimi. in verbo excipitur, et bon. tex. in. §. fi. ad fi. insti. de succes. lib. ibi in perpetuum deberi censuimus. Non obstant allegata in contrarium, quia. d. c. translato. dicit legis translatio fiat, non ergo correctio. Item ibi substantia mutabatur, secundum alium intellectum, et in alijs terminis loquitur. et illud dictum, nouus Rex, noua lex, intelligitur si mutetur, vt Moder. scribunt in. d. §. exactis. i. nota. post And. sicu. consi. iiij. col. vj. in primo vol. et allegant bonum tex. in. d. l. ij. §. nouissime. ff. de orig. iur. cum si. vbi licet populus Ro. transtulerit omne regnum suum in principem, non tamen fuerunt abolite, nec sublate. ll. aut plebiscita etc. et ita tenendum videtur, et facit. l. normam. C. de officio prefec. pretor. orien. alias formam, et que infra dixi in fine huius questio. secundum

3 etiam ius diuinum veteris testamenti olim. †Si tamen Imperator faceret regulas cancellarie, vt papa facit, an morte eius, vel depositione cessarent, dicendum est, vt de illis Pape, de quo per Fran. pauin. in prelud. ad extrauag. Joan. xxij. col. ij. Fely. in. c. ij. col. pen. de rescrip. post Pet. de ancb. cum quo Deci. simpliciter tenet in consilio suo. ccxxiiij. In casu proposito, et in. l. j. ff. si certum peta. col. iiij. ij. lectura, et ibi Moder. vbi etiam dixi legendo Rome anno preterito, et nouissime tangit et late examinat etiam an regule cancellarie Rome ligent omnes, etiam extra curiam. Reueren. pater domi. Ludo. gomes episcopus Sarnen. in suis commentarijs in regulas cancellarie in princip. ij. ques. vbi post multa ad partes concludit quod sic regulariter, vbi videndum est copiosissime

piosissime, idemqz φ omnes regule cancellarie, sede vacante expirant, in.d.lib.in regula de impetr.benefi.vac.per obit.famil. Card.q.xx.τ in regula de annali.q.lix.τ in regula de infirm.re
4 sig.q.xxxij.nu.v.post Dom.ɔsi.xciij.limita tamen nisi privaret, qz tyrannus erat, vel nō legitime electus imperator, qz tunc deficiet fundamentum, τ ius facultatis conden.merito τc.vt declarat Fely.in.d.c.trāslato, in princip.per tex.τ gl.in.l.decernimus .C.de sac.sanc.eccl.τ gl.Bal.no.in.d.c.j.§.fi.de pac ɔstan.post med.τ imperator met cassat oīa tyrannice facta, vt p.d.l.decernimus.notat alias in not.q.Lauren.cal.ɔsil.lj.lz col.ij.in prin.τ no.tex.in.c.fraternitatis.de heret.extra, qui dicit, dūmodo poterunt illa capitula recipi, quoꝝ damnantur auctores, quem.d.loco Fely.intelligere vř, qñ tpe condite.l.defectus in condente.l.erat.τ tunc iam damnatus, τ idem vř ibi Abb.sentire.ij.no.in d.c.fraternitatis.sed vere ille tex.τ glo.ḡnaliter loq vř, τ ratio eius precipue ne sit de indubitali.Et ideo vř aliquātulum obstare.d.ɔclusioni Bal.s.Fely.τ Moder.nisi dicas speciale in heresis odium, qua illi fuerant damnati, sed replicari pōt per text.in.c.ad apostolice.de re iudi.in.vj.ver.de heresi.vbi Fede.de heresi ēt fuit damnatus, τ tñ eius.ll.bonas approbat tex.in.d.c.vt inquisitionis.in prin.de hereti.in.vj.nisi rñdeas, φ ibi ex nūc valent, non ex tunc, τ tanφ ɔfirmate, alias invalide, non valide sine approbatione illa, iuxta not.per Scrib.in.l.τ qz.ff.de iu.om.iud.cum si.sed non vř discedeñ ab opi.Bal.Abb.Fely.τ alioꝝ
5 vbi.s.†Quid autem in alijs gratijs, τ privilegijs ab Imperatore
6 concessis, an eius morte expirent, vide infra.qō.xcv.† insuper scribit Jo.vgo.in lib.quadruvij ecclesie, car.li.§.vlterius.φ etiā olim.l.divina.in veteri testō fiebat innovatio legis, τ regni, quando novus Rex eligebatur, electo enim Saul regnum innovavit l.reg.cap.xj.ad finez.per Samuelem, sic τ David.ij.reg.cap.v.sic rex Josias innovavit regnum, τ.ll.cum sacerdotibus, leuitis, prophetis, τ cuz senioribus Populi, vt.iiij.reg.capit.xxiij.et.ij.Paralipp.xxxiiij.sic τ Esdras post captiuitatem Babylonicā regnum, τ legem innovavit, vt Neemie.viij.vnde que nō mutarentur, starent.ll.vulga.τ sic pratica observat, τ novi reges, τ pncipes novas leges, edicta, banna faciant, statua, τ Consti.vt experientia claret, τ facit.§.pe.in fi.insti.de iur.nat.cum ɔcordan.

SVMMARIVM

1 An imperator debeat interesse concilio, τ quibus vestibus, τ in quo loco sedeat.
2 Fidem respicientia communia sunt omnibus.
3 Imperatoris iussu olim concilia congregabantur, cum tuta facultas conveniendi christianis non erat.
4 Papatum duobus ɔtendētibus, quō imperator se itromittat.
5 Cardinales si non concordarent in electione pape, an imperator τ quomodo se intromittat.
6 Imperator tenetur iuvare ecclesiam, τ concilium.
7 Imperator quando potest concilium congregare contra papaz an possit cogere prelatos vt accedant.
8 Principes seculares an sint, τ quando de corpore concilij, τ an habeant vocem diffinitiuam.
9 Imperator cogit armis eum, qui debita iustitia vti non vult.
10 Imperator quibus vestibus in concilio vtatur, τ vbi sedeat.

Questio.xciiij.

1 Onagesimoquarto q̄ro †An imperator debeat interesse concilio, de hoc dicendum est, τ de alijs principibus secularibus, vt p Abb.late, τ magistraliter in sua solenni.j.q.incip.eps.xiiij.col.ad fi.iij.dubio, per.iij.col.seq.post tex.τ Scrib.in.c.ad apostolice.de re iudi.in.vj.§.τ si dicere.τ per do.Anto.de rosel.in trac.de concilijs.x.car.ij.col.sub rub.modo videamus, τ sub versic.aliqñ aūt ɔcilium, τ per Card.Jaco.novissime, in trac.suo de cōcilio, vbi infra, τ inter alia iura, alle.tex.no.in.c.nos.xcvj.di.vbi Martianus imperator registratatus, dixit, nos ad fidem confirmandam, non ad potentiā ostendēdam exēplo religiosissimi principis Constantini sinodo interesse volumus, vt veritate inventa, non vltra multitudo pravis doctrinis attractata discordet, τ illum tex.not.Gurcē.eps simpliciter in libello suo de coronatioñ.car.xix.ad fi.ij.col.sub.§.in hac.τ est tex.de Constantino in.§.sexta.xvj.dist.in prin.ibi, exequente pijssimo principe Cōstāti.τc.τ in.c.vbi nam, ibi seq.(vno intermedio) papa dicit interrogatiue, vbi nam legistis imperatores antecessores vestros sinodalibus ɔuentibus interfuisse, nisi forte in quibusdā, vbi de fide tra
2 ctatum est, †que vřis est, que omnium cōis que nō solum ad cleri
3 cos, vez ēt ad laicos, τ ad oēs omnino pertinet christianos.†lz priscis tpibus qñ facultas tuta ɔveniendi christianis non erat, ad iussum, τ presidentiā imperatoris ɔcilia ɔgregabātur, vt per Abb.d.loco.τ.xv.dist.canones, τ late declarat ēt do.Cataldi.de boncompagnis.in trac.de pote.pape.v.Car.iij.col.in princ.φqz ecclesia cum potuit, statim correxit.xvij.dist.per totū, τ tradit ēt late Pet.de monte.in trac.de monarchia.ver.seu.§.post φ visum est, de primatu, in prin.τ ibidem in ver.superiora limi
4 tare vř.†Nisi duo essent ɔtendentes de papatu, τ essent in possessione, vel quasi obedientie ab omnibus, qz tunc ad instantiam imperatoris ɔgregabunt ɔcilium, nam vř interesse ipsius imperatoris, vt sit pax in verbe Roma, τ in toto orbe, τ in ecclesia, post Card.in.d.c.licet.de ele.τ.§.hinc etiā.xvij.dist.τ facit.c.si duo.
5 lxxix.dist.†τ idem post Cardi.d.loco Pet.lz in.iij.remedio.d.loco, qñ ɔtingeret, φ collegium cardinalium esset divisum, τ non ɔcordaret in tali ɔgregatione, vel ex alia cā negligeret ɔgregari.s.φ etiam tunc ad imperatorem, tanφ ceteris maiorem talis ɔgregatio spectet, precipue per.c.fi.lxv.dist.inducen.vt ibi late not.τ comprobando, ac ɔtrarijs rñdendo, idem Fely.vbi.s.post Card.τ Pet.de monte, τ Inno.dom.Nico.mill.de quo tñ late dicendum est, vt per Card.Jaco.novissime.in.d.trac.de concilio.lib.iij.arti.j.vbi late in no.q.ponit in.d.q.qñ duo ɔtendunt de papatu, ad quem spectet ɔuocatio ɔcilij, arguens late ad diversas opi.vbi videndū ordinate, τ plene, tandē fac.cxxxiiij.τ sequen.multis ɔsiderat quosdā casus, primū, qñ vnus est verus, τ indubitatus papa, scdm, qñ sunt duo, vel plures ɔtendentes de papatu, fac.cxlij.τ seq.eo diligentē lectorē relegamus, ne hic, tractatum de ɔcilijs transplātemus, imperator tñ lz non possit congregare ɔcilium, debet nihilominus iuvare statuz ecclesie, tanφ amicus, frater, patronus, debitorqz ecclesie, dicit Bal.not.in.c.olim.de rescrip.τ idem Card.in.d.trac.d.lib.iij.arti.j.fac.clxiij.col.ij.ɔcludit imperatorē posse ɔgregare concilium, suadētibus necessarijs causis, τ papa, ac alijs ad quos spectat negligētibus.Eo autem casu, quo imperator potest congregare ɔcilium contra papam, vtrum poterit cogere prelatos, vt vadant ad concilium, idez Card.Jac.ponit in.d.trac.d.lib.iij.ad fi.fac.clxxxiij.col.j.post Alex.τ Egid.in.c.hinc ēt.xvij.dist.φ non, nisi ratione feudi secularis, non tñ ɔtra statuz, vel libertatē ecclesie, post tex.not.in.c.aduersitas.§.cum vero.vij.q.j.τ alias qui, τ quo ordi
6 ne concilio interveniant, ponit in ɔcilio tolet.iiij.cap.iij.ij.tomo.ɔcil.fol.cj.†alias aūt, an τ qñ princepe seculares sint de corpore concilij, τ ei intersint, vltra predicta late scribit idez Pet.de mōte in.d.loco.iij.q.princi.ver.iij.quero, que persone sint de numero, τ corpore ɔcilij, per plures col.τ casus, vsqz ad.iiij.q.ibi vidēdum est, τ per preallegatos Scrib.vltra cuz in dictis locis post glo.not.τ doc.in.c.fi.de his que fi.a prela.τ tradit Jo.echius in libro locoꝝ cōium adversus luteranos, in.ij.conclus.de ɔcilijs, in responsione ad scdm obiectum, φ laici possunt interesse ɔcilijs, vt testes, vt defensores, vt ɔsiliarij, vt exequutores, tñ φ a Christo nato nunφ habuerunt vocem diffinitivam in ɔcilio, φ pbat ibi in sequentibus late.Et de dictis limitationibus, seu declarationibus, de quibus supra, post Card.τ Pet.de monte, per Fely.etiam in.c.j.de maio.τ obe.in ver.τ dicta, col.fi.τ in.c.querelam.de iureiur.colum.fi.ver.τ in casu necessitatis.τ per.d.c.nos xcvj.distin.Marti.lauden.in tracta.de princip.nota.cccclxxxj.
7 imperator.†Et generaliter, si ille cuius interest, non vult iustitia vti, ab imperatore armis cōpelli potest, per.l.nullus.C.de iude.sm Bal.in.c.olim.de rescrip.τ Gurcens.in.d.xix.car.ij.colum.in fine.τ sequen.Et vt supra alias de necessitate imperatorez scilicet non debere interesse concilio, nisi quando tractaretur de fide, quia distinguenda est potestas laicalis a sacerdotali.Cardi.Jacobatius insuo tractatu de concilio noviter impresso.lib.primo.ad finem colum.penulti.fac.lxxiij.per dictum capi.vbi nam τ.d.c.nos ac fidem.τ.c.satis.xcvj.distinct.Et latius idem Cardin.lib.ij.articu.ij.fac.lxxxij.τ seq.an sit necessario vocandus, τ quando, τ in quibus causis, late τ notanter, τ quod licet communis habeat φ non etiam in causa fidei, vel matrimonij, τ φ non iudicat, sed audit, tamen ipse dubitat, τ φ saltem imperator debeat necessario vacari in causa fidei, per.d.c.vbi nam.τ φ habet vocem in concilio, exinde φ est electus, τ confirmatus, post Alexand.in.c.canones.xv.distinctio.τ Cardi.in.c.licet.q.xxxv.de electio.φ imperator est pars concilij, maxime vbi tractatur causa fidei, immo quod τ si papa est de heresi suspectus, potest ab

Imperatore exigere. vt indicet quid sentiat de fide. xxv. q. j. sata/gendum, & q ibi Archi. declarans. d. Card. Jac. ea vera, qñ in ꝯcilio tractaretur aliquid, quod tāgeret laicos, q posset de iure per imperatorem expediri sine concilio, puta in reformanda ecclesia vsi, etiam quo ad laicos, sed q si cause tractande sint mere spirituales, vocari tantũ, vt audiat, tractet, & ꝯsulat, & hoc in cā fidei tm̃, post Abb. in dispu. eps Parmēsis, & Card. vbi. s. at in causis matrimonialibus inuitandos laicos, ēt vt audiant tm̃, & ꝯsulant, vt fuit in. c. cum ad sedem. xxxv. q. v. in alijs autē causis mere spūalibus, q non sint vocandi, per. d. c. vbi nam. nisi agere tur de alicuius interesse, & in forma iudicij. post. c. nouit. de iudi. & Jmo. in. c. si. de his que fi. a prela. & q ita Mathes. intelligendus est, vbi ibi. Et ibi videndũ est quõ, & qñ laici ꝯcilio intersint & qualiter, alias moderni Mediolaneñ. in. l. inter claras. in verbo nobis. C. de sum. tri. scribunt per illum tex. q ad imperatorez pertinet in scismate procurare ꝯcilium, q verum dñr, vbi Pontifex esset ex magna cā suspectus, vt si ageref de eo exauctorādo alioquin spectet ad Pontificem, vt. xvij. dist. & eo negligente ad Cardi. non suspectos eius labis, Deci. ꝯs. clj. post Bal. & Car. flo. sed q vbi de hoc aliqua oriretur dubitatio, putāt ob eius disceptationem imperatorez forte adeundũ. per. l. ij. C. eo. de sum.

8 tri. & in. l. omni. C. de sa. san. ec. in ver. antistitis. † Quibus aũt vestibus debeat in ꝯcilio vti imperator, Cardi. Jac. in. d. suo trac. de ꝯcilio lib. j. arti. xij. fac. xxij. col. j. in prin. dicit se non reperire; sed q sm̃ q apparet in. ij. iij. et. v. sessionibus concil. constan. sedebit in habitu imperiali, prout & in cerimoniali. in rub. de sessionibus publicis. & idem in fin. d. libri primi. quomodo imperator debeat in concilio sedere, & in quo loco, q iuxta sedem Pape, & a dextris &c. modo de quo ibi.

SVMMARIVM

1 An sicut appellari potest ad papaz omisso medio, ita sit in imperatore, vt ad eum omisso medio appellari possit.

2 Imparor vt magnificus, & glo͂sus, sicut aq̃la distribuit p̄dā suā.

3 Scolares an appellent ad imperatorem omisso medio.

Questio. xcv.

Onagesimoquinto q̄ro

1 † An sicut appellari potest ad papam hodie omisso medio, iuxta tex. in. c. ad romanam ij. q. vj. Abb. & alij in. c. inter cetera. de appel. & in. c. dilecti. in vltimo. eod. ti. & ibi Deci. col. fin. in prin. iij. limitatione, & Spec. vbi. s. & Jas. idem sit in imperatore, vt ad eum omisso medio possit appellari. Et breuiter omissis disputationibus, scribentes videntur cōcludere, q ad imperatorem non appelletur omisso medio, lz secus in papa: per tex. in. l. imperatores. in princip. ff. de appel. ita no. tradit Spec. in tit. de appel. in. §. nunc tractemus. in prin. dicens signāter, q licet sit dominus mundi, non tamen patitur in preiudicium inferiorum ordinariorum, & in damnum, & laborem inestimabilem litigatorum, ad se omissis medijs appellari, q si fiat remittit appellantem ad iudicem competentem. d. l. imperatores. j. responso. idem tenet Jas. in. l. q rome. §. seia. iiij. col. post princ. ff. de vb. ob. post. Bal. no. in. d. c. dilecti. pe. col. in no. verbis de differen

2 tia predicta inter papā, & Jmperatorē. † Et imperator tanq̃ magnificus, & gloriosus (sicut aquila) distribuit predam suā, & nō curat in oibus epulis os apponere, nō q imperator nō posset procedere de plenitudine potestatis, sed q2 non vult pp ꝯmoduz subditorum. facit. §. illo, in auc. de appel. ibi gradatim, & l. addictos ante finem. C. de appella. ibi non tam, & ibi Saly. c. notat, & cum Spec. d. loco notat, & tenet simpliciter Mar. laud. no. ccxxxiij. incip. lz imperator. idem Deci. simpliciter per. d. l. imperatores,

3 in. d. ij. limitatione. † Fallit hec ꝯclusio in scholaribus, q2 ipsi appellant ad imperatorez omisso medio, Bal. in auc. habita. C. ne fil. pro pat. vij. not. col. iiij. in prin. sequr Abb. in dispu. sua vltima incip. Sandulphus clericus. fi. car. col. ij. in prin. vers. secundum dictuz, & do. Deci. cum eis in. d. iij. limi. & dicit do. Abb. d. loco. q in terris non recognoscentibus imperatorem poterunt appellare ad dñm, seu dños illius ciuitatis, cum ibi sint loco imperatoris in illis locis, iuxta not. in. l. hostes. in fi. ff. de capti. cuz ꝯcor. & cum. d. no. Bal. pro scholaribus, notat ēt simplr Mar. laud. in trac. de prin. no. ccccxxv. ad principem. Sed lz in imperatore ita dicti scrib. dicāt, vt. s. in stricta disputatione forte tentari posset aliter, & q imo sit idem in imparore, q in papa, q2 in his que scrib. vbi. s. dñr, fallacia vr̃ in arguēdo, vt alias dicit gl. in. l. vēdicatio. ff. de rei vēd. & in. l. lege. ff. de diuers. & tēp. prescri. nam. s. dum vt. s. in papa ꝯcludunt, id de iure canonico procedit vt in allegatis iuribus ad id ꝯstat, & late dictis per Jas. in. d. §. seia. iij. col. dum aũt loquuntur, & diuersificant in imperatore, fundant, & allegant. ll. ciuiles, vt in. d. l. imperatores. de quo non est dubium gñaliter gradatim debere appellari, per regulam. d. §. illo. & l. deniq3. de appel. c. si duobus. §. fi. extra de app. cum si. vñ de iure cano. ēt in imperatore forte idē posset disputando saltez teneri, qđ sit in papa, cum videanr̃ equiparari quo ad effectũ iurisdictionis in regnis proprijs quo ad tpalia, arg. c. solite. de maio. & obe. & c. duo sunt. xcvj. dist. & c. nos si incōpetēter. ver. lz notādum est, q due sunt psone, qbus mundus iste regitur, cũ simil. & dixi. s. q. xcj. n. iij. & rōnes in imperatore alleg per Spec. Bal. & Jas. vbi. s. non vñr tute. cur. s. & eedem non militent in papa, & ēt fortius, vnde cogitandum est de ista ꝯclusione predictorum, & diuersitate, data paritate terminorum.

SVMMARIVM

1 De statua imperatoris, & eius priuilegio quale sit.

2 Statua principis, & edes sacre equiparantur. Ecclesiarum priuilegia pro his, qui ad eas confugiunt. Fugitiuus non est, qui ꝯfugit ad statuam Cesaris.

3 Cardinalis priuilegium in eum, qui ad mortem duceretur. Eucharistie sacramenti priuilegium in reos mortis.

4 Statua principis an id priuilegium haberet.

5 Jmago rei non proprie representat proprium esse rei.

6 Nabuchdonosor rex statuam sibi erexit.

7 Sidrach, Misach, & Abdenago qui, & cur in fornace.

8 Confugere ad statuam principis quando liceat, vel non.

9 Statuam, vel imaginem Jmperatoris offendens, vel vendens, reus est lese maiestatis.

10 Jmaginem Dei percutiens idem.

11 Confugientibus ēt olim quedam secura loca iure quoq3 diuino.

13 Jmaginem eius, qui fuit depictus ad infamiam, puta suspensus pedibus, corrumpentis pena, vt si fuisset proditor principis.

14 Statuam ponere principi nemo cogitur, etiam nec per rempub.

Questio. xcvj.

Onagesimosexto quero

1 † De statua imperatoris, & eius priuilegio quale sit & tex. in. l. vnica. C. de his qui ad sta. conf. dicit expsse, q qui ad imperatoris simulachra ꝯfugiunt, ab omni violētia, & metu, quē cupiunt vitare, debent esse tuti, & iure, & legibus, vendicanr̃, si cuz cā faciunt. Si vero sine cā, vt inimicos infamarent puniuntur, vt ibi tex. no. & Saly. & dicit ibi Paul de ca. in prin. q sicut olim fugientes ad ecclesiam erant tuti, vt ibi non possent capi, nec extrahi, vt. C. de his qui ad eccle. ꝯfu per totũ. ita & fugientes statuā principis per illũ tex. dũmodo non fiat malitiose, nec cā alicui nocēdi. Et pro dicta eqparatione Pau. de ca. facit §. nā antoninus. insti. de his qui sunt sui vel ali. iu. ibi q ad edē sacrā, vel statuā principis ꝯfugiunt, & in. l. ij. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. de statua principis no. Alex. in rub. ff. de op. no. nun.

2 col. ij. ad fi. † Que eqparatio si vera esset gñaliter, de priuilegijs ecclesiaꝝ pro his qui ad eas ꝯfugiunt, est titulus pticularis. C. e. per totũ, & p Are. in. l. fi. insti. de his q sunt sui vel ali. iu. sup glo. in verbo ad edez sacrā, & gl. & doc. in. l. ij. C. de his q ad eccl. ꝯfu. & Ang. are. in trac. suo malefi. in gl. in verbo fama pub. pcedēte ver. iij. quero. an vbilibet liceat capere malefactorē, & in verbo in scalis. s. Petronij, & in. §. neq3. in auc. de mād. prin. & Ro. no. ꝯs. cxxvij. spectabilis, & ꝯs. ccxxiiij. aduertēdũ, post gl. sing. approbatā in. c. si. xvij. q. iiij. & c. fi. de imuni. ec. in. vj. Et tex. not. in l. qs sit fugitiuus. §. apud labeo. dicit, q seruus, q ad statuā Ce

3 saris ꝯfugit nō est fugitiuus. ff. de edi. edi. † caderet & hic. q. an sicut Cardin. in puilegiũ h3, vt cũ sit obuiā ei, q ducit ad mortē, cũ liberet, vel si talis fugiat ad sacerdotē portātē corpus Xpi, liberet, ita si qs fugeret ad impatorē ipm, vel statuā eius pariter liberaref. De predictis. s. de Cardinalibus, & corpore Xpi, Bald. & alij in. l. addictos. C. de app. Mar. laud. no. ccccl xxxiij cardinales, & in tract. de cardi. vij. col. q. pulchra. Veroneñ. cautela. ij. in prin. Jas. in. l. j. in fi. C. ne lic. potē. Fely. in. c. querenti. pen. col. de offi. deleg. Moder. bononieñ. in not. cclxxiij. notissimum, col. fi. Jas. in. §. penales. insti. de actio. pen. cart. ij. colum. in prin. versic. iij. &

lij.⁊ vltimo. Et in vtroqꝫ dicto pro communi, ibi late congerunt ⁊
testantur moder. Hispani, pen. cart. ij. col. ad finem, reprobata gl.
in. c. quesitum. xiij. q. ij. post Arch. ibi. ⁊ Abb. ⁊ docto. in. c. sane,
de celebrat. miss. ⁊ alias late ibi, plenissime etiam cõprobantes, et
4 rõnibus in contrariũ rñdẽdo. † An autem inquã hoc idẽ priuile-
gium sit in statua principis in fugiente ad eam, predicta arguunt
ꝙ sic, ⁊ sentire videnť. d. moderni in. d. pe. car. iij. col. ad fi. ver. nã
etiã cõfugientes ad statuam. Sed ego puto hodie cogitandũ om
nino ꝑꝑ notata in. d. l. i. C. de his qui ad eccle. confug. precipue ꝑ.
d. §. neqꝫ. in auc. de manda. prin. in fine, ibi deinde tẽploꝝ cautela
nõ nocentibus, sed lesis dať a lege, ⁊ non erit possibile vtrũqꝫ tue
ri, cautelã sacroꝝ locoꝝ, ⁊ ledentem, ⁊ lesum. ⁊ argum. boni ⁊ no.
tex. in. l. j. in fin. C. si aduers. vendit. ibi, neqꝫ perfidie, neqꝫ periurij
me futuꝝ auctorẽ sperare tibi debuisti, iuncta regula, ꝙ Reatus
omnẽ honorez, ⁊ priuilegiũ excludit, auct. qua in prouincia. C. vbi
de crimi. agi oportet, cum simil. supra. q. lxxxij. post principium, lꝫ
5 ibi in reatu priuilegiati loquatur, nos secus hic. † Itez dato quod
imperator ipse viuens, ⁊ animatus haberet idem priuilegium, qđ
Cardinalis, ꝑꝑ idemptitatem rationis, ⁊ maioritatem, in statua
tñ ipsa secus vř dđm, forte qꝛ ei minus honoris debeť, q̃ꝫ ipsi im-
peratori viuenti, vt pꝫ ex se, ⁊ in lege. ij. cum ibi notat. C. de stat. et
imag. iunctis his que. ẜ. diximus de adorando principe. q. lxiiij.
6 plene allegando. † Nec mirum, qꝛ imago rei non representat esse
rei. no. tex. in. l. ij. ⁊ ibi Bald. C. de iur. au. annul. c. perlatum. ⁊. c.
venerabiles, de consecr. distinc. iij. ⁊ tex. no. in. l. vnica. vers. tũc. C.
ad. l. viscel. et que habentur in. c. si canonici, ad finem, de offi. ord.
in. vj. cum gl. in verbo indeuotionis, ⁊ facit regula aliud est esse ta
7 le, aliud haberi pro tali vulg. iuribus. † Unde cum in veteri testõ
alias Nabuchdonosor Rex regum, ⁊ dominus vniuersi, vt Da
niel. ij. c. F. voluit, ꝙ statuam auream altitudinis cubitorum. lx. la
titudinis. vj. omnes cadentes in terram adorarent prostrati cum
eam dedicaret, quod cum non deceret, noluerunt obseruare tres il
li Sydrach, Misac, ⁊ Abdenego. qui prius in iudea, ananias,
Misael, ⁊ Azarias, nuncupabantur. ideo in fornace iniuste ignis
ardentis positi fuerunt, vt legiť Daniel. iij. c. in prin. lꝫ ibi, vt idola
triam euitarent, soliqꝫ vero deo gloria esset fuerit. quapropter sup
hoc vltimo priuilegio statue principis cogitandum relinquo, nihil
firmando pro nunc, precipue qꝛ de consuetudine hoc admissum in
statuis nõ vř, nec receptũ. Et casu eueniẽte seueri iudices, vt Gre.
8 magalottus, non obseuarent (vt puto.) † Bene in. l. senatusconsul
to. ff. de iniurijs, ⁊ in. l. capitalium. §. ad statuas. ff. de penis, no. le-
gitur. ꝙ confugere ad statuã, vel imaginez principis, ⁊ cesaris in
iniuriam, vel inuidiam alterius, prohibitum est, vel preferre, pena
cohertionis in publica vincula, nisi quis ex vinculis, vel custodia
9 detẽtus a potẽtioribus, ad tale presidiũ ꝯfugiat, vt. d. ll. † itẽ q sta
tuas impatoris, aut imagines cesaris iaꝫ ꝯsecratas ꝯflauerit, vel
cõsulto lapide ꝑcusserit, aliudue simile admiserit, reus est lese maie
10 statis. text. not. in. l. iiij. in fine, cum. ll. seq. ff. ad. l. iul. maiestat. † qđ
est argumentũ ꝯ͂ eos, qui lacerarent, vel percuterent imaginẽ chri
sti, a fortiori vt eandem penã incurrant, lꝫ alias simpliciter docto.
dicant incurrere. l. Cornel. de sicar. vt per Bonon. in. l. ex senatu
sconsulto. in prin. ff. de sicarijs, post Ang. ibi. ⁊ Alex. consil. ⁊. c. ij.
§. cterum. de offic. ord. in. vj. sed pro nobis est. d. l. iiij. cum seq. iũ
cto tex. in auct. vt non lux. contra nat. versic. si enim contra homi-
nes. c. tua. ij. de decim. in auc. de monach. in princ. ibi qũo nõ pre-
ualebit. l. manicheos. C. de heretic. ibi nam si in criminibus. c. de
11 indicijs. iij. q. iij. cum simil. rome autem cõburuntur. † Insuper pre
dictis addendum est, ꝙ rõnem ẽt, ⁊ originem ex antiquo ducere
vñr predicta priuilegia, ⁊. n. romulus ⁊ remus roma cõdita Asy
lum constituerunt, quo quisqꝫ cõfugeret ab omni noxa liber esset,
vt ciuitatẽ replerent. tradit Aug. lib. j. de ciuit. dei. c. xxxiiij. eutro
pius lib. j. de Romulo, ⁊ ibi in gl. ⁊ liuius de vrbis origine. ⁊ in iu
re nostro de asylo, text. in. l. qs sit fugitiuus. §. apud lab. ff. de edi-
lit. edict. vbi not. de cõfugiente ad eum, ꝙ glo. vario mõ exponit
sic legitur de Nino belo rege assiriorum, qui mortuo patre in sola
tiũ doloris imaginẽ patris sibi fecit, cui ob reuerentiam idem cõ-
cessit priuilegium, sicqꝫ populum auxit, vt esset ciuitas itineris triũ
dierũ, vt in scholastica histo. patet in lib. genes. c. xxviij. ⁊ Ion. iij.
refert Io. Ugo in lib. quadruuij ecclesie, ad maxim. regẽ. car. xlii-
12 ij. ⁊ seq. §. crescit, † Sic etiam ex precepto dei in veteri testõ alias
erant constitute sex vrbes ad inhabitandum in suburbanis, in qui
bus erat libertas, ⁊ refugium. In fugitiuorum auxilia separate,
vt in eis animam suam saluaret, ⁊ vitam, qui nolens sanguinẽ fu-
disset, aut proximum suum nescius occidisset, Et ad vnã earuz fu
geret, Nec ante biduum, vel triduum eius probatus fuisset inimi
cus, vt patet exo, xxi. nume. xxxv. deutor. xix. ⁊ Iof. xx. ⁊ scribitẽ.

13 d. Ioan. Ugo. in. d. lib. cart. xlviij. ⁊ sequen. §. licet etiam. † Item
corrumpens imaginem, que fuit depicta ad infamiã alicuius pro
ditoris, principis, vt puta quia suspẽsus pedibus punitur in. cccc.
aureis. ita notat mar. Laud. in trac. de crimine lese maiestatis no.
xxvj. corrumpens, allegat. l. si quis id quod, ⁊ ibi per docto. ff. de
iurisdict. omn. iudic. sed hoc sapit priuilegium principis, vt infra.
14 q. cx. casu. ccciiij. † Non tamen quis cogitur ponere statuam prin
cipi, si non promisit, etiam nec per rempublicam eius. no. text. in.
l. toties. §. fina. ff. de pollicita. quod notandum est ꝙ quando de-
curiones locorum vellent cogere conciues ad id pro aliquo priua
to interesse quandoqꝫ.

SVMMARIVM

1 De potestate imperatoris ⁊ primo.
2 Imperator an sit dominus particularium omnium.
3 Subditos qñ vltra solitum grauare possit dominus.

Questio. xcvij.

n Onagesimoseptimo q̃ro

1 † De potestate imperatoris, ista. q. ita pregnãs est, vt
si speciales potentias, ⁊ impotentias ordinate hic po
nere vellemus, aliud opus de se sola requireret, quod cum nũc ag
gredi breuitate temporis nolimus, sat erit quibusdam tãtum ma
gis quotidianis, ⁊ vtilibꝰ tactis, reliqua huius farine, alio forsan
tempore reseruare latius explicanda. post Bal. in. l. rescripta. C.
de precib. imp. offe. ⁊ And. sicul. in cap. quo ad translationez. de
2 offi. deleg. ⁊ infra. q. cx. ⁊ seq. † Hic ergo quero, an Imperator sit
dñs reꝝ particulariũ oiuz, ꝓut est dñs vniuersi, ẜm. ẜ. visa. q. lij. ⁊
hř (omissis disputationibus) cõis ẽ ꝯclusio ꝙ nõ, gl. Bar. ⁊ scrib.
in ꝓemio. ff. ⁊ in. c. q̃ in ecclesiaꝝ, de ꝯstit. ⁊ iura ꝓbãtia impatorẽ
esse dñm mũdi intelliguntť respectu iurisdictionis, ꝓtectiõis, ⁊ dñij
vniuersaliter ꝯsiderati, ñ aũt respectu reꝝ particulariũ. gl. ⁊ scrib.
in. l. bñ a zenone. C. de quadrien. prescrip. ⁊ pro cõi nouissimi tau-
rinens. tenent in. d. proemio. ff. iij. col. post mediũ. ⁊. d. An. Rosel.
quod ita glo. ⁊ docto. omnes tenent, precipue illa ratione, quia
plures eiusdem rei domini insolidum esse non possunt, iur. vulga.
in tractatu de concilijs, car. xlij. ij. col. numer. xxxix. sub. §. papa ẽt
solus, versic. sed ista verba requirunt altiorem indaginem, cũ vul-
gar. locis, ⁊ cum. d. glo. pro approbata in. d. l. bene a zenone, no-
tat Mar. Laud. in tract. de princ. not. lxvij. princeps. ⁊ notab. lx-
xviij. princeps. inferens ꝙ potest emere a subditis suis. d. ratio-
ne, qꝛ non est dominus singulorum, idem sentit no. cccj. sicut. idem
Alex. consi. lxxvj. in causa, col. fi. ij. lib. cũ concordãt. que laborio
sum esset potius, q̃ꝫ subtile transcribere, ⁊ cumulare, canon. in. c. si
3 diligenti, de prescrip. † An autem ⁊ quando vassalli, ⁊ subditi, a
domino possint grauari, vel talleari vltra solitum. ẜ. tetigi questio
ne. lvij. ad finem.

SVMMARIVM

1 An Imperator possit rẽ vnius auferre, ⁊ dare alteri.
2 Imperator ex causa rem propriam aufert.
Iusta causa que.
3 Legitimare princeps an possit spuriũ in preiudiciũ agnatoruz.
Papa potest habilitare feminam ad feudum antiquum in preiu
dicium agnatorum.
4 Impator de plenitudine potestatis põt auferre nobis dñium rei.
5 Fideicommissum an imperator tollat, vel quomodo.
Imperator qñqꝫ in not. causa aufert ius tertij nõ restituto precio.
i. patriam potestatem. ⁊. 7.
6 Patria potestas est de iure ciuili.
Iusta causa auferendi rem propriam qñ dicatur.
Princeps aufert facile quesita de iure ciuili.
8 Princeps cũ aufert alicui rẽ ꝓpriã, soluit eius ꝓciũ. ⁊ qñ nõ ⁊. 7.
9 Cessante cã ablationis res restitui dꝫ domino.
Intellectus. §. Filiusfam. instit. qbus modis ius patr. põt solui.
Impator, vel princeps iuxta cã, puta pro pace habẽda, vel ꝑ bo-
no publico, ẽt ꝯ͂ proprium contractum venit. in fine.

Questio. xcviij.

1 n Onagesimooctauo Quero. † an Imperator,
possit rem vnius auferre, ⁊ dare alteri, lata indagatio

est, ⁊ tractata per scribentes in proemio.ff.et ordinariē per cano-
nistas, Fely. ⁊ alios in.d.c.que in ecclesiarū, de cōstit. ⁊ in.l.fi.C.si
ꝯ ius vel vtili.pub.varias distinctiones, ⁊ capita facientes, ⁊ no-
uissime per.d.deci.consi.cclij.col.fi.⁊.cclxix.iiij.col.⁊ seq.⁊ in fine
⁊.cxcviij.ij.col.⁊.cxcj.ij.col.⁊ in consi.ccix.ij.col.ad fi.⁊ seq.regu-
lariter enim non potest sine causa ordinarie ēt nec vtile dominiū.
Bar.in.l.ij C.de fund.patro.lib.xj.deci.cōsi.dxliiij. serenissimus
col.ij.ad fin.post Pau.de Castr.consiliū vbi ibi.in no.q.ꝙ de cā
ei non credatur etiam asserenti ex certa scientia, vel de plenitudi.
potestatis, vbi agitur de interesse proprio.⁊ facto alieno in crimi
2 ne lese maiest.vt ibi no.⁊ col.seq.ad finē.† Et ex causa omnes cō
ueniunt, posse, vt late nouissime per.d.deci.consil.cclxxj.iij.col. in
prin. Et ibi qñ iusta causa dicatur, ⁊ idem seq.allegationibus ad.
d.consilium, col.fi.⁊ que notanter alias cons.ccccij.quod est pri-
mum consilium in.iij.volu.col.iiij.in princ.⁊ in consil.ccccx.ij.co.
ante finem.⁊ penul.⁊ in.d.consilio.cclxix.iiij.col. Et in consil. dl-
xxxviij.viso puncto, colū.j.ꝙ cum eam omnes de plano fatentur,
⁊ nullus contradicit.⁊ bon.tex.in.l.fin.ff.vt in poss.legat.cum gl.
pe.secundum vnum intellectum, Et ꝙ nō sine iuxta causa. Mar
tin.laud.in trac.de prin.no.xlvij.princeps, ⁊ no.lxxvij.princeps.
sed latius dōm est.vt per scrib.d.locis, ⁊ infra.⁊ idem deci. consi.
3 ccccxcviij.viso, col.pen.lib.iij.in no.q.quod † Papa possit femi-
nam babilitare ad feudum ēt antiquum, in preiudicium agnato-
rum, si vult. Et an qñ princeps possit legitimare spurium in preiu
dicium agnatorum, ⁊ aliorum, quibus sit delata hereditas. nouis
sime per.d.deci.consi.ccclvij.in casu.ij.col.post medium.⁊.ccccxl-
iij.ij.col.⁊ consi.ccxc.v.col.ad finem.⁊.ccccxxv.iij.col.in princip.
⁊ in.d.consi.cclxix.v.col.in princip.late ⁊ plene.⁊ in.d.cōsi.cccc-
4 xcviij.col.pen.versi.⁊ etiam ⁊ ibidem.et in.d.consi.cclxix.⁊ † ibi.
iiij.col.plus dicit, late cumulādo, ꝙ imperator de plenitudine po
testatis auferre potest nobis dominium, nulla etiam causa subsi-
stente, ⁊ qui contrarium dicunt, mentiuntur. post Ang.in.l.itez si
verberatum.§.j.ff.de rei vendic.⁊ alibi, ⁊ And.sicul. Alb. Pau.
de Castro.⁊ Bald.vbi ibi. Et quod tali casu est prerogatiua su-
premi principis, quando fit sine causa, vt ⁊ dicam infra.q.cx.ca-
su.xvj.⁊.ccxcix.plenitudine tamen ptātis videtur vti posse valide
qñ cū cause.s.cognitione ꝓcedit.vt infra dixi.q.cx.casu.vij.alias
parum operatur, vt ibi dico. Et idem quod supra primo, deci.con
silio.cxcj.ij.col.cum Ang.vbi.s.⁊ consilio.cxcviij.ii.col. Et in cō
sil.dlxxxviij.viso pūcto.col.j.post ang. And.sicul. Alb.⁊ Paul.
de Cast.⁊ in.c.que in ecclesiarum.supra alleg.x.col.ad fin.versic.
resoluendo primo.⁊ idem deci.consi.dxix.visis, col fi.in princi.di
cit, quod pro resolutione contrariorum etiam consiliorum suoruz
i materia, an Fideicommissum possit tolli, quod ex causa dotis, ⁊
precipue spes fideicommissi querendi ⁊c.⁊ idem in consil.dlvij.ac
currate.col.ij.tenet iuri fideicommissi non posse per principem de
rogari sine causa, in not.q.an legitimatus excludat substitutum,
quando legitimatio est post mortem testatoris, qr esset tollere ius
gentium, cum testm̄ in substantia eius iuris sit, per legem si testm̄
.C.de testamē.⁊ dixi.ī.q.cxi.casu.xxviij. Et qr vt dixi, de bac ma
teria, ⁊.q.ordinarie late examinādo scribunt doc.in preallegatis
locis, eo diligentem lectorem eueniente casu, relegamus, ne vi-
deamus ex aliorum libris libellum texere.et principem posse, ⁊ ꝑ
sonas, ⁊ res subditorum auferre etiam iure diuino, patet in libro
vite.j.reg.capit.viij.ibi, boc erit ius regis, quem pro not.⁊ signan
do, vt ponat iura regalia, notat Bal.in.l.j.in fine.C.de beredi.vē
dit.sed posset ille text. euitati.s.vt predicat iniusta fienda, non ꝙ
posset licite, vt ibi patet. Unum tamen in bac materia notandum
5 est vltra omnes scribentes (quos viderīz) †, quod licet vis aliqua
sit, an princeps possit tertio preiudicare sine causa, ⁊ iuri alterius
detrabere, maxime non restituto precio, ⁊ extimatione iuris, ꝙ
aufert, vt in supradictis locis constat, cum seq.limitatione. in ma
teria tamen liberandi aliquem a patria potestate, quando eum in
patricium suum eligit imperator, facit banc notabilem consequē
tiam in.§.filiusfa. Inst.quibus mod.ius patr.po.sol.⁊ in.l.fin.C.
de consul.lib.xij.quis enim patiatur patrem quidem posse ꝑ emā
cipationis moduz potestatis sue nexibus filium liberare: impera
toriam autem celsitudinem non valere eum quez sibi princeps eli
git patrem ab aliena eximere potestate: nec tamen ibi dicitur, ꝙ
aliquid in recōpēsationē illi patri electi det princeps, ⁊ tñ eum pri
uat re inextimabili, que est patria potestas.l.filiusfam.§.secunduz
.ff.de leg.j.gl.in.l.mater.§.j.ff.si quis ommiss.caus.testam.cum cō
6 cord.nisi respondeas, vel ꝙ id non mirum, † quia potestas partia
est de iure ciuili.l.iij.ff.de bis qui sunt sui vel alie.iur.⁊.§.ius autē.
inst.de patr.potest.no.tex.in.l.cum ratio, in princ.ff.de bon. dam
na. moder.de monteferrato in.l.gallus.in.§.⁊ quid si tātum post
princ.ff.de liber.⁊ posthu.et que sunt de iure ciuili a principe etiaz
sine causa videntur tolli posse, vt per scriben.in supra citatis lo-
cis, ⁊ nouissime.d.deci.late pro firma conclusione in.d.c.que in ec
clesiarum, col.xij.ante finem.⁊ seq.v.casu.⁊ alias arguendo tra-
dit consil.dlvij.accurate.colū.secunda ad fin.post Bald. Paul.
⁊ Ange.⁊.dlxxxviij.viso.col.iij.ij.dubio.in dominio feudi et vtili
in no.q.de qua infra dixi.vel cum quis eligitur a principe in pa-
tritium, vt.d.ll.satis causa adest.quo casu omnes tenēt posse prin
cipem iure suo aliquem priuare.vt supra allegatum fuit. Et cau-
sa iusta dicitur, quando respicit publicaz vtilitatē, vt notat Bar.
in.l.quecunqꝫ in fine.C.de iure fisci.lib.x.not.Bal. in lege rescri
pta col.fin.C.de precib.imper.off.cum similib.vt post Alex.scri-
bit.d.deci.consil.supra alleg.cclxxi.in casu.iij.col.in prin.⁊.dxix.
col.fin.⁊.dlxxxviij.col.iii.ad fin.viso.que publica vtilitas in casu
nostro, tunc satis esse videtur, cum de consilio principis agitur, a
quo vniuersus regitur, ⁊ gubernatur, secundum supra late scripta
vj.q. Et pro bono publico, ⁊ pro pace babenda potest etiam con
tra proprium contractum, vt late in notab.q.decis.neap.ccclxj.ij.
col.monasterium, num.iij.⁊ seq.et.nu.vj.post Bald.in.l.fin.ff.de
senat.⁊ in.l.penulti.C.de dona.inter vir.⁊ vxor.Bononien.not.
dxxxj.vtilitas, in fin.declarantes in subdito, secus in non subdi-
to.etiam pro enumeratione alicuius.deci.d.consi.dlxxxviij.col.
iij.⁊ seq.in no.q.priuilegij concessi de testando de feudo in preiu-
dicium agnatorum ob grata seruitia alicuius, ac synceraz fidem.
7 † Restat tamen quantum ad.d.§.filiusfa.cuz similibus aliqualis
difficultas, quia etiam quando ex causa, que culpam vel delictum
eius, qui sua re priuatur, non babet, princeps aliquē priuat re sua
precium soluitur illi, vt infra mox dicemus, ⁊ tamen in.d.§.filius-
famil.de recompensatione nullum verbum. Nisi dicamus, quia
patria potestas est inextimabilis.d.§.secundum. vel ꝙ satis recō
pensatur pater ex bonore filij supremo patriciatus, iuribus vulg.
vel forte dat aliquid princeps patri eius quem elegit, licet in di-
ctis iuribus non aperiatur, cogitabitis. argu.lege.ij.C.quibus ex
8 cau.serui.⁊ quod in fin.notat Bal.et que infra statim dicā.† pre
dicta conclusio, quod princeps aufert quandoqꝫ vni rem suam,
et dat alteri, inter ceteras declarationes babet.vt.s.in recompen
sationem soluat eius precium illi, cuius dominium rei aufertur.
d.l.ij.⁊ ibi Bal.C.ex quibus cau.serui.l.venditor.§.si constat.ff.
comm. predio.d.deci. late in.d.c.que in ecclesiarum.ix.col. ante
fin.versicu.⁊ ista conclusio.⁊ per.d.l.ij.glo.not.in lege si locus.ff.
quemadmodum seruit.ami.et late.d.deci.in consi.ccclvij.iij.col.
ante finem, post Bald. Archyd. Ange. Felyn.⁊.d.l.ij.⁊ bonus
tex.in.l.si postulauerit.§.iubet, in verbo publicos.cum glos.ff.de
adult.⁊.d.deci.in.c.j.col.xxviij.post medium de probat. in regu
la id quod nostrum.ij.col. in princip.ff.de reg. iur. et nouissime in
not.decis.congerunt Bononieñ.not.dcxxxiiij.credo te scire ad
finem, ⁊ per Fel.in.c.omnes, pen.col.j.distin. post.ll. Ang. Bal.
⁊ glo.late, ⁊ not. Et banc limitationez declara, vt per.d.deci.no.
vlterius, in dicto capit.que in ecclesiarum.col.ix.ad fi.licet ita ple
ne predicta non allegauerit. Et precipue no.declara id verum.s.
ꝙ recōpensatio dꝫ fieri illis, quibus voluit princeps preiudicare,
scꝫ quando alicui particulari specialiter ius suum tollitur, secus
est si generaliter factum sit per viam legis, quia tunc restauratio
non requiritur, ita tradit not.deci.consi.dxx.col.pen.in causa lib.
iij.post Alexā.consi.vbi ibi.⁊ Bart.in.l.toties.ff.de pollicita.in
not.q.absolutionis facte a domino Florentino cum ciuitate pisto
rij ab omnibus furtis, rapinis ⁊c. vt etiam ius partis priuatum
ciuile, remissum censeatur, per plura de quibus ibi, nec restaura-
tio aliqua a fisco fienda sit, quod est notab.⁊ vtile dictuz, ⁊ sequū
tur Moder. Hispa.nouissime in commentar.super regula cancel
la.in regula de non tollen.ius quesitum.qō.xv.licet solum consil.
9 Alexan.citent.† Item si princeps ex causa aufert rem priuato, ea
cessante.debet illam illi priuato restituere, ita not.tradit Inno.in.
c.quia pleriqꝫ, de immunit.eccle. Ant.de but.⁊ imol.in.c.que in
ecclesiarum.de consti.⁊ ibi Fel.xix.col.facit text.in.c.suggestum.
de decim.⁊ tradit Rot.neap.in not.q.decis.ccclxj. monasterium.
col.vj.post ꝯsiliuz Mari. Sozi.vbi ibi, facit.tex.no.in.l.ex facto
versic.nam ⁊ si.in ratione sui.ff.de vulg.de quo tamen dic, vt per
deci.consil.cclxij.col.fin.in princ.⁊ in fin.ad declarationez.no.d.
c.suggestum.

SVMMARIVM

1 An Imperator se intromittat in electione pape.
2 Electio pape olim vario modo obseruata.
3 Pape electio quibus bodie spectet.

4 Pape

4 Pape electio cur mutata.
5 Imperator qñ iurisdictionem habeat in eligentes.
6 Impator olim Papam confirmabat, cū hodie totum e contra.
7 Imperator hȝ iurisdictionem in inclusione eligentium pontificē.
8 Imperator interuenit, cum electores epi non concordant.

Questio. xcix.

Onagesimonono quero
1 † An Imperator se intromittat in electione Pape. Ad quod respondetur, quod oliȝ priscis temporibus vario modo fuit obseruata electio, vt late refertur in libro. j. sacr. ceremo. ca. ij. spectauit. n. qñq; ei tale ius. vt ibi scribitur, & pȝ ex. c. adrianus. & c. seq. lxiij. dist. & ex. c. si duo. lxxix. distinct. & c. cū lōge. §. electiones. lxiij. dist. & c. agatho. Card. Jacobat. tāgit in tractatu de cōcilio, lib. ij. artic. ij. fac. lxxviij. col. j. ad fin. et Jo. vgo in dicto lib. quadruuij. car. xxix. & seq. §. sed & scribēs. de ottone. j. iij. & Henrico. iij. qui sup papatibus se intromiserunt deponendo, restituēdo, ac intrudēdo diuersos, vt ibi clare est legere, & q renūciauerunt pio mentis affectu. vt ibi late. lxij. dist. §. verum. Et late. d.
2 Ant. Rosell. † ēt ordinate refert in tractatu de ptāte impator. et pape. xxij. cart. iij. col. in prin. sub. §. aliqñ aūt seculares principes. et idē per gurcen. epm. d. suo opusculo de coronat. car. xxij. & seq. sub. §. hec ideo, subdēs, q Adrianus primus, anno salutis. dccc. xcv. tāti animi fuit, vt initio pontificatus sui ad senatū, populūq; romanū retulerit, ne in creādo pōtifice, impatoris auctoritas expectaret, vtq; libera essent cleri, populiq; suffragia, sȝ q huic edicto minimū fuit obtemperatū, pmansitq; vetus illa ɔsuetudo pōtificis ab impatore ɔfirmādi fm attestationē platine i vita greg. ix. qui prefuit pontif. anno. x. M. L. xxij. demū idē gurcēs. in seq. §. quid iam. car. xxiij. ponit vnde venerit, vt mutato vetere instituto. Imperator hodie confirmet a pontifice. tres ratiōes assignās voluntatis proprie, abusus, & rōnis cessantis, & cause post Bald. not. in. c. olim, de rescrip. & per Aug. de Ancb. de ratione etiam, vbi infra. Et alias Papa in. l. inter claras ad finem. C. de episco. & cleric. dum obsecrat ibi imperatorem, Alci. ibi. aduertens cur
3 imploret, vbi imperare pōt, dicit id olim fuisse. † Et sic quicquid olim fuerit, hodie clarissimum est electionem romani pontificis p sacrum solum senatum. S. R. E. Cardinaliū peragēdā esse vt p scribētes in. s. citatis locis. fuit enim id de impatoribus imutatū, vt in. c. j. & in. c. valentinianus. & c. omnis. c. nō lȝ. & c. cum Adrianus. & in. c. ego ludouicus. & c. constitutio. lxiij. distinct. & facit regula. c. imperiū. x. disti. & que late in. c. conuenior. xxiij. q. vltima, precipue in prin. & c. cū ad verū. xcvj. distinc. in sui ratione. ad cardinales ergo spectat hodie, vt in. c. vbi periculū. lib. vj. Car. Ale. in. c. in noie dñi. xxiij. disti. col. v. post tex. ibi, qui reseruabat honorē imperatori in electione pape. et scribit Aug. de Ancbo. in suo
4 tractat. de pōt pape. qō. ij. articu. vij. † Et ibi de rōne mutationis huius, notanter & iustificate, & in. d. c. ij. in. d. libro. sacra. cerim. primo. & idē de hac exclusione imperatoris hodie notat Mar. laud. in tracta. de principibus. not. iij. licet. dicit tamen bene Aug. d. lo
5 co, † q imperator hȝ iurisdictionem in eligentiuȝ inclusione, vt faciat obseruari in electione pape omnia, que ponuntur in. d. c. vbi periculum de election. lib. vj. & ego do bonum tex. in. c. inter nos. lxiij. dist. vbi scribens, Leo. iiij. Imperatoribus, Loth. & Ludouico dicit. inter nos & vos pactum est, & confirmatuȝ, quod electio, & consecratio futuri Romani pontificis non nisi iuste, & canonice fieri debeat. Alias autem nulli laico licet decernere de electione summi pontificis, vel de rebus ecclesiasticis auctoritate propria immo omnia infecta sunt, nisi subscriptione Romani pontificis fuerint roborata. xcvij. distinc. §. j. & per totam, & distinctio. xcvi.
6 pariter per totam. † Sic cum discordia est in electionibus episcoporum Imperator se intromittit, ne discordia eligentium ecclesia desoletur. vt fecit valentinianus, cum ecclesia mediolanensis pastore careret, scribēdo suffraganeis. d. c. valentinianus, & extra de iud. c. nouit. §. non igitur. & notat Joan. Ugo in. d. loco, sub. c. de de auc. episcopi, & eius electione, in fine.

SVMMARIVM

1 An imperator habeat ius ɔferendi beneficia, vel dignitatē ecclesiasticam, aut super his aliquid disponendi.
2 Epi, & archiepiscopi electio etiaȝ in imperiali vrbe cui competat, non imperatori.
3 Beneficium, vel dignitatem de manu laici nullus capere potest.
4 Beneficium regulariter confert episcopus.
Papa solus creat prelatos.
5 Imperator nihil potest in preiudiciū iurisdictionis pape.
7 Imperatores olim eligebant ecclesiasticas personas.
8 Imperator, nec aliquis alius princeps secularis iure communi potest beneficia ɔferre, nec Rex. & nu. 12
9 Reges an possint beneficia ecclesiastica ex longissima cōsuetudine conferendi ius acquirere.
10 Laici an possint ius conferendi prescribere.
11 Et ex tanti temporis cursu, cuius initij memoria in contrarium non existat.
12 Laici spiritualia possidere non possunt.
13 Laici an ex priuilegio sedis apostolice possint conferre beneficia, vel eligere. & 17.
14 Imperatoris priuilegiū in alemania, & in qualibet ecclesia vt possit facere vnum recipi.
15 Hispanie regis in hispanie ecclesiis priuilegium.
16 Papa ɔferendi beneficia laicis dare ius potest, & ea que sunt iurisdictionis, non que sunt ordinis. & 18.
17 Mulier in ius conferendi beneficium dari possit.
18 Hispanie regis priuilegium de naturalitate.
19 Regis francie priuilegium.
20 Reges, & duces proni sunt in episcopatibus existentibus i regno eorum.
Papa hodie qsi cogit dare priuilegia in spiritualibus, & bñficijs principibus, & opprimitur ab eis contra ius.
Rex anglorum, & Rex Francie conferunt prebendas in Regnis suis. et. 27.
21 Rex Francie, Rex nauarre, & regine habent priuilegium nominandi.
22 Imperator, & principes summi cessantibus omnibus cōminationibus, & violentijs, possunt vti precibus benignis, atq; beneuolis pro personis benemeritis, vt beneficia habeant.
23 Princeps quilibet in regno suo potest imperdire, ne criminosi in regno suo prelaturam habeant.
24 Imperatori non datur collatio, Sed facultas faciendi recipi. et numero. 15
25 Priuilegia regis anglie.
Regis Ungarie.
26 Custodia ecclesiarum vacātium an possit spectare ad regem.
27 Regis francie in beneficialibus priuilegium. & 21.
28 Imperator non vr̄ hodie mere laicus, sed est canonicus.
39 Reges sunt patroni ecclesiarum regni, & episcopatuum.
Symonia an sit precibus beneficia impetrare.
30 Regalia in beneficialibus, que hodie spolia dicuntur cuius sint.

Questio. c.

1 Entesimoquero † An imperator habeat ius conferendi bñficia, vel dignitatē ecclesiasticā, aut sup his aliquid disponēdi, iure cōi vr̄ q nō cū ex his que dicta fuerūt. s. q. xxix. eū scȝ nō esse in sacris ordinibus, tū ex rōne. c. cū ad verū. xcvi. dist. in fi. loquēdo de impatore ibi, ne ille rebus diuinis presidere videret, q esset secularibus negocijs implicitus, & c. cōuenior, in prin. xxiij. q. vltima, ibi. veruȝ ea que diuina sunt, imperatorie potestati nō subiecta & c. duo sunt. & c. si imperator, in fine. xcvj. dist. vbi tex. clarus, ad sacerdotes. n. deus voluit, que ecclesie disponēda sunt ptinere, nō ad seculi ptātes &c. & ibi non a. ll. publicis, nō a potestatibus seculi, sed a pōtificibus, & sacerdotibus oīpotens deus christiane religionis clericos, & sacerdotes voluit ordinari, & discuti. vn̄ & imperatores christiani subdere debent exequutiones suas ecclesiasticis presulibus, nō preferre. & facit. c. dudū. extra de decim. vbi est, q nec Rex, decimas ɔcedere
2 potest. † Et ipsemet imperator in auct. de ecclesiasticis tit. in prin. ēt in sua iustiniana patria, & noua roma tunc sede imperij cōstantinopoli declarat ab eius archiepiscopo, epos prouinciaꝝ de qbus ibi, ordinari, & ipsum archiepm in pprio cōcilio. & in auc. de sanc. episcopis in princi. declarat, epos ordinari p clericos, & primates ciuitatis, cuius est futurus eps. & ibi gl. no. dicit. s. ecclesiasticos, qr laici nō debent eligere, sed facta electione ɔsentire, vt ibi, & sic ad impatorē nō spectat, nec ipse vult, lȝ alias dicar in finali consti. C. de reli. & sum. fu. añ finē, nō. n. solū bella ordinauimus, sed & res sa
3 cras. † Et facit regula generalis, qr nullus de manu laici bñficiū, vel dignitatē ecclesiasticā capere pōt, nec epatū, nec abbatiaȝ, nec aliquā aliā ecclesiā, vel inferiorē ecclesiasticam dignitatē, vt in. c. si

quis, cum multis seq. xvj. q. vij. ⁊ precipue in §. fi. d. c. si quis. ibi, si quis imperatoꝝ, regũ, ducuz, ⁊c. sub pena interdictionis ecclesie, ⁊ ibi inuestituraz epatus, vel alicuius ecclesiastice dignitatis dare presumpserit. ⁊ in. c. nullus laicoꝝ, eadẽ causa. ⁊. q. ⁊. c. si qs principum. ibi, vt sacrilegus iudicetur, ⁊ notatur in. c. j. de reg. iur. in. vj. in gl. fi. per. d. c. nullus. ⁊ de pena clericoꝝ recipiẽtium epatus, Abb. vel alia beneficia ecclesiastica de manu regum, vel principũ

4 post. d. iura. Anto. sicul. in tracta. de potest. reg. q. lv. † Regulariter enim beneficia eps cõfert. c. nullus omnino. ⁊. c. oẽs. xvj. q. vij. c. cum ex iniũcto, in fine, de heret. c. conquerente, de offi. ordina. cũ simili. et Aug. de Ancb. in tractatu de potestate pape. q. lxxj. articu. iiij. tenet ad papam solum spectare ordinationem prelatorũ, per. c. clero. xxi. distinc. quo ad decem casus, seu capita, vt ibi per

5 eum late. ⁊ no. † Et Imperator nihil potest in preiudicium iurisdictionis. Pape, ⁊ ecclesie. d. c. cum ad verum. xcvj. distin. c. nouit. de iudic. c. solite de maior. ⁊ obedien. cum simili. d. deci. in. c. que in ecclesiarum. viij. col. ad fin. versic. ij. ⁊ vlti. de constitutio. ⁊ p Signo. consilio. ccxviij. quidam. iij. col. in princi. post tex. in auc. quo

6 modo oport. episcop. in principio. † Itez facit, quia laici nullo modo possunt ecclesiastica negocia tractare. c. ij. de iud. c. quanto, eo. titul. c. bene quidem. xcvj. distinct. c. imperium. x. disti. nec possunt habere ius eligendi in beneficijs ecclesiasticis, nisi eis specialiter fuerit concessum. c. cum terra. c. sac. san. c. ꝙ sicut. ⁊. c. quisquis, de elec. cum simili. ⁊ per. d. c. cum terra, Rom. no. cclxxxvj. c. cuz terra. ⁊ Impe. laicus videtur. vt. s. vidimus. q. xxix. ergo ⁊c. non ob.

7 vnctione eius. † Unde Mart. laud. in terminis, no. cclxij. imperatores, in trac. de principibus, dicit simpliciter, ꝙ imperatores oliz eligebant ecclesiasticas personas vice Pape. sed hodie secus, alleg. Joan. And. in. c. ꝙ sicut, de elect. idem repetit ad literam no. dxviij. imperatores. Et generaliter imperatorem in ecclesiis potestatem non habere, per. d. c. bene quidem. xcvj. distinct. cum simil.

8 notat Alex. in. l. etiam. ij. col. in prin. ff. solut. matrimonio. † Ueritas videtur, ꝙ nec imperator, nec aliquis alius princeps secularis iure communi potest beneficia conferre, vel in illis habere ius eligendi. ita sentit Petr. de monte, lz in paucis verbis, in tract. de

9 monarch. versus finem. iiij. q. principali post princip. † Subdens, ꝙ putat reges non posse ex longissima etiam consuetudine acquirere ius conferendi beneficia ecclesiastica, per. c. massana. ⁊. c. sac. sanc. de election. qꝛ non subsunt iurisdictioni imperatoris, per tex. in auc. vt eccle. Ro. ⁊. C. de episc. ⁊ cle. l. omnes. ⁊. l. cum clericis. ⁊ no. per Inno. de maior. ⁊ obedien. c. ij. hec ille. Et addo, quod Moder. Jo. de selua. gall. in trac. de beneficio. ij. parte. xix. q. in fine. dicunt, quod Joan. And. ⁊ dom. in. c. ij. de preben. in. vj. tenẽt,

10 † ꝙ laici non possunt prescribere ius conferendi, declarando not. ꝙ habeat locum in meris laicis, secus in laicis conuersis vt ibi late per eos pro communi. ⁊ addo per dñm deci. consi. cxxxiiij. viso. ij. col. ⁊ sequenti. vbi post Jo. And. ⁊ doc. in. d. c. ij. ⁊ tex. ⁊ doc. in. d. c. massana, ⁊ alibi. electionem. s. nullo modo cadere in Laicos,

11 † ⁊ consuetudinem in contrarium non valere, etiam si tanti temporis esset cuius initij memoria ⁊c. post no. p d. Jo. And. ⁊ Ab. in. d. locis, ⁊ alibi. et ad idem facit, quia cum laici sint incapaces re-

12 gulariter beneficiorum conferendorum, vt. s. diximus, † quando prescribens est incapax, non operatur etiam, nec cursus tanti temporis, cuius initij memoria non constet, ⁊ ita limitatur not. regula c. super quibusdam. §. preterea, de verb. sign. vt fuit singul. d. Joã. Mon. in. d. c. ij. cum quo Abb. Ant. Bal. Jo. de anan. domin. ⁊ Fely. vbi late pro no. congerunt. ⁊ tenent bononieñ. in nota. lxxx. tu habes. ⁊. d. moderni in. d. tracta. de benefi. d. ij. parte. q. xxij. v. col. post prin. ⁊ que. d. deci. in supra allegato consil. cxxxiiij. ij. col. ante fi. quicquid tñ sit in prescriptione, illud certum vr̃ iure communi regulariter imperatorem, vel alium principem secularez nõ posse beneficia conferre, nec super illis aliquid disponere, vt nouissime hanc questionẽ determinant (lz. s. prius per nos allegata ita non deducant) d. moderni, in. d. tractatu de beneficio. ij. parte. q. xxiij. vbi licet prius pro parte affirmatiua. xiij. argumenta faciant pro principibus secularibus, ⁊ rege etiam francie, ⁊ imperatore, tandem negatiue concludunt per tex. in. c. ꝙ sicut. ⁊. c. cum terra. c. quisquis. ⁊. c. massana, de election. ⁊. c. cum inter vniuersas, eo-

13 dem titulo, ⁊. c. ex eo. eod. titu. in. vj. † Et ratio sit, quia spiritualia non possunt a laicis possideri. c. causam, de prescrip. facit. c. fin. de rebus eccle. non alien. ⁊. c. bene quidem. xcvj. distin. ⁊. c. peruenit. xcv. distinct. ⁊. c. imperium. x. distinct. ⁊ latissime hanc negatiuam resolutionem comprobant pariter. xiij. fundamentis notabiliter

14 plenissime. d. Moder. d. loco, vbi videndum. † Limitãdo primo, nisi a sede apostolica sunt laici isti priuilegiati, vt possint conferre, vel eligere, quia tunc possunt, sic locum habet capi. dilectus. iij. de preben. c. cum inter. de consuetu. gl. in. c. imperiuz. x. dist. ⁊ in summa. xvj. q. vij. prout multi habent reges, vt late predicti Moderni. d. loco per plures col. in. d. xxiij. q. ⁊ moderni in tractatu de be-

15 neficio. iiij. parte. q. viij. casu. xxvij. † Et specula. in titulo de prebẽ. in. §. restat. col. fin. versi. item no. dixi ꝙ imperator hz priuilegium quod ipse vidit bullatuz, ꝙ in qualibet ecclesia alemanie possit facere vnũ recipi, ⁊ refert Pet. in. d. iiij. q. in principio, ⁊ rota, decisio. dccccxli. vtrum valeat in prin. in antiquis, dicens, ꝙ ẽt de ɔ̃suetudine ecclesie ad aliquos reges spectat ius conferendi prebẽdas post Spec. vbi ibi. ⁊ arch. in. c. ij. pen. gl. de prebend. repetita in decisionibus bissig. iij. decis. de consuet. et Jo. Ferald. in trac. de iuribus, ⁊ priuileg. regni Francoꝝ. iiij. vol. tract. viij. iure, dicit contra Bald. ⁊ Spec. imperatorem non habere facultatem conferendi, sed tantum faciendi recipi, ⁊ ꝙ vocanẗ primarie preces imperiales, ⁊ ꝙ magna est differentia inter cõferre, vel facere recipi, post Joan. And. in addition. ad spec. in titulo de preben. ⁊. c. imperiũ x. distin. ⁊ infra hac. q. nume. xxiiij. Naz non videtur contra Spe

16 cul. sed secum. † Sic Rex hispanie ex promissione etiam contracta totius Hispaniarum ecclesie decedentibus episcopis videntur successores nominare, qui si digni esse probantur in predecessorum sedibus preficiuntur. c. cum longe. lxiij. distinct. ⁊ ibi glo. dicit, quod nihil hodie subtrahitur regi hispanie, quia sicut prius eligebat, ⁊ denominabat, ita etiam modo, vt referunt dicti moder. in dicto tractatu de benefic. d. xxiij. qõ. ix. col. post princi. Et dicit idem Joan. Ferald. d. loco. ix. iure, quod. d. c. cum longe habet locum ex participatione iuris Caroli magni, qui Hispanos vicit, ⁊ rexit, vt ibi per eum, ⁊ in rege Hisp. notat Anto. sicul. in tract. de potestat. Reg. q. lv. in fine. Sed quia hec priuilegia in facto consistunt, quantum de eis constabit, cum eis tenendum erit, non ali-

17 ter ⁊c. iuribus vulg. non enim presumuntur. † Nec est dubitanduz Papam posse tale priuilegium concedere, vt per Petrum. d. loco, ⁊ modernos in. d. xxiij. q. ij. col. ad finez. ⁊ supra dixi, ⁊. iiij. col. ante finem. j. limitatione. Et latius quod Papa potestatem conferendi beneficia laico committere potest, vltra glo. supra allegatas, Bald. Ancb. Rom. Joan. And. ⁊ doct. vbi. d. deci. in. c. ij.

18 de iud. vij. col. post princi. † Et ea que scilicet sint iurisdictionis, secus si ordinis, vt idem deci. ibidem, pro communi opin. tenet post Abb. in. c. quanto, de consuetu. ij. col. ⁊ in no. q. de muliere scribũt dicti moderni dicto loco. q. v. ⁊. d. deci. consi. cxxxiiij. viso puncto. ij. col. ante finez. Et de alijs declarationibus, ⁊ limitationibus ad dictam regulam negatiuam, videnduz est per moder. in. d. xxiij. q.

19 latissime. † Audio inter cetera, hoc priuilegium Hispanie Regi ɔcessum, ꝙ qui non est de eo regno, non potest in eo habere beneficiũ sine sua dispẽsatione, q̃s literas naturalitatis appellãt. ⁊ hoc hz rex francie in suo, ƒm moder. in. d. xxiij. q. ij. col. in princi. vj. priuilegio, post gl. in proemio pragmat. in verbo nonnunq̃, ⁊ in simi. gl. in. c. si proponẽte de rescrip. vt in. d. ij. col. prealle. ⁊ col. pe. eiusdem. q. ante medium, versi. ⁊ causa iusta est recusandi, si eligatur

20 aliquis, qui non sit de regno ⁊c. † Et alias Mart. laud. in tractatu. de principibus, no. lxxiiij. reges, notat ꝙ reges, ⁊ duces sunt patroni in episcopatibus existentibus in Regno suo post Bald. et

21 Archid. vbi supra. † Et alias Jacob. Aluarotus, in vsibus feudorum, in titulo episcopum, vel Abb. in princip. v. col. dicit, qđ Rex anglorum, ⁊ rex francie conferunt prebendas ex priuilegio Pape in suis regnis, ⁊ infra tango etiam ad finẽ huius questionis, post Card. Jacob. Sic ⁊ rex francie obtinet prebendas in ecclesijs sui regni, Abb. in. §. quoniam vero. c. extirpande de preb. Et ꝙ est canonicus sancti hyllarij pictauie ciuitatis, ⁊ hz prebendam in ecclesia cenoman. itam pleno iure confert canonicatus, ⁊ dignitates, ⁊ ecclesiastica, Et in hoc multum fauendum est regi christianissimo, ⁊ ꝙ talia non subiacent reseruationi Pape, ⁊ ꝙ in electionibus prelatorum, eius dz requiri assensus, ⁊ si nõ prestat, non confirmatur electio. c. Adrianus. ⁊. c. in sinodo. lxiij. dis. ⁊ quod legitur in. c. hinc est eadem distinct. de quibus late scribit Jo. Ferald. in tractatu de iurib. ⁊ priuileg. Regn. Fran. viij. ⁊. ix. iure, ibi videndum. Et addo his, quod Rot. decis. dccclxxxi. papa Innocentius, in antiquis, que est in pen. car. decis. antiquarũ. refert in not. q. per Innoc. vij. factam fuisse gratiam primo anno pontificatus sui regi Francie, quod posset nominare. xl. personas idoneas in. lx. ecclesiis regni sui, postea ampliauit de alijs. xl. psonis, item Regine francie, ⁊ Nauarre vidue, de. xx. Joanni Regine vxori de. xx. ⁊ regi nauarre de. xx. alijs personis, mandando certis exequutoribus, quod conferent in illis ecclesijs canonicatus, ⁊ reseruarent prebendas ⁊c. Rex anglie conferre videtur decanatum, ⁊ prebendas ecclesie cenomanens. in Normandia capi. cuz inter in parte decisa, de ele. Ant. sicul. in tractatu. de potesta.

Regia

Regia.q.xj.ad mediũ. et ad ecclesiastica beneficia vacante imperio presentat comes palatinus reni ex priuilegio, vt cauet in bulla aurea caroli.iiij.Ro.imp.s.relata per me.q.viij.ad finez, cap.xx
22 vj.†Bene tñ imperator, ꝛ isti summi principes, cessantibus omnibus comminationibus, ꝛ quibuslibet volentijs, possunt vti precibus benignis, atqꝫ beneuolis pro personis benemeritis, ꝛ zelantibus bonum reip.regni, vt in pragmaticis legitur, in.c.ij.§.itē nec credit, de elect.referunt.d.Moderni in.d.xxiij.q.col.viij.ꝛ seq.et late declarāt, quando id sit verum.ꝙ dicatur, ꝛ ꝙ tales preces vt iuste nullam inducunt Symoniam, ꝛ tanqꝫ benemerite sunt audiēde, per.c.veniam.xxxv.q.ix.ꝛ facit.c.tum ex literis, de in integ.
23 rest.ꝛ.c.tua, de etat.ꝛ quali.†Item princeps quilibet i suo regno potest impedire, ne subditi, siue electi possint habere prelaturaz in suo regno, quādo electus esset criminosus, aut incapax, vt predicti moderni scribunt.d.q.xxiij.col.fin.post princi.post Abb.ꝛ gl. in.c.ex parte, de test.ꝛ similia late de quibus ibi custodia autez ecclesiarum vacantium in regno eorum, introduci potest ex antiqua consuetudine, quod spectet ad reges, no.in.c.generali de elect.in.
24 vj.Anto.sicul.in tractatu.de pote.regia.q.lvj.†Et in hac questione nostra, nouissimo loco considerandum est etiam, quod Imperator secundum hodiernum ritum ceremoniarum, non vr merus laicus omnino, cum canonicus sancti Petri, ꝛ ecclesie Lateranen.sit, vt supra diximus.d.q.xxix.ad fi.vltra.d.gomesium episcopum Sarñ.in commentarijs reg.cancellarie.ij.q.regule de infirm.resignantibus ad finem, qui simpliciter tenet Imperatorem improprie dici sacerdotem, pontifi.episcopum, subdiaconum, vel habere ordinem sacrum post Specul.in titu.de leg.§.nunc, vers. xxix.Et cum.d.resolutione, quod ex priuilegio papali reges, et principes possint conferre beneficia ecclesiastica, alias non, Et de.d.priuilegio imperatoris supra recitato per Specu.in titu.de preb end.Et quod illud non dat ei collationem, sed potestatem faciē
25 di recipi, vt supra dixi, nume.xv.huius.q.†Et de priuilegijs Regis anglie in huiusmodi, ꝛ regis vngarie, ꝛ francie, Ant.sicul.late in tractatu de potestat.ꝛ excell.regia.q.xi.incip.an reges.ꝛ aliqua esse beneficia regalia, que habent reges conferre in Regnis suis, vt rex anglie, vngarie, francie, imperator, dux Mediolanen. post collect.Bal.Specul.comp.ꝛ Fran.cur.citat.d.Aeneas de Falco.in nouello tractatu reseruationũ rome nuper impresso.iij. q.principali, car.xv.nn.xiij.ꝛ addo Ant.sicul, in.d.tracta.qui.q.
26 xxxiij.no.scribit, †quod reges sunt patroni maiorum ecclesiaruz regni, post Arcbid.in.c.lectis.lxiij.distinct.per illum text.cum tribus.cc.precedentibus, ꝛ Bald.bis, vbi quod reges sunt patroni in episcopatibus pro perpetuo menti tenendo, ꝛ ita tenet ipse.d. Ant.per no.per Abb.vbi ibi.licet prepositus in.d.c.lectis, diceret illud esse speciale in illis ecclesijs, ergo in contrarium ius com
27 mune.†Et de rege francie, ꝛ anglie post Specul.ꝛ Joan.Andr. notat Cardi.Jacob.in tractatu suo de concilio, libr.ij.articulo.ij. fac.lxxviij.ad fi.vt.s.habeant priuilegium conferendi certa beneficia in suis regnis, post glo.ꝛ docto.in.c.ij.de preben.in.vj.ꝛ.s.di
28 xi.Et quod hodie tam modica est reuerētia laicoꝝ in clericos, vt Papa de spiritualibus, ꝛ beneficijs parum possit disponere, ꝛ se pius quasi cogatur dare principibus priuilegia, ꝛ iam gladius tēporalis non ad tutionem ecclesie, sed ad depressionem videtur illis datus, ꝯtra.c.principes.xxiij.q.v.vt refert deplorando angustias eorum idem Car.Jacobat.in.d.tractatu de concilio, lib.vlti
29 mo, ad fi.viij.articul.fac.dcclxxix.col.ij.†sciendum etiam est, qꝺ illa, que capiunt reges in ecclesiis vacantibus, regalia appellantur, vt per Joan.Andr.post Arcbid.ꝛ alios in.c.generali de elect.in.vj.in nouell.col.fin.in princip.in glo.iij.ꝛ dicit patere exemplum in Regno frācie, ꝛ anglie, hodie aũt romana cur.spolia appellat, alias q̄ dicant regalia in ꝓphanis ꝑ gl.in.d.c.gñali.in pri.
30 ꝛ in tit.que sint regal.in vsi.feu.†An aũt ꝑ preces ꝓ bñficio committat simonia, alias ꝛ qñ, ꝑ gl.ꝛ scrib.in.c.tuam.de etate, ꝛ quali.ꝛ moder.Hisp.in cōment.super regul.cancel.in regula de triennali.q.xij.nume.viij.dicunt ꝙ sole preces in dubio emisse non inducunt Symoniam punibilem, post tex.in cap.tua.ꝛ ibi no.per Fel.ꝛ in.c.cum essent.de Simon.ꝛ quod his ita in rota Ro.fuit iudicatum.

SVMMARIVM

1 An imperator de iure habeat aliq̄ potestatez in clericos, tā quo ad bona ecclesiastica, q̄ eorum patrimonialia.
2 Priuilegiũ sacerdotibus, leuitis artaxerses rex, in veteri testō cōcessit a vectigalibus, ꝛ tributis.
3 Imperator in temporalibus an presit vniuersis ecclesijs, ꝛ personis.ꝛ.s.
4 Pape potestatis plenitudo in clericos an procedat respectu bonoꝝ patrimonialium etiam.
Clericus in patrimonialibus laicus reputatur.
Clericorum bona patrimonialia an gaudeant priuilegio bonoꝝ ecclesie.
6 Potestas secularis in Clericos que, etiam quo ad spolium, et quo ad depositum, ꝛ quo ad manus impositionem, ꝛ quando nume.xj.ꝛ sequen.
7 Libertatē ecclesiis, q̄s possint reges dare, ꝛ que priuilegia.
Cardinales, ꝛ epī in regno francie in foro seculari conueniuntur, ꝛ quomodo ad fin.
8 Consuetudo anglicana, quod rex in clericos solutos iurisditionē habeat, non valet.
9 Collatio regalium dignitatum ad imperatorem spectant.
10 Clerici in criminalibus an subsint principi seculari, etiam in grauibus, ꝛ in crimine lese.maiestatis.

Questio.cj.

1

Centesimoprimo quero

†An imperator de iure habeat aliquā ptātē in clericos, tā quo ad bona ecclesiastica, q̄s eoꝝ patrimonialia signorol.ꝯs.ccxviij.quidā col.iij.in prin.dicit, ꝙ lz impator dicat dñs totius mūdi, dñiuz tñ est restrictũ ad tpalē ptātē, nō in ecclesiasticis, neqꝫ bonis ab ea ptāte descēdētibus, per tex.in auct. qũo oport.epis.in prin.et Petrus de mon.in teris mouet hāc.q. in trac.de monar.ante fi.iiij.q.principali, multa ꝓ, ꝛ ꝯ plene allegās, tādem cōcludit negatiue, tum qꝛ cum non sint de iurisdictione eius ipsi, iuribus vulg.ꝛ.c.cum non ab homine de iud.in prin. ergo nec bona, tũ ēt qꝛ, ꝛ ꝑ priuilegia ipsorummet imperatoꝝ clerici sunt exēpti, auct.statuimus.C.de episc.ꝛ cler, approbata ꝑ ecclesiā.x.dist.si in adiutoriũ, ꝛ ꝑ casuz.c.fin.de iud.ꝛ.c.si diligēti de foro cōp.cũ simil.ꝛ dicit nō obstare, ꝙ tēporalia subsint, principibus, qꝛ rñdet id verũ.quo ad onera realia, que directe respiciunt rē.l.muneꝝ.§.pfimonioꝝ.ff.de mu.ꝛ ho.ꝛ.c.si tributũ.xj.q.j.hic aũt nos loqmur de foro, in quo magis inspicit ꝑsona q̄s res, sic ille.de isto vltio tñ, qũo, q̄liter, ꝛ qñ quo ad onera clerici subsint secularibus, dōm est, vt late ꝑ Abb.in.c.nō minus de imunit.eccl. j.ij.ꝛ.iij.col.ꝛ seq.ꝛ ꝑ.d.Petrũ de vbaldis, in tractatu collectaꝝ, ꝛ ꝑ Fel.q̄ in ecc.s.de ꝯst.iij.col.ꝛ seq.ꝛ.d.Deci.x.in prin.in primitiua ecclesia, nemini dubiũ quin de rebus, ꝛ personis ecclesiasticis ius dicerēt impatores, vt pꝫ in auct.de sanc.episc.de rebus eccles. nō alien.de ecclesiastic.rex alien.de ecclesiast.tit.de summa tri.de sac.san.ec.ꝛ ibi in rub.notat alci.dicēs ꝙ sanctiones imperiales q̄ specialiter de clericis, vel ecclesiaꝝ fac vltatibus verba faciunt, nullius esse momēti, qꝛ id munus ad solũ pōtif.spectat.c.ecclesia de cōstitu.ꝛ fatendũ, ꝙ vbi aliter iure can.ꝯstituitur, nō obseruari, alioquin obseruādas esse, nō qꝛ ab impatoribus late, sed qꝛ per pōtifices videnꝫ tacito consensu admisse, ꝛ idē doctor, vt.s.in l.iubemus nullā.C.de sac.san.ecc.in verbo publicatione, vbi imperator ꝯfiscabat rē ecclesie, ꝛ que infra dixi.q.cv.pro principali resolutione negatiua Petri de mōte, facit quod scribit deuteronom. xviij.c.in prin.ibi nō habebũt sacerdotes, ꝛ leuite, ꝛ oēs qui de ea
2 dē tribu sunt partem, ꝛ hrditatē cum reliquo israel, †ꝛ artaxerses rex priuilegium dedit sacerdotibus, ꝛ leuitis, ac ministris domus dei, vt vectigal tributũ, ꝛ annonas, nō haberet quis ptātē imponēdi sup eos sub esdra scriba legis dei doctissimo, vt legit not.primo esdre.c.vij.ante finē, ꝛ per Bal.no.in tit.de pac.tenen.ꝛ eius viol.in.§.si clericus, in vsib.feud.ꝛ Abba.in.c.nouit.iij.col.post medium de iud.notat.nullum clericum q̄tumcunqꝫ minimum subiectum esse imperatori, per.c.cum non ab homine eo.tit.†Sed
3 aduertendum est circa predictam conclusionem absolutam Petri de monte, qꝛ Bal.in marg.sua in verbo impator.iij.not.notat ꝙ imperator in temporalibus preest vniuersis ecclesijs, ꝛ ꝑsonis, nisi in rebus, ꝛ in terris donatis ecclesie, allegat no.ꝑ Inn.iu.c.nouerit ꝺ sen.excō.ꝛ Bal.d.loco post Inn.referũt, ꝛ tenēt simplr bononiens.mod.in repetitione.l.vnice.C.de rap.virg.col.xviij.ante fi.vers.itē impator in temporalibus, ꝛ in libello eoꝝ de dignitate Imp.ij.car.in prin.ꝛ alias nouissimi hispani in.§.q̄dā inst.de act.
4 fi.col.in prin.in no.q.ꝯgerũt, †ꝙ papa in terris non subditis ipaliter sibi, ꝛ eccl.in patrimonialibus clericorum non habet potestatem post Inn.in.c.inquisitioni de sent.excōmuni.cũ sim.ꝑ Alex. cons.iij.ex his.j.col.v.libro, ꝛ, ꝙ Anto.de but.not.dixit in.c.constitutus de relig.dom.qꝺ plenitudo potestatis Pape in clericos

respectu ecclesiaꝝ non procedit respectu bonoꝝ patrimonialiū, de quibus papa nō pōt ad libitū disponere, qđ dictum ibi Ab. ait se alibi nō legisse, ꝛ ꝙ in patrimonialibus clericus laicus reputetur, ſm Abb. in. c. cū dilectus, de iurepatro. ꝑ illū tex. ꝛ talem distinctionē bonoꝝ seqꝛ Fely. post Inno. ꝛ Anto. de Butr. vbi. s. in. c. que in ecclesiaꝝ, de consti. col. xj. iij. declaratione, alex. tñ in. d. j. col. nihil expresse dicit de clericis, sed simpliciter ꝙ quo ad tpalia in terris Impe. papa non se intromittit sed imperator.
5 †Breuiter, de hac materia, ꝛ qōne, que in effectu vr̄ reduci illā, an bona patrimonialia clericoꝝ gaudeant eoꝝ priuilegio cū bonis ecclesie vr̄ vdm post Signor. consi. ccxviij. qdā. iij. col. in pn. ꝛ Paul. de cast. in cōsi. vbi Rot. Neap. deci. ccclxj. monasteriū col. iij. in prin. dicentē, ꝙ vbi tractat̄ de auferendo bona clericis quesita ex eoꝝ ɔctu, ꝙ habent̄ pro laicis, vt late ꝑ Fel. in. c. ecclesia. s. M. de ɔsti. iij. col. ad fi. ꝛ seq. Et ibi ēt facit mētionē de ɔclusione. s. relata Pet. de monte. in. d. iiij. q. Et ɔcludit ꝙ gaudeāt, vbi est expressum, vel est oimoda rō, alias nō, ꝛ ait Ab. ſp tenuisse hāc doctri. ꝛ ea nos quotidie vti, lʒ do. Deci. ibi. xj. col. ad fin. dicat, ꝙ in cōi resolutione animus nō qescat pp regulā affirmatiuam, que videt̄ poni in. c. fi. de vit. ꝛ hone. cleric. ideo probabiliter distinguit, ꝙ quādo bona principaliter sunt in ɔsideratione, non gaudent priuilegio clericoꝝ, secus si psona, ꝛ hoc modo plura dicta ɔ̄ria docto. que ibi referunt̄ simpliciter ꝑ Fel. concordari ait, post tex. no. in. l. decernimus. C. de epis. aud. ꝛ Old. consilium cum simi. ꝛ bene consideranti, ēt Petrus de mon. in. d. iiij. q. sua, hanc rōnē videtur sensisse, ꝛ hec satis de hac questione hic
6 †Et alias de potestate Secularis i clericos reperitur quidā tractatulus dñi Stephan. aufr. de pote. secu. sup eccle. ꝛ pson. in volumine. ix. tractatuum hodie, vbi multa in materia congerit, licet non predicta, sed late ꝑ quatuor regulas principales, cū suis fallen. latissime. An scʒ, ꝛ qñ iudex secularis de clericis, ceterisq; ꝑsonis ecclesiasticis, ac eoꝝ causis rebus ꝛ negotijs, cognoscere, ꝛ iudicare seu illis alias se immiscere possit, vbi videndū eueniente casu. Et de. q. an secularium statutis obligētur clerici, vltra scriben. in. d. locis. ꝛ vul. summatim ponunt ēt Moderni Mediolanē. in auc. cassa. C. de sacrosanc. eccle. in verbo sanctiones. Casus autem alias, in quibus iudex secularis pōt manus in personam clericoꝝ ponere sine metu excōicationis, vel percutere, po-
7 nuntur ꝑ do. Bernad. lanrent. in. ix. volu. trac. †Et alias Ant. sicul. in trac. de potest. ꝛ excellentia regia. q. xxxj. late ponit, quaʒ reges ecclesijs possint libertatem dare, ꝛ concludit dare priuilegia respectu tpalium, que ecclesie ab eis detinent, nō respectu spiritualium, saluo iure patronatus. Et do bonuʒ tex. in. c. lʒ causaʒ de probatio. ibi ex priuilegijs Imper. ꝛ Rom. pontif. ecclesie rauenn. concessis. ꝛ gñaliter vr̄ dici posse imperatorē posse cōcedere priuilegia, ꝛ fauores clericis ꝛ ecclesijs, cum laci statuta fauorabilia etiam clericis competant. Lapp. allega. ci. iij. columna. ꝛ v. ꝛ alleg. c. ij. col. ēt si statutum specialiter de clericis loquat̄ vt ꝑ Deci. no. in. c. ecclesie. s. Mar. xxiij. col. fi. ꝛ seq. in princi. numer. lxix. ꝛ. lxx. ꝛ consi. cxiiij. col. ij. ante finē. ꝛ consi. cclxxxij. viso. col. fi. ꝛ in priuilegio, ꝙ laici clericis concedere possunt. Deci. consil. cl. col. ij. post Lap. Dom. ꝛ Cardi. facit. d. c. lʒ. ꝛ. c. vij. j. Esdr. s. citatū, ꝛ no. in. c. nouit. de iudic. Unū non omitto, ꝙ Jo. fab. excell. doct. Ultramontanus, in. §. fi. insti. de satisdat. ij. col. ad medium, dicit, quiquid sit de iure, scio ꝙ Cardinales, ꝛ epi rñdent i regno Francie in foro seculari in realibus, ꝛ in talibus casibus defensiones recipiunt, ꝛ cū ipse sit de regno. ll. eius non ipugnat. ꝛ Jo. vgo. in lib. quadruuij. ecclesie. car. xxxij. col. ij. §. lʒ scribit, ꝙ lʒ clerici circa exteriora. i. salaria teneant̄ obedire imperatori, vt dño Orbis. xxiij. q. vltima. c. tributū. gl. omnis anima. de censib. agri tñ ecclesiaꝝ nulli seruitium prestare debent, preter ecclesiasticum, qꝛ libera sunt illi scʒ in quibus fundate sunt, sed de alijs bonis, ꝛ agris prestant seruitiū. c. sanctum de censi. de rebus tñ, ꝛ ꝑsonis ecclesiasticis nihil potest disponere imperator, nec aliqua constitutio valet super eis, nisi postea sit ab ecclesia confirmata. per. c. si quidē. xcvj. di. glo. in. c. quo iure. viij. di. ꝛ. c. ecclesie. ē cōstita. c. laicis. xvj. q. vltima. ꝛ. c. nō placuit. ꝛ. c. cum laicis. de reb⁹
8 ecclesia. non alienan. †Et Rota no. deci. dcccxl. vtrum valeat, in antiquis per plura deducit subtiliter, ꝛ tenet nō valere consuetudinem Anglicanam, ꝙ Rex possit cognoscere, ꝛ habere iurisdictioneʒ in clericos solutos in actionibus ciuilibus etiam psonalibus mere, vel criminalibus, vbi agit̄ ciuiliter, ꝛ rñdet not. contrarijs, ꝛ ita declarat in fi. no. c. causam que, dic tu. ij. extra q filij sint legiti. Ubi dicitur per papam, ꝙ non vult derogare iurisdictioni Regis Anglie, qꝛ nō intelligit̄ de clericis, qm̄ in eos nullam iurisdictionem hʒ, nec pōt, vt ꝑ Rot. not. d. loco. Et eadem

decisio est repetita inter decis. Bissign. ij. deci. vtrū sub titulo de
9 consuetudi. †Collatio tñ regalium dignitatum pertinet ad imperatorem, lʒ papa quantum potest vsurpet. notat Bal. in titulo ē feud. marcb. col. ij. in princip. ꝛ supra dixi. q. lxviij. latissime. †In
10 criminalibus etiam clericus non subest regi, nec principi. c. cum ab homine, de iudic. extra, etiam quodcunq; crimen sit vt ibi tex. ꝛ per eum Deci. in. c. at si clerici. de iudic. in fine principij, etiam nec ex crimine lese Maiestatis in principem ipsuʒ ꝑ clericū commisso. vt no. per Signor. consi. xxj. statuto ciuitatis, col. ij. de quo dicendum est, vt per Hispa. Moder. in. §. rursus. insti. de action.
11 col. xvj. nu. xxiiij. vbi videndum, ꝛ tetigi infra. q. cxix. ad fi. † predictis etiam addendum est, ꝙ lʒ secundum opinio. multorum docto. Canon. causa possessorij beneficij ecclesiastici tanquam spūalis non possit cognosci ꝑ iudicē secularem. vt late vbi. J. Tamen i consilio Neapo. fuit conclusum, ꝙ consilium predictum, ꝛ ꝑ consequens iudex secularis potest de iure querelanti de spolio beneficij ecclesiastici facto ꝑ clericum succurrere, ꝛ prouidere oppressionibus officio charitatis, non iudicario ordine per modum scʒ defensionis extraiudicialis, super euidenti spolio, ꝛ ꝙ ita resoluūtur contraria, vt late not. reperitur in decis. neapo. xxiiij. Quidaʒ ꝛ lʒ ibi supponatur quedam specialis, constitutio regni in materia tamen ꝛ de iure communi videtur etiam loqui, ꝛ rationes militant, vt ibidem nume. ij. iij. iiij. v. ꝛ seq. ꝛ. j. addit. excussis saltem prius viris ecclesiasticis, post Luc. de penna. in. l. si coloni. C. de
12 agric. ꝛ censi. lib. xj. col. pen. ꝛ fin. †Item ꝙ iudex secularis pōt cogere clericum ad restitutionem depositi, cum clericus est depositarius ex ordinatione iudicis secularis non proprie per moduʒ iudicij, sed executiue in consequentiam officij suscepti. post Bal. in. l. acceptum. col. j. in fi. C. de vsur. ꝛ Bal. ꝛ Jas. in. l. si fideiussor. §. si satisdatum. ff. qui satis. cog. ꝛ Deci. Tholos. clxvij.

SVMMARIVM

1 An imperator possit legitimare in terris ecclesie.
2 Imperator proprium subditum etiaʒ in terris ecclesie legitimat.
3 Legitimare an possit imperator post mortem patris nō subditū.
4 Legitimatio viuente patre ab imperatore in terris ecclesie vʒ.
5 Clericus legitimari non potest, etiam nec in vita patris, a principe seculari.

Questio. cij.

1 Centesimosecundo Quero, †an ipator possit legitimare in terris ecclesie. Alta ꝛ ꝑfunda questio est, ꝛ qꝛ locum proprium hʒ, ꝛ ordinarie tractatur per scribentes, post Abb. in. c. ꝑ vniuersalem, qui filij sint legitimi. vj. col. ꝛ seq. non insistam. Solū addo ꝙ etiam hanc questionem late vltra loca vulg. examinauit per plura Capitula distinguendo. Marti. laud. in disputatione sua, de legitimatione, incip. Augerius. x. car. j. col. ꝛ seq. iunctis his que dicit. vij. car. ij. col. ꝛ seq. ꝛ ibi magistraliter per plura capita, vt puta quid, qñ legitimat in loco imperij, nō tamen subditum, ꝛ quid quando bona sunt in iurisdictione imperij, vel non vbi notanter ꝛ plenissime videndum. Et per Modernos ferrarienses do. Lud. Sard. in tractatu de legitimatione. x. car. iij. colum. x. q. Et per do. Anto. rosel. in tractatu legitimationū. lib. ij. vij. col. ad finem, versi. viso namq;. Ubi hanc. q. ponit examinatam, ꝛ plene congerit opi. scrib. ꝛ precipue de differentijs. an viuente patre, vel mortuo, quā Bal. fecit, ꝛ per do. Nico. de vbal. nostrum perusinum, in suo tractatu de succes. ab intest. vij. car. ij. col. versi. quid de imperatore. Et per. d. Benedi. capr. nostrum perusinum, in consi. ij. cum viso. v. col. ꝛ seq. ꝛ cum adsint loca ꝑpria ordinaria multa, superfluum esset transplantare dicta doc. hic in hac vulgatissima. q. satis sit, aliqua loca extranea in mate-
2 ria adduxisse, pro nunc. †In vno tamen capite videntur magis communiter scribentes conuenire, scʒ ꝙ propriuʒ subditum imperator etiam in terris ecclesie possit legitimare, precipue illa rōne, qꝛ est iurisdictio voluntaria, prout de hac cōmuni testat̄, ꝛ consuluit do. Benedi. in. d. consi. vij. col. ꝛ. x. in principio. ꝛ do. Anto. rosel. d. ij. lib. vij. col. ad finem versi. si autem legitimat. ꝛ ille Sard. in. d. x. q. ꝛ Bal. in. l. j. ante finem. C. de iur. aur. ꝛ nouissime etiam in hac. q. lʒ nulla mentione facta de predictis locis no. ꝛ magistraliter. iij. casus ponit do. Joā. croth. in repetitione. §. ꝛ quid si tantum. l. gallus. ff. de liber. ꝛ posthumis. penul. col. ꝛ seq.
3 †Primum, quando legitimat post mortē parentis non subd. tū, ſm qñ

ẜm qñ viuente patre, ⁊ ad eius petitionem pro magis cōi, ꝙ sic. Tertium, quando subditum imperator legitimat. lz in terris ecclesie. Quartū, qñ imperator legitimat filium sacerdotis in loco sibi subdito. Sed iste vltimus casus non videtur proprie esse de questione nostra, in quibus quatuor casibus late allegat prefatꝰ
4 doctor, vbi.s. cui addo, ꝙ cū.d. secundo casu, † qñ legitimatio fit viuente patre vt teneat etiam in terris ecclesie, videtur cōis opi. vt alias scribit nouissime.d. Deci. consi.lv.iiij.col. illa rōne, quia neminem ledit, ⁊ est voluntarie iurisdictionis, ⁊ in consi.cl.ij. col. post princip. ⁊ in consi.ccvij. in principio.col.fi. ⁊ in consi.cccvij. ij.col. ⁊ qđ pulchre no. Bal. in.l. exequutorem.ix.col.in fi.C.de
5 execut.rei iudi. versi. item non sic imperator. † Limitādo not. nisi esset clericus legitimandus, qꝛ tunc etiam nec in vita patris legitimat princeps secularis, sic Deci.in.d.consi.cl.penul.col.in pri. post Cor.⁊ Pet.de perusia, vbi ibi.⁊.d. Bene.in.d.consi.ij.pro qua limitatione faciunt que no. tradunt alias Moderni Bononienses in no.casu, ⁊ decisio.no.dclxvij. sepissime. De predictis tamen latius dicendum, ⁊ videndū est in locis predictis, vbi, cū ordinatim ⁊ plenissime tāqꝫ in proprijs locis, ⁊ tractatibus examinentur omnia in materia ne supfluo bis idē repetamus, alienisqꝫ laboribus carthas nostras impleamus, hic hec sufficiat. ⁊ tertio casui.s. addo Deci.consi.dlvij. accurate.col.fin. vbi scꝫ, cōmunem esse attestaẜ imperatorē, vel ab eo habentem auctoritatē non posse legitimare extra territorium non subditum, lz subditū sic, ⁊ ꝙ ita dictum Bald. ibi intelligitur post ipsummet. ⁊ Anto. de but. Bar. capr. ⁊ Cor. subscribendo domino Hormanotio. Beto. ⁊ Joan. Victorio soderino.

SVMMARIVM

1 An imperator possit renunciare imperio, ⁊ in manibus cuius.
2 Papa renunciare potest papatui.
3 Caracter an imprimatur in imperatore.
4 Caracter est in sacramentis, ⁊ in quibus.
5 Caracter quid sit.
6 Imperator improprie consecratur, nec est in sacris ordinibus.
Vassallus an possit renunciare feudo.
9 Imperator in cuius manibus renunciet imperio cum id faceret.
10 Renūciare quis nō potest iurisdictiōi, nisi in manibus supioris.
11 Tabellio an possit officio renunciare quandocunqꝫ velit.
12 Beneficium renunciari debet in manibus eius, qui potest inuitum destituere.
13 Imperator an possit, ⁊ quando renunciare imperio in manibus electorum.
14 Renunciare an quis possit in manibus eligentium, ⁊ quando.
15 Renunciare in manibus cuiuscunqꝫ an possit, qui solum electus fuit, nondum tamen acceptauit.
16 Renunciari debere in manibus superioris, quomodo intelligaẜ, ⁊ cuius preiudicij respectu. ⁊ nu.seq.
17 Renuncians in manibus nō superioris, an preiudicet possessiōi.
18 Et an perdat facultatem interim administrandi.
19 Renuncians in manibus non habentis potestatem admittendi agit tamen contra intrusum.

Questio.ciij.

1 Centesimotertio Quero, † an imperator possit renunciare imperio, ⁊ in manibus cuius olim enim cōstat aliquos qñqꝫ cesares iperio cessisse vt tradit eps Sarnensī. vbi.j. ad finē huius questionis. Et breniter dicendū est ꝙ sic, in preiudicium scilicet suum, vt non sit amplius imperator non tamen preiudicat cesari successori vt de se patens est, ita ad literam.j. in alia qōne tradit Ant. de rosel. in tractatu de potest. pape.xv.car.iiij.col. versi. tertium argumentum in principio, per. c.j. de renuncia.in.vj. vbi id expresse determinatum est in papa,
2 † vt possit renunciare papatui, de quo latissime scribit per.viij. nota. articulos Aug. de ancho. in tractatu de potest. pape.q.iiij. rōnes autem in ꝯrium, cur papa videreẜ dōm nō posse papatui renunciare, not. p eū in.d.viij. articulis ⁊ p glo. no. in.d.c.j. in verbo videbantur, ⁊ latissime in papa ad vtrunqꝫ.d. Anto. rosell. in tracta. de pote. pape.xxvij.car.iiij.col. in princip.q. Et in casu nostro in imperatore videbatur, ꝙ non posset renūciare, ēt nec quo ad sui preiudicium, qꝛ in imperatore imprimi videtur character,
3 † vt in.c. ꝙ quidam.§. si forte.j.q.j. ibi caracterem, iuncta.l.j.ff.d milit. testam ibi commilitones, vbi autem caracter imprimitur renunciari non potest, vt alias no. Aug. de anch. in.d. trac. qō.iiij. articu.j. versi. respondeo dicendo. stringendo, qꝛ imperator vngi
4 tur, ⁊ consecratur, vt.s. late diximus.xvij.q. ⁊ seq. questi. † Et i sacramentis esse characterem per Abb. in rub. de sacram. nō ite
5 ran.i.q. ibi † sacramentū est caracter quidam, caracter aūt est signum indelebile, inseparabile, spirituale, ⁊c. vt p Ab.d.loco.iij. q. ergo ⁊c. Et ēt qꝛ alias vassallus si vult renūciare feudo potius quā fuire dño, dominus non teneẜ recipe renūtiationē, qꝛ vꝛ datum gratia vtriusqꝫ. Bal. in.c.j. de noua form. fidel. And. ⁊ bal. in prelud. feud. doc. in.l. is. cum quo. ff. de aqua pluu. arcē. Car. in clemen. pastoralis.§. deniqꝫ. de re iudi. decis. Neap. cclxv. illu
6 strissime.vj.col.nu.li. † His rñdendum est, ꝙ imperator improprie consecraẜ, nec est in sacris ordinibus, vt.s. dictum est.q.xxix. ⁊ lz vngatur, ⁊ vnctio sit sacramētum, vt per Abb.d.loco.iij.q.i
7 princip. non est de illis, in quibus caracter imprimitur, † qꝛ illa sunt de septē tria, scꝫ fons, ordo, crisma, ⁊ per Diuū Thom.iiij. distinc.xxiij. nec ob. tex. in.d.§. si forte, qꝛ ibi de caractere militie loquiẜ text. quem lz imperator haberet vt miles, iuxta.d.l. non est nec loquitur tex. in caractere spirituali, de quo per Ab. in sa
8 cramentis cōsideratur, alias in.d.rub. † Sꝫ de illo stigmate, ⁊ nota militie, de qua per glo. inter alia requisita olim ad militem.i.l. penul.ff. ex quibus cauſ. maior. ⁊ in.§. fi. in aucten. de mand. prin. vt ⁊ declarat ēt glo. in.d.§. si forte, in verbo exhorruit. Et pfecto cū sit expressum in.d.c.j. papam ipsū oium Supiorem.s. quem nemo viuentiū est posse papatui renunciare, consequens ⁊ contrarium videẜ maioritate rōnis posse ipsum imperatorem, q ei subest, ac eum in supiorem recognoscit. arguendo a cessatione rationum per glo. in.d.c.j. in verbo videbantur, in princi. Et facit regula.l. si quis in conscribendo.C. de pactis, cū simi. iuncta.l. ex imperfecto.C. de testam. ⁊.l. digna vox.C. de.ll. cū cōcor. ad illud de vassallo termini sunt diuersi. Et qꝛ imperator non est proprie
9 vassallus pape, vt dixi.s.q.xxxvj. in fi. † in cuius aūt manibus renunciare debeat imperator, cū id faceret, Mart. laud. in tractatu de principi. no. cccclxj. imperator, simpliciter dicit, ꝙ non pōt renunciare imperium, nisi in manibus pape, qui eius est supior. Sed papa qui non hꝫ superiorem pōt renunciare, p.d.c.j. de renunciat. in.vj. ⁊ p no. in.l. barbarius.ff. de offi. pret. vbi nihil video notari ad rumbū.q. nostre in tex. nec in gl. Sed Bald. sic, vt .j. dicemus. Dictum tñ Martini vꝛ rōnabile in se, precipue per
10 tex. cū gl. in.l. pen.ff. de offi. presid. † vbi tex. iuncta gl. vult, ꝙ qs iurisdictioni non pōt renunciare, nisi in manibus supioris, vnde alias p illū tex. ⁊.c. admonet. ⁊.c. ꝙ in dubijs. de renūciat. Rom. notat no.ccclxviij. † an tabellio, ꝙ non pōt tabellio, officio tabel
11 lionatus qñqꝫ vult renunciare, illa generali rōne, qꝛ nemo possit officio sibi concesso renunciare, nisi in manibus superioris cōcedentis, dicit inducere ad hoc Bal. in.l. filius, de fur. sed nō inuenio, est tñ bonus tex. no. in.l. fi.C. de defens. ciuit. ⁊.j.q. ex. casu. cclxxix. ⁊.liij. ⁊ p.d.l. pen. in Jmp. ꝙ nō pōt a se abdicare imperiū nisi in manibus eius, a quo hꝫ, notat Signorol. consil.xxvj.q. talis est. col. pen. ⁊ generaliter p.d.c. admonet. ⁊.d.c. ꝙ in dubijs.
12 Formatur alias regula, † ꝙ in eius manibus dꝫ renunciari beneficium, qui pōt inuitū destituere, rota. decis.clxxviij. emancipatio in nouis post Inno. ⁊.dxxxj. queriẜ, in antiquis, post Jo. an. Inno. Archi. ⁊.dlxxiij. quidā in eisdē. Jas. in.l. postqꝫ liti. in princi. post Alex.C. de pac. facit.c. deniqꝫ.vj.q.iij. ⁊.c. Abb. in princip. xviij.q.ij. cum si. ⁊ est cōis sententia, ẜm Car. in cle.j.vj.col.vij.q. de renunciat. ⁊ no. Bar. per.d.l. pe. que incipit legatus, ⁊.d.c. ꝙ in dubijs, in.l.j. ante finem.C. de petitio. bon. sublat. lib.x. versic. idem prebenda. Et in.q. nostra Ant. rosel. in.s. citato loco dicebat, imperatorem qꝛ ẜm eum non recognoscit superiorem posse renunciare simpliciter in manibus alicuius, sicut de papa, alias i d.c.j. Sed qꝛ maior est falsa, ẜm cōem, vt.s. vidimus.q.l. naꝫ scꝫ papā in supiorē recognoscit, ergo in eius manibus vꝛ debere re
13 nunciare, argumento, a fundamento cessante. † Vlterius insuper in hac.q. in primis considerandum vꝛ ꝙ dato, ꝙ opinio martini esset vera in se, qñ imperator esset approbatus vnctus, consecratus, ⁊ coronatus a papa, ⁊ cadūt rationes.s. considerate, ⁊ similes, vbi solum electus esset ab electoribus quo casu lꝫ proprie imperator non dicatur, effectus tamen, ⁊ iurisdictionem eius hꝫ, vt .s. plene vidimus.q.xlvj. qui repugnat tunc, ꝙ vbi adhuc scilicet manus non apposuit papa, in manibus electorum a quibus solis tunc immediate hꝫ, ⁊ creatus est non posset renunciare, prout
14 in simili.q.s. ēt consideraui.q.lxxxj. versi. ⁊ ex his videtur. † Sic alias in simili est, ꝙ electus in manibus eligentium, ēt post consensum ante confirmationem renunciat. Rot. not. decis.cclxix. si aliquis in nouis, vbi ⁊ ꝙ idē in electis ad episcopales dignitates

secundum omnes Modernos,⁊ de presentato in manibus pre-
sentantis patroni,nōdū sequuta institutione,vt ibidē,⁊ Rot.de-
cis.dcccxlv.patronus,in.q.in antiquis post Jo.and.⁊ Archi.⁊
hoc modo posset forte procedere id quod tamen simpliciter tā
git nouissime in.q.de qua infra ad finem huius questionis, epis-
copus Sarnens.in lib.sup Regul.canzella.in.ij.q.Regule de in
firmis resignantibus.j.xx.dies,vbi in no.q.sentit generaliter de
consensu pape,vel electorum posse imperatorem renunciare im-
perio cessante autem dicto ꝯsensu ꝙ valeret, quo ad preiudiciuꝫ
15 renunciantis non in fauorem eius,pro quo renunciaret.†Idem
quando solum esset electus nondum tamen acceptasset, tunc in
manibus cuiuscunqꝫ videtur,ꝙ posset renunciare,quia dicta re-
gula.d.c.admonet,⁊.c.ꝙ in dubijs,cuꝫ simi.de renunciat.habet
locum in acqsitis,nō in acquirēdis,⁊ i iure in re,nō in iure ad rē
tantum,quia tunc in manibus cuiuscunqꝫ notarij,Abb.post Jo.
and.⁊ Hoff.in.d.c.ꝙ in dubijs post princ.in gl.ij.⁊ vltra eū rot.
no.decis.s.allega.clxxviij.idē decis.ccxc.nota ꝙ licet.⁊.cccxxviij.
nota.ꝙ vbi est quis in antiquis,vbi ēt idē in presentato ante insti
tutionē,⁊ quedam alias late scribunt quidā Moderni Franci-
scus niconit.in quibusdam allegationibus eorum prima pte al-
leg.vij.lꝫ vnica.in princi.⁊ Rot.decisio.dlxxiij.quidam post me-
dium,in antiquis.Cardi.in clemen.j.de renunc.vij.q.vj.colum.
⁊ in terminis addo Jaco.alua.in titu.quis dicatur Dux in vsib.
feu.col.vij.in princ.versi.quero an imperator,vbi post Bal.con
cludit imperatorem in manibus electorum non posse renunciare
quia non sunt eius superiores per.d.c.ꝙ in dubijs,postqꝫ impa-
tor scꝫ est confirmatus tantum,vel etiam coronatus,qꝛ cum tūc
non habeant facultatem destituendi,ergo ⁊c.Sed bene re inte-
gra posset electus non acceptare electionem,⁊ renunciare,etiam
absentibus electoribus argu.l.pomponius scribit.ff.de neg.ges.
alias autem,ꝙ dicta renunciatio deberet fieri de licentia pape,q
est superior eius,⁊ supremus vicarius Dei qui posset etiam ipsū
propter crimina deponere.d.c.ad apostolice,de re iudi. ⁊ ꝙ ita
tenet Bal.in.l.barbarius.ff.de offi.preto.Sic Jaco.no.d.loco.
⁊ Bal.ad literam etiam dicit in.d.l.barbarius.i.lectura ante fi.
16 versi.sed hic quero.†item cauendum,qꝛ dicta regula dicti capi.
admonet ⁊.c.ꝙ in dubijs.cum simi.vt renunciari debeat in mani
bus superioris alias non teneat.intelligitur quo ad preiudicium
superioris,vel ecclesie,si non vult habere.Nam si vult admittere
⁊ ratificare resignatiōem,priuatur beneficio, nec posset resilire,
nec repetere beneficium,⁊ per Rot.decisio. dlxxiij.quidaꝫ in an
tiquis,tamen donec ea ratificatio non sequatur,habet ius in be-
neficio,⁊ remanet intitulatus Ro.d.loco post opi.Inno.in.d.c.
ꝙ in dubijs,qꝛ veram dicunt,⁊ tenent Moder.in trac.de Bene
fi.iij.parte.q.xj.qualitate .xviij.Sed alij dicunt,ꝙ tꝫ in preiudi-
cium renunciantis,gl.⁊ Abb.in.d.c.ꝙ in dubijs.in princi.ij. op
po.ꝙ ibi.cij.ol.in versi.in qꝫtum.glo.declarat id verum,si in ma
nibus alicuius clerici,lꝫ non prelati superioris,lꝫ in manibus lai
ci nullo modo,sed priuatur a iure vt in illo tex.que cadunt in illis
17 terminis in bñficialibus,in quibus hic ꝓprie nos nō sumus,†itē
tenet renunciatio etiam in manibus non superioris, etiā in di-
ctis iuribus quo ad preiudicium possessionis,qꝛ in illa non est qd
spiritualitatis,vel vinculi indissolubilis,⁊ qꝛ facilius possessio ꝑ-
18 ditur†item perdet facultatem interim administrandi, secundum
Abb.post Inno.in.d.c.ꝙ in dubijs.ij.col.ante finem,versi. licet
Inno.post glo.no.in.c.ꝙ Dei.de statu mona. in glos.ij.Et dicit
Cardi.de possessione in cle.j.de renūcia.q.ix.Hec omnia putarē
19 salua meliori sententia in hac.q.posse considerari,cogitabis.† q
bus adde etiam,ꝙ qui renunciat in manibus non habentis pote
statem admittendi resignationem non repellitur ꝓpterea ab agē
do contra intrusum illa ratione,qꝛ talis renunciatio non priuat
iure suo renunciantem,licet bene per ordinarium possꝫ priuari be
neficio.d.c.ꝙ in dubijs.⁊ ibi Inno.⁊ docto. ⁊ tꝫ renunciatio in
preiudicium sui,vt supra scilicet ageret contra ordinarium ad be
neficium restituendum.ita no.tradit Rot.dictum fuisse quasi per
20 omnes,in titul.de renūc.deci.iij.quidam,in antiquioribus.†⁊ in
imperatore vltra iam dicta exornando hanc qō.addi potest, an
sub Regula canzellarie Rom.de infirmis resignantibus infra.
xx.dies,comprehendatur imperator,qui in infirmitate constitu-
tus renūciaret imperio,quam.q.ponit nouissime hodie epŝ Sar
nens.in suis comment.super regul.canzel.in.d.regu.q.ij.⁊ tandē
post argumenta ad partes tenet illi regule non esse locum , si im-
perator renunciet cum consensu electoruꝫ,vel pape,per rationes
de quibus,sed ꝙ cessante.d.consensu, renunciatio quantum ad
renunciantem valeret,non tamen in fauorem illius , in cuius fa-
uorem fieret,si imperator renuncians moreretur post.xxx.dies,
dicit,sed credo ꝙ velit dicere infra.xx.dies,patet ex quo subdit
qꝛ esset locus huic regule.

SVMMARIVM

1 An imperator possit donare de rebus imperij.
2 Imperator potest donare ecclesie vniuersali.
3 Constantinus imperator donauit non solus,sed etiam cum om-
nibus satrapis,vniueso senatu,primatibus,⁊ cuncto populo.
Donare potest imperator,si non grauiter regalis dignitas leda-
tur.⁊ sequenti.
4 Imperium est simili corpori humano,cui membra abscindi non
possunt.
5 Imperator,seruilis,⁊ miserrime conditionis esset,si aliquid do-
nare non posset.
6 Nobilitas ex largitate cognoscitur.
7 Donare potest imperator,si status multū nō minuatur,alias nō.
8 Subditis inuitis,⁊ hominibus,loci princeps non supponit lo-
cum.⁊ nume.13.
9 Pacis commodo princeps alienat,que alias non.
Item in remunerationem.
10 Alienare an possit princeps prouinciam de nouo quesitam pro-
pria virtute,⁊ iusto bello.
11 Ecclesie res de nouo quesite an possit alienari.
12 Patrimonij bona imperator alienat.
13 Rex an vendat vnam ciuitatem suam sine consensu ciuium.
Imperio an querantur de nouo quesita ab imperatore.

Questio.ciiij.

Entesimoquarto que-
1 ro,†an imperator possit donare de rebus impe-
rij.ista questio vulgaris est,⁊ in varijs locis tradit
resoluendo,omissis disputationibus videtur doꝫ.
2 †Imprimis ante omnia,ꝙ sic ecclesie vniuersali donaret , vale-
ret,ꝑ ea que.s.late,cū cōmuni opi.dictum fuit, valuisse donatio-
nem factam a Cōstantino ecclesie Ro.q.lj.precipue vltra alias
speciales rōnes,qꝛ tūc est potius qdā resignatio,qꝫ oino de no
uo datio.Et allegaui inter alia tex.no.in.§.si minus,in auc.de nō
alien.vbi dicitur,ꝙ facile,⁊ ꝑmissum est principi dare , precipue
ecclesijs,in qbus optima mēsura est donata ꝓ rex imensitas,⁊ ꝙ
nec multū differunt sacerdotiū,⁊ impiū,q est tex.multū no. ꝓ va
liditate.d.donationis Cōstantini.vltra scrib.⁊ ita ēt ꝓ expedito
hūc casuꝫ.d.rōne ponūt Moderni Hispa.in.§.itē seruiana.isti.
de actio.col.xviij.in prin.⁊ Alex.ꝯs.xxiiij.pōderatis,ad finē lib.
v.⁊ in.l.filius quē pater,ad fi.princ.ff.de lib.⁊ post.qꝫuis text.in
d.c.fundamēta.§.nec aūt,de elec.in.vj.supponat , ⁊ referat non
3 †donasse Cōstantinū solū,sed ēt cū oibus satrapis, ⁊ vniuerso se
natu,optimatibus ēt,⁊ cūcto populo,vt ibi legitur, ⁊ post Bal.
ita in donatione ecclesie aduertit Fely.incidenter,in.c.j.de ꝓba.
iij.col.ij.declaratione,xvsi. ⁊ ideo Constantinus.⁊.s.dixi.d.q.lj.
nu.viij.aut donat alijs,⁊ tūc dicit Bal i.j.rub.C.iij.col.ꝙ d hac
questione sꝑ fuit litigatū,qñ scꝫ ita donaret, ꝙ in illo territorio
nullā retineret iurisdictionē,⁊ ꝙ successor nō possit reuocare. ⁊
distinguit,ꝙ aut donat ꝑ oia quote dicendo,dono tertiā,vel qr-
tam ptē imperij,⁊ nō vꝫ,qꝛ imperiū est indiuisibile,sicut pontifi-
catus,ꝙ esset quasi monstrū,si mūdus haberet duo capita in tē-
porali iurisdictione,facit tex.not.in titu.de allodijs,in prin.ibi di
strictū,⁊ iurisdictionē impatoris vēdere nō presumat, ⁊ si fiat nō
valeat.aut donatio fit ꝑ nomina rex,vel ciuitatū, ⁊ vꝫ qꝛ ꝑ hoc
imperiū se nō diuidit,nisi imperiū enormiter ledat.post Specu.
ibi ⁊.c.intellecto.de iureiur.idē bal.no.in addi.ad Spe.in ti. de
instrum.editio.col.iij.ad mediū.addēs ꝙ tñ nō pōt tm̄ donare,
ꝙ vilescat sua auctoritas.ꝑ ea que ibi,nec se facere minorē i frau
dē imperij.Itē bal.alibi vbi ꝑ Jas.vij.car.ij.col.post princi.j.cita
to loco,⁊ cum Jas.nouissimi taurin.in.l.imperiū.xix.col.in prin
cip.ff.de iurisdic.om.iudi.Jas.in cōmentarijs suis,in vsi.feu.vij.
car.j.col.post Bald. ibi latissime arguētem in effectu distinguit
qō aut alienat,⁊ donat expropriando,⁊ penitus abdicādo om-
ne dñium,iurisdictionē,⁊ dignitatē,⁊ nō potest,quia esset defor-
mare principatum.tex.⁊ doc.in.d.c.intellecto.⁊ addo quod fa-
cit.d.c.j.de allod.in principo.aut alienat retinendo Dominium
directum,vel superioritatem saltem , ⁊ tunc valet alienatio per
ea,que ibi , ⁊ Alexnd.dicto consilio.xxiiij.ad finem.⁊ dicta.l.fi
lius quē pater. ad finem princip.item quod si donatio non cedit

in magnam

in magnam iurisdictionis regalis diminutionem valet, ꝛ preiudicat successori, p. c. abbate sane. de verb. sig. in. vj. ꝛ ibi doc. Bar. ꝛ Bal. vbi ibi no. ꝛ sic considera primo, ꝙ Jas. in. d. j. col. ꝛ ante eū Bal. ibi. iiij. col. videnť reprobare illaȝ distinctioné, quā alias ipsemet Bal. fecit. in. d. j. rubrica. C. ꝙ res, nō quotas donare nō potest, ꝛ exp̄sse Bal. in. d. iiij. col. dicit hāc distinctioné esse falsaȝ
4 quia imperator nō potest capitis imperij membra mutilare, nam imperiuȝ est in similitudine corporis humani, a quo si abscindatur auricula, non erit corpus perfectū, sed monstruosum, ista questio est materia ordinaria. d. c. intellecto, vbi omnes, de iureiur. ꝛ illa ratione, qꝛ Augustus imperator, vno modo dr̄ etiaȝ ab augēdo, ꝛ Ant. sicul. alias in tractatu. de potest. ꝛ excellētia regia. iiij. qō. late ponit. an rex possit donare de rebus regni aliqua. ꝛ post multa ꝛ varia dicta scrib. Bar. Bal. brix. firman. Oldra. Joan. an. Pau. de cast. Cald. Inno. Hosti. Abb. albe. Jo. de anan. ꝛ multa iura ꝯcludit donationem, ex qua grauiter non ledatur re-
5 galis dignitas, fieri posse ꝛ valere. ꝛ idem. q. lxxv. † ꝛ ꝙ alias seruilis esset conditionis, ꝛ miserrime rex, ꝛ imperator, si donare aliquid nō posset. ꝛ Oldr. no. consi. xciiij. vlti. col. ꝛ tex. no. in. l. cum multa in fi. C. de bonis que lib. l. sancimus. in fi. in prin. C. de donatio. l. donationes quas diuus. C. de dona. inter vi. ꝛ vxo. l. ij. ꝛ. iij. C. de quadrien. prescrip. l. filiusfamilias. ff. de donationibus ti-
6 tulo generali. versicu. pone eum filiuȝ. † Unde per illuȝ tex. alias roma. notat nobilitatem cognosci ex largitióibus. in no. dcxliij. nobilitas ꝛ proprie reguȝ est donare. c. j. de dona. extra, ꝛ nobilitatis, vt ibi, ꝛ dixi. ꝭ. q. cx. casu. ccxiij. vnde gl. alias dicit, ꝙ qui diues est, multum debet donare. in. l. sed si ego in fine. ff. ad velleia. per tex. no. in. §. finimus. in auc. de nō alienandis. vbi tex. notab. in imperatore ait, ei facile dare, qꝛ ei plurima dedit Deus habere, ꝛ multorum dominum esse ꝛc. ꝛ ideo tex. in. d. c. intellecto. infringit non omnes donationes, sed dicit de alienatis in preiudicium regni, ꝛ contra regis honorem, vt ibi in illo tex. ideo do. Deci. in. c. j. de probat. iiij. colum. in princip. contractum principis dicit si magnam diminutionem sue iurisdictionis cōtinet, non tenere, etiaȝ si adhibeatur iuramētū. per. d. c. intellecto, ꝛ ꝙ ibi Bal. ꝛ Bar. ꝛ Bal. alibi, vbi ibi, ꝛ cum hac distinctione, an sit in magnum preiudicium vel diminutioneȝ regni, an non, transeunt per dictum. c. in intellecto. Moder. brix. dn̄s bonus de curtili, in tractatu de nobilit. iij. parte col. xv. in princ. post tex. in. d. c. Abbate sane. ꝛ Bar. in. l. ꝓhibere. §. plane. ff. qd̄ vi aut clam. ꝛ facit. l. pe. ff. de offi. presi. ꝭm vnum intellectū sed. d. Jac. de sancto Georgio in suo tractatu feud. in verbo in feudum. in princip. transit cū distinctione Baldi, in. d. prin. feud. distinguens in. ij. capite qn̄ retinet aliquid, puta directum dominium, quod vergit in magnum
7 preiudicium principatus, aut non †, sed placet satis dicta distinctio Anto. sicu. ꝛ seq. scilicet, vt ꝯsideretur an status multum minuatur, vel non, ꝛ cum ea scribit Deci. cōsi. cxcj. in causa que agitur. in princ. post Bar. Oldr. ꝛ alios, ꝛ Fely. in. d. c. j. de prob. iij. col. iij. declaratione, ꝛ in. j. col. in prin. ꝛ in. c. ad audientiā. ij. col. extra de prescri. versi. de alijs. ꝛ Mart. laud. no. cxlvj. licet, in tractatu de princip. post Bal. etiam idem concludit. per. d. c. Abbate sane. ꝛ. c. intellecto. ꝛ per dictā rationem Oldra. Anto. sicu. in tractatu de potest regia. q. lxxv. eo casu autem, quo non potest, facit, quia cum imperium hodie, nec pars eius nō deferať successione, sed electiōe, vt. ꝭ. vij. ꝛ. viij. q. que non transmittunť, ét cedi nō possunt. l. ex pluribus. ff. de administra. tuto. vbi Bar. cum simil.
8 ergo ꝛc. † circa premissa etiam considerandū est, ꝙ inuitis hominibus loci, non videtur principem posse locum alij subijcere. not. dictū Host. Jo. an. An. de bu. Abb. ꝛ ab alijs sequutū. i. c. dilecti. de maior. ꝛ obed. ꝭm do. Deci. in. d. c. j. de probat. iij. col. ad finē versiculo retenta ꝯclusione, ꝛ Bal. alibi vbi ibi, ꝛ añ eū ibidē Felyn. pro sing. iij. col. versi. ij. declara. ꝛ in. c. ad audientiā. ij. col. de prescrip. versic. plus dixit Hosti. ꝛ in. c. dilecti. de maior. ꝛ obed. ij. col. in verbo hominibus inuitis. ꝛ Deci. consi. dlxiiij. in causa, col. iij. ꝛ. ꝭ. nume. xij. in fi. huius q̄stionis, ꝛ cōem, ꝛ verā ait Cur. Junior. cōsil. clxxiij. in causa, col. iiij. lib. j. ꝑcipue qn̄ ꝑ talē alienationé fierent subditi deterioris conditionis, vt si fieret in minoreȝ dominum, late congerens. ꝛ est bona gl. in. l. inuitus, in principio post illum tex. ff. de fideicō. liber. ꝛ latissime congerunt Moder. Hispa. per illum tex. ꝙ principes non alienent Terras sine voluntate subditorum suorum. in §. item seruiana. xvj. col. ad fi. inst. de actio. post Jas. ꝛ Ang. etiā ibi, ꝛ late Jas. prepos. Pau. de castr. corn. Hippo. de marsi. ꝛ Jo. fab. alibi vbi ibi, ac And. sicul. in cō-
9 sil. xj. illud ad fin. ij. col. libr. ij. limitañ. not. vt ibi. † precipue nisi princeps pro commodo pacis alienaret. vt ibi late cumulat, ꝛ facit totus titulus de pac. constan. in vsib. feu. ꝛ ibidem quid etiam quando propter remunerationem princeps alienaret, vt ibi late videndum de his, ꝛ alijs. ꝛ predicta plane procedunt in his, que
10 sunt de patrimonio regni, ꝛ imperij. † quid autem si princeps sua virtute quesiuit aliquā prouinciā iusto bello, propter quam ipse, ꝛ suus principatus magnum consequitur commodum, an possit donare, vel alienare, dicti Moderni brix. in dicto tractatu de nobilitate. d. iij. parte. col. ꝭ. citata. xv. post princip. mouent hāc questionem, ꝛ non decidunt, sed remittunt ad quedaȝ loca scrib. que tamen (pace sua) visa non ponunt specialiter in terminis hanc questio. nostram de acquisitis nouiter sua virtute, sed solum generaliter, an Princeps possit alienare res regni, vel imperij, de quo ꝭ. diximus, vnde ego credo, ꝙ sit de iure idem in his quod ꝛ in alijs imperij rebus, cum vt imperator querit illa precipue considerationem, quia que acquirit vt imperator, hodie ꝛ quādocunqȝ de iure iam omnia imperij erant, licet de facto multa non teneat, vt supra vidimus, ꝭm communem sententiam, in. q. liij. vnde cuȝ que acquirit ad suam naturā. i. ad ius imperij redeant, eius iure fungi debent, vt sint scilicet inalienabilia secundum distinctionem supra factam in alijs rebus imperij, iur. vulg. l. filio. ff. de lib. ꝛ post.
11 hu. ibi nō translatus, sed redditus videtur † itē quia non posset licite ista de nouo acquirere, mouendo bellum, nisi quia imperator, vt. ꝭ. suo loco dicemus. q. cvij. sic, ꝛ alias in simili videmus, ꝙ conclusio, ꝛ decisio illa que habet res ecclesie nō posse alienari, nisi seruatis solennitatibus debitis iur. vulg. intelligitur taȝ de his que solebat habere, quam de his que de recenti etiā ecclesia quereret, qꝛ sat est de iure ecclesie, ꝛ eius cōtéplatione quesita fuerint bonus tex. in. l. iubemus nulli. C. de sac. san. ecc. in prin. no Abb. in. c. vt super. ij. col. extra de reb. eccl. tacit. l. ij. C. si aduer. dona. iūcta regula. ff. de rebus eorum. ꝛ. C. de pred. minor. cum simili. ꝛ bonus text. in. l. fiscus. j. in principio. ff. de iure fisci. ꝛ pro hac conclu. ꝙ que de nouo acquirit imperator imperio, ꝛ principatui romanorum adijciat. ego do bonum tex. in. §. fi. ad finem. in aucté. de here. ꝛ fal. ibi, per prouincias, que dudū fuerint. ꝛ nunc a deo per nos sunt adiecte principatui romanoruȝ, ꝛ bonus tex. in auc. vt defunc. funer. §. fin vero etiam, ibi. omnibus gentibus, quarum nobis principatus, alium quidem ab initio dedit Deus aliū
12 vero adiecit. † Sed que in formam patrimonij redacta habet, videtur ꝙ possit vendere, ꝛ alienare princeps. vt est bonus tex. in. l. apud iulianum, alias idem iulianus. §. fi. ff. de leg. j. ꝛ donare libere. vt donatarius inconcusse possideat, ꝛ ad suos posteros transmittat, ꝛ ille alienēt. not. tex. in. l. hi quibus. C. de fundis primo.
13 lib. xj. † Item supradictis in hac. q. addo do. Fabian. in tractatu de emptio. ꝛ vendi. xj. q. iij. q. prin. hodie in. j. volumi. tracta. vbi querit an rex possit vendere vnam de ciuitatibus sui regni sine cōsensu ciuium, ꝛ concludit ꝙ non, post Hostien. ꝛ Jo. andr. in. c. dilecti filij. in nouell. de maior. ꝛ obed. declarans vt ibi, nota. ꝛ fa-
14 ciunt dicta latius hic supra nu. viij. † audio tñ in premissis praticā obseruare, ꝙ q̄ imperator propria virtute, ꝛ armis hodie acqrit non transeunt in imperium, sed in propriū patrimoniū ab imperio separatū, ꝛ cum corona regis hispaniarum, non autem cuȝ imperio Roma. circa quod tamen in puncto iuris subsisto.

SVMMARIVM

1 An imperator rome existens possit legem facere, vel iurisdictionem exercere.
2 Generaliter fieri non potest, quod nō specialiter, precipue in his, que sunt iurisdictionis. ꝛ. 3.
Extra territorium, etiam inter subditos, quis iurisdictioneȝ non habet ꝛ nu. 7.
Obedientiam prestat possessio, non merum ius, ꝛ nu. 2.
Imperator an possit in integ. restituere famam in terris ecclesie.
4 Imperator non sic pape vrbem donauit, vt in ea honorem imperialem non retineat. ꝛ quid. ꝛ seq.
6 Iurisdictioné exercere nō pt̄ qs p̄nte eo, q ei officiū ꝯcessit, ꝛ qn̄.
8 Roma an hodie sit communis patria.
9 Roma an sit hodie. vbi est imperator.

Questio. cv.

1 Entesimoquinto Quero † an imperator rome existiens possit legem facere, vel iurisdictioné exercere, ꝛ tex. in vsib. feud. in titulo constitutiones feudorum, probat ꝙ sic, quia stant in rubro, ꝛ in nigro, etiam hec verba Constitutiones feudales domi. Lothari imperatoris. quas ante ianuam beati Petri in ciuitate rome condidit, obseruan-

das,ꝛ ideo Bal.ibi expꝛesse no.ꝙ imperatoꝛ existens rome,pôt facere legẽ generalem vrbi,ꝛ oꝛbi.l.vero specialẽ vrbi facere non posset,qꝛ vrbs roma est pape,vt no.in.l.j.§.cũ vrbem.ff.de offic. prefec.vrb.cap.Constantinus,ante fi.xcvj.dist.ꝛ no.in.c.igitur, post illũ tex.xxiij.q.viij.ꝛ illud idem cum Bal.ibidem,not.Jac. aluarot.tenet,ꝛ do bonum tex.in auct.vt omnes obed.iudi.§.fi. ibi legem hanc ꝓponat in omni Italia,ꝛ alias Alex.in auc.cassa.C.de sac.san.eccle.in.g.j.scribit,ꝙ federicus.ij.a romano põtifice honoꝛio in vrbe roma cum fuit coꝛonatus,in eius gratiam quasdam leges pꝛomulgauit,inter quas.d.auc.cassa.sed videtur aduertendum,dum dicunt ꝙ.l.generalẽ vrbi,ꝛ oꝛbi potest facere imperatoꝛ qꝛ nõ video quomodo id respectu vrbis rome possit absolute pꝛocedere,nam si in ea nullam iurisdictionem habet,

2 etiam nec in tempoꝛalibus,vt dictis iuribus,ꝛ notũ est,† quomodo eam ligat,nec generaliter,nec specialiter,argu.vulga.regule. l.fina.ff.de iurisdi.om.iudi.c.si.de constitu.in.vj.l.fi.ff.de offi.pro conf.cum simili.ꝛ generaliter quo ad obedientiam inspicit possessio,ꝛ non merum ius.l.j.C.de sum.tri.ꝛ fid.catho.Bal.in.c.olim de rescrip.ꝛ dixi.S.q.liij.in fine.vnde est,ꝙ iurat electus in imperatoꝛem pape,cũ ei mittit nuncios,si romam venero ꝛc.in ea nullum placitum,aut oꝛdinationem faciam de omnibus,que ad te, aut ad romanos pertinent sine tuo consilio.vt in.c.ego.lxiij.dist. ꝛ ibi expꝛesse notat Alex.ꝙ imperatoꝛ non potest in vrbe exercere actus contentiose iurisdictionis,nec voluntarie spectantis ad papã de spectantibus ad iurisdictionem suã non pꝛohibet,ideo eo modo potuit quo alij habentes iurisdictionem in his scilicet, que sunt voluntarie iurisdictionis, per.c.nouit.de offic.delega.ꝛ in contentiosis volente papa.per cle.j.de foꝛo compet.legitimare autem an possit imperatoꝛ in terris imperij.S.vidimus.

3 q.cij.† Bal.alias in margarita sua in verbo collegium in pꝛimo versi.dicit,ꝙ imperatoꝛ potest restituere ad famam in terris ecclesie,refert,ꝛ tenet Hypp.mars.in libello de dignitate imp.col. pen.in pꝛincipio,ꝛ dicit Bal.d.loco rationem esse,qꝛ est voluntarie iurisdictionis,ꝛ quia competit in signum vniuersalis dominij,ꝛ est iurisdictiõis nõ circumscripte,nec coarctate.ꝛ vltra eos videtur resoluendum,ꝙ rome existens facit.l.valituram in territoꝛio suo imperatoꝛ.rome autem non sine consensu pape,ꝛ ita remouetur.d.rubꝛica.ꝛ nigr.ꝯstit.feud.scilicet,vel ꝙ ibi eugenius papa ꝯcessit,vt verisimile est,vel erat.l.ꝛ constitutio concernens imperium suũ,non ecclesie romane,ꝛ pape,hon.text.in.d.c.ego. ibi que ad te aut ad romanos,a contrario sensu.ꝛ Marti.laud. in tractatu de pꝛincip.not.cccclx.simpliciter notat,ꝙ imperatoꝛ existens in terris ecclesie,puta bononie possit condere.l.ligantem subditos suos,alleg.Bal.in.d.j.ꝯstitu.feud.sed tamen Bal.ibi aliter dicit,vt.S.relatum est,verius tamen hoc vltimũ,de iure videtur,ꝛ ideo dicunt doc.alias,ꝙ.ll.imperiales in terris ecclesie, nõ haberent vim,nisi ecclesia appꝛobasset,ob regulã.c.que in ecclesiarum.ꝛ.c.ecclesia.s.m.de ꝯstitut.ꝛ ibi scrib.ꝛ.c.j.de op.no. nunc.ꝛ not.Alex.in rubꝛica.C.de sacr.san.eccle.licet nõ in hac.

4 q.† Item facit,quia si dicti doc.Bal.ꝛ Jac.volunt,ꝙ vrbi imperatoꝛ legem specialem facere non possit,etiam in ea existens,ergo nec generalem,que vrbem liget,quia quod nõ licet specialiter non licet generaliter.l.j.in pꝛinc.ff.de offic.eius,ꝛ ibi gl.ꝛ scrib.in verbo iurisdictione tota,que regula pꝛecipue ꝓcedit in his,que sunt iurisdictionis,seu in dependentibus ab ea,quia in talibus,q̃ nõ pñt fieri specialiter,nec etiam generaliter.vt per Moder.taurinen.in.d.l.j.xv.car.ij.col.ad finem,versicu.vel tertio,ꝛ ꝓpꝛius, post nume.cccclxxj.post Jmo.ꝛ But.in cle.pastoꝛalis,de re iud. ꝛ Fely.commendat,ꝛ tenet in.c.si quis contra clericum,de foꝛo compe.iij.col.versi.vj.licet ꝛ nouissime idem.d.Oꝛionus,in.d.l. j.viij.car.iij.col.in pꝛin.ꝛ.iiij in fi.ꝛ ibi legendo dixi super glo.in verbo non aliter,in vltima parte,ad intellectum.l.quedam,de acqui.rer.domi.Unde cogitandum est circa dictum Bal.ꝛ Ja.aluarot.bene verum,ꝙ alias in no.q.arguendo Bal.in.l.executo

5 rem.C.de exec.rei iud.xj.col.in fine signanter dixit,† ꝙ imperatoꝛ nõ sic pape vrbem donauit,quin ibi possit exercere iurisdictionem voluntariam in omnibus,ꝛ patet ex supꝛa dictis,in.q.cj.ꝛ

6 etiam contentiosam in hoste suũ † item licet aliquam iurisdictionem nõ habeat in ea retinet tñ ibi honoꝛẽ imperialẽ,qꝛ ibi coꝛonatur,ad quod faciunt que dixi.S.q.cx.ad finẽ.versi.illam tamen, item ꝛ scdo ꝯsiderandum est etiam respectu imperij sui,qꝛ cum rome imperatoꝛ hodie nullam iurisdictionẽ habeat,vt.in.d.c.Constantinus.ꝛ.c.fundamenta.§.ne autem.de elec.in.vj.quo poꝛtam vrbis ingressus potest etiam nec in suos subditos iurisdictionem exercere argumento.l.fina.ff.de offi.pꝛocon.ꝛ.l.j.ff.eod.cum simili.pꝛecipue cũ hodie s̃m cõem imperium ab ecclesia dependeat,

7 ꝛ a papa,vt supꝛa suo loco vidimus.q.l.† ꝛ vbi est pꝛesens is,q̃ alicui beneficium ꝯcessit,cessat eius iurisdictio.vt per.d.l.fi.ꝛ.c. antiqua.de pꝛiuil.notat Abb.in.c.volẽtes.ij.col.de offi.leg.versi.vnde concluderẽ.(de qua tamen materia not.scribit nouissime episcopus gomes.in cõmen.super regulis cancel.in regula de nõ iudicañ.iuxta foꝛ.suppl.q.iij.in.no.q.an episcopus in curia possit pꝛouidere de beneficijs vacantibus in sua diocesi,pꝛesente papa.)nisi dicas id esse,qꝛ sunt duo,papa,ꝛ imperatoꝛ in effectu,ꝛ potestate omnino diuersi.c.duo sunt.xcvj.distin.in pꝛincipio,cum simi.quo casu quilibet videtur posse vti suo officio.argu.no.per Abb.in.d.ij.col.ante fi.versi.ꝛ ex istis etiam infertur.Pro regula tamen.d.l.fi.stringendo facit,qꝛ extra pꝛouinciam etiam cũ pꝛopꝛijs subditis quis non vꝛ posse iurisdictionẽ exercere.vt post tex.ꝛ glo.ibi not Abb.ꝛ ait cõiter teneri,ꝛ de facto seruari.post Jo.and.ꝛ Spec.in.c.pen.j.col.ad finẽ,ver.pꝛimus nunquid extra de offic.leg.ꝛ ad hanc.q.facit tex.not.in pꝛimo titulo feud.§. cum vero.ibi cum vero conradus romam pꝛoficiscens petitum est a fidelibus,qui in eius erant seruitio.vt.l.ab eo pꝛomulgata ꝛc.

8 nisi dicas ꝙ ibi adhuc nõ erat Rome.† Unde illum dictum,vbi imperatoꝛ,ibi roma.l.ij.§.legatis.vbi bal.ff.de iudicijs.ꝛ tex.in. l.ij.§.ignominie.ij.vbi Ang.ꝛ omnes.ff.de infami.ꝛ dixi.S.q.cx. casu.ccxxvj.ꝛ Abb.in.c.fi.de foꝛo compet.col.antepenulti.que est cõis patria.l.Roma.ff.ad municip.l.sed repꝛobari.§.fin.ff.de excu.tuto.non videt habere locũ amplius in hac roma nostra,q̃ sub dñio eius amplius nõ est,sed põtificis,vt patet,ꝛ diximus.S.

9 q.lxvij.† ꝛ hodie roma est cõis patria,vt ibi quilibet possit conueniri,intelligitur coꝛam papa,vel eo,qui ibi habet iurisdictionem, vnde cum ad pꝛesens sit de dominio pape laicus nõ subditus pape hodie Rome non poterit conueniri.de quo tamen dicendum est ꝛ de.d.l.roma.vt per Deci.in.c.meminimus.ad fin.de appel. ꝛ ab ouo Moderni mediolan.cap.xxj.ij.lib.dispunc.

SUMMARIUM

1 An imperatoꝛ possit sibi parem,vel superioꝛem creare,vel successoꝛem eligere,vel consoꝛtem in imperio,vel vicarium.
Imperatoꝛ vicarios creat sibi in pꝛouincijs.ꝛ.4.
2 Imperatoꝛ vnus tantum esse potest.
3 Imperatoꝛ elligit sibi successoꝛem,volente papa.
4 Regna an diuidi possint.
Pape datur quandoq; coadiutoꝛ,ꝛ quomodo,in nu.3.
Imperatoꝛi quandoq; dari potest coadiutoꝛ.ibidem.
5 Imperatoꝛ vicarijs dat coadiutoꝛem,ꝛ visitatoꝛem.
6 Papa vicarios creat in terris,qui exercent iura pꝛincipis.
Carolus de malatestis olim vicarius ariminensis,ꝛ romandiole pꝛo papa,ibidem.
7 Imperatoꝛ sibi successoꝛem eligere non potest.

Questio.cvj.

Entesimosexto quero

1 †an imperatoꝛ possit sibi parẽ,vel superioꝛem creare aut successoꝛem eligere,vel ꝯsoꝛtem,vicarium,breuiter,licet pꝛinceps possit s̃m cõem sententiã et alias idelegabilia delegare,ꝛ alijs cõicare post Bar.in.l.j.ff.de offi.eius.in pꝛinc.col. fi.in pꝛin.ver.quero nunquid imperatoꝛ.post.l.fi.C.vbi senat.tñ superioꝛẽ,vel sibi parẽ facere nõ pôt,ita notanter dixit Bal.in ꝓludijs feudoꝛum.ij.car.iiij.col.sub versicu.expedita,ad finem dicẽs,id impossibilie esse,qꝛ.l.regia ꝯdicit,ꝛ qꝛ nullũ inferius s̃m aristotelẽ stãtibus terminis discretius participat,id qḋ superius est cuius verba dicere aurea Frãcisců cur.antiquioꝛẽ in ꝯsi.lxiij.seriosa decłone,col.v.dñt Moder.taurinẽses,in.l.iperiũ.col.xix.i pñ.ff.de iu.om.iu.Ns.ꝛ declaretis nec.n.facile est locũ regis tene

2 re.c.nõ ẽ.c.añ oia.c.multi.xl.dist.† vicariũ ãt iperatoꝛ facit.vt.S. nu.iiij.ꝛ.l.j.C.de offi.vic.§.illud in auc.vt iudi sine quoquo suff. l.aduersus,cũ gl.C.si aduer.rẽ iud.ꝛ de vicario affrice,i iscriptione.l.nemini.C.de edif.priuat.l.pe.C.ḋ dila.de vicario italie.l.j. .C.si qs eã cui' tutel.ꝛ p Alex.i rub.ff.ḋ off.eius.col.pe.vbi late dixi post alios,ꝛ.S.q.cx.casu.cccxiiij.hodie vꝛ dici vicerex.ḋ vicario Hispanie in.l.si a spõso.C.de dona,añ nupt.de vicario Macedonie,in.l.xl.C.de fer.de vicario Asie,in.l.j.C.ne sanc.baptisma reiteretur.de Uicario simpliciter,in.l.j.C.de offi.diuer.iudi.

3 † Et facit,quia vnus tantum imperatoꝛ de iure esse potest.c.in apibus.vij.q.j.cum simili.late supꝛa dictis in.q.lxix.ꝛ facit text. in.l.cum

in.l.cum multa.in fi.C.de bon.que lib.ibi vt eniz imperialis for-tuna oēs supereminet,z dicit alias Bal.in titu.de feud.marcb. post principiū,ꝙ cū dignitas sit propriū munus,z decus totius vniuersitatis,nemo priuatus transmittere potest,nec vendere,li-cet ꝯ̄ sit hodie in multis vsurpatum,z Cardi. Alex.in.c.nunc au tem.xxi.distin.col.ij.dicit,ꝙ sicut papa,licet habeat plenitudinē potestatis,non tñ pōt de papatu in aliū transferre,sic nec impera tor de imperio cōicando,late probans,z ꝙ etiā nec electores pos sent,nec plenitudo potestatis ad hoc extenditur,nec esse curan-dum de exemplis,que possent dari tempore Gentilium,quorum Imperatores sibi consortes imperij assumpserūt,qz tunc nō agno scebant verā Christi fidem,vt.j.etiam dixi post Joā.lecirier,imo aliqui eorum seuissime sunt insequuti pontifices,z Christianos.
3 † bene tamen verū est,ꝙ alias ei,qñqz potest dari coadiutor , vt .s.vidimus.q.lxxxi.ad fin.post glo.in.c.alius.xv.q.vj.z capitu. ad apostolice de re iudic.in verbo priuamus,in.vj.z Bald.in.l. non ambigitur.ij.colū.in princip.ff.de.ll.pape etiam qñqz datur coadiutor.c.j.diij.q.j.sed illemet text.etiam soluit difficultatē,qz dicit adiutores sibi,non tamen potestatem pontificiam , aut sol-uendi,aut ligandi normā eis tradidit,z de coadiutore,alias per gl.in.c.venerabili,de offic.deleg.post tex.z ibi doc.z de papa,ꝙ eligat sibi coadiutorem notant Moderni post d.cap.j.in tracta
4 tu ð bñficio.iiij.par.q.ix.casu.xxvj.† creat tñ iperator vicariū.vt in rubro,z nigro.C.de off.vic.§.illud.in auc.vt iud.sine quoquo suff.l.aduersus.C.si aduer. rē iudi.z hodie vicerex appellaẗ,nō viceimperator,z.s.dixi,z lz alias Bald.in.l.arethusa.ff.de stat. bo.dicat non esse nouum duos simul imperiū administrare,per. c.nō autem.vij.q.j.z Alexā.in.l.ex duobus,in fin.princip̄ij.ff.de vulga.ad illud,ꝙ regnum est indiuisibile,z ꝙ nō capit duos,rñ, verum qñ in duo diuideretur,secus si per duos administraretur, tamen reprobatur per Joā.lecirier.in tracta.de primogenitura. viij.vol.trac.vij.q.j.libri.col.j.z.ij.propter periculum ex diuisio-ne administrationis,historijs,z exemplis probans.vnde prepo-si.xv.distin.col.iij.z in.d.c.non autem no.tradit,ꝙ imperator cō sortem in regimine creare non potest,recedendo ab vnitate impe rij,qz monarchia destrueret,imo ꝙ nec electores possent,z ꝙ de exēplis gentiliū.quorum imperatores sibi ꝯsortes imperij assum pserunt,nō est curandū,qz tunc nō agnoscebant verā Christi fi-dem,nec papam suum vicarium,imo quidam eorū seuissime sunt persequuti Roma.pontifices Christianos.ita no.preposit.vbi supra vt labor autem aliquantulum subleuetur , licet prudentes viros consiliarios,ac a secretis habere,vt experientia docet , z presens imperator inuictiss.semper carolus.v.habet penes se a secretis consiliarios.iij.doctissimos,ac admirabiles viros domi. Franciscum de los couos marchionem fabiote primarium,secre tarium,ac consiliarium.S.m.z do.Nicolaum perenot dominū de granuella primarium,z ꝯsiliarium,z secretarium,quoruz ope ra,summaqz prudentia,z consilio, vt tota testatur Italia , z iam iam orbis vniuersus,cuncta in pace,z victoria conquiescūt,qui-busqz iudicio meo,non minus omnes populi debēt,debebuntqz, ꝙ̄ cuiqz alij vnqꝫ preteritis,vel futuris temporibus,ad laudem, z gloriam carol.v.imperat.semper Augu.necnon memoriā co-rum laudabilem sempiternam,post hos quoqz accedit.iij.domi-nus diagueuz sacretarius pariter z cōsiliarius ipsius cesaris,vir magni ingenij,z integritatis,potēs opere,z sermone,z omni lau
5 de dignus.† Et regna ipsa quandoqz diuisa fuere,vt regnū fran-cie olim in quatuor filios coidonei regis,z in filios etiam clota-rij,vt in gallica historia legitur,z norunt periti huius farine,z tra dit idem Jo.lecirier.in.d.tractatu,lib.j.iij.conclu.q.xj.col.penu. z fina.subdens ꝙ forte id permissum fuit ob suspitionem rixe,vel scandalum inter fratres.per not.per Alex.in simili,in feudo sui, natura indiuisibili,consi.vij.v.lib.col.ij.in fine.z cur.in.iiij.part. tracta.super feud.q.xxx.col.iij.vij.fallentia,vel secundo ꝙ vnus tantum erat rex,alijs erant terre assignate,dependens a rege pro victu quod videtur permissum,post Socin.consilio.lxij.j.lib.col. viij.alias non posse regnum diuidi,etiam inter volentes cur.d.q. xxx.col.j.ad principium,in ampliatione.j.regule,z ita hodie ser-uatur inter fratres,cuz primogenitis,vt idē Jo.scribit dicto loco successorem autē imperator licet hodie eligere sibi non possit,vt dico in fi.huius.q.papa tamen posset dare ei hanc potestatez ex plenitudine potestatis,z ea magna causa.quia alias sine ea dicta potestate vti non debet,fm Cardi.not.in.c.in sinodo,in princip. lxiij.distin.post.c.innotuit.de elec.z dictum Cardi.comprobatur
6 ex dictis supra.q.l.nume.v.z sequen.† z vicarijs imperator dat alias coadiutorem,z visitatorem.Bald.libr.j.consil.cccxxxviij. queritur si rex.col.fi.quod intelligendū videtur vbi simplex sit vi cariatus,secus si concurrat in feudatario,per dicta curtij iunio-ris.consilio.ij.vassallus,purpu.in.l.imperium.colū.xxvij.nume.
7 clxvj.ff.de iurisdi.om.iudi.† de vicarijs a papa in terris,qui exer cent iura principis.corn.consilio.xj.lib.iiij.in presenti colum.ij. purpu.dicto loco .numero.clxij. z olim Carolus de malatestis domicellus ariminensis fuit pro gregorio.xij.ac.S.R.E.in ea ciuitate,z in prouincia Romandiole in temporalibus vicarius, vt patet in concilio Constantini,sessione.xiiij.in ꝓcuratorio ad renunciandum papatui,z in renunciatione ego carolus zc.z de vicarijs pape in spiritualibus,z tēporalibus alias est tractatus Jo.fran.paui.sub eisdez,tractatu de offi.z potest ca.sed.vac.iij. volu.tracta.car.cxcviij.z ibidem etiam de forma iuramenti,z te nore literarum,facultatis z vicariatus,z vicarius imperialis ha bet plenissimam potestatem Card.consi.cxxv.respondeo colum.
8 j.z.j.q.cx.casu.cccxiij.† successorem autem imperator sibi hodie eligere nō potest vt.j.dixi.q.cxj.casu.lxxiij.nec successione defer-tur,vt ibidem,etiam nec filio imperatoris primogenito.

SVMMARIVM

1 An prelati possint esse delegati imperatoris,z an cōsiliarij,z an in obsequio eius.
2 Secularibus negotijs deo militans se implicare nō debet in ob-sequio eius.
3 Laici generalis officialis prelatus esse non potest.
4 Sed in vna causa sic z quando vna causa dicatur.
5 Consiliarij etiam ad condendas leges principis secularis prela-ti esse possunt.nu.6.z seq.
6 Reuerendissimus Cardinalis pomp.colum.v.rex Neapolis.
7 Judices imperatoris quales esse debent.
8 Religiosi an possint esse in obsequio principis.

Questio.cvij.

1 Centesimoseptimo quero,† an prelati pos-sint esse delegati imperatoris,vel in obsequio,itē an ꝯsiliarij,de qbus alias text.in.l.verū.§.ex facto.ff. de mino.z in.l.iurisperitos.in princip.ff.de excus.tut.l.quisquis, in principio.C.ad.l.iul.maiest.de de legatis,tex.est,ꝙ sic,in.c.in-ter dilectos,extra de fid.instru.post princ.ibi sententia mediola-nens.archiepi,quā ex delegatione iperatoris tulit z ibi no.Abb. ij.col.in fi.z latius Fely.scribit.col.iij.post eū, versic.nota fm.d. Abb.post Cald.late,consi.vj.in titu.de legato.p illū tex.z alios multos,licet bene subdat,ꝙ in materia concernēte animā debēt a talibus abstinere,per.c.te quidem.xj.q.j.z.c.de presentiū.xvj. q.j.z Abb.z Jo.de anan.vbi ibi,facit tex.no.in.l.repetita,versi culo absurdum.C.de epis.z cle.z.l.ꝯsulta.§.absurdū.C.de testa. l.plz.C.de epis.z cle.cū simi.z apostolus.ij.epistola ad Timoth.
2 ij.capi.in princip.† ibi nemo militans,deo implicet se nogocijs secularibus,z extra,ne cleri.vel mona.c.cū ad verum,ad fi.xcvj. distin.z idem per multa late do.Deci.ꝯgerit,ꝙ de honestate nō debent prelati delegationem sibi factam a iudicibus secularibus
3 suscipere.in.c.ij.de iudic.vij.col.ad finem,z seq.inferens,ꝙ † pre latus non pōt esse generalis officialis laici,z sic non posset gere-re vices regis,vel tenere locum principis secularis.post Abb.z iura,que ibi citat,secus in vna causa,que sibi committeretur ꝑ iu stitia administranda,qz potest esse delegatus iudicis secularis,vt
4 ibi late,z plene in simili.cōprobat.† z ibidē notaret,qualiter vna causa intelligatur,amplians etiā dictā conclusionem ꝓcedere nō
5 solū in clericis,z plātis secularibus.† sed etiam in religiosis.post Cald.d.cōsi.vj.z que infra.n.x.z de pmissis ēt per Ant.sicul.in trac.de pōt.z excell.regia.q.xxxiij.post tex.z scrib.in.c.cū parati de appellat.z gl.sing.post tex.in.c.si episcopis.xviij.dist.z Abb.
6 z alios.† de consiliarijs,ꝙ prelati possint esse principis secularis consiliarij,idem Ant.sicu.late scribit in.d.lib.q.xcv.post Abb. z alios in.c.clericis.ne cleri.vel mona.tex.z Abb.in.c.nō est,de
7 voto.† Item tradit prelatum episcopum etiam putare posse esse presidentemregie Cancellarie,vt tunc erat quidam reuerendiss. z digniss.episcopus abilens dominus Alphōsus,z Bal.in auc. habita.C.ne filius pro parte.i.no.dicit,ꝙ princeps in suo conci-storio potest habere prelatos,z ecclesiasticas personas,puta epi-scopos,etiam ad condendas leges,ex quibus si per accidens se-quatur mors non fiunt irregulares prelati,refert,z tenet Mar. laud.in tractatu de consi.princip.not.antepenultimo.z est tex.in. d.auct.in princip.ibi habita diligenti inquisitione episcoporu n,

⁊ sacri nostri Palatij. ⁊ dobon . text. in. c. non est extra de voto.
8 † Tamen annis preteritis vidimus in regno Neapolitano vice
regē, pro Carolo. v. roma. Imperat. presente inuictiss. Reueren
dissimū, ac Illustrissimū Pomp. colūnam. S. R. E. vbi ēt tpe
cle. vij. pont. max. decessit, ⁊ quidā Cardi. Jo. vgo in lib. quē qua
druuium inscribit ad regē maximilianum, car. vj. ⁊ seq. hortatur
alias eundē, vt penes se pro sapientibus, prudentibus, ⁊ religio-
sis assumat archiepiscopum tunc treueren. Colonien. ⁊ maguenti
nen. tres prelatos spirituales, qm̄ funiculus triplex difficilius rū
pitur, ⁊ eis quatuor alij seculares principes, prestant secularis po
9 tentie auxilium ꝯ ꝯtumaces, ⁊ rebelles, vt etiā. s. tetigi. q. viij. † ⁊
quales debēt eē iudices quos ꝯstituit iperator ⁊ cuius q̄litatis ⁊
conditionis late ponit idē Joan. vgo dicto. libr. car. xxxiiij. col. ij.
10 . §. dz. † religiosi aūt an possint esse in obsequio pricipis secularis,
dico ꝙ sic, cum superioris licentia, non gratia vagationis, ita no.
Hosti. Jo. an. ⁊ Abba. in. c. quanto, per illum tex. de offi. ordi. lz
periculosum sit, vt per Anto. sicul. in tractatu de potest. regia. q.
lx. vnde Hieron. ad paul. ij. secularium, ⁊ maxime potentum con
sortium deuita, quid tibi necesse illos sepius videre, quorum con
temptu esse cepisti, ⁊ que supra nu. v. ⁊c.

SVMMARIVM

1 An imperator possit mouere iustum bullum, ⁊ indicere, ⁊ cur.
3 Bellum an, quando, ⁊ ex quibus causis licitum.
4 Bella vtrinqz licita ob dubietatem.
5 Dicta. liij. in materia belli notanda.
6 Belli species septem.
7 Imperator bellum potest indicere pape scismatico.
8 Bellum non fit sine diffidatione.
9 Diffidare quid sit.

¶ Questio. cviij.

Entesimooctauo quero

1 † an iperator possit mouere iustū bellū, ac publicū, ⁊
licitū indicere, circa qd̄, put alias dixit Petr. d̄ mō
te in tracta. de monarch. ad finē, esset vidēdū de multis. s. ꝯ quos
⁊ ex qbus causis possit bellū indici. scd̄o qd̄ ē bellū licitū, ⁊ qd̄ nō
⁊ alia multa, de qbus in materia belli, ibi p eū, in qbus, casu eue-
niente, dicit recurrendū ad duas solēnes gl. Inn. in. c. olim. de re-
stit. spol. vnā aliā in. c. sicut, de iureiur. et aliquid per Bar. in. l. ho
stes. ff. de captiuis. p Bal. in. l. executorē. C. d̄ exec. rei iud. xi. col.
in principio. ver. nā princeps pōt indicere bellum. qbus addo, ꝙ
fuit olim vnus error manicheorꝝ dicentiū nullo pacto licere gere
re bellū christianis, suscitatus de p̄senti ēt a Jo. oecolāpadio, quē
late cōfundit nouissime, sacra scriptura, frater alphō. de castro, in
2 libro aduersus hereses, in verbo bellū, libro. iij. † Et alijs omissis,
quātū ad principalē. q. nostram dōm vr̄, imperatori licere indice-
re bellum iustum, per rubrū, ⁊ nigr. C. vt armorꝝ vsus inscio prin
cipe interdictus sit, lib. xi. iuncta. j. expositiōe gl. ibi q̄ d̄t, id ē, guer
rā incboare, ⁊ tex. no. in. l. iij. ff. ad legē iul. maiest. ibi, eadē. l. tene
tur, qui iniussu principis bellū gesserit, delectum habuerit, exerci-
tum comparauerit. ⁊. l. hostes. ff. de capti. ⁊ ff. de verb. sig. iuncta.
j. l. ff. de cōstitut. prin. cū cōcor. ⁊ Bar. no. in. d. l. hostes. colū. pe.
versi. iij. mō, ⁊ ibi de materia belli plenissime Alex. in additio. ad
eū, in littera. b. in verbo indicere bellū, ⁊ late p Jas. ⁊ alios, in. l. ex
hoc iure. ff. de iustitia ⁊ iure. ij. col. tex. ⁊ gl. in capit. qd culpatur.
xxiij. q. j. ⁊ q̄ infra. q. cx. casu. ccxliij. ⁊. cxij. Jo. vgo in. d. li. q̄druuij.
3 car. l. † Et an, ⁊ qn̄ ⁊, ex qbus, p causis doct. post Inno. in. d. c. si-
cut, ⁊ latissime per dominum Jo. lupum, in tractatu de confedera
tione principū. ix. car. ⁊ seq. Soci. in. l. j. ff. de acq. possess. j. col. ij.
4 no. ⁊ alij, post aret. ⁊ gl. † Et addo, ꝙ nouissime moderni mediola
nēses in lib. ij. paradoxorꝝ. c. xxj. bella, vtrinqz licita esse probare
conan̄, ꝯ cōez calculū, qn̄ lz vtraqz pars ancipiti s̄nia iuste belli-
gerare putat. alias tn̄ bellū in dubio semper presumi iniustū, Ab.
post Host. in. c. sicut. ij. de iureiur. probat, p plura iura tenēt mo-
derni Hisp. in cōmentarijs, sup reg. cancel. in regula de annali. q.
5 ij. nu. v. arguēdo. † Alias. liij. dicta in materia belli, p Mar. lau.
in tractat. de bello, post and. de iser. in tit. que fuit prima cā bn̄fi.
amitt. ⁊ inter cetera, no. fin. ꝙ auctoritas suscipiendi bellū est in
6 principe. † Et not. xxxj. quod septem sunt species belli, post Ge-
min. late, in capi. j. de homici. in. vj. ⁊ que. Et ibi etiam per Joan.
And. in nouell. col. v. post Host. vcz bellum Romanum, iudicia
le, presumptuosum, licitum, temerarium, voluntariū, necessariū,
⁊ ibi not. declarat, que, ⁊ qualiter, quodlibet licitū sit, ⁊ per Bal.
not. in. l. ij. col. xj. in fine, numero. lxxj. C. de serui. ⁊ aqua. ⁊ de bel-
lo est ēt tractatus particularis Jo. de ligna. ⁊ p Ang. Are. late
no. in. §. ius aut gentiū. instit. de iure natu. ij. col. quibus adde no
7 tanter, † ꝙ imperator pōt indicerre bellū ꝯ papā scismaticū. tra-
dit Abb. in. c. sicut. el. ij. de iureiuran. Pet. de ancb. in regula ac
cessorium. lxxxij. col. in fine. ff. de regu. iur. refert, ⁊ tz p no. Card.
Jaco. in suo trac. de ꝯcilio nouiter impresso. lib. viij. artic. v. fac.
8 dxxxj. col. ij. litera. c. † ⁊ etiaz incidenter illud inter alia notandū
est, ꝙ in factis armorꝝ, nunq̄ dz ad bellū puenire, nisi pcedat dif-
fidatio. ita no. dicit Bal. in. l. si manumissori. C. de obsequi. in Ve-
siculo adde extra. allegat Jo. an. in. c. j. de homici. in. vj. Bald. ⁊
And. sicul. late alibi, vbi Deci. ꝯsi. dlxxv. in casu, añ fi. addo bal.
in. l. ij. col. xi. in fine, nume. lxx. ⁊ seq. C. de seruitu. vbi ad idem la-
9 te cumulat And. sicul. † ⁊ diffidare idem est, ꝙ precipere, ꝙ im-
pune quis possit occidi. Angelus consi. xiiij. in. ix. colum. ij. post
Cyn. ⁊ iura, de quibus ibi.

SVMMARIVM

1 An liceat imperatori, ⁊ principi, inire confederationes, ⁊ quas dicunt ligas.
2 Pape obediētes, ⁊ confederati, oēs esse debent, amici, ⁊ vniti.
3 Confederationes, que liceant principibus, ⁊ pape, ⁊ an cum imperatore vel infidelibus. ⁊ seq. nn. 4.
5 Confederatio quid.
6 Notabilia dicta. lxiij. in materia confederationis.
Excellentissimus dn̄s. P. Loysius de Farnesio, Dux castri. S. R. E. cōfalonerius, ac generalis, multos solet in protectionē suaz recipere, animi magnitudine, ⁊ eius q̄dā laudes. nu. 10.
Protectionem alicuius si suscipit imperator, quid sit. ibidem.
7 Disputare de potestate principis non licet, ⁊ crimen sacrilegij esset ⁊ reuangare mundum.
8 Princeps cū quid vult ex plenitudine potestatis, ⁊ ex certa sciētia, taxari non potest, cur ita faciat.
9 Liberum an sit castrū, ciuitas, vel locus recognoscens de pallio, vel alia re, principem in superiorem.

¶ Questio. cix.

c Entesimonono quero

1 † An liceat imperatori, ⁊ principi inire ꝯfederatiōes
⁊ quas dicunt ligas, ⁊ de hoc, ⁊ de papa, an id pos-
sint hodie reperin̄ pprius tractatus, p. s. dictū. d. Jo. lupū, in tra-
ctatu de ꝯfederatiōe pncipū, ibi vidēdū an, ⁊ qn̄, ⁊ cū qbus, ēt ex
auctoritatibus veteris testamēti, latissime post tex. i cle. vnica. de
iureiur. §. porro. ibi parētelā, aut ꝯfederationē iniret, vbi vidēdū
ē p plenissima iformatiōe huius q̄nis, ⁊ iter cetera ibi. iiij. car. ij.
2 col. in fi. d̄t ⁊ ꝯcludit, † oēs pncipes ac fideles christianos vt bo
nos filios debere esse, put de iure tenēn̄ sine aliquo alio ꝯtractu
vel stipulatione particulari in obedientia, vnione, amicitia et cō
federatione cum papa, vt membra cuz capite quia vt ait tex. xij.
dist. non decet a capite membra discedere. sed iuxta scripture testi
moniū, omnia membra discedere caput sequan̄. facit. c. ego Lu
douicus, in fine. lxiij. di. ⁊ ibi exp̄sse notat ex fine illius text. Car.
ꝙ pape licet inire Ligā cū imperatore. per. c. ad apostolice. d̄ re
iud. immo ꝙ suadente vtilitate, vel necessitate ecclesie pōt iniri
liga cū infidelibus, sicut legimus de Machabeis, qui fedus cuz
3 romanis inierūt, ⁊ que no. Oldr. ꝯsi. lxj. nunqd. † itēqz principi-
bus licere ꝯfederationē facere sub ista forma, ⁊ lege, scz, vt si qs
ipsorꝝ iniuste opprimat̄, vl̄ de facto, iuuet̄, ac defendat̄ ab alio, qr
ēt de iure hoc est officiū vniuscuiusqz. sic ille dicto loco, ⁊ colum.
4 seq. ad mediū. † Et addo vltra eū, qd̄ Bal. no. in. l. j. ff. qd̄ cuius.
vniuers. nom. ante fin. princip. versi. iuxta, hoc q̄rit, an lige, ⁊ ꝯfe
deratiōes ciuitatū, ⁊ baronū, sint licite ⁊ breuiter distinguēdo tz,
ꝙ aut fiūt ad finē licitū, aut nō, prio casu valēt, scd̄o n̄, saluo, ꝙ ꝯ
principem, dicit ipse nunq̄ tz ꝯfederatio, p̄sertim si eius subditi
ꝯspirent post Bar. ⁊ Inno. cui addo Marti. laud. in tracta. de
ꝯfederatiōe. ⁊ pace. no. antepe. ⁊ ipē cū. d. distin. late tz alias Ja.
aluaro. de pac. iurā. firman. in vsib. feud. in. §. q̄eticulas. ⁊ gl. in.
c. si qs clericorum. xj. q. j. ⁊ bonus tex. cū gl. in titu. de pac. ꝯstā. in
vsib. feud. in prin. ibi societatem, ⁊ in. c. in causis. versi. item socie-
tatem cum glo. not. eod. titul. facit. l. conuentionum in fine. cum
glos. ff. de pact. l. non dubito. ff. de capti. vbi not. tex. ⁊. l. postlimi
niuz. §. postliminio. ff. eo. ⁊ in rubr. in aucten. vt neqz similes, neqz
federatus.

federatus.l.fina.C.de locat.§.j.ibi federatorum nomine sunt de
5 corati,⁊.c.ius militare.l.distin.† ⁊ pulchre Bald. ⁊ quid confe
deratio.in.l.exequutorem. viij.colum.C.de executione rei iud.in
principio, versicul.sed quero quid de ciuitatibus confederatis.
6 † ⁊ quedam notabilia dicta.lxiij.in materia confederationum, ⁊
conuentionum principum,alias per Marti.lauden.in tracta.de
confederation.hec pro nunc sufficiant summo digito,⁊ quasi per
indicem (vt alias dicit Imperator in fine institut.)tetigisse,de po
testate imperatoris,cetera pro nunc omittimus,cum ꝙ varijs in
locis etiam vulg.tangunt scribent.⁊ facile est inuenire,tum etiam
7 † (ꝙ magis mouet, quia) vt alias Marti.lauden.notat in tra
cta.suo de princip.ij.nota.de potestate imperatoris,disputare in
his,que pertinent ad eius iurisdictionem,crimen videtur sacrile
gij,per.l.secundã.C.de crim.sacri.⁊ vltra euꝫ ille text.registratur,
in ca.si quis suadente.§.ij.xvij.q.iij.lapus per.d.l.ij.allega.ci.iiij.
colum.post medium,cardi.in clemen.secunda.iiij.q.de offi. ordi.
⁊.deci.consilio.cccxlj.secunda colum.in princ.primo libro,ꝙ ver
tere in dubium potestatem dominorum temporalium est reuanga
re mundum,⁊ Bald.not.dicebat in prelud.feudorum char.secũ
8 da.iiij.colum.versic.aliqua,sed pauca de principe dicamus, † ꝙ
in principe est plenitudo potestatis,⁊ ꝙ vbi ex certa scientia quid
vult,nemo est,qui ei,cur ita facis dicere possit, quod dictum pro
not.passim retulit,⁊ sequutus est,post not.per Barth.in.l.con
ficiunt.§.codicilli.ff.de iure codicil.⁊.deci.in suis consilijs.cclxij.
colum.fi.⁊ consil.cclxix.v.colum.⁊.cclxxj.iij.colum.⁊.cccxli.col.
j.cccxc.penul.colum.ccccij.ij.colum.⁊ que per Bar.in consilio.
cxcvj.ciuitati camerini.ij.colum.Oldr.consi.cclvij.v.colũ.in fi.⁊
⁊.deci.in.l.in testamento,la.j.vltimo notabi.ad finem secunde li
mita.C.de testament.milit.⁊ in consilio.cxcj.ij.col.in principio,⁊
cxcviij.ij.colum.⁊.ccix.ij.col.ad finem,cum simili.l.sacrilegij in
star.C.de diuers.rescrip.Jaso.post principium.C.de precib. imp.
offer.in.l.rescripta,Bald.not.in titulo de pac.const.§.j.in fine,in
9 vsibus feudo.in verbo non admitteris.† notandum tamen est,ꝙ
ex hoc,quod aliqua ciuitas principi aliquid det in signum supe
rioritatis,puta pallium,brauium,ceram,vel aliud simile,non pro
pter hoc dicitur subdita,sed libera est,licet pacta debeant serua
ri,not.Bald.in.l.etiam,colũ.fin C.de iure dot.in.l.executorem,
colum.viij.in versicu.sed quero de ciuitatibus C.de executio. rei
iudic.Deci.scribit,⁊ tenet,consil.ccclx.perscrutatis,colum.iij.an
te finem,in ciuitate saone,post Bartbol.Cardin.Abba.domi.⁊
And.sicul.vbi ibi plene,⁊ ꝙ locus subiectus certis pactis,⁊ con
ditionibus in alijs remanet liber.idem in consil.dlxiiij.in causa,
colum.iij.⁊ in capi.nouit,de iud.col.v.faciũt que notat bart.in.l.
nõ dubito,in prin.ff.de iure fisci.⁊ bonus tex.in cle. pastoralis.§.
deniqꝫ,de re iudica.⁊ in.d.l.nõ dubito.§.j.⁊ in.l.j.C.ꝑ quas pso
nas,in prin.⁊ hec addenda sunt,⁊ not.supra ad.q.liiij.ꝑ ciuitate
10 senarũ,⁊ alijs simili.⁊ est pulchrũ dictũ,ac mẽti tenẽdũ,†si aũt im
perator sub eius ꝓtectione aliqueꝫ acciperet,quid importet,vide
infra.q.cx.casu.ccxcij.vt solet nũc facere illustrissi.ac excellentis.
dñs,dñs.P.loysius de franesio.S.R.E.cõfalonerius,ac gene
ralis,ai sui magnitudine,⁊ liberalitate,oibus comes , ⁊ gratus.

SVMMARIVM

¶Que sint pricipi,⁊ iperatori,reseruata,ex toto corpore iuris no
tanter plenissime,⁊ nouissime cumulati,⁊ obseruati vltra om
nes casus.cccxxxj.

¶Plenitudo potestatis an soli pape ꝯpetat,vel an ẽt iperatori,
in septimo casu,⁊ an alij,⁊ quid sit plenitudo potestatis,ibidẽ.

¶Clausula si quis ⁊c.indignationẽ nostraꝫ se nouerit incursurũ
soli principi conuenit,⁊ quid importet,casu. xxxvii.

¶In reliquis,quilibet casus sit loco summarij.

¶Questio. cx.

Entesimodecimo Quero, q̃ sint principi,⁊ im
peratori reseruata,ego multa aliquo studio quãdoqꝫ
obseruaui,sparsim,confuse,⁊ inordinate posita vltra
scribentes omnes,varijs in locis , Bald.in.l.rescripta secunda
col.in principio.C.de preci.imper.offer.in.l.imperium,in.j.repe.
iij.col.ff.de iurisdi.om.iud.iij.q.⁊ in.l.j.C.de iur.aur. annul.text.
Bal.⁊ alios in.c.j.que sint regalie,in vsib.feud.⁊ post Jac.alua
rot.in titu.quis dicatur Dux.in vsib.feud.in prin.col.vii.⁊ ꝑ spe
cul.in titu.de dispen.§.sunt quoqꝫ,col.pen ⁊ alios alibi,⁊.d. Ja
cob.de sancto Georgio,in tractatu de feudis,post principium,in
verbo princeps pedemontium,in versi.sed an princeps,sed quia
ordinate habere vtile esse poterit,⁊ cõmoduꝫ multis,ex illis que
dã,⁊ vltra eos,⁊ omnes hactenus lati⁹ ex toto corpore iuris)ab
sit tñ arrogãtia)alia multa per me annotata,magis vtilia,quoti
diana,ac notanda(precipue que ipsis iuribus probantur) opere
precium hic inserere quodam ordine duxi,ad futuram studioso
rum commoditatem.Primo ergo reseruatum est imperatori so
li,concedere legem generalem.l.fina.C.de.ll.not.tex.in aucte.de
rapt.mul.in prin.ibi culmini tantum principali promulgande.l.
auctoritatem sibi vendicat fortune eminentia.l.ij.col.fi.§.si quid
.C.de vet.iur.enucl.de predicto pretor.ob.l.normam.C.eo.⁊ ibi
glo.dicendum est,vt per scriben.l.imperium.ff.de iuris.om.iudic.
⁊ per moder.mediol.ij.lib.paradox.cap.ix. Alex.in.q.sua sigis
mundus.i.colũ.i.q.licet contra.d.Mode.videatur tex.in.l.j.C.
de fund.limitroph.libr.xi.⁊ per dictam.l.normam.Deci.consili.
dxxxviij.colum penul.Secundo dare commeatũ,vel remeatum
exuli.l.relegati in fine.ff.de penis,⁊ de saluo conductu dixi infra
casu.ccxxxix.⁊ sic non preses prouincie,qui ipsum relegasset,vt ꝑ
d.l.relegati.post Bar.ibi,notat etiam Aret.in insti.quibus mo
dis ius patr.pot.sol.§.j.co.pen.in prin.Tertio,delegare,alias in
delegabilia.l.j.C.qui pro su.iurisdi.in fine Bar.⁊ alij,in.l.j.ff.de
offic.eius,in principio.ii.questione Bar.⁊ dixi infra.q.cvj.vbi ẽt
videndum,in prin.¶Quarto liberare aliquem post suam confes
sionem,⁊ damnationem,cum de innocentia constat.§.fi.in fine.l.
i.ff.de quest.l.diui.ff.de penis,⁊ rescindere sententiam sine appel
latione,vt ibidem,ad quod infra casus.cxli.⁊.ccc.¶Quinto re
mouere appellationem.l.i.§.fina.ff.a quibus appell.non licet cas
sad.in titulo de rescrip.decis.xiiij. (que est vltima) obseruatum.
¶Sexto,cognoscere,⁊ esse iudex in causa propria.l.proxime.ff.
de his que in testam.delen.⁊ supra diximus.q.xcj.vbi videnduꝫ,
⁊ infra casu.cccxxvj. ¶ Septimo,supplere de plenitudine pote
statis,est enim clausula reseruata princ.ita no.Bal.in.d.l.rescri
pta.ij.colum.ꝑ tex.i cle.pastoralis,de re iudi.dic tu.in.§.ac alias
ad finem ibi omnem supplendo defectum , ⁊ de Imperiali etiam
potestate.⁊.Deci.consilio.ccclxxij.viso consilio,ante finem , vbi
in not.q.dicit,ꝙ Dux Ferrarie,cum superiorem recognoscat, nõ
debet,nec potest vti dicta clausula,nisi cuꝫ cause cognitione, post
Bald.curt.⁊ Alexand.sed vlterius considerando,vt vides , ille
tex.nõ vti verbo plenitudine,quo bene papa vtitur,vt in illo tex.
ante fin.⁊ alias in.c.ꝓposuit,de cõcesl.preben.ante finem,⁊ forte
caute plenitudineꝫ potestatis non tribuit papa imperatori,quia
supremã illam plenitudinẽ,solus ipse papa habet ⁊ in orbe,⁊ su
per imperiũ,vt.s.late vidimus.q.l.etiaꝫ in temporalibus,⁊ ideo
proprie imperator plenitudinẽ potestatis habere nõ vꝫ,cum pa
pa sit ille,qui habeat etiaꝫ.s.eum.dd.iur.⁊ duo insolidumpleni
tudinem eiusdem habere non possunt iur.vulg. quod notandum
est,⁊ tradit alias arguendo Anto.rosel.in tractatu de pot.pap.
ij.car.versiculo facit.col.j.licet idem postea respõdendo septimo
loco dicat id verum in spiritualibus,non in temporalibus,⁊ ma
le,qꝛ contra cõmuneꝫ,vt.s.vidimus.q.l.⁊ in terminis not.Bal.
ꝙ scilicet cum vnus habet plenitudinem potestatis,alius ad ean
dem nõ potest eligi,per.l.cum vna.§.tutor.ff.de appel.in.l.execu
tioneꝫ.xij.col.C.de execu.rei iudic.ad medium versiculo sed ante
omnia ⁊ his addo,ꝙ alias Bal.not.dixit in titulo de pac.const.
in verbo libellan.ꝙ clausula suppletiua de plenitudine potestatis
Populus Roma.anteqꝫ transferret imperium in Cesarem nun
q̃ vsus fuit, nec iure ciuili inuenitur nec forma ƒm eum , nisi ƒm
ipsum dicamus,bene eam includi sub illis verbis quicquid princi
pi placuit,legis habet vigorem.l.i.ff.de constit.princip. cum si
mili.ideꝫ.d.Petr.antibolus in suo tracta.de muneribus.iij.par
te princip.col.v.§.hoc etiam,nu.xxxj.x.volu.tracta per.l.ij.§.no
uissime.ff.de orig.iur.lꝫ Bal.nõ alleget,nec aliud.⁊ reperio(licet
predicta non alleget)ꝙ Deci.consi ccccxcviij.viso.col.fi.in prin
cip lib.iij.in no.q.dicit,ꝙ solus papa habet plenitudineꝫ potesta
tis.per not.tex.in.c.decreto.ij.q.vj.⁊.c.ad honorem.de aucto.⁊
vsu pal.⁊ Bald.in proemio decretalium,in principio,ibi episco
pus,vbi ait dicere,ꝙ papa est culmen episcoporum,⁊ ceterorum
quos intellectus imaginare potest,⁊ cui data est clauiũ plenitu
do,⁊ summa,⁊ libera potestas absoluta,ab omnibus vinculis,⁊
ab omni regula arctatiua,⁊ licet dicta iura canonica in ecclesijs,
loqui videantur,tamen retẽto ꝙ omnia ecclesie subsint,vt supra.
q.l.idem generaliter videtur,⁊ facit capitu.antiqua.de priuile
gijs post principium , ibi principatum obtinet super oẽs alias,
lꝫ in.§.j.palliũ Patriarche,quod ei roma.Ponti.dat,appellet
plenitudinis pontificalis officij insignia , sed aliud est dicere ,
habeo plenitudinem potestatis huius,vel illius officij, ⁊ hoc om

simpliciter dicere, habeo plenitudinẽ potestatis, & hoc soli prin-
cipi (vt supra) conuenit proprie, facit. c. fundamenta. §. proinde,
de electio. in. vi. ibi per quam ipsi roma. eccle. plena libertas, que
in omnibus, & per omnia sibi debetur, quicquid tamen sit, illa ple
nitudo potestatis propria, vel impropria Imperatori, reseruatur
principi, vt alias per Bal. not. in. l. ij. C. de seruit. & aqua. colum.
vj. ad medium, & ibi not. dicit, plenitudinem potestatis esse arbi-
trij plenitudinem, nulli necessitati subiectam, nullisq; iuris publici
regulis limitataz, & ꝙ in principe sedes libertatis est, & potest; pre
ferre magis bono minus bonum, & magis equo, minus equum,
quia cum non sit obligatus ad aliquod, potest eligere sicut pla-
cet, & notat in not. q. Bartho. l. emilius, in principio ante finem.
ff. de minor. & absolutum imperium, & potestas, dicitur in princi-
pe ipso, vt per Bald. not. in. d. l. Imperium, in. j. repetitione. iij.
colum. in principio, & facit. l. omnes, in fine. C. de prescrip. xxx. an
norum, ibi plenissima munitione, & l. fina. ff. de constitu. princip. &
ꝙ post coronationem imperatoris, habeat plenitudinem pote-
statis, ante non notat alias Bald. in. l. bene a zenone. ij. lectur. in
principio. C. de quadr. prescrip. de quo supra diximus. q. xlvj. ple
nitudinis tamen clausula, & ex certa scientia, etiam in auferendo
ius tertij, vel ad validitatem processus videtur, ꝙ operetur qua-
tenus processum sit cum cause cognitione, alias parum videt ope
rare, vt in not. q. imperatoris priuantis quosdam de plenitudine
potestatis, & certa scientia ob crimen lese maiesta. de quo tamen
aliter non constabat, vt non credatur assertioni eius, nec id suffi-
ciat, consilio. dxliiij. Serenissimus, colum. iij. versiculo vltimo, de
mente rote, specula & Socin. vbi ibi, & que idem Deci. consilio.
cxcviij. colum. penulti. & consilio. ccclxxiij. colum. penulti. & in con
silio. ccccvij. in fine. post eosdem, in notab. q. vt quedam gratia fa
cta a leone decimo non valeat, idem consilio. ccccx. colum. penul.
in principio. & dxxviij. colum. fina. & dxlj. in fine, precipue apposi
to ad peti. partis, & ista clausula plenitudo potestatis contra non
subditum laicum non operatur. Imol. & Soci. vbi Deci. consili.
ccccvij. ad finem, in no. q. domini de plũbino, & hec addenda sunt
ad. q. xcviij. supra. rarissime tamen principes debent vti hac clau
sula, vt not. cur. sen. ꝯsil. clxx. habita, col. vij. ꝑ not. per Bald. vbi
supra in. d. titulo de pac. constan. & de hac clausula supplẽdo om
nes defectus plenitudine potestatis, vt nõ suppleat defectũ iuris
naturalis, nec defectũ ꝑsone supplicãtis, & de alijs suis effectibus
late, & remissiue et ponit Deci. in. c. j. de cõfirmat. vtili. colum. iiij.
¶ Octauo, est reseruatum principi recipere eos, qui eum offende
runt in plenitudinem gratie sue. no. tex. in titulo de pac. constan. in
principio. in vsib. feud. ibi, plenitudinem gratie nostre recipimus.
dicit ibi gl. Bal. is est cui remittuntur culpe, & recipitur ad fauo-
res, & in. c. in causis. post principium. ibi & plenitudinem gratie no
stre ei damus. & in. §. sententie, eo. titulo. ibi in plenitudinẽ nostre
gratie eum repetimus. & facit. l. j. in princ. ff. de testa. mili. ibi ple-
nissimam indulgentiam. & d. l. fi. ff. de const. prin. & que infra casu.
cxxxj. sed & in hoc casu distingui potest, vt supra, in ver. sed aliud,
in precedenti casu. ¶ Nono, reseruatum est principi creare Ta-
belliones, secundum Inno. in. c. cum. p. tabellio. de fide instru. de
quo tamen dicendum est, vt per Bart. in. l. j. ff. de offi. procõ. & in
l. nec ei. §. fin. ad finem. ff. de adop. post not. consilium Oldr. lxxv.
incip. quis possit creare notarium. & Fely. post Abb. in. d. c. cũ. p.
x. q. nouissimi Taurinens. in. l. j. ff. de offic. eius. xij. car. iiij. colum.
in prin. v. exemplo, declarando scilicet de generalibus Tabellio-
nibus, & per Jacob. aluaro. cum Bart. in titulo que sint regalie.
iiij. col. ante finem. & per Bal. in addi. ad Specu. in titulo de in-
stru. edi. in fine colum. iij. ad medium. versic. notarius creatus, an
vbiq; possit exercere officium suum.
¶ Decimo. creare comites palatinos cũ eadem potestate Bal.
in dicta. l. rescripta. d. ij. colũ. per no. per glo. in. l. j. ff. de tut. & cur.
Alexan. in. l. imperium. col. fin. ff. de iurisdic. om. iudi. versiculo,
vbi tangit an potestas. & in. l. j. in prin. ff. de offic. eius. ij. colum. in
princip. versicu. & ideo concludunt.
¶ Undecimo, apponere clausulam non obstante &c. in his que
sunt iuri contraria. facit. l. normam. alias formã. C. de officio pre-
fec. ptor. oriẽ. Bal. in. d. l. nemo potest, in prin. ff. de leg. j. & ibi alij
& in. d. ij. col. do. Deci. in. l. in testamento. vltimo no. iij. limitatiõe
. C. de testa. mili. tex. in extrauagan. ad repri. in verbo non obstan-
tibus. & c. proposuit. de conces. prebẽ. & late Jas. in. l. rescripta. C.
de precib. Impe. offe. post prin. & in. l. nemo. ff. de leg. j. nume. v. ij.
col. in principio. post Alex. declarando no. vt ibi. & Deci. idẽ in.
l. in testamento. C. de testa. mili. j. col. vij. in princip. versi. iij. limita
tur. & qđ inferior hãc apponere nõ potest. post Bal. & Alex. prin
ceps enim transgreditur leges, dispensando. notat Bal. in. l. re-
scripta. C. de ꝑci. impe. offer. col. ij. per. l. qui in ꝓuincia. §. diuus
ff. de ritu nup. Deci. consil. dlxxxviij. viso. colũ. j. & ꝫ. casu. xxxiij. &
casu. cccxxxj. Mar. laud. in tractatu de priuilegio. not. xxix. ne-
mo, in tantum ꝙ nec. v. Cancellarius, nec alius inferior a Pa-
pa, vel principe potest concedere clausulas derogatorias obstan
tiarum, nisi sibi ex stilo daretur, vt testantur Moderni hispan. in
Comment. super regulis cancel. in compendio vtr. signature. nu
me. xxij. post Imol. & Domi. in. c. statutum. in glos. literarum. de
rescrip. in. vj. & Mod. in. l. nemo. de lega. j.
¶ Duodecimo, veniam etatis ꝯcedere. l. j. & ij. C. de his qui ven.
eta. impe. Bar. in. l. imperium. ff. de iurisdictio. om. iudi. in primo
gradu mixti Imperij. vnde videtur, ꝙ alius iudex non posset ha
bilitare minorem, vt possit esse in iudicio sine curatore contra
dispositionem iuris, vt in no. questio. tradit Deci. consilio. dxlix.
requisitus. per. l. j. §. j. versicu. nec enim. ff. de ferijs.
¶ Decimotertio, absentem, vel infantem emancipare. l. iube-
mus. C. de emancipatione liberorum.
¶ Decimoquarto, legitimare per rescriptum illegitimos, gl. in.
§. fina. insti. qui. mo. na. eff. sui. c. per venerabilem, qui filij sint le
giti. §. illud in auc. dicto titulo, scilicet quo ad successionem here
ditariam, facit. l. j. C. de iure aur. annul. Alex. in. l. centurio. col.
v. ff. de vulg. & pup. rot. decis. cc. inferior, in nouis, & passim tradũt
Scrib. & do. Nicolaus de vbaldis, in tractatu success. ab. intest.
v. car. j. colũ. in vltimo modo legitimandi, vbi late comprobat &
Bald. in. d. l. j. in princip. C. de iur. annul. aur. versiculo ex predi
ctis. §. sit igitur. in auc. quib. mod. nat. eff. legiti. ibi offerre impe-
ratori precem vnde est, ꝙ legitimatio per rescriptum, dicitur do
num principis. §. si verum solummodo eodem titul. & §. si vero is
in auc. quibus mod. nat. effic. sui. in fine, cum simil. que nota sunt
& Bar. in dicto primo gradu mixti imperij. & tradit Alexan. in.
d. col. vj. ꝙ etiam permittitur Regi de facto non recognoscenti
superiorem, per. c. per venerabilem, qui filij sint legit. ꝙ late com
probat, vt ibi no. ad quod facit, quod infra posui ad fin. huius.
q. post omnes casus, ver. sciendum. ¶ Decimoquinto, interpo-
nere decretum super arrogatione, id est cũ adoptatur is, qui sui
iuris est. l. ij. ff. & C. de adoption. §. j. institu. eo. l. arrogationes. C.
eodem, & l. in adoptione. ij. responso.
¶ Decimosexto, auferre de plenitudine potestatis ius alterius,
de quo supra late diximus. q. xcviij. & Jo. in. d. l. rescripta. ij. col.
versicu. similiter. & patet in iure diuino. j. reg. capitu. viij. ibi hec
erit ius regis tam scilicet in rebus, quam in personis subditorũ
& per illum tex. pro not. & signando, vt ponat iura regalia, Bal.
in. l. j. in fine. C. de heredi. vendi. de quo dixi dicta. q. xcviij. & De-
ci. ꝯsi. dxxv. visis. iij. q. in fine. & ꝫ. q. cxj. casu. lxxxj. & xc. & idem in
consi. dlxxxviij. viso. col. j. & ꝙ solus princeps tollit ius quesitum
non legatus de latere, nec alias inferior ordinarius. tradũt Mo
derni hispani in cõmentar. super regulis cancellarie, in regula de
nõ tollend. ius quesitum. q. vltima, post Bal. Feder. Roma. bel-
trand. & Deci. limitando nisi per viam. l. statuendo ius quesitum
tolleretur. post Deci. & modernos in. c. ex parte. iiij. col. & de offic.
delega. ¶ Decimoseptimo, creatio magistratuũ. l. i. in princi. ff.
ad. l. iul. de amb. §. iudices. in titu. de pac. tenen. & iuram. firm. cuz
gl. ꝯstituti. & tex. in titulo que sint Reg. l. j. §. optimus. C. de offic.
prefec. pretor Afr. Jas. & alij in. l. j. in princ. ff. de offic. eius, & que
infra. cxxx. casu. & omnium dignitatũ. c. j. de feud. marcb. An. de
Isern. in. c. j. quis dicat dux. Deci. in erectione ducatus Medio-
lanensis, ꝯsi. cccclxviij. superiore Anno. ij. col. idẽ in papa, & im-
peratore. consil. dlxxiij. in casu. in principio, & infra casu. clxxix. &
clxxxvij. Bal. in. c. j. de allod. post princ. j. no. in tit. de feud. mar-
chi. col. ij. in princ. dicit post illum tex. ꝙ collatio regalium digni-
tatũ pertinet ad imperatorem, lz ꝙ papa quantũ potest vsurpet
& que infra casu. cccxxv. ¶ Decimooctauo, ꝓcedere omisso quo
libet ordine iudiciario ex sui potestate, ac iure. Inn. in. c. in causis
de re iud. Bal. in. l. imperiũ. j. repetitione. iij. col. ff. de iurisdi. om.
iudi. & in. d. l. rescripta. ij. colũ. post principiũ, versiculo ordinẽ iu-
diciox. Bal. not. in titulo si de inuestitura inter dñm, & vassal. lis
oriat. in vsib. feud. ij. col. ad finem. versiculo, sententiã. Bal. in. l.
fi. C. de. ll. Alb. in. l. princeps. ff. eod. deci. Neapo. in no. q. ccclxj.
monasterium. col. iij. ad fi. & que infra casu. cclxxiij. & cxxj. & prin
ceps nulli forme ascribitur, Bal. no. in. l. fi. col. ij. C. sent. rescind.
non pos. q2 in eo est pro ratione voluntas, nemoq; potest ei dicere
cur ita facis, vt infra casu. ccxciiij. & ccxcix. & dicit bal. in. l. rescri
pta. col. ij. C. de precib. imper. offer. ꝙ coram principe magis ha-
bet locũ veritas, ꝙ̃ ritus iudiciorũ, alleg. l. j. §. si quis vltro. ff. de
quest. Deci. tz ꝯsi. dlxxxviij. viso. col. j. ad quod, que. ꝫ. casu. xliij. &
ccc. & que infra. xliij. casu, & not. martin. laudensis in tractatu de
princip.

princip.not.xcij. princeps. & que infra casu.cxlj.&.clxvij.&.ccx.& ccxxj.& facit,q papa non arctatur ad sequendam formam iuris, Abb.in.c.peruenit.de fideius.ad finem.c.proposuit.de conces.p ben.cũ simi.debet tamen princeps ordinez iuris,& equitatis vigorem subtiliter obseruare,ratione de qua per tex.in.c.in causis.de re iud.q scilicet eius sentẽtia in simi.facit ius quo ad oẽs alios. ¶ Decimonono,supplere presentia sua omnem defectum solennitatis.l.omnium.C.de testa.in prin.vnde alias in factis auctoritate principis,omnis solennitas videtur remissa.d.deci.in not.q. ꝯsi.cccxlj.v.col.post Abb.ꝯsi.xlj.primo libro licet in papa loquatur.& Rota decisio.xij.si pars in nouis,prima additione.& que.j. casu.xlviij.&.lxj.& no.casu.clxvij.& casu.cclxxij.vbi videnda not. & ideo per dictam.l.omnium.rota Roma.tenet,q regula de publicandis non habet locum in beneficijs concistorialibus ob presentiam.s.principis,propter quam satis dicta publicatio.vt.in. d.regula nouissime scribit episcopus Sarneñ.q.v.& sic q ideo q̃ fiunt in signatura pape presumuntur publica, & notoria per.d.l. omnium.& ibi Ias.& Inno.q.idem eques notat.d.loco.q.xj.nu. iij. ¶ Vigesimo,imponere superindictum.l.vnica C.de superindic.libro.x.& ibi glo.in rubr. in fine.quid sit id.& per Bar.in.l.j. .C.de mulier.& in quo loco,col.v.vnum.xl.ad fi.scilicet, q essent impositiones per accidens per singula lustra ad beneplacitũ principis. ¶ Vigesimoprimo,imponere,vel exigere gabellas,seu vectigal.l.vectigalia,& ibi Saly.in princip.& Azo.C.nou.vectig.l. non solent,& cũ gl.& doc.&.l.fi.C.eo.Specu.card.& alij,cum quibus tenet & scribit,late firmanus in tractatu de gabellis,in principio.ij.car.j.col.in prin.& est tex.in.l.j.C.nou.vecti.& in.l.vectigalia.ff.de publican.& in titulo que sint reg.ibi vectigalia.&.l.plz.C. de excusat.mun.libro.x.Bar.post illum tex.in.l.nihil.C.de super indicto.lib.x.ij.not.declarãs id verum pro publica vtilitate quia pro necessitate ciuitatis vel prouincie,ipsa ciuitas imponit vt vbi per eum,cum auctoritate tamẽ principis videtur,sm tex.in d.l. j.& in.d.l.nihil.per Alexand.ad Bart.iiij.limitationes ad primum dictum huius casus no.regula tñ est,q pedagia sint principi reseruata.vt.s̃.diximus.Roma.consi.cclxxj.vis tota,in princ. & Deci.scribit consilio.dxxxiiij.procedendo breuiter,in princip. & facit casus infra.ccv.& per Bart.vt supra distinguentem,in.l. j.C.de mulier.& in quo loco,colum.iij.libro.x.numer.xxiiij. & per Modernos mediol.in.l.neminem,in verbo prouincialium.C.de sacr.sanct.eccle. ¶ Vigesimosecundo,concedere ius aur. annul. l.j.C.eo.&.l.ij.&.j.ff.eod.quod quid esset, glos.in.d.l.ij. declarat, & in auct.vt lit.de ceter.in principio,sed autore plinio libro.xxxiij. tiberio principe statutum est,ne cui ius esset aurei annulli gestandi,nisi cui ingenuo ipsi patri,auoq; paterno sextertia quatuor centum census fuisset,refert budeus libro.iij.de asse,& partibus eius & moderni taurinenses in.l.j.ff.de offic.eius, in principio.xij.car. iij.colum.ad finem.iij.exemplo.ibidemq; q maius sit natalibus restitui,quam iure aur.annullorum donari,post.ll.& bud.in.l.fin. colum.iij.&.vj.de senator.vnde in simili. ¶ Vigesimotertio,videtur principi reseruatum concedere rescriptum nobilitatis, Moder.inferunt dicto loco,& facit,quod dicit Barthol.l.j.C.de dignitat.libro.xij.colum.viij.versiculo nobilitas est qualitas,& bal. in.l.sacrilegij.C.de diuers.rescript.dicit,q Imperator potest nobilitare quemcunq; vult,bonus text.in.l.nemo,in fin.C.de digni. eodem libro,&.d.bonus curt.in tractatu de nobilitate tertia parte.vj.char.secunda colum.versicu.alij sunt,facit.l.prima.ff.ad legem iuliaz.de ambi.& que supra,casu.xvij. ¶ Vigesimoquarto, equitatem non scriptam preferre legi,& rigori scripto.l.prima,et ibi doct.C.de.ll.& que infra casu.clxxiij. ¶ Vigesimoquarto,remittere iuramentum,& gratiam de eo facere ei,qui iurauit se ordini non interfuturum,& postea duumuir creatus est.l.fina.in prin. ff.ad municip.facit.l.adigere.§.fin.cum glo.ff.de iurepatro.iuncta.l.fi.C.de.ll.&.l.ij.§.miles.ff.de infam.l.non dubiuz,in fine.C. de.ll.auct.decernit.C.de arbitr.& in titulo de pac.tenend.in princip.rubr.& nigr.in auct.scenicas non solum.auctẽ.quid eis.C. de nupt.l.si quis inquilinos.§.fin.ff.de leg.j.cum glo.not.cum similib.iuncta dicta.l.fina.C.de.ll.ibi,soli principi legem concedere. Sed dicta iura hodie non videntur procedere,quia statutum,vel lex ciuilis,non videtur posse annullare iuramentum, quod est qd spirituale,& sic nec imperator ipse,per ea que supra late dicta sunt q.xcix.tum etiã quia ita late in terminis,in iuramento tradunt,& deducunt subtiles Moder.hisp.fortunius,garcia in libello,quez de vltimo fine iuris canonici,& ciuilis,inscripsit, fol.xx. colum.ij. ad fin.& seq.versicu.subsequenter,& fol.xxj.declarando not. multas.ll.ciuiles,vt ibi subtiliter,& elegãter,quomodo,& qualiter,de iuramentis ius ciuile disponat, in eisq; se intromittat, & alias,an statutum possit expresse iuramentum improbare,tradit Bald.in l.prima,& sequen.C.si aduersus donation.Federi.de senis consilio.cclxxij.iiij.libro,colum.fina.in princip.d.Deci.consil.lix.& in l.nec ex pretorio,in fin.ff.de regu.iur.corn.consi.vij.secundo libro vj.colum.vbi dicit vt commune seruatum dictum consilium Federici,late Paul.de castro in auct.sacramenta.C.si aduersus vẽdit.penulti.colum.per Alexan.in.l.stipulatio hoc modo secunda colum.ff.de verbo.oblig.per capitu.nouit,de iudi.& precipue si statutum presumat dolum,vt pro communi,post Abba. tradit Deci.consilio.dxxxij.pro vera,in fine,& dixi in cautela mea iudiciorum.lvj.iuramentum. ¶ Vigesimoquinto,punire obtinentes dignitatem illu.& illos de quibus in.l.fina C.vbi sena.vel cognoscere aduersus eos in crimine publico,vel priuato,in quo non licet per procuratorem respondere distinguendo,vt ibi not. patet. ¶ Vigesimosexto,prospicere libertati,in not.casu.l.itaq;.ff.de fideicommis.liber.prestando eam scilicet relictam seruo, in odium heredis latitantis,vt ibi. ¶ Vigesimoseptimo, cognoscere post quinquennium de ingenuitate manumissi.l.secunda in fine.ff.si libe.ing.esse dicatur. ¶ Vigesimooctauo,reseruatuz videtur principi disponere circa omnia enumerata in titulo, que sint regal.in vsib.feudo.hec scilicet,regalie,armandie,vie publice,flumina nauigabilia,portus,ripatica,vectigalia,monete, mulctarum, penarumq; compendia,bona vacantia,& que ab indignis auferuntur nisi que specialiter quibusdam conceduntur,angariarum,nauiuz prestationes,extraordinaria collatio,ad regalis numinis expeditionem potestas constituendorum magistratuum, ad iustitiam expediendam argentarie,que quid sint, late scribit rota neapol. decis.ccxxj.in regia,vbi omnino videndum,in not.q.an ius conficiendi alumen in solo priuati inuentum sit ius regale,& tenet q priuati soluta decima parte alumninis fisco,licet multi fiscales ad uoc.contra tenerent,vt ibi plene,& q idem in alijs speciebus metallorum,& olim illi nobiles de castro,qui in territorio ecclesie alumina apud tulpham inuenere,in eis ob id vsq; ad presens quoddam ius habent,& in futurum habebunt,de quibus est domi.Ludouicus de castro pauli de castro. prima.C.celebratissimi abnepos,iuuenis animi magnitudine,& liberalitate ingenuus, ac excellentissimi Ducis castri,(cui presens opus deuote dicaui) a cubiculo charissimus de piscationibus quomodo, & quando id sit, in not.quest.deci.consi.cxcvij.in casu,columm.secunda ad finem, post Aluarot.ibi colum.iiij.& de venatione dixi infra casu.cccxi. palatia in ciuitatibus consuetis,piscationum redditus, salinarũ, bona committentium crimen lese maiestatis,dimidium thesauri in loco cesaris inuenti non data opera,vel loco religioso,vel si data opera,totum ad eum pertineat.§.thesauros,insti.de rer.diuis. & de piscationibus etiam esse quid reseruatuz principi, Deci.scribit consil.cclxxj.iiij.colum.& in sequen.alleg.colum.fina.in no.q. & in dicto consil.cxcvij.secunda colum.de salinis consil.ccxcij.in principio,Bartho.in.l.non ambigitur.ff.de.ll.l.si quis.C.de vectiga.capitu.super.§.preterea,de verbo.signifi.extra.moneta, dicit Bald.in dicto titu.que sint reg.ij.colum.super eo verbo,idest auctoritas faciendi monetas publicas,& ibi Jacobus aluarot.ij. colum.& post Bald.latissime omnia exempla, seu casus.d.tituli declarat & exponit,not.Martiu.lauden.in tractatu de principi. not.cccxciiij.solus,& addo,q in tantuz ius cudendi monetam publicam reseruatum principi est,vt dixerit Jaso.in.l.ex hoc iure,in prin.secunda colum.ff.de iustitia,& iur.vltimo not.q Imperator non posset dare licentiam eius priuato homini,vel familie,nisi sit respublica,vel alius princeps,post glo.& Bartho.in.l.fina.C.de fals.mon.&.l.prima,& ibi Bartho.C.de veter.numis.potest.libr. xj.sed credo illud dictum intelligi,nisi Imperator diceret,non obstante.l.final.C.de fals.mon.cum similibus,iuxta doctrinam bar. alias in.l.prima.C.de pet.bon.libro.x.veron.cautela.lvj.& caut. cxvj.nonnulli,& in.§.fin.in auct.qui.mod.nat.effic.sui,in glo.magna ad medium,cum similibus,que infra dicaz late.q.seq.cxj.ad finem,versiculo,notandum tamen est,& generaliter de interpretatione nominum expressorum in dicto capitu.primo que sint rega. post doctor.ibi,scribit late quodlibet verbum glossando, Joan. vgo in dicto libro quadruuij ecclesie,car.xlj.& seq.§.regalie, post Jaco.aluarot.electores tamen sacri imperij ex priuilegio Carol. iiij.Rom.Imp.habent ius minerarum omnium, & salis, in terris eorum,& monetaruz,vt patet in eius bulla aurea relata supra questione.viij.capite.xl.& sequenti. ¶ Vigesimonono, esse.l.animatã in terris.§.fi.in auc.de ꝯsi.& que infra casu.lxiiij.et casu.ccxciiij.anton.sicul.in tract.de potest.regia.q.xlv.Trigesimo,equiparatur lune.c.solitum,de maior.& obe.c.duo.xcvj.dist.cũ simil. ¶ Trigesimo primo, esse solutum.ll.l.princeps.ff.de.ll.l. digna

vox. C. eod. no. tex. in c. ideo. §. his ita. xxv. q. quem vide, ibi sacro. S. Roma. ecclesia ius ⁊ auctoritatem canonibus impartit. sed eis non alligatur, vnde princeps nulli forme ascribitur, vt late scribit cur. Jun. in consi. clvij. col. iiij. post Paul. ⁊ Bal.

¶ Trigesimosecundo, restituere deportatum in integrum, Prouincie, bonoribus, ⁊ omnibus. l. prima. C. de senten. pass.

¶ Trigesimotertio, confirmare statum liberorum ex matrimonio illicito natorum, concurrentibus his de quibus in not. text. l. qui in prouincia. §. diuus. ff. de ritu nup. ⁊ que supra casu. xj.

¶ Trigesimoquarto, reseruatum est principi, q̄ de iure ciuili, eius delegatus subdeleget. l. a iudice. C. de iudic. l. prima in fine. C. qui pro su. iurisdi. ¶ Trigesimoquinto, reseruatum est imperatori posse adire hereditatem per procuratorem, quod priuatus non potest. l. paulus, ⁊ ibi Bar. soluit contrariũ. l. j. ff. de offi. pro cu. Cęs. ff. de acqui. her. Bal. in l. j. C. qui admitti, ⁊ gl. in d. l. paulus, alias incipit per procuratorem, Marti. lauden. post Bal. in trac. de princip. no. xc. princeps. ¶ Trigesimosexto, omnem penam facere arbitrariam, Bald. in l. cunctos populos, in lectura ordi. vij. col. C. de summa trini. ⁊ ego do bonum text. in titulo de pac. constan. ⁊ in c. nos Romanorum, in vsib. feudo. ante finem. ibi attamẽ vt competenti moderatione moderemus, etiam quantitatẽ istam, si enormis visa fuerit, ⁊ not. tex. in l. moris. §. sed enim ff. de penis, ⁊ que. j. dixi casu. cclix. vbi est, q̄ solus princeps permutat, vel liberat sententiã pene in decuriones latam, ⁊ que. j. casu. ccxcvj. in alijs autem dõm est, vt per Bar. ⁊ scriben. in l. quid, ergo. §. pena grauior. ff. de infa. Bononiẽs. not. notabili. clxxxij. ⁊ not. dxxiiij. inquisitio, ante finem. l. hodie. ff. de penis. deci. late in c. de causis, penul. col. ⁊ fin. de offi. deleg. bonus tex. in auc. hodie. C. de iud. ⁊ ibi scrib. ⁊ que. j. casu. clxxv. ⁊ Soci. in regula. ccxxix. lex. col. pen. dicit rõne immanitatis criminis, principem nõ alium, posse penam alterare, allegat. l. diuus. ff. de falsa. sic declarans. Bal. ⁊ Inn. vbi, ibi, ⁊ que Jas. vbi. j. seq. casu. p. d. l. diuus.

¶ Trigesimoseptimo, extimare penaz vltra iurisdictionem iudicis, qui Reum puniendum habebat in manibus, no. text. in l. diuus. ij. ff. de fals. late Jas. p sing in. §. ex maleficijs. iij. col. in princ. insti. ac actio. ⁊ per Bononien. no. ccxliiij. tu scis, ego vltra eos, do bonum text. in l. diuus post princip. ff. de offic. presidis, ⁊ que infra per eum dixi casu. clxxviij. ¶ Trigesimooctauo, vti clausula, si quis vero ⁊c. indignationem nostram se nouit incursurũ, bonus tex. in titul. qui sint rebelles, in fine, ⁊ licet ibi Barto. in suis glo. dicat, q̄ talis clausule nullum effectum inuenerit, nisi quatenus verbum sonat, scilicet, quia imperator indignatus, ex hoc facto non exhibebit se gratiosum, ⁊ cum eo tenet Ale. consi. ciij. videtur prima colum. vj. ad finem, versiculo primo, quia illa verba libro primo ⁊ probat. tamen alias Bald. in capitu. j. §. porro. ij. colum. in principio, in titulo que sit prima causa beneficij amitt. i vsib. feud. dicit, q̄ in literis apostolicis importat, vt possint priuari eorum beneficijs, vnde sic videtur in feudo in casu nostro, licet ibi de indignatione petri, ⁊ pauli loquatur, de qua Martin. laudẽ. in tractatu de priuilegio, not. antepenultimo, verba, cum bal. per Fely. in capitu. veniens, in princip. de prescriptio. sed Alex. i dicta. vj. colum. in fine, respondet ad dictũ. §. porro. q̄ ibi sunt verba legislatoris, loquentis in subiecta materia priuationis feudi, vnde verba debent ⁊c. item quia poena priuationis non imponitur, nisi vbi exprimitur nec poena depositionis, vt ibi per eũ colum. sequẽ. in princi. item de hac poena indignatiõis, loquitur Bald. in repetitio. l. cunctos populos. C. de summa trinit. idem Bald. in aucte. statuimus, in. q. de comite flandriensi. C. de episc. ⁊ cler. q̄ ille qui incurrit indignationem superioris, potest puniri arbitrio ipsius, ⁊ idem q̄ poenam arbitrariam importat, Mod. Bono. late not. dlix. sepe post Alex. consilium Joã. Baptist. de sancto seuerino, Jaso. ⁊ Bald. vbi ibi. ⁊ dicit menti tenẽdum, q̄ vidit peritos, ⁊ doctos dubitare de importantia verborũ, ⁊ hac clausula sub poena indignationis nostre, vtitur etiaz Imperator, vt in dicto titu. qui sint rebelles, in fine, addo ego tex. in l. ij. C. de pet. bon. sublat. lib. x. ibi indignationem nostri numinis sustinebit, ceterisq̄ fiet vindicte ⁊ temeritatis exẽplũ, ⁊ in auc. de mãdata prin. §. sit tibi, ibi. in te indignationem cõnertemus, dicit ibi glos. j. seuerius vindicabimus, per. §. fina. instit. de his qui sunt sui vel. alie. iur. ⁊ text. in l. fina. in fin. C. de aqueductu. libro. xj. ibi, aliaq̄ grauissima indignatione ferendis. ⁊ in l. fi. ad finem. C. de propo. Ag. in rebus. libr. xij. vbi similia verba. ⁊ in l. in his. in fine. C. de diuer. offi. libro. xij. ibi, etiam congruam indignationem incurret bonus tex. in titulo de pace constan. in principio, ibi qui nos ad indignationẽ puocauerãt, vbi ante ⁊ post, ⁊ in gl. satis colligi potest, de effectu illorum verborum habere. s. indignationez principis iuste, ⁊ bonus tex. in l. fi. C. de offi. recto, prouincie, ibi nõ declinabit nostre indignationis. ⁊ in auc. de armis, in fine, ibi indignationẽ nostrã, ⁊ ipsi metuent. l. euectionũ, in fi. C. de cur. publi. lib. xij. ibi motũ in se nostre mansuetudinis excitabit. l. fin, in fine. C. de dona. ibi indignatione grauissima feriẽdos, ⁊ in l. quicũq̄ in fi. C. de epi. ⁊ cle. ibi nostrã indignationem subituris, ⁊ in auct. vt non luxur. contra natur. in fine, ibi, ⁊ nostram indignationẽ sustinebit, ⁊ in l. j. in fi. C. de sum. trini. ibi, motus animi nostri vltione plectendos. vbi glo. dicit sic ergo vr̃ q̄ extraordinaria sit, ⁊ de indignatione iusta meminit tex. in l. j. in princip. ff. q̄ quis. iu. licet in alio ꝓposito, ⁊ dimissus ex indignatiõe principis infamat, ⁊ sic indignatio principis infamat, do tex. no. in l. ij. §. ⁊ si. ff. de infam. alias acerbam indignationem appellat imperator penas contrahentiũ incestas nuptias. §. ⁊ hoc. in auc. de incest. nupt. ⁊ alias in no. casu dicit tex. no. in l. si quis ad declinandam, in fi. C. de epis. ⁊ cle. celestes iracundias, administratores sacrosanctarum rerũ expectant, si qualecunq̄ lucrũ, ⁊c. instar clausule pape indignationem omnipotentis Dei, ⁊ beatorum Petri, ⁊ Pauli, ⁊c. in literis apostolicis. ¶ Trigesimono, reseruatũ est citare die feriata, vt est no. d. Bar. in l. ij. §. fi. col. fi. ff. si quis in ius voc. non ier. versiculo sed nunquid, ⁊ alias no. Specu. in titulo de ferijs. §. j. in fi. q̄ principis curia nõ tenetur seruare ferias, ⁊ q̄ nulla. l. potest eũ ad id coarctare, cum sit. l. animata in terris, sed de hoc dicto gl. s. in ferijs, ⁊ diebus feriatis in honorez dei dubito, per. l. dies sabbati, in fine. C. de iude. ⁊ l. fin. in fi. C. de ferijs. cũ simi. ⁊ tex. ⁊ glo. in l. publicas. C. eo. ⁊ in terminis, post Alb. in rubri. C. eo. Marti. lauden. in trac. de princip. not. cxiiij. diebus. idem no. ccij. citatus, vbi simpliciter tenet cum. d. Bar. in. d. §. fi. dñi autem de rota Roma. dicunt, q̄ citatio etiam per edictum potest exequi, ⁊ decerni tempore feriato, ob necessitatem hominum, siue ad psonã siue, ad domũ q̄ nõ fit per iudicem, nec cum cause cognitione, vt scribit, ⁊ tenet nouissime cassa. in titulo, de dolo, ⁊ contumacia. decis. v. item dixerunt, post rotam in titulo de ferijs. in nouis. decis. j.

¶ Quadragesimo, creare doctorem solo verbo, Ange. l. j. C. de sen. pass. Jas. l. si quis maior, ante finem. C. de transac. dicendo. s. esto doctor. ⁊ cum Ange. in not. casu Joan. crot. in l. gallus. §. ⁊ quid si tantum, colum. xvij. ante fin. ff. de libe. ⁊ posth. facit, q̄ sic, ⁊ alias papa solo verbo ⁊ vnico facit sacerdotem, vel episcopuz, vt per Deci. post Ange. capitu. primo. vj. colum. de constit. idem Fely. ibi, colum. vij. post Ange. ⁊ Innoc. facit tex. not. in l. nemo prefectus, in fi. C. de dignit. libro. xij. ibi nanq̄ dignitas nobis iubẽtibus, sustinetur, ⁊ facit infra casus. clxvij. ⁊ lxxix. ¶ Quadragesimoprimo, cogere aliquem ad pacem, vel concordiaz, licet alij inferiores non, tex. not. in l. furti. §. qui iussu. ff. de in fam. Innoc. per illum tex. in capi. cum inter, de elect. ibi inuitum cogat, p Jas. in l. quidam estimauerunt. ij. colum. in fine, ⁊ seq. ff. si cert. peratur Anto. bur. ⁊ Alex. vbi per Deci. cõsi. ccccxxxiiij. placet, ante finem libro. iij. ⁊ consil. xlij. iij. dubio. iiij. colum. post princ. ⁊ consil. cxxv. ij. colum. in prin. c. placuit. xcvj. distinct. Abb. ⁊ Fely. in rubrica de pac. ⁊ treu. ⁊ que infra, casu. cccxiij. Deci. consil. ccccxlv. in casu. ij. colum. in princi. per Alexan. in l. secunda. §. ⁊ post operis. ij. colũ. ff. de oper. nou. nunc. ⁊ nouissime decis. neapol. cxlix. in causa, ante finem, q̄ papa, vel rex, qui habet liberam administrationem, compellit partes ad compromissum, post Alex. ⁊ pau. de castro. ⁊ q̄ sacrum consilium neapolit. habet eandem viz, quia representat personam regiam, licet de facto penalem compulsionẽ non faciat, nec carceret, sed monet instanter, ⁊ requirit, ⁊ ita etiaz, vt audio, facit sacrum rome auditorium rote, ⁊ papa cogit ad concordiam in materia beneficiali, non alius de iure. Abb. in capit. cum pridem, vltimo not. de pact. Felyn. dicto loco secunda colũ. Modern. Disp. super regula de triennali quest. xxviij. ad finem, vnde not. alias tradit Cardi. in clemen. sepe. §. ⁊ quia. xviij. q. de verbo. signifi. q̄ iudex negligens ferre sententiam ad finem concordandi partes, si propter concordiam partes ledantur, partes le se in foro conscientie ad refectionem damni tenetur. ¶ Quadragesimo secundo, committere causam alicui, cuz clausula, q̄ sic sententiam proferat, alij vero inferiores mãdant, facias iustitiam, vt est not. d. Bald. in titulo, si de inuest. inter dom. ⁊ vassal. lis or. in vsib. feudo. ij. colum. ad fin. versicu. not. sententiam, post not. per Innoc. in capi. significantibus, de offi. delegat. ⁊ ibi ad Bald. dicto loco, pro elegãti dicto commendat multũ And. sicul. in add. post scribentes, ⁊ seipsum, in. c. in causis, de re iudi. facit pro regula. l. item si vnus. §. idem pomponius. ff. de Arbi. idem Hyppol. de marsil. in libello de dignit. imper. in secunda char. j. col. in fine. ¶ Quadragesimo tertio, iudicare secundum conscientiam non secundum actitata, Bart. in l. j. C. vt que desunt aduo. part. in fi. dicens

dicens, quod alias peccaret. itaq; dicere theologos, quod dictu; pro singul. exclamat, Ias. §. si munus. instit. de actio. col. v. in medio, et in. §. sed iste. col. pe. inst. eo. ibi. item aduertite quod papa, deci. consi. cccclxiij. in causa. col. fi. lib. ij. ante finem. et facit no. d. Bar. in. l. emilius, ante fin. ff. de minor. vbi in no. casu colligit, quod imperator iudicat etiam secundum non petita, et terminat sola veritate inspecta, nõ seruato iuris ordine, vt per Bar. ibi, et Bald. in. c. j. §. fi. de no. form. fidelit. ad finem post. c. ad petitioné. de accus. deci. consi. xi. col. fi. post prin. et consilio. cxcviij. post princi. et cc. in fi. Et facit quod supra dictum est. xviij. casu. et infra, casu. xlviij. et. cxix. vnde coram Principe sufficit sola facti narratio etiam sine conclusione, Ang. in quibusdam lectur. in lege omnium. C. de testam. et infra, casu. xlviij. et que. s. casu. xiiij. et infra. cccxix.

¶ Quadragesimoquarto, vt reseruatum principi, secundum quosdam, quod ex solo eius contractu transfertur dominium, sine traditione, de quo late disputat Ias. et alij. l. traditionibus. in princip. C. de pact. vbi videndum est. et quid etiam de priuilegijs eius. et nouissime ibidem per deci. et in. c. j. vj. col. de const. et que per Ias. in no. q. in. l. quotiens. ij. col. et sequen. ij. limitatione. C. de rei vendic. et per deci. in consi. clxxxvij. ij. col. post Ang. Bald. et Alexan. et consi. cccxli. vj. col. ante finem. in not. q. concessionis feudi. et inuestiture alias facte a papa duci Ferrariensi. et latissime decis. Neapol. ccxcix. Rex, col. iiij. numero. xx. in no. q. de possessione ficta in feudi inuestitura tradita per annulli immissionem a rege. vbi videndum not. et late, etiam et de dominio. ¶ Quadragesimoquinto, quod omnes contractus, qui fiunt cum principe, habent naturam contractus bonefidei. no. d. Bal. in tit. de pac. const. cart. penu. j. col. ad fine;, versicul. si qui vero. post tex. ibi, in verbo bona fide, quod d. pro sing. vbiq; exclamat doctor. Ias. in. §. actionum. j. col. j. no. Inst. de acio. Franciscus crem. not. xxxv. omnes. decius consil. iiij. secunda col. ante finem. in not. q. et cons. li. col. ij. et in cõsi. clxxxvij. iij. col. ad fin. et consil. cclxxxvi. in causa. iij. col. ante finem.

¶ Quadragesimosexto, permutare cum ecclesia, dando meliorem rem, maiorem, vel equalem, iuxta text. et in corpore vnde sumitur, auct. Sed et permutare. C. de sacr. sanct. eccle. de quo dicendum est, vt ibi per scribentes, et per glos. et per scrib. in corpore vnde sumitur. Marti. laud. not. xcvij. et tex. no. in. c. j. extra de rerum permut. et ibi doct. Et nouissime quomodo procedat, et inuita ecclesia, et quando, decis. Neapol. xvij. regia. in principio, ponit in not. q. post Abb. in. d. c. j. ¶ Quadragesimo septio. vt libellus, seu supplicatio, principi porrectus, vel porrecta habeat vim litis contestationis, in casu. l. j. et ij. C. quando libellus prin. dat. de clarando, vt ibi per Ias. ante primum no. et. j. not. et secũdo et in. l. j. C. de offi. prefect. pretor. orient. et decius consilio. ccccl xxxiij. pro resolutione. ij. colum. in princip. post Abb. Hostien. et alios in. c. ij. de dilatio. Imol. et Alexan. vbi ibi, et vide text. not. in. l. sicut. §. nec sufficiat. C. de prescript. xxx. vel. xl. ann. cum glo. ¶ Quadragesimooctauo, quia regulariter, licet conclusio requiratur in libello. docto. in. l. edita. C. de edendo. Iaso. late inst. de actio. §. omnium. penulti. car. j. col. ad finem, et sequen. et doct. in. c. examinata, de iudic. tamen si libellus offertur in presentia principis, tunc sufficit factum narrare absq; conclusione, sing. d. Innocen. in. c. j. de lit. con testat. Ang. in. l. omnium. C. de testam. Ias. pro multu; signando exclamat, in. d. §. omnium. d. pen. car. ij. col. iij. limitatione, Bart. in extrauaganti ad reprimendum, in verbo figura. ij. col. c. affertur. de presumpt. et Rota decisio. xij. si pars, in nouis, in prima additione, per. d. rationem, quia principis presentia supplet omnem defectum, et que supra, casu. xliij. Et tradit Soci. etiam vt supra, in regula. ccxxij. libellus, prima fallentia, et Regula. ccxxxiij. Libellus. ix. Fallent. Rot. Neap. decis. xcv. angelus, in fine.

¶ Quadragesimo nono, ordinare eum, in quo totius schole status, et magna securitas constituta est lege. j. C. de offi. mag. offi.

¶ Quinquagesimo, quotannis audire a magistro offi. quomodo super omni limite suo numerus militum se habeat, calustrorum; ac clausurarum cura. l. penul. C. de off. mag. offi. ¶ Quinquagesimo primo, assumere aliquem ad militiam scholarium, vel in locu; vacantia aliquem subrogare. l. fin. C. de offi. mag. offi. et qui essent bi scholares, dixi. s. q. lxxxiij. in. q. quibus patere d; ingressus ad Imp. ¶ Quinquagesimosecundo, dare licẽtiá ei, qui per quatuor menses in propria prouincia assedit moderator eius, vt assideat vlterius. l. in consiliarijs. C. de assessor. in fine, licet et prefect. pret. ibi eandé potestatem tex. communicet. et que infra casu. lxxvj.

¶ Quinquagesimotertio, dare licentiam, vt quis renunciet officio defensoris ciuitatis. l. si. et ibi Barto. C. de defens. ciui. facit. l. pe. cum gl. ff. de offi. presidis. vbi, quod idem in legato Cesaris. i. preside, vel correctore prouincie, et que infra, casu. cclxix.

¶ Quinquagesimoquarto, compellere ad actus publicos, vel ad onus exhibitionum, vel deductionis, nolentes, et inuitos patronos fisci, vel eorum hrdes, vt. l. iij. ad fi. et. l. petitiones. in fi. C. de aduoc. diuer. iud. ¶ Quinquagesimoquinto, sumere vindictam de iudice ordinario, qui episcopo ei vt suspecto associato, parere nolit, auct. si vero in fine, et in corpore vnde sumitur. C. de iudi.

¶ Quinquagesimosexto, celebrare diem natiuitatis ipsius principis, vel coronationis eius. l. omnes. ante finem, cum glos. C. de ferijs. et. l. finali. ante finem eodem titulo, licet et alias celebretur dies natalitius vrbium maximarum, vt. d. l. omnes. post princip. et alias primus dies, quo quis. il. accipit. vt in proemio. ff. §. ne autem tertij anni, et que infra, casu. clxxxij. Et facit, quia celebrat pax etia;, vt infra. q. cxvij. Et sic effectus cause multomagis et cã.

¶ Quinquagesimo septimo, nouam dubitationem decidere. obscurum in. ll. interpretari, duritiam; emendare. l. humanum, et. l. cum de nouo. l. leges. iij. in fine. C. de. ll. et facit deutorono;. primo capi. c. et. xvij. cap. B. et facit casus infra. clxxxviij. et not. text. in. l. ij. §. sed quia diuine, colum. fina. §. si quid. C. de veter. iur. enucl. et facit. l. j. in principio. C. de relat. et in papa per Abb. in. capit. j. col. vj. de postul. prela. Et generaliter dicimus, quod in arduis ad principem recurritur, quod declarandum est, vt infra casu. cccxij. Et per deci. per dictas. ll. primas. consi. cxiiij. col. fin. in princip. et late, et not. in not. q. declarat consilio. cclxij. col. ij. et final. vbi vidédum omnino in concessione confirmata a superiore, quis eam dubiam interpreretur, post Bald. Ang. Alex. Anto. sicu. et que infra, casu. ccliiij. Et facit tex. not. in auct. de rapr. mul. in princi. ibi, legis interpretationem culmini tantum imperiali competere, nemini venit in dubium. cum glo. concord. ¶ Quinquagesimo octauo, dare auctoritatem, et licentiam transferendi humanu; corpus semel traditum in vno loco perpetue sepulture ad aliam. l. fin. C. de relig. et sumpt. fu. licet ibi glo. no. dicat sine augusti affatibus. i. Pape. et. l. ossa. in prin. ff. eo. et late tex. et glo. in. c. corpora de con secr. dist. j. ¶ Quinquagesimonono, dispẽsare cũ scenicis mulieribus reuertentibus ad bonã vitam, vt liceat eis matrimonium cõtrahere, ac si nullam vnquam maculam habuissent. not. text. l. imperialis. §. presenti. C. de nupt. ¶ Sexagesimo, reseruatũ est principi, vt eius contractus habeant vim legis. l. pen. C. de donat. inter vir. et vxo. l. sancimus. §. exceptiones. C. de donat. Oldr. in no. q. consi. cccxii. col. fin. et. cccxxi. j. col. deci. consi. cclxix. iii. col. in fi. et. cclxxj. ij. col. in prin. et. ccccc. v. col. de quo dicendum est, vt late per eum, post Alex. et scrib. in. l. ciuitas. ff. si cer. pet. et licet Alex. in. l. centurio, col. vj. ff. de vulg. et pup. dicat. d. l. pe. intelligi in non recognoscente superiorem, decius tamen alias in no. q. tenet, qd sufficit quod habeat ius condendi legem, etiam quod recognoscat superiorem. in consilio. dxvj. quoniam col. j. et seq. et que dixi infra casu. ccxciij. ¶ Sexagesimoprimo, concessio eius specialis in vendendis rebus alias prohibitis, ius decreti habet. l. ij. C. quãdo decreto opus est, et que supra dixi xix. casu.

¶ Sexagesimosecundo, qui semel apud principem manumissus fuit, et reuocatus postea in seruitutem ex causa non potest iterum manumitti sine auctoritate principis. not. et sing. tex. in. l. ij. ad fin. C. de liber. et eorum liber. Et consequens idem in filio legitimando iterum, vt supra. licet generaliter per illum textu; idem in reuocato in pristinum statum iterum manumittendo, vel legitimando, dicant scrib. Pet. Ger. in primo not. Ias. in. l. iiij. §. i. colum. fi. ff. de condit. ob causam. Aret. §. j. in fine, instit. de capi. diminu. glo. fin. in. §. fin. in auct. de armis. quid in notario, doctore, et Cardinale, deci. in. c. vt nostrum. iii. not. de appel. Bononien. late no. dlvj. plura. Ro. not. dclxxvj. nullus. et bonus text. in. l. v. C. de diuers. offic. libr. xij. in apparitore. Sed vere. d. l. ij. quamuis generaliter eam intelligant docto. vbi supra, tamen videtur proprie loqui in. d. casu, quando prima vice coram ipso principe, vt ibi, qui in nostro consilio vindicta liberatus est. i. coram nobis, dicit ibi glos. Et tunc videtur habere rationem, vt vbi semel manum apposuit Princeps, causa sit affecta. Et ideo inferior amplius se intromittere, sine eo non possit. per Bald. in. c. vt nostrum. de appel. et ibi deci. primo not. Bononien. not. cccj. dixi. et que Ias. no. in. l. j. in princip. ff. de offic. eius. col. xv. ante finem. versicul. contra tamen fundamentum, cum simili. Et not. text. cum glo. fin. in. l. ad principem. ff. de appellat. et que infra, casu. clxxxiiij. Sed argumentum contra in. l. adoptatum. C. de adopt. cum summario Bald. sed ibi dissoluebatur actus principis, non restituebatur ad actum Principis. Et pro dicta lege secunda que infra casu. cxxv. post not. tex. in. l. si quis ex grege. C. de choarta. lib. xij.

¶ Sexagesimotertio, vti incaustro sacro confecto, ex cocto murice, et ardore triti conchilij. lege sacri affatus. C. de diuers. rescrip.

decis. Neap. in not. qō. decis. xxi. dubitabat. col. ij. hoc tamē hodie de consuetudine non seruatur, secundum Archi. in proemio. vj. libri. penulti. col. vt refert, ⁊ tenet Marti. Laud. in tractatu de priuilegio, no. xxxiij. incaustro. ¶ Sexagesimoquarto, vt non presumatur aliquid imperfectum sancire, sed esse plenuȝ philosophie. l. penul. ante finem. C. de his quib. vt indig. facit. l. omnium. C. de testam. in princip. c. j. de constitut. in. vi. ⁊ pater iuris est. §. dubitādum. in auct. de incest. nupt. in princip. ⁊ ibi glo. Oldrad. per illaȝ rationem, in not. q. consilio. cccxxv. thema. j. col. ⁊ quod supra, casu. xxix. limita nisi vbi esset defectus citationis, quia non presumitur pro principe, deci. post Abb. consilio. dxliiij. col. penulti. ad limitat. not. per Cyn. in. l. rescripta. C. de precib. imper. offer. facit quod not. Lap. allega. xliiij. Hippoll. not. cccliij. in dubio, deci. consilio. lxxiiij. colum. penulti. ⁊ ego do bonum text. in capi. si clericos. §. cum in his. de senten. excom. in. vj.

¶ Sexagesimoquinto, donare Filio familias simpliciter, ⁊ non queritur patri, etiam nec quo ad vsumfr. l. cum multa. C. de bon. que lib. ⁊ ibi in fine. ratio. ⁊ illum text. ait sing. Soci. in suis Regulis. Regula. cliij. in littera. F. incip. filiussa. regulariter testari. ij. fallentia, ⁊ quod de talibus bonis filiussa. potest testari, tanquam de castrensibus ⁊c. ¶ Sexagesimosexto, donare veniam, vt citetur, glos. singul. post text. in lege bene a zenone. C. de quad. prescrip. in verbo nostra iussione, ⁊ supra dixi late questione. xcj. in fin. ⁊ infra. cclxxvij. vbi repetij late.

¶ Sexagesimoseptimo, reseruatuȝ est ei sententiare sine remedio appellationis. l. j. ff. a quib. appel. non, licet lege ne causas. C. de appel. cum simili. licet ⁊ prefect. vrb. id sit concessum, etiam eius intuitu. l. i. ff. de offi. prefect. vrb. §. j. l. a proconsulibus. §. a prefectis. C. de appel. potest tamē bene appellari a mala informatione principis. l. j. §. quesitum. ff. eod. ⁊ que deci. in. c. intimasti colum. pen. ⁊ sequen. de appell. ⁊ bonus text. in. l. j. in princip. ⁊. §. i. ff. quādo appellan. Et deci. in. d. c. vbi not. post Bald. ⁊ Rom. posita sententia principis in narratione facti circumuenti appellari, vel lata ex relatione alterius, per. d. §. quesitum. ⁊ rationem claram, vt ibi per eum not. regulariter autem contra sententiā principis non licet venire, nisi per supplicationem, non per viaȝ nullitatis, quando nullitas est de iure positiuo, Innoc. in. c. cum ex literis. de resti. in integr. Ang. imol. ⁊ Fel. vbi decis. Neap. cclxxxiij. diu est. in fine. Et pro hoc reseruato, Ant. sicul. in tractatu de potest. Regia. q. xxij. dicens vltimo loco limitari, qñ iniustitia esset manifesta, qr tunc etiam a sententia imper. potest appellari ad Papam ratione iniustitie, ⁊ peccati. c. nouit. de iudic. Et Host. Joan. And. Innoc. glo. tex. Abb. ⁊ alij vbi ibi. Et an, ⁊ quando, a sententia principis detur restitutio, vel solum supplicatio. Rot. Neap. etiam decis. ccclvj. fuit. in not. q. quid de sententia sacri consilij. Neap. ⁊ interim an fiat executio. ⁊ que infra, casu. lxxxiij.

¶ Sexagesimooctauo, dare licentiam informandi de nouo nouū opus sumptu publico intra vrbem Regiam. lege intra vrbem. C. de oper. pub. lege si quando, in princip. C. eod. lege opus nouum. in versic. publico. ff. de oper. pub. ⁊ lege de operibus. eod. tit.

¶ Sexagesimonono, dare licentiam diruendi domos inchoande publice fabrice gratia, cum excedunt quinquaginta libras argenti lege si quando. la prima. C. de operibus public.

¶ Septuagesimo, vt palatium suum priuatorum parietibus nō coarcetur. l. quicunqȝ. C. de operib. public. glos. in capitul. nulla. xij. questio. j. Martin. lauden. in tractatu de principi. not. cclxix. palatium, ⁊ tetigi supra. q. lxxxvj. nu. iij. ¶ Septuagesimo primo, dare licentiam alicui, vt possit in totum, vel in partem angiportus suis domibus includere, vel porticus vsurpare. l. q sine. C. de ope. pub. est autem angiportus angusta via inter portus. i. domos qui de re latius grammatici disseruere, vt tangunt Modern. mediolanenses in. l. portus. ff. de ver. sig. licet nihil allegent, nec in hac. q.

¶ Septuagesimo secundo, dare licentiam femine adoptandi in solatium liberorum amissorum. l. mulierem. C. de adop. §. femine. institu. eod. l. si suspecta §. fina. ff. de inofficioso testamento.

¶ Septuagesimo tertio, donare sine insinuatione. l. sancimus, in fin. princi. C. de donat. ⁊ ei donari sine insinuatione, aucten. item a priuatis, eodem titulo, ⁊ in corpore vnde sumitur, Martinus lauden. not. xiiij. quando imperator. ⁊. ccxciij. donatio, in tractatu de princi. Alex. in. l. centurio. col. v. ff. de vulga. ⁊ pupil. post Oldra. ⁊ ꝙ idem in rege, vel alio tenente locū imperatoris, in terris suis, ⁊ Joā. and. imol. ⁊ Bald. ⁊ in rege, Deci. consilio. cclxix. colū. iij. ⁊. cclxxj. colum. secunda in princi. ⁊. cccxc. col. v. et licet Alex. dicto loco sentiat id verum si non recognoscat superioreȝ, tamē Decius consilio. dxvj. quoniam, columna prima ⁊ sequen. tenet sufficere, ꝙ habet ius condendi legem, vt ⁊ dixi supra, casu. lx. ⁊ infra. ccxciij. ¶ Septuagesimo quarto, dare veniam his, qui sibi ascribunt in testamento. l. iij. in fin. cum. ll. seq. C. de his qui sibi ascrib. licet ⁊ ibi amplissimo ordini eam potestatem etiam communicet. l. diuus. j. §. plane. ff. de falsi. in fin. ⁊ infra, casu. clxxij.

¶ Septuagesimo quinto, eligere quemlibet etiam indignum. l. secunda. C. de crimine sacrileg. ⁊ que supra dixi late. questio. cviij. versicul. hec pro nunc, ⁊ que supra questio. lxxiij. nume. xviij. versiculo, crederem, cum sequen. ¶ Septuagesimo sexto, dare licentiā alicui, vt sit administrator, ⁊ iudex scilicet ordinarius in propria prouincia. l. fin. C. de crimine sacrile. ⁊ infra, casu. clxv. ⁊ supra. lij.

¶ Septuagesimo septimo, dare premium accusanti, ⁊ conuincenti aliquem, de famosis libel. l. prima. C. de famo. libel. §. sane.

¶ Septuagesimo octauo, dare licentiam torquendi constitutos in dignitate. l. nullus, in principio a contrario sensu. C. ad. l. iulia. maiesta. ⁊ ibi Bald. not. ⁊ ita alias anno preterito rome allegabatur in persona Reuerendissi. Cardinalis de Rauenna, duȝ sub presenti paulo tertio Pont. Max. detentus erat, in arce sancti, Angeli licet postea opus non fuerit, ⁊ postea hoc Anno. M. D. xxxviij. Mense Jenuario in persona. D. Ambrosij recalcati mediolanensis prius secretarij in eadem arce. ¶ Septuagesimo nono, dare licentiam repetendi accusationem, non semel finitam, cuius abolitionem preses concessit. l. j. C. de abol. ⁊ ibi sali. not.

¶ Octuagesimo, dare his, qui non sunt constituti in summa administratione facultatem confiscandi totam substantiam, rubri. ⁊ nig. C. ne sine iussu princip. cer. iud. lic. confisc. ⁊ que infra. casu. ccxci. ¶ Octuagesimo primo, dare licentiam mulieri, vt infra annum nubat. l. solet. ff. de infam. ¶ Octuagesimo secundo, remittere maculam infamie illi, que nupsit infra legitimum tempus. l. si qua, in princip. C. ad Tertul. not. in dicta. l. solet, infamiam tamen facti non, vt dixi infra questio. cxi. casu. lxxviij.

¶ Octuagesimo tertio, restituere in integrum aduersus sententiam suam, vel sui delegati. not. in. l. minor autem. §. j. in fine, cum glo. ff. de minor. Abba. in. c. suscitata de restit. in integr. col. iij. qō quando sit quando per viam supplicationis post Abb. ⁊ doctor. in. c. cum ex literis de restit. in integr. Rot. Neapol. decis. ccclvj. fuit. ⁊ supra casu. lxvij. ¶ Octuagesimoquarto, cogere heredes ad monumentum faciendum defuncto, ⁊ ad obsequiuȝ eius lege hereditas. in fine. ff. de pe. hered. dic vt ibi, in glo. fin. ⁊ lege quintus. ante finem. ff. de ann. leg. ¶ Octuagesimo quinto, olim dare licentiam feminabus, vt tutrices dari possint filijs lege fi. ff. de tutel. licet hodie sit de iure generali, aucten. matri ⁊ auie C. quando mulier tutel. offici. ⁊ glos. in dicta lege fina.

¶ Octuagesimosexto, dare Hostibus, vel ab eis recipere Obsides, ⁊ liberos homines in obstagio, eo casu scilicet, quo pro veris obsidibus dātur, vt sint scilicet quasi serui, iuxta lege obsides. ff. de testam. cum ibi notatis, Bald. in lege secunda. vlt. col. C. de pat. qui fil. distr. Fely. post tex. glos. ⁊ alios in cap. ex rescripto. de iureiur. secunda col. in princip. ij. ⁊. iij. fallentia lege diuus. cuȝ gl. ff. de iure fisci. cum. l. sequen. quia secus, si darentur obsides qui non mutarent statuȝ, nec seruire compellerentur, sed solummodo retineantur, vt propter hoc melius obseruarentur conuentiones propter quas dati sunt, quia tunc etiam inter priuatos dari possunt. vt per Bald. ⁊ Felyn. vbi supra. Et vltra eos de obsidibus scribit not. Anto. sicul. in not. suis. in verbo, obses. Rom. nota. ccccxcix. nunquid. Soci. in Regula homo liber. in suis Fallen. per gl. sing. in. c. vt pridem. alias suppliciter. xxiij. q. viij. gl. Bar. ⁊ scrib. in. d. l. obsides. ⁊ in. d. l. ij. Socin. in suis regulis, in verbo monachi. cclxvij. i. rij. Fallen. sic ⁊ mandare dispositionem de eis vt infra casu. cclxxx. ¶ Octuagesimoseptimo, dare veris obsidibus licentiam testandi tex. cum gl. in. d. l. obsides. ff. de testa.

¶ Octuagesimooctauo, restituere damnatum capite in integrum. l. si quis filio exheredato. §. pen. ff. de iniust. rupt. ⁊ irri. testamento. l. diui. in fine princip. ff. de pen. rub. ⁊ nig. C. de senten. pas.

¶ Octuagesimonono, dare licentiā, vt vendātur predia. ⁊ bona patrimonij sui. vt. l. apud Julianum. alias idem iulianus. §. fin. ff. de legat. i. ¶ Nonagesimo, non tenetur satis dare secundum alias formam, titu. ff. vt leg. nom. cau. l. j. §. si ad fiscum eodem titulo iunctis infra casu. cclxxj.

¶ Nonagesimoprimo, dare licentiam habitandi muros publicos, vel portas, quod prohibetur regulariter propter fortuita incendia, textus not. in lege fin. ff. quis in lo. sacro. quod not. est, licet de facto vsurpatum fuerit contrarium, precipue perusie, ⁊ in oppido nostro amenissimo case Castalde.

¶ Nonagesimosecundo, dare licentiam, vt quid in loco publico fiat, in eumue locum immittatur, ex quo quid illi damni datur lege secunda in princip. ff. ne quid in loco publ. ⁊ que supra, casu. lxviij. ⁊

viij. ⁊

viij.⁊ sequen.⁊ in.§.si quis a principe dicta lege secunda ⁊.§.merito.⁊ lege de operibus.ff.de oper.pub.⁊ facit infra casus.cccxxiij.

¶ Nonagesimotertio,vetare,vt non ducatur aqua ex flumine publico,quando aqua in vsu publico nõ est.l.quominus.ff.de flum. licet ⁊ ibi Senatui quoqꝫ tale ius reseruetur.

¶ Nonagesimoquarto,dare licentiam ducendi aquam ex castello,vel ex riuo,vel ex aliquo alio loco publico, quando aqua est in publico vsu no.tex.in lege prima.§.permittitur.ff.de aqua quot.⁊ estiua.cum glo.in fine.l.si quis diuinam.⁊.l.fi.C.de aqueduct.lib. xj.glos.i.in.l.eos.eodem titulo.⁊ que infra, casu.cxcvij. Martin. Lauden.in tractatu de Cardinal.colũ.viij.in princip. An cetus. tradit,quod cetus dominorum cardinalium potest etiam idem cõcedere,per.d.legẽ quominus.§.de flum.⁊.c.ecclesia habet.xvj.q. j.et similia,de quibus ibi facit infra casus.xci.in fi.

¶ Nonagesimoquinto,dare morituro electionem pene liberam, dicendo, elige qua morte vis mori,not.text.in.l.aut damnum.§. ij.ff.de pen.cum glo. singu.secundum Rom. not.cxxxij.quero an iudex. referens illud de Nerone, qui id fecit in magistrum suum Senecam.no.Bal.in lege prima.C.de his qui ad liber.perue.nõ poss.ante finem.tenet.d.tex.⁊ gl.pro not.Rom.in.l.si quis in bona.§.fin.ff.de aquir.heredi.cauendum tamen est, quia.d.§.ij.non vr̃ loqui proprie, quando pene alternatiue omnes erant mortis. sed qñ vnica tantum pena erat mortis, ⁊ erat remissum in facultate rei libera an scilicet,vellet mori,vel non.ita ꝓprie videtur loqui ille tex.vt patet ibi liberam mortis facultatem, licet dictum in se,de quo supra,verum videatur, vt per Fely.notanter in.c.inter ceteras.iij.c.ol.versic.aduerte tripliciter extra,de rescript.

¶ Nonagesimosexto, dare licentiam, vt in insulam deportatus, vel relegatus ibi mortuus inde alicubi transferri, ⁊ sepeliri possit, vt est text.not.in.l.ij.ff.de cadauer. pun. quia pena etiam post mortem manet.d.l.ij.singu.secundum Barto. ibi ad id quod qui viuus non potest morari in ciuitate,nec etiam mortuus. ⁊ in excõmunicato,per illum tex.Rom.not.dccj. dicam in.ij.casu. post gl. singul.in.c.ad hec.de priuile. ¶ Nonagesimoseptimo,dare licentiaꝫ vendendi procuratores,id est seruos castaldiones actoribus fisci, ⁊ Cesaris, qui in generali mandato distrahendi bona eam non habent.text.in.l.aufertur.§.actores.ff.de iur.fisci.

¶ Nonagesimooctauo,dare licentiam legato, ⁊ ei qui legatione fungitur,libellum conuentionalẽ de alijs suis negotijs dandi. tex. in lege is qui legatione.ff.de legation.

¶ Nonagesimonono,inscribere operi publico nomen suum,cum publicis pecunijs perfectum est lege opus.in fine.cum lege sequẽ. ff.de oper.publ.⁊ lege si qui.C.eod.vbi tamen.in versicul.suuꝫ nomen, sine nostri numinis mentione, a contrario sensu videtur colligi,quod etiam presidi (licet non soli) tamen cum nomine principis liceat,⁊ ita videtur pratica obseruare,quod in publicis operibus, muris, propugnaculis, ⁊ similibus, presides prouinciaꝝ, ⁊ ciuitatum rectores,nomen,⁊ insignia principis patentia, ⁊ maiora apponunt, sua autem inferiori loco, ⁊ minoribus signis. ponere autem imagines in Municipio honoris sui gratia licituꝫ videtur,de quo dic, vt in lege quintus.§.ad auctoritatẽ.ff.de ann. leg.Et sic titulꝫ nominis proprij scribere manentibus prioribus titulis, cum quis opus ab alio factum vult adornare.l.fi.§.j.ff.de oper.pub.⁊ Bar.in.l.ij.§.j.ff.de ope.pub.dicit illos male facere, qui arma alioꝝ abradunt. alias tñ in foro conscientie peccare videntur,ac meritũ perdere, qui super ornamentis ecclesie insignia ponunt.no.dominic.in.c.due sunt.xlv.dist. lꝫ ⁊ fine licito fieri posset,vt probatio conseruetur,vnde Fel.in.c.iij.loco.de probat.col. i.dicit in hoc attendendã intentionem.moderni taurinenses purpu.in lege.j.ff.si cert.pet.col.xx.numero.clvj.

¶ Centesimo, dare, seu concedere priuilegium nundinarum, vel mercati in aliquo loco lege vnica.C.de nundinis lege prima.ff.eodem.quod Bald.not.declarat. in dicta lege prima.C.post principiuꝫ intelligi de precipuis,⁊ solennibus, quas solum vulgus nundinas appellat, quia alia mercata secundum eum,post Nicol.de Mathar.possunt fieri sine priuilegio principis,quia consistunt in facto,secundum eum,ad quod ego do bonum text.in lege annua §.primo.ff.de annu.leg.ibi,die nundinarum,quas ibi posui,⁊ refert id,quod verum est,perusie semel in anno in festo omnium sanctorum tales nundinas esse. Et nos in amenissimo oppido nostre case Castalde,nucerine diocesis. comitatus Perusie,(a quo castaldorum nostra familia Perusie,mutine,⁊ in Regno originem ducit.) semel in Ebdomada in Die Martis habemus liberum Mercatum,opera,industria,⁊ virtute parentis mei Domini per nicole castaldi, quesitum in magnum commodum, ⁊ honoreꝫ dicti loci, prout ⁊ hoc, ⁊ multa alia ad id tendentia,ei, suis ingenio et sudoribus solus parauit, in tantum, vt in ea Prouincia, diu sit sui nominis memoria duratura, ad eius laudem, malorum vero confusionem.

¶ Centesimoprimo, spargere aurum soli enim Imperio aurum contemnere prestat fortune fastigium, in auctentica de Consulibus.§.Hec itaqꝫ. ibi solum Aurum enim ⁊c. ⁊ parum post ibi, quod Imperatori tantum tributum est, ⁊ ibi glos. notat. Et in Papa, ⁊ Imperatore tẽpore coronationis, notat glos.in lege. adeo.§.penulti.ff.de acquir.rer.dom. ⁊ in.§.penulti.instit. de rer. diuis.⁊ ibi text.de pretoribus, ⁊ consul. qui missilia iactabant in vulgus,de quo, ac de more isto spargendarum pecuniarum damnato, olim quedam scribunt etiam moder. Alcy. super titulo, de consul.⁊ non sparg.pecun.libro.xij.post vopiscum in Aureliano.

¶ Centesimosecundo,reseruatum est fisco, ⁊ Principi, vt ratione communionis, q̃ habet in re, totam vendere possit, restituendo pretium partis consocio lege vnica.C.de vendit.rer.fiscal.libro.x.cum gl.lege secunda.C.de com.rer. alien. etiam si minimaꝫ partem haberet fiscus,licet equum,⁊ honestum sit vt prius consocium requirat, vt late Bonon.mod.in notab.dclv.dicit quoddã ⁊.ccccxli.licet,post Abb.⁊ Felin.⁊ in not.q.quando fiscus habet bona communia ratione condemnationis.d.decius post Bal.cõsi.ccxxv.penul.col.iij.dubio.in causa magnifice.

¶ Centesimotertio,habere fiscum,quia solus princeps fiscum hꝫ .l.j.C.de bon.vacan.libro.x. Barto.⁊ Alexand.in Rubrica.C. de iure Fisci.eodem libro Bald.in lege item veniunt.§.ait Senatus.ff.de peti.heredit.d.Bened.Capr.perusinus consilio.xlij.et si viso.columna penultima ad finem.post Bal.etiam alibi. Bal. in titulo de pac.tenend.⁊ eius viol.in princip.secunda colum. Et in lege prima ad finem.C.de heredit.vend.vbi not.loquitur.

¶ Centesimoquarto,dare priuilegium ciuitati,vt habeat priuilegium simile Fisco in bonis debitoris.not.text.in lege simile.ff.ad Municipales. ¶ Centesimoquinto,in donatione, quam aliquibus facit, est locus iuri accrescendi, si quis eorum decedat sine herede lege vnica.C.si liberalitatis Imperialis.libro.x.Jaso.in. lege si mihi, ⁊ titio.ff.de verb.obli.Et ibi de ratione, ⁊ limitatione dicte legis si mihi, ⁊ eius Regule.

¶ Centesimosexto,punire susceptores, seu thesaurarios,cum de susceptis non faciunt cautionem solennem,⁊ eos qui singulis quatuor mensibus rationem sue exactionis non transmittunt, vel q̃d ex causa lucratiua acquirunt,non scribunt lege prima in fine.C.de Apoch.publi.in fin.cum summario Barto.libro.x.

¶ Centesimoseptimo, dare licentiam accipiendi alicui species, in horreis publicis positas.arg.lege fin.C.de condit.in publi.horreis.libro.x.facit casus infra.cciij. ¶ Centesimooctauo, tribuere salarium alicui ex viribus reipublice lege vnica.C.de prebend.salario.libro.x.vbi text.not.⁊ bonus, tex.in auct.de armis.§.si autem.ibi per sacrum nostrum rescriptum,⁊ de Fisco annonas accipiant. Martin.Laud.not.ccclxvj.licet.in tractatu de princip. limitans per glo.in.d.lege vnica.nisi ob liberalem artem,vel medicinam, quod ait not.pro doctore conducto.

¶ Centesimo nono,dare vacationem curiali.rub.⁊ nigr. in.l.vnica.C.de his qui a Principe.libro.x.facit casus infra.cclxxxix.

¶ Centesimodecimo, dare licentiam habendi auratas paragaidas in tunicis, aut in lineis.arg.l.secunda.C.de vestibus holoberis,libr.xj.⁊ que supra diximus.q.lxxvi. ¶ Centesimoundecimo, dare licentiam alienandi in vrbe regia bona mobilia,vel immobilia eius.l.fi.C.de vendend.reb.ciuit.libro.xi.

¶ Centesimoduodecimo,dare licentiam mouendi arma,guerraꝫ incohoandi.rubr.⁊ nigr.cum glos.in.j.parte.C.vt arm. vsus inscio principe interdict.sit.lib.xj.⁊ contrafaciens,reus est lese maiest.l. ij.ff.ad legẽ iul.maiest.dixi supra.q.cviij.Joan.vgo.in.d.libr.quadruuij ecclesie.car.l.§.non solum.xxiij.q.j.cap.quid culpatur.⁊.c. militare.Soci.in lege.j.ij.not.ff.de acq.pos.col.prima.

¶ Centesimodecimo tertio,dare licentiam portandi arma. glos. not.post text.ẽm secundum intellectum, in dicta lege vnica.C.vt Arm.vsus.et facit tex.in.§.si autem.⁊ ante,⁊ post,in auct.de armis ⁊.ij.glos.in Rubrica.de Fabricens.C.l.bro.xj.in fi.

¶ Centesimodecimoquarto, statuere in Ciuitatibus, in quibus sunt publice fabricenses, opportunos artifices operantes arma, vt in.d.§.si autem,in auct.de armis.collat.vj.

¶ Centesimodecimoquinto, mandare, seu iubere senatoribus, vel curie sue,aliquod munus.l.nemo prefectus.C.de dign.lib.xij.

¶ Centesimodecimosexto, discingere, eximere, vel deponere,a Matricula,⁊ loco agentem in rebus, reseruatum est princip.tex. not.in lege secunda.C.de agent.in rebus.libro.xij.Et quis is esset,ibi glo.rubrice,⁊ que infra.casu.ccxxiiij.

¶ Centesimodecimoseptimo, mittere principem agentium in rebus officialem tam ad necessitates publicas, quam ad priuatas. .l.j.C.de principibus agent.in rebus.libro.xij. ¶ Centesimooctauo, cognoscere aduersus prefatum principem.d.l.j.cum glos. & Barto. ¶ Centesimodecimonono, dare licentiam patrono causarum, postulandi aduersus prefatum principem agentium in rebus.d.l.j.cum Barto. ¶ Centesimouigesimo, deliberare, an seruus cuius dominio priuatus fuit dominus, eo quia post triginta dies scientie passus fuit eum dignitatem habere, debeat habere talem dignitatem, vel ea quasi indignum spoliare, vt in lege fin. ad finem.C.qui milit. non possunt.libro.xij.

¶ Centesimouigesimoprimo, deputare milites cuicunq; persone, seu corpori ad eius custodiam.not.text. & ibi Barto.in.l.fin. post medium. vers.vt nemo.C.de erogat.Anno.libro.xij.vide tamen in sequen.questio.casu.xxxvj.quod nota pro his,qui cum habent inimicitias, quandoq; volunt impetrare a superiore armatos milites ad securitatem propriam. ¶ Centesimouigesimosecundo, dare priuilegium militi veterano,vt non cogatur subire militare iudicium pro illa causa,cuius cognitio iam erat cepta tempore militie,anteq̄ desineret militare.l.fi.C.de veteran.lib.xij.

¶ Centesimouigesimotertio, disponere, & deducere fortissimos milites de locis ad loca.l.penult.C.de curs.pub.libro codez.

¶ Centesimouigesimoquarto, dare licentiam vtendi veredo, id est curru in partibus orientis, & paraueredo, cum euectione iudiciali,& animalibus,vt in.l.fi.in prin.de curs.pub.eodem lib.

¶ Centesimouigesimoquinto, reponere ad officium curie eum, qui semel ab eo propter crimen fuit exemptus,vt est text.not. in .l.si quis ex grege.C.de cohartalibus. libro.xij.qui text. facit ad illum text.not.in.l.secunda ante.fin.C.de liber.& eorum liber. de quo supra diximus late in casu.lxij. Et facit.text.not.in.l.filij.§. Senator.ff.ad Municip. vbi est quod Senator remotus ob turpitudinem ad originalem patriam non restituitur, nisi specialiter id impetrauerit.& infra dixi, casu.cccxxij.

¶ Centesimouigesimosexto, quod procurator suus dicatur in dignitate constitutus. Rom.not.dcccvj. tu habes, quod est ad fin. singul.suorum, per text.singul.in.l.nemo prefectus.C.de dignit. libro.xij.in fin.& infra,casu.ccxvi.Sic medicus principis, cocus, & notarius. vt per franciscum de Parma. in tract. de priuilegio Fisci.i.questio.ad finem.post Barto.Bald.& iura. vt dixi infra, casu.cclxvij.& sequenti. ¶ Centesimouigesimoseptimo,mandare, seu committere cognitionem cause, cum clausula simpliciter, et de plano. notat Aret. instit.de except.in.§.preterea.vj.col.xxiiij. casu.vers.& aduertas.allegat vnam glos.pro sing.corrupte,est in. c.fi.de heretic.in.vj.Lap.addo late in allegat.cij.ante fin.vbi plura allegat in not.qó.quod nec etiam partes ipse in compromisso possunt apponere,nisi vt ibi per eum not. & pro Aret.& Lap.facit tex.in clem.sepe.de verb.signif.in princip.in verbo committimus, & in verbo mandamus.& ibi glos.notat. Abba.in capitulo primo de rescript.in princip.d.Deci.in capitu.pastoralis.in princip.de appel.nume.vij.late Moder.Bononien.not.cij.clausula. post medium, commendanda multum. & quod in pratica obtinuerint, licet de Lap.& Abb.mentionem non faciant, nec de decio, qui solum dictas glos.tenet in.d.numero.vij.ij.colum.versic. subijcit Abba.predictis addo glos.concord.in clemen.dispendio sam in principio, in verbo subscriptis.de iudic.& citant not.in.d. clemen.sepe.Et Cassador.in not.questio.decis.prima.in tit. de iudicijs.& que infra,casu.cxc.de clausula summarie &c.

Centesimouigesimooctauo,dare licentiam iudicibus, vt recipere possint, & permittere fieri statuas Aeneas,marmoreas, vel argenteas lege prima.C.de statuis, & imag. ¶ Centesimouigesimonono, potest ferre sententiam non conformem libello, & in alio q̄ sit petitum.Specul.Joan.Andr.Anto.de Butr.Arch.ibi per Jaso.in.l.vinum.ff.si cert.pet.cart.fin.j.colum.ij.limitatione.post Alexand.& not.dictum Barto.in lege amelius. ante finem.ff.de minor.quod satis reintrat. cum casu.xliij.&.xviij.&.xlviij. et Que Abb.not.tradit in capitu.cum super.extra de confess.columna secunda versiculo primo,potest dici, in nota.questio.Et Soc.tenet in regula,sententia ad hoc vt valeat.ccclvij.ix.Fallentia.

¶ Centesimotrigesimo, solus Jmperator creat suos Barones, prout solus Papa creat Cardinales,Felyn.pro communi in rubrica de constitut. secunda columna ante medium seu post princi. post domin.& vgon.facit.l.j.ff.ad.l.iuliam de ambitu.cum simili. supra allegatis.xvij.casu,&.l.probatorias.C.de diuers.offic.libro xij.& que supra, casu.x.&.xvij.& infra.clxxix.

¶ Centesimotrigesimoprimo, reseruatur ei creare iudeū tabellionem, si dicat non obstante lege vltima.C.de iudeis.ita nota. dixit Bald.in fine.j.rubrice.ff.veter.super quo tamen dubito, nec firmo pro nunc,nisi dicamus,quod sit tabellio inter ipsos iudeos.vt alias notat Jaso.in rub.ff.de oper.noui nunc.col.ij.in prin.

¶ Centesimotrigesimosecundo,vti cū clausula, dono integro statu,de qua text.not.in.l.ij.C.de bon. vacant.libro.x.& not. Bald. in.l.cum multa.C.de bon.que libr. ante fin.& faciunt que supra dixi de verbis plenitudine gratie.casu.viij.&.vij.& facit.l.fin.ff.de cōstitut.principū. ¶ Centesimotrigesimotertio,facere ciuitatem metropolim, & matricē lege vnica.C.de metrop.berito.libr.xj.quod intelligendum est, secundum Barto.ibi antiquo tempore,quando archiepiscopus non erat, sed erant tres ordines ciuitatum, et que erat maxima,metropolitana vocabatur, vt ibi per eum. post principiū.vers.sed videamus. ¶ Centesimotrigesimoquarto, eodem tempore constituere ciuitatem. Barto.in.d.l.vnica.d.loco. versicu.sed quero qualiter. post Jnnocen.in capitu.cum ab ecclesiarum de offic.ordin. vbi dicit, quod si Jmperator ex certa scientia scribit vni loco tanquam ciuitati,sciens non esse ciuitatem, eo ipso ciuitas efficitur, quod & refert Ange.& tenet post Barto.dicto loco. Et licet Princeps non possit facere episcopum, dat tamen alia priuilegia, & idem Barto.in extrauag.qui sint rebelles. in princip.in verbo lombardie secunda columna versiculo primo casu. Sed tamen idem Barto.in.l.ij.ff.de verbo signif. ante fin. post Jnnocent. tenet homines etiam ex se posse sine superioris auctoritate, constituere ciuitatem, de illis que non habent episcopum, de quo per Barto. Jaso. & alios in lege ex hoc iure.ff. de iustit.& iure post text.ibi,edificia collata. Pro nunc dici potest quod nullus alius solus, ciuitatem creat, nisi princeps, vt alias in simili de lege condenda dicitur. & not.in lege fin.C.de legibus. & supra primo casu.& per Barto.in.d.l.secunda.& est glo. in lege vsusfructus.ff.quibus mo.vsusfruc.amittat.

¶ Centesimotrigesimoquinto,vnam prouinciā diuidere in duas, iuxta legē si eadem.ff.de assess.vbi in textual.d.Lancelotus, deci. super verbo diuisa, dicit subaudi per principē.Et idem ibi in principio.no.d.Decius frater suus, licet de eo mentionem non faciat, Sed Barto.expresse id dicit in.d.l.vnica.ante finem.versicu.sed quero.p.d.l.si eadem.& argumento illius legis vnice.Sed vltra eos aduertendum est,quia in ciuitatibus, vt in plures vna diuidi possit,videtur etiam permissum prefecto pretorio prouincie,vt est not.tex.in.l.ij.C.de offi.prefect.pretor.affrice, ante finem.§.interea vero,nisi dicamus ibi permitti causa commodioris custodie,& seruationis,vt ibi legitur,quod quidez permittitur facilius,secus quantum ad preiudicium ciuitatis,vt alias distinguit Bar.dicto loco,licet dictaz.l.ij.non alleget. ¶ Centesimo trigesimo sexto,eadem ratione de duabus ciuitatibus,vel prouincijs facere vnam, argumento.l.vnice,& quod ibi Barto.successiue.post.d.q.proximam. vers.quero vtrum de duabus. & Martin. Lauden. in tractatu de principibus.not.x.Papa post Rayn.& Alb.in.l.precibus.C.de precib.imper.offe.Sic alias Jmperator duas dignitates vnit in vnam.in.§.illud.in auct.vt iud.sine quoquo suffragio. & notat per illum text. Petr.de Perusia, in tracta. de vnione ecclesi.col.ij.vers.tertio modo.sub.j.cap.

¶ Centesimotrigesimoseptimo, reseruatum est Principi dare licentiam detinendi,seu possidendi castellum in limite & confinibus Jmperij,vt est tex.no.penam capitis, & publicationem bonorum imponens, secus tenentibus in lege secunda.C.de fundis limitrophis.libro.xj.vnde ibi Barto.not.contra tenentes loca in confinibus territorij Perusini, quia coguntur relaxare communi,cuz eorum territorijs, nisi de permissu ciuitatis sint concessa, vel per tempora vetusta possederint, quod est argumentum contra illos de Ranerijs, qui Schyfanoyam in confinibus perusinorum detinent.Et cum Barto.Jaso.in lege ex hoc iure.j.colum.in fin.ff. de iusti.& iure. & per.d.l.ij.Et Bald. not.in.l.j.col.ij.ff.quod cuiusq; vniuersit.nom.per.d.l.notat,ꝙ nisi sit princeps,alius superior nō potest concedere construi castrum,vel fortilitium. et facta tempore guerrarum in confinio, facta pace debent destrui, quia fiunt ad emulationem.idem Bal.in titu.de pac.constan.in verbo ciuitates,ꝙ murare extra ciuitatem munitiones, vel fortilitia facere non licet sine iussu principis.post Odofr.& argumento lege si quando.&.l.nemo iudicium.C.de oper.publ.

¶ Centesimotrigesimooctauo,vt eius mandatum scripturam requirat.l.j.C.de mand.princip.l.prohibitum.C.de iure fisci.libro. x.ad finem.l.si C.vbi Senat.in fin.facit.c.cum in iure.ff.de offic. delegat.Bal.in titulo de allod.in vsib.feud.col.iij.versicu.quero aduertendum tamen est, quia.d.l.j.que semper allegatur in Jmperatore ad hoc, non videtur loqui generaliter,sed quando quis asserit,de mandatis secretis,licet doct.alias generaliter regulam ponant.

ponant. item tex. ibidem postea generaliter dicit, nemini quicq̃, nisi quod scriptis nostris. Et de materia per scribentes in dicto c. cum in iure, ꝛ no. per Rot. decis. cccxxxii. licet romana. in nouis ꝛ d. Decius in no. casu, licet in literis Pape, consilio. ccxcvij. ij. col. ante finem. Et per Rot. Neapo. in not. q. de assensu regis super alienatione, vel obligatione feudorum an requirat scripturaꝫ, decis. cccxcviij. in contingentia in antiquis quod sic. Et quod gratia principis scripturam requirit. post Bal. dom. ꝛ Fely. precipue quando continent gratiam, secus si iustitiam, quia tunc potest per testes probari. post Guil. de cun. Et alias late de intellectu. d. l. j. C. de mand. principum. vide ibi deci. nouiter, vbi etiam videndum. ꝛ in. ij. col. in princip. ait communem opinionem in mandato Principis necessariam esse scripturam. nouissime etiam alias Moderni Hisp. in commentar. super regul. Cancell. in Regula de non iudicand. iuxta form. supplic. q. j. late examinant, an gratia Pape litterarum expeditionem requirat, ꝛ pro communi videtur tenere ꝙ non, quo ad esse gratie, sed quo ad probationem, ꝛ executionem sic. Et per Cassad. etiam in not. qd. in titulo de caus. poss. ꝛ propriet. decis. iiij. voluerunt. colū. ij. ꝛ in titulo de restitut. spol. decis. vij. quamuis. in not. casu. ꝙ agenti interdicto recupe. pro titulo colorando in beneficialibus sufficit producere supplicationē signatam, ꝛ datam absq; alia literarum expeditione, non obstante regula de non iudicando iuxta tenorem supplicationis ꝛc. ꝛ quedam in materia. idem decis. xx. de preben.

¶ Centesimotrigesimonono, damnare ciuitatem ad aratrum, ꝙ scilicet solus Princeps facit. Innocent. in cap. cum iniuncto. de oper. noui nuncia. Martin. Laudē. not. cij. ciuitas. in tractatu de princi. facit. l. si vsusfructus. ff. quibus mod. vsusfruc. amit. vbi ita de Cartagine euenisse dicitur. item facit pro hoc scilicet, quod soli principi permittatur, in argumentum quod supra dictum est, casu. cxxxiiij. cum duobus seq. ꝛ text. in. l. ij. C. de agent. in rebus. libro. xii. ꝛ que supra diximus, casu. cxvj. per illum text. arguendo a fortiori. Et notat gl. singul. ꝛ not. soli Principi hoc reseruatuꝫ, in titulo qui sint rebelles ad finem. in glos. in verbo rebellando. ad finem. versi. de pena vero. que id tenet, ꝛ probat, per pulcbra argumenta, ꝛ rationes, vbi vidēdum, in ciuitate autem destructa auctoritate superioris, an ciues inde oriundi ciues remaneant, ꝛ omnia priuilegia eius sint sublata. Abb. quod sic, per. d. l. si vsusfructus. in. c. ij. de oper. noui nunc. secus si a tyranno, vel ab Hostibus. ꝛ additio ad Abb. post Alexand. ꝛ Felyn.

¶ Centesimoquadragesimo, dare immunitatē lege nec infames. C. de decurion. iuncta. l. vacuatis. eod. titulo. libro. x. ꝛ quod infra dicam seq. q. casu. xxxix. Mart. laud. not. cccxxxvj. nullus. in tractatu de princip. limitans id verum, nisi causa expressa, per titulum, qui etate, ꝛ qui morbo, ꝛ que infra, casu. ccv. ꝛ pro limit. mar. l. j. C. de his qui a princip. vac. libr. x. ꝛ glo. in. l. immunitates. C. de agric. ꝛ censit. libro. xj. ¶ Centesimoquadragesimoprimo, vno verbo cessare sententiam inferiorum. Martin. laud. no. cccxliiij. princeps. post Ang. in. l. j. C. de sent. pas. faciunt dicta supra, casu. iiij. in fine. ꝛ. xl. ꝛ. xviij. ꝛ. l. diui. ff. de penis.

¶ Centesimoquadragesimosecundo, prescriptio. c. annorum aduersus imperium passiua, secundū Mart. laud. in tractat. de princip. no. cccxcj. post glo. in. §. vtrum alias si minus, incip. cōtra imperatorem, ꝛ citat Ang. in. l. sicut. C. de prescrip. xxx. annoꝝ Sed (pace sua) ibi Ang. nihil de hoc dicit. vnde de hoc est dicendum, vt per scribentes in auct. quas actiones. C. de sacro sanc. eccle. ꝛ. d. §. si minus. in auct. de nō alienād. sed iste casus, prout etiaꝫ ꝛ alii qui ex omnibus supra cumulatis, ꝛ infra, respiciunt potius priuilegia ipsius principis, quam potentiam reseruatam dispensandi, de qua nos hic principaliter agimus. nisi cōsideremus, quod vbi princeps ipse est priuilegiatus, ibi ipse solus dispensare possit, et illud priuilegium tollere, quod verum videtur.

¶ Centesimoquadragesimotertio, ferre sententiam sine scriptura. Mar. laud. no. ccccxxxij. princeps. post Abb. in auct. nisi breuiores. C. de sen. ex periculo recitand. ꝛ quādam gl. in iure decreti, q̃ nō inueni. sed dictum in se videtur verum, p ea etiam que supra vidimus casu. cxli. ꝛ concord. ibi. ꝛ illa glo. falso a se citata videtur esse in. c. institutiones. xxv. q. ij. ꝛ infra casu. ccx.

¶ Centesimoquadragesimoquarto, vt curialis nō possit esse, nec procurator, nec ꝯductor alienaꝝ rerū, nec fideiussor aut mādator ꝯductoris. l. curialis. C. locati. gl. in. c. ꝙ quibusdam. extra de fide iuss. Mart. laud. no. cccclxxxv. astrictus curie principis.

Centesimoquadragesimoquinto, diffamare aliquem, vt impune possit occidi, iuxta not. per Gemin. in capit. j. de homicid. in. vj. Et facit quod legitur nume. c. penul. c. vbi altissimus dixit cognatus occisi, statim vt inuenerit eum, iugulabit. ꝛ cum Geminia.

Mart. dicto loco not. dvij. diffidati, ꝛ facit quod infra, casu. clj. iuncta. l. seruitutem. ff. de regul. iuris. cum simili. et que infra, casu ccxcj. casus autem, in quibus specifice, alias iam a. l. est imposita pena mortis. ccxlviij. enumerantur per Gulielm. bont. in. x. volu. tract. hodie impressi. ¶ Centesimoquadragesimosexto, dare aliis ciuitatibus fiscum. Bal. in titulo de pace tenend. ꝛ eius violat. in principio. ij. col. in prin. in verbo publicētur. ꝛ faciunt supra dicta in casu. ciij. ꝛ sequen. prout dedit quibusdam ciuitatibus lombardie. vt per Bal. d. loco. ꝛ glos. singul. in. §. nulla. in auc. de defens. ciuit. in versicu. dicta iurisdictione, in fin.

¶ Centesimoquadragesimoseptimo, posse non in fontibus ecclesiarum, sed in priuatis domibus baptizari facere suos liberos. not. tex. in clem. i. de baptism. licet tex. ibi generaliter excipiat liberos regum, vel principum. ꝛ ibi late per glos. ꝛ scrib. qui dicantur principes ibi. ꝛ bonus tex. in. c. veniens. de accusat. ꝛ que infra casu. ccxij. ¶ Centesimoquadragesimooctauo, restituere contra sententiam procuratoris ipsius principis. l. j. C. vbi, ꝛ apud quē. facit. l. minor autem. §. j. ff. de minoribus. ꝛ que supra per illuꝫ tex. casu. lxxxiij. ¶ Centesimoquadragesimonono, inducere ferias repentinas lege a nullo. C. de ferijs. ꝛ notat glos. per illum textum in not. q. in clem. sepe. de verb. sign. in verbo ob necessitates. ad fi.

¶ Centesimoquinquagesimo, concedere vnius anni tempus ad deliberandum de aditione hereditatis, inferiores autem iudices nouem tantum mensium. text. not. in. l. fi. §. sed quia quidam. C. de iure deliber. ¶ Centesimoquinquagesimoprimo, facere edictum, vt quicunq; tale quid fecerit, ꝛ capiatur, efficiatur seruus accipientis. not. text. in. l. ij. C. quibus ad liber. proclamare, ꝛ ibi Saly. secundum vnum intellectum, glo. ꝛ Saly. ꝛ si text. ibi etiam auctoritate fiscali id concedat, ꝛ isto casu talis seruus dn̄o nō poterit manumitti, q̃si scꝫ ob delictum in seruitutem incidit. secunduꝫ Rom. pro sing. not. dclxxvj. nullus. ꝛ hoc dictum nota, quia facit ad casum. s. cxlv. ꝛ. clxxv. ꝛ infra. ccxci. ꝛ. q. cxviij. nu. xvj.

¶ Centesimo quinquagesimosecundo, dare priuilegium super sportulis, vel expensis litis non agnoscendis, vel minuendis. l. fin. in princip. iuncto fin. ibi principalibus affatibus. C. de fruct. ꝛ lit. expensis. ¶ Centesimoquinquagesimotertio, punire iudicem, qui appellationem nō recipit. l. a proconsulibus. in fi. C. de appel.

¶ Centesimoquinquagesimoquarto, cognoscere de appellationibus ab illustribus factis lege precipimus. C. de appellat. §. sane cum concord. ꝛ facit infra casus. cccxviij.

¶ Centesimoquinquagesimoquinto, dare iudices in causa, super qua, ipse princeps fuit consultus. l. iubemus. C. de appel.

¶ Centesimoquinquagesimosexto, prestare auctoritatem, vt dominium pignorum captorum auctoritate presidis in causa iudicati adijciatur creditori, quando calliditate condemnati emptor inueniri non potest. not. text. in. l. fin. C. si in caus. iudic. pig. licet tamen in fin. ibi tex. dicat, solet, facit tamen pro hoc. d. l. ij. ꝛ. l. fin. §. sin autem tempore. C. de iure dom. impet. vbi id generaliter.

¶ Centesimoquinquagesimoseptimo, reseruatum est principi, vt ei supplicantes pro reis lese maiestatis infames sint, sine venia, ꝛ sic ipse solus eo casu per consequens dispensaret. l. quisquis. §. de niq; C. ad. l. iul. maiest. ¶ Centesimoquinquagesimooctauo, restituere bona damnato, cui erant publicata. l. ij. C. de sent. pass.

¶ Centesimo quinquagesimonono, reseruatum est ei, vt fiant ex cubic ad palatium suum pena capitis desertori, ꝛ per consequens ipse tantum dispensabit. l. qui excubias. secundum vnum intellectum. ff. de re milit. ¶ Centesimosexagesimo, trahere causam Ex publica causa ad aliam prouinciam. §. si vero ille. versi. nisi forte. cum gl. in auct. vt omnes obediant iud. ibi prestare auctoritatem procuratoribus, principis, vt trāsigere possint. l. nulli. ff. de trāsac. declarando vt ibi no. ꝛ post gl. singul. ibi. Ant. sicul. not. in verbo pupillus post medium. ꝛ. d. Deci. cons. ccxcvij. ad fi.

¶ Centesimosexagesimoprimo, consensum prestare proconsuli, volenti adimere auctoritatem, ꝛ iurisdictionem legato suo demādataꝫ, no. tex. in. l. solent. §. j. ff. de offic. proconsulis. lꝫ ibi gl. dicat, ꝙ id sit ex honestate, consuli princeps debeat, non de necessitate.

¶ Centesimosexagesimosecundo, dare alicui facultatem ius dicende mulcte. l. ij. §. fin. cum glo. ff. de iudic. de quo diceudum est, vt ibi not. ꝛ in. l. non ex omnibus. ff. de arbitr.

¶ Centesimosexagesimotertio, prohibere partibus, ne delegati ad certum tempus iurisdictionem ad vlterius tempus prorogent etiam de consensu partium. text. not. cum glo. in. l. ij. §. sed si iudex. ff. de iudic. Sed ibi posset dubitari, de quo delegato loquatur. item an illa verba principali iussione importent Imperatorem ipsum, vel generaliter eum qui mandauit, seu delegauit, vt principalis dicatur ille qui mandauit quicunq; fuerit. iuxta nota. per

doct. in. l. & quia. in verbo principaliter. ff. de iurisdict. om. iudi. et de dicto. §. sed si. vide infra, casu. clxvi. principalis auctoritas tamen vr capi alias pro imperatore, & principe ipso. l. hereditas. in fi. ff. de petit. hered. de quo tamen ibi glo. l. ij. §. fi. ff. de iure fisci. &. l. si seruus communis meus. ff. de stipul. seru. in princ. ibi principalium constitutionum, cum gl. & infra, casu. clxvi.

¶ Centesimosexagesimoquinto, reseruatum est principi concedere alicui officium administrationis intra eam prouinciam, in qua prouincialis, & ciuis habetur, lege fi. C. de crimi. sacrileg. & supra casu. lxxvi. ¶ Centesimosexagesimosexto, iudex ordinarius, & proprius, non potest inhibere subdito, ne litiget sub alieno iudice. cōmunis conclusio secundum Abb. vbi infra, post legistas. in lege si qui ex consensu. C. de episcop. audient. Imperator tamen posset inhibere, & prohibere. ita not. dicit Abba. in. c. P. & G. penulti. col. ante finem, versicu. & ex his infertur. extra de offic. deleg. per tex. in. d. l. ij. §. sed si iudex. ff. de iudic. Et sic ipse illa verba principali iussione, de imperatore intelligit, de quo supra dixi proximo casu, vno intermedio. ¶ Centesimosexagesimoseptimo, reseruatum est Imperatori manumittere sine impositione vindicte, & cum vult fiat liber is, qui manumittitur, ex lege augusti. not. text. in. l. apud eum. §. i. ff. de manumiss. & sic, vt & gl. ibi fin. sentit, in eo solennitas aliqua non requiritur. facit casus. lxxiij. xlviij. xliij. xl. xxxi. xviij. & precipue casus. xix. supra.

¶ Centesimosexagesimooctauo, cogere iudicem, ad remittendum Reum alter, vbi opus est, secundum Barto. post Cyn. et Petr. in lege si cui. §. cum sacrilegium. j. q. ff. de accusat.

¶ Centesimosexagesimonono, punire eum, qui per iniuriam maledixerit principi ipsi lege vnica. ad finem. in verbo remittendum cum glos. C. si quis imper. maledix. & per glos. per illum text. in. c. j. de maledic. extra. aliter tamen videtur innui, in. l. famosi. versic. hoc tamen. ff. ad. l. iul. maiest, scilicet, quod etiam inferiores iudices cognoscant, nisi intelligas secundum predicta. remittendum &c. olim erant constituti certi officiales, qui corrigebant eos qui male loquebantur de principe. glo. not. in rubr. C. de prepos. labo. libro. xij. Sed est pensanda leuitas, insania, & qualitas personarum, vt. d. l. j. Ange. in. d. l. famosi. Bald. vbi decis. Neap. cclxv. Illustrissime. vij. col. ad finem, nu. lxij. post. gl. pro sing. in dicta rubrica, citās id de tyberio in agrippaꝫ carceratū ob verba. Socrates. tñ alias respondebat cuidā admirāti, ꝙ nihil in eū cōmoueretur a quo quicꝗ lacessebatur, mihi scꝫ, inquit non maledicit, qñ quidem ea, que dicit mihi, non adsunt, nec in me herent, vnde nihil ad me si vero verum admoniti corrigamus, & prosunt, vt erasmus no. tradit lib. iij. apopth. sub socrate. lvij. & seq.

¶ Centesimoseptuagesimo, reseruatum est principi, vt rescriptuꝫ eius quoad alios in similibus habeat vim legis, secus in inferiore a principe. no. domin. post Arch. in. c. ignorantia. xxxviij. dist. per c. licet. xvi. q. iij. & facit. l. metu. §. sed quod pretor. ff. quod metus causa. Ang. in. l. j. col. iij. ff. de ferijs. moderni in rubrica de rescrip. extra, vt ibi. d. Decius refert. j. col. ad finem, post Alexand. consilio. xxxvij. alias de facto, col. iij. libro. iij. Sed est consilium. xcvij. ij. colum. & facit. §. sed & quod princip. inst. de iure natural. l. j. ff. de constitur. princip. de quo tamen dicendum videtur, vt melius per. deci. in. d. rubrica. d. loco ob. l. ij. C. de. ll. pro cuius distinctiōe ego do tex. no. vltra omnes, in. l. iij. §. diuus. ij. ff. de sepulch. viol. secundum nouum meum intellectum, de quo late dixi rome legendo, in. l. de quibus. ff. de. ll. super. vij. oppos. Barto. in. ij. lectura eius, faciunt que infra, casu. ccxxi. ¶ Centesimoseptuagesimoprimo, dare licentiam habentibus administrationem in vrbe, emere mobiles, vel immobiles res, vel domos extruere. rubrica. C. de contractibus iudic. in fi. ibi sine sanctione pragmatica, & in nigr. in principibi, nisi specialem nostri numinis hoc eis permittentem diuinam rescriptionem meruerint. officialibus autem aliarum prouinciarum, & rectoribus non prodest, etiaꝫ nec rescriptum. vt infra dixi sequenti. q. casu. lxij. ¶ Centesimoseptuagesimosecundo, dare veniam his, qui sibi ascribunt aliquid contra auctoritatem senatusconsulti, vt in. l. diuus. j. §. plane. ff. de fals. in fin. & supra, casu. lxxiiij. & generaliter dare gratiam, & immunitatem super delictis, & excessibus commissis. vt tradit Signor. consilio. cliiij. in. q. col. ij. & infra dixi limitando. q. sequen. casu. cij.

¶ Centesimoseptuagesimotertio, soli Imperatori licet inspicere & oportet inter equitatem, iusꝗ interpositam interpretationem, not. text. in lege prima. C. de. ll. de quo text. dicendum est, vt ibi per glos. & scrib. & per. d. l. i. supra, casu. xxiiij.

¶ Centesimoseptuagesimoquarto, si miles adimatur de possessione sui Beneficij feudalis imputatus de culpa lata per iudiciuꝫ parium suorum, & dicat suos pares inique iudicasse, manere debet in possessione per sex ebdomadas, & ad presentiam imperatoris debet cum illis, qui laudamentum fecerunt, & ante eum diffiniatur, & sic cognoscere dicto casu videtur reseruatum imperatori, vt est tex. no. in tit. quo temp. milit. inuest. c. fi. in fi. in vsi. feu.

¶ Centesimoseptuagesimoquinto, punire vltra ordinarias penas statutas, & expressas, audaciam transgressorum constitutionis. nos Federic. Roma. imperator &c. in titu. de statut. & consue. in vsibus feud. qui est titulus fin. ad libitum, & mandatum suum, vt ibi legitur in. §. transgressores. s. auct. cassa. C. de sacrosanc. ecc. auctent. item quecunqꝫ. C. de episcop. & cleri. auctent. gazaros. C. de heretic. auct. nauigia. C. de furt. que omnes auctent. ex dictis constitut. eximuntur. Et facit supra casus. xxxvj. & l. acta. in princip. ff. de re iudic. §. j. & infra, casu. ccxcvj. ccxcj. vbi, in no. q. etiaꝫ posui, quod quando certa pena est a iure inducta, nō est alia imponenda, nisi per habentem plenitudineꝫ potestatis, post Cassad. de cis. ij. de iureiur. nu. v. & glo. & Abb. vbi ibi.

¶ Centesimo septuagesimosexto, permittere, vt ab herede qui non satisdedit legatarijs, iuxta titulum vt legat. nom. caueatur, res hereditaria dolo malo, & in fraudem etiam legatarioruꝫ publice consecretur, nec tamen possit in possessionem eius legatarius immitti, licet alias in res dolo malo alienatas per heredem immittatur. iuxta. l. is cui. §. qui in possessionem. & §. dolum. ff. vt in posses. legat. text. est quod in. d. consecratione dicto casu, permissio Principis requiratur. not. in lege fin. ff. eodem. & dicit ibi glos. penulti. secundum vnum intellectum, quod ibi est specialiter, quia alij preiudicat, vt & tetigi supra. questio. xcviij. in princip. alias enim sine principe per pontifices fit consecratio publica rei, per. §. sacre institut. de rer. diuis. & lege sacra. in princip. ff. eodem licet vltimo. d. glo. penult. in fine, dicat vel illas intellige, secundum istum. hodie autem quomodo, & per quem fiat locus sacer, vel res, vide per Aret. in. d. §. sacre. ij. col. post Ioan. fabr. que matthes. no. lxxvj. c. ad hec. de relig. dom. et quid e contra, si reducatur res sacra, ad profanam. infra casu. cxcix.

¶ Centesimoseptuagesimoseptimo, concedere vsum toge Romane. l. sed si accepto. in princ. cum glo. j. ff. de iure fisci. & glo. in. l. preced. ibidem ante fin. & que infra casu. cccxxi.

¶ Centesimoseptuagesimooctauo, existimare an furiosus, qui interfecit matrē, forte in dilucidis interuallis, propter immanitateꝫ facinoris supplicio afficiendus sit, not. text. in. l. diuus. ff. de offic. presidis. post prin. nisi dicas, ꝙ ibi ita fuit in facto, & facit quod. s. dixi casu. xxxvij. per. l. diuus. ij. ff. de fals.

¶ Centesimoseptuagesimonono, reseruatum est principi doctorare, & ratio nota. vt per Moder. taurin. in. l. ij. ff. de origi. iur. super vers. fin. col. iiij. numero. dlxxvij. & sequen. Aret. in. §. respōsa. in fin. institu. de iure natur. Et quod hec que videmus solennia in vniuersitatibus, & studijs generalibus introducta, quibus concessum est, talem gradum concedere, vt Perusie, bononie, & in alijs publicis gymasijs videmus, dicendum est, primitus accedēte voluntate Principis fuisse, & ex priuilegio eius, vt ibi not. et latius in. §. hec autem tria. in proemio. ff. colum. j. & ij. ante fi. post Abb. in. c. tue de cleric. non resident. declarans not. quod imperator in iure ciuili tantum auctoritatem designandi doctorem dare potest. post Felyn. in. c. per tuas. col. ij. de maior. & obed. Moder. Bononien. in repetitione auct. habita. colum. ix. C. ne filius pro patre. Papa vero in iure canonico, & sacra pagina, non iure ciuili, secundum firm. in suo repertorio, in verbo, doctor; licet contrarium dicat seruari. Et in Papa forte est verius, cum habeat superioritatem ad imperatoreꝫ, vt supra late suo loco diximus. questio. l. & in. d. §. hec autem tria. per. d. Mod. quomodo ecclesia in doctoribus se intromittat. post Ioan. Fabri, & Aret. in. §. responsa. institu. de iure natur. cum scientia ciuilis ad ecclesiam non spectet. c. super Specula. ne cleric. vel Monach. ibi not. ponunt columna tertia in princip. Et facit ad hunc casum, quod dixi supra casu. xvij. & casu. xl. & cxxx.

¶ Centesimooctuagesimo, erigere studium approbatum, in quo iura, & scientie legi possint, & doceri. patet in proemio. ff. in. §. hec autem tria. vbi moderni taurin. in not. columna prima ponunt late, post Barto. de quo dic, & vide, vt ibi no. Et de limitationibus precipue in medicis. quod ipsi medicinam vbiꝗ legere possunt, Nicol. de Neapol. in. l. sed & reprobari. §. amplius. colum. ij. ff. de excusat. tut. inferens in hoc esse deterioris conditionis legistas. Et perusie, patrie mee, Ubertus de Cremona fuit de primis, qui ibi erexit cathedran per priuilegia Bonifacij, ita dicit Bal. audiuisse a maioribus suis, in. l. prima. C. de priuileg. dot. nu. x. in fin. dicens quod ob id libenter allegat dictum Ubertum. illud sciendum est, pro heretica damnatum fuisse etiaꝫ olim opin. vuicleff. et

seq

seq. dicentiũ studia gñralia vana gentilitate, in ecclesiam introducta, ⁊ tantum etiam prodesse; quantum diabolus, sic collegia graduationes, ⁊ magisteria, vt patet in concilio constant. sessione. viij. xxix. articulo illius, ⁊ late nouissime per fratrem Alphon. de castro, in libro aduersus hereses. lib. xij. in vbo studia gñalia.
¶ Centesimooctuagesimoprimo, reseruatum est Imperatori soluere, seu tollere infamiam, quam mulier incurrit, nubendo infra annum. §. que vero. versiculo dicimus. in auct. de nuptijs. ibi solui Imperatoris littere iubentis. ⁊. §. nos autem miramur. ad mediũ ibi, vt supplicent Imperatori, ⁊ ibi simpliciter equalem, ⁊ que dicam infra in sequent. casu. ⁊ hunc casum declara, cum sine filijs priores nuptie fuere, quia si filij fuerint, tunc solum rescriptum non sufficit, vt dicitur ibi, ⁊ dixi infra sequen. questio. principali. casu. lxij. per dictum textum. ¶ Centesimooctuagesimosecundo, remittere penas, quas incurrit mater, que relicta filiorum tutela, contra sacramentum non petito tutore, nec redditis rationibus, ad secundas nuptias transit. text. not. in. §. nos autem miramur, ibi vt supplicent imperatori, in auct. de nuptijs.
¶ Centesimooctuagesimotertio, ꝙ post calendas ianuarias. die. xxx. pro salute principis vota suscipiant. tex. no. in. l. si calumniet. ff. de verbo. sign. que qualia essent, ⁊ qualiter, ibi moder. scribunt, ostentantes huiusmodi loco leges. ⁊ que. s. casu. lvj.
¶ Centesimooctuagesimoquarto, reseruatum est principi, vt causam, que ad se remissa fuit, inferior etiam ordinarius, nisi ei remittatur, audire nõ possit etiam de ꝯsensu partium. text. not. cum glos. fina. secundum communem intellectum, in. l. ad Imperatorem. ff. de appell. ⁊ que supra dixi, casu. lxij. Et dic de materia. d. l. ad imperatorem. vt per Bar. not. in. l. ad principem. ff. eo. gl. ⁊ doc. in. c. l3. de offic. deleg. Perus. late in. c. cu3 cessante. de appel. car. iij. Deci. in. no. q. in. c. interposita. §. ille. col. fi. in prin. de appe. vnde alias not. Inno. in. c. cum in terra. de const. ꝙ, vbi imperator manum apponit omnibus alijs est impositũ silentium. Bald. pro no. in. c. j. §. ad hec. col. iiij. de pace iuram. firm. Curt. Jun. cons. cl vij. presupponitur. colum. iiij. in fine.
¶ Centesimooctuagesimoquinto, in curia principis cessat presumptio iusti timoris. tex. vbi Bart. Bald. Paul. ⁊ Sal. notant in. l. j. C. de his qui per met. iud. Sed aduertendum, quia ide3 videtur in qualibet curia eius, qui potestate, ⁊ iurisdictione preditus est. l. fin. in princi. ff. de eo quod metus caus. ⁊ que not. glos. j. in. l. iij §. quesitum. ff. si quis caut. ⁊ in principe. ego do bonu3 tex. solitarium, in. l. probatorias. C. de diuers. off. libro. xij. ibi, manu nostra subscriptis, ⁊ nostro arbitrio prestandis, ita vt nullus dolus, aut fraus possit annecti. ⁊ ibi glos. notat, nullum dolum posse committi cum principe, nec ambitionem ⁊c. Et notat Bal. per illum tex. in. l. rescripta. C. de precib. imper. offer. colum. ij. Et vbi princeps, ibi securitas, ⁊ nulla formido, nisi vana, que non patrocinatur, vt no. Bald. in. d. l. j. C. de his, qui per met. ⁊ que not. in. l. j. ff. ad. l. iul. de ambit. Quod limitandum forte videtur, nisi sint ea ad que subditus non tenebatur, quia presumerentur metu facta, etiam cum principe. glo. no. Bald. in titulo de pace constan. in verbo pactiones. cum qua post Ange. ⁊ Ancha. consil. consuluit collegium nostrum perusinum, Annis elapsis pro illustrissimo duce grauine. M. D. xxxj. Et que Hyppol. no. dcxlv. aduertant. Et sic predicta procedent, quando principes alijs auctorizatur, secus cum ipse contrahit pro se, vt supra. Item vbi est defectus citationis, non presumitur pro Principe. Decius consilio. dxliij. serenissimus. colum. penult. post Abba. in. c. j. vltimo not. in fine. de caus. poss. ad limitat. not. per Cyn. in. l. rescripta. C. de precib. imper offe. ⁊ per. d. glos. pactiones. quod princeps sicut priuata persona potest metum inferre, ⁊ impressionem. in not. questio. tradit Lauren. calcan. cons. li. licet columna prima.
¶ Centesimooctuagesimosexto, reseruatum est principi arbitrari circa sacramenta militie, ⁊ auctenticas scripturas cum memorialibus, ⁊ agentibus in rebus, in casu. l. probatorias. C. de diuers. offic. lib. xj. ⁊ que argumento illius tex. in not. questio. Rota decis. ccxxxv. nota quod in priuilegijs, in antiquis.
¶ Centesimooctuagesimoseptimo, reseruatum est imperatori dare licentiã consularibus viris gerẽdi consulatum per annum, mõ de quo in. l. pen. in prin. C. de consul. lib. xij. ibi impetrato videlicet principali iudicio. facit supra casus. xvj.
¶ Cẽtesimooctuagesimooctauo, rñdere, cu3 quis damnatus ad mortem eius roboris, vel artificij sit, vt dignus populo Romano exhiberi possit, quia imperator est consulendus. tex. est not. ⁊ sing. licet vulg. in. l. ad bestias. ff. de penis. per quem text. Veron. etia3 scribit, cautela sua. ij. Rom. no. dcxvij. potestas. Moderni Bononien. no. dcij. ex delicto. facit. l. cum de nouo. ⁊. l. humanum. C. de. ll. scilicet, ꝙ in nouo casu imperator cõsulitur, quod declara, vt per deci. in. l. fi. j. no. C. de pact. ⁊ in. c. intimasti. i. no. de appel. ⁊ supra, casu. lvij. ¶ Centesimooctuagesimonono, dare licentiam tutori, vel curatori alibi domiciliũ transferre. not. tex. in. l. idem vulpianus. §. fi. ff. de excul. tut. quod notandum est, quia alias, alijs videtur licitum ad libitum mutare domicilium, ⁊ eius locum, licet originis non. l. assumptio. cum glos. ff. ad Municip. l. eius qui. §. fi. ⁊. l. nihil. ff. eod. glos. fin. in. l. v. ff. de captiuis, ⁊ postlim. reuers. l. iuris ordinem. in fin. C. de iurisd. om. iud.
¶ Centesimononagesimo, reseruatum est concedere clausulam summarie simpliciter ⁊c. ⁊ ea vti, quia solus princeps potest, non alius, etiam nec legatus de latere sine speciali commissione. nota. per Aret. in. §. preterea. institu. de except. vj. colum. xxiiij. casu. versicu. ⁊ aduertas. allegat glo. sing. in. c. fin. de rescript. in. vj. sed est in. c. fi. de heret. in. vj. Et ego do consociam in clemẽ. sepe. de verbo. signifi. in verbo mandamus. post illum text. Moder. Bononien. no. cij. clausula. Abba. in. c. j. extra, de rescript. in principio. cum plena additione ad eum. Deci. in. c. pastoralis. in princip. nume. vij. de appellat. Cassad. in titulo, de rescript. decis. vltima. no. questi. de qua infra ad finem huius casus. Lap. nota. allegat. cij. ante finem, in no. fi. quod nec etiam ipse partes possunt concedere in compromissis, nisi in totum prorsus sit ab initio ordini iudiciaro renunciatum post glo. in. c. fi. de re iudic. in. vj. Et Specula. vbi ibi, secus si sit in procedendo hec clausula adiecta. in sententiã do tamen sit dictum, quod de iure sententietur, ⁊ quod solus princeps ponat hanc clausulam summarie ⁊c. Rot. not. decis. cccxxix. nota quod si in commissione. in antiquis. An aute3 inferior a principe, de consensu partiu3 causam possit committere cum hac clausula. Rot. remittit decis. dxliij. vtrum valeat. in eisdem. Et addo his, Modernos Hisp. in commentar. super regulis cancell. in regula de subrog. collitig. q. vij. num. vij. qui dicunt, ꝙ in priuationibus, ⁊ alijs causis criminalibus, puta iniuriarum, quando agitur criminaliter, non datur clausula, ꝙ summarie ⁊c. quia interest partis propter penam tallionis, sed in causis ciuilibus datur summarius processus, licet soleant cassari illa verba sola facti veritate inspecta, nisi ex fauore, ⁊ de clausula simpliciter, ⁊ de plano, supra casu. cxxvij. illud incidenter not. est ꝙ vbi prima commissio habet, ꝙ summarie procedatur, causa est summaria, nedum in prima, verum etiam in secunda, ⁊ tertia instantia, ita obseruatu3, ⁊ obseruari in rota roma. ait Cassad. in titulo, de prescript. decis. viij. fuit, ⁊ in decis. vltima, idem doctor ponit quedam in materia, not. precipue ꝙ ⁊ hec clausula detur etiam in quacunq3 causa, etiam prophana, ⁊ iniuriarum, ⁊ sic contra. d. Hispan. item ꝙ sufficit dictum fuisse, ⁊ summarie, sine ⁊c. item ꝙ potest apponi, etiam si pars nõ petierit, item ꝙ licet petierit solum ꝙ summarie, signatura tamen addit ⁊c. que notanda sunt ad intelligentiam huius clausule, ⁊ ꝑ stilo signature. ¶ Centesimo nonagesimoprimo, nouum collegiũ instituere, nam non potest inconsulto principe nouum collegium institui. l. iij. ff. de collegijs illicit. glos. i. in capitu. finali. de religiosis domib. extra, de omnibus autem religiosis sectis Christianis, ⁊ de omnibus militibus ab ecclesia comprobatis, cũ nominibus, ⁊ origine, ⁊ annis institutionum, ordinate habetur in quodam libello, de religiosis sectis. vj. volum. tract. char. xciiij. sed text. in. d. l. iij. dicit, vel senatusconsul. auctoritate, vel cesaris, facit capitu. ecclesia. xvj. q. i. ⁊ que supra, casu. xciiij.
¶ Centesimononagesimosecundo, citare per edictum illum, qui nunquam personaliter fuit citatus, vt ipsum ita arctet, quod faciat eum haberi pro vero contumace tanquam personaliter citato, nam non potest nisi princeps, vel de ipsius expresso mandato, ⁊ quod etiam vltra hoc concurrant alia, de quibus no. per Pau. de castro, vbi infra, ita signanter declarat magistraliter. Paul. de Castro in. l. ad peremptorium. col. fi. ante finem. ff. de iudic. versi. sed quando. ⁊ vers. dicas ergo. post clemen. j. de iudic. ⁊ dicto loco no. Paul. declarat, quomodo, quando, ⁊ qualiter citatio per edictum fieri potest pro menti tenendo, quia possunt facere bonorem, ⁊ quod pauci sunt, qui bene intelligant. ⁊ cum Paul. de Castro simpliciter transit Decius, cõs. ccccclx. viso puncto. iiij. dubio. Bart. tamen in extranag. ad reprimendum. in verbo per edictũ, in princip. dicit de iure ciuili conuenire ordinarijs, ⁊ delegatis a principe, ⁊ non alijs, sed de iure canonico non posse fieri, nisi de sola commissione Pape. per. d. clemen. j. ⁊ notat prima additio ad Rot. decis. ccxxiij. si committatur. in nouis. Pau. de castro dicto loco, not. clare declarat. Quando autem citatio per edictum in curia decernitur ob non tutum accessum, in quibus, ⁊ quot locis exequi debeat, ⁊ nouissime per Cassad. in titu. de dolo, ⁊ contum. decis. j. regula. Et ibidem ad finem, late remissiue de materia ⁊ pre

cipue an sit speciale in papa, ⁊ quid, ⁊ in quibus casibus alij possint, post Fely. in. capitu. quoniam frequenter. §. porro. i. ⁊. ij. colũ. cũ seq. vt lit. non contest. ⁊ per eundem Cassad. in. d. titulo, de materia citationis per edictum, nouissime decis. ij. iiij. v. ⁊ seq. presertim, an decreta contra vnum arctent alium, etiam si adsit clausula, omnesq; alios ⁊c. et an debeat legi, ⁊ affigi, ⁊ quomodo, ⁊ quãdo, quo tempore, ⁊ qualiter, ibi videndum late. ¶ Centesimo nonagesimotertio, reseruatum est ei, vt in omni sacramento fidelitatis Imperator ipse nominatim excipiatur. §. fina. in titulo, de prohib. feud. alien. per Federic. in vsib. feud. facit. l. fina. ff. qui satisd. cogan. cum simil. Deci. tamen alias in consi. cclxix. colum. iij. in fi. ⁊ consi. cclxxi. ij. col. in prin. dicit i not. questionibus. d. §. fin. habere locum etiam in rege in regno suo, ⁊ sic per consequens in omni alio simili, eadem ratione. ¶ Centesimo nonagesimoquarto, dare licentiam muto, ⁊ surdo faciendi testamentum. l. si mutus. ff. de testam. de quo hodie dic post glo. ibi, vt late in. l. discretis. C. qui testamen. fac. pos. ¶ Centesimo nonagesimoquinto, reseruatum est Principi cogere pretorem, vel consulem, vel similes heredes institutos, ⁊ grauatos de restituendo, vt adeant, iuxta remedium tituli ad senatusconsul. trebellia. tex. est in. l. ille a quo. §. tempestiuũ in fine. ff. ad trebellianum. ¶ Centesimo nonagesimosexto, estimare beneficiũ, ⁊ gratiam, quod, ⁊ quam concessit ipse iam defuncto quasi viuenti, quem modum eius esse velit, not. text. in. l. neratius, in fin. ff. de regul. iur. facit. l. ex facto. ff. de vulg. in princip. ⁊. c. cum venissent, de iudic. declarando vt ibi late per Deci. ⁊. l. vltima. C. de. ll. ¶ Centesimo nonagesimoseptimo, dare licentiam ducendi aquam per viam publicam sine incommodo publico. l. seruitutes la grande. §. pen. ff. de seruit. titulo generali, dicit glo. vel senatus, per. l. ij. ff. de flumin. adde casum supra. xciij. ⁊. xciiij. ¶ Centesimo nonagesimooctauo, principi scribi debet a iudice, qui aliquem vt nocentem damnauit per sententiam, si constat postea de innocentia, quoniam ab executione debet abstinere, ⁊ principi rescribere, quia ipsemet iudex sententiam suam immutare nõ potest. ll. vulg. tex. est not. in. l. j. §. fi. ff. de quest. ⁊ scribit Decius in regula, ⁊ si nihil, in prin. ff. de reg. iur. ⁊ facit. l. diui fratres. ff. de penis. quod declaratur not. per eundem dicto loco, ad finem nisi innocentia esset notoria, quia tunc non est opus superiorem consulere, vt quia fuit cõdemnatus pro Titio occiso, ⁊ apparet illum viuere, post Are. ⁊ Fely. et de dicto. §. fina. in not. casu, infra casu. ccxxxiiij. ⁊ Bart. in. l. ab executore. ij. col. ij. q. ff. de appella. ⁊ facit. l. acta. §. j. ff. de re iudi. ⁊ que infra, casu. ccxcvj. ⁊. ccc. ¶ Centesimo nonagesimonono, reducere ad profanum rem sacram, seu deo dicatam, ita not. tradit Dyn. in regula, semel deo dedicatum in. vj. post. l. continuus. §. pen. seu antepen. secundum nouam impressionem. ff. de verb. oblig. de quo hodie, quia ad pontifices spectant he res, dicenduz est, vt supra, casu. clxxvj. quia eius est soluere, cuius ⁊ ligare, ⁊ nihil tã naturale ⁊c. ⁊ contrariorum eadem est censura ⁊c. ⁊ text. in materia nostra, in. c. ad hec. de relig. dom. cum glo. not. ¶ Ducentesimo, reseruatuz est Principi, vt in quo loco ipse moratur, in eo nõ licet morari ei, q a militia missus est ignominie causa, tex. notabi. in. l. ij. §. ignominie. ff. de infam. siue in vrbe moretur princeps, siue alibi, vt per illum tex. notat Dyn. in regula, quod ob gratuz, de regul. iur. in. vi. ante finem, vbi enim Princeps, ibi Roma, vt late de illo tex. dixi in singularibus meis, secundum ordinem impressum, in singul. text. ciuil. xiiij. vbi Papa, ⁊ supra dixi. q. xxxv. nu. ix. ⁊ que infra, casu. ccxv. ¶ Ducentesimo primo, concedere pretori ex magna causa, vt minorem restituat aduersus libertatem. l. si ex causa. §. fina. cum. l. seq. ff. de minor. dic vt ibi not. ⁊ in. l. illud. ij. ff. de appel. ¶ Ducentesimo secundo, solus Princeps restituit aduersus sententiaz eius, qui vice eius cognouit. l. aduersus, in fi. C. si aduers. rem iud. de quo dic vt ibi per Bar. ⁊ Scrib. ⁊ in. l. fi. C. vbi, ⁊ apud quem. ¶ Ducentesimo tertio, solus princeps dat auctoritatem dandi mutuo aurum fiscale alicui. l. ij. C. de his qui ex public. rat. lib. x. sub penis de qbus ibi, ⁊ facit casus supra. cvij. ⁊ que Deci. in not. q. consi. cccclxxiij. queritur, col. fi. ꝙ nec officiales possunt pecuniam communis in propriam vtilitatem conuertere, ⁊. l. minime. C. de suscep. ⁊ Archi. lib. x. ⁊ que Bar. in. l. j. C. de Aur. pub. eod. lib. vbi tenet, ꝙ lucrum debet esse publicum, de quo dicendum est, vt late Deci. consili. sexto.

¶ Ducentesimo quarto, licet multi habeant ius reuocãdi domũ, si conueniantur, vt in. l. ij. §. legati. ff. de iudic. capi. fina. cum gl. de dilat. l. si legatus. ff. ad treb. Rot. decis. lxxij. nota ꝙ vbi aliquis, in antiquis, ⁊ per Doct. in dictis locis, tamen si Princeps committit causa laicorum actorum, siue reorum presentiuz in curia sua auditoribus suis, ⁊ sui palatij, non habent communiter ius reuocandi domum, ita testatur not. rota, in papa committente, decis. dxcvj. dominus vrbanus in antiquis post Host. in. c. fi. de foro cõpe. idem Rota. dcxviij. dic ꝙ illi, in eisdem pro communi stilo, ⁊ obseruantia palatij, ⁊ rote, ⁊ idem. dcxxix. nota ꝙ si illi, in eisdem, quod licet dicant in papa, eadem ratione erit idem in Imperatore, ⁊ principe, per ea que infra, in fine horum casuum dixi, ⁊ notandum est ad magnam declarationem. d. l. ij. §. legatis, cum concordan. ⁊ ideẓ in Imperatore esse, vbi ipse est. patet ex not. per Bal. in. d. §. legatis, ⁊ per Abb. in. d. c. fi. col. antepen. ad medium.

¶ Ducentesimo quinto, reseruatum est Principi, sicut dare immunitates, ⁊ exemptiones a prestationibus, ⁊ solutionibus, pro terris, vel capite hominis, vt supra dictum est, casu. cxl. ita imponere pro terris, vel capite hominis functiones sine probatione, ⁊ auctoritate principis non licet, nec diminuere, ⁊ si fiat, reducitur ad pristinam functionẽ, tex. not. in. l. immunitas. C. de agric. ⁊ censiti. libro. xi. cum glo. ⁊ facit regula vulg. contrariorum est eadem dispositio, ⁊c. que ⁊ supra, casu. xx. ⁊ seq. ⁊ casu. cxl. supra allegato.

¶ Ducentesimo sexto, dici potest reseruatos esse oẽs casus principi, in quibus ipsemet ligauit sibimet manus, volens suum rescriptum in eis non valere, (de quibus infra dicemus late seq. q.) naẓ si vult omnino disponere in illis, in contrarium potest, si expresse ⁊ specialiter illis legibus, ⁊ constitutionibus deroget, vt infra declarabimus in. d. seq. q. ad fi. versi. notandum tamen est.

¶ Ducentesimo septimo, reseruatum est principi, ꝙ ecclesie, que regulariter sunt immunes, ⁊ exẽpte ab omnibus impositionibus, muneribus superindictis, ⁊ alijs huiusmodi prestationibus, ⁊ solutionibus sordidis, teneantur tamen ad canonicam illationem, quam repentina sarcina aduenitie necessitatis proposuit, vt dicit tex. not. in. l. placet rationabilis. C. de sacrosanct. eccle. Jac. butr. ⁊ Bald. exponit, ibi, id est propter subitum aduentum principis, glo, vero in verbo, canonicam, exponit, id est, vt quia filius nascit̃ principi, vel facit filium militem, vel facit nuptias, vel aliter, vt ibi per glo. ⁊ doct. ¶ Ducentesimo octauo, gesta per falsum procuratorem in audientia principis non ratificantur per principalem dominum, licet alias sic, vt habetur in. l. licet. ff. de iudicijs, ita not. dixit Bal. in. l. falsus. C. de furt. ij. colũ. in principio, allegat not. per Innocen. in. c. ex parte decani, de rescrip. argumento. l. fi. C. de his que a non Domino, ⁊ propter vitium subreptionis, que valde detestabilis est in auditorio principis, sed cauendum, quia. d. Abb. in. c. nonnulli. §. j. colum. iij. in princip. extra, de rescript. dicit hanc solennem limitationem, Bald. ⁊ Innoc. ad. d. l. licet, ⁊ alia iura, que dicunt gesta per falsum procuratorem posse rata haberi, non videre veram, ⁊ predicta iura non admittere hanc restrictionem, ⁊ Fely. in. d. §. j. col. iij. ampliatione, dicit dictum Bald. in. d. l. falsus, communiter non teneri, quia iura generaliter loquuntur, dictum tamen Bald. tenet etiam Socy. alias in regula, gesta. clxv. iij. fallentia, ⁊ Jas. in. l. iij. §. si procurator. ff. ꝙ quisq; iur. colum. ij. dicit, ꝙ dictum Innocen. procedit quo ad commodum, ⁊ vtilitatem ratificantis, vt rescriptum principis impetratum a falso procuratore non possit ratificari, sed quantum ad damnum, ⁊ ad hoc vt ratificans incidat in penam sic. ⁊ ꝙ ita ibi loquitur tex. quẽ ait singulariter not. pro limitatione dicte regule Innocen.

¶ Ducentesimo nono, reseruatum videtur principi, vt licet alias petita restitutione in integrum aduersus sententiam, ea pendente non fiat executio. l. si causa cognita. C. de transact. l. defendente. ff. de auctorita. tutor. rubric. ⁊ nigr. C. de integr. restituit, postul. ne quid nouit fiat, tamen quando est sententia Principis secus, secundum vnum intellectum Innocen. ad illum text. in capi. suscitata, de restitu. in integr. extra, refert, ⁊ tenet Bald. in. d. l. si causa cognita. iij. not. in. d. nigro. C. ad finem, ⁊ licet Abb. in. d. capitu. suscitata. iij. colum. ad finem, illum intellectum Innocen. ad illum tex. non teneat, non tamen dictum in se videtur impugnare, immo videtur fundatum ratione clara vltra eos, de qua in illo text. scilicet, ꝙ vbicunq; presumptio est contra petentem restitutionem, ꝙ malitiose id faciat, non differtur executio recepta cautione, vt in illo tex. que conclusio ad eum communiter tenetur, vt ibi Abb. d. iij. colum. in fine, testatur post tex. ibi, in versicu. ne vero, sed presumptio malitie differendi maxima videtur aduersus sententiam principis, argumento. l. vnice. §. fina. ff. de offic. prefect. preto. igitur ⁊c. et facit pro Innocen. ⁊ Bal. auct. que supplicatio. ⁊ in corpore vnde sumitur. C. de precib. Imp. offeren. vnde cogitandum, ⁊ Soci. etiam alias in regula, restitutione. cccxlvi. j. fallentia, simpliciter tenet cum Innocen. in. d. capitu. suscitata.

¶ Ducentesimo decimo, ferre sententiam generaliter sine scriptis licet in quibusdam tantum casibus, alijs etiam, Alb. de rosi in aucten. nisi breuiores. C. de sent. ex periculo recit. facit casus. xviij. supra, dum dr̃ posse procedere omisso quodlibet ordini iudiciario,

ciario, iunctis notatis in.l.prolatam.C.de senté. & interloquut. & .S.dixi, casu.cxliij. ¶ Ducentesimo vndecimo, princeps debet sibi magis cauere ab omni re illicita, & reprehensibili, q̃ alij, & quamplura sunt licita alijs, q̃ ipsi principi, ita ex illo tex. post glo. notat Bald. in.l.pen.ff.de hered.instit. dicens ea verba debere scribi literis aureis. Et ita cordi affixit presens inuictissimus imperator Carolus.v. semper Augustus pariter & obseruat, ob quod altissimus, semper direxit, & diriget gressus suos in viam pacis, veritatis, & victorie, & que dixi infra casu.ccxciiij.

¶ Ducentesimo duodecimo, compaternitas non videtur posse contrahi per procuratorem de stricto iure, secundum Bart. in.l. gallus.§.forsitan.ff.de liber. & posth. cum quo ibi Jas. ad finez, ait communem. Aret. in.§.illud.instit.de nupt.colum.iij. & in.§.mulsis, in fine.instit.de libertinis. Rom.not.liij.quero.fallit tamen in principe secundum Bal.in.l.vnica.§.ne autez, colum.iij C.de caduc.toll. Sed cũ ibi Bal. plurali numero vtatur de principibus, late principes capere videtur, etiam post imperatorem, iuxta tex. & glo.in clemen.j.de baptismo, & .S.casu.cxlvij. licet cõsuetudo generaliter etiam in omnibus, id admiserit hodie, vt per Bald. dicto loco, & Areti. que etiam secundum Areti. in.d.§.illud.potest defensari. ¶ Ducentesimo decimotertio, sententia lata a principe ira, seu furore ducto in criminalibus, non statiz debet mãdari executioni, sed differri per.xxx.dies, vt dicit post illum tex.gl. not.in. c.cum apud.xj.q.iij.vbi alias regula est in contrarium, vt in.l.cũ reis.C.de penis. Sed iudicio meo idem a fortiori esset dicendum in alio inferiore sententiante, ira, & furore, a maioritate rationis, iuncta.l.respiciendum.ff.de penis, in principio. & quia precipitatio nouerca est iustitie.clement. pastoralis.§.verum, de re iudic. & que prudenter monet Rota decisi. dcclxj.sciendum, in antiquis. & .dcclxxiij.dic & .dccxcij.sciendum, & .dccccv.nota, in eisdem. & p hoc casu allegatur.l.si vindicari.C.de penis, quem ad id pro mirabili, & notando a consiliarijs principis, auroq; pingendo notat Martin.laud.in tracta.de consil.principum.not.vj. adducens simile, quando aliquid irrationabile mandat, vt debeat ei rescribi. c.si quando, de rescriptis, & in imperatore.§.si quis autem, in aucten.de mand.princip.cum gl. & de.d.l.si vindicari. Veron. cautela.ij.colum.ij. ¶ Ducentesimo decimoquarto, in principe promissio fine causa intelligitur animo donandi, cum proprium eius sit donare.c.primo, de donat.extra. & Rom.not.dcxliij. Nobilitas. dicit, q̃ nobilitas inducit presumptionem donationis, & q̃ nobilitas cognoscitur ex largitione.post.l.filius.ff.de dona. & .S.dixi.q. ciiij.nume.vj. Sed in alijs donatio regulariter non presumitur, et vbi possit cadere alia leuis presumptio, & potius presumitur error, q̃ donatio, vt late congerit Dec.in.l.cuius per errorem.ff.de regul.iur. & in consil.ccclij.colum.lib.ij. & consi.fi.eod.libr.iij.col. sed ista ratio nobilitatis, que id facit, arguit esse debere idẽ in quocunq; nobili, etiam post principem supremũ, licet in eo multo magis, fallit vbi ex presumpta donatione enormiter lederetur, vt colligitur de mente Jo.and. post Inno.in.c.grandi.ad finem, de sup.negligen.prelat.in.vj.vbi in princip. etiam ponit notabilia dicta de liberalitate, magnanimitate, & magnificentia, cuius Rex Francie, vt audio, est maximus obseruator, necnon Reuerendissimus, & illustrissimus Dominus, dominus Alexã. de farnesio.v. cancellarius. & pariter Reuerendissimus, & Illustrissimus Dominus, dominus Guido ascanius Sfortia.S.R. Camerius, domini mei obseruantissimi. & .S. Sanctit. non degeneres ex carne nepotes, quos Deus semper felices seruet.

¶ Ducentesimo decimoquinto, reseruatum est generaliter principi, vt nullus ignominiosus possit stare in loco, vbi imperator moratur, vt vbi ipse est, ibi Roma. ita not. Ange. per illum text.in.l. ij.§.ignominie.ij.de infam.ff. & que.S.casu.cc. Sed cauendum videtur, quia.d.§.ignominie, in misso militia infame, non generaliter in quolibet infame videtur loqui, facit tamen pro dicto generaliter, quia licet infamis possit esse procurator alias.§.fi.insti. de except.not.in.c.fi.v.q.iij.tamen secus si sit procurator principis, vt per Rom.in not.dcccv.tu babes, post tex.singu.in.l.nemo prefectus.C.de dignit.lib.xij.facit, quia infamibus porte non patent dignitatum, regula iuris, in.vj. & princeps, & imperator, fons, & caput est omnium dignitatum. Limitarem hoc dictum Ange. quatenus generaliter loqueretur, nisi compareret coram principe ex necessitate, vel in alijs casibus, de quibus alias in simili, de excommunicato legitur, in.c.primo de rescrip.in.vj. & in.c.intelleximus, extra, de iudicijs, & vtrobiq; per doctores.

¶ Ducentesimo decimosexto, procurator principis non potest esse vilis persona, nec infamis, sed dicitur in dignitate constitutus, vt.S.proxime dixi, post Roma.nota.dccccv. tu scis, licet alterius sic, vt.d.§.fi. & glo. & Bar.in.l.prima.§.hoc edicto.ff.de postulando. & .S.casu.cxxvj. ¶ Ducentesimo decimoseptimo, reseruatum est principi, vt interrumpat prescriptionem contra se inceptã per solam suam protestationem, licet alias iudex adiri debeat, & querelari, vel aliter, vt in.l.ij.C.de annal.except.ita not. secundũ vnũ intellectum notat Inno. & Joan.and.in.c.nihil.de prescrip.extra vbi Abb.dicit.iij.col.in princi.esse in se lecturam notabilem, & verissimam, & dicit doct.communiter approbare. Sed cauendũ est, quia in papa loquitur, & assignata ratio per Abba.procedit, scilicet, quia papa non habet superiorem, coram quo possit comparere, etiam nec episcopum loci rei, cum sit eo maior. Que ratio cessare videtur in imperatore, qui papam in superiorem recognoscit vt late.S.vidimus.q.l.immo etiam episcopo subest imperator in spiritualibus, vt ibidem dictum fuit ante finem late. vnde videtur in imperatore magis seruanda dicta.l.ij.C.de annal. except. iuncta.l.digna vox.C.de.ll.cum simi. & .ff.eod.l.princeps. & ideo Fely.in dicto.c.nihil.colum.penul.post medium.ij.fallentia, dubitat de dicto Abbatis ibi dicentis lecturam Innoc. posse seruari in principibus de facto non recognoscentibus superiorem, quia scilicet nemo sit, qui non recognoscat saltem papam, etiaz in temporalibus. Unde cogitandum, vt late dixi in dicta.q.l.supra.

¶ Ducentesimo decimooctauo, licet credatur magis vni testi tabellioni, quam alteri non tabellioni, vt tradit Bald. post glo. ibi, in aucten.sed cum testator.C.ad.l.falc.col.iij. Et est glo.not.in.§. si vero absunt.in auct.eod.titulo, quam singula.ait Rom.not.ccclx.duo testes, & Anto.sicul.in not.in verbo testes.incipiẽ.duo testes.fallit tamen in principe, cui magis creditur, quando tamen non ageretur de facto suo, ita dicit And.de isern.in.c. sancimus, in titulo, quo tempore milit.in vsibus feudo.facit tex. in.l.iij.§.tu magis.ff.de testib.ibi.alias dignitas, & auctoritas, & que congerunt Bonon. Moderni in not.cxiij.vulgatum. & . cclxxij. notissimum. & .ccccl xxxviij.dignitas. & per.§. facit tex.not.in.c. nobilissimus. xcvij.distinct. & clemen.j.de proba.cum simi. Et cum and. de iser. vt.S.Deci.tenet consi.ccccxlv.in casu col.v.

¶ Ducentesimo decimonono, quando princeps vendit aliquam rem, seu alienat.emptor est statim securus, nec potest ab ipso euinci, sed habet locum.l.bene a zenone.C.de quadrien.prescrip.que.l.quando locum habeat magistraliter, vide per Abbatem, in excellenti consilio.iij.ij.libro.iiij.char.prima, columna, Fel.late in.c. que in ecclesiarum, de consti.numero.xxvij. Rom.not. dccxxxvij. & .dcxij.lex bene. Areti.post Fabr.in.§.fin.instit. de vsucap.ad fi. prima columna, & per Deci.in not.q.cõsi.ccclvij.in casu.ij. dubio per.iij.col. & .ccccxlv.in casu.xij.col.ante finem, lib.ij. & per Soci. in regulares aliena.ccc xlj. & per Curt.iun.consilio.clxxiij. in causa, columna penult. & consi.clxxxv.colum.pen.lib.primo.

¶ Ducentesimo vigesimo, illud, quod dependet a sola potestate principis, reputatur impossibile apud nos.l.idem iulianus.§.constat.de leg.j.l.iiij.in prin.ff.de fideicommis.lib. Bar.in.l.fi.colũ. iij.in prin.C.de sent.pass. & per.d.§.constat.in not.q. Lap.allegat lxvij.ij.col. & .v. & allegat.xcij.iiij.col.in princ.cum vulg.que nota sunt, quod verũ est, nisi princeps de facili soleat, vt est bonus text. in.d.§.constat.in fine tex.cum gl.in.l.qui cum maior.§.j.ff.de bonis libert.per Deci.in.c.j.col.prima, ante finez, extra de fid.instr. Ant.sicul.in not.in verbo facere, cum simi.que clara sunt. Pau. de cast.in.l.continuus.§.cum quis.ff.de verb.obli. & alij.

¶ Ducentesimo vigesimoprimo, princeps omnem dilationem legalẽ abreuiare potest, et sine causa. Jmol. & alij in.c.ex ore. de his que fiunt a maior.part.cap.iuncto.c.ij. de conces.preb. docto.in. l.ij.ff.de re iud. & in regula indultum.in.vj.vbi.q̃ alias alij regulariter nõ.facit.S.casus.xviij. & repetitum.j.casu.cclxxiij.

¶ Ducentesimo vigesimosecundo, princeps potest alteri stipulari.glo.not.in proemio decreta.in verbo seruus, licet alias alij nõ regulariter.ll.vulg.licet & multe alie dentur fallentie, ad dictaz regulam.vt per glo. & docto.in.§.si quis alij.instiut. de inutil.stip. & in.l.stipulatio ista.§.alteri.ff.de verbo.obligat. non tamen videtur idez econtra, q̃ subditus, vel vassallus stipuletur domino suo, vt dicit Bal.in.l.prima, vlti.col.C.per quas personas nob. acq. versi.venio ad vltimam regulam declaran.vt ibi.

¶ Ducentesimo vigesimotertio, quando seruitium debet prestari principi, non potest fieri per substitutum, nisi de volunrate principis.ita not.tradit Bal.in.c.j.§.fi.colũ.pen.in titulo, episco.vel Abb.in vsibus feud.per tex.in.l.si quis.C.de murilegul.li.xj. dicitu la.ij. & comprobari potest vltra eum, quia quos eligit imperator, industriam eorum videtur eligere specialiter, argumento.l. vnice.§.fina.ff.de offic..prefect.pretor. ergo non substituunt.lege inter artifices.ff.de solut.cum vulga.forte tamen dictum notab.

Bald. posset limitari, nisi daret filium substitutum, quia ea videtur regula, vt vbi quis per alium seruire non potest, possit per filiũ proprium Aret. in §. fi. in fine. instit. de vsufruc. Rom. not. dcl xij. ille. vbi reputat singula. Et dicit Bal. ita fecisse papie. per tex. in l. sciendum. §. legati. ff. de legatio. Bonon. Moderni not. clx. & q̃ in not. ccccl viij. habens. Sed Fel. in c. fi. §. is autem. col. fi. de off. delegat. dicit, ꝙ est speciale in d. §. legati. Et Rome obseruatur, ꝙ cubicularij, & alij officiales. S. D. N. per substitutum non possunt inseruire. ¶ Ducentesimo vigesimoquarto, imperator facit de ciue forensem propter suum delictum, Bal. not. in l. si quis filium. C. de libe. preterit. Sed ibi Bald. in fine, de statuto, not. non de imperatore. vnde dic, ꝙ facit pro hoc dicto. l. ij. C. de agent. in rebus, libro. xij. & que. s. dixi, casu. cxvj. & text. in cle. pastoralis. §. ac alias, ad fi. de re iud. arguendo a speciali. ¶ Ducentesimo vigesimoquinto, donatio facta a patre filio non tꝫ regulariter. l. j. & ij. C. de inoffi. donat. l. j. §. si pater. & l. si pater. ff. pro donato. cũ vulga. fallit in rege. vel imperatore donante filio auctoritate regia, vt not. tradit Bal. in titulo, de pace iuram. firm. §. item sacramẽta, col. pen. ver. ij. vtrum, facit. l. filius. §. j. ff. de donat. & scribit Jaso. & tenet post Rom. & Alex. in prelud. feud. col. vij. in prin. & cõprobat. ¶ Ducentesimo vigesimosexto, vbi imperator, ibi Roma. l. ij. §. ignominie. ij. de infam. ff. & ibi omnes notant. Bal. in l. ij. §. legatis. ff. de iudi. Abb. in c. fin. de foro compet. col. antepen. & que. s. late dixi. q. xxxv. num. ix. vbi videndum, facit tex. not. in l. prima. §. Romam. C. de veter. iur. enucl. Et vbi est Rex, ibi regnum, & territorium, And. & Bal. in c. primo, quibus mod. feu. amitt. post Cyn. & Jac. secundum decis. Neap. cclxv. illustrissime. vj. col. in prin. num. l. in not. q. de qua. s. q. lvij. ¶ Ducentesimo vigesimoseptimo, reseruatum videtur imperatori, vt cum coronatur, liberet prefectum vrbis ab omnibus debitis, iuxta dictũ bar. in l. prima, in princi. ff. si quis testamẽto lib. esse iuss. fuerit. de quo tamen dicendum est, vt dixi. s. q. xxx. & xliij. vbi videndum nouiter aliter. ¶ Ducentesimo vigesimooctauo, vbi instrumentum publicatur, vel exemplatur citatio partis regulariter requiritur. doc to. in c. fi. de fide instrum. Soc. in regula, vbi. j. fallit vbi exemplatio instrumenti fiat de mandato principis, & auctoritate ordinarij, quia non requiritur citatio, ita traditur in regul. Soci. clxxxv. penult. Fallent. instrumenti. post Host. in c. peruenit. de fideius. & ibi Jmol. vltima col. Hoc dictum de potentia principis, videtur verum, cum non teneatur seruare formam iuris, vt. s. diximus, casu. xviij. & exemplo soli sumpto de mandato principis creditur, vt j. q. seq. casu. lxxiij. ad finem. ¶ Ducentesimo vigesimonono, potest tollere citationem si vult ex causa, glo. not. in l. antepe. ff. ex qbus caus. ma. Bal. not. in l. cessante. C. quomodo, & quando iud. & in l. nec causas. C. de app. Curt. senior ꝯsi. xx. col. ij. sepenumero decis. Neapo. in not. q. torture. deci. cccxcj. fuit dubitatum, col. ij. quia citatio non est de iure naturali propter se, sed propter defensionem, vt not. dicit. Bal. in l. executorẽ, col. xij. versi. modo facio quendam volatum. C. de exec. rei iud. bon. tex. in c. inter quatuor. de ma. & obed. de quo tamen dicendum est, vt per doct. post text. in clem. pastoralis, de re iud. Deci. ꝯsi. dxviij. pro resolutione colum. ij. ad finem. post Bal. & Abb. & que Deci. no. in rub. de appel. extra, col. vij. & in ꝯsi. cxxv. col. ij. ante fi. ꝙ in processu principis, citatio non requiritur, & ꝙ valet sententia principis ꝯ subditum, parte nõ citata, post Bald. vbi ibi. & idem in consil. ccccx. in causa. col. iij. lib. iij. ante finem. & consi. cxcviij. col. ij. ꝙ de plenitudine potestatis procedit parte non citata. post Host. Jo. an. Anto. de but. & Jmol. & de exemplatione instrumenti, quando citationem partis requirat, dixi late in l. sancimus. C. de diuers. rescript. & Rot. decis. x. in nouis, & s. casu preced. & Hippol. bonon. in l. ꝯ vnoquoqꝫ. ff. de re iudic. nume. liij. v. fallentia, vbi pro, & contra cõgerit, & latius numero. x. & seq. vbi per. ij. col. cumulat, & tenet de iure ordinario principem citationem non tollere, sed ex causa posse, & de plenitudine potestatis, scilicet contra subditum naturaliter, alias non. post Soci. not. & profunde, in materia cumulans, & tenet sententiam principis latam sine citatione nullam esse. Bal. in l. fin. per illum tex. C. de ll. Ang. & Abb. in d. c. pastoralis, vbi Deci. d. consi. ccccx. col. ij. & dxliij. col. iij. dixi. j. q. seq. casu. lxxxij. vbi etiam videndum. & vt Soci. & Hipp. cum. d. declaratione de subdito naturaliter, Curt. senior consi. xx. colũ. iij. ad finem. alias autem generaliter Cassan. consi. j. v. parte. nu. xiij. tenet pro communi principem non posse etiam de plenitudine potestatis in non citatum, quia citatio scilicet, est de iure naturali, post Fel. in c. cuꝫ olim. de iudic. Moder. Hisp. in commenta. super regulis cancel. in compend. vtriusqꝫ signature, nu. lxxj. dicunt ꝙ scilicet, nec per papam, nec per alium principem citatio tolli, nec suppleri potest, post Moder. Marian. Fel. Jnn. & omnes, vbi ibi, quia est de iure naturali, & diuino. sic illi, alij, aliter vt supra.

¶ Ducentesimo trigesimo, inquiritur ex officio, vbi queritur de iuribus principis. l. penult. & final. C. de bon. vacant. lib. x. Jnno. & Jo. and. in c. ad nostram. ij. de iureiur. Soci. in regula. cxcvij. in dex petitus, ad finẽ, & regula. cc. iudex ex officio. iij. fallentia. vbi dicit communiter teneri. & Franciss. de parma in tractatu de priuilegio fisci. j. q. prin. iiij. casu, id ponens in causa fisci. & lix. casu. & lxi. Bal. in l. si quis, in fin. ff. de custod. Reorum. & in l. j. col. ij. C. de heredi. vendit. per l. missi. C. de exact. tribut. lib. x. & per l. j. C. de natur. liber. iuncta dic tu. l. fiscus. la. j. in fine. ff. de iure fisci. cum no. j. casu. cclxxj. ¶ Ducentesimo trigesimoprimo, reseruatũ est principi, ꝙ licet non sit exemplis iudicanduꝫ. l. nemo. C. de sententi. glo. in l. de quibus. ff. de ll. fallit, nisi sint exempla principis, imperatoris, aut pape, notat Abb. in c. in causis, de re iudi. & est tex. ibi. facit. c. verum. de iureiuran. extra, gl. not. in c. fi. xx. distin. tradit Soci. in regula. ccxxv. legibus. j. fallentia. facit. l. & hoc. ff. de hered. instit. §. illud. instit. de adopt. bonus text. in l. j. in fine. ff. de constitut. principum. ibi. sine exemplo, a contrario sensu. bon. tex. in l. cum querebatur. ff. de ver. sig. ibi secunduꝫ hoc Titus imperator pronunciauit. Sed alias Deci. aliter q̃ Abb. dicit, in rubrica extra, de rescript. ii. col. & considerat, licet predicta non alleget. his adde etiam que supra, casu. clx.

¶ Ducentesimo trigesimosecundo, allegare potest. l. abrogataꝫ, & correctam. Soci. tradit in regula. ccxxx. Lex abrogata. iiij. fallentia. allegat in argumentum. l. ij. §. pen. C. de constitu. pecun. sed alia ratione resolui potest ille text. vt patet ex his, que dicto loco Soci. ponit, & Bar. in l. fi. ff. de fals. Alex. in l. j. v. not. C. qui admitti. facit bonus tex. in c. vt inquisitionis. de heret. in vj. & p Decium late in c. primo, de constitu. prima lectura, colũ. iiij. in fine, & sequen. ¶ Ducentesimo trigesimotertio, coram principe conuenitur quis etiam durante magistratu, secundum Soci. in regula. ccxlix. magistratus secunda fallentia. licet alias non regulariter. l. nec magistratibus. ff. de iniurijs. l. pars. ff. de iud. illa ratione quia solutus est ll. Que ratio, considerata plenitudine potestatis, hoc, & multa alia decidit, & continet.

¶ Ducentesimo trigesimoquarto, licet sententia contra sentẽtiaꝫ non teneat. l. j. C. quando prouoc. nõ est necesse. Fallit in sentẽtia criminali consulta cum Principe. Soci. tradit in Regula. sententia contra sententiam. ix. Fallentia. allegat. l. fin. ff. de quest. Sed est. l. j. §. fina. ff. de questio. de quo tex. videndũ est. s. in casu cxcviij. & Bar. in l. ab executore. col. ij. ff. de appel. ij. q.

¶ Ducentesimo trigesimoquinto, sententia contra ius expresse lata non valet. l. si expressim. ff. de appell. cum vulg. Fallit in sententia imperatoris, que lata contra ius valet. ita Angel. sentit not. in l. j. in prin. ff. de Ferijs. ij. col. in fi. refert, & tenet, Soci. in Regula. ccliiij. sententia contra ius. xij. Fallentia.

¶ Ducentesimo trigesimosexto, sententia lata de nocte regulariter non tenet. Bar. & Doct. in l. non minorem. C. de transact. Deci. testatur communem in c. consuluit. post. illum text. de officio delegat. penult. col. fallit. in curia principis, in qua cõsuetudo contraria inoleuit, cum in ea plus procedatur hodie in tenebris, q̃ in luce, vt docet experientia, & specialiter tradit Joan. Andr. in addit. ad Specul. in titulo, de sentent. §. iuxta. col. iij. ad finem, vers. sed nunquid. ad finem addit. sed ibi Jo. Andr. late loquitur de curiis regum, & multorum principum. & Socin. in fallentia. ij. ad regulam. ccclix. sententia regulariter. alias autem collatio beneficij etiam de nocte fieri potest. Abb. in c. primo de clandestin. despons. Dom. post Archid. in c. si tibi absenti, columna prima, de prebend. in vj. eodem modo & resignatio, vt in not. quest. scribunt Modern. Hisp. in comment. super regulis cancel. in regula de infirm. resign. questio. xxxviij. ad finem.

¶ Ducentesimo trigesimoseptimo, princeps per rescriptum concedit, vt testes producantur etiã post dicita testificata, si ex certa scientia vult derogare. c. fraternitatis, de testib. extra, cum concor. ita not. tradit Spec. in titulo, de resti. in integ. §. vlti. colũ. ij. in fine. Soci. in fallentia. xxxij. in regula. cccciij. testes publicatis, cõprobatur ex his, que. s. casu. xj. xvj. & xxxij. cum simil. vulga. alias multas fallentias etiam ad dictam regulaꝫ posui late, in cautelis meis iudiciorum, cautela. xliij. testes, vbi videndum.

¶ Ducentesimo trigesimooctauo, dispensat vt infamis, vel alius criminosus admittatur ad testimonium. Spec. in titul. de teste. §. primo, col. viij. ad fi. ver. sed queritur. Et vltra eius allegationes ibi, probatur ex precedẽtibus, & casu. s. lix. & lxxxij. & clxxxj. Et facit. c. primo, de testib. in vj. & c. licet Heli. ante finem, extra, de simon. cum glo. in verbo indifferenter. & que per Jas. in l. prima. C. de summa

de summa trinit.col.x.et seq. Et cum Spec.simpliciter tenet Soci.in regula.ccccxv.testes infames.ij.fallentia.licet corrupte citet.

¶ Ducentesimo trigesimonono,concedere saluum conductum,et securitatē bannito.l.relegati.ff.de penis,et tetigi.§.ij.casu.de quo dicendum est,vt per Bar.in.d.l.et decisio Neapol.iiij.aduocatus,in not.q.an aduocatus fisci sine speciali mandato domini regis possit saluum conductum bannito dare,dicit per omnes tentum,rebelli a principe,vel ex crimine lese maiestat.securitatem dari non posse,nisi ab eo,et contraria loqui,quando delinquens esset bannitus ab illo iudice,qui daret securitatem,quia tunc etiam ex causa inferior a principe posset,vt ibi late congerit post Bartol. Bald.Imol.Ange.Ias.et Alex.vbi ibi. Et per Reuerend. do. Gregor.magalott.episcopum clusinum in suo opusculo de saluo conductu.j.parte,colum.iij.impresso diebus proximis post mortem suam,opera,et cura magnifici,ac prudentis viri domini benedicti de valentibus de treuio,procuratoris fiscalis,de quo dixi.§.casu.ccxlvij.et princeps potest non solum temporalem,sed etiam perpetuum saluum conductum concedere,vt sentit Bar.in.d.l.relegati.et Vital.in tractatu clausu.in clausula,nihil inno.secur.pēd. Nell.in tractatu,de banni.xv.q.in.j.parte.ij.temp. Et dictus episcopus dicto loco,prima ampliatione,vbi etiam ponit,quid differt tunc,a remissione.et etiam potest sine alia causa,ex sola voluntate,iuxta glo.singul.et ibi Bar.in.d.l.relegati.licet non debeat,vt late idem episcopus dicto loco.ij.ampliatione.et dixi in singul. meis,impressis glo.ciuil.xxvj.iustam causam. Et Moderni in tracta.de virtut.iuram.lvij.casu,in fine.Bal. vt.§.quod solus princeps securitatem dat,nisi ex causa iure expressa,in titulo,de pace const. in prin.col.prima,in fi.super verbo dispensationem.

¶ Ducentesimo quadragesimo,imperator potest de iure Ciuili mandare executioni pactum nudum,quod regulariter deeo non parit actionem.ll.vulgar.vt not.tradit Ioannes de imola,in capitulo que in ecclesiarum,de constit.decisio Neapo.cxx.lata,ad finem.Moderni in rubrica,de verbo.obliga.

¶ Ducentesimo quadragesimoprimo,solus princeps sententiam propriam corrigendo,interpretatur.Barto.notanter in.l.ab executore,columna secunda.ij.q.ff.de appellat.per tex.in.l.prima,in fin.ff.de questi. Alij non.l.iudex postquam.ff.de re iudic.et ibi Imol. decisio.Neapol.ccxv.sexdecim,ante finem.

¶ Ducentesimo quadragesimosecundo,licet dominus,et vassallus iudicentur ad paria regulariter,vt late congerit decisio Neapol.solenniter decisio.cclxv.illustrissime,in princi.tamen inter ceteras not.declarationes,est quod licet vassallus si delinquat in dominum perdat vtile dominium,ita et econtra.c.primo,qualiter domi.proprietat.priuetur.in vsibus feud. Non habet tamen locum istud econtra,quando dominus est princeps nō recognoscens superiorem,quia si delinquit in vassallum,non tamen perdit feudū,vel regnum,ita nota.concludit Luc.de penna in.l.in sacris.C.de proxim.sacro.scrin.libro duodecimo,circa finem,mihi,est columna penultima et fina.in princi.Bal.in dicto.c.primo,decisi. Neapol.not.dicto loco.ij.colum.iij.fallentia,quod est not.dictum,et loquitur Luc.de penna,in rege,et quando nollet vassallo iustitiam ministrare,vel alias aliquas culpas committeret,ob quas bene vassallus priuaretur,sed vide gl.in.c.ceterum,de iudic.

¶ Ducētesimo quadragesimotertio,statur verbo principis,si est dubium,an bellum sit iustum,vel ne,quantum ad excusationē vassalli prestantis opem.xxiij.q.j.c.qd culpatur.And.in.c.j.in prin. quibus mod.feud.amitt.et in.c.j.hic finitur.l.corrad.decis. Neapol.cclxv.illustrissime,colū.vj.in princi.nume.xlix.facit.§.cviij.q. sed.d.c.quid culpatur.generaliter de rege loquitur.

¶ Ducentesimo quadragesimoquarto,princeps,et non inferior ab eo,potest facere expectatiuam de feudo,vel alio iure a tertio possesso,argumento.c.proposuit.de ɔces.preb.et ne captāde.eod. tit.in.vj.et.c.ij.relatum,et ex tenore,extra,eo.de quo tñ dōm est,vt in tex.et doct.in tit.si de feud.fuerit contr.inter dom.et agna.in.§. moribus,et decis.Neap.not.in not.q.decis.ccxcj.fuit.

¶ Ducentesimo quadragesimoquinto,reseruatum est principi,quod expulsus per violentiam ab illo,qui habet priuilegium ab eo,non potest agere possessorio recuperande,quia dicitur expulsus autore magni pretoris.Rota Neapol.decis.ccclxi.monasterium,col. iij.ad finem,allegat not.Bal.in ɔsi.ccxcv.ad euidentiam.lib.iij. et Alb.in.l.si de vi.vltima col.ff.de iudic. Et illā regulam,quod princeps non tenetur seruare ordinem iuris,de quo.§.late casu.xviij. Sed cauendum est,quia contra hoc reseruatum videtur tex.in.l. meminerit.C.vnde vi.vnde dicendum est de ea,vt per scriben.ibi. et.d.decis.Neap.not.vij.col.num.xxxv.et.Deci.nouissime,in consil.cxcj.col.final. Et de spoliato autoritate iudicis quando reintegretur,late Deci.consi.cccclix.visis,col.penul.li.iij. Rot.decis. xlvj.in antiquis,et.lxxi.in eisdem.

¶ Ducentesimo quadragesimo sexto,concedere ecclesie habere feudū,quia de iure cōmuni eius non est capax,nam diceretur peruenire ad manus mortuas,decis. Neapol.in not.q.per hoc dictum arguit.d.decis.ccclxi.col.iij.numme.xvj.et col.penul.ad fin.per.c.j.§.j.de alie.feud.in vsib.feud. quod tex.loquitur,quando in perpetuū ecclesie daretur in feudū.vnde nunquam esset reuersurum ad dominum etc.qui text.fallit,cum princeps dat,vt.d.decisio declarat.d.col.penul.post Andr.

¶ Ducentesimo quadragesimoseptimo,creare procuratorem fisci.Rota Neapol.decis.ccclxvj.in pleno,col.prima,per.l.prima. ff.de offi.pcu.Ces.facit casus.§.ciij.et sic in vrbe Roma,per Clemen.vij.ponti.maxi.fuit creatus procurator fiscalis,magnificus dominus Benedic.de valentibus de treuio iur.doctor solertissimus,et integerrimus,opere,et sermone potentissimus,vt et.§.dixi,casu.ccxxxix.vir vniuerso orbi,et vrbi notus,et charus,magne autoritatis apud Clemen.vij.et presentem Paulum.iij.pont.opt. max.ac omnes.S.R.E.Cardi.apud quos pridem etiam,calumniantium malignitatibus,ac fraudibus conculcatis,vt aurum in fornace,se eisdem,et purgatum,et chariorem reddidit.

¶ Ducentesimo quadragesimooctauo,reseruatum videtur imperatori,vt eius verbis in literis narrantibus factum proprium,credatur,argumento clemen.j.de probat.per quem text.in rege tradit Deci.consi.cxcj.col.fin.in causa,cum simil.que nota sunt,et inter laicos,et etiam in imperatore. Abb.Ioan.an.Card.et Alex. vbi per Deci.consi.dxliij.serenissimus,in prin. Et quod probatio in contrarium non admittitur.post Pet.de ancha.et Soci.vbi ibi,in consilio.et Anto.sicul.in tracta.de potesta.regia.q.lxxxviij.nō tamen in preiudicium tertij,secundum Petr.de ancha.et Paul. de castro,in consilijs,vbi tradit Deci.consi.ccclvij.in casu.col.iij. post medium.idem in sermone suo post consilium.clj.ij.dubio.ij. col.post principium,post Abb.in.d.clem.j.et maxime quando esset valde preiudiciale,vt idem in consilio.cxcviij.in penul.colum. ante finem,post Cald.etiam et Anto.de butr. Addo idem sentire Lap.allegat.vij.penul.col.in princ.in titulo,de probat.et de illo tex.in alleg.post alleg.lxvij.et.cxxij. Et idem Deci.consil.ccccvij.visis,ante finem,et in consi.dxxvij.pro resolutione col.prima, ad finem,argumento glo.not.in.c.sicut,de sentent.excom.in fin. et quod non procedit dicta clemen.j.quando attestatur de facto alieno,et in preiudicium tertij.Deci.late in not.q.quando imperator asserit quem contra eum commisisse crimen lese maiesta.si aliter non appareat,in dicto consil.dxliij.col.ij.et.iiij.post Abb. And. de isern.Card.domi.et Fely.in not.q quando Carolus.iiij.declarauit rebelles,pirrum,et Federicum de gonzaga.idem quod verbis pape non credatur,cum agitur de preiudicio alterius.post Abb. Paul.Soci.et curt.consil.dlxxvj.pro resolutione in fine. Item quod non dicitur affirmare,cum dicit,sicut se habet fide dignorum asser tio,per.c.adhec.de rescrip.vbi Ant.de but.et.c.innotuit.vbi idem Deci.in prin.extra de proba.in not.q.cause legitimationis,de infante. Et communem esse non credi in facto tertij,curt.sen.scribit late,consil.xx.col.v.vnde crederetur principi attestanti,quid esse in vtilitatem camere,vt per dictam cle.j.de.prob.tradit Deci. cōsil.cccclxiij.in causa.col.iij.in fine.item de eo,quod fecit,vel sciuit in minoribus constitutus,vt idem dicto loco ponit,ad finem,post gl.in.c.ad apostolice.de re iudi.in.vj. Si autem alienum factum, vel predecessoris sui narrat,et gratia super narratis non fundatur non creditur,nec probant.Rot.no.decis.cxcvij.in antiquis,nota quod vbi.item predicta vera in his,que in literis narrat,vt in.d.clemen.j. Si autem queramus de verbo ipsius principis,tunc dic vt per Abb.not.in.c.cum a nobis,col.ij.de testib.extra,post Host. et seq.col.item.d.cle.j.solet limitari,vt habeat locum inter subditos,alias non,vt per Inno.in.c.inquisitioni.de sent.excom.et per Abb.in.d.c.cum a nobis.ij.col.Pau.de cast.in ɔsi.vbi Deci.in dicto ɔsi.ccclvij.col.iij.post medium,et Pet.de ancha.et curt.senior,late consi.xx.col.v.et seq.item creditur in expressis,in omissis nō.Deci.in.d.ɔsi.dxliij.col.ij.ad fi.post Domini.consi.liij.pro responsione,col.pen.item non creditur imperatori in his,que dicit relatione alterius.Aret.in.c.cum a nobis,de testib.et Soci.et ipse in consil.vbi Dec.in.d.not.q.in.d.ɔsi.dxliij.col.iiij.num.xxvj. Et an soli verbo regis credendum sit,ponit alias Anto.sicul.in tracratu,de potestate regia.lxxxviij.questio.

¶ Ducentesimo quadragesimonono,contra decuriones ciuitatis ferri mortis sententia non potest inconsulto principe glos.nota.in titulo,qui sint rebelles,ad finem.in verbo rebellando,ad finem,per text.in.l.moris.§.sed enim.ff.de penis. Sed ille tex.proprie dicit,quod si talis sententia metali,furcarum,vel combustionis,

sit lata contra decuriones, ea sunt liberandi, non tamen per eos qui sententiam dixerunt, sed debent referre ad principem, vt ipse sua auctoritate, vel permutet penam, vel liberet, ad quod facit. s. casus. xxxvj. Et ad hunc casum, bon. tex. in. l. secunda. §. primo. ff. de bonis eorum, qui ante senten. &c.

¶ Ducentesimo quinquagesimo, princeps solus potest cogere homines ciuitatis capte illam dimittere cum omnibus bonis, & ad aliam se transferre, ita no. dicit glo. in. d. verbo rebellando, in fin. verbis, argumento not. tex. in. l. cum certa forma. C. de iure fisci. libro decimo. ¶ Ducentesimo quinquagesimoprimo, ex beneficio principis, infans potest esse miles. l. fin. & ibi per doct. C. de testa. milit. & l. sed & milites. §. iam autem. ff. de excus. tut. que ita debet intelligi. notat Aluarot. in titulo, quo tempo. mil. c. primo. columna secunda, ante finem, in not. post illum tex. & s. dixi. q. lxxiij. numero. xvij. & xxiij. vbi videdum no. & in simili Rome hodie videmus in militibus sancti Petri, qui quandoque sunt infantes, & pueri.

¶ Ducentesimo quinquagesimosecundo, dare immunitatem, ne quis teneatur hospites recipere. l. fi. §. fi. ff. de mun. & ho. & que in. q. seq. casu. xxxix. & cum dicto. §. fina. clare. l. sunt autem. in fine. ff. de vac. mun. & que in seq. casu. ¶ Ducentesimo quinquagesimo tertio, reseruatum est principi dare excusationem a muneribus, que proprie rei coheret, vt est prediorum collatio, vie sternende, angariorum exhibitio, hospitis recipiendi, & si que sunt alia huiusmodi, tex. not. in. l. sunt munera. ad finem. ff. de vacat. mun. facit. l. fi. §. fi. ff. de mun. & ho. & que. s. casu. preced. & j. in seq. q. casu. xxxix.

¶ Ducentesimo quinquagesimoquarto, princeps in arduis committit examinationem, & sibi reseruat deliberationem. Bald. per illum tex. notans prudentiam regis, in. l. prima. C. vectig. noua. instit. non poss. facit text. not. vltra eum, in. l. fin. §. adeo. C. vbi senat. vel clariss. & l. humanum. C. de. ll. cum simil. s. casu. lvij. Sed hoc magis solitum principis habere videtur, quam iuris necessarij dispositionem, cum tota die videmus iudicem causas vsque ad sententiam exclusiue delegare. c. super questionum. §. verum, de officio delegati. ¶ Ducentesimo quinquagesimoquinto, sententia inter alios lata, licet regulariter alijs non noceat. l. sepe. ff. de re iudic. & rub. & nigr. C. res inter alios act. fallit in sententia principis, quia facit ius quo ad omnes, cum vim. l. habeat. l. fin. C. de. ll. & ca. in causis, extra, de re iudi. vt tradit Alexan. in. d. l. sepe, colum. xxj. numero. lxxiij. dic vt in dicto capitulo, in causis, & §. sed & quod principi, cum sequen. institut. de iure natur. cum simil. & que infra, casu. ccxciij. & cccxj. in fine, vbi est, quod interpretatio principis ius facit quo ad omnes. ¶ Ducentesimo quinquagesimosexto, quando princeps per aliquem locum sue iurisditionis transit, vt habeat bonam viam, aptantur vie, etiam per fundos priuatos, vt commode transeat, & videmus in facto seruari in papa, & imperatore transeuntibus. & alias etiam quilibet vassallus tenetur prestare viam domino suo, per sua predia, si domino hoc expedit, vt dicit And. de isern. in. c. primo. §. si quis, de manso. argu. l. si quis sepulchrum. ff. relig. & sumpt. fun. Que lex habet locum, non solum ratione religionis, prout loquitur, sed etiam publice vtilitatis, vt post Andr. de isern. Luc. de penna, Guid. de suz. & Specul. traditur in decis. Neapol. cclxv. illustrissime, columna fina. xxxj. casu. facit. c. religiosam. xij. q. ij. Et de via sternenda, alias simpliciter meminit tex. in. l. sunt. ff. de vac. mun. & in. l. fi. §. si autem. ff. de muner. & honor. l. ediles, in principio. ff. de via public. ibi, vt vtrique adequentur &c. Et facit infra casus. ccciij.

¶ Et anno preterito, Die. v. de mense Aprilis. 1536. cum Romam presens inuictissimus Imperator Carolus quintus, semper Augustus, sub Paulo. iij. pont. opt. max. veniret, fuit abunde obseruatum liberalitate, & magnanimitate pontificis, ob eius merita, cura magnifici domini latini iuuenalis nobilis Romani, diligentissimi viri domi, forisque.

¶ Ducentesimo quinquagesimoseptimo, maior Thesaurarius principis, in cuius bursa veniunt omnes introitus principis, habet officium primipilatus, secundum Ange. in. l. prima. C. de priuilegio fisci. Ex quo sequitur, quod filij eius sint obligati fisco, etiam quod non sint heredes, licet alias non, vt not. vtrunque in. l. fina. C. de primipilo. libr. duodecimo. Et tale officium habet penes. S. D. N. Paul. iij. pont. maximum, nunc Reueren. D. dominus Ascanius parisanus de Tollentino, episcopus ariminensis, vir prudentia, & diligentia, plenus, cuius valor ita eum Pontifici, & senatui charum, & commendatum reddidit, vt & in fratre expectent itaque Dij faxint, vt & spero, & cupio. Et ita hoc anno. 1539. in natiuitate domini nostri Jesu Christi, creatus fuit.

¶ Ducentesimo quinquagesimooctauo, emens a principe frumentum, salinas, vel aliud non tenetur vectigal extraordinarium soluere, secundum Barto. in. l. licitatio. §. mercatores. ff. de publica. & cum Bart. ibi, tenet & congerit Deci. consi. xlviij. in princi. & consil. lj. in principio. ¶ Ducentesimo quinquagesimonono, predia emphiteotica principis extraordinarias prestationes non subeunt. l. priuate, vbi Bar. no. C. de excus. mu. lib. x. & l. pen. eo. tit.

¶ Ducentesimo sexagesimo, officialis, qui non reddidit rationem, & non restituit reliqua principi, presumitur ditatus ex bonis principis, vel fisci si emerit predia. Bald. in. c. j. de conten. inter dom. & fidel. col. ij. in princ. glo. in. l. facultas. C. de iure fisci. alias. l. defensionis, in glo. fin. in fine. ad limitationem, & declarationem. l. si defunctus. C. arbit. tut. cum simil. Sed cauendum, quia Bal. dicto loco post tex. ibi, non magis loquitur in officiale principis, quam quocunque alio officiale, & de dicta glo. in dicta. l. facultas, Paul. & Bald. in. l. cum oporteret, in princ. C. de bon. que lib.

¶ Ducentesimo sexagesimoprimo, qui portat res principis, non tenetur soluere pedagium. l. licitatio. §. res. ff. de publican. Bart. in. l. vniuersi. C. de vectigal. post tex. qui in rebus fisci loquitur, & d. §. res, in rebus, que ad exercitum portantur, sed eadem ratio videtur omnino in rebus principis, arg. not. j. casu. cclxxj.

¶ Ducentesimo sexagesimosecundo, camerarius, seu Thesaurarius principis confitens se recepisse a debitore principis non potest opponere exceptionem non numerate pecunie, ita per tex. in. l. securitates. C. de suscept. & archi. libr. x. notat Francisc. de parma, in tractat. de priuileg. fisci. j. q. casu. xlv. sed ille tex. in acceptore vini videtur loqui tantum, licet Barto. ibi, id in fine, generaliter notet, post. l. in contractibus. §. primo. C. de non numer. pecu. & l. fina. C. de apoch. libro decimo, dicit tamen dictus. D. Franciscus in dicto loco, quod princeps habet regressum contra camerarium, si sit soluendus, alias non liberatur debitor.

¶ Ducentesimo sexagesimotertio, debitor camere principis non habet compensationis exception. l. in ea. C. de compensa. Bald. in. l. prima. C. eo. vide tex. not. in. l. aufertur. §. vt debitoribus. ff. de iure fisci. sic ergo videtur in debitore ipsius princ. per nota. j. casu. cclxxj. ¶ Ducentesimo sexagesimoquinto, princeps voluntatem testatoris interpretatur ambiguam, ita notat Bal. per illum tex. in. l. cum apud. C. de com. seruo manum. in verbo, interpretamur. Sed cauendum, quia. l. voluntatis. C. de fideicommis. generaliter dicit in estimatione iudicis esse, quod intellige secundum textum. not. in. l. in his. ff. de cond. & demonstr.

¶ Ducentesimo sexagesimosexto, quicquid princeps facit, vt Deus facit, & Deus est veritas, vnde falli non pot, nec fallit, Bal. notabilia verba, in titu. de noua forma fidelit. ad finem, in vsibus feud. & que. s. dixi. q. ij. ante finem. & q. l. in fine, dum dixi, dici vicarium Dei in terris imperatorem, & que. j. casu. ccxcix. & s. casu. clxxv. ¶ Ducentesimo sexagesimoseptimo, notarij principis, & cubiculari, sunt immunes a sordidis muneribus. l. maximarum. C. de excus. mun. lib. x. & que sint sordida munera, ibi tex. in. §. sordidorum, cum gl. & l. fi. §. primo. ff. de mune. & hono. Sic & curiales principis ad onera extraordinaria non tenentur, negociatores, purpurarij, vestiarij, principis sunt etiam immunes. l. negociator. C. de excus. mun. lib. x. gl. in. l. curiales. C. de decurion. eo. lib. & alij de quibus per gl. in. d. l. maximarum, & que. j. cclxx.

¶ Ducentesimo sexagesimooctauo, medicus principis, dicitur habere dignitatem, de qua in. l. prima. C. de comit. & archiatr. lib. xij. & ibi Bart. no. pro medico pape, vel principis, cum alias esse medicum sit artificium, cuius est etiam capax seruus. l. ij. §. fin autem. C. com. de legat. & l. j. §. fin autem. C. de. com. seruo man. & tamen seruus dignitatis capax non est, vt notum est. idem per. d. l. j. Marti. laud. not. in tract. de dignitate, not. liij. medicus, sic etiam.

¶ Ducentesimo sexagesimonono, cocus principis, dicitur dignitas, licet alias sit artificium. Rom. not. dcxlix. nunquid cremens. not. xcviij. statuto, vbi dicit soluere alias debere gabellam artificibus impositam, quia ars est. l. si quid. §. fi. ff. de edilit. edict. l. legatis. §. j. de legat. ij. Fel. in rubr. de offi. deleg. ij. col. ante finem. Modernus gallus in tractatu, de beneficio. j. parte. q. ij. in fine.

¶ Ducentesimo septuagesimo, notarius principis, dicitur esse in dignitate. l. j. C. de mand. princip. facit. l. maximarum, in princ. C. de excus. mun. lib. x. & que in procuratore principis. s. casu. cxxvj. dicta sunt, eadem ratione idem erit in eo, qui pro principe scriberet, vt inter ceteros hodie pro Paulo. iij. pontif. opti. maxi. facit moribus, & literis, ingenuus iuuenis, ac magne spei, Reuerend. dominus Hieronimus dandinus cesenatensis, vniuerse curie comes, & gratus, & supra, casu. cclxvij.

¶ Ducentesimo septuagesimoprimo, item generaliter dici possent omnia priuilegia, & reseruata fisco, de quibus per Bald. xxij. casus in circa, in. l. prima. C. de heredi. vend. colu. ij. & latius. cxl. per

Franci.

Franci.de parma,in trac.de priuileg.fisci.j.q.⁊ per Mart.laud. in tractatu de fisco.casus.cclxviij.de quibus ille bonus vir parmēsis,non fecit mentionem,⁊ per scribentes in rub.⁊ nig.C.de priuileg.fisci.⁊.C.de iure fisci.⁊.ff.competere forte ⁊ eē reseruata principi,cum quia solus,fiscum habet,vt.s̄.casu.ciij.tum quia non est differentia,an sit res principis,vel fisci,cum omnia sua sint. vt ait ipse,in.l.bene a zenone.C.de quadrien.prescript. post principiuz. Et Res fiscales quasi proprie,⁊ priuate principis sunt,dicit not. tex.in.l.ij.§.hoc interdictum.ff.ne quid in loco publico, ⁊ Bald. no.dicit in titu.de feud.March.post principium,ꝙ respublica, fiscus,⁊ princeps,presupponuntur quasi pro eodē , ⁊ ꝙ respublica est viuacitas sensuuz,fiscus reipublice stomachus,saccus, ⁊ firmitudo,princeps regit,⁊ dominatur.Qui casus in fisco , quia in dictis locis,ordinate de facili videri possunt,eo curiosum legentem remittimus.nobis hic de imperatore ipso imediate tractantibus, supra positi aptius stant,quiqꝫ in dictis locis nō ponuntur,sed nouiter a nobis collecti,⁊ ordinati sunt.Ultra quod,etiam nō semper idem iuris est in rebus fisci,quod in imperatoris , vt patet ex notat.in.l.pen.⁊ in.l.quicunqꝫ.C.de seruis fugiti. Sed regulariter contra,quia dicit tex.not.in.l.fiscus.la.j.in fi.ff.de iure fisci, ꝙ quodcunqꝫ priuilegium fisco competit.Idem ⁊ cesari.gl.in rubr. .C.de iure fisci.li.x.⁊ Bar.⁊ que.j.casu.ccxcv.⁊ econtra,que imperatori competunt priuilegia,competere videtur ⁊ fisco. bonus tex.in.§.thesauros.institu.de rerum diuis.ibi,⁊ cōuenienter, ⁊ ibi cui conueniens est. ¶ Ducentesimo septuagesimosecundo , solus princeps imperiali rescripto confirmat pignus,quod priuatus vēditor reseruaret sibi in rebus,quas vendat pupillo,donec preciuz solueretur sine decreto,licet secus si a fisco pupillus emeret , ea.l. not.tex.⁊ aureus.in.l.ij.ff.de rebus eorum.

¶ Ducentesimo septuagesimotertio,princeps de plenitudine potestatis,⁊ certa scientia potest habere ratum processum nulluz, ratione ordinis iudiciarij non seruati. Abb.in.c.cum olim,col.pen. de re iud.tex.in.c.ad petitionem,de accusat.Dec.consil. cxcviij.⁊ pro tenui.ij.col.facit tex.in clem.pastoralis.§.ac alias.ad finē, de re iudi.⁊ ex certa scientia princeps de nullo facit aliquid cōfirmādo,gl.not.in.c.veniens,de transac.⁊ dicit gl.no.in.c.placuit.xvj. q.vj.ꝙ solus princeps id,quod nulluz est,facit ratum auctoritate sua,si ex certa scientia hoc faciat,licet alias confirmari non dicatur,nisi ꝙ ante firmum erat,vt ibi no.per eam,⁊ glo.no.in.c.placuit.j.ix.q.ij.not.dixit,ꝙ solus princeps potest sententiam,q̄ nulla est,confirmare,quia ipse mutat substantialia rei,⁊ illam glo.,ad limitationem glo.singular.in clemen.j.de sequestr.posseſſ. notant Moder.bononien.no.x.Tu scis.ad finem.post Inn.in.c.prudētiam,de offi.delegat.⁊ Fely.⁊ Ang.vbi ibi,quod ait notandum, ⁊ se infinitis vicibus habuisse in facto,⁊ per dictam gl.in.d.c. placuit,Dec.late idem in papa,post scriben.ibi, in.d.c. prudentiam. ix.col.in princi.ꝙ potest sententiam nullam ratificare,⁊ confirmare,⁊ Bal.⁊ Ange.vbi ibi,qui dicebat legistas hoc non ponere,⁊ dixi in cautel.mea iudiciali.xlvj.sententia.Et sic secundum Moder.dicto loco,ratificat princeps sententiam latam a iurisditione carente,per.s̄.allegata,Fel.in.c.significasti,de foro compe. num. xiiij.col.ij.in princip.⁊ Rota decisi.ccccxix.si impetratur.ad finē, in nouis,in not.q.defectus potestatis,iurisdictionis,ac impotentie citationis,⁊ processus,contra aliquem,contra quem erat dubium,ꝙ non posset per audientiam procedi communi cōsensu dedit consilium,ꝙ actor obtineret a papa validationem processus habiti,contra sic citatum per audientiā,⁊ ea obtenta fuit lata sententia contra illum,licet compilator ibi subdat,ꝙ iniure tamen ꝙ ita fuit seruatum,quia ꝙ principi placuit.l.habet vigorem ⁊c.facit.s̄.casus.xviij.⁊ seq.⁊ Abb.in.c.cum super,colum.secunda, extra,de confes.in not.q.notat,ꝙ princeps potest supplere ex plenitudine potestatis omnem defectum processus,per dictuz.c.ad petitionem,⁊ ibi not.⁊ ꝙ alius iudex inferior non posset.post Joan. and.⁊ Compost.in papa,notandum tamen est,ꝙ quando sententia nulla validatur per rescriptum principis,nunq̄ nocet tertio, licet alias quandoqꝫ sic,cum valet ab initio,singul.d.Alex.in consil.suo,vbi per Fel.in.c.quamuis,de re iud.in vltimis verbis pro perpetuo notand.propter commissiones pape sanantes sepe nullitates sententiarum,referunt,⁊ tenent Moderni bonoñ.in nota. ccxvj.vbi agitur,ad finem.Et licet predicta in papa loqui videātur,identitate rationis in regno suo,idem in imperatore dicenduz videtur,per ea que.j.ad fi.huius questionis dicemus . Predictis etiam nouissime addo in materia Moder.hisp.in comment. sup regulis cancell.in compendio vtriusqꝫ signature , nu.lxviij. ⁊ seq. vbi ponunt,qui defectus sanentur,vel soliti sint sanari,in processu per principem,⁊ qualiter,⁊ quādo,⁊ an citationis defectus , ⁊ an iuris naturalis,⁊ an excommunicationis,⁊ an mandati, ⁊ an consensus,⁊ non iurisditionis,⁊ quando refectis expensis,vbi videndum est,pro stilo curie satis late.⁊ ꝙ hodie secundum regulas cācell.non sufficit simplex clausula supplēdo in genere,nisi defectus explicētur,vel supplicatio signata sit,per fiat vt petitur.post Alexan.consi.cxcv.a summo.iij.⁊.iiij.colum.lib.ij.⁊ quid si sit dispensatio motu proprio,post And.sicul.contra quem dubitant,⁊ etiā in Rota Rom.innocentiana sanat processum male,⁊ nulliter tantum,de qua per cassiador.in titulo,de rescript.decisio.viij.fuit. ad finem,⁊ notanter quedam decis.sequen.an sit sit materia profana vel an beneficialis,dicens ꝙ vidit multos errare.

¶ Ducentesimo septuagesimoquarto,princeps potest sine causa omnem dilationem iuris abreuiare, Petr.de anchar. ⁊ Imol.in papa,in.c.ex ore,per illum tex.de his,que fiūt a maior. parte. Fely.in.c.i.in.col.vij.de cōstitut.comprobatur ex his,que.s̄.late dixi,casu.xviij.scilicet ꝙ potest procedere omisso quolibet ordine iudiciario ⁊c.⁊ hoc etiam.s̄.casu.ccxxj.vbi est repetitum.

¶ Ducentesimo septuagesimoquinto,reseruatum est imperatori dare debitoribus fiscalibus ad comparandam pecuniam dilationem vltra tres menses,in maioribus summis,vel duos in minoribus,vt est tex.not.in.l.in fraudem.§.fiscalibus ,cum versi.seq.ff.d iure fisci.⁊ inde sumptam praticam ac inoleuisse puto in moratorijs hodierni temporis tres menses solitos taxari,vel duos, quāuis ⁊ ad sex stilus admittat Rome,⁊ Bononie,⁊ vbiqꝫ,⁊ ad quatuor menses,licet illum tex.nunq̄ viderim allegatū adhuc ab aliquo,etiam nec in.l.quoties.C.de precib.imp. offer. vbi de materia moratoriarum per scrib.Sed ego solus hactenus,nouiter inueni,⁊ obseruaui. ¶ Ducentesimo septuagesimosexto , licet inter fiscum,⁊ priuatum procurator fisci esset olim iudex,vna cum preside prouincie,⁊ patrono,iuxta tex.in.l.ij.C.si aduersus fiscum. tamen hodie solus princeps cognoscit,secundum. R. vt ibi glos.ij. notat.per.§.fin.in aucten.vt omnes obediant iudici. Sed non videtur verum,quoniam in.d.§.fi.id nō dicitur.⁊ Bald.,ibi,in fine dicit,ꝙ illa glo.non est antiqua,nec vera.Et ꝙ ita est in allegationibus Oldra.tu vide Luc.de penna,in.l.facultas.C.de iure fisci. col.pen.ad finem,⁊ in.l.fi.col.ij.in prin.C.de bon.vac.lib.x.

¶ Ducentesimo septuagesimoseptimo,qui vult mouere questionem contra principem,vel fiscum,nō potest,nisi impetrata venia. Bal.post gl.ibi,notat in.l.fi.C.de quadrien. prescript.ij. lectura, post medium,dicens,nota pro domino nostro,⁊ est tex.⁊ glo. ibi, in verbo iussione,⁊ eam ait singul.Rom.no.ix.an si priuatus, qui in fisco loquitur.Bald.tamen ibi in imperatore notat,⁊ Marti. laud.in tractatu de princip.no.clxxvij.papa,vel imperator, ⁊ dixi.s̄.q.xcj.ante fin.vbi videndum,⁊.s̄.tetigi,casu.lxvj.iunctis etiā his,que dixi.s̄.casu.cclxxj. ¶ Ducentesimo septuagesimooctauo vt de vectigalibus principi reseruatis nullam partem habeat ciuitas,nec municipium vbi exigitur.l.fi.in princip.cum gl.C.de vectigal.licet de alijs sic,vt ibidem not.

¶ Ducentesimo septuagesimonono,recipere renunciationem officij,quod imperator ipse alicui concesserit.l.pen.ff.de offic . presi. vbi tex.not.cum glo.Rom.in tabellio.not.cccxlviij.an tabellio.⁊ dixi.s̄.q.ciij.numero.x.⁊ seq.⁊ facit regula eius,est soluere, cuius est ligare ⁊c.⁊.l.fi.C.de defens.ciuit.⁊.s̄.casu.liij.

¶ Ducentesimo octuagesimo,dare licentiam obsidibus, vt discedant,cum ⁊ qui opera,dolo malo consilium inierit,vt iniussu principis fugerent,reus est criminis lese maiesta.l.prima.post principium.ff.ad.l.iul.maiesta.cum gl.que exponit intercideren,id est, fugerent,quam expositionem tenet Franciscus luccanus de parma,in tractatu suo,de priuilegio fisci,in capite,qualiter ⁊ quomodo committatur crimen lese maiestatis,in primo casu,que addenda sunt.s̄.casui.lxxxvi.vbi de obsidibus late diximus. Et facit.l. diuus,cum.l.sequenti.ff.de iure fisci,⁊ que.j.casu.ccccxxj.

¶ Ducentesimo octuagesimoprimo,reseruatum est princi,vt cuz eo simonia non comittatur in his,in quibus ipse disponere potest ⁊ notat Joan.andr.post Hostien.⁊ alij,in.c.primo de homici.in. vj.colum.ij.vnde.l.prima.ff.ad.l.iul.de ambitu.que dicit,ꝙ Rome non habet locum illa.l.intelligitur cum principe , postquaz est electus canonice,quia est super omnes,⁊ est.ll.solutus.l.priceps. ff.de.ll.cum simil.vt not.declarat in not.q.in papa. Car. Jacob. in suo tractatu,de concilio,nouiter impresso.libro.iiij.articulo.iij. fac.ccxxx.columna prima, ad finem, ⁊ sequen.in princip. ⁊ idem fac.ccxxiiij.columna prima,in princi.⁊ fac.ccxxiij.columna secunda,ad finem,⁊ que.j.dicam.q.cxix.vnde est ꝙ etiam.

¶ Ducentesimo octuagesimosecundo,papa,⁊ imperator, possunt vendere officia secularia absqꝫ simonia, ⁊ prauitate aliqua, quia id non est prohibitum iure diuino , sed ciuili . Cyn . in lege

j.C.ad.l.iul.de ambit.Bal.in.l.barbarius,col.iiij.ff.de offic.pre
tor.refert,⁊ tenet Car.Jacobat.vbi.s.d.fac.ccxxiiij.col.j.ante fi
nem,in not.q.per totum illum articul.iiij.an cũ papa sit simonia,
⁊ quando etiaz in beneficijs episcopatibus,vel prelaturis,vbi ple
ne videndum est,⁊ in papa,vt cum eo vitiũ simonie purgetur.De
ci.in not.q.super constituenda pensione,in beneficijs.cõsi.cxlj.ad
plura.⁊ in ɔsi.ccccxxxvj.visa,col.ij.post Abb.⁊ Fely.in pulchro
casu,qui tunc Rome agitabatur coram Reuerend. Simonetta,
tunc Rote auditore prestantissimo,quia vitium simonie in benefi
cialibus est de iure positiuo ⁊c.post Spec.⁊ Jnno.⁊ dixi in caute
2 la mea actuuz inter viuos.xix.pmutatio. †Et late alias,an emẽs
seculares dignitates,peccet,⁊ illis vt simoniacus debeat priuari,
vide addit.ad.c.si quis episcopus.j.q.j. post medium, post illum
3 tex.⁊ glo.in c.sicut.j.q.vj.⁊.c.si.j.q.iij.†Et nunquid sit licituz pe
tere dignitatem,not.distinctio Ab.in sua.q.iij.sempronius.in so
4 lut.argum.ij.dubij numero.xiij.versi.primo casu.†Et dicta ratio
ne,quia in curia cessat hodie ambitus.d.l.j.ff.ad.l.iul.de ambit.⁊
glo.ibi,⁊.C.eod.⁊ gl.in.c.presbiter.xxxij.distinct.⁊.j.q.vj.c.si.gl.
in.d.l.barbarius.ff.de offic.pretor.Ang.in.l.j.C.ad.l.iul.de am
5 bit.dicit,†ꝙ in curia Romana venduntur omnia officia ⁊ nõ mi
rum,quia est effecta monarcha simonie,quod dicit Sal. intelligi,
si detur principi pro honore,vel officio habendo, secus si stanti
bus ad latus pape,vt predicta allegat etiam Card.Jacobat.di
6 cto loco,dicta fac.ccxxiij.col.ij.ad finem,⁊ seq.in princ.†Et cauẽ
dum est,quia dum per dictam.l.j.dicimus ambitum non habere
locum in curia,⁊ vrbe Romana.vbi est imperator,ibi curia,⁊ ci
uitas Romana,vt.s.vidimus,casu.ccxxvj.⁊.qõ. xxxv. numero.
ix.ideo cum reseruatum sit vrbi Rome,vt in ea cessat ambitus,sic
⁊ eadem ratione,vbi est imperator vel papa.d.rõne.⁊ Bar.in.d.
l.prima.ff.in prin.dicit,vtinam ꝙ illa.l.obseruaretur bene quoad
7 episcopos,qui sunt adherentes pape, †⁊ ꝙ contractus simonie,
8 idem est,quod ambitus,⁊.j.q.cxix.†papa an vendat tit. beneficij
Cassad.ij.deci.de simo.¶ Ducentesimo octuagesimotertio,in ca
su quo licet inire duellum, postq̃ sunt in campo, vt dicunt,positi
pugnaturi,de communi consensu non possunt penitere,nisi aboli
tio concedatur a superiore,quia ex quo conuenerunt inter eos pu
gnare necesse est,quia publice vtilitatis est,peccata nocentum ap
parere.l.eum qui.ff.de iniur.ita not.ad literam tradit Bal. in ti
tul.de pace tenend.⁊ eius violat.colum.iij.versi.quero an postq̃.
Et hodie magni duces,ac strenui principes militie in pratica ob
seruant,vt antequam in campum veniant,omni conatu faciat,qõ
non pugnent,sed postq̃ sunt ibi,si peniteant,eos interficiunt. Et
ita obseruabat temporibus nostris,vt audiui, magnanimus ille,
ac inuictissimus mars.Joannes medices,pater militũ, Dux for
titudinis.cauendum tamen est,quia Bal.dicto loco,non dicit p̃
cise de imperatore,sed de superiore simpliciter.Jtem ob ius cano
nicum extra,de purg.vulg.secus esset,vel superior erit in.q.Bal.
dominus loci,qui dat campum liberum,vel eos conducit. de hoc
me peritis remitto.Tamen tene menti illud not.dictum Bald.⁊
Solitarium in materia duelli.predictis addo Jo.de lignan. in tra
ctatu,de duello.in.v.volu.tractat.in fine.vbi.q.xiiij.cum duabus
seq.vij.q.princip.querit not.an prouocans ad duellum,incidat in
turpilian.si desistat.⁊ an possit cum iudicis licentia,⁊ an ante litis
contestationem.ibi videnduz.¶ Ducentesimo octuagesimoquar
to,donatio inter virum, ⁊ vxorem licet constante matrimonio sit
prohibita.l.prima,⁊ toto titulo.ff.⁊.C.de donat.inter vir.⁊ vxor.
fallit si donatio fiat auctoritate,⁊ indulgentia principis.ita vide
tur posse dici,argumento.l.nuper.ff.eod.⁊ facit.s.casus.xj.⁊.xix.
⁊.ccvj.⁊.l.penulti.C.de donat.inter vir.⁊ vxo.Et facit.j.casus.cc
xciij.iuncta.l.donationes quas, in principio.C.de donatio. inter
vir.⁊ vxorem.Et que tradit Jaso. in prelud. feudo. columna se
ptima,in principio,numero.xv.⁊ sequenti.
¶ Ducentesimo octuagesimoquinto,reseruatum est principi per
mittere tutori, vel curatori accusare testamentum de falo, vel de
inofficioso, vt pupillus vel adultus non perdat legata in eo reli
cta eidem,quia princeps conseruare potest,ne pereant, vbi alias
iure communi perirent.tex.est not.in.l.tutorem,ad finem.ff.õ his
quibus vt indig.⁊ notat glo.in.l.post legatum.§.etati.ff.eo.in ver
bo ignoscitur,licet Barto.in dicta.l.tutorem,ad finem dicat per
dictũ.§.etati. non esse necesse, ꝙ in quolibet pupillo hodie peta
tur vnum rescriptum,sed ꝙ sunt legata conseruata.d.casu per re
scriptum,de quo iam in dicto.§.etati.Tamen text.in dicta.l.tuto
rem,ad finem,aliud videtur innure,⁊ Bald. etiam in.l.polla.C.
eod.iij.opposi.ad finem.¶ Ducentesimo octuagesimosexto, pro
rogatio iurisditionis non habet locum in reseruatis principi, tra
dit Anto.de butr.in.c. P.⁊.G.columna penulti.de offi.delega
ti,refert,⁊ tenet late Deci.in nota.q.legitimationis, ꝙ in ea non
habeat locum prorogatio,dicta ratione,q̃ est de reseruatis prin
cipi,consil.cl.dubitatur principaliter,columna tertia, in princi. ⁊
post medium,idem consi.dlvij.accurate,columna final.in medio,
⁊ in fine,post Abba.Anto.de butr.⁊ Anch.Sed iste casus po
tius priuilegium principis concernit,quam proprie reseruationẽ
facultatis,⁊ potestatis,de qua principaliter agimus, ⁊ vt.s.alias
dixi.¶ Ducentesimo octuagesimoseptimo,de iure.ff.reseruatum
erat imperatori permittere exemplariam substitutionem.l.ex fa
cto.ff.de vulga.⁊ pupil.in principio,notat Bal.in rubrica.ff.eo. i
princi.⁊ ibidem Alex.Hodie autem iure communi permissa est.
l.humanitatis.C.de impub.⁊ Bald.d.loco,absq; alia scilicet im
petratione speciali ab imperatore. Jdem Soci.in.d.rub. in prin.
¶ Ducentesimo octuagesimonono,mittere militẽ honesta causa
emeritis stipendijs, vel ante.l.secunda.§.ignominie cã.ff.de his,
qui not.infam.facit supra casus.cix.
¶ Ducentesimo nonagesimo,occupati circa principem,vt consi
liarij eius susceptam tutelam deponunt, not.text.in.l.verum.§.ex
facto.ff.de minor.versicu.cum susceptam tutelam non alij soleant
deponere ⁊c.⁊ ibi glo.no.in princi.⁊ fine.l.iurisperitos,in princi.
ff.de excus.tut. ¶ Ducentesimo nonagesimoprimo,reseruatũ est
principi soli iubere sub crimine lese maiestatis, statuereue id per
duellionis crimen esse,quod non sit,vt colligitur in not.q. de qua
per Modernos Mediolanenses,in.l.quos nos hostes, in glos.
j.ff.de verbo.significa.versicu.sed quid si legatus,de qua.q.dixi.j.
in.q.cxviij.numero.xvj.facit.s.casus.cxxxv.⁊.clxxv. ⁊.clj.quẽ vi
de,⁊ casus.lxxx.Et facit,quia quando certa pena est a iure indu
cta,non est alia imponenda,nisi per habentem plenitudinem po
testatis.c.bone.ij.iuncta gl.de elec. vbi Abb. ⁊ in.c.venerabilis.
viij.columna de except.versic. circa primum, secundum cassad.in
not.q.alias in titulo,de iureiurand.ij.decisi. ꝙ cadat.numero.v.
⁊ in titulo,de testam.decis.iij.col.vj.Et dixi in.d.casu.clxxv.
¶ Ducentesimo nonagesimosecundo,licet alias promittens de
fendere de iure, ⁊ de facto, intelligatur in iudicio, ⁊ non armata
manu,vt per Barto.⁊ docto.in.l.stipulatio ista.ff.de verbo. obli
gatio.in princip.circa finem.id verum in priuato,secus est in prin
cipe, qui acciperet bona,vel aliquẽ sub eius protectione,⁊ defen
sione, quia intelligitur ꝙ de facto,⁊ armata manu. Pe.de anch.
consil.lxxxvij.omisso.cum quo Deci.in.l.non videtur defendere,
ad fi.ff.de regu.iur.Jo.de ana.in.c.olim,circa fi.de accus.Jas. au
tem,in.d.l.stipulatio ad fi.principij,distinguit,an promissio sit de
natura ɔctus,aut non. Primo casu,sine armis.Secundo cũ eis
tenebitur.post Alex.ibi.⁊ Bar.in proemio.ff.col.pen. Sed hoc
proprie extra reseruata vr̃.de protectione imperatoris in schola
res,meminit tex.in auc.habita.C.ne filius pro patre. ⁊ de mate
ria gl.⁊ doc.in.c.recepimus,de priuil.extra,per Bar.in.l.j.C.de
excus.mun.lib.x.Deci.in.c.ad audientiam,de appel.gl.⁊ Ang.⁊
rub.C.de domest.⁊ protect.lib.xij.Bar.in.§.oẽm, in proe.ff.An
ge.in.l.si quis in graui.§.j.ff.ad silleia.¶ Ducentesimo nonagesi
motertio,donare licet pater filio non possit,⁊ si donat regulariter
nõ valet.l.j.§.j.⁊.l.si pater.ff.pro donato,cũ si.concor.fallit tamẽ
in imperatore donante filio,prout ⁊ in rege tenente locum impe
ratoris in terris suis.Jta not.voluit Bal.in.c.j.§.item sacramẽ
ta,col.penulti.in titul.de pace tenen.⁊ iuramento fir.ver.ij. vtruz
Rex.per.l.pen.C.de dona.inter vir.⁊ vxor.facit.s.casus.cclxxx
iiij.Alex.refert,⁊ tenet in.l.centurio.col.v.ff.de vulg.⁊ pupil. ad
mediũ,declarans post Bal.dicto loco.id verum, cuz apparet eũ
voluisse donare aucto.regia,per no.in.l.honoruz,in verbo sciens
.C.qui admitti.⁊ hec declaratio bal.⁊ Alex.vr̃ confirmari ex il
la regula,que est,ꝙ princeps in dubio nõ censetur velle vti supre
ma potestate,nisi dicat,vt per doctores,in.l.quãq̃, ⁊ in.l.in testa
mẽto.j.C.de testa.milit.⁊ per Alex.in.d.l.centurio.col.vi.⁊ seq.⁊
no. Hippol.notab.cxcvi.ante finem,confirmatio.post Fel.etiaz.
Sed tamen non videtur tuta,quoniam cum donatio patris in fi
liũ regulariter alias sit nulla,dictis.ll.s.primo allegatis,vbi alias
actus valere non posset,videtur vti plenitudine potestatis prin
ceps,vt per Pau.de castro,not.in.l.ex imperfecto.C.de testam.
Alex.in.d.l.centurio.col.vij.in prin.nume.xxxiiij.Dec.in.d.l.in
testamento.col.vi.ante finem,num.xij.⁊ in.l.si donatione, colũ.ij.
.C.de collat.item aduertendum est,ꝙ Alex.in.d.l.centurio. refe
rens Bal.in.d.§.item sacramenta,videtur loqui in rege non re
cognoscente superiorem in terris suis,vt patet ex Alex.ante ibi,
versi.intellige tamen.prout loquitur.d.l.penul.Sed tamen alias
Deci.impugnat Alex.ibi,in consi.ccccxvi.quoniam causa,col.i.
⁊ seq.dicens ꝙ sufficit,ꝙ habeat ius condendi legem, licet reco
gnoscat superiorem,vt ibi per eum in nota.qõ.Et que supra dixi,

casu.lx.⁊.lxxiij. Et ad hoc priuilegiũ principis, vel regis, vt.s.ad do bonũ tex.no.in.l.filiusfam.ff.de donat. vbi in versic. pone cum filium esse ⁊c. videtur ꝙ idem sit in quolibet constituto in aliqua magna dignitate, licet proprie in hac.q. nostra nõ loquatur, sz qñ filius talis alij donat ⁊c. Et in terminis idem late congerit, lz non predicta, Ant.sicul.in tract.de potest.reg.q.vj. post Oldra. ↄsil. ccxxxj. vt eius, de quo nec Bald. nec Rom. nec Sal. nec Jo.an. meminere. Et reperio ꝙ Anto.sicu.in.d.q.in terminis, reprobat dictam declarationem de expressione qualitatis regie. per dictam rationem meam, licet eadem non alleget, de quo letor, ⁊ glorior, ⁊ respondet ad illud, ꝙ quis vr̃ velle vti iure cõi, non priuilegio .ll.vulgar. quia respondet, ꝙ cum hoc speciale priuilegium sit insertum in corpore iuris, censetur ius commune, non priuilegium, iuxta glo. ⁊ docto. in auct. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oportet. Sed nostra responsio.s.tutior videtur.

¶ Ducentesimo nonagesimoquarto, quod principi placuit, legis habet vigorem.§. sed ⁊ quod principi. institu. de iure natur. gent. ⁊ ciuili. cum concord. Et sic etiam interlocutoria principis vim.l. habet, vel quod dicit, vel quod scribit, patet in inscriptione.l.cum sit.C.de vsuc.pro empt.in.l.in omni.C.qui bon.cedere poss.in.l.si barsatoram.C.de fideius.in.l.decurionum.C.de penis, ⁊ que.s.casu.cclv. Sed de hoc dicendum est, vt in.l.prima, ad finez.C.de.ll. ob illum tex.cum gl. ⁊ scrib. Ad quod facit.s.casus.xxix. ⁊. xxxj. ⁊.j.ccxcviij. Cui tamen dicto applicari debet id, quod not. dixisse Antigonum Macedonum regem Erasmus doctissimus refert, lib.iiij. apophteg. viij. loco, cuidam dicenti omnia regibus honesta, iusta, ꝙ esse respondisse, scilicet id veruz barbarorum regibus, sed nobis, inquit, ea duntaxat honesta sunt, que honesta sunt, ⁊ ea tantum iusta, que iusta sunt. Non enim Rex est honesti, iustiqz regula, sed honesti, iustiqz minister, exclamans erasmus, contra eos, qui occinunt auribus eorum, quod principi placuit ⁊c. princeps. ll. non tenetur, qui tribuunt eis geminam potestatem ordinatam, ⁊ absolutam, quarum altera possit, quod.ll. postulant, ⁊ pacta, altera quodcunqz libuit. Ad quod facit etiam.s.casus.ccxj. ⁊ facit quia voluntas principis talis esse presumitur, qualis est legis scripte, ⁊ rationis naturalis, not. Bal.in.c.primo, colum.ij.in titulo, apud quos controuers.in.l.ex facto, per illum tex.ff.de vulg.in.c. licet, de off.ord. Deci.consi.dlxxx. qualiter.colum.j.in fine.

¶ Ducentesimo nonagesimoquinto, non licet condẽnato appellare in causa fiscali, vel principis.l.abstinendum.C.quorum appel lat.non recip. ⁊ ibi Bal. Sali. ⁊ Paul.de castro, registrata, in.§. quoties.ij.q.vj.not. Specu.in titulo, de appellat.§.ij.col.ij.iiij. casu. De quo dicto, an a sententia lata pro fisco, possit appellari, ꝙ non, Rome circunferuntur quedam particulares allegationes, p Reuerend. ⁊ excellentissimum illum curie Romane aduocatum olim dominum Angelum gesium impresse, vbi per.xiiij. rationes ⁊ auctoritates, ⁊.l.fina.C.eod. id deducit, ⁊ de intellectu dicte.l. abstinendum, ⁊ ꝙ non potest supplicari nec officium iudicis, nec restitutio etiam a minore implorari, contra Inno.in.c.penulti. de restitut.in integr. Specu.eod.titulo.iiij.parte.§.sciendum, versic. hoc etiam, Bal.in.l.vnica, ad finem.C.si de moment.possess. Nõ est tamen presentis indaginis, an id sit generaliter verum. Et cuz dicta.l.abstinendum, sit in causa fiscali, idez videtur in causa principis per consequens, cum solus princeps fiscum habeat, vt.s.late casu.cclxxj. dictuz fuit. ¶ Ducentesimo nonagesimosexto principi soli licet post sententiam dictam de amplianda, vel minuenda pena damnatorum, statuere.l.acta.§.j.ff.de re iudic. facit casus.s. xxxvj. ⁊.clxxv. ⁊ dicit Bar.in dicto.§.j. ꝙ idem hodie putat in ciuitatibus, que non recognoscunt superiorem, quia populus, ⁊ cõsilium posset minuere penam, ⁊ ad hunc casuz, que.s.casu. cxcviij. per.l.prima.§.fin.ff.de questionibus. Et ait Bart.in dicto.§.primo, ꝙ hoc est verum in pena, secus in mulcta. ⁊ ita intelligatur.l. illicitas.§.fi.ff.de offic.presid. ⁊.l.eos.C.de mod. mulct. Et in dicto.§.fi.colum.prima inquit Barto. ꝙ sicut mulcta remitti potest, ita ⁊ bannum, quod ait notandum, licet glo.in dicto.§.primo diceret in.d.§.fi.esse speciale propter paupertatem, de quo aliter ibi Bar. ⁊ in.d.§.fin.ad finem, ⁊ ibi videndum alij vbi. de mulcta autem, ⁊ pena, quid differant.l.penulti.ff.de verbo.significa. vbi omnes, ⁊ Alexan.in not.q.in.l.imperium, colum.iiij. ad finem.ff. de iurisdict.omnium iudic.post Barto. vbi ibi. Et huic casui adde infra sequen.q.casu.lxxxiiij. quomodo imperator mutet penã post sententiam. ¶ Ducentesimo nonagesimoseptimo, augere antiquam pensionem pro pascuis ipsius principis antiquitus constitutam. Nam scilicet augeri non debet inconsulto eo. Ang.no.in. l.prima per illum textum.C.de pascuis.libro vndecimo.

¶ Ducentesimo nonagesimooctauo, iusta causa semper presumitur in principe, glo.singula.fin.in.l.relegati.ff.de penis, secunduz Moder.in tracta.de iuramento, casu.lvij.in fi. facit glos.in cle.si. de appellat.in verbo velle. Jas. declarat, ⁊ limitat, in.l.si testamentum.C.de testam. eam tamen conclusionem Dec. contra communem etiam declarauit veram in his, que sunt iuris positiui, sed ꝙ si princeps aliquid faciat contra ius naturale, vel diuinum, causa in dubio non presumatur, vt late defendit in.c.que in ecclesiarum de constitut.col.xiij. ⁊ seq. post Moder.ibi.ac consi.Fulg. ⁊ secuz ibi, idem in consilio.dlxxvi. pro resolutione, col.pen.ante finem. ⁊ vbiqz ꝙ tali casu non sit standum assertioni principis de tali causa, sed ꝙ cõstare debet, ⁊ ꝙ ista opinio est fundata melioribus rationibus, ⁊ tenenda, in not.q.etiam pape legitimantis spurium infantem, vt causa vera requiratur. Et cum dicta glo. post Barto. Dec. late in papa, consi.cccxlj.col.ij. ⁊.iiij. post principium in his, que sunt iuris positiui. Et ꝙ non procedit in inferioribus a principe, consi.ccxcij.col.ij. ante finem. item in.d.consi.dlxxvj. ad finem, limitat, quando princeps facit actum ad instantiam partis, per.l. j.C.de petit.bono.subl.lib.x. ⁊ Rom. consilium vbi ibi, cui addo Hipp.not.vj.in principe. ⁊ ad hunc casum facit.s.casus.ccxciij.

¶ Ducentesimo nonagesimonono, disputare de principali iudicio non licet, ⁊ crimen sacrilegij est, dubitare an electus a principe dignus sit.l.ij.C.de crimine sacrileg.l.sacrilegij.C.de diuers. rescrip.l.prima.C.vt dign.ordo.lib.xij. registratur, in.c. si quis suadente.§.ij.xvij.q.iij. Martin.lauden.in tractatu, de princip.no.ij. Lap.alleg.c.primo, colum.quarta, post medium, Card.in clemẽ. ij.iiij.q.de offic.ordin. Deci.consi.cccxlj.colum.secunda, in princ. ⁊.dlxxxviij. viso.in principio, ꝙ de potestate imperatoris disputare sacrilegium est, quia potest quod vult, ⁊ nemo potest dicere ei, cur ita facis. Et quod quando sine causa facit, tunc est prerogatiua supremi principis, auferendo ius tertij, vt notat Paul. de castro, post Alb.in.l.quoties.C.de precib.imper.offer. ⁊ Dec.d.loco.facit.s.casus.cclxvj. ⁊.xvj. ⁊ vide in casu.ccxciiii. Et.s.questione.xcviij. ⁊ idem Deci.consil.cclxix.columna quarta, ⁊ princeps nulli forme ascribitur. Bald.in.l.fi.colum.secũda.C.sent.rescin. non poss. ⁊ que.s.casu.xviij. vnde Corn.consi.clij.in principio. libro primo, dicit not. ꝙ vertere in dubium potestatem dominoruz temporalium, est reuangare mundum, quod non licet, post Bal. vbi ibi. premissa tamen protestatione alias fit quandoqz iure medio, ⁊ de eius licentia, vt facit Petr.de ancha.in consi.cccxiij. nisi. ⁊ Deci.consi.dxliiii. serenissimus, columna secunda.

¶ Trecentesimo, princeps rem iudicataz rescindit absqz appellatione, no. Bal.in.l.rescripta, col.ij.C.de precib.imper.offer. per. l.j.§.si quis vltro.ff.de.qq. Deci.cons.dlxxxiiii. ⁊.ccxcvi. viso, col. prima, que.s.casu.cxcviii.ccxxxiiii. ⁊.ccxcvi. ⁊ facit.s.casus.xviij. ⁊ casus.iiij.in fi. ¶ Trecentesimo primo, transgreditur.ll. dispensando. Bal.in.d.l.rescripta.col.ij.per.l.qui in prouincia.§.diuus .ff.de ritu nupt. Deci.d.col.j.ad qđ, que.s.casu.xj. ⁊.xxxvj. ⁊ seq.

¶ Trecentesimo secundo, in principe dz esse ↄstans volũtas, tãꝗ in fonte iustitie, ⁊ ei conuenit illud, quod scripsi, scripsi. Et dz habere vnũ calamũ, ⁊ vnã linguã, qr scriptũ est, que procedunt de labijs meis, non faciam irrita, ⁊ dz esse immobilis, sicut lapis angularis, ⁊ sicut polus. Bal.no.ita tradit in consi.cclxxix. pridie, lib. iij. ẜm nouissimã impressionẽ. Dec. refert, ⁊ tz in not.q.consi.dlxxxviij. viso, col.fi. generaliter firmando regulam, ꝙ prima concessio ca rõne preualet secunde ↄrie, ⁊ ꝙ ideo princeps presumitur circumuentus, vt ibi late, ⁊ not. post iura, Rom. Pau. Alex. Abb. ancha. Andr.sicul. ⁊ idez alibi sepe in locis de quibus.j.q.seq. casu.lxxxj.c.cum olim, de re iud.l.predia.C.de locat.pred.lib.xj. sed hoc nonne vnicuiqz conuenit iure naturali.l.prima.ff.de pac.

¶ Trecentesimo tertio, tenetur vassallus domino principi dare hospitia, ⁊ pro familia regis, Bal.in.l.obseruare, in principio, de offi.procons. And.in.c.j.que sint regal.in verbo, exord. ⁊ facit.s. casus.cclvj. ⁊ specialiter cauetur in constitutione regni, in capitulis regis Caroli, id est de hospitio prestando. Et nouissime scribit ⁊ tenet decisio. Neap.cclxv. illustrissime.in fi.not. in.l.prima.C.đ episcop. ⁊ cler. quod nota in nostris terris, pro domino Papa, ⁊ ita obseruatur etiam contra perfidos auaros recordetur tamen princeps non facere superfluam moram in comitatu, vt est text. ⁊ ibi Bal.in t.tu.de pace constant.in verbo moram, ꝗz dicit eẽ, vel iudicio populi, vel vltra sex menses, vel arbitrio boni viri.

¶ Trecentesimo quarto, corrumpens imaginem eius, qui fuit depictus ad infamiam, puta proditor principis, vt quia pedibus suspensus, punitur pena.d.ducat. notat Martin.lauden.in tracta. crimin.lese maiestatis. nota. xxvj. corrumpens. per.l.si quis id quod.ff.de iurisdi.omn.iudic. ⁊ ibi per docto. Sed ⁊ hoc potius priuilegium principis concernit, ꝗz potestatis reseruationem. vt ⁊

§. tetigi. q. xcvj. ad finem. ¶ Trecentesimoquinto, reseruatum est principi, vt contra eum sola scientia puniatur absq; effectu. Bar. in. l. vtrum. ff. de parricid. de quo dicendum est, vt. j. q. cxvij. sed ⁊ hoc quoq; eo morbo laborat, quo precedens reseruatū. ¶ Trecentesimosexto, vt in instrumento apponatur nomen principis, ⁊ in omnibus actis, ⁊ documentis, ⁊ anni ipsius, in auct. vt appon. nom. imp. in terris ecclesie, nomen pape, vt fit Perusie, secundū Bald. in rubrica. C. de fide instru. vltima col. Anto. sicul. nota. in tractatu, de potesta. regia. q. xlvj. per scribentes, in. c. j. extra, de fide instrumen. vbi Deci. late. iij. colū. iiij. requisito, limitans nisi secus sit de consuetudine, que attenditur, post Abb. Bar. Ang. ⁊ Py. vbi ibi. dixi late in rubr. ff. de oper. no. nunc. ¶ Trecentesimo septimo, reseruatum est principi, vt eius statua quedā priuilegia habeat, de quo diximus late. §. q. xcvj. vbi videndum. ¶ Trecentesimooctauo, quod episcopi, ⁊ prouincie primates, vel prouinciales, cum ordinarij Judices, vel presides, quid iniustum apud prouinciam egerint, vel damnis aliquibus, aut calumnijs subdāt collatores eius, dirigant preces principi, exponentes delicta eorum, ea agnoscens dirigat in prouinciam examinaturum, ⁊ sic in effectu dare sindicatorem reseruatum videtur principi, tex. est not. in auct. vt iud. sine quoquo suffra. §. si quis autem, ante finem.

¶ Trecentesimonono, imperator est consulendus, cum quis Judex iudicium duxerit esse referendum, ⁊ nihil inter partes pronunciet. l. j. C. de relatio. in principio. ⁊ que. §. casu. lvij. Rome, vt audio, cum causam remittit quis ad cancellariam, papa dat alium iudicem speciali iussione, ⁊ rescripto. ¶ Trecentesimodecimo, si preses prouincie aliquem deportandum in insulā putat, id annotare debet, ⁊ condēnare, ⁊ scribere principi, vt estimet, an eius sententia sit sequenda, ⁊ interim ille stat in carcere, not. tex. in. l. inter. ff. de interdict. ⁊ releg. §. j. glo. in. l. j. C. de relatio. ⁊. l. j. in princi. ⁊ §. j. ff. quando appel. sit. ¶ Trecentesimo vndecimo, venatio licet alias iure ciuili, cuilibet permissa videatur, vt per glo. in. l. diuus. ff. de seruit. rustico. predio. ⁊ iure gentium. l. j. ij. ⁊. iij. ⁊. l. in laqueū. ff. de rerum domin. §. ferre, ⁊. §. seq. instit. de rerum diuis. ⁊ arguēdo a speciali, q; clericis prohibetur, ergo alijs secus. c. j. ⁊. ij. de cleric. venat. extra. Hodie tamen videtur venatio de reseruatis principi, quia sicut sunt piscationes. c. j. que sint regalia, ⁊. §. dixi, casu. xxviij. ita ⁊ venationes, quoniam videntur equiparari, ⁊ paria esse, vt. ll. §. allegatis, ⁊ gl. in. d. l. diuus. Et specialiter videtur text. in titulo, de pace tenend. ⁊ eius viol. §. nemo retia. vbi tex. ait generaliter, nemo retia, aut laqueos, ⁊c. ad capiendas venationes tēdat, nisi ad vrsos, apros. vel lupos ⁊c. Et sic per illū tex. alias in terminis arguit Deci. in cōsi. cxcvij. in casu, in principio. tandem col. ij. ante finem, contra tenet, ⁊ negat ius venandi esse de reseruatis principi, immo per dicta iura. §. dicit esse de iure gentium omnibus commune, in not. q. Et ad illud de piscationibus respōdet, verum de illis ex quibus princeps percipit publicos redditus, imponendo vectigalia, alias non, post Aluarot. ibi, ⁊. §. tetigi dicto casu. xxviij. dicens postea idem Deci. dicto loco, preterea, posito q; sit de reseruatis principi ius venandi ⁊c. ⁊ transit ad aliam solutionem, ⁊ non respondet ad dictum. §. nemo, qui generaliter loquitur, nisi intelligat vt de piscatione. §. Ego dico q; posset etiam responderi, q; ibi sit speciale in locis, vbi esset facta pax, ⁊ periculum esset violationis eius, ponderando rubri. sub qua est. d. §. vt alias scribentes dicunt vno modo de. §. fi. seu penult. eodem titulo, vbi furto. v. solidorum suspenditur, contra auctē. sed nouo iure. C. de seruis fugit. ⁊ in corpore vnde sumitur, vt per Jas. late in. §. ex maleficijs. instit. de actio. colum. j. ad finem post Ange. et fact. l. fin. in fine. ff. de re milit. Quid dicendum. durum profecto videtur dicta iura, que iure gentium, ius venandi concedunt omnibus generaliter, restringi, ⁊ corrigi, per dictum. §. nemo, cum. ll. correctio sit euitanda, ⁊ alias notat Anto. butr. post Host. ⁊ Jo. in. c. non est. de decim. col. j. q; princeps non potest prohibere venationem, ⁊ q; si facit statutum, q; nullus possit venari in tali loco non valet, quia dicitur inferre violentiam, quam decis. pro singul. ponit Deci. in dicto consilio. cxcvij. colum. prima, post Gui. pap. etiam vbi ibi, ⁊ bonus tex. in. l. iniuriarum. §. fi. ff. de iniur. ⁊ tetigi. j. sequen. q. casu. xcij. que notanda sunt contra barones Romanos, ⁊ edicta dominorum ciuitatum, ⁊ locorum. Ob predicta ergo cogitandum est. Bene verum, q; bonum esset omnibus abstinere a venatione, tum quia artem nequissimā canones appellāt. Et q; quia Esau peccator erat, venator erat, in. c. qui venatoribus cum capitulis sequen. lxxxvj. distinct. ideoq; nunquam in scripturis sanctis aliquem sanctum venatorem legimus, vt dictis capitulis. Et specialiter inueni in veteri testamento, sacerdotibus ꝓhibitum comedere omne morticinum, ⁊ captum a bestijs de auibus, ⁊ de pecoribus, vt patet Ezechiel. xliiij. in fine. Tum etiam quia admonet nos sapiens illa ⁊ moralis podij Floren. oratoris egregij facetia, in suo libello facetiarum, venationes huiusmodi non priuatis, sed maximis viris conuenire, alioquin dementie signum esse, ⁊ leuitatis, stercoris, ⁊ vrine, balneis, ⁊ piscina purgande, vt ille refert. de iure tamen ciuili, legatum venatoribus, vel ꝓ venationione ad ciuitatis honorem esse dicitur ⁊ valet, text. not. in. l. ciuitatibus, cum glo. ff. de leg. j. licet ibi forte de venatione publica in ciuitate loquatur, vt Rome fit in tempore carnispriuij, ꝓ qualibet regione, de tauris, vrsis, ⁊ apris, ⁊ simil. quod facit pro Reuerendo episcopo cesenen. christoph. spirito viterbiensi viro doctissimo, ⁊ summi ingenij, referendario Apostol. toti Curie notus, ⁊ comes. ¶ Trecentesimo duodecimo, in arduis ad principem recurri debet. l. cum de nouo. l. humanum. l. ll. ij. in fine. C. de. ll. ⁊ que supra dixi late, casu. lvij. declaratur id verum in subsidiū, quando iudex cause resolui non potest a se ipso, quia tunc secus, vt late Deci. in. l. fin. C. de pact. i. not. ⁊ Bald. in. d. l. cum de nouo. dicit q; inter litigantes per iudicem cause, sed inter vniuersos debet dirimi per conditorem, ⁊ tunc habet vim. l. generalis. idem Deci. vt supra in. c. intimasti. de appellatio. primo nota. post text. ibi, ⁊ text. in dicta. l. cum de nouo. in fin. dicit, necessaria est tam suggestio iudicantis, quam sententie principalis auctoritat. ⁊c. Et in interpretatione constitutionis dubie. d. l. ll. ij. in fine. C. de. ll. facit capi. cum venissent. de iudic. c. ordinarij. §. si vero. de offic. ordinarij. in. vj. c. inter alia. de senten. excommu. l. ex facto. la grāde. post principium. ff. de vulga. Alexan. in. l. quia personale. ff. solut. matr. Et in interpretatione gratie, vel concessionis facte a cōmunitate confirmate a principe, late, ⁊ nota. per Deci. consilio. cclxij. columna secunda, in principio, ⁊ columna fin. q; spectet ad principem, non ad communitatem amplius, ⁊ tetigi supra, in. d. casu. lvij. Et interpretatio principis ius facit quoad omnes, glo. not. in capitulo primo, de postula. prela. in verbo interpretatio. in fine. Et facit dicta. l. ll. ij. cum concord. ⁊ supra, casus. ccxciij. ⁊ cclv. ¶ Trecentesimo decimotertio, vbicunq; est dissensio dominorum, ad principem spectat concordia, ⁊ pro ea se intromittere. glo. not. in. l. ll. ij. C. de. ll. in verbo obscurius, in fine. Facit supra casus. xlj. dum ibi diximus reseruatū principi cogere ad pacē, vel concordiam. Et ita obseruauit sanctissimus pont. Paul. iij. presens optim. max. anno preterito nicee. vt dixi infra fin. questio. ⁊ supra in proemio huius operis sui summa bonitate, ⁊ prudentia. dando nobis eam, quam mundus dare non potest, pacem.

¶ Trecentesimo decimoquarto, creare vicarium reseruatum videtur principi de iure ciuili, alij enim magistratus ab eo creati nō possunt. §. nulla, in auct. de defens. ciuit. §. eos, in auct. de manda. princip. §. nulli in auct. vt iudic. sine quoquo suffrag. ⁊ in auct. vt nulli iudic. in principio. Alex. in rubrica. ff. de offi. eius, cui mand. columna penulti. Soci. secum pro communi in. l. prima. ff. quis, ⁊ a quo. numero. iiij. de quo tamen, ⁊ quid in prefecto, ⁊ alijs iudicibus late per Alexan. in dicta penulti. colum. ⁊ ibi alij scribētes vbi etiam dixi legendo Rome, ⁊ que supra dixi. qō. cvj. in principio. episcopus autem de iure canonico de plano creat vicarium, vt per Alexan. dicto loco. ⁊ iura vulgaria sunt de eo, ⁊ vicarius imperialis habet plenissimam potestatem, Cardi. consilio. cxxv. respondeo, columna prima, ⁊ dixi supra questio. cvj.

¶ Trecentesimo decimoquinto, q; iudei dicantur serui imperatoris, vel regis in regno suo. Archidiac. no. in. c. qui sincera. xlv. distinction. vnde trahitur ad not. q. q; infantes iudeorum baptizari possunt a principe inuitis parentibus etiam, de quo late rot. Neapol. decisio. clj. serenissimus, ⁊ tetigi supra. q. lviij. in fin. item dicta ratione scribit Archid. dicto loco, in princip. q; princeps dictos paruulos tanq; mancipia sua potest alijs dare, vel vendere in seruitutem inuitis parentibus, dū tamen id non faciat propter compellendos hoc modo parentes ad fidem, ⁊ est notabile dictum, assignandum legistis incognitum communiter, licet vsu nunq; viderim ego cōprobatū, ⁊ Rome precipue pontifex nō videtur id facere. Et ideo Card. Alexan. in dicto. c. qui sincera, in princip. dicit q; papa id nō dz permittere fieri sine iusta causa, ⁊ late de ꝓdictis ponit, ⁊ an sint serui iudei principū christianorum, quod vr sequutus Oldrad. consilio. lxxxvij. queritur an princeps, Alb. in rubrica. C. de iudeis, per. c. ⁊ si iudeos, de iud. Et illud Genes. ix. c. maledictus Chanaan seruus seruorum sit fratrum suoꝝ declarans Alex. d. loco, col. ij. in prin. q; iudei sunt serui largo mō, respectu subiectionis, nō seruitutis, de qua in. l. ex hoc iure. ff. de iusti. ⁊ iure, que priuat bonis, ⁊ omni statu. Nō est tñ presentis indaginis, ⁊ sunt dicta secundum Card. dicto loco, que solent multum a doctoribus commendari, ⁊ multos in errorem deducere.

¶ Trecentesimo

¶ Trecentesimodecimosexto, reseruatuz videtur principi dicta ratióe posse expellere iudeos, & saracenos de regno suo, & eis bona auferre, vel aliam molestiaz inferre (licet priuata persona nó) ẽm Old. not. consi. lxxxvij. queritur. s. allega. & refert mandatuz executioni, per Constan. ẽm Hosti. in c. consuluit. eo. tit. de quo late videndum est etiam per Alex. in. d. c. qui sincera. j. col. & seq. & Old. dicto loco, qui demum, vr declarare id verum, cum ex eis imminet christianis periculum, vel scandalum, ẽm Innoc. in. c. q super his. de voto. sed vbi quiete viuerent, & non esset scandaluz, non videtur, ꝙ Papa deberet id precipere, nec suadere principibus, per nota. in. d. c. ꝙ super his. Et qꝛ de his, que foris sunt nihil ad eum. c. gaudemus. de diuor. & post Old. & Hostié. addo late Semi. consi. xcvj. pro huius col. pen. & seq. & audio, ꝙ annis preteritis per presentem christianissimum imperatorem Carolũ quintum contra iudeos fuit executum in quadam eius prouincia, in qua immoderate excrescebant, & extorquebant, & bene fecit, executus enim fuit vim, & effectum iuramenti, quod prestare deberet a principio contra iudeos, cum eligitur, vt supra dixi. q. xxxvj. ad fi. & vtinam ita rome, & vbiqꝫ obseruaretur.

¶ Trecentesimodecimoseptimo, inuestire de feudis principum, & illis, que vulgariter apud eos van lhen vocantur, soli imperatori, vel regi, Roma. in Impe. promouendo reseruatum est specialiter, vt specialiter cauetur in bulla aurea Caro. iiij. Ro. imp. supra per me relata, in. q. viij. añ fi. cap. xxvj. & supra tetigi. q. xc. ad fi. ¶ Trecentesimodecimooctauo, reseruatum est imperatori, ꝙ ad eius curiam duntaxat appelletur, denegata iustitia in curia trium archiepoꝛum electoꝛum, magunt. Treueren. & Colon. vt statuit Carol. iiij. Roma. impe. in eius bulla aurea, supra per me relata dicto loco cap. xlij. & facit. s. casus. cliij. per. l. precipimus. §. sane. C. de appel. electores enim illustres vocantur, etiam per Carolum quartuz in dicta bulla sepe, vt in ea videre fas est.

¶ Trecentesimodecimonono, inquisitio licet regulariter formari non possit, nisi precedat infamia. c. qualiter, & quando. ij. de accusa. extra Bar. in extrauag. ad reprimendum. in verbo inquisitionem, & talis etiam que generet scandalum, vt per Deci. consi. clxx. col. ij. et. clxxxix. col. fi. quando tamen emanat de principis conscientia, non est necesse, quod constet de fama contra inquisitum. not. Bal. in. l. nullus. C. ad leg. iul. maiesta. post no. per Innoc. in. c. cum oporteat. de accusa. quod Alex. declarat verum, qñ affirmat ad notitiam sibi deuenisse, & assertiue dicat, in consilio. clxxx. in causa. col. fi. in prin. lib. ij. & idẽ Deci. in. d. consi. clxxxix. col. fi. in prin. & consi. cclvj. col. fi. & facit ad hunc casum, ꝙ supra dictum est, casu. xliij. vbi est, ꝙ Imperatoꝛ, & pnceps, iudicat ẽm conscientiam. In regno autem Francie, ait Luc. de penna in. l. fi. C. de bo. vacan. lib. x. col. iij. in nullo crimine priuato posse procedi ad inquisitionem. ¶ Trecentesimouigesimo, serui regulariter non torquentur in criminalibus, etiaz contra dominos, fallit pro salute principis, in crimine maiestatis, & fraudati census. l. j. C. de questio. canonizata. xij. q. ij. c. questionez. ¶ Trecentesimo uigesimoprimo, dare obsidibus vsum toge Romane, vt ciues se habeant, & ab eis possint heredes institui. l. sed si. ff. de iure fisci. & que supra casu. cclxxx. et. cclxxj. ¶ Trecentesimouigesimosecũdo, reseruatum videtur principi restituere Senatorem remotum ob turpitudinem ad originalem patriam, tex. no. in. l. filij. §. senatoꝛ. ff. ad municip. cum glo. ad quod, & que supra dixi not. ca su. cxxv. & Barto. post Dy. in. d. §. filij. no. illum tex. ꝙ si aliquis Abbas eligitur in episcopum, & postea remoueat̃ ab episcopatu ob suam turpitudinem, non recuperat Abbatiam, nisi specialiter impetret, & est notabile dictum. ¶ Trecentesimouigesimo tertio, muros publicos reficere non licet, nec instaurare, sine licẽtia principis. l. restaurationi. vbi glo. & Bar. C. de diuer. pred. li. xj. & que supra casu. xcij. sed. l. sacra. §. fin. ff. de rerum diuis. addit vel presidis. ¶ Trecentesimouigesimoquarto, reseruatũ est pncipi concedere, ꝙ canon alicuius fundi Dominici, vel templorũ non soluatur. l. fi. C. de fund. patrimon. l. fi. C. de fund. rei priu. libro. xj. & per glo. in. l. comperit. C. de prescri. xxx. anno. quod dic & declara, vt per Bar. in. d. l. fi. ad fin. & j. dixi. q. sequenti. casu. xcviij. ¶ Trecentesimouigesimoquinto, quemadmodum papa concurrit cum omnibus alijs prelatis in potestate, & iurisditione idem etiam in imperatore, in quo sunt omnes thesauri dignitatũ reconditi. Bal. in. c. j. in prin. quis dicatur Dux, vel Comes, iõ potest infeudare res non solum sibi immediate subiectas, sed ẽt omnes alias mediate tantuz subiectas, prout in papa alias not. Bal. in. c. j. circa princ. qui feu. da. pos. Abb. consi. lxxxiij. j. lib. & tradit Cur. iunioꝛ late cons. clvij. difficultas. col. iij. ad fi. & seq. vbi videndum, & confirmat, quoniam apud Cesarem sunt omnes iurisdictiones, vt supra late, casu. xvij. & refert Hippol. alias in libello suo de dignitate imper. col. pen. imperatorem posse infeudare castra Lombardie allegat solum Cardi. Alexand. in. c. ij. de natura feu. quodqꝫ ibi responder ad quedaz contraria, que adduci possent, & vide infra ad fi. h. q. ¶ Trecentesimouigesimo sexto, reseruatum est principi cognoscere, & esse iudex in causa propria. l. proxime. ff. de his que in testa. delen. de quo dicendum est, vt supra late. q. xcj. & supra casu. vj. ¶ Trecentesimouigesimoseprimo, licet scriptura vna de alia faciens mentionez non probet nisi illa relata exhibeatur, auc. si quis in aliquo. C. de edend. cum simil. Tamen fallit in scriptura principis, que facit fidem de alia scriptura, ad quam se refert, licet illa non exhibeatur, glos. in. c. si romanoꝛum. xix. dist. vnde si Papa firmat puilegia alicui alias data, probantur ea priuilegia, dato ꝙ originalia non producantur, de quo per Deci. not. in. d. auc. si quis in aliquo. in fi. vbi videndum, quoniam istud dictum videtur inclusum cum illo, ꝙ dicta auct. non habet locum, vbi persona que refert, habet auctoritatem de nouo disponendi, vt per Scrib. in. d. auc. & Deci. d. loco vbi & alij notant. ¶ Trecentesimouigesimooctauo, videt̃ etiã reseruatum principi non recognoscenti superiorem, posse prohibere exercitui non hostium, vel alicui sibi odioso forte ingressuz, & meatum in regnum suum, notat & tenet Luc. de penna in rubr. C. de lit. & itin. custodia. in princi. lib. xij. post And. de iser. in lib. feud. que sint reg. in rub. quod notandum est, qꝛ sepe isti Duces, & principes negant transitum (quẽ dicunt passum) militibus cõgregatis, odio, vel amore, precibus, vel precio, vt notum est, & iõ de more videmus licentiam peti. ¶ Trecentesimouigesimonono, terminus prorogatus in odiosis, non videtur idem cum primo, vt no. Bal. in. l. si a te. C. de pac. inter emp. & ven. licet secus in fauoꝛabilibus. l. sed si manente. ff. de precar. cum si. de quibus late Deci. & moder. vbi infra, declaratur tamen id verum, quando a partibus fit prorogatio, secus si a principe, qꝛ tunc etiam in odiosis terminus prorogatus non dicitur proprie nouus, ita in no. q. tradunt Moder. Hispa. Gomes. in cõment. super regulis cancel. in regula. de trientali. q. xxj. ad fi. post not. per Are. in. l. filius a patre. §. j. ij. no. ff. de lib. & posthu. qui dicit, ꝙ actus iteratus per superiorem sine facto hominis, etiam in odiosis, non facit nouum actum, & addo Deci. de illo. d. Bal. dubitare per rationes Areti. dicto loco in. c. de causis. iij. col. limitat. de offi. de leg. vbi late etiam post alios de materia prorogationis, & late dixi in. d. l. sed si manente. & etiam dicte rationes forte non magis concludunt in principe, ꝙ in quolibet ordinario, licet dicti Moderni in principe loquantur. ¶ Trecentesimotrigesimo, reseruatum videtur principi, & imperatori, ꝙ licet omnimodam supremam iurisdictionem alicui de aliquo castro, terra, vel loco, concedat, maiorem tamen semper apud se iurisdictionem, & potestatem, retinet, vt in papa in not. q. tradit Caldi. consil. iij. titulo. de preben. argu. c. dudum. de preben. & c. quamuis. ij. eo. titu. in. vj. Franc. cur. consi. lxiiij. col. v. & per ea in no. q. de Imperatore infeudante alteri loca de corrigio Ducis Mediolani, & ab eo totaliter eximente ꝙ possit. Rot. Roma. alias determinauit, vt dixi. s. ad fi. huius. q. ver. illam tamen, vbi videndum. & si etiam hodie in huiusmodi concessionibus semper soleat ad cautelam apponi clausula, saluo iure imperij, seu imperialis culminis, & simi. vt sepe vidi. In alijs autem inferioribus secus videtur forte, argu. c. super. ij. §. verum. & §. seq. de offi. dele. & c. quamuis. eo. tit. in. vj. & per Bar. & Scribentes in. l. j. ff. de dam. infe. cum simi. & que supra casu. cccxxv. ¶ Sciendũ tamen est circa iaz dicta, ꝙ licet ea sint reseruata imperatori, & principi, vt supra, idem tamẽ generaliter videtur dici posse in regibus, ac omnibus alijs dominis tenentibus locum imperatoris in terris suis, nec recognoscentibus superiorem, in quibus, que in imperatore tradũtur locum habere videntur, vt colligitur ex late cumulatis per Alex. in. l. centurio. col. vj. ff. de vulg. & pup. in not. q. & supra dixi, casu. xiij. in fi. & Cur. iunioꝛ consi. j. col. ix. libꝛ. ij. & in ciuitatibus talibus pro cõmuni opi. ꝙ habeant iura principis, Deci. consi. cccvlij. col. ij. & ibi in specie in ciuitate Florentie, post Bar. & Abb. ac Fely. & in eadem, & Pisis, Bar. in. l. hostes. ante fi. ff. de cap. & generaliter in ciuitate non recognoscente superiorem, vt habeat locum principis, Deci. arguit consi. ccccij. quod est primuz consilium, lib. iij. in princi. idem consi. dxxviij. pro resolutione. in prin. arguendo in Lucana ciuitate. & in ciuitate Ianue late, consil. dxxxiij. col. ij. in prin. post Bart. Roman. & Abb. & in terris Tuscie, que de facto imperatorem non recognoscunt in materia legitimationis, idem consi. lv. col. ij. in prin. & cccvij. col. ij. vt etiã late dixi supra. q. liij. vbi videndum de ciuitate Senaruz, & alijs

 Bar. in. l. acta. §. j. ff. de re iud. in no. q. et Dec. consi. dlxxx. que ritur. col. j. in ciuitate Senarum, et eius consilio generali, et in rege in regno suo, et in quolibet non recognoscente superiorem, latissime Ant. sicu. per multa not. dicta in trac. de pote. reg. q. xlv. quod scilicet, sint monarcha in regno suo, et idem. q. xlviij. et in sequ. multis, ac precedentibus questionibus ibidem, et q. xxij. vbi etiam de Duce Venetorum, et q. xxj. ad fi. de Duce Mediolanensi dixi. S. q. liiij. ¶ Illam tamen plenitudinem potestatis, ac supremam preeminentiam nemo habet, nisi ipse princeps vere, vt nota. dixi supra in. d. q. liiij. ad fi. versi. vnde ad rem. Ubi videndum est, et illa bis addenda, et econtra, et ideo Dux Mediolani, licet dicatur supremus princeps, et non recognoscat superiorem, non potest tamen decretum condere in derogationem imperialis potestatis, vt not. Cur. senior consi. clvij. nu. xxxij. lib. j. facit etiam, quia reges in regnis suis successerunt loco prefect. pretor. et sic non in locum imperatoris omnino, per not. in. l. j. ff. de offi. prefe. pretor. Curt. iunior in no. q. consil. clxxiiij. in causa. col. pen. et consi. clxxxv. colum. pen. lib. j. princeps enim licet alicui plenam potestatem concedat in aliquo loco multo tamen maiorem penes se retinet, vt alias tradit in papa Calde. consi. ij. in tit. de preben. argu. c. dudum. et c. quamuis. de prebend. in. vj. et Franc. cur. consi. lxiij. col. v. per quam rationem voluerunt alias domini de Rota Roma. impe. Vincislaum, qui primus omnium Ducatum Mediolani erexit, et omnimodam infeudandi iurisdictionem Duci tradidit maiorem apud se iurisdictionem, et potestatem sicut in Papa retinuisse. Adeo quod potuit Federicus impe. eius successor loca de corrigio Duci subiecta alteri infeudare, et illa a iurisditione Ducis totaliter eximere, prout fecit, vnde potest cum quolibet concurrere, vt post multa consilia per Brun. Astens. consi. xlvij. post Bal. in. c. j. quis dicatur Dux, testatur episcopus Somes. in trac. expectatiuarum, nu. x. que notand. sunt, et tetigi supra casu. dxxv. et cccxxx. et facit not. dictum Bal. de quo dixi supra. q. cj. nu. iiij. vltimo tradit Fely. pro not. in. c. cum nobis. ij. col. in prin. de prescrip. extra post Bar. Bal. et Alex. quod signum ad cognoscendum, que sunt de reseruatis principi est, quando sunt talia, super quibus inferior statutum non potest condere, item dici potest generaliter etiam, quod omnia que sunt reseruata Pape, sint in temporalibus reseruata imperatori, quoniam dicta in Pontifice, eadem ratione habent locum in temporalibus in imperatore, et not. Bal. in. l. rescripta. C. de preci. impe. off. col. ij. refert Deci. et tenet consil. dlxxxvij. viso puncto. col. j. Et dixi supra. q. xcj. nu. iij. q. cxv. ad fi. de reseruatis autem Pape, multa vide per Moder. in tract. benefi. iiij. parte. q. vlij. in glo. in. c. sicut. de excel. prela. et in. c. quod translationem. de offi. leg. et Rota decis. lviij. in nouis, et. cclxxxv. et alibi in locis vulg. que nota sunt. et nouissime quedam in materia beneficiorum, per episcopum Senen. in comen. super regulis cancel. in regula de triennali. q. xxxj. col. ij. et. iij. ¶ Scire autem reseruata Principi, vtile est propter multa, precipue, quia in generali legatione non veniunt. c. quod translationem. de offi. leg. Ang. in. l. si queramus. ff. de testa. Marti. laud. in trac. de lega. princip. no. vltimo. l. j. et. ij. cum glo. et doc. ff. de offi. eius. cum si. que multa sunt. Quod declara, vt in. d. c. quod. et per Ro. no. consil. lix. ad discutiendam. ij. dubio. et per Deci. in. c. pastoralis. col. ij. de appel. et in consi. cxcvij. in casu. in prin.

¶ In quibus casibus imperator ligauerit sibi manus, adeo vt etiam proprium rescriptum reijciat, et non admittat, notanter plenissime vltra omnes ex toto iuris ordine cumulati casus, et quidam, in quibus etiam si vellet nequiret. casus. cv.

¶ Reuerendissimus dominus, dominus Hieronimus de chinutijs Cardinalis Senensis sapientissimus, vir omni laude dignus, et quo tempore, et cur creatus Cardinalis, post casum trigesimumsextum.

¶ Reuerendissimus dominus, dominus Joan. maria Card. de monte similis, eodem loco.

¶ Clausula non obstante tali lege tollit illam legem derogatoriam in contrarium plena, et vltra omnes notabilis cumulatio ad finem. q. versi. notandum tamen est. nu. 2.

¶ In reliquis, quilibet casus sit pro summario.

¶ Questio. cxj.

Centesimoundecio quaero

In quibus casibus imperator liget sibijpsi manus, adeo vt etiam proprium rescriptum reijciat, et non admittat, et quidem aliquo studio, et labore pariter ex toto corpore iuris, et etiam de his, que non possit, si vellet. Aliquos casus quandoque obseruaui, ligat enim sibi manus, et reijcit suum proprium rescriptum quandoque imperator. ¶ Primo in casu. l. arriani. in fi. C. de hereti. vt scilicet, non valeat beneficium aliquod impetratum ab hereticis, vt possint, vel in loco publico conuenire, vel in curijs, vel edificare ecclesias, vel militare, vt ibi patet, facit infra casus. lxxxviij. ¶ Secundo, prohibet rescriptum contra formam statutorum, per senatusconsulta, sub pena tertie partis patrimonij, ambitus, et infamie, not. tex. in. l. vnica. C. de senatus. quod nota contra nostros procuratores Perusinos, qui semper supplicant contra statuta Perusina. ¶ Tertio, prohibet in dilationibus dandis debitoribus non prestito fideiussore de soluendo in termino, no. tex. in. l. vniuersa. C. de preci. imp. offe. de quo dicendum est, vt ibi per glo. et Scribentes, et Bonon. not. ccexlj. ille. ¶ Quarto, supplicare plusquam semel aduersus sententias prefecti pretorio. l. si quis. C. de precib. impe. offe. ¶ Quinto, reijcit rescripta contra ius alterum ledentia. l. rescripta. C. e. et infra casu. lxiij. cum seq. et. lxxxvj. ¶ Sexto, de iure ciuili prohibet supplicari, lite pendente. l. j. C. vt lite pende. et in auct. in medio litis non fieri sacras ius. in rubro et nigro, precipue. §. j. de qua tamen regula dicendum est, vt alias late per do. Deci. in. c. vt debitus. de appella. v. col. et consilium collegij nostri Perusini in notabi. casu. in allega. Cap. lxxxviij. col. fi. c. causamque. j. de testi. cum gl. in verbo nouiter. c. fi. extra vt lite penden. et que not. in. c. non ita. ij. q. vj. et per Rot. decis. cix. si reus. post prin. in nouis. in not. q. et declaratione Bal. in. l. j. in fi. C. de relation. Curt. iunior consil. clxxiiij. col. ij. in causa vertente, vbi ait comunem valere rescriptum lite nondum contestata, non facta mentione de litis pendentia. ¶ Septimo, prohibet, et reijcit rescriptum, post appellationem omissam, et sic contra rem iudicatam sub pena nullitatis, et infamie, vt in rubro et nigro, et. l. fi. C. vt lite penden. l. fi. in prin. de error. aduocat. l. causas vel lites. C. de transa. l. fi. C. sen. rescin. non pos. Pau. de cast. pro not. signat in. d. l. fin. C. vt lite pend. et pro nunquam obliuiscendo, et de eo cum quadam noua limitatione, scribit Pet. Gerard. not. xx. sicut, facit casus. lxj. infra bon. tex. in. c. exposita. de arbi. limitat no. Deci. in regula res iudicata. ff. de reg. iur. nisi precise aliter constaret de mente Principis, nam posset etiam rem iudicatam tollere, quia est ius quesitum de iure ciuili, vt ibi late. et Abb. in. c. qualiter et quando. de accusa. ij. col. et que supra dixi. q. xcviij. ¶ Octauo, vbi est mendacium. l. et si legibus. C. si contra ius vel vtili. public. et infra. xj. casu. ¶ Nono, vbi est contra ius generale, et vtilitatem publicam. l. fina. C. si contra ius. ¶ Decimo, reijcit rescriptum sine die, et consule, tex. glo. et doc. in. l. si qua. C. de diuers. rescrip. canonizata. in c. si qua. xxv. q. ij. ¶ Undecimo, si non habet clausulam, si preces veritate nitantur. l. fi. C. de diuer. rescrip. licet de iure canonico secus, quia subintelligitur, vt ibi per glo. et doc. vbi videndum est. ¶ Duodecimo, si tollat transactionem legitimam. l. causas. C. de transac. et que supra. vij. casu. et infra. lxiiij. et seq. et not. in. l. si quis maior. C. eo. post tex. ibi. ¶ Decimotertio, rescriptum impetratum pro venia etatis, a masculo minore. xx. annis, vel femina minore. xviij. non seruata dispositione. l. ij. C. de his qui veniam etatis impetr. vt ibi not. in fi. illius. l. ¶ Decimoquarto, si rescinderet gesta in minore etate, ratificata post. xxv. annum. l. ij. C. si maior factus. ¶ Decimoquinto, si concederet Monopolium. l. vnica. in prin. C. de monopol. quod limita not. vt per Scribentes, et Deci. in. c. significante. de appe. ad fi. vbi omnino videndum, ad declarationem. d. l. j. et per Bar. in. l. fi. col. pen. ff. de colleg. illic. et Bald. in. d. l. j. ¶ Decimosexto, si nuptias concedat, quia nuptie rescripto peti non debent, sed a consensu puelle sub magnis penis, de quibus in. l. j. C. si nup. ex rescript. glo. j. in. c. insinuante extra, qui cleric. vel vouen. Mart. laud. in trac. de princip. nota. dxlv. non debent. et facit infra casus. ciiij. ¶ Decimoseptimo, si incestas nuptias permittat. l. ij. C. eo. et ibi Saly. tex. et gl. in. c. nullus. xxxvj. q. ij. ¶ Decimooctauo, si concederet tempus ad deliberandum super adeunda hereditate vltra annum vnum, non valet rescriptum, not. tex. in. l. fi. §. sed quia quidam. C. de iu. delib. ¶ Decimonono, si sepius dictam dilationem ad deliberandum concederet, quia semel, et non sepius eam peti concedit imperator dicta. l. fi. §. semel enim. ¶ Uigesimo, reijcitur si quis in initij cause impetraret rescriptum, vt mitteretur in possessionem rei alicuius iuris ordine pretermisso, sub pena, de qua ibi in not. tex. in. l. meminerint. C. vnde vi, secundum vnum intellectum, vel quod aliquis deberet statim restituere possessionem, secundum alium, vt per glo. et Scriben. in. d. l. et facit. c. j. extra vt li. pend. et no. per glos. et Scriben. in. l.

in.l.iuste.ff.de acqui.pos. ¶ Uigesimoprimo, si confirmaret alicui violentam possessionem, tex. multum notabilis in.l. auctoritate.C.vnde vi. qui tex. est declarandus, vt ibi notanter per Saly. & do. Deci. post eum csi. clxxxv. in vltimis allega. col. ij. ¶ Uigesimosecundo, si innouaret possessionis statum, eo quia reus tamen absente non conuento scilicet nec citato, not. tex. in.l.fi.C.si per vim vel alio modo, que lex, qualiter a.d.l. meminerint differat ibi Bar. vide, & not. per glo. in rub.C.si per vim. ¶ Uigesimotertio, si concederet, quod vnus ex correis insolidum obligatis conueniatur tantum pro parte.l.ij.C.de duo.re. & ratio, vt ibi glo.fi. quia per id tolleret ius alterius, iuxta.l. quotiens.C.de preci.impe.off. sed cauendum est, quia text. in.d.l.ij. dicit, non debeat, non autem dicit non possit, vnde est materia.q.de qua.s. vidimus late.q.xcviij. ¶ Uigesimo quarto, si concederet facultatem cudendi pecuniam priuato viro, not. tex. secundum vnam lect.C.de fal.mon. & ibi Bar. & Jas. in.l. ex hoc iure. vlti. not.ff.de iusti. & iu. & dixi.s.q. preced. casu.xxviij. ad fi. ¶ Uigesimoquinto, si denuo alicui munus reiteraret sub pena etiam.l.iul.de ambitu.l.vnica.ij.rnso.C.ad.l.iul.de ambitu.

¶ Uigesimosexto, prohibet supplicare illos, qui rumpunt, vel vsurpant ageres nili preter fas, preterquam morem antiquitatis, vel qui fuerunt conscij, & consortes, vt in.l.vnica.C.de nili ager.non rump. & ibi glo.fi.no. dicit, quod de alijs fluminibus de equitate idem posset dici, & cum ea pro not. Ant. sicu. in not. in verbo frequentia post med. ¶ Uigesimoseptimo, reijcit rescriptum, nec prodest si accusantibus per calumniam, & fallaciter daret abolitionem, siue simpliciter, siue generaliter, not. tex. & ibi Saly. in.l.pen.C.de calum. ¶ Uigesimooctauo, si rescinderet testamentum iure perfectum, tex. no. in.l. si testamentum.C.de testa. Mart. laud. in trac. de priuil. no. xxij. priuilegium, post Archi. facit.§. disponat. in auct. de nup. & casus.s.xxxij. & de.d.l. si testamentum. quia text. ibi dicit non opus. An posset tamen, videnda sunt que late scribit post Scrib. ibi do. Deci. csi. ccclvij.ij. et.iij. col. & consi. cccciij.iij. col. in fi. & seq. post Fulg. in.d.l. si testamentum. & facit casus.lxiij.j. in hac.q. & Deci. per.d.l. si testamentum. in no.q. an posset iuri fideicommissi preiudicare legitimando, quod non sine causa. consil. dlvij. accurate. col.ij. subscribens Hormanotio deto. & alij dixi.s.q.xcviij. & per.d.l. si testamentum. Calc. cons. viij. in causa. col. viij. in fi.c. non liceat.xj.q.iij. ¶ Uigesimo nono, reijcitur rescriptum, si daret immunitatem naui capaci duorum millium modiorum, qua eam excusaret, & subtraheret a publicis vtilitatibus, pena publicationis nauigij.l.iubemus nullam.C.de sa.san.ec.la.j. que lex de verbo ad verbum est etiam in.l.ij.C.de naui.non excusan.lib.xj. & que.j. casu.xlvj.et.cj. & Jas. per illum tex. in.d.l.iubemus.in.l. si ex toto.de lega.j. in prin. col. pen. nu.xj. quod priuilegium immunitatis non includit casum guerre, vel publice vtilitatis, & si includeret, non valeret per illum text. post Bal. & que Ueronen. cautela.lxij. quia priuilegium. ¶ Trigesimo si episcopo repulso ab episcopatu ob delictum commissum in rempublicam rursus daret ipsum episcopatum. not. tex. in.l. quicunque.C.de episco. & cle. & que.j. casu.xlv. ¶ Trigesimoprimo, si concederet alicui ex agentibus in rebus peruertere ordinem militie, atque stipendia. not. tex. in.l.ij.ff.de offi. magist. offi. quod nota contra hodiernos milites nostros. ¶ Trigesimosecundo, reijcitur rescriptum principis etiam motu proprio factum, quod obligato adhuc cohortalibus obsequijs regimen prouincie, vel cingulum militie, dignitatis ve concederet. not. tex. in.l. si quis.C.de offi.rec.prouin. & valde nota. est ille tex. in quo sumi videtur argumentum, motum proprium non habere vim clausule specialis derogationis legis id prohibentis. & tamen cum tali clausula specialiter illi legi derogante rescriptum teneret, vt.j. videbimus, in fi. istorum casuum, facit gl. sing. in.l. vnica.C.de colla.dona.lib.x. & no. glo.iij. in.l. omnis.C.de aquedu. sed non presentis indagationis, facit tamen tex. singu. in.l. predia ibi, etiam si Imperator sponte donauerit.C.de locat. prediorum. lib.xi. et que de illo tex. infra dicam, casu.lvij. qui autem essent cobartales, ponit gl. in rub. & nigro.C.de cobartal.lib.x. & ibi nouissime moderni mediolanens. scilicet, hi qui in domestica militia alicuius cohortis essent, & quod a re militari sumpta fuere nomina inter palatina officia, veluti, decani. ¶ Trigesimotertio, prohibet supplicari, quod referendarij sacri Palatij sint vltra octo, vt in auc. de referendar. sacri Palatij.§.j. ante finem. hodie de referendarijs nouissime scribit episcopus gomes. super regulis Cancell. in compend. vtriusque signature. nu.xxvj. & seq. & qua de causa prio institutos, & quot in gratia, & iustitia, & de obligationibus eorum, vbi videndum est de eis late. ¶ Trigesimoquarto, reijcitur, vbi traheretur causa ad aliam prouinciam, quam in qua actor, & reus sint, & in qua facta est obligatio.§. si igitur fuerint. in auc. vt omnes obediant iud. de quo tex. dicendum est, vt ibi per glo. & Bar. & in.§. si vero quisque.eo.ti. & in rub. illius tituli, ibi nullo excepto per priuileg.

¶ Trigesimoquinto, si permitteret milites, aut federatos aliquos alicui habere in suis domibus, aut possessionibus pro proprijs vtilitatibus pena grauissima, & habentibus, & militibus adiecta vt in.§.j. & §. nemo. in auct. vt neque miles, neque federatus &c. sed vide que.s. diximus preced.q. casu.cxxi. per.l.fi.C.de erog.mili. ann.lib.xij. post medi. ¶ Trigesimosexto, si esset rescriptum sine annotatione questoris, & secundum formam. not. tex. & communiter ignorati, in auc. vt diuine iussiones subscript. hab. gloriosi. questo. in rubro & nigro, & glo. not. ibi in verbo iussionibus, dicit.i. priuilegium, in quo aliquod iubet, vel concedit in fauorem. Sed in commissionibus causarum forte aliud, vt obseruari in curijs videmus, Bar. tamen ibidem aliter tenet, vt ibi per eum scilicet, vt de iure idem sit per illum tex. in rescripto causarum commissarum. Mart. tamen laud. alias in trac. de priuileg. not.xxxiij. in caustro. post Spec. vbi ibi, dicit hoc non seruari de consuetudine. & apud.S.D.N. Paulum tertium presentem Pontificem optimum, maximum in priuilegijs & gratijs tale officium videtur tenere reuerend. dominus, do. Hieronimus Cardinalis de Ghinutijs, Senensis, iustitia, prudentia, integritate, omni denique virtute preditus, ac exornatus, qui profecto eternitate magis scriptorum aliorum, quam meorum, illustrari mirum immodum mereretur, propria enim virtute, suique proprio splendore, ita nitescit, radijsque corruscat in illo sacrosancto. S.R.E. Senatu, vt eo dignissimus, sub Paulo.iij. Ponti. habitus fuerit anno preterito. Hic connumerari potest, & reueren. do. dominus Jo. maria de monte, Archiepiscopus Sypon.S.R.E. Cardinalis, qui locum.v. cancellarij quandoque tenens, vtriusque iuris consultiss. eloquentia, liberalitate, ac corporis dotibus illustris, sacrosancti collegij Cardinalium splendor est, potens opere & sermone. ¶ Trigesimoseptimo, si concedat ciuitatibus bona vacantia.l.j.C.de bonis vacan. do. Benedi. cap. consil.xlij.pen. col. in fi. & que.s. diximus preced.q. casu.ciij. ¶ Trigesimooctauo, si innouaret canonem taxatum, & solitum in releuatis, donatis, translatis, vel aderatis possessionibus, vt est tex. & glo.fi. in.l. vnica.C.de colla.dona.lib.x. vbi no. glo.fi. non valere rescriptum etiam proprio motu, & glo. & doc. in.d.l. vnica. qui sint.s. dicti termini. ¶ Trigesimonono, si rescriptum concederet immunitatem imperator, reprobat.l. vacuatis.C.de decur.lib.x. & l. quicquid.C. de vecti. & commis. cum simil. facit tex. not. in.l. munerum.§. patrimoniorum.ff.de mun. & hon. ad fi. ibi, qui priuilegio aliquo subnixus est, nec Pontifex excusatur. & que in preced.q. casu.cclij. & seq. & casu.cxl. ¶ Quadragesimo, si aggregaret curiales ex origine, scilicet quia sint ex patre, vel auo curiales diuersis officiorum & actuum priuilegijs curie preiudicantibus, no. tex. in.l. omnes.C. de decur.li.x. ¶ Quadragesimoprimo, reijcitur rescriptum principis, quod obnoxios curie liberaret. no. tex. in.l. quotienscunque.C.de decur.eo.lib. & facit.l. curiales qui se se.eo.tit. ¶ Quadragesimosecundo, si daret immunitatem a comparatione, vel transuectione specierum ad necessitates illiricanas, id est quando imperator, dicit ibi glo. exercitum ducit in prouinciam illirici, id est in Sclauoniam, idem & si alibi text. cum glos. in.l.j.C.de quibus muneribus.lib.x. ¶ Quadragesimotertio, si daret excusationem ab angarijs, perangarijs, vel plaustris, vel quolibet munere, vel a solitis ministerijs, in felicissima expeditione principis. not. tex. in.l.ij.C.de quibus muner. eod.lib. ¶ Quadragesimoquarto, si daret excusationem a murorum constructione, seu comparatione frumenti, vel aliarum specierum, vbicunque opus exigeret. no. tex. in.l.fi.C.eo. quod nota pro tempore penurie, quando ciuitates faciunt abundantias, vt annis preteritis prudentissime obseruatum fuit Perusie, precipue in sterilissimo ann. M.D.xxxij. & Rome, & Bononie. ¶ Quadragesimoquinto, si permittat alicui exercere officium, in quo semel deliquit. not. tex. in.l. si quid.C. de suscepto. & archa.lib.x. & facit casus supra.xxxj. post.l. quicunque.C.de epis. & cle. & per regulam.d.l. si aliquid. Bar. ibi, in not. Ant. sicu. in no. in verbo tabellio. & Mod. Bonon. not. dcxiij. tu scis, & que in apparitore. tex. not. in.l. quicunque.C.de diuer. offi. lib.xij. & que casu.lvj.j. & que supra casu.xxx. & j.lxij. ¶ Quadragesimosexto, si nauem tyberianam habenti daret priuilegium, vt non agnosceret onus reipublice necessarium in competentibus, & solitis obsequijs.l. vnica.C.de nau.tibe.lib.vj. & que casu.xxx. supra. ¶ Quadragesimoseptimo, si originario colono priuilegium daret, quia eo non obstante domino, vel feudo est reddendus.l. originarius.C.de agri. & censi.eod.lib. ¶ Quadragesimooctauo, si concederet alicui loca ad sacrum dominium pertinentia, quo ad proprietatem, que censum soluebant.l.ij.C.de fund. & sal.rei domi.lib.xj. Sed bene visus tex. ibi, videtur submouere, quando per

obreptionem impetraretur, vt ibi in tex. patet. Alias sequeretur ꝙ donare etiam leuia patrimonialia non posset imperator contra conclusa supra suo loco. q. ciij. nisi dicas, ibi ita presumi, quia alias, cui dubium subreptionem vitiare. l. fi. C. de diuer. rescript. l. ⁊ fi. ll. C. si contra ius vel vtil. publi. l. cum vero. §. proinde. ff. de fideicom. li. cum si. ¶ Quadragesimonono, si permitteret alicui transferre fundos patrimoniales, limitrophos, vel saltuenses, q per tractum orientis sunt positi, siue dempto, siue saluo canone, sub pena librarum centum auri, tex. in. l. nulli. C. de fun. patri. lib. xi. ⁊ glo. ibi notat illam. l. esse localem. qr alia dominia, ⁊ possessiones saluo canone, possunt alienari, fm glo. ibi late, dic vt infra casu. xcviij. ¶ Quinquagesimo, si permittat ascriptitijs militare l. fi. C. de fugit. colon. eo. lib. ¶ Quinquagesimoprimo, si concederet alicui vendere dominicam possessionem, dempto canone, vel ipsum canonem pena celebranti talem contractum palatino scilicet officio. l. pondo auri. l. fi. C. de fun. priua. lib. xi. ¶ Quinquagesimosecundo, si remitteret dicto casu. d. penam incursam dicto palatino officio, vt in. d. l. fi. in fi. ibi vel penam palatino remittat officio. ¶ Quinquagesimotertio, si excusaret a functionibus in superindictis titulis. l. fi. C. de priuileg. dom. Aug. lib. xi. ⁊ superindictum quid sit, per glo. ⁊ scribentes in rub. C. de super indic. lib. x. ⁊ supra. q. preced. casu. xx. ¶ Quinquagesimoquarto, si concederet, ꝙ agentes in rebus sub non suo principe conuenirentur, vel actus consuetos tractari a sacratissimo Ceru senatus sub non suo iudice. l. ij. cum glo. C. de princi. agē. in reb. li. xij. ¶ Quinquagesimoquinto, si remoueret priuilegia concessa castrensianis, ⁊ ministerianis principis in. l. fi. C. eo. lib. eo. qui quales essent, ibi Moder. Mediola. declarant, restituentes magis latine dici de castrensibus ministris. ¶ Quinquagesimosexto, si permitteret apparitori ob culpam, vel negligētiam in officio cōmissam damnato ad aliquam militiam aspirare. not. tex. in. l. quicunq;. C. de diuer. offi. lib. xij. ⁊ que. s. casu. xlv. quod facit contra istos balios, nuncios, seu cursores damnatos quandoq;, ⁊ que infra casu. lxij. ¶ Quinquagesimoseptimo, si predia domus ipsius principis semel iure perpetuo, alicui collata, ad alium transferret, etiam motu proprio, vt est tex. not. in. l. predia. C. de locat. pred. ci. lib. xi. ⁊ que. s. dixi casu. xxxij. ⁊ per. d. tex. in. d. l. predia. not. dictum Bal. ꝙ quando princeps reuocat etiam motu proprio illud, quod seruare tenetur, fingitur circumuentus. ita ꝙ cōtrarium probari non potest, vt late, ⁊ not. casu refert, ⁊ scribit. d. Deci. consi. cclxxxvj. in causa cōitatis. col. fi. bo. tex. in. c. cū oliz. de re iudi. ⁊ idem in consi. ccxcij. ⁊ pro tenui ad fi. eo. lib. ⁊ que late idem scribit in. l. nemo potest mutare. ff. d reg. iu. ad fi. que notanda sunt pro declaratione, ⁊ materia. c. si motu proprio. de preben. in. vj. ¶ Quinquagesimooctauo, si permitteret ius aque ducende ad priuata loca, ex aqueductu palatij adriani. l. omnis. C. de aqueduc. lib. xj. post principiū. ¶ Quinquagesimonono, reijcitur rescriptum principis in quo militibus procuratorio nomine experiri concederet. §. fi. insti. de excep. ¶ Sexagesimo, si concederet patribus in dignitate constitutis spurios filios ex concubinis vilissimis pro legitimis habere. l. j. post princ. C. de natura. lib. de quo dicendum, vt in. §. fi. in auc. quib. mod. natu. effi. sui. ⁊ glos. ij. in. d. l. j. ¶ Sexagesimoprimo, si concederet appellare a literis relationis facte ipsi principi, quibus semel quis consensit non appellando. not. tex. in. l. fi. ff. quando appel. sit. in fi. ⁊ faciūt dicta. s. in. vij. casu. ¶ Sexagesimosecundo, si militi, qui ob contractum conductionis alienarum rerum prohibitū sub pena priuationis militie ipso iure, vt in infra alleganda. l. concederet regressum ad pristinum statum, seu gradum, qr scilicet ad eum, nec beneficio imperiali est regressus, not. tex. in. l. fi. C. de loca. §. scituros. ⁊ facit. s. casus. lvi. xlv. et. xxx. ¶ Sexagesimotertio, reijcitur etiam rescriptuz principis, ⁊ sacri apices permittentes moderantibus prouincias, donationes recipere, vel emptiones quarumcunq; reruz mobilium, vel non, preter eas, que ad alimoniā vel vestes pertinent, ⁊ edificationes, not. tex. in. l. vnica. ad med. C. de contractibus iudi. ⁊ no. in. l. non licet. ff. de contrahen. em. existentibus autem in vrbe, secus, vt supra preced. q. casu. clxxj. ¶ Sexagesimoquarto, si rescinderet donationem rite factam. l. si donationem. C. de reuoc. dona. ⁊ per eum, Deci. in no. q. consi. cccclxviij. superiore anno. iij. col. lib. iij. facit casus. xxviij. supra. ⁊ que ibi dixi, ⁊ infra seq. casu. ⁊. l. cum te. C. de don. ante nup. que. s. casu. xij. ¶ Sexagesimoquinto, si rescinderet emptionē perfectam, re tradita, ob preciū non solutū. l. in ciuile. C. de rei vend. ⁊ que supra dixi proximo casu, ⁊. l. de ꝯctu. C. de rescin. ven. ⁊ Deci. per illum tex. consi. dlviij. in causa in prin. ⁊ consil. dxcij. in causa. ad fi. sentiens, ꝙ idem in donatione in solutum. ¶ Sexagesimosexto, si cogeret aliquem liberare a potestate sua sibi constitutum in potestate. l. nec auus. C. de emancip. lib. facit supra casus v. ¶ Sexagesimoseptimo, solum rescriptum imperatoris non sufficit in quo infamiam remitteret transeunti mulieri ad secunda vota, infra annum, si fuerint filij ex prioribus nuptijs, qr vlterius requiritur, ꝙ vltra hanc impetrationē rescripti, vt ex eo vtilitatem consequatur, ⁊ alijs penis liberetur, filius ex priore matrimonio mediam sue substantie partem donet pure, sine aliqua conditione, vt late, ⁊ no. legitur in. §. que vero. versic. dicimus. in auc. de nup. alias si non fuerint filij ex primo matrimonio, solum rescriptum sufficit, vt in. d. §. legitur. ⁊ dixi supra in preced. q. casu. clxxxj. post dictum tex. no. ¶ Sexagesimotertio, non valet rescriptum, quo ascriptitio colono si clericus efficeretur inuito domino prorsus exemptio, ⁊ imunitas concederetur, nisi iuxta formam. l. quisquis censibus. in fi. C. de epis. ⁊ cleri. ¶ Sexagesimo nono, non valet rescriptum, vel priuilegium principis, licet eius sit suprema auctoritas, quo concederet credi testi, qui non vidit, vel non audiuit, vel malam rationem dicti sui reddat, nisi exponat malam, non concludentem de necessitate, verisimiliter tamen vt egregie no. Bal. in. l. si non speciali. C. de testa. ante fi. illa clara ratione, qr naturalis ratio per imperatorem mutari non potest, licet possit fingere, ⁊ presumere. ¶ Septuagesimo, non valet rescriptum, nec mandatum principis, nec aliquo modo valere potest, quo statueret iudici, ꝙ faceret iniustitiam, etiam si papa esset, qui mandaret, nedum imperator, quoniam continet peccatum, cui etiam papa subijcitur, Bar. no. in extrauagā. qui sint rebelles. in glo. pen. ad fi. ⁊ per eam in Papa, ita in no. q. tradit Deci. consi. clxxv. in causa falsitatis. col. ij. ad fin. immo nec lex, nec statutum valeret id continens, no. Ang. in. l. fi. C. sen. rescin. non pos. alleg. Inno. in. c. que in ecclesiarum. de consti. refert ⁊ tenet Deci. consi. ccclxj. omissa. col. pen. post princ. etiam si adesset clausula non obstante, vt idem tradit consi. ccccx. in causa mota. col. iij. seu. iiij. ad fi. ⁊ in consi. dxxviij. pro resolutione. col. ij. in fi. post Bar. in. l. fi. C. si contra ius vel vti. pub. ad fin. post Ang. ⁊ Inno. vbi Deci. dicto loco. ⁊ idem ꝙ. l. iniusta ⁊ nutritiua peccati, non valet, ⁊ de ratione, late episcopus Gomes. in commentar. super regulis cancell. in regula, de triennali. q. xi. numero. x. post Bal. Host. aug. S. Thom. Hisp. ⁊ Esay. x. c. vnde ꝙ talē. l. ita latā fraudibus, ⁊ dolis licet circumuenire. post Pau. Bal. ⁊ modern. in. l. j. in principio. post illum tex. C. de caduc. tollend. et idem Deci. vt supra. con. dxliiij. serenissimus. col. iij. ad finem. Ant. sicul. in not. in verbo, princeps, in fine. post Innocē. Bal. Joan. And Barba. vbi ibi. Mart. laud. in tractat. de priuileg. no. xliiij. nō valet. Et ꝙ idem si rescriberet, ꝙ non reddatur iustitia. ¶ Septuagesimoprimo imperator non potest cōmittendo causam suspecto iudici tollere recusationem, saltem si est suspectus propter inimicitiam illa ratione, quia in effectu committere causam inimico, est ꝙ faciat iniustitiam, ita not. consuluit Deci. consi. clxxv. in causa falsitatis. col. ij. ad fi. lib. j post Abb. ⁊ Domi. vbi ibi, ⁊ seipsum. in. c. cum inter. de excep. ⁊ que. s. dixi precedenti casu. ⁊ in Papa, vt supra post Abb. ⁊ rationes, idē Moderni de selua galli in trac. de benefic. iij. parte. q. viij. casu. xxj. in causis scilicet precipue in quibus non haberet plenariam ptātē. ¶ Septuagesimosecundo non valet rescriptum, seu ordinatio, ꝙ ipse non sit animal rationale, vel ꝙ sit solutus legibus nature, Bal. in. l. ij. x. col. C. de serui. ⁊ aqua. Fely. in. c. j. de consti. ix. columnа. v. declaratione, vbi no. decis. ⁊ alleg. comprobat, ⁊ Deci. in c. j. de proba. in prin. ⁊ hoc casu non valet, nec potest, si vellet, facit, qr naturalis iustitia eradicari non potest, not. Bar. in. c. que in ecclesiarum. de const. col. iij. ver. sed nunquid statutum, Deci. refert ⁊ tenet in. d. consi. dxxviij. col. fi. in prin. ⁊ in. d. cōsi. dxliiij. col. iij. in fi. ¶ Septuagesimotertio, non valet rescriptum, vel ordinatio, qua princeps hodie, cum eligatur ab electoribus, vt. s. suo loco visum est eligeret sibi successorez, qr illa electio refertur ad tempus, in quo non est amplius imperator, prout in Papa alias no. Abb. in. c. accepimus. ff. de pac. vbi ait ita esse cōmunē opinio. post glos. not. in. c. his omnibus. seu. §. sub. c. apostolica. viij. q. j. ⁊ eam ait singula. And. sicu. in rub. de testa. colū. j. extra Fely. in. c. j. de consti. vij. col. ⁊ tetigi. s. cvj. ⁊ faciunt que infra. q. cxiiij. nu. iiij. ⁊ que. j. casu. xciij. ⁊ imperium hodie successione non deferri, Bal. not. in tit. de pa. constan. in verbo diuina. respond. ad tex. ibi, qui contra videbatur, vnde nec filius primo genitus imperatoris est imperator eo defuncto. d. c. venerabilem. §. eos. de elec. vbi Cardi. iij. no. Archi. ij. immo nec per electionem de eadem stirpe plures eligi deberent, ne successio hereditaria videretur, fm Ancha. not. dicto loco, ⁊ col. v. licet bene olim succes-

sione

fione imperium deferretur, vt late scribit, ⁊ enumerat do. Joã. in trac. de primo genitura. lib. ij. q. xij. in prin. volu. viij. tract. ⁊ vide supra. q. cv. ¶ Septuagesimoquarto, princeps non potest dare fidem parti, vel scripture non auctentice in preiudicium alterius c. j. ⁊ ibi Abb. nota. de fide instru. facit tex. in. c. indicas. iij. q. ix. vbi dicitur, nos vni parti ad discrimen alterius credere procul dubio non possumus. Roma. not. dccvij. an Papa, vel Imperator. quod dictũ do. Deci. in. d. c. j. ij. not. declarat nisi princeps id faceret per viam legis, quia valet cõsuetudo, vel statutum tribuens auctoritatem scripture priuate, vt ibi per eum late, ⁊ que in. c. ij. colũ. vj. de proba. item declarat nisi de absoluta potestate vellet, ꝙ crederetur exemplo, quia hoc videtur de iure positiuo, vt exemplo non credatur, ergo tolli potest ⁊c. vt ibi per eum, post Moder. respondendo ad illum tex. in verbo non possumus, vt referatur ad ordinariam potestatez. De quo vltimo tetigi supra q. preceden. casu. ccxxviij. ⁊ per dictum. c. j. in imperatore, ⁊ Papa, vt supra nor. Ro. pro singu. not. dccvij. an Papa cum not. addi. ad eum. Jas. in. l. gallus. in prin. iiij. colum. ff. de libe. ⁊ posthu. in princ. ⁊ Rota decis. dcxxxvij. in antiquis. dic ꝙ sumptuz per dictum. c. j. ꝙ sumptum ex originali non facit fidem, ⁊ quod ita seruat Rota que nota, ⁊ adde vltra Deci. in dicto. c. j. ⁊ facit infra casus. lxxvj. et. lxxxij. ⁊ per dictum. c. indicas. post Roma. Hippol. in consi. xxxij. in causa, numero. xxxv. in not. q. de qua infra casu. lxxvj. ⁊ facit supra. q. xcviij. ¶ Septuagesimoquinto, non potest princeps facere, ꝙ testi omni exceptione maiori non tribuatur fides. Roma. in not. dccl. domini. per text. singul. in. c. talia. viij. qõ. iij. ⁊ dicit Roma. ꝙ rescripto contrarium concedi non potest. Sed est aduertendum, quia probationes sunt arbitrarie, vt per Bar. in. l. lucius. in fi. ff. de infami. cum concordan. que nota sunt. Unde ⁊ iudex potest non credere instrumento, ⁊ contra ipsum facere sententiaz, ⁊ valet. per. c. suborta. de re iudi. cum glo. not. Jmo. Alex. ⁊ Are. vbi per Modernos de mon teferrat. Crot. in. l. qui rome. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. nu. xiij. nisi diceres, quod tunc fit, quia non videntur omni exceptione maiores ⁊c. ¶ Septuagesimosexto. non valet rescriptũ, quo concederet credi vni testi soli, quia esset contra ius diuinum, In ore duorum ⁊c. Rom. nota. ccclvj. tu scis. Et facit supra casus. lxxiij Fely. in. c. cum olim. x. col. de re iud. ⁊ in. c. sicut. de sen. ex commun notant quidam moderni Hisp. in. §. item si quis postulante. de action. instit. col. xij. in principio. numero. xxij. in not. q. Sed pace eorum, non videtur verum, tum ob dicta in precedenti casu. lxxiij. cum scilicet princeps vellet ex certa scientia, tuz ob tex. in. c. nobilissimus. xcvij. distin. nisi dicas, ꝙ id est ibi per viaz legis. quo casu magis licet secundum ea, que supra dicta sunt, casu. lxxiij. post Deci. ⁊ Abba. in. d. c. primo. de proba. in notabi. Tum etiam quia testibus singularibus videtur, quod iudex possit fidem adhibere, si inducatur ad credulitatem, vt nota. tradit Deci. (licet in testibus singularibus loquatur) non in vno tantũ consi. clxij. in causa. col. j. in fi. post Pau. de cast. Joan. baptist. de sancto Seuerino, ⁊ Soci. consilium vbi ibi, nisi replices tantum esse mille testes singulares, quantum vnus, vt nota. tradit Bal. in. l. iurisiurandi. C. de testi. Deci. consi. cxxxiij. ij. col. in principio viso processu. Jmmo ꝙ singularitas operaᷓ, vt minus credatur eis, quam vni. ⁊ per eundem consi. clxxxix. leratus sum. colum. iiij. ad fi. ⁊. cccx. ad fi. ⁊. clix. penul. col. sed idem Deci. alias consi. cccclxij. in causa. colum. fi. dixit in no. casu, reuerendissimo Cardinali de Puccis, ac magnifico domino Jacobo saluiato, viris summa fide, ⁊ integritate fidez se adhibuisse. Sed ꝙ rigor iudiciorum id non patitur, tamen non loquiᷓ de auctoritate principis, vnde per supra dicta crederem, quod ex certa scientia, ⁊ plenitudine potestatis Princeps posset, vt supra, precipue innictis his, que dixi supra precedent. que. cx. casu. xliij. vbi diximus Principem ex sola conscientia iudicare ⁊c. ⁊ in terminis, Principem posse statuere, ꝙ vni testi plene credatur in preiudicium alterius in certis tamen causis non generaliter, tenet Jas. in. l. admonendi. in. ij. repe. col. lxxvij. nu. clviij. ff. de iureiur. post Abb. ⁊ Jnnoc. in. c. nuper. de testi. ⁊ alibi. Sed dici potest, vt supra dixi loqui, cum per viam legis id facit, vel statuti, nos loquimur cum per viam rescripti in casu particulari. Sed nouissime do. Deci. (licet non ita vt supra per nos) in. c. veniens. col. fi. de testi. extra contra Roma. tenet, ⁊ arguit, Principem posse facere, ꝙ stetur dicto vnius. ⁊ ꝙ tale priuilegium etiaz valeret contra Modernos ibi, respondendo ad contraria. Unde dicendum videtur, vt supra, ⁊ cogitandum. Roma. tamen in. d. no. ccclvj. tu scis. ad finem dicit, ꝙ communitas tamen non recognoscens superiorem potest statuere, vt testimonio solius episcopi, vel Marchionis

quelibet causa decidi possit, predictis non obstant. supra primo relatis, per tex. sing. secundum vnum intellectum Jnno. in. c. quicunqꝫ. xj. q. j. de quo scribit Anto. sicu. in tract. de potest. reg. q. lxxxviij. ad medium, licet corrupte citet Roma. in. d. not. alio scilicet nume. cclxv. alias Hippol. in consi. xxxij. in causa. consuluit per multa, ꝙ Princeps non potest facere ꝙ stetur dicto partis in preiudicium alterius partis in not. q. statuti Bonon. ꝙ probetur furtum iuramento damnum passi non valeat, ⁊ que supra casu. lxxiij. ¶ Septuagesimoseptimo, non valet rescriptuz, quo aliquem priuilegiaret, vt non teneatur venire ad eum, aut esset exemptus a sua curia, cum sibi subesset, argumento eius, ꝙ in papa habetur idem, vt not. Joan. and. ⁊ Abb. in. c. cum instantia. ij. colum. de censi. ⁊ dixi. §. q. xxxv. nume. v. declarando vt ibidez nume. xij. quia quo ad temporalia, non videtur verum, vt ibi dixi post Fely. in. c. cum non liceat. ad fi. de prescript. ⁊ vide. §. q. l. nu. xxxij. ante finem. q. ⁊ que infra casu. c. ¶ Septuagesimooctauo, princeps non potest facere, vt facta habeatur pro infectis, Abb. in. c. cum te. col. ij. de re iudi. vbi dicit, ꝙ Papa nõ potest tollere infamiam facti, per. l. in bello. §. facta. ff. de capti. ⁊ postli. facit tex. not. in. c. si paulus. xxij. q. v. vbi Hiero. audacter dicam cum omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam ⁊c. Jas. in. l. j. §. si vir. ff. de acqui. pos. ij. col. quia implicaret contradictionem, post doc. glo. ⁊ diuum Thom. etiam, vide tex. not. in. l. imperialis. §. presenti. C. de nup. ibi. Nam omni macula penitus direpta. ¶ Septuagesimonono, non potest animos hominum mutare, nec voluntates, licet bene manus comprimere, tex. nota. in. c. sicut. in fine. xlvij. distin. facit. l. cum proponas. ad fi. C. de here. insti. ¶ Octuagesimo, multa que etiam Pape non sunt permissa, sed prohibita, de quibus late, ⁊ ordinate, vltra. xxx. casus, per do. Joan. de selua galli in trac. de bene. iij. parte. q. viij. colum. ij. ⁊ seq. proportionabiliter quedam in temporalibus aptari possent ad imperatorem, que qꝛ de facili videri possunt in fonte (ne ex libro, librum facerem) omitto eo diligentem lectorem remittendo. ¶ Octuagesimoprimo, princeps non potest etiam de plenitudine potestatis contrauenire contractui proprio. Pau. de ca. in. l. digna vox. C. de. ll. Calca. consi. lj. licet colum. pen. illa no. ratione quia nullus vellet contrahere cum principe, ⁊ sic hominum consortio priuaretur, quod est valde graue. l. hi qui. C. de apostat. Roma. Bal. ⁊ alij, vbi Deci. qui etiã deducit rationem ob vtilitatem priuatorum in. c. j. de proba. j. no. ⁊ in. c. j. de consti. ij. lect. nu. xij. de quo dixi in. q. lv. supra. vbi videndum est, ⁊ infra. q. cxiiij. ⁊ cum Pau. in. d. l. digna vox post Bal. etiaz Deci. consi. dxxviij. pro resolutione. col. ij. ante med. ⁊ consi. dc. colum. j. ⁊ consi. ccccx. in causa. col. pen. ⁊. dlxxx. queritur an petitio. col. j. post Bal. etiam, ⁊ Roma. vbi ibi, in no. q. ciuitatis Senarum, que non recognoscit superiorem, vt ex contractu cum subdito obligetur, ⁊ conuenire non possit conuentionibus ab ea cum hebreis firmatis, immo ꝙ cum princeps reuocat etiam motu proprio, ꝙ obseruare tenetur, fingitur circunuentus, adeo ꝙ contrarium probari non potest, no. Bald. consilio. cclxxix. pridie. col. x. lib. iij. per bonum tex. in. l. predia. C. de loc. prediorum ciui. lib. xj. facit. c. cum olim. de re iudic. Deci. tradit dicto consi. dlxxx. col. ij. ⁊ in not. q. consi. cclxxxvj. colum. fi. post Pau. Rom. Alex. ⁊ in consi. cclxxxij. col. ij. ⁊ seq. Rot. in no. q. reseruationis, contra primam decis. dccclviij. domi. Papa. col. vj. post medium. in antiquis. facit. c. ex parte. j. de offi. delega. ibi quoniam, ⁊ Deci. vt supra post Bal. consi. dlxxxviij. viso. col. fi. in no. q. priuilegij. contra priuilegium de testando de feudis.

¶ Octuagesimosecundo, non valet rescriptum, vel priuilegiuz quo permitteretur in alienis locis, ⁊ terris perquirere thesaur. l. prima. C. de thesaur. libro. x. et si supplicatum fuerit id, ⁊ scrutatus in alieno loco inuenerit, totum reddit domino loci, ⁊ vt temerator legis punitur, vt in dicta. l. vnica. Rome autem in camera apostolica, vidi passim hec priuilegia concedi, ⁊ a pontifice.

¶ Octauagesimotertio, Princeps non potest ferre sententiam diffinitiuam, sine citatione, ⁊ parte non audita. l. fin. vbi Bal. C. de. ll. c. j. de caus. poss. rom. not. dclxiij. tu scis. Ant. sicul. not. ccxxv. princeps. c. indicas. iij. q. ix. vbi bonus text. ⁊ que supra casu lxxiij. Jas. in. l. gallus in principio. col. ij. ad finem. ff. de liber. et posthum. Deci. consi. ccccx. col. ij. ⁊. dxliij. colum. iij. post Bald. Ang. Abb. ⁊ tex. in dicta. l. fin. ⁊ in clem. pastoralis. §. ceterum. de re iud. de quo dixi, quid de plenitudine potestatis supra. q. precedenti, casu. ccxxix. vbi videndum, ⁊ late congerit loca, additio ad Rom. not. dclxiij. tu scis. fallit in notorio, quia super eo sententia principis non requirit citationem. glo. singul. in. c. cum olim. de re iud. secundum Rom. nota. dcclxvij. communis. facit. c. ad

nostram.iij.de iureiurando.quod saltem videtur habere locum, cum notorium inficiari non potest, vt tradit Abb.in.d.c.ad nostram.col.ij.& scribit Deci.consi.dxliij.serenissimus.col.j.ad fi. c.quanto.in prin de transla.prela.& ibi Abb.quod in notorio citatio non requiritur. Alias tamen tradit Deci.consil.cccclxxxiij. colum.pen.ad finem,quod in declaratione notorij pars debet citari,post Arc.vbi ibi,& idem Deci.etiam post Alex.consi.dxliij. col.pen.supra allegato,quod videtur verum ante declarationez post vero non,vt supra,item fallit,nisi ferat princeps sententiaz contra illos,qui existentes rebelles ecclesie vel imperio,retinent eorum terras,vel castra,quia tunc posset,etiam absque citatione, singu.dictum Joan.and.in.c.cuz olim.de re iud.in nouel.Bal. facit festum secundum Roma.notab.dclxiij.tu scis.ad fi.quod dictum suadetur etiam ex precedenti. Item fallit quando vellet cassare, & pronunciare contra statuta facta contra ecclesiam,& ius diuinum,quia nec tunc citatio requiritur.singul.do.Archi. pro perpetuo not.vbi per Ro.not.dclxvij.seculares post Bal. & dixi late in.d.l.fi.C.de legi.& in.l.de vnoquoque.ff.de re iud.vbi videndum post Mod. ¶ Octuagesimoquarto,non valet principis rescriptum impetratum super mutatione pene,ampliando vel minuendo,post sententiam damnati,nec ei creditur, nisi dicat non obstante tali.l.vel.ll.glo.nota.in.l.acta.§.j.ff.de re iudi.cuz qua Bar.ibi videtur transire,sed alij videtur impugnare,per.l. ij.C.de precib.impe.offe.& l.rescripta.C.eo.in fine,vt per And. sicu.in addi.ad Bar.in dicto.§.j.vbi videndum.& de dicto.§.j. dixi supra.q.precedent.casu.ccxcvj. ¶ Octuagemoquinto,non valet rescriptum,quo violaret legem factam,qua statuerentur quedam possessiones,ex quibus militibus custodientibus limina imperij deferebantur frumenta.l.j.& ibi Bar.C.de fun.limitroph.lib.xj.vbi Bar.notat,& Anto.sicu.de illo tex.in nota.in verbo rescriptum,& ex.d.l.j.Bar.infert ibi. ¶ Octuagesimosexto,non valet rescriptum, quod impetraretur a potentioribus existentibus in curia Romana,quando infert alicui preiudiciuz per dictam.l.j.C.de fund.limitroph.lib.xj.vbi Bar.post And. de barulo,& Anto.sicu.in dicto notab.in verbo rescriptum, facit.l.rescripta.C.de precib.impe.offe.& supra casu.v. ¶ Octuagesimoseptimo,non valet rescriptuz,quod quis non sindicetur. Marti.laud.in trac.de priuilegio.& rescrip.not.xxxvij.non valet,per.l.j.C.vt omnes tam Cur.ibi,diuine vocis copia. Immo dic tu illum tex.etiam probare, quod nec potest minui tempus.L. dierū ad id constitutorum, vt ante.s.discedere iudex possit de locis,que rexit.Sed tamen hodie cōmuniter statuta sunt temporaparticularibus statutis locorum aliter,que pariter minui rescripto non possent,per dictum tex. ¶ Octuagesimooctauo, nō valet rescriptum,quo priuilegium daretur saracenis, vel iudeis in his,que sunt verecunda,& opprobriosa fidei christiane.Marti.laud.in trac.de priuileg.& rescrip no.lv.princeps.per textum & glo.in clemen.j.de testibus. ¶ Octuagesimonono, imperator non potest tollere ea,que sunt iuris naturalis,tex.ad literam dicit in clemen. pastoralis.§.ceterum.de re iudi.facit.§.pen.instit. de iure natur.l.eas.ff.de capi.dimi.l.ius ciuile.cum glo.ff.de iusti.& iu.que id verum declarat in suo genere, secus in aliquibus capitulis,vel aliter,vt ibi not.per eam,& doc.& in.d.§.pen.& in c.j.v.distin.& c.fi.vj.dist.& in.§.fi.insti.de legi.agna.tut.Marsi. in no.q.consi.xxxiij.in causa.ad medi.cum vulg que nota sunt, & que infra casu.xcij.sic etiam licet sit vicarius Dei in temporalibus,& papa non potest dispensare contra.l.diuinam, nisi ex magna causa.Bal.in.l.j.versi.sed dubitatur nunquid statutum. C.de iure aureo.annul.& in.l.rescripta.versi.quarto queritur.C. de precib.impe.offe.Curt.senior in not.q.consi.lxiiij.col.penul. ante finem,seriosa,ex causa autem sic,vt idem consi.xx.nume.vj. post doc.in.c.que in ecclesiarum.de consti. ¶ Nonagesimo,nō potest tollere ius primogeniture alicui princeps. Mar.laud.in tracta.de primogenitura.vij.pagina.in fi.scilicet sine causa.per tex.& Bal.in.c.j.de natu.feud.Sed ista questio dependet a dictis supra in.q.xcviij.& q.cx.casu.xvj.& specialiter in primogenitura late examinat Jo.lecirier in eodem trac.de primogenitu. vij.quest.iij.lib.viij.volumi.tract.per.iiij.colum.& vltra. ¶ Nonagesimoprimo, non valet rescriptum principis,quo remitteret penam defensori ciuitatis, vel loci administratori,qui sollicitus non fuerit in requirendo, & reuocando seruum, vel mancipium loci fugitiuum,pena enim talis est,vt ad duo similia mācipia teneatur negligens officialis,tex.est nota.& ibi Bal.not.in.l.mācipia.in fin.C.de seruis fugi. ¶ Nonagesimosecundo,princeps non potest prohibere venationes.singu.decisio Anton.de but. Hosti.& Joan.in.c.non est de deci.extra.colum.j.Deci.in not. q.consi.cxcvij.in casu col.j.post Guid.pap.vbi ibi,& l.iniuriarum.§.fin.ff.de iniur. Et ea videtur ratio,quoniam venandi ius de iure gentium videtur,vt supra late diximus.q.precedenti,casu.cccxj.& id veritas huius decis.pendet a casu supra.lxxxix.in hac.q.& supra.q.xcviij.& q.cx.casu.xvj.an scilicet,& quādo princeps tollere possit ea,que sunt de iure gentium,(quod ius naturale dicitur.§.singulorum.& §.vendite.insti.de rerum diuis.)

¶ Nonagesimotertio, imperator non potest sibi consortem in imperio eligere,etiam nec de plenitudine potestatis,vt not.C.r di.alex.in.c.nunc autem.xxj.distin.colū.v.dixi supra.q.cvj.& in hac.q.casu.lxxiij.limitando nisi papa id permitteret. ¶ Nonagesimoquarto,non potest se intromittere in electione Pape,de quo supra.q.xcix. ¶ Nonagesimoquinto,non habet ius conferendi bñficia ecclesiastica, de quo supra.q.c. ¶ Nonagesimosexto,non potest in clericos aliquam potestatem exercere, de quo supra late.qō.cj. ¶ Nonagesimoseptimo,non potest legitimare in terris ecclesie,de quo supra.q.cij.dic vt ibi. ¶ Nonagesimooctauo,non alienatur predium dominicum,vel temporum,etiā cum beneficio Principis cum pacto,ne canon soluatur,text.est in.l.fi.C.de fun.patri.& clare in.l.fi.C.de fun.rei priu.lib.xj.& p glo.in.l.comperit.C.de prescrip.xxx.ann.nisi tale beneficium sit confirmatum spacio.xl.annorum,vt dictis.ll.not.& Bar.not.in dicta.l.fi.C.de fun.patri.ad fi.declarando not.vt ibi per eum,& alios post glo.nota.que adde ad questionem prece.supra casu. cccxxiij.& in hac qō.casu.xlix. ¶ Nonagesimonono,non valet.l. nec constitutio,aut decretum,quo Princeps caueret a Baronibus suis posse deponi,vel puniri,aut a populo, vt late probat & quod nec etiam consuetudo in contrarium,episcopus Zamorēsi. in libello suo de origine principatus.ij.parte.car.lxxv.& seq.per multas rationes precipue,quia tale decretuz faceret Barones, & subditos promptiores ad seditiones, & ad insurgendum contra eum.item inuitaret ad delinquendum.Item quia regnum est ius publicum.item quia esset vsurpatio,non consuetudo. Item minor maiorem iudicaret.item onerosum esset reipubl.impeditiuum obedientie,item esset subdere priuatis principatuz,quod maius est imperio.l.digna.C.de legi.& quia Papa debet priuare,& deponere,vt supra.q.lxxxj.& ille.d.loco respondet etiam late quibusdam contrarijs,precipue limitat Philosoph.iij.Polit.& precipue quando Rex esset talis,quem ipsi populi eligerēt principaliter a seipsis,vt sunt Veneti,& Januenses, qui eligunt sibi Ducem,quia tunc si contra rempublicam delinquerent,cōmunitas bene ordinata posset deponere eum,secus de rege,qui naturaliter regnat.post Albe.& Viridanum in conclu.super poli.iij.polit.xj.q.j.& supra terigi.q.lxxxij. ¶ Centesimo,non valet priuilegium.l.aut consuetudo,quod princeps aliquis etiam non recognoscens alias superiorem non possit a romano Ponti.puniri,& deponi,vt supra dixi late.q.l.ad finez.& q.lxxxj.& que supra casu.lxxvij. ¶ Centesimoprimo, non valet priuilegium contra Principem,siue rempublicam, sed est ipso iure nullum.l.iubemus.la j.vbi Bar.& doc.not.C.de sac.san.eccle.& ille in.d.libr. de origine princip.in not.q.preced.car.lxxx.colū.j.in prin.& que supra per dictam.l.casu.xxij.& xcix. ¶ Centesimosecundo,non valet gratia facta de aliquo excessu,vel delicto, si specialiter.l.p hibeat indulgentiam concedi.Signo.consil.cliiij.in.q.col.ij.facit.l.rescripta.C.de precib.impe.offe.ideo cautela inoleuit,vt dicatur non obstant.&c.vt infra proxime dicam,alias non valeret, vt supra dixi preced.q.casu.clxxij. ¶ Centesimotertio,non valeret forte,si continentiam cause diuideret.l.nulli.C.de iudi. ¶ Centesimoquarto,princeps non potest suplere cōsensum,vbi non est,Jo.and.& Abb.in.c.per venerabilem,qui filij sint legi. vbi dicunt,quod Papa non potest inducere matrimonium, vbi de est cōsensus,quia est de iure naturali.& notat episcopus Sarnēs. in cōmenta.regu.cancel.in compendio vtriusque signature numero.lxxij.facit supra casus.xvj. ¶ Centesimoquinto, non valerēt forte gratie,priuilegia,vel concessiones,facte,vel facta in conclaui per eligendum in impe.promouendum,etiam si iurata essent, prout alias in simili.In Papa plures doc.tenuerunt,vt Anto. de but.in.c.j.de consti.Andr.sicu.in.c.in presentia.xxiiij.col.de proba.& in.c.j.ij.col.de iura.calum.tangit Episcopus Gomel. in.d.cōmen.in regu.de impet.benef.vac.per obitum famil.Car di.q.xv.nume.viij.licet dicat plura super id dici posse,ob ea,que scribunt Moder.in tract.de iuramen.& Deci.consi.cl. ¶ Notandum tamen est in predictis casibus vnum,ac menti tenendū regulariter,scilicet,quod licet in eis, & similibus,si qui reperiantur, imperator ligauerit sibi manus, & rescripta impetrari phibeat,& impetrata vacuet,& reijciat,Tamen si vult tollere,vel venire cōtra

tra aliquam.l.prohibentem iure positiuo,vt supra, consilium, & remedium est,vt in casu prohibito per.l.dicat non obstante tali.l.& tunc tenebit concessio,& gratia, vt per Bar.nota.in.l.j.C.de peti.bon.subla.lib.x.post glo.ibi,quod pro singu.notanduz,pro cautela tradit Veronen.cautela.lvj.incipiente.& est cautela pulchra,& in cautela.cxvj.nonnulli.post med.& in cautela.ccxx.supplicatur post medium.& ego vltra eum,addo ad hoc glo.in.§.fi.in auc.quib.mod.natu.effi.sui.in glo.magna ad med.ver.quero tamen an princeps,glo.iij.in.l.j.C.de nat.lib.gl.in.l.quominus.ff.de flumi.glo.not.in.§.si vero quisq3.in verbo in fine.in auc.vt omnes obed.iud.& Bal.in not.dicto in fi.j.rub.ff.de vete.Barto.in no.q.in auc.quas actiones.col.fi.de sacrosan.eccle.in principio.& post glo.nota.in.l.pen.C.de calumn.in verbo indulgentia. Bar.in.l.vacuatis.C.de decur.lib.x.glo.no.& ibi Corn.& Roma.in.l.si non speciali.C.de testa.in glo.j.glo.magna.ad fi.in.l.fi.C.si contra ius vel vti.pub.& ibi scribentes,glo.in.l.diuus.§.licet.ff.de iure codic.c.pen.cum glo.de cap.monac.glos.not.in.l.omnis.C.de aquedu.lib.x.in verbo per vsurpationem, celebris s'm Bar.ibi,& Ant.sicu.in not.in verbo rescriptum, glo.in.§.& si quidem.in auc.de testa.imperfe.in verbo expressum,glos.in.l.acta.§.j.ff.de re iudi.& per Bar.in extraua.ad reprimen.in verbo non obstantibus,vbi tamen nec aliquis alius alibi, hanc glosarum obseruationem(quod viderimus)hactenus in hac cóclusione fecit,& ita in pratica seruatur. Alias autem,an clausula nó obstante generaliter prolata tollat clausulam derogatoriam,vltra Scribentes in locis vulg.nouissime late scribit do.Deci.cósilio.clxviij.viso tenore.Et ibi precipue,an clausula etiaz si talia sint,de quibus debeat fieri mentio specialis,sit sufficiens ad ea, que specialiter reqrunt derogationé,& in consi.clxviij.reuerende pater.iij.col.post medium.& consi.ccclxxiij.viso consi.ad finez.& consi.cccxcij.queritur,ante fi. Cassad.super reg.cancell.decis.x. & predictis adde etiam,ꝙ quando lex non solum prohiberet impetrari rescriptum,sed etiam prohibet iudices admittere,vel aliter iudicare,cautela est,ꝙ non soluz dicatur non obstante &c.vt supra,sed etiam,mandantes iudicibus quod debeant admittere alias non sufficeret.text.nota.singula.in.l.fina.C.de canon.fru.lib.xj.Anto.sicu.in not.in verbo rescriptum.Cassad.d.loco.de quo dixi in.§.minus.ad fi.in insti.de hered.que ab intest.in scriptis iam impressis Perusie,considerando scilicet, ꝙ cum dicta clausula in quolibet rescripto contra legem fit.l.rescripta.in pn. C.de preci.impe.offe.ergo semper.d.cautela erit opus.

SVMMARIVM

1 Quibus cibis,seu epulis,vesci debet imperator.
2 Bestie sunt create.vj.die,& cum eis orta edendi potestas.
3 Princeps suo tempore vesci debet ad reficienduz,non ad luxuriam,& beata terra,si eius Rex est nobilis.
4 Delitie exquisite,& affectate sordes laudem non pariunt.
5 Salomon sapientior omnibus,quo cibo vteretur,& delitijs.
Suppellex eiusdem vasorum,ibidem.
6 Thronus Salomonis qualis fuerit.
7 Turcarum principis hodie cibus quolibet die.

¶Questio.cxij.

Centesimoduodecimo

1 Quero,†quibus cibis, seu epulis vesci debet imperator.Hieronymus in Micheam,nota.dicebat,ecclesie principes,qui delitijs affluút, & inter epulas,atq3 lasciuias pudicitiam seruare se credunt Propheticus sermo describit,ꝙ eijciendi sunt de spaciosis domibus,lautisq3 cóuiuijs,& multo labore epulis ꝗquisitis.Registratur in.c.ecclesie principes.xxxv.dist.& licet ibi glo.principes,id est prelati exponat,tamen ratio, & tex.generaliter loqui videtur,& imperator etiam princeps ecclesie in temporalibus dicitur,vt late supra vidimus.ij.q.& text.in.c.duo sunt.xcvj.dist.cum si.& notanter alias diuus Ambros.in Sermone,de ieiunio registratus in.c.sexto.xxxv.dis.dicebat.
2 †Sexto die bestie sunt create,& cum bestijs orta est edendi potestas,& vsus escarum vbi cibus cepit,ibi finis factus est mundi,& declaratum est,ꝙ per cibos Mundus haberet minui per quos desijt augeri,& culpa per cibum,latebra post cibum,itaq3 gula a Paradiso regnantem expulit,abstinentia ad Paradisum reuocauit errantem,& late contra abundantiam,delitiasq3 ciború, & de eorum pernicie in.c.nihil enim.&.c.ne tales.de conse.di.v.

etiaz auctoritate hipochratis doctissimi viri galeni,necnon boetij dicentis

Superne voluptates,nocet empta dolore voluptas.

Et alibi.

Me pinguem,& nitidum,bene curata cute vises.

Cum redire voles,epicuri,de grege porcum.

3 Unde dicebat alias sapiens ecclesiastes.x.cap.ante fin.†Beata terra,cuius Rex est nobilis,& cuius principes vescuntur in tempore suo ad reficiendú,& non ad luxuriam.Et ecclesiastic.c.xxxj.B.&.C.ne cópprimaris in ꝯuiuio vino,vtere q̄si homo frugi his que tibi apponuntur, vt non cum multum manducas, multum odio habearis,& quaz sufficiens est homini erudito vinuz exiguú & ibidem post.sanitas est anime,& corpori sobrius potus.& cap.xxxij.in fine,in multis escis erit infirmitas,& auiditas appropinquabit vsq3 ad coleram,propter crapulam multi obierunt. Qui
4 autem abstinens est,adijciet vitam.†Resoluendo dici potest, ꝙ nec affectate sorde,nec exquisite delitie laudes pariunt. Sic dicente beato Hieronymo,relato in.c.j.xlj.distin. quod tam de vestibus,quam de cibis intelligendum,ibi declaratur,&.c.seq.post Aug.in libro,de doctrina christiana, refertur secundum metas consuetudinis bonorum viuentium.& in cibis non vsum rex, sed libidinem in culpa esse, & quod locis, & temporibus, & personis conueniat,diligenter aduertendum esse,quia fieri potest, vt sine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis preciosissimo cibo sapiés vtatur,insipiens autem,fedissima gule flamma, in vilissimú olus ardescat. subdens, non enim propterea continentiores nobis sunt plereq3 bestie,quia vilioribus aluntur escis. Nam in omnibus huiusmodi rebus,non ex earum rerum natura, quibus vtimur,sed ex causa vtendi,& modo appetendi,vel probandum,vel improbandum est,quod facimus.ideo Augustinus super epistola Joannis dicebat.delitie quelibet,si absq3 desiderio percipiantur,non officiunt.Et idem in libro,de verbis domini,notáter scribit,non cogantur diuites pauperum cibis vesci,vtanr consuetudine infirmitatis sue,sed doleant aliter se non posse sustentare, si consuetudinem mutant egrotant,vtantur superfluis, dent inopibus necessaria,vtantur preciosis,dent pauperibus vilia registra
5 tur.in.c.delitie.&.c.seq.eadem.xli. dist. † Et de Salomone,qui sapientior cunctis hominibus regnauit super omnem Jsrael,legitur,quod cibus eius erat per singulos dies,triginta chori simile,& sexaginta chori farine,decem boues pingues, & viginti boues pascuales,& centum arietes,excepta venatione ceruoruz caprearum,atq3 bubulorum, & auium altilium, vt scribitur.iij.regum cap.iiij.C.immo & omnia vasa,de quibus potabat rex Salomon,erant aurea,& vniuersa supellex domus, saltus libani de auro purissimo,non erat argentuz, nec alicuius precij putabatur
6 in diebus eius, vt legitur.iij.reguz cap.x.D.†Et ibi ante de trono suo excelso,ex ebore facto,& de auro,super gradibus, & singulari fama eius.& bonus tex.in.l.iij.§.fi.ff.de supe.leg.ibi,pp vsuz imperatorum,in argento &c.q̄z supellectilem, qualq3 impensas ciborum hodie non hz Papa, nec imperator simul,nec Rex vt
7 credo.†Turcarú vero p̄ntis imperatoris,seu regis, cuz in ciuitate Cóstátinopoli est,solitus cibus curie eius est quolibet die quadraginta veruecés,quatuor boues,vltra venationes,aues.& altilia,vt legi in quodá libello cuiusdam theodori spandorini Cóstantinopolitani,cap.xvj.qui in lingua nostra materna,scribit de origine,vita,& moribus ipsorum eleganter,multum, & ordinate, vt legi in eo,qué penes me habeo,& conseruo manu scriptú,& habui a bon.me.reuerendo Gregorio magalotto romano, epo clusino,Bononie,duz ibi me legente,ordinariú de sero, erat gubernator iustissimus,& integerrimus.

¶An papa imperatorem iuuare teneatur,& ecótra, & quando.

¶Questio.cxiij.

Centesimodecimotertio

Quero,an papa imperatorem,vel ecótra,iuuare teneatur.Joan.vgo in dicto libro,Quadruuij ecclesie.car.xxxv.col.ij.§.sunt autem generaliter. dicit, quod principes, comites,& alij nobiles,sustentandi sunt ab ecclesia,inquantú protegunt eam,cum in ecclesia proprijs stipendijs nemo cogatur militare,extra de prebendis.c.cum secundum. facit.c.tributuz.xxiij.q.viij.cum glo.Et etiam cum ad inopiam vergunt, per.c.nobis.de iure patron.c.cum officijs.de testam. & gl.in.c.pie.xvj.q.vij.& specialiter ex his, que supra late scripta sunt, generaliter et

adducta.q.vj.quales esse debent partes imperatoris,⁊ in ques.
xxxvj.de iura.quod pape,⁊ ecclesie prestat,⁊ q͛ est aduocatus,⁊
defensor,ac procurator ecclesie,vt in cle.vnica.de iureiu.per to-
tam cum ɔcord.⁊ si.s̃.sepe suo loco citatis.Constat imperatorez
ecclesiam,⁊ papam teneri iuuare,vbi opus est,⁊ identitate ratio
nis,econtra,papam,ipsum imperatorem,ēt naturali ratione, vt
regu.iur.vulg.que note sunt,⁊ in terminis ꝙ alter alterum iuua
re teneatur,tʒ Abb.in.c.nouit.in prin.de iud.allegan.Inno.in.
c.lʒ ex suscepto.de fo.cōpet.⁊ refert,⁊ tʒ do.Deci.in.d.c.nouit.
j.col.ij.no.post Abb.etiam in.c.j.col.fi.de offi.ordi.declarat tñ
Deci.d.loco,not.id verum,qñ quis ex seipso facere non potest,
q͛ tunc in subsidiū ad alterum recurrit,per.c.ij.de cle.excō.min.
in fi.⁊ Old.Bal.Pet.de ancha.Paul.de cast.Ant.de but.⁊
Hosti.plene,vbi ibi notanter,⁊ in.c.cum non ab homine.ij.col.
ad fi.vij.no.eo.ti.de iudi.bonus tex.in.c.pricipes.xxiij.q.v.prin
cipes seculi,non nunqʒ intra ecclesiam ptātis culmina tenent, vt
per eandem disciplinam ecclesiam muniant,⁊ citat Bal.in.c.cū
olim.de rescrip.⁊ scribit Gurgens.in.d.suo libello de coronatio
ne,alterꝝ alteri opem ferre,vbi necesse est, car.xix.ij.col.sub.§.in
hac,post Jo.and.⁊ Bal.⁊.d.c.principes.quem corrupte citat.
xviij.q.v.⁊ est.xxiij.q.v.⁊ bo.tex.in.c.dicat aliqs.eadē cā.⁊.q.ī
in fi.ibi sicut pncipibus,⁊ ptātibus fidē,⁊ reuerentiam exhibere
cogimur,ita seculariū dignitatuʒ administratoribus defenden-
darū ecclesiaꝝ necessitates incōbit. Quod si facere ɔtēpserint,
a cōione sunt repellendi.Et qñ papa imperatorem, vel econtra
iuuare teneretur ex promissione,vel ɔfederatione, vel aliter non
tenetur,nisi requisitus,ita not.tradit Bal.post illum tex.pro mē
ti tenendo ad ligas terrarum,in titulo de noua forma fidelit.co-
lum.ij.in verbo requisitus.

SVMMARIVM

1 An imperator possit tollere,vel reuocare factum, gratiam, vel
priuilegium predecessoris sui,⁊ qñ per totam,⁊.s̃.q.lv.
3 Officio vno concesso alicui ad vitam suam,mortuo imperatore
concedente,an successor concedat alteri dictum officium.
4 Imperator vel alius non administrat futura,sed pñtia tantum.
5 Concessio camere est inuiolabilis.
6 Camera imperatoris.
7 Camera apostolica,⁊ camerarius.
8 Camera quid sit.
9 Camerarius.S.R.E.hodie est reuerēdissimus,⁊ illustrissimus
do.do.Guido ascanius sfor.Cardinalis sancte Flore digni-
simus do.meus obseruandissimus.
Pax facta ab imperatore an sit perpetua,ibidem,in fine.
10 Priuilegium quando possit reuocari,⁊ seq.⁊ nu.20.
14 Dispensatio an possit reuocari.
15 Decretum antecessoris,an reuocetur.
16 Uicarius perpetuus,an reuocetur.
17 Priuilegium legitimandi,an reuocari possit.
18 Successor de honestate debet seruare factum predecessoris.
19 Successor pena,vel contractu irrationabili,non ligatur.

Questio.cxiiij.

CEntesimodecimoquar-
1 to quero,†an Impator imperatoris predecessoris
factum,gratiam,vel priuilegium tollere,vel reuoca
re possit?Et quidez hec questio,ɔsiderata illa regula vſi,que est,
par in parem non hʒ imperium.l.iiij.ff.de arbi.c.inferior.cū seq.
xxj.dist.c.fi.de presump.in.vj.Bar.not.in.l.fi.ff.de rer.diui.cle.
ne romana.in prin.de elec.⁊ illa,papa papam ligare non potest.
c.fi.cum glo.de rescrip.in.vj.⁊.c.innotuit.de elec.extra glo.fi.in
c.fi.de sen.excom.in.vj.difficultatem hr̃e non vr̃, scʒ ꝙ possit tol
lere,⁊ reuocare.Et q͛ potest proprium factum,ēt ad priuilegiuz
reuocare,de quo dicendum est in hoc de proprio,vt.s̃.q.lv.in fa
cto aūt antecessoris,Bal.ꝙ sic,in.l.qui se patris.pen.col.C.vn
de lib.sed pro resolutione recurrēdum est ad illud,an successor te
neatur seruare factum predecessoris?de quo loca sunt vulgaria.
Et per Bal.in ɔsi.cclxxvj.Rex Roma.iij.lib.in dubio, vtrū ꝙ
legitime predecessor fecit,successor possit reuocare.Abb.in sua
iij.q.prin.v.dubio,glo.⁊ doc.in.c.fi.ne prela.⁊ p Jo.and.⁊ Dy.
in reg.ratihabitio.in.vj.⁊ per Bal.ꝙ non in ti.de pa.constā.in
verbo amplius,seu in verbo,successorum. In preiudicium scili-
cet suoꝝ successoꝝ,regalia ɔcedere non posse,⁊ illud precipuum
est,ꝙ vbi obligatio est facta,seu ɔtracta nomine dignitatis,suc
cessor ēt ligat͛.Abb.in.c.j.de proba.⁊ ibi Deci.ij.nota.vñ post
Bal.in specie infert,ꝙ pacta facta inter imperatorez Fredericū
⁊ ciuitates Lōbardie debēt per successores in imperio obserua-
ri,post Bal.⁊ Old.ēt vbi ibi late,⁊ qñ dignitas censeat͛ ɔsidera
ta,non persona tñ videnda sunt not.per doc.in.c.qm̃ abbas.de
offi.deleg.⁊ rota in not.q.de locatione per prelatū,in simili, de-
cis.ccxxxij.si prelatus.in nouis.⁊ per doc.in.c.j.de solut.⁊ decis.
2 ccclxxvij.ex hoc,in eisdem.†⁊ in hac mā ɔsiderandum est,an ꝙ
fecit princeps predecessor fuerit reale,⁊ psonale.An sit ɔtra sta
tum,⁊ vtilitatem imperij legitime,vel ne.Abb.ɔsi.xlj.lib.j.col.
j.in fi.in not.q.ꝙ papa reuocat gesta predecessoris, vbi est iusta
causa,⁊ ēt in alienatione bon.eccle.post tex.⁊ doc.bonus tex.in.
l.q̃ʒuis.cum glo.ff.de reb.eo.c.ij.de precar.an sit ɔcessum nō sub
dito,vel sic,an preciuʒ interueniat,vel ne.An sit ɔuentio,vel ne,
⁊ septem not.declarationes,in quibus reuocat͛ factum predeces
soris,per Fely.magistraliter.in.d.c.j.de proba.ij.colū.⁊ seq.vbi
videndum oino,ne alienis ordinatis scriptis nostra impleamus
subdens col.iiij.in prin.hec bene nota ad infringendas promis-
siones factas per principes in principio creationū suaꝝ ⁊c.q͛ si
sunt preiudiciales,non tenent͛ obseruare,⁊ ꝙ ita alias diffuse cō
suluit,que dicta locum vñr hr̃e identitate rationis in successore,
nisi alia ratio obstet,⁊ cū eo simpliciter trāsit Rota in decis.nea-
pol.in no.q.cccxcij.Rex.col.iiij.⁊ per Abb.no.an successor pre
latus teneat͛ stare ɔ̃ctui predecessoris,⁊ respectu ɔ̃ctus, ⁊ respe-
ctu solutionis anticipate,not.⁊ late in.q.sua incip.Sempronius
3 clericus.v.q.†⁊ si imperator ɔcessit vnum officium alicui ad vi-
tam eius,cui ɔceditur,mortuo tali imperatore,an successor ɔce
dat alteri dictum officium.decis.neapo.cj.archiepš,arguit.pri-
mo,ꝙ non,q͛ de iure,gratia,seu ɔ̃ctus non expirat per mortem
ɔcessoris in not.q.Archiepi Salernitani.tandem ɔcludit post
Bal.vbi ibi,ꝙ successor potest reuocare priuilegium predecesso
ris.Et ꝙ non pōt quis ɔcedere futura in preiudicium successo-
ris,nec hʒ ptātem disponendi de futuro. Dicit tñ id fallere, nisi
ɔcessio ad vitam sit facta cuʒ ɔsensu capituli,⁊ sic camere regie,
vel ɔsilij regij,in.q.nra,q͛ tunc ipsum imperium vr̃ ɔ̃here,quod
nunq̃ʒ moritur,post Jo.and.Cardi.Abb.⁊ Alex.in ɔsilio,vbi
4 ibi.†Alias quis non administrat futura,sed pñtia tñ,non post
mortem,q͛ facultas non se hʒ in futuris,post Inno.in.c.j.de ma
io.⁊ obe.⁊ Bal.in.c.j.qui succes.ten.⁊ ɔsumatum non ɔsuman
dum,successor,non heres tenet͛ ratificare.d.c.j.qui success.tenē.
Rot.neapol.cxxviij.fuit col.ij.ad fi.⁊ que.s̃.notaui.q.cxj.casu.
lxxiij.ꝙ princeps non eligit successorem,⁊ si predecessor conces-
sit priuilegium gratie,successor reuocare pōt illam gratiam.Al-
be.in.l.digna vox.C.de legi.per.c.si is cui.de prebend.in.vj.nisi
priuilegium fuisset suum effectum consequutum,puta legitimas-
set spurium,vel fecisset quendaʒ notarium,q͛ tunc non reuocat,
nisi ex casa.Albe.in.d.l.digna.tradit Rot.neapo.decis.cccxcij.
Rex.iiij.col.ij.dubio.in no.q.ɔcessionis lāterne in mole magna
5 Neapolis,ꝙ verum vr̃ respectu preteriti,non futuri,†concessuʒ
autem,seu factum a camera regia est inuiolabile, ⁊ perpetuo ser
uari dʒ,vt alias in camera pape,etiam post mortem Pape.De
ci.tradit in not.q.consil.cccciiij.lib.iij.in prin.post consilium do.
Hormannotij,q͛ camera durat perpetuo,nec extinguitur etiam
post mortem Pape,post tex.⁊ Cardi.in cle.ij.de elec.facit.c.j.
§.j.de alien.feu.⁊ tex.⁊ glo.in.c.vbi periculum.§.prouisionis.ð
6 elec.in.vj.⁊ idem Deci.vt.s̃.ɔsi.ccccvij.iij.col.libr.iij.†⁊ de ca-
mera imperatoris meminit tex.in ti.qd sit inuestit.§.si vero.⁊ in
7 ti.de not.feu.in prin.†De camera apostolica,⁊ camerario apo-
stolico Cardinali,ꝙ idem sit,ꝙ papa,tex.no.in.c.ad audiētiaʒ.
de prescrip.⁊ id,ꝙ dicimus de camera pape,eadē rōne vr̃ dōm
in camera regis impatoris,vt de se pʒ,⁊ ex his, que.s̃.diximus.
q.cx.in fin.⁊ qm̃ pariter nec imperium morit͛,sed semper durat,
8 vt no.Bal.in rub.ff.col.iiij.in prin.⁊ q̃.s̃.allegant͛.q.lxvij.†⁊ ca
mera,capitur pro ipsis officialibus,qui hñt administrationē ca-
9 mere,vt per do.Deci.in.d.consi.† ⁊ nunc in camera apostolica
Romana est camerarius reuerendissimus,⁊ illustrissimus domi
nus,do.meus obseruand.do.Guido ascan.sfortia,sancte Ma-
rie in Cosmedin diaconus Cardinalis de sancta Flora.S.D.
N.Paulo.iij.Pontifici optimo maximo ex carne Nepos,in
uenis,prudentia,literis,ac moribus,singularis, ⁊ admirabilis,
crescens,gratus Deo,⁊ hominibus,vt alias de Samuele legit͛,
10 in lib.vite.j.reg.ij.ca.E.†Et pax facta ab Impatore nomine se
dis,nō nomine proprio in perpetuū durat,q͛ imperium non mo
ritur,Bal.not.in ti.de pa.constan.in prin.in verbo,in perpetuū
11 colū.ij.ad finem.†priuilegium ergo regulariter potest reuocari,
vt.s̃.

vt.§.& in.q.lv.glo.in.c.decet.de reg. iur.in.vj.presertim conces-sum subdito,vt.s.dixi,& Deci.late consilio.cclxxvj.in causa col. ij.ad fin.vbi limitat not.quando gratia,vel capitula essent in exe cutionem eorum,que promissa essent,vel nisi recepto precio,post not.dictum Bal.in.l.qui se patris.col.penul. & antepenul.C.vn de liber.Marti.lauden.not.xxxiiij.priuilegium in tracta.de pri-uileg.pro cõmuni sententia quod priuilegium predecessorũ,prin ceps tollere potest,nisi sit in recompensationem seruitij,vel p viã conuentionis.post Nicol.Alber.& Bal.& idem quando pre cio,vel ob seruitia Rot.Neapo.decis.cxxviij.fuit col.fina.in prin cipio,qr scilicet,tunc transiuisset in vim contractus post Bal.d. loco.Andre.de iser.& Alex.consi.idem si princeps habuisset ali quam donationem,vel aliud cõmensuratum cum re concessa, qr tunc dolum cõmitteret si reuocaret,Deci.not.d. consil.cclxxxvj. col.iij.post tex.Rom.& Abb.consi.& ibidem de priuilegio dato quibusdam Bannitis,quod possent secure morari eo,quod eorum ope ra habuerit quoddam castrum, quod sit irreuocabile,post Bal.
12 Inno.Joan.andre.& Alex.consilia late.† Quando est concessio per viam contractus non potest reuocare etiam nec de plenitudi ne potestatis.Deci.consi.clj.ij.dub.in not.q.quod nec potest absol-uere seipsum a iuramento quod fecit,& que.s.q.cxj. casu.lxxxj.& idẽ Deci.in.d.consilio.cclxxxvj.etiam col.fina.post Paul.de ca stro,& Bal.not.in not.q.quod cõmunitas Florentie non potest con trauenire,nec reuocare capitula concessa castro Ripomaráci ei concessa in recompensationem subiectionis,quam fecit dictum Castrum dicte Ciuitati florentie, & quando sunt capitula in re cõpensationem subiectionis dicitur cõtractus,nec gratia,nec pri uilegium,etiam quod verba dicerent gratijs immunitatibus,fa-uoribus,& priuilegijs.& etiam si capitula continerent aliquid gra tie,qr preponderant qualitas,vt dicatur potius contractus.De ci.not.d.loco.iij.col.post Bal.in simili de feudo,vbi ibi, & prin-ceps dicto casu veniens contra factum suũ,vr deceptus,oblitus, & circumuentus etiam si adest motus proprius.post Rom. Pa ulum Alex.& Bal.& c.cum olim de re iud.& per Deci. vt.s.cuz Bal.in.d.l.qui se patris.in not.q.concessionis Salinarum a flo rentinis Uolateranis pro mille florenis. consi.ccxcij.& pro tenui j.col.in fine & seq.quod non possint reuocari,vt contractus etiam si adest motus proprius.& col.fina.per totaz late.facit qr princeps etiam ciuiliter obligatur secundum multos,vt.j.q.cxvj.& de ma-teria ẽt quando priuilegium reuocari possit,per Deci.& Moder nos,in.c.nouit.de iudi.viij.col.& seq.post Abba.& Fely.& late p Modernos Purp.cum limitationibus.in.l.imperium. nume-ro.clxiiij.ff.de iurisdic.om.iud.& ibi notanter quid,quando ma-gis concessio de gratia, quaz de contractu participat: col.xxvij.
13 post Aret.singulariter in.c.j.ij.col.de constit.† Item priuilegiuz vel gratia facta ob publicam vtilitatem non transit in tẽpus suc-cessoris, vnde reuocatur,vt infra dixi sequenti.q.post.d. Bald.
14 not.in.c.quoniam apostolica.de offi.deleg.† Priuilegium con-cessum per viam dispensationis,& sic dispensatio facta etiam per inferiorem a principe non potest per eundem absqz causa reuoca ri.Rom.not.dxvij.an disputatio,vbi dicit se nouiter de eo fuisse consultum.post Joan.andre.& glo.singul.in.c.cum ex eo.de ele. in.vj.& not.additio ad Rom.post Oldra.consil.ccj. maxime scl licet,quando reuocaret re non integra,& quedam iura vbiqz, in
15 Rom.& in addit.† Reuocatur decretum Antecessoris iniustum vel nullum.not.tex.cum glo.in.l.quamuis.ff.de rebus eorum cuz scriben.Abb.in not.q.in Papa consilio.xlj.libro.j.col.j.in fine
16 † Alias Uicarium perpetuum successor non reuocat.c.ad hec. de offi.vicar,& etiam imperator vicarios creat in terris, vt.s.di-
17 xi seq.qõ.† Priuilegium legitimandi,quãdo reuocari possit.no ta.& late Deci.Neapo.decis.cxxviij.fuit.col.fina.in principio,re-gulariter tamen si princeps primo vni concedit vnum, & postea idem alteri in contrarium,prima gratia preualet,& presumit cir-cumuentus,late Deci.post Rom.Paul.Alex.Abb.Bal.An dre.Sicul.vbi Deci.consi.dlxxxviij.viso col.fina.post.c.cũ olim de re iudic.& l.predia.C.de locat.prediorum.lib.xj.& alibi sepe,
18 vt dixi.s.q.cxj.casu.lxxxj.& ibi dicta hic addenda sunt.† Scien-dum tñ est quod in omnibus his casibus,in quibus successor potest si vult, reuocare factuz predecessoris,vt.s.& alibi de honestate ta men.deberet semper seruare,suadente equitate. not.in.c. fina.ne preal.vic.extra per Abb.in sua.iij.q.principali.v.dubio,& ita de cens,& honestum esset,vt ratificet factum predecessoris,licet non teneatur,Rot.in not.decis.ccxxxiij.de locato in nouis.in not.q. vnde alias contra prelatos,& religiosos,qui ab eorum contracti bus longo tempore factis recedere non verenẽ,late inuehit Ma rian.in cõsilio.vbi per Deci.consil.cccxxix.ad finez.qui sub pre-textu,& colore,ne eccl'ia dãnũ patiaẽ,alioꝝ iura volunt vsurpare,
19 † contractu tamen, vel pena irrationabili successor non ligatur c.ij.de precar.l.quamuis.cum glo.& docto.ff.de rebus eoꝝ.alias decet,vt.s.disposita predecessoris,& ita presumitur, nisi cõstet de contraria voluntate Cardin.consi.x.in titulo,de priuileg. tradit Deci.consilio.clxv.col.penul.in fine.viso tenore,& hec addenda sunt.s.q.lv.& ibi dicta hic, cum promiscue altera alteram respi-ciat,cõmunionemqz adinuicem habeant he questiones, & princi pem posse reuocare priuilegia patet in.c.adrianus.lxiij.dis.vbi re uocauit Papa Imperatori priuilegium de eligendo Papam.
20 & not.in.c.cũ inter vniuersas,& in.c.quod sicut de elec.† alias Deci. not.consi.dlxxxviij.viso col.fina.consuluit pro dominis de Cor-rigia.in not.q.quod indultum semel concessuz ab Imperatore de te stando de bonis feudalibus,etiam in preiudicium Agnatorum fcõ testõ, & re nõ integra nõ posset ꝯria puilegio reuocari,& reuo catio non attendatur per not.per Bar.in.l.omnes populi.ix.co lum.ver.statuto cauetur.ff.de iust.& iur.& Abb.in.c.nouit, colũ. viij.de iudi.cum simi.& que.s.q.cxj.casus.lxxxj.

SVMMARIVM

1 An mortuo imperatore,eius concessiones,vel priuilegia durẽt.
Priuilegium in futuris nundum inceptis non operatur.
2 Exequutor gratie mortuo Imperatore an exequatur.
Officiales camere apostolice sunt perpetui.nu.eodem.
3 Expectatiua ad officium vacaturum,an expiret morte ꝯcedẽtis.
4 Mandatum quando expiret,& quando non morte.
5 Mandatum vicarij imperatoris,an expiret morte imperatoris.
6 Licentia data a Papa celebrandi in domo, an morte Pape expiret.
7 Licentia data epõ de non residendo,an expiret morte Pape.
8 Quid in literis imperatoris in facultate aliquid faciendi.
9 Priuilegium indulgentie,an morte cõcedentis extinguatur.
10 Priuilegiũ ltimandi, vel doctorãdi,an expiret morte ꝯcedẽtis.
11 Priuilegium,vel concessio ob publicam vtilitatem, an transeat in successorem dantis,vel recipientis.
Regule cancel.an durent sede vacante.ibidem.
12 Rescriptum principis perpetuum est.
13 Priuilegium concessum ad beneplacitum principis, vel donec duxerit reuocandum,quando expiret,& an morte.

¶ Questio.cxv.

Entesimodecioquinto
1 Quero,† an priuilegia,& cõcessiones Imperatoris, eo mortuo durent,vel magis expirent ipso iure: ali quid de hac qõ.quid.s.in eius legibus,& ꝯstitutionibus visuz est .s.at priuilegia quedã expirãt morte imperatoris concedentis, vt priuilegium in futuris nondum cõsumatis,nec inceptis,in qui bus priuilegium vel gratia predecessoris nõ operatur. Cy.in.l. fi.C.in quib.cau.Bal.in.c.j.quo tẽp. mili. qõ no.p istis expecta tiuis que ad loca,vel officia,in breuibus cõceduntur,vt in decis. Neapo.ci.limitando nisi sit facta cuz cõsensu camere,vt ibi,& .s. dixi.x.q.post principiũ, & decis.cccxcij.rex col.fi.nu.xvj. in eisdẽ
2 facit regula.l.mãdatũ.C.mandati. cum concordantijs. † Fallit in executore gratie,qui mortuo etiam Imperatore,exequitur.ar gumento.c.si super gratia.de officio delega.in.vj.vnde officiales camere apostolice,sunt perpetui, & non expirat eorum officium per mortem Pape clemẽ.ij.§.eo tamen de electio.Deci. consil. cccciiij.post principium.lib.iij.& ccccvij.col.iij. in not.q. contra-ctus initi per eos,& d.c.si super. extẽdiẽ,quia fundatur super eq tate,secundum Lap.in not.q allegat.xvij.de officio delega. iun-
3 ctis his que dixi.s.q.cx.in fine.† Et ideo gratia,ad locũ,vel offi-cium vacaturum per mortem alicuius non expirat morte mandã tis(datis certis executoribus.)Rot.not.decis.dccxlv.in antiqs
4 not.qõ si dominus.† Item forte dari possent limitationes, que assignantur ad dictam regulam.l.mandatum.de quibus ibi per doc.vt fauore pacis,pie cause,& quando mandans tenebatur id facere,qõ mandauit,vt per Modernos Bonoñ.not.xliiij.man datum.Soci.in regula,priuilegia pie cause.xix priuilegio. text. sing.in.l.si ergo.§.j.ff.de iur.do.licet posset dici forte non esse pa ritatẽ terminorum cũ principe concedente ea que ad imperatorẽ spectant,cum in imperio heredem non habeat.per notata signã ter alias p Deci.in ꝯs.ccccxlj.col.iij.& se. post Ang. rom. Alex.
5 & Soci.& in cautela mea inter viuos.xxxviij.mãdatum. † man-

datuz vero vicarij Imperatoris per mortē eius expirat, sicut per mortē Pape, Rot. decis. dlxxx. camerarius in antiquis. deci. cōsilio. ccccīij. col. fin. lz argu. ꝯ in. c. ad hec. de offi. vica. (solutio pa
6 ter.) † licentia data a Papa celebrandi in domo nō expirat mor
7 te Pape. † Sic nec licentia data ab episcopo de nō residēdo ad tēpus post mortē. n. episcopi non tollitur, qꝛ durat causa. Deci. not. in. d. col. fi. d. cōsi. post Archi. ⁊ est decis. Rot. ſ. alleg. dlxxx.
8 † Que dicta, ⁊ decisiones (quatenus in simili possent adaptari) licentijs Imperatoris, puta faciendi aliquid in regno, extrahendi vel colligendi ⁊c. deseruire possent, ⁊ sunt notanda. item fauore fidei (vt ꝯtra hereticos) mandatū vel concessio alicui facta, durat
9 etiam mortuo principe. argu. c. ne aliqui. de accu. in. vj. † Priuilegium indulgentie extinguitur per mortem eius, qui cōcessit, secundnm quosdaz, nisi sit datū cū cause cognitione. glo. in. c. pen. de cle. non rescin. qꝛ tunc ēt valet. ꝯ. tēpus successoris, vt ibi Imo. tenet pro cōmuni, ſm Rot. neap. deci. cxxviij. fuit. col. j. que citat etiam Rot. Rom. in. d. decis. dlxxx. licet secundum alium nume
10 rum, de quo tamen dicendū est, vt per doct. in. d. c. pen. † Priuilegium legitimandi, vel doctorandi, ⁊ simile an expiret morte cōcedentis? Rot. neapolit. dicta decis. cxxviij. disputat ⁊ ait dubiā. q. inclinat. j. col. consilium esse ꝙ ꝯfirmetur post Cyn. in. l. priuile
11 gia. C. de sacrosan. eccle. Bal. consi. xcvj. iij. lib. † Concessio, seu priuilegiū, ob publicā vtilitatē non transit ad successorem, taz datis, ꝗ̄ recipientis, sed reuocaꝛ Rot. neap. decis. ccccxcij. Rex col. pen. ⁊ fin. in not. q. regis, qui concessit lanternam Neapolis cuidam, ⁊ heredibus ⁊c post Bal. not. in. c. qm̄ apostolica. de offi. deleg. Addo idem per Modernos Bononien. not. dxxxj. vtilitas ad finē post. l. ꝙ semel. ff. de decret. ab ordi. ⁊ ibi Dy. ⁊ Bar. ⁊ Alex. consilium, licet non dicant ipso iure extingui, ⁊ non transire, sed ꝙ possit reuocari ob publicam vtilitatem etiam, ꝙ in cōtractuz transiuerit declarando vt ibi in subdito, alias non, ⁊ rot. neapo. decis. ccclxj. monasteriū. col. ij. ⁊ dixi. ſ. q. xcviij. ⁊. q. lv. regule autem cancel. an durent, vel expirent, sede vacante. ſ. dixi
12 mus. q. xciij. vbi videndum. † Alias regulariter rescriptum principis, ē ꝑpetuū. l. falso. C. de diuer. res. no. tex. i. §. illud i auc. ꝯstō, que de dig. ibi qm̄ oē bonū, ꝙ siue a Deo siue ab impio sequente deū decet esse mãsuruz, ⁊ ois malitie, ac diminutiōis extraneū. c. decet. cuz glo. ⁊ doc. de reg. iur. in. vj. ⁊ per dictā. l. falso. gl. in no.
13 q. in. l. j. in gl. fi. C. in quib. caus. rest. ⁊ per. d. §. illud. † Si autem aliqua gratia, vel aliquid ꝯcessum esset ad beneplacitū principis (vt sepe cōcedere solent priuilegia vel beneficia) ad nutū reuocari pōt in dubio tñ perpetuū reputaꝛ Bar. vbi Deci. consi. fi. lib. j. ante fin. expirat tñ morte, cū ad beneplacitū alicuius nomine ꝓprio factum, vel concessum est. c. si gratiose de rescrip. in. vj. Ange. in no. q. vbi Deci. in pulchro casu. Illu. dñi de Plumbino cōducti ab Illu. Mediolani Duce, ⁊ dñis florentinis pro duobus annis firmis, ⁊ vno ad beneplacitum conductorum in cōsi. cviij. ista videꝛ col. j. ⁊ seq. secus si beneplacituz ad dignitatem referaꝛ sed si gratia esset ꝯcessa donec reuocareꝛ, morte non finitur, quia per mortē non dicitur voluntas reuocari, nec actus. c. si delegatus. de offi. deleg. in. vj. cōis opinio, vt per Deci. in. l. eius est velle. ad fi. ff. de reg. iur. post Alex. Inn. ⁊ Ang. ⁊ idem in. d. consi. cviij. j. col. ⁊ in suspensione facta ad beneplacitum, ꝙ morte expiret. Deci. consi. ccccciiij. col. iij. arguendo, tradit.

SVMMARIVM

1 An imperator obligetur ciuiliter.
2 Obligatio propie non est, vbi libertas esse potest.

Questio. cxvj.

Entesimodecimosexto

1 Quero, † an iperator obligeꝛ ciuiliter? Fely. in. c. j. col. iij. de prob. ⁊ seq. post multa, pro ⁊ ꝯ ꝯcludit verius esse principez obligari ciuiliter, ⁊ naturaliter precipue per. l. j. §. j. cum. l. seq. ff. de offi. procur. Cesar. ⁊ per. l. bene. C. de quad. pres. inducendo fortissime, vt ibi per eum. d. Deci. in. d. c. j. col. j. dicit cōmuniter teneri principem ciuiliter nō obligari, ⁊ hāc opi. late defendit itemqz, ⁊ contrariam ꝙ sic, ⁊. ij. col. ante fi. ait articulum esse disputabilē. in. ij. ad fin. cōcludit (vt cessent ꝯria) principem, ⁊ naturali sola astringi efficaciter. ego alias in questionibus meis examinaui latissime hanc questionē ad vtraqz, per plura, ⁊ multa fundamenta vbi videnduz forte fas erit qñqz, ⁊ vltra multas rōnes, ⁊ argumenta. pro parte affirmatiua stādo in iuribus solum est. l. digna vox. C. de. ll. ibi legibus alligatū profiteꝛ. l. cuz hēdes. C. q test. fa. pos. ibi ius cōe cū ceteris hz imperator, cū heres instituiꝛ, vel Augusta. ⁊. l. ex hoc iure gentium. ff. de iusti. ⁊ iure. iuncto. §. ꝙ vero naturalis instit. de iure natu. ⁊. §. singulorūz. instit. de rerum diui. iuncto eo ꝙ not. Jas. in. l. fina. in princi. C. de iure delib. cū his que. ſ. ꝙ fiscus, ⁊ imperator equiparanꝛ. ſ. qō. cx. casu. clxxj. item per. c. pro illoꝝ. de prebē. ⁊. c. ideo. xxv. q. j. ⁊. c. iustū. ix. di. itē qꝛ pena esset si nō posset obligari ciuiliter cū vult arg. l. his q. C. ō apostat. ⁊. l. moris. ff. de pen. ⁊. l. si mulier. i. ff. ad ve leia. ibi alioquin nemo cum feminis contraheret pro parte negatiua tex. in. c. ideo. §. his ita respondeꝛ, scilicet sancta Roma. ecclesia, ius, ⁊ auctoritatem canoibus i partitur, sed eis nō alligatur. itez differentia debet esse inter obligatū, ⁊ ius, quo quis obligaꝛ. ll. vulg. sed iperator est lex ipsa ciuilis animata in terris. §. fina. in auc. de consul. ergo ⁊c. item Deus leges ipsas subiecit imperatori. d. §. fi. quō ergo ipse eis subiacet, ⁊ per multa alia de qbus in. d. q. latissime dixi defendendo vtraqz partē. tandem in solutione post multas declarationes ciuilis obligationis, qualiter ⁊ quō ꝯsideretur, ⁊ quot modis, tenui principē. ll. ciuiliter nō obligari precise sed in ꝯtractibus sic, ⁊ ita cōiter ait seruari Pau. de ca. in. d. l. princeps. de. ll. ff. precipue illa rōne, qꝛ cū ꝯbit princeps vꝛ ꝯsiderari vt priuatus non vt princeps ⁊ duz princeps dicit. ll. sumus alligati ⁊c. rñdeꝛ ꝙ nō ꝓprie ⁊ precise, qꝛ rūpit si vult. c. proposuit de concessio. preben. cum concor. ⁊. d. l. princeps. ⁊. l.
2 digna vox. de. ll. ff. de cod. ⁊. §. fi. in auc. de cōsulib. † vnde non est proprie obligatio, vbi libertas esse potest, ⁊ nō precisa necessitas insti. de oblig. in princi. Bal. no. in diuinosuo ꝯsi. Scismat. col. j. ad fi. vbi ēt subtiliter declarat obligationē pluribus modis capi posse. ⁊ tex. in. d. c. ideo. pe. col. ad fi. ibi oportet ergo primā sedē (vt diximus) obseruare ea que decernenda mādauit nō necessitate obsequendi, sed auctoritate impartiendi, ⁊ hec pro nunc in hac questio. breuiter perstringendo, sufficiant.

SVMMARIVM

1 De priuilegijs imperatricis, seu Auguste coniugis.
2 Imperatrix Augusta varijs modis vocatur.
3 Imperatrix quomodo incedat in processionibus.

Questio. cxvij.

C Entesimodecimoseptio

1 Quero, † de priuilegijs imperatricis, seu auguste ꝯiugis dic vt hr̄ in. l. ꝑnceps. ff. de legi. ⁊ in. l. qō principi. cū. l. seq. ff. de leg. ij. Jac. alua. in titulo quis dicatur Dux, vel comes in prin. viij. col. ad mediuz, in vsib. feud. ⁊ alias tex. not. in l. fiscus. i. in fine. ff. de iure fisci, dicit quodcūqz igitur priuilegium
2 fisco cōpetit, hoc idē Cesaris rō habere soler ⁊ auguste. † Alias appellatur regina pijssima, in. l. penul. C. de do. inter vi. ⁊ vxo. venerabilem augustā vocat in. l. ij. C. quibus numer. lib. x. ⁊. §. fi. instit. de vsucap. Serenissima augusta in inscriptione. l. bene a zenone. C. de quadrien. presc. ⁊ tetigi. ſ. q. ij. pijssima augusta. l. neminē in principio. C. de decurio. libro. x. domina an vocetur ab impe
3 ratore. ſ. vidimus. q. lxij. in principio. † In processionibus incedit post Imperatorem, secundū quod supra diximus. q. lxv. in fine nobis autem pro nunc hic de imperatore ipso, hec vidisse, ⁊ tractasse sufficiat.

SVMMARIVM

1 In quibus casibus, ⁊ quando, ⁊ qualiter, ⁊ a quibus committaꝛ crimen lese maiestatis.
2 Hostis, infidelis, ⁊ rebellis imperij qui dicantur.
3 Officiales imperatoris offendens an incurrat crimen lese maiestatis, ⁊ quando, ⁊ seq.
5 Scientia sola an puniatur in crimine lese maiestatis, ⁊ quando, ⁊ nouiter, sustinetur opinio Bar. ⁊ seq.
7 Accusare, ⁊ prodere crimen differunt.
8 Crimen lese maiestatis non incurrit non subditus, ⁊ quid si soluz est subditus ratione feudi, ⁊ seq. ⁊. 11.
10 Clericus episcopus quando incurrrit crimen lese Maiestatis imperatoris.
12 Hostis principis potest est subditus, vel non.
13 Filij in crimine lese maiestatis puniuntur in bonis, sed an in beneficijs ecclesiasticis.

14 Frater

14 Frater pro fratre, nec nepos pro auo, nec pater pro filio, i crimine lese maiestatis tenentur.
15 Iussus a principe, vt suspectus discedere a ciuitate, et certa confinia seruare si non seruat, an lese maiestatis teneatur.
16 Legatus cesaris an possit iubere alicui sub pena le. ma. quod non est.
17 Crimen lese maiestatis, et perduellionis quid differant.
18 Falsificans monetam cõmittit crimen lese maiestatis.
19 Magi, idem.
Strige, et incantatores qua pena tenentur.
20 Sindicatus. l. violans reus est lese maiestatis.
Crimen lese maiestatis cõmittitur contra papam legatum de latere, vel eius rectorem. nu. 4.
21 Electores Imperij faciunt reos lese maie. conspirantes in eos.
22 Iudex negligens vindicare crimẽ priuati carceris, vel paganos incidit in lesam maiestatem. et seq.

Questio. cxviij.

1 Centesimodecioctauo Quero, † in quibus casibus dicatur offendi imperator, et quando dicatur committi crimen lese maiestatis, primo dic vt. ff. et C. ad. l. iul. maie. per totum precipue. l. j. ij. iij. et seq. et insti. de public. iud. §. publica, et vbique late doc. et ordinate circa. xxj. casus, et vltra per dnm Franci. lucanũ. de Parma, in tracta. suo de priuilegio fisci. in capite, qualiter, et quo mõ cõmittatur crimen lese maiestatis, vbi videndum, et in tex. et glosis bar. in extrauagan. ad repri. vbi declaratur etiam quomodo in crimine lese maiesta. procedatur, et per Alexan. in not. questio. consil. xiij. consideratis his. libro. vj. et per Modernos bononienses, in l. j. C. ad. l. cornel. de fica. numero. v. et sequentibus, et in. l. de minore. in princip. colũ. j. et. ij. ff. de questio. per Deci. in nota. q. Ducis Mediolani, consi. cccc x. iuxta col. penul. ad fi. libro. iij. Benedi. capra consilio. cvij. in fine. et per Veroneñ. consi. penul. post medium. Deci. consi. lxiiij. in prin. et. lv. not. ponit in materia criminis lese maista. Marti. laud. in libello suo de crimine lese maiest.
2 per Hyppo. in nota. questio. consi. j. † et generaliter quis dicatur Hostis infidelis, et rebellis, dictis locis, et reassumit Deci. post Abb. et alios, in. c. sane. iiij. not. de offi. deleg. el. ij. Bal. in. l. nihil. C. de vind. libert. et in. l. ij. C. de fal. mone. Moderni. Hispani in §. rursus. numero. xxiij. instit. de actio. col. xvj. post Jaso. ibi Deci. consi. dxliiij. col. j. seriose hic tantum tangendo magis quotidiana, et vtilia.
3 † Principaliter illud frequenter dubitari põt, an si officiales, et ministri per ipsum imperatorem positi in locis offendantur, incurratur crimen lese maiesta. siue contra eos molliatur aliquis vel machinatur dolo malo etc. tex. vñ. quod sic in. l. j. ff. ad. l. iul. maiestatis ibi quo quis magistratus populi Rom. qui ve imperium, potestatem ve habeat, occidatur, et. l. quisquis. in principio. C. eodem canonizara. vj. q. j. et glo. dicit, siue militent in armata militia, siue inermi ad latus Principis, et bonus tex. in extraua. qui sint rebelles, ibi contra nos, vel officiales nostros, in his que ad cõmissum eis officium pertinent rebellando, et ibi glo. Bar. in verbo rebellando post prin. not. declarat intelligi de illis officialibus imperatoris qui principaliter, et directo pro eo sunt legati, vel vicarij, sic quod si quis rebellat contra rectores per ecclesiam romanam positos in partibus suis, sit locus illi constitutioni, et cum Bar. ibi Deci. consilio. cccc x. in causa col. fina. libro. iij. in nota. questio. vbi ẽt quod non omnis, qui non obedit principi reus est lese maiestat. sed tunc demum si insurgit contra eum. post Bal. cõsilium not. vbi ibi. Et que dixi infra nu. xvj. Et in vicario imperatoris, et his, qui iuxta eius latus sunt. Hypol. Bonon. consilio. j. numero. xx. et seq. post eum Saly. Ang. nell. et Albe. in. l. j. C. ne quis in sua causa. col. iiij. pulchre dicit, quod qui ledit magistratũ populi Romani, et sic per consequens hodie imperatoris incidit in crimen lese maiestatis. Et rationem allegat vltra dictam. l. quia in quolibet magistratu representatur persona imperatoris, sicut persona domini in seruo. l. si pamphilo. ff. de op. legat. facit. §. seruis. inst. de iniurijs. cum similibus. l. dominum. C. eodem. facit. l. j. §. omnia. C. de veter. iur. enucl. cum simi. et not. additio Alexã. ad Bar. in. l. hostes. ĩ. allegata. col. penul. in verbo, quero quid si ciuitas, et refert, et tenet cũ Alb. dictus. d. Franci. d. loco. col. iij. ad fi. ver. itẽ curãdo cõprobãda per simile, quia si vasallus offendatur dñs vñ offensus, post Bar. Bal. Inno. et Alb. vbi ibi, et cũ bar. in. d. gl. rebellãdo, vt. s. Alex. consi. xiij. col. ij. in princi. s. allegato
4 † et predicta vera videtur, cũ in his que ad statum imperij spectat, quod officiales machinatio est, vt per tex. et Bar. vbi. s. vnde secus, si quis esset rebellis officiali principis non propter ipsum principẽ, sed propter ipsum officialẽ, vt not. declarat Bar. in. l. hostes. penul. col. ff. de cap. ver. circa predicta quero, et quod Papam, vel eius legatũ de latere, vel rectorem cõmitti crimen lese maiesta. late scribit Pet. de ancha. cõsi. cclxxvij. ex predicta. j. q. et not. q. j. dubio.
5 † Sola aũt cõsciẽtia an puniatur in crimine lese maie. si quis non reuelauerit, argu. quod sic, in. l. vtrũ. ff. de parricid. et vñ tex. in. l. quisquis. C. ad. l. iul. maie. versus finẽ, et ibi doc. et Bar. in. d. l. vtrum Marti. laud. tracta. de crimine lese maie. not. xij. sola. sed Moderni bonoñ. nouissime in dicta. l. vtrum in principio declarant nota. quod ex simplici scientia, quis non incurrat crimen lese maiestatis, nisi quãdo hoc sciens posset probare, alias secus, illa nota. ratione, quia qñ nõ potest probare, non tenet se submittere torture, vel carceribus per not. dictũ Bal. in consi. et Angel. de malefi. cum eo Joã. de ana. et Joan. de platea, vbi ibi, et Felyn. cum
6 Bal. in. c. de cetero. vltima col. de re iudi. † et quod anima Bar. quia tenuit contrarium sepulta est in inferno. vnde quod indebite, et iniuste soli scientes, non participes, decapitantur, post Ange. etiam vbi ibi, et dicit se ponderare bon. tex. ad id, in clemen. volentes. §. notarij. in versicu. et ea probare valeant de hereti. vbi Cardi notat, quod qui non potest probare, non tenetur nunciare, et quod assessores sequen. Bar. in. d. l. vtrum occidentes homines solummodo quia non reuelant secretum nõ probabile, omnes sunt homicide, quia visus vidit, velit nolit, et auris audit, et sensus corporis, et pmi motus non sunt in potestate hominis, vt dicit glo. in. l. j. §. ius naturale. ff. de insti. et iure, et idem, vt. s. dicti Moderni Bonoñ. in no. clxiij. nemo contra Barto. in. l. vtrũ. et cum Bal. et Ange. vt. s. decis. in regula culpa caret. ff. de regu. iur. et in. c. j. de offi. delega. col. v. sed qui ob imanitatem criminis lese maiestatis, vellet Bar. tueri dicere posset nouiter quod aliud est accusare, aliud prodere crimen, qñ quis non potest probare vex est, quod quis non tenet accu-
7 sare, sed prodere sic. † Prodit enim qui non probanda defert, accusat, qui probaturus offert, quod intendit reo crimen, vt expresse dicit tex. not. in. c. plerũque. post principium. ij. q. vij. vnde tutius esset, quod conscius (licet probare non posset) secreto tamẽ adiret principem, et protestaretur se probare id non posse, sed hoc, et hoc scire, vt princeps postea per circũstãtias, et obseruationes, ac progressus, rei cõspirantis in eũ, posset preuidere, et peruenire ad cognitionem, veritatis occulta enim delicta ẽt non probabilia debent reuelari, et dici ei, cui prodesse possunt, et nõ obesse delicto, vt dicit tex. not. in. c. hoc videtur. xxij. q. v. ad fin. principij. vnde etc. et pro Bar. bon. tex. in. l. consensu. §. vir quoque ad finem ibi cõsciã. C. de repud. et proditionem, non accusationem, requirit. l. in hoc crimine vt est tex. in. d. l. quisquis in fine ibi ipse prodiderit, et prodere est cũ quis non potest probare, vt. s. dixi per tex. expressum, in. d. c. plerũque. post principium, ergo etc. vnde tutius videtur, et securius, vt. s. dixi precipue cum hodiernis principibus, cum quibus non est ludendũ, nec de facili in similibus ignoscunt, in practica tamen auctoritas. s. dictorũ esset magna, vt late per Mod. in. d. not. clxiij. vbi etiam post Ang. referunt in practica seruari opinionẽ Bar. que ẽt in puncto iuris, videtur probabilior, considerando, vt. s. et est speciale in odium tanti criminis, et sic contraria alia cessant, et cũ Ang. Bal. et Fely. vt. s. tenet alias, in nota. q. in simili super simonia in non reuellantibus, dñs Rochus de curte, in tracta. de iure patrona. super verbo vtile. iij. q. col. fina. in prin. et crimen simonie, et lese maiesta. videntur equiparari, vt. j. dixi numero. xj. in. fi. post glo. in. l. nullus. C. eodem. et Deci. in. d. c. j. col. v. ait quod opinio Bar. in pratica seruat, sm Ang. et quod ita Florentie dum ipse ibi legeret, seruatũ fuit contra Renatũ de patijs, ipse referendo ẽt quod. d. l. quisquis, que de imperatore loquitur habeat ẽt locũ in republica, de quo ait late Soci. scribere in cõsi. cclxxv. in causa fratris, itẽ limitat in patre quem ait non teneri ad reuelandum, et offerendũ filiũ, ad suppliciũ post Saly. et Joan. de ana. et Veroneñ. cautela. l. sed ego hoc vltimũ dictũ, nõ firmo, nec vñ probari, in. l. alleg. per Veroñ. sed ibi alia ratio est, et termini.
8 † id in hoc crimine lese maiestatis, notãdũ est, ac menti tenendũ, quod scilicet reus lese maiesta. quis non efficitur, si nõ est subditus imperatori, vnde qui de terris ecclesie esset, vel alterius hoc crimẽ nõ incurreret, Bar. no. dixit. in. d. extrauag. qui sint rebelles in verbo rebellãdo. in prin. Mar. lau. in trac. de cri. lese maie. not. xxxiij. licet et addo dictos Modernos Bonoñ. in. l. de minore. in principi. col. ij. nu. v. ff. de quest. vbi idem simpliciter dicunt, et tenẽt, allegantes solum Bal. in consi. ccclxxxviij. cum ciuitas libro tertio, addo Bald. in. l. nihil. C. de vindic. libert. et in. l. ij. C. de fal. mon. et est bon. tex. in. c. pastoralis. §. rursus. de re iud. in cle. vbi Card. et Imo, no. quod dictũ de crimine lese maiestatis, reasumunt Mo-

der. Hispa. in. §. rursus. post Jas. ibi. col. xvj. nu. xxiij. & seq. insti.
9 de actio. † declarādo primo id verum in principibus secularibus secus respectu Pape, qr ei omnes subsunt post Abba. Innocē.
10 Bar. & Jo. de ana. & que nos. s. qō. l. † Quid in clerico episcopo habente domicilium, vel originem sub Imperatore, post Deci. nouissime, & alios in. c. at si clerici. de iudicijs. dic tu, in fine principij, vbi videndum post Areti. pro communi quod sic, licet quedam contra, & quedam cum distinctio. vide per Deci. vbi supra latissime, vbi tenet opinionem Areti. cōmunem de iure veriorem
11 † & quid si non subditus haberet feudum a Principe, ɔtra quē machinatur, dum tamen in terra sua non habuerit domicilium, vel originem, post Cardi. alexan. in capi. primo. §. de persona. i. & ij. col. secun. questio. prima post clemen. pastoralis. de re iudic. dic tu. §. denique, & §. sequenti. cum glo. quod nō, licet dicti Moderni dubitent in dicto. §. rursus. d. numero. xxiiij. ad finem per rationem, de qua ibi per eos, & ad id quod supra dictuz est de clerico, vide not. dictum Rom. in singu. decision. dicaz in principio, de clerico, vel episcopo, contra dominum suum temporalem coniurantem, bonis etiam feudalibus reus lese maiestalis priuatur. glo. & tex. in. capitulo vnico. quot sunt test. neces. ad prob. ingrat. Jo. de ana. & Soci. in consi. vbi Deci. consi. dxliij. Serenissimus col. j. item crimen Heresis & lese maiesta. videntur equiparari. c. vrgentis. & ibi doc. de hereti. auc. Gazar. C. eo. vbi Ang. Hypo. consi. j. nu. xxviij. item & crimen Symonie ēt glo. in. l. nullus. C. ad. l. iul. maiesta. l. si quemcꝫ. ad fi. C. de epis. & cle. & s. tetigi. † hostis
12 autem principis potest esse subditus, vel non, vt per Bal. in. d. l. nihil. C. de indic. liber. & in. d. l. ij. C. de fal. mon. Marti. laud. cum Bal. in. d. not. xxxiij. licet, & Hispa. vbi. s. d. nume. xxiij. in. §. rursus. institu. de actio. post Jas. ibi. & tex. in. l. quisquis. in p̄n. C. ad. l. iul. maiesta. glo. in. d. clemen. pastoralis. §. primo in verbo
13 subditis. † Item filij licet quandocꝫ puniantur ob crimen lese maiestatis per patrem cōmissuz, vt in. l. quisquis. §. j. C. ad. l. iuliam maiesta. registrata. vj. q. j. si quis cum militibus, & per Deci. late, vbi declarat quando sit scilicet, cum in primo capite est reus in dicto consi. ccccx. col. fina. vbi late cumulat post Sali. & Cyn. ibi dominus Benedic. capra noster Perusinus consil. cvij. in fi. vt scilicet filij ipsi priuentur bonis omnibus. vt. d. §. j. non tñ priuantur beneficio ecclesiastico, secundum Rom. ēt in crimine lese maiestatis ecclesiastice, in not. dclxxxvj. scis ꝙ Marti. lauden. in trac. de crimine lese maiesta. not. xxxj. beneficium. sed in contrarium videtur tex. in. c. felicis. §. quod si quis de penis. in. vj. & tenet Cardi. in. c. satis. lvj. distin. Jmol. in. l. insulam. in fine princi. ff. soluto matrimonio. & additio ad Rom. dicto loco, bonis tamē feudalibus quis priuaꝛ reus huius criminis, vt. s. dixi, post Deci. dicto consi. dxliij. col. j. post Soci. Jo. de ana. gl. & tex. & gl. in.
14 l. j. ff. de offi. prefec. vrb. † frater tamen pro fratre vel nepos pro auo non tenetur in hoc crimine, vt per Dec. nouissime not. in memorabili casu fratris Joan. andree de lampognano, qui Ducem mediolani interfecit in consilio. lxv. & diligenter in principio, qr id non reperitur in iure, & de nepote post Bartol. in. l. patri. ff. de adul. idem Deci. in. d. consi. ccccx. col. iij. & ꝙ nec pater pro filio Sali. in. d. l. quisquis. & Deci. in. d. consi. lxiij. & in. d. consi. ccccx. col. iij. & in fratre, & patre est ratio per rationem cessantez infectionis sanguinis descendentis, vt per Deci. no. in. d. consi. lxiij. col.
15 j. itē predictis addendū est, † ꝙ si princeps aliquem nouaruz rerum suspectum, puta tempore Belli in aliqua ciuitate vrbe discedere iubeat certacꝫ illi confinia statuat, vt solet de more vnde citra suum iussum nō abscedat iscꝫ non paruerit, lese maiesta. reus non erit, secundum Bal. not. consi. cclxxj. lib. ij. sed ꝙ tantummodo arbitratu principis extra ordinez, ceu sacrilegus plectendus sit. l. sacrilegij. C. de diuer. rescrip. cum quo nouissimi Mediolanenses transeunt in. l. quos nos hostes. ff. de verbo. signi. in glo. j. ad fin. quod not. & tene menti, quia sepe posset in facto continge
16 re, † & si legatus Cesaris mihi mandaret, vt principi auri summā mutuarem sub pena perduellionis, & criminis lese Maiestatis, an nisi id faciam, ceu hostis plecti potero? dicti Moderni dicto loco (vbi. s. in. d. l. quos.) dicunt legatum non posse statuere, id perduellionis crimen esse qō non sit, allegant. l. famosi. versi. hoc tamen. ff. ad. l. iul. maie. sicut nec in huiusmodi iussionis executionem ɔtumaciam, bona publicare poterit. l. j. C. ne sine iussu &c. ego tñ crederem inspiciendam esse facultatē, & mandatū Legati, vltra qō. d. versiculus hoc tñ nō multū facit bene visus, cum ille tex. respectu cognitionis cause loquaꝛ ꝯ accusatos de illo crimine, vt ibi patet, licet in illis verbis nō in decisione videreꝛ aliquātuluz facere ad id qō. s. & facit illud not. dictū Bal. vbi deci. consilio. ccccx. in causa col. fi. de quo. s. dixi in hac. q. post princi. q. s.

non omnis qui non obedit principi, reus est lese maiesta. sed tunc demuz si insurgit ꝯ eū, vt ibi dixi. pro Moder. tñ facit. s. casus.
17 clj. q. cx. & tetigi casu. ccxcj. vbi etiam videndum, † & quid crimen perduellionis, quid ve lese maiest. differant Moderni. d. loco vltra Accurs. in. l. fina. ff. eo. & in. §. per ɔriam institu. de hereditaque ab intest. post. M. Tullium. ij. officiorum vt perduelles, sint quibus cum sit Bellum, vel qui hostili animo aduersus rempublicam, vel principem, animati fuerint, & ideo non omne lese maiesta. crimen idē, & perduellionis est, sed alterū altero generalius
18 esse, Pyratamcꝫ perduellem non esse. † & falsificans monetā, incidit in. l. iuliam maiesta. l. ij. C. de fals. mon. veron. consi. xvij. col.
19 iiij. in fine. † Magi quocꝫ. l. & si. C. de malefi. in ratione versiculi, quoniam de lamijs. seu strigis, & huiusmodi diuinatoribus, & incantatoribus, late scribit Joā. fran. Placentinus, in tractatu. de lamijs. x. vol. tracta. & Pau. grillandus, in tracta. de sortilegijs. iiij. vol. trac. & ibi specialiter. xj. questio. late, quibus penis puniantur quolibet iure, & foro, ibi videndum per plures colum.
20 † Item & qui violaret. l. latam super sindicatu officialium, reus videtur Maiest. & pene. L. librarum auri. l. prima. C. vt omnes
21 iudices. §. quod si quis. † Item conspirantes in necem electorum imperij, vt statuit Carol. iiij. rom. Jmp. & eius Bulla aurea, relata supra per me. questio. vij. ante finem. c. lij. facit. d. l. quisquis.
22 in princi. C. eod. † Item iudex negligens vindicare crimen priuati carceris, incidit in crimen lese Maiest. l. j. C. de priuat. carcer.
23 † Item idem qui vindicare Paganos negligit. l. j. C. de pagan. eps Gomes. in regula de triēnali post questio. xxviij. casu. xiij. &
24 sequen. † Item ante mortem Imperatoris, vel Pape tractarēt de imperio, vel papatu in vita eorum incidunt in crimē lese maiesta. Joan. and. in. c. veniens, de testib. Alexan. in. l. prima. ff. ad leg. iul. maiesta. Hyppol. consi. primo nu. xxij. in not. q. regis frācie, quod rome not. est.

SVMMARIVM

1 An possit quis imperiū emere, & an si emat sit symonia.
2 L. j. ff. ad. l. iul. de Ambitu. i. responso, quomodo intelligatur, & ꝙ symonia, & Ambitus, in vrbe Roma non cōmittatur.
3 Honor, quando pecunia emi possit.
4 Ambitus, & symonia, idem sunt.
5 Seculares dignitates, an sit licitum emere.
6 Electores iurant eligere, remoto precio, pacto, vel promisso.

Questio. cxix.

Entesimodecimonono
1 Quero, † an quis possit imperium emere, & si emat, an symoniaz committat? & breuiter cū. s. q. vij. & seq. visum fuerit, eligendū esse ab electoribus deputatis, apparere videꝛ dicendum alia via prohibitum esse ad imperium ascendere, & in terminis no. Jo. and. in. c. j. de homi. in. vj. col. ij. post Host. ꝙ cum omni potestas tribuaꝛ a dño, vt (dic tu) cap. xiij. ad rom. & s. late dixi. q. iiij. ergo nō p pecuniā, acquirenda, notando post Hostien. contra dantem pecuniam pro Papatu, vel imperio &
2 ꝙ incidit in. l. iul. de amb. l. j. ff. ad. l. iul. de ambitu. i. rñso. † Nec obst. ꝙ illa. l. dicat illam. l. nō habere locū in ciuitate rom. & per epm Gomes. cōmēt. sup reg. cācel. in regu. de triēnali. q. xij. ad fi. nā illud intelligiꝛ quo ad principē iaz canonice electū, q sup oēs est. c. lz. de elec. & ll. solutus est, vnde quod vult disponere pōt. l. princeps de. ll. cū similibus. & dixi supra questio. cx. casu. cclxxj. & sequen. & cum Joan. andre. & Hostien. vbi supra in imperatore & Papa Cardi. iacobat. in suo tracta. nouissimo, de concilio libro. iiij. art. iiij. fac. ccxxx. col. j. ad fin. & sequen. in notab. questio. an symonia cadat in Papa, & de electo per symoniā vbi late videndum, & precipue quia committitur ante electionem pro ea eo tempore, quo nondum est princeps, & idem declarando. d. l. j. ff. ad. l. iul. de ambitu, vt supra dictus Cardi. d. loco articulo. iiij. facit. ccxxiij. colum. j. in princi. post Joan. andre. Host. Dominic. & alios in. d. c. j. §. cum igitur. & fac. ccxxij. col. ij. ad finem, vt late dixi. s. d. q. cx. casu. cclxxj. & cclxxxj. de concordan. ad. d. l. j. vbi
3 Bar. etiam dicit resoluendo illam. l. † ꝙ licet palam dare pecuniam pro habendo honorem sine administratione, sed pro honore cum administratione, nullo modo, & quod ita loquitur titu. in aucten. vt iud. sine quoquo suffrag. per totum quod dictum facit ad hanc qō. nostram, vt non liceat emere Imperium pecunia, qr est honor cum administratione, vt clarum est, & supra suis locis,

varijs

4 [illegible] que [illegible] ibus vidimus, precipue. qõ. iiij. v. ꝛ. l. † ꝛ ꝙ idẽ est
5 Ambitus, [illegible] Symonia. Bart. in dicta [illegible]. j. in princi. † ꝛ alias
an emens [illegible] s dignitates peccet, ꝛ illis, vt Symoniacis,
debeat pri [illegible] gi. s̃. q. xx. casu. cclxxxij. tex. ꝛ gl. in. c. sicut. j. q.
6 [illegible]. c. ñ [illegible] Alb. in dictio. in verbo, talea ante fin. † ꝛ precio
[illegible] pen [illegible] posse vltra iaz dicta suadet, qꝛ electores in electio-
[illegible] rãt eligere idoneũ iudicio eorũ remoto p̃cio, pacto, stipẽdio,
vel promisso, vt cauet ẽt in bulla aurea Caro. iiij. Rom. Imp. vt
supra diximus, ꝛ retulimus. q. viij. ante finẽ. c. xvj.

SVMMARIVM

1 An de concordia hoc Anno superiore. M. D. xxxviij. facta in portu (quẽ dicũt) aquemortue inter Caro. v. ro. Imp. semper Aug. ꝛ Fran. gallorũ Regẽ Christianissimũ, opera, ꝛ prudẽtia. S. D. N. Paul. iij. debeat festiuitas, ꝛ gaudiũ celebrari.

Questio. cxx.

1 Centesimonigesimo Quero, † an de concordia superiore anno facta in portu (quẽ dicũt) aquemortue. M. D. xxxviij. inter hunc imperatorez inuictissimum. Caro. v. semp augustũ, ac Christianissimũ Frãcis. gallo; regẽ (opera, ꝛ prudẽtia. S. D. N. Pauli. iij. Põt. opt. Max.) debeat gaudiũ, vel festiuitas celebrari? glo. no. solẽnis, tit. de pace cõstan. §. fin. in glo. magna, ad mediũ, mouet hanc. q. ꝛ tandem concludit ꝙ sic, cum verus imperator, ꝛ rex sint, cõcludens esse debere letã, ꝛ festiuã, per bon. tex. in. l. j. C. public. letit. qui est titulus fi. lib. xij. ꝛ facit. s̃. casus. lvj. in. q. cx. s. qꝛ celebrat causa, ergo ꝛ effectus, ꝛ ita rome eo anno per tres noctes continuas, ꝛ in arce. s. Angeli seruatũ fuit, ita ꝙ Deus hanc pacez nobis tribuat letã, ꝛ durabile nomẽ, vt alias dicit. d. glo. Bal. in. d. §. fin. in fi. Valeat viuatq; in eternũ presens inuictissimus imperator Caro. v. semp augustus, ꝛ pax Dei (que exuperat omnẽ sensum) custodiat cor suuz, ꝛ intelligentias suas in Christo Jesu domino nostro, vt alias dicit apost. ad Philipp. iiij. Et in predictis omnibus, remitto me semper decisioni ac determinationi. S. M. E. a qua nunq̃ intendo discedere, ꝛ ita protestor, paratus me publice, ꝛ palaz corrigere (si opus est) ꝛ eo casu reuoco, ꝛ pro reuocato habere volo corã Deo, ꝛ Mundo, semper me submjciendo preceptis, mandatis obedientie, ꝛ correctioni eius, vt ꝛ alias facit Bar. in extrauagã. ad repri. in verbo totius, in fine. ꝛ Jo. Ugo in libro, quadruuij ecclesie, in fine ꝛ Ant. rosel. in tracta. de pot. Pap. iij. vol. Trac. car. xlvj. §. ꝛ bis. in fi. nu. xvij. ad Laudem Dei, Marie sp Uirginis matris, ꝛ diui Hieronymi. necnon ad gloriam, ꝛ decus serenissimi predicti Impera. Carol. v. Aug. ꝛ inuictissimi, qui eius magnitudine, ꝛ Excellentia huic operi occasionem prestitit, ad eiusdẽ perpetuam (quã Deus semper felicem seruet) memoriam, ꝛ indelebile nomen Amen.

FINIS

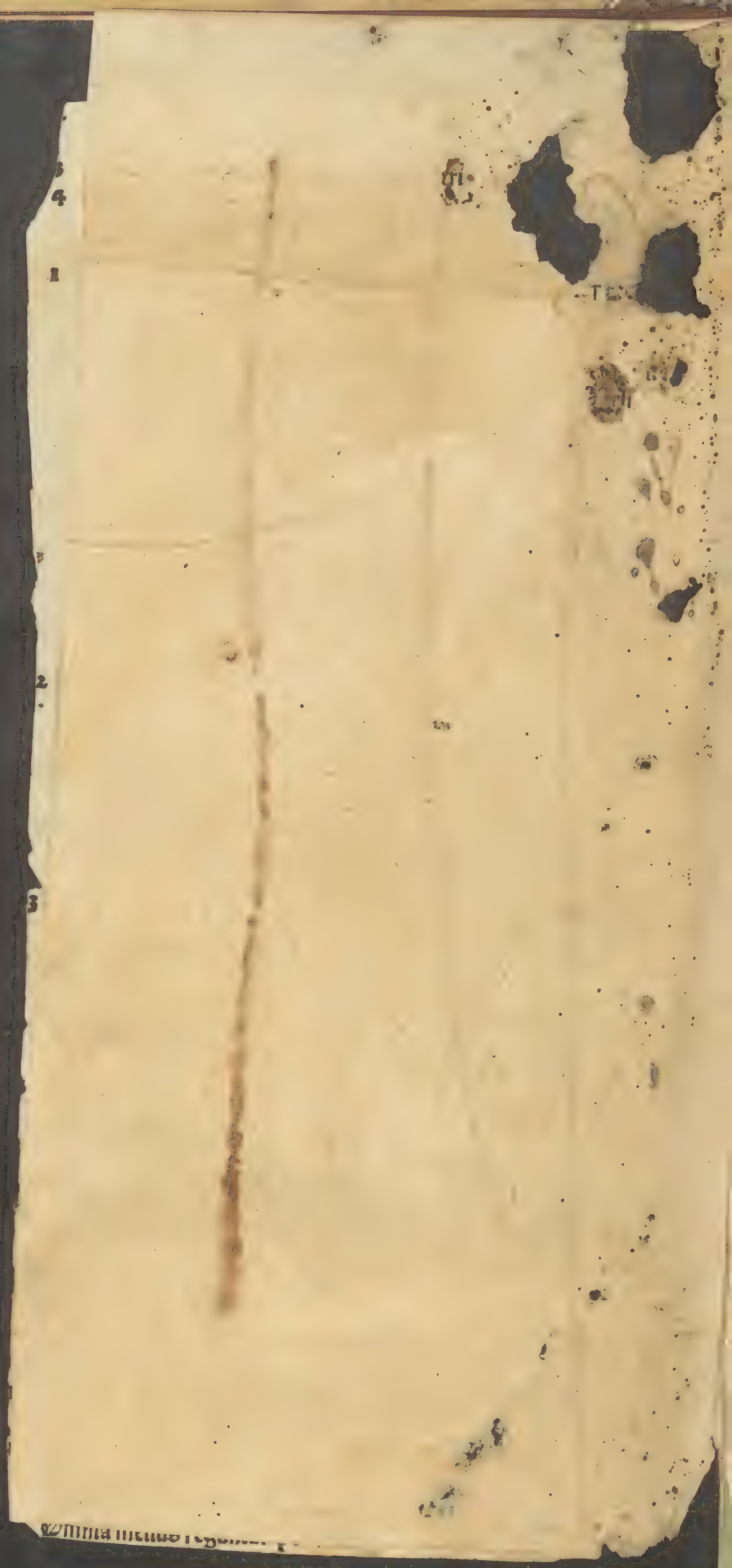

CHRISTIANAE CIVITATIS ARISTOCRATIA.

PONTIFICII ET REGII IMPERII

Descriptio breuis, ex commentarijs reruz quotidianarum Joan. Quintini Hedui, iuris doctoris, & ordinarij professoris Lutetie.

In capi. Nouit. de Judi.

Obiter aliquid annotatum in responsum Ulpiani de mero & misto imperio, cap. tertio de iurisd. ff.

SVMMA DISPVTATIONIS ARTICVLATIM SEQVITVR.

1 Imperio semper iurisdictio inest, non imperiū iurisdictioni. Nec sunt apud Ulpianuz Imperij meri & Imperij mixti exempla, sed vere vtriusqz diffinitiones, in titu. de iurisd. ff. hoc in prenotatis. reliqua sunt inuicem connexa.

2 Quemadmodum colūna modo dextera est, modo sinistra, prout est ad hominis dexteram sinistram ve sita, sic Regem Pontifex, & Pontificem Rex habet, aut spiritualibus, aut tēporalibus exigentibus negocijs.

3 Gladium pontifex vtrunqz gestat, exercet alterum rex solus, quē pontifex etiam desertus a suis in hostes licite stringit.

4 Rex solus inter sui regni proceres ac magistratus habet Imperium merum, quod in cunctos habet ecclesia cum regalibus alijs, audiens, & actiones omnes, & quorumcunque denunciationes.

5 Æqualitas equitate constat, equitas suum cuique tribuit, ad que legibus iudices omnes obligantur.

Hec Elenchi vice preponimus. Ad rem.

Habent hoc in solēni more positum recentiores iuris interpretes, vt ipso statim nomine designent exponendum caput, ne longiore inquisitionis labore torqueatur auditor. Postea diuidunt illi, est enim perspicuitatis amica diuisio, & ad docilitatem pertient. In summam deinde colligunt, que sparsim per totum caput habentur, nam & hoc memoriam confirmat. speciem consequenter capite illo decisam proponunt, siquidem plurimum refert, ex facto rem cognoscere. Hoc enarrato, literaz explicant, in qua si quid obseruatione dignum inesse putauerit, hoc post annotant. Quez nos hic ordinem sequemur, ea tamen prenotantes (quod vbiqz solemus) sine quibus igrata esset, nec satis explicata nunc a me repetita lectio capitulo nouit. de iudi. Omnis de iurisdictione & Imperio futura est nostra disputatio, & quoniam sine diffinitione nec intelligi quicquam, nec queri, nec disputari potest, placet ante diffinire quid sit id de quo disputaturi sumus, ne confuse & tenebrose disseramus, sine vera, & certa rei cognitione disputantes. Videmus eni qui per tenebras quid piaz inuestigat, vt quicquid in eius manus venerit, id esse credat, quod querit. Quod nostris hoc in negotio quod aggredimur po[ti]ssimum contigit, vbi vocabulorum trium etymis stupende luserunt, & lusi sunt, inquirentes quid & vnde dicatur Imperium merum, & mistum, & iurisdictio. Neque nemo est, ex neotericis maxime, qui non plus quam Lynceus hac in re vnum se veruz vidisse iactet, aliorumque cecitati succurrisse, qui non se medullas exuccisse legū putet, quas ne olfecerūt quidē antiqui, breuiter, qui non se arbitretur habere penum priuatam, ex qua singulari gustu omnia promat. Acuti homines, in legum interpretatione nihil non audentes, quod ipse de se affirmāt, quos equidem non inuitus salutariz patricios, Lautos, germane Ro-

manos iurisconsultos. satis hoc indicant ambire se, dum passim veteres & quosq recentioru (vnu si demas, aut alteru) censent omneis iter plebeios, sordidos, & barbaros iuriscosultos. nec putat ab alijs ea de re dici posse, dictu ve fuisse aliquid, aut melius, aut subtilius vnquã illoz tñ nemo est, qui secu ipse semper coueniat, & suis inuicẽ discrepat argutationibus. qd illos reddit nõ intellecte veritatis suspectos, que semper vna est, & eadẽ sibi zcors opinionibus imutabilis. esto per me suu cuiq iudiciu, de rebus potissimu nõ admodu foro, ciuitati, regnoq gubernando necessarijs. Promã nõ e tripode, cu doctis illis, & igeniosis viris, oracula quibus credi velim, de ponte ceu deturbatis sexagenarijs, iuriscosultis, absit hec audacia, sed ostendã simpliciter sine spinosa molestiaq verboz perplexitate, quid de negocio nusq nõ agitato, neq satis omnibus intellecto sentia. qua i re (qd in exegesi c. de multa, nõ sine doctoz suffragio fecimus) premonitu rursus lectorem volo, diffinitionẽ me minime ducere ad illã nescio qua philosophoz regulã, qua sese aiunt breuibus, lucidis, & absolutis quibusdã verbis enũciare quid quidq sit, hoc est totã rei substantiã. seruitus hec verboz perelegãter a quintiliano dicta insti. orat. lib. vij. c. de finitione, nõ minus a nostro iuriscõsulto, quã ab illius oratore procul esse dz. Nam periculi plenu est, certis se verbis astringere. propterea dictu ab Vlpiano, q omnis diffinitio in iure ciuili periculosa est, raru enim est, vt nõ subuerti possit. ff. d reg. iur. & Paulus ibidẽ. l. j. simul (ait) ac vitiata est, perdit officiu suu. simile quidã scrisit Cicero. ij. d orat. libro. Diffinitio (inquies) reprehenso verbo vno, aut addito, aut dempto, sepe extorquetur e manibus, deinde genere ipso doctrinã redolet, exercitationẽq pene puerilẽ. vnde & Accursio erubescenda visa est. & pfecto turpe est causa cadere, si verbo sit erratu vno. hoc igit diffinitionis genus ociosis duntaxat philosophoz scholis zueniẽs, nequaq sectamur, qui verbis periclitari nolumus. Sed eodẽ autore Cicerone. ij. de inuent. libro, & in partitionibus oratorijs, diffinitiones appellamus explicationẽ vocabuli ac nominis, per quã de vi verbi querit propriisq ptãtibus eius. & apud Fabiu finitionis species est Etymologia. quo nos diffinimus si qd est i iure positu obscuru verbu, quibusdã reru descriptionibus tentes, operta patefacientes, & rem ipsa proponẽtes qualibus diffinitionibus refertus est titulus ver. signi. vbi tñ vnu hoc cauendu, ne aut false aut vulgares sint diffinitiones. put seruius dolu malu diffiniuit, assumẽs ea que nihilominus in aliã rem transferri possunt, ob id a labeone merito reprehensus. l. j. ff. de dolo malo. Talibus eni vti vitiosum est. Rethoricoru ad Herennium. ij. vt exordiar.

DE IVRISDICTIONE.

Iurisdictio est officiu & auctoritas iuris dicẽdi. l. j. §. damus. ff. de iuspe. tut. id est, facultas administrãde iustitie, equitatisq statuẽde, & potestas quedã gubernandi populu iure ac legibus. officiu quu nomino comprehendo qd Azonem in summa sequutus Accursius dixit in. l. j. ff. de iurisd. iurisdictionẽ haberi in se iurisdicẽdi necessitatẽ. nã officiu est qd vnuquẽq facere oportet. quisquis aut iudicãdi munus semel suscepit, ius reddere cogitur, aucten. Iustiniani lege vt differẽtes iudi. &c. grauibusq supponit penis iustitiã du iuste deprecãtibus per gratiã aut sordes magistratus denegat ius dicere & iudicia exercere, vñ orit iurisdictio non iurisditio. Ditio est imperiu & potestas, potestate vero ius hz vbiq terraz q legibus moribusq regunt quu sepe iurisdictio modicis admodum circuscribat finibus, quippe que nulla sit extra ius dicentis territoriu. l. vlt. ff. de iurisd. Judiciu nominatu est qsi iurisdictio, vt scribit Isidorus. c. forus. de ver. signi. atq ita sumit. in. l. iij. C. de iuris. om. iud. recte quidem, nã exercentur iudicia duntaxat ab habentibus iurisdictiones, id est, iudicãdi pãtẽ. l. q neq. ff. d iud. & i si. l. j. ff. ad senatuscõ. tertulia. per que similiter parentu in liberos, dñoz in seruos ptãs ostẽdit non esse iurisdictionis que tñ est in disceptationibus fori, & iudicioz. aliqua de cã notionẽ habẽt illi, vt in titulis d seruo. & pp. emend. c. pbat. iurisdictionẽ nõ habẽt. sunt hec duo diuersa. l. v. ff. de re iud. nõ est (inquit Aristoteles) Patris ad filiu ppie ciuile iustu. ethico. iiij. & Poli. vij. latissime patet, valdeq effusa est huiusmodi iurisdictio omne omnino ius dicentis officium complexa, quacuq hic de re iudicet, quomodo sumitur apud Vlpianum. l. qui iurisdictioni preest, de iurisd. alijsq in locis. neq solu iurisdictio est facultas iurisdicendi, sed est et licentia iudicis dandi litigãtibus. l. j. eo. tit. quaq qui iudicẽ dat partibus ipse p aliu per datu (puta) seu delegatu iudicẽ ius dicere vr. hec ampla iudicandi auctoritas quodã Rome tñ a senatu vel populo tribuebat magistratibus, modo a solo princi[pe de]scẽdit, i quo vno[m]nis est potestas, cui soli nunc (qd olim populo) iureiurãdo p[romit]tur, prestaturos se purã zsciẽtiã genuinumq seruitiu, quicu[nq] administrationẽ suscipiut. firmat hoc nouella quadã zsti[tuti]one Justiniani, iusiurãdu qd prestari solet &c. priuati. n. iurisdictionẽ cuiq dare nequeut. priuatoru zsensus, ait lex, iudicẽ non facit. l. iij. C. de iuris. om. iud. c. significasti. de foro cõpe. priuatos appellant, qui nõ sunt aliqua in dignitate vel potestate zstituti, addo q ve collegiu licitu, & vniuersitatẽ nõ faciut. Absit vt corpus aliqd habeatur pro priuato. ¶ Hoc iurisdictionis nomẽ quidẽ generale est, in duas aut species diuiditur, quaru altera dr plenissima iurisdi[c]tio. l. si in aliquã. §. vlt. ff. de offi. procõ. quã qui hz, maiore nulla potestate impedit. Nam maius omnibus hz imperiu post principẽ, omniuq magistratuu, partes qui quoquomodo ius dicunt ad ipsum pertinẽt. Suetonius in Caligula vocat hanc liberam iurisdictionẽ, atq interpretat, magistratibus, inquiẽns, liberã iurisdictionẽ, & sine sui appellatione, cõcessit plenissimã iurisdictionẽ. nostrates pragmatici sua lingua vocant altã, mediã, & bassam iustitiã. sue pariter hanc interpretes nominant omnimoda iurisdictionẽ. in cle. j. de foro compet. ¶ Altera species iurisdictionis circa ciuilẽ tantum causaru cognitiones versatur, que iure actionis expediunt, & iurisdictio simpliciter vocat, in suam speciẽ genere contracto, ex vsu verbi tñ priuatã cuiusq vtilitatẽ respiciẽs, & in iure equabiliter cuiq reddẽdo zsistẽs, nõ et sibi vite ac necis ius vendicãs, nisi quatenus interpellatur vim magnam nõ hz officij proprij & motu suo pauca facit hec iurisdictio, in puniendis et sceleribus. nemo. n. dicit animaduersionem legatum proconsulis habere, qui nec coercẽdi, nec atrociter verberãdi ius habet, quu tñ iurisdictionem habeat. l. si quid erit. de offi. pcons. l. j. de offi. eius cui mand. iurisd. ff. si tibi quis igitur loci alicuius iurisdictionem permiserit m odicã tibi duntaxat iniunxisset credit cetera sibi reseruasse, neq enim meru, aut mixtu imperiu simpl[i]ci nomine iurisdictionis intelliguntur. Bald. hec in. c. quanto. de iudicijs. & Panor. in. c. conquestus. de foro competen. probant. quod in vsu etiam iurisconsultorum non semel occurret. vnu de inumeris. Vlpianus tribunal distinxit a iurisdictione (sedes erat olim discrimẽ etiã dignitatis) in. l. j. ff. de Jud. iudicis (ait) qui tribunali preest, vel aliã iurisdictionẽ habet. Ad maiores illud iudices ptinet, q cu imperio sunt & potestate, publicaq iudicia exercẽt, vt in. l. j. ff. de re iud. Sedẽ hãc assignãt cõsulibus [...] prouinciaru, pretoribus, & alijs excelsis magistratib[us] [...] vo minoru e iudicu, q nõ in sellis curulib[us], nec tribuna[li] [...] apd Asconiu sz in subsellijs zsidebãt & iudicabãt, qles erãt Pedanei iudices. Hic tñ iurisdictio dr de minoribus iudicijs, qua simplicem iurisdictionẽ vocamus. Non venit hec a solo principe vniuersitas, & licitum quodq collegiu demãdat etiã suis rectoribus. l. vlt. C. de iurisd. om. iud. Diuisit Accursius iurisdictionẽ in meru imperiu, in mistum imperium, & in iurisdictionẽ, que postrema suo stat in nomine, ait in auct. de defens. ciuit. §. iusiurandum. Hec illa est in specie iurisdictio, de qua nos hic, que proposita duntaxat actione in causis pecuniarijs exercetur, instantibus ac petentibus partibus. Asserut hanc aliqui non dari. & trecẽtorum aureoru cognitionem, dictumq probant illa citata nouella cõstitutione Justiniani de defen. ciuit. Propterea Basse, id est, infime, iusticie vocabulo vulgus hanc intelligit, que tamen res ardua quandoq tractat, vt quum de statu hominis, fama ve agitur, ac de preiudicialibus queritur. Item de pena corporali nonnunq vt si damnatus in penã pecuniariã laboret inopia, corpus torquendu est prout est in sermone trito, Qui nõ hz in ere, luat in corpore. l. j. §. vlt. ff. de penis, que Bar. & omnes ascribut huic iurisdictioni. l. imperiu. ff. de iurisdictione. Sententia Jasonis est cu Angelo existimantis omnes omnino causas, que priuatam vtilitatẽ respiciunt, & expediutur iure actionis, huius esse simplicis iurisdictionis, quã ego verã puto. Sed & palum erigere, cui solẽt alligari noxij qdã nõ magne culpe rei (postellu lingua nostra vocat) huius esse iurisdictionis, neq Petrusiacobus in practica dubitat, & ego illi assentior, & fures et fustibus castigare, nisi tam atrox atq tã famosa psona sit, vt superioribus iudicibus remittitur. Nõ solet id fieri supplicij gratia, sed emẽdationis, vt rubore impulsi meliores fiant, vñ puto qd nec infamiã importat. arg. l. Ictus fustiu. ff. de infa. & vocat admonitio fustium. l. Aeluri. ff. de penis. Actionibus hanc iurisditionẽ seruire veru et in causis pecuniarijs, vt. s. dixi, ceterum in castigãdis [...] delictis [...] aut maiore criminu reos i custodia conijciens [...] ad presidem (qd possunt inferiores omnes magistra[tus] hic habentes [iuris]dictiones

iurisdictionē.d.auct.de defen.ciui.§.audient)vel dum suam tuet̄
ac defendit aliqua modica coertione auctoritatem(ni fallor) hic
expectādi non sunt interpellatores,neq̄ʒ est opus accusatoribus
vllis,vti nec in omnibus ab humanitate iudicis pendentibus,ve
luti si det aduocatos non habentibus, solus hec infimus quisq̄ʒ
iudex ex officio facit,mera quedā sua potestate nixus,que iaʒ spe
ctare vr̄ ad imperium,sine quo nulla est iurisdictio.l.vlt.ff.de of-
fi.eius cui ⁊c.sed iam de imperio nonnihil dicamus.

DE IMPERIO.

Imperij verbo(sicuti ⁊ potestatis)plura si-
gnificant̄.vt enim legitur i liberos
ptās patris,⁊ in seruos potestas domini,⁊ magistra
tuuʒ potestas,quod Paulus tradit in.l.potestatis.
ff.de verb.signi.sic ⁊ patris imperium,dominiq̄ʒ, pariter ⁊ iudi-
cis imperium leges.Taceo de bellicis imperijs,huc ēt nihil atti-
nentibus imperare nōnunq̄ʒ iubere est,ac precipere,tria sunt hec
omniū cōia verba qui leges alicui possunt imponere, ⁊ prescribe
re,siue iniungere,vt aliquid fiat.prodita est actio qđ iussu lib.xv.
Pandectarum,quū pater dominus ve iubet vt ꝯbatur iubent ⁊
ediles.in.l.item querit̄.§.si quis mensuras.ff.loca.sic dicitur im
perare liberis,id est regere filios,expositore donato in Adelph.
⁊ iperator familie apud Plautū in.c.h i significatu.Jabolenus
in.l.liber homo.ff.ad.l.aquil.ius imperandi nominauit,id est iu-
bendi,quale quisq̄ʒ in suos seruos,subditos,⁊ inferiores hʒ.im-
periuʒ domesticū,Cicero pro Cecinna vocat.iulianus de testib.
idonei testes non videntur esse quibus imperari potest , vt testes
fiāt perinde est ac iuberi inde sunt imperium preceptū,iussus, nō
differentes significatione voces.Celsus de re iud.quod iussit , ve
tuitue pretor ꝓrio imperio tollere, ⁊ remittere potest.i.ꝓrio iussu
edictū pretoris vocat Ulpianus imperium.l.fi.ff.ne quid in loco
publico.fiat hoc in iussu vel prohibitione consistit. ⁊ preceptum
l.iniuriarum.§.si quis.ff.de iniur.hoc illud est imperiū,qđ iurisdi
ctioni coherere Paulus annotauit in.l.j. ⁊ in.l.fi.ff.de offi.eius
cui ⁊c.vt (videlicet) quisquis alicui negocio publice preficitur,
is dicatur in illud habere imperiuʒ,cui parēdū,est,⁊ omnibus re
cta ⁊ honesta precipientibus,ac superioribus obeditur.Quod ⁊
cuʒ potestate esse veteres ferequentius dixerūt,autore Festo. Ci
cero in ... ver.cū ptāte proficisci in prouinciaʒ,⁊ esse cum publi-
co imperio dicitur a Plauto in Trucul.missus aliquo legatus.
hinc ille frequētes in Pādectis locutiones, Magistratus q im
perium ptātē ve habet,diuersa nequaq̄ʒ puto post Pompeiuʒ.
¶ Imperium qn̄q̄ʒ dr̄ ipsa publica dignitas,⁊ magistratus auto
ritas.Cice.in fam.illic esse sine imperio turpe est.⁊ ad Atticū,vi
des tyrranni satellites in imperijs.quō Caius in.l.ij.de adopt.
magistratus imperio fit adoptio , id est , auctoritate, siue autore
magistratu.Neq̄ʒ.n.precipit mandat ve pretor vt adoptemus,
sʒ adoptare volētibus se accomodat Julia.d.tit.de offi.eius ⁊c.
Qui alienā iurisdictionē exequit̄,non pro suo imperio agit,sed ꝓ
eo,cuius mandato ius dicit.ostendit hic delegatū iudicē nō ha-
bere imperiū,id est,magistratum nō gerere,nec idcirco esse hunc
in vlla dignitate.ꝓpea si quid imperāt delegati,dicere solent,au-
ctoritate qua fungimur,vti annotatur in.c.quū in iure.de offi. de
leg.Fungunt̄ vice eius qui mandauit,nō sua,quū propriuʒ nihil
habeāt.l.j.§.qui mādatū.d.tit.de offi.eius ⁊c.l.solet,de iurisp.ff.
vnde ⁊ delegatos,vti ⁊ arbitros,negāt habere iuurisdictionē , q
nec suas possunt exequi sententias.l.a diuo pio.de re iud.ff.quaʒ
tn̄ legato,id est,alicuius potestatis vicario,tribuunt omnes,eāq̄ʒ
ordinariā.Discrimen hoc videas apud Bar.l.ij.C.de offi. eius
qui viceʒ ⁊c.⁊.l.v.ff.de re iud.¶ Quādoq̄ʒ imperare superbum
verbū est,magneq̄ʒ ꝑsone, iquit seruius,innuēs ⁊ statiʒ,⁊ sine ꝯdi
ctione fiat qđ dr̄.iperare est plus q̄ʒ iubere,ait idē donatus in il-
lud eunuchi terētiane,iubeo , cogo atq̄ʒ ipero.cui suffragat̄ canō
vlt.xiiij.q.j.qđ iperat̄,necesse est fieri,si nō fiat,penā hʒ,hoc vsu i-
uenit̄ apud latinos iperare arma, iperar̄ pecuniā , iperare naues
iperare tributū.quo sensu scripta est illa modestini regula , ꝙ le-
gis virtus est iperare.ff.đ legi.vn̄ fit iperiū,id est,potestas illa cui
parendum est,quoties quid mandat,⁊ iubet.quod Cesar impe-
rat tollerandum est,inquit Augusti.can.Militare.xxiij.q.j.

DE IMPERIO MERO

PRisci Romanoꝝ ꝯsulti hoc iperiū partiti sunt
in duo,alterū vocāt imperiū merū,alteꝝ,
imperiū mixtū.imperiū merū est,habere gladij ptāteʒ
ad animaduertēdū in facinorosos homines.hec Ulpianus.l.iij.
de iurisd.id est,merū imperiū est ius,auctoritas,ac ptās,q̄ʒ quis
hʒ ad capitaliter puniēdū delinquētes.non vna est in iure,sicuti,
nec apud latinos acceptio huius vocis,merū.Bal.aliquot ad-
duxit ex varijs legibus.interpretās.l.iij.de obseq. patr. prest.C.
qđ ad hūc locū attinet,hoc imperij genus appellat̄ merū eo sen-
su,quo sunt a Paluto in milite dicti,meri bellatores, ⁊ a Cice.
meri principes.ij.de orato.libro,id est,summi, perfecti , absoluti
principes ⁊ bellatores,sic vere dr̄ imperiū merū,id est,maximuʒ,
summū,qđ quis iure permittēte hʒ nō in res tm̄ ⁊ fortunas, sʒ ⁊
in caput alterius,vt puta qui sententia sua vel mortis,vel amissio
nis ciuitatis penā pōt irrogare.maius est in homine nihil , qđ q̄ʒ
proximus accedat ad Deū,q̄ʒ vnius arbitrio cūcta regi,vel stare
ꝓpea,ceu per antonomasiā,potestas appellat̄,qđ est merū impe
riū.Lampridius de alexādro Seuero,honores iuris gladij nūq̄ʒ
vnde passus est,dicēs,necesse est vt qui emit,vēdat ego no patiar
mercatores ptātū.hoc pariter meri significatu vocatū est a Pō
ponio merū iudicis officiū,⁊ merū pretoris officiū.l.v.đ ver.ob.
(videlicet)qđ in iudice supremū,⁊ excellēs est,qn̄ quid illa preto
ria , vel iudiciaria ptāte decernitur,qn̄ suo quodā iure magistra
tus quid facit,facere ve per se pōt,omni frequēter obligatione,⁊
actione deficiēte,hoc eteniʒ actionū instar obtinet,vt si pretor in
integrū minorē restituat,pupillis det tutores, de dolo , vel dāno
infecto cauere iubeat,⁊ id genus alia,q̄ cui cōpetūt,eo ipso qđ in
magistatu est,nō eadē in oibus,sed diuersa diuersis,ꝓut maiores
sunt prodiderūt hoc a glossis ⁊ Bartolo dici nobile iudicis of-
ficiū nescio si quē veterū iuris cōmētarioꝝ secuti fuerint in effin-
gēdo nouo hoc nomine,certe nō taʒ mihi vr̄ ineptū, q̄ʒ quidā vo
lunt,accipio perinde,ac si dicerēt,insigne,⁊ precipuū iudicis offi
ciū,equitate magis q̄ʒ vllis formulaꝝ prescriptis,aut vsu aliquo
forensi cōnixū ⁊ fundatū.quale ab Ouidio pereleganter vno ver
siculo describitur.j.Tristium.¶ Judicis officium est,vt res,ita tē
pora rebus querere,id est,rerū ac negociorū circūstātias,⁊ qua-
litates perpendere,nō mera subtilitate , que iuris inimica est,sed
mera bonitate.sic ⁊ Ulpianus in.l.ij.de re iud.descēdit hoc a re
ligione iudicātis,q̄ʒ sibi vice actionis implorat quisquis ꝑ leges
aut aliq̄ statuta municipalia exclusus est actione,certe iudex non
actione,aut accusationis vi nulla legis necessitate coactus,sed ex
sola equitate ꝓcedere debet,oppressis benigne officiū suū impē-
dens,vt auctor est Bar.in.l.plane,⁊.l.vlt.ff.de petit.hered.in cu
ius sententiā passim vadunt omnes. Preterea vocat̄ hoc officiū
motus,seu religio iudicis,id est,recta conscientia iudicis iuste ⁊
sancte, ⁊ ut arbitrat̄ equitatem postulare,munere suo fungentis.
Uere nobile est hoc officiū,nulli seruiens actioni . Pomponius
imperium merum nominat aliter summū ius,⁊ summam potesta
tē.l.ij.de orig.iu. Jdē ⁊ Arcadius.l.vnica de off.prefec. pret.ff.
dr̄ a Cice.summū imperiū.De Uirginio loquit̄.ij.de fini. Uirgi
nē filiā sua manu occidit,potius q̄ʒ ea. P.Claudij libidini,q tuʒ
erat summo in imperio,dederet̄.Quod huc cōueniat,Bald.ait,
interpretans.l.eā quā.C.de fideicom.summū imperiū dici pleni-
tudinē potestatis.Jurisconsulti sibi peculiaria fecerūt imperij me
ri,ac mixti,sicut ⁊ stricti iuris vocabula.Capitales igitur cause,
ꝑter cetera,meri sunt imperij quū preuia crimininis discussiōe q̄s
morte exilioue coercetur.Hoc anima aduertēdi verbo designat̄
qn̄ quidē apud iurisconsultos aiaduerto est punio, castigo , neq̄ʒ
hoc generaliter(ait Ualla,peritissimus horū censor)sʒ iure ⁊ au
toritate legimus data punio. A quo đducit̄ animaduersio. Pō
ponius de orig.iuris.Consules nō possunt in caput ciuis Roma
ni animauertere in iussu populi Romani,id est, ius dicere đ capi
te ciuis Romani,⁊ hunc exilio,vltimoue supplicio tradere. Di-
ctatoribus capitis animaduersio data est.Ulpianus de iniu.Si
cuius gladio caput est ꝑcussuʒ,publicā hoc aiaduersionē hʒ . Est
igit̄ animaduersio delicti punitio,q̄ iuris ordine seruato,cū cause
cognitione fit ab habente ordinariā potestatē.Neq̄ʒ enim iudici
bus omnibus ꝯcessa est animaduersio,id est,criminis inquisitio,
cū potestate pene constituende.Et animauersum,sicuti cōdemna
tū,accipere debemus eum duntaxat,qui rite,scilicet ordine iudi-
ciario,punitus sit.l.iiij.§.condemnatuʒ.ff.de re iudi.vn̄ animad-
uersionē dico tantū, quā legitima cognitio precessit.Sʒ ⁊ gladi⁹
partatichos omnē omnino capitalē punitionē indicat,ex Alberi
ci sentētia,quā prealijs amplector hic,Gladius(ait)est instrumē-
tū legale.Neque enim minus vtitur gladio is qui deportat , aut
in metallū,vel ad furcā dānat,q̄ʒ q caput,aliud ve mēbrū ampu-
tat,vt animaduertere gladio,sit capitaliter punire . Capitaliter
aūt dānatus intelligitur is. cui pena mors,aut que proxima mor
ti ē,metalli coercio,vel aq̄ ⁊ ignis interdictio,q̄ deportatio dr̄.l.
capitaliuʒ.ff.de penis.l.edicto.ff.de bono.pos.quo in vsu gladiū

dictatorium legimus apud Ciceronē pro Cluentio pro quacūq; (scilicet) animaduersione, & vite adimende potestate, quam Rome dictator solus habebat in animaduertendo securibus vtens quam frequētissime. legum pima securis, ait iuuenalis Saty. viij. duplex est gladius, inquit Alberi. materialis, quo dissecamus, & ciuilis quo deportamus, ac patria interdicimus. est vbi strictiore gladij significatione vtunt, vt ne securis quidē sit gladius. l. aut dānū. ff. de pe. sz nouū nō est apud latinos aliā atq; aliā vbi vnius esse potestatē multaq; metaphorice hic dnr, ita vt rationes & argumenta quibus alios impetimus, gladij pugiones, & mucrones nominentur. excōmunicatio quoq; gladius est, ac mucro. & animaduersio est ēt vbi corpus nō leditur. si cuius facinorosi bona fisco addicantur, gladij potestas est Bar. hic. & animaduersio q̄dam pecuniaria legitur in. l. aliud est fraus. ff. de verb. signi. Nec enim sua voluit Ulpianus exclusam diffinitione causam pecuniariam, licet criminalis tantū animaduersionis meminerit, quū sit enim criminis iudiciū, multo maius ciuili. l. vlt. C. de ord. iud. cōsequit, vt qui de crimine cognoscit de rebus quoq; ɔstituere possit. qḋ quidē naturalē habet intellectū, & cui maius cōceditur, nō denegeť minus. & certe perabsurdū est, vt in eius salutem vel extimationem valeat quisq; proferre sententiam, cuius de nulla re possit pecuniaria iudicare. l. vlti. de agent. in reb. lib. xij. C. ridiculum foret eos, qui de maximis rebus (de vita hominis) deliberāt ac decernūt, dicere potestatem non habere in leuibus nec multi momenti negotijs. Incognitū nemini scio, q; vel solus ictus fustium, atq; ita minima corporis pena grauior est, q̄ pecuniaria quātūcūq; dānatio. l. in seruoꝝ. ff. de penis. Mero imperio iurisdictionem inesse docet ex papiniani verbis Accursius. in. l. j. ff. de offi. eius &c. vt ab Ulpiano quoq; subintelligere possumus, q statim post merum imperium de mixto loquēs ait mixtum imperium est, cui ēt iurisdictio inest &c. ēt, ponit pro quoq;, pro similiter, cōiunctio implicatiua est (vti aiunt) innuēs idē pariter de alio dici, ac sentiri debere. qḋ docuit Bart. in. l. suus. ff. de hered. instituen. ostendit igitur Ulpianus Imperio mero coniunctam esse iurisdictionē, dum dixit, mistum imperium est, cui ēt iurisdictio inest, &c. quasi dicat non illi soli mero, sed & huic misto similiter inheret ac permixta est iurisdictio. neq; enim merū dicitur imperium quomodo vinum merū, cui nihil est imistum sed alio sensu quem supra declaraui. Insuper argumentum rei nonnullum prebet, q; qui viam habet, actum habet atq; iter, neq; enim via sine actu, & itinere esse potest, que vtraq; in se ɔtinet, adeo, vt qui viam mihi concesserit, & iter vel actum excepit, nihil egit. semper enim sum actione de seruitute vsurus. l. j. de serui. rust. pred. l. loci. §. j. si ser. vend. l. j. de adi. leg. ff. idem censeo de mero imperio respectu misti imperij, & iurisdictionis, sine quibus duobus postremis primū nō est, & quēadmodū claui aurei, & purpure, pars sunt vestimētorum in fi. l. quū aurū. §. de auro & ar. leg. ita iurisdictio mistumq; imperium continentur mero, qḋ est plenissima iurisdictio, non solum condemnandi criminosos, sed absoluendi quoq; potestatem habēs arg. l. iij. ff. de re iud. vtrunq; meri imperij est, autore Baldo post Albericū, q̄q̄ de solis reis puniendis. l. imperiū, loquatur. sed ea est natura correlatiuoꝝ, vt posito vno sequatur alterū male colligit, non constat in animaduersione, igiť non est imperium merū cuius ergo est ex imperio de cā criminis, cognitio, in quacunq; re alia pōt is cognoscere aduertendū, quod ex imperio dixi, id est, pp vim imperij. neq; enim latrunculator de re pecuniaria iudicare potest, quū de vita possit. l. solemus. ff. de iudi. quo in loco vocat Ulpianus latrūculatorē, noua nec ielegāti voce, qui de latrunculis, id est, viaꝝ obsessoribus, & vagis predonibus cognoscit, & iudicat. huis limitata est & restricta potestas, vt latrones tantum puniat, non ex imperio qḋ hz, sed presidis aut principis mādatū qui suam prout vult in quēq; dispertiť potestatē permittēs vni q̄nq; qḋ plus est, & auferēs qḋ minus est. sed & p ɔ̄niā iudex maleficiorum de rebus quoq; pronunciat. qua de re Bartolū adeas in. l. interdū. §. qui furē. ff. de furtis. neq; rursum sentio (qḋ Albericꝰ disputat) in executione tnie dūtaxat esse merum imperium, & non in ipsa sententia potius, & cognoscendi potestate, nā imperare, decernere, iubere, nō significāt exequi, sed ɔ̄, exequimur imperata, decreta, iussa, sententias, non quū iubemus sed quū facimus qḋ iussū, & pronunciatū est. nec video qui possit imperium, merū sicuti nec edictū pretoris apte vocari executio, que tū fit, quum damnatus reus ɔsumiť, aut res iudicata pei ducitur ad effectū. l. executorē. C. d exequ. rei iud. verba sunt (exequi & executio) nudi maxime ministerij, q̄ in vsu & in facto ɔsistunt, nō i verbis aut solo iussu, nec puto quempiam latinoꝝ aliter vsū, certe no legi, nō et in iuriscōsultis, nisi vbi trāslatio postulat, quare &

Albericus hoc etiam respuit, nec putat omnem rei iudicate executionem continere imperium merum (quale rome citra controuersiam dictator habuit) si nulli est permistum iurisdictioni, nec habet cause cognitionem, sed executione mera nititur (seu re, seu verbis hoc fiat) quero, voluntaria ne, an necessaria est istiusmodi executio. si necessaria, vile est imperiū merū, qḋ intra lictorū, & apparitorū ministerium continetur, qui nihil iure suo vel auctoritate propria faciunt, si voluntaria, populi Roma. leuis erat auctoritas postq̄ principis, cuius iussa magistratus exequunť si volunt. L. Papyrius dictator, inuito populo Romano, tribunisq; reclamantibus ad quos prouocatū fuerat. Qu. Fabiū magistrū equitū, quē, dū bellū gereret in samnitibus, noxe dānarat in medio foro rome p lictores prehēdi, cedi, & securi feriri iubet, nō iustū, sed precariū palā vocās illoꝝ auxiliū ɔ̄ suā sniaz, hoc nō est aliena volūtate pendere, nec alterius exequi mādata. nō igiť ijs angustijs, quibus pleriq; putāt, hoc imperiū teneť, altercātiū rixis causidicoꝝ tm̄ septū. ridiculū genus iperij, ceu regni cuiusdā basilicani Lutetie. videor hic mihi cū rōne sequi antiquos omneis, aut antiquoꝝ parte longe maximā, illud appello merū iperiū, qḋ est absolutū imperiū nō alieno nutu pendēs, nec forēsibus inclusū cancellis, sed omnia in se summa ac libera continens, vt fuit olim populi Romani posteaq; Monarcharum, per quod leges conduntur, concilia coguntur, bella inducuntur, exercitus armantur, populi, & prouincie reguntur, ciuitates cōstituunť, magistratus, & potestates creantur, delinquentes varie pro crimīnū qualitate puniuntur. aut absoluti liberantur, pax & vtilitas publica, cōseruatur. in summa, quodcūq; est boni principis officiū, tā circa publica, q̄ singulorum cōmoda, manat hoc ex mero eius imperio, cuius vbiq; maiestate digna vox est, vt legibus alligatū se profiteať, suis semper consilijs anteponēs legū auctoritatē q̄nquidē hoc maius est imperio. naz rex est ciuitatis princeps, nō legū dñs. non est aliud princeps, q̄ custos iusti, prout Aristoteles. iiij. ethicorum de iustitia tractans ait. qḋ equidem dixeriz neqs huic mero imperio calumniam faciat clamitans e triuio, qḋ principi placuit, legis habet vigorem, & principem dare quidem leges at non teneri legibus. si quid enim alienum faciat ab equo & bono, id est, ab arte iuris, iam non merum imperium, sed mera tyrannis est. nam regie virtuti & mero eius Imperio tantum congruit, peccantes ad officium cogere, nō clarissima quoq; subuertere, imperium non est vis spoliande plebis, aut si quid aliud fiat contra bonos mores. l. iij. de eo qod metus. ff. Mero principis imperio conuenire dixi priuatam etiam singulorum ciuiū curare vtilitatem, veluti quum rogatus iuuenibus honestorum morum ad res suas gubernandas etatis veniam facit. quod solus potest. l. j. & ij. de ys qui ve. etat. imp. C. quum per emancipationem filius absens, aut infans a patre sui iuris cōstituitur, qḋ dūtaxat fit auctoritate, atque ex rescripto principis. l. v. C. de emā. li. Sicuti & naturales filij ex illicitis nati complexibus legitimi fiūt principali tantū benignitade & clemētia, in auth. Quib. mod naturaliter. effi. leg. §. Illud. Et principis imperio tantuz arrogamus eos qui sui iuris sunt. l. ij. de adop. ff. Solus hic sentētiā passos in integrum restituit. l. j. de sent. passis. C. Solus quoq; natalibus. ff. de nat. resti. Isthec eē misti cuiusdā imperij, qḋ maximū vocār, astruunt interpretes nostri, q iurisdictionē, & imperiū partiti sunt vnū qḋq; in multa membra. Bar. in sex, Iason dūtaxat i q̄tuor, vt ea inter se magnitudine, & q̄si gradibꝰ, nō genere differrent. Sic eni legimꝰ in mag̃ratibus frequēter aut maiꝰ, aut par, aut minus imperiū, put quisq; dignitatis alicuiꝰ officio fūgiť, vnde Cice. nominat in Pisonē impia ɔsularia, & iperia ptoria. Qḋ monueriz. neqs argutulus, qḋ docendi gratia fecerunt illi, reprehendat. Quā tamen diuisionem an sciuerit Ulpianus, & qui precesserunt, quiq; sequuti sunt eius note Iurisconsulti, nescio, scio qḋ non docuerūt Magis mihi congruere visuz est, vt dicamus esse meri imperij, quecunq; p solum principem expediri possunt. Nō plura de mero imperio nunc, & instituto satis supraq; faciunt. Ad secundum.

DE IMPERIO MISTO.

Ulpianus iā. §. citato loco mistū impiū ita diffinit, mistū impiū est (cui ēt iurisdictio inest) qḋ in danda bonorū possessione ɔsistit. Opinati sunt plerīq;, iurisconsultū nō rei diffinitiōe, sz exēplis hic. Ego ɔ̄, descriptū ab eo vtrūq; impiū puto. Bonorū aūt posſiōne accipi ḡnaliter volo, & nō tm̄ q̄ ex proris iussu necessitatē inferat, & possidēdi actū icludat. vt sunt bono. possessio. ex primo vel scōo decreto. vt Carboniana, & que vētris nomine datur,

tur,& que datur filio emãcipato gratia agnoscende litis in querela inofficiosi testamẽti,& si que sunt similes. sed & loquor de bonorum possessione que causa cognita ius tribuit imutabile. stans finibus suis,hoc est,que procedit & accipit fundamentũ,in pronunciatione diffinitiua inter partes per iudicem statuentem vtra pars possidere debeat,& vtrius sic collitigãtium rei dominium, qñqz bonorum possessio,iuris est magis q̃ facti, sicuti ait Vlpianus,nõ in corporali actu aliquo,rei ve detẽtione cõsistẽs,sed est ius psequẽdorum,retinẽdorũqz bonorum,que quis duz moritur,habuit & bonorum possessor est,velut heres,nõ qui detinet, ac bona possidet,sed cui ius illud cõpetit,in tit. de bo.pos.ff.de insti. hic aũt nõ est alia excipienda bonorum possess. quã ipsa possessio,siue reruz possessio,que nõ tã iuris est, q̃ facti, & animi,nec aliud est,bona possidere,quã possidere bona. ideqz sunt rerum possessio, & possessio rerum,fundi possessio,& possessio fundi.ff.de bo.auc.iudi.possiden. ne quis hic forte mihi ab inuersis dictionibus arguetur, vt in iudicatũ solui,& solui iudicatũ nõnulli faciũt,meo quidẽ iudicio, satis pro libito. hanc aũt possessionẽ dat pretor quũ sententia sua iubet,vt possideamus,veluti,qñ mittit in possessionẽ bonorũ contumacis,vel rei seruande cã,dat bonorum possessionẽ,dat & bono. possessionẽ,dum nos de re aliqua cõtẽdẽtes audit,& rez nobis adiudicat. Do etenim macrobius numerat in tribus illis solẽnibus pretorum verbis Do,dico,addico,primi Satur.libri.c.xvi.q̃ omnẽ omnino iuris & legis actionẽ cũ executiõe ptinet in rẽ pretor. aut in psonã dũ pmittit agere,nempe aliter olim non licebat,rei controuerse discep̃tatorẽ se cõstituẽs,actionẽ dare dr̃,quibus fere verbis edicta pretorum pcipiunt,ait pretor,si quis &c. subiungit actionem dabo. sententiam vero ferens,dicit,quam dum exequitur,addicit. Mistum igitur Imperium est auctoritas pronunciandi,& iudicandi de quibusqz bonis, & rebus alienis, hoc imperium lege, vel pstitutione principũ,aut municipali iure aliquo more ve tribuitur. naz dat hoc imperij genus,& psuetudo, qd in.d. l.imperiũ.adstruũt omnes. a iurisdictione differt,que iure magistratus competit,seruitqz duntaxat ordinarijs actionibus,& petitionibus rerum,nec extraordinarias vllas persecutiones continet. Imperium vero mistum & actionibus,& petitionibus accommodatur,nam & huic inest iurisdictio,vltraqz pertinet ad omnes illas psecutiones,q̃ nõ habẽt aliq̃ iuris ordinarij executionez,sz a mero,ac nobili iudicis offõ pẽdẽt. mistũ gerit iperiũ q in integrũ restituit,& qui bona,rei seruande cã,possidere iubet, q magistratibus municipalibus alioq iurisdictionẽ hñtibus non permittitur. l.ea que.§.j.ad munici.ff.pariter in misto est imperio, qui captis pignoribus quosqz coercere potest qui sua iurisdictione cõpescit,ne propter rem controuersam ad arma,& rixam procedatur a collitigantibus,hanc sua manu,titulis adscriptis, in tempus occupando,qui nouum ius in re tribuit non habenti, qui decreto suo roborat,& firmat alias inualida,vt in alimẽtorum transactione,in alienatione prediorum minoris,& eiusmodi. breuiter hoc imperiũ nihil in caput nr̃z põt in corpus & bona põt,coercendo, multando,vinciendo,& similia faciẽdo que sunt omnibus iusdicẽtibus concessa, vtpote sine quibus iurisdictio explicari nõ potest in.xij.cauetur apud Ciceronem, libro de legibus tertio. magistratus nec obedientẽ,& noxium ciuem multa vinculis, verberibus ve coercento. omnibus itaqz magistratibus secundum ius potestatis sue concessum est, iurisdictionem suam defendere pena, li aliquo iudicio. l.vnica.ff.si qs ius dic.&c.adeo,vt ediles, quos inter minores magistratus reponit gellius,q pñt & in ius vocari & phẽdi.c.xiij.li.xiij.preterq̃ q lectos in via publica positos cõscindere,mẽsuras iniquas frangere iubent,preter redhibitoriã,& q̃to minoris actiones,quarum exercitionẽ hñt,insup & iure suo flagellis cedere possint vtensiliũ,falsos negociatores.l.eos q.ff.de decur.nec iõ capitaliter agũt,neqz.n.capitalia sunt iudicia, teste Paulo,ex quibus pecuniaria,aut in corpus aliqua coercitio pena est.l.ij.de pub.iu.pueniũt que.§.de iurisdictiõe scripsimus. q aũt de multãdo dixi venit aptius explicãdũ,neqz.n.scrupo caret. nõ solis olĩ rome supioribus magr̃atibus, sed ipsis & edilibus multe dicẽde ius fuit,apud gelliũ.c.vj.li.x.a qbus erat ad populũ,senatũ ve puocatio,corã quo de multa certabatur. euersa re romana,varie res ista agitata est. Vlpianus ipatoris Alex.scrinio rũ mgister,& psiliarius scriptũ reliqt,illos tm̃ magistratus habere multe dicẽde ptãtẽ,q publica iudicia exercebãt, & qb⁹ erat adiudicatio pcessa.i fi.l.ij.ff.õ iu.&.l.aliud est fraus.õ v.sig.id est, q imperio vel ptãte erãt,quiqz puincias ordinario iure moderabantur,vt pcõsules,ptores,psides,& id genus subsecuto tpe multarum modũ statuit Honorius in.l.vlti.C.de modo mult. Theodosius vetuit,ne defensores ciuitatũ multas infligerẽt.l.v.de defen.

ciuit.iustinianus omnibus hoc iudicibus pmisit in apparitores ac viatores suos,quos ille vocat executores,negligẽtius mandata pficiẽtes.l.ij.õ spoz.C.Bar. post Accursiũ i pn̄.d.l.si qs ius dic.&c.docet vnũquẽqz magistratũ pro sue iurisdictionis mõ rebelles,& inobediẽtes sibi multare ex offõ posse maiores,grauius & leuius minores & sane debuit hoc ita esse,ne magistratuũ quaiscũqz maiestas ledatur,& in cõtemptũ veniant. nã & arbiter cõtumaciã litigatoris punire põt, pecuniã eũ aduersario dare iubendo.l.non ex oĩbus.ff.de arb.quã potestatẽ iudex & delegatus hz. c.iiij.de offi.dele.lz hoc igitur,& magis,omnibus magistratũ gerẽtibus estqz multa, sicuti & carcer,nõ tm̃ imperij,sed & iurisdictionis cuius tñ & hodie prouocatio datur.l.si qua pena est.ff.de ver.signi.que vero misti sunt iperij,ppria, palã.§.fecimus. appellatum mistũ imperiũ,vt rõ quoqz nominis aliqua reddatur, q̃q̃ non soleat iurisconsultus ab etymologia vocis argumẽtari.negat etiaz Fabius a noie duci idonea argumẽta,qd sit mistura,id est, prout apud Varronẽ marcellus interpretatur, moderatione quadam & ad normã aliquã tẽperatũ,intra res duntaxat,& bona nostra se cõtinẽs,nõ & prolatũ i viã nostrã,ceu plenã quadã ptãte liberum,& absolutũ. Miscet in latinis autoribus pocula,qui vel merũ porrigit,& bibendũ ministrat,qz tẽperatura quedã est ad sitim,vel nutuz bibẽtis. certe non satis intelligo, qui dicere cõueniat imperiũ mistũ,iõ vocari qd ex dissimilibus rebus misceatur, vt nec merum nominatur imperium, qz purum sit, & ab omni mistione alienum, quum sit hic etiam admista iurisdictio. ¶ Significatur hec vtraqz potestas & meri & misti imperij,frequẽter simplici appl̃one imperij p excellẽtiã,qũo Vlpianũ loquutũ iterpretor,dicentẽ quosdaz magistratus esse sine imperio.l.nec magistratibus.ff.de iniur. id est, minores magistratus,qui coercere aliquẽ nõ possunt, aut iubere in carcerẽ duci.l.ij.de in ius voc.ff.quales duumuiri ciuitatuz. Rursus idẽ dixit, q in possessionẽ mittere,& iubere cauere p̃toria stipulatione,imperij magis est, quaz iurisdictionis.l.iiij. de iurisd.qd intellige dictũ de mero,vel misto imperio. Aliubi enim legimus iurisdictionẽ nullã esse sine imperio, omnesqz magistratus & municipales habere iurisdictionẽ.l.magistratibus.ff.de iurisd. Maxime sunt appellandi magistratus,quibus datuz est deliberare de quibusdam,& statuere,& iubere,& maxime hoc extremum,nam iubere imperiosius est. Hec Aristoteles.iiij. Politic. Quanquã multa geruntur a magistratibus,que nec imperij sunt nec iurisdictionis. vt si det ipse pretor tutores pupillis.l.muto.de tutel.ff.quẽadmodum consul,& proconsul,dum manumissiones & adoptiones expediunt,nec imperio,nec iurisdictione sua vtũtur, consiliũ dũtaxat,& auctoritatem manumittere volẽtibus pbẽtes. ¶ Sed opus vltra legẽ tendere videbor,si de iurisdictionibus,& imperio disputẽ ,plixius. Res difficilis,ac multũ & sepe q̃sita,cuius tñ executio haud quaq̃ est instituti nostri. Maxima tãtũ breuitate pmissi quidqd ad dicẽdorũ explicationẽ facere videbatur. Vñ nobis illud Vlpiani respõsuz fuit obiter attingẽdũ, qd ẽ tertiũ sub rubrica de iurisd.ff.de quo summa doctorũ dissensione certatur adeo,vt vix in libris inuenias editiones duas inuicẽ pueniẽtes,dũ quisqz legẽ illã,ceu Lydiã regulã,ad sua ptrahit cõmẽta, detorquẽs,inuoluẽs,texẽs,retexens oĩa,& qcqd in buccã venerit cõmẽtãs,fumũ sibi(q̃ vi,q̃ iure) in.l.imperiũ arrogãs impiũ. Et sũt q in argutijs hmõi nõ sine laude exercuerũt ingenij sui vires. Ex tot volumib⁹ spinosis, ex tã imẽsis,ijsqz iter se pugnãtibus interpretũ cõmentarijs,difficile est verũ elicere,psertim quũ sit qsqz quo magis callidus ac dialecticus,hoc magis simplicitati legũ aduersus. Ego via regia vagor(interiz tñ nõ ignorãs vetusta pleraqz nouis esse rudiora) & eo qdẽ animo nullũ vt certamẽ instituã. Hec etenim sine detrimẽto morũ & reipu. ignorari pñt. Quare cũ ceteris lusisse putemur,si nobis actũ nihil est,nẽpe vera dicẽtibus facile cedo, & premitur ratione animus, vinciqz laborat. ¶ Jam post hec generaliter prenotata disgramus in specie, qdnam est huiusce cap. Nouit. decretum. Illud in tres diuido partes. In prima pontifex Regis potentiam a sua seiũcta ponit. In secunda suã sedi apostolice auctoritatẽ asserit,humano diuinoqz iure roboratã. Delegatos suos in tertia monet officij, iudicijqz mãdati. Scõa mox occurrit post principiũ. Sed quiz dominus dicat. Tertia est in fine cap. Ne ergo tãtã. Pene vero tota decretali nihil aliud agit Innocentius,q̃ q rationẽ reddit a se recepti iudicij, & cognitionis iter duos reges de imperio certãtes, & hoc sũmatiz dicit. Auctoritati põtificie regia potestas sic de iure subest,vt semper vtrique sua sit salua maiestas. Accipe que res huic tã celebri decreto cãz dederit. Ex Gallica historia paucis referã, que ad huius explanationem pertineant. circiter salutis annum millesimuz.ccij. Philippus cognomẽto Augustus,late in Gal-

lia, ꝛ feliciter imperabat, vndiqꝫ profligatis, ꝛ expulsis hostibus.
Joan. anglus, qui tum Richardo ad calacū oppidū in lemonicū
finibus interempto successerat, initio statim regni nolens sibi rez
esse cuz tam potente principe, ad concordiā cepit Philippi col-
loquiū petere, Gallus nō abnuit. itaqꝫ Reges de firmanda pace
conueniunt, quam certis conditionibus vtrinqꝫ iurataz pepige-
runt, exactis post aliquot menensibus, arcturus Dux britannie,
qui beneficiarius galli, partes eius sequebaẗ, ab isidiante anglo
cōtra pacis federa captus in pictonibus, ꝛ necatus est, quod vbi
Philippus resciuit, ingenti contracto exercitu, Joā. anglum sce-
leris, infidelitatisqꝫ dānatum aggrediẗ. impar Rex anglicus ad
Innocentium tertium, qui celestino tertio in sedez Romanaz suc-
cesserat, omnis alterius inops auxilij confugit denuncians quāta
in se gallus moliretur, fedifragum clamitans, ꝛ pacte pacis con-
temptorē. Innocen. (perinde ac si neutrarum partium fuisset quū
tamen tunc esset ottonis saxonie Ducis, ꝛ Alemanorum impe-
ratoris, quo nō alius gallus infensior, Joānis regis sorore geni-
tus) primo nuncijs in Francia missis, regibus mandat vt bello
abstineant, ꝛ fedus cū religionis iuramento sancitum seruent, pe
na in contemptorem precepti adiecta, qua sacris, eius regno in-
terdicebaẗ. Anglus imperio letus, in potestate pontificis se fore
affirmabat. hoc aūt a Philippo quū nō impetrasset arcturi mor
tem inter alia contra promissi fidem hosti obijciente. cām delega-
uit Othoni cardinali, suo dudū per Franciaz legato, simul ꝛ bitu
ricensi archiepō, qui duo de plano cognoscerent, iusta esset necne
querimonia, quam in Gallū coram ecclesia proponebat anglus,
ꝛ Galli regis exceptionem audirent aduersus angli denunciatio
nem, deinde pronunciarent, prelatis omnibus per Frāciā preci-
piens, vt sententiam quam ferri ꝯtigisset, obseruarent. habetis
causam, non factum illum sed ex vera sumptū historia, pp quem
nostra hec epistola decretalis edita est. si finez queratis, nihil hac
oportuna legatione actū est. nam aduersus intempestiuū delega
torum mandatū Philippus indignum ratus certam sibi victo-
riam de manibus eripi prouocatione sese tutatus est, appellans
a delegatis ad ipsum delegantem pontificem maximum, postqꝫ
quod reliquū erat aquitanie in Anglorū ditione, sibi subiugauit,
ac deinde totam normaniā in potestatem recepit. Inno. aduer-
se parti deditus erat vsqꝫ adeo, vt appellationi regis nō ꝯtulerit
executores meros fuisse causatus illos delegatos, nō iudices. c.
nouit. de appel. hic Joan. anglus (qđ annales testantur) regez se
beneficiariū. angliamqꝫ ac Hyberniaz pape vectigalē professus
est, ab eius legato regni diadema suscipiēs, sed ad rez. Ista in epi
stola papali causa dubitationis est. (Naz ꝛ hanc adfert, elucida
tionis gratia, Gaius. l. adeo. §. illud recte. ff. de acq. rerū domi.)
Philippus ingratitudinis, perfidei, ꝛ felonie vassallum argue-
bat. (vtar assuetis hoc in negocio vocabulis) qui quum dolo, cō
tra qꝫ leges arcturum nepotem patruus occidisset, regis Frāci
feudatarium, die dicta nec adfuit, nec absentiam excusauit. ideo
Gallus (quod ciuili iure licebat) feuda manu militari vendica-
bat, aquitaniam cum Pictonibus, ꝛ normaniam, que beneficij
nomine a Gallis accepisset in pristinum ius dominij pp feloniam
restituta omnia. Innocentius arma nō licere dicebat ijs resume-
re, qui semel pacem iurassent, atqꝫ pp iuramentum esse ad iustaz
ecclesie cognitionem, non ad impiam militum coitionem venien
dum, contendebat, abrogatis illis feudalibus ꝛ prophanis con-
stitutionibus. quod certe placuit, ꝛ vero verius est, semotaqꝫ fa-
ctione, pontifex legitima via procedebat. quo spectat quod Cice
ro secūdo đ legibus refert, in. xij. tabulis legē hanc fuisse, bella sa
cerdotes desceptanto id est, componunto iudicanto, dirimunto
hoc enim est disceptare. si tantum demonum suorum mystis ve-
tus illa superstitio detulit, nos vere, ꝛ imortalis cultores religio-
nis, qđ non tribuemus pontificum nostrorum sententie: preser-
tim (qđ nunquā non esse dꝫ) si sit huius interpositus ꝛ iudex ꝛ te
stis Christus, a quo vno illi omnes. ¶ Nunc de more magis, q̃ꝫ
ꝙ valde ꝯducat, annectēda venit añscriptis elucidatio litere, q̃ꝫ
pede leui pcurremus annotaturi reliqua sequentibus nostri com
monitorijs in hoc ipsuz caput, epl'e pontificie talis est inscriptio.

¶ Innocentius. iij. Prelatis per Franciam constitutis.

Hic Innocētiorū tertius, fuit Romanorū pōti. clxxxiij. Pontifi
catuz cepit anno xpi. M. cxcviij. regnāte in gallia Philippo au
gusto Deodato, quem gessit annis fere octodecim. sub quo aucti
claruerunt Hispanus Dominicus, ꝛ Franciscus Italus, a qui-
bus ordo predicatorum, ꝛ minorum tum fuit institutus. Huius
etiam temporibus ascribunt aliqui gratianū decreti aurei com-
pilatorem. Decretales ipse suas quasdam, ꝛ precessorum dige-
stas per titulos cōposuit in vnū volumen quas obseruabāt in iu-
dicio, ꝛ ecclesijs, ꝛ in scholis ēt legerunt ad annos vsqꝫ Gregorij
noni, ꝛ i hui⁹ noua cōpilatiōe q̃ꝫ multas illius isertas videmus.
Regibus ꝛ orbis principibus cultus an formidatus dicam: cer
te apud eos auctoritate magna vixit Othonem quintum (quem
Romanū inperatorē coronarat, repulso Philippo sueuie ꝛ He
trurie Ducem per alemanos electo. vt in. c. venerabilem. de ele.)
anathemate postea notauit, ꝛ iperij titulis priuauit, suffecto Fre-
derico secūdo Scicilie rege census nomine quotannis auri pon-
do centum recepit ab anglo rege Joā. q (vt dixi) regnū totū suū
dederat in feudū pape, ecclesiā grecā romane ꝯsentiente, ꝛ subie
ctā habuit, multas eius epl'as habes in his Gregorianis Decre
talibus, ad epōs, ꝛ patriarchas grecos, precipue celebrem illaz,
cuius initiū solite. s̃. de ma. ꝛ ob. q̃ꝫ scripsit ad Imperatorē ꝯstāti
nopolitanū. his hic Inn. diris deuouit Philippū augustū gallo
ruz regē totiqꝫ Frācie sacris interdixit. habes i. c. j. de post. prel.
semel qꝛ rex vxorē gelbergam repudiasse, altera ducta, itē ꝛ ꝙ an
glū philippus bello persequereẗ, pp ꝙ epl'az hāc scripsit p̄latis
Francie, prelatos hic accipe dūtaxat ex vsu canonistarū, q gerūt
ecclesiasticas dignitates, ac sunt in administratione, ꝛ in alios ha
bēt iurisdictionē ptātēqꝫ, quales archiepī, epī, abbates, ꝛ similes
hoc dico post glo. vltimam, ꝛ Pano. in. c. ij. s̃. hoc tit. sic vt ceno
biarche mendicātiū custodes recte prelati nomineẗ, ꝛ esse dican
tur in ecclesiastica dignitate qđ cū gl. j. doc. annotant i. c. nullus.
de elec. in. vj. ita sumiẗ in rubricis, de his q̃ fiūt a prel. sine ꝯsen. c.
ne p̄lati vices suas sub an. cēs. ꝯce. đ exce. p̄la. sic hꝫ epl'a. ca. xij.

¶ Nouit ille qui nihil ignorat. ꝛ infra.

Raimundus barchinonēsis, (quo adiutore Grego. ix. hos. v. li-
bros cōpilauit) vir fuit (vt erant tp̄a) nec indoctus, nec indiligēs
ita opinor, sed nescio quo ꝯsilio, ista i farrragine trūcas plerasqꝫ
decretales ediderit. initiū sepe decretalis multū ponit quasi nr̄a
referret hoc scire post omissis intermedijs, ad ea venit que. s̃. ꝯti-
net ipsa decretalis rub. sub q̃ posita est ꝯueniētia, q̃ sola breuius
decerpsisse p̄stasset Inn. hic eodē exordiẗ mō, quo ꝛ ad regē scri-
bēs. in. c. nouit. de of. leg. ꝛ de app. nouit ille q nihil ignorat. peri
phrasis est Dei, id est, q solus oia scit, q secretorū ꝛ cognitor est, ꝛ
iudex, can. erubescāt. xxxij. di. cuius oculis oia nuda. ꝛ apta sunt.
cap. iiij. ad hebr. s̃. vero quid haberetur, ignotum mihi, qui decre-
talē integram non legi. aiunt in descissa ab Innocen. scriptum,
ꝙ nunquam fuit in sede beati Petri, qui regnum plus dilexerit
eo, ꝛ ꝙ cōseruatio prerogatiuarum, ꝛ priuilegiorum corone Frā
cie est exaltatio Pape ꝛ stabilimentum regni. Papā itaque pu
to dixisse, ꝙ nequaquam malo in Francos animo, sed ad corre-
ptionem duntaxat, regem excōmunicasset. Idque deum scire, q
scrutator est cordium, quod innuunt ea que sequntur adscripta.

¶ Non putet aliquis, ꝙ iurisdictionez illustris regis Francorū
perturbare, aut minuere intendamus, quum ipse iurisdictionem
nostram nec velit, nec debeat impedire.

¶ Non satis apte (meo quidem iudicio) rex qui summo est in im-
perio, vocatur illustris, prout de illustribus recētiora Romano-
rum principū iura loquūtur. Nam tametsi titulus, illustris. om-
nium sit supremus in dignitatibus, regi tamē non congruit. Ciui
les dignitates, grauibus tribus distinguntur, illustrium, spectabi
lium, ꝛ speciosorum, siue clarissimorum, distinguuntur ornamētis
ꝛ insignibus. Alciatum legas in. l. speciosas. ff. de verb. sign. sed
he distinctiones non nisi principū beneficio facte fuerunt, qui ti-
tulos ꝛ epitheta pro nutu suo dabant, vt alius diceretur illustris,
alius clarissimus, quandoque nomine solo, quandoque ꝛ hono-
re, ornamenta alius pretoria, alius consularia, vel senatoria gesta
ret. Ipse vero princeps supra tales omnes extat, exemptus popu
lo omniqꝫ ciuium numero, nec in exercitu cēturio, triarius, aut tri
bunus, nec in ciuitate decurio, senator, vel ꝯsul peculiariter dicē-
dus. Qui regē nominat, omnia dixit. Papa dilectissimos ꝛ cha
rissimos filios appellare solet reges, ꝛ alios quosdam, vt annota
tur in cap. Quam graui. de cri. falsi. Hic abstinuit (vt autumo) p
pter dissidium ꝛ obiectum peccatum, prout est etiaz in can. admo
nere. xxxiij. q. ij. Nec tñ de rege tanto loqui voluit sine aliqua
honoris prefatione, vocauit hic, ꝛ in. d. duobus capp. Nouit. il-
lustrem, id est, nobilem, insignē, prepotentem, non obscuri, sed cla
ri magniqꝫ generis ꝛ nominis, que Latina est vocis significatio.
Que autem de iurisdictione regis ꝛ Papa dñr in hac prima ca.
parte, ad sex proximas post literam conclusiones pertinent, vbi
explicabuntur. Secunda pars cap. sic habet.

¶ Sed quum dominus dicat in Euangelio.

¶ Innocentius ex sacris sumpta ratione, veterūqꝫ principuz exē
plo, ꝛ argumento date sibi potestatis a deo, tribus ex causis de-
monstrat se iure ad hoc iudicium descendisse, vt pacez ꝛ concor-
diam

diam seruaret inter duos Christianos reges,presertim quam iu rassent.singula videamus primo,Christus voluit,vt insanabilē τ incorrigibilē domestica priuataqꝫ correptiōe fratrē in nos pec cantē deferremus ad ecclesiam,vt qui secretam contēpsit admo nitionē,saltē multitudinis τ eoꝝ qui presunt auctoritate resipisce ret,quos si pertinaciter despiciat,tunc(ait ille)non alio loco ha beat q̄ si sit ethnicus τ publicanus,quū aūt rex anglie dixerit ecclesie,nō auditū se fraterne res suas repetētē a rege frācie, de buit ecclesie prepositus causam cognoscere,iuxtaqꝫ mandatū di uinum,morbi remedia querere.prima hec Innocentij ratio Euā gelij verba sunt apud Mattheum cap.xviij.

¶Si peccauerit in te frater tuus ,vade,τ corripe eum inter te , τ ipsum solum.

Christus noluit nos ad vindictam statim prosilire,si quid in nos admissuꝫ est animaduersione dignū,nec etiā voluit vt silentio no stro,τ patientia sinamus impune peccantē fratrē nostrum perire sed,vade(ait)τ argue eum inter te τ ipsuꝫ solū.Adito solus solū nullisqꝫ arbitris inter vos(si potes)rem cōponito solus scis pec casset,ergo palam queri nō debes,aut publice corrigere,ne pro ditor sis,τ non corrector erroris.can.si peccauerit.ij.q.j.quod si publicū est,qđ fecit,iā non in te magis,q̄ in oēs peccauit,pasto rū tūc res agit̄,quos deus dedit in opus ministerij, ad edificatio nem corporis christi.Ephes.iiij.qđ si non peragant τ tempestiue τ intēpestiue,ve canibus impudicis,τ mutis nō valentibus latra re.can.sit rector.xliij.dist.can.qui nec.ij.q.vij.sed hinc perdiffici lis occurrit,τ perobscura questio,num correptionē hanc frater nam Christus suis preceperit?Et precepisse respondet hic Pan or.aliter atque sentiat Archi.in.d.can.si peccauerit.Qui d eniꝫ sonant aliud Euāgelij verba imperatiua,vade,argue,corripe.p fecto hoc verū dicit,si fiat in tempore,qđ est rerum oim primum. Quis enim mortuo mederi velit, aut surdo canere?Sunt qui nec monitis,nec verberibus emendantur, imo peiores sepe reddunt̄ In hac deplorata malitia ne dederis,qđ sanctum est,canibus,nec ante porcos proijcias margaritas,neq̄ hi conculcent eas pedi bus,suis τ illi versi in te lacerent te.Matth.vij.can.ij.di.xliij.nec apud Herodem Christus miracula fecit,nec Pilatū docuit qd esset veritas.Et discipulis p̄dicat,omitte illos,q2 ceci sunt , τ du ces cecorum.Igitur hic ,vt rebus in oibus , illud optimum erit, si quis tp̄s spectauerit aptum.Qui delictū reprehensurus est alie nū,fratreqꝫ moniturus,habeat ob oculos vetera illa p̄cepta sa pientū,qui iubent tēpori parere,τ sequi deū,τ nihil nimis,τ (qđ est precipuum)se noscere.can.Qui sine peccato est.iij.q.vij.

¶Si te audierit,lucratus es fratrem tuum.

Hoc Euangelice correptiōis propriū est,vt nō ex odio vel ama rulentia,sed ex dilectione , τ charitate procedat,ac sentiat is qui admonetur,suā tantum,salutē queri,non famā fortunas ve ledi. Hoc vere est lucro fratris cōsulere,cuius erat anima peritura, si non penituisset.Fratrem vero accipias non natura solū τ sangui ne,sed(que maior est coniunctio)spiritu τ affectu.Patris vnius qui in celis est,oēs quum filij per fidem τ regenerationē simus,er go nos fideles oēs fratres sumus.can.ad mensam.xj.q.iij.In sa cris appellatio proximi ꝯplectitur omnes omnino nature nostre participes.can.Charitas est.§.item proximos.de peni.distin.ij.

¶Si te non audierit,adhibe tecum vnū, vel duos,vt in ore duo rum,vel trium stet omne verbum.

Qui secrete fratris admonitioni non prebuerit aurem,nec offen sam resarcierit,hominē rursus adeundū Christus voluit,sed ad hibito vno,aut altero,qui prodesse,non obesse,possit,vt duorum vel trium testimonio reuinci τ confutari valeat,quum,iuxta man datum diuinum,ad ecclesiam delatum fuerit eius peccatuꝫ,idqꝫ fit admodum prudenter, ne calūniator aut inuidus existimetur, qui crimē denunciat,qđ p̄bare nō pōt,sic intellige,vt in ore duo rum vel triū consistat omne verbum,vt quod dicis,testibus non careat.Veterem legem renouat hic Christus,τ luce.xvij,τ Jo. viij.Moyses sanxerat Deuter.xvij.in ore duorū vel triū testiuꝫ peribit qui interficietur.Nemo occidatur,vno contra se testimo nium dicente Tritum illud est inter nos, vox vnius,vox nullius. capi.Licet vniuersali.de testib.

¶Quod si non audierit,dic ecclesie.

Fraterne correptionis ordo est,vt primo solus corripias soluꝫ,si nihil profeceris,assumas tecum fratrem alterum,ac tertium,vel corrigendi studio,vel animo conueniendi sub testibus, q̄ si tam ptinax τ intractabilis est,vt nec duorū,trium ve proborꝫ τ ho nestorum fratrum pudore,nec metu iudicij commoueatur,hoc iā (quod tertium superest)dicere oportet ecclesie,id est(si nō vetera toribus quibusdā maleuolētia ieiunis,sed Chrysostomo τ alijs orthodoxis credimus) ecclesie presidibus.Et ecclesia est in pre lato,τ in ecclesia prelatus, ait Cyprianus.can.Scire.vij.q.pri ma.Hinc ortum sumpserunt ille denunciationes apud veterem ecclesiam frequentissime.De quibus infra,quum de pontificum auctoritate loquemur.

¶Si āt ecclesiā nō audierit,sit tibi velut ethnicus τ publicanus. Sic affici debemus,vt hic dicitur,erga peccantem sine peniten tia,naꝫ qui nec fraternis admonitionibus,nec duorū iudicio,nec primorum auctoritate corrigitur,extremum remediū est,vt huic interdicatur fratrum cōmunione,τ expellatur e familiari nostro consortio.Quod etiam docuit Apostolus.ij.ad Thes.iij.Sub ducatis vos ab omni fratre,qui inordinate se gerit , τ non iuxta institutionem,quam accepit a nobis,Hac pena,ne quis dilutam τ leuem putet,neque atrocior vlla est,neqꝫ capitalior.Quid enim grauius,vt sileā qđ anathema factus,traditus est Satane,quā v sari inter homines , τ hominum carere suffragijs.l.iij.de apo.C. qua maiorem nec habuit olim Gallia, quod Cesar in.vj.com mentariorum refert.Ethnicis,τ publicanis a Christo comparā tur istiusmodi rebelles τ incorrigibiles extra ecclesiaꝫ pulsi.Na tus ad etne radices , oppido Catana in Scicilia,Nicolaus de Tudeschis,quem Panormitanum cognominamus,ab ade pto eius vrbis Archiepiscopatu , multa hic de patrio illo mon te cōminiscitur,in quē damnatos omnes τ excōmunicatos mor tuos detrudi putauit,est enim,ait,os inferni,a quo nominantur Ethnici.Non conuenit ortographia etna Sicilie mons,τ hunc Hostiensis trāstulit in Arabiam,nocturnis mirus incendijs, ait Plinius , libr.iij.a quo etneos ignes Claudianus in raptu pro serpine nominat,τ Aug.de ciu.dei.cap.vlti.li.iij.ethnos gens τ natio,vnde Ethnicus.publicani sunt publice peccātes,ex aucto ritate Inno.Hosti.Jo.an.atqꝫ aliorum,qui meliora tamen vide runt si non rectius legum sensum q̄ legum verba quedam tene rent isti boni sane,τ docti patres,frustra suis voluminibus occu parent orbem non ideo tamen minus mihi venerabiles . Nam quātulus hic neuus in tam pulchris corporibus ethnicos genti lem denotat,τ sic interpretatur Augu.can.nonne.j.q.j.que vox sacrarum literarum scriptoribus significat omnes idoloruꝫ cul tores,qui , relicto vero τ vno deo , putant esse alios deos mul tos,quanquam Latinis auribus aliud quiddam sonet,publica ni appellantur,qui quid a fisco conducunt.l.j.de public.ff.id est, qui vectigalia redimunt,vnde τ redemptores dicuntur in.l.Ce sar.eodem tit.genus hominuꝫ olim infame apud Judeos,Atqꝫ vt hanc comparationem intelligas.Sicuti erant Ethnici τ Pu blicani,veritatem τ legem ignorantes,semoti quondam a popu lo Judaico,temploqꝫ dei sic excommunicati sunt separati a po pulo Christi,τ sacramentis ecclesie sue.Una hac inter pares qui dē illis,modis vero multis alijs deterior est τ grauior excommu nicatorum conditio.Tradit Hieronimus hunc in euangeliste lo cum , Maioris esse detestationis eum qui sub nomine fidelis agit opera infidelium,quam hi qui aperte gentiles sunt.Cuꝫ ex communicato neqꝫ orare,neqꝫ loqui.neqꝫ vesci licet,ad mensam vero paganorum si volueris ire,sine vlla prohibitione permittit̄. can.Ad mensam.can.Cum excōmunicatio.xj.q.iij.can. Infide les.xxiij.q.iiij.Sufficiant hec paucula iurisperito,ad sancti euan gelij verba explicanda,quibus premissis,subsumit Innocentius.

¶Et(subaudi,Quum)Rex Anglie sit paratus sufficienter osten dere,q̄ rex Francorum peccat in ipsum.

Quid est peccare in aliqueꝫ? Est illum quouis modo per iniuriaꝫ siue in corpore,siue in bonis offendere.Cuiusmodi offensas inui cem condonare tenemur. Nā precipitur, vt debitoribus nostris debita remittamus, sicuti nostra nobis a deo remitti desidera mus.Ceterum quia qui peccant in homines,in Deum quoque peccant,cuius mandata contemnunt ideo Christus tales admo neri,corripi,iudicio etiā persequi apud ecclesiam permisit, modo semper absit vlciscendi libido, fraterne salutis adsit desiderium, que procul dubio sue culpe relicta periret,si non quacunqꝫ vale mus arte lapse succurreretur,ad quod obligamur. Nempe delin quit non mediocriter qui vel ignauia,vel presumptione sua cele stis domini debita resoluit.can . Si is qui.xxij.q.iij.Qui lesus, aut offensus,emendat τ punit offendentē se , eque est in eum mi sericors τ benignus,ac si noxam τ contumeliam remisisset . Ele esymona vocatur ab Aug.can.Et qui emēdat.xxxv.di.Et ple ctendo,ait idem,τ ignoscendo hoc solum bene agitur,vt vita ho minū corrigatur.can. Prodest.xxiij.q.v.Cauendum summope re tamē,ne iudiciorū,τ castigationū,τ denuntiationum pretextu nostra exerceamus odia.Nobis enim licitū non est odio habere quēquā,ne inimicos quidē,quoties resipiscit,qui peccarat in nos

hunc immemores omnis iniurie recipere debemus in gratiam. quo sensu Fabiani pape decretū exaudias in can. si quis cōtristatus. & que annotantur inibi. xc. dist. Nemo diuinius hoc ipsum nec clarius expressit Augustino, decio sexto sermone de verbis Domini, in illud Christi verbum. s. expositum, si peccauerit in te &c. Quando in nos aliquis peccat, habeamus magnam curā, non pro nobis, nam gloriosum est iniurias obliuisci, sed obliuiscere iniuriam tuam, non vulnus fratris tui, ille iniuriam fecit, & iniuriā faciendo graui seipsum vulnere percussit. Augusti. hec. Addo his conuenienter eum quoque peccare in nos, qui nobis hoc scientibus Christi dei preceptorū trāsgressor est. In te peccat, ait Aug. quem tu scis peccare. d. can. si peccauerit. grāde scelus, nō tollere huiusmodi hominem de medio Christi grege, ne diutius admixtus alios inficiat contagio suo. Obstinate peccantē si celas, si non mones, si monitione non proficiente, ecclesie nō denūcias, ipse peccas. Leuiti. v. ca. si peccauerit anima, & audierit vocem adiurantis, testisque fuerit quod ipse vidit, aut cōscius est si nō iudicauerit, portabit iniquitatem suam prohibet paulus, ne cōicemus peccatis alienis. j. ad Timotheum. v. vt puto, non magis cōicat q male pariter agit, q̄ q male acta reticet, quibus ex officio vel charitate christiana debet, aut potest occurrere. Qui non resistit erroribus, consentit, & opprimit veritatem, qui quū possit nō defendit. can. Error. lxxxiij. dist. August. quo supra citato sermone. xvj. Tu quum vides perire & negligis, peiores tacendo, q̄ ille conuiciando. Verūtamen, qd̄. s. monui, & celebrat̄ in sapiētum apophthegmatis, vbique tempus noscendum. Inopportune arguit, hortatur, increpat, qui sine spe pfectus hoc facit. ipsa se destruit hortandi, monendi ve importunitas, oportunitatē si nescit. in fi. can. j. distin. xliij.

¶ Et ipse circa eum in correptione processit secundū regulā euangelicā, & tandem, quia nullo modo profecit. dixit ecclesie.

Rex anglie se habuit erga regem Francie vt lex precipit diuina, familiariter & amice monens, vt ab offensa desisteret, quod quum Gallus non faceret, anglus ecclesiam subsidio sibi vocauit. Annota quod est in precedenti vers. quum rex anglie &c. quo ex loco & hinc patet, quod publice denuncians probare debet obseruasse se formam in denunciando prescriptam, vcȝ, vt solus solū monuerit, qua in re creditur ipsius iuramēto, vt vnū, vel duos adhibuerit monitioni secūde, hoc vnius testimonio, accedente iā denuntiantis iuramento, probatur, officio prelati reliqua expediuntur. Christus hunc ordinem docuit in euangelio, hoc fonte fluxit qd̄ iure cauetur, Monitionem semper precedere debere denunciationem. cap. ij. de accus. Isthec inter duos reges per epistolas & nuncios, & oratores acta credo, raro enim duo principes pariter cōueniunt, vt soli colloquant̄, maxime belli tēpore. Igit̄ admonitio fraterna fit etiam recte literis missis ad offendentem, & delinquentem, quomodo graues & sancti viri plerunque sunt vsi.

¶ Quomodo nos, qui sumus ad regimen vniuersalis ecclesie superna dispositione vocati, mandatū diuinū possumus non exaudire, vt non procedamus secundum formam ipsius?

Quasi dicat, nec possumus, nec debemus, vniuersalis ecclesia est omnium Christi fideliū congregatio, vbicunque locorū degat, ecclesia catholica, extra quā nulla salus. hȝ vnaqueque puincia pastorē suū, & eccl'iā suā, vnaqueque ciuitas, vnaqueque parochia, q̄rū oim curā pontifex Romanus in vniuersum gerit, sunt alij tantum in partē solicitudinis vocati. can. decreto. & seq. ij. q. vj. graue hoc munus, neque enim facile est, ait Hieronymus, stare loco pauli, tenere gradum petri iam cum Christo regnantiū. can. non omnes. ij. q. vij. suos dūtaxat intra suas dioceses alij, cuncta per mundum regit ille. Quod igitur episcoporum nullus fecisset, papa facit auctoritate suā reuocans a bello regem.

¶ Nisi forsitan coram nobis, vel legato nostro sufficientem in contrarium rationem ostendat.

Ratio nulla dari potest, cur ad mandati diuini normam viuere, non debeamus, ac pcedere semp. Hoc esset excusare peccata nostra. dicere voluit Inn. nisi res Francie papā probet in reges talem potestatem non habere. que probatio coram ipso papa faciēda est, eius enim est extimare an sua sit iurisdictio. l. v. ff. de iudi.

¶ Non enim intendimus iudicare de feudo, cuius ad ipsum spectat iudicium.

Anglus aquitaniam & normaniā a gallo pridē acceperat in feudum, quas puincias ab infideli vassallo Philippus rex armis repetebat. Hostis enim post arcturum necatū iudicatus fuerat. Anglus a paribus Francie, constitutumque, cum omni suo iure excidisse, ac predia commissa, quibus manum licebat inijcere, dicit Inno. minime se iudicaturum de huiusmodi cōtrouersia, que solum apud feudi Dominum & pares curie dirimenda est lib. ij. feud. de contr. feud. apud par. ter. & de mili. vas. qui cont. est.

¶ Nisi forte iuri communi per speciale priuilegiū, vel contrariā consuetudinem aliquid sit detractum.

Feudi competens iudex est solus dominus. capi. ceterum. supra hoc titul. cap. Ex transmissa. & seq. de for. compe. Hoc ius cōmune est, cui derogatur per priuilegiū, si dn̄s aliū voluit esse feudi iudicem, & per consuetudinem longam, vtrumque horū dat iurisdictionem, quod memoria teneas. infra repetam.

¶ Sed, intendimus, supple, decernere de peccato, cuius ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quēlibet exercere possumus, & debemus.

Certissimum Christianis omnibus est, qd̄ hic dr̄, papā de peccatis oim iudicare, delicta cuiusque inuestigare, & punire posse. Hec est illa clauium potestas, quā Christus petro promisit ac dedit, Matth. xvj. & Jo. xx. de quibus clauibus agunt in prin. dist. xx. vt in rebus pphanis, & ciuilibus clauiū traditio dn̄ij ac possessionis traditionem significat. l. clauibus. ff. de contrab. emp. Ita in scripturis claues designant auctoritatem quandam summā, gubernationē, & administrationē in domo dei. clauis est illa sacerdotalis potestas annunciandi euāgeliū, cōsecrandi corpus xp̄i, remittendi & retinēdi peccata, ligādi ac soluendi, nō perperā & indiscriminatim sed adhibito iudicio, & cū scientia. per quā inter leprā, & nō leprā discernatur vere igitur morū cuiusque censorem se esse dixit hic Innocentius, vt corripiat, instituat, corrigat inique & peruerse viuentes. sumpte sunt hinc. ij. & vij. concl. & ex eo quod est infra, in versi. quum enim non humane &c. Sequitur altera causa presentis cognitionis.

¶ Non igitur iniuriosum sibi debet regia dignitas reputare, si super hoc, apostolico iudicio se committat, quū valentinianus inclytus ipator suffraganeis ecclesie Mediolanēsis dixisse legat̄.

Pontifici regem dicto audientem esse debere ostendit hic Innocentius, aliorum magnorum principum exemplo, qui iubentes ecclesie iugo colla submiserunt, & episcopis suis paruerunt. De quo loquitur hic imperatore, fuit valētinianus primus, qui fratrem suum valentem Imperij consortem fecit, quem Constantinopoli relinquens ad Orientis imperium, venit in Italiam dumque Mediolani ageret, extinctus est Auxentius Arianorum presul. Ceptū, variantibus studijs certari de futuro antistite, dū pars Ariane factionis, pars ortodoxorū similē sibi flagitat episcopum, Ne res in tumultum exiret, Valentinianus episcopis & sacerdotibus ad electionē conuocatis ea dixit, que recitat hic Innocentius. ante p Gratianum posita in can. Valentinianus. lxiij. dist. sumpta omnia ex historie ecclesiastice tripartite lib. septimo. Que cōtigerunt anno Christi nati. ccclxxviij. Imperatoris verba ex Theodorito in dicto libro. vij. sunt.

¶ Talem in pontificali cōstituite sede, cui & nos qui gubernamus imperium, syncere nostra capita submittamus. Et cuius monita dum tāquam homines deliquerimus, necessario veluti curantis medicamenta suscipiamus.

Hunc imperatorem Sozomenus supra citato libro virum optimum vocat, & apice principali dignissimum. Quandiu vixit, religionem Christianā syncere coluit. Erga Christi sacerdotes valde benignus, & hos imprimis venerans, toto suo imperio (quod fuit annorū xi.) Hoc testantur, que gessit. alia pretermitto in historijs querenda. Vides hic orationem, qua nulla vere Christiano principi cōueniētiorem, vix dū tamen erat baptizatus, & erat duarum vxorem maritus imperator. Illa autē quū dixisset, petijt vniuersa synodus, vt ipse preficiendū solus eligeret, supra vos est (respondit) talis electio, vos enim gratia diuina potiti. & illo splēdore fulgentes, melius poteritis eligere. Colligis hinc illis temporibus Episcoporum & Archiepiscoporum electiones ad clerum spectasse, quas dum postea sibi pauci presumpserūt. eas, & merito, prorsus amiserunt. Innoce. hic de suo suffraganeos nominat, neque enim est in tripartita, que tantum sacerdotū & epōrū meminit. Omitto nō Latinorū auctoritate, sȝ aliorū vsu vocē suffraganei nostrā factā. Nō vero est in textu, Cui nostra capita submittamus ostendit imperatores, & principes oēs nedū Pape, sed epō subijci, quū de peccatis & salute anime agit̄, addo & parocho suo presbitero, iuxta notata in ca. omnis. de penit. Peccatū, nō peccatis auctoritas attenditur, & vnusquisque non hominū, sed rerū pōdere iudicandus est. Leuit. iiij. ca. Si peccauerit princeps, postea intellexerit peccatū suū rogabit pro eo sacerdos, & p peccato eius & dimittetur ei. magna hec sacerdotalis dignitas. cui reges subijciuntur. can. duo sunt. xcvj. dist.

¶ Nec illud omittamus, quod Theodosius statuit imperator.

Exemplum

Exemplū alterum, quo duo prepotentes principes agnoscunt. S. se positā ecclesiam. Hic est ille Theodosius, quē poeta Claudianus ita salutat, O nimiū dilecte deo, cui fundit ab antris Aeol⁹ armatas hyemes, cui militat ether. Et giurati veniūt ad classica vēti. Cui defuncto Mediolani diuus Ambrosius orōnē funebrē dixit, in qua clemētissimus ipator, iperator pius, misericors, fidelis, & auguste memorie Theodosius, plenus timoris dei, plenus misericordie nuncupatur, qui quū iā corpore solueretur, magis de statu ecclesiarū, quā de suis periculis angebatur. Hec ille. O sanctū imperatorem: De quo vide nonū librū historie tripartite, & vndecimum ecclesiastice Ruffini. Et in can. Quum apud xi. q. iij. Cepit imperare cum Gratiano Valentiniani filio anno domini. ccclxxxij.

¶ Et quod Carolus innouauit, de cuius genere Rex ipse nosci tur descendisse.

Carolus Francorum rex. xxiij. cui Magni cognomen tribuunt (contrario patris agnomine, qui paruus dicebatur) pius admodū fuisse dicitur, ac religiosus princeps, viris doctis & sanctis sacerdotibus plurimum deditus, ecclesijs vbiqz multa gtulit, & ecclesiasticis priuilegia. Vetera ēt, iāqz abolita renouās, quale hic vnum refertur. Ex carolo descendisse Philippum Augustū scribit. Inno. qđ accipe non paterno, sed materno genere, valde adhuc remoto. Lodouicus quintus paulo vltra annum vnum quū regnasset, absqz liberis obijt, rex generis Caroli Magni, & Francorum postremus. Post cuius mortem Hugo Capetus Parisiorū comes vi, & militū fauore primus Gallus Gallorū rex creatur, anno Christi. 988. victo vinctoqz cū vxore & filijs nescio quo Carolo Brabantio, defuncti Ludouici patruo. Ex Hugone natus est Robertus, ex quo Henricus, qui Philippum primū genuit. Unde Ludouicus Crassus, cuius filius Ludouicus septimus, inde perpetua generis serie Philippus Augustus, qui regnauit annis. xliij. Nihil hec ad Francos, aut Carolum magnum. De matre nullam satis apertā rationem inire possunt, nisi qđ aiunt Othonem quendā Theutonē (quem primi & magni cognomine donāt,) a Carolo magno iusta sobole procreatū Alemanis imperasse, qui ex vxore sua Adalheide, Rodolphi Burgondionum regis filia, genuit Adalheidē matris nomine, quā dedit vxorem Hugoni maiori, comiti Parisiorum, ex quo matrimonio natus est Hugo gallus, qui Theutones regno expulit. Sextus fuit ab illa Adalheide philippus Augustus, otho vero, pr̄ Adalheidis nō propiore gradu Carolū magnū contingebat & tamen Augusti genus refertur ad Carolū, igit longe natus ex natis, & natorū natis alicuius, etiā p lineā tantum femininā, dr̄ ex genere illius descēdisse. sufficit appellatiōe matris ac genere quē designari, ait Bar. in. l. si in rem. ff. de rei ven. & l. iij. de postb. qđ notandum mandat. Imperatoria constitutio sic habet.

¶ Quicunqz litem habens (siue petitor fuerit, siue reus, siue in initio litis, siue decursis temporū curriculis, quum negocium peroratur, & quum iam ceperit promi sententia) si iudicium elegerit sacrosancte sedis antistitis, ilico sine aliqua dubitatiōe (etiā si pars alia refragetur) ad epōrum iudiciū cū sermone litigātiū dirigat. Hec lex Theodosij magni recēset a gratiano. xj. q. j. can. qcunqz & alia quedā nō absimilis. can. seq. Que quū in dsuetudinē abijssent, a Carolo magno repetite sunt, iussaqz, seruari omnibus in locis sue ditionis, vt est ibidē ex eius capitularibus, de quibus nos infra. miror in Theodosiano codice non inesse, vt nec illa eiusdē que est in codice Iustinianeo. Episcopale iudiciū. tit. de Episco. aud. quam secundo latam velut ad huius interpretationē sensus indicat. Epitome est. cuiqz licet, & quocunqz litis tempore ad ecclesie iudicium gfugere, eiusqz iurisdictionē prorogare. apud Vlpianum. l. ij. ff. de iudi. prorogare iurisdictionem, est ordinariā iudicandi potestatem, quam quis habet, ad similē extendere. Quo significatu Cicero sepe dixit prorogare imperiū, prorogare prouincias. j. prolongare alicuius auctoritatē, & potestatem, quā habebat, in maius tempus. De iurisdictionum prorogatiōe Bar. ibi multa, quibus non est hic locus. audis imperatores pontētissimos quidē illos, verum pijssimos a suis tribunalibus etiā re rum prophanarum gtrouersias & inter hoīes prophanos ad ecclesiā trāsferre, cui nūc pene sacrorū cognitio denegat, vsqz adeo nostros immutarunt tempora mores. Tū sacerdotes nihil aliud erant, q̄ sacerdotes sacra dantes, & sacra docentes, qbus alij per quam lubentes, nedum bona & corpora, sed animas ipsas cōmittebant. Modo indignum visum multis, tantam clericorum in rebus secularibus ferre licentiam, taceo de animis, prestat enī vanas & stultas aliquorum deflere opiniones, quā mouere nūc olentem hanc camarinam. Innocentius hoc imperatorum rescriptū suo iam tempore sciebat abrogatum, tamen allegat, vt regū exemplo regi psuadeat obediendum ecclesie. Validius enim creditur, quod exemplis, quam quod verbis demonstratur. can. de quibus. xx. distin. can. vides. xxij. q. vj. Hec circa duas Theodosianas leges. Sequitur in litera.

¶ Quum enim non humane constitutioni, sed diuine potius innitamur, (qz potestas nostra non est ex homine, sed ex deo) nullus, qui sit sane mentis, ignorat, quin ad officiū nostrū specter de quocunqz mortali peccato corripere quemlibet Christianum.

Tertia ratio cur regi pōtifex imperet. Hec vere est plenitudo potestatis, solicitudo (videlicet) seu cura generalis omnium ecclesiarum & animarum, legis diuine predicatio, & secundū illam sacramentorū administratio. Ut quisquis hac preditus est, arguat, instet opportune, importune, obsecret, exhortetur, cum omni quidē lenitate & doctrina. ij. ad Timoth. iiij. sed & cū omni imperio, ad Titum. ij. Cessanti pena defutura nō est. necessitas enim mihi incumbit (ait Paulus) ve autem mihi nisi euangelizē. j. ad Corin. vj. certe omnis potestas a deo est. can. quesitū. xxiij. q. iiij. sed hominum ministerio demandatur principibus. Ceterum nō alio quā ab ipso domino dictum est Petro & successoribus, quecunqz ligaueris super terram, erunt in celis ligata, & que solueris, erūt soluta. Nihil hic humanum, propterea dictum bene, quia potestas nostra non est ex homine, sed ex deo, id est, non ab hominibus neqz per homines, sed per Iesum Christum ac deum patrem, vt de se loquitur paulus, ad Galat. j.

¶ Et si correptionem contempserit, per ecclesiasticam districtionem coercere.

Potestas coercendi criminosos, sine vi tamen atroci, vocatur a nostris clauis iurisdictionis, que adhibetur, non vt homo, sed vt error ipse tollatur, non vt homines ledantur, sed corrigantur, nō vt perdantur, sed vt instruant, ait aug. Hec est illa potestas excōicandi publice delinquentes, & rursus eosdem absoluēdi ac reconciliandi, si conuersi absolutionem petant. Ecclesiasticā districtionem nominat excōicationem. Latinis, qui valde ligat, distringit, & p metaphorā, q nobis male peccatur, aut male dr̄ ēt distringit. Hinc est ecclesiastice censure districtione arctari. cap. j. de offi. vic. in. vj. censure vox patet latius. cap. querenti. de verb. sign.

¶ Sed forsan dicetur, q̄ aliter cū regibus & aliter cū alijs est agendum. Ceterum scriptum nouimus in. l. diuina, ita magnum iudicabis, vt paruum, nec erit apud te acceptio personarum.

Obijcit, & obiectum diluit. Quatenus autem rerū personarūqz circūstantias iudex perpēdere debeat, explicabitur vltimis duabus gclusionibus, itē & que sit acceptio personarū. Desunt hic multa, precipue nomen legatorū & forma procedendi aduersus regē, que non magno certe iudicio Raymundus ab integra descidit, subiungens que infra erant (videlicet.)

¶ Quum autem hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, vt peccatorem reuocemus a vitio ad virtutē, ab errore ad veritatem.

Sic ratiocinatur Inno. si propter admissum quodcunqz peccatū mortale, vel pter pacem, pactaqz neglecta, & fidem non seruatā nostra iurisdictiōe & potestate distringere delinquētes possumus, tametsi iuratū nihil sit, multomagis poterimus de contempta iurisiurandi religione cognoscere, quum iusiurandum omne pendeat a sacris, & ecclesia. Legis hic excōicationis finem, vt peccatorem reuocemus, &c. qđ Apostolus ait, vt spiritus saluus sit in die domini Iesu. i. ad Corin. v. Et medicinalis dr̄ non eradicans sed plantans excommunicatio. ca. j. de sen. excom. in. vj.

¶ Precipue quum q̄ pacem peccatur, que est vinculū charitatis. Pax est opus iustitie. Isaie. xxxij. iusticia autē suū cuiqz reddit. pax est concordia cum proximo nostro, qn̄ remittimus ex animo per Christianā charitatē, qcquid ille deliquit in nos, vnde hic appellatur vinculum charitatis. Nectit enī & iungit amore mutuo fratres. Suos esse pacis amatores Christus vbiqz voluit, Inquire pacem & persequere eā. j. Petri. iij. vn̄ sacerdotibus & epīs oībus per suas quibusqz ecclesias mandatum, vt discordes fideles ad pacē reuocare diligenter studeant aut ratione, aut potestate. can. j. & integra fere. xc. dist. Huc secunda conclusio pertinet.

¶ Postremo, quum inter reges ipsos reformata fuerint pacis federa, & vtrinque prestito proprio iuramento firmata, que tn̄ vsqz ad tempus pretaxatum seruata non fuerunt.

Inter Philippum Augustum, & Richardum regem Anglum dudū pax facta fuerat, vtrinqz datis & acceptis obsidibus ad arcem Guallardi in ripa Sequane. deinde Richardo mortuo successit eius frater Ioannes (quem sine terra cognominabant) qui pacis renouande causa non procul Vernone ad insulā Andeli

nam Philippuz regem conuenit, ibiq; pax denuo firmata est, & iurata, adiectis nouis quibusdam conditionibus, vti est in annalibus nostris. ita sunt accipienda hic Innocentij verba, dicētis q̄ inter reges ipsos reformata fuerunt pacis federa iuxta predicta papā vides cognoscere ð pace fracta, & violatoribus eius, quos ad seruandaz pacē compellit, idque iure. Bar. auctor est, prouinciarū presides cogere posse ꝓuinciales, & ciues discordes ac bellantes ad pacē faciendā. Hoc dixit in. l. congruit. ff. de offic. pres. quod hic repetit Panor. & in cap. Quum inter. R. de elec.

¶ Nunquid nō poterimus de iuramēti religione cognoscere (qd ad iudicium ecclesie non est dubium pertinere) vt rupta pacis federa reformentur?

Hmōi interrogationes exigunt affirmatiuā r̄nsionem, quasi diceret, poterimus, causam quamcunque colligis deferri ad ecclesiaz rōne iuramenti, defectus iusticie, pacis, & peccati. in. ij. & vij. gclu. de hoc disputat. pars vltia decretalis epistole superest, q̄ sequit.

¶ Ne ergo ergo tantaz discordiā videamur sub dissimulatione fouere, predicto legato dedimus in preceptis, & iuxta formam sibi datam a nobis, procedere non omittat.

In exegesi docui prelatorum negligentiā crimen esse capitale, q̄ & probaui. s. exponēs versic. si peccauerit. & versic. Quum enim. Non minus in prelato mortalis est dissimulatio, quuz silentio fingit se nescire quod scit. Hoc vere est alienis peccatis conscientiā suā polluere, cōniuentibus oculis peccantem fratrem preterire. Eos delinquentibus fauere interpretantur, qui quuz possint, manifesto facinori desinunt obuiare. cap. quante. de sen. excom.

¶ Nisi rex ipse solidam pacem cum cum predicto rege reformet, vel saltē humiliter patiatur, vt idē otho, & Archiepiscopus Bituricensis de plano cognoscant.

Aut rex gallus pacem faciat cum Anglo, aut coram delegatis nostris cām reuerenter dicat, cur nolit, & respondeat obiectis per anglum, aut censuram nostram contumax expectet. hec mandatorum summa. Sed quid hoc verbi, de plano cognoscant? Solēnibus iudiciorum omissis cognoscant, nullo strepitu, nulla solenni forma iudicij seruata, verum simpliciter, & ex bona fide, prout, ipsa rei eqtas, iudicisq; religio suadet, ita vt veritatis indagatio non omittatur. Sic interpretatur Clemēs quintus in cle. sepe. de verb. signi. cuius in pandectis & omni iure frequentissimus vsus huic opponitur, pro tribunali cognoscere. Marcellus. l. j. ad. s. c. Turp. Abolitio priuatim a presidibus postulari solet, itē pro tribunali, non de plano. Paulus in fi. l. vnius. ff. de quest. Custodie non solū pro tribunali, sed & de plano audire pn̄t inuenies alibi duo hec ex opposito dicta de plano, quasi ex inferiore populi loco, in quo passim versantur omnes, at pro tribunali, est e sede & loco eminentiore magistratuum.

¶ Utrum iusta sit querimonia, quam contra eum coram ecclesia proponit rex anglorum.

¶ Denunciatio est alicuius criminis expostulatio, vel apud euz ipsum qui deliquit, vel apud aliū, tendens vt crimen expiet̄ Qui de alio presente, absente ve queritur, expostulare dicitur apud latinos. i. lamentari. ab accusando differt, que solēniū iudicioꝝ vox est. Discrimen hoc indicat Ulp. l. j. §. quod autem. ff. de offi. pref. vrb. Apte hic igitur denūciatio vocatur querimonia, qn̄ nos de alterius iniuria conquerimur, si apud eum ipsum qui fecit iniuriā tunc est Euangelica, si apud iudicem, tunc est canonica seu iudicialis denunciatio. Qualiscunq; vero nos moneat, siue denūciet (citra tamen iudiciorum contētionē) audiendus est, mechus, infamis, conscius criminis, & huiusmodi. Nam quum de salute anime tractatur, iudicem sui quisq; facere debet animum presidē, & in conscientiam descendente, que, vetere prouerbio, pro mille testibus est, Non quis dicat igitur, sed quid dicat̄, aspiciendum, & agnoscenda culpa est. Ceterum, propter huiusmodi solam criminosorum denunciationem iudex neminem persequi debet ad penam vel suppliciū, si non adsit rei cōfessio. Quod assero post Augustinum in can. Hoc vr̄. xxij. q. v. Neq; enim iura volūt, vt vni, quacunq; sit in dignitate vel officio, credatur in alterius preiudicium per hoc exponant̄ vltima litere nostre verba, que sequuntur.

¶ Uel eius, regis Philippi, exceptio sit legitima quā contra eū, regem anglie, per suas nobis literas duxit exprimendam.

No. aduersus denunciationem iudicialez admittitur exceptio, puta, quod non monuit, quod odio motus & inuidia defert, q̄ turpi vita sit & moribus, q̄ bonos calumniari solet, quod iniuste queritur de nobis, quum nec illuz offenderimus, nec suū aliqd habeamus, & similia multa, contra que si replicetur, omnia iudex de plano & summatim curet expediēda. Quibus in rebus audiēdis subtilitate a iudicibus nō admittantur, nempe agit̄ de salute nostra, cui, sicuti nec bonefidei, non congruit de apicibus iuris disputare. l. si fideiussor. §. quedam. ff. mand. Non plura circa literam, & scholiorum meminisse oportet, quibus breuitas conuenit.

IN DECRETALEM COMMONITORIA.

Restat opusculi nostri pars ea, q̄ statuere p viribus enitemur, Aristocratiā ciuitatis Christiane quā poterimus solidis, & firmis rationum auctoritatumq; fundamentis. Conantez deus adiuuet. Orbis totus xp̄ianus vna nobis ciuitas h̄r in qua ciuiū quedam mutua dz esse conuersatio, mutuumq; auxiliū, commodorū etiam atq; incōmodorū pariter & hoim cōio. ac participatio ſm ꝯuenientē vnicuiq; mensurā, hec est quam nomino ciuitatez Christianā, que est multitudo, & iuris ꝯsensu & vtilitatis cōione sociata, que nō linguis aut natiōibus, non prouincijs distincta est, non menibus aut fossis, & non fluminibus inclusa. Nos vnum sumus vniuersi. ad Gal. iij. oēs enim vos vnus est in Christo Jesu. Jdem Jo. xviij. ad. Ro. xij. prioris ad Corinth. xij. & alijs plerisq; scripture locis apparet. Jn hac sua ciuitate Christus alios posuit Apostolos, deinde sapientes, deinde ptātes, & alios atq; alios, vt sint inter nos opationū qdē ministeriorumq; diuisiones, vnus tamen dn̄s & idē spiritus est, arctius in vnū ciues suos oēs ꝯglutinans, q̄ sint vnius humani corporis membra compacta, que tametsi singulatiz diuersa sunt, omnia tamē simul vnuz corpus faciūt. Sic & in nostra ciuitate Christus suū cuiq; locum, suū cuiq; munus attribuit, sed ita, vt quod singulorū est, omniuz sit cōmune, & vsui sit ceteris. Satis hoc noscitur ex Apostoli sententia. Ante omnes vero Apostolicis euāgeliuz suū credidit, vt inueniantur fideles mysteriorum dei dispēsatores. Quibus autem largitus est sermonem sapientie & scientie (iudices & doctores) hi prudentia & sagaci suo iudicio res & actus hominū discernunt. dubijsq; negocijs ꝯsulunt. Potestate vero preditus rex vim coercet audacium & improborū, ꝑpterea gladiū portat. Qd autē cuiq; datū est, dei munere datū est, vt qd habet, in communē vtilitatē cōferat, nō ad priuatū factū, adiuuet cōmoda ciuitatis nostre, nō sua querat. Qui secus vtuntur, & aliter qui presunt. non ciues sed peregrini, iam non dei gratia presunt, ipsi regnauerunt, & nō ex me, principes exiterūt, & nō cognoui eos. dicit dominus Osee. viij. Mutua igit̄ charitas est fundamentū ciuitatis Christiane, dū pari solicitudine mutuis omnes officijs sese tuentur, & alioꝝ alij vicissim opez desiderāt. Qua de re Hieronimi verba sunt ad Nepotianū, Non oia possumus oēs. Alius in ecclesia oculus est, alius lingua, alius manus, alius pes auris, venter, & cetera. Epist. Petis a me. Huiusce aūt ciuitatis primus & summus magistratus est duumuiratus, in quo qui sunt, alter pontifex, alter princeps, in oēs obtinent imperium, inter se qdē variū ac differēs, sed ad harmoniā decorūq; ciuitatis nostre facit hec varietas, nō ad dissidiū. can. j. dist. lxxxix. Maxima inter homines supne clemētie dona sunt hec duo, sacerdotiū & imperiū ait iustinianus. auth. Quomō oportet. Epis. &c. Utrūq; quale sit & q duo hec inuicē distent, aut simul cōueniāt, octo ꝓximis assertionibus ostēdere tētabo, de pōtificia primo, postea de Regia potestate differens, tertio, tradentur vtriusq; communia. Duumuirorum longe maior semper extitit in ciuitate nostra Papa, quid iure possit, nunc primo videndum.

¶ Autoritas pontificia iure descripta. Ecclesie soli gladius vterque datus est.

DE DVOBVS GLADIIS.

Sicuti ciuilis sapientie prudētes imperiū duplex esse dixerunt, ita & ecclesiastici duplicē gladiū descripserunt, metaphoricos, aut p allegoriam potius gladij nomen vsurpantes pro imperio & ptāte, ne quis hic mihi tantuz spatas & pugiones, aut alios fabriles gladios imaginetur. Est gladius spiritus, qd est verbuz Dei, Ephes. vj. hoc vti ad veteris hominis internetionez & mactationem, vere pontificiū est in prin. xxij. q. viij. est vnus ēt spiritalis gladius, vocatus anathematis gladius. can. Paternarū. xxiiij. q. iij. & anathematis mucro. cap. Quuz non ab homine. de iudi. Et mucro spiritualis a diuo Hieronymo, qua figura cicero pro cluentio cēsorij stili mucronem nominat. Et stilus proscriptionis legitur in. l. si quis intra ꝓuinciā. C. de bo. pscr. Uerbotenus hic etiā ferit, non ad mortem, sed ad medicinaz, ait canon vterq; tn̄ quouis gladio vel vtrinq; incidēte penetratior est, vsq; ad diuisionem

uisionē anime ꝛ spiritus,compagumqꝫ ꝛ medullarum pertingēs
ad Hebr.iiij.Est alius gladius vltor iniquitatū dictus Job.xix.
cap.ꝛ.l.quuz vir.C.de adul.gladius est vindicte,quo in scelestos
ꝛ facinorosos aiaduertit̄,a nr̄is materialis gladius noiatus,po-
nimus vtrūqꝫ gladiū soli ecclesie datū,hoc ē eccl'ie pōtificez ha-
bere ius ꝛ ptātem in spiritualia,simul ꝛ in omnia tēporalia , atqꝫ
de his statuere ꝛ decernere ex causa posse,cuius decretis stādūz.
Nā quamuis homo sit mortalis,celesti tamē ptāte pollet.Et hꝫ
claues regni celorum,quas,ꝛ Petrus habuit apostolici ꝯsortij
vertex,quē Christus alijs,ꝛ vniuerso terrarū orbi pascēdo,regē-
doqꝫ triplicata iussione preposuit.Jo.xxj.vbi dū meas oues ap-
pellat,non vnius aut alterius ouilis, sed vniuersas intellexisse vī
quas errare vagas sine pastore nullo vnquam tempore voluit,at
qui Petrū Christus moriturum sciebat.Igitur quod Petro di
xit,omnibus petri successoribus dixit,in quibus non tā sedes ip-
sa petri(qui sedit ꝛ Antiochie)q̄ꝫ fides ꝛ dilectio petri spectan-
da venit.Hec illa nempe est apostolica petra,nunq̄ꝫ desitura,cui
voluit Christus ecclesiam suā perpetuo inniti.Quid enim si Ro
ma patiatur aratruz, vel chasmate pereat:aut hostibus p̄de fiat,
aut(quod fuit olim)migret alio pontifex, Nō erit ideo grex do-
mini sine pastore desertus.Execratur orbitatē Christus inquiēs
Non relinquam vos orphanos.Hoc est quod nostri prouerbio
dicunt,vbi papa, ibi Roma.cap.iij.de elec.in.vj.Hec est illa ple
nitudo potestatis,tā in datis clauibus,quā in cōmendatis oui-
bus,que solis ꝛ omnibus Christi vicarijs,petri successoribus,ha
ctenus a sinceris Christianis tributa est, ꝛ seruatur ab vniuersa
quocunqꝫ se diffundit,ecclesia Christi.per quam plenitudinē to-
tū mundū pedibus habent suppositum,de qua quidē scriptū le-
gimus.xxij.distin.ca.j.quod illud verbuz quo constructuz est ce-
lum ꝛ terra beato Petro eterne vite clauigero terreni simul ꝛ ce
lestis imperij iura commisit.iura non que vi constent ꝛ atrocitate
que tantum copijs,opibus,satellitio defendant̄,quibus insontes
opprimant̄,reges gentium dominantur eis , vos autem non sic.
luce.xxij.in hmōi pompis ꝛ potestatibus non petro(qui nec au-
rum nec argentum se habere gloriatus est) sed Constantino suc-
cesserunt pontifices,ait Bernardus libro de consideratiōe quar
to ad Eugenium papā.sed iura per que potēs est pontifex exhor
tari quēqꝫ in doctrina sana,ꝛ eos qui ꝯtradicunt arguere , Non
vt fidei nostre,nostrisqꝫ dominetur,ac solus omnia possit ꝛ possi-
deat,vnus est enim Christus cuius omnis terra est possessio , qui
sibi totius orbis imperium vēdicat,quippe cui data est omnis po
testas in celo ꝛ in terra,Matth.vlt.Curam dūtaxat ꝛ custodiaz
pontifex habet,non dñium,quem tamē dñs ille celestis constituit
super familiā suam,non vt ad libitum conseruos percutiat , edat
ꝛ bibat cum ebrijs,sed vt singulis cibum det in tempore.Matt.
xxiiij.id est,non tam vt presit,quā vt prosit.Exemplo forte dicaz
facilius id ꝙ sentio.Quod est in villa villicus,ꝙ in edibus inqui
linus,ꝙ puero domino pedagogus seruus,hoc pōtifex summus
in orbe Christiano.villicus euellit ꝛ plantat in agro,ꝛ inquilinus
aperit ꝛ obstruit sepe lumina domus,ꝛ ferulaz manu gestat peda
gogus,interdum verberans.Non alia conditione prefectus est
domini sui famulitio Christi vicarius,ꝛ petri successor,papa,qui
doceat,moneat,increpet,peccantes corrigat,(hic est ille gladius
spiritualis)qui Naboth exemplo vineaz suā proprio cruore de-
fendat.iij.reg.xxj.qui se murū pro domo Jsrael opponat.Ezec.
xiij.qui renitentes compellat intrare ad nuptias.Lu.xiiij.qui fi-
dei aduersarijs obsistat , irruentes in gregē domini sui,lupos la-
tratibus ac morsibus arceat,ꝛ animam suam ponat pro ouibus
suis Jo.x.qui cum petro spiritui mentientes Ananiaz ꝛ Saphi
ram trucidet,qui cum paulo constanter Elymam vijs domini re-
sistentez cecitate damnet.Act.v.ꝛ.xiij.Hec altero gladio(ni fal
lor)licite geruntur,quo non est exuēda(quantum sentimus)eccle
sia nō fuit inermis prorsus adorādus ille xp̄i exercitus,oīs alio
qui fons tollerantie,quuz duci suo respondet,Domine,ecce duo
gladij hic.Luce.xxij.Non dedecet igitur sanctum dñi sacerdotē
gladius,cui tamen non ꝯuenit vlciscendi affectus.Non vos vlci
scentes(ait Apostolus)quinpotius date locū ire.permissa est dū
cogit inuasor temerarius,defensio.De hom.in cle.Cū oībus ho
minibus in pace viuendum est,si tñ fieri potest.ad Rom.xij.si qs
hꝫ qδ in suam salutem faciat,nec illud procurat deum tentare vi-
detur.can.Si nulla.xxiij.q.viij.act.xxiij.Paulus tribuno renun
tianduz curauit,insidiari sibi Judeos,a quo plus quam ducētos
milites custodes accepit nimirum ad sui defensionē,qui ꝓculdu-
bio conspiratores illos male multassent,si quid in paulum moli-
ti fuissent.An ideo paulus accusandus aduersus hereticorum ꝛ
schismaticorum dissensiones ecclesia frequenter imperatorum fi-
deliū legibus munita legit̄.can.vita.lxiij.dis.vtqδ non valēt effi-
cere sacerdotes sermone doctrine,ptās secularis imperet terrore
discipline.can.principes.xxiij.q.v.deinde quero hic cū diuo Au
gustino ad Bonifaciū quēdā virū militarē de Cesaris comitatu
si tantū pati ꝑsecutionē dꝫ ecclesia,neminē vero ꝑseq,cuius est in
psalmis vox illa ꝑsequar inimicos meos,ꝛ ꝯprehendā illos,ꝛ nō
ꝯuertar donec deficiant.psal.xvij.sic esse parati debemus ad vlci
scēdā oēm inobedientiā.ij.ad corint.x.resistendū malo nō est , ita
vt nos vindicta delectet,alienisqꝫ,malis nostrū pascamus aium,
sꝫ interiꝫ cauēdū nobis,ne dū nō resistimus,hoim correctiōez ne-
gligamus.fateor,ꝛ audio lubēs qδ obijciūt ex Ambrosio,dolor,
fletus,oꝛones,lachryme sunt arma clericoꝝ,ꝛ sacerdotis muni-
menta.can.nō pila.xxiij.q.vlt.Falluntur hinc vehemēter , si xp̄m
putēt instituisse nos tanq̄ꝫ lapides ꝛ trūcos,oibus exutos affecti
bus.Arma clericoꝝ sunt lachryme,sed vbi fundunt̄ inutiliter,i-
pioꝝ viꝫ a se ꝛ suis repellere licere ecclesiā naturale ius sequētē ne
ipsa quidē patiētia negabit lesa iterrogās,cur me cedis,Jo.xviij.
rogamus(Auguste)nō pugnamus,inqt Ambrosius,interim tñ
Castulū quēdā,missis ēt p̄sbyteris ꝛ diaconis suis vi eripiēs iniu
rie ppl'i.vt hic taceā,ꝙ nec Ambrosij tp̄a postulabāt aliud q̄ꝫ ꝙ
faciebat(illis enim tā diris tp̄ibus erāt oīa inermi iusticia tractā-
da)nihil ei tñ qui pōt nō conandū ꝛ faciendū est,vi,flamma,fer-
ro,ne deus offendat̄,ꝛ boni pereāt.Aderat cū toto ppl'o Mo-
ses,quū sacerdos phinees summi sacerdotis filius,zelo dei pci-
tus Jsraelitem cū scorto alienigena trāsfodit.ꝓpterea pactū illi
sacerdotiū sempiternū.nume.xxv.xp̄s apud Joānē quū vidisset
ipios tēplū dei ꝓphanātes,nō lachrymis,nō oꝛonibus egit ,res
tū fuit seueriore mō gerēda,flagellū sibi nectit e funiculis,magna
que indignatiōe ꝓfligat e domo sua , ꝛ insequit̄ ipuros illos ca-
nes.Jo.ij.dico igit̄ ꝓ aris ꝛ finibus sacris pōtificē ꝛ ecclesie ꝓ-
ceres in ipios hoies ꝛ ꝓphanos ppl'os ius hēre decertādi,tm̄ vt
dissoluant̄ colligatiōes ipietatis,sicuti ꝑ ꝓphetā dñs dixit Jsaie
xxxviij.liceatqꝫ i pace colere pacis autorē.Gratianus hoc vete-
rū exēplis,ꝛ auctoritatibus multis affirmat i vigesime tertie cāe
qōne octaua,referēs ꝛ diuū Gregoriū stipēdiarios habuisse mili
tes,ꝛ xp̄anos milites legis apud Augustinū.ca.ipatores.xj.q.
iij.ꝛ can.Julianus.Nicolaus p̄mus singulari vir sanctitate vite
ac prudētia,mādauit vt a malignis p̄donibus direptas ecclesie
sue possessiones ep̄s Treuerēsis cū suis sp̄ūali simul , ꝛ materiali
gladio repeteret,hoc mandatū habes i can.Auctoritatē.xv.q.
vj.inde cōcilia multa gn̄alia decreuerūt,ecclesiam ꝛ spiritualiter
ꝛ temporaliter , hoc est , vtroque gladio procedere posse contra
aduersarios.ca.dilecto.de sen.exc.in.vj.ꝛ in extraua.Joan.xxij.
Ne quid sede vac.ꝛc.Bonifacius octauus in hanc rē rōnes plu
rimas ꝯgerit in quadā sua extrauag. epistola de numero cōmu-
niū,sub tit.de maio.ꝛ obe.ceterū,decipit exemplar vitijs imitabi
le.vere Flaccus ait.Hac i re nō δ nouis,sꝫ de bonis sumēda sunt
exēpla,cauēdūqꝫ ne falsa ex veris,mala ex bonis ꝯcludant̄. Nō
minore ꝑnicie moꝝ,q̄ꝫ dedecore nominis christiani bella quidā
sacrifici sacerdotes ꝛ pōtifices gesserunt, ex qbus quot quātaqꝫ
mala prouenerint in ecclesia dei,mō ꝑcenseri tēpus nō est,imo ve
ro nec opus.Bernardus cū doctus autor,tū sanctitate clar⁹,ele
gāter vtriusqꝫ gladij potestatē,vsumqꝫ docet i ecclesia,ex ijs que
prius dixerat colligēs,vterqꝫ ergo ē ecclesie,et spiritualis,scꝫ,gla
dius,ꝛ materialis,sꝫ hic qdē ꝓ ecclesia ille vero ab ecclesia exercē
dus,ille sacerdotis,hic militis manu,sꝫ sane ad nutū sacerdotis,ꝛ
iussuꝫ imperatoris,Locus est in quarto illo lib.ad Eugeniū ter-
tiū.Hac rōne videmus,ꝙ ꝓphane iurisdictionis administratio-
nē ꝛ exercitū demādat ecclesia secularibus ꝑsonis,ad quas trās-
fert ēt causarū criminaliū cognitionē,quarū suppliciū frequēter ē
mors.c.fi.ne cler.vel mo.in.vj.Pōtifices tñ qbus docēdi mun⁹
Christus delegauit,nō pugnādi,nā Christiani ferro nō fiunt,nisi
vrgēte ꝛ magna ex cā,ad sacra tātū sp̄ūalia certamina ꝓdeāt.pre
terq̄ꝫ ꝙ verū est illud e comedia,oīa prius expeririq̄ꝫ armis , sa-
piētē decet.Ap'li quoqꝫ singulare est: monitū ad Titū.iij.Ep̄ꝫ nō
opꝫ esse percussorē.Jdē clamat,Arma nostra nō sunt carnalia,sꝫ
potētia deo.ij.ad Corint.x.Moyses ꝯ̄ Amalech nō gladio sed
oratiōe pugnauit.Exo.xvij.promā certū diui Bernardi oracu-
lū,qδ vni dictū Eugenio,putēt oēs sibi dici,vtrūqꝫ simul habere
si voles vtrūqꝫ ꝑdes.Malos: igit̄ aggrediātur, nō ferro, sꝫ ver-
bo,ꝛ vulnerēt ad salutē.nā ecclesia,qδ idē papa Nicola⁹ tradit,
nō hꝫ gladiū nisi spiritualē,quo nō occidit,sꝫ viuificat.can.Jnter
hec.xxxiij.q.ij.Alteꝝ,xp̄o iubēte,Petrus nō abiecit qdē. sꝫ tñ
vagina ꝯdidit,cuius vibrandi ac stringēdi potestas principi ꝯces
sa est ad bonoꝝ tutellā,ꝛ vindictā malefactoꝝ quoꝝ sunt ecclesie
deiqꝫ ministerio dati vindjces.can.Quesitū.xxiij.q.iij.nō desijt

Impator esse Titus Vespasianus, q ne gladio cogeret vti, sȝ vt si ne cuiusq̄ nece puras suas seruaret man⁹, iō pōtificatū maximū se ꝓfessus est accipere, quē tā sancte gessit, vt pituꝝ se potius adiuraret, q̄ꝫ pdituꝝ, fidēq̄ ꝓstitit, quāuis interdū vlciscendi causa non deesset, put a Trāquillo scriptū est. Marcus Antonius in senatu petijt, ne sui principatus tpe Senator aliquis occideretur cām reddēs, ne eius pollueret iperiū. Sic esse dȝ animatum pōtificis imperium. Neq̄ȝ enim tantā ptātem metimur hasta vel pilo cū barbaris militibus, sed virtute ⁊ auctoritate, que in animo ē, nō i manu, qñ rerū necessitas vsuȝ nō exigit. de vtroq̄ȝ gladio, in quo petri primatum collocant actum satis, que nostro more nos diximus, suo faber i. l. j. ꝺ sum. tri. C. Bar. in. l. j. §. j. ff. ꝺ req. reis. (vbi ꝯ sentiētes ꝓnunciat hereticos) ⁊ varijs in locis alij. Ducit hinc, ⁊ ꝙ sequitur ad papam pariter spectans vnice.

¶ Pontificis audientia sola, quacunque de re, ⁊ a quocunque recte aditur, siue tu agas siue tu denuncies.

DE DENVNTIATIONIBVS ET actionibus apud ecclesiam.

¶ Ecclesiasticarū denunciationū, q̄ꝫ nūc est, vsus fuit olim frequētior, ⁊ autoritas maior, qñ platos habuit ecclesia, qui nihil aliud q̄ꝫ Christi platos agere nouerāt, nō Martis satrapas, aut veneris adonides. Ad illos enim morū integritate, viteq̄ȝ sanctimonia ꝯspicuos, nec minus insignes doctrina viros, tanq̄ꝫ ad sacraȝ quandā anchorā ⁊ asylū ꝑfugij, rebus afflictis ⁊ desperatis, vndiq̄ȝ ꝯcurrebat. Nūc ista quū pene exoleuerint, pauca nobis de re insueta dixisse sufficiat. Nūciatio seu denūciatio ex antiquorū vsu, tā canonico, q̄ꝫ ciuili iure dr̄, qñ ꝑ notoria, iudici ꝓduntur indicia criminū. l. ab accusatione. ff. ad. s. c. Turpil. l. ea quidē. C. de accus. id est, qñ rem arcanam, ⁊ crimē occultū qs detegit, ⁊ ad iudicē defert cū testificatione aliqua. Naȝ denuncianti soli nō creditur, etiā si tantū ad penitētiā ⁊ peccati ꝯscientiā ageret, longe minus si iudicio ꝯtenderet, opus est altero teste, vt saltem per duos de crimine ꝯstet. Id ꝙ hoc in ca. scribūt oēs in can. placuit. vj. q. ij. ⁊ can. Si tantum. ista sunt que duabus citatis legibus notoria vocant. Nempe quum sit vtile scelera noxiorum publice innotescere, ne diutius latēdo, in bonoꝝ perniciē inualescāt, sed elata in mediū per leges puniant, ad hec ipsa pernoscenda duplex a prudentibus aperta est via, accusatio, que non nisi legitimis ꝓbationibus peragitur, iudice pro tribunali sedente. Et denūciatio, aliū de q̄ꝫ ex illis solennibus ꝓbationibus habens ꝯperta delicta, q̄ iudici nūtiat. Queres (ante facta tñ litis ꝯtestatiōe) de plano post expedienda est citra prolixas alias iudiciorum dilationes, ⁊ solēnitates. Nam correptionē, ⁊ emēdationē vite tantā respicit, siue sit hec euangelica, que prima species est denūciatiōis, siue iudicialis. Euangelica denūciatio, id est, priuata q̄daȝ peccantis in nos correptio, tendens vt ꝓximus noster a nostri lesione ⁊ iniusta offensione monitus desistat. Quā xp̄s inter suos esse voluit, vt. s̄. in textus explicatione. Qꝺ enim vrbanitatis esse dixerūt prudētes Romani, vt prius aduersariū moneamus, q̄ꝫ in ius veniatur. l. qdā iberus. ff. de ser. vrb. p̄d. hoc esse Christiane charitatis indicat euāgeliū. Hanc etiā preuiā monitionē exigit denūciatio iudicialis, q̄ tū fit, qñ de peccato, ⁊ delicto corripiendo agit in foro ecclesiastico, ex qua nō raro particulare aliqꝺ ꝯmodū affert denūcianti. Nam sepe censura sua cogit ecclesia denuntiatum ipsuȝ prestare facereq̄ȝ proximo, quē lesit, qꝺ iuxta preceptū diuinū Christianos ⁊ fideles oportet inuicē facere, id qꝺ in denunciationis libello peti posse tradit hic Archieps Panormitanus. iudex tamen ex officio suo, nō ad petitionem denunciantis procedit, qñquideȝ denunciatio non fit ad penam, sed ad criminis expiationem, vt inter exponendam literam dixi, sed in ꝯñam iudex denūciatū cōdemnat ad satisfaciendū. Nam sicuti de peccato ꝯstat, sic dȝ ⁊ de satisfactione constare. semꝑ igit ep̄s noster recte atq̄ȝ ordine interpellatur, vt corripiat corā oībus, que peccant corā oībus, vt ceteri metum habeant, hec est iudicialis denuntiatio, ⁊, qꝺ Euangelicam spectat, vt corripiat secretius, que peccant secretius. que fuit Augustini sententia in can. si peccauerit. ij. q. j. vbi multa per Archi. ⁊ can. Sed illud. xlv. dist. plura non persequar. summatim dixero, peccatū, vel peccati metū, id est, ꝯmissum, ꝯmittendū ve peccatū dare iurisdictionē ecclesie q̄cūq̄ȝ ꝺ re ⁊ i quēcūq̄ȝ hoieȝ. Nec id tātū per denūciationē, sed ēt legitimis actionibus, ⁊ ordinaria iudicioꝝ forma oēs oiȝ petitiones ⁊ querelas audire potest ecclesia, deq̄ȝ his ꝓnunciare, cogēte, vcȝ, iuris, vel facti necessitate, vtputa, qñ fori ciuilis vsus, aut nullus est, aut iniquus ē. declarabo vno atq̄ȝ altero exēplo. Vacāte ipio, regnoue aliquo, sedes apostolica subditoꝝ ꝯtrouersias iudicio suo dirimit. Itē ⁊ si pnceps aliqs, quo maior alius nemo, sit in administranda iusticia negligens, aut inique ius reddat suis, pōtifex recte adit, q decernat, siue de feudo, siue de hr̄ditate inter illos agat, aut quauis alia de re. Factū hoc ꝑ diuersas orbis regiōes a pōtificibus Romanis crebro legimus, nec itū a quopiā ꝯ. pelagius papa cuidā sindue magr̄o militū ⁊ alij decorato patricio mādat ⁊ ꝑscribit offerēdi libelli, testiūq̄ȝ recipiendoꝝ formulā. can. carte. ⁊ seq. iij. q. ix. Non imorabor supuacaneis in re satis nota, q̄ꝫ ⁊ hic habes ꝓbatā, ⁊ in ca. lȝ. c. ex tenore. ꝺ fo. ꝯp. Et ne qs vsurpatū ab eccl̄ia iudiciū cauillet, Justinianus imperator ꝑ vniuersaȝ iperij sui ditionē obseruari mādauit, vt q a ꝑside offensionē patiunt ⁊ iniuriā, adeant ea de re ep̄m, itē ⁊ si qs ius suū nō obtinuerit, quū ꝓuincie presidem adijsset, ad religiosissimū, inquit, eius loci epȝ accedat nouella sua ꝯstitutione. lxxxvj. sub tit. Vt differētes iud. ⁊c. Quū stricta iuris ciuilis obseruatione peccatū inducit, ad euangelica canonū remedia licite ꝯfugimus. Breuitatis cā in facili adhuc ⁊ puulgato exemplo ꝯsistam. actiones oēs ⁊ obligationes annis. xxx. vel ad summū. xl. tollunt. l. iij. ⁊. iiij. C. de presc. xxx. vel. xl. an. Hoc si nobis euenerit, ep̄o denūciare possumus, q lesos nos ecclesie auctoritate seruabit indēnes, cogēs aduersariū ad rei restitutionē, quū nullo tpis lapsu perire debeat obligatio naturalis ex mutuo ꝯsensu nata. Vide bene longā Bartoli glosam super verbo, denūciationē, in extrauag. ad reprimen. Huc pertinēt ea q̄ nos. j̄. de periurio dicemus. ꝯstare credo, ꝙ iā ostendi, ⁊. j̄. ostendā, ecclesiā in res tēporales habere ius ⁊ auctoritatē, afferaȝ tñ simile, qꝺ, ni fallor, mire faciat ad oim ꝯfirmationē. Oppressi ab eo cuius sunt ptāti subditi, vt serui, liberti, vxor, liberi, qbus alias nō licet agere, audiūtur expostulātes de duritia, vel obscenitate superiorū. l. j. ff. de offi. pref. vrb. ita ⁊ q sunt iniuste dānati, aut grauari se putāt oēs ab ecclesia, ceu a cōi oim matre, auxiliū petere p̄nt. Durādus in speculo tit. de denūciat. §. j. in ea est opiniōe, si metus ipediat oppresse alicuius miserabilis ꝑsone denunciātionē, tū debere iudicē ecclesiasticū, nulla expectata querela ex officio ꝓcedere ꝯtra violentū illū, ⁊ tyrānicū paupuȝ oppressorem, tā ꝑ pene impositionē, quam per sufficientem cautionem. Que sententia vera est, ⁊ equitatis plena, quemadmodum princeps voluit, vt prouinciarum rectores vindicent, si quid est ecclesijs, ⁊ sacerdotibus illatum mali, nec expectent vt episcopus iniurie proprie deposcat vltionem. l. Si quis in hoc genus. C. de episco. ⁊ c ler Preterea Cur, inquit Julianus, ad arma ex rixa procedere patiatur pretor quos potest iurisdictione sua componere. l. Si cuius rei. §. Sȝ inter duos. ff. de vsufr. cur itidē mr̄ pientissima mutuis se morsibus dilaniare filios patiet? Piaculum tātū ferre nō dȝ, adeo vt si sint suo principi rebelles subditi, Pōtifex teneatur pro virili rebellionē domare principi ferendo suppetias qꝺ Inno. scribit in. d. c. lȝ de for. cōp. ⁊ alij pleriq̄ȝ ꝯsentiūt, multis, magnisq̄ȝ fulti argumētis. Nā sicuti bono ⁊ graui ꝑsidi curare cōgruit, vt pacata atq̄ȝ qeta sit ꝓuincia quā regit. l. Congruit. ff. de offi. pres. Sic ⁊ epis studēdum est, vt dissidentes fratres, siue clericos, siue laicos ad pacē reuocent, ⁊ cogāt ēt. lxxxx. di. can. placuit. ecclesia enim cultrix ⁊ auctrix iustitie nō patitur ꝯ iusticiā aliqd in se fieri, vel in alterū, presertim quū de pace agitur. Nam a summo deo ꝯstituta est omniū mortaliū Irenarcha, discipline ⁊ quieti publice presidens, pacisq̄ȝ iudex. Suprema hec autē potestas in omnes, que tā late patet, vt terrarū orbē cōplectat, quū sit a celo soli ecclesie data, immutabilis est, cui nulla prescriptio tpis obstat, nec vsucapi pōt, quū nō liceat a capite mēbra discedere, neruūq̄ȝ discipline ecclesiastice infringere, neglecta que debet episcopis ⁊ maioribus obediētia. ca. v. de consue. ca. xij. de prescip. qꝺ si qñ pontifex in aliquos ea summa sua nō vtat autoritate, nō ꝯseqtur quin penes illū sit hoc agēdi potestas. Omittit, vt placet Inn. vel q, que impietas est filioꝝ facultatē nō hȝ, vel ꝑꝑ scādala ⁊ ꝑicula que inde timētur. Ideo nēpe mali suo sepe relinquūtur ingenio, ne forte reprehensione peiores fiant. taceā, qꝺ nemo est qui curare possit inuitū. Certe vbi scādalū timetur, vindicta dei iudicio relinquitur. can. Nō pōt. xxiij. q. iiij. Modū docuit Augustinus inquiēs Facit ecclesia, qꝺ ꝑtinet ad correctionē malorū, quātum ꝓ vnius cuiusq̄ȝ gradu atq̄ȝ ꝑsona, saluo pacis vinculo, fieri pōt ⁊ humanū quidē nōnunq̄ꝫ, sȝ maxime ac semꝑ diuinū iudiciū cōminans. can. Ecce. ⁊ seq. xxiij. q. iiij. can. j. xiiij. q. vj. ꝙ si mali ꝑ iudiciū auferri nō possint, tolerādi sunt. can. Multi. ij. q. j. Apostolica regula est, Etsi omnia liceant, nō omnia tamē expediunt. j. ad Corint. vj. hoc tuo plerisq̄ȝ lex est in manibus, antiquissima patrū decreta, veterū scriptorū monumenta hactenus omniū consensu etatū rata ⁊ comprobata pro nihilo ducentibus, ⁊ ad hanc cōfidētiam

(ne grauiore

(ne grauiore verbo vtar, etenim vere est theoblabeia) ipsi etiã supe ri laneos pedes habent. Hic tibi, tam violento legum imperio, qd aget ecclesia? parere necesse est (dũ iustitia quertat in iudiciũ) nam, quid agas, quum te furiosus cogat, & idẽ fortior? ait Satyricus. Ubi armorũ vis est, ibi ius quenquam ridiculũ est afferre verborum. Diuersis ecclesia tentationibus in hoc seculo, velut imbribus fluminibus tẽpestatibus quatitur, sed scio qd non turbat nauis, que Petrum vehit. can. non turbatur. xxiiij. q. i. itaque. Dij maris & terre (quid enim nisi vota supersunt?)
Parcite quassate soluere membra ratis.
Nunquaz deo suus deerit Nabuchodonosor, per quẽ flagellet ecclesiaz suam, per quem visitet in virga iniquitates nostras, & in verberibus peccata nostra. Sed expectãdus ẽ, & veniet ille dies horrendi lapsus, quem diuina minat veritas, Deuter. xxxij. mea est vltio, & ego retribuam eis in tempore, vt labatur pes eorũ credamus, in humilitate nostra memor erit nostri, & eruet ille phrameam suam ab inimicis manus sue, vt que est, & futura est ecclesia, tot tantisq; fluctibus, impetu irrumpentibus, immobilis permaneat. quod fiet in bestias versis istis insolentibus Nabuchodonosoribus. superest & quod pontificem solum concernit.
¶ Jurisiurandi religio ad ecclesie iudicium duntaxat pertinet.

IVSIVRANDVM, QVOS HABEAT IVDICES

¶ Plusq̃ manifestũ est, qd hoc in capite. Nouit dicit, vz, de iuramenti religiõe, quẽadmodũ de sacris & religiosis oibus, solos pontifices esse iudices, interpretes, & disceptatores. prisco etiam Romanorum more, ad pontifices, vti ad antistites deorũ immortalium, populus adibat dubius de pietate, de fide, ac iureiurando, & de votis omnibus rite exoluẽdis, vt libro de legib. ij. cicero scriptum reliquit. Quod iuratũ est, pretor quidẽ tuetur, & paciscẽtes cogere dz ad seruandũ iusiurandũ, nõ vi nec dolo adactũ. l. v. de iureiu. ff. cap. ij. eodem tit. in. vj. verũ, id agit nõ tam religionis cã, quã pacti precedẽtis rõne. Sed religiose ne, an superstitiose sit iuratum, licitũ, necne, sit iuramentũ, consulenda venit ecclesia sola, cuius est in ambiguo statuere, an & quatenus obligamur iuramẽto, quasq; vires habeat. cap. venerabilẽ de elec. cap. ij. de pactis in. vj. iusiurandũ est affirmatio religiosa, quũ quid affirmate (ait Cic.) quasi teste deo pmittimus officiorũ. iij. hoc si iudice auctore pstetur, vel si prius conuentis accedat, iure obligat, & seruãdũ est, etiam a puberibus. auc. sacramenta. C. si aduer. vend. &c. nam ad iusticiã, & ad fidem ꝯctuũ, iudiciorũq;, necnon ad pactorũ cõfirmationem pertinet, quam qui violat, in publicas leges ꝯmittit & peierat, ideo punitur, vt. i. dicemus. Est aliud qddam iusiurandum priuatim mutua conuentione datũ extra iudicia. Nulla ciuilis ex isto, sicuti nec ex promissione simplici, nascit actio, nec inter legitimas conuentiones habet. Bartolus Innocentiũ sequutus hoc probat in. l. si quis pro eo. ff. de fideiu. Neq; enim verum est (qd quidã dixerunt) iuramentũ in si habere pactũ late p Alberricũ, diserte per Jasonẽ in. l. iusiurandũ qd ex ꝯuentione. ff. de iureiu. Quisquis tñ sic fallit, & fidẽ frãgit grauiter peccat. Leuit. v. ca. quare & hoc iusiurandũ citra salutis eterne dispendiũ pariter ꝯseruandũ est, ac deo diligẽter reddẽdũ, si nõ bonis moribus aut vtilitati publice repugnet cap. si diligenti de fo. ꝯpe. c. nõ est obligatorium de reg. iur. c. Quum cõtingat & c. debitores de iureiu. Nã credidit & gẽtilitas infensos esse, iratosq; deos periurio. Tibulli carmen extat eleg. j. preter innumera alia exempla, sed hoc in primis occurrit.
Ah miser, & si quis primo periuria celat,
Sera tamen tacitis pena venit pedibus.
Ad hunc ego sensum interpretor Alexandri cõstitutionem. l. ij. de reb. cred. C. de qua tñ nõ oẽs vno mõ, sed post explicabit. ex qua pz Ethnico rũ principũ legibus, iuramenti cãm creditã semper, & existimatã fuisse cãm dei eiusq; vindicẽ esse deũ, quo teste aliqd affirmauimus. Quod si cã dei est, ergo non alibi agenda, quã pro dei tribunali, que est ipsa ecclesia. Que quidẽ si nos iuramento soluerit soluti summus & in celis, si ligatos pronunciarit, ligati sumus, & apud deũ. Conuenit huc & illud inter nos tritũ verbum iuramentum addere forum foro. Nam ratione iuramenti quocunq; de negocio, & in quemcunq; hominem ius dicit ecclesiasticus, alias incompetens iudex. cap. vlt. de fo. ꝯpe. lib. vj. Succincte perstrinximus (auditores ingeniosi) cuius ptãtis iura potifex exerceat, que non sunt alia, q̃ claues ille regni celorũ, quas dñs Petro pre oibus, ac pro omnibus, daturũ se pmisit. can. Audiuimus. xxiij. q. i. id est, iura ligandi & soluendi, tenendi atq; dimittendi peccata vere opus spiritussancti, & virtus xpi. Sm pontificẽ, ciuitatis nr̃e christiane duum vir est princeps, a deo quoque terrenis & ciuilibus hoiũ negocijs ordinandis prepositus. in quibus quid possit & quantum, nitar ostendere proximis duabus conclusionibus.
¶ Regia potestas legibus tradita.
¶ Solius principis imperium, merum est.

DE REGIS IMPERIO

¶ Sub finẽ principatus Henrici sexti iperatoris Alemani, atq; post, eius imperante fratre Philippo circiter annum dñi. m. cc. florebãt in Jtalia pre ceteris duo iuris interpretes, Bulgarus, & Martinus, q duas imultis legũ articulis veluti diuersas sectas fecerũt, que sparse patẽt adhuc in Accursianis glossis. inter alia duobus his nõ ꝯueniebat de principis potestate. Martinus omnium, que sub suo sunt imperio ac ditione, pprietatẽ habere principẽ, & esse oium dñm asserebat. Contra, Bulgarus in oẽs quidẽ iurisdictionẽ potestatẽq; principi tribuebat, interim sua cuiq; ppria relinquẽs, que tñ perinde ac ppria sibi princeps tueri, defendereq; deberet, quo sensu oia principis esse intelliguntur. l. iij. de quadr. prescr. C. siue timore, siue amore Martinus illa dixerit (de quo dubitat Accursius) nõ defuerunt huius inique & taz iniuste, ne dicã impie adulationis spontanei sectatores, illi quidem noie, scriptis, & ingenijs obscuri, saccularij hoies, qui suis tamen qualibus qualibus de iure respõsis profecerunt apud hominum vulgus, vt plus impudẽti nescio qua auctoritate valerent, q̃ doctrina, nunq̃ regibus illud e satyra non occinentes.
¶ Quicquid ꝯspicuũ, pulchrũq; ex equore toto est, Res fisci est, vbicũq; natat. O Palphurios, publicos humane societatis hostes, ciuitatũ subuersores, cruentarumq; predarum & spoliorum cõcinatores? Oia põt, oia sunt iperatoris? Quid apertius Gothi q daz milites, & Arriani ex aula Justine sic Ambrosium suas tutãtem basilicas turbant. Nec verentur rabule non intellecta sacra pphanis suis admiscere deblaterationibus. Hoc erit ius regis, inquiũt, & nemini que sequuntur ignora primi re. viij. c. Ingeniosi hoies, ius esse bonũ credũt armorũ malã potentiã, & ꝯminatiões dei putant esse legẽ ac iniaz, quasi vlli vnq̃ pricipi, vel ethnico tã turpia licuerint, q̃lia describunt illic, & humanis & diuinis oibus vetita legibus. Legerũt hec nõ intellecta sibi dimohoroi, Cur nõ & qd ẽ Jsaie. xxxij. & Ezechielis. xlvj. Nõ accipiet princeps de hereditate populi per violentiam, & de possessione eorũ. Jus regis descripsit longe melius & sanctius quisquis fuit autor in. ij. feudorum libro, tradens que sint regalia. Non tollit ibi rex ad libidinẽ suã filias alienas, nõ aufert agros cuiusq̃ vt det illos seruis suis sua cuiq; relinquit. Egregie rex dixit Antigonus, Bonis pncipibus ea demũ esse honesta, que natura sunt honesta, ea tãtũmõ recta q̃ p se recta sunt. A nã sunt illa tria iuris pcepta, Honeste viuere, Nemine ledere, suũ cuiq; tribuere, que reges & hoies alios omnes obligant. Uti & illud, Alteri nõ facias, qd tibi fieri non vis. Finge aliquẽ brachia, pectus, humeros, & quod reliquum est corporis negligere, tantummodo de capite solicitũ, mẽbra sua cetera nudare, vt vnũ caput ornet ac operiat, nõne sic inepte & pdigiose insanientẽ merito ridebunt oẽs? Quis nõ iure exibilet hoiẽ putribus calceis, laceris caligis, trita lacerna cum vilibus pannorum assumentis, capiti suo mitras aureas, & preciosas tyaras, gemmisq; splendentes querentẽ. atqui, Martinũ nihil ab hoc diuersum fecisse existimo, regi cuncta donantẽ, spoliato populo, sed Martinastros istos legirupas, vt cũ plauto loquar, missos faciamus, regũ demẽtatores, a qbus & ipsi cognominari gaudẽt. vno expediã verbo, q̃ sentio. Gloria regis est multitudo populi, non cuiuslibet, naz turpe illud est e Satyra scomma in principẽ Mãcipijs locuples eget erit Cappadocũ rex, sed diuitijs populi. Et imperiũ & fiscus abundabit vtẽs subiectis locupletibus. auct. vt iudi. sine quoquã suffrag. §. ꝯsiderauimus. Bulgari factio duos habuit auctoritatis maxime viros, Azonem, & lotbariũ, inuicem tñ adhuc dissidentes. Lotharius principẽ dicebat esse ois iurisdictionis fontẽ, qui tante potestatis riuos in quẽque magistratuũ p nutu suo, mõ grandiores, mõ minores, effunderet, sibi tñ semp illã summã vite necisq; ptãtem, hoc est, merum imperiũ retinens, vnde aliarũ oim ptãtum scaturigo, quod tã ppium esse & coherẽs principi affirmabat, vt alij nemini ꝯuenire posset Azo ex aduerso ꝯpluribus magistratibus hoc imperiũ cõicabat, q̃ iure magistratus exercere poterant, vsqueadeo in opinionẽ sua iuratus vt sponsionẽ fecerit cuz Lothario, ni verũ diceret, equũ se illi suũ daturũ. Jnter eos iudex ꝯuenit imperator Federicus. ij. qui tum Bononiam venerat, huius temporibus vterq; claruit anno dñi

millesimo.cc.xxx. Imperatoris sententia, Lotharius sponsionē
vicit, ꝛ habuit equū, sed nō fuit equū, ait festiuius ꝙ verius apud
Speculatorem Jo.and.mox in princ. Tit.de iurisd. Ex priscis il
lis glossarū nostrarū scriptoribus, ꝛ iuris ꝯmentatoribus nemo
fere ē, q nō Azonē sequat. alciatus eui nr̄i iuriscōsultoꝝ disertissi
mus in ijs q̄ ꝯ cōez dixit, ab Azone stare vr̄, ca.ij. libri secūdi, me
rū imperiū quibusdā magistratibus tribuēs, qd ꝛ qn̄que delega
re pn̄t. in.c.vj. eiusdē libri Lothariū plane seqt̄, ac meri iperij ius
soli principi ꝯpetere, qd nec delegari queat, astruit. Res haud es
set tā varia, si qbus Lotharius nitebat̄ argumētis ꝯstaret, q̄ ma
gna fuisse ꝛ efficacia nō dubito. ꝓse quisqꝫ diuersa ꝯminiscit̄, vt
hūc vel illū sectat̄. Ego breuibus aliquot ratiunculis enitar ostē
dere, cur cum Lothario semp ꝛ senserī, ꝛ adhuc sentiā. Ut po
sui, merū imperiū est summa potestas, qd ꝛ Albericus refert Ol
dradū Laudēsez valde peritū iuris doctorē scripsisse. l.iij.ff.de iu
risdi. Ante quez ꝛ Speculator in tit.de iurisd. diffinit, ꝙ merum
imperiū est summa ptās, ꝑ quā explicant̄ ea que sunt iurisdictio
nis maxie. Nec puto eē q refraget̄, qd.n. maius eē pt in hoie, ꝙ
aliene vite ac mortis arbitriū? Hāc āt sūmā ptātē, siue sūmū ius,
nullus vnq̄ rome magr̄atus habuit pter Decemuiros, ꝛ vnū di
ctatorē, cuius fuit auctoritas eq̄lis cū regibus, quos i initio ciui
tatis ꝯstat oēm ptātē habuisse, post exactos reges, ꝛ ꝯstitutis ro
me duob⁹ ꝯsulibus, lege rogatū ē, penes hos summū ius vti es
set, qd nō sciuit ppl̄s: ne per oia regiā ptātem sibi vendicarēt, sed
lege lata factū est, vt ab eis ꝓuocatio, sicut a reliquis magistrati
bus, fieret. Ne putes hinc summū ius, ꝛ imperiū datū fuisse con
sulibus, lege quidē rogatū fuerat vt illud haberent, sed lege latū
non est. rogant̄ proprie leges, nō quuz ferunt̄ ꝛ statuunt̄, sed quū
populus interrogat̄, an statui ferriqꝫ velit, in qua re hec erāt ver
ba solēnia, Uelitis ne, iubetis ne, quirites ppl̄s sciscere dicebat̄,
hoc est, statuere, decernereqꝫ, legislator rogare, qn̄quidē legis ori
go est rogatio. Ex gellio ca.xx.lib.x. erat autē hec summa ptās, si
ue merum imperiū in solo populo romano, cuius iniussu animad
uertere in caput ciuis nemini licebat. ꝓpterea q̄stores a ppl̄o con
stituebant̄, qui capitalibus rebus p̄essent, hi appellabant̄ questo
res parricidij. Hoc ex Pomponio didicimus in.l.ij.de orig. iu
ris. Quū vero postea ppl̄s in principē oē suū iperiū ꝛ ptātē tran
stulisset. l.j.de consti.prin. resedit hoc merū imperiū in solo prin
cipe, vt ꝛ legis ꝯdende auctoritas. Qui alius vtit̄, opꝫ aliquo pri
uilegio subnixū vti, puta, ex preceptione, vel permissiōe principa
li, nempe alij nemini quam principi soli populus in se tantā ptātē
dedit. Qui summis in imperijs olim fuerint in populo Romano
vides, sub Cesaribus an aliqui fuerint, inquiramus. Et quidem
varios magistratuū gradus ꝛ ordines faciūt, eosqꝫ legitios oēs,
id est, legibus ꝛ publicis institutis creari solitos, quibus aliā atqꝫ
aliā pro diuersitate ptātem tribuunt, maiorē maioribus, minorez
minoribus, ex forma iurisdionis. pretorij prefectura secunda erat
ab imperatoribus olim potestas. l.vnica.ff.de offi.pref.pret. quaz
Justinianus maximā dignitatem vocat in titu.de offic.pref.pret.
Aphr. post, erant ꝓcōsules, pretores, prefectus vrbis, prefectus
vigilū, p̄fectus augustalis, ꝛ qcunqꝫ ꝓuincias regūt, quos ꝓuin
ciarū p̄sides noiamus. Hos oēs inter prios ꝛ clarissimos magr̄a
tus reponūt, q si merū iperiū nō hēant, haud quaq̄ mioribus cō
petet. In ijs āt nihil eē merū, summūqꝫ, vel hinc appet, q̄r.s̄. se p̄n
cipē hn̄t, a quo qcqd est in illis ptātis acceperunt, ad quē de gra
uioribus negocijs referunt, ꝛ ex cuius nutu iussuqꝫ pēdēt. Arca
dius quo.s̄.loco de p̄fecto pretorij loquens, refert hunc electū a
principe, secundam quidē post principē ptātem gerere, sed ex da
ta sibi (ait) pleniore licentia. Et prefectos vrbis nō nisi ex ꝯmis
sione principis de criminibus cognoscere constat. l.j.de offi.pref.
vrbis. Et vniuersas prouincias regentibus ius gladij permissum
est. l.illicitas.de offi.pres. Nō suo (vt vides) sed alieno iure ac ꝑ
missu nitunt̄ ꝛ agunt, quis talibus imperium merū ꝛ absolutū tri
buet. Q̄uis tn̄ exercitionē publicoꝝ iudicioꝝ habeant, sed q̄ spe
cialiter eis principū ꝯstitutiōe data est. Ualentinianus, Theod.
ꝛ Arcad. Impp. prefectū pretorij criminū vindictā ad se referre
iusserunt. l.iij.de offi.prefec.pret.orien. Sub ijsdē amplissima p̄fe
ctura nullā habebat in militares viros ptātē. l.j.de off.mag.mil.
Amplissima prefectura, id est, pretoriana prefectura, sic enim in
terpretor ex lege Anastasij imp. in eodē tit. Nec prefectus augu
stali pretorio sub se iudicū flagitia puniēdi ptātē habet. l.vlt.de
offi.pref.aug. Cōstitutio quedam Justiniani ad Basilium magi
strum militum est in hec verba, Magnificus prefectus pretorio
Aphrice, ꝛ viri spectabiles duces de oibus que aguntur frequē
ter ad nos referant, vt benefacta ꝯfirmamus, ꝛ que oportunius
debent fieri, ex nostra dispositione peragantur. l.ij.de offi.prefec.
pret.phr. Cesares audis vbiqꝫ supremā sibi rerū oim cognitionē
seruasse hoc quid aliud sit, nō intelligo, ꝙ meri summiqꝫ imperij
ius esse in solo principe, q ꝯ quorūcunqꝫ sniās seu p̄fectorū preto
rio, seu presidum, restituit, res iā iudicatas iterū examinādo, siue
ciuiliter actū est, siue criminaliter, adeo vt pena, qua quis ꝑ illoꝝ
sniaz afflictus est, iminui possit a principe, vel in integrū restitutio
ꝯcedi. l.p̄fecti.ff.de mino.xxv.an. l.diui.ff.de penis. Nec ius ha
bent illi (sicuti nec eoꝝ legati) dānatos reos liberandi, criminisqꝫ
remittēdi, aut ampliande, minuende ve pene dānatoꝝ. Nec pos
sunt exulibus ꝯmeatum, remeatum ve dare. l.acta.§.de ampliā
da.de re iud. l.iiij. ꝛ.l.ad bestias.ff.de penis. l.solet de offi.ꝓcons.
qd summa cū ptāte imperij princeps facit, si maiores hi magistra
tus cū mero imperio nō sunt, ergo nec alij minores habēt, sed in
solo rege est tā ꝯnexū, vt auelli nō possit. Uñ si rex, etiā sola regia
ductus liberalitate, sue ditionis oppidum, locū ve aliquē donet,
nō censet̄ hoc imperiū merū donasse, cuius nemo capax est p̄ter
ipsuz solū principē, qui tametsi se hoc donare exprimat, seqꝫ abdi
cādo in aliū trāsferre velle, nō tn̄ amittit imperiū, si non ꝛ popu
lus pariter ꝯsentiat, a quo illud est. l.pe.ff.de offi.pres. Tum qdez
iurisdictio trāsfert̄, sed merū imperiū, qd lege regia datū est prin
cipi, nō posse trāsire verius est, qn̄quidē, maiore oium opinione,
indelegabile est. Hostiē. cardinalis dictū singulare ꝯmendāt oēs
in.c.dilecti de maio. ꝛ obe. vbi astruit, ꝙ rex vel princeps nō pōt
inuitis incolis castellū, vel ciuitatē sibi subiectaz alteri subijcere.
subditoꝝ interest, ait Inn. nō mutare dn̄os. ca. Auditis. de p̄scr.
Tantū igit̄ in donationibus plenissime iurisdictiōis permittitur
agere negociū publicū, cognoscere, iudicare, exercere oēm iusti
tiā. Ceterū, aliud est habere exercitiū iurisdictionis, aliud est ha
bere ipsaz iurisdictionē. l.j.§.qui manda.ff.de offi.eius ꝛc. vsitatū
ꝛ regulare est, vt quisqs alterius vices gerit, habeat ille qdē dū
taxat exercitiū illoꝝ iuriū, que penes alterū manent. Nemo ne
scit in signū priuilegij cuiusdam singularis multa esse in ecclesia
summo tantum pontifici reseruata, que in neminem alium cadūt
Enumerata id genus plura comperies in capitu.iiij.de offic.le
ga. Et episcoporum iura quedam sunt, que nec tacite nec expres
se potest episcopus alijs remittere, prodita per Laudensem. in ca
pitu.j.§.exemptione.de censi.in.vj. Uisitatio, correctio, procura
tio, ꝛ cathedraticum, hoc ideo, vt ait, quia sub imperio episco
pali mero continentur, quod a se nemo potest abijcere, nec po
test episcopus alium iudicem ordinarium, ꝙ se facere in dioecesi
sua. rex. cū gl. in can.j.xvj.q.j. Quare assero, ꝙ in regno ēt ac ci
uitate merū impiū regi soli ꝓpriū ē, ab illo iseparabile. ante Bo
nifaciū octauū in dubitationē magnā deducebat̄, an Romanus
pōtifex sedē renūtiare posset fratrib⁹ suis cardinalibus, ꝛ papa
tui cedere. Incertitudinē hāc Bonifacius nouo suo decreto au
ferre ꝺ medio voluit. c.j.de renū.in.vj. autoritatē maiorē habitu
rus, si nō tanti sua iterfuisset Celestini renūtiatio. Dico igit̄, quū
sit adhuc a nemine decretū ꝯriū, regē nō posse id impiū merū ad
aliū trāsferre. nec ꝑ regiā donationē, quātūuis in aliquē larga sit
ꝛ generalis ꝯcessio, intelligit̄ qs eximi principis impio ac potesta
te. nō pōt rex facere, quin sit oibus, ꝛ agnoscatur in regno suo su
perior. Peracute multa hinc nō abhorrentia scripsit Lucas de pē
na. l. Quicūqꝫ. de omni agro des. li.xj.C. ꝯcludēs regalia nō pos
se ad regē nō ꝑtinere, etiā si rex aliter vellet. voco regalia, que re
gi soli tāq̄ regi cōueniūt, qualia describūtur in.s̄.citato tit. Que
sint regalia. quōdā publica dicebant̄, quū ꝑ populū regerent̄ oia
postea redacta in monarchiā republica, que fuerāt populi, facta
sunt regis, ꝛ nuncupata regalia, que i priuatū nullū, nec in aliquē
de populo cadunt. Pleriqꝫ magistratus habēt potestatem ani
aduertēdi in facinorosos, qbus rex quasi ꝓpriā suā iurisdictionē
dedit, qui ad reipublice vtilitatē ipsius principis vicē sustinent, ꝛ
prouincias administrant, principisqꝫ partibus non raro funguntur
tur in inuestigandis reis, exigendaqꝫ seuerissima vindicta crimi
nū. Sꝫ q̄r nō pro suo impio hoc agunt, sꝫ ꝓ eo, cuius mādato ius
dicūt, ideo nō existimant̄ habere meꝝ impiuz, qd dixerim argu
mēto. l.iij.ff.de offi.eius cui ꝛc. nā q alienā iurisdictionē suscepit
ꝛ exequit̄, ꝓpriū nihil hꝫ, sꝫ alieno vtit̄. nō agā pluribus, quid enī
opus est: quando aliter dicere iā plane sit apud me nugari. Et qs
etiam nō ibi summā potestatē libenter collocet, vbi summa fortu
na est? Dubius incidit locus, ꝛ scrupulosa disputatio, Num ꝛ pa
pe conueniat hoc imperium merum? Quia mandatum est, reos
sanguinis defendat ecclesia, nec sanguinis effusi particeps fiat.
can.reos.xxiij.q.v. Et impios corrigi cupimus, non necari, dicit
ibidem Augustinus. can. Unum. Clerici quondam, monachiqꝫ
tanta animi propensione ferebantur ad illorum tuitionem, vt
iam damnatos ad pene locum pergentes auderent prefectis,
ꝛ satellitibus

z satellitibus tumultuose ac violenter eripere, qd amplius fieri p hibuerūt Arcadius, z Honorius impp. l. addictos. de epis. aud. C. igit, quo pape necis potestas, qui nemině necare debeat? Sz verius est, hoc ēt imperiū nō esse denegandū ecclesie, quū longe maius habeat, quippe cuius est vterq3 gladius. Magnis enim parua dari solent in accessionē, tn̄ illud alijs delegare, aut delinq̄re dz exercendū, z negligentes ad hoc ēt cōpellere sic enim faci norosis opē ferre solita est, vt sanctitatis sue nō inquinet opinionē, ne ve det vllis occasionē delinquēdi, z rē publicā turbādi. ca. hi qui. xxiij. q. vj. vbiq3 tn̄ (si nō res z cā vrgēter postulet) a sanguine continentes nedū manus ac sententiā, sed z oculos ipsos habeat. c. pē. ne cler. vel mo. Execrat dñs apud Isaiā manus plenas sanguine. c. j. Roget qs adhuc, tātā potestatē cur pontificibus tribus, si nō ꝯcedit vti? imo vero vtunt, p se q̄nq3: nā Leo quartus egressus Roma cū exercitu Hostiā, pfectus portu z littore Saracenos prohibuit, cum q3 bis dimicauit. can. Igitur. xxiij. q. viij. ac ne putes apostaticū fuisse, nō apostolicū virū, quanta hoc sanctitate, quanta religiōe bellū gesserit, z qbus auspicijs apud Platinā scriptū cōperies in eius vita. Vtunt z per alios frequentius, quibus gladiū demandant, z quos dum res Christiana poscit, ad arma licite vocant z instruunt; sez aduentāte turca, bellū sacris z altaribus intentante (qd de scismaticis z hereticis dictum volo) pontifex de ciuitate in ciuitatē fugiet? aut orabit solum? ac nō simul ꝯ hanc vastitatē principes z populos fideles armabit? hoc nō fecerūt apostoli, qz quos armarent, nō habebant, ecclesia tuz sterili ac deserta, cuius nūc multi sunt prepotentes filij, nihilq3 vis tum profuisset, aut fidem iuuisset. ꝯſter dictis assero, ecclesiam (cuius imperium nedū publicū, sicuti z regis, sed etiam diuinū est) ius habere regaliū (velut z imperij meri potestatē) que solent appellare legē iurisdictionis. c. dilectus. de offi. ordi. Quomodo ergo solius principis imperiū merum est, si pontifex idē hoc habeat? quasi vero principū nomine pōtifices non intelligant. in sacris vsitata locutio, vt summi sacerdotes, principes sacerdotū dicant. z ecclesie principes nominat Hieronym. c. iiij. di. xxxv. z regale sacerdotiū. i. petri. ij. sed hoc omitto. Nam (qd ait Aristoteles) sacerdotiū aliud quiddā ponēdū est a magistratibus ciuilibus. iiij. politi. Nos honoꝝ ciuiliū duntaxat, extra ecclesiam, populariūq3 dignitatū regē tenere fastigiū intelligim⁹ qui solus inter regni sui primates ac magistratus habeat impiū merū, sic enim Lotharius, cuius est nostra ꝯclusio, sensit, Azone contradicente. Duces, comites, z huiusmodi primores in populo regis clientes z feudatarij nō sunt ex se regaliū, imperij ve meri capaces, ēt rege volente, nisi velit z populus expresse, cuius est imperiū, fasces, legiones, omnia dare, que dedit vni regi, tametsi regis promissione illud administrent alij sepe reguli.

¶ Est imperij meri genus aliud, qd ascribūt ecclesie, dū clericos suos exauthorat, id est, ordine z officio mouet (depositionē vocāt aut) officio dūtaxat interdicit (que suspensio est) dū cōione Christiana priuat hoc regali formidabilius imperio, dum purgationez diffamatis indicit, aut penitētiā delinquentibus imponit publicam, preterea dispensatio, tēploꝝ virginūq3 consecratio, clericoꝝ ordinatio, ecclesiastici sunt imperij meri, solis epis attributi, quod alij nemini cōmitti seu delegari potest. Durādus suo theorimaticou, id est speculatoris agnomine dignus istbec prodidit i titu. iam citato, de iuris. om. iud. Prenotaui deportationē, z metalli coercionē, aliaque multa, citra mortē, res esse imperij meri.

¶ De mero regis, z ecclesie imperio satis, aliud iam ponamus regibus proprium.

¶ Cursus est certus rerum temporalium, pro quibus z pontifices ipsi legibus vtuntur ciuilibus, z in quibus quicquid cōtra leges accipitur, per leges dissolui meretur.

DE IVDICIO RERVM TEMPORALIVM.

¶ Indubitabilis est hec annotatio, nempe aliud nihil continet, q̄ qd ad Julianū quendā scriptū est a Cypriano, z qd Leo quartus Lothario, Joannes septimus Ludouico responderunt, quorum verba Gratianus vnde sumpta repetit in suis dictionib. can. Quoniam. z sequentibus aliquot. x. z. xcvj. dist. Ego autem hic accipio cursuz, pro modo quodā z ordine reꝝ gerendaꝝ. Si cuti apud Ciceronē in Catone maiore dicit, Cursus est certus etatis. Cursus est certus, id est, ordo quidā z modus in rebus temporalibus, qui quidē cursus regio tantuz iure disponitur ac regēdus est. Que mundane tm̄ vite statum atque fluxas huius tēporis z seculi res contingunt, temporalia, siue res temporales z seculares dicimus, quibus opponūt spiritualia, id est, ea que spirituz, hoc est, animā nostram concernūt, a spiritusancto data, scilicet, verbum Dei, z mysterium regni celorum, id est Sacramenta ecclesie, z quecunq3 tantum pertinent huc. Temporalia igit vocamus prediorum prouentus, possessiones, z bona tā soli, q̄ mouentia, sed z per consequentiam, temporalia dicunt ea, quecunq3 nos agimus respectu z contemplatione predictorum, vnde iurisdictio temporalis, de qua paulo post. Conclusio probatur. sancti patres diuino spiritus instinctu canones sanxerunt, de salute animarum tantum soliciti, z harum periculis obuiam euntes. xxxiij. q. ij. can. hoc ipsum. c. j. de treug. z pa. cap. j. de cōsti. i. vj. Negociorum ve temporalium regimen z administrationem, tanquam suo viuendi instituto non apprime conuenientem, principibus seculi relinquerunt, atque horum legibus z statutis viuere voluerunt, subditi regi, z ducibus ab eo missis, nec fas esse crediderūt, terreni regis constitutionem soluere, adeo, vt vbicunq3 publica postulat vtilitas, parendum duxerint. Tributum petit imperator agros, censum. Non dono, inquit Ambrosius, sed nō nego, nam potestatem habet vendicandorum, qui z licite rem ecclesie publicat, si contra leges vtilitati communi subtrahatur. l. iubemus nullam. C. de sacrosan. eccle. can. si tributum. z can. Magnum. xj. q. j. sunt hec igitur ciuilia iura extra causas dei obseruanda irrefragabiliter, non solum propter metum, sed etiam, sicuti est a diuo Paulo scriptum, propter conscientiam. vnde sunt infames in ecclesia, quoscunq3 leges seculi infames pronunciant, z in accipiendis presbyteroꝝ z epoꝝ accusationibus, legum snia exigit in ecclesiasticis, noui operis nuntiatio iure ciuili terminat, in causis clericoꝝ, loci consuetudo inspicit. ij. q. iij. can. Euphemiū. iij. q. ix. can. dignum. c. j. de noui ope. nun. c. constitutus. de in integ. resti. videas in Rapsodia felini plura. c. ecclesia. de consti. que. j. breuiter, quoties vtilitas agitur extrinseca, tunc in adiutoriū nostrū terreni iperij leges assumimus, illisq3 viuimus, ꝯueniēter ad Augustinū dicentē, per iura regū possident possessiones, iure humano. i. iure rectorum seculi dicit, Hec villa mea est, hic seruus meus est, hec domus mea est. can. quo iure. viij. dis. Quod Augustini verbum Gratianus exponēs, ait in. §. his ita respondet. xj. q. j. parte secunda illius questionis, ab episcopo clerici vnctionez decimas, z primitia accipiunt, ab imperatore prediorum possessiones nanciscuntur, vñ ex officio sunt episcopo suppositi, ex possessionibus prediorum, regi sunt obnoxij. quo respexisse videt interpres cap. fi. de prescrip. in fi. glos. sue ad verbum, tam canonica, ponens cum communi doctoꝝ snia, ꝙ quibus in locis ecclesia temporalem habet iurisdictionem, non secundum canones, z pontificias ordinationes, sed sm leges regias, z ciuiles iudicare debet, tumq3 ab episcopo non appellat ad Metropolitam, aut alium superiorem iudicē ecclesiasticū, sed ad regiū tribunal. Autor est durandus in speculo. titu. de appel. in fi. §. nunc videamus ad quē zc. Celestinus tertius, schole Parisiēsi particulariter fauit in cap. quod clericis. de fo. cō. dum voluit scholasticorum cās oēs, z aduersus quoscunq3, siue agant illi siue conueniantur, non alio iure q̄ canonico decidi. Abrogatū est, multo fortius hoc dicēdū, si cognoscat eps inter vassallos feudi, ꝙ habuit a rege. recte Baldus in preludijs feud. quoties, inquit, ecclesia rem capit in feudum, sicut alij vassalli, ita z hec domino prestare tenet fidelitatis iuramentū, qd si postea non seruauerit, feudo priuabit p feudales constitutiones, que ligant ēt in feudis suis ecclesiā. Idē z Panor. z in. c. ceterum. de iudi. qui pariter in. c. verum. ibidez asserit regem preferri z presidere quibuscunq3 prelatis ab eo feuda tenentibus quos si papa hinc, z hinc rex euocet, huic obediāt illo contempto, quatenus ad feuda z regalia pertinet. glos. can. Reprehensibile. xxiij. q. viij.

¶ Predictis conueniunt ea, que sunt a Bar. tradita in. l. rescripto §. fi. ff. de muner. z hono. ꝙ si prediū tributariū detur ecclesie, vel clericis, tenent ad tributa, cāz dicūt esse, qz res transit cū onere semper z sua cā. l. alienatio. ff. de cōt. emp. nec dissentire glossa mihi videtur in. c. iiij. de immunit. eccl. vt hic de pontiū atq3 itinerum instructionibus taceam, ad quas obligatā se nō inficiat ecclesia, iuxta Theodosij z honorij constitutionē. de sac. san. ecc. C. z ēt ad quascunq3 reipublice necessitates, in acta relatū est, iudicatū pridem fuisse per Senatum Parisiensem, quod clerici tenentur ad ratam debitorum publicorum solutionem, propter hereditates paternas, ad id oneris prius obligatas. Quod ne factum quis existimet iniquis istis opulentie clericorum temporibus, iam pene trecentesimus agitur huiusce iudicij annus, vti est in Arestorum collectaneis per quendam Joan. Gallum regij fisci aduocatum. Huc attinet. l. iij. C. de episcop. z cler. Gentiliū pontifex, multis alioqui subnixus priuilegijs, munera tamen patrimoniorum cogebatur agnoscere. l. fin. §. patrimonio-

rum.ff.de mu.qđ Accurſ.ad clericos quoq₃ transfert. Nō tunc
in pſonas, ſ₃ i res ipſas ⁊ predia dictaꝛ̄ iudiciū. Aſtꝝ eſt(qđ pro
lixe tractant in.d.c.eccleſia.ſ.Marie.de ꝯſti.⁊ alibi) patrimo⸗
nium clericoꝝ habere priuilegiū,quale ⁊ eccleſie bona.can.Simi
liter.xvj.q.j.ſed(puto)qđ modū probabilē nō excedat,intra vite
neceſſitates duntaxat ꝯcluſu₃.quin ⁊ ipſa eccleſie bona vectigal,
⁊ tributū regi pēdūt,vbi ſalus ⁊ defenſio reipub.poſtulat,vrget⸗
q₃ neceſſitas.l.placet.⁊.l.neminē.C.de ſacroſan.eccle.tex.in ca.
Sācitū.xxiij.q.viij.Qui rex erat rgū, ⁊ dn̄s dominātiū,cui ceſar
oīa debeat,animā,corpus,impium,ceſari tn̄ cenſu₃ docet,ac tri⸗
butū reddi,⁊ ipſe didrachma ſoluit,nō qꝛ debeat,ſed ne offēdat
Matt.xvij. quid(ais)eccleſia₃ ſubdis cōſtitutionibus ⁊ ſtatutis
laicoꝝ: quos obſequēdi manet neceſſitas,nō autoritas imperā⸗
di.d.c.eccleſia.de cōſti.Ego viros pios omnes cuiuis humane
creature ſubijcio pp dn̄₃,ſiue regi tāq̄₃ precellenti,ſiue preſidibus
qui ab eo mittunꝛ̄,⁊ alijs oībus magiſtratibus.Hoc ſi petrus ec
cleſie pꝛīceps voluit.j.pet.ij.cur nos reſiſtemꝰ: Nō eſt eni₃ reli⸗
gionis occaſione turbādus ordo reipub.Generale pactū ſocieta
tis humane(inquit Auguſt.)eſt obtēperare regibus ſuis.c.ij.di.
viij.verū (vt dixi)pp dominū,id eſt,ad Chꝛiſti laudē ⁊ gloꝛiā tm̄.
Qn̄ ſtatutū vꝫ lex iuſticia nāli firmaꝛ̄,huic ſubiacet ecclīa ſi nō pp
ipſā legē,certe pp legis rōnē. Panoꝛ.hoc aſſerit ⁊ reptit in.d.c.
ecclīa.ſpōte ſeruanꝛ̄ ab ecclīaſticis,nō qꝛ lege,ſed qꝛ ſancte ſunt
⁊ bone multe leges imperatoꝝ,ne propterea ſubiectā dixeris ec
cleſiam,in qua prioꝛ tacet vbi fuerit aſſidenti reuelatū quippiam
vt oīa fiant ad edificationē.i.ad Coꝛin.xiiij.nolo tn̄ laicos libere
creditā viris eccleſiaſticis rerū quarūdā ſeculariū diſpēſationem
auferre,deq₃ facultatibus eccleſiaꝝ p nutu diſpōere,qđ Baſiliꝰ
fecit,eccleſiaſtice quidē amore ſubſtantie,ſed nimis pro imperio,
propterea ſynodo nō placuit,⁊ merito.can.j.di.xcvj.Ad tribu⸗
ta qđ attinet,horrendū eſt,⁊ impiū,ꝙ audeat homo tributariu₃
hr̄e deū,filiuſq₃ matrē. Nūquid gloꝛiabiꝛ̄ ſecuris ꝯ eū qui ſecat
in ea: Eſaie.x.ſi nō pꝛincipibus placeat Honoꝛij, ⁊ Theodoſij
auguſtoꝛum cōſtitutio.l.v.de ſac.ſan.eccle.C.ſi Ludouici quoq₃
pij regis Galli diſpliceat autoꝛitas, ex concilio quodā pariſienſi
in can.ꝑm.xxiij.q.viij.alioꝛūq₃ pioꝛū pꝛincipū decreta multa.ma
gni ſaltē regis Artaxerxis edictū legant Eſdr.i.c.vij.quo vetuit
ethnicus pꝛinceps,ne ſacerdotibus annone tributū,vectigal im
ponerenꝛ̄.Exemplū tanto dignius imitatione, q̄to ſummi dei
religioni conuenientius,⁊ excellentius pietate.ceterum , q ꝯſu⸗
luit ab eo,qui veſtimētū aufert,haud eſſe pꝛohibēdā tunicā, ⁊ ei
qui vult ēt iudicio ꝯtēdēs tunicā tollere,remittēdū quoq₃ palliū.
Matt.v.Lu.vj.quid hunc in neceſſarijs reꝝ publicaru₃ functio
nibus voluiſſe nos facere putas: parendū,quatenus id l₃ inco⸗
lumi xp̄i gloꝛia,vterq₃ fuit imunis a cēſu,⁊ tn̄ in tributi ſolutiōe
xp̄s petro ꝯiūgi voluit,Da pro me ⁊ te(inquit)ne ſimus illis of
fendiculo.Dicā ſummatim.pontifices ⁊ clerici pro officio ſacer
dotij pꝛincipes ament vt filios,in alijs aūt venerenꝛ̄ vt dn̄os,⁊ in
illoꝝ ſalute ſuam ſalutē poſitā fateanꝛ̄.Diuus Gregoꝛius papa
imperatoꝛē Mauricium vocat dn̄m noſtrū. can. ſacerdotibus.
xi.q.j.⁊ alios quoſdā pꝛincipes ſereniſſimos dn̄os idē nominat.
can.Salonitane.lxiij.di.iuraꝛ̄ ab ep̄o p ſalutē dn̄oꝛum noſtroꝛu₃
N.⁊.N.cōſulū rēpub.gubernātium.can. Quotiēs.i.q.vij.victi
mis oībus melioꝛ eſt obediētia.dū xp̄s nō offendiꝛ̄.vt abſoluam
de tributis,Ambꝛoſius ad Soꝛoꝛē ſcribit.Si petit impatoꝛ qđ
meū eſt,rn̄di(quāq̄₃ oīa que mea ſunt,eſſent paupū) ius tn̄ hmōi
meū nō refragatuꝝ,veꝝ ea que diuina ſunt , impatoꝛie poteſtati
nō eſſe ſubiecta.nos homūculi poſt tm̄ viꝝ pugnabimꝰ de neſcio
qbus pceptis fructibꝰ,quos noſtros eſſe ꝯſtat: quos nec patrie
nec pauperibus, ſed nobis ſolis conſumimus: pgamus. Jnua⸗
luit ⁊ vetus eſt in Gallia ꝯſuetudo,nō alios q̄₃ regios iudices de
mixtis ⁊ realibus clericoꝝ actionibus cognoſcere,ſ₃ ⁊ de pſona⸗
libus quibuſdā,p Maſuriū iuris ⁊ vſus foꝛenſis pitiſſimū in tit.
de iudi.⁊ iuriſ.imo quoties eccleſia ipſa de re imobili pꝛophana
experiꝛ̄,adeundus eſt laicus iudex.Nā p regnū Francie pꝛelatis
oībus actionū realiū cognitio vetita eſt. Pꝛoditū hoc inuenies
a Jo.fabꝛo in.§.itē ſeruiana inſti.đ act.⁊ apđ Aufrenū legimus
areſto plamēto grauiter multatū ep̄m quēdā Cabilonēſe₃, qui ꝯ
fuerat auſus,ante annos fere ducētos.Meminit ⁊ Baldus hu
iuſce ꝯſuetudinis Francie in auth.clericus.C.de epiſco.⁊ cler.vt
iniquā tn̄ repꝛobās.Huic innitunꝛ̄ iudices regij,ſoliti quotidie p
nūtiare de poſſeſſionibus bn̄ficioꝝ eccleſiaſticoꝝ,⁊ decimaru₃ , ⁊
quoꝛūcūq₃ taliū ſpiritualiū,ita vt ab illis ſolis remedia poſſeſſo⸗
ria petanꝛ̄.inter pios ⁊ religioſos maioꝝ noſtroꝝ animos diu cō
trouerſū fuit,an hec iudicia licite exercerēt hoīes pphani i cauſis
eccleſiaſticis,quas attingere vetabanꝛ̄,nec ſatis adhuc intelligo

qui poſſint,quū pꝛimitie ⁊ decime ſint poꝛtio leuitica,in quā pꝛin
ceps ſeculi nō h₃ qcquā.can.Si in moꝛte.xxiij.q.viij.⁊ ēt quum
iuſtā beneficij poſſeſſionē nemo dicere debeat,quā iuſte collatio⸗
nis titulus nō preceſſit,ſine quo bn̄ficia poſſideri nequeūt, vt eſt i
regula pꝛima iuris in.vj.bn̄ficij vero titulus mere ſpiritualis eſt
alienus ab omni ſeculari iudicio.Certe,quo pro tribunali agiꝛ̄ đ
pꝛopꝛietate,puto ⁊ agēdū de poſſeſſione,cāe alioq ſpiritualis cō
tinētia diuideꝛ̄,vbi iuſte nō poſſidet q autoꝛe tm̄ pꝛetoꝛe poſſidet
ſ₃ q iuſtū titulū h₃. Hac de re plixius Panoꝛ.in.c.ij.de iuꝛ̄.cal.
Dixiſſe ſufficiat,qđ hāc oēm abſurditatē eleuat diuturna ꝯſuetu
do,q̄ dat ēt iuriſdictionē,imo nōnūq̄₃ ⁊ a peccato excuſat hoīes
cū iuri diuino ꝯria nō eſt,ac de illicitis licita facit,vti ānotāt vlt.
c.de ꝯſ.preterea, Martinus qntus Caroli ſeptimi regis noſtri
poſtulatis reſpōdit,citra vllius cēſure eccleſiaſtice metū iudices
regni laicos de bn̄ficioꝝ poſſeſſoꝛijs definire poſſe.reſcripti ver⸗
ba refert Guido pape qōne.i.ſuaꝝ deciſionū.tum duo de pōtifi
catu certabāt,quo tp̄e nihil nō ſolet altera pars indulgere , quo
vincat alterā.nollem patriū moꝛē ꝯtumaciter repudiare, tm̄ di⸗
xerim felices pꝛoauoꝝ atauos,⁊ ſimul optarim vt hunc vſu₃ lex
⁊ ratio melioꝛ qn̄q₃ vincat.Ceterū,hec vt apud oēs ꝯſuetudo p
bata nō ſit(que ſcriptis legibus oībus ꝯria eſt ab opinioſis qui⸗
buſdā defenſa)tn̄ extra ꝯtrouerſiā eſt,pontifices regibus poſſeſ⸗
ſionū pꝛophanaꝝ iudiciū ſp reliquiſſe.c.Latoꝛ.qui filij ſint legi.
videri poteſt eccleſia celo dūtaxat,⁊ diuinis animū intēdēs,⁊ cu
ius ꝯuerſatio iam nō eſt cū hoībus,mūdana hec ⁊ terrena pꝛoꝛ⸗
ſus abieciſſe,nō ignoꝛās id qđ quadā ex pte,natura docet,agros
⁊ imobiliū quarūcunq₃ rerū poſſeſſiones regi ſubijci, vt iuxta do
ctrinā apl̄i,reddamus oībus qđ debeꝛ̄,cui tributū,tributum, cui
vectigal,vectigal.ad Ro.xiij.⁊ hāc alioq ab oī ſtrepitu tpalium
ceſſare conuenit.non quia talibus indigni ſint ſacerdotes xp̄i , ſ₃
qꝛ talia ſunt indigna ſacerdotibus ad altioꝛa vocatis. Accedit,
ep̄os ſeu pꝛeſbyteros nō eē oꝛdinatos iudices,aut cognitoꝛes ſe
culariū negocioꝛum,⁊ litiū aduocatos.ca.Te quidem.⁊ ſeq.xi.
q.j.Et ſupꝛa.de poſtulādo.Jn pꝛomptu ſunt cauſe, ne pꝛefocati
mundanis hoīum curis,nō poſſint verbo dei vacare.Nempe ꝙ
ad alia officia ꝯferꝛ̄,hoc religionis cultui,atq₃ officio noſtro decer
piꝛ̄,ait Ambꝛoſius.can.cui poꝛtio.xij.q.j.ne ve p eādē linguam
p quā laudes refert deo ⁊ diuina libat officia,litiū venena pferat
ait idē đ ſacerdotali dignitate.c.iiij.Jtē ne falcē iudicij mittat ec
cleſia(qđ nec d₃,nec poteſt)in eā ſegetē,que alteri cōmiſſa eſt de⸗
metēda.ca.xvi.q.ij.Unde ⁊ Alexāder tertius reiecit appellan
tē a ciuili iudice ad pontificis audientiā.c.Si duobus.de appel
la.idē pariter hr̄ditatū iudiciū regibus dimiſit , ab hoc abſtinēs
ne iuri pꝛincipis detrahere videreꝛ̄.c.Cām que.Qui filij ſint leg.
Antoniū Bꝛu.in.c.decernimus hoc titu.ſeqꝛ̄ archiep̄us Pa⸗
noꝛ.putantē peccare pꝛeſbyteros,qui delegationes pꝛincipū ſu⸗
ſcipiunt in cauſis peragendis,hoc ſi non exigat publica fidelium
⁊ xp̄ianoꝝ vtilitas,qualis referꝛ̄ in.c.iiij.de rap.qđ ⁊ ſpecialiter
vetaꝛ̄ in.c.ij.⁊.c.iiij.ne cler.vel mon.⁊c.qd hic mihi dicturi ſunt
tot palatini ſacerdotes,qbus tribunalia ſunt altare dei,⁊ rixoſe
iurgantiū turbe ſūt choꝛus hymnos deo pſallētiū: qd illđ ē apđ
Paulū,nō op₃ ep̄₃ eē litigioſū: qd ad citata.ſ.iura rn̄ſuri q̄ ſā⸗
cti pr̄es ſpū dei pleni ſanxerunt: Exceptā aūt vbiq₃ volo tpale₃
eccleſie iuriſdictionē,de qua paulo poſt,quā vꝫ lex,vel pꝛiuilegiū
vel ꝯſuetudo rationi ꝯſentanea tribuit eidē.c.ꝯqueſtus.ix.q.iij.
lex in decimas,altaria,baſilicas,tanq̄₃ in hereditatē dn̄i, ius de⸗
dit ſacerdotibus,pꝛo quibus ⁊ ipſi gratis cū Ambꝛoſio imola⸗
ri ſuſtinēt.can.cōuenioꝛ.xxiij.vlt.pꝛiuilegiū(qđ eſt pꝛincipū , vel
maioꝝ indultū,quo,veluti lege quadā pꝛiuata,quid cui ſingula⸗
tim ꝯcediꝛ̄.can.ij.di.iij.) ius ꝯfert nō minus , ⁊ eque firmū , ac
lex,nec d₃ aliqua impꝛobitate conuelli.can.pꝛiuilegia.xxv.qō.ij.
ꝯſuetudine quoq₃,cui veritas ſuffragaꝛ̄,nihil opoꝛtet firmius re
tineri,nā pꝛo lege ſuſcipitur,⁊ appꝛobata dat iuriſdictionē.can.
fruſtra.viij.di.c.dilecti.de arbitr.pꝛeter hec tria(aut ſi qbus etiā
pꝛinceps,extra ſanguinis iudiciū,negocia ſua cōmittat)memine
rint ſacerdotes a Chꝛiſto ſe tantum electos ſalutis miniſtros.
can.Sepe.xxiij.q.viij.Sed ⁊ illa ſupioꝛa ſi cōtingant,debent ad
huc ſacerdotes ex equo ⁊ bono exercere , habita honeſtatis ⁊
iuſtitie ratione,nō ad viuum per vafras quaſda₃ foꝛmularū cau
telas exequi,vt merito etiam iuris nominentur ſacerdotes , qui
ſemper exiſtiment non tam ſibi iuriſdicendi creditos faſces, q̄₃
demādatū ſacerdotiū religioſis officijs miniſtrādū. ⁊ hinc reddi
cauſa poteſt,cur epiſcopus pꝛehenſionem non habet,id eſt delin
quētem clericum capere non poteſt,⁊ in vincula duci iubere, niſi
foꝛte depꝛehenſum in eccleſiaſtico ſuo auditoꝛio.Solius eni₃ pꝛin
cipis eſt hec manus iniectio,autoꝛe Balbo in.l.ſi quis curialis.
.C.de epiſ.

.C.de epis.ꝛ cler. Hoc est qđ idē Cynꝰ sequutus asserit in.l. episcopale.C.de epis.aud. epōs non habere territoria extra suas ecclesias, ꝛ illarum septa. Fingamus ab episcopo cōdemnatū clericum quempiam ad solutionem centū tibi debitoꝝ, aut facinorosum clericum multa patrasse, qui contumax ecclesie censuras, ꝛ epale iudicium contemnit, quare bona debitoris capienda sunt, vt satisfiat, aut ducendus est ille criminosus, id est vinciendus ꝛ in carcerem mittendus, profecto, nō hoc epūs, sȝ ordinarius eius loci iudex exequet, autoritate regis, cuius est episcopales cognitiones ꝛ definitiones tueri. can. principes. ꝛ can. incestuosi. xxiij. q.v.d.l. episcopale. de epis. aud. C.

Maximorum duorum ciuitatis nostre magistratuū iura ꝓpria, qua potui breuitate, conclusi. Nunc simul bis duobus que conueniāt explicare conabor.

¶ Communia vtriusque.

¶ Non minus ecclesie, ꝙ regis in omnes missum est imperium.

DE FEVDIS, PRÆDIIS, ET TEMPORALI ECCLESIÆ IVRISDICTIONE.

Nam iurisdictio temporalis esset ecclesiastici muneris, multi quesiuerunt, ꝛ non esse rńderunt omnes martinastri, quoꝝ flagitiosissimus quidaȝ magister Petrꝰ de Cugnerio, tam nunc inter nostrates ridiculū nomē, ꝙ fuit olim formidabile. procurabat hic in vniuersa Gallia regium fiscum, tempore Philippi valesij. Regem suis aduersus ecclesiam calūnijs eo ꝑduxerat, vt ecclesiasticis omnē tpalem ꝛ secularem iurisdictionē prorsus auferre qnqȝ rex cogitarit, ꝛ quicquid illi feudorum, reddituūqȝ temporaliū possidebant, preter decimas quasdā primitias, ꝛ alias id genus fideliū oblationes, nil illis relinquēs. Qua de re concilium presulum omniuȝ regni, procerumqȝ Gallie conuocatum est in saltum Vincennaruȝ, regali est hoc pretorium primo ab vrbe Lutetia lapide. Egit ecclesie cām Petrus Bertrādus Heduoꝝ epūs, exorsus ab illo Petri dogmate, deū timere, Regē honorificare. Cugnerius hanc oppugnabat, ꝛ qđ impiā ꝑditamqȝ magis augebat hominis audaciā, proprijs ecclesie telis, initiū faciens ab illo xp̄i verbo, Reddite cesari, que sunt cesaris, ꝛ que sunt dei, deo. Extat apud aliquos vtriusqȝ actio. Tandē hic (vt fere semper, ꝛ vbiqȝ) veritas vicit. Multis vltro citroqȝ dictis, ꝛ re vtrinqȝ vehementer concertata, rex ipse, q concilio preerat, ecclesiam, ꝓnūciauit, ꝛ feuda ꝛ tpalia queqȝ bona propria sibi possidere posse, atqȝ in illa iurisdictionem habere. Areston mēse Decembri anno xp̄i. 1329. Diuinitus ita comparatum est, vt vel omnibus tacentibus, occulta quadā via peccata suos traducāt autores. Inuersum ex eo Cugnerij nomen est, q pudore simul ꝛ ira confusus iam se pro solito nō dabat in publicum, vnde quasi latitaret in angulo aliquo, vocari cepit, allusione faceta, sermone quidē nostro, magister Petrus de quignero, hoc Gallis angulū significat. Et in maiore virginis ede Lutetie veri mihi fit simile, tuȝ nomen sumpsisse vnū ex illis Atlantibꝰ lapideis, ab isto magistro Petro sacris ꝛ sacerdotibus tā infenso nebulone, q homo quū nihil esset (nam ꝛ hunc fuisse gibere deformeȝ ferunt) regni tñ fulcimētū videri volebat, regisqȝ tutor vnicus, quo laborarunt omnes Martinastri vitio. Qui sibi legitimi magistratus videnť, ꝛ patres patrie, si puniant interdū scelera quedā, quū alioqui scelerū omiū irritamēta prebeant principibus, ꝙ si techniis ꝙplurimū tributoꝝ ac vectigaliū e ciuibꝰ ꝛ ecclesijs extorqueant indictionibus ꝛ superindictionibus oia rapientes, in celo tum sibi triumphāt, ꝛ in arce magistratuū. Repetā rem longius, ecclesiasticā iurisdictionē, hoc est, imperiū mistū, qđ hȝ ecclesia, expositurus. Primo suas ecclesie quascunqȝ, ꝛ quātascūqȝ possessiones asseram deinde iurisdictionē. a primis ipsis nascentis ecclesie temporibus (dum fremerēt adhuc gētes, ꝛ reges terre conuenirent aduersus dn̄m, ꝛ aduersus xp̄m eius) hāc ꝛ habuisse, ꝛ multa possedisse bona loquunť aperto diui Luce verba, scribētis, ad pedes apostoloꝝ certatim a fidelibus delata predioꝝ diuenditoꝝ ingentia precia, tāta quidē copia, vt tametsi magnus esset credentiū numerus (supra ter mille) nō n̄ fuerit egens quisqȝ inter illos, actoꝝ apostolicoꝝ quarto.c. Quosdā fuisse, qui se arrogantissime vocauerint apostolicos, eo ꝙ in suā cōionē nō reciperent aliquē res proprias possidentē, ꝛ memorat ꝛ dānat Augustinus in libro de heresibus ad quoduultdeū. quare merito dānati sunt ab ecclesia dudū, q mentiri sunt impudenter ausi Apostolos fuisse mēdicos.c.iiij. de ver. sig. in extrauag. Io. xxij. postqȝ cōtinuo sacroꝝ celestiū vsibus di.ata sunt, ꝛ assidue donata vsqȝ adeo multa, vt Vrbanus, qui tm̄ decimus sextus a petro sedit, oia sacrata ministeria fecerit argētea, ꝙ Damasus in pontificali refert. Hic fuit Vrbanus, qui prefuit ecclesie, Alexandro Mamee regnāte, sub quo ꝛ passus est, quū multos nobiliū ad fidē xp̄i conuertisset, āno salutis. ccxxx. Ex chronica cesariensis Eusebij. Sixtū pontificeȝ cū Leuita suo Laurentio constat a Decio imperatore Rome fuisse interemptos anno ccxliij. ꝙ ecclesie thesauros tyranno ꝓdere noluissent. iam tunc igitur habuit ecclesia, qđ princeps magnus rapere cuperet. Cōstantinus Helene Romanoꝝ cesarum trigesimus quartus, in eo rex fastigio primus post Philippos xp̄ꝫ professus est Melchiadis, ac Siluestri pontificū monitis ꝛ exhortatione, circiter annū dn̄i. cccx. qui postmodū ꝑ vniuersum Romani imperij orbē xp̄o deo templa ꝑmisit extrui, ꝛ ecclesijs predia constituit tribuēda. l. j.C. de sacrosan. eccl. quū nusqȝ foret antea xp̄ianis locus, nisi secreta ꝛ latebre, sacella tm̄ ꝛ oratoria intra priuatos parietes, nō publica delubra. qn ipse religiosus īperator fabricā templi prime sedis beati Petri instituit, adeo vt sedē imperialē relinquerer, ꝛ beato petro, suisqȝ successoribus profuturā concederet. hec Melchiades in can. Futurā. xij. q.j. Et alterius cuiusdā Siluestro facte donationis apud Gratianū adscriptū est ipsius Constantini edictum, cū imperiali subscriptione, Datū Rome. iij. cal. April. ipso Augusto quartū, ꝛ Gallicano cōsulibus, qui fuit annus a partu virginis. xxxvj. si tñ in ꝯsulatu Gallicanus Cōstantini collega fuit, quē post annis. xiiij. consulem inuenio cū Symmacho, quartū ꝯsul Cōstantinus scribitur habuisse Liciniū pariter augustū collegā. Ludouicū Caroli magni filiū (a Gallis pium cognominatū) Augustū Romanoꝝ imperatorē, Francorūqȝ regē cōstat ꝛ Romā, ꝛ Latiū pene totū (quē ducatū Romanū vocat) ꝛ hetrurie partē multo maximā cessisse Paschali pape, pollicitatione facta beato Petro, de nō contraueniēdo, neqȝ ꝑ se, neque per successores suos. Idē postea rex Otto primus, ꝛ magnus Alemanoꝝ imꝑator pollicitus est, ac iurauit Io. pape. ca. Ego Ludouicus. can. tibi dn̄o. lxiij. di. Reges aūt suis pactis ꝛ ꝯtibus obligari cū successoribus, nō secus ac legibus, inter oēs ꝯuenit. c.j. de ꝓ. ꝑsco iur̄ certū. ꝙ si ob honorē ꝺcretū, vel religionē, ob aliā iustā cām facta sit pollicitatio, qui pollicitus est, teneť, nec minuitur in ꝑsona heredis obligatio, nulliusqȝ penitētia reuocari potest. l. iij. l. totiens. ff. de pollicit. ꝛ alijs in eo. titu. ll. multis. Valla tñ in vtrāqȝ donationē declamat, ꝛ rethoricať, ingenij vires (quo fuit acerrimo) ꝛ stilū exercens, collusoriā hāc illā cōmētitiam fictāqȝ nūcupans, interiȝ tñ Melchiadis scripta. ś. relata vera nō diffiteť, ꝛ sunt in ecclesie concilioꝝ libris. Inde malitiosa vafricie nouatores quidā fidēter sane, vt omnia solēt isti, haud quaquā veriti sunt ecclesijs sacrosanctis auferre, quicqd eis rex tpaliū prisca fideliū pietas consecrauerat, vix basilicis ad cultū diuinū relictis, ꝛ tāqȝ ciuili bello, nostris ꝯ nos erectis signis armisqȝ pugnāt ꝑditores, e sacris oia detorquētes. Per me de donationibus illis qđ discrepat, in medio sit. Eusebius tradit Cōstātinū credidisse, nō satis sibi facere videri, si se sacerdotibus eq̄lē preberet, nisi eos lōge ꝑferret, ꝛ ad imaginē quādā venerareť diuine presentie, nono ecclesiastice sue historie lib. quid illis, ꝗso, vir hoc animo nō erat donaturus, quos se maiores, dijs equales existimabat? a qbus auxilij nihil sibi nō pollicebať? ꝑ quos tm̄ se regnare ꝓfitebať? ignorare puto neminē, q mō legerit historias ꝛ Constantinū, ꝛ q successerūt oēs ad hoc eui principes, per vniuersas imperij sui ꝓuincias ꝛ honores summos sacerdotibꝰ detulisse, ꝛ cū plurimis priuilegijs maxia quoqȝ bōa, ac donaria ꝯtulisse, q̄ Siluester, Cyprianus, hilariꝰ, hierony. Augusti. Ambrosius, ꝛ vbiqȝ ceteri sāctitate vite nobiles, ꝛ eruditiōe clari patres, doctores, ꝛ orbis magr̄i possederūt. qs nescit hoꝝ tpibꝰ ꝛ dites ecclesias, ꝛ multoꝝ redditū ac possessionū dn̄os fuisse ꝑsbyteros? ostēdūt hoc ꝯnalia ꝯcilia tū celebrata, satisqȝ singuloꝝ libris deprehēdiť. Aureos calices, ꝛ gēmata vasa, mesas argenteas, ꝛ auro nitētia mēse cooptoria, cū sericis, holosericis, ꝛ purpura in xp̄ianoꝝ tēplis fuisse, ipsis ēt tēplis ambitione regia constructis, iā tū suo tpe Chrysostomꝰ ostēdit, homilia i Mattheū lj.c. xxiiij. Matt. ac tātas opes fuisse, tāqȝ vberes ꝛ abūdātes r̄ditus, ac fructus collegisse dicit ecclesiā Antiochenā, vt in singulos dies aleret ad tria millia viduaꝝ ac virginū, ꝛ ꝑter eas multis vinctis in caceribus auxiliareť, multis i hospitali laborantibus, multis aduenis, multis leprosis, ꝛ oibus q altari assistunt cibaria indumētaqȝ preberet, multis ēt q quotidie ad petēdū accederent. homilia in Mattheū. lxvij.c. Matt. xxj. non est in gallia tam potens ꝛ diues ecclesia. homines profecto diuinaꝝ oiuȝ humanarūqȝ literaꝝ doctissimi res tam multas, tamqȝ amplas

facultates in ecclesia Dei nequaquam suscipissent, ac vite proprie periculo seruassent, si respuendas abijciendasqz duxissent. Argumentum est hoc prosperi cuiusdam valde pugnax. in can. Expedit. xij. q. i. Est in iustiniano codice titulus, De sacrosanctis ecclesijs, & de rebus, & priuilegijs earum. Hic legis auro, predijs, nauibus & omnibus bonis abundantem ecclesiam, in quibus a semichristianis Cesaribus defendit, & nos hanc plus quam christiani oppugnabimus? Loculos habuit in terra celi terreqz dominus. Jo. xij. & xiij. cuius humanis necessitatibus angeli ministrabant. Mar. i. qui dat escam solus omni carni. Psal. cxxxv. ostendit hinc ille, dubio procul, ecclesiam suam, que destituta gemit inter hos turbines, & aduersa mundi, loculos etiam habituram licite, non vt occulat, aut luxurietur, sed vt eroget, necessitatibusqz subueniat. Vetita est crastini sollicitudo, futuriqz prouisio. Matth. vj. sed ita vetita est, si nobis nos melius prouisuros putemus, quam deum communem omnium patrem, in quo vno tota spes nostra collocanda est, non in nobis ac laboribus nostris proprijs (ni fallor) hec officina est, vbi confusum fuit ecclesiastice pecunie marsupium, multis (proh deus!) auaritie libidinis temulentieqz seminarium, quod esse debuit omnis integritatis ac virtutis conditorium, vti vere est, si tamen scierimus abundare duntaxat ad edificationem ecclesie, nec esse ventri seruiendum, sed iugiter ac semper in spiritualibus commorandum, vt qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtatur, & qui gaudent, tanquam non gaudentes & qui emunt, tanquam non possidentes, quod prioris ad Corin. vij. capite paulus precipit. Nusquam pecuniam Christus, sed pecunia decepto carpit, qui re ita exigente, parati non sunt omnia quecunqz possident abijcere, vendere, distribuere pauperibus, & sequi dominum, qualis diues ille describitur a Matth. c. xix. Non facit egestas pauperem deo commendabiliorem quandoquidem non est deus marsupij discussor, sed puritatis anime Seculum christus (inquam) non dixit esse nobis impedimento ad regnum sed solicitudinem seculi, nec diuitias obstare, sed diuitiarum fraudem. mat. xiij. Marc. iiij. Luc. viij. Laudabiliter enim diuitijs vti possumus, tantum simus in deum diuites eleemosynam demus, & omnia munda nobis erunt. Lu. xi. & xij. Hec est illa paupertas euangelica possidens omnia quum nihil habeat, cuius opes immense sunt, & inestimabiles, quum tamen sit inops, sed vltro, ac sponte sua. Discamus igitur hac paupertate gaudere mansuetudinem colere, seruare parsimoniam. In summa christum gratis amemus, discamus adherere christo propter ipsum christum, non harum corruptibilium rerum premio, ne cum iudeis exprobationem turpem quidem illam & infamem, turpes nos, & infames audiamus, Queritis me non quia signa videtis, sed quia de panibus comedistis, & saturati estis. Jo. vj. Non est quo possimus aliter impiorum scismaticorum, hereticorum, improbanorum quorundam detractionibus & conuicijs obsistere, que nos mala nunc misericordia potius admonentis dei, quam punientis seueritate patimur. Forte rogas hic, ecclesiasticarum possessionum proprietas cuius est? christi dei est nomiuatim, cui sunt a fidelibus oblate possessiones ille. Propterea vocantur in patrum canonibus, Pecunie christi, & patrimonium christi. quod in Exegesi dixi Domini quidem est terra, & plenitudo eius, sed illa specialius dona dei dicuntur, quoniam a deo fidelibus, & a fidelibus deo donantur. ca. Res ecclesie. j. q. iij. Toto leuitici libro quecunqz sunt oblata deo, iam dicuntur sacrificata & consecrata, prophanis interdicta, veluti & panes sancti, quibus vesci nefas erat laicis i. Reg. xxj. & vasa templi, quorum prophanatio medis & Persis regnum dedit Assyriorum. can. v. c. Huiusmodi vero bonorum procuratores duntaxat, & administratores, non dominos, clericos deus constituit. c. ij. de donati. quorum nemo dicere potest de rebus ecclesiasticis Hec mea est. xij. q. j. §. vlt. Nullius. n. proprie sunt, sed omnium communes ecclesie facultates. eadem. q. can. expedit. c. ij. de preb. ecclesia igitur (que dei dicitur hereditas. Psal. lxxviij.) ecclesiasticorum bonorum sola domina est, sicuti & hereditas habetur pro domino rerum omnium hereditariarum. l. hereditas. ff. de acq. rerum do. atqz ita consequendi, domini sunt clerici, non singuli, sed vniuersi, put de rebus ciuitatum dicitur in. §. vniuersitatis. insti. de rerum diui. Nempe nunc ecclesiam intelligo presbyterorum, clericorum, & episcoporum congregationem, cetumqz omnium, qui sacra tractant & in templo ministrant altari seruientes. De qua significatione in. c. relatum. ij. de testa. in Exegesi quoqz dixi. Quod si speciales aliqui domini nominandi sint, paupres tamen domini sunt. Nam quicquid habent clerici, pauperum est, vt inde sustententur & allantur. Erarios habeo (inquit ambro.) erarij autem mei sunt christi paupes. Hospitales igitur esse oportet ecclesiasticorum domos, omnibus patentes. xvj. q. j. can. si. quos meminisse velim, se esse rerum tantum curatores, & hominum tutores ad ciuitatem nostram christianam pertinentium. Agunt illi quidam & conueniunt, de dubijs cognoscunt & iudicant, sed sui temporis singuli periculum prestabunt, rationem administrationis secundum fidem datorum & acceptorum ponenda semel est, in qua non dolum solummodo sed latam negligentiam, hoc amplius etiam, diligentiam dominus. quod & supra monui. Semel audituri sunt illam domini formidandam vocem, Redde rationem dispensationis tue. Luce. xvj. Hierony. ad Paulinum. Jam non sunt tua, que possides, sed dispensatio tibi credita est, tu considera, ne christi substantiam impudenter effundas, id est, ne imoderato iudicio rem pauperum tribuas non pauperibus. Non putetis hoc (vt loquuntur) esse concionem, siue plaustro cantatum. Nulla nos excusatio, nulla tergiuersatio defendet. christus arte vel mora non illuditur. Nequaquam mea est, sed apostoli sententia, quam in exegesi retuli, nolite errare (fratres) deus non irridetur, & repetundarum postulabuntur reges, qui munus sibi mandatum rumpunt exactionibus, & interuersere pecunie dominice sacerdotes rei peragentur infidi serui. Tam multarum vero possessionum iudicia penes sacerdotes esse, imo & aliarum rerum omnium (tametsi frequenter abstineant) ex parte supra docui, nunc iterum tractabo specialius. probauimus ecclesiam deo militantem se noluisse temere negotijs secularibus implicare, temporalemqz iurisdictionem, temporalibus principibus sponte reliquisse, tamqz libenter & animo tam prompto & facili, vt regum propria videatur. idcirco scriptum a Speculatore, quod quicquid est in regno id esse intelligitur de iurisdictione regis initio statim particule, qua tractat de iuris. om. iudi. Propterea, nonnullis persuasum, contrarias esse iurisdictionem spiritualem, & iurisdictionem temporalem, nec in vno manere posse. Diuersas ponimus & distinctas alteram ab altera (vt sunt imperium merum, & imperium mistum) contrarias negamus, que mutua se iuuent ope, quum res exigit, atqz semper inuicem contraria pugnant, album & nigrum, calidum & frigidum, neqz alterum vocatur in alterius auxilium, veluti sibi vicissim opitulantur eiusdem corporis christi duo brachia, spirituale & seculare. absit a ciuitate nostra factio tam perniciosa, vtrumqz gladium si tamen ecclesia, vtraqz pariter habet iurisdictionem. Qui voluit ecclesiam suam christus habere predia, villas, agros, & alia bona, voluit esse simul huic in illa omnia potestatem & autoritatem. Quare ab vrbano primo scriptum, quod sunt huiuscemodi res omnes in episcoporum & ecclesiasticorum virorum ditione. ca. videntes. xij. q. j. quas non solum dispensant, sed etiam de quibus autoritate sua pronunciant, & iudicant, si qua forte controuersia, litisue de illis existat. Hoc ecclesiam posse satis indicant omnes fere tituli Decretalium epistolarum Gregorij, Bonifacij, clementis, atque aliorum pontificum, in quibus & realium & personalium actionum, vndecunqz nascantur. iudicia tractantur. Rident ecclesie mastiges, in causam pontificum me citare testes ipsos pontifices, imo iudices facere, quasi vero non & illi solis principum legibus probent omnia posse principes, & si quid aliud in ecclesiam dei proferunt ad hanc suam seditionem tutandam, non aliunde quam ab ipsa sumunt ecclesia. Sed age, recitetur illius testimonium, per quem reges regnant, & principes imperant, iubet hic, vt in ambiguis & difficilibus rerum iudicijs, non solum inter lepram & non lepram, sed etiam inter sanguinem & sanguinem inter causam & causam sacerdotes sint iudices, voluitqz vt fieret quodcunqz dixissent, qui preerant loco quem elegisset ipse. Deute. xvij. c. Hinc Heli, Samuel, & alij fuerunt sacarti domino sacerdotes, & populi duces atqz iudices. quin Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Psal. xcviij. nec deo visum est placuisse, quod sacerdotibus suis contemptis itum sit ad alios, non te (ait ille) abiecerunt, sed me. i. Reg. c. viij. quid illud Malachie. ij. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius. quod & diuus Hieronymus Rustico cuidam Narbonensi rescribit, inquiens, presbyteri ab initio iudices negociorum esse mandati sunt. can. Ecce. xcv. di. a quibus nos excusare non possumus, etsi velimus, ait Augus. de huiusmodi secularibus iudicijs loquens. Vnde & veterum etiam patrum consuetudine in eius primordio semper idem potuisse volunt ecclesiam. Certe quondam ex concilij decreto, siue presbyter contra laicum, siue laicus contra presbyterum querimoniam aliquam haberet hec episcopo precipiente finiebatur. ij. q. v. ca. Si quis presbyter. Addam de nostris quod instinctu nature factum videri potest. Fuit quum Gallia iudices alios non haberet quam suos Druydes, qui simul & rebus diuinis preerant, sacrificia publica, ac priuata procurantes, & fere de omnibus controuersijs publicis priuatisqz constituebant, de finibus, de hereditate decernentes, & etiam si cedes facta esset, vel quod admissum facinus. autor est cesar in. vj. commentariorum belli Gallici. More ergo maiorum, iureqz posse videntur actiones omnes intendi apud ecclesiam, nec ipsi principes proprobani hoc denegarunt ecclesiasticis. quandoquidem Tribonianus (homo religionis incerte, ne putet aliquis ecclesie christiane fouisse, Christianum) libro pro icodicis iustinianei ex multis imperatorum constitutionibus posuit episcoporum iudictionem sub titulo, De episcopali audientia. pudendum, si non prestamus christiani, quod vel ob gloriam, vel pecunia, vel impulsu nature prestiterunt infideles. Apparet igitur, siue quis intendat, alium sibi dare aut facere oportere aliquid ob maleficium admissum, forte damnum datum, rapinam, furtum, iniuriam, vel ob contractum, vel ob alias diuersas causarum figuras, siue alij controuersiam moueat de reliqua aliquam suam esse affirmat non esse hoc ab episcopali cognitione remotum, vtpote, que misti sunt imperij. Ecquid sit hoc vocabuli supra

li supra declarauimus. Cauillatur impia ⁊ sacrilega Martinastrorum dicacitas religionis obtentu ab ecclesia occupata territoria ciuitatum, exhaustas opes regnorum, reges ipsos ⁊ pios alios in monasteria, templa, cenobia, frustra, neglectis ⁊ preteritis sanguine sibi iunctis, impendisse ac profudisse sua. Excitant etiam ab inferis populos, ⁊ liberos querentes, nec magno decoro quiritari faciunt exercitū Romanū in ecclesiā dei, atqui alia ausu dementie prolata detonāt. Quin ⁊ Aristotelem (si diis plz) in nos syllogismis debacchantē parū sobrij fingūt. Liceāt istbec decne, in Rhetorum scholis, vbi laudat̄ ⁊ febris, ōfendit̄ Tyrānis viderint alij, certe sunt hominū argumēta, quibus vtilitas virtute potior est, qui iustum nō alia re q̄ licentia metiunt̄, ⁊ honestum sanctumq̄, cōmodo suo definiunt, quorum mens est in querellis, q rapere properant, qua sacrū qua publicū. Non tulit Iscariotes effusum in caput Jesu discūbentis vnguētum, vendi satius erat (ait) ⁊ precium dari pauperibus, nō ꝙ pauperes illi cure essent, sed q2 fur erat. Jo. xij. Simili ⁊ oratione ⁊ mente cū Juda ratiocinant̄, vbi templa vident ornari, vel sacerdotibus aliquid donari, litium pleni, rapaces, ⁊ fraudulēti hoīes, q neque leges, neq3 equū, neque bonum vsq3 colunt. Sed hospes ille Plautinus in milite longe religiosius, dum ait, Qd̄ in diuinis rebus sumas sūptus, sapienti lucro est. omnis (ait Justinianus) donatarū ecclesijs rerum immēsitas optima mēsura est auth. de non alien. ⁊c. §. finimus, semp ne de fundis, ⁊ villis, ⁊ rebus istis infimis, summi dei sacerdotibus inuidia mouebit̄? Recte ambrosius ad sororē, veteri iure legimus (ait) a sacerdotibus donata imperia, nō vsurpata, ⁊ vulgo dici, ꝙ imperatores sacerdotium magis optauerint, q̄ sacerdotes imperium. Rn̄de sine calumnia, logodedale, qui reges inuides ecclesie, ⁊ ex cordatis excordes facis, princeps causari quid potest ecclesie donata rapiens? aut ne iam datis me lora donet? cui plurima pmisit habere deus, ⁊ multorum esse dominum, q facile dare possit, ait idem Justinianus imperator. Sciuit istbec iter Arrianos Thracis armētarij nepos, que (iu sacrilege ⁊ impure nebulo) reges regijs ⁊ Christianis in cunis ortos ⁊ altos nescire vis? Appello te rursus quisquis es, qui pessimum hunc errorē inseris in animos principū. Reges qd habēt, qd̄ nō acceperint? Dauid orans clamat, quū nihil in tēpli constructionē non obtulisset, Tua sunt omnia (domine) ⁊ que d̄ manu tua accepimus, dedim⁹ tibi. primi Paral. li. c. vlt. Cōquerētibus istis hirudinibus regijs ⁊ muribus Palatinis apud Philippū augustū iminui regia iura, dū sacerdotum iura indies auctiora maioraq3 facit, pius princeps rn̄dit, a deo tot esse, tamq3 magna sibi Franciecq3 sue concessa beneficia, vt neq3 templis, neq3 sacerdotibus earum rerum quicquā denegare possit, quas non humana sed ope sola diuina florentes ⁊ integras haberet. Neq3 verius, neque sanctius aliquid rn̄deri potuit, nequit enim felicitas esse, vbi nō ⁊ pietas. Principes hic intuentur qd̄ imitent̄, exemplū, non qd̄ impiorum sequant̄ cōciliū. Quod si qui regnū nō probēt, desinant ⁊ aduersus ecclesiā prebere aures, nec philologorū nescio quorum calūniantiū maledicta admittāt, q pessimi quū sint, nihil assidue q̄ bonas ⁊ bonas literas crepant, Audaces, sibi placētes sectas introducētes homines, atque alia vere de his a petro predicto. c. ij. epistole sue secūde. Quoties res aliqua redit ad ius ꝙ lex. j. tribuit ei, nemo iuste querit̄ deteriorē suā ɔditionē fieri, non perit enim qd̄ sue nature pristineq3 forme redditur. l. si vnus. in fi. §. pactus. ff. de pac. ecclesiā vero rerum oium dn̄am directā nemo negat esse, nisi q negat ⁊ matrē, igit̄ ecclesie dare non est aliud q̄ reddere, tunq3 res ad veterē dominū reuertit̄. Propterea verissime dixerunt ex nostris plurimi, Cōstantinū donasse nihil eccl'ie sed restituisse ac reddidisse. Nam si dn̄i est orbis terrarum ac plenitudo eius, certe est ecclesie vnice dn̄i filie, ergo ⁊ paternorum bonorum domine. l. in suis. ff. de lib. ⁊ posthu. que ⁊ ipsa regis est vxor ⁊ sponsa, princeps autem solet eadem Auguste priuilegia tribuere, que ⁊ ipse hз. l. princeps. de legi. Eo tn̄ pacto sp, vt cū illo meminerimus regnū nostrū nō esse de hoc mūdo, hoc est, affluentibus diuitijs nō esse cor apponēdū, cogitemus crucē eius, ⁊ diuitias lutū putabimus, Christus fugit, ne talis rex fieret. Jo. vj. tantū abest, vt pp has inter nos amplius itestinis odijs, ⁊ plusq̄ capitalibus iurgijs decertari velit, quare nō magis iniuriā accipitis? quare nō magis fraudē patimini? inquit Apostolus. i. ad Corin. vj. Hec est ditissima paupertas, qua volo ciuitatē nostrā abundare. Obijciunt inde pollutā sanctimoniā ⁊ inocētiā sacerdotū, ⁊ hac vna via luxū irrepsisse, accrescentibusq3 terrenis opibus, veras illas celi opes esse diminutas. Hec vtinā vere negare possem, tametsi deo magis q̄ hominibus nota sint. Fallaces sūt abundātes diuitie, que frequenter aliud de se promittūt, ⁊ aliud agunt. Semen ab agricola dispersum ceciderat in terrā bonā q̄dē illā, sed spinosam, ppterea crescentibus vna spinis suffocatū sine fructu mansit. Semen est verbū dei, ⁊ ministeriū nobis demādatū, spine sunt diuitie vepribus oibus aculeatiores, quarum deceptio suffocat in nobis ea que scimus ⁊ audiuimus, ⁊ extinguit officiū nostrū, iō nullū fructū rddim⁹, nō ipsarum spinarum culpa, s3 nostra, q nō euellimus, qui crescere sentes pmittimus, quarum germina debuimus incidisse contemptus ⁊ eleemosynarum sarculo. malos esse nimiū multos, auaros, libidinosos, scortorum alumnos, ēt atque ēt pudet epos ⁊ presbyteros, qui rbus, ⁊ pecunijs Christi lasciuiant, illo famescēte. Ceterum, ꝙ bonis male vtamur, hec ideo mala ne dixeris. Nā qd est in vsu boium bono ⁊ licito, vnde nō possit homini pernicies irrogari? Nec esculenta nobis erunt domi, nec poculēta, ꝙ helluones intēperanter se plerīq3 cibis ingurgitēt, ⁊ prefocēt ēt spiritū. Usū rei qui nescit, aut abstineat, aut illa multet̄. can. Epo. xij. q. j. can. Si epo in fi. iij. q. ij. d3 enim concessa pdere, q ɔcessis abutit̄. iniquū vero nōnullorum culpa damnari oēs. Et fuerunt, ⁊ sunt, ⁊ erunt in ecclesia Christi bonis hn̄ spretētes, his, vt decet, imo Christo verius, aliorum condonent̄ errata. iure Gregorius, delictū psone, ait, non est in dānū ecclesie cōuertendū, in qua sine illius euāgelice pfectionis impedimento, ad vsum licite possideri temporalia possint. Possideāt igit̄ clerici, s3 nesciāt qd possideant, sint diuites paupes, Nō supbe sapiāt, non saperent in incerto diuitiarum, sed in deo viuo, q prestat omnia nobis abundanter ad fruēdū. i. ad Timotheū. vj. Putēt affluētiā diuitiarum, ⁊ prātis insignia hr̄e in se materiā virtutū, ac bonorum opum, dicēte ecclesiaste, vtilior est sapiētia cū diuitijs, ⁊ mag's prodest vidētibus solē. c. vij. Cōmentū fuit hoc vtrūq3 Juliani apostate, q factus ipator edixit pcurationē puinciarum, iurisq3 dicēdi ptātē nō esse Christianis ɔmittēdā, insup hos bonis, ⁊ facultatibus, pprijs cedere cogebat, suis ita iussisse Nazareū cauillās impius sycophāta. vtinā Christus, quos ad altaris sui ministerium vocauit, oēs imēsa sua misericordia nos eo pfectiōis euehere dignet̄, vt nō animo dūtaxat ⁊ affectu, sed ēt factis ipsis ⁊ ope terrenis istis renūciamus abnegātes nosmetipsos cū secularibus d̄siderijs, ⁊ nudi nudū ducē crucifixū sequētes. Ceterū, q̄ hn̄ mihi mereri vident̄ opinatores illi veteres ritus perosi de presbyteris ⁊ sacerdotibus, quos oēs instituūt ad apl'icā viuēdi normā, si mō ñ inuidia, rerūq3 nouādarum cupiditate trahant̄, ꝙ vt multi boni viri credāt, adduci nequeūt, tā mihi vident̄ i pricipes ⁊ reges i furij maleq3 affecti, quos nō ad Philippos Cōstā. Theodosios Carolos magnos, Ludoui. Pios, Ualesios, ⁊ q tali pietate vixere principes inumeri nō minus religione, q̄ regno clari, componūt, s3 ad Tiberios, Nerones, Julianos, ⁊ si q peius animati fuerūt erga xp̄m, christiq3 fideles. illos ouibus xp̄i pene vident̄ eximere seditiosi hoīes, circūq3 caulas ponere tāq̄ fremētes lupos, q se tātisper ecclesie filios dici sustineāt, dū mater oibus obsecūdet eorum affectibus, quo volūt mō, ⁊ quo tpe. Mirū, nec minus dolēdū, ꝙ hn̄ nati pricipes iueniāt horum pditorum morum doctores, ad vnguē certe factos hoīes, imo verius ad vngues. Elatas aūt ceruices humili xp̄i iugo submittere, oibus ad salutē secularium rerum cōtēptū necessariū eē, vt sint q credāt docētib⁹, q doceāt ⁊ que sciāt ex tragicis istis simijs nemo est. certe cōmerent̄ h cor rupti sacerdotū mores, dū quasi maiora sint regū scita, q̄ xp̄i leges timemus, euāgelia ɔtēnimus, ⁊ ɔcilia. o cassa ⁊ inanima sacerdotū nomina? q̄ plena possint, ⁊ esse debeāt horrea domini, quāq3 pinguis ⁊ abūdās cibus in eius domo, iuxta Malachie prophetiam, non litigiosis opinionibus, sed veterū patrum, sanctorumq3 ⁊ diuinis attestationibus. (Si tamen vsq3 de se scripture credere liceat) comprobare volui.

Quod sequitur, ⁊ regibus ⁊ pōtificibus etiam vicissim competit ex vtriusq3 potestatis officio.

¶ Pontifex in principem, principisq3 ditionem, princeps in pontificem sepe ⁊ potest, ⁊ multa iure statuit.

DE MVTVIS IMPERIIS.

Ontinet hec nostra conclusio diuinam illam Aristocratiam, quā tantopere in ecclesia, hoc est, in ciuitate Christiana desideramus, sc3 vt boni tantū, ⁊ virtute prediti regant, legibusq3 regantur. Neque enim prefectos alios habet, non habet alios magistratus quam leges hec nostra ciuitas. Legem vero aliam non appellamus, q̄ que natura nitatur, ratione constet, religioni ɔueniat, discipline ɔgruat, que demū saluti prosit. can. iiij. di. j. Nō nobis est amplius de hac lege, sed secundum

hanc iudicandũ, q̃nquidẽ non seruit moribus, sed illi mores. Non
sunt eniz leges nostre (qđ de alijs Grecus quidã sapiens dixit) si-
miles aranearꝝ cassibus, quos maiores aues facile perrumpunt,
irretitis muscis, ita magnũ iudicant, vt paruũ. Deu. j. qđ hoc in.
c. verbum dei citat Inno. Varias, ac inter se differentes admini
strãdarꝝ ciuitatũ, rerumqꝫ publicarꝝ rõnes legimus in platonis,
Aristotelis, ⁊ aliorꝝ phorꝝ libris, sed hanc nostrã Christianã nul-
lus hominũ statuit vnq̃, solus deus veritate fundatam, religione
testatã fecit, ⁊ nouis ac suis tm̃ legibus preceptisqꝫ cõstituit, qua
lem prius israelitice gentis principatũ instituerat, vbi mosis os,
prophetaqꝫ Mosis erat Aaron, cui vicissi͂ Moses erat dux in
his ẽt que pertinẽt ad deũ. Dñs aũt i fratris vtriusqꝫ loquebatur
ore. Exod. iiij. ⁊. vij. talis ⁊ hic noster est in populo Christiano põ
tificis, principisqꝫ duumuiratus. de quo ⁊ illud ecclesiastici. iij. c.
scriptum interpretor, presbytero humilia animã tuã, ⁊ magnato
humilia caput tuũ. Qđ Geneseos capite. i. legit᷑, de duobus lumi
naribus q̃ fecit deus in firmamẽto celi, Solẽ in ptãtẽ diei, Lunã
in potestatem noctis (vtrunqꝫ magnũ quidẽ, sed prius posteriore
maius) trãsferunt ad pontifices, ⁊ reges, illosqꝫ maiori, hos mi-
nori conferunt. inter que si dissidij quippiã intercesserit, in magna
tuz sub firmamẽto celi, id est vniuersalis ecclesie viuimus omnes
eclipsi, quũ ab his vniuersus hic mundus guberne᷑, pari qdẽ stu
dio, ac iuuandi ꝯsilio (vt omnibus luceant) sed dispari autorita-
te, ac ratione. Rex humane legis ꝯditor est pontifex interpres ⁊
exactor diuine. Ille probana tractat, hic sacrorũ est administra
tor. Ille corporꝝ, hic animarꝝ pacẽ querit, ⁊ traquillitatẽ. Cypria
nus apud Gratianum factum hoc nõ ab homine, sꝫ a deo discri-
men ꝑdidit, ⁊ copiose ꝓbat, Christus Jesus (inquiens) actibus
proprijs, ⁊ dignitatibꝰ distinctis officia potestates vtriusqꝫ discre
uit can. Quoniam. ⁊ can. imperium. x. di. Sic tamẽ he due pote-
states inuicẽ discrete, ac diuise sunt, vt ab altera pẽdeat altera mu
tuam suã poscentes opẽ, ⁊ arctissimo inter se connexe vinculo, vt
non possit oculus dicere manui, opa tua non indigeo. j. ad Cori.
xij. quũ nõ sit aliud ciuitas nostra q̃ cõcors in Christo, ⁊ p Chri
stum hoĩum multitudo. Hoc illud est, qđ asserui, pontificis in re-
gis ditionẽ, ⁊ vicissim regis in ditionẽ pontificis ius esse frequen
ter ⁊ imperium. Rem hãc diffusissimã breuibus duabus regulis
ꝯcludã, quibus sua subdent᷑ exempla. Prior est, semper in fidei
⁊ peccati materia ius ecclesiasticum attẽdẽdũ ẽ, et in foro ciuili,
tumqꝫ cessat omne iuris imꝑatorij mãdatũ, ⁊ abolet᷑. Hoc in ne-
gotio leges imperatorũ canonicis decretis preiudiciũ nullũ affer
re possunt. can. lege. x. di. c. vlti. de prescrip. Cãm fidei (inquit am
brosius) agendã in ecclesia tm̃ quis abnuat? can. Cõuenior. xxij.
q. viij. Qui peccata ꝑpetrant, ad emẽdationẽ (si voluntarie veni-
re noluerint) sacerdotali autoritate cõpellẽdi sunt. can. illi q. vj. q.
j. Et animas delinquentiũ emẽdari oportere p ecclesiasticã mul-
tã sꝫ sacras ⁊ diuinas scripturas assentit᷑ ipse imperator. auth. vt
cler. apud ꝓpr. Epis. ⁊c. §. pen. qua de re ⁊ ab eodẽ promulgatuꝫ
est, ꝙ leges non dedignant᷑ seq sacros canones. Hoc iure nixus
papa Zacharias, anno Christi nati. dcclij. Chilpericũ lõga ma-
iorum serie legitimũ Gallie regem ⁊ possessorẽ regno auito de-
stituit, ⁊ in eius locum pipinũ extraneũ, ⁊ alienigenã substituit, cã
tus peccatũ esse hominẽ tante imparem potestati, inertẽ, ⁊ nihil
agentẽ Reipublice gubernacula moderari. autor Gelasius. can.
Alius. xv. q. vj. qđ annalibus ẽt nostris proditũ est. Leo tertius,
pontifex Romanus hac eadẽ fultus autoritate, septẽ ⁊ quadra-
ginta post annis Carolũ pariter Gallorum regẽ, Rome creauit
imperatorẽ, imperiũ Latinis iam desuetum Gallorꝝ virtute Ro
mã referens ex Grecia, tm̃ q᷑ multos iam annos Longobardis
ecclesiaꝝ, totamqꝫ Italiã diripientibus, imꝑatores Greci nõ resi
sterent. Quod ratũ oẽs habuere, atque habent factũ. Nemo est
qui nesciat historiã. de qua in. c. venerabilem. de elec. in antiq. ⁊
in cle. de iureiu. vbi nõ satis in historia Cusano cardinali verꝝ vi-
disse vident᷑ Innocẽtius tertius, ⁊ clemens. v. qui trãslatũ tũc im
perium putarunt a Grecis ad Alemanos. vt sit imperator Go-
thus, Apher, Thrax, vel Syrus, Rome tm̃ est imꝑij Romani se
des, quã qui nõ defendit, qui vastat ⁊ diripit, hic nihil minus est,
quocunqꝫ salutet᷑ nomine, q̃ Romanus imꝑator. Non laboro
cuias fuerit Carolus, scio (si non mentiãtur historie nostre) ꝙ re
belles Longobardos Hispanos, Anglos, Saxones, Sueuos
Theutones alios exercitu Gallico debellauit. Quid enim p pi-
nus breuis, ⁊ Carolus magnus erant sine gallis? post Caroluꝫ
Gallia centũ annis imperium Romanũ tenuit, quo toto tempo-
re (ne de nostris testimonia sumã) Sabellicus ait ecclesie Roma
ne neqꝫ melius, neqꝫ felicius vnq̃ fuisse. Per hec instituta Bru
no quidã Saxo, cui postea Gregoriꝰ quintus nomen fuit, Otto-
nis tertij factione pontifex maximus creatus, ⁊ in sedẽ postea re
stitutus, ob frequẽtes ⁊ periculosas Romanorꝝ, principũqꝫ dissẽ
siões, dum Cesar nouus esset assumẽdus, anno salutis secũdo ac
millesimo sanctionẽ sacrauit de imperatore eligẽdo p solos septẽ
viros principes Alemanos, eundẽqꝫ sui tm̃ generis. Hãc postea
qui sequuti sunt imperatores Alemani firmandã curauerunt a
pontificibus alijs Romanis aurea nescio qua bulla, cuius in cõ-
cilio Viennensi clemens. v. meminit, de iureiurã. quã pariter ad
vsqꝫ tpa nostra seruatã publico ꝯsensu videmus, tacita oium con
fessione, vel eorꝝ qui petri cathedrã deserunt, hoc saltẽ prerogati-
ue Romanã potuisse ecclesiam vni genti concedere, alioqui, Ro
me qui dare possent imperatorẽ legitimũ? Nicolaus primus de
comitatu quodam existente in regno Ludouici (erat hic Italie
rex, imperatoris Lotharij filius) pronunciauit, illũ Lamberto
Arbonis comitis filio adiudicãs, inhibensqꝫ dicti Lãberti fra-
tribus, ne prenderent eum paterna, aut materna hereditate pri-
uare. can. Preses. xx. q. iij. Innoc. tertius hic inter duos reges
de Normania, ⁊ Aqtania belligerãtes cognoscit. Preterij que
propter exulantem Chrysostomũ fecit Innoc. in Archadiũ, que
diuus Ambrosius in Theodosium, Nicola. in Lotharium, pp
Gualdradã pellicẽ, ⁊ alij in alios potẽtes ⁊ suꝑbos orbis monar
chas. Neque enim desunt alia tante potestatis exempla, p que pu
to palam esse, pontificẽ iure de regnis ⁊ imperijs pronũciare, ex
eiusqꝫ pendere oia iudicio. ca. duo sunt. xcvj. di. vt quemuis chri
stianũ corripiat ille, castiget, graduqꝫ deponat exigẽtibus delictis.
peccat enim licentius vagũ, ⁊ male liberũ vulgus, quũ nõ est qui
arguat, tũ frequẽter plus nobis pmittimus q̃ liceat. Ecclesia igi
tur sicuti est omnium mater, ita est iudex oium cõpetẽs. Nec mi-
rum, si de bonis, ⁊ corporibus nostris iudicẽt hi, a quibus aiaruꝫ
nostrarꝝ iudicia petimus. Sic argumentari visus est Paulus. j.
ad Cori. vj. an nescitis ꝙ Angelos iudicabimus? quãto magis
secularia? Certe aut vehemẽter fallor, aut q pascere dꝫ ipar quo
q̃ põt in pascuis qd sequẽdũ, qd ve fugiẽdũ. Melius hoc, atqꝫ
ẽt longe vtilius reipublice Christiane, quã effreni licentia viuere
populos quosdã, ⁊ pricipes acephalos, ad illã muliebrẽ ⁊ mere-
triciã impotentiã, vt liceat qđ lubeat. Perdidit hec imperiũ ro-
manum. ⁊ cetera perdet. Ecclesie dei nihil est nocentius Demo
cratia, populus eniz docẽdus est, ⁊ ducẽdus, nõ sequẽdus. lxij. di.
can. ij. Nec minus illa, pestifera est oligarchia, dũ pauci occupãt
ea que sunt ad bonũ cõe prefixa. can. Que ad perpetuã. xxv. q. j.
in celis triũphat monarcha noster Christus, quẽ deus ꝯstituit in
caput gentium. psal. xvij. qui pastor principes est, ait petrus, ⁊ ec
clesie caput, ait paulus, sed in terris vnius monarchiam, (q nec
deus, nec homo sit q possit vnus omnia, cui, cur hoc facis, aude
at dicere nemo, sic eniz de papa loquun᷑ glosse quedã nostre) for
te alius grauius aliquid diceret, ego (inquã talem monarchiam
nõ intelligo distare a despoteia quã tãtopere vetuit Petrꝰ in ec
clesia, pascite, quantũ in vobis est, (ait) gregẽ christi, nõ dominan
tes in clero, sed forma facti gregis ex animo. j. Petri. v. Scitis
(ait christus) qđ principes gẽtiũ dominent᷑ illis, ⁊ qui magni sunt
potestatẽ exerceant in eas. Nõ ita erit inter vos. Etenim, ve pa-
storibus q cũ austeritate iꝑant gregi, ⁊ cũ potẽtia. Ezech. xxx-
iiij. epi sacerdotes esse nouerint, nõ dños, ait Hierony. can. Esto.
xcv. di. Negare nolo, qn nos terreni caput vnũ in terris habea-
mus, q viam doceat in celũ. profecto vnũ aliquẽ inter apostolos
suos primũ fuisse Christus expressisse vr̃ Matt. xx. nempe dicẽs
qui voluerit inter vos primus esse, sit vester seruus, primũ vnum
extitisse ostẽdit (qualẽ Petrũ sepe designauit) sed impotentẽ do
minandi cupiditatẽ, ⁊ affectionẽ preeminẽtie, hoc est monarchiã
ꝯ. descriptã vbique adimit, ⁊ voluit vt qcqd habẽt illi primores
in cõez vsum ꝯferãt. iniquũ etenim est seruitutẽ professo domina
ri velle. christo igit᷑ placuit Aristocratia, que ciuilẽ societatẽ tuet᷑
hoc est illã mutuã ⁊ fraternã dilectionẽ, singulare ⁊ vnicũ ciuium
suorꝝ symbolũ, vti est Jo. xiij. in hoc cognoscẽt omnes ꝙ discipu
li mei sitis, si charitatẽ habueritis inter vos mutuam. Charitas
vero nihil agit ꝑperã, nihil sibi presumit, nemini quicquã dꝫ, red
dit oibus ꝙ debet, cui timorẽ, timorẽ, cui honorẽ, honorẽ. Ro.
xiij. presbyteris aũt duplicandos honores, ⁊ ijs maxime q labo-
rant in verbo ⁊ doctrina, iubet Apostolus idẽ. j. ad Timo. h. c.
v. Ergo maius ⁊ excellentius aliqd est in eis, q duplici sunt ho
nore digni. Si diuina est hec lex, meminerimus ꝙ in leges diui-
nas impie agere nemini vnq̃ impune cessit. ij. Machab. c. iiij. pa
rendũ igit᷑ antisti. pontificẽ tuũ quasi anime parentẽ suscipe, ait
Hierony. Rufinus ad episcopos in Nicena synodo Constantini
Augusti orationem refert huc apprime spectantẽ. Vos (ait impe
rator) deus cõstituit sacerdotes, ⁊ ptãtẽ vobis dedit de nobis quo
que

que iudicandi, ⁊ ideo nos a vobis recte iudicamur. Ecclesiastice historie lib. x. Simile. ṡ. in textu retuli de Ualentiniano. vt nõ male quod ad Hieremiã sacerdotem dixit deus, Ecce ego constitui te sup gentes, ⁊ sup regna, vt euellas, ⁊ destruas, ⁊ disperdas, ⁊ dissipes, ⁊ edifices, ⁊ plantes. Hiere. i. de pontifice quoqꝫ dictum intelligant, quem deus nobis dedit, qui prudens architectus, ⁊ bonus agricola possit extruere, ac plãtare, ea que ecclesiastice cõueniunt veritati, destructis ⁊ dissipatis contrarijs. c. vj. de maior. ⁊ obe. Et impleat in nobis subditis illõ qõ dicit Apostolus, dei edificatio, dei agricultura estis. i. ad Corinth. iij.

¶ Regula tradit altera de regia potestate in pontificẽ, ex can. Quando vult deus. xxiij. q. iiij. Hoc pertinet ad reges seculi christianos, vt tpibus suis pacatam velint matrem suã ecclesiam habere, vnde spiritualiter nati sunt. Hec rõ est, cur principi qñqꝫ liceat sup ijs definire, que concernunt ecclesiã, ne matris vlla in re violet honestas, ne ve turbet eius tranquillitas ab ijs potissimuꝫ quibus est cõmendata. Optima ciuitatis ea forma credit, in qua est qui possit imperãtibus imperare. Mutuis enim tenet impijs. Scitũ illud Senece, lib. de ira. ij. Nemo regere potest, nisi qui ⁊ regi. Doctoꝝ multoꝝ viroꝝ vna opinio est, imperatorẽ cõuocare posse cõciliũ generale, quotiescunqꝫ ⁊ quacũqꝫ ex cã, vbi papa ⁊ cardinales aliqua suspitione notant ⁊ cessant, impitia forte, malitia, vel vtroqꝫ, aut quũ scisma est. Ex decio consi. clj. Celebrẽ in Ariũ Synodũ Constantinus imperator Niceã congregauit, vbi ⁊ interfuit. autore Rufino. Et vniuersales tres alias Gratianus, Theodosius, ⁊ Martianus imperatores edicto suo cocgerunt. Hec sunt illa quatuor cõcilia, que fidẽ nostrã, velut quatuor euangelia, cõplectunt. de quibus tota dist. xvj. Theodorici regis autoritas ex diuersis prouinciis episcopos ⁊ sacerdotes Romã conuenire precepit, ad Syntmachi, primi purgationẽ. §. hinc etiã xvij. di. Carolus magnus (vt est in historijs nostris) quinque concilia pro statu ecclesiastico celebranda iussit. Magũtinum, Remense, Turonense, Cabilonẽse. Arelatense. atqui si quid aliud, hoc maxime est põtificiũ ⁊ ecclesiasticũ. papa Romã vel alio vocat episcopus, Rex ire vetat, aut in suũ comitatũ venire iubet, ob temperandũ est regie preceptioni, non hinc tantum, sꝫ ⁊ quacũqꝫ alia in re extra peccatum. can. Si episcopus. xviij. di. can. Salonitane. lxiij. di. can. Si vobis. xxiij. q. viij. Quum rex prelatos ad conciliũ, ⁊ ecclesie statum formãdũ cõuocat, obedire tenentur, ħ sentit Inn. cap. quum parati. de appellat. Interesse tñ volo reges tm̃, nõ ẽt preesse talibus sacerdotũ conuentibus ⁊ electionibus. imperatorẽ Martianũ sequant, actione septima Calcedoniẽsis cõcilij, dicentẽ patribus ⁊ presbyteris cõgregatis, Nos ad fideꝫ ꝯfirmandam, nõ ad potentiam ostendẽdam synodo interesse voluimus. can. Nos ad fidem. xcvj. di. imperator bonus (ait Ambrosius) intra ecclesiam, nõ. s̃. ecclesiã est. Huc referantur a nobis omnia dicenda. Queãdmodũ igit reges ad officiũ pontifex inuitat ⁊ cogit, ita reperit in canonibus, ad regem confugiẽdum esse, quoties pontifex res ecclesie collectas dissipat ac defraudat. can. filijs. xvj. q. vij. si iam sacerdotes non circa altaris officia dediti sint, si cõtempto templo, neglectis sacrificijs, properent in Regũ palatia, festinent in palestras, se gynecijs, immundi prophanent quales. ij. Machab. c. iiij. describunt, ⁊ in suas suorũqꝫ delectationes si cõuertant id qõ fideles obtulerũt christo, cur non hoc reuocabunt ad solicitudinẽ suã principes, quos catholica fides i ecclesie sinu genuit ⁊ docuit? Sed, vt cepimus exemplis, regulam tractemus, que nobis non erunt a veteribus repetẽda longius, quum legamus hodiernis regũ nostroꝝ constitutionibus inserta ecclesiastica multa. Fiduciarie bñficioꝝ possessiões, qõ. s̃. monui, pro tribunali principis tractant. quid cãe putatis? nisi ꝙ eqtate ꝯtempta, nõ ãplius, vt iubet, ecclesiasticus iudex ſm formã canonũ ⁊ sanctoꝝ patrũ istituta, sed p subtiles quasdã iuris formulas de bñficijs ꝓnũciabat, vt merito videat illis interdicta cognitio, q pre ceteris debeant oẽs sacras regulas custodire, nõ p veteratorias pragmaticoꝝ imposturas, hominũ ꝯtrouersijs victitare. Quotidie, ph pudor! ciuiles iudices videmus ecclesiastice iurisdictionis, abusus ⁊ corruptelas, ceu suo quodã iure, ex principis ꝯstitutione corrigere, de excõicatiõe ẽt, qua, qd magis spiritale? cognoscẽtes. o dedecus! de lege tñ nõ cõqueror, sꝫ doleo ꝙ meruerimus hãc legẽ, similesqꝫ, ꝯ q̃ꝫ vetat in. c. qualiter. ꝺ iudi. Regis autoritate cõpellunt ecclesiarũ ꝑpositi, vt edes sacras aliqua refectione indigentes instaurent, ⁊ sarta tecta temploꝝ prestent quibus cessantibus aufert ipsi rex sacerdotibus ecclesiasticã pecuniam licite, quã in vsus tẽpli expendat, prepositis ad hoc opus curatoribus Ioadis, ⁊ Iosie regũ in sacris ea cura fuit, de qbus quarti libri Reg. c. xij. ⁊ xxij. Et paralip. c. xxiij. ⁊ xxxiiij. Fuit ⁊ hoc per prouincias quondã procõsulũ Romanoꝝ munus in suorũ deoꝝ fanis. l. si in aliquã. ff. de offi. ꝓcõ. Tertiã bñficialiũ redditũũ ptẽ rex Carolus sextus his repationibus oiuꝫ primus deputauit, nõ antiquã ecclesie traditionẽ sequutus, q̃ fideliũ oblationes in quatuor portiones diuidebat. ca. Cõcesso. ⁊ se. tribus. xij. q. ij. sꝫ opinor magis ipatores Arcadiũ ⁊ Honoriũ, q de ciuitatũ redditibus tertiã ptẽ publicis opibus reficiẽdis assignari voluerũt. in. l. ne splẽdidissime. C. de op. pub. añ hũc alij reges põtificali solicitudini tẽploꝝ fabricas, cultũqꝫ diuinũ reliquerãt ex ca. decernimus. x. q. j. Nouo regis edicto cãm dedit Innocẽ. papa septimus, tũ sedẽs Auenione. Hic effreni cardinaliũ numero comitatus, ⁊ pari luxu, inauditis exactionibus ecclesiã Gallicaꝫ premebat, oium ꝓuẽtuũ ecclesiasticoꝝ ptẽ sibi mediã rapiẽs. Qõ egre passa schola parisiẽsis, quum regi supplicuisset, anno christi 1385. protinus exportari tũ pecuniã regno vetitũ, ac simul ꝯstitutum diuidẽdos in tres ptes ecclesiaꝝ fructus, cedit vna clericalibus vsibus, altera tẽploꝝ instaurationibus, tertia dissoluẽdis ecclesiaꝝ debitis ⁊ obligationibus relicta fuit. Quo nos adhuc iure viuimus, ⁊ ex eo tpe reꝝ sic iudicataꝝ exẽpla multa sunt. patrũ nostroꝝ etate, Ludo. vndecimus rex ꝯstitutionẽ sanxit, vt archiepi, epi, Abbates, ⁊ quicunqꝫ dignitates in ecclesia gerebant alioꝝ ve beneficiorum curam habebant, intra quinque mẽses ad suas se ꝯferrent ecelesias, nec amplius inde se mouerẽt, assidue diuinis inibi rebus, ac sacrificijs opaturi pro regni regisqꝫ salute ⁊ incolumitate, pena adiecta non obedientibus, amissio feudorum, fundorumqꝫ, ⁊ bonorum temporalium. O legem rege Christiano dignam! beneficiarijs tamen ecclesie pudendam ad officia compulsis. Utinam sint episcopi, ⁊ sacerdotes, quod audiũt, aut negent se pastores, aut exhibeant. Certe per legem non stetit. Uerum, quid leges sine moribus vane proficiunt? vt queritur Flaccus. Difficillimum est cuiquam vere sacerdotem agere, qui libenter aliud est quam sacerdos. Nunc aliud esse, ⁊ aliud videri volumus, nẽpe cultu, fastu, verbis, ⁊ moribus milites ⁊ plus q̃ꝫ milites, questu, ocio, redditibus clericos, re ⁊ actu neutrũ prestamus. Cur nõ hic tibi princeps male feriatũ genus hoc hominũ coget ad officiũ, per quos nomen infamatur sacerdotij, ministeriũqꝫ nostrũ vilipẽditur? An vlli magis se immiscent enormitatibus, propter quas impune ⁊ fustigatur, ⁊ patibulo affigitur, ẽt non desecratus, sacerdos. cap. Perpendimus, de sent. excom. Pereunt cũ pastoribus greges, cur, queso? quia sicut populus, sic ⁊ sacerdos. Osee. iiij. Curarunt isthec igitur, ⁊ merito, reges nostri recentiores. Quod si vetera placent, nemini dubiũ est, quin in primitiua ecclesia ꝺ rebus ⁊ ꝑsonis ecclesiasticis ꝑncipes ius dixerint. Arcadius, ⁊ Honorius, religiosi principes epm̃ turbantẽ quietẽ publicã, epali ⁊ sede ⁊ nomine detrudunt, ac iubent exulare. l. qcũqꝫ. C. de episc. ⁊ cle. Libri primi codicis iustinianei primi tredecim tituli ex diuersorũ imperatoꝝ ꝯstitutionibus nequaq̃ꝫ obscure tractant ea, ⁊ iudicant, que ad põtificalẽ curã ptinent. qõ maius põtificis munus, q̃ꝫ fides. q̃ꝫ baptismus. q̃ꝫ summa trinitas. q̃ꝫ monachoꝝ ꝯuersatio. clericoꝝ ⁊ ẽpoꝝ ordinatio. quãqꝫ similes multe leges haud dubie religionẽ nostrã, ⁊ ecclesiã ꝯcernẽtes? Atqui, taliũ plene sunt imperatoris iustiniani nouelle ꝯstitutiones. Et ne qs tirannidẽ forte, aut ecclesie oppressionẽ suspicet, hunc Ioã. papa clemẽtissimũ filiũ, ecclesiasticis disciplinis eruditũ, principũ christianissimũ salutat, epistola, inter claras, de summa trini. C. Et se ipse vltimũ dei, ⁊ ecclesie seruũ nominat. l. j. de off. pref. preto. aphr. Childebertus frãcoꝝ rex, quo fuit in grecia tpe Mauritius imperator, a pelagio papa. ij. religionis ⁊ fidei ꝯfessionẽ exegit, quã cito, nec inuitus põtifex prestitit ad auferẽdũ oẽ suspitionis scãdalũ. can. Satagẽdũ. xxv. q. j. anni aliquot sunt, ꝙ agẽs in Calabria cũ militie nostre magistro, casu reperi libri cuiusdam fragmentũ literis Lõgobardicis, hac inscriptione, CAPITVLA CAROLI. Deinde sequitur epistola, cuius tale est exordiũ, ego Carolus gratia dei, eiusqꝫ misericordia donãte, Rex ⁊ rector regni Frãcoꝝ, ⁊ deuotus sancte dei ecclesie defensor, humilisqꝫ adiutor, omnibus ecclesiastice ptãtis ordinibus seu secularis potẽtie dignitatibus, saluteꝫ. Illa sunt capitula Caroli, q̃ tã sepe gratianus allegat, ⁊ hic ẽt citãtur ab Innoc. iij. In illis agit rex de abbatibus ⁊ epis ordinãdis, seu eligẽdis, de monachorũ obediẽtia, vita ⁊ vestimẽtis, de virginibus sanctimonialibus, que beatissime virginis habitum susceperũt, de sacramentis ſm vsum Romanũ, de missis in ecclesia, nõ intra domos celebrãdis. Et sunt in eã sñiam alia multa edita capitula, quibus oibus in epilogi modũ subdũtur hec verba, omnes ſꝫ canones ⁊ ſm patrum regulas viuere cogã. Huius filius, Ludouicus imp. synodũ habuit, in qua vestiũ luxus, gẽmarũ vanitates, ⁊ põpas

nimias ecclesiasticis interdixit anno Christi.dcccxxx.edito etiaz
libello d ordine ⁊ ritu ecclesiastico viuendi,non dubito qn talibꝰ
legibus ecclesia ⁊ vteretur,⁊ teneret̃. Pleraqꝫ enim statuebant̃
in eius honorem,cõmodũ,⁊ fauorẽ,que cũ approbarit ecclesiasti
corum canonum vim obtinent.can.generaliter.xvj.q.j.c.x.de cõ
sti. Pontificibus aũt sp est probandum,quod pro ratione tem-
poris expediat,vt nunq̃ꝫ prodesse non possint alijs,magis optan
tes frequenter quod optimũ sit,q̃ꝫ exigẽtes,⁊(qd ipsi quoqꝫ pau
lo acccidit) prescribentes non quod Christo sit proximũ,sꝫ quod
ab his tpibus possit obtineri,scꝫ hos esse volo vni equos virtuti
⁊ eius amicis,vbiqꝫ tamen sp sui similes in ijs que dei sunt, que
vel sanguinis ⁊ anime profusione defendere ꝯfirmareqꝫ debent.
2 can. †Sunt quidã.xxv.q.j.ratio quoqꝫ datur altera, cur secula-
res in ecclesiasticos aliqua statuant,ac de illis nõnũq̃ꝫ iudicẽt,q
sepe tales leges ferri petit ecclesia,se ꝯmittẽs aliene snie,q̃ ex re-
obligatur. Incomparabiliter maior est omnibus, ac dignior ec-
clesia,veluti sol inter minora sydera,sed est receptũ,vt si quis ma
ior subijciat se iurisdictioni alterius,possit ei,⁊ aduesus euz ius di
ci.l.est receptum.ff.de iuris. Leo tertius accusatus a Campulo,
⁊ Paschale presbyteris apud Carolũ magnum Rome agentez
nec dum imperatorem,suggestũ publice conscendit,ac euangelia
tenens iureiurando affirmauit,se omniũ rerũ,que sibi obijcerent̃
insontẽ esse. Purgationis huius fit mentio in can. Auditũ.ij.q.
v. Leo quartus,si quid incõpetenter egisset in legem seditiosus,
dicebat̃ imperij referendi ad Constantinopolitanos consilia in
esse, Ludouici regis Galli augustini iudicio voluit emendari,om
nemqꝫ definiri accusationis controuersiam.can. Nos si incõpe-
tenter.ij.q.vij. Memna,quem reuerendissimuz fratrẽ ⁊ coepisco
pum Gregorius nominat,ab hoc ipso iam purgatus denuo iube
tur obiectũ crimen diluere coram Brunechilde francoꝝ regina.
can. Memna.ij.q.v. Qua in qõne legitur ⁊ Sixtum tertium se
purgasse apud Ualentinianum.can. Mandastis. Cresconius q
dam illustris Siculus ea in prouincia potestatẽ habuit a Pela-
gio papa sibi datã in episcopos clerum vexationibus opprimen-
tes.can. Illud.x.q.iij.quod legis caput ad secularẽ principẽ scri
ptum gl. Interpretatur.in can. Clericũ nullus.xj.q.j. Regali ꝓ-
uisione qñqꝫ sunt electi abbates,epi,⁊ ipsi ẽt summi Pontifices
can.adrianus.lxiij.di.can.hinc est ẽt.xvj.q.j. Grego. Rodulpho
⁊ Bertulpho ducibus scripsit vt symoniacos,⁊ scortatores pres
byteros nullo modo reciperent,sed eos a sanctis ministerijs pro
hiberent.in.§.verũ.xxxij.di.vbi annotant interpretes,pape man
dato laicos posse qñqꝫ ab officio clericos suspẽdere,imo ⁊ excõi
care, qd est memoria dignũ. Ita res postulabãt , nec violabatur
diui numinis reuerentia,status ecclesie catholice manebat illesus
tum certe Pontificis est ad presentem reꝝ statum sese accommo
dare,temporiqꝫ pia quadam prudentia seruire. Nam Paulus
omnia sese factũ dicit omnibus, vt omnes Christo lucrificaret.
Glosse sunt,qubus assentiuntur omnes in.c.decernimus.de iudi.
in.c. Tau.j.de deci.papã posse causas mere ꝑsonales,aut ẽt cri-
minales clericoꝝ cõmittere laicis decidendas,quibus addit car
dinalis Zabarella in repetitione.c. Perpendimus . de sen.excõ.
eundez quoqꝫ posse omnes vnius regionis clericos subijcere pri
cipi,⁊ secularibus iudicibus. Certum itaqꝫ relinquit̃,ecclesiã pos
se cuilibet in se ac suos tradere iurisdictionẽ ⁊ autoritatem tam
realem,q̃ꝫ ꝑsonalẽ. Clericus nullus inuitus aut voluntarius secu
laria iudicia subire dꝫ,adeo vt non sit obligatorium iuramentum
quo se fori prescriptione non vsurum clericus promisit,nam,vo-
lens nolens ecclesiastico iudici subest.c.si diligenti.de fo.cõ. Hoc
si priuato consensu faciat,nempe iudicat inique de totius ecclesie
ꝯsortio quisquis illa relicta poscit auxiliũ a iudicio seculari . Ex
concilijs hoc Carthag.in can. Placuit.xi.q.j. Sed si publica pa
pe vel cleri voluntate fiat,recte fit,⁊ ordine. Uidemus in Bitu-
rigibus concilium Gallicanũ regi demandasse curam obseruan-
doꝝ decretoꝝ pragmatice sanctionis,in clericos cõtẽptores co-
ertione ꝑmissa. Hoc illud est,qd dico,ecclesiam cui vult , dare de
se iudicium,cuius tum legibus viuere debet,ac iussis obtempera
3 re. †Sed ⁊ quũ ferendaꝝ legum principibus ratio perpetua est,
qualis fuit Caroli magni,vt si non nostra volũtate, certe Regis
autoritate ꝺm canones ⁊ maiorũ decreta viuamus , generaliter
omnes legibus illis eque ac naturalibus obligantur . Et qui tali
bus legibus,que pro dei veritate ferunt̃,non obtemperaret,grã-
de sibi suppliciũ acquireret. Ex Augustini sententia.can.i.di.ix.
Obligant in foro conscientie regũ leges iuste ⁊ rõnabiles. Fely.
c.j.ac.x.de ꝯst.cõem hanc doctorũ sententiam rationibus, ⁊ au-
toritatibus diuersis probat. Inter alia,ius precipit honeste viue-
re.l.iustitia.ff.de iusti.⁊ iu.id est,maiorũ legibus ⁊ institutis,⁊ cũ
virtute viuere. Ad hoc princeps,⁊ omnis alia potestas sibi subie
ctos astringere potest,anctor est Albericus in.d.l.nequaq̃ꝫ tunc
lex regia dicit̃ canonibus imperare,sꝫ ꝙ sancta dei ecclesia leges
⁊ reges seculares accipit i famulatũ,qd alias nõ raro facit.c.sup
specula.de priuil.⁊.x.di. Scitũ est illud Lucij tertij huc apprime
conueniẽs,sicuti leges nõ dedignant̃ sacros canones imitari,ita
⁊ sacroꝝ statuta canonũ principũ cõstitutionibus adiuuant̃.ca.j.
de ope.no.nũ. Cõtra,monarchisantes de me querẽt, Ecclesie ne
corpus biceps esse credis.bona verba queso.absit hoc monstrũ:
sicuti vnum baptisma,vna fides est,vnũ corpus, vnus spiritus,
sic ⁊ vnũ caput,⁊ vnus omnium dominus est ad Ephes.iiij.sub
quo ⁊ in terris ẽt vnus tantũ princeps,nõ numero sed secundum
officium,quum,qui sunt principes,eadẽ omnes agunt,iudicant,
precipiũt vno consensu,communiqꝫ decreto. Eadẽ studioꝝ volũ
tas,animoꝝ concordia,rerũ diuꝫ cõio,vulgi ẽt prouerbio,de plu
ribus vnum facit. Pro ecclesia sua patrez Christus interpellãs.
Joan.xvij. Da pater(orat)vt sint vnum sicut ⁊ nos . Quili suo-
plures deus pastores prefecit,et populo suo Christiano,ceu tu-
tores plures dedit principes,qui tamen oẽs vnius loco numerã
tur q vnius nomine cõueniũt.l.si plures.ff.d pactis. Nõ vnũ re
gẽ sequuntur vbiqꝫ locoꝝ apum examina,⁊ tñ in apibus rex vnꝰ
est,q vnus oium idẽqꝫ animus,⁊ vna natura. Tale est regis ⁊ ec
clesie regimẽ in his fluxis ⁊ tpalibus rebus papa, iubet aliquid,
iubet rex, vnus vtriusqꝫ idẽqꝫ iussus est ad dei laudẽ ⁊ honorem,
qui si ꝯria iuberent,non esset his obediẽdũ.can.non semp. ⁊ seq.
xj.q.iij.pertinet huc Innocẽtij verba.c.inquisitioni.de sen.excõ.
precepto pape non est obediẽdũ(ait)qñ vehemẽter ex hoc turba
tur status ecclesie,peccat enim sic obediẽs. Nihilo magis hoc in
casu regi parendũ est. Igit̃,eodẽ quũ tẽdant oẽs,vna quũ sit om
niũ volũtas,etsi duo nõ sint vnus,vnũ tñ sunt. Quomodo ⁊ ari-
stocratia nostra ad vnũ supremũ redacta est.alterius cura qõnis
hic innumeros autores exercuit, an papa sit.s̃.cõciliũ , qd apud
Gersonẽ(quẽ titulo Christiani doctoris nõ iniuria donãt) ꝑinde
pene est ac si qs quereret,an papa sit.s̃. Christum,promisit hic in
medio se fore duorum vel triuꝫ suo nomine cõgregatorũ. Matt.
xviij. Est ergo medius in concilio.hoc certo certius.quis homi-
num se preponet amplius:igitur, Plenarij concilij,vt loquitur
August.i.generalis,auctoritas in ecclesia vt saluberrima est , ita
maxima est,cuius iudicium,dirigente sancto spiritu,nec ignoran
tia,nec malignitate aliqua peruerti potest,cuius auctoritatẽ mo-
dis omnibus indubitatam ⁊ inconuulsam esse oportet.cui,me iu
dice,qui resistit,quisquis est,deo resistit,a quo illud potestatem su
mit. Intra cõcilium sunt ecclesiastici fideles omnes,nemo supra.
Non potest enim caput dicere,non sum pes,ideo non sum de cor
pore. Esto papa primus in illo sedeat,non tamen solus est earum
causarum iudex que tractantur ⁊ agitantur in conciliũ,qui inter-
sunt omnes sunt cõiudices. Uidemus in veterum patrum ꝯcilijs
vnumquemqꝫ episcoporũ subscripsisse decisis,ac definitis per cõ
ciliũ. Refert̃ in.§.hinc etiã.xvij.di.c.j.di.xcvj. Qua d re disputat
Inn.in.c. Graue.de pre. Paulus accerime Petrũ reprehẽdit
⁊ obiurgat ad Galat.ij. Alijqꝫ multi alios eodẽ ꝑditos gradu,
quorũ casus multorũ secũ ruinã trahit. Potest idẽ ⁊ cõciliũ. Ce
sarũ Theodosij Ualẽtiniani.⁊ epistola est apd Isidoꝝ Sacerdo
talem cõuentũ nõnisi quis mali propria consciẽtia sauciatus eui
tat. Qd si de gentilitate proferre aliqud libeat, Alexãder Seue-
rus,imperator,⁊ idẽ pontifex maximus,tantum minoribus pon
tificibus detulit,vt quasdã cãs sacroꝝ a se finitas iterari ⁊ aliter
distingui pateret̃. Ex Aelio Lampridio.papa nõ ideo summus
est,q summus pontifex est,ait Bernardus ad Eugeniũ. Quis
enim ferret hereticuꝫ papã,quis symoniacũ,quis masculoꝝ con
cubitorẽ.adulterũ,scortatorẽ,veneficum,homicidam, Et id ge-
nus in Christi lege portẽti: Quis magis a fide potest esse deuius
quam qui peccat incorrigibiliter.⁊ si nõ verbis,ipsum tamẽ deũ
factis, ⁊ tota vita negans.certe qui sic viuit,eum credere nõ pu-
to,id quod est totius fidei nostre basis,animam superesse a mor-
te corporis. Petrum ferre non potuit Paulus ob nescio quam
simulationem victus,⁊ ecclesia tota membro tam putrido suppo
netur, Auferatur,auferatur(ait ille Christianus doctor)a virgi-
ne ⁊ immaculata sponsa sponsus lepris istis tam putidis ⁊ con-
tagiosis infectus, qui sanari correptionis pharmaco negligit, ⁊
innumerabiles populos cateruatim secum gehenne mancipio du
cit.can. Si papa.xl.dist. Plectatur instar diaboli sine venia.sic
loquitur gl.non sine rex.in can.aliorum.ix.q.iij. Si qua sint in cõ
trariũ decreta,pro me his respondebit Oldradus con.lxix . Nõ
est inquiens credendum iuribus dicentibus, vnuꝫ tantum esse de
bere imperatorem orbis,⁊ reguꝫ omniũ dominũ summum,quia
imperatores

imperatores illa fecerunt. Non est iam talibus itaque locus ullus, hoc potissimum factiosissimo seculo, quo vere nimium licet exclamare cum Hieronimo, ac nescio an iustius, Romanus orbis ruit, et tamen ceruix nostra erecta non flectitur. Ruit imperium nostrum, et non ruunt peccata nostra. Vides, ingeniose lector, quibus argumentis christiane ciuitatis Aristocratiam defendam, cuius tantum conditor, rectorque Christus est in qua sibi seruiunt inuicem in charitate, et prepositi consulendo, et subditi obtemperando. Pauca quidem sunt pre iis, que ad hanc partem adduci possent. Verum sufficere credidi, vt sine ambiguo maneat hec imperiorum communio. Ubique tamen suo quemque munere fungi volo sine potestatum confusione. Et quod salubriter Nicolaus papa monet, nec imperator iura pontificatus arripiat, nec pontifex nomen imperatorium vsurpet, can. Quam ad verum. xcvi. dist. apud Platonem, quod probat Gratianus, illa ciuitas iustissime ordinata traditur, que proprios nescit affectus. viii. dist. Sic esse Christus voluit in sua ciuitate, ne, quod est in M. Agrippe fabula, per dissidium membrorum, dum quodque sibi priuatim fauet, collapso corpore pereant omnia. Suis igitur princeps reipublice quotidianis administrationibus contentus esto, non occupet ea que sacerdotibus domini conueniunt. Alia est enim ratio causarum secularium, alia diuinarum. Neque est ita in ecclesiasticis agendum negociis, veluti in popularibus. can. Celebritatem de cons. dist. iii. can. Non ita. ii. q. vi. nec dominus apostolatum, nec apostolicus dominatum inuadat, ait Bernardus ad Eugenium. Hoc Innocentius tertius prefatur hic inquiens, nec rex nostram, sed nec nos regis debemus impedire iurisdictionem. Et ex hoc colligitur, quod non debet alter alterius imperium turbare, minuere, impedire. Impedit, qui obstat, ne quis que sui sunt officii faciat. Turbat is, qui iam facta confundit, nec habere sinit effectum, qua forma dictum est, turbare pacem, diuina atque humana turbare, et similia. Minuit autem, quisquis de iis, que sunt alterius potestati subiecta, cognoscit et pronunciat, eius iurisdictionem minorem faciens et extenuans. Aiunt quod iudex quicunque, delegatus aut ordinarius, cuius impeditur, minuitur, aut turbatur iurisdictio, sua potest auctoritate procedere ad aduersarii punitionem, atque tum in re propria licentiam habet sententie, sibique iudex est cap. i. de penis. in. vi. traditur. Ut interim taceam, quod quicunque quouis modo malefaciunt ecclesiis, aut aliis venerabilibus locis, ecclesiastice iurisdictioni subiecti sunt cap. Quum sit generale. de foro comp. Regium quoque non minus est quam pontificium, iurisiurandi religionem tueri, quod ostendam proxima conclusione.

¶ De periurio querentem pontifex audit, pariter et princeps, peierantem coercione debita punit, sepe causas retractat falso iuramento decisas.

DE PERIVRIS.

Quando Iurandum, et quomodo, quatenus ve iuratus obligetur, Gratianus in causa vigesima secunda per quinque prolixas questiones docuit, quo similiter argumento titulos habemus in decretalibus Gregorii, et Bonifacii, et in clementinis constitutionibus, de iureiurando. Quo vero iudice causa hec disceptetur, supra satis disputauimus. Si quis autem iusiurandum violat, et negligit, si quis iurando fallit, aut ius peruertit, is periurare, seu peierare dicitur, vtrunque in vsu est. Et periurium est iurisiurandi contemptus, et fidei violatio. Non quisquis falsum iurat, periurus est. quid enim si verum credidit? preter se nemo fallitur. Et sepe is peierat, qui verum iurat, vt si falsum putet esse quod iurat. In dolo ergo iurare oportet. Nihil enim aliud est peierare, quam mentiendo iurare. Mentitur autem, qui ipse non falsus alterum fallere conatur. aliter atque animo sentiat, loquens. Isthec ex Augustino Gratianus repetit questione secunda, dicte cause. Falsum iurare non est peierare, inquit Cicero, sed quod ex animi tui sententia iuraueris, id non facere, periurium est, offi. iii. Idem alibi, mendacem a periurio nimium distare putauit, pro roscio comedo, qui mentiri solet, ait, peierare consueuit. Quid est. reddes domino iuramenta tua. hoc est, iurans, verum loqueris, ait Chrisostomus. nam iuramentum est confirmatio veritatis. ca. Etsi Christus de iureiu. peierare autem immane peccatum existimatur, et grande scelus, quale furtum, vel adulterium, nec inferius homicidio spontaneo, vti est in ecclesie canonibus, et in lege, et in prophetis, et in euangelio prohibitum. Habemus in lege dei scriptum, non peierabis in nomine meo, nec polluees nomen dei tui in vanum. Leuit. xix. et Michee. iii. c. propheta iudicium dei peierantibus instans minatur ipsius dei verbis, ero testis velox periuris, qui non timuerunt me. Et in Euangelio, christus, inquit Augustinus, a periurio longe nos esse voluit, qui omnino ne iuremus, commonuit. Matt. v. ca. sed et gentilium superstitio periuria detestatur et horret, Satyris etiam crimen exagitatum. De quo et Plautus in rudent. prologo.

Hoc in animum scelesti inducunt suum,
Iouem placare se posse omnibus hostiis,
Et operam, et sumptum perdunt, atque ideo
Fit, quia nihil ei acceptum est a periuriis.

Penas modo tanti criminis e iure breuiter exequamur. Panormitanus Antonio butriensi consentit in cap. dilectus. de temp. ordi. adstruenti, nullum vnquam periurium canonum statutis inultum manere, tametsi deum solum vltorem habere dicat imperatoria quedam constitutio. Graue est, et capitale crimen, in quod quicunque sciens inciderit, dies quadraginta pane tantum et aqua victitantem penitere oportet, ac per septem postea sequentes annos, et nunquam sine tanti delicti penitentia manere. can. Quicunque. vi. q. i. can. Si quis peierauit, et quatuor primis precedentibus. in quibus et alie peierantium pene. xxii. q. v. Unde et ecclesia pronunciat infames omnes huiusce criminis publice damnatos, quouis peierarint modo, siue falsum quid asserant iurantes siue licitum quid promittant, quod postea prestare nolunt. can. infames. vi. q. i. can. constituimus. iii. q. v. Pariter et legibus infamia notatur, quisquis maior annis ab se iurate pactioni contrauenire non veretur. l. si quis maior. C. de transac. Tam maculosa autem est hec infamia periurii, quamquam in aliis grauibus peccatis aliter, vt nulla vnquam deleatur penitentia, ne possit integritati fame periurus restitui, quare vel emendatus nunquam in testimonium recipitur, intestabilis perpetuo. d. cano. Quicunque. et cap. Testimonium. de test. Non amplius illi iuranti siue in sua, siue in aliena causa creditur. can. Paruuli. xxii. q. v. quo in loco periurum annotat omnium legum, canonum, statutorum gratiam perdidisse, volentium cuiuspiam iuramento stari. Quod Accursius et ceteri legum interpretes affirmant in. l. Lucius. ff. de infa. quo pertinet illud eiusdem Ciceronis pro Rabirio, vbi semel quis peierauerit, ei credi postea, etiam si per plures deos iuret, non oportet. Contra se tantum iuranti fides habetur, ait gl. in cap. Dilecti. de foro com. Annuit textus cap. Quum in ecclesiis. de maio. et obedi. Ad hec periurii confessis aut conuictis auferuntur ecclesiastica beneficia, si qua detineant. cap. ii. de rescr. cap. Quum non ab homine. hoc tit. Ita vt episcopus propter periurium deponatur, et episcopatu priuetur. Honorum autem beneficiorum sunt incapaces, siquidem non debent ecclesias regere, qui sunt crimine periurii irretiti cap. querelam. de iureiu. propter quod facinus et ciuilis quecunque dignitas amittitur. l. pen. de dign. lib. xii. C. Baldus asserit interpretans cap. cum quidam. d. tit. de iureiu. doctorem periurii damnatum gradu suo remouendum esse. Periuris factam beneficii collationem iure ipso non valere docuimus in Exegesi nostra. ca. de multa. que perpetua est Panhor. opinio, et habet rationem multam cum iuris, et equitatis rationibus congruentem. Quin et ab agendo repelli periurum glo. tenuit in. d. can. Paruuli, Speculator quoque in tit. de actore. Non nisi reus in iudicio stat vt de excommunicato legitur, in cap. Intelleximus. hoc ti. preterea si iuret aliquis contractum, compromissum, vel transactionem, qui postea non necessitate, sed voluntate iusiurandum contemnat, periurus hic causa cadit, penam soluit, data restituit, reique proprietatem perdit. d. l. Si quis maior. Testis quoque periurus ad damni satisfactionem conuenitur ab innocente, quem falso testimonio lesit. ita visum Panor. in cap. i. de crim. falsi. Hec, vbi ciuiliter agitur. in super et actione penali tenentur periuri, legibusque romanis plectunctur vt stelliones, qui per calliditatem et dolum, dissimulata veritate, quid agunt. Quisquis periurio decepit alium, mentitus, verbi gratia, pignora sua esse, que sunt aliena, exilio ad tempus, vel alia extraordinaria pena coercetur. l. fi. de cri. stel. poterit, inquit Iason, iudicis arbitrio vel cedi fustibus, vel cathenatus, aut infulatus de more cum elogio publice traduci. in. l. Si duo. §. vlti. ff. de iureiu. et in causa capitali testis peierans similitudine supplicii punitur. Bal. in. l. ii. de reb. cred. C. Quod et Moses in sua rep. voluit, legis secundo late cap. xix. Non misereberis eius, de falso teste loquitur, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges. Alia vero in causa qui peierans falsum testimonium dixit, incidit in penam legis Cornelie de falsis, que est deportatio cum publicatione bonorum. l. prima. ff. ad leg. cor. de fal. Sub Cesaribus olim si quis peierasset per genium principis, id est, per illud speciale numen quod genitum principe suscipere ac tueri credebatur in ter-

ris, lege iulia maiestatis tenebatur. quod. ij. lex vtraqȝ satis indicat de reb. cred. ⁊ ad leg. iul. maiest. c. venerationem tum principis, ac salutez contemni rebantur, maiestatemqȝ ledi. penā Marcus Imperator cum filio sustulit. placuit ijs vt nō amplius ita peierans capite postularetur, sed vt huic tm̄ fustibus castigato supindiceret effrenis ⁊ temerarie lingue nota, propetbos mi omnye. refert Vlpia. in fin. d. l. si duo. §. citate. Quod Alexander postea voluit hoc temperamento fieri, si animi iudicio, non calore iurasset, dictis duabus. ij. ll. istos ne putas inulta diuina reliquisse. ne tamen hinc ire furorem dixeris omnem iurantis culpam tollere, criminisqȝ penam auferre. propter inconsultum calorē punitio tātū remittitur, non dimittitur. nam datur iniuriarum actio contra eum, qui rixa calidus ⁊ iratus, homicidij conuicium obiecit alteri. l. si conuicij. C. de iniur. Et mulieri non parcitur, que calore iracundie filium interfecit. cap. j. de his qui fil. occid. nisi forsan quatenus animi perturbati miseratio iudicem ad mediocrem penam perduxerit. quod illo in. c. panor. annotat, exigens ⁊ ire iustum dolorem, quid enim venie sperare debet, qui nudatus alea, iam non sui compos immane aliquid patrat. Pittaci lex fuit Athenis, qua voluit ebrios, si quem pulsassent, maiori pena damnari, q̄ si sobrij fecissent. Hanc esse causam scias, cur ecclesie canonibus iuramenta omnia temeraria ⁊ illicita dissoluantur, ⁊ varie puniantur, vt videre est per integram questionem quartam cause. xxij. temerarium autem iuramentum est, quādo iurandi causa nulla sub est, cap. Et si Christus. de iureiu. At qui iurant, per temulentiaȝ, iracundiamue, aut animi gratia iurant, qui blasphemie proximi sunt. neque nos tm̄ hic de blasphemis loquimur assuetis in deum execrabilia verba proferre, celesteqȝ numen conuicijs ⁊ deierationibus incessere. Expedita rex est, hos vltimo supplicio iustinian⁹ submisit. auct. vt non luxu. ⁊c. blasphemia species est heresos, autore Baldo in. l. qui accusationem. C. qui accus. non pos. propter quam laicus in ecclesia dei fit anathema, ⁊ clericus ab ordine ecclesiastico deponitur. can. si quis per capillum. xxij. q. j. iure igitur ac merito, qui non iurant in veritate, in iudicio, ⁊ in iustitia, quemadmodum dominus apud Hieremiam cap. iiij. precepit, id est, q̄ falso, vel temere, vel impie ac iniuste iurant, ⁊ ciuilium, ⁊ ecclesiasticarum legum reos asserimus. Quid ergo, inquis, rescripsit imperator, q̄ iurisiurandi contempta religio solum deum vltorē habet. l. ij. C. de reb. cred. Hoc eo sensu dixit, quo Cicero. ij. de legi. ait, periurij pena, diuina est exitium, humana, dedecus. in concilio quodam Toletano sic legitur. Dum peieramus, creatorem quidem offendimus, ⁊ nos tantummō maculamus. can. j. dist. xiij. respiciunt isthec priuatorum vota, cautiones, conuentiones, ⁊ pacta. Quis vnq̄ voti concepti solum, necdum nuncupati, hoc solēne vocant, illud simplex, preterquam de celo reus damnatus est. vtroqȝ nos equaliter obligamur deo, sed tamen ad solēnis obseruationem compellimur ecclesiastico iudicio, non item ad simplicis. cap. ij. qui cler. vel vouent, ⁊c. Solenne votum contemptum infamat apostatas, non item simplex. Simile de periurio dico. solemne, quale in iudicijs, contractibus, ⁊ alijs, de quibus Pauloante, perpetuam irrogat infamiaȝ, minime simplex, propter qđ nec a beneficio repellimur, nec a testimonio. cap. intimauit. de testib. cap. sicut nostris. de iureiu. Videto glosam hoc docentem in can. j. lxxxv. dist. extra iudicium iurasti quippiam te facturum, nominant hoc iuramentum promissorium de futuro, quod ipse postea negligis, nec iuramenta tua deo reddis, ille solus vlciscetur perfidiam, cuius nomen in vanum sumpsisti, hinc etenim nulla nascitur actio, ex Innocentij sententia hic, quam latius explicat Jason in. l. iusiurandum quod ex cōuentione. ff. de iureiu. Rex inter nos controuersa est, iusiurandum tibi defero, iuras esse tuam, vel tibi debitam, habet hoc instar iudicij, nihil amplius querendum est, dare facereve me oportet quod iurasti, quandoquidez omnis controuersie finis est iuramentum. Hebr. vj. l. j. ⁊ fere per totum tit. ff. de iureiu. de me solo queri debeo, qui rem tue commisi fidei, qui te tue cause feci iudicem, non enim datur actio, qua tecum experiar, vna superest apud ecclesiam periurij denunciatio, iuxta superius per me tradita. verumtamen istiusmodi peierantes lȝ pretorum ⁊ iudicum verbis non habeantur infames, re tamen ipsa, ⁊ opinione hominum non effugiunt infamie notam. Hec est probrosa dedecoris turpitudo, qua se bonorum iudicio commulant, quicunqȝ peierant, ex Ciceronis ⁊ concilij auctoritate, dicitur infamia facti, cui non deest vltio diuina. Exodi. xx. non habebit insontem dominus eum, qui assumpserit nomen dn̄i dei sui frustra.

¶ Consonat predictis quod sequitur in assertione, regem sepe causas retractare falso iuramēto decisas. Hoc semper ecclesia facit, audiens vbiqȝ periurorum denunciatores, quandoqȝ vero princeps post falsum iusiurandum causas ex integro agere permittit, ne qs iniquū lucrū, vel dānū piurio sentiat. Testō forte nō apparēte, iurasti herede hoc petēte, in eo tibi legata cētum, postea vult heres idē ꝓbare, nihil tibi fuisse derelictū, admittitur, ⁊ reddere debes qđ accepisti doloso ⁊ pfido sacro. nā dubia volūtatis vltime causa rerum tantum veritate deciditur. l. fi. C. de reb. cred. nec etiam iuramēto cuiusqȝ soluitur matrimonium. Deferente Titia iuras illam non esse vxorem tuam, non proficit iusiurandum, veritas enim semper queri potest. cuius rei argumentum magnum est in cap. lator. de sent. ⁊ re iud. Quo vtitur Accursius in. l. iij. §. quacūqȝ. ff. de iureiu. extendens ⁊ hoc in monachismo denegando, puta si quis cum iuramento monachum se inficietur. Jndubitatum, q̄ vtriusqȝ coniugum in iure contraria coniugo confessio matrimonio nō preiudicat. ca. v. de eo qui cogn. cons. vxo. Rursus, in dubia causa iudex te iurare iussit, dicunt hoc esse iuramentum necessariū, secundum quod iudicatum est, nouis tamē instrumentis aduersario licebit vti iuriiurando contrarijs, Et retractabitur sententia. l. Admonendi. ff. de iureiu. quid si lex iusiurandum deferat, vt in rerum raptarum, vel damni dati fit estimatione. l. Si quando. C. vnde. vj. ⁊ vltra debituȝ iuris? Baldus affirmat audiri probationes in oppositū. d. l. ij. de iureiu. C. Legim⁹ vbi iusiurandum delatatum intelligitur hac conditione, si non peieres, vt puta, quum de re non contentiosa iuratur, non statur religioni, sed approbatum periurium rescindit quodcunqȝ pactum ⁊ promissum. l. Si cum patruo. C. communia vtrisqȝ iud. Et alia plura scio posse de periurio dici, verum non est instituti nostri hoc omnia congerere, que sunt in hanc rem prodita. Quantula sint isthec, assertioni nostre sufficere credo.

Talis ē, vt descripsimus, Aristocratie duumuiratus, sub quo magistratus alij sunt plurimi, quos pariter ad sue ciuitatis ordinē cōseruationemqȝ deus esse voluit, qui solus e celo dat hominibus in homines imperium ⁊ potestatem. Jo. xviij. ad Ro. xiij. Assumūt igitur exemplo Mosis ⁊ duūuiri nostri viros alios, in quos onus impositum sibi partiantur, vt populum disceptantem audiāt, ⁊ iudicent. De quoruȝ nos officio quedā breuiter subdem⁹.

Ad vtriusqȝ fori sectatores.

¶ Jn iudicijs, sed ⁊ in plerisqȝ extraiudicialibus, equalitas omni ex parte seruanda est, nullo cuiuscunqȝ respectu.

DE IVDICANTIS OFFICIO

¶ Prolixiore probatione conclusionem hanc indigere, qm̄ veritatis regula est, vt nihil facias tua causa, quo minor alius fiat can. Si quis. xj. q. iij. Et aliorum honores alijs dānorum occasionem fieri non oportet. l. vlt. C. de stat. ⁊ imag. Deus hanc ⁊ natura cuiusqȝ animo infixit, omnia quecunqȝ vultis vt faciant vobis homines, ⁊ vos eadem facite illis. can. j. dist. j. vbi ius hoc, naturale vocatur. Maxime legislatores in cōtrouersijs, quas in iudicijs moueri contingit, equalitatem litigatoribus seruari volunt, vt quod vni concessum est priuilegium, finge, super litis expensis, aut sportulis non soluendis, ad collitigatorem aduersarium extēdatur. l. in sacris. de prox. sacr. scri. lib. xij. C. l. fi. de fruct. ⁊ litium exp. C. atqȝ id sine iusta cuiusquam indignatione, dum secundum vetus prouerbium, trutina pensatur eadem, ⁊ patitur quod fecit. E celo illud est, hominibus etiam tacentibus, quo iudicio iudicatis, eo iudicabitur de vobis, ⁊ qua mensura metimini, ea metientur vobis alij. Matth. vij. Romani pretoris edictum est in eundem sensum, quod quisqȝ iuris in alium statuerit, vel obtinuerit, vti ipse eodem iure vtatur. primo quinquaginta iuris digestorum a triboniano libroruȝ. Statuit iudex aut alia prouincie potestas, vt Titius a creditoribus suis ante annos duos non conueniatur omnibus interim quo iure quaqȝ iniuria denegans actionez, hoc nouo iure, quod in creditores alienos statuit, ipse creditor vti debebit, nec ante biennium debitores suos cōuenire poterit, qđ habet equitatem summam, que suos legi subijcit autores. quo similiter edicto tenetur, qui speciatim aduersus aliquem ius iniquum postulauerit ⁊ impetrauerit. ius iniquum appello, quod nō est ex equo, sed in alteram inclinat partem, quādo sic auditur vna pars vt alteri preiudicium irrogetur. can. fi. iij. q. ix. indulta tibi est aduersus creditores tuos exceptio quinquennalis, in te hec etiam retorquebitur, eaqȝ tui debitores vtentur. l. iij. d. tit. quod quisqȝ iu. Vides equalitatem legibus commendari, vt eo pacto tecum, videlicet, agatur, quo tu cum alijs egeris. Simile est ⁊ in. l. Ratas. C. de rescind. vend. vbi, quam sibi legem tribui milites qdam postulant, ea conueniuntur. diuina est illa Mosis sanctio, non erit apud te acceptio personarū. Deut. j. ius dicentibus mā-

datum

datum hoc perpetuum est. Leuit. xix. non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis, sed iuste iudica proximo tuo. Regula iuris, in iudicijs non est habenda acceptio personarum. in. vj. Est acceptio personarum, quum electione quadam alius alio melius accipitur, id est, tractatur, et ei plus fauetur. Ignota vox latinis, vt puto, certe non est in pandectis. Paulus ad Ro. ij. voce greca vsus est, prosopolipsia, quam vulgo in acceptionem personarum vertunt, proprie significat respectum persone, quum vni magis fauemus quam alteri, non ob ipsius rei, sed persone discrimen. iniquitatem hanc deus fieri per Mosem prohibuit, nolite, ait, facere iniquum aliquid in iudicio. Unde et talionis pena constituta est, qua lex olim. xij. tab. parem vindictam permittebat, vt cui membrum ab alio ruptum esset, ipsi itidem ex equilibrio membrum rumperet, apud Gellium cap. j. libri. xx. que, si dici potest, in quit Augustinus, iniustorum iustitia est. can. Sex differentie. xxiij. q. iij. quam et in accusatoribus quondam, iudice tamen decernente, seruauit ecclesia, vt qui non probabat quod obijciebat crimen, penam quam intulerat, ipse pateretur. can. Quisquis. et seq. ij. q. viij. Et talionem calumniator recipiebat. iij. q. iij. can. ij. idem quoq; ciuili iure. l. si cui. ff. de accusat. l. iij. C. qui accus. non pos. abrogatam contraria iudiciorum consuetudine, vsq; forensi Feli. prodidit in cap. Super his de accus. Talionem mihi spectare videtur lex illa, si quis per industriam occiderit proximum suum, et per insidias, quive percusserit, volens occidere, morte moriatur. Exod. xxi. cui respondet Romanorum lex cornelia de sicarijs, lib. xlviij. digestorum, vt iuxta verbum domini, qui gladio ferit iniuste gladio iuste pereat. eodem pertinet et illud hebrei sapientis, per que peccat quis, per hec et torquetur. Sap. xj. Exemplum habes in. c. an sit. de appell. cap. fi. de immu. eccle. cap. pastoralis. de iure patro. et innumeris alijs in locis. Ne sim verbosior, legibus omnibus iudicium claudicans improbatur, equalitas precipitur. prouerbialiter hoc dicunt, equa lance iudicare, et vna eademque lance trutinari. l. non tantum. ff. de re iud. l. quum quis de natur. lib. et. l. vt liberis. de collat. C. et alibi. Trutina nobis est adhuc, vt fuit antiquis, symbolum iustitie. in iudicijs hec, vbi non debet vni licere, quod alteri non permittitur. l. non debet. ff. de reg. iuris. expectatur et ab arbitris equalitas, quorum iussum non oportet in alterius persona ratum esse, in alterius non. l. si quum dies. §. pe. ff. de arb. sed pacta pleraq; nos et priuatorum contractus ex equitate, papinianum sequentes, interpretamur. l. si socius pro filia. ff. pro socio. Et sunt actiones mutue prodite, obligationesq; mutue. l. si idem. ff. de iurisd. instit. de autor. tuto. §. de mutuis petit. que nituntur equalitate omnia. vitanda quoq; est inequalitas in bonis paternis inter liberos diuidendis, vt precipuum aliquid nullus habeat, et quod preceperit in medium quisq; conferat. l. j. de collat. bon. ff. auct. ex testamento. C. eodem. quo in loco multa Baldus. Fertur Solonis celebrata vox, quemadmodum scribit in huius vita Plutarchus, equalitatem minime bellum efficere. inequalitas est discordiarum mater, equalitate continetur concordia. describtus est a Cicerone finis in iure ciuili, qui alius non est, quam legitime atq; vsitate in rebus causisq; ciuium equalitatis conseruatio. primo de orat. libro. Et in partitionibus orat. equitas, ait, est que directi, et veri, et iusti, et, vt dicitur, equi et boni ratione defenditur et consistit, id est, illa simplex et naturalis bonitas, qua nemini nocere, omnibus prodesse cupimus, suum cuiq; tribuentes, opprimentes neminem, semper ad rectam veritatis normam viuentes, equitas appellatur. vnde veteres illi iurisconsulti vocantur arbitri equitatis, qui iuris ciuilis institutiones ediderunt ad sopiendas dissidentium lites. can. responsa. dist. ij. his, atq; alijs pluribus, sed omnia sicuti cum decoro dici non possunt vno in loco, ita nec debet, in ciuitate nostra christiana statuitur isonomia, perpetua comes Aristocratie, turpis enim est omnis pars vniuerso suo non congruens, secundum quam equaliter omnes ad salutem sine sexus varietate, sine annorum discrimine recipit ecclesia, quando quidem, quod Paulus ad galathas scribit, neq; liber est, neque seruus quisq;, nec Scyta, nec Romanus, immo neq; vir, neq; femina in Christo Iesu, qui cunctis eterne vite lumen pari equalitate largitur, ait Ciprianus in can. nec quemquam. de cons. dist. iiij. Aristotiles quinto Ethicorum, et in tertio politicon de equalitate ciuili disputans, hanc appellat To cataxian dichieon, id est, ius secundum dignitatem, quod pro cuiusq; dignitate premia distribuit et honores, penasve statuit proportione quadam. i. rationis equalitate seruata, contra quam si quid distributum fuerit, non ius erit, sed iniuria, vt si sint in postremis, quos omnium primos esse conueniebat, primasq; ferant bipedum postremi. pendet hinc sequens conclusio.

¶ A quo tamen non est alienum, quod aiunt, aliter cum regibus, et aliter cum alijs agendum esse.

DE ÆQVITATE.

¶ Equitas, vt cum Bart. scribit Albericus, est iuris temperamentum, ex causa recedens a communibus regulis iuris. l. prima. C. de legib. ius a cunctis vult obseruari, siue lege constet, siue moribus, ad prescriptam semel normam recta omnia, et inflexibilia exigens, autore donato. Equitas vero multum de iure remittit, hec iustitie maxime propria est, vt scribit Cic. Offi. j. vnde sumpta videri potest illa Constantini, et Lucij impp. constitutio. Placuit in omnibus rebus precipuam esse iustitie equitatisq; scripte, quam stricti iuris rationem. C. de iud. cui concinit. c. vlt. de transact. non est equitas aliud, nisi quedam iudicandi et decernendi equalitas, non eadem omnibus, sed suum cuiq; tribuens. Equalitas enim est seruato rerum discrimine, cuiq; pro sua dignitate distribuere quod decet, et officio conuenit. Hoc in Exegesi probaui, postrema hec. c. de multa exponens verba, que maioribus beneficijs etc. Si quid equaliter inter aliquos diuidendum est, vni plus, alij minus dari potest, equalitas enim boni viri definitur arbitratu. quod asserit Bar. in. l. iij. ff. de annuis leg. isonomian interpretatur idem Cic. in primo de na. deo. equabilem tributionem, quasi ait. omnibus omnia, paria paribus respondent. quemadmodum in repu. bene instituta nihil est equatione bonorum et fortunarum capitalius quamuis pari sint omnes virtute, sic et penarum equalitas, etiam ex ijsdem facinoribus, summa esset inequalitas, summaq; iniquitas. Aliter enim serui, aliter liberi puniuntur. l. Aut facta. ff. de penis. Et hic aliter cum regibus, et aliter cum alijs agendum esse dicitur, nam in inferendis coactionibus dignitati deferendum est, et persone. c. Pastoralibus. de offi. deleg. Et cap. ij. eodem titu. in. vj. Festiuiter dixit Plinius equalitate in ferendis sententijs nihil inueniri posse inequalius. Adsit igitur, quod monet Horatius, Regula peccatis que penas irroget equas, Nec scutica dignum horribili sectere flagello. Ita rem hanc satis confusam digero vt ordinario iure, mitius et leuius plectendos putem, qui sunt aliqua dignitate nobiles, quam qui priuati viuunt, et ignobiles. can. qui contra. xxiiij. q. j. Neque enim decuriones in metallum damnari possunt, nec furce subijci, vel viui exuri debent. l. Mors est. §. Sed enim sciendum est. ff. de penis. que sunt humiliorum pene. Et qui gradus ecclesiasticos meruerunt nullis verberibus subiacere debent. can. Quum beatus. xlv. dist. nisi forte criminis modus, et accidens qualitas grauius quiddam postularet. l. quedam. d. tit. de penis. et. d. can. quum beatus. quis nescit famosos puniri durius, quam integre fame homines? vt illo ti. dicitur. in fi. l. Capitalium. quandoq; videre est vnicuipiam delictum vel nullam vel leuissimam irrogare penam, quam dat alij grauissimam. Et inuenies, vbi par omnium pena constituta sit, etenim differentia nulla est, ecclesiasticus aliquis. an laicus ignobilis, an nobilis damnetur hereseos. cap. Ad abolendam. De heret. Et miles quandoq; punietur, vbi ne paganus quidem appellabitur, vt ebrius clericus acerrime castigatur, quum propter annos et minoribus parcatur. can. Ante omnia. xxxv. dist. dignitas, vt plurimum, crimen auget, criminisq; punitionem. Omne animi vitium tanto conspectius in se crimen habet, quanto qui peccat maior habetur. ait Satyricus. et simile est. in can. Nulli fas. xxv. questione prima. Qui non possunt nisi magno populi malo, et scandalo peccare, crudeliore pena digni sunt, non crudelitate sententie, sed correctionis exemplo. can. Precipue. xj. questione tertia. l. presbiteri. C. de Episco. et cler. Quod si publica cesset offensio, seuerius in omni supplicio punire solent ignobiles, quam nobiles, idcirco dixi supra, iure ordinario, secundum quod ex personarum conditione et factorum violentia pene sunt diligenter estimande, ne quid aut durius, aut remissius constituatur, quam causa postulet. l. iiij. ff. de incen. etc. Perpenso itaq; iudicio respiciendum est iudicanti, quid queq; res exigat, vt quam velit ille sententiam ferat, vel grauiorem vel leuiorem, Sunt enim pene omnes hodie arbitrarie, sed ita, vt moderationem non excedamus. l. Respiciendum. Et. l. hodie. ff. De penis. In ciuilibus componendis controuersijs quatenus oporteat equitatem sequi, nostri varias distinctiones afferunt. summatim more meo dicam iudex in omnibus legem seruare tenetur quatuncunq; dura sit et austera, neq; enim iudex clementior lege velle videri debet. Solius principis est, vbi ius et equitas pugnant, interpretationem mediam inspicere. Que tamen lex equitate nititur, semper est ab omnibus amplectenda, Pariter et seruanda est equitas in definiendo negocio, quod nulla lata lege decisum est oportet, inquit Inno. ex equo et bono iudicem statuere, cuius arbitrio res committitur. Pars equitatis multo maxima est, in causis expediun-

dis summarie procedere, periniquum est protelare lites, equum est igitur abbreuiare lites, ait Feli. in cap. ex parte. ij. de offi. dele. ga. hoc si qui non obseruent, equitatis iudices appellari non debent. Prodita que diximus de equitate. §. citatis in principio, locis inuenies. Quibus conuenienter non probat Aristoteles in vlla repub. sed nec in regno iudices esse, qui non legibus, sed arbitrio suo iudicent, potissimum si qui sint, qui in rixosa quadã & que stuaria iuris scientia consenuerunt, & per obliquas causidicorum strophas bubali nare ducuntur. Acribodiceos tales omnes instituit, legum prescripto iurisque regulis astrictos, quas prefracte & exacte custodiant, nisi qua forte accidant legibus nõ definita, tũc opus est epieichdia, id est equitate. Congenita nobis affectio sepe nos transuersos agit, vnde lex reuocat & ratio. Nec dignitas, immo nec etas aliquem liberat ab his animi perturbationibus. Quid illud verbi est. A senioribus egressa est iniquitas. Et senes erant, & sacerdotes, & populi iudices, qui suis testimonijs Susannam lapidarunt. Omnes igitur legibus obediunto. Ceterum, de legibus humanis, vt bono viro suum sit arbitrium, non licet in diuinis epieichisin, quod scriptum est, exequendum est. Sic Moises populo Deut. xij. non facietis singuli, quod vobis rectum videtur, sed quod precipio tibi, hec tantum facito domino, nec addas quicquam, aut minuas.

SOPHO SVO.

Qualem Esse cupiam ciuitatem Christianã, vides dulcis. Sophe. que nr̃a tuo, tuiq; similium iudicio supponimus. Neque enim vlla in re litem meã facere volo. Ne[illegible] is ego sum, qui cuz inueteratis hominum studijs contendere velim, quippe cui veritas et non valde placeat, quum seditiosa est. Pauculis his, qualiacũq; sint, omnem mihi materiam comprehendere visus sum, que propius attingit ad hoc cap. nouit. nixus magis euangelicis scripturis, & ecclesiastis decretis, q̃ ciuili vllo, vel oligarchico iure, quod huc duntaxat aduoco in subsidium, neque enim lex principis alicuius ecclesiam congregauit, sed fides Christi, a quo vno est hec Aristocratia nostra, quam si quis mecum non probat, & in illa nescio qua viuere malit monarchia, nil moror, p me sint omnia protinus alba, qui malim monitor esse, q̃ dogmatistes. Quicunq; tamen, quales ve simus, & vbicunq; simus ac viuamus, omnes audiamus apostolum precipientem cunctis, obedite prepositis vestris, & subiacete eis. Ad Hebreos vlt.

FINIS

Tractatus Regiminis mundi

Authore Michaele Ulcurruno Pampilonen. J. U. D. Quem Tractatum ipse author Opus imperiale inscripsit.

Proemium.

In principio deus creauit hominez, ad imaginem, & similitudinez suã. Gen. c. j. cũ p̃ticipatiõe sui luminis diuini. Psal. iiij. Signatum est super nos lumen vultus tui domine, quod nos ius naturale dicimus. Et istud ius naturale fuit ab exordio rationalis creature. vt dicit tex. in. c. nõ est peccatum, quasi in fin. distinctio. vj. & institu. de rerum diui. §. singulorum. Et dimisit deus hominẽ in manu consilij sui. Eccle. c. xv. Precepitq; ei, ne de ligno scientie boni, & mali comederet. Gen. c. ij. oia q; animãtia subiecit ei. psal. viij. Et sic est hominis lex, vt s̃m propriã rationẽ operaret̃, fuit ex ordinatione diuina, q̃ lex naturalis erat tã valida in primo statu. s̃m sanctũ Tho. j. ij. q. xcj. arti. vj. q̃ nihil sensualitas faciebat prima ꝯ rationẽ. S; ꝓpter pctm̃ originale, q̃ primus parens ꝯ preceptũ dñi comedit de illo ligno vetito. Gen. c. iij. incurrit in hoc, q̃ ferat̃ s̃m appetitũ sensualitatis. Et hoc vnicuiq; cõtingit, q̃to magis a ratione discedit, tãto magis assimilat̃ irrationali creature. Psal. xlviij. Et hõ cũ in honore esset, nõ intellexit, cõparatus est iumẽtis insipiẽtibus, & similis factus est illis. Deinde hõ ꝓpter cõsuetudinẽ peccandi obscurat̃ in particularibus agẽdis, vt dicit sctũs Tho. prima. ij. q. xcix. ar. j. Inde sequitur illud prouer. ix. Cogitationes hoiuz timide, & incerte ꝓuidẽtie nostre. Inde est, q̃ humane rationi naturale sit (cũ sit imperfecta) vt gradatiz de magis imperfecto, ad minus imperfectũ veniat. Et primi, qui inuenerũt, attentarunt aliquid vtile communitati hominum non valentes omnia ex ipsis considerare, posteriores solent instituere aliqua, que i paucioribus deficere possunt a communi vtilitate hominum. Facturus igitur iuris interpretationem, cum antiqui iuris cõsulti ab initijs vrbis Romane de origine iuris ciuilis omniumq; magistratuum successione, iuris prudentum repetendum existimauerũt. l. j. ff. de origi. iuris. cũ rubro. Nos vero qui posteriores sumus, tũ etiaz lumẽ diuinũ nobis ab exordio impressum, cũ propter peccatũ fuerit obscuratũ, diuinis scriptis est nunc magis illuminatũ. Ideo iustum esse nobis visuz est, vt ab initio ciuitatis prime, que fuit illico, quo minor mundus (qui alias microcosmus dicitur) fuit creatus, iuris interpretationem assumamus. Quoniam proprie dici põt ipse primus homo ciuitas, que nihil aliud est q̃ vnio multitudinis ciuium. Sic in illo primo statu pfectionis sola ratio dominabatur, cui oẽs potẽtie humane obediebãt, & ideo erat vnio omniũ potentiaꝝ cum ratione. Et ad hoc denotandum, fuit in principio creatus vnus, & non plures homines. Ut sicut ex vno homine omnes descendimus, ita debet esse vnio, & societas inter omnes homines, prout ecclesia cantat. Deus qui corda fidelium vnius efficis voluntatis. Exordium enim ab vnitate proficiscitur capi. loquitur. xxiiij. qõ. j. Unde etiam dominus edificat ciuitatem supernam ad similitudinem ciuitatis terrene. Psal. cxxj. Hierusalem que edificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Et diuina participatio in homine dr̃ ius naturale. De quo iure, inuocato diuini numinis auxilio, a quo omne datum optimũ & omne donũ perfectũ descendit. Iaco. j. c. sine quo nihil validum nihil sanctũ, interpretationẽ assumendo, cum superioribus diebus materiam illam subtilem, & quotidianã preparatoriorũ iudicij, q̃ prius a nostris docto. non bene explicatã, & in pluribus iudicijs fere extinctam reperimus, deo duce in forma repetitionis super. §. iulianus. l. si finita. de dam. infec. ff. s̃m mentẽ iuriũ explanauimus. Nũc vero animaduertens humanũ genus in pluribus partibus periclitari, tũz propter omissionem principiorum, que docto. relinquerunt scribẽda. Et si aliqui nixi sunt explicare, tamen non valentes comprehẽdere illa magis in confuso dimiserunt. Tum etiam propter multitudinem errorum, quos propter vitium scriptorum in quibusdã, in alijs vero voluminibus libroꝝ propter inaduertentiam aliquorũ iuriũ interpretũ inuenimus. Hinc in fame sitiq; iustitie constitutus, cum omnis fere spes remedij mihi deficeret, leuaui oculos meos, vnde veniret auxiliũ mihi. Et illico diuina inspiratione intellexi, auxilium meum a domino. Et cum in his meditarer, occurit mihi versus prophete. Legem pone mihi domine viam iustificationum tuarum, & exquiram eam semper. Et cum lex communem vtilitatem respiciat, visum fuit in hoc intentioni mee in aliquo me satisfacere posse, inuocaui dominum dicens. Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & dedit mihi sensum, ex quo diuino numine adiutus, percepi quatuor discutiẽda, que in iuribus nostris hactenus remanserunt declaranda. Primum de lege, dũ dicit, legem. Secundum de legislatore, dum dicit, pone domine. Tertium, qualis debet esse lex, ibi dum dicit, viam iustificationuz tuarum. Quartum de executore legum, ibi, & exquiram eam semper. Et cum huius legis arbitrium supremum in vnum optimuz, qui in temporalibus imperator dicitur, sit redactum, ideo ad regimen totius orbis terre, hoc opus imperiale nomen habebit. Quod diuidetur in quatuor partes. In prima tractabitur de lege. In secunda vero de conditore legis. In tertia de iustificatione legis. In quarta de executore legis. Deinde quelibet pars determinabitur per questiones principales. Et hinc quelibet questio sub diuisionibus separatis finem accipiet.

PRIMA PARS.

Istam primaz partem examinabimus per quinq; principales questiones.
In prima questione dicetur in genere, quid sit lex.
In secunda, quotuplex sit lex.
In tertia, de lege naturali siue diuina.
In quarta, de lege humana.
In quinta, de differentia inter ius canonicum, & ius ciuile.

SVMMARIVM

1 Uocabuli significatio in omni disciplina in primis explicanda.
Diffinitionis effectus qui sint.
2 Legis diffinitio in genere.
3 Lex

¶ Prima questio principalis.

1
Um igitur †Juxta con-
silium iuris
consulti in.l.j.ff.si cer.peta. primo sit
referenduꝫ de significatione vocabu-
li, que per diffinitionem terminatur.
l.j.ff.de dolo.ná vt illo tex.satis pro-
batur. Primo omnis bona diffini-
tio conuertitur cum suo diffinito. Se-
cundo dicit omnem quiditatem ⁊ es-
sentiam diffiniti. Jtem tertio, qꝛ sepa-
rat diffinitum a quolibet alio, ⁊ hec
2 tria requiruntur in bona diffinitione. †Lex enim in genere potest
sic diffiniri, ſm sanctũ Tho.j.ij.q.xc.arti.iij. quod lex est quedam
rationis ordinatio, ad bonum commune, ab eo qui curam com-
munitatis habet, promulgata. Et licet diffinitiones sint periculo-
se, vt patet in.d.l.prima, tamen hec diffinitio cõtinet dictas tres
conditiones bone diffinitionis. dicit enim primo, qḋ sit ordinatio
rationis, qḋ requiritur.c.consuetudo.j.dist. Ubi dicit tex. qm̃ le-
3 gẽ ratio comendat. Secundo dicit, ad bonum commune †ad de-
notandum, qḋ lex debet respicere vtilitatem communem omniũ,
⁊ debet esse communis, vt dicit tex.in auct.de nõ alie.aut permu.
§.quia vero verisimile.in fi.ibi oportet enim. colla.ij. Tertio di-
cit ab eo, qui curaꝫ habet, in quo denotatur potestas eius, qui cõ-
dit legem. Jn lege diuina solus deus, in lege vero humana qui ha-
beant hanc potestatem.j.dicemus. Jtem quarto dicit, promulga-
ta, ⁊ sic requiritur promulgatio, que, qualiter fiat.j.dicetur. vides
qualiter hec diffinitio quiditatem ⁊ essentiam legis continet, con-
uertitur cum suo diffinito, ⁊ separat diffinitum a quolibet. Sꝫ cũ
lex sit quid summum in rebus creatis ⁊ difficillimum, ad intelligẽ-
tiam.j.dicendorum opus est, vt latius dicamus de significatione
4 huius vocabuli, †⁊ vt dicit sanctus doct.j.ij.q.xc.artic.j. Lex est
quedam regula, ⁊ mensura actuum, ſm quam inducitur quis ad
agendum, vel ab agendo retrahitur. Et sic obligat ad agendum,
nam lex dicitur a ligando. Et accipitur dupliciter, vno modo si-
cut in mensura regulãte, ⁊ per hunc modũ, lex est in ratione sola,
que est mẽsura regulans. Alio modo est, sicut in regulato ⁊ men-
surato, ⁊ sic lex est in omnibus, que inclinantur in aliquid ex ali-
qua lege dicitur lex non essentialiter, sed participatiue. Hinc est, si-
cut lex humana secundum quod est in regulãte, seu in ratione pra-
tica, ita etiam lex eterna est, prout in regulante in ratione siue pro-
uidentia diuina. Et sicut in lege humana prout in regulato accipi-
tur, lex est participatiue in regulatis, qui subduntur legislatori, ita
etiam lex diuina, quia omnia subsunt deo legislatori, est in omni-
bus participatiue. Et sic habes, quid sit lex, que potest intelligi ḋ
lege diuina, ⁊ humana, prout hic diffinitur, assumendo legeꝫ in ge-
nere generalissimo. Sed vt clarius constat de veritate huius diffi-
nitionis, vid etur primo posse opponi contra illam.
¶ Quia videmus, quod sunt alique leges, in quibus non sunt om-
5 nia contenta in diffinitione. †nam ꝯstitutiones inducentes bella,
⁊ seruitutes sunt contra rationem naturalem, cum libertas sit de
iure naturali, ergo seruitus est contra ius naturale, ⁊ per ꝯñs ꝯ̃ ra-
tionem naturalem. Et ita hoc fatetur Bart.in.l.si id qḋ.ff.de cõ-
6 di.indebi. †Et idem dicit de dñio, cũ iure naturali omnia sint cõ-
munia.c.ius naturale.j.dist.⁊.c.quo iure.viij.dis. Sꝫ tu dic ꝯ̃riũ.
nam vt dicit tex.in.§.singulorum.de re.diui.insti.⁊ apertius, in.§.
fere.ver.quod enim, ibi naturali ratione occupanti conceditur.
7 ¶ Et pro solutione responde, †quod libertas ⁊ possessio commu-
nis omnium non sunt proprie de iure naturali, vt latius dicemus
⁊ probabimus.j.in tertia parte, ⁊ sic non est inconueniens, qḋ ra-
tione naturali sint inducte ṕdicte ꝯstitutiones, ⁊ sic remanet ve-
ra.d.diffinitio.⁊.d.c.ꝯsuetudo.⁊.c.erit aũt.iiij.dist.cum glo. ibi.
¶ Jtem secundo arguitur ꝯ̃ eandem diffinitionem, de.l.j.ff.de iu-
sti.⁊ iur.vbi in.§.huius studij, fit diuisio iuris in publicum ⁊ priua-
tum. Et illud ius priuatum est tripartitũ, in ius naturale, gẽtiũ, ⁊
ciuile. Et sic est contra diffinitionem ⁊ contra tex.in.d.§.quia ve-
ro verisimile.ver.opꝫ.vbi cauetur, qḋ lex dꝫ eẽ constituta in vtili-
tatem cõem, sed non in priuatam vtilitatem. Tamen in.d.§.hu-
ius studij, dicitur, ꝙ ius priuatum est ad singuloruꝫ vtilitatẽ. Pu-
blicum vero ad statum rei Romane.
¶ Sed dico, licet gl.ibi in aliquo posset morderi. Bart.tamẽ si nõ
habuit respectũ ad gl.bene soluit, ⁊ defendi põt, lꝫ quidam Mo-
dernus ibi volens reprehendere Bar.aliqua superflua dicit. Sꝫ
tu sub breuibus dic, principalis intentio legis semper est ad bonũ
cõe felicitatis humane. Sed qñ disponit super statu alicuius rei-
publice, vel cõitatis, siue re totius cõitatis, effectus legis incipit
in cõi, deinde secundario venit in priuatos, ⁊ iõ dr̃ ius publicum.
8 †Sed qñ lex nõ disponit super re cõi, tñ intẽtio legis est cõis, hoc
est pacificus status totius cõitatis, tñ effectus legis incipit in pri-
uatis, vt quilibet particularis sit pacificus in hac felicitate huma-
na, ⁊ sic oibus existentibus in pace, tota cõitas est in statu trãquil-
litatis, ⁊ sic secundario, ⁊ ideo in lege dꝫ esse intentio principalis
vtilitatis cõis, vt oẽs cõprehendat. Sed hoc esse nõ põt respectu
iuris priuati, nisi ex principio felicitatis priuatoꝝ. Et ideo ꝓpter
principium effectus legis, hoc est respectu regulatorum per legẽ,
vt supra diximus. dicitur ius priuatuꝫ. Sꝫ in iure publico, effect⁹
legis in regulato incipit in cõmuni, secũdario in particularibus.
Sed inquantũ lex cõsideratur in regulãte, si rõne est regulata, cũ
ipse sit cõstitutus ad cõmmunẽ curã omniũ, impossibile est qḋ pos-
sit esse in priuatã vtilitatem ꝯstituta. Et sic defenditur diffinitio
ṕdicta, defenditur etiã Bart. Et sic debes intelligere dicta iura.
¶ Jtem tertio opponitur ꝯ̃ diffinitionẽ, in eo qḋ dicit ab eo q cu-
rã cõitatis hꝫ. Nã videm⁹ aliquos principes facere leges ad cu-
piditatẽ propriam, vel gloriã. Et sic omissa illa cura cõmunitatis
vel etiã qꝛ caret tali cura, qui proprie dicuntur tyranni.
9 ¶ Ad hoc rñdet sanctus Tho.j.ij.q.xc.iij.arti.iij. †qḋ lex dr̃ ini-
qua, non solum qñ nõ ordinatur ad bonum cõe, sed ẽt ex auctore,
qꝛ caret potestate, vt sunt tyrani. vel quia inequaliter imponũtur
onera multitudini, licet sint in vtilitatem cõem. Et de talibus di-
citur, ve qui condunt leges iniquas. Esaie.c.x. Et sic sunt leges.
tñ ſm Augusti.in primo libro, de libe.arbi. leges esse non vñr, cũ
10 iuste non fuerint. †Unde tales leges non obligant in foro ꝯscien-
tie, nisi propter vitandũ scandalũ, iuxta illud Matth.v. si anga-
riauerit te aliquis mille passus, vade cum eo ⁊ alia duo. Et sic ta-
les leges proprie non dicuntur leges, sed potius violentie.
¶ Jtem quarto opponitur ad id quod in diffinitione ponitur, pro-
mulgata. Et sic ad essentiã legis requiritur promulgatio. Sꝫ ista
diffinitio est gñalis, vt.s̃.diximus, cõprehendit etiã legem natura-
lem, sed sic est, qḋ hec lex naturalis inest creature ab exordio crea-
tionis, ⁊ sic non bene adaptatur hec diffinitio ad omnem legem.
¶ Sed ad hoc dico quod bene conuenit hec diffinitio iuri natura-
li, tamen quia pro intelligentia solutionis requiritur cognitio iu-
ris naturalis, ideo pro responsione ad tertiam principalem que-
stionem huius prime partis me remitto.

SVMMARIVM

¶ Secunda questio principalis.

Jrca secundam principalem qõnẽ
hui⁹ prime partis
1 †Augusti.in primo lib.de li.arbit.ponit duas leges,
vcꝫ eternam ⁊ temporaleꝫ, quam dicit humanam.cõ-
cordat Jsidorus in.v.lib.ethimologiarũ vt refert tex.in.c.omnis
j.dist.vbi dicitur. Omnes leges aut diuine sunt, aut humane.
¶ Sed con tra hoc oppono fortiter, de.ca.j.dist.j.⁊ Matthe.vij.
Omnia quecunqꝫ vultis, vt faciãt vobis homines, ⁊ vos eadem
facite illis. Hec est eniꝫ lex, ⁊ ꝓphete, ⁊ istud est lex naturalis, siue
ius naturale. Et sic vna est lex non plures, hoc est enim lex, dicit, ⁊

non leges. ¶ Item secundo opponitur, dicit idem Augustinus
2 in primo libro. de liber. arbi. † In lege humana nil est iustum ac rectum, ꝙ a lege eterna hoies sibi nō deriuauerint, hoc est a iure naturali, vt. j. in sequēti principali. q. dicemus. Itē dicit text. in capitulo fin. nona distinctio. leges diuine naturali, de iure consistunt. Si ergo lex humana deriuat̄ a iure naturali, ⁊ leges diuine natura cōsistunt, sequitur non sunt due leges, sed vna vcꝫ natura
3 lis. ¶ Itē tertio arguo fortissime. † Deus candē curā habebat rōnalis creature nūc, sicut in principio, vt dicit Boetius. O qui ꝑpetua mundū rōne gubernas, ⁊ sic sua gubernatio est vna ⁊ ꝑpetua. Cōfirmat tex. in. c. j. de reli. ⁊ vene. sanc. In principio ineffabilis altitudo prudētie dei, nullis inclusa limitibus, ⁊ nullis terminis cōprehēsa, recti cēsura iudicij, celestia pariter ⁊ terrena dispo nit. Et sicut deus loquebat̄ Moysi ⁊ alijs pluribus, vt pꝫ ex testō
4 veteri ⁊ nouo, ita ēt in principio. † nā vt dicit tex. Ambro. d̄ peni. di. ij. in. c. primus hō cōfabulator erat assiduus dei. nō cures d̄ expositione gl. i. p ꝯtēplationē, q̄ꝛ vt dr̄ Gen. j. ij. ⁊. iij. c. Deus loquebat̄ cū Adā, ⁊ ēt cū alijs, ⁊ ad Cayꝫ, lꝫ eēt malus ⁊ fratricida, tñ ei loquebat̄ deus. Et Gen. c. iiij. tñ videmus, qd̄ in illo primo statu sola lex naturalis erat, ⁊ sine ꝯstitutione hoies viuebant. vt dicit ēt Bar. in. d. l. si id qd̄. ff. de ꝯdi. indebi. Ergo postꝙ eadeꝫ est dilectio ⁊ gubernatio dei erga creaturā rōnalē nūc, sicut in principio, infertur, qd̄ sicut tūc vna erat lex. s. naturalis, ita ēt nūc, licet fuerit in scriptis redacta. alias. n. si lex eēt diuersa, eēnt diuersa regimina, ⁊ mutatio volūtatis diuine in gubernatiōe humane creature. qd̄ eēt ꝯ̄ predictas rōnes ⁊ auctoritates. Et habemus tex. i iure nr̄o. insti. de iure natu. §. sꝫ nālia. ea que a ꝓuidētia diuina ꝓcedūt, sunt imutabilia. Sꝫ creatura rōnalis eodē mō ꝓcedebat i primo illo statu, sicut nūc diuina ꝓuidētia, ⁊ sic eadē gubernatio, ⁊ eadē ēt lex. ⁊ hec argumēta sunt indissolubilia, ⁊ nō pñt habere respōsionem. Ponamus ergo qd̄ lex est vna videlicet naturalis.

¶ Quid ergo dicemus ad auctoritates Augusti. ⁊ Isidori, ⁊ tota schola theologoꝝ ⁊ iuristarū tꝫ, ꝙ due sunt leges. August. dicit, ⁊ ponit duas leges, vcꝫ eternā, ⁊ tpalē. Isidorus vo diuinā, ⁊ humanā. Immo idē Aug. vr̄ sibi ꝯ̄rius, nā semel ponit dictas duas leges. Et iterū dicit. qd̄ in humana lege nihil est iustum, qd̄ a lege eterna hoies sibi nō d̄riuauerint. ⁊ sic sicut lex eterna, ita ēt lex humana erit ⁊ sic ambe sunt eterne, ⁊ nō erit dr̄ia, nisi illa que est totius ad ptē. Sicut flumina deriuant̄ a mari, tñ aqua fluminis eadē est, sicut illa que est in mare, humida, ⁊ eiusdē qualitatis. ⁊ ea q̄ dñr de lege eterna, debēt dici de lege humana. l. q̄ de tota. ff. d̄ rei ven. ⁊ sic est de necessitate dōm, qd̄ aut lex humana nō deriuatur a lege eterna, aut si deriuatur, nō sunt due leges, sꝫ lex humana deriuata a lege eterna est pars legis eterne. ecce vides difficultateꝫ additā difficultati inter auctoritates eiusdē Augustin. doctoris ab ecclesia approbati. d. c. j. de reliq. ⁊ vene. sanc. in. vi.

¶ Unde pro solutione harum difficultatū ꝯsidera, sicut deus ꝯstituit hoī duas ciuitates, vnā vcꝫ celestē, que est illa Hierusalē, que
5 edificatur vt ciuitas. Psal. cxxj. ⁊ aliā vcꝫ terrenā. † Ita in hoie ꝯstituit a natura duas vitas, vcꝫ tpalē, ⁊ eternā. Pro tpali vita dicit, nolite timere eos, q̄ occidunt corpus. Et pro vita eterna dr̄ Jo. xj. c. Et omnis qui viuit ⁊ credit in me, nō morieē in eternum.
6 † Ita ēt a natura oportebat homini dare duas leges, vnā pro acquisitione celestis Hierusalē. Aliā vero pro ciuitate terrena conseruanda tpaliter. Et hoc denotāt verba Gene. c. j. Faciamus hominē ad imaginē, ⁊ similitudinē nostrā, ⁊ sic dādo ei siue creando in eo vitā eternā, sicut deus est eternus. Lꝫ mali postea p electionē pro vita p sua mala opera eligunt, ⁊ ꝯsequunt̄ mortē eternam. Deinde dicit, crescite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terrā, ecce dedi vobis oēm herbaꝫ afferētē semē sup terrā ⁊ vniuersa ligna ⁊c. vt sint vobis in escā. ⁊ sic pro hac vita tpali ꝯseruāda, ⁊ ita respectu huius vite tpalis ⁊ fidelitatis humane dr̄ lex tpalis, que tēdit ad trāquillitatē vite tpalis. Et sicut hō hꝫ a natura inclinationē ad ꝑpetuitatē, hoc est ad vitā eternā, ita ēt hꝫ a natura ad ꝯseruationē huius vite tpalis inclinationē, ⁊ hoc est ius nāle, qd̄ est lex eterna, vt. j. ij. q. principali dicemus. Et istud ius naturale est lex eterna, que procedit a rōne eterna, ⁊ sic respectu regulātis. Sꝫ s̄m qd̄ est in regulato. dupliciter dirigit illū, prout est in creatura rōnali, vcꝫ ad vitā eternā. Et hoc mō est lex diuina, put dicit Isidorus. Uel eterna, s̄m qd̄ dicit Augu. in positione duaꝝ legū, ⁊ ēt dirigit ad
7 felicitatē humanā, siue tpalē vitā, ⁊ hoc mō dr̄ lex humana. † Et sic dꝫ intelligi dictū Augu. qd̄ in lege humana nihil est iustum qd̄ nō deriuauerint homines a lege eterna, hoc est a iure naturali, vt
8 vides. Et specialius in sequenti. q. dicemus. † Et hoc est qd̄ dicit tex. in auct. quo opor. epis. in prin. coll. j. vbi dr̄, qd̄ ab vno ⁊ codē principio ꝓcedunt sacerdotiū, ⁊ imperiū, hoc est intelligēdū a iure naturali, a quo deriuant̄ iura diuina ⁊ humana. Sacerdotium diuinis ministrat, imperiū vero humanis preest. Et sic intelligunt̄ ꝑdicta iura ⁊ dicta sanctoꝝ doctoꝝ. Et sic ēt apparet ꝙ ille Modernus in quodā ope de vltimo fine iuris canonici ⁊ ciuilis. ⁊ in tit. de iusti. ⁊ iur. ff. nixus est aliquid dicere de naturali iure, sed parū, aut nihil boni dicit. Itē p hoc infero ꝙ Car. zab. non bñ dicit in principio sui operis sup clemen. Nihil nouū in eternis soluꝫ, ⁊ nō in his que corrūpunt̄ possit verificari, cū terrena sicut eterna i ratiōali creatura a iure naturali ꝺpēdeāt. Et ꝗuis ꝑdicta ⁊ multa que dicētur, ab aliquo hactenus nō sint ita declarata, nō ppea sunt noua, ⁊ sic vere dr̄, nihil nouum. Propterea cū peccatū non dependeat a iure naturali, ꝓ nullo iudicat̄, sꝫ qd̄ est bonū deriuatur
9 a iure naturali, ⁊ sic nō est nouuꝫ. † Et sic Gratianus in principio decretoꝝ nō bñ exorditur, dum dicit, humanū genus regi naturali iure ⁊ morib⁹, quasi velit dicere, qd̄ mores hoiuꝫ sint differētes naturali iure, ⁊ diuina auctoritas per eum allegata ipsum condēnat. ꝙ ex hoc iure naturali, ꝙ tibi vis alteri facies. fine oia q̄cūqꝫ vultis vt faciant vobis homines, vos eadē facite illis, ex quo ois lex pēdet. Ideo melius dicit Isidorus in. d. c. oēs. j. di. oēs leges aut diuine sunt, aut humane. Intellige oēs leges scripte, q̄ꝛ lex naturalis a qua dependet lex diuina, nō ē scripta, ⁊ humana, licet sit
10 diuina, nō ē scripta ab extra, sꝫ in corde. † Itē caue, ne decipiaris in eo ꝙ sequitur, diuine natura humane moribus constant. Intellige licet humane a natura procedāt, tñ nō immediate, sed mediātibus moribus. Sed diuine immediate, actus enim hominum a natura procedunt, qui actus morales dicuntur. Et hoc est quod vult Cicero in sua rethorica. Initium iuris est a natura profectū postea res a natura profectas, ⁊ consuetudine probatas legū metus ⁊ religio sanxit. Et sic humane leges moribus consistunt, qui tñ procedūt a natura. Sꝫ qñ illi mores, qui ꝓcedūt a natura, fuerint ꝓbati cōsuetudine, efficitur lex humana. Sꝫ lex diuina nō indiget approbatiōe ex ꝯsuetudine, vel alr̄ ex aliquo actu hominū sꝫ potius lex diuina approbat actus hominū. Et iō leges diuine, que nō sunt determinationes iuris naturalis, dñr morales. Et sic qñ doctores sancti distinguunt legē diuinā ad humana lege, intellige d̄ lege scripta. Et sic loquit̄ tex. in. d. c. oēs. ⁊ Augustin⁹ vbi. s.

¶ Predictis sic presuppositis, iuxta id ꝙ in principio diximus, assumamus istud ius naturale siue legē naturalē, ⁊ hec est lex eter
11 na, nō scripta. † Ex hac lege deriuatur lex diuina scripta, vt dicit ēt tex. in. c. fi. ix. dis. ibi leges diuine natura cōsistūt. ⁊ in. c. fi. vj. di. §. his itaqꝫ in lege ⁊ euangelio naturale ius ꝯtinetur. Itē ius canonicū, in q̄ nihil aliud cōtinet̄, nisi ꝙ in diuinis scripturis, ⁊ legibus inuenit̄. Et sic habes, ꝙ ius, ꝓ tendit ad felicitatē eternaꝫ est tripartitū, vcꝫ ius naturale, inquantū inclinat hominē ad eternam vitam. Item ius diuinum scriptuꝫ. Item ius canonicū hoc probatur ex text. in. d. c. fina. ix. distin.

12 ¶ Item † ius humanum est etiā similiter tripartitum, vt dicit tex. in. d. l. j. ff. de iusti. ⁊ iur. collectuꝫ enim est, aut ex naturalibus preceptis ex ea parte, qua ius naturale dirigit hoieꝫ ad felicitatem humanam, aut gentium, aut ciuilibus. Et hanc tripartitioneꝫ poteris facere, siue in iure publico, siue priuato, intelligēdo priuatuꝫ ius ⁊ publicū, vt supra exposuimus. vt dicit gl. ibi in ver. tripartitum. Et q̄ꝛ idem Modernus laborat ibi, scribēdo plures columnas super isto iure publico qualiter accipiatur, dic breuiter, quod ius publicum intellige illius, qui condit legem, vel etiam communitatis que seruat tale ius publicū. Nā sicut qd̄ q̄sqꝫ populus ipse sibi ius constituit id ipsius propriū est ciuitatis, ⁊ vocat̄ ius ciuile. insti. de iure natu. §. nā. qd̄ ita si illud ius est publicū, erit ius publicū illius ciuitatis. Et si priuatū sit ius, similiter erit priuatuꝫ eiusdem, qui condidit leges, hoc est multitudinis cui preest.

SVMMARIVM

1 Jus naturale vnde ortum habuerit.
2 Juri naturali quomodo insit ratio diuina.
Uoluntas, seu ratio diuina dupliciter consideratur.
3 Jus naturale quid sit. ⁊ nu. sequen.
5 Lex naturalis quomodo est promulgata.
6 Juris naturalis diffinitio explicatur.
7 Legis naturalis opationes non sunt eedem in oībus creaturis.
8 Coniunctio maris ⁊ femine, liberoꝝ procreatio, ⁊ educatio quomodo sint animantibus omnibus communia.
9 Lex naturalis sit ne perfecta.
10 Successionem filiorū in bonis parentum nō esse iuris naturalis.
11 Jus naturale paruulis ab initio inest, si non actu, saltem potētia.
12 Jus naturale sit ne vnicum, seu vniforme in omnibus animantibus.

¶ Tertia questio principalis.

HEc Questio principalis cõtinet tredeciz questiones. Jn prima.q. dr̃ de origine iuris naturalis. Jn scd̃a dr̃, qualiter inest ratio diuina in iure naturali. Jn tertia, qd est ius naturale. Jn quarta, de operationibus iuris naturalis in aiantibus. Jn quinta, an nature po suit omne cõplemẽtũ in rebus creatis. Jn sexta, an istud ius naturale sit vniformiter in hoie, cũ alijs reb⁹ creatis, ꝛ in quo differat. Jn septima, qualiter differt istud ius naturale in hoie ab alijs animalibus. Jn octaua, an hoc ius naturale sit ꝓprie in creatura irrõnali. Jn nona. an istud ius naturale, ꝛ lex eterna sint vnũ ꝛ idẽ. Jn.x. an ius naturale per se, sine scriptura diuina sit sufficiens ad beatitudinem, ꝛ quare sunt scripture diuine. Jn.xj.q. qualiter ius diuinũ deriuat̃ a iure naturali. Jn.xij. q̃liter ius naturale determinat̃ p ius diuinũ. Jn.xiij.q. qd̃ dilectio dei ꝛ ꝓximi est iure naturali. ¶ Circa istõ ius naturale vel diuinũ glosatores iuriũ, ꝛ aliq Doc. in.c.ius naturale.j.dist. vcȝ Archi. ꝛ qdã Alexan. referẽdo alios attẽtarunt aliqd declarare, sed nihil aut parũ dicũt. Et ille Modernus in.l.j.§.ius naturale.ff.de iusti. ꝛ iu. se iactat aliquid dicere ꝑ quasdã auctoritates quas ex sancto.doc. assumit i aliquos incidit errores. Sed cũ tota felicitas eterna ꝛ tp̃alis ab hac lege naturali depẽdeat, ꝙ doctores relinquunt declarãdã, deo iuuãte iuxta vires clariori luce materiã istius iuris naturalis explicabi-
1 mus. ¶ †Et prio quero de eius origine, ad h̃ rñdet iuriscõsultus Ulpianus ꝛ bñ, in.l.j.§.ius naturae.ff.de iusti. ꝛ iur. qd̃ ꝓcedit a deo, dũ dicit natura.i. deus, docet istud ius cuncta animãtia, ꝛ sic ꝓcedit a deo, ꝛ in hoc oẽs periti ꝯcordãt, lȝ ille Modernus scripserit, ꝙ fundat̃ sup rõne pratica, sȝ minus bñ loquit̃. Cũ ẽt scũs Docto. quem ipse sepe alleg. prima.ij.q.xcvij. arti.iij. dicit, ois lex ꝓficiscitur a ratione ꝛ volũtate legislatoris. Lex quidẽ diuina ꝛ naturalis a rõnabili dei volũtate. Lex aũt humana a volũtate hoĩs rõne regulata. Et sic pȝ, id qd̃ ꝓcedit a deo, nõ põt fundari sup rõne hoĩs, q̃ est ipsa rõne pratica in moralibus, sed solũ in rõne diuina. Quã ratio humana apprehendit eo mõ quo potest.
2 ¶ †Scd̃o quero qualiter procedit siue inest hec rõ diuina in iure naturali. Ad hoc rñdet sctũs Doc.j.ij.q.xciij.art.iiij. qd̃ volũtas siue rõ diuina assumitur dupl'r. Uno mõ inquãtũ ipsa volũtas siue rõ diuina in se ipsa, vcȝ inquãtũ est ipsa dei essentia, ꝛ inquãtuȝ hoc rõ, siue lex eterna nõ subdit̃ gubernationi diuine, sed idẽ ẽ ꝙ lex eterna. ꝛ sic lex eterna, siue volũtas, aut rõ diuina est idẽ qd̃ ip se deus. Alio mõ, rõ vel volũtas diuina accipitur, ꝓut vult circa creaturas, que quidẽ sunt subiecte legi eterne, inquãtũ hax̃ rõ est in diuina sapiẽtia, ꝛ harũ respectu volũtas diuina est rõnalis siue lex diuina, ꝛ sic est qd̃ quecũq; diuine gubernationi subdunt̃, subijciuntur ẽt legi eterne. Sed ea que ꝑ hoĩes fieri pñt, subdunt̃ gubernationi humane. Sed ea q̃ ad naturã hoĩs ptinẽt, nõ subdunt̃ gubernationi humane, vcȝ vt hõ habeat aiam, vel manũ, aut pedes, ꝛ similia, que hõ hȝ a natura, sȝ subdunt̃ legi eterne oia, que sunt in rebus a deo creatis. Et sic habes, qd̃ vno mõ ꝯsiderat̃ rõ siue lex eterna, ẽm qd̃ est ipsa dei essentia. ꝛ alio mõ ẽm qd̃ vult, ꝛ est circa creaturas, ꝛ hoc ẽo mõ est in iure naturali, siue est ius naturale.
3 ¶ †Tertio quero, qd est ius naturale. Ad hoc rñdet paulus ad Ro.c.x. O altitudo diuitiarũ sapiẽtie, ꝛ sciẽtie dei, ꝙ incõprehensibilia sunt iudicia eius, ꝛ inuestigabiles vie eius, qs enim cognouit sensuȝ dñi? Et ita vr̃, cũ ius naturale sit iudiciũ dei, ꝛ ei⁹ opus, vt.s̃.diximus. infert̃ qd̃ est incõprehẽsibile ꝛ inuestigabile, ꝛ hoc verũ est hȝ ꝙ in se est ius naturale ꝓcedat a rõnabili dei volũtate, sicut nullus põt inuestigare rõnẽ diuinã, ita nec eius volũtatẽ, siue legẽ naturalẽ, nisi ipse deus. ꝛ sic iuriscõsultus i. d.§.ius nãle. relinqt eius inuestigationẽ. Sȝ quedã exẽpla effectus iuris naturalis posuit tria, nẽpe qd̃ maris ꝛ femine ꝯiunctio, liberoruȝ procreatio, ꝛ eorũ educatio sũt effectus iuris naturalis, ꝛ cũ hoc finẽ imposuerunt iuriscõsulti. Sed ille vas electionis spũ sancto repletus ꝛ illuminatus, altius declarat dicens ad Ro.j.c. inuisibilia dei a creatura mũdi ꝑ ea que facta sunt intellecta ꝯspiciũtur, sempiterna quoq; eius virtus ꝛ diuinitas. Et ita per actus, qui ꝑ creaturã producunt̃, venimus in cognitionẽ istius iuris naturalis. Et cũ oẽs naturales actus siue operationes, q̃ ꝑ creaturã regulatã ꝓducunt̃, sint bone, venimus in cognitionẽ, ꝙ.s̃. dicta diffinitio, quã.s̃. in principio posuimus, est bona, ꝛ põt adaptari ad
4 hanc legẽ naturalẽ† vcȝ ꝙ ius naturale est ordinatio rõnis diuine, vt pȝ Gen.c.j. vbi per ordinẽ cũcta creauit deus. Itẽ ad bonũ cõe, vt in eo.c. Uidit deus cũcta q̃ creauerat, ꝛ erãt valde bona. Ab eo q curã hȝ, vt in.d.c.j. illico ꝓuidit dicens. Crescite ꝛ multiplicamini ꝛ replete terrã, ꝛ iterũ. Ecce dedi vobis oẽz herbam. Itẽ apparet ẽt de eius cura cõitatis humane visitando ꝑ Angelos ꝛ prophetas, deinde misit filiũ suũ in mũdũ in redẽptionẽ omniũ, qui posuit aiam suã pro oibus, qui dicit ego suȝ pastor bon⁹, ꝛ bonus pastor aiam suã ponit pro ouibus. Deinde misit apostolos, doctores, ꝛ euangelistas. Ecce vides ꝑ eius opera ꝙ curã hȝ cõitatis deus, ecce exẽplũ pro oibus, qui curam aliox̃ habent, puta, Pape, Jmperatoris, Regũ, principũ, ꝛ aliorũ quorumcunq; dñorum, ꝛ hominũ, qui curã habent aliorũ, qui tales dñi se ostendere erga subditos, sicut deus erga humanos, quos deus creauit ad ei⁹ similitudinẽ, ꝛ li ꝯriũ faciunt, cognoscãt se ꝑdidisse similitu
5 dinem dei.† Itẽ quarto ponit̃ in diffinitiõe, ꝙ lex hec naturalis, est ꝓmulgata, ꝙ reqrit̃ in lege, Ad hoc respõdet sant⁹ Doct.j.ij. q.xciij.ar.v. ꝙ sicut se hȝ ꝓmulgatio legis quãtũ ad hoies, qz ꝑ talẽ ꝓmulgationẽ legis. imprimit̃ in hoibus qõdã directiuũ principiũ humanox̃ actuũ, hoc mõ ẽt se hȝ actui illa ipressio ꝑncipij itrinseci, ꝙtũ ad res naturales. Et sic ptȝ, ꝙ h̃ diffinitio bñ adaptat̃ ad ius naturale. Alie ẽt diffinitiões dant̃ ꝑ doc. theologos que nõ possunt adaptari, nec per eas cõprehendit̃ ius naturale.
6 ¶ Quarto quero † vidimus.s̃. ꝙ ius naturale siue id qd̃ cũcta animantia natura docet, est impressio illa boni, siue principij intrinseci, ꝙtũ ad res naturales, qd sit hoc. Dico, qd̃ est participatio legis eterne in creatura, ꝛ ista participatio legis eterne cognoscit̃ ꝑ actus ꝛ opationes rei create, ꝛ hoc est ius naturale, ꝙ nihil aliud est, nisi illa participatio diuina, vt.s̃.in.ij.q. declarauimus qz q̃libet creatura participat rõneȝ eternã suo mõ, ꝛ ẽm inclinationem ꝙ illa pticipatio diuina siue ius naturale dat creature, fecit suas opationes res creata. Et iste opationes sic ꝓducte dñr actus na
7 turales, q ꝑ hoies fieri nõ possunt.† Aduerte tñ, ꝙ nõ eodẽ mõ dat ista lex naturalis opatiões cuilibet rei create, sȝ ẽm inclinationẽ directã inclinat diuersos ad diuersa. Nã sicut inter hoies vna

est lex mercatorũ, alia militũ, alia rusticorũ, ita sub deo legislatore diuerse creature diuersas habẽt inclinatiões, ita ꝙ vni ẽ quodãmodo lex, alteri sit ꝯ legẽ. Nã furibũdũ esse, est quodãmõ lex canis, est tñ ꝯ legẽ ouis, vel alterius mãsueti aĩalis, ⁊ sic de singulis inclinatiõibus aĩantiũ. Et ita nũc intelligis. d. §. ius naturale. dũ dicit. Ius nãle est qd natura cũcta aĩantia docuit, nõ eodẽ mõ, sȝ diuersimode, iuxta suas inclinationes naturales, hoc est qd ꝑ eorũ opationes cognoscimus, ad q̃ ius naturale illa inclinat. Et ad eãdẽ inclinationẽ est participatio legis eterne siue ius naturale in eo. Et ita intelligit illũ tex. gl. ibi. in ver. oĩuȝ aĩantiũ. In scda expositione.

8 †Et sic nõ intelligas, vt aliqui intelligũt, ꝙ tex. ibi voluit dicere, ꝙ exẽpla ibi posita, vcȝ ꝯiũctio maris cũ femina, ⁊ educatio liberorũ, ⁊ ꝓcreatio scdm naturã spectãt ad alia oĩa aĩantia siue ꝙ sint ꝓpria oĩuȝ aĩaliũ. Sȝ intellige, ꝙ sunt ꝓpria illis aĩalibus, q̃ natura ad hec inclinat, sicr ẽt natura dedit alijs aĩantibus, ꝙ sine ꝯiũctione crearent̃. Itẽ aliqbus dedit natura, qd hẽrent curã educãdi filios. Alios võ ꝙ siue cura parẽtũ educarent̃, vt i piscibus, ⁊ vermibus videmus. Itẽ natura dedit qbusdã aĩantibus vestimẽtũ, vt sine industria sua educarentur, ⁊ hoc hñt oĩa aĩantia a natura. Hoi tñ ꝑ aliq̃ industriã subuenit̃ in suis necessitatibus, vcȝ cibo, ⁊ potu, quoꝝ initia qdã hȝ a natura vcȝ rõnẽ ⁊ manus.

9 ¶ †Quinto quero, cũ lex naturalis nihil aliud sit q̃ participatio legis eterne, sed vt dicit Augu. in primo. de lib. arb. ꝑ legẽ eternã oĩa sunt ordinatissima ⁊ ꝯsumatissima, ⁊ sic nõ põt eẽ diminuta. sȝ ius naturale est in creatura ab exordio creationis sue, sed videm⁹ multa aĩalia ⁊ pro maiori parte illico, quo sunt extra ventrẽ matris, nõ habent complementũ a natura. Sed requiritur industria parentum, ⁊ sic videtur ꝙ lex naturalis est diminuta.

¶ Ad hoc respõde ꝙ natura nunq̃ est diminuta, ⁊ pp hoc natura posuit quãdã inclinationẽ in parẽtibus, ꝙ ex ipsomet iure naturali inclinarent̃ ad educãdũ liberos, ⁊ ꝓcreãdũ, vt dicit textus. in. d. §. ius naturale. Et hoc nõ rõne naturali, sed ex solo instinctu naturali, vides qd animalia rõnabilia, ⁊ irrationabilia hñt curaȝ educandi liberos interim, dũ possint sibi ꝓuidere. Hoc tñ intellige in liberis, qui nõ pñt sibi ꝓuidere. In alijs vero, vbi nõ est op⁹ nõ posuit natura illã inclinationẽ in parẽtibus ad educãdũ, sicut vides in piscibus, q ex ouis procreant̃, ⁊ nutriunt̃ sine industria

10 parẽtũ, ⁊ in ouis vermiũ, ⁊ similibus. †Ex hoc ꝯfundes illã opinionẽ erroneã nõnullorũ, q asserũt in. c. ius naturale. j. dist. ⁊ d. §. ius naturale. qd successio filioꝝ in bonis parẽtũ est de iure naturali. imo dicere hoc, est ꝯ ius naturale, cũ iã dedit natura ꝯplemẽtũ hoi, postq̃ venerit ad etatẽ, in qua põt sibi ꝓuidere, alias ponere tur qdaȝ defectus in natura. De hoc tñ dicemus deo dãte latius

11 alibi sustinẽdo primã expositionẽ glo. d. c. ius naturale. †Sȝ adhuc põt aliqs instare. hoc ius naturale ẽ ab exordio rõnalis creature, vt dicit tex. in. d. c. fi. vj. di. ⁊ §. singuloꝝ. insti. de re. diui. Sȝ infantes nõ iuuantur dicta rõne naturali nec manibus. ergo aut ius naturale nõ est in eis a principio, aut rõ naturalis, ⁊ manuũ vsus nõ sunt de iure naturali. Sed ad hoc rñdeo, cũ sanc. Doc. j. ij. q. cxiij. arti. j. qd lȝ ius naturale semper maneat in hoie, tñ aliqñ eo vti non põt ꝓpter aliqd impedimẽtũ, lȝ habitu teneat sicut homo nõ põt vti habitu sciẽtie ꝓpter somnũ, ita etiã puer nõ põt vti habitu intellectus principioꝝ, vel etiã lege naturali, que ei naturaliter inest ꝓpter impedimentuȝ defectus etatis. Et sic vides, ꝙ istius defectus complementum posuit natura in parentibus.

¶ Sexto quero dicit̃ in. d. l. j. §. huius studij. vers. Priuatũ ius est collectũ aut ex naturalibus preceptis. Deinde in ver. ius natura

12 le. dicit, qd natura oĩa animantia docuit. † An hec precepta naturalia sint vniformia in oĩbus animãtibus siue ẽt rebus creatis respectu rerũ creatarũ. Et in hoc aduerte, q᷑ multi varia dixerũt, aliqui enim hoc declarant asserendo, qd multiplex sit ius naturale, alij vero aliter, Tu tñ dic, qd vnũ est ius naturale, ⁊ sp vides, ꝙ i iure ciuili ⁊ canonico, ⁊ in scripturis diuinis nõ inuenies, ꝙ fiat mẽtio nisi de iure naturali vnico. Et ita dicit tex. in. d. §. ius naturale. ⁊ d. c. ius naturale. j. di. lȝ. insti. de iure natu. §. sȝ naturalia iura, dr̃ in plurali, intellige de ꝑceptis iuris naturalis, q̃ inter hoies pereque obseruant̃. Sed ius naturale vt. s. vidisti, nihil aliud est q̃ participatio legis eterne. ¶ Sed ꝓ declaratiõe huius q̃nis assume doctrinã sanc. Doc. j. ij. q. xciiij. arti. ij. cuius dicta de ꝟbo ad verbũ refert Archi. ⁊ post eũ Alex. in. d. c. ius naturale. Ubi dr̃, qd ẽm ordinẽ inclinationũ est etiã ordo ꝑceptoꝝ legis nature. Et nũc intelligis, q̃ sunt ꝑcepta iuris naturalis, que nihil aliud sunt, nisi inclinationes quas natura, lex eterna, siue participatio diuina, aut ius naturale, que idẽ sunt, dat rebus creatis. Et ista precepta siue inclinationes naturales sunt plures. Et id si ponam⁹ tot leges, quot sunt iste inclinationes, oporteret ponere infinitas leges, ⁊ sunt oẽs, que deriuant̃ a lege naturali. Et sic glosatores iuris, ⁊ Gabriel, ⁊ aliqui theologi ponẽtes plura iura naturalia, obfuscarunt magis, nõ intelligẽtes, credendũ est, hoc ius naturale ⁊ eius precepta, nũc intelliges dicta sanct. Doct. vbi. s. q̃ dicti Do

13 cto. referunt, ⁊ nihil aliud dicũt. †Et attẽde, cũ istud ius naturale fuerit pp hoiem, ⁊ hoc apparet, q᷑ deus cũcta animãtia ⁊ res mũdanas creauit pro seruitio hoĩs, ⁊ ea posuit sub hoie, vt pȝ Gen. c. j. dũ dicit. Dominamini piscib⁹ maris ⁊c. Et ibi, faciamus hominẽ ad imaginẽ ⁊ similitudinẽ nr̃am, ⁊ presit piscibus ⁊c. vniuerseqȝ terre, oĩqȝ reptili qd mouet̃ in terra. Sctũs doc. ꝑ maiori declaratione istius iuris naturalis posuit istũ ordinẽ preceptoꝝ, ad denotãdũ in qbus ista ꝑcepta erant cõĩa hoi cũ alijs creaturis, ⁊

14 i qbus differebant. †Et dicit, qd prima inclinatio ẽȝ naturã est, q᷑ quelibet substãtia appetit ꝯseruationẽ sui ẽm naturã, ⁊ hec inclinatio est cõis omni substãtie. Et ẽm hãc inclinationẽ pertinẽt ad legẽ nature ea, per que hoĩs vita ꝯseruat̃, ⁊ ꝯriũ impedit̃. Alio mõ inclinat̃ hõ specialius ẽȝ naturã, in qua cõicat cũ ceteris aĩantib⁹ ⁊ ẽȝ hec dñr d lege naturali, q̃ natura oĩa aĩantia docuit vt maris ⁊ femine ꝯiunctio, liberoꝝ ꝓcreatio ⁊c. Sed in hoc scdo mõ, lȝ vt diximus Archi. ⁊ alij i. d. c. ius naturale. nõ facta mẽtiõe de san. Tho. eius verba sic scribẽdo sicco pede ptranseant. tñ hoc cũ grano salis est intelligẽdũ. Nã vt supra diximus in. iiij. q. tex. in. d. l. j. §. ius naturale. ff. de iust. ⁊ iur. dũ dicit. ꝙ ius naturale est qd na

15 tura oĩa animãtia docuit. †Illa doctrina oim aĩantiũ nõ est vniformis oĩbus, animãtibus lȝ sicut sunt diuersa aĩalia, inclinat diuersos ad diuersa, nec exẽpla ꝑ eos posita sunt cõĩa oĩbus animãtibus. vcȝ maris ⁊ femine cõiũctio, liberorũ ꝓcreatio, ⁊ eoꝝ educatio, nec ad hec cuncta animãtia iclinant̃. Et sic Arc. ⁊ alij post eũ male intelligũt, qd hõ cõicat cũ ceteris animãtibus in his, que natura oĩa animãtia docuit, q᷑ multa aĩalia habẽt diuersas inclinationes, vt experiẽtia vides, ad que hõ nõ inclinat̃, nec põt, Exẽpli grã, auis habet inclinationẽ naturalẽ ad volãdũ, nõ tñ hõ, nec põt hõ volare. Itẽ errarũt in exemplis, q᷑ illa nõ sunt cõĩa oĩbus animãtibus, lȝ possit dici, qd homo cõicat in hoc iure naturali cũ illis animãtibus, que inclinãt ad cõiunctionẽ maris cũ femina, ⁊ procreationẽ filioꝝ, ⁊ eoꝝ educationẽ. Sed sanctus doctor poterat aliã inclinationẽ, siue preceptũ iuris naturalis ponere, ꝑ exẽplo cõmuni homini cũ alijs animãtibus a natura, vcȝ dilectionẽ.

16 Nã omne animal diligit simile sibi, ⁊ sic omnis homo simile sibi. Ecclesia. c. xiij. ⁊ i hoc cõicat hõ cũ ceteris animãtib⁹. Et si aliqñ nõ diligit hõ aliquẽ hoiem, hoc nõ venit sibi a natura, sȝ potius ꝯ

17 naturã. †tertio mõ est etiã inclinatio hoĩs ad bonũ ẽm naturam rõnis, que est sibi ꝓpria, vt hõ hȝ inclinationẽ naturalẽ ad hoc, vt veritatẽ cognoscat de deo, ⁊ similia. Et ẽȝ hoc ius nãle nõ est cõe oĩbus animãtib⁹ Et ẽm hoc ad legẽ nãlem ptinet ea. q̃ ad hmõi veritatẽ spectãt, vt hõ ignorãtiã euitet, ⁊ alios nõ offendat, iuxta legẽ. veluti. ff. de iusti. ⁊ iu. ibi, Cũ cognationẽ quãdã inter nos natura ꝯstituit, cõsequens est hominẽ homini insidiari nephas eẽ.

¶ Septimo q̃ro. Diximus. s. ꝙ hec lex eterna siue ius naturale participat rebus creatis, ⁊ de eius ꝑceptis, q̃ sunt cõĩa hoi. Primo, cũ q̃libet substãtia. Scdo, cũ aĩantibus solũ. Tertio ipsi soli

18 hoi. †An hec participatio legis eterne in hoie differat in bonitate siue altitudine ab illa, q̃ est in alijs animantibus, siue in quali bet alia substantia, ⁊ vr̃ ꝙ nõ, q᷑ dicit̃ geñ. c. j. Uidit deus cũcta que fecerat, ⁊ erãt valde bõa. Quodlibet aũt bonũ i creatura existens est quedã participata similitudo primi boni, qd est lex naturalis. Et hoc est qd dicit Gene. c. j. Faciamus hoiem ad imaginẽ ⁊ similitudinẽ nr̃am, nõ ea similitudine vcȝ omnimõ eq̃paratiue, sed similitudine imitationis, quãtũ ẽ possibile creature. Cũ ergo oĩa que in creatura inueniunt̃ sint valde bona, hoc est ius naturale, qd est quedã participata similitudo, infert̃ qd hec pticipatio legis eterne nõ differt in bonitate ⁊ altitudine inter hoiem, ⁊ alia aĩantia. Sȝ in hoc aliter vr̃ dñm. Et dico cũ sancto Doct. j. ij. q. cxiiij. ꝑ auctoritatẽ Dionysij. ix. c. de diui. no. quẽ alleg. sctũs docto. Eadẽ similia sunt deo ⁊ dissimilia, ⁊ hoc ẽm ꝯtingentẽ imitationẽ, ⁊ ẽm qd causata minus hñt de cã. Ex qua auctoritate Dionysij poteris elicere, qd lȝ quodlibȝ bonũ in creatura existẽs est q̃dã participata similitudo primi boni, tñ hec existẽtia boni in omnibus creaturis, siue rebus creatis nõ est equaliter, sed quedã res create minus hñt de cã, ⁊ alie magis, ⁊ quãto magis habẽt de cã, tanto magis sunt similes cause, qui est deus. Et id magis declarauit deus quo ad hoiem. Geñ. d. c. j. dum dixit. Faciamus hoieȝ ad similitudinẽ nostrã. ⁊ sic hõ differt in participatione diuine legis ab alijs aĩantibus, q᷑ altiori modo diuine prouidentie subiacet, inquãtũ ⁊ ipse sit ꝓuidẽtie particeps sibi ipsi ⁊ alijs ꝓuidẽs. Et rationalis creatura participat eam intellectualiter ⁊ rationaliter,

19 ter.†Et vt dicit sanctus Doct.j.ij.q.xcj.arti.ij.Oia q̄ diuine pru-
dētie subdunt̄,participant aliqualiter legē eternā, inquantū.s.ex
impressiōe eius hn̄t inclinatiōes ad ꝓprios actus ꝛ fines,inter ce
tera tn̄ rōnalis creatura excellētiori modo diuine ꝓuidētie subia-
cet,ꝛ ipsi participat̄ ratiō eterna,ꝑ quā hꝫ naturalē inclinationē
ad debitū actū ꝛ finē. Et talis participatio legis eterne in rōnali
20 creatura dr̄ lex naturalis,† vn̄ Psal. Sacrificate sacrificiū iusti-
tie,subdit,qs ostēdit nobis bona. Ad hoc rn̄det in sequēti versi.
Signatū est sup nos lumē vultus tui. Glo. quasi lumē rōnis natu
ralis,qua discernimus qd sit bonum,ꝛ qd sit malū. Qd ꝑtinet ad
legē naturalē,que nihil aliud sit,q̄ impressio diuini luminis in no
bis. Ecce nūc vides excellētiā hōis supra alias res creatas i par
ticipatione huius legis eterne,siue iuris naturalis. Et sic magis
hꝫ de causa,hoc est de deo,q̄ cetera animātia,ꝛ sic magis assimi
lat̄ sibi,qꝛ participat̄ eadē lex eterna homini intellectualiter ꝛ rō-
naliter,qd nō est in alijs rebus inferioribus creatis. Hinc est etiā,
qd homo ꝑ dictamē rationis itellectualiter apprehēdit,ꝛ cogno
scit istud ius naturale,siue inclinationes,aut ꝑcepta eiusdem, nō
tanq̄ sit fundatū sup ratione practica,vt ille Modernus attēta-
uit dicere in suo opere,de vltimo fine iuris canonici ꝛ ciuilis,siue
quod ꝯsistat in ratione practica. Qꝛ,vt supra diximus,in ratione
diuina ius naturale ꝯsistit. Sed cū id sit opus inuisibile dei,iuxta
dictū apostoli ad Ro.j. Per actus creature,ꝛ hōis rationalis,ꝛ
eius opationibus ꝛ inclinatiōibus ꝑ dictamē rōnis intelligimus,
ꝛ cōspicimus nos,q sumus creature rōnales, ꝛ ꝑ illud ius debe-
21 mus gubernari.†Et ideo dicimus,ꝙ rationis pratice ꝛ ēt specu-
latiue prima regula est ius naturale,immo prima ꝛ tota regula,q̄
est regula regulans,a qua si differt nostra ratio humana,non pōt
dici rō,sed potius corruptio. Et hoc est qd dicit tex.in.c. erit aūt
lex.iiij.dist.ꝙ lex dꝫ esse scdm naturā. Et hoc modo ēt debet intel
ligi illud dictū Augu.in primo li.de lib.arbi.ꝙ in humana lege ꝛ
rōne (que idē est.d.c.ꝯsuetudo.j.dis.)nihil est iustū,ꝙ hoīes a le
ge eterna nō sibi deriuauerint. Et nūc vides hoc ius naturale hn̄
explicatū,vides etiā qualiter doc.iuris ꝛ ēt theologi in quibusdā
non bene cōprehenderunt,nec perceperunt hoc ius naturale. Et
si aliqui moderniores se iactant aliquid dicere,tanq̄ noui homi-
nes incognitū in ꝯfuso relinquerunt. Et quanq̄ hec sint noua eo
respectu,qꝛ iuris doctores nihil declarauerunt,tamē iam vides,
ꝙ nihil nouum qd non habeamus ab hoc iure naturali, que est
participatio diuina. De similibus plura videbis infra.
22 ¶†Octauo quero,an istud ius naturale sit proprie lex in creatura
irrationali. Ad hoc dicit sanctus doc.j.ij.q.xc.art.ij.ꝙ nō. Sed
ipsa participatio legis eterne in creatura rōnali proprie lex,voca
tur,cū lex sit aliqd rōnis. Sꝫ in creatura irrationali nō participa
tur rōnaliter,vn̄ dicit,ꝙ nō pōt dici lex,nisi similitudinarie. Et ꝑ
hec pauca clare dicta,ille modernus in.d.l.j.§.ius naturale.ff.de
iust.ꝛ iur.hoc idē dicit per alia verba satis occupādo mēbranas.
23 †Ego tn̄ ab opinione sancti Tho.dissentio,immo affirmo qd illa
lex naturalis,q̄ participat irrationali creature,ita ꝓprie dr̄ lex,si-
cut illa q̄ participat̄ homini,ꝛ nō similitudinarie,imo error est di
cere,ꝙ ius naturale dr̄ siītudinarie ius in creatura irrōnali. Nā
si tu vis assumere istud ius naturale aut in primo modo ꝑceptorū
iuris naturalis,vt diximus supra in.vj.questio.ꝛ tūc eodē mō par
24 ticipat̄ lex eterna i quacūq; substātia sicut in hoīe.†Aut vis assu
mere istud ius naturale iuxta scdm modū inclinationū iuris natu
ralis,ꝛ tunc eodē mō est illa inclinatio lex naturalis in quocunq;
animali,sicut in hoīe,puta inclinatio ad maris ꝛ femine ꝯiūctio-
nem,ꝛ procreationem liberorum,ꝛ eoꝝ educationē,ita fortissimū
ius hoc naturale est in quocunq; animali,ad quē tale animal in-
clinat̄,sicut i hoīe,ꝛ sic nō siītudinarie,sed proprie. Et erubescat
ille modernus,qꝛ si nō valebat respōdere theologis pro defensio
ne nr̄i magni iuriscōsulti Vlpiani tacuisse debuerat,ꝛ nō ita plu
ra verba incōsulte effundere ꝯ eū,tex.n.in.d.l.j.§.ius naturale,di
cit qd istud ius naturale non solū humani generis propriū est,sed
omniū animaliū,que in terra,que in celo,que in mari nascuntur,
25 auium quoq; cōmune est.†Si vero habemus respectū ad tertiū
modū inclinationū,qꝛ homini intellectualiter ꝛ rationaliter par-
ticipatur ista lex eterna. Et hoc mō in alijs animātibus nō est pro
prie ꝛ siītudinarie, sed ius naturale suo mō ꝑm qd participatur
cuicūq; animāti,ita est ꝓprie lex eterna in eo sicut in hoīe,ꝛ ita hn̄
ꝛ alte locutus est vlpianus iuriscōsultus. Et si assumis ius natura
le respectu rōnis diuine,ita est in quocūq; alio animāte ius natu-
rale proprie sicut in hoīe. Et non obstat ratio sancti Tho.ꝛ illius
moderni,qui eū sequitur. Sed aduerte dicit sanctus Tho.ꝙ par
ticipatio legis eterne in creatura rationali proprie lex vocat̄,cuꝫ
lex sit aliquid rōnis. Sed in creatura irrationali nō participat̄ ra
tionaliter,ideo nō dr̄ proprie lex in aīalibus ius naturale. Sed ꝯ
ipsum allego text.in.c.cuncta ꝑ mundū.ix.q.iij.vbi dicit textus.
Romana ecclesia fas habet de oib⁹ iudicādi,neq; cuiq; de eius
26 liceat iudicare iudicio.†Iterū dicit tex.i.c.in istis.iiij.dis. In istis
tpalibus legibus,quanq̄ de his hoīes iudicēt cū eas instituunt,
tn̄ cum fuerint institute ꝛ firmate,nō licebit iudici de ipsis iudica-
re,sed scdm ipsam. Vides ergo qualiter in humanis legibus post
quā sunt institute,ꝛ nō oportet de ipsis iudicare,quāto magis di-
cemus de lege eterna,qd est ius naturale. Immo in ipsa institutio
ne nemo poterat de illa iudicare,nisi solus deus, vt dicit aposto-
lus ad Ro.xi. Quis.n. cognouit sensuꝫ domini,aut qs ꝯsiliarius
eius fuit. Et sic vides,ꝙ cū hec lex eterna fuerit data ab ipso deo
rebus creatis,illa est fundata sup rōne diuina. Et ista lex est aliqd
ratiōis,imo in maiori rōne fundata,qꝛ in rōne diuina. Et hec lex
eterna est,siue assumamus in quātū est ipsa essentia diuina,siue in
quintū participat̄ ei create,rō hominis nullā habet auctoritatem
in ea,nisi quod dicta,ꝛ cognoscit eo modo,quo pōt id esse natu-
rale,sed cū sit lex diuīa,ꝓcedit a rationali dei volūtate. Et sic pro
prie dicit̄ lex hec naturalis in ceteris animantibus,sicut in homi-
ne,ꝛ ratio sancti doc.procedit in lege humana,ꝛ non in lege natu
27 rali.†Nam verum est,ꝙ lex humana in animantibus esse nō po
test,qꝛ illa lex est fundata super ratione humana secūdum hoc lex
nō pōt esse proprie,vel improprie in aīantibus irrationabilibus,
nō respectu regulātis,que est rō humana,nec respectu regulati,q
sunt hoīes,que est prolata ad felicitatē humanā. Sed lex natura
lis respectu regulātis,q est deus est in ratione diuina duntaxat,ꝛ
nō in humana. Sed respectu regulate creature,qꝛ ꝑ ipsam legē
eternā regulant̄ res create,ita est in creatura irrationali suo mo-
do,sicut in creatura rōnali,licet vt supra diximus in hoīe excellē-
tiori modo participat̄ lex eterna,tn̄ illa lex eterna eodē modo fun
dat̄ sup ratione diuina,in quātū est in creatura irrationali,sicut in
quantū est in hoīe. Et sic vides,ꝙ hoc ius naturale est proprie in
animalibus,ꝛ est propriū ius ipsorum,vt dicit noster Vlpianus,
28 ꝛ Imperator approbat.†Preterea idē modernus i sua opi. per
seuerās scribere ausus est,ꝙ non est peritia huius iuris naturalis
in aīalibus irrationabilibus. Et id qd dicit tex.in.d.§.ius natura
le,ceteraq; aīantia feras ēt bestias istius iuris ꝑitia censeri,ꝙ ista
peritia est i regēte,nō in his q̄ regunt̄. Hic est error nō paruus iu
dicio meo. Nā si acciperet̄ ibi peritia,ꝑ vt ipse dicit,supflue ꝛ ine
ꝑte loqueret̄ ibi tex. Quia primo dicit ius naturale est,qd natura
omnia animantia docet. Et sic si docet iam est peritia in eo,hoc ē
deo regente. Et sic iterum hoc replicaret,preterea hoc esset de in
dubitabili,cōtra.l.quod labeo.ff.de carb.edi. Quis eni dubitat,
29 qd ille,qui docet,habet peritiam. † Preterea verbum quoq; est
implicatiuum.l.seruum quoq;,in prin.ff.de procura.ꝛ.l.lex malefi
cijs.§.is quoq;.ff.de actio.ꝛ obliga.ꝛ ex natura implicationis si-
gnificat nō solum homines,sed etiā cetera animalia habere istam
peritiā,ꝛ ad hec nō ratione humana,sed naturali iure inclinātur.
Et sic in his ad que ista animātia inclinant̄ habent peritiā a natu
30 ra.†Itē hec vltra tex.ꝛ rationes poteris videre ipsa experientia,
qꝛ vnunquodq; animal maiorē habet peritiā in eo,ad qd inclinat̄
a natura,q̄ homo in aliena. Vides eniꝫ quodlibet animal habet
tātā curā ꝛ peritiā in educatiōe suoꝝ liberoꝝ,sicut hō i suis filijs,
ita qd hō nō vꝫ educare liberos ceteroꝝ aīaliū sicut ipsamet aīa-
liā,q̄ ꝑcrearūt. Et sic hn̄ dt ille Moder. qd nūq̄ itelligere potuit
peritiā illius tex.a doctoribus nr̄i seculi nr̄e ꝓfessionis. Sꝫ nūc ip
se ꝛ alij,q nō intellexerūt,valebūt itelligere,ꝛ alia maiora videbū
tur deo dante super intellectu illius legis,ꝛ pluribus alijs.
¶Nono q̄ro supra fecimus mētionē pluries d lege eterna,ꝛ ēt de
31 iure naturali.†An istud ius naturale sit idē qd lex eterna,ꝛ vr̄ ꝙ
nō. Primo,dicit Augu.in.j.lib.de lib.arbi. In humana lege ni
hil est iustū,qd a lege eterna hoīes sibi nō deriuauerint,sed in hu-
mana lege habemus ius naturale,vt pꝫ insti.de iure natu. vbi tra
ctat̄ de iure humano, tamen loquitur impator de iure naturali ꝛ
ciuili. Hec idem disponit,ꝛ dicit de iure naturali,in.l.j.ff.de iusti.
32 ꝛ iure §.huius studij,versi.priuatum ius tripartitū est.†Et sic ius
humanum aut est naturale,aut gentium,aut ciuile,ꝛ ideo si est ius
humanum ius naturale,deriuatur a lege eterna,vt dicit August.
vbi supra. Et sic lex eterna est maior,ꝛ alia,q̄ ius naturale,cū sit
humanū ius,opus ē,qd deriuauerit homines a lege eterna iuxta
dictā auctoritatē August. Preterea ꝛ secūdo,Isidorus in.l.om
nes.j.dist.diuidit leges,vbi dicit,qd omnes leges aut diuie sunt,
aut humane,deide incipit diuidere legem humanā,in.d.j.dist.c.
33 ius autem,aut naturale est,aut ciuile,aut gentium.† Sed his nō
obstantibus,dico qd ius naturale ꝛ lex eterna non differunt, sed
pro vno accipiuntur. Et hoc dicit tex.in.d.c.omnes.j.distin. Om

ne quod fas est nomine diuine, aut naturalis legis accipitur, ergo aliud est ꝙ̄ ius humanum. Et hoc probatur primo vt supra diximus Augustinus in primo de libe. arbi. ponit duas leges, eter
34 nam videlicet ꝛ temporalem, quam dicit humanam. †Sed vt diximus supra, lex eterna sicut humana stat dupliciter, vno modo prout est in regulante, que est illa prouidētia diuina. Alio modo prout est in regulatis, ꝛ sic i rebus creatis, nisi illa naturalis, ergo sequitur de necessitate, qđ nulla alia lex eterna sit nisi ius naturale, ꝛ si aliquis scit aliam legem in creatura, in mediū deducat, sed non potest deducere. Igitur lex eterna idem est qđ ius naturale.
35 †Item secundo, lex eterna ita erat in homine in principio creationis sue sicut nunc, sed ab exordio creationis rationalis creature est ius naturale. c. finali. §. j. vj. distin. ꝛ §. singulorum, instit. de rerum diui. ergo ius naturale in homine dicitur lex eterna. Preterea tertio adduco auctoritatem Augustini pro hac parte, quam supra pro cōtrario adduxi. dicit ꝙ in humana lege nihil est iustū, quod homines a lege eterna sibi non deriuauerint, sed nullā aliā legē habemus a deo ab initio nisi ius naturale. Ergo hoc ius naturale est illa lex eterna, a qua homines in humanam legem iustū
36 deriuauerunt. †Item quarto ius naturale est, quod natura, id est deus, omnia animantia docuit. l. prima. §. ius naturale. ff. de iustitia ꝛ iure, sed deus nullam aliam legem ab initio docuit nisi legē naturalem, ergo naturalis lex ꝛ eterna in homine sunt sinonima. Preterea ꝛ quinto vt supra in prima parte diximus ad essentiā legis requiritur promulgatio, ꝛ sicut in humana lege per talē promulgationem legis imprimitur in hominibus quoddā directiuū principium humanorum actuum, ita etiam se habet actui illa impressio principij intrinseci quantū ad res naturales, sed nulla alia lex est impressa hoc modo in hominibus, nisi ius naturale, ergo illa est lex eterna in homine, hoc probatur ad Romanos capitu. ij. vbi dicit Apostolus, cum gentes, que legem non habent, naturaliter ea, que legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex. glo. dicit ꝙ non habent legem scriptam, habent tamen legem naturalē, qua quilibet intelligit, ꝛ sibi conscius est, qđ sit bonum, ꝛ quid malum. Sed illa lex non potest dici humana, ergo est diuina, ꝛ sic eterna, quam legem eternam omnia participāt aliqualiter, inquantum scilicet ex impressione eius habent inclinationes ad proprios actus ꝛ fines. Sed homo excellentiori modo subiacet diuine prouidentie, ꝛ ipsi participatur ratio eterna, per quam habet inclinationem ad debitum finem, que dicitur lex naturalis, que nihil aliud est, ꝙ̄ impressio diuini luminis in homine, ꝛ sic patet ꝙ ius naturale nihil differt a lege eterna. Ad primum ꝛ ad secundum argumentum dico, ꝙ in lege humana nihil tractatur de iure naturali, vt infra dicemus, ꝛ iura supra allegata in contrarium hoc probant, ꝛ institut. de iure naturali. in principio dicit text. ꝛ etiam in dicta. l. prima. ff. de iustitia ꝛ iure, ꝙ ius naturale est quod natura omnia animātia docuit, si ergo deus docuit, ꝛ illud, quod docuit, est ius naturale, ꝛ homo est de animantibus, ergo est doctus per illud ius naturale, que sunt inclinationes naturales. Et ideo iura nostra omisso iure naturali transeunt ad tractandum de iure gentium, ꝛ ciuili.

¶Decimo quero cum ista lex naturalis sit lex eterna, ꝛ nihil inter se differant, ꝛ per legem eternam omnia sunt consumatissima ꝛ ordinatissima, vt dicit Augustinus in primo libro de liberis arbit.
37 †Postquam ergo quelibet creatura rationalis habet hanc legē eternam scriptam in corde ab exordio sue creationis, vt dicit tex. in dicto. §. singulorum, institut. de rerum diuisio. ꝛ capitulo. final. vj. distin. est lex cōsumatissima ꝛ ordinatissima, ꝛ ita non est opus alia lege diuina scripta, ꝛ sic videtur ꝙ deus sine aliqua necessitate dedit mandata decalogi, ꝛ alia scripta diuina. Vel quero quare habemus scripturas diuinas. Ad hoc respondeo, qđ est verū, qđ ius naturale est lex consumatissima ꝛ eterna, ꝛ per illam solā salui fiebant homines in primo illo statu, ꝛ in pace viuebant. Sed vt dicit sanctus Thomas. j. ij. questio. xvij. articu. primo legi diuine conueniens erat, vt prouideret homini nō solum in his, ad que ratio non potest, vt puta deus est trinus, ꝛ alia que per fidem cognoscimus, sed etiam in his, circa que ratio hominis cōtingit impediri, licet enim ratio hominis circa precepta moralia non poterat errare in vniuersali circa communissima precepta legis nature, tamen propter consuetudinem peccandi obscurabatur in particularibus agendis. Circa alia vero precepta moralia, que sunt quasi conclusiones deducte ex communibus principijs legis nature, multorum ratio oberrabat, ita vt quedam secundū se mala ratio multorum licita iudicaret. Et sic oportuit cōtra vtrumqꝫ defectum homini subuenire per auctoritatem legis diuine scripte. Et ita debes intelligere tex. in capi. fi. §. his itaqꝫ. vj. distin. vbi dicitur, ꝙ ius naturale in lege, ꝛ euangelio continetur, hoc est, prius erat ius naturale, sed propter rationē pdictā puta ꝯsuetudinē peccādi erat obscuratū in homine, ideo opus erat, vt ab extra ꝑ scripturā prouideretur sibi, intellige de moralibus. Tamen cerimonialia etiā referuntur ad ius naturale, vt ibi dicit tex. ꝛ infra dicemus.
38 ¶†Undecimo quero, que sunt ista communissima precepta iuris naturalis, ꝛ qualiter deriuatur ius diuinum scriptum a iure naturali. Respondeo iam. s. vidisti ꝙ multa sunt precepta iuris naturalis ƒm inclinatiōes rerū creatarum, ius naturale inclinat diuersos ad diuersa. Et iste inclinationes sunt precepta eiusdē, vidisti etiā, in quibus cōicat rationalis creatura cū ceteris animātibus, ꝛ in quibus nō, ꝛ qualiter excellētius homo participat legē eternam. Sed inter alia precepta iuris naturalis est communissimū dilectio dei ꝛ ꝓximi, vt dicemus infra in vlti. qđ. vt Matth. xxij. Et ideo sanctus Tho. j. ij. q. capi. art. iij. ꝙ hec duo precepta sunt prima communia precepta legis nature, que sunt per se nota rationi humane, vel per naturam vel fidem. Et ideo omnia precepta decalogi ad illa duo precepta referuntur, sicut cōclusiones ad
39 precepta communia. Et sic vides qualiter deriuantur, †ꝛ ideo attende ꝙ inter precepta decalogi continentur duo genera preceptorum, illa scilicet, que sunt prima communia, quorum non opꝫ aliquam editionē esse, nisi ꝙ sunt scripta in ratione naturali, quasi per se nota, ꝙ homo nulli debet malefacere, Et iterum ea que ꝑ diligentem inquisitionem sapientium inueniuntur rationi conuenire. Hec enim proueniunt a deo ad populum mediante disciplina sapientum. Utraqꝫ tamen horum preceptorum continentur in preceptis decalogi sed diuersimode. Nam illa que sunt communia, continentur in eis sicut principia in cōclusionibus ꝓximis.
40 Illa vero, que per sapientes cognoscuntur, continentur in eis ecōuerso, sicut conclusiones in principijs. †Unde ipse ar. xj. eiusdem q. c. dicit ꝙ in cognitione huius iuris naturalis ex dictamine rationis triplex est gradus qꝛ quedam sunt communia, ꝛ adeo manifesta, ꝙ editione non indigent, sicut mandata de dilectione dei ꝛ proximi, ꝛ alia huiusmodi, vt. s. vidisti in. vj. q. Et ista sunt quasi fines preceptoꝝ, vnde in eis nullus potest errare ƒm iudicium rationis. Quedam vero sūt magis determinata, quoꝝ ratione quilibet popularis statim potest de facili etiam videre, ꝛ qꝛ in paucioribus circa huiusmodi humanum iudicium cōtingit peruerti, indigent huiusmodi editione, ꝛ ista sunt. x. ꝓcepta decalogi, que fuerunt data per deum Moysi, tamen, vt diximus, in lege naturali continētur, in illis duobus preceptis iuris nature cōissimis. Quedā vero sunt, quoꝝ ratio non est adeo manifesta, sed solū sapiētibus. Et ista sunt precepta moralia super addita decalogo, ꝛ reducūtur ad precepta. x. decalogi per modum cuiusdam additionis
41 ad ipsa. †Et vt oia valeas intelligere melius qualiter sunt iste superadditiones, est sic, nam primo precepto decalogi prohibetur cultus alienoꝝ deorum, cui superadduntur alia precepta prohibitiua eoꝝ, que ordinātur ad cultū idolorum. Sicut habetur Deut. xv. Non inueniatur in te, que lustret filium suū aut filiam suam, producens ꝑ ignē, nec sit maleficus, nec incātator, nec phitones ꝯsu-
42 lat, nec diuinos, ꝛ querat a mortuis veritatē. †Scđm autē preceptū prohibet periuriū, supadditur ei prohibitio blasphemie. Leui. ix. ꝛ prohibitio false doctrine. Deu. xiij. Tertio precepto superad
43 duntur cerimonialia, de quibus in seq. questio. dicetur. † Quarto de honore parentū, superadditur preceptū de honoratione senū. Leui. xix. Coram cano capite consurge, ꝛ honora personā senis. Et vniuersaliter omnia precepta inductiua ad reuerentiam exhibendā maioribus, vel ad beneficia exhibenda, vel equalibus, vel
44 minoribus. †Quinto aūt presuppono, ꝙ est de prohibitione homicidij, additur prohibitio odij, ꝛ cuiuslibet violationis ꝯtra proximū, sicut illud Leui. xix. Non stabis cōtra sanguinem proximi
45 tui, ꝛ ƒm illud ne oderis fratrem tuum in corde tuo. † Precepto aūt. vj. de prohibitione adulterij, superadditur preceptum de prohibitione meretricij, ƒm illud Deu. ij. Non erit meretrix de filiabus Israel, nec fornicator de filijs Israel. Septimo autem precepto de prohibitione furti superadduntur oia, que ad prohibitionē
46 calumnie, ꝛ rapine pertinēt. † Octauo precepto de prohibitione falsi testimonij, additur prohibitio falsi iudicij, ƒm illud Exod. xxiij. Nec in iudicium plurimoꝝ acquiesces sentētie, vt a vero deuies, ꝛ prohibitio mēdacij, vt ibi, ꝛ prohibitio detractionis. Leui. xix. non eris criminator, ꝛ susurro in populis. Nono ꝛ decimo preceptis vniuersaliter omnis mala cōcupiscentia tollitur, ꝛ prohibetur. Itē ad dilectionē dei ꝛ proximi ordinantur quedā precepta decalogi ƒm manifestā rationē debiti, alia xo ƒm rōne magis occultā.

¶Sed iustum est, vt nonnullorum opinionem satis erroneā euellamus, circa hāc q̄stionem queramus de duobus. Dixerunt. n. alij, dominium

dominium esse de iure naturali. Alij vero, ꝙ de iure diuino, licet
de hoc qualiter dominium est de iure gentium, dum tractabimus
de correctione errorum, latius probabimus.
¶ Sed pro nunc breuiter primo quero, quare prius deus nō dedit
ista pcepta .x. decalogi, ⁊ alia superaddita. Scdo quero, cū dñiuꝫ
p iniquitatē fuerit introductū, vt dicit text. in .c. dilectissimus .xij.
q. j. Quare deus approbat illud in .vij. ⁊ .x. preceptis decalogi, qꝛ
furtū prohibet facere. Sed has duas q̄stio. soluā p vnū ꝯriuꝫ, vt
47 hec materia sit tibi magis clara. † Iure naturali oia sunt cōia. c.
quo iure .viij. dist. ⁊ .c. ius naturale .j. dist. vbi cōis oiꝫ possessio. Itē
dñium iure gentiū extitit introductū. l. ex hoc iure. ff. de iusti. ⁊ iu.
Et sic videt̄, ꝙ non sit verū, ꝙ .x. precepta decalogi deriuent̄ a iu
re naturali, cum eo iure nō sit dñium. Sed hoc nō obstante, dico
ꝙ vera est cōclusio in hac .xj. q. posita. Et aduerte, homo habet a
natura cōmune cuꝫ omni substātia cōseruationē sui, ⁊ dum hoies
in pfectione viuebant, oia erant cōmunia, ⁊ nō erat cognitū, hoc
meum, ⁊ illud tuum, sed qđ quisqꝫ sibi volebat, alteri faciebat. Sꝫ
vt dicit tex. i auc. qui. mo. nat. effi. sui. col. vij. §. natura bella, lites,
atqꝫ libidines, ⁊ ꝯcupiscentie, causaꝫ posuerunt ad aliud schema,
hoc est ordinem, quo gentes vtunt̄, dicit ibi gl. ⁊ hoc est iniquitas
illa, ex qua venit siue introductū est dñiuꝫ, de quo in. d. c. dilectissi
48 mis. † Et hec introductio (cū hoies indies malicie ⁊ peccato de-
diti cōtra illaꝫ inclinationē naturalē, que est dilectio proximi ince
perunt rapinas, alij vero ocio dati in sudore laboris alieni viuere
studebant, ⁊ cōseruatio societatis humane iam periculum pati ce
pit) ꝑuenit propter tres rationes, quas ponit san. doc. ij. ij. q. lxvj.
arti. ij. ⁊ dicit hāc adinuentionē ad humanā vitā fuisse necessariā.
¶ Primo, qꝛ quilibet est magis solicitus circa rē propriā, q̄ꝫ com
munē, quā quis aliqñ negligit, ⁊ alijs ꝓcurādū reliquit, hoc satis
probat tex. in. l. ij. C. quā. ⁊ qui. quar. pars debe. Scdo, qꝛ res hu
mane maiori ordine tractant̄, si singule res singulis tanq̄ꝫ proprie
procurāde traduntur, alias fuisset quedā cōfusio. Sed hec ratio
intelligi debet sane, qꝛ ita simpliciter nō procedit, qꝛ vt dicitur in
c. j. dist. j. de iure naturali est, omnia quecūqꝫ vultis, vt faciant vo
bis homines, vos eadem facite illis. Si hoc seruaretur inter ho-
mines, non haberet locum dicta ratio. Sed debet intelligi nō ſm
tēpora primeua, quo tempore hoies obseruabant dictam legem,
⁊ sic quilibet habebat curam cuiuscūqꝫ rei tantum respectu proxi
mi, sicut respectu sui. Sed attento tempore sequenti, quo mūdus
in maligno est positus, habet locum hec ratio, ⁊ hac consideratio
ne habet etiā locum tertia ratio. san. Tho. qui dicit, ꝙ resultat sta
tus magis pacificus, quādo quis contentus re propria illam ad-
ministrat. ⁊ sic vides, ꝙ propter iniquitates hoim fuit introductū
dñium propter dictas rationes per gentes ad pacifice viuenduꝫ.
49 † Et sic attenta multitudine maloꝝ hoium, que indies crescit, nō
bene dixerunt quidam philosophi, ꝙ quietissime viuerent homi-
nes in hoc mundo, si de medio sublata essent duo verba, scꝫ meuꝫ
⁊ tuū, quos refert gl. in. d. c. dilectissimis, immo deus hanc adin-
uentionē hoiuꝫ per rationem naturalem approbans dicit, nō fur
tū facies, ⁊ non queras rē alienam. Et ita vides, ꝙ attento perfe
cto statu bonorum hominū, in priori tempore non erat inuentum
dñium, nec erat necessariuꝫ, ꝙ possessiones distinguerent̄, in cōita
te homines viuebant. Et sic non erat opus, ꝙ per hoc, vel aliud
precepta decalogi essent in primo statu perfecto hominum.
¶ Item ad secundam questio. dico, ꝙ deus non est iniquitatis ap
50 probator, sed tex. in. d. c. dilectissimis, † debet intelligi, ꝙ propter
iniquitatem hominū, qui creuerunt in multis euenit propter bo-
num, ⁊ pacificum statuꝫ societatis, ⁊ conseruationis humane hec
adinuentio dominij, quam deus approbat, ⁊ subueniendo huma-
ne nature dedit illa precepta decalogi, ⁊ attento isto tempore ex
dilectione proximi deriuatur, ne quis faciat furtum, aut querat rē
alienam. Vides solutionē dictarum questionū ⁊ cōtrarij. s̄. positi,
⁊ etiam qualiter ista precepta decalogi, ⁊ superaddita deriuantur
a iure naturali, ⁊ ꝙ actus hominum sunt morales, ⁊ ꝙ isti actus
procedunt a iure naturali, ideo ista precepta decalogi, ⁊ alia que
deriuantur a iure naturali dicuntur moralia. Et ita intelliges tex.
in. d. c. si. §. his itaqꝫ. vj. dist. que dicuntur moralia, ⁊ quare dicun
tur moralia ea, que in lege sunt scripta, ⁊ nota hec, qꝛ forsan nō so
lum hi, qui in iuribus scripserunt, sed etiam plures theologi non
aduertunt, quare dicuntur ista precepta decalogi ⁊ de his que in
lege diuina sunt, que ⁊ quare dicuntur moralia, ⁊ hoc etiam facit
ad ea que dicemus dum tractabitur de iure humano.
51 ¶ † Duodecimo quero pro intelligētia iuris diuini ⁊ tex. in. d. c. si.
vj. dist. §. his itaqꝫ, q̄ sunt ista q̄ non sunt moralia in iure diuino, ⁊
quare non sunt moralia, ⁊ qualiter reducunt̄, siue pertinēt ad ius
naturale. Ad hoc respondet tex. in. d. §. his itaqꝫ, ꝙ i lege diuina
quedā sunt moralia, vt nō occides ⁊c. quedā mystica, puta sacrifi-
cioꝝ pcepta, vt de agno immolādo ⁊ his similia. Sed moralia cū
ad ius naturale ptinēt, vt. s̄. diximus, nullā mutabilitatē recipiūt.
Sed mystica, lꝫ ad superficiem probātur a iure naturali aliena, ta
men quātum ad moralem intelligētiā inueniunt̄ sibi annexa, ⁊ sic
cum quantū ad superficiem videant̄ esse mutata, tamē quantum
ad moralē intelligentiam mutabilitatē nescire probātur. Sed de
claro cū san. Tho. j. ij. q. xcix. arti. iij. ⁊ iiij. ꝙ lꝫ tā precepta mora-
lia q̄ꝫ etiam cerimonialia, que dicuntur mystica, pertinent ad dire
ctionem vite humane in deum, † tamē cerimonialia differūt a pre 52
ceptis moralibus. Colere enim deum, cum sit actus virtutis, pti-
net ad preceptū morale, sed determinatio huius precepti vt colat̄
talibus hostijs, vel talibus muneribus, hoc ptinet ad precepta ce
rimonialia. Adhuc magis declaro, iaꝫ vides, ꝙ hec pcepta deca
logi, ⁊ alia superaddita moralia cōtinentur sub iure naturali, ⁊ ꝓ
cedunt ex vi instinctus nature, vt ex premissis in pcedenti questio.
apparet. Sed precepta cerimonialia mystica, vel iudicialia sunt
determinationes pceptoꝝ decalogi ex vi istitutionis, nō aūt ex vi
naturalis instinctus. Pone exemplū, hoc preceptum, nō furtum
facies, deriuatur ab hoc, nō malefacies, vel ab hoc, qđ tibi nō vis
alteri nō facies, quod procedit ex dilectione ꝓximi, ⁊ hoc nunq̄ꝫ
pōt accipere mutabilitatē, qꝛ ꝯtinetur a iure naturali, qđ est dile-
ctio proximi. Similiter ꝙ deus colat̄, hoc nō potest habere mu-
tabilitatē. Sed in hoc ꝙ deus colat̄ cū agno in testamēto veteri,
venit ex vi institutionis, qꝛ deus instituit, ꝙ cuꝫ agno fieret sacrifi
cium, ⁊ nō referebat, ꝙ cū agno vel alias instituisset, ⁊ hoc nō pro
cedit a iure naturali instictu naturali, sed ꝓpter istitutionē, ⁊ ideo
fuit mutatū, ꝙ non coleret̄ cū agno, qꝛ illud erat figurale. Sꝫ hoc
quo ad moralem intelligentiā, vcꝫ ꝙ deus colatur nō recipit mu
tationē, qꝛ illud erat figura corporis dñi nostri, q passus est ꝓ no-
bis, ⁊ sumimus nūc sub specie panis ⁊ vini. Sed hec ⁊ similia pce
pta legis diuine, que veniūt ex instinctu nature, sunt pcepta mora
lia. Alia vero q̄ ab extra veniūt, qꝛ nō refert, ꝙ a principio sic vel
aliter istituerent̄, sunt cerimonialia extra ius naturale quo ad lite
rā, sed ſm sensuꝫ moralē sunt de iure naturali. Et isto modo deter
minat̄ ius naturale p ius diuinū, sꝫ i alijs deriuat̄ a iure naturali.
¶ Tertiodecimo ⁊ vltimo quero. s̄. diximus ꝙ dilectio ꝓximi est
de iure naturali. An hoc sit verum. Gratianus in capit. tolle cha
ritatem, de penit. distin. ij. dicit ꝙ sic. ratio secundum eum, quia si
homo a principio non habuisset charitatem, non fecisset eū deus
ad similitudinem suam, sed glo. ibi contradicit, dicens, ꝙ homo
in creatione solum habuit naturalia, quibus proficere vel mereri
non poterat, sed post creationem addita sunt ei gratuita. Sꝫ quic
quid dicat glos. tene contrarium. Nam deus cum sit summuꝫ bo
num creauit hominem, ⁊ ab initio eius creationis dedit ei legem
naturalem, que est lumen vultus sui, ⁊ qđ ab initio Adam habue
rit charitatem, probo ratione euidenti. Lex enim nostra natura-
lis nihil aliud est, quam participatio legis eterne, hoc est ipsius di
54 uine bonitatis, vt. s̄. diximus, † sed deus charitas est. Ioan. ca-
no. j. capitu. iiij. ⁊ sic ius naturale nihil aliud est q̄ꝫ participatio ip
sius charitatis, ⁊ ideo cum ab exordio homo habeat hoc ius na-
turale. d. capitu. si. vj. distin. concluditur ꝙ etiam cum illo iure na-
turali habuerit charitatem hoc est a natura. Preterea deus crea
uit hominem ad imaginem ⁊ similitudinem suam. Gen. capitu. j.
⁊ sic habuit charitatem. sed vt dicit glos. ibi postea, hoc est post
creationem dedit ei hanc similitudinem, non creauit hominez ad
imaginem ⁊ similitudinem suam, sed hoc est falsum, vt dicitur ibi,
in dicto capitu. primo vbi dicitur ꝙ creauit ad similitudinez suā,
⁊ sic ab initio sue creationis habet hāc similitudinem. Preterea
dicit Ioan. cano. j. capitu. iij. quoniam hec est annuntiatio quam
audistis ab initio, intellige ab exordio rationalis creature, vt dili
gatis alterutrum, audistis, intellige per impressionem diuini lumi
55 nis, que firmior auditio est q̄ꝫ auditus auris. † Unde dicitur in
capitu. charitas. el. ij. de peni. di. ij. §. item proximos, ꝙ tunc dici-
mur diligere proximos, quando diligimus ex eo qđ sunt nature
participes. Et sic hanc participationem dilectionis habemus a
natura, ⁊ propter hoc debemus alterutrum diligere. Item quar
to probatur hoc in capitu. primo distin. prima vbi dicitur, ꝙ ius
naturale est hoc vnum inter alia, prout vultis vt faciant vobis ho
mines, ⁊ vos eadem facite eis similiter. Sed hoc venit ex dilectio
ne Luce. vj. capitu. vbi post eadeꝫ verba dicit. Et si diligitis eos,
qui vos diligunt, que vobis gratia est: quasi dicat, ꝙ debemus di
ligere inimicos, vt proxime ante dicitur ibi, ⁊ sic hoc a natura ve
56 nit. † Preterea hoc probat ecclesia. capitul. xiij. iuncta. l. j. ff. de
iusti. ⁊ iur. §. ius naturale, vbi dicitur, ius naturale est, qđ natura
omnia animātia docuit, sed ad dilectionē omnia animātia incliuā

ne quod fas est nomine diuine, aut naturalis legis accipitur, er-
go aliud est q̄ ius humanum. Et hoc probatur primo vt supra di-
ximus Augustinus in primo de libe. arbi. ponit duas leges, eter
34 nam videlicet ⁊ temporalem, quam dicit humanam. †Sed vt di-
ximus supra, lex eterna sicut humana stat dupliciter, vno modo
prout est in regulante, que est illa prouidētia diuina. Alio modo
prout est in regulatis, ⁊ sic i rebus creatis, nisi illa naturalis, ergo
sequitur de necessitate, q̄d nulla alia lex eterna sit nisi ius natura-
le, ⁊ si aliquis scit aliam legem in creatura, in mediuȝ deducat, sed
non potest deducere. Igitur lex eterna idem est q̄d ius naturale.
35 †Item secundo, lex eterna ita erat in homine in principio creatio
nis sue sicut nunc, sed ab exordio creationis rationalis creature
est ius naturale. c. finali. §. j. vj. distin. ⁊ §. singulorum, instit. de re-
rum diui. ergo ius naturale in homine dicitur lex eterna. Prete-
rea tertio adduco auctoritatem Augustini pro hac parte, quam
supra pro cōtrario adduxi. dicit ꝙ in humana lege nihil est iustū,
quod homines a lege eterna sibi non deriuauerint, sed nullaȝ aliā
legeȝ habemus a deo ab initio nisi ius naturale. Ergo hoc ius na
turale est illa lex eterna, a qua homines in humanam legem iustū
36 deriuauerunt. †Item quarto ius naturale est, quod natura, id est
deus, omnia animantia docuit. l. prima. §. ius naturale. ff. de iusti-
tia ⁊ iure, sed deus nullam aliam legem ab initio docuit nisi legeȝ
naturalem, ergo naturalis lex ⁊ eterna in homine sunt sinonima.
Preterea ⁊ quinto vt supra in prima parte diximus ad essentiaȝ
legis requiritur promulgatio, ⁊ sicut in humana lege per talē pro
mulgationem legis imprimitur in hominibus quoddā directiuū
principium humanorum actuum, ita etiam se habet actui illa im-
pressio principij intrinseci quantū ad res naturales, sed nulla alia
lex est impressa hoc modo in hominibus, nisi ius naturale, ergo il
la est lex eterna in homine, hoc probatur ad Romanos capitu. ij.
vbi dicit Apostolus, cum gentes, que legem non habent, natura
liter ea, que legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi
sibi sunt lex. glo. dicit ꝙ non habent legem scriptam, habent ta-
men legem naturaleȝ, qua quilibet intelligit, ⁊ sibi conscius est, q̄d
sit bonum, ⁊ quid malum. Sed illa lex non potest dici humana, er
go est diuina, ⁊ sic eterna, quam legem eternam omnia participāt
aliqualiter, inquantum scilicet ex impressione eius habent inclina
tiones ad proprios actus ⁊ fines. Sed homo excellentiori modo
subiacet diuine prouidentie, ⁊ ipsi participatur ratio eterna, per
quam habet inclinationem ad debitum finem, que dicitur lex na-
turalis, que nihil aliud est, q̄ impressio diuini luminis in homine,
⁊ sic patet ꝙ ius naturale nihil differt a lege eterna. Ad primum
⁊ ad secundum argumentum dico, ꝙ in lege humana nihil tra-
ctatur de iure naturali, vt infra dicemus, ⁊ iura supra allegata in
contrarium hoc probant, ⁊ institut. de iure naturali. in principio
dicit text. ⁊ etiam in dicta. l. prima. ff. de iustitia ⁊ iure, ꝙ ius natu
rale est quod natura omnia animātia docuit, si ergo deus docuit,
⁊ illud, quod docuit, est ius naturale, ⁊ homo est de animantibus,
ergo est doctus per illud ius naturale, que sunt inclinationes na-
turales. Et ideo iura nostra omisso iure naturali transeunt ad tra
ctandum de iure gentium, ⁊ ciuili.

¶Decimo quero cum ista lex naturalis sit lex eterna, ⁊ nihil inter
se differant, ⁊ per legem eternam omnia sunt consumatissima ⁊ or
dinatissima, vt dicit Augustinus in primo libro de liberis arbit.
37 †Postquam ergo quelibet creatura rationalis habet hanc legē
eternam scriptam in corde ab exordio sue creationis, vt dicit tex.
in dicto. §. singulorum, institut. de rerum diuisio. ⁊ capitulo. final.
vj. distin. est lex cōsumatissima ⁊ ordinatissima, ⁊ ita non est opus
alia lege diuina scripta, ⁊ sic videtur ꝙ deus sine aliqua necessita
te dedit mandata decalogi, ⁊ alia scripta diuina. Vel quero qua-
re habemus scripturas diuinas. Ad hoc respondeo, q̄d est verū,
q̄d ius naturale est lex consumatissima ⁊ eterna, ⁊ per illam solaȝ
salui fiebant homines in primo illo statu, ⁊ in pace viuebant. Sed
vt dicit sanctus Thomas. j. ij. questio. xvij. articu. primo legi diui
ne conueniens erat, vt prouideret homini nō solum in his, ad que
ratio non potest, vt puta deus est trinus, ⁊ alia que per fidem co
gnoscimus, sed etiam in his, circa que ratio hominis cōtingit im
pediri, licet enim ratio hominis circa precepta moralia non pote
rat errare in vniuersali circa communissima precepta legis natu-
re, tamen propter consuetudinem peccandi obscurabatur in par
ticularibus agendis. Circa alia vero precepta moralia, que sunt
quasi conclusiones deducte ex communibus principijs legis na-
ture, multorum ratio oberrabat, ita vt quedam secunduȝ se mala
ratio multorum licita iudicaret. Et sic oportuit cōtra vtrumq̄ de
fectum homini subuenire per auctoritatem legis diuine scripte.
Et ita debes intelligere tex. in capi. fi. §. his itaq̄. vj. distin. vbi di
citur, ꝙ ius naturale in lege, ⁊ euangelio continetur, hoc est, prius
erat ius naturale, sed propter rationē p̄dictā puta ꝯsuetudinē pec
cādi erat obscuratū in homine, ideo opus erat, vt ab extra p̄ scri-
pturā prouideret̄ sibi, intellige de moralibus. Tamen cerimonia-
lia etiā referunt̄ ad ius naturale, vt ibi dicit tex. ⁊ infra dicemus.

38 ¶†Undecimo quero, que sunt ista communissima precepta iuris
naturalis, ⁊ qualiter deriuatur ius diuinum scriptum a iure natu
rali. Respondeo iam. s. vidisti ꝙ multa sunt precepta iuris natu-
ralis ẜm inclinatiōes rerū creatarum, ius naturale inclinat diuer
sos ad diuersa. Et iste inclinationes sunt precepta eiusdeȝ, vidisti
etiā, in quibus cōicat rationalis creatura cū ceteris animātibus,
⁊ in quibus nō, ⁊ qualiter excellētius homo participat legeȝ eter
nam. Sed inter alia precepta iuris naturalis est communissimuȝ
dilectio dei ⁊ proximi, vt dicemus infra in vlti. q̄ō. vt Matth. xxij.
Et ideo sanctus Tho. j. ij. q. capi. art. iij. ꝙ hec duo precepta sunt
prima communia precepta legis nature, que sunt per se nota ra-
tioni humane, vel per naturam vel fidem. Et ideo omnia prece-
pta decalogi ad illa duo precepta referuntur, sicut cōclusiones ad
39 precepta communia. Et sic vides qualiter deriuantur, †⁊ ideo at
tende ꝙ inter precepta decalogi continentur duo genera prece-
ptorum, illa scilicet, que sunt prima communia, quorum non opȝ
aliquam editioneȝ esse, nisi ꝙ sunt scripta in ratione naturali, qua
si per se nota, ꝙ homo nulli debet malefacere, Et iterum ea que p̄
diligentem inquisitionem sapientium inueniuntur rationi conue-
nire. Hec enim proueniunt a deo ad populum mediante discipli-
na sapientum. Utraq̄ tamen horum preceptorum continentur
in preceptis decalogi sed diuersimode. Nam illa que sunt com-
munia, continent̄ in eis sicut principia in cōclusionibus primis.
Illa vero, que per sapientes cognoscuntur, continentur in eis ecō
40 uerso, sicut conclusiones in principijs. †Unde ipse ar. xj. eiusdem
q. c. dicit ꝙ in cognitione huius iuris naturalis ex dictamine ra-
tionis triplex est gradus q̄z quedam sunt communia, ⁊ adeo ma
nifesta, ꝙ editione non indigent, sicut mandata de dilectione dei
⁊ proximi, ⁊ alia huiusmodi, vt. s. vidisti in. vj. q. Et ista sunt quasi
fines precepto℞, vnde in eis nullus potest errare ẜm iudicium ra
tionis. Quedam vero sūnt magis determinata, quo℞ ratione quī
libet popularis statim potest de facili etiam videre, ⁊ q̄z in paucio
ribus circa huiusmodi humanum iudicium cōtingit peruerti, in-
digent huiusmodi editione, ⁊ ista sunt. x. p̄cepta decalogi, que fue
runt data per deum Moysi, tamen, vt diximus, in lege naturali
continētur, in illis duobus preceptis iuris nature cōissimis. Que
dā vero sunt, quo℞ ratio non est adeo manifesta, sed solū sapiēti-
bus. Et ista sunt precepta moralia super addita decalogo, ⁊ redu
cūtur ad precepta. x. decalogi per modum cuiusdam additionis
41 ad ipsa. †Et vt oīa valeas intelligere melius qualiter sunt iste su
peradditiones, est sic, nam primo precepto decalogi prohibet̄ cul
tus alieno℞ deorum, cui superadduntur alia precepta prohibiti-
ua eo℞, que ordinātur ad cultū idolorum. Sicut habetur Deut.
xv. Non inueniat̄ in te, que lustret filium suū aut filiam suam, pro
ducens p̄ ignē, nec sit maleficus, nec incātator, nec phitones ꝯsu
42 lat, nec diuinos, ⁊ querat a mortuis veritatē. †Scd̄m autē prece-
ptū prohibet periuriū, supaddit̄ ei prohibitio blasphemie. Leui.
xx. ⁊ prohibitio false doctrine. Deu. xiij. Tertio precepto superad
43 duntur cerimonialia, de quibus in seq. questio. dicetur. †Quarto
de honore parentū, superadditur preceptū de honoratione senū.
Leui. xix. Coram cano capite consurge, ⁊ honora personā senis.
Et vniuersaliter omnia precepta inductiua ad reuerentiam exhi
bendā maioribus, vel ad beneficia exhibenda, vel equalibus, vel
44 minoribus. †Quinto aūt presupposito, ꝙ est de prohibitione ho-
micidij, additur prohibitio odij, ⁊ cuiuslibet violationis ꝯtra pro
ximū, sicut illud Leui. xix. Non stabis cōtra sanguinem proximi
45 tui, ⁊ ẜm illud ne oderis fratrem tuum in corde tuo. †Precepto
aūt. vj. de prohibitione adulterij, superadditur preceptum de pro
hibitione meretricij, ẜm illud Deu. ij. Non erit meretrix de filia-
bus Israel, nec fornicator de filijs Israel. Septimo autem prece
pto de prohibitione furti superaddunt̄ oīa, que ad prohibitioneȝ
46 calumnie, ⁊ rapine pertinēt. †Octauo precepto de prohibitione
falsi testimonij, addit̄ prohibitio falsi iudicij, ẜm illud Exod. xxiij.
Nec in iudicium plurimo℞ acquiesces sentētie, vt a vero deuies,
⁊ prohibitio mēdacij, vt ibi, ⁊ prohibitio detractionis. Leui. xix.
non eris criminator, ⁊ susurro in populis. Nono ⁊ decimo prece
ptis vniuersaliter omnis mala cōcupiscentia tollitur, ⁊ prohibet̄.
Itē ad dilectionē dei ⁊ proximi ordinant̄ quedā precepta decalo
gi ẜm manifestā rationē debiti, alia xō ẜm rōnē magis occultaȝ.

¶Sed iustum est, vt nonnullorum opinionem satis erroneā euella
mus, circa hāc q̄stionem queramus de duobus. Dixerunt. n. alij,
dominium

dominium esse de iure naturali. Alij vero, ꝙ de iure diuino, licet
de hoc qualiter dominium est de iure gentium, dum tractabimus
de correctione errorum, latius probabimus.
¶ Sed pro nunc breuiter, primo quero, quare prius deus nõ dedit
ista ꝓcepta .x. decalogi, ⁊ alia superaddita. Scdo quero, cũ dñiuʒ
ꝑ iniquitatẽ fuerit introductũ, vt dicit text. in. c. dilectissimus .xij.
q. j. Quare deus approbat illud in .vij. ⁊ .x. preceptis decalogi, q̄
furtũ prohibet facere. Sed has duas q̃stio. soluã ꝑ vnũ ꝯriuʒ, vt
47 hec materia sit tibi magis clara. † Iure naturali oia sunt cõia. c.
quo iure. viij. dist. ⁊ c. ius naturale. j. dist. vbi cõis oiʒ possessio. Itẽ
dñium iure gentiũ extitit introductũ. l. ex hoc iure. ff. de insti. ⁊ iu.
Et sic videť, ꝙ non sit verũ, ꝙ .x. precepta decalogi deriuenť a iu
re naturali, cum eo iure nõ sit dñium. Sed hoc nõ obstante, dico
ꝙ vera est cõclusio in hac .xj. q. posita. Et aduerte, homo habet a
natura cõmune cuʒ omni substãtia cõseruationẽ sui, ⁊ dum hoies
in ꝑfectione viuebant, oia erant cõmunia, ⁊ nõ erat cognitũ, hoc
meum, ⁊ illud tuum, sed qd̉ quisq; sibi volebat, alteri faciebat. Sʒ
vt dicit tex. i auc. qui. mo. nat. effi. sui. col. vij. §. natura bella, lites,
atq; libidines, ⁊ ꝯcupiscentie, causaʒ posuerunt ad aliud schema,
hoc est ordinem, quo gentes vtunť, dicit ibi gl. ⁊ hoc est iniquitas
illa, ex qua venit siue introductũ est dñiuʒ, de quo in. d. c. dilectissi
48 mis. † Et hec introductio (cũ hoies indies malicie ⁊ peccato de-
diti cõtra illaʒ inclinationẽ naturalẽ, que est dilectio proximi ince
perunt rapinas, alij vero ocio dati in sudore laboris alieni viuere
studebant, ⁊ cõseruatio societatis humane iam periculum pati ce
pit) ꝓuenit propter tres rationes, quas ponit san. doc. ij. ij. q. lxvj.
arti. ij. ⁊ dicit hãc adinuentionẽ ad humanã vitã fuisse necessariã.
¶ Primo, q̄ quilibet est magis solicitus circa rẽ propriã, q̃ com
munẽ, quã quis aliq̃n negligit, ⁊ alijs ꝓcurãdũ reliquit, hoc satis
probat tex. in. l. ij. C. quã. ⁊ qui. quar. pars debe. Scdo, q̄ res hu
mane maiori ordine tractanť, si singule res singulis tanq̃ proprie
procurãde traduntur, alias fuisset quedã cõfusio. Sed hec ratio
intelligi debet sane, q̄ ita simpliciter nõ procedit, q̄ vt dicitur in
c. j. dist. j. de iure naturali est, omnia quecũq; vultis, vt faciant vo
bis homines, vos eadem facite illis. Si hoc seruaretur inter ho-
mines, non haberet locum dicta ratio. Sed debet intelligi nõ ꝫm
tẽpora primeua, quo tempore hoies obseruabant dictam legem,
⁊ sic quilibet habebat curam cuiuscũq; rei tantum respectu proxi
mi, sicut respectu sui. Sed attento tempore sequenti, quo mũdus
in maligno est positus, habet locum hec ratio, ⁊ hac consideratio
ne habet etiã locum tertia ratio. san. Tho. qui dicit, ꝙ resultat sta
tus magis pacificus, quãdo quis contentus re propria illam ad-
ministrat. ⁊ sic vides, ꝙ propter iniquitates hoim fuit introductũ
dñium propter dictas rationes per gentes ad pacifice viuenduʒ.
49 † Et sic attenta multitudine maloꝝ hoium, que indies crescit, nõ
bene dixerunt quidam philosophi, ꝙ quietissime viuerent homi-
nes in hoc mundo, si de medio sublata essent duo verba, scʒ meuʒ
⁊ tuũ, quos refert gl. in. d. c. dilectissimis, immo deus hanc adin-
uentionẽ hoiuʒ per rationem naturalem approbans dicit, nõ fur
tũ facies, ⁊ non queras rẽ alienam. Et ita vides, ꝙ attento perfe
cto statu bonorum hominũ, in priori tempore non erat inuentum
dñium, nec erat necessariuʒ, ꝙ possessiones distinguerenť, in cõita
te homines viuebant. Et sic non erat opus, ꝙ per hoc, vel aliud
precepta decalogi essent in primo statu perfecto hominum.
¶ Item ad secundam questio. dico, ꝙ deus non est iniquitatis ap
50 probator, sed tex. in. d. c. dilectissimis, † debet intelligi, ꝙ propter
iniquitatem hominũ, qui creuerunt in multis euenit propter bo-
num, ⁊ pacificum statuʒ societatis, ⁊ conseruationis humane hec
adinuentio dominij, quam deus approbat, ⁊ subueniendo huma-
ne nature dedit illa precepta decalogi, ⁊ attento isto tempore ex
dilectione proximi deriuatur, ne quis faciat furtum, aut querat rẽ
alienam. Uides solutionẽ dictarum questionũ ⁊ cõtrarij. s. positi,
⁊ etiam qualiter ista precepta decalogi, ⁊ superaddita deriuantur
a iure naturali, ⁊ ꝙ actus hominum sunt morales, ⁊ ꝙ isti actus
procedunt a iure naturali, ideo ista precepta decalogi, ⁊ alia que
deriuantur a iure naturali dicuntur moralia. Et ita intelliges tex.
in. d. c. fi. §. his itaq;. vj. dist. que dicuntur moralia, ⁊ quare dicun
tur moralia ea, que in lege sunt scripta, ⁊ nota hec, q̄ forsan nõ so
lum hi, qui in iuribus scripserunt, sed etiam plures theologi non
aduertunt, quare dicuntur ista precepta decalogi ⁊ de his que in
lege diuina sunt, que ⁊ quare dicuntur moralia, ⁊ hoc etiam facit
ad ea que dicemus dum tractabitur de iure humano.
51 ¶ † Duodecimo quero pro intelligẽtia iuris diuini ⁊ tex. in. d. c. fi.
vj. dist. §. his itaq;, q̃ sunt ista q̃ non sunt moralia in iure diuino, ⁊
quare non sunt moralia, ⁊ qualiter reducunť, siue pertinẽt ad ius
naturale. Ad hoc respondet tex. in. d. §. his itaq;, ꝙ i lege diuina
quedã sunt moralia, vt nõ occides ⁊c. quedã mystica, puta sacrifi-
cioꝝ ꝓcepta, vt de agno immolãdo ⁊ his similia. Sed moralia cũ
ad ius naturale ꝑtinẽt, vt. s. diximus, nullã mutabilitatẽ recipiũt.
Sed mystica, lʒ ad superficiem probãtur a iure naturali aliena, ta
men quãtum ad moralem intelligẽtiã inueniunť sibi annexa, ⁊ sic
cum quantũ ad superficiem videanť esse mutata, tamẽ quantum
ad moralẽ intelligentiam mutabilitatẽ nescire probãtur. Sed de
claro cũ san. Tho. j. ij. q. xcix. arti. iij. ⁊. iiij. ꝙ lʒ tã precepta mora-
lia q̃ etiam cerimonialia, que dicuntur mystica, pertinent ad dire
52 ctionem vite humane in deum, † tamẽ cerimonialia differũt a pre
ceptis moralibus. Colere enim deum, cum sit actus virtutis, ꝑti-
net ad preceptũ morale, sed determinatio huius precepti vt colať
talibus hostijs, vel talibus muneribus, hoc ꝑtinet ad precepta ce
rimonialia. Adhuc magis declaro, iaʒ vides, ꝙ hec ꝓcepta deca
logi, ⁊ alia superaddita moralia cõtinentur sub iure naturali, ⁊ ꝓ
cedunt ex vi instinctus nature, vt ex premissis in ꝓcedenti questio.
apparet. Sed precepta cerimonialia mystica, vel iudicialia sunt
determinationes ꝓceptoꝝ decalogi ex vi istitutionis, nõ aũt ex vi
naturalis instinctus. Pone exemplũ, hoc preceptum, nõ furtum
facies, deriuatur ab hoc, nõ malefacies, vel ab hoc, qd̉ tibi nõ vis
alteri nõ facies, quod procedit ex dilectione ꝓximi, ⁊ hoc nunq̃
põt accipere mutabilitatẽ, q̄ ꝯtinetur a iure naturali, qd̉ est dile-
ctio proximi. Similiter ꝙ deus colať, hoc nõ potest habere mu-
tabilitatẽ. Sed in hoc ꝙ deus colať cũ agno in testamẽto veteri,
venit ex vi institutionis, q̄ deus instituit, ꝙ cuʒ agno fieret sacrifi
cium, ⁊ nõ referebat, ꝙ cũ agno vel alias instituisset, ⁊ hoc nõ pro
cedit a iure naturali instictu naturali, sed ꝓpter istitutionẽ, ⁊ ideo
fuit mutatũ, ꝙ non colereť cũ agno, q̄ illud erat figurale. Sʒ hoc
quo ad moralem intelligentiã, vcʒ ꝙ deus colatur nõ recipit mu
tationẽ, q̄ illud erat figura corporis dñi nostri, q passus est ꝓ no-
bis, ⁊ sumimus nũc sub specie panis ⁊ vini. Sed hec ⁊ similia ꝓce
pta legis diuine, que veniũt ex instinctu nature, sunt ꝓcepta mora
lia. Alia vero q̃ ab extra veniũt, q̄ nõ refert, ꝙ a principio sic vel
aliter istituerenť, sunt cerimonialia extra ius naturale quo ad lite
rã, sed ꝫm sensuʒ moralẽ sunt de iure naturali. Et isto modo deter
minať ius naturale ꝑ ius diuinũ, sʒ i alijs deriuať a iure naturali.
¶ Tertiodecimo ⁊ vltimo quero. s. diximus ꝙ dilectio ꝓximi est
de iure naturali. An hoc sit verum. Gratianus in capit. tolle cha
ritatem, de penit. distin. ij. dicit ꝙ sic. ratio secundum eum, quia si
homo a principio non habuisset charitatem, non fecisset eũ deus
ad similitudinem suam, sed glo. ibi contradicit, dicens, ꝙ homo
in creatione solum habuit naturalia, quibus proficere vel mereri
non poterat, sed post creationem addita sunt ei gratuita. Sʒ quic
quid dicat glos. tene contrarium. Nam deus cum sit summuʒ bo
num creauit hominem, ⁊ ab initio eius creationis dedit ei legem
naturalem, que est lumen vultus sui, ⁊ qd̉ ab initio Adam habue
rit charitatem, probo ratione euidenti. Lex enim nostra natura-
lis nihil aliud est, quam participatio legis eterne, hoc est ipsius di
uine bonitatis, vt. s. diximus, † sed deus charitas est. Ioan. ca-
54 no. j. capitu. iiij. ⁊ sic ius naturale nihil aliud est q̃ participatio ip
sius charitatis, ⁊ ideo cum ab exordio homo habeat hoc ius na-
turale. d. capitu. fi. vj. distin. concluditur ꝙ etiam cum illo iure na-
turali habuerit charitatem hoc est a natura. Preterea deus crea
uit hominem ad imaginem ⁊ similitudinem suam. Geñ. capitu. j.
⁊ sic habuit charitatem. sed vt dicit glos. ibi postea, hoc est post
creationem dedit ei hanc similitudinem, non creauit hominẽʒ ad
imaginem ⁊ similitudinem suam, sed hoc est falsum, vt dicitur ibi,
in dicto capitu. primo vbi dicitur ꝙ creauit ad similitudineʒ suã,
⁊ sic ab initio sue creationis habet hãc similitudinem. Preterea
dicit Ioan. cano. j. capitu. iij. quoniam hec est annuntiatio quam
audistis ab initio, intellige ab exordio rationalis creature, vt dili
gatis alterutrum, audistis, intellige per impressionem diuini lumi
nis, que firmior auditio est q̃ auditus auris. † Unde dicitur in
55 capitu. charitas. el. ij. de peni. di. ij. §. item proximos, ꝙ tunc dici-
mur diligere proximos, quando diligimus ex eo qd̉ sunt nature
participes. Et sic hanc participationem dilectionis habemus a
natura, ⁊ propter hoc debemus alterutrum diligere. Item quar
to probatur hoc in capitu. primo distin. prima vbi dicitur, ꝙ ius
naturale est hoc vnum inter alia, prout vultis vt faciant vobis ho
mines, ⁊ vos eadem facite eis similiter. Sed hoc venit ex dilectio
ne Luce. vj. capitu. vbi post eadeʒ verba dicit. Et si diligitis eos,
qui vos diligunt, que vobis gratia est: quasi dicat, ꝙ debemus di
ligere inimicos, vt proxime ante dicitur ibi, ⁊ sic hoc a natura ve
56 nit. † Preterea hoc probat ecclesia. capitul. xiij. iuncta. l. j. ff. de
iusti. ⁊ iur. §. ius naturale, vbi dicitur, ius naturale est, qd̉ natura
omnia animãtia docuit, sed ad dilectionẽ omnia animãtia incluã

tur, vt dicitur. d. c. xiij. omne animal diligit simile sibi, ⁊ omnis homo simile sibi, ⁊ hoc experientia vides, ꝙ oia aialia diligūt simile sibi. Et sic infert, ꝙ hec dilectio venit homini a natura. Nec facit ad casum id qđ dicit gl. ꝙ in naturalibus puris nō erat homo in statu merendi vel demerēdi, qꝛ charitas erit, ⁊ est in gloria eterna, tamen non erit status merendi, vel demerendi. Preterea ideo ille status non poterat mereri, qꝛ tunc in eo primo statu omnes fere adinuicem diligebant. Et sic videtur, ꝙ tunc non videtur mereri, nec etiam nunc si propterea diligimus, qꝛ etiam diligimur ab alijs, vt dicitur Luce. c. vj. ⁊ sic etiam nunc habitu est charitas in infantibus ab initio. Et sic concluditur, ꝙ dilectio dei ⁊ proximi, ⁊ sic charitas est a iure naturali, a quo deriuantur (vt diximus) iura diuina.

57 † Et etiam dic idem in lege canonica, qꝛ cum in canonica scriptura nihil aliud sit ꝙ̄ quod in diuinis scripturis, ⁊ legibus inueniatur, ⁊ diuine leges natura consistunt, vt dicit tex. in. c. fi. ix. dist. infertur ex hoc, ꝙ etiam ius canonicum dependet a iure naturali ad finem iuris diuini. Et predicta omnia, que de iure naturali dicta sunt, nota, qꝛ a doc. iurium sunt incognita. Et credo ꝙ etiam theologis nostre tempestatis, ⁊ pluribus eorum antecessoribus, vt per eorum scripta apparet. Sed sanctum Thomam super alios melius sensisse iudico. Protestor tamē ꝙ a sentētia sancte matris ecclesie minime discedere intēdo, immo eius correctioni semper etiam in. ſ. dicendis me submitto.

SVMMARIVM

Quarta questio principalis.

Sta questio principalis continet. xij. questiones. In prima questione dicitur de origine iuris humani. In secunda questione, que est lex eterna, a qua deriuatur hec lex humana. In tertia, que differentia est inter ius diuinum, ⁊ humanum. In. iiij. quomodo deriuatur lex humana a lege eterna. In. v. quare lex humana est cōstituta. In. vj. qualiter iste particulares directiones, in quibus lex humana fundatur, a lege eterna deriuantur. In. vij. an ius naturale indigeat determinatiōe iuris humani, ⁊ qualiter determinat. In. viij. an lex humana possit mutari, vel corrigi. In. ix. qd est lex humana. In. x. an hec lex humana necessarie nunc sit redacta in scriptis. In. xj. quotuplex sit ius humanum. In. xij. quare nunc totum corpus iuris humani nuncupatur ius ciuile.

Circa istam legem humanam habemus plura volumina librorum scripta ab initijs vrbis Rome, ex quibus mundus gubernatur, saltem gubernari debet, vt dicemus in. ij. parte. Sed cum in eis anteriorem huius iuris humani cognitionem nonnulli non reperierunt, retrocedentes nec cognitionem aliquam huius iuris se habere profitentur, vt quidam in. l. j. ff. de iusti. ⁊ iur. in prin. in. v. nota. asserit, ꝙ nō inuenit quenꝙ̄, qui ea, que diceret, ad principia iustitie reduceret. Et ideo de se ⁊ suis similibus dicit, ꝙ cuꝫ cognitio iuris versetur in discernendo equum ab iniquo, eaꝫ barbara consuetudine ⁊ modo quodam corrupto prosequuntur, et quod nescit aliquem, qui quod iure credit docere, equitate discerneret. Et si forsan hec excusatio admittatur per sinistri locutioneꝫ parrie in eius infamiam, non poterit se defendere. Sed nostri iurisconsul. propter sinistram locutionem illius non recipiunt detrimentū in suis dictis, quorū diuinis doctrinis mūdus optime valet

let gubernari, quos etiam imperialis maiestas summis laudibus approbat, ⁊ eorū dicta ab oibus fore seruanda decernit, propter qđ in cognitionem iusti ⁊ iniusti deuenimus, ⁊ cum lex humana moribus consistat, satis sufficienter latini ab initio vrbis Rome initium sumpserunt. Sed vt propositioni nostre in principio huius operis facte satisfaciamus.

1 ¶ † Primo quero, vnde lex humana habuit originē. omnes vna voce asserunt, qđ a lege eterna, vt inter iuris diuini interpretes, Aug. in .j. lib. de libe. arbi. dicit, in lege humana nihil est iustū ac rectū, qđ a lege eterna hoīes sibi nō deriuauerint. ⁊ inter nostros iurisconsultos hoc idem asserit in .l.ij.ff. de leg. vbi dicit tex. ꝙ lex est inuētio quedā, ⁊ donū dei, ⁊ omnes scribētes hoc asserūt. Alij vero dicunt, ꝙ a ratione naturali. Sed que sit ista ratio, aut qualiter hec lex dependet, aut deriuat a lege eterna, vel ratione, tacuerūt. Hoc tamen est summe necessarium ad cognitionem legis humane, ⁊ ad cognoscendum iustū ab iniquo. De quo tamē opus erit, vt specialius dicamus deo iuuante in quarta parte.

2 ¶ † Secundo quero que est lex eterna, a qua deriuatur lex humana, ⁊ quomodo deriuatur ab ea. Et in hoc aduerte, q̄ non inuenies hoc a iuris peritis, nec a doc. scribentibus in theologia declaratum, quem ego viderim. est tamen res necessaria, ne sis sicut illi, qui fatentur se nescire cognitionem separationis iusti ab iniusto, ⁊ cum non viderint ramum, nolunt querere radicem. Tu vero qui discernere cupis equū ab iniquo, iuxta .l.j.ff. de iusti. ⁊ iur. equum est, vt scias radicem eius, in quo versaris. Lex enim hec eterna, a quo deriuatur lex humana scripta, est ius naturale, vt late probauimus .s. in .ix. questione. Hoc presupposito, diximus insuper in .vj.q. qualiter istud ius naturale inclinat diuersos ad diuersa, ⁊ tot sunt precepta, quot sunt eius inclinationes naturales. Et inter alia continet vnum preceptum cōmunissimū ⁊ principiū scz conseruationem suijpsius. Secundum siue aliud preceptū cōtinet, vcz dilectionem dei ⁊ proximi, vt ibi, ⁊ in vlti. q. s. diximus. Sed cōsidera pro intelligētia .j. dicendorum, ꝙ hec duo precepta inter alia dicunt ius naturale, dico inter alias inclinationes naturales, que immediate veniunt a deo legislatore, ⁊ istud est principiū indemōstrabile, naturaliter tamē oibus notū hoc est, per operationes rerū creatarū. Iuxta illud ad Ro.j.ca. Inuisibilia enim dei a creatura mūdi ꝑ ea, que facta sunt intellecta cōspiciuntur .i. per actus, qui a creatura fiunt ꝑ proprias inclinationes natura-

3 les. † Et q̃q̃ cōseruatio suijpsius sit preceptū cōissimū ⁊ magnū in creatura rationali, tamē maximū est dilectio dei, ⁊ secūdū huic simile dilectio proximi. Et hoc modo a natura intellectualiter cognoscit. Sed cū propter cōsuetudinē peccandi est hoc in hoibus obscuratū, petijt ille phariseus, qđ est mādatū magnū in lege. cui Dñs declarat dicēs Mat. xxij.c. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo, ⁊ in tota anima tua, ⁊ in tota mēte tua, hoc est maximū ⁊ primū mandatū. Secundū aūt simile huic est, diliges ꝓximum tuum sicut teipsū, in his duobus mandatis vniuersa lex pēdet ⁊ prophete. Et hoc mandatū est ab exordio creationis rationalis creature in corde scriptū, qđ ē ius naturale, siue lex eterna. Et de his q custodiunt hanc legē dicit Aposto. cū gentes que legē nō habent, naturaliter ea que legis sunt faciunt, ipsi sibi sunt lex, qui ostēdunt opus legis scriptū in cordibus suis, ad Ro.c.ij. glo. ordinaria, nō habēt legem scriptā, sed naturalē scriptā in cordibus. Et aduerte, q̄ ꝑcepta huius iuris naturalis sunt cōmunia, vt .s. diximus, ⁊ dicit sanct. doct. prima .ij. q. xcix. ar. iij. possunt enim tēdere ad finem vltimū beatitudinis eterne, ⁊ ad finē vltimū felicitatis humane. Et ideo dicit, ꝙ determinatione indigēt, determinātur aūt per legē humanā, ⁊ ꝑ legē diuinā. Sed .s. in .xj. q. ij. principalis quest. diximus qualiter deriuat lex diuina. Et in .xij. qua-

4 liter determinatur per legē diuinā. † Sed ius humanum similiter deriuatur a iure naturali. Tamē cū ius diuinum scriptū qđ deriuatur a iure naturali, vt sunt decem precepta decalogi, ⁊ alia superaddita per ipsummet legis naturalis latorem, qui est deus, vel ꝑ eius prophetas fuerit datū, ⁊ ita nullo pacto potest errare, quia eius est interpretari, cuius est condere .l.j.C. de legi. Sed cū deus dedit illā legem naturalem, non mutat, sed declarat siue interpre-

5 tatur ipsemet. † Et sic sicut ius naturale remanet firmum ⁊ immutabile, ita etiam ius diuinum deriuatum .c. fi. §. his itaq; vj. dist. ⁊ in illa parte qua per ius diuinū stat ius naturale declaratum auctoritate diuina, lex humana nō potest errare in aliquo, sed debet

6 sequi illam declarationem iuris diuini. † Unde est, quod si ius humanum in aliquo contrariatur iuri naturali, diuino vel canonico, non dicit lex, sed potius corruptio, ⁊ penitus venit extirpandum. c. fi. ix. dist. Et ita intelligis nunc rationem illius tex. qui est text. Augustini. Nūc habes notitiam istius legis eterne, a qua deriuatur hec lex humana ab hoc iure naturali. Sed quia aliquis posset opponere huic, quod proxime dictum est, si est verū, ꝙ lex humana debet cōformari cum iure diuino, alias est excludenda, superflue disponitur per legem humanam super eo, quod lex diuina determinat. Item super re non dubia, cum lex debeat esse super dubitabili .l. qđ labeo .ff. ad carbo. ⁊ .l.j. in fi .ff. ad muni. ⁊ cū hoc sit necessarium ad aperiendum mentem. Primo de hoc faciam questiones per se, vt melius intelligas. Deinde ponemus aliam questionem de deriuatione legis humane a lege naturali.

7 ¶ † Tertia questio. que differentia est inter ius diuinum ⁊ humanum. Et videtur qđ nulla sit differentia, quia sicut in decem preceptis decalogi dicimus, vnum cole deum. Ita in legibus humanis dicimus, erga deum religio. vt .ff. de iusti. ⁊ iur. l. veluti. Et sicut dicimus in secundo precepto. Ne iures vana per eum, ita in nostris iuribus, vt in titu. de iure iur. ff. ⁊ C. ⁊ in decretalibus, ⁊ sicut dicimus in tertio precepto, sabbata sanctifices, ita etiam in ti. de ferijs. Et sicut dicimus, Venerare quoq; parentes, similiter in legibus, vt parentibus pareamus .d.l. veluti. Et sic discurre per alia precepta decalogi, ⁊ etiam alia superaddita, de quibus .s. in .xj. q. precedentis questionis principalis diximus continentur in legibus humanis. Sed in hoc aduertendum est pro iuuenibus,

8 † nam in quacunq; lege intentio legislatoris est attendenda principaliter, vt est tex. in .c. intelligentia de ver. signi. Et in intellectu hominis finis rei dicitur esse principium, vt dicit Bar. in .l. ambitiosaz .ff. de dec. ab or. fac. ⁊ ꝺm Philo. Unaqueque res a fine de-

9 bet nominari. † Intentio enim principalis legis diuine (vt dicit san. doc. prima .ij. q. xcix.) est, vt constituat principaliter amicitiā hominis in deum, vt etiā dicit in .c.j. de sum. tri. ⁊ fi. catho. vbi ad

10 vnū finem eterni boni omnes fideles in spe ambulāt. † Sed intētio principalis legis humane est, vt faciat amicitiam hominū ad inuicem. Et hoc etiam infert ex tex. in proe. decretalium, vbi dicitur, ꝙ nisi iustitia conatus effrenate cupiditatis reprimeret, ꝗ corda extra mūdi termios exularet, ⁊ sic finis legis humane ⁊ tēporalis tranquilitatis ciuitatis, ad quem finem peruenit lex cohibēdo exteriores actus quantum ad illa mala, que possunt perturba-

11 re pacificum statum ciuitatis .c. facte sunt .iiij. dist. † Sed finis legis diuine est perducere hominem ad finem felicitatis eterne, qui quidem finis impeditur per quodcūq; peccatum, ⁊ non solū per actus exteriores, sed etiam per actus interiores, hoc est per cogi-

12 tationes. † Sed lex humana non dat alicui cogitationis penam. l. cogitationis penam .ff. de penis. Et ideo dicit Bart. in tractatu de tyrannia, de hoc non pertinet ad iuristam. Hinc etiā est, ꝙ lex humana inducit hominem ex temporalibus penis, vel premijs inducendis per homines .l.j. in prin. ff. de iusti. ⁊ iure. Lex vero diuina ex premijs, vel penis exhibendis ꝑ deum. Matth. xxv.c. Qui bona egerint ibunt ad vitam eternam, qui vero mala, in ignē eternum. Et ita lex diuina semper tendit per media altiora. Et sic apparet ꝙ leges ille, que loquūtur de religione ⁊ pietate, ⁊ alie quas supra deduximus, non sunt diuine, prout ille modernus putabat

13 in dicta .l. veluti .ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊ admiratur. † nam leges humane non curarunt aliquid instituere de cultu diuino, nisi in ordine ad bonum commune hominum. Et propter hoc etiam san. doct. prima secunde .q. xcix. ar. iij. dicit, ꝙ leges humane multa confinxerunt circa res diuinas, secundum qđ eis videbatur expediens ad reformandos mores hominum sicut patet in ritu gentium, vt patet in Ualerio maximo de cultu deorum ibi ita se humanarum rerum futura regimen existimantia, si diuine potentie bene ⁊ constanter fuisset famulata, ⁊ ibi hoc exemplificat in pluribus locis. ⁊ de neglecta religione vbi apparet ꝙ causa tranquilitatis humane societatis illa confixerunt. Et sic vides differentiam legum humanarum ⁊ diuinarum ex fine ⁊ ex auctore. Hoc etiam probat text. in .d.l. veluti. iuncta fi .l. prime .ff. de iustit. ⁊ iur. ꝙ erga deum religio est de iure gentium ad bonum cōe hominum institutū. Et sic etiam considerato fine iuris humani erat hoc quid dubitabile non in obseruatione eius quo ad finē felicitatis eterne, nec ad sciēdū an deberent seruari vel nō, sed solum pro forma tenenda ad finem felicitatis humane, sed hoc sine discrepatione legis diuine.

14 ¶ † Quarto quero quomodo deriuatur lex humana a iure naturali, ⁊ attēde bene, nā doctores iuris hoc inuestigādū reliquerunt, nec alij clare nec ꝑfecte docuerūt, intelligo ēt de theologis, ⁊ hec est res difficillima vt videbis. Nā vt vidisti ī deriuatione legis diuine a iure naturali difficultas manebat in cognitione, duntaxat. Alias vero lex diuina venit ad subueniēdū nobis, ꝑ quā venimus ad cognitionē legis naturalis, que ꝑꝑ peccata nostra remanebat obscurata, ⁊ certi sumus, quia per eundem legis naturalis lato-

15 rē extitit lex diuina scripta promulgata, † sed hec lex humana est

fundata super ratione pratica, que fallibilis est ⁊ incerta, vt pro-
verb. ix. ca. Cogitationes hominum timide ⁊ incerte prouidentie
nostre. Et cum hoc ius naturale sit lex diuina, cum lex humana sit
dictamen rationis pratice ca. consuetudo. j. dist. licet sit deriuãda
ab illo iure naturali ⁊ diuino, tamen ratio humana nõ potest par
ticipare ad plenum dictamen rationis diuine, que est lex natura-
lis, sed suo modo ⁊ impfecte, vt patet ex dicta auctoritate Pro-
16 uer. ix. c. † Et ideo est, ꝙ propter incertitudinem humani iudicij,
presertim de rebus contingentibus, ⁊ particularibus contingit
de actibus humanis diuersorum diuersa esse iudicia. c. q̃ diuersi-
tatem, de conces. prebend. ex quibus etiam diuerse ⁊ contrarie le
ges procedunt, vt patet in proe. ffoꝝ. ver. ⁊ antea quidem, vbi an
te compilationem. ffoꝝ. erant multe confuse, ⁊ inutiles leges, ⁊ cõ
trarie ⁊ supflue. Et in proe. C. in prin. ibi, resecatis contrarijs ⁊c.
Unde sanctus Tho. prime. ij. q. xcj. arti. iij. dicit, ꝙ similis est pro
cessus rationis pratice ⁊ speculatiue, vtraqꝫ enim ex quibusdam
principijs ad quasdam conclusiones procedunt. Sicut enim in
speculatiua ratione ex principijs indemonstrabilibus naturaliter
cognitis producuntur conclusiones diuersarum scientiarum, qua
rum cognitio non est nobis naturaliter insita, sed per industriam
rationis inuenta, ita etiam ex preceptis legis naturalis, quasi ex
quibusdam principijs communibus ⁊ indemonstrabilibus neces
se est ꝙ ratio humana procedat ad aliqua magis particulariter
disponenda. Et iste particulares dispositiones adinuẽte scd̃m hu
manam rationem, dicuntur leges humane, seruatis alijs cõditio
nibus, que ad legis rationem pertinent, vt. i. dicemus, presertiz in
iij. parte. Hinc est, ꝙ licet homo ex dictamine rationis pratice ap
prehendit participationẽ legis eterne fm̃ illa cõmunia principia,
non tamen fm̃ particulares directiones singulorum, licet in lege
eterna contineantur, ita dicit sanctus doct. vbi. s. Sed si quis hec
sine alia declaratione referat, infertur ipsum velle ignotum sibi p
ignotius explicare. Ideo aduerte, nam fm̃ Philo. Omne agens
17 agit propter finez, qui habet rationẽ boni. † Et sic principium, su
per quo fundatur, ratio pratica est, qd̃ bonum est faciẽdum, ⁊ ma
lum vitandum. Ut est tex. in. l. j. ff. de iusti. ⁊ iu. vbi ius est ars boni
⁊ equi bonum ab iniquo separans. Sed vltra hoc opus est, vt
satisfaciamus illi moderno, qui in. d. l. j. in prin. posuit os in Hi-
spanos quos dicit inconsulte agere, ex eo ꝙ pueros nondum pri
mis rudimentis latini sermonis imbutos, legali sapiẽtie subijciũt
professores, vnde iustum est, ꝙ nos qui etiam Hispani sumus, mi
nus bene prospicientes de hoc errore releuantes, de specie bruto
18 rum quam asserunt ad humanam speciem reducamus. † Et ad-
uertendum est, ꝙ primum principium ⁊ commune etiam cuz om-
nibus animantibus est, dilectio sui similis, ⁊ sic homo diligit sibi
simile. Eccle. c. xiij. Et qd̃ hoc sit verum etiam euangelica doctri
na comprobabimus, immo qd̃ magis est, licet primuz ⁊ maximũ
19 preceptum legis nature sit, vt deum super omnia diligamus, † ta
men ad eius dilectionem ex proximi dilectione deuenimus, vt di-
citur cano. j. Jo. c. iiij. Si quis dixerit quoniam diligo deum, ⁊ fra
trem suum oderit mendax est, qui eniz non diligit fratrẽ suũ, quẽ
videt, Deum, quem nõ videt, quõ põt diligere? ⁊ sic presupponit
dilectio proximi, vt inde veniamus ad Dei cognitionem, vt hoc
etiam vr̃ probari ex auctoritate Apo. ad Ro. primo. inuisibilia
Dei per ea que facta sunt intellecta ꝯspiciuntur. Et sic cuz deus
sit inuisibilis, vt vidimus creaturam participẽ diuine bonitatis,
⁊ hoc ex eo, q̃ Deus prior dilexit nos, vt dr̃. d. c. iiij. sꝫ in hoc nõ
insisto, sufficit ꝙ a iure naturali habemus dilectionem proximi,
ex eo, q̃ est nostre nature particeps. d. c. charitas. el. ij. ver. proxi
mos. de peni. di. ij. Item rationalis creatura hꝫ ẽt a natura aliud
principium legis nature, vcꝫ ꝯseruationem suiipsius, hinc venit
ex his duobus preceptis, siue principijs indemonstrabilibus na-
turaliter tñ notis, que proueniunt a lege eterna, postq̃ a natura
habemus inclinationem ad ꝯseruationem nostram. Et ex simili
ẽt inclinatione habemus, ꝙ diligamus pximum, q̃ est nostre na
20 ture particeps, † ⁊ sic opꝫ nos ex his duobus principijs simul iũ
ctis dicere, ꝙ diligamus ꝯseruationem pximi, ⁊ ita homo a na-
tura inclinatur ad ꝯseruationem pximi, ⁊ sic ex dilectione proxi-
mi venit, ꝙ faciamus sibi omne id, qd̃ volumus pro nobis, ⁊ si-
cut pro ꝯseruatione nostra euitamus malũ, ita etiam pro ꝯserua
tione proximi, ex quo ẽt venit, qd̃ tibi non vis, alteri non facies.
Et ista duo precepta naturalia peruenerunt ex dictis preceptis
siue principijs, que naturaliter cognoscimus ex dictamine ratio-
nis pratice, sunt tñ alias indemonstrabilia, sed per naturalem in-
clinationez scimus siue instinctu nature. Et in statu perfectionis
hominis non habebant nisi ista duo precepta ad pacificum statũ
hominis, hoc est ad tranqlitatem societatis humane, ⁊ ex his ẽt
ueniebat hoc, nemini esse faciendum malum. Et lꝫ precepta diui
na respicientia dilectionez proximi fundentur ẽt super his duo-
bus preceptis, tñ omnia iura humana deriuantur ab his duo-
bus preceptis, vcꝫ ꝙ diligamus ꝯseruationẽ pximi, sicut nr̃am,
⁊ euitemus eius malum. Et hec seruabant homines a principio
in dicto statu perfecto. Et quia bonum cõe participatur cuilibet
in particulari, ideo recta ratione eo tpe volebant homines, ⁊ vi-
uebant in cõitate, bonum cõe semper pro maiori parte appeten-
tes. Et si hoies nunc haberent hãc reciprocã dilectionẽ, nullis in
digeremus legibus humanis scriptis ad felicitatem humanam.
Et ista est cognitio potissima ad discernẽduz equũ ab iniquo. Si
enim particulares actus hominũ dirigant̃ ad ista duo precepta,
erunt iusti tales actus, si vero sunt ꝯtrarij, erunt iniusti. Et sic sta-
tus hoium erit in ꝯcordia, vel discordia ex actibus similibus, vel
dissimilibus huius legis nature, a qua procedunt oia iura huma
na. Sed q̃ in his cõibus principijs siue vniuersalibus homo nõ
potest errare, que semper pmanent ex perfectionibus diuine ra-
tionis instituendis naturam. Sed cum hoc ius humanum conti
neat quedam particularia fm̃ diuersos casus emergentia, nunc
est videndum, qualiter iste particulares dispositiones procedant
a naturali lege, vt melius postea valeamus cognoscere, quid sit
iustum, ⁊ quid iniquum. Sed vt hoc melius comprehendat̃, pri
mo erit dicendum, quare lex humana sit constituta.

¶ Quinto quero quare lex humana est ꝯstituta. Et ad hoc sciẽ-
21 duz premitto, † ꝙ omnis lex que hoibus dat̃, est directiua huma
noꝝ actuum. Et actus hoium dñr morales, ⁊ sic hec scientia di-
citur moralis philosophia, vnde cũ homini naturaliter inest que
dam aptitudo ad virtutẽ, tñ ipsa virtutis perfectio opus est ꝙ si
bi adueniat per aliquã disciplinam, q̃ non facile inuenit̃ sibi suffi
ciens homo ad hanc virtutis perfectionẽ, ⁊ vt dicit san. doc. j. ij.
q. xc. v. art. ista virtus precipue ꝯsistit in retrahẽdo hoiem ab in-
debitis delectationibus, ad quas pcipue hoies sunt proni, ⁊ ma
xime iuuenes, circa quos est efficacior disciplina, ⁊ qdem ꝙtum
ad illos iuuenes, qui sunt proni ad actus virtutũ, sufficit discipli-
22 na paterna, que est per monitiones. † Sed sunt alij ad vitia pro-
ni ⁊ ita proterui, qui verbis de facili moneri non pñt, necessariuz
fuit, ꝙ p vim, vel metũ cohiberent̃ a malo, vt sic a maleficijs de-
sistẽtes, ⁊ alijs qetam vitã redderẽt, ⁊ ipsi p assuefactionẽ reduce
rent̃, ꝙ volũtate facerẽt, que prius metu implebãt. ⁊ sic fierẽt vir
tuosi, ⁊ hec est disciplina legũ humanaꝝ, vt est tex. Isi. in. c. facte.
iiij. di. ⁊ lꝫ in pmo statu hoiuz hec disciplina paretũ, vel senũ (cuz
hoies p maiori pte essent pni ad bonũ) sufficiebat, ⁊ ideo illo in-
stinctu nature pcedẽte monitione senioꝝ sine ꝙstõne in pace viue
bant. c. ius naturale. j. di. Sed postea cursu tpis aliq malitiã eli-
gẽtes iã opprimere alios ceperũt, vt fuit Nebrobt. c. si. vj. di. §.
fi. ⁊ eoꝝ ꝯsortia bonos corruperũt, iuxta. c. sepe. xxviij. q. j. ⁊ cuz
rapina, bella, libidines, ⁊ alia maleficia iã in humanis creuissent,
facte sunt ꝯstitutiones, hoc est leges humane, vt dicit tex. in auc.
23 qui. mod. nat. effi. sui. §. nature. † Et sic ois lex humana est phibi
bitiua malitie, q̃ non compellit benefacere, sed malefacere pro-
hibet. c. ad fidem. xxiij. q. v. vbi Aug. dicit, ꝙ mores optimi liber
tate voluntatis eliguntur, sed mores pessimi non legis integrita
te puniuntur, sed propter transgressionem malitia hominis cor-
24 rumpitur. † Unde indies crescente malitia inter homines opus
est nobis legibus, iuxta. d. auc. qui. mo. na. eff. sui. colla. vij. in pñ.
vbi tex. dicit, ꝙ nulla lex, nec senatuscon. platũ in repu. Ro. vide
tur ad omnia sufficienter pmulgatum, sed multa indigere corre-
ctione, vt a nature varietatez, ⁊ eius machinationes sufficiat. Et
sic lex humana est ꝯstituta ad correctionem morum hominum. l.
j. C. de sec. nup. Nunc vides causaz constitutionis humane. Sed
aduerte, licet aliqui ponant pro principio iuris nemini esse facien
dum malum, tamen quid sit malum, quid bonum non possumus
discernere, nisi per relationem ad dilectionem proximi, quod est
principium cõissimum iuris naturalis, ex quo deriuatur, quod ti
bi vis alteri facies ⁊c. Et ex hoc cognoscimus, quid sit bonum, ⁊
quid malum, vnde postea iura fundantur.

25 ¶ † Sexto quero, quomodo iste particulares directiones homi
num, in quibus lex humana fundatur, a lege eterna deriuantur.
Respondeo, ⁊ dico, ꝙ supra diximus in proxime precedentibus
questionibus, ꝙ principia communissima indemonstrabilia, sed
per se inclinatione naturali nota erant. Primo dilectio proxi-
mi, secundo conseruatio sui. Et ex hac inclinatione ad conser-
uationem iuncta cum dilectione proximi, ad quas ex instinctu na
turali deducimus (⁊ hec est lex eterna) venit illud preceptum le-
gis nature, qd̃ tibi vis alteri facies, ⁊ qd̃ tibi nõ vis alteri non fa-
cies, qd̃ in. d. c. j. dist. j. ꝯtinet̃. Sed q̃ diximus ꝙ postea cum ali-
qui

q̄ homines deprauati deinde male facere inceperūt, ex dictis vniuersalibus preceptis dixerūt inferēdo, q̄ nullus deberet alteri facere malū. Et in primo tempore ad hoc sufficiebant inter hominēs monitiones parentum & seniorū, qui omnes erant dediti ad bonum, & sine cōstitutione viuebant. d. c. ius naturale. j. dist. Sed postea aucta malitia hominum in tantum creuerunt mali, q̄ non sufficiebat illa disciplina verbalis, & sunt facte cōstitutiones. d. §.
26 natura in auc. quib. mod. natu. effi. sui. hoc modo. † Nam primo Cayn incepit vsurpare dñium, hoc est vsurpatione habuit principium dominium a Cayn. Deinde a Nembroth. d. ca. fi. in fi. vj. dist. Sed cum plures in malitiam declinassent, dixerunt gentes, & constituerunt propter conseruationem pacificā distinctiones possessionis, que prius erat communis, vt. d. c. ius naturale, & q̄ dominia rerum distinguerentur. d. l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. hac forma, vez cum homines propter vsurpationem malorum viderent perturbationem in conseruatione sua & vita, sic quilibet incepit habere curam rei particularis, & cum vidissent hoc esse bonum pro statu pacifico tenendo, & etiam propter meliorem administrationem & curam quam quilibet adhibebat in particulari p̄ conseruatione totius, & per consequens partis, fecerunt dictā constitutionem distinctionis dominorum. Et similiter facies processum de quibuscūq; alijs rebus, de quibus fit lex, vtputa cum homines per actus naturales ratione naturali faciunt aliquas res, & vident, q̄ ille res sunt vtiles cuilibet particulari & sic oibus, & in his ratio debet fundari in dilectione omnium pro conseruatione etiam oim, que est illa lex naturalis, hoc est preceptum vniuersale iuris naturalis, & ille res sic per actus hominuz producte per cursum temporis apparent, q̄ sunt vtiles omnibus, & constitutio in scriptis. Deinde illud qđ primo faciebant omnes, vel plures sine constitutione, omnes astringerentur ex precepto ad illud faciendum. Et sic intelliges dictum Ciceronis in Rethorica sua, initiū iuris humani est a natura profectum, deinde quedam in consuetudinem ex vtilitate rationis venerunt. Postea res & a natura profectas & consuetudine probatas, legum metus, & religio sanxit.
27 † Unde intelliges etiam illud, q̄ rationis prima regula est ius naturale, hoc est q: debet fundari hec ratio pratica in illis principijs vniuersalibus legis nature cōseruationis cōis, & dilectionis in conditione legis. Et ita intelligas tex. in. c. omnes. j. dist. q̄ leges humane moribus cōsistant, hoc est q: primo sunt mores, & si illi mores fuerint probati cōsuetudine, q̄ sint vtiles oibus & boni, fit lex humana. Et ita etiam intelliges tex. in. c. fi. vj. di. ver. ius cōsuetudinis post naturalē legem exordium habuit, hoc est lex humana q̄ primo debet esse per consuetudinem prolata, post habitaz probationē constituit. Et ideo dicit Philo. ij. Politi. q̄ leges habent maximā vim ex consuetudine. Et sic vides qualiter deriuatur lex humana a iure naturali, & per hec videre & cognoscere poteris antequā lex fiat, quid sit iustum, & quid iniustum, sed postq̄ lex est promulgata, qualiter equi & iniqui cognitionē valeas percipere. j. in seq. q. dicemus. Sed q: diximus. s. q̄ lex naturalis idigeat determinatione per ius diuinū, & etiam humanum. Deinde qualiter determinatur per legez diuinā. s. in. iij. principali. q. ver. duodecimo q̄ro, dixi, nūc restat dicere de hac determinatione per legē huma.
28 ¶ † Septimo quero. s. qđ diximus, qđ ius naturale determinat per ius humanū, imo q̄ indiget determinatione. Hoc videtur cōtra manifestam rationem esse, nam vt dicit Augu. in. j. lib. de lib. arb. Per legez eternaz oia sunt ordinatissima. Et. s. in. ij. q. tertie prin. questio. dictū fuit, q̄ ea que ad naturā hoīs ptinent, nō subdunt gubernatiōi humane, sed istud ius naturale ad naturā hoīs ptinet, ergo non potest terminari ratione humanarū id, qđ naturale est, sit fundatū in ratione diuina. Sed hoc nō obstāte dico, q̄ indiget ista determinatione. Et hoc nō venit ex defectu aliquo, q̄ sit in lege naturali, sed propter malitiam & proteruiam malorum hoim ex moribus, qui a natura procedūt ratione naturali, pro cōseruatione nature humane, & pacifico statu societatis hoim facta est lex humana, cohibēdo exteriores actus, quātū ad illa mala, q̄ possunt perturbare pacificum statuz hoim. d. §. natura, & c. facte. iiij. di. Et hec ꝓhibitio mali, & regimē ꝯseruatiōis humane, qđ ꝓcedit ex moribus hoim, deriuat a iure naturali, & hoc sufficiebat
29 ad felicitatē societatis humane, † sed propterea q̄ hoies ꝓterui sua malitia indurati non desinunt facere malū, opus erat vltra dictam prohibitionē, que per legē fit, apponere penā. Et hoc est arbitrarium a principe, q̄ non refert vno vel alio modo imponat. Uerbi gratia, prohibetur lege furtum fieri ab aliquo, sed non obstante prohibitione committit furtum, venit ex deriuatione legis naturalis, vt rem sublatam furto quis restituat, ne qs locupletet cum aliena iactura. l. iure nature. ff. de reg. iur. Sed pena, que imponitur malefactori a iure vltra persecutionem rei, non deriuat a iure naturali, q: non refert a principio, q̄ per legez ponatur pena dupli, vel tripli, vel dimidij. Et ita de similibus penis propter maleficia a lege impositis, siue propter contrauētionem legis, & simi
30 libus causis siue dispositionibus. † Hinc est, q̄ si p legez nō est apposita pena, erit i arbitrio boni iudicis. Hoc est q̄ dicit text. insti. de iniur. §. in summa. ibi, officio iudicis extraordinaria pena hoc est arbitraria, qđ arbitrium non potest extendi vltra penam relegationis, vt dicit tex. quē ibi glo allegat, ſm quem text. debet illa gl. in. d. c. in summa. intelligi per doctrinam Bart. in. l. nō solū. §. si liberationis. ff. de libe. lega. Et aduerte, q: vidi multos iurisperitos errare in intellectu illius glo. Et nunc vides qualiter determinatur lex naturalis per legem humanam, & indiget determinatiōe pro pacifico statu hominū. Uides tamē, q̄ licet sicut cerimonialia in diuinis, ita etiā he determinationes in humanis legibus vident a iure naturali aliene, tñ quo ad moralem intelligentiam, q: propter pacificam conseruationē societatis humane sunt cōstitute & iuri naturali sunt annexa. Et sic potest verificari ille tex. in. c. fi. §. his itaq;. dist. vj. in lege humana sicut in diuina, in hoc vez i determinatiōe iuris naturalis, hoc est, q: lz talia iura humana sint mere positiua. quia non deriuantur a iure naturali, sed q: finis talium iurium est cōseruatio humane societatis in dilectione & pace & tranquilitate, quo ad hanc moralem intelligētiam sunt annexa
31 iuri naturali. † Hinc etiam vides prescriptiones hoc modo fore inductas, & hoc non modo inuentione, sed etiam in temporis prefinitione, quia ad ius prescriptionis nihil referebat, quod a principio esset statutum tempus nouem annorum in prescriptione lōgi temporis, sicut est dispositū de. x. annis. Et ita de quadriennij & quadragenali & alijs prescriptionib9 dicas, & de similibus, que a principio cōstitutionis sunt arbitrarie, & istud proprie dicit ius
32 positiuum. † Quando vero fit constitutio legis habito respectu a principio ad mores hominum consuetudine probatas, deriuatur a iure naturali quodammodo talis constitutio humana, & illa dr̄ colligi ex preceptis naturalibus. Et ita debes intelligere text. in. d. l. j. §. priuatum ius. Et hec nota pro intellectu iurium doctoruz & ad faciendum leges nouas. Ecce vides quanta est potestas le
33 gislatoris in humanis, † & cuz primus & summus legislator i orbe sit imperator, vt in secunda parte dicet, habet auctoritatē in duobus, primo in his, que deriuātur a iure naturali, hoc modo videlicet ad discernendum, an tales mores sint boni, & tales q̄ pertineant ad virtutem communē gentium, vel non, & si viderit eos eē approbandos, facit legem. Et similiter in lege ꝯdita tenenda, vel corrigenda, vt in sequenti. q. declarabimus. Jtē secūdo habet auctoritatē in determinationibus iuris naturalis, hoc eniz ad ipsius imperatoris arbitriū reductū est, & cuz nihil sit in tēporalibus qđ vitam hois excedat, & potest arbitrari de vita hoc est de imponenda mortis pena, vt patet ad legem corne. de sica. quāto magis de bonis tēporalibus habere arbitrium discernēdi equū ab iniquo, hoc est, an sit ad cōem vtilitatē, id est pertinet ad conseruationem & pacem hominū siue societatis humane. Et hoc modo ante legē conditam nullus potest habere veram cognitiōez iusti & iniusti, nisi solus legislator, hoc est imperator in vniuerso, qui hanc auctoritatē habet a deo immediate, vt dicemus i secūda parte, & sic. d. l. ff. de iusti. & iu. in princi. loquitur de solo legislatore. Et ideo bene exponit glo. ibi profitemur, hoc est docemus. Et hoc respectu ille modernus, qui ꝯqueritur ibi in verbo nota nō poterat aliquē inuenire, qui docere posset ipsum, nisi solū impatorē. Sed postq̄ lex est cōdita, multos doctores poterat inuenire, q: certi sumus, q̄ illud, quod disponitur per legem, equum dicitur, & iustum. Et ideo dicit ibi tex. docemus cognitionem equi & iusti, hoc est id qđ disponit per nos ꝯstitutione legis est equū, & id qđ respuimus est
34 iniquū. † Et postq̄ lex est cōdita, nullus pōt iudicare de ipsa. c. in istis, in prin. iiij. dis. intellige, q̄ inferior non potest. c. cuncta per mūdū. ix. q. iij. q: ipse oēs iudicat, & nullus de ipso siue de ipsius le
35 ge. cle. ne. romani de ele. † Superior tamē potest iudicare de lege inferioris. c. j. de cōsti. in. vj. vt imperator de lege legis potest iudicare, an sit iusta vel nō. Et rex de aliquo inferiore sibi similiter potest. Sed vidimus auctoritatē imperatoris eē talem, q̄ superiorē non potest habere, cum de vita hominis, vt dictuz est, potest arbitrari. Ex hoc iferre poteris, q̄ ille modernus incōsiderate posuit os in leges imperatoris, dicens, q̄ non habuit bonū sensum in dispositione legis in prescriptione. xl. annorum, si post inceptam prescriptionem superuenit mala fides, siue sciētia rei aliene. Similiter in legitimatione spuriorum, & in vetāda educatione liberis. Sed illis & alijs que deuiant a ratione latius respondendo multa deo dante in alio opere viuis rationibus corrigemus. Dicas ergo q̄

omne id quod dispositũ inuenimus in legibus humanis dr̃ iustũ τ equũ. Scđo habes, ꝙ i his, que disponẽda sunt, arbitriũ discernẽdi equũ ab iniquo, stat penes impatorẽ, siue in his que dicimus deriuari a lege eterna, siue ẽt q̃si lex naturalis venit determinãda. Sed qꝛ restat nunc dubium dicti. §. his itaqꝫ, an in his que per deriuationem a lege eterna constituuntur, possit fieri mutatio legis.

36 ¶ † Octauo quero an lex humana possit mutari, vel corrigi. Et vr̃ ꝙ nõ, de hoc est tex. in. d. c. fi. §. his itaqꝫ. vj. distin. vbi dicit tex. ꝙ moralia mãdata ad naturale ius ptinent, τ sic mutationẽ nõ recipiunt. Sed sic est ꝙ iura humana non moralia, τ ita ad naturale ius ptinẽt, ideo mutari nõ possunt. Sed in contrariũ est text. in. l. nõ dubiũ C. de leg. τ. c. j. de ꝯsti. in. vj. τ ad. §. his itaqꝫ, respõdet, ꝙ ibi loquit̃ de preceptis moralibus, que in diuina lege sunt scripta, τ lꝫ moralia legis humane deriuant̃ a lege naturali, tñ hoc fit differẽter, qꝛ lex naturalis est lex diuina, τ q̃uis precepta moralia decalogi a iure naturali deriuantur, tñ per deum sunt approbata per scripturam, ita ꝙ cum idem promulgator iuris naturalis, qui

37 est deus, dicta precepta dederit, non potuit in aliquo errare. † Et sicut illud ius naturale est immutabile, qꝛ a deo est illa lex, ita etiã id qđ dependet ab eadem lege naturali, postq̃ ab eodẽ legislatore sunt p scripturã promulgata dicta precepta dealogi, τ ẽt super addita, qꝛ ẽt ea p spiritum sanctum per ora prophetarum τ sanctorum eius, vel per ipsum dominũ nostrũ sunt tradita. Et sic eis lex humana non potest derogare, etiam ad felicitatem vite humane, qꝛ iura humana eis cõtraria essent repellẽda. c. quoniam. viij. dist. Sed cum illa lex naturalis sit diuina, licet in ea ẜm illa cõmunia principia eiusdẽ que. s̃. diximus in. xj. q. tertie princi. questio. homo nõ potest errare, tñ in particularibus que p legẽ diuinã nõ sunt approbata p scripturam, ratio humana nõ põt ad plenũ participari dictamẽ rationis diuine, que est lex naturalis, sed suo modo τ imperfecte, cogitationes. n. hominũ timide, τ incerte proui

38 dentie nostre. Sapiẽtie. ix. c. † τ ideo dicit Augu. in. j. lib. de libe. arbi. ꝙ lex tẽporalis q̃uis iusta sit, cõmutari tñ p tpa iuste potest, hec. n. lex ꝯtinet precepta quedã particularia ẜm diuersos casus emergentia, τ ideo potest mutari, tam in parte rationis, qꝛ primi, qui condiderunt legem, nõ valuerũt omnia cõprehẽdere, que ad cõmunẽ vtilitatẽ hominũ cõueniebant, sed in multis deficiebant, ideo posteriores mutãt aliqua, q̃ in paucioribus deficiunt, in auc. qui mod. nat. effi. legiti. in princi. ibi nulla lex est ad omnia sufficienter ab initio promulgata, sed multa indigere correctione, τ. l. j.

39 . C. de vete. iur. enu. §. sed qꝛ diuine. † Itẽ secũdo potest mutari ex parte hominis, pp mutationẽ cõditionis hominuꝫ, quibus ẜm diuersas cõditiones eoꝝ, in quibus cursu temporis mutant̃, diuersa expediunt. c. nõ debet, de consan. τ affi. τ text. in auct. de instru. cau. in prin. ver. qꝛ igit̃ imperiũ ibi, τ leges apret ẜm nature varietatẽ. Et sic leges humane nõ solũ inquantũ sunt determinationes iuris naturalis possunt mutari, sed etiam inquantũ deriuantur, qꝛ potest esse lex iusta vno tẽpore, τ postmodũ mutatis ꝯditionibus hominũ, cursu tẽporis esset iniusta, τ sic mutanda, τ ita nõ obstat ille tex. in. d. c. fi. §. his itaqꝫ. vj. dist. τ hanc etiam rationẽ assignat Abb. in consuetudine. Licet enim lex sit super ratione fundata, τ videatur qđ consuetudo nõ debeat esse rationabilis introduci nõ possit contra legem, qꝛ si illa est rationabilis, eius contrariuꝫ non potest esse rationabile, tamen hoc cõpatiuntur in diuersis temporibus propter mutationem morũ hominũ, vt dictũ est, nũc habes originẽ istius legis humane, τ lꝫ ius diuinũ scriptũ τ ius humanũ ab eodẽ fonte, vcꝫ iure naturali dependeant, tamen differunt tam respectu finis q̃ etiam respectu perpetuitatis, τ mutabilitatis, et certitudinis, nunc venit querendum, quid sit hec lex humana.

40 ¶ † Nono quero, quid est lex humana. Dico ꝙ lex humana est ordinatio rõnis humane ad bonũ cõmune ab eo, q curã cõmunitatis habet promulgata. Hec est bona diffinitio, qꝛ dicit ꝙditatẽ diffiniti. Scđo, ꝯuertit̃ cum suo diffinito. Tertio, separat diffinitũ a quolibet alio. Diximus, ordinatio rationis humane, ad differentiã illius diffinitiõis generalis, quã. s̃. in. j. q. principali posuimus. Itẽ dicimus etiam rationis humane, ad differẽtiã legis diuine, q̃ est ordinatio rationis diuine, dr̃ preterea ordinatio rõnis, τ hec est prima particula diffinitionis. Sed cõtra hoc oppõit̃, institu. de iu. na. §. sed quod principi placuit legis habet vigorẽ, τ sic ibi volũtas attendit̃. Et ita debemus dicere, ꝙ est ordinatio volunta

41 tis, τ nõ rationis. † Iteꝫ volũtas imperatoris, vel pape est habẽda pro ratione. cle. ij. in pri. de appel. τ cle. j. de immu. eccle. Et ibi Car. τ glo. in cle. fi. de sen. excõ. Item tertio facit cõtra hoc tex. in l. prospexit. ff. qui τ a qui. ma. lib. non fi. vbi nõ debemus habere cõsiderationem ad rationem, imo q̃uis lex sit dura, nihil aliud quedẽdũ est, nisi ꝙ ita est scripta. Sed in cõtrarium est tex. pro nostra diffinitione in. c. ꝯsuetudo. j. dist. τ. c. erit aũt lex. iiij. dist. Sed pro ꝯcordia istoꝝ iuriũ dico ꝙ tex. in cle. j. de appel. in prin. vr̃ declarare hoc dubiũ difficillimũ τ necessariũ in orbe, iuncta secũda particula huius diffinitionis, dũ dicit, ad bonũ cõmune, τ vtraqꝫ iura bene dicũt, nã stant ista simul, ꝙ volũtas sola pncipis sufficiat ad ordinationẽ siue ꝯstitutionẽ legis, τ qđ dicta particula prima nr̃e diffinitionis ꝓcedat declarãdo hoc modo, vides. n. ꝙ in. d. §. sed

42 ꝙ principi dicit tex. τ declarat hoc. † Nã principis volũtas ideo habet ꝓ lege, qꝛ populus in eũ omne imperiũ suũ, τ potestatẽ cõcessit. Et sic imperator habet ad hoc vices totius populi, hoc est totius orbis, vt. j. in. ij. parte dicemus. Et similiter dico sub eodeꝫ impatore de regibus τ principibus, q multitudini presunt, τ hñt auctoritatẽ legis cõdende, pariformiter vices gerũt qlibet in sua

43 ꝓuincia, sicut imperator i toto. † Et sola volũtas principis vices gerit voluntatũ oium, sed volũtates oium debent regulari a lege illa eterna, q̃ est ius naturale, cuius principia τ ꝓcepta vniuersalia sunt ꝯseruatio sui, τ dilectio cuiuslibet sibi similis, vt. s̃. xiij. q. ij. principalis q̃stionis exposuimus. Et sic si ille volũtates adessent in ꝯditione legis, dũ tñ, vt deberent, essent iure illo naturali regulate, lex ẽet bona, τ in vtilitatẽ oium ꝯstituta. Sic ergo postq̃ princeps vtit̃ vice omniũ, τ hꝫ potestatẽ, ac si oẽs adessent, eius lex dr̃ ordinatio volũtatis, hoc est ordinatio eius volũtatis, cuius volũtas oim volũtatũ multitudinis vices gerit, τ si nõ hꝫ istũ respectũ illa volũtas ꝯdendi legẽ, nõ esset volũtas principis, sed particularis, τ sic pp primũ respectuꝫ dr̃, volũtas principis hr̃ ꝓ lege. Et sic intelligunt̃ iura ꝓ ea parte allegata, lꝫ verũ sit, ꝙ lex solius volũtatis hoĩs, dũ tñ illa volũtas sit regulata a iure naturali vt dcm̃ est, esset bona, qꝛ regularet̃ a ꝯseruatione τ dilectione oim, sed nõ posset valere, qꝛ nõ haberet auctoritatẽ, τ ideo nõ facit legẽ tanq̃ homo particularis, sed tanq̃ princeps τ vice gerens oim. Sꝫ vt s̃. diximus. d. cle. ij. defendit nostrã diffinitionẽ, lꝫ Card. ibi ꝓ cõtrario allegat illũ tex. nã ibi papa nõ fundat se in sola volũtate, sꝫ in moribus hoim, dũ dicit, nos tñ antiquã τ cõem obseruãtiã litigãtiũ sequi τ equitatẽ rigori ꝓferri volẽtes, decernimus, dicit tex.

44 † Et ita lꝫ princeps habeat dictaꝫ volũtatẽ rectaꝫ regulatã, vt. s̃. diximus, vltra hoc debet ꝯsiderare mores, an sint tales, ꝙ nõ sint cõtra legem naturalẽ, vel diuinã scriptã, τ an sint in vtilitatẽ cõeꝫ ꝯsuetudine approbati ad obseruãtiã cõem. Et sic post hoc examẽ rationis debet ꝯdere legẽ. Et cũ ad ꝯdẽdũ legẽ humanã supponitur, ꝙ est homo, qui eã ꝯdidit, τ sic homo debet regulare suã volũtatẽ cũ ꝓceptis iuris naturalis, siue legis naturalis, alias vt dicit Philo. j. Poli. si homo alienus fiat a lege τ iudicijs, pessimũ est oium aialiũ. Et sic cũ illa volũtas regulata semp inest in principe, nõ erat decẽs, ꝙ poneret̃ in diffinitione ar. l. iij. ff. de leg. j. sꝫ cõsideratio rationis respectu examinationis moꝝ τ alioꝝ, q̃ in lege sunt ꝯsiderãda (vt dicet̃ in. iij. parte) veniat ab extra, τ ideo necessariũ fuit, ꝙ in diffinitione poneret̃ ordinatio rõnis, τ ita loquunt̃ tex. in. d. c. ꝯsuetudo. j. dist. τ. c. erit aũt. iiij. dist. Itẽ dr̃ in diffinitione in. ij. pticula vcꝫ ad bonuꝫ cõmune, τ sup hoc fiat examẽ in. iij. parte. Itẽ in tertia particula diffinitionis dr̃ ab eo, qui curã cõitatis habet, qs sit iste, dicet̃ de hoc in. ij. parte. In quarta particula

45 dr̃ ꝓmulgata. † Et sic habes ex hoc, ꝙ ad essentiaꝫ legis requirit̃ publicatio, τ nõ sufficit, ꝙ sit facta ordinatio rationis. Iteꝫ ꝙ ad bonũ cõmune. Item ꝙ ab eo, qui curam cõitatis habet, qꝛ propter hoc non dicitur lex, sed oportet insuper, ꝙ fiat promulgatio, hoc est publicatio legis, alias. n. lex non ligat etiaꝫ scientes. l. j. §. fi. C. de cad. tol. τ ibi Bal. τ sic nõ dicitur lex, cũ lex dicat̃ a ligando. Sed p publicationẽ legis ipsius legis promulgatio cõprobatur. Et ideo dicit ibi Bald. ꝙ si forte statuta sunt cõbusta, sufficit ꝓbare p testes, q dicãt, ꝙ audierãt statuta publicari, hoc ẽ ipsius rei naturam, qꝛ publicatio est de natura legis, vt ibi dicit Bald.

46 ¶ † Decimo quero, an lex humana iuste sit redacta in scriptis, τ q̃ in postrũ occurrẽt ad ordinationẽ legis, vtilius sit eas redigere in scriptis. Et pmo vr̃ dicẽdũ ꝙ nõ sit opus, ꝙ lex humana ꝯstituatur, siue ꝙ ꝓmulgatio legis fiat, τ hoc ꝓbat̃, nã qlibet homo vtit̃ rõne naturali, qꝛ eandẽ rationẽ ab exordio creationis sue habet.

47 † Sed lex τ ratio ꝯuertũtur. d. c. ꝯsuetudo. j. dis. ergo oẽs hoies qui habẽt rationẽ naturalẽ, habẽt ẽt legẽ cũ rõne, sed sic est, ꝙ expressio eius, qđ tacite inest, nihil operat̃. l. iij. ff. de le. j. sed ois lex, q̃ debet eẽ fundata super ratione naturali, inest homini ab exordio sue creationis. c. fi. vj. dist. qꝛ cuꝫ ratione naturali sit eius creatio, ergo sequitur ꝙ lex nullam vtilitatem affert, τ sic non potest dici lex, que debet esse vtilis. c. erit autem. iiij. distin. ibi, vtilis τ manifesta. Et hoc probatur ex dicto Philo. j. Politicorum, vt enim perfectione suscepta, optimum cũctorũ aialiũ est homo, ita finaliter vus fiat a lege τ iudicijs, pessimũ, est omniũ animaliũ. Preterea

τ tertio

τ tertio, nāliter homo inclinatur ad conseruationē, τ dilectionē
oium, τ hec sunt principia iuris nālis, ꝙ hoies in vna dilectione,
τ vnione nāli viuant, sed lex humana nō est inducta ad hoc, ſʒ ad
48 cohibēda mala. c. ad fidē. xxiij. q. v. † τ verum est ꝙ predicta ca-
rent rñsione, naʒ lex est inutilis hoibus ratione nāli vtentibus, τ
pro eis dicit tex. in. c. due sunt leges. xix. q. ij. iusto. n. lex nō est po
sita, sed homo cū in hoc honore esset, nō intellexit, cōparatus est
iumētis, τ similis factus est illis. psal. xlviij. vñ est ꝙ cuʒ aliq, imo
plures omissa vnione societatis humane, dilectionē in odiuʒ ver-
terunt, diuisionibusqʒ, τ ꝑtialitatibus sunt inclinati, de qbus pōt
dici, ꝙ ꝯsuetudo ꝯ legem nālem est in eis altera nā, hoc est cōtra
nām, τ cū vt dicit tex. in. l. vt vix. ff. de iusti. τ iu. de iure nāli homi
neʒ homini insidiari nephas sit, sed ꝑtiales vnius ꝑtialitatis ho-
mineʒ alterius ꝑtialitatis, τ eosdeʒ diuisos se inuicem morderi, τ
insidiari virtutē putant, τ de his dicit Philo. j. politicoꝝ, qui in
cōi societate ciuitatis nequit esse, quiqʒ nullius indiget ꝓpter suf
ficientiā, nulla pars ciuitatis est, quare aut Deus est, aut bestia,
qꝛ ciuitas a ciuiū vnione dicit̄, τ ꝓpter tales est opus ꝯstitutio-
ne legis, siue est posita lex, vt in auc. qb. mod. nat. effi. sui. §. natu-
ra. hoc tū non vꝫ habere locuʒ in nostra ciuitate Pāpilona, vbi
hñt librum vnionis in domo regiminis vrbis, vtinam oēs hēant
49 vnionē dilectionis in cordibus, † sed cū oppositū dilectionis de
dit cām ꝯstitutioni, ꝯdecētius erat ꝙ lex redderet̄ in scriptis, q̄ꝫ
dimittere iudicū arbitrio, ꝓpter tria que ponit Tullius in. j. lib.
rethoricoꝝ. Primo qꝛ felicius est inuenire paucos sapiētes, qui
sufficiāt ad rectas leges ponēdas, q̄ꝫ multos, qui reqrerent ad re
cte iudicandū de singulis, de hoc est tex. in. l. fin. §. mirabile. C. de
veter. iu. enucl. vbi impator corrigit, τ reprehēdit antiq̄ꝫ formaʒ,
qua iudices suo arbitrio lites dirimebant. Scdo, qui leges po-
nunt, ex multo tpe considerant, qd lege sit ferendum, sed iudicia
de singularibus factis fiūt ex causis subito exortis, facilius auteʒ
ex multis ꝯsideratis pōt homo videre, quid rectum sit, q̄ꝫ ex solo
vnico facto, ad hoc text. in. l. i. §. sed τ si que leges. C. de veter. iu.
enucle. ibi, τ hec tm̄modo obtinere volumus, que vel iudicioꝝ or
do frequētissimus exercuerit τc. Tertio, qꝛ legislatores iudicant
in vlī, τ de futuris, sed homines iudicijs presidentes iudicant de
presentibus, ad que afficiunt̄ amore, vel odio, vel alia cupiditate,
τ ita eoꝝ deprauat̄ iudiciū. qꝛ ergo iustitia animata iudicis non
inuenit̄ in multis, τ qꝛ flexibilis est, ideo necessariuʒ fuit, in qbus-
cunqʒ est possibile lege determinare, qd iudicanduʒ sit, τ paucissi
ma hois arbitrio cōmitterentur, facit ad hoc. c. iudicet. iij. q. vij.
ibi, bonus iudex non ex arbitrio suo quicq̄ꝫ facit, τ proposito do
mestice voluntatis, sed iuxta leges, τ iura pronunciat τc.
50 ¶ Undecimo quero, † quotuplex sit ius humanū, super hoc mul
ti multa ꝯfinxerunt. dixerunt. n. ꝙ est triplex, vcʒ nāle, gentiuʒ, et
ciuile, per. c. ius aūt. i. dist. τ. l. i. §. i. ver. priuatū ius. ff. de iust. τ iu.
51 † deinde gl. ibi diuidit istud ius naturale, qd accipitur qnqʒ mo-
dis. Alij vero dixerunt ius nāle primeuū, τ scdariuʒ, τ eodē mo
do et de iure gentiuʒ primeuū esse dicunt, τ scdariuʒ, vt Bar. te-
statur in. l. si id qd. ff. de ꝯdi. indebi. τ doct. moder. in. l. i. de acqr.
pos. in prin. τ glo. in. c. ius nāle. narrant qualiter dr̄ ius naturale
quattuor modis. Tu vide super hoc ꝙ gl. loqtur, qꝛ melius. ṡ. in.
vj. q. iij. princ. q. declarauimus, vbi vide. sed doc. τ post oēs Ale
xandri. in. c. i. dist. i. de hoc iure nāli, τ an ius diuinū fuerit prius,
τ qualiter hoc ius nāle dicitur large ius diuinū, allegat q̄ꝫplura
52 iura, sed nihil ad propositū facientia. † sed tu dic firmiter, ꝙ ius
diuinū primum, ꝯsumatissimum, τ proprijssime dr̄ ius naturale, a
quo oia iura diuina procedūt, vt diximus in. d. iij. q. princip. imo
plus dico, ꝙ non solū precepta decalogi, τ super addita deriuan
53 tur a iure nāli, † sed et lex gratie, imo dñs noster Jesus Christus
inter cetera assumpsit humanā carnem, causa declarādi illud ius
nāle, τ reducēdi homines ad illud ius naturale, τ oēs articuli ad
hoc tendunt, quod ostendo tibi clare paucis verbis. Dñs noster
Deus, qui ab initio creauit hoieʒ ab exordio sue creationis, dedit
ei ius istud nāle, qd est ꝑticipatio Dei. Gene. c. i. fecit Deus ho-
minē ad similitudinē suā, τ hoc est imp̄ssio diuini luminis in ho
mine. psal. iiij. Signatū est super nos lumē vultus tui. τ inter alia
principia cōia iuris nālis in hoie sunt dilectio Dei, τ ꝓximi, vt la
54 te dictū est. ṡ. in. xij. τ vlti. q. dicte. iij. prin. q. † Et p̄mus homo sta
bat in his puris nālibus in statu gratie, τ inocentie iustitie origi-
nalis, τ erat sibi hec lex, vt ꝫm propriā rationem operaret̄, τ erāt
valida, ꝙ nihil sensualitas faciebat ꝯtra rationē. sed postmoduʒ
illico quo peccauit, amisit illā iustitiam originalem, τ incurrit in
hoc, qd feratur ꝫm impetuʒ sensualitatis, τ in penitentiā iniunxit
Deus homini, vt in sudore vultus sui vesceret̄ pane suo. Gen. c.
55 iij. † Non intelligas tm̄ de hoc pane materiali, quē comedimus,
qꝛ tunc nō erat, imo Deus dedit sibi in escaʒ oēm herbaʒ afferen
tem semē super terrā, τ vniuersa ligna, que hñt sementē. Gen. c. i.
sed principalius intelligi pōt de illo pane, de quo dr̄ Joan. c. vj.
amen amē dico vobis nō Moyses dedit vobis de celo panem,
sed pater meus dat vobis de celo paneʒ veꝝ, qui dat vitā mūdo,
ego sum panis viuus, qui de celo descēdi, si qs manducauerit ex
hoc pane, viuet in eternū, τ nisi manducaueritis carnē filij homi-
nis, nō habebitis vitā in vobis, τ panis quē ego dabo caro mea
est, qui per passionē suaʒ deuicta morte hoieʒ liberauit. τ Adam
primus hō post peccatū cūctis diebus vite sue spiritu ꝓphetie
claruit, penitentiā magnaʒ, ac diutinā fecit, τ sic in sudore vultus
sui, hoc est per penitentiā resistēdo impetui sensualitatis spiritua
liter comedit de illo pane. τ de isto pane spūali dicit Aposto. ad
Corin. c. x. τ ēt post resurrectioneʒ dñi fruitur illo pane, τ oēs qui
eodē sudore resistunt impetibus sensualitatū, alij vero equiparan
56 tur iumētis insipientibus. psal. xlviij. † Et q̄uis Deus in testō ve
teri docuit per scripturaʒ hoies, vt redire valerēt ad hoc ius na-
turale, vcʒ dilectionis Dei, τ ꝓximi, tñ cursu tpis in vtroqʒ cor-
da eoꝝ fuerunt obscurata. de primo Esaie. c. xxix. hic populus la
bijs me honorat, cor aūt illoꝝ longe est a me. De scdo dixerūt, di
liges ꝓximuʒ tuuʒ, τ odio habebis inimicū tuuʒ, vñ erat necesse,
ꝙ dñs noster veniret, iuxta illd Baruc. c. iij. τ in terris visus cuʒ
hoibus ꝯuersatus est, qui est lux vera, qui illuminat oēm hoieʒ ve
nientē in hunc mundū. Primo, per impressionē istius iuris natu
57 ralis, que est lex in corde scripta. c. due sunt. xix. q. ij. † sed postq̄ꝫ
assumpsit carnē sua doctrina declarādo hoc ius nāle, τ abijciēdo
errores, quos Judei seminauerāt in lege scripture, dicit ꝙ Deus
diligēdus est nō solū ore, ſʒ ēt corde. Matth. xxij. c. diliges Deū
58 tuū ex toto corde tuo. † τ iteꝝ ꝙ nō solū amicus, sed ēt inimicus
erat diligēdus. Luce. c. vj. diligite inimicos vestros, τ benefacite
his, qui oderūt vos. Jn his duobus mandatis vniuersa lex pen-
det. Matth. xxij. c. τ ꝑ hanc dilectionē, τ charitatē, quaʒ prior
habuit erga nos. Jo. cano. i. c. iiij. carnē assumpsit, τ passus est ꝓ
nobis redimēdis a peccato originali. sed penitētia semꝑ manet,
τ rebellio sensualitatis, sed hos, qui resistūt, redimendos duxit, τ
ꝙ obscuratū erat propter ꝯsuetudinem peccādi, suo vbo, τ do-
59 ctrina illuminauit. Joā. i. c. τ lux in tenebris lucet, dicens † in hoc
sciēt ꝙ vere discipuli mei estis, si dilectionē habueritis adinuicē,
τ iteꝝ. Hec mando vobis, vt diligatis inuicē. Jo. c. xv. τ hoc ha
bemus inclinatione nāli. Eccles. c. xiij. omne aial diligit simile si-
bi, ois homo simile sibi, τ similitudo est rō amoris, vñ apparet ꝙ
lex Mosayca, τ lex euāgelica dependent a lege nāli, τ hec lex est
prima diuina, τ ꝓprijssime. τ hoc clare ostendit text. in. c. fi. §. his
itaqʒ. dist. vj. τ. ix. dist. c. fi. τ per hoc vides qualiter doctor. nō ha
buerunt notitiā huius iuris nālis. τ ab isto scdo principio iuris
nālis, vcʒ dilectione proximi driuant̄ illa duo precepta, de qbus
60 in. d. c. i. distin. i. † Adam. n. precepta iustitie dēdit filijs suis, que
sunt illa duo, qd tibi vis, alteri facies, qd tibi non vis, alteri nō fa
cies, τ sine scriptis hec obseruabāt. τ ideo dr̄ precepta legis na
turalis, qꝛ procedunt imediate ex illo precepto dilectionis, qd ab
exordio creationis a natura nobis inest. τ hec duo precepta pñt
dici ius gentiū, qꝛ homines ab illa lege eterna dilectionis proxi-
mi sibi deriuauerūt, τ per eque apud oēs seruabant̄ in statu per-
fectionis, sed genus humanū venit in corruptioneʒ ꝓpter ꝯsue-
61 tudinē peccandi, τ iō facte sunt leges in scriptis. † sed qꝛ iuxta. l.
fi. §. qꝛ diuine. C. d vete. iu. enucl. natura humana multas ede-
re formas deproperat, iō ꝫm emergentiā casuum fiunt ꝯstitutio-
nes, vt late est dictū. ṡ. in. iiij. q. huius. q. princ. τ ideo facit dr̄iam
Jsidorus inter ius nāle, τ gentiū, naʒ cū in dicto primo statu per
fecto essent hoies, sine ꝯstitutione viuebāt, τ pacifice cū illis duo
bus preceptis deriuatis a iure nāli, que sunt propinqssima illius
principij, vcʒ dilectionis proximi. τ de hoc loqtur tex. in. d. c. ius
naturale. non qd ius istud nāle sit ius humanuʒ, vcʒ ordinatio ra
tionis humane, sed ꝙ iure naturali, siue instinctu naturali incli-
nant̄ ad ea, que in. d. c. ius naturale. i. distin. ꝯtinentur, τ sine ꝯsti
tutione aliqua apud gentes obseruabant̄. τ hoc est, qd dicit cōe
oiuʒ nationuʒ, τ ꝙ sine ꝯstitutione aliqua hñr, sed deriuantur ab
62 illo iure naturali. † imo ēt nunc ad obseruationeʒ legū humana-
rum qlibet bonus, τ sapiens naturali instinctu inclinat̄, iuxta di-
ctuʒ Ciceronis in libro de Paradoxis ꝙ homo sapiēs, τ liber
legibus non ꝓpter metuʒ paret, sed eas seqtur, τ colit, idqʒ salu
tare maxime iudicat esse. τ hoc dilucidius declarat tex. in. c. due
sunt. xix. q. ij. τ ꝓpterea dicit in fi. text. ꝙ iusto non est lex posita.
Caue tñ ne erres, qd lʒ leges humane deriuantur a lege eterna,
ab illis duobus principijs, vcʒ dilectionis Dei, τ proximi, τ per
hec principia legis nature cum alio principio cōmuni, vox con-

seruationis ratio humana procedat ad conseruationes tranquil litatis, et pacis inter hoies, habet tñ alias inclinationes ius hoc naturale, hoc est inclinationẽ ad multiplicandum, qđ est inclinatio ad ꝯiunctionez maris cũ femina, hinc ad liberoꝝ procreatio nem, et eoꝝ educationem. sed alia exempla posita in text. que per homines obseruãtur sine ꝯstitutione instinctu rõnis quilibet ap prehẽdebat illa esse bona, et seruãda, vnde bene dicit tex. in. §. sin guloꝝ. insti. de re. diui. qđ hoc ius naturale nos dicimus ius gen tiũ. ¶ Ex predictis ergo venies ad intelligentiã text. in. l. i. §. i. ff.
63 de iusti. et iu. ver. priuatũ ius. † qđ ius humanũ est tripartitũ, aut eniz colligitur ex preceptis nãlibus, et aduerte, qr nõ dicit ꝙ aut est ius naturale, put ibi putant aliqui. sed ius humanũ colligitur ex preceptis hoc est deriuaẽ, nam in. §. seq. dicit, et dat cognitio nem de iure nature, et naturali, dicẽs ꝙ illud ius naturale non est humanũ, et sic homines nõ dant illud ius, sed Deus est qui docet esse de iure humano, iõ tex. in prin. legis dicit, iustitiã nanqꝫ coli mus, boni, et eq notitiaz ꝓfitemur. i. docemus dicit gl. sed ius na turale Deus docet, dicit tex. in. d. §. ius naturale. et iõ non intẽdit tractare de eo, sed ponit precepta hoc est inclinationũ iuris natu
64 ralis exempla, vcꝫ maris, et femine ꝯiunctio &c. † Et sic infert, ꝙ ius humanũ est tripartitũ, est. n. vnuz, qđ deriuaẽ a iure naturali, est aliud gentiũ, et iste sunt determinationes, quas. s. diximus in. vij. q. huius presentis, et hoc appet per exẽpla posita in. c. ius gen tium. dũ dicit, sediuz occupatio, edificatio &c. Ad hec. n. non in clinatur qs instinctu nature principaliter, lꝫ referanẽ ad ius natu rale scđarie, et sic ẽt oportet te intelligere tex. in. d. l. i. in fi. ff. de iu sti. et iu. nã si ꝯsideras illud principiuz ꝯseruationis legis nature, cõe est homini cuz omni substantia. si vero dilectionem assumas, cõis est homini cuz quolibet animali, vt diximus. s. in. vj. q. iij. pñ ci. q. si respicias ad religionez, hoc gẽtes ꝯstituebant ad finez fe licitatis humane, vt dictũ est. s. in. q. iij. huius prin. q. et ẽt omnia
65 exẽpla, que sequuntur, ꝯstituunt gentes. † Et ideo vides, ꝙ lꝫ re spectu inclinationũ iuris naturalis dicatur collectũ ex preceptis naturalibus ius humanuz, qr deriuaẽ a iure naturali, tñ respectu forme quã dant homines est determinatio iuris humani simpli citer, et sic ius gentiũ. Et ita reduces ad ꝯcordiam iura ista, que
66 hactenus doctores nõ valuerunt ꝯcordare, † Vbi gratia, ab exor dio homo hꝫ inclinationem ad ꝯiunctionem maris cũ femina, et hoc sine determinatione aliqua, et sic fuit creatus Adã. sed po stea gẽtes videntes, ꝙ vtile esset ꝓpter plura, determinarũt ꝙ il la ꝯiunctio maris cuz femina esset per matrimoniuz, et hoc clare probat tex. in. d. l. i. ff. de iusti. et iu. §. ius naturale. qđ est cõe om nibus animantibus, tñ preceptuz, siue inclinatio eiusdẽ iuris na turalis est ꝯiunctio maris cũ femina. sed in hoc dicit text. ꝙ nos matrimoniũ appellamus, et sic vnum factũ est ius collectũ ex pre ceptis naturalibus, et iuris gentiũ, nam ꝯiunctio mariti cuz vxo re est de preceptis iuris naturalis respectu illius inclinationis, tñ respectu forme, puta ꝙ ꝯiuges ad effectũ illius inclinationis na turalis est de iure gentiũ, propterea dicit ibi tex. ꝙ non matrimo niũ appellamus. De hoc tñ, qr postea est per Deũ approbatuz, est de iure diuino, lꝫ post initiuz habuerit, iõ dicemus alibi exclu
67 dendo errores aliquoꝝ, quos super hoc, et alijs seminarunt, † ita etiã oportet ꝯcordare tex. in. d. c. ius naturale. i. dist. in fi. dũ dicit violẽtie per viꝫ repulsio, hoc venit ex instinctu nature pro ꝯserua tione sui. sed inquãtuz hoies determinãt quadã ratione natura li, qđ debeat fieri cũ moderamine inculpate tutele, est de iure gen tiuz, vel ciuili, ꝺm determinationẽ, quaꝫ inuenies per discursuz iu riuz, et hoc mõ est de iure naturali, ꝺm inclinationẽ, et instinctũ na ture, sed est de iure gentiũ ꝺm determinationem. et ita ꝯformabis tex. in. d. l. vt vim. cũ. d. c. ius nãle. in fi. et hoc idẽ declarat tex. cui libet bene intuẽti in. d. §. singuloꝝ. isti. de re. diui. vbi dr, ꝙ dñiuz reruꝫ nãciscimur iure naturali, qđ appellatur ius gentiũ, nam in clinatione nãli habemus hoc, vcꝫ pro sustentatione acqsitionem
68 eoꝝ que in celo, mari, terraqꝫ capiunẽ. d. c. ius naturale. i. dist. † lꝫ ꝙ illud qđ capitur efficiaẽ nostruz propriuz, qđ in nullius bonis est, dr de iure gentiuz rõne naturali inuentuz, vt diximus. s. in. xj. q. iij. prin. q. et ita dicit tex. in. d. §. singuloꝝ. versi. quid. n. anrea in nullius bonis est nãli rationi occupanti ꝯceditur. Illa. n. inclina tio ad capiendũ pro sustentatione, siue ꝯseruatione vite a rõne di uina ꝓcedit, sed illud ꝙ capientis efficiaẽ ratione naturali, et sic est lex humana, que in rõne humana fundaẽ, sed ius naturale in rõne diuina, vt diximus in. i. q. iij. prin. q. et sic ꝯcordant dicta iu ra, et multa alia per discursum iuriũ, que a doct. fuerũt abscondi ta, ideo in multis deuiarunt a legũ vera disciplina. sed super hoc dño latius alibi venit dõm. vnde nũc poteris clare elicere hanc tripartionẽ iuris humani, de quo in. d. l. i. §. i. vers. priuatũ ius. ff.

de iusti. et iu. et vnus casus põt dici diuersis respectibus iuris, qđ colligiẽ ex preceptibus naturalibus, et gentiũ, et que sit dĩa inter id ius, qđ colligitur ex illis naturalibus preceptis, et iuris gẽtiuz.
69 † Itẽ dicit, vel ciuili, dic ꝙ inter ius, qđ deriuatur a naturalibus preceptis, et ciuile, est eadeꝫ dĩa, qđ dicimus de iure gentiũ, nam inter ius gentiũ, et ciuile nulla alia dĩa, nisi ius gentiũ obseruatur penes oẽs gentes, et est vniuersalioꝛ. sed ius ciuile obseruaẽ in ci uitate, vel populo, vbi ꝯstituitur. hoc probaẽ insti. de iu. na. §. ius aũt ciuile. cum seq. Alia dĩa magistralis posset poni, qr cuꝫ ius gentiuz ratione naturali penes omnes gentes ꝯstituitur, est cõis ius, et tãto vr magis adhibere iuri naturali, et sic difficilius ad mu tandũ. alias vero ius gentiũ, sicut ius ciuile, et ecõuerso fundatur super rõne naturali, et sicut ius ciuile mutaẽ per eos, qui ꝯstitue runt legem, ita ẽt ius gentium per oẽs gentes, siue per eũ, qui vi ces oium gerit, prout est impatoꝛ nũc. et sic Bar. nõ bene equipa rat ius gentiũ cum iure naturali, quo ad hãc mutationez in. l. i. ff. de mãd. prin. lꝫ super casibus ibi per eũ positis latius dicemus, et melius in tertia pte huius operis, scꝫ differentiaꝫ inter ius natu rale, et gentiũ. sed pro hoc non sufficit dicere, ꝙ vnũ est ius natu rale, sed hoc nõ est lex humana respectu regulãtis, siue legislato ris, sed inquantũ disposita per legeꝫ humanã colliguntur ex pre ceptis naturalibus, bene dñr leges humane, mutari tñ possunt, ex eo, qr ratio humana non põt ea ad plenuz percipere, sed falli biliter, et incerte, vt dictũ est in. iij. q. et. v. et. vij. huius princ. q. iij. sicut et ius ciuile põt mutari. et sic Bar. in rub. de iusti. et iu. ff. non bene percipit tex. in. d. versi. priuatũ ius. dum diuidit illud in ius naturale, gentiũ, et ciuile, sumendo in suis terminis ius naturale. Sed hoc ius humanũ qualiter diuidiẽ in ius publicuꝫ, et priua tum. et qualiter hoc intelligaẽ in. d. l. i. dixi in. ij. q. princi. s. in fi. et ibi vide, vt ergo habeas resolutionẽ, dic ꝙ vnuꝫ est ius naturale, et diuinum, qr ius naturale dr id, quod ꝯstituit, siue docet cuncta animãtia. l. i. §. ius naturale. ff. de iusti. et iu. isto mõ non est ius hu
70 manũ, † sed ex hoc iure deriuaẽ ius humanuꝫ, sicut ius diuinum, et hoc est qđ dicit, ꝙ nihil est in humana lege iustũ, ꝙ homines a
71 lege eterna nõ deriuauerint. † Iteꝫ ius humanũ est duplex. s. pu blicum, et priuatũ, vt. d. l. i. §. i. item istud ius priuatũ diuidiẽ, nam vnuꝫ est, qđ colligitur ex preceptis iuris naturalis, et istud dupli ter, nã in primo statu perfecto solis iuribus, que ex preceptis iu ris naturalis colligebãt, sine scriptis viuebant hoies in pace cuꝫ
72 illis duobus preceptis, qđ tibi vis alteri facies &c. † Inde est qđ oẽs liberi, et omnes legitimi nascebanẽ, in auc. qb. mod. nat. effic. sui. §. natura. et cũ hec vita hominuꝫ felicitatis tpalis, et etiaꝫ hoc ius erat tã propinquuꝫ iuri naturali dr iuris naturalis, ita loqtur
73 tex. in. d. c. ius aũt. et. c. ius naturale. i. dist. † vel aliter dr ius gen tiũ primeuum, qr gentes eo tpe deriuarunt ista iura ab ipsis prin cipibus cõibus, de qbus. s. in quibus sine ꝯstitutione viuebant. Aliud est ius gentiũ, hoc est qñ ꝯstitutiones fieri inceperũt. d. §. natura. iũcta. l. ex hoc iure. ff. de iustit. et iu. qr oẽs gentes eo iure
74 vtunẽ. insti. de iu. nat. §. ius aũt gentiũ. † Aliud est ius ciuile, et est id qđ quisqꝫ populus sibi statuit. institu. eo. ti. §. nam qđ quisqꝫ. et istud ius ciuile diuiditur, vt institu. eo. tit. §. constat. cum seq. §. §.
75 ¶ † Duodecimo quero, quare nũc totũ corpus iuris priuati, vel publici nuncupaẽ ius ciuile, gl. in. l. ius ciuile. et l. i. in fi. i. glo. dicit ꝙ ideo, qr iuri naturali, vel gentiũ est detractum, vel additũ, con ueniens erat, vt totũ corpus iuris diceret ius ciuile, et ponit in pñ cipio aliqua exempla, in qbus detrahitur, et addiẽ tam iuri natu
76 rali, ꝙ ẽt iuri gentiuꝫ. † Sed hec ratio gl. non vr esse bona, tuꝫ qr gl. ibi male dicit, dũ exponit text. iuri cõi, idest naturali. cũ sit ve rum, ꝙ nec ius ciuile, nec ius gentiuꝫ pñt detrahere iuri natura li, imo quanto magis lex humana separaẽ a iure naturali, tanto magis est a ratione aliena, et si ꝯiatur non valet, et irrita est ha
77 benda, vt dicit tex. in. c. quo iure. dist. viij. in fi. cuꝫ si. † ergo tex. ibi intelligẽdus est, dũ dicit, cuꝫ aliqd detrahitur iuri cõi, expone. i. iuri gentium, qđ est cõe omnium nationũ. inst. de iu. na. §. qđ ve ro. et exẽpla in gl. posita alibi declarabimus, et ad ꝯcordiam redu cemus. Itẽ ex alio capite non est sufficiens rõ gl. ꝙ propter aliqđ additionẽ, vel detractionem dicatur totũ corpus iuris ius ciuile, immo potius deberet dici ius gentiũ, vel naturale, cum ius natu rale sit dignius, a quo ius ciuile deriuaẽ, et post ius naturale est di gnius ius gentiũ, ex eo qr est propinque iuri naturali, ꝙ ius ciui
78 le, et magis dignũ, † et ideo magis dignũ attrahit ad se minus, gl. in. c. qđ in dubijs. de ꝯsec. eccle. vel alta. cum simi. et a digniori est fienda denoiatio. Item ratione generalitatis, qr ius naturale est cõe etiam omnibus animantibus. d. l. i. §. ius naturale. ff. de iusti. et iu. et ius gentiũ quo omnes gentes vtuntur. d. l. i. in fi. sed ius ciuile solũ ciues illius ciuitatis, in qua fit lex arctat. instit. de iure natu. §.

natu.§.sed qd quisq. et sic potius dici deberet corpus iuris, ius naturale, saltim ius gentiū, et non ius ciuile. et si rō gl. esset vera, potius deberet dici ius pretoriū, qr vt dicit tex. in.d.l. ius ciuile. ius pretoriū venit adiuuandi, supplēdi, vel corrigēdi iuris ciuilis causa.

79 †Sed premissis non obstañ. dico q bene pōt dici ius ciuile totum corpus iuris, non rōne quam gl. assignat, sed iō qr qd quequ ciuitas, vel plebs statuit, dr ius propriuz ciuile illius ciuitatis. d.§. nam qd. et.d.c. ius ciuile.i.dist. et cuz oēs iurisċsulti noiati in legibus digestoꝝ fuerint Romani, et de iure Romanoꝝ ab initio

80 vrbis scripserunt.l.i.et seq.ff.de ori.iur. dr ideo ius ciuile. † sed tñ licet dicat ius ciuile illius vrbis propriū, non dicimus ius ciuile Romanū, sicut diceremus de iure alterius ciuitatis, qr per excellentiaz subintelligit, insti.de iu.nat.§.sed qd ius ciuile.ver.sz quotiens. et ideo totū corpus iuris ciuilis pōt dici ius ciuile, qr oia illa iura fuerunt ċdita in ciuitate Romana, vel in scda Roma, que est ciuitas Cōstātinopolitana.l.i.§.sed et si que leges.C.de vete.

81 iu.enucl. †et si aliqs opponat, quare ista iura humana extra Romaz obseruant, cum dicant ius ciuile, ergo non sunt ppria soluz illius ciuitatis, ad hoc rñde per no.per Bar.in.l.hostes.ff.de capti.vbi dicit, q oēs gentes, que populo Romano obediunt, sunt de populo Romano, sed totus mūdus obediebat populo Romano, vt dicit ibi gl. populus Romanus accipit ibi pro toto imperio Romano.l.roma.ff.ad muni. et sic non solū sunt de iure ciuili pro vrbe Romana ċstitutiones eoꝝ, quibus fuit data ptās leges ċdendi per populuz Romanū, sed ēt ad totuz orbē extenduntur. et sic ius ciuile Rome non imerito pōt dici in quacunqz

82 parte. †Uel scdo pōt assignari alia ratio, veꝝ est, q Deo permittēte totus mūdus redactus fuit ad arbitriū vnius ciuitatis, vcz Rome, ideo ēt dr imperium Romanū, vt dicemus in scda pte. et cuz iurisċsulti, qui eo tpe fuerunt, nuncupant ius ciuile per eorū leges, siue scripta, que impator approbat, ex hoc pñt dici ius ciuile, vel aliter etiaz dñr leges imperiales, qr oia nostra facimus, qr ex nobis eis ois impartitur auctoritas, dicit impator in.l.i.C.

83 de vete.iu.enucl.§.oia enim. †Item pōt dari alia ratio, et est tertia, nā dicit Augustinus, q vniuersaz societatē humanaz, vñi vocabulo huius mūdi ciuitatem appellamus. Cū ergo in vniuersa societate Christianoꝝ in tpalibus obseruantur ista iura totius corporis, ex hoc capite pōt dici ius ciuile istius societatis, que dr ciuitas hoc vocabulo vñi, et non erat ċueniens, q diceret ius naturale, lz illud ius sit dignius, et cōius, qr sub iure naturali cōprehenditur ēt ius diuinuz, et erat opus q speciale nomē assumeret. itez ēt qr ius nāle imediate est a Deo, vt.s.diximus, sed ius ciuile deriuat a iure naturali ex dictamine rōnis humane, et inuētio-

84 ne. Itez nec dici potuit ius gentiū, †qr ius ciuile sumptū, vt in rationibus per me deductis, cōprehendit ius gentiū, et ciuile, qr comprehendit ius ciuitatis, qr per populū, vel per eos qui auctoritatem habebāt ab eis est ċditum, et ēt qr ius eiusdem ciuitatis Rome extēditur ad oēs gentes, cū totus mundus Romano impio fuerit subiectus, primo Romano populo. sed postqȝ Julius Cesar occupauit vrbē Romanā, mūdus fuit sibi obediēs, et post eū quietius Octauiano eius nepoti, vt pz Luc.ij. Exijt edictū a Cesare augusto, vt describeret vniuersus orbis. et sic habes, q siue primo respectu, qr ciuitas Romana presidebat, et eius ptās extendebat ad oēs alios, siue ēt qr imperator Romanus dr, ēt per ċñs dñs totius mundi, qui ēt easdez leges ciuitatis Romane approbauit, siue etiā vniuerso vocabulo societas humana tota pōt dici ciuitas, iuste totum corpus iuris humani dicitur ius ciuile.

SVMMARIVM

1 Jus ciuile diuersum habet finem a iure canonico, et nu.5.
2 Papam Dei vices gerere.
3 Juris canonici finis vita eterna, et nu.8.et.18.
Canonice scripture nihil aliud precipere debent, qȝ q in scripturis sacris inuenitur.
4 Claues ecclesie date cuiusmodi sint.
6 Papa spiritualibus, et diuinis ministrat, Jmperator humanis preest. et nume.10.11.et.14.
7 Jntentio legis, et finis legis idem est.
9 Papa, et Jmperator alter alterius ope quatenus indigeant.
12 Jus canonicum subijciatur necne ethice.
13 Legis humane finis quis sit.
15 Res non operantur vltra voluntatem agentium.
16 Papa quatenus possit circa temporalia disponere.
17 Jmpator quatenus circa religionem constituere aliquid possit.
19 Jus naturale non in ratione pratica, sed in ratione diuina ċsistit.
20 Jus diuinum fere in vniuersum morale est.
21 Felicitas humana nō est medium ad ċsequendam vitā eternaz.
22 Cognitio de peccato ad ecclesiam pertinet.
23 Cognitio de fide spectat ad ecclesiam.
24 Papam non posse errare in his, que sunt fidei.
25 Rationem eorum, que in canonibus pontificum continētur, querere non debemus.

Quinta questio principalis.

In hac questione Propter claritatē rei pauca essent dicēda. sed qr quidā moder. doctor posuit fundamentuz qdaz satis erroneuz, in quodaz suo ope, qd nuncupat de vltimo fine iuris canonici, et ciuilis, dicēs q vnus erat finis vtriusqz iuris. Ex quo plura inferēdo satis superfluas occupat mēbranas, pro nūc sufficiet auferre dictū fundamentuz, et ne aliqs decipiat, et si longior

1 sim causa excusationis in frōte est. †Dicimus.n. vtrunqz ius, vcz canonicū, et ciuile, si vtriusqz finis vnus esset, cuz principiū a quo procedūt sit vnus in auc. quō opor. epis. col.i. in prin. non bene diceret vtrunqz ius, sed vnū ius. qr mediū non pōt esse aliud a principio, et a fine, qr tunc non esset mediū, sed aliud a fine. sed imperator in.d.auc. ponit p diuersis impiuz, et sacerdotiū, ergo oportet q finis eoꝝ sit diuersus. preterea tex.in.d.auc.in prin. loquendo de ptāte pape, et impatoris dicit, illud qdez vcz sacerdotiū diuinis ministrans, imperiū vero humanis preest. et sic postqȝ diuina, et humana sunt diuersa, opus est dicere q ēt finis sit diuersus.

2 †Preterea papa, vt dicit gl. in phemio cle. id est admirabilis, nimirū, qr vices non puri hois, sed veri Dei vices gerit, id est dr vicarius Christi.c.qȝto.de trāsla.epis. et sic xps dimisit sibi eandez ptātem, quā exercebat in terris, qñ cuz hoibus ċuersatus est, vcz dimittere peccata, dū dicebat, remittunt tibi peccata. Luc.c.vij. Iteꝝ non veni saluare iustos, sed peccatores. et hanc eandez potestatē dedit apostolis, dicens. Quoꝝ remiseritis peccata, remittentur eis, et quoꝝ retinueritis, retēta erunt. Jo.c.xx. et iteꝝ. faciaz vos piscatores hoium. propterea dixit Petro, pasce oues meas, nō pane, sed vbo Dei.c.inter cetera.de offi.ordi. itē ostendens ptātez, quaz Petro dabat. dicit Mar.c.xvj. ite in vniuersum mundū predicate euangeliuz omni creature. ad quez finem? hoc est, q crediderit, et baptizatus fuerit saluus erit, qui vero non crediderit, ċdēnabitur. †Ecce ergo finis ptātis sūmi pontificis,

3 et eius legis canonice, vcz beatitudo eterna, vnde bene dr in.c.si. ix.dist. q in canonica scriptura nihil aliud precipit, nisi q in diuinis scripturis, et legibus inuenit. hoc idez dicit text.in.c. qualiter, et qñ.el grāde.de accu.in prin. q ex auctoritatibus noui, et veteris testamenti, pcesserunt canonice sanctiones, et sic finis potestatis sūmi pōtificis est saluare aias, et ad hunc finem dñs noster dedit ptātem Petro, qdcunqz ligaueris super terrā erit ligatuz et in celis, et qdcunqz solueris sup terrā, [illegible]tutuz, et in celis, per precepta ċstitutionis.c.solite.de ma.[illegible]ō dicit q erit solutū, vel ligatū, et in terris, sz in celis. h[illegible] ostēdit do. Math. xviij.c. q hec ptās eternaz beatitu[illegible]notat. et sic omne id, qd sūmus pontifex facit virtute pt[illegible]eo sibi tradite in terris, dirigit ad finē celestis beatitudi[illegible]c ēt probat tex. Augusti. quē ille modernus pro se alleg.in.c. vt ċstitueret.l.dist. vbi de indulgētia peccati, siue penitentia loqtur, vcz q ċstitutio loquens ne post penitētiā criminis clericatū accipiant, vel in clericatu maneat, nō desperatione indulgētie, sed rigore discipline factū est, se quit in tex. alioquin ċ claues ecclesie datas disputabit. † Et que

4 sunt iste claues, dicit quecūqz solueritis super terrā, soluta erūt et in celis. Ecce ergo ista ptās sunt claues ecclesie date non tpales morbos vite tpalis, sed eternam vitā, vel mortem respicientes. et hoc est qd.s. dicebamus in.iij.q.iiij.prin.q. q intētio legis diuine est, vt ċstituat principaliter amicitiā hois ad Deuz. sed intentio principalis humane legis est, vt faciat amicitiā hominum ad inuicē, vbi late de hoc. et sic appet, q iste claues date sūmo ponti-

5 fici tendūt ad felicitatez eternā. †et ita pz, q bene dicit Jo.andr. in regula possessor. in mercuri. quē refert, et legtur Abb. in phe. decretaliū, ponendo dñiam excellentie iuris canonici ad ius ciuile. hñt.n.se, vt anima ad corpus, qr lz vtrunqz ius intendat ad bonum cōe, differunt tñ in modo inducēdi, naz ius ciuile intēdit solū in bonum cōe, fm qd ċuenit humane societati dirigere hominē, fm quez modum hz vim promoueri per legalē iustitiā, et ciuilem amicitiā. sed ius canonicuz intēdit dirigere hominē ad bonum cōe, fm qd congruit humane societati, qr non soluz ciuiliter

viuit, sed ſm fidem, in Deum intendendo, ⁊ vitam aliam expectando. qd bonum cõe ſic aſſumptũ non põt ſeruari per ſolam legalẽ iuſtitiã, ⁊ ciuilem amicitiã, ſed vltra reqritur quedaʒ celeſtis amicitia, ſine qua impoſſibile eſt hoieʒ in Deum tẽdere. vnde dñt ꝙ ſicut potiſſima virtus, ad quaʒ conaꝛ ius ciuile, eſt ipſa legalis iuſtitia, ⁊ ciuilis amicitia, ita potiſſima virtus qua conaꝛ ius ca-
6 nonicũ eſt ipſa celeſtis amicitia, quã vocamus charitatẽ.† Preterea ſũmus pontifex ſpiritualibus, ⁊ diuinis miniſtrat. d. auct. qũo opoꝛ. ⁊ in pñ. ⁊ impatoꝛ humanis preeſt. ſed vt dicit ſanctus doc. j. ij. q. xcix. arti. ij. lex diuina principaliter inſtituiꝛ ad ordinandũ hoies ad Deum. lex aũt humana principaliter ad ordinandum hoies adinuicem. Ecce vides dñiam legis diuine, ⁊ legis hu-
7 mane, que ſit pncipalis intẽtio vnius, ⁊ que alterius, † ⁊ iſta intentio principalis eſt finis in quacũqʒ re, vt dicit Bart. in. l. ambitioſaʒ. ff. de decre. ab ord. fac. ſed vt. ſ. diximus, ⁊ dicit tex. in. c. fi. ix. diſt. In canonica ſcriptura nihil aliud ꝗ̃ in diuinis ſcripturis in-
8 ueniꝛ. † Et ſic pʒ, ꝙ canones, ⁊ ſcriptura diuina ſunt ad vnum fineʒ, poſtꝗ̃ nihil aliud inueniꝛ in canonica ſcriptura, ⁊ ſic finis iuris canonici eſt beatitudo eterna: hoc clare dicit text. in. c. qm̃. x. diſt. ⁊. c. cũ ad veruʒ. xcvj. diſt. ibi pʒ diuerſitas in ptãte, ⁊ iuribus Romani pontificis, ⁊ impatoris, vbi dř in. c. cum ad veꝝ. verum eſt, nec impatoꝛ iura pontificatus arripuit, nec pontifex nomẽ imperatoriuʒ vſurpauit, qm̃ idem mediatoꝛ Dei, ⁊ hoium hõ Chriſtus Jeſus actibus ꝓprijs, ⁊ dignitatibus diſtinctis officia poteſtatis vtriuſqʒ diſcreuit. pʒ ergo, ꝙ ſicut ptãs imperatoris eſt diſtincta a ptãte pape, ita ẽt actus cuiuſlibet eoꝝ ſunt diſtincti, ⁊ ſic iura eoꝝ ſunt diſtincta, qd non eſſet, ſi vtrũqʒ ius eſſet ad vnuʒ fineʒ, nulla eſſet dñia. ⁊ iõ vt. ſ. in. ij. q. prin. diximus, doctores poſuerũt duas leges, humanaʒ, vcʒ, ⁊ diuinã propter diuerſitateʒ fi-
9 niũ. † hoc dilucide explicat tex. in. d. c. cũ ad verum. in fi. dũ dicit primo, vt impatoꝛ pro eterna vita ſũmo pontifice, ⁊ papa ꝓ ſuccurſu tpaliuʒ rerũ tm̃modo legibus impialibus indigẽt. Ex quo
10 inferꝛ, † ꝙ res ſũmi pontificis ad vitam eternã, ſed impatoris ad tpalia tendunt tm̃modo, ⁊ nõ amplius. Nota verbũ tm̃modo, ex quo vides, ꝙ impiales leges ad tpalia dũtaxat extenduꝛ, ſʒ reſpectu vite eterne eſt priuata pſona, nec ad finẽ beatitudinis eterne põt quicꝗ̃ diſponere mediate, vel imediate, nã alias nõ diuerſa, ſed eadem eſſet ptãs vtriuſqʒ. Item ſcđo dum dicit, quatenus ſpiritualis actio a carnalibus diſtaret icurſibus, ecce aliud exemplũ diuerſitatis, naʒ ptãs pape ad ſpiritualia tẽdit, ſed poteſtas impatoris ad carnalia, hoc eſt ad tpalia, que denotant pacificum ſtatum hominis, de reliquo nõ curat, nec poteſt curare impatoꝛ. ¶ Propterea diximus. ſ. in diffinitione legis, ab eo qui curã hʒ
11 promulgata, † ſed papa hʒ curam ſpiritualiũ, ⁊ imperatoꝛ hʒ curaʒ ad fineʒ tpalis tranqllitatis ſocietatis humane, cohibẽdo exteriores actus, quãtuʒ ad illa mala, que pñt perturbare pacificuʒ ſtatum hoium. ſed cura pape ad aliud, ⁊ altius tendit, vcʒ ad fineʒ felicitatis eterne. ⁊ ſic tertio dicit text. in. d. c. cũ ad verum. vt Deo militãs minime ſe negocijs ſecularibus iplicaret, ecce inhibeꝛ ſibi, ne eius intẽtio tendat ad fineʒ ſeculariũ. deinde ſeqtur in tex. ac viciſſim nõ ille rebus diuinis preſidere videaꝛ, qui eſſet ſecularibus negocijs implicatus, ⁊ ſic eiuſdem impatoris intentio non ſe extẽdit ad diuina, qꝛ illa tendũt ad fineʒ beatitudinis eterne, de quo imperatoꝛ non hʒ cõmiſſioneʒ a Deo. ſed ad hoc papa dũtaxat hʒ cõmiſſioneʒ a Deo, ⁊ eſt vicarius Chriſti. d. c. ꝗ̃zto. vnde merito vtrũqʒ ius dř, quoꝝ fines quantuʒ adinuicẽ diffe-
12 runt, vt ex predictis clare appet. † ⁊ lʒ do. Abb. ſentiat qd ius canonicũ ſubijcitur in aliqbus ethice. ⁊ gl. in ꝓhem. decretaliuʒ, dicit ꝙ ꝯſtitutiones illius libri ſupponuꝛ ethice. Sed aduerte, qꝛ forſan in hoc fuit deceptus ille moder. nã vt. ſ. expoſuimus, poteſtates ſũmi pontificis, ⁊ impatoris ſunt diuerſe, ⁊ tendũt ad di-
13 uerſos fines, ⁊ ſicut dicit. ſ. Tho. j. ij. q. xcix. † cũ legis tpalis finis ſit felicitas humana, ⁊ ꝗ̃uis videatur, ꝙ aliqd de religione dicãt leges humane, tñ tales leges non curarũt aliqd inſtituere de cultu diuino, niſi in ordine ad bonuʒ cõe hominuʒ. ⁊ propter hoc ẽt multa ꝯſixerunt circa res diuinas, ſm qd eis videbaꝛ expediens ad informandos mores hominũ, ſicut pʒ in ritu gentiliũ. Lex di-
14 uina † ecõuerſo ordinat homines, ſm qd conuenit homini ad faciendũ amicitiam cũ Deo, ⁊ curam huius rei diuine hʒ ſummus pontifex, vt ex. ſ. dictis pʒ. Et ſic intentio imperatoris non extendiꝛ in lege humana, niſi de re de qua curã hʒ. hoc eſt ꝯſeruare homines in pacifico ſtatu, ſed ad maioꝛa non extendiꝛ, nã alias peccaret in duobus. Primo, qꝛ ſe extenderet vltra ptãtem, quam a Deo hʒ. Scđo, qꝛ vſurparet poteſtateʒ eccleſie, ad quã ſolaʒ pertinet curare de aia, ſiue ad tractandum, ⁊ ꝯſtituenduʒ res ad eternam vitã dirigentes. ⁊ ad illum finẽ imperatoꝛ non põt facere. d.

15 c. qm̃. ⁊. c. cuʒ ad veꝝ. ⁊ in auc. qũo opoꝛ. epiſ. in ꝓin. † Nec res vltra agentiũ voluntatem põt aliqd operare. l. non omnis. in pñ. ff. ſi cer. pe. cũ ſimi. ⁊ cum ſpiritualia ſint multo maioris excellentie, ꝗ̃ tpalia. d. c. ſolite. cũ ſi. legi humane deficiunt vires ad aliquid tractandũ de ſpirituali re. ſed cũ Romani pontificis cura ſit diuerſa a cura impatoris, vt dictuʒ eſt, eiuſdẽ pape intentio eſt
16 ad fineʒ beatitudinis eterne. † Sed cum tpalia ſint inferioꝛa ſpiritualibus, põt aliquid diſponere de tranqllitate hominuʒ, cũ maioris rei curã habeat, ⁊ hoc ad fineʒ ſue cõmiſſionis, hoc eſt ſaluationis aiaruʒ. Et hoc eſt, qd dicit text. in. c. ſi qs obiecerit. iij. q. i.
17 qꝛ ſpiritualia ſine tpalibus eſſe non pñt. † ſicut imperatoꝛ ẽt licet inferioꝛ ſit tractat de religione ad finem ſue cure, ⁊ cõmiſſionis, quã hʒ a Deo, vcʒ ad felicitatem humanã. ⁊ iſte ꝯſtitutiones tales que plures ſunt, quaſi maioꝛ ps decretaliuʒ dñr ꝯſtitutiones eccleſiaſtice, vt dř in. c. fi. ix. diſt. que ſi ſunt naturali iuri ꝯ̃rie ſunt excludẽde, ſed canonica ſcriptura cũ depẽdeat ex auctoritatibus noui, ⁊ veteris teſtamenti non põt in aliquo diſcrepare a iure naturali, ſicut ẽt non poteſt eſſe ꝯ̃ria eidem iuri naturali ſcriptura diuina ⁊ ſic cũ tales decretales ſint preparatorie ad ea, que in diuina ſcriptura ꝯtinentur, ⁊ ſic ad vitã eternaʒ, vides qualiter iſtud ius ſũmi põtificis aſſumit nomẽ iuris canonici, hoc eſt a fine. Et ſic tex. in ꝓhem. decretaliuʒ hoc modo venit declarãdus, nec aliter põt intelligi. Iteʒ ille moder. inquantũ allegat pro ſe. c. vt ꝯſtituereꝛ. l. diſt. non bene ſentit, vt. ſ. dclarauimus, ⁊ eo magis qꝛ dicit, ꝙ finis legis humane eſt, mentes hominũ efficere, ⁊ ꝯſeruare ſanas ꝯ̃ tex. in. l. cogitationis penaʒ. ff. de pen. ⁊ Bar. in tract. de tyrãnide. in. ij. col. dicit ꝙ tractare de cogitatione non ſpectat ad legiſtas, ⁊ aliqua alia ſatis fragilia dicit, que p te videas, ꝙ ius canonicuʒ hʒ ſignum ad felicitatem humanã, ⁊ canon eſt regula, naʒ lex diuina eſt regula ad felicitatẽ eternaʒ, ⁊ ius humanum eſt regula ad felicitateʒ humanã, ⁊ ſignuʒ iuris canonici eſt felicitas
18 eterna, vt pʒ cuilibet. † ſed qꝛ doc. Calde. Jo. an. ⁊ Abb. ẽt referẽdo eos, dñt ꝙ ius canonicuʒ ſubijciꝛ metaphiſice, ⁊ theologie, ex eo qꝛ lʒ in parte tractet, ſm illam rõnem praticam, tñ vt plurimũ ſcientia iuris canonici tractat de homine operatiuo, qualiter bene viuẽdo poſſit beatificari, vt pʒ in canonibus decreti, maxime de peni. ⁊ de cõſec. diſt. i. ij. iij. ⁊ ſeq. ⁊ in decretalibus. de ſum. tri. ⁊ fid. catho. ⁊ de baptiſ. ⁊ ſemper dũ de peccato agitur. Item ẽt reſpectu principij ius canonicuʒ eſt multo excellẽtius iure ciuili, qꝛ ex noui, ⁊ veteris teſtamenti ſcripturis ꝓceſſit, ius vero ciuile a rõne pratica. Ad hec tñ rñdet ille modern. ꝙ lʒ ius canonicuʒ depẽdeat a iure naturali, ⁊ ex auctoritatibus noui, ⁊ veteris teſtamenti, tñ talis proceſſus nõ aliter dependet, niſi quo ad moralia, vcʒ in his, in qbus ius in moribus ꝯſiſtit, qꝛ cetera nõ ſunt iuris, ad hoc alle. tex. in. c. ſi. §. his itaqʒ. diſt. vj. vbi nõ ea, que in lege, ⁊ euãgelio ſunt ſcripta pertinẽt ad ius naturale, ſed ea que moralia ſunt. ⁊ ſic vt ad ius naturale ptineat, neceſſe eſt ꝙ in moribus verſenꝛ, ⁊ ꝙ ea ſunt de lege nature, que recta ratio naturalis homini oſtẽdit facienda. ⁊ ꝙ ius naturale in rõne pratica ꝯſi-
19 ſtit, alle. c. ius nãle. i. diſt. ⁊ ſanctũ doc. j. ij. q. xcix. arti. ij. ⁊. j. † Ecce erroꝛ in iure in multis. primo in eo, qd dicit, ꝙ ius naturale ꝯſiſtit in rõne pratica. ſcđo in eo, qd putat ꝙ moralia, ſiue oia que in moribus verſanꝛ ex eo, qꝛ referunꝛ ad ius naturale, ꝯſiſtunt in ratione pratica. ⁊ ſic ad eundẽ finem, ad quẽ ius ciuile, ⁊ alia que infert ex predictis ſimili morbo laborãt. Sed vt breuibus abijciamus hec oia, dic vt in prima, ſcđa, tertia, ⁊ ſeq. q. iij. princ. q. diximus latiſſime de iure nãli, illud ius eſt lex eterna, ⁊ ꝯſiſtit in rõne diuina, imo ex actibus, qui producunꝛ ab hoc iure nãli per approbationem moꝝ, conſtituiꝛ lex humana. item tex. quẽ alle. pro ſe in. d. c. ius nãle. ꝙ inſtinctu naturali ſine ꝯſtitutione erat apud oẽs nationes iſtud ius naturale. ſed de hoc ſatis copioſe poteris videre in tertia, ⁊ quarta qõnibus princi. Preterea de eo ꝙ de moribus loqtur. d. c. ſi. §. his itaqʒ. diſt. vj. non credo ipſum per-
20 cepiſſe intellectũ eius, nec terminos. † naʒ iura diuina prout ſunt decẽ precepta decalogi, ⁊ alia ſupaddita, ⁊ quaſi totũ ius diuinũ eſt morale, aut reduciꝛ ad moralem intelligẽtiam, lʒ ſint myſtica, vt dictũ eſt. ſ. in. xj. q. iij. prin. q. ⁊ in. xj. q. iiij prin. q. tñ iſta iura diuina in diuina rõne non in pratica ꝯſiſtunt. ⁊ ita ẽt iura canonica, que ex dictis auctoritatibus procedunt, ⁊ qꝛ hec, ⁊ alia. ſ. in dictis. q. ſunt declarata, ideo ſufficit ſola remiſſio cuʒ. ſ. dictis, vbi latius ſuper intellectu. d. §. his itaqʒ. diximus, ⁊ qualiter ius humanũ dependet a iure naturali, vide. ſ. in. iiij. q. ⁊. vj. iiij. princi. q. Sed idem modern. nitens rñdere ad librum decretoꝝ, ⁊ de pen. diſt. i. ij. ⁊ ſeq. ⁊ de ꝯſecratiõe, ⁊ baptiſmo, ⁊ de peccato, ⁊ ad alia que ponũt Abb. ⁊ alij. ſ. dicti doc. labiꝛ in errores. ⁊ dicit ꝙ ꝗ̃uis in decretis, ⁊ decretalibus de beatitudine aliqd dicaꝛ, hic intentus

tentus non est proximus, sed est posterior, ad quem ex fine legum tendit. & quod ius canonicum, & ciuile habent finem, ut genus humanum recte viuat, & hic finis est medium, ex quo consequimur summum, cum ex legibus conseruantur res particulares, & ex conseruatione particularium conseruatur genus humanum, & ex vera conseruatione, & felicitate humana consequitur vitam eternam. & licet ex dictis in principio huius q. confundantur hec dicta, tamen ex illis infertur duplex error, et duo que sapiunt heresim. Et primus error est in eo, quod dicit, finis primus iuris canonici, & ciuilis, est conseruatio particularium, & felicitas humana, & quod deinde iste finis proximus est medius alterius finis. s. beatitudinis eterne. nam vt dicit Philoso. i. ethico. in cunctis earum que magis principes sunt, id est principalissime omnibus inferioribus sunt anteponendi. & sic pro fine debebat poni beatitudo eterna, & non felicitas humana, presertim vt idem Philoso. dicit in. ij. ethi. c. i. agibilium finis quispiam, quem propter seipsum velimus, alia vero propter illum, nec alia propter aliud optamus, ne sit in infinitum processus. & sic opus est, vt ponamus vnum finem, duntaxat, nec vnus finis pot dici propter alium. Preterea, & secundo est error, quia ipse loquitur de vltimo fine iuris canonici, & ciuilis. sed sic est, id, quod est vltimum, non habet aliud post se, alias. n. non diceretur vltimum, sed ipse dicit, quod vltimus finis iuris ciuilis, & canonici est felicitas humana,

21 †Deinde dicit, quod iste finis est medium per quod tendimus ad beatitudinem eternam, & sic si est medium non est finis, presertim vltimus. Item dupliciter et sua dicta sapiunt heresim, primo dum dicit, quod ex vera conseruatione generis humani, & felicitate humana quis consequitur vitam eternam, nam omnes Judei, & sarraceni presertim illi, qui sub obedientia imperatoris sunt, conseruant felicitatem humanam, tamen ipsi non consequuntur eternam beatitudinem, quam consequerentur, si eius dicta forent vera. Preterea ius ciuile facit obseruare beatitudinem humanam, si ergo, vt ipse dicit, ex conseruatione felicitatis humane posset consequi vita eterna, sequeretur quod ius ciuile est sufficiens ad vitam eternam consequendam, sed hoc est falsum, & contra tex. in d. c. quoniam. x. dist. vbi dicit tex. quod imperatores pro eterna vita pontificibus indigent, & sic sequitur, quod conseruatio felicitatis humane non attingit finem beatitudinis eterne, sed vnaquaeque res habet suum vltimum finem, sed ius ciuile non habet alium finem, ergo ille est vltimus eius finis. Preterea, & secundo eius dicta sapiunt heresim, quia ius canonicum sine consideratione felicitatis humane habet finem beatitudinis eterne, vt in baptismo, & penitentia. Illico. n. quo quis est baptizatus sine alio medio est in gratia, similiter penitens quacunque hora aliquis ingemuerit peccata sua Deus non recordatur amplius de eis. ¶ Item ad id quod dicit respondendo dictis predictorum doc. quod leges tractant de peccato vitando. l. ij. ff. de legi. sicut canones, & ideo miratur de Abb. & Jo. an. quod propterea faciunt differentiam inter ius canonicum, & ciuile. sed tu dic, vt. s. in prin. huius. q. diximus, ius ciuile non vetat peccatum, nec tractat de eo ad finem beatitudinis eterne, sed ad bonum commune tranquillitatis hominum.

22 †nam cognitio de peccato ad ecclesiam pertinet. c. nouit. de iudi. & c. fi. de prescrip. & imperator respectu peccati, put in canonica sanctione disponitur, est priuata persona, imo propter peccatum subijcitur personis ecclesiasticis, sicut quilibet alius priuatus, & sic tractare de aliquo respectu anime, nihil ad imperatorem pertinet, nec habet potestatem. d. c. cum ad verum. xcvj. distinc.

¶ Similiter et responde ad id, quod dicit, quod imperator disponit, & facit legem de sum. tri. & fid. catho. vt. C. e. ti. & quod lege ciuili cogimur

23 tenere fidem, sicut de iure canonico. †Nam si imperator scripsit de trinitate, & fide catho. hoc fuit confitendo id, quod sancta mater ecclesia disponit esse verum, & credi debere, ad quam cognitio fidei duntaxat spectat. c. maiores. de baptis. in prin. imo non solum de trinitate, sed nec de aliquo spirituali habet imperator aliquam potestatem, vt. d. c. quoniam. x. dist. Preterea dicit aliud, quod licet iure cogamur ad credendum, tamen iure non credimus, & si multe disputationes inseruntur in decretis, & decretalibus, videlicet de summa trinitate, & de baptismo, dicit quod ponuntur vt determinationes iam ab ecclesia approbate. Sed tu dic, quod hoc est vnum de principalioribus, quod iure debemus credere de trinitate, & de alijs sacramentis, nam licet alia iura diuina, & canonica, maxime moralia, tanquam deriuata a iure naturali disponantur, tamen de trinitate tanquam disposita iure diuino, & canonico, credi-

24 mus, n. vnam sanctam matrem ecclesiam, cuius caput est papa, † & in hoc papa non pot errare in his, que sunt fidei, vt dicit Abb. in. c. a nobis. de sent. excom. Christus. n. rogauit pro Petro ne deficeret fides eius, vt. d. c. maiores. imo credimus in articulis fidei, quia sancta mater ecclesia ita disponit, & tamen in suo iure canonico

25 †quo iure credimus, & tenemur credere, nec debemus querere de ratione, vt. d. c. cuncta. ix. q. iij. teneas ergo nunc pro firmo, quod vltimus finis iuris ciuilis solum est conseruatio felicitatis temporalis humane, sed vltimus finis iuris canonici est valde differens, cum sit beatitudo eterna principaliter, & ad faciendum amicitiam hominis cum Deo. & ex hoc fundamento patitur detrimentum in multis opus illius moder. quod intitulat de vltimo fine iuris canonici, & ciuilis. et hec pro nunc sufficiant pro ista questione.

SVMMARIVM

¶ Secunda pars.

Ista secunda pars continebit quattuor principales. q. In prima dicetur de persona legislatoris. In secunda, a quo habeat potestatem imperator. In tertia, an aliquis possit esse exemptus in temporalibus ab isto legislatore imperatore. In quarta, an donatio facta ecclesie per imperatorem valeat. Ista. q. principalis subdiuiditur in. v. questiones. prima, quid est legislator. secunda, quotuplex est legislator. tertia, an iste legislator sit sufficiens per se ad legem condendam. quarta, an imperator sit vnus in orbe. quinta, quare est imperator vnus.

1 ¶ Primo quero quid est legislator, †dico quod est ille, qui ordinationem rationis per se factam ad bonum commune promulgandum, & exequendum auctoritatem habet. hec est bona diffinitio, diximus ordinationem rationis, quia cum lex sit quedam regula, que consistit in sola ratione, que est mensura regulans, & ideo fundamentum eius est ratio, vt dicit tex. in. c. consuetudo. i. dist. & c. erit autem lex. iiij. distin. & ideo dicitur ordinatio

2 rationis, & non lex, †quia lex pot accipi dupliciter, vno modo, put est in legislatore, & hoc respectu est in sola ratione. Alio modo, put illa lex est in effectu, actu, vel habitu, & hoc modo est in omnibus, qui inclinantur in aliquid ex aliqua lege. & dicitur lex non essentialiter, sed participatiue, & sic bene dicitur ordinationem rationis. sed contra hoc pot opponi. insti. de iu. natu. §. sed & quod principi. vbi non curamus de ratione, sed voluntate, nam quod principi placuit, legis habet vigorem.

3 †sed responde, quod verum est, quod lex sit ad voluntatem legislatoris, tamen illa voluntas ratione venit regulanda, & sic ille. §. debet intelligi per. d. c. consuetudo. sed quare magis dicatur ordinatio rationis, quam ordinatio voluntatis, & alia que ad rem pertinent, vide late. s. in. i. parte, in. ix. q. iiij. prin. q. Item dicitur per se factam, ad excludendum executores legum, qui legem per alium factam exequuntur. l. ij. §. post originem. ff. de ori. iur.

4 †Item dicitur ad bonum commune, quia intentio legislatoris debet esse ad bonum commune, vt dicit tex. in auc. de her. & fal. in prin. col. i. & in auc. de non alie. §. quia vero verisimile. ibi, oportet enim. Dicitur promulgandum, quia debet lex promulgari. l. i. §. fi. C. de cadu. toll. & exequendum per se, vel per iudices deputatos, quia alias lex, siue potestas esset sine effectu. d. §. post originem. & verba cum effectu debent intelligi, alias nihil valent. l. i. §. hec verba. ff. ne vis fi. ei. Item dicitur auctoritatem habet, ad excludendum tyrannos, qui absque auctoritate condunt, & exequuntur leges. De quibus dicitur Esaie. ix. ve qui condunt leges iniquas, que potius sunt corruptiones.

5 ¶ Secundo quero, †quotuplex est legislator? dico quod tex. in. c. duo. xcvj. dist. dicit quod duo sunt, quibus principaliter hic mundus regitur auctoritas sacra pontificum, & regalis potestas, conformat tex. in auc. quomodo opor. epis. col. i. in prin. sed contra hoc opponitur, quod non est, nisi vnus legislator, de hoc est tex. in. l. i. §. ius naturale. & in insti.

τ in. vbi dicit, ꝙ Deus omnia animantia docet, sed sic est ꝙ disciplina Dei est cõsũmatissima, τ ordinatissima, vt dicit Augusti. in. j. de lib. arbi. τ sic auctoritas pape, τ regalis ptãs essent superflue, ꝙ esse non dꝫ. l. hec stipulatio. ff. vt lega. no. sed ꝯrium dicitur, puerb. viij. c. per me reges regnãt, τ legũ ꝯditores iusta decernũt, τ sic pꝫ ꝙ sunt alij sub Deo, qui cõdunt leges, sed quare hoc est, dicetur. j. in. iiij. q. vide et. s. que diximus in. xj. q. iiij. prin. q. sꝫ pro nũc sufficit dicere, ꝙ duplex est legislator, vcꝫ priuatus,
6 τ publicus, †sm qd etiaꝫ est duplex lex. s. priuata, τ publica, vt dicit tex. in. c. due. xix. q. ij. priuata lex est (vt dicit ibi tex.) que instinctu sancti spiritus in corde scribit, vt dicit apostolus, de qbusdaꝫ qui hñt legem Dei scriptã in cordibus suis, τ hec lex est dignior. huius legislator est Deus, spiritus. n. Dei est lex, vt dicit ibi tex.
7 τ hoc modo vnus est legislator ꝓprie. †sed improprie qlibet qui hoc spiritu Dei ducit est legislator, vt dr psal. xxiiij. qs est homo qui timet dñm, legem statuit in via quã elegit. τ dr legislator per electionẽ, iuxta illud ecclesiast. c. xv. ante hominẽ vita, τ mors, bonũ, τ malum qd placuerit ei dabitur, τ de his qui eligunt malũ, potest et verificari illud Esaie. xj. ve qui ꝯdunt leges iniquas,
8 id est eligunt, †ꝯriorum enim eadẽ est disciplina. l. sm naturaꝫ. ff. de reg. iu. sed de his qui bonum eligunt dr. qui timet dñm, legem
9 statuit in via quã elegit, †τ de talibus dr in spiritualibus quo ad vitã eternam, lex non est posita iusto. d. c. due. in fi. hoc ideꝫ verificatur in tpali lege ad fineꝫ felicitatis humane in hoibus, iuxta illud Cicero. in libr. de paradoxis, dictũ est ab eruditissimis hominibus, nisi sapientẽ liberũ esse neminẽ, quid. n. est libertas, nisi
10 ptãs viuendi, vt velis. †quis igit viuit, vt vult, nisi qui recta sequitur, qui gaudet officijs, cui viuẽdi via ꝯsiderata, atqꝫ prouisa est, qui legibus qdeꝫ non propter metũ paret, sed eas seqtur, atqꝫ colit, idqꝫ salutare maxime iudicat esse, qui nihil facit, nihil dicit, nihil cogitat deniqꝫ, nisi libẽter, ac libere, cuius omnia ꝯsilia resque omnes quas gerit, ab ipso ꝓficiscuntur, eodẽqꝫ ferũtur, neqꝫ est vlla res que apud eũ polleat, ꝙ ipsius volũtas, atqꝫ iudiciũ, cui et (que vim maximam habere dr) fortuna cedit ipsa, τ si hoc esset in oibus, sine alia lege (iuxta poetã) suis quisqꝫ fungeretur
11 moribus. †Soli igitur hoc ꝯtingit sapienti, vt nihil faciat inuitus, nihil dolẽs, nihil coactus, τ ideo infert, ꝙ nisi ille, qui ita affectus est, liberũ esse neminem. sed qꝛ non omnes sunt sapiẽtes, neqꝫ oẽs liberi, est posita lex publica ꝯtra criminosos. d. c. due. τ. c. facte. iiij. dist. τ ad ꝯdendum istam legẽ publicam sunt duo legislatores, vt. d. c. duo. xcvj. dist. vcꝫ vnus spiritualis. qui est papa. τ alius tpalis, qui est imperator. Item sub isto impatore sunt etiã plures legislatores, vide per Bart. in. l. omnes. ff. de iustit. τ iu. de hoc qualiter intelligat, dicemus in. iij. prin. q. τ aliqd etiam in. ij. questio. prin. infra in ista secunda parte.
12 ¶ †Tertio quero, an iste legis priuate, vel publice lator per se sit sufficiens ad ꝯdendam legem. Rñdeo cum solutione vnius arg. qd facit sanctus doc. ij. scđe. q. clxiij. art. ij. dicit ipse, cũ omnis ho
13 mo natura scire desiderat, Phus in prin. metaphi. †Adam appetẽdo scientiã boni, τ mali, item τ similitudineꝫ Dei, cũ fuerit creatus ad similitudinem Dei, non vr peccasse. solutio. Adã bene sciebat (cũ esset sapiens) Deũ esse incomprehensibileꝫ, τ infinitum, τ non poterat esse sibi similis, nisi participatiue, prout erat, cũ nemo sapiens appetat impossibile, sed peccauit appetẽdo sibi initi aliquid ꝯtra ordinem diuine regule, primo appetendo similitudinẽ Dei, quantum ad scientiã boni, τ mali, vt per virtutem proprie nature determinaret sibi, qd sibi mali, vel boni esset futurum. scđario peccauit, appetendo similitudinẽ Dei quantum ad propriam ptãtem operandi, vt. s. virtute proprie nature operare-
14 tur ad beatitudinem ꝯsequendam. †Si ergo Adaꝫ cum esset in statu gratie, nõ valebat per se determinare, qd esset bonũ, vel maluꝫ, imo ex eo qꝛ hoc appetebat, peccauit, ꝙto magis dicemus, qd post peccatuꝫ homo perfecte non põt discernere bonũ, τ malum per se, τ operari bonũ sine auxilio diuino. de hoc est tex. in. c. qui fine. xxvij. q. ij. bene fatetur imperator in. l. i. in prin. ff. de vete. iur. enucl. dũ dicit, ita τ nostros aios ad Dei omnipotẽtis erigimus adiutoriũ, vt nec armis ꝯfidamus, nec nostris militibus, aut belloꝝ ducibus, aut nostro ingenio, sed iuxta. c. de constantinopolitana. xxij. dist. dꝫ quis se humiliare, τ cum timore, τ amore Dei inuocato eius auxilio omnia facere. Et postꝙ lex est condita, id, qd precipitur per eaꝫ, debemus tenere pro equo, τ iusto. c. erit autem lex. in fi. iiij. distinc. τ. c. sequen.
15 ¶ †Quarto quero, an impator sit vnus, τ vr, ꝙ possint esse plures, vt qñ duo in discordia sunt electi, vt dicit gl. in cle. i. §. fina. in ver. reges. de iu. iur. sed tu dic ꝯrium, qꝛ vt dicit et Bar. in. l. hostes. ff. de cap. ab ecclesia tenet, ꝙ vnus est imperator. c. solite. de maio. τ obe. τ. c. venerabilẽ. de elec. τ dicere ꝯrium esset hereticum, imo illico ꝙ est electus ꝯcorditer ab electoribus, hꝫ omneꝫ imperialem ptãtem, τ sic hꝫ potestatem legitimandi, τ priuilegia ꝯcedendi, cum iurisdictionem, τ ptãtem imperialeꝫ obtineat. ita dicit Jo. an. in addi. Spe. in ti. de rescrip. presen. §. si. ver. qd ob-
16 tentuꝫ. τ gl. τ ibi Cardi. in. d. cle. i. §. fi. †sed dico ꝙ et si duo sunt in discordia electi, tñ ille qui hꝫ ius ex electione hꝫ illaꝫ eandẽ potestatem imperialẽ. nam vt dicit ideꝫ Jo. and. in. d. addi. ad Specu. vbi. s. in re certum est quis eoꝝ est imperator, lꝫ apud nos sit incertũ, τ priuilegia eius, qui repitur per declarationem obtinuisse ius per electionẽ, valebunt, non tñ alterius ꝯcessiones, que carebat iure, vim habebũt, quicquid dicat gl. in. d. cle. i. §. fi. in ver. reges. que dꝫ intelligi, ꝙ vterqꝫ eoꝝ exercebit, donec per Romanũ pontificem fuerit declaratum, quis dictoꝝ electorum hꝫ ius, non tñ dicit, ꝙ valebunt ꝯcessiones priuilegiorum eius, qui reperietur carere iure. hec pauca pro nunc sufficiant, reliqua veniunt examinanda in. iij. prin. q. huius secunde partis.
17 ¶ †Quinto quero, quare impator est vnus. ego assigno tres rationes. prima, qꝛ exordiuꝫ ab vnitate proficiscit. c. loquit. c. xxiiij. q. i. nã Adam vnus fuit creatus homo, nõ plures, qui solus precepta iustitie dedit filijs, ideo erat opus ꝙ vnus esset a quo iurisdictio tpalis procederet, sicut procedit iurisdictio spiritualis ab vno, vcꝫ papa. Scđa ratio est impossibilitas ꝯgregationis multitudinis societatis humane, τ hanc rõnem assignat tex. instit. de iu. nat. §. senatuscõsultum. si ergo ibi ideo oẽm ptãtem legis condende trãstulerunt impatorem vnũ gentes Romane, qꝛ auctus erat populus, τ nõ valebant in vnuꝫ ꝯgregari, quãto minus pñt homines totius orbis ad hoc congregari, vcꝫ ad faciendam legem vniuersalem, τ sic conueniens est ꝙ illa potestas sit in vno.
18 ¶ †Tertia ratio, τ credo ꝙ efficacior alijs est, exemplũ Augustini, in. i. lib. de libe. arbitr. vbi dicit, ꝙ si populus sit bene moderatus, τ grauis, cõmunisqꝫ vtilitatis diligẽtissimus custos, recte lex fertur, qua tali populo liceat creare sibi magistratus, per quos res publica administret. Porro si paulatim idẽ populus deprauatus habeat venale suffragiũ, τ regimen flagitiosis, sceleratisqꝫ cõmittat, recte admittitur populo talis ptãs dandi honores, τ ad paucoꝝ bonoꝝ reditur arbitrium. sed sic est ꝙ lꝫ qñ populus erat moderatus, τ grauis, τ cõis vtilitatis custos, vt primo statu hoium, quẽ legis nature statuꝫ appellamus, τ et scđo statu, quem iuris gentiuꝫ scđarium dicimus, qñ ꝯstitutiones fieri incipiebãt. §. natura. in auc. qui. mod. na. effi. sui. qꝛ populus pro maiori pte erat grauis, per populũ creabantur magistratus, τ fiebant ꝯstitutiones, que per eque apud oẽs obseruabantur. sed qꝛ ventuꝫ est, ꝙ pro maiori parte hoies omissa cõi vtilitate ad ꝓpria cõmoda iam sunt ꝯuersi, ideo Deus, a quo cuncta ꝓcedunt, permisit, imo fecit, ꝙ ad vnius arbitriũ deueniret talis ptãs cõis totius orbis, τ hoc ꝯfirmauit dum dixit. Reddite qd est Cesaris Cesari, τ qd est Dei Deo. Luc. ij. c. τ sic omissis alijs rõnibus coloratis philosophoꝝ hec videntur efficaciores in iure. sed hoc apertius explanabimus Deo duce infra eadem parte. iij. q. prin. τ. iiij.

SVMMARIVM

1 Imperator habeat ne potestatem suam a Deo immediate, an vero mediante summo pontifice. τ nu. 28. 43. et. 63.
2 Lex eterna nihil imperfectum reliquit.
3 Precepta duo homini initio mundi data.
4 Preceptum cõmunissimum ex iure naturali deriuatuꝫ quale sit.
5 Homines prioribus seculis simpliciores erant, quam nunc.
6 Jus gentium primeuum quid sit.
7 Legum ferendarum cause que fuerit. τ nu. 19.
8 Jus gentium secundarium quid sit.
9 Jus ciuile naturali ratione subnixum esse debet, quemadmoduꝫ ius gentium. τ nume. 16.
10 Judicium integrum esse dr, qd plurimorum assensu cõprobatur.
11 Dominationis ad paucos deferende que fuerit causa.
12 Potestas Romanorum in vnum translata.
13 Reges Deo permittente regnant.
14 Potestate sublimiori, vt quisqꝫ fungitur, ita perfectior esse dꝫ.
15 Imperatorem electum approbat Romanus pontifex.
17 Potestatum imperatoris, τ pape fines sunt diuersi, τ nu. seq.
20 Imperatorem eligendi potestas ad quos spectet.
21 Imperatoris potestatem esse a Deo approbatam. τ nu. 41.
22 Lex omnis a ratione, τ voluntate legislatoris proficiscitur.
23 Directio prima actuum nostroꝝ ad fineꝫ fit per legeꝫ naturales.
24 Ratio hominis in particularibus agendis obscurata propter peccandi

peccandi consuetudinem.
25 Preceptorum veteris testamenti finis.
26 Impatoris leges non debent esse iuri diuino contrarie. ⁊ nu. 55.
27 Imperatorem oportet esse christianum. ⁊ nu. 74.
29 Princeps quare dicatur solutus legibus.
30 Imperator in legibus condendis sapientum consilio vti debet.
31 Pontifex Roma. q̃tenus de legibus impatoris iudicare possit.
32 Pontificem sũmum hẽre a Deo auctoritatẽ ministrãdi diuinis.
33 Papa negocijs secularibus se non implicat. ⁊ nu. 90.
34 Papam vices Christi gerere. ⁊ nu. 71.
Christus venit in mundum, vt homines a peccatis mundaret.
35 Christus non venit in mundum, vt temporaliter regnaret.
36 Papa non habet potestatẽ imperij temporalis. ⁊ nu. 46. et. 73.
37 Pilatum potestatem temporalem a Deo habuisse.
38 Potestatem nemo exercet in maiorem, aut in parem.
39 Imperator legem condens fungitur vice totius populi.
40 Imperatoris potestas dupliciter potest considerari.
41 Circuitus omnis vitandus est.
44 Christi opera sunt perfectissima.
45 Jus idem statuendum est in toto respectu totius, quod in parte quo ad partem.
47 Papa, nec imperatori, nec ceteris principibus auferre iurisdictionem potest.
48 Papa tãto excellentior est impatore, quãto dignioribus preest.
49 Principia duo ponere, hereticum est.
50 Christus eijciens ementes, ac vendẽtes de templo exercuerit ne potestatem secularem. ⁊ nu. 58. et. 79.
51 Ecclesia militans vna est exẽplo ecclesie triumphantis, ⁊ nu. 59.
52 Ecclesie vtrunq; gladium competere, an possit astrui ex illo loco euangelij, ecce duo gladij ⁊c. ⁊ nu. 56.
53 Leges non easdem esse omnibus populis.
54 Imperatoris potestas nõ aliter est vniuersalis in temporalibus, q̃ pape potestas in spiritualibus.
57 Gladij temporalis exercitium pape prohibitum.
60 Capita duo vnius corporis esse non possunt.
61 Papa exercens ptãtem temporalem cõtrauenit precepto Dei.
62 Finis rei ostendit, qualis res ipsa sit censenda.
64 Ecclesia quid sit.
65 Papa non preest infidelibus. ⁊ nu. 72. 93. et. 99.
66 Pape cura, ⁊ intentio qualis esse debeat.
67 Imperatoris potestas q̃ late pateat.
68 Claues regni celorũ Petro tradite sunt, nõ claues huius seculi.
69 Papa, nec Deus est, nec homo.
70 Papa cognoscit de ijs, que sunt supra rationem naturalem.
75 Imperator quomodo lumen a papa recipiat. ⁊ nu. 76.
77 Leges non dedignantur sacros canones imitari.
78 Papa primum facere, deinde docere exemplo Christi debet.
80 Dictum omne restringendum, vel ampliandum est per rationem que exprimitur in ipso dicto.
81 Papa manifestos peccatores potest ab ecclesia expellere, ⁊ quatenus gladio temporali vti possit.
82 Imperator, aut alius princeps expulsus ab ecclesia per papam ob denegatum ei auxiliũ, censetur a suo etiã regno expulsus.
83 Cause aliquot propter quas Papa deponit Imperatorem, aut alium principem.
84 Ciues in re publica tales plerunq; esse solẽt, qualis est princeps.
85 Inquisitor heretice prauitatis, quibus ex causis possit in Judeuz potestatem suam exercere.
86 Regimen quid sit, ex sententia Aristotelis.
87 Imperator sit ne ecclesiasticis preferendus.
88 Clerici debeant ne soluere subsidia regibus pro necessitate ea exigentibus.
89 Papa temporalia tractare accessorie potest. ⁊ nu. 94.
91 Papa omnes iudicans a nemine iudicatur.
Pape precipienti aliquid, qd heresiz sapiat, non est obediẽduz.
92 Pape obedire non tenetur iudex laicus in his, que ad potestatem temporalem duntaxat pertinent.
95 Ouium Christi appellatione malos, ⁊ infideles non contineri.
96 Papam non posse compellere sarracenos ad obseruationez iuris naturalis.
97 Deus nunc regit mundũ hunc eo modo, quo ab initio regebat.
98 Infidelibus dominia, aut iurisdictionem auferre, an sit licitum.
100 Constantinus non potuit transferre in pontificem Romanuz iurisdictionem temporalem orbis.
101 Romam ibi esse, vbi est imperator.
102 Petri apostoli status qualis fuerit.

¶ Secunda principalis questio.

1 Vero† an Imperator suam pote-
testatem vlem in orbe habeat immediate a Deo, vel
mediãte sũmo pontifice. super hac qõne ardua multi
doctores in iuribus nostris scripserũt, ⁊ Bart. inter alios in. l. i.
ff. de req. re. vr̃ tenere, ꝙ eandem ptãtem imperator hʒ a summo
pontifice, ⁊ sic iura loquentia ꝙ hʒ illam a Deo debent intelligi,
ꝙ mediante papa hʒ eam a Deo, ⁊ ita dicunt tenentes hãc opi.
⁊ Bar. ibi dicit, ꝙ quidaʒ Dantes fuit condẽnatus post morteʒ
suam de heresi, ex eo q᷑ tenuit hanc opin. contrariam. do. Abb.
in. c. nouit. de iudi. post multam disputationẽ per plurima media
tenet ideʒ, vcʒ ꝙ a summo pontifice habet imperator potestateʒ,
quam habet, ⁊ sic mediante summo pontifice habet eaʒ a Deo.
¶ Et nunc de hoc articulo dubio facturus declarationem ante
omnia dico, ac ꝯfiteor sanctam matrem ecclesiam Romanam, ⁊
protestor, si forsan aliquid ꝯtra determinationem sancte matris
ecclesie (qd̃ absit) scribere me ꝯtigerit, illud nunc pro tunc, ⁊ vice
versa reuoco, ⁊ in sinu sancte matris ecclesie volo semp viuere, ⁊
mori. Omissis igit᷑ allegationibus doc. qui varijs in locis tãgunt
hanc materiã, primo (vt paucioribus agã) intentionem meaʒ po
nam, deinde ad in contrarium allegata respondebo.
¶ Et pro fundamento assumo duo iura, vcʒ tex. in iure canoni-
co. c. si imperator. xcvj. dist. vbi dicit, ꝙ imperatori diuinitus est
cõmissa ptãs, ⁊ tex. in iure ciuili in. l. bene a zenone. in fi. C. d̃ qua
dri. prescri. vbi nutu Dei est imperiũ, cuʒ simi. ⁊ in hoc nullus he
2 sitat, sed an imediate, dic vt. s̃. vidisti. † Lex eterna nihil inordina
tum, nihilq; imperfectũ reliquit, sed lege eterna omnia sunt con-
sũmatissima, vt dicit Augustin. in. j. de lib. arb. ⁊ cũ ius naturale
fuerit ab exordio rõnalis creature. c. fi. di. vj. ꝙ nihil aliud est, q̃
participatio legis eterne. ⁊ sic illa participatio est sufficiens, tam
ad beatitudinẽ eternam, q̃ etiam ad ꝯseruationem felicitatis hu
3 mane. † ⁊ dimisit Deus hominẽ cum duobus preceptis, vcʒ. cre
scite, ⁊ multiplicamini, ⁊ replete terram. scdm de omni ligno, ⁊ re
bus comederis, nisi de ligno vite. Geñ. c. i. ⁊. ij. ⁊ hec dedit Deus
ab extra, ⁊ sunt precepta diuina. sed lʒ ius naturale sit ẽt diuinuʒ,
4 ad hoc homo inclinat᷑ ab intra instinctu nature, † ex quo proue-
niebat vnũ preceptum primum, ⁊ cõmunissimũ, ꝙ tibi vis, alteri
facies, qd̃ tibi non vis, alteri non facies. c. humanũ genus. i. dist.
⁊ vt. s̃. diximus. dilectio Dei, ⁊ proximi, ad qd̃ naturaliter quili-
bet inclinat᷑ sunt principia cõmunissima iuris naturalis. ⁊ attẽde
bene, q᷑ tex. ibi non sine causa dicit, ꝙ hinc pendent leges, ⁊ pro-
5 phete, † nã in principio dum natura humana nõ erat ita obscura
ta ꝯsuetudine peccandi, viuebant in simplicitate, qbus non erat
opus alia explicatione, ⁊ de illo tpe loquuntur, quo iure naturali
homines viuebãt sine ꝯstitutione, non q᷑ tunc erat magis ius na
turale, quã nunc, sed ideo, q᷑ illo tpe homines regebant᷑ iure na-
turali, id est, ꝙ non erãt ita proni ad malũ, sicut nunc, sed beatius
viuebãt. ⁊ iste est primus, ⁊ pfectior gradus pticipationis legis
eterne, intellige cõius. q᷑ si singulares dũtaxat cõsideramus, bea
ta virgo Maria perfectiori modo, q̃ aliqua alia pura creatura
6 vtebatur. d. l. eterna. † Itẽ diximus, ꝙ erat scd̃s gradus partici-
pationis, intellige inclinationis participationis legis eterne, vcʒ
per disciplinam parentum, ⁊ maiorũ, siue senioruʒ, ⁊ hoc tpe suffi
ciebant monitiones parentũ, siue seniorũ, ⁊ hoc vocatur ius gen-
tium primeuũ, in quo viuebant homines illo iure maiorũ, q᷑ ho-
mines ita erant proni ad bonũ, ꝙ quilibet cum videbat iunioreʒ
errantem, per disciplinã monitionis corrigebat, ⁊ tunc non erat
opus alia disciplina ꝯstitutiõis scripte. sed postea crescẽte indies
hominũ malitia, ⁊ iam aliqui efficiebant᷑ propter peccandi ꝯsue-
tudinem ita proterui, ad eorũ coerctionem non sufficiebat moni-
7 tio seniorum, † sed cum deuenirẽt ad bella, lites, ⁊ libidines erat
opus disciplina legũ, ⁊ ob hoc inceperunt fieri ꝯstitutiones, vt di
8 cit tex. in. §. natura. in auc. qb. mo. nat. effi. sui. † ⁊ hoc tpe gentes
cum pro maiori parte erãt proni ad bonuʒ, faciebãt sibi ipsis ꝯsti
tutiones ad coerctionem maioruʒ, ⁊ proteruorum, ⁊ istud dr̃ ius
gentium scdarium, id est quo gentes ꝯstitutiones sua scripta gu-
bernant᷑. ⁊ de isto ẽt iure sunt ea, que ponuntur in. l. manumissio-
nes. ⁊. l. ex hoc iure. ff. de iusti. ⁊ iu. cũ simi. ⁊ isto tpe etiam queli-
bet ciuitas faciebat sua statuta particularia, iuxta mores suos, ⁊
hoc dr̃ ius ciuile ipsius ciuitatis, vel populi. institu. de iu. natu. §.
nam qd̃. ⁊ id, qd̃ apud omnes gentes per eque custoditur, est ius
gentiũ, vt in. d. ti. §. qd̃ vero naturalis ratio inter oẽs gentes con
stituit, † non intelligas, ꝙ nãlis ratio non constituit ius populi,
9 vel ciuitatis, imo eadẽ ratio naturalis versat᷑ ibi, iuxta suos mo-

res, sicut in ꝯstitutione illa, que apud omnes gentes fuit constitu
ta, sed ista est cõis, ⁊ magis propinqua iuri nãli, nam cũ illud ius
semꝑ obscuretur propter ꝯsuetudinez peccandi, q: illud ius natu
rale est gratia, ⁊ peccatuz est ꝯ̃rium, ideo ꝯstitutio, que ab oibus
gentibus fuit approbata, minus poterat deuiare ab illo iure, et
10 precepto cõi, vcꝫ ꝙ tibi vis alteri facies ⁊c. † q: integrũ est iudi
ciuz ꝙ plurimoꝝ assensu comprobaẽ. l. humanũ. C. de legi. sed iu
xta exemplũ Augustini in. j. lib. de lib. arbi. cum eo tpe populus,
⁊ hoies erãt bene moderati, ⁊ graues, cõisqꝫ vtilitatis diligentis
simi custodes, iõ per eos recte lex ferebatur, per quaz respublica
11 administrareẽ, † sed cum postea gẽtes, ⁊ populi paulatim effrena
ti inceperũt habere venale suffragiũ, ⁊ regimen flagitiosis, scele
ratisqꝫ cõmitterẽt Deo permittẽte iustuz fuit, ꝙ ista ptãs ad pau
coꝝ veniret arbitrium, vt dicit Augustin. his vbis. Inter pluri
ma regna terraruz, in qbus terrene vtilitatis, vel cupiditatis est
diuisa societas, quã huius mundi ciuitatem vñi vocabulo nuncu
pamus, duo regna cernimus longe ꝓcnisse clariora. Assyriorũ
primum, deinde Romanoꝝ, vt tpibus, ita ⁊ locis inter se ordina
ta, atqꝫ distincta, illud prius in oriẽte, hoc postea in occidente sur
rexit. in fine illius, initiũ fuit huius, regna cetera ceterosqꝫ reges,
velut appẽdices dixerunt. ecce ergo vides, ꝙ Deo permittente,
12 primo fuit ptãs Assyrioꝝ in omnia regna. † deinde ptãs Roma
noruz, sed postea ẽt illa potestas Romanoꝝ (paucoruz tñ respe
ctu totius mũdi) deuenta est nouissime in vnũ optimũ. ff. de or g.
iur. §. nouissime. ⁊ eius vnius ꝯstitutio vocaẽ principalis. i. ꝙ ipse
princeps ꝯstituit pro lege serueẽ. scias. n. vt dicit Aristoteles. ij.
politicoꝝ, gubernatio ciuitatis, ⁊ regimen idẽ significat, regimen
aũt est ptãs, ⁊ arbitrium ciuitatis, ⁊ illud arbitriũ populus Ro
manus trãstulit in vnũ, vt instit. de iu. nat. §. senatusconsultũ. ver.
13 naz cũ actus legis sanciẽdi causa, † ⁊ hoc Deo permittẽte, vt ꝓ
baẽ prouerb. viij. c. per me reges regnant, ⁊ leguz ꝯditores iusta
decernũt, ⁊ vt dicit sanctus doc. j. ij. q. xciij. articu. v. rõ diuine sa
pientie est lex eterna, ⁊ huius legis eterne pricipatio est ius natu
rale, ⁊ sic vides ꝙ illud ius, qd̃ primo in singulis erat, ⁊ vteban
tur, est ẽt nunc. tñ cum totus mũdus in maligno positus est, vt. di
cit Joãnes in sua canonica, ⁊ ideo nũc est opus, ꝙ vnus reperia
tur optimus, in quo sit vsus illius iuris nãlis, vcꝫ participatiõis
eterne, vt per disciplinã legis metu pene, ⁊ per vim ꝓterui cohi
beanẽ a malo, vt sic a maleficijs desistentes, alijs quietã vitã red
dant. c. facte. dist. iiij. ⁊ hic est finis legis humane. ⁊ ad hoc impe
14 rator hꝫ potestatem, † ⁊ sic est quãto quis est sublimior, tanto dꝫ
esse perfectior. hinc est, ꝙ dñs noster Jesus Christus in hoc iure
nãli fundauit suã ecclesiaz, vcꝫ in dilectione Dei, ⁊ ꝓximi, q: cuz
dñs haberet vtranqꝫ nãm diuinam, ⁊ humanã, dixit Petro ter,
Petre amas me? qui rñdit, tu scis, q: amo te. ⁊ sic ei dedit pote
statẽ ligandi, ac soluendi, similiter ẽt permisit, cum eo tpe esset im
perator Tyberius filius adoptiuus Octauiani, sub quo ꝯticuit
totus mũdus, iuxta illud. exijt edictũ a Cesare augusto, vt descri
bereẽ vniuersus orbis, qui erat optimus, ⁊ virtutibus ita decora
tus, ꝙ hactenus scdm non habuit, qui primicerius in gentibus
meruit videre dñm nostruz cũ virgine Maria. sed Tyberius si
milis fuit patri, iuxta gl. fi. decreti ⁊c. ⁊ ideo sibi dedit ptãtem le
gis ꝯdende, vel vt dicaz potius approbauit suam personã, dum
super nũmismate interrogatus, cui deberent soluere, rñdit. red
dite ꝙ est Cesaris Cesari, ⁊ ꝙ est Dei Deo, visa imagine in nũ
15 mismate. † hinc ẽt nunc Romanus pontifex dr̃ approbare perso
naz electi in imperatorẽ, vt dicit Abb. in. c. venerabilẽ. de elec. ⁊
sic vides, ꝙ quilibet hꝫ a natura participationẽ legis eterne, qd̃
dr̃ ius naturale, sed propter peccatũ obscuratur magis vnus, q̃ꝫ
16 alius. † ⁊ ita debẽt esse leges humane non ꝯ̃riantes legi naturali,
sed magis ꝯformes ei, ⁊ hoc fit ex habilitate ꝑsone, q: quãto qs
iustior, ⁊ ꝑfectior est, tanto magis eius leges sunt meliores, ⁊ con
formes iuri nãli. inde dr̃, ꝙ cum ptãs imperialis sit ad coercen
dam hoies a malo per disciplinã legis, homini iusto non est posi
17 ta lex. c. due. xx. q. ij. † ⁊ ideo sunt iste ptãtes ad coercendũ male
ficia ad diuersos fines. Petro. n. data fuit ptãs ad finem redu
cendi hoies ad beatitudinẽ eternaz. qd̃cunqꝫ solueris super ter
ram, erit solutũ, ⁊ in celis. Nota verbũ in celis, non dixit in ter
ris, sed beatitudinẽ eternam ostendit in celis. ⁊ quoꝝ remiseritis
peccata ⁊c. ⁊ pasce oues meas. Impatori vero est data ptãs le
gis ꝯdende ad coercenduz homines a peccato, siue malo ad fi
nem societatis humane, vt. s̃. vid. sti. ⁊ hoc probat text. in. c. cele
britatez. de ꝯsec. dist. iij. in fi. duz dicit, alia. n. ratio causaꝝ secula
riũ, alia diuinarũ. ⁊ vt dicit tex. in auc. qũo opor. epis. in prin. sum
18 mus põtifex diuinis preest, impator vero humanis presidet. † Et
lꝫ, vt dicit ibi tex. ab vno, ⁊ eodẽ principio procedant sacerdotiũ,
⁊ imperiuz, tñ vtriusqꝫ eoꝝ diuersa est ratio, diuina ad finẽ beati
tudinis eterne, humana vero ad finẽ felicitatis humane. sed qd
sit istud principiũ, a quo ista duo ꝓcedunt ex. s̃. dictis clare pote
ris elicere, vidisti. n. s̃. qualiter in primo statu hominũ, dum essent
hoies perfectiores, erant pro maiori parte magis clarificati illo
lumine iuris nãlis, diligentes Deũ, ⁊ proximos, in tñ erant bene
morigerati, disciplinati, ⁊ ordinati, ꝙ erant oia cõia, ⁊ sine lite vi
19 uebant. c. ius nãle. i. dist. † sed crescente malitia hoiuz opus erat
disciplina legis scripte, ad cohibẽdum hoies a peccato, ⁊ redu
cendũ ad illuz statum primũ perfectum, ⁊ facte sunt ꝯstitutiones
in auc. q. mo. na. effi. sui. §. nã. deinde diuina prouidẽtia potestas
ꝯdendi legez vñem in mundo vice oiuz gentiũ redacta est in vnũ,
vcꝫ in imperatorẽ Romanuz. d. §. senatusconsultũ. insti. de iu. na.
20 ⁊. §. nouisse. l. ij. ff. de ori. iur. † ⁊ queadmodum tpe Romanoꝝ to
tus populus transtulit illaz ptãtem in imperatorẽ, ita eodẽ modo
nunc ptãs eligendi imperatorẽ vice totius populi, siue societatis
humane spectat ad archiepos Maguntinũ, Coloniensez, ⁊ Tre
uerẽsem, ⁊ ad quattuor laicos, vcꝫ comitẽ Rheni, ducez Saxo
nie, marchionez Brandẽburgensez, ⁊ reges Bohemie teutoni
cos. c. venerabilẽ. de elec. c. ad apostolice. de sen. ⁊ re iudic. in. vj.
cũ gl. ibi, ⁊. c. in die. de ꝯse. dist. v. vt dicit ẽt Jo. an. in ti. de rescri.
presen. §. rõne autez. ver. itez ꝙ obtentũ est. ꝙ eiusdẽ est potesta
tis, ⁊ vigoris electio ab eis facta de principe, cuius erat olim elec
ctio facta a populo, arg. l. ij. C. de adop. ⁊ ita descẽdit imperialis
21 potestas ad ꝯdenduz legez, ad cohibenduz hoies a malo, † quez
ordinez hoiuz, vt in vno esset ptãs predicta, Christus dñs noster
approbauit, vt. s̃. dictũ est, dum rñdit reddite ꝙ est Cesaris Ce
sari, ⁊ ꝙ est Dei Deo, sed vt dicit tex. in. d. §. senatusconsultum.
ista ptãs est data imperatori ꝯdende legis gratia, ⁊ per ꝯñs exe
22 quende. d. l. ij. ff. de orig. iur. §. post originẽ. † ⁊ vt. s̃. diximus, ois
lex proficisciẽ a ratione, ⁊ voluntate legislatoris, lex qdem diui
na, ⁊ naturalis, a rõnali Dei voluntate. Lex aũt humana a vo
luntate hois ratione regulata. c. erit aũt lex. iiij. dist. ⁊ ois opera
tio rõnis, ⁊ voluntatis deriuatur in nobis ab eo, qd̃ est ẜm natu
raz, ⁊ deriuaẽ a principijs naturaliter notis, vt diximus, ⁊ omnis
appetitus eoꝝ, que sunt ad finem deriuaẽ a naturali appetitu vl
23 timi finis. † ⁊ sic opꝫ ꝙ prima directio actuum nostroꝝ ad finem
fiant per legẽ naturalem, cuius legis naturalis precepta, vt dicit
sanctus doc. j. ij. q. xcix. art. iij. sunt cõia, possunt enim tendere ad
finem vltimũ beatitudinis eterne, vel ad finem vltimũ felicitatis
24 humane. † sed q: propter ꝯsuetudinem peccandi ratio hois ob
scurabaẽ in particularibus agendis, ita ꝙ vt quedaz ẜm se mala
ratio multoꝝ licita iudicaret, Deus cũ sit sũmuz bonũz, ⁊ parti
cipaẽ se homini per legez nãlem, ⁊ illud lumen iuris naturalis vi
deret obscuratuz ex ꝯsuetudine peccãdi, ⁊ indigeret iã genus hu
manuz exteriori auxilio ad illud lumen naturale ꝙ sibi ab exor
dio dedit. ꝯtra istum defectũ subuenit per auctoritatez legis di
uine exterius ꝓmulgate, que sunt auctoritates veteris testamẽti.
25 † scias tñ ꝙ ille auctoritates veteris testamenti, que sunt prece
pta, tã moralia, q̃ꝫ cerimonialia, pertinent ad directionẽ vite hu
mane in Deũ, vt. d. sanctus doc. j. ij. q. xcvij. art. iij. ⁊ hinc est, ꝙ le
26 ges humane naturali iuri ꝯ̃rie, vel diuine sunt excludẽde. † ⁊ ideo
imperator dꝫ prouidere, ne sue leges imperiales sint iuri diuino
contrarie, ex eo q: finis iuris diuini (que est beatitudo eterna) est
excellẽtior, ⁊ sequendus. hinc venit illud dictũ de no. oper. nũc. c.
ij. leges non dedignanẽ sacros canones imitari, vides ergo qua
liter potestas istius legis ꝯdende est redacta in vnũ impatorem,
quẽ Christus approbauit. sed ista potestas est volũtas ipsius im
peratoris rõne regulata, que dependet a iure naturali, ⁊ eterna.
⁊ hoc est qd̃ dr̃ ꝙ omnis lex humana, que est ratio humana de
pendet a lege eterna, que est ratio diuina que in nobis est sua par
27 ticipatio, qd̃ est ius naturale. † ⁊ sic oportet ꝙ impator sit catho
licus, vt dicit Bar. in rub. ff. de iusti. ⁊ iu. nam cũ ipse solus hẽat
iã auctoritatez legis ꝯdende, vnde ab eius voluntate lex hꝫ vim
mouẽdi, ex hoc. n. ꝙ aliquis vult finez, ratio imperat de his que
sunt ad finẽ, sed volũtas de his que imperanẽ ad hoc, vt legis ra
tionem habeat, opꝫ ꝙ aliqua ratione sit regulata, ⁊ hoc modo in
telligiẽ, ꝙ volũtas principis legis habeat vigorez, alioqn volun
tas principis magis esset iniquitas quã lex, de qua dr̃ Esaie. x. c.
ve qui ꝯdunt leges iniquas, ⁊ scribentes iniustitiaz scripserunt,
vt opprimerẽt in iudicio pauperẽ, ⁊ vim facerent cause humiliuz
28 populi mei, † ⁊ sic ꝯcludiẽ, postq̃ꝫ prima directio actuuz humano
ruz ad finẽ fiant per legez nãlez, ⁊ omnis operatio rõnis, ⁊ volun
tatis deriuaẽ in nobis ẜm nãm a principijs naturaliter notis, et
volũtas principis in ꝯdendo legem opꝫ ꝙ sit regulata ratione.
⁊ sic infertur, ꝙ celebrata electione imperatoris per illos septem
electores

electores vice totius populi ad ɔdendam legem, illam potestatē rōnis hȝ a lege naturali, que est participatio legis eterne. Et hoc modo habet illam ptātem a Deo, cum ius naturale in homine nihil aliud sit, nisi participatio intellectualis, ⁊ rationalis diuini luminis. Et hoc modo etiā intelligit̄ illud pverb. viij. c. Per me reges regnāt, ⁊ legū ɔditores iusta decernūt, ⁊ ita sūmus pontifex nihil aliud auctoritatis potest sibi dare, nisi ꝙ approbat psonam electi. c. venerabilē. de elec. ⁊ ibi Abb.
29 † Hinc est, ꝙ pnceps solutus est legibus humanis, hoc ideo, qr cū sit sub iure naturali, qd est, qd tibi vis, alteri facies, ⁊ qd tibi nō vis, non facies alteri. c. humanū. distin. j. Et scḋm hoc debet ɔdere legem humanam scḋm suā voluntatē rōne regulatam, ⁊ de eo ac de quolibet alio vtente iure naturali dicit̄, lex non est posita iusto, sed similis debet esse illis, de quibus loquitur Aplūs vbi supra. Cum gentes que legem non hñt naturaliter ea que legis sunt faciunt.
30 † Hinc etiam est, ꝙ imperator hȝ in lege ɔdenda multos prouidos viros secum. l. humanum. C. de legi. similes sibi, qualis eniȝ quisq; est, quales ordinauerit, ostendit. c. tantis Daniel. lxxxj. dist. Et hoc ēt hȝ sūmus pontifex, ꝙ non est sub lege, iuxta illud, scḋm humilitatis rationeȝ omnes equales sumus. d. c. de ɔstantinopolitana. xxij. dist. sȝ cuȝ altiori potestate vtatur in his, que finem beatitudinis eterne cōcernūt, ipsemet dñs noster ore diuino opus erat sibi daret illā potestatem, dum dixit, qdcunq; ligaueris super terram erit ligatum ⁊ in celis, in tantū est maior, ꝙ licet imperator potest ɔdere legeȝ solus in his que pertinent ad societatē humanā, ⁊ nullus pōt iudicare de lege per eum ɔdita in mundo.
31 † Sed qr eius ɔstitutio est ad societatem humanā ɔseruandam, ita dȝ regulari ꝙ non sit impedimento fini beatitudinis eterne. Et sup hoc fine solus Romanus pontifex hȝ potestatem interpretandi, ⁊ legem ɔdendi in diuinis a Deo, ideo potest interpretari legem ɔditam per imperatorem esse ɔtrariam iuri naturali siue diuino, ⁊ nutrire peccatū ⁊ corrigere. c. fi. de prescri.
32 † Et hoc ideo, qr summus pontifex hȝ illam auctoritatem ministrandi diuinis a Deo in auc. qūo opor. epis. in prin. per illud vbum diuinuȝ qdcunq; ligaueris ⁊c. Inde dicitur, ꝙ Deus fecit duo luminaria magna. c. solite. de maio. ⁊ obe. ⁊ luminare minus recipit lumen a luminari maiore, nō qr luminare maius creauit luminare minus, sed dat sibi lumen, ita papa non creat imperatorē, sed recipit lumen a diuinis, vcȝ iure naturali ⁊ diuino, qbus papa ministrat ⁊ interpretatur, ⁊ omnia facit ad finē beatitudinis eterne. Et si aliquando se interponit de lege ad societatem humanā ɔcernentem, hoc est medium ad finem spiritualiȝ. c. si qs obiecerit. i. q. iij.
33 † Alias. n. secularibus negocijs non se intromittit. c. qm̄. x. dist. Et per hec patet, ꝙ potestas imperatoris a solo Deo est, ⁊ illico quo est facta electio de eo, hȝ illam potestatem a Deo, hoc est a iure naturali, ⁊ eterna.

¶ Sed vt hec opinio clarius elucescat, eā ēt auctoritatibus duxi ɔfirmandā,
34 † papa. n. est vices gerens Christi. c. quāto. de trāsla. epis. Et Christus venit in mundū redemptor gñalis ad peccatuȝ originale tollendū, ⁊ etiā ad mundandū hoiem a peccato actuali, iuxta illud, vere languores nostros ipse tulit, ⁊ peccata nr̄a sustulit. ⁊ Christus venit mediator inter Deū ⁊ hoies, hoc est ad faciendū amicitiam hois in Deum, ad qd tendit lex diuina, ⁊ canonica, vt. s. in. v. q. prin. prime partis dictum est, ⁊ sic ad fineȝ beatitudinis eterne,
35 † non tñ ad finem societatis humane, hoc est regni tpalis. Et hoc patet primo, qr habes Matth. c. ij. cū illi tres reges magi, scientes Christum regem esse natum, venerunt Hierosolymam dicentes, vbi est, qui natus est rex iudeoꝝ? Et eo tpe Herodes cum esset rex habens potestatem hanc temporalem, timuit, credens aduentum Christi se hac potestate tpali priuandū fore. Ad queȝ tñ ecclesia dicit. Hostis Herodes impie Christū venire quid times? non eripit mortalia, qr regna dat celestia. Ecce ergo vides auctoritate ecclesie, qd dñs noster nō venit ad exercendū principaliter hanc potestatem temporalem, alias. n. Herodes timere poterat, ne ab illo priuaret̄ dicto regno, qd possidebat. cuȝ igitur ecclesia teneat, qd Christus non eripit illud regnū siue potestatem tpalem, sequit̄, qd nec papa hȝ eandem potestatem actu, nec habitu. Et hec ɔclusio ɔfirmatur eiusdeȝ dñi nostri auctoritate, Io. xviij. c. Regnū meū non est de hoc mūdo.
36 † ergo summus pontifex, cum sit vicarius Christi, non habet potestateȝ imperij temporalis, infertur ex hoc, ꝙ imperator non habet hāc potestatem a summo pontifice, sed immediate a Deo.

¶ Scḋo hec opinio probatur auctoritate diuina, Io. xix. c. cum dominus ductus ad Pilatum, nollet ad interrogata per Pilatum rñdere, dixit ei Pilatus, se potestatem habere crucifigendi Christū, ⁊ dimittendi eum. Cui rñdit Christus, non haberes potestatē aduersum me vllam, nisi tibi esset datū desuper.
37 † Ex quo inferuntur duo, vnum, vcȝ, ꝙ Pilatus habebat potestatem temporalem a Deo, dum dicit, desuper, ⁊ aliud, vcȝ, qd Christus nō habebat illam potestateȝ temporalem, qr si illam habuisset Christus, sua potestas esset maior illa potestate quam Pilatus habebat,
38 † ⁊ sic minor non poterat habere potestateȝ crucifigendi maiorem, imo nec parem. c. innotuit. de elec. Infertur igitur ꝙ Christus inquantum homo non habebat imperium temporale principaliter, hoc est, non venit ad exercendum temporale dominium, licet bene accessorie, ⁊ ex hoc infertur conclusio, ꝙ imperator nō habet hanc potestatem mediante summo pontifice.

39 ¶ Tertio confirmatur hec opinio † imperator in ɔdendo legem vtitur vice totius populi. institu. de iure natu. §. senatuscōsultum. ita ꝙ hoc arbitrium legis ɔdende redactum est in vnuȝ optimū, vt dictuȝ est supra in hac secunda parte in quarta, ⁊ quinta questionibus prime principalis questionis. Item etiā electores Alemanie vtunt̄ in eligendo imperatoreȝ vice totius populi, vt dicit Io. an. in addi. Spec. §. fi. ver. item qd obtentū. de rescri. presen.
40 † Aut. n. hec potestas ɔsideratur respectu principij regulātis, qd est ius naturale, qd ius est prima regula rationis, a qua deriuat̄ lex humana, ⁊ fundatur hec lex super hac ratione pratica. c. erit aūt. iiij dist. Et hoc respectu habet imediate a Deo, ⁊ qlibet homo habet hoc, dū tamē nō sit obscuratus peccato. c. duo. xix. q. ij. Si vero respectū regulatoꝝ fiat ɔsideratio, tunc populus in eum transtulit hanc potestatem, hoc est arbitrum legis ɔdende in vnū optimum imperatorem. Et nunc dicti septem electores vice populi eligunt, ⁊ illico, quo est electus, ɔsequitur omnem imperialē potestatem, ⁊ sic nō mediante papa, sed a solo Deo facta dicta electione retinet hanc potestatem temporalem.
41 † Et hanc formā vnius supremi in temporalibus approbauit Christus, primo in persona Octauiani imperatoris, cui comparuit cum virgine matre sua. deinde approbauit imperatorem Tyberium Octauiani successorem, dum dixit. Reddite, qd est Cesaris Cesari.

42 ¶ Quarto pbatur hec opinio sic. † Omnis circuitus est euitandus, cle. auditor. de rescrip. Sed verum est, ⁊ in hoc omnes ɔcordant, ꝙ Deus phibuit Petro exercitium gladij tpalis, postq̄ ergo potest obtinere a Deo imperator hanc potestateȝ, ⁊ habet, esset circuitus, ꝙ habeat mediante summo pontifice.

¶ Quinto hoc probatur, constat enim qd imperatores Romani habebant potestatem legis ɔdende, ⁊ gladij temporalis, alias enim dominus noster non dixisset. Reddite qd est Cesaris Cesari. Sed nullibi reperitur, ꝙ Christus abstulerit hanc potestatem ab imperatore, ergo eam non dedit Petro, ⁊ sic imperator habet a solo Deo hanc auctoritatem immediate.

43 ¶ Sexto patet † veritas huius opi. sic. Si imperator hrēt potestatē a papa, nō perfecte Christus oia disposuisset, nā Petro dicēte, ecce duo gladij, si pter hoc intelligeretur vtrāq; ptātē esse in Petro, cui tñ fuit vetitū, ne gladij tpalis executione vteretur, sed nec Petrus, nec aliquis eius successor ɔcessit alicui imperatori ptātem gladij tpalis, saltim vsq; ad tps Cōstantini, ⁊ sic mūdus interim erat sine tpali iurisdictione vniuersali.
44 † Sed hoc est falsum, qr opera Christi sunt ɔsumatissima, vt dicit Augusti. in pmo lib. de libe. arbi. Et sic sequitur, ꝙ dominus noster non cōmisit ptātem tpalem actu, vel habitu, sed illa erat penes imperatorem, ⁊ sic a Deo absq; medio Petri, vel eius successorum.

45 ¶ Septimo corroboratur hec opinio. † Idem ius debet esse in toto respectu totius, sicut in parte respectu partis. l. que de tota. ff de rei ven. Unde scḋo statu iuris gētium, duȝ ɔstitutiones scripte habuerunt ortum, vt in auc. quib. mod. nat. effic. sui. §. natura id qd apud oēs gentes pereque seruabatur, dicebatur ius gentium. instit. de iur. nat. §. ꝙ vero. in quoꝝ oium locuȝ succedit ad ius ɔcedendum ⁊ exequendum vnus optimus, vcȝ, imperator. l. ij. §. nouissime. ff. de orig. iur. Sed id qd vnaqueq; ciuitas, vel populus faciebat dicit̄ ius ciuile. instit. de iur. nat. §. nam qd qlq; in quoꝝ locuȝ succedunt reges, vel cōmunitates. Sed reges, vel cōmunitates non hñt potestatem temporalem a summo pontifice, ⁊ sic patet, ꝙ neq; imperator habebat ab eodem a papa.

¶ Octauo pbat̄, dicit Christus, nō veni nisi ad oues, que perierant domus Israel, hoc est ad oues ecclesie, que est ɔgregatio fideliū. Propterea dicit papa in. c. multi. ij. q. j. de his q foris sunt nihil ad nos, hoc est de his qui nō sunt fideles, sȝ sunt extra ecclesiam, ⁊ sic quo ad eos papa nullā hȝ ptātem.
45 † Et hoc inferuntur duo, pmū, ꝙ finis ptātis summi pōtificis est beatitudo eterna, qr de alio nihil ad papā. Scḋm, ꝙ non hȝ potestatem gladij temporalis, cuius exercitiū requiritur etiam inter infideles ad tranquillitatem societatis humane. Et si nihil hȝ super eos, ⁊ per consequens nec habitu, Hinc est, ꝙ cum apud potestates temporales

nihil requiratur, nisi felicitas huius vite temporalis, hoc est tranquillitas humana, principes temporales curam habent etiã multitudinis infidelium, quibus presunt, qḋ tamen non est in papa, quia de his nihil ad eum. Et per hoc apparet, ꝙ potestas temporalis nec habitu est in papa, sed in imperatore, quam habet a solo Deo immediate.

¶ Nono hoc apparet, si imperator haberet iurisdictionem tem
47 poralem ab ecclesia, sequerentur duo. † Unum, ꝙ diceretur vicarius pape, ꝛ non Christi, ꝛ ita posset ad libitum reuocare imperatorem, vt in cle. ij. de rescrip. ꝛ c. cum venissent. de consti. Item secundum, videlicet, qḋ si potestas temporalis esset penes papam, posset imperatores, ꝛ alios principes seculares priuando, iurisdictioné illam pro libito ab eis remouere. c. super questionũ. de off. deleg. ꝛ l. iudiciũ soluit. ff. de iudi. Sed hoc papa non pót facere, vt est tex. ipsius pape, in. c. licet. de foro cõpe. ꝛ ibi Maria. soci. in. j. not. ꝛ patet in. c. per venerabilez. qui fil. sunt leg. vbi papa fatetur se ex eo in eo casu cognoscere, qꝛ rex Francie sponte se subiecit. Et hoc etiam apparet per tex. in. c. nouit. de iudi. vbi ratione peccati dũtaxat dicit papa temporalibus se intromittere. Ex quibus concluditur, qḋ potestas temporalis est imediate a Deo in imperatore, nec papa habet eam actu, vel habitu.

¶ Superest nunc, respõdere ad argumẽta, que in ꝯtrariuz deducuntur, ꝛ quia multi super hac materia multa superflua confixerunt, pro vtraq; parte satis debilibus medijs arguendo, vt inspectis supradictis, ꝛ infra dicendis facile de eis quilibet potest iudicare. Unde super hoc hunc ordinem me seruaturuz dico. Primo argumenta, que magis stringunt pro opinione ꝯtraria, tanꝗ superfluoꝝ inimicus, breuibus referemus. Deinde in responsionibus ad eadem ꝯtraria nostra opinio catholica fortissimis alijs rationibus, vltra premissa roboranda declarabitur. Ex quo apparebit antecessores nostros non bene pcepisse notitiaz vtriusq; potestatis, spiritualis, videlicet, ꝛ temporalis, nimirum si plura, ꝛ satis inania verba effuderunt. Nos vero Deo dante, quemlibet sua potestate contentum relinquemus. Et maxime moderniores hanc materiam magis obscurando, tres questiones pro vna inuoluunt. Prima est, an papa sit maior imperatore. Et super hoc Alexandrinus post omnes, in. c. cum ad verum. xcvj. dist. multũ laborat, plura pro vtraq; parte deducẽdo. Sed dico ꝙ sup hoc
48 nulla est hesitatio, † qꝛ papa in spiritualibus est maior imperatore, ꝛ spiritualia sunt multo excellẽtiora ꝛ digniora temporalibus, sic etiam tanto est excellentior papa, quanto dignioribus preest. c. solite. de maio. ꝛ obed. cum simi. ꝛ contrarium sentire esset hereticum, vt ex infra dicendis patebit. Ideo non opus est superfluis occupare membranas. Secunda questio est diuersa a prima, an papa sit supra imperatorem, ꝛ in hac questione multa non bene per eos intellecta allegant, vt in fine huius questionis principalis absoluendo intellectum auctoritatum diuine ꝛ humane scripture Deo duce aperiemus. Tertia questio est separata a primis duabus, vcz, an potestas imperatoris depẽdeat a Deo immediate, ꝛ in hoc ꝯtra nostram opinionem quam supra pbauimus Abb. in. c. nouit. de iudi. ꝛ Alex. in. d. c. cum ad veruz. presertim in. vj. arg. ꝛ ipse latissime in. c. sicut. §. quoniã de naturali. xv. dist. in tertio fundamento quasi in principio sue lecture dicunt, ꝙ ad bene esse ecclesie, ꝛ totius orbis, taz respectu finis boni eterni, ꝗ etiam temporalis ponere vnam monarchiam, vnum principem ad quẽ cetera referantur ꝯuenit, vt hoc etiam dicit phs. ij. politi. ꝛ. viij. ethico. qꝛ multitudo principatuum est mala.
49 ¶ † Et hoc probant etiam ex vi fidei, nam ponere duo principia est hereticum. c. j. de sum. tri. ꝛ fide catholi. sic ponere duos vicarios equales in terris est hereticum. facit glo. not. in. c. non autẽ. vij. q. j. ecclesia enim militans diuinitus est exemplata ab ecclesia triumphanti. Joan. in apoca. c. iij. in prin. Uidi Hierusalem nouam descendere de celo, ꝛ Moysi mõstratum est Exodi. xxv. ꝙ omnia faceret ꝓm exemplum qḋ sibi monstratum est, sed in ecclesia triumphanti est vnus summus princeps, cui tota ecclesia ipsa est perfectissime subiecta, vcz, Deus, ideo necessario sequitur, qḋ ecclesie militãti vnus solus presideat. Sed imperator non potest esse, qꝛ ipse non potest preesse spiritualibus. Ergo inferenduz est, qḋ est papa, qui preest spiritualibus, ꝛ potest temporalibus preesse, ꝛ per alios ministros seculi vindictaz sanguinis exercere. nã ꝛ sacerdotes exercuerunt vtrunq; gladium. xj. q. j. relatum. Inn. in. c. licet ex suscepto. de foro competen.
50 ¶ † Item ad hoc adducunt auctoritates, vcz, ꝙ Christus exercuit vtranq; ptãtem, dum de templo eiecit ementes ꝛ vendentes, ꝛ cathedras nũmularioꝝ euertit, vt hꝛ Matth. xxj. ꝛ Mar. xj. ꝛ. j. q. iij. c. ex multis. ꝛ in Psal. Deus iudicium tuuz regi da ꝛc.

51 ¶ † Sed hoc corpus mysticum, qḋ est ecclesia triumphans (cuius caput est Christus, ꝛ nos mẽbra sumus) est vna, vt dicit Augustinus super Jo. xv. super illud. Ego sum vitis vera, ꝛ vos palmites. Ita etiam in militanti ecclesia corpus eius mysticum vna esse debet. Et hoc profitemur in articulo fidei, vnam sanctam ecclesiam catholicam ꝛ apostolicam, ꝛ est hodie extrauagans Bonifacij. Unam sanctam ecclesiaz, qḋ hec omnia complectit ꝛ plura. Una est enim ecclesia, ꝛ non plures. d. c. j. de summa trinitate ꝛ fide catholica. Sed hanc potestatem, quam Christus habebat, dedit Petro, dum dixit sibi. Pasce oues meas, non distinguens in modo pascendi.
52 ¶ † Immo quando dixit Petrus. Ecce duo gladij. Christus respondit, satis est. non dixit, nimis est. Sed cum vellet vti gladio dixit, mitte gladiuz tuum in vaginam, non dixit, eijce. Unde prohibuit tantum executionem ratione supradicta, cum enim Christus loqueretur, figuratiue omnia ista sunt ponderanda.

¶ Immo plus dicunt, ꝙ si instamus qḋ temporalis potestas nõ subordinatur ad spiritualem, deducitur inconueniens, ꝙ imperium non sit, nec esse debet vniuersale in temporalibus, nam si volumus considerare per se temporalia sine spiritualibus, nõ est necesse omnes mortales in vna politia communi viuere, nec in vna monarchia concordare. Sed ꝓm diuersitatem linguarum, climatum, ꝛ hominum sunt diuersi modi viuendi, sunt etiaz diuerse politie, propter qḋ non erit expediens vniuersum orbem per vnum regi. Facit. c. illa. xij. distin. ꝛ qḋ vult Aristoteles. j. politicorum.
53 † Unde videmus leges ciuiles, quibus regna ꝛ prouincie gubernantur, non esse conformes, sed ꝓm varietatem nationum etiam ille variantur. l. ij. §. diuus. ff. de sepul. viola. l. de quibus. ff. de leg. Phs. iiij. politi. ꝛ. c. sciendum. xxix. distinctio. immo etiam alique leges sunt honeste in vno loco, non tamen in alio, ꝙ tamen est de substantia legis. c. erit autem. iiij. distin. ꝛ per hec dicit Alexandrinus vbi supra in. v. argumen. vt dicamus vnum esse rectorem omnium, necesse est, cum in temporalibus per se nõ possit dari, vt dictum est, subordinemus temporalia ad spiritualia, ꝛ sic ille qui preest vnicus rector in spiritualibus, presit etiaz in temporalibus, ꝛ ad ipsum in temporalibus ꝛ spiritualibus omnia inferiora referantur, videlicet, reges, ꝛ principes, ꝛ ipse imperator.

¶ Ecce vides quot hereses seminant isti in iure, vides eniz, vt supra est pbatum, ꝙ imperator est vnus, qui preest temporalibus, ꝛ hoc tenet sancta mater ecclesia, ꝛ contrarium dicere est hereticum, ꝛ iste vult ponere vnum rectorez in temporalibus ꝛ spiritualibus, a quo dependeant potestates imperatoris, ꝛ regum.

¶ Et sic etiam cum ꝓm diuersitatem morum hominum ꝛ nationum diuerse debent dari leges, ꝛ ideo non potest esse vnus rector in temporalibus, necesse est, vt dicamus, ꝙ tot sũt imperatores, quot sunt diuersorum hominum, ꝛ nationum diuersi mores, sed hec quandam obcecationem intellectus demonstrant.

¶ Uides enim tex. apertum in iure canonico in. c. solite. de maiori. ꝛ obed. ꝙ duo sunt luminaria magna, vnuz qḋ preest diei, hoc est spiritualibus, ꝛ aliud, videlicet, minus luminare, ꝙ significat presidentem in temporalibus, non tamen ꝙ sint in vno illa duo luminaria, sed denotant duas personas.
54 ¶ † Preterea ꝙ sint due potestates temporalis, videlicet, ꝛ spiritualis, nemo inficiatur, ꝛ sunt diuerse. Et sicut spiritualis potestas est vniuersalis, ita etiam temporalis, ꝛ sicut in papa põt esse illa potestas vniuersalis, similiter etiam in imperatore, imo est dominus totius mundi. l. bene a zenone. C. de quadrien. prescrip. ꝛ. l. deprecatio. ff. ad legẽ rhod. de iac. cum multis similibus.

¶ Et non est inconueniens, ꝙ vnus imperator totius orbis possit condere leges in vniuerso, licet sint diuersi mores inter nationes, qꝛ illud idem inconueniens esset in papa respectu tempora-
55 lium, si illam haberet, ꝙ esset in imperatore. † Item qꝛ nec imperator, sicut nec papa posset condere legem in temporalibus contra spiritualia. c. si. ix. dist. cuz simi. Sed qualiter in vniuersali, vel particulari fiat lex per imperatorez, ꝛ sub eo per principes, infra in tertia parte dicemus. Quicquid sit hoc est vnum ꝛ verum, qḋ etiam tenet ecclesia, qḋ imperator est vnus, ꝛ habet omnimodaz supremam potestatem in temporalibus, vt supra probauimus, ꝛ in sequenti questione principali dicemus.
56 ¶ † Immo ex dictis eorundem contrariam sniam tenentiuz hoc potest corroborari, ipsi enim se fundant in illa auctoritate euangelij dum dixit Petrus, ecce duo gladij, qui denotant potestatez temporalem ꝛ spiritualem, ꝛ dñs noster respõdit, satis est. Deinde cũ Petrus vellet vti gladio temporali, dixit Christus, mitte gladiũ, denotans, ꝙ pꝛhibebat sibi exercitium gladij tpalis, ꝛ sic habes, qḋ duo sunt gladij spiritualis, videlicet, ꝛ temporalis. Et

sicut vnus

sicut vnus est gladius spiritualis, cuius vnus est executor, vcз, papa. Ita etiam vnus est, qui exercet gladium tpalem, vcз, imperator. in auc. quo. opor. epi. in prin. colla. j. & c. duo. in pn. xcvj. dist.
57 †Sed sic est, ꝙ exercitiū gladij tpalis ꝓhibuit Petro, duз dixit Christus, mitte gladiū in vaginā, & sic apparet, qđ papa non pōt exercere illū gladium tpalem. Et ita est inferenduз, ꝙ imperator bз monarchiā illius exercitij gladij tpalis, siue habeat eandē potestateз mediate, vel imediate a Deo, pape tñ est vetitum exercitium tpalis ptātis. Sed dicat Abb. si papa bз eandē ptātem habitu, ꝙ impedimentū est ei quominus eodem tpali gladio vtaƚ? vel quare Christus ꝓhibuit sibi exercitium gladij tpalis? si eam
58 dedit Petro, †imo si Christus vsus fuit illo flagello in templo, dum eiecit ementes & vēdentes, Petrus tñ nō potuit vti postea illa ptāte tpali, qꝛ ꝓhibuit sibi dñs ne vteretur, lз dñs vsus esset, & sic ex dictis eoꝝ sequeretur vnum maximū inconueniens, qđ si Christus ideo eiecit emētes, & vēdentes de templo, qꝛ habebat, & vtebaƚ vtraqз ptāte, sed Petro fuit facta ꝓhibitio exercitij gladij tpalis, & sic deinceps non poterat vti illo temporali gladio, & per ꝯñs nec in approbando imperatorē, vel improbādo valet se intromittere, nec in aliquo arduo, & scandaloso negocio, lз Abb. in eodem. c. nouit. dicat ꝯtrarium dicens, ꝙ ideo pōt, qꝛ lз papa non bз eandem ptātem actu, habitu tñ tenet, sed miranduз est de eo, qꝛ si vtitur tpali potestate in dictis casibus, non soluз bз eam habitu, sed etiam actu, & sic ꝓhibitio dñi nihil operaretur, & magis est mirandum de Abb. ibi dū adducit exemplum Christi, qñ eiecit de templo ementes & vēdentes, & mēsas nūmulărioꝝ euertit, qꝛ post illum actum tpe passionis sue fuit facta eadem prohibitio vsus gladij tpalis Petro, & si Christus exercuit, non tamē Petrus poterat exercere illam potestatem, obstāte ꝓhibitione Christi. Sed qꝛ actio Christi in templo, dum vsus est in potestate tpali, nō sine misterio fuit. Hoc factum aliter venit intelligendum ꝙ ipse Abb. & alij sequaces, & fere omnes intelligūt, & non bene, nec eorum intellectus conuenit honori, & potestati pape.

¶ Sed anteꝙ veniamus ad declarationem materie & solutionē
59 argu. videnduз est de causa huius varietatis doctoꝝ a xo. † Ad hoc dico, ꝙ vt. s. dictum est, vna est ecclesia triumphans, & in ea vnum principium, & vnus dñs, a quo oia inferiora gubernantur, ita etiā est vna ecclesia militans, & in ea vnum est caput, vcз, Christus, & eius vicarius, scз Petrus, & post eum eius successores, & sic de necessitate debemus ꝯcludere, qđ vnuз est caput, & vna mo
60 narchia, vcз, papa in hac ecclesia militanti. † Sed similiter videtur huic ꝯtrariari ꝯclusio nostra supra relata, vcз, ꝙ duo sunt capita in genere humano, vnum maius, vcз, papa, & aliud minus. Si ergo duo capita sunt duo corpora, ergo diuersa capita diuersoꝝ corpoꝝ, nec vnum caput potest esse caput alterius. nam illud esset ꝯtra naturam. Et ideo supra diximus, ꝙ imperator est caput societatis humane in tpalibus. Sed videmus, ꝙ papa vtitur potestate tpali in priuando imperatorem. c. ad apostolice. de re iudi. in. vj. Et etiam regem Francoꝝ priuauit. c. alius item. xv. q. vj. Si ergo dicimus, qđ imperator est supremus in tpalibus, necesse est dicere, ꝙ papa obtinet illam potestatem tpalem ab imperatore, cum ipse sit caput in corpore tpalium. Sed ex hoc etiā sequunƚ duo incōuenientia, vnum, quō fieri potest, ꝙ imperator ꝯcedat, siue ꝓcedat ab eo tpalis illa potestas, qꝛ papa iudicat imperatorem, cum illa videatur esse maior, qꝛ supra imperatoreз est illa potestas, & nemo dat potestatem maiorem, quam ipse hēat.
61 †Item est etiam aliud inconueniens, qꝛ papa exercendo dictam ptātem tpalem supra imperatorem, vel aliquem regem, vel principem. vt. d. c. alius item. venit ꝯtra ꝓhibitionem domini, qui precepit ne vteretur gladio tpali, dum dixit, mitte gladium tuum in vaginam, sine limitatione, & sic simpliciter debet intelligi dictum Christi. l. de precio. ff. de publi. Et ꝓpter has difficultates doctores inciderunt in aliquos errores in hac alta & ardua materia.

¶ Unde pro declaratione pmissoꝝ premitte, vt. s. dictum est in prima parte, in tertia & quarta questionibus principalibus a iure naturali ꝓcedūt, & deriuantur tam iura diuina, ꝙ humana, scз determinatiue. Sed determinationes ille tam iuris diuini, ꝙ humani reducuntur ad illud ius naturale, & ius diuinuз & canonicū semper est certum & infallibile, qꝛ ius canonicum dependet ex auctoritatibus noui & veteris testamenti, vt dictū est latissime in prima parte in quinta questione principali, qđ tendit ad finē amicitie hoium cū Deo. Et sic ad finē beatitudinis eterne, lex vero humana, licet dependeat a lege naturali, & quando etiā determinat, lз videatur ɓm corticem aliena a iure naturali, tamen ɓm moraleз intelligentiam est annexa, sed fallibiliter, & incerte deriuatur, que tendit ad finem beatitudinis societatis humane, & sic ꝯclusimus in dicta quinta principali questio. qđ finis vltimus iuris canonici est beatitudo eterna, finis xo vltimus iuris ciuilis felicitas
62 societatis humane. †Unde est sciendum, vt dicit Spec. in tit. de fruct. & interesse. §. j. ver. sed quid si debito. ꝙ finis denotat qualis sit res censenda. & Bar. in. l. ambitiosam. ff. de decre. ab ordi. faci. in ordine intellectus finis est principium, & illud dicitur esse finis, ad quod intellectus principaliter tendit. Unde omnis psona, vel ars, aut virtus, ad qđ ptinet finis, debet disponere de his, que sunt ad finem, vt dicit sanctus doc. scđa scđe. q. xv. arti. ij. cuз ergo finis tpalium sit diuersus a fine spūalium, qꝛ intentio imperatoris est facere societatem inter homines, ad finem beatitudinis humane. Sed intentio summi pōtificis est (qui preest spūalibus & diuinis) facere amicitiā hominis in Deum, hoc est ad beatitudinem eternaз, & sic de necessitate oportet dicere, ꝙ ɓm diuersitatem finium sint diuerse res, vcз, temporalis & spiritualis, & sic diuersa corpora ficta. Et est cōueniens, ꝙ sint duo capita in terris, sicut sunt duo luminaria magna, videlicet, sol & luna denotātia papam & imperatorem. d. c. solite. de maio. & obed.

¶ Et ꝗuis luna recipiat lumen a sole, tamen essentia lune non
63 dependet a sole. †Similiter dicendum est in imperio, qđ licet imperator, siue imperialis potestas recipiat lumen a papa, siue a sede apostolica, & qualiter hoc fiat infra dicemus, non tamen illa essentia potestatis imperialis dependet a papa, sed sicut sol & luna dependent ab vno principio, vcз, a Deo, ita etiā summus apostolatus, & imperiuз, quilibet eoꝝ imediate ab vno principio, puta a Deo procedūt. d. auc. qūo opor. epis. colla. j. in prin. Et hoc declarat, & dicit tex. in. d. c. cum ad verum. xcvj. dist. dum dicit, cū ad verum ventum est, vltra sibi nec imperator iura pontificatus, nec pontifex nomen imperatoris arripuit, quoniam idem mediator Dei & hominuз homo Christus Jesus actibus proprijs & dignitatibus distinctis, officia potestatis vtriusqз discreuit. Et responsio Abb. ad hunc tex. in. d. c. nouit. est fabula. & eius inuētio sine lege, contra tex. in auc. de trien. & semis. §. ꝯsiderauimus. cuз simi. hoc idem dicit tex. in. c. quoniam. x. dist. Et hoc apparet dū dicit ibi tex. actibus proprijs & dignitatibus distinctis officia potestatis vtriusqз discreuit. Et sic ipsemet Deus primo distinxit dignitates, & discreuit per se, & non per aliū. Et sic imediate vtraqз potestas deriuatur a Deo, vt equalis sit determinatio, iuxta. l. nā hoc. ff. de iure. ff. de vulg. & pup. substi. Presuppositis his fundamentis, venio ad declarationem argumentorum.

¶ Dico igitur ꝙ argumenta pro ꝯtraria parte facta retorquen
64 do ꝯtra eos fortissime ꝓbatur nostra opi. †Certum est, qđ ecclesia nihil aliud est, ꝙ collectio fidelium, pro qbus dicit Christus. Ego cognosco oues meas, & audiunt vocē meā, & cognoscūt me mee. Et ꝓ his ouibus dixit Petro, pasce oues meas, & tu aliqñ ꝯuersus ꝯfirma fratres tuos. Et idem cū essent duo populi, vcз, Judei, qui habebant legem scriptam. Et ppl's qui non vtebatur circuncisione, tamen viuebat ɓm ius naturale scriptum in cordibus, de quibus dicebat Apostolus. Sicut gentes, que legē non habent, naturaliƚ que legis sunt, faciunt, & pro eis dixit Christus. Et alias oues habeo, que nō sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & erit vnum ouile, & vnus pastor. Nam extra legeз scriptam, que fuit data per Moysen, iure naturali seruiebant hoies Deo, extra ppl'm Judaicum, vt erat Job, & multi alij, qui nō habebant idola, sed vnum Deum cognoscentes sibi seruiebant. Et sic nō credas, qđ in fine mundi erit magis vnū ouile, ꝙ nūc. Sed per Christum factū est vnum ouile eius ouium, vcз, fidelium. Et istarum ouium Christi, que faciunt ecclesiam militantem, sūmus
65 pontifex est caput. †Sed earū ouium, vcз, infidelium, que nō sūt ex ouili Christi, qꝛ de foris sunt, nihil ad papam pertinet, vt dicit tex. in. c. multi. ij. q. j. propter hoc dicit text. in. d. c. qm̄. x. dist. & c. cū ad veruз. xcvj. dist. ꝙ pontifex maximus nō secularibus negocijs se implicat, & vicissim, nec imperator spiritualibus presidere potest. Et per hoc concluditur, cum Petrus fuit constitutus caput dūtaxat ecclesie militantis, hoc est vniuersitatis fidelium, nō potest dici caput infidelium, & per consequens non fuit data sibi potestas imperij tpalis, qđ est ad finem felicitatis societatis humane. Alias diceretur caput etiam extra ecclesiam, contra. d. c. multi. & contra doctrinam euangelicam, cum dominus precipiat sibi pascere oues suas, hoc est fideliū, nec pascere potest eos, qui nolunt credere verbo Dei, de quibus dicit dominus, vos ex patre diabolo estis, qꝛ verbum meum non cadit in vobis.
66 ¶ Et sic ex hoc inferunƚ duo, †primuз ꝙ Christus eius vicarius successiue in spūalibus dūtaxat itēdit pascere oues pabulo spūali iux. c. iter cetera. de off. or. ad finē beatitudinis eterne, & nō curat d reliquo. Sed qꝛ, vt. s. diximus, ē aliud regimē ad aliū finē, vcз,

beatitudinis humane, ⁊ in isto ouili ad hunc finez sunt, ⁊ possunt
67 esse fideles ⁊ infideles. † Ideo de necessitate est dicendum, ꝙ imperator qui pót preesse fidelibus ⁊ infidelibus ad hunc finem, habet ptátem tpalem a Deo imediate, ⁊ supremá ad tranquillitaté humaná, cuius imperium est animaduersio in facinorosos hoíes quoscúqꝫ fideles. l. imperiú. ff. de iurisf. om. iud. Et ét habet hanc ptátem supra magistratus. l. potestatis. ff. de verb. sig. vt per disciplină legis, pterui cohibeant a malo, vt sic a maleficijs desistétes, ⁊ alijs quietá vitá redderent, ⁊ ipsi qdem per assuefactioné reducerent, ꝙ volútate faceret, qd prius metu pene implebát, ⁊ sic fierent virtuosi. c. facte. iiij. dist. ⁊ l. j. ff. de iusti. ⁊ iur. in princ. ⁊ sic ad pacificá hoiuz vitá dútaxat, nó facta distinctione sit homo Christianus, Judeus, vel Sarracenus, ⁊ hoc respectu impator est caput totius societatis humane. Sed papa est caput ecclesie militantis, que est ꝯgregatio fideliú, qs. n. dicet, ꝙ Judeus, vel Sarracenus sit de ecclesia militanti: certe nó sunt de ecclesia, nec ouili Christi, sed sunt de ouili diaboli, iuxta illud, vos ex pře diabolo estis, qui nó curat de alio, nisi pducere hoíes ad suuz ouile, ad finé pene eterne. Sed súmus pótifex ecóuerso pascit oues de ouili suo, tanꝗ̃ pastor bonus, ⁊ inuitat malos per pdicationé ꝯducere ad suum ouile, ⁊ postꝗ̃ ꝯuersi fuerint, erit etiam eoꝝ caput, alias nihil ad papá, dum foris sunt. d. c. multi. Et sic dicit ecclesia militans, qꝛ militant fideles ad finez ecclesie triúphantis. Sed imperatoris potestas ad tpalia tantum respicit, ⁊ vltra eius potestas nihil curat, nec potest respectu imperij principaliter, nisi iuuando dum requiritur, iuxta. d. c. cum ad verum. ⁊ c. quoniam.

¶ Preterea ꝙ papa non habeat potestatem in tpalibus patet, qꝛ Christus Jesus dicit, ego sum pastor bonus, bonus pastor animam suam ponit ꝓ ouibus suis. Et alibi, ego sum pastor bonus, ⁊ cognosco oues meas, ⁊ animam meaz pono pro ouibus meis, ⁊ sic Christus passus est pro redimendis fidelibus dútaxat.

¶ Preterea hoc ostenditur ex doctrina Christi, dum dicit, nolite timere eos qui occidunt corpus, qui postꝗ̃ occiderint non habent vltra quid faciant. Et hec est potestas tpalis imperatoris, ⁊ hanc nó dedit Petro. Sed dicit vlterius, timete eum qui postꝗ̃ occiderit, habet ptátem mittere in gehénam. Et vis huius potestatis extendit̃ vltra tpalia, ⁊ hanc dedit Petro quando dicebat sibi, quodcunqꝫ ligaueris super terram erit ligatum ⁊ in celis, ⁊ quodcúqꝫ solueris super terram, erit solutú ⁊ in celis. c. vt ꝯstituerentur. l. dist. Et sic hec potestas differt a prima, qꝛ illa non extenditur ad tempus post mortem, hec vero sic. Quia qd sit ligatum
68 vel solutú in celis, refert̃ ad tps post mortem. † Et hec est illa potestas, quaz dedit Petro, ⁊ tibi dabo claues regni celoꝝ. d. c. vt constituerentur, non dicit, tibi dabo claues regni huius seculi, qd tpale est. Ex qbus apparet, ꝙ doct. qui hanc ptátem tpalem attribuunt pape, fuerunt ducti ex auaritie cecitate, ⁊ reddút imperfectum statum súmi pontificis, iuxta illud ad Philippen. iij. que qdem retro sunt obliuiscens, ad ea, que priora sunt, me extédam. Quicunqꝫ ergo perfecti sumus, hec sentiamus, ⁊ gloria in ꝯfusione eoꝝ qui terrena sapiunt, nostra autem conuersatio in celis est. Unde bene dicit tex. in. d. c. qm̃. x. dist. Nemo militans Deo negocijs secularibus se implicet. Et cecitas doctoꝝ carnalium scribentium de potestate pape illam denigrant, nitendo reducere a tam alta potestate spiritualiú, que ppetua sunt, ad temporalia vana ⁊ transitoria, contra. c. diuersis fallacijs. de cleri. coniuga.

69 ¶ † Unde propterea dicitur magna potestas pape qui merito dicitur, ꝙ nec Deus est, nec homo, hoc est, qꝛ vltra potestatem hominis extéditur. Homini enim ab exordio creationis sue fuit signatum lumen eternum, ꝙ est ius naturale intellectualiter rationabiliter, vt dictum est supra in prima parte, in quarta questione
70 principali. † Romano tamen pontifici est data potestas cognoscendi supra rationem naturalem, videlicet, de dubijs fidei. c. maiores. in princ. de baptis. ⁊ eius effect. ⁊ de peccato, ⁊ cogitationibus hominum, ad que non extenditur potestas alterius, siue imperatoris. l. cogitationis pene. ff. de pen.

71 ¶ † Preterea Romanus Pótifex representat psonaz Christi, qui dicit, ego sum vitis vera, ⁊ vos palmites, hoc est dicere, ꝙ ecclesia repńtat vnum corpus mysticum, cuius caput est Christus, ⁊ eius vicarius Romanus pótifex, palmites vo sunt mébra, hoc
72 est fideles. † Et hoc apparet, ꝙ hereticum est dicere, qd infideles sunt membra Christi, vel pape. Unde hoc ostendens dicit Hieronymus in libro iudicum, ⁊ est trăslatum in. c. nolite. xj. q. iij. eos quos possumus, quoꝝ peccata manifesta sunt ejciamus, vbi vero peccatum non est manifestum, ejcere de ecclesia nemíné possumus. Et vt ibi dicitur, licet aliquando mali permittant̃ in ꝯsortio bonoꝝ, non tamen sunt de ecclesia. Et ex hoc elicitur, ꝙ papa licet sit caput ecclesie, ⁊ ideo habet potestatem suam in eadez ecclesia, non tñ extra ecclesiam. Cuz igitur infideles non sint de ecclesia, vt. d. c. nolite. papa non est caput ipsoꝝ. Sed potestas imperatoris extédi potest, ⁊ extéditur ad omnes humanos, siue sint fideles, siue infideles, cum imperator tractet de pacifico statu hominú, licet sit fidelis quo ad hoc, bene possunt omnes dici mébra huius corporis, quod dútaxat tendit ad felicitatem temporalem hominum. Et sic argumentum eoꝝ, qui contrariam sententiaz tenuerunt, retorquetur contra eos. Et sic non bene dicunt, ꝙ ecclesia bonos ⁊ malos recipit per predicta, imo contrariantur fidei, qꝛ vnam sanctam ecclesiam credimus, que vnitatem denotat, iuxta. c. dilectissimis. xij. q. j. vbi multitudinis credentium cor vnuz erat, ⁊ ibi, ecce ꝗ̃ bonum, ⁊ ꝗ̃ iocundú habitare fratres in vnú.
73 ⁊. d. c. nolite. xj. q. iij. † stat ergo ꝯclusio firma, ꝙ quodámodo sapit heresim, dicere, qd Christus dedit potestatem tpalem Petro, vel ꝙ papa habeat hanc potestatem actu, vel habitu, sed sine aliquo medio, hoc habet imperator.

¶ Sed nunc restat videre pro rńsione alioꝝ argumentorum, ex quo procedit hoc, videlicet, ꝙ papa deponit imperatoré, ⁊ etiam regem Francoꝝ regno priuauit. De pmo. c. ad apostolice. de senten. ⁊ re iudi. De secundo. c. alius. Item. xv. q. vj. exéplo dñi, duz eiecit eméntes ⁊ vendentes de templo, Matthei. xj. ⁊ Marci. xx.

74 ¶ Ad hoc declarandum oportet presupponere, † ꝙ imperator debet esse catholicus, vt dicit Bar. in rubri. de iusti. ⁊ iure. ⁊ de necessitate debet esse de gremio ecclesie. ⁊ hoc dicit Imperator, in auc. iusiuran. quod presta. ab his. §. j. colla. ij. cómunicator suę sanctissime Dei catholice ⁊ apostolice ecclesie. Et fatetur circa fidem ea que sancta mater ecclesia tenet ⁊ credit. epistola inter claras. ⁊ in. l. siue epistola victor. C. de sum. trini. ⁊ fide catholi. ⁊ sic debet esse membrum ecclesie, alias non potest vocari imperator. ⁊ ideo debet recipere lumen tanquam luminare minus a luminari maiore. hoc est a papa dupliciter.

75 ¶ † Primo illuminatur imperiuz a pontifice maximo, qꝛ vt dictum est supra, in prima parte, in tertia ⁊ quarta questionibus pncipalibus, humana natura ꝓpter ꝯsuetudinem peccandi iam venit ad tempus qd indigebat auxilio diuino, quia ratio, siue intellectus humanus in multis errabat. Propterea fuerunt data a Deo decem precepta decalogi. Deinde alia scripta diuina ad finem beatitudinis eterne. Et cum iura diuina semper sint certa. l. ij. C. de vete. iure enucle. §. sed qꝛ. procedút a Deo, qui participauit legem naturalem homini. Sed cum cogitationes hominum sint timide ⁊ incerte prouidentie nostre. Sapien. c. ix. ⁊ sic lex humana procedit fallibiliter, ⁊ ideo non valet contra legem diuiná, licet alias imperator omnia pót facere, in his que ꝯcernunt vtilitatem publicam ad finem felicitatis humane, tamen si papa videat in aliquo verti peccatuz (cuius cognitio spectat ad papá. c. nouit. de iudi.) recipit imperium lumen, qꝛ cóñito de peccato, per
76 constitutionez pape cessat lex imperialis. c. fi. de prescri. † Et hoc est, qd dicitur in. c. ij. de no. oper. nunc. ꝙ leges non dedignantur sacros canones imitari, nam in spiritualibus, duz papa disponit, debet imperator sequi constitutionem pape, nec ei cótrariare debet, qꝛ ex auctoritatibus noui ⁊ veteris testaméti disponit. c. qualiter ⁊ quando. el grande. de accu. Et sic habito respectu ad potestatem imperij, vides qualiter recipit lumen a Romano pontifice, hoc est cum papa diuinis ministret. d. auc. quo. opor. epis. in prin. ⁊ eius constitutio tendit ad felicitatem eternaz. ⁊ ad hoc habet potestatem papa a Christo, cuz potestas imperatoris, ⁊ eius constitutio tendat ad finem felicitatis temporalis, que est tráquilitas humana, que cum vltimo die vie vniuerse carnis finitur, nimirum potestas imperatoris, cuius finis est temporalis, debet regulari ⁊ illuminari a potestate summi pontificis, cuius finis tendit ad eternitatem, que est beatitudo perpetua anime.

77 ¶ Item secundo recipit † lumen imperator lumine fidei, ⁊ legis priuate in se, de qua in. c. due. xix. q. ij. iuxta dictum domini, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Et cum de dubijs fidei tractare spectat ad papá. d. c. maiores. in pn̄. de baptis. ⁊ lumen venit ex fide. Jo. c. j. Et lux in tenebris lucet, ⁊ ibi erat Christus lux vera, que illuminat omnem hominem venientez in hunc mundum, et per consequens vicarius Christi, qué ipse Christus posuit suum vicarium, vt illuminet omnez hominé exemplo magistri, verbo pariter ⁊ exemplo, vt dicitur actuum apłoꝝ. Primum quidez sermonem feci de omnibus o Theophile, que cepit
78 Jesus facere ⁊ docere. † Et sic primo facere, deinde docere dꝫ papa per se, ⁊ p suos ministros pdicatores, ⁊ platos ecclesie. Et in hac vera ptáte dꝫ versari Romanus pontifex, vt ab eo recipiant lumen oés hoíes, ⁊ illuminet oém hoiem venienté in hunc mundum,

dum, separando se inquantum potest, iuxta dictū apostoli ad Philippenses. iij. ab his que retro sunt, hoc est temporalibus, sit conversatio eius in his que de celo sunt, vt exemplo Christi vitā eternam det hominibus per conuersionem, ⁊ penitentiam.

79 ¶†Et ex his habes claram intelligentiam auctoritatis domini, quam tenentes contrariam opinionem adducunt pro se, quam hactenus nullus doctorum intellexit. Matth. xj. Marc. xxj. dum dominus facto funiculo eiecit ementes, ⁊ vendentes de templo, ⁊ cathedras vendentium, ⁊ mensas nūmulariorum euertit, nam hec auctoritas bene intellecta, ⁊ exemplum Christi reprobat opinionem contrariam. Et per hoc illuminatur mundus, ⁊ ad con-

80 cordantiam omnes difficultates reducuntur. †Nam dictum debet intelligi, restringi, vel ampliari per rationem, que exprimitur in dicto, vel facto. l. cum pater. §. dulcissimos. ff. de legatis secundo. Sed euangelista Mattheus, ⁊ Marcus vbi supra, in illo facto arduo, quem fecit Jesus in eijciendo ementes, ⁊ vēdentes ⁊c. dixit causam dominus, quare illud fecit, videlicet. Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum. Ecce ergo causam finalem, quia perturbabant templum sanctum domini, ⁊ deuotos fideles impediebant, ne orationi intēderent, que est ascensio mentis in Deum. Et hoc fecit Christus, ne aliquis esset impedimento fini beatitudinis eterne, ad quem finem dedicatur templum domini, vt in eo orationi homines intendant. Et sic etiam papa, cui est commissum regimen ecclesie, ad hunc finem beatitudinis eterne habet potestatem omnium, sine quibus libere nō potest vti spiritualibus ipse papa, vel eius membra, qui sunt fideles.

¶Et ex hoc exemplo domini duo inferuntur.

81 ¶†Primo ꝙ papa potest, ⁊ debet expellere manifestos peccatores ab ecclesia exemplo domini, vt. d. c. nolite.

¶Secundum est, qđ in his, que sunt ad finem beatitudinis eterne, potest vti temporali flagello, ad hoc vt spiritualia sustineant, argu. c. si quis obiecerit. j. q. iij.

¶Ex quo venit, ꝙ cum principaliter potestas temporalis remaneat in imperatore, ⁊ sub eo penes alios principes, reges, ⁊ dominos, qui sunt de membris ecclesie, quando multitudini christicolarum presunt, quoties papa indigeat auxilio temporalis potestatis pro spiritualibus conseruandis, cum sit caput ecclesie, membra debent ei auxilium prestare, cum sint membra dicti corporis mystici, cum etiam ipsi pro eterna vita auxilio capitis, hoc est pape indigeant. Et hoc est, ꝙ dicit text. in. c. quoniam. x. distinc. ꝙ pontifices indigent subuentione legum seculariū pro successu temporalium rerum tantummodo, ⁊ imperatores indigent pontifice pro eterna vita.

82 ¶Propterea euenit, †ꝙ si imperator, vel aliquis rex fuerit rebellis pontifici maximo in necessitate posito, ⁊ petenti, tanquam membra capiti auxilium non prestarent, idem papa potest talem principem tanquam membrum inutile expellere ab ecclesia. Et per hoc dicetur esse expulsus etiam a regno, cum ille, qui preest multitudini christicolarum, debeat esse catholicus, ⁊ membrum vtile dicti corporis mystici fidelium, prout fecit papa in translatione imperij de Grecis in Germanos. tex. ⁊ ibi glos. in. c. venerabilem. de elec. Et sic nō bene dicit ibi Abb. ꝙ ex eo papa ex grecis in germanos transtulit imperium, quia papa habet dominium supremum temporale, quod est falsum, vt ex predictis apparet.

83 ¶Sed tam ratione fidei, ⁊ etiā ratione peccati grauis ⁊ manifesti, si incorrigibilis fuerit imperator, vel alius rex, posset papa talem deponere siue priuare. d. c. apostolice. de sentē. ⁊ re iudica. in vj. ⁊ c. alius. Item. xv. q. vj. cum ratione peccati summus pontifex sit superior. c. nouit. de iudi. ⁊ in peccato fundantur illa iura, ⁊ iudicare de peccato non respicit potestatem temporalem, sed spiritualem, ⁊ sic accessorie venit priuatio in temporali, ⁊ hoc duplici de causa prouenit.

¶Primo propter personam propriam talis principis, qui propter tale peccatum graue, scandalosum, ⁊ manifestum expellitur de gremio ecclesie. d. c. nolite. xj. q. iij.

84 ¶Item secundo propter personas fidelium quibus talis princeps preest siue dominatur, †quia sicut prelati sunt positi sicut signum ad sagittam, ⁊ qđ ab eis agitur facile trahitur a subditis in exemplum, ita etiam sm diuinum Platonem, quales in republica principes sunt tales reliquos solere esse ciues. ⁊ sic ne reducat talis malus princeps propter malum exemplum fideles extra ecclesiam, quorum fidelium cura spectat ad papam, ex eo potest priuare, quia perturbat ecclesiā, hoc est fideles quibus est impedimento, exemplo Christi Matth. cap. xj. licet alias papa non habeat auctoritatem in temporalibus, nec se implicat secularibus. d. c. quoniam. decima distinctione.

85 ¶Prout in simili dicimus †in inquisitore heretice prauitatis, cui de fide cōmissa est potestas contra hereticos, tamen procedit contra Judeum, qui Christianum retrahit ad iudaismum, licet sit extra ecclesiam. Sed propterea quia perturbat fidelem, potest procedere contra talem iudeū, imo etiam si alium iudeum volentē baptizari, nititur retrahere ⁊ perturbare, procedit inquisitor contra eum, vt dicit Cardi. in cle. ij. §. j. xij. q. de hereti. Nimirum etiā papa, licet alias non habeat potestatē temporalē potest corrigere, ⁊ incorrigibilē priuare, ne perturbet ecclesiā, hoc est ne fideles reducat ad peccatū verbo vel exēplo. Et hec est causa, quare papa super dominos tpales vtitur iurisdictione. s. ratione peccati semper pro-

86 pter finē beatitudinis eterne. †Regimen enim, vt dicit phs. j. ethico. nihil aliud est quā directio gubernatorum ad finē. Et sicut potestas imperatoris est dirigere homines ad quietam ⁊ pacificā humanā societatē, ita etiam potestas pape est dirigere homines ad beatitudinē eternam, ⁊ procedit contra perturbantē eum in hac potestate, vt supra diximus. Sicut imperator procedit contra perturbantem eum in sua iurisdictione. Et ideo dicitur. c. solite. de maio. ⁊ obe. subditi estote omni humane creature, siue regi tanquam precellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis, ad finem, videlicet, ad vindictam malorum, laudem vero bonorum.

¶Et hoc respectu omnes possunt dici subditi imperatoris, ⁊ etiam cuiuslibet principis existentes in suo territorio, etiam clerici ne a proteruis opprimantur, ⁊ ita debet intelligi. d. c. solite. nimirum licet summus pontifex tantum habeat potestatem in spiritualibus, tamen cum sit caput ecclesie, prefertur etiam imperatori, quia est imperator sub eodem pontifice in ecclesia Dei.

87 ¶Tamen imperator †cum sit caput regni tpalis, debet preferri omnibus alijs etiam ecclesiasticis, nec subest alteri ecclesiastico nisi pape, vel suo sacerdoti tempore confessionis. Et licet quidam magnus theologus dum proreges Hispanie erant Pampilonie anno domini. M. D. xxj. Coram eis in sermone dixerit, ꝙ ignorabat causam quare prelati, vel sacerdotes faciebant reuerentiā regi, cum ipse sit laicus, sacerdos vero persona ecclesiastica, ⁊ spiritualia tractans que maiora sunt, quam temporalia. Sed ego dico, qđ hec est causa, quia rex maior est, ⁊ preest tali prelato, vel sacerdoti in tēporalibus, ⁊ nulli subest nisi solū pape, vel proprio sacerdoti. c. omnis. de peni. ⁊ remis. Licet verum sit, qđ vbi non esset superioritas in temporalibus in equali gradu debet preferri sacerdos, vel prelatus laico, quia sacerdos digniora tractat.

88 ¶Unde sub dubio †posset attentari, cum ad potestatem domini temporalis spectet, vt homines in pacifica societate viuāt, ⁊ hoc etiam interest clericorum, cum in regno Nauarre per tres illos status regni concedatur subsidium regi pro temporali sua potestate exercenda, clerici non deberent eximi a solutione dicti subsidij, quod vocatur ibi alcauala, maxime cū in illa concessione semper adest status prelatorum tanquam principalior, cogitabis. Non enim sine causa dixit Christus. Reddite quod est Cesaris Cesari, ⁊ responsio Abb. in. d. c. nouit. de iudi. est diuinatio contra glo. in. l. filium. C. famil. hercisc.

89 ¶Et ex predictis habes nunc, †ꝙ papa intromittit se de temporalibus accessorie propter finem sue potestatis, que est beatitudo eterna, ⁊ hoc modo debet intelligi extrauagans Bonifacij octaui, quod incipit. Unam sanctam ecclesiam catholicam. ⁊. c. oēs. xxij. distinc. ꝙ Petro cōmisit celestis, ⁊ terreni imperij iura, hoc est, quodcunque soluisset super terram esset solutum ⁊ in celis, ⁊ qđ ligasset in terra, esset ligatum ⁊ in celis. Et sic semper ad finē beatitudinis eterne. Uel dic qđ habet terrenum imperiū, hoc est extenditur potestas sua ad terrena, dum dirigitur ad finem beatitudinis eterne, iuxta exemplum domini, dum eiecit de templo ementes, ⁊ vendentes ⁊c. ad dictum finem, vt supra declarauimus, dū dixit. Domus mea domus orationis vocabitur. Et dedit Christus Petro illam potestatem spiritualem cum omnibus circunstantijs, que sunt ad illum finem.

¶Et ideo licet auctoritates, ⁊ rationes supradicte deficerent, tamen non est dicendum, cum status, siue potestas pape sit ita excellens, vt predictum est, velit descendere ad statum paruum respectu sui status, quia eius potestas differt a potestate imperatoris in tantum, in quantum finis vnius ab alterius fine, hoc est sicut finitum, ab infinito, quia finis potestatis pape est beatitudo

90 eterna, imperatoris vero beatitudo temporalis hominū. †Hinc est quoties nō agit de re spirituali, papa nullo pacto debet se intromittere super re temporali, ⁊ ita tenet Innocen. in. c. inquisitionis, de sententia excōmunicationis. Et ex mente eius colligitur ibi, ꝙ si papa ingerendo se temporalibus precipiat aliquid

91 iniustum super re spirituali, dicit quod parendum est sibi, † quia ipse omnes iudicaturus est ipse vero a nemine. c. si papa. xl. dist. cum simi. nisi eius mandatū saperet heresim, vel perturbatio magna oriretur in ecclesia, aut alia mala ventura esse sperarentur, tūc. n. etiam in predictis causis spiritualibus, vel personis ecclesiasticis non esset ei obediendū. Et ex hoc infertur, quod si inter laicos in rebus tpalibus aliquid iniustum mandaret, nou esset sibi obediendum. Ex quo sequitur, qd laici possunt de hoc iudicare, an sit iu-
92 stum vel iniustum. † Item infert aliud, quod nō subijciunt laici in tali casu pape, alias non possent iudicare, in tantum quod in his que pertinent ad potestatem tpalem tantum iudex laicus nō tenetur obtemperare censuris Romani pōtificis. Bal. in. l. j. C. quomo. et qn iudex. ita dixit dñs preceptor meus Soci. viua voce duz legeret ordinarie Padue me audiente, se consuluisse semel Florētie, qd papa non potest se intromittere in his que ad forum seculare pertinent, et si facit, non valebit eius factuz, allegabat gl. in. c. qd clericis, de foro compe. quando certus ordo per ius canonicū, et alius per ius ciuile statuit, quilibet ordo in suo foro obseruatur.
93 ¶ Ex predictis etiam † infertur, quod non pcedunt multa que Inno. dicit in. c. super his. de vor. et vo. redem. pmo dum dicit, quod papa habet potestatem erga infideles, videlicet, Sarracenos, et Judeos, qd tamen nō est verum, qr ipsi Sarraceni nō sunt de ecclesia, et super his que foris sunt nihil spectat ad papā. ij. q. j. multi. Nec responsio Inno. ad illum tex. procedit, vcz, quod nō excōmunicat eos etc. qr si non potest vti armis spūalibus, que sibi pertinēt multo minus armis tpalibus, que ad imperatorē spectāt, et esset mittere falcem in messem alienam. Sed tene pro constanti, quod ad imperatorez spectat iurisdictio temporalis, vt supra ostensuz, et probatum est. Et ita in hoc et aliquibus alijs Inn. in. d. c. quod super his. et c. licet ex suscepto. de foro cōpet. deuiauit a veritate.
94 † Fateor tamen qd Inno. ibi in eo quod loquitur quando Sarraceni male tractarent oues pape, hoc est christicolas. In his que ad fidem pertinent, vti posset etiam potestate temporali accessorie, propter spiritualia conseruanda, exemplo domini Matth. c. xj. et supra dictum est, alias vero secus, diuisus enim in duo plenam sibi non haberet potestatem. c. diuersis fallacijs, de cleri. coniug. ideo Christus noluit sibi dare aliam potestatē, sed illam per quaz homo dirigitur in vitam eternam.
¶ Item etiam non valet argu. Inno. in. d. c. qd super his. quod ra-
95 tione creationis, vniuersi boni et mali sūt oues Christi. † Sed dico quod dicuntur creature Dei boni et mali, non tamen mali sunt de ouibus Christi. nam Petro Christus cōmisit oues suas pascendas, illas, videlicet, que cognoscunt ipsum, per illud dictum diuinum, ego cognosco oues meas, et cognoscunt me mee. Sed infideles non cognoscunt Jesum Christuz, et sic non sunt eius oues. Item qr pabulum Dei est necessarium ouibus suis. c. inter cetera. de offi. ordi. quod tamen non cadit in Sarracenis.
96 ¶ Propterea † Inno. nō bene dicit in alio, in. d. c. qd super his. quod papa habet ptātem cōpellendi sarracenos ad obseruantiaz iuris naturalis, videlicet, qd tibi vis, alteri facies etc. Item dicit qd habent Deum. sed quo ad primū dico, quod aut cōsideramus ius naturale, put respicit felicitatem temporalem, qr ex eo deriuant iura ciuilia, et hoc respectu papa nihil habet in eis, qr tēporalis iurisdictio ad solum imperatorem pertinet, aut consideramus ius naturale, prout ex eo deriuantur iura diuina, prout late dictū est in prima parte, in tertia et quarta questione. Et tunc cuz eius precepra respiciant felicitatem eternam, nec tunc papa potest compellere sarracenos ad obseruantiā iuris naturalis, nisi spōte per predicationem, vel alias Dei gratia conuertantur.
¶ Item etiam in secundo non bene dicit, qr ipsi sarraceni non habent Deum, sed ex patre diabolo sunt, quia vt dicit Joannes in canonica. Deus non est sine filio, sed Sarraceni non credunt in filium, ergo non habent Deum.
97 ¶ Item etiaz in alio † errat ibi Inno. in eo quod dicit ipse, et post eum omnes, qd vsque ad tempus Noe solus Deus gubernabat mundum, quasi velit facere differentiam de illo tempore ad tempus presens, nam eodem modo Deus gubernat mundum respectu regiminis sui nunc, sicut illo tempore. Sed quia in primo statu homines purius viuebant, et maior pars hominum ius nature seruabat, ideo non erat opus alia subuentione. Sed multiplicatis hominum malitijs fuerunt facte cōstitutiones humane per gentes. §. natura. in aucten. quibus modis natu. effici. sui. Deinde relatum est imperium ad duos monarchas, videlicet, spiritualem et temporalem, vt supra dictum est, vt in auctē. quomo. opor. episco. in prin. et c. duo. xcvj. distin.
¶ Et non mireris, si ab vno principio pcedunt due monarchie, nam sub Romano pōtifice pcedunt duo inferiora capita equalia in diuersis episcopatibus diuersi episcopi, vel in pūincijs plures archiepiscopi equales ad vnum finē. Quanto magis ab vno principio. s. Deo procedunt duo capita ad diuersa regna, videlicet, regnum temporale et spirituale, et ad diuersos fines, vnum caput, videlicet, papa ad finem eterne beatitudinis. Et aliud, videlicet, imperator ad finē tpalis beatitudinis humane, et hoc magis congruit rationi, vt est text. in. c. diuersis fallacijs. de cleri. coniuga.
¶ Preterea Inno. in. d. c. quod super his, dicit, quod postquam dominia fuerunt distincta, infideles pñt hr̄e dñium rerū, bene dicit.
98 ¶ Sed in eo † quod affirmat non licere auferre dñium, vel iurisdictionem infidelibus, qui stant extra obedientiam imperatoris, ego dubito, imo constanter affirmo contrarium. Nam licet sit verum, quod ipsi possunt habere dominium, et iurisdictionē, et sunt capaces, tamen cum imperator sit vnus et dominus totius mundi, vt supradictū et pbatum est, si sunt sibi rebelles, dico quod licitum est ferre eis sua bona, per ea que dicentur in sequenti questione principali, imo dicerem, quod etiam pape liceat hoc, nō propterea quod dominium, aut potestatem habeat super ipsos, sed cuz sit auctus numerus infidelium, et semper minantur contra ecclesiam, et faciunt quotidie mala fidelibus, ex hoc capite potest procedere summus pōtifex contra eosdez sarracenos, vt dicit tex. in. c. igitur. et c. omni timore. xxiij. q. viij. hanc rationem assignat text. in. d. c. igitur.
¶ Item etiam in alio errauit Innocē. quod papa habet iurisdictio-
99 nem supra Sarracenos. † Sed vt supra est dictū, papa nō exercet potestatem spiritualem contra eos. Item nec temporalem, quia eam nō habet, sed est imperatoris, nec pptерea potest dicere, qd Deus nō sit diligēs paterfamilias, imo dico, quod est diligens, et vicario suo in temporalibus, videlicet, imperatori, cōmisit hāc potestatem super omnes humanos fideles et infideles, vt infra sequēti questione dicemus. Item nec iurisdictionem spiritualez potest in eosdem Sarracenos papa exercere, quia nō sūt de ouibus Christi, vt ante dictum est, licet verum sit, quod dominus noster dixit discipulis, Ite in vniuersum mundum predicate euāgelium omni creature, et sic papa habet curam, vt infideles cōuertantur. et cum hoc tempore nō ita sint feruentes in charitate Dei predicatores, sicut erant in primo illo statu, siue ecclesia primitiua, cum charitas omnem pellat timorem. Et temporalia (cū sint maximi ponderis) ad spiritualia ascēdere aliquādo non permittant, ideo vt tute sine timore mortis valeant euāgelizare verbum Dei, posset papa conuocare omnes christicolas reges, et principes, ad hoc vt dicti Sarraceni reducantur ad obediētiam imperatoris, non tamen potestati ipsius pape, vt dicit ibi Innocen. per ea que dicta sunt, et infra in sequenti questione principali dicētur. Nec papa potest vsurpare quod suum nō est, videlicet, potestatem super
100 infideles. † Et imperator Cōstantinus per suaz donationem dedit Romam, non tamen propterea dicitur donasse pape iurisdictionem temporalem, quaz habet in orbe, nec potuit, quia habet eam a Deo respectu rationis, cuius regula est lex eterna, hoc est ius naturale, et alio respectu habet eam nomine totius vniuersitatis humane, quia electores imperij vtuntur nūc vice totius populi in eligendo imperatorem. Item nec respectu persone ipsius pape potuit transferre in eum illam potestatem temporalez principaliter, quia obstat sibi prohibitio Christi, ne vtatur illa potestate temporali. Et per hec pauca poteris in melius reformare multa, que per doctores in plerisque locis scribūtur. Unde habes clare elucidatam potestatem pape, que sit, et ad que extendatur, quam habet a Deo immediate in spiritualibus, et vtitur potestate quam habet etiam in temporalibus ad finem spiritualium duntaxat, et in his que concernunt finem et peccatum, tenentur omnes eius preceptis, et constitutionibus obedire. c. si papa. xl. dist. et quomodo dat lumen imperatori.
¶ Item habes etiam qd vnus est imperator in orbe, et caput in temporalibus supremus, cuius potestas (que temporalis est) pcedit a Deo imediate, facta electione de eo ab illis electoribus Alemanie vice totius vniuersitatis societatis humane, et qualiter est membrum ecclesie, et sic debet esse catholicus, et qualiter recipit lumen a summo pōtifice, et ipsi imperatori in temporalibus omnes obedire tenentur. De hoc tamen vltimo latius infra sequenti principali questione dicetur.
¶ Item habes vnde habet ortuz imperium, nec hactenus aliquis doctorum scribentium intellexit eius originem, et rationes Inno. in d. c. qd super his. non sunt efficaces. Nec multa inania que dicit
101 Antonius rosella faciunt ad casum sup impio Romano. † Sed vbi imperator ibi Roma. C. de vete. iur. enucle. l. j. §. sed si qua lege. et quando idem sacratissimus imperator Carolus qntus erat Pampilone

Pampilone ibi erat Roma, qz Deus dedit sibi presidere siue in vrbe Romana, siue oibus alijs gentibus, in auc. vt prepo. no. im 102 per. post pn. col. v. † Item habes et qualiter dñs instituit Petrũ in perfectiori statu, segregatum a tpalitate, vt idem ait Actuũ. c. iij. Argentum z aurum non est mihi. Et iteruz dicitur Actuũ. c. iiij. nec quisqz eorũ que possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia cõmunia. c. dilectissimis. xij. q. j. Item Apl's ad Philippenses. iij. cap. que quidem retro sunt obliuiscens, ad ea vero que sunt priora me extendo, quicunqz pfecti sumus hoc sentiamus, nostra autem quersatio in celis est. Item Matth. xix. c. Si vis perfectus esse vade z vende omnia que habes, z da pauperibus, z habebis thesaurũ in celo, z veni z sequere me. z Marci. x. c. z Luce. xviij. c. Sed in his omnibus quicunqz vult saluus esse, submittat se determinationi sancte matris ecclesie, put ego a pncipio me submisi. Et iterum si in aliquo, qđ absit, a dicta determinatione ecclesie sancte deuiaui, publice reuoco, z semp reuocare sum paratus de nouo vsqz in finem dierum meoz. Et cum hac ptestatione huic questioni finez impono. Uide aliqua que dicuntur infra in quarta questione principali huius secunde partis.

SVMMARIVM

1 Imperatori subsint ne omnes tum fideles, tũ infideles. z nu. 15.
2 Potestas omnis a Deo est. z nu. 50.
3 Lex omnis ratione naturali subnixa est.
4 Cor Regis in manu Dei est.
5 Dissolui vnumquodqz eo genere quo est alligatum, nature consentaneum est.
6 Par in parem non habet imperium. z nu. 61.
7 Legẽ nemo sibi ita imponere põt, quin ab ea discedere ei liceat.
8 Prescriptiones sunt inuente pro cõmuni hominum vtilitate.
Ecclesia aduersus ecclesiam potest prescribere.
9 Punire alium nemo potest, nisi habeat in eum potestatem.
10 Uassallus qualia se prestaturum domino iuret.
11 Francorum regem non agnoscere superiorem in temporalibus.
12 Pape constitutionum causam anxius inquirere nemini licet.
13 Christus dans Petro claues regni celorum, tradiderit ne ei potestatem terreni, z celestis imperij. z nu. 87. et. 89.
14 Papa manifestos peccatores tollerare non debet.
16 Canonum statuta omnimodo seruanda.
17 Capita duo in orbe. z nu. 39.
18 Christi actio omnis nostra est instructio.
19 Imperatoris ptãtem a Christo esse approbataz. z nu. 37. et. 42.
20 Sceptrum de Juda ablatum post Christi aduentum.
21 Clerici tributa potius exemplo Christi soluere debent, quã scandali ansam prebere.
22 Imperatoris eligendi potestas penes quos sit.
23 Constitutiones propter hominum vitia necessarie. z nu. 25.
24 Humanam nãm Deus nunqz reliquit absqz cõmuni regimine.
25 Homo animal est sociabile. z nu. 27.
26 Regimen totius humane societatis non esse penes papam.
28 Denominari omnia a fine suo equum est.
29 Papa spiritualium dũtaxat, imperator vero humanorum negociorum curam habet.
30 Dominia iure gentium introducta.
31 Jus gentiũ, z ius imperatoris idem esse auctoritate z gñalitate.
32 Principez nulluz posse se eximere a ptãte imperatoris. z nu. 57.
33 Judicare de lege imperatoris postea qz est lata, nemini licet.
34 Legis auxilium frustra implorat, qui in legem committit.
35 Leges rationibus subnixe sunt.
36 Leges quamobrem late. z nu. 53.
38 Christus exemplar est omnium nostrarum actionum.
Unitatẽ in tpalibus esse debere quemadmodũ in spiritualibus.
40 Imperatori auferre volens supremam vniuersi orbis potestatez in quod crimen labatur.
41 Communio plurium discordiam parit.
43 Christianos omnes vnum esse vult Christus.
44 Rebellis quot modis quis dicatur.
45 Cõmunitas inter homines quare potius comprobata sit prioribus seculis qz nunc.
46 Hoiuz malitia crescẽte necessariũ fuisse vnius imperiũ. z nu. 59.
47 Potestati resistens, Dei ordinationi resistit.
48 Reges in pplo Israel non solum dñs approbauit, sed z elegit.
49 Populi Israel status vniuersus fuit figuratiuus.
51 Legibus imperatoris oẽs fideles, iuxta ac infideles parere dẽre.
52 Leges non oportet esse ludibrio.
54 Fides in Deum spontanea esse debet, non coacta.
55 Lex humana non extenditur ad spiritualia.
56 Fidei dubia tractare solius pape esse.
Inferior legi superioris derogare non potest.
57 Lex superioris derogat legi inferioris.
58 Transferre non potest quis in alium id, quod non habet.
60 Imperiũ nihil aliud esse, qz aiaduersionez in facinorosos hoies.
62 Prescriptio non currit contra ius naturale, aut diuinum.
63 Prescriptio non est sine possessione.
64 Imperare sibyjsi nemo potest.
65 Subditus non prescribit contra obedientiam superioris.
66 Societas inter homines duplex.
68 Possessionis causam neminem mutare posse.
69 Principem nullum subditum esse pape in temporalibus.
70 Papam non posse vti armis spiritualibus contra principez, vel cõmunitatem ob causam temporalium.
71 Jus legitimandi potest prescribi.
72 Prescriptionem currere impedit mala fides.
73 Prescribere volenti iura incorporalia que sint necessaria.
74 Papã hr̃e plenitudinem ptãtis circa spũalem iurisdictionem.
75 Imperatorem habere tantam potestatez in temporalibus quantam habet papa in spiritualibus.
76 Papa quando prescribere possit.
77 Prescriptionem non habere locum in his, que sunt supreme potestatis imperatoris.
78 Prescribi id tantuz potest, quod posset aliquo titulo trãsferri in prescribentem.
79 Imperator non potest transferre in alium supremam potestatem legis condende.
80 Papa vtit accessorie potestate tpali pro tuendis spiritualibus.
81 Papa quibus ex causis imperium transferre possit. z nu. 85.
82 Uassallus ad hoc, vt possit propter culpam a domino decisere, que sint necessaria.
83 Imperator semper consulendus in negocijs arduis.
84 Imperatorem nullus iudicat in temporalibus.
86 Papa non põt eximere aliquem principez a ptãte imperatoris.
88 Determinatio duobus apposita vtrunqz ex equo determinat.
90 Imperatori rebelles incidunt in crimen lese maiestatis.

Sta questio est ita ardua q doctores nostri non bene eam cõprehenderunt, z ppterea semper mundus est in armis, z religio Christiana recipit detrimentum. Ideo diligenter venit inuestigãda, iuxta dictum iurisconsulti in. l. legaui. ff. de lib. leg. † Quero igit cum
1 imperator sit vnus in orbe, an habeat hanc potestatem tpalez super omnes fideles z infideles, ita q nullus possit dici exemptus, quin teneatur obedire eidem imperatori recognoscẽdo eum superiorem. Et vt deinceps nullus valeat pretendere ignorantiã, nec excusari possit sub pena damnationis perpetue z tpalis, tenenda est conclusio vera z catholica, qđ omnes tenentur obedientiã prestare in tpalibus imperatori sine exemptione aliqua, preter Romanum pontificem, qui nulli in aliquo subest, vt supra proxima questione principali dictuz est. Et pro maiori declaratione, z corroboratione huius conclusionis, circa hanc questionem hũc ordinem seruabo. Primo arguam contra dictam conclusionem per xiij. media. Secundo per alia. xiij. media eandem pbabo. Tertio soluendo argumenta in contrarium deducta, pluribus rationibus eandem conclusionem validissime corroborabo.

¶ Et veniendo ad primum, arguo sic primo contra dictam con-
2 clusionem catholicam. † Omnis potestas a Deo est, ad Roma. cap. xiij. sed sic est, vt dicitur prouerb. viij. cap. dicit Deus. Per me reges regnant, z legum conditores iusta decernunt. Ex hoc inferuntur duo, vnum, videlicet, q reges regnando possunt facere leges, fm q illa potestas est a Deo. Sed sic est, qđ imperator non habet aliam potestatem, quãm facere legem, z illam habet a Deo, sicut reges, infertur ergo cõclusio, q paritas est inter imperatorem, z reges, z sic sunt exempti, ita q quilibet potest dici imperator in suo regno.

¶ Item secundo arguo sic, † omnis lex est fundata super ratione
3 naturali, postqz ergo reges habent potestatez legis cõdende, vt. s. proxi. argu. est dictuz, sic eoz leges sunt fundate super ratione naturali. c. erit aũt lex. iiij. dist. siue ergo loquamur de lege animata, vel inanimata, semper est illa super ratione naturali fundata, vt dicemus. J. tertia parte huius opis, z potestas temporalis est ad hoc, vt illa lex effectui tradat, vt dicemus late infra quarta par-

te huius operis. Sed potestas imperatoris, ⁊ regum in hoc pari forma procedit ergo sequitur, ꝙ eiusdem Imperatoris potestas superflua esset supra reges, nimirum possunt dici exempti.

¶ Item tertio arguitur, lex non est posita iusto, sed vbi spiritus
4 Dei ibi libertas. c. due sunt leges. in fi. xix. q. ij. †sed sic est, qd cor regis in manu Dei est, ⁊ vbi voluerit iclinabit illud, ⁊ iterū labijs rex regit, dicit scriptura diuina relata in ep̄la iter claras. C. d summa tri. ⁊ fid. cat. Si ergo rex spū Dei ducit, sequit ꝙ in eo est libertas, ⁊ sic lex nō est posita sibi, ideo nō subijcit imperatori, cum nō subijciat eius legi. Sed sicut imperator dicit in. l. digna vox. C. de leg. legibus soluti sumus, similiter ⁊ rex hoc potest dicere.

¶ Item quarto arguo sic. ꝯclusimus in prima. q. princi. qd imperator, ideo hꝫ potestatem tpalem a Deo imediate, qꝛ ius naturale est participatio diuini luminis, a quo deriuātur leges humane, vt dictū est in prima parte. iiij. q. prin. Et hanc participationem hꝫ imperator a Deo, ita etiam reges, ⁊ alie creature humane, ⁊ sic quo ad hoc nō est dr̄ia inter reges ⁊ imperatores. Si vero ꝯsideramus hanc potestatem respectu populi, similiter habēt eam reges supra multitudinem, quibus presunt sicut ipse imperator, aut per occupationem, sicut fuerunt Reges Hispanie, qui iste a faucibus Sarracenoꝝ obtinuerunt dicta regna, siue per nominationem, siue electionē dicamus, put in regno Nauarre, vbi regnicole postq̄ obtinuerunt regnum expulsis sarracenis elegerunt ipsimet regem, cui dederunt ptātem legis ꝯdende cum certa moderatione, videlicet, ꝙ illam possit facere cū ꝯsensu dictorum regnicolaꝝ, ⁊ nō alias, ⁊ in illis regnis interuenerunt omnia que fuerūt in electione imperatoris, vt in. l. ij. ff. de orig. iur. dicit, ex hoc infertur, ꝙ dicti reges non sunt subiecti imperatori.

5 ¶ †Preterea ⁊ quinto arg. regula est. ff. de reg. iur. in. l. nihil tā naturale est, q̄ eodem genere quoq; dissoluere quo colligatum est, sed Romani per vim occupauerunt principatum orbis, vt patet in chronicis, ⁊ est text. in. l. ij. ff. de origi. iur. Et deinde Julius cesar imperium vrbis Rome, Pompeio ac ceteris nobilissimis romanis occisis per vim arripuit, postea maiorem partē orbis, qui ter centies nonies fertur pugnasse, ⁊ quinquaginta duabus vicibus pugnauit solus, Marcum marcellum supergressus. Et post eius obitum Octauianus imperator eius nepos auxit, ⁊ totum orbem in vnam monarchiam redegit. Luce. ij. c. exijt edictū a Cesare augusto, vt describeret vniuersus orbis. ergo sequitur ꝙ non solum reges, sed etiam populi eodem modo per vim, ⁊ armis possunt ab eodem imperio dissolui ⁊ eximi.

¶ Item sexto argu. si tenes ꝙ sponte obedierunt gentes eidem
6 imperatori, †certum est, ꝙ par in parem non habet imperium. c. innotuit. de elec. sicut. n. imperator vel papa, non potest successori legem ponere, quin ab ea discedere liceat. Simili modo etiam inter gentes, licet predecessores in imperatorem transtulerūt potestatem legis ꝯdende, tamen non potuerunt ligare successores, vt inuite remaneāt in obedientia eiusdē imperatoris. ⁊ hoc probat tex. in. d. l. ij. ff. de origi. iur. in prin. ⁊ in. §. initio. dicit text. ꝙ a principio Romani gubernabantur per reges, qui habebāt oēm potestatem a populo, tamen tempore Tarquini superbi fuerunt expulsi reges, eo qꝛ noluerunt gubernari per eos, sequitur ergo, ꝙ eodem modo quelibet puincia potest idē facere. Et sic dimisso imperatore alium eligere, qui eandem potestatem, quā tenet imperator habeat, aut qd in cōmunitate viuant, vt Venetijs, ⁊
7 Florentie, ⁊ similibus. †nullus enim potest sibi legem imponere, quin ab ea discedere non liceat. l. si quis. ff. de lega. iij.

¶ Item septimo arg. fortiter, posito ꝙ rex vel alique gentes, vel puincie non possint sponte ab obedientia imperatoris discedere,
8 tñ saltem prescriptione possunt se eximere. †prescriptiones enim sunt pro cōmuni vtilitate inuente. l. j. ff. de vsuca. ⁊ maxime in casu presenti, qꝛ ad primeuam naturam reuertuntur.

¶ Preterea octauo arg. vna ecclesia prescribit ꝯtra aliā ecclesiam sub Romano pontifice, vt patet per multa iura iuris canonici, imo etiam aliquando ꝯtra suum superiorē. c. de quarta. de prescrip. cum simi. igitur posito ꝙ sibijpsis exemptionem nō possent prescribere ab imperio, tamen reges, vel alij possunt prescribere, vt Romano pontifici (qui maior est imperatore) imediate subijciantur. Et hanc opi. tenuit primo Hosti. deinde omnes canoni. in. c. per venerabilem. qui fil. sint legi. vt ibi refert Abb. in c. cum contingat. de foro compe. cum simi.

9 ¶ Itē nono arg. †certū est, ꝙ quis non pōt deponere, vel punire aliquē, nisi hēat ptātem in eum. c. cum venisset. de insti. ⁊ cle. ij. de rescrip. sed Romanus pōtifex deposuit regē Francoꝝ noīe Hildericū, ⁊ eo, ⁊ suis descēdentibus puatis, trāstulit regnū de veris heredibus in aliud genus, videlicet in Pipinum patrē Caroli magni, vt patet in chronicis, ⁊ est tex. in. c. alius. Item. xv. q. vj. ergo Papa est superior regis Francoꝝ in tēporalibus, ⁊ sic non imperator, ⁊ pbatur hoc. nā vt. §. prima qōne prin. dictū est, papa est maior imperatore, ergo in nullo pōt sibi subesse cū sit imediatus Christi vicarius. ⁊ pbat in. c. solite. de maio. ⁊ obe. ergo si papa non subest imperatori, est maior in potestate, quam habet erga regem Francoꝝ, nec potest dici maior mediatus, hoc est, ꝙ imperator sit supra reges, ⁊ supremus summus pontifex, qꝛ supra proxima questione principali est conclusum, Imperatorem in nullo subesse pape in temporalibus. Preterea, qꝛ de iure ciuili, primo debebat causa discuti coram imperatore, deinde coram papa, si fuisset mediatus superior, sicut dicimus in appellatione, que non hꝫ locum omisso medio de iure ciuili. Sed postq̄ Romanus pontifex priuauit dictum Regem Francorum est superior immediatus, ⁊ sic idem rex est exemptus ab imperatore.

10 ¶ Preterea decimo arg. †per tex. in. c. j. de for. fideli. in lib. feudorū. ⁊. d. c. fuit translatum. de. c. de forma. xxij. q. vlti. vbi ponit istos sex casus, videlicet incolume, tutum, honestum, vtile, facile, possibile, quos declarat ibi text. puta ꝙ vassallus non erit causa, ꝙ dominus patiatur damnum in corpore suo. Item ꝙ non reuelauit secreta sua in damnum suum, nec munitiones quam habet contra hostes. Item de iustitia, ⁊ reliqua exemplifica, vt ibi per tex. ⁊ docto. Et vassallus non solum debet abstinere a predictis, sed etiam debet super illis auxilium, ⁊ consilium domino exhibere. Item in fine dicit tex. ꝙ eodem modo dominus est obligatus vassallo sup omnibus predictis. Et sic non sufficit per illum text. abstinere a malo, nisi fiat qd bonum est. ⁊ tex. est in. c. non satis. lxxxj. distin. presupposito ergo, ꝙ reges, ⁊ alij principes, ⁊ cōmunitates (qui dicunt se exemptos a potestate Imperatoris) ad premissa omnia tenerētur. Et si in aliquo delinquunt in contentis in. d. c. j. ⁊ alijs ad que sunt obligati de iure, incidunt in penā a iure statutam, ita etiam imperator, si non obseruat simili modo subditis suis omnia ea que pdicta sunt, iure possūt eximi ab eius imperio. Sed videmus ꝙ imperatores non adimplent erga reges, principes, ⁊ communitates cōtenta in. d. c. j. inter quos plerunq; vigent bella intestina, ⁊ grauia. Sed imperatoribus nō est cura de premissis, merito debet verificari, id quod dicit in. c. esto. xcv. distinctio. cur te habeam in principem, cum tu non me habes in senatorem. Et ideo iuste possunt dicere se esse exemptos ab obedientia imperatoris.

¶ Item vndecimo arg. fortissime. Cōclusio est vera, ꝙ papa approbat imperatorem. c. venerabilem. de electio. ⁊ etiam ex causa deponere. c. ad apostolice. de re iudic. in. vj. Si ergo papa potest in totum priuare imperatorem toto imperio, multomagis poterit in parte saltem eodem modo. argumen. l. que. de tota. ff. de rei
11 vendi. †Sed Romanus pontifex ostendit, ⁊ dicit in. c. per venerabilem. qui filij sunt legiti. quod rex Francorū in temporalibus superiorem non recognoscit, ⁊ sic aut declarat ipsum regem fuisse, siue esse exemptum in temporalibus a potestate imperatoris, aut vult nunc ꝙ ipse sit exemptus, ⁊ ꝙ nullum recognoscat in superiorē, nec est querendum de causa, quia quod principi placuit
12 legis habet vigorem. instit. de iure nat. §. sed quod principi. †nec ab aliquo potest queri causa, cur papa hoc facit. c. cuncta. ix. dist. q. iij. Et sic patet, ꝙ rex Francorum est exemptus ab imperio. Et si idem rex est exemptus, eadem causa vel simili alij reges possunt dicere se exemptos, ⁊ non sunt sub imperatoris obedientia.

¶ Preterea duodecimo arguitur fortiter. Certū est, vt dicitur Joan. xx. ⁊ Matth. xvj. Christus Petro, ⁊ successoribus dedit
13 claues regni celorū, † ⁊ Nicolaus papa in. c. omnes. xxij. distin. declarat, ꝙ iste claues sunt potestas terreni ⁊ celestis impij, ⁊ hoc corroboratur Joā. xx. dixit Christus Petro, pasce oues meas. Non distinguens de ouibus, ⁊ de pabulo tam spirituali, q̄ corporali. Et hoc clare dicit extrauagans Bonifacij octaui. Unā sanctam, ⁊ hoc corroboratur, qꝛ papa transfert imperiū de vno loco ad alium, sicut fuit translatū de Romanis in Grecos. l. j. C. de veter. iur. enucle. §. sed ⁊ si que. vbi imperator vocat Constantinopolim Romā nouā, deinde a Grecis in Germanos. d. c. venerabilē. de elect. ⁊ gl. in. c. ad apostolice. de elec. ⁊. c. in die. de ꝯsecra. dist. v. Et sic apparet papam habere ptātem supra imperatores, qui habent potestatem temporalem, ⁊ sic infertur summum pontificem habere maiorem potestatem, q̄ imperatores, ergo suprema iurisdictio temporalis manet in papa, prout hoc probatur Luce. xxij. Ecce duo gladij, non dicit nimis est, sed satis est, ⁊ non dixit projce, sed dixit mitte gladium in vaginam. Et ille gladius denotat potestatem temporalem. Et sic remanet penes papā, ⁊ ille est caput totius corporis mystici, ⁊ sic imperator est de

ouili, alias

nulli, alias non esset catholicus, ⁊ per cõsequens nec imperator, qꝛ vt. §. proxima qõne principali dictum est, ad essentiã imperatoris oportet ꝙ sit catholicus, recipiens lumen a papa, ⁊ hoc cõuenit ẽt ad bene esse ecclesie, ⁊ totius vniuersitatis orbis, tã respectu finis boni eterni, quam ẽt tpalis vnam monarchiã, vnuz principem, ad quẽ cetera referantur dare cõuenit. sed his sic presuppositis non habemus ius aliqđ, vel aliam certitudinẽ, per qđ appareat ꝙ papa totam illã potestatez tpalem in impatorem transtulerit, ⁊ sic reges, ⁊ pncipes in his ꝓuincijs, in qbus non apparet se subesse imparatori dicere se esse exẽptos, hoc non erit de facto, sed ab antiquo hoc fuisse, ⁊ esse de iure dõm est. Nõ ob. l. deprecatio. ff. ad. l. rhod. de iac. vbi dr̃ ꝙ imperator est dñs totius mundi. cũ simil. qꝛ hoc intelligitur in his ptibus mundi, in quibus hz dñiuz, hoc est dicere ꝙ est dñs totius mundi, eoꝝ vcz qui sunt sub imperatore, non tñ potest intelligi de his, de qbus non apparet illos aliqñ fuisse sub ptãte imperatoris, nec lex impatoris eis posset in iure suo exẽptionis derogare, qꝛ eodem modo posset talis rex, de quo non apparet aliqñ fuisse subditum imperatori, facere legem, se non recognoscere superiorem in temporalibus.

¶ Item decimotertio pro cõplemento arguitur, per tex. in. l. non dubito. ff. de capt. ⁊ l. mercatores. C. de merc. ⁊ merca. vbi appet ꝙ impatori non sunt oẽs obedientes, nec subiecti, ⁊ videmus hodie, ⁊ toleraꝛ ab ecclesia, ꝙ reges in hac exẽptione ptãtis tpalis viuant, alias. n. si non essent exempti, asserendo se esse exẽptos extarẽt in peccato manifesto, quos papa dẽret ab errore reducere,
14 monendo eos ad obedientiã imperatoris, †nec dz tolerare manifestos peccatores, put fecit alias in. c. nouit. de iudi. ⁊ ẽt in persona impatoris. c. ad apostolice. de sentẽ. ⁊ re iudi. in. vj. ⁊ in. d. rege Francoꝝ. c. alius. itẽ. xv. q. vj. sed videmus ꝙ ecclesia eosdem tolerat, ergo pz ex hoc ꝙ non peccant reges in nõ obediendo imperatori, ⁊ ideo dñr exempti, alias starẽt in peccato manifesto, nec ecclesia eos toleraret. imo ꝙ plus est, habemus determinationez ecclesie in ꝯtrarium, qꝛ Ludouicus quidam rex Francoꝝ fuit canonizatus ab ecclesia ꝓ sancto, quod tñ impossibile foret, si non fuisset exemptus a potestate imperatoris, quia in non obediendo fuisset in peccato, ⁊ per consequens non potuit canonizari, ⁊ ita de alijs. sic habes fundatã intentionem eoꝝ qui asserunt, nõ omnes reges subesse imperatori. Sed qđ aliqui sunt exempti non recognoscẽtes impatorẽ in suporẽ. Sz ꝑfecto hec opinio est erronea, ⁊ ꝓpter hunc errorẽ totus mundus semper est in armis, ⁊ fides xp̄iana piculũ patiꝛ, iõ hec opinio sapit heresiz, vt. J. videbis.

¶ Nunc veniendo ad fm, videlicet ad corroboratiõnẽ ꝯclusionis
15 catholice dico† ꝙ deinceps quicũqz vult saluus esse, dz tenere, ꝑdicare, ⁊ docere catholicã hanc ꝯclusionẽ, ꝙ imperator est vnus supremus in temporalibus in orbe, ⁊ nullus rex, princeps, vel cõmunitas est exẽptus ab imperio, sed omnes imperatori obedire
16 tenentur. Hoc ostendiꝛ primo† canonũ statuta ab omnibus sunt custodienda. c. si romanoꝝ. xix. dist. in tantũ, ꝙ sicut non valet cõsuetudo, lex, vel statutũ contra legẽ naturalem, vel diuinam scriptam. c. fi. de consue. ita nec cõtra canonũ statuta. c. si. ix. dist. ⁊ c. quo iure. in fi. viij. dist. ⁊ §. prima parte in tertia, ⁊ quarta questionibus principalibus, ⁊ latissime in quinta questione principali diximus. canones enim ex auctoritatibus noui ⁊ veteris testamẽti depẽdent. c. qualiter ⁊ qñ. el grande. de accu. non dico de cõstitu
17 tionibus ecclesiasticis, vt. d. c. fi. ix. dis. i fi. h ꝑsupposito, †habes in iure canonico tex. in. c. solite. de maio. ⁊ obe. vbi p papã disponitur, ⁊ tenetur ab ecclesia Romana catholica, qđ duo sunt capita in orbe, vnũ qđ diuinis ministrat, vcz papa, qui significatur per solem, ⁊ aliud qđ preest temporalibus, scilz imperator, ⁊ ille per lunam denotatur, ⁊ contrarium dicere est hereticũ, vt dictũ est. §. in hac secunda parte in prima ⁊ secunda questi. principalibus, ergo ista duo, imperiũ, ⁊ sacerdotiuz in supremitate equiparanꝛ, vt equalis sit determinatio. l. nã hoc iure. ff. de vulga. ⁊ pupil. substi. videlicet sicut papa est supremus in spiritualibus, ita etiã imperator in tẽporalibus. Sz dicere ꝙ in spiritualibus aliquis sit exemptus a papa sapit heresim. Ita etiã in tẽporalibus dicere, qđ aliquis sit exemptus ab imperatore sapit heresim. Unde Aristoteles. xv. metha. lz lumine fidei nõ erat illuminatus, hñ sensit in hoc dũ dicit, nec bona est principatuũ pluralitas, vnus ergo priceps.
18 ¶ Cõfirmaꝛ hoc auctoritate euangelica, oĩs enim Christi actio est nostra instructio. c. significasti. de elec. imo est dictũ irrefragabile eiusdem domini nostri. Jo. xiij. exẽplũ enim do vobis, vt quẽadmodum ego facio, ⁊ vos faciatis. Sed idem dominus noster voluit nasci tẽpore quo totus mundus erat in pace sub vno impatore optimo Octauiano. Deinde ẽt eius mãdatis obediendo, licet esset tũc in vẽtre matris dominus celi ⁊ terre, ad edictũ Octauiani impatoris in vtero virginis ibat in Hierusalez. Luc. ij. exijt edictum a Cesare augusto, vt describereꝛ vniuersus orbis, ⁊ in Bethleẽ natus est. ecce ergo exẽplum dedit Christus oĩbus ad
19 obediendũ vni impatori. †itez postea hoc exemplũ expresso precepto declarauit Matth. xxij. Marci. xij. reddite que sunt Cesaris Cesari, hoc preceptũ generale est, lz super nũmismate fuit interrogatus a iudeis, sed vľiter rñdit, tam super tributo dãdo imperatori, qz ẽt in quibuscunqz alijs ad impiuz spectãtibus. sed in dicto exẽplo qđ dedit obediẽdo imperatori, qꝛ venit ad eius edictũ, iam ostẽdit obediẽdũ esse imperatori, ⁊ illa obediẽtia debeꝛ sibi. ergo illa ab omnibus dz prestari nõ solũ exẽplo Christi, sz ẽt eius precepto. Non obstat id qđ aliqui dicũt, ꝙ xp̄s illud precepit pp humilitatẽ, ⁊ ne scãdalizaret. iuxta illud Mathe. xvij. vbi dum petereꝛ tributũ, dixit Petro, ꝙ solueret de eo ꝙ i pisce quẽ in mari capturus erat inueniret, ⁊ hoc ne scãdalizaret. Sed dico qđ hoc magis approbat ꝯclusionẽ nr̃am. Si tñ vis euitare pote
20 ris dupliciter. †Primo qꝛ ibi de tributo ꝙ p exactores regis petebaꝛ hoc dr̃, nõ de imperatore, qꝛ post aduẽtũ xp̄i ablatũ est sceptrũ de Juda, vt dicit Jacob. Nõ auferet sceptrũ de Juda, nec dux de femore eius donec veniat qui mittẽdus est, sic nõ tenebaꝛ
21 illi iuste soluere. †Sed ppea dedit exẽplũ, ꝙ ẽt Papa ⁊ alij ecclesiastici dum ab eis petiꝛ tributũ, si p nõ solutionẽ scandalũ speraꝛ, teneñ soluere, nec resistere facto. Si eniz Jesus xp̄s (qui vno verbo poterat in terrã proijcere oẽs mũdi homines, sicut fecit tẽpore passionis sue omnis exercitus Judeoꝝ, qui ad eum capiẽdũ veniebat, ꝓstratus est in terrã, dicto hoc verbo, ego sum. Joã. xviij. c.) voluit tñ soluere tributũ ad euitãdũ scãdalũ, sp ecclesiastici hoc debẽt facere, si pp nõ solutionẽ speraꝛ oriri scandalũ, exẽplo xp̄i, vel ẽt aliter dic, ꝙ quo ad casuz siue nostrã ꝯclusionez nõ obstat hoc. qꝛ iudei eo tp̄e potius veniebãt dolo scãdali ponendi causa. Sed Christus palã rñdit. reddite qđ est Cesaris Cesari. ⁊ hereticum est dicere ꝙ Christus iniustam sñiam dederit, immo illa sententia est vera, ⁊ pro lege habenda. ex quo venit conclusio infallibilis diuina, ꝙ imperatori est obediẽdũ, ⁊ que sunt imperatoris sibi sunt reddẽda. Itẽ scđo pro ꝯfirmatione huius cõclusio. dico, ꝙ cũ apud romanos existeret imperiuz tẽpore cõstãtini, trãslatũ est illđ in grecos. Deinde ex Grecis in germanos, ⁊ Carolus magnus rex Frãcoꝝ fuit assumptus in imperatorez. ⁊ nunc catholicus totius Hispanie, ⁊ vtriusqz Sicilie Rex potentissimus Carolus est imperator electus. ⁊ sic valent tales mutationes, imo ẽt electiones eorũdẽ regũ. si ergo rex Hispanie vel Francie non recognosceret superiorẽ, tũc per talẽ electionẽ nihil sibi quereret, ⁊ sic in eodẽ essent duo capita equalia suprema, qđ est monstrũ in rerꝝ natura. Non obstat si dicaꝛ, ꝙ solet dari p papã archiepiscopatus alicui episcopo nõ suffraganeo, vel vnũ regnũ habenti aliud regnũ, ⁊ sic nõ est icõueniẽs. Sz ad h rñdeo ꝙ in illis nõ est incõueniẽs, qꝛ dicunꝛ quasi diuersa mẽbra, siue ꝙ representare põt diuersa membra, qꝛ in vno corpore sumus diuersa membra sub vno capite, ⁊ sic non esset aliquod monstrũ, sed qđ sint duo capita de per se hoc est intollerabile. Itẽ secũdo qꝛ papa ex cã trasferat imperiuz, siue electionẽ imperatoris de gẽte, significat ꝙ quelibet prouincia participat de imperio, ⁊ per consequẽs oẽs dicuntur sub imperatore.

¶ Item tertio pro hac ꝯclusione facit, nã in primo statu iuris gẽtiũ, ⁊ ẽt in scđo statu oẽs cõiter viuebant, sine in cõitate. Deinde vero venit ad cõitatẽ Assiryoꝝ, postea Romanoꝝ, sed demum ipsi Romani, qui tũc dominabanꝛ populis, vice totius generis humani elegerũt vnum, vt in eo esset omnis potestas. l. ij. §. nouissime. ff. de orig. iur.
22 †Sed nunc statuto ecclesie, ⁊ eius approbatiõe illa potestas eligẽdi est penes illos electores Alemanie, q vice totius vniuersitatis mundi eligunt imperatorẽ, vt dicit Joan. and. in addi. ad Spe. in tit. de rescrip. presen. §. fina. ver. item qđ obtẽtũ. ⁊ hoc est diuina promissione, qꝛ cũ vt dicit i proemio decretaliũ, effrenata cupiditas sui prodiga inducit homines in deteriora. ⁊ in proemio cle. dicit, sensualitas humana indies ad malũ declinaꝛ, per qđ morum subuersio obrepit. hoc ẽt de reb. ecclesie non alienan. in pn. colla. ij. ⁊ sic non sine misterio potestas eligẽdi, ⁊ qui postea legẽ daturus est in pauciores redigitur, iuxta dictuz Augustini. si populus sit bene moderatus, ⁊ grauis, cõisqz vtilitatis diligentissimus custos, recte lex ferꝛ qua tali populo liceat creare sibi magistratus, per quos respublica adimitur. porro si paulatim idẽ populus deprauatus habeat venale suffragiũ, ⁊ regimen flagitiosis sceleratisqz cõmittãt admittiꝛ tali populo talis potestas dandi honores, ⁊ ad paucoꝝ bonoꝝ reddiꝛ arbitriũ. postqz ergo dicti electores sp cũ eligũt iperatorẽ, vtunꝛ vice totius populi generis humani sequitur ꝙ habeꝛ illud, ac si oẽs

Galli Hispani, ꝛ reliquę nationes eligerent, sed cũ omnis pote⸗
stas sit a Deo ad Roma.c.xiij.q: quilibet vtitur impressione di⸗
23 uini luminis, qđ est in homine, qđ est ius nãle, † ꝛ necesse fuit ꝙ
ꝑpter vitia hominũ fierẽt ꝯstitutiones.§.natura.in auc.quibus.
mod.natura.effi.sui.ꝛ potestas condendi cõstitutiones in vniuer
so, sicut ante erat penes omnes, redacta est i vnũ, imo ẽt potestas
eligendi illum vnum ducta est in arbitrium paucorum, videlicet
septem electorum Alemanie, necesse est dicere, ꝙ omnes natio
nes nemine discrepante sint subiecte imperatori, ꝛ eius legi. hinc
infertur quod non bene loquitur Occam, dum dicit ꝙ imperiũ
sit penes Romanos, ꝛ ꝙ vniuersitas romanoꝝ posset super hoc
aliud statuere, q: fabula est, ꝛ ꝯ rõne, ac ꝯ catholicã determina⸗
tionem. ꝛ ex hoc ẽt excludit̃ illud ꝙ aliqui dñt ꝙ potest quis pre
scribere contra imperium respectu obedientie, ꝛ.J. in responsione
ad septimũ, ꝛ octauum argumentum latius dicetur.

24 ¶ Jtẽ quarto ꝓ veritate nr̃e ꝯclusionis dico † ꝙ Deus nũꝙ͂ di
misit nãm humanã sine cõi regimine totius nature respectu finis
nõ tñ beatitudinis eterne, verũ ẽt felicitatis humane, hoc pꝫ q:
in primo statu homines in cõmunitate viuebãt, ꝛ solũ sufficiebat
illud ius naturale, qđ tibi vis fieri alteri facies.c.dist.j.ꝛ instinctu
nature.c.ius naturale.ea.dist.sine constitutione, q: cum essent in⸗
tegre vite cõiter seniores instruebant iuniores, sed postmodũ au
cta malitia hominũ, humana societas iam incepit declinare ad
malum fecerũt constitutiones iure gẽtium in secundo statu.d.§.
natura. ꝛ multi contractus sunt inuenti in illa cõmunitate.l.ex
hoc iure.ff.de iust.ꝛ iure. Sed eo tẽpore non erãt actiones.l.ij.ff.
đ orig.iur. ꝛ hoc est verũ, ꝗcquid dicãt aliqui, q: nõ inuenieť lex
aliqua que aliud dicat, sed quilibet proximo suo fidem seruabat
Et in his mundus in communi regimen habebat interim venit
Assyriorum imperium in quibus consistebat monarchia. Dein
de successit imperiũ totius mundi ꝯsistere in cõmunitate Roma
noꝝ. Demũ vides qualiter ex cõitate Romanoꝝ ventũ est impe
riũ in vnũ. ꝛ ex hoc patet, ꝙ voluntas Dei est ꝙ nunc tota natu
ra humana quo ad beatitudinẽ temporalẽ per vnũ regat̃, vnione
cõitatis. primo totius orbis, deinde cõitatis particularis, in fine
vero per vnũ hominẽ, qui est imperator, inuisibilia enim Dei a
creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. ad
Roma.c.j. Unde opus est dicere ꝙ totus orbis est sub imperio
respectu finis felicitatis humane, ꝛ licet populus iudaicus suo tẽ
pore erat populus electus, in his que pertinent ad finem felici⸗
tatis eterne, tñ quo ad temporalem beatitudinẽ Deus voluit vt
esset sub imperio gentilium.

25 ¶ Jtem quinto fortificat̃ nostra ꝯclusio inconuincibiliter.† om⸗
nis homo est animal sociabile, vt dicit Philosophus.j.politico
rum. ꝛ vt dicit ibi Philosophus. Omnibus ad huiusmodi so⸗
cietate a natura est appetitus. Unde dicit̃ Ecclesiasti.c.xiij. qđ a
natura omnis homo diligit sibi similẽ. ꝛ ẜm Philosophum vbi
supra, qui est absq; ciuitate, aut nequã est, aut potior ꝙ͂ homo, ꝛ
vt dicit Augustinus vbi.J. societas humana vniuersali vocabu⸗
lo ciuitas nũcupat̃. Opus est igitur, vt dicamus ꝙ regimen hu⸗
ius ciuitatis siue societatis humane remaneat, aut penes totã so
cietatem in cõmuni, aut penes partem huius societatis, aut pe⸗
nes vnum. Sed videmus ꝙ non est in tota vniuersitate, q: illud
erat tẽpore iurisgentium, nec penes particularẽ cõmunitatẽ, q: il
lud erat primo tempore Assyriorum, deinde tempore Romano
26 rum ergo est de necessitate dicendum ꝙ est penes vnũ.† arguen⸗
do ergo a sufficienti partium enumeratione, videmus, ꝙ non est
in aliquo regum regimen totius mundi, siue totius societatis hu
mane, ꝛ hoc notorium est, debemus ergo dicere, qđ est aut penes
Papam, aut imperatorẽ. sꝫ non est in Papa, q: vt dicit Hiero⸗
nymus, ꝛ est canon esto subiectus.xcv.dist. recordemur semp, ꝙ
apostolus Petrus precepit sacerdotibus pascite eum qui in no
bis est gregem domini, preuidentes nõ coacte, sed spontanee se⸗
cundum domini preceptum. ꝛ hoc est ꝙ dominus precepit pasce
oues meas, que sunt de grege, sed alie gentes non sunt de grege,
nisi fideles, hoc patet Joan.xvij. non pro mundo rogo, sed pro
his, quos dedisti mihi, quia tui sunt, ꝛ omnia mea tua sunt, ꝛ tua
mea sunt, ꝛ sic Christus habet curaꝫ de ouibus suis gregis, ꝛ ita
etiam Romanus pontifex non habet imperiũ, nisi super bonos
principaliter, nisi accessorie, vt premissum est supra proxima que⸗
stio. princi. videlicet quando per malos ouile suum turbatur. Et
hoc etiam idem Romanus pontifex affirmat, in.c. cuꝫ ad veruꝫ.
xcvj.dist.ꝛ.c.qm̃.x.distin.ꝛ omnes concedũt ꝙ non habet actu,
sed nec habitu, vt dicta questione proxima. Ergo est dicendum,
ꝙ est penes imperatorem. Presertim quia in.d.c. esto. dicit tex.
non coacte, sed spontanee pondera verbum coacte, nam lex hu⸗
mana, ꝛ sic imperator coacte potest, ꝛ sic compellit ad felicitatẽ
humanam.xxiij.q.v. ad fidem, ꝛ sic hec potestas legis humane
non est penes papam, sed in imperatore. Jgitur concludendum
est, ꝙ si aliquis rex dicat se non subesse imperatori, asserit nõ esse
de societate humana, ꝛ sic aut erit nequam, aut plus ꝙ͂ homo, in
cuius derisum iuxta dictum Homeri, vt refert Philoso. primo
politicorum, dici potest, sine domo, sine iure, sine tribu, ꝛ sic rema
net semper nostra conclusio catholica vera.

27 ¶ † Preterea sexto corroboratur conclusio, dicit Philoso. pri
mo politicoꝝ, homo est sociabile animal, magis ꝙ͂ omnes apes,
ꝛ ꝙ͂ omne gregarium, ꝛ nihil natura frustra fecit, ꝛ sic dicit Hie⸗
ronymus, ꝙ cum vniuersus orbis sit vna prouincia vniuersalis,
in qua vnus est imperator.c.in apibus.vij.q.i. licet prout est diui
sus orbis, dicantur plures prouincie, vt dicit text.in.c. scitote.vj.q.
iij. tñ in toto orbe vnus est imperator, si ergo est imperator totius
orbis, nullus potest dici exemptus, ꝛ imperator est ille, qui diui⸗
dit prouincias.l. si eadem.ff.de offi.assesso.

¶ Jtem septimo conclusio catholica corroboratur hoc modo.
28 † nam ẜm Philoso. iustuꝫ est omnia a fine denominari, finis eniꝫ
omnia ratificat, ꝛ finis est principium in intellectu, vt dicit Bar.
in.l. ambitiosam.ff.de decre.ab ordi.fac. ꝛ Augustinus in.j. lib.
de libe.arbi. ponit tantum duas leges, videlicet eternam, ꝛ tem⸗
poralem, quam dicit humanam, ꝛ illa lex eterna est diuina, ꝛ pa⸗
pa diuinis ministrat, imperator vero humanis preest, vt in auct.
quomo.opor.epis.colla.j.in prin. hoc probat tex.in.c. lege impe⸗
ratorum.x.distinc. vbi dicitur, ꝙ lex imperatoris non est supra le
ges, sed subtus, ꝛ sic dicit ꝙ imperiali iudicio non possunt iura ec
clesiastica dissolui, ꝛ sic infertur, ꝙ lex imperialis est alia a lege ec
clesiastica. sed non sunt nisi due leges, ẜm Augustinum, scilicet di
29 uina, ꝛ humana, † ꝛ sic est inferendum, ꝙ papa solum se immiscet
diuinis, ꝛ imperator humanis. ꝛ hoc clare probat tex.in.c. inter.
xxxiij.qđ.ij. vbi facit differentiam inter mundanam legem, ꝛ spi⸗
ritualem, ꝛ dicit vltra, ꝙ ecclesia non habet, nisi gladium spiritua
lem, que non occidit, sed viuificat. Sed vt supra probatum est, fi⸗
nis legis diuine est facere amicitiam hominis cum Deo, finis ve
ro legis humane est, facere amicitiam hominum adinuicem, ꝛ sic
prout fines sunt diuersi, ita etiã potestates societatis. Et sic opor
tet, ẜm diuersos fines, ponere etiam duo corpora ficta, vnum qđ
tendat ad finem felicitatis humane, aliud vero, qđ respiciat bea⸗
titudinẽ eternaꝫ. Sꝫ in.c. nulla ratione.xciij.dist. dicitur nulla ra⸗
tione sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius epi disciplina ꝛ ꝓ
uidentia gubernãtur, tales enim acephalos id est sine capite pri⸗
sca ꝯsuetudo nũcupauit. Sicut ergo in spiritualibus oportet, qđ
quis habeat caput vsq; ad papã exclusiue in ecclesia militanti, ali
as dr̃ acephalus. Jta ẽt in tẽporalibus, vsq; ad impatorẽ exclusi
ue opꝫ ꝙ quilibet habeat caput, alias diceret̃ acephalus, qđ esse
nõ põt, quin habeat caput, ꝛ sic est iferẽdũ ꝙ nullus rex princeps
vel communitas potest esse, ꝙ non subijciatur imperatori.

30 ¶ Preterea octauo ꝓ hac ꝯclusiõe facit hec rõ, † dñiuꝫ est intro
ductũ iure gentium.l. ex hoc iure.ff.de iusti.ꝛ iure. vt infra tertia
parte in quarta questiõe tertie principalis questionis dicet̃. Hoc
etiaꝫ probat tex.in.c. quo iure.viij.dist. vbi dicit̃, ꝙ dominiũ fuit
introductũ iure humano, sed dicit ibi tex. ꝙ iura humana sunt iu
ra imperatorum, q: per imperatores ꝛ rectores seculi Deus di⸗
stribuit humano generi, ꝛ sic habes ex hoc dicto Augustini in.d.
c. quo iure. ꝙ nunc ista iura humana per que fuit dominiuꝫ intro
ductũ, sunt imperatoris. Ratio est q: per ipsum imperatorẽ, vel
per rectores seculi, in quorũ locũ succedit imperator, nunc Deus
31 distribuit humano generi.† Et sic iste tex. probat primo, ꝙ ius gẽ
tium, ꝛ ius imperatoris sunt idem auctoritate scilicet ꝛ generali⸗
tate, auctoritate enim quia sicut iure gẽtiuꝫ fuit inuentum domi⸗
nium, ita etiam iure imperatoris, cũ illud dominium, sit iure hu⸗
mano, illud ius humanũ procedit ab imperatore, vel rectoribus
seculi. Jtem ratione generalitatis, quia ius gẽtiũ est quo iure om
nes vtũtur, ita etiam iure imperatoris, dum dicit tex. ꝙ per impe
ratores ꝛ rectores seculi Deus humano generi tradidit, qđ om
nes homines comprehendit.c. humanum genus.j.di. Et omnia
illa iura que ꝑ illos rectores seculi sunt cõdita, dicũtur esse impe⸗
ratoris, dum dicit tex. iura humana iura imperatorum sunt. vnde
bene dicit tex.in.l.ij.C. de vete.iur.enucle. omnia nostra facimus,
ex nobis omnis eis impartietur auctoritas. Non intelligas vbi
verbũ, reges ꝛ doctores de regibus q nũc sunt, sed de rectoribus
illis, qui totum humanuꝫ genus gubernabant, siue tempore iuris
gentiũ, siue Romanorum, quo tempore anteꝙ͂ essent imperato⸗
res ad condendum legem ꝛ regendum erant deputati. vide.l.ij.ff.
de orig.iur. ꝛ hoc per verbuꝫ seculi, ꝛ sic erãt rectores totius secu
li, non

li,non dicit prouinciarũ. Secundo per verbum humano generi, sed isti reges non pñt dici, qd dent iura humano generi in genere collectiuo,sed puincijs tantũ quibus presunt. Tertio, qr text. ibi dicit,qd illa iura,que per tales rectores siue reges dabantur nunc sunt iura imperatoris,qr nunc imperator habet eandẽ potestatem quã añ illi rectores seculi habebãt. Nunc intelliges tex. et ibi gl. in.c.ius quiritũ.j.dist. vbi quirites,et illa iura ibi nominata sunt solum Romanorum,et non aliorum,hoc est per eosdem inuenta. et cũ essent rectores totius seculi,id est mũdi,ad vniuersum orbem sunt extẽsa illa iura,que nũc sunt imperatoris,p.d.c.quo iure, et ideo merito dicit tex.tolle iura iperatoris,et qs audet dicere hec villa est mea,iste seruus est meus,aut hec domus mea est, siue illud ius dominij veniat succcessione hereditatis,vel alias prescri-
32 ptione vel alio modo,vel cõctu.d.c.ius quirit.† Ex predictis infertur qꝫ nullus rex, vel princeps, aut cõitas põt se eximere a ptãte imperatoris,qui solus potest tollere iura impetatoris,et nullus alius inferior.cle.ne romani.de elec.cũ simili. cum ergo iure imperatorũ est dominium,qr nõ est vis dicere,qꝫ sit iure gentiũ, vel imperatoris,qr imperator eadem auctoritate nũc fungitur, qua olim omnes gentes, vt.s.late dictũ est, qcquid dixerit Bar.in.l. j.ff.de cõsti.prin. qui sine fundamento loquitur dum dicit,an princeps possit cõ ius gentim dispensare,qr imperator eadẽ auctoritatem nunc hꝫ sicut olim oẽs gentes de hoc ẽt in prima parte.s.late vidisti. Si ergo aliquis rex vel princeps,aut cõitas hꝫ dñium hoc hꝫ iure imperatoris.et ideo si aliquis attentaret dicere se exẽptũ ab imperatore,si idẽ imperator amoueret legẽ suam quo ad hoc,non posset ille allegare de iure aliquo,et sic de necessitate oꝫ
33 se recognoscere subditũ imperatori.† Et quãuis nullus põt iudicare de lege imperatoris postqꝫ est ɔdita.c.in istis.iiij.dist.et.c.cũcta.ix.q.iij.tñ licite hoc põt facere imperator, ẽt si alie rationes non procederent,tñ qr est vtilitas publica,vt oẽs obediãt inperatori,qr sm Philosophum,nõ est bona pluralitas principum ,sed vnus princps.quem refert ẽt Barto.in.l.cũctos populos.C.de sum.tri.et tex.in.d.c.in apibus. Item infertur ẽt aliud,qꝫ omnia iura humana processerunt a Deo per ora imperatorũ,et sic Deus approbauit illos rectores seculi, et Imperatores, et sic erant veri imperatores,et veri rectores seculi,etiã ante constantinũ(quicquid dicat Bal.in.d.l.cũctos.) et alij,cũ iura humana pro maiori parte fuerunt ante constantinum,et etiam ante Christi natiuitatẽ.
34 ¶ Preterea nono facit pro nostra conclusione.† Regula est de vsu.c.qr frustra legis auxiliũ inuocat qui cõmittit in legẽ. Sed ille qui se vult eximere cõmittit in legẽ.l.deprecatio.ad.l.rodiam. de iac.ff.et.l.bene a zenone.C.de quadri.pres.et.c. adrianus.lxiij. dis.Spe.in tit.de feud.§.ij.ver.xiiij. Bar.in.l.ij.§.per hanc.ff.de rei vendi.vbi cauetur qꝫ imperator est dominus totius mũdi,ergo non debet habere auxilium legis humane,siue imperatorum,quo iure aliquis potest tenere dominium siue ius.d.c.quo iure.et.c.ius quiritum. Et ideo non potest dici aliquis exemptus,quia qui dicit se exemptum,negat potestatem imperatoris, et sic impossibile est,qd eius lege possit se iuuare,et ita erit persona priuata.
35 ¶ Item decimo corroboratur hec conclusio sic.† nullus inficiatur,qꝫ leges sunt fundate super ratione.c.erit autem lex.iiij.dis.et c.consuetudo.j.dis. Sed certum est qd in iudicijs totius christianitatis vtuntur legibus imperialibus,vt experientia vides,et tũc aut dicunt qꝫ vtuntur illis legibus tanquam legibus imperialibus sui superioris,et res est clara,aut dicunt qꝫ vtuntur illis iuribus tanqꝫ ratione fundatis, et tunc etiam postqꝫ inueniuntur in eis.d.l.deprecatio.et.l.bene a zenone.vbi dicitur,qd imperator ẽ dominus totius mundi, et sic etiam infertur,qd recognoscunt imperatorem in dominum tanqꝫ hoc sit rationabile, cui homo debet se subijcere,et tenere rationem pro lege.c.consuetudo.j.dis.
36 ¶ Preterea vndecimo facit pro conclusione† certum est, qd leges sunt facte, vt mali per disciplinam legum coerceantur.c.facte iiij.dis.et in eo qd quis approbat, non debet retrocedere.l.generaliter.C.de non num.pecun. Sed sic est, quod omnes reges, pricipes,et communitates non solum permittunt,immo curam habent,quod in suis regnis et dominijs leges imperiales legantur et addiscantur,in quibus imperator inter alia disponit se esse dominum totius mundi,omnium nationum,regum,et etiam rerum, ergo sequitur,qꝫ contra id quod approbant seu saltim cõsentiunt non possunt dicere se esse exemptos.
37 ¶ Item duodecimo verificatur nostra conclusio.† Imperium super toto genere humano fuit approbatum per deum,quia edicto vnius imperatoris obedire voluit, et quia Octauianus erat tũc in temporalitate caput totius humane societatis. Luc.ij. Exijt edictum a Cesare augusto,vt describeretur vniuersus orbis,et in hoc versatur vtilitas communis,vt dicit philosophus.vnus ergo princeps,et est tex.in.c.quo iure.viij.dis.vt.s.in octauo fũdamento conclusionis induxi. Et sic his presuppositis infero,quod nullus potest se eximere ab imperatore,tum quia derogaretur determinationi, siue approbationi diuine, que vult, quod vnus sit princeps in orbe in temporalibus,quod tamen non esset,si aliqs esset exemptus ab imperatore,tum quia non reperitur, qꝫ imperium sit diminutum,et sic remanet illesum,tum etiam, quia talis, qui vult se eximere,siue dicit se exemptum,repugnat vtilitati comuni,que semper est preferenda,et ab omnibus approbanda, qr omnes participant in dicta vtilitate.

¶ Preterea tertiodecimo et vltimo pro fundamẽto nostre catholice conclusionis dico, qd vt.s.conclusimus i proxima questione principali,et dicere contrarium esset hereticum,temporalis societas humana recipit lumen a spirituali societate, que tendit in
38 eternam beatitudinem.d.c.solite.de maio.et obe.† Et sicut Christus est exemplar omnium nostrarum actionum.d.c. significasti, et Jo.xiij.c.ita etiam ecclesia militans,cuius caput est papa. Sꝫ sic est qd in spiritualibus est vnitas,ita qꝫ nullus potest ab vnitate discedere,quia exordium ab vnitate proficiscitur,vt eccle.christi vna mõstretur,quã vnã ecclesiã in cantico canticorum spiritus sanctus ex persona Christi domini designauerat, dicens vna est colũba mea perfecta mea,et vna est matri sue electa,et ab ea nullus fidelium potest discedere,vt est textus.in.c.loquitur. xxiiij q. j.ita ẽt in tpalibus dicendũ est,qd est vnitas . Et sic nõ põt quis ab eadem vnitate discedere in his,que pertinent ad societatẽ humanam,sicut non põt in spiritualibus in his,que pertinent ad societatem diuinam,quia alias non diceretur accipere lumen, imo discreparet societas humana,que diuisionem denotaret,si aliqs diceretur exemptus,et nõ eẽt vnitas in humana societate. ppter qd nõ solum fideles,sed ẽt philosophi venerunt in huius vnitatis cognitionem. Propterea dixerunt ciuitatem vocari a ciuiũ vnitate,immo etiam hanc societatem humanam, vt dicit Augustinus vbi.s.sub vniuersali vocabulo ciuitatem appellamus. Et sic oportet dicere ad hoc vt sit vnitas in hac societate humana, omnes obediant imperatori. Et hoc pbat tex.in.d.c. loquitur , vbi dicitur. Licet radij plures , tñ in spiritualibus vnum lumen , quod est maius. Sic etiã dicimus in tẽporalibus vnũ luminare maius. d.c.solite.et licet radij plures sint, auelle radiũ luminaris a corpore,diuisionem vnitas nõ capit,ab arbore frange ramum,fructus germinare nõ poterit. A fonte prescinde riuum,precisus arescit. Sic ergo imperium domini luce perfusum per totũ orbẽ radios suos porrigit,vnũ tñ est qd vbiqꝫ diffunditur,nec vnitas corpo-
39 ris separatur.† Unũ caput est et origo in societate humana.d.auct. quo.opor.epis.coll.j.in princ.vꝫ,in spũalibus sacerdotiũ,et in tẽporalibus imperiũ vtrũqꝫ tñ ab vno principio,vt ibi dicit tex. Et sicut ille,q Romane ecclesie priuilegiũ ab ipso sũmo omnũ ecclesiarum capite traditũ auferre conatur,hic pcul dubio in heresim labitur.
40 c.ois.j.di.† Similiter ẽt ille,q luminari minori,vꝫ impio,priuilegiũ respectu prelationis et supreme ptãtis ab ipso summo omniũ ɔditore traditũ,et a xpo et eius ecclesia approbatũ.d.auct.quo. opor.in prin.et.d.c.quo iure.cũ si.auferre conatur,in heresim, siue in crimen lese maiestatis labitur,iuxta.l.amissione.§.qui deficiunt. ff.de capi.dimi.et in extrauagañ.qm imperiũ.sub rub.q sunt rebelles.et ibi late Bar.in ver.tenore,qr vt dictũ est ecclesia denotat, cõmendat,et tenet.d.c.loquitur.et ecclesia cantat Deus q corda fideliũ vnius efficis voluntatis. Et sic ad vnius capitis voluntatẽ referãtur,et sibi obediãt in his q̃ ad animã ptinẽt,alias sunt infideles. Similiter ẽt in tẽporalibus vnius catholici impatoris voluntati omnes subijciantur.l.ij.§.nouissime.ff.de orig. iu.et insti.de iur.nat.§.sꝫ qd principi.† Cõmunio enim pluriũ discordiã parit,
41 vt dicit tex.in.l.cũ pater.§.dulcissimis.ff.de.le.ij.igitur ad hoc vt sit cõcordia in orbe,hoc est societate hrmana totius orbis,opus est
42 qꝫ vnius sit regimen totius,et sub eo particulariũ regũ.† Uñ dñs noster,q venit exẽplũ dare nobis,vt sequamur eius vestigia Jo. xiij.c.hoc imperiũ sub vnius voluntate pẽdere approbãs,tali tẽpore voluit nasci,quo sub vnius optimi Octauiani imperatoris in tẽporalibus voluntate totus orbis pẽdebat. Luce.ij. Exijt edictũ etc.cuius edicto obediuit,vt ecclesia catholica heri incipiẽte ab eius natiuitate,anno Millesimo quingẽtesimo vicesimo tertio cãtauit veniens in Hierusalẽ in vtero virginis dñe nostre, in Bethleem iudee nasci voluit.deinde eidẽ Octauiano cũ virgine matre sua se manifestare dignatus est. Rursus Tiberio impe
43 ratori visa eius imagine nummisma dare iussit.† pterea idẽ dñs noster Jo.xvij.c. Rogauit,docuit,et dicit,vt oẽs vnũ sint sicut tu pater in me,et ego i te,et vt ipsi credẽtes in nobis vnũ sint, et clari

tatez dedi eis, vt sint vnũz sicut ⁊ nos vnum sumus, vt sint consu-
mati in vnũ. sicut ergo in spiritualibus vt societate fideliũ dimisit
vnum vicarium, vcȝ Petrũ in locũ suũ, sit omnes fideles essent
ꝯsumati in vnũ eius vices gerẽtẽ, ⁊ ab eius vnitate, nemo fide-
liũ põt discedere, similiter posuit suũ vicariũ i tpali societate vnũ
vcȝ Imperatorẽ, vt oẽs fideles, ⁊ infideles ad finẽ pacifici status
hominũ essent ꝯsumati in vnũ eius vicariũ in tpalibus, ⁊ tũc to-
tus orbis erat in trãqlitate, ⁊ pace, vt erat tpe Octauiani, vt di-
cit ẽt Bar. in extrauag. ad repri. in ver. traquilitate. Hinc dicit
ibi tex. ꝙ omnis anima Romanorum principi subiecta est, ⁊ ad
Rom̃. c. xiij. merito dicit tex. in extrauag. qm̃. ꝙ volentes se exi-
44 mere ab Imperatore incidunt in crimen lese maiestatis. †Et hoc
qnqȝ modis qs cõmittit, vt declarat Bar. ibi in dictis versi. te-
nore. Nam quis dr̃ rebellis, qñ recedit in vno loco, hoc est qñ de
terris Imperio subiectis vadit ad hostes. Scdo modo, qñ reti
nendo locũ in quo stant rebellãt ꝯ principis obedientiã, vel non
receptãdo eius gentẽ. Tertio modo, qñ quis nõ facit opera ho-
stilia ꝯ principẽ, sed solũ non obediũt ei dicunt̃ rebelles. Quarto
qñ ꝯ personã principis quis facit, Quinto, qñ ꝯ officiales princi
pis facit aliquid, dicitur rebellis. ⁊ ideo ſm illũ tertium modum,
si quis dicit se exemptuz, dicit se nõ obedire imperatori, ⁊ per cõ
sequens incidit in crimen lese maiestatis. ⁊ procedi põt ꝯ talem
rebellem ſm tenorem dicte extrauagantis. Ad reprimendam. ⁊
multo magis in alijs quatuor modis quis cõmittat, potest proce
45 di cõtra talem rebellem. †Sed dicet aliquis, cum veritas ipsa di
cat, ꝙ claritatem dedit vt sint vnum, ⁊ consumati in vnum, sicut
Deus pater, ⁊ Deus filius vnũ sunt. ⁊ ideo posuit vnũ vicarium
in tẽporalibus, sicut posuit vnum in spiritualibus, quomodo pri
scis tẽporibus ante diluuium, ⁊ post in cõmunitate viuebant ho-
mines. imo cũ status ille esset perfectior deberemus imitari illuz
statum perfectiorem, ⁊ melius foret vt in communitate viuere-
mus. sed dico ꝙ facilis ex predictis tibi patet solutio, nam quem
admodũ status ille erat ꝑfectior, ita ẽt magis hoĩes erant vnius
46 voluntatis. †Sed postea crescente malitia hominũ, iã totus mũ
dus esset in maligno positus vt dicit Joã. in sua canonica, ⁊ hu-
mana ꝯditio in deteriora indies declinat, iuxta proemiũ decreta
liũ, ⁊ in auc. quib. mo. nat. effi. sui. §. natura. ⁊ in proemio cle. cuȝ
sim. cũ deuẽtũ sit ad h̃, ꝙ pauci iueniant̃ boni, iuxta dcm̃ dñi, mul
ti sũt vocati, ⁊ pauci electi, ꝯueniẽs fuit, vt vnus optimus eligere
tur, per quez lex traderetur generalis, videlicet papa in spirituali
bus per cardinales, ⁊ Imperator in tẽporalibus per illos septeȝ
supra nominatos electores. Omittamus imperia cõmunitatum
que refert Bar. in. d. ex trauag. ad reprimẽdã. in ver. toti⁹ orbis
Ubi ponit imperiũ Babylonie, deinde Medorũ, ⁊ Persaruz,
tertio, Grecorũ, quarto, Romanorũ. Sed in hoc nõ insisto, nos
eniȝ sequendo Augustinuz, duas posuimus cõmunitates impe-
rantes orbi, vsqȝquo iam deuẽtũ est ad vnum, videlicet Impera-
torem, qui presideat orbi in temporalibus, ⁊ omnes sibi obediũt
iuxta dictum apostoli ad Roma. c. xiij. omnis anima potestatib⁹
sublimioribus est subiecta, vcȝ in spiritualibus pape qui est subli-
mior, ⁊ in tẽporalibus Imperatori, quo nullus est sublimior. pon
dera verbũ, omnis anima, iuncto verbo sublimiori, ex quo infert̃
ꝙ quilibet rex est subiectus sublimiori, cũ nõ sit dubium ꝙ impe
47 rator est sublimior in temporalibus, †⁊ qui ei resistit Dei ordina
tioni resistit, ⁊ qui resistit ipse sibi dãnationem acquirit, vt dicit ibi
Apostolus, que eniȝ ordinata sunt, a Deo ordinata sunt, nullaȝ
enim ordinationẽ in potestatibus a Deo habemus, nisi de papa
in spiritualibus, ⁊ Imperatore in temporalibus, a quibus reli-
que potestates inferiores in spũalibus, ⁊ tpalibus depẽdẽt. Re-
ges enim, de quibus Deus locutus est in testamẽto veteri, finem
habuerunt adueniente Christi natiuitate, iuxta illud Jacob, non
auferetur sceptrũ de Juda, donec veniat, qui mittendus est, ⁊ ge-
sta per eosdem etiam erant figuralia.

¶ Restat nunc videre de tertio. videlicet solutio argumentorum
que supra contra conclusionem catholicam fecimus. Et ad hec
aduertendum est, nam ex solutione dictoꝝ argumentorũ magis
ac magis corroborabitur nostra conclusio, ⁊ que obscura vident̃
in hac materia declarabimus, ⁊ mentes errantiũ ad viam verita
tis reducentur.

¶ In primo argumento dictum fuit, ꝙ omnis potestas a Deo
est, ⁊ per me reges regnant dicit dominus, ⁊ legum cõditores iu-
48 sta decernunt. †Sed ad dictum argumẽtum multipliciter patet
solutio, ⁊ vno modo responde, ꝙ tempore legis scripte in veteri
testamento reges non solum approbãtur illi populo Israelitico,
sed per Deum eligebãtur, vt dicitur Sapieñ. ix. Tu autem elegi
sti me regem populo tuo, ⁊ iudiceȝ filiorum tuorum, ⁊ filiarum, ⁊
Regum. xj. cap. Unxi te regẽ super israel. Hinc est, ꝙ gesta ipso-
rum regũ oĩa erãt figuralia, vt. s̃. diximus in. j. parte ſm augusti-
49 num ꝯ Faustũ, †populus. n. iudeoꝝ ad hoc electus erat, ꝙ ex eo
Christus nasceretur. ideo oportuit totuȝ illius populi statũ esse
propheticũ, ⁊ figuralẽ, ⁊ ꝑꝑ hoc ẽt iudicialia illi populo tradita
magis sunt figuralia, quaȝ iudicialia alijs populis tradita. sicut
ẽt bella, ⁊ gesta illius populi exponunt̃ mystice nõ aũt bella ⁊ ge
sta assyriorũ, vel Romanorũ, q̃uis longe clariora ſm homines
fuerũt, vt dicit. s. Tho. prima, secũde. q. ciiij. argu. ij. ⁊ ideo de il-
lis regibus dicit Salomon, vbi. s̃. ꝑ me reges regnant. sed adue
niente Christo ablatũ est sceptrũ de Juda, ⁊ iam non sunt reges
dati per Deuȝ. sed postq̃ Christus verus rex assumpsit carnẽ hu
manã Jo. c. j. Et verbum caro factũ est, ⁊ habitauit in nobis, de-
cens erat, ꝙ cum post resurrectionẽ suaȝ ascensurus erat in celuȝ
dimitteret hominẽ, qui vices eius gereret visibiliter in terris quẽ
admodũ ipse in terris v sus est, ⁊ cũ hominibus conuersatus est
Baruc. c. iij. ⁊ prout sunt due potestates spiritualis, vcȝ ⁊ tẽ-
poralis. Dimisit in terris duos vicarios, vnũ qui presit spiritua-
libus, vcȝ papã, ⁊ aliũ, scilicet imperatorem, qui ptãtẽ in tẽpora-
libus habeat, sed nõ habemus potestatẽ aliã approbatã a Deo.
propterea dicẽdũ est, ꝙ procedit arg. ꝙ omnis potestas a Deo
est, videlicet tã illa, quã Imperator hȝ in temporalibus, q̃ ẽt po
testas pape in spiritualibus, ⁊ alie potestates inferiores depẽdẽt
50 ab eis. c. loquit̃. xj q. j. †Uel etiam alio modo poteris dicere, ꝙ
omnis potestas, a Deo est, videlicet quẽadmodũ in illo statu, qd̃
regimẽ iurisgẽtiũ appellamus, erant ꝯstitutiones iurisgẽtiũ, que
apud omnes gẽtes pereque obseruabant̃. institu. de iur. na. §. qd̃
vero. sed tunc ẽt fiebãt ꝯstitutiones particulares que dicunt̃ ius
ciuile cuiuslibet ciuitatis iuxta mores suos institu. de iure nat. §.
qd̃ quisqȝ. ita ẽt hoc tpe cũ imperator sit princeps, ⁊ dñs totius
mundi. l. deprecatio. ff. ad. l. rhodiã de iactu. cũ simi. ⁊ hȝ eandem
ptãtẽ legis ꝯdende vice totius orbis, vt. s̃. dictũ est in prima, ⁊ ẽt
secũda parte, leges quas ipse Imperator promulgat in tempora
libus ligat omnes gentes fideles ⁊ infideles, vt. j̃. tertia parte di-
cemus. ⁊ sub ipso sicut in statu iurisgentiũ ciuitates faciebãt iura
propria, ⁊ illa vocant̃ ius ciuile, ita ẽt nũc isti reges principes, ⁊
cõmunitates faciunt suas leges particulares, ⁊ dr̃ illud ius pro-
priũ talis regni vel dominij, vel prouincie sicut sunt castelle septẽ
partite. ⁊ in regno Nauarie ẽt sunt leges particulares, quod fo-
ruȝ regni appellatur. ⁊ iste leges ⁊ similes in diuersis regnis vo-
cantur leges particulares dictorũ regnoꝝ, ⁊ ciuitatũ, qd̃ propriũ
ius ipsoꝝ regnorũ est, ⁊ sic isti possunt habere potestatẽ particu-
larẽ legis ꝯdende sub imperatore. Tñ an hãc ptãtẽ habẽt ab im
51 peratore, siue ꝙ hñt a Deo mediate, vel imediate nõ curo, †suffi
cit ꝙ talẽ ptãtẽ hñt in particulari subiecti iperatoris, ipse vero
hȝ ptãtẽ in vniuerso orbe, ⁊ eius leges ligãt oẽs gentes mundi, ⁊
prouincias, ⁊ regna vniuerse terre, ⁊ eas oẽs seruare tenent̃ ẽt ifi
deles, quicquid dicat Bal. in. l. cunctos populos. C. de sum. tri.
⁊ fide catho. ⁊ ibi Cyn. ⁊ refert Bar. ibi Cy. ꝙ postq̃ nunc non
52 omnes populi obediunt Imperatori, videt̃ nõ ligare eos. †pri-
mo ne sint eius leges ludibrio. l. si pretor. ff. de iud. ⁊. l. fi. ne qd in
loco publico. qr nõ est spes ꝙ obediãt. Itẽ secũdo, qr nõ sunt di
gni tales legum laqueis innodari. l. qui adulterium. C. de adult.
sed ad primum dico ꝙ omnibus populis Imperator intẽdit po
nere legem, ⁊ si de facto quis nõ obedit icidit in crimẽ lese maie.
vt supra in vltimo fundamento nostre questionis diximus. ⁊ de
eis quibus non est spes ꝙ sibi obediant, dico ꝙ non est presu-
mendũm, quinimmo semper presumitur ꝙ ad Imperatoris di-
tionem venient omnes infideles, ⁊ maxime credendum est de
christicolis ꝙ nullus imperatori obedientiaȝ denegabit, cũ alias
incidunt in crimen rebellionis. ⁊ iuxta dictũ apostoli ad Roma.
xiij. ipsi sibi damnationem acquirerent, ⁊ diuino iudicio penas
non solum eternas, verum etiam temporales sustinebunt. iuxta
Apostolũ ad Romañ. j. Reuelatur enim ira Dei de celo super
omnem impietatem, ⁊ iniustitiam hominum. Et illemet textus.
in dicta. l. cunctos populos. hoc innuit, quem ibi Bal. ⁊ glo. pro
contrario allega. Sed Bar. ibi melius dicit, ꝙ postquam de na
tura legis imperatoris est comprehendere omnes populos, sic
illud relatiuum, qui, venit declaratiue. sed in eo qd̃ dicit Barto-
lus. Imperatoris legem non ligare omnes ne sint ludubrio, nõ
procedit rõne supradicta. Preterea Deus dat legem euangeli-
cam fidelibus ⁊ infidelibus, tamen non propterea ꝙ infideles eã
non recipiunt sunt inmunes a pena eterna. Ita etiam in lege tem-
porali dicendum est. Preterea quando per vim vel sponte ad
obedientiam venerint seruabunt legem. Et propter hanc speȝ re
deundi, non erit ludibrio lex Imperialis, sicut dicimus lege di-
uina.

uina.ad secundā rationem duz dicunt, ꝙ non sunt tales digni, vt
53 legis laqueis innodentur.d.l.qui adulterium.†Dico qđ potius
lex est facta, vt mali puniantur, ꝛ sic pp proteruos coercēdos.c.
facte.iiij.di.non obst.tex.in.d.l.qui adulterium.qꝛ dispositum in
illa lege est propter vtilitatem persone, cum qua cōmittitur crimē
in fauorē cōmittentis, non tamen vtilitas persone alleuiat penaz
eius delicti, sed potius aggrauat. Et hoc sentit Bar.vbi.s.cū di
cit, ꝙ non placet sibi opi. Cy.nec eius rationes. Preterea tem
pore.d.l.cunctos populos, erant iudei ꝛ sarraceni sub imperato
re prout ēt sunt hodie in aliquibus prouincijs Christianoꝛuz, nō
54 tamen compellit eos credere in trinitatem, †qꝛ nō coacte, sed spō
te quis credere debet.c.esto.xcv.dist.tamen omnes populos mā
dat seruare illam legem. ideo intelligi debet secundum virtutem
ꝛ naturam legis, ꝛ intentionem legislatoris.l.non omnis.ff.si cer
55 tum pet.in prin.ꝛ.c.intelligentia.de ver. sig. † lex enim humana
(cum sit facta dūtaxat ad conseruationem status humani gene
ris in pacifico statu) non extenditur ad spiritualia quibus solum
Romanus pontifex ministrat.c.cum ad verum.xcvj.dist.ibi er
56 go imperator fatendo se catholicū, dicit non disponēdo, † de du
bijs enim fidei tractare ad solum Papā spectat.c.maiores. in
prin.de baptis. Habes ergo, ꝙ isti reges, principes, cōitates, aut
ciuitates habentes iurisdictionē possunt facere leges ꝓprias ta
lis ciuitatis regni, vel cōmunitatis, non tñ ppea preiudicare pos
sunt legi superioris hoc est imperatoris cle.ne Romani.de elec.
c.cū inferior.de maio.ꝛ obe.ꝛ.c.inferior.xxj.dist.vid. Bar.in.l.
oēs populi.ff.de iust.ꝛ iur.ꝛ.l.j.C.de sum.tri.ꝛ fi.catho.ꝛ sic non
sequitur, possunt facere legē, ergo sunt exempti a ptāte imperato
ris.ꝛ sic non obst.arg. Preterea vnde isti reges nostri temporis
habeant ptātē legis ꝯdēde, nō cauet aliqua scriptura diuina, vel
canonica, sufficit ꝙ tollerent p imperatorē. Et qđ hāc ptātē sub
imperatore habeāt erga subditos, potest procedere ex ꝯsuetudi
ne prescripta, vel priuilegio imperatoris, vt dicunt Veneti se ha
bere. Et in regno Nauarie populus qui eripuit regnum a fauci
bus sarracenorum elegerunt regez. ꝛ ita etiam postea alia regna
Hispanie fuerunt acquisita per reges a faucibus hostium fidei,
vt dicit glo.in.c.adrianus.ij.lxiij.dist.ꝛ reges Francie ꝛ Anglie
habent consuetudinē, vel priuilegio Imperatoris, non tamē pro
pterea sunt exempti ab Imperio.

¶ Ad scōm argu.rñdeo, ꝙ lz sit veꝝ, ꝙ leges que per reges fiunt
sunt fundate super rōne naturali, non tñ sunt ita generales, qđ ex
tendant ad vniuersum orbē, sed tm̄ subditos talis prouincie, vel
regni, aut ciuitatis ligāt, ꝛ sunt leges proprie illoꝝ. insti. de iure
natu.§.sed qđ quisqꝫ Sed cū pp ꝯsuetudinē peccādi aliqua se
cundū se mala multorū ratio licita iudicat, ideo diuina ꝓuidētia
ꝛ approbatione ecclesie est ventum, ꝙ arbitriū illius rationis fue
rit redactū in vnū videlicet imperatorem in vniuersa societate hu
57 mana, vt legem cōdere possit super omnes humanos, † per cu
ius legē derogat legi inferioris.c.j.de ꝯsti.in.vj.ꝛ per Bar.ꝛ do
cto.in.d.l.omnes.ff.de iust.ꝛ iur.non tñ ecōuerso lex inferioris,
videlicet dictorū regū, potest derogare legi imperatoris.d.cle.ne
romani.de elec.cum simi. Intelligo in vniuerso, in particulari ve
ro iuxta mores prouincie fit lex.

¶ Ad tertiū arg.dico, ꝙ dicte auctoritates trāsumpte in.d.epist.
inter claras.C.de sum.tri.ꝛ fi.catho.loquunt de rege Romano
rum, vel imperatore, tanꝙ de rege totius orbis p Deū, ꝛ ecclīaz
approbato. Idē ēt originaliter de regib⁹ Israel, ante aduētū xpi
quoꝝ vnctio cessauit p icarnationē. Et sic cor iperatoris i manu
Dei est, qui est vnicus rex totius orbis in tēporalibus. Vel etiaz
poteris referre illas auctoritates ad alios inferiores gubernātes
dum tamen cognoscant eorum potestatē dependere ab imperato
re, vel a Deo mediāte imperatore. Et hoc modo ēt eoꝝ ptās pōt
dici a Deo, iuxta dictū apostoli, ad Ro.xiij.c.ꝛ cor eoꝝ est in ma
nu Dei. si vero nitant se eximere ab imperio a Deo cōstituto, cū
Dei ordinationi resistāt, cor eorū nō erit in manu Dei, sed inimi
ci generis humani. De quorū legibus verificatur dictū Esaie.x.
c.ve vobis, qui ꝯditis leges iniquas. Itē in rege bene disposito,
cor eius erit in manu Dei ꝯdendo legē suo inferiori subijciēdo se
sublimiori, ꝛ sic pp hoc nō diminuit potestas iperatoris quin ip
se faciat legē vlem. ꝛ ita tali regi iusto nō est posita lex ex eo qꝛ ip
se iustus naturaliter que legis sunt facit, ꝛ voluntarie obedit legi
imperatoris superioris, ꝛ non coacte. Et talis rex nō ligat legi
bus, que magis propter malos sunt condite.d.c.facte.iiij.distin.

¶ Ad quartū dico, ꝙ lz reges ꝛ omnes humani habeant ab exor
dio creationis sue ius naturale, ꝛ per ꝯñs habeant rationem a
Deo. ꝛ hoc respectu potestas omnium hominum sicut impera
toris sit a Deo. ꝛ in aliquibus regnis vcꝫ Nauarie ꝛ Arago
nie populi dictorum regnorum elegerunt reges. In alijs vero pro
uincijs habent ex priuilegio, vel ꝯsuetudine, aut p occupationez,
tñ cū ipsi a principio fuerint iure sub imperio, ipsi populi nō pote
58 rāt se eximere. † ꝛ similiter id qđ nō habebāt, nō poterāt in alium
transferre.l.traditio.ff.de acqui.re.do.l.nemo plus iuris.ff.de re
gu.iur.ꝛ.l.nemo.de reg.iur.in.vj.imo tā trāsferrētes ptātē illā re
gibus, ꝙ̄ ēt ipsi reges, imo ēt hostes recuperati per eos sꝑ sunt ꝺ
iurisdictione iperatoris, in cuius arbitrio est positū iudiciū rōnis
in orbe. alias enim tot essent rationes, quot sunt homines diuersi
ꝛ cōtrarij sensus, ꝛ sic dictum argumentum non obstat.

¶ Ad quintū lz videat argu.coloratū, dico ꝙ nō obst. qꝛ forsan
procedere posset stātibus primis terminis, sed vt vidisti in prima
parte in tertia ꝛ quarta questionibus principalibus, ratio huma
na per assuefactionē peccandi extitit obscurata, ꝛ vt plurimum
homines suo sensu pro rōne vtuntur, ꝛ ea que sunt iniqua iudicāt
esse rōnabilia. propterea lz in primo statu iurisgentiū siue consti
tutione scripta lumine intellectu, genus humanuz in pace conser
uabatur. Deinde orta malitia hominuz, constitutiones facere ce
59 perunt.§.natura.quib.mod.nat.effi.sui. † Sed cū genus huma
num magis, ac magis in deteriora pro maiori parte declinauit,
Deo permittēte ad paucorū arbitrium regimen humane socie
tatis deuenit, vcꝫ vltimate in Romanos, ꝛ de eis in vnū impera
torē.d.§.nouissime.l.ij.ff.de orig.iu.ꝛ vt.s.dictum est, hoc fuit ap
probatum per Deum, ꝛ per eius ecclesiam, ꝙ vnus si imperator
ꝛ certus sit numerus electorū imperatoris, ꝛ ab hac approbatio
ne, seu potius institutione diuina reges vel populi nō possent spō
te, vel armis discedere. ꝛ hoc duplici de causa, primo postꝙ̄ tota
vniuersitas humane societatis, ꝛ Romani qui vice omnium fun
gebantur, nominarunt imperatorem, vt vnus esset.d.§.nouissi
me.ꝛ institu.de iur.natu.§.senatuscōsultum. Deinde tota vniuer
sitas humana consensit, ꝛ obediuit Luce.ij. Exijt edictū a Cesa
re augusto. ideo iuxta regulā in argumen.positam ad disponen
dum cōtrarium oporteret, ꝙ tota societas humana orbis con
ueniret, ꝛ sic alique partes per se, puta reges vel prouincie nō pos
sent se eximere per.d.l.nihil tam naturale.ff.de reg.iu.ꝛ sic argu
mentum retorquetur in contrarium, nec nunc sola volūtas Ro
manorum sufficeret, licet hoc asserat Occam, qꝛ Romani nunc
nō habent sub se vniuersum orbē, nec ab eis imperatores poste
riores obtinuerunt imperium, vt dictum est de Julio Cesare, ꝛ
Octauiano eius nepote, ꝛ Tiberio, ꝛ vniuerse nationes eo tem
re in vnum imperatorem consenserunt. Immo dicendum est, ꝙ
postquam per deum est imperium in vno approbatum, ꝛ hoc ab
ecclesia tenet, ꝙ etiaz vniuersi homines nō possent ꝯ̄rium dispo
nere. Sed vltra hoc requireretur ꝙ hominum conditiones imi
tarent primos parentes, qui erant in primo statu iurisgentium,
quo iure naturali in perfectiori vita se conseruabant. ꝛ si ita viue
rent homines in dilectione sua naturali, cessaret imperium vnius
quia non inueniretur materia in qua valeret exerceri gladius tē
60 poralis † cum illud nihil aliud sit ꝙ̄ animaduersio in facinorosos
homines.l.imperium.ff.de iurisd.omnium iudic.c.facte.iiij.dist.
nec mundus indigeret imperatore, nec prouincie regibus. Sed
iuxta.d.c.de.constantinopolitana, xxij.dist.in fi.secundum huma
nitatis rationem omnes equales essemus. Sꝫ quia videmus hu
manam conditionem indies in deteriora declinare, societas hu
mana ēt in vniuerso nō posset aliud disponere, imo minus posset
in vno voto concordari, cum sit iam ventū ad hoc videlicet, quot
capita tot sensus.c.quia diuersitatem.de conces.prebē.ex quo ap
paret ꝙ nunc oportet magis, vt per vnius optimi arbitriū mun
dus gubernetur ad pacificum hominum statum, ꝛ nullus est, qui
hoc nō sentiat, licet aliqui contrarium faciant.

¶ Ad sextum argumentum ex supra proxime dictis poteris re
61 spondere. † Nam licet verum sit, ꝙ par in parem non habet im
perium.c.innotuit.de elec.ꝛ ideo tota vniuersitas humana orbis
non poterat ligare successores, quin nunc tota societas orbis
hominum valeant ab vnius imperio discedere, tamen non appa
ret ꝙ eadē societas tota contrarium disposuerit, ꝙ requirebatur
ad verificationē regule.d.c.innotuit. Et sic particulares prouin
cie non possunt contrarium facere. Item secundo, quia nunc ea
dem ꝛ maior ratio militat, vt vnus sit imperator in orbe, cui om
nes obediant ad trāquillitatem hominum. Item tertio, quia im
perium in vno est confirmatū per deum, ꝛ eius ecclesiam catholi
cam, ꝛ sic nullus potest ab eo se eximere.

¶ Ad septimū ꝛ octauū argumētū, vbi consistit capitale qđ doc.
faciunt, ꝛ in illis argumētis se fundant ad ponendū mundū in cō
fusione. Sꝫ vt deinceps nullus valeat pretēdere ignorātiā, pluri
bus modis respondemus ad pdicta argumēta, qbus magis cō

clusio nostra catholica corroborabit. presuppone ergo q vnus est imperator, vt dictū est in secūda parte in.j.q. prin. & in secūda & ēt in hac tertia, cui oēs in tēporalibus subijciunt, & oēs docto. hoc affirmāt ēt isti qui dicūt prescripsisse exemptionē, qr prescriptio presupponit ius alterius, ideo oportet dicere, q imperator dñs totius mundi est & superior, & oēs debēt sibi obedire. sed isti docto. dicūt, q prescripserunt aliquid reges, videlicet rex Francorum, & Hispanie reges, & nonnulli alij, vt retulimus.s. in. vij. & viij. argumentis. Sed constanter affirmo, q nullo modo in hoc casu procedit prescriptio, & primo respondendo his duobus ar-
61 gumētis dico, † q cō ius naturale, vel diuinū nō currit prescriptio tex. est in.c. fi. de cōsue. eodē modo, nec cō ius canonicum, qd ex auctoritatibus noui & veteris testamēti dependet. & hec tria videlicet ius naturale diuinū, & canonicū equiparant. c. fi. ix. dis. qr ea que iuri canonico sunt cōtria, sunt ēt iuri naturali cōtria. sed iure canonico, imo ēt diuino est imperator vnus in temporalibus super oēs vt.s. in hac qōne multipliciter apparet presertim in primo, & tertiodecimo fundamentis cōclusionis catholice, ergo sequit, q nullus pōt pretendere prescriptionē cō imperatorez vt possit se exi-
63 mere ab eius potestate, & sic non procedunt argumenta. † Itez secūdo ad essentiam prescriptionis requirit possessio. tex. est de regu. iur. in. vi. c. sine possessione prescriptio non procedit. Sed impossibile est q quis quasi possessionē illius potestatis, quā imperator hz possit acquirere, ergo nullo pacto pōt prescribere. Ma-
64 ior de se patet per dictā regulā, minor probatur. † Nam cuz non potest quis sibijpsi imperare. c. fi. de pe. & remis. & l. pe. de arbi. ff. sic non potest ius iurisdictionis.s. se exercere, ergo nec quasi possessionē illius iuris potest acquirere. & hoc est argu. Cald. quem refert Abb. in. c. cum non liceat. de prescrip. & in hoc residet ibi Abb. sequendo Calderinum, q hoc modo nulla prescriptione possunt isti reges se defendere a potestate iperatoris, licet in ter-
65 minis octaui argumēti cōrium teneat. † Sed licet hec ratio Calderi. sit subtilis, vt ēt dicit ibi Abb. & procedat, non tñ est minoris efficacie. ratio, quā dat Inn. tertius. in tex. i. d. c. cū nō liceat. que differt ab illa, quaz refert Abb. allegando Cald. dicit enim tex. ibi, q prescriptio subditi non procedit contra obedientiam superioris. Ratio qr nō licet a capite membra discedere. & pro intelligentia dicti capituli cū nō liceat. & aliorū iuriuz que cōtrariari vi-
66 dent, † cōsidera, q due sunt societates principales hominum, vt .s. in. j. parte, tertia, & quarta principalibus questionibus, & p discursuz huius questionis secūde partis patet, videlicet societas fidelium tm, que tendit ad finē felicitatis eterne, q est vnum corpus mysticū cuius caput est papa. Alia est societas tam fideliuz qm ēt infideliū quo ad beatitudinē tēporalem tantuz, vt homines in tranquillitate viuant, cuius caput est imperator. sicut ergo est impossibile q aliquis fidelium possit separari a capite, hoc est a papa. c. loquitur. xxiiij. q. j. ita ēt est impossibile in temporalibus, possit qui discedere a capite, qui est imperator, qr vnaqueqz societas fingit vnum corpus, & in vnoquoqz corpore est vnum caput videlicet in spiritualibus papa, & in temporalibus Imperator. & hoc est qd dicit tex. in. d. c. cū nō liceat, sicut eni est impossibile q corpus sit sine capite, ita etiā est impossibile a natura, q aliquod membrum sit de corpore, & non sit sub capite siue sit sine capite. si enim membrum abscidatur non erit de corpore. Ita etiā si aliqs fidelium efficiatur infidelis, iam abscisus est, & non erit de corpore fideliuz. & hoc est qd dicit tex. cum glo. in. c. nulla ratione. xciij. dist. Similiter etiam in tēporalibus, si quis velit dicere q est sine capite, vel dicere q non est de corpore, hoc est q non est de societate humana. & de tali dicit Philosophus. j. politicorum. aut est
67 neqm, aut plus qm homo. † Et sic est impossibile, q aliquis dicat exemptus, vel possit prescribere obedientiam, quam debet imperatori, nec super hoc possessionem, vel quasi possessionem acquirere. Sed considera, q tam sub Romano pontifice, qm etiā sub imperatore sunt alie societates inferiores, puta sub Papa archiepiscopatus, & episcopatus, & sub imperatore reges, & alij principes. & isti sunt q sub tali societate pticulari, spūali, vel tpli non possunt prescribere obedientiam, existentibus illis in tali societate, qr impossibile est q possunt esse sine capite, tamē bene possent prescribere talem obedientiā, submittendo se alteri capiti in alia societate, vel etiam q subsint immediate Romano pontifici quo ad spiritualitatem, vel in tēporalibus imperatori, & non erunt sine capite. & hoc modo loquunt. c. cū olim. de priuileg. & c. cū personе. de priuile. in. vj. Sed ab vniuersali societate q non sit sub imperatore in temporalibus impossibile esset separari, qr tūc aut esset nequam, aut plus quaz homo, & hoc est, quod voluit dicere tex. in. c. cum non liceat. de prescrip.

¶ Non obstat nūc id qd dr in octauo argu. q licet tales reges nō possint pscribere actiue tñ passiue pscribere pñt, vt subijciantur pape, & in hoc nullus doct. discrepat, & dñt, q rex Francie, vel reges Hispanie, & similes possunt prescribere passiue, vcz vt sint subiecti Pape immediate, & nullo modo imperatori. sed ad hoc respondet, q nullo pacto procedit hec prescriptio passiua, sicut nec actiue procedit, qr eadem ratio procedit in hoc casu, sicut in primo, qr vt dictum est ad prescriptionem requiritur quasi possessio, & ad eā acquirendā requiritur animus, sicut in possessione. l. iij. in prin. ff. de acqui pos. sed notorium est (q ipsi reges qui dicūt se exemptos) asserunt q nec Romano pontifici subijciunt in tēporalibus, & sic nō intendūt se submittere Pape quo ad tēporalem potestatem, & sic non prescribunt passiue illam obedientiam quam debent imperatori. Preterea etiam si dicerent, q in temporalibus volunt recognoscere Papam, non possunt, qr nō valent tenere in hoc quasi possessionē, tum rōne ipsorum, qr non pos-
68 sunt se possidere, † imo etiam si possidere se possent, tamē mutare possessionez non possunt nisi causa extrinsecus adueniente. l. qui bona. §. j. ff. de acqui. pos. tum nec ratione ipsius imperatoris, eo qr in his in corporalibus requirebat patientia superioris, scilicet imperatoris, vt dicunt omnes doc. cū Inn. in. c. bone. el. ij. de postu. prela. Abb. & Marianus in. c. cū cōtingat. de fo. cōpe. Tuz ēt rōne ipsius summi pontificis nō possunt ei prescribere, qr ipse non habet, nec potest habere iurisdictionem siue potestatem tēporalem, nec actu, nec habitu, imo ēt si haberet habitu, iam sibi per dominum fuit prohibita potestas illa temporalis, vt de hoc late diximus.s. in hac secunda parte in secunda qōne principali quod non hz actu, nec habitu Papa potestatem temporalez, tamen etiam si haberet eam habitu, postquā eam non potest exercere prohibēte domino dum dixit mitte gladium in vaginam, & sic frustra se subijcerent, cū vetitum est sibi exercitium. arg. l. ij. ff. de orig. iur. §. post originem. ibi paruz est iura in ciuitate esse, nisi sint, qui ea reddere possint. & Papa non pōt reddere iura in tēporalibus, alias iam haberet actu potestatem temporalez, quod tamen omnes inficiantur. & sic tam respectu regum, qr non possunt quasi possidere, ēt passiue tum respectu imperatoris, cuius patientia requiritur, tum etiam propter personam Pape, q nō pōt exercere principaliter, vt facit imperator actu potestatē temporalem, patet q nullo pacto procedit opinio eorum, qui dicūt qd ipsi prescribunt passiue. ¶ Item etiā alia rōne ostendit error dicte opinionis, qr vt dictū est postqm asserunt prescriptionē, psupponunt ius imperatoris, saltē qd illud hēbat, & dicere cōriū ē hūi cū vt.s. dictū est, cū ecclesia hoc teneat, q imperator est luminare
69 minus. hoc est caput in temporalibus societatis humane. † Si ergo ipsi reges, qui dicunt se exemptos, dicerent, q sunt subiecti in temporalibus Pape, iam faterentur q sunt duo capita vnius societatis humane in temporalibus, videlicet imperator, eorꝫ qui dicunt se esse sub imperio, & Papa eorū qui dicunt se esse exemptos, quod est contra determinationez ipsius Pape, qui in. d. c. solite. de maio. & obe. ponit duo luminaria magna, vnum magnū per qd representatur Papa, qui est caput in spiritualibus, & aliud minus, per hoc representatur imperator, q est caput in temporalibus. Si ergo Papa esset caput eorum q dicunt se esse exēptos representaret etiā Papa illud luminare minus, & sic essent vnuz luminare maius, & duo luminaria minora. Et sic principiū in quo fundat. d. c. solite. de maio. & obe. deficeret. Preterea essent duo capita in vno corpore. puta societatis humāe in tēporalibus, qd est monstruz in natura. c. quoniā. de of. ordi. Preterea alia ratione satis debiliter doc. nostri asserunt de prescriptione predicta, vt subijciātur Pape ipsi, qui dicunt se exemptos a potestate impe-
70 riali. † Nam vt dicit Bal. in. l. j. C. quo. & quando index Romanus pōtifex non solum in puris temporalibus nō exercet iurisdictionē tēporalē. imo si excommunicaret, aliquez regem, vel procederet armis spiritualibus cōtra aliquam communitatem in temporalibus, tales censure sunt nullius valoris, vt dicit ibi Bal. qr mitteret falcem in messem alienam. Et licet cōmunitas Florentie est propinqua Rome, & asserit se esse exemptam in temporalibus cum papa procederet semel contra eos cēsuris ecclesiasticis sup temporali re, Dixerūt se nō subijcere sibi in temporalibus. Et iō cēsuras illas a Romano pontifici promulgatas nullius fore valoris. Et ita dixit Bartholomeus socinus preceptor meus sup dicta causa cōsuluisse & obtinuisse, per id quod dicit Bal. in. d. l. j. & allegabat etiā glo. in. c. quod clericis. de fo. compe. qr qdlibet ius debet seruari in suo foro. videlicet ius canonicū in spiritualibus, & ius ciuile in temporalibus. Et Bar. in. d. l. j. C. de sacr. san. eccl. alias enim si essent subiecti Pape in tēporalibus, ius canonicum

nicum preferretur iuri ciuili, sic diceretur Papa supremus in temporalibus. Preterea tex. quem allegant contra conclusionem catholicam, videlicet. c. per venerabilem. qui filij sint legi. probat cōtra ipsos, quia ibi Papa narrando dicit, quod rex Francie non recognoscit aliquem in temporalibus, ergo Papa ibi fatetur, quod si nulli subest nec subest ipsi Pape in temporalibus, sed voluit in eo casu se sibi subijcere. iuxta. l. est receptū. ff. de iur. om. iudicum. quam. l. alleg. ibi. gl. et ideo dicit ibi tex. quod licet rex Francorum poterat legitimare filium suum tanquam princeps cū subditis, non tamē tanquā pater cum filio, et sic ille textus probat potius, quod rex Francorum nō subest Pape in temporalibus, et sic non prescribit passiue. si tū vis euitare illum text. poteris respondere multipliciter.

71 † Primo quod ius legitimandi potest prescribi, quemadmodū merum, et mixtum imperiū prescribi potest, quia id, qd potest concedi, potest prescribi, quia ista duo parificantur. c. cum contingat. de for. cōpe. et ideo bene dicit ibi tex. qd rex Francorum potest legitimare, quia hoc non est in signū supreme potestatis, qd est condere legē vniuersalem, que omnes comprehendat, et hoc non potest concedere imperator, et sic nec potest prescribi. vel aliter potes respondere ad. d. c. per venerabilē. prout ibi. gl. quod de facto nō recognoscit, sed tex. ibi non dicit quod non debet recognoscere imperatorem in superiorē, sed dicit quod nō recognoscit de facto. et Papa voluit eo casu regis Francorū super legitimatione eius filij intendere, quia et intendebat super matrimonio puta affinitate prime mulieris dicti regis Francorum. Uel aliter dico, qd illa assertio pape non potest derogare preeminentie imperatoris, quia nō fit cū cause cognitione, etiā si determinando disponeret prout narrando asserit. Quia si in his, que sunt temporalia, vt dictū est, nō est obediendū Pape, etiā si vtatur gladio spirituali siue censuris ecclesiasticis, quia mitteret falcem in messē alienā, multo minus in his que sunt in signum preeminentie tēporalis potestatis imperatoris maxime, quā tēdit in diminutionem imperij, in quo papa non debet contraire imperatori, sed potius eū debet iuuare, et viceuersa imperator Pape. iuxta, cum ad verum. xcvj. dist. et. c. quoniam. x. dist. vbi vna potestas per aliam dz iuuari. de hoc etiā est tex. in. c. fi. et. c. quā. de offi. ordi. et. c. princeps. xxiij. q. v. cum si. ex quibus apparet qd nulla cā prescriptionis potest aliquis se eximere a potestate imperatoris nō solum actiue, sed nec et passiue. et licet predicta sufficerent pro responsione dictorum argumentorum, et corroboratione conclusionis, tamen pro clariori dilucidatione veritatis, dico sic. psupponō qd iperator est supremus, et maior in tēporalibus, et hoc est notorium in vniuerso orbe. l. deprecatio ad leg. rhod. de iac. et. c. solite. de ma. et obed. cū si. et hoc debent presupponere et illi, qui prescriptionē allegant, posito. n. qd possessio, vel quasi possessio posset cadere i his qui exēptionē pretendunt, prout non potest, vt. s. diximus, tamen cum notoria sit illa suprema potestas imperatoris sequitur, quod non solum in

72 medio, sed etiam a principio essent male fidei possessores. † et vbi mala fides est, nō currit prescriptio. c. fi. de prescrip. et in regula malefidei. de reg. iur. in. vj. eo maxime, quia et quo ad octauum argumentū hec ratio procedit tā respectu regis, qui nititur se eximere, quā et ex parte Pape, qui non ignorat iura. c. j. de cōst. in. vj. quibus disponit imperatorem esse supremū i temporalibus. d. c. solite. imo debet in conseruandis iuribus imperatoris iuuare. d. c. cū ad verum. et. c. quoniam. cum simi.

73 ¶ † Preterea vt dicit Inn. in. d. c. bone. el. ij. de post. pre. in. j. colum. in his incorporalibus ad hoc, vt currat prescriptio, duo requiruntur, primo, qd ille, qui vtitur, intendat vti iure suo. Itē qd ille cuius iure vtitur patiebat sciens, sed hic nullus rex vti potuit (licet alias quasi possidere posset) sciens vti iure suo cōtra imperatorem. primo quia supra se non potest quis exercere potestatē quā imperator hz, secūdo, quia scit, qd imperator hz ptātē, supra eū et sic nō intēdit vti iure suo. Itē nec respectu iperatoris potest cōstare patientia, tum quia imperator non credit quod aliquis rex (cum ipse subditis suis sit minister iustitie) sit a ratione alienus, qd presumat se non fore subiectum imperatori, alias enim eo ipso qd si hi non obediunt, sunt rebelles, et incidūt in crimen lese maiestatis l. j. et. ij. ad leg. iul. maiest. et hoc dicit Bal. in. l. decernimus. C. de sac. san. eccle. Preterea si aliquis vult dicere se exemptū, debet hoc ostendere coram superiore, hoc est imperatore, qui est superior, et solus pręest iudex in sua causa in temporalibus. l. et hoc tiberius. ff. de heredi. instituen.

74 ¶ † Preterea vt dicit Inno. in. d. c. bone. ij. de post. pre. ij. col. papa circa spiritualē iurisdictionē omnia potest, et hz plenitudinem potestatis. et ideo nullus potest querere possessionem que ei preiudicet, cum illā habet a domino tantū, et ideo est imutabilis. xxj.

75 dist. in nouo. et. c. sequenti. † Sed sic est quod eadē ratio militat in imperatore, quia habet potestatem a domino. xcvj. dist. si imperator, et in auc. quo. opor. epis. in princi. collatio. j. et supra in secūda questione principali secūde partis latissime est ostensum. et sic nullus humanus, i tēporalibus potest acquirere possessionem, vel quasi possessionem contra preeminentiam imperialis potestatis, nec prescriptionem.

¶ Preterea, vt dicit idem Innocē. in dicto. c. bone. specialia iura, vt possessionem alicuius ciuitatis, vel ville tantum potest quis querere et prescribere contra Papam, siue Romanam ecclesiā.

76 c. ad audientiam. de prescrip. † eodem modo Papa vtendo iure alterius prescribere potest. Sed vtēdo ex plenitudine, nec possionem querit alicuius iuris, nec prescribit. ita etiam pari rōne dicendum est, quod imperator vtendo plenitudine potestatis, nō potest querere possessionem alterius iuris, nec prescribit. Ita etiam nec aliquis potest contra ipsum.

¶ Preterea certum est, quod prescriptiones sunt introducte iure humano Imperatoris, vt patet per omnia iura de hoc loquen-

77 tia, et di. in regula secunda, de regulis iuris in sexto. † Sed sic est quod nulla lege cauetur, quod ea, que sunt in signum supreme potestatis Imperatoris possint prescribi, immo potius disponitur contrarium. l. competit. C. de prescriptione triginta vel quadraginta annorum. vbi Imperator dicit, quod non currit prescriptio in his, que functionem quandam, aut ciuilem canonem, vel aliam quandam collationem soluendum dependere videntur. Et sic apparet, quod nullus rex vel princeps, vel aliquis alius in his potest se eximere prescriptione aliqua.

¶ Preterea nullus dubitat, posito quod aliquis Imperator statuisset talem prescriptionem preeminentie Imperialis lege, successor posset tollere, quia par in parem non habet Imperium. c. innotuit. de electio. etiam si de prima lege nō faceret mentionē. c. j. de cōst. in. vj. et sic posset nunc disponere Imperator sua lege, qd non vult, qd tales prescriptiones valeant, et hoc maxime in augmentū imperij, qd est bonū commune, presertim, quia nullus potest dicere, cur hoc facit. argu. c. cuncta. ix. q. iij. facit. c. quo iure. viij. dist. vbi tolle iura imperatoris, et non erit hoc tuum, illud meum.

78 ¶ † Preterea dicit Marianus socinus in. d. c. cū contingat de for. cōpe. in. iij. col. allegādo Bar. in duobus cōsilijs suis, vbi hoc notabiliter dicit. Illud duntaxat pōt pscribi, qd posset ille cōtra quē

79 pscribit cōcedere, et transferre i prescribentē. † Sed sic est qd imperator non posset facere, nec transferre potestatē supremā, quā habet ad cōdendum legem in vniuerso, et cetera que sunt in signū supreme iurisdictionis impialis alicui, de hoc est tex. in. l. legatus. ff. de offi. presi. et si nō in toto nec in parte. l. que de tota. ff. de rei vē. Item quia faceret monstrum in rerum natura, quia essent duo capita vnius corporis, et vt supra dictū est, hoc habet a deo, et illud nec immutare, nec abdicare potest a se, sicut nec papa potest. Et sic nec prescribere aliquis potest.

¶ Preterea predicti electores Alemanie in electione impatoris vtūtur vice totius vniuersitatis. vt per Jo. an in addi. in Spe. in sepe a legato. ve. Item qd obtentū. §. fi. in ti. de rescri. presen. Et sic etiā vice omniū regū, principum, et communitatum, et sic oēs ipsi videntur eligere, quorum vice dicti electores eligunt. et sic in qualibet electione videntur fateri ipsum habere supremam potestatem super omnes. ex predictis apparet claritas et veritas conclusionis catholice, et contrarium affirmātes dicuntur rebelles et incurrunt crimen lese maiestatis.

¶ Ad nonum argumentum dico, quod vt supra latissime dictum est, et probatū, presertim in secunda principali questione huius secunde partis, Papa non habet potestatem in temporalibus supre-

80 mam. † Sed quia habet iurisdictionem et potestatem sublimiorem in spiritualibus, et spiritualia sunt multo digniora temporalibus, a quibus temporalia recipiunt lumen, nec debent esse spiritualibus impedimento, sed potius tenentur iuuare. c. quoniā. x. dist. ideo Papa pro spiritualibus tuendis tantum accessorie vtitur dicta potestate temporali, ex eo quia quo ad illum effectum spiritualium et finem beatitudinis eterne imperator non habet potestatem communem, sed est persona priuata. Et ideo de necessitate Papa tali casu potest et debet intendere in temporali, si ne quo non posset spiritualia sustinere. c. si quis obiecerit. j. q. iij.

81 ¶ † Preterea si imperator esset hereticus vel rebellis ecclesie (cū debet ei auxiliari) imo si electores essent similiter rebelles heretici vel infideles, hac iusta causa potest mutare imperium de gente in gentem, prout fecit quando de grecis trāstulit in germanos. c. venerabilem, et ibi glo. et doc. de elec. vel qñ imperator est manifestus peccator incorrigibilis, et scandalum ponit inter fideles. Ex

cuius exemplo etiam auertuntur fideles a via veritatis, iuxta di-
ctum diuini Platonis, quales in republica principes sunt, tales
solere esse ciues, exẽplo xpi qui eiecit emẽtes & vẽdẽtes de tẽplo
Mathe. xxi. & Marci. xi. & intendit tunc in temporalibus Chri
stus, ne orationi essent impedimẽto. ita etiã Papa deponit hac
de causa imperatorem. c. ad apostolice. de re iud. in. vj. & ẽt reges
vt fecit de rege Francorũ, nam ipsum priuauit. c. alius item. xv.
q. vj. qꝛ vt dicit ibi glo. dissolutus erat cũ mulieribus, & hoc ratio
ne peccati, cuius cognitio soluz spectat ad Papam. c. nouit. de
iud. & ideo imperator non poterat ratione peccati supra regem
Francorum intendere, sed Papa, & ita procedit dictum argumẽ
tum & iura. Si autem in temporali potestate tantum tales reges
essent negligentes, vel quod non bene gubernarent prouincias si
bi subiectas, tunc talis cognitio spectat ad imperatorez, & nõ ad
papã per supra dicta. & dicit Bald. in. l. decernimus. C. de sacro
san. eccle. & supra in hac questione & precedenti est probatum. &
ita debes intelligere dictum argumentuz & habes cognitionem
vtriusqꝫ potestatis.
82 ¶ Ad decimuz argumentuz responsio. † Fatendum est ꝙ ad cõ
tenta in dicto capitulo. j. de forma fidelitate, tenet dominus vas-
sallo, & sic etiam Imperator, alias est in culpa, & posset vassallus
dicere, cum tu non me tractas in senatorem, nec ego habebo te
in imperatorem dicto capitulo esto. xcv. dist. & d. c. j. de for. fidel.
Sed aduerte nam anteꝙ̃ hoc valeat dicere aliquis rex vel alius
quicunqꝫ, oportet constare ꝙ imperator est in culpa, vt est text. &
ibi notant Bal. & Jac. aluarotus. in. c. ex facto. qualiter do. pro-
prietate priue. in libris feudorũ, in tantũ ꝙ licet notoria, & eui-
dens sit culpa, nihilominus requiritur sentẽtia priuatiua, sed hic
non apparet talis sententia contra imperatorem in eius curia la
ta, vel forsan per vniuersitatẽ totius orbis. sed ẽt posito quod ap
pareret de tali sententia, illa procederet ꝯ talem Imperatorem
dũtaxat, non tamen contra eius successorem vel imperium. Pre
terea dico, ꝙ hodie dictum argumentum posset retorqueri in
contrarium, quia multi reges & principes nolunt ꝙ super con-
tentis in dicto. c. imperator intendat, nec super cõtentis in dicto
argumẽto. Et forsan, ꝙ deterius est, ei nõ obedirent, & propter-
ea inciderent in laqueum rebellionis, vt. s. diximus, & Bal. in. d.
l. decernimus. C. de sac. san. eccle. & Bar. in. d. extrauaganti quo
niã ver. ex tenore, vel etiam dico, qđ licet imperator in orbe vnus
est princeps superior in tẽporalibus, tamẽ prouincie sunt plures.
c. scitote. vj. q. iij. Et sic etiaz plures principes in pluribus prouin
cijs sub imperatore, qui curam habent ministrandi iustitiaz quili
bet in suo regno sibi subdito. Et hoc vt supra dictum est habent
ab antiquo exercentes merum & mixtuz imperium, siue ex priui-
legio imꝑatoris, vel alias ex cõsuetudine prescripta, vel pscriptio
ne, vt p doctores in. d. c. cũ ꝯtingat. de fo. compe. & c. licet ex su-
scepto. e. ti. & Bar. in. l. hostes. ff. de cap. cũ si. Et imꝑator hoc to
lerat propter bonum publicum, quod tã per leges imperiales ꝙ̃
etiam per iura propria dictorum regnorum per eos iustitia mini
83 stretur. † licet in multum arduis sit semper recurrendum ad impe
ratorẽ. l. j. C. de leg. & ne mireris ꝙ in dictis regnis vel prouincijs
finiantur lites, quia videmus etiam in illis regnis & sub vno rege
in diuersis partibꝰ regni lites finẽ accipiũt, vt in Gallia sunt par
lamenta, Parisijs, & Tolose, & Burdegalis. Et i hispania sunt
cancellarie in Vallioletto, Granate, Aragonie, Nauarre, Valẽ
tie, & pluribus alijs locis sub vno rege lites finiũt, tñ ab vno par-
lamento ad alium, vel ad regem nõ appellatur. eodẽ etiam modo
nec ad imperatorẽ, licet si imperator videret ꝙ res publica alicu
ius regni, vel prouincie non bene gubernatur, posset & debet de-
scendere, videre & corrigere, & incorrigibilem regem regno priua
84 re, vt. s. dictuz est, † & ipse est iudex super omnes, & nullus eum iu-
dicare potest in temporalibus. c. cuncta p mundum. ix. q. iij. & ff.
de here. insti. l. & hoc Tiberius. Et sic imperator est iudex omniũ
mortalium in temporalibus. Et ipsi soli arbitrium rationis natu
ralis ad legem condendam in vniuerso orbe, & eam executiõi tra
dẽdam per se & suos deus cõmisit, & est eius vicarius in terris in
temporalibus, & nullus supra eum.
85 ¶ Ad vndecimũ argumẽtũ respõsio. † ꝙ papa approbat impa
torẽ, & põt eũ repellere. c. venerabilẽ. de elec. & c. ad aplice. de sen.
& re iud. & hoc pp peccatũ, cũ impator sit & debeat esse catholicꝰ
& sit membrũ ecclesie. Sed Romanus pontifex est caput in spiri-
tualibus, & nullus ipsuz iudicat. d. c. cuncta per munduz. ix. q. iij.
& ita Papa decernẽdo imperatorẽ non esse catholicum, & sic nõ
esse de corpore mystico fidelium, in consequentiam iaz repellit ab
imperio ratione peccati manifesti, & scandali in ecclesia Dei, que
est cõgregatio fidelium. ita loquuntur iura in cõtrarium allega-
ta, in meris temporalibus Papa nullam habet potestatem sup
imperatorem, nisi ꝙ ipsum approbat, cum hoc intersit ecclesie &
debet ei auxiliari. c. quoniam. x. dist. cũ si. & sic non obst. d. c. p ve-
nerabilem. qui fil. sunt legit. quia Papa non determinat ibi ali-
quid. & s. in respõsionibus ad septimum & octauũ argumentum
86 multipliciter ad. d. c. per venerabilem responsum est. † Itẽ papa
nõ posset quẽ eximere ab imperatore etiam cũ imperatore, & sic
iunctim vel diuisim. nam imperator habet imperiuz a Deo, & sic
est caput corporis, id est vniuersitatis humanoruz, a cuius vnita
te non potest quis separari, tum quia essent duo capita, & sic mõ-
strum in natura. d. c. quoniam. de offi. ordi. tum qꝛ esset ꝯtra Dei
& eius ecclesie determinationẽ, qđ fieri non potest, tuz qꝛ nõ esset
pars corporis societatis humane, & sic, aut nequam, aut plus ꝙ̃
homo secundum Philosophum primo politicorum, & est quid
indiuiduũ imperium, & per plures rationes. & iura in hac que-
stione, tam in fundamẽtis conclusionis, quam in responsionibus
ad argumenta deducta apparet. & sic licet vt dictum est, Papa
posset in totum priuare imperio imperatorez, vt qꝛ est hereticus,
vel alia causa iusta. d. c. ad apostolice. non tamen posset aliquem
eximere ab imperatoris potestate.
¶ Ad duodecimũ arg. rñdendo dico. rõnes in eo. argu. allega-
te tendunt ad hoc, vcꝫ ꝙ Romanus pontifex est maior & supre-
mus in temporalibus, & ideo lꝫ imperator habeat potestatem tẽ
poralez, eam habet a summo pontifice, vel saltim a Deo mediã-
te Papa. & quod etiam reges habẽt similiter hanc potestatez a
Deo mediate, vel immediate, & ideo vbi non constat ꝙ dicti re-
ges fuerint aliquando sub imperatore, iure dicuntur exempti ab
imperatoris potestate. Sed ad hoc poteris rñdere multipliciter
Primo, si hoc esset verum, non esset aliqua differentia inter im-
peratorẽ & reges. Sed hoc dicere est hereticũ, qꝛ eccesia tꝫ ꝯriũ
ꝙ vnus est imperator, qui significatꝰ per luminare minus. c. solite
de maiori. & obe. & per plura fundamenta, que supra in hac que-
stione diximus tam in illis tredecim fundamentis, quam etiaz in
responsionibus ad argumenta, hoc stat probatum in prima que-
stione principali. Preterea secũdo ꝙ papa non habeat aliaz po
testatem temporalem principaliter, & ad finem beatitudinis tem
poralis, ad quem tendit hec potestas temporalis actu, imo nec
habitu, supra latissime in secunda questione principali per totum
in hac secunda parte probauimus respondendo ad auctoritates
& argumenta in contrarium facta.
87 ¶ † Preterea & tertio specialius poteris dicere, ꝙ lꝫ in. d. c. oẽs.
xxij. dist. & extrauag. Bonifacij octaui, qđ incipit, vnam sanctam
dicatur, ꝙ Petro & successoribus iura terreni, & celestis imperij
per Christum fuerunt cõmissa, vltra predicta dic, ꝙ illud dictum
dꝫ intelligi sic, qꝛ terrenũ imperiũ pape est ecclesia militãs, que est
cõgregatio fidelium, hoc est qđcũqꝫ papa soluit, vel ligat in hoc
imperio erit solutum, vel ligatum in celesti imperio, que est eccle-
sia triũphans. c. vt ꝯstituerentur. l. dist. non intelligas iura terre-
ni, id est tẽporalis potestatis, hoc est ad finez beatitudinis huma
ne, vt. s. in. ij. questione principali huius secunde partis, satis est
dictum presertim, qꝛ sic intelligere esset contra preceptuz diuinũ,
88 † qꝛ oporteret, ꝙ illa cõmissio celestis, & terreni imperij in vtraqꝫ
potestate esset equalis. l. nam hoc iure. ff. de vul. & pup. substi. vbi
quando vna determinatio determinat duo determinabilia, pari
ter ea debet determinare. & sic esset dicendum, ꝙ Papa habeat
actu, & habitu potestatem temporalem, sicut habet spiritualem,
quod est contra preceptum Christi, qꝛ dixit. mitte gladium in va
ginam, noluit enim ꝙ vteretur illa animaduersione in facinoro-
sos hoies, qđ est imperiũ tẽporale. l. imperiũ. ff. de iurisdi. omnium
iudicum. & hoc etiam tenent omnes doctores, etiam illi qui dicũt
ꝙ Papa habet illam potestatem temporalem habitu tantum.
licet in secunda questione principali huius secunde partis con
clusimus, ꝙ nec eam habet habitu, quomodocunqꝫ sit illi tex. in.
d. c. omnes. & in. d. extrauagan. non possunt intelligi de tempora
89 li potestate, sed vt. s. diximus. † Vel etiam responde aliter videli-
cet ꝙ habet iura imperij terreni accessorie vtendo terreno impe-
rio. c. si quis abiecerit. j. q. iij. Vel etiam poteris dicere, ꝙ vtitur
potestate temporali ad finem spiritualium & beatitudinis eter-
ne, exemplo Christi, qui eiecit ementes & vẽdentes de templo.
Math. xj. & Marci. xxj. Preterea intelligere aliter, non solum
est contra preceptum Dei, qꝛ prohibuit exercitium gladij tẽpora
lis, imo etiam contra determinationem ecclesie. d. c. solite, qđ sint
duo capita, vnuz maius scilicet papa in spiritualibus, & aliud mi
nus scilicet imperator in tẽporalibus. quod nõ esset, si papa esset
supremus in temporalibus. Itez ratione finis, qꝛ dicte potesta-
tes videlicet spiritualis & temporalis sunt ad diuersos fines. itez
qꝛ iste

q2 iste potestates Pape ꝛ imperatoris ponunt̃ tanq̃ diuerse, in auc. quo. opor. epi. col. j. ꝛ c. duo. xcvj. dis. ꝛ vna aliā debet iuuare c. quoniā. x. dis. ꝛ c. cū ad verū. xcvj. dis. ꝛ sic etiā papa iuocat bra chiū seculare, dum opus est. c. j. de of. ordi. cū si. Et hoc etiaȝ dicit Marianus socinus in. c. licet ex suscepto. de fo. compe. ꝙ vacan tibus regnis eorum qui recognoscunt superiorē, etiā eorū qui as serunt nō recognoscere superiorem, ꝙ iurisdictio debet reduci ad summum generalem administratorem in tēporalibus, qui habet iurisdictionē vniuersalem in temporalibus, videlicet ad imperato rē, ꝛ dat rationem, videlicet, ne detur perturbatio iurisdictionis, ꝛ pluralitas principatū. Et sic nunc intelliges. d. c. omnes, ꝛ extra uagans bonifacij octaui, qd̄ incipit, vnā sanctaȝ, quāto magis, q2 si temporalis iurisdictio esset penes papā posset ad libitum reuo care imperatorē. c. sup questionum, de of. deleg. ꝛ l. iudicium sol uit. ff. de iudi. sed hoc facere nō potest, vt dicit tex. in. c. licet ex su scepto de fo. cōpe. Et ibi Marianus socinus dicit in primo not. ꝛ oēs in hoc affirmant. Et per hec ꝛ plura alia que in prima secū de ꝛ hac tertia questi. principalis diximus, apparet ꝙ imperator solus est supremus in potestate temporali. Et hoc idē affirmant omnes doct. q2 dum asserunt, qd̄ aliqui reges prescripserunt hanc exceptionem, ergo presupponunt, qd̄ prius erant sub imperatore. Sed ad eoꝝ argumentū stat respōsuȝ supra in hac questione in re sponsionibus ad septimū ꝛ octauū argumēta, nec apparet, ꝙ ali quis a principio, qñ deus approbauit imperiū, nō cēt sub impato re, imo potius ꝓbat̃ ꝯ̃triuȝ, qd̄ omnes erant sub eo. Luce. ij. Exijt edictū a Cesare augusto, vt describeret̃ vniuersus orbis, ergo nul lus erat eo tpe exēptus, ꝛ sic nec nūc, vt supra dictū est. Itē sufficit qd̄ est ꝯstitutus impator totius societatis humāe, q2 illico oēs de bēt ei obedire. Preterea ille tex. i. d. c. oēs. xxij. dis. ꝛ tota illa dif finitio loquit̃ de spirituali potestate ꝛ de ecclesijs, qualiter Roma na ecclesia est supra oēs alias ecclesias, ꝛ q̄d de alijs ecclesijs. De tpali. n. potestate in nulla parte fit mētio in. d. dis. Et sic ꝫm mate riā dꝫ itelligi ille tex. dū dicit celestis ꝛ terreni impij iura, cū alias nō posset aliquis intellectus iure diuino, vel humano, aut rōne na turaliū sustineri. Et ita dictū argumentum non obstat, sed potius per supradictas responsiones confirmatur conclusio catholica.

¶ Ad tertiumdecimum argu. Responsio. Supra vidisti per plu ra media ꝛ rationes auctoritates scripture diuine, canonice, ꝛ hu
90 mane, ꝯclusionē catholicā corroboratā, † ita qd̄ si aliq̃s est rebel lis imperatori p aliquē de quinq3 modis positis p Bar. in glo. su per. ver. ex tenore, in extrauagan. quoniā q̄ sint rebelles, incidit in crimē lese maiest. ꝛ ꝓcedit ꝯ̃ eū imperator, vt p Bal. in. d. l. decer nimus. C. de sacr. sanc. eccle. Et ita debent intelligi dicta iura. s. l. non dubito. ff. de capti. ꝛ l. mercatores. C. de cōmer. ꝛ merca. ꝛ vt ibi dicit glo. Licet tēpore illaꝝ legū nō erat sub obedientia impe ratoris ille rex Persarū, tñ Justiniani impatoris tpe redactus est sub imperio. textus est in auc. de her. ꝛ fal. col. j. Et sic ille leges iūctis. d. auct. ꝓbant ꝯclusionē catholicā, qd̄ licet nunc sint multi reges, presertiȝ infideles rebelles imperio, tñ potētissimus ꝛ sacra tissimus Romanoꝝ rex Carolus iure potest, ꝛ faciet auxilio diui no reducere quoscūq3 rebelles in toto orbe terraꝝ ad sui imperij obediētiam. Et in eo quod dicitur in. d. arg. ꝙ papa tolerat eos, quos nō permitteret, si deberent imperatori obedire, quia essent in peccato publico, prout fecit de alio rege Francoruȝ. d. c. alius, Jtem. xv. q. vj. ꝛ qd̄ aliqui reges fuerunt canonizati, quod nō fuis set, si obediētiam deberent imperatori, quia in nō obediēdo esset in peccato. Sed dic, qd̄ papa sup infideles nihil potest facere, vt supra dictum est. Sed respectu fidelium non est credēdum, qd̄ ta les reges essent in proposito nō obediendi imperatori ꝛ ecclesie. Et vt dicit textus in. c. quoniā. x. dis. Una potestas scilicet, spiri tualis debet alteram iuuare, videlicet temporalem, ꝛ viceuersa tē poralis spiritualē. Unde dicit Marianus socinus, in. c. l3 ex su scepto de foro competēti, per dictuȝ. c. quoniā, ꝙ si quis de facto nō recognoscit imperatorem in superiorē, qd̄ tunc papa non suc cedit, sed debet iuuare imperatorē, vt recognoscatur in dominuȝ. Sed vt diximus supra in respōsiōe ad. x. argu. nō est notoriū, qd̄ reges nō obediant imperatori, presertim quia, quādo rebellio cēt notoria, requirit̃ sentētia, vt per. Bal. ꝛ iac. alb. in. d. c. de forma. fid. in libris feudorum, ꝛ sic papa nō posset contra eos procedere ante sententiam. Et ita tollerare debet, nō presumere qd̄ aliq̃s sit rebellis. Sed quo ad dictos reges sanctos est dicendū, quod ipsi habebant bonum propositum obediendi imperatori, si ab eo fuis sent requisiti. Et nō possunt dici rebelles, ex eo quia vtūtur tales reges mero imperio in suis regnis, q2 hoc possunt iure facere vt supra diximus priuilegio vel ꝯsuetudine, sine preiudicio tamē su perioritatis, siue supreme potestatis ipsius imperatoris, vide i re sponsione ad septimum ꝛ octauum ꝛ decimum argu. Unde legū tur iura imperatoris in dictis regnis, ꝛ cause per eas decidūtur. Et sic non essent in peccato dicti reges canonizati, ꝛ alij tenētes rectam intentionem in imperatorem, ꝛ ecclesiam, dum tamen ha beant propositum obediendi eidem impatori, quoties ab eo fue rint quesiti. ꝛ hoc modo debet intelligi. Bartol. in. d. l. hostes. ff. capti. ꝛ. l. j. §. si. ff. de aqua plu. ar. ꝛ doc. in. d. c. cum contingat. et per hec non obstat dictum argu. ꝛ sic remanet conclusio catholi ca vera, ꝛ qui contrarium tenet est suspectus de heresi.

SUMMARIUM

1 Oldradi opinio circa imperatoriam potestatem perpensa.
2 Deum in initio iurisdictionem per seipsum exercuisse.
3 Regna lege diuina permissa.
4 Monarchias omnes per tyrannidem incepisse.
5 Termini a patribus positi non transgrediendi.
6 Spoliatum non semper ante omnia restituendum.
7 Juris humani species plures.
8 Jure gentium occupanti ꝯceduntur, que in nullius bonis sunt.
9 Jmpatoris legem in iudicio citare apud hispanos capita e est.
10 Fides adhiberi illis non dꝫ, quorum auctores repellerentur.
11 Oldradi opinio reiecta.
12 Jus naturale non esse humani iuris speciem sed diuini.
13 Jus naturale non consistere vniformiter in omnibus animanti bus rationalibus ꝛ irrationalibus.
14 Charitas erat cōionis inter homines vinculū primis seculis.
15 Dominia distincta propter hominum malitiam.
15 Jura humana sunt imperatorum iura.
17 Juris gentium auctoritas penes imperatorem.
18 Rex vnde dicatur.
19 Jmperator dicitur rex. ꝛ nu. 41.
20 Nabuchodonosor imperium a Deo fuisse. ꝛ nu. 28.
21 Constantinus predia ad edificandas ecclesias concessit.
22 Peccatum non dimitti, nisi restituatur ablatum.
23 Jgnorantia iuris in prescriptionibus non prodest.
24 Donationes facte ecclesijs ab imperatoribus comprobate sunt per Romanos pontifices.
25 Dominandi libido a Nembroth sumpsit initium.
26 Sceptrum a Juda non auferendum, nisi per Christi aduentum.
27 Judices super populum Jsrael per Moysen constituti.
29 Reges Juda defecerunt in Christi aduentu.
30 Judei Cesarem esse suum imperatorem confessi sunt. ꝛ num. 36.
31 Christus quo tempore natus.
32 Augusti cesaris laus.
33 Christus edicto Cesaris obediuit.
34 Jmperium in persona Tiberij approbatum a Christo.
35 Pecunie validitas dependet ex auctoritate publica.
37 Pecunie appellatione res omnis continetur.
38 Christus tributum soluit, vt scandalum vitaret.
39 Jmperatorem vnum esse ecclesiastica decreta firmant.
40 Oldradi consilium vt hereticum, ꝛ eius statuam igne esse com burendā.
42 Regna iure gentium distincta eodem iure possunt dissolui.
43 Jmperatoris est diuidere regna, ꝛ prouincias.
44 Deum comprobare imperium in persona vnius.
45 Reges omnes auctoritatem suam ab imperatore habere.
46 Finis ꝛ intentio principis qualis esse debeat.
47 Legem Jmperatoris non derogare legibus regnorum parti cularium.
48 Reges aut principes quoscunq3 non posse se eximere a potesta te imperatoris.
49 Jmperatorem vnum omnibus esse, quam sit necessarium.
50 Danielis locus explicatus.
51 Rebellem censendum eum, qui conatur se eximere a potestate imperatoris.

Ed postq̃ꝫ predicta scri psi, cum in curia imperatoris me dictam ꝯclusionēȝ catholicam tenere retulissem, q̄dam iuribus doctor celeberrimus imperatoris ꝯsiliarius interrogauit. An ꝯsilium Old. viderim, in quo hanc materiam disputat, ꝛ contrariuȝ cō cludit quem omnes doctores sequūtur. cui retuli nō vidisse, sed me. d. ꝯsi. deo dante visuruȝ, ꝛ respondere dictis Old. pollicitus fui. Quo nunc lecto intellexi dictum cōsilium amaritudine stare

plenum, ⁊ ob ignorantiā principiorum esse fabricatum, ob cuius,
venenum in orbe seminatum ad infima quamplures descendis-
se, humanamq; societatem indies magis in deteriora declinare
ex infra dicendis ostendetur.
1 ¶ † Nunc ergo veniendo ad dicta in eodem ꝯsi. qd̄ est. lxix. in or
dine, in principio qbusdam paucis satisq; leuibus pro impatore
in mediuz deductis, dicit, oportere se altius hanc mām exordiri.
Et sic assumit, ꝙ ius est nomen gn̄ale multas sub se ꝯtinens spe-
cies. c. omnes. §. est autem. cum. c. seq. j. dist. qꝛ aliud est diuinum,
aliud vero humanum. Et ius diuinū ꝯtinet legem veterez ⁊ no-
uam, sed de lege veteri non inuenit ꝙ impator habeat dn̄ium in
orbe, qꝛ imperium processit, qn̄ imperium Romanoꝝ incepit, ⁊
2 populus in eum transtulit suam ptātem. l. ij. ff. de orig. iur. † Sed
Deus est dn̄s omnium. Gen̄. c. ij. ⁊ ab initio per seipsuz exercuit
iurisdictionem, ⁊ penam transgredientibus eius precepta impo
suit. Gene. c. iij. qꝛ expulit Adam de paradiso, ⁊ multos alios pu
niuit. ⁊ pp hominem tanta creauit. l. in pecudum. ff. de vsur. ⁊ ea
sibi ꝯcessit, vt in psal. Celuz celi dn̄o, terram autez dedit filijs ho
minum. Sed cum cōio discordiam parit. l. cum pater. §. dulcissi-
3 mos. ff. de le. ij. voluit ꝙ occupanti ꝯcederet. Deuter. c. iij. † ⁊ de
lege ista permissa fuerunt regna, vt pz in Dauid Saule ⁊ Salo-
mone, ⁊ pluribus alijs approbatis a Deo. d̄ sac. vnct. c. j. §. vnde
veteri. ⁊ prouer. c. viij. per me reges regnant. ⁊ in psal. Deus iu-
dicium tuum regi da. Sed non inuenit de imperatore ꝙ fiat mē
tio, nec illo tpe fuit imperium, sed postea, vt dictū est, incepit. itez
dicit ꝙ nec lege euangelica aliquid inuenit, per quod videatur
imperium approbatuz, licet fuerit post imperiū, sed de regibus
sic vt habetur. j. Petri. c. ij. Deuz timete, regem honorificate. ⁊
illud, subditi estote omni humane creature, siue regi ⁊c. c. solite.
de maio. ⁊ obe. imo dicit ꝙ per Xp̄m oēs monarchie fuerunt de
structe, ⁊ ēt reprobate, ipse enim est lapis sine manibus abscisus,
qui statuam percussit in pedibus, ⁊ ꝯtriuit, per quam statuam il-
le quatuor monarchie figurantur, scz Assirioꝝ, Persarū, Gre-
4 corum, ⁊ Romanoꝝ, vt hr̄ Danie. c. ij. † ⁊ merito qꝛ omnes mo-
narchie per tirāniam, ⁊ vsurpationem inceperunt, dignum enim
fuit, vt pp iniustitiam de gente in gentem regnum transferet. ec-
cle. c. x. ⁊ factum est regnuz huius mūdi dn̄i nostri ⁊ Christi eius
filij, ⁊ regnat in secula. Apoc. c. xj. Et sibi est data omnis ptās in
celo ⁊ in terra. Matth. c. vlti. vt impleatur illud Ezec. c. xxxvij.
Faciam eos gentem vnam, ⁊ erit vnus Rex oibus imperijs. Et
ad illud Matth. xxij. reddite que sunt Cesaris Cesari. Rn̄det,
ꝙ visa imagine Cesaris precepit dare quod suum erat, vel forte
scandali vitandi causa. Matth. xviij. ⁊ xxviij. q. j. c. iam nunc. ex
quo apparet monarchiam ⁊ dn̄ium imperatorem per vim, ⁊ ti-
ranniam obtinuisse, qꝛ cum primum fuerint pmissione diuina per
reges occupata ista regna, ⁊ distincta regna, ⁊ sic ēt reges insti-
tuti, ⁊ aliqui per dn̄i voluntatem, et hr̄. j. dist. c. ius gentium, non
licuit imperatori ea dn̄is suis auferre. Et sibi appropriare, pro-
hibente lege naturali, qd̄ tibi non vis, alteri non facies Matth.
vij. dist. j. c. j. † nec licuit transgredi terminos, quos posuerunt pa
5 tres nostri prouer. c. xxij. in fi. ⁊ de sepul. c. j. qui terram diuiserāt,
vt apparet in Loth, ⁊ Abraham, ⁊ sic cum peccauerit, ea inique
illicite occupando, non dimittitur peccatuz, nisi restituat ablatū.
c. peccatum. de reg. iu. in. vj. ⁊ cum teneatur ad restitutionem, do
6 lo petit, qd̄ restituturus est, † imo nec possessio, nec detentatio si-
bi restitueretur, etiam si constaret eum possedisse, ⁊ spoliatuz fuis
se, qꝛ non solum presumptio iuris est ꝯtra ipsum, sed ꝙ occupa-
uit ea iniuste, ⁊ sic non esset sibi fienda restitutio. c. ad decimas. d̄
resti. spo. in. vj. imo est notorium iuris ꝙ in suis iuribus ꝯtinetur
quod per violentiam habuit. l. ij. ff. de orig. iur. si vero loquamur
de iure humano, † dicit ipse, ꝙ istius iuris plures sūt species, ius
7 naturale primeuū, ⁊ ius gētiū, ⁊ ius ciuile, ⁊ est ius canonicuz. ff.
de iu. ⁊ iu. l. j. §. pe. ⁊ fi. ⁊ l. ius ciuile. ⁊ iij. dis. in prin. ⁊ de iure nā
li primeuo nō sunt regna, nec impium, qꝛ idē ius ꝯsistit in oibus
animalibus tam irrationabilibus quā rōnabilibus cōia sunt, vt
est maris ⁊ femine ꝯiunctio, liberoꝝ procreatio. ff. de iusti. ⁊ iu. l.
j. §. ius naturale. † de iure gentiū, qd̄ ēt naturale vocat. insti. de re
8 rū di. §. singuloꝝ. qꝛ naturali rōne est introductum. j. dist. ius na-
turale ea que in nullius bonis sunt occupanti ꝯcedunt. ff. de acq.
re. do. l. qd̄ enim. ⁊ de iure isto per occupationem disticta sunt do
minia ⁊ regna ꝯdita. ff. de iust. ⁊ iu. l. ex hoc iure. ⁊ sic cum de iure
isto fuerunt reges, sed imperatores de iure ciuili, qꝛ per populuz
Romanum. l. ij. ff. de orig. iu. reges habent titulum iustiorem, cū
iure quodāmodo naturali, qd̄ diuina prouidentia constitutuz est
semper firmum ac stabile perseuerat, inst. de iu. na. §. quod vero.
⁊ antiquorem. insti. de re. di. §. singuloꝝ. preterea est sciendum di-
cit ipse, ꝙ ius ciuile dr̄ ius proprium cuiuslibet ciuitatis. insti. de
9 iusti. ⁊ iu. l. omnes. † sed si ius ciuile cuiuslibet ciuitatis conside-
ramus, de illo non est dubium, qꝛ multe ciuitates ⁊ reges fecerūt
leges ꝯstōnes, quod nō subessent imperatori. Et inter alias Hi-
spani fecerunt vnam, ꝙ quicunq; allegaret legem imperialez in
iudicio, capite puniatur. De iure ciuili romanoꝝ non est curan-
10 dum, dicit ipse, † qꝛ non dz credi his, quoruz repellerentur aucto
res. de hereti. c. fraternitatis. ⁊ de testi. c. licet quidam. nec plus
debet credi mortue voci principis quam viue, nā leges sunt mor
tue voces principis, ipse autem est viua vox, in auc. de ꝯsul. §. fi.
col. iiij. ⁊ sic cum populo Romano, vel imperatori si hoc diceret
non crederetur, qꝛ in facto proprio, in quo nullus idoneus testis
inuenitur. ff. de testi. l. nullus. ⁊ posset sibi dici, testimonium tuum
non est verum, ⁊ cur testimonium perhibes de te? Itez nec de iu-
re canonico dicit ipse, ⁊ rn̄det ad. c. in apibus. vij. q. j. ⁊ ad. c. ꝯue
nior. xxiij. qō. viij. ⁊ ad. c. quo iure. viij. dist. ⁊ ad. §. hoc si quis. xj.
q. j. ⁊ c. facturā. xxij. q. ij. ⁊ ad. §. impatores. xj. q. iij. ⁊ c. q resistit.
xj. q. iij. ⁊ c. querit. ⁊ ad. c. per venerabilē. qui fi. sunt legi. dū dicit
ꝙ de facto non recognoscit, ergo bene de iure, ⁊ sic ꝯcludit. ⁊ ēt
aliqua alia inania verba dicit, que non faciunt ad casum.
11 ¶ † Sed qꝛ sicut per ora imperatorum Deus leges iustas hu-
mano generi distribuit. c. quo iure. viij. di. cum si. ita inimicus hu
mani generis per os Old. zizaniaz in mundo seminauit. Sed vt
ille serpens antiquus ijciatur foras, ad hoc vt societas humana
in tranquilitate ⁊ pace viuat, Primo ignorantiam dicti ꝯsulto-
ris ostendemus. Deinde eiusdem dicta refellēdo validissimis ar
gumentis conclusionem nostram catholicam magis corrobora
12 bimus. Et primo, vt eius ignorantia omnibus sit nota, † vides
qualiter diuidendo ius humanum a diuino inter iuris humani
species posuit ius naturale. deinde dicit ius naturale diuina qua
dam prouidentia constitutum semper firmum ⁊ stabile manet. in
sti. de iur. natura. §. quod vero. si ergo est constitutum diuina pro
uidentia, ⁊ ideo est immutabile, sequitur ꝙ nō est humanum ius
sed diuinum, quia ius humanuz mutari per tempora iuste potest
vt diximus in prima parte in octaua questione, quarte principa
lis questionis, ergo apparet etiam ex eius dictis ꝙ ius naturale
non est ius humanum.
¶ Preterea ipse allegat pro se. l. j. ff. de iust. ⁊ iu. sed ibi in. §. ius
naturale. dicit tex. ꝙ ius naturale est quod Deus cuncta animā
tia docuit, ⁊ sic non est species humani iuris, sed est ius diuinum
quod est fundatuz in ratione diuina, vt dictum est supra in prima
parte secunda questione. ⁊ ix. tertie principalis questionis, ⁊ per
totam illam questionem tertiam principalem, ⁊ in secunda que-
stione principali prime partis. imo non solum ius humanum de
riuatur a dicto iure naturali, vt diximus in quarta, ⁊ sexta que-
stionibus quarte principalis questionis prime partis. Sed etiaz
ius diuinum scriptum, vt dictum est supra. in. xj. et. xij. questioni.
tertie princip. questionis in prima parte. Et sic apparet ꝙ idem
Old. ignorauit principia, imo etiam ius canonicū est potius di-
uinum quam humanum, vt dictum est in prima parte, scd̄a ⁊ qn-
ta questio. principalibus, ⁊ in his ad dicta in predictis questioni
13 bus, vbi late scripsi, breuitatis causa me remitto. † Sed vt mani
festius dicti ꝯsilij venenum diuisionis a societate humana euella
mus, opz non solum altius, sed verius exordiri, naz ius naturale
non ꝯsistit pariformiter in omnibus animalibus rōnalibus, ⁊ ir-
rationalibus, prout dicit ipse Old. ⁊ male, ⁊ sic nō intellexit tex.
quem alleg. in. d. l. j. §. ius naturale. ff. de iusti. ⁊ iu. vt diximus su-
pra in prima parte in. iiij. vj. et. vij. q. tertie principalis questiōis,
ad quas breuitatis causa remitto, qꝛ vt ibi cauetur maris ⁊ femi
ne coniunctio non est cōis omnibus animantibus. Item secun-
do errauit, qꝛ ius illud naturale ꝫm tertiam inclinationez quodā
excellētiori modo participatur homini, q̄z alijs animantibus, qꝛ
intellectualiter, ⁊ rationabiliter homini, sed non ita alijs anima-
libus. Unde cum ius nature fuerit ab exordio rationis creature
c. fi. §. his itaq; vj. dist. ⁊ §. singuloꝝ. insti. de re. di. ⁊ prin. ⁊ prin
cipium cōe eiusdem iuris naturalis in creatura rationali fuerunt
dilectio Dei, ⁊ proximi, vt supra in prima parte, decimatertia. q.
14 tertie principalis questionis dictum est, † hinc est quod cum in p̄
mo illo statu charitas magis ferueret in homine, oēs homines
in cōmuni viuebant ⁊ erant omnia cōmunia. c. ius naturale. j. di.
⁊ d. c. quo iure. viij. ⁊ sic eo tempore erat imperiū in cōi inter om
nes gentes, ex eo qꝛ tunc ratio hominis non erat ita obscurata,
sed postea crescēte malitia hoium, ⁊ multiplicatis indies pecca-
tis fuerunt facte ꝯstitutiones in statu scd̄o, quod ius gentiuz di-
15 cimus, vt in auc. qui. mo. na. effi. sui. §. natura. † Et tūc ppter ini-
quitates fuit inuēta distinctio dominioruz, videlicet hoc meum,
illud

illud tuum.c.dilectissimis.xij.q.j.τ illo iure etiā distincta regna.l.ex hoc iure.ff.de iust.τ iu.τ sic lȝ illo iure gentium essent distincta regna,tñ erat ius gentium,qd inter oēs gētes pereque custodiebat.insti.de iu.nat.§.qd vero naturalis ratio inter oēs gētes ɔstituit,id apud oēs gentes pereque custodit,vocaturq ius gentium,quo oēs gentes vtuntur.Cum ergo eo tpe essent reges,tñ illud ius non est ɔstitutum per regem aliquem particularem,sed per supiorem rege,qꝛ illud ius ēt reges ligabat,alias non custodiretur pereque apud oēs gentes,τ sic illud ius ɔstituebatur per oēs,aut per aliquos rectores seculi,qui vices oium gentium gerebant.Et hoc est qd dicit tex.in.d.c.quo iure.viij.dis.quem pro se idem Oldr.allegat τ nititur extorquere.sed ego induco illum
16 tex.sic dicit Augusti.ibi,†iura autem humana iura impatorum sunt,quare qꝛ ipsa iura humana per impatores τ rectores seculi Deus distribuit humano generi,τ sic vides,ꝙ illa iura humana que per imperatores τ rectores seculi Deus distribuit humano generi,sunt iura imperatoꝝ.Ex quo primo infert,qd imperator est approbatꝰ a Deo,τ sic Deus p os imperatoris tanꝙ eius vices gerētis dat ius humano generi.Scđo infert,ꝙ societas generis humani hȝ ius in cōi,τ ēt legislatorem cōem.Sed non pōt intelligi hoc de regibus,de qbus loquit ipse Oldr.in suo ɔsil.qꝛ qlibet eorū hȝ suum regnum distinctum particulare,τ ius alicuius dictoꝝ regū non extendit vltra fines sui regni,qꝛ est ꝓpriū ius talis regni.insti.de iur.nat.§.sed quod quisq populus,τ sic necessario dicendum est,ꝙ imperator est ille legislator cōis omnium.Tertio infert,ꝙ iura,que per illos rectores seculi Deus distribuit generi humano,nunc sunt iura imperatoris,merito imperator potuit dicere in.l.ij.C.de vete.iu.enu.§.omnia nostra facimus,qꝛ ex nobis eis impartit auctoritas,τ per hoc apparet,qd illi rectores seculi non erant reges particularium regnorum.Et si dicat ꝙ ibi in.d.c.quo iure,fit mentio de regibus,vt idem Old asserit,ꝙ ius humanum in legibus regū inuenit,poteris rūdere dupliciter,primo,qꝛ qlibet rex facit ius humanū in suo regno,sicut quelibet ciuitas,sed ius cōe generis humani in cōi ad imperatorem pertinet.Vel ēt aliter dico,ꝙ potuit esse,qd anꝙ imperator esset,fuissent nominati per oēs gentes aliq reges,siue rectores ad ɔdendum legem in cōi inter oēs gentes,hoc est pro tota societate humana.Sed illa iura nūc sunt impatoris,in quo ɔsistit regimen generis humani in gñe,τ hoc est qd vult ibi text.ꝙ iura humana iura imperatorum sunt.Jtē tolle iura imperatoris,τ qs audet dicere,hec villa est mea,meus est iste seruus,mea est hec domus?ex quo apparet,ꝙ cum dñium de iure gentiū sit introductum.d.l.ex hoc iure.ff.de iusti.τ iu.illud iusgentiū nec est ius imperatoris,alias sublato iure imperatoris non tolleret
17 dñium,cuius ɔtrarium dicit ibi Augustinus.† Et sic inferūtur duo,primum,ꝙ auctoritas iurisgentiū est penes imperatorem,cuius leges debent apud oēs gentes pereque obseruari.Scđm est,ꝙ iura gentium sunt iura totius generis humani,τ nunc illa sunt imperatoris.Vel tertio poteris dicere,ꝙ imperatores etiā aliqñ vocantur reges.Jdeo pro intelligentia totius materie,qꝛ
18 de imperatore τ rege fit mentio,†Rex dr ió quasi se,τ alios virtutibus regens.ita dicit text.Hieronymi in.c.duo.xij.q.j.τ dr a rego regis,a recte regendo.c.regula.iij.di.et ideo primū Deus dr rex.vt in prohemio decre.τ ita ēt dicit Ja.alua.in.c.j.in prin.de his qui feu.da.pos.τ.c.j.de no.for.fide.τ de pace tené.in pri.
19 †qd imperator ēt vocat rex,presertim ante coronationem,τ consecrationem,vt in.c.venerabilē.de elec.τ Otto impator sic appellat se regē.c.tibi dño.lxiij.di.τ hoc pȝ in epistola inter claras.C.de sum.tri.τ fi.cath.vbi in ver.pȝ igitur in vobis impletū fore,qd scripture loquūtur.Per me reges regnant,τ seq.ver.cor regis in manu Dei est,vbi illud verbum rex,appropriatur imperatori.Sed ꝙ imperator possit vocari rex,τ imperator,probat per ius diuinū in testō veteri Danie.ij.c.vbi Nabuchodonosor regi dixit,tu rex regū es,τ Deus celi regnū,τ fortitudinē,τ ipeꝛiū,τ gloriam dedit tibi,τ omnia in quibus habitant filij hominum τc.τ sic pȝ,ꝙ illa monarchia Assirioꝝ,q in Nabuchodonosor ɔsistebat,nō erat p tirāniā,vt dicit idem Old.sȝ a Deo,qꝛ Deus dedit sibi,vt dicit ꝓpheta Daniel ibi,τ sic verificatum est exemplū Augu.dū dicit,Si populus sit bene moderatus τ grauis cōisq vtilitatis diligētissimus custos,recte lex fert,ꝙ tali populo liceat creari sibi magratus,p quos respublica administret.
¶ Porro si paulatim idem populus deprauatus habeat venale suffragium,τ regimen flagitiosis sceleratisq committant admitti tali populo talis potestas dandi honores,τ ad paucoꝝ bonorum redditur arbitrium.merito ergo cum gentes pro maiori parte essent flagitiosi τ proni ad malum.d.§.natura.in auc.qui.

mo.na.effi.sui.illud imperium,ꝙ erat penes omnem societatem humanam,fuit redactum per Deum in monarchiam vnius,vȝ Nabuchodonosor.Et sic auctoritas testamenti veteris allegata per Old.pro se,ɔdemnat ipsum.τ si post Nabuchodonosor erat aliud regnum consurgendum,deinde tertium,postea quartum,hoc veniebat pp iniustitias,iuxta illud dictum eccle.c.x.pp iniustitiam de gente in gentem regnum transferetur.
¶ Et sic lȝ habeant ptātem illam,non tirannice,sed a Deo,tñ si iniustitias faciunt,transfert regnū de gente in gentē,τ hoc quotidie experientia docet,τ videmus,τ sic per Deum fit illa trāslatio.Et sic per dñs hȝ a Deo,vt pȝ per dictum ꝓphete,q dicit,ꝙ Deus dedit illud imperium sibi,τ sic non per tirāniam.Jdeo cū Xps sit ille lapis abscisus,qui factus est mons,suscitabit regnū in populo suo christiano,qd est imperium in temporalibus,prout erat ille Nabuchodonosor tantum in temporalibus rex,vt dictum prophete,iuxta materiam intelligatur.Et impletum est illud Ezechie.c.xxxvij.Faciaȝ eos gentem vnam,τ erit vnus rex omnibus imperans,τ non erunt vltra due gentes.Et ita omnes mundi nationes sunt aut debēt esse sub vno vȝ imperatore,qui est rex regum.τ sic bene dicit Gratianus in.§.hec si quis.xj.q.j.τ Melchiades papa in.c.futuram.xij.q.j.vbi dicit ꝙ principes Ro.totius mūdi monarchiā tenebāt.nec est bona rñsio Old.ad illum tex.qui in sua pertinatia induratus ꝙ impatores tirānice tenuerūt imperiū,dicit ꝙ non negat,qn tenuerint,sȝ negat ꝙ iuste illud tenuerint,nam hec responsio est heretica,qꝛ in dicto tex.ille Melchiades papa sanctissimus τ matyr gloriosus cōmēdat ipsos principes Romanorum,† et maxime Constantinum,quē
21 vocat gloriosissimum,imo τ fidem veritatis adeptus est,τ p vniuersum orbem suo de gentes Jmperio ad fabricandas ecclesias predia constituit,τ post immēsa donaria fabricam templi prime sedis beati Petri instituit,τ imperialem sedem beato Petro τ successoribus per futuram concessit.Si ergo illius insani opinio esset vera,ꝙ imperatores per tiranniam vsurpatum tenerēt violenter imperium,τ sic in peccato,τ ideo tenebantur ad restitutionē ille sanctis.Papa nō laudasset,nec approbasset iperatores ibi,imo ipsos tāꝙ publicos pctōres monuisset ad dimittēdū violēter ablatū vȝ iperiū,vt ē tex.i.c.nouit.d iu.τ.c.ad aplice.de sen.τ re iud.in.vj.sȝ hoc nō fecit,imo illos ɔmēdat ibi,sequitur qd iuste totius mūdi monarchia ɔsistit in tpalibꝰ in iperatoꝛ.
¶ Preterea ipse dicit in.d.ɔsilio,ꝙ peccatū nō dimittit,nisi restituat ablatū.xiiij.q.vj.c.si res.τ.c.peccatū.de regu.iu.imo nec posset impator iuuari auxilio regule.ff.de reg.iur.l.q in alterius ius succedit iustā cām ignorātie vr hre,qꝛ dicit ipse,ꝙ hoc hȝ verum,vbi ageretur de ignorantia facti.Sed hic constat de violentia per iura ipsius impatoris.l.postliminium.τ.l.hostes.ff.de capti.τ postli.reuer.τ.d.l.ij.ff.de origi.iur.τ iura sunt certa (.ff.de iur.τ fac.igno.l.j.)in omni tempore,†potius hec ignorātia est iu
23 ris ꝙ facti,que in prescriptionibus non prodest.ff.de vsuc.l.nunquam.τ.l.cum heres.de iur.τ fac.igno.τ.l.ij.de fruc.τ litiū exp.τ nec aliqua lōgissima perscriptione posset iuuari,quia cum mala fide tenet,poterat allegare.c.fin.de prescript.Et hoc seqtur vnū hereticum,ꝙ fabrica templi sedis Petri est fundata super re vi ablata,nec valet donatio facta ecclesie per constantinum,qꝛ ipse esset tirannus,quem ignorātia non excusat,nec summos pontifices.Et sic non possunt tenere sine pctō illas res donatas,nec ecclesie fundate per vniuersum orbem ex donatione predioꝝ p imperatorē iure stant fabricate.Sed ecclesia tenet qd iuste possidētur res p imperatorem donate.Et quis enim audet dicere,ꝙ tot sancti pōtifices viri vtiq sūme pfectionis τ literature,miraculis gloriosi,q omnia tēporalia arbitrabant vt stercora,quoꝝ doctrina fulget ecclesia sicut sol,quoꝝ scripta suos lectores sancti spūs igne accēdunt,qs inꝙ audeat dicere tales ac tantos taȝ multos sic delirasse,vt huiusmodi tēporalia p imperatores donata,si p violētiā ac tirannicā potentiā fuissent per eos imperatores vsurpata,ɔ iustitiā ac dei voluntatē detinuissent?†Jdeo apostolica se
24 des determinauit donationes illas p impatores ecclesijs factas fore validas,τ eaꝝ vigore eccles.pdictas res donatas licite τ iuste possidere,ibibēs ne vlli liceat deinceps in dubiū reuocare,qd tantis sactissimoꝝ viroꝝ doctrinis τ exēplis ɔstat roboratū,qd tñ nō statuisset,si impatores reꝝ imperij totius orbis iusti dñi nō
25 fuissent.†Sȝ vt error dicti Old.ex suis dictis ostēdat,lȝ(vt patet p libros historicos)libido dominādi a Nembroth initiū habuisse certū est,vt ēt innuit tex.in.c.fi.§.fi.dist.vj.tñ post eū ēt ante regē Dauid,Saul,τ Salomonē τ alios reges israel p mille τ quingētos annos fuerūt reges,imo τ Abrahā,q multo ante erat,pcussit quatuor reges,Gene.ca.xiiij.quo tēpore erāt plures reges

sed eius nepos patriarcha Jacob predixit nō defuturū sceptrū de Juda vsq̄ ad aduentū Christi. nimirum in illo populo fuerūt reges diuina permissione, & per Dei voluntatē, q: erat populus electus, ex quo descēdere debebat Xp̄s redemptor totius generis humani, & prophetauit filijs suis Jacob, Gene. c. xlix. q: messias descensurus erat de tribu Juda, dixit. Non auferet̄ sceptrū de Juda, nec dux de femore eius, donec veniat, qui mittēdus est, qui est expectatio gentium. Ex qua prophetia duo inferunt̄, primum, q̄ non erat deficiendum sceptrum de Juda vsq̄ ad aduentum Christi. Scd̄m q̄ infert̄, est argm̄ a ɔtrario sensu, q̄ post aduentum Christi ablatum est illud sceptrum de Juda. Sed p̄ maiori declaratione est aduertendum, vt dicit Pau. de sancta Maria ep̄s Burgensis in suo opere qd̄ vocat scrutiniū scripturaꝝ, q̄ Machabei lȝ sacerdotes fuerint, & p̄ g̃nis de tribu Leui, erāt
27 tn̄ de tribu Juda s̄m lineam maternam. †Et sciendum s̄m eum, vt h̄r numeri. xj. tp̄e Moysi de mandato Dei fuerunt ɔgregati lxx. seniores populi Jsrael, vt essent coadiutores in regimine populi cum ipso Moyse. Et ex tunc. s̄m oēs doctores, semp̄ fuit in iudaismo collegiū, seu ɔsistorium, qd̄ dicebat̄ cathedrin, ad qd̄ oēs difficultates seu dubia fidei, & legis perueniebant. Similiter & omnia magna & summa iudicia, seu ɔtrouersie. Que q̄dem cathedrin a tp̄e Dauid, & citra, residebat principaliter sub regibus & ducibus Jude in Hierusalem, & postea in Babilonica captiuitate, dū ibi essent reges & duces de Juda. Deinde in reditu predicte captiuitatis residebant apud Hierusalem, sub ducibus de tribu Juda, dum essent. Et durabat p̄tās eoꝝ ēt non existente rege, seu duce de Juda, prout p̄tās alicuius capituli vacante sede durat. & sic auctoritas & p̄tās cathedrin durauit ēt pp̄ Machabeo & vsq̄ ad. xl. annos ante destructionem templi scd̄i, in quo tp̄e cessauit ex toto eoꝝ potestas seu iurisdictio, eo q: tunc tēporis Herodes īterfecit oēs rabinos seu magistros illius collegij, & tunc proprie fuit ablatum non solum sceptrum de Juda, sed ēt scriba de filijs eius. quod q̄dem tp̄s ɔcurrit cum passione dn̄i nostri Jesu christi, qui per. xlij. annos. ante destructionē templi fuit passus, sicut & regnum Herodis, qui alienigena erat, in cuius tēpore titulus regius a toto genere iudeorum fuit ablatus, & fuit valde propinquum tp̄e natiuitatis dn̄i. qui Herodes cum regnū ei non competeret de iure, timens ne posset pro tp̄e ɔsurgere aliquis de stirpe Dauid, & eum de regno expellere, iō interfecit oēs quos potuit habere de genere regio, de qua occisione ablatū est sceptrum de Juda. & q: idem Old. fundat se in his regibus populi Jsrael, qui fuerunt per Dei voluntatē, lȝ essent reges, tn̄ dominus Deus constituit super reges Jsrael alium regem regum,
28 qui ēt vocatur imperator. †Et hoc p3 Daniel. c. ij. quē idē Old. allegat, vbi dicit, q̄ Deus celi dedit regnum & fortitudinē, & imperium, & gloriam, & omnia in q̄bus habitant filij hominū, Nabuchodonosor regi, & sub eius ditione omnia constituit, & vocauit ipsum regem regum. Ecce ergo apparet, q̄ voluntate diuina monarchia mundi in eodem Nabuchodonosor fuit cōstituta, & reges Jsrael (de quibus idem Old.) sub ditione sua posuit, presertim eo tp̄e, quo populus israeliticus erat in captiuitate in trāsfiguratione Babilonis. & sic id quod dicit de regibus, qui in testamento veteri fuerunt Deo permittente, non facit contra nostram conclusionem catholicam, immo magis corroborat, quia etiam super eos monarchiam Deus in vno constituit.
29 ¶ Jtem scd̄o pōt r̄nderi, † q̄ ipsi reges de q̄bus ipse Old. loquitur, iam expirarunt in aduentu Christi, vt dictum est, & completa est p̄phetia patriarche Jacob, q: iam ablatum fuit sceptrum de Juda, immo postea Herodes primus rex alienigena non iure in eodem regno successit, etiam non apparet q̄ reges iuridice in regnis successerint. Sed tn̄ nolo eos ɔdemnare, cum multi reges fuerunt sancti & iusti viri, & tollerantur consuetudine quadā. Et sic p3 q̄ eius argumenta retorquentur ɔtra ipsum, cum illud dictum prouerbiorum. c. viij. per me reges regnant, intelligebatur de illis regibus Jsrael, qui vngebantur, sed vt dictum est, fuit ablatum sceptrū de Juda. Jdeo non īmerito dcm̄ illud Roma. pōtifex appropriat regi regum, hoc est imperatori, in epistola inter
30 claras. C. de sum. tri. & fi. catho. † imo ipsi iudei ɔfessi sunt, dū dixerunt Jo. c. xix. non habemus regem nisi Cesarem, q̄ imperator Cesar tanq̄ monarcha mundi erat Rex ipsoꝝ, & sic impletū est illud Ezechie. xxxvij. c. Faciam eos gentē vnam, & erit vnus rex omnibus imperijs. Et sic habes, qd̄ post aduētū Christi, postq̄ illi reges Jsrael qui approbantur, iam euanuerūt, imo iniuste, & illicite Herodem in eodem successisse videmus. nō habemus approbationem aliquam per scripturam diuinam de regibus particularibus, sed bene de rege regū, hoc est imperatore, vt. s̄. Danielis. ij. & etiam lege euangelica, dr̄ enim Luce. ij. Exijt edictum a Cesare augusto, vt describeret̄ vniuersus orbis. Jste est Octauianus augustus nepos Julij, qui licet. v. bella gessit, breuiter tn̄ totum mundum in vnam monarchiā redegit. & vt testat̄ Hieronymus, & alij sancti doctores, cum per totum orbē in diuersis p̄uincijs bella pullularent, subito cunctis mirantibus pacata sunt, & romano principi colla submiserunt, vt aperte dn̄s Deus hominibus ostenderet, q̄ illaȝ vniuersalem pacem non bellicus labor sȝ ipse donasset. Semper vno inito bello, aliud sequebat̄, aut plura peior scissura sequebat̄. Sed Christi natiuitate propinquāte,
31 vrbs quieuit & orbis. †Et huius Octauiani augusti. lij. anno natus est Christus dn̄s saluator mundi. Et post ipsum Octauianū imperatores romani oēs augusti dn̄r, propter singularem istius Augusti excellentiam, qui maximis & pluribus virtutibus claruit, que late in suis chronicis legūtur, quas ne longior sim ommitto, iustum enim erat, vt ille nomen tribuat, qui cunctis viuen-
32 di formam & regendi normam tribuit. †Et q̄d vltra, Xp̄m cū benedicta matre sua videre meruit, quasi ipse primicerius extiterit vocationis gentium, nec post hec dn̄s vocari voluit. Arā ei primus extruxit, humilitatis, ciuilitatis, clemētie, patientie, disciplinę (que rarissime in tanta sublimitate conueniunt) exemplar ipse fuit, bellum non nisi coactus accepit. Dicebat enim magnum est dispendium aureo hamo pisces capere, q: hami deperditi damnum nulla pōt captura piscium cōparari. Detrahētibus sibi ait, in libera ciuitate liberas decet esse linguas, milites ociari nequaquam, aut deliciari pmittebat, quoꝝ professio instituta est ad laborē. Filias suas in lanificio fecit instrui, pp̄ mutabilitatē tēporaliū, nec ad se nisi vultu maturo sine oīum vestiū curiositate accedere pmittebat. Regna que iure belli quesierat, preter pauca reddidit, aut alienis benigne tribuit. Testē se in iudicijs interrogari, & repelli eq̄ssimo animo patiebat̄. plures habuit sibi maxime familiares, qui cū melius poterāt eū extinguere, ēt publicis bellis nitebant̄. Alij ter quaterq̄ periuri, cum gratiam poscerēt vitā, & bona ab ipso impetrauerūt. & hic Octauianus augustus est ille imperator optimus, cui dn̄s noster dignatus est se comparare cum matre sua, quod non fecisset, si peccator publicus fuisset in retinendo imperium, & violenter imperium contra consciētiam assumpsisset, vt Old. satis imprudenter affirmat.

¶ Preterea omnis Christi actio nr̄a est instructio. c. significasti. de elec. imo dn̄s noster Jesus suo ore diuino hoc p̄cepit, Jo. xiij. exemplum enī do vobis, vt quemadmodū ego facio, & vos
33 faciatis. †Sed sic est, vt d̄r Luce. ij. Exijt edictum a Cesare augusto, vt describeret̄ vniuersus orbis, q: erat iste optimus Octauianus. Sed pp̄ illud edictum vniuersale quod cōprehendebat oēs mūdi nationes, que vt describeret̄ vniuersus orbis emanauit, dn̄s noster, per quē oīa facta sunt & sine quo factū est nihil, q̄ factū est, Joannis. c. j. in ventre virginis matris sue domine nostre ascendebat cum ea, & Joseph de Galilea in iudeam in ciuitatē Dauid, q̄ vocat̄ Bethleē, eo q̄ esset de domo & familia Dauid. Ecce ergo exemplum dedit, quod omnes vniuerse terre homines tenentur obedire Cesari Augusto, & ex hoc approbans imperium in vno.

¶ Preterea hoc ostendit ille verus & magnus scriba domini nostri in suo instrumento approbatissimo super oēs scripturas, vȝ Lucas. in. c. iij. proposuit nomen imperatoris, dum dicit. Anno aūt quintodecimo imperij Tiberij cesaris, & etiam ɔsulis, vȝ p̄curante pontio Pilato iudeam, ex quo donat̄ approbatio imperij in eodem Tiberio, & etiam presidum per Jmperatorem cōstitutorum sub imperio. ex hoc videntur etiam approbari reges quilibet in suo regno sub imperio dependentes a vicario Dei in temporalibus, videlicet imperatore. Quorum regum potestas necesse est vt dependeat ab vno cōstituto per Deū in terris, qui est imperator. Et in spiritualibus etiam ab vno vicario Christi, videlicet Papa dependet omnis potestas ecclesiasticorum, qui omnes obedire tenentur Pape.

34 ¶ † Preterea q̄ hoc sit veꝝ, & imperiū a Deo esse approbatū in eodem Tiberio viro magnaꝝ virtutum, Octauiani adoptione filio, cui successit in imp̄io, p3 Matth. xxij. & Luce. xx. vbi dominus noster interrogatus, an liceret tributū dari Cesari, vt diximus. s̄. in prima corroboratione huius ɔclusiōis catholice, & ibi r̄ndimus ad dictum Abb. in. c. nouit. de iudi. q̄ dicebat, q̄ illud fecit ne scandalizaret &c. Sed nunc ad r̄sionem Old. dum dicit q̄ dn̄s noster illud fecit visa imagine Cesaris, qd̄ suum erat precepit dari Cesari. Uides hanc r̄sionem ex magno errore proce-
35 dere. Sed vt ista obcecatio radicitus euellat̄, † p̄suppone, qd̄ ad validitatem pecunie req̄rit̄ auctoritas publica. l. j. C. de fal. mo. & vlti.

τ vlti. τ Bart. in. l. qui falsam. ff. de fal. τ si non vult ille credere imperatori, vt dicit, credat omnibus doctoribus qui asserunt, imo τ toti mundo, qꝛ est hoc de iure gentiū, vt pꝫ in. l. ex hoc iure. ff. de iusti. τ iu. iuncta. l. j. ff. de emp. τ vend. nam emptio τ venditio est de iure gentium, ad quod est necessarium nūmisma, τ ad eius validitatem reqrit̃ publica forma et extimatio, vt dicit Pau. iu risconsul. in. d. l. j. alias enim argento, vel alicui metallo non dareẗ fides ad aliquem effectum, nisi pp auctoritatem. cum ergo Christus visa imagine, τ superscriptione Cesaris, approbauit illā pecuniam, τ censum illius pecunie precepit reddi Cesari, qui erat tunc Tiberius, τ per ɋ̄ns approbauit vnum imperatorem Cesarem, τ ipsum habere auctoritatem cudendi pecuniam, alias tanquam falsam repelli iussisset. Et sic non pp scandalum, vt ipse dicit, sed cum cause insertione, vcꝫ visa imagine, τ superscriptione,

36 τ non dixit qd̓ scandali vitandi causa solueret, †imo ꝙ plus est, ipsimet iudei manifestarunt ore suo ipsum Cesarem Tiberiū imperatorem esse eoꝝ regeꝫ. Jo. xix. iudei aūt clamabant dicentes, omnis enim qui se regeꝫ facit, ɋ̄tradicit Cesari, τ non habemus

37 regem nisi Cesarem. Non immerito †appellatione pecunie, venit quecūqꝫ res. l. cogi. in prin. τ ibi Bart. ad treb. ff. τ. l. talis. in prin. de le. j. Et omnia veniunt applone pecunie. l. ij. τ ibi Bal. C. de ɋ̄sti. pec. τ vt dicit Aug. cuius dictum est. c. totū. j. q. iij. quicquid hoies hn̄t in terra pecunia vocat̃, quicquid sit, sufficit ꝙ p approbationē pecunie Christus approbauit auctoritateꝫ vnius imperatoris. Item ēt qꝛ tanꝗ̄ Cesari iussit dari censū p iudeos qui erant tunc populus a Deo electus, in quo ēt diuina voluntate erant reges vsqꝫ ad aduentū Xp̄i, τ sic ad vniuersum orbē approbauit imperium. si eniꝫ quo ad iudeos, multo magis quo ad oēs alios mūdi hoies fuit facta approbatio imperatoris, τ hoc eo magis, qꝛ tunc totus mundus erat sub eodem imperatore. itē qꝛ ipsimet iudei dixerūt se nō hr̄e regem, nisi Cesarem. τ sic rn̄sio nes Old. non ex vero, sed ex luminis carentia procedunt.

38 ¶ †Quanto magis vt dicit tex. in. c. iam nunc. xxvij. q. j. Xp̄s dixit se non debere soluere tributū, tn̄ soluit, ne scādalizaret. Matthe. xvij. c. dans intelligere, cum ipse esset sacerdos in eternū ꝫm ordinē Melchisedech. ps. cix. non tenebatur soluere, τ sic sacerdotes sunt exempti, tn̄ dedit exemplū, τ dixit Petro da illis staterem, quē in pisce inuenies pro me τ te. Immo Ambrosius exēplo Christi etiam sacerdotes de agris ecclesie soluere tributum iubet. c. si tributum. τ. c. magnum. xj. q. j. Et hoc saltem rōne vitādi scādali, vt supra in prima corroboratione diximus. Sed quo ad alios sine vlla exēptione tributum dari imperatori Christus iubet, τ proprium est imperatoris facere nūmisma in vniuerso orbe. Et sic bene dicit imperator Federicus in. c. que sunt regalia, τ ibi Jac. alua. alleg. d. c. τ. l. j. de emp. τ ven. ff. τ dictum dn̄i nr̄i dixit, cuius est hec imago nūmismatis? τ approbauit.

39 ¶ Preterea sancta mater ecclesia tꝫ† vnum esse imperatorem, τ dicere ɋ̄trarium est hereticum, vt etiaꝫ dicit Bar. in. l. hostes. ff. de cap. de hoc vide tex. in. c. solite. de maio. τ obe. nam si imperator ɋ̄tra ɋ̄scientiam teneret, nec propheta Dani. ij. c. nec Xp̄s in locis vbi. s. nec sancta mater ecclesia approbasset imperatorē. Unde melius deberet damnari de heresi ille Oldr. post mortem suam nunc, quam ille Dantes, quē refert Bar. in. l. j. §. j. ff. de requi. re. tum qꝛ loqtur ɋ̄tra prophetam in testō veteri, tum qꝛ cōtra exemplum Christi in testō nouo. Luce. ij. ɋ̄tra doctrinam τ approbationē eiusdē dn̄i nr̄i loqtur. vt Matth. xxij. τ Mar. xij. tum ɋ̄tra determinationem, τ approbationeꝫ sancte matris ecclesie. Et semper per papam coronat̃ τ approbat̃. c. venerabilē. de elec. τ hoc tenet̃ a religione christiana, tuꝫ qꝛ si eiusdem Old. error esset verus, iam omnes romani pontifices a Siluestro papa inclusiue citra, qꝛ possident res per imperatoreꝫ donatas. Et eo tempore Constantinus dicebatur dn̄s totius mundi, si ipse p vsurpationem illa bona tenebat, τ erat notoriū iuris, vt ipse ait, similiter etiam Romani pōtifices essent in peccato, τ eodem modo omnes Imperatores essent in statu damnationis, τ remaneret vniuersus orbis absqꝫ regimine in temporalibus.

30 ¶ †Melius ergo est† ꝙ ille solus damnetur de heresi, eiusqꝫ statua cum ɋ̄silio suo igne cōburat̃, quā tot sancti viri τ gloriosissimi pontifices Romani τ imperatores, imo τ sancta mater ecclesia hanc ɋ̄tradictionē veritatis in detrimentū sui honoris exempli, τ doctrine sub dissimulatione pmittēdo, infamiam patiant̃. Hec ēt corroboratur per. c. q resistit. τ. c. imperatores. xj. q. iij. vbi Aug innuit, ꝙ qui preceptū imperatoris ɋ̄tēnit, iudiciū sibi acqrit, nā inter hoies penas luit, τ apud Deum frontē nō habebit. Non obstat rn̄sio Old. ꝙ ibi, non tm̄ loquitur de imperatore, sꝫ quolibet etiam principe veritatem iubente, per id qd̓ seqtur qui facere noluerit, qd̓ per cor regis ipsa veritas iusserit, nā lꝫ (vt ipse dicit) ille tex. loquereẗ in quolibet rege, tamen ibi approbat̃ persona imperatoris, τ sic ei tanꝗ̄ imperatori est obediendum.

41 ¶ Uel aliter dico ꝙ ibi solum loquitur de imperatore, †nam vt supra diximus, τ pbauimus, imperator ēt vocat̃ rex, τ hoc pbat ibi tex. qui loqtur de imperatore, nā illico subiungit exēplū Nabuchodonosor, q erat rex regū, τ habebat p Deū iperiū mūdi, vt Danie. c. ij. τ vt. s. diximus, in epistola inter claras. C. de sum. tri. τ fi. cath. quē Old. p se alleg. ipm ɋ̄dēnat. nā ibi romani pōtificis illa vba. Cor regis in manu Dei est, attribuit imperatori.

¶ Ex predictis ēt apparet ꝙ non obstat illud qd̓ dicit in. d. ɋ̄si. ꝙ primo fuerunt reges de iure gentiuꝫ, ꝙ imperator nō poterat vsurpare, nec licuit dicta regna dn̄is suis auferre. Sed ad hoc re

42 spondeo dupliciter. †Primo dn̄ia fuerūt de iure gētiū, τ regna distincta, igit̃ eodē iure pn̄t dissolui. l. nihil tā naturale. ff. de reg. iu. cum si. cum ergo vt. s. ɋ̄clusum est, τ pbatū per totā istam. q. τ etiam in prima, τ in scda questionibus principalibus huius secunde partis, ꝙ omnis ptās, auctoritas, siue impium (qd̓ primo erat penes oēs gentes) redactū est in arbitriuꝫ vnius optimi, vcꝫ imperatoris, τ qꝛ voluntas imperatoris ratione regulatur, si viderit causam ad hoc, posset disponere super. d. dn̄io τ distinctione regnoꝝ, τ hoc est quod dicit tex. in. c. quo iure. viij. di. tolle iura imperatorum, τ quis audet dicere, hec villa est mea τc.

43 ¶ †Hinc ēt venit qd̓ ad imperatorē spectat diuidere pvincias, vel regna. l. si eadē. ff. de offi. asses. τ sicut prius erāt regna τ dn̄ia de iure gentiū, nunc sunt de iure imperatoꝝ, qui vices oium gentium gerunt. Et sic bene dicit Justinianus imperator in auc. vt preponendo. impe. col. v. post prin. in prin. in hac magna ciuitate, siue i alijs gentibus omnibus, qbus nos presidere dedit Deus, qꝛ illud relatiuum stat declaratiue, vt dicit Bar. in. l. j. C. de sum. tri. τ fid. cath. τ hoc pꝫ per. l. deprecatio. ad. l. rho. de iac. τ. l. bene a

44 zenone. C. de quad. prescri. τ testimonium eius est veꝝ, †qꝛ testimonium perhibet de ipso imperatore Deus auctoritate testamenti veteris, qꝛ vult, ꝙ in vno sit imperium. Danie. c. ij. τ Ezechie. c. xxxvij. τ auctoritate euangelica. Luce. c. ij. Exijt edictum a Cesare Augusto, vt describereẗ vniuersus orbis, τ approbatione Christi, reddite ꝙ est Cesaris Cesari. Matth. xxij. τ Mar. xij. Item etiam testimonium perhibet de eo sancta mater ecclesia, q hoc tenet, ꝙ vnus est imperator, qui est vnū de luminaribus maioribus. Et sic opꝫ, ꝙ sit imperiū, habens illud super oēs, alias enim non diceretur maior, si aliqui reges essent exēpti ab eo. Et sic multi essent representantes illud luminare minus de duobus maioribus, qd̓ hereticum est dicere, τ contra determinationē ecclesie, τ diximus latissime. s. in responsionibus ad. vij. τ. viij. ar. τ de hoc etiā perhibent testimonium multa iura canonica. s. allegata, τ ea ad hoc iduximus. Itē de hoc etiā phibent testimoniuꝫ quamplures alie rationes in toto isto opere tam in prima parte ꝗ̄ etiam in hac secunda parte, presertim in hac tertia principali questione, τ infra in tertia parte.

¶ Et sic alij sunt qui testimonium perhibēt de imperatore, τ testimoniū ergo eius verū est, τ sic hereses per eundē Old. seminate non pn̄t lumē veritatis obscurare. Uel etiā scdo poteris respōdere, eius rudiciam expellēdo, nā iste optimus imperator dicere pōt mansuete, eius cuius vices in terris gerit vestigia imitando non veni soluere legē, sed vt dicit Joā. xvij. c. vt oēs sint ɋ̄summati in vnū deū in celis, τ sic etiam in terris voluit ponere in temporalibus vnum vcꝫ imperatorem, vt oēs sint consummati in eodē imperatore eius vices gerente. Sicut in spiritualibus in Roma Pontifi. qui in temporalibus esse non potest, vt diximus in hac secunda parte supra in secunda questione principali, τ aliquid in hac tertia.

45 ¶ †Et omnes reges vt etiam dicit glos. τ Abb. in. c. venerabilem. de elec. dependent ab imperatore, τ retinent sua regna ex priuilegio imperatoris, vel consuetudine, vel electione cum tolerantia eiusdem imperatoris. τ hoc mō iuste tenere possunt sine onere conscientie, dum tamen obediant, τ sint cum proposito obediendi imperatori, tanquam capiti, τ potestatem vniuersalem in temporalibus habenti, non vi, sed sponte alias crimen lese maiestatis incurrent, vt diximus supra in hac questione in tertiodecimo fundamento catholice conclusionis, τ in responsionibus ad septimum τ octauum argumentum. τ Bal. in. l. decernimus. C. de sa. san. eccle. τ ipsi rebelles Deo permittente in hoc mundo, τ alio luent penas, iuxta. c. qui resistit. τ. c. imperatores. xj. q. iij. Et sic imperator non derogat propterea regibus in potestate quaꝫ hn̄t quilibet in suo regno, nec vsurpat aliquid ipsorum prout ille putabat, sed exercet imperiū, τ ptātem vniuersaleꝫ, ɋ̄dēdo leges

cõem ad felicitatem, et statum pacificũ, siue tranquilitatẽ totius generis humani, et ad hunc finem constituit Deus imperium, et sub eo reliqua dominia, vt diximus in prima parte, in quinta questione principali, et etiam in secunda parte, in secunda et tertia principalibus questionibus, non ad finem luxurie donandi, vt facibat ille Nembroth. c. fi. vi. di. cuius malitia (vt dr̃ in chronicis) pleni sunt libri. et forte diuino iudicio actum est, vt Nero
46 in eius vocabulo plane se offerat, qui simili infamiaz habuit. † et ideo finis siue intentio in presidente, videlicet papa, imperatore, et alijs pncipibus debet esse cura vtilitatis cõis, et pacifici status multitudinis cui presunt, et sic similantur deo, vt diximus supra in prima parte, in tertia questione prime principalis questionis. Alias vero si eorum intentio sit dũtaxat ambitio dominãdi, similes erunt Nembroth, et Neroni. Ex quo peruenit illud eccle. c. x. propter iniustitiam de gẽte in gentem rgnum transferetur, et sic diuersum est dominiuz ipsius imperatoris, qz eius potestas et intentio est ad finem tranquilitatis totius societatis humane,
47 nec curat de particulari, vt in auc. de her. et fal. in prin. † nec eius lex derogat legi particularium prouinciarum hoc est regnorum, siue ciuium. c. j. de constitut. in. vj. nisi viderit regimen talis prouintie deprauatuz, tunc enim visitat, corrigit, et reformat, vt dicit Bald. in. l. decernimus. C. de epis. et cler. Et debet facere exemplo domini. Geñ. c. xviij. qui dicit, descendam et videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me opere compleuerint. et. c. licet hely. de simo. et. c. deus omnipotens. ij. q. j.

¶ Sed ipsorum regum potestas est particularium prouinciaruz, qui habent potestatem condendi legem, et merum imperiũ quilibet in suo regno, vel dominio, secundum formam et consuetudinẽ sui regni, vel dominij, quaz exercuerũt iuxta mores patrie, vt late dicemus ĩfra in tertia parte. Et sic Imperator nõ vsurpat aliqd, quod regnum sit, sed vtitur sua potestate generali erga omnẽ societatem humanam, quam habet, vt supra in tertia, quarta, qũita sexta, septima corroboratiõibus diximus, vbi vide, ne lõgior sim.
48 † Ex quo apparet, qꝫ ipsi reges vellẽt se eximere, attentare ve occupare quod suum non est. sciunt eniz se preesse particularibus regnis, non tamen possunt se eximere a communi potestate, que est supra omnem societatem humanam, immo id attentare, nõ solum est notorie iniustum, sed impossibile, vt dictum est supra presertim in respõsionibus ad. vij. et. viij. arg. in hac questione, vbi videatis.

¶ Sed vltra predicta omnibus bene et in pace viuere cupiẽtibus dico probabilẽ rationem, quam etiam quilibet popularis põt de
49 facili videre † quare de necessitate salutis beatitudinis humane opus est, qꝫ sit vnus Imperator, cui omnes gentes sine exẽptione aliqua obediant. Uides quaꝫr totus mũdus in maligno positus est, iuxta cano. j. Joã. c. v. et vt dicit tex. in. c. sicut ĩ sacramẽtis, de cõse. dist. iij. si singuli diligenter interrogarentur, tot diuersitates opinionum inuenirentur, quot homines, concordat tex. in. c. quia diuersitatẽ de conces. p̄bẽd. Si eniz istius societatis humane fuissent plura capita, vt ille lumine orbatus dicebat, semp genus humanuz in continuis guerris, diuisionibus, et dissensionibus staret, qz quilibet suo sensu abundaret, et ita verificaretur dictum veritatis infallibile. Regnum in seipsum diuisum desolabit. Si vero vnum sit caput in tẽporalibus, prout est imperator, omnes reges (que sunt membra) sibi sint obedientes, semper erunt iuuamẽto imperatori, in cuius optimo hominuz electo (qui nõ curat de particulari bono) arbitriũ rationis pratica stabit, et vnicuiqꝫ reddet quod suum est, statuetqꝫ in propria reges. Et sic tota religio christiana semper in pace viuet, et p̄sperabit, et indubie vniuersus orbis, non solum ad ditionem imperatoris, imo etiam ad vnitatez fidei reducetur. Et ita non solum iure, sed etiam effectu implebit prophetia Ezechi. c. xxxvij. imo de necessitate ex fide qlibet fateri tenetur, qꝫ vnus sit rex omnibus imperans in orbe, qui est imperator rex regum, et vnus pastor, qui est Papa, et hoc post aduentũ Christi, dicit eniz ibi, ecce ego assumã filios Israel de medio nationũ, ad quas abierunt et c. Et faciam eos in gẽtem vnaz et rex vnus erit omnibus imperãs, et non erunt vltra due gentes, nec diuidẽtur amplius in duo regna. Ecce ergo illa p̄petia assumam filios Israel de medio nationũ adimpleta est per aduentũ Christi. Et hec dictio Israel dꝫ intelligi spiritualiter, licet aliquãdo accipitur localiter, vt dicit idem Paulus Burgensis in dicto libro scrutinij scripturarum, in. j. dist. c. j. illa prophetia supra dicta intelligitur spiritualiter, quia in aduentu Christi ꝯgregaturus erat Christus Deus filios Israel, hoc est fideles in vnum scilicet in congregationem spiritualem animorum in aliquo credibili et desiderabili, sicut enim corpora in eodem loco posita dñr ꝯgregata localiter, sic animi in eodẽ ꝯceptu intellectus, seu volũtatis existentes vni dicũtur, seu vniti. Sed eo tempore citra debeat esse vnus rex oibus imperãs, et sic opus est dicere omnibus qui aduentũ Christi credunt, qꝫ vnus sit Rex oibus imperans.
50 ¶ Et concordat † etiã prophetia Danielis. ij. c. qd̃ post illa imperia de quibus ibi, suscitabit Deus celi regnum, qꝫ in eternũ non dissipabitur, et regnum eius alteri populo non tradet̃, vbiloquit̃ iuxta subiectam materiã, videlicet de illo regno tẽporali, qd̃ habebat Nabuchodonosor rex in vniuerso mũdo. Papa enim est pastor dũtaxat fidelium, vt diximus. s̃. in secunda principali. q. huius secunde patris, videlicet. s̃. filios israel, qui sunt vnius voluntatis. De quo in. d. c. xxxvj. et erit vnus pastor, sꝫ rex vnus erit super omnes rationes fideles videlicet et infideles, ad societatis humane beatitudinem temporalem, et sic vt diximus Christus obediuit, et approbauit vnuz imperatorem in mundo. Luce. ij. c. et Matthei. xxij. et sancta mater ecclesia, et omnia iura canonica hoc tenent, et affirmant, et rationes, et auctoritates omnes. s̃. relate hoc idem confirmant. Et sic a tempore aduentus Christi imperium semper remansit et remanebit in vno vsqꝫ ad finem seculi super omnes mundi nationes. Et si aliqui infideles se rebellãt imperatori, non sequitur, qꝫ imperatoris potestas iure non extẽdatur, immo poterit iuste quoscunqꝫ ditioni sue subdere, a Christi enim natiuitate circa semper remansit imperium in vno. Natus est enim tempore Octauiani imperatoris. Sed tempore Tiberij Cesarijs mortuus est deinde Tiberio successit Gaius Caligula eius nepos, et qz nõ imitatus fuit suos predecessores moribus, vt in chronicis legitur a suis est occisus, et senatus Romanorum restituere nixus est regimen sicut antea fuit sed non preualuit nec poterat, qz vt diximus, constitutum est a deo, vt vnus sit sed Tiberio successit Claudius, et post eum fuit Nero ille sceleratissimus, qui a senatu hostis pronunciatus est. Et cũ turpissime fugeret se ipsum occidit et post eius obitum Galba, Otto, et Uitellius, isti tres in diuersis prouincijs imperare cupientes, in vno anno sese interfecerunt, et sic vides voluntatem diuinam, que nõ vult qꝫ regnũ huius mũdi diuidatur. Sꝫ deinde imperauit Uespasianus, post ipsuz Titus, deinde Domitianus, et post eũ Nerua, cui successit ille Traianus optimus, et ita post eũ semper im-
51 perium nutu diuino remanet in vno. † A cuius potestate si quis se exemptũ asserit, aut nõ est homo, aut est infidelis, et extra catholicam communionem constitutus, iuxta. c. imperatores. xj. q. iij. ipse sibi iudicium acquirit, nam inter homines penas luet, et apud Deum non frontem habebit, et tales rebelles consultores penas. c. ita corporis. xj. q. iij. non euadent, et maledictionem Esaie prophete in. c. ve qui dicitis. xj. q. iij. super eos eisqꝫ subiectos reuelari sentient. Aperiant igitur oculos omnes Christi fideles, qui predicta sentiunt. Et si aliquis qui nomen Christiani, vsurpat fuerit obstinatus, vni imperatori electo nolens obedire, et si non propter Christum, saltem vt in pace viuant, moneat, et reducat ad vnionem societatis humane, obediendo vni imperatori, et regi totius orbis. Et maxime hoc tempore, quia ille antichristus qui vocatur Turcus, fideles Christi opprimere et fidez eius extinguere conatur.

SVMMARIVM

20 Papa

20 Papa tenetur auxiliũ ferre Imperatori, quoties necessitas exigit, ⁊ nume. seq.

¶ Quarta principalis questio.

Ista questio in pluribus locis per doctores mouetur ⁊ disputatur. Et primo glosatores antiqui fuerunt contrarij. naꝫ glo. accur. in auc. quo. opor. epis. post pri. tenet aliquibus rationibus, vt ibi per eam, ꝙ non valuit illa donatio facta per Constantinum Siluestro pape. sed Jo. antiquus glosator in. c. ego ludouicus. lxiij. dist. tenet opinionem contrariaꝫ, quod valuit illa donatio. ⁊ post eas doc. in varijs locis quos solum refert Alex. de imo. in rubri. de ver. ob. ⁊ lꝫ Anto. rosel. in quodam suo tract. plurima verba superflua super hoc effundat, nos tamen eo suisqꝫ dictis omissis tanꝙ superuacaneis, vt ex. j. dicẽdis apparebit, premissis fundamentis dictarum glosarum que Bart. in proemio. ff. ⁊ Cardi. in cle. j. §. porro. referunt ⁊ discutiunt, ⁊ eis examinatis, nostrã opi. quam vltra alios ponemus, corroborabimus.

1 ¶ † Et primo videtur dicendum, ꝙ non valet talis concessio, qr vt dicit glo. in. d. auc. imperator dicitur Augustus, vt in prohemio rub. institu. ab augendo, sed si donatio illa valuisset, iam nomen Augusti desineret.

¶ Preterea posito ꝙ valeret respectu donãtis, tñ successori nõ potuit legẽ ponere, quin successor per predecessorẽ alienata recuperet. Et in hoc etiam videtur concordare glo. in. d. c. ego ludouicus. cum allegato. c. non licet. xij. q. ij.

2 ¶ Preterea ⁊ tertio fortissime arguit glo. in. d. auc. qr perturbaretur opus, si clerici intromittunt se in temporalibus. l. plꝫ. C. de epis. ⁊ cle. facit tex. ipsius pape. in. c. diuersis fallacijs. de cle. coniug. ⁊ est tex. in. c. qm̃. x. dist. c. cum ad verum. xcvj. dist.

¶ Item quarto fortiter arguit. d. glo. iam habemus ꝙ papa diuinis ministrat, sed imperator humanis preest, vt in auc. quomo. opor. epis. in prin. ⁊. d. c. quoniam. x. dist. ⁊. c. cum ad verum. ⁊. c. duo. xcvj. dist. sed vnus non debet habere duorum officium. ff. de pac. l. si plures. ⁊ hoc fortificatur, nam iam ecclesia tenet, ⁊ quod duo sunt luminaria magna, vnum maius, per quod denotaꝛ papa, aliud minus, per quod designatur imperator. c. solite. de maio. ⁊ obe. Si ergo donatio illa valeret, redundarent plurima inconuenientia. Primum, quia aut papa est inferior Imperatore respectu temporalium, ⁊ sic recognoscit in superiorẽ imperatorem, ⁊ hoc modo non est dicenduꝫ, vt late diximus. s. in. ij. q. principa. huius. ij. partis. Si ergo non est inferior, oportet dicere, ꝙ sunt duo vicarij Dei equales in temporalibus. ⁊ ita etiaꝫ ex hoc sequeretur ꝙ in papa representarentur illa duo luminaria, luminare maius respectu spiritualium, ⁊ luminare minus respectu tẽporalium sibi donatorum. Et vt diximus in. d. ij. q. princi. ⁊ etiaꝫ in tertia huius secũde partis, tota societas humana representat vnum corpus fictum. Si ergo valet illa donatio, aut est Papa inferior imperatore, ⁊ hoc procedere non potest, aut equalis, ⁊ tunc erunt duo capita in vno corpore, quod est monstrum in natura, ⁊ esse non potest. c. quoniam. de offi. ordi.

¶ Item quinto, quia sequeretur aliud absurdum, quia si donatio illa valeret, similiter etiam posset diminuere totum imperiuꝫ,
4 quod esse nõ debet. arg. tex. in auc. quo. opor. epis. §. fi. † preterea etiam aliquas alias rationes pro ista parte refert Card. in cle. j. §. porro. ff. de iureiur. videlicet ꝙ officium imperatoris est ad vitam, ergo de iure officij disponere nequit in preiudicium successoris. ff. de iuris. om. iud. l. eum qui. ⁊ aliqua alia satis leuia dicit, quem vide. Preterea pro hac parte facit ratio quedam Innoc.
5 in. c. bone. el. ij. de postu. prela. in alijs terminis, † vbi dicit, ꝙ cuꝫ papa habeat plenitudinem potestatis circa spiritualia, ⁊ eaꝫ habeat a Deo tantum, ⁊ ideo est immutabilis. xxj. dis. in nouo. ⁊. c. sequen. xxij. dist. omnes. xcvj. dist. imperator. dist. v. §. j. ideo nullus potest querere possessionem, que ei preiudicet. ex hac ratione probari videtur hec opinio, quia vt conclusimus supra in secunda principali questione huius partis, imperator habet hanc potestatem a Deo. Sed ea que a Deo sunt, dicuntur immutabilia, vt premissum est, ergo imperator non potest dare Pape aliquid quod sit de imperio. Preterea per hoc restringit text. in. l. legatus. ff. de officio presidis. qui est illius acutissimi ingenij Papiniani, ꝙ Imperator nullo pacto potest abdicare a se iurisdictionẽ, hoc est merũ iperij, qn remaneat in eo iurisdictio, ⁊ sic pꝫ ꝙ iurisdictio illa in illis rebus donatis remanet penes iperatorẽ.
6 ¶ † Preterea decimo pro hac parte adduco auctoritatem dñi nostri, qr cuꝫ Petrus diceret. Ecce duo gladij, rñdit Christus, satis est. Et cum vellet exercere gladiũ tpalem, dixit sibi. Mitte gladiũ tuum in vaginam. Ex quo dicit Abb. in. c. nouit. de iudi. ⁊ omnes alij ꝯcordant, Xp̃s prohibuit Petro, ⁊ successoribus exercitium gladij temporalis. Igiꝛ eo ꝙ sibi est vetitũ per Deuꝫ, non potest vti Papa per concessionem imperatoris, cum illud principium amboꝝ vcꝫ sacerdotij ⁊ imperij prohibuit, ne vtereꝛ Papa gladio tpali, nec Imperator gladio spũali vti potest.

7 ¶ † Non obstant quedam fragilia, que ipse Bar. refert in dicto prohe. ff. que fuerunt Guil. de cu. ⁊ Cardi. in. d. cle. j. post Pau. ꝙ concessiones principum habent specialia multa. l. cũ multa. C. de bo. que. lib. Et sic ex quadaꝫ benignitate ⁊ specialitate valent, ⁊ quod illa iurisdictio erat imperatoris, tempore quo donauit, et sic donare potuit. Item ꝙ donando ecclesie, omnis immensitas dicitur mensura, vt in auct. de non alienan. §. scimus. Et sic valet donatio, maxime quia ecclesia ⁊ imperium videntur fraternizare,
8 vt in auct. quomodo opor. episco. §. j. † Sed frater non tantum donare potest, immo etiam debet dotare sororem. l. cuꝫ plures. §. fina. de admini. tuto. Et sic non solum valet donatio Constantini tanquam fratris, immo tenetur eam dotare.

9 ¶ † Preterea dicunt id quod fit in signum remunerationis, non dicitur donatio. l. sed si lege. §. consuluit. ff. de peti. heredi. sed Cõstantinus fuit curatus a Lepra per Siluestrum papaꝫ, igitur illa donatio erat remuneratoria. Sed hoc magis videꝛ sapere heresim, cum inueniamus prohibitum lege diuina, vt patet. iiij. Regũ cap. v. nã licet Naaman fuerit mundatus a lepra ab Heliseo, tamen noluit accipere aliquod donum propter hoc immo quia Giezi eius famulus accepit aliquid secrete, cecidit lepra Naaman in Giezi, ⁊ sic illa donatio non potest dici remuneratoria, quia propter gratiam non licet aliquid recipere, quia illud non procedebat a papa, sꝫ a deo, a quo p̃ncipio ꝓcedũt sacerdotiũ ⁊ imperiuꝫ.

10 ¶ † Item ad id quod dicit imperium ⁊ ecclesia fraternizant, dic ꝙ hoc deuiat a vero. Ecclesia enim est Mater omnium, ⁊ Imperator est Filius, immo debet esse membruꝫ corporis mystici fideliũ, cuius corporis Papa est caput, vt diximus supra in secũda questione principali huius secunde partis, ⁊ sic non procedit hoc argumen. nec supradicte rationes, ⁊ alie que ponuntur per Cardi. in dicta clemẽ. j. §. Porro. faciunt aliquid, quibus cum leuia sint facilis patet responsio ex supradictis ⁊ infra dicendis.

¶ Item non est bona responsio Bar. ad di. l. legatus. ff. de offi. presi. dum dicit ꝙ Imperiũ ⁊ Ecclesia processerunt a Deo tanquam a causa efficienti, di. auct. quo. opor. in princi. ergo donãdo Ecclesie abdicat a se, ⁊ dat in manibus superioris, sicut est ipse deus, Sed Papa ẽ Uicarius eius, ⁊ sic quasi ipsi Deo donare videꝛ. Sed ad hoc respondeo, nam licet verum sit ꝙ ecclesia ⁊ imperiũ ab vno principio videlicet a Deo procedãt, vt dicta auc. in prin. tamen ex eodem tex. confunditur eius responsio, quia sicut ambo procedunt a Deo, ita sunt eius vicarij in terra, vnus videlicet papa in spiritualibus, ⁊ alter scilicet Imperator in tẽporalibus. Et
11 quamuis papa sit vicarius Dei i spiritualibus, † ⁊ spiritualia sint multo digniora, ⁊ sic in eius manibus possunt iurisdictionem spiritualem habentes renunciare, quia est eorum superior. capitu. de niqꝫ. vj. questio. iij. non tamen est Uicarius dei in temporalibus, quia alias duo essent vicarij in temporalibus, quod est impossibile, vt supra diximus. Et cum Imperator non recognoscat aliquẽ hominem in superiorẽ in temporalibus, in quibus ipse solus est Uicarius Dei, ⁊ sic donando pape non dicitur dare Deo iurisdictionem, cum Papa non sit Uicarius dei in temporalibus. Preterea ex eiusdem Bart. responsione sequeretur absurdum ⁊ impossibile, quia Imperator dando totum imperium ecclesie, videretur renunciare in manibus superioris, qui est deus. Cum igitur quilibet potest renunciare in manus superioris, ⁊ ita Imperator dando totum imperium pape, iam abdicaret a se totam iurisdictionem, quia ratio Bartol. ita est generalis in toto, sicut in parte, ⁊ procedit tex. in. l. que de tota. ff. de rei vendi.

¶ Preterea sequeretur etiam aliud magis absurdum ⁊ impossibile, quia etiam si teneamus opinionem illorum, qui dicunt ꝙ in papa remansit iurisdictio temporalis habitu, tamen dominus prohibuit, ne vteretur gladio temporali, ⁊ sic Imperator in dando, videretur contra preceptum domini, sicut Papa in accipiendo. Et ita etiam reijciuntur rationes illoꝝ qui dicunt, ꝙ ideo valet dicta
12 donatio, † quia res de facili reuertitur ad suam naturam, capitu. ab exordio. xxv. distinctione, quia id quod fit contra prohibitionem diuinam, non potest dici ꝙ reuertatur ad suam naturam, qa lex diuina nunquam est contra naturam capitu. fina. vj. distinctione, immo est a natura ꝙ impleamus preceptum dei, videlicet ne

vtatur Papa temporali potestate. Et tex. in capi. quoniam. x. di stinctio. & capitulo cum ad verum. xcvj. distinctione. & dicto cap. diuersis fallacijs. de cle. coniug. Item quia dicerentur duo capita in vno corpore societatis humane, vt supra dictum est.

¶ Sed ego sub correctione sancte Matris ecclesie, & imperatoris loquendo, neutram dictarum opinionum ẽm eorum intentiones dico esse veram, nec defendi possunt, nam hec vltima non procedit per rationes supra deductas. Item nec etiam prima, quis eniz audet dicere, ꝙ tot sancti Pontifices viri summe perfectionis, & miraculis gloriosi, qui omnia temporalia, vt stercora arbitrabantur, quorum doctrina fulget ecclesia sicut sol, ꝙ hmói temporalia contra iustitiam, ac Dei voluntatez detinuissent? imo potius vsq; hodie contradictores eorũ formidabili vidimus morte consumatos.
13 † Igitur absoluendo hanc questionem, que nunquam hactenus extitit bene determinata, assumo medium.

¶ Nam sacerdotium, & imperium, ab vno, & eodez principio, puta Deo, procedunt. d. auc. quo. opor. epis. col. j. in princ. & sicut in eo est vnitas, ita debet esse vnio inter Papam & Imperatorem. Ideo dicit ibi, ꝙ sic vtraq; potestas humanam vitam exornat et nihil est tam studiosum Imperatori, sicut sacerdotum honestas. Sed vt late declarauimus. s. in. ij. q. princi. huius ij. partis, & in. v. q. princi. s. in. j. parte finis vtriusq; potestatis est diuersus, nam sicut papa diuinis ministrat, & finis iuris diuini est beatitudo eterna, ita imperator humanis preest. Et finis iuris humani
14 est beatitudo temporalis societatis humane. † Et cum imperator debeat esse catholicus, & sit membrum ecclesie, cuius caput est papa, ideo ꝓ eterna vita Pontifice indigeat. Tñ vt dicit tex. in. d. c. cum ad verum. xcvj. dist. ipsi Pontifices Romani etiam pro temporalibus indigent Imperatore. & vt dicit tex. in. c. si quis obiecerit. j. q. iij. sicut nec anima sine corpore corporaliter viuit, ita corpalis ecclesia sine rebus corporalibus in nullo ꝓficit. Et lz imperator in temporalibus sit caput, non tamẽ in diuinis potest proficere. ita etiam pape Deo militanti secularis negocij presidẽtiam Deus non dedit, sed pro cursu temporalium tantũ legibus imperialibus vtitur. d. c. quoniam. x. dist. nimirum Constãtinus imperator videns qd papa indigebat illis temporalibus pro spiritualibus sustinendis iuxta. d. c. si quis obiecerit. licite potuit illa donare. imo tpe necessitatis cum toto imperio debet papã adiuuare. & viceuersa papa imperatorem armis spiritualibus, ẽt dictis bonis tẽporalibus, que possidet pro cõseruatione spiritualium tenetur defendere imperium. & propterea dicimus, qd papa habet iurisdictionem temporalem, non principaliter ad finẽ beatitudinis temporalis, sed habet accessorie ad finem conseruandi temporalia que habet pro conseruatione potestatis spiritualis, & sic ad finem beatitudnis eterne, q̃r vt diximus, spiritualia non possunt stare sine temporalibus. Et ad hũc finẽ dumtaxat vtitur papa illius tẽporalibus, quia alias impator diceretur supra papam quo ad dicta temporalia, qd non est verum. Quia papa vti
15 tur accessorie ad suum finẽ † et illud dicitur principaliter finis, ad qd intellectus finaliter tendit, vt dicit Bartol. in. l. ambiciosaz. ff. de decr. ab ord. fa. & ad iustum finem non solum dictis rebus donatis vti potest papa actu dũ opus est, sed etiaz imperatore, & eius tota potestate tanquam caput ecclesie cum causa, vtputa si inimici fidei catholice venirent ad diminuendum fideles, & con
16 tra fidem catholicam †, q̃r vt dixit textus. et ibi Abb. not. in. ca. venerabilẽ. de elec. imperator est aduocatus, et defensor ecclesie, et tenet ecclesiam pro posse defendere, & exaltare. cle. ne romani. de ele. lxiij. dis. c. tibi dño. & c. ego ludouicus. et ad hoc tenẽtur ẽt alij principes. tex. est in. c. ꝑncipes. & c. regũ. xxiij. q. v. ideo si sine causa denegarent impẽdere auxiliũ ecclesie oppresse, possunt deponi. c. venerabilem. de elec. et ibi glo. non per rationẽ Abb. sed quia sunt mẽbra ecclesie. Et ita etiam imperator et alij principes vtũtur subsidio spiritualium, q̃r vt dicit tex. in. d. c. principes sunt intra ecclesiaz, hoc est de cõgregatione fidelium & mẽbra ecclesie
17 cuius caput est papa. † Hinc est, ꝙ epi & alij prelati cũ abundant tẽporalibus, & presidẽt in spũalibus, q̃r interest pricipis ꝙ tales prelati sint sibi fideles pro conseruatione tẽporalis potestatis, solent prouideri ꝑ papam ad nutum impatoris, & principum. imo si videlicet causaz suspitionis licite se opponit princeps terre, nõ solum promouendo, sed ẽt promoto, vt dicit Inno. in. c. qd super
18 his, de vo. & vot. redẽ. & Abb. in. c. super his. de accu. † Unde ẽt aliq̃n per papam fuit ꝯcessum Imperatori, vt ad nutum eius eligeret papa. c. adrianus. lxiij. disti. & eius decretum requirebat. c. agato. ead. dist. imo sacerdotum orationibus recipit suffragium imperator. d. auc. quo. opor. epis. in prin. & per hoc pz, ꝙ per illã donationem factam pape Siluestro non diminuit imperium, q̃r dum opus est, papa auxiliatur imperatori, maxime nunc, q̃r tenetur sibi obligatione antidorali, que naturalis est. d. l. sed & si. §. cõsuluit. ff. de peti. here. propter dictã donationẽ, & sic nõ erunt duo capita in vno corpore, sed vnum tm̃ in temporalibus, & vnum in spiritualibus habito respectu ad fines eorum. Et ideo quicquid dicat Abb. in. c. qd clericis. de fo. cõpe. & ibi Marianus socin. dico ꝙ inter laicos licet romane ecclesie sint subiecti, cause debẽt decidi ẽm iura ciuilia, & imperator non abdicauit a se illam potestatem legis condende super eos, dũmodo propterea spiritualia in ꝯseruatione sui recipiãt detrimentũ, nec. c. si duo. §. deniq; de appel. alleg. per eos dicit contrariuz, q̃r lz ibi in terris ecclesie subiectis valeat ad papã appellari, nec nos ꝯtrarium dicimus, q̃r Papa exercet illam iurisdictionem, vt premissum est. sed non dicit tex. ꝙ tunc inter laicos cause non debent decidi ẽm iura ciuilia, imo ligantur lege generali, quam imperatori facit, ꝙ imperator non abdicauit a se. d. l. legatus. ff. de offi. presi. Sed propterea Papa non vtitur illa iurisdictione temporali, tanq̃ in hoc sit subditus imperatori, sed q̃r opus est ei, ꝙ sic exerceat accessorie pro conseruatione spiritualiũ, iuxta tenores donationis sibi
19 facte, † & accessorium sequitur naturam principalis. & text. in. c. nouit. de iudi. & c. cum causam, qui fil. sunt legi. quos pro se allegant, potius faciunt contra eos, q̃r in eis Papa fatetur se non habere iurisdictionem, nisi propter peccatũ. Et papa si videt dictam donationem sibi expedire pro defensione, & manutentione spũalium, retinebit. Alias vero si viderit dicta bona donata sibi esse impedimento ad diuina exercendum. Iuxta. d. c. diuersis fallacijs. & c. qm̃. & c. cum ad veruz. poterit se exonerare. Alias vero si viderit eis indigere pro conseruatione spũalium, imperator non posset per se illam donationem reuocare, sed potius adinuicem debent se iuuare, vt. s. dictum est † ẽt ad subijciendum reges,
20 & principes mundi; si quis fuerit rebellis in non obediendo imperatori, tenetur papa sibi auxiliari. Et hoc etiam sentit Innocẽ. & post eum Abb. & Marianus in. c. lz ex suscepto. de fo. compe. & c. nouit. de iudi. Abb. Si vero reges & principes mũdi recognoscendo imperatori obedientiã, & sibi esse subiectos, sint vigiles & soliciti in ministrãda iustitia subditis, imperator non se intromittit in eis. Si vero fuerint negligentes in administratione iustitie siue aliquis non bene regit prouinciaz sibi cõmissam, Imperator hoc casu curare tenet. Exempli gratia sacratissimus Imperator Carolus tanq̃ rex Hispanie habet plures duces, marchiones, comites & alios dominos sub se, qui habẽt & exercent quilibet in suis terris merum & mixtũ imperiũ, non se intromittit in aliquo, nisi in defectũ, & negligentiam dictorum ducum, marchionum, & comitum. Similiter se habet tanquam Imperator erga oẽs re
21 ges, principes, & cõmunitates mundi. † Et ad hoc quando opus est, tenetur papa prestare auxilium imperatori. Et sic vides quãta vnio sit imperij, & sacerdotij ad inuicem, lz fines sint diuersi, q̃r nec papa pati debet ꝙ imperium patiatur detrimentũ. Imperiũ vero recipit augmentum, & vigorem, quando spiritualia bene, & prospere se gerunt, cum sit principalius membrum ecclesie, & papa caput in his, que eternam vitam concernunt, sed in temporalibus ad beatitudinis temporalis finem solus imperator est caput. Et per hec patet responsio etiam ad argumenta que pro prima opinione fuerunt facta, & sic ablatum est scisma, quod videbatur esse inter Papam & Imperatorem, super dicta donatione facta per Constantinum ecclesie.

TERTIA PARS.

¶ Istam tertiam partem examinabimus per tres questiones principales.
¶ In prima questione dicetur de lege animata.
¶ In secunda questione dicetur de lege scripta.
¶ In tertia quedam questiones vniuersales decidentur pro conclusione circa iustificationem legis.

SUMMARIUM

1 Lex animata duplex est.
2 Lex diuina animata Deus est.
3 Lex diuina iusta sit nec ne non est disputandum.
4 Lex humana animata quid sit.
5 Lex humana animata quotupliciter sumatur.
6 Lex animata humana, an sit semper iusta. & nu. 9.
7 Papam semper esse iustum.
8 Imperatorem semper esse iustum.

Causam

10 Tam malorum aliquando prebent qui sunt a cōsilijs principum.
11 Hominē aliquando presumi bonum ex genealogia.
12 Adrianus sextus papa preceptor fuit Caroli quinti impatoris.
13 Regi bono ꝛ iusto vtilius sit subijci, quam legi iuste scripte.
14 Principem esse iustum intersit nec ne republice. ꝛ nu. 16.
15 Mundus triplici modo hactenus gubernatus.
17 Princeps iustus iudices sibi similes soler eligere.

¶Prima questio principalis.

Sta questio principalis continet sub se nouem questiones. Prima quotuplex sit animata. Secūda questio de lege diuina. tertia, an sit fienda disputatio de iustificatione legis diuine. Quarta que est lex animata humana. Quinta, ꝙ modis accipiť hec lex animata humana. Sexta, an lex animata sp̄ sit iusta. Septima, an deť notitia si lex animata que nunc est, sit iusta in orbe. Octaua, an procedat questio, an sit melius regi iusto rege, vel iusta lege. Nona, an interest rei publice qđ lex animata sit iusta.

¶Primo quero quotuplex est lex animata, dico, ꝙ est duplex, vcꝫ diuina, ꝛ humana, ꝛ sicut lex diuina est iusta, ita ēt dꝫ esse lex humana, quā ad sui similitudinē creauit, nec potest discrepare ab hac lege diuina, qꝛ si contrariareť tanquam irrita penitus veniret excludenda. c. si. vj. di. ꝛ. c. quo iure. viij. di. qꝛ illa iura debeat intelligi in. l. animata. sicut in inanimata.

2 ¶Secundo quero de lege diuina, † ꝛ dico, ꝙ illa est deus, ꝛ semper viuit, ꝛ mundum perpetua ratione gubernat, ꝛ recti censura iudicij celestia pariter ꝛ terrena disponit. c. j. de relig. ꝛ vene. sāc. in. vj. ꝛ hec diciť lex naturalis siue priuata. de qua in. c. due. xix. quest. ij. que est participatio diuini luminis in creatura rationabili. ꝛ hoc modo dꝫ accipi hec lex diuina in creatura, nō ꝫm se, qꝛ tunc idē esset cū essentia diuina. Sed ꝫm ꝙ vult se participare circa creaturas, vt dictū fuit. s. in. j. parte in. ij. questione tertie principalis questio.

3 ¶Tertio quero † an sit disputandum de iustificatione eiusdeꝫ legis diuine. Ad hoc respōdet propheta Dauid. eps. xviij. qđ nō. qꝛ lex domini immaculata, testimonium domini fidele, preceptuꝫ domini lucidū, iustitie dn̄i recte, iudicia dn̄i vera iustificata in semetipsa, ꝛ hec lex dei in homine semper viuit.

4 ¶Quarto quero † que est hec lex animata humana. Dico ꝙ nihil aliud est, nisi illa participata similitudo dei, qđ nos ius naturale dicimus. Et illa participatio legis eterne in homine diciť lex animata, ꝛ hoc quomodo est, diximus. s. in. i. parte. in. iij. iiij. vj. vij. q. tertie questio. principalis.

5 ¶Quinto q̄ro † quot modis accipiť hec lex animata humana. Dico ꝙ dupliciter. Vno modo hꝫ ꝙ est priuata. Alio modo hꝫ ꝙ est publica. Priuata dicitur illa hꝫ quā quilibet homo viuit in luce, ꝑ legē illā eternā, que est in corde cuiuslibet scripta. De qua in. d. c. due. xix. q. ij. Et ne ōcipiaris, qꝛ diuersimode sumiť hec lex priuata, de qua. s. in. ij. q. huius principalis questionis diximus. Ibi enim accipitur ꝫm ꝙ est in regulante, ꝛ illo modo semper viuit. Matthei. c. xxiiij. Celum ꝛ terra transibunt, verba aūt mea non preteribunt. Sed in hac questione accipimus, ꝫm ꝙ hec lex animata priuata est in regulato, hoc est in homine. Et intellige hꝫ siue in lege diuina, siue humana priuata, hoc est, siue in ea que tēdit ad felicitatē eternā vel i ea q̄ tēdit ad beatitudinē humanam, dē qua diximus. s. in. ij. parte, in. ij. q. j. principalis questionis. Sed lex animata publica est homo, q auctoritatem hꝫ ad curam multitudinis hominū, ꝛ hec est lex de qua locuturi sumus, ꝛ sunt due leges, vna que diuinis ministrat, alia vero humanis preest. c. duo. xcvj. distinctio. ꝛ in aucten. quo opor. epis. in princip. colla. j.

6 ¶Sexto quero † an lex animata sp̄ sit iusta. Pro solutione huius questionis distinguo, aut loquimur dē lege animata suprema, prout sunt papa, ꝛ imperator, aut de lege animata inferiori, put sunt reges, ꝛ alij principes, siue cōitates habentes leges condendi auctoritateꝫ, aut exequendi potestatem. Si dicimus de supre
7 mis, † dico ꝙ papa sp̄ est iustus, que est lex animata in diuinis. text. est de hoc in. c. non nos. xl. di. vbi diciť, ꝙ papa sanctus eligitur, aut sanctus efficiť. Si ergo papa qui hꝫ potestatē supremam a deo quo ad ea que beatitudinē eternā spectāt, est sanctus, ꝛ ex eo non est dubitandū ipsum esse sanctum, qꝛ apex tante dignita
8 tis ipsum attollit. † Eadem etiam militat ratio in imperatori, qui habet supremam potestatē a deo, in his que ad beatitudinē humanam pertinent, ideo non est dubitandum ipsum esse iustū, quē apex tante dignitatis attollit. Et sic ratio illius. c. nō nos pcedit etiam in imperatore, sicut in papa. Item hoc probo ratione infallibili. s. enim in. ij. pte in tertia principali q̄one ꝑ plures rationes ꝛ iura probauimus imperatorē esse dn̄ꝫ totius orbis, ꝛ ꝙ nullus potest esse exemptus in tpalibus ab eo, ꝛ sic est caput totius societatis humane, sicut papa est in spiritualibus. si ergo oia sua sūt non potest cadere in eo iniustitia, dico respectu tpalium, imo tanquam imperator potest totum mundū vendicare, vt dicit Bar. in extrauag. ad reprimēdā. ꝛ sic subijciēdo sibi rebelles quoscūqꝫ iuste facit, ꝛ postq̄ꝫ subiecerit eos, sunt eius mēbra, ꝛ nō potest cadere in eo affectio particularis, ꝛ sic cogitat semper de bono cōmuni, ꝛ ita pcedit tex. in. d. auc. de here. ꝛ fal. in prin. ꝛ sic totus mundus esset in pace ꝛ tranquillitate, prout erat tpe Octauiani,
9 ꝛ etiam Iustiniani. † Sed quid lex animata inferior, prout sunt reges ꝛ alij de quibus. s. qui cōitatis multitudini presunt, cū oia in tplibus non sunt sua, aliqñ cupiditas, que est cā perturbatiōis iustitie, vt dicitur in prohemio decretalium, excecat corda aliquorū, ꝛ aliena querere, ꝛ retinere cupiūt, ꝛ ne ipsa restituant impatori (qui est caput) rebellionē parant. Ex quo veniunt dissensiones guerre ꝛ perturbationes in orbe. Et sic potest esse ꝛ est aliquādo hec lex animata iniusta, que proprie non dicitur lex, de qbus dici potest illud Esaie. x. Ve vobis qui conditis leges iniquas. Et in hac lege animata verius potest verificari tex. in. l. ij. §. post originē. ff. de ori. iuris. Paruꝫ est iura in ciuitatibus esse, nisi sit aliquis iurisperitus, per quem possit quotidie in melius produci, ꝛ
10 sic reges ꝛ principes debent tenere iurisperitos. † Sed qꝛ aliqui habēt iuris trāsgressores nullo dogmate fultos, zelo magis amaritudinis vtilitatis ꝛ glorie ꝑprie cupidos. Iuxta. c. sunt nonnulli. xvj. q. j. qui positi sunt in gubernatione, efficiunť ruina multorum iuxta. c. ita corpori. xj. q. iij. de quibus dicemus in quarta pte. vtinam conuertanť ꝛ intelligant, ꝛ ne sint similes iumentis insipiētibus. Alias aūt veniet sup eosdē iuris transgressores pena que talibus imponiť in. d. c. ita corpori. ꝛ si indurati permanserint, irruet sup eos ira dei, iuxta. c. ve qui dicitis. xj. q. iij. cū nō possint pretendere ignorantiā, iuxta ea que latissime diximus in. ij. q. principali secunde partis, ꝛ sicut obediunt omnes fideles in spiritualibus pape, ita ēt omnes fideles in temporalibus obediant imperatori, ꝛ ꝯgregenť omnes christicole conformes cū capite, q est imperator, quiqꝫ cōis est omniuꝫ dn̄s, ꝛ ipse reddet vnicuiqꝫ, qđ suū est. Et ne pro tēporali gloria animas, ꝛ corpora pdāt ꝛ alios perdere faciant, vt diciť in. d. c. ve. ꝛ si fuerint obedientes capiti, tunc idem imperator vndiqꝫ viros prudentissimos ꝛ communes oibus eliget, ꝛ quiescemus in iustitie ꝛ pacis tranquillitate infidelesqꝫ ad imperiū obediētiam iure reducenť, effectus enim legis animate sicut scripte per ipsos iurisconsultos accipitur. Et verificať tex. in. d. l. ij. §. post originē. ff. de ori. iur. ꝛ tūc ꝑ eorundem legum scientiam in melius reformanť, conspicientes se non ad dominandum, sed ad coercendam preteruoꝝ nequitiaꝫ vt a maleficijs desistant, in ꝓuincijs reges esse constitutos. Vtinā saperent, ꝛ intelligerent, ꝛ plaga quā super fideles imminere sentimus, sup infideles conuertať. Sed ea que diximus vendicant sibi locū, qñ voluntas principis ratione regulatur.

¶Septimo quero, an sit aliqua notitia, qđ lex animata, que nunc est Carolus imperator augustus, sit iusta. Dico qđ sic, ꝛ ad hoc reperio in iure quatuor causas. Primā ex parte nationis. Secūdam ex parte disciplinē. Tertiam ex parte electionis de eodem
11 facte. Quartam ex parte sedis. † Et primo pp genealogiā presumiť bonitas in homine. in tex. est in. l. qđ si nolit. §. qui mancipia. ff. de edil. edic. Si nationē huius Caroli scire velis. Philippus eius parens potentissimus in orbe, satis in tenera etate gloriose dies suos clausit extremos. Sed eius auus Maximilianus quōdā Romanoꝝ rex erat, cui ēt in dignitate imperiali succedit. Ex alia vero pte Ferdinandus eius auus, ꝛ Helisabeth auia primū nomen catholicoꝝ regū merito obtinuerunt, totam Hispaniam cū vtraqꝫ Sicilia ditioni sue iure subiugarūt, ꝛ multas insulas, ꝛ regna infideliū victoriose sibi subijcientes, nunq̄ꝫ de acquisitis, quicquam perdiderunt. Hereses omnes ōstruentes, iudeos oēs a suis dominijs expulerunt, ꝛ fidem in omnibꝰ seruauerunt, ac in tranquillitatis ꝛ iustitie iugum oēs sibi subditos reduxerunt. nō immerito igiť a natione eidē animate legi iustitia est sociata. Secundo ex parte disciplinē, ꝛ a quo ab infantia eandē disciplinam
12 teneat, si scire desideras † ille est qui ante sui assumptionem ad apicem dignitatis summi apostolatus, in peritia iuris diuini ꝛ humani inter omnes mortales primatum tenens totam Hispaniam in summa iustitia vice eiusdē Caroli in pace per plures annos diuinitus sanctissime rexit. Hic est adrianus papa. vj. a regimine temporali Hispanie miraculose per vnanimem eleccionē oiuꝫ car

dinaliū de ipso Rome factam, non vt ceteri pōtifices, sed Deus vt filiū suū ex Egypto, ita & Adrianū ex Hispania, vt vices ei° in diuinis gereret Romā vacauit, vt sicut prius vt stella discipulum ad iustitiā erudiebat iuxta.c.sup specu.de magis. nunc vero tanq̄ Sol Lune, ita & Adrianus Papa Carolo imperatori lumen daret.c.solite.de maio.& obe. Tertio ex forma electionis, q̄ sicut ille imperator Traianus suo tpe inter mortales ad felicitatem humanā optimus, ita nūc Carolus eo melior ab vltimis finibus Hispanie mirabiliter deo inspirāte p electionē a veris electoribus Germanis ad imperium extitit vocatus. Itē quarto, q̄ vt.s.in.vj.q.huius questionis principalis dictum est, dignitas ipsa suprema confirmat, vt nihil nisi q̄ iustū est appetat, nec aliō cogitare valeat.d.c.non nos.xl.distinctio.& dicta auc.de here.& fal.colla.prima.in princip.

13 ¶Octauo quero† an hec q̄stio procedat, vcȝ vtrū sit melius regi iusto rege, quā iusta lege scripta, hoc est sub lege animata, vel inanimata, & vr̄ q̄ sic, eandē tamen qōnē mouet Bart. in.l.presenti.in princi.C.de his que ad eccle.confu. vbi dicit q̄ melius ē regi lege iusta animata, quam lege scripta, qui in singulis causis iudicat ɓm equitatē, que sibi videt̄. Sed tu dic ɔ̄rium q̄ vt diximus.s.in.j.parte.in.x.q.quarte principalis questionis, pp.iij.rationes que ibi continētur, melius fuit regi lege scripta q̄ sine scriptis, & ita obseruat̄. Si vero loquimur de tpe, quo lex iaȝ est scripta tunc questio non procedit, q̄ nisi sit lex animata, qui ius reddere possit per ius dicentes, siue iudices iuris peritos, lex nullius esset effectus. vt dicit tex.in.d.l.ij.§.post originē.ff.de ori.iur.& sic requiruntur simul lex scripta, & iustus rex, siue executor. quia lex postq̄ est posita, seruanda est, & ɓȝ illam debemus iudicare, vt dicit tex.in.c.erit autem.iiij.distinctio.

14 ¶Nono quero† an intersit reipublice q̄ lex animata sit iusta, h̄ est rex, vel ēt imperator, seu papa sit iustus, & vr̄ q̄ nō. Primo, q̄ hec iustificatio imperatoris venit a lege illa priuata, q̄ est scripta in cordibus.d.c.due.xix.q.ij.ver.lex vero priuata est que respicit singularē personā. Sed lex publica est illa, que vtilitatē confert in communi, que non ɔ̄stituit̄ in singulares.l.iure.ff.de legi. preterea habemus iura cōia, per que mundus potest in tranquillitate gubernari sine dispositione legis, aut similitudine, aut consuetudine.l.de quibus.ff.de leg. Et si forsan aliqua constitutio venit facienda, data est forma in iure, qualiter sit ɔ̄stituēda, vt in sequēti principali questione dicemus. Et sic videbat̄, q̄ nō multū expedit vniuerso orbi, esse sub iusto principe, qui est lex animata. Unde pro solutione predictorum, & declaratione aliquoꝝ termi-

15 norum in iure dic,† q̄ triplici modo mundus hactenus extitit gubernatus. primo, ɓm illā legē priuatā, que fere apud omnes gentes seruabatur. Et isto modo in primo statu iuris gentiuȝ sine constitutione, & in secundo statu iuris gentiū cū lege publica scripta homines viuebāt, in auc.qui.mo.nat.effi.sui §.natura. & tunc in primo statu non erant principes, nisi aliqui tyranni potentiores alijs nōnullos supprimebāt.c.fi.§.fi.di.vj. Item fuit aliud tempus, in quo non erant inuente actiones, cū quibusdā paucis constitutionibus scriptis homines arbitrio paucoꝝ bonoꝝ gubernabant̄. Et hoc modo in initio vrbis manu regia omnia disponebant̄, & tūc summe opus erat, q̄ reges siue ipsi pauci (quoꝝ arbitrio fiebat dispositio reꝝ gerendaꝝ) essent boni & iusti, & hec dicit̄ manus regia, de qua in.l.ij.ff.de ori.iur.i prin.&.§.in initio. Item fuit tertium tempus, in quo nūc stamus, & sunt principes

16 gubernantes.† Et lȝ hec omnia iura habemus iam cōdita, tamē ita expedit habere iustā legē animatā in re publica pro eius conseruatione, sicut eo statu quo manu regia gubernatio humane societatis fiebat, duplici de cā. Primo q̄ plura quotidie emergūt que legū laqueis non sunt innodata, sup quibus opȝ p legem animatā prouidere.l.ij.§.Sed q̄ diuine.C.de vete.iur.enucle. Secūdo pro conseruanda lege condita, & ad tradēdū eum executioni (iuxta.l.ij.§.post originē.ff.de ori.iur.) expedit reipublice esse sub iusto principe, qui si malus esset, posset trangrediēdo siue mutādo iustas leges ɔ̄der.ll.iniquas.iuxta illō esaie.x. Ue q̄ cōdūt

17 leges iniquas† vel ꝑpter aliud, q̄ si iustus & diligens fuerit princeps, eliget iudices sibi similes.c.tantis Daniel.lxxxj.di.scientia preclaros & experientia probatos.vt in auct.de iudi.& vt nulla. post principium colla.vj. Necessarium igit̄ est habere principes tales quales.s.in.vij.q.huius prime principalis questionis diximus. Unde est impossibile, q̄ bonū cōe hominū bene se habeat, nisi ille, cui conuenit principari, sit virtuosus. vnde phs.iij. politico.eadē est virtus principis & boni viri, non tamē est eadē virtus cuiuslibet ciuis & boni viri. Si eniȝ intentio legislatoris sit in bonum secundum iustitiam siue diuinam regulam, seq̄t̄ q̄ homines boni fiant, sin secus, q̄ intentio legis animate fert̄ ad id, q̄ nō est bonum cōe, sed vtile vel delectabile sibi, vel repugnās iustitie, tūc efficiunt̄ hoies nō boni, iuxta illud diuinum dictū Platonis, q̄ales in re publica principes esse, tales reliquos solere esse ciues.

SUMMARIUM

1 Lex statim atq̄ scripta est presumitur iusta, nisi sit contraria legi diuine.
2 Legis late a superiore inferior rationem querere nō debet.
3 Successor legi priorum principum derogare potest.
4 Legis late a superiore quare rationem reddere inferior non possit & numero.9.
5 Lex & ratio conuertuntur.
6 Leges humane qualiter deriuentur a iure naturali.
7 Lex ex moribus constituitur.
8 Locus ex rethoricis ciceronis explicatus.
10 Intellectus ad.l. Non omnium.ff.de leg.
11 Boni mores qui dicantur.
12 Sacrilegiū esse, qui de lege impatoris temere iudicare presumit.
13 Ius canonicū ex scripture sacre auctoritatibus dependet.
14 Papa potest de legibus imperatoris iudicare.
15 Mores contra legem naturalē diuinam, vel canonicam inducti sunt reprobandi.
16 Lex vt sit iusta, quid requiratur.
17 Leges diuerse sunt, prout diuersi sunt apud varios populos mores.& nume.19.
18 Lex diuina semper vniformis est.
20 Regem oportet se moribus populi conformare.
21 Mores variari debent pro conditione temporum.
22 Legis iustificatio debeat ne respicere vtilitatem priuatam, an vero communem.
23 Lex a consuetudine, an & in quo differat.
24 Consuetudo semper valet, nisi sit probibita a lege.
25 Consuetudo & mores, an sint idem.
26 Consuetudo vnde introducatur.
27 Consuetudo derogat legi.
28 Consuetudo an & quomodo a prescriptione differat.
29 Prescriptio quid sit.

¶Secunda principalis questio.

Ista questio continet nouem questiones. Prima, de notitia legis scripte, q̄n est iusta, & quando iniusta, quis cognoscat. Secūda quare inferior non potest dare rationeȝ legis superioris. Tertia de notitia moꝝ q̄n sunt boni, & q̄n non. Quarta, de iustificatione legis condende. Quinta, an hec iustificatio legis respiciat vtilitatem priuatam, vel cōem. Sexta, in quo differant lex & consuetudo. Septimo, an mores & consuetudo sint vnū & idē. Octauo, ex quo introducit̄ ɔ̄suetudo. Nono, qualiter ɔ̄suetudo differt a prescriptione. ¶Primo quero de notitia legis humane scripte q̄n sit iusta, & q̄n iniusta. Ad hoc respondeo & dico, q̄ nō sine ministerio dictū est legis humane scripte, q̄ diuersa ɔ̄sideratio ē habenda in lege condenda, vt.j.videbis. Rem enim arduā ac difficilem aggredimur, nō q̄ in se habeat difficultateȝ in lege scripta sed pp aliqua que per doctores iuriū dicunt̄. Alias enim q̄ res

1 sit clara ostendit̄, † nā hec est ɔ̄clusio vera, vcȝ lex est scripta, & per consequēs iusta, dū t̄n non sit contra legem diuinā. Hoc probatur p tex.in.c.in istis.iiij.di.dicit tex. Augustini in istis temporalibus legibus quanq̄ de his homines iudicent, cū eas instituūt. Tamen cū fuerint institute & firmate, nō licebit iudici de ipsis iudicare, sed ɓm ipsas. Itē hoc, pbat̄ alio capite. Lex est fundata super ratione.c.erit aūt.iiij.di.&.c.consuetudo.j.di. sed text.in.l. non omnium.dicit non omnium que a maioribus constituta sunt ratio redd potest, pondera negatiuā non, q̄ dū prefertur vniuersali, vel particulari inducit contrariū eius, cui ante ponit̄ ɓm logicos. Ido glo.ibi in principio bene exposuit, scȝ, non omnium id est nullaum. Licet postea declinet a vero. Intellige ergo legē ne sis trāsgressor. Et tene pro regula certa, q̄ de lege humana postq̄ est cripta, nulla ratio reddi potest. & nō sine ministerio Iulianus iurisconsultus hoc dixit, & imperator auctorizauit. Sed

2 pondera tx.ibi, q̄ a maioribus constituta sunt† q̄ inferior non potest querere de ratione legis superioris.cle.ne romani.de ele. q̄ superior iudicat inferiorem, & nemo inferior superiorem.c.cūcta.ix.q.

cta.xx.q.iij.sed superior potest de lege inferioris querere, deinde approbare, vel corrigere.c.j.de cósti.in.vj.Et sic de lege imperatoris nullus tpalis pôt dicere, quare est ꝯstituta, ⁊ ideo q pauca viderunt, ⁊ parum prospiciunt, facile ad iudicadū de lege impatoris prorūpunt. Item ideo dicit tex. ꝙ inferior. de lege maioris
3 non potest reddere ratioñe, †sed successor bene potest iudicare, ⁊ derogare.d.c.j.⁊.c.innotuit.de elec.sed forsan ratioñe reddere, non valeret, vt dicemus in seq.q. Non ob.ratio allegata p glos. dum dicit, qđ dictū iuriscósulti est falsum, q2 eorum que viua róne statuunt, rónem reddere possumus.sed cū reuerétia glo. ⁊ sequentiū loquẽdo bene potest cónumerari cū illis, de quibus a pncipio dixit, ꝙ non intellexerunt illam.l. ⁊ certe pauci vel nonnulli sunt, qui intellexerunt eam. Nam si iurisconsulti in aliquibus legibus allegant rónem.dico ꝙ illa ratio est, id qđ statuit p aliaꝫ legẽ. Vel ét dico, ꝙ si aliqua lex est fundata super ratione viua, ð ea possumus dare rationem, sed dico, ꝙ illa ratio est dispositio ad hoc, vt p cã ⁊ secundum eam dispositū p legẽ intelligat, ⁊ restringat.l.cū pater.§.dulcissimis.ff.de legi.ij. Preterea potest intelligi tex.ibi, ꝙ nó potest dari ratio p aliū, nisi per constituenteꝫ q2 psona loquens siue statuens non comprehenditur in generali sermone.l.j.⁊ ibi Bar.ff.de sena.⁊ illa ratio p legem assignata non oportet, ꝙ p alium reddatur.

4 ¶Secundo quero † que est cã, quare nó possumus dare rationẽ de his, que a legislator superiore sunt ꝯstituta. Et ad hec aduerte tu qui ingenio vales, que a docto. remanserunt abscódita.s.in prima pte vidisti de lege, ꝙ illa est principium ⁊ directio actuum hominum, q2 lex dicit esse regula, p quã dirigunt homines ad pa
5 cifice viuendū. † Hoc modo vides, ꝙ lex, ⁊ ratio conuertuntur d.l.consuetudo.j.di.⁊ sicut ista ratio est principium humanoruꝫ actuū ita ét in ipsa ratione est aliquod principium, ⁊ istud principium in operatiuis est finis vltimus, vt dicit Bar.in.l.ambitiosam.de decre.ab ordi.fac.⁊ finis vltimus qui fundat in róne pratica est humane vite felicitas, vel beatitudo, vt diximus.s.in prima parte.v.q.principali. Et sic nunc comprehendis clare, ꝙ ista humane vite felicitas consistit in róne pratica, quomó ergo veniemus in notitiam istius rationis. Ad hoc rñdet tex.in.c. omnes. j.di. ꝙ ex moribus hominū, q sunt actus hominum, actus enim hominū sunt morales, o magna res, q2 ex actib9 hoiuꝫ cognoscimus rationẽ praticã, ex qua iteruꝫ actus hominū dirigant. Et ne
6 mireris, † q2 ex hoc non venies in notitiam, qualiter iste leges humane deriuant a iure naturali, hoc modo, vcꝫ ius naturale inclinat hominẽ ad bene viuendū. Hoc est, q2 omnis homo inclinat naturaliter ad societatẽ. vt dicit Phil.j.politicoꝝ. Et sic ad statum pacificū, ét ad dilectionẽ. vt ecclesia.c.xiij.iuxta istas inclinationes naturales faciunt homines suos actus ad pacifice viuendum ex quibus actibus, que a natura procedunt, fiunt mores in
7 ter homines. † Et qñ iam isti mores ꝯsuetudine sunt probati, qđ expediunt hominibus ad bene ⁊ feliciter in hoc modo viuenduꝫ pp hãc experientiã actuū hominū siue mores apprehendit ratio hoc esse iustum ad finẽ, vcꝫ beatitudinis humane. Et ꝯstituit lex, ⁊ ita dicit ratio pratica pp hoc. Speculatiua vero p alia media procedit, ⁊ ideo licet ratio in homine sit vna, tñ pp media. ⁊ fines
8 diuersos recipit nomẽ diuersum ab effectu. † Et sic intelliges dictum Ciceronis in sua Rethorica. Initium iuris est a natura pfectum. Deinde quidã in consuetudinẽ ex vtilitate rónis venerũt ⁊ postea res a natura profectas, ⁊ consuetudine probatas, leguꝫ metus ⁊ religio sanxit. Et hoc modo lex humana moribus consistit, hoc est ex moribus hominum producitur ad conseruandum homines in bonis moribus, ⁊ hoc est ꝙ dicit tex. Et ita debes intelligere in.c.fi.§.ius vero consuetudinis post naturalem legẽ exordium habuit. Et sic illi boni mores stant in meris terminis cósuetudinis, sed qñ scribit dicit lex. ⁊ hoc sentit ét tex.in.d.c. ꝯsuetudo.j.di. Sed q2 adhuc humana ratio nó potest ad plenū pcipere hanc legẽ eternã, que per actus hominuꝫ comprehendit, vt ad Romanos.c.j. Inuisibilia enim dei a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta ꝯspiciunt, nó tñ pfecte dictamen rationis humane potest comprehendere hanc participationẽ diuinã, sed suo modo ⁊ imperfecte. ⁊ ideo bene dicit imperator hoc cósiderans in.l.ij.§.sed q2 diuine.C.de vete.iur.enucle. ꝙ diuine res sp sunt perfectissime. Humani vero iuris conditio sp in infinitū de
9 currit, ⁊ nihil est in ea, qđ stare possit perpetuo. † Si ergo hec ratio pratica, (ex qua fit lex) fundat in illis moribus, que procedũt ab actibus hominum, ⁊ ideo quia lex humana moribus constat Hinc est, quod non potest dari ratio constitutionis condite, duplici de cã, q2 illa ratio est fundata in moribus, ⁊ mores ét in róne, q2 ratio pratica potest iudicare de moribus, ⁊ si mali sunt p

hibere. Sed hoc cognoscit habito respectu ad finẽ, an sint boni.
10 Postea fm eos constituere, † ⁊ pp hoc, q2 hec ratio in moribus fundatur, nisi p legislatorẽ exprimat, nó potest reddi ratio, q2 cū matura deliberatione iuxta mores constituit lex prudẽtum virorum consulta, iuxta.l.j.ff.de leg.conditor enim legis ad plura dꝫ circunspicere in lege condenda, sicut iudex in snia ferenda. ⁊ sic si cã nó exprimat, sicut in snia non possumus aliquo modo considerare animū iudicis. Ita similiter nec in lege animū legislatoris. Item secūdo arbitrium istius rationis ad iudicadū circa mores, ⁊ circa tranquilū statū, ac pacificū hominū est datū legislatori.in stitu.de iur.natura.§.sed qđ principi.⁊ qđ p eū statuit est habendum pro rationabili. Alias enim si opiniones quorūlibet peterẽtur, tot diuersitates reperirent, quot hoies inueniunt, vt dicit augustinus in.c.sicut in sacramentis.de consecra.di.iiij.⁊ sic pp diuersitatem animaꝝ diuersa ratio posset assignari, p quã ampliari vel restringi posset constitutio legislatoris.d.l.cū pater.§.dulcissimis.ff.de leg.ij.⁊ sic non possumus nec debemus inuestigare rationẽ legislatoris, q2 pp diuersitatẽ animi p talẽ fabricationẽ rationis peruerti posset intentio legislatoris, nisi talis ratio esset p aliã approbata. ⁊ sic vides ꝙ nec gl.in.d.l.non omnium.nec alij de quibus intellexerunt dictū tex. ⁊ Bal. ⁊ alij contrarium asserentes in pluribus inquirunt aliter de ratione legis, ⁊ licet ratio sit anima legis, nó possumus de ea querere, ne peruersio legis fiat, sufficit ꝙ sic statutū est, vt dicit tex.in.l.prospexit. qui ⁊ a qb. lib.no.fi.in princi.ex hoc vides in quanto errore sunt illi, q ð suo naturali presumunt cóprehẽdere rationẽ ad lites dirimendū, ⁊ in quantis peccant ius dicentes, cognitionẽ legū non habẽtes. Sꝫ quid dicemus de eo qui non tantū querit de ratione legis, sꝫ sensum imperatoris qui cū multa deliberatione vna cū proceribus legem condidit.l.humanum.C.de leg.reprehendere non erubescit. Si enim inter iurisconsultos de hac ratione disputantes, diuersi diuersa sentiebãt, vt pꝫ p discursum ffoꝝ. ideo vnus alteruꝫ sepe corrigit. Propterea si leges non essent, sepissime hꝫ se mala multoꝝ ró licita iudicarer. ⁊ sic intelligo qñ verba legis sunt clara. Si vero sunt dubia, inquantū possumus intentionẽ legislatoris inquirere debemus.c.intelligentia.de ver.sig.ex hoc vides ꝙ multi de ratione disputant, ⁊ que sit ratio ignorat.

¶Tertio quero, an valeat dari notitia, qui dicant boni mores, sepe enim doctores iurium videmus loqui de moribus, ⁊ ꝙ valet res nisi fuerit contra bonos mores, sꝫ sup notitia boni moris, vel
11 mali paruꝫ dicūt. † Nos vero dicimus, ꝙ cū lex humana tractat de moribus, ⁊ in moribus consistit, quicquid statuit per habentẽ potestatẽ ad legem condendã dicunt boni mores absolute, in tm ꝙ nemo inferior potest de talibus iudicare. tex.est in.d.c.cuncta ix.q.iij.⁊ cle.ne romani.de electio.⁊ sp talis lex est rationabilis. q2 supra rationem praticam est fundata. Hinc est ꝙ legi imperatoris nullus humanus potest derogare per rationem humanam, q2 supremus arbiter rationis pratice est solus imperator, vt dcm
2 est supra in tertia questione principali secunde partis, ⁊ si aliqs humanus ponit os in legem imperatoris, sacrilegiū committit, quia Dei ordinationi resistit, ad Romanos.c.xiij.sed cū ratio diuina sit maior humana, per eam derogatur rationi pratice, hoc est per Romanum pontificem, qui in ratione diuina fundatur in his, que sunt anime ⁊ ratione peccati cuius cognitio spectat ad papam.c.nouit.de iud.cum similibus. Hinc est quod si lex humana sit contra legem naturalem, inquantū illa inclinat ad beatitudinẽ eternã, vel ꝯ legẽ diuinã, vel canonicã nullius ẽ valoris, ⁊ sic est tunc ꝯ bonos mores, q2 anima prefertur corpori. Lꝫ enim hec lex humana deriuet a iure naturali, tñ cū illa, vt dixim9 in prima pte, hꝫ suas inclinationes ad felicitatẽ humanã ⁊ ad beatitudinẽ eternã, illi actus hoium felicitatis humane, inquãtū contrariant inclinationi ad beatitudinem eternã, que manifestantur per scripturã diuinã, nullius sunt efficacie, ⁊ sunt excludende. Et ita de
13 bes intelligere tex.in.c.fi.dist.ix. † similiter etiam cum ius canonicū depẽdeat ex auctoritatibus diuine scripture.c.qualiter.el grã. de de accusa. derogat legi humane, q2 fundatur in ratione diuina in his vero que non concernunt peccatum, papa non potest ꝯtra
14 legem imperatorum, ⁊ sic habes, † ꝙ de moribus, qui per legẽ imperatoris deducunt, nullus potest discernere, nisi solus ipse papa per auctoritates noui, ⁊ veteris testamẽti. Et quando papa per legem determinat statutum ab imperatore cócernere peccatū, ei standum est, per illud. Quodcunqꝫ ligaueris super terram erit ligatū ⁊ in celis, ⁊ quodcunqꝫ solueris super terrã, erit solutum ⁊ in celis.c.vt constituerentur.l.distin.per precepta constitutionis ex diuinis scripturis deriuate, quarum ipse papa arbiter ⁊ iudex cóstitutus est a deo in his, que cócernunt animã. Alias vero nó, vt

vidisti in .j. parte in secunda questione principali.

15 ¶Si vero loquimur †de moribus non scriptis, si isti sunt contra legē naturalē, diuinā vel ēt canonicā, nullo pacto valent. c. fin. de consuetudi. qr si non valet consuetudo, minus valent mores, qr consuetudo in moribus fundatur. c. consuetudo. j. di. si aūt isti hominū mores non inducunt alias peccatū, sed tales sunt, qui respiciunt bonum publicū, in ea prouincia vbi homines eisdē morib⁹ vtunt̄, ideo isti tales mores valent, ⁊ sunt boni ⁊ tenendi, qñ ab omnibus sunt approbati, ⁊ vtunt̄, saltē maior pars ⁊ ex his inducitur ꝯsuetudo q̄ dr̄ rōnabilis, ex eo qr tendit ad bonū publicem hominū Et derogat legi humane. d. c. fi. de consue. ex his venies in cognitionem sequentis questionis.

16 ¶Quarto quero †de iustificatione legis condende, text. in d. c. cōsuetudo. j. di. ponit tria requisita in ver. porro. sed tex. in. c. erit autem. iiij. di. ponit multa alia, que requirunt̄ ad hoc, vt lex sit iusta. Ego dico, ꝙ sufficit vnum, vcʒ ꝙ fundet̄ sup bonis moribus, de quibus. s. in precedenti questione diximus. De hoc est tex. augusti. in. d. c. que contra mores. viij. di. vbi dicit que cōtra mores hominū sunt flagitia pro morū diuersitate sunt vitanda. Et sic lʒ rō pratica discernat, qui sint boni mores, tñ regula rationis pratice ad condendū legē, siue statuendū sunt mores patrie vt ex illo tex. infert̄, ꝙ pro moꝝ diuersitate omnia, que ꝯ mores hominum
17 sunt, dicuntur flagitia. †Nota pro moꝝ diuersitate, nō curo d̄ expositione gl. qr potest verificari pro moꝝ diuersitate. ⁊ melius est vt in litera iacet, qr non idē mores sunt vbiqʒ, qr ea que sunt contraria moribus vnius prouincie, possunt cōformari cū moribus alterius prouincie, vbi nō erunt flagitia, ⁊ sic bene dicit tex. diuersitate, ⁊ hoc clarius adduc dicit Isidor. in. c. omnes. j. dis. vbi dicit, ꝙ humane leges moribus constant, ideoqʒ he leges humane discrepant, qm̄ alie aliis gentibus placent, ⁊ hoc sm̄ diuersitateʒ morum leges humane sunt diuerse sm̄ mores patrie. Nō intelligas illō verbū, discrepat, prout gl. corrūpit, dicēs, ꝙ referat̄ ad leges diuinas ⁊ humanas, ille intellect⁹ gl. ⁊ doc. est error. Refert̄ eniʒ ad leges humanas dūtaxat, alias eniʒ sequeret̄ qd hereticū dum subdit tex. qm̄ alie aliis placent, si intelligeret̄ de lege diui-
18 na ⁊ humana. †Lex enim diuina vniformis ⁊ sp in omnib⁹, ⁊ vniformiter placere dʒ, nec leges humane possunt discrepare a lege diuina, vt ibi putat gl. imo tenere dʒ lex humana pro certo quicquid statuit̄ per. l. diuinā, sed dʒ intelligi, ꝙ leges humane secūdum diuersitatem morum prouinciaꝝ discrepant, ⁊ in hoc nō curat lex diuina dū tñ non discrepet ab ea, sufficit in. l. humana, qō sit statuta sm̄ diuersitatem moꝝ prouinciaꝝ ad pacificū statum
19 hominum. †Et hoc modo intelligit̄ tex. in. d. c. erit autem. iiij. di. dum dicit, erit autem lex, inter alia dicit sm̄ consuetudinē patrie loco temporisqʒ conueniens. Hoc ēt ostendit tex. in. c. certificari de sepul. vnaqueqʒ patria suo sensu abundat. ⁊ sic sm̄ diuersitatē moruʒ vel equaliū cuiuslibet patrie fiunt constitutiones equales vel diuerse, ⁊ ex hoc procedit, quādo rex vel alius dominus extraneus, venit ad regimen alicuius prouincie, si moribus patrie
20 non fuerint conformes, semper sunt subditis odiosi. † Unde bene dicit quidam poeta,

Discite qui populos ditione tenetis ⁊ vrbes,
Humanum vobis conciliare gregem.
Iustitiam colite, ⁊ mores seruate modestos.
Rex erit is populi, quem tollerauit amor.

Et hāc esse causaʒ iudico, quare proreges in regno Nauarre diu stare non valent, qr video eos aliqñ imo vt plurimū exteroꝝ consilio gubernari, legibus regni contrauenientes, nec moribus volunt esse conformes. Et qr in hoc male agunt, ordinem naturē p̄uertentes, ideo etiam penā culpe condignā aliqñ eos sustinuisse videmus. Unde prouidendū est sup hoc, ne contra leges eorum mores alterare pmittant, dū tñ tendat in vtilitatē cōem, ⁊ nō ver-
21 gant in dispendinm salutis eterne. †Preterea isti mores hominum possunt ēt dici diuersi, non solum ratione diuersitatis nationum, verumetiam ex mutatione conditionum hominuʒ, sʒ varietatem temporum, vcʒ. ea que vno tpe erant rationabilia, postea mutatis conditionibus sunt rationi contraria. Et ita ꝓcedit tex. in. c. nō dʒ. de ꝯsangui. ⁊ affi. ⁊ ex hoc venit, ꝙ ēt in eadē prouincia possunt mutari leges, ⁊ corrigi. Itē requirit̄ ēt ad iustificationem legis, ꝙ sit necessaria, vt dicit ibi tex. in. d. c. erit. iiij. dist. ⁊ idō non bene faciunt, qui sine necessitate legem ab antiquo conditaʒ nitunt̄ auferre, qr si non lʒ condere, multo minus corrigere.

22 ¶Quinta quero †an hec iustificatio legis respicere debeat vtilitatem priuatam aut communem. Responde ꝙ dʒ esse cōmunis. Primo ratione persone condentis, qui vice multitudinis (cuius curam hʒ) vtitur illa potestate. Tum ēt secūdo pp effectum legis ratio, qr cū omnis pars ordinetur ad totum, sicut imperfectum ad perfectū, vnus aūt homo est pars cōitatis predicte, necesse est ꝙ lex proprie respiciat ordinem ad felicitatem communē, sm̄. n. Philosophum. ix. ethico. legalia iusta dicimus factiua ⁊ ꝯseruatiua cōitatis ⁊ particularium ipsius politica cōicatione. Perfecta enim cōitas vt dicit primo Politicoꝝ, ciuitas est, ⁊ i quali bet re qō maxime dicitur est principium alioꝝ, ⁊ alia dicunt̄ sm̄ ordinē ad ipsum, sicut ignis, qui est cā caliditatis in corporibus mixtis, in tantū sunt calida, inquantum participant de igne, sic ēt cum lex ordinet̄ ad bonū cōe, preceptum de particulari nō habʒ rationē legis, nisi ad bonum cōe ordinet̄. Unde ēt lʒ dispensatio videatur cernere cōmodū particulare, tñ proprie importat commensurationem alicuius cōis ad singula, qr posset esse, id ꝙ est cōe bonū, non sit conueniēs huic psone in tali casu, vel quia impediretur aliquid melius, vel induceretur aliquid malum, ⁊ tunc est bona dispensatio, alias secus, cum cogitatio principis semp sit ad bonū cōe respiciens. auct. de here. ⁊ fal. in princip. colla. j. Si enim intentio legislatoris fertur ad id, qō nō est bonū cōe, sʒ delectabile sibi, vel vtile, vt̄ repugnās iustitie diuine, tūc lex nō bonos facit homines simpliciter nisi in ordine ad tale regimen malum, ⁊ sic bonum inuenitur in per se malis, sicut dicimus de aliquo bon⁹ latro, qui est multum expertus in latrocinijs. Et sic vides, ꝙ oportet hec iustitia legis respiciat vtilitatem communem.

23 ¶Sexto quero in quo differunt lex ⁊ consuetudo, ⁊ vr̄ ꝙ in nullo differant, qr lex humana moribus versatur. c. omnis. j. distin. similiter ⁊ ꝯsuetudo. c. consuetudo. eadem distin. preterea tex. in. c. fi. §. ius vero. vj. distin. legem humanam vocat ius ꝯsuetudinariū ⁊ sic nihil vr̄ differre. Item tertio, qr dicit philosophus. ij. Politicorum, leges maximā vim hn̄t ex consuetudine. Sed ad hoc respondet Cicero in sua Rethorica, qō initiū legis humane prouenit a natura, hoc est a iure naturali, hoc modo, qr a natura proficiscuntur, quedam veniunt ex consuetudine in vtilitatem communē ⁊ quando iste res prouenientes a natura, que sunt mores hominum, sunt iam probate per consuetudinem, quod redūdant in vtilitatem communem, efficitur lex. Et hoc ēt dicit tex. in. d. c. cōsuetudo. j. dist. qui innuit ꝙ ꝯsuetudo rationabilis, ⁊ lex nihil differunt, nisi in scriptura, qr dum illa cōsuetudo approbata redigitur
24 in scriptis, efficitur lex. †hinc est ꝙ ꝯsuetudo semper valet, nisi sit prohibita a iure, vt dicit etiā gl. in. c. ij. de cleri. non residen. in. vj. ⁊ Barto. in. l. de quibus. ff. de leg. dum dicit, ꝙ semper vʒ ꝯsuetudo, qñ lex non resistit. Sed in quantum idem Bart. asserit ibi, ꝙ constitutiones feudorum dicuntur consuetudines, non bene dicit qr postq̄ sunt redacte in scriptis iam sunt leges, vt ex predictis patet, facit. §. natura. ff. quib. mod. na. effi. sui.

25 ¶Septimo quero, †an consuetudo ⁊ mores, sint vnum, ⁊ idem. Ad hoc dico, quod non, quia per consuetudinem probantur mores, an sint vtiles, deinde fit scriptura, ⁊ dicitur lex. Si vero in meris terminis maneat, dicitur consuetudo, hoc bene probat tex. in. d. c. ꝯsuetudo. j. dist. vbi dicitur, ꝙ consuetudo est ius moribus institutum, ⁊ sic sunt diuersa. hoc etiaʒ probat tex. in. d. l. de quibus. ff. de legi. ibi, de quibus casibus scriptis legibus non vtimur id seruari oportet, quod moribus ⁊ consuetudine introductuʒ est, ⁊ sic ponuntur vt diuersa per copulam, ⁊. Iteʒ quia alias superflue ponerentur, quod non est dōm, vt in prohemio ffoꝝ. ⁊ sic Bart. errauit ibi, dum dicit ꝙ consuetudo ⁊ mores sunt idem. sed vt clarius intelligas dic, quod omnes actus hominum dicuntur mores ⁊ qñ omnes illi actus hominum in vna re sunt conformes, dicitur consuetudo, quando diu ita sunt obseruati. a con, quod est simul, ⁊ sic generalius est nomen morum, quam cōsuetudo, quia vbi cōsuetudo, ibi mores, nō tñ ecōuerso. Tū qr possunt esse mores duorum, vel trium hominum, sed non omnium, tum etiaʒ, qr possunt esse mores omnium conformes, tamen non erit cōsuetudo, qr nō prescripta tempore prefinito, vt inducatur consuetudo.

26 ¶Octauo quero, †ex quo introducitur consuetudo. Barto. dicit ꝙ consuetudo est introducta ex vsu ⁊ moribus eorum, qui vnico ⁊ expresso consensu hoc poterant inducere. sed non bene dicit, immo dico, ꝙ potest introduci vsu ex moribus eorum, qui ex vni-
27 co actu non poterant inducere, †certum est, ꝙ ꝯsuetudo derogat legi, vt. d. l. de quibus. ⁊ ibi Bar. ⁊. c. fi. de consue. tamen inferiores per vnicum actum non possunt derogare legi superioris. cle. ne romani. de elec. bene tamen consuetudine. Item in eo quod dicit, ꝙ inducitur consuetudo per eos qui possunt cōdere ius, ⁊ nō per alios, nō bene dicit Bar. qr, vt dictū est, per inferiores nō potest induci ius contra ius superioris, bene tamen consuetudine.

28 ¶Nono quero, †an cōsuetudo differat a prescriptione. Et licet quedam similitudo sit inter prescriptionem ⁊ consuetudinem, qr tempore

tpe vtraqz introducitur, tamen differunt. Et lz Barto. in d. l. de quibus. reprehendit Pet. & Cy. dicens q multa loquũtur, sz finaliter nõ intellexerunt, tñ q̃uis Bar. bene se intelligat, non tñ intellexit differentiam. Dicit enim q consuetudo est ius quoddã inductũ vsu & moribus eorũ, qui vnico actu & consensu poterant hoc inducere. Et pro hoc ipsis vtentibus, vel ꝯ eos, sed p prescriptionem inducit quedã acquisitio iuris, & vsus alicuius, quod nõ poterat solo suo consensu inducere p se, & ꝯ alium, vt pz toto titulo, de vsucapio. & prescriptio. ff. & C. vñ dicit ipse, qđ ciuitas, que dicit se habere merũ imperiũ ex longa consuetudine, proprius diceret ex prescriptione. Sed dic q in prima parte non bene dicit Bar. qr vt. s. proxima questione dicimus contra legem superioris inducitur consuetudo in aliqua parte, vel in toto orbe. c. fi. de consue. & c. j. de constitu. in. vj. & per rationes in d. qđ. adductas tamẽ vnico actu non possent derogare tali constitutioni superioris dicas ergo differentiam inter consuetudinem & prescriptionẽ esse hoc modo, qr per consuetudinem inducitur ius sine preiudicio tertij. Et hoc est, qđ moribus introducit in aliqua parte sine preiudicio tertij, dicitur cõsuetudo, qr nullum ius alterius acquirit, hinc est q consuetudo rationis dicitur lex non scripta. c. con-
29 suetudo. j. distinctio. † Sed prescriptio dicitur, quando ius tertij cursu temporis a iure prefiniti acquiritur, vt per totum titu. de vsucapio. & prescrip. ff. & C. Sed in eo quod Bar. dicit de ciuitate, vel domino, qui acquirunt iurisdictionem, potest intelligi dupliciter. Uno modo, quando prescribit iurisdictionem, quã alius habet, & priuat iure suo tertius, tunc bene dicit Barto. Si vero alqua ciuitas, rex, vel communitas acquirit iurisdictionẽ super aliquam multitudinem, tunc dico q ha bet ex consuetudine, qr non acquirit aliquod ius alterius, nam vt supra tertia principali questione secunde partis per multa media cõclusimus, lz alique ciutates, vel reges acquirant merum imperium, non propterea fit preiudicium imperatori auctoritate, seu mero, vel mixto imperio, quod erga omnes habet.

SVMMARIVM

Tertia principalis questio.

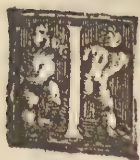

Sta questio principalis habet sub se quatuor questiões. Prima questio, an ius humanuz valeat contra ius naturale, siue diuinũ & an possit derogare naturali, seu diuino iuri. Secunda, an libertas sit de iure naturali. Tertia, an obligatio sit de iure naturali, & vnde prouenit. Quarta quo iure est introductum dominium.

1 † Prio quero, an lex humana possit iustificari, & sic valeat cõtra ius naturale, & ista questio est vna de difficilioribus in iure, & doc. pede sicco pertranseunt, affirmantes q bene potest, valere ex cã. Et huius opinionis fuerunt principaliter Jnn. in. c. qr plerïqz. de immunita. eccle. & Bar. in. l. j. de constitu. princip. & oẽs alij precedentes & sequentes vsqz ad hec tpa. & qr Barto. latius loquitur, eius verba sunt hec, & adducit rationem, primo qr sicut se hz princeps, quo ad deũ, ita iudex quo ad principem, † sed iu-
2 dex potest proferre sententiam contra ius principis, errore non expresso in sententia, & valet, vt. l. ij. C. quando prouo. non est necess. ita dz esse rescriptũ principis contra ius diuinum, & sic dicit, q si princeps vult in parte derogare iuri diuino interpretando, & derogando, vt in testamentis dicimus, & tunc potest, deinde ponit aliam subdiuisionem, sed superflue loquit, qr iam dicit interpretando, vel derogando, ideo eius sententia est, q princeps aut vult derogare nulla subsistente cã iuri diuino, & hoc modo nõ potest, aut aliqua cã subsistente, vt puta q talis decapitet, qr forte fecit maleficiuz, & hoc potest fieri, lz de iure diuino dicat, nõ occides, & pro eius sententia presumit, adeo q ab eius sententia non appellatur. ff. quo appel. nõ reci. l. j. §. j. idem probat. ff. ad legem cor. de sica. l. iij. §. transfugas. Jtem contra legem naturalem potest, qr sententia iudicis tollit libertatẽ, que est de iure naturali, vt ff. de penis. l. quod ad statum. & l. que vltimo. & hoc cã subsistente. Ecce isti sunt due lucerne iuris, alter vcz Jnno. in iure canonico, insuper auctoritate supremus, qr papa. Similiter Bartol. in iure ciuili, & quasi supremus auctoritate in temporalibus, quia vt ipse dicit in rubrica quomodo in crimi. lese maiestatis procedatur cõsiliarius fuit imperatoris, & ideo supremus, vt dicimus in quarta parte, in quinta questione prime principalis questionis & ideo dico, q hec questio est ardua, quia omnes leges humane dependent ab ea. Jtem alio respectu est difficilima, qr omnes doctores deuiarunt a vero, & non comprehenderunt hoc principiuz
3 iurium. † Et in hac questione teneo pro cõstanti contra eorũ opinionem, quod nullo modo princeps potest derogare iuri naturali, vel diuino indistincte. Et quia contra totam scholam iuristarũ (dico iuris interpretum) procedimus, non tamẽ contra iura, op⁹ est, q caute ambulemus. Et ideo primo fortissimis argumentis, & rationibus opinionem meam probabo. Deinde explanando materiam ad contraria respondebo, vt habeas hic aliquã cognitionem eorum, que diximus in prima parte, in tertia & quarta q̃-
4 stionibus pricipalibus, vbi videas, † ius naturale est a quo ius diuinum scriptum, & humanum deriuat. Et istud procedit deriuatiue, vel determinatiue, naz ad dilectionẽ dei & proximi & conseruationem nostram a iure naturali inclinamur. Et hec sunt principia communissima iuris naturalis, & iura diuina omnia moralia deriuantur a iure hoc naturali. c. fi. §. his itaqz. dist. vj. & iura nostra nihil nisi de moribus tractant. Hinc est, q omne id quod est contra ius diuinum morale, est contra ius naturale. Et sic in hac questione nulla est differentia fienda inter ius naturale & diuinuz quia si quid est contra ius diuinuz morale, est contra ius naturale. Et si contra ius naturale, est etiam contra ius diuinuz. Jstis sic presuppositis, arguo primo pro mea opinione contra doctores fortissime per tex. in dicto. c. fin. §. his itaqz. vbi dicit tex. moralia mandata ad ius naturale pertinent, atqz ideo nullam mutabilitatem recipiunt. Deinde dicit, q etiam mystica iura diuina secundum moralem intelligentiam mutabilitatem nescire probãtur. Hoc idem affirmat text. iuris ciuilis. institu. de iure natura. §. sed naturalia diuina quadam prouidentia constituta, semper
5 firma atqz immutabilia permanent, † Jtem secundo in actibus humanis in tãtum aliquid est iustum, in quantum est rectum secundum regulas iuris & rationis, sed rationis prima regula est ius naturale. Unde omne ius humanitus positum intantum hz de ratione iuris, inquantum deriuatur a lege nature. Si enim in aliquo discordat non poterit dici lex iusta, quia vt dicit Augustinus in primo lib. de libero arbitrio. in temporali lege nihil potest dici iustum ac rectum, quod hominis a lege eterna non sibi deriuauerint. Et hec est lex naturalis, vt dictum est in prima parte, tertia questione principali in nona questione, & alijs vbi vide. igitur sequitur ex hoc, q non potest contrariari per legem humanã quia si contrariaretur, non deriuaret a lege naturali, & sic non esset iusta. Et sic patet, q princeps non potest derogare iuri naturali, vel diuino. Jtem. iij. adduco tex. in. c. quo iure. viij. distin. vbi tex. in fi. dicit q dignitate ius naturale preualet consuetudini &

constitutioni, quecunq; enim vel moribus recepta sunt, vel scripturis comprehensa, si naturali iuri fuerint aduersa, vana ꝛ irrita habẽda sunt.
6 †Itẽ. iiij. eius est interpretari, cuius est ꝯdere. l. j. C. de legi. sic est ꝙ deus ꝯdidit legẽ naturalẽ. l. j. §. ius naturale. ff. de iust. ꝛ iur. vbi dicit, ꝙ deus docet ius naturale cunctis animãtibus. Et sic patet ꝙ princeps nõ põt interpretari legẽ naturalẽ vel diuinã. Itẽ quinto, inferior nõ põt tollere ius superioris, nec ei in aliquo derogare. clemẽ. ne romani. de elect. cũ simili. Sꝫ sic est ꝙ princeps est inferior deo, q꞉ creatura dei est. Ergo cũ lex naturalis sit lex Dei, ergo princeps non põt sibi derogare. Item sexto, si verũ esset, qḋ doctores dicunt ꝙ cũ cã princeps potest derogare iuri diuino vel naturali, sequeret ꝙ nulla esset differentia inter ius diuinum, ꝛ humanum respectu potestatis principis, q꞉ non potest derogare legi humane, nisi cum causa, quia eius voluntas dꝫ esse rõne regulata, ꝛ sic eodẽ mõ derogaret legi diuine, sicut ẽt legi humane, nec postea ꝯ sua lege posset disputari vt dicit
7 tex. in. c. in istis. iiij. dis. ꝛ. c. cuncta. ix. q. iij. †Item septimo, dicit sanctus doctor pria secunde. q. xcvij. arti. ij. ꝙ lex naturalis vel diuina procedat a rationabili dei voluntate, ꝛ consuetudo procedat a voluntate hominis, non valet consuetudo contra legem naturalem, vel diuinam. Si ergo consuetudo non valet predicta ratione, ideo cum etiam lex principalis procedat a volũtate ipsius principis ratione regulata, non potest valere eius lex contra legẽ diuinam, nec ei derogare. Uere est magnus error dicere, ꝙ humana ratione derogatur in parte, vel in toto iuri naturali, vel diuino, quod diuina ratione est dispositum, eo maxime, q꞉ dictamẽ rationis pratice non potest ad plenum comprehendere dictamẽ rationis diuine, nisi fallibiliter, ꝛ incerte, iuxta illud Sapien. ix. quis enim poterit scire consilium dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? cogitationes enim hominum timide, ꝛ in certe prouidentie nostre.

¶ Nunc venio ad argumentum Barto. dico ꝙ multipliciter potest responderi. Et primo illud idem argumentum siue ratio retorqueretur contra eum. Posito enim ꝙ antecedens siue maior silogismi procederet, prout non procedit, quia silogistice arguit,
8 vt infra dicemus, tamen minor in se ducit nullitatem, †q꞉ licet sententia iudicis contra legem non valet, tamen contra ius litigatoris valet. Et sic text. in dicta. l. ij. C. quando prouocare non est necess. facit contra eum, quia ibi sententia per iudicem lata (qḋ minor quatuordecim annis possit testari, ꝛ valeat eius testamentũ) est contra legem principis, ꝛ sic nulla. Sed si in sententia dicit, ꝙ valet testamentum, q꞉ maior quatuordecim annis, conformat cũ lege principis, licet in facto sit error. Ita etiam lex principis contra legem diuinam est nulla, q꞉ illico ꝙ disponitur per legem humanam, constat de errore, siue exprimitur error, hoc est quod cõtra legem diuinã, vel naturalem constituitur. Preterea ipsemet Bar. dicit ꝙ debet exprimere causã princeps, siue ꝙ cuꝫ causa potest derogare, ꝛ sic etiam cõstat ex hoc in lege humana, ꝙ vult derogare legi diuiuine. Sed sententia iudicis hoc modo lata cõtra legem principis non valet, solus princeps est ille, qui potest inuenire causam, non solum ad derogandum, sed etiam ad interpretandum, vt dicit text. in. l. j. ff. de legibus, cum similibus. ꝛ nõ inferior, ita etiam in lege diuina, solus Deus inuenit causam ad derogandum sue legi diuine, ꝛ non alius. Et sic argumentum bart. non valet pro suo opinione. Preterea nec maior procedit †quia
9 non est eadem ratio principis, quo ad deum, sicut iudicis quo ad principem, immo tanta est differentia sicut finiti ad infinitum, ꝛ certi ad incertuꝫ. Iudicia enim dei incomprehensibilia sunt ꝛ infinita, vt Sapientie. ix. capitulo. Item certissima, ꝛ consummatissima, sed iudicia hominis imperfecta. C. de veteri iur. enucleã. l. ij. §. sed quia diuine. Unde cum eadem sit natura principis, ꝛ iudicis ꝛ etiam eadem scientia, vt dicit Inno. in. c. cum dilecta, de re
10 scriptis, †imo cum consilio ꝛ deliberatione iudicis siue procerũ procedit princeps ad legem ferendam. l. humanaꝫ. C. de legibus ꝛ. l. j. ff. de legi. Sed princeps assistit legi diuine, quando deus eã instituit, nec facit cum deliberatione principis, vt dicto. c. ix. dum dicit, quis enim poterit scire consilium Dei, Et Apostolus ad Romanos. c. xj. O altitudo diuitiarum sapientie ꝛ scientie dei, ꝙ incomprehensibilia sunt iudicia eius, ꝛ inuestigabiles vie eius ꝛ tex. in. l. j. ff. de iusti. ꝛ iure. §. ius naturale. vbi deus est, qui do-
11 cet suam legeꝫ. †Et sic infinita est differentia principis ad deum ꝛ iudicis ad principem, ꝛ vbi diuersa est ratio, diuersum est ius. l. papinianus. ff. de mino. nec esset alleganda illa ratio, ꝙ a sententia principis non appellat, q꞉ nõ sequit ex hoc, si faciat princeps legem iniquam, ꝙ illa sit iusta, ꝛ pro talibus dicit, Ue qui condunt leges iniquas. Esaie. x. capite. ꝛ sunt irrite leges tales. c. quo iure. in fi. viij. distinctio. Item non ob. l. iij. §. transfugas. ff. ad legem corne. de sica. cum similibus, ꝛ in hoc consistit vis, q꞉ iure
12 diuino cauetur, non occides †Sed tu responde. ꝙ licet sit lex diuina, non occides, tamen eãdem legem diuinam idem Deus potest interpretari, non homo, ideo dicit etiam eodem iure diuino Matthei. xxvj. cap. Omnes enim qui acceperint gladiũ gladio peribunt. ꝛ Genesis. c. ix. Quicunq; effunderit humanum sanguinem fundetur sanguis illius. ꝛ Apocalipsis. c. decimotertio, qui in gladio occiderit, oportet eum gadio occidi. ꝛ sic nõ in hoc princeps contradicit iuri diuino, sed conformis est cum iure diuino.
13 ¶ †Sed vt profundius valeas respondere ad contraria. †dic ꝙ illud preceptum, non occides. ꝛ illud, Qui gladio percusserit gladio peribit. non solum sunt de iure diuino scripto, sed deriuantur a iure naturali. Primum probatur, q꞉ licet non esset lex scripta, sed ius naturale tantum in primo statu hominuꝫ, tamen illico ꝙ Cayn occidit Abel, dixit dñs ad Caynvox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra, nunc igitur maledictus eris super terrã. Genesis. c. iiij. ergo sequitur, ꝙ tunc prohibituꝫ erat occidere hominem, igit hoc procedebat a iure naturali, q꞉ tunc nulla alia lex erat. ꝛ si non fuerat prohibitum non peccasset Cayn, sed peccauit occidendo Abel ideo erat prohibitum occidere iure naturali. Deinde etiam, ꝙ occidens occideretur, est iure naturali. Genesis. c. quarto dixit Lamech, Quoniam occidi virum in vulnus meum ꝛ adolescentulum in liuorem meum, septuplum vltio dabi
14 tur de Cayn, de Lamech vero septuagiessepties. †Sed vt rõnẽ predictorum cognoscas a iure natura li habemus hoc, videlicet inclinationem naturalem ad conseruationem nostram ꝛ dilectionem similis nostri. ecclesia. capitu. xiij. omne animal diligit sibi simile, ꝛ homo sibi simile, ꝛ ideo dicitur in. ca. charitas el. ij. de peniten. distinc. ij. ꝙ debemus diligere proximuꝫ, ex eo solum, quia est nature nr̃e particeps. Et sic ad hanc conseruationem humane nature requiritur felicitas humana, ꝛ vite huius trãquillitas ad quem finem iura humana deriuãtur a iure naturali, vt dictum est in prima parte, in quarta, ꝛ sexta questiõe, quarte principalis questionis. Sed sic est ꝙ vitia remanerent impunita, natura humana deficeret, vt in proemio decretalium, nec lex naturalis haberet effectum, quia non esset dilectio, nec societas, aut tranquil-
15 litas in humanis. †Hinc interest reipublice ne crimina remaneãt impunita. l. item vulneratus. ad legem aquil. ff. vnde a natura puenit hoc, vt pro conseruatione totius corporis laborat expellere membrum putridum, ꝛ ad hoc inclinamur a natura, ne corrũpat totum. Ita etiam in societate humana, quod est vnum corpus cuius caput est imperator in temporalibus, hoc est in his, que ptinent ad conseruationem tranqullitatis ꝛ felicitatis humane, vt diximus in parte secunda, in tertia principali questione, a natura ipsa venit hec inclinatio, videlicet ꝙ ne quis occidat aliquem, ꝛ etiam istud, videlicet vt abijciatur membrum putridum pturbãs hãc felicitatem cohibeatur a malo. Sed quia hec prohibitio nõ sufficit, ideo lex humana procedit ad penam, ꝛ lꝫ hec pena simpliciter non deriuatur a iure naturali, est tamen determinatio legis naturalis, ꝛ sic non est contra legem naturalem, siue diuinam sꝫ determinat eam, ꝛ lꝫ quo ad corticem videat aliena a lege naturali, non tamen est contraria, sed ꝫm moralem intelligentiam coheret iuri naturali, vt vides q꞉ ad conseruationem totius sit, vt late poteris videre supra in prima parte, in septima questione quarte principalis questionis. Sed q꞉ cum homo sit pars societatis humane, vt dicit Philosophus, primo Politicorum. ꝛ si ille est malus, exemplo illius alij efficerentur mali, ꝛ sic tota machina societatis humane corrumperet, si impunitus remaneret,
16 †q꞉ malorum consortia bonos corrumpunt. c. sepe. xxviij. que. j. ꝛ ideo hoc euenit a iure naturali ꝛ etiam diuino, videlicet, vt totum conseruetur, turpis pars abijciatur. Et illa dicitur pars turpis, que suo non congruit vniuerso. c. que contra mores. viij. dis. ꝛ ad conseruationem totius in felicitate, imperator in toto, ꝛ alij principes quilibet in sua prouincia habent auctoritatem, ꝛ sic in in. d. l. tertia. §. transfugas. ad legem cornel. de sicar. cum simili. non disponit contra ius naturale vel diuinum. imo est conformis cum illis iuribus, ꝛ non obstat illa lex. Sed isto modo intelligendo probat nostram opinionem, alias enim non posset procedere per iura ꝛ rationes per me supra allegatas. habeo istam questionem bene declaratam quam doctores non comprehenderunt,
17 †cum hoc sit verum quod contra ius naturale vel diuinum nullo modo in parte, vel in toto potest disponere princeps, nec ab eo in aliquo deuiare. d. c. quo iure. in fi. viij. dist. ꝛ. c. fi. ix. dist. Sed p illud ius diuinum siue humanum debet suam intentionem ꝛ legẽ regulare. Itẽ in alio non sensit bene Bar. vbi supra, q꞉ voluit facere

cere differentiam inter ius naturale ⁊ diuinum contra text.in.d.
18 c.fi.ix.distinctione.†⁊ in eo quod dicunt de pluribus testibus, q
requiruntur in testamentis.l.si vnus.⁊.l.hac consultissima.⁊.l.
fi.de testamen.C.cum de iure diuino sufficiant duo vel tres, quia
in ore duorum, vel trium stat omne verbum.c.cum esses.de testa-
men.Sed ad hoc responde, quia si dispositum super hoc est con-
tra ius diuinuz non valeret dictū.c.cū esses. ⁊ ibi late dominus
Abb.Sed tu poteris dicere, ⁊ erit noua consideratio ꝙ illud ꝙ
dicitur de septem testibus per ius ciuile non est contra legem di-
uinā, sed est quedam determinatio iuris naturalis siue diuine, ad
euitandas fraudes hominū, quas ius naturale abhorret (iuxta.
l.veluti.ff.de iusti.⁊ iur.)posuit lex humana illam solēnitatem de
terminatiue, vt adessent ipsi testes septem in testamenti confectio
19 ne: illa tamen solennitas posset probari per duos testes, si legiti-
mus fatetur testatum, sed negat solennitatem, vt per Salyce.in.
l.comparationes.C.de fide instrumento.Sed super hoc non insi
sto, sufficit hoc, ꝙ si esset contra legem diuinam, non valeret di-
ctum.c.cum esses.vbi ibi Abb.⁊ doctores.ad.l.quod ad statuz.
⁊.l.qui vltimo.ff.de penis.dic quod non sunt contra ius natura-
le, ⁊ sic ob carentiam principiorum poterant errare, sed vt.l.ma-
numissiones.ff.de iusti.⁊ iure.cum simili.intelligat̄ ne sit cōtraria
facio sequentem questionem.
20 ¶†Secundo quero, an libertas sit de iure naturali, ⁊ videtur ꝙ
sic dicta.l.manumissiones.⁊.l.si id quod.ff.de condi.indeb.Sed
tu dic ꝙ libertas simpliciter ⁊ proprie non est de iure naturali, qꝛ
si esset de iure naturali, homines non poterāt inducere seruitutē
dicto capitu.quo iure in fine.⁊.§.sed naturalia.insti.de iure natu
rali.vt per te poteris videre, quia non est de inclinationibus que
ex instinctu nature veniunt, de quibus vide in quarta ⁊ sexta que
21 stione, tertie principalis questionis, in prima parte.†Sed pro de
claratione dico cum sancto Thoma prima secūde, questione.xc-
iij.articu.v. ꝙ aliquid dicitur esse de iure naturali dupliciter. vno
modo, quia ad hoc natura inclinat videlicet dilectio similis sui.
Ecclesia.c.decimotertio, ⁊ ne quis alteri malefaciat. Alio modo
accipitur de iure naturali, qꝛ a natura non inducit contrarium, si
cut dicimus hominem esse nudum est de iure naturali, qꝛ natura
non dedit ei vestimentum, sed ars adinuenit, ⁊ hoc modo etiam
communis omnium possessio.c.ius naturale.j.distinctio. Et om-
nium vna libertas de iure naturali dicitur esse, quia scilicet distin
ctio possessionum ⁊ seruitus non sunt inducte a natura, sed pro-
pter hominum rationem ad vtilitatem humane vite. Sed pro-
pter hoc lex nature in hoc non est mutata, sed per additionem. ⁊
sic dicta.l.manumissiones.iuncta.d.l.qui vltimo.ff.de penis.non
contrariantur opinioni nostre.nam etiam text.in dicta.l.manu-
missiones.hoc sentit, dum dicit ꝙ naturali iure omnes homines
liberi nascebantur, ⁊ sic non erat nota manumissio, ponit rationē
quia seruitus erat incognita, non dicit quod seruitus sit contra-
ria iuri naturali, vt dicunt Bar.⁊ doctores ⁊ non bene. Et ita ēt
debes intelligere tex.in.d.l.si id quod. dum dicit ꝙ libertas na-
turali iure continet̄, hoc est, quia illo iure naturali non erat serui-
tus cognita. Nam libertas etiam continetur iure gentium, ita di
cit tex.in.d.l.manumissiones.in fi. dum dicit ꝙ iure gentium tria
22 esse necessaria ceperunt.†Et ita etiam vides ꝙ quis si nudus est
de iure naturali. Hoc ideo, qꝛ vestimentum est incognitum iure
naturali, sed ars inuenit. Quia vt dicitur Genesis.c.iij. Postꝗ
Adam ⁊ Eua peccauerunt, cognouerunt se esse nudos, ideo con
suerunt folia ficus, ⁊ fecerunt sibi perizomata. Sed ius natura-
le ab exordio creationis est.d.c.fi.vj.distinctio. Sꝫ postea Deus
fecit Ade ⁊ eius vxori tunicas pelliceas.d.c.iij. Tamē facere ve
stimentum nudo, non est contra ius naturale, vel non esse nuduz.
Ita etiam ꝙ aliquis non sit liber sed seruus, non est cōtra ius na
turale. similiter etiam ꝙ possessiones sint distincte, non est con-
tra ius naturale. Et sic debes intelligere tex.in.d.c.ius naturale.
videlicet ꝙ ea que ibi dicuntur iure naturali apud omnes per
eque custodiebantur. Et hoc sine constitutione instinctu nature
homines seruabant. Deinde ponit etiam exempla, quando con-
stitutionibus homines viuebant, in.c.ius gentium eadem distin-
ctione. Et illud vocat ius gentium, ⁊ ad hoc, vt clare intelligas i
dicto.c.ius naturale.ponit exemplum, vt viri ⁊ femine coniun-
ctio. Sed hoc non est ius naturale, probatur, nam tex. in.c.fina.
vj.distinctio.dicit ꝙ ius naturale, ab exordio rationalis creatu-
re est, ergo illico quod Adam fuit erat ius naturale, in eo tamen
Eua nō erat, sed postea fuit creata in paradiso terresti. Genesi.c.
secundo. Et sic licet illa inclinatio naturalis ad coniunctionem
fuisset a iure naturali, tamen coniunctio ipsa nō est iure naturali.
23 †Hinc venit ꝙ vouentes castitatē nō faciunt ꝯ naturale ius als
enim si essꝫ contra, non valeret, tamen licet quis vouerit castitatē
non propterea tollit illam inclinationem, quam a iure naturali,
hoc est a lege eterna habet. Itē nec possessio a iure naturali, quia
illa non erat ab exordio, nā illico quo Adaz fuit creatus, fuit trā
slatus ad paradisum terrestre. Sed ideo dicit ꝙ cōis omnium
possessio est de iure naturali, qꝛ a principio homines cōmuniter
omnia sibi inuicem cōmunicabant. Similiter etiam dicas de pe-
cunie deposite restitutione, cū tūc a principio non esset pecunia.
Similiter de repulsione violentie, hoc enim non est ius naturale,
qꝛ ius naturale in omnibus hominibus est adinuicem dilectio. lꝫ
si hꝫ ius naturale homines viuerent, non esset expulsione violen-
tie opus qꝛ nullus faceret violentiam. Sed quia postea contra
ius naturale aliqui eligentes malū ꝯ naturaz insidiant̄, vel faciūt
alteri iniuriam, venit inclinatio naturalis, puta conseruatio sui, ⁊
expellit illud, quod est contra ius naturale. Et ita oportet te in-
telligere hec principia, qualiter libertas, possessio, ⁊ nuditas, ⁊ si
milia non sunt inclinationes naturales a lege eterna impresse ho
minibus que sunt participatio legis eterne, sed dicuntur de iure
naturali, per additionem, vel qꝛ non est cognitum contrarium de
iure naturali, sed vt alia principia iuris elucescant, pono questio-
nem sequentem.
24 ¶Tertio quero†de obligatione vnde proueniat. An sit ius na
turale, vel qualiter procedat cum super hoc sit in multis alterca-
tio inter doctores. Sed pro nunc pro summario dūtaxat dico, ꝙ
homo non inclinatur ad obligationem inclinatione naturali, imo
iure naturali non est opus aliqua obligatione, qꝛ eo iure omnia
sunt cōmunia, intellige, ꝙ contrarium non est de iure cognitum.
Et hoc probatur, quotiescunqꝫ factum hominis requiritur ad h
vt aliquid nascatur, non est ius naturale. Sed in quacunqꝫ obli-
gatione requiritur factum hominis, ergo nulla obligatio est de
25 mero iure naturali, †maior probatur.instit.de iur.na.§.sꝫ natu-
ralia.vbi dicit tex.naturalia iura diuina quadā prouidentia sunt
constituta, ⁊ sic sine facto hominis, hoc idē probat tex.ff.de iusti.
⁊ iure.§.ius naturale est, qđ natura omnia animātia docuit. Itē
probatur in.c.fi.di.vj. ꝙ ius naturale est ab exordio rationalis
creature, ⁊ sic cum ipsa creatura sine eius facto, qꝛ si factum ho-
minis requireretur, nō esset ab exordio. nō tamē intelligas, ꝙ qc
quid est ab exordio sine facto hominis, sit ius naturale, vt.s.pro
xima questione diximus, qꝛ nuditas est a principio. non tamē est
iuris naturalis. Sed intellige predicta de inclinationibus, que
26 sunt iuris naturalis.†Item minor probatur per tex.l.obligatio.
ff.de ac.⁊ obli.vbi dicit tex. ꝙ vltra factum ēt requiritur animus
⁊ sic a voluntate hominis dependet ista obligatio, sed ius natura
le a dei voluntate ⁊ sua prouidentia. Item tex.insti.de obligatio.
§.omnium.ponit summā diuisionem obligationis, scilicet ciuilē
aut pretoriam, debes erga considerare ꝙ primo erant diuisiones
rerum, ꝗ ipsa obligatio, quia obligatio presupponit factum, lꝫ
non omne factum presupponat obligationem qꝛ vltra factuz ani
mus requiritur.d.l.obligatio. Similiter ēt in obligationibus, ꝗ
ex delicto nascuntur, qꝛ ad hoc oportet presupponere factū, dein
de constitutionem, per quam imponatur pena pp delictū, nā hec
pena non deriuatur a iure naturali, sed est quedam determinatio
⁊ est de mero iure positiuo, sic ēt de omnibus alijs obligationibꝰ
de quibus insti.de obli. Et sic prout in primo statu homines (cuz
omnia essent cōia) omnia sibi inuicem cōmunicabāt sine obliga-
27 tione, †ideo postꝗ fuit facta distinctio dominiorum, fuit inductā
inter homines quadam equitate illa naturali, vt fides seruaret̄ si
enim primo cōicabant omnia adinuicem. nunc post distinctionē
dominiorum (qn aliquis dabat rem suam cū hoc, ꝙ accipiēs det
aliam, vel soluat pretium, vel aliquid aliud faciat) est iustum ex
dependentia naturalis iuris, vt fides seruetur. ⁊ sic dꝫ intelligi.l.
has obligationes.ff.de capitis diminutio.⁊.l.si id quod.ff.de cō
dicti.indebiti. ꝙ ius naturale dicat̄ ibi, hoc est ꝓm expositionem
tex.institu.de re.diuisio §.singulorum.s.iure gentiū, alias vides,
ꝙ impossibile est posse saluari.d.l.has obligationes, qđ ibi illo
casu obligatio intelligatur, qđ sit iure naturali proprie diuina ꝓ-
uidentia ab exordio prouenienti. Sed qꝛ ex propinquis conclu-
sionibus iuris nature deriuatur. Et ita obseruatur apud omnes
ratione quadā naturali promissa seruari. Hinc venit, ꝙ cum ista
obligatio oriatur super facto iure gentium, vel ciuili inuento, po
test eadem lex impedire siue vetare factum, ⁊ sic per consequens
orietur obligatio. Hinc venit, ꝙ si seruus obligatur super facto
sibi non vetito, oritur illa obligatio, sed pp seruitutē impedit̄ effe
ctus, puta actio, que de iure ciuili est. Sed nihil refert, lꝫ dicatur
de iure gentium secundario, qꝛ eo tempore est seruitus, ideo si ser
uo manumisso seruatur, non habet locum repetitio. Et sic intelli

gitur.d.l.si id quod. Si vero factum est de iure naturali vel diuino. vt matrimoniũ vel votum, ꝛ in his que sunt ad beatitudinem eternam, lex humana non operatur aliquid. Et ita in illis oritur obligatio, ꝛ effectus, q illud est supra ius humanuz ex predictis venies ad cognitionẽ multoꝝ, que per doctores tractantur. in titu. de pac. ff. de ver. obli. ꝛ pluribus alijs ptibus, sed q iste leges nostere videnẽ esse quodãmodo pp diuisionẽ dominioꝝ cõdite, ideo opus est scire vnde habuerint ortum distinctiones dominiorum pro iustificatione legis, ideo pono questionem sequentem.

28 ¶ Quarto quero† quo iure introductum dñiuz Bar. ꝛ doc. cõmuniter tenent ꝙ dominiũ fuit introductum de iure gẽtiũ. Licet glo. ꝛ aliqui doctores faciant aliquã distinctionẽ, in. l. ex hoc iure ff. de iusti. ꝛ iure. vbi vide Bar. ꝛ docto. sed nũc sufficit determinare, quo iure fuit inuentum, an naturali iure vel gentiũ. Quidaz modernus nititur defendere in. d. l. prima. §. ius naturale. ff. de iustit. ꝛ iure. ꝙ dominum est de iure naturali, ꝛ ad hoc adducit duo iura, videlicet tex. in. c. ius naturale. j. distinctio. dum dicit ibi tex. ꝙ acquisitio eorum que celo mariq; ac terra capiuntur est de iure naturali, ꝛ per consequens dominium. Secundo adducit tex. insti. de rerum diuisio. §. singulorum. vbi dicit, ꝙ quarundam enim rerum dominium acquirimus iure naturali, quod nos ius gentiũ appellamus, quorundam iure ciuili, sed cõmodius est, ꝙ ab antiquiori iure incipiamus. Constat enim ius naturale esse vetustius quod cum ipso iure humano rerum nature procedit. Deinde dicit, fere igitur bestie ꝛ omnia animalia dum ab aliquo capiuntur efficiuntur capientium iure gentium, quod enim ante in nullius bonis est, id naturali ratione occupanti conceditur. Et sic videẽ, ꝙ ex illo iure naturali (quod fuit ab exordio rationalis creature) est dominium introductum. ad tex. in. l. ex hoc iure. ff. de iusti. ꝛ iure. Respondebat ꝙ ex eo quod iuris gentium sit dominiuz, non propterea desinit esse iuris naturalis, q cũ gentes eo vtuntur. est iuris gentium. Sed dum ratio ipsa ex natura dictabat, iuris erat nature. Et ad. c. quo iure. viij. distinctio. Respondet, ꝙ licet iure humano fuit inuentuz, id fuit ex instinctu rationis naturalis quod sine deo esse non potest, ꝛ sic hoc respectu posset dici

29 ꝙ est de iure. † Sed ego defendendo communem sententiam doctorum dico, dominium rerum apud homines habuisse initium de iure gentium, non autem iure naturali. De hoc est text. in. c. j. viij. distinctione. vbi dicitur ꝙ iure naturali omnia erant communia, sed iure consuetudinis hoc meũ est, illud vero alterius, hoc idem dicit tex. in dicto. c. quo iure. Preterea hoc ꝓbaẽ per tex. i c. ius naturali. j. distinctio. vbi iure naturali communis est omnium possessio. ergo nõ fuerunt distincta dominia. Et hoc proba

30 tur, † q supra dixi, ꝛ est doctrina omniũ, quod dominium sumpsit exordium a possessione, vt dicunt doctores in. l. j. ff. de acquirend. posses. Sed si possessio erat communis, impossibile erat ꝙ dominium erat distinctum. Et si quis diceret ꝙ poterat esse in cõmuni sicut possessio. Ad hoc dico ꝙ non procedit, q natura nunq̃ producit aliquid frustra, seu postq̃ ex possessiõe querunẽ omnes fructus ꝛ vtilitates, dominium erat frustra, vel etiaz si qs est certus ꝙ possessio non potest abdicari aliqua ex causa, non curabit de dominio. Et sic postq̃ possessio erat communis omnium, dominium nihil poterat operari in communi, nec in particulari, q̃to magis, quia dominium vniuersale omnium erat apud deum

31 Psalmo. xxiij. Domini est terra ꝛ plenitudo eius. † Itẽ hoc idẽ probo per tex. in dicta. l. ex hoc iure. inducendo pluribus modis Primo dum dicit tex. ex hoc iure gentium introducta sunt bella ꝛ dominia, ponendo verbum introducta, ꝛ sic illo iure erat introductũ dominiuz, q si iure naturali fuisset introductuz, hoc nõ poterat introduci iure gentium, ꝛ sic nõ bene dixisset tex. qõ non est dicendum. Itẽ induco illum tex. nam vt vides tex. in. d. l. prima incipiendo a. §. huius studij vsq; ad. l. iustitia venit diuidẽdo iura ꝛ ponendo exempla, sed poq̃ posuit exempla iuris naturalis, ponit ea que sunt iuris gentium, inter que ponit dominiuz, ꝛ sic presupponit, ꝙ nõ est de iure naturali, sed de iure gentium, q si fuisset de iure naturali frustra posuisset in exemplis iuris gentium, quod nõ est dicendũ, vt dr̃ in proemio Codicis. Tertio induco illam legẽ sic, nullus inficiatur ꝙ bella discrete gentes, regna condita, emptiones, ꝛ venditiones sunt de isto iure gentium ergo sequitur ꝙ dum dicit distincta dominia, simili modo est de iure gentium, vt equalis sit determinatio. l. nam hoc iure. ff. de

32 vulg. ꝛ pupil. subst. † Preterea probatur ꝙ dñium nõ sit de iure naturali, dicitur enim Genesis, capitu. primo. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentẽ semen super terrã, ꝛ vniuersa ligna, q̃ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escaz, ꝛ sic primus motor (qui est deus) non dedit dominium, vt dicit il le modernus, sed vsum tantum, quod superflue Deus dixisset, si dominium homo habuisset a principio. Preterea hoc probat textus in dicto. §. singulorum. dum textus exponit, quod nos ius gentium appellamus. Et sic ille text. retorqueẽ contra eũ, ꝛ hoc idem exemplificat tex. in versicu. quod enim ante in nullius bonis est, id naturali ratione occupanti conceditur. Et sic post exordium generis humani naturalis ratio inuenit dominium, ꝛ non ob. dicti Moderni replicatio, dũ dicit, ꝙ illa ratio homini est ab exordio. ꝛ ideo id qd̃ deriuaẽ ab illa rõne, est ius naturale, erraũit nã si hoc esset verum oẽs leges deriuanẽ ab illa rõne, dico leges humane, nõ tñ pp hoc sunt iuris naturalis, sed ciuilis vel gentiũ,

33 † est ergo regula, ꝙ omne id, qd̃ ratione humana, id est naturali ratione inuenitur, est ius humanũ, ꝛ sic cum dominium sit naturali ratione inuentũ, non est iuris naturalis. Ius enim naturale (qd̃ est diuinum scriptum in cordibus) diuina ratione procedit, ꝙ homo apprehendit ex dictamine rationis pratice, eo modo quo potest, sed fallibiliter ꝛ incerte per actus hominum, vt dictum est latissime in prima parte, presertim tertia ꝛ quarta questionibus principalibus, vt videas. Preterea hoc probatur hoc per text. in. c. dilectissimis. xij. questione. j. versi. communis enim vsus omnium

34 que sunt in hoc mũdo omnibus esse hominibus debuit, † sed per iniquitatem alius dixit hoc esse suum, aliud istud. Unde dicitur, ꝙ vsurpatione principum habuit dominium ergo si p iniquitatẽ sequitur qd̃ nõ habuit dominium initium a iure naturali, a quo non nisi bonũ procedit. Itez secundo pondera verbuz debuit esse, ergo dominium non est a iure naturali, q si fuisset a iure naturali dñium, vsus nõ debuisset esse cõis. Alias diceret ꝙ Deus non bene disposuit, qd̃ est falsum. Preterea quanto quis magis appropinquat se iuri naturali, est melius, sed quanto quis se appropinquat dominio, est imperfectior, vt dicit Apostol. ad Philippen. iij. que idem retro sunt obliuiscentes, ad ea que priora sũt me extẽdẽda, quicunq; ergo perfecti sumus sentiamus. Imperfectoꝝ aũt est, ꝙ tpalia desiderent, ordine tñ ad Deũ. Peruersoꝝ aũt ordine vt in tpalibus finẽ ꝯstituat dicit sanctus Thomas, prima secunde. q. xcix. articu. iij. Et sic stat firma conclusio, ꝙ dominiũ est de iure gẽtium, humana rõne inuentũ, ꝛ non est de iure naturali, de hoc vide etiam aliquid supra in prima parte, in decima prima. q. iij. principalis questionis. ver. sed iustum est.

QVARTA PARS.

¶ Ista pars continebit tres principales questiones In prima dicetur de persona executoris quis sit ꝛ qualis debet esse. In secũda de forma creationis istius executoris. In tertia ad que tenetur iste executor.

SVMMARIVM

1 Executor legis quis dicatur.
2 Judicem quibus dotibus oporteat esse preditum.
3 Administratorem prouincie oporteat necne iuris scientia esse instructum.
4 Judex habere debet conscientiam, nedum scientiam.
5 Judices quare dicantur sacerdotes.
6 Judicem oportet esset experientia rerum instructum.
7 Judex qua ratione dignosciẽ sufficiens ad ius reddendum.
8 Doctor quis dici debeat.
9 Doctor ante promotionem quoties examinandus.
10 Doctor semel approbatus potest iterum reprobari.
11 Judicem oportet primum aduocationibus exercitatum esse.
12 Judiciũ omniuz sit ne eadẽ approbatio nulla distinctione facta.
13 Judicis ꝛ principis qualis sit differentia. ꝛ nu. seq.
15 Judicis ꝛ principis conscientia eadem.
16 Judicium imperitia, ꝛ malitia maximũ est reipublice detrimẽtũ.

¶ Prima questio principalis.

Sta questio subdiuiditur in quinq; questiones. Prima quis dicatur executor. Secunda, qualis debet esse iste iudex, siue executor legis. Tertia, qualiter quis cognoscit sufficiens ad ius dicendum. Quarta, an vno ꝛ eodem modo fiat approbatio omnium iudicum. Quinta, an sit aliqua differentia inter principem ꝛ ius dicentem siue executorem.

¶ Prima

1 ¶ Prima questio † qs dr executor legis. Ad hoc rñdet Iuriscō
sultus in.l.ij.§.post originē.ff.de orig.iur. ꝙ illi sunt executores le
gū, qui iuridicendo presunt, dū dicit tex. per eos qui iuridicendo
presunt, effectus rei accipiť. Et sic ɔcluditur, ꝙ per eos q ius di-
cunt, ɔsequunť homines effectū legis, hoc est finē iuris, ad quod
fuit statutum, vcȝ ad pacificum statum, ꝛ felicitatem in sua socie-
tate humana, ꝛ isti dicūtur iudices, vt dicit Isidorus.lib.xx.ethi
mologiarum, ꝛ est in.c.ij.xxiij.q.ij. vbi dr, iudex dicitur q: ius dat
populo. Conformat.c.forus.de verbo.significatio. ita dicit etiaȝ
Specula.in titu.deposi.§.septimo.versicu.xiij. vbi dicuntur iudi
ces, ius dicentes, ad quos spectat discernere inter equū ꝛ iniquū,
iustum ꝛ iniustum. Et hoc probat etiam tex.in.d.§.post origineȝ
in ver.quod ad magistratus attinet.nam primo ibi tex.loquitur,
ꝙ per eos qui iuridicendo presunt effectus legis accipiť ꝛ postea
in fine dicit, ꝙ isti qui sunt dicentes dicuntur magistratus.
2 ¶ Scđo quero, † qualis dȝ esse iudex siue qui requiranť ad iudi
cē, vt valeat ius dicere. Rñdeo, ꝙ requirunť quatuor, primum ꝙ
habeat auctoritatē, Scđm requisitum est, ꝙ habeat vitā, nam vt
dicit tex.in.d.c.forus in fi.si bona vita defuerit, fide carebit, non
enim potest iustitia cū scelerato hoie habere cōmercium. Tertiuȝ
ꝙ requiritur est scientia. Quartum est experientia. De primo di-
3 cet.§.ij.q.principali. † Sed super hoc posset aliquis dubitare, an
oia ista requiranť simul in executore legis. Tu dic, ꝙ aut quis de
putatur pro executore legis tanquam administrator in aliqua ꝓ-
uincia, ꝛ in tali non requiruntur oia ista, sed habebit assessores, vt
dicit tex.in auc.de iudi.ꝛ vt nulla.versi.nostris.colla.vj.in eo eniȝ
sufficit bona vita, ꝛ rerū gerendarum experientia. Si vero loqui
mur de talibus assessoribus illius administratoris, siue de quibus
cunqȝ alijs iudicibus, qui non habēt assessores, opȝ ꝙ in eis repe
4 rianť predicta. † Iudex enim dȝ habere duplicē salem, scȝ scientie
ꝛ ɔscientie in mente sua, vt dicit Bal.in.l.ij.C.de senten.ex peric.
reci. q: sine scientia esset insipidus, ꝛ sine conscientia diabolicus,
iudex enim dȝ habere notitiam boni ꝛ equi, vt dicit text.in.l.j.in
5 princip.ff.de iusti.ꝛ iu.ꝛ separare ab iniquo. † Et ita ꝑpter admi-
nistrationem iustitie, que est notitia separationis iusti ab iniquo,
ꝛ iniusto vocantur sacerdotes, vt dicit ibi tex. Et ideo est ꝙ labia
sacerdotis custodiunt scientiam, ꝛ ore eius legem exquirunt.c.cū
ex iniuncto.de here.ꝛ alibi tex.in.c.sacerdotibus.xj.quest.j.expo
nit illud dictum Prophe. Labia sacerdotis custodiunt scientiaȝ
id est iustitiaȝ, ꝛ sic bene dicit Bald.in additio.ad Specu.in titu
lo depositi.§.vij.versicu.xiij. ꝙ ad declarandum quid velit lex nō
sufficit ꝙ sit iudex, sed etiam ꝙ sit peritus, ꝛ ita vides ꝙ requiriť
in iudice scientia, deinde etiam experientia, vt dicit text.in dicta
auct.de iudi.ꝛ vt nulla.post principium.versicu.non enim existi-
mauimus. vbi imperator detestatur etiam eorum iudicium noia
qui carent peritia legum, ꝛ illorum qui causarum non habēt expe
6 rimentum. Et sic non solū requiritur vita sed etiam scientia. † Et
non sufficit vita cum scientia, sed etiam requiritur causarum expe
rientia in iudice, Unde dicit ibi tex. ꝙ maximum vitium est reipu
blice, nisi iudices sint tales, ꝙ per se sciant noscere quod iustū est,
et id fieri non potest nisi habeant scientiam cuȝ experientia. Insu
per ꝙ lumen diuinum nobis participatum, que est lex priuata,
alias naturalis, non sit in eis consuetudine peccandi obscuratuȝ.
dicto.c.forus.in fine.
7 ¶ Tertio q̄ro † qualiter qs cognosciť sufficiēs in scientia ad ius di
cēdū. Ad hoc dico ꝙ tex.in.d.l.j.in prin.iunctis his que dicūtur
p Bar.in proemio ffor.cū tex.in.l.nemini.C.de aduoca.diuer.
iudic.dant principia cognoscendi habilitatem iudicis. Dicit tex.
in.d.l.in principio.iustitiam namqȝ colimus, boni ꝛ equi notitiaȝ
ꝓfitemur.id est docemus, dicit gl.equū ab iniquo separātes, ecce
ergo dȝ docere iudex notitiā boni ꝛ equi, deinde separare equum
ab iniquo. Si ergo dȝ docere, opus est ꝙ sit doctus, hoc est do-
ctor, quia vt dicit Bart.in dicto proemio fforum.doctor dicitur
8 a docendo. † Sed ad hoc vt possit esse doctor, vt dicit Bar.opor
tet ex quodam medio optimorum doctoruȝ aspirante cōsensu ad
insignia doctoratus ꝑuenire.l.magistros.C.de profes.ꝛ medi.li.
x. Et ideo dicit ꝙ si non habet istud preambulum, non dicitur do
ctor, immo plus est, vt dicit tex.in dicta.l.nemini, illi tales optimi
doctores debent iurare de promouendi ad doctoratum sufficien
9 tia, ꝛ si ista deficiāt, multo minus potest esse iudex, † sȝ Abbas in
c.proposuisti.de probatio.ꝛ.c.cum secundū de prebē.ꝛ dignita.
dicit ꝙ antequam quis adipiscitur graduȝ doctoratus, debet ter
examinari, ꝛ trinam approbationem reportare, primo a doctori-
bus presentantibus, dicta.l.nemini. Scđo a doctoribus in pri-
uato examine. Tertio in publico, ꝛ ita se habet cōsuetudo. ꝛ hoc
satis probať in.l.vnica.C.de athletis.libro.x.ꝛ ibi Bartol.dicit
ꝙ non potest sciri vnico examine ex toto scientia vnius, q: forte
extitit punctuatus in materia sibi familiari. Et hec est prima atte
statio, quam debet tenere iudex, antequam iuris dicendi auctori-
tate fungatur.
¶ Sed nunc queriť, an hec approbatio sufficiat ad presumendū
10 de sciētia in iudice. dicit Abb.in.d.c.cū sm † ꝙ non sufficit hoc,
ex eo q: doctor semel approbatus pōt iterū reprobari.tex.est in.
l.gradatiȝ.§.reprobari.ff.de mune.ꝛ honori.ꝛ sic ex hac noua cā
assumptionis ad ius dōm, potest ꝛ debet iterum examinari, q: vt
dicit Abb.in.d.c.cum secundum.in glo.in verbo, proponere.in
eis subest vtilitas publica, cum propter presumptionem gradus
doctoratus ad multa publica officia assumunť, ꝛ per imperitiam
11 multos ledūt. † Inde ꝑpter hoc bene imperator prospexit in for
ma cognoscendi, dans ordinē ꝙ isti tales primo debent aduoca-
tionis officium exercere, in aucten.de iudi.vt nulla.colla.vij.post
principiū.ibi eligere vero ꝓspeximus in rebus vtilibus habētes
attestationem. Et postmodum ibi Antonius vir spectabilis iam
aduocatione dudum completa, ꝛ inter spectabiles fisci aduoca
tos deputatus fuit electus in iudicē. Et sic bene dicit Abbas ꝙ
non sufficit ꝙ sit doctor semel approbatus, sed requiritur alia ap
probatio, ꝛ etiam habeat experientiam cārum, vt.s̄.in rebus vti-
libus habentes attestationē, hoc est cōmunibus, q: alias res im-
perator non tenet vtiles, sed pro nihilo, vt dicit in auct.de here.ꝛ
fal.in prin.col.j.ex hoc patet ꝙ male se habent prouincie, ꝛ eorū
principes qui omissis approbationibus predictis, assumunt iudi
ces, ideo semper in deteriora procedunt.
12 ¶ Quarto quero, † an vno ꝛ eodem modo fiat approbatio quo
rumlibet iudicum, tex.in dicta auctē.de iudi.ꝛ vt nulla, post prin
cipium.in versicu.vetus igitur.ꝛ sequen.dicit ꝙ non, quia secun
dum quod est tribunal iudicum maius vel minus, debet fieri ap
probatio. ꝛ hoc apparet, quia ibi imperator deputat inferiores
iudices, eos videlicet qui primo erant aduocati, sed superiores
iudices nominat eos, qui primo erant iudices inferiores, ꝛ sic pri
mo requiritur approbatio doctoratus, deinde in aduocatione ha
beat experientiā ad hoc, vt sit iudex. Sed ad maius tribunal ob
tinendum requiritur ꝙ in inferiori fuerit approbatus, ꝛ merue-
rit per manifestam sufficientiam ꝛ vitam preclaram ascendere ad
supremam iurisdictionem.
13 ¶ Quinto quero † an sit aliqua differentia inter principem ꝛ iu-
diceȝ siue ius dicentē, ꝛ q̄ sit illa. Et vr ꝙ in nullo differunt prin-
ceps ꝛ iudices tā in lege ɔdenda quā in exequenda, nam vt dicit
tex.in.l.humanum.C.de legibus.imperator ꝓcerū ꝛ senatorum
deliberatione ꝓcedit ad ɔstitutionem legis.l.j.ff.de legi. Item in
executione legis vȝ magistratus (qui iuris peritus est) eā executio
ni tradere, ꝛ in melius ꝑducere, vt dicit tex.in.l.ij.§.post originē.
ff.de ori.iu. imo parum est iura condere, nisi sint qui iura reddere
possint, vt ibi diciť, imo vt dicit tex.in.l.j.in princ.ff.quod quisqȝ
iur.statutum vel ius sine effectu pro non facto habetur. Sed lex
per ius dicentem qui est iudex (vt dicit tex.in dicto.§.post origi-
nem.) effectum habet, ergo sequitur ꝙ non minoris est auctori-
tatis iudex q̄ȝ princeps, immo procedere videtur in potestate, vt
ex predictis apparet. Ex hoc innuit tex.in ꝓemio instit.§.cumqȝ
hoc ibi necnon Theophilo ꝛ Dorotheo antecessoribus nostris,
non curo de expositione glo.ibi dum dicit scientia, vel etate, hoc
non dicit text.ꝛ sic indistincte intelligi debet.l.de pretio.ff.de pu-
14 blica. † Sed pro declaratione predictorū iurium ꝛ solutione que
stionis dico ꝙ princeps in tribus est maior iudicibus, ꝛ in tribus
sunt equales. Etenim princeps differt a iudicibus honore, nomi-
ne, ꝛ auctoritate super personis. Honore est maior, iuxta dictum
Apostoli, deū timete, regem honorificate, subditi estote omni hu
mane creature, siue regi tanquam precellenti.c.solite de maiori.ꝛ
obedien. Item nomine, q: est dñs eorum ꝛ totius mundi.l.depre
catio.ad legem rho.de iac.est maior princeps nomine. Item au-
ctoritate circa personas, quia ipse princeps eligit iudiceȝ, ꝛ depo
nit, vt dicta auc.de iudic, ꝛ vt nulla.in principio. Sed in alijs tri-
bus sunt equales, vcȝ re, auctoritate circa legeȝ ꝛ proemio vel pe
na. Sunt enim equales re, quia conscientia iudicis est vna cū con
scientia principis.arg.tex.in.c.cū dilecta.de rescript. q: etiaȝ scie
tia est vna, vt dicit Innocen.ibi, ꝙ scientia pape ꝛ eius cancella-
15 rij est vna, ꝛ in hoc nihil differunt, † quia princeps ɔscientiā suaȝ
iudici committit, vt in pacifico statu teneat subditos, reddendo
vnicuiqȝ quod suum est. Item sunt equales auctoritate circa legē
conditam, vel condendā per iura.s̄.allegata, quia iudex est, qui
exequitur legem.dicto.§.post originem. Item lex condenda eius
consilio ꝛ deliberatione statuitur.dicta.l.humanum. Item tertio
sunt equales in pena, quia propter culpaȝ per iudicē commissaȝ,

sua imperitia vel malitia, vt dicit Aposto. ad Roma. j. reuelatur ira dei de celo super omnem impietatem ⁊ iniustitiam hominum, eorum qui veritatẽ Dei in iustitia tenẽt. Et hec ira cadit sup principes, ⁊ populum ⁊ iudices propter iudicum peccata. nam si iudi-
16 ces sunt boni, eorum exemplo ⁊ disciplina omnes erunt boni, † si vero sunt imperiti, quia non habẽt scientiã vel malitie dediti maximum vitiũ erit reipublice, vt dicit tex. in auc. de iudi. ⁊ vt nulli. post princip. versicu. nostris enim ibi quomodo non maximum vitium ⁊c. Ex quo sequitur maledictio Esaie. vt refertur. xj. q. iij. c. ve qui dicitis bonum maluz, ⁊ malum bonũ, quod consistit in iudicibus, vcz notitia separationis. d. l. j. ff. de iusti. ⁊ iur. ponentes tenebras lucem. Propterea captiuus ductus est populus meus qꝛ non habuit scientiam, ⁊ nobiles eorum interierunt fame, ⁊ multitudo eius siti exaruit. Propterea infernus dilatauit animã suã ⁊ aperuit os suũ absqꝫ vllo termino, ⁊ descenderunt fortes eius ⁊ populus eius, ⁊ sublimes, gloriosiqꝫ eius ad eum, ⁊ sic ꝓpter defectum iudicum dicta maledictio ⁊ pena temporalis ⁊ eterna cadit super principes ⁊ multitudinẽ populi. Et ꝙ veniant ob culpã iudicum probo auctoritate, ratione, ⁊ exemplo. Auctoritate vcz Apostoli in. d. c. j. ad Romanos, ꝙ ira dei reuelatur de celo propter impietatem ⁊ iniustitiam. Pondera versicu. iustitiam. executores enim legis iudices sunt. d. §. post originem. ⁊. d. c. forus. de verborum significati Et declarat magis Aposto. scilicet eorum qui veritatem dei in iustitia tenent, hoc est iudicium, qui veritatez id est iustitiam tenent, ⁊ quando ea peruertunt, tenent eam in iniustitia. Item probo ratione, qꝛ vt vides, maledictio Esaie fundatur, quia populus non habuit scientiam, ⁊ dicebant malũ bonum ⁊ bonum malum, sed huius notitia (vt prediximus) stat in ius dicentibus, qui debent docere notitiã separationis iusti ab iniusto. d. l. j. in principio. ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊ propterea sacerdotes appellãtur. Preterea labia sacerdotis debẽt tenere scientiam, hoc est iustitiã exponit tex. in. c. sacerdotibus. xj. q. j. siue ergo accipiamus scientiam, put iacet, siue pro iustitia ẜm expositionem glo. in iudicibus dꝫ esse scientia ⁊ etiam iustitia, ob cuius defectum eueniunt dicta mala siue pene, non solum temporales, sed etiam eterne taz in principe ⁊ etiam in subditis. Item tertio probatur exemplo qꝛ vidi temporibus nostris principes ira dei punitionem in hoc mũdo habuisse, ⁊ eiectos esse de dominio, ⁊ hoc propter imperitos consiliarios, licet in eisdem principibus nihil aliud mali sentiebã, sed quidam sub quadam iustitie specie fucatis quibusdã exquisitis adinuentionibus equitatẽ obruere studebant. c. ita corporis. xj. q. iij. Item quia ex hoc paucissimi iurisconsulti in ius dicendo intererant sub eis. Sed illos qui parum studio iurium operã dederunt omissa approbatione (de qua supra. in. iij. q. huius. j. princip. questio.) ad ius dicendum assumebant. eosdemqꝫ sic assumptos non imperitos reputabant.

SVMMARIVM

1 Iudicem eligere quam sit periculosum. ⁊ nu. 6.
2 Principis potestas in quo consistat.
3 Princeps priuati sui commodi rationem habere non debet.
4 Imperator vt in legibus condendis opus habet consiliarijs, sic in his exequendis indiget iurisperitis.
5 Cor hominis prauum ⁊ inscrutabile.
7 Imperator aut rector prouincie qua prudentia vti debet in eligẽdo iudice aut consiliario.
8 Iudices quales ab imperatore aut principe eligendi. ⁊ nu. 10.
9 Iudex idoneus quibus ex rebus dignoscitur.
11 Imperator quam formam obseruare debeat in iudice creando.
12 Iurisdictionem vendere princeps non debet.
13 Partialitates vitande in electionibus iudicum. ⁊ nu. 16.
14 Princeps ligatur iuramento suo non secus ac quiuis alius.
15 Iudex officium suum emere non debet.

¶ Secunda principalis questio.

In ista questione dicetur quomodo princeps debet se habere circa istos iudices qui dñr executores legũ, ⁊ subdiuidet̃ in quinqꝫ questiones. Prima qualiter princeps in nulla re periculosius se habeat, quam in iudice eligẽdo. Secunda, qualiter imperator se habeat circa deputationem iudicis. Tertia qualiter circa personam iudicis. Quarta, quã formam debet tenere in eius creatõe. Quinta, de forma tenenda respectu persone creande.

¶ Et primo quero, qualiter principi nihil periculosius sit ꝙ̃ in iu-
1 dice eligendo. † Ad hoc dico, ꝙ cũ oẽ bonũ vel malũ veniat ex cã iudicis, vt in questione precedenti est dictum. affirmo ꝙ nulla grauior causa est in principe ꝙ̃ electio iudicis, ⁊ hoc probo euidẽ-
2 ter, † potestas principis nihil est ꝯdere legẽ, ⁊ eam executiõi tradere. insti. de iure naturali. §. senatusconsultũ. ⁊. l. ij. §. nouissime. in fine. ff. de origine iuris. ⁊ post originem, ⁊ hoc patet ratione, quia, vt in prima parte diximus ⁊ in secunda. potestas imperatoris est circa temporalia, vt constituat humanam societatez in tranquillitate ⁊ pacifice, ⁊ sic quilibet pricеps, q multitudini preest in suã ꝓuincia, sicut imperator in toto orbe, vt mali coerceantur a malo
3 ⁊ alij vitam quietam reddant. † Hinc est, ꝙ princeps de nullo priuato commodo debet curare, vt dicit tex. in aucten. de here. ⁊ falci. in principio. collatio. j. duz dicit occupatis nobis circa Rei publice curas. ⁊ parum nihil eligentibus cogitare, ⁊ sic nihil cogitat de paruo, scilicet particulari. Hoc idem dicit text. in auct. de non alienan. §. quia vero verisimile ibi. oportet ea que communiter ⁊ generaliter in omnium vtilitatem sentiuntur, potius valere, quaz ea que contra aliquos student agi ad corruptionem communiuz legum. Et sic in imperatore impossibile est ꝙ possit cadere particularis affectio, quin ea affectio redundet in vtilitatem cõem, cũ sit dominus totius mundi, ⁊ sic est caput totius corporis vniuersitatis societatis humane, ⁊ ideo equaliter debet intelligere, nec ꝓprium põt habere isto respectu in particulari, sed habet proprietatem totius, ⁊ qđ meum est ex vna causa propter imperium, ex alia causa non potest fieri meum. l. iij. §. ex contrario. ff. de acquir. possessio. Sed cum iam ꝯstitutio legis est fienda in scriptis. §. natura. in auc. quib. mod. nat. efficiun. sui. ⁊ hoc propter illas tres rationes quas diximus in prima parte. in. iij. principali quest. Et hoc est potestas imperatoris, quia illa est cõmunis, vt dictũ est, ⁊
4 debet reddi in scriptis, † sed sic est ꝙ in condẽda lege habet suos consiliarios. d. l. humanũ. C. de leg. ⁊ in exequendo opus est etiaz habeat iurisperitos. d. l. ij. §. post originem. ff. de iusti. ⁊ iure. Sed sicut intentio imperatoris est ad vtilitatem communem, ⁊ intentio iudicis est siue debet esse cum intentione principis, vt dictũ est. ꝟ. cum Inno. in. c. cum dilecta. de rescrip. facit. c. tantis Daniel. lxxxj. dist. alias esset talis iudex peruersor intentionis bone principis. iuxta. d. c. ita corporis. xj. quest. iij. sed in lege condenda respicimus actus exteriores, hoc est mores, ⁊ ẜm eos debet fieri lex
5 vt dictũ est. ꝟ. in tertia parte. † Sed intentionẽ alterius hominis non possumus cognoscere, qꝛ prauum ⁊ inscrutabile cor hominis. ⁊ vt dicit tex. in. c. deus quãdo. xxiij. q. ij. ⁊ est dictuz Augu.
6 neqꝫ enim positum mẽtemqꝫ alterius, alius potest videre. † Et sic est hec res magis ardua principi cognoscere bonũ iudicẽ, ⁊ magis periculosa, iuxta dictũ. c. de vobis. xj. q. iij. ex cuius cognitione tota felicitas humana pẽdet, siue interitus, qꝛ si bonos eligit. habebit premium, prout Iustinia. habuit, quia diligẽtiam adhibuit in querẽdo, vt dicta aucten. de iud. ⁊ vt nulli. ⁊ si negligens fuerit habuit penam. dicto. c. de vobis. Ideo est videnduz, qualiter se dꝫ habere impator, vel aliquis princeps in iudice eligendo.
7 ¶ Scđo quero † qualiter imperator vel princeps qlibet, siue administratores q debẽt hẽre assessores, se dñt disponere in psona sua circa deputationem iudicis siue ꝯsiliarij. Ad hoc respondeo, ꝙ cum omnia ad regimen pertinent totius societatis humane ex hoc pẽdeãt, tã in spiritualibus ꝙ̃ in tẽporalibꝰ, ⁊ bonũ vel malũ ipsius imperatoris vel principis. ante oĩa debet retinere in se illã legem priuatã, que est dignior lege publica, ⁊ recurrer̃ ad auxiliũ diuinũ, queãdmodũ cõtinet̃. ꝟ. in. ij. parte. in. iij. q. prime princ. q. vbi videas. De hoc exẽplar est Iusti. in. l. j. C. de vete. iur. enuc. §. cum itaqꝫ. ibi res nobis quide difficilima ⁊c. ⁊ intentio sua sit recta ad bonum cõmune, nihil de aliquo paruo cogitãs, iuxta. d. auct. de here. ⁊ fal. in prin. col. j. ⁊ hec est maxima res, qꝛ ad legeꝫ ꝯdendã habet consiliarios, hic vero in persona propria debet industriã suam cum diuino auxilio ponere. Licet verum sit hoc a principio, postꝙ̃ vero nonnullos iam assumpserit eorum consilio ⁊ deliberatione similes oportebit sibi vt plurimũ eligere. Qualis enim est ipse, quisquis tales ordinauerit, ostendit, dicit tex. in. d. c. tantis Daniel. lxxxj. dist. exitus probabit quales eligerit. iuxta. c. ita corporis tui. xj. q. iij.
8 ¶ Tertio quero † quomodo se debet habere imperator vel quilibet princeps circa personam iudicis eligendi, ⁊ hoc opus hic labor. quia ira dei minatur sibi iuxta dictum Hieronymi, in. c. si qs hominem iuncto. c. precedenti. si quis hominem qui sanctus non est sanctũ esse crediderit, ⁊ dixerit iustum iniustum, ⁊ iniustum iustum, abominatio est vterqꝫ apud deum. Ex quo preuenit sequẽtis. c. maledectionis pena videlicet. xj. questio. iij. c. ve qui dicitis

Sed ad

Sed ad euitandum hanc maledictionem, ille diuinus imperator iustinianus dedit regulam, ex qua facile quilibet bonus princeps poterit sibi prouidere de personis ad ius dicendū in proemio insti. §. cum hoc. vbi dicit tex. q imperator commisit cām componēdi institutiones illis tribus personis, ex eo q2 eorum solertiā z legum scientiam, z fidem circa iussiones imperatoris eiusdē ex multis rerum argumētis accepit. hoc est ex multis negocijs, dicit ibi gl. opus laudat magistrum, z sic dicit tex. in. c. quam sit de elec. in princi. q experientia rerū magistra est efficax ad manifestandum
9 qualis quisq sit, z ideo vt etiā dicit gl. in. d. §. cumq3 hoc.† In illis tribus rebus quas qlib3 bonus iudex d3 hēre vt scripsimus i. ij. z. iij. q. prīe principalis questio. huius partis d3 quis manifesta re laudabilē vitam probis moribus, z docēdi peritiam facundiā dicendi, z interpretandi subtilitatem, z copiam discernēdi, z alia que requiruntur in iudice continentur in illis tribus vc3, vita, sciētia, z experientia, z quartum quod est auctoritas requiritur, vt dicit tex. in. d. §. cumq3 in fi. dum dicit, mandauimus specialiter, vt ipsi nostra auctoritate componant zc. Et eadē forma est tenenda etiam in his qui assumuntur ad effectū legis iā composite, hoc est ad ius dōm. d. l. ij. §. post originē. ff. de ori. iu. Et hoc similiter ostēdit imperator iustinianus in auc. de iudi. z vt nulla. post prin. ver. vetus igit, ibi, eligere vero perspeximus in rebus vtilibus habētes attestationē. Ecce verba aurea. debet enim quilibet habere testimonium in rebus ad vtilitatē cōem, ibi cōmunes vocat vtiles, de alijs non cogitat princeps, hoc est primo in scientia, que communis est. c. super Spe. de magis. de hoc z alijs que requiruntur in iudice eligendo satis. s̄. dictū est in pria questi. principali huius
10 partis.† Deinde ponit formam testimonij, q debet habere princeps de aliquo in iudicem eligendo. ia3 primo presupponit, q d3 habere scientiam in. d. auc. in prin. ver. nostris. ibi neq3 nobis ministrantes. nisi potuerint per se noscere, quod iustu3. z in hoc qualem approbationē d3 habere vidisti. s̄. q debet esse doctor ter examinatus. Deinde pro secundo examine, anteq̄3 iudex efficiat̄ d3 esse aduocatus, z cū habuerit experientia3 in officio aduocationis, z ibi fuerit cognitus pro tali q valeat ius dicere, assumit̄ ad minus tribunal, z cum ibi fuerit expertus in bene iudicando, assumit ibi imperator illos quatuor iudices incipiēs in platone. ver. Platonē gloriosissimū. Et ibi narrat imperator virtutes eo℞, z experientiam quam h3 de eis exemplum assumendi z cognoscendi homines ad ius dicendum posteris relinquendo. habes ergo modum, quem princeps debet tenere in persona iudicis recipiendi ad tribunal iurisdictionis.
12 ¶ Quarto quero † postq̄3 iā princeps habet notitiam de persona assumenda ad ius dōm, quā formā d3 tenere in eius creatione in iudicē ille gloriosus imperator in. d. auc. de iud. ver. vetus. Respondet dicens eligere vero perspeximus, z sic respectu principis ille d3 eligere iudices, qui cōes oiu3 erunt iudices, tanq̄3 vndiq3 electi dicit tex. q princeps non d3 vendere iurisdictione3, vt dicit tex. in auc. vt iud. sine quoquo suffra. in prin. z post principiū late ibi super hoc. z malis inde prouenientibus disponit̄, z hoc ex cōi tanq̄3 vndiq3. Et per hoc reprobatur quedā iniqua intentio quorundā, q a paucis annis citra nitunt̄ facere, q iudices p partiali
13 tates assumantur. † sed debet eligere personam cōem z non partialem in iudicem, tanq̄3 vndiq3 non tanq̄3 sit vnius partialitatis vel alterius, vñ male faciunt principes eligēdo iudices p partialitates. Et deū testor, qd̄ experientia vidi, quoties hoc attentarūt facere principes ad petitionem aliquorum, vel alias permissione diuina tales diuisionum forme dissoluuntur, non sine plaga populi, semper tamē cum priuatione z expulsione regum z proregum ab eode3 dominio. z non est mirum, quia transgrediuntur legem eternam, per quam ad vnionem, ac dilectionem inclinamur a natura ad conseruationem eiusdē in vna societate, sine diuisione in pace z tranquillitate, principes, vt supra dictū est cōstituunt̄, qui multitudinis curam habentes, diuisiones z discordias inter homines mitigent. sed hic potest cadere dubitatio, postq̄3 text. dicit vndiq3, videtur q derogetur legi regni nauar. qua cauetur quod princeps debeat administrare iustitiam per regnicolas, z non per alienigenas, z iurant hoc facere. Sed dico quod valet talis lex, z iuramentum debet seruari, postq̄3 non vergit in periculum salutis eterne non obstat tex, dū dicit vndiq3, intellige hoc est ex multitudine cui preest imperator tanq̄3 imperator d3 habere personas vndiq3 non facta differentia sit vnius patrie siue nationis iudex eligendus, dum tamen non sint sibi rebelles, ita etiā quilibet princeps non debet facere differentiam, q sit vnius patrie siue nationis iudex eligendus, dum tamē non sint sibi rebelles, ita etiam quilibet princeps non debet facere differentiam, q sit vnius partialitatis, siue pgenie, vel alterius, sed tanq̄3 vndiq3
14 ex multitudine cui pest eligit.† Preterea iperator vel princeps non potest venire contra iuramentum, q2 ligantur iuramento sicut quilibet alius, cle. j. §. porro. de iur. iur. z ibi cardi. cū simi. si necessitas nō vrget, vnde cōsulo ne in dicto regno ponantur alienigene ad ius dōm, si iram dei velint euadere, quā semper reuelatā, z iminere vidi, quoties extranei in iuris dicendi officio sunt ppositi, z non est mirū, si vir multū iurans replebit̄ iniquitate, z nō recedet de domo eius plaga. c. z si christus. de iur. iur. multomagis dōm est de eo qui ɔ̄ legē z suū iurm̄ venit. Hoc tñ intelligo, si reperiunt̄ idonei z approbati, vt dictū est in regno. Alias in defectu3 bene potest z d3 princeps per exteros scientia ɔscientia z experiētia modo premisso approbatos, conscientiam exonerare.

¶ Quinto quero, de forma tenēda respectu persone creāde in ius dicendi officiū. Ad hoc rñdet iperator in. d. auc. de iudi. z vt nulla, in versi. vbi. s̄. qd̄ d3 esse electus cōis oium, tanq̄3 vndiq3.† Et
15 hoc p3, q nō d3 emere officium ius dicendi, nec per fauores procurare, sed d3 esse electus. De hoc vide latius per Bar. in. l. barbarius. ff. de offi. presi. z de hocē tex. j. q. j. c. principatus. quē aut seditio extorsit, aut ambitus occupauit, etiā si moribus, aut actibus nō offendit, ipsius tñ initij sui, est perniciosus exemplo, z difficile est, vt bono peragant̄ exitu, q̄ malo sunt inchoata principio. Unde bñ dicit Cicero, male enim se res h3, cū qd̄ virtute effici d3
16 id tentatur pecunia.† Item scd̄o debet esse persona eligenda fm se cōis, tanq̄3 vndiq3, z non partialis, nā vt dicit Bar. in tractatu de gebel. z guelph. nō decet honesto viro aliqd̄ dictorum nominū partialitatis assumere, maxīe in eo qui ius dicere d3, est abhominabile, cū sicut lex est cōis, ita etiam debet esse iudex, vnde dolendum est de eo, qui per partialitatem, z pecuniam, atq3 fauores, z insuper absq3 eo quod in sufficientia sit approbatus secundū formam predictam, ad tribunal vbi ius reddi debet se intrusit.

SVMMARIVM

1 Judex quomodo se preparare debet, dum a principe euocatur ad ius dicendum.
Eloquentia sine sapientia plerunq3 nocet ciuitatibus, prodest vero nunq̄3, Tullio teste.
2 Judicis intentio qualis esse debeat.
Legis intentio est vtilitas communis, z ad hūc finem constituit̄.
3 Judicis authoritas quanta sit.
4 Judicis fidelitas erga principem qualis esse debeat.
Judex bonus non indulget proprie voluntati.
5 Judicis fidelitas circa legem qualis esse debet.
Deo futura sunt tanq̄3 presentia.

¶ Tertia questio principalis.

Ista questio subdiuiditur in. v. questiones. Prima qd primo d3 facere vocatus ad ius dōm. Scd̄a de intētione qua3 debet tenere ius dicens. Tertia quam auctoritatē h3 iudex. Quarta de eius fidelitate. Quinta de fide quā circa legem executor illius habet.

1 ¶ Primo quero, † qualiter iudex debet se preparare, dum per principem vocatur ad ius dicendum. Ad hoc respondet imperator in. d. auct. de indi. z vt nulla. ver. nostris enim. ante oia examinent se, an sciāt ex se, quid agēdū sit in litibus, hoc est an habeant notitiā discernēdi equū ab iniquo, iustū ab iniusto, z hoc non q de se psumat hoc scire, s3 an ab alijs optimis doctoribus in triplici examie fuerit approbatus, vt dt̄ Abb. d. c. fm cu3 apl̄m, de pbē. z digni. ita q nō sit pūctuatus i materia sibi familiari, q2 tūc deciperet principē. Et hoc est ɔ̄ illos q vtilitatis z glīe, ppie cupidi nullo dogmate fulti audacissimo qdē zelo magis amaritudinis q̄3 dilectionis inflāmati, iuxta tex. in. c. sunt nonnulli. xv. j. q. j. quadā simulatiōe z eloquētia verbo℞, ad ius dicēdū se intrudūt. De quibus dicit Tullius eloquētia3 sine sapientia plerunq3 nocere ciuitatibus, prodesse vero nunq̄3.
2 ¶ Secundo quero † de intētione iudicis, quā d3 habere in ius dicēdo. Ad hoc dico, q effectus legis p iudicē accipit̄. De hoc tex. in l. ij. §. post. originē. ff. de ori. iur. s3 itētio legis est vtilitas cōis, z ad hūc finē ɔstituit̄ lex, vt dicit tex. in auct de nō alie. §. q2 vo xosiftie x. oportet ea zc. z. s̄. in. iij. parte dictū est. Ergo est inferēdū, q intētio iudicis d3 esse in vtilitatē cōe3, hoc est q in iudice nō d3 esse particularis ɔsideratio vnius psone, s3 nulla habita ɔsideratiōe ad personam, debet legem effectui tradere, alias non diceretur

legis executor, sed potius legis transgressor, vnde iudex euitare omnes occasiones debet, ne eius intentio in alteram partem declinetur, caueat igitur ne accipiat munera, nec per fauores officium obtineat. alias est in periculo.

3 ¶ Tertio quero † quã auctoritatẽ hꝫ iudex, dico qꝺ vtiꝗ eadẽ auctoritate, quã hꝫ princeps, vt dicit tex. in proemio institutionũ. §. cumqꝫ hoc. ibi, vt ipsi nostra auctoritate ꝯponant. idẽ in ius dicẽdo, qꝛ ꝯstare non põt ius, nisi sit iuris peritus, per quẽ possit quotidie in melius ꝓduci, vt dicit tex. d. l. ij. §. post originẽ. ff. de iusti. ⁊ iur. imo nõ solum est eadẽ auctoritas, sed eadem scientia ⁊ cõsciẽtia iudicis ⁊ principis, a quo habet ius dicẽdi officiuꝫ. vt dicit Inno. in. d. c. cum dilecta. de rescrip. ⁊ sic debetur ei reuerentia.

4 ¶ Quarto q̃ro † de eius executoris fidelitate. Ad hoc dico, ꝙ iudex dꝫ habere fidelitatẽ, put dicit tex. in proemio institutionũ. d. §. cũqꝫ hoc. ibi, circa nostras iussiones fidẽ. hec est fidelitas, quã iudex dꝫ habere circa iussiones principis, que sibi ꝯmittunꝰ, hoc est circa leges quas facit princeps, obseruet iudex eas ad vnguẽ, si eniꝫ iudex discrepat in aliquo a lege, infidelis ẽ, siue hoc faciat malicia, siue ignorãtia, ⁊ ꝑdit effectuꝫ iudicis. Et hoc est qꝺ dicit tex. in. c. iudicet. iij. q. vij. bonus iudex nihil ẽ arbitrio sue facit, ⁊ ex ꝓposito domestice voluntatis, sed iuxta leges ⁊ iura ꝓnũciat, statutis iuris obtemperat, nõ indulget ꝓprie voluntati. Ex quo sequiꝰ, ꝙ in iudice fidei nõ cadit particularis volũtas, qꝛ sicut intentio legislatoris tẽdit in vtilitatẽ cõem. d. auc. de here. ⁊ falci. in princi. eadem dꝫ esse intentio executoris legis. d. §. cumqꝫ hoc. vt sic fidelis, de quo dꝛ Luc. ij. qs putas est fidelis dispẽsator ⁊ prudens, quem constituit dominus super familiam suam.

5 ¶ Quito quero † ꝓ ꝯclusione huius partis ⁊ totius operis ꝺ fide circa legẽ. Ad hoc assumo pro fundamento per iperatorẽ tanq̃ ore diuino dicta in. d. proemio institutio. in. d. §. cumqꝫ hoc, quorũ omniũ solertiam ⁊ legũ scientiam ⁊ circa nostras iussiones fidem iam ex multis rerũ argumẽtis percepimus, ⁊ hec verba pñt primo adaptari ad deũ, ⁊ per eius diuinam vocẽ delata, vt patet psal. cxxxviij. Domine ꝓbasti me, ⁊ cognouisti me, ⁊ licet deo etiã futura sint presentia, tñ fit probatio per deum circa creaturaꝫ, vt seipsum cognoscat. Hinc est, ꝙ deus per multa vcꝫ opera creature cognoscit industriã ⁊ scientiam circa legẽ dei, qꝺ est ius naturale in creatura, ꝙ nõ sit ꝯsuetudine peccandi obscurum. Et hec est lex priuata, de qua. s. diximus per. c. due sunt. xix. q. ij. Et ita creatura hꝫ scientiam legis diuine, ⁊ cognoscit fidem circa iussiones, q̃ sunt impressiones diuini luminis, qꝺ lex naturalis dꝛ. Et hec lex intellectualiter ⁊ rationabiliter est in creatura rationali dũtaxat, cuius participatio vniformiter est in qualibet rõnali creatura, sed in vno est magis obscurata propter peccatũ, q̃ in alio. Et ſm ꝙ in creatura rationali sunt vcꝫ caro, ⁊ spiritus, siue corpus ⁊ anima, ita ex hac lege naturali habet homo inclinationem conseruationis corporis ⁊ anime. Et lꝫ in primo statu hominuꝫ qui vocatur iuris naturalis, nec in secundo qui dicitur iuris gentium homines in communi per se sufficiebant ad hanc conseruationẽ, sed nonnullas leges cursu temporis deriuauerũt ab hac lege eterna, que vocantur publice ad eandẽ ꝯseruationẽ, quarũ alique diuina lege scripta sunt approbate, alie vero non reprobate, ⁊ ea q̃ ad scripturã diuinam reducuntur, ⁊ que ex ea dependẽt pertinẽt ad conseruationem aie. Alie vero leges sic deriuate a lege naturali ad ꝯseruationeꝫ corporis pertinent, que humane leges nũcupantur. Et super his que cõseruationẽ anime tangunt. Christus dedit potestatẽ petro ⁊ successoribus, in his vero que ad corpus pertinent, Imperator habet potestatem quã Christus approbauit, ⁊ sic iste leges publice sunt diuerse, vna enim vocaꝰ spiritualis ⁊ diuina. Alia vero temporalis vel humana, ⁊ super his solertiam scientiam ⁊ fidelitatem habere debent. Papa in spiritualibus, ⁊ imperator in temporalibus, vt semper eorum intentiones sint ad bonum commune in condenda lege. Et cum difficilius sit inuenire bonum iudicem q̃ concedere bonã legẽ, vnusquisqꝫ eorum habeat solertiam ⁊ fidelitatẽ circa legem diuinaꝫ, vt eligant vnus in spiritualibus, alter in temporalibus iudices, qui habeãt solertiã ⁊ legũ scientiam, ⁊ habeant fidẽ hoc est certitudinem per experientiã eorum, hoc nõ ex vnico actu, sed ex multis rerum argumentis percipiant. Et sicut isti summi gubernatores se habent in toto, ita sub eis archiepiscopi ⁊ episcopi in spũalibus, ⁊ reges ⁊ alij qui multitudini presunt in parte quilibet in sua prouincia in tẽporalibus facere debent eoꝝ exẽplo, ⁊ seruare dictum imperatoris in. d. proemio in prin. huius questio. relatũ. Et habeant fidelitatẽ circa iussiones eoꝝ vcꝫ prelati ecclesiarũ pape, ⁊ dñi temporales imperatori, ⁊ obedientiã eis prebeant, sciẽtes, si rebelles (qꝺ auertat deus) extiterint, penas culpis ꝯdignas sustinebũt, ⁊ cũ oĩs felicitas ⁊ tranquillitas humana ex ꝯstitutione bonoꝝ iudicũ dependeat, ꝑturbatio vero ⁊ infelicitas ex culpa maloꝝ iudicũ per reuelationẽ ire diuine perueniat. Iudices ipsi ad ius dicendum non se offerãt. sed eligantur, ⁊ vocentur, ⁊ officium iudicandi nõ nisi pure ab optimis doctoribus sine fraude fuerint approbati, ⁊ experientiã litium habuerint assumere presument. Et licet iuxta. l. ij. ff. de iusti. ⁊ iur. quilibet bonus est semper defensor patrie, tamen perambulaui plures prouincias fidelium ⁊ cuꝫ omnibus nationibus Christicolis fere conuersatus sum, sed nullius prouincie multitudinem pro maiori parte paci deditã ac dilectioni magisq̃ in regno Nauarre in populari gente vidi, sed abundãtius q̃ alij plagas sustinere sentimus, sed multa vidimus nostris tẽporibus, ⁊ deo iuuante ꝺ eis notitiã manifestẽ habemus, qbus perspectis, res mihi non miranda est, inter alia deum ⁊ non mentior iniustitiam per ius dicẽtes fiendam preuidebam, qꝺ principi retuli, ⁊ qꝛ ꝓuidere nõ valuit, lata sententia per ius dicẽtes, inde ad duos mẽses dñio suo diuina ꝓuidentia extitit priuatus. Et postea ẽt diebus elapsis, simili forma quidã ꝓrex a me in cã etiam ꝓpria certificatus, qũo ius dicẽtes cõtra me ad iniustã sententiã ferendã se parabant, diligentiam tñ super hoc licet exhibuit, sed non profuit, sed illi voluntati sue parentes, de iuribus nihil curarũt, sed post ꝓlationẽ dicte sñie inde ad duos menses nullis sentẽtijs inter medio tempore latis, a suis inimicis extitit fugatus, sed qꝺ pp iudicum culpam hoc deus permittat, ex premissis dilucide apparet, ⁊ altissimus noster princeps diuino fauore sup hoc ꝓuideat. Sed cuꝫ quicqd in hac vltia. q. (que clauis est operis) dicimus supra iuribus comprobauimus, ideo visum est nobis nihil amplius allegare Benedic us dñs deus, cui honor, ⁊ gloria eiusqꝫ intemerate virgini matri atqꝫ beato Bartholomeo.

FINIS

Excellentissimi ac famosissimi tempestate nostra ante alios iura pontificia legentis Padue domini Antonij Corseti Siculi Neptini, de potestate ac excellentia Regia, excellentissimus Tractatus.

¶ Prefatio.

De regali itaqꝫ celsitudine ac prestãtia verba facturus. Ego Anto. Corsetus Neptius Siculus iuris vtriusqꝫ doctor ordinariã cathedrã primariam iuris pontificij hoc in celeberrimo Patauino gymnasio albescente celo illustrissimi senatus Veneti stipendio donatus per tria fere lustra post lecturam ordinariã iuris pontificij, in almo Bononiensi studio longo tpe peractam diuina fauente gratia actu legens, hanc sublimẽ ꝓ fundamqꝫ materiam pro ingenij viribus ac facultate per questiones suo ordine sitas atqꝫ ꝯtextas diuino rore superueniente per pulchre explicare dilucidare, ac enucleare conabor.

SVMMARIVM

1 Regum origo vnde ⁊ quo tempore.
Reges ante leges quomodo populum regebant.
2 Ecclesia per archam diluuij significatur, ⁊ Petri nauicula.
Reges sunt ministri dei in terris.
3 Monarchie quatuor fuerunt.
Regna cuius iuris sint.
4 Regem sibi eligere quecꝫ prouincia nunquid possit.
5 Ciuitas quelibet an possit perpetuum rectorem eligere sub nomine capitanei.
6 Officia cur non continuanda ⁊ perpetuanda.
7 Sacerdotij dignitas sponte repeti potest.
8 Rectores ecclesiastici perpetuo constituuntur.
9 Reformari in officio ante rationes redditas nemo debet.
10 Magistratus temporary qui sint, quanto ve tempore durent. Et qui perpetui.
11 Rex tyrannus nunquid impune per subditos eijci possit.

12 Rebellio

12 Rebellio subditorum superiorem possessione priuare nequit.
13 Dominia vsurpatoria vocantur tyrannides.
14 Rex an ⁊ qualiter de rebus regni donare possit. Et an successor illius possit reuocare.
15 Regum proprium est donare.
16 Rex vendere vnam ex ciuitatibus inuitis ciuibus nequit. Episcopi quomodo donare possint.
17 Legatus pape sine spāli mādato loca sue ꝓuicie ifeudare nō pt. Districtus terrarū romane eccl'ie a nullo ꝑterꝙ̃ a papa emi pt.
18 Jurisdictiones, preeminētie ⁊ honores, nunquid pignerari possint. Et quid de iure patronatus.
19 Cōstātinus imperator donans ecclesie, consensuz habuit populi.
20 Tutor quid de bonis pupilli donare possit.

1
Rima igitur lepidissima † se offert q̃stio, vñ originē traxerint reges. ⁊ qdē Bal. in. l. ex hoc iure. in. j. col. ff. de iust. ⁊ iur. dixit ex bellis ventū esse ad diuisionē gentiū ⁊ ex necessitate cogēte, q2 oia indigente capite nati sunt Reges, ⁊ sic aperte sentit ex iuregētiū reges originē traxisse. Jdē voluit Bal. in tractatu scismatis quē posuit in rub. C. si quis aliquē testa. probib. in. x. col. ⁊ in ver. ⁊ est notandū vbi inquit ex iuregentiū reges ortos esse ex solo ꝯsensu eligentiū oi solēnitate circūscripta, cū prius fuerint Reges quā leges. alleg. no. i. d. l. ex hoc iure. ⁊. ff. de ori. iur. l. ij. in prin. ⁊ in auc. q. mo. nat. eff. sui. in. §. j. col. vj. ⁊ subdit Bal. in. d. ver. ⁊ est notandū qd reges priusꝙ̃ leges essent regebant in puritate pria ⁊ sola natura ⁊ iō pulchre dixit idē Bal. in. l. ij. in prin. ff. de ori. iur. qd in p̄n. vrbis ꝯdite ppl's vrbis nō hēbat legē, sed hēbat regē, ⁊ qd oēs reges habēt supremā ptātem, vt dicit Jnn. de fi. instr. cū. P. tabellio. ⁊ manu regia. i. arbitrio regis oia gubernabanť, adde ēt eūdē Bal. in repe. l. j. in. v. col. C. de emā. lib. ⁊ adduco Jnn. Host. Jo. an. ⁊ Abb. i. c. lz ex suscepto. de fo. ꝯp. vbi referūt a pricipio deū creasse celū ⁊ terrā, ⁊ oia q̃ in eis sunt, angelicā, ⁊ humanā naturā, spūalia, ⁊ tpalia q̃ ꝑ seipsuz rexit, sicut factor suā rē gubernare solet, ⁊ homini, quē fecit, precepta dedi, ⁊ trāsgredieti penā imposuit, vt Geñ. ij. c. ex oi ligno ⁊c. ipsis ēt peccantibus penā iposuit ꝑ seipsuz. i. Ade ⁊ Eue. Geñ. iij. mulieri vero dixit ⁊c. ⁊ ibi Ade vero dixit ⁊c. qualr ēt ꝑ seipsuz Cayn puniuit ⁊ Lamech ⁊ quosdā alios Geñ. iiij. ⁊. v. ⁊ sic deus rexit mundū per seipsuz vsꝙ̃ ad Noe. ⁊ tpe Noe cepit Deus creaturas suas regere ꝑ ministros, quorū primus fuit Noe cui dñs gubernationē Arche sibi dedit
2 † ꝑ quā ecclesia significať Geñ. v. ⁊. vij. c. nā Noe ⁊ filij rectorē ⁊ legē dedit Geñ. ix. vbi licet nō legať sacerdos fuisse, officiū tamē sacerdotis exercuit statiz post egressū Arche añꝙ̃ leges pplo daret. Geñ. viij. edificauit autē Noe ⁊c. qd officiū sacerdotis simul Abel ⁊ Cayn primo fecerant. in hac autem vicaria successerunt patriarche, reges, iudices, sacerdotes, ⁊ alij qui pro tpe fuerūt in regimine populi iudeoꝝ, ⁊ sic durauit vsꝙ̃ ad Christū, q fuit naturalis dñs, ⁊ rex noster, d quo dicit psalmista. Deus iudiciū tuū regi da ⁊c. refert ⁊ sequiť Marti. laudē. in trac. suo de principibus. Jn principio ostēdere volens, qd principes sunt ministri dei in terris. ex qua opi. doc. datur intelligi qd reges ꝓcesserūt ex diuina dispositione, ⁊ per ꝯñs de iure diuino. tex. iūcta. gl. in. d. l. ex hoc iure. ver. regna ꝯdita. ff. de iust. ⁊ iu. aperte innuit reges oriri de iuregentiū cū singule gētes elegerūt sibi reges. Nā ꝓm Bar. ibi in x. vlterius oppono, dt ꝙ regna pp ipunitā licētiā dlinq̃ndi ꝯdita fuerūt, ⁊ ꝙ ꝑ electiōes q̃tuor p̄ncipalia regna seu ipia fue-
3 rūt, seu monarchie, scz † orientale seu Babylonicū, qd fuit sub rege. Nino. itē meridionale, seu macedonicū, qd fuit sub rege Alexan. Jtē septentrionale, seu Aphricanū, qd fuit apud Cartaginēses. Jtē occidētale, seu romanū, qd fuit in Cesare ⁊ Augusto, ꝓz Alb. de rosa. in. d. l. ex hoc iure. in prin. ⁊ Pau. de ca. ibidē in repe. in. v. col. in ver. capio tertiū. nam cū gentes pp impunitatē licentiam scelerum caperent, necesse fuit, ꝙ homini prelatus esset homo, per quem iura redderentur, ⁊ excrescentibus populis constituti sunt reges, ⁊ regna ꝯdita. ff. de capti. l. postliminiū in princ. ꝓm Alb. in. d. l. ex hoc iure. vñ Bar. Albe. Saly. An. Pau. de ca. ⁊ oēs doc. in. d. l. ex hoc iure concludunt, ꝙ regna sunt de iure gentiū, ergo ⁊ reges. nec ob. l. ij. post originē. ff. de ori. iur. vbi magistratus sunt de iure ciuili, q2 ꝓm Bar. in. d. l. ex hoc iure in ver. vlterius oppono ille tex. loquiť de magistratibus iure ciuili introductis, vel ꝓm Bal. ibidē. in. ij. col. in. iij. q. ⁊. v. col. in. ij. oppo. qd distinctiones particulares iurisdictionum, ⁊ magistratuuz fuerūt introducte per ius ciuile, ⁊ ita loquiť tex. in. d. l. ij. §. post originez sed iurisdictio simpliciter fuit inuēta de iuregentiū, vel ꝓm Ang. in. d. l. ex hoc iure. in x. itē oppono hic dť qd tex. in. d. l. ij. §. post originē loquiť de alijs magistratibus, scz de magistratibus populi romani. tex. vero. in. d. l. ex hoc iure loquiť de rgibus gentiū alle. Jnn. in. d. c. lz ex suscepto. de fo. ꝯpe. vnde concludo, ꝙ aut ꝯsideramus causam immediatā ⁊ primariā, ⁊ tunc reges sunt de iure diuino ⁊ ꝓcedunt a deo, cū ipse sit rex regū, aut ꝯsideramus cām mediatā, ⁊ tūc sunt de iuregentiū. ⁊ ita ꝓcedat tex. gl. ⁊ doc. in. d. l. ex hoc iure cū alijs prealle. ⁊ ad predicta vide Old. consil. lxix. ꝯsueuit dubitari in. ij. col. ⁊ Pe. de anc. in ꝯsi. cccxlj. pro maiori intelligētia, vbi ꝯcludit reges in regnis habere vetustissimuz titulum a iure quodammodo naturali, ⁊ diuina quadam ꝓuidentia. per Moder. in. c. cum non liceat. in. vij. col. de prescrip.
4 ¶ Quero secundo, an † quelibet prouincia hodie possit sibi eligere regem, ⁊ videtur quod non. Nam prouincie sunt sub naturali dominio Jmperatoris, cum ipse sit dominus totius mūdi in temporalibus. l. deprecatio. ff. ad. l. rhod. de iact. ergo non possunt cōferre alicui merum imperium, vt in auct. de defen. ciui. §. interim. contrarium est verius, si talis est prouincia, que non subsit imperatori, vt Hispania. nam si domus Castelle deficeret in totuz, regnicole. i. magnates ⁊ principales regni possent sibi eligere regez de iuregentium. ita pulchre Bal. per illum text. in. d. l. ex hoc iure. in ver. iij. queriť. in. ij. col. ff. de iusti. ⁊ iu. quē refert ⁊ sequiť Ja. alua. in tit. quis dicať dux in. xj. col. in ver. quero an hodie. ⁊ Ange. in. d. l. ex hoc iure. in fi. col. dicit qd libere gentes, que nō sunt sub papa, vel alio principe possunt sibi regē eligere, alias secus. ⁊ refert qd ita fecerunt Ungari qui Carolum quendam capuanū in regē elegerunt, sed paulopost obtruncarūt. anno domini. M. ccclxxxvj. ⁊ subdit, ꝙ illi, qui habent regem, non possunt eligere alium dominum, ⁊ ideo illi, qui eliguntur domini precise istarum
5 partiū, non sunt dñi, sed tyrāni. ¶ † Et an quelibet ciuitas possit aliquem in perpetuuz eligere in rectorem sub nomine capitanei. Jo. an. in. c. fundamenta. in. iij. col. in verbo, ꝑpetuū. de ele. li. vj. in nouel. remittit se ad ea q̃ scripsit post Host. in. c. fi. de iud. in x. querit hic Host. ⁊ decidit qd sic. nā rector seu potestas quasi ꝓcurator, vel administrator vniuersitatis videtur, sed procurator in perpetuuz constitui potest, vt in. l. ⁊ in perpetuū. ꝯiuncta. l. precedenti. ff. de procu. ergo ⁊ potestas. vnde ⁊ Ueneti perpetuū ducez sibi creant, ⁊ quandoꝙ̃ reperiuntur officia ꝑpetua. C. de murileg. l. j. li. xij. ⁊ q2 ciuitas est vniuersitas cōprobata. ff. qd cuius. vni. l. j. ⁊ ius sibi cōstituit. ff. qd cuiusꝙ̃ vni. l. ius ciuile. ⁊ ei9 statuta sunt seruanda ꝑpetuo. ff. de decre. ab ord. fac. l. fi. societas etiam ꝯhibitur perpetuo. l. pro soc. l. j. ⁊ quilibet priuatus laicus, ⁊ liber pōt se submittere alterius iurisdictioni. ff. de iud. l. j. ⁊. ij. ⁊ etiā supior inferiori. ff. de iuris. om. iu. l. est receptū. multo fortius ciuitas poterit ꝑpetuū rectorē sibi eligere. ff. de ori. iu. l. ij. §. deinde. q2 difficile. ⁊. §. eo tempore. ⁊. §. nouissime. ⁊ exercitus facit imperatorez xciij. di. legimus. ⁊ breuiter de iure est, qd cōgregatio eligit sibi re-
6 ctorē in perpetuū. de elect. c. j. Jn ꝯtrium vero allegat † q2 leges de officijs loquentes nolunt illa esse perpetua. C. de castr. ⁊ mini. l. j. li. xij. ⁊. C. d decanis. l. j. eo. li. C. de menso. l. vnica. eo. li. C. de dome. l. lege pragmatica. eo. li. C. de murileg. l. eternā. li. xj. C. de cōsul. l. pe. lib. xij. C. de fabr. l. ij. li. xj. ff. de off. prefe. vr. l. vnica. ibi ad tps ⁊c. ff. de of. ꝓcō. l. meminisse. ff. de off. p̄si. l. si forte. ff. de ori. iu. l. ij. §. ppl'o deinde auct. ff. de adul. l. si adulteriū. §. fi. ⁊. l. si marit9 i. j. resp. ff. d iniu. l. nec magistratib9. ff. de iu. l. pars literaꝝ. ⁊. ff. d ferijs. l. p̄die. nec officia sūt ꝯtinuāda nedū ꝑpetuāda multiplici ratione. ¶ Prima, quia nō expedit reipub. vt summā potestatē habēs sit ꝑpetuus, vt in preall. §. populū. Scda, ne deť via corruptioni, ⁊ ambitioni. d. l. j. C. de deca. li. xij. Tertia, vt si delinquat, facili9 corrigi possit. C. de susce. p̄po. ⁊ archa. l. neminē li. x. Quarta, ne trāseat ad heredes i auct. de defen. ciui. §. fi. col. ij. Quinta, q2 sic possēt vniuersitates subtrahere se a vero ⁊ pricipali dño, dādo se sic forsan potētiori ad hoc, qd legiť ⁊ no. de exces. pla. c. dilecta. ⁊ de ali. mu. iu. cau. fac. c. fi. vñ ꝓ solutiōe dixit Hosti. qd ꝓm iura vetera digestoꝝ honores, dignitates, ⁊ munera tpalia cē debēt. ff. de mu. ⁊ ho. l. honor. §. gerēdoꝝ. adeo qd nō debēt ꝯtinuari i eandē, personā fallit in subsidiū, vbi alij desūt, q gerāt. ff. eo. ti.
7 l. vt gradatim. §. quoties. fallit etiam in sacerdotij dignitate † que spōte repeti pōt. ff. eo. tit. l. spōte, ⁊ fuit in p̄dictis officijs ad p̄dictos honores regularis vacatio q̄nquēnij, ⁊ ad alios triēnij allegationē biēnij. C. de mu. nō ꝯti. l. j. li. x. ⁊ tm̄dē tps poterat in officio detineri amplius nō, ēt si consuetudo ciuitatis aut decurionū auctoritas hoc desideraret arg. C. de suscep. ⁊ archa. l. neminē. li. x. hodie vero solū per bienniū in officio esse pōt ⁊ interpellato biennio, iterū potest assumi, si placet ciuitati, aliter nō. in auc. de defen. ciui. §. fi. col. ij. aliter aspirans ⁊ desiderās ꝓmoueri inci

dit in.l.iul.ambitus.C.ad.l.iul.ambi.l.vna rõne.ſi ꝓmoti rẽp.te-
nerẽt ꝑpetuo occupatã aſpere dominarent̃,⁊ ne habeant occaſio
nẽ delinquendi.ff.de ori.iu.l.ij.§.deinde cũ erariũ.⁊ in auc.de de-
fen.ciui.§.fi.ideo vult lex,qđ deponãt officiũ,⁊ rõnem reddãt.C.
vt oẽs tã ciui.quã mil.l.vna.vbi vero ciuitas vel locus eſt ſub do
minio alicuius loci minus lꝫ ſine ꝯſenſu illius cui ſubeſt.de exceſ.
prela.dilectus.de of.arch.ad hec ad fi.hec locũ habent in ſecu-
laribus rectoribus,⁊ adminiſtratoribus creãdis per electionẽ,ſe
cus in alijs,qui ſuccedunt hereditario iure,vt in.c.nouit.ver.vt il
lud.đ iud.voto.lꝫ itẽ ſecus ĩ iperatoribus,regibus,⁊ ducibus ali
qbus,qui de antiqua ⁊ approbata ꝯſuetudine ꝑpetuo.i.quãdiu
vixerint eligunt̃.qui tñ nõ ſuccedũt heredes, exemplum in duce
Venetiarum,⁊ in imperatore.de electione venerabilẽ.§.fi.itẽ ſe-
8 cus in rectoribus eccleſiaſticis † qui perpetuo.i.quãdiu viuũt cõ
ſtituuntur, etiã ſi ſint vicarij.de fi.inſtru.g.perpetuus.de offi.vic.
c.j.⁊ vl.vñ tales q̃diu bñ regũt,nõ ſoluunt̃.mors vero oia ſoluit
in auc.de nup.§.deinceps autẽ.de regimine vero ciuitatis roma
ne hr̃.de elec.lib.vj.c.fundamẽta.ita pulchre Hoſt.⁊ Joã.an.in.
d.c.fi.de iud.⁊ hanc partẽ ſequit̃ ibi Jo.de lign.in.ij.col.in verſi.
q̃rit Hoſt.⁊ idẽ voluit Car.ibidẽ.in vl.col.in ver.vij.q̃ro circa ſe
ptimũ notabile,an ciuitas poſſit ſibi eligere aliquem in perpetuũ
poteſtatem ⁊c. ⁊ refert Hoſt.idẽ voluiſſe.in.c. aduerſus.de imu.
eccle.⁊ idẽ vñr ſeq But.⁊ Jnn.in.c.fi.in pe.no.in ver.no.qđ offi
cia ſecularia.⁊ Abba.ibi in vlti.no.in verſicu.vlt.iſta litera facit
in argumẽ.⁊ dñs meus do.And.ſicu.in.d.c.fi.in ver.vlti.querit
hic Hoſti.pe.col.vbi dicit,qđ regia vrbs Bononie elegit ſibi in
ſenatorem perpetuũ potentiſſimũ do.Jo.Bentiuolum illius fe-
liciſſimi ſtatus Bononie primũ ac ſupremũ.⁊ refert in vlt.col.ibi
dẽ Pau.ſecundum pontificẽ maximũ cõſtituiſſe primates illius
regie ciuitatis Bononie,inter quos conſtituit perpetuũ rectorẽ
eundem illuſtrem do.Jo.Bentiuolum,quẽ immortalis deus cũ
generoſa ac magnifica ꝓle ſua ſempiterno euo ꝯſeruet,fortunet,
ac ſecundet,cui plurimũ debeo tum ꝓpter ingẽtes virtutes ſuas,
tum propter officia in me collata.

¶ Ego vero amplector ſniam tantorũ patrũ ⁊ maxime Do.Joã.
an.Jo.de lig.⁊ do.Car.⁊ vltra eos allego Bar.in.l.neminẽ.C.
9 de ſuſcep.⁊ archa.li.x.vbi dicit †qđ qs nõ dꝫ reformari in officio
niſi primi officij rões reddiderit,⁊ ſingulis annis dꝫ reddi ratio
itẽ officiales nõ debẽt eſſe perpetui,ſed annales,vel ad plus biẽ-
nales,⁊ ex principio illius legis collegit,ꝙ nõ debet qs reforma
ri officio,niſi fuerit primo đ.j.officio ſindicatus.⁊ ibi ẽt ꝑ Ang.⁊
adduco Jo.de pla.in.d.l.neminẽ.in.ij.not.vbi dicit,ꝙ officiales
nõ debẽt eſſe perpetui ſed annales,vel ad plus biennales.nã offi-
ciũ ſuſceptoris eſt annale,⁊ ex ꝯſuetudine,vel ordinis diſpoſitio
ne eſt biennale, numerarij vero triennale eſt.C.de nume.l.ij.pro-
ximorum ſacro.ſcrinio.eſt annale.l.pro biẽnio.C.de proxi.ſacr.
ſcri.lib.xij.⁊ ibi etiam per eundẽ Jo.de pla.pñt tñ qñqꝫ ex princi
pis ꝯceſſione eſſe perpetui,⁊ in dubio intelligunt̃ ꝑpetui,qñ ſim-
pliciter ꝯcedit̃ officiũ ſine temporis prefinitione, ſiue ad benepla
citũ ꝯcedentis.l.iuriſperitos.⁊ ibi Bal.ff.de excu.tut.ſm Jo.de
plat.in.d.l.neminẽ.⁊ ſubdit idem J.de plat.in.d.l.pro biẽni offi
cio alioꝝ militãtiũ in ſacris ſcrinijs durare maiori tpe,ſcꝫ vſqꝫ ad
viginti annos,⁊ ideo finito officio ꝑꝑ eorum magnũ laborẽ,quẽ
diu paſſi ſunt,conſequunt̃ dignitatẽ ꝯſulariũ.l.j.C.de proxi.ſacro.
ſcri.proximi vero dignitatẽ vicariorũ,vt.l.j.C.eo. †ſic etiã officiũ
ſac.largitionũ durat anno.l.ad ſimilitudinẽ.C.de pala.ſacr.lar. ſi
militer officiũ ſuſceptoꝝ durat anno.d.l.neminẽ,ſilr offm ꝯſulũ.
l.pe.C.de ꝯſul.ſilr offm decanoꝝ,meſſoꝝ, ⁊ caſtrẽſiarioꝝ.l.j.C.đ
decanis.⁊.l.vnica.C.de meſſo.⁊.l.j.C.de caſtren.li.xij.Tabella-
riorum vero triẽnio.C.de nume.l.ij.lib.xij.ꝯcludo ergo,ꝙ officia
les non debent eſſe perpetui,ſed annales,vel biennales ratiõibus
preallegatis,⁊ qđ quelibet ciuitas libera põt ſibi ſtatuere rectorẽ
perpetuũ,id eſt quandiu vixerit.idem etiam ciuitas nõ libera,dũ
modo interueniat ꝯſenſus eius cui ſubeſt.Jmperatores vero re-
ges,principes,duces,⁊ marchiones,de antiqua ⁊ approbata cõ
ſuetudine ſunt perpetui,id eſt quandiu vixerint,durat eorũ digni
tas.idem in rectoribus eccleſiaſticis,cũ etiã ipſi ſint perpetui, vt
predictum eſt,ſecus in rectoribus,⁊ prelatis regularibus, cũ ipſi
ſint annales ꝓ maiori parte,vel biẽnales,⁊ ad plus triẽnales, vt
legitur ⁊ no.in.c.ij.⁊ in.c.in ſingulis.⁊ in.c.ea que.de ſtatu mona
chorum,niſi aliter conſuetudo religionis diſponat.

11 ¶ Quero tertio,an † regẽ ꝑꝑ ſuas iniuſtitias intolerabiles ⁊ fa-
cientẽ tyrãnica, ſubditi poſſint expellere,⁊ vñ qđ ſic, vt.ff.de ori-
gi.iu.l.ij.in §.⁊ cũ placuiſſet.⁊ ibi Bal.dixit,ꝙ põt quis cogi ad
renunciandũ. ⁊ indignat̃ ille,cui non fit iuſtitia, ⁊ qñ vſurpantes
ſtatuꝫ trucidant̃, ciuitas recipit ſtatũ.nã malus rex tyrannus fit.
Jtẽ vnuſquiſqꝫ põt ꝓpriam ſalutẽ tueri,vt.ff.de iuſti.⁊ iu.l.vt vim
Preterea a quo remouet̃ effectus nominis dꝫ remoueri ipſum
nomẽ ⁊ dignitas.nam reatus oẽm honorẽ excludit.C.vbi ſenato
res vel clariſſimi.l.j.⁊ facit bonus tex.xxxiij.q.ij.in.c.admonere.
iuncta gl.j.que colligit argm̃ quem priuari nomine rõne criminis
iuxta illud.Si re priueris,nec nomẽ habere mereris.ar.l.a nullo
.C.de ferijs.⁊ ꝙ rex,⁊ quilibet dominus vñr poſſe expelli ꝑ popu-
lum propter ſuum delictũ,vñr tex.in.l.ij.in.§.exactis deinde regi-
bus.ff.de ori.iu. ⁊ nihilominus.etiã poſt eiectionẽ vigẽt eius le-
ges,niſi caſſentur.Contrariũ tamẽ decidit Bal.in.l.ex hoc iure.
in ver.ij.queritur.ff.de iuſt.⁊ iu.qr ſubditi non pñt iuri ſuperioris
derogare,⁊ licet nihil alleget,optimus facit tex.in.c.veniẽtes.de
iureiu.cle.ne romani.in prin.de elec.c.inferior.xxj.di.⁊.c.cũ infe-
rior.de ma.⁊ obe.vnde q̃uis de facto expellant,tñ ſuperior non
amittit dignitatẽ ſuã,vt.C.de ſer.expor.l.moueor.iũcta gl.in ver
bo.de ꝑdictis,⁊ ꝙ voluit ibi Bal.ego vero pro hac no.q.viij.ad
12 duco Bal.in.l.ij.in.viij.col.C.de ſer.⁊ aqua.vbi dicit † abſit ꝙ
rebellio ſubditorũ priuet poſſeſſione ſuperiorẽ,niſi eum repellerẽt
de territorio,vel captione,⁊ ponerent in carcere ar.ff.de vi ⁊ vi ar
ma.l.j.§.pe.d.l.moueor.⁊ adduco eundẽ Bal.in.c.j.vt lit.pen.
vbi dicit,ꝙ magna abuſio eſt dominam ancillari,⁊ ancillã domi-
nari,qđ facit ſm eum contra ſubditos expellẽtes,⁊ captiuãtes re
gẽ ſuum.C.de ſer.expor.moueor.⁊ ibi Bal. ⁊ Sal. dicũt delictũ
eſſe execrabile,qñ ſerui volunt poteſtatem in dominũ exercere, ⁊
hec puto vera in vero rege,ſecus in tyrãno tacito,⁊ velato, vt eſt
ille qui ſub quodã velamine non iuſte principat̃ in ciuitate vel fe-
cit ſibi fieri aliquẽ titulũ, cui nulla quaſi iuriſdictio ineſt.puta fa-
cit ſe creari dominum vexilliferum,vel ꝯfalonerium,vel facit ſibi
committi cuſtodiã ciuitatis.vel facit ſe fieri capitaneum ſtipẽdia
riorum,vel gentis armigere,vel iniuſte occupat ſibi nomen regiũ
ꝑ ea q̃ pulchre no.Bar.in trac.ſuo de tyrãno.⁊ bal.in.l.decerni
mus.in prin.C.đ ſac.ſan.ec.vbi dicit,ꝙ reges ſunt de iuregẽtiũ.
l.ex hoc iure.ff.de iuſtit.⁊ iur. ⁊ ſi alius accepit ibi dñium contra
13 voluntatem regis,vel principis,ille tyrannus eſt.†nam vſurpato
ria dñia vocantur tyrannides. merito putarem iſtum talem dñm
tyrannico modo viuentẽ,⁊ iniuſtitias facientẽ,ex quo nõ eſt ve-
rus ⁊ naturalis rex,expelli poſſe,⁊ ita limitarẽ ꝑdicta,⁊ iſtđ voluit
Bal.in.l.ij.in.xij.col.in ver.ſed nunqd.C.de ſer.⁊ aqua.vbi ar-
matur qs claue iuſtitie nõ errante,puta contra fortem tyrannuꝫ
q ciuili gladio domari nõ poteſt,ſed hoc nõ eſt omnibus licitũ, ſꝫ
ſolum his,quibus ipſe iniuriat̃.facit qđ not.ff.de vi ⁊ vi ar.l.cum
fundũ.Hanc partem tenet Barth.brixi.in repertorio ſuo in ver
bo.Rex ⁊ quilibet dominus.⁊ regi non ſeruanti iuſtitiã datur cu
rator.ſecundum Jnn.in.c.grãdi.de ſupplen.negli.prelato.li.vj.

¶ Quero quarto,vtrũ rex poſſit donare de rebus regni aliq̃.Jnn.
in.c.intellecto.de iureiu.in verbo illibata,tenet qđ ſic, moderate
tñ, ita vt nõ ledat̃ dignitas regalis.Jdẽ dõm eſt in imperatores
vt in auct.quomodo oportet epiſcopos.in prin.refert ⁊ ſequitur
Bal.in margarita.in verbo,rex poteſt donare.⁊ Barth.brixi.
in eodẽ ver.⁊ in eo.⁊ firma.in eo.ꝟbo.rex in verbo.rex põt alie-
14 nare moderate,†ſed rex nõ põt imoderate donare,vt pulchre de
cidit Old.in cõſi.xciiij.eleganter.circa negotiũ.in vlt.col.in ver.
ſed quid in caſu preſenti.vbi dicit in iure expreſſum eſſe ꝙ reges
poſſunt donationes.vel alienationes dignitatem regiã grauiter
non ledentes,facere,⁊ donationes,vel alienationes ipſas filius
ſeruare tenetur,nec ꝯ ipſas venire poteſt,vt in.c.abbate.de ſen.⁊
re iud.li.vj.⁊.d.c.intellecto imo ipſorum regum donationes pre
ſertim in proprias coniuges,⁊ maxime propter nuptias ⁊ ẽt in fi
lios,qui nõ ſunt extranei,quos ſalteꝫ ſecundũ eoꝝ decentiã iure
naturali alimẽtare tenẽtur, validiores ſunt paucioribus vinculis
⁊ ſolennitatibus ſubſunt, q̃ꝫ donationes aliorum,vt.C.de dona.
inter vi.⁊ vxor.l.donatiões quas diuus.C.de q̃dr.ꝑſcri.l.ij.⁊.iij.
.C.de dona.l.ſancimus,⁊.C.ꝯmu.de leg.in auc.res q̃,nã ſeruilis
foret regũ cõditio,ſi nec inter uiuos donare,nec morte legare qd
15 poſſent,† cum regum ꝓprie ſit donare.c.j.de dona.⁊ Jo.an.in.c.
grandi.de ſuppl.neg.prela.lib.vj.qđ in laudẽ Tiberij imperato-
ris de ipſo ſcriptũ eſt,qđ recordatus ſuper cenã qđ nihil vnq̃ꝫ to-
ta die ꝑſtitiſſet,memorabilẽ illã meritoqꝫ laudandam vocem edi
dit.amici diẽ perdidi.⁊ ideo dicitur,ꝙ donationi facte per regem
per quaꝫ rex contrahere dr̃.C.qđ me.cau.l.ſi donationis.⁊.C.de
preſcr.xxx.an.l.ſi quis emptionis.filius primogenitus ſtare tene
tur.ita pulchre recitat Old.in prealle.ſuo ꝯſi.⁊ faciat ad hoc pul
chrũ conſilium Pau.de ca.in ordine.lxxij.qr fruſtra diſputaret̃
in.viij.col.ver.circa ſm,vbi refert Bal.in proemio codicis deter
minare,qđ ſi rex, vel imperator donat terras regni totaliter a ſe
expropriando non vꝫ dona.hoc idẽ etiaꝫ determinat Spe.in ti-
tu.de

tu.de instr.edi.§.nunc autem in fi.vbi loquitur,qñ regnũ enormi ter leditur.⁊ ꝯcludit ꝙ successor reuocare pôt.⁊ adduco Bart. in.l.ꝓ hibere.§.fi.ff.qđ vi aut clã,vbi dicit,qđ si alienatiões prin cipum tendũt in magnã diminutionẽ iuriũ principatus,nõ valẽt etiã iurate,per.d.c.intellecto.secus si nõ in magnã,per.d.c.abba te vnde Bal.in.d.c.intellecto.dĩt,ꝙ iurisdictiones supreme sunt sacrũ sacroꝝ,ideo nõ sunt in marsupio principis,nec pôt vrbem habere venalẽ.Et dixit Cardi.consi.cxxxv.ad quendaꝫ in carce re.ij.carta,ꝙ rex non potest disponere de rebus regni sine consen su maioris partis Baronum.alleg.Jnn.in.d.c.intellecto.

16 ¶ Plus dixit Hosti.in.c.dilecti.de ma.⁊ obe.qđ † inuitis ciui bus nõ pôt rex vnã ciuitatẽ vendere,neqꝫ dñs castrũ,qꝛ eorũ in terest nõ mutare dñm vt dicit Jnno.in.d.c.auditis.de pscrip.⁊ p modernos in.d.c.dilecti.⁊ Abb.in.c.fi.in.j.no.de cau.pos.⁊ pro prie.⁊ donatio principis parui preiudicij vꝫ ſm Oldr.in preallega.consi.no.Mod.in.c.ad audientiã in.ij.col.de prescrip.⁊ adduco Albe.de rosa.in proemio ff.§.discipuli.iiij.colũ.cũ seq.vbi disputando ꝯcludit valuisse donationẽ regis Aragonũ factam filijs secũde vxoris in pudiciũ primogeniti,qꝛ nõ diminuebat re gnũ enormiter.⁊ pulchre ꝯsuluit Anania consi.lxxxi.viso instru mento,ꝙ valuit donatio moderata facta per ducem Mediolani in terra Astẽsi,etiam posito qđ in illa terra dux sit vicarius im perij.⁊ dixit etiã Old.consi.ccxxvj.quidam episcopus.iiij.col.ꝙ licet prelatus possit donare pp merita donatarij.c.ad hec.⁊.c.re latũ.el.ij.de test.non tñ in magna quantitate.faciat etiam quod

17 † legatus pape nõ pôt infeudare loca sue prouincie sine speciali ꝯmissiõe Bar.ꝯsi.cxcvj.ciuitati Camerini in primo dubio.⁊ in.d.§.plane Bal.in.l.nec quicꝙ in prin.ff.de offi.procon.⁊ in.c.j. in prin.de vasal.qui contra consti.lotha.⁊ in.c.nisi de of.leg.⁊ in .l.j.§.initio.ff.de offi.prefe.vrb.iđ dixit Bal.in.c.j.ad fi.q sint re ga.qđ districtus terrarũ Romane ecclesie nõ pôt emi ab aliquo ꝗ̃ a papa.adde etiam Bal.in rubr.C.de contrahẽ.emp.in.iij.q. vbi dicit,ꝙ ciuitas non recognoscens superiorẽ pôt vendere pla teas publicas,⁊ qđ sufficeret sindicus generalis datus ad vendẽ dum omnia bona cõis.⁊ idem Bald.in titul.de pace constantie in verbo,alias,in verbo amplius consueuerunt,in versi.successo rum meorum opizoni,ꝙ princeps,nec per contractum,nec alio modo potest concedere regalia in preiudicium successorum,quia sicut non potest eorum iura subuertere,ita nec minuere.An autẽ iurisdictiones,preeminẽtie,⁊ honores,sicut ius pedagij ⁊ similia possint pignorari,dic,qđ si consistũt in hominibus vt,iurisdictio, quam habet quis in homines,nõ potest obligari nisi ex causa ma xima Bar.in.l.sed si is qui.§.fi.ff.de pig.per.l.j.C.de ope.li.

18 ¶ Et alia iura † neqꝫ possunt pignorari que non producunt com modum pecuniarium.puta iuspatronatus ſm eum per.c.cũ ber toldus.de sen.⁊ re iud.Adduco etiam Abb.j.vol.iiij.c.quidam do.Barth.quod licet episcopus habeat administrationem libe ram.non tamen potest liberare debitores episcopatus.hoc ipse limitat primo vol.consil.xxxij.in ciuitate Messana.nisi renuncia ret iuri nondum quesito ⁊ in fauorem loci pij.Et dicit Bal.in.l. preses.in vl.C.de transac.qđ preses ciuitatis non potest compo nere de penis fiscalibus,quia hoc non veniet in generali manda to.alle.d.l.prohibere.§.fi.facit.c.per tuas.cum glo.j.de arbi.per quẽ tex.no.ibi Abb.in primo no.in repe.qđ ꝓcurator ex mãdato gñali ad cãm nõ potest cõpromittere,qꝛ sapit transactionẽ,qꝛ requirit speciale mandatum.c.qui ad agendũ.de procu.lib.vj.⁊ aliqua istoꝝ dictoꝝ accumulauit do.Fely.in.d.c.ad audiẽtiã.in. ij.co.de pscri.adde gl.quã ibi no.Bar.in.l.si finita.in §.j.in verbo.in publico,⁊ in ver.in aliena.ff.de dã.infe.⁊ qđ voluit Bart.in.l.li ber homo.ff.de verb.obl.⁊ in.l.id qđ.ff.de le.j.⁊ doc.in.l.si qñ.in prin.C.de inof.test.⁊ in.l.cũ multa.C.de bo.que lib.⁊ in.c.j.q suc cessores teneant.⁊ qđ no.in.l.si vrbana.ff.de ꝯdi.inde.⁊ in.§.iteꝫ seruiana.inst.de ac.⁊ Cy.in.l.digna vox.C.de leg.⁊ adduco bal. in.c.j.§.j.in ver.quero an dñs quo tempore miles.Pau.de ca. ꝯ.lxxij.qꝛ frustra.Bal.i.c.si generali.in ver.quero vtrũ rex Frã cie.si de feu.fue.contro.inter domi.⁊ agna.vasal.alias sub tit.de

19 ipubere † vbi dicit,qđ rex Frãcie nõ potest alienare vnã de ciuita tibus sui regni inuitis ciuibus ſm Host.qui ita no.in.d.c.dilecti. de ma.⁊ obe.⁊ ibi per Jo.an in nouel.⁊ ideo Cõstantinus qñ do nauit vrbeꝫ beato Siluestro fecit cũ ꝯsensu populi,vt patet in pa lea ꝯstantina.xcvj.di.Constãtinus.⁊ facit.ff.de fideic.li.l.inuitus ⁊.d.c.intellecto.⁊ p Jnn.in.d.c.auditis.de prescript.qđ sicut in terest subditorum non mutare dominũ,sic econtrario interest dominoꝝ subditos non mutare,facit qđ id not.Jnn.in.c.in nostra de iniu.⁊ dam.da.facit qđ voluit do.Abb.in.d.c.itellecto.in pri mo no.⁊ in.ij.col.in ver.scđa pars fundatur.Jdẽ dꝫ est in prela to,qui iurat non alienare inconsulto papa.non enim debet intelli gi de modica alienatione,qꝛ iuramẽtuꝫ non extendit ad verisimi liter non cogitata.c.veniens.de iureiu.⁊ de istis modicis nõ videtur cogitatũ,cum sint exclusa a solẽnitate debita.xij.q.ij.terrulas. ⁊ ita determinat Fed.de se.cõsi.ccx.Casus talis est,quidã episco pus iurauit nõ alienare sine licentia supioris,⁊ facit pulcher tex. in.c.ceterum.de don.vbi prelatus modicam rem ecclesie donare potest.vbi hoc habet consuetudo,qđ non soluꝫ procedit in prelato seculari,sed etiã in prelato regulari,qui potest etiam aliqua do nare de rebus ecclesie,⁊ hoc ratione administrationis libere,quã

20 habet in rebus ecclesie.† naꝫ quemadmodũ tutor non habet pro prietatem in rebus pupilli,⁊ tamẽ aliqua donare potest,iuxta il lud qđ habet in.l.cuꝫ plures.ff.de admi.tut.ita ⁊ prelatus.ad idẽ adduco pulchrum tex.in.l.filius.ff.de don.vbi dicit,qđ si filius hꝫ liberam administrationẽ peculij potest aliqua donare.attenta tamẽ qualitate filij.ita potest dici in prelato,habet enim liberam administrationem in rebus ecclesie,vt in.c.cum a nobis.de elec. ⁊ in.c.is cui.co.ti.li.vj.ex quibus omnibus concluditur donationem minimam per regem fieri posse,ex quo grauiter non leditur regalis dignitas,⁊ ad predicta vide que dicam in.q.lxxiij.

FINIS

Secunda pars Tractatus de Potestate ⁊ excellentia regum do. Antonij Corseti Siculi.

SVMMARIVM

1 Uero quinto † an rex donans castellum videat donare iurisdictionem,quaꝫ habet.⁊ dic qđ si rex Hispanie,rex Ungarie,vel rex Francorum legaret mihi quandam ciuitateꝫ in qua haberet iurisdictionem limitato modo puta bassam iurisdictioneꝫ tantum,illam solam iurisdictionẽ mihi donare videtur,presertim,quia in principe semper intelligitur clausula saluo iure alterius argu.ff.de vul.substi.l.ex facto.ita pulchre dixit Bal.in.l.monumenta.C.đ leg.ar.illius tex.Nã si quis legat ecclesiam nõ videt legare ecclesiaꝫ,sed iuspatronatus,ſm Bal. ibi.ego adduco tex.⁊ ibi doc.in.c.pastoralis.đ dona.vbi qs cõ

sentiendo donationi alicuius rei, vr̃ concedere ius ꝙ habet in re sicut patronus. ꝯsentiendo donationi episcopi vr̃ ꝯcedere iuspatronatus, qḋ hꝫ in ecclesia patronata, ſm Abb. ibi in ſcḋo no. ꝙ intelligit ꝓcedere, qñ expresse ꝯsentit p ea, que not. in. l. gaius. ff. de pig. act. secus videreť, vbi simpliciter taceret, per tex. in. l. sicut in. §. non vr̃. ff. q. mo. pig. vel hyp. sol. facit qḋ no. Inn. in. c. in genesi. de elec. ⁊ gl. in. c. sicut in ver. per vnum. eo. ti. lib. vj. ⁊ gl. in regulis qui tacet. de reg. iu. lib. vj. ⁊ no. in. c. nõne. de presump. ⁊ in. l. qui patiť. ff. man. Nã de natura ꝯtus est, vt illud ius, ꝙ qs hꝫ censeatur esse translatũ. vt est tex. i. d. c. pastoralis. ⁊ in. l. si domus in. §. fi. ff. de le. j. ⁊ i. l. seruũ filij. in prin. ⁊ ibi per Ang. ⁊ in. l. si sic. in. §. fi. ⁊ ibi per Bar. ⁊ in. l. apud iulianũ. §. idẽ iulianus. eo. titu. ⁊ in. l. res donatas. ff. de edil. edi. ⁊ in. l. cũ alienã. ⁊ in. l. vxor patrui. C. de lega. ⁊ Bar. per illũ tex. in. l. fi. C. de loca. pred. ciui. vel fis. li. xj. in fi. ⁊ bal. in rub. C. de ꝯtra. emp. in. vj. q. ⁊ in. d. l. cũ alienã in prin. ⁊ in. l. si qs emptiõis. in. §. j. C. de prescri. xxx. an. ⁊ ibi etiã hoc voluit Ang. ⁊ limitat hoc pluribus modis de quibus plene p Alex. in. d. l. si domus. in. §. fi. ad pdicta. vide bal. in. l. cũ multa i ꝟ. ex his ꝯclude. C. de bo. q̃ li. vbi pulchre loqť in hac materia.

2 ¶ Quero sexto † an rex possit auctoritate regia donare filijs etiaꝫ nõ emancipatis. Bal. in. c. j. §. itẽ sacramenta. in. vj. col. in ver. ij. vtrũ rex ⁊c. de pa. iur. fir. determinat ꝙ sic, ꝓp auctoritatẽ regiaꝫ. vt. C. de dona. inter. vi. ⁊ vxo. l. pe. tñ in. q. nr̃a non est donatio inter viuos de qua, loquiť. C. de coll. l. vt liberis. §. fi. ⁊. l. illud. §. fi. ⁊ gl. ij. tangit in. l. si donatiõe. C. de coll. ⁊ gl. ij. disputat in auc. ex testamento. C. eo. ti. ⁊ gl. fi. in auc. vnde ⁊ si parens. C. de inoffi. testa. Sꝫ si rex vult qḋ donatio sua valeat auctoritate regia dꝫ illud exprimere se hoc facere auctoritate regia. ar. C. qui admit. ad bo. pos. ptit. l. bonorũ. ⁊ adduco Lud. ro. in auc. ex testã preal. in. iij. col. in ver. adde, vbi infert vnũ, qḋ est sibi notandũ ⁊ singulare, ꝙ donatio facta per regẽ filio in ptãte semper ꝯferri, dꝫ fratribus, quoniã leges dicẽtes donationẽ inter patrem ⁊ filiũ in ptãte factã esse nullã in vita, sed per mortẽ recipere ꝯfirmationẽ, non habent locũ in donatione regali, illa. n. ab initio valida est, vt firmat Oldr. in ꝯsi. ccxxxj. inci. vt eius de quo q̃rit aliqualis notitia habeať, arg. l. pe. C. d do. inter. vi. ⁊ vxo. qḋ dictũ tacito autore surripuit Bal. in. d. c. §. itẽ sacramẽta. ⁊ firmat etiã Jo. and. in addit. Spe. in tit. de dona. in. §. j. in ver. hoc scias. ⁊ Ludo. ro. in repeti. §. de viro. l. si vero. ff. de so. ma. in. ix. col. in. iiij. Sal. in ꝟ. ad idẽ ꝙ no. Bal. in. c. j. §. sacramenta. dicens legẽ ꝓhibentẽ donationẽ inter patrẽ ⁊ filiũ in ptãte ita restringi, vt nõ extendať ad paretem, qui foret in gradu dignitatis illustris, puta regẽ arg. l. donationes quas diuus. C. de do. inter vi. ⁊ vxo. istud etiam dictũ firmat Alex. in. l. quanq̃. in. j. col. in ver. ex his inferť. C. de test. mi

3 li. vbi dicit ꝙ. † d. l. bonoꝝ. nõ requirit qḋ exprimat sed solum, ꝙ de certa scientia faciat. mihi vr̃, ꝙ donatio facta p regẽ simpliciter filio valet, licet nõ exprimat se facere regia auctoritate, qꝛ vbi actus, põt referri ad duo capita, quoꝝ vnũ reddit actum vtileꝫ ⁊ alterũ inutilẽ, dꝫ fieri relatio ad caput vtile. ad hoc bonus tex. in. l. j. in ar. ff. de testa. mi. ⁊ ꝙ no. in. c. cũ ex officij de prescrip. p Inn. ⁊ alios. ⁊ Roma. consi. ccccxlvj. incip. primus preposite ꝯsultationis articulus. istud etiã clare, ꝓbať. nam donatio inter vir. ⁊ vxo. ꝯstante matrimonio, ⁊ patris in filiũ in ptãte equiparanť. tex. est faciẽs istã equiparationẽ in. l. donationes quas in prin. C. de dona. inter vir. ⁊ vxo. sed sic est qḋ donatio regis facta vxori sue cõstante matrimonio statim vꝫ vt in. l. pe. C. de dona. inte vir. ⁊ vxo. ergo ita valebit statim donatio patris regis facta in filiũ in ptãte licet regulariter donatio inter patrẽ ⁊ filium in ptãte non valeat, vt no. gl. ⁊ doc in. l. ij. C. de inof. dona. ⁊ declarat late Bart. in. l. frater a fratre. in vlt. col. ⁊ in vl. q. ff. de ꝯdi. inde. ⁊ ibi per Mod. in repe. in vlti. col. in ver. vltra Bar. fallit regula in rege. ⁊ p eosdem in preludijs feudoꝝ. in. ix. col. in ver. no. etiaꝫ in predicta. q. Comprobať etiam hoc eleganti doctrina Inn. ⁊ Jo. an. in. c. dudum. de deci. qḋ ꝯfirmatio pape, que poterat referri ad actum, q erat validus, ⁊ etiã poterat referri ad actum, qui erat nullus, refertur in dubio ad actũ validũ, vt si ꝯfirmatio potius ꝯfirmet validum, q̃ validet nullum. ita dicamus in ꝓposito, ꝙ donatio simpliciter facta per regẽ intelligať facta i casu sibi permisso, lꝫ aliter non expresserit se auctoritate regia facere. nec ob. si dicatur, ꝙ in dubio disponens videtur velle disponere ſm ius cõe, ⁊ nõ ſm ius speciale, seu priuilegiatũ, vt in. d. l. quanq̃. ⁊ in. l. ex testamento. la. j. C. de testa. mili. quia dico, ꝙ ex quo illud speciale priuilegium est corpore iuris clausum, censetur lex communis, ⁊ non priuilegium. vt not. glo. ⁊ doct. in auc. qua in prouincia in versic. illic. C. vbi de crimi. agi. opoꝛ.

4 ¶ Quero septimo, † an rex possit vnuꝫ regnum assignari vni filio, ⁊ alterum alteri in vita sua, licet filij consentiant, ⁊ iurent habere ratum. Bal. in. c. j. §. itẽ sacramenta. xvj. col. in ver. j. fuit de facto in rege Aragonuꝫ ⁊c. de pace iur. fir. dicit ꝙ ista questio fuit de facto in rege Aragonum, qui habebat duos filios, vni signauit regnũ Aragonie, alij regnum Maioricarũ, ⁊ iurauerunt ipsi fratres dictã diuisionem perpetuo ratã tenere auctoritate ⁊ cõsensu dicti regis interueniẽte. postea idẽ dñs rex fecit inter filios quasdã substitutiones, querebať quid iuris. refert Old. ꝙ querenduꝫ est, qualiter actus iste cognomineť, ⁊ primo videť dicendũ, ꝙ vocetur ordinatio facta a patre supremi iudicij dispositionẽ preueniens, ⁊ inde naturã mutabilẽ assumẽs vsq; ad supremũ vite exitum. vt. ff. de inof. testa. l. nam ⁊ si parẽtibus. ⁊. ff. fa. her. l. si filia. §. papinianus. ⁊. C. de pac. l. fi. ⁊ dño rege mutante voluntatẽ iuramentum qḋ fecerunt inter se fratres viribus vacuatur vel moderať, prout dño regi placuerit, naꝫ tacitã ꝯditionẽ habere vr̃ iuramentũ prelibatum; sicut dr̃ alias. C. de non nu. pec. l. fi. ¶ In ꝯtrarium facit, qꝛ dicti fratres iurauerunt sub certa forma, a qua non vr̃ ꝙ aliquis eoꝝ nõ possit recedere altero inuito per. d §. itẽ sacramenta. ⁊ ꝙ dictus rex poterit facere dictã diuisionẽ de ꝯsensu ⁊ volũtate filioꝝ. ⁊ sic Bal. sentit ꝙ dicta diuisio pt̃ fieri p pr̃em

5 volentibus filijs, sed substitutionẽ inter eos facere nõ põt. † Sed contrarium sentit, idem Bal. in. c. j. de probi. feu. per Fede. in. vj. col. in ver. quero vtrũ pater possit assignare feudũ vni filioꝝ. ⁊ in versic. quero vtrum pater possit feuda seu castra feudalia diuidere inter filios. lꝫ põt dici, qḋ ibi loquiť in simplici vasallo, nos loquimur in rege, cui est permissum propter auctoritatem regiã. immo dic qḋ pater potest feudum vni filioꝝ assignare de consensu aliorum filiorum etiam in testamento, dũ tamẽ illud alij filij approbẽt nisi sint pupilli, qꝛ iter eos pater nõ facit diuisionẽ feudi, hꝫ Bal. in. d. c. j. in. vj. col. imo plus pr̃ rex habẽs duos filios, quorũ primogenitus qs sit ignorať, põt gratificare, cui vult, ⁊ relinquere regnũ ei. ita Bal. in. l. in quibus. C. de sec. nup. ad fi. ⁊ in auct. ex testamẽto in vlt. col. C. de col. ego adduco ad hoc Ol. ꝯsi. ccxxxj. inci. vt eiusdem de quo queriť aliqualis notitia habeať. vbi concludit, ꝙ talis actus regis respectu filioꝝ est immutabilis, ⁊ in tali substitutione excludiť substitutus, si filius filij licet nõ primogenitus moriatur cum liberis, ⁊ ꝙ rex non potest regnũ suũ submittere seruituti quibuscunq; pactis contra propriam impositionem factam per pactum suum, qꝛ in iure alij quesito non lꝫ alij in alterius preiudicium volũtatẽ mutare. vt. ff. de iu. do. l. ⁊ lꝫ. ⁊. l. stipso de dote. ⁊. ff. de pac. dot. l. cũ dos. ff. solu. matri. l. ij. ⁊. C. de pac. l. vlt. ⁊ de bo. pos. contra ta. l. si post mortem. §. pe. ⁊ de re. iu. nemo cum simi. ⁊ omnino videbis prefatum consilium Old. vbi mirabiliter disputat istam questionẽ, regnum tñ vel comitatus seu alia dignitas non diuiditur post mortem regis, etiam inter filios defuncti, vt legiť, ⁊ no. in. c. licet. de voto. ⁊ Abb. in. c. intellecto. de reiuran. in. j. no. ⁊ vide Bald. in aucto. hoc amplius in vesi. quero an filij regis viuo rege possint inter se diuidere Baronias ⁊c. C. de fideicommis.

6 ¶ Quero octauo † an rex possit sola volũtate testãdo ꝓuare regno filios, seu fr̃es, seu alios ꝯsanguineos ex linea paterna descendẽtes. dic quod non, quod est verum, ⁊ speciale quando regna deferuntur per successionem, secus si per electionem deferantur. ita pulchre Inno. in. c. grandi. de supp. negl. prela. lib. vj. in princ. in ver. regni. licet ex causa papa vel alius superior rege possit eum priuare. vt in. c. licet. de voto. refert. Bar. brixi. in repertorio suo in ver. rex, in primo ver. alleg. gl. v. in. c. Moyses. in ver. non sanguini. viij. q. j. ego adduco Bal. in marga. sua in ver. rex. in versi. reges non possunt. ⁊ Abb. in. c. intellecto. in. ij. col. in ver. dicit tamen notabiliter Inno. de iureiur.

¶ Quero nono, qualiter succedatur in regnis. dic ꝙ in regnis, ⁊ in dignitatibus secularibus succeditur per filios ordine geniture vt sic primogenitus debeat primo succedere, ⁊ eo defuncto sine

7 sobole scḋs, † ⁊ sic deinceps. tex. est ad hoc valde not. in. c. licet ⁊ ibi Abb. in. v. no. de voto. ⁊ in regno succeditur nõ per electionẽ lꝫ ꝯtrium notet gl. v. in. c. moyses. viij. q. j. vbi per illũ tex. dicit reges preficiendos per electionẽ quemadmodũ obseruať in imperio. vt in. c. venerabilẽ. de ele. ⁊ no. in c. ad apostolice. §. illi aũt, p illũ tex. de sent. ⁊ re iud. lib. vj. vbi gl. enumerat electores imperatoris. dic tñ ꝙ ꝯsuetudine illud primũ inoleuit, vt filij regũ succedant, ⁊ esset electio, que quidẽ ꝯsuetudo iure comprobatur. s. p dictũ. c. lꝫ. ⁊ no. gl. j. in. c. deniq;. xvij. q. j. que dicit ibi argumẽtũ esse ꝙ filij regũ de iure debet esse reges, ⁊ facit hodie qḋ hr̃ in. c. imperialẽ in. §. preterea ducatus. de probi. feu. ali. per Fede. ⁊ ibi per Do. Jac. alua. in. ij. no. ⁊ in. c. j. de feu. monarchi. i. ij. no. ⁊ in. c. j. in. §. fi. in. j. no. de alie. feu. ⁊ i. §. mutus in ti. episcopũ vel Abbatẽ.

¶ Decimo

8 ¶ †Decimo quero, quid si statutum, vel cõsuetudo dictet, ꝙ pri mogenitus in regnum succedat, ⁊ moriatur rex relicto primoge nito penitus muto a natura, ⁊ alio filio secundogenito habili, an primogenitus debeat succedere, dic ꝙ si primogenitus est ita na tus, quod vitium sit naturale, ⁊ perpetuum, ⁊ nõ succedat, sed se cundogenitus, qꝛ statutum seu consuetudo dꝫ intelligi de eo qui naturaliter nascitur habilis. facit. l. vt gradatim. §. ⁊ si lege. ff. de mu. ⁊ ho. ⁊ facit. l. j. in ver. vnusquisqꝫ. ⁊ glo. dicit. i. habilis. C. de sa. san. ecc. fin aũt ex accidẽti efficiatur demens, ⁊ tunc dabit̃ cura tor qꝛ in persona sua radicatuꝫ est iam ius regie ptãtis. de supp. neg. prel. c. grandi. ⁊ no. per Archi. ij. q. vj. §. item obijcit̃. ⁊ Ioã. an. in. c. cũ inter. de elec. in nouel. Ita pulchre dicit Bal. in. c. j. in prin. in vlti. col. in ver. quero si ↄsuetudo dictat de suc. feu. refert, ⁊ sequr Ja. alua. in. §. mutus. circa fi. in ver. quero quid si statu tum in ti. epis. vel abb. ego addo Bal. in auc. hoc amplius. in. ij. col. C. de fideic. vbi dicit, ꝙ lꝫ primogenitus sit insufficiẽs potest scđogenito regnuꝫ dari, vt fecit rex Dauid, nam ↄsuetudo regni de preferendo primogenitum non dꝫ impetrari contra vtilitateꝫ totius regni. C. de legi. l. quod fauore. ⁊ adduco Bal. in. l. si quis prioris. in. §. talem. C. de sec. nup. in ver. sed pone vbi determinat ꝙ si filius primi matrimonij repudiat, vel efficitur frater minor, vt fecit beatus Ludo. qui erat primogenitus, ⁊ debebat succede re in regnũ, tñ qꝛ factus fuit fr̃ minor, nõ fuit ↄputatus in nũero liberoꝝ, nec habitus pro p̃mogenito, qꝛ non ob. alijs ille, q est oi no inhabilis, vt. ff. de ↄtab. l. si post mortem. §. si liberi. ⁊ not. gl. ⁊ doc. in. c. imperialem. in. §. preterea ducatus. in ver. ad aliũ trans ferat. de ꝓhi. feu. alie. ⁊ ibi Bal. in ver. querit gl. aꝗs in. §. insup. faciat qđ no. Calde. in consi. xcix. incip. eleganter circa negociũ.

9 ¶ †Undecimo quero, an reges possint conferre beneficia eccle siastica, ⁊ dico ꝙ sic ex priuilegio pape, alias nõ ex quouismodo per ea, que legunt̃, ⁊ not. in. c. sacrosan. ⁊ in. c. massana. de elect. ⁊ in. c. sinodo. lxiij. dist. tex. ⁊ ibi doc. in. c. preterea. de iu. pat. no. x. dist. imperiuꝫ. ⁊ in. c. bene qdem. ⁊ ibi glo. in ver. preter romanũ. xcvj. dist. ⁊ in. §. verum in ver. ducibus. xxxij. dist. ⁊ in. c. mẽnam. in ver. arbitrio. ij. q. v. ⁊ adduco Pet. de ancb. in regu. beneficiũ in. j. col. in ver. ad laicũ enim non põt illud pertinere nisi ex priui legio papali, de preb. dilec. ⁊ de ↄces. preb. c. fi. ⁊ not. xvj. q. vij. in fi. summe. in iure tñ presentandi ad ecclesias laici ex gratia, tolerã tur. c. ij. ⁊ per Ro. de iu. pat. no. in. c. q̃sto. ⁊ in. c. decernimus. de iud. ⁊ in. c. ij. de preb. lib. vj. ⁊ adduco Spec. in ti. de preb. versus fi. vbi dicit ꝙ imperator hꝫ ꝓuilegiuꝫ, ꝙ vidit bullatũ, qđ in qua libet ecclesia Alamanie possit facere vnum recipi. ⁊ ibi Jo. an. in addi. dicit ꝙ istud priuilegiuꝫ de quo ẽt scripsit in. c. is cui. de pre ben. lib. vj. non dat imperatori collationem sed ptãtem faciendi recipi, vnde tales dñr recepti ad primarias preces impatoris, ⁊ mittit ad ti. de leg. §. nũc tractemus. ver. sed nunqd legatus. vbi etiam de regibus Francie, ⁊ Anglie, qui vendicãt sibi in qbusdã ecclesijs vacantibus collationem beneficioꝝ ad illas spectantiũ ⁊ illo tpe etiam temporalia illarum ecclesiarum recipiunt ad ma nus suas. ⁊ circa hec de nouo vsurpantes, ⁊ ↄtra abutẽtes qbus hoc competit ab antiquo de elec. gñali li. vj. de hoc aũt iure ↄfe

10 rendi nil ibi prouidit. †qđ autem ipsi reges in antiquato iure sint defendẽdi remittit se ad. c. ij. de preb. lib. vj. vbi dicit, ꝙ laici pos sunt conferre beneficia ex priuilegio papali, ⁊ refert Jo. mo. dice re tempore Nicolai tertij ⁊ plurium successorum hoc fuisse tra ctatum in curia potissime propter reges Francie, ⁊ Anglie, qui in certis ecclesijs suorum regnorum dicũt se habere collationes prebendarum sede vacante, ⁊ sunt vsi pacifice, ⁊ idem dicit in. c. is cui. in prin. de preb. li. vj. ⁊ in ti. de leg. §. nũc tractemus. ver. sꝫ nunqd legatus. ⁊ vide glo. summe in fi. xvj. q. vij. que dicit ꝙ lai cus hꝫ inuestituras auctoritate pape sicut rex Apulus, ⁊ põt da re cui vult preter auctoritatem epĩ, ⁊ facit ho. tex. in. c. hinc est ẽt in ver. sine regali ꝓuisione. xvj. q. j. ⁊ adduco Inno. in. c. qđ sicut in ver. cathedrali. de elec. vbi electioni prelatoꝝ interesse pñt lai ci, si hoc hñt de iurisdictione sua, ⁊ mors defuncti prelati põt de nunciari principi, ⁊ eius ↄsensus reqri, si de ↄsuetudine, vel priui legio hoc hꝫ princeps, ⁊ si fiat electio ↄtra ↄsuetudinẽ, vel priui legiũ cassabit̃, impatoribus aũt est ↄcessum a summis pontifici bus tanq̃ delegati vice pape. lxiij. dist. Adrianus. ⁊. c. seq. vnde ex inuestitura regũ, vel electione nõ hñt instituti ab eis aliqđ ius sp̃uale, puta qđ possent ↄferre ecclesias canonicatus, vel ordina re clericos. ptãtẽ aũt horũ recipiunt a ↄfirmatore, vel ↄsecrato

11 re, vel quocũqꝫ alio ministro sp̃uali, ⁊ ecclesiastico. †p inuestiturã aũt laicoꝝ põt recipere vasallagia ⁊ alia temporalia. adde ẽt qđ rex Anglie ↄfert decanatũ ⁊ prebendas ecclesie Cenomanẽsis in Normandia vt hr̃ de elec. cum inter. in parte decisa.

¶ Itẽ episcopalibus sedibus regni Anglie vacãtibus ↄfert rex Anglie hñficia medio tẽpore vacãtia ⁊ iure regali, de iurepatro natus, ex diligẽti que habet̃ in antiqua cõpilatione, sed modo re mota est in noua, ⁊ adduco Bal. in. l. rescripta, in. ij. col. C. de pre ci. impe. off. qđ rex Angloꝝ ⁊ rex Ungarie conferunt in suis re gnis ꝑbẽdas ex priuilegio pape. Ego adduco Arch. in. c. impe riũ. x. di. ⁊ in. d. c. adrianus. el. j. lxij. di. Abb. ⁊ doct. in. c. dilecto. de testi. ⁊ ibi p do. meũ And. sicu. qđ laicus ex priuilegio põt con ferre hñficia, ⁊ adduco Abb. in rub. de iud. i pe. col. vbi alle. tex. in. c. adrianus. lo primo. lxiij. di. ⁊ no. p Jo. an. in. d. c. ij. qđ ius cõ ferẽdi quãdoqꝫ cõcedit̃ laico ex priuilegio, nec p hoc execratur, ⁊ idẽ voluit Abb. in. c. nouit in gl. sup ∂bo ↄsuetudine, de iud. ⁊ in. c. de hoc in gl. in ver. regem, de simo. q̃ gl. apte sentit, ꝙ patronus ẽt laicus ecclesie collegiate hꝫ ↄsentire in electione plati, adeo ꝙ eo nolẽte ↄsentire, nõ ↄfirmatur electio, sed in veritate hoc est fal sum de iure, si patronatus non pretendit aliquã causam legitimã cõtradicẽti, nisi hoc haberet de iure speciali ⁊ a solo papa, per bo num tex. cum gl. in. c. nobis, de iurepa. ⁊ facit tex. in. c. cũ terra. de

12 ele. nec ob. tex. in. d. c. de hoc, †qꝛ forte ibi erat priuilegiũ sicut ha bet Rex frãcie, ⁊ alij principes orbis, qui possunt ex ꝓuilegio cer ta hñficia conferre, de consuetudine tamen hoc non posset queri per laicũ, etiã si esset tanti temporis cuius initij memoria nõ esset, vt no. dicunt Jo. an. ⁊ alij in. d. c. ij. de ꝑbẽ. lib. vj. ⁊ no. Abb. in. c. quãto in. j. no. de ↄsue. ⁊ in. c. cũ apostolica in fi. de his q̃ fi. a pla. ⁊ in. d. c. dilectio. in. j. no. ⁊ vide Car. in repe. c. ꝑpẽdimus, de sen. excõ. in. vij. op. quando valeãt priuilegia regum vel principiuꝫ in ecclesia. ⁊ vide Abb. in. c. j. in fi. de ↄsue. vbi refert dictũ Inn. i. d. c. qđ sicut posse induci ↄsuetudinẽ, vt ecclesia vacãte canonici non procedant ad electionem, nisi prius morte prelati regi nuntiata ⁊ postulatio assensu regio de ꝓcedẽdo ad nouã electionem, ⁊ istud probat̃ i. c. cũ terra, de elec. ⁊ ibi Abb. in. v. no. post Inn. vbi pul chre distinguit, ⁊ vide eũdem Abb. in. c. cũ inter vniuersas in. iij. in ver. vice regia. e. ti. vbi rex p̃stat assensum electioni facte de põ tifice, nam princeps potest opponere cõtra electum, maxime si du bitat de proditione patrie, vel reuelatione ↄsiliorum, ⁊ secretoꝛuꝫ suoꝛuꝫ, vt no. Inn. in. c. super his, de accu. quẽ refert Abb. in. d. c.

13 cũ terra, ⁊ in. c. ex parte a in. vj. col. de testi. ⁊ sic cõclusio est, ꝙ †po test induci ex cõsuetudine, vt ↄsensus regius petatur post electio nem factam per capitulum ante confirmationem. Item valet con suetudo, vt nũtietur prius principi mors prelati, ⁊ petatur licẽtia eligendi futurum successorẽ, ſm Abb. in. d. c. cum inter vniuersas cõsuetudo tamẽ non valeret, vt electio depẽderet a facultate seu a volũtate principis, vel alterius, qꝛ tollere libertatẽ eligendi, se cus autem si restringeret istam libertatem, vt ꝓbatur in. c. abbate de verb. sig. ⁊ in. c. cũ dilectus, de cõsue. ⁊ in. c. ij. de in inte. resti. in quibus iuribus probatur, qđ valet consuetudo, vt collegiũ tenea tur sibi eligere prelatuꝫ de alieno collegio, ſm Abb. in. d. c. cũ ter ra. ¶ Sed probabiliter dubitari posset, nunquid papa, qui hodie prouidet ecclesijs cathedralibus, ⁊ regularibus, teneatur prius re quirere cõsensum regis seu principis in illis locis, in quibus erat dicta cõsuetudo, nam cũ prouisio pape habeat vim electionis, et cõfirmationis, videt̃, ꝙ teneatur requirere, sicut tenebatur ipsum capitulũ. In ↄtriũ facit, qꝛ papa prouidet iure suo ⁊ nõ vice capi tuli, ar. in. c. ij. de prebẽ. lib. vj. ergo ↄsuetudo gratiose inducta cõ tra capitulũ nõ dꝫ extẽdi ad papã, qꝛ ↄsuetudo onerosa nõ dꝫ ex tẽdi de loco ad locũ, vel de ꝑsona ad ꝑsonã, vt no. dixit Inn. in. c. fi. de of. archi. ita pulchre dixit Abb. in. c. a nobis. in. iiij. colũ. in gl. in ver. nisi. de iurepa. vbi sentit dictũ Inn. in. d. c qđ sicut. ⁊ fa cit ꝙ dicit̃ de regibus Hispanie in. c. cũ longe. lxiij. di.

14 ¶ Quero duodecio †nunqd vacãte regno Apulie succedat pa pa in iuribus regni, sicut succedit vacãte imperio, vt in. c. licet ex suscep to. de fo. cõp. ꝙ dictũ procedit in regno, cuius proprietas spectat ad ecclesiam, vt est regnum apulie, ⁊ ita intelligit̃ text. in. c. cũ inter vniuersas. ⁊ ibi Abb. in. ij. col. in ver. sed querit̃. de ele ctio. vel potest intelligi casu quo Rex eẽt rebellis vel scismatic⁹ ex quo sing. no. qđ papa succedit ⁊ potest exercere iura regia, qñ rex vasallus ecclesie est rebellis, vel scismaticus. vel ſm Uincẽ. si forte rex esset paruulus, ex quo infert ꝙ vasallo existẽte paruulo dominus hꝫ administrationẽ, ꝙ tñ nõ putat verũ. nã tunc dꝫ tu tor administrare. ar. c. ex rõne. de eta. ⁊ quali. ⁊ hoc putat verius do. Abb. in. d. cum inter vniuersas. in. ij. col. in versic. sed queri tur. fa cit qđ legitur ⁊ no. in. c. grandi. de supp. neg. prela. lib. vj. ⁊ in. c. nobis. de iurepa. ⁊ in. c. cũ vicesimum. de offi. leg.

15 ¶ Quero decimotertio que †sint insignia regum. dic annulus, q signat fidem, de quo. xxx. q. v. nostrates. ⁊ Luc. xxv. c. Item ar milla, que est ornamẽtũ manuum signans bonam operationem.

de qua Ezech.xvj.c. Sceptrum, q signat iustitiā.xcvj.di.cōstāti
nus, & xxiij.q.v.regum. Gladius, qui signat vindictam, ad Ro-
ma.xiij.& xxiij.q.v.§.j.& c.non solum. Purpura de qua in preal.
c.cōstanti.vbi etiā de diademate atq corona de qua.xij.q.j.duo.
¶ Quero decimoquarto an omnes reges vngantur, not.in.c.j.de
sacra vnctione, dic, qd tantum quatuor de iure.s. Hierosolymita
num, Francorum, Anglorum, & Siculorum, vt habetur in libro
censuali romane ecclesie, sm Alb.de rosa.super gl.rub.codicis,
alij non, nisi ex priuilegio, vel consuetudine hoc eis cōpeteret, vt
ibidem, & per Host.& Gof.in sum.de sacra vnctio.& Reg.iij.xix.
c.& vtrum in imperatore sit necessaria ista vnctio, vide Arc.x.di.
si in adiutorium, sm Alb.sed Arc.sentit in.c.quoniā ea.di.& sub
16 dit ibi, qd † olim, & hodie principes seculares vngebantur, & vn-
guntur per no.in.d.c.j.& vide Ja.alua.in tit.quis dicatur dux co
mes, vel marchio.in.x.col.in ver.quero qui reges vngantur & q
non, & respōdit qd imperator romanus vngitur & coronatur tri-
bus coronis, & dicti quatuor reges.s. Hierosolymitanus, rex Frā
corum, rex Anglorū, & rex Sicilie, omnes autē ceteri reges nec
coronant, nec vngunt, q quidē sunt isti, videlicet Castelle siue Hi
spanie, rex Legiōis, rex Portugalie, rex Aragonū, rex Nauar
re, rex Datie, rex Boemie, rex Armenie, rex Cordube, rex Ci-
pri, rex Sardinie, rex Comachie, rex Munianie, rex Urchonie,
rex Catholicus, rex Nauarchie, rex Colē.rex Mamie, rex Uo
ioegauie, rex Maioricar, rex Minoricar, rex Scotie, rex Po
lonie, q supradicti oēs reges pter Romanū imperatorē sortiunt
eor regna ex successione, vt in registro romane curie declarat, et
tā ēt Bal.in.l.ex hoc iure.in versi.quarto querit.ff.de iusti.& iu.&
ista de regibus collegit Ja.alua.ex quodā tractatu intitulato ad
Federicū tertiū Imperatorē, p olim bone memorie dominū Ro
lādinū de placiola ciuē Patauum, tunc doctorē summū, cuius ci
neres cōseruant iuxta tēplū sancti Antonij cōfessoris in sepulchro
eminēti marmoreo.& i partibus Asie ista regna reperiunt ab au
17 ctoribus collecta, † videlicet regnū Cathal, regnū Tharse, regnū
Turuestar, regnū Corasme, regnū Comanie, regnū Indie, regnū
Persar, regnū Medor, regnū Parthie, regnum Georgie, re-
gnū Caldeor, regnū Mesopotamie, regnū Torquie, regnū Si
rie, regnū Capadocie, regnū Bithinie. In partibus xo Aphri
ce hec regna colligunt, Ethiopia, Libia, Egyptus, Arabia, Iu-
dea, Cilicia. Insup reperit in partibus Europe, Thessalia, Ma
cedonia, Thracia, Scithia, Mauritania, Numidia. Hec regna
colligunt ex Solino de memorabilibus mundi, ex libro descri-
ptionis imperij tartaror & adduco abb.in.c.intellecto.in.ij.no.
de iu.iu.vbi dicit qd tpe coronationis rex vngit, de qua vnctione
in.c.vnico de sacra vnctio.& ille tex.loquit de rege vngarie, & vi-
de tex.in.d.c.vnico.in.§.vn in veteri.vbi papa dicit qd in veteri
testamēto reges cōsecrabant, & vngebant, vt patet i lib. Regū.li.
iij.c.xj.in regibus aūt post aduētū Christi murata est vnctio re-
18 gū, † nā Christus in regē fuit vnctus in capite, q ipse caput eccle
sie, q est corpus eius, & ad hoc vt alij reges differāt a Christo po
stea vnctio regū trāslata est a capite ad brachiū & inungit in bra-
chio humero, vel armo & quare in humero, q i talibus humeris
ppie designat principatus, iuxta illud, factus est pcipatus sup
humer eius, vnde pōtifices vngunt in capite, & reges in hume-
ris, vel i armo diuerso liquore, q pōtifices crismate, & reges oleo
ad ostēdēdā differētiā iter pōtificis auctoritatē, & pncipis potesta
tē ita tex. Hut.& alij in.d.c.vnico, i.§.vn i veteri, ō sacra vnctiōe.
19 ¶ Quero decimoquito quare dicat rex. Respō.qd † ideo dr qua
si se & alios in virtutibus regens, vt dicit tex.xij.q.j.duo.& deriua
tur a rego regis quasi se & alios in virtutibus regens, vel q recte
regat.iij.di.regula.hinc est qd ēt deus appellat rex, vt in pemio
decretaliū, in prin.& ēt imperator interdū se appellat regē, vt pul
chre p Ja.alua.in ti.q feu.da.pos.in.ij.col.ibi regni vel regis, nā
imperator appellat rex, & psertim ante coronationē, & cōsecratio-
nē.c.venerabilē, de ele.& l.bene a zenone in ti.& ibi ang.C.de qua
dri.prescri.post vero coronationē appellat imperator, vt not.per
Bar.in extraua.ad repri.in glo.sup xbo, reges, & p Ja.alua.in.
d.c.j.qs dicat dux, in.ix.col.in ver.& quero primo quare dicatur
rex, & in.c.j.& in prin.ibi vel rege, de noua forma fide. naz Eneas
dictus est rex romane reipu.in auc.vt prepo. nomen Impera. in
princi.& Otto imperator similiter appellauit se regem, & Italia
appellatur regnum italicum, vt in.c.tibi domino.lxiij.di.& proba
tur in capitu.primo si de inuest.inter do.& vasal.
20 ¶ † Quero decimosexto litere principis geminate an habeant vi
& effectū clausule motus proprij, & dico qd sic, vt est singulare di-
ctū Bal.in.l.nec dānosa.C.de preci.impe.off.qd est memoria di
gnū sm Ro.in.l.si vero.§.de viro.in.ij.fal.in ver.ij. pbat.ff.solu.
ma.vbi ponit.xviij.d.de verbis geminatis. Ego vero in breui da
bo tractatū de ipsis verbis geminatis, & de isto primo dicto dicā
plenius in.c.dicto inci.geminatio rescripti, quē tractatū auditor
meorum instantia compulsus composui.

FINIS.

Tertia pars Tractatus de
Potestate & excellentia regia Domi. Antonij Corseti Neptini Siculi.

SVMMARIVM

1 Regibus nunquid curator dari possit.
2 Regi pupillo tutor an detur, & impuberi curator. 5.
3 Minores.xxv.annis ad regēdā rempublicā admitti nō debent.
4 Ciuitates Lōgobardie nōnunquā pueros in dnos sibi eligunt.
6 Dispositio quelibet quomodo amplianda, & restringenda.
Curator regi qua solennitate detur.
7 Rex quas habere debeat qualitates. 8.
9 Edificia magna magnanimum arguunt.
Auaritia in senibus dicitur quoddam monstrum.
Auaritie detestatio.
10 Prodigus quis dici debeat. Item & auarus.
11 Parcus in quo ab auaro differat.
Reges veros Homerus dixit a deo educatos.
12 Regnum dicitur principatus.
13 Reges nunquid dicendi illustres.
Illustres qui proprie dicantur.
14 Spectabilis qui dici debeat. Item & clarissimus.
15 Papa & imperator sunt vertices graduum.
Superillustris non est dignitas, sed culmen dignitatis.
16 Cardinales equiparantur prefectis pretorio.
Gradus dignitatum differentia, & quibus tribuendi.
17 Reges quibus titulis donentur. Et de principum titulis.
18 Appellari nunquid possit a regum sententijs. 21.
19 Sclaui & Francigene sunt sub romano imperio.
20 Epistola principis vtrum faciat ius in omnibus causis.
22 Regum mentio in quibus locis iuris fiat.
Rex Anglie nullum ius in regno Gallorum habet, & cur.
23 Rex Scotie dicitur regulus.
24 Fabella de rustico regem in sua casa hospitante.
Regis mater quo nomine dicenda.
25 Regis filius patre superstite nunquid dicendus rex.
26 Possessio & dominium nunquid continuari intelligantur inter patrem & filium. 28. 30.
27 Edictum diui adriani quos effectus habeat.
29 Statutū vtrum possit trāsferre possessionē sine actu corporali.
31 Filius patre soluente videtur soluisse, vt penam statuti euitet.
32 Habitare dr qs in loco, vbi retinet familiā, licet nō sit ibi presens
33 Testamentum patris & filij vnica contentum est solennitate.
34 Pater executor potest eligere filium pauperem, cui distribuat.
35 Executor potest eligere coniunctos suos in pauperes.
36 Pater in re propria auctoritatem interponere non potest.
37 Filia facilius seduci potest a patre, quam ab alio.
38 Pater plus amat filium, quam seipsum.
39 Regis filius nunquid dicendus, qui priusquā pater esset rex natus est. 42. 44.
40 Intellectus.l.moris.§.iste.ff.de pe.
41 Filius natus antequam pater esset miles, non dicitur nobilis.
43 Leges non cauillande.
45 Rex an sit exceptus a iuramento.
46 Inferior in superioris preiudicium non obligatur.
47 Ciuis an debeat soluere collectam pro bonis, que alibi habet.
48 Uxor regis mortui nunquid vocanda regina. 50. 53.
49 Dictio quōdam quid importet.
51 Uidua priuilegio viri, nisi renubat, gaudet, quē si inhoneste viuat, quas habeat penas.
54 Rex vxorē suā quomodo vocare debeat. Et qd de militib9. 55.
56 Consuetudinaria non sunt arbitraria.
57 Reges, q̃ libertatē ecclesijs dare possint. Et qd de puilegijs. 58.
59 Regum officium quale.
Regibus & imperatori quomodo obediendum.
60 Reges an sint patroni maiorum ecclesiarum.
61 Rex cui debeat confiteri peccata sua.

62 Iuramentum

61 Iuramentum in regum coronatione quale sit.
63 Rex cui ecclesie ad decimas teneatur.
64 Rex ubi dicatur habere domicilium.
Reges omnes romano pontifici nunquid subijciantur.
65 Reges omnes dicuntur clerici.

1 Quero decimoseptimo An † regibus, & alijs dominis habētibus iurisdictionē possit dari curator. dico qḋ sic, istis de causis. Primo, si nescit regnū suū defendere. Itē si in eo nō seruat bene custodiā, & pacē, maxime locis religiosis, & psonis paupibus. Itē qḋ plus est, si pdita nesciat recuperare, ita pulchre not. Inno. in c. grādi, de supplē. negli. pla. lib. vj. refert Bal. in marg. sua, in ver. rex, & Bart. dixi. in reper. suo in ver. rex. vbi dicit hoc eē no. p Moderno rege Herico. vj. & Firma. in reper. suo. in xvi. rex. in xvi. regi scienti. ¶ Quero decimooctauo, an regi pupillo possit dari tutor, & demū curator cōpleta etate puerili, ita vt p se nō possit administrare iura regni, vel iudicare, doc. in d. c. grādi. de supp. negl. pla. li. vj. allegant Old. in ꝯsi. lij. in c. questio est talis, vbi arguit iuribus
2 & exēplis, ꝯcludēs ꝙ sic, † & ꝙ possit, probat hoc modo, tutela finit. xiiij. anno cōpleto. insti. qui. mod. tut. fini. in prin. de resti. spo. ex parte, cū simi. Itē ex quo iste est habilis ad regnū ergo censet habilis, ex quo est pubes ad oīa, que requirunt i regimine regni, ar. d. c. ex parte, & de iud. si annū. li. vj. videmus in simili, ꝙ mulier est inhabilis ad iudicandū, & tñ si succedit in regno iudicat. c. dilecti. de arbi. xij. q. ij. cū deuotissimā simile de Salomone, quē adhuc puer deus elegit in regem. i. Paralipo. xij. c. & Ecclesiastici. xiiij. c. posuit Dauid puero suo excitare regē, in ꝯriū allegat & firmat ꝙ ante. xxv. annū nō possit administrare, constat. n. ꝙ huius etatis infirmū est ꝯsiliū, & multoꝝ insidijs expositū, & ideo et sua- rū rerū administratio sibi nō cōcedit, nec cōmittit. ff. de mino. l. j. hinc est ꝙ ante. xx. annū nō possit administrare, & quātūcunqꝫ sit discretus, veniā etatis impetrare nō pōt. C. de his q ve. eta. impe. l. oēs, et in bonis suis in qbus qs est moderator & rector. C. mād. l. in re mādata fortius nō debet sibi ꝯcedi in rebus cōcernētibus vtilitatē publicā, vbi vertit maius periculū. vij. q. fi. c. fi. c. vbi peri-
3 culū, de elec. li. vj. † & ideo ad administrādū rēpub. minores. xxv. an. admitti nō debent de eta. & quali. c. ideo ꝙ, cū ibi no. & est tex. in. l. rēpu. ff. de mune. & hon. & ideo dñs cōminās regionibus per- uersis p Esa. c. iij. ait, dabo pueros principes eoꝝ, & Salo. ecclesiasti. x. c. ve terre cuius rex puer est, & est valde piculosum, & maxime in causis criminalibus in qbus de ꝯsuetudine nō approbat ꝙ puer habeat iudicare, ꝯstat. n. quod minor. xxv. an. nō habet psonā stādi in iudicio, imo et eo inuito dat sibi curator. insti. de cur. §. inuiti. multo ergo minus poterit esse iudex. Ita est. n. violenta psumptio ꝯ iuuenes ꝙ nō bene regant, nā tales sapiētū iura tractare nō debent scdm Pet. de ancb. in d. c. grādi, allegātem. c. ex eo. de ele. li. vj. ego adduco pulchre tex. in. l. fi. C. de testa. mili. vbi tex. dicit indignū eē eū, q stabilē mētē adhuc nō adeptus est, et si sit miles, sapiētū hominū iura ptractare, & ibi Bal. dicit ꝙ lꝫ pupillus possit eē capax collegij & vniuersitatis, tñ nō pōt exercere officiū suū actu. d. c. ex eo. & c. ij. de eta. & qua. vñ licet pupillus sit
4 de collegio, nō tñ hꝫ vocē in capitulo, & subdit ꝙ † ciuitates Lōbardie sepe eligūt sibi in dominos filios et impuberes & infantes magnificoꝝ militū & dominoꝝ veteꝝ de quo p Bar. ff. de re iud. quidā ꝯsulebant, & si esset dignitas naturalis ex radice. i. ex genere pueniens, vt in filijs regū & quasi regū, vt ducū Alamanie, nō est dubiū scdm eū ꝙ tales succedunt in dignitate & administratione, sicut succedit in dominio & administratione p tutores eorū. d. c. grādi, & arg. ff. de statu homi. l. q fuere. ibi sicut dominiū, & vij. q. j. c. quā periculosum, & si eēt in vtero daret curator vētri p patricios regni, secūdū Bal. in d. l. fi. i fi. C. de testa. mili. Ioā. de imo. post Oldr. & Inn. in d. c. grādi, dicit forte attētari posse ꝙ ex quo iure proprio succedit in regno & in dignitate oīa possit, que posset alius minor. xxv. an. p. l. si curatorē habens. C. de in integ. restit. nec obst. d. l. rēpu. cū simi. qꝛ loquit scdm eum qñ qs debet assumi ad dignitatē p electionē, nō aūt de illo q iure ꝑprio venit vel succedit in iurisdictionē fm eū. Geminia. & alij in d. c. grādi, nihil dicunt de suo, sed trāseunt sup hoc passu, sicut musipula sup prunas referēdo tm̄ Old. & Ioā. de imo. nō affirmātes opinionē alicuius ipsorum, mihi videt quod opi. Ol. sit verior. & adduco dominum Abb. in c. cum vicesimum, de off. deleg. vbi ex notatis ibidē infert ad hanc questio. decessit rex vel alius p incepo relicto filio ipubere quis exercebit hanc iurisdictionem, & in qua etate poterit iste filius administrare, Solu. ꝙ antequā efficiatur pubes debet sibi dari tutor, & per tutorem exercebitur iurisdictio, sicut obseruat qñ princeps est furiosus, vel mentecaptus, nā tūc dat sibi curator & p illū exercet iurisditio, p hoc alle. d. c. grādi, & qḋ no. in. l. fi. C. de cur. fur. voluit Bal. in ti. de suc. feu. in fi. in prin. in ver. quero
5 si ꝯsuetudo dictat, & p spec. in tit. de tut. in. §. iij. in fi. † sed post pubertatē ipsemet filius pōt exercere ea, que sunt iurisdictionis, qa princeps dando regnū, seu principatū & volēdo, vt trāsmissio fiat in heredes, videt dare iurisdictionē minori, vt in d. l. quidā ꝯsulebant, sed alia, q nō sunt iurisdictionis, sed cōcernunt administrationē regni, debet exercere cū auctoritate sui curatoris, ad hoc. l. spurij. §. fi. ff. de decu. & hoc no. Bar. in d. l. quidā cōsulebant fm Abb. in d. c. cū vicesimū, dominus meus ibi lōge admirat de domino Abb. alle. Bar. in d. l. quidā ꝯsulebant q hoc ibi nō dicit, & qḋ nō viderit Io. and. in addi. spe. in rub. de tut. i. j. q. vbi disputat, an finita tutela illi regi sit dādus curator, & an p se factus pubes possit administrare iura regni & tacito auctore Old. q illā posuit in d. suo ꝯsi. lij. sequit ipse Io. an. opi. Old. p tex. in d. c. grandi, & d. l. fi. & l. j. C. d tu. & cur. illustri. pso. Ego vt dixi sequor Ol. maxime cū dist. data p Abb. in d. c. cū vicesimū que p certo tenēda est p d. l. fi. nec ob. id qḋ dicebat Io. de imo. qꝛ ex quo iste succedit in regno oīa pōt, que posset alius minor. xxv. an. p. d. l. si curatorē, qꝛ dico hoc eē veꝝ īteruenīete curatore, alias secus, vt ibi probat. Nec ob. respōsio data ad d. l. rēpu. qꝛ licet loquat in electione, tñ rō Old. vēdicat sibi locū in his, q succedūt iure proprio faciat id qḋ voluit gl. in cle. j. de elec. in verb. eligat. l. cū pater. §. dulcissimis. ff. de leg. ij. l. pater filiū. §. fundū. ff. de le. iij. vbi not. ꝙ
6 † quelibet dispositio debet ampliari, & restringi ad limites rationis expresse, et si verba nō patiant, vt in. l. adigere. §. quamuis. ff. de iurepa. & voluit Abba. in c. quia in insulis, de regu. cum simi. ¶ Quero decimonono, curator regi qua solēnitate det, vide tex. in. l. j. C. de tu. & cur. illustriū vel clarissimaꝝ psonaꝝ, nā tutor & curator dandus illustri in vrbe Romana noiandus est, & p decē ex senatoribus eligēdus, & p prefectū vrbis, & p eos noiatus ab ipso prefecto ꝯfirmatur, & ei sic cōfirmato per pretorē decernit administratio, nec isti tenentur in subsidiū propter illius malam administrationem, in prouincijs vero tutores vel curatores clarissimarum personarum nominantur per curiales, qui in subsidiū ex nominatione tenentur, vnde primo debet fieri electio. scdo cōfirmatio. tertio debet decerni administratio, scdm gl. & doc. in d. l. j.
7 ¶ † Quero vigesimo, que qualitates requirant in rege. Do. de sancto geminiano in d. c. grādi. de sup. negl. prela. li. vj. dicit qḋ in rege seu eius locū tenēte debet eē probitas fm Pe. armoꝝ, pbitate, vel fm Arch. modestia debet etiā esse circunspectus circa subditos, quasi debet eē oculis plenus, & hincinde subditoꝝ facta cōsiderare, & dr̄ circunspectus, seu circunspectio nomē cōpositum a circum & spicio qḋ nō est in vsu, & idē est qḋ video quasi circūspectus. i. circuncirca visus, & circūspectio, id est circūcirca cognitio, qꝛ hincinde debet superior cognoscere & insistere circa vtilitatem subditoꝝ, facit ad hoc. c. scriptū de ele. Itē nobilitas, deuotio, pbitas, sanguinis parentela, magnanimitas, potētia, dilectio erga subditos fm Pe. de anc. in c. grādi, que militare requirunt etiā in psona administratoris illustriū psonaꝝ, & alleg. Gemi. ibi Ciceronē i oratione ad Cesarē p rege Deiotaro vltra mediū cū de
8 frugalitate illū cōmēdasset, subdit † scio hoc verbū regē iā laudari solere fortē, iustū, seuerū, grauē, magnanimū, largū, beneficū, & liberalē, he enim sunt laudes regie, illa priuata est, vt volet quisqꝫ accipiat, ego tñ frugalitatē. i. modestiā & tēperātiā virtutem maximam iudico, ex qua auctoritate nota qualitates requisitas in rege, debet enim eē fortis, ad hoc faciat tex. d. c. grandi in ver. potētia, licet loquatur in coadiutore, debet etiā esse iustus, ad hoc faciat. c. rex. & c. regum est proprium facere iudiciū, & iustitiā. xxj. q. v. tamē ista iustitia debet esse dulcore misericordie tēperata. c. disciplinam. xl. di. nā iustitia sine misericordia vertit verum principem in tyrrannum, iuxta sapiētis sententiam, debet esse magnanimus, ad hoc faciat tex. i. d. c. grādi, in ver. magnanimitate, & quo ad istam magnanimitatē adduco tibi Bar. in. l. in his que. C. de predi. & omnibus rebus nauiculariorū, lib. xj. vbi no. ex illo tex. qḋ ad probandū hominē magnanimū presumitur ex magnitudine edificiorum, refert & sequitur eum Io. de pla. in. vj. not. dicens qḋ magna edificia fiūt cū magna difficultate & magno sumptu, & ex magnitudine edificioꝝ presumitur & iudicatur quis magnanimus, & si habes vnum modū probandi quem magnanimū, sed attentare magna picula nō est magnanimitas, sed temeritas iuxta doctrinā Senece in lib. de quatuor virtutibus sic dicētis, eris magnanimus, si pericula non appetas, vt temerariꝰ, nec formides vt timidus, nā timidū nil facit animum nisi reprehensibilis vite con

sciẽtia,ideꝫ voluit Mar.lauden.in tract.de pricipe,ꝛ sic no.† qḋ
9 ex edificiorum magnitudine probaṫ magnanimitas principis, ꝛ alle.ibi Mar.no.in.l.ij.C.de murile.li.xj.debet eẽ ẽt largus,ꝛ beneficus,ꝛ liberalis,ꝛ ad hoc adduco Cice.dicẽtẽ qḋ nil deterius auaritia,pſertim pricipibus ꝛ rẽpub.gubernãtibus,ꝛ in senibus dr̄ quoddã mõſtrũ,nã auaritia est idoloꝝ seruitus.c.auaritie,de pbẽ.qꝛ auarus vr̄ cõmittere idolatriã ꝛ seruire quodãmodo idolis,qꝛ auarus magis diligit nũmũ quã deũ,vnde maiorẽ reuerentiã adhibet auro ꝙ ipsi creatori.ad hoc pulcherrimus tex.in.c.sicut hi.xlvij.di.Itẽ auaritia est cũctoꝝ maloꝝ mater.xxiij.di. his ergo,ꝛ alibi appellaṫ cecitas.c.auaritie cecitas,de ele.li.vj.nã hominis mẽtẽ excecat,vt agẽda nõ videat,ꝑ hoc.c.quorũdã eo.ti.li.vj.vñ multũ notabiliter dixit Seneca nil est turpius auaritia senili,est.n.quasi mõſtrũ deficiẽte via augere viaticũ.i.deficiẽte via augere patrimoniũ,ꝛ ꝑ cõsequens auaritia est detestãda in omnibus,ꝛ pſertim in principe,seu rege liberalitas vero laudanda,nã liberalis põt dici nobilis,q exercet actũ nobilitatis,ita colligunt scribẽtes in.c.j.de dona.nã nobiliũ est propriũ donare,prout ibi no.Itẽ liberalitas in donãdo cõmẽdaṫ,dr̄ eniꝫ quedã beatitudo in donatore,vnde Christus dixit,beatius est dare ꝙ accipere,vt in.c.cũ marthe.de cele.missa.ꝛ i.c.ꝑdicator.xvj.q.j.sed intellige, vt merã liberalitatẽ qs exerceat ꝛ nõ ꝑdigalitatẽ,vnde vt inquit
10 Cicero i de officijs.li.ij.† nec ita laudãda est res familiaris,vt eã benignitas aperire nequeat,nec ita aperiẽda,vt oibus placeat,ꝛ eadẽ habẽda est cura rei familiaris,quãquidẽ dilabi temere flagitiosum est,sed ita tñ vt in liberalitate,ꝛ auaritia absit suspitio,refert do.Abb.in.d.c.j.ꝛ Hiero.ad Pau.Christi substãtiã ne impudenter effundas,ne liberalitate liberalitas pereat.Debet etiaꝫ esse largus,nã largitas tenet mediũ inter prodigalitatẽ ꝛ auaritiã glo.est in.c.ex parte de ꝯsue.ꝛ sic largitas est virtus,qꝛ in medio ꝯsistit virtus,dicit.n.philosophus qḋ mediũ attingere difficillimũ est lib.Ethico.ꝛ adduco gl.de pe.di.iij.in.§.ꝯ que de charitate que dicit,qḋ in oibus seruare mediũ vltra humanũ est,quasi dicat qḋ est magis diuinũ ꝙ humanũ,nã res pene ꝯ naturã est ꝙ aliquis sit sine peccato.xxv.di.§.criminis. Et qs dicaṫ auarus, qs prodigus,vide glo.ij.in versi.prodigalitatis vicio.in.c.pe.de
11 ꝯsue.sed Host.ibi in vl.gl.ponit versuꝫ.† Parcus sic retinet,sed nũmũ plorat auarus,dic qḋ parco seu auaro plus placent retenta,largo vero plus placẽt data,ꝺm Abb.ibi.Itẽ princeps debet esse humanus,ꝛ nõ superbus.l.fi.C.de dona.inter vi.ꝛ vxo.Debet eẽ seuerus quasi sequens veritatẽ ꝛ realitatẽ,seu seuerus circa vitia ꝛ delicta,put serenissimi reges Hispanie seueri sunt ꝯtra marranos,facit.c.rex.xxij.q.v.sed ista seueritas debet eẽ ordinata,nec excedens modũ,ꝛ ad hoc adduco ego pulchruꝫ tex.in.c. quorundã.lxxiiij.di.vbi hec x̄ba ponunṫ,tales erga subiectos nostros existere debemus,quales nos,si subiecti fuissemus, nostros vellemus eẽ ꝑpositos,faciat.c.alligãt xxvj.q.vij.ꝛ.c.beatus.xlv. dist.Debet ẽt esse iustus,vt dixi.s̄.ꝛ ideo pulchre dixit Diony.in primo de regno,propterea Homerus veros reges ac pricipes a deo educatos dicit,ꝛ imo deo similes Minoa q magnaꝫ iustitie famã fert immortali deo familiarẽ appellat a iure,qcunqꝫ reges siue apud Grecos,siue apud Barbaros extiterẽ appellatiõe hac digni sunt,eos.n.dei discipulos ꝛ emulatores fuisse ipse sermo declarat,solus namqꝫ deus ꝛ rex,ꝛ pater omniũ noiatur, idẽ in.iij.
12 li.† Regnũ vero dr̄ principatus,nã rex ꝛ imperator nulli sunt obnoxij,lex aũt est regis decretũ,ꝛ Suetonius in vita Cesaris,est ergo in genere ꝛ sanitas regũ,q plurimũ inter homines pollent, et cerimonia dei cuius ipsi in potestate sunt reges,ꝛ Cicero,de leg. li.iij.omnes antique gẽtes regibus quõdã paruerũt,qḋ genus imperij primũ ad homines iustissimos ꝛ sapiẽtissimos deferebatur, idqꝫ in republ.nr̄a maxime valuit,quoad ei regalis potestas prefuit,ꝛ Iustinus li.j.principio rerũ genitũ nationũqꝫ imperiũ penes reges erat,quos ad fastigiũ huius maiestatis nõ ambitio popularis,sed spectata inter bonos moderatio ꝑuehebat,populus nullis legibus tenebaṫ, arbitria principum pro legibus erant,ꝛ Salustius in prefatione Catilinarij,igitur initio reges,nã in terris nomen imperij ad primum fuit diuersi pars ingenium,alij corpus exercebant,etiam tunc vita hominum sine cupiditate agitabatur,sua cuiqꝫ satis placebant.
13 ¶ † Quero vigesimoprimo,an rex dicatur illustris,dic qḋ sic,vt i suprascriptione.c.nouit de ap.vbi dicit illustri regi Francie,ꝛ idẽ in.c.tuã de or.cog.ꝛ in.c.nouit i ver.illustris regis,de iud.ꝛ in.c. nouit,de of.leg.ꝛ in.c.ex speciali in ver.illustrẽ regẽ Portugalie de iudeis,ꝛ in.c.grãdi.in ver.suã excellẽtiã,ꝛ ibi dixi de sup.neg. prela.li.vj.ꝛ no.in rub.C.de tut.ꝛ cur.illustriũ ꝑsonarũ,sed quero q dicanṫ illustres,dico qḋ illi proprie dicunṫ illustres,qui habent plures ꝑuincias,seu plures ciuitates sub se,ꝛ sunt multoꝝ pretorũ ꝑfecti,vt reges,patriarche,ꝛ similes comites dicunṫ spectabiles,ita voluit Bal.in.l.j.ff.de of.prefe.preto.vbi dicit qḋ Card. sunt illustres,itẽ patriarche,qꝛ relicti sunt ad instar regũ,qꝛ multas regunt ꝑuincias,sed archiepiscopi ꝛ episcopi sunt spectabiles,sicut comites,abbates vero habẽtes terras ꝛ iurisdictiones tanꝙ vice presidũ dicunṫ clarissimi,ꝛ dicit ibi Guil.de cug.qḋ reges successerũt loco pretoꝝ pretorio,ꝛ dicit oia regna eẽ sub Cesare,excepto regno Francoꝝ,cũ rex Frãcoꝝ de iure nõ habeat superiorẽ,ꝛ vide eundẽ Bal.in rub.ff.de of.procon.ꝛ leg.vbi dicit
14 qḋ ꝑcõsul est spectabilis,† ꝛ omnis ꝯsul rõne legationis est spectabilis,sed rõne ꝯsulatus,est illustris,sicut rex Sicilie est rex respectu Sicilie,ꝛ comes ꝑuincie respectu prouincie,ꝛ dux Apulie respectu diuersaꝝ ciuitatũ,ꝺm Cy.ꝛ Guil.ꝛ adduco Ale.i.l. j.in.xj.col.in ver.sub quo aũt gradu cõprehẽdaṫ rex.ff.de of.eius cui mand.est iurisd.vbi dicit,qḋ sub gradu illustriũ alleg.d.c.nouit,de iudi.ꝑ hoc qꝛ equiparaṫ ꝑfecto ꝑtorio,ꝺm Guil.ꝛ Bal.i. d.l.j.ff.de of.prefec.pret.ꝛ Bart.in.l.j.in princ.ff.quod qsqꝫ iu.ꝛ in.l.oẽs populi in.j.q.prin.in ver.iiij.quero,ꝛ Bal.in.c.cũ accessissent,de ꝯsti.ꝛ in prin.digestoꝝ in.iij.col.i.l.ij.in.v.col.ff.de orig. iu.ꝛ ibi querit,qd de doctoribus an dicanṫ illustres vel clarissimi, ꝛ qd de doctore,vel medico,q esset ad latus principis,ꝛ qd de capitaneo,marchione,ꝯsule,ꝛ questore,vide ibi ꝑ eũ,vbi ẽt disputat,an papa,ꝛ imperator sint supillustres,in gl.in ver.tribuunṫ,ꝛ licet Bar.ibi dicat papã ꝛ imperatorẽ eẽ supillustres,ꝛ cũ eo transeat Roma.ibi.ꝛ spe.in ti.de iuris.om.iud.in prin.ꝛ Bald.ibi in addi.ꝛ in.c.cũ accessissent,de cõst.gl.ꝛ Ang.in.l.precipimus, in prin.ꝛ Io.de imo.in.c.solite,de maio.ꝛ obe. Tñ verior opinio ẽ
15 ꝙ nõ sint supillustres,† ex quo papa ꝛ Impator sunt sup oẽs gradus ꝺm Cy.ꝛ Ray.in.l.fi.C.vbi sena.vel claris.ꝛ Io.an.in addi. spec.in.d.ti.de iuris.om.iud.ꝛ Alb.de rosa.in.l.impiũ.ff.eo.Fateri tñ põt,ꝙ possunt dici supillustres,eo qꝛ ñ solũ sunt supra gradũ illustriũ,sed ẽt supra gradũ supillustriũ,ꝛ videṫ eẽ ꝯclusio doc. ꝙ impator ẽ supillustris,reges illustres,duces,ꝛ comites,spectabiles,ꝑsides ꝑuinciaꝝ sunt clarissimi,ꝛ arguẽdo de similibus ad similia i ecclesia dei papa est supillustris,cardinales sunt illustres epi spectabiles,q vero mittunṫ ad regendã prouinciã sunt clarissimi,vñ supillustris nõ est dignitas,sed culmẽ dignitatis,ꝺm bal. ꝛ doc.in.d.l.j.ꝛ põdera tex.in.§.illo.in ver.illustrissimã ꝑfecturã, in auc.de ap.vbi ꝑfectus dicit illustrissimus,ꝛ tñ nemo prefectus est superillustris,ꝛ vide ad ꝑdicta Io.de imo.in.l.imparatores, in j.col.in gl.in ver.clarissimoꝝ.ff.de app. Et inquãtũ Bal.in.d.c. cũ accessissent,ꝛ in.l.j.in.§.fi.ff.de of.ꝑfec.preto.ꝛ in.l.ad similitu
16 dinẽ,in.ij.no.C.de epi.ꝛ cle.dicit ꝙ † cardinales equiparanṫ prefectis ꝑtorio,q sunt illustres ꝺm gl.in.l.j.§.fi.in ver.iudicaturos. ff.de of.ꝑfec.ꝑto.ꝛ gl.in.l.episcopale.C.de epis.aud.tñ in ꝯtrium ob.tex.in.c.ij.de of.leg.li.vj.vbi cardinales legati pape eqparantur ꝑcõsulibus,sed ꝑcõsules nõ sunt illustres,sed spectabiles tantũ,dicit ꝙ cardinales,qñ sunt ad latus pape,tũc cẽsenṫ illustres, ꝑ tex.in.l.j.C.de ꝑpo.labaꝝ.li.xij.in versi.quos lateris nr̄i decus illustrat,si aũt cardinales de latere mittanṫ extra in legatione,tũc equiparanṫ proprie ꝑcõsulibus,ita loquiṫ tex.in.d.c.ij.ꝛ tũc non sunt illustres,ita declarat Bal.in rub.ff.de of.ꝑcon.ꝛ leg.Itẽ cõsiliarij principũ sunt illustres.l.qsquis,in versic.viroꝝ illustriũ.C. ad.l.iul.maie.ꝛ ibi Ang.expresse not.ꝙ oẽs cõsiliarij consistorij principis itelligunṫ ẽt illustres,ꝛ ideo infert ꝙ Carolus pricepo assumpsit Bar.in suũ ꝯsiliariũ,fecit euꝫ illustrẽ,in pratica tñ hodie reges appellamus illustrissimos ac serenissimos,excellentissimos,ac inuectissimos,vidi tñ libellum de epithetis ꝑ magistrum Laurẽtiũ de Aquilegia,in quo dixit ista noia serenissimus,inuictissimus,excellẽtissimus,victoriosissimus,christianissimus,incly
17 tissimus,illustrissimus ꝯuenire Impatori,† q dr̄ Cesar,rex Alamanie,totius orbis monarcha,princeps orbis,Romanorũ rex. Alia vero noia.s.illustris,excelsus,sublimis,inclytus,inuictibilis,triũphabilis,victoriosus,excellens,ꝛ magnificus ptinere ad reges,puto tñ si rex nõ recognosceret supiorẽ,ꝛ eẽt monarcha in regno suo,vt sunt reges nr̄i Hispanie,ꝛ rex Frãcoꝝ,ꝙ isti dicunṫ serenissimi,ꝛ conueniunt eis imperatoris noia per ea, que voluit Bal.in.c.cum venissent,de eo q mit.in possessio.ꝛ ꝑ abb.ꝛ alios in.c.que in ecclesiaꝝ,de cõstitu.per Bal.ꝛ doct. in.l.infamen.ff. de publi.iudi.ꝛ in.l.hostes.ff.de cap.ꝛ per doc.in.c.per venerabilem,qui filij sint legit.cuꝫ simi.ꝛ ad materiã vide Abb.in.c.solite in.j.no.de maio.ꝛ obe.ꝛ Bal.in.c.ꝯstitutiã.cl.ij.de testib.quẽ reprehẽdit Andre.sicu.in.c.ex parte.B.in.iij.col.de foro cõpe. ꝛ vide Andre.sicu.in.c.nouit.in primo notabili.de officio lega.
18 ¶ † Quero vigesimosecundo vtrum a regibus,seu regũ sñia appellari

pellari possit et si sint subditi romano imperio, qr reges vel pares, vel maiores sunt prefecto pretorio sm Guil. r alios. dic secu dum Bal. q no ti a sententia regum potest supplicari ad Cesarem, r vacante imperio ad apostolicum. i. ad papam. arg. clem. pastoralis. ad fi. de re iud. r si regnuz est ecclesiasticu potest supplicari ad papam recta via. ita pulchre determinat Bal. in. l. j. ff. de of. prefec. pret. circa fi. in ver vl. no. r in. c. cum venissent. in. ij. col. de eo qui mit. in pos. ca rei ser. r in. j. consti. ff. in. iij. col. vbi dicit idem qr eius diffinitiua sententia in regno suo pro lege custoditur, r nemo potest eam in melius reformare r voluit And. sicul. in. c. iurauit. de proba. Ego adduco bonu tex. in. l. ij. in. §. exactis deinde. ibi dum dicit ne p omnia regiam potestatem. ff. de ori. iu. nam ibi probatur aperte, q a sententia regis non potest appellari, sicut nec potest appellari a sententia prefecti pretorio. d. l. j. ff. de of. pre. preto. r voluit Alex. in. l. j. in. xj. colu. ff. de of. eius cui mand. est iurisdictio vbi alleg. Bar. in prin. ff. nou. in. iij. co. r in. d. l. ij. in. v. volu. r in. c. cum accessissent. de consti. addo et Philip. in rub. de appel. in. iiij. col. vbi dicit rectius, q a sententia regis, q de iure non cognoscit superiorem, non appellat. alleg. not. in. c. p venerabilem. qui filij sint legi. r Spec. in titu. de app. in. §. nunc tractemus. in princi. r Inno. in. l. imperatores. in. j. col. ff. de app. r gl. singu. in ver. romanorum insti. de pat. pot. in. §. ius aut. quam sequitur Bal. in. §. si duo. de duobus fra. de no. feu. inue. al as d fratribus de no. beneficio inuestitis. In contrarium alle. glo. j. in.
19 c. j. de pa. iura. fir. † q et Sclaui r Francigene sunt sub imperio Romano. r Bar. in. l. hostes. ff. de capti. r gl. no. in. c. adrianus. el. ij. in ver. per singulas. lxiij. di. que dicit, q reges Hispanie non subsunt Imperio, qr regnum ab hostiu faucibus eruerunt, illam glo. alle. abb. in. c. quanto. in glo. j. de iureiu. r in. c. nouit. in gl. in ver. iudicare. de iudi. r dicit Phil. hoc intelligi de facto secundu Inno. r Host. in. d. c. per venerabilem. r hoc idem dicunt de rege Francorum, sm gl. ibi. r Spec. in prealleg. loco pro quo text. est in. l. in nomine domini. C. de of. prefe. affri. vbi imperator disponit de partibus Francie, r dicit hoc esse tenendum de iure comuni, dicit et q a sententia aliorum, qui non recognoscunt supiore appellari non potest, prout voluit Io. an. in addi. Spe. in. d. §. nunc tractemus. r ideo dicebat Cy. in. l. fi. C. de dona. inter vir. r vxo. q a sententia ducis Venetorum non appellatur, ide in. l. fin. C. de pet. here. quem refert Phi. in dicta rub. sed pro certo Cy. in lec. mea hoc non dicit nec aliquam mentionem facit de duce Venetorum. dicit tamen in. d. l. fi. C. de don. inter vi. r vxo. q dominus qui no recognoscit superiorez est princeps in terra sua, de facto, ego allego Ange. in. l. ite veniunt. in. §. ceteru. in ver. r ex his habes. ff. de peti. here. q epistola transmissa per principem dz obseruari pro lege in omnibus casibus. idem dicit in eo qui hz potestatem legis condende, qd viget de facto in ciuitate Teruisij ad cu-
20 ius potestate† queda epistola per duce Venetorum fuit transmissa eo tempore quo per Venetos illa ciuitas regebat, prout hodie regitur r vertebat questio an ius faceret in omnibus causis illa epistola, r certe fecisset, si solus dux habuisset potentia legis faciede, prout est casus. ff. de consti. prin. l. j. ibi p epistolam. licet idem Ang. in. l. i. in gl. inci. imo derogat. ff. d fer. aliter sentiat dices q licet imperator rescribendo, sententiando, r epistolam transmittedo intelligatur ius condere, vt in. d. l. j. ff. de consti. prin. tn nullus inferior a principe, lz habeat potestatem legis condende, intelligatur hoc habere, vnde non rex, non coitas, neqz baro, r ideo si sententia talium esset iuri coi contraria posset rescindi tanquam iniqua. facit a quibus appellare non lz. l. vnica. qd dicit esse meti tenedu. refert domi. meus in. c. j. d pba. i. j. col. r in rub. de consti. in xv. col. vbi credit quantu ad regem anglie male loqui in. d. l. j. p tex. in. c. constitutio. in ver. rex vel imperator. ij. di. Cu rex sit monarcha in regno suo, r mihi plz talis opinio cum rex, seu alius inferior princeps non recognoscens superiorez possit omnia in suo territorio sicut Imperator in terris Imperij, per ea que notatur in. c. que in ecclesiarum. de consti. per Abb. r Modernos. r p bar. in. l. infamem. ff. de publi. iudi. r in. l. hostes. ff. de capti. r Bald.
21 in. c. cu venissent. d eo qui mit. in posses. † limitantur omnia supra dicta, qr qn iniustitia esset manifesta, tunc a sententia imperatoris, seu regis, r aliorum non recognoscentium superiore possit appellari ad papam, cu ipse papa sit iudex competentes contra omnes non recognoscetes superiore ratione iniustitie r peccati. vt in. c. nouit. de iudic. r ibi per Hostien. r Io. an. adducente tex. in auc. vt differ. iudi. §. si vero contigerit. r est g o. no. in. c. ex transmissa. de fo. compe. r probat in. c. fi. de iudi. secundum vnum intellectum. r facit q no. Inno. in. c. lz ex suscepto. de fo. cope. r in c. cum te. de sen. et re iud. r sequitur Abb. in rub. de app. in. v. q. de ap. r Phil. in. c. si duobus. in. §. fi. in. ij. limi. eod. titu. vide no. in. c. nouit. de iud. r in. c. j. de proba. p Abb. r Moder. r in. c. cum non liceat. de prescrip. qui dicut, qd imo indistincte appellari potest ad Papam, qr nullo iure possunt isti non recognoscetes superiorem ita eximi, quin ei subsint etiam in temporalibus, ne sint acephali. i. sine capite r superiore, vt in. c. nulla ratione. xciiij. di. r plene no. in. d. c. cu non liceat. r in. d. c. si duobus. r vide Old. consi. lij. q. talis est ad fi. qd a sententia regis non appellat, r q error suus non potest emendari, qr superiore non hz. r hanc partem tenui in rub. de appel. qr si reges non recognoscunt superiorem, ita iudicandum est de eis sicut de imperatore, r sic limitatio. Abb. in. d. rub. saluari potest dum loquit de notoria iniustitia talium. faciunt no. pro notoria r euidenti iniquitate in. c. ij. per Host. r Abb. de arbi. in. l. si pars. ff. de inoffi. testa. r plene p Moder. in. c. inter ceteras. de sen. r re iudi.

22 ¶ Quero vigesimotertio† vbi r in quo loco in iure fit mentio de regibus. Respondeo primo qd de rege Francorum habet. iij. q. vj. hec quippe. vbi appellatur gloriosissimus. xj. q. iij. excellentissimus. vbi appellatur excellentissimus, r in suprascriptione. c. puenit. ij. de iureiur. Interdu appellat illustris, vt in. c. nouit. de iud. r dixi. s. q. xxj. r historiam regis Caroli r Pipini. vide in. c. venerabilem. in verbo, transtulit. de elec. r de pace iur. fir. in. §. iniuria. ¶ De rege Anglie siue Britanie fit metio in. c. no est. d spo. r in. c. nouit. de iudi. r vtru rex anglie habeat aliqd ius in regno Fracie. ponit Bal. in. l. j. ff. de sen. vbi dt qd si filia regis Fracorum no successit i regno ex ronabili osuetudine Fracorum, filius eius. s. dns rex Anglie inclyte recordationis in regno Fracorum nullum ius pretendere potuit, qr in cato no potest esse plus virtutis quaz procedat ab influetia, seu ab influenti potentia cae, vt in. c. j. §. h aute notandum, qui feu. da. pos. r si male cessit regibus Francorum forte fuit propter causam, que erat in mente diuina non propter istam que est clara pro rege Francorum. Nam vbi non succedit femina, no succedit filius eius. de sen. r re iud. c. apfice. li. vj. i no. ¶ De rege Vngarie hr in. c. lz. r in. c. non est. de voto. r in. c. intellecto. de iureiu. r in. c. cum olim. per doc. de sen. r re iud. vbi loquunt de beato Stephano rege, r loqtur Bal. in. l. rescripta. C. de preci. impe. offe. ¶ De rege Gottorum tangit. xvij. dist. ocilia.
23 §. hinc et. ¶ † De rege Scotie hr de quer. oiu. charissimus. r in c. inter alia in subscriptione. de immu. ec. lz Bar. brixi. in repto. suo dicat esse Regulu regem Scotie per glo. in. c. venerabilem. de elec. que hoc non dicit, r per no. in. c. ij. xxxij. q. ij. r not. in. c. venerabilem. de elec. ¶ De rege Castelle, Aragonie, siue Hispanie, hr de iureiu. c. qto. r gl. in. c. adrianus. el. ij. in verbo, per singulas. lxiij. dist. r Abb. in. c. nouit. in verbo, iudicare. in gl. de iudi. r sup gl. j. in. d. c. qto. r in. c. venerabile. d ele. in. x. col. ¶ De rege Nauarre, hr in. c. ad nostram audientia. de iureiu. ¶ De rege Apulie, r Sicilie, hr in. c. veritatis. de iureiu. r in cle. pastoralis. d sen. r re iud. ¶ De regibus alijs pluribus, hr in registro curie Romane, de qbus dixi. s. in. xiiij. q. r qlibet in domo sua pot dici imperator, seu rex, vt in. c. duo ista. xxij. q. iij. vn Io. and. in. c. venerabilem. sup glo. in ver. germanos. refert fabulaz de quoda
24 rurali, qui receptauit Richardum regem Anglie incognitu, † q in aucupatione sua, seu venatione instate discrimine tpis pdiderat exercitum suum, r cum nollet obedire rustico in lotione manuum, vel sm aliquos, cu Rex vellet se preferre illi in mensa, dedit illi alapam, dicens, q qlibet est Rex in domo sua, quare dno domus sit obediendum in domo sua precipienti, fert et q rex postea ad palatiu suum reductus fecit rusticu inuitari, vt sic ipsum nolete obedire verberari faceret, sed rusticus sagax r sapiens in omnibus regi obtemperauit, lauado manus, in solio regali sededo, r osimilia faciendo, prout rex preceperat, r sic Rex remansit frustratus intetione sua. vnde fertur propter hoc sibi multa bona otulisse, r idem audiui dici in duce Leonelo Ferrarie, qui rustico similia facienti nonnulla terre iugera sibi contulit.

¶ Quero vigesimoquarto, an mater regis que non fuit vxor regis dicatur Regina, dico q no, sz vxor regis tm bene dicit regina, ita pulchre dixit Bal. p illu tex. in. l. j. ibi, in fi. l. not. ff. d sena.
25 ¶ † Quero vigesimoquinto, an filius regis patre rege supstite dicatur Rex, glo. j. in. c. fi. xxiiij. q. j. colligit arg. ex illo tex. in versi. rex iuuenis. qd filius regis rex vocari dz lz regnu non habeat, r dicit esse ar. pro comitibus Teutonie r Italie. iam enim domin9 est r sola administratio deest, vt in. l. in suis. ff. de libe. r posthu. r ibi Bal. in textualibus sup ver. queadmodu. Domi. no. illu tex. inquatu probat qd filiusfamilias dicit dns viuo patre, ad qonez nostraz qd filius regis dicat rex et patre viuo. r alle. text. in. d. c. fi. r istud est magni r triplicis effectus sm Pau. de ca. in. d. l. in

suis. Primus est, q2 nō dr̄ hereditas patris vnq̄ȝ iacuisse. Alius effectus est, si filius nō acqrit dn̄ium nouū, seu de nouo, s3 ɔtinuat vetus. bene tñ acqrit nouā administrationē, quā patre viuēte nō habebat, ⁊ ēt illud fictū impinguat, ⁊ efficit̃ veꝝ ⁊ plenū, nō tñ ex hoc dr̄ nouū dominiū, sed vetus. Tertius effectus est, qd ēt si filius nō sit institutus, sed decesserit pater intestatus idē est vt in ipsuȝ ɔtinueẽ dominiū ēt ignorātē, ⁊ efficit̃ heres ipso iure, ⁊ habet dominiū a lege, nō tñ plenū, sed fictū pp verbum quodāmodo, qd est no. improprietatis positū in d. l. in suis, iūcta gl. ibi, ⁊ in l. pretor. §. j. ⁊ ibi no. Bar. ff. de eden. ⁊ in l. j. in ver. quodāmodo, ⁊ ibi Bar. ff. re. amo. ⁊ in l. qd si vir. iūcta. l. seq. ⁊ ibi Bar. ff. sol. mat.

26 ¶ † Et ista faciunt ad questionē, statutū disponit qd dn̄ium intelligat̃ ɔtinuari inter patrē ⁊ filiū, an isto casu filius ipediat̃ intētare remediū legis fi. C. de edic. di. adri. vel interdictū quoꝝ bonoꝝ, aut aliud remediū adipiscende poss. ⁊ an si priusq̄ filius corporaliter apprehēdat posses. reꝝ paternaꝝ, alius ingrediat̃ ⁊ apprehēdat possit filius eū accusare de possessiōe turbata. Bal. in rub. de causa pos. ⁊ proprie. in. iiii. col. in ver. q̄ro, statuto cōmunis papie cauet̃, qd heredi ɔtinueẽ possessio testatoris, respōdet, qd est possessio datiua causata a lege absq̄ pn̄tia corporali, ⁊ eā vocat artificialē possessionē nō naturalē, q2 nō ɔsistit in sensu corporeo, nec in organis corporeis, si. n. loqmur de possessione legali, illa potest ɔtinuari, si de corporali est impossibile, nisi p fictionē, vnde heres pōt petere se mitti in possessionē ex edicto diui adriani in executione statuti, ⁊ praticat̃ Mediolani, vt q est in possessione ficta sit in vera, vt in simili habet̃ i. l. apud iulianū, in. §. j. ff. ad treb. dūmodo citet̃ corporaliter possidens, nō obstāte qd alius possideat ficte. l. j. §. necessario. ff. si mulier ventris noīe qd not. singulariter

27 † qd edictū diui adriani in casu dicti statuti sapit duplicē effectū scilicet possessionis recuperāde ⁊ adipiscēde, ⁊ ideo nō pōt objici ei p possessorē exceptio proprietatis, q̄ posset proponi in mero beneficio legis edicto. C. de edic. diui. vbi probatio dominij esset in prōptu, ⁊ idē Bal. in. c. ɔtingit, in. ij. col. de dolo ⁊ ɔtu. ⁊ in. c. itē cū qs, in. ij. col. de resti. spo. ⁊ Bal. post Cy. in. l. ea. l. in. v. col. C. de ɔdi. ob cau. ⁊ ibi Cy. in. ij. col. in ver. ⁊ istud est ar. ad. q. ⁊ bal. in auc. defunc. C. ad treb. ⁊ in. l. ij. C. de app. ⁊ in rub. de ɔsue. ⁊ in c. j. de ɔtrouer. iuest. ⁊ in. l. si sorori. C. de iu. delib. ⁊ alex. in. l. i suis in. iiij. col. i ver. vbi aūt. ff. de lib. ⁊ postb. vbi refert doc. antiquos ⁊ Mod. cōmuniter tenere qd vti nequeat iterdicto recuperāde, sed adipiscēde q̄ opinio mihi placet pp executionē facti nō habitā, qd est notādū pro statuto Patauino disponēte de fideicōmissario mittēdo i pos. ⁊ in tenutā incōtinēti ⁊ imediate, q2 nō debet impediri p heredē, quo ad possessionē facti adipiscēdā, nō obstantibus no. p Bar. ⁊ alios in. d. l. fi. C. de edic. di. adri. tol. facit qd voluit Alex. ɔsi. lxxxij. pspectis bis in. ij. parte ɔsilioꝝ, vbi dicta p eū nō hn̄t obstare, qn̄ statutū disponit de fideicōmissario, prout disponit statutū Patauinū, ⁊ adduco Pau. de ca. in. l. restituta

28 in prin. ff. ad tre. vbi dixit qd † hoc alias fecisset irritari quendaȝ processuȝ, q2 fideicōmissarius, cui post mortē heredis relicta erat hereditas, mortuo herede statim dixit se adire hereditateȝ illius defuncti, ⁊ fecit se imitti in tenutā bonoꝝ, ac si esset directo institutus, ⁊ i hoc errore vidit plures pcuratores eē tā Florētie q̄ȝ Bononie, nā dixit qd ista erāt inepte facta, q2 ad eū nō spectabat adire, q2 iā erat p heredē adita, nec poterat capere tenutā, nisi facta restitutione p heredē heredis ad quē hoc ptinet. ff. ad tre. l. quamuis. §. j. in qbusdā tñ locis sunt statuta ꝙ nō reqrat̃ restitutio, prout statutū Paduanū disponit, vt nō requirat̃, nec realis, nec verbalis, sicut ēt de iure cōmuni sunt aliqui casus, in qbus nō requiritur restitutio, vt legit̃, ⁊ no. in. l. sancimus, in. §. cū aūt. C. ad treb. nā nec tūc debet adire, nec vt heres petere tenutā, posset tñ tolerari, vt resoluat̃ aditio in acceptionē fideicōmissi, ⁊ illud verbū heres intelligat̃. l. vtilis. l. filius. ff. qd cū eo. vnde cautela eēt iudicio meo qd petat̃ tenuta ƀm formā statutoꝝ, ⁊ sic p sola executiōe facti ar. eoꝝ que no. in. l. eius q delatorē. ff. de iure fis. ⁊ in. c. cuȝ ƀm leges de hereti. li. vj. ⁊ vide And. sicu. in. xxij. char. in repet. rub. de cau. posses. ⁊ propri. in ver. oportune se offert modo q̄stio. vbi tāgit p plura media, vtrū statutū seu ɔsuetudo possit trāsferre pos

29 sessioneȝ sine actu corporali, † ⁊ posito ꝙ transferat possessionem qualis sit illa possessio an vera, an ficta, ⁊ in ɔsequētiaȝ de statuto papie Mediolani, ⁊ similiū locoꝝ, ⁊ ibi ponit questionē nostram ꝙ filius regis dr̄ rex viuo rege pp supremā affectioneȝ patris ad filiū, ⁊ ita possunt saluari glo. s. gl. iij. in. l. cū heredes. ff. de acqui. pos. ⁊ insti. de here. quali. ⁊ diffe. in. §. sui. in ver. existimant̃, ⁊ gl. ij. in. l. in suis, ⁊ in ver. quodāmodo. ff. de lib. ⁊ postb. vt possessio dicat̃ ɔtinuari a patre in filiū, p qbus gl. facit celebris text. in. l. cū miles, in verbo. q2 possessio quasi ɔiuncta descēdit ad heredē.

ff. ex qui. cau. ma. licet cōmuniter ille gl. dānari solent, ⁊ ad predicta facit gl. fin. j. in. l. ij. C. q etate vel pfessiōe se excusant. li. x. que vult, qd sufficiat patrē sustinere munera publica, nā extimū pris cēset̃ extimū filij ēt viuēte patre, ⁊ ad hoc illā gl. not. ⁊ sequit̃ bal. in. l. fi. ad fi. C. de impub. ⁊ alijs substi. ⁊ in. l. diximus. §. fi. ff. de excu. tut. ⁊ in. l. nō plures. C. de sac. san. eccl. ⁊ in. l. ij. in vlt. col. C. de lib. ⁊ eoꝝ liber. ⁊ in. c. filius, de capitaneo q curiā vēdidit, ⁊ in add di. spec. in ti. de cēsi. in ver. in extimo, ⁊ Alex. ɔsi. lviij. sup hesitatione, eā ēt not. Bal. in. l. sciēdū in vl. col. j. respō. ff. q satisd. cog. ⁊ dr̄ ꝙ de ea nō fuerūt recordati doc. ibi. Roma. ibidē reprobat illā gl. dicens ꝙ. l. ij. p quā mouet̃ glo. nō probat. ⁊ similiter reprobat illā. Alex. in. l. in suis in. ij. col. ff. de lib. ⁊ postb. cuius repro

30 batio nō est bona, q2 licet gl. j. in. d. l. ij. aliud dixerit, tñ i fi. † tenet qd sit idē extimū pris ⁊ filij, cū sint vna ⁊ eadē psona iuris fictione, vn̄ dic qd illa glo. est vera, ⁊ cōmuniter approbat̃, ⁊ p illā glo. dicit Bal. in. d. l. sciendū in vlti. col. qd qcqd est in extimo patris intelligit̃ eē in extimo filij, ⁊ ƀm tale extimū fungit̃ filius muneribus publicis, vn̄ si statutū dicat qd nullus possit eē prior, nisi habeat in bonis mille cathasticū patris patrocinat̃ filio p illā gl. ƀm Bal. ibi, idē tenet Alb. de rosa. in. l. in suis palleg. vbi dicit se de ɔsilio alioꝝ peritoꝝ Bergami ɔsuluisse, qd filius, cuius pater habebat in bonis plusq̄ȝ trecēta, possit eligi ad officiū, ad qd nullus pōt eligi ex forma statuti, nisi habeat i bonis. ccc. alle. ēt no. i. d. c. fi. xxxiiij. q. j. refert, ⁊ sequit̃ Rapha. comē. i ɔsi. ccvj. duo fratres habēt bona cōmunia, imo plus p illā gl. tenet Bal. in. c. q̄ i ecclesiaꝝ, ad fi. de ɔsti. qd si statuto caueat̃, qd nullus possit eē prior ciuitatis, nisi sit extimatus i. c. ⁊ habeat plures filios, istud extimū oibus insolidū sufficit, donec pater viuit, qd est notādū pro extensione illius gl. Itē pro illa gl. dicit Bal. in. l. ēt pe. col. C. de exec. rei iud. qd pr̄ ⁊ filius p vno capite reputant̃, ⁊ in. l. j. §. illud. C. cōmu. de manu. dicit Bal. p illā gl. qd habitatio patris censet̃ habitatio filij. Idē dicit Ange. in. l. fi. circa fi. C. de impu. qd si requirit̃ ad ɔsequendū aliquod beneficiū vel priuilegiuȝ qd habitatio patris pdest filio ⁊ extimuȝ vnius pdest alteri, ⁊ hoc dicit vidisse de facto pluries Perusij. Itē p illā gl. dicit Bald. in. l. j. §. dn̄i lo

31 vlt. ff. ad sil. † qd si statutū disponat qd offensus ad domū suā possit petere effendētē puniri pena dupli, tale statutū militat i filio offenso ad domū pris, ⁊ dixit Bal. in. d. l. diximus. §. si pr̄. ar. illius tex. qd si statutū disponat qd nō soluens collectā possit impune offendi, qd si pr̄ soluit, filius soluisse vr̄, p illā gl. quam reputat sing. Itē p illa gl. vide Bar. in. d. l. j §. dn̄i vltimo. arg. illius tex. qd libra seu cathasticū pris pdest filio siue in potestate, siue emācipato, nō aūt prodest alijs, q in eade familia sunt, puta alumnis, familiaribus, ⁊ similibus, qd valde no. p extēsione dicte gl. inquātum dicit Bar. de filio emācipato. adde ēt Bar. in. l. cū scimus, circa mediū. C. de agri. ⁊ cen. li. xj. vbi p illū tex. in ver. fratres, no. qd si statutū dicit qd nō allibrati nō audiant̃, nec in ciuilibus, nec i criminalibus, qd libra patris vel alioꝝ ɔsortū de domo pderit non allibrato. sufficit. n. hos ɔsortes onera sustinere p illā. l. p quā etiā dicit ibi Bar. qd si statutū disponat qd absentes a ciuitate Perusij nō gaudeant ciuiū priuilegijs, cū onera nō supportent, qd si aliqs abest a ciuitate, sed in ea pmanent pr̄ vel fratres, vel cognati q supportāt onera, qd nō obstāte absentia gaudebit priuilegio, vr̄. n. supportare, cū supportāt illi, q sunt d sua pgenie, sequit̃ Roma. i. d. l. j. §. domini, ⁊ ad istud vltimū adde ɔsiliū Ang. de Peru. cclxix. statuto ciuitatis cauet̃, ⁊ Abba. in. c. rodulphus, in. ij. col. de rescri. gl. in. l. j. in ver. maneat, ⁊ ibi Bar. ff. de lib. agno. qd

32 † Dicit̃ qs habitare in loco, vbi retinet familiā, licet nō sit ibi presens, ⁊ Ang. ɔsi. xxiiij. Cōstantinus, facit qd ipse not. in. l. j. ff. de flumi. ⁊ Mod. in. c. qm̄, de off. ord. Inn. ⁊ Abb. i. c. ex parte. B. de foro cōpe. Host. in. c. postulasti. eo. ti. vbi qs dr̄ habere domicilīu, vbi habet larē. i. familiā seu matrē, ⁊ ita ɔsului apud Ariminū in cā magnifici dn̄i Raynerij de Malichijs Ariminē. ⁊ pretoris tūc ciuitatis Bono. facit ēt ꝙ no. Bal. in. d. l. diximus. §. si pater p illū tex. ff. de excu. tu. ƀm Jaco. de are. ⁊ Dy. si vnus de familia soluit collectā, qd istud d3 toti domui, ⁊ toti familie pdesse. facit ēt ad pdicta, quod no. Alex. in. d. l. in suis. in. ij. col. ff. de lib. ⁊ postb. qd possidet filius possidere vr̄ ⁊ pr̄. alleg. Bal. in. l. ij. in fi. C. de liber. ⁊ eo. liber. ⁊ qd libra pris pdest filio ēt seorsuȝ habitāti, q2 qd vnus h3 vr̄ alter habere. d. l. cū scimus ƀm Bal. in. d. l. fi. in fi. C. de ipub. ⁊ in. l. ptor. §. sed filius. ff. de edē. in lectura antiqua, ⁊ in. l. diximus. §. fi. cū. l. seq. ff. de excu. tuto. Itē filius de paterna hereditate sibi obueniēte decimas soluere nō tenet̃ ƀm ang. ⁊ Raph. i. d. l. in suis, p quo alle. gl. in ver. quasi de lucro. in. c. pastoralis, de deci. ⁊ adduco qd hr̄ in. l. patris ⁊ filij. ff. de vul. ⁊ pup.

33 † vbi testamētū pris, ⁊ testamētū filij pp vnitatē eoꝝ vnica est contentum

tentum solẽnitate, ꝛ ibi Ang. dixit qđ si de quolibet testamẽto sit soluẽda gabella, vnica soluet̃ de testamẽto pr̃is ꝛ filij, refert ꝛ sequitur dñs meus And. sicu. in. c. j. de mutu. peti. ꝛ in. c. cũ dilectus in xxvij. col. de ordi. cogni. ꝛ adduco Bar. in. l. inficiãdo. §. infans. ff. de fur. vbi dicit statuto cauet̃, qđ in nuptijs nõ possint inuitari nisi. xij. damicelle, modo pr̃ ꝛ filius insimul faciũt nuptias, vtrũ possint inuitari. xxiiij. ꝛ decidit qđ nõ, nisi duodeci, ꝛ mouet̃ p. d. l. pr̃is ꝛ filij ꝫ Ang. ibi aľr velit, tñ opi. Bar. cõmuniter approbãt doc. ꝛ dñs meus in pallegatis locis, ꝛ in repetitiõe rubrice de cã poss. ꝛ proprie. l. xxvij. chartã faciat tex. in. l. isti qdẽ. §. fi. ꝛ ibi gl. ff. qđ met. cau. ꝛ adduco Abb. in ꝯsi. lxxxvj. incip. duo vt morẽ petenti gerã in. j. parte, vbi ꝯsuluit i regno Castelle de filio ꝑmogeniti, ꝛ dicit qđ filius est eadẽ ꝑsona cũ pr̃e, ꝛ alle. d. l. cũ scimus, ꝛ. d. l. fi. C. de ipu. ꝛ dicit qđ sunt eadẽ caro. §. hac auctoritate. xxxv. q. iij. ꝛ adduco tex. in. l. patrẽ, ꝛ in. l. debitorẽ. ff. de his q̃ i frau. cre. vbi restituit fideicõmissum filio ante tẽpus fiẽde restitutionis, qđ ꝑsumit̃ ob pietatẽ paternã facere ꝛ nõ in frau. cre. de qbus tex. facit tex. Bal. in repe. rub. C. de reuoc. his q̃ in frau. cre. circa fi. i ver.

34 rursus qro, ꝛ adduco dñm meũ i repe. d. rub. in. xxviij. char. † pr̃ manu armata exemit filiũ a carceribus cõmunis, qui erat vltimo supplicio puniẽdus, fuit obtẽtũ corã senatu illius ciuitatis quod ꝑꝑ affectionẽ paternam erat excusatus. ꝛ subdit ẽt ibi dñs meus, aliud dictũ qđ si pr̃ est effectus executor ad distribuendũ bona in pauperes, qđ poterit eligere filiũ pauperẽ, cui distribuat, ꝛ remittit se ad no. p eũ, in. c. cũ tibi de testa. in. xxiij. col. vbi alleg. Bal. in. l. tutor. §. q̃ tutoris. ff. de excu. tut. vbi colligit arg. qđ executor testamẽti nõ põt filiũ suũ eligere in pauperẽ, qꝛ nõ vr̃ motus rõne paupertatis, sed filiatiõis. C. de epis. ꝛ cle. i auc. qbuscũqꝫ. ꝫ Pau. de leaza. dicit, ꝛ ita ꝯsuluit dñs Ang. de amelia, qđ si filius est vere paup, pr̃ põt eũ eligere in pauperẽ, hoc adiecto, ꝙ ipsi pr̃i non querat̃ vsufructus, nã cũ sustinẽti duplicẽ ꝑsonã põt filiũ noiare, vt in. l. itẽ eoꝝ, cũ. l. ꝑcedẽti. ff. qđ cuiusqꝫ vni. no. nisi hoc faceret i fraudẽ, qđ de facili ꝑsumit̃ in tã ꝯiuncta ꝑsona, vt. ff. de bo. q̃ libe. l. nihil. §. facilior, ꝛ. C. de dona. l. data iãpridẽ. Ego adduco bal. in. l. id qđ pauperibus, in. iiij. col. in ver. vij. q̃rit̃. C. de epis. ꝛ cler.

35 vbi dicit qđ † executor põt eligere coniũctos suos in pauperes, ꝛ alle. Jac. de are. tenere qđ sic, si vere sunt pauperes, dũmodo faciat palã, ꝛ bona fide. ꝛ remittit se ad. l. j. C. de sac. san. ecc. i repe. in. x. col. in. vij. q. vbi pulchre disputat istũ passum, ꝛ in auc. qbuscũqꝫ. C. eo. ꝛ in. l. illud, in prin. in ver. iuxta hoc q̃rit̃ C. eo. faciunt no. p Bar. ꝛ Ale. in apostil. in. l. cũ qdã. ff. de leg. ij. Jtẽ stãte statuto qđ nõ possit filius, seu filia ꝯhere sine ꝯsensu duoꝝ ꝯsanguineoꝝ, qđ tale statutũ locũ nõ habebit, si filius vel filia ꝯhat cũ patre, vel faciat pr̃i renũtiationẽ de nõ succedẽdo, qm̃ tali casu ꝯtractus tenebit ẽt sine ꝯsanguineoꝝ ꝑsentia, ſm Bal. in. l. pactũ qđ dotale. in. xxj. q. C. de colla. qꝛ ꝑꝑ naturalẽ affectionẽ aliqđ patri vltra alios extraneos dꝫ eẽ ꝯcessum. ff. de lib. leg. l. aurelius. §. titius testamẽto. ff. de cura. fur. l. si furioso puberi, ꝛ. l. nec in ea. §. j. ff. de adul. ꝛ rõ finalis fuit, ne decipi eos vel eas ꝯtingeret eorum vel eaꝝ simplicitatẽ, vt no. in. l. trãsactione. C. de trãsac. q̃ rõ cessat si filia cũ pr̃e ꝯhat, qꝛ naturalis affectio paterna oẽm doli suspitionẽ excludit. l. cũ adoptiuus, in fin. scdi principalis responsi. C. de adop. ff. de ritu nup. l. nõ solũ. §. de vno. C. de cur. fur. l. fi. in prin. igit̃ cessat statuti dispositio. l. adigere. §. quãuis. ff. de iurepa. ꝛ. c. cũ cessante, de app. Roma. tñ ibi ꝯ, qꝛ ꝫ cesset ꝑsumptio doli, nõ tñ cessat ꝑsumptio metus. l. j. §. q̃ onerande. ff. quaꝝ rex actio

36 nõ dat̃, ꝛ bonus tex. i. l. pen. ff. de furt. † Jtẽ qꝛ si filia ex forma statuti ꝯhet̃ nõ põt sine pr̃is auctoritate, ipsa cũ pr̃e ꝯhẽte ꝯctus nõ valebit, qꝛ nõ põt pr̃ in re propria auctoritatẽ iterponere. l. j. ꝛ ibi Bar. ff. de aut. tut. ꝛ Bal. i. l. si qñ. §. illud. C. de inoffi. test. ꝛ not. in. l. j. §. fuit q̃situ. ff. ad treb. vñ necesse vr̃ obseruare statuti solennitatẽ qm̃ si auctoritas pr̃is in eo casu nõ reqreret̃, valeret ꝯctus ſm Roma. in. d. l. pactũ, mihi tñ magis placet opi. Bal. quã sequitur Ludoui. in. l. si qs mihi bona. §. sed quid si mandauit. ff. de acqui. here. sequit̃ Alex. simpliciter nullo addito in ꝯsi. clx. quo ad pr̃ens q̃situ dubitationẽ facit ad fi. ꝛ in ꝯsil. cccxciij. ꝑclare. in pe. col. ꝛ do. meus And. sicu. ꝛ in. c. cãꝫ mr̃imonij. in. iij. col. de os. dele. reperio tñ Mod. papiẽses in. d. l. pactũ dicere nõ iuenire aliquẽ ꝯdicere, ꝛ p certo Roma. ꝯdixit in. d. l. pactũ qđ dotali, vbi dixit hoc dictũ Bal. ẽt falsum p rõnes quas adducit ibi Mod. in ver. extra gl. nõ omitto vnũ, nã ibi valde dubitant p rõnẽ text. in. l. data. C. de dona. scdo qꝛ rõ dicti statuti est, qꝛ mulieres vel minores facile seducunt̃, qñqꝫ minis qñqꝫ blãditijs, ideo equissima sunt statuta q̃ disponũt qđ debeat interuenire ꝯsensus duoꝝ pro

37 pinquoꝝ. ita dicit Bal. i. l. ij. circa fi. C. de adop. † ꝫ facilius possunt filij seduci a pr̃e quã ab alio, ideo ibi potius est necessaria ꝑuisio statuti q̃ꝫ in alijs, nã vbi maius est piculũ ibi cautius est agẽdũ. l. iij. §. due cause. ff. de carb. edi. ꝯfirmat̃ tertio p illđ qđ sin. decidit Sali. in. d. l. trãsactione, vbi ꝫ ꝑsentia ꝯsanguineoꝝ vel coniunctoꝝ ꝑsonaꝝ qñ minor vel mulier ꝯhit, debeat interuenire, ne mulier dicat̃ inducta metu, vel blãditijs ad ꝯhendũ, vt ibi est tex. ꝛ ibi no. doc. Tñ dicit Sali. qđ si filia ꝯheret cũ pr̃e nõ sufficeret ꝑsentia ꝯsanguineoꝝ, qꝛ maior est reuerẽtia patris q̃ꝫ aliorũ. licet do. Alex. ibi p aliqua leuia ipugnet ſm eos. Quarto facit, qꝛ presumit̃ metus reuerẽtialis in pr̃e ꝛ marito ſm gl. ꝛ Bar. in. l. j. §. q̃ onerãde. ff. qua. re. act. nõ dat. imo ꝑsumit̃ metus reuerẽtialialis ẽt in fratre, q est maior natu, ꝛ gubernat minorẽ ſm Areti. in ꝯsi. xxiiij. q̃tuor dubia ad fi. Quito facit, qꝛ lex magis ꝯfidit de tutore q̃ꝫ d pr̃e, qꝛ pupillus obligat̃ efficaciter cũ auctoritate tutoris, ꝫ nõ cũ auctoritate pr̃is, tex. ẽ de vtroqꝫ i. §. pupillus, inst. de inu. stip. ꝛ ibi gl. assignat rõnẽ, qꝛ tutorẽ hꝫ obligatũ, si male auctorat̃, ꝫ nõ patrẽ. l. cũ oẽm. §. sub hac tñ. C. de bo. que lib. ꝛ de metu reuerẽtiali pr̃is adducũt tex. in. l. si cũ dotẽ. §. eo aũt tpe. ff. de so. et i. l. si pr̃e cogẽte. ff. de ri. nup. iũcta. l. pe. ff. de fur. mihi placet opi. Bal. ꝛ sequaciũ ꝯ Lud. ꝛ Mod. in. d. l. pactũ, qꝛ filius nõ debet plus ꝯfidere de alio q̃ꝫ de pr̃e. l. qdã cũ filiũ. ff. de here. insti. ꝛ cessat suspitio doli in pr̃e, cũ nullus amor vincat paternũ. l. fi. in ꝑn.

38 . C. de cur. fu. ꝛ qꝛ † pr̃ plus diligit filiũ q̃ꝫ seipsuꝫ. d. l. isti qdẽ, i fi. ꝛ pr̃es solẽt thesaurizare filijs. c. ꝑdicator. xvj. q. j. nec obstãt ꝯria qꝛ ꝑsumit̃ metus reuerẽtialis in pr̃e, qꝛ talis ꝑsumptio elidit̃ per aliã ꝑsumptionẽ magne affectiõis, ar. l. diuus. ff. de in inte. resti. ꝛ maxime cũ interuenit iuramẽtũ per ea, q̃ legunt̃, ꝛ no. in. c. quamuis, de pac. li. vj. ꝛ in. c. cũ ꝯtingat, de iureiu. ꝑterea vbi statutũ requirit aliquã solẽnitatẽ ob certam causam, ea cessante, cessat statuti solẽnitas. l. cũ hi. §. eã trãsactionẽ. ff. de transa. ꝛ insti. de aut. tu. in prin. Bal. in. l. ꝯ iuris. ff. de pact. ꝛ in. l. qcunqꝫ. C. de bo. lib. dixi plene in notabilib⁹ meis in versi. pupillus. Cũ ergo ꝑsentia cõsanguineoꝝ reqrat̃, ne filia decipiat̃, q̃ deceptio nõ ꝑsumit̃ in pr̃e, ergo nõ est necessaria talis solẽnitas, limitarẽ ꝑdicta, nisi qualitas pr̃is eẽt talis, qꝛ solitus eẽt seuire i filias, p ea q̃ habent̃ i. d. c. cãm mr̃imonij, ꝛ. l. ad inuidiã, p Bar. ꝛ alios. C. qđ me. cau. ꝛ ad predicta faciat ꝯsiliũ Old. in ordine. xciiij. elegãter circa negotiuꝫ in antepe. col. vbi rex in ꝯnali ꝑmissione ꝛ ordinatione nõ intelligit̃ includere vxorẽ ꝛ filios, cũ sint vna ꝑsona ꝛ vna caro. nec curo referre aliqua ꝯria, q̃ posuit Ale. in. d. l. in suis, ꝛ doc. in. d. l. sciẽdũ, qꝛ illa nõ hñt obstare in casu nr̃o, cũ separatoꝝ separata est rõ. l. age. C. de trãsac. Jtẽ gl. in. d. l. ij. proprie loquit̃ in muneribus publicis, secus aũt est in priuatis. ꝛ quo ad priuatas obligationes, ita signãter limitat illã gl. Bal. i. d. l. sciẽdũ, in vlt. col. ꝛ filius presumit̃ dñs rerum patris vel matris. Bal. in. l. j. C. ad exhib.

39 ¶ † Quero vigesimosexto an regis filius dicat̃ is, q natus ẽ ante q̃ꝫ pr̃ eẽt rex. r̃ndeo qđ nõ gl. j. ꝛ doc. in. l. iperialis. §. his illud. C. de nup. ꝛ ibi Cy. ponit exẽplũ i rege Carolo, q dũ erat comes ꝑuincie ꝑcreauit filiũ, postea debellato ꝛ deuicto rege Mãfredo factus est rex Sicilie p ecclesiã, hoc acto, vt ꝑmogenitus eius esset rex. deinde suscepit alios filios q̃situ fuit qs debeat succedere i regno, vtrũ primogenitus natus añ regnũ adeptũ, an ꝑmogenitus natus post adeptionẽ regni. ꝛ vr̃ ꝙ filius susceptus post regnum debeat succedere, qꝛ dignitas annexa regno nõ trãsit ad filios q̃sitos añ regni adeptionẽ, nec regia dignitas trãsit ad. eos, limitat tñ nisi regnũ fuisset auitũ, qꝛ suoꝝ antecessoꝝ, qꝛ tũc iste prius natus succederet, qꝛ dignitatẽ regalẽ stati habuit ab auo. ar. l. emancipatũ, in fi. ff. de sena. in ver. vt aui potius ei dignitas ꝑsit q̃ꝫ obsit casus pr̃is, ꝛ hãc partẽ sequit̃ Ja. d bel. ꝛ Alb. d rosa. i. d. §. is illud, qđ dñt ꝑcedere quo ad illustrẽ dignitatẽ, secus quo ad clarissimã, vt. C. de digni. l. senator. li. xij. ꝛ no. C. de ꝑn. agẽ. in reb. l. qcunqꝫ eo. li. ꝛ. ff. de sena. l. leuatoris filiũ, in fi. nec ob. l. si ancille. ff. de ꝯdi. ꝛ demõ. qꝛ ibi apposita fuit ꝯditio nuptiarũ, ꝛ ideo de statu libertatis vr̃ cogitatũ, qꝛ aľr valere nõ pñt, vt ibi no. ꝫ in casu nr̃o filiationi vel natiuitati filij nulla est ꝯditio tacita vel expressa. † Nec ob. l. moris. §. iste. ff. de pe. qꝛ ibi dr̃ decuriõis filius quo

40 ad penas euitãdas, vt in. l. ij. §. in filijs. ff. de decu. vbi de hoc, sic ẽt dicet̃ regis filius, quo ad clarissimã dignitatẽ ꝛ penas euitandas, vt. ff. de q̃stio. l. diuo. ita Alb. in. d. §. is illud. Bal. xo ibi dicit qđ nõ dr̃ filius regis, q est natus añ coronationẽ pr̃is. p. l. titius. ff. d test. mil. ꝛ. l. delictis. §. si extraneus. ff. de noxa. ꝛ. d. l. ij. §. in filijs. ꝛ ideo si sit ꝯsuetudo, ꝙ primogenitus regis succedat in regno, ꝛ vnus est natus añ coronationẽ pr̃is alter post, vr̃ qđ ille pferatur q natus est post, qꝛ natus est regis ꝛ a rege. Cum. n. de natiuitate loqmur inspicit̃ tẽpus natiuitatis, nã ſm Ja. de bel. ille ꝑmogenitus nõ est illustris, cũ ergo regalis dignitas nõ ꝯperat nisi illustri, sequit̃ qđ ꝑmogenitus q natus fuit ex eo, tũc tpis quo erat ꝑuate

fortune nõ dz dici filius regis, nec ei succedere in regno, qr ꝯsuetu do nõ loquit̃ simpliciter de p̃mogenito regis, ꝛ remittit se ad no. C. de digni. li. xij. l. si senator. ad. d. l. qcunqz, ꝛ ad. l. senatoris filiũ in fi. ff. de sena. Inducit ẽt hoc ad aliã q̃stionẽ statuti, qđ magnates puniant̃ pena q̃drupli, ꝛ intelligant̃ magnates oẽs nati ex genere militari. pone Titius anteq̃ eẽt miles genuit filiũ postea creatus est miles, q̃rit̃ an filius dicat̃ magnas, refert Bar. in. d. l. ij. §. in filijs, dicere ꝙ nõ, ꝛ limitat ẽt p̃dicta, put supra, nisi regnũ esset auitũ p. d. l. emãcipatũ in fi. ff. de sena. hãc opi. dicit Bar. in. d §.
41 is illud, fuisse de ꝓximo in succedẽdo i regno Frãcie, † qr ibi erat vnus filius Philippi natus anteq̃ p̃r esset rex, alter natus fuit postea, ꝯtẽdebat̃ qs succederet. remittit se ad. d. l. ij. §. in filijs, vbi dicit qđ filius natus anteq̃ p̃r efficeret̃ miles nõ dr̃ nobilis sicut p̃r eius miles factus, ꝛ adduco eũdẽ Bar. i. l. cũ satis, in gl. nati ex colonis ibi, sz qd de nato. C. de agri. ꝛ cẽsi. li. xj. vbi dicit qđ filius natus ex colono añ p̃scriptionẽ cõpletã, vel ꝯceptus añ p̃scriptionẽ cõpletã nõ efficit̃ colonarie ꝯditionis, nec dr̃ natus ex p̃re colono, qr cũ sit cõceptus anteq̃ p̃r eẽt colonus h̃r ꝓ nato. l. q in vtero. ff. de sta. ho. ꝛ ideo nõ dr̃ primogenitus regis, qui natus est añ dignitatẽ regalẽ, nec filius p̃sbyteri, q natus est añ p̃sbyteratũ faciat ad hoc qđ voluit Bal. in. l. ij. ad fin. ver. itẽ not. qđ distinctio huius legis ꝛc. C. de lib. ꝛ eoꝵ libe. qđ in fauorabilib⁹ factũ p̃ris indistincte ꝓdest filijs tã natis q̃ nascituris, vt. C. de nupt. l. iperialis, ꝛ ibi p Cy. ꝛ ideo recepto p̃re ad ciuilitatẽ vel eximium ciuiũ oẽs filij gaudẽt priuilegio eximi, ꝓ no. in. l. ij. C. q etate. li. x. qđ dicit eẽ notãdũ. hãc ẽt opi. tenet Bart. in. d. l. si sena. vbi dicit illã legẽ duo dicta ponere. Primũ, qñ qs nascit̃ ex p̃re nõ senatore, q postea dignitatẽ senatoriã adipiscit̃, quo casu filius nõ sequit̃ dignitatẽ p̃rnã. Scđm est, si filius natus sit senatoria dignitate durãte lz fuerit añ cõceptus, quo casu paternã adipiscit̃ dignitatẽ, ꝛ sic cõmunis opi. gl. Ja. de bel. Cy. ꝛ Alb. de rosa. Bal. Ang. et
42 alioꝵ est qđ † filius natus antequã p̃r eẽt rex non dr̃ filius regis, nec succedit in regnũ tãquã primogenitus. Itẽ filius regis natus añ coronationẽ p̃ris nõ succedit, sz succedit natus post coronationẽ ẽm Bald. in. d. l. iperialis. §. his illud, ꝛ in. l. in suis. ff. de lib. ꝛ posth. ꝛ qđ filius natus anteq̃ p̃r eẽt de magnatibus nõ cõprehẽdit̃ sub statuto loquẽte de magnatibus ẽm Bal. in. d. §. his illud. Cõtrariã partẽ putat verã Sali. in. d. §. his illud p. l. senatoris filiũ. ff. de sena. ꝛ p. l. ij. §. in filijs. ff. de decur. rõ est qr filiationis substãtia ꝛ eius proprietas h̃r a p̃re nõ a q̃litate p̃ri coherẽti, qr qualitas p̃ris non generat, sz generatũ ꝛ natũ cognominat̃, nã natus ex. B. tũc senatore dr̃ filius. B. senatoris, ꝛ tãdiu sic noiandus ẽ quãdiu p̃r a senatu remotus nõ est, ꝛ p̃re a senatu remoto pro tpe sequẽti nõ est dicendũ. A. est filius. B. senatoris qr ꝓpositio. B. virtute sermonis est falsa, qr ẽm illđ tp̃s, quo sic ꝓfert̃. B. nõ est senator sz fuit, lz aũt veꝵ sit qđ tũc nõ sit naturaliter filius senatoris, tñ priuilegia quedã ei reseruant̃ q̃ nõ amittit pp p̃ris casuz, vt d. l. moris. §. iste, ꝛ. d. l. ij. §. in filijs, ꝛ. d. l. emãcipatũ. §. j. ꝛ isto respectu filij senatoris dicunt̃, vt ibi sic dicit ecõtra, qr. A. natus est B. tũc nõ senatore ꝓ tũc nõ est senatoris filius, sz. B. plebei, ꝛ si. B. postea efficiat̃ senator quãdiu senatoria dignitas durat vera
43 erit. B. p̃senti ista ꝓpositio. A. est filius. B. senatoris, † ꝛ de hoc est casus nõ cauillãdo tex. in. l. senatoris filiũ, in fi. ff. de sena. ꝛ. d. §. in filijs, ꝛ qđ hec sint vera, ꝓbat rõne, nã qualitas adiecta ꝟbo dz intelligi ẽm tp̃s verbi cui adiũgit̃. ff. de noxa. l. in delictis. §. de tracta. ꝛ. l. qđ ait ptor. §. iulianus, ꝛ. ff. de test. mili. l. si titius, ꝛ sic q̃litas significata p illud verbũ senatoris dz inesse ẽm tp̃s p̃sens si p ꝟba p̃sentis tp̃is loquimur, ꝛ ẽm tp̃s p̃teritũ si per ꝟba p̃teriti tp̃is loqmur. nõ diffitet̃ tñ, qđ cõceptus h̃r ꝓ nato quo ad priuilegia retinẽda, ex q̃bus infert ꝯ cõmunẽ opi. qr sufficit qđ ẽm tempus quo ad successionẽ tractat̃ ille, q vult admitti sit primogenitus regis, sz i ꝓposito ẽm tẽpus quo rex Robertus vel Carolus decessit, iste p̃us natus erat ꝓ tũc filius regis ꝛ erat prius natus, ꝛ p ꝯsequens erat tũc p̃mogenitus regis, ꝛ sic succedere dz, vt. d. l. senatoris filiũ, ꝛ rõne sup̃ius alle. nec ob. d. §. his illud, qr ibi macula ꝓpria filiaꝵ obsistebat priuilegio, in casu nr̃o nihil inerat p̃sone primi nati, qđ habeat ei obstare. Itẽ in casu nr̃o de priuilegio de bñficio, ꝛ. l. regni interpretãda ꝛ declarãda, ꝛ ꝯfirmant̃ p̃dicta tali rõne, qr si vera eẽt interpretatio. ꝛ Cy. opi. sequeret̃, ꝙ si rex iste nõ habuisset aliũ filiũ, ꝙ postea natũ, qđ ille nõ fuisset successiuus in regno, qđ nõ est dicẽdũ ar. l. in ambiguo, ꝛ. l. benignius. ff. de legi. Mihi tñ placet opi. cõmunis p tex. q nõ põt cauillari in d. l. si senator. ꝛ p tex. in. d. §. in filijs in ar. ibi si qđe ante ꝯceptionẽ eius moueat arbitror eũ quasi plebei filiũ i honorib⁹ spectari,
44 † ergo eodẽ mõ ẽ dicẽdũ, si filius nascat̃, anteq̃ p̃r efficiat̃ rex, dũmodo regnũ nõ fuerit auitũ. Scđo ꝓbo hoc incõuincibili rõne, accidẽtia magnã partẽ ꝯferũt ad cognoscẽdũ qđ qd est teste philosopho, tũc si qualitas adueniẽs enti qualificat ꝛ diuersificat illud ens tex. est in. c. lz canõ iũcto. c. statutũ de elec. lib. vj. Cũ ergo qualitas regalis adueniat regi post eẽ cõpletũ, ꝛ sic post filiũ natũ, ergo nõ dz trahi retro ad tẽpus, in quo non erat illa dignitas, nec ẽt isto casu, vt dicebat Sali. dz ꝯsiderari tp̃s p̃sens i p̃iudiciũ alterius filij nati tpe existẽtis dignitatis. ꝓ ꝯcordia tñ dici potest post Bar. in. d. l. si senato. aut qs est natus ꝛ ꝯceptus añ dignitatẽ ꝛ nõ est regis filius, vt in. d. l. si sena. in prin. aut nascit̃ post dignitatẽ finitã, ꝛ idẽ, vt in. l. fi. C. eo. ti. aut nascit̃ ꝛ ꝯcipit̃ dignitate durãte, ꝛ nõ est dubiũ ꝙ est regis filius, aut ꝯcipit̃ añ ꝛ nascit̃ postea, ꝛ simi̇r est regis filius, vt in. d. l. si sena. in fi. iũcta glo. pen. facit in argu. tex. insti. de inge. in. §. sz ꝛ si qs cũ. §. seq. qr habet̃ pro nato in sui fauorem, vt in. l. qui in vtero. ff. de statu hominum.

45 ¶ † Quero vigesimoseptimo an regalis potestas dicat̃ excepta a iuramẽto, sicut iperator intelligit̃ exceptus in oi iuramẽto fidelitatis, vt in. l. iperialẽ in. §. fi. inci. illud de ꝓhi. alie. feu. per Feder. Bal. ibi in vl. col. in ver. quero vtrũ sicut, determinat qđ sic, puta dominus rex Frãcorum, qui super omnes reges est ẽm eũ, idez dico de serenissimis regibus Hispanie, q hodie nõ minus sunt tãq̃ stelle matutine inter alios reges, cũ rex sit dominus iurãtis ꝛ eius cui iuratur, ꝛ quo ad suos subditos ipse sit in regno suo tanq̃ quidã corporalis deus, nõ tñ p hoc dicit Bal. ꝙ ipse sit alter imperator, qr vnũ est imperium, vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. proinde cuz esset ibi dñ dicit ꝛ necesse esset reipub. per vnum consuli. naz ꝛ si deus vnum angelum eximeret a sua potestate supposito qđ hoc posset, non tamẽ ille angelus eẽt deus, ita excepto vno rege ab imperio, nõ tamen ille est imperator. ꝛ ponit spe. de feud. §. ij. ver. xv. Ego adduco bonum tex. in. c. veniẽtes in ver. in quo debet itelligi ius superioris exceptuz de iureiu. ꝛ adduco casum qui non inuenitur alibi in corpore iuris ẽm Nic. de neap. i. l. ipatoris. ff. ad muni. vbi dicit no. casum qđ ipator vel rex potest facere gratiã iusiurandi, itẽ no. ex illo tex. ar. qđ in omni sacramento intelligitur auctoritas sup̃ioris excepta, ita ꝛ in ꝯstitutione facta ab aliquo. ar. de rescri. c. cõstitutus, ꝛ de iureiu. c. veniens, ꝛ de vi. ꝛ hone. cle. c. deus, qđ facit ad questionẽ qđ quãdo aliqua vniuersitas alicuius castri vel ciuitatis facit aliqđ statutũ vel ordinamentũ ꝛ potestas vel cõsules iurant illud seruare, qđ si illud statutũ non placeat regi presidi vel alteri sup̃iori, cui illa vniuersitas subest, ꝛ nolit illud statutuz obseruari, qđ excusati sunt faciẽtes. ar. tex. d. l. imperato
46 res ẽm Nic. de neap. ibi. † ꝛ ista faciũt ad questionem quidaz doctor forensis sine licẽtia sui regis promisit legere ad certuz tẽpus extra natale proprium, vel quidã filiusfamilias vel clericus iurauit nõ exire districtuz Patauinum sine licẽtia creditoris, demum reuocatur doctor per regez, filiusfamilias per patrẽ, clericus per episcopum nunquid licentia non obtẽta possit inde recedere, vide Jo. an. i regula in malis de reg. iu. li. vj. in mercu. ꝛ Fed. de se. ꝯsi. cxcj. inci. questio talis est scholaris clericus, ꝛ Abb. i. d. c. veniẽs in fi. in ver. ꝛ faciunt hec ad illã questionem, ꝛ in. c. veniẽtes, in. ij. col. in ver. no. id ad qđ alleg. quotidie iste tex. eo. ti. de iureiu. in q bus locis cõcluditur per eos, qđ talis reuocari potest, ꝛ iusta causa per suum superiorez ꝛ iuramento non obstante tenetur parere superioris mãdato, qr non potuit in preiudicium iuris superioris se obligare, vt in dictis iuribus. ꝛ ita post multa cõcludit Jo. an. i d. regula in malis, limitatur tamen predicta, nisi de licentia superioris sui cõtraxisset, videtur enim tunc se obligasse cũ superioris sui auctoritate, qui dedit licentiam, qr vno cõcesso omnia vident̃ concessa, sine quibus illud explicari non potest, vt in. c. preterea, ꝛ in. c. prudẽtiam, ꝛ in. c. suspitionis, de offi. dele. ꝛ. l. ad rem mobilem, ꝛ. l. ad legatum. ff. de procu. ꝛ ibidem per omnia cõcludit̃ in quolibet subdito, naz ciuitas seu princeps potest precipere subdito, vt nõ exeat districtum, vel vt non vadat ad certa loca. l. fi. ꝛ ibi no. ff. ð decre. ab ord. fa. ꝛ. l. mercatores. C. de cõmer. ꝛ merca. nõ ergo potuit subditus se obligare ad manẽdũ extra in p̃iudiciũ illius iuris sup̃ioris, nisi superior prius expresse, vel tacite dedisset licẽtiaz, qđ bene notabis pro doctoribus forẽsibus, vt dixi, q sine suorum superiorum licentia promittunt legere ad certuz tempus extra prouinciam suam, seu extra proprium natale suum.

47 ¶ † Quero vigesimooctauo pone rex imponit collectã in aliqua sua ciuitate, nunquid ciuis soluere debeat ꝓ possessionibus, quas alibi hz. ꝛ videt̃ prima facie dicendũ qđ nõ p text. cũ ibi not. in. l. forma, in. §. si ꝟo. ff. de cẽsi. ꝛ no. C. de muli. ꝛ in quo loco. l. vna. li. x. tñ ꝯriũ est verum, qr in ipsa ciuitate vnde est ꝛ moratur, ipse ciuis collectas soluere debet pro possessionibus alibi positis, vt i l. rescripto. §. fi. ff. de mune. ꝛ ho. ꝛ. C. de mune. patri. in glo. super rubri. lib. x. scđm Dy. licet aliter dicat idem Dy. in. d. l. rescripto. vbi

vbi oīno vide.ꝛ vide ēt qđ dicit Jac.de are.ff.de bonis eoꝝ.in.l. pupillo.ita pulchre dixit Nico.de neap.in.d.l.formaꝫ.§.si vero.

¶Quero vigesimonono,an vxor regis mortui sit appellãda regina.no.gl.j.xxvij.q.ij.scripsit.legit̃ ꝛ no.in.c.ex parte.b.de fo.cõpe.ꝛ ibi Abb.in.j.no.dicit no.arg.p ꝛ ꝯ ꝙ p mortē mariti extinguit̃ dignitas vxoris sibi cõpetens ex radijs ꝛ corruscatione mariti.nã in principio ibi appellat̃ quõdã regina,ꝛ sic vr̃ ꝙ post mor

48 tē regis nõ pōt dici simpliciter regina, †cũ dictio quondã videat̃ remouere qualitatē de presenti per ea que not.p Barto.in.l.j.§.hoc aũt edictũ.ff.de no.ope.nũ.ꝛ p doc.in.c.cũ ꝯ.de pig.ꝛ p gl.in.l.nec emptio.in ver.iã tũc.ff.de ꝯben.empt.in ꝯriũ facit litera in.d.c.ex parte in duplici loco vbi appellatur regina sine additione quõdã.gl.fi.in.d.c.ex parte.in fin.dicit ꝙ vxor regis pōt ꝛ dꝫ appellari regina ipso rege mortuo,quousqꝫ nupta fuerit viro inferioris dignitatis.alle.l.femine.ff.de sena.ꝛ.l.cũ te.C.de nup.ꝛ.l.filij.§.vidua.ff.ad muni.But.tñ in.d.c.ex parte colligit ibi mulierē morte viri pdere dignitatē,quã hꝫ ex radijs mariti.vnde nõ dr̃ regina olim vxor regis.l.si auguste.ff.de le.ij.deinde refert glo.in cle.ne Romani.in ver.vacare.de elec.dicere ꝙ mulier retinet dignitatē a primo viro,donec alteri nupserit,ꝛ remittit se ad gl.fin.ibi.ꝛ lꝫ in.d.c.ex parte.dicatur quõdã,tñ nõ denegat̃ de presenti p.d.l.nec emptio.ꝛ refert Bar.dicere in.d.l.filij in.§.vidua,ꝙ vidua retinet domiciliũ viri,donec alteri sit nupta.l.fi.C.de bo.mater.ꝛ no.in.l.j.§.exactio.C.de rei vxo.actio.qđ putat verũ But.nisi actualiter trãstulerit domiciliũ ad aliũ locuꝫ,ꝛ ita ibi residet.hãc partē tꝫ ēt ibi Jo.de imo.in gl.fi.ꝙ ēt simpliciter regina pōt appellari,qꝛ retinet dignitatē,dõec manet vidua.hoc idē tꝫ Car.in.c.ex parte in.j.op.sequens opinio.d.gl.fi.pro qua facit hꝫ eũ.d.cle.ne Romani.in ver.eo tñ adiecto.in X.vacare post Jo.an.in.d.c.ex parte.dñs meus And.sic.ibi in.ij.col.dicit ꝙ cõis do

49 ctrina doctoꝝ nõ est vera,†qꝛ ꝓpriũ ꝛ naturale significatũ huius dictionis quõdã est importare preteritũ,ꝛ qualitatē de preterito,ꝛ denegare qualitatē de presenti,iuxta illud.Bellator Carolus quõdã sine cõpare solus.ꝛ facit.l.insula.ff.de acqui.rer.do.ꝛ ibi Bar.dicit multos tex.facere pro instrumētis notarioꝝ in qbus dr̃ talis filius quõdã talis.facit.l.eius qui in prouincia.ff.si cert.pe.qđ ibi voluit Bar.c.ad petitionē.ꝛ.c.accedens.de accu.c.illud.de cle.excom.mini.c.in presentia.de proba.c.j.de iura.calũ.c.inter dilectos.de fide instru.cũ si.Cũ ergo verba debeant capi in propria significatione.c.in nostra.de iniur.ꝛ.c.susceptũ.de rescrip.lib.vj.appellabitur quõdã regina ꝛ nõ simpliciter regina.ꝛ lꝫ tex.d.c.ex pte in duobus locis dicat ex pte regine,suppleri tñ dꝫ dictio qnõdã,qꝛ verba illa referẽda sunt ad principiũ,iuxta illud,a primordio tituli posterior format̃ euẽtus.l.j.C.de impo.lucra.descrip.lib.x.ꝛ.l.regula.§.lꝫ.ver.initiũ ꝯstitutionis demonstrat.ff.de iur.ꝛ fac.igno.nõ pōt ergo appellari regina simpliciter vxor regis mortuo rege,sed dꝫ dici quõdã regina,ꝛ ad hoc adducit gl.primã in.d.c.scripsit que dicit sumi argu.ibi Sophistice,qꝛ illa ibi nõ erat regina,ſꝫ qꝛ vxor regis fuit,ꝛ p illã gl.dat̃ ſm eum precipuũ lumē ad.d.c.ex parte.nec obst.d.l.filij.§.vidua.qꝛ loqtur in domicilio,vt vxor relicta dicat̃ habere illud domicilium,qđ habuit maritus.ꝛ eodē mõ posset responderi ap.de vxore.de sepulturis.vbi vxor dꝫ sepeliri in sepulchro mariti.Itē fallit in casibus in iure expressis.vt in.l.quoties.C.de priui.li.xij.ꝛ in.l.mulieres.C.de dig.li.e.ꝛ in.l.fi.C.de incol.li.x.ꝛ.l.cũ te.C.de nu.nec

50 ob.d.l.femine.ff.ꝺ senatori.vbi dr̃ ꝙ† vxores gaudēt dignitate ꝛ ꝓuilegio maritorũ pꝰ mortē eorũ,donec nubãt alijs iferioris gradꝰ,qꝛ posito ꝙ gaudeãt dignitate virorũ,nõ tñ dñt appellari Regine nisi apponat̃ dictio quondã.imo si recte põderet̃ ille tex.nõ ꝓbat illud,ad qđ allegat̃ cõmuniter.ibi enim dr̃ ꝙ quãdiu nupta est senatori,vl' clarissimo dr̃ clarissima,quãdiu separata est ab eo.ꝛ nõ loquitur in muliere mortuo marito,ſꝫ loquit̃ in muliere separata a viro.puta propter diuortium,ꝛ sic licet Bar.ꝛ alij dicant illũ tex.loqui de vxore mortuo marito,pro certo ille tex.nõ loquit̃ illo cãu.faciat gl.j.in.c.ammonere.xxxiij.q.ij.que dicit si re priueris,nec nomē hr̃e mereris.Cũ ergo sit sine regno,ꝯ nõ dicet̃ Regina,nisi dicat̃ quõdã,ꝛ ista vr̃ sibi veritas.dñs Maria.sozi.sequtur opi.cõmunē qđ vidua retineat mariti corruscationē.p not.in d.l.mulieres.ꝛ in.d.l.fil.ij.§.vidua.ꝛ p Bart.in.l.fi.C.de priui.scho.li.xij.ꝛ p gl.in.d.cle.ne Romani.in verbo vacare.ꝛ p id qđ dr̃ in.c.iij.§.i.de sepul.li.vj.ꝛ dicit qđ hec opinio plus vr̃ placere dño suo.s.Abb.ꝛ But.lꝫ ambigue loquantur.mihi plꝫ opi.cõis p tex.in.l.quoties.C.ꝺ priui.scho.li.xij.in ver.siue adhuc viuerēt carũ mariti siue post mortē eorũ in viduitate ꝯstitute.ꝛ ibi.Bar.

51 dicit qđ†mulier vidua fungit̃ priuilegio mariti quousqꝫ scđo fuerit marita.facit ad hoc hꝫ eũ.d.l.filij.§.vidua.ꝛ.l.mulieres.C.de dignit.li.xij.Scđo põdero tex.in.d.l.mulieres.C.de digni.in X.si aũt minoris ordinis virũ postea sortite sunt priore dignitate priuate posterioris mariti sequãtur ꝯditionē.ergo anteq̃ nubant,nõ dicunt̃ priuate dignitate mariti.Tertio pondero tex.in.d.l.femine.in ver.aut separata.qui ꝓbat hoc.ꝛ ibi Bar.dicit summãdo vxores corruscãt radijs maritorũ eorũ dignitate ꝛ priuilegio gaudēt ēt post mortē ipsorũ,donec nubant alij inferioris gradus quo casu dignitatē amittãt.Nec ob.responsio dñi mei.s.separatio pp diuortiũ,qꝛ est extorsio ad illũ tex.cũ loquat̃ indistincte.s.separata ergo intelligi dꝫ de quacũqꝫ separatione,ꝛ maxime mortis cũ sit eadē rõ in quacunqꝫ separatione.quarto probatur ineuitabiliter.in ver.amissi mariti domiciliũ retinet.ꝛ ratio est,qꝛ vr̃ stare in primo matrimonio,donec est vidua.vt in.d.l.fi.C.de bo.mat.ꝛ no.in.d.l.j.§.exactio.Nec ob.dictio quõdã,qꝛ pp hoc nõ negat̃,quin ēt post mortē mariti nõ sit Regina anteq̃ alij nubat,ſm But.in.d.c.ex parte.Itē qꝛ verificatur in triplici tpe,vt nor.gl.ij.in.d.l.nec emptio.ꝛ doc.in preallег.locis.Cõcludo ergo ꝙ mortuo rege vxor dr̃ Regina,donec alteri nubat.Limita tñ hoc pluribus modis.Et primo,nisi ipsa mulier vidua actualiter trãsferat domiciliũ ad aliũ locũ,ſm But.in.d.c.ex parte.Limita so nisi vidua inhoneste viueret,qꝛ tũc nõ gauderet dignitate quõdã mariti sui,vt ꝓbat tex.in.d.§.fi.in auc.de rest.ꝛ ca que parit.col.iiij.ꝛ vide in materia Bar.in.l.itē legati.ff.de leg.ij.ꝛ in.l.mulieris appellatione.de verb.sig.ꝛ Bar.in.l.his solis.C.de reuo.do

51 na.ꝙ†oēs pene inducte ꝯ scđo nubētes hñt locũ in vidua inhoneste viuēte.ꝛ vide ibi Bal.in ver.ex hoc collige ꝙ vidua,si peccat in corpore suo,pdat oia priuilegia mariti,ꝛ pderet tutelã filiorũ sicut so nubens.Limita tertio,nisi ista mulier trãsiret ad monasteriũ,qꝛ pdit dignitatē,quã ex psona viri sortiebatur,vt sentit gl.j.in.d.c.scripsit.que colligit arg.qđ hoc solo qđ qs efficit monachus desinit eē rex vel imperator,vel papa,vel episcopus.ꝛ facit gl.j.in.c.presens.xx.q.iij.que dicit qđ statiꝫ desinit qs esse comes,quãcito fuerit factus clericus.ꝛ illas glo.allegat Ro.nota.xxxviij.incip.nobiles.ꝛ Spec.in tit.de statu mona.§.j.versi.xj.ꝛ Bal.in.l.deo nobis.C.de epis.ꝛ cle.ꝛ cũ eēt de facto inter dños de rota in psona vnius nobilis de frãcia qui in impetratione beneficij dixerat se nobilē,cũ eēt monachus,fuit sibi obiectũ de surreptione rescripti.aliqui dñi allegabant duas gl.expresse volẽtes monachũ nobilitatē pdere.s.gl.fi.in.c.j.de purga.cano.ꝛ glos.in ver.psonaꝝ delictũ in.c.ea que.de statu mona.quibus nõ obstãtibus dñi de rota ꝯriũ determinauerunt,ꝛ precipuã rõnē,qꝛ nobilitas est quoddã ius sanguinis,qđ ē incõmutabile.vt i.l.ius agnationis.ff.de pac.d.l.deo nobis.ꝛ.l.iura sanguinis.ff.de regu.iur.Itē dato ꝙ pderet̃ papa nõ fuit deceptus ab impetrãte,qꝛ illud ꝯsistebat in iure.Nec ob.ille gl.qꝛ dignitas ꝛ auctoritas est quo ad mũdũ,secus quo ad deũ,vt dixit gl.in.l.j.in ver.dignitatis.ff.

53 de postu.vnde dicta fallẽtia ꝓcedit in casu nostro,†qꝛ regia dignitas vel imperialis nõ est cõpatibilis cũ vita monachali.Limita quarto,nisi aliqd eēt inductũ ꝯ vxorē in odiũ mariti,qꝛ tunc mortuo marito expirauit illa prohibitio odiosa ꝯ vxorē,puta statutũ dicit ꝙ vxores rebelliũ nõ possint stare in ciuitate,an si remãserit vidua possit reuerti.tex.in argu.vr̃ ꝙ sic in.l.titia.§.vsuras.ff.de leg.ij.ꝛ ibi p Jac.de are.ꝛ Bar.qꝛ finita cã odij vr̃ finire odium.voluit Ang.in.l.cui eoꝝ.§.affinitates.ff.de postli.Bal.in.l.j.C.de epi.ꝛ cle.ꝛ in.l.filiũ diffinimus.ff.de his qui sũt sui vel alie.iur.facit qđ ipse voluit in.l.cũ acutissimi.ꝛ in.l.volũtas.C.de fideic.lꝫ ꝯriũ ipse sentiat in.l.ij.C.qd ad liber.pue.nõ pos.ꝛ vide q̃ hñr in l.ſꝫ si hac.§.parētes.ff.ꝺ i ius vo.nõ recedas tñ i pratica ab opi.Ja.de are.ꝛ bar.in.d.l.vsuras.ꝛ And.sic.in.d.c.ex pte.i.ij.col.

¶Quero trigesimo,an rex debeat vocare vxorē suã Reginã dominã,ꝛ vr̃ prima facie dõm ꝙ sic in.l.vxorē.in prin.in.ver.domina vxor mea.ff.de lega.ij.vbi maritus appellat vxorē dominã.et adduco.l.titia.§.qui marco.in ver.domina prestare solita fuit.ff.de annu.leg.ꝛ in.l.seio.in.§.fin.in versic.domina prestare solita fuit.ff.eod.ꝛ in.l.medico.§.vxori.in versi.sempronie dñe mee.ff.de aur.ꝛ argen.leg.ꝛ quod voluit ibi Nico.de neap.ꝛ adduco.l.bene a zenone.C.de quadri.prescrip.in versi.dignam habeat sua prerogatiua fortunam.†vbi vxor.que dicitur laborare die noctuqꝫ p

54 negotijs maritalibus,priuilegiari dꝫ vltra alios,licet ergo vxor acquirat tale priuilegium a marito,nihilominus acquirit mediãte legis dispositione,ergo efficitur proprium vxoris priuilegiuꝫ.facit quod voluit singulariter Innocen.in.c.nouit.de iudic.vbi dixit ꝙ lex imperialis priuilegians ecclesiam non potest ab imperatore reuocari in ecclesie preiudicium,licet ortuꝫ habuerit ab ipso imperatore.ita dicamus in casu nostro,vt maritus eam dominã vocare teneatur,ex quo mediãte iuris ministerio illud priuile

giũ acquisiuit,tũ ẽt q̃r vxor ẽ pars corporis mariti,, adeo ꝙ dixit gl.sing.in.c.admonere.in ver.partẽ.xxxiij.q.ij.ꝙ si maritus stipulatur alimẽta pro se,ꝙ vr̃ ẽt stipulari pro vxore.facit gl.in.c.omnino.in ver.vt mercede.xxxj.di.ꝛ gl.in.c.extirpãde. in vers.sufficiens.de prebẽ.Itẽ nõ debent ad imparia iudicari.c.gaudemus. de diuor.Itẽ est socia humani thalami.l.aduersus.ð crimi. expi. bere.Cõtrariã partẽ puto de iure veriorẽ.Nã priuilegiatus qui assumit priuilegiũ ab alio nequaq̃ꝫ illo priuilegio vti põt ꝯ euꝫ, a quo est priuilegiatus.pone exẽplũ in vxore regis militis aut doctoris que recipit priuilegiũ a marito,vt vocetur Regina ꝛ domina.ꝑ nota.in.l.mulieres.C.de digni.li.xij.ꝛ in.l.femine.ff.de senato.ꝛ moueor ꝑ.l.si post mortẽ.in.§.fi.ff.de bo.pos.ꝯtab.ꝛ ibi bar. in ver.itẽ facit ad q̃onẽ.ꝛ in.l.amicissimos.in.§.fi.in vers. itẽ põt ex isto.§.colligi,ẜm Ray.ibi.hoc ẽt facit ad quãdã.q. quã audiui formari a dño Becario de papia milite.vcꝫ pone ꝙ statutũ ẽ

55 in ciuitate ꝙ quilibet dꝫ vocare vxorẽ dñaꝫ † queriẗ nũqd miles debeat vocare vxorẽ suã dñaꝫ.tex.ibi ẜm expositionẽ Dy.facit ꝙ sic.in ꝯ̃riũ facit ẜm expositionẽ dñi Jac.de are.ꝛ dicit Bar. se allegasse sibi illũ tex.ꝛ adduco eundẽ Bar.in.l.petẽde.in ver.quero dr̃ hic.C.de tẽpo.in integ.resti.vbi qñ aliq̃s hꝫ priuilegiũ a me si qdẽ vult vti ꝯ me,me inuito nõ põt.ꝛ adduco eũdẽ Bart.in.l. pe.C.de dona.inter virũ ꝛ vxo.in ver.vtrũ maritus,vbi idẽ determinat ꝑ illũ tex.ꝛ ꝑ tex.in.l.si iudex.circũuento.ff.ð mino.ꝛ in.d. l.amicissimos.in.§.fi.q̃r vxor hꝫ dignitatẽ ꝑꝑ virũ,vt in.d.l. femine.ergo illa dignitate,seu priuilegio nõ vtitur ꝯ virum eo inuito. Idẽ voluit Abb.in.d.c.ex parte.in fi.in ver.an miles.de foro cõpe.facit qd̃ voluit idẽ Abb.in.c.dilecti.de arbit. vbi subiecti viri dñr subiecte vxores largo mõ,q̃r vxor coruscat ex radijs viri , ꝛ qd̃ voluit idẽ Abb.in.c.ex parte.s.in.iij.coll.de rescri.vbi appellator q fuit negligẽs in termino ꝯsequitur ex ꝑsona appellati prosequẽtis illud,qd̃ nõ ꝯsequereẗ ex ꝑsona sua.arg.d.l.petẽde. nec obstãt ꝯ̃ria,ꝛ qd̃ voluit dñs meus.in.c.fi.in.iiij.col.in vers.ꝫ ope repertũ est. de ordi.cogni.q̃r illa ꝓcedunt de honestate. limitarẽ predicta,nisi ꝯsuetudo loci eẽt in ꝯ̃riũ,q̃r illa eẽt seruãda.l.de quibus.ff.de legi.q̃r minime sunt mutãda ꝛc.l.minime.ff.ð legi. ꝛ vo-

56 luit dominus meus.in.d.c.fi.q̃r†illud qd̃ est ꝯsuetudinariũ,nõ est arbitrariũ,vt voluit Bal.in.l.qcunq̃ꝫ.in.iiij.col.in ver.scias aũt. C.de ser.fugi.Limita ẜo,nisi vxor regis nõ solũ coruscaret radijs mariti,sed radijs proprijs,q̃r haberet regnũ de ꝑ se,vt est illustrissima regina nostra Hispanie, que non solũ coruscat radijs mariti regis,sed ẽt suis,q̃r successit in regnũ castelle,quo casu iure optimo põt vocari dña ꝛ Regina a marito rõne regni sui , cuius respectu proprio splẽdore resplendet,ꝛ isto casu putarẽ nõ ꝓcedere cõem opi.docto.nec tenereẗ talis illustris regina exercere opera obsequialia,puta lauare caput ꝛ pedes mariti cũ nõ deceret eã hec vilia facere.vñ nõ erit ad hoc astricta ,put pulchre sentit Ab.in.c.literas.in.xj.col.de restit.spo.nec teneretur hoc casu operari ꝛ lucrari marito.ꝑ ea que hñr in.l.sicut.ff.de ope.lib . ꝛ ꝑ Sali.in.l.vnica.in.§.exactio.C.de rei vxo.ac.ꝛ Abb.sicul. in.d. c.literas.in.xj.col.lꝫ regulariter vxor teneaẗ operari ꝛ lucrari viro ẜm ꝯditionẽ persone sue.vt in predictis iuribus notatur.

57 ¶Quero trigesimoprimo,†quã libertatẽ possint reges dare ecclesijs.Jnn.in.c.auditis.in prin.in ver.libertati.ff.de in integrum rest.dicit ꝙ dãt libertatẽ reges in tꝑalibus,q̃ hñt ecclesie ab eis, ꝑ no.in.c.solite.de maio.ꝛ obe.in spiritualibus vero minime,ꝛ vide tex.iuncta gl.in ver.ꝯcessit.in.c.in sinodo.lxiij.di.que dicit,qd̃ imperator põt dare priuilegiũ libertatis.ꝛ allegat.d.c. auditis.ꝛ ibi Arch.dicit hoc verũ eẽ quo ad ea,que tꝑalia sunt.viij.di.quo iure,secus quo ad spũalia,vt de deci.tua.ꝛ.c.dudũ.ꝛ no . de prescri.veniens.saluo iurepatr.qd̃ pñt remittere siue dare ꝛ libertatẽ dare pñt in tꝑalibus ꝑ indulgẽtias vel priuilegia.ꝑ ꝯstitutiões ãt siue statuta sua hoc nõ pñt,nisi a sede apostolica fuerint approbate seu approbata,de ꝯstitu.eccle.sancte Marie. xcvj. di. bene qdẽ.excepto iperatore,cuius leges in fauorẽ ecclesie inducte gñaliter approbanẗ.x.di.ꝑ totũ.de noui ope.nũcia.c.j.not.Hostiẽ.ꝛ Jo.an.in.c.fi.de solu.ꝛ notant Hosti.ꝛ Jo.andr.in.d.c.auditis. in gl.j.ꝛ But.ibi in.iij.nota.colligẽs qd̃ reges pñt ꝯcedere libertatẽ,ꝛ donare possessiones,ꝛ bona,ꝛ iurisdictiones, quas hñt in vniuersitate loci.qd̃ facit pro donatione Cõstãtini.de qua de iureiur.in cle.j.de elec.lib.vj.c.fundamenta.ꝛ in.j.ꝯsti.C.ꝛ digesto rũ ꝑ doctores legistas,ꝛ oĩo vide eundẽ But.in.iiij.col. in ver.

58 venio ad haꝫ partẽ.ꝛ ibi arguit qd̃†libertas nõ põt dari ꝑ reges, q̃r laicus nullã hꝫ ꝑtãtẽ in spiritualibus.de iudicijs.decernimus. glo.j.in.d.c.auditis.simpliciter dicit ꝙ datur libertas ꝑ reges,ꝛ qd̃ pñt dare priuilegia libertatis.d.c.in sinodo.Jnn . dt ꝙ ibi nõ dr̃,qd̃ tenuerit ipsa libertas,sed libertas data ꝑ papã.Hosti. aũt dt,qd̃ reges quo ad tꝑalia pñt dare libertates ecclesijs. d. c. quo iure,nõ quo ad spũalia.d.c.tua.iõ dicebat mãfredus de trano ꝙ isti nõ donauerũt ecclesijs libertates,ꝫ vallẽ de euescã in qua nõ potuerũt remittere regalia,potuerũt ẽt remittere iuspatrõ.de iurepatro.c.vnico.lib.vj.alias ẜm Jnn.respectu spũalitatis nõ possent,secus quo ad tꝑalia.Itẽ quo ad spiritualia,si hoc ꝯcedat papa,vt in.d.c.in sinodo.alias nõ.ꝛ ita pertrãsit Jo. de imol . queꝫ nũc nõ vidi,cũ imprimẽdũ dederim.Jo.vero de ligna.in.d.c.auditis.in gl.j.refert Jnn.dicere qd̃ reges nõ donauerunt libertatẽ ꝫ papa,vel dicit qd̃ reges donauerũt illas valles , ꝛ papa postea exemit.Concludo ergo reges posse dare libertatẽ ecclesijs ꝑ indulgẽtias ꝛ priuilegia respectu tẽporaliũ.que ecclesie ab eis detinent,respectu spiritualiũ vero minime,saluo iurepatronatus,ꝛ nisi cũ ꝯcessione pape,cũ ex priuilegio pape possint beneficia, ꝛ prebendas conferre,vt dixi.s̃.in.xj.q.vbi plene videre poteris.

59 ¶Quero trigesimoscdo,qd̃ sit officiũ regũ.dic†qd̃ est deprimere malos,ꝛ exaltare bonos.c.regũ.xxiij.q.v.defẽdere oppressos, ꝛ viduas ꝛ pupillos.ea cã.ꝛ.q.administratores.ꝛ.d.c.regũ.furta ꝛ crimina a rege sunt cohibẽda,impij de terra ꝑdẽdi,parricidẽ ꝛ ꝑiuri ñ sinẽdi viueẗ sup terrã.c.rex dꝫ.xxiij.q.v.nec dꝫ rex filios suos sinere impie agere,vt ibi ꝛ regia ptãs ꝛ sacerdotalis defendat auctoritas q̃ ad diuinã ꝯfessionẽ pertinẽt.c.res oẽs.ea.causa ꝛ.q.faciant no.in.c.ex tenore.de fo.cõpe.ꝛ in.c.nouit.ð iudicijs.

¶Quero trigesimotertio,an regibus ꝛ iperatori obediendũ sit. Rñdeo qd̃ sic.tex.est in.c.quo iure.ꝛ ibi doc.no.in.c. q̃ ꝯ.viij. di. ꝛ maxime Reue.do.Card.Alex.in.d.c.quo iure.in.viij.nota.in ver.nota qd̃ imperatori ꝛ regi.ꝛ in.c.ij.ꝛ in.c.solite.ð ma. ꝛ obe. ꝑ oẽs.qd̃ intellige verũ circa tꝑalia,dũmõ imperator sit legitime electus.alias nõ esset ei obediendum.vt no.Arch.xxiij.q.j. quid culpatur.ꝛ Bald.in proemio Gregoriano,in ver. rex in.ij. col.

60 ¶Quero trigesimoquarto,an†reges sunt patroni maiorum ecclesiarum regni sui.Archi.in.c.lectis.lxiij.di.determinat qd̃ sic ꝑ illum tex.cum tribus capitulis precedentibus . voluit Bald. in proe.Grego.ibi,rex pacificus in.iiij.col.ꝛ in.c.quanto.in fi.de iudi.vbi dicit,ꝙ reges patroni sunt in episcopatibus.ꝛ alleg. Archi.in.d.c.lectis,qd̃ facit secundum eum pro ducibus Alemanie ꝛ similibus,quod est perpetuo menti tenendũ.domi.Prepo. in.d.c.lectis.dicit.illud esse speciale in illis ecclesijs,ergo in ꝯtrarium est ius commune.l.ius singulare.ꝛ.l.quod vero.ff.de leg.mihi placet auctoritas Archi. ꝛ Bal.per id qd̃ notat Pan.in.c. j.in fi.de consue.ꝛ in.c.cũ terra.ꝛ in.c.cũ inter vniuersas. de elec.

61 ¶Quero trigesimoquinto , †cui rex debeat ꝯfiteri.d.Ab. in.c. oẽs.in gl.j.de maio.ꝛ obe.determinat,qd̃ si residẽtia sua esset intra certã parochiam,tũc est illa parochia ꝛ tenetur confiteri ꝑsbitero parochiali,ꝑ.c.omnis vtriusq̃ꝫ sexus.de pe.ꝛ remis.qui qdẽ tex cũ generaliter loquaẗ hꝫ locũ in quibuscũq̃ꝫ hominibus.si vero residentia nõ est intra certã parochiã,tũc tenetur cõfiteri epõ. ꝛ idẽ dõꝫ de quolibet,q nõ est intra parochiaꝫ,ar.ho.in.c.quãq̃ꝫ de deci.facit qd̃ no.Hosti.in.c.ꝯquerente.de off.or.hodie tñ cõmuniter habent reges in priuilegio , vt possint sibi eligere cõfessores.dominus Feli.ibi addit Hosti.in sum.de pe.ꝛ remis.in.§.cui ꝯfitendũ,vers.an.rex. vbi dixit,qd̃ si hꝫ ꝓpriũ domiciliũ in certa parochia dꝫ ꝯfiteri parochião,nisi aliud esset de ꝯsuetudine,que alicui ecclesie dedisset priuilegiũ audiendi ꝯfessionẽ regis.nõ aũt posset cõsuetudo inducere,ꝙ ipse eligeret,queꝫ vellet secũdũ eũ. ꝑ quo est hodie tex.in.c.ij.in fi.de pe.ꝛ rem.li.vj.ꝛ de his ꝑ Specu.in repertorio eo.tit.§.vt autem.ij.col.ver. imperator.

62 ¶Quero trigesimosexto, †que sit forma iuramenti qd̃ prestant reges in eoꝝ coronatione.gl.j.in.c.fi. de eccl.edi.dicit qd̃ rex iurat in sua coronatione regni sui iura illibata cõseruare.allegat.c.intellecto.de iureiu.ꝛ ibi Ab.in.iij.no.d.c. intellecto.de iuramẽto epi.habes in.c.ego eniꝫ de iureiu.ꝛ in.d.c.fi.in.j.no.ꝛ de iuramẽto vasalli in.c.de forma.xxij.q.v.ꝛ in.c.j.de forma fidei.ꝛ de iuramento imperatoris in cle.Romani.de iureiu.ꝛ de multiplici iuramento,vide in Spe.eod.titu..§.j.ver.illud autem.

¶Quero trigesimoseptimo.cui ecclesie rex deãt decimas soluere. gl.magistra ꝛ ordi.in.c. omnes.de maio.ꝛ obe.dicit qd̃ decimas prediales dabit illi epõ, in cuius territorio sita sunt predia.de parochijs.c.significauit.al's decimas dabit,vbi audit diuinũ officiũ

63 ꝓportionabiliter†diuidẽdo si audit in pluribus.ff.ad municip.l. assumptio pro quo vltimo facit tex.in.c.cũ quis.in.§.j.inci.cũ ab eo.de sepu.li.vj.ꝛ gl.ij.in.c.ad apl'ice.de dec.ꝛ Tho.scda scde.q. lxxxvij.art.iij.in so.ij.ar.ꝛ Jo.an.in Spe.in rub.de paro.ꝛ bonus tex.in.d.c.cũ qs.in.§.j.iũcta gl.in ɽ. domicilia.que ẽt ponit de re sita in duab⁹ parochijs,puta in ꝯfinib⁹.ꝛ no. Jnn.in ti.de paro. sup.eo.ꝛ glo.fi.xvj.q.iij.lꝫ,dicẽs qd̃ domus est in ꝯfinio duarum parochiarum

parochiarū vtriqꝫ debetur decima,ꝺ qua meminit Bal. de testi. cū cā.ij.col.ibi sed ecce testis dicit vidi.⁊ si dubitatur de qua parochia sit domus inspicitur situs ianue ipsius domus. Bar.in.l. quod ꝯclaue.§.fi.in fi.ff.de dāno infec.⁊ dicit ibi Ange. qꝺ si domus hꝫ duo ostia,quoꝝ vnū dr̃ anterius,ab illo cognoscit̃ parochia tanq̃ꝫ a nobiliori.⁊ dicit Bar. in.l.si qs in graui.§.surdus. ff.ad silt̃.qꝺ dato qꝺ due domus sint proxime,tñ si vna hꝫ ostium in vna via,alia in alia nō dn̄r vicine.⁊ dicit Ro.in.l. si tertius.ff. de aqua plu.arcē.qꝺ statutū aggrauans penā percutienti aliquē iuxta domū per decē pedes intelligit̃ vt fiat mēsuratio pedum ab angulo proximiori ipsi percussioni. Refert. d.Fel.in d.c.omnes.

64 ¶ Quero trigesimooctauo , † vbi rex dicatur hr̃e domiciliū.gl.j. in.d.c.oēs.de ma.⁊ ob.ďt ꝙ si rex hꝫ multos epos in regno suo cās spūales tractabit corā illo epo,in cuius territorio hꝫ larē pricipalē.C.vbi sena.vel claris.l.ij.⁊ sic sentit gl.qꝺ rex dr̃ hr̃e domiciliū in terra,vbi hitat.vide tex.in cle.pastoralis.§.ideq̃ꝫ. ꝺ re iu.

¶ Quero trigesimonono ,an omnes reges terre subijciantur romano pontifici,dic qꝺ sic.text.est in.d.c.oēs.⁊.lxiij.di. valētinianus.⁊ in.c.nouit de iu.⁊ no.c.ꝑ venerabilem.qui fil.sint legi.

65 ¶ Quero quadragesimo † an reges dicātur omnes clerici . dic ꝙ sic,quia se ⁊ alios regere debent.xij.q.j.duo sunt genera .

F I N I S

Quarta pars Tractatus de Potestate ⁊ excellentia Regia. D. Antonij Corseti Neptini Siculi, Jurisconsulti memoratissimi.

SVMMARIVM

1 Diadema quid sit,⁊ cui proprie competat.
2 Papa imperatorem,⁊ reges,an,⁊ quomodo deponat.
3 Ornamenta que veniant in legato vestiū facto per regem regine.
4 Rex plus potest quam lex communis,vel consuetudo. 7.
5 Rex Francie nō recognoscit superiorem,⁊ exercet omnia iura imperatoris in suo territorio.
6 Delegatus legati de latere,an possit subdelegare.
8 Contractus regis habet vim legis,
9 Imperator dicitur rex.
10 Reges equiparantur prefecto pretorio.
11 Regis nomen debet in instrumentis poni.
Rex potest scripturam suam sigillo roborare.
12 Rex potest facere leges,⁊ habet ius gabelle exigende. 13.⁊ imperatori assimilatur. 14.
15 Rex habet fisci regalia,⁊ quibus modis dici possint.
17 Rex aliter seruit deo vt homo,⁊ aliter vt rex.
18 Legatum vestimenti si factum est omnibus de conuentu ⁊ vni relinquitur certum quid,an talis vestimentum debet habere.
19 Rex ab episcopis pro tēporalibus fidelitatis iuramentuꝫ exigit.
20 Homagium quid sit,⁊ pro quo capiatur.
21 Clerici recipientes beneficia e manu regum qua pena coerceant̃.
22 Rex qualem honorem episcopo prebere debeat.
23 Ordinarius regis quis dicendus.
Rex in tētionē suā sup subditos de iure cōi fundatam habet.
24 Monachus potest esse in regis obsequio.
25 Regnum,an transeat ad monasterium rege monacho facto .
26 Rex qualiter possit infeudare bona regni.
27 Ciuitas que nulli paret potest regem sibi eligere.
Rex quis esse debeat,vbi in duobus natis nascēdi ordo ignorat̃.
28 Masculus in dubio presumitur citius natus.
29 Regnum nunquid admittat filium femine,si feminam excludat.
30 Regi melius est bono rege,quam mala lege.
31 Duellum an ⁊ qualiter licitum.
32 Regis filius grauatus ad debellādam terram sanctam, an sufficiat ꝙ mittat,⁊ ad quid in legatis teneatur. 33. 34.
35 Intellectus.c.licet.de voto.

Q Uero quadragesimo pri-
1 mo,† cui proprie cōpetat diadema , qꝺ fit de auro , ⁊ lapidibus preciosis. ⁊ cōponitur a dia quod est duo, ⁊ demo demis.ex sui enim rotūditate principiū demit,⁊ finē. Rn̄deo,qꝺ diadema ꝓprie dr̃ corona regia,vel imperialis , ⁊ differt a serto,qꝺ fit de floribus insertis.⁊ a corona,que dr̃ circulus capitis de quolibet metallo.ita pulchre dixit gl.in cle.vnica.in ver. diadema.de iureiur.cū qua ꝯcordat Pau.de leaza. ⁊ ibi Jo. de imo.qꝺ aūt ⁊ q̄uo multis de causis dat̃ corona,tractat ibi Pau. dicens qꝺ qñq̃ꝫ datur in signum victorie,⁊ magni muneris tēporalis,de renun.nisi cum prideꝫ.§.verum.qñqꝫ in signū rei spūalis vt in clericis.xij.q.j.duo.qñqꝫ in signū rei tpalis,vt in.d.cle. vnica.facit.l.j.C.ꝺ athle.li.x.⁊ voluit Car.in.d.cle.vnica.in prin.in. viij.no.⁊ ponuntur gēme vt sui claritate in ornamēti cōpositione iungantur de pe.di.ij.principium.ver.foramina.⁊ cū sint preciosiores auro eis cedit aurum nō econuerso,vt ibi not. Tu dic ⁊ rectius ꝙ diadema deducitur a diadin verbo Greco,qꝺ est obuincere.⁊ est proprie amiculum,⁊ fascia cādida qua regis caput obligat̃.nec est dictio bigena,vt h̄ bonus doctor putauit. Fragrier.

2 ¶ Quero quadragesimosecundo † an papa possit deponere imperatorem vel regem,qui nō subest imperatori. Matth. quē refert ⁊ sequitur do.Car.in cle.vnica circa fi.in.xviij.q.respondet ꝙ sic si de voluntate principū accusetur ⁊ conuincatur.⁊ tunc monebitur.⁊ si nolit satisfacere excōicabitur.⁊ si nō resipiscit poterit deponi a papa vel a principibus de voluntate pape . est enim papa maior eo.xcvj.di.duo.xv.q.vj.alius.vbi de hoc. ⁊ in.c.cū ad verū.xcvj.di.⁊ de re iud.lib.vj.ad apostolice. ¶ Quero quadragesimotertio Rex legauit vxori sue Regine vestes,an veniant ornamēta apposita in ipsis vestibus ēt si nō sint ꝯsuta ipsis vestibus.
3 ⁊ videretur qꝺ nō.† eo qꝺ accessoria preciosiora suo principali nō cedunt ipsi principali,vt est glo.ij.in.l.ij.ff.de pec.leg. sed ornamēta auri sunt preciosiora vestibus ergo ⁊c. Sꝫ lud.ro. ꝯsuluit ꝯriū ⁊ dicit qꝺ illa gl.est falsa,q̃ accessorium ēt preciosius accedit suo principali,vt est tex.in.l.si nū sint.§.ꝯueniamus.ff.de aur.⁊ ar.le. vbi est casus no.⁊ in.l.cū auꝝ.§.fi.⁊ ibi Bar.ff.eo.ita dixit Ro. in suo sing.cxxxv.incip.lego vxori mee vestes.facit optime gl.in c.ecclesia sancte Marie inquantuꝫ exponit ornamentis,id est palijs.de cōsti.⁊ qꝺ voluit Bal.in.l.cum te.in ver.quid de monilibus auri ⁊ arg.circa fi.C.de dona.ante nup.⁊ Abb.in.c.extirpā de.§.qui vero.in lec.⁊ repe.de prebe. Limita.nisi ornamenta sint probibita,q̃ nunc non possunt dici accessiones vestium,nec vestimentis accedere.text.est in arg.⁊ ibi Bart.in.l.j.C.nulli licere in frenis equestribus.nec possunt dici mulieris cā parata,que eius gratia sunt probibita secundum Bart.ibidem.⁊ per eundem in l.q̃ꝫuis.ff.de auro ⁊ arg.leg.⁊ in.l.fi.C.de vest.olob.⁊ aura.li.xj.

4 ¶ Quero quadragesimoquarto † an rex sit lex aiata in regno suo. Respondeo ꝙ sic.⁊ potest plus q̃ꝫ lex cōmunis vel ꝯsuetudo.ita pulchre dixit Bal.in aucten.hoc amplius.in.ij.col.in versi.quero an filij regis.C.de fideicōmis.⁊ adduco Bal.in.c.cum venissent.de eo.qui mit.in pos.per tex.ibi fm ius.ꝙ illud verbum simpliciter prolatum per excellentiā intelligitur de iure Roma.⁊ cōmuni,vt insti. de iure natura.§.sed quoties.sed si istud verbū proferretur a rege Anglie seu Hispanie intelligeretur ꝺ iure Anglicano seu Hispanico superiori,quod regulat omnia inferiora, sꝫ de eo iure,quod emanat de ore regis,q̃ in suo regno monarcha est ⁊ totum continens,⁊ ab eius sententia nō appellatur,quia prefectus est multorum prelatorum sui regni.vt.ff.de off.prefec.pretorio.l.j.⁊ adduco Bar.in.l.infamen.in fi.ff.de publ.iud.ꝙ tantaꝫ potestatem habet ciuitas seu Rex.non recognoscens superioreꝫ in territorio suo quantū hꝫ Jmperator in vniuerso.refero Abb. in.c.que in ecclesiarum.in.ij.colū.de ꝯsti.⁊ adduco eundē Abb. ibidem allegantē.c. per venerabilem.qui filij sint legi.vt patet ꝙ
5 † Rex Francie, qui nō recognoscit superiorē,exercet omnia iura imperatoris in territorio suo.⁊ idem in alijs regibus nō recognoscentibus superiorem,prout serenissimi reges nostri Hispanie.allegat Jnn.in.c.cum.p.tabellio,de fide instru.in fi.vbi dicit,qꝺ reges qui habent supremum ⁊ merum imperium possunt ideꝫ facere ⁊ statuere sicut papa ⁊ imperator.⁊ in princip.dicit ꝙ quilibet potest facere tabellionem qui potest dare vel facere iudicem ordinarium, siue sit Jmperator, siue Rex,siue vniuersalis,siue collegium, siue consuetudo . ⁊ adduco eundem Abba . in capitulo pastoralis.in primo nota.primi respōsi.de offic.delega.vbi delegatus a principe habet priuilegium a lege,vt possit vices suas alteri subdelegare . secus si est delegatus inferioris a principe , vt in.l.a iudice.C.de iudic.⁊ in capitulo cum causa.de appellationi. intelligit tamen Abbas.ibi principem quemlibet non recognoscentem superiorem saltem in temporalibus vt est Papa ⁊ Jmperator ⁊ alij reges,qui hodie non recognoscunt superiorem . ad hoc dicto capitulo per venerabilem . et Bartol . in.l.prima.ff.a quibus appellare non licet.⁊ in.l.hostes.ff.de capti . ⁊ in dicta.l. infamen.vbi Bartol.loquitur de populo libero ⁊ de alijs non re-
6 cognoscentibus superiorē.† ⁊ iō legatus de latere cū sit princeps

in puincia sibi decreta, vt in.c.si abbatē.de electioni.lib.vi.pote
rit eius delegatus subdelegare fm Abb.in.c.cū bertol.de sentē.
ꝛ re iudica.p illū tex.fm vnā lecturā, quā approbat Bal.in.d.l.
a iudice.ꝛ And.sicu.in.d.c.pastoralis.in.j.notabili in fine.vide
docto.Moder.in.d.c.cū bertoldus.ꝛ in.d.l.a iudice.ꝛ in prati
ca seruari fm opinio. Abb.Bal.ꝛ sequaciū.ꝛ vide eundē Bar.
in.l.j.§.de qua.ff.de postu.ꝛ in.l.nō ambigitur.ff.de legibus . vbi
in.d.§.de qua re.dicit ꝙ reges ꝛ principes q nō recognoscunt im
peratorē pñt quē restituere fame.ꝛ idē voluit Jmo.in.d.l.infamē
ꝛ Ange.are.in.§.senatus.institu.de iure naturali.ꝛ Baldus in.
l.generali.C.de sentē.pas.ꝛ in.l.cū mulier.in penult.charta.ff.so
lu.matrimo.ꝛ angelus.in.l.iij.ff.de testa.Jnn.Butrig.ꝛ Abba.
in.c.cū te.de re iudica.lȝ aliter voluerit Bart.in.d.l.infamē. sed
pōt saluari in recognoscēte superiorē.facit quod voluit Bar. in.
l.iiij.in.§.actor.in x.vnde aduerte.ff.de re iudicata . ꝛ facit quod
notat.in.l.vnica.C.ne quis in sua causa.ꝛ ibi Bald . dicit quod
7 †princeps qui nō recognoscit superiorē pōt de cā ꝓpria cogno
scere ꝛ iudicare,vt in.l.proxime.ff.de his que in testa.delen. dicit
tñ ibi Bal.ꝙ honeste facit princeps,si cām propriam alteri com
mitat,ꝛ se ei submittat,vt.ff.de iurisd.omniū iud.est receptū.ꝛ ibi
gl.ordina.ꝛ vide no.p Bar.in.l.ij.ad finē.C.ꝺ sentē. que sine cer
ta quātitate.in ver.alia solutio.ꝛ Bart. in.l.si alius.§.bellissime.
ff.qꝺ vi aut clā.facit tex.in.c.nouit.de iudi.vbi rex Frācoꝝ supio
rē nō recognoscens cognoscit de ꝓpria cā feudi, de qua alias nō
debuisset eē iudex.limitat tñ ibi dñs Abb.sup gl.in ver.iudicare
istā materiā dicens ꝙ lȝ nō recognoscens superiorē possit esse iu
dex in cā propria,verū est quo ad sibi subditos nō quo ad alios,
vt colligit ex ibi not.per Host.ꝛ Jo.an.ꝛ ibi alias de facto Ale
xan.allegauit illā decisionē prout ipse refert in.d.l.est receptū in.
ij.col.ꝛ de materia hr̄ in.l.ꝛ hoc Tiberius.ff.de hered.insti.ꝛ per
cano.in capi.cū venissent.de iudi.ꝛ adduco singulare dictū Bal.
in.l.penulti.C.de donatio. inter virum ꝛ vxorem. vbi text.loqui
tur in donatione facta ab imperatore imperatrici , vt ex speciali
prerogatiua valeret,vt teneret talis donatio ipse extēdit ad regē
donantē Regine,vt valeat donatio cōstante matrimonio . ꝛ ideȝ
vr̄ sentire in quolibet alio,qui nō ligatur legibus in suo territorio
sicut sunt multi duces,ꝛ marchiones.refert ꝛ sequitur dñs meus
in.c.pastoralis in.j.nota.ꝛ in plerisqȝ alijs locis,sed certe Bald .
8 ibi in lectu.antiqua dicit qꝺ †ꝯctus Imperatoris vel regis,vel al
terius q nō ligatur legibus in suo territorio hȝ vim legis fm bar.
ita cōsulētē lȝ ipse ꝯ.ꝛ idē voluit Bal.in.l.ea lege in.iiij.col.in x.
vij.queritur post Pet.ꝛ Cy.C.de ꝯdi.ob causam.tñ iudicio meo
Bal.in.d.l.pen.lȝ videatur referre Pet.ꝛ Cy.notare ꝯtrariū in.d.
l.ea lege.qꝛ in ꝯhēdo nō versatur publica vtilitas.tñ dicit fallere
in Jmperatore ꝛ rege ꝛ quocunqȝ q nō ligatur legibus in suo ter
ritorio.ꝛ sic vr̄ in.d.l.pe.sequi Bar.lȝ Alex.aliter intellexerit in
.d.l.ea lege in ver.pactū in apostillis ad Bal.ꝛ adduco Bal. in
.l.precibus in.vij.col.in ver.quod dictū est in milite.C.de impub.
vbi dixit qꝺ dñi terrarū in suis terris sunt lex animata. ꝛ iō testim̄
coꝝ est ibi lex arg.d.l.penul.C.de dona.inter virū ꝛ vxorē. quod
dicit esse nota.dignū.ꝛ refert Alex.in apostillis ad Bal. in.d.l.
pen.ꝛ vide singulariter Bal.in.c.j.in.§.itē sacra in.vj.col.in ver.
ij.vtrū Rex de pa.iura.fir. ꝙ rex pōt donare filio suo in ptāte p.
d.l.pen.si exprimit velle habere auctoritate Regia.ꝛ vide Bal.
in.l.ciuitas in princip.ff.si certū petatur.ꝛ in.l.iiij.§.actor.ff.de re
iudi.ꝛ dixi.s.in.vj.q.facit qꝺ voluit And.de iser.i.c.j.in.iiij. col.
qui feu.da.pos.vbi extendit.l.cū multa.C.ꝺ bonis que liberis lo
quentē de donatione facta ab imperiali culmine filiofamilias , vt
habeat locū in Regibus donātibus faliofamilias , vide que dixi
.s.in.vj.q.vbi alegaui Old.in ꝯsilijs suis.pulchre de hoc loquen
tē ꝛ disputātē,quē omnino videbis accurate.ꝛ vide eundē And.
9 de iser.in.d.c.j.in.iiij.col.†qꝺ Imperator dicitur Rex. cū.l.fi.C.
de leg.dicat regalē sensuȝ cōtemnat.ꝛ alibi in.l.j.C.vt nemo pri
uatus dicatur regie maiestatis.ꝛ.l.regia fuit que trāstulit in prin
cipē omne ius.ff.de ꝯstitu.princi.l.j.Nā primi magnates fuerunt
reges.ff.de orig.iur.l.ij.§.exactis.idē dicit ꝺ rege Sicilie ꝛ alijs,
q cū Imperio nihil habent facere quoꝝ quilibet est monarcha in
regno suo.vj.q.iij.scitote.vij.q.j.in apibus.ꝛ idē voluit Alua.in.
d.c.j.in.iij.col.vbi fortius dicit qꝺ plus iuris hȝ Rex in regno ꝙ̄
Imperator in imperio fm And.de iser.qꝺ pȝ qꝛ rex trāsmittit re
gnū suū ad successores,qꝺ nō facit Imperator circa imperiū, qa
ex electione creatur,vt in.c.venerabilem.de elect. ꝛ pulchre dixit
Bal.in.ꝯstitu.digestoꝝ in.iij.col.qꝺ rex in regno suo hȝ supremā
iurisdi.ēt si vnus rex teneat in feudū regnū suū ab alio rege. nam
eoipso qꝺ imperatur rex hȝ supremā ptāte in subditos . nec enim
de rōne est rex prefectus pretorio a cuius snia non appellat.ff.de
offi.preto.l.j.licet enim ius vniuersitatis subtiliter possideat tñ in
iuribus singuloꝝ hȝ plenitudinē ptātis ꝛ directo possidet iurisdi
ctionē in singulis generū ꝛ noie suo simplici exercet ꝛ cōmodū iu
risdōnis acquirit pleno dñio , lȝ habeat vtilē titulū respectu vni
10 uersitatis regni.ff.de bo.po.here.pe.l.ij.in gl.fi.†Jtē Reges eq
parant prefecto pretorio,vt pulchre decidit Bar.in.l.j.nota. ibi
idē in regibus.ff.qꝺ quisqȝ iur.ꝛ voluit Guil.de cug.ꝛ Bal. in.l.
j.ff.de offi.prefe.preto.lȝ Bal.aliter senserit in.d.l.j.ꝯsti.ffoꝝ.in.
iij.col.ꝛ vt dixi rex hȝ supremā ptāte in regno suo fm Bald.in.l.
ij.in prin.vbi dicit ꝙ in principio vrbis ꝯdite populus vrbis non
habebat legē,sed habebat regē,ꝛ ꝙ oēs reges hñt supremā ptā
tē,vt dicit Jnn.in.d.c.cū.p.tabellio.ꝛ manu Regia,id ē arbitrio
regis oia gubernabant.ꝛ vide ad predicta do. meū Andr.sicu.
Barbatiū in trac.suo de prestātia regū,pretermissis his que dñr
a beato Tho.in trac.de regi.prin.ꝛ ab Egi.in eo.trac. licet ꝯtrariū
senserit Bal.ꝛ nō bene in.l.si qs maior.in vlti.not.C.de transac.
qꝺ princeps indignat qñ nomē suū apponit in iuro,ꝛ non seruat
iurm,qꝺ equiparat se deo,qꝛ est deus in terris,nec hȝ locū hoc ni
si in monarcha.s.impatore,ꝛ ꝓp nō in regibus,qꝛ istō ē falsū p p̄
dicta,cū rex sit monarcha i regno suo nō recognoscēs superiorē.
¶ Quero quadragesimoquinto,an nomē regis loci debeat appo
11 ni in instrumēto.†dic ꝙ sic,vbi rex hȝ iura imperij.ita pulchre di
xit Specu.in tit.de instru.edi.in prin.refert Ab.in.c.j.de fide in
stru.in.iij.col.in tertio requisito solennitatū instrumenti. facit qꝺ
no.in auct.vt prepo.nomē impe.ꝛ qꝺ voluit Joan.andree.But.
ꝛ Abb.in proemio Grego.in ver.sȝ quero.ꝛ Ange.ꝯsil.ccxcj.in
cip.visis oibus actis.ꝛ Bal.in rubꝛ.C.de fide instru.in vlti.col.
in primo supplemento.vbi dicit ꝙ Pisis apponitur nomē impe
ratoris,ꝛ Perusij nomen pape,quia ita est de consuetudine.
¶ Quero quadragesimo sexto,nunqd sentētia Regis possit pro
bari per scripturam eius sigillo roboratam,quando est lata p ip
so Rege.Petr.de bellap.quē refert ibi Bal.in.l.exēplo. circa
fi.in ver.queritur p Petrū.C.de pba.determinat ꝙ sic,qꝛ Rex
ꝛ fiscus equiparantur.Jtem Rex in regno suo est Imperator re
gni sui.ergo sicut potest pro se iudicare,ita potest scripturā suam
sigillo roborare,quia non minus est iudicare quaȝ dare scripture
vim probationis.inducit ad hoc.l.proxime.ff.de his que in testa
mēto delen.nec ob.d.l.exemplo.quia loquitur in scriptura nō ha
bēte formam substātialem ad probandum,vt qꝛ non erat scripta
manu commentariensis,vt.ff.de iure fisci.l.in fraudē.§.quoties.
12 ¶ Quero quadragesimoseptimo†An Rex possit facere leges in
regno suo. Bar.in.l.j.i.j.no.in ver.idē in regibus.ff.qꝺ qsqȝ iur.
determinat ꝙ sic,ex quo equiparantur prefectis pretorio.ꝛ faci
unt oia ea que dicta fuere in.xlv. priuilegio vbi dictuȝ est ꝙ hȝ tā
tam potestatem in regno suo quantum habet Imperator in im
perio.ꝛ p Oldr.in ꝯsil.ccl.incip.factū tale est.vbi loquit de sta
tuto regio.ꝛ adduco Bal.in.l.ij.in.j.colum.in text. ibi tulerunt.
ff.de ori.iur.vbi ex illo tex.notabiliter colligit ꝙ rex potest face
re legē.ꝛ vide tex.ꝛ ibi doct.in.c.quo iure.viij.dist.ꝛ ibi Prepo
si.post Gemin. colligit ꝙ potestas legis ꝯdende nedum compe
tit impatoribus,sȝ etiā alijs rectoribus inferioribus.alleg.Bar.
in.l. omnes populi.ff.de iusti.ꝛ iur.ꝛ a Deo hñt ptātē legis ꝯden
de.nec ob.§.sȝ qꝺ principi.instit.de iure naturali.vbi princeps hȝ
potestatem legis condende a populo.qꝛ illud verum instrumēta
liter,auctoritatiue tñ a deo.ad Roma.omnis potestas a deo est.
Ego adduco tex.in.c.constitutio.ij.disti.vbi constitutio vel edi
ctum est ꝙ tantum Rex vel Imperator cōstituit vel edidit.ꝛ tex.
in.d.§.sed quod principi.ꝛ tex. iuncta glo.in.l.fi.C.de legi.
13 ¶ Quero quadragesimo octauo,†an Rex habeat ius exigendi
gabellas. Respondeo, ꝙ sic,secundum Bartol. in.l.si publica
nus.§.in vectigalibus in prima columna.ff.de publi.quod intelli
ge verum de rege non recognoscente superiorem de iure . vt sunt
serenissimi nostri reges Hispanie,qui euulserūt regna a faucibus
hostium,vt dixit glo.in capitulo adrianus.in versicu . per singu
las.lxiij.distinctio.si vero recognosceret superiorem , secus esset,
immo nec quando de facto non recognoscit imperatorem in su
periorem,vt per Sali.in.l.secunda,in versicu.sed dubitatur quid
de rege.C.noua vectiga . vbi etiam dicit , an de iure vel de facto
rex Francorum non recognoscat imperatorem.ꝛ adduco Bald.
idem tenentem in titu.que sint rega.in princip.ꝛ in fin.in versicu
lo vltimo nota. ꝛ in versi.item omnis portus ad regem in prima
columna.ꝛ per Bartho.cepo.in titu.de serui.rusti. predio. in ti
tu.de portu.ꝛ in.l.eum qui in vlti.col.ff.de verb.sig.ꝛ per Firma.
in tracta.suo de gabel.in.j.parte in.ij.q.vbi in fi.tenet,ꝙ etiam p
regē nō recognoscētē imperatorē in dominū ꝛ superiorē imponi
possit.Jdem dicit etiā in quolibet rege subdito domino papa, qa
in eius

in eius coronatione vt papa ꝯcedere et omnia regalia ſm Bald. in.d.c.j.in fi.que ſint rega. vbi concludit oibus regibus cōpetere ius imponēdi gabellas ſaltē ex vi generalis ꝯcessionis regalium, inter que tale ius numeratur, vt in.d.c.j.in verſi.arendanie, ⁊ ibi gl.ēt Bal.cū ille tex.indiſtincte loquaꝛ, ⁊ pro hac opinione facit qꝛ Rex in regno ſuo dꝛ imperatoꝛ vt tꝫ Bal.in.l.nec exēplo.C.ꝺ
14 proba.†Itē rex imperatori aſſimilaꝛ ꝑ eūdē Bal.in.c.j.in prin. de pace iura.firman.facit quod voluit Bal. in.l.receptitia.C.de ꝯſtitu.pecu.vbi comes aſſimilatur principi in ſuo comitatu.⁊ ſolus rex Romanoꝝ pōt ꝯcedeꝛ pedagia ⁊ guidagia, alij reges nō ſm Hoſt.de verb.ſigni.ſup quibuſdā.⁊ ibi Abb.in.ij.col.in ver. vlt.hic quero nūquid reges citra imperatorē poſſint pedagia,ſeu guidagia imponere. vbi dicit qḋ hodie de facto oēs reges ⁊ ciuit. Italie,⁊ qḋ peius eſt oēs caſtellani imponūt talia pedagia ⁊ guidagia,qḋ fieri nō ꝺꝫ ſm eū.vnde quero,pone qḋ aliqua collecta, ſeu gabella eſt impoſita ciuibus pro neceſſitate vrgente,ea ceſſante ceſſare debet collecta,quod not.ꝯ principes imponētes grauamina ſubditis neceſſitatis tpe,qua ceſſante ipſa grauamina tollere nō curant.ita determinaui per glo.j.in.c.quod ꝑ neceſſitate.j. q.j.iuncto tex.qḋ illud qḋ eſt inductū ꝑ neceſſitate tēporis, ea neceſſitate ceſſante ꝺꝫ ceſſare.ita voluit Abb. in.c. cū venerabilis, in.ij.col.de ꝯſue.⁊ in.c.ſignificauerunt in pen.col. de excep. facit Bal.in.l.veluti in ver.quero nūquid liceat fraudare ciuitatē ſuā in gabellis.ff.de iuſti.⁊ iur.⁊ in.l.cū proponas.C.de nau. feno. ⁊ in rub.de ꝯſue.ad fi.⁊ in rub.de fide inſtru.in.j.col.⁊ Pe. de an. in regula poſſeſſoꝛ in.xxvij.col.in ver.iiij.queriꝛ.de reg.iur.lib.vj.
15 ¶Quero quadrageſimonono,†an rex habeat regalia fiſci. Rñdeo,ꝙ ſic circūſcripta tñ ſm regnū ſuū pꝫ ex ipſo nomine, qꝛ reges ſunt.⁊ hoc eſt de iuregentium,qꝛ totus mūdus ita ſeruat, ciuitates tñ nō hñt de iure regalia fiſci.ita pulchre dixit Bal.in.l. iij.C.ad treb. Nam ciuitas nō ſuccedit ciui ſuo,vt nota.C.de bo. vacan.in.l.j.li.x.⁊.ff.de bo.poſ.l.iij.§.municipibus. limita predicta,niſi eēt ciuitas q̄ hrēt regalia fiſci ex ꝯſuetudine vel priuilegio.ita pulchre Bal.in.l.j.C.ꝺ here.decurio.⁊ ꝑ dicto vide bal. in.c.j.ad fi.q̄ ſint regalia in ver.vlti.no.⁊ intellige qñ priuilegium daꝛ ꝑ motu principis ſm Bar.in.d.l.j.C.de bonis vacāt. alias ſecus,vt ibi ꝑ eū ꝑ illū tex.vbi ēt ex priuilegio ciuitatis nō ſuccedunt in bonis vacātibus,⁊ ſi occupauerunt,ab eis auferuntur.
¶Quero quinquageſimo,que dicātur iura, ⁊ bona regalia, ⁊ q̄ ſint dignitates regales.dic ꝙ pluribꝰ modis pñt dici bona rega-
16 lia. Primo†dignitates regales de qbus de feud.marchie duca. ⁊ comit.in.c.j.Scḋo pñt dici regalia tributa, vel vectigalia, ſeu portus vel ripatica ⁊ ſimilia de qbus in tit.que ſint reg.que qñqꝫ ꝯceduntur eccleſijs.Tertio dñr regalia ea,que rex percipit eccleſia vacāte ex priuilegio romanoꝝ pōtificū,vt in.c.generali.de electio.li.vj.⁊ de his regalibus loquitur gl.ij.in.c.j.in tit.q feud.da. poſ.que tñ gl.cōiter nō tenetur,qꝛ ea que dātur a manu Regia eccleſijs nō dñt poſſe alienari,vt in auc.de alie.⁊ emphy.§.ea vero. colla.ix.⁊.C.de ſacr.ſanc.eccle.in.auc.hoc ius porrectū.pro quibus oibus vide Ja.alua.in.d.c.j.in.iij.col.qui feu.da.poſ.⁊ que ſunt dignitates regales,vide tex.in.c.j.qs dicatur Dux, comes vel marchio,⁊ ibi per doc.⁊ maxime per Jac.alua.vt ſunt ducatus,marchionatus,⁊ comitatus,⁊ ſimiles,⁊ collationes regaliū dignitatū ſpectant ad regē in ſuo regno, vt dixit Alua. in.d.c.j. qs dicatur dux.in.j.col.⁊ in.c.j.de feu.marchi.in.j.col.in ver.nota qḋ collationes regaliū dignitatū.⁊ dñr iſte dignitates regales quaſi procedentes ex regali munificentia, vt in auct.de exhiben. reis in.§.obtinet.⁊ ſm rectā iuſtitiā ⁊ iuris diſpoſitionē dignitates regales nō ſunt ꝑpetue ⁊ ſucceſſibiles,ſed tpales, ⁊ ad vitam poſſidentis,ſm Alua.in.d.c.j.de feudo marchi.⁊ idē dic.de feu. regali ⁊ officijs regalibus,vt ſunt in regno Sicilie magiſter iuſtitiarius regis, Nā iſta officia ſunt temporalia ⁊ ad vitam poſſidētis dantur per ſereniſſimos nr̄os reges Hiſpanie.faciunt no. per Hoſt.Jo.an.Abb.⁊ And.ſicu.in.c.ſi.de iudi.⁊ per Bart. in.l. neminem.C.de ſuſce.⁊ archa.lib.x.⁊ in.l.j.C.de priui.ſcho. li.xij. ⁊ de iſtis regalibus,vide bo.tex.in.c.generali.in ver. regalia. de elect.lib.vj.⁊ ibi doc.⁊ in.c.preterea.de iurepa.
17 ¶Quero quinquageſimoprimo†an rex aliter ſeruiat deo vt homo ⁊ aliter vt rex. Reſpondeo qḋ ſic,qꝛ vt homo eſt,ſeruit viuendo fideliter,qꝛ Rex eſt ſeruit leges obſeruādo iuſta precipiens, ⁊ ꝯtria ꝓhibens,⁊ ꝯuenienti vigore ſanciens.text. eſt pulcher in.c.ſi eccleſia.xxiij.q.iiij.⁊ ibi gl.fi.colligit qḋ aliud facit qs in eo quod rex ⁊ aliud in eo qḋ hō allegā. de elec.qḋ ſicut in fi.ff.qḋ qſqꝫ iur. l.iij.§.itē aduerſus.⁊.ff.qñ ap.ſit.l.j.⁊ ſic nota qḋ plures qualitates pñt ꝯcurrere in eadē ꝑſona ⁊ ēt plura officia,dūmō ſint cōpatibilis,vt plene ꝑ doc.in.c.cū olim.de ſen.⁊ re iudi.vbi ſi eſt aliqs

theſaurarius ⁊ canonicus in eadē eccleſia cathedrali ꝺꝫ habere duplicatas diſtributiones ſm Jo.and.ibi,qꝛ ita dicit ſe ꝯſuluiſſe in eccleſia Florentina.facit qḋ voluit Bal. in.l.ſi ad ſcribatū.C. de ap.⁊ in.l.ſi.C.cōia de lega.in.j.col.in ver.pone.⁊ in.l.ſi pretoꝛ .ff.de offi.eius cui māda.eſt iuriſdictio.⁊ in.l.qui duobus.ff.de cōdi.⁊ demō.⁊ in.c.j.§.j.in.v.col.in ver.ſed pone ſtatutū in titu. de feu.guar.in vſi.feu.⁊ vide gl.j.in cle.plures. de iurepatr.vbi patronus heres cōpatroni habebit duas voces.⁊ ibi doc.ſequunꝛ. ⁊ Bar.poſt Cy.in.l.cū qḋ in.§.ſꝫ ⁊ alia ibi.⁊ facit ad qōnē.C.ꝺ legatis de eo q reliquit oibus fratribus cappā, ⁊ priori bibliam
18 †vtrū prioꝛ ꝺꝫ habere cappā ⁊ bibliā tāqꝫ frater ⁊ prioꝛ.⁊ ibi per Bal.⁊ per Bar.in.l.queſitū.§.pe.in.v.col.ibi ⁊ per hoc pōt.ff. de fun.inſtr.⁊ in.l.titia.§.q marcho.ff.de annu.leg.⁊ i.l.doli clauſula in ver.formo qōnē.⁊ ibi Jmo.de verb.oblig.⁊ in.l.iiij.inci.ſi ſeruus cōis ibi,ex hoc apparet ſolutio.iiij.ff.de ſtip.ſeruo.⁊ in.l.ſi ꝯſul.in ver.ex ꝑdictis arguitur.ff.de adop.Ang.⁊ Jmo.i.l.cohe redi.§.q patrem.ff.de vulga.⁊ pupi.facit ēt qḋ pōt qs vices ſuas delegare college.⁊ ſic ꝓcedit collega nomine ꝓprio.i.tanq̄ delegatus ⁊ noie ſui college tāq̄ ſubdelegatꝰ. ⁊ ſic pōt diuerſa auctoritate vnus ⁊ idē in eadē cauſa procedere, ſed diuerſas ſñias facere nō poterit,vt eſt ſingulare dictū Uincē.i.c.q̄uis.de offi.de. leg.ꝑ tex.ſing.in.c.pe.§.porro. de ele.li.vj.vbi hñs vocē noie ꝓprio, ⁊ noie canonici nō pt illas voces diuidere in diuerſas pſonas. Nā eadē ꝯſciētia qua putat aliqd iuſtuꝫ noie ꝓprio debeat cēſere iuſtū nomine ꝯſocij ſeu ſubdelegantis qḋ not.pro ampliatione.d.§.porro.⁊ ſeqtur Abb.in.d.c.q̄uis.⁊ in.c.conſtitutū.in vlt.no.de ap.⁊ i.c.ꝯſtitutis.in gl.iij.eo.ti.⁊ in.c. paſtoralis i.§.qꝛ vo de off.dele.⁊ Ro.ſin.lxxviij.ſcholaris.⁊ multa accumularūt mo.ſ.An.ſic.⁊ Fel.i.d.c.cū oliꝫ.ad qs me remitto breuitatis cā.
19 ¶Quero quinquageſimoſecūdo†an Rex poſſit licite exigere homagiū ſeu iuramētū fidelitatis a prelato ſibi ſubiecto.⁊ dicas qḋ ꝑ tēporalibꝰ ab eodē rege ꝯceſſis peti pōt,ſꝫ ꝑ habēdis ſpiritualibus nequaq̄,qꝛ ſimoniacū eſſet.ita pulchre doc.ꝑ illū tex.in.c. ex diligēti.de ſimo.⁊ in.c.grauē de exce.pla.⁊ in.c.ſi.de reg. iur. ⁊ in.c.ſignificaſti.de ele.ꝑ Jnn.⁊ ꝓprie homagiū eſt,qñ qs facit ꝓmiſſionē alteri genibus flexis ⁊ manibus intra manus illius poſitis ita qḋ efficiꝛ hō illius.⁊ talis appellaꝛ hō ligius,⁊ ſolet homagiū pſtari imperatori ſeu regi,ita qḋ non recognoſcit aliuꝫ ſuperiorē,⁊ de hoc homagio vide gl.in cle.paſt.in ver.homo q ligius.⁊ Specu.in tit.de ſen.§.ij ⁊ vide tex..⁊ Abb.i.c.veniēs.in j.no.de accu.vbi dixit ꝙ pſtare homagiū eſt quaſi quedā ſpecies ſeruitutis. Nā recognoſcit eū in dñz, ⁊ differt a fidelitate,que eſt cū quis ꝓmittit alteri ſeruare fidelitatē,⁊ continet in ſe iuramentum fidelitatis.multa capitula de quibus vide bonū tex.xxij.q.v. c.de forma. ⁊ ad ꝑdicta vide Jac.alua.in prelud. feud.in.xv.co. in ver.quero ſeptimo.ibi inſuper ſciendum qḋ homagiū dꝛ quando aliquis promittit ſe eſſe hominē alicuius dñi,⁊ ſtare, ⁊ habitare,vbi voluerit dñs,⁊ ea ſeruitia exhibere ꝑut dñs voluerit,⁊ ſup hoc facit ſibi homagium.i.promiſſionē,vt ſit homo ſuus, de quo in.d.c.cle.paſto. Nam cenſetur ꝑ homagio obligatus qui fidelitatē ⁊ obediētiā preſtat, vt in.d.c.grauē. aliq aūt appellāt iſtā obligationē homagiū,aliq appellāt vaſallagiū ꝫ Hoſt.in.d.c.dili-
20 gēti†vbi dꝛ homagiū frequēter capi pro fidelitate ⁊ eꝯ ⁊ pro vaſallagio. Nā iſta vocabula magis moribus ciuitatū ⁊ vtētiū intelligunꝛ emanaſſe ſm Spe.in ti.de feu.in.§.ij.v.ij.⁊ vtrū teneat ꝯtus qḋ qs efficiaꝛ hō alterius,vide Spe.in.d.§.ij.in prin. cum tribus ver.ſeq.⁊ in ver.iiij.⁊ in.§.ſi.⁊ ꝑ doct.in.d.c. ex diligēti. ⁊ in.c.veritatis de iureiur.⁊ ꝑ archi.⁊ gl.de ſtatu regu.c.periculoſo.li.vj.⁊.C.ꝺ agr.⁊ cēſi.l.cū ſcimꝰ.⁊ in.l.ſi.C.ꝺ ſeruis fugitiuis.
¶Quero quinquageſimotertio,an factū maioris ptis maioꝝ regni cēſeaꝛ factū ab oibus de regno.dicas qḋ ſic.l.ij.§.ſinaūt.C.ꝺ iur.cal.ff.de ꝯdi.⁊ demō.l.ciuilibꝰ.ff.ad muni.l.qḋ maioꝛ.ita pulchre dꝛ Jnn.in.c.quāto de iureiu.qꝛ negociū regis negociū vniuerſitatis putaꝛ,⁊ iō ſufficit ꝯſenſus maioris ptis maioꝝ regni.
¶Quero quinquageſimoquarto,que ſit pena clericoꝝ recipientiū epatus,abbatias,vel alia eccleſiaſtica bñficia de manibus re-
21 gū,principū,vel quorūcūqꝫ laicoꝝ,†vide bo.tex.in.c.ſi qs deinceps cū.c.ſeq.xvij.q.vij. vbi tales clerici nullatenus dñt hēri inter epos vel abbates,nec eis vt epiſcopis ſeu abbatibus audientia ꝯceditur ⁊ excōicationi ſubiacent,⁊ nullū fructū ſentire debēt ⁊ grauis pena imponitur ipſis regibus,⁊ principibus ſecularibꝰ faciunt que no.in.c.preterea.de iurepa.limita predicta,niſi reges habeant priuilegia a romanis pōtificibus, prout ſunt ſereniſſimi reges noſtri Hiſpanie, ⁊ dixi.ſ.in.xj.queſito vbi plene de hoc. ⁊ vide tex.iuncta gl.j.⁊ ꝑ Ab.in.ij.col.in ver.ſꝫ diceres qūo potuit pertinere collatio ad regem in.c.dilectus el.ij.de preben.

¶ Quero quinquagesimoquinto, an ad reges possit spectare custodia ecclesiarum vacatiũ. notaẽ de elec. gñaliter lib. vj. vbi ɔcludi vr̃ ꝙ consuetudine antiqua hoc introduci possit. sed ibi arcbid. ⁊ Jo. and. dicunt esse notandum contra clericos ⁊ religiosos, qui sunt in curijs principum, ⁊ potentum ⁊ ipsos informant contra ecclesias ⁊ prelatos, de quorum salute valde diffidendum est.

22 ¶ Quero quinquagesimosexto † qualez honorẽ Rex debeat prebere episcopo. Respõdeo ꝙ dz assurgere in aduentu ipsius, ⁊ ei iuxta se venerabilẽ sedẽ assignar. ita pulchre dixit Ab. post alios p illũ tex. in c. solite. in versi. sicut debeant reuerẽter assurgant de ma. ⁊ obe. ⁊ ex illis verbis venerabilẽ sedẽ dicit Jo. and. ꝙ prelati sunt ponẽdi ad partẽ dexterã, cũ illa sit honorabilior, seculares vero principes ad sinistrã. ⁊ vide bonũ tex. in. c. hz hoc propriũ in ver. ⁊ reuerentiã ei qualẽ sacerdotẽ decet exhibeat. ij. q. v. qd hodie male seruant principes. ⁊ iõ pulchre dixit Bald. in. l. quoties que est. l. fi. in ver. sedẽdi quoqz. C. vbi sena. vel clariss. illũ tex. tũc in arg. qd epi accusati debẽt sedere nõ stare. tñ debent sedere aliquãtulũ inferius nõ supius corã cognitore cause. refert dñs meᵒ And. sicu. in. c. ad falsarioꝝ de crimine falsi. ⁊ hoc ɔuenit rõni cũ dignitas episcopalis dicatur culmen dignitatis, vt in. c. venerabilis. de preben. ⁊ sit dignior quacũqz dignitate seculari. d. c. solite.

23 ¶ Quero quinquagesimoseptimo, † qs dicaẽ ordinarius regis. Rñdeo qd ordinarius regis est is eps, in cuius diocesi delinquit vel domiciliũ hz. gl. est ordi. in. c. qcũqz in ver. reges de sen. excõi. lib. vj. que alleg. xcvj. di. c. si imperator. ⁊. c. duo sunt. ad idẽ quod not. in. c. oẽs. de maio. ⁊ obe. Archi. ibi alleg. lxij. di. valentinianus. ⁊. ij. q. vij. §. itẽ cũ palã. ⁊ in. §. sed notãdũ est. ⁊ hoc sequiẽ ibi Jo. and. ⁊ Gemi. qui alleg. gl. in. c. qm̃. in ver. cõione. xviij. di. ego allego Inn. Hosti. ⁊ Jo. and. in. c. j. de offi. ordi. vbi Joã. an. dicit qd illud certũ est, qd etiã si sit Rex, vel imperator, semp post monitionẽ canonicã excõicabitur ab ordinarijs pro notorijs excessibus, nisi parcat p predicta iura, nisi sit nimis seuerus vel iniuriosus. tunc papa vicarius summi regis cognoscet ẽt de nõ notorijs per modum accusationis, inquisitionis, vel denunciationis.

¶ Quero quinquagesimooctauo, an rex fundet intentionem suã de iure cõi sup subiectione regni. dõm est qd sic¹. ita pulchre dicit Jo. an. de off. ordi. c. fi. ẽm Bar. brixi. in reperto. suo in versic. an rex. qui quidem Jo. an. nihil ibi decidit hoc, sed puto dictũ verũ. qr ex quo rex est monarcha in regno suo hz intentionem fundatã de iure cõi super subditos suos, sicut eps in tota diocesi sua, vt in. c. omnes basilice. xvj. q. vij. ⁊ in. c. conquerente. de offi. ordi.

24 ¶ Quero quinquagesimonono, † vtrũ monachus seu religiosus possit esse in obsequio regis, vel principis, ⁊ dico ꝙ sic cũ abbatis ⁊ superioris licẽtia, nõ tñ gratia scurrilitatis, vel vagationis. ita pulchre dixerũt Host. ⁊ Jo. and. in. c. quanto in prin. p illũ tex. de offi. ord. vbi Abb. in. j. not. dicit ꝙ regulares nõ dñt discurrere p curias principũ, ⁊ hodie accedẽtes ad curiã principis sine licentia superioris sunt excõicati, vt in cle. ne in agro in. §. qr vero. de statu re. cũ licentia vero superioris est periculosum propter propriũ qd acceperunt, ⁊ quedã alia ẽm Hosti. Jo. an. ⁊ alios. ⁊ dixit Hiero. ad Pauli. secunda. seculariũ ⁊ maxime potentũ consortiũ deuita. qd tibi necesse illas sepius videre, quorum ɔtẽptu esse cepisti: ⁊ inter abusiões claustri duodecima est monachus curialis, vt voluit gl. in. d. §. qr vero. in versi. curias principum.

¶ Quero sexagesimo, si Rex efficiatur monachus, an transeat ius regni ad mõasteriũ, vel ad successores. gl. j. in. c. scripsit. xxvij. q. ij. dicit qd trãsit ad successores, nõ aũt ad monasteriũ. ⁊ addit

25 ẽt aliud ꝙ † eoipso qd quis efficiẽ monachus desinit eẽ Rex, vel iperator, vel papa vel eps. ar. vij. q. j. hoc nequaquã. refert ⁊ simplr̃ sequiẽ illã gl. Ja. al. in. c. j. in vlt. col. in ver. quero qs Rex efficiatur monachus in tit. de mili. vasal. qui arma bellica dposuit. ⁊ rõ põt eẽ, qr cũ nõ possit amplius exercere officiũ iustitie erga subditos, cũ sit effectus miles dei, q nõ dz vacare, neqz se iplicare negotijs secularibus, sed dz inseruire diuinis, merito dz carere dignitate regia, nemo. n. duobᵒ dñis vtiliter seruire põt. l. fi. C. de assess. ⁊. d. c. j. de mil. vas. ⁊ cessãte cã cessat effectᵒ. c. cũ cessante de ap. l. adigere. §. ɋuis. ff. de iurepatr. ⁊ in. l. gñaliter. C. de epis. ⁊ cleri.

¶ Quero sexagesimoprimo, an Rex possit infeudare bona aliq regni sui, quoꝝ infeudatio sit in magna diminutione regalis iuris

26 dõnis. Ja. al. in. c. j. in. ix. col. in ver. qro an rex. q feu. da. pos. † tõt qd nõ p. c. intellecto. de iureiu. secus aũt si nõ ita fortiter diminuereẽ iurisdõ regni, qr tũc posset, vt in. c. abbate sane. de re iud. li. vj. ⁊ tenet Bart. in. l. prohibere. in. §. plane. in ver. sed quid de rege. ff. qd vi aut clã. nec successor poterit, tũc illud reuocare de iure. de quo p Bal. in. l. rescripta. C. de pci. impe. offe. ⁊ in plud. feud. in prima diuisiõe. adde gl. quã ibi no. Bar. in. l. si finita. i. §. j. in ver. publice. ff. de dam. infec. ⁊ Bal. in. c. in generali. i tit. si de feu. defun. fue. ɔtro. alias in tit. de impubere, vbi querit vtrũ rex Frãcie possit alienare vnã de ciuitatibus regni inuitis ciuibus. rñdet qd nõ, ẽm Hosti. q ita no. de maio. ⁊ ob. c. dilecti filij. ⁊ ibi p Jo. an. in nouel. ⁊ ẽt p Moder. ⁊ p Bal. i. c. j. ver. quero. an dño quo tẽpore miles. Pau. de. cast. ɔsi. lxxij. qr frustra Old. ɔsi. xcij. rex habebat castrum, ⁊ ideo Cõstãtinus qñ donauit vrbẽ beato Siluestro fecit cũ ɔsensu populi, vt pz in palea Cõstãtina. xcvj. di. ɔstãtinus. ⁊ facit. ff. de fideic. li. l. inuitus. ⁊. d. c. intellecto. ⁊ p Inn. in c. auditis. de pscrip. ⁊ ratio qr interest subditoꝝ nõ mutare dñm, sicut ecõtrario interest dñoꝝ subditos nõ mutare. facit qd idem Inn. no. in. c. nostra. de iniur. ⁊ qd no. p Bal. in. c. j. q succes. tene. ⁊. l. si vrbana. ff. de ɔdi¹. indebi. ⁊. §. itẽ seruiana. insti. de act. quid ẽt de papa. vide Bar. in. l. liber hõ. ff. de ver. obli. ⁊ in. l. id qd. ff. de leg. j. ⁊ Bald. in rub. in. iij. q. C. de ɔhen. emp. doc. in. l. si qñ. in prin. C. de inoffi. test. ⁊ Bal. in. l. cum multa. C. de bo. que lib.

27 ¶ Quero sexagesimosecundo † Ciuitas seu gens nõ subiecta alicui, an possit sibi eligere regẽ. Rñdeo ꝙ sic, ẽm bal. in. l. ex hoc iure. in. j. col. ff. de iusti. ⁊ iure. in. ij. q. ⁊ potestas cõstituẽdi reges de iure cõmuni residet. in populo secundum Bald. ibidem.

¶ Quero sexagesimotertio, Si duo nascuntur regi in eodẽ instãti nec apparet ordo nascẽdi, qs erit Rex. ⁊ videẽ qd neuter sit rex si alter eoꝝ eligi dẽat p Regnicolas. i. magnates ⁊ principales regni arg. ff. de excusat. tut. l. si duas. ff. ad sillei. l. si quis in graui. §. vtrũ. ff. de lega. ij. l. siquis seruũ. §. si inter duos. ff. de statu homi. l. aretusa. vel ꝙ vterqz erit rex. ff. de iurepatro. l. diui fratres. ita determinauit Bal. in. l. ex hoc iure. i ver. quinto queriẽ. ff. de iust. ⁊ iure. tu adde. Jo. and. i addi. Specu. in tit. de pbe. i §. j. ⁊ Bal. in auct. ex testamẽto. in vlti. col. C. de colla. ⁊ in. l. in qbus. C. de secun. nup. ⁊ in. l. ex duobus. ff. de vulga. ⁊ pup. vbi de duobᵒ natis eodẽ tẽpore qs eorũ dicaẽ pmogenitus, ⁊ veritas videẽ qd vterqz admittatur ad regnũ tanquã primogenitus p. l. ij. §. here. ff. de suis ⁊ legi. vbi primus dicitur quẽ nemo antecedit, ⁊ qr si diceremus neminem admitti resultaret iniquitas ita super hãc questionẽ scribit Alexã. in. l. q filiabus. in. §. j. in fi. ff. de leg. j. quez refert do. Fel. in. c. capitulum. in. xxx. col. in vers. de duobus natis eodẽ tempore. de rescrip. vbi addit glo. ij. in. l. idem erit. ff. de statu ho.

28 que dicit qd † in dubio masculus presumitur citius natus. per. l. fuerit. in fi. ff. de reb. dub. per quaz. l. dixit Bal. in proemio ffoꝝ. §. nos itaqz. ꝙ si ambo masculi sunt nati pariter, ⁊ non apparet qs prius, forte presumitur qd formosior ⁊ robustior celerius exierit de carcere materno. ⁊ si ambo eẽnt extracti exciso vtero materno ambo regnabunt, vt latius per eum, quem sequitur Joan. de ana. in rub. de sortileg. in vlt. col. vnde conclude, qd si duo nascuntur regi eodem tempore ambo sunt admittendi ad regnũ pp absurditatem ⁊ inequitatem euitandam. fallit nisi eodem tempore nasceretur masculus ⁊ femina, quia masculus presumitur citius natus ⁊ prefertur femine in regno, cũ masculus etiam sit dignior femina. ⁊ adduco Bald. in. l. j. ff. de sena. vbi dicit ꝙ si masculus ⁊ mulier sunt relicti executores testamenti insolidũ ⁊ discordãt, prefertur masculi consilium in dubio, ⁊ si patronus ecclesie decessit superstite filio ⁊ filia ⁊ discordant in presentando, ꝙ debet preferri vox masculi tanquam dignior. refert Fran. are. in. c. quoniã. de testi. Item masculi potius quam femine succedunt in regno, secundum Bal. in. d. l. j. ff. de senato. fallit secundo, nisi non appareat de duobus masculis quis prius natus fuerit, quia tunc in dubio presumitur formosior, ⁊ robustior prius natus per predicta. faciat in simili quod voluit Flo. de sancto Petro in. l. prima. §. cum arietes. ff. si quadru. paupe. fecis. dica. quem refert dominus Feli. in. d. c. capitulum. de rescrip. in. xxx. col.

¶ Quero sexagesimoquarto quis fuit primus rex romanorum.

29 Rñdeo qd † fuit Romulus. ⁊ primũ regnũ, ⁊ iustitia dictus est rex. l. ij. post prin. ibi ipm Romulũ. ff. de orig. iur. ⁊ ibi bal. in pri.

¶ Quero sexagesimoquinto, vbi femina non succedit in regnuz, an succedat filius eius. Respõdeo ꝙ nõ. de senten. ⁊ re iudi. lib. vj. c. ad apostolice. Nam omne quod est extra ducẽ sequitur naturam proprie generationis. ⁊ ideo si filia regis Francorum non successit in regnum ex rationabili consuetudine Francoruz filius eius. s. dñs rex Anglie in regno Francorum nullum ius pretendere potuit, quia in tanto non potest eẽ plus virtutis ꝙ̃ pcedat ab influentia, seu ab influẽti potentia cause. ⁊ est expressum in. c. j. §. hoc autem notandum. ⁊ ibi doc. qui feu. dare pos. ⁊ si male cessit regibus Francorum forte fuit propter aliam causam que erat in mente diuina non propter istam que est clara pro rege Francorum. ita pulchre Bal. in. l. j. in ver. ⁊ adde. ff. de senato. ⁊ sic not. quod rex Anglie nullum ius habet in regno Francie.

¶ Quero

30 ¶ Quero sexagesimosexto, †an sit melius regno bono rege, quã bona lege. Rñdeo qd sic. C. de his qui ad eccl. ↄfu. l. presenti. ita pulchre dixit Bal. in. l. ex hoc iure. in ver. sed hic queritur. ff. de iusti. ꝛ iur. vbi dicit qd melior est bonus rex, quã bona lex, per. d. l. presenti. vbi Bar. nota. illã. l. ad. q. de qua ↄsueuerunt disputare theologi, quid sit melius vel regi iusto rege vel iusta lege scripta, ꝛ ibi videtur casus ƀƺ eũ. in prin. illius legis qd est melius regi iusto rege, q̃ in singulis causis iudicet ſm equitatẽ, que sibi vr̃, ꝛ sequitur eũ ibi Pau. de ca. Nã imperator nõ vult. l. illã habere locũ in ciuitate Constantinopolitana vbi residebat persona, cuius presentia de facili poterat haberi, vnde nõ expediebat ꝓuidere ꝑ illã. l. q: melius ipse ꝓuidebit, cũ fuerit requisitus ſm ↄtingẽtiaʒ casuũ, ꝛ dicit ibi Albe. de rosa. per hanc rationẽ quosdã dicere leges nõ seruari in Alemania, vel alibi vbi sit imperator, qd nõ putat verũ. regulariter aũt lex cõis est omnibus ciuitatibus ꝛ locis, vt. C. de paga. ꝛ sacri. eorum. l. j. ꝛ remittit se ad. l. j. C. de sum. tri.

31 ¶ Quero sexagesimoseptimo, † vtrũ duellũ inter duos sit licituʒ, cũ aliter diffamatus corã rege nõ possit forte recuperare gratiam regis, ꝛ vr̃ qd sic, q: necessitas facit probabile, ꝙ alias nõ eẽt. ff. ꝺ manumis. testa. l. qui potuerunt. itẽ q: licitũ est infamiã suã repellere. vt in. l. vt vim. in ver. iniuriã. ff. de iusti. ꝛ iur. in cõtrariuʒ videtur, q: vt dicit Longobarda sub iusto clypeo quis sepe perit. item ius canonicum prohibet. dicẽdũ est quod ex maxima causa ꝛ per missu regis, seu superioris est licitũ, alias nõ, vt not. insti. de here. ab intesta. §. per ↄtrarium. in ver. perduellionis. ita pulchre dixit Bal. in. l. ex hoc iure. in versi. viij. queritur. ff. de iusti. ꝛ iur.

¶ Quero sexagesimooctauo an rex cũ creatus fuerit ꝑ papã omnia regalia videantur ei concedi. Respondeo ꝙ sic, ſm Bal. in. c. j. in vlti. colum. in ver. vlti. nota. in titu. que sunt regalia.

¶ Quero sexagesimonono, an regis filius grauatus ire, ad recuperandam terram sanctam debeat personaliter ire, ꝛ non mit-
32 tere. Respõdeo, † qd debet ꝑsonaliter ire, ꝛ ad hoc adduco Bal. in. l. vnica. in. §. ne autẽ. in. ij. col. in ver. ꝛ hec faciunt ad qõnẽ. C. de cad. tol. per. c. licet. ꝺ voto, si pater iniunxerit filio sub interminatione maledictionis paterne, ꝛ filius se obligauerit ad executionẽ voti, vt ibi probat, sed quid si filius nõ se obligasset ad executionẽ voti, nũqd teneret̃. Jnn. in. d. c. lʒ. dicet ꝙ sic, vt tũc possit cõpelli per priuationẽ hereditatis, nõ aũt ꝑ coactionẽ ꝑsonalẽ, ꝛ sic per. excõicationẽ, qd nõ plʒ But. q: ex quo spõte adiuit hereditatẽ põt cõpelli ꝑ excõicationẽ, qd plʒ Abb. nã adeundo quasi contraxit. ad hoc legit̃, ꝛ no. in. l. more. ff. de acqui. hered. ꝛ ꝑ tex. in. c. si heredes. cũ ibi no. de testa. Ego adduco ad predicta bonũ tex. in. l. quesitũ. ff. de acqui. here. in. j. respon. in ver. qui iudicium parẽtis oppugnauerit, nõ debet ex eadẽ hereditate quicquã ↄsequi. vnde si iste filius sine cã iusta ꝛ probabili impedimẽto cessante nõ adimpleret votũ personaliter, ꝓut iniunxerat sibi pater oppugnaret eius iudicium, ꝛ ꝑ consequens debet priuari emolumẽto hereditario, ꝛ placet mihi opinio But. ꝛ Abb. contra Jnn. ꝑ tex. in. d. c. licet. in ver. extunc anathematis vinculo subiacere.

33 ¶ Quero septuagesimo, † an regis filius non implens voluntatẽ patris, vel non soluens legata priuet̃ regno, seu legitima. Respõdeo ꝙ non priuatur regno vel legitima, secundum Bald. in auten. hoc amplius. in. ij. col. in ver sic. oppono. ꝛ videtur. C. de fideicõ. q: regnũ est ꝓprie corpus hereditariũ, seu baronia, nisi baro esset inuestitus a lege pro se ꝛ heredibus suis, quia tunc filij, q priuarentur hereditate, caderent a iure baronie, vt in tit. an filius vel agna. c. j. ꝛ hãc opi. ꝙ nõ priuat̃ regno, nec legitima, tʒ Flori. in. l. si seruus. ff. ad. l. aquil. ꝛ glo. in. c. licet. in ver. priuãdũ. de voto. ꝛ voluit Sali. in. d. auc. hoc amplius. in. v. q. ꝛ Jac. de bel. in §. ꝛ hec quidem. in auct. de here. ꝛ fal. nec ob. c. licet. quia loquitur de regno indiuisibili, q: corona non potest diuidi, ꝛ rex significatur per corpus sphericũ ipsius corone cuius figura destrueret̃ si diuideretur in partes. Jtẽ q: dignitas maxima non diuiditur, ne minuatur auctoritas, vt in. c. j. de feud. mar. Jtem suadet vtilitas subditorum, que expedit multitudini regi ab vno, vt in. l. ij. §. nouissime. ff. de orig. iur. nec bõa ẽ pluralitas principũ. vnus ergo princeps. xij. Metaphisice. Jtem regnũ est quid perfectum, sed perfectum non potest esse, nisi vnum, vnde omne indiuisibile perfectum est, quia perfectum nihil diminui potest, ꝛ ideo vasallus ligius qui est supremus vasallus ligius nõ potest esse ligius duorũ dñorum nisi per accidens. i. per mediam personã, ita qd fit ligius vnius per successionem ꝛ ligius alterius ꝑ propriam personaʒ, vt in cle. pastoralis. de re iudic. ꝛ ꝙ regnum sit quid indiuisibile no.

34 Cyn. C. de bo. mater. l. si viua matre. † Jtem speciale est in. d. c. licet. nec debet trahi ad consequentiã alterius precepti. ꝛ istud sensit glo. ibi in ver. priuandum. l. quod vero. ꝛ. l. ius singulare. ff. de legi. nec ob. c. si heredes. de testa. ꝛ. xj. q. j. siluester. q: illa capitula debent intelligi salua legitima. Nam ius canonicum distin- distinguitur per ius ciuile, per quod etiam distinguitur ius diuinum, vt no. in. l. j. ff. de constitu. prin. ꝛ in. l. fi. C. si contra ius. Naʒ legitima potentior est quocũqʒ legatario ad pias causas, nec potest esse in mora filius respectu legitime. Nam non videtur esse legatum id quod iure nature detrahitur, vt no. C. de inoffic. testa. l. qm̃ in prioribus. ꝛ pena nõ excedit delictum, vt. ff. de his quib. vt indig. l. rescriptum, ꝛ quod dictuʒ est in legitima, idem dicendum est in eius augumento, vt propter dotem ꝛ donationem propter nuptias in quibus filius grauari non potest, vt in auc. res que. C. communia de lega. secundum Bal. in. d. auc. hoc amplius. ꝛ istõ voluit Pau. de ca. in. d. auc. hoc amplius. in. iij. col. in versi. itẽ in alio casu, vt. c. licet. ponat casum specialem, qñ filius negligit implere votum vltramarinum, vt illo casu non solum perdat legitimam, sed etiaʒ toto regno priuetur filius, quia est indiuisibile. nõ sic in alio precepto, quod intelligo verum, vbi hereditas tota cõsisteret in regno, vel alia dignitate seu iure indiuisibili, q: tunc nec debitum nature retineret, ſm Sali. ibidem. in. v. q. ꝛ glo. in. d. c. licet in ver. priuandum. ꝛ probatur hoc in fin. illius. c. tu dic quod

35 . c. licet, † procedit in precepto concernente animam testatoris, vt heres non adimplens priuetur hereditate, vt sensit Pa. de ca. licet nihil allegat. in. l. non oportet. C. de his qui. vt indig. per glo. valde sing. ibi. in fi. dum dicit vel hic non fuit pecuniarium preceptum post Jac. but. ꝛ Fulg. vel dictũ. c. licet habet locuʒ in regno vel baronia indiuisibili, in quo seu qua consistat tota hereditas secũdũ Sali. in. d. auc. hoc amplius. vel secundum Bal. ibi sit speciale. ego dicerem melius speciale esse quod reges non possunt sola voluntate priuare filios regno. lʒ papa, vel alius superior possit ipʒ priuare, ex causa. d. c. licet ƀƺ Ab. in. c. intellecto. in. ij. col. de iureiur. ꝛ Jnn. in. c. grandi, de supp. negli. prela. lib. vj. in prin.

FINIS.

Quinta ꝛ vltima pars Tractatus de potestate ꝛ excellentia regia Domini Antonij Corseti Neprini Siculi, Jurium profundissimi professoris.

SVMMARIVM

1 Regem vnum habere plus expedit quam plures, ꝛ quo iure. 3.
2 Populus sine gubernatione perit.
4 Reges an possint donare in primogeniti preiudicium.
5 Rex iurisdictiones transmittit ad posteros.
6 Feudum reuersum ob baronis delictum retineri nõ põt ꝑ regeʒ.
Rex hereticus perdit regnum.
7 Rex potest creare milites extra regnuʒ, ꝛ in integrũ restituere. 8.
9 Glosa propter antiquam approbationem habet vim iuris.
Rex electus potest concedere priuilegia ante coronationem.
10 Liga nunquid per multos fauores censeatur renocata.
11 Rex nũqd iudeos e regno expeller̃ possit ꝛ bona eis auferre. 13.
12 Judei iure nature nobis participant.
14 Pueri iudei nunquid possint eripi de manibus parentum vt baptizentur.
15 Judei et infideles inter oues Christi computantur, creatione, gubernatione ꝛ redemptione ex parte Christi.
16 Lex nature vnum deum clamat.
17 Judei ꝛ sarraceni sustentantur ex pietate ꝛ gratia.
18 Priuilegium amittit qui eo abutitur.
19 Bellum aduersus sarracenos nunquid licitum, ꝛ qñ. 20. 27. 35.
21 Christiani ouibus comparati, reliqui bobus.
22 Mahumeti secta vnde ortum habuit.
23 Res sacre pro redemptione captiuorum possunt vendi.
24 Dominia possessiones ꝛ iurisdictiones apud sarracenos possunt sine peccato esse. 31.
25 Possessio nulli etiam sarraceno iuste ꝛ deo autore possessa est auferenda. 26.
28 Bona hostium, an fiant vincentis.
29 Uita hominis sine bonis temporalibus diu non durat.
30 Bona temporalia domino subesse debent.
32 Mundus totus fuit sub Christo.
33 Heretici plus delinquũt q̃ infideles, qui bonis spoliari possunt.

34 Judei contra legem eorum delinquentes in moralibus puniuntur per ecclesiam.
36 Principatus qualis.b. Petro per Christum commissus.
37 Christiani nunquid possint vti auxilio infidelium.
38 Infideles in iusto bello iuuantur per fideles.
39 Unitatis virtus & preeminentia.
40 Hostem quomodocunq; vincere in iusto bello non refert.
41 Rex potest filium suum in regem quo ad nomen constituere.
42 Regis soli verbo credendum.
43 Imperator potest alteri concedere, vt non recognoscat superiorē.
44 Regem puerum habere non est bonum.
45 Rex iusto titulo carens lese maiestatis crimen contrahit.
46 Uasalli parere cui debeant regi potius an domino.
47 Clericus potest fungi legatione regis.
48 Papa obligationem iuratoriam laico quesitam tollere nō pōt.
49 Uocatus a duobus superioribus cui teneatur obedire. 50.
51 Prelatus potest esse imperatoris delegatus.
52 Prelati in causis criminalibus quomodo possint consulere. Et an possint esse principum consiliarij. 53. 55.
54 Notarius esse est officium habere.
56 Auditores pape habent iurisdictionē ordinariam. Et quid de iudicibus magne curie Neapolitane. 57.
58 Regina nunquid possit de causis cognoscere & iudicare.
59 Femina non existente masculo in quibus regnis succedat.
60 Rex an possit reuocare alienata per se.
61 Rex regnū suum subijcere seruituti non potest.
62 Ciuitas relicto primo domino qñ possit alteri se submittere.
63 Doctorum opiniones quantum fieri potest concordande.
64 Regum negligentium quis supplere debeat negligentiam.
65 Papa an possit dispensare circa votum continentie.
66 Reges qui sint qui superiores non agnoscunt, & quante sint potestatis. 67. 71.
68 Florentie ciuitas nunquid superiorē recognoscat.
69 Imperator habet iurisdictionem ab ecclesia.
70 Pape responsio quomodo intelligenda.
72 Imperium a deo est in Petrū, & per Petrum in imperatorem.
73 Filius primogeniti, an preferatur patruo in successiōe regni. 77. & quando. 78.
74 Primogeniture ius nunquid alienabile.
75 Princeps in opinionum pugnantia consulendus.
76 Apulie regnum legem transmissionis assumpsit & est feudum.
79 Regnum quomodo transeat.
80 Rex vendens fructus regni quid videatur vendidisse.

Q Vero septuagesimo pri-
1 mo† an magis expediat regem vnum habere q̄ plures. Respondeo q̄ sic, s̄m Bald. in. d. auc. hoc amplius. in. ij. col. in ver. item qr dignitas per rationes quas adduxi .s. in. q. lxxj. & voluit phs. xij. metaphisice. & pbat̄ in. c. in apibus. vij. q. j. vbi. vnus princeps in apibus, & grues vnā sequunt̄. & vn⁹ imperator. & Roma cōdita duos fratres Romulū. s. & Remulū simul reges habere non potuit. Nam regnum non capit duos. iuxta illud Lucani. vnus ergo princeps, multitudo principum vero pessima. & vide bonū tex. in. l. ij. in §. nouissime. in ver. necesse esset reipub. per vnū ɔsuli. ff. de ori. iur. & ibi Bal. dicit, nota qd imperator dʒ esse vnicus. & voluit Jaco. alua. post And. de iser. in. c. j. in. ij. col. qui feud. dare pñt. vbi dicit qd quelibet puincia hʒ suum regē, & quilibet rex est monarcha in suo regno. vj. q. iij. scitote. & vij. q. j. d. c. in apibus. & voluit Alberi. post gl. in. d. §. nouissime, cōmodius regi, & negocia expediri per vnū quā per plures. Naʒ multitudo dissentiens sibiipsi onerosa est, & nil habens honesti. in auct. de referendarijs. §. penul. opus fuit & est ad pacē inducēdā, & cōseruādā aliquo regēte per quē multitudo ipsa regatur, & diri-
2 gatur. vnde† Salomon prouerbiorū. xj. vbi nō est gubernator populus corruet, & quāto igit̄ regimē efficacius fuerit ad vnitateʒ & pacē ɔseruādā, tāto erit vtilius. hoc aūt cōmodius fieri pt p vnū q̄ per plures, in pluribus enim requiritur quedā vnio ad hoc vt mō debito regere possint, vniri vero dñr plura per appropriationē ad vnū. multis enim existentibus in vna vniuersitate de facili destrueretur, & vnitas nō posset in ipsa subsistere. sic ēt in natura videmus quā ars imitat̄. insti. de adop. §. minorē. & l. adoptio. la prima. ff. eodē. nā in mēbrorū vnitate vnicum est caput. & si plura reperirentur diceretur esse mōstrū. ff. de statu ho. l. non sunt liberi. & de offi. or. c. qm̄, & in toto vniuerso vnus deus omniū factor, & rector, vt ait philosophus. xij. metaphi. & in diuina scriptura dñs p Ezechie. xxxvij. c. dicit. seruus meus Dauid, rex erit sup eos & pastor erit vnus oiuʒ illorū. & Jo. x. c. erit vnus pastor & vnū ouile. & papa prohibuit in concilio generali, ne vna ciuitas diuersos haberet pōtifices, sʒ singula singulos epos, vt in. d. c. qm̄. & dist. c. in apibus, & facili⁹ vnus tutor exercet actiōes quā plures. ff. d admini. tut. l. iij. §. apparet. vnde predictis ɔsideratis inductū est, vt in regno vnicus presit, qui pacē inter subditos ɔseruet. & in hoc cōcordāt philosophi, & maxime tēpestate nostra sūmus monarcha, & philosophoꝝ princeps acutissimus mihi maior pater obseruādus dñs magister Nico. theatin⁹ ordinariā cathedrā primariaʒ p decē fere lustra in philosophia Padue regens, & nunc senio cōfectus singulari sua virtute & in logica & in phia libros cōponens absq; collega speciali munere legēs hanc, sniam mihi ɔfirmauit. Accessit ēt sūmi & celeberrimi phisicoꝝ facile principis dñi magistri Jo. aquilensis snia q tāq̄ alter Esculapius a cūctis mortalibus tempestate nostra colitur & obseruatur, qd cōmodius regat̄ p vnū quā p plures. hoc pbat̄ p aliquas pbabiles rōnes p magistrū Egydiū in lib. de regimine principū & p magr̄uʒ Jo. paulienseʒ in lib. suo de ptāte papali. & imperiali. c. ij. & p Dātē in libello suo de monarchia. & bea. Thomā in trac. suo de regimine princi-
3 pū. † vñ super his fundat̄ ɔsuetudo vltramōtana & vr̄ iuri ɔsona & laudabilis quātū ad succcessionē regni & ad alias dignitates, vt comitatū, marchionatū, & ducatū, & similes, sed quo ad alia bona patrimonialia nō vr̄. d. ɔsuetudo defensabilis eē s̄m Albe. de rosa. in. i. ɔsti. ffoꝝ. in. §. discipuli. & q̄uis aliqbus videat̄ qd hmōi rector siue caput eēt assumēdus, seu assumēdū p electionē, tñ de ɔsuetudine obtētū est & vtilius approbatū q̄ iure hereditatis, & p successionē vnicus rex in vno regno habeatur, & ad discordiam tollendā inductū est per ɔsuetudinē, qd primogenitus sit rex, & h duplici rōne. prima vt rex viuens sciens primogenitū regē eē debere plus curet d ampliatiōe regni. s̄a quia pluribus existētibus filijs rationabile fuit q̄ primogenitus in regno succederet, quia senior. Nam vt ait philosophus. vij. politicorum. Natura quidem humano generi dedit hos seniores hos iuniores, quorū quidem primos principari, secundos subijci decet, nec indignari dʒ iunior subditus futurus, honestum enim est iuuenibus ministrare, & obedire senioribus. ff. de fide instrumē. l. fi. & ff. de iure immuni. l. semper. hoc etiā suadet dilectio maior quam patres cōmuniter habent ad primogenitum. vnde attentis his rationibus rationabilis est ɔsuetudo introducta, vt vnicus esset ī regno, & pax populi seruaretur. nec per hoc tollitur ius naturale, quo filij vocātur ad patris successionem. l. scripto. ff. vnde liberi. l. nam & si parētibus. ff. de inoff. testa. quāuis primogenitū preferat alijs filijs, sʒ ipsuʒ ius naturale declarat̄ & modificatur p hoc. ff. de lib. & posthu. l. filio. & ff. de vsufru. ea re. que vsu consu. l. j. ibi. nec enim naturalis ratio auctoritate senatuscōsulti cōmutari potuit. Cōcludo ergo reip. expediri p vnū regi & gubernari, vt p Old. pulchre cōsil. lxix. Cōsueuit dubitari. & xciiij. elegāter in. v. & vj. col. & ibi quo iure primogenitus admittatur ad regnum. An sententia lata contra patrem preiudicet primogenito, & qd mortuo patre rege si primogenitus repudiaret hereditatē patris, mox regnū deuolueretur ad secūdo gentium, argu. ff. de assig. li. l. j. §. assignare. & l. iij. §. j. cum duabus. ll. seq. & in titu. an agnatus, vel filius defuncti repudi. here. & facit. ff. de acq. here. l. j. §. qui semel. de quibus tribus per Oldra. in. d. consi. xciiij.

4 ¶ Quero septuagesimo secūdo† vtrū rex Aragonū potuerit donare regine res immobiles regni vel filijs ex ea nascituris in preiudiciū filij primogeniti ex alio matrimonio, & vtrum sententia super hoc lata inter regē, & reginā piudicaret ipsi primogenito non vocato ad istā causaʒ. pro qua magna & subtili qōne, vide Albe. d rosa. pulchre disputātem in prima consti. ffoꝝ. in. §. discipuli. in iiij. col. in ver. & ex predictis subijcio, & conclusio breuis est, qd reges possunt donationes, & alias alienationes regnū grauiter non ledentes facere, & filius eas seruare tenetur. Casus est expressus in. c. abbate sane. de senten. & re iud. li. vj. & in. c. intellecto. de iure iurā. & maxime in pprias ɔiuges, & filios sunt validiores. & minoribus solennitatibus indigent. C. de dona. inter vi. & vxo. l. donatiōes quas diuus. d dona. l. sancimus. de q̄dri. pres. l. ij. & iij. cōia de leg. auct. res que. & quo ad donationem filiorū facit. ff. de iusti. & iur. l. j. §. penul. & ff. de leg. ij. l. cum pater. §. cū inter. & C. de leg. l. voluntas. alioquin miserrima, & quodāmodo seruilis foret regū conditio, si neq; inter viuos donare, neq; in morte legare possent, propter primogenituram filiorum. & vide que dixi supra in. iiij. questio. & Oldr. consi. xciiij. eleganter in vlti. col.

5 ¶ Septuagesimotertio quero† an rex transmittat iurisdictiones ad pastores. respōdeo qd sic s̄ʒ Bal. in. l. mādatū. in. ij. col. i ver. tertium

tertiũ mẽbrũ.C.mand.arg.c.licet.de vot.vbi ita sustentat dictũ Petri inferentis,q̃ ubi mandat iurisdictio vniuersitatis cãruz cepta vna cũ sit iurisdictio ꝑpetuata,quo ad oẽs causas.de qua q.vide Bal.in.l.ꝛ.ff.de iurisd.o.iud.ꝛ Jmo.in.l.ij.§.sed si qs. ff.de dona.vbi tenent opi.Pet.ꝛ Bar.sed ipsemet Jmo.in.c.lꝫ vndiqꝫ.de offi.dele.tꝫ opi.quam tenet Bal.in.d.l.mandatuꝫ.ꝛ cum ipsa transeo per ea que leguntur,ꝛ notantur in.d.c.licet.

¶ Quero septuagesimoquarto,an rex possit se submittere minori,ꝛ equali.Bar.in.l.est receptũ.in ver.idem est in regibus.ff.d fur.om.iu.determinat q̃ sic,si rex pñceps,comes,vel ciuitas nõ recognoscat supiorẽ p illã.l.de quo remittit se ad Inno.plenius quã alibi in.c.ex parte.el.j.in gl.sua.in vers.fecerũt.de ver.signi.

6 ¶ † Quero septuagesimoquinto,an rex possit apud se retinere feudum reuersum ob delictum baronis,dic q̃ non,sed dꝫ illud alteri ꝯcedere ꝑ eiusdẽ seruitijs,vel muneribus,ita pulchre Bal.in c.j.in.§.si vero.vel in totũ.ad fi.in ver.ꝛ nota.arg.in tit.qualiter feudũ alienari poterit in vsi.feu.alleg.ea que hñr in.l.j.§.pmitti tur.ff.de aqua quoti.ꝛ esti.ꝛ.C.de decur.l.quidam ignauie.libr. x.ꝛ.C.de murile.l.murileguli.li.xj.faciũt not.in.c.ex pte.de feu. ꝛ in.c.bone.el.ij.de post.prel.ꝛ facit in simili q̃ eps ꝯferens beneficium,nõ dꝫ sibi retinere redditus,vel aliquã portionẽ ex redditibus,ꝛ si facit pactũ de hoc cũ eo,cui beneficium ꝯfert,cõmittit simoniã,vt ẽ tex.ꝛ ibi Abb.in.xiij.no.i.c.vnico.de eccle.bñfi.

¶ Septuagesimosexto quero,an rex christianus factus hreticus ꝛ paganus perdat regnum.rñdeo q̃ sic,ꝛ efficit occupantis catholici,ita pulchre Bal.in.l.j.in.xiij.col.in repe.C.de emanci.libe.faciunt notata in.c.j.de prescrip.

7 ¶ † Quero septuagesimoseptimo,an rex,vel baro possit creare milites,ẽt extra regnum,vel baroniam.rñdeo q̃ sic,ꝯm Bar.in l.j.in ver.sed dubitat nunqd rex in.xj.col.C.d digni.lib.xij.nã lꝫ prima facie videret,q̃ nõ posset,qꝛ ibi vt ꝑuatus homo hr.ff.de offi.prefe.vrb.l.fi.ꝛ no.in.l.apud.ff.de manumis.tñ in ꝯrium est veritas,qꝛ ea que sunt volũtarie iurisdictionis pñt extra territorium exerceri,vt in.l.j.et.ij.ff.de off.pcon.ꝛ leg.ego allego id q̃ legit ꝛ notat per glo.ꝛ doc.in.c.nouit.de offi.leg.refert ꝛ sequit ibi hoc dictũ Bar.dñs meus And.sic.in.xi.col.in vers.ꝛ ex ista glo.poterit inferri ad illud q̃ dixit Bar.ꝛ dicit se audiuisse alias fuisse dubitatum Bononie.eps Asten.transiens per illã ciuitatẽ ordinauit aliquos scholares Asten.in clericos,qꝛ potuit hoc facere,qꝛ si põt ꝯferre bñficium,ergo ꝛ ordines,ꝛ pulchre dixit Bal.in.d.l.ij.ff.de offi.pcon.q̃ eps extra suã diocesim põt ꝯfirmare pñtarum a patrono,qꝛ est volũtarie iurisdictionis.secus dicit in vicario epi ẽt si habeat mandatuꝫ speciale ab epo q̃ dicit esse bene notandum,qꝛ cõmissio facta a principe nunquam potest exerceri extra territorium cõmittentis,ꝛ alleg.Bar.in.l.cũctos populos.C.de summa tri.quod dictuꝫ vltimum de vicario non puto verum in voluntaria iurisdictione per predicta.

8 ¶ † Quero septuagesimooctauo,an rex possit restituere in integrum,rñdeo q̃ sic ꝯm Old.consi.lxix.incip.consueuit dubitari. facit quod ipse not.in ꝯsi.lxx.incip.an principes.

¶ Quero septuagesimonono,an rex ꝯcorditer electus possit ẽt non coronatus ꝯcedere priuilegia.rñdeo q̃ sic,ꝯm Bal.in ti.de pa.ꝯstan.in.§.hoc q̃ nos.in prin.per illũ tex.vbi ille Henricus non erat coronatus imperator,qꝛ pater viuebat.pro hoc alleg. not.C.de quad.prescri.l.bñ a zenone.ꝛ ibi per Cy.ꝛ refert Hosti.dicere se vidisse in Alemania per principes iudicari ꝛ teneri, q̃ rex romanoꝝ post electionẽ ꝯcordem habebat oẽm ptãtem, quã imperator,nec vnctio aliquid addebat,lꝫ Hosti.sit in ꝯtraria opi.vt not.de ver.sig.sup quibusdam in nouel.sed quicqd dicat Host.j.opi.seruat,ꝛ est ipsa veritas.opi.aũt Host.posset habere locum,qñ esset electus in discordia.in quo tñ Bal.dicit aduertendum per ea que no.per Jo.an.in cle.romani.de iureiu.in. §.porro.in verbo reges.q̃ ꝯsuetudo per tollerantiã approbata hoc hꝫ q̃ duobus electis in discordia vterqꝫ administrat,vt rex ꝛ oẽm imperij iurisdictionem exercet,donec per papam alterius electio fuerit approbata aut reprobata.Tu vide Jac.de are.in. d.l.bene a zenone.ꝛ Spec.in ti.de rescrip.presen.§.fi.versi.item q̃ est obtentum.ꝛ Jo.de imo.in glo.preallег.in ver.reges.vbi refert tacito autore.Bal.omnia eius dicta.in.d.§.hoc q̃ nos. ꝛ vide Card.in.d.§.porro.in.ij.col.in ver.scḋo quero.an romanus Rex,vbi post longam disputationẽ † dicit standũ illi glo.pp

9 antiquã approbationẽ,cuius ꝯtrarium nõ est memoria.ideo vi̇z hꝫ ꝯstituti seu iuris.c.j.de prescrip.lib.vj.ꝛ idẽ tꝫ Pet.de anch. post Pau.in.xviij.no.referens Archi.Ugo.ꝛ Laur.ita tenere in.c.legimus.in glo.in ver.imperatorẽ.xciij.di.ꝛ idem Jo.de ligna.in.v.col.in ver.paulus.ꝛ istud tenuit Ang.post alios in.d. l.bene a zenone.in text.ibi nondum Imperiales suscepimus infulas sola recitatione ꝯtentus.Concludo ergo cõem opi.doc.esse q̃ rex cõcorditer electus añ coronationẽ potest dare priuilegia ꝛ legitimatiões facere.ꝛ ista cõmunis opi.ineuitabiliter probat per tex.in.d.cle.romani.in.§.porro.iuncta gl.in ver.reges.ꝛ voluit Jo.and.in.c.auaritie.in ver.ecclesiaꝝ.de elec.lib.vj.

10 ¶ † Octuagesimo quero facta est liga inter duos reges,seu iter duas ciuitates per qnquẽnium duratura,vtrum si post qnquennium prestent sibi mutuos fauores intelligat liga tacite renouata.videret q̃ sic,sicut dicimus in ꝯctibus reꝝ,vt.ff.loc.l.itẽ queritur.§.qui impleto.ꝯrium determinat Bal.in ti.de pa.ꝯstan.in .§.item societatem per illum tex.ꝛ arg.C.loc.l.si cũ hermes.presertim si fuit ꝯcta prius per stipulationeꝫ,qꝛ stipulationes verba desiderant.l.j.ff.de ver.ob.similiter in ꝯctibus in qbus requirtur scriptura non fit tacita renouatio,vt in.d.§.qui impleto.ꝛ quo no.duas singulares limitationes ad.d.§.qui impleto.vt primo non habeat locum in tacita renouatione legis.secũdo vt non habeat locum in casibus in quibus requirit scriptura,vt est glo.ordi.eos enumerans.in.c.j.in ver.in scriptis.de censi.lib.vj.

¶ Quero octuagesimoprimo,an rex sine peccato expellere possit iudeos ꝛ sarracenos ex regnis suis,ꝛ eis bona auferre,ꝛ prio vr q̃ nõ.nã qete iudeis sub imperio degentibus molestia inferri non dꝫ,nec eis bona auferre.C.de iude.l.nullus.ꝛ.C.de paga.l. christianos.ꝛ de iude.multoꝝ.ꝛ iudei contra christianos prescribunt.xvj.q.iij.porro.ꝛ ibi no.ꝛ sic cuꝫ iuste possideant,vt in.c.de terris.de deci.bona eis auferri nõ debent,vt not.xxiij.q.vij.si de rebus.ꝛ ibi Archi.ꝛ princeps si sine cã bona sua eis auferat peccat,qꝛ lꝫ sit dñs quo ad protectionẽ,non tñ eos sine iusta cã spoliare dꝫ,vt no.C.de quad.prescrip.l.bene a zenone.ꝛ not.Inno. de immu.eccle.qꝛ pleriqꝫ.vnde ipse Inno.ꝛ Hostiẽ.in.c.q̃ sup

11 his.de voto.dñt q̃ † papa nõ dꝫ eis bona auferre,imo q̃ dꝫ eos tolerare.xlv.dist.qui sincera.ꝛ de iudeis.c.ꝛ si iudeos.ꝛ ratio est vt per eorum consortium eos Deo lucrari possimus.facit.xxiij. q.iiij.infideles.ꝛ arg.xj.q.iij.ad mẽsam.ꝛ de diuor.gaudemus. ꝛ.c.quanto.ꝛ maxime sunt tolerandi iudei,ꝛ non expellendi,qꝛ vtiles sunt fidei nostre.vnde dicit Aug.super psal.xl.iudei tãqꝫ capsarij nostri nobis seruiũt,qꝛ per eoꝝ codices alios infideles ꝯuincimus.vnde Christo dño nostro veraciter per eoꝝ codices veritatem,ꝛ fidem nostrã ꝑbamus,postqꝫ enim codicibus nr̃is nolunt credere,credant illis suis.faciat ad hoc bona glo.ij.in fi. in.c.j.de proba.inꝯtum alleg.d.c.qui sincera.vbi dr̃ q̃ ꝯuincere debemus iudeos ex codicibus suis,ꝛ illi nostri sunt,qꝛ ꝯtinẽt vetus testm̃.Item beatus Grego.assignat aliã rõnem,qꝛ in.l.ca uet,q̃ in fine seculi illuminabuntur,ꝛ reliquie Israel salue erunt q̃ expediri nõ posset si licitũ esset regibus,ꝛ principibus eos de toto orbe expellere,ita Grego.in homelia innocentiũ.ꝛ q̃ tolerari debeant,probat Aug.super psal.xl.vbi dicit,q̃ fuit figuratum in illo Caym,qui fratrẽ suum occidit.ꝛ ideo accepit signuꝫ ne interficeret,vt sic iste puersus populus sit signatus,ne occidatur,imo toleret.Scḋo principes ꝛ reges pacificos infideles,de suis terris absqꝫ legitima cã nõ debent expellere,hoc fundat su-

12 per precepto nature,q̃ tibi nõ vis fieri ꝛc.de quo in.cj.dist.† itẽ iure nature nobis participant.c.charitas.est,vt mihi vr̃.de peni tẽ.di.ij.ante fi.in ver.itẽ proximos.ꝛ ex eo iure nature,ꝛ ex charitate illis in necessitate subuenire tenemur.xlij.distin.quiescamus. lxxxvj.distin.non satis.Tertio inducit tex.canonis.xxiij.q.j.noli,i fi.ꝛ.q.v.pdest.v̇.proiñ,vsqꝫ ibi nihil ihumaniter.ꝛ q̃ ex charitate agendũ est,nõ ex fauore.xij.q.j.fraternitas.Quarto inducitur glo.ij.in.c.si de rebus.xxiij.q.vij.que tenet hanc partem.itẽ iuregentium possident,ergo iuste.xiiij.q.iiij.quid dicã.iteꝫ.c.qñ. xxiij.q.iiij.ꝛ.q.v.c.vnũ solũ.vbi improbatur crudelitas.Quinto sunt oues Christi Jo.x.c.alias oues habeo,que nõ sunt de ouili.s.ecclesie.ꝛ sine distinctione dictũ fuit Pe.Joã.vl.pasce oues meas.successor g̃ petri hꝫ illas pascere ꝛ defendere.g̃ nõ ipugnare,vel ledi pmittere,d natis ex libero vẽtre.c.vnico.l.fr a fratre. in.§.porro.ff.de ꝯdi.indebi.tex.ꝛ Jmo.ibi in.c.ꝯquerente.de restitu.spo.Sexto adducuntur tex.qui bene facere vident,in.d.c. qui sincera.xlv.dis.ꝛ.c.de iudeis.ꝛ.xxiij.q.iiij.c.fi.ꝛ q̃ no.in.gl. .j.in.c.iudeorum filios.xxviij.q.j.Septimo verbum apostoli dicentis ad Ephesi.vlti.c.quomodo domini de seruis obedientibus debeãt se habere.ꝛ ad Collosen.vlti.c.in prin.iducitur ẽt, q̃ pro sceleribus infideles punimus.de raptori.in archiepisco-

13 patu,† ergo sine causa non sunt puniendi.lvj.distin.satis peruersuꝫ,nec de habitationibus,vel possessiõibus expellẽdi cũ ecclesia sustineat cohabitationem eorum,vt in.c.ꝛ si iudeos.de iudeis.ꝛ ho.tex.in.c.iude.in versicu.ꝛ ab eis.pro sola humanitate foueri

de testi. facit. xj. q. iij. nolite. ver. audi ergo. Septimo facit tex. in l. christianis. C. de paga. qui eos quiete viuentes iubet nō molestari. ⁊ iudeis. c. ij. ⁊ c. sicut. Item a ꝯrio canones. xxiij. q. viij. dispar. ⁊ xvj. q. iij. porro. ⁊ vtrobiq; notaṫ. Item celū celi dn̄o, terram autē dedit filijs hoīum, ergo negādū eis non est qḋ ius humane societatis ꝯcedit. xxiij. q. ij. notandum. facit. v. dist. ad eius ⁊ xxiij. q. v. §. vlti. ⁊ hanc partem tenuit Fran. are. in. c. lȝ vniuersis. in. j. not. de testi. dicens iudeos non posse repelli de ciuitate, nec eis auferri bona a principibus sine cā legitima. per. d. l. nullus. C. de iude. ⁊ d. c. qui sincera. vbi aūt iminet piculum, vel scādaluȝ christianoꝝ bene pn̄t expelli, ſm Inno. in. d. c. qḋ sup his. ⁊ vtrum hoc casu possint vendi per principes seculares. remittit se ad Old. q. xcj. quem refert Pet. de ancha. ⁊ declarat solēniter in regula, peccatum. in. iij. q. princi. in ver. sed hic quero, vtrū princeps. in. xiij. col. de reg. iu. lib. vj. ⁊ hanc partem sentit Abb. in. c. ⁊ si iudeos. in. j. no. de iud. vbi inqt iudeos posse esse seruos christianoꝝ pp eoꝝ delictuȝ, ſȝ ex pietate sustinenṫ in libertate, ⁊ in eoꝝ cerimonijs ad hoc vt alliciantur ad fidem christianā, ⁊ hoc ideo, qꝛ est aliqua spes de eoꝝ ꝯuersione. xlv. di. c. qui sincera. ⁊ hoc sentit Jo. de lig. in. c. iudeis. el. ij. de iude. nam si hoc liceret, de facili annullareṫ natio iudaica, nec verificareṫ dictum ꝓphete, in diebus illis, salue fient reliquie Israel, in illa qōne, an pueri iudei possint eripi de manibus iudeoꝝ parētū, ⁊ baptizari. ⁊ istā q. late ꝓsequiṫ Jo. de ana. in. d. c. ⁊ si iudeos. in ver. extra gl. que

14 ritur. vbi vī ꝯcludere† ꝙ illa vī ꝓbabilior sn̄ia, ꝙ pnceps absq; legitima causa pacificos iudeos, vel alios paganos, ⁊ infideles, de terris suis expellere non possit, qꝛ iuris naturalis, ⁊ diuini est ꝙ quecunq; vult princeps sibi fieri alijs faciat, ⁊ maxime suis seruis vt tributarijs. j. dist. ius naturale. nec alijs faciat, qḋ sibi fieri nollet. c. dilecti. de ma. ⁊ obe. sed ipse nollet ð regno expelli, ergo non dȝ alios expellere. teneṫ ēt diligere iudeos, ⁊ ēt sarracenos, inq̄tum sunt sue nature participes, nedum in anima, sed etiā in corpore, vt hr̄ in. d. c. charitas. ver. nōnulli. ⁊ ver. se. expellere ergo eos sine cā, est ꝯtra precepta charitatis, hinc est ꝙ ex ista charitate tpe necessitatis teneṫ eis subuenire, ⁊ elemosynā faceṙ. xlij. dist. pascamus. ⁊ c. non satis. lxxxvj. dist. ſm Old. ꝯsi. cclxiij. incip. illa vī ꝓbabilior sn̄ia. nam dilectio ꝓximi malū expulsionis, vel aliud non opaṫ. ad Roma. xiij. ⁊ charitas non agit pperam. j. ad Corin. xiij. ⁊ recta voluntas iniquum nō agit. d. c. charitas. Item capto debeṫ misericordia presertim, vbi pacis pturbatio non timeṫ, multofortius talis misericordia facienda de seruo tributario ne expellaṫ. xxiij. q. j. c. noli. pncipes. n. iubenṫ timētibus ⁊ obsequētibus ipēdere dilectionē, nihil facere cupiditate nocendi, ſȝ oī charitate ꝯsulēdi, nihil inaniter, nihil inhumaniter. xxiij. q. j. prodest, ⁊ qḋ agendū est, nō ex furore, sed ex charitate agendum est. xij. qō. ij. c. fraternitas. ⁊ qua rōne iudeos ⁊ sarracenos pacificos, rebus suis spoliare non debemus eadē rōne, nec eoꝝ habitaculis, ⁊ terra natiua priuare sic non debemus. ⁊ innocētie maxime regnum est nemini malum inferre. xxiij. q. v. c. non est vj. q. j. sapiens, omni christiane inest religioni lenitas, ⁊ mansuetudo, ⁊ crudelitas ei ꝯria est, vt signanter ꝓbat tex. xxiij. q. v. vnū

15 solum. † Octauo, iudei, ⁊ pagani, inter oues Xp̄i cōputanṫ creatione, gubernatione, ⁊ redēptione, ex parte Xp̄i. Unde Joā. x. c. alias oues habeo ⁊c. vt dictū est. §. in arg. ⁊ tenuit Inno. in. d. c. qḋ super his. vnde pascendi sunt, ⁊ non impugnandi, nec expellēdi, nec terroribus, nec asperitatibus, nec violētijs, nec expulsionibus ad fidem trahendi sunt, sed blanditijs, ⁊ muneribus, vt integra sit forma iustitie, ⁊ libertas arbitrij. d. c. qui sincera. ⁊ c. de iudeis. xlv. dist. ⁊ xxiij. q. iiij. c. vltimo. ⁊ si iudei iuste vbilibet expellerentur, deficeret in eis verbū Esaie, ⁊ Pau. vt non adimpleretur, qḋ eoꝝ relique salue fient, vt. §. dictum est ad romanos in nono. c. in diebus illis saluabiṫ Juda. ⁊ fidei nostre testimoniū non preberent, sicut probat Eusebius libr. iij. ecclesiastice historie. c. vij. pulchre dicens. pp hec iudaica gens pro culpa, de regno suo pulsa est, ⁊ dispersa per terras, vt eius fidei cuius inimici sunt, vbiq; testes fieri cogerenṫ. perdito quippe templo sacrificio ipso quoq; regno in paucis veteribus sacris nomen genusq; custodirent, vt permixti gentibus sine discriptione dispariant, ⁊ testimonium veritatis admittant velut Caym ꝓfugus a facie Do-

16 mini. ⁊ Aug. in sermonibus Epiphanie. † ideo iudeos non occidit. i. de terris non penitus perdidit, ne obliuiscanṫ legis ipsius, qua pp ea legendo reminiscantur, vt sibi sumant iudicium, ⁊ nobis prebeant testimoniū veritatis. Nono cā expulsionis Amorreoꝝ, Chananeoꝝ ab eoꝝ terris per filios Israel peccata eoruȝ fuerunt maxime idolatria, que est ꝯtra legeȝ nature, que clamat vnum Deum. ad Roma. j. ibi inuisibilia Dei ⁊c. sed iudei, ⁊ sarraceni non sunt idolatre, ſȝ alias infideles, neq; tales publici hostes principum, ⁊ regū christianoꝝ, ergo non debēt expelli, argu. expressuȝ. xxiij. q. v. ¶ Hinc notādū, ⁊ Josue. v. ⁊. vij. ⁊ Deute. vij. geñ. xv. ⁊ h̄ ar. sufficiat, vt iudei ⁊ sarraceni si possint expelli. ¶ In ꝯriuȝ tn̄ argui pōt, qꝛ lȝ priuata psona non debeat eis molestiam inferre, tn̄ princeps, seu rex pōt, qꝛ serui facti sunt nobis per Christi mortem, vt in. c. si iudeos. ⁊ in. c. ꝯsuluit. de iudeis. ⁊ sic princeps, qui est eoꝝ dn̄s, pōt eos vēdere, ergo multo magis expellere, arg. l. j. ⁊. ij. C. si ser. export. vene. vt voluit Archi. in. c. qui sincera. xlv. distin. ⁊ hac rōne pn̄t eis auferri bona, qꝛ vt dicit Archi. in. c. fraternitatem. liiij. dist. ipsi retinent bona, vt peculiū pro quo allegat qḋ hr̄ in. c. iudei siue sarraceni. de iude. vbi dr̄ ꝙ bona non sunt eis auferenda, si ꝯuertanṫ, ergo a ꝯrio sensu si nō ꝯuertanṫ pn̄t auferri. ¶ Scdo adduciṫ tex. in. c. sicut iudei. ð iude. vbi dr̄, ꝙ non sunt molestandi, nec priuādi bonis sine iudicio terrene ptātis, ergo a ꝯtrario sensu cum iudicio expelli poterūt.

17 ¶ † Tertio, iudei ⁊ sarraceni sustentanṫ ex pietate, ⁊ grā, vt in. c. ⁊ si iudeos. de iude. ⁊ in. c. iudei. in fin. versi. cum eos christianos subiacere oporteat, ⁊ ab eis pro sola humanitate faueri. de testi. ergo ad necessitatem trahi non dȝ, vt in. l. solent. ad fi. ff. de offic. ꝓcon. ⁊ leg. nam ꝓpria voluntas facit, ac satis abundeq; sufficit si cui, vel in paucis amici laboribus ꝯsulaṫ. l. tutori. C. de neg. ge. regula est de quo pn̄t iudei ꝯqueri, qꝛ habuerunt gratiam veluti alieni, vt dicit Boetius in lib. de ꝯsolatione philosophica, ⁊ satis figuratum vr̄ in illa ancilla a qua ipsi descendunt, qꝛ eo ꝙ superbe, ⁊ ingrate se habuit per quam ecclesia designaṫ fuit expulsa, nam dictum fuit, eijce ancillam, ⁊ filium eius. xxiij. q. iiij. si ecclesia, ⁊ ista pars attenta hodie malitia iudeoꝝ, qui semp conantur ꝯtra christianos aliquid mali facere, ⁊ clam pueros christianos rapere, ⁊ eos crucifigere, prout nr̄a tempestate cōprobatus est, vr̄ amplectenda, qua de re sapientissime serenissimi nr̄i reges Hispanie se gesserunt profligando oēs iudeos, de regnis suis, lȝ alia pars sit eqor, ⁊ ꝓbabilior, ⁊ cōiter teneaṫ per doc. limita

18 tur tn̄, nisi christianis immineret periculum, vel scandalū, vt no. Inno. in. d. qḋ super his. de voto. † Nam cum abusi fuerint gratia priuilegium merenṫ amittere tāq; ingrati, vt in. c. ⁊ si iudeos de iude. ⁊ cū hac limitatione pertranseunt cōiter doc. ⁊ in. d. c. qḋ super his. ⁊ Jo. de ana. in. d. c. ⁊ si iudeos. ⁊ Old. in ꝯsil. lxxxvij. incip. queritur an princeps. ⁊ in ꝯsi. cclxiij. incip. illa vr̄ probabilior. ⁊ Pet. de anch. in. d. reg. peccatum. in. iij. q. prin. ⁊ Franci. are. in. d. lȝ vniuersis. in. j. not. de testi. Concludendū ergo est iudeos, ⁊ sarracenos viuentes pacifice, ⁊ quiete nobiscum tolerādos esse per predictas rōnes, si vero picula, scandala, machinationes, ⁊ enormia ꝯtra fidem, ⁊ christianos prepararent, prout prepararunt in regnis subditis serenissimis nostris regibus Hispanie, nullatenus sunt tolerandi, ⁊ iure optimo expellendi sunt ex illis regnis, in quibus similia perperrare presumunt, ⁊ sic ex legitima causa expellendi sunt, ⁊ ita pn̄t ꝯcordari opiniones doc. circa hanc. q. ⁊ ad predicta omnino vide Oldr. in prealleg. suis consilijs. ⁊ Abb. in. d. c. qḋ super his. in versic. vltimo hic queritur nunquid sit licitum christianis ⁊c. in. iij. col.

19 ¶ Quero octuagesimosecundo† vtrum ꝯ sarracenos Hispanie sit bellum licitū. ⁊ vr̄ qḋ eis volētibus in pace ⁊ quiete viuere nō sit molestia inferenda. C. de paga. l. xp̄ianis. pro hoc qḋ no. Inn. in. c. qḋ super his. de voto. qꝛ nō est quis compellendus ad fidem de iude. c. sicut. xxiij. q. v. ad fidē. c. de iudeis. xlv. dist. ⁊ c. qui sincera. ea. dist. ⁊ sic contra persequētes tantum vr̄ posse indici bellum, arg. xxiij. q. ii. c. dispar. ⁊ pro hoc qḋ dicit apostolus ad Romanos iam vltra bella nō esse carnalia peragenda. xxiij. q. j. in fi. ⁊ ibi no. Archid. ¶ In ꝯrium qḋ contra sarracenos bellum sit licitū, ꝓbaṫ sic, aut ipsi impugnant christianos, ⁊ tunc non est dubiū, vt in. d. c. dispar. nam tunc licitū est vim vi repellere, nam qḋ quis ob defensionem sui facit, iuste fecisse extimaṫ. ff. de iust. ⁊ iu. l. vt vim. ⁊ ff. ad. l. aqui. l. sn̄iam. §. qui cū aliter. ⁊ de sen. excō. in. c. si vero. Aut ipsi non impugnant, ⁊ adhuc dōm est, ꝙ bellum dȝ eis inferri, qꝛ verisimile est, ꝙ qñcunq; ipsi oportunitatem habebūt, oppugnabunt, ⁊ ꝓsequenṫ xp̄ianos, ⁊ ecclesiam, ⁊ ideo lȝ mō sint in pace, qꝛ forte nō vident se posse nocere, qꝛ tn̄ verisimile videreṫ, ꝙ in futurum pacem perturbabunt, non est eis indulgendum. xxiij. q. j. noli. in fi. ⁊ presupposito, ꝙ tūc, ⁊ in futuꝝ velent oēm pacem adhuc dōm est, ꝙ bellū est iustū, ⁊ licitū, nam tota illa ꝓuincia Hispanie fuit xp̄ianoꝝ, ⁊ fuerūt ibi ecclesie, monasteria, ⁊ alia pia loca vbi colebaṫ, ⁊ laudabaṫ Xp̄s, suberant iste sancte ecclesie, ⁊ isti sarraceni violēter occupauerunt eā, nos spoliādo pmissione diuina, pp peccata nostra. lvj. di. si gens Anglorum, que licet pro maiori parte sit recuperata, vt no. lxij. di. illinc. adrianus.

20 adrianus.adhuc tñ tenent partem.† & sic cũ nos agamus ad recuperationem patrie,a qua sumus per violẽtiam spoliati,licituʒ est bellum,vt in.d.c.dilpar.& hoc dʒ iudicari defensio,& nõ inuasio,arg.C.vnde vi.l.j.qr qd quis ob defensionem suam facit iuste fecisse extimat,vt in.d.l.scientiam.& hoc ẽt tʒ Inno.in.d.c.q sup his.qd vbi terra fuerit aliquo tpe xpianoꝝ,q bellum sit licitum,ipse tñ magis stricte locutus est in mã ista.nam tʒ q iurisdictio,& dñiuʒ non possit hodie esse penes infideles.Hosti.tñ tʒ ɔ̃rium,& salua veritate vr̃ q opi.Hosti.sit verior.naʒ rõ Inno.vr̃ hr̃e locũ in omni terra,que hodie a sarracenis possidet,non eniʒ est locus,vbi nomen Xp̃i non fuerit laudatũ & cultũ.vñ de apostolis legimus,q in oẽm terram exiuit sonus eoꝝ,& in fines orbis terre verba eoꝝ.xix.dist.ita dñs.& ipse Saluator dixit discipulis suis.Eritis mihi testes in omni Judea,& Samaria,& vsqʒ ad vltimum terre.xl.dist.extimat.& pro hoc.xxj.dist.in nouo.de Xp̃o eniʒ verificat illud qd oẽs reges terre adorabunt eũ,& oẽs gentes seruient ei.xxiij.q.viij.displicet.& ideo dicit Hosti.qd hodie non est iurisdictio,nec dñium,nec honor,nec ptãs penes infideles.nam per aduentum Christi translata sunt in xpianos,trãsfert enim regnum de gente in gentẽ,pp iniustitias suas.xxiij.qõ.fi.c.ñ de rebus.oĩa enim subiecta sunt Christo,oues,& boues,insuper,& pecora cãpi,vt hr̃ in psal.viij.vbi dicit glo.q oĩa dixit,

21 qr nec celestia,nec terrena dimisit,argu.xix.dist.si romanoꝝ,† p oues enim intelligimus christianos,quoꝝ ipse Saluator dicit se esse pastorem,& pastor bonus,qr aĩam suaʒ ponit,p ouibus suis.Matth.x.& xxij.q.iiij.tres psonas has cõmisit Petro,& eius successoribus pascendas,& monẽdas,& ampliandas.viij.qõ.j.in scripturis,sed per boues,& pecora cãpi.intelligimus sarracenos,qui tanq̃ bestie rõne carentes,relicto vero Deo colunt idola,et sarraceni ad literam vocant bestie,qr & Ysmahel pater eoꝝ vocatus est a dño Onager,& fuit rõ,vt dicit Merodius,qr futurũ erat,q qui de genere suo descenderent oẽm bestiaꝝ rabiem supgrederentur,& mansuetaꝝ numerus ɔteret ab eis.in sacris eniʒ locis,dicit ipse ingulabũt sacerdotes.& ibidẽ cũ mulieribus dormient,& ad sepulchra sanctoꝝ iumenta alligabunt,& hoc pp peccata xpianoꝝ,vt hec narrat magister in historia scholastica in figura Agar,& vere oẽm hanc seuitiam pmittẽte Deo.ipsi experti sunt in illa puincia,arg.vij.q.j.sciscitans,& lʒ iste bestie quo ad pastum Petro non videant cõmisisse,sunt tñ pedibus eius subiecte,quo ad dñium,& ptãtem,vnde de ecclesia intelligit illud qd Abraham dicit Sare vxori sue,ɔquerenti de illa maledicta ancilla que eam ɔtemnebat,ecce inqt ancilla tua in manu tua vtere ea,vt legit Gene.xvj.c.per Saram,enim ista sancta & catholica ecclesia significat,per Agar ancillã illa maledicta secta Machometi,que ab eo traxit originẽ.xxiij.q.iiij.c.qñ.& c.si ecclesia.vtatur ergo ista sancta ecclesia,que per Sarã significat ista maledicta ancilla,vt fuit vsa illa beata Sara eam affligendo,vt in.

22 c.si ecclesia.† vtatur etiam,vt precepit dominus ejciendo,& expellendo eam,& filios eius ab hereditate & possessione,ne parteʒ habeãt cũ filijs liberis.xxxij.q.iiij.recurrat.& c.dixit sara.& c.dicat.nã cũ sint filij ancille,& sic serui nã partus sequit ventrẽ.ff.de sta.ho.l.in seruoꝝ.imo serui a dño reprobati,vt ɔ iude.c.& si iudeos.nõ sunt capaces iurisdictionis dñij,vel honoris.ff.de iude.l.cum pretor.& ff.de arbit.l.parui.alias pedius.§.sed si in seruũ.alias.l.sed si in seruũ.& ff.de acqui.rerũ do.l.liber homo.Et sic cũ bellum istud tendat ad defensionẽ fidei,& recuperationem illius terre,qua fuimus spoliati,& in qua colebatur Christus,& sic ad ampliationem fidei,& eiectionẽ istius maledicte ancille,& filiorum eius nulli venit in dubiũ,quin sit licitũ,& ideo ista sancta ecclesia,& predicatores nostri semper approbauerunt istam guerrã inducendo,& hortãdo serenissimos reges Hispanie ad istã guerram,& Romani pontifices concesserunt ei multa subsidia spiritualia,& tpalia,& non sine cã,qr ɔcilium gñale vr̃ equare merito facientes guerram istã,& Hierosolymitanã.xxiij.q.fi.pessimã in fi.& facit qd no.Archi.xxiij.q.vj.si de rebus.& q decime ɔcedãtur pro actu tam pio.facit qr per hec cõis vtilitas pcurat,tã clericoꝝ,quam laicoꝝ,& ecclesiaꝝ.ergo non est incõueniens,si ɔtri

23 buant.arg.ff.ad.l.rho.de iac.l.ij.§.equissimũ.† Itẽ qr pro redẽptione captiuoꝝ ẽt res sacrate,& sancte ɔbẽt vendi.C.de sa.san.eccle.l.sancimus.xij.q.ij.sicut.& c.aurum.hoc auteʒ agit,vt per hoc redimant captiui,& ẽt ecclesie,que per eos tenentur occupate,& alie defendant.in quibus melius est ante tps occurrere,quã post vulneratã cãm remedium querere.C.in qui.caus.in inte.resti.non est necessa.l.fi.& tex.est in.l.j.C.qñ lic.vnicuiqʒ sine iud.se vin.Ita pulchre ɔcludit Old.in ɔsi.lxxij.incip.an ɔtra sarracenos Hispanie.vnde sequit ɔclusio ẽm eum,q serenissimi reges nostri Hispanie,licite potuerunt,& pñt mouere bellum ɔtra sarracenos Hispanie,put fecerũt moderni illustrissi.reges nr̃i Hispanie.s.serenissimus rex Ferdinãdus,& serenissima regina Helisabeth,expellẽtes sarracenos de regno Granate,cũ licitũ fuerit eis recuperare illã terrã,qua antecessores Hispanie reges spoliati fuere.ego adduco Bal.in.l.ex hoc iure.in.iiij.col.in ver.x.qritur.ff.de iust.& iu.vbi querit,vtrũ ɔ reges infideliũ viuentes nobiscum in pace sit licitũ bellum,& remittit se ad no.per Inno.in.d.c.qd sup his.subdit tñ q si ipsi reges ifideliũ xpianis bella inferant non esse dubiũ,qr iustã repcussionẽ patiunt iniusti.ff.quod qlqʒ iu.l.fi.& adduco Pet.de anc.in sua solẽni repe.reg.peccatũ.in.xiij.col.in.iij.q.prin.de reg.iu.lib.vj.vbi dicit q inter illustres patres canonũ Inno.s.& Hosti.fuerũt opin.vtrũ,scʒ apud infideles rex dñia iurisdictiões,& possessiones possit eẽ sine pec

24 cato,& hanc opin.scʒ† q sint dñia possessiones,& iurisdictiones apud eos sine peccato.tʒ Inno.in.d.c.qd sup his,pbat primo,qr in rei veritate,dñi est terra,& plenitudo eius &c.de deci.c.tua nobis.sʒ ipse Deus hec omnia subiecit rõnali creature,pp quaʒ omnia fecit.Gene.j.& l.impendiũ.ff.de vsur.& insti.de re.di.§.in pecudum,& fuerunt ista a principio omnibus cõia,quousqʒ de iure gentiũ distincta sunt dñia,& regna diuina.j.dist.iusgentium.& ff.de iust.& iu.l.ex huc iure.& not.de sum.tri.& fi.carbo.c.j.lib.vj.ex quo pʒ,q ab initio rõnabilis creature non erant in bonis alicuius.ideo occupãti ɔcedebant.vñ Deute.xj.oĩs locus queʒ calcauerit pes vester,vester erit.vnde ex quo dixit vester erit,innuit quasi non liceat alteri,postea vlterius occupare,postq̃ ab altero occupatus est,vñ prouer.xxij.ne trãsgrediat.& l.nãli erat phibitũ,ne qs alteri faciat qd sibi fieri nõ vult,vt in.c.humanuʒ genus.j.dist.ex qbus patẽter ostẽdit,q pro omni rõnabili creatura ista sũt a Deo ordinata,q solẽ oriri facit nõ solũ sup bonos sed ẽt sup malos,& oĩa volatilia pascit.Matth.v.in fi.& qui dat escam oĩ carni.scdm psal.& q vno ab alio non caperet,nec alteri inferret violẽtiã,expresse phibuit,ne furtũ facies.per qd dcm oĩs violẽtia,& rapina phibet.Exo.xx.& xxiij.q.v.c.j.ex qbus in

25 fert Inno.† q possessiones dñia,& iurisdi.sunt apud infideles,& nõ liceat fidelibus,nec pape auferre ab infidelibus que tenẽt,qr sine peccato possident,& Deo auctore.facit.l.iuste.ff.de acq.po.p que infert Inno.q si populus alicuius magni principis infidelis ɔuerteret ad fidem,& ipse remaneret in sua infidelitate,deberet tolerari per papã,in sua iurisdictiõe,& dñio,nisi immineret periculũ fidei,vel ipsoꝝ fideliũ,qr tunc possessor cogit ad recipiendũ pretiũ,vel ɔmutationẽ.ɔ iude.c.fi.nã & alibi amittit qs res suas sine culpa,sed nõ sine cã,puta fauore libertatis.C.p qui.cau.ser.acci.liber.l.j.multo ergo fortius rõne fidei,& religionis,pro qua summa ratio facit.ff.de reli.& sump.fune.l.sunt persone.Limitat tñ,& dicit hec vera,ẽm Inn.nisi in terra sancta,de qua iuste pɔ papa ifideles expellere,& eis bellũ indicere,& ad christianoꝝ dñiuʒ reuocare.nã & predicatione apostoloꝝ,& iusto bello deuicti sunt ab impator post mortẽ Christi.iõ papa rõne roma.impij,qd obtinet pôt,& dʒ ipsaʒ ad suã iurisdictionẽ reuocare,tãq̃ iniuste ab illis fuerit spoliatus,ex quo ẽt dicit Inno.q hec rõ sufficit in oĩbus alijs terris,in qbus vnq̃ romani impatores iurisdictioneʒ habuerũt.Limitat,& scdo pdicta vera,nisi infideles male tractarẽt,& opprimerẽt xpianos in eoꝝ terris habitãtes,nã tũc posset ẽt papa eis precipere,q eos non molestẽt,& eos ab eoꝝ iurisdi.eximere,& si eos male tractauerint,posset eos iurisdi.& dñio priuare,& bellũ ɔ eos,ipse tñ papa,& nõ alius,si talibus nõ obediãt indicere,& ɔ eos implorare auxiliũ brachij secularis,ẽm Innoc.

26 opinione,† qd nisi in pdictis casibus infideles iuste possidẽt terras suas & iurisdictiões,& dñia,nec sine peccato,exceptis predictis casibus,spoliari valẽt.Hosti.vero,velle vr̃ q opi.Inno.sit vera in infidelibus,q dñiũ ecclesie recognoscũt,nã tales hñ sunt ab ecclesia tolerãdi,qr nec ad fidẽ sunt pcise cogẽdi,vt pdictũ est facit qd scribit.j.Petri.c.ij.serui estote.& obedite in timore dominis,nõ tm̃ bonis,& modestis,sed discolis.Alij infideles q nec ptãtẽ ecclesie romane,nec dñiũ recognoscũt,nec obediunt oĩ regno,& dñio indigni sunt,sicut illi q terrã sanctã,& al's ptes,quas xpiani acqsiuerũt occupatas tenẽt,q debẽt auctoritate ecclesie ipugnare,nã ẽm Hosti.in aduentu Christi oĩs iurisdictio pncipatus,& dñia subtracta fuerũt ab infidelibus,& trãslata ex cã iusta ad fideles pp iniustitias,iniurias,ɔtumelias,& vniuersos dolos ad hoc.c.trãslato.de ɔsti.& Matth.xxj.auferet a vobis regnũ,& dabit gẽti facienti fructus suos,hunc aũt pncipatũ cõmisit Petro,& suis successoribus,vt legit & not.in.c.p humani.de homi.li.vj.& in.c.p venerabilẽ.§.rõnibus.q filij sint legi.& hac rõne infideles debẽt subijci fidelibus,nõ ecõuerso,vt legit & notat in.c.

multoꝝ. ⁊ in.c. ⁊ si iudeos. de iude. ⁊ huic opi. Hosti. adhesit Ol
dra. in preallег. suo ꝯsi. vt hodie nõ sit iurisdictio, nec dñiuz, nec
honor, nec ptãs apud infideles, cũ istoꝝ sint funditus icapaces,
27 qđ est ꝯ Inno. nã ex opi. Hosti. ⁊ Old. † sequit̃ ꝙ xpiani pñt sine
peccato furto subtrahere, rapere, occupare, ⁊ iuadere loca, ⁊ ter
ras infideliũ, si ecclesiã, vel eius dñium nõ recognoscũt, nec in ter
ris ecclesie morant̃, sed in regnis, ⁊ terris a nobis distinctis ⁊ se
paratis, ẽt si velint nobiscum pacifice ꝯuersari, vñr tñ in verbis
suis innuere, ⁊ ẽt Inno. in casibus in qbus dicit hoc esse licitũ, ꝙ
reqrat̃ auctoritas pape, sz tũc modicum aut nullũ dubiũ, qr eius
diffinitioni, ⁊ determinationi esset inherendum, nec peccatũ ꝯhe
ret, qr auctoritatẽ ecclesie occuparet, sed circũscripta pape aucto
ritate remanet dubiũ, vtrũ peccent q occupãt ꝓprio motu. naz si
opi. Hosti. esset vera, ꝙ non sit apud infideles possessio, vel dñiũ
siue iurisdictio, eoꝝ bona sunt, vt bona vacãtia, ⁊ pro derelictis
habita, ergo occupantibus ꝯceduntur, sicut illa, que in nullius bo
nis sunt, vt aues, pisces, lapilli litore maris. insti. de re. di. in pñc.
si vero opi. alia Inno. esset verior, tunc in rebus ipsoꝝ, sicut xpia
noꝝ cõmitteret̃ furtũ oppressio, ⁊ rapina, vñ inferret̃ ẽm Inno.
ꝙ tali infideli repetẽti corã iudice christiano rẽ raptã, vel subtra
ctã ministrari deberet iustitia, sed ẽm Hosti. secus tãq̃ nulla fue
rit apud ipm infidelẽ possessio, seu dñium talis rei, vñ illa ꝓhibi
tio, nõ furtũ facies, nõ ligaret xpianos surripiẽtes res infideliũ,
nec illa ꝙ tibi nõ vis fieri, ⁊ multa diuina lege ꝓhibita nõ liga
rent xpicolas, si liceret eis rapere, depredari, ⁊ occupere bona in
fideliũ sine peccato, que satis vñr absurda, ⁊ ꝑ tãto ipse do. Pe.
de anch. saluo iudicio cuiuslibet melius sentientis, credit opi. In
28 no. veriorẽ, mouet̃ pmo, † qr bona hostiũ, tunc fiunt nr̃a, ⁊ capti
fiunt serui, cũ est eis bellũ indictũ, vt in. l. hostes. ff. de cap. ex tũc
ergo cũ occupant̃ in bello, incipiũt esse nr̃a. ergo prius erat dñiũ
apud eos, qr qđ de vno tpe pmittit̃ de alio ꝓhibet̃, vt in. l. statu
liber. ff. de leg. ij. facit. c. nonne. de presum. qnimo in tali bello ca
pti xpiani efficiunt̃ serui ipsoꝝ, vt pz in toto ti. de capt. si enim es
sent penitus incapaces dñioꝝ, ⁊ bonoꝝ, vt ipse Host. dicit, ergo
nr̃i ab eis capti nõ fierẽt ipsoꝝ serui. cuius ꝯrium ipse firmat in
summa. in ti. de pe. ⁊ remis. in. §. qbus, ⁊ qualiter. in ver. qd de ra
pina. Scđo ꝓbat hoc modo. infideles nõ sunt ad fidẽ cogẽdi, sz
sunt exhortantibus inducendi. xl. dist. de iude. xxiij. q. v. ad fidez.
sed si intellexerint, ꝙ de iure nr̃o diuino nõ sunt dñi reꝝ suoꝝ bo
noꝝ iurisdictionum, ⁊ similiuz, ⁊ sine peccato pñt ab eis surripi,
certe efficerent̃ in sua perfidia neqores, ⁊ motu iusto amissionis
bonoꝝ retraherent se a fide nostra. ergo. c. abbas. ꝙ met. cau.
vbi est iustissimus metus amissio oium bonoꝝ. Itẽ ecclesia tole
rat psonas eoꝝ in sua ifidelitate, in matrimonijs, ⁊ alijs, vt in. c.
de infidelibus. de ꝯsan. ⁊ affi. ⁊ in. c. gaudemus. de diuort. quare
non ita in dñijs, iurisdictionibus, ac bonis, que possident, nõ oc
currit rõ, imo ꝯria, qr semp bona, vt necessario sequunt̃ ꝯditionẽ
psone. c. vnico. de iu. pat. lib. vj. ⁊ auc. ingressi. C. de sa. san. eccle.
29 † Itẽ que tolerantia ecclesie esset ista, ⁊ que exhortatio salubris
ad fidẽ. Si auferret eis bona, dñium, iurisdictiones, ⁊ honores,
certe ista nõ esset exhortatio, sed dura coactio, cũ sine istis bonis
tpalibus nõ posset vita hoĩs diu durare. argu. j. q. iij. si qs obie
cerit. ⁊ esset qđã coactio indirecta, iđ ꝓhibita. c. tue. de ꝓcu. ⁊. c.
cũ qd vna via. de reg. iu. lib. vj. ¶ Tertio ꝓbat̃, infideles, ⁊ eoꝝ
bona tpalia nõ vñr arctari apostolicis ꝯstõnib⁹, qr nihil ad nos
de his q foris sunt, vt in. d. c. gaudemus. sed Hosti. ⁊ Inno. vñr
sentire oppositũ, dũ dñt auctoritate pape, bona eis esse subtrahẽ
da. ⁊ dũ Inno. dicit ꝙ papa, ⁊ non alius potest eis bellũ inferre,
si nõ obediat ⁊c. per quoꝝ dicta vr̃ imperatori subtracta pote
stas iudicendi bellum infidelibus, ⁊ de rebus ipsorum inuaden
dis, ⁊ occupandis, vel aliquid disponendi, quod est contra iura,
⁊ dicta sanctoꝝ, quibus cauetur ꝙ iste due ptãtes distincte sunt
a deo, scz sacerdotium, ⁊ imperiũ, pape spũaliũ, ⁊ iperatori tem
poralium admistrationẽ liberã ꝯferendo, in auc. qũo opz epos,
in prin. c. solite. de maio. ⁊ obe. ⁊. xcvj. dist. cũ ad verũ. ⁊. viij. dist.
quo iure. ⁊ plene per Pet. de anc. in repetitio. c. canonicũ de cõ
stitu. post prin. sed nec in legibus iperialibus, nec etiã canonibus
reperit̃ cautum, ꝙ apud infideles non sint possessiones, dominia
⁊ iurisdictiones, ⁊ ꝙ posset ab eis aduocari, si non fuerit contra
30 eos bellum indictũ. † nã etiã si nõ essent ipsoꝝ, vt dicit Hosti. tñ
remanerẽt sub iurisdictione impatoris, tã ipsi q̃ eoꝝ bona ⁊ iu
risdictiones, cũ sint laici, ⁊ bona tpalia, vt sic redeãt ad nãm suã,
⁊ dñiuz nãlem, cui subsunt oẽs nationes, ⁊ dñs mũdi est. l. depre
catio. ff. ad. l. rho. de iac. ⁊ tpalia eius ꝓtectioni cõmissa, ⁊ execu
tio gladij tpalis, vt plene per eũdẽ Petrũ in. d. c. canonũ, ⁊ ante
⁊ ẽt post aduẽtũ Christi, per impatorẽ acqsita, ⁊ possessa, debẽt
ergo ad ipsum, tanq̃ antiqũ dñium res sue deuolui, ⁊ suis legi
bus bona talia rẽtari debẽt, ẽt si vera esset opi. Host. ⁊ non cano
nicis ꝯstõnibus, vt pdictũ est, facit. c. cũ dilectus. de ordi. cogni.
Quarto, pro ista pte faciunt rõnes Inno. de qbus. s. gratia eniz
hoĩum, ⁊ ad ipsoꝝ vsum Deus cũcta creauit, vt in. d. l. in pecu
dum. de vsu. ⁊ dat escam omni carni, ⁊ solẽ suum oriri facit super
bonos, ⁊ malos, vt dictuz est. s. preterea de hereticis scismaticis
spãliter est ꝓuisum in certis casibus, vt bona eoꝝ possint a fide
libus ꝓpria auctoritate occupari, als hoc nõ lz. de quo in. c. pre
sidentes. de here. lib. vj. in nouel. ⁊ no. Host. in sum. de here. ver
sic. nunqd catholicis. in casibus ergo alijs nõ pmissis, ⁊ improui
sis nõ vr̃ licitũ bona taliũ occupari, facit de here. c. excõicamus.
⁊ ita residet Pe. de anch. in. d. regu. peccatũ. sequẽs opi. Inno.
ꝯ Hosti. ⁊ Old. ⁊ hanc ptem vr̃ sentire. Jo. and. in addi. Spec.
in rub. de iudi. in ver. an liceat inuadere terras Sarracenoꝝ pa
31 ganoꝝ, vel infideliũ, † ⁊ an sine iusta cã possint eis suaꝝ possessio
num, ⁊ reꝝ dñia auferri, ⁊ remittit se ad. d. c. qđ sup his. vbi seqt̃
opi. Inno. ⁊ Jo. de ligna. ibidẽ recitat opiniones, ⁊ nõ eligit, tñ
vr̃ residere in opinione Hosti. vltimo loco recitata. arg. eius qđ
no. in. l. qui filium. §. sabinus. in gl. fi. ff. ad treb. ⁊ glo. magna cir
ca mediũ in. l. ea lege. ibi hec verior, qr vltima. C. de ꝯdi. ob cãz.
⁊ voluit Bal. in auc. ex testõ. in. j. col. C. de colla. vbi dicit ꝙ opi
nio vltimo posita, vr̃ esse opinio glosatoris, ⁊ alleg. glo. fi. in. d. l.
qui filium. in. §. sabinus. ⁊ idem dicunt doc. de dictis Innocẽ. ꝙ
vltima opinio presumit̃ approbata tanq̃ sua do. Abba. in. d. c.
ꝙ sup. in ver. vltimo not. refert opi. Inno. inq̃tũ voluit, ꝙ licite
infideles tenẽt dñia, ⁊ principatus. ⁊ iđ molestari sine cã non de
bent a xpianis, nisi ipsi infideles essent infesti ꝯ xpianos, ⁊ refert
opi. Hosti. inq̃tũ voluit, ꝙ si fideles nõ recognoscũt dñium ec
clesie, licite possunt bonis spoliari, ⁊ expelli, sed si recognoscunt
dñium ecclesie, nec sunt infesti xpianis, tolerari debẽt, ⁊ pro opi.
Inno. facit. c. dispar. xxiij. q. viij. sed pro opi. Hosti. alleg. tex. cũ
gl. ij. in. c. si de rebus. xxiij. q. vij. ⁊ sic non elegit aliquã ipsaꝝ opi.
Archi. in. d. c. si de rebus. dicit post Lau. ꝙ nos nõ debemus iu
deos rebus ꝓprijs priuare, sed sarracenos licite expellimus a se
32 dibus suis, † ⁊ rebus ꝓprijs spoliare possumus. qr tenẽt loca no
stra. nã totus mũdus fuit sub Xp̃o, ⁊ locuz habuit illud. In oẽm
terram ⁊c. Actuum primo. ⁊. c. fundamenta. iuxta principium.
de elec. lib. vj. ad idez. xj. q. iij. extimant. in fi. sed tñ vbi sarraceni
vellent restituere nobis loca nr̃a, nõ deberemus eos interficere si
cut, nec iudeos, ẽm Lau. q dicit, ꝙ si saraceni possideãt ea loca q̃
nunq̃ fuerunt nr̃a, ⁊ velint eẽ in pace, quod nõ debemus eos im
pugnare. Itẽ illi q tpe pacis regũ recipiũt se in mõtanis, ⁊ faciũt
guerrã ipsis saracenis, dicit Lau. ꝙ peccant mortaliter, cuz belli
nõ habeant auctoritatẽ, lz intẽtionẽ habeãt bonã, sicut nec iudei
excusant̃ de morte christi, ⁊ ita ptrãseunt ibi Jo. fauen. ⁊ Joã. de
fantu. ⁊ sic docto. variarũt circa istũ passum. Ego vero tria faciã.
¶ Primo ponã casus nõ dubitabiles. Scđo ponã opinionẽ, an
principibus christianis licitũ sit mouere bellũ ꝯ infideles. Tertio
an ipsi infideles habeãt dñia qbus priuari possint. ¶ Capio pri
mũ, q sunt casus indubitabiles. Primus est, ꝙ si infideles sunt in
festi christianis, licitũ est eis mouere bella, ⁊ vti repercussione. l. vt
vim. ff. de iust. ⁊ iure, ⁊ voluit Bal. in. d. l. ex hoc iure in. x. q. ⁊ do
cto. oẽs post Inno. in. d. c. quod sup his, ⁊ in hoc casu nullus di
screpat. Secũdus casus est in hereticis, q ex ꝯstitutionibus san
33 ctoꝝ patrũ possunt licite oibus bonis spoliari, † qr magis delin
quunt ipsi, q fidẽ semel agnouerunt, q̃ infideles, vt in. c. vergẽtis,
de here. Tertius casus, in prouincia Hierosolymitana, ⁊ sic terra
sancta, que cũ sit ꝯsecrata natiuitate, ꝯseruatione, morte, ⁊ sangui
ne redẽptoris nr̃i Jesu christi, nõ dz eẽ in dominio infideliũ, maxi
me cũ multi impatores illã acqsiuerunt impio christianoꝝ, vnde
isti maledicti saraceni, q detinẽt terrã sanctã, debent totaliter ex
pugnari, ⁊ multofortius heretici, ⁊ scismatici, vnde audiui existẽs
Bononie, dũ ibi actu legerẽ excellẽtissimũ astrologũ quõdã ma
gistrũ Hieronymũ mãfredũ, mihi ore proprio dicentem se vidisse
natiuitatẽ modernoꝝ serenissimoꝝ regũ meoꝝ Hispanie. d. Fer
nãdini. s. ⁊. d. Helisabeth, p quã pronosticatus est istos illustrissi
mos reges expugnaturos fore saracenos de terra sancta, ⁊ eam
liberaturos a manibus ipsoꝝ canũ, vtinã oculi nr̃i viderent, ⁊ im
mortalis deus, sua misericordia pmittat. Quartus casus, si papa
indiceret bellũ ꝯ infideles peccantes ꝯ legẽ nature, vel qr nõ ad
mitterent predicatores euãgelizare legẽ christi, secũdũ doct. oẽs,
34 in. d. c. quod sup his, vbi ẽt dicunt, ꝙ † iudei delinquẽtes ꝯ leges
eorum in moralibus puniuntur per ecclesiã, licet in tẽporalibus
subijciant̃ romano imperio, vt patet. C. de iud. ⁊. C. de paga. per
totum. addo Ang. in. l. j. §. ius gentium. ff. de iustit. ⁊ iur. ꝙ si iu
deus

deus cōmittat heresim, circa legē suam, ꝙ inqsitor heretice pra-
uitatis pōt punire illum, ⁊ alleg. Inno. in. d. c. qđ sup his. ⁊ idem
dōm est de pessimis marranis factis xpianis, quos isti serenissi-
mi reges acerrime punierūt, ⁊ ex regnis suis iureoptio ꝓfligarūt
ac expulerūt. Quintus casus, in sarracenis Hispanie, vt pulchre
per Old. in prealleg. ꝯsi. lxxij. incip. an ꝯtra sarracenos. quo ca-
su licituꝫ fuit regibus Hispanie illustrissimis, ac xpianissimis in-
dicere bellum ꝯtra regē Granate, ⁊ illud regnū. Sextus casus
est, in oibus alijs terris in qbus reges, ⁊ romani imꝑatores iuris
dictionem habuerūt, ſm Inno. ⁊ doc. in. d. c. ꝙ sup his. ⁊ Pet.
de anch. in repe. d. regu. peccatū. in. xv. col. ⁊ isto casu si vera eēt
opi. Hosti. hec rō militaret in toto orbe, reducto ad fidem ꝑ apo
stolos, qꝛ vbi rex Xp̄s, ibi regnū, ſm Jo. de lig. in. d. c. qđ sup his
in fi. Septimus casus, nisi infideles, puta Teucri, ⁊ sarraceni, ⁊
alij infideles male tractarēt, ⁊ opprimerent xpianos in eoꝝ ter-
ris habitātes, inuadētes nr̄a loca habitationes, ⁊ depredantes,
seu occupātes eoꝝ bona, ⁊ animalia, vt quotidie videmus, quia
isto casu licitū erit isurgere ꝯ̄ eos, ⁊ mouere bellū auctoritate pa
35 pe, seu suꝑioris, ſm doc. ⁊ Pet. de anch. in prealleg. locis, † im-
mo dico auctoritate ꝓpria, si incōtinēti vis vi repellaꝛ. l. vt vim.
ff. de iust. ⁊ iu. ⁊ c. olim. el. j. de resti. spo. ⁊ intelligiꝛ incōtinēti ſm
qualitateꝫ rei, vt voluit Ugu. in. c. ius nāle. j. di. quē refert Bal.
in. l. fi. C. si a non domi. manumi. Octauus casus, nisi immineret
ꝑiculuꝫ fidei, vel fideliū, casu quo populus alicuius magni p̄nci
pis infidelis ꝯuerteretꝛ ad fidē, ⁊ ipse remaneret in sua infidelita
te, qꝛ tunc nō deberet tollerari ille p̄nceps in sua iurisdictione, ⁊
dn̄io. nam tunc posset cogi ad recipiēdū preciū, vel cōmutationē
de iude. c. fi. ſm Inno. ⁊ doc. in. d. c. qđ sup his. ⁊ Pet. de anch.
in. d. regula peccatum. in. xiiij. col. ⁊ hec quo ad primum.
¶ Capio scđm, an licitū sit regibus ⁊ principibus xpianis mo-
uere belluꝫ ꝯ̄ infideles, ⁊ in p̄dictis casibus nulli dubiū ꝙ liceat,
sed in alijs casibus, lꝫ opi. Hosti. Old. Jo. de lig. Archi. Jo. fa-
uen. Jo. de fantu. post Lau. sit de rigore iuris verior ꝑ text. in. d.
c. si de rebus. ⁊ per rōnē incōuincibilē, qꝛ in aduētu Xp̄i ois ho-
nor, ⁊ ois principatus, cuicūqꝫ infideli fuerit subtractus, ⁊ ad fi
deles trāslatus, ⁊ iusta cā subfuit, vt ibi rex, ibi regnū, ac gentes,
ꝑꝑ iniustitias fuit facta trāslatio. de ꝯsti. trāsla. ⁊ hoc in ꝑsonam
Christi, q fuit rex. Luc. j. ⁊ Matth. xxj. auferetꝛ a vobis regnū,
36 ⁊ dabitꝛ gēti facienti fructus eius. † q qdem p̄ncipatus fuit com
missus Petro, poterūt reges ⁊ principes auctoritate pape insur
gere ꝯ̄ infideles, ⁊ nō ꝯ̄ fideles, ꝓut hodie p̄ncipes, ⁊ reges xpia
ni bella inter se gerūt, ⁊ vsurpant sibi inuicē iura ꝓpria. vn̄ miratꝛ
Hosti. qualiter a suis ꝯfessoribus absoluuntꝛ, prout refert Joā.
de lig. in. d. c. quod super his. in fi. ⁊ in pratica esset seruanda ista
opi. tamen opinio Inno. Pet. de anch. ⁊ sequacium est equior,
exceptuatis predictis casibus, per tex. in. d. dispar. ⁊ per ratio-
nes adductas per Pet. de ancha. supra relatas.
¶ Capio tertium, vtrū dn̄ia sint apud infideles, ⁊ retenta opin.
Inn. dico qđ sic. ⁊ vltra adducta ꝑ doc. adduco tex. ⁊ ibi Abb.
i. c. de terris. de deci. vbi in prio no. colligit ibi Abb. ar. ꝙ iudei
pn̄t habere rerū dn̄ia, ⁊ taꝫ de iudeis, quā de alijs infidelibus, re
mittit se ad no. per Inn. in. d. c. qđ super his. ⁊ not. Mod. in. c. q
sincera. xlv. di. ⁊ ibi per Prepo. ⁊ Pet. de anch. in repe. rl̄e sine
possessione. in. q. ij. ibi in rebus aūt prophanis. de regu. iu. lib. vj.
37 ¶ † Quero octuagesimotertio, an reges, seu principes xpiani si
ne peccato possint ad sui defensionē vti auxilio infideliū. Jo. an.
in addi. Spe. in rub. de iude. in vlti. col. in ver. ꝯuertēdo hunc ca
sum post Old. in ꝯsi. lxxj. incip. nunqd xpianus eo tacito arguit
qđ possit. per tex. in. l. vt vim. ff. de ius. ⁊ iu. ⁊ hoc p̄cipue cū aliter
se tueri nō possint. ff. ad. l. aql. l. sciētiā. in. §. q cū aliter. ⁊ facit. l. si
qs fumo. in fi. ⁊. l. quēadmodum. §. itē labeo. bn̄ facit cle. de ho-
mi. c. vnico. ij. rn̄so. ⁊ qđ de Paulo legitꝛ act. xxiij. qui, vt ad sui
defensionē ꝓcuraret phariseos, dixit se phariseū, ⁊ petijt a presi
de milites, quoꝝ auxilio seruaretꝛ illesus. xxiij. q. iij. c. sex. ⁊. c. ma
ximianus, ⁊ machabei, q fuerūt sancti, ⁊ pugiles fidei iniuerunt
pactū cū Romanis, vt mutuo se iuuarēt, vt primo machabeoꝝ
viij. c. ⁊ tn̄ roma. erāt pagani. ⁊ Abrahā ꝯfederauit secū eschō-
les, ⁊ eos secū duxit ad bellū, ⁊ tn̄ nō erāt de lege sua. Gen. xiiij.
⁊ Macha. v. c. ⁊ Salomō ligna pro edificādo tēplo recepit ab
infidelibus. ⁊ hr̄. xxiij. q. iij. §. itē ab aliquo. ad fi. ad hoc. ff. de in-
cē. rui. nau. l. iij. §. qđ ait. ff. de bo. eo. qui si. mor. ꝯsci. l. j. in fi. ⁊. ff.
de bo. lib. l. q cū maior. §. si libertus. itē sic astrictus pōt vti do-
lo. xxij. q. ij. vtilē. xxiij. q. ij. dn̄s. ⁊ canes toleramꝰ ꝑꝑ pacē eccles.
xxiij. q. iiij. qdā, ⁊ Deus ꝑ malos vindictā fecit. xxiij. q. v. §. fi. in
38 p̄n. † Itē ecōuerso in iusto bello infideles iuuantꝛ ꝑ fideles. xxiij.
q. j. qd culpatꝛ. xj. q. iij. iulianus. Itē ꝑꝑ necessitatē cōicamus ex-
cōicatis, de sen. excō. c. si vere. Itē ad ꝺ̄fensionē fructuū vtimur
arte mathematica vtroqꝫ testō dānata. l. eoꝝ. C. de malefi. ⁊ ma
the. vn̄ putat Jo. and. vbi. s̄. infideles pacificos nō hn̄tes guer-
rā actiue, vel passiue, nobiscū necessitate iminēte, licite posse vo-
cari alr̄s nō, scꝫ si guerra viget, vel nr̄uꝫ bellū est iustū, vel iniustū
sed non vrget necessitas, ⁊ facit decre. ꝙ olim. de iude. que disti
guit talia tp̄a. in ꝯ̄riū facit Paralipome. xix. impio prebes au
xiliū, ⁊ his q oderunt dn̄m, amicitia iungeris. ⁊ qđ hr̄ de Isaac
xxiij. q. iij. §. j. ver. itē. sicut legitꝛ, ⁊ rex Hierusalē fuit ꝑ ꝓphetaꝫ
reprehēsus, qꝛ voluit se iūgere cū regibus Israel. xxxvij. xxiij. q.
iij. c. j. c. sex. ⁊. c. maximianꝰ. rn̄det Old. ad p̄mū ꝙ ibi bellū fuit
iniustū, ⁊ ad ſꝫ, qꝛ illi de Israel volebāt iducere eos de Judea, ⁊
Hierusalē, ad adorādū vitulos aureos. d. c. sex. ⁊. c. seq. xxiij. q.
iij. ⁊. xxiij. di. c. j. iter malos ꝓcurāda ē diuisio ⁊ ꝺ̄fensio. nā vt ꝺ̄t
beatus Grego. in moralibus, sicut noxium est, si vnitas desit bo
nis, sic est pernitiosum, si non desit malis, peruersos quippe vni-
tas corroborat, dum ꝯcordat, ⁊ tanto magis incorrigibiles, q̄ꝫ-
39 to vnanimes facit. † ⁊ iō si ille Paulus se phariseū dixit, ⁊ diui-
sio fcā est iter Phariseos, ⁊ Saduceos liberationē ꝯsecutus ē.
Act. xxiij. ibi dicit gl. qđ sicut vnitas bonoꝝ vtilis est, sic maloꝝ
vnitas semꝑ bonis nociua est. ⁊ ꝑꝑ tales saluator Luce. xij. dicit
qđ nō venit pacē dare in terra, sꝫ separationē. vnde Esa. xlviij. dis
solue colligatiōes ipietatis, ⁊ fasciculos ꝺ̄primētes ⁊c. ⁊ sic ꝯclu
dit Old. qđ licitū est christianis vti auxilio infideliū i bello iusto.
Ego adduco Abb. in. c. qđ sup his in vlti. col. vbi refert Old. in.
d. ꝯsil. lxxi. vbi dicit in bello iusto iustū esse parare insidias ⁊ simu
lare. d. c. dn̄s. ⁊ in. c. vtilē. xxij. q. ij. ergo fortius est licitū vti auxi-
lio infideliū. nā ⁊ fideles in bello licite adiuuant dn̄m infidelē, vt
in. c. iulianus. ⁊ in. c. si dn̄s. xj. q. iij. ⁊ hec opinio mihi placet, qꝛ in
necessitatibus recedimus a cōibus regulis iur. c. j. de ferijs. c. iij.
de furtis. c. discipulos de ꝯsecra. dist. v. nā necessitas facit licitū il
licitū. Regula qđ nō est licitū. de reg. iur. ⁊. l. ij. §. cū in eadē iun-
40 cta gl. in ver. ꝯferret. ff. ad. l. rhod. de iactu. † qꝛ nō refert qn̄ bellū
est iustū qūocunqꝫ vincamus hostē. d. c. dn̄s faciat gl. in. c. cupien
tes in ver. malignātiū. de elec. li. vj. quā alleg. Abb. in. c. sicut. el.
ij. de iureiuran. ⁊ tex. in. l. cum pater in. §. titio fratri in fin. cū ibi
no. ff. de le. ij. quē alle. Bal. in. l. veluti. ff. de iu. ⁊ iu. i fi. ⁊ i. c. si ꝟo.
de iureiu. ⁊ Ang. i. l. fi. ff. ꝺ̄ vsu. ⁊ vide Imo. in. l. decē. in fi. ff. de ꝟ.
ob. ⁊ gl. d. c. cupiētes in ꝟ. malignātū. limitabis ſꝫ bal. i rub. C. ꝺ̄
fide instru. in. viij. col. ibi, incidēter ēt quero nō hr̄e locū ꝯ̄ peten-
tē a me ex falso instrumēto, qꝛ nō dēbo vti falso instr̄o. refert ⁊ se
quitꝛ. do. Fely. i. c. olim. i. iij. col. de rescrip. ⁊ oino videbis Abb.
ꝑ. d. gl. in. c. oliꝫ. el. j. in fi. de restit. spolia. vbi ſo mō limitat. d. gl.
lꝫ ipse videatꝛ impugnare qđ habens iustā cām, nō dꝫ ꝑ mēdacia
victoriā obtinere, qcquid sentiat gl. in. d. ver. malignātiū. i gl. j. in
ver. ex insidijs in. d. c. dn̄s. nā in. d. c. sicut. Idē Abb. dixit illā gl.
ꝓcedere dūmodo euitet mendaciū. ⁊ sic notabis pro nunc duas
limitationes ad dictam glo. in ver. malignātiū.
41 ¶ Quero octuagesimoquarto. † vtrū rex possit filiū suū ꝯstituere
regē quo ad nomen, ⁊ nō quo ad regimen. ⁊ respondeo ꝙ sic ſm
Archi. ij. q. j. §. obijcitꝛ. quē refert Bal. in preludijs feud. in. xiiij.
col. in ver. an rex possit, ⁊ maxime in regno Sicilie, in quo sufficit
solus titulus sine iuestitura, ſꝫ Ant. de iser. in. ti. q. mo. feu. amit.
¶ Quero octuagesimoquinto, vtꝝ soli verbo regis, seu Regine
credēdū sit. rn̄deo ꝙ sic ꝑꝑ excellētiā dignitatis soli ꝟbo suo sta
tur. xcvij. dist. nobilissimus. facit cle. lr̄is. de ꝓba. ⁊ ꝙ ibi no. ⁊ de
priui. si papa lib. vj. ⁊ maxime qn̄ attestatꝛ de facto suo, bn̄ credē-
dū est ei. vt in. l. q̄ro. in fi. ff. de edil. edi. Itē de eo ꝙ ꝑtinet ad eiꝰ
officiū, quo casu lr̄is cuiuslibet ordinarij statꝛ preterq̄ꝫ in actibus
iudiciarijs. ff. de publ. l. si publicanus. §. de rebus. ⁊ no. i. l. si quā,
per calūniā. C. de epis. ⁊ cle. ⁊ ꝑ Guil. ꝑ Cano. in. c. post cessionē.
de ꝓba. de fi. instru. c. j. in fi. ꝑ Inno. de elec. vt circa. lib. vj. ꝑ Ar
chi. ita pulchre dixit Pau. de ca. in ꝯsi. xxxij. incip. prius quā iu
ra fierēt, facit ꝙ voluit Bal. in. l. j. in. §. j. ff. de offi. prefe. pret. † ꝙ
42 illud qđ credit p̄nceps non credere dēmus, facit in fi. c. in cāis. ꝺ̄
sen. ⁊ re iud. ⁊ vide Bar. in extraua. ad repri. in ver. figurā. in fi.
ꝙ creditꝛ assertioni solius regis, sicut de papa dr̄, vt in. c. cū a no-
bis. in fi. de testi. ⁊ in. d. cle. lr̄is. tn̄ hoc non affirmant Mod. in.
c. cū nō liceat. de p̄scrip. in. vij. col. qꝛ dispō dictoꝝ iuriū nō hꝫ lo
cū in alio, q̄ꝫ in papa, vt ꝑ Bar. in. l. ambitiosa. in. viij. colū. ff. de
decre. ab ord. fa. ⁊ Car. in cle. pastoralis. in p̄n. in. iiij. col. de re iu
di. ⁊ Alex. ꝯsi. ccclxxx. pōderatis. ⁊ ꝑ gl. ij. in. d. cle. lr̄is. ⁊ ꝑ Car
di. ꝯsi. suo. cxxviij. incip. redēptoris ⁊c. in. q. q̄ vertit inter Andr.
vbi ꝯsuluit ꝙ lr̄e comitis virtutū q̄ꝫuis potētissimi nō ꝓbabant
vllo mō, quē cōmisisse crimē lese maiestatis. postea subdit ꝙ arg.
d. cle. lr̄is. posset dici idē in imꝑatore ꝙ ibi dr̄ in papa, ⁊ idem in

alio habente iura imperialia, τ non recognoscēte superiorez. argu. c. per venerabilē. qui fil. sint legi. τ eius qđ no. Inno. in. c. cuz p. de fi. instru. qđ dictū reputat inauditū in hac mā, Fely. in. d. c. cū a nobis, in. iij. not. τ facit pro duce suo Ferrarie, qui apostolice sedis, τ imperij grā nō recognoscit amplius superiorē.
43 † τ pro hoc facit, q: imperator hoc pōt alteri ɔcedere. c. qcunqz. xj. q. j. per quem tex. dicit Roma. in sing. cclxv. ꝙ cōitas non recognoscens supiorē, vt Florentia, pōt statuere, vt testimonio vnius epi vel marchionis quelibet cā decidi possit, τ ꝗuis ille tex. intelligat de papa, alias est correctus. per tex. d. c. cū a nobis. ſm Inno. ibi. τ Spec. in ti. de teste. §. restat de numero. ver. xxij. per. c. si tm̄. τ. c. placuit. vj. q. j. tñ nō apparet ꝙ sit correctus ex eo, q: imperator non potuerit ɔcedere, vñ istud fortius est in eo, vel in habente iura imperij do. Fely. istud dictū Cardi. non reputat securum, q: d. cle. literis. τ. d. c. a nobis. hñt in se aliqđ speciale ɔtra ius diuinū, qđ non vř extēdendū. τ lʒ ad hoc dici posset, ꝙ ēt imperator disponit in hoc iure diuino alterādo numerū testiū. c. lʒ. de testi. tñ non reperit̃ disponere diminuēdo per illū tex. d. c. cuz a nobis. in ver. quātecunqz. τ pp exceptionē ibi factā, per quam firmat̃ regula. l. nā qđ liqde. §. si. ff. de pe. leg. τ ꝙ in talibus papa. l. ponat imperio satis ꝓbat̃ in. d. cle. pasto. ad fi. mihi plʒ opi. Bar. in. d. ver. figuram. Card. τ Ro. circa ea que ptinent ad officium regis, τ qñ attestat̃ rex de facto suo, τ qñ rex fundat se in illis verbis. arg. d. cle. literis. cum verbū regis habeat̃ pro lege. l. j. ff. de ɔsti. prin. τ voluit Bal. in. c. ceterū. de iudi. in. vj. col. vbi dixit ꝙ verbum regis habeat̃ pro lege, vt. C. de quad. prescript. l. bene a zenone. τ. C. de dona. inter vir. τ vxo. l. penul.

44 ¶ † Quero octuagesimosexto, vtrū vtile sit regno hr̃e regē puerum. τ dic ꝙ non. sed veh regno si rex puer sit. ita pulchre Bal. in. l. cū antiquioribus, in pen. col. in ver. x. hoc ꝓbat̃. C. de iu. delibe. vñ rex senior magis expedit regno. nam expedit regi a seniori. ff. de leg. ij. l. cū pater. §. pater pluribus. ſm Bal. ibidē, τ eccle sia. x. Veh terre cuius rex puer est, τ principes mane comedunt. indecoꝝ enim est, vt hi debeant rēpub. gerere, qui seipsos gubernare nequeunt. de eta. τ quali. indecoꝝ. τ qui alieno ɔsilio in rebus suis egent, alioꝝ curā gerere non debēt. insti. de excus. tut. §. minorē, presumptio enim violēta est ꝯ iuuenes, ꝙ nō pñt prudenter regere, τ ideo scriptū est nemo iuuenes eligit duces, q: ɔstat eos non esse prudentes. nā τ ille sapiēs Salomō lʒ tria dicat sibi difficilia, fatet̃ tñ se tertiū penitus ignorare, scʒ viam iuuenis in adolescētia. Prouer. xxx. τ glo. insti. de iust. τ iu. in. §. his igit̃ in ver. aduertit. τ merito. q: dr̃. xxij. stultitia colligata est in corde pueri, τ dn̄s cōminans puersis regionibus ait, Isa. iij. c. dabo pueros pncipes eoꝝ, vñ regnū reget̃ p tutorē, τ eo adulto p curatorē. nā regi ēt inuito dat̃ curator. de sup. neg. prel. c. grādi. lib. vj. vide pulchre per Old. ɔsi. lij. incip. questio talis est.

45 ¶ † Quero octuagesimoseptimo, vtrū rex non hñs iustū titulū regni incidat in crimen lese maiestatis. rñdeo ꝙ sic, ſm Bar. in. l. lex. xij. tab. in. j. not. ff. ad. l. iul. maiest. vbi dicit ꝙ ecclesia romana ɔdemnat oēs illos, qui dnt̃ se reges Sicilie, cum non habeāt regnū licite, τ ideo incidunt in. l. iul. maiest. facit qđ not. in clem. pastora. de re iud. τ in. c. in archiepatu. de rap. de quaʳ Sicilia vide Abb. in. c. q: in insulis. de reg. τ in. c. si diligēti. de prescrip. c. veritatis. de iureiu. in. c. nouit. de iud. plene per do. meum Andsicu. in. c. qđ ad ɔsultationē. de off. leg. Ciceronem ꝯ Verrē τ in Tusculanis qōnibus. hodie tñ regnū Sicilie vltra farū fuit cōcessum ab ecclesia, τ est tributariū ipsius ecclesie romane. regnuz vero Sicilie citra farum deuenit ad illustrissimam Aragonie domuz, τ vltimo loco ad serenissimos modernos reges Hispanie.

46 ¶ † Quero octuagesimooctauo, vtrū regi potiusꝙ̃ Baroni debeant parere vassalli, dico ꝙ Baroni, ita pulchre Spec. in ti. de feu. §. qm̄. in ver. xiiij. querit̃. vbi dicit ꝙ lʒ magni Barones, scʒ Comites palatini Duces, τ alij similes sint imediate vassalli, fiue hoīes Ligij regis in cuius regno sunt, vel impatoris si sunt in impio, tñ hoīes ipsoꝝ Baronū non sunt hoīes ipsius regis, vel imperatoris. ix. q. iij. nullus primas. τ de offi. ordi. pastoralis. τ. c. romana. eo. ti. lib. vj. bene tñ oēs hoīes, qui sunt in regno Francie, sunt sub ptāte, τ principatu regis Francie, τ in eis hʒ impiuz ɔn̄alis iurisdictionis τ ptātis. nam verbū ptātis pluribus modis accipit̃, vt. ff. de ver. sig. l. ptātis. τ omnia sunt imperatoris, ꝗtū ad iurisdictionē cū sit mūdi dn̄s, vt. C. de quad. prescri. l. bn̄ a zenone. ff. ad. l. rho. de iac. deprecatio. sic, τ omnia que sunt in regno regis sunt ꝗtum ad iurisdictionē ɔn̄alē. viij. dist. quo iure. idem putarez in serenissimis regibus Hispanie, qui regna ab hostium faucibus eruere, vt dixit glo. in. c. adrianus. lo. ij. in ver. per singu. lxiij. dist. quam allegat Abb. in. c. quanto. in glo. j. de iureiurando. τ in. c. nouit. in versiculo iudicare. de iudicijs.

47 ¶ † Quero octuagesimonono, vtrum regis, seu pncipis secularis legationem clericus, ēt si sit epus, possit licite attētare. rñdeo ꝙ sic tex. est not. quē ibi ponderant doc. τ presertim Phil. in. c. cum parati in. iij. not. de appel. τ per hoc vide tex. not. τ ibi glo. vnicam. in ver. legatuz in. c. epo. τ viij. dist. τ idem videtur de delegatione vt sic clericus possit esse iudex delegatus iudicis secularis, vt in. c. in archiepatu. de rap. de quo vide plene in. c. ij. đ iud. Ego adduco Abb. in. c. sed nec. in versi. sed quero. ne cleric. vel mona. vbi dicit ꝙ clericus, vel prelatus potest esse delegatus regis, vel principis secularis etiam in causa criminali. τ not. doc. eo. ti. in. c. clericis. sed generalis officialis esse nō potest, nec tenere vices principis in iurisdictione seculari exercēda, licet nō infligat penam mortis, vel membroꝝ detruncationem, vt est tex. in. d. c. clericis. τ ibi Abb. in. iiij. not. qđ intellige, quando hoc vult facere tanꝗ̃ officialis principis secularis, vt in. c. lʒ nec pallegato. secus autē si iurisdictio secularis esset dignitati sue annexa, q: tūc pōt per se exercere, dūmodo non inferat penā mortis vel sanguinis. nā si prelatus ratiōe feudi astringitur ad aliquod seruitium tēporale τ personale, τ vrgente causa vocatur a dn̄o seculari, supior autē ecclesiasticus si reuocet ꝓ modica causa, nō putat ꝙ quantūcunqz ille hoc intendat, teneatur pretermittere
48 citationē principis. † satis enim est, qđ data paritate in reliquis preferat̃ superior ecclesiasticus, secus vbi cetera non sunt paria, vt q: ille secularis primo vocauit, τ est in maiori necessitate cōstitutus, vnde allegat in simili Inno. in. c. cū iam dudū. de preben. vbi tractat de eo, qui vocat̃ eo tempore a duobus supioribus ecclesiasticis. Idem forte posset dici in papa, ſm eū, vt sine cā possit impedire, quo minus ille prelatus teneat̃ obedire pricipi seculari ſm iuramentum suum occasione feudi prestitū. nā non pōt papa tollere obligationē iuramētalē quesitā a laico. clemē. pastoralis. de re iudi. τ Inno. in. c. cū inter. p. de renunti. τ in. c. inquisitioni. de sen. excō. vbi idē Inn. dicit nō esse obediendū pape, si ex eius mādato verisimiliter timetur scādalū, vel aliquod malū futurū. Item si precipit ꝯ statū vniuersalis ecclesie sine causa manifesta, vt not. idē Inno. in. c. quanto. de consue. fatendū tamē est in dubio citatū debere obedire pape, q: presumendum est moueri cuz causa, iuxta not. in. c. que in ecclesiarū. de consti. τ per legistas in. l. fin. C. si ꝯ ius vel vti. publi. ponderet ergo citatus omnes circūstantias, τ ſm illas obediat vni vel alteri. vbi autē prelatus non teneret temporalia a rege, dicit Hosti. semper obediendum esse iudici ecclesiastico. Philip. perusi. in. d. c. cū parati in. iij. colū. in iij. no. remittit se ad. l. ꝯ pupillum. §. q: maius. ff. de re iudic. τ ad d. l. si quis in graui. §. si cū omnes. ff. ad silla. τ ad glos. nota. in. c. primo. de inuestitu. in mari. fact. vbi per Bal. de eo q est citatus coraz generali iudice, τ corā speciali iudice illius cause, corā quo
49 teneatur magis cōparere. † Tu ꝓ declaratiōe huius qō. dic post Inno. in. d. c. cum parati. si querat̃ qñ quis vocat̃ a duobus superioribus cui magis sit obediendū, q: aut vtriqz potest obediri, τ tunc vtriqz est obediendū, vt voluit Hosti. ibi, τ facit qđ hr̃ in. c. ij. de maio. τ obe. τ. d. §. si cū oēs. si aūt non potest vtriqz obedire, vt q: pro ea die vocat̃, vt psonaliter se presentet, τ tūc aut mādantes sunt pares, τ obediendum est illi, cui magis astringit̃, ar. đ testa. cū in officijs. τ in. d. §. si cū oēs. si aūt vtriqz pariter astringit̃ parēdum est illi, q est in maiori necessitate ɔstitutus. d. §. si cuz oēs. τ vbi est equalis necessitas parendū est primo vocanti. arg. c. ceterū. de rescri. si aūt non sunt pares, sed vnus est superior, alter inferior, τ tūc in his que sunt iurisdictionis tam supioris ꝙ̃ inferioris parendū est supiori. d. l. ꝯ pupillū. §. j. in his vero, que spectant ad iurisdictionem inferioris, τ nō supioris, parēduz est inferiori. d. c. pastoralis. de off. or. τ plʒ mihi opi. Abb. in prati.

50 ¶ Quero nonagesimo † si archieps vocet epm, vel aliū prelatū ad ɔsilium, vel ad cām, τ rex añ vel post vocauit eūdem, an licite talis vocatus possit intermittere mādatū archiepi, τ ire ad regē cui honor est deferendus. Inno. in. c. cum parati p illū tex. iūcta gl. ij. de appella. lʒ ꝙ sic. qđ intelligit verū Hosti. de tenente regalia, id est bona feudalia a principe seculari. sed si archieps pcepit non obstante vocatione regia dʒ coraz eo ɔparere, q: magis est obediendū spiritui ꝙ̃ corpori, τ vinculū spirituale est fortius ꝙ̃ carnale. de papa dicit qđ sibi semper est obtēperandum relictis omnibus, dūmodo non precipiat aliquid contra deū. τ tandē cōcludit Innoc. ꝙ vocatus a diuersis dʒ multa reuoluere, dʒ enim ɔsiderare, an vocantes sint pares, τ qs primo vocauit. Item qs est in maiori necessitate, arg. l. si qs in graui. §. si cum oēs. ff. ad sil la. τ. l. ɔtra pupillum. ff. de re iud. do. Abb. in. d. c. cum parati arbitrat̃ premissa dicta Inno. τ Hosti. non esse in mēbroꝝ detrūcationem.

51 cationem.† ⁊ idem dic si ipsam iurisdictionem hꝫ nomine ꝓprio puta rõne patrimonij, ad hoc vide bonum tex. in. c. fi. ne cleri. vel mon. lib. vj. ꝙ vr̃ procedere in prelato religioso, vt in. c. dilectus. de offi. ord. ⁊ in. c. auditis. de prescr. ⁊ in. c. inter dilectos. in prin. de fi. instru. vbi prelatus potest esse delegatus impatoris, qđ limita, vt not. in. c. recolentes. de stat. mo. vbi monachi nigri pñt hr̃e iustitiarias id est pecunias ex iustitijs, seu ex ꝯdemnatione ꝓuenientes, si hñt iurisdictionẽ tpalem, vt in. d. c. dilectus. ⁊ ad predicta vide Joan. cald. in. c. j. de offi. deleg. Butriga. ⁊ Abb. in. c. ij. de iud. do. meum And. sicu. in rub. de offi. leg. in fi. vbi plene ⁊ in. c. cum ꝯtingat. de fo. compe. in. iij. col. nec clericus, nec eps posset esse vicerex, vel vicecomes, vel locumtenens alicuius principis secularis, nec hr̃e sub sua cura aliquam ciuitatem, seu locũ tpalem, ita pulchre dicit Abb. per illum tex. in. d. c. sed nec, in fi. pro quo alle. tex. magis specificum in. d. c. clericis. in. §. j. que oia menti tene, qꝛ vidi in Sicilia seruari ꝯtrium ⁊ male. scꝫ epm esse gubernatorem camere reginalis Siracusarum.

52 ¶ † Quero nonagesimoprimo, quid si prelati sunt in ꝯsilijs principum, ⁊ queritur ab eis de pena imponenda in delicto grauissimo, pro quo forte venit imponenda pena mortis, vel membrorũ detruncatio, queritur an aliquis veniat illa pena puniẽdus. Ho sti. ⁊ Jo. and. quos refert Abb. in. c. clericis. in. iij. col. in ver. quero quid si prelati dñt, ꝙ si reus est in cã absolutionis pñt ꝯsulere illum absoluendum, quod Abb. putaret cauendum ne in cã absolutionis immineat pena talionis ꝯtra actorem, ⁊ sic fit cã mortis actoris, nam regularitas ꝯhitur etiam ex ꝯsilio, vt in. c. si qs viduam. l. dist. de quo tñ vide plene glo. lj. dist. in. c. j. vbi tractatur an aduocatus pro reo incurrat irregularitatem, si illo absoluto punit̃ accusator pena talionis, si aũt reus est in cã damnationis nullo modo ꝯsulere debeat, ex quo casus iminet de pñti nisi veniret imponenda pena corporalis leuis. arg. in. c. in archiepatu. de rap. si aũt non imminet casus de presenti, tũc bene possent de iure rñdere, arg. xxiij. q. v. c. j. ⁊ idem not. in. c. ex literis. de cõces. preben. ⁊ ibi vide Abb. in fi. in ver. ex his infertur.

53 ¶ † Quero nonagesimosecundo, vtrum regis, vel principis secularis possit prelatus esse ꝯsiliarius, rñdeo ꝙ sic, ꝺm Abbat. post Jo. an. in. d. c. clericis. in. iij. col. in ver. nota ex his. ne cle. vel mo nac. lꝫ non debeat esse officialis iustitie exercende, ⁊ idem voluit in. c. sed nec. in fi. eo. ti. Ego adduco tex. ⁊ ibi Abb. in. iij. not. in. c. non est de voto. in ver. ꝯsilium ⁊ auxilium, qđ licite prelati impendunt ꝯsilium, ⁊ auxilium dñis tpalibus pro ꝯseruatione reipubl. maxime instante magni regni turbatione, per qđ potest argui ꝺm eum ꝙ prelatus potest esse de ꝯsilio regis. alleg. no. in. c. in archiepatu. de rapto. ⁊ in. c. duo sunt. xcvij. di. ⁊ aduerte ꝙ isti ꝯsiliarij principis, vel ciuitatis si non recte ꝯsulunt, perdunt nomen ꝯsiliariorum, ⁊ appellantur deceptores, ⁊ hoc ideo, qꝛ officiuꝫ cõsiliariorum est iusta consulere. vnde ex ꝯsilio fraudulento qs tenet̃ de quo in regula nullus ex ꝯsilio. de reg. iu. lib. vj. ⁊ in. c. sicut dignum. §. qui vero. de homi. ita pulchre dixit Abb. per illũ tex. in. j. not. in. c. quanto. de iureiur. ⁊ ꝯsiliarius regis, seu principis dr̃ hr̃e dignitatem. l. j. in ver. quos decus lateris nostri exornat. C. de prepo. laba. lib. xij. sicut dicimus, ꝙ esse coquuꝫ est officiũ. l. legatis seruis. §. de officio. ff. de leg. iij. sed esse coquum principis est dignitas, ⁊ non officium, vt singu. dixit Bal. in rub. de feud. guar. idem dõm de coquo regis, ꝺm And. sicu. in. c. post cessionẽ

54 in. ix. col. de proba. † preterea esse notarium est hr̃e officium, vt in c. vt officium. de hereti. lib. vj. sed esse notarium principis est dignitas, vt est casus sing. in. l. j. C. de mand. prin. preterea esse medicum non est dignitas, qꝛ equiparatur obstetricibus, tñ esse medicum principis est dignitas, qꝛ equiparat̃ comiti, vt est text. singu. in. l. j. C. de comi. lib. xij. ⁊ per ista posset inferri qđ erit in procuratore, notario, coquo, ⁊ medico regis, vel regine vtrum fungantur tales illa prerogatiua qua fungitur notarius principis, ⁊ est dõm ꝙ sic, cum rex nõ recognoscens superiorem in regno suo habeat eandem prerogatiuam quam hꝫ imperator in terris imperij, vt voluit Bal. in. c. cum venissent. de eo qui mit. in pos. ⁊ dixi supra plene in quadam qõne scꝫ. xlv. ⁊ an prelatus seu eps possit esse presidens regie cancelarie, ⁊ putarem ꝙ sic cum hoc tendat in auxilium, ⁊ fauorẽ regie maiestatis per predicta, nec exercet hoc casu negociatio prohibita ⁊ impeditiua diuini cultus, ꝓut est reuerendissimus modernus Eps Abilensis dñs Alphonsus Carillo Albornoso serenissimorum Hispanie regũ modernorum cãcellarie presidẽs iustitia, sapiẽtia, solertia, ꝓbitate, omni denique virtute preditus, ac exornatus, qui profecto eternitate scriptorũ aliorum ꝙ̃ meorum illustrari mirum in modum meretur, qui nonduꝫ

55 propria virtute pollet, † verumetiam eporum suorum splendore nitescit, radijsqꝫ coruscat, ⁊ maxime illius eminentissimi sacrosancte romane ecclesie sideris lucidissimi proaui sui felicis memorie dñi Egydij Sabinẽsis epi cardinalis de latere, qui teste celebratissimo Jo. de lig. in principio opusculi sui de bello nõnulla memoratu digna de eius stupendis preconijs bellissime exordit̃, vtinam tanti essem, vt tam dignissimam familiaꝫ satis digne collaudare possem, eruditissima literarum monumenta disertissimoruꝫ virorum peroportuna essent, que haud parum splendoris allatura essent, qua de re malui conticescere quam nõnulla inepta incõcina atqꝫ inculta oratione complecti. vnuꝫ tñ silentio non omittam qđ Egydius ille sapientissimus de celsitudinis throno. i. sacratissimo Cardinalium collegio, ⁊ de latere pontificis maximi recuperationem Hierusalem id est patrimonij penitus deperdit honorifice destinatus est, qui relicta põtificali quiete mutato habitu tanqꝫ optimus athleta, ⁊ princeps strenuissimus gloriose ingressus est bellum, quo profligatis hostibus sua summa prudẽtia sacrosanc. Romanam ecclesiam a tyrannide exemisse videt̃, vt totam patrimonij regionem, ⁊ presertim Bononie districtuꝫ romane ecclesie pacatum reddidit atqꝫ subegit.

56 ¶ † Quero nonagesimotertio, vtrũ auditores principis, ⁊ summi pontificis dicantur hr̃e iurisdictionem ordinariaꝫ. Bar. in. l. precipimus. in. §. qđ si a duce. in ver. nota qđ hic dr̃ iure ordinario. C. de appel. determinat per illum tex. ꝙ sic, ⁊ idem dicit de assessore ptãtis, ⁊ capitanei ꝺm statuta terrarum, lꝫ de iure cõi in assessoribus aliud esset, vt in. l. j. ⁊ ibi Bart. in fi. ff. de offi. assess. ⁊ per Bal. in. d. §. qđ si a duce. ⁊ idem erit in auditoribus regum mũdi per id, qđ voluit do. meus And. sic. in. c. post cessionem. in. iiij. col. de proba. ⁊ in tract. suo de prestan. impe. ⁊ regũ, qꝛ illã preeminentiam hñt reges in regnis suis, quam hꝫ imperator in vniuerso, rex enim est monarcha in regno suo, in signuꝫ enim defert coronam in forma sperica per quam repñtatur regnum suuꝫ indiuisibile, vt in. c. lꝫ. de vot. ⁊ refert Bal. in auc. hoc amplius. C. de fideicom. faciat qđ scripsit idem Bal. in. c. cũ venissent. de eo

57 qui mi. in pos. † quo fit vt iudices magne regie curie in regno nostro Sicilie dicant̃ hr̃e iurisdictionem ordinariam, maxime cum rex in illo regno neminem recognoscat in superiorem. qđ dominus meus in. d. c. post cessionem. dicit hoc esse menti tenendum, qꝛ tpe suo afferet tibi honorem, nec ꝺm eum Bal. recte loquitur in. l. si quis maior. in vlti. no. C. de transa. vbi princeps indignat̃, qñ nomen suum apponitur in iuramento, ⁊ non seruatur iurm, nec hꝫ locum hoc, nisi in monarcha, scꝫ imperatore, ⁊ papa non in regibus, qꝛ illud est falsum. nam oẽs reges non recognoscentes superiorem in regnis suis equiparantur imperatori, vt not. Abb. in. c. que in ecclesiarum. de ꝯsti. alle. Bar. in. l. infames. ff. de pub. iudi. ⁊ in. l. hostes. ff. de capti. ⁊ not. in. c. cum. p. tabellio. ⁊ ibi per Inno. de fide instrumentorum.

¶ Quero nonagesimoquarto, vtruꝫ illustrissima Regina nostra prudentissima dña Helisabeth possit cognoscere de causis, iudi-

58 care, ⁊ ferre sententias. rñdeo ꝙ sic. † nam lꝫ regulariter femina sit remota ab omni officio virili, vt in. c. dilecti. de arbitr. ⁊. iij. q. vij. §. tria. xxxiij. q. v. mulierem. ff. de reg. iu. l. femine. que dicit feminas ab omnibus officijs ciuilibus, vel publicis remotas esse, nec iudices esse posse, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio interuenire, nec procuratrices existere, ⁊ no. in. l. in multis. ff. de sta. ho. nec potest arbitrari, vt in. l. fi. C. đ arbi. tñ mulier hñs regnum, vel comitatuꝫ, vt est serenissima regina nostra Helisabeth, que hꝫ regnum Castelle, ⁊ Legionis, potest, si vult per se cognoscere, ⁊ ferre sñiam, ita pulchre dixit Abb. post alios doc. in. d. c. dilecti. de arbi. vbi hoc infert ex illo tex. Item femina habens iurisdictionem de iure cõi, vel ꝯsuetudine potest ꝑ se in iurisdictione sua iudicare. Item per se de meritis cause cognoscere, potest enim qs esse iudex, lꝫ non habeat scientiã iuris, dũmodo alias habeat peritiã cãrum forte ex ꝯsuetudine, vt sunt domini Veneti, vt est tex. in. l. certi. C. de iudi. ⁊ no. Abb. in. d. c. dilecti. in. j. no. ⁊ glo. in. c. sciscitatus. in ver. impedimentũ. de rescri.

59 † ⁊ isto casu potest in eam valide cõpromitti, vt ꝓbat tex. in. d. c. dilecti. ⁊ maxime regina nostra, ꝙ̃ pollet ingenio, ꝯsilio, solertia, prudentia, ⁊ literis, adeo ꝙ excellentior ea per plura tẽpora non sedit in solio regali, sicut dt̃ Bal. in simili in titulo de succes. feu. in. §. hoc quoqꝫ. in. v. col. ꝙ in regno Apulie non existẽte masculo femina succedit etiã in regno, in quo regnauit inclyta ⁊ magnifica regina Joanna illustris annis fere quadraginta, ⁊ ꝙ in cathedra reginali nõ sedit a quinquaginta annis citra similis ei in gratia ⁊ virtute, ⁊ nota. in. c. significauit. de rescrip. vbi iure gallico comitatus trãsmittitur a fratre in sororẽ ⁊ sic in feminã. ⁊ ibi Bal. loquit̃ in comitissa Matilda, de qua loquit̃ gl. fi. in. l. fi. C.

de arbi. ⁊ gl. in ver. modica. in l. sed ⁊ si susceperit. in §. j. ff. de iu.
60 ¶ † Quero nonagesimoquinto, an rex alienans terras regni sui possit venire ꝯ alienationem suam, ⁊ reuocare, sicut posset successor suus. rñdeo φ sic, fm Pau. de ca. in consi. lxxij. incip. qr frustra. in ver. circa scdm dom est, arg. c. intellecto. de iureiurã. ⁊ xij. q. ij. c. non liceat pape, qr non potuit hoc facere sine ꝯsensu omnium principum, ⁊ populorum regni. est enim istud ius publicum totius regni, vnde quod omnes tangit ab omnibus comprobari debebat. regula quod omnes. de regu. iu. lib. vj. c. ad hec. in fi. de offi. archi. l. vlti. C. de auct. prestã. ⁊ ff. de aqua plu. arc. l. in concedendo. ⁊ in l. in diem. ex occupatione enim seu alienatione, vel donatione terrarum regni totum regnum, ⁊ regnicole leduntur, etiam si facta esset religiosis, aut ecclesie, que cum sit cultrix, ⁊ altrix iustitie non patitur quicq̃ iniustum in se, aut in alium fieri. tex. est no. in c. j. in §. sed diuersum. ⁊ ibi Bal. in vj. no. de ali. feu. in vsi. feu. ⁊ successor in regno pôt reuocare donationes factas per predecessorem, seu precessorem in enormẽ lesionẽ regni vt voluit Spec. in tit. de instru. edi. §. nunc autem. in vlti. colum. in versi. quid si imperator, vel rex, ⁊ ibi Bald. in addi. in ix. col. in ver. quid si rex, facit quod dixi supra in quadam questio. ⁊ vide Old. consi. cxiiij. eleganter in vlti. colum.
61 ¶ † Quero nonagesimosexto vtrum rex possit regnum suum subijcere seruituti. ⁊ dom est φ non, vt pulchre voluit Old. in cõsil. ccxxxj. incip. vt eius de quo queritur aliqualis notitia habeatur in fi. in ver. iij. videndum est. vbi dixit φ pacta inita inter do. Jac. regem Maioricarum ex vna parte, ⁊ Jac. regem Aragonum ex altera, per que regnum Maioricarum est suppositum seruituti, nõ tenuerũt, vt vr̃ casus de mai. ⁊ obe. in c. dilecti. ⁊ de iureiu. c. intellecto. ⁊ arg. eo. ti. c. sicut nostris. ⁊ subdit ibi in j. col. quod donationes regales non subijciunt legibus, nec q̃tum ad insinuationem, nec ẽt q̃tum ad psonarum capacitatem, vt. C. de do. l. sancimus. ⁊ C. de do. inter vi. ⁊ vxo. l. donationes quas diuus. cum quilibet rex de facto teneat locum imperatoris in regno suo, voluit Bal. in l. exemplo. ad fi. C. de proba. in proe. ffor. iij. col. in l. precibus. xj. col. ver. xiij. oppo. C. de impu. in l. sancimus. ad fi. prin. C. de do. in auc. hoc amplius. iij. col. ver. quero an filij regis. C. de fideicom. φ reges in suis territorijs dñr imperatores, ⁊ inq̃tum dictum est per Old. vbi. s. φ non est necessaria insinuatio in donatione regia. sequtur Jo. and. in Spec. de instru. edi. §. porro. in vlti. addi. mag. ⁊ Jmo. in repe. c. cum ꝯtingat. pe. cart. de iureiu. ⁊ per Bene. de plubi. in l. si rogatus ꝯsul. ff. de manu. vindi. ⁊ qđ no. Bal. in l. sancimus. in pn. ver. qdã dñs donauit. C. de don. ⁊ Lud. i. l. modestinꝰ. ff. de do. ⁊ Fely. i. c. cũ nõ liceat.
62 ¶ † Quero nonagesimoseptimo, vtrũ ciuitas subiecta regi, que patitur molestias belli a loci potẽtioribus, si implorat auxiliũ regis, ⁊ ipse dicit verba, nec sit aliqua spes de auxilio suo, possit licite se submittere alteri. ⁊ rñdeo φ sic, dũmodo ille alter possit eã regere ⁊ tueri. nam hoc potest de iure naturali, quo tutela sui corporis vnicuiq₃ permissa est. ff. de iust. ⁊ in l. vt vim. ⁊ pp istam rõnem multa regna sunt hodie, que non subsunt imperatori cui pro iure orbis subest. si autem esset spes φ rex possit regere, ⁊ gubernare, ⁊ ista spes sit in aliquo apparatu, tunc non pôt sine licentia regis. nam rex semper vr̃ excipi, qr superna potestas non recipit legem ab inferiore. c. j. §. fi. de pace ten. ⁊ violat. eius, ita pulchre dicit Bal. in c. j. in fi. iiij. col. in ver. solu. si quidem ciuitas. de iudi. loquens de imperatore, vel non recognoscente superiorẽ, quã refert Fely. in c. cum non liceat. in xj. col. in ver. viij. cõsidera. de prescrip. lʒ Jo. and. indistincte sentiat ꝯtrium ⁊ partem negatiuã in c. fi. de iudi. fm Hosti. ⁊ Archi. vt not. idem Jo. and. in c. presidentes. de here. lib. vj. in nouella. sed dictum Jo. an. posset limitari, nisi rex, princeps, seu imperator non preberet, nec posset prebere auxilium dicte ciuitati, † ⁊ isto modo pcederet dictũ Bald.
63 in d. c. de iudi. ⁊ ꝯcordarẽtur prefati doc. ne sint ꝯtrij, cum defensio sit de iure naturali. c. pastoralis. de sen. ⁊ re iud. in cle. ⁊ nemini sit deneganda ẽt diabolo, fm Host. in c. ita quorundam. de iude. ⁊ not. doc. in c. cum inter. R. priorem. de excep. ⁊ ista faciunt pro quibusdam regibus, qui in suis titulis appellant se dominos locorum, que non tenent, qr pretendunt ius in eis, fm do. Fely. ⁊ bene in d. c. cum non liceat. in pen. col. in ver. ix. considera. sicut dicimus, φ lʒ quedam loca nõ subsint imperatori, nõ restat, quin dicat dñs vniuersi, fm Bar. ⁊ Ang. in l. ij. ff. de rei vend. vbi qs dicit dominus vniuersi, licet omnes res ei nõ subsint, ⁊ ita intelligi possunt verba Host. in sum. de offi. ordi. ver. sed iperator. dũ dicit, φ imperator habet imperiũ iustũ super omnes nationes.
¶ Quero nonagesimooctauo, si reges nõ recognoscũt imperatorẽ, ⁊ sunt negligentes in ministranda iustitia, qs supplebit negligẽtiã eorum papa, vel iperator. dic φ iperator, fm Abb. in c. lʒ ex suscepto in vj. col. de fo. cõpe. per tex. aureũ in c. irrefragabi-
64 li in §. excessus. de offi. ordi. vbi plura p hʒ allegarũt moderni † ⁊ restrinxerũt hoc dictũ in pncipe de facto nõ recognoscẽte aliquẽ superiorem. secus si recognosceret papã p id, φ no. Ab. in c. graue ad fi. de offi. or. Ego in d. lʒ ex suscepto per plura media tenui opi. But. ꝯ Abb. vt adeat papa, ⁊ ista opinio in pratica seruat.
¶ Nonagesimonono, quero vtrum rex per iuramentum fidelitatis prestitum sibi a vassallis acquirat plenam fidelitatẽ. Bal. in c. ceterum. de iudi. in vj. col. in ver. alia inuestitura, dicit φ sic, per inuestiturã enim regis, vel imperatoris ẽt verbalẽ transit possessio, ⁊ vtile dñium, qr verbum regis hr̃ pro lege. C. de quad. prescrip. l. bene a zenone. ⁊ C. de dona. inter virum ⁊ vxor. l. pen. ita ecõtrario trãsfert plenitudinẽ iuris feudalis, cũ correlatiuorum eadem sit virtus, vt. C. de indic. vidui. tol. l. fi. ⁊ C. de cupressis. l. j. lib. xj. ⁊ in l. fi. per Bar. ff. de accep. ⁊ in l. nemo martyres per Bal. C. de sacr. sanc. eccle. per Canonistas in c. j. de locat. in c. j. de tempo. ordi. lib. vj. ⁊ in cle. vnica. de consang. ⁊ affini.
65 ¶ † Quero centesimo, vtrum papa ex magna cã possit dispensare circa votum ꝯtinentie etiam cum religioso. Hosti. ⁊ cõiter docto. canoniste in c. j. in glo. fi. de voto contra glo. ibi determinat φ sic, ponente exemplum, si rex infidelis vult redire ad fidem cũ toto suo regno, pôt hr̃e in vxorem monialem filiam alterius regis, nam istud est Deo magis acceptum, q̃ ꝯtinentia vnius hominis, maxime qr matrimoniũ est de iure diuino, vt in c. j. de voto. lib. vj. ⁊ in c. fi. de frigidis. ⁊ cũ vxore est castitas. xxxj. dist. nicena. ⁊ idem tenent doc. in c. cum ad monasterium. in glo. fin. in fi. de sta. mona. nam religio assumpsit substantiã suam ex auctoritate romani Pontifi. beatus Thomas fuit in opinione glo. lʒ prius tenuisset ꝯtra Jo. and. nouissime disputauit sequens opi. canonistarum ꝯtra opi. theologorum, vt plene sequit hunc articulum in regula semel deo dedicatum de reg. iur. lib. vj. ⁊ hec opin. cõis canonistarum satis plʒ Abb. nam monachatus est quoddam votũ tacitũ, vel expressum, ⁊ nihil aliud hʒ de iure diuino, lʒ votũ pôt in melius ꝯmutari, scʒ in id, φ est Deo magis acceptũ, vt in c. j. de voto. ⁊ in c. magne. eo. ti. ego dico φ lʒ iuramentũ ⁊ votũ sit deo reddendũ, vt in c. ⁊ si Christus, de iureiu. ⁊ in d. c. magne tamen ex cã papa pôt dispensare, vt est gl. no. in ver. absolui. in c. q̃to. de iureiu. ⁊ gl. j. in c. non est de voto p illũ tex. dicẽtem, φ non est voti trãsgressor, qui, qđ vouit, auctoritate sedis apostolice distulit adimplere. iuncto verbo regno. pergeres impacato.
66 ¶ † Quero cẽtesimprimo, an oẽs reges recognoscãt impatorẽ. ⁊ dico φ nõ, vt est rex Frãcorum, vt legit ⁊ not. in c. p venerabilem. iuncta gl. in ver. recognoscat. q fil. sint legi. ⁊ voluit Bal. in c. j. de inuesti. in maritũ fcã in ij. col. vbi dicit, φ rex Frãcorum nõ recognoscit supiorẽ, ⁊ iõ pôt in causis suis ꝯstituere iudicẽ ordinariũ. ꝯtrium voluit Bal. in c. j. in ij. col. post gl. in ver. legitime puniat de pa. iur. fir. ⁊ Bar. in l. si duas. §. grãmatici in lectura Nic. de neap. in j. col. in ver. nota. principẽ romanũ. ff. de exc. tut. Old. in ꝯsi. lxix. incip. ꝯsueuit dubitari cũ alijs similibus ꝯcor. pro ꝯcordia dic, vt de facto non recognoscat, de iure sic, vt no. doc. in pal legatis locis, ⁊ maxime post gl. in d. versic. recognoscat. d. c. per venerabilem. ⁊ vide Spe. in ti. de actio. §. iij. ⁊ Bal. in l. j. §. j. ff. d offi. prefe. pret. nota. in l. in nomine domini. ff. eo. ⁊ de rege Francorum quomodo inceperit not. xv. q. vj. alius per glo. ⁊ Arch. super porta Parisiẽsi sculpta sunt noia. ita dicit Archi. xxiiij. q. ij. c. sane. refert Bal. in proe. decre. in iij. col. in versi. rex pacificus. vbi dicit φ rex pôt determinare in vita sua, quis sit rex, an secundogenitus, an filius primogenitus, per id qđ not. Archi. q. vij. §. item obijcitur. ⁊ φ rex in suo regno potest omnia, vt no. de immuni. eccle. c. peruenit in nouel. ⁊ etiam Jnn. de verb. signi. olim. imo de plenitudine potestatis, vt nota. de censi. peruenit in nouel. ⁊ in c. magne. de voto in nouel. ⁊ idem dicunt docto. de rege Anglie ⁊ de rege Hispanie, vt nõ recognoscãt imperatorẽ. ⁊ nota. in ca. adrianus. el. ij. in ver. p singulas vbi gl. lxiij. dist. ⁊ nota. doct. in l. bene a zenone. C. de quadri. prescri. ⁊ in l. deprecatio. ff. ad legem rho. de iactu. gl. ⁊ bal. de pace iura. firmã. De regibus Castelle, ⁊ Legionis dicit gl. fi. iũcta suprascriptione. c. ⁊ si necesse. de dona. iter virũ ⁊ vxorẽ, φ nullũ hñt regẽ supiorẽ. ⁊ voluit Old. pulchre in d. ꝯsi. lxix. incip. ꝯsueuit dubitari. Jtẽ rex Arago. ẽ de regibus Hispanie, q sunt oĩno imunes ab imperio, vt. s. dixi. ⁊ no. Vincẽ. de elec. venerabilẽ. Jo. mona. in c. grãdi. de sup. negl. prela. ⁊ Oldra. in d. ꝯsi. lxix. Bald. in l. ex hoc iure in iij. q. ff. de iusti. ⁊ iure. vbi dicit φ Hispania nõ subest imperatori. ⁊ in q. p eum disputata que incipit, apulus quidã in secunda parte in ix. arg. communis opinio doctorum est, φ reges, qui longo tempore de facto

non

non recognouerunt imperatorem, dicant habere apud se sum-
67 mũ imperiũ, & ea in terris suis facere posse, † que potest Impera
tor in terris imperij, ſm Bar. in. l. hostes. ff. de capti. & in. l. infa-
mez. ff. de pub. iud. & in. l. si alius. §. bellissime. ff. qđ vi aut clã. in. l.
j. ff. de iur. fis. & in. l. j. ff. de dã. infe. & in. l. iperiũ. ff. de iur. om. iud. &
p moder. in. c. p venerabilẽ. q fil. sint legi. & p Card. in cle. pasto.
de re iud. ex quibus resultat maxima qõ, an aliquis possit prescri
bere, vt nõ habeat imperatorẽ in superiorẽ de qua qõne vide ple
ne pro & cõ do. Fely. in. c. cũ nõ liceat. in. iiij. col. cũ pluribus seq.
de pres. omissa decisione tñ mihi placet magis cõis opin. s. pars
affirmatiua pro Bar. q prescribi possit, vt quis nõ recognoscat
imperatorẽ in superiorẽ, put voluit Bar. in. l. infamẽ. ff. de pub.
iud. & in. l. hostes. ff. de capti. & in. l. acta. §. amplianda. ff. de re iu.
& in. l. ij. ff. de iure fisci. in. l. prime. ff. de his que in testa. delen. & in
l. quominus. ij. col. ff. de flum. & in. l. alius. §. bellissime. ff. qđ vi aut
clam. & in. l. relegati. ff. de pe. & Abb. in. c. cũ venissent. iij. col. de
iudi. & in. c. ij. vi. col. de imu. eccle. & in. c. fi. in. j. not. de ꝯsti. & in. c.
cõtingat. ij. col. de fo. cõpe. & in. c. cũ nouamus. p illũ tex. de cẽsi.
& in. c. super qbusdã. de ver. sig. & in ꝯsi. vlt. plz mihi. j. vol. & in. c.
cũ te. ix. col. ver. ad septimũ de re iud. & in ꝯsi. xcij. i. j. vol. quo ad
68 pmũ dubiũ. v. col. † ibi de ciuitate florẽtie, q̃ ſm ipsuz oia põt in
suo territorio, que imperator in suo imperio, vnde sua statuta pñt
dici ius ciuile. iuxta not. in. l. fi. ff. de penis. & in. l. ij. ff. de ver. obli.
nã Rodulphus iperator ꝯcessit florẽtinis libertatẽ pretio sex mil
liũ ducato. & ẽt Lucẽsibus pretio duodecim millium ducatoruz
& tunc ipsi populi citauerunt priores addito vexillifero iustitie.
que venditio non displicuit Honorio pape.

Quarto cũ potestas ecclesiastica esset securior, ex quo amplius
nõ lz imperatori liberas ciuitates vexare teste Blondo. viij. lib.
scđe decadis. Jo. pe. in supplemẽto chronicarũ & Platina in vi-
ta Honorij, qđ an potuerit Rodulphus facere hr̃ p Mode. in.
c. ad audiẽtiã. in. ij. col. de pres. hãc partẽ, q qs possit prescribere
vt imperio nõ subsit, tenuit Card. post Pau. in cle. presenti. vij.
q. de cẽsi. sed nõ põt quis pscribere, vt nõ subsit Pape pp extra-
uagãtẽ Bonifacij octaui vnã sanctã. Nõ primi dicti est, qꝛ impe
rator iurisdictionẽ hz a populo & exercitu. c. legimus. xciij. di. ho
die vero ab ecclesia, cui fidelitatẽ promittit. cle. vnica. de iureiur.
nec obstãt. tex. d. c. cũ nõ liceat. p quẽ Pe. đ anc. in. d. cle. presen
69 ti tz ꝯtrium, qꝛ soluit Car. ibi † q dictũ Pauli procedit psupposi
to, q hodie iurisdictio imperatoris pendeat a papa, & idẽ Car.
in cle. pastora. §. vt illud. ij. opp. de re iud. cõcordat cũ istis Cyn.
in. l. fi. C. de peti. here. & in. l. fi. C. de dona. inter vir & vxo. loquẽs
de Duce Venetorũ. de quo ẽt late scribit Bal. in. l. decernimus
. C. de sacrosan. eccle. loquẽs ẽt de duce Januẽsiũ. hãc ẽt opi. fir-
mat Car. in. c. cũ. p. iiij. col. đ fide. instru. & Jo. and. in Spe. de in
stru. edi. §. porro addi. hec suspitio. & roma. in rub. C. qui admit.
& Card. pulchre. in. c. p venerabilẽ. in ver. videbat. in. v. q. qui fil.
sint legi. dicẽs q illa litera multũ facit pro prescribẽtibus, & q
rex q pscribit hr̃ loco iperatoris in regno suo. nec obst. tex. in. d.
c. cũ nõ liceat, qꝛ iperator tolerãdo talẽ prescriptionẽ censet ap-
probare. demũ dicit, q sup hoc multũ disputari põt, qcqđ sit de
iuris subtilitate, dicit sufficere q ex cõi obseruãtia sic est receptũ
facit. l. minime. ff. de legi. cũ qua opi. ptrãseũt ibi Prepo. & Ale
xã. de neuo. vbi vr̃ casus ꝓ ista. q. q ex quo rex Frã. nõ recogno
scebat supiorẽ potuit sine lesione alicuius subijcere se iurisdictio-
70 ni Pape, † nã si prescriptio nõ valuisset certe recognosceret su-
periorẽ, nec est bona expositio glo. ibi que intelligit, q non reco-
gnoscebat de facto. nã rũsio Pape dz intelligi. vt rñdeat de iure
ſm gl. in ꝯsultationibus de tẽpo. ord. nec erit p hoc rex Acepha
lus, qꝛ suberit Pape, qꝛ est vnicus, & supremus princeps. l. glo.
in cle. ad nostrũ in ver. ecclesie. de hereti. itẽ voluit Nic. de vbal.
in trac. de suc. ab intest. in. xij. carta. in versi. vlti. ltimãdi modus.
vbi ponit de rege Frãcie, đ rege Hispanie, & de rege Anglie, qui
nõ recognoscunt imperatorẽ, allegãs gl. in. d. c. adrianus. el. ij. &
tex. de rege Anglie in. c. cãm. el. ij. q fil. sint legi. & idẽ voluit An
to. de ros. in trac. de legitimatione. in. xxxviij. car. in ver. vlterius
est videndũ quid de regibus, vbi ꝯcludit q tales nõ recognoscen
tes imperatorẽ, ita pñt legitimare in suo territorio, sicut impera-
tor in terris imperij. facit qđ voluit Frã. de are. in. l. ij. in princ. in
penul. col. de ver. ob. & Alex. in. l. ciuitas. ad fi. & inno. post An
ge. in. l. si queramus. in fi. ff. de testa. Nico. de neap. i. l. si duas. §.
j. ad fi. ff. de excu. tut. vnde aduerte q isti q de facto nõ recogno-
scũt supiorẽ licite exercẽt actus reseruatos principi in signũ spe-
cialis priuilegij mediante prescriptione tãti tpis cuius initij me-
moria nõ existit, vt pbat tex. in. d. c. p venerabilẽ. versi. videbat,
quẽ extollũt ibi moderni allegantes. ad idẽ. c. sup quibusdam. de

verb. sig. facit. c. qđ trãslationẽ. de offi. lega. nec Bar. in locis. s.
allegatis semp ponit illud verbũ de facto, qđ posuit gl. in verbo
recognoscebat. in. d. c. per venerabilẽ. nã negari põt, q istud sit đ
facto, qñ quis ita prescribit, q actualiter subsit Pape, qui hodie
est dominus orbis, glo. ij. in. c. ij. de priuileg. lib. vj. pro qua vide
omnino Bar. in extrauaganti ad reprimendũ. in versi. totius or
bis. ad fi. vbi dicit q licet multa loca nõ recognoscãt iperatorez,
hoc est de facto. & probat late fuisse quinqz imperia, & quintum
orto Christo, quo tpe oĩs alia monarchia cessauit. antea enim re
cte dicebat imperator mundi dñs. l. deprecatio. ff. ad. l. rhodi. de
iactu. Hodie vero est vicarius Christi Papa, a quo imperator
inuestit, vt latius ibi p eũ, ꝓ quo facit q not. Pet. de anc. consil.
ccxj. inci. tres dñi magnifici & illustres. v. col. dum pbat hodie im
periũ esse a deo p. c. solite. de maio. & obe. ibi duo luminaria &c.
72 † qꝛ a Deo est. i. p ipsuz in Petrũ & p Petrũ in imperatorẽ, de
quo plenius p doc. i. c. nouit. đ iud. & p Pe. đ anc. i repe. c. cano
nũ. de cõsti. vnde si imperator exigit obediẽtiam a predictis regi
bus non recognoscentibus ipsum superiorem, & non prestant, nõ
peccãt, scđm Car. in. d. c. cũ. p. tabellis. & Papa est eorum supe-
rior, non tñ habebit Papa illam iurisdictionẽ in regem, quaz ha
bet in terris eccle. sed erit ius imediatuz, sicut preest imperator
secundum moder. in. d. c. per venerabilẽ. in ver. videbatur. & si va
cante regno subiecto Pape ipse concedat plures cõmitatus re-
gni pluribus comitibus, illi videntur iurare fidelitatẽ pape tãq̃
regi, & ideo q̃primũ Papa prouidet postea de rege, illi subijciũ
tur regi, & sequuntur ipsum sicut membra sequunt caput suum a
quo discedere nephas est. capitulo cum non liceat. de prescri. ita
pulchre dixit Bal. in tit. de pace cõstãtie. xix. col. super ver. inue-
stiturã recipietis per illum tex. & dicta Odofre. de quo exclamat
Fran. pauinus in vltima sua apostilla ad constitutionẽ sixti quar
ti, que incipit vicariatũ, positã post suũ tractatũ de sede vacante
refert. d. Fely. in. d. c. cũ nõ liceat. in. iij. col. in fi. Preterea sicut
vacãte imperio succedit Papa. c. licet ex suscepto. de for. cõpe.
ita & vacãte regno ſm Host. & doc. ibi. & ad pdicta adde do. Ab
ba. in. c. pastoralis. in. j. responso in. ij. col. de appel. q inferior a
principe nõ põt appel. tollere, nisi sit talis, qui de facto nõ reco-
gnoscat superiorẽ, vt rex Frãcie, & alij pleriqz vt reges Hispanie,
& alie ciuitates, que vtuntur iuribus principis. vt ibi per eum.
73 Quero centesimosecundo, † vtrũ filius primogeniti feratur pa-
truo, & sic fratri patris in successiõe regni. respõdeo qđ sic, p tex.
apertũ in. c. lz. in ver. si dictus rex sine ple &c. de voto. & ibi Abb.
post alios notat in. vj. no. q in regno proueniẽte ex genere vtilio
ri nepos prefertur patruo. nã ibi rex Vngarie decessit relictis tri
bus filijs, primogenitꝰ successit in regno, & post mortẽ eius nõ suc
cessit secũdogenitus. & aduerte, qꝛ hoc est clarũ qñ primogenitus
in vita sua adeptus est regnũ. Sed dubiũ, quid si ante adeptionẽ
regni viuente patre decessit primogenitus relicto ex eo filio, nun-
quid filius primogeniti debeat succedere auo suo in regno an xo
secũdogenitus: in hac. q. plene cõsuluit Old. & ponit cõsi. ccxxiij.
iste sunt allegatiões. & tandẽ ꝯcludit ibi. xij. col. hunc filiũ primo
geniti preferendũ patruo, & nititur ꝓbare iure diuino naturali &
scripto. nã de iure diuino primogenitus regulariter succedit in re
gno. Jtẽ ius primogeniture põt alienari, sicut cõpertũ est in pso-
na Esau q vẽdidit fratri suo Jacob iura primogenitur, ergo hoc
ius est transmissibile ad heredem, & per cõsequẽs, cũ filius hz ius
74 primogeniture, ergo ipse, & nõ scđogenitus succedere dz. † De iu
re naturali probat, q pater & filius cẽsentur eadẽ psona. xxxv. q.
iij. §. hac auctoritate. & l. fi. C. đ impu. representat ergo pater in fi
lio. pro hoc. l. liberorũ. in fi. ff. de verb. signi. vbi pater ppetuat in
filio. De iure positiuo probat, qꝛ in successiõe rerũ priuatarũ plu-
res filij premortui tenẽt locũ patris, ita q succedunt in heredita-
te vna cũ patruis p stirpẽ, & nõ p capita, vt notat aut. de her. que
abintesta. §. j. & insti. ti. §. filius. que oia sunt bene notãda. maxime
qđ ius primogeniture transmittitur in posteriores etiã viuẽte pa
tre, & de iure diuino ꝯsistebat in multis ius primogeniture. & vide
triplex ius positũ p gl. in. c. quã periculosuz. vij. q. j. nã ius primo-
geniture est dignitas talis, qꝛ primogeniti pre alijs in festis sacri
ficia offerebant. & hoc est primũ. Scđm est, qđ sedebant ad dexte
rã patris. Tertiũ, qđ cibos duplicatos recipiebant. ad quã gl. ad
dit Jo. an. quartum effectuz. nam in fine habebat benedictionem
paternam. Jtẽ duplicem partem in hereditate. insuper benedice-
bat suis fratribus. & habetur Genesis. xxvij. c. & qđ nepos debe-
at preferri patruo, sequitur Jo. and. in add. Spe. sup rub. de feu.
& Bal. in. l. cũ antiquioribus. in. viij. q. in. ver. mõ queritur qs de
beat preferri. C. de iure delib. ſm ibi. sed dic, q ibi arguit pro & cõ
75 tra, † tandẽ dicit, q solutio questionis stat in hoc, vtrum istud du-

dubiū determinet̃ p verba feudi necne. nā cessantibus verbis s̃z tacitā naturā feudi preferet̃ nepos, q̃z aūt verba sunt satis pregnātia ꝛ dubia in q̃o. sua ꝛ opinio. doc. sunt ꝓ ꝛ ꝯ̃ ad necessariā, ꝛ ꝓbabilē interpretationē ꝓncipis recurrēdū est. C. ꝺ legi. l. j. ꝛ iō soluat Apollo s̄m eū. ꝛ adduco eūdē Bal. in. l. ex hoc iure. in ver. vj. querit̃. ff. de iust. ꝛ iur. vbi dicit in fauorē nepotis fuisse determinatū p regē Anglie, ꝛ p regē frāco. l̃z ecclesia Roma. indicauerit ꝯ̃riū in rege Roberto, ꝛ circa taz magna iudicia h̃z oculos nocticoracis. vnū tñ dicit, ꝙ in regno, qd̄ natura disponit s̄p est ꝓ nepote iudicatū, q̃z primogenitura i filio regis est prima dignitas post regē iure inseparabili ipsius sanguinis proueniēs. ꝛ iō ipso mortuo, ille, q̄ succedit in sanguine naturali, succedit in regno, cū naturā imitet̃ ꝛ ab ea separari nō possit. ad hoc. C. de secū. nup. l. in quibus. ꝛ. l. si quis prioris. ꝙ aūt primogenitura sit dignitas patet ex sede, q̃z sedē dignitatis h̃z ad dexterā patris. vt no. gl. fi. in. d. c. quā piculosuz. sed regnū Apulie nō disponit̃ natura, sed

76 pacto † q̃z est feudū, ꝛ legē trāsmissionis assūpsit, ꝛ iō a tenore ꝯ̃ctus recedere nō possumus. vt. C. de ꝓba. l. ad ꝓbationū. la. j. in ver. cū horū lectio nō recitātē, sed quē tenor scripture designat, ꝛ minime sunt mutāda que interpretationē certā s̄p habuerūt, naz interpretatio prescripta dr̄ esse extra. l. ꝛ ꝯ̃ctus, ita recitat Bald. in. d. l. ex hoc iure. in. vj. q. ꝛ ꝓ p̄dcā q̄one vide Marti. lau. in tra suo de primogenitura. in. xiiij. col. in ver. difficilis est articulus, an in regno preferat̃ ꝛc. vbi adducit rōnes auctoritates ꝛ iura ꝓ nepote ꝯ̃ patruū deinde pro patruo ꝯ̃ nepotē. tertio subnectit di. ꝛ vide Abb. in ꝯ̃si. lxxxvj. inci. in p̄nti q̄o. oipotētis Dei ꝛc. vt morem petēti gerā in prima pte ꝯ̃silioꝝ, vbi ꝯ̃suluit in fauorē nepotis. ꝛ idē facit Albe. de rosa. in ꝓemio ffoꝝ. in. §. discipuli. in. vj. col. in ver. denuo in ista materia aliā q̄ro q̄o. vbi dixit ꝙ rex Robertus cū ꝯ̃silio duoꝝ Cardinaliū iurisperitoꝝ ꝓnūciauit in fauorē nepotis, ꝛ ita plerūq̧ est obseruatū in regibus Gallie Castelle, ꝛ Hispanie pro parte patrui. tenuit Bar. in auc. post fratres. C. de legi. here. And. de iser. in. c. j. de grad. suc. in feud. Richar. malum. Cy. ꝛ Ray. in. l. si viua. C. de bo. mat. ꝛ ibi Bal. ꝛ in. l. liberti. C. de bo. lib. vbi refert Nico. de mata. in. l. fi. C. de iuris. om. iud. ꝛ idē voluit Pau. de cas. in. d. l. si viua. ego post Petrū de anc. Jmo. ꝛ gemi. in repe. mea. c. grādi. in. xxiiij. col. de sup

77 plen. neg. pre. li. vj. trāsiui cū distin. Mart. † nūc vero vico, ꝙ aut ꝯ̃stat de ꝯ̃sue. ꝙ nepos excludat patruū vel eꝯ̃ ꝛ stādū est ꝯ̃suetudini. l. minime. ff. de leg. aut nō ꝯ̃stat de aliqua ꝯ̃suetudine, ꝛ extat statutū, ꝙ filius primogeniti admittat̃, ꝛ seruat̃ statutū vt est q̄dā lex Hispanie. ita voluit Pau. de ca. in ꝯ̃si. clix. incip. in p̄nti cā. aut ꝓmogenitus in vita sua adeptus est regnū, ꝛ casus est clarus, ꝙ nepos excludit patruū scōm oēs, ꝓ tex. in. d. c. l̃z. ꝛ in. d. c. grādi. aut primogēitus decessit ante adeptionē regni, ꝛ tūc Old. variauit, q̃z aliud dixit in ꝯ̃si. cccxxiiij. iste sunt allegationes pro nepote. ꝛ aliud dixit ꝓ patruo in ꝯ̃si. xciiij. in. ix. col. primū ꝓ nepote est verius, ꝓ tex. in. d. c. l̃z. in ver. sine prole, inducēdo ipsuz vt ꝑ Abb. in. d. ꝯ̃si. ꝛ vide Pe. de anc. ꝯ̃si. lxxxj. dicta facti narratio. vbi t̃z in fauore patrui. Jn reliquis mēbris seu casibus pertrāseo cū distin. Marti. laud. ꝛ ne desint tibi argumēta ꝓ vtraq̧ parte, vide oīno Pet. de anc. in. d. ꝯ̃si. lxxxj. ꝛ Albe. de rosa. in. d. §. discipuli. ꝛ Old. in. d. ꝯ̃silijs suis. cccxxiiij. iste sunt rōnes. ꝛ in ꝯ̃si. xciiij. elegāter. in ver. sed certū. in. ix. col. ꝛ Bal. in. d. l. cū antiquioribus ꝛ vide ēt franci. de areti. ꝯ̃si. clxviij. diligēter, ꝛ mutare. ꝛ Alex. in ꝯ̃si. iij. p̄oderatis verbis testamēti. in. iiij. col. in. iiij. pte. ꝯ̃si. dicēte opi. Ricar. malū. Cy. Bal. Saly. ꝛ Pau. de cast. esse veriorē in. d. l. iij. C. ꝺ bo. mat. ꝑ illū tex. post quosdā vltramōtanos quos ibi referūt, ꝛ ēt t̃z Bar. in auc. post fratres. C. de legi. here. ꝑ illuz tex. ꝛ and. ꝺ iser. i. c. j. ꝺ nā suc. in feu. Bal. i. l. tutela. §. si duo. ff. ꝺ legi. tit. ꝛ i. l. iij. C. de suis. ꝛ legi. ꝛ doc. mod. Jmo. ꝛ Gemi. i. d. c.

78 grādi. ꝛ old. i. d. ꝯ̃si. xciiij. ꝛ Pe. ꝺ an. i. d. ꝯ̃si. xcj. † Pro q̄ ēt pre determinauit ecclesia ouz fuit iudicatū ꝓ rege roberto, vt in cle. pastoralis de re iud. quā opi. dicit Alex. se secutū fuisse tanq̄ melioribus rōnibus fundatam ꝛ probataz, ꝛ ēt magis cōmunē, qñ nepos fuit postea natus ex filio regis primogenito predefuncto, id est si primogenitus decessit viuente patre, q̃z tunc patruus admittit̃ excluso nepote, sed quando primogenitus in vita sua adeptus est regnum, est secus, q̃z tunc nepos excludit patruum. ꝛ casus est clarus secundum Alexan. in dicto consi. iiij. in. iiij. colū. ꝛ voluit Bald. in dicta. l. tutela. §. si duo. ꝛ not. ipse in. c. j. de fil. natis ex mat. ꝛ probatur in. d. c. grandi. in princi. ꝛ ibi not. doc. i. §. j. ꝛ voluit Abb. in. d. c. licet. prout superius retuli per illum tex. ꝛ Marti. lauden. in fine sue distinctionis. posset etiam dici quo ad casum, in quo primogenitus decessit viuente patre, ꝙ aut lex seu constitutio regni respicit etatez maiorez, ꝛ tunc prior seu maior natu preferatur, vt si nepos sit maior natu preferatur, si vero patruus, preferatur patruus, secundum Alex. in. d. consi. iiij.

79 ¶ Quero. ciij. est dubiū, † an regnū trāseat per successionem, vel per electionem. de quo habetur in. c. per venerabilem. de elect. ꝛ in. c. licet de voto, ꝛ dixi. s. tamen in quibusdam regnis est consuetudo, ꝙ trāseat per successionem, ꝛ ita cōmuniter est in Jtalia. s̃z maius dubium est vsq̧ ad quem gradum successionis transmittatur regnum, ꝛ videtur ꝙ vsq̧ ad sextum, vel vsq̧ ad decimū ad plus iuxta not. insti. de serui. cogna. §. fi. ꝛ in. l. iurisconsultus. ff. ꝺ gradi. sed dicas. ꝙ transit in infinitum vsq̧ ad centesimum gradū, ꝛ vltra. intantum, ꝙ si moritur rex, vel princeps alicuius regni deficientibus agnatis suis, vel cognatis, si reperitur vnus de sua familia seu domo ille d̃z succedere in regno. ita sing. no. Bal. ꝛ Ja. alua. quos refert ꝛ seq̄t̃ Bar. cepo. veronē. i tra. suo. ꝺ cautelis. car. xvij. cautela. xciij. incip. est dubiū. subdēs esse no. dignū vt qñ moriatur princeps, ille qui est de sua domo, licet sit pauper sit cautus, ꝛ petat regnuz. sed do. Bartho. veronen. non allegat Bal. ꝛ Alua. in indiuiduo. tu allega eos in. c. j. §. si capitanei. super glo. fi. de feu. marchie. in vsib. feu. cum aliis concor.

80 ¶ Quero. ciiij. ꝛ vltimo princeps, seu rex, vel prelatus vendidit, vel locauit, fructus regni, vel prelature, an intelligatur vendidisse id, qd̄ sibi debetur vel expēsas, que sibi a ciuitatibus tradebātur in eius secūdo aduentu seu ingressu. facit tex. i. l. seio. in. §. medico. ff. de annuis leg. vbi ꝓcurator generalis s̄m Bart. ibi pōt facere ea que dn̄s solitus erat facere ordinarie, ꝛ non extraordinarie. ꝛ facit tex. in. l. his verbis. in. §. alumno. ꝛ i. §. fi. ff. de le. iij. in ꝯ̃rium facit. l. diuortio. §. quod in anno. ff. sol. ma. vbi illud, qd̄ prestatur. s. extraordinaria prestatione, dicitur esse in fructu, sed ille tex. non obst. secundū Bal. ibi in. iij. not. Alex. post Jmol. ꝛ Pau. in. §. ob donationes. in ver. vlt. Bal. in. l. j. q̃z illud in. d. §. in anno prestabatur, vel dabatur vltra ordinariam prestationez, habebat limitatam, ꝛ semper vniformez prestationem, quia non minus, vel plus vno anno q̄̄ alio prestabatur, sed in q̄one prefata p̄statio que fieri cōsueuerat in tali aduentu nō erat aliquo modo limitata, sed penitus difformis. vnde Bald. dicit Oldra. ita determinasse ꝙ non veniunt per. s. dicta iura, ꝛ hoc in consilio. cxxix. in. q. qua querit̃. ꝛ idem tenet Jmo. in. d. §. quod in anno. i ver. itez not. quod in fructu dicitur. faciunt que habent̃ in. l. quero. ff. de vsufru. legato. ꝛ cū hac opiniōe ptransit Alex. de imo. in apostil. ad Bar. in. d. l. seio. in. §. medico. Reliquas q̄ones de regali dignitate vide. ꝛ recurre ad An. sic. in tra. suo de p̄stantia regū, ꝛ ad bea. Tho. in trac. de regimine principū. ꝛ ad Egidiū de regi. prin. ꝛ ad Mar. laud. in tra. suo de principibus. ꝛ. q. ꝺ filio priogeniti latius extendissez, si plus ocij mihi suppeditasset cū anno misericordiaꝝ ꝛ salutis labēte. 1498. autūnali tpe h̄ onus graueq̧ humeris mei ꝓuinciā s̃z suauē ꝓ tantoꝝ regū pconijs subijssez, ꝛ lectionis quotidiane cursus aduenerit. Quapropter calcez iponere curaui maxime stimulātibus calcaribus religiosissimi viri dn̄i fratris Eusebij Orsono Hispani monachi ordinis camaldunensis, Sūmaꝝ maiestatū vestraꝝ deuotissimi patris q̄dē sancte vite, q̄ nedū acutissimo ingenio pollet, verūetiaz sacra pagina iure pōtificio ꝛ latina lingua apprime eruditus, a cūctis patritijs Venetis amat̃, colitur, ꝛ obseruatur, quiq̧ me assidue mouebat, tā amplissimos reges adirē, ac peterē q̄bus cū feliciter viuere possez. vn̄ si nō ꝙ opus tā amplissimis maiestatibꝰ debui, saltē qd̄ potui, alacri aīo suscipeṙ dignemini sūmi ꝛ amplissimi reges, quos optimus maximusq̧ deus sempiterno euo scōet, fortunet ac ꝯ̃seruet ꝛ ad felicitatē ꝑpetuā gloriosissime ꝑducat. Amē. Laus deo.

FINIS

Tractatus pulcherrimus de iuribus ꝛ Priuilegijs regni Francorū Disertissimi Jurisconsulti Joannis Feraldi Cenomani, viginti continens Priuilegia ac prerogatiuas.

SVMMARIVM

1 Rex Francorum in temporalibus neminem recognoscit, aut recognoscere tenetur superiorem.
Fidelitas debita libertati semper contraria.
2 Rex francorum legibus imperialibus non astringitur.
3 Legibus imperialibus qualiter vtantur franci.
4 Jmperium prius fuit apud francos q̄̄ apud Germanos.
5 Superioritas

5 Superioritas quandoq; prescribi potest.
6 Rex Francie nomen excellentius habet q̄ ceteri reges.
7 Rex Francorum quas sub se habeat ciuitates seu prouincias.
8 Pipinus pōtifi. Roma. aduersus regē Roma. suppetias tulit.
9 Ludouicus pius iperator et Francoꝝ rex libertates ecclie tuet.
10 Ludouicus iunior bello Turcas superauit.
11 Philippus pulcher ecclesias et capellas dotauit.
12 Carolus. vj. q̄ digna memoratu fecerit, et q̄ septimus et octauus.
Ludouicus. xij. Bononiā a Bentiuolo, et Romandiolaꝫ a Venetis occupatas sumptibus proprijs sedi aposto. restituit.
13 Orās Deū pro rege Francie decē dies indulgētiarum obtinet.
14 Rex Frā. pōt subsidia exigere ab ecclesijs īcōsulto pōtifi. roma.
15 Pontifex Romanus quare de statu regis francie potius cogitet q̄ de ceteris regibus.
16 Interpretari est eius, cuius est condere.
17 Prelati in regno Francie in casu necessitatis debent regi auxiliū et fauorem prestare.
18 Rex Francorum in ecclesijs regalia capit.
19 Rex Francorum, nec excōmunicari, nec excōmunicatus potest per quemuis antistitem declarari.
20 Rex Francie prebendas in ecclesijs sui regni obtinere potest.
21 Rex francie beneficia ecclesiastica canonicatus, et dignitates cōferre potest pleno iure.
22 Consensus regis Fran. reqrit in electionibus platoꝝ sui regni.
23 Consuetudo an sit valida, ꝙ canonici ecclesia vacāte ad electionem non procedant, nisi morte prelati prius denunciata regi.
24 Res quelibet per quas causas ligatur, per easdē dissoluitur.
25 Episcopi regi Fran. debēt fidelitatem et reuerentiam iurare regi.
26 Pactū generale societatis humane est regibus obtēperare.
27 Rusticus inobediens qualiter sit multandus.
28 Rex francorum cognoscere potest de causis ciuilibus inter personas ecclesiasticas.
29 Rex Francie cognoscere potest sup possessorio retinende possessionis inter personas ecclesiasticas.
30 Duces Britānie et alenconij quo iure suis priuilegijs vtantur.
31 Rex Frāco. qualia olim cōcordata fecerit cum Duce britannie.
32 Ducatus Britānie subest corone Francie.
33 Regalia iura que olim Britonum ducibus pertinerent.
34 Appellari pōt a denegata iustitia p ducē britānie ad regē Fran.
35 Rex Frā. solus ꝯstitutiones seu leges in suo regno dicere potest.
36 Rex Francorum in Imperatorem eligi potest.
37 Francorum rex infami famam restituere potest.
38 Rex francie solus in suo regno quo ad tpalia potest legitimare.
39 Rex francie solus custodiam concedere potest in suo regno.
40 Securitates quibus concurrentibus concedi possint.
41 Rex francie solus in regno noua potest vectigalia imponere.
42 Ciuitas nulla regni Francie potest pro ciuitatis vtilitate disponere, nisi licentia a rege obtenta expresse.
43 Rex solus Frā. in suo regno de armoꝝ delatione pōt cognoscere.
Vetustas legis vicem quandoq; obtinet.
44 Femina non succedit in corona regni Francie.
45 Lex salica que sit, et per quem condita.
46 Ordinabile destruitur si ordo destruatur.
47 Carolus quidam Nauarre rex pessimus hic dicitur.

1 Rimum liliorum ius † altum et precipuū serenissime corone Francie est, ꝙ rex nullū in tēporalibus recognoscit, nec recognoscere tenetur. et ideo scriptum est, qd nō est feudū, et si feudū dꝫ dici nulluꝫ ita est francū sicut regnū Francie, qꝛ nullā fidelitatē dꝫ, qd est signū libertatis maxime. Naꝫ ois fidelitas est libertati ꝯtraria. extra de priuileg. c. cū olim. et est seruitus quedā Bald. in. l. quoties. C. de suis et legiti. faciunt nōt. in. l. sicut in prin. ff. de vsufruc. et qd nō subest imperatori expresse decidunt Jo. fab. Cy. et Jas. in. l. j. C. de sum. trinit. Alexā. c. ius quiritū. j. dist. Spe. de appel. §. nūc tractemus, qui
2 bus locis se resoluūt † regē et regnū Frā. legib⁹ iperialibus nō ligari. nā dictio, quos, posita in. d. l. j. restingit, vt ibi late p doc. facit. l. ea tñ. ff. de leg. iij. et vltra rōnes pdictas ea rōne potissimū, qꝛ in regno Frā. iperator nō hꝫ territoriū, seu districtū, ꝙ idē est. §. porro iuncta gl. et ibi de. s. Semi. vbi periculū. extra de elec. i. vj. et nos Francos imperator nunq̄ potuit neq; potest terrere, et sic extra territoriū impune ei non paretur. l. fi. ff. de iurif. om. iu. et c. ij. extra de cōsti. facit ad predicta qd dicit Bal. cōsi. ccccxviij. dū dicit regni Fran. regi naturali instinctu, nec subijci imperio, sed haberi erga imperiū sicut erga nos est polus antarticus, facit dictum Jac. de alua. in tit. de pace iur. fir. in prin. colla. x. dicētis in terminis pro regno Francie ꝙ nunq̄ fuit subiectū iperatori, nec
3 spes ꝙ obediat. † et si legibus imperialibus vtimur, ille vsus permissus est eatenus quatenus lex regni nō disponit. Nam dispositio legis Salice, seu regni pualet et obtinet. ita dicit Alex. c. ius quiritum, ꝙ singulare est in rege Frā. secus de alijs regibus, qui fuerunt a Roma. deuicti et tributarij redditi. de quibus aliq denominant in. l. in noie dñi. C. de offi. pfe. preto. affri. ¶ Nec glorientur Hispani, naꝫ tex. lxiij. dist. c. adrianus. solū loquit de Carolo magno qui erat rex Frācoꝝ, et ex Frācis (qꝛ Carolus eos deuicerat) in tali priuilegio participare meruerūt. ¶ Vltra predicta ius Francie satis declaratū extitit. c. p venerabilē. extra q fil. sint legit. licet gl. dicat ꝙ facto, et nō de iure, cui nō est credendū. nā vt iqt Alex. c. ius qritū. di. j. illa gl. est Jo. q fuit theutonicus, et iperatori subiectus, et sic tanq̄ suspectus spnēdus est. erubescere eniꝫ debuit ꝯ pdicta asserere, cū sine lege loquat. §. ꝯfide remus. in auc. de trien. et semis. collatio. iij. ¶ Nec debēt gloriari theutonici de. c. nolumus. xj. q. j. vbi inperator vult Francos suis legibus astriugi, nā illius. c. cōditor hoc facere potuit, qꝛ erat rex Frā. Carolus dictus magnus. ex eo capite qꝛ rex facere potuit et ordinare diuersitateꝫ tñ notauit, nā Francos expressit per dictionem, taꝫ, que est copulatiua diuersoꝝ. tex. cū glo. in. l. mercatores. C. no. vecti. l. qcūq;. C. de here. l. cū scimus. C. de agri. et censi. li.
4 xj. † Nec tales theutonici hoc declarare possunt, cū anteq̄ i eas fuisset trāslatū imperiū, fuerat apud Francos, vt patet ex historijs. et c. venerabilē. extra de elec. gl. lxiij. dist. c. qñ ex quibus elici solent tres imperij trāslationis. ¶ Prima a grecis Constantinopolitanis in Germanos, seu francos tēpore Leonis Pape. ¶ Secunda a francis in Italos, et primus illorū fuit Berengarius tpe Sergij pape, et iperauerunt annis circiter quinquagint. ¶ Tertia fuit ab Italicis in Theutonicos qui dicere voluerunt omnes sibi subesse nationes, qd nō est veꝛ etiam de iure quia tātum habent imperiū occidentale, et sic non orientale. et si illa pena eis de iure deficit merito et illa celestis regni Francie. ar. l. q de tota. ff. de rei vē. Et hoc satis declarauit papa Clemens quintus in extrau. que incipit meruit. declarādo diffinitionē Bonifacij nō pjudicare regno Frācie in tēporalibus. facit dictū Fran. de zaba. cle. vnica. de immuni. eccle. Et ius predictū versū est in ꝯsuetudinē, et est approbata tali cōsuetudo. et hactenus ab oibus pacifice obseruata a tāto tpe, ꝙ nō extat memoria in ꝯriū. Que ꝯsuetudo gratie est inductiua. c. nō est. de cōs. li. vj. iurisdictionis attributiua. l. j. C. de emen. ser. l. viros. C. de diuer. off. li. xij. c. dilecti. extra de arbitris. c. si laicus. extra de foro cōp. Et priuilegij attributiua l. fi. C. no. vec. de aqua quot. ff. l. j. §. fi. c. sup qbusdā. extra de vb.
5 sig. ix. q. iij. c. ꝯquestus. † potuitq; talis supioritas pscribi, qꝛ Frācigēne Romani impij non sunt. Sed separati iudicant, p glo. §. ius aūt. inst. de pa. po. et sic cū nūq̄ fuerint subditi, potuerūt pscribere. faciūt no. d. l. viros. d. c. si laic⁹. in. l. vēditor. §. si ꝯstat. ff. cōia. pdi. ꝯ sta. et ꝯsue. ꝯ libertatē ecclesie. §. si vo dñs tēporalis. coll. x.
6 ¶ Scdꝫ ius altū seu pcipuū oēs diuitias excedens est † ꝙ nullus rex hꝫ ita pulchrū et excellēs nomē. Melius est bonū nomē q̄ diuitie multe. inquit sapiē. et rōne excellentie nois maior reuerentia adhibenda est. Pulchꝛ est et singulare habere bonū nomē. l. facta. §. si in danda. et ibi gl. ff. ad trebel. Et lꝫ de regibus fiat mētio in iure. s. de rege Anglie. c. nouit extra de iud. et c. nō est. extra de spō. De rege Vngarie. c. nō est. et c. lꝫ. extra de voto et voti redē. c. itellecto. de iureiu. De rege Gothoꝝ. xvij. di. c. ꝯcilia. §. hinc et. De rege Sueuie siue Scotie. extra de cōuer. cōiu. c. charissimus extra de immu. eccl. c. inter alia. in subscriptiōe. De rege Nauarre. c. ad nraꝫ. extra ꝯ iureiu, de rege Apulie et Sicilie. c. veritatis de iureiu. et cle. pastoralis. de sen. et re iu. De rege castelle a Arragonie siue Hispanie. extra de iureiur. c. qto. Hi tñ tā excellētissimis nominibus seu epithetis nō decorātur, sicut rex Frācie. Na vocatur gloriosissimus. c. hoc quippe. iij. q. vj. excellentissimus. xj. q. iij. c. excellentissimus. Illustris. d. c. nouit. de iudi. in subscriptione. c. nouit extra de appellationi. Et merito illustris scdm Bald.
7 l. j. ff. de officio prefec. preto. † quia plures prouincias siue plures ciuitates habet sub se numero. xij. scꝫ Remenſ. Senoneſ. Rhotomageſ. Turoneſ. Bituriceſ. Lugduneſ. Narboneſ. Tholosaneſ. Auxitaneſ. Burdegaleſ. Vieneſ. Bisuntineſ. Et comprehēsis dictis puincijs in quibus sunt sedes archiepoꝝ in dicto regno sunt epi nume. ciiij. et vocat Christianissimus filius, vt

in extrauag. Jo. xxij. que incipit ꝓdiẽs. ⁊ hoc ex gratia dei ope rãte pp fame claritatẽ, feruorez deuotionis, ⁊ sinceritatẽ fidei ca tholice, q̃ sp in regibus viguit, vt pz in histozijs regũ Francozuz. Nã Clodoueus de heretico Gotho sũpsit vltionẽ. Clotarius se cũdus bello optimus atq; strenuus pietatez colebat, religionem quoq; venerabat̃. Dagobertus ob martyris Dionisij veneratio nẽ, aureũ feretrũ additisq; ad decozẽ multis varijsq; gẽmis, ãnuis insuper ꝓuẽtibus ad sacerdotũ, ⁊ ministroꝝ tẽpli alimoniã desti natis, tapetes quoq; vnionibus varijs intextos, quibus interioꝛ
8 paries tegeret̃, attribuit. ¶ † Pipinus stephano sũmo pontifici ꝯ̃ Astulphũ Roman. regẽ graui tributo Romanos ꝑmẽtẽ sup petias tulit Bononiã, ⁊ Romãdiolã dedit Spe. tit. de rescri. §. ix. ver. Itẽ q2 obtẽtũ, cui Pipino ⁊ posteritati eiuş ille Stepha nus bñdixit. ⁊ eũ q̃ temeritate aliqua aduersus Frãcos bella mo uerer, cõione xpiana interdixit. ¶ Carolus rex, q̃ ⁊ imperatoꝛ fa ctus, ⁊ pp eius magnitudinẽ ꝓudẽtiã ⁊ virtutẽ magnus dictus est xpianoꝝ, i numeꝝ scõꝝ relat⁹ ecclesiã auxit. Adrianũ, ⁊ Leo nez. iij. sũmos põtifi. ab oi tributo, ⁊ molestia liberauit. c. adria nus. ⁊. c. in sinodo. lxiij. di. ⁊ iuxta Alex. magni dcm̃, maluit se di sciplinis añcellere q̃ opulẽtijs. cõsiderãs q; optimo ꝓncipi glo riosũz est bñe rõnẽ studioꝝ, obtinuit vniuersitatẽ Parisiẽ. q̃ iter oẽs ꝯstat florẽs, ⁊ famigerata. nec florẽtissimã Illustrissimãq; frã coꝝ nationem vlla ferme alia res peq; facit. Is Carolus triennio ꝑusq̃ moreret̃ testm̃ ꝯdidit duab⁹ ꝑtib⁹ totius ꝑtiose sue suppel lectilis ciuitatũ maioꝝ presulibus relictis. Tertiã liberis ⁊ nepo
9 tibus, ⁊ familie ꝑ vniuscuiusq; rõne attribuit. ¶ † Ludouicus q̃ pius dictus est imperatoꝛ ⁊ Frãcorũ rex, Lotbariũ ei⁹ filiũ ec clesie libertates ⁊ ꝓuẽtuũ iura violãtẽ ad restõnẽ monet, ⁊ Ro. pōti. ditionez ꝯseruare iuꝛo ꝑstringit. mirãdũq; de eo fert̃, q; per dies. xl. nullũ neq; cibũ neq; potũ, ꝑter spũale corpis, ⁊ sãguinis viaticũ ad alimẽtũ accepit. ex eius cronicis bñ, q; fuerũt eius ipe ratozis extrema oĩa religionis, atq; fidei plena. ¶ Hugo. dictus cappet, diuino ministerio est rex factus, ⁊ p. s. Gabrũ, alias Uale riũ deo reuelãte ei dictũ est, se vsq; i sempiternã, alij septimã gñã tionẽ regnatuꝝ. ¶ Robertus eius filius ecclĩã venerat̃ ecclĩaꝝ extructiõe, hymnisq;, ⁊ cãticis, vt suffragiũ q̃, O cõstãtia martiꝝ Cũctipotẽs, imo suffragia docẽt. ¶ Ludo. pp corpis molẽ gros sus cognominatus ꝓmaxius seruoꝝ xpi amatoꝛ fuit. Plerosq; suo tpe ordines, aut originẽ, aut magnũ scitatis icremẽtũ accepe rũt Cluniacẽ. hospitalarioꝝ. ꝑterea premõstra. scissime istitutio nes vite, ⁊ moꝝ luminaria effulserũt, ⁊ diui victoris cenobiũ pa
10 risiano suburbio sitũ a fũdamẽtis extruxit. ¶ † Ludo. iunioꝛ di ctus, crucis signo assumpto turchos bello sup̃auit. ¶ Philip. q̃ cũ ab initio etatis deodatus appellaret̃, Augustus quoq; dcũs est tũ pp egregiã sãctãq; virtutẽ, tũ q2 adeptũ regnũ auxit. sacro coronamẽti absoluto ministerio adhuc adolescẽs memoꝛ fuit q̃ impie pleriq; ꝑ Frãciã deierarẽt ⁊ execrabili Deũ blasphemia ꝑ uocarẽt, aiosiozẽ q̃ ĩperatoziã (ꝙ̃ q̃ i auc. vt nõ luxurient̃ hoies ꝯ̃ nãz. colla. vj.) descriptã legẽ tulit. si qs eius ipietatis reus cõper tus esset in fluuiũ aut paludẽ demitteret̃. i iudeos seueritatẽ apõ castrũ Brayũ exercuit. ob Hierosolymitã ꝓsecutionẽ ⁊ sustẽta tionẽ trecẽtũ mille lib. Parisiẽ. milia insup cẽtena domui hospi tali. paupibus milia. xx. testõ reliqt dedit ⁊ legauit. ¶ Ludo. san ctoꝝ catalogo inscriptus ẽ vita scissima ⁊ miraculoꝝ euidẽtia ꝑ clamãtibus. ¶ Philip. eius diuini Lud. fili⁹, sinodũ sacrã ⁊ gre go. pōti. Lugduni celebratã tutauit, diu de xpiano statu ꝓcedẽte
11 ꝯfabulatu. ¶ Philip. huius nois q̃rtus, dict⁹ pulcher, ecclesias ⁊ capellas dotauit, ⁊ iter al's Cenomañ. capellã regiã de Uado maliuidi appellatã, nũc, ph doloꝛ, desolatã, in qua voluit thesau rariũ capellanos ⁊ clericos ꝯtinuã facere residentiã (qḋ in desue tudinẽ abijt, q2 ꝑ substitutos seu vicarios, nũc sine rescripto rega li sunt deseruiẽtes ꝯ̃. l. nullus q̃ nexu gñis. C. de decu. lib. x.) ordi nauit is paululũ q̃ moreret̃ filios seruare charitatẽ, exhoztat̃, ⁊ eũ voto Hierosolymitano absoluere. ¶ Philip. vij. d. Uallesi⁹ eccłe iuriũ libertatũq; ⁊ ꝑuilegioꝝ ꝓtectoꝛ, ⁊ ꝯseruatoꝛ fuit ꝑ maximus. maliuolis eccłe ꝑturbatorib⁹ fallacijs ⁊ adulationib⁹ obuiãs, iqt. nõ mõ nõ auferre ecclesijs sua iura, sed ea ampliare ĩn aio est. ⁊ ꝑpea alijs quoq; suffragãtib⁹ meritis bñfortunatus pri mũ, deinde felix, postremo optimus xpicola vocatus est. ¶ Joã. (⁊ si multis ꝑpessus esset fortunis) se Urbano pape filiali reuerẽ
12 tia obtulit, ⁊ cruce signauit. ¶ † Caro. vj. ꝑ ecclesie bono ecclĩaꝝ ꝓuentus in tres partes distribui iubet vnam in ecclesiaruz instau rationem, alterã dissoluẽdis earum obꝛonibus, ⁊ debitis, tertiaz quotidianis ministroꝝ vsibus assignauit, scisma lõgeuũ dissoluit eccłiastica iura ampliãdo. ¶ Caro. vij. sacrosci ꝯcilij Basilieñ. auctoꝛ, susceptoꝛ, ⁊ approbatoꝛ fuit ecclesie Gallicãe ꝓseruatoꝛ.

¶ Ludoui. xj. eius filius, ⁊ si aliqua seua exercuit, magnã tñ de uotionẽ ad diuã Mariã habuit, ecclesias ꝯsecratas auxit, ⁊ obla tionibus ditauit. ¶ Caro. viij. eius filius rex mitissimus, Alexã. pontificẽ visitauit, ⁊ ei ꝑsonaliter in missarum solẽnijs seruire vo luit. ¶ Ludouicus. xij. magnis laudibus attolẽdus esset, nisi adu lationibus crederer vsuruz. vnũ tñ afferre volo q; proprijs sum ꝑtibus Bononiã a Bentiuolo, Romandiolaz a Uenetis pre donibus occupatas, sedi apostolice ⁊ Julio secundo restituit vni uerso orbi ⁊ aperta sunt miracula, vnde rex de suo iusto titulo in potestate hmõi miracula faciẽdi accedit, ⁊ põt dicere illud euãge licũ q; rñdit dñs ꝯ̃ calũnias iudeoꝝ. Jo. x. c. si mihi nõ vultis cre dere operibus credite. c. studijs de presum. c. q; dei timorem ex de statu mona. que omnia gesta sine gratia operante ⁊ fidei since ritate peracta esse nullus est qui dicere velit ⁊ regni excellentiaz a sũmo Deo esse negare possit. Meritoq; alijs dotibus profun dissimisq; iuribus rex ⁊ regnum Francie debere tutari.
13 ¶ Sertiũ altũ ius ⁊ precipuũ seq̃t̃, † q; qcũq; orat ꝑ rege Frãcie hz decẽ dies indulgẽtiaꝝ ab Innocẽ. iiij. vt recitat ꝺ̃functus pre ceptoꝛ meus magister Cosmas guymier in ꝓemio pragma. san ctio. sup verbo tueret̃. ⁊. s. Tho. in. iiij. sniaꝝ di. xix. ar. iij. in solu tione vlti. argumẽti. Clemẽs. c. dies idulgẽtiaꝝ ꝯcessit orãtibus ꝑ pace ⁊ salute regis ⁊ reipu. regni Frã. vt vidi, ⁊ bullã legi i li. li lioꝝ ⁊ ẽ bulla. ñ. xxxiij. h laudãdũ saxit baruth ꝓpheta. c. j. sui li.
14 ¶ Quartũ altũ ius atq; singulare nulli † alij cõcessũz est, q2 lz iure cõi principes laici nõ possint subsidia imponere, nec sub noie mu tui doni aut charitatiui subsidij ab ecclĩa virisq; ecclesiasticis pe tere, aut exigere incõsulto pontifice. c. nõ minus. c. aduersus. cuz sua materia, extra de imu. eccle. in antiq. regi tñ Frãcie licet. ⁊ vi ri ecclesiastici h ꝑstare pñt exactione cessante, ẽt icõsul to Rom. pontifi pro vñi vel particulari regni Francie, defensione, ⁊ si peri culosa necessitas imminet, cuius necessitatis ad regem maiorem annis viginti, ⁊ si minoꝛ etate ad prelatorum clericorum ⁊ laico rum qui de eius sunt stricto consilio, seu maioris partis illorũ bo norũ arbitriũ seu interpretatio spectat. ⁊ ita declarauit Bo nifacius papa, ⁊ hoc alias accepi ex scriptis dñi de Banza, tunc cõsiliarij regis. sz pro vero didici ⁊ vidi scriptũ in bulla in libro lilioꝝ redacta, cuius tenoꝛ seq̃t̃, ⁊ est talis. ¶ Bonifacius eps seruus seruoꝝ dei, venerabilib⁹ fratribus, archiepis, epis, ac di lectis filijs electis abbatibus, prioribus, prepositis, decanis, ar chidiaconis, capitulis, ⁊ alijs ꝑsonis ecclesiasticis, nec nõ ⁊ nobi libus viris ducibus, comitibus, baronibus, militibus, ⁊ ceteris ꝑ
15 regnũ Francie constitutis ad ꝑpetuã rei memoriã. † Et si de statu regni cuiuslibet in quo catholice fidei cultus viget paterne sollici citudinis studio cogitemus, ad statũ tñ Christianissimi regis Frã cie, in quo semp ante actis tẽporibus erga Romanã matrẽ eccle siã viguit deuotionis integritas, reuerẽtie plenitudo splẽduit, fer uẽtis obediẽtie ꝓmptitudo, tãto solertius arcẽ fidẽtie extẽdimus ⁊ circa illud cogitatiõis nostre versat̃ instãtia, quãto ipsũz vlterio ri fauore ꝑsequimur ⁊ sincerius gerimus i visceribus charitatis. ¶ Dudũ siqdẽ pastoralis officij debitũ exeq̃ẽtes, i fauorẽ ecclĩa rũ ⁊ ecclesiastice libertatis auct. apłica dixim⁹ statuẽdũ, ne plati ⁊ ꝑsone ecclesiastice cuiusq; dignitatis status aut ꝯditiõis existãt sub adiutorij mutui, vel doni noie Jmpatoꝛ reges seu principes, aut alter ꝑsidẽtes eas imponere, exigere vel recipe ab eisdẽ pla tis ⁊ ꝑsonis ecclesiasticis audeãt, certis penis adiectis, nihilomi nus in hac parte veꝝ nõnulli nr̃e itẽtiõis ignari sueq; ꝓudẽtie in nitẽtes hmõi ꝯstitutionẽ nr̃am nõ rõnabili aut eqtati ꝯsone, volũ
16 tarie interꝓtatiõi subijcer moliunt̃, † nõ attẽdẽtes q; ad eũ q̃ ꝯdi dit interꝓtatio noscit̃ ꝑtinere. Nos igit̃ huic morbo ꝯgruã inten dẽtes adhibere medelã, vt cuiuslibet ambiguitatis scrupulus in hac parte tollat̃, ⁊ ṽitatis puritas elucescat, auctoritate ꝑsentiũ declaramus, qḋ constitutio ipsa vel eius ꝓhibitio ad donaria, vel mutua, seu queuis alia volũtaria platoꝝ ⁊ ꝑsonarũ ecclesiasticaꝝ eiusdẽ regni cuiuscũq; status, ordinis, vel ꝯditionis existant, om nĩ prorsus coactione aut exactione cessãte se aliquatenus nõ exte dat. Licet ad id forsitã charissimi in Christo filij nostri Philippi regis Francoꝝ illustris, vel successoꝝ suoꝝ qui pro tẽpore fuerint aut officialiũ eorundẽ seu ducũ, comitũ, Baronum, nobilium, vel aliorum dominoruz temporalium de regno predicto requisitio ci uilis ⁊ amica precedat. Omniaq; feudalia censualia siue iura qli bet in reꝝ ecclesiasticarũ datione retenta, vel alia seruitia consue ta regi eiusq; successoribus comitibus, ⁊ baronibus, nobilibus, ⁊ alijs tẽporalibus dominis supradictis tã de iure quaz de consue tudine a ꝑsonis ecclesiasticis debita, predicta cõstitutio nõ inclu dat, vel aliquatenus comprehendat. Et q; persone ecclesiastice ꝑ ecclesiaꝝ suaꝝ vtilitatibus cõpositiõis, aut trãsactionis vigo rem

rē in his ɔtingat aliquatenus īpediri. ɔstitutioq̄ʒ eadē clericos,
clericaliter nō viuētes, sed se mercationibus, ⁊ mercimonijs pre-
presertim inhonestis ⁊ vilibus, vel scenis imiscentes actibus nō
17 defendat. † Adijcimus insuper hmōi declarationi nr̄e, q̄ si p̄dcō
regi, ac successoribus suis ꝑ vl̄i vel particulari eiusdē regni defen
sione periculosa necessitas immineret, ad hmōi necessitatis casuʒ se
nequaq̄ʒ extēdat ɔstitutio memorata, quin potius idē rex ac suc-
cessores ipsius possint a p̄latis ⁊ ꝑsonis ecclesiasticis dci regni pe
tere, ⁊ recipe ꝑ hmōi defensione subsidiū vel ɔtributionē illudq̄ʒ
vel illā p̄lati ⁊ ꝑsone predcē p̄fato regi suisq̄ʒ successoribus, incō
sulto ēt Ro. pontifice, teneanᷣ, ⁊ valeāt sub quote noīe, aut alias
ēt ipartiri, nō obstā. ɔstitutione p̄dcā, seu quouis exēptionis, vel
alio quolibet priuilegio sub quacūq̄ʒ verboꝝ serie ɔfecto a sede
apostolica ipetrato. eiusq̄ʒ necessitatis declaratio. s̄. dicte ipsius
regis ⁊ successoꝝ suoꝝ ɔsciētias onerari, eisq̄ʒ inotesceᷣ volumus
q̄ qcq̄d recipi vltra ipsius defensionis casuʒ ɔtigerit in suaꝝ reci
piāt ꝑiculū aīaꝝ. Sup quo nisi salubriter sibi ꝓuideāt, attēdere
poterūt in quo ꝑiculo remanerēt. Si vero defensionis p̄dcē tpe
hmōi ⁊ alijs annū. xx. prefati nō exegerint successores declaratio
necessitatis eiusdē prelatoꝝ clericoꝝ, ⁊ laicoꝝ qui de ipsoꝝ suc-
cessoꝝ stricto ɔsilio, seu maioris partis ipsoꝝ fuerint ɔscientijs re
linquaᷣ. Quoꝝ similiter ɔsciētia onerari volumus, eisq̄ʒ plenius
apperiri, q̄ si quid vltra casuʒ defensionis reciperent eiusdē in di-
spēdiū salutis ɔsiliarioꝝ reciperent ipsoꝝ illudq̄ʒ restituere teneā-
tur. Preterea intētionis nr̄e nō extat, nec existit ꝑ ɔstitutionē p̄-
dictā seu declarationē p̄n̄tē iura, libertates, franchisias, seu ɔsue-
tudines, q̄ p̄fatis regi, ⁊ regno ducibus, comitibus, baronibus, ⁊
nobilibus, ⁊ quibusuis alijs ꝑsōibus dn̄ijs editionis p̄fate ɔsti-
tionis tpe, ac ēt ante illud cōpetere noscebanᷣ, tollere, diminuere,
vel quouismodo mutare, aut eis in aliquo derogare, seu nouas
seruitutes, vel submissiones imponere. Sed iura, libertates, fran
chisias, ⁊ ɔsuetudines. s̄. dictas ⁊ ꝑtactas regi ⁊ alijs illesa ⁊ in-
tegra ɔseruare. nulli ergo oīno hominū liceat hāc paginā nr̄e de
clarationis ifringere, vel in eā temerario ausu attētare. Si q̄ aūt
hoc attētare p̄sumpserit, indignationē oīpotētis Dei, ⁊ beatorū
Petri, ⁊ Pauli apostoloꝝ eius se nouerit incursuꝝ. Datū apō
vrbē veterē scdo kal. Augusti pontificatus nostri, anno. tertio.
¶ Idē Bonifa. pōtifi. sui anno. xiij. illud ius extēdit ꝑ redēptio
ne ꝑsonaꝝ regis, regine, ⁊ filioꝝ. ⁊ lʒ quidā docto. vt narrat Pa
nor. d. c. nō minus voluerint dicere hoc posse fieri iure cōi fauo-
re reipublice patrie, q̄ꝛ qlibet teneᷣ p̄riaʒ suā defēdere. l. ij. ff. de iu
sti. ⁊ iur. c. pen. de homi. p̄sertiʒ cū ipsius defensione ꝓteganᷣ or-
phani ⁊ miserabiles ꝑsone. alij tn̄ doc. multis rationibus fulciti ɔ
triū sanxerūt. Ideo bonū fuit sup hoc declarationē sedis aposto-
lice hr̄e, nec culpādi sunt, qui tale negotium prosecuti fuerunt, q̄ꝛ
bonarum mentium est timere, vbi culpa non est. ¶ Quintū ius li
18 lioꝝ est, † q̄ rex in ecclesijs capit regalia, ⁊ est hoc approbatū in
decreto basiliensi. tit. de anna. ver. itē q̄ dicta q̄nta p̄s, ⁊ i his tuē
tur, q̄ antiqua ɔsuetudine vsi sunt. c. ḡnali. extra de ele. li. vj. spiri
tualis est alle. Spe. tit. de leg. §. nūc tractamus. v°. sed nūqd lega
tus. dū sp̄aliter loqᷣ de rege Frācie, ⁊ eius iure vendicādi in qui-
busdā ecclesijs vacātibus collationē b̄n̄ficioꝝ ad illas spectātiuʒ
⁊ qd̄ illo tpe ēt tp̄alia illaꝝ ecclesiaꝝ recipit. ⁊ bene dicit Spe. q-
busdā ecclesijs ⁊ sunt ille ecclesie vt ex registris parlamēti, ⁊ cōpo
toꝝ accepi. s. i archiep̄atū remēsi regalia accipit, i ep̄atibus lau-
dunē. Suessionē. Cathalanē. Tornacē. Morinen. Atrabaten.
Ambianē. Nouionē. Siluanē. Beluacē. ⁊ sic in toto archiep̄a-
tu, excepto ep̄atu Cameracē. Itē in archiep̄tu Senonē, ⁊ dioce-
sanis q̄ sunt Parisiē. Carnotē. Aurelianēsis. Niuernē. Antisio
dorē. Trecēsis. ⁊ Meldē. ⁊ in ep̄atibus Cenomanē. ⁊ Andega
uen. ꝓuincie Turonē. in archiep̄atu seu ꝓuincia Bituricē. tā pro
ipso archiep̄atu q̄ʒ ep̄atibus Claromontē. s. Flori. Tutellē. Ca-
strē. Caturcē. ⁊ Anicie. archiep̄atus aūt Lugdunē. ꝑtendit ep̄s
Eduē. capit rex regalia. in ep̄atu Cabilonē. ⁊ i toto ducatu Nor
mānie. tā ꝑ archiep̄atu Rothomagē. q̄ʒ ep̄atib⁹ Baiocē. Abri
cē. Ebroicē. Sagiē. Lexouiē. Cōstātiē. ⁊ in alijs ep̄atibus regni
pōt habere iura regalie, ⁊ in his tuēdus est, q̄ꝛ de nouo non vsur
pat arg. d. c. ḡnali. Sed hic non enumeraui nisi ea que declarata
inueni, ⁊ vidi bullam de episcopatu Abruicen. que est Innocen
tij. data Asisij, anno. xj. Aliam bullam Clementis. anno. iij. vbi
de prebendis ⁊ dignitatibus Remen̄. ecclesie. Alteram Grego
rij de eccle. Senonien̄. de quibus ⁊ aliq̄bus supradict. sunt bul
le i li. lilioꝝ sub quota. lxxi. lxxij. lxxiij. lxxiiij. lxxv. lxxvj. ⁊. lxxix.
a de episcopatu Cenomanen̄. pro rege executus sum vacante di-
cto episcopatu per dimissionem reuerendissimi in Christo Pe-
tris ⁊ dn̄i, domini Philippi de lucemburgo Cardinalis in fauo-
rem defuncti domini Frācisci de lucemburgo. Et prouisionem
quam idem Reuerendissimus habuit per obitum dicti defuncti
domini Francisci de lucemburgo.
19 ¶ Sextum sanctum ex gratia Dei, ius altum procedens est, † qd̄
licet principes seculares possint excōmunicari, ⁊ excommunicati
declarari. c. quoniam quidem. xviij. distin. c. nō est. extra de spon.
vbi de rege Anglie fit mentio. Rex tn̄ Francie a quocunq̄ʒ (ma-
xime sui regni) antistite non potest excōmunicare, nec excommu-
nicatus declarari. ⁊ illud ius antiquum declarauerunt Clemēs
quintus in extrauaganti. meruit Martinus Papa qui de hoc
bullam ad rei perpetuam memoriam declarando concessit. facit
declaratio Joan. xxij. in extrauagan. frequentes. sub tit. de iudi.
declarat per priuilegium posse concedi, ne quis possit excōmuni-
cari, nec ei interdici. Quod priuilegium etiam extenditur ad eius
officiarios, ⁊ hoc pro actu exercitij iurisdictionis temporalis fa-
cit qd̄ not. lxxxix. dist. c. iudicatum. Nam idem priuilegiū hʒ fa-
milia qd̄ dn̄s. xij. q. ij. c. ecclesia. gl. c. clericorum. xj. q. j. ⁊ qd̄ not.
ff. ad municipales. l. assumptio. ⁊ de hoc sunt arresta in curia par
lamenti registrata de anno domini milesimo. ccclxxij. contra ar-
chiepiscopum Rothomagen̄. qui erat de domo Alenconij. de
anno domini milesimo. cccxcix. contra officialem Remensem. de
anno domini milesimo. cccxcix. contra archiepiscopum Turonē.
qui baillivos, ⁊ seruientes excōmunicauerant. Dictumq̄ʒ extitit
vlterius contra dictum archiepiscopum Turonen̄. quod in moni
tionibus generalibus non comprehenderentur officiales regni,
⁊ ita declararet. ⁊ anno milesimo quinquagesimoseptimo die lu-
ne. xvij. Aprilis declaratum fuit in parlamento me presente, q̄
in monitione generali non comprehenderetur grapharius ⁊ cō-
mentarien̄. Castelleti de his, que sciebant tanq̄ʒ officiales regij, ⁊
ita declarauit episcopi Parisien. procurator. Que omnia pro le
ge sunt seruanda. l. vnica. C. de senatusconsul.
¶ Septimum ratione vnctionis, ⁊ sue Christianitatis ius est,
20 † quod licet laici in ecclesijs prefici non debeant, vt satis pa-
tet ex textu capitulo dilectus. extra de concessione preben. capi.
fi. xvj. dist. c. bene quidem. ⁊ vt ad hoc iura satis sunt nota, tn̄ rex
Frācie obtinet ⁊ obtiere pōt p̄bēdas in ecclesijs sui regni ꝯ hoc ꝑ
Panor. c. extirpāde. §. qm̄ v°o. ex̄ ꝯ p̄bē. vbi fit mētio q̄ rex Frā
cie ē canonic⁹ ecclesie. s. Hilarij Pictauie ciuitatis. Et experiētia
docet. nā i ecclesia Cenomanen̄. hʒ p̄bēdā, cui⁹ redditus remittit
seruientibus seu baiulis i ecclesia beati s. Martini turonen̄. ⁊ i ec
clesia Andegauen̄. ⁊ qn̄ p̄n̄s ē, distributiōes capit, vt exptus suʒ.
¶ Octauū ius lilioꝝ ex gr̄a dei opante ⁊ meritis p̄cedētibus esse
21 dignosciᷣ, q̄ lʒ dicat Jo. an. in. c. ij. de p̄ben. li. vj. † q̄ ius ɔferēdi
p̄bendas sit adeo spirituale q̄ nō cadit in laicū. xvi. q. vij. c. si q̄s
deinceps. ⁊. c. fi. extra de iure patro. Nec laicus illud possit possi-
dere. de prescri. c. cām que. ⁊ sic nec p̄scribere. c. fi de possessiōe. ex
tra de reg. iur. li. vj. tn̄ rex Francie pleno iure beneficia ɔfert eccle
siastica, canonicatus ⁊ dignitates. c. dilectus. el. iij. extra de p̄be.
in quo fit mētio de decanatu Andegauen̄. extra de ɔsuet. c. cū in-
ter. i parte decisa, vbi loquiᷣ de collatiōe p̄bendaꝝ ecclesie sancti
Petri de curia nostre ciuitatis. Et in hoc multū fauendū est regi
Christianissimo. gl. sup v°bo regalia. tit. de anna. in decreto Ba
silien̄. facit gl. in. c. imperiū. x. dist. ⁊ talia beneficia non subiacent
reseruatiōi pape, ⁊ sic nec decreto Basilien̄. seu nominationibus
vniuersitatū ꝑ no. Dn̄i. de. s. Gemi. c. ij. de preben. in. vj. Qd̄ ius
imꝑator nō hʒ, nec aliquis dux alemāie salua pace Bal. in. c. quā
to extra de iudi. ⁊ Specul. in ti. de preben. ver. itē no. Nā impera
tor nō hʒ potestatē ɔferendi, sʒ facultatē faciendi recipi, ⁊ vocan
tur primarie preces imperiales. ⁊ magna d̄ria est ɔferre vel face
re recipi, vt per do. Jo. an. in add. ad Spe. d. ti. faciūt no. Pan̄.
in. c. fi. extra ꝯ ɔces. preben. vbi loquiᷣ tex. de comitissa Flandrie.
qd̄ dʒ intelligi de presentatione non de collatione, ⁊ contra dictū
Spe. ⁊ dictum imperatorem facit. c. imperium. x. distin.
¶ Nonū lilioꝝ ius ꝓfūdū ab Adriano papa cū vniuersa synodo
concessū multis iā retroactis tēporibus ɔsuetudine introductum
22 esse dignoscitur † q̄ in electionibus prelatorū dʒ eius regri assen-
sus, ⁊ si nō prestat assensum, non confirmatur electio. tex. singula-
ris de rege Francie in. c. Adrianus. ⁊ in synodo. lxiij. dist. Mirā
dumq̄ʒ meo videre quod legitur in. c. hinc est. xvj. questio. j. vbi di
citur q̄ est xenodochium seu cenobium in regno Francorum cō-
stitutum vbi sine regali prouisione. ⁊ monachoruʒ electiōe nullus
abbas introducitur, nescio si intelligatur de abbatia santi Petri
de cultura Cenom̄. vbi in actu electiōis interest regius ꝓcurator
non vt eligat, sed vt pacem, ⁊ ɔcordiā seruare procuret, maiorīq̄ʒ
admiratione dignū, q̄ adrianus cum vniuerso clero ac populo,
carolo magno eiusq̄ʒ successoribus ɔcessit, ⁊ d̄creuit, q̄ i archie-

piscopatibus, episcopatibus, ꝛ prouincijs, nisi a rege laudet, ꝛ inuestiat, eps a nemine consecret, ꝛ qcunqꝫ ꝯ tale decretuꝫ ageret, anathematis vinculo innodauit, ꝛ nisi resipisseret bona eius publicari precipit, ꝛ ẽt ireuocabili exilio puniri. tex. in fi. d. c. in synodo. ꝛ c. adrianus. lxiij. di. q̄ iura faciũt ꝑ snia lata ꝯ aliquos inobedietes. Nec ob. vt qbusdã vr̄. c. sciãt cũcti. extra de elec. in. vj. qꝛ est ius propriuꝫ regis Fracoꝝ, ꝛ illi nõ est specialiter derogatũ, ꝛ est bulla ꝑ q̄ ẽ ꝯcessuꝫ iura Fracoꝝ regũ nõ auelli sine cã ꝛ expressa mentione, q̄ est ꝯsonans. c. nouit. in ꝑn. extra de iudi. ꝛ vltra ꝑdicta facit gl. sup verbo, ꝑncipes. c. de hoc. ꝛ ibi glo. extra de iure pa. gl. c. sacrosancta. c. cũ terra. c. qꝺ sicut. extra de elec. dictus Panoꝛ. in. c. j. extra de ꝯsue. Jo. and. Jnn. ꝛ Bal. d. c. qꝺ sicut.

23 † ꝙ põt induci ꝯsuetudine, vt ecclesia vacãte canonici nõ procedãt ad electionẽ, nisi prius morte prelati regi nunciata, ꝛ postulato assensu regio de procedẽdo ad nouã electionẽ, ꝛ si fieret cõfirmatio est cassanda. xviij. q. ij. c. abbatẽ. el. ij. ꝛ ibi gl. Jta ꝙ si canonici eligũt regi suspectũ, põt rex appellare. Bal. d. c. ꝙ sicut. ꝛ añ ꝯfirmationẽ se põt opponere, si dubitat de ꝑditione patrie, vel reuelatione secretoꝝ, vt dicũt prefati doc. dictis iuribus, ꝛ Jnn. c. sup his de accus. facit tex. in verbo verũtñ. in decreto Basiliẽ. tit. de ele. ad ꝑdcã faciũt. c. cũ longe. c. reatina. c. nobis. c. lectis. lxiij. dist. ꝛ si qs velit dicere regẽ Hispanie habere tale ius, vt. d. c. cũ longe. dico illũ nõ habere, nisi ex participatione iuris Caroli magni, q vt. s. relatũ est eos Hispanos vicit, ꝛ rexit, ꝛ matrimonij fauore Barcellonã, ꝛ alias ciuitates dedit. ꝛ si qꝺ ius habuit imperatoꝛ ꝑ iura. s. allegata, hoc reuocatũ est. §. vex. lxiij. dist. q §. solũ loqt de reuocatione iuris iperialis, ꝛ Carolus magnus hoc ius habuit nedũ vt imperator, sed vt Francoꝝ rex, vt pꝫ. d. c. adrianus. ꝛ tale ius ei ꝯcessuꝫ est a Papa cũ vniuersa synodo. iõ papa Stephanus. d. §. vex. ꝛ reuocationis auctoꝛ sine vniuersa synodo reuocare nõ potuit neqꝫ eius snia preualet. argu. eorũ que notant. c. in canonicis. xix. di.

24 † Nã fortius est qꝺ ꝑ vniuerse ecclesie statuta firmatũ est. c. puto. ij. q. vij. ꝛ est regula iuris ꝙ omnis res ꝑ quascũqꝫ causas ligat ꝑ easdẽ dissolui necesse est. Nec obstare predictis puto. c. ego Ludouicus. lxiij. dist. nã ibi solũ renũciatio facta fuit de elec. sũmi pontificis. An aũt tali iuri possit rex renũciare ꝑñtis nõ est speculationis, sed aliqd notat ꝑ Bal. c. si gñali. in verbo, quero vtrũ rex Frãcie. x. colla. in tit. si de feu. fuer. ꝯtro. iter do. ꝛ agna. alias sub tit. ꝺ ipu. Unũ tñ nõ est omittẽdũ ꝙ regalia insignia de facili remitti nõ pñt nec alteri ꝯcedi. Neqꝫ. n. est facile regis locum tenere. c. nõ est. c. ante oia. c. multi. xl. dist. facit pro hoc iure, qꝛ extraneus ꝛ alienigena in suo suo regno nõ põt bñficiari sine eius ꝑmissione. ita dicit gl. in verbo. exteroꝝ, in proemio pragma. sanctio, facit qꝺ no. Zenzelinus in extrauag. Jo. xxij. q̄ incipit, execrabilis. sup verbo, diuersoꝝ, dum dicit dñm tpalẽ obijcere posse ꝯ ꝑmotionẽ seu prouisionẽ fcãꝫ de incola alterius regni, qꝛ alieni regni arcbana scrutari nõ ꝯuenit. l. pen. C. de cõmer. ꝛ merca. ꝛ indigene exteris sunt ꝑponendi. Nã oriũdus nõ oriũdo, ꝛ diocesanus nõ diocesano ꝑfert, vt i regula cãcellarie. xv. facit qꝺ no. in. c. fi. extra de peregri. c. bone. el. ij. extra de postu pla. ꝛ. c. hoꝛramur. lxxi. dist. ꝛ debẽt prefici hi quos multo ante not. probabilisqꝫ vita cõmẽdat, ꝛ qui recta rõne ꝑbati fuerint. c. epm. lxiij. distin.

¶ Decimũ ius lilioꝝ mirãdũ, ꝛ antiquũ est ꝯ iura ẽt scripta. c. nimis. extra de iureiur. ꝛ c. fi. extra de re iud.

25 † ꝙ epi regni debẽt ei iurare fidelitatẽ, seu reuerẽtiã, quã reuerẽtiã rex Theodoricus in ꝯcilio reseruasse sibi declarat. §. hinc ẽt. xvij. distin.

¶ Jn hoc tñ notãdũ existimaui ꝙ si fidelitatẽ ꝑ homagio accipimus. epi nõ debẽt. d. c. nimis. extra de iureiur. nisi rõne rerũ temporaliũ ꝛ feudoꝝ, vt ꝑ Panoꝛ. d. c. nimis. hoc. n. certissimũ est i iure ꝙ epi abbates, ꝛ alij clerici tenẽtes bona feudalia, ꝛ in feudum ꝯcessa tenent iurare fidelitatẽ ꝛ facere homagiũ. Henric. bohic. c. fi. extra de re iudi. in anti. Bal. in preludio feudo. faciũt no. i. c. solite. c. dilecti filij extra ꝺ ma. ꝛ ob. c. vex. ex̄ de foꝛ. cõ. c. cũ ad verũ. ibi cũ pro cursu tpaliũ. lxxxvj. di. ꝛ in. x. colla. de cap. cõra. c. fi. ita ꝙ pp feloniã bona faudalia fisco applicant vita plati aut clerici durante, qꝛ venit ꝯ legẽ ꝛ pactũ, ꝛ obedire tenet ecclesia, qꝛ in se ꝛ in aliũ est mater ꝛ cultrix iustitie. titu. episcopum vel abba. in princi. ꝛ de alie. feudi. c. fi. x. colla. ꝛ in tali cã feudalis rex est iudex cõpetens ꝑ no. gl. §. dꝫ. ꝛ ibi Domi. c. Romana. extra de appellatio. lib. vj. ꝛ in tali cã feudali efficit regi subiect⁹, in alijs aũt nõ s; reuerentie debitoꝛ, vt Bal. d. c. nimis. ꝑpterea credo, ꝙ isti epi, ꝛ ꝑlati aliter se habent iurãdo q̄ seculares ꝑncipes ꝛ laici. Nã ipsi solent iurare stola ad collũ posita, ꝛ manu ad pectus. Nõ aũt iurãt inter manus regis, aut dignissimi cãzellarij, seu questoris, ꝛ laici iũgunt manus inter manus regis, ꝛ iõ

vꝛ fidelitas manualis. c. cũ inter vos. extra de re iudi. ꝛ ista manuũ iunctio aliquali ratione põt fulciri, qꝛ manus significat potestatẽ. l. manumissiones. ff. de iusti. ꝛ iur. ꝛ significat arbitriũ. l. pe. ff. de arbi. ꝛ porrectio manus dextre significat soliditatẽ, ꝛ ideo debent esse firmi ad auctoꝛitatẽ regiã ꝯseruãdaꝫ, voluntarieqꝫ ei obedire que obediẽtia ꝯsistit in mandatoꝝ susceptione, ꝛ si ei nõ obtẽpat digna vltio succedit.

26 † Est. n. generale pactũ societatis humane obtemperare regibus. c. que ꝯ mores. viij. dist. xcij. dist. in summa. xxiij. q. iij. c. qui culpatur. fa. diui Hieroni. sentẽtia dus inquit principibus ꝛ potestatibus fidẽ ꝛ reuerẽtiã seruari oportet, quam qui non exhibuerit apud Deũ premia habere nõ poterit. xxiij. q. v. c. regũ. c. sicut apud carnales. facit qꝺ not. l. fi. C. de exactio. tribu. li. x. ¶ De pena aũt iobediẽtium diuersa iura statuunt. Naꝫ aliquãdo morte puniuntur. c. ij. extra de maio. ꝛ obedien. l. omne delictum. §. cõtumaciã. ff. de re mili. facit qꝺ scribitur Hesdre. c. vij. quotquot transgressi fuerint legem diligenter plectentur, siue cruciatur, siue pecunie multatione. Aliquando carceribus pignoribus captis mancipantur. l. cum eo. ff. ad legẽ iul. pecu. ibi pignus capiendo ꝛ corpus retinendo. Aliquando domo propria priuantur. ff. de inter. ꝛ relega. l. fi. ꝛ aliquando domus eorum inobedientiũ diripiuntur. l. si is cum quo. ff. comu. diuid. a̓liqñ bãniunt. l. curatores. ff. de offi. procu. cesa. Aliquando illis inuitis seruire cõpellunt. l. si ad magistratũ. C. de decur. lib. x. donec ꝯsentiãt. xc. dist. c. si quis. xcij. dist. c. si quis eps. ꝛ suscipiendi volũtas adsit. xxiij. q. iiij. c. displicet. ꝛ tales inobedientes nõ differãt se offerre. c. dist. c. j. ꝛ vsqꝫ dum fecerint ꝛ adimpleuerint. xj. q. ij. c. apostolicos. aliter tñ nobiles q̄ ignobiles cogẽdi

27 sunt. † Dicit. n. canon. inobediẽs rusticus tanto pensionis onere grauandus est, donec ipsa exactionis sue pena cõpellat ad rectitudinẽ festinare. xxiij. q. vj. c. iam vero. Aliqñ iurisdictione priuantur eisqꝫ denegat audientia. l. sed ꝛ si ꝑ pretoꝛẽ. §. hec aũt actio. ff. ex quib. cau. ma. faciũt ad predicta que notant in titu. qui sint rebelles. ꝛ tales ꝑsequẽdi sunt incessanter. iuxta illud Psal. persequar inimicos meos, ꝛ cõprehendam illos donec deficiãt. q̄ dictio, donec, infinite accipitur. l. legatum. ff. de ann. leg. extra de iudi. c. cũ sit. xvij. q. vij. c. si plures. obediẽtia vera nouem dꝫ habere ꝯditiones, vt videri põt ex not. Archi. viij. q. j. sciendum quas prosequt Luc. de pen. d. l. si ad magistratũ. pro qua adipiscenda tenenda est Bernardi snia dicẽtis. Uerus obediẽs nescit moras nec mandato procrastinat, sed aures parat auditui, oculos visui, manus operi, pedes itineri, ꝛ sic se totum interius colligit, vt imperantis exterius expleat voluntatem.

28 ¶ Undecimũ lilioꝝ ius altũ † ꝛ ꝑcipuũ esse dignoscit ex cognitiõe causaꝝ ciuiliũ inter ꝑsonas ecclesiasticas in possessorio de causis spiritualibus, vel annexis cãꝫ spiritualib⁹ habẽtibus, ꝛ hoc ex antiquissima ꝯsuetudine ꝑcedit. Que ꝯsuetudo iurisdictionẽ tribuit c. si laicus laicũ. extra de fo. comp. Etiã nõ capaci pp ꝑsone excellentiã. c. cũ dilecti. extra ꝺ arbi. Quã iurisdictionẽ regi Frãcie cõpetẽtẽ nõ est intẽtionis summi põtificis tollere, vel diminuere, c. nouit. ex̄ de iu. Et iudices sui de pleno possessorio retinẽde possessionis in bñficialibus, ꝛ alijs causis spiritualibus cognoscũt. Lꝫ iure cõi cleric⁹ corã iudice seculari nõ sit trahẽdus, ꝛ cã spũalis vel spirituali annexa debeat corã iudice ecclesiastico tractari. c. ij. extra de fo. com. ꝛ ita declarauit Martinus Papa multis ex causis in sua bulla cõtẽtis, cuius bulle tenoꝛ sequitur ꝛ est talis.

¶ Martinus eps seruus seruoꝝ dei, ad futurã rei memoriã, apostolice sedis equa ꝛ circũ specta ꝑuisio quoꝝlibꝫ iura ꝛ trãquillitatẽ ꝯfoueri satagãs, cũ verisimiliter timet, ne cupiditas improba se a vetitis abstinere nesciens statutis ordinationibus a se huiusmodi ꝑ deũribus laxato freno rõnis abutunt, nunc ꝑ ꝑuisionis debitũ remediũ, nunc vero ꝑ oportunũ declarationis officiũ nititur obuiare. Dudũ si quidẽ prouide considerãtes ꝙ licet clerici ecclesiasticeqꝫ persone, qui suas causas, querelas in his precipue que de iure vel ꝯsuetudine ad forũ ecclesiasticũ pertinere noscuntur. Eo tamen derelicto secularibus iudicibus se submittere, seu partes sibi aduersas ad forũ de iure vetitum conuenire, vel trahere presumebant, grauibus proinde penis tam spiritualibus q̄ tẽporalibus etiã iure disponẽte alligarẽtur, penas tamen ipsas non sine proprie salutis periculo sepius videbantur habere in contemptu. Nos qui ex debito pastoralis officij salutẽ querimus singulorum super his oportune prouidere volentes, per alias nostras literas statuimus, ꝛ ẽt ordinamus, qꝺ quicunqꝫ ex clericis, ꝛ plonis eisdẽ decetero reus talis presumptionis extiterit nisi a premissis desisteret, omni cõmodo cõcessionũ ꝛ gratiarũ sibi a sede ꝑdicta ꝯcessarũ careret. Ipseqꝫ in graues tunc expressas ꝛ alias iuris penas incurreret, prout in dictis literis plenius cõtinetur. cũ aũt

aũt pro parte cariſſimi ĩ xp̃o filij noſtri Caroli regis Frãcoꝝ illu
ſtris, nuꝑ nobis fuit expoſitũ, qḋ a nõnullis vertiť in dubiuz an ꝑ
hmõi noſtrã ꝯceſſioné derogare voluerimus iuri ⁊ iuriſdictioni
regie, preſertim in caſu poſſeſſorij retinende poſſeſſionis ſuꝑ ſuis
eccleſijs ⁊ beneficijs eccleſiaſticis ſuoꝝ regni Frãcie, ⁊ Delphina
tus Viennẽ. ꝑ quã iuriſdictioné prefatus rex ſibi aſſerit licere in
29 omni caſu ẽt iuridice tueri poſſeſſores. †Nos ad omne ambigui
tatis tollẽdũ dubiũ ſuꝑ his oportũe ꝓuideť volẽtes eiuſdẽ regijs
ĩ hac pte ſupplicationibus ĩclinati, auctoritate apoſtolica tenore
preſentiũ declaramus, noſtre intentionis nõ fuiſſe, neqꝫ eſſe ꝑ di-
ctã, aut per aliã quãcũqꝫ ꝯſtitutioné eidẽ regi, ⁊ eius regie iuriſdi
ctioni ꝑ quã (vt aſſeriť) tã rex q̃ꝫ ſui ꝓgenitores ſuper omni poſ-
ſeſſorio a tanto tꝑe citra, ꝙ de eius ꝯ̃ria memoria hominũ nõ exi
ſtit, ꝯſueuerũt cognoſcere, in aliquo derogari voluiſſe, aut velle
quoquo mõ. ipſoſqꝫ regẽ, ⁊ iudices detinẽtes partes moleſtatas
ſuper eaꝝ ꝯſeruatione ad ſuoꝝ beneficioꝝ poſſeſſioné ipſius re-
gis auxiliũ implorãtes, (dũmodo in ꝯtẽptũ iuriſdictionis, ⁊ liber
tatis eccleſiaſtice, vt partes ſibi aduerſas in rebus eccleſiaſticis
diutius perturbarent, hoc non fecerint) penas in dicta noſtra cõ
ſtitutione ꝯtentas, nullatenus incurriſſe, aut debere ĩcurrere quo
uiſmodo. Per hoc aũt nullũ ius ſeu iuriſdictioné in premiſſis co
gnoſcẽdi eidẽ regi de nouo acquiri volumus, ſꝫ antiquũ, ſi qḋ ha
beat, tãntũmodo ꝯſeruari. Nulli ergo hominũ liceat hanc pagi-
nã noſtre ḋclarationis, ꝯſtitutionis, ⁊ volũtatis ĩfringere, ⁊ ei au
ſu temerario ꝯ̃ire. Si quis aũt hoc attẽtare preſumpſerit, ĩdigna
tioné omnipotentis Dei, ⁊ beatoꝝ Petri ⁊ Pauli apoſtolorũ
ſe nouerit incurſurum. Datum Rome apud ſanctos apoſtolos.
¶ Que predicta credo intelligenda quãdo eſt queſtio meri facti
ſeu violentie, vel iniurie illate, ⁊ de ĩpedimento tollẽdo, ne partes
deueniãt ad arma, arg. §. ſi inter duos. l. eq̃ſſimũ. ff. de vſufr. ⁊ ita
intelligũt Inn. in. c. cũ dilecti. extra de elec. Io. and. c. fi. extra de
fo. cõpe. Panor. c. literas. extra de iur. calũ. in antiq. ⁊ Pet. de
30 ancha. c. ea q̃. extra de reg. iur. lib. vj. †Et ſi quis velit dicere hoc
nõ eſſe precipuũ ius, cũ ⁊ duces Britannie ⁊ Alenconij tali iure
vtantur, facilis eſt rñſio, qꝛ a fonte regio procedũt, ⁊ eis ius con
ceſſuz ⁊ eorũ iuriſdictio cũ a rege dependeat ꝑꝑ homagia, ⁊ fide
litates, ⁊ ꝙ iuriſdictio a rege Frãcie eis ſit infuſa. de duce Alen-
conij ſatis notũ eſt. Sed qꝛ Britones de hoc dubitãt, hic narra-
re volui, ꝙ Clotarius rex Francoꝝ ſextus filiũ ꝓpriũ multa ma
la in regno Francie facienté in Britannia proſecutus eſt, ⁊ Bri
tannie Ducem filium adiuuantem bello deuicit, gladio peremit,
⁊ Britanniam ſibi ſubiecit.
¶ Iudicail Britonũ p̃nceps offenſaz purgare volẽs, ad Dago
bertum venit, quez Cypiaci agentem magnis muneribus placa-
uit, ſe cũ omni gente ſua, ⁊ regi dagoberto ⁊ regno dedens, non
alio animo q̃ꝫ illa omnia ſub Dagoberti Francorũqꝫ perpetua
ditione tenere confeſſus eſt, ⁊ in verba regis iurauit.
¶ Petrus de droſco alias de beenne regi Ludo. nunc catalogo
ſanctorũ deſcripto in illa andegauẽ. anno dñi. M. ccxxxj. homa
giũ ſeu ſubmiſſioné fecit. ⁊ qꝛ ꝑꝑ lõgeuã etaté hoſtiũ incurſionez
⁊ inimicorũ ĩuaſioné iura clarificata nõ erãt, ad ꝯcordatũ ḋuene
runt, qḋ (ne obliuio nouũ bellũ inducat) hic interſerere diſtinaui.
¶ Ludouicus Dei gratia Francoꝝ rex Vniuerſis preſentes li-
31 teras inſpecturis, ⁊ auditurijs ſaluté ĩ eo q̃ eſt oĩꝫ vera ſalus. †no
tũ poſteris nr̃is fieri volumus, ꝙ cũ alias dilectus ꝯſanguineus
noſter Petrus de droſco alias de beenne dux Britanie (inſtigã
te Henrico angloꝝ rege, ⁊ eũ fouẽte) guerrã ꝯ̃ nos ĩcepiſſet, ⁊ q̃ꝫ
plures ptes regni nr̃i deuaſtaſſet. Caſtrũqꝫ nr̃z ḋ belleſme manu
armata cepiſſet, ⁊ diu ĩ ſua ſaiſina tenuiſſet, aſſerẽs ĩ ipſuz ius hr̃e
rõne q̃rũdã petitionũ nobis alias ex pte ſua exhibitaꝝ, ⁊ ꝑ nos
ſibi ꝓ aliqua pte denegataꝝ, tã rõne ſucceſſionis bone memorie
Roberti patris ſui atqꝫ fratris nr̃i germani quõdã comitis Dro
ceñ. ⁊ hiẽne, q̃ꝫ p̃tẽdebat ĩ regno nr̃o hr̃e, q̃ꝫ alias nos ob h̃ ſuis
malicijs obuiare ꝯſiderãtes, ⁊ populũ nobis ſubiectũ ab ipſis op
preſſionibus defendere cupiẽtes, vergẽte ⁊ ĩplẽte neceſſitate vim
armatã induximus ꝯ̃ eũ. Andegaueñ. venientes ꝓ reformãdis
illatis ⁊ ꝓpulſandis inferẽdis nobis ꝑ eũ iniurijs, ⁊ iuribus no-
ſtris hr̃ditarijs defẽdẽdis, volẽtes potius ad ſuccurſuz nobis ad
herẽtiũ ſibi patenter occurrere q̃ꝫ cõminata, ⁊ incepta nobis pe-
ricula in laribus expectare. cũ. n. ibidẽ in expeditione guerre nr̃e
diu ageremus altitonãtis gratia cooperãte, ac nõnulloꝝ comitũ
⁊ ꝓcerũ ſupplicatione mediãte, nos, ⁊ ipſuz ducẽ ꝯſanguineũ nr̃z
ad. ĩ. ſcripta mouẽtibus atqꝫ irreparabilia dãna ⁊ incõuenientia
q̃ ob hmõi guerrã nedũ regno nr̃o, ⁊ ſubditis, veꝝ ẽt multis alijs
ſunt ſecuta ⁊ ĩ poſteꝝ grauius v̾iſimiliter ꝓuẽtura dubitãtes, ni-
ſi per pacis, ⁊ ꝯcordie ꝓuidẽtiã extinguanť. nolẽteſqꝫ ꝑꝑea tãtũ

bonũ ĩ nr̃i redẽptoris diſplicẽtiã ĩpedire, ſꝫ potiꝰ ad illḋ nos red
dere hincinde paratos, vt Deus dirigat greſſus noſtros, ⁊ ꝑ pa-
cis beatitudiné noſtri, ⁊ ipſius ducis ſubditi ĩ ſecuritate ꝑmaneãt
⁊ viuãt, nobiſqꝫ, ⁊ eidez duci ꝑ q̃ꝫ in terra pax hoibus bone vo-
lũtatis optať, liberius ſeruiãt, ⁊ ceſſante belloꝝ rabie in trãquilli
tate, quietiſqꝫ pulchritudine delecteñť, ⁊ vt nõnulloꝝ demẽtium
more ſerpẽtis ĩficiẽtis venenoſe terras cornibus elatis, ⁊ effrena
to capite deuorãtiũ hincinde ſanie, ⁊ furore nutu diuino totaliter
extirpatis, populus fidelis in proſperitate viuat. Nos ⁊ idẽ dux
Britãnie vires, ⁊ corporis ſubſtãtiã, ⁊ ſubditos, nullo obuiante
ꝯ̃rio ꝯ̃ infideles, ⁊ blaſphemos Chriſtiani nominis in paſſagio
trãſmarino exponere valeamus, ſicut cupimus intẽdere, xp̃i q̃ ne
gligiť ꝓh dolor ĩ ignominiã nõ modicã militie xp̃iane. quibus p̃-
miſſis, ⁊ alijs ſequẽtibus ex vtraqꝫ pte diligẽter ꝯſideratis, ⁊ attẽ
tis ad pacis cõcordiã, ⁊ ad ꝑpetuã ꝯfederationis, ⁊ amicitie iter
nos, ⁊ ipſuz ducẽ initaꝝ memoriam deuenimus in hunc moduz.
32 ¶ †Primo vcꝫ idẽ dux ab eiſdẽ ſuis petitionibus tã rõne ſucceſ
ſionis predicte, q̃ꝫ alias penitus nos quietabit, prout ⁊ de facto
quietauit, ſeqꝫ ⁊ ſuuz ducatum nobis, ⁊ nr̃is ſucceſſoribus Fran
coꝝ regibus ḋ cetero ſub certis punctis inferius declarãdis ſub
miſit, atqꝫ homagiũ ſeu ſubmiſſioné nobis ob h̃ p̃ſtitit, ⁊ p̃ſtaŕ vo
luit. ¶ Vlterius vero bona fide ꝓmiſit ꝓ ſe ⁊ ſuis ſucceſſoribus
Britãnie ducibus nos ⁊ ſucceſſores nr̃os ꝯ̃ q̃ſcũqꝫ ꝑſonas cuiuſ
cũqꝫ dignitatis, ſtatus ſeu p̃eminẽtie exiſtãt, iuuare ⁊ ꝯſulere fide
liter iuxta ſuũ poſſe. Saluis, ⁊ exceptis ſũmo pontifice, ⁊ eccleſia
dei ſcã, quos idẽ dux excipit ſeu excipi voluit. nos ãt ſubmiſſioné
⁊ homagiũ p̃dcõs ꝯſiderãtes ⁊ attẽdẽtes, habita p̃us ſuꝑ h̃ ma-
tura deliberatione, eũdẽ ducẽ ⁊ ſucceſſores Britãnie duces ꝓmi
ſimus, ⁊ tenore p̃ñtiũ ꝓmittimus ⁊ tenemur bona fide ꝓ nobis ⁊
ſucceſſoribus nr̃is Frãcie regibus futuris tꝑibus ĩ ꝑpetuũ fidelr̃
iuuare ꝯſulere, ⁊ ꝯfortare, ac ſuã ptẽ tenere ꝯ̃ ſuos aduerſarios
q̃ſcũqꝫ. exceptis ro. eccle. ⁊ eius vicario. oiaqꝫ ſua regalia iura, ⁊
ſindicatꝰ, ac ſuꝑioritates, p̃rogatiuas, nobili. ⁊ frãchiſias q̃cũqꝫ
ſeu qualcũqꝫ ĩferius latius declaratas illeſa ſeu illeſas ſeruare, ⁊
ſine aliqua diminutione cuſtodire ĩ futuꝝ bona fide ꝓmittimus
iuxta poſſe, vcꝫ ſuũ parlamẽtũ ius regale, qḋ ĩ eccleſijs cathedra
libus ſui ducatus ſibi ab antiq̃s tẽporibus ſpectat, ⁊ pertinet, vt
cõiter dicebaŕ. Ac ipſaꝝ eccleſiaꝝ cathedraliũ, ⁊ aliaꝝ eccleſia-
rũ, ac viroꝝ eccleſiaſticoꝝ, viduarũqꝫ, orphanoꝝ guardiã ſeu ſal
uaguardiã, ac publicoꝝ itineꝝ ſui ducatus tuitioné cõmiſſionem
mouẽdi ⁊ faciẽdi guerrã hoſtibꝰ ſuis, ſi ⁊ q̃tenus opus eſſet defen
dẽdi ſeu ꝓhibẽdi delationé armoꝝ in ducatu ſuo fabricãdi, ⁊ fie
ri faciẽdi monetas ſuas albas ⁊ nigras, ꝓut ſibi ⁊ ſuis ſucceſſori
bus placuerit. puniẽdi ⁊ executioni deputãdi falſos monetarios
hñdi ⁊ exercẽdi oĩmodã iuſtitiã ꝑ ſe ⁊ ſuos Senaſcalcos, bailli
uos, ⁊ alios iuſtitiarios ſuos, ꝓut ſibi eos ꝯſtituere, ⁊ deputare
placuerit. ſaluaſguardias dãdi. Portꝰ marinos habẽdi, mari-
na naufragia cũ forefacturis emẽdis ⁊ emolumẽtis ex fractura
nauiũ. Et rõne p̃miſſoꝝ, peceroꝝ ⁊ naufragioꝝ, ac ob defectum
breuetorũ ſeu ſigilloꝝ marinoꝝ capiẽdi in villis, hauris ⁊ portis
ſui ducatus ⁊ in mari circũadiaceñ. obueníeñ. quo quomõ ꝑci-
piẽdi, hñdi ⁊ leuãdi toties quoties hoc in eiſdẽ locis ſeu eoꝝ al-
tero ꝯtigerit. ꝯfiſcationes bonoꝝ morti dãnatoꝝ ad cãm hereſis
ſeu heretice prauitatis. bonaqꝫ vacãtia ꝑ exheredationé, theſau
ros abſcõditos ⁊ repertos. Piſcaturas in mari ⁊ ĩ fluuijs dulci-
bus ſui ducatus, ⁊ deſiccationes in terra, ac piſces regales in ma
ri Britãnico captos, breuetos ẽt ſeu ſigillos breuetoꝝ, vcꝫ ſalui
ꝯductus ac victualiũ ꝓ nauigãtibꝰ ſeu mercãtibus ꝑ mare Bri
tanicũ in eorũ mercantiũ ſaluatione ⁊ fauore ab antiquis tẽpori
bus ꝑ certã cõpoſitioné ob hoc alias ordinatos, tã in portis, ha-
uris, ⁊ villis ſui ducatꝰ, q̃ꝫ ẽt Burdegali ⁊ in rupella. criminoſos
deponẽdi, ⁊ forbanizandi, ac remittẽdi, ⁊ abſoluendi ab omnibꝰ
crinibus, ipſos quoqꝫ ḋpoſitos, ſeu forbanizatos reuocãdi, ꝓut
eidẽ duci ⁊ ſuis ſucceſſoribus Britannie ducibꝰ videbiť faciẽdũ
33 †Quequidẽ iura regalia p̃rogatiuas, ſuperioritates, nobilitates
⁊ franchiſia omnia ⁊ ſingula ſupradicta ad dictũ ducẽ ſolũ ⁊ inſo
lidũ ab antiq̃s tẽporibus pertinẽtia, ⁊ ꝑ ipſuz duces ſibi, ⁊ ſucceſ
ſoribus ſuis ſpecialiter in noſtri preſentia reſeruata ⁊ vt ſuꝑius
dictũ eſt ſpecificata, ⁊ eorũ quodlibet, ꝓmiſimus eidẽ Duci ⁊ ẽt
tenore p̃ſentiũ bona fide promittimus, ⁊ tenemur ꝓ nobis ⁊ no-
ſtris ſucceſſoribꝰ Frãcoꝝ regibus ſine aliqua leſione, vel diminu
tione faciẽda ſeruare, ⁊ fideliter cuſtodire, vt dictũ eſt. Quibꝰ ſic
actis, reſeruatis, ſpecificatis, ⁊ hincinde promiſſis, idẽ Dux in ſi-
gnum illius ſubmiſſionis ipſaz declarando, voluit ꝙ a ſuo Bri-
tannie parlamento decetero appellaretur ſeu reſſortũ deuoluere
tur ad noſtruz Frãcie parlamentũ in duobus caſibus ſubſequẽ-

tibus duntaxat, quamuis antea idem dux, nec sui predecessores
non cósueuerunt vnquam vsq; tunc tale homagium, seu submis
sioné nobis, nec nostris predecessoribus fecisse, vt notorie, ⁊ pu
blice dicebat. Primũ, vcz ꝙ a falso ⁊ prauo iudicio seu senten
tia iniqua in suo parlaméto britãnie futuris tpibus latis appel
34 labit decreto ad nr̃m parlamẽtũ. †Scdó ꝙ ab eodẽ duce ob de
fectũ seu denegationé iuris, ipso tñ duce sup hoc pmitus in pro
pria psona, si bono mõ ⁊ in loco tuto poterit inueniri tribus vici
bus, ⁊ p interualla tpis spacia sufficienter summato, ⁊ requisito,
ipso duce h renuente, ⁊ denegãte, ꝙ absit, ⁊ ob cãm resorti ipsoꝝ
duoꝝ punctoꝝ seu casuũ, ⁊ nó alias. idẽ dux fecit nobis tũc pri
mũ homagiũ seu submissioné, ⁊ obediẽtiã sui ducatus britãnie, si
ne fidelitatis iur̃z p se ⁊ suis successoribus, saluis ⁊ exceptis suis
predictis iuribus regalibus, supioritatibus, ac progatiuis qbus
cũq;. ⁊ eoꝝ singulis p ipsuz ducẽ (vt supius est dcm̃) reseruatis,
⁊ integraliter retentis mõ ⁊ forma pdictis, ⁊ sicut ipse ⁊ sui pre
decessores ipsa hr̃e solebãt antiqs tpibus añ hmõi submissioné,
que ẽt nos auctoritate nr̃a regia ⁊ ex certa scientia eidem duci ⁊
suis successoribus Britannie ducibus tenore presentiũ inquan
tum sit opus reseruãtes. Et insup fuit declaratũ ⁊ specificatum,
tunc inter nos ⁊ dictum ducem ad finem euitandi omnes dissen
siones, que ob hoc in futurum oriri possent (qd absit) ꝙ appellã
tes a dicto duce agendo vel defendẽdo, nó debeãt exẽptione ali
qualiter gaudere sub protectione regia, nisi in casibus in quibus
extiterint appellantes duntaxat, imo in oibus suis causis tã agẽ
do q̃ defendendo remanebũt iustitiabiles dicti ducis, put erãt
⁊ esse ꝯsueuerant ante hmõi homagiũ seu submissioné nobis (vt
dictũ est) factis nó obstantibus eoꝝ appellantibus. Alterius ve
ro fuit appũctuatũ, ⁊ declaratũ inter nos ⁊ dictũ Ducẽ, ꝙ dicti
appellantes, nec alie psone nó appellãtes cuiuscũq; ꝯditionis,
extiterit, ñ possint, aut valeãt dcm̃ ducẽ, nec suos subditos p sim
plicia ordinamẽta, nec alias corã nobis seu gẽtibus nostri parla
menti adiornare seu conuenire, nisi in casu appellationis ob de
fectũ iuris ad curiã nostrã rite interposite, vel a prauo, vel falso
iudicio seu snia iniqua in plamento dicti ducis latis, vt supius
plenius est dclaratũ dũtaxat, ⁊ nó alias. Et si ꝯtigerit (qd absit)
ꝯ̃rium euenire, idem dux nec sui subditi nó tenebunt ob hoc no
bis nec gentibus predicti nostri Parlamenti aliqualiter obedi
re, nec nos seu successores nostri ob hoc in futuꝝ ipsos seu eoruz
alteruz increpare aut punire. Omnaiq; singula predicta in nr̃is
presentibus literis contẽta, hincinde rata habẽtes ⁊ grata, eaq;
de vnanimi ꝯsensu voluimus atq; volumus, laudamus, appro
bamus, ⁊ ẽt ꝯfirmamus. Et ꝯ̃ ea in futurũ aliqualiter nó venire
iurauimus, vtraq; pte iuramus. Qd vt ppetue robur obtineat
firmitatis, presentes literas sigilli nostri fecimus impressione mu
niri. actum in villa nostra Andegauẽsi. Anno dñi millesimo. cc
xxxj. Demũ Caroli septimi tpe, idẽ Carolus Petrũ Britonuz
Ducẽ suoꝝ antecessorum more admisit. Magnũq; facundie do
nũ Britonibus contulit Gallia, vt opinor Satyricum sanxisse,
dum scripsit. Gallia causidicos docuit facunda Britannos.
35 ¶ Duodecimũ lilioruz ius aliqualiter respiciens est, †ꝙ rex ip
se solus facit ꝯstitutiones seu leges in regno frãcie Andre. bar.
capi. nemini. extra de offi. deleg. Bal. c. j. extra de ꝯstit. Est eniz
iure certissimũ ꝙ si populus regit solo Rege, ille solus põt sta
tuere ꝯdere ⁊ ꝯstituere. Cõstitutio vel edictũ est, qd tm̃ rex vel im
perator ꝯstituit. ij. di. c. ꝯstitutio. Nam salutem reipub. tueri nul
li magis credidit diuus Augusti. ꝯuenire, nec aliquẽ sufficere ei
rei q̃ Cesarẽ, arg. l. j. in fi. l. ij. ⁊ l. iij. in prin. ff. de offi. pfe. vigi. fa
cit, qr antiqua lege regia, q̃ salica nũcupat omne ius oisq; ptãs
in regiã trãslata est. ⁊ sicut iperatori soli hoc ꝯuenit in subditos
vt. l. fi. C. d leg. ⁊ ita regi, cũ rex Frãcie oia iura iperatoris hẽat,
qr vt dictũ est nó recognoscit i tpalibus supiorẽ, vt lata ⁊ ampla
est decisio Ang. de peru. in. l. iperiũ. ff. de iur. om. iud. intelligẽdo
pdicta cóplexiue, secus, distributiue, qr p eius distributioné, ⁊ feu
doꝝ ꝯcessioné pũt duces, barones, ⁊ alij dñi castellani nó excedẽ
do metas iurisdictionis concesse, facere edicta, vt per Bal. not.
in. l. nullli. C. de sen. ⁊ interlo. om. iudi.
36 ¶ Decimũtertiũ ius precipuũ est, †qd lz vt. s. fuit exaratũ impe
riuz sit a Francis trãslatũ in theutonicos. ⁊ per. c. venerabilẽ ex
tra de elec. in anti. nó possit eligi iperator de alijs nationibus q̃
de Alemania, tñ rex Frãcie põt eligi in imperatorẽ, ⁊ est capax
nec posset papa impedire. Ita dicit Bal. in terminis. d. c. venera
bilẽ. dicẽs ꝙ Carolus fuit de Alemania, ⁊ de genere, ⁊ sic eius
posteri tales censendi sunt. ⁊ lz Bal. nihil alleget, põt indici iuris
determiñatio, que est, ꝙ ad hoc qd qs sit capax legati sufficit ꝙ
sit de familia. l. peto. ff. de leg. j. Nec prohibitio cóprehendit illũ
qui est de genere seu de familia. l. fideicõmissuz. ff. peto. ff. de leg.
iij. iuncta docto. decisione. in. l. ea lege. C. de condi. ob causam.
37 ¶ Decimum quartuz est† ꝙ rex Francie restituit famã. ⁊ de hoc
est expressa declaratio Henri. bohic qui de rege Francie loquitur
in. c. cuz te. extra de re iudi. illa motus ratione, qr nó recognoscit
superiorẽ. que ratio cõfirmatur ex dictis Inn. Inan. an. Panor.
⁊ Feli. d. c. cum te. ⁊ decisio Bal. in. c. iniuria. de pa. iura. firman.
colla. x. qr nó recognoscẽs superiorẽ talem ⁊ tantã potestatez hz
qualẽ imperator, vt sunt verba Bar. in. l. infamẽ. ff. de pub. iudi.
p. l. hostes. ff. de. c. ⁊ postli. reuer. Et nullus alius põt. §. de qua. l.
j. ff. de postu. qd verum censetur de gratiosa restitutione ⁊ in tẽpo
ralibus. Nam lz papa possit famam restituere. d. c. cuz te. hoc so
lum habet locum in terris ecclesie quo ad temporalia. Ita expres
se dicit Inno. in. d. c. cum. in fine. sue lecture. Alia enim restitutio
fame iuridica, ⁊ de hac nó in proposito, sz põt haberi recursus iu
ribus. s. allega. ⁊. C. vbi ⁊ apud quos integ. resti. postul. l. fi.
38 ¶ Decimũquintũ †superiori iuri pximũ ẽ, ꝙ lz papa legitimet et
restituat ẽt in tpalibus. c. auctoritatẽ. xv. q. vj. talis ltimatio non
extẽdit in regno Frãcie, qr ille solus ltimat in regno quo ad tpa
lia, vt. c. p venerabilẽ. extra q fi. sint legiti. Al's esset vsupare alie
nã iurisdictio. qd esse nó dz. dicto. c. nouit. extra de iudi. Diuisum
impiũ cũ Ioue Cesar hz. talis est cóis doctoꝝ decisio. d. c. p vene
rabilem. ⁊. c. naturales. si de feu. fuerit cõtrouer. x. colla. Bal. i. l.
j. C. de iur. aur. ann. ⁊ potest rex nó successibiles facere succedere
Bal. in pemio. C. nec statuto posset hoc induci a populo vel ciui
tate, ⁊ sic tale ius nó possunt vẽdicare ciuitates Italie ⁊ Venetia
rũ vt probabiliter posset sustineri ex nota. in. l. oẽs. ff. de iusti. ⁊ iu
re. c. j. ⁊ ibi Pet. de anchara. extra de ꝯstitutio. facit qr clausula
derogatoria principis potentior est derogatoria statuti. aucten.
nauigia. C. de furtis. ¶ Decimũsextum regiũ ius nulli alij in re
39 gno cópetens est, †ꝙ solus rex potest dare custodiã, siue, vt Frã
coꝝ verbis vtar, Saluaguardiam. ita scriptũ est in libro registra
tionum siue antiquarum ordinationũ existente in Castelleto pa
risieñ. Jo. de pla. de regia Francie loquẽs specialiter ꝯcordat in.
l. cũ sepe. C. de eroga. mili. anno. lib. xij. ⁊ existimo rõne sustineri
posse, qr in literis saluaguardie nó est necessaria expressio inimi
corum, sed sufficit generalis. ⁊ in regno nulli lz generaliter loqui
nisi regi. facit dictum Bal. in suo cómentario pacis constantie.
c. j. versicu. dispensationem. Itẽ tales saluaguardie fundant pro
equitate generali seruanda, ⁊ sic sunt regi seruanda, arg. l. j. C. de
legi. ⁊ cognitio seu cohercio suis iudicibus specialiter reseruat,
ar. l. ij. ibi, etiam si clericus. C. vt nemo priua. titu. predijs. ⁊c. Et
si domini temporales ⁊ eius officiales dant securitatẽ, seu, vt vul
40 gus loquit, treugas, non est simile. †Nam tales treuge seu secu
ritates non possunt dari nisi sacramento precedẽte, vt p Jo. fab.
institu. de fideicó. libert. §. post hoc narratione piculi facta. Itez
non possunt dari nisi de re speciali certa ⁊ determinata. vt de p
sona ad psonã. §. ne potentiores. ⁊ ibi Alb. de rosa. l. illicitas. ff.
de officio presi. faciunt no. C. de prepo. sacri cubicu. l. iubemus.
ibi lesis implorãdi presidij facultatẽ denegari nó conuenit. Et in
auc. de man. princi. §. sz neq;. ⁊ tales treuge altero de tribus mo
dis dant. Vno modo p psone publice adhibitionẽ, arg. d. l. ij. C.
d eroga. mili. ãno. ⁊. l. fi. ꝙ facere põt iudex aliq̃liter se iformãdo
argu. l. fi. C. de offi. mili. iudi. l. fi. ff. de iud. sicut qñ mittit in posse.
l. is cui. §. missus. ff. vt in pos. leg. alias iciderer iudex in penã ne
dũ officij, sed ẽt patrimonij. per. l. ne quis. C. de offi. recto. prouin.
Scdó per tituli appositioné id est p signa, vt. d. tit. C. vt nemo p
uat. tit. de predijs ⁊c. faciũt not. Bart. in. l. sanctũ. ff. de re. diui.
⁊ similiter requiritur summaria cãe cognitio per Bart. d. l. fi. C.
de erro. mili. anno. Tertio per promissionẽ ⁊ iuramẽtũ qd nihil
mali faciet. l. presenti. ibi de sua ꝯscientia. C. de his qui ad eccle.
ꝯfu. in auc. de mona. §. si vero intra trienniũ. ibi dẽre iurare ꝙ ni
hil mali faciet. predicte aũt solẽnitates in regis saluaguardia nó
sunt necessario obseruande, vt praticanti faciliter ostenditur.
41 ¶ Decimũseptimũ ius regiũ est, †quod ipse solus ⁊ nullus alius
põt imponere nouũ vectigal, ẽt in sua terra seu pprio dñio, ⁊ pa
trimonio. in terminis de rege Frãcie loqt Saly. i. l. j. C. noua ve
ctigalia. ipo. nó posse. Ita in terminis dicit Pet. Jac. in sua pra
tica aurea, sub titu. de mune. qd imponi. perso. pro re. Alij autez
reges et domini temporales possunt exigere. in titu. que sunt re
galia. x. colla. Sz nó imponere, nec quocunq; colore aliam exa
ctionem facere ẽt pro vtilitate patrie. Jo. fab, in. l. non qdẽ. C. no
ua vectigalia. ẽt subditis consentientibus, ⁊ de hoc est ordinatio
regia propter timorem conspirationis, timorez metus, ⁊ cópul
sionis dominorum, ⁊ qr interest Regi subditos habere locuple
tes, ⁊ illos reddere francos. Item qr talis vectigalis impositio
posset

posset inducere pturbatione, vel diminutione tributorum, vel collectarum regis, quo casu pot inhiberi, qr scriptum est, Fiscus ani oia iura sua percipiat, iuxta Satyrici Iuvenalis dictum quarta satyra Quicquid qspicuum pulchrumqz e equore toto Res fisci est. facit. §. coges. in auc. de manda. princip. colla. iij. glo. in. l. de iure. ff. ad munici. faciunt notata in. §. insuper. c. sepe allegato, per venerabile. extra qui fil. sint legiti. Et qd in simili dicit de vasallo, qui non pot se subijcere, nec qsentire in alium iudicem q in iudice feu di inscio domino. & in diminutionem iuriuz. §. & post operis. & ibi Paul. de cast. Alexan. de imo. l. j. ff. de noui ope. nuntia.

42 ¶ Decimumoctauum profundum ius regium est †, q licet visus procuratoris sit necessarius, vt qui adesse nolunt, vel non possunt in iudicio sistant. l. j. §. fi. ff. de pcur. & maxime nomine vniuersitatis. l. si. ff. qd cuiusqz vniuer. Tamen nulla ciuitas etiam bursam coem habens potest se congregare, & pro sue ciuitatis vtilitate disponere sine expressa licentia a rege obtenta. Ita dicit Ioan. fab. obseruari in regno Francie. instit. de re. diui. §. vniuersitatis. facit ad predicta Bar. in. l. fin. ff. de colleg. illi. in. l. j. C. de metro. beri. lib. xj. dicens q coia ciuitatis vel comitatus no possunt seipsas diuidere in plura sine licetia eius cui subsunt. Facit tex. & q ibi not. c. cum tempore. extra de arbi. notat Fely. c. dilecti. alias cum dilecti filij. extra de maio. & obe. & Ias. in. l. debitorum. C. de pac. quia de facili possent fieri illicite conuentiones. Bar. in. l. actor. ff. rem rat. habe. Ex quibus monopolia sequuntur & seditiones, ex qua seditione sequitur regni sectio seu diuisio, & ex sectione desolatio, quia scriptum est. Omne regnum in se diuisum desolabitur.

43 ¶ Decimumnonu ius regium est, † qr nullus in regno de portu armorum cognoscit, nisi rex habetur in preallegato registro Castelleti, & in terminis de rege Francie. Pet. iaco. titul. de mu. qd impo. re. vel locis. & est additio sub titu. de successiõe regni Frac. dicens qd bene fecit rex Francie in eo qd retinet sibi iurisdictione & punitionem in toto regno suo. Si villa contra villa, vel dns castri q aliuz insurgat cu armis, vel si in villa fiat seditio, scz q minores insurgant q maiores cum armis, vel alias delinquut cu coadunatione gentis vel alias tempore Ludouici. xj. fuisse narratur in villa Andegaueñ. & anteactis temporibus in ciuitate Pari. Et predictum ius regium locu vendicat, lz delinquentes sint sub iurisdictione alicuius comitis vel baronis, vt dicit pfatus Pet. q rex Francie habet ex vetustate, que vicem legis obtinet. l. j. §. fina. ff. de aqua plu. arc. Nullus enim alter posset sufficere illi rei, nisi ipse rex ad refrenandum, vel compescendum tale illicitam armorum congregationem, que ratio in simili qsideratur. ff. de offi. prefec. vigil. l. j. in fi. l. ij. & l. iij. in prin. & C. de episco. audi. l. addictos supplicio. Item equum est solum regem cognoscere debere. Nam solus prohibet portationem armorum. vt in titul. vt visus armo. insci. princi. C. & in auc. de armis. Ideo ex quo solus prohibet portationem armorum solus in hoc offenditur, ita declarat in instructione curie parlamenti que aliter stilus vocatur, in articulo primo, sub titul. de cau. eccle. perso. sub quo titulo multe decisiones de portu armorum demonstrantur.

44 ¶ Uigesimum sanctu & laudandu ius serenissime corone est, † q in eo non succedit femina, nec masculus ex ea descendens, qd est singulare, nec dico singulare respectu legum imperialium, qr hoc est de iure coi. §. hoc notanduz. cu sua materia. de his qui feu. da. pos. x. colla. & p no. p bal. in. l. si defunctus. C. de suis. & legi. Sed istud ex tribus pbatur. Primo ex conformitate legis date filijs. Israel. Nu. xxvij. c. vbi scribitur lex successionis. Si homo mortuus fuerit filius ei succedat &c. Scdo lege salica, que est vera lex Francorum condita tpe Pharamondi primi regis Francor sedente in cathedra Petri Bonifacio primo & imperante Honorio primo anno pietatis dominice. cccc. xx. Nam cum Franci ad Rhenum vsqz peruenissent. ferisqz moribus viuerent, quatuor ex Sicambris spectatos proceres selegit, qui populo legem ferrent Uuicastu, Lozocastum, Solocastum, Uisogastum, qui communi

45 gentis & procerum auctoritate freti lege qscripsere † qua Pharamondus promulgauit, & est nominata salica vt quidam asserere voluerunt a loco Salethan. vbi qdita est. Nec desunt q a Sale deriuata esse tradut, ut sicut cibi qdimetu custosqz sal est, ita salica lex Francor moribus qdimentum extitit vite melioris, cum an edita lege incoposite viuerent, nihil satis temperanter operantes fortior obtinebat. tex. aut legis est in titu. de allodi. lxij. c. j. libri. in fi. sub hac verborum serie. Nulla portio hereditatis de terra Salica mulieri veniat, sed ad virilem sexum tota hrditas perueniat. Terra aut Salica dr, q adheret corone. Sapientes sic interpretati sunt qr auctores du loquebant de Allode semp intelligebat de terra siue hereditate subditor, que datur, & recipit in allodum, iuxta titu. de allo. x. colla. Et ideo ad differentia terre allodialis, terram regiam terra salica appellant, qr lex salica a principibus qstituta primo formam succedendi, & modu regedi in terra regia docuit. Tertio istud speciale sumptum existimaui ex consuetudine & obseruatione, q est optima legum interpres. l. si de interpretatione. ff. de legi. qr in regno nunq succedit femina, nec ex ea descendens. Nam successio non est per saltum, ideo expedit q gra-

46 dus ante se sit successibilis. † Et destructo ordine destruit ordinabile. ff. de serui. rusti. predi. l. tria predia. & ad destructione antecedentis sequit destructio consequetis. ff. de offi. eius cui manda. est iuris. l. j. §. huius rei. Et vt facilior sit cognitio illius obseruatiois antique, & iudiciorum subsecutorum (ex quibus potest induci consuetudo) que ex registris curie parlamenti trium statuum regni & chronicis extraxi declarare hoc in loco destinaui. philippus diui Ludouici filius, duos filios habuit Philippum qui cognominatus est pulcher, & Carolum comite Uallesij, Bellimontis, Carnoteñ. Aleconij & Pertici, qui postea Andegauie, & Cenomanie comes & factus & dictus est. Philippus pulcher Fracoruz & Nauarre rex tres filios & tres filias genuit Ludouicu dictu hutin primogenitu, q vno anno, Philippu dictu longu, q per lustru & Carolu pulchrum, qui per septenium regnauere, Margaretaz quam matrimonio copulauit cuz Ferrado primogenito regi Castelle, Isabellam maritatam Edoardo Anglorum regi huius nominis secundo, cognominato de Kuernam, ex quo matrimonio natus est Edoardus. v. dictus Uuindesoze, q regnu querelauit, Tertiam filiam Catharinam habuit, que ante nuptias in virginitate moritur. Prefatus Ludouicus hutin filiu habuit Ioanne. qui ante coronationem mortuus est, & ideo no ponitur inter Reges. Similiter vnam filiam habuit, qua matrimonio dedit Caro

47 lo comiti Ebroiceñ. † vsi ille Carolus pessimus rex Nauarre dicto Ludouico hutin successit, & Francorum regnu adeptus est dictus Philippus longus, non aute ille carolus pessimus rex Nauarre ex muliere descedes, lz in regno Nauarre successerit. itaqz iudicatum extitit. Philippus longus filiam vnica habuit, in matrimonio dataz comiti Attrebateñ. cui Philippo dictus Carolus pulcher successit, non autem predicta filia, & si proximiori gradu esset dictus Carolus pulcher sine liberis vxore pregnate decessit. Unde disceptatio insurrexit. quis interim, dum regine partus expectaretur, pro regente acciperetur. Duo erat qui sibi iure pretendebant, & sibi deberi asserebat. Philippus valesius, & dictus Edoardus tertius ex Ysabella Philippi pulchri filia nat⁹. Philippo maxime suffragabatur, qd ipse masculino gradu Carolo pulchro proximus habebatur, Edoardo aut, q femina esset proximior gradu. Et qr nullo tempore visum est p feminaz Francoruz imperium moderari His rationibus Philippus valesius regno preficitur, & postea rex coronatus est, ab ecclesia tutatus, & ab illo Edoardo approbatus est, qui Edoardus fidelitatez cu cosensu Angloru pro ducatu Guienne in verba regis iurauit. anno millesimo. cccxxix. Idem iudicatum est cotra Henricum Regem Anglorum. Et sic tria iudicia reddita sunt inconcusse seruata cotra Carolum regem Nauarre pessimum, Edoardum, & Henricum, que iudicia reddunt consuetudinem veram, approbatam & indubitatam. & sufficeret binus actus p no. doc. in. l. de qbus. ff. de legi. Sicqz obseruatum cognoscitur ex tepore. Nam inuictissimus & Christianissimus rex Ludouic⁹ duodecimus successit Carolo octauo regi mitissimo, & no Anna sapies Caroli soror Borbonij ducis relicta. Ex quibus gloriari debent Franci, sicut & ille Thales milesius, qui maximas gratias se agere dicebat, q vir esset non femina.

¶ Quamq predicta fuerint enarrata iura precipua, de alijs tame non detrahitur. Nam concurrit cuz omnibus principibus in priuilegijs, prerogatiuis, & dignitatibus. de quibus per Bald. in. l. rescripta. C. de diuer. rescript. Et multa sunt alia priuilegia, que regie maiestati competut hoc in libro nec aliter exprimeda. Qua propter finem operi numero vigesimo dedi, vigesimum numeruz existimas sufficere, vt illo expleto anno iuxta. l. ij. C. de his qui veniam eta. impetra. Uideant Reges & sciant cetera sua iura ampliare, tutare, & defendere.

FINIS

Tractatus Clarissimi iuriscō sul. domi. Joannis Montaigne de parlamentis, & collatione parlamentorum.

SUMMARIUM

1 Parlamentum quid sit, & qui hac dictione utantur, & unde descendat.

¶ Pars prima.

Nte ingressuz huius articuli psuppono (ne p ignotos terminos pcedamus)† q istud vbū parlamētū ē magis vulgare q̄ iuridicū, nō tñ iō negligēdū, cū ob vulgi (in vbo𝔯 significatiōe & interpretatiōe) auctoritatē. l. libro𝔯. §. qd sit tñ cassius. vbi gl. not. & Bar. de leg. iij. l. labeo. ff. de suppel. leg. l. cū de lanionis. §. asinā. de fun. inst. ff. c. cū ex literis. lo. j. vbi cano. de spō. elegāter per Jo. an. in nouel. in c. fundamēta. in versi. nepotes. de elec. lib. j. per Anto. de butr. Bal. & Panor. & Fely. in expositione prime gl. decreta. & alijs locis vulgatis p me adunatis in suprascriptione extrauagā ij. secūdi pape, que incipit, cū ex sacro𝔯ū gl. j. col. x. in vltimis verbis. ver. hec tñ inuestigatio. cū tribus col. seq. (quā extrauagā. glosaui nouissime, sed nondū publicaui) tū q2 illo termino non modo nos Galli cisalpini, verū & transalpini siue Italici & Longobardi vtuntur, diuersimode tñ. Franci namq3 supremā curiā parlamentū appellant in 𝔠clusione pragmatice sanctionis siue 𝔠gregatiōis Gallicane habite Bituris Carolo. vij. Francis imperante & inibi presidēte, q̄ incipit. demū 𝔠clusit. ver. quo circa. ibi parlamenta. ibi glo. Guimier. menti 𝔠mendāda. At vltramontani populi 𝔠gregationem parlamētū vocant. c. decet domū. versi. cessent. vbi gl. ordinaria in v. parlamēta. de imuni. eccle. lib. vj. Tertio, qm̄ nomē istud cōuenit rei appellate. ad hoc. l. tā demētis. C. de epi. audien. insti. de donatio. §. ē & aliud genus vltra genus mediū. xxj. di. c. cleros. p totū. c. cū ſm aplm in prin. d pbē. & ibi Jo. an. Jo. d imo. & Abb. sicu. valde no. loquit. Dr̄ eniz parlamentum a parlando Gallico vel loquendo. & qui curie supreme collegio incorporati sunt inter se ad negotiorum publicorū & priuatorum expeditionem iurisq3 & iustitie expeditionez per cameras nōnunq̄ in toto corpore coito (vbi causarum arduitas, personarum litigātiū sublimitas, aut queuis alia ratio hoc exigit) deliberant, & loquuntur.

SUMMARIUM

1 Consilium quid sit, & vnde dicatur, & quid differat a concilio scri pto per. c. 3.
2 Consilium quotuplex sit.
3 Synodus quid sit.
Commentarium principis quid sit.
4 Parlamenta qui principes habere possint.
Embolia quid sit, & quid ab eustochia differat.
Colloquium nunquid a consilio differat.
5 Parlamentum Parisiense vnde descendat & deriuetur.
6 Curia quid sit, & vnde dicat, & quotuplex.
7 Curiales quibus modis dici possint.
8 Curia sic seruat, an valeat consequentia sine alia allegatione.
Aduocati imperiti quomodo se excusant.
Stilus in causarum decisionibus quando allegari possit.

¶ Aditio D. Nicolai Boerij de consilio.

a Nde q socius meus hic soluz interpretatus est parlamentū, & nō 𝔠ciliuz. iō pauca de 𝔠cilio
1 pmittam. † Et primo qd 𝔠siliū qn̄ scribit p. s. idem est ſm leges qd snia siue opinio, de qua hr̄ in. §. & ibi gl. & Ang. are. institu. de iure natura. gentium & ciui. & pbat. ff. de postula. l. j. §. casum. ibi Appius deniq3 Claudius cecus 𝔠silijs publicis interrerat, & in Senatū serenissimā dixit sniaz &c. de quo p Lucā d pēna. in rub. de sentē. aduer. fisc. latis. lib. x. Et tūc diffinit. Consiliū est aliquid faciendi, vel non faciendi, vere excogitata ratio, ſm Tullium. j. rhetori. vel est persuasio, vel instructio ad aliquid faciendum. l. furti. §. recte. ff. de furtis. Vel pōt dici suasio q̄da3 ad aliū bene regendū. l. is qui §. diuus. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. talia. n. 𝔠silia sunt tenenda. l. 𝔠silio. ff. de curatio. furio. & illa in dubijs hoīes exquirere debent. xvj. q. ij. visis. & plene p Lucā de pēna. in rubri. de silen. col. ij. lib. xij. & in. l. oēs iudices. colū. vij. C. de
2 decurio. lib. x. † Est etiā 𝔠siliū necessitatis, pfectiōis, & vtilitatis. Consiliū necessitatis est 𝔠siliū Pape, vel principis cui ob reuerētiam obediendum est. c. mattheus. in fi. de sin. c. testamentum. vj. distin. & c. ad aures. de etate & qualita. Consiliū pfectionis est illud. Vade & vende oīa q̄ habes, & da pauperibus. vt. d. c. ad aures. Et de istis duobus necessitatis siue reuerētie & pfectionis, vide Fely. in. c. j. colla. vj. post principiū versi. Fallit enim regula cū seq. colla. de 𝔠stitutio. & gl. & Abb. sicu. & zabarel. in cle. j. de testibus. Itē est continētie que suaderi, nō aūt imperari pōt. xxxij. q. j. integritas. Alia dnr̄ 𝔠silia vtilitatis sic dicta ſm Luc. in. d. rubri. de silen. q2 nullus illis credere cogit, q̄uis vtilia sint. §. manda. l. j. in fine. & l. 𝔠silij non fraudulenti. ff. de regulis iuris. & Dy. & q̄ ibi dixi in addi. in regula, nullus ex 𝔠silio. eo. li. vj. Et in hoc pstando 𝔠silio semp d3 attendi veritas, vt fidele pstet. & q bonū pstiterit, pñtis vite h3 subsidiū, & eterne remunerationis 𝔠sequetur premiū. xij. q. ij. bone. Potissime. n. tale 𝔠siliū impēdendū est malis, quorū 𝔠sulendū potius est vtilitati q̄ volūtati. xxiij. q. j. paratus. Et si sapiētū & recta suadētiuz 𝔠silia suscipere nolūt, arguēdi
3 sunt. lxxxiiij. dist. c. j. † Cōciliū aūt scriptum p. c. idē est qd 𝔠uocatio prudentū ad 𝔠ciliū exquirendū. c. multis. xvij. dis. Vñ Esaie. xvj. In 𝔠cilium coge 𝔠siliuz. Hoc enim sepius agendū est ne multa que correctione opus habent negligant. xviij. di. peruenit. Et de. b. d. Socrates, oriente sole 𝔠silium, occidente conuiuiū cogitato, velox enim 𝔠silium sequitur penitētia in summis rebus, in qbus nō op3 scitū 𝔠cilium ſm Grego. in regi. libr. ij. c. vj. Et plura alia de 𝔠cilio ponit Luc. de pen. in. d. rub. de silen. in locis. §. alle. Et pōt dici synodus, que ex greco interpretat comitatus. Nā comitatus curia principis dr̄, ſm Luc. de pen. in rub. de comiti. cōsistorianis. lib. xij. qui alleg. xxiij. q. viij. c. si vobis. & l. nemo. de re mili. lib. x. inde 𝔠mentarium dicitur ſm ipsum locus, in quo princeps cum 𝔠siliarijs suis ad mentem secreta reuocat. ff. ex quibus causis maio. l. abesse. in fi. ibi aut in commentariū principis delati sunt. vbi gl. sic vltimo exponit. De quo per Philip. corneū. in consil. clj. vol. iij. vel potest. dici concistoriuz principis, qui dicitur locus, vbi sedet princeps ad audiendū causas & iudicandū. vt in auct. de appell. §. ad hec. vnde Hester. v. c. in princi. dicitur. at ille sedebat super solium suum in 𝔠cistorio palatij. & Esa. xvij. in prin. & Paralipo. viij. & iij. Reg. xxij. & tenet Lu. de pe. in. l. j. de com. 𝔠sistorianis. & in. l. ij. vt dig. ordo serue. & alijs modis hic p sociuz meū in tertia rōe, p parte magni 𝔠cilij. adductis. & hec de 𝔠cilio.
¶ Et de parlamēto facit mētionē Bar. in. l. ij. circa fi. C. de decur.
4 li. x. vbi dicit, † q quilibet princeps nō potest hr̄e parlamentuz, si superiorē recognoscat. & Guido pape in. q. xliij. & alibi facit mentionē Bar. de parlamēto in. l. si quid ordinariū. & ibi Jo. de pla. in prin. C. de leg. li. x. vbi p illū tex. dicunt, q vbi sup aliquo op3 prouideri pro vtilitate totius prouincie, preses d3 facere 𝔠gregare generale conciliuz seu parlamentuz, & sic parlamentuz ponitur pro 𝔠siliario𝔯 congregatione. Quia illud parlamentū ſm Jo. de pla. ibi fit & congregatur & super dubio proposito sanū & vtile 𝔠siliū exhibeatur. Et de parlamēto Tholosano facit mētionē Mari. soci in 𝔠si. xij. in. iiij. q. vol. j. qd est sing. vbi consuluit pro quodā milite accusato per procuratorē regis in curia parlamenti Tholosani de crimine lese maiestatis. vt dixi in. §. xxij. col. xj. de iuris. om. iud. lib. consue. Bitur. Et parlamentū pōt dici Cetus cuius nomen tractum est ex more Romano, tēpore enim quo agebant cause cōueniebant in vnū & cōmuni intentione tractabant, vt dicit celebris tex. in. c. canones. §. synodus. xv. dist. facit tex. in. l. humanū. ibi, id ab omnibus antea proceribus nostri palatij q̄ gloriosissimo cetu nostro &c. C. de le. & in. c. ecclesia. xvj. q. j. vbi cetus presbyterorū vocat senatus alludendo ab ethimologia vocabuli ſm Archidia. ibi. nā presbiter dr̄ senior. vt. c. j. xxj. dist. vt. j. dicā. vel pōt appellari parlamētū embolia, que est bona 𝔠siliatio, que differt ab eustochia, que est 𝔠sideratio seu cōiecturatio. Qm̄ prima scz 𝔠siliatio cū qōne, collatione, tēpore, & deliberatione fit. vnde dicit bar. in. l. quoties. §. si duo. col. j. ff. de here. inst. vadamus ad cōmentū do. Bal. q2 ibi fiebant certo tēpore congregationes & disputatiōes, Scdā. s. 𝔠iecturatio vel 𝔠sideratio fit sine illis ſz Phm. vj. ethico. & pbatur in. l. non dubiū. C. de repud. & in. c. cū in veteri. de elect. Et pariter colloquiū, vt dicit soci⁹ meus hic, qd parum

parum differt a concilio ẜm Bal. in addi. Spe. de requisi. cócil.
5 versi. ɔciliũ est. † Et ẜm aliquos parlamentuȝ Parisieñ. ob eius excellentiá dr̃ quasi pariũ lamentũ, qꝛ pares Francie, qui sunt de numero ipsius querelas ⁊ planctus audiunt, de quo facit mentionem Pau. de ca in ɔsi. cccxxxiiij. volu. antiq. tam in facti narratiua, q̃3 in ipso ɔcilio. volu. antiq. ⁊ Egidi. de bella mera in ɔcilio. §. Item dr̃ curia suprema, sed quid est curia, ⁊ vnde dicitur.
¶ Et prio curia est verbũ equiuocũ ⁊ multipliciter sumit̃. l. pen. ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊. l. ij. in princip. ff. de origi. iur. de quo per Oldr. de laude, in ɔsi. ccxij. ⁊ Mari. soci. in ɔsi. lxxxvj. col. ij. ver. ij. ɔclusio. vol. j. Et ideo dicta ẽ curia qꝛ de multis agit̃ ibi cura. vt. d. l. ij. §. ⁊ deinde. vel dr̃ a cruore, ẜ3 Hugo. Lau. Archi. ⁊ Cardi. Alex. in summa. lj. vi. vel ẜm Luc de pẽna. in. l. ij. C. de decu. lib. x. Curia dr̃ pretoriũ, vel palatiũ publicũ. l. iij. ⁊. l. qcunq3. C. de operi. publi. ⁊. l. si. de offi. recto. prouin. vel dr̃ meretrix ẜm Albe. de rosa. in dictioñ. qui ponit versum. Curia ius seruat, meretrix est curia dicta. Alio mõ capit̃ curia in vsib. feudo. qꝛ ꝓ curte, vt apud quẽ vl̃ quos ɔtrouer. feu. diffi. ⁊ ꝺ capita. q curiá vẽdi. ⁊ an apud iudicem vel curiá dñi questio feudo. terminet̃. ⁊ in. c. j. §. pe. quib. mo. feu. amitta. ⁊ ꝑ Cepo. de serui. vrb. c. xlvj. Abb. in. c. veniẽs. in. iij. nota. de ꝑscrip. ⁊ Fely. in. c. rodulphus. col. xv. versi. ortus est locus át sine redditu. de rescrip. aut ẜm Lucá in. l. decurio. de decurio. est locus vbi ɔueniunt ⁊ morantur decuriões, sicut sunt palatia vrbiũ, vt Tuscie vbi morant̃ rex regina vel priores, vt. s. dixi, vel dr̃ curia ɔuẽtus decurionũ alias est curia principis. vt. l. nemo. C. de dignita. lib. xij. ibi, nemo curiá nostrá imani pulset in
6 curia. ⁊ in. l. iij. C. de silẽ. † Est etiá curia ecclesiastica prelatoꝝ. c. si iudex. de sen. excõ. li. vj. Itẽ ẽ curia iudicũ maiorũ. i. auc. ꝺ ɔsuli. §. si át mediocre. ⁊ tũc dr̃ curia ẜm eũ. i. curia, vl̃ cultura iuris. vñ inquit ipse. Sunt etiam hodie curie magnatũ regũ ⁊ hmõi. vt ibi ꝑ eũ. Et curia ꝓprie sumpta secularis intelligit̃. xj. q. j. si quis. Et ɔ̃naliter oium iudicũ põt curia dici. l. si qñ. C. de appella. c. romana. in prin. eodẽ lib. vj. interdũ ẜm eũ curia dr̃ fiscus. vñ dicimus lata est snia ꝓ curia. i. fisco. C. de sen. ꝑfec. ꝑto. l. j. hinc est, qd̃ hoc nomẽ curia sumit̃ ẜm Luca. de penna. in. l. curiales. col. j. de predijs curiali. lib. x. tripliciter, sc3 large, stricte, ⁊ strictius. Primo modo curiales sunt quicunq3 officia curie honesta, vel inhonesta peragunt. Scdõ sunt solum decuriones. Tertio sunt officiales,
7 q erant in causa sanguinis a cruore dicti, vt. s. dixi † ⁊ inde curialis dr̃, qui nexibus curie ligatus adulat̃ principibus. xxxvij. dist. nõne. ⁊. lj. di. qui in aliquo. ⁊ Luca. de pẽna. in. l. curiales. de decurio. lib. x. Et isti curiales ẜm ipsum nõ sunt ad ordines admittẽdi nec etiá ad religionẽ, nisi cũ magna discussione. liij. dist. c. legẽ. nec poterit eligi in epm, vt. d. c. qui in aliquo. qd̃ no. tñ locũ nõ vr̃ habere hodie, cũ oẽs ad epatus per electionem, aut ꝓuisionẽ a sede apostolica obtentá prouisi sint curiales. sed quid dicemus de curia Romana, que sepe mutat obseruantias suas ꝓpter mutationes summorũ põtificũ, ⁊ auditorũ, ⁊ aduocatoꝝ, vt notat Compostel. in. c. j. de elect. libr. vj. ⁊ ibi Jo. an. in nouel. sup gl. iiij. dicẽtes, ꝙ taliter tpe Inno. iiij. qui fuit decretalis illius conditor fuit obseruatũ, vt locũ haberet etiá, qñ appellabatur super beneficio vacante, cui Inno. successit Alex. iiij. cuius tpe curia seruauit ɔ̃rium, vt locũ nõ haberet illa decretalis, cũ appellat̃ super beneficio nõ vacãte, postea iterũ tpe eiusdẽ Alex. seruauit curia, ꝙ seruatũ fuerat tpe Inn. Et sic ñ ẽ necessariũ argm̃ d3 sic ẜuari, vl̃ sic seruat curia, nisi hoc appareat ꝑ modũ declarationis, vel ɔstitutionis ꝓcedere. vt no. plene fely. in. c. ij. ver. stilus curie. ꝺ rescrip. ⁊ in. c. rodulphus. col. xv. in fi. x. vbi át didici. eo. ti. tñ Jo. fab. in pluribus locis dt̃. ita seruat curia frácie. vt i. §. in summa. ⁊ i. §. retinẽde. isti. de interdi. ⁊ i. §. vlt. col. v. x. scio ꝙ curia frácie seruat
8 ɔ̃riũ i illa. q. † an habitátes villarũ ⁊ terrarũ dẽant vocari vel cõsules tm̃, ⁊ dt̃ qd̃ l3 ꝺ iure sufficiat vocare ɔsules, vel vnũ ex ipsis. vt. c. fi. de ma. ⁊ obe. tñ curia frácie seruat ɔ̃rium, ꝙ habitátes qbus dat licẽtiá faciẽdi ꝓcuratorẽ in illa causa debẽt vocari, l3 ẜm Albe. in. l. j. ff. de ɔsti. prin. hoc faciunt aduocati iuriũ ignari, qñ deficiũt eis iura solet dicere fuit ita per regẽ, aut papá in tali causa obseruatũ ⁊ iudicatũ, verum est ꝙ stillus in decisionibus causarum potest allegari, si ius non reperitur ẜm Abb. sicu. in. c. ex literis. col. iij. de consti. ⁊ in. c. ad hec. de sen. excom. ⁊ in. c. q̃3 graui de crimine fal. in. c. j. bone memorie. in co. vj. de postula. plat. Cy. ⁊ Bald. in. l. ij. C. que sit longa consue. ⁊ Anto. de butri. in. c. fi. de consuetudi. Finis additionis Nico. Boerij.

❦ SVMMARIVM ❦

1 Parlamentum Parisieñ. a quo institutum.
2 Argumentum ab ordine titulorum nunquid procedat.
3 Tutor testamentarius ei cui non poterat dari per superiorem cõfirmatus, ceteris nunquid preferendus.
4 Rex que speicaliter reseruauit.

§. Hoc presssumpto

ẜm articulũ expe diẽdo in ptẽ parlamentorum inclinare facit prima fronte primo certa ⁊ indubitata institutio. vt euȝ in veridicis ⁊ approbatis chronicis legit̃ parlamẽtũ Parisieñ. ex quatuorviginti ɔsiliarijs ɔputatis ꝑsidentibus
1 eisdemq3 ꝑ conclauia, que cameras appellant distributis † a Pipino institutuȝ fuit, qui in locum Caroli magni procerũ regni electione ⁊ pontificis Romani Zacharie ɔfirmatiõe ex regni administratore suffectus fuisse tradit̃, ⁊ regium dyadema assumpsisse Suiessiõe ꝺ manibus diui Bonifacij. itẽ sũmi põti. q cũ more regio oleo celitus demisso inunxit currentibus annis dñice incarnationis. dccl. Cui numero ex post superadditi fuerunt duodecim pares frácie partiti status, ecclesiastici vc3 ⁊ secularis, quos inclyte memorie rex ⁊ imperator Carolus magnus eiusdẽ Pipini filius, ⁊ sine medio successor, dum in Hispanias feroci ⁊ populoso exercitu stipatus ꝓficisci vellet ex qbusq3 regni sui ꝑmoribꝰ ꝓ regia dignitate sibi delegit inumerisq3 ꝓuilegijs cõmuniuit. adiũcti ꝑterea fuerunt ꝑdicto corpori, ⁊ octo magistri requestarũ domus regie vt sic centenariũ iudicũ numerũ tenẽs illius senatus effigieȝ haberet, quẽ Romulus romanoꝝ regũ primarius, vt reipublice ɔsuleret, creauit. adaptatio tñ guimier parlamẽti Parisiaci ad Romanũ senatum magis numero senatorũ q̃3 dignitati ⁊ auctoritati ɔuenit, ꝙ cũ ex ordine tituloruȝ colligitur (retenta vulgari adaptatione dñorum de parlamento ad prefectos) ꝑponit̃ náq3 in ordine iure. c. ɔsultorũ. rub. de senatoribus. titu. de offi. prefec.
2 preto. † a quo ordine licitũ est hoc modo argumentũ sumere, secundũ gl. ordi. in rub. ff. de eo per quẽ fac. erit. quá reputabat ibi Ang. Rapha. fulg. refert ibidem do. Jaso. may. sed profecto est alia gl. in. §. penales in ver. Itẽ aduersus circa medium institu. de actio. quam ponderauerunt Jmo. Ange. areti. ⁊ do. Jas ⁊ de illa gl. meminit idem Jas. in. d. rubr. tacite notans Rapha. predictum qd̃ singularizauerit. d. glo. ⁊ Angel. arz. in rubr. proem. institu. colũ. vj. vers. quero an hec rub. ego adduco tertiá gl. in loco peregrino. s. in. c. j. in verbo existat. in prin. de iura. ca. lib. vj. quaȝ no. ibi Jo. de imo. Do. Ge. ⁊ Phi. frá. Idẽ tenẽt Jo. an. i. c. sup. gl. j. post. Hosti. de mu. pe. ⁊ Bar. Bal. Ang. Pau. de ca. ⁊ late Alex. Jmol. in. l. j. no. ij. ff. si cer. pet. Bar. in. l. idẽ Labeo. ꝑ illũ tex. ibi. ⁊ ita edictũ ordinatũ videt̃. ff. re. amo. ⁊ i. l. j. post Gui. de Cug. ⁊ Mar. sil. ff. de ɔfir. tuto. determinátes ex ordine tit. ꝙ
3 † tutor datus in testõ ei cui dari nõ valet mero iure ꝑ supioreȝ tñ ɔfirmatus censet̃ testamentarius nõ datiuus, ⁊ ɔ̃ter preferẽ legitimo. idẽ Cyn. pisto. ⁊ Bar. Bal. ⁊ Salice. in. l. ij. C. eo. Bar. Paul. de cast. Alex. ⁊ do. Jas. in predi. rub. de eo ꝑ quẽ fac. est. Abb. sic. ⁊ Jo. de Jmo. post Car. in. c. ex pte lo. ij. de appel. s. dictũ ẽt argu. cõprobat Pan. in proe. Gre. colũ. vlt. circa mediuȝ. Joan. de ana. ⁊ diuine memorie fel. in rub. de accus. post prin. tuȝ (ad propositũ redeundo.) diuersitas senatus Parisieñ. ⁊ Rom. in auctoritate luculenter deprehẽdit̃ qd̃ senatoꝝ collegiũ fame restituebat. l. ij. §. de qua re. ff. de postulan. no. Inno. Jo. and. Bal. Pan. ⁊ feli. in. c. cũ te. de re iudi. l3 hoc sit de reseruatis principi in signũ supreme potestatis. vt legitimare. arrogationẽ auctorizare, tabelliones creare, iurisdõem ordinariá tribuere, ⁊ alia huiusmodi que ɔ̃ (saltẽ preter nãm) sunt secundũ singularẽ doctriná patris veritatis Inn. cui in. c. cũ. P. tabellio. de fide instr. que reseruata enumeraui. ⁊ late prosecutus fui in repeti. rub. ff. de iurisf. omniũ iud. sub trac. de mero imperio. quá repeti. nondum in lucẽ edidi, s3 ad ista reseruata parlamẽta manũ apponere nõ põt, vel audẽt. videmus quippe quotidie pro istis ad regẽ et eius magnũ ɔciliũ recurri. † vnde in ordinationibus regis moderni Lod. xij.
4 arti. lxix. expresse cauet̃, ꝙ locũ tenẽtes generales regij, vel gubernatores in aliqbus terris, vel ꝓuincijs deputati nõ possunt dare gratias, vl̃ abolitiões, nũdinas, mercata, legitimatiões, minusq3 plebeios nobilitare, cás corá ordinario pendẽtes euocare, attamẽ fateri op3 ꝙ inueniunt̃ multe ɔfirmationes inter ꝑdictos sc3 senatores Romanos, ⁊ dominos parlamentũ Parisius tenentibus. vt scripsi in. d. repetitiõe in fi. tra. de adoptionibus officioꝝ.

❦ SVMMARIVM ❦

1 Parlamẽtũ Parisi. nunqd ad istar Roma. senatus institutus.
Imperator qbus noibus senatores ⁊ ɔsiliarios suos vocauerit.

1 Patres conscripti cur sic dicti.
Populi appellatione nunquid veniant senatores,
3 Patres ciuitatis qui dicantur, ⁊ vbi statuantur.
Senatores nũquid leges condere possunt, Et quid de ꝯsiliarijs.
4 Rex quomodo ordinationes statuat.
5 Rex sine consilio procerum legem condere an possit.
6 Judicium centumuirale quid sit.
Pecuniam qui primus in orbe cuderit, ⁊ qui Rome.
Senatores vnde dicti, ⁊ qui proprie dicantur. 8.
7 Prudentie partes.
Consiliarij mali dicuntur deceptores regum.
8 Senator vnus hodie Rome est, ⁊ quã habeat potestatem.
9 Argumentum de senatu ad cardinales an procedat.
Concilium ex quibus causis congregandum.
10 Imperatorem qui olim eligebant.

¶ Additio D. Nicolai Boerij.

a **Adde φ quamuis senato**res dici nõ possint, nisi q in curia Romana fuerint ẽm Papiã, quẽ refert Archi. in. c. senatuscõsultũ. ij. dis. ⁊ Luc. de pen. in. l. oẽs. col. iij. in verbo senatore. C. de decur. lib.
1 x. † tñ senatus Parisieñ. fuit ad instar Romani senatus institutus, vt hic dr̃, q erãt in numero centũ, quoꝝ centũuirale iudiciũ vocabaẽ. tex. in. l. fi. ibi magnitudo. est. n. ⁊ auctoritas rectũ viralis iudicij. C. de peti. hẽdi. vbi gl. ⁊ Cy. exponũt virale iudicũ hoc est senatorũ, qui erãt centũ numero. ⁊ idẽ in. l. qui repudiãtis. ibi auctoritate centũuiri. ⁊ gl. ⁊ doc. ff. de inoffi. testa. ⁊ in. l. maximũ vitiũ. ibi cũ etiã centũuiri. ⁊ ibi gl. C. de liber. preter. idẽ dt Bar. post gl. quã sequunẽ ibi doc. in rub. ff. de senato. Archi. ⁊ Cardi. Alex. i. d. c. senatuscõsultũ. ij. di. tex. cũ gl. in. l. petitor. ibi, ne centumuirale iudiciũ exerceat. ff. de libe. lega. ⁊ Cy. in. l. vna. C. de cadu. tol. vbi imperator in prin. vocat ipsos patres ꝯscriptos ex eo ẽm gl. ibi, φ eoꝝ noĩa erant in dyademate principis scripta, cui nõ assentit Cy. ibi, q2 nimiũ ponderasset principis dyadema. vel ẽm gl. per Cy. ⁊ oẽs approbatam, vocabantur patres curã ⁊ sollicitudinẽ, quam habebant ad imperiũ sicut patresfamilie prouident. l. si fenebris. C. ad velleia. ⁊ sequiẽ Archi. in. d. c. senatuscon
2 sultũ. vt. j. dicã. † sed quare vocabanẽ ꝯscripti dicit ibi Cy. nescire vel ẽm Ang. ibi sunt legũ ꝓfessores qbus cura ⁊ reipubli. tpe pacis demãdabantur. aliquando vocat eos parentes, vt. C. de loc. l. ex diui pij. aliquando amicos, vt. l. ẽm risum. C. de ꝯben. ⁊ cõmit. stipulati. Nonnunq̃ vocat eos predecessores vt in proe. institu. Et ipsorum appellatiõe ꝯtinenẽ patritij ⁊ ꝯsules vsq3 ad oẽs illustres, q2 hi soli pñt sñiam dicere in senatu. l. fi. §. j. ⁊ ibi Bart. Bal. ⁊ sequaces. ff. de senato. Quinimo ẽt noĩe populi continenẽ senatores ẽm Inn. in. c. sedes. de rescrip. q allegat text. in. §. plebs insti. de iure natu. ⁊ t3 Luc. de pẽna. in. l. senatorũ. C. de digni. lib. xij. tñ est aliqua in p̃tate ⁊ auctoritate disparitas inter senatũ oliz Romanũ ⁊ Parisieñ. vt elegãter hic per sociũ meũ deduciẽ, ⁊ p magistrũ Budei Regi secretarium in suis annotatio. tit. de senato. ff. super. d. l. fin. §. j. vt. j. dicã. Hoc tñ erat ⁊ ꝓcedebat ex p̃tate eisdẽ Romanis senatoribus ꝯcessa. Nã cũ populus Romanus ita auctus fuisset, qd in vnũ ꝯuenire nõ potuisset, cã legis faciẽde visuz fuit senatũ vice populi ꝯsuli, vt. §. senatus. institu. de iure natu. vbi dr̃ φ senatusconsultũ est qd senatus iubet atq3 ꝯstituit. Nã antea totus populus interrogabaẽ, qñ ꝯsul legẽ ferebat ad pp̃lm eius ꝯsensu lex ferebaẽ, vt. l. lex ẽ cõe. ⁊ ibi Alb. de rosa. in fi. ⁊. l. non ambigitur. ff. de leg. Ita vice populi senatores interrogabantur, qñ ꝯsul legẽ ferebat. ⁊ ita eorum ꝯsensũ senatuscõsultũ vocatũ est. Hinc est, φ in magnis ciuitatibus non recognoscẽtibus superiorẽ ⁊ alijs deputaẽ consiliũ, aut aliqui ꝯsiliarij, qui adhuc eãdẽ auctoritatẽ habent quã pp̃s in republica gubernãda, ⁊ statutis ⁊ ordinationibus faciẽdis, vt voluit gl. in. l. sed ex dolo §. j. ff. de dolo. ⁊ in rub. C. que sit longa ꝯsue. ⁊ Luc. de penn. in rub. de
3 decurio. † ⁊ isti vocanẽ ẽm ipsuz patres ciuitatis vel senatores ciuitatis. ⁊ hoc modo. vt inquit, quelibet ciuitas habet senatum, ⁊ isti dñr curie ꝑncipes ẽm Lu. de pe. in. d. l. oẽs. sed que solẽnitas, ⁊ ordo quo ad istos seruet, no. Bar. Jo. de pla. ⁊ Lu. de pẽ. in. l. ij. C. de decur. lib. x. ⁊ Cardi. Alex. in. d. c. senatusconsultuz. Sed parlamenta fuerunt instituta per reges francie ad iura partibus reddendũ, ⁊ nõ profecto ad alia (regie maiestati reseruata, ⁊ per pp̃lm in ipsum principẽ trãslata) faciendum. l3 gl. ⁊ doc. in. l. non ambigiẽ. ff. de legibus, multũ se inuoluant, an senatores pñt ꝯdere leges, ⁊ Jo. fab. ⁊ oẽs moder. in. d. l. humanum. ⁊ in. l. fi. C. eo. titu. vbi dicunt insuper Paul. de ca. in. d. l. non ambigiẽ. qd Jurisconsulti fuerunt post Octauianum imperatorem, ⁊ condebant leges, ⁊ sic possent senatores (si hodie essent) ꝯdere leges, tñ Joã. fab. in. d. l. fina. dicit φ magistri curie parlamenti, Parisius pñt facere leges de ꝯsensu principis. Et si sine ꝯsensu principis fecerint, princeps potest illas tollere, ⁊ tenet glos. in dicta pragmati. hic allega. D. Aufreri cuius animam possideat paradisus, in additi. capelle Tholose. q. cccc v. de quo latius per Jo. fab. ⁊ Ange. are. in. §. qd principi placuit. Et ꝯcludiẽ qd hodie illa lex, non ambigiẽ, est correcta, ⁊ φ senatores vel dñi de parlamentis non pñt facere leges sine licẽtia ⁊ ꝯsensu, ⁊ mandato expresso principis. vt in. j. constitu. C. §. quibus. ⁊ late dixi in tracta. de offi. ⁊ potesta. lega. in. ij. parte. j. q. Quare forma per imperatorẽ in. d. l. hu
4 manũ tradita, seruaẽ in regno francie. † Quoniã christianissimus ⁊ supremus dñs meus (qñ super aliquo op3 statui) ꝯuocat nõnullos prelatos presides, ac etiã ꝯsiliarios parlamẽtoꝝ regni sui ac se ⁊ suũ magnũ ꝯcilium. nã h3 in suo grãdi ꝯcilio non solũ laicos sed clericos. vt aucten. habita. ibi epoꝝ, Abbatũ, ducũ. ⁊c. C. ne filius pro patre. ⁊ ibi Bal. in. j. no. quorũ ꝯcilio facta per illustrissimũ ⁊ clarissimũ francie cãcellarium, ꝓpositiõe leges ⁊ constitutiones, quas regias vocamus ordinationes, promulgat, facit, ⁊ condit prout presenti anno. dx. s. mille in ordinationibus p cum Lugduni editis factũ. ac etiam per alios Reges predecessores Francie in oĩbus ordinationibus olim per ipsos conditis obseruatum extit. ⁊. probatur etiam in proe. prag. sancti. §. in qua quidem solẽni congregatione ⁊c. ibi assistentibus nobis ⁊c. ⁊ ibi plerisq3 magnatibus ꝓceribus ⁊ viris peritissimis ecclesiasticis, ⁊ secularibus de magno nostro ꝯcilio ⁊c. Et pariter in data eiusdem pragm̃. ibi, premissis ⁊ alijs iustis ⁊c. ⁊ ibi per regem in suo magno concilio. Et etiam nostra tempestate factũ fuit in congregatione ecclesie Gallicane Turonis ⁊ Lugduni pro reformatione ecclesie ⁊ Romani pontificis Julij secũdi facta. Ex qbus patet dominos de parlamẽto de iure, nec ð facto posse leges, aut ordinationes facere ẽm cõem ⁊ verã scientiam doctorum in locis s. allega. ⁊ Albe. de rosa. in rub. de lega. ⁊ in. d. l. humanum. Et sic debent intelligi hi, qui per socium meum in quarta ratione p magno concilio ⁊ Parlamẽtis sunt adducta. Sed bene ecõtra princeps sine concilio procerum, vel papa sine cardinalibus põt ꝯdere leges decretales non obstante clausula de qua in. d. l. hu
5 manũ. † ⁊ illa de fratrũ nostroꝝ ꝯcilio, q2 v̄r magis decẽtie φ necessitatis maxime in materia nõ ardua. vt ibi vide p Albe. ⁊ dixi in tracta. de offi. ⁊ pote leg. de quo ample p fel. in rub. de ꝯstit. in prin. Et ẽm Albe. in. d. l. humanũ. in prin. multi sunt reges ⁊ barones q cõuocãt suos ꝯsiliarios, quorũ ꝯsiliũ nolunt sequi, vt no. gl. in. c. j. ⁊ in. c. ꝑuenit. lxxxiij. dist. queãdmodũ fecit Roboã, qui ꝑdidit regnũ suũ, q2 noluit audire cõsiliarios suos sapiẽtes, s3 ꝯsiliũ iuuenũ. Juxta illud. Consiliũ iuuenũ fecit Roboã egenuz. de de quo p glo. in. c. peruenit. lxxxiij. dist. ⁊ Spe. in tit. de aduo. §. ij. ver. habito. ⁊ in ti. de requisi. cõcilij. ⁊ Mar. laudeñ. in trac. de concil. prin. q. xix. accedant no. p Luc. de pen. in. l. oẽs. col. xij. cuz seq. de decu. li. x. in. q. an preses cõsiliũ assessoris teneaẽ sequi. sed illud dictũ nõ h3 locũ in sũmo ⁊ illustrissimo ac sacratissimo dño meo frãcoꝝ rege ⁊ Italie dño, q nihil sine suo magno ꝯcilio facit igiẽ ⁊ vbi parlamenta aliquid possent sacrũ ⁊ magnũ regale francie cõcistoriũ maiorẽ haberet in his potestatẽ, ac in ceteris omnibus regimen ⁊ bonũ publicũ cõcernẽtibus, φ ipsa parlamenta p iura ⁊ rationes. s. in prima addi. adductas.

¶ S3 quãq̃ iura ⁊ doctores. s. alle. velint ⁊ dicant senato. Rom. cẽtũ numero fuisse. ⁊ tenet Mar. lau. in. d. tra. de ꝯsi. prin. q. xxxj. qui allegat Archi. ⁊ Joã. an. in. c. fideliter. de elec. li. vj. Ita tenere ⁊ adaptent seu eqparẽt senatũ ad iudiciũ centũuirale ⁊ ꝯ iudi
6 ciũ cẽrũuirale ad ipsos senatores. † tñ Bude⁹ regius secretarius in annota. suis sup. l. fi. de senato. ff. reprehendit Accur. ⁊ do. exponẽtes centũuirale iudiciũ, hoc est senatores q erant cẽtũ numero. q2 ẽm eũ aliud est cẽtũuirale iudiciũ, ⁊ aliud sunt senatores, ⁊ aliud iudiciũ areopagitarũ, quorũ iudiciũ ⁊ potestas erat diuersa, vt ibi elegãter p eũ, ad quos oẽs sc3 cẽtũuirale iudiciũ ⁊ areopagitarũ ac senatũ Roma. postea adaptat senatuz Parisieñ. Et ꝗuis plenissime scripserit, tñ nõ est verisimile tãtos docto. s. alle. in hoc errasse. Nã Archi. in. d. c. senatuscõs. ⁊ Luc. de pena. in. l. omnes. in. j. C. de decu. lib. x. dicunt φ fuerunt centum hoies electi a Romulo, q senes vocati sunt, vt no. in martiniana de psonis a qbus Roma incepit. Postea numa põpillius secundus romanorũ rex gloriosus, qui Romulo successit, vt in expositione Valerij fol. iiij. col. j. ꝯtineẽ. q primus Rome fabricare fecit nummos, nõ tñ primus fuit, q nũmos in mũdo fabricari fecit. fuit. n.

Thare

pater Abrahe optim⁹ faber, q ad petitionē Nini regis Niniue
filij Beli fabricauit illos .xxx. argēteos, qbus Judas vēdidit Je
sum xp̄m benedictū dn̄m nostrū, vt dixi in addit. ad Dy. in r̄ła in
obscuris in addi. j. de reg. iur. ⁊ etiā rex Numa predicto anno q
erat tm̄ decē mensium addidit Jannuariū, ⁊ Februariū, illosq̄z se
nes per Romulū electos senatores appellauit, ⁊ inde centūuira
le iudiciū dictū est vt. s. Et tz Alb. de ros. in dictio. suo. in versi. nu
ma. hec dūo ɔstare ex gestis Romanoꝝ in inuentario vniuersi or
bis in. v. parte lib. ij. rub. seu titu. de Numa scd̄o romanorum re
ge. Et sic appareat senatū ⁊ centūuirale iudiciū idē esse. ⁊ ꝙ Ro
mulus illos delectos senes nō vocauit senatores vt voluit dictus
Budeus in annotationibus predictis. sed Numa rex qui voca
uit senatores a senectute, qr senes nati, vel qr in illa dignitate eli
7 gebantur senes natu vel nascebantur in ea, id est eligebantur se
nes saltē prudētia, vt no. Arc. in. d. c. senatuscōsultū. † Pruden
tia enī bz donū correspondens puta ɔsiliū. bz ēt ꝑfecto partes
integrales, vt sunt ratio, intellectus, circūspectio, ꝓuidentia, do
cilitas, cautio, memoria, ⁊ eustochia, id ē solertia d̄ q̄. s. i addi. p
xi. Itē subiectiuas, vt ē prudētia p quā aliqs seip̄m regit, ⁊ aliā p
quā regit multitudinē. Et h̄ diuidit̄ i politicā, regnatiuā, milita
rē, ⁊ economicā. Itē p̄t sumi prudētia largi⁹, vt icludat i se specu
latiuā. ⁊ tunc partes eius ɔgrue ponunt̄ Dialectica, Rhetorica,
⁊ Phisica. Itē sunt potētiales embulia. j. rectitudo ɔsilij. vt. s. in
addi. dixi Gnoyn id est ꝑspicuitas iudicij. Et synerēsis. j. rectitu
do iudicij. Sed p̄cepta prudētie data non sunt, sed solum p̄ceptū
ꝓhibitiuū scz ne fiat astutia. ⁊ hec debēt esse in quolibet bono ɔsi
liario inata. Nā ſm Jo. an. in. c. q̄to. de iureiu. ɔsiliarius princi
pis dz esse purus vndiq̄z iustus, optimus, ⁊ ɔtentus his, que dā
tur sibi a fisco, vel a principe, alias dz repelli, ⁊ idoneus subroga
ri. ⁊ ibi papa vocat malos ɔsiliarios deceptores regū. Et idē tz
Marti. laud. in. q. viij. de ɔsil. princ. ⁊ Paris de puteo. in trac.
sindic. titu. de excessibus ɔsilia. regū que faciūt ad ornatū eorū. q̄
socius meus hic in sexta rōne ꝓ parlamētis adducit. vel ſm Ar
chi. vbi. s. senatus pōt dici a sinendo, qr facultatē eligēdi dabant,
Nā sine eoꝝ līnia nulli licebat magistratū aliquē facere. vel dr̄ a
senos qd̄ interp̄taẗ sensus. lxxxiiij. dist. c. vl. ad idē. lxxxvj. dist. c. si
qd vero. ⁊ Arc. in. c. eccl̄ia. xvj. q. j. Inde dr̄ senatus reipub. sum
8 mū ɔciliū, vt dicit Tullius lib. de senectute. † Nam senator est ꝓ
p̄rie is, qui de quo ɔsulit̄, dat s̄niam, vt ait Titus liuius de scd̄o
bello punico. li. viij. Vel dr̄ senator quasi sanator, qr vulnera ⁊ cu
ras reipubli. sanat, ſm Luc. de pen. in. d. l. oēs. Et hodie Rome
nō ē nisi vnus senator, qui a summo ponti. eligit̄. c. fundamēta. de
ele. lib. vj. ⁊ Mar. laud. in tracta. suo de ɔcilia. prin. q. xvj. ⁊ Cy.
in. d. l. fi. de peti. heredi. dicēs ꝙ hz tantā ꝑtātē quātā habebant
oliz centū. ff. qd̄ cuiusq̄z vniuersitatis. l. sicut. ⁊. l. plane. ⁊. c. gratū
de postu. prela. qr successit in locum ⁊ ꝑtātem oium. ⁊ idē dicit in.
d. l. fi. de legi. sub dubio forte. sed Cardi. Alex. in. d. c. senatuscō
sultū, d̄t qd̄ ille senator nō hz tantā ꝑtātē, vt ibi vide. ⁊ an ab illo
appellet̄ sicut oliz ab ipsis centū nō appellabat̄. Cy. in. d. l. fin. de
peti. here. dubitauit. sed Jo. an. in addi Spe. ti. de appel. §. vidē
dum. vr̄ tenere ꝙ nec hodie appellet̄. Sed vr̄ ꝙ in loco senatorū
successerūt cardinales, qr ecclesia senatū hz cuius ɔsilio oia agit
papa in. d. c. ecclesia. xvj. q. j. ⁊ ibi Arc. in prin. ⁊ Mar. laud. in
trac. suo. ij. de cardi. q. xj. ⁊ plene And. barba. in ɔsi. j. vol. j. car.
vj. ⁊ ꝑ Inno. Abb. sicu. ⁊ Fely. in. c. cū te. de re iudi. ⁊ Spe. in ti
tu. de leg. §. iij. iuxta prin. ⁊ Card. Alex. in. c. absit. l. dist. ⁊ Jo. de
9 ana. in. c. ad deliberandū, de iudeis. † in quibus locis tenēt ꝙ nō
ꝓcedit argu. de senatu ad cardinales, eq̄parādo cardinales sena
toribus ꝓut ibi vide tm̄ cardinales cū papa faciūt sacrū collegiū,
qr in administratiōe rerū vl̄is ecclesie ɔgregant̄, vt pape ɔsulant
⁊ eū dirigāt. ꝓbat̄ in cle. ne romani iūcta gl. in versi. cētū. de elec.
de quo per Archi. ⁊ Card. Alex. in. c. in noie dn̄i. xxiij. dist. ⁊ di
xi. s. i. j. addi. ⁊ An. d̄ bu. i ɔsilio quodā posito iter ɔsilia Pau. d̄
ca. vo. antiq. nu. ccccxij. inci. viso pūcto ⁊c. Isto respectu collegiū
cardinaliū pōt dici senatus pape, lz nō ꝑ oia habeāt ꝑtātē anti
quorū senatorū, vt no. Abb. sicu. in. d. c. cū te. ⁊ ibi fely. tm̄ in ali
quibus longe plus habēt, qr eligunt Papā. vt. d. c. in noie dn̄i. ⁊
pariter papa renuēte ɔciliū p̄nt ɔuocare ḡnale ⁊ eligere locū, vt
singulariter tenuit Anto. de bu. in. d. ɔsilio ꝓxime alle. ⁊ in negli
gētiam ipsoꝝ cardinaliū patriarche, q primates sunt post cardi
nales, p̄nt ɔgregare ɔciliū, ⁊ ꝑꝑ aliquas cās ſm ipsuz. in fi. est cō
gregandū ɔciliū. Prima ꝓpter notoriā apparentiā delicti scāda
lizātis totā ecclesiā. Scd̄a vbi apparet icorrigibilitas pape. Ter
tia ꝑꝑ euidentē necessitatē ⁊ vtilitatē reformationis in capite ⁊ in
membris. Cum propter obseruantiaz iuramēti Pape ⁊ cardi
nalium qui iurāt ɔgregare ɔciliū, ⁊ sup his est necessaria ɔuoca

catio ⁊ decisio ɔcilij. ⁊ idē tz Mar. laud. in trac. de cardi. in. ij. q.
xxxv. ⁊ Philip. decius in quodā suo ɔsi. nouis. edito cuius v̄ba
fuerūt And. barb. i. d. ɔsi. j. li. j. qd̄ ē elegātissimū ⁊ amplissimū d̄
ꝑtāte ⁊ auctoritate pape ⁊ cardinaliū, ⁊ ēt Cataldini de boncō
pagnis, i suo trac. de trāslatiōe sacri ɔcilij Basilien̄. ad inclytā ci
10 uitatē Ferra. ⁊ ibi Ludo. bolog. in addi. † Sed senatores oliz nō
eligebāt iperatorē, neq̄z hodie. c. venerabilē. d̄ elec. ⁊. c. ap̄lice. de
re iu. li. vj. ⁊ plene ponit Philip. cor. in ɔsi. j. vo. iij. vn̄ exercitus
olim eligebat imperatorem ⁊ populus obediendo admittebat
ſm Cardi. Alex. in. c. in sinodo. lxiij. distin. Finis. Nico. boerij.

Et quantum ad Parisien̄. parlamentum, alioruz vero parla
mentorum sub augusta ditione nostri principis inuictissimi consi
stentiū originem non inueni, preter trium que idem princeps no
ster in maximum reipubl. compendiū ⁊ sapientie exaltationē ere
xit. Primum in Normandia Rothomagi metropoli ⁊ opulen
tissima ciuitate infulatus sui anno secundo, ⁊ dn̄ice incarnatio
nis. ccccxcix. s. mille. ꝑus. n. curia appellationū vocabat̄ scaq̄riū,
in gallico, eschequier. qd̄ vocabulū apud indigenas nōdū amisit,
⁊ erat interpollatū, modo ɔtinuum. ſm Mediolani insigni vrbe
ducatus Mediolanensis, quē iusto titulo de faucibus tyranni ⁊
parricide Ludouici sfortia armata manu euulsit, precipua ⁊ ar
chiep̄ali sede. tertiuz in superba Genuensi populosa ciuitate, quā
ēt prius rebellantē suo adduxit imperio. Oia tamē parlamenta
que sub regis predicti nomine iusticiā administrāt, nonario con
cludūtur numero. Primum Parisius sedet. ſm Tholose a tē
pore Ludoui. xj. q curiā predicta de Montepessulano illic tran
stulit. Tertium Burdegale. Quartū in Delphinatu ciuitate
Grationopoli. Quintū Diuione Burgūdie ducatus. Sextum
Aquis Gallice Aix prouincie comitatus Metropoli. Septi
mum Rothomagi. Octauuz Mediolani. Nonum Genue. de
quibus tribus vltimis statim dixi. Et hac ratione videt̄ dicendū
ꝙ ɔsiliarij ꝑ parlamenta collocati sunt in his q magno assident
ɔcilio in honoribus preferendi iuncto ꝙ de institutione eiusdem
concilij, nulla habetur autoritas vel auctētica chronica cui fides
sit adhibenda.

SVMMARIVM

1 Parlamentorum origo ⁊ institutio.

Additio. D. Nicolai Boerij.

De quod institutiones siue erectiones
1 parlamētoruz regni fuerunt
alijs tēporibus ⁊ per alios reges facte q̄z hic socius
meus describat. † Nā parlamētū Parisien̄. ſz qd̄ ha
bui ab illustrissimo dn̄o meo dn̄o cancellario ⁊ magistro Paulo
Emilio, ⁊ postea ita cōperi scriptū ꝑ magistrū Guil. budei in an
nota. quas fecit in libros Pandectarū. tit. de sena. sup. l. fi. §. fin.
chart. xiij. fuit ꝑ diuū Philip. pulchruz anno. M. ccxciij. institu
tum. ⁊ rursus tricētesimo sexto supra mille, ꝑ regē Philip. cogno
mine longū in tripharīū genus diuisum. vt ibi ꝑ eū. Et sic ꝑfecto
nō fuit tēpore Pipini, qui nec pariter Carolus magnus institue
rūt parlamētū, nec ꝑfecto ēt duodecim pares Frācie. Sz Phi
lippus pulcher predictus anno predicto. ccxciij. s. mille. Et par
lamētū Tholosanū ꝑ Carolū septimū āno salutis. M. ccccxliij.
ex quo tūc exijt edictū in regno, duo erāt ꝑlamēta. Et parlāmētū
Delphinale prio fuit ꝑ Hymbertū Delphinuz Vienen̄. die pri
ma augusti, anno dn̄i. M. xl. in cōsiliū erectū. ⁊ inde Ludouicus
primogenitus Caroli septimi, qui postea fuit Rex huius nomi
nis. xj. mutauit nomē ɔcilij in parlamētū. anno dn̄i ccccliij. supra
mille, ſm Guid. pape in. q. xliiij. ⁊ in. q. cccccliiij. Parlamētū ve
ro prouincie fuit primo erectū per Ludouicū huius nominis. ij.
comitē prouincie genitorem Regnati vltimi ꝓuincie comitis. an
no. ccccxv. supra mille. Et deinde mutatū nomē in concilium, ꝙ
vltimo loco iterum christianissimus do. meus supremus mutauit
in parlamentum. anno do. M. ccccci. vt reperi in archiuis came
re computorū Aquen̄. prouincie residen̄. Sed parlamentū Bur
degale et reliqua regni parlamēta fuerunt tēporibus ⁊ a christia
nissimo do. nostro rege Ludoui. xij. prout socius meus hic descri
bit. excepto ꝙ Janue nullū est parlamentū, sz ibi gubernatorē ⁊
vicariū ducalē ad cōplementū iustitie reddēdū p̄posuit, sz magnū
regale cōciliū semper fuit nec est sibi dare initiū, qr inatuz fuit re
gibus ⁊ imperatoribus, vt. s. dixi in. j. addi. Finis addi. Boerij.

SVMMARIVM

1 Parlamenta sunt stabilia ⁊ non motoria.

1 **Secundo facit stabilitas** siue constātia, † non enim loco mouent̄ parlamēta pro momēto sicut magnū ɔciliuz, modo firmū dignius est ꝙ infirmū, stabile ꝙ instabile, ɔstās leni. ad qd̄ probandū induci pōt insti. de iusti. et iur. in prin. et l. iustitia et etiam in prin. ff. eo. ibi est constans et perpetua voluntas. Itē iura arguētia incōstātiā et varietatē sufficit. insti. d̄ iusti. et iure. §. his igit̄. cle. vni. de renū. c. qd̄ semel placuit. de regu. iur. libr. vj. vbiqz cōcor. in gl. ordi. c. forus. in fi. d̄ v̄. signi. dū dicit variū et mutabile testimoniū ꝑfert mulier. et illud Boetij. de ɔso. Phil. metro. ix. libri tertij. ibi. Stabilisqz manens dans cūcta moueri. que verba applicauit ad summū pōtificem auriga canonistarū Jo. an. in nouel. super data sexti libri. col. ij. in prin. post Joā. an. in. c. in gn̄ali. de regu. iur. eodē libro. Preterea angeli licet omnes summe boni creati fuerint, tn̄ mutabiles, vt qui stare nollent in dei obedientia ruerēt in ꝑfundū abyssi. fm̄ diuū Gregoriū in moralibus. Sz q steterūt essentie diuine sempiterna fruitione letant̄. Lucifer aūt
2 cū alijs reprobis spiritibus in eternū ɔtionabunt̄. † Ad hoc propositū etiā faciunt iura loquentia de vagabundis qui nullo certo loco tenent̄, ꝙ vbiqz ɔueniri pn̄t fm̄ nota. in. l. j. C. vbi de cri. agi. opor. l. heres absens. ff. de iudic. l. eius qui. §. vlti. ff. ad munici. c. qr intantū. de prebē. qd̄ no. eleganter Compo. in. c. qr pp. in verbo, absentes de elec. gl. reputata singularis in. c. non opz. lo. ij. de conse. di. v. gl. fi. dicens ꝙ si clericus tandiu absit a suo beneficio, qd̄ dubitet̄ viuat an mortuus sit, eoipso amittit liberā sui beneficij administrationē. ad hoc ordinationes Ludouici. xij. arti. xcj. cū tribus seq. vbi loquit̄ de ꝓcessu fiendo ɔ̄ vagabūdos, facit insuper ꝙ sedes Petri diuinitus fuit Rome collocata, et idō peccat romanus pontifex curiā suā huc et illuc sine cā rationabili transferēdo. c. per venerabilē. §. rōnibus. cū ibi no. per Panor. q fi. sint l. g. Jo. an. in nouel. c. fundamēta super xbo, illuc. de elec. lib. vj. vbi ho. tex. et Arc. Joā. an. in. c. j. i gl. q̄ est sup ver. Italie. de tēp. ordi. li. vj. Arch. Bononien. in. c. rogamus. xxiiij. q. j. facit. c. mutationes. vij. q. j. Itē sedere est signū prudētie et auctoritatis. Juxta illud, sedēdo et quiescēdo fit anima (hoc est corpus animatū) prudēs. ad hoc tex. in auc. de iudi. §. sedebunt. colum. vj. et c. vlti. in fi. vbi. gl. solennis de re iudi. lib. vj. dicit etiā Jo. and. in nouel. in salu. sexti libri decr. post Jo. mona. in versi. ɔmorantibus. † ꝙ
3 scholaris cupiēs ꝑficere, dz sibi locū aptū ad studiuz eligere et se ad diuersa nō distrahere p illū tex. ibi Bono. vbi, et vniuer. et pulchre Seneca ad Lucillū Epistola. ij. qui vbiqz est, nusꝙ est. viatoris quoqz mēdicitas caupones multos, sz raros experit̄ amicos, rursus vox salutatiōis in foro plures vocat paucos pulsat, cuius ēt amor in plures diffundit̄ nauseaz parat, a singulis leuigat̄. Refert Guil. durā. in fi. sui Spe. Ild. de lau. in suis decisio. q. lxxix. vbi q̄rit an expediat multos hēre libros. Ulterius facit qr affixa perpetuo censent̄ pars rei cui adherent, et illā sequit̄ quocunqz ierit. secus in his q̄ ad tps ibi sunt. l. iulianus. §. vlti. cum quinqz. ll. seq. ff. de ac. emp. l. dolia. ff. de ɔ̄hen. emp. l. sed addes. §. illud. ff. loca. l. iij. §. j. ff. de vi. et triti. et oleo lega. et l. titius. ff. de acqui. re. do. cū simi. Postremo adduco. c. nō oportet cū pluribus. c. seq. vij. q. j. c. dolentes. ibi transcurrēdo. et cle. graui. in proe. in eo. verbo, de cele. mis. et in decre. ɔcilij Basilien. c. j. ibidē nō cursim aut festinanter, sed tractim et cū pausa decenti quo. di. offi. sit cele. et c. vni. de his qui tempo. di. offi. vagan. per eccle. dū dicit deambulādo vagari visus fuerit in pragma. sanctio. cum simili. pluribus.

¶ Tertia ratio, q̄ ꝑ parlamētis perstringit, pōt dici territorium, habent nāqz singula parlamenta suos limites, quos vulgo ressortū dicimus. At gn̄alis ɔcilij ptās nullo termino claudit̄. † Mo- 4
do iuxta ꝓpositū iudices habentes territoriū alios in tribus excellūt, vcz in noie, in auctoritate, et fortitudine. primū probat̄ i. l. ij. iuncta gl. j. ff. de iu. om. iud. qn̄ facit differentiam inter ius dicentem et iudicem, vt in plus se habeat ius dicens ꝙ iudex, licet illaz gl. no. ibi Bar. et sequuntur cōiter doc. et merito per. c. forus. ver si. iudex. de verb. sig. Item iudices districtū vel territorium obtinentes dicūtur tribunales siue tribunali preesse, alij vero simpliciter iudices. l. j. iuncta gl. in verbo, qui tribunali. ff. de iudi. et c. cuz epo. de offi. ordi. lib. vj. Secundum comprobatur, quia pōt territoriuz habens in qualibet parte non exempta eiusdem territorij sedem iudiciariam collocare, inibiqz omnes causas audire et decidere, criminosos capere, carcerari, mācipare, et punire. d. c. cū episcopus. qd̄ loquit̄ in epo et capitulo vt litigātes. vbi de archiepo eo. ti. et lib. et c. nouit. vbi de legato dn̄i pape. d̄ off. leg. facit. l. obseruare. §. ingressus. et l. si in aliquā. in prin. ff. de offi. procon. et l. ɔgruit. ff. de offi. presi. et in loco electo. potest non modo in subditos suaz iurisdictionem exercere, sed in extraneos ibi delinquentes contrahentes vel quasi. l. iij. ff. de offi. presi. l. j. et auc. qua in ꝓuincia. C. vbi d̄ cri. agi opor. l. hr̄e absens. §. j. et. ij. ff. de iudi. c. vlt. de fo. ɔpe. et c. romana. §. contrahētes eo. tit. lib. vj. lz tales proprie non dicant̄ subditi fm̄ glo. ordi. in verbo, subditos. in fi. cle. vna. de fo. compe. quā dixit no. Pano. in. c. dilectus lo. ij. in fi. ij. col. de rescrip. et singu. in. c. ꝓposuisti. j. nota. de fo. ɔpe. Fely. san. in. c. j. circa fi. sui apparatus. de spon. c. j. de fo. ɔpe. et c. fi. car. pr. ver. circa forum domicilij. eo. tit. vbi multa (more suo) cumulauit circa materiam. d. glo. idē sentit glo. in. c. a nobis. lo. j. de senten.
5 excom. † bene facit qd̄ voluit glo. in. c. statutum. §. cum vero. in fi. magne notule de rescrip. lib. vj. qd̄ proprie ille dicitur diocesanus alicuius qui in sua diocesi habet domicilium. hoc amplius delinquentes alibi comprehensi, remitti debent debite puniēdi ad euz, in cuius territorio deliquerunt, tam de more ꝙ de iure. tex. est solenis ɔiuncta gl. in verbo, de more. in cle. pastoralis. §. deniqz. de re iudi. pro qua tex. in aut. vt nul. in. §. si quis vero cōprehensorū. col. ix. et aut. si vero. C. ad leg. iul. de adul. tamen predicta nō ꝑcedunt in foro poli vel penitentiali. puta parochianus meus in aliena parochia perorans a me solo solui potest et ligari, vt vult. glosator decretorū Jo. in. c. j. in verbo, sepeliat. in fi. xv. q. j. quā extulit pro sing. Cardi. Zaba. in d. §. deniqz. j. oppo. Pan. in. c. j. vlt. no. de rap. et c. cū cōtingat. col. xj. circa mediū. de fo. comp. super quo arti. videatur omnino Ang. cla. in sum. in ver. cōfessio quinto. §. xj. et pro illa glo. que nihil allegat, adduco tex. in. c. ois vtriusqz sexus. in princip. dū dicit proprio sacerdoti. de pe. et re. c. placuit. de peni. dist. vj. et melius clem̄. religiosi in prin. ibi. non habita sup his parochialis presbiteri licentia speciali. de priuileg. pro tertia autē territoriū obtinentiū prerogatiua, facit verbi ethimologia. dicitur enim territoriū a terrendo, et qd̄ magistratus eiusdē loci terrendi (hoc est submouendi) intra eos fines ius habēt. tex. formalis in. l. pupillus. §. territorium. ff. de verb. sig. no. gl. in verbo territorium. c. vt animarum periculis. §. statuto. de const. li. vj. ad hoc. l. fina. ff. de iurisdi. om. iudi. et l. nulli. §. alias versi. quod si in vico. C. de epis. et cle. l. omne territorium. C. de censi. et censito. l. fi. de oi agro desert. et l. quicunqz de fun. limitro. li. xj. est. l. verum. C. de incolis. lib. x. c. si quis. xvj. q. iij. (fm̄ erroneam, cōmunez tamen quottam) iuxta verā autem. q. v. c. ego Ludouicus. lxiij. dis. verobiqz gl. ord. xvj. q. vij. c. omnes basilice. et cle. ne romani. §. sa
6 ne. ibi, districtu seu territorio. de electioñ. † Alij autem magistratus territorium vel administrationē non habentes, in pusillo habent̄ pretio, et quodāmodo iudices cartularij reputantur, de quibus p gl. ord. in. l. rem nō nouā. in prin. in ver. facultatē. C. de iud. vlti. in versi. non habent. C. vbi et apud quem cog. in integr. resti. agi. et l. j. in xv. q. tribunali. ff. de iu. elegāter p Bar. Ale. in. apo. et Ang. in. c. iubem' nulli. §. san. lo. j. col. fi. C. de sacros. ecclesijs.

¶ Quarta

¶ Quarta ratio dr̄ ꝯtinuatio parlamentorū, quedā audiētia vel se
creta ꝯcilia ꝓ ministranda iustitia semper sunt in viridi obseruā-
tia, at magni ꝯcilij, actus interpollati ⁊ discontinui, ⁊ ꝯtinua lon
ge maioris effectus ⁊ auctoritatis iudicant̄ q̄z cām discontinuaꝫ
hn̄tia iuxta illud, Continuata vigent discōtinuata marcescūt, q̄d
multis argumētis ꝯfirmari pōt. ¶ Primo in prescriptionibus
⁊ vsucapionibus requirit̄ ꝯtinuatio possionis ꝑ tps a iure deter
minatū. l. sine possione. ff. de vsuca. ⁊ c. sine possione de regu. iur.
lib. vj. cū ꝯcor. gl. adeo q̄d intermissio inducit interruptionē ꝑscri
ptionis incboate naturalē, que oibus ꝓdest. l. naturaliter. vbi ple
ne Bar. ff. de vsucapi. ꝑ gl. plenissime Pañ. ⁊ Fely. in. c. illud. de
7 ꝑscrip. ¶ † Scdo huitutes, q̄ hn̄t cām ꝯtinuā, lōgo tpis spatio ac
quirunt̄, sed in hn̄tibus cām discontinuā exigit̄ tps immemoriale
saltē duplicatū iuxta no. ꝑ gl. in ꝟ. certū. post prin. in. l. seruitutes
in magna. in prin. ff. de serui. tit. gn̄ali. ꝑ gl. in ver. tēporis. Bal. ⁊
Pañ. post Jo. an. in. c. cū ecclesia sutrina. de cau. pos. plene bald.
Ange. Pau. de ca. ⁊ Saly. l. ij. C. de ser. ¶ Tertio rōne ꝯtinua-
tiōis plures ꝑsone, vna fictione iuris reputant̄ insti. ō vsuc. §. diuti
na. ⁊ l. pōponius. per totā legē. ff. de acqui. pos. ⁊ plures ecclesie.
c. j. ne sede va. c. vnio. x. q. iij. plura corpora. c. ad apostolicā. de re
gula. duo dies pro vna hn̄r. c. literas. (vbi Ber. in gl. ordi. Inn.
Hosti. ⁊ Jo. an.) de tēpo. ordi. facit. l. cū bisextus. ff. de verb. sig.
⁊ c. quesiuit. eo. titu. ¶ Quarto ꝯtinue ⁊ successiue quis non pōt
pluribus annis eundē honorē obtinere. C. de hono. non conti. in
rub. ⁊ nigro. lib. x. cū ꝯuenit ꝙ filius nepos aut alius vlterior per
lineam descendentē nō pōt habere beneficium vel ecclesiā in quo
aliquis parentū suorū linee ascendētis ministrauit sine medio. c.
ad extirpandas. iuncta gl. ⁊ c. pe. de fil. presby. facit. c. venerabi-
lem. in fi. de elec. ¶ Quinto, vt quis in sciētia literarū ꝓficere va
leat, opus est studij sedula ꝯtinuatione. no. Jac. butr. Joan. fab. ⁊
Ang. are. in rub. proe. l. b. insti. super versi. cupide. ponētes tales
8 versus. Si qs forte velit iuriscōsultus hēri. † Inuigilet, continuet
studiū. Et ꝓ quibus facit. l. vni. C. de emēda. iusti. Co. ibi, repeti-
ta prelectio ꝓbat. q̄d no. Jo. an. ꝑ illū tex. in prin. lec. super arbo-
re ꝯsanguinitatis ad idē. l. repetita. C. de epi. ⁊ cle. c. vni. in princ.
de relig. do. li. vj. l. j. ⁊ l. lege repetita. C. ō ero. milit. anno. li. xj. q̄d
no. gl. in ver. instructus. c. tū ex lr̄is. de in integ. resti. q. vlti. forma
liter ꝙ in modico tpe nō pōt quis multū addiscere, ⁊ nemo repe-
tente fit summus. ¶ Sexto vna rub. ꝯtinuat̄ ad aliam etiā de ne
cessitate iuxta quorūdam sniam, per. l. ij. ff. de statu. ho. ibi, ⁊ his
proximos atqꝫ ꝯiunctos applicātes titulos. de quo articulo po-
nit Areti. vnū verbum. insti. de re. diui. in prin. de obli. actio. ⁊ de
oblig. que ex male. na. etiā in prin. l. j. in prin. ff. ad trebel. vbiqꝫ bo
nus tex. Jo. de imo. ⁊ idē Are. eius discipulus in rub. ff. de appel.
Rapha. cu. in rub. ff. de no. oper. nun. late Ange. de are. in rubr.
proe. institu. col. pe. circa med. ver. vlt. querit̄ an rub. Bal. Alex.
⁊ do. Jas. mayn. in. l. gallus. in prin. ff. de liber. ⁊ posthu. vbi gl. ij.
de ꝯtinuatione legis ad aliā legē. ¶ Septimo oratio dʒ esse con-
tinua. Luce. xviij. c. opʒ semꝑ orare ⁊ nunq̄z deficere. ⁊ Matth.
vj. c. sine intermissione orate facit. c. nosse. lxxvj. dist. ⁊ c. nunq̄z. de
conse. dist. v. ⁊ inter. xiiij. orationis qualitates seu reqsita opʒ ꝙ
sit assidua. no. Hosti. in sum. tit. de peni. §. si qs sit effectus. versic.
carnis maceratio. Jo. an. in cle. si dn̄m. in fi. super ver. orationes.
9 versi. de septimo scias in gl. ord. de reliq. ⁊ vene. san. ¶ † Octauo
tps requisitū in vsucapionibus est ꝯtinuū non vtile. lib. iij. iuncta
gl. pe. ⁊ l. nunq̄z. §. j. ff. de vsucap. insti. eo. in prin. idem in quadriē
nio q̄d dat̄ ad petendū ⁊ finiendū in integ. resti. l. vlti. C. de tēpo.
in integ. resti. ⁊ c. j. ⁊ ij. de in integ. resti. lib. vj. ⁊ cle. vna. (vbi gl.
no. in ver. ꝯtinuum) eo. titu. ⁊ in actione iniuriarū ciuili vel preto
ria. ꝺm cōiorem opi. gl. ⁊ doc. q̄ anno ꝯtinuo tollit̄. l. nō ꝯuicij. C.
de iureiur. cum gl. fina. ⁊ actione de dolo que biennio ꝯtinuo tan
tū durat. l. vlti. C. de do. ma. ac in plurimis alijs iuris articulis ex
quibus gl. in rub. ff. de diuer. ⁊ tēp. prescrip. circa fi. elicit talē ꝯclu
sionē ꝙ oē tps iure prefinitū censet̄ ꝯtinuū, nisi aliud exprimatur
⁊ illā gl. singularisauit copiosus, ⁊ doctissimus doctor Jo. ō imo.
in. d. l. vni. sup gl. posita in verbo, ꝯtinuū. ⁊ Philip. frā. i. c. vno.
de vi. ⁊ hone. cle. lib. vj. ¶ Nono nouū flumē q̄d ꝯtinue excurrit
vtilius ⁊ excellentius reputat̄ torrēte q̄d solū hyeme decurrit. in.
l. j. §. itē fluminū. ff. de flu. ⁊ aqua quoti. dignior est ⁊ facilioris ac-
quisitionis q̄z estiua. l. j. per totā. l. ⁊ l. hoc iure. §. his qui. l. cū cō
stet. ⁊ l. de interdicto. ff. de aqua quoti. ⁊ estiua. ¶ Decimo furor
ꝯtinuus annullat ipso iure (vel potius nullū declarat) oēm decla
rat ꝯctum ⁊ actū requirentem ꝯsensum ⁊ delictū, vel quasi nō ad
mittit, que non operat̄ furor intermissus, dummodo talia in luci-
do interuallo, ⁊ furoris obūbratione intercidant. institu. qui. non
est per. fac. te. §. j. ⁊ de inuti. stipu. §. furiosus. l. pupillus. ff. de acq.
here. l. diuus. ⁊ l. ꝯgruit. §. furiosi. ff. de offi. presi. l. taʒ dementis
. C. de episco. audien. l. pe. ff. ad leg. pomp. de par. c. vlti. de succes.
ab intesta. c. dilectus. de spon. ⁊ clemen. vni. de homic. cum infini
tis similibus. ¶ Plura ⁊ alia ad continuationis commendatio
nē in iure inueniunt̄, q̄ ommitto serio tanquā magis laboriosa, q̄z
subtilia. vt vtar verbis gl. d. rub. de diuer. ⁊ tempo. prescrip. post
prin. ⁊ in. l. j. ff. solu. matri. glo. iij.
10 ¶ Quinto ꝓ parlamētis † vget numerus, vt plurimū namqꝫ in
parlamentis amplior est ꝯsiliariorū numerus q̄z in magno princi
pis ꝯcistorio. de Parisiensi expeditū existat cū ibi centū fuerunt
instituti vt. s̄. in preludio retuli. In predicto aūt concilio paucio-
res sunt numero saltē actu residentes, cū magistri requestarū or-
dinarij ibi deseruiant per quarteria, hoc est quartam anni solaris
partē, alij aūt ꝯsiliarij (qui numerū nō excedunt) per semestria tē-
pora annis singulis suis officijs incūbunt modo pluralitas perso
narum paucitati in pluribus ⁊ fere omnibus causis ceteris pari
passu gradientibus antefertur. ¶ Primo in testibus qui ab ea-
dem vel diuersis partibus ꝓducunt̄ sufficit. c. in nostra. de testi. ⁊.
iiij. q. iij. c. si testes. vbi sunt due glo. magistrales in hac materia ⁊
pleniores de corpore iuris vtriusqꝫ. ¶ Scdo in electionibus pre
latorū. c. licet de vitanda. c. q2 propter. c. scriptū. c. dudū. lo. j. ⁊ c.
ecclesia vestra. de elect. c. si qn̄. c. si cui. ⁊ c. sicut. cū alijs pluribus.
eo. tit. li. vj. ¶ Tertio in oibus per vniuersitatē vel collegiū expli
cādis. c. cū oēs vbi gl. plenior de iure late Jo. an. Bal. Panor.
Imol. ⁊ Fely. san. de ꝯsti. l. q̄d maior. ff. ad muni. c. j. ⁊ c. q̄siuit. de
his q̄ fi. a maio. par. ca. ⁊ c. ea noscit̄. c. nouit. ⁊ quāto. de his que
fi. a prela. cum concor. ¶ Quarto in pluribus iudicibus ordi-
narijs delegatis vel arbitris in snia ferēda discordantibus. c. vl-
ti. de re iud. l. pōpo. (al's incipit si vni.) ⁊ l. duo ex tribus. ff. eo. c. j.
de arbi. lib. vj ¶ Quinto in fiendis delegationibus per sedē apo
stolicā, q2 integrū ē (hoc est presumit̄) iudiciū q̄d multorum sentē
tijs comprobatur. c. prudentiam. in princ. de offi. deleg. ¶ Sexto
in eligendis arbitris. q2 plures ⁊ in dispari numero eligi debent
iuxta concilium Romani ponti. c. j. de arbi. vbi Jo. an. ⁊ Abb. si
11 cu. ¶ Septimo in conflictu ⁊ varietate opinionum docto. † in du
bio sequenda est communis magistrorū sententia, tam consulen-
do q̄z in iudicādo ⁊ scholis publice legēdo. ē doctrina aurea Jo.
an. in. c. j. sup gl. fi. ⁊ in vltimis verbis sue lec. de ꝯsti. a contrario
sensu illorū ꝟbo⁊. dicit enim ibi ad literā ꝙ cōis opi. sequēda nō
est vbi est notorie falsa, vel rationabiliter conuinci potest. ergo ꝑ
ꝯtrariū sensuʒ si nō sit euidēter falsa, nec ꝓbabilibus argumētis cō
futetur omnino tenēda est. ⁊ illud dictū sequūtur ⁊ cōmendāt ibi
Panor. ⁊ Feli. allegātes ꝓ eo tex. sing. in. l. j. §. sʒ nec ex multitu-
dine. C. de ve. iu. enu. ego adduco ꝓ meo arg. mō quo. s̄. sumpto,
⁊ cōsequenter dicto principali tex. in. l. vlt. ibi ꝑ ampliores hoies
ꝑfecta veritas reuelatur. C. de fidei com. ⁊ xx. dist. c. de qbus. dū
dicit ꝙ a multis ⁊ peritis queritur facilius inuenitur. d. c. pruden
tiā. in prin. qn̄ dicit integrum est iudiciū ⁊c. ⁊ l. iij. C. de repud. q̄d
no. d. Jas. singulariter in. l. illā. C. de colla. Pan. in. c. finē. de do.
⁊ cōtu. co. viij. ante mediū. ver. vlti. circa hāc partē ꝙ cōis opinio
doct. excusat victū in litigādo a cōdemnatione expen. ante euʒ fit
snia. Ang. de per. in. l. terminato. C. de fruct. ⁊ lit. expen. canoni.
Modernio. maxime Joā. de imo. ⁊ Barba. in cle. ne romani. in
prin. de electio. facit ēt q̄d no. Bar. in. l. vlti. C. de peñ. iud. q ma.
12 iud. † ꝙ iudex qui in dubio iudicat ꝯ cōmunē doc. sententiā facit
litē suā, ⁊ dʒ cōdemnari a sindicatu ad interesse parti lese. sequit̄
Anto. de but. ⁊ Pan. ꝑ illū tex. in. c. j. de deci. Pañ. in. d. c. pru-
dentiā. Anto. but. in. c. ex literis. j. de sponsa. Feli. in repetitio. c.
canonū. col. penul. in princ. de cōsti. bene fa. c. de iudicijs. iij. q. iij,
l. vni. ff. de offi. pre. ꝑto. c. ij. in prin. ibi ve soli. de statu mona. q̄d
no. Domi. de sancto Gemi. c. quis nesciat. xj. dist. ¶ Octauo in
pluribus patronis discordātibus stat̄ iudicio maioris partis. c.
qm̄. in prin. ibi plurimorū eligitur ⁊ approbat̄ assensu. de iure pa
tro. facit cle. plures. in prin. eo. ti. q̄d no. gl. in. c. si plures. vbi bo-
nus tex. ⁊ c. pie mentis. xvij. quest. viij. ¶ Nono vbi plures iudi
ces sententiauerunt potest condemnatus corā maiori parte ap-
pellare, ⁊ apostolos petere. ita ꝙ ꝑinde habebit̄, ac si corā oibus
appellasset. casus est in clemen. prima. de appellationi. ¶ Deci-
mo in pluribus creditoribus non concurrentibus in vnū cū here
de instituto. circa quotā debitorū remittēdā data paritate in quā
titatibus debitis ⁊ qualitate ꝑsonarū ipso⁊ creditorū maior nu-
merus ꝑfert̄ minori. vt est casus formalis in. l. ⁊ suū heredē. §. ho
die. ⁊ l. maiorē ⁊ l. si plures. ⁊ l. rescriptū. in principio. ff. de pact.
facit. l. j. ff. de priuile. creditorū. idē vbi discordāt in dilatiōe quin
quēnali data debitori, q2 aliq malūt ꝙ debitor cedat bonis. tex.
valde no. in. l. vlt C. q bo. ce. pos. ⁊ no. in. c. odoardus. de solutio

13 ¶ Sexto parlaméta coadiuuat instar seu similitudo.† Ná curia
summa Parisiana effigiē obtinet vetusti senatus Romani, ſm
Guymier in ꝯmen.prag.sanct.in ꝯclu.eiusdē.§.quo circa.sup ꝟ.
parlaméta.de quo.s̃.in presupposito dixi idē etiá parlamétū ⁊ ce
tera alia parlaméta iuxta cōem ⁊ vulgatá opi.ꝯparant̃ prefectis
pretorio,q̄uis hmōi adaptatio nō videat̃ multū iuridica,vt de-
claraui in fi.repe.ff.de iu.om.iu.loquendo de offi.prefe.pre.⁊ qs
hodie eius locū seu offi.tenere cēseatur.ad ꝓpositū cōi predicta
adaptatione retēta prefecti pretorio erant in locū magistrorū eq
tū quos princeps quasi ꝓ collegis sibi assumebat , ⁊ ampliorē in
publica disciplina q̄ dicti magistri ptātē habebāt.l.vni.i prin.ff.
de offi.pre.preto.⁊ primū dignitatis secularis gradū obtinebát
qꝛ illustres.in auc.de appel.⁊ intra que tempora.§.illo vꝫ obser
uando.col.iiij.no.gl.in rub.ff.eo.per illū tex.Sed ꝓfecto ille tex.
vr̃ dicere,ꝙ sit illustrissimus,dū dicit,sed ad illustrissimá prefectu
rá.vnde ego allego ꝓ illa gl.tex.rotundū in.l.pe.C.de offi.pre.p̄-
to.ibi semp illustris est cognitio p̄fecture.⁊ in.l.quoties.in princ.
.C.vbi sena.vel cla.⁊ ad.d.auc.dici pōt ꝙ iperator ibi loquutus
fuit in mētis excessu,sicut in scriptura diuina loquēs de apostolis
14 † Nimis honorati sūt amici tui deus.Et alibi aia mea cognoscet
nimis Psal.cxxxviij.incipit.Dn̄e ꝓbasti me.idē facit imperator
in.l.sub p̄textu.ibi,nimis euidens est.C.de here.ac.⁊.l.intestato.
qn̄ dicit nimis euidēter demōstrat.vbi gl.exponit ꝓ valde.C.de
suis ⁊ legi.lib.vel in.d.auc.ponit̃ suplatiuus ꝓ positiuo,vt alibi.
⁊ insti.de loco.§.penul.ibi diligentissimus paterfami.vbi gl.j.ex-
ponit diligēs.§.diuus.ff.de tu.⁊ cura.da.ab his.ibi honestissimū
quēq in auc.ō monachis.§.ordinatiōe.ibi,optimus monachus
ex optimis monachis in abbatē eligat̃.col.j.lxiij.dist.c.metropo
litano.ibidē optimus ordinet̃.iuncta.gl.fi.⁊ no.p gl.magná.viij.
q.j.c.lꝫ.c.cū inter canonicos.etiá in mag.no.de elec.⁊ ista exposi
tio est necessaria.ná solus princeps romanus,⁊ q superiorē in tē-
poralibus nō recognoscit de facto,nec de iure(vt Rex nr̃ Frāco
rū.c.p venerabilē.§.insup.qui fi.sunt legit.⁊ dixi late in repe.d.
rub.de iu.om.iudi.)illustrissimus vel superillustris recte dr̃.tex.ē
in suprascriptione.c.solite.de maio.⁊ obe.ꝓbat̃ in auc.vt ab illu.
⁊ his q.s̃.eá dig.sunt in rub.⁊ tex.iun.apo.Ange.perusi.sup gl.
in ver.per magnificētissimos.col.v.⁊ notat Guil.du.prima parte
Spe.tit.de iurisd.om.iud.in prin.ver.maximi sunt Bal.in.c.cū
accessissent.col.ij.in fi.versi.⁊ nota qd̓ de iure ciuili de ꝯsti.Ang.
are.in proe.insti.§.cūq.sup gl.in ver.illustribus.plenissime p do.
Jas.in.l.j.in prin.ff.de offi.eius cui man.ē iurisdi.Rex tn̄ Frācie
solū appellat̃ illustris in supscriptiōe.c.nouit.de offi.legat.sed ibi
loquit̃ papa tanq̄ pater spūalis cuꝫ filio.c.q̄ graui.de cri.fal.⁊
pater filio oēm honorē nō impēdit.argu.l.vni.de emenda.prop.
15 † Redeūdo ad ꝓpositū prefecti pretorio appellabant̃ magnificē
tissimi.d.auc.vt ab illa ⁊c.alibi magnifici.l.j.versi.⁊ in officio.ibi
magnitudinis.⁊ ibi magnifici C.de offic.preto.affri.Item subli-
mes.l.si quos.⁊.l.vltima.C.de offic.prefec.preto.ori.ac excel-
lentes ⁊ maximá ptātē habentes.d.l.j.versi.deo itaq auxiliāte.
⁊ illis assimilant̃ epi ⁊ cardinales.⁊ ſm gl.in.l.vna.sup ver.iudi
caturus.ff.de offi.prefe.pret.⁊.l.epale iudiciū.C.de epi.audi.Sꝫ
alibi dicit gl.in ver.canonica.c.j.de off.ordi.li.vj.ꝙ archiepi pn̄t
cōparari presidibus ꝓuinciarū,⁊ epi ciuitatū defensoribus.Ac-
cur.vero.in.l.fi.in gl.ij.de modo mul.equiparat ꝓcōsulibus ip-
sos dn̄os epos.firmissime nihilominus tenenduꝫ, ꝙ he ⁊ similes
adaptationes de dignitatibus ecclesiasticis ad seculares temera
rie sunt ac sine lege scripte ⁊ ratione cū attenta longissima latissi-
maq differentia inter corporalia ⁊ spūalia,de qua.xcvj.di.c.duo
sunt.c.solite,de maio.⁊ obe.facit.c.inter corporalia.in princ.de
trásla.epis.Tum qꝛ a prefectis pretorio nō appellabat̃,vt.j.dicá.
sed ab epis lꝫ ꝓuocare ⁊ eos recusare.c.romana.de appel.c.nō
putabá.ō ꝯsue.lib.vj.c.pastoralis.i prin.vbi gl.magistra.de offi.
ordi.Inn.c.cū spāli.de appel.⁊.c.si qs ꝯ clericū.de fo.ꝯpe.⁊.d.l.
16 epale.arguēdo per locum a spāli. ¶ † Et sciendū,ꝙ ad magni-
tudinē officij p̄fecti pretorio assumēdi debebát in quatuor p̄cipue
esse ꝯmendandi.s.in singulari industria q̄tū ad negociorū expe-
riētiá ⁊ cáruꝫ peritiá.secūdo in fidelitate vt nō reuelarēt secreta.
tertio in grauitate,vt subditis nimiū familiaritatē(vnde contem
nerent̃ saltē inter inspicientes)nō exhiberent̃.l.obseruandum.de
offi.presi.c.qn̄ necessitas.iun.gl.fin.in ver.frágat̃.lxxxvj.dist.no.
Pan̄.in salu.decreta.ij.no.quarto in sapientia animi quo ad ve
ritatis agnitionē.ista ꝓbant̃ in.d.l.vni.§.his cunabulis.ver.cre-
didit.n.princeps.faciūt insti.in proe.§.cūq.in prin.⁊ qd̓ ibi no.
Ang.in.ij.no.Postremo dicti p̄fecti pretorio quadruplici inter
alia donati fuerant prerogatiua. ¶ Primo ab eoꝝ sententijs ap
pellare non licebat,sed solū intra certū tp̄s principi aut ipsis sup

plicare.l.vna.C.de sen.prefec.preto.⁊.d.§.his cunabilis.iuncta.
auc.q̄ supplicatio.C.de preci.impe.offe.leg.⁊ no.p cano.in.c.ex
literis.⁊.c.tunc ex literis.de in integ.resti. ¶ Scd̓o ꝯ illoꝝ sn̄ias
ipsis solis(nō excludēdo tn̄ p̄ncipē)integrū restituere ꝑmittebat̃.
d.§.his cunabulis.⁊.l.in cause.la.ij.§.vlti.iunc.l.seq.ff.de mino.
¶ Tertio legē gn̄alem(preter vel ſm nō ꝯ ius cōe)ꝯdebāt.l.nor-
má alias formá.C.de offic.prefe.ori.fac.l.nō ambigit̃.ff.de leg.⁊
hec tria priuilegia enumerat i effectu Guil.du.tit.p̄dicto de iur.
om.iudi.§.j.col.ij.circa mediū.ver.⁊ no.qd̓ p̄fectus. ¶ Quarto
ipsis vt imperator imediate subditis ⁊ alijs magistratibus excel
lentioribus inferiores iudices ob culpá inutiles,aut totū idignos
ab administrationibus suis ad tp̄s,vel in ꝑpetuum remouere , ⁊
alios i eoꝝ locos substituere libera erat ꝯcessa facultas.l.si quos
.C.de offi.prefe.prefe.ori.Et qꝛ singula supradicta curijs parla-
mētis ꝯgruunt merito Guido pape in decisio.parlamēti Delphi
nalis.q.l.cōcludit,ꝙ dicta parlamenta antiquorum pretorio pre
fectorum locū,auctoritatē atq officium tenent,sed latius de hoc
scripsi in dicta repetitio.⁊ vbi.s̃.ponendo differētias ⁊ conueniē
tias inter dominos de parlamento,⁊ prefectos pretorio.
¶ Septimo facit ad idem ratio transitus vel translationis,quo-
niam videmus multiplicatis vicibus magni cōsilij assessores nō-
nunq̄ proprio principis motu sepius ad eorum importunaꝫ sug
gestionem ad curias parlamentorum,vt illic sedeant , transferri,
17 non econtra.† Nunc adaptando gradatim fienda est ad hono-
res dignitates ⁊ officia ꝓmotio taliter ꝙ de inferiori ad superio
rem gradū fiat ascensus.l.vt gradatiꝫ.in prin.⁊.l.honor munici-
palis.§.gerendoꝝ.ff.de mu.⁊ hono.l.j.C.de mu.pat.lib.x.xlviij.
dist.sicut neophitus.⁊.l.q̄ vtiliter.in prin.ff.de neg.ge.c.j.de cler.
non resi.facit illud ꝓphete regalis.Et ambulabunt de virtute in
virtutē.Psal.lxxxiij.⁊ illud Jo.bap.de Christo loquētis Illum
opꝫ crescere.Joá.iij.c.ac Prouer.ij.c.audiens sapiēs sapien-
tior erit.⁊ alibi.ascensiones in corde suo disposuit.⁊ alibi dt̓ bel-
lissime tex.qd̓ facere de archiep̄o ep̄ꝫ ē nouo quodaꝫ mutationis
genere paruificare maiorē magnuꝫ quodámodo minorare ⁊ ma
gis dearchiep̄are q̄ archiep̄are ep̄m.c.j.ver.miramur.de trásla.
epi.per qd̓.c.voluerūt quidá dicere,ꝙ si archiep̄s cesserit sue di-
gnitati cū auctoritate summi pōti.amplius nō poterit in ep̄m eli
gi.hoc tamē reprobát ibi Host.Jo.an.⁊ Pan̄.p.c.j.de ordi.ab
epis.qui re.epi.iunc.c.ad supplicationē de renū.oportet etiá queꝫ
prius fore discipulū q̄ magistrū ſm Boe.lib.de discip.sch.c.vj.
ver.sit inquá eruditus.ibi , prius enim opꝫ vt discat q̄ doceat,⁊
post pauca subiungit notabile verbū,valde vero absurduꝫ ⁊ ini-
quum est,qd̓ imperiti peritis nouelli antiquis rudesq preferētur
emeritis.concor.ad primū.c.cū magistrū.in prin.de elec.lxj.dist.
18 c.miserum.† ⁊ ante quis debet esse monachus expresse professus
⁊ in regula monachali sufficiēter inspectus q̄ abbas.c.cū causaꝫ
c.cum ad nostram.c.officij.⁊.c.cum monasterium ſm vná lect.de
elec.iuncto c.nullus.eo.tit.lib.vj.prius addiscere ⁊ multo tēpore
inde docere,dicente diuo Hierony.ad Rusticū monachum.Sic
viue in monasterio vt clericus esse merearis.multo tēpore disce-
que postmodū doceas.Et in alia epistola ad eundem. Si clerica
tus titillat desiderium,discas quod possis docere,⁊ rationabilem
deo hostiá afferas.⁊.j.nec ipse te doceas,⁊ nō absq doctore igre
diaris viá,quá nūq̄ ingressus es,que verba trástulit Gra.xvj.q.
j.c.sic viue.⁊.c.si clericatus.⁊.xxxvij.di.c.relatū.tex.literis aure-
is scribēdus in.c.ordinatos.circa mediū.lix.dist.⁊ postremo an-
te qs diaconus q̄ p̄sbiter ⁊ sacerdos q̄ episcopus.c.legimus.in
fine.xciij.disti.⁊.c.ex literis ver.cū igitur de excessi.prelato.omit-
to plures alias instantias,que perfacile assignari possunt.
¶ Octauo ⁊ vltimo curie Parlamēti auctoritatē magnifacit so-
19 lēnitas,que in p̄sidētiū ⁊ ꝯsiliarioꝝ ꝓmotiōe adhiberi solet.† ná
curia suprema vacāte ibi presidentis aut ꝯsiliarij loco exacto a sin
gulis ibidē vocē obtinentibus corporali iuramēto, ꝯsueuit tres
principi nominare,vt inde gratificet cui voluerit ⁊ hoc ordinauit
(imoverius innouauit)Rex noster modernus Ludouicus.xij.vt
hr̃ suarū ordinationū articulo.xxxj.pro qua bene facit tex.in cle.
plures.§.quibus.de iure pat.c.cum aūt.eod.tit.c.vni.§.Item ꝙ
ad dictas duas partes.in col.de prag.sanctio.c.duobus.in fine.
de rescrip.⁊ c.si a sede apostoli.de preb.li.vj.Et inter dictos tres
nominatos nō debet esse nisi vnus oriundus vel incola ciuitatis
vbi residit ipsum parlamentum,vt est expressum in dicto ordina-
rio.articul.xxxij.ꝓ quo illud vebum euangelij.Nemo acceptus
ꝓpheta in patria sua.Luce.iiij.Matt.xiij.Mar.vj.⁊ Jo.iiij.c.
Recitatiue autē in.c.⁊ si christus.ver.angelus quoq de iureiur.
et melius facit.ꝙ nullus debet assidere in patria sua,vt iustitia si
ne omni suspitione ꝓcedat ⁊ periculo,qd̓ amicis prodesset,ac ini
micis

micis obesset.l.si eadē,⁊.l.fi.iuncta gl.vlti.arg.sumpto ꝑ locuȝ a
speciali.ff.de assesso.l.in ꝯsiliarijs.C.eod. ad hoc.l.hi qui. ⁊.l.si
cui.ff.ex qb.cau.maio.lȝ de ꝯsuetudine dicta iura non obtineāt.⁊
.s̄.dicta noiatio hȝ vim electionis,vt vr̄ ꝑ dictā ordinationē ibi,
nōmer on eslire, hoc est latine,noiarꝭ,aut eligere,verius est quod
obtineat ius postulationis,qꝛ dependet a grā spāli ipsius princi-
pis.c.bone.in.j.⁊.ij.vtrobiqȝ gl.no.de postu.prela.gl.solēnis in.
c.cupientes.§.deniqȝ.in ver.gratia.de elec.lib.vj.†nec ꝑ eam ac
20 quiritꝭ aliqđ ius actuale vel habituale ꝑsi noiato.no.Host.Joā.
an.⁊ Panor.in.d.c.bone.sup gl.vlt.⁊.c.qđ sicut.de elec. Gl.ha
bemus de hoc pleniorē de iure in titu.de col.in.§.volēs itaqȝ.su
per versi.noiationes.in prag.sanctio.ibi explicatꝭ late quot mo-
dis accipiatꝭ in iure verbū nominatio, ⁊ an ꝑ noiationē acquira-
tur ius nominato,sed ex vera ⁊ propria electione acquiritur ip-
si electo plenū hoc est pfectū ius in dignitate vel officio spūale vꝭ
tpali ad quā fuit legitime vocatus.gl.est singu.in.c.qꝫto.lxiij. di.
seqꝭ Panor.in.c.postqꝫ.ij.no.⁊.c.transmissā.de ele.⁊.c.sup his
vbi late Fely.de accusa.ita ꝙ ꝯfirmatio supioris ex post interue
niēs solā ꝯfert administrādi facultatē.d.c.trāsmissā.⁊.c.qͥliter.e.
tit.iuncto.c.auaritie.eo.ti.lib.vj.qđ no.gl.sing.apud legistas in.
l.priuatoꝝ.vbi doc.C.de iuris.om.iud.Bal.fin.in auct. habita,
alias est noua ꝯstitutio Federici imperatoris.C.ne filius ꝓ patr.
⁊ facta dicta noiatione ⁊ ipsi regi presentata princeps prouidet
vni illoꝝ,nōnūqꝫ tn̄ nullū istoꝝ noiatoꝝ admittit,sed alij confert
ꝙ de ipsius absoluta ptāte tolerari pōt.nā de ordinaria iurisdi-
ctione iniuriā quodāmō illis irrogat,lȝ alteꝝ admittēdo eidē gra
tiā fecere videatꝭ ꝑ ea q̄ dicit glo.in.d.c.bone.in ver.in tanta. vl-
tra mediū.⁊.c.pe.gl.j.eo.titu.addo aliā gl.in.c.scriptū.in ver.cō
firmes.in fi.de elec.que allegāt ꝓ se.l.j.§.pen̄.ff.de aqua quot.⁊
21 esti.⁊.l. si vero.§.j.ff.q satis.cog.†Plus dici pōt,qđ si dictus se-
renissimus rex hēret supiorē cōpelli posset,vt vnū ex tribus acce-
ptaret.ar.coꝝ que no.gl.in ver.ex gratia.in.d.c.bone.⁊.c.null⁹.
de iure pa.Et vbi princeps ꝯcedit dcm̄ offm̄ vacās alicui ex no-
minatis necesse hȝ ꝓuisus se subijcere examini omnium presi-
dentium ⁊ certoꝝ ꝯsiliarioꝝ ad arbitriū dictoꝝ presidentiū. ⁊ si
minis sufficiēs ⁊ idoneus inueniatꝭ nō recipietꝭ,sed curia eius re
pulsionē,qꝫcitius fieri poterit intimabit principi,vt in eius locuȝ
aliū subrogare dignetꝭ,alioqn eo idoneo existēte curia dȝ eū reci-
pe ⁊ instituere,hec cauentꝭ in dictaꝝ modernaꝝ ordinationum,
ar.xxx.⁊ in pxi.sequē.Dicitꝭ ꝙ iminēte dicta noiatione debēt sin
guli de corpe curie in manibus tūc ibi presidētis iurare, ꝙ noia-
būt sub honore ⁊ ꝯsciētia suis illū,quē sciēt,⁊ cognoscent magis
lrātū exptū ⁊ dicto offō vtiliorē,ex qb⁹ oib⁹ ⁊ singulis in vnū cō
plosis apparet,ꝙ tāta fere solēnitas exigitꝭ in ꝓmotionē coꝝ, q i
aliquo plamēto instituntꝭ,qꝫ ta prelatis ecclesiaꝝ collegiataꝝ,si
cut enim illi eliguntꝭ ꝯfirmantꝭ examinatione supioris precunte ⁊
īstituuntꝭ seu installantꝭ.c.qꝛ pp.c.cū nobis.⁊.c.trāsmissā.de elec.
c.vlti.eo.ti.lib.vj.iuncto.c.cū satis.c.ad hec.⁊ quasi ꝑ totū tit.đ
offi.archi.sic hi noiantꝭ ꝑ curiā ꝓuidentꝭ a principe inde examinā
tur ⁊ idonei repti recipiuntꝭ ſm qđ statiȝ dcm̄ extitit.Jn ꝯsiliarijs
vero maioris ꝯcilij istā vel aliā solēnitatē reqsitā nō inueni alicu-
bi scriptū.Modo ex maioritate solēnitatis in ꝓmotione arguitꝭ
22 maioritas in dignitate ⁊ prelatione. †Unde in electione vicarij
Christi ⁊ Petri successoris reqruntꝭ plures solēnitates, saltem
quo ad numerū gentiū,qꝫ in prelatis inferioribus.ꝓbatꝭ.xxiij.di.
c.in nomine dn̄i.c.lȝ de vitanda.de elec.c.vbi piculū.eo.titu.lib.
vj.⁊ cle.ne romani.eo.titu.Jtē in electione pelatoꝝ quoꝝ mor-
te vel cessione ecclesie dicuntꝭ viduate,reqruntꝭ hodie.xxj. solēni-
tates substantiales vbi ꝓceditꝭ ꝑ viā scrutinij quaꝝ.xviij. colligit
Pa.ex illo tex.in.c.qꝛ pp.in prin.de elec.alie tres habentꝭ in ꝯci
lij Basilien̄.decreto acceptato ꝑ ꝯgregationē Gallicanā qđ inci
pit sicut in ꝯstruēda.§.⁊ cū humane.iunc.§.ad locū.⁊.§.deinde.
sub titu.de elec.in prag.sanc.que solēnia nō est opus interuenire
in dignitatibus inferioribus bn̄ficijs vel prebēdis,lȝ sufficiūt sin
gulares ꝯsensus in cōi tn̄ sine collegialiter prestiti.no.Bar.in.j.
gl.post Jnno.in.d.c.qꝛ pp.seqꝭ ibi Cōpo.Jo.de gra. Joā.an.⁊
Panor.⁊ sunt alie due gl.ordina.mēti tenēde,vna in.c. sicut.in
versi.formā.in fi.alia in.c.si cui.in ver.ꝯciliū.de elec.lib.vj.quas
cōmēdat Abb.sic.vbi.s̄.Deniqȝ impator futurus ,vcȝ rex Ro-
manoꝝ eligitꝭ a septē principibus tribus ecclesiasticis,⁊ quatuor
secularibus numeratis ꝑ Host.in.c.venerabilē.de elec.gl.j.in.c.
ad apostolice.§.illi aūt.de re iud.lib.vj.Bal.in sua margarita.i
ver.annis.Jnno.in.d.c.venerabilē.Jo.Bertachi.in suo opulen
tissimo reptorio.in ver.archiepā.⁊ in ver.electionarij ꝑ sedē apo
stolicam aut eius auctoritate examinatꝭ confirmatꝭ,saltē admittitꝭ
si idoneus existat consecratꝭ,iuramēto astringitur, ⁊ demum tri-
plici corona decoratꝭ.d.c.venerabilē.iunc.cle.ne romani. cuȝ ibi
no.per gl.ordi.de iureiurā.⁊ cle.pastoralis.§.ceterum.de re iud.
que solēnitates cessant in assumptione regum ⁊ aliorum princi-
pum secularium†immo hodie regna ⁊ alie dignitates seculares
23 transferuntur per successionem non electionē.nota.in.c.moyses.
viij.q.j.c.lȝ.vbi ho.tex.de voto.facit.c.significauit.vbi Panor.
iij.no.de rescrip.c.dilecti.de arbi.⁊.c.vlti.de conces.preb.qđ no.
Cos.Guy.in cōmento prag.sanc.in probe.§.quibus.sup ver.cō
sanguineis.Et hec quantum ad primum articulum sufficiant.

¶Secunda Pars Tracta. do.Joā.Montaigne.

SUMMARIUM

1 Maioritas ⁊ minoritas sub vna esse debet indentitate.
2 College reputantur qui simile officium habent.
3 Nominis appellatiui vnitas eandem nominatorum demonstrat substantiam.
- Donatio inter virū,⁊ vxo.cōstāte matrimonio quo casu valeat.
4 Nominis identitas propter obscuritatem quamcunqȝ vitiat dispositionem.
5 Appellationes qualiter ad parlamenta deuoluantur.
6 Euocatio superiorum plus operatur qꝫ appellatio.
Episcopus potest ad se euocare causam coram officiali, vel vicario pendentem.
7 Clerici cur etiam in parlamentis instituuntur.
8 Jura clericis exercitium officiorum secularium prohibentia quo modo intelligenda.
9 Episcopi quando possunt consulere etiaȝ super crimine mortis.
10 Jntellectus ⁊ ampliatio ad.c.j.de iudi.
11 Clericorum duo priuilegia immutabilia.
12 Priuilegia clericorum que sint remissiue.Et an possint ꝑ principem concedentem reuocari.
13 Processus ecclesiastici ratione mixtionis cum laico an valeat.
14 Judex ecclesiasticus de causa mere tpali qn̄ possit cognoscere.
15 Gladium vtrumqȝ qualiter Christus beato petro cōmiserit. 17.
Ecclesia est proprietaria iurisdictionis secularis.
16 Papa quo iure non sit solutus,⁊ potestati seculari quomodo se intromittat.
18 Jurisdictio ordinaria per quos tribui possit ei qui non habet.
Laicus quando in ecclesiasticis constitui possit procurator.
19 Differentia inter aduocatos ⁊ procuratores ad lites.
Notarij laici qbus actibus ecclesiasticoꝝ se possint intromittere.
20 Laici de quibus rebus ecclesiasticorum possint cognoscere, aut in illis se immiscere.

¶De collatione parlamentorum cum magno concilio.

Ecundum ⁊ vltimum preassumpti tra-
ctatus capl'm explicādo eq̄
litatē auctoritatis,⁊ dignitatis parlamentoꝝ ex vna
1 ⁊ magni ꝯsilij ab alia pribus†primo aspectu indicat
capitis principalis idētitas.oēs nāqȝ sub illustrissimo Diadema
te ciuiliter militāt,⁊ vnitas capitis parē auctoritatē designat in
mēbris,facit illud angelicū ꝟbū a Joā.euāge.recitatū.Apoca.
xix.⁊ vlti.c.cū idē Joa.vellet adorare angelū i visiōe quā i Pa-
thmos insula Domiciani iperatoris decreto relegatus ꝯscripsit
angel⁹ sic locutus ē vid ne feceris,ꝯseruus tuus suȝ ⁊ fratrū tuo
rū,deū adora.facit ēt.vij.q.j.c.in apibus.⁊.j.ad Corin.j.⁊.iij.c.
vbi Paulus rephendit eos,q tanqꝫ a meliori vel digniori Apo
stolo fuissent baptizati.dicebāt,ego sum Pauli,ego āt Apollo,
ego vero Cephe,ostdens ꝙ oēs cēsentꝭ baptizari a Christo,lȝ mi
nisterio diuersoꝝ,dn̄s quoqȝ in euangelio interrogatus a discipu
lis qs maior esset in regno celoꝝ,aduocās paruulū statuit eū in
medio illoꝝ ⁊c.curialiter eos redarguens ꝙ sub vno ⁊ eodē ma
gistro ac dn̄o maioritatē ⁊ minoritatē esse dēre stulta opi.arbitra
rentꝭ.Mat.xviij.Luc.xix.⁊ Mar.ix.c.fa.ēt ꝙ ē vnica vl'is eccl.
oēs pariter regenerās ⁊ nemini gremiū claudēs vnum baptisma
oibus paruulis ⁊ adultis equaliter proficiens vnus deus ⁊ dn̄s
oium apud quē neqȝ liber,neqȝ seruus iudeus,vꝭ grecus mascu
lus vel femina,oēs eniȝ i xp̄o vnū sunt,vna fides,sine qua nullus
saluatur.probantur hec ad Ro.iiij.ad Gal.iij.⁊ ad Col.iij.c.trā
sumptiue.in.c.firmiter.§.vna est.de sum.tri.cle.vnica.§.ad hoc.
in prin.e.tit.cle.frequēs.§.veꝝ.de exces.prela.in extraua.Boni-
fa.viij.inci.Unā sanctā hodie.de maio.⁊ obe.i ordine nouiter i-
pressaꝝ.c.i.de coniu.ser.cū simili.postremo videmus in corpore.
mortali mēbra plura,que inter se de prelatione nō disceptāt , sed
capiti singula in officijs concorditer deseruiūt,⁊ sibi inuicē absqȝ

inuidie typo, ac dignitatis non seruata prerogatiua suffragantur. j. ad Corin. xij. c. lxxxix. di. c. singula.

2 ¶ Secundo itidē demonstrat officij paritas† est enim singulorū officium principis ac totius rei pub. vtilitati cōsulere ꝛ queqꝫ negotia particularia ꝛ vniuersalia ad eoꝝ examē deuoluta equa lāce librare. ꝛ appensū in statera iustitie, ius suū vnicuiqꝫ tribuere. insti. ď iust. ꝛ iu. §. iuris pcepta. l. iustitia. §. j. ff. eo. ꝛ in pe. decre. versi. ideoqꝫ lex prodit iuncto. c. cū eterni. versi. caueant. de re iudi. li. vj. c. nō auferamus. in prin. xxiiij. q. j. ꝛ. xlvj. di. c. oīs qui āt. Itē vel simile habentes officium college reputantur, vt est text. rotundus in. l. collegarum. in prin. ff. de ver. signi. no. glo. magistralis, quā multum extollunt ibi Car. Zab. ꝛ Panor. in apostil. cle. si quis suadente. in ver. defensauerit. in princ. de pe. fa. l. vna §. fane. ff. de offi. consul. l. ex psona. vbi plures concor. in gl. j. C. de pba. l. apud filium. §. apud collegā. ff. de manu. vindi. l. j. C. de diui. tut. ꝛ. c. dilectus. de seque. pos. ꝛ fruc. ꝛ tales inter se non habent imperium vel auctoritatē, tanqꝫ in potestate equales. l. ille a quo. §. tempestiuū. ff. ad senatusconsultum trebellianū. l. magistratus ff. de recep. ar bit. ꝛ. c. innotuit. post prin. de elec. bene faciunt lectu. ꝛ no. p Ange. Pau. de cast. ꝛ Alex. in. l. est recep tū. ff. de iuris. om. iud. p Cañ. in. c. cū inferior. de ma. ꝛ obe. ꝛ in. c. j. de rap. dum querunt. si vnus ex iudicibus eiusdē tribunalis deliquit in proprio territorio, an possit per collegā vel collegas puniri, ꝛ qd de archiepo delinquente in diocesi suffraganei, vel epo in diocesi coepi valeat p illū in cuius territorio crimen admisit castigari. Itē simile habentes ministeriū dignū est vt similē reputentur obtinere dignitatem. arg. c. recolentes. ver. ideoqꝫ ibi, dignum est. de sta. mona. ¶ Tertio idē nomen oēs naqꝫ eodē cōi noie scꝫ ꝯsilia

3 rij dñi supremi nostri regis appellantur, † vnitas aūt noīs appellatiui eandē nominatoꝝ substantiam esse demonstratur. arg. l. si idez. C. de codi. insti. qui. mod. testa. infir. §. alio quoqꝫ modo. ibi sed qꝛ sane cōmodius erat singulas res proprijs vocabulis designare. arg. sumpto a ꝯtrio sensu ex dictis iuri. facit. l. filio. §. titia. ff. de condi. ꝛ demon. vbi est casus ꝙ legatū factū de ancilla Agatha nomine illa alienata p testatorē reconualescit. si testor aliā acquirat, cui idez nomē imponat. p quē tex. dicit diuine ingeniositatis ꝛ tenacissime memorie Albe. de rosa. in suo dictionario. in versi. argumētū. col. iiij. in prin. lꝫ corrupte alleg. in libro meo scꝫ. l. titia. §. filia. qď vꝫ argumentum ab identitate nominis. facit ēt optime. l. si donate. §. si sponsus. ff. de dona. inter. vir. ꝛ vxo. ibi est casus, ꝙ si sposus donet sponse annulū, ꝛ postea nuptijs celebratis det propriū, valet donatio proprij annuli, lꝫ fuerit facta ꝯstante matrimonio, quo tpe est probibita regulariter inter vi. ꝛ vxo. liberalitas. l. j. ij. iij. ff. eo. c. vlti. eo. tit. sed ratio decidendi ad illum tex. est, qꝛ annulus proprius succedit in locū prioris alieni, q fuit donatus tpe pmissio. nā in sponsos de futuro bene est valida donatio. l. qď sponse. C. de do. ante nup. ꝛ ita ad propositū meū illi duo annuli vnus duntaxat reputantur vꝫ annulus sponsalitius. Item facit ꝙ vocabula ad res designādas ꝛ hominū signandorum cā fuerunt adinuenta. insti. de leg. §. si quis in noie. ꝛ. l. si qs in fundi vocabulo. ff. de leg. j. ad hoc. l. labeo. §. idem tubero. ff. de

4 sup. leg. † vnde nōnunqꝫ identitas nominis tm̄ parit obscuritatē ꝛ ꝯfusionē, qď vitiat ēt fauorabilissimā dispositionē. l. duo sunt tity. cū ꝯcor. in gl. ff. de testa. tuto. ꝛ cārum ac rerum multitudo facit, qď plura sint hodie negotia qꝫ vocabula, fm Ulpia. in. l. natura. ff. de prescri. ver. lꝫ primus Adā cōis parens noster oibus animantibus a Deo formatis, ꝛ sibi in paradiso voluptatis coram positis noia, iuxta eoꝝ qualitatē ꝛ naturā inciderit. Gene. ij. c. sed natura nostra fabricare nō cessans nouas sp ꝛ insolitas deproperat edere formas. l. j. §. sed qꝛ diuine. C. de ve. iu. enu. ꝛ in probe. vj. lib. decr. §. ꝛ qꝛ humana. vt vis omnia suis pprijs valeant illustrari nominibus. d. l. natura. ¶ Quarto promiscue facit

5 vtriusqꝫ ptis iurisdictionis, in pluribus similitudo. ꝛ primo† parlamenta si quidē ꝛ magnū ꝯciliū causas appellationū, que a iudicibus spectabilibus vel clarissimis puta ducibus, comitibus, prouinciaꝝ presidibus, ac alijs sine medio regi subiectis, interponunt ꝛ examināt, atqꝫ finē irreuocabilis calculo terminant. l. precipimus. l. pe. ꝛ. l. ampliorē. §. j. C. de appel. appellationes autem aliorum inferiorū de lege cōi nō audiunt ēt ad regē ipsum appellari vel procuratori nō possit omisso medio. l. imperatores. ff. de appella. sed bene ad papā. ij. q. vj. c. ad romanā. no. plene in. c. dilecti. de appella. hodie tñ p decretū concilij Basilieñ. a congregatione gallicana acceptū. idem ius in papa ꝙ in principe seculari statutum est. c. j. §. ꝛ ne sub vmbra. de cau. ꝛ. c. vno ꝯ friuo. ap. in prag. sanc. Itē sicut a sententijs quas gallicū vulgare aresta vocuat, nō lꝫ appellare, lꝫ solū errorē ꝓponere seruatis his de quibus in ordinationibus Lu. xj. ꝛ explicaui in. d. repe. tracta. de p fec. preto. sic nec a sententijs magni ꝯcilij. Preterea plamenta faciunt leges siue ordinationes ꝯnales saltē eoꝝ territoriū vulgo, ressortū distringentes. idē faciunt dñi de magno ꝯsilio ad hoc. l. normā. aꝛs formā. C. de offi. prefec. preto. ori. qď no. Jo. fab. in. l. vlti. C. de legi. dicēs ꝙ camera Parisi. hoc est plamētū, facit legē, vt faciebat senatus. l. nō ambigitur. ff. de leg. pulchre Cos. Gui. in ꝯclu. prag. san. §. quo circa. i ver. plamēta. vlterius ꝛ quarto sicut ex cā modo ꝓprio motu fit frequētius ad alterutrius litigantiū instañ. princeps euocat cās ꝛ ꝓcessus de vno plamēto ad aliud siliter de plamētis ad magnū ꝯciliū. Et tpe meo rex noster victoriosissimus euocauit ad suū magnū ꝯsiliū cām pendeñ. in plamento Tholosano indecisam in materia possessoria sup Abbatia bonecūbe ordinis Cisterciēn. in dioce. Ruthen. inter reuerēdissimū patrē dñz Card. de finalibus nūc archipresulē Turoñ. ex vna, ac fratrē Joannē de Caramag. Abbatē dū viueret de moyssaco ordinis sancti Bñdicti, ꝛ fratrē Joannē Boysseti abbatē de ardorello ordinis Cisterciēn. ex alia. ꝛ hoc ad suggestionē dicti domini Car. Itē similē euocationē fecit de quadā cā ēt in curia suprema Tholosana pēdēte inter reuerendū patrē dñz Ludo. dāboisia Cardinalē ꝛ epm Albien. impetrañ. ab vna ꝛ ꝯsules ciues ꝛ incolas dicte ciuitatis Albien. iuncto ꝓcuratore ꝯnali dñi nostri regis ab altera ptibus, attamē dicta euocatio ex certis causis dictū reuerēdissimū dñm ꝛ eius ꝯsiliū mouētibus nō fuit curie presentata, cōsequēter nec executioni demādata, nōnū qꝫ ēt lꝫ praro, dicta parlamēta euocāt ad cognitiones quarūdā cāꝝ corā Senescallis siue Bayllivis, aut alijs iudicibus ressortabilibꝰ, hoc ē sibi subditis, vt. s. pendentium, idē ꝛ longe frequētius facit magnū ꝯsiliū ꝛ hoc vt videtur, ex iusta cā facere possunt. arg. c. vt no-

6 strū de appel. q tex. multū no. pbatur † ꝙ plus opatur euocatio seu reuocatio supioꝝ, qꝫ appellatio. nā euocatio ēt iniusta suspēdit itantum iurisdictionē inferioris, vt nullū sit ipso iure, ꝙ postea cōtingit in illa cā ēt inter alias ptes attētari, sed apellatio iniusta nō suspēdit ptātē iudicis a quo. c. cū appellationibus. in prin. de appel. lib. vj. rō diuersitatis est, qꝛ appel. est iuris ꝛ in iure cōsistit. reuocatio vero facti fm Inn. Jo. an. Panor. ij. no. Bal. ꝛ sup oēs prepo. Mediolañ. ij. no. in. d. c. fa. ēt ad principalē dictū. c. lꝫ. de offi. leg. c. pastoralis. §. preterea. de offi. deleg. qď no. Inno. Do. Gemi. ꝛ Phi. in. c. romana. in princ. de appel. lib. vj. ꝙ eps potest euocare ad suū examē cāꝫ pēdētē corā officiali vel vicario suo sed accedant no. p Inn. Jo. an. Anto. but. Pañ. ꝛ Fely. in. c. cū M. super gl. fi. de ꝯsti. fac. etiam. l. iudiciū soluitur. ff. de iudi. plene p do. Stepha. aufre. in addi. ad deci. capelle Tholosane. q. cccclxxx. Postremo ꝛ quinto ꝯsiliū pdictū restituit aduersus ꝓprias sniam ex cā, vt parlamenta allegato ꝛ pbato errore, aut ex cā minoris etatis vel absentie necessarie seu ex alia cā simili. l. in cause. ij. §. vlti. cū. l. sequen. ff. de mino. ꝛ. l. vni. §. his cunabulis. in fin. ff. de offi. prefec. preto. ꝛ qꝫuis in aliqbus sit discōuenientia inter plamētū ꝛ ꝯsiliū ꝯnale q ex. s. deductis in. j. ꝛ. ij. precipuis articulis colligi possunt, attētis tñ statim recitatis similitudinibus recte similia dici possunt ꝛ paribus passibus ambulare, p tex. valde no. in. l. in annos singulos. ff. de ann. lega. ibi dr ꝙ ꝗtū legatū est simile legato vsusfructus, lꝫ inter illa tres differētie ibidē in litera assignantur, ꝛ ad hoc ꝓpositū allegauit illā. l. Alb. de rosa. i dictionario suo in ver. similitudo. fa. no. p Panor. ꝛ Fely. in. c. translato. de constitu. ¶ Quinto ꝛ vltimo ꝓ predictoꝝ parilitate facit

7 psonaꝝ diuersi status mixtura. † nā in plamētis ꝛ magno ꝯsilio inueniuntur instituti ꝯsiliarij qdā ecclesiastici, alij seculares siue laici, hac rōne, vt arbitror, qď clerici sunt, saltē esse debēt, benigniores in penis, in ꝯcilijs maturiores, in muneribus recipiēdis, q iustus impediūt iudiciū, tardiores, ꝛ ꝯnaliter in actibus suis magis pfecti qꝫ laici tāqꝫ actiuā sit ꝛ ꝯteplatiuā vitā agentes. ad hoc. c. nisi cū pridē. §. vex. de renū. j. q. j. c. vilissimus. de ele. c. cū in cunctis. in prin. cū ibi no. vbi enumerātur omnia reqsita in clericis ꝛ platis, post q subiungit ibidē Host. no. verbū qď tāta ꝛ talia in eis exiguntur ꝙ querendus foret a deo q eadē haberet, qꝛ facile in terris inueniri nō posset ꝛ lꝫ clerici, ēt prelati, minusqꝫ religiosi non possunt esse officiales ēt ꝓ iustitia exercenda ꝯnaliter principum secularium. x. q. j. c. te qdē. melius. c. ij. c. sꝫ nec. ꝛ. c. clericis. ne cle. vel mona. vnā tamen causam ēt criminalē, dūmodo penam mortis naturalis amissionis alicuius mēbri, aut sanguinis effusionez nō exposcat, ex delegato ne principis temporalis licite recipere possunt, vt est tex. no. in. c. in archiepatu. de rap. no. Panor. post Host. ꝛ Jo. an. in. d. c. sed nec. ad hoc singu. dictū Inno. in. c. vno

8 in fi. lec. de obliga. ad ratioci. qď † iura prohibentia clericis exercitium officioꝝ vel aliorū negotioꝝ secularium debent intelligi, quando

quando generaliter & indifferenter volunt illa explicare, vnũ tamen possunt, sequitur Abb. sicu. vbi. s. & in c. j. de postulan. fa. c. p venerabilẽ. in prin. iunc. suprascriptione, q si. sint leg. vbi archiepiscopus Arelaten. fuit procurator pro quodã nobili viro Guiliel. montispessulani. vbi late Card. alex. in. j. no. post Panor. facit etiam. c. sopite. ibi abbas sancti proculi omnium aliorum procurator. de censi. c. in nostra. in prin. ibi Guil. & T. presbyteros procuratores instituens. de procur. & c. accedentes. in prin. ibi prepositus sancti Nazarij, & a canonicis sancti Stephani sindici, & procuratores, de prescrip. illa tñ tria. c. vltimo allega. loquunt in procuratoribus ecclesiasticarum personarum. hoc amplius possunt viri ecclesiastici etiam prelati esse consiliarij principũ s3 Jo. an. & Panor. ij. col. in fi. d. c. clericis. Panor. in. d. c. sed nec procuratiões vl. col. ne cle. vel mo. & in c. non est dicendus. tertio no. p illũ tex. de voto, vbi dicitur qd archiepiscopus Strigonen. erat cõsiliarius regis Ungarie. ego adduco tex. meliorẽ d vtroq iure in noua cõsti. fede. imperatoris incipiente, habita. in prin. C. de fil. pro pa. ibi episcoporum, abbatũ &c. p quẽ dicit ibi Bal. j. no. qd prelati possunt consulere principi seculari in condendo legẽ generalẽ. & l3 accidẽtaliter ex tali lege imponatur pena mortis, vel mutilationis mẽbri, nihilo magis dicti prelati incurrũt irregularitatem nihil aliud alleg. sed ante eum hoc dixerat Host. irrefragabilis cardinalis & luminare maius iuris canonici in. d. c. clericis. i alijs

9 terminis tñ. s. † q prelati existentes in consilio principis interrogati possunt respondere de iure generaliter loquendo, puta falsã monetam principis cudentes debent igneis flãmis exuri. l. ij. C. d fal. mone. Homicida volũtarius vltimo supplicio dãnari. l. i. ff. ad. l. cor. de sicar. & insti. de publi. iudi. §. item lex corne. de sica. & sic de similibus. in casu aũt occurrenti vbi mors vel mẽbri humani abscisio imponitur, taliter consulendo vel respondendo irregularitatem sine dubio incurrent. c. sicut dignum. de homi. li. di. c. j. vbi gl. multũ no. bene sequit ibidẽ Jo. an. & Panor. ij. col medi cum post medium. bene fa. no. p doc. in. c. ex literis. de exces. prela. quidã aũt dicunt qd ratione supradicte cõmixtionis quia clerici & laici ibi sunt instituti possunt eedem supreme curie de causis mere spiritualibus & eisdem annexis in cognoscẽdo & diffiniẽdo se intromittere, qd omnino est falsum & a iure & quacunq ratione deuium, & nõ modo non dicendum, sed nec cogitandũ principaliter bina ratione. primo q2 ẽt presupposito qd oẽs consiliarij curie essent psone ecclesiastice hoc attentare nõ possent de iure considerata eorum origine. fuerunt enim creati ab eo qui nullam in talibus habet auctoritatem cum laicis quamuis religiosis disponendi de rebus ecclesie vel negotijs spiritualibus, aut quasi nulla sit attributa potestas, imo eos manet, hoc est astringit necessitas obsequendi non auctoritas imperandi. xcvj di. c. bene quidem. c. ecclesia. de consti. & c. vlt. in fi. de re. eccle. non alie. qd procedit ẽt si imperatore vel alio principe cuiuscunq auctoritatis existat. c. tua. & j. de deci. & negotia ecclesiastica maxime spiritualia sunt p

10 prelatos nõ laicos, nec eorum iudicio tractanda ac disponenda. c. decernimus. de iudi. c. j. in fi. de consan. & affi. † amplia primo vt idẽ sit in cõnexis spiritualibus, vt est cã iuris patronatus ecclesiastici. c. quanto. de iudi. fa. c. preterea. lo. j. de transac. & c. de iure. d iurpa. Amplia secundo ẽt p viam delegationis. nam cause spirituales vel quasi non possunt laicis delegari, arg. c. cũ te consulente. & c. sup questionũ. §. vlt. de offi. dele. no. glo. magistra in. c. contingit. de arbi. & gl. in. c. ij. de iudi. salua Romani pontificis auctoritate qui potest tales causas ẽt mulieri cõmittere, vt ẽ tex. in. c. mẽnã. ij. q. v. fa. xxxij. di. §. verum. cũ ibi no. & no. in. d. c. contingit. & c. decernimus. cause vero ciuiles mere tpales licet ecclesiarum & ecclesiasticarum psonarum bene possunt p prelatos etiam laicis delegari, vt no. in dictis iuribus hoc saluo qd ẽt papa facere non potest, qd laicus iudicet clericum vel aliam ecclesiasticã psonã iure suo siue tanq ordinarius, q2 priuilegiũ fori fuit concessum dictis psonis a Deo immediate. no. singu. Inno. ij. in. c. de maio. & obe. vbi dicit expresse qd clerici fuerunt exempti a Deo per. c. si imperator. xcvj. di. vbi gl. no. in ver. & discuti dicens formaliter, q anteq esset aliqua constitutio, clerici nõ erant de foro ecclesie & qd cõstitutiones, que sup hoc articulo emanarunt, sunt declarationes iuris diuini per illum tex. sequunt Host. Jo. an. & panor. in. d. c. ij. & Panor. in. c. ecclesia. in fi. ij. col. de consti. in sua lec. ord. hoc sentit gl. in. c. quanq. in ver. diuino. vbi ho. tex. de censi. lib. vi. q bona clericorum sunt exempta ab exactionibus laicorum iure diuino. melius gl. singu. & satis peregrina, in auc. de non alie. aut permu. re. ec. in prin. sup ver. degenerari. col. ij. qd genus clericorum dz esse sudax, q2 defensũ lege diuina, qua cauetur nolite tãgere Christos meos, hoc est sacerdotes, & ex hoc securi sunt. xxv. q. j. c. sunt qui

dam. & illam gl. multũ extulit And. barba. in repe. rub. de reb.

11 eccle. non alie. in responsione ad tertiũ dubiũ. col. ij. † ex predictis habes duo priuilegia clericorum solutorum que fuerunt a iure diuino introducta, & p q̃s sunt ẽt p papã immutabilia. d. c. cũ quidam. primum est priuilegiũ fori, sc3 qd corã iudicibus secularibus criminaliter vel ciuiliter trahi non possunt regulariter, cui conuenit ius ciuile. auc. statuimus. & auc. clericus. C. de epis. & cle. & in corpo. vt cle. apud proprios epi. conue. p to. col. vj. in no. cõsti. fede. de testa. & consu. contra li. ec. edi. §. statuimus. col. x. & de iu. ca. de fo. cõp. p to. maxime. c. j. & ij. c. si diligenti. & c. significasti. & c. clerici. de iudi. xj. q. j. c. insolita. & c. placuit. cũ pluribus alijs cõcor. s3 priuilegiũ est reale siue patrimoniale nõ psonale vt precedens. nã p hoc eximunt patrimonialia clericorum & psonarum ecclesiastica rũ a quibuscunq collectis siue talibus subsidijs, pedagijs, guidagijs, salinarijs & alijs oneribus realibus vel mixtis p seculares potestates imponẽdis, vt per glo. cũ text. in. d. c. q̃q. c. j. & c. clericis. de immu. eccle. lib. vj. c. nõ minus. & c. aduersus. eo. tit. in antiquis. & cle. presenti. de censu. cũ cõcor. & satis cõcordat dispositione iuris ciuilis. l. placet. vbi Bar. Bal. Ang. Saly. & plene. d. Jas. de sacrosanc. eccle. l. j. & ij. C. de epis. & cle. sed priuilegium canonis late sententie aduersus violentiã vel iniuriam realem in personas ecclesiasticas inferentes est duntaxat de iure positiuo. no. Inno. in. c. nouerit. de sen. excõ. & hoc introduxit Inno. ij. papa probat. xvij. q. iiij. c. si quis suadente, in suprascriptione. q assumptus fuit ad Petri sedẽ circa annos dominice incarnationis. MCXXX. & postq multo tpe ab antipapa expulsus per Italiam & Galliã quasi fugitiuus vagatus fuit, tãdẽ Lothari imperatoris auxilio in vrbem reductus sedi apostolice restitutus, ac scismate pacato apud Lateranũ concilium generale coegit. vbi inter alia que statim retuli sacro approbante concilio diffiniuit.

12 † habent & alia plura priuilegia predicte psone ex quibus aliqua enumerauit Car. flo. in cle. j. q. xvij. de vit. & honesta. cle. vbi post Bern. enumerat. xiiij. alia duo addit Domi. de. s. Ge. in. c. vno. v. col. in princip. de cle. coniug. lib. vj. plura alia inueniri possunt in corpe vtriusq iuris qd curiosis & ociosis relinquo. vnũ tñ dico qd oĩa alia priuilegia exceptis duobus de quibus. s. sunt d iure posi. & iõ circa illa amplã h3 sũmus põtifex ptãtẽ, arg. c. proposuit. d ɔces. preb. secus in ipatore vel rege q nõ põt reuocare priuilegia, q̃ semel eisdẽ ɔcessit, qm̃ ex quo vt. s. nõ sunt de iurisdictiõe ipsorum talia priuilegia habẽt vim & effectũ ɔctus q ex post ẽt p principẽ, reuocari nõ v3. no. Inn. Jo. an. Ant. bu. Car. Pau. & Fel. in. c. nouit. sup ver. qcũq3. de iud. Barto. in repe. l. oẽs populi. in iiij. q. iij. questionis principalis. col. x. in prin. ff. de iust. & iu. in. l. ij. ff. de iu. imu. plenius in. l. qd semel p illũ tex. cũ gl. ff. de decre ab ordi. fac. d. Ge. & Phi. fran. in. c. j. de ɔsti. li. vi. iunc. l. cesar. ff. de pub. no. panor. & Fel. in. c. j. ij. not. de pba. tertio amplia. s. dictã ɔclõnẽ, vt pcedat ẽt p viã ɔpromissi, qd de iuribus spũalibus in laicũ ɔpromitti nõ põt. c. ɔtingit. de arbi. ẽt cũ clerico, nisi auctoritas iudicis ordinarij vel delegati sup hoc interueniat tex. sing. in. c. p tuas. in fi. cũ gl. eo. tit. q2 hodie arbitria fere in oibus sunt exequata iudicis, & arbitri ɔpromissarũ iudicibus ordinarijs assimilant. l. i. ff. de recep. arbi. c. cũ dilect⁹. vbi gl. plena. & Panor. & post Jo. de imol. de arbi. ãpliat quarto ẽt si hoc habeat ɔsuetudo q̃rũcũq3 antiq. c. sacrosanctã. & c. messana. de ele. facit. c. cã3 q̃ de psc. c. ex eo. vbi gl. solẽnis. de ele. li. vj. & c. ij. de insti. ho. tex. in. c. clerici. & ibi Jo. an. Panor. And. sicu. Fran. arc. & Fely. de iud. q̃uis tãto tpe fuerit obseruata qd de ɔrio memoria nõ existat p dcm̃ sing. Jo. mo. in. c. ij. de prebẽ. lib. vi. qd refert & seqr ibi Jo. an. in noue. extollit Abb. sic. in. c. cũ aplica. iij. col. C. d his q̃

13 fi. a prela. Panor. & Fely. in. d. c. cãm q̃ † Quinto amplia, vbi iudex laicus cognosceret sil' d dictis causis cũ iudice eccliastico, nã eorum pcessus nõ valebit rõne mixtionis ipsius laici. ar. d. c. per tuas. a ɔrio sensu. c. cũ sup. de offi. dele. c. ɔsulti sumus. cũ ibi no. p gl. Jo. an. & Panor. de pcu. no. in. c. illa. de elec. qd si habẽtes ius eligẽdi sciẽter admittunt ad secũ eligẽdũ excõicatu3 maiori excõicatiõe, electio est ipso iu. nulla. fa. in rõne sui. l. multũ interest. C. si qs alte. vel sibi. nã modicũ fermenti infecti corrũpit totã panis massã. j. ad Corin. v. c. ad Gala. v. recitatiue p gl ord. in. l. si vnus. §. pactus. in ver. ipso iure. in prin. ff. de pac. & ex his colligit scda rõ, q2 l3 dicte curie fuissent institute a plato eccliastico ẽt pp, multomagis possent de dictis causis cognoscer tãq3 iudices ordinarij pp mixturã laicorum. Ampliat sexto vt gesta p iudicẽ secularẽ, in talibus negotijs sint ipso iure nulla, ita q non sit opus snia hois, nisi solũ declaratoria talis nullitatis tãq a nõ suo iudice, & consequenter nullam potestatẽ habẽre anterata. l. i. & ij. C. si a non cõpe. iudi. c. ad nostrã. de ɔsue. & c. at si clerici. in prin. de

fud.c.iij.de paro.ꝛ alie.paro.cū concor. iunc.c. cū ſm leges.de hereti.lib.vj.vbi tex.ſingu. Septimo ampliari pōt regula ēt inci denter.nā ſi iudex tpalis adeaſ principaliter actione petitionis hereditatis,ꝛ ꝯ agētē opponaſ exceptio nataliū ſcʒ qḋ nō ſit legi time natus,de hac incidēti qōne natiuitatis iudex ipſe ſe intro mittere nō valebit,ſʒ eā ad iudicē ſpiritualē ordinariū remittere dʒ,iterim cognitioni cauſe principalis ſupſedēdo.c.tuā.de ordi.
14 cog.ꝛ.c.lator.qui fi.ſint legi.ſecus ecōuerſo.†nam pōt iudex ec cleſiaſticus cognoſcere incidēter de cauſa mere tpali.c.j.ꝛ.ij.qui fil.ſint legi.ꝛ.c.de prudētia.de dona.inter vi.ꝛ vxo.Ratio diuer ſitatis eſt,qꝛ laicus eſt omnino icapax ad cognoſcēdū vel alias ſe intromittendū de rebus ꝛ cauſis ſpūalibus vt dictis iuribus, nō ſic in iudice eccleſiaſtico quo ad cauſas ꝛ negotia mere ꝓpha nas,qꝛ habitus iuriſdictionis ſecularis eſt penes eccleſiā ꝛ eius miniſtros,trāſlatis enim ſacerdotio ꝛ impio de Moyſe ꝛ Aarō in Chriſtū.no.gl.in.c.cauſam que.ij.qui fil.ſint legi.ꝛ plenius ꝑ gl.j.ꝛ doc.in.c.tranſlato.de cōſtitu. ſicut fuerat longo tpe predi ctū de ſacerdotio ꝑ ꝓphetā Dauit.pſal.cix.ibi.Jurauit domin⁹ tu es ſacerdos in eternū ſm ordinē Melchiſedech.De imperio vero ꝑ Jacob,dū bñdiceret filiū ſuū Judā. Nō auferet ſceptrū ꝺ iuda ꝛ dux ꝺ femore eius,donec veniat,q mittēd⁹ ē.Ge.xlix.c.
¶ Jn ſecundo Adā humani generis redēptore fuit mō predicto vterqꝫ gladius ſiue vtraqꝫ iuriſdictio ſpūalis ꝛ tpalis ꝛ qualibʒ vſus fuit.ſpūali quidē remittēdo peccata predicādo,mulierem in adulterio deprehenſam abſoluēdō, apoſtolos in epos ꝛ preſby teros ordinādo,demonijs obſeſſoꝝ,mari ꝛ ventis imperādo.Jo an.viij.Luc.vij.ꝛ.viij.c.Seculari aūt gladio cum eiecit violēter emētes,ꝛ vendentes ꝺ tēplo,ꝛ mēſas nūmularioꝝ euertit.Jo.ij.
15 Luc.xix.Mar.xj.c.cū ſimi.†Tranſiturus aūt de mundo ad pa trem,ne gregē ſuo precioſiſſimo ſanguine redimēdū ſine paſtore dimittteret,vices ſuas quo ad duplicē predictā poteſtatē petro ꝛ ſuis ſucceſſoribus canonice intrantibus cōmiſit, qn̄ dixit ei,pa ſce oues meas.Jo.vl.c.ſignificaſti.de elec.ꝛ ꝑ illa verba, quod cunqꝫ ligaueris ſup terrā ꝛc.Matth.xvj.Mar.viij. Luce.ix.c. ꝛ habet de iudi.c.nouit.in prin.de vo.c.qḋ ſup his.vbi Jnn.ele ganter exponit illa verba.c.ſolite.in fi.de maio.ꝛ obe.de hac ma teria plene ꝑ Jo.an.ꝛ Panor.in.d.c.tranſlate.ꝛ hanc duplicez auctoritatē fore apud apoſtolos,ſed penes petrū tanqꝫ caput re cognouit Jeſus ſaluator,cū rn̄dit apoſtolis ſuis dicētib⁹, Domi ne ecce duo gladij,ſufficit.Luc.xxij.c.vel ſatis eſt. Mar.viij.non dixit nimis,ſed executionē ſiue exercitiū gladij materialis inter dixit Petro ꝛ alijs apoſtolis interrogantibus eū, Dn̄e ſi pcuti mus gladio. Qui dixit,ſinite vſqꝫ huc.ꝛ ad petrū(ſʒ alios euan geliſtas)ꝯuerte gladiū in locū ſuū.Matth.xxvj.vel cōuerte gla diū tuū in vaginā. Jo.xviij.c.ꝛ ex predictis ſurgit cōis canoniſta rum ſnīa,qḋ apud eccleſiam vniuerſalem reſidet bina iuriſdictio tpalis ꝛ eccleſiaſtica diuerſimode tn̄, qꝛ prima quo ad habitum tātū.Secunda vero ēt quātū ad vſum ꝛ exercitiū vt iuridice lo quēdo,dicere nō abſurde poſſumus qḋ eccleſia eſt ꝓprietaria ſeu hʒ proprietatē nudā iuriſdictionis ſecularis.Jmpator autē ꝛ alij principes ac dn̄i tpales ſunt vſufructuarij.ad hoc diffinitio vſu fructus poſita ꝑ iuriſcōſultū i.l.j.ff.de vſufruc.ꝛ impatorē Juſti nianū.inſti.eo.in prin.habitus tn̄ predictus nōnunqꝫ reducitur, ad actū,ꝛ vſufructus reuertiſ ad proprietatē,ſaltē facultas vtē di ꝛ fruēdi dicta iuriſdictiōe.verbi.g.Jmpator vel princeps ali⁹ nō recognoſcens ſupiorē i tpalibus de iure vel facto poteſt con ueniſ corā papa ſup obſeruatione contractus iuramēti violatio
16 ne pacis ꝛ alijs que ſunt de iure diuino naturali vel gētiū † qbus ſubijciſ cle.paſtoralis.§.ceterum.de re iudi.c. ſunt qdā.xxv.q.j. facit.c.vlt.in prin.de conſue.ꝛ inſti.de iur.na.§.ſed naturalia,no. Jo.fab.inſti.qui.mo.teſt.infir.§.vl.vbi dicit.lʒ princeps roman⁹ ſit ſolutus nō tn̄ canonibus.ꝑ.d.c.ad apoſtolice.de re iudi.li.vj. ꝛ cle.romani.cū ibi no.de iureiu.Ego adduco ad predicta text. quē dicit ibi ſing. Panor.in.c.j.de ꝓba.in.c.nouit.de iudi.ꝛ qḋ ibi plene Jmo.Car.Par.or.ꝛ fel.Jtez vacāte imperio ſuccedet pontifex romanus in exercitio iuriſdictionis imperialis.c. lʒ ex ſuſcepto.de fo.cōpe. Preterea electū in regē romanoꝝ ꝛ futuꝝ imperatorē examinat ꝯfirmat vel admittit aut reprobat, inūgit coronat,ſaltē tertia corona aurea,ꝛ iuro fidelitatis aſtrigit.c.ve nerabilem.de elec.d.cle.ne romani.ꝛ cle.paſtoralis.in fin. Jllum quoqꝫ ex cā vrgētiſſima dponit,ꝛ alios ſeculares principes.c.ad apoſtolice.prealleg.ꝛ.xv.q.vj.c.alius.facit.c.felicis.de pe.li.vj. cle.i.eo.ti.Ulterius principi neglīgēti de coadiutore prouidet.c. grādi.de ſup.neg.prela.lib.vj.in ver.romādiola tota,regno Si cilie,Bononie,ꝛ diuerſis alijs locis eccleſie Romane ꝑ diuū ma gnū Conſtantinū in pſonā beati Silueſtri pleno iure conceſſis li

bere vtroqꝫ gladio vtiſ.c.ꝯſtantinus(paleą eſt).xcvi.di.ꝛ.c. ſun damēta.in prin.de elec.lib.vj.fa.c.ſi duobus.in fin.de appel. vbi tex.ſingu.ſm Panor.ꝛ generaliter in omnib⁹ cauſis ꝛ negotijs grauioribus(que alias terminari nō poſſunt)adeunda eſt ſedes petri que hoc caſu vtroqꝫ brachio ſe iuuabit.ad hoc tex. multuʒ no.in.c.ꝑ venerabilē.§.rōnibus.in pri.ibi, ſi difficile ꝛ ambiguū iudiciū apud te ꝑſpexeris inter ſāguinez ꝛ ſanguinē,cāʒ ꝛ cāʒ,le prāſ leprā ꝛc.q fi.ſint leg.ꝛ habenſilla vba originaliter. Deuter.
17 xvij.c.ꝛ quā.ſ.dixi cōem cano.ſentētiam qḋ†habitualiter iuriſdi ctio tpalis reſideat apud apoſtolicam ꝛ catholicā eccleſiā tenent Jnn.Bar.parmē.in gl.ij.Hoſt.Jo.an.Ant.bu.Car.Bal. pa nor.ꝛ fely.in.d.c.nouit.Joan.gloſator decre.c.qm̄.xj.di.ꝛ idem ſentit in.c.cū ad verum.gl.iij.xcvj.di.ꝛ in.c.inter hec. ſup glo.fi. xxxij.q.ij.Bar.plenius qꝫ alibi in.c.cāʒ que.lo.j.gl.ij.q fi.ſi.leg. Jo.an.in ſua glo.ordi.in cle.ad noſtrum.in ver.eccleſie.de here ti.Bar.lucerna iuris ciuilis in extrauag.ad reprimen.(Henrici. vij.eſt)in prin.in ver.totius orbis.col.xj.ꝛ hodie hoc dubiū eſt ꝺ ciſum per extrauag.Bonifacij.viij.qui iudicauit in cā ꝓpria in cipiente,vnam ſanctam hodie loquaſ.in titu.de maio.ꝛ obedīē.
¶ Octauo ad propoſitū reuertendo extendiſ ꝓpoſita regula, vt procedat ēt data negligentia iudicis eccleſiaſtici.c.qualiter.de iu di.lʒ eꝯ eccleſiaſticus iudex poſſit ſuplere deſidiā ſecularis.c.licet ex ſuſpecto.c.ex trāſmiſſa.ꝛ.c.ex tenore.ꝺ fo.cō.pro diuerſitatis cauſa eſt maioritas ꝛ excellentia eccleſiaſtice poteſtatis ad tem palē.xcvj.di.c.duo ſunt.ꝛ.c.ſolite.de maio.ꝛ obe.dixi late in re pe.rub.ff.de iuriſ.om.iudi.declarando illā bimēbrē diuiſionez iu riſdictionis qꝫ alia eccleſiaſtica ſiue ſpiritualis,aliqua tpalis ſeu ſecularis in prin.iunc.qḋ regulariter ſupior ſupplet negligentiaʒ inferioris ꝛ nō ecōuerſo.c.ne ꝑ defectu.c.ij.§.i.de ꝯceſ.prebē.c. qꝫqꝫ.de elec.lib.vj.no.gl.vlti.in.c.cū in cunctis.§.clerici.eo.ti.in antiq.Nono ꝛ vltimo extēde ēt vbi partes litigantes conſenti rent in iudicē ſecularem,eſt expreſſum in.c.ſignificaſti.ꝛ.c.ſi dili genti.de fo.compe.xj.q.j.c.placuit.ꝛ.c.inolita.no.gl.j.in.l.j.ff.ꝺ iudi.ꝛ.l.j.C.de iuriſ.om.iud.fa.qꝛ iudex laicus nullā hʒ iuriſdi
18 ctionē in huiuſmodi cauſis,vt.ſ.monſtratum fuit† modo conſen ſus priuatorum non poteſt tribuere iuriſdictionem ordinariaʒ ei qui non hʒ.l.priuatorum.C.de iuriſ.om.iud.ꝛ.c. ſignificaſti. ſed ſolum princeps,lex ſcripta,conſuetudo ꝛ vniuerſitas approbata vel collegiū.no.gl.magiſtra.in.l.ꝛ qꝛ.i ver.nec ipſa.circa mediū. ff.de iuriſdi.om.iud.que allegat bona iura.ſed dicta concluſio ꝛ regula limitatur ſiue reſtingitur.primo niſi ꝑ viam delegationis a papa,de quo nō dubitaſ epo vel alio prelato iuriſdictionē ha bente,ſm ea tn̄ que ſuperius dixi.ſecundo limita.nam tanqꝫ cō ſiliarij,aduocati,tabelliones, nuntij vel procuratores,aut alias nudū miniſteriū exhibēdo poſſunt laici eccleſiaſtica ēt ſpūalia ꝑ tractare negotia.de primo ꝑ doc. Moder. in.c. decernimus.fa. c.ſtatutum.§.aſſeſſorē.de reſcri.lib.vj.ꝛ.c.ad noſtrā.ibi a ſapien tibus ꝛ inſipientibus.de conſue.cū ibi no.ꝑ Jmo.Car.ꝛ Pet.ꝺ ancha.de ſcdo quarto ꝛ quinto eſt bo.tex.in.c.j.de ꝓcur. lib.vj. in prin.ꝑ quē dixit gl.in ver.ꝓcuratorē.cle.vnica.de renū. qḋ lai cus poteſt conſtitui procurator ad renūtiandū beneficiū eccleſia ſticū.ꝛ Jo.an.in.c.qḋ alicui.de regu.iur.lib.vj.in mercu.ꝛ.c. ac cedens.in nouel.de preben.qḋ laic⁹ pōt eſſe ꝓcurator ad bñficiū acceptādū,late Do.Ge.Ubi.Fran.poſt Pau.ꝛ Pet.de anc. in.d.c.j.ꝯiuncto,qḋ aduocatus ꝛ procurator ex vna, ac ꝓcura tor ꝛ ſimplex nūtius ex alia ptibus fraternizare videnſ in multis maxime noſtris ſeculis,qbus ſaltē in iudicijs ſubalternis idē ad uocati ꝛ ꝓcuratoris officio ꝓmiſcue vtunſ.ad hoc not.in.l.j.§. poſtulare.ff.de poſtu.ꝛ.l.i.in prin.ff.de ꝓcur. vbi poniſ diffinitio
19 aduocati ꝛ ꝓcuratoris,†ſola hec eſt patēs dr̄ia inter aduocatos ꝛ ꝓcuratores ad lites vel iudicia,qꝛ aduocati offm̄ eſt ꝓponere que in iure ꝯſiſtūt,ſʒ ꝓcurator in facto ꝯſiſtētia dūtaxat allegare debet in.l.i.§.pueritiā.ff.de poſtu.ꝛ inſti.quib.ex cau.maio.nō li. §.cū aūt de ꝓcuratore ꝛ nūcio.no. in.l.multū intereſt.C.ſi quis alte.vel ſibi.ꝛ in.d.c.accedēs.ad h.l.at lʒ.ff.de ꝯſti.pecu. De ter tio ſcʒ tabellione ꝓbaſ ꝑ no.in.c.qꝛ pp.in prin.in gl.ſup ver. re dacta de elec. vbi Cōpo.Jo.an.ꝛ Panor.vnanimiter tenēt,qḋ notarius laicus pōt redigere in ſcriptis vota electoꝝ ēt in nego tio ſpūalis electionis.ad h no.in.c.ſicut.ne cle.vel mona. ꝙ no tarius laicus ēt a ſeculari dn̄o creatus pōt ꝯficere iſtrumēta ſup actibus ꝛ cauſis mere ſpūalibus. Ultimus aūt caſus ꝯſialis ꝓ baſ ex no.in.c.j.de of.ord.cū ſimi.qḋ laici reqſiti ꝑ prelatos ꝛ iu dices ꝛ eccleſiaſticos debēt eis preſtare auxiliū ꝯſiliū ꝛ fauorem ad hoc not. ſingulariter ꝑ Bar.ꝛ Pau.de caſt.in.l.a diuo pio §.ſnīaʒ de re iu.ff.¶ Tertio fallit i certis caſib⁹ ſpālib⁹.no.ꝑ gl. ord.in.c.principes gl.ij.xxiij.q.v.que enumerat octo caſus alios plures

plures. Pet. de ancha. in repe. c. ea que. q. xij. & xiiij. de reg. iur. lib. vj. aliquos gl. in sum. & c. clericũ. nullus. xj. q. j. est alius. in. c.
20 vbi piculũ. §. preterea. de elec. lib. vj. † fallit quarto rõne priuilegij. vñ ex priuilegio domini pape possunt laici cõferre bñficia. c. dilectus. iij. vbi ex donatione regis collationẽ prebendarũ obtineret fz vnã lec. de preb. late de hoc p Jo. an. in nouel. post Joã. mo. in. c. ij. eo. titu. lib. vj. Panor. & fely. in. c. cãm. de prescrip. ad hoc. c. adrianus. lo. ij. i sinodo. c. cũ lõge. liij. di. & c. in nomine domini. ver si. quapp. xxiij. di. Similiter de qbusdã criminibus, que vulgo priuilegiata dñr, cognoscunt seculares potestates in hoc regno, vt de portu armorũ, fractione salueguardie regie, fabricatione false mõete principis, & vbi offẽdunt officiarij regij suũ officiũ exercẽdo, aut eis de facto resistitur ac alijs casibus similibus. ¶ Quinto limitat dicta regula, qñ est questio iuris, fz vbi solũ q̃rit de facto puta an vsure fuerint solute vel non, aut vtrũ matrimoniũ fuerit contractum inter aliquos vel ne, iudex secularis potest cognoscere fm Bar. & alios in. l. titia. ff. solu. matri. in. l. ij. colũ. ij. ver. iuxta premissa. ff. de iurisd. om. iudi. Panor. & fely. post alios in. c. cũ sit. de foro cõp. Pau. de eleaza. & Card. in cle. ij. de iudi. Panor. in. c. lator. qui fil. sin. legi. Bar. Bal. Saly. & pau. de cast. in. l. quoties. C. iudi. Sexto fallit qñ agit possessorio p rebus vel iuribus spũalibus fm gl. in. c. cũ dilecti. in ver. iuramẽto de ele. & c. literas. gl. j. in fi. de iura. calũ. vbiq3 Panor. cõ gl. idem Panor. & fel. in. c. fi. de iudi. Pan. in. d. c. tuã. Car. in. d. cle. ij. q. x. Et materiã preassumptã cõcludẽdo cõsideratis his q̃ vltima particula huius tracta. dixi, dñi de parlamẽto, & cõsiliarij magni cõsilij deberent seruare illud doctoris gẽtiũ Pauli ad Roma. xij. c. ibi honore vos inuicẽ preueniẽtes, vt de iuristis & medicis dicit Cos. guy. in. c. placuit. §. insup. in ver. medicina. vltra mediũ. de colla. in prag. san. fa. j. pet. v. c. vbi salutate inuicẽ in osculo sancto. hãc autẽ hesitationẽ & difficultatis nodũ soluere mee nõ conuenit auctoritati meamq3 scientiam excedit ac rerũ experientiam, sed soluat Apollo, hoc est religiosissimus francorũ rex Deus in regno suo quodammodo, arg. no. Bar. in extrauag. ad reprimẽdũ. in prin. in ver. totius orbis. ad eum enim solũ spectat eorũ auctoritatẽ interpretari, q illorũ auctor indubitatus est & fundator. ar. l. vlti. in fi. C. de legi. & c. inter alia. de senten. excom.

FINIS

Clarissimi iurisconsulti domini Martini de Carazijs Laudensis, solennis, quotidianus, ac practicabilis Tractatus de principibus.

Questio. j.

Rincipes sunt ministri Dei in terris, & omnis iurisdictio translata est in papã. c. lz. de fo. cõpe. vbi Inno. Host. & Jo. an. notabiliter tenẽt, q Deus creauit in principio celũ, & terrã, & oĩa que in eis sunt, angelicã & humanã naturã. spũalia & tpalia ipse p seipsum rexit, sicut factor solet suam rẽ gubernare, precepta dedit, & transgrediendi penã imposuit per seipsum, scz Ade & Eue, & puniuit eũ Cayn & quosdã alios recto modo p ipsũ Deũ vsq3 ad Noe, Deus cepit tpe Noe creaturas suas regere p ministros suos. Et prius fuit Noe cui Deus dedit gubernationẽ Arche, ex qua significat ecclesia. & Deus rectoriã dedit Noe & filijs eius & exercuit Noe post exitũ Arche offm̃ sacerdotis. In hac igit vicaria successerunt Patriarche, reges, iudices, sacerdotes, & alij q p tpe fuerunt in regimine, & sic durauit vsq3 ad Christũ qui fuit naturalis dominus. & ipse dñs, ipse vicariũ suũ cõstituit Petrum & successores qñ dedit claues regni celorũ. & dixit, Pasce oues meas, Quãuis in multos principes distincta sint dñia mũdi, tñ qñcũq3 est necesse, recurrendũ est ad papã siue sit necessitas iuris, qr iudex dubius ẽ de iure, siue facti, qr als nõ sit iudex supior, vel pp negligẽtiã vel vacãtibus regnis & pricipatibus, que xba sũt valde singularia pro summo pontifice. Limita tamen fz Ange. in. l. bene a zenone. C. de qua. prescrip. Nã vacante Regno, Ducatu vel Marchionatu, quod immediate non subest pape, non succedit papa in iurisdictione, sed superior.

Questio. ij.

¶ De potestate Impatoris disputare in his que ptinẽt ad eius iurisdictionẽ est crimen sacrilegij. secus in his que nõ spectãt ad eius iurisdictionẽ, vt in federico impatore, qui fecit antipapam, & cardinales. tex. est cũ gl. in. l. disputaui. C. de crimine sacrilegij.

Questio. iij.

¶ Licet olim eligebat papa interueniẽte impatore, tñ hodie secus vt no. p gl. & Archi. lxiij. di. c. in synodo. & xxiij. di. In nomine dñi. Nã hodie sunt exẽpti papa & prelati a iurisdictione imperiali. vt plene p doc. maxime p Inno. in. c. ij. extra de maio. & obe. Nã de cõsuetudine ptinet electio summi pontificis cardinalibus excluso impatore hodie fm Host. & Jo. an. in. c. lz de elec.

Questio. iiij.

¶ In coronatione imperatoris Hebrei de consuetudine solẽt aliquid dare. gl. no. in. l. j. C. de auro corona. lib. x. qd est no. qr alias fui interrogatus in ciuitate Laudẽsi de facto a Sabbato iudeo cũ imperator donauerat auguste dicta iura coronatio. imperialis, & procurator dicte auguste petebat ab hebreis.

Questio. v.

¶ Imperium est electione nõ successiõe, vt plene no. in. c. ad apostolice. de re iud. in. vj. & per Bal. in extrauag. de pace constan. plene dixi in. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. in recollectis papieñ. & etiam in. j. rub. ff. vete

Questio. vj.

¶ Qñ sunt duo electi impatores in discordia qlibet administrat donec declaret cuius electio est validior & priuilegiũ ab altero cõcessum vz, qualiscũq3 sit exitus qõnis, fm Old. in cõsi. xxij. cũ sequenti consi. facit qd pulchre no. gl. in cle. j. de iureinran.

Questio. vij.

¶ Papa põt deponere principes, si nimis grauant subditos vt no. xl. q. ij. vel. xv. q. vj. c. si alius. Inno. in. c. qd sup. de voto & voti redẽp. & Bal. in. c. cũ ab ecclesiarum. de offi. ordi. qd intellige sane qñ grauãt sine cã. secus si cũ cã. puta pp iustam defensionẽ status. qr tũc potest superindicta ponere. l. j. p totũ. C. de superindictis. lib. x. no. in. c. j. que sint regalia in vsib. feu.

Questio. viij.

¶ Leges seculares impiales papa põt tollere quo ad ea, que respiciunt peccatũ, nõ aũt in alijs. gl. Jo. an. in. c. possessor. de regu. iur. lib. vj. vide Ang. in repe. l. j. C. de iud. & l. si certis annis. C. de pactis.

Questio. ix.

¶ Princeps non potest sine peccato de regno & territorio suo iudeos & Saracenos expellere, neq3 eis auferre bona sua, imo debet papa eos tolerare. neq3 papa debet precipere, vel psuadere principibus, vt eos expellant, nisi christianis immineat scandalũ, vel periculum. ita no. p Inno. Host. & Jo. an. in. c. qd sup his. de vo. & vo. redẽ. & Old. plene consi. lxiiij. alias est. cclxv.

Questio. x.

¶ Papa vel imperator ex cã posset duo regna subdita sibi vnire & eidem vnum regem preponere fm Ray. vt refert & sequitur Albe. in. l. quoties. C. de pre. impe. offe.

Questio. xj.

¶ Notandum est singulariter, q si priceps, vel fiscus alienet, q l. bene a zenone. C. de quadri. prescrip. que vult. qd nõ habeatur regressus cõ ementẽ a principe vel habentẽ cãm a fisco, nõ habet locũ nisi in imperatore. nõ aũt in inferiore principe, fm Bald. in c. ad apostolice. de re iudi. qd Bald. in proe. decreta. limitat, nisi princeps in territorio suo regalia & iura ficalia a papa & Impatore haberent, vel nõ recognoscerent superiorẽ, vel possedissẽt regalia & iura singularia fiscalia p tm̃ tpis cuius initij memoria nõ existat. c. sup qbusdã. §. preterea. de ver. sig. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quoti. & esti. & faciunt no. p Bar. in. l. ij. in princ. ff. de iure fisci. vel sit liber populus. Bar. in. l. j. C. de bo. vacan. lib. x. ¶ Secundo, nõ habz locũ. d. l. bene a zenone. qñ princeps non possidet rem alienatã fm Bar. in. l. fi. C. si contra ius vel vti. pub. Itẽ nõ habet locum quando princeps alienat ante traditionem fm Bal. in. c. j. §. fi. de no. forma fideli.

¶ Tertio, non habet locum. d. l. bene a zenone. qñ princeps est in mala fide, vt qr scit rem esse alienã, glo. not. in. l. j. C. de ven. re. fis. lib. x. & in. l. ij. C. de cõi. re. alie. ¶ Quarto, nõ hz locũ. d. l. bñ a zenone. nisi cõstet, q princeps vellet vti plenitudine potestatis fz Bal. in proe. decretalium. ¶ Quinto, nõ hz locum. d. l. bene a zenone. qñ res vendit iure creditorio fm Bal. in dicto proemio decretalium. & vide etiam Cy. in. l. fi. C. si aduer. fis.

¶ Vltimo, non habet locum. d. l. bene a zenone. in rebus ecclesie alienatis a principe vel a fisco. gl. xij. q. ij. c. quecũq3. ¶ Itez in

rebus ecclesiasticis nõ haberet locũ ſm Archi.xxiij.q.ſi.c.cũ mi nor. Itẽ minor põt petere in integ.reſt.l.j.C.ſi aduer.fiſ.ꝛ ang. in l.j.C.de fide inſtru.ꝛ iur.haſte fiſ.li.x.ꝙ litatio.auree ſũt notade.

Queſtio.xij.

¶Si violẽto occupatori ciuitatis vel ꝓuincie princeps ꝯceſſerit ciuitatẽ vel ꝓuinciã violẽter occupatã nõ vꝫ ꝯceſſio vel ꝯfirmatio.l.meminerint.C.vnde vi.ꝛ ibi Bar.qḋ intellige verũ niſi ex cã vera,ꝛ iuſta princeps faceret ꝯceſſionẽ nõ obſtãte dicta violentia.l.lucius.de euictio.l.ſi ita verberatũ.§.j.ff.ḋ rei ven.ꝛ no.i ꝓemio ffoꝝ.ꝛ in.l.fi.C.ſi ꝯ ius vel vtili.pub.ꝛ dixi.in.c.j.de natura feudi.in vſi.feu.hoc anno in hac ciuitate ſeneñ ego Martinꝰ.

Queſtio.xiij.

¶Papa ꝛ imꝑator põt ꝯdere teſtm̃.gl.in.l.cũ heredes.C.q teſtamẽta facere poſſunt.qḋ intellige de ꝓprijs rebus nõ impij vel eccleſie.arg.c.j.ꝛ.c.cum in officijs.de teſtamentis.

Queſtio.xiiij.

¶Qñ iꝑator donat nõ exigiť inſinuatio.l.pen.C.de do.inter vi. ꝛ vxo.l.ſancimus.cũ auc.tua.de dona. Idẽ dõm eſt de regibus ꝛ principibus.ꝛ ita ſeruať de facto ſm Jo.an.in addi.ad Spec.ꝛ refert ꝛ ſeqť.d.Jo.ḋ imol.in repe.c.cũ ꝯtigat.de iureiu.i.vj. fol.

Queſtio.xv.

¶Neqꝫ muri neqꝫ porte ciuitatis habitari poſſunt ſine ꝑmiſſu principis.caſus in.l.fi.ne quid in loco pub.

Queſtio.xvj.

¶Ab omni ſuꝑioritate principis intelligiť exceptũ ius honeſtatis. Et ideo ſi princeps inuitat dominas ſubditoꝝ ad tripudium nõ teneńť ire bal.in.l.qḋ ex liberta.C.de ope.liber.ſi tñ inuitaret eas dominas cã aſſociãdi ꝯſortẽ teneť iř,qꝛ ceſſat cã ĩhoneſtatis.

Queſtio.xvij.

¶Sub imperio Romano ꝛ ꝯñter ſub imꝑatore ſunt oẽs ciuitates ꝛ principes mũdi.l.deprecatio.ff.ad.l.rhod. de iactu.l.cunctos populos.C.de ſum.tri.ꝛ fide catho. Multe tñ ſunt ciuitates,ꝙ nõ ſubſunt de facto, vt ciuitates hoſtes ipĳ.l.hoſtes.ff.de cap. Quedã tñ ſunt,ꝙ nõ ſubſunt de iure,vt ſunt ciuitates,ꝙ ſubſunt eccleſie Romane,vt ciuitas Romana.cle.ne romani. ḋ iureiur.c.fundamẽta.de elec.lib.vj.ꝛ vide Barto.in.d.l.hoſtes.ꝛ Ang.in.l.oibus.ff.ad treb. Nã de patrimonio eccleſie Romane eſt tota Sardinia ꝛ Sicilia.gl.in.c.ſi diligẽti.de preſcri.ꝛ diſ. xcix.c.j.ꝛ Roma,cũ ſuo ducatu.lxiij.d.c.tibi dño. ꝛ.c.ego. ꝛ ferraria ꝛ Marchia.gl.in auc.vt eccleſia Ro.ꝛ Bononia ꝛ Romãdiola.Spe.in titu.de reſcri.§.j.ꝛ Jo.in.c.mãdata de preſum. An aũt rex frãcie ſubſit ipſo Roma.vel pape. Inno.in.c.ꝑ venerabilem.qui fil.ſint legi.ait ꝙ pape.ſed gl.in.c.j.de ꝓhi.feu.alie. dicit hoc verũ quo ad iurĩ,nõ quo ad alia.vide Spe.in titu.de appella.§.nũc tractemus.ꝛ gl.ꝛ Jo.an.in.d.c.ꝑ venerabilẽ.ꝙ imꝑatori ſubeſt.dixi pulchre in diſputatio.legitimationũ.quã feci in ſtudio papieñ.vbi vide.

Queſtio.xviij.

¶Papa preeſt oibus.ix.di.cũcta.nã ſicut ponere duos principes eſt hereticum, Ita ponere duos vicarios generales equalis poteſtatis in terris hereticuꝫ videtur, vt per Hoſt.ꝛ Jo.an.in.c. ꝑ venerabilẽ.ꝛ in.c.cauſam que qui filĳ ſint legi.

Queſtio.xix.

¶Subditi teneńť iurare obedientiam principi ſuo.gl.in.l.non videť.§.qui iuſſu.ꝛ.l.velle non videť.ff.de reg.iur.

Queſtio.xx.

¶Regnũ eſt quid indiuiſibile.Cy.in.l.ſi viua matre.C.de bonis ma.ꝛ Bal.in auc.hoc amplius.C.de fideicõ. Nam propter delictum inobedientie filius priuať toto regno.c.lꝫ de vo. ꝛ vo. redem. Aduertendum tñ eſt,ꝙ ſi rex in teſtõ ſuo reliquerit legata,vel fideicommiſſa,filius inobediens ei non priuaretur regno ſuo,nec Baro ſua baronia,qꝛ nõ eſt proprie corpus hereditarium ,niſi Baro eſſet inueſtitus a rege pro ſe ꝛ heredibus ſuis, qꝛ tũc filĳ qui priuareńť hereditate ꝛ caderẽt a iure Baronie.c. j.an filius vel agna. Nam.d.c.lꝫ.nõ eſt trahẽdũ ad ꝯñtiam alterius precepti,ꝛ in ſucceſſione regni non habent locũ iura legitime,ne fiat diuiſio regni.gl.in.d.c.licet.

Queſtio.xxj.

¶Rex in regno ſuo eſt lex animata,vt in auc.de conſulib. ꝛ põt tollere legẽ communem,dũmodo non tollat ius ſuꝑiorum.c.venientes.de iureiur.l.princeps.ff.de legi.ꝛ ibi.no.

Queſtio.xxij.

¶Conſuetudo regni,ꝙ primogenitus preferatur,non dꝫ interpretari ꝯ vtilitatem totius regni.l.qḋ fauore.C.de legi.ideo ſi ꝑmogenitus eſt inſufficiens ad regendum principatum,vel regnũ, poſſet ſecundogenito ſufficienti regnum concedi,ſm Bal.in auctẽ.hoc amplius.C.de fideicõ. ꝛ de iure primogeniture pulchre ꝑ Bal.in.l.cũ antiquioribus.C.de iur.delib.ꝛ ꝑ Albe.ꝛ Bal. in proe.ffoꝝ.ꝛ in.c.j.de natu.feudi.ꝛ ꝑ Old.conſi.ccj.vel.xx.ꝛ i tractatu meo de primogenitura.

Queſtio.xxiij.

¶Omnes reges,qui vnguntur ab eccleſia,dicuntur quaſi vaſalli eccleſie.c.intelleximus.de iureiur.ꝛ Bal.in.c.paſtoralis.de reſc.

Queſtio.xxiiij.

¶Propter infidelitatem ꝛ iniuſtitias tranſlatum eſt imperium a Grecis in Germanos ab eccleſia.c.venerabilem.de elec. ꝛ ibi per Inno.ꝛ alios.

Queſtio.xxv.

¶Imperator electus in concordia vel a maiori parte oium coronatus põt adminiſtrare iura imperalia,ꝛ exercere iuriſdictionẽ ſm Cy.ꝛ cõiter ſcribentes.in.l.bene a zenone.C.de qua. preſcrip.ꝛ no.in.j.rub.ffoꝝ.ꝛ codi.ꝛ gl.ꝛ Jo.an.in cle.j.de iureiur. vbi dicit a principibus ita iudicari.lꝫ gl.in.c.cauſam.qui fil.ſint legi.teneat contrarium,ꝛ etiam Spe.in titu.de leg.§.nũc oſtendendum.ver.xxxix.

Queſtio.xxvj.

¶Regina,duciſſa,aut alia mulier nõ poteſt adoptare citra principis reſcriptum §.femine.inſti.de adopti.propterea illuſtriſſimꝰ Andegauẽſis,vt licite poſſet habere regnũ Sicilie,fecit ſe adoptari a sereniſſima regina Joanna mediante auctoritate ſummi pontificis,ſm Ang.in repe.l.eã quam.C.de fideicom.

Queſtio.xxvij.

¶Princeps preſumitur ſcire conſuetudines multum vulgatas. Bal.in.l.ij.in fi.C.que ſit lon.ꝯſue. Ideo Italici preſumuńť preſcripſiſſe merũ imperiũ ex ſcientia imperatoris,qḋ nota.

Queſtio.xxviij.

¶Si princeps mandat contrarium iuri naturali,non eſt ei parẽdum.x.diſt.c.non licet.ſecus ſi iuri poſitiuo,ſm Bald.in.c.cum adeo.de reſcrip.

Queſtio.xxix.

¶Princeps pro notorĳs criminibus poteſt excõicari. Bald. in.c.cum ab eccleſiarum.de offi.ordi.ꝛ ibi Bal.concludit, ꝙ ſi princeps eſt ſubditis nimium ſeuerus ꝛ iniurioſus poteſt accuſari coram papa,qui eſt vicarius ſummi regis.

Queſtio.xxx.

¶Uirgo que cõcepit a quodã tyranno nõ põt accuſari, ꝛ filius natus poteſt ab ea inſtitui,ꝛ ſuccedit tam ex teſtamento ꝙ̃ ab inteſtato.qꝛ quo ad eam nõ erat natus ex accuſabili amplexu ſed impreſſiuo.qꝛ preſumiť vim paſſa ꝑꝑ metũ Tyranni.l.vim paſſã ff.de adul.ꝛ malus rex ſtatim fit Tyrannus,vt pulchre ſcribitur per Bal.in.l.eam quam.C.de fideicom.no.

Queſtio.xxxj.

¶Conciſtorium eſt pape,auditorium imperatoris. Arch.in.c. romana.de appel.lib.vj.

Queſtio.xxxij.

¶Papa ꝛ eccleſia romana vtitur opi. Hoſt.in terris ſuis, qui ait ꝙ populus nõ poteſt cõdere ſtatuta,niſi princeps ſpecialiter ꝯcedat,lꝫ ſit ſecus de iure ciuili.l.omnes populi.ff.de iuſti.ꝛ iur. vt eleganter ſcribit Bal.in.c.cũ omnes.de conſti.

Queſtio.xxxiij.

¶Ubicunqꝫ ſubditi ſunt vaſalli,vel ꝑdia ſunt tributaria nõ pñt ſubditi ꝓrogare iuriſdi.i aliũ iudicẽ ſine ꝯſenſu pricipis, vel ciuitatis. Bar.in.l.j.§.poſt opis.ff.ope.no.nun.ꝛ vide ang.i.l.j.ff.ḋ iudi.ꝛ ant.de but.in.c.ceteꝝ.de iud.qḋ eſt vtile. vt pꝛiceps , vel eiꝰ ſenatꝰ,ſi ſinat ſubditos litigař ex dñiũ pricipis,niſi nã cãe,vt ꝙa eccleſiaſtica,vel ſpũalis,aliõ ſuadeat.c.tua.de ord.cog.cũ ſi.

Queſtio.xxxiiij.

¶Uacante imperio non ſuccedit populus romanus,ſed papa, tex.eſt in.c.paſtoralis.de re iud.

Queſtio.xxxv.

¶Imperator nõ dꝫ deponi a papa,niſi ſubſit maxia ꝛ grauiſſima cã vltra quã dici põt piculoſa,qꝛ imperator ꝛ alĳ principes nõ poſſunt deponi ſine maximis periculis,nec eſt ſimile de depoſitione clericoꝝ,ꝗ ꝑ quolibet pctõ deponi pñt,ſm Inno.in.c.ad apoſtolice.de re iu.in verbo,grauiſſima,ꝛ vide Bal.i.l.fi.C.ḋ le.

Queſtio.xxxvj.

¶Nedũ princeps,ſed ẽt papa ligať quo ad deum ꝯſtõne.c.oĩs vtriuſqꝫ ſexus . de peni.ꝛ remi. Jo.an.in.c.ſignificaſti.ḋ fo.cõp.

Queſtio.xxxvij.

¶Purpura dicitur veſtis regum ꝛ principum.gl.in.l.j.C.nulli licere in frc.eque.lib.xj.

Queſtio.xxxviij.

¶Princeps

¶ Princeps pōt alienare bona ciuitatis, sʒ nō alius iferior. l. ꝓhibere. §. plane. ff. qḋ vi aut clā. ⁊ vide gl. in. l. j. C. de predi. curia. lib. x. ⁊ donata ecclesie a principe eo pacto, vt nō possint alienare in cā necessitatis, possunt tñ alienari ḃm Cy. in auc. hoc ius porrectum. C. de sac. san. eccle. ⁊ vide gl. ⁊ doc. in. c. verum. de ꝯdi. ap.

Questio. xxxix.

¶ Ante coronationē vocat̄ rex Romanoꝝ, sʒ post coronationē vocat̄ impator. Bar. in proe. ffoꝝ. ⁊ impator nō mutat nomē in coronatione, lʒ secus sit in apostolico. Bal. in proemio ffoꝝ.

Questio. xl.

¶ Palatia in quibus exercentur officia sunt principis, ⁊ creato rege cōpetunt regalia. tex. ⁊ Bal. in. c. j. que sint regalia in feu.

Questio. xlj.

¶ Princeps pōt iudicare ḃm verā, ⁊ iustā conscientiā suā, lʒ alij inferiores ḃm allegata ⁊ ꝓbata. Bar. in. l. j. C. vt q̄ ḋ. aduo. caueat tñ princeps ne sua ꝯscientia sit male iformata. c. j. ḋ re iu. li. vj.

Questio. xlij.

¶ Potest appellari ad principem tanq̄ꝫ male informatū ad bñ informandū de veritate. l. j. C. de relatio. l. j. §. quesitū. ff. de appel. facit qḋ no. Bald. in. l. fi. C. de relatio.

Questio. xliij.

¶ Lʒ totū regimē vel totus ducatus reg. vel dñe vel Marchionis sit in vtili dñio ⁊ naturali possīone regis vel ducis, q recognoscit a papa vel ipatore, q est dñs directo ⁊ ciuiliter possidet quo ad vniuersitatē, tñ in singulis generū puta in feudis singulis ab eo ꝯcessis alteri vel ciuitatibus ⁊ terris exercet iurisdi. noīe ꝓprio ⁊ hʒ directū ius, ḃm Bal. in. l. fi. C. vnde cogna. ⁊ in rub. ff. ḋ bo. pos. qḋ est tenēdū cordi pp multa. dixi in. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. ff. commo. in recol. Papieñ.

Questio. xliiij.

¶ Licet presumptio sit, ꝙ pīceps habeat ciuilia iura in scrinio pectoris, tamen potest plerūq̄ꝫ falli, qꝛ labilis est memoria ḃm gemi. in. c. j. de consti. lib. vj.

Questio. xlv.

¶ Princeps pubes, vel comes palatinus pubes pōt legitimare, lʒ sit minor. xvij. annis. ⁊ ita cōsului Mediolani pro dño Ambrosio de Triuulcio, ꝑ no. per Bald. in. l. quidā consulebat. ff. de re iud. ⁊ per Gemi. in. c. grandi. de sup. neg. prela. lib. vj. ⁊ dixi in disputatione legitimationū, quam absolui Papie.

Questio. xlvj.

¶ Licet hodie obseruēt principes nōnulli ⁊ male, vt occupēt de facto alienas ciuitates ꝑ psalmū, Celū celi dño, terrā aūt dedit filijs hoium, subaudiendo ⁊ illā occupanti, ⁊ quicquid calcauerit pes tuus, tuū erit. tñ de iure nō sic est, qꝛ distincta sunt dñia ⁊ regna. no. l. ex hoc iure. ff. de iust. ⁊ iure. vide Jo. de lig. in. c. sup eo. de parochijs. ⁊ Jo. an. in. c. qḋ sup. de voto ⁊ voti redem.

Questio. xlvij.

¶ Princeps nō est dñs rex singulariū ꝑsonaꝝ, nisi quo ad ꝓtectionē, ⁊ iurisdictionē. gl. approbata. in. l. bñ a zenone. C. de qua. presc. nec princeps sine iusta cā pōt priuar̄ quē dñio rex suaꝝ. Jnno. ⁊ Jo. an. in. c. que in ecclesiaꝝ. de ꝯsti. ⁊ no. in. l. fi. C. si ꝯ̄ ius vl̄ vti. pub. ⁊ in. j. rub. ff. vete. ⁊ in. l. i. §. ꝓ hac. ff. de rei vē. ꝑ Bar.

Questio. xlviij.

¶ Papa vel imperator cū toto imperio suo non pōt ꝯdere canonē vel legē, ex qua turbaret̄ mundus ⁊ status imperij, puta ꝙ homines viuerent sine lege, ḃm Albe. in. l. quoties. C. de preci. imꝑa. offer. qui alleg. Host. in summa tituli. qui fil. sint leg. col. pe.

Questio. xlix.

¶ Jtalia alꝫ fuit infideliū, ⁊ tñ infideles nō possunt eā repetere, qꝛ dñi Jtalie cū populis eoꝝ ꝯuersi sunt ad fidē christianoꝝ. Jnno. in. c. qḋ sup. de vo. ⁊ voti redē. Et ibi dicit Jnno. qḋ si populi ꝯuersi essent ad fidē, ⁊ dñs remaneret infidelis, ꝙ papa posset iurisdictionem ⁊ dominium dimittere infideli principi. s. fideles, dūmō xp̄ianos nō grauaret. sʒ Hos. cuius sn̄ia vr̄ magis catholica ⁊ vtilis fidei xp̄iane, dicit ꝙ in aduētu Christi oēs honores ⁊ oēs principatus fuerūt omni infideli ꝑ xp̄m subtracti, ⁊ ad fideles trāslati. nā regnū pp iniustitiā trāsfert̄. c. trāslato. de consti. ⁊ Matt. xx. c. auferet̄ a vobis regnū ⁊ dabit̄ genti facienti fructum eius. ⁊ no. ḃm Jnno. in. d. c. qḋ sup. ꝙ papa vicarius Christi non tm̄ hʒ iurisdictionē sup xp̄ianos, sʒ ēt sup oēs infideles. Cū enim Deus habuerit sup oēs potestatē. vnde ꝑ hanc potestatē, si gentiles, q nō habēt legē nisi nature, facerent ꝯ̄ legē nature, puniendi sunt a papa, puta si colāt idola, qꝛ naturale est vnū solū deū colere, nō creaturas. Jtē in iudeo, si ꝯ̄ legē Mosaycā facit. Et papa pōt mādare infidelibus, vt admittāt predicatores ad ꝑdicādū fidē xp̄i i terris suis, ḃʒ Jnn. i. d. c. qḋ sup. i quo ponit multa singu.

Questio. l.

¶ Papa sp loq̄t̄ de se in plurali. c. q̄ꝫ graui. de fal. sʒ ipator aliquando loquit̄ in singulari ꝑsona de seipso. vt. l. iiij. C. ad. l. fal. in ver. mei. ⁊ in. l. i. C. de fal. in verbo, mihi. ⁊ ver. pani meo. ⁊. l. v. in ver. mei. C. ad. l. fal. ⁊. C. de eden. ⁊. l. ⁊ que a me.

Questio. lj.

¶ Papa regno Sicilie vacāte ꝯtulit plures comitatus regni q̄busdā comitibus in feudū. Deinde creauit regē Sicilie. certe dicti comites tenent̄ regi facere fidelitatē tanq̄ꝫ eius vasalli, qꝛ cuꝫ dicti comitatus sint de territorio regni videnf̄ iurasse fidelitatem pape vt regi. Jdeo regno trāslato sequunt̄ regē, sicut mēbra sequunt̄ caput, ḃʒ Odof. ⁊ Bal. in extrauagā. de pace constan. in verbo, inuestituram recipientes.

Questio. lij.

¶ Subditus nō pōt acq̄rere ꝑ actū ciuilē, puta ꝑ stipu. principi suo, nisi tabellio. Bal. in. l. certi ꝯdictio. §. qm̄. ff. si cer. pe. ⁊ vnus syndicus ciuitatis vel principis nō pōt emere ab alio syndico reꝫ ciuitatis vel pīcipis. l. j. i gl. C. de ꝯ̄ iud. ⁊ bal. i. l. singu. si cer. pe.

Questio. liij.

¶ Duo duces vel comites in eodē comitatu q̄bus impator ꝯtulerat ducatū, vel forte erant filij ducis vel comitis. vnus sine alio nō pōt exercere iurisdictionē, puta decreta vel leges ꝯdēdo, qꝛ tale feudū est indiuiduū. c. j. §. preterea. de prohi. feu. alie. ꝑ Fed. ⁊ Alb. ⁊ Bal. l. i. ff. de offi. consul. nisi respectu administrationis diuisissent ciuitates, que diuisio exercicij iuris. ⁊ quod ad cōmoditatem admittit̄, lʒ feudū dignitatis sit indiuisibile. Bart. in. l. inter tutores. ff. de admini. tuto. Bal. in. d. §. preterea. ⁊ Bald. in. l. j. circa fi. C. q̄ñ nō petē. par. ꝓpterea ꝯsului ego Martin⁹ cū alijs doc. papieñ. ⁊ vltramō. ꝙ cū Marchio decessisset relictis tribus filijs filij poterant diuidere castra quo ad administrationē ⁊ exercitiū iurisdi. ⁊ quo ad cōmoditatē, nō aūt quo ad substantiam ⁊ proprietatem feudi Marchionatus.

Questio. liiij.

¶ Princeps debet seruare legē quam fecit. vide plene Alb. plene disputando ḃʒ Theolo. ⁊ Philo. in. l. princeps. ff. de legi.

Questio. lv.

¶ An. c. cū a nobis. de testi. disponēs ꝙ solus papa est idoneus testis ⁊ probat. habeat locū in his que viderit ante ꝓmotionem ad papatus apicē. vide duas gl. in. c. i. de renun. alias de remissio. lib. vj. ⁊ in. c. ad apostolice. de re iud. eo. lib.

Questio. lvj.

¶ Rex nō pōt subijcere regnū seruituti. Alb. in. l. cūctos populos. C. de sum. tri. ⁊ fidē. cat. faciūt no. in. c. dilecti. ḋ maio. ⁊ obe.

Questio. lvij.

¶ Diligite iustitiā qui iudicatis terrā. nā iustitia est aīa ciuitatis ḃʒ Albe. in. l. iustitia. ff. de iust. ⁊ iure.

Questio. lviij.

¶ Epistola emissa ꝑ pīcipem hʒ viꝫ legis i oib⁹ causis. tex. ⁊ ibi ang. in. l. itē veniūt. §. pe. ff. de peti. here. qḋ dc̄m ange. declarat ꝑ no. in. l. ij. C. de leg. ⁊ ꝯsti. ⁊ in. l. nemo. C. ḋ sen. ⁊ interlo. om. iud.

Questio. lix.

¶ Cōsentiēte dño feudi legitimat papa, q̄ ad feudalia, ñ ad alia ḃm Host. ⁊ Jo. an. in. c. ꝑ venerabilē. q fil. sint leg. ⁊ latissime disputaui papie in disputatiōe q̄ icipit, an gen⁹ sciēs cū p̄re feudatario ecclesie.

Questio. lx.

¶ Rex frācie, anglie, Hispanie subsunt ipatori, lʒ nō peccēt non faciēdo subiectionē, postq̄ꝫ impator nō petijt subiectionē. Jo. an. in. c. ꝑ venerabilē. q fil. sint legi. Nec prescriptione p̄nt se iuuare, vt ibi no. ꝯsuetudo seruat ꝯ̄riū in francia, qꝛ soli pape.

Questio. lxj.

¶ Jmperator, vel alius princeps potest excommunicari a quocunq̄ꝫ episcopo sub cuius iurisdi. existat, ḃm petrum ⁊ Anto. de bu. in. c. nouit. de iudicijs.

Questio. lxij.

¶ Papa potest submittere iudici laico, qꝛ ipse est. s. legem. ij. q. vij. c. nos. ⁊ Albe. in. l. bene a zenone. C. de qua. prescrip.

Questio. lxiij.

¶ Papa potest esse iudex in causa propria, vel alteri delegare, qḋ est vrbanius. Jnno. in. c. ex parte. el. j. de verb. sig.

Questio. lxiiij.

¶ Si Baro, vel rex expellit̄ de dño sue ciuitatis, durāt tñ statuta ⁊ decreta sua. secus in tyranno expulso. l. decernimus. C. de sacrosan. eccle. ⁊ no. alb. in. l. ij. §. exactis. ff. de ori. iur.

Questio. lxv.

¶ Comites, q nō habēt comitatū ⁊ Marchiones, q nō habent Marchionatū, nō ꝓprie dicunt̄ Comites ⁊ Marchiones bal.

in.c.j.quis dicatur dux vel marchio. quod no.ad multa.

Questio.lxvj.

¶ Papa non potest sibi facere successorem,qr hoc esset immutare statum ecclesie.glo.viij.q.j.§.his omnibus.⁊ papa non debet eligi sorte ⁊ fortuna.Bal.in.l.fi.in prin.C.commu.de le.qr debz seruari forma tradita a iure.

Questio.lxvij.

¶ Reges qui habent supremum imperum comparantur imperatori in creandis tabellionibus.Inno.in.c.cum tabellio.de fide instrumentorum.

Questio.lxviij.

¶ Duo apostolici vel duo Cesares,id est impatores de iure non possunt esse eodem tempore,qr offenderet regula, ⁊ in vnam sanctam ecclesiam ⁊c.gl.singu.vij.q.j.c.non autẽ. ⁊ sic est articulus fidei ꝙ sit vnus pontifex.

Questio.lxix.

¶ Jura suprema papalia non sunt prescriptibilia per non papaz Inno.in.c.bone.de postu.prela.in verbo gratia.

Questio.lxx.

¶ Intrusus in Romana sede spoliatus ⁊ expulsus a sede apostolica non debet ante omnia restitui. gl.summe notabilis.iij.q.j.§.patet.⁊.xxij.di.c.in nomine qd no.contra Antipapam spoliatũ ⁊ expulsum de sede,qui non habet beneficium,ꝙ spoliatus sit añ omnia restituendus.⁊ contra tyrannum non est vitiosa coniuratio.glo.xvij.q.vij.c.sane.

Questio.lxxj.

¶ A iudice laico potest ad papam loco imperatoris appellari vacante imperio,alias secus.ij.q.vj.c.omnis oppressus in gl.

Questio.lxxij.

¶ Si rex vel dux augmẽtet,regnũ vel ducatũ,accessorie ciuitas vel prouincia accessoria ducatui vel regno regulabit ſʒ leges cõsti.⁊ decreta ducatus vel regni,secus si eque principaliter fieret augmentatio.⁊ gl.in.c.j.in se.vac.per Gui.⁊ Bart.in.l.si côuenerit.§.j.ff.de pig.act.vide And.de iser.in proe.feudoꝝ.si autez diminuit regnũ,puta ciuitas vel castrũ separatur a regno,tũc trãsit cum legibus antiquis prioribus,qr res cũ cã sua transit.d.l.si cõuenerit.§.si fundũ.sed an legibꝰ vel decretis nouis factis post separatio.legitur ciuitas separa a regno vel a ducatu,distinguendum esse putarẽ,aut rex vel dux retinet directũ ius , puta infeudando,⁊ ligat decretis nouis rõne imperij directi.Bal.in.l.j.C.vnde cogna.secus si nullũ imperiũ vel nullã iurisdictionẽ retinuerit,qr tunc non ligaret.l.fi.ff.de iur.om .iud.l.cunctos populos .C.de sum.tri.⁊ fide catho.quod no.ad plura.

Questio.lxxiij.

¶ Papa vel imperator potest concedere regibus nostris christianis regna que tenent per Saracenos ,que fuerunt iaz nostra ſm Bar.in.l.fi.C.de ꝯhen.emp.qr illud qd fuit nostrũ ⁊ nunc est apud hostes,est in cõmercio nostro pp spem postliminij.d.l.fi.

Questio.lxxiiij.

¶ Reges ⁊ duces sunt patroni in epatibus existẽtibus in regno suo Bal.in.c.quanto.de iudi.⁊ vide Archi.in.c.lectio. xvij.di.

Questio.lxxv.

¶ Si princeps aliquẽ iniuste banniuerit vel diffidauerit, ꝓpter qd passus magnum dãnũ,vel perdidit sua bona bãnitus, tenebitar princeps dominus,⁊ probabit ꝑ iuramẽtũ dãnũ.Inno.⁊ Joan.in.c.R.quod met.cau.

Questio.lxxvj.

¶ Quatuor reges vngunt a summo pontifice, Rex Frãcie, rex Hierosolymitanus,rex Sicilie,⁊ rex Anglie. Sed alij non, nisi habeant ex consuetudine,vel priuilegio.ſm Albe.in rub.C.

Questio.lxxvij.

¶ A cesare Augusto qui fuit post Romulũ in auctẽ.vt preponatur nomen imperatoris.§.j.denominati sunt alij imperatores cesares,sub quo cesare Augusto natus est Christus,⁊ incepit regimẽ pontificale ꝑ Christũ.Imperiale vero per Octauianum,⁊ sunt duo gladij.xcvj.di.c.duo sunt.⁊ not.in rub.ff.vete.

Questio.lxxviij.

¶ Licet imperiũ nõ debeatur successione,ſʒ electio.c.ad apostolice.de re.iud.lib.vj.tñ alia regna ⁊ principatus debentur successione.vt no.in.c.j.de feu.marchie.⁊.xxvij.q.j.c.deniqꝫ.

Questio.lxxix.

¶ Electores imperatoris,qui elegerint vnum,possunt variare,⁊ eligere aliũ,vt patroni laici.c.cum aũt.de iurepa.Et negligentibus electoribus eligere imperatorem,eliget papa. ⁊ si sint electi duo,cognoscet papa de iure vtriusqꝫ.vide Jo.an.in.c.venerabilem.de elec.⁊ in addi.ad Spe.in titu.de rescrip.

Questio.lxxx.

¶ Curia pape est cõe forꝫ.Inno.in.c.exposuit.de dilationibus.

Questio.lxxxj.

¶ Licet papa sit hereticus,nõ tñ desinit esse papa,dũmodo paratus sit se corrigere.glo.xxj.di.c.non autem.

Questio.lxxxij.

¶ Si princeps alienet immoderate ledendo dignitatem principatus,potest alienatio reuocari.Spe.in titu.de instru.edi.§.nũc dicendum.ver.sunt vbi pulchre.vbi alias princeps posset de bonis suis,⁊ sue dignitatis in[illegible]udare.Bal.in proe.C.

Questio.lxxxiij.

¶ Licet ipator nõ habeat sacrũ ordinẽ,tñ offm̃ subdiaconatus administrãdo episcopo põt exercere.gl.lxiij.di.c.valẽtinianus.

Questio.lxxxiiij.

¶ Donatio Constantini in ecclesiam romanam valet,ſm veriorem sententiam doctorum,in rub.C.⁊ fforum.

Questio.lxxxv.

¶ Ratio naturalis ⁊ iuregentiũ multũ valet, qñ tractatur de potestate,vel actu principis.Bal.in proe.C.vbi pulchre.

Questio.lxxxvj.

¶ Imperator Grecorum nõ est proprie ĩpator,ſʒ ꝑprie impator est Alemanoꝝ.gl.viij.q.j.in apibus.⁊ vide Albe.in.l.bone memorie.C.de quadri.prescr.Et prius fuit ipiũ Frãcoꝝ ꝙ̃ Alemanorũ.vide gl.lxiij.di.c.qñ.⁊ vide no.in.c.venerabilẽ. de elec.

Questio.lxxxvij.

¶ Princeps sine cã nõ põt tollere dñium alterius,ſm cõem sententiam glo.Jaco.de are.⁊ Bar.in.l.fi.C.si contra ius vel vtilita.publi.⁊ Inno.⁊ Jo.an.in.c.que in ecclesiarum de consti.ex cã autem potest,⁊ in dubio causa non presumitur,nisi probetur, ſm Ray.⁊ Bar.in.l.rescrip.C.de pci.ipe.offer.⁊ ibi pulchre dixi.

Questio.lxxxviij.

¶ Princeps potest emere a subditis suis,qr nõ est dominus singulorum.l.j.ff.de rei ven.l.bene a zenone.C.de qua.prescri.⁊.xxiij.q.viij.c.tributum.in glo.

Questio.lxxxix.

¶ Non licet pape mutare sedem a ciuitate Romana, qr ex antiochia fuit sedes Rome transmissa ex precepto dñi.xxiiij.q.j.c.rogamus.⁊ ibi per Archidia.⁊ ꝑ Albe.in epistola gloriosissimo in princip.C.ð sum.tri.⁊ fide catho.⁊ vide ꝑ Old.in consilijs.cõsilio.lxiiij.⁊ consi.lxxxix.vbi pulchre disputat.⁊ inter cetera dicit Old.ꝙ in isto mundo deus habet duas ecclesias principales peculiares,pro quibus multuz facit,⁊ quas multum dilexit,⁊ a quibus pp peccata hominũ videt faciez eius auertisse,⁊ ideo nimis sunt afflicte ⁊ desolate.vna est Hierosolimytana, quam ipse suo beatissimo sanguine consecrauit,alia Romana quam ipse solus fundauit.⁊ dicit canon.xxij.di.c.j.⁊ sanguinem beatorum Apostolorum fundatorum vestre fidei dedicauit.

Questio.xc.

¶ Princeps cuius mãdatum habetur pro lege in terris suis potest adire hereditatem per procuratorem Bald.in.l.j.C.qui admit.ad bo.pos.quod no.ad limi.l.paulus.ff.de acqui.here.

Questio.xcj.

¶ Si imperator,vel rex,ingrediat monasteriũ nõ trãsit dignitas vel admistratio ad monasteriũ.xx.q.iij.c.eos. ⁊ spe.in titu.ð statu mona.vsi.xj.querit.⁊ Albe.in auc.igressi.C.de sac.san.ec.

Questio.xcij.

¶ Princeps nõ tenet seruare ordinẽ iudicioꝝ. ꝑ Inno.in.c.de causis.de re iud.⁊ ꝑ bal.in.l.fi.C.de leg.qd intellige in papa, vel impatore,secus in alio inferiore,nisi haberet ius regale,vel ex ꝓuilegio,vel ex consuetudine,cuius initij nõ sit memoria.Abb.in cle.sepe.de verb.sig.⁊ in.c.fi.de here.lib.vj.facit qd no.Bald.⁊ Ang.in.l.i.ff.de ferijs.facit.l.hoc iure.§.ductus aque.ff.de aq̃ quoti.⁊ esti.⁊.c.super quibusdam.§.propterea.de verb. sig.facit qd no.Albe.in.l.princeps.ff.de leg.

Questio.xciij.

¶ Licet ad probandum mãdatum pape vel imperatoris requiratur scriptura,tamen secus in inferiore,vt per Albe. ⁊ Bal.in l.nec quicquam.§.vbi decretum.ff.de of.procõ.⁊ leg.vbi per testes speciale mandatum probatur,secus generale.

Questio.xciiij.

¶ Non est recurrendum ad principem,si emergat dubium in iure,nisi in subsidium,vel nisi ratione iniquitatis tellende.Bart.⁊ Bal.in.l.cum deuo.C.de legi.

Questio.xcv.

¶ Ad rescindendũ cõtractum cum tyranno sufficit probare,vl minas,vel rogamina,que habentur pro iussu.Bar.in tracta.de tyranno.

tyrãno.vij.q.ꝛ illicita seruitia presumuntur a principibus extorta metu. Bal.in extrauag.de pace.constan.

Questio.xcvj.

¶ Si tyrannus occupat ciuitatẽ vel ecclesiam, ciuitas vel ecclesia non perdit eius priuilegia.gl. in.c.cũ ex iniuncto.de oper. no. nũ. Et de materia tyranni, vide Bar.in trac.de tyranno.

Questio.xcvij.

¶ Auctẽtica, sꝫ pmutare.C.de sac.san.eccl.hꝫ locũ in re imperatoris, nõ patrimonio ipsius.ſm Alb.in.d.auct. sed permutare.

Questio.xcviij.

¶ Si princeps sit publice hereticus, non valet sententia lata etiã inter suos subditos, qꝛ actus publici ei sunt interdicti.auct.credẽtes.C.de here.c.quicũqꝫ.§.heretici. de here. lib.vj. secus si nõ sit publice hereticus.xxiij.q.xvij.c.j.

Questio.xcix.

¶ Principes a deo optimo sunt missi in terrã, vt premient bonos, ꝛ malos puniãt.c.solite, de ma.ꝛ obe.c.ad reprimẽdã, de offi.or. vñ si vnus se bñ gesserit in officio a principe dꝫ pmoueri ad maius officiũ.l.in noie dñi.C.de offi.prefec.l.vt vitutũ.C.de statuis ꝛ ima.ꝛ not.in.l.j.circa principiũ.ff.de iustitia ꝛ iure.

Questio.c.

¶ Si dominus temporalis negligit ciuitatẽ suã hereticis purgare, vel occupatam ab hereti.intra triennium recuperare. quilibet potest recuperare post triennium, ꝛ terra erit propria recuperantis.ſm Albe.in auct.si vero dominus.C.de hereti.ꝛ vide glos. ꝛ ibi Archi.in.c.placuit.el.ij.xvj.q.iij.

Questio.cj.

¶ Princeps non potest auferre bona iudeis, nisi essent scandalũ christianis.l.nullus.C.de iude.ꝛ no. Alber. in rubri.C.de iude.ꝛ vide Archi.liiij.dist.c.fraternitatis.

Questio.cij.

¶ Ciuitas potest mori, si princeps eam damnat ad aratrũ. Inn. in.c.cum ex iniuncto.de ope.no.nun.

Questio.ciij.

¶ Princeps non potest legitimare nasciturum, qꝛ esset occasio delinquendi Bal.in.l.eam quam.C.de fideicom. Et vide disputationem meam legitimatio.quam feci papie.

Questio.ciiij.

¶ Iniurie prouocant principes ad iniuriam ꝛ offensã. ſꝫ Bal. in extrauag.de pacẽ constan.licet proprium principis sit ignoscere.l.imperialis.C.de nupt.

Questio.cv.

¶ In ambiguitate opinionũ magis credit̃ pape ꝛ legi canonice ꝙ dictis sanctoꝝ.Jo.an.in.c.p venerabilẽ.q fil.sint leg.in.j. fol.

Questio.cvj.

¶ Licet princeps sit solutus legibus.l.princeps.ff.de legi. viuere tñ debet ſm leges.l.digna vox.C.de legi.non tamẽ est solutus a lege diuina, neqꝫ a lege nature, neqꝫ a dictamine rationis, secũdum Bal.in repeti.l.si aquam.C.de serui.ꝛ aqua.neqꝫ a lege cõtractus.c.j.ꝛ ibi Bal.de natura feudo.

Questio.cvij.

¶ Si papa aliquid concedit de plenitudine potestatis, non tamẽ ille, cui cõceditur, habet plenitudinẽ potestatis, nisi specialiter cõcesserit papa, vel imperator. Bald.in.d.l.si aquam.C.de serui.ꝛ aqua.ꝛ vide Albe.in.l.fi.in fi.C.de iurisdi.om.iudi.

Questio.cviij.

¶ Papa vel imperator est iudex in causa ꝓpria.l.ꝛ hoc tiberi⁹. ff.de here.insti.ꝛ ibi Bar.ꝛ not.in.l.j.C.ne quis in sua cau.vide in.c.cum venissent.de iudic.

Questio.cix.

¶ Reseruatio principis nedum inficit titulum.sed etiã possessionem inferiorum.c.vt nostrum.de ap.ꝛ tenent do.de rota, conclusione.xv.ꝛ ita pridie consului.

Questio.cx.

¶ Petrus apostol⁹ ex illo ꝟbo dñi, Pasce oues meas, factus est princeps toti⁹ ecclesie, nõ aũt ex illo verbo, tu es Petrus ꝛc. Et illud dictũ est ante peccatũ Petri.tex.ꝛ gl.l.di.c.ꝯsiderãdũ ꝛ Inn.in.c.translatum.de cõsti.ꝛ vide ibi Jo.an.in.d.c.trãslato.

Questio.cxj.

¶ Licet subdditi pp intolerabiles iniustitias regis nõ possint expellere regẽ, vel ducẽ. Bal.in.l.ex hoc iure.ff.de iusti.ꝛ iu.tñ interiꝫ nõ tenẽtur obedire eidẽ Bal.in.j.rub.ff.vete.ꝛ põt priuari ab impatore vel papa. Alb.in.l.bene a zenone.C.de quadr.prescri.

Questio.cxij.

¶ Propter multitudinẽ dilinquẽtium princeps facilius indulget.c.vt constituitur.l.di. Alb.in.c.a procedẽte.C.de dila. Ideo si populus est excommunicatus, dꝫ facilius absolui a papa.vide not.in.l.aut facta.§.filia.ff.de penis.

Questio.cxiij.

¶ Si princeps donat nanum vel cantorem liberum alteri principi non incidit in penam.l.flauie.de plagia. Bald.in.l.ij.ff.ad legem fla.de plagia.

Questio.cxiiij.

¶ Diebus feriatis in honorẽ Dei nõ reddit̃ ius principi, nec ciuitati.l.die sabbati.C.de iudeis.secus in ferijs ob necessitatẽ hominũ itroductis.l.publicas.C.de ferijs.ꝛ Alb.in rub.C.d ferijs.

Questio.cxv.

¶ Si princeps donat castrũ cũ omni iure, non intelligit̃ ꝯcedere iura regalia, q hꝫ in illo castro. Alb.in.l.fi.in fi.C.de iurisdi. om. iud.vide bal.in.l.a pcu.C.mãd.ꝛ in.l.si aquã.C.de serui.ꝛ aqua.

Questio cxvj.

¶ Princeps dꝫ defendere orphanos ꝛ oppressos.lxxxvij. dif.c. j.in gl.ꝛ no.in.l.j.C.quan.impe.inter vidu.ꝛ pupil.

Questio.cxvij.

¶ Consuetudo romane curie seruat, vt cã, que sit in curia romana, nõ remittitur extra curiam ad instantiã principis, vel alterius qui asserat cognitionẽ ad se spectare.ſm Alb.in auc.qua in prouincia.C.vbi de cri.agi oportet.vide Oldr.in consilijs suis.

Questio.cxviij.

¶ Qñ est cõtrouersia inter magnos barones, vel proceres, ꝛ timeatur scãdalũ cognoscit imperator. Odof.ꝛ Albe.in auct.qua in ꝓuincia.C.vbi de cri.agi opor.plene in.l.fi.C.de iurisd.om.iu. ꝛ no.p Inn.in.c.dilecti.de arbi.ꝛ in.c.cũ ꝯtingat.de fo.cũpeten.

Questio.cxix.

¶ Est not.qđ hominum quidam seruant testamentum vetus, nõ nouum, vt iudei, quidã testamentũ nouum, vt christiani, quidam neqꝫ nouũ, neqꝫ vetus seruant vt Saraceni, Teucri, ꝛ pagani, ſꝫ Albe.in rub.ff.de iure psona.ꝛ ibi ponit sub quibus archiepiscopis sunt episcopi ꝛ multa alia.

Questio.cxx.

¶ Comes in suo comitatu, dux in suo ducatu ꝛ rex in regno hꝫ imperium ꝛ iurisdictionem. Albe.plene in.l.fi.ꝛc.

Questio.cxxj.

¶ Subditus regis vel alterius domini, si est bannitus in vna ex ciuitatibus eiusdeꝫ domini vel regis, certe dicit̃ bãnitus quo ad omnes ciuitates illius regis vel domini.glo.in.c.j.in tit.hic finitur lex.ꝛ incipit consuetudo regni.

Questio.cxxij.

¶ Si quis corroborauerit cõtractum iurãdo p nomẽ principis ꝛ contrauenerit, efficitur infamis, ꝛ perdit omne cõmoduꝫ ex illo contractu.tex.in.l.si quis maior.C.de transac.

Questio.cxxiij.

¶ Veneti, ꝛ Ianuenses, prescripserunt iurisdictionẽ.in mari, vide Bar.ꝛ Ang.in.l.iniuriarum.§.fi.cum.l.seq.de iniur.

Questio.cxxiiij.

¶ Potẽtior ꝛ terribilis dñ, q erigit, ꝛ voluit aliũ ad suã voluntatẽ, vt plerũqꝫ laici principes faciunt de epo, ppea ꝯctus celebratus cũ talib⁹ ꝓsumit̃ meticulosus Ho.ꝛ Jo.an.in.c.fi.qđ met.cã.

Questio.cxxv.

¶ Impator hñs vasallos, q tenebãt in feudũ castra ab eodẽ sub diocesi Veronensi existentia donauit ciuitatẽ Verone cũ iuribus suis duci Med.vel Venetorũ.certe nõ veniũt i hac donatiõe castra dicta infeudata, nisi expresse dicat. Bal.in ru.de rex di.ad fi.

Questio.cxxvj.

¶ Ciuitas vel dñs q nõ recognoscit superiorẽ, hꝫ de ꝯsuetudine regalia ꝛ iura fiscalia. Bal.in rub.ff.de rex diu.vt est ciuitas Senaꝝ, in cuius studio presentialiter lego ego Martinus. Laudeñ.

Questio.cxxvij.

¶ Contractus imperatoris vel pape nõ ligat successores, nisi sit cõtractus de natura, vel cõsuetudine imperij, vel papatus, qꝛ successor pape vel imperij est electione nõ successione. Bal.in.l.fi.ff. de cõsti.prin.ergo secus in alio principe inferiore, cũ alijs inferioribus differatur ex successione primogenito. Bal.i.l.ex hoc iure .ff.de iusti.ꝛ iur.ꝛ no.in.c.j.de feu.marchi.ꝛ vide Alb.in proe.ff. vete.ꝛ tractatum meum de primogenitura.

Questio.cxxviij.

¶ Pape non lꝫ alienare ciuitates ecclesie.xij.q.ij.c.non liceat.ꝛ Hosti.ꝛ Jo.and.in.c.cum venissent.de iudic.

Questio.cxxix.

¶ Si testis verisimiliter timet periculuꝫ mortis, si deponat puta si deponat cõtra tyrannũ, nõ cogit̃ dicere testimoniũ.ſm Bal.in .c.super eo.de test.cog.simile in iudice, vt nõ cogatur iudicare, ſꝫ

Pet. & Bal. in l. que ex relationibus. C. de leg. & deus vel papa, vel princeps non remittit futuram iniuriam. glo. xcvij. dist. c. ij.

Questio. cxxx.

¶ Reges debent accipere coronam de manu imperatoris. glo. vij. q. j. c. in apibus. & filij regum dicuntur esse reges. fallit in rege Romanorum & imperatore. gl. vij. q. j. c. deniq;. & facit qd no. Bal. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure.

Questio. cxxxj.

¶ Melius est rempublicam regi p vnum principem quam p plures, sicut vnus est deus, & vnum est caput, inter cetera membra, & quia homines sunt faciles ad dissentiendum. vide Alb. in. j. consti. ff. vete. vbi plene ponit.

Questio. cxxxij.

¶ Princeps recipiens aliquem honorifice debet mittere cum voce preconia & clamatione, viuat talis. secundum gl. in. l. j. C. de questo. & magi. offi. lib. xij.

Questio. cxxxiij.

¶ Illustris & superillustris non potest per se litigare personaliter sed per procuratorem. l. pe. cum aut. sua. C. de procu.

Questio. cxxxiiij.

¶ Occupata terra p tyrannidem conuicina ciuitas non prescribit contra iustum dominum. Angel. in. l. hec autem iura. ff. de seruitu. vrba. predio.

Questio. cxxxv.

¶ Familiares principum possunt esse testes, vide Inno. in. c. ex literis. de testi. & Bal. in. l. etiam. C. eod. tit.

Questio. cxxxvj.

¶ Licet fines prediorum priuatorum possint prescribi. l. fi. C. finium re gum, tamen confines parochiarum, diocesum, prouinciarum vel regnorum non prescribuntur, ne fiat confusio. nisi confines essent dubij, tamen intra confines potest prescribi. tex. & gl. in. c. quia indicante. de prescri. & in. c. cum eodem. de prescri. & agitur iudicio vtili finium regundorum pro confinibus Marchionatuum, ducatuum, & regnorum ad exemplum vsufructus. l. sed & loci. §. pe. ff. finium reg. & no. Jo. fab. inst. de acti. §. quedam & vide Arch. xij. q. ij. c. j.

Questio. cxxxvij.

¶ Prouincie de iure communi habent omnem iurisdictionem non ciuitates, neq; castra. nisi ciuitates Lombar. vt in pace constantie. & Bar. in. l. j. ff. de dam. infe. Et vide disputationem meam quam feci Papie, que incipit, Laudensis. & vide Bal. in. c. j. §. iudices de pace iur. fir.

Questio. cxxxviij.

¶ Merum imperium potest prescribi. vide plene no. p Alb. in. l. imperium. ff. de iuris. om. iu. & per eundem in. l. fi. C. eo. ti. & p Cy. in. l. j. C. de emen. lib. & dixi in recollectis papie in. d. l. imperium.

Questio. cxxxix.

¶ Rex, Dux, Marchio, potest condere legem in territorio suo, sed Ray. & Bar. in. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. licet Ange. teneat contrarium & male in. l. imperium. ff. de iuris. om. iudi. nisi saluando dicas quod loquitur in eo qui non habet merum imperium.

Questio. cxl.

¶ Principes seculares tenentur ad defensionem ecclesiarum & bonorum ecclesie. glo. in. c. j. de sup. negli. prela. lib. vj.

Questio. cxlj.

¶ Non licet cuilibet visitare principem. gl. in. l. j. C. de vetera. libr. xij. & vide pulchrum tex. ibi ponentem modum salutandi principem.

Questio. cxlij.

¶ Si princeps confirmat statuta ciuitatis, non intelligitur confirmare statutum contra ipsum principem, vel contra libertatem ecclesie. Bal. in. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur.

Questio. cxliij.

¶ Pape sunt res ecclesie tanq; gubernatoris non domini, licet secus in beneficijs, secundum Gemi. in. c. j. de sum. tri. lib. vj.

Questio. cxliiij.

¶ Licet ecclesia romana non habeat instrumenta de suis ciuitatibus, sufficit tamen, qd habeat famam, & communem opinionem, dicit Bal. in. l. quenticulam. C. de episco. & cle. quod not. ad probandum regna & dominia antiqua principum, quia etiam probantur per antiquam famam, vt pulchre per Bal. in. l. proprietatis. C. de proba. & in. l. cum super. de rei ven. & per Inno. in. c. veniens. de verb. sign.

Questio. cxlv.

¶ Dux Mediolani infeudauit capitaneum armorum de castro cum imperio & iurisdictione certis de causis, priuatos dicti castri infeudati debet cognoscere capitaneus, non dux, quia habens iura vtilia prefertur habenti directa. sed Bal. in. l. j. ff. de re. diui. in. q. iij. Mar.

Questio. cxlvj.

¶ Licet dux, rex, vel imperator, possit donare ecclesie ciuitates & castra, non tamen claues imperij, neq; baroniam, que esset causa destructionis imperij. Bal. in. c. licet causam. de proba.

Questio. cxlvij.

¶ Princeps in dubio presumitur bonus & iustus, proinde rescripta eius secundum iustitiam sunt intelligenda. Bal. in. l. j. ff. de consti. prin. neq; mandare inhonestum, vel impossibile, vt ibi per Bal.

Questio. cxlviij.

¶ Quando princeps reuocat ad se causam, nullus inferior potest se intromittere. & quando dicitur reuocare. vide Inn. & bal. in. c. vt nostrorum. de appel.

Questio. cxlix.

¶ Excommunicato principe vasalli non tenentur obedire. Jo. an. c. fi. de penis. & facit. c. j. hic finitur lex deinde inci. consue. regni. & pirate in anno excommunicantur a sum. pont. Jo. an. c. excom. de rescrip. alias rapto.

Questio. cl.

¶ Debitor compulsus soluere a tyranno liberatur. Cy. in. l. ij. C. qd met. cau. vide Bar. in. l. creditor. ff. de solu. Et durante tyrannide, dicitur semper metus durare. secundum Bar. in. d. l. ij.

Questio. clj.

¶ Princeps vel episcopus existens in mala fide prescribit contra subditum priuilegiatum, si princeps vel episcopus habet ius commune pro se. Jo. an. in. c. dilecta. de confir. vti. vel inuti. & Gemi. in. c. j. de prescrip. lib. vj. quod not. ad limi. c. fi. de prescrip.

Questio. clij.

¶ Imperator suscipit coronam in tribus locis videlicet in Alemania, in Lombardia, & in ciuitate Romana. gl. in cle. j. de iureiu. & plene dixi in prima rub. ff. veteris. papie.

Questio. cliij.

¶ Esse Guelfum, vel Gebelinum, est reprobatum a iure, nisi fieret propter bonum publicum, secundum Bal. in tractatu, de Guelfo, vel Gebellino. sed ego puto quod ista diabolica duo nomina non possunt esse ad bonum publicum, imo ad consumptio. reipublice, vt experientia docet & facit. l. si quis ingenuam. §. in ciuilibus. ff. de cap. & quia omnes sumus fratres in Christo, & mutatio & depositio affectionis Gebelini, vel Guelfi probatur, si contraxerit affinitatem cum alia parte, vel si recessit propter magnam inimicitiam, secundum Barto. in. d. tractatu.

Questio. cliiij.

¶ Princeps debet habere secum multos consiliarios sapientes, sed Bar. in tractatu de regimine ciuitatis, qd perfecte obseruat principum sapientissimus Illu. dux Mediolani, habens in concilio suo prudentissimos doctores & viros expertissimos Deo deditos. Nam romani habebant senatum, quorum consilio omnia regebantur. xvj. q. j. c. eccle. Nam in vera monarchia requiruntur tria, diuinus cultus, sapientia, & potentia, sed Old. consi. lxiij. vbi plene. & ibi disputat an omnes reges & principes debeant subesse imperatori vt pulchre Old. & dixi in proe. huius operis.

Questio. clv.

¶ Verus princeps magis vult bonum reipublice quam priuatum. & princeps est imago diuine maiestatis, q non debet seuire in subditos & finitimos. vide pulchra verba Albe. in. l. decernimus. in princ. C. de sac. san. eccle. Et princeps debet iuste regere, alias Deus faciet amittere regnum suum. nam scriptum est. Transferetur regnum de gente in gentem propter iniustitias. xxvij. q. iij. si de rebus. Nam legitur quod tota prouincia Hispanie fuit Christianorum, sed propter peccata fuit occupata a Sarracenis. lvj. dist. si rex. licet pro maiori parte recuperata. lxiij. dist. adrianus. & Albe. in rub. C. de sacr. pag.

Questio. clvj.

¶ Papa neq; princeps debet permittere ludos inhoneste voluptatis. l. j. C. manda. lib. xj.

Questio. clvij.

¶ Metus illatus a familiaribus principis vel alterius non presumitur illatus de scientia & mandato domini. c. cum ad sedem. de restit. spol. & Bal. in. l. ad inuidiam. C. qd met. cau. nisi esset coniectura verisimilis ad oppositum, puta quia vtilitas que prouenit ex metu vel violentia familiaris, peruenerit ad dominum. c. constitutus, de testi. & l. si ex dolo. ff. de dona. in gl. & vide Bar. in. l. de pupillo. §. si quis ipsi pretori. ff. de ope. no. nun. & l. j. §. fi. ff. quod vi aut clam.

Questio. clviij.

¶ Seruatur apud principes, vt vasalli possint diuidi numero inter dominos. secundum Bal. in. l. liberti. C. de ope. liber.

Questio. clix.

¶ Princeps compulit Seium ad emendum bona Semproni j. certe compulsio excusat a mala fide, ideo emptor prescribit. l. nouissime. versi. qd si compulsus. & l. interdum. & ibi Nico. de neapo. ff. qd fal. tut. auctore. qd est no. quando bona expulsorum a ciuitate emuntur coacte.

Questio. clx.

¶ Ignominiosa persona non debet stare coram principe. Ang. in. l. ij. §. ignominie. ff. de his qui no. infa. & ciuitas regulatur iure priuati regulariter. l. aduersus. C. de vsur.

Questio. clxj.

¶ Ubi

¶ Ubi principatus defertur successione, vt est regula, nisi in papa & imperatore, princeps potest habere vnū heredem in Bononia & principatu, aliū in pagania & proprijs bonis. Bal. in auc. cessante. C. de legi. heredi.

Questio. clxij.

¶ Principibus nescientibus regere principatum & pacem & iustitiā seruare ad instantiā subditorum debet dari coadiutor a superiore vel papa. Spec. tit. de fer §. quoniā. versi. fi. quod est not.

Questio. clxiij.

¶ Princeps dz tueri suas terras & loca in quibus accipit vectigalia secura, alias tenetur emēdare damnū. Bal. in. c. j. qui feu. da. pos. quod est cordi tenēdū, qz princeps, vel eius officialis debet diligentiam adhibere contra latrones & stipendarios depredantes in vijs publicis.

Questio. clxiiij.

¶ Papa nō potest priuare oēs clericos, vel omnes episcopos qz turbaret vniuersalem statum ecclesie. no. glo. ix. q. vlti. c. fi.

Questio. clxv.

¶ Attēta substantia ordinis respectu caracterū nō plus habet archieps vel papa q̄ eps. Attenta aūt potētia ordinis respectu exercitij, & respectu potestatis iurisdictionalis maior ē papa & archieps. xxix. di. §. j. fm Jo. lig. in cle. archiepo. de exces. prela.

Questio. clxvi.

¶ Ueri clerici habēt priuilegiū auct. statuimus. C. de epi. & cle. nedum quo ad personā, sed etiā quo ad res temporales, que sub sunt imperio, vel regibus, & ducibus, & fuit questio plene discussa inter regē portugalie, & episcopum portugalie, quam late disputat Albe. in. d. auct. statuimus.

Questio. clxvij.

¶ Papa vel imperator nō ē superillustris, sed. s̄. superillustres. nā patritius & ꝯsul est superillustris. gl. in. l. j. §. pe. ff. de appel. gl. & Ang. in. l. j. ff. de off. eius cui mā. est iurisdi. lz Spe. teneat ꝯriū, & male in titu. de iurisdi. om. iudi. vt dixi in. d. l. j. post Ang.

Questio. clxviij.

¶ Lz de iure vestes scarlatine purpuree nō possint ferri nisi a pricipe, tn̄ secus d ꝯsuetudine, fz Bar. in. l. q̄uis. ff. d aur. & arg. leg.

Questio. clxix.

¶ Contractui in magnum damnū imperij celebrato nō tenetur princeps stare. Alb. in. l. j. ff. de offi. procu. cesa. quod no. ad limi. notatorum, in. l. digna vox. C. de legi.

Questio. clxx.

¶ Papa a nullo pēdet, sicut sol se habet in planetis, ita papa in ecclesijs. Bal. in. c. bone. el. ij. de postu. prel. & in proe. decretaliū.

Questio. clxxi.

¶ Consuetudo populi tāgens regalia principis nō valet sine cōscientia vel continentia principis. Barto. in. l. si publicanos. §. in vectigalibus. ff. de vectig. & Bal. in. c. j. de ꝯsti. limita hoc verū, nisi esset populus, qui nō recognoscat superiorem. Bar. in. l. j. C. de bo. vacan. lib. x. vel nisi sit tantum tempus, cuius initij memoria non existat. c. super quibus. §. preterea. de verb. sig.

Questio. clxxij.

¶ Si vnif ciuitas puincie vtif iure suo & statutis suis ciuitas vnita, nisi sint ꝯria statutis puincie, qz tūc seruāda sunt statuta puincie. Bal. in. c. trāslato. de ꝯsti. vide qd dixi. s̄. conclusione. lxxij.

Questio. clxxiij.

¶ Adoratur princeps, salutantur alij. l. j. C. de silen. & de vete. li. xj. & rex non debet credere matri, que dicit ipsum non esse filium reg. Cy. in. l. si vicinis. C. de nup. & Bart. in. l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris.

Questio. clxxiiij.

¶ Licet de alijs nationibus q̄ de Alemania non possit eligi imperator, tamen reges Francie possent eligi in imperatorē, qz Carolus tante famisie princeps fuit de Alemania, & sic eius posteri sunt Alemani. Bal. in. c. venerabilem. de elec.

Questio. clxxv.

¶ Primogenitus monachus nō succedit in regno, sed alius capax sequens filius, quia regnum nō potest esse commune. & si nemo sit, tunc magnates regni eligent, & confirmabit imperator, vel papa. Bal. in. c. cum nostrum. de elec.

Questio. clxxvj.

¶ Regina Apulie si nubit militi, certe miles maritus nō efficif rex Apulie, quia essent duo reges insolidum, & qz regnum nō potest alienari, nec in dotem dari, nec etiā est in administratione vi ri, nisi quatenus regina permittit, radijs tamen mulierum corruscat. Bal. in. c. rodolphus. de prescrip.

Questio. clxxvij.

¶ Sola diuisio fructuum non diuidit iurisdictionem in essentia. l. iubemus. in gl. C. de sacrosan. eccle.

Questio. clxxviij.

¶ Barones appellantur potestates habentes iurisdi. qui in Lōbardia magni castellani appellantur, etiam si haberent in feudū castella. Bal. in. c. vno delegatorum. de offi. deleg.

Questio. clxxix.

¶ Respublica emptrix non tenetur denunciare venditori scienti, quando res euincitur, sicut nec minor, vel ecclesia. l. respublica. C. ex qui. cau. ma. iuncto dicto Bal. in. l. j. C. de picu. & cōmo. rei vē.

Questio. clxxx.

¶ Licet pape prestet iurm̄ fidelitatis imperator, nō tn̄ sequif, ꝙ subditi imperatoris sint de dominio temporali ecclesie. tex. cū gl. in ver. existere in cle. j. de iureiu. & ibi est tex. & gl. ꝙ imperator prestat pape triplex iurm̄, primum tempore sue approba. secundū cū ingreditur Italiam, tertium tempore coronationis.

Questio. clxxxj.

¶ Jus commune fundat intentio. imperatoris in toto orbe. gl. in verbo, districtū. in cle. pastoralis. de re iudi. & pontificatus pape incipit a tempore benedi. consecratur, & coronatur, ante appellatur electus. gl. in verbo, pontificat. in proemio clemen.

Questio. clxxxij.

¶ Qui vigilias nocturnas ad palatiū principis deserit capite punitur. l. qui excubias. ff. de re mili.

Questio. clxxxiij.

¶ Fidelis alicuius principis non tenetur sequi principem nomine feudi, nisi tale feudum sit pingue. c. j. in gl. de pa. tenen. & no. in. l. m euia. §. vxor. de annu. leg.

Questio. lxxxiiij.

¶ Papa dr̄ a pape, qd est interiectio admirātis. i. admirabilis, vel aliter, qz pater pauperum, vt no. gl. in proemio clemētinarū.

Questio. clxxxv.

¶ Cōsueuit seruari in curijs regū, & principū, vt nō obseruās mādata eoꝝ, nō puniaf ad mortē, vel ad ꝯfiscationē bonoꝝ, nisi i casibus a iure expressis, fz punif ꝑ qualitate ꝑsonaꝝ. l. sancimus. ff. de pe. l. j. C. de thesau. & ꝯsuluit Bal. ꝯsilio qd incipit, sciendum est.

Questio. clxxxvj.

¶ Urbanus papa quartus natus gallicus regnum Sicilie contulit Carolo regi Francorum contra Manfredū. gl. urbano in cle. j. de homi. & potuit ex iusta cā facere, cū sit de patrimonio sancti Petri, vt no. in. c. ad apostolice. de re iudi. lib. vj.

Questio. clxxxvij.

¶ Papa vel imperator nō potest conueniri. Ang. in. l. ij. ff. de in ius vocā. qd intellige, nisi prius venia impetrata. gl. in. l. bn̄ a zenone. C. de quadr. ꝑscri. & no. in. l. est receptū. ff. de iurisdi. om. iu.

Questio. clxxxviij.

¶ Prorogatio iurisdictionis nō potest fieri de his, que sunt reseruata soli principi. & principes, qui non recognoscūt superiorē habent regalia & reseruata principi. Anto. de but. in. c. per venerabilem qui fil. sint legi.

Questio. lxxxix.

¶ In papa merū imperium est libera potestas data eidē a Deo. sed imperator est libera potestas data eidē a lege regia. Bald. in l. imperium. ff. de iuris. om. iudi. & papa nō potest sibi facere equalem. Bald. in proemio feudorum.

Questio. cxc.

¶ Credentie, id est secreta principum, que vulgo nesciunf, nō debent manifestari. Odof. in extrauag. de pa. constan. circa fi.

Questio. cxcj.

¶ Princeps, qui ꝯ ciuitatē obtinuit sententiā videlicet iurisdictionē dicte ciuitatis ad eū pertinere, nō hz iurisdictionem contra singulos ciues, qui ex iure singulari, vel priuilegio se defēdūt. Ang. in. l. sed si hac. §. qui manumittitur. ff. de in ius voc.

Questio. cxcij.

¶ Si ciuitas venditur tyranno presumitur venditio meticulosa. vide Bar. in. l. prohibendum. §. plane. ff. quod vi aut clā. Bal. in rubri. C. de contraben. emp.

Questio. cxciij.

¶ Licet Romana ecclesia sit mater imperij, tamen si tenet castrū in feudū ab imperatore, dicitur vasalla quo ad illud castrū Bal. in. l. sed si hac. §. liberta. ff. de in ius voc.

Questio. cxciiij.

¶ Princeps quando videt prouinciam esse ita magnā, vt commode regi nō possit per vnum, eam debet diuidere. l. quas gras. & l. in nomine domini. C. de offi. prefec. affri. & vide Azo. in sum. eo. ti. de offi. prefe. preto. cum simi. vbi ponit officia.

Questio.cxcv.

¶ Si totus mūdus sentiret ꝙ papā, statur snie pape.ix.q.iij. nemo.in gl.ꝛ lꝫ Petrus elegerit sibi successorē, tñ nō est trahendū ad gñtiam aliorum pontificum.gl.in.c.si transitus.lxxix.dist.

Questio.cxcvj.

¶ Licet papa possit accusari de heresi.iiij.dist.si papam, tamē cōtra eum nō potest excipi de heresi, vt repellatur ab electiōe facta. Inno.in.c.licet.de elec.

Questio.cxcvij.

¶ De voluntate principū si accusatur imperator, vel rex, qui nō subest imperatori, ꝛ cōuincat, monebitur primo, ꝛ si nolit satisfacere, excōmunicabitur, ꝛ si non recipit, poterit deponi a papa vel a principibus de voluntate pape, est n. papa maior eo.xcvj.disti. c.si duo.ꝛ.c.ad apostolice.de re iud.li.vj.ꝛ Fran.zaba.in cle.j.de iureiu.ad fi.qđ no.vt scias procedere cōtra principeꝫ.vide Bal. in.l.fina. C.de legi.

Questio.cxcviij.

¶ Principes laici tenentur defendere Romanā ecclesiā, ꝛ alias ecclesias, ꝛ si vocati nō defendunt, possunt excōmunicari.gl.in.c. adrianus.el.ij.lxiij.dist. ꝛ ibi etiā est glo.patronatus dignitatem hꝫ imperator in ecclesia Dei.i.est aduocatus ecclesie Romane.

Questio.cxcix.

¶ Papa hereticus est minor quolibet catholico.glo.xxiiij.dis. c.achatius.

Questio.cc.

¶ Papa nō pōt dānari de incorrigibilitate, nisi precesserit denūtiatio eidē facta, fm Anto.de butri.in.c.ij.de accusa.qđ no.ꝙ cōcilium procedens cōtra papam ante denuntiationē factam.

Questio.ccj.

¶ Papa sine causa non potest remittere iuramentum. Inno.in. c.ij.de renū.nisi in casibus, in quibus est exceptuata eius auctoritas.no.in glo.c.quanto.de iureiur.

Questio.ccij.

¶ Citatus die feriata a principe tenetur comparere.fꝫ Bar.in. l.ex quacunqꝫ.§.fi.ff.si quis in ius voc.

Questio.cciij.

¶ Princeps tenetur sine nouo processu exequi sententiā inquisitorum hereticorum.c. vt inquisitionis.de hereti.li.vj. Ang. in.l. magistratibus.ff.de iurisdi.om.iud.quicquid dicat Bart.in.d.l. magistratibus.

Questio.cciiij.

¶ Si sunt duo domini vnius ciuitatis, ꝛ alter eorū delinquat in eadem ciuitate alter dominus non poterit alterum dominum delinquētē punire, quia par in parem ꝛc.ideo a superiore debēt puniri. Guil.de cu.in.l.fi.ff.de re.diui.

Questio.ccv.

¶ Princeps nō seruans testamentū patris potest regno priuari fm Bal.in proemio decreta.vide not.in.c.licet.de voto.

Questio.ccvj.

¶ Solus papa facit citationes generales in concilio.cle.j. de iudi.ꝛ ibi not.ꝛ quem princeps honorat, homines debent honorare.l.j.C.de domesti.ꝛ protec.ꝛ ibi est gl.qđ papa in pede osculatur.vide Ange.in.l.j.C.de sen.pas.

Questio.ccvij.

¶ Licet multa requirantur ad conferendum dignitatem doctoratus, de quibus p gl.in cle.ij.de magist.tamen imperator, vel papa solo verbo creat doctorem. Ang.in.l.j.C.de sen.pas.

Questio.ccviij.

¶ Papa subest denunciationi euangelice, quo ad mortale peccatum que denūciatio non potest habere effectum cōdemnationis, nisi in heresi. Jo.and.in.c.magne.de voto ꝛ vo.redēp.ꝛ Anto.de but.in.c.licet.de accusa.

Questio.ccix.

¶ Princeps in causis spiritualibus illi episcopo debet obedire, ꝛ decimas soluere personales in cuius dioecesi principalem locuꝫ habet, ꝛ si in duobus locis, principaliter habitat, illi duo episcopi inter se diuidant. Inno.in.c.omnes.de maio.ꝛ obe.

Questio.ccx.

¶ Insignia papalia sunt vestis rubea, palafrenus albus, calcaria deaurata, neqꝫ legatus de latere potest his vti, nisi cum trāsit mare.c.antiqua.de priuileg.ꝛ ibi doc.maxime Anto.de but.

Questio.ccxj.

¶ Si princeps condat legem contra consanguineos clericoꝝ, tale statutum est nullum tanqꝫ factum contra dignitatem ecclesiasticam.c.sciant.de elec.lib.vj.ꝛ Ang.in.l.j.ff.de in ius voc.

Questio.ccxij.

¶ An rex, dux, marchio, est ex territoriū suū hꝫ iurisdōnē habitu, sꝫ nō actu.gl.in.l.iij.ff.de offi.presi.pōt tñ delegare, vt delegatus ēt intra prouinciam cognoscat.l.fi.ff.de offi.prefec.vrb.

Questio.ccxiij.

¶ Principis sententiam licet iniquaꝫ tenetur inferior exequi. vide Inno.in.c.cum in iure peritus.de offi.deleg.

Questio.ccxiiij.

¶ An sūt due sedes sub eo. principe ꝓuicie vꝫ citatio ab vno pōt de fcā đ subdito existēte i alia ꝓuincia subdita eodē principi, alssecus. Bar.in.l.j.§.presides.ff.đ requi.re.ꝛ Bal.ꝛ Ang.in.l.fi. ff.de iurisdi.om.iudi.ꝛ vide Bal.in.l.omnes.C.de episco. ꝛ cle.

Questio.ccxv.

¶ In republica fideiussor de iudicio sisti nō liberatur elapsis duobus mensibus.tex.in.l.pe.in fi.de fideius.

Questio.ccxvj.

¶ Comes vel alius magistratus nō excusatur, quia facit litē suā inique sententiando, licet hoc faciat ex consilio assessorum, vel cōsiliarij sui.l.ij.vbi gl.ꝛ Bar.ff.quod cuiusqꝫ.

Questio.ccxvij.

¶ Papa quando scribit principibus, appellat eos filios, nam reges clarissimos, ꝛ inferiores principis dilectos appellat. Jo.and. ꝛ Ant.de but.in.c.quam graui.de fal.

Questio.ccxviij.

¶ Stilus curie Romane seruādus est in magnis dubijs. glo. in verbo, processus.in.c.dispendia.de rescrip.lib.vj.

Questio.ccxix.

¶ Nemo potest dare licētiā deportato vel bannito, vt veniat ad ciuitatē, nisi princeps.l.relegati.in fi.ff.de pen.nisi inferior ex causa.l.is qui reus.per gl.ꝛ Bar.ff.de publi.iudi.ꝛ Ang.in.l.si decesserit.ff.qui satis.cog.ꝛ vide Ang.in.l.j.§.non fuit.ff.de dolo.

Questio.ccxx.

¶ Non est audiendus damnatus ad mortē, si dicat aliquid scire referendum principi, vt differat mortem.l.sub forte.ff.de pen.

Questio.ccxxj.

¶ Licet sententia in criminalibus sit statim exequenda, tamen si princeps seuerius ex iracundia profert ipsaꝫ est differēda vsqꝫ ad xxx.dies.gl.not.xj.q.iij.c.cum apud thessalonicam.ꝛ est tex.in.l. si vendicari.C.de penis.

Questio.ccxxij.

¶ In concistorio principis currit tempus introducte appellationis.in auct.de appel.§.j.

Questio.ccxxiij.

¶ Imprestita locorum Venetiarum, vel Janue, vel mōtis Florētie sunt licita, nisi excedatur modus in redditu, fm Bal.in.c.j.de iureiur.vide cano.maxime Jo.an.ꝛ Ant.de but.in.c.in ciuitate. de vsur.ꝛ Pet.de ancha.disputauit hanc questioneꝫ, pro anima melius est abstinere in dubio.

Questio.ccxxiiij.

¶ Caueant principes laici a detentatie clericorum, ne incidant in excōmunicatio.c. si qs suadēte diabolo.xxij.q.iiij.nec clericos coniugatos possunt laici detinere, vt pulchre not. Lapus allega. cxviij.vide Jo.an.in.c.ij.de fo.compe.in nouella.

Questio.ccxxv.

¶ Papa inter laicos in casu negligētie iudicis laici est iudex taꝫ de iure ꝙ đ ꝯsuetudine. Ant.de but.fꝫ Host.in.c.lꝫ.de fo.cōpe.

Questio.ccxxvj.

¶ Princeps Christianus non potest habere principem infidelē pro patrino filij sui baptizandi.de ꝯse.dist.iiij.c.in baptismate. vide Jo.and.in mercurialiabus in.c.ex eo.de regu.iur.lib.vj.

Questio.ccxxvij.

¶ Si iurisdictio cohereat territorio, qꝛ sit ꝯcessa ciuitati pīcepsp lōgū nō vsuꝫ, nō ꝑdit iurisdictionē, vel si sit expulsus.secus si coheret ꝑsone. Bar.in.l.sequitur.§.si viam.ff.de vsucapio.

Questio.ccxxviij.

¶ De ordinaria ꝑtāte neqꝫ corā imperatore cā capitalis pōt agitari p ꝓcuratorē. Ange.in.l.seruū.§.publice.ff.de procurato.

Questio.ccxxix.

¶ Ad papam spectat tollere consuetudines leges ꝛ statuta, que inducunt peccatum.c.pe.ꝛ fi.de consue.ꝛ Joan.de imo.in.c.fi.de ꝑscrip.in repetitio.

Questio.ccxxx.

¶ Factum a falso procuratore in audiētia principis nō potest ratificari. Bal.in.l.falsus.C.de fur.

Questio.ccxxxj.

¶ Patrimoniū beati Petri gaudet cētenaria ꝑscriptione. fm Alb.in auc.quas actiones.C.đ sac.san.eccl.lꝫ Ge. tenuerit ꝯriū in.c.j.

in.c.j.de prescr.li.vj.et quod iura iurisdictionalia possunt prescribi respectu unius et non respectu alterius secundum Ange. in.l.si edes.ff.de ser. urb.predi.

Questio.ccxxxij.

¶ Omnes pegrinantes ad papam dicuntur esse securi in omnibus, que domi dimittunt.c.j.in gl. de peg. et solus papa non utitur baculo pastorali.gl.i c.cum venissent.de sac.unc.et ad papam pertinet remittere omne votum et iuramentum.glo.in.c.non est votum.de voto et vo.redemp.

Questio.ccxxxiij.

¶ Princeps debet esse ad laudem bonorum, et ad vindictam malorum et subest spiritualibus.gl.in.c.omnes principes.de maio.et obedien.

Questio.ccxxxiiij.

¶ Licet imperator sit dominus totius mundi, tamen non appellatur ad eum omissis medijs.Spe.in tit.de appel.§.iiij.iuxta princi p. et qualiter coram imperatore iustitia petatur, vide Spe.tit.de aduoca.§.vj.

Questio.ccxxxv.

¶ Ciuitas destrui potest a principe propter delictum ciuium, et etiam episcopali dignitate priuari.secundum Spec.in tit.de dona.versic.quid si aliquis baro. Et ciuitas per ministros suos possidet.Spe.in ti. de peti.et pos.§.j.ver.sed pone vacante.

Questio.ccxxxvj.

¶ Papa potest ab omni iure absoluere.vide gl.in.c.venerabilem.de elec.et ad solum principem pertinet concedere in loco publico edificare vel aliud facere.Spe.in tit.de cau. pos. et proprie.§.iij.et iurm habet clausulam, ut non intelligatur contra se, vel ciuitatem suam, vel principem suum. glo.in.c.petitio.de iureiur.et nullum collegium potest statuere in preiudicium absentium.glo.in.c.omnes.de consti.

Questio.ccxxxvij.

¶ Maiores cause sunt remittende ad curiam Romanam.c.maiores.de baptis.et qualiter rex debet iurare de coronatione sua.vide glo. in.c. tua nos.de ecclesijs edifica.et nota.in clem.j.de iureiurando.

Questio.ccxxxviij.

¶ Princeps propter scandalum plerunque recedit a iure.glo.in.c.cum non ignores.de preben.et subditi non debent imponere legem principi suo.gl.in.c.ex insinuatio.de appel.

Questio.ccxxxix.

¶ Ecclesia Grecorum debet obedire ecclesie Romane.c.licet. de baptis.et quantum honorem habet rex Francie a papa.vide glo. et not.in.c.nouit.de iudi.per Hosti.

Questio.ccxl.

¶ Si princeps concedat vectigal Titio, Titius non potest vendere sine licentia principis.Bar.in.l.in diem.in fi.ff.de aqua plu.arcen.adde.sed commoditatem potest vendere.arg.l.necessario.§.fi.ff.de peri.et commo.rei vendi.

Questio.ccxlj.

¶ Dans pecuniam pro papatu vel imperio iniuste agit.secundum Joan.and.et Gemi.in.c.j.de homi.lib.vj.

Questio.ccxlij.

¶ Diffidati vel banniti pape vel imperatoris possunt impune occidi.secundum Ange.consi.xvj.et Gemi.in.c.j.de homi.lib.vj.not.bene contra bannitos.

Questio.ccxliij.

¶ Papa potest testari.glo.in.l.cum heredes.C.qui testa.fac.pos. dummodo testetur secundum auct.licentiam.C.de epis.et cleri.secundum Alb. in.d.l.cum heredes.

Questio.ccxliiij.

¶ Vie publice non possunt capi insolutum a creditoribus contra ciuitatem.Jo.and.in addi.Spe.titu.de execu.senten.§.sequitur. versi.quid si vniuersitas.

Questio.ccxlv.

¶ Lex.j.C.si quis impe.maledi. non habet locum in papa, secundum Albe.in.d.l.qui allegat.not.in.c.inter querelas.xxiij.q.ix.

Questio.ccxlvi.

¶ Tyranni intrusi dicuntur habere iurisdictionem de facto.Jo.an.et Gemi.in.c.presidentes.de hereti.lib.vj.Et si per vim tyranni impeditur primum vel secundum decretum imponitur sine missione Bal.in.l.ob maritorum.C.ne uxor pro mari.quod est not.

Questio.ccxlvij.

¶ Tolerantia principis non iustificat actum quantocunque tempore in his, que non sunt quesibilia sine principis concessione.Gemi. in.c.licet.de preben.lib.vj.

Questio.ccxlviij.

¶ Licet stetur dicto pape, tamen potest ei dici, quod salua maiestate sua aliter res se habet.Bal.in.l.iu eiur.C.de testi.

Questio.ccxlix.

¶ Iz arti.an stipulatio sine causa habeat effectum exigendi non obstante exceptione doli sit dubius, de quo in.l.ij.§.circa.ff.de exce.doli. et dixi in.l.sed et si quis.§.fi.ff.si quis cau.tamen in principe promittere presumitur ex causa donationis, quia proprium principis est donare, nisi sit enormis donatio.Inno.et Jo.and.in.c.grandi.de supplen.negl. prel.

Questio.c.l.

¶ Si sciuerit uxor virum suum eligi in papam, compellenda est seruare continentiam.Archi.lxxix.dist.c.si quis pecuniam.et de substantia papatus non est.quod papa sit sine uxore.not.in.d.c.si quis pecuniam.et vide Inno.in.c.placuit.de conuer.coniug.

Questio.cclj.

¶ Constitutiones principum sunt dictande non secundum linguam propriam sed communem.tex.in aucte.de non alie.§.alienatio. et neque porte neque muri possunt habitari sine permissu principis.l.finali.ff.ne quid in loco sacro.

Questio.cclij.

¶ Licet papa non debeat facere contra vniuersalem statum ecclesie, et faciat possit resisti.inno.et Jo.an.in.c.per inquisitionem. de sen.excom.tamen ex causa potest inno.in.c.quanto.de consue.

Questio.ccliij.

¶ Si imperator donat ciuitatem, intelligitur tantum donare ius et iurisdi.quam habet in illa.non autem ius alterius. Bald.in.l. monumenta.C.de leg.

Questio.cclliij.

¶ Licet notorio prodigo non sit interdicta administratio ipso iure.l.is cui.et ibi Bar.et Ang.ff.de verb.obli.tamen fallit in principe.vel alio administratore, qui debet administrare, non dissipare.Bal.in.l.j.ff.de cur.fur.et not.in.c.grandi.de supp.negl. prel. et in.l.qui fundum.§.si tutor.ff.pro emp.in gl.et dixi in disputatione quam composui papie in materia prodigorum.

Questio.cclv.

¶ Numa pompilius qui Romulo in regno successit, fuit primus qui Romanis iura tradidit.tex.in.c.moyses.vij.dist.

Questio.cclvj.

¶ Iz priuato nescienti regere, vel bona sua curare non possit interdici administratio, nisi sit fatuus, vel prodigus, tamen secus in principe, qui nescit regere, vel bona recipere.inno.in.c.fi.de sup.neg.pla.

Questio.cclvij.

¶ Nemo cogitur ad contribuendum auro vel argento, quod datur pro bastiludio, nisi consuetudo sit in contrarium.l.j.C.de aur.coro.

Questio.cclviij.

¶ Licet crimen periurij sit graue in omni persona, tamen in principibus est grauissimum, quia eorum verbum etiam sine iuramento debet esse firmissimum.inno.in.c.ad apostolice.de re iudi.quod no. principes ne fidem fallant. Nam tria fecerunt romanos dominari sanum consilium, in re publica priuata paupertas, et dictis suis pertinaciter inherere, ut dixi in proemio huius opusculi.

Questio.cclix.

¶ Tenens rem alienam ex donatione principis, vel spolia hostium non facit contra conscientiam, nisi conscientia ipsum remordet, secundum Ang.in repe.l.j.C.de iud.ad finem apparatus. Ego in dubio laudo quod restituat.c.fi.de prescri.vide Inno.in.c.plerique.de immu. eccle.isto tamen iudicio theologorum.

Questio.cclx.

¶ Confessio etiam sine presentia partis facta a principe probat contra principem, quia perinde est ac si esset facta in iudicio.l.omnium.C. de testa.facit quod not.Inno.in.c.ad apostolice.de re iud.ubi fides principis est custodienda.

Questio.cclxj.

¶ Dux vel comes non potest compromittere de ducatu vel comitatu sine auctoritate superiorum, puta pape, vel imperatoris, a quo tenet feudum.c.cum tempore.de arbi.et ibi per Jo.and.

Questio.cclxij.

¶ Imperatores olim eligebant ecclesiasticas personas vice pape, licet hodie secus.Jo.and.in.c.quod sicut.de elec.

Questio.cclxiij.

¶ In omni pacto intelligitur excepta auctoritas principis.gl.no. in.c.que contra leges.viij.dist.et leges imperatoris super rebus ecclesiasticis non valent, nisi fuissent ab ecclesia recepta.glo.in.c. quo iure.viij.dist.vide Hosti.et Jo.an.in.c.nouit.de iudi.

Questio.cclxiiij.

¶ Ad solum papam pertinet canonizare sanctos, et dubia scripturarum interpretari.gl.in.c.j.de reli.et vene.sanc.lib.vj.et ibi vide que requirantur ad canoni.sanctorum.

Questio.cclxv.

¶ An si fiat iniuria subdito, competat actio iniuriarum principi, vel ciuitati.vide Bar.in.l.j.§.idem ait.ff.de iniur.

Questio.cclxvi.

¶ Licet a sententia pape vel imperatoris non possit appellari. tamen a sententia principis inferioris potest appellari si sit iniqua.

Albe.in.l.j.ff.de offi.prefe.preto.& Ang.in.l.j.ff.de fe.

Questio.cclxvij.

¶ Licet inferior a summo principe in territorio suo possit condere legem contra ius commune, vt puta marchio, tamen si procedatur in iudicio coram eo, ordo iuris debet seruari. Bal.in.l.j.ff.de ferijs. hinc est quod ferie debent seruari coram eo.

Questio.cclxviij.

¶ Regum & magnorum principum delicta habent Deum vltorem postquam non habent, quem timeant. glos.de peni.distinc.j.c.agite penitentiam.

Questio.cclxix.

¶ Palatium imperatoris non est priuatorum parietibus coarctari. glo.xij.q.j.c.nulla.

Questio.cclxx.

¶ Reuocatio negotij ad principem plus est quam appellatio. & dicitur reuocare quando cognoscere cepit de causa.c. vt nostrum de appel.& in.c.cum M. Ferrariensi.de const.& viuere sub iusto principe est summa libertas. Ange.in.l.j.ff.de serui.vrb.pred. in spiritualibus non habet locum prescriptio contra papam. Ang.in.l.hec autem iura.ff.de serui.vrb.pred.

Questio.cclxxi.

¶ Speciale est in principe, vt per solum contractum transferratur dominium sine traditione. Ang.in.l.officium.ff.de rei ven.

Questio.cclxxij.

¶ Submittens se alicui principi ad tempus finito tempore est liberatus. Ang.in.l.epistola.§.fin.ff.de pact.& per actus indifferentes non probatur subiectio. vide Bal. in.l.ad probationem.la.ij.C. de probatio.

Questio cclxxiij.

¶ Princeps debet principaliter querere duo scilicet bonam conscientiam quo ad deum, & bonam famam, quo ad homines mundi.xxij.q.j.c.nolo.

Questio.cclxxiiij.

¶ Lex principis recipit limitationem, ne includantur clerici Bal. in.l.j C.si ser.emi se manda.& reges possunt famam restituere. Bal. in.l.j.§.de qua.ff.de postu.

Questio.cclxxv.

¶ Licet quis committat gratie & misericordie principis, tamen debet intelligi ciuiliter. Ang.in.l.si cui.ff.de serui. Et per ademptionem ciuitatis non requiritur possessio castri. vide repetitionem Anto.de bu.in.c.fi.de cau.pos.& proprie. vbi distinguit.

Questio.cclxxvi.

¶ Non valet decretum principis, quod bona non possint alienari in ecclesiam. Semi.in.c.fi.de imu.eccle.lib.vj. vide Bar.in.l.filiusfamilias.§.diui.de leg.j.& Bal.in.c.at si clerici.de iudi.

Questio.cclxxvij.

¶ Si princeps ingreditur principaliorem ciuitatem prouincie causa apprehendendi possessionem prouincie cum apparatu iurisdictionali acquirit quasi possessionem totius prouincie. Ant.de bu.in.c. fi.de cau.pos.& proprie.in repetitione.

Questio.cclxxviij.

¶ Traditiones brauiorum, vel cereorum, quas facit vna ciuitas alteri vel principi omni anno in festiuitatibus non probat quasi possessionem subiectionis. Anto.de but.in.c.fi.de pos.& proprie.

Questio.cclxxix.

¶ Si princeps facit aliquid de plenitudine potestatis non intelligitur interdicere possessionem alicui. Bal.in repe.l.si quam.C.de ser.& aqua. & ibi dicit bal. quod licet imperator non installetur in sede, habet tamen iurisdictionem.

¶ Questio.cclxxx.

¶ Si ciuitas occupetur a tyranno, que ciuitas habebat imperium & iurisdi.ea iurisdictio retinetur per tyrannum ea vtentem. secus si ciuitas non habeat iurisdictio. Bar.in.l.qui fundum.ff.si serui. vendi.& l.sequitur.§.si viam.ff.de vsucap.

Questio.cclxxxj.

¶ Sicut imperator potest acquirere cuilibet subdito, ita papa cuilibet ecclesie. gl.in proemio decretalis in prin. ex qua not. quod §. alteri.in.l.stipulatio.ff.de verb.obli. cessat in imperatore vel papa.

Questio.cclxxxij.

¶ Iniuria subditi est domini.& dominus potest pro ea appellare per Inn. in.c.dilecti.de appel.& Pau.de eleazar.in cle.j.de excel. prelat.

Questio.cclxxxiij.

¶ Auctoritas superioris principis dat causam, vt presumatur bona fides. Bal.in.l.j.C.de iur.

Questio.cclxxxiiij.

¶ Licet filius regis, vel ducis, efficiatur monachus, de iure regnum vel ducatus acquiritur monasterio si iure hereditario deferatur alias secus. tamen hoc non seruatur de facto. Spec.in tit. de feudo. vide Albe.in auc.ingressi.C.de sac.sanc.eccle.

Questio.cclxxxv.

¶ Pronunciatio pape in consistorio, quam facit de aliquo in episcopum, habet vim electionis, & confirmationis. Lap.alleg.xxv. Et papa bonifacius pronunciauit, quod nemo habeat iurisdictionem ordinariam in vrbe Romana, nisi papa. glo.in cle.auditor. de rescri.

Questio.cclxxxvj.

¶ Constitutio principis contra ius naturale vel gentium sine causa non valet. Archi.ij.dist.c.ius. vide Inno.in.c.que in ecclesiarum.de consti.& quot modis regatur ciuitas, vel ab vno, vel a pluribus. vel nobilibus, vel popularibus vide Archi.ij.dist.c.ius naturale.

Questio.cclxxxvij.

¶ Infeudationes & concessiones regalium presumuntur obreptitie, nisi sit clausula ex certa scientia, vel motu proprio. Albe.in.l. quoties.C.de preci.impe.offe.

Questio.cclxxxviij.

¶ Circunscripta auctoritate principis disputatur cum eo.l.emilius.ff.de mino.& ibi Bal.in repetitione.

Questio.cclxxxix.

¶ Princeps non potest testari de dignitate sua nisi tenor inuestitu.feudalis aliud significet. Et monstruosi non succedunt in regno secundum Bal.in rub.de iudi.in decretalibus.

Questio.ccxc.

¶ Propter debitum Marchionis, vel Comitis, creditores non possunt accipere insolutum Marchionatum, vel comitatum, sed tamen redditus, secundum Bal.in auc.ei qui iurat.C.de bonis auctori.iudi.pos.

Questio.ccxcj.

¶ Si priuatus donet, vel vendat principi, transfertur dominium ipso iure .l.fi.C.de sacrosan.eccle. quod no. ad limita.l.tradi.C.de pactis.

Questio.ccxcij.

¶ Proceres, & barones debent sedere ordine consueto iuxta regem, vel Ducem. Bal.in.c.j. qui feu.da.pos.

Questio.ccxciij.

¶ Donatio facta a priuato in principem non indiget insinuatione.aucte. igitur.C.de dona.& Rome nemo est aduena. glo. in.l. si legatus.ff.de iudi.

Questio.ccxciiij.

¶ Si vasallus infeudatus de castro a principe, vt soluat omni anno acipitrem vel ensem, & steterit per triennium, quod non soluerit, non cadit a iure suo.c.licet.si de feu.fue.contro.& Semi.in.c.ad apostolice.de re iudi.in lib.vj. vide distinctionem quam feci hoc anno in hac ciuitate Senarum in proemio feudorum, vbi pulchre.

Questio.ccxcv.

¶ Licet de iure obsides non possint dari de ciuitate in ciuitatem, tamen vsurpatum est contrarium in.c.ex rescripto.de iur iur. vide Bar.in.l.obsides.ff.de testa.

Questio.ccxcvj.

¶ Si papa donat regnum Hierusalem, quod tenetur ab infidelibus alicui principi christiano, valet donatio. Barr.in.l.id quod.ff.de leg.j.quia que sunt apud hostes, sunt in commercio nostro propter spem postliminij.facit.l.liber homo.ff.de verbo.obli.

Questio.ccxcvij.

¶ Licet in contractibus regulariter non habeat locum ius accrescendi, tamen fallit in donatione principis. secundum Cy.in.l.j.C.quando non pe.par.& in iurisdictione ordinaria non delegata habet locum ius accrescendi. per Bal.in.d.l.j.

Questio.ccxcviij.

¶ Contra eos qui male loquuntur de principe. vide glo.in.l.j.C. de preposi.labo.

Questio.ccxcix.

¶ Licet imperator vel alius princeps laicus diuidit iurisdictionem ciuitatum vel prouinciarum, tamen non fit diuisio quo ad iurisdictionem ecclesiasticam. gl.& tex.in.c.j.x.dist.& ibi est glo. quod imperator diuidit prouincias, papa episcopatus.

Questio.ccc.

¶ Si quis subest iurisdictioni alicuius dicitur quasi seruus, & iurisdictio equiparatur dominio, secundum Bal.in.l.cum seruum.C.de ser.fugiti.

Questio.ccci.

¶ Sicut imperator non habet plenam administrationem rerum priuatarum, nisi quo ad protectionem, & iurisdictionem, vt no. in proemio.ff. Ita neque papa quo ad iura temporalia. secus quo ad spiritualia, quia in eis papa est dominus & habet plenam administrationem. secundum Fran.zaba.in cle.j.de fi.catho.

Questio.cccij.

¶ Citationes facte in audientia summi pontificis eo mandante

arctant citatos, qui non possunt aliter citari propter potentiã eorum cle.j.de iudi.

Questio.ccciij.

¶ Item homo non potest esse papa & imperator.gl.in.c.quoniã idem.x.di. nec imperator potest statuere cõtra apostolicas & euãgelicas doctrinas.ix.dist.c.non licet.

Questio.ccciiij.

¶ Iurisdictiones nõ possunt pignori obligari, nisi ex causa necessitatis. Bar.in.l.si is qui.§.fi.ff.de pigno.

Questio.cccv.

¶ Bone & naturales cõsuetudines ligant principẽ, & veritas in ore principum debet esse firmior.ß Bal.in.c.j.§.fi.q feu.da.pos. & nullus preter auctoritatẽ summi pontificis potest reuocare confirmationem factã a papa.xj.dist.c.quis nesciat.

Questio.cccvj.

¶ Ubi est cõtentio de iurisdictione vniuersali, puta ciuitatis vel prouincie silẽt iudicia particularia. Bar.in.l.si quis libertatẽ.§.fi.ff.de pet.here. Et decretũ Marchionis vel presidis est ius pretorium. Bar.in.l.j.ff.de bo pos. Bal.in rub.C.qui admit.

Questio.cccvij.

¶ Dominus ciuitatis, cuius mandatũ habetur pro lege in territorio suo, põt adire hereditatẽ p pcuratorẽ. Bal.in.l.j.C.q adm.

Questio.cccviij.

¶ Obedientia in non faciendo non dat quasi possessionem iurisdictio. Bal.in.l.liberti.ff.de ope.liber.

Questio.cccix.

¶ Pyrate equiparantur hostibus fidei christiane, vel principis, dicuntur diffidati a iure, & possunt impune offendi ab omnibus. Bal.in auct.nauigia.C.de fur.

Questio.cccx.

¶ Ciuitas nõ põt restituere natalibus, q est de reseruatis principi.vide Bal.q ponit reseruata principi in.l.j.C.de iur.au.anu.

Questio.cccxj.

¶ Ex qualitate officij presumitur qualitas beneficij cõcessi a principe.tex.& Bal.in.c.j.§.j.de feu.mar. Ideo si officium est tẽporale beneficiũ est tẽporale, vt plene scripsi vltra alios in hac ciuitate Senarum.in.d.c.j.§.j.de feu.mar.

Questio.cccxij.

¶ Romani ante aduentum christi computabant annos ab indictione.vide glo.magnam in rub.C.de iudi.lib.x.

Questio.cccxiij

¶ Si princeps committat causam episcopo appellatur ad principem non ad papam. Bal.in auc.si quis litigãtiũ.C.de epis.audi. vide Gemi.in.c.romana.§.debet.de app.lib.vj.

Questio cccxiiij.

¶ Litera principis cum bulla habetur pro instrumento publico. cle.j.in fi.de iureiur.

Questio.cccxv.

¶ Forensis habens litigare in aliena ciuitate hß remediũ, vt princeps suus scribat principi aduersarij sui, vt compellat eum litigare extra ciuitatẽ propriã, quia forensis non litigat secure in alia ciuitate cum ciue alterius ciuitatis. Barto.in tractatu represaliarum,in.ij.folio.quod est valde not.

Questio.cccxvj.

¶ Licet princeps in dispositione sua dicat, supplentes omnẽ defectũ, tamen nõ tollit ea, que sunt iuris naturalis.tex.in cle.pastoralis.de re iud. Et sicut discretio est mater iustitie, ita principis vel alterius iudicantis voluntaria precipitatio est nouerca iustitie.d. cle.pastoralis.quod not.irati & prouocati principes.

Questio.cccxvij.

¶ Olim imperator capiebat aliquã ciuitatẽ sibi suspectã & nõ sibi amicã, extrahebat oẽs principaliores, & mittebat ad alias ciuitates, & oia illorũ bona, que in illa ciuitate hẽbant, publicabãtur, & alia bona assignabant in alia ciuitate, ad quã mittebãtur, & isti oẽs trãslati appellant metroici.ß bar.i.l.certa forma.C.d iur.fi.

Questio.cccxviij.

¶ Agendum est confessoria contra possidẽtem iurisdictionem, non contra subditum. Inn.in.c.inter quatuor.de maio.& obe.

Questio.cccxix.

¶ De consuetudine reges hñt regalia. Bal.in.l.iij.C.ad treb.

Questio.cccxx.

¶ De ɔsuedine subditi põt eẽ testes pro dño suo. Spe. in tit. de test.§.j.ver.quid si aduersarius.vide Bal. in.l.etiam.C.de testi.

Questio.cccxxj.

¶ Propter iniustitiam imperatoris potest adiri papa. Bald.in extrauag.de pace constan.in verbo, pactiones.

Questio.cccxxij.

¶ Uetus testiũ fuit ante imperiũ romanũ. Alb. in.l.cũctos populos.C.de sum.tri.& fid.catho.& arma & leges fecerunt Romanos dominari, vt in proemio insti.& in.c.ɔsti.c.sed magi. iustitia.

Questio.cccxxiij.

¶ Qui expendit vel vendit frumentum, vel alias species principis, debet primo antiquas species expendere, vel vendere.l.j.C. de condi.in publi.hor.lib.x.

Questio.cccxxiiij.

¶ In diuisionibus regnorum cedunt & veniunt flumina publica. Archi.xij.q.j.c.ecclesias. Bal.in.c.j.§.si qs de manso.de cõtro. inuesti.& ducatus Uenetiarum nõ transit ad heredes.ßm Anto. de but.in.c.fi.de iudi.quia non est proprie dominus. Bal.in.l.de cernimus.C.de sac.san.eccle.

Questio.cccxxv.

¶ Princeps in territorio suo potest creare nouã dignitatem velut monarcha in suo territorio. And.de iser. d.§.si qs de manso. d ɔtro.inuesti.rex, vel dux, creat comitatum, vel marchionatum.

Questio.cccxxvi.

¶ Promissio de defendendo ciuitatem principi intelligitur si ei fiat iustum bellum. Bar.in.l.quidam cum filium.ff.de verb.obli. vide not.in.c.j.tit.hic finitur lex corradi.

Questio.cccxxvij.

¶ Ius primogeniture principis nõ ɔfertur fratrib⁹. Bal.in aucẽ.ex testamento.in vlti.col.C.de colla.vide Bal.in.l. cum antiquioribus.C.de iur.delib.& alias pulchre scripsi.

Questio.cccxxviij.

¶ Si princeps donat officium filio contemplatione patris, tenetur conferre fratribus, & cõputare in legitima.l.illud.C.de colla. & Ray.in.l.omnino.C.de inoffi.testa.

Questio.cccxxix.

¶ Nec contrahendo nec delinquẽdo potest ciuitas per vnã partem ciuitatis obligari. Bal.in.c.j.in prin.quib.mod.feu.amit. vide not.in.l.omnes populi.ff.de iusti.& iur.

Questio.cccxxx.

¶ Nullus preter principem potest concedere immunitateß.l.nec infames.C.de decur. nisi causa sit expressa, in.l.quia tũc ordinarius potest, vt tit.qui eta.& tit.qui morbo.

Questio.cccxxxi.

¶ Princeps non debet dare officium ei, qui semel deliquit in officio.l.si aliquid.C.de suscep.

Questio.cccxxxij.

¶ Filij principũ excepto iperatore succedũt in regno, ducatu, vel marchionatu, ɔ̃uis sint ipuberes, & hñt dñiũ & admistrãt, prius quã tutores eorũ. Bal.in.l.fi.C.d test.manumis.& vide no.in.c.j. de feu.mar.& ibi scripsi hoc anno.M.cccclxv.i hac ciuitate Senarũ.faciũt no.p Io.an.& Ge.in.c.grãdi.de sup.neg.prel.lib.vj.

Questio.cccxxxiij.

¶ Monachi aut canonici regulares non põt esse in curia principis sine licentia suorum prelatorum.cle.j.de sta.mo.quod no.

Questio.cccxxxiiij.

¶ Ex magnitudine edificiorum probatur magnanimitas principis.l.ij.& ibi Bart.C.de predi.& omni.reb.nauicu.& de tinctoribus & textoribus principis.vide in.l.ij.C.de mur.legul.

Questio.cccxxxv.

¶ Nemo inferior a principe, etiam si esset prefectus pretorio, vel legatus de latere, potest facere legem contra ius cõmune.ßm Albe.in.l.j.ff.quod quisqß iur.& Bal.in.c.cum esses.de testam.

Questio.cccxxxvj.

¶ Priuati non debent habere similẽ sellam, vel frenum, selle, vel freno, equi principis.l.j.C.nulli lice.in fre.

Questio.cccxxxvij.

¶ Princeps vel eius senatus debet eligere doctores ad legendum, qui legant vtiliter, non ad pompam.& quot debeant esse in qualibet facultate.l.j.C.de stud.lib.vrb.Rome.

Questio.cccxxxviij.

¶ Propter honorẽ principis nemo debet duci in curia in presentia principis.l.j.C.de bono.vehicu. Et qualiter distribuatur panis coctus in domo principis.vide.l.j.C.de frumen.vrb.Cõstãt.

Questio.cccxxxix.

¶ Uoluntate principis constituitur ciuitas, & qualiter diuidãtur prouincie, plene dixi in disputatione mea, que incipit, Laudeñ. & vide Bar.in.l.prima.C.de metropo.berito.

Questio.cccxl.

¶ Princeps debet habere homines ascriptos nauibus, & classibus conducendis.l.j.C.de clas.lib.x. quod not.pro nauarolis.

Questio.cccxlj.

¶ Nõ dicitur primogenitus regis, qui natus est ante dignitatē regalem. vide glo. & doct. in. l. imperialis. C. de nup.

Questio.cccxlij.

¶ In limine imperij, vel regni, vel alterius principatus, nullus dz esse castellorum detentor, nisi cui princeps concesserit, alias punitur. l. quicunq̃. C. de fun. limi. sed intra locum est licitum, nisi fiat ad emulationem.

Questio.cccxliij.

¶ Princeps, scilicet imperator, vel papa, possunt vno verbo, cassare sententias inferiorum etiã regulariter latas, s̃m Ange. in. l. j. C. de sen. pas.

Questio.cccxliiij.

¶ Princeps regulariter vtitur iure cõmuni, nisi in casibus a iure expressis. Bal. in. l. & in legatis. C. ad. l. fal. Nã licet princeps sit solutus legibus, tamen vult viuere s̃m leges. l. digna vox. C. de leg. quod tene fixum cordi.

Questio.cccxlv.

¶ Predia principis sunt locanda diuitibus, vel alijs, cuz fideiussoribus idoneis, alias punitur officialis locãs aliter. l. j. C. de loc. predio. ciui. li. xj. Et si finita locatione predij principis, primus offerat tantũ, quantũ nouus, preferẽ primus. l. congruit. C. eo. titu.

Questio.cccxlvj.

¶ Princeps rem alij donatam, vel concessam non potest alteri cõcedere etiã motu proprio, nisi dicat, non obstante tali concessione prima, Bar. in. l. j. C. de loca. predi. ciui.

Questio.cccxlvij.

¶ Si rex, vel dux, faciat citare suum baronem, vt ostendat titulũ sue baronie, & suorum castrorum, alias ei auferet, nõ valet talis citatio. Bar. in. l. j. C. de colla. predio. fis. lib. xj.

Questio.cccxlviij.

¶ Sub trahens equum de grege principis punitur in libra auri & restituit equum. l. j. C. de gre. do. lib. xj.

Questio.cccxlix.

¶ Princeps si instituatur heres, vtitur iure cõmuni quo ad solẽnitatem testamenti. l. si quis imperatorem. C. qui testa. face. pos. & l. cum heredes. eo. ti. sed si princeps condat testamentum habet priuilegium militare. l. j. ff. de test. mili. l. omnium. C. de testa. & in. l. precibus. C. de impube.

Questio.cccl.

¶ Princeps non potest facere, quod testis, qui reddit malam rationem, probet, vel testis, qui nõ videt, vel audit probet. Bal. in. l. si non speciali. C. de testa.

Questio.cccli.

¶ Si primogenitus principis ad quẽ pertinebat principatus cõsentiat vt secũdogenitus inuestiatur principatus pertinebit ad secundumgenitum. c. j. §. j. qui. mo. feu. amit.

Questio.ccclij.

¶ Iure proprio ius maris ad aliquem pertinet ex priuilegio principis ex tãto tẽpore cuius initij memoria nõ extat. propterea Veneti prescripserunt proprietatem gulfi, quia nauigantes per eorũ gulfum, soluunt eis datia. Ang. in. l. sane. ff. de iniu.

Questio.cccliij.

¶ Si interdicatur terra alicuius principis, intelligitur de ea, que est sua quo ad dominiũ temporale, et si eẽt in feudum accepta ab ecclesia vel alio. c. sane. el. ij. de offi. deleg. c. ex rescripto. de iureiu. & Calde. in suo tract. de ecclesia. interdi. vbi plene.

Questio.cccliiij.

¶ Illud qđ dr̃ principem habere omnia iura in scrinio sui pectoris, intelligitur in curia sua, q: princeps in curia vel consilio suo debet habere viros doctores, per quorum ora princeps vir religiosissimus appellatur. s̃m Cy. in. l. ante. C. de testa.

Questio.ccclv.

¶ Si habens litem cum aliquo instituat principem potentẽ, nõ valet institutio causa litis facta. §. fi. insti. qui. mo. testa. infir.

Questio.ccclvj.

¶ Testũ primũ nõ tollitur per testamẽtũ s̃m, in quo pretenditur institutus princeps, vel alius maximus potens in presentia testiũ celebratũ, q: presumitur, quod dicant falsum metu, vel ambitione principis. s̃m Jac. de are. Ricar. malũ. & Bal. in. l. volumus. C. de test. qđ dictũ intelligo verũ, nisi clarissime & euidentissime ꝓbetur, ꝙ testes deponẽtes de secũda institutione principis vel magnatis sint testes omni exceptione maiores, qui verisimilia dicãt, vtputa episcopus, vel alius, cuius fides esset indubitata apđ omnes. l. ex imperfecto. C. de testa. Et ita saluo glo. in. d. l. volumus. & ibi dixi in recollectis Seneñ. nõ in Papieñ. & testamentũ factũ in presentia principis dicitur solenne. l. omnium. C. de testa.

Questio.ccclvij.

¶ Speciale est in filijs principũ, vt possint baptizari in curia principis, absq̃ eo ꝙ portentur ad ecclesiam. cle. j. de baptis.

Questio.ccclviij.

¶ Heres officialis tenetur, si defunctus officialis male administrauit. glo. in. l. in successione. C. de decur.

Questio.ccclix.

¶ Ciuitas, in qua est studium, dicitur magnifica, vt ciuitas Bononie, vel Papie. tex. cũ gl. in. l. si quis inueniri. C. de decu. lib. x.

Questio.ccclx.

¶ Princeps respondens consultationi in corpore iuris inserte condit ius commune, non autem inducit priuilegiuz in dubio. gl. in. c. ex tua. de filijs.

Questio.ccclxj.

¶ Princeps debet habere omnia in scrinio pectoris, quo ad interpretatio. glo. nota. xxiij. distinctio. c. pretera. non autẽ ꝙ sciat omnia iura. vel dic quod possit scire omnia iura propter sapientes, quos habet ad latus. c. primo. de consti. lib. vj. Cy. in. l. omnium. C. de testa.

Questio.ccclxij.

¶ Regalia sunt, que pertinent ad principem. vide Bald. plene titu. episco. vel Abb. in capitulo primo, in secunda columna. Et si princeps exigat metu debitorem alterius culpa creditorum, liberatur debitor. vide Cy. & Bal. in. l. secunda. C. quod met. cau. & Bal. in. l. creditor. ff. de solu.

Questio.ccclxiij.

¶ Principes Christiani nõ debent permittere Sarracenos publice adorare machometum in terris Christianis suis. tex. in cle. fi. de iude. & principes Christiani non debent dare auxilium infidelibus contra Christianos in bello, neq̃ vt arma deferãtur eis. capitulo quorundam. & c. quod olim. de iude.

Questio.ccclxiiij.

¶ Ita quod vulgo solet dici solum principem restituere fame. l. j. §. de qua. ff. de postu. habet locum, quando infamia est irrogata de iure communi, secus si a statuto vel consuetudine ciuitatis. s̃m Bar. in. l. fi. C. de sen. pas.

Questio.ccclxv.

¶ Quando seruitium debet fieri persone principis, nõ debet fieri per substitutum. Bal. in. c. j. §. fi. episco. vel Abba.

Questio.ccclxvj.

¶ Licet inscio principe non possit institui salarium de publico, tñ ob canonicam vel legalem, vel medicinalem scientiam possunt decuriones, vel senatus absq̃ scientia principis. gl. in. l. j. C. de sala. preben. lib. xj. quod not. propter doc. conductos ad legendum.

Questio.ccclxvij.

¶ Imperator, vel papa, cum tota potestate sua sine causa nõ potest priuare regem, vel ducem, vel marchionem. Bal. in. c. j. de natu. feu. & ibi scripsi hoc anno. nisi forte infeudatio tẽderet ad euersionem imperij vel papatus. Bal. in auct. omnes peregrini. C. cõmunia de succe. vide que dixi in. d. c. j.

Questio.ccclxviij.

¶ Qui percusserit, vel detinuerit papam punitur secundum formam. clemen. j. de peni.

Questio.ccclxix.

¶ Omnia priuilegia, que habent milites in testamentis, hñt etiã principes in terris suis. Bald. in. l. precibus. C. de impub. & alijs substi. Nec obstat. l. si quis imperator. C. qui testa. face. pos. quia loquitur in testamenti factione passiua, Nos autem in actiua testamenti factione.

Questio.ccclxx.

¶ Princeps debet permittere, vt damnati ad mortẽ suscipiant penitentiam & eucharistiam. cle. j. de peni.

Questio.ccclxxj.

¶ Primogenitus principis a natura demẽs nõ succedit in feu. secus si ex accidenti. Bal. in. c. j. de succes. feu.

Questio.ccclxxij.

¶ Iurisdictio principis probatur per singulares testes, qui tendunt ad vnum finem. Inn. in. c. qualiter & quando. de accusa. vide Bal. in. l. j. C. de testa.

Questio.ccclxxiij.

¶ Sunt excommunicati principes, qui nõ seruant interdictum, a qua sententia excommunicationis non possunt absolui nisi per summum pontificem. cle. fi. de sen. excom.

Questio.ccclxxiiij.

¶ Si princeps committat causaz potestati & eius curie, tantã potestatem & iurisdictionem habet potestas, quantã habet curia, nisi eẽt verbũ distributiuum, vel aliter, per quod appareat de mente principis

te principio in contrarium. Ange.in.l.fin.C.de impuber. et aliis substitutio.

Questio.ccclxxv.

¶ Princeps propter delictum ciuis potest facere de ciue forensem, Bal.in.l.si quis filium.C.de libe.prete.vel exhere.

Questio.ccclxxvi.

¶ Vacante imperio non currit prescriptio cōtra imperiū. Bal. in.l.naturaliter.ff.de vsucap.propterea ciuitates tunc nō prescribunt mero vel mixto imperio.

Questio.ccclxxvii.

¶ Licet contra romanā ecclesiam nō currat prescriptio nisi cētenaria auc.quas actiones.C.de sacrosan.ecclesi.tñ si Romana ecclesia concesserat duci, vel marchioni, ciuitatem, vel castrum curret legitima prescrip.xxx.vel.xl.annorum. Ang.in.l.j.C.de ann. exceptio.

Questio.ccclxxviii.

¶ Si rex, vel marchio, alienauerit feudum inconsulto imperatore a quo recognouit nō nocet filio regis. Bal.in.c.j.§.hoc quoque de succes.feu. et totus mundus seruat, vt principes vtantur legibus in regno suo. Bal.C.ad trebel.l.ij.

Questio.ccclxxix.

¶ Licet de iure cōmuni scripture regū, vel ducū, nō faciant fidē, tñ secus de consuetudine. Bal.in.c.cum dilectus, de fid. instrumē.

Questio.ccclxxx.

¶ Princeps non potest regnum, ducatum, vel marchionatum alteri legare et priuare filiū.c.j.de succes.feu. quod not.ad limita. auc.ex causa C.de libe.prete.

Questio.ccclxxxi.

¶ Princeps aliquādo adeundus est ex maxima equitate deficiēte iure.l.et ideo.ff.de leg.et bal.in.l.si frater.C.qui testamen. facere pñt.

Questio.ccclxxxii.

¶ Princeps iurans non deliberate sed concitatus ira nō debet seruare iuramētū. Jac.but.Bar.et Sali.in.l.ij.C.ad.l.iul.maie. Et coram papa, vel imperatore, non habent ferie locum. Bart. in.l.ij.§.fi.si quis in ius voc.

Questio.ccclxxxiii.

¶ Sententia confirmata a principe valet, quando duo ordinarij proferunt sententias contrarias. Bald.in.c.inter dilectos, de fide instru.vide Bal.in.l.duo iudices.ff.de re iudi.

Questio.lxxxiiii.

¶ Curia pape est communis forus, quia vbi papa, ibi Roma. Jnn.in.c.exposuit de dila.papa habet vtrunque gladium pro defensione fidei et ecclesie.xxij.dist.c.oēs, licet papa sit hereticus nō desinit eē papa, si est paratus se corrigi gl.xxvij.dist.c.nūc autem.

Questio.ccclxxxv.

¶ Princeps non potest tollere recusati iudicis except.quando recusatur iudex propter suspitionem, quia tollitur defensio.secūdum Gemi.in.c.pe.de offi.leg.lib.vj.

Questio.ccclxxxvi.

¶ Papa non potest legitimare filium regis Aragonum, in preiudicium fratris, qui debet succedere in feudo. Gemi.in.c.grandi.de supp.negli.prela.lib.vj.qd not.bene. Et que sint iuste cause dandi curatorem regibus, vel aliis principibus, vide doct.in ca. grandi de supplen.negli.prela.

Questio.ccclxxxvij.

¶ Confirmatio principis cum cause cognitione de nouo inducit, Cyn.in.l.ex his verbis.C.de dona.inter vi.et vxor. Et princeps debet se abstinere ab omni re illicita et reprehēsibili magis quam alij l.pe.et ibi Bald.de here.insti.

Questio.ccclxxxviij.

¶ Si fiat iniuria subdito, competit actio principi.l.j.§.fina.ff.de iniur.per Bar.et vide Inno.et Jo.an.in.c.dilectus, de appel.

Questio.ccclxxxix.

¶ Speciale est in papa, vel imperatore, vt possit reuocare sententiam diffinitiuam capitu.cum literis de in integ.resti. et not.in.l. j.C.sen.rescin.non pos.

Questio.cccxc.

¶ Etiam in testamento principis heres institutus non conficiēs inuentarium tenetur vltra vires hereditarias.§.fi.in auc. de here.et falci.et Ang.in.l.j.§.hec stipulatio.ff.si cui pluscꝫ per legē. fal.secus si ipse imperator institueretur heres ab alio, quia nō tenetur, si hereditas non sit soluen.l.ij.in tex.et ibi Bar.ff.de offic. procur.cesa.licet glo.videatur innuere contrarium in.d.§.fi.cōsidera, quid autem in fisco.vide sub rubri.de fisco.

Questio.cccxci.

¶ Contra imperium nō prescribitur minori spatio.c. annorum, quia imperium equiparatur ecclesie Romane.glo.in auc.de non alie.§.vtrum autem lex.et Ang.in.l.sicut.C.de prescrip.xxx.vel. xl.anno.et ecclesie Romane, vel imperio, non prescribitur super his, que sunt reseruata in signum vniuersalis dominij. Jo.an.in. c.j.de cle.egro.lib.vj.et Ang.in.l.sic.C.de prescrip.xxx.anno.

Questio.cccxcij.

¶ Qui pandit literas principis, tenetur crimine falsi.l.titio.bar. ff.ad municipa.

Questio.cccxciij.

¶ Que a solo principe conceduntur, nō sunt pscriptibilia. Bal. in rub.de prescrip.in decretali.et in.l.vlti.C.de rei vendi.

Questio.cccxciiij.

¶ Solus princeps habet auctoritatem pecunie cudende, non ciuitas, nisi ciuitas habeat regalia, vel non recognoscat superiorē, in titu.que sint rega.et not.in rub.C.de nummis.pote.facit quod not.in.l.hostes.ff.de capt.et dixi in.l.cum quid.ff.si cer.pet.in recollectis secundis Papien.

Questio.cccxcv.

¶ Princeps, vel rex, vel dux, post monitionem canonicam excōmunicabitur pro notorijs excessibus, quando non vult obedire pape, secus si princeps esset nimis seuerus et iniuriosus quia tunc papa vel vicarius summi regis cognoscet etiam de nō notorijs et ingret, si sit infamia, vel sit accusatus. Jnn.in.c.j.de offi.ordi. Nota qualiter proceditur a papa in criminibus contra principes.

Questio.cccxcvi.

¶ Princeps cogit presidem, vel iudicem, qui non obedit literis iustis alterius officialis, vide Bar.in.l.si cui.§.fi.ff.de accu.

Questio.cccxcvij.

¶ Habens filios non potest creari episcopus, vel prelatus, nisi cum dispensatione et cautione, de qua.xxviij.distin.c.de simonia. secundum Inno.in.c.j.de testa.

Questio.cccxcviij.

¶ Dominium et possessio rerum ecclesiasticarum est penes Christum et ecclesiam, gl.in.c.cum ex eo.de ele.lib.vj.Jnn.in.c.super, de cau.pos.et Arch.in.c.ij.de reb.eccle.non alie.lib.vj.

Questio.cccxc.

¶ Princeps non debet permittere, quod barbarica feritas deuastet dulcem Italiam, vide Bald.in.l.executorem.C.de execu.rei iud.et de principe, vide zaba.in cle.pastoralis, de re iudi.et Jac.et Albe.et Bald.in.l.princeps.ff.de legi.

Questio.cccc.

¶ Papa pōt statuere laicis impatore ratū habente.c.ad abolēdam, de here. Et princeps scribendo ad executionem statuti videtur illud confirmare. Bald.in.c.j.de consti.

Questio.ccccj.

¶ Papa dat curatores regibus, qui sunt inutiles ad se gerēdū. c.grādi, de supp.negli.pla.et supplet defectū regis vacāte regno. c.cū inter vniuersas, de ele.vide spec.in tit.de leg.§.nūc ostendendū, et de potestate pape. Bal.i.l.rescripta.C.de pci.impera.offe.

Questio.ccccij.

¶ A snia regis in regno suo nō appellat. Bal.in proe. digestorū, potest tñ supplicari, vt dixi in recollectis huius anni in hac ciuitate Senarum, i.l.j.C.de sen.pfe.pto.et vide spe.titu.de supplica.

Questio.ccccij.

¶ Valet consuetudo regis Frācie, vt tempore parlamētorum omnibus diebus etiam feriatis reddatur ius maxime venientibus a longinquis partibus, quia nulla lex potest coarctare curiam principis quo ad ferias.spec.tit.de fer.§.j.ver.item not.

Questio.cccciiij.

¶ Ubi potēs opprimit aliquē, oppressus debet recurrere ad principem. Cy.in.l.absentem.C.de accu.quod not. contra magnates.

Questio.ccccv.

¶ Princeps potest cogere suū officialem, vt absit a prouincia. Bald.in.l.j.C.quomo.et quando iud.caueat tamen princeps, ne iniustum mandet.c.j.de re iudi.lib.vj.

Questio.ccccvj.

¶ Dux Venetorum, vel Januensium, non est proprie dominus sed habet quandam preeminentiam. Nam conciliū generale ciuitatis Venetiarum, vel Janue, habet principatum et dominiū, sm Jac.de ardi.in tit.de pa.iura.fir.et Bal.in.l.decernimus.C. de sac.sanct.eccle.qui ait ita de consuetudine seruari.

Questio.ccccvij.

¶ Papa est maior in administratione quam Paulus apostolus, Jnno.in.c.sup eo.de big.et papa nō potest deponi propter insufficientiam vel negligentiam, licet alij sic.glo.in.c.j.de renun.lib.vj.

Qestio.ccccv ij.

¶ Si papa mandat aliquid, quod sit peccatum, vel contra ordi-

nis substantiam, non debemus obedire. Innocen. in. c. ne Dei. de simo. ꝛ princeps laicus non potest dispensare contra ius canonicum. clemen. j. de testi.

Questio. ccccix

¶ In principe non habet locum. l. de pupillo. §. si quis ipsi pretori. ff. de oper. noui nun. licet secus sit in alio officiali. not. perpetuo secundum Bar. in. d. §. si quis.

Questio. ccccx.

¶ Ferijs repentinis inductis a principe, puta propter victoriam contra hostes, vel quia sit sibi natus filius, non possunt partes renuntiare. glos. in clemen. sepe. de verbo. significa. ꝛ not. in. l. j. ff. de fer. ꝛ iurisdictio retinetur per subditum facientem actuꝫ etiā ignorante principe suo. not. in. l. arboribus. §. fina. ff. de vsufruct. ꝛ per Bald. in. l. j. C. de ser. fugi.

Questio. ccccxj.

¶ Italici prescripserunt imperiū merum. glo. in. §. nulla. in auct. de defen. ciui. Bal. in. l. consuetudinis. C. que sit lon. cōsue. vide que scripsi, in. l. imperium. ff. de iurisdi. om. iudi.

Questio. ccccxij.

¶ Finitur iurisdictio, si remittitur causa ad principem. glo. in capitu. in literis, de offi. de leg.

Questio. ccccxiij.

¶ Principi publice excommunicato subditi non tenentur ad fidelitatem, sed princeps potest implorare auxilium subditi, vel vasalli etiā excōmunicati, ſm Ant. de but. in. c. si ideo de sent. excō.

Questio. ccccxiiij.

¶ Una ciuitas non potest se submittere alteri. Ioā. an. in. c. presidentes de here. lib. vj. nisi ciuitas non recognoscat superiorem, secundum Bald. in. c. j. de feu. vide ibi Bald. ꝛ monstruosus filius non succedit in regno. Bald. in. d. c. j.

Questio. ccccxv.

A sententia lata secundum consilium principis potest appellari, vide Bar. in. l. j. ff. de appel.

Questio. ccccxvj.

¶ Tempora introducende appellationis non currunt, quando non stat per partem, quominus appellatio introducatur in concistorio principis, auc. sed lis. C. de tempo. app. ꝛ ibi Ang.

Questio. ccccxvij.

¶ Quando inculpatur iniuste princeps, debet responsum dare aduersus omnem calumniam. Innocentia prestat mihi securitatem. tex. in. l. si sorore. C. de his qui. vt indig.

Questio. ccccxviij.

¶ Rex in vita sua potest determinare, quis sit rex, an primogenitus an secundo genitus, ſm Bal. in proemio decretalis, quē vide, quia alleg. Archi. ꝛ ibi dicit Bald. qꝺ rex non seruans testamentum patris, potest dominio temporali priuari, vide not. in. c. licet, de voto. ꝛ per Bal. in auc. hoc amplius. C. de fideicom.

Questio. ccccxix.

¶ Iuste cause deponendi principem sunt contemptus clausum, interfectio prelatorum ꝛc. vide Gemi. in. c. j. de renun. libr. vj.

Questio. ccccxx.

¶ Nobiles succedūt ab intestato suis hominibus ascriptitijs decedentibus, sine ascendentibus, vel descendentibus, vel collateralibus, excluso fisco, sed testari possunt, ꝛ valet eorum testamentū, secundum Bald. in. l. j. C. de heredi. decur. sicut ecclesia succedit clerico excluso fisco, vt ibi.

Questio. ccccxxj.

¶ Rex donans, vel legans ciuitatem, intelligitur legare, vel donare sine preiudicio tertij, ſm Bald. in. l. monumenta. C. de leg. Et Rome nemo dicitur aduena. l. roma. ff. ad municipa. quia cōmunis patria.

Questio. ccccxxij.

¶ Licet imperator reuocet legem, per quam concessum est ecclesie priuilegium, tamen non intelligitur reuocare priuilegium. Innocen. capi. nouit. de iudi. ꝛ not. in capitu. perpendimus, de sen. excom. per zabarel. in repetitione.

Questio. ccccxxiij.

¶ Papa est obediendum pre omnibus, vide Inno. in. c. cum parati. de appel. nisi contra Deum, vel vbi timeatur maximum scādalum, vel nisi cōtra vniuersale statutum ecclesie, nisi ex causa manifesta, secundum Innocē. in. c. requisitionem, de sen. excom. ꝛ in c. quanto. de consue. ꝛ in. c. proposuit, de conces. preben.

Questio. ccccxxiiij.

¶ Non appellaṫ a iudice seculari ad papā in terris subditis imperio, secus in terris subditis pape. c. cum Ioannes de fi. instru. c. si duobuꝫ, de appel. nisi recognosceret superiorem, quia appellatur ad papam. Inno. in. c. licet, de fo. cōpe. vide glo. in. c. quid. x. distin. vbi ab imperatore ad papam non appellatur.

Questio. ccccxxv.

¶ Ad principem etiam de iure ciuili potest appellare scholaris omisso medio. Bald. in auc. habita. C. ne fil. pro pat.

Questio. ccccxxvj.

¶ Nemo post diffinitiuam sententiam potest facere remissioneꝫ pene, excepto principe, secundum Bald. in capitu. at si cleri. de iudi. facit. l. j. in fin. ff. de questioni.

Questio. ccccxxvij.

Episcopi, vel alij prelati, vocati a rege tenentur ad eum accedere, si tenent feudum ab ipso rege, secundum Archi. in. c. j. de cle. coniuga. lib. vj. ꝛ ſm communem sententiam possunt clerici ratione feudi conueniri coram domino laico. c. verum, de fo. compe. vbi doc. licet Archi. teneat contrarium in. d. c. j.

Questio. ccccxxviij.

¶ Usurpatum est inter principes, vt obsides dari possint, secundum Bald. in. l. si. C. de patri. qui fi. distra.

Questio. ccccxxix.

¶ Rex potest donare filijs suis, etiam non emancipatis propter auctoritatem regiam. Bald. in. c. j. §. item sacramento, de pa. iur. fir. ꝛ sic. l. ij. C. de inoffi. do. non habet locum in principe.

Questio. ccccxxx.

¶ An principi sit magis obediendum q̄ꝫ patri. vide Albe. in. l. veluti. ꝛ. l. hoc iure. ff. de iusti. ꝛ iur.

Questio. ccccxxxj.

¶ Princeps legans mihi ius colligendi passagium super pontem non dicitur legare seruitutem, sed ius reale transiens ad heredem. Bald. in. l. j. §. in nouissimo. C. de cadu. tol.

Questio. ccccxxxij.

¶ Princeps proferre potest sententiam sine scriptura. xvj. que. j. capitu. constitutus. in glos. ꝛ Albe. in auct. nisi breuiores. C. de senten. ex pericu. reci.

Questio. ccccxxxiij.

¶ Prelatus debet subuenire principi suo laico puta regi, vel duci, tempore necessitatis ad vtilitatē publicam. Anto. de but. in. c. nō minus, de immu. eccle. ꝛ probaṫ in excep. a regula. d. c. nō minus. versi. nisi episcopus, ꝛ gl. in verbo, sedis, in. c. clericus laicus de immu. eccle. lib. vj. dūmodo habeat licentiā a sede apostolica. Et ita alias cōsului in causa magnifici Simonini ghiglini, dū essem papie, qꝛ contra hostes impugnātes patriam clerici tenēṫ ad defensionem. c. peruenit, de immu. eccle. ꝛ ibi vide Inno.

Questio. ccccxxxiiij.

¶ Reges Francie, vnguṅṫ chrismate, vel vnguento celitus misso per columbam in ampullam, in monasterio sancti Remigij, q̄ primum regem Francie baptizauit, ſm Io. and. in. c. ij. de prebē. lib. vj. in nouella. ꝛ vide ibi Ioā. and. qui disputauit, an reges ex consuetudine possint conferre beneficia ecclesiastica.

Questio. ccccxxxv.

¶ Primus imperator Alemanorum, fuit Otto. lxiij. distin. in sinodo. ꝛ not. in. c. laudabilis, de elec.

Questio. ccccxxxvj.

¶ Mandatum regis, vel alterius laici non suspendit iurisdictionem ecclesiasticam. Bald. in ca. decernimus, de iudi. licet miseri prelati plerunqꝫ hodie timeant, ꝛ obediant.

Questio. ccccxxxvij.

¶ Princeps nō debet ꝯcedere priuilegiuꝫ iudeis, vt possint mutuare sub vsur. ſm Io. an. i cle. j. ꝺ vsur. no. ꝙ pͥncipes ꝛ cōitates.

Questio. ccccxxxviij.

¶ Comitatus est districtus, vbi est episcopus. glo. xcviij. disti. c. prouincie. eodem modo in comite principe.

Questio. ccccxxxix.

¶ Princeps per procuratorem cōtrahit compaternitatē de cōsuetudine. Bal. in. l. j. §. ne autem. C. de cadu. tol. qꝺ intellige, q̄ꝫ est tātū tēpus, cuius initij memoria nō existit in cōtrariū, que consuetudo habet vim apostolici indulti. c. sup quibusdā. §. preterea de verb. signi. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quoti. esti. vel propter necessitatē. c. non est licitum, de regu. iur. vel tolerantiam pape, not. in. c. si. de consuetu. vel consuetu. laicorum non valet in spiritualibus. c. ꝯtingit, de arbi. c. ij. de iud. c. ecclesia sancte Marie. de cōstitu. de iure non cōtrahitur compaternitas per procuratorem. Ioan. and. in mercurialibus in. c. potest quis, de regu. iur. lib. vj. ꝛ dixi plenius in recollectis Senen. in. d. l. j. §. ne autem.

Questio. ccccxl.

¶ In impatore vel alio principe speciale est, vt dicatur rectū feudu, licet fuerit cōcessio feudi sine presentia partium ꝛ aliaruꝫ solennitatum,

lennitatum, ſm And. de iſer. c. j. quib. mo. feu. conſti. poteſt.

Queſtio. ccccxlj.

¶ Imperator nõ poteſt renũtiare imperium niſi in manibus pape, q eſt eius ſuperior, ſed papa, q nõ habet ſuperiorem, poteſt renuntiare. c. j. de renun. lib. vj. ⁊ no. in. l. barbarius. ff. de offi. preto.

Queſtio. ccccxlij.

¶ Statuta ãbitioſa debet princeps reuocare. Bal. in. l. nulli. C. de ſen. ⁊ interlo. om. iudi.

Queſtio. ccccxliij.

¶ Licet in alijs ſucceſſionibus trãſuerſalibus nõ ſuccedatur niſi vſq₃ ad. x. gradũ, tamen in magnis dignitatibus principum, puta rege, duce, ſucceditur in infinitum, ⁊ excludit̃ fiſcus. Bal. in. c. j. de feu. mar. quod eſt not. propter mortem principum.

Queſtio. ccccxliiij.

¶ Licet ſententia pape, vel imperatoris faciat ius quo ad omnes. l. fin. C. de legi. tamen conſultatio ⁊ reſponſio principis non facit, ſecundum Bar. in. l. nemo. C. de ſen. ⁊ interlo. om. iudi.

Queſtio. ccccxlv.

¶ Satrape dicunt̃ reges, vel duces, vel prefecti, ſm Archi. in. c. fundaméta. de ele. lib. vj. Et princeps nõ põt reuocare donationẽ factam eccleſie de ciuitate romana. Jo. an. in. d. c. fundaméta.

Queſtio. ccccxlvj.

¶ Speciale eſt in principe ꝙ licet petat̃ in integrũ reſtitui aduerſus iniam principis, mãdabit̃ tñ executioni interi ſententia indiſtincte, ſm Bal. in. l. ſi cauſa cognita. C. de trãſact. Et an ſentẽtia lata cõtra regem obſtet filio primogenito, vide Oldra. conſi. lix.

Queſtio. ccccxlvij.

¶ Si princeps condat teſtamentum hoc modo, ſi Philippus Maria filius meus viuẽs me viuo deceſſerit, vel noluerit eſſe heres, Caium inſtituo, ſicut valet in teſtamento militis, ſm Ang. in l. gallus. ff. de libe. ⁊ poſth. iuncto dicto Bal. in. l. precibus. C. de impu. ⁊ alijs ſubſti. dixi hoc anno in diſputatione mea, quam eleganter ⁊ copioſe abſolui in ſtudio Senen.

Queſtio. ccccxlviij.

¶ Ubi comes Palatinus legitimat, ppterã põt ad impatorẽ, vl papã appellari, ſm Bald. in. l. eã quã. C. de fideicõ. qđ bene not.

Queſtio. ccccxlix.

¶ Hodie ciuitas Tudertina non ſubeſt eccleſie romane ſm Lapũ alleg. lxxxv. licet olim ſecus, not. in. c. veniens, de iureiur.

Queſtio. ccccl.

¶ Reſcriptum principis ad ſuppl cationem partis nõ eſt alleg. in cauſis, tex. ⁊ glo. in. l. nemo C. de ſen. ⁊ interlo. om. iudi.

Queſtio. cccclj.

¶ Princeps ſuperior poteſt concedere ſeparationem ſubditoꝝ a iuriſdictione domini propter nimiam ſeuitiam domini. Bal. in l. j. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. alias ſecus.

Queſtio. ccccclij.

¶ Statuta non poſſunt tollere lega. apoſtolica, quia nõ poſſunt tollere ius alteri queſitum. glo. in. c. j. de hereti. lib. vj.

Queſtio. cccccliij.

¶ Commiſſarius principis habens generaliſſimam poteſtatem nõ poteſt immutare ſtatuta, niſi ex cauſa ſuperuenienti, ſm Bar in. l. ambitioſa. ff. de decre. ab ordi. fa. ⁊ in. l. j. C. de no. co. fa.

Queſtio. ccccliiij.

¶ Princeps debet conſeruare conuentiones factas cum ſubditis per Bal. in. l. antiochenſium, de priuileg. credito. ⁊ not. per Cyn. ⁊ alios in. l. digna vox. C. de legi.

Queſtio. ccccclv.

¶ Princeps põt ciuitates magnas taliter reducer̃, vt aptius cuſtodiant̃ p paucos, puta faciẽdo caſtella, vel diuidẽdo ciuitatem, vel arctãdo. tex. in. l. in noie domini. in. ij. col. C. de off. pfe. preto. per Cyn. ⁊ Bal. in. l. ij. C. de ſum. trini. ⁊ fide catholica.

Queſtio. ccccclvj.

¶ Papa habet vicarios ſuos, q ſunt dñi, vt illuſtris olim Pandulphus de ciuitate Firmi. tales vicarij habent merum, ⁊ mixtũ imperium, ⁊ omnem iuriſdictionem de cõſuetudine ⁊ etiã de iure canonico, quia. l. j. ff. de offi. eius cui eſt man. iuriſ. non habet locũ de iure canonico. no. in archiepiſcopatu. de rap. ⁊ Bal. in auc. ſ₃ nouo iure. C. de iud. ⁊ dixi in. l. imperium. ff. de iuriſdi. om. iudi. in d. l. j. ⁊ in terris eccleſie ſeruatur ius canonicum. Ange. in repetitione. l. j. C. de iudi. ⁊ ita conſultum fuit de facto.

Queſtio. ccccclvij.

¶ Hodie populus Romanus nõ poſſet reuocare impatorẽ, nec degradare, ſm Bal. i. c. j. ſi de iueſtitu. iter do. ⁊ vaſallũ lis oriat̃.

Queſtio. ccccclviij.

¶ Licet omnia flumina nauigabilia ſint imperij in vniuerſali. tamen ciuitates per quarum territorium tranſeunt habent ius in particulari. ſm Bal. in. l. ſi plures. C. de condi. inſer.

Queſtio. ccccclix.

¶ Totus mũdus ſeruat, ꝙ reges habẽt regalia. Bal. in. l. iij. C. ad treb. Et de mr̃ia principũ, vide ʒab. in cle. paſtoralis, de re iu. ⁊ Gem. in. c. ad apoſtolice. de re iu. lib. vj. ⁊ i. c. abbatẽ. eo. ti. ⁊ lib.

Queſtio. ccccclx.

¶ Imperator exiſtens in terris eccleſie, puta Bononie poteſt cõdere legem ligantem ſubditos ſuos. Bal. in. c. j. cõſtitutiones feudales imperatoris Lotharij.

Queſtio. ccccclxj.

¶ Quis naſcit̃ magis reipub. q̃ ſibi ⁊ parẽtibus, vide glo. in. l. j. §. ſi ea inoffi. ff. de ven. in poſ. mit. ⁊ ibi glo. in verbo, in fi. familia.

Queſtio. ccccclxij.

¶ Licet regnũ ſit indiuiduum. c. j. §. preterea. de probi. feu. alie. p Fede. quo ad ius, tamẽ quo ad commodum ⁊ exercitium diuidi poteſt aſſignãdo vni vnam ciuitatem, alteri alteram. Ex quibus quilibet ſeparatim habet commodum ⁊ exercitiũ iuriſdictiõis licet iuriſdi. ſit communis, ſm Ray. in. l. ſi viua. C. de bo. ma. ⁊ ibi Cy. ⁊ dicit Ray. ibi ita conſuluiſſe, arg. glo. in. l. ſi cum duorum. ff. de ſtip. ſer. vide pulchre Bar. in. l. iter tutores. ff. de admi. tut.

Queſtio. ccccclxiij.

¶ Cauſa, que ſemel eſt in curia Romana, nunq̃ committitur extra eã, niſi princeps eam remittat. Bal. in. l. ſi vt proponis. l. j. C. quomo. ⁊ quã. iud. ex qua ſequitur, qđ ſi delegatus pape in curia moriatur, ordinarius non poteſt ſe intromittere, quod not.

Queſtio. ccccclxiiij.

¶ Ciuitas recognoſcens ſupiorẽ nõ põt ſtatuere in fraudẽ principis ꝙ ſentiẽs ſe grauatum nõ poſſit appellare ad principem, ſm Ang. in. l. que ſub conditione. §. fina. ff. de conditio. inſtitutio.

Queſtio. ccccclxv.

¶ In legatis relictis principi habet locum lex falcidia. l. ⁊ in legatis. C. ad. l. falci.

Queſtio. ccccclxvj.

¶ Si relinquitur fideicommiſſum vniuerſale ciuitati vel principi tranſeunt actiones ipſo iure ſine reſtitutione. l. fi. C. de ſacro ſan. eccle. vide Bald. in. l. penul. §. fi. C. ad trebel.

Queſtio. ccccclxvij.

¶ Conſtantinus in reſignatione regaliuꝫ, quã fecit beato Silueſtro, oſtendidit ſe non vſum iure gladio, cũ nõ habeat ab eccleſia, ſecundum Bald. in. l. cum multa. C. de bo. que lib. vbi pulchre.

Queſtio. ccccclxviij.

¶ In donatione facta a principe filioſa. pater nõ habet vſumfructum, qꝛ eſt ad inſtar peculij caſtrẽſis. l. cũ multa C. de bo. que lib.

Queſtio. ccccclxix.

¶ Regnum populi quo ad regendum ſemper intelligitur eſſe penes victores. vide Bal. in. l. v. C. de cadu. tol circa prin.

Queſtio. ccccclxx.

¶ Plus valet teſtimonium vnius principis, q̃ notarij vnius ſi non agitur de commodo principis, ſecundum And. de iſer. in. c. ſancimus, in titu. quo tempo. mil. in vſib. feu.

Queſtio. ccccclxxj.

¶ Intereſt ſubditoꝝ non habere plures dominos, ideo princeps non poteſt partem ciuitatis alienare, ⁊ partem retinere, ſm Bal. in. c. ſi quis. tit. quo tempo. mil. inueſti.

Queſtio. ccccclxxij.

¶ Antiochena eccleſia fuit anteq̃ romana, gl. i. c. q̃uis. xxj. di.

Queſtio. ccccclxxiij.

¶ Gerens ſe pro papa contra formam. c. licet, de ele. eſt excommunicatus, vt dicit ibi tex.

Queſtio. ccccclxxiiij.

¶ Chriſtus ⁊ papa habent idem conciſtoriuꝫ, ⁊ papa omnia poteſt, excepto peccato, ⁊ niſi erret in fide, ſm Jo. an. in. c. olim. el. j. de reſti. ſpo. ⁊ Hoſti. in. c. quanto de tranſla. epiſ. ⁊ Joan. an. in. c. ad honorem, de auto. ⁊ vſu pal.

Queſtio. ccccclxxv.

¶ Licet papa non poſſit ſibi eligere ſucceſſorem, vt not. in. c. licet de ele. tamen poteſt dare licentiam alicui prelato, vt eligat ſibi ſucceſſorem. vij. q. j. c. petijſti, ⁊ not. in. d. c. licet per Moder.

Queſtio. ccccclxxvj.

¶ Quod dicitur de papa, quodcũq₃ ligaueris ſuper terrã ⁊c. intelligitur claue non errante, ſm Hoſt. in. c. quanto de tranſla. prela. ⁊ in. c. quanto, per Inno. de iureiu. hinc dicimus duas claues Petri, per vnam ſignificatur poteſtas, per aliam diſcretio ſiue ſententia, vt not. in. c. ſi. de exceſ. prela. ⁊. xx. diſtin. c. papa.

Queſtio. ccccclxxvij.

¶ Conciliū generale non potest tollere, neq reformare, neq aliter disponere contra statutum pape, cle. ne romani, de ele. vbi pulchre not. in tex. & glo.

Questio. ccccclxxviij.

¶ Vicarius ecclesie vniuersalis solū petro & successorib9 fuit datus, nec trāsit in aliū sede vacāte, tñ Christus sede vacāte, est spōsus & pastor ecclesie. glo. j. cle. ne romani, de ele. Ex qua infert, q ēt ad concilium sede vacante, non transit vicaria, de cetu cardinalium non est dubium, per tex. in d. clemen. ne romani. de elec.

Questio. ccccclxxix.

¶ Papa de plenitudine potestatis reuocat gsti. concilij. gl. in. c. vbi periculum, de ele. lib. vj. & not. in. c. significasti, de ele.

Questio. ccccclxxx.

¶ Papa non potest facere se minorem concilio. Joā. and. in. c. ecclesia sancte Marie. de consti. vbi pulchre.

Questio. ccccclxxxj.

¶ Imperator potest interesse concilio pro confirmatione fidei. xcvj. dist. nos fidei.

Questio. ccccclxxxij.

¶ Quando proceditur in cōcilio generali quo ad processuz causarum ordo iuris est seruandus, not. p Jo. and. in. c. graue, de preben. plurima non dicā in materia concilij, q periculosa materia, maxime de potestate concilij contra papam, de qua forsassis tpe debito scribam, & perficiam, quod incepi.

Questio. ccccclxxxiij.

¶ Cardinales habent ex priuilegio, si obuiant ei, qui ducitur ad mortem, de cōsuetudine possunt liberare a morte, secundū Bal. in. l. additos. C. de app. quod est singulare.

Questio. ccccclxxxiiij.

¶ Quando Cōstantinus fecit donationem pape Siluestro non erant cardinales, sed ex post dū Cōstantinus sinodū generalē pape Siluestro fecit, ƀm Old. gsi. lix. habēte de origine cardinaliū.

Questio. ccccclxxxv.

¶ Astrictus curie principis non potest fideiubere, secundum gl. in. c. quod quibusdam, de fideius.

Questio. ccccclxxxvj.

¶ Lex iulia peculatus punit grauiter subripientē rē publicā, vel pecuniā principis, insti. de publ. iudi. §. itē lex iulia peculatus.

Questio. ccccclxxxvij.

¶ An sententia lata inter subditos noceat principi. vide Bald. in. l. ij. C. de libe. cau.

Questio. ccccclxxxviij.

¶ Cardinales sunt capitulum vniuersalis ecclesie, propterea papa non debet alienare ciuitatem ecclesie dando in feudum sine cōsensu eorum. Bal. in. l. cum multa. C. de bo. que libe.

Questio. ccccclxxxix.

¶ Talis presumitur intentio principis, qualis legis scripte & naturalis rationis, ƀm Bal. in. c. j. apud que cautio fienda sit.

Questio. ccccxc.

¶ Confirmatio pape cum cause cognitione supplet omnem defectum, ƀm domi. de Rota conclusione. ccxxiij. ƀm quotam meam.

Questio. ccccxcj.

¶ Licet motus ppri9 pricipis vel pape addat qualitates extrinsecas, nō tñ tollit intrīsecas neq ius tertij. Et lz motus proprius tollat obreptionē, non tamē ampliat gratiam, neq inducit dispēsationē, ƀm Domi. de Rota conclusione. cvij. ƀm quotas meas.

Questio. ccccxcij.

¶ Caueat princeps laicus, ne statuta q nō impetrenť litere in curia pape, vel ne litigeť in curia Romana, vel similibus, q sunt ꝯ libertatē ecclesiasticā. Lapus allegatione. xcij. vbi pulchre & late.

Questio. ccccxciij.

¶ Curia romana seruat, vt si mandet papa audiētiam cause Titio possit Titius eam diffinire, ƀm Ange. in. l. qui procuratorem. ff. de procur. vide Inno. in. c. ad hoc, de offi. archi.

Questio. ccccxciiij.

¶ Princeps laicus nō potest corrigere personas clericorū, vel prelatorum etiam tenentium feudum a principe ipso, secundum Host. & alios in. c. verum. de fo. cōpe. reprobata opinione Inno. ibi. & ita vidi consilium do. Jo. de lig. & tamen ipsius feudi habet iurisdi. c. ceterum, de iudi. & ibi not.

Questio. ccccxcv.

¶ Non valet constitutio principis, qd iustitia denegetur, scdm Ange. in. l. si non speciali. C. de testa. quia est contra ius naturale. vide Inno. in. c. que in ecclesiarum. de consti.

Questio. ccccxcvj.

¶ Primo fuit imperiū orientale Babylonie. secūdo fuit imperium Persarū, & Medorum, tertio Grecorum, quarto imperiū Romanorū, vltimo adueniente Christo fuit Christi. Ideo ad papā vicariū Christi est vterq gladius ƀm ecclesiā, vide Bar. pulchre loquētē in extrauaganti ad reprimē. in verbo, totius orbis.

Questio. ccccxcvij.

¶ Licet Greci sint Christiani, tñ nō peccant, nō seruādo legē editā a papa, vel cōcilio sup continētia clericorum. tex. in. c. cū olim. de cleri. coniuga. nam continentia in clericis nō est de substantia ordinis, secundum Inno. in. c. placet. de conuer. coniuga.

Questio. ccccxcviij.

¶ Papa cognoscit de heresi pape mortui, sz ꝯciliū cognoscit de heresi pape viuentis, ƀm Archidia. in. c. fidei, de hereti. lib. vj.

Questio. ccccxcix.

¶ In quolibet statuto concilij intelligitur excepta auctoritas pape, quia generalia concilia non sunt supra papam. tex. in. c. significasti. de elec. & ibi Jo. and.

Questio. ccccc.

¶ Ad solum papam pertinet congregatio concilij generalis, vide glo. & tex. in. c. quod translatum, de offi. dele.

Questio. cccccj.

¶ Si a principe rege, vel duce voceť episcopus, vt vadat ad concilium, potest imponere charitatiuum subsidium pro expēsis. Innocen. in. c. j. de sī. mona.

Questio. cccccij.

¶ In concilio generali habet locū ius reuocandi domū, secus in prouinciali, vel episcopali. Inno. in. c. graue. de preben.

Questio. ccccciij.

¶ Antiquitus omnes fideles vocabantur discipuli vel fratres, sed celebrato concilio introducto per apostolos vocati sunt christiani. no. xxij. dist. sacrosanc. & Albe. in rub. C. ne manci. christia.

Questio. cccccitij.

¶ Illustri matri non succedunt filij spurij existentibus legitimis. l. si qua illustris. C. ad orficia.

Questio. cccccv.

¶ Collegiū succedit collegiato nō existētib9 agnatis & cognatis excluso fisco pncipis, ƀm Ang. i. l. in tutoribus. C. cōia. d succes.

Questio. cccccvj.

¶ Communis opinio est q imperium dependeat a papatu, ƀm Anto. de bu. in. c. per venerabilem, qui fil. sint legi.

Questio. cccccvij.

¶ Pipinus pr̄ Caroli magni dedit Bononiā & Romādiolam ecclesie. spec. in tit. de rescrip. §. nono. versi. item quod obtentum.

Questio. cccccviij.

¶ Diffidati pape vel impatoris possunt impune occidi, ƀm Gemi. in. c. j. de homi. lib. vj.

Questio. cccccix.

¶ Papa est episcopus ciuitatis Rome. epistola inter claras. C. de sum. trini. & fid. catho.

Questio. cccccx.

¶ Solus papa dispēsat cum illo, qui incurrit irregularitatē, not. in. c. cum eterni, de re iudi. lib. vj. & in. c. tanta, de exces. prela.

Questio. cccccxj.

¶ Sub iusto domino viuere summa libertas est, ƀm Ang. in. l. j. ad fi. ff. de ser. vrba. pred.

Questio. cccccxij.

¶ Ecclesia militans est diuinitus exemplata ab ecclesia triūphāti, ideo sicut vnus Deus ita vnus papa cui omnes tenentur obedire secundum glo. in cle. fi. de hereti.

Questio. cccccxiij.

¶ Papatus & imperium habuerunt principiuz, non autem fuerunt ab eterno, tex. & Ang. in auc. quomo. opor. episc. in princ.

Questio. cccccxiiij.

¶ Uacante imperio nil de immobilibus potest alienari. gl. in. c. indemnitatibus, &. c. si cui procurator. de elec. lib. vj.

Questio. cccccxv.

¶ Papa non potest supprimere potestatem electionariorum imperatoris, not. in capi. ad apostolice. de re iudi. lib. vj. & Bald. in capi. venerabilem, de elec.

Questio. cccccxvj.

¶ Principes possunt vocari ad deffensionez ecclesie. xxiij. que. v. cap. tu. principes.

Questio. cccccxvij.

¶ Episcopus est maior principe laico. Ideo Ambrosius excommunicauit imperatorem ex delicto suo cap. j. in glo. de rap. & xij. distin. capitu. valentinianus, in glo.

Questio. cccccxviij.

¶ Imperatores

Imperatores vice pape olim eligebāt personas ecclesiasticas secundum Jo.and.in.c.sicut.de elec.hodie secus.

Questio.cccccxix.

Concilium generale canonice congregatum nō potest errare secundum An.in.c.j.de rescrip.

Questio.cccccxx.

Reformationes conciliorum & ea, que fiunt in publico parlamento, valent sine testibus, ſm Albe.in rub.C.de fid.instru.

Questio.cccccxxi.

Papa potest se submittere iudici laico.j.q.vij.nos, & Alb.in l.bene a zenone.C.de quadri.prescri.& ibi vide de monarchia.

Questio.cccccxxij.

Papa hereticus non est papa, quia heresis priuat dignitatē. xxiij.q.j.c.ij.& j.q.vij.conuenientibus.

Questio.cccccxxiij.

Ad concilium generale de necessitate nō sunt vocandi nisi episcopi.Innocen.in.c.graue de preben.

Questio.ccccc.xxiiij.

Basilica est domus principis.gl.in.§.nō solum, insti.de lega.

Questio.cccccxxv.

Qui non seruant mādata principis, debēt excommunicari, vel aliter extraordinarie puniri.glo.& doc.in proemio decretalis.

Questio.cccccxxvj.

Ubi est discordia inter duos dominos, q successerunt duci vel comiti in exercitio iurisdictionis, quia vnus vno modo, alius alio modo vti vult, poterunt compelli a subditis mediante imperatore vel alio superiore, vt inuicem concordentur, vel vt alternis vtātur honoribus. Inno.in.c.prudentia, de offi.deleg.& Ange.in.l. ij.§.ex his.ff.de verbo. obli.no.in addi.sua.

Questio.cccccxxvij.

Princeps vel alius habēs iuris.in ꝓprietate pōt ꝯcedere saluū ꝯductū. Ang.in disputatione que incipit Bononi. vbi pulchre.

Questio.cccccviij.

Dux Venetiaꝝ eligit̄ ad vitā, ſm Joā.and.c.fi.de iudicijs.

Questio.cccccxxix.

Appellatione principis non cōtinetur tyrannus in priuilegio & in fauore secundum glo.in cle.j.de baptis.

Questio.cccccxxx.

Acquisita a principe habent instar quasi castrensis peculij, secundum Bald.& tex.in.l.cum multa.C.de bo.que libe.

Questio.cccccxxxj.

Familiaris ꝓbatio vnius pape ꝓ alio valet.gl.in cle.j.de iure iur.Bal.in ti.de pa.& eius viola.§.si ministrales, dicit ꝙ familia res principis sunt sub iurisdictione ordinarij iudicis, tu vide notata in.l.iij.vbi sena.vel cla.

Questio.cccccxxxij.

Ad palatium principis nemo portet arma.c.ad palatium, & ibi Bald.de pace tenen.

Questio.cccccxxxiij.

Ciuitas pōt vēdere loca publi.puta plateā, si nō recognoscat supiorē, alias nō, ſm Bar.in.l.ꝯtinuus.§.cū qs.ff.de verb.obli.

Questio.cccccxxxiiij.

Rōne bonoꝝ existētiū in iurisdictione vnius principis qs habēs bona dicta tenet̄ iurare ꝑncipi.tex.& ibi And.de Iser.& ego pulchre i.c.j.quali.vasal.iura.dēat fidelita.& ibi dixi plura bona.

Questio.cccccxxxv.

Princeps non potest sine causa expellere forenses habitātes in sua iurisdictione, licet a principio potuit interdicere, ne venirēt Bald.in.c.j.de for.fideli.

Questio.cccccxxxvj.

Forma iuramenti, quam prestat subditus principi, est.xxij.q. vlti.in.c.fi.& ibi glo.

Questio.cccccxxxvij.

Princeps liber, puta rex, habet regalia.c.j.in fi.de noua for. fide. vide And.de iser.

Questio.cccccxxxviij.

Si princeps facit delegatum vniuersalē, qui incepit vnā causam, morte principis nō expirat delegato, licet secus in inferiore, secundum Bald.in.l.mandatum.C.manda.

Questio.cccccxxxix.

Prefectus vrbis Romane de consuetudine coronat imperatorem, & soluit creditoribus suis, nisi in fraudem faceret creditores, Bar.in.l.j.ff.si quis testa.liber esse ius.fue.

Questio.cccccxxx.

Omnes dignitates oriuntur a principe tanꝗ a fonte, propterea papa cōcurrit in iurisdictione cum quolibet prelato ſm Bald.in c.j.dist.quis dux marchio.& ibi vide ꝑ Bal.de salarijs officialiū.

Questio.cccccxlj.

Si princeps ꝯcedit alicui nobili pp paupertatē aliquos redditus, nō trāsit ad heredes, nisi i istrumēto fiat mētio heredū, tex.& ibi Ja.de bel.& And.de iser.i.c.j.§.fi.qs dica.dux vel Marchi.

Questio.cccccxlij.

Speciale est in principe, q nō commode habet copiam superioris, vt sola prestatio interrumpat prescriptionem contra aliū principem.Inno.in.c.ij.de prescri.

Questio.cccccxliij.

Obstagia pn̄t dari ꝓ republi.Bal.in.l.obses, de actio.& oblig.

Questio.cccccxliiij.

Ciuitas desinit eē ciuitas, si ponat̄ in bāno papali, vel imperiali. Bal.de pace ꝯstātie in verbo Romanoꝝ, & vide Inn.c.cū ex in sūcto de oper.no.nun.not.quot modis ciuitas desinit eē ciuitas ꝑ Bal.in.d.vbo Romanoꝝ, & gl.in.l.eius q.§.celsus, ad mūici.

Questio.cccccxlv.

Nō ꝺʒ supplicari pricipi ꝓ nuptijs ꝯhendis.l.i.C.si nup.ex rescri.& glo.in.c.insinuante.q cleri.vel monach.& ibi Ant. de but.

Questio.cccccxlvj.

Princeps habet priuilegiū, vt possit ꝑmutationē facere cū rebus immobilibus ecclesie, licet nō intēdat̄ vtilitas ecclesie, dummodo nō intēdat̄ preiudiciū.c.j.de re.permu.in alijs secus, qꝛ in vēditione, ꝑmutatione & alienatione reqrit̄ vtilitas ecclesie, alias non valet.c.tua.de his que fiunt a prela. Ant.de but.in.d.c.j.

Questio.cccccxlvij.

Nō oē qd̄ licet pape, decet eū facere, qꝛ in omni re pōderādū est, qd deceat, & expediat.c.magne, de voto & vo.redē.& ibi doct.

Questio.cccccxlviij.

Nemo pōt cognoscere de potestate pape vel eius sentētijs nisi ipse, vł alius ex delegatis pape. Inn.i.c.ex pte.i pn̄.de ver. obli.

Questio.cccccxlix.

Papa non potest sine causa mandare laico, vt det rem alteri, vide Inno.in.c.inquisitioni.de sen.excom.

Questio.cccccl.

Licet nō curet imperator, si alij vtātur insignijs & vehiculis.l. j.C.de bono.vehi.lib.xj.tamē curat papa, qꝛ non possunt patriarche portare crucem ante se, vbi est papa.c.antiqua.de priuile.

Questio.ccccclj.

Solet a papa ipetrari dignitas regalis, & ipē solus cognoscit, an rex debet vngi.spec.in tit.de leg.§.nūc ostendamus. versic.iij.

Questio.ccccclij.

Banniti pape vel imperatoris ꝑdūt patriā potestatem, secus si ab inferiore, ſm Ang.in.l.si cum dotem.§.si pater.ff.solu.mat.

Questio.ccccclij.

Electio imperatoris facta a maiori parte electorum valet. Jo. and.in addi.specu.in titu.de rescript.presenta.§.fina.versicu.verum, item ꝙ impetratis.

Questio.ccccclitij.

Licet impator vngatur & consacretur nō tn̄ est in sacris. spec. in titu.de leg.§.nunc ostendēdū, & Bal.in proe.ff.gerit tamē officium cum ministrat episcopo, ſm glo.lxiij.dist.c.valerianus.

Questio.cccccclv.

Imperatoris electio non habet certum tempus prefixum, sed sufficit certum terminum electoribus assignare, quo lapso, si negligunt eligere, superior eliget.

Questio.ccccclvj.

Decuriones nō possunt liberare debitorem publicū. glo.in.l. fi.C.de decre.decur.lib.x.& si positus ad cōfinia frangit fidē, tempus duplicatur. Bal.in.l.aut damnum.§.quisquis.ff.de penis.

Questio.ccccclvij.

Nemo inferior a pricipe, etiā si esset prefectus pretorio, vel legatus de latere, potest facere legem ꝯtra ius cōmune, ſm Albe.i l.j.ff.quod quisqꝫ iur.& Bal.in.c.cum idem vel in omne de cōsti.

Questio.ccccclviij.

Proditores principis debemus manifestare.l.metrodorum. ff.de pen.& And.de iser.c.j.§.j.que fuit pri.cau.benefi.amit.

Questio.ccccclix.

Si princeps iracūdia motus sine cause cognitione aliquid rationabile, vel crudeles vindictas mandauerit contra subditos, debet deferri executio vsqꝫ ad triginta dies, vt interim cesset iracundia principis, text.not.in.l.si vendicari C.de penis, qui text.esset aureis pingendus literis.

FINIS

Tractatus de consiliariis principum Do. Martini Garrati Laudunensis, Famatissimi legum doctoris.

¶ De consiliariis principum.

¶ Questio prima.

PRinceps est de nu. csiliarior suor, et est caput senatus. l. ius senator. C. d di. li. xij.

Questio secunda.

¶ Consiliarij principis nō debent renunti are secreta consilij, alias puniuntur. l. aliud in prin. ff. de penis, et ibi vide Bar. glo. xxxij. q. vlti. c. de forma. et vide Arch. ij. q. vj. anterior, nā vt legit apud Valerium maxi. de insti. antiqs tria fecerūt Romanos dñari, sanū cōsiliū in repu. secreta tenendo, priuata paupertas, et dictis suis pertinaciter inherere, non frangendo fidem.

Questio tertia.

¶ Senatus dat licentiam edificandi in publico. glos. in. l. fluminum. ff. de dam. infec.

Questio quarta.

¶ Cōsiliarij siue pceres palatij nō pñt emer res subditor. l. fi. C. de rescin. ven. q lex est intelligēda fm Bal. ibi i magnis csiliarijs magnor dñor, q tenēt locū principū, sicut reges, et principes magnarū ciuitatum, et. d. l. fi. est inducta pp sinistram suspitionē magnorū cōsiliarior siue curialium, que sinistra suspitio cessat, si emptio fiat de consensu principis, qr tunc cessat illa sinistra suspitio. l. j. in fi. C. de his qui per me. iudi. nō ap. l. non est verisimile. ff. qd met. cau. et vide Alb. pulchre in. l. solēt. §. fi. ff. de offi. pcon. et leg. Bal. i. l. auferr. §. qd a pside. ff. de iu. fisci. notat hec singulariter.

Questio quinta.

¶ Si decedit vnus consiliariorū sine herede, collegiū cōsiliariorū succedit excluso fisco. l. j. C. de here. de curi. et ibi vide Bart. et an vxor excludat collegium, vide Bar. in. l. j. C. vnde vir et vxor.

Questio sexta.

¶ Cōsiliarij maxie notēt, qd si pinceps iracūdia motus sine cause cognitione mādauerit crudeles vindictas contra subditos, nō debent permittere executionem vsq ad. xxx. dies vt interim cesset iracundia principis, tex. mirabilis in. l. si vendicari. C. de pe. q tex. esset auro pingendus. Simile quando papa aliqnid irrationabile mandat, debet eidem rescribi. c. si quando de rescri.

Questio septima.

¶ Licet consiliarij principis nō debeant torqueri, tamē cōsiliarij ciuitatū, qui loco decurionum sunt, torquent de cōsuetudine, fm Albe. in. l. diuo marcho. et in. l. decuriones. C. de questio.

Questio octaua.

¶ Cōsiliarius principis debet eē purus vndiq, iustus, optimus et cōtentus his, que dantur sibi de fisco, vel a principe, alas repelli tur, et idoneus debet subrogari. Jo. an. in. c. quanto. de iureiu.

Questio nona.

¶ Consiliario suo princeps legauit vtilitatem palatij, certe venit tantum vsus. l. habitatio. §. j. cum glo. ff. de vsu et habi.

Questio decima.

¶ Notent cōsiliarij principū, q tria destruunt rempu. inueni. l. j. non prudens, neq digestum consilium, priuatū cōmodū, et latēs odiū. Alb. in. l. j. C. e iusti. codi. cōpo. facit. c. j. de re iudi. lib. vj.

Questio. xj.

¶ Consiliarij liberi consilium liberum. c. fundamentum, de elect. lib. vj. Et debent esse graues experti. j. q. j. c. estote, et consiliarij dicuntur principes. l. j. si quacunq predi. po.

Questio. xij.

¶ Prudentes non rustici debent esse, quando fiunt leges, vel cōsilia principum. l. j. ff. de legi. et ibi nota.

Questio. xiij.

¶ In csilio principis, si tractat de re militari, stet militi, si tractatur de iure, stet doctoribus etiā ceteris paribus. l. j. C. de offi. vic.

Questio. xiiij.

¶ Silētiarij principis dicuntur consiliarij. glo. in rub. C. de silen. Et pinceps et csiliarij eius debēt diligere subditos, vt filios et fratres suos. l. si quis filium. C. de inoffi. test. et. xxiij. q. v. c. prodest.

Questio. xv.

¶ Consiliarij principum, supplicationes cōtra ius porrectas debent abijcere, quando aufertur ius tertij, vel fisci. l. rescripta. C. de preci. impe. offe. et in pcuratorem. C. de procu. vbi senatores vel clarissimi debent conuenire, vide tit. C. vbi sena. vel cla.

Questio. xvj.

Hodie senator romanus non habet iura senatus, propterea non potest leges condere, no. in. l. non ambigitur. ff. de legi.

Questio. xvij.

¶ Consiliarij principum sunt illustres. l. quisquis, in verbo, illustrium. C. ad leg. iul. maiesta. et ibi Ang.

Questio. xviij.

¶ Dissoluto collegio bona collegij dicuntur propria singulorū. l. j. in fi. et ibi Bal. ff. de colle. illicitis.

Questio. xix.

¶ Roboam perdidit regnum suum, qr noluit audire cōsiliarios suos sapientes. specu. in ti. de aduo. §. ij. ver. habito. et in titu. de requisitio. consilij.

Questio. xx.

¶ Consilij principis regentes statum suum debent propriā affectionem, charitatē, et vtilitatem abijcere, et publicā assumere. Nā Plato finxit vnam rempub. in qua omnia sunt cōmunia et illa re spu. iustissime ordinata traditur i qua quisq proprios nescit affectus, tex. iuncta gl. viij. dist. c. j. et Romani in facie siue muro sena tus hec verba descripta habebant, hoc limen intrantes abiecta priuata charitate, publicam induant.

Questio. xxj.

¶ Principi cum consilio suo creditur, alias secus, scdm Andr. de iser. in. c. j. q succes. te. vbi plene scribit, qd not. vt princeps vtatur consilio suorum consiliariorum.

Questio. xxij.

¶ Speciale est in silentiarijs in his, quibus princeps committit sua secreta, vt militia eorum empta a patre, puta officiū vel vecti gal, non cōferatur fratribus suis, nec cōputetur in legitima, licet militia sit venalis, vel transitoria ad heredes. l. omni modo. §. fi. C. de inoffi. testa. et Bar. in. l. i. §. nec castrense. ff. de colla. bo. vide que scripsi in. l. illud. C. de colla. in recolle. Senen.

Questio. xxiij.

¶ Consiliarius non potest esse procura. ad iudicia, vel negotia. l. si quis procurator. et ibi Bar. de decu. lib. x.

Questio. xxiiij.

¶ Consiliarij non possunt acceptare officium, vel ire extra ciuitatem sine licentia principis. Bald. in. l. de vnum. C. vbi decu.

Questio. xxv.

¶ Licet de iure consiliarij non possint vendere immobilia sine decreto, tamen in Italia de consuetudine seruatur ctrarium Bar. in. l. j.. C. de predijs cur. lib. x.

Questio. xxvj.

¶ Senatores in quorū numero est imperator siue princeps, sunt ab omni iniuria defendendi. l. ius senatorum. C. de digni. libr. xij.

Questio. xxvij.

¶ Silētiarius quicquid acquirit dicit quasi castrēse peculiū, nec tenetur cōferre fratribus. l. j. C. pe profe. lib. xij. Et vide Bal. in. l. cū oportet. C. de bo. que libe. et etiam ibi scripsi hoc anno, et dr silentiarius consiliarius principis. s. eo. in. iij. vij. et. viij. c.

Questio. xxviij.

¶ Licet quis non posset renuntiari origini proprie, tamē fallit in senatore quo ad quid. tex. iūcta glo. C. de munici. lib. x. no. pro cōsiliarijs principis.

Questio. xxix.

¶ Senator habet domiciliū i vrbe pricipis. l. pe. C. de inco. li. x.

Questio. xxx.

¶ Princeps in suo consistorio potest habere prelatos et personas ecclesiasticas, puta episcopos etiam ad condendas leges, ex quibus si per accidens sequatur mors, non sunt irregulares prelati. Bald. in auc. habita. C. ne filius pro patre.

Questio. xxxj.

¶ Senatores erant numero centū, et dicūtur patres, prouidētes reipub. et seniores prudētia, et nō fiebāt magistratus nisi prout illi finiebant, fm Archi. et Jo. an. in. c. fideliter de elec. lib. vj.

Questio. xxxij.

¶ Qui iurant tenere credentiā, vel rem secretā, nō tenētur tenere secretam, quando est cōtra rempu. fm Bal. in. l. fi. ff. q satis. cog.

FINIS

Tractatus de Legatis maxime Principum exquisitissimi Doctoris D. Martini Laudensis.

¶ Questio prima.

Si legatus infirmetur expense debent ei solui a principe vel ciuitate mittente eũ. l. si cui. §. j. ff. ex quibus cau. maio. Et an legatus teneatur restituere donata in legatione principi suo vide not. per docto. in. l. qui proprio. §. vt in ceteris. ff. de procura. ꝛ in. l. sed si plures. §. in arrogator. ff. de vulgari ꝛ pupilla.

Questio secunda.

¶ Superuenientibus legatis regis vel alterius illustris principis potest expelli de hospitio hospitatus vilis conditionis cuꝫ legati non possint commode hospitari nisi illo eiecto. argu. l. iubemus. C. de sacrosan. eccle. nam hospes non potest expellere volentes hospitari, nisi ex causa, puta quia hospitari volens est infamate vite, vel si hospitium ab alijs est preuentum, secundum Ang. in. l. j. §. caupo. ff. fur. aduer. nau. stabu.

Questio tertia.

¶ Si legati principis expendant vltra salarium ei constitutũ nõ recipiẽt a principe tex. ꝛ ibi Alberi. in. l. idemqꝫ. §. labeo. ff. mãd. quod verum intellige nisi verisimile sit principem plus voluisse expendere ex iusta causa superuenienti. l. j. ꝛ toto titu. ff. de neg. gest. ꝛ. l. vel vniuersorum. ff. de pig. actio.

Questio quarta.

¶ Legatio dicitur officiuꝫ. l. ij. ff. ex qui cau. maio. ꝛ ibi Alberi. propterea lex loquens de officio habet locum in legatione, quod not. quia vidi dubitari in statuto loquente de officiali.

Questio quinta.

¶ Si quis verberasset vel iniuriam fecisset legatis principis, vel comitibus legatorum tenetur. l. iulia. de vi publica. sed in alio priuato secus, tex. not. in. l. lege iulia. in fi. ff. ad leg. iul. de vi publi.

Questio sexta.

¶ Si princeps vel communitas mittat legatos ad alium principem vel communitatem, ꝛ legati sine eorum culpa amittant res quas portarunt secũ causa honoris sui principis, puta vestes vel argentaria, communitas vel princeps tenetur emendare legatis. Secus si portarunt res nõ causa legationis sed mercimonij. Iteꝫ expensas medicorum debent consequi. Item sunt in culpa si possunt ire commode per terram ꝛ vadunt per aquam secũdũ Jac. but. in. l. cũ duobus. §. quidã sagariã. ff. pro soc. ꝛ vide Bal. in. c. sicut, de iureiur. qui limitat Bar. in. l. si seruum. ff. de fur.

Questio septima.

¶ Statuta, consuetudines, ꝛ priuilegia principum rebellium imperij vel ciuitatum imperij ꝛ sic hostium imperij non sunt seruanda, quia perdiderunt omnia que sunt iuris ciuilis, secus si nõ sunt rebelles imperio. l. qui a latronibus. ff. de testa. ꝛ ibi Bartho. qui ait ꝙ si legatus est in legatione apud hostes populi romani non potest testari secundum ius romanorum. Nec ob. l. ij. C. quemad. test. ape. quia loquitur quando testamentum fit in solo romano, sed quando fit apud hostes debent seruari iura romana non aũt statuta vel consuetudines hostium imperij, sed Bald. in. d. l. ij. dicit se consuluisse ꝙ testamentum mercatorum in Ancbona factũ in terris Soldani Babylonie secundum merum iusgentium valet, qꝛ presumitur ibi vigere iusgentium in dubio nisi contrarium probetur. Nec ob. d. Bar. in. d. l. qui a latronibus. quia loquitur in hostibus imperij, tene menti.

Questio octaua.

¶ Creditur legato de latere glo. xcvij. distin. c. nobilissimus, vide Bal. pulchre loquentem in. c. cum in iureperitus, de offi. deleg. ꝛ spec. in titu. de legato vbi plurima ponit.

Questio nona.

¶ Legatus pauper, miles pauper, ꝛ decurio pariter paup, ꝛ pauper qui est in carcere sunt alendi de re publica. specul. in titu. qui fi. sint legi. §. j. versicu. quid de adoptiuo.

Questio decima.

¶ Princeps misit legatum ad alium principem vel communitatem postea misit alium legatum secundum, nõ dicitur reuocatus primus glo. no. xxv. q. ij. c. ꝛ in gallorum, licet secus sit in procuratoribus. l. si quis cum procurator. §. fi. ff. de procur.

Questio vndecima.

¶ Si legati differant reuerti cum possint non gaudent priuilegio eorum. l. item hi. §. j. in glo. ff. ex qui. cau. maio. ꝛ. l. fin. C. de commercijs, ꝛ merchatis.

Questio duodecima.

¶ Si quis legatum, vel hostium, vel amicorum impedit, ſm Canones excommunicatur, sed secũdum leges traditur hostibus vt sit seruus illorum glo. not. in. c. iusgẽtium. in verbo, legatorum. ij. distinctio. ꝛ vide. l. fi. ff. de legatis.

Questio. xiij.

¶ Legati cardinales habent iurisdictionem cõtra exemptos exceptis casibus reseruatis. Bal. in. c. j. de offi. lega.

Questio. xiiij.

¶ Licet legati pape habeant ordinariam potestatem quo ad iurisdic. c. ij. de offi. lega lib. vj. tamen quo ad conferenda beneficia habent extraordinariam iurisdic. quia ex officio proprio legatis non venit potestas conferenda, hinc est ꝙ legati non cardinales non habent potestatem conferendi nisi ex speciali priuilegio cap. j. de offi. leg. lib. vj. ꝛ vide glo. cum tex. in cle. ij. de offic. ordi. Sed papa est generalis ordinarius in collatione beneficiorum capitu. primo de preben. lib. vj.

Questio. xv.

¶ Legatus qui reuertitur in terris debet habere totum salarium illius diei. l. itinere. ff. de verb. signi. ꝛ Bar. in. l. de diuisione. ff. solu. matrimo. secus si salarium mensis ꝛ reuertatur in tribus ebdomadis. Bal. in. l. lucius. §. a te peto. ff. de leg. ij.

Questio xvj.

¶ Legatus tenetur soluere vectigal pro rebus quas portat non sui vsus causa, tex. cum glo. in. l. legatis. C. de vectiga.

Questio. xvij.

¶ Ciuitas eligit ciuem pro legato ciuis electus se excusat, qꝛ reperitur alius melior talis excusatio nõ prodest, quia in legatione ordo non seruatur. glo. xi. q. vlti. quid ergo.

Questio. xviij.

¶ Legati habent immunitatem a lege vt possint ire secure etiam ad hostes ꝛ pacta vel legatorum capitula sunt conuentio public. l. conuentionum, in tex. ꝛ glo. ff. de pactis.

Questio. xix.

¶ Iniuria illata nuntio principis dicitur illata principi. glo. in. c. cum olim magister, de offi. delega.

Questio. xx.

¶ Si princeps mandat legatum non oritur actio mandati inter principem ꝛ mandatarium, quia titulus mandati non habet locuꝫ in publica persona. l. si quis procuratorem C. de decur. ꝛ Alberi. in. l. j. C. de eden.

Questio. xxi.

¶ Legati existentes apud hostes possunt testari, ſm ius romanorum, secundum Ang. in. l. qui a latronibus. §. j. ff. de testa.

Questio. xxij.

¶ Legati principis vel ciuitatis quibus donatur solent de consuetudine retinere donata. Jaco. de are. ꝛ Cy. in. l. manifestissimi in fi. C. de fur. not. consuetudinem, arg. l. minime. ff. de leg.

Questio. xxiij.

¶ Licet vnus ex legatis decedat tamen non accrescit alteri legato college salarium precedentis. Bar. in. l. j. C. de leg. lib. x.

Questio. xxiiij.

¶ Legatio ad remotas partes tribuit vacationem ab omnibus muneribus ciuilibus legatio vero de propinquo tribuit vacationem a munere per biennium ei qui in legatio. iuit. l. ij. C. de lega. ꝛ ibi Bar. ꝛ vide Bar. in. l. vniuersi. C. eo. titu.

Questio. xxv.

¶ Decuriones ciuitatis subdite principi non possunt mittere legatum ad alium principem sine licentia principis. l. finali. C. de legi. ꝛ ambasiatores debent petere literas sue legationis. l. j. C. de manu. princi.

Questio. xxvj.

¶ Si legati sine causa vadunt per vias non rectas non debent habere salarium pro illo tempore. Bald. in. l. qui fiscales. C. de lustri. auri. col.

Questio. xxvij.

¶ Legatus principis maioris debet precedere legatũ principis

minoris, arg. c. si a sede de preben. lib. vj. & c. j. & ij. de offi. lega. et .C. vt digni. ordo seruetur in rubro & nigro, facit glo. in. l. restitué de. C. de aduo. diuersorum iudiciorum.

Questio. xxviij.

¶ Licet legatus debeat dimittere pcuratorem qui eũ defendat in causis ceptis. l. eum qui. ff. de lega. tamen si paruo tempore debet reuerti non tenetur dimittere procuratorem, secundum Cyn. & Ang. in. l. cum antiquitas. C. de testa.

Questio. xxix.

¶ Consului in ciuitate Senarũ qd licet doctor legens non possit aliud officium exercere. Guil. & Bal. in. l. lecta. ff. si cer. peta. tñ si pnceps, vel populus liber qui habet auctoritaté principis eligat scienter doctorem legentem ad officium legationis videtur dispensari, qr certa scientia principis equiparatur clausule nõ obstãtibus quando non tollitur ius tertij. Bal. in proemio feudorum. xij. col. & Arch. in. c. si eo tempore. de rescript. lib. vj.

Questio. xxx.

¶ Legatus, vel miles dicitur absens ex causa probabili & necessaria propterea non defensus, vel minus legitime defensus, restituitur ad totam causam vel ad appellãdum, nisi iudex sciuerit absentiam quia tunc sententia est nulla. l. quesitum, p Bar. ff. de re iud. & per Bar. & Ang. in. l. fi. ff. de in inte. resti.

Questio. xxxj.

¶ Legati dicũtur sancti. Ang. in. l. ij. §. legatus. ff. de iudi. & legati non possunt capi pro represalijs. Bar. in. l. fi. ff. de leg.

Questio. xxxij.

¶ Legatus qui abest causa reipublice excusatur a tutela. l. penu. & l. fi. C. si ex fal. alleg.

Questio. xxxiij.

¶ Legatus de latere priuatus est de officio legationis q̃pmũ portam Rome ingreditur, eodem modo legatus alterius principis q̃primum ingreditur principaliorem ciuitatem principis in qua residet princeps. l. fi. ff. de offi. proconsulis & lega. vide specu. in titu. de lega. §. fina.

Questio. xxxiiij.

¶ Aliquibus ciuitatibus nõ est pmissum mittere leg. tex. sub rubrica vt interdictus sit in Lombardia vltimo folio. & creditur legato de latere sine literis, de lega. fm Joan. and. in. c. cum literis, de in integ. restitu.

Questio. xxxv.

¶ Legatus a principe, vel comite, missus ad romanũ põtificé impetrauit bñficiũ a summo põtifice p fratre suo nõ icidit in aliquã penã ordinariã vel extraordinariã, fm Ang. ɔsi. ccxxx. rõ est qr legatus phibet tractare negotia propria vel aliqua ex qbus abstrahat a legatiõe. Et p hoc reipublice vel ciuitatis vel principis sui piudiciũ infert. Et ideo legatus non põt morã facere vel differre alias punit, qr mouet ab ordine & extraordiarie punit. l. j. & ij. §. j. ff. de leg. Cetera aũt oĩa q̃cũq; agere voluerit p q̃ nec officiũ deserat nec dãnosa mora ɔhat agere pñt ẽt nulla necessitate subsistẽte, & hoc psentit glo. expresse in. l. legatus, in scda solutiõe ɔrij ad. l. ij. §. sz si. ff. de iudi. hinc est qd pñt adire hereditaté & restitutioné recipere cũ alleg. p hoc nõ abstrahat. l. nõ aliter. l. de co. sz si restituit. ff. de iudi. hinc descẽdit qd ɔsiliũ cũ amico gratis pcipiant qr actus ɔsulẽdi expedit sine dilatione & dãno reipu. nõ gratis auté nõ sicut aduocatoꝝ, doctoꝝ, & medicoꝝ, ɔsilia, q̃ accepta pecũia pstant & lõgũ solent tractũ habere. l. paulus, in fi. ff. de leg. Et licitũ est munera suscipere ab his ad quos mittunt sicut fecerũt legati Mediolan. de qbus in. l. si vero. §. itẽ si qdẽ. ff. sol. mat. & l. qui proprio. §. in ceteris. ff. de pcura. & ibi p Guil. Ray. & Ang. Nã & Bar. in lega. qua vsus ad iperatoré Carolũ quartũ Pisis nomine communis Perusij impetrauit ab eo arma. i. leoné, de quo per eundem in tractatu de insignijs & armis.

Questio. xxxvj.

¶ Legatus tempore infirmitatis debet habere salariuz. Bal. in .l. si. cui. §. j. ff. ex quib. cau. maio.

Questio. xxxvij.

¶ Legatus decedens transmittit salarium ad suos heredes. l. legatus. §. si quis in munere. ff. de lega.

Questio xxxviij.

¶ Legati appellant sancti & inferẽtes eis iniurias incidũt i sacrilegiũ, vt. l. j. ff. õ leg. hoc no. Ang. i. l. ɔsensisse. §. legatis. ff. de iud.

Questio. xxxix.

¶ In legatione generali principis non veniunt reseruata principi. Ange. in. l. si querimus. ff. de testa.

FINIS

Tractatus de Confederatione, pace, & conuentionibus principum, disertissimi in vtroq; iure doctoris. D. Martini Laudensis.

¶ De confederatione, pace, & conuentionibus principũ. Rub.

Questio prima.

Uando fit pax & remissio dãnoꝝ inter principes, nõ intelligit in preiudiciũ iuriũ priuatoꝝ. Joã. an. in. c. quãto, de iureiur. Bal. in. l. venia. C. de in ius vocã. & faciũt no. in. c. in nostra, de iniur. qd sane limitaré veꝝ, nisi magna publica vtilitas expresse & clare suaderet ẽt remissioné dãnoꝝ priuatoꝝ, qr vtilitas publica prefert priuate. l. vtilitas. C. de priuile. lib. xij. Nã princeps ex cã põt remittere ius subditi sui, vt no. in. l. rescripta. C. de pci. ipe. offeren. & in. l. fi. C. si ɔ ius vel vtil. publi. faciũt not. p Bal. i. l. qcũq;. C. de seruis fugi. & l. si domus ff. de serui. vrbanorum prediorum, & in. l. conuentionũ. ff. de pact.

Questio secunda.

¶ Si quis faciat confederationem cũ pluribus successiue, quem potius debeat iuuare, vide singu. Ludo. consi. xlvij.

Questio tertia.

¶ Pax facta cũ pricipali, an extẽdat ad adherẽtes, vide no. i. c. ad aplice, in fi. de iudi. li. vj. Barbacia. in cle. ne romãi. §. sane, de ele. Lud. ɔsi. xlvij. & qualiter intelligat pmissio pacis facta p se & adherentibus suis, vide Bal. in. l. fi. circa finé. C. de edili. actio.

Questio quarta.

¶ Si plures principes fecerunt inuicem colligationem de defendendo vnus alterum sub certa pena, non incurrunt penam, si faciunt qd possunt pro adiuuando offensum. Ang. iuncta gl. in. l. si ideo. C. de his quib. vt indig.

Questio quinta.

¶ Contractum non potest princeps infringere nisi ex causa, qr licet deus subiecerit leges principibus, non tamen subiecit contractus cap. j. & ibi Bal. de natura feud. & not. per docto. in. l. digna vox. C. de legi. propterea si lex transit in contractum vel quasi nõ potest infringere secundum Bal. in. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure, & videatur Bal. in. l. qui se patris. C. vnde libe. ver. sed quid si pater decedit vbi pulchre.

Questio sexta.

¶ Rex dux vel alius princeps vasallus iperatoris vel pape, qui sine licẽtia dñi sui supioris, a quo hz feudũ, infeudauit castruz vel vnã ciuitaté de feudo suo ɔsiliario suo vel alteri, nõ dr cecidisse a feudo, qr lz hodie vasallus nõ possit alienare. c. j. de phi. feu. alie. p fede. tñ vasallus põt in feudũ dare his cõcurrẽtibus que ponit glo. in. §. preterea. c. j. de capitulis corradi. quã glo. cõmuniter sequunt feudiste, & ita publice disputaui Papie. Aduertẽdũ tñ ẽ, q licet principes possint donationes & alienationes facere, tñ nõ pñt, qñ dignitaté regiã, ducalé, vel marchionalé grauiter ledunt. c. abbate sane, de re iud. lib. vj. c. intellecto, de iureiu. & l. donã. C. de dona. inter vi. & vxo. & l. bene a zenone. C. de quadri. pscri. qd no. ɔ principes in diminutioné dignitatũ suaꝝ alienãtes mõ vnã ciuitaté, modo aliã, & modo vnũ castrũ, modo aliud itricando dignitaté, arg. l. summa cũ rõne. ff. de pecu. & qd not. Bal. & Ang. in. l. ij. C. de repu. heredi. & no. in. l. nomé. ff. de leg. iij. not. in. c. grandi. de supplé. negli. pla. Et dixi plene in proemio feudoꝝ, hoc anno i hac ciuitate Senẽsi. & paucissima dixi in h opusculo de mãria feudali, qr tractabo in mãria feudali iã incepta & nõdũ finita.

Questio septima.

¶ Ratione ɔfederationis attribuit iurisdi. alias non habenti. l. non dubito. ff. de capti. & postlimi. reuersis. Nã qñdo principes vel ciuitates sunt confederate, primo est considerandus tenor cõuentionum. l. j. in prin. ff. de pac. Et ipsis deficiẽtibus, natura federis hec est, q vnus adiuuat alium, si requiratur, secundum Bal. in. l. executoré C. de execu. rei iudi. vide Bar. in. d. l. non dubito.

Questio octaua.

¶ Ciuitas vel populus nõ põt conuentioné facere recognoscendo alium in dñm q̃ principé suũ in preiudiciũ principis sui, sicut nõ potest fieri prorogatio simplicis iurisd. in preiudicium dñi, vt no. in

not. in. c. significasti. in fi. de foro compe. & in. c. ceterum. de iudi. in nouella. & fuit not. Bal. in. l. ij. C. de oper. liber.

Questio nona.

¶ Principes inuicem facientes treugã vel confederationẽ taci te videntur iter eos agere q post treugã & confederationẽ finitã sint i guerra Bal. in. l. illud. in fi. ff. de acqui. here. & vide not. in. c. j. de treuga & pace, & an sit necessaria differentia. vide Bal. in. c. nos romanorum. ver. non admittendum. de pace constan.

Questio decima.

¶ Filij regis viuo rege consentiente possunt inter se diuidere baronias pro litibus futuris tollendis ipso rege perseuerãte vsq ad mortem in eadem voluntate. l. fi. C. de pac. & Bal. in auc. hoc amplius. C. de fideicõ. vide Albe. in. l. fi. C. de don. inter vir. & vxo.

Questio. xj.

¶ Princeps donauit Titio ciuitatẽ mille milliũ marcharum valet hec donatio, licet non sit insinuata iure singulari in principe scdm Bal. & fran. tig. qui ita consuluerunt, vt refert Bar. in. l. sancimus. C. de dona. facit auc. igit. C. de dona. & l. dona. C. de dona. inter virum & vxo. dixi in rub. de dñis & principibus. cõclusione. xiij.

Questio. xij.

¶ Si dissensio sit inter duas ciuitates, princeps debet eas compellere ad pacem. Bal. in. l. congruit. ff. de offic. presi.

Questio. xiij.

¶ Princeps superior dz deponere tyrãnos. l. i noie dñi. C. de of. pfe. pto. & ex exercitio cognoscit tyrãnus, puta qz seruat prialitates iter ciuitates, & nõ vult sapiẽtes penes se vt plene p Bart. in trac. de tyrãno. & Bar. in. l. decernimus. C. de sac. san. eccle.

Questio. xiiij.

¶ Rex frã. vel alius pnceps nõ pt vẽdere vel alienare vnã ex ciuitatibus regni vel ducatus, ne hẽant grauiorẽ dñz. l. iuitus. i gl. ff. de fideicõ. lib. & vide Host. & Jo. an. in. c. dilecti. de ma. & obed.

Questio. xv.

¶ Papa nõ põt alienare, & donare pecuniã suis nepotib. c. nõ lz. xij. q. ij. vbi Arch. q papa alr faciẽs quis peccet & puniat a deo, tñ nõ subijcit pene alicuius legis positiue, qz pp e. s. ius i. c. pposuit. de pces. preb. & vide Jo. de lig. in. c. j. de reb. eccl. nõ alie.

Questio. xvj.

¶ In treugis est speciale, q licet tu frangis fidem mihi, tñ nõ debeo tibi frangere, donec durat tempus treuge, secundum Anto. de but. in. c. peruenit de iureiur.

Questio. xvij.

¶ Est cõuentio, q ciuitas florentina non possit derogare iurisdictionẽ potestatis Aretij, deinde ciuitas florẽtina mittit vicarium ad vnũ castrũ subiectũ dicte ciuitati Aretij. Querit an fiat c cõuentionẽ. vidi cõciliuz eximij doctoris q nõ fiat c conuentionẽ, per casum, & ibi Bar. in. l. taz collaterales. §. pe. C. de re mili. lib. xij.

Questio. xviij.

¶ Si inuadat pnceps castra aliena, & nolit restituere nisi aliquo excepto ex cõuetione. & quidẽ tenet princeps acceptũ reddere, qz turpiter accepit. & ideo per pacis capitula nõ firmat talis ctus ipressiuus & turpis. Bal. in. l. j. C. de cdi. ob tur. cau. qd tene mẽti c iuadẽtes ciuitates alienas. facit. l. fi. ff. de cdi. ob tur. ca. ppea alias vidi csiliũ Illu. doc. q cũ multi de fcõ rebelles ducis & de iure subditi ipsius ducis fecerũt cuẽtionẽ cũ ipo duce & pncipe suo de rstituẽdis ciuitatib & castris, cũ pacto qd dci rebelles retineãt aliq castra ducis, & et hẽant aliqua bona ciuiũ, csultũ fuit nõ valere dcãm cuẽtionẽ tanq meticulosaz, & posse reuocari. l. metũ. §. volẽti. ff. qd me. cau. & faciũt not. in. l. interpositas. C. de transac.

Questio. xix.

¶ Papa pt cõpellere pncipes ad euadãdã pacẽ iter eos ctã. c. nouit. de iud. & hostib est pax seruãda, sz Ant. de but. in. d. c. nouit.

Questio. xx.

¶ Barones ciuitatis tres vel plures si faciãt ligaz sine pncipis maioris auctoritate nõ valẽt tales cuẽtiones. Inn. in. c. dilecta extra. de exces. prela. qd limita, nisi non recognoscãt superiorẽ, sz bar. i. l. fi. ff. de colle. illici. & faciẽs ligã c iperatorẽ incidit i crimẽ lese ma. l. j. C. vt armorum vsus. lib. xj. secus si c aliũ tex. in. l. nõ dubito. ff. de cap. & Bal. no. in. l. cuẽtionẽ. in recolle. ff. de pac.

Questio. xxj.

¶ Papa non vult pacem sine adherentibus suis, & eorum tutissima securitate. vide Inno. & Bal. in. c. ad apostolice. de re iudi.

Questio. xxij.

¶ Crimen fracte pacis inter principes pertinet ad iudiciũ ecclesiasticum. Inno. in. c. nouit. de iud.

Questio. xxiij.

¶ §. si quis quinq solidos. in. c. j. de pace tenen. in vsib. feudorũ non seruatur de consuetudine, secundũ Alberi. in. l. quicunq. C. de seruis fugi. & secundũ Bal. in auc. sed nouo iure. C. eo. titu.

Questio. xxiiij.

¶ Federat populus dr, q hz treugã cũ alio populo vel pncipe. l. nõ dubito. ff. de capti. & federati, & milites p libertatate reipubl. dñt pugnare c hostes, in auc. vt neq milites, neq federati i pnc.

Questio. xxv.

¶ Pacta q facit pp vel iperator cũ ciuitate sunt seruãda, nisi adsit dolus. bal. i. l. fi. C. de trãs. & si fiat i. c. pacis. vt castrũ destruat. itelligit in ppetuũ. Ang. in. l. si fideiussor. §. meminisse. ff. de leg. j.

Questio. xxvj.

¶ Si quis facit confederationem cum inimico, presumitur inimicus, qz confederati sunt eiusdem intentionis, & voluntatis, Bal. in. l. liberti. C. de inoffi. testa.

Questio. xxvij.

¶ Quia sepe in ligis & confederatis principũ fit mẽtio de adherẽtib, & sequacibus, & participibus, ideo scdm est q adherentes dicuntur qui sunt sub eodẽ velle, cuius est pncipalis. tex. i. c. ad apostolice. de re iud. li. vj. & de sequacibus hr in. c. cõquesti. de sen. excõmu. & de participibus in. l. j. C. si rector prouinc. & plenius hec omnia ponit Ang. in auc. de here. & fal. §. etiam principum.

Questio. xxviij.

¶ Confederatus non tenetur dominuz iuuare, nisi sit requisitus Bal. in. c. j. de noua for. fide. no. pro capitulis lige.

Questio. xxix.

¶ Reconciliatio inter duos principes habẽtes guerram non dicitur perfecte facta, licet inuicem paciscantur de faciendo pacẽ. Ang. in. l. lucius. ff. so. ma. vbi vide de dño Bernaboe viceco.

Questio. xxx.

¶ Tempore treuge mercatores, & rustici debẽt esse securi. & multa de treuga & pace per archi. xxiiij. q. fi. c. illi oratores.

Questio. xxxj.

¶ Decedente rege vel duce, relicta vxore pregnãte, homagia, & fidelitates debent fieri ventri, qz habetur pro nato. Bal. in. l. pe. ff. de sta. ho. & in. l. fi. ad fi. C. de test. mili.

Questio. xxxij.

¶ Transgressor treuge. punitur i pena. x. librarum auri. c. j. §. si qs vero temerario. de pa. iu. fir. & vide Bal. in rub. extra de treu. & pa.

Questio. xxxiij.

¶ Pax potest fieri inter ciuitates & nobiles & castra, qz pax est est iure naturali approbata text. not. in. c. j. §. si quis vero. de pace iura. fir. & Bal. in rubrica. de treuga & pace.

Questio. xxxiiij.

¶ Ad papam pertinet pacez facere inter principes christianos. glo. in cle. j. de iureiu. & papa est Christi vicarius non Petri, nisi improprie. tex. & gl. in verbo, Christus in. d. cle. j. de iureiur.

Questio. xxxv.

¶ Si paciscẽti nõ põt esse pax sine adherẽtibus, vba pacis extenduntur ad adherentes. Ang. in. l. que religiosis. ff. de rei ven.

Questio. xxxvj.

¶ Omnis contractus, qui fit cũ principe, hz naturam cõtractus bonefidei. Bal. in extrauag. de pace constan. §. si qua vero.

Questio. xxxvij.

¶ Principes debent diligere pacez. nam imperator iustinianus habuit pacẽ cum Persis. l. in nomine dñi. C. de offi. prefec. pto. Et Federicus cum Lombardis pacem in extrauag. de pace constan. in princi. Nam princeps omnia dz recognoscere a deo nostro Jesu Christo. l. j. in prin. C. de vete. iure enucle.

Questio. xxxviij.

¶ Quando fit pax inter principes nõ habet locũ regula, q spoliatus ante oia sit restituendus, si spolians hz bona iura in pprietate. tex. & ibi Odof. in extrauag. de pace constan. & vide Bald. ibi, & princeps potest habere regem, vel ciuitatez socium, vel amicum. l. postliminium. §. postliminium. ff. de capti. & postli. reuer.

Questio. xxxix.

¶ Terre recommendate Florentinis non dicunt de districtu Florentino, sed dicuntur confederate. l. non dubito de capti. & Franci. zaba. in cle. ne romani de electio.

Questio. xl.

¶ Obsides q dant pncipi p aliquo pacto seruãdo sunt liberi, qz capite nõ minuũt, & bonorum, q reliquũt domi, retinẽt dñium, que ãt acqsiuerũt in obsidatu sunt fisci. nisi pcesso eis vsu toge ab iperatore, & non pñt testari. l. diuus. cũ seq. & ibi glo. ff. de iure fisci.

Questio. xlj.

¶ Ueniente pace debent cassari oia facta pretextu tyrannidis. l. decernimus. C. de sacrosanc. eccle.

Questio.xlij.

¶ Quando in concipiendis capitulis pacis est ↄ̃tentio inter principes quo ad formã ligãdi dirimit̃ hec cã arbitrio iudicis, secundum Ang.in.l.de die.in prin.ff.qui satis.cog.ꝛ si creditor tradit vel resignat instrumenta principi, sub cuius protectione est debitor, videtur remittere debitum, secundum Ange.in.l.labeo.ff.de pactis.qđ not.qꝛ extenditur.d.l.labeo.

Questio.xliij.

¶ Princeps, qui accepit ciuitatem sub protectione per pactum debet etiam defendere cum armis, casus in.l.j.ꝛ rub.C.de domesti.ꝛ protecto.ꝛ Ray.in.l.non omnes.§.qui.ff.de re mili.nõ ob.c.ij.de priuileg.lib.vj.qꝛ loquit̃ in priuilegio, non in pacto, vide Anto.de but.in.c.accepimus.de priuile.

Questio.xliiij.

¶ Quod facit maior pars confederatorũ principũ, vel cõmunitatum dꝫ haberi ratũ, licet minor pars confederatorũ contradicat.qꝛ reguntur ad instar vnius corporis.ꝛ princeps vel cõmunitas qui est nobilior vel potentior in liga, in liga intelligitur superior ad conuocandos alios confederatos, secundũ Bal.in extrauag.de pace constan.in verbo maior.ꝛ capitula cum subditis nõ potest princeps reuocare nisi ex iusta ꝛ probata causa, secundum Bal.in.l.pe.C.de dona.inter virum ꝛ vxo.

Questio.xlv.

¶ Si facta est liga inter principes, non potest alter princeps facere legem, vel aliud, per qđ conditio ligatorum reddatur deterior.Bal.in.l.j.ff.si ex noxa.causa agatur.

Questio.xlvj.

¶ Pacta facta a principe, licet non sint vestita stip.tamen sunt seruanda.l.donationes.C.de dona.inter vi.ꝛ vxo.qꝛ p̃ntia principis supplet omnẽ solẽnitatẽ.l.omnꝫ.C.de testa.nam si pactuꝫ nudum habet effectum agendi, si fiat in iudicio.glo in auc.generaliter.C.de epis.ꝛ cleri.quanto magis si fiat coram principe.

Questio.xlvij.

¶ Pacta ꝛ capitula principũ habent vim legum.Bar.in.l.cesar.ff.de publica.vide Cy.in.l.pen.C.de dona.inter viruꝫ ꝛ vxo.

Questio.xlviij.

¶ Propter bonũ pacis multa concedũtur, que alias non concederentur.glo.in.c.vbi non est de despon.impu.

Questio.xlix.

¶ Hosti publica fides est seruanda, licet priuata fides non sit seruanda.l.j.§.non fuit.ff.de dolo.ꝛ Bal.in.l.pacisci.ff.de pactis.

Questio.l.

¶ Inspicitur finalis punctus pacis in ponendis hora ꝛ die in instrumento.l.contractus.vbi Bal.C.de fide instru.

Questio.lj.

¶ Quando princeps diffidatur, oẽs eius cõplices intelliguntur diffidati.Bal.in repe.l.si aquam.C.de serui.ꝛ aqua.

Questio.lij.

¶ Tanta debet esse dilectio principis erga adherentes suos, qđ sine ipsis nõ dꝫ facere pacẽ nisi p̃mo eos reddat tutos, ꝛ securos.c.ad apostolice.de re iud.li.vj.hꝫ Ang.ↄ̃si.cclxxxix.qđ incipit inter capitula pac.ꝛ ibi ẽt dicit Ang.qđ adherentes vel sequaces principis dicunt̃, qui intentione ꝛ operibus illi adherent, ꝛ eũ sequunt̃, vt in epistola inter claras.ꝛ ĩõ ille dr̃ adherẽs ꝛ de sequacibus principis qui intentiones, ꝛ opera principis feruenter seq̃t puta p secretoꝝ reuelationẽ ꝛ ↄ̃silioꝝ renũciationẽ, ꝛ ibi videq dicant̃ proditores.ꝛ vide Aang.cõsi.ccxcij.vbi ponit q dicant̃ rebelles ꝛ forestati, ꝛ ꝙ pacta inter principes ꝛ cõitates valẽtes cõdere legẽ hñt vim legis.l.cesar.ff.de pub.iudicat̃ tñ vt de ↄ̃ctu nõ vt de lege, qđ pꝫ, qꝛ nõ põt ad libitũ reuocari.d.l.cesar.secũduꝫ Ang.ↄ̃si.cclxxxij.ꝛ de ligis ꝛ cõfederationibus ponit etiaꝫ Ang.ↄ̃.cclxxviij.qui incipit:in noie dñi.vbi ↄ̃cludit, qđ si maior pars principuꝫ lige ↄ̃federãtis est preposita ꝛ magistra lige.p pactũ, tũc facta a maiori pte lige preiudicãt reliquis alligatis, ẽt nõ vocatis.l.itẽ magistri.ff.de pac.vbi est casus.ꝛ an ista probẽt vide.l.sed cũ patrono.§.fi.ꝛ ibi Bar.ff.de bo.pos.seruarem tamẽ in his consuetudinem, arg.c.cum dilectus.de fide instrumentoꝝ.

Questio.liij.

¶ Si princeps capitula ciuitatis producta coram se approbat in parte, cetera capitula videtur improbare.l.tribunus.§.fi.ff.de testa.mili.ꝛ Bar.in.l.legata inutiliter.ff.de lega.j.

Questio.liiij.

¶ Facta pace a principe obsides possunt testari. Ang.in.l.obsides.ff.de testamen.

Questio.lv.

¶ Qualitas tractãde pacis inter principes exigit, vt tractet̃ secretẽ ꝛ familiariter.tex.in cle.j.de iureiur.ꝛ ibi vide tex.ꝙ ab ecclesia translatum fuit imperium a grecis in romanos.

Questio.lvj.

¶ Si in capitulis pacis ↄ̃tinet̃, ꝙ talis ciuitas sit sub protectione regis vel ducis, rex vel dux non habet iurisdictionẽ in tali ciuitate.c.ex parte tua.el.j.de priuilegijs.sed habet potestatem defendendi vel de facto cũ armis, vel etiam de iure in iudicio.no.in c.ad audientiam.de prescrip.quid autem si ponantur illa verba, sit in regimine.vide Bar.in.l.j.C.de excu.mili.lib.x.

Questio.lvij.

¶ Terre recõmendate principi, que tenentur prestare auxilium non prescribuntur etiam per mille annos, si princeps non requisiuit auxilium.c.j.de feu.sine culpa non amit.in fi.ꝛ Bar.in.l.cũ scimus.C.de agris.ꝛ censi.

Questio.lviij.

¶ Si duo principes faciunt inuicem pacẽ cuꝫ pacto ꝙ liceat vẽdicare impune rumpentem pacem non valet pactũ tale, nisi quatenus de iure permissum sit vendicare. Bal.in auc.sacramenta puberum.C.si aduer vendi.

Questio.lix.

¶ In pace fienda requiritur speciale mandatum.Spe.in tit.de tregua ꝛ pace.§.j.ver.hoc quoqꝫ not.ꝙ princeps mittit procuratorem pro capitulis pacis.

Questio.lx.

¶ Dux mediolani primo fecit confederationẽ cũ Januensibus, secundo fecit aliam confederationem cum rege Francorum.prima confederatio prefertur secunde, per regulã.l.qui prior.ff.de reg.iur.nam ex hac ↄ̃federatione causatur obligatio personalis ad faciẽdũ, puta ad prestãdũ auxilium in bello.ergo prior tempore potior iure.l.in operis.ff.loca.ꝛ determinat Jo.and.in.c.recolentes.de testa.mo.in nouella.vbi quãdo quis est colligatus duobus insolidum est ligatus secundo saluo iure primi, ꝛ colligatus dicitur legalitatẽ seruans in fidelitate ac auxilijs prestan.naꝫ confederatis ꝛ colligatis vnius potest aliam confederationeꝫ facere saluo iure primi.c.j.§.fi.de no.for.fide.quod not.

Questio.lxj.

¶ Confederationes nõ dicunt̃ iuste, neqꝫ ad bonum fineꝫ regulariter quando fiunt contra papam, vel imperatorem.Ang.in.l.j.ff.quod cuiusqꝫ vniuer.nomi.in.j.col.

Questio.lxij.

¶ In confederata ciuitate potest puniri delinquens, scđm Ang.in auct.de rebus imobi.alie.vide Bar.in.l.nõ dubiũ.ff.đ cap.

Questio.lxiij.

¶ Si princeps promisit tractare aliquem sibi colligatum ꝛ confederatum vt alios ciues suos, faciendo legem specialem contra eum dr̃ princeps facere contra pactum.Bar.in.l.quidã cuꝫ plurimum.in fi.ff.de ver.obli.Bal.in.l.si presidiũ.C.de edil.acti.dicit ꝙ qui promisit pro suis adherentibus intelligitur promittere occasione guerre, nõ autem pro inimicis singularium personaruꝫ hominis ad hominem, qđ no.pro capitulis pacis.

❧ FINIS ❧

Joãnis Lupi apostolice sedis

protonotari, Tractatus dialogicus de Confederatione principum, ꝛ an ꝛ qñ confederationes huiusmodi sint licite, vel illicite, feliciter ordìtur. Et sunt interlocutores Magister, ꝛ Discipulus.

¶ Argumentum ꝛ questio principalis tractatus.

¶ Discipulus.

One magister videtur mihi, ꝙ nõ sit tẽpus vagandi ꝛ nũc locũ habeat, qđ imperator Justinianus in principio institutionuꝫ ait. Imperatoriam maiestatẽ nõ solum armis decoratã, sed ẽt legibus opꝫ esse armatã vt vtrũqꝫ tp̃s ꝛ bellorũ ꝛ pacis recte possit gubernari. Nã istis diebus hinc inde milites, ac armigeri pro bello cõducuntur.

Et an,

Et an, & qn̄ liceat bellare & retinere ablata in bello a nōnullis rectorib⁹ aiaꝝ īuestigaṫ. nā dieb⁹ istis fui iterrogatus an liceat vni pncipi catholico inire fedus, seu ꝯfederationē facere cū alio sub hac lege, forma & ꝯditione qbus multi vtunṫ nr̄is tpibus. s. ero tibi & amicis tuis amic⁹, & adiutor, & inimicis tuis, & amicoꝝ seruoꝝ suoꝝ inimic⁹ & aduersari⁹. & an, & qn̄, & qb⁹ liceat bellaṙ, & retinere i bello ablata. iō rogo videam⁹, qd in his ō iure reperiaṫ.

¶ Magister.

Video turbatiōes & angustias vbiq3 paratas, & deus cuius propriū est miserere & parcere, qr diuinitatis natura est clemēs, & pia, magisq3 ad indulgētiā, pna, qr nō vult mortē peccatoris, sed vt ꝯuertaṫ, & viuat, puideat ne pp peccata nostra tot aduersa, ac incōmoda veniāt, q̄ videnṫ parata, sed p suā misericordiā digneṫ oēs catholicos ad vnionē pacē, & ꝯfederationē vniuersalē reduceṙ, vt sacratissimū eius sepulchrū ex federe, ac ꝯfederatione, & vnione fideliū vniuersali liberet a machometanis, vt deus ipse vbiq3 venereṫ ac colatur in omni trāquillitate & pace. & qr vt ais, de proximo fuisti iterrogatus de federe, seu cōfederatione tenenda, & aliqua credo vidisti, dicas quid tibi de iure videtur scriptum & determinatum.

¶ Primum membrum Tractatus.

SVMMARIVM

1 Fedus inter principes an, qualiter, & inter quos percuti possit lōga disputatio.
2 Confederatio parentela aut vnio nunquid fieri possit cu3 infideli per fidelem. nu. 4. 12.
3 Argumentum a contrario sensu robur habet in iure fortissimū. Et quando non teneat. nu. 7.
5 Heretici, infideles & apostate non sunt frequentandi, nec cum illis sub censuris, & penis habitare, aut cōmunicare licet.
6 Bellare sub infideli an liceat fideli.
8 Auxiliū prestare infideli nunquid permissum fidelibus.
9 Pacis & dilectionis commendatio. nu. 10.
11 Coniurationes & factiones omni iure damnantur. Amicitie Laudes & bona.
13 Papa Christi vicarius omnes oues in federe pacis tenere debet & vnione.
14 Scandala sunt vitanda & amouenda.
15 Episcoporum cura qualis & studium.
16 Papa quaṙ pncipes a bello ad pacē possit, & debeat reuocare.

¶ Discipulus.

Licet questio videatur grauis & ardua, qr p vtraq3 pte, vt ais, reperiunṫ aliquātulū diuersa seu ꝯ̄ria, † nihilominus vr̄ ex vtroq3 iure diuino ac humano, vt tale fedus seu ꝯfederatio iuste possit fieri, & teneat iter sic cōfederatos. imo dn̄t nōnulli docto. maxie i. c. ꝙ sup his. de voto, aliud magis graue, ꝙ pōt catholicus cū ifideli ꝯfederationē facere, & ab infideli adiutoriū assumere, & ei adiutoriū tradere adducūt p fundamēto. xi. q. iij. c. iulianus. vbi milites xp̄iani erant & bellabāt sub iperatore Juliano apostata, hoc ipsi doc. nitunṫ pbare ex sacra scriptura. j. Machabeoꝝ. viij. & xiiij. vbi Machabei l3 fideles inierūt fedus, seu ꝯfederationē fecerūt cū Rom. l3 infidelibus & idololatris. hoc idē pbaṫ Josue. ix. vbi Josue iniuit fedus & tenuit ꝯfederationē cū Gabaonitis, vt in. c. x. hoc idē pbaṫ. j. Regū. c. vij. vbi amorrei tenebāt pacē & ꝯfederationē cū populo Israelitico. h̄ idē ꝯstat. j. Reg. xxvij. & xxix. vbi dauit accessit ad Achis regē Geth. & fecit ꝯfederationē ꝯ̄ Saul, & erat patus ifideli auxiliu3 pstare hāc opi. seqṫ Old. satis late i ꝯsi. lxvj. & lxxj. hāc seqṫ post relationē alioꝝ doc. Abb. siculus. in. d. c. super his. de voto hāc sequnṫ q̄3 plures alij. qui tā ibi q̄3 in. c. sicut. in. iij. de iureiu. & in. c. oli3. il. j. de resti. spo. multa loquunṫ de bello, & de pmissione insidiaꝝ, & de alijs tāgētibus bellū vr̄ facere p pdicta ꝯfederatiōe sub eadē forma de qua agiṫ, doctrina diuina Genesis. xvij. vbi Deus iniuit fedus cū Abrahā. & successoribus suis alia gēte exclusa. facit bene tex. Exo. xxiij. vbi Deus sub dicta ꝯfederatione, & forma de qua agiṫ iniuit fedus cū populo Israelitico, cū ibi Deus dicto populo ait. inimicus ero inimicis tuis, & affliga3 2 affligētes te. † Ex qbus oibus. s̄. dictis vr̄ cū infideli & a fortiori cū fideli possit fieri amicitia, & ꝯfederatio, & pstare se mutuo adiutoriū, vt p3. ij. regū. c. v. in pn. vbi Dauit pcussit fedus cū senioribus Israel in Hebron corā dn̄o. hoc idē hr̄. j. Paralipomenō. c. xj. h̄ idē pbaṫ iudicū. xj. vbi filij Israel fecerūt ꝯfederationē cu3 Jephte ꝯ̄ filios Amon. hoc idē pbaṫ. j. Paralipomenon. c. xij. vbi Dauit acceptauit ꝯfederationē & adiutoriū ab abisai & alijs principibus veniētibus i sui adiutoriū cū ad ipsos pncipes Dauid ait. si pacifici venistis ad me vt auxiliemini mihi cor meū iungaṫ vobis, cui abisai, spiritus dn̄i ait. Tui sūmus, o Dauit & tecū filij abisai, pax pax tibi, & pax adiutoribus tuis. Pro pdcā opi. facit tex. j. regū. c. xviij. vbi Jonathas filius Saul, & Dauid iter se fed⁹ inierūt. hoc idē pbaṫ. ij. regu3. c. iij. vbi Dauid acceptauit ꝯfederationē oblatā sibi ab Abner p se & alijs de populo Israel ꝯ̄ Saul. hoc satis pbaṫ Deuteronomij. vij. & iudicū. ij. vbi inquātū Deus phibet ne fiat fedus seu ꝯfederatio cū certa gente determinate patrie p ꝯn̄s ac indirecte vr̄ permittere & ꝯcedere predicto populo vt indistincte possint fedus inire, & ꝯfederationē facere cū quacūq3 gente alterius pt̄ie a ꝯ̄rio sensu. † qd̄ est fortissimū argumētū in iure, vt in. c. cū apostolice. de his q fi. a pla. sine con. ca. in fi. facit tex. in. c. qualis. xxv. di. & in. c. q sitit. xxxiij. q. v. in fi. assumiṫ p validitate argumēti a ꝯ̄rio sensu snīa redēptoris nr̄i. Mat. xij. ibi. qui aūt dixerit ꝯ̄ spiritū sanctū nō remitteṫ & in hoc seculo, nec ifuturo. ex quo a ꝯ̄rio sensu aliqua culpa remittiṫ in futuro seculo. s. in purgatorio. hoc idē Math. vj. ibi. & dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nr̄is. Si aūt nō dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis &c. ex quibus oibus. s̄. dictis & multis alijs que ex vtroq3 testamēto ac pōtifi. iure adduci possēt vr̄ satis ꝯstare, ꝙ liceat vnicuiq3 pncipi & catholico fedus inire, seu ꝯfedera. faceṙ sub pdcā forā & ꝯdōne ō q̄ agiṫ cū alio pncipe fideli, imo nōnūq̄3, vt. s̄. cū ifideli, seu paga. & ab eo adiutoriū assumere, & ei adiutoriū pbeṙ. 3

¶ Magister.

Miror satis qd ita simpliciter & indistincte predictā opinionem sequaris, que si bene attendaṫ nullū fundamentum habet, nec supradicte allegationes sic ꝯcludunt, vt ais. Nā primo & ante omnia videas qd Clemens quintus in cōcilio Uienensi, prout habetur in clemen. vnica. in. §. porro. de iureiu. de iuramēto qd facit & facere d3 Rex romanorū futurus Imperator ecclesie Romane ait, ac nūq̄3 cū saraceno, pagano, scismatico seu alio quōlibet cōionē catholice fidei nō habēte, aut cū aliquo alio prefate ecclesie inimico vel rebelli, seu eide3 manifeste suspecto, vnionē quālibet, seu parentelā aut ꝯfederationē iniret, † ex qbus satis hodie vr̄ de iure prouisu3 ac determinatū, ꝙ nō papa postq̄3 hoc dānat, nō impator postq̄3 iurat facere, nō aliqs princeps seu fidelis christianus postq̄3 ab ecclesia dānaṫ vnionē, parentelā, aut ꝯfederationē cū infideli. aut pagano inire pōt, nec licite facere valet. nec. c. iulianus. xj. q. iij. salua reuerētia ad ppositū facit. nā ibi milites christiani seruiebāt in bello & alijs dicto Julia. imperatori ꝯ̄ infideles, & nō ꝯ̄ christianos, nec ꝯ̄ pceptū, vt ibi expresse ipse beatus Ambro. auctor litere ait, et pmaxime, vt ibi ipse Ambrosius presupponit ꝙ isti milites erāt christiani illius patrie naturales. vbi licebat ad cuiusuis instātiā p defensio. patrie & republice bellare, vt in. c. si nulla. xxiij. q. viij. & ꝙ fuisset p defensiōe patrie, satis videṫ ex litera ꝯstare, cū lr̄a ait, cū defensiōe reipublice obediebāt ei, Cū autē diceret eis. Producite arma in christianos, tūc cognoscebāt imperatorē celi. Et ēt est alia maxima excusatio p militibus christianis, qui bellabant sub dicto Juliano apostata, vt ibi glo ait, qr iste Julianus imperator tolerabaṫ ab ecclesia, ne suscitaret scādalū aduersos christianos & sic licebat militibus & alijs fidelibus cū heretico tolerato ab ecclesia cōicare, vt in. c. excōmunicamus, & in. c. abolēdā. in ver. statuimus. de hereti. Alias nullo mō pmissu3 est christianis sub infidelibus, nec in eorū seruitio stare, vt. ij. ad Corin. c. vj. vbi apostolus ait. nolite iugū ducere cū infidelibus, que. n. participatio iustitie cū iniquitate, aut que societas lucis ad tenebras: que aūt ꝯuētio Christi ad Belial, aut que pars fidelis cū infideli: Cuius cāsum. pōti. disposuerūt ac phibuerūt pdictā participationē, seu cohabitatione3 cū infidelibus, vt in. c. iudei. in fi. & in. c. sepe. & in. c. nullus. xxviij. q. j. & in. c. j. & ij. de iudeis. & in. c. ꝯsuluit il. iij. de ap. Et a fortiori. † Si nō l3 cohitare seu stare cū infideli. nō licebit cū heretico, & apostata fidei. Nā vt beatus Jo. in sua scdā epl̄a ait.

Si qs venit ad vos, ⁊ hãc doctrin. nõ affert, nolite recipere eũ in domo, nec aue ei dixeritis, qui enim dicit illi aue. cõicat eius operibus malignis ex cuius auctoritate ⁊ apostoli Pauli ad titũ.c.i. ⁊ ibi hr̃ticũ hoiẽ post vnã ⁊ scdam correctionẽ.s. post ptinaciã deuita. ecclesia statuit, qd nõ liceat fidelibus sub cẽsuris ⁊ penis cũ hr̃tico cõicare, vt in.c. aduocauit. ⁊ i.c. ois. ⁊ in.c. qm̃ vetus. ⁊ c. q̃ dignior. xxiij.q.j. ⁊ in.c. sicut il.j. ⁊ in.c. si aduersus. ⁊ in.c. excõicamus. il.j. ⁊ q̃si p totũ. de here. nã absoluunt milites a iuro ⁊ fidelitate quã fecerũt fideli, seu catholico. dum talis stat i excõicatione, vt i.c. nos scõx. ⁊ i.c. iuratos. xv.q.vj. ergo a fortiori, absoluunt a fidelitate, ⁊ homagio, ac iuro alicui⁹, si talis veniat, aut incidat in heresiz, vt in.c. si. de hr̃ti. ⁊ in.d.c. iuratos, q2 tales hr̃tici, vt tales, ⁊ vt excõicati a quocũq catholico sunt euitãdi. ex qbus satis apparet q.d.c. iulianus. p.s̃.dcã opin. nihil cõcludit, nec faciat ad casuz, cũ vt dixi beatus Ambro. loqt i alio diuerso casu.s. in defensionẽ p̃rie. Pro cuius defẽsione, vt.s̃. licebat xp̃ia
6 n̄s bellare sub infideli, seu pagano. †Et hoc mõ vr̃ satisfactũ. ad illud Macha.vij. ⁊ .xiiij. vbi Macha. in sui defẽsionẽ ⁊ adiutoriũ fecerũt ɔfederationẽ cũ Roma. ɔ̃ gẽtes Syrie ⁊ Persaruz Dei inimicos, ⁊ eius cultui odiosos ⁊ aduersarios. nec vz fundamẽtũ vt liceat alicui pncipi catholico cũ alio pncipe sub pdcã lege ⁊ ɔdõne ɔfederationẽ facere, iuxta id Gene.xvij. de federe inito a Deo cũ Abrahã ⁊ semine suo. nã nõ ppea Deus exclusit ab ei⁹ veneratione aliquẽ cuiuscũ generis seu nationis cauẽtẽ ab idololatria, nec veniẽtẽ ad cultũ diuinũ repudiauit. nã vt beatus Ambro. in suo.j. lib. de vocatione oiuz gẽtiũ.c.ij. ait q nũq̃ vniuersitati hoiuz diuine puidẽtie cura defuerit, q̃ lz exceptũ sibi populũ specialibus ad pietatẽ duxerit institutis, nulli tñ nationi hominũ bonitatis sue dona subtraxit, q2 vt apostolus ad Ro.c.ij. ait. cũ.n. gẽtes, q̃ legẽ nõ hñt, nãliter ea, q̃ legis sunt, faciũt, eiusmodi legẽ nõ habẽtes, ipsi sibi sunt lex, q ostẽdũt opus legis scriptũ in cordibus suis testimoniũ reddẽte illis ɔsciẽtia ipsox. itaq lz nõ de genere Abrahã, seu de populo Israelitico viuẽtes in naturalibus obseruãtes mer moralia sine circũcisione, ⁊ cerimonijs ac ritib⁹ ipsox iudeox saluabũt, vt Job, ⁊ alij fides q colẽtes deũ, abstinuerũt se ab oi idololatria, ⁊ sic deus tm̃ repudiauit idololatras, ⁊ sibi inimicos assignauit, de quibus Deus Exo.xxiij. populo Israeli. ait. inimic⁹ ero inimicis tuis. ⁊ affligã affligẽtes. te q2 affligẽtes electos a deo, dei inimici reputabãt, ⁊ ipsi⁹ ppli, q2 idololatre ⁊ legis dei, ⁊ ei⁹ cult⁹ inimici, ⁊ aduersarij, ⁊ hoc mõ vr̃ satisfactũ ad illõ deuteronõ.vij. ⁊ iudi.ij. vbi r̃lpo Israelitico fcã phibitio restricta, seu particularis ad gẽtẽ illius patrie, q2 detinebãt p̃riã a Deo dicto populo pmissaz, vt ɔstat i Gabaonitis. Josue.ix. ⁊ .xxj. i fi. ⁊ indistincte, q2 idololatrabãt, ⁊ ne ex amicitia, ⁊ cõfederatione fecissent populũ idololatrare, cuius cã i traditiõe legis. Exodi.xxxiiij. Deus populo Israelitico ait. Caue ne vnq̃ cũ habitatoribus terre illius iungas amicitias, q̃ sint tibi in ruinã, sed ⁊ aras eox destrue, ɔfringe statuas lucosq succide, noli adorare Deũ alienũ dñs zelotes nomẽ eius Deus est emulator ne ineas pactũ cũ hoibus illax regionũ, ne cũ fornicati fuerit cũ dijs suis, ⁊ adorauerũt simulachra eox, vocet te quispiã, vt comedas de imolatis, nec vxorẽ de filiabus eox accipies filijs tuis, ne postq̃ ipse fuerint fornicate fornicari faciãt, ⁊ filios tuos i deos suos q̃ phibitio ex eadẽ cã, ⁊ rõe videbat extẽdi ad oẽs idololatras, cuiuscũq nationis, ⁊ p̃rie, ẽt si de populo Israelitico. vt.ij. Paralipomen.xix. vbi Jehu ppheta ad Josaphat ait. ipio pbe auxiliũ, ⁊ his q oderũt dñz amicitia iungeris. iõ irã qdẽ dñi merebaris. itaq tã ex d̃tẽtione p̃rie pplo pmisse, ⁊ ex idololatria videbat eidẽ pplo phibita amicitia, ⁊ ɔfederatio, ⁊ sic nihil argu.
7 a ɔ̃rio sensu obstat, nec ad ppositũ facit, †q2 lz tale argu. in iure fortissimũ, nõ tz, nec vz q̃n in iure reperit decretũ seu puisuz ɔ̃riuz vt in.c. nullus iudicũ. iuxta.c. significasti. de foro cõpe. ⁊ in.c. vnico. de eta. ⁊ quali.li.vj. nec ob. illud iudicũ.xj. vbi filij Israel. fecerũt ɔfederationẽ cũ Jethe, ɔ̃ filios Amon. nã hoc fecerũt i sui defensionẽ, q2 opprimebant iniuste, ⁊ de facto a filijs Amon, in quo casu nõ solũ a Jethe, q reputabat fidelis, sed ab infidelibus erat pmissuz ac licitũ adiutoriũ assumere. ⁊ hoc mõ saluant oẽs ɔfederationes facte p Dauid ⁊ Machabeos, ⁊ alios q p sui d̃fensione legis ⁊ patrie cũ fidelibus, ⁊ infidelibus pacẽ ad tẽpus fecerũt ab eis adiutoriũ dũ opprimebant iniuste, ⁊ de facto, ⁊ hoc mõ vas electionis. Act.xxiij. posuit dissentionẽ inter Saduceos, ⁊ Phariseos, vt haberet a preside milites, quorũ auxilio seruaret illesus, q2 nulli ex aliquo iure denegat vera defensio, ⁊ mõ põt stare theorica doctox in.d.c. qd sup his de voto. ⁊ in locis. p te allegatis, q liceat fidelib⁹ dũ iniuste ledunt seu opprimunt de fcõ sine lesione legis catholice assumere adiutoriũ ab infideli, seu pagano, imo ẽm postillatorẽ ⁊ doc. alios in.c.
8 xxvij.j. regũ. †vr̃ qd sit pmissuz fidei, prestare adiutoriũ infideli, si opprimat iniuste ⁊ de fcõ in tali casu posset melius allegari.d.c. iulianus. ¶Sed his ⁊ alijs nõ obstã. ex aliquo iure nõ posset stare talis ɔfederatio sub pdcã lege, ⁊ ɔditione quã ais.s. ero tibi ⁊ amicis tuis, ⁊ inimicox tuox inimicus ⁊ aduersarius. nã nulli dubiũ ex vtroq testõ idistincte ab ipso Deo anteq̃ in humanitate appareret est toti generi humano iniuncta pax, ⁊ dãnata inimicitia, ⁊ odiũ respectu ipsox oium, ⁊ ad ipsox vindictã reprobata nã vt deus Leuiti.xix. ait. non facies calũniã proximo tuo, nec vi opprimes eũ. nõ stabis ɔ̃ sanguinẽ proximi tui. non oderis fratrẽ tuũ in corde tuo, nõ queras vltionẽ. diliges amicum sicut teipsuz ⁊ habemus i ecclesi.xxviij. in prin. relinque proximo tuo nocenti te, ⁊ tunc deprecanti tibi peccata soluentur, ad quorum peccatorũ obseruationẽ oportet nullã cõfederationez facere cum aliquo particularẽ, vt opprimat pximus seu de facto ledat in aliquo, sed vniuersaliter cũ omni proximo pacẽ tenere. ideo deus per prophetã indistincte in Psalmo.xxxiij. ait. Inquire pacem ⁊ persequere eam. ⁊ Hester. capitulo.xiij. ait. Optata cunctis mortalibus pace fruent. ⁊ ipse deus per zachariã.c.viij. ait veritatem tantã ⁊ pacẽ diligite scilicet indistincte ⁊ vniuersaliter, cũ esset absurdum dicere q liceret alicui non tenere veritatem cum pariter veritas ⁊ pax a deo commendantur. ideo. Psal. in psal. lxxxiiij. ait. veritas de celo pspexit, ⁊ iustitia ⁊ pax osculate sunt, nam impossibile est, vbi non est pax, iustitia sit ex vtraq parte cõtendentiũ, q2 vt Esaias.xxxij. ait. erit opus iustitie pax. itaq nullus iuste valet excludi a iustitia, nec a pace. nã vt ipse deus postq̃ in humanitate apparuit Marci.ix. ait. pacẽ habete inter vos.s. vniuersaliter cuz oibus. nam alias existens in pace, cum vno, ⁊ in odio cũ alio, nõ vere, ⁊ realiter vr̃ esse in pace. nam vt redemptor Math.x. ⁊ Jo.xiiij. toto generi humano in suo testamento ait.
9 †Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, cuius heres non est, qui pacem eius testamento relictam non habet. ideo ipse cõscius secretorũ dei ad Roma.xij. dicit. Charitatem fraternitatis inuicez diligentes, ⁊ cum omnibus pacem habentes. ⁊ beatus Augusti. in sermone martyruz. super illis verbis apostoli ad Ephesios.v. imitatores dei estote sicut filij carissimi. dicit iuste ⁊ caste viuere ⁊ charitatem cum omnibus custodire cũ dei adiutorio oibus preceptũ est. Et ipse apostolus.ij. ad Corin.xiij. oibus ait. Pacẽ habete, ⁊ deus pacis ⁊ dilectionis erit vobiscũ. naz vt magister noster Jo.xvj. dicit. Hec locutus suz vobis, vt in me pacẽ hẽtis, q2 ex deũ nulla ẽ vera pax. Nã vt deus p Esai.lvij. dicit Nõ ẽ pax impijs, dicit dñs de⁹. ⁊ sic Sapiẽtia.c.iij. clamat. Q̃m donũ ⁊ pax est electis eius. ⁊ vas electionis, ad Rom.ij. ait Gloria aũt ⁊ honor ⁊ pax. omni operanti bonũ, non est aceptio psonarũ apud deũ. nã ita pax redẽptore nostro vniuersaliter iniũcta est, ⁊ cõmendatur qd precepit oibus indistincte. Matt.v. vt nõ solũ amicos, lz inimicos diligerẽt. Nã ipse de⁹ vt dixi, cũ i humanitate apparuit i maiori pfectiõe ⁊ trãqllitate, ac charitate ⁊ pfectione voluit pcedere, vñ hñ beat⁹ Gregorius, put hr̃ in.c. hec aũt.xxiij.q.iiij. ait. ⁊ ipse redẽptor. Marci.xj. dicit. Et cũ stabitis ad orandũ, dimittite si qd habebitis aduersus aliquẽ, vt pr̃ vester qui in celis est dimitat vobis peccata vestra. Et hoc idem Matt.v. ostendit ⁊ testat, cũ dicit. Si ergo offers munus tuũ ad altare, ⁊ ibi recordatus fueris, q2 frater tuus hz aliquid aduersuz te, relinque ibi mun⁹ tuũ ante altare, ⁊ vade prius recõciliari fratri tuo. Et dũ magister noster. Mat.vj. docet nos orare, vt dicamus ait. Dimitte nobis debita nostra sicut ⁊ nos dimittimus debitoribus nostris. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorũ, dimittet ⁊ vobis pater celestis. Si ãt nõ dimiseritis hominibus nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. q2 vt beatus Joã. in sua prima epistola.c.ij. ait. Qui aũt odit fratrẽ suũ, in tenebris ambulat, ⁊ nescit quo eat, q2 tenebre obcecauerunt oculos eius.
10 †Nã redẽptor noster. Matt.xxij. post primũ ⁊ precipuũ pceptũ de ipsius dei dilectione, ẽm simile huic dixit de dilectione proximi, ɔ̃ quẽ nõ lz ɔfederationẽ pdictã sine transgressione pcepti diuini facere. nã Eccl̃a.vj.c. in prin. clamat. Noli fieri p amico inimicus proximo. sicut fit in predicta ɔfederatione, de qua agit, vt beatus Ambro. in li. de officijs, put habet in.c. deniq.xiiij.q.v. ait. Deniq si nõ pot subuenire alteri nisi ledat, cõmodius est neutrũ iuuari q̃ grauare alterũ. Ideo Salomõ. Prouerbiorũ.xvj. ad ppositũ ait. Inimicos quoq eius querteret ad pacez, vt non diuidatur aut soluatur inter ipsos vinculum charitatis. naz vt dictus beatus Joannes in prima epistola.c.iiij. ait. Charissimi, diligamus nos inuicem, si diligimus inuicẽ, deus in nobis manet. ⁊ charitas in nobis perfecta est. ideo Psal. in psal.cxix. ait. Cum his

bis q̃ oderũt pacẽ erã pacificus, vt reduceret eos qetos ad Dei gratiã ꝛ charitatẽ sine qua pace, vt dixi dei gratia ꝛ charitate qs nõ vꝫ stare, cũ videat̃ tãq̃ legis ꝯtẽptor ꝛ preuaricator, ꝛ vt xp̃i inimicus ꝛ aduersarius eius testamẽtũ ac successionẽ repudiare. nã vt ipse magister noster Math. v. ait beati pacifici, q̃m filij dei vocabunt̃. postq̃ testim̃ eius tenuerũt ꝛ acceptauerũt. nã vt beatus Augusti. ad Macedoniũ ꝑut hꝛ in. c. dꝫ homo. xxiiij. q. iiij. ait. Debet homo diligere proximũ sicut seipsuꝫ, vt quã potuerit hominẽ beneficiẽtie ꝯsolatione vel informatione doctrine, vel disciplinę, correctione adducat ad colẽdũ deũ, qr vt ecclesiasticus xxviij. ait. ꝛ vir peccator turbabit amicos, ꝛ in medio pacẽ habentiũ immittit inimicitiã, qr vt Salomon prouerbioꝝ. xvij. dicit. semper iurgia querit malus. ideo Psal. in psal. xxxvj. ait. Noli emulari in malignãtibus, neq̃ zelaueris faciẽtes iniquitatẽ. nã nulli dubiũ est quin iste ꝯfederationes sub predicta lege, ꝛ ꝯditione q̃ ais parũ, aut nihil differãt a ꝯiurationibus, seu ꝯspirationibus,
11 †que ex omni iure dãnant̃, vt. s̃. de iure diuino satis ostẽdit̃ ꝛ de iure pontificio in ꝯcilio Africano, ꝑut in. c. cõiurationũ, ꝛ in. c. cõspirationũ. ꝛ in. c. si qui clerici. cũ duob. seq. ꝛ in. c. statuimus. xj. q. j. ꝛ in. c. ꝯspiratores. iij. q. iiij. ꝛ in. c. cũ. J. ꝛ. A. de regul. iur. vr̃ ꝯstare. nã nil aliud vr̃ ꝯiuratio, seu ꝯfederatio sonare, q̃ amicitia ꝛ fedus in aliquos particulare in preiudiciũ, ꝛ turbationẽ alioꝝ facere, vt cle. pastoralis. in. §. sane. de re iud. ꝛ in locis preallegatis, q̃ sine peccato ꝛ trãsgressione iuris diuini ꝛ pontificij quorũ intẽtio tẽdit ad salutẽ aiaꝝ, vt. s̃. fieri nõ põt, nec vꝫ, vt quis ab amore proximi recedat, vt ꝯturbationẽ ꝑximo iponat. Nam vt apostolus ad Gala. ait. qui aũt ꝯturbat vos portabit iudiciũ q̃cũq̃ est ille, qr vt Salomon Prouer. xvij. dicit. omni tpe diligit qui amicus est. nã de iure diuino qui in aliũ finẽ vltimũ actũ constituit q̃ deuꝫ, infideliter agit, ꝛ vr̃ idololatrare. si ergo iũgat q̃ amicitiã vt ex alia pte diuisionẽ ꝛ turbationẽ faciat aliuꝫ vltimũ finẽ ad quem actus dirigit ponit q̃ deũ, q̃ nihil ab idololatria differt, vt doctores sup illud verbũ Judicũ. viij. c. percusserũt cũ Baal. fedus, vt esset eis in deum, optime hoc dicunt.
12 ¶ Ex quibus cõstat, † q̃ nõ liceat alicui principi seculari cuꝫ infideli, nec cũ fideli nec de iure diuino, vt. s̃. nec canonico, nec ciuili ꝯfederationẽ sub dicta ꝯditione facere. nã, vt in. l. si quis in ꝑn. .C. ad. l. iul. maie. prout trãslata, ꝛ approbata est in. c. si qs cũ militibus. vj. q. j. prohibet̃, ne fiat ꝯiuratio, aut ꝯfederati cũ militibus, siue priuatis barbaris, ꝛ si talis ꝯfederatio, vt. s̃. apud seculares vr̃ ꝑhibita ac aliena ab omni catholico, ꝛ charitate, a fortiori apud sũmũ pontifi. xp̃i vicariũ, cui iniũctũ est, vt indistincte ꝛ vlr̃ i toto orbe oẽs oues, siñ ꝑsonaꝝ acceptiõe teneat ꝛ pascat i pace cũ Petro. ꝛ in sui ꝑsonã eius successoribus ipse deus. Jo. vlt. ait. Pasce agnos meos, pasce oues meas. ꝛ sic assumptus i plenitudinẽ ptãtis, vt in. c. decreto. ꝛ in. c. qui se scit. ij. q. vj. ꝛ in. c. ita dñs. xix. distin. ꝛ in. c. loquit̃ dñs. ꝛ in. c. manet. ꝛ in. c. q̃dcũq̃. xxiiij. q. j. ꝛ in. c. q̃uis. ꝛ in. c. in nouo. xxj. dist. ꝛ in. c. alioꝝ. ꝛ in. c. cuncta per mũdũ, ꝛ quasi ꝑ totũ. ix. q. iij. ꝛ in. c. ad honorẽ, de auctoritate ꝛ vsu pallij. ꝛ in. c. significasti. de elec. nã vt bea. Bern. in suo. ij. li. de ꝯsideratione ad Eugeniũ ait. Tu es cui claues tradite sunt cui claues credite sunt. Sunt quidem ꝛ alij celi ianitores, ꝛ gregum pastores, sed tu tanto gloriosius q̃to differentius vtrũq̃ pre ceteris nomẽ hereditasti. habẽt illi assignatos sibi greges, singuli singulos, tibi vniuersi crediti vni vnus. nec mõ ouiuꝫ sed ꝛ pastoꝝ oium tu vnus pastor. vnde id probẽ q̃ris ex verbo dñi, cui enim nõ dico epoꝝ, sed ẽt apostoloꝝ, sic absolute, ꝛ indiscrete cõmisse sunt oues. Si me amas Petre, pasce oues meas quas, illius, vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certe regni oues meas inquit. cui non planũ non designasse aliquas, sed assignasse omnes nihil excipitur vbi distinguitur nihil ꝛc. Ergo iuxta canones tuos alij in parte solicitudinis, tu in plenitudineꝫ ptãtis vocatus es. alioꝝ potestas certis arctat̃ limitibus tua extẽdit̃ ꝛ in ipsos qui super alios ptãtes acceperũt. ꝛ hec Bernardus.
13 † Et sic sũmus põtifex xp̃i vicarius ad quẽ regũ stat⁹ ꝛ omniũ fideliũ disponere pertinet, qui super gentes ꝛ regna a dño cõstitutus est euellat, dissipet, edificet, ꝛ plãtet, ꝛ tãq̃ xp̃i summi regis reguꝫ vice fungẽs in terris ac oiuꝫ viuorũ iudex vniuersalis rector, ꝛ pastor indistincte, ꝛ vniuersalis dꝫ oẽs oues tenere in federe ꝛ ꝯfederatione ac vnione vniuersali ꝛ noxia ꝛ scandala submouere, vt anime subditoꝝ sibi cõmisse ex sua diligẽtia, ꝛ vigilãtia viuẽtes quiete, ꝛ trãquille dirigant̃ in patriã, qr Judith. viij. ait. ꝛ nũc fratres quoniã vos, qui estis presbiteri in populo dei, ꝛ ex vobis pẽdẽt anima illoꝝ, ad eloq̃ũ vestrũ corda eoꝝ erigite. nã Julia. pp̃ ꝑut hꝛ i. c. officij nr̃i. xxiiij. q. j. ait. Officij nr̃i ꝯsideratione nõ est nobis dissimulare, nõ est tacere libertas qbus maior cunctis xp̃iane religionis zelus incũbit. nã Jnn. papa. iiij. ꝯcilio generali Lugdu. prout habetur in. c. j. de homicidio. lib. vj. ait. ꝛ morte tandẽ subiẽs tpalẽ dei filius Jesus xp̃s, ne gregẽ sui pretio sanguinis gloriosi redemptũ, ascensurus post resurrectionem ad patrẽ absq̃ pastore desereret, ipsius curã beato Petro apostolo, vt sue stabilitate fidei ceteros in christiana religione firmaret eorũq̃ mentes ad salutis opera sue accẽdere deuotionis ardore cõmisit. vnde nos eiusdẽ apostoli effecti, disponẽte dño licet immeriti successores ꝛ ipsius redẽptoris locũ in terris, q̃q̃ indigne tenentes circa gregis eiusdẽ custodiã solicitis excitati vigilijs, ꝛ animaꝝ saluti iugis attẽtione cogitationis intẽdere submouendo noxia ꝛ agẽdo profutura debemus ꝛ excusso a nobis negligẽtie somno, nr̃iq̃ cordis oculis diligẽtia sedula vigilãtibus, animas Deo lucrifacere sua nobis cooperante gratia valeamus ꝛ in. c. j. de offi. lega. eo. lib. idem Jnn. optime ait. officij nostri debitũ remedijs inuigilat subditoꝝ, qr dũ eoruꝫ excutimus onera,
14 † dum scandala remouemus, nos in eoꝝ quiete quiescimus, ꝛ fouemur in pace, ꝛ in. c. ad apostolice. de re iud. eo. lib. idẽ Jnn. ad Federicũ principẽ ait. q̃ nos fratres nostri q̃tũ in nobis erat pacẽ per omnia secũ habere, necnon cũ oibus hominibus optabamus, parati sibi pacẽ, ꝛ trãquillitatẽ dare, ac mundo ẽt vniuerso itaq̃ pontifex vniuersaliter inter oẽs catholicos dꝫ tenere, solicitare, ꝛ procurare quietem, ꝛ pacem. nam Clemens. v. in cle. pastoralis. de re iud. in prin. ad propositũ ait. Pastoralis cura solicitudinis nobis diuinitus super cunctas xp̃iani populi nationes iniuncta, nos inuigilare remedijs subiectoꝝ, eorũdem periculis obuiare, ꝛ scãdala remouere cõpellit. ꝛ Bonifacius. viij. in proemio sexti dicit. Regimini presidentes sollicitamur curis cõtinuis, ꝛ assidua meditatione vrgemur, vt iuxta credite nobis dispẽsationis officiũ subditoꝝ cõmodis, in quoꝝ ꝑsperitate vtiq̃ prosperamur, iugi q̃tũ nobis ex alto ꝯcessuꝫ fuerit solicitudinis studio intẽdamus, amplectimur quippe volũtarios pro ipsorum quiete, labores, ꝛ noctes, quãdoq̃ trãsimus insomnes vt scandala remoueamus ab ipsis. ꝛ Gregorius. ix. in proemio decreta. dicit. Rex pacificus pia miseratiõe disposuit sibi subditos fore pudicos, pacificos, ꝛ voluit tales ꝑ suos vicarios fieri, ꝛ ꝯseruari. naꝫ vt ipse deus ꝑ Esaiã. xlix. de summo pontifice eius futuro vicario ait. Dedi te in lucẽ gentiũ, vt sis salus mea vsq̃ ad extremũ terre, ꝛ dedi te in fedus populi, vt suscitares terram. s. curã ꝛ pacẽ eius tenendo indistincte, cuꝫ sibi oẽs agnos ꝛ oues sine aliqua diuisione cõmisit. qui vt bonus pastor tenetur vigilare, iuxta curã ꝛ onus sibi iniunctuꝫ, vt per se ꝛ suos prelatos prouinciales, seu commissarios teneat oẽs catholicos trãquillos, ac quietos in pa-
15 ce, vt i. c. studẽdũ. xc. di. vbi ꝯciliũ. ait. † Studẽdũ est epis, vt dissidẽtes frẽs siue clericos, siue laicos, ad pacẽ magis q̃ ad iudiciũ coerceat, ꝛ sĩ h̃ i ꝯtẽdẽtes de iure. vt i. c. vnico. õ mutuis petitionibus. ꝛ in. c. grauis. de deposi. a fortiori in ꝯtendẽtes de facto, vt in. c. placuit. ꝛ in. c. precipimus. perlatũ. eadẽ. xc. dist. ꝛ bene ꝑ Alexandrũ. iij. in ꝯcilio Lateran̄. ꝑut hꝛ in. c. j. de treuga ꝛ pace vt ipse deus colatur ac veneretur ab omnibus catholicis in vnione, quiete, ꝛ pace. Nã vt beatus Cyprianus, ꝑut hꝛ in. c. alienus xxiiij. q. j. ait Alienus est, ꝑfanus est, hostis est, hr̃e nõ põt deum patrẽ, q̃ vniuersalis ecclesie nõ tenet vnitatẽ. Jdẽ dñs cũ discipulis suis. ait vt vnamitatẽ suaderet ꝛ pacẽ. dico inq̃t vobis, si duo ex vobis ꝯuenerint ꝛc. nã vt beat⁹ Aug. ad Bonifa. ꝑut trãslatũ ẽ in. c. ipsa pietas. xxiij. q. iiij. in. §. ꝯuiuiũ. dicit. Cõuiuiũ dñi est vnitas corporis Christi, nõ solũ in sacramẽto altaris, sꝫ in vinculo pacis in qua vnione ꝛ vinculo pacis ex vigilãtia ꝛ pietate pastoris. cultus diuinus augebitur. ac ecclesia dei muneribus ꝛ oblationibus fideliũ illustrabit̃. naꝫ vt. ij. Macha. c. iij. litera in principio ait. Jgitur cũ sancta ciuitas habitaret̃ in omni pace, leges autẽ ad huc optime custodirentur, propter Onie põti. dispositionẽ, ꝛ animo odia habẽtes mala fiebat, vt ꝛ ipsi reges ꝛ principes locũ summo honore dignũ ducerent, ꝛ tẽplũ maximis muneribus illustrarẽt. Cuius cã si summus põtifex Christi vicarius, ꝑ denuntiationẽ euãgelicã ac correctionẽ fraternã nõ valet impedire prin-
16 cipes, vt a bello, ac molestia, ꝛ oppressiõe fideliũ desistãt, † opꝫ vt iuxta ipsius Christi doctrinaꝫ Mathei. xviij. exeat, ac veniat in actũ iustitie, ꝛ ꝑcedat ꝑ censuras ꝛ penas ꝯ inobedientes, ac ꝑtinaces, ꝛ deuiantes, ꝛ recedentes a precepto diuino, de dilectiõe proximi ꝛ pace tenenda ꝛ charitate, ꝛ sic cõtra peccãtes mortaliter, vt in. d. c. nouit. de iudi. ꝛ in. d. c. ad apostolice. de re iud. li. vj. ꝛ in dicta clemen. vnica. de iureiur. ꝛ in dicta cle. pastoralis. de re iud. vt istorum spiritus salui sint in interitũ carnis, vt apostolus, ad Corint. ca. v. ait. Tradere huiusmodi hominẽ sathane in interitum carnis vt spiritus saluus sit, cũ vt beatus Augusti. cõtra

Mani. prout habetur in.c. ille gladium.xxiij.q.iiij.in.c. itez cũ dicit. ⁊ noueritis aliqñ pastorem flagello errantia pecora reuocare. nam vt idem beatus Augusti. super Jo.iij. prout habetur.in. c.quando.xxiij.q.iiij.ait. Hoc enim affligitur, vt reuertatur.

SVMMARIVM

1 Christianis nunquid licitũ prestare auxilium infidelibus.
2 Coniuratio nunquid videatur approbata ab omni iure.
3 Cõmutatio nunquid possit capi in bonam partem.
Uicinitas cõmodum, aut incõmodum parit.
4 Iniuria depellenda sed non inferenda.

Discipulus.

1 §. Uidet̃ q̃ aliquo iure opinio tua nõ possit stare, nec excusari a ꝯdictione valeas. † Nam qd dicis, fuit licitũ Machabeis, ac a deo pmissũ, put i.d.c.viij. ⁊.xiiij. ꝯfederationẽ ⁊ amicitiã cũ Roma. aduersus alios infideles facere ex rõne tua seu fundamẽto hoc stare nõ vz. cũ, vt dixi, tuipse presupponis ꝯriũ, cũ ad illud qd deus ait populo Israelitico. exodi. xxiij. inimicus ero inimicis tuis. dicis ꝙ hoc fuit hac de cã q: inimici dicti populi Israelitici erãt infideles, ac idololatre, ⁊ sic ipsius dei ⁊ eius cultus inimici, ⁊ aduersarij, ⁊ ad excludendũ argu. a ꝯrio sensu assumptũ. Deuteronõ. vij. ⁊ iudicũ. ij. vbi videbat̃ prohibitio facta dicto populo ac Josue ab ipso Deo, ne cũ hominibus illius patrie amicitiã, seu ꝯfederatione facerẽt. asseris eandẽ ꝓhibitionẽ ex eadẽ cã ⁊ rõne extẽdi ad oẽs alios cuiuscũq; p̃rie, ⁊ nationis idololatras. Pro cuius corroboratione adduxisti verba Jehu, ad Josaphat. ij. Paralipo. xix. ibi impio prebes auxiliũ, ⁊ his qui oderũt dñm amicitia iungeris. Ex quo fundamẽto, ⁊ rõne si plz, vr̃ qd Machabei nõ potuerunt sine crimine amicitiã, ⁊ ꝯfederationẽ cũ Roma. facere cũ nullus vz eos excusare, tũc ab idololatria, ⁊ sic vt inimici dei, ⁊ eius cultus aduersarij erãt ab illo populo, vt idololatre euitãdi. Itaq; sp vr̃ predicta opi. posse stare, ꝙ liceat p̃ncipi xp̃iano, vt Machabeis cũ alio fideli, aut infideli fedus inire, ⁊ ꝯfederationẽ facere. ꝑ cuius corroboratione vr̃ facere satis predcã auctoritas ex. j. reg. xxvij. ⁊. xxix. vbi Dauid obtulit adiutoriũ, ⁊ ꝯfederationẽ Achis regi Geth. ifideli, ⁊ nõ stetit p Dauit, ꝙ ei adiutoriũ nõ prestasset. Fateor tñ nõ multũ faciat ad propositũ, seu p̃ncipalẽ q̃õnẽ. d.c. iulianus. lz ſm Jnn. Host. Jo. an. ⁊ alios vr̃ ꝓbare, ꝙ fidelis potest prestare auxiliũ ifideli, seu pagano, nec vr̃ mihi ex veteri testõ ita pax vniuersaliter iuncta, sit cũ in lib. iudicũ. c. ix. litera ait. misitq; dñs spiritũ pessimũ iter Abimelech, ⁊ habitatores Sichẽ, scilicet ad suscitãdũ discordiã, ⁊ nõnunq̃ in sacra scriptura videmus, liceat fidelibus ꝯ alios bellare, ⁊ perseq inimicos, ⁊ aduersarios, ⁊ sic diuidere pacẽ, ac vnionẽ vl̃em, ex q̃ vnione, ⁊ ex eius fundamẽto, ⁊ rõne voluisti predictã ꝯfederationẽ ab oi iure excludere, ac dãnare. nã tu vides post predcãz prohibitionẽ de pace facienda a deo dicto populo facta ipse Deus leuiti. xxvj. dcõ populo ait. Persequimini inimicos vestros. ⁊ in.d.c. deuteronõ. vij. Deus dcõ populo dixit. pcuties eos vsq; ad intentionem. ⁊. ij. Regum. c. xxij. Dauid ait. Persequar inimicos meos, ⁊ conteram, ⁊ non conuertar, donec consumam eos. consumam eos ⁊ confringam, vt non cõsurgant, delebo eos de puluere. Hoc idez ipse propheta ait in psal. lxvij. hoc idẽ fecit ipse Dauid in dicto. j. reg. xvij. vbi omni dei ꝑsequebat̃ ꝯuicinos illius p̃rie, i qua manebat, ⁊ d̃ bonis ipsorũ faciebat pdã absq; eo, ꝙ illi darẽt sibi aliquã molestiã hoc vr̃ approbatũ p ecclesiã ⁊ eoꝝ docto. vt ꝑsequãtur iniqui, ⁊ praui sine misericordia, put beatus Ambro. in suo. j. lib. de officijs put h̃r in.c. est iniusta. xxiij. qõ. iiij. ait. Scriptũ est de quodã, nõ misereberis illius, ⁊ in lib. Reg. legit̃, ꝙ Saul ꝯxit offensaz, q: misertus est Achab hosti regio. nã beatus August. put in.c. qñ. ⁊ in.c. nimiũ. ea. cã. ⁊. q. exhortat̃, ac cõmẽdat principes pcedẽtes ꝯ iniquos seu delinquẽtes, nã vt ipse beatus Auge. in lib. de ciui. dei. put h̃r in.c. quicũq;. xxiij. q. vlt. ait. quicũq; pcutit malos in eo ꝙ mali sunt, ⁊ hz vasa interfectionis minister Dei est. hoc idẽ bea. Hierony. sup Ezechielẽ put h̃r in.c. q malos. xxiij. q. v. itaq; vr̃ ex oi iure, liceat hominibus ꝑseq inimicos ⁊ aduersarios, imo videmus math. x. magister noster ait. Nolite arbitrari, q: veneriz pacẽ mittere in terrã nõ veni pacẽ mittere, sz gladiũ, veni. n. separare hominẽ aduersus p̃rez suũ, ⁊ filiã aduersus m̃rez suã, ⁊ sic vr̃ nõnũq̃ a deo fiat inter gẽtes diuisio. ⁊ vt reuertamur ad casuz, vr̃ mihi nõ multũ obstet ad pdcãm ꝯfederationẽ hoc qd ais, ꝙ ꝯfederatio nihil distet a ꝯiuratione, seu ꝯspiratione. nã salua reuerẽtia aliud est ꝯfederationẽ facere, ⁊ amicitiam inter aliquos iurare, aliud ꝯiurationẽ, aut ꝯspirationẽ, que simpl'r ⁊ ꝓprie sonat in malũ, ⁊ ꝯ superiorẽ, quare tñ dãnat̃ ⁊ punit̃ iure, vt i.d.c. ꝯiurationũ, ⁊ ꝯspirationũ, ⁊ si qui clerici. ⁊ alijs xj. q. j. ⁊ in.d.l. si qs. C. ad. l. iul. maie. canonizata. vj. q. j. q̃ expresse loq̃t̃ ꝯ subditos ꝯspirãtes ꝯ ipatorẽ ⁊ suos collaterales, secꝰ vt dico, si tres aut quatuor principes faciũt amicitiã inter se ⁊ cõfederationẽ se mutuo iurando, in quo nullũ crimẽ vñr cõmitere. naz nulli dubiũ, ꝯfederatio videat̃ approbata ab omni iure ⁊ ecclesia vt diximus de Machabeis cum Roma. de Jonatha cum Dauid, de Dauid cum senioribus Israel in Hebron, coraz dño Cuius cã videmus, ꝯ recusantes, ⁊ nolẽtes obseruare ꝯfederationẽ initã. ⁊ factã, ecclesia ad eius obseruãtiã ꝯsueuit p cẽsuras ⁊ penas procedere, ac cõpellere sic ꝯfederatos. vt in.c. nouit. de iudi. vbi stante bello inter regẽ Francie, ⁊ Anglie, Innocen. iij. papa ad iustificadũ ꝓcessuz ꝯ regẽ Frã. adducit federa pacis inter ipsos reges ꝓprio iurõ firmata. facit tex. in.c. omne. xxij. q. j. vbi federa approbant̃, ⁊ ꝯsuluit ꝯciliũ Toletanũ, vt pro cõseruatione ⁊ validitate federis interueniat iurm̃ in federe, vt in re licita, q alias iurm̃ supfluũ, ⁊ temerariũ, imo vr̃ aliud magis graue ꝙ sit ꝯfederatio iusta ac licita inter sũmũ pontifi. ⁊ imperatorem aut aliũ secularẽ. cũ Inn. iiij. in cõcilio prout h̃r in.d.c. apstolice. de re iud. lib. vj. allegat ꝯfederationẽ inter Federicũ imperatorẽ ⁊ ecclesiã initã, ⁊ factã, ꝯ quam imperator nõ debeat venire. hoc idem probatur in.c. ego. lxiij. dist. in fi. vbi Ludouicus imperator de pontifice Pascali ait. ⁊ dum consecratus fuerit, legati ad nos vel ad nostros successores reges Franco. dirigantur, qui inter nos, ⁊ inter illam amicitiam, charitatem, ⁊ pacẽ consotiẽt, ac ẽt quampluries ecclesia seu papa requisiuit adiutorium ab imperatore ⁊ alijs principibus in necessarijs ecclesie, ⁊ alijs oppressis, tãquã ab habẽtibus amicitiã ⁊ ꝯfederationẽ. † Nec si placet, omnis cõiuratio aut cõspiratio vr̃ de iure dãnata. Nã ſm subiectam materiã a iure permittitur ⁊ approbatur ⁊ assumitur in bonã partẽ, vt in.c. sane. xvj. q. vij. ⁊ in pluribus alijs casibus, quos ponit Jnn. in.c. j. de scisma. quos refert Jo. an. ⁊ alij doc. in.c. exhibita. de iudi. vbi vr̃, ꝙ indistincta conspiratio, ⁊ a fortiori cõfederatio nõ dãnetur p doc. nec excludatur a iure, imo vr̃ permissũ, vt liceat principi christiano. vt. s̃. cũ alijs cõfederationẽ facere imo iniũctũ ꝓ defensione sua ⁊ suorũ, ꝯseruatione, ac quiete, ⁊ pace reipublice, ⁊ per maxime cũ vicinis, ex quorũ bello ⁊ diuisione magis respublica leditur ac turbat̃ q̃ a remotis seu ab extraneis, q: ex vicinitate sequit̃ cõmodũ, vel incõmodũ, vt Genesis. xix. ⁊ in c. pisanis de resti. spo. in princip. ⁊ in.c. sedet ꝯtinuo. de peni. dist. j. ⁊ in.c. sacris. de sepultu. ⁊ in.c. si ciuitas. de senten. excom. li. vj. ⁊ in.c. vnico. de conse. eccle. vel alta. eo. li. Cuius cã postq̃ princeps hz curã ⁊ tuitionẽ illius ciuitatis, vt faciat ea que ptinẽt ad suũ officiũ a deo sibi iniunctũ, ⁊ ea que ptinẽt ad suã dignitatẽ, in pacificatione, ac quiete ⁊ tranquilitate subditorũ, ⁊ hac de cã faciat ꝯfederatione cũ alijs vr̃ magis mereat̃ q̃ peccet aut iniustũ facit. Nã habemus in.c. dilecto. in. §. equidẽ. de senten. excõmuni. li. vj. quid Jano. iiij. in cõcilio Lugduneñ. de adiutorio ait. Egdẽ cũ liceat cuilibet suo vicino, vel p̃ximo pro repellẽda ipsius iniuria suum impartiri auxilium, imo si potest ⁊ negligat videatur iniurantẽ fouere, ac esse particeps eius culpe. naz ⁊ beatus Ambrosius in suo. j. lib. de offi. prout translatum est in cap. fortitudo xxiij. q. iij. ait. Fortitudo que bello tuetur a barbaris patriã, vel domi defendit infirmos, vel a latronibꝰ socios, plena iustitia est. nã vt ipse Ambrosius in eo. li. offi. prout habetur in.c. non inferenda. ea causa ⁊. q. dicit, † non inferenda, sz depellẽda iniuria lex virtutis est. 4 Qui enim repellit a socio iniuriã si potest, taz est in vitio q̃ ille qui facit. Unde sanctus Moyses hinc prius orsus est tẽtamenta imbecilis fortitudiuis, nã cũ vidisset hebreũ ab egyptio iniuriam accipientez, defendit ita, vt egyptiũ prosterneret atq; in arena absconderet, ⁊ sic videtur iuuare socios infirmos amicos ⁊ proximos plena iustitia sit, ⁊ a fortiori subditos, in quorũ tuitione ac protectione princeps tuetur ⁊ conseruatur in eorum conseruatione, tranquillitate ⁊ pace tenetur vigilare, ac confederationẽ predictam cum quibus ⁊ quando viderit expedire facere.

SVMMARIVM

1 Amicitias quatenus ⁊ cum quibus inire liceat.
2 Intellectus. c. ꝙ super his. de voto.
3 Principes contra quos procedere debeant ad punitionem ⁊ quomodo.
4 Deus

4 Deus irascitur ex negligētia correctionis delictorum.
5 Iniuria illata cur remittenda.
Regum proprium officium quale sit.
7 Potestate in ecclesia cur requisite.
8 Intellectus.c.ego Ludouicus.lxiij.dist.
9 Interpretatio non datur nisi in dubijs.
10 Iuramentum in malis promissionibus resciendendum.
11 Utile per inutile in iure quando vitietur.
12 Unitas malorum diuidenda.

¶ Magister.

1 §. Antequā veniā ad aliud volo dicere, † ꝙ argumē p se assumptū ex.viij.τ.xiiij.machabeorū, nihil ob.nec excludit absolutionem datā ad illud. Exo.xxxiiij.vbi Deus dixit populo Israelitico.inimicus ero inimicis tuis, qꝛ est ibi τ militat alia ratio,que nō est,nec militat cā machabeo. cum Roma.qꝛ vt iā dixi.hoc licebat machabeis multis ex causis,qꝛ iniuste,τ de facto opprimebanꝭ a gēte Syrie Persarū, ad quā oppressionē euitādā in sui defensionē legis,τ pāie, vt.§.satis ostē sū est erat licitū machabeis ac permissum amicitiā τ ꝯfederatio nē cū Roma.facere. Nā lꝫ ipsi roma.fuissent infideles, τ idololatre in rebus belli,τ cū amicis τ ꝯfederatis erant bone ꝯditionis vt apostillator,τ alij doc.iuxta literā dicūt.d.c.viij. τ in cultu diuino,τ tāgēt:bus legē nullā dabāt impedimētū,nec aduersabātur imo gaudebāt de sacerdotio,τ sacerdote eorū, vt satis ꝯstat in.d.c.xiij.qđ secus erat de illis deuteronō.vij.τ iudicū.ij. vbi fuit facta ꝓhibitio de federe,seu de ꝯfederatione cū gēte illus patrie qꝛ ꝓcurabāt corrūpere mores illoꝝ de populo Israel,τ reducere eos ad idololatriā,ꝓut ꝯstat feceꝛūt,vt Esdre.j.c.ix.τ Esdre.ij. c.viij.τ hoc idē erat de gente Syrie τ Persarū quoꝝ intentio principalis erat trahere machabeos ad idololatriā, vt pluries traxerūt,vt satis ꝯstat.j.macha.τ successiue in alijs.nā si bñ aduertisti,cā prohibitionis.Exo.xxxiiij.fuit pcipua, τ maxima, ne ex amicitia,aut confederatione, seu affinitate populus Israeliticus traherēt ad idololatriā,vt dixi fuerunt multi taciti τ Salomon.vt.iij.regū c.xj.qꝛ.cā cessante in Roma.τ machabeis manifeste est ꝓhibitio.cum deus ibi Exo.xxxiiij.d.populo dixit.caue,ne vnꝗ cū habitatorib⁹ terre illius iūgas amicitias ꝗ sint tibi in ruinā secus ad ruinā euitandā,τ eoꝝ ꝑsonas, τ legē paternā τ eius cerimonias cōseruandas,vt faciebāt machabei ex amicitia τ ꝯfederatione romanorū,vt satis probaꝭ, vt dixi.i.d.xiij. c.que cā prohibitionis.deutero.vij.τ iudicū.ij.semꝑ erat, ne ille populus amicitiam τ ꝯfederationē cum gente illa faceret. τ per maxime qꝛ erat alia causa dicte prohibitionis,qꝛ gens illius patrie detinebat patriā populo predicto promissaꝫ τ Deo, ꝯ cuius promissionē ac ꝓhibitionē nō licebat predicto populo amicitiaꝫ aut ꝯfederationē facere,vt satis probaꝭ Iosue.xxi.τ.ix. vbi Gabaonite sub fraude,τ simulatione venerunt ad Iosue cui atqꝫ simul omni Israel dixerūt.de terra longinqua venimus pacē vobiscum facere cupientes.responderunt filij Israel ad eos.ne forte in terra que sorte nobis debeꝭ habitetis,τ nō possimus fedus inire vobiscū.f.rōne predicte prohibitionis, τ promissionis pāie
6 que vt in.c.xix.sorte diuisa est per tribus suas.† Ex quibus non posset inferri stante opi.Inn.Host.τ alioꝝ in.d.c. qđ super his de voto.ꝙ terra sancta que ex natiuitate,ꝯuersatione, τ passione Iesu christi.necnō,vt doc.dicunt,in.c.ad apostolice in.§.nos itaqꝫ.de iud.lib.vj.rōne regni Sicilie debeꝭ ecclesie, cuius causa papa iuste cōcedit indulgētias euntibus in recuperationē terre sancte,vt Christus,vbi passus est,ibi colatur a Christianis,ꝙ nec ipse papa,nec alter princeps christianus, posset componere amicitiam cum Soldano,aut machometanis detinentibus dictam terrā sanctā,licet dicat dictus Inn.ꝙ iuste eā possideāt ꝙ satis est mirandū ꝙ iuste possideant τ iuste possent debellari, vt in.c.dispar.xxiij.q.vij.τ in.d.c.qđ sup his.τ in.c.ex multa.de voto.vbi tenet votū in succursum seu liberationē terre sancte tanꝗ de bello iusto,τ licito,vt ꝓbat tex.in.c.non inueniꝭ.xxiij.q.iiij. ſꝫ vr̄ ex.§.dictio doctrina iudicū.viij.satis probabile,licet ꝯ opin. aliquorū in.d.c.qđ super his ꝙ machometani ponentes ac tenētes cultū diuinū in aliū vltimū finē ꝗ verū Deū trinū,τ vnū,teneantur τ reputentur a fidelibus vt idololatre, τ tanꝗ tales τ pertinaces possent debellari, ac persequi a xp̄anis ex pdicta rōne.Leuiti.xxvj.pro cuius corroboratione facit satis.ij.regū.ca. xij.in fi.vbi vr̄ Dauid iuste persecutos esse filios Amon.qui occupabāt ciuitatē regiā pro idololatria,τ idolo melcho qđ colebant in Deum,τ regē eorum τ hoc modo τ in simili casu debes intelligere oēs auctoritates sacre scripture,τ beati Augu.τ beati Ambrosij,τ beati Hieronymi, τ alioꝝ sanctoꝝ patrū quos adduxisti ad ꝓbandū ꝙ liceat fidelibus persequi malefactores, scꝫ,aut reuelatione,seu iussionne diuina,cū vt beatus Augusti. in libro qōnū prout hr̄ in.d.c.dñs.xxiij.q.ij.dicat,sed hoc genus belli sine dubio iustū est,qđ deus imperat, qui nouit qđcūqꝫ fieri debeat,τ sicut diximus de moyse Exodi.xxxij.cui licitū fuit ex reuelatione diuina interficere fabricantes vitulū, vbi bea.Aug. ꝯ Faustū.ꝓut hr̄ quid crudele.xxiij.q.iiij.ait.in paucos eoꝝ vindicās gladio quos deus ipse quē offenderat alto,τ secreto iudicio feriēdos voluisset moꝝ fieri,τ in pn̄ti salubriter territ,τ disciplinā i posteꝝ sensit τ h̄ idē diximus de Phinees.nu.xxv. qđ refert Chrysostomus sup matheū in omelia.xvij. qđ trāslatuꝫ est. xxiij.q.viij.in.c.occidit Phinees hominē, τ reputatū est illi ad
3 iustitiā τ sicut fecit Dauid.j.regū.in.d.c.xxvij.τ.ii.regū.xxij. τ in .§.dicto.c.xij.τ in pluribus alijs locis.† Aut licebit ex officio τ administratione punire iniquos,τ delinquētes,τ tūc nō ex rancore.Aut ex ꝓpria vindicta,sed ex zelo Dei,τ vindicta, τ satisfactione iustitie,τ hoc mō loqꝭ beatus Augu.in.d.c.qñ. τ in.c. nimiū.xxiiij.q.iiij.vbi excitat principes,vt Dei ministros, ꝓcedāt ꝯ hereticos,scismaticos,τ alios malefactores,τ ꝑmaxime ꝯ illos a quibus ꝑncipaliter Deus offendiꝭ,ex qua offensione nōnunꝗ puniunꝭ alij qui in eodē scelere,seu delicto nō deliquerūt,vt bene ipse bea. Aug. ꝓut hr̄ i.c.si ea.xxiij.q.iiij.ait. Si ea de quibus vehementer Deus offendiꝭ inseq vel vlcisci differimus, ad irascēdū vtiqꝫ diuinitatis patientiā ꝓuocamus. nonne Achor filius zare preterijt mandatū dñi,τ sup oēm ꝑpłuꝫ Israel ira eius incubuit.τ ille erat vnus homo atqꝫ vtinā solus perijsset in scelere suo,hoc idē legiꝭ Iosue.vij.vbi pp peccatū Achā multi de populo Israelitico ceciderūt in bello. naꝫ vt beatus Gregorius in omelia prout habetur in.c.si is qui prelatus.xxiij.q.iiij.ait.Si is qui prelatus est debitori dominico culpas impune dimittit, non mediocriter profecto ostendit,que debita celestis regis τ domini sua presumptione resoluit.ea nanqꝫ,que in nobis committuntur facile possumus dimittere,ea vero,que in deum commissa sūt cū magna discretione,nec tamē sine penitentia possumus relaxare. ideo primo regnꝫ.c.ij.Heli summus sacerdos ad filios suos ait. Si peccauerit vir in virum,placari ei potest deus.Si autē in deū quis orabit pro eoꝝ.q.d.nullus.cuius cā beatus Augustinus super Ioā.ij.prout habetur in.d.c.quando.xxiij.questio.iiij monet principes,vt procedāt ad correctionem τ punitionem aduersus hereticos, aduersus scismaticos, aduersus dissipatores ecclesie, aduersus exsufflatores Christi,aduersus blasphematores christi. hoc idem ipse beatus Augustinus,prout in.c.non inuenitur.ea. causa τ.q.hoc ideꝫ Gregorius papa.prout habetur in.c.si quos. ea.xxiij.q.iiij.ad Brunichildam reginam Francorum scribit.Si quos igiꝭ violētis, si quos adulteros,si quos fures vel alijs prauis actibus studere cognoscetis,deuꝫ deorum correctione placare festinate,vt per vos flagellum perfidarum gentium,qđ quantum videmus ad multarum nationū vindictam excitatū est, non inducat,ne si quod non credimus,diuine vltionis iracundia sceleratorū fuerit actione cōmota,belli pestis interimat, quos delinquentes ac rectitudinis viā dei precepta nō reuocant. Et hoc idē
4 alij summi pontifices τ permaxime ꝯ hereticos τ scismaticos † ne ex delicto τ negligentia correctionis deus irascatur, vt.§.ꝓuiderūt, vt in.c.displicet.cū alijs sequentibus.eadē.xxiij.q.iiij.τ in.c. ad abolendā.τ vergentis,τ quasi p totū.de hereticis. Nā,vt beatus Hieronimus ad Ripariū.ꝓut habetur in.c.legi.xxiij.q.viij. ait.Nō est crudelitas crimina pro deo punire,sed pietas.
¶ Itaqꝫ ex zelo dei,τ ad vindictā τ satisfationē iustitie mali τ ꝑuersi,τ inqui puniēdi sunt,τ nō ex rancore,nec ex vindicta priuata.ꝓut debes tenere ea,que dixisti in ꝑrimo articu.nā vt beatus Augustinus ꝯ Cresconiū grāmaticū ꝓut hr̄ in.c.quisquis.xxiij. q.iiij,ait.Quisquis christianus iniquū persequitur,Christi est inimicus.vera dicis,si nō hoc in illo ꝑsequitur quod Christo est inimicum quia vt litera ait.in.c.mali.ea.causa.τ qđ.ꝙ vindicta inferenda est non amore ipsius vindicte,sed zelo iustitie,nō vt odiū exerceatur,ſꝫ vt prauitas corrigaꝭ,facit tex.in.c.inter querelas. ea.cau.τ.q.cuius cā beatus Augu. de sermone dñi in monte.libro.j.prout hr̄ in.c.ea vindicta.ea.xxiij.q.iiij.dicit.ea vindicta ꝗ valet ad correctionē,nō prohibeꝭ.qꝛ fit zelo Dei, τ administrationis iustitie,τ nō ex rancore τ priuata vindicta,que ex omni iure dānaꝭ.cuius cā habentibus administrationē vt Dei ministris data est (vt.§.) facultas delinquentes puniendi,vt beatus Augustinus,τ beatus Hierony.τ alij sancti patres scribunt τ pro

uidēt prout habet̃ in.c.vj.⁊ in.c.cū minister.⁊ in.c.officia.⁊ in.c.
cū homo.⁊ in.c.nō est.⁊ in.c.homicidas. ⁊ quasi ꝑ totū.xxiij.q.
v.⁊ hoc negligentes,aut recusantes grauiter peccāt.vbi bene te-
xtus.in.c.miles.ea.cau.⁊ qō.ait.miles cū obediēs ꝑtāti sub qua
legitime ꝯstitutus est hoiem occidit nulla ciuitatis sue lege reus
est homicidiū,imo nisi fecerit,reus est imperij deserti atqꝫ ꝯtēpti.
qō si sua sponte atqꝫ auctoritate fecisset in crimen effusi humani
sanguinis incidisset,itaqꝫ vnde punit̃ si fecerit iniussus , inde pu-
niet̃ si nō fecerit iussus.hoc idē in.c.homicidiū.ea cau.⁊.q.⁊ i lo
cis prealleg.itaqꝫ ad Deū placandū,⁊ retinēdū bonos tranquil
los ⁊ quietos in pace,vt liberius in his, que Dei sunt possint va
care,vr̃ ex omni iure iniunctū principibus ⁊ administrationē ha-
bentibus malefactores punire.⁊ pontifices ad hoc principes ex
hortari,⁊ ad euitandū rancorē,⁊ vindictā priuatā,hoc est prohi
bitū ac grauiter dānatum priuatis personis,vt in.c.de occiden-
dis.cū seq.⁊ in.d.c.miles.vt teneāt euāgelij doctrinā mathei.v.
ibi.Si ergo offers munus tuū ad altare ⁊c.vade ⁊ reconciliare
fratri tuo. nā vt redēptor noster math.vj.ait.si aūt nō dimiseri-
tis hominibus , nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.
5 †Cuius causa iura diuina,⁊ pontificia imponūt,⁊ iniungūt lesis
seu iniuriatis,vt remittāt,ac reponāt rācorē , ⁊ vltionē ꝑuatā.nā
vt ipse Deus Leuiti.xix.ait.Non queras vltionem, nec memor
eris iniurie ciuiū tuoꝝ.⁊ ecclesiasticus.iiij.clamat.ois iniurie ꝓ-
ximi ne memineris.⁊ hoc idē in.c.si quis ꝯtristatus. ⁊ in.c.pla-
cuit.xc.dist.⁊ in.c.si.in.c.falsa.de peni.v.lꝫ nō teneant̃ remittere
satisfactionē,aut in iudicio ꝓsecutionē iniurie,vt in.d.c.si qs cō-
tristatus.⁊ in.c.⁊ qui emēdat.xlv.distin.⁊ in.c.si illic.xxiij.q.iiij.
itaqꝫ si placet vides an , ⁊ qñ, ⁊ quō liceat persequi inimicos, ⁊
punire iniquos,⁊ peruersos,ac Dei, ⁊ eius cultus aduersarios.
Sed his nō obstā.nō cōcedit̃ alicui,vt recedat a pace.nā vt bea.
Aug.ad Bonifaciū, ꝓut hr̃ in.c.noli.in.§.nō.n.xxiij.q.j.ait.nō
eni pax querit̃ vt bellū exerceat̃,sed bellū gerit̃,vt pax acquirat̃.
itaqꝫ vt reuertat̃ ad casuꝫ,nō vr̃ aliquo iure permissuꝫ alicui pa-
cē cū vicino,aut remoto,(qr vt deus ꝑ Isaiaꝫ.lvij.ait.pacē,pacē
ei qui lōge est, ⁊ q ꝓpe.)aut ꝯfederationē facere cuꝫ intentione
indistincte adiutoriū prestare,vt aliquis cuiuscūqꝫ nationis, aut
ꝯdōnis ex eius audiutorio ledat̃ iniuste,⁊ de facto.vt vr̃ satis ꝓ
batū.nā vt bea.Ambro.in li.de offi.ꝓut hr̃ i.d.c.deniqꝫ.xxiij.q.
v.ait.si nō pōt subueniri alteri nisi alter ledat̃,cōmodius est neu-
trū iuuari q̄ꝫ grauari alterū,lꝫ videat̃ ꝑmissuꝫ imo iniunctū ex iu
re natu.diuino,⁊ pōtificio,iuuare iniuste,⁊ ď facto oppressuꝫ , vt
in in.d.c.dilecto.de sen.excō. lib.vj. ꝓut tu deduxisti in articulo
primo ⁊ allegasti.nā vt bea.Hierony.sup Hieremiā,ꝓut hr̃ in.
6 c.regū.xxiij.q.v.ait. † Regū offm̄ est ꝓpriū facere iudiciū atqꝫ
iustitiā ⁊ liberare de manu calūniātiū vi oppressos,⁊ peregrinis,
pupillisqꝫ,⁊ viduis,qui facilius opprimunt̃ a potētibus prebere
auxiliū.hoc idē.in.c.administratores.ea.cā ⁊ qōne.hoc ideꝫ per
beatū Ambro.in.lib.j.de offi.ꝓut hr̃ in.c.fortitudo.⁊ in.c.nō in
ferenda.xxiij.q.iij.nā vt ecclesiasticus.iiij.clamat.libera eū qui in
iuriā patit̃ de manu superbi.qr qui pōt obuiare ⁊ perturbare ꝑ-
uersos,⁊ nō facit,nihil est aliud q̄ꝫ fauere impietati eorū.vt in.c.
ꝗpōt eadē.xxiij.q.iij.qr error,cui nō resistit̃,approbat̃ , vt i.c.er-
ror.lxxxiij.di.in quoꝝ oppressorū adiutoriū,⁊ principalr̃ ecclesie
⁊ ad impediēdū oppressiones,⁊ oppressores corrigēdū,ac puniē
dū pertinaces,sūmus pontifex Christi vicarius, cui vniuersaliter
seu idistincte vt dixi cura agnos,⁊ oues regēdi,ac pascēdi ab ipso
Deo tradita est,licite potest,⁊ meritorie,postq̄ꝫ post denūciatio
nē euāgelicā, ⁊ correctionē fraternā ꝑ cēsuras , ⁊ penas, vt.s̃.nō
corrigunt̃,ꝯuocare ac astriger̃ iperatores,⁊ prin.xp̄anos,q ꝓmi
serunt preceptis ⁊ mādatis ecclesie parere, ⁊ obedire, ⁊ tenentur
permaxime oppressores ecclesie,⁊ pupillorū ⁊ viduarū,ac turbā
tes quietē,⁊ pacē ecclesie impugnare,⁊ punire.vt i.v.ꝯcilio Car
taginen̄.prout hr̃ in.c.ab imperatoribus.xxiij.q.iij. ⁊ in.c.boni
principis.⁊ in.c.iperator.si in fi.xcvj.di.⁊ in.c.qr sancta.⁊ in.c.ti
bi dn̄o.⁊ in.c.valentinianus.in fi.⁊ in.c.adrianus.in.ij.lxiij. di.⁊
in.d.c.administratores.⁊ in.c. regū. ⁊ in.c.incestuosi.⁊ in.c.res.
⁊ in.c.nō frustra.xxiij.q.v.⁊ optime per bea. Ambro.in li. de pa
triarchis prout hr̃ in.c.dicat.ea.cā ⁊.q.⁊ optime per bea. Aug.
prout hr̃ in.c.nō inuenit̃.⁊ in.c.si ecclesia.xxiij.q.iiij. ⁊ in.c.chri-
7 stianis.in fi.xj.q.j.†Nam vt bea.Isido. ꝓut hr̃ in.c. principes.
xxiij.q.v.dicit.Principes seculi nōnūq̄ꝫ intra ecclesiaꝫ potesta
tis adepte culmine tenēt,vt per eādē potestatē disciplinā ecclesia
sticaꝫ muniāt ceterū intra ecclesiā potestates necessarie nō essent
nisi,vt qō nō preualēt sacerdotes efficere ꝑ doctrine sermonē,po
testas hoc imperet per discipline terrorē,Sepe per regnū terre-
nū celeste regnū proficit,vt qui intra ecclesiaꝫ positi ꝯ fideꝫ ⁊ di-
sciplinam agūt.rigore principum conterant̃ ipsamqꝫ disciplinā,
quam vtilitas ecclesie exercere nō preualet,ceruicibus superbo-
rum potestas principalis imponat.⁊ vt venerationeꝫ mereamur
virtutē ꝑtātis ipartiat̃ cognoscāt ꝑncipes seculi Deo se dēre esse
reddituros rōnē ꝑp ecclīā,q̄ꝫ xp̄o tuēdā suscipiūt.nā siue augeat̃
pax ⁊ disciplina ecclesie per fideles principes,siue soluat̃ , ille ab
eis rationē exigit,qui eorum potestati suam ecclesiam tradidit.
¶Ex quibus oibus.s̃.dictis,ac multis alijs ꝙ esset longuꝫ ad-
ducere,seu narrare,ꝯstat satis,oēs principes,ac fideles Christia
ni,vt boni filij debēt esse,ꝓut de iure tenētur i obediētia, vnione,
amicitia ⁊ ꝯfederatione cū papa , vt mēbra cū capite, sine eo ꝙ
ipsi principes veniāt in aliquā ꝯfederationem particulareꝫ , aut
amicitiā ex ꝯctu cū christi vicario postq̄ꝫ ad illam ex omni iure
tenentur sine alia stipulatione particulari,quia vt tex.in.c. nō de
cet.xij.dist.ait.Nō decet a cap.mēbra discedere, sꝫ iuxta scriptu
re testimoniū,oia mēbra caput sequant̃.Nec valēt, aut aliqd cō
cludūt pro parte ꝯria omnia.s̃.dicta iura,que dicunt summū pō
tificem posse habere auxilium ab imperatore,⁊ a quocunqꝫ prin
cipe Christiano in defensionem ecclesie aut oppressorum. nam
aliud est auxiliū habere a predictis tanquam a ministris ⁊ filijs
ecclesie,vt mala voluntas aduersantium eorum ministerio careat
effectu,⁊ bonorum voluntas eorum suffragio sortiatur effectuꝫ
aliud confederationem facere cuꝫ aliquo in particulari,quod nō
videtur bene sonare,ne summus pontifex prebeat occasionem,
vt sibi opponat̃ de iure,aut de facto,qō ex iudice factus sit pars
⁊ aduersarius,qō nō conuenit,nec potest stare ex aliquo iure in
eandem personam.vt bene beatus Augu.hoc testat̃,prout ha-
betur in.c.de occidendis.xxiij.q.v. ⁊ beatus Gregorius in.c.in
ter querelas.xxiiij.q.iiij.facit tex.i.c.j.iiij.q.iiij.⁊ i.c.j.xvj.q.vj.
⁊ in.d.c.ad apostolice.de re iu.⁊ in cle.pasto.eo.ti.⁊ in.l.vna.C.
ne quis in re sua ius sibi dicat.Nec obst.dictuꝫ.c.ad apostolice.
de re iud.vbi papa allegat federa pacis inter ecclesiā ⁊ imperato
rem. nā poterat esse stante de facto questione inter imperatorem
⁊ ecclesiā ad remouendū scandalū,⁊ reducendū imperatorē suc-
cessiue ad fidelitatē ecclesie,ad quā tenetur.fecisset ecclesia sine ali
cuius preiudicio ꝯfederationē cū imperatore,que potius dr̃ recō
8 ciliatio.†⁊ hoc mō dꝫ intelligi dictū.c.ego Ludouicus.lxiij.disti.
nec vr̃ obstare,aut facere pro parte ꝯria dictū.c.nouit.ď iudicijs.
vbi ipse pontifex iustificabat ꝓcessuꝫ regis Anglie ꝯ regē Frācie
qr veniebat ꝯ ꝯfederationē ꝓprio iuramēto firmatā.nā nō ꝯstat
ex verbis pape,nec sequit̃ ꝙ predicta ꝯfederatio esset sub ꝑdcā
forā de qua agit̃.s.ero tibi ⁊ amicis tuis amicus ⁊ inimicis tuis
inimicus,⁊ aduersarius.Nā,vt dixi,nō omnis ꝯfederatio ē ꝓhi
bita,sꝫ tantū illa,vbi sine cā iusta receditur a dilectione proximi.
nā cui dubiū,quin duo aut tres principes licite iuste ⁊ meritorie
possint ꝯfederationē facer̃ sub ista forma ⁊ lege, ad quā alias,vt
dixi de iure tenent̃.scꝫ,vt si aliqs ipsorū opprimat̃ iniuste ⁊ de fa-
cto,iuuetur ac tueatur ab alio.imo possent facer̃ aliō ꝙ si aliquis
in tota christianitate iniuste opprimat̃,ab oibus his cōfederatis
subueniat̃ oppressus ac molestatus de facto postq̄ꝫ dixi officiū ip
sorum principū est hoc agere,vt in locis.s̃. allegatis.nō tn̄ sequit̃
ex hoc,teneat indistincte predicta ꝯfederatio sub dicta clausula.
ero tibi ⁊ amicis tuis amicus ⁊c.Intelligatur ēt si amicus ab ali
quo iuste opprimat̃.aut amicus iniuste opprimat aliū,in quo ca-
su nec ēt cū iuramēto,qr nullius roboris est aut efficatie,cū semꝑ
ista ⁊ alia que cōponunt̃,⁊ iurantur,intelligāt̃ inquātū licita ⁊ iu
sta,⁊ nō repugnēt iuri diuino,aut pōtificio,aut inducant iurātes
venire ꝯ bonos mores,vt in.c.aiaduertendū.⁊ in.c.paulus.xxij.
q.ij.⁊ vt in.c.quēadmodū.ď iureiur.⁊ in.c.cū iuro.de homicidio
vt dicā.j.latius.nā si fuit facta ita expresse cōfederatio,qr vterqꝫ
ꝓmisit ⁊ iurauit indistincte adiuicē ꝓ ďfensiōe seu offēsione ꝯ qm̄
cunqꝫ de mundo auxiliū prestare,adhuc cadit iuris diuini ⁊ pōti
ficij interꝑtatio.s.in casu licito,⁊ honesto,⁊ a iure ꝑmisso,v.s̃.sed
si ita expresse principes seu cōfederati dixerunt ⁊ ꝯfederationem
fecerunt,ꝙ nulla potest cadere iuris interpretatio,cū vterqꝫ con-
federatorum dixit ⁊ adinuicem promisit de iure ⁊ de facto licite
⁊ illicite in offensionem,sicut in defensionem se iuuare,licet nō ca
9 dat aliqua interpretatio,†qr non datur,nisi in dubijs,vt in.c.sunt
quedaꝫ.xxv.q.j.⁊ in.c.per venerabilem.qui fi.sint le.dabitur iu-
ris diuini ⁊ naturalis ⁊ pōtificij declaratio,⁊ ꝓmissionis ac iura-
mēti tanq̄ꝫ illiciti relaxatio,scilicet ꝙ inquantum vterqꝫ promisit
adinuicem , de facto,⁊ iniuste se iuuare ꝙ talis confederatio etiā
iurata non teneat,nec valeat,nec sine peccato , ⁊ legis diuine , ⁊
pōtificij trāsgressiōe, ⁊ ꝑuaricatiōe,est obseruāda,vt optime bea
tus Ambro.de bono ꝯiugali,prout habetur in.c.si ad peccatū.
xxij.questio.iiij.in casu simili hoc ait.ꝙ non est appellanda fides

que ad peccatũ faciendũ datur. hoc idẽ in ꝓprio casu sentit Ambrosius in li. de offic. prout hr̃ in. c. vnusquisq; ea. cã. ꝛ. q. ibi. Nihil quis promittat inhonestum. aut si ꝓmiserit, tolerabilius est ꝓmissum nõ facere. ꝛ ponit exẽplũ de Herode ꝛ de captione Joãnis baptiste. hoc idẽ in eodẽ li. beatus Ambrosius prout hr̃ in. c. Innocens. eadẽ. xxij. q. iiij in. §. ex eo. ait. Ex eo qd̃ iurat̃ tũc illicitũ iurm̃, qñ id, qd̃ iuratur. in sui natura vitiosũ est. velut cũ inimico ad pacẽ nõ ridere. hoc idẽ beatus Aug. in sermone Jo. baptiste. ꝑut hr̃ in. c. qd̃ Dauid. eadẽ cau. ꝛ. q. dicit. qd̃ Dauit iurm̃ p sanguinis effusionẽ nõ impleuit, maior pietas fuit. video Dauid pium hominẽ ꝛ sanctũ in iuratione temerariã incidisse, ꝛ maluisse nõ facere, qd̃ iurauerat, qȝ iuratione suã hominis fuso sanguine adimplere. hoc idẽ in sequen. c. nã vt beatus Isidorus in sinonymis. li. ij. ꝑut hr̃ in. c. in malis. ea. cau. ꝛ. q. ait. In malis ꝓmissis rescinde fidẽ, in turpi voto muta decretũ, qd̃ incaute vouisti, ne facias impia est promissio, que scelere adimplet̃. hoc idẽ ipse Isidorus. ꝑut hr̃ in. c. nõ est ea. cau. ꝛ. q. facit bene sententia Ambrosij in li. de officijs. prout hr̃ in. c. est ẽt ea. cau. ꝛ. q. hoc idẽ Beda in
10 omelia. xlij. ꝑut hr̃ in. c. si aliquid. ead. xxij. q. iiij. dicit. † Si aliqd forte nos incautius iurare cõtigerit, qd̃ obseruatũ in peiorẽ vergat exitũ, libere illud salubriori cõsilio mutãdũ nouerimus, ac magis instante necessitate peierãdũ nobis, qȝ pro vitãdo periurio in aliud crimen grauius esse diuertendum. nam vt tex. ait in. c. duo mala. xiij. di. cuȝ se dum peierare compellimur, creatorem quidem offendimus, ꝛ nos tantummodo maculamus. cũ vero noxia promissa complemus, ꝛ dei iussa cõtẽnimus, ꝛ proximo impia crudelitate nocemus, nosipsos crudeliori mortis gladio trucidamus. illic. n. duplici culparũ gladio perimus, hic tripliciter iugulamur qꝛ vt ait tex. in. c. diffinitio. xxij. qd̃. iiij. diffinitio idest promissio in cauta laudabiliter soluenda est, nec est preuaricatio, sed temeritatis emẽdatio. nã vt bea. Aug. ꝑut hr̃ in. c. inter cetera. ea. cau. ꝛ. q. dicit. iuramentum non ob hoc fuisse institutum inuenitur. vt esset vinculum iniquitatis. itaq; nullus princeps tenetur, nec potest ex aliquo iure similem confederationem facere, ꝛ post factam ẽt cum iuramento sine maximo crimine tenere ꝛ obseruare, sed de superfluo ꝛ iuramento illicito ac turpi promissione penitentiam facere. qꝛ non in casu debito seu necessario, aut permisso assumpsit nomẽ dei invanum. Sed posset dici. casu quo reperitur consideratio facta sub lege ꝛ ꝯditiõe illa scilicet ero tibi ꝛ amicis tuis amicus, ꝛ tuis inimicis inimicus, ꝛ ꝯfederatio in illam partẽ tã qȝ illicitam non teneat, scȝ ero inimicis tuis inimicus, si illos ꝑsequatur iniuste, ꝛ de facto teneat in aliam partem licitã ꝛ iustaȝ ꝛ debitã scȝ ero tibi amicus in iustis atq; licitis. ad cuius amici-
11 tiam tenendam cõpellet̃ per ecclesiam, vt in. d. c. nouit. vt. ã. † nã vtile per inutile non vitiat̃, qꝛ si aliquis promisit duo, vnum licitum, ꝛ aliud illicitum, lȝ non teneat̃ ad illicitum, tenet̃ ad licituȝ, vt in. c. cum tpe. de arbi. ꝛ in. c. dilectus. de preb. ꝛ bene bea. Aug. de vnico baptismo. lib. vj. prout translatum est in. c. sed non sanctificat. in fi. de consec. dist. iiij. facit tex. in. c. si quos. xij. q. ij. ꝛ in. c. si eo tpe. de rescrip. lib. vj. ꝛ in regula vtile ꝑ inutile. eo. lib. ꝛ. C. de transla. si ex falsis. ꝛ. C. si cer. pe. si pro cã tua. nam si Sempronius recepit decẽ mutuo a Titio, ꝛ ꝓmisit dare duodeciȝ scȝ duo pro vsuris. lȝ nõ teneat̃ ad duo, qꝛ illicitũ, tenet̃ ad principale, qꝛ licitũ ꝛ debitũ, vt in. c. j. ꝛ. ij. ꝛ quasi per totum de vsuris. ꝛ in. c. vsuras. ꝛ in. l. placuit. ff. de vsu. neq; obstat illud Inno. ꝙ dixit in. c. j. de scisma. vbi ꝓmittit̃ ꝯspiratio, vt in. d. c. sane. ꝛ locis alijs, nã vt tuipse dicis, ibi assumit̃ ꝯspiratio in bonã partẽ, ꝓ cõfederatiõe in defensionẽ ecclesie, nã vt ait beatus Hieronymus in epistola ad Galathas prout translatũ est in. c. marchio. j. q. j. nec putemus in verbis scripturaruȝ esse euãgelicũ, sȝ in sensu, qꝛ non sermoni res, sed rei est sermo subiectus, vt in. c. intelligẽtia. de ver. sig. Nam dr̃ in. c. ꝯstitutus. de relig. do. si aliquis facit cũ alio ꝯtractum, ꝛ dat sibi domum in censu pro decẽ annis, aut vita sua tm̃, certum est, lȝ dicatur in censu, in re ipsa ꝛ veritate est cõtractus emphyteoticus, ꝛ non gaudet priuilegio seu natura contractus censualis, ꝛ per contrarium si dicit, do tibi domũ in emphyteosiȝ pro te ꝛ omnibus successoribus tuis in perpetuũ. dicitur ꝯtractus censuarius. Et sic dicimus in arbitro ꝛ arbitratore vt in. c. quintauallis. de iureiu. ꝛ hoc idẽ in conspiratione ꝛ cõfederatione scd̃m subiectam materiam assumitur vnum pro alio. Immo scd̃m nõnullos theologos opinio Inno. in. d. c. j. de scismaticis non approbatur, ꝙ in omnibus illis casibus quos Innocent. narrat, permittatur coniuratio seu conspiratio. nec obstat illud Judicum. ix. vbi ait. Deus misit spirituȝ pessimũ, vt poneret diuisionẽ inter Abimelech, ꝛ habitatores Sichẽ. nã absit ꝙ intelligas aliter qȝ beatus Aug. ꝛ alij doc. ecclesie intelligũt scȝ ꝙ hoc Deus nõnunqȝ permittit ad punitionẽ, seu correctionem maloꝝ, nam nõnunqȝ Deus delinquentes per manus infidelium puniuit. lȝ cã victorie ꝛ punitionis occultaret̃ ipsis victoribus. nam per Sennacherib, ꝛ Nabuchodonosor regem, ꝛ per Antiochum, ꝛ per principes Romanoꝝ, ac gentiliũ, populũ Israel delinquẽtem aliqñ captiuauit, aliqñ afflixit, vt ipse dñs per ꝓphetam ait. Virga furoris Assur, qui ignorabat mysteriũ victorie, ꝛ furoris, vt omnia refert beatus Ambrosius, prout hr̃ in c. remittuntur. in. §. j. xxiij. q. iiij. nam vt apostillator, ꝛ alij scribẽ-
12 tes Act. xxiij. dñt. † Sicut enim vnitas bonoꝝ vtilis est, sic vnitas maloꝝ est nociua bonis. Cuius cã in ꝯseruationem, ac vtilitatem bonoꝝ, vr̃ permissum bonis diuidere malos, vt fecit apostolus in. d. c. Actuum. xxiij. vbi posuit diuisionem inter Saduceos, ꝛ Phariseos de resurrectione mortuoꝝ, qui alias erãt vniti in persecutionem xp̃ianoꝝ. nam vt beatus Gregorius in moralibus ait. Sicut noxium est, si vnitas desit bonis, sic est pnicio sum, si non desit malis, peruersos quippe vnitas, corroborat, ꝛ tũ ꝯcordat, ꝛ tanto magis incorrigibiles, qȝto vnanimes. de quo vide per beatum Isidorum in libro de summo bono. lxvj c. De maloꝝ ꝯcordia ad illud Matth. x. satis solutio est data per doc. tam ibi qȝ in alijs locis, scȝ ꝙ Christus loquitur de pace mala, q̃ fit seu stat in Dei offensionẽ, vt si sunt duo infideles in matrimonio, sit pater ꝛ filius in eadem domo pace diaboli, cum sint extra legẽ ꝛ veram pacẽ, iniungit̃ a Christo, vt quilibet ipsoꝝ possit aliuȝ dimittere, vt veniat ad Christum, ꝛ efficiatur christianus ꝛ sic diuidatur bonus a malo, vt beatus Ambrosius ad Hylarium, prout habetur in. c. si infidelis. in fi. xxviij. q. j. ait.

SVMMARIVM

Discipulus.

§. Videntur mihi duo grauia
1 que de pontifice ais. † Primo ꝙ papa non possit facere ꝯfederationem cum aliquo in particulari, ne sibi opponat̃, vbi omniuȝ indistincte pastor ꝛ iudex, factus sit aduersarius ꝛ pars, cũ talis exceptio non cadit in papã, qui nunqȝ nisi in casu heresis desinit esse iudex, nec in causa ꝓpria excludit̃ a iudicatura, vt facit text. in. c. nunc aũt. xxi. dist. vbi Marcellinus, qꝛ non pertinax fuit iudex in propria cã. nã vt glo. in. c. cum venissent. de iudi. ait. ꝙ papa põt esse iudex in cã propria, vt impator in cã fiscali. ff. de his que in test. delen. l. proxime. nam lȝ glo. in. c. cum dilecta. de ꝯfir. vti. vel inut. dicat, ꝙ dȝ papa in cã sua patrimoniali, aut ꝑsonali eligere arbitros, aut cãm suam alteri delegare, oẽs doc. taȝ in. d. c. cum venissent. ꝛ in. c. querelã. de elect. ꝛ in. c. ex pte. el. j. de ver. sig. dñt, hoc est de honestate, si papa voluerit hoc facere, nam vt glo. in. c. si quis pecunia. lxxix. di. ait. Papa ẽt in cã ꝑsonali, vt ibi, potest dicere omnibus, Deus est, qui me iudicat, ꝛ ipse oẽs alios, vt in. c. nemo. ꝛ cuncta, ꝛ alioꝝ, ꝛ quasi per totum. ix. q. iij. Itaq; predictuȝ incõueniens vr̃ cessare in papa, cũ ex aliquo ac-
2 tu non desinit esse iudex, nec efficit̃ pars. † Vr̃ ſm graue ꝙ de põtifice, aut alio principe christiano dicis, ꝙ non liceat eis, nec possint cum Turco, aut Soldano, qui occupant terraȝ ecclesie, aut alijs principibus debitam ꝯfederationem, aut amicitiam facere seu pacem componere in aliquo casu. intelligatur simpliciter, ꝛ sine aliqua distinctione possit stare. Nam nulli dubium, non lȝ alicui pro recuperatione reꝝ suarum aut ecclesie, ponere se ꝛ suos manifeste morti, nam si fidelis videt bona sua occupari a mille, ꝛ ipse non hȝ nisi decẽ, esset temeritas magna, ꝛ Deũ tẽtare velle, cuȝ decẽ ꝯtra mille, vt bona sibi ablata recuperaret, aut si videt bona sua cecidisse in mari, ꝛ sine manifesto piculo mortis ꝛ suffocatione manibus suis nõ põt extrahere, nulli dubium tanquam sine causa, aut iusta permissionne tentans Deuȝ, ac veniens ꝯtra preceptum diuinum. Deute. vj. Matth. iiij. si iste in mari saltaret vt bona haberet, peccaret mortaliter. nam vt Ecclesiasticus. c. viij. clamat. Non litiges cũ homine potente, ne forte incidas in manus illius, ꝛ noli ꝯtra fortiorẽ ꝯtendere, ꝛ in. iiij. ca. ait. noli

resistere ꝯtra faciem potentis, nec argueris ꝯtra ictuȝ fulminis, qꝛ vt beatus Aug. in sermone de puero Centurionis, ꝑut hꝛ in c. paratus. xxiij. q. j. ⁊ in. xiij. de ciuitate dei. c. iiij. dicit ꝙ homo ꝑ ꝯseruatione vere ⁊ perfecte charitatis, satis est, vt habeat aīum paratum ad martyrium, anteq̃ꝫ Xp̄m, ⁊ eius fidem negaret, ſꝫ iudicaret̃ de presumptione, ꝙ ingereret se martyrio, quam sniam sequit̃ beatus Tho. quotlibeto. iiij. arti. xx. hoc idem vr̃ dōm de hominibus paucis, qui vellent pugnaare ꝯtra multos ⁊ fortiores, quos manifeste ꝯstat via ordinaria, ⁊ ex ꝯiecturis humanis aliquo pacto superare non possent, nec a manibus eoꝝ illesi possent euadere, qđ imputaretur talibus ad temeritatem, ex qua nō euaderent peccatum, vt. s̄. vt doc. dn̄t. j. reg. c. xxvij. sup fuga quā assumpsit Dauid a Saul, nam vt Esai. xlix. dicit, nunquid tollet̃ a forti preda, aut qđ captum fuerit a robusto, saluū esse poterit: qđ vr̃ graue, scȝ via ordinaria. Nam vt redemptoꝛ noster Luce. xj. dicit. cum fortis armatus custodit atriū suū, in pace sunt omnia, que possidet, si aūt fortioꝛ eo superueniens vicerit eum, vniuersa eius auferet. Ex quibus doc. dn̄t ordinarie, vt. s̄. ꝯtra potētiores non est pugnandū, sed citius ꝯcordandū, vt viuant, ⁊ possint stare in pace, qꝛ potentioribus pares esse non possumus, nisi aliter Deus disponat, aut cōmissionem de bello, seu promissionē de adiutorio faciat, vt Judicum. vij. ⁊. j. reg. xxx. ⁊ Nume. xiiij. vbi Moyses ad populum ait. Neq̃ꝫ timeatis populū terre huius, qꝛ sicut panē, ita eos possumus deuoꝛare, recessit ab eis omne presidium. dn̄s nobiscum est. nam vt scribit̃. j. reg. c. xiiij. qꝛ nō est dn̄o difficile saluare, vel in multitudine, vel in paucis, ⁊ in. c.

3 xvij. litera ait. † Nouerit vniuersa ecclesia hec, qꝛ non in gladio, nec in hasta saluat dn̄s. ⁊ Judith. ix. dicit. Nō. n. in multitudine est virtus tua dn̄e, neq̃ꝫ in equoꝝ viribus voluntas tua, qꝛ nihil apud Deum impossibile. Secus vt dixi, qñ non ꝯstat hominibꝰ ex Dei cōmissione, seu reuelatione. in tm̄, ꝙ si imperatoꝛ cuilibet pro recuperatione ciuitatis Constantinopolitane ⁊ aliaꝝ ipsius imperij ꝯ̄ Turcum iuste bellare, aut papa, cui competit, vt dixisti ratiōe regni Sicilie, ⁊ passionis, ⁊ ꝯuersationis Christi terra sancta, vident istos ita potētes ⁊ paratos venire in bellum ꝯ̄ impatoꝛē, aut papam presumit̃, papa ponet in periculo ⁊ detrimento Romam ⁊ hoīes, quos hȝ, ꝙ est magis iustum, ⁊ a Deo ꝯcessuȝ pro subditoꝝ ꝯseruatione, faciat amicitiam ⁊ ꝯfederationē cum Soldano, vt viuāt quiete in pace. nā vt tex. in. c. si nulla. xxiij. q. viij. ait. ne vcȝ Deum videat̃ homo tentare, si hȝ ꝙ faciat ⁊ sue, ac illoꝝ saluti ꝯsulere nō ꝑcurat, ⁊ sancte religionis detrimenta, non precauet, q̃ꝫ ꝙ papa, aut imperatoꝛ cū paucis ꝯ̄ multos vellint sine reuelatione diuina bellū itrare, ⁊ ad bellū alios icitare.

4 ¶ † Et ēt vr̃ in alio articulo de homicidio. ad vindictam ex veteri testō permittatur ꝯ̄rium quod ais, ⁊ ꝙ liceat propinquo, seu cognato occisi occisoꝛem interficere, vt Nume. xxxv. ⁊ Judicuȝ. c. viij. imo, vt veniamus de extremo ad extremum, possemus dicere ex doctrina euangelica ⁊ apostolica, ⁊ aliquātulū ex tua narratiōe, nō liceat pape, nec alicui regi, seu fideli xp̄iano resister̃ aduersario, nec pro se, nec pro subditis, aut socijs bellare, cū Redēptoꝛ noster volens nōnulla precepta reducere ad maioꝛem pfectionē, aut ponere in maioꝛi charitate, vt tuipse ais, in. d. c. matthei. v. cōmisit non resistere aduersario, sed omnia patienter pro Christo suffere, ⁊ pro ꝑsecutoꝛibus suis oꝛare. cū magister noster ibi ait. Benefacite his, qui oderunt vos, ⁊ oꝛate ꝑ ꝑsequētibus ⁊ calūniantibus vos, vt sitis filij patris vestri. nam in codeȝ cap. saluatoꝛ noster dicit. Audistis, qꝛ dictum est, oculū ꝑ oculo, dentem pro dente: Ego autem dico vobis, non resistere malo, ſꝫ si quis te percusserit in dextram maxillam tuā, prebe illi ⁊ alterā, ⁊ ei qui vult tecum in iudicio ꝯtendere, ⁊ tunicam tuam tollere, dimitte ei ⁊ pallium, nam vt predicatoꝛ veritatis primo ad Corint. c. vj. ait. quare non magis iniuriam accipitis. quare non, magis fraudem patimini, an nescitis, qꝛ iniqui regnum Dei nō possidebunt: Et ipse apostolus inquit. Non vos ipsos defendētes fratres charissimi, ⁊ ad Philippenses. j. c. dicit. qꝛ vobis donatum est pro Christo, vt non solū in eum credatis, sed pro illo patiamini, qꝛ ipse Redēptoꝛ noster in. d. c. matthei. v. dicit. Beati qui persecutionem patiuntur pp iustitiam, qm̄ ipsoꝝ est regnum celoꝝ, nam filij Dei omnia aduersa sustinent in patientia ⁊ charitate, vt in eo. c. magister noster ait. Beati pacifici, qm̄ filij Dei vocabunt̃, ⁊ in. xviij. patientiam habe in me. ⁊ omnia reddam ti

5 bi. de qua patiētia beatus Joānes in apoca. xiij. ait. † Hic est patientia ⁊ fides sanctoꝛum. ideo Propheta in psal. ix. dicit. Patientia pauperis non peribit in finem. cuȝ pro ea habebit a Deo remunerationem, sicut in eum delinquentes habebunt penaȝ, vt ipse psalm. in psal. cxlv. ait. Deus facit iudicium iniuriam patientibus, ⁊ vas electionis ad Thessalonicenses. c. iij. dicit. qui enim iniuriam facit, recipiet id qđ inique gessit. ⁊ ait ecclesiasticus. ij. q timent dn̄m ⁊ custodiunt mandata eius, patientiam habebunt vsq̃ꝫ ad ispectionē illius. Itaq̃ꝫ viro iusto, ex Christi doctrina nō vr̃ liceat ledere ledentē, nec eis resistere, ſꝫ pro eo oꝛare. Hoc idē vr̃ sentire tex. in. c. j. xxiij. q. j. qui multas supradictoꝝ auctoꝛitates refert ad ꝑbandam ex lege euangelica, non liceat militare, seu bellare, nec ad iniuriam propꝛiam, nec socioꝝ armis pulsandam, hoc idem in. c. j. eadē causa, ⁊. q. iij. pro cuius ꝑbatione inter multa alia adducit auctoꝛitatem, ⁊ exemplum Christi, q lȝ ꝯ̄ Herodē potuisset adiutoꝛiū, in passiōe ꝯ̄ Pilatū, ⁊ alios noluit hr̃e, ſꝫ ab Herode fugit in Egyptum, ⁊ in passione cū patiētia sustulit oīa, cū oꝛauit ꝑ ꝑsecutoꝛibus suis. Nec vr̃ possit stare hoc, qđ asseris, ꝙ iur̃m nihil operetur in ꝯfederatione predicta, nec in aliquo alio, vbi interponit̃ ꝯ̄ diuinū preceptū, qđ vr̃ mihi salua pace, ex per te narratis ꝑbet̃ ꝯ̄rium. Nā tu non potes negare, fuisse iniunctuȝ populo Israelitico, vt Deute. vij. ⁊ Judicū. ij. ipsi Josue. ne cū hoībus occupātibus patriā sibi ꝑmissaȝ fedus inirent. ⁊ inito federe cū Gabaonitis, lȝ ꝯ̄ iussionē Dei, rōne iuri tenuit eis fidē atq̃ꝫ ꝑmissa, vt ibi Josue. ix. vt refert tex. in. c. venerabilē. de elec. ⁊ hoc idem vr̃ Judicum. ix. vbi Jethe votū vouit dn̄o dicēs. Si tradideris filios Amon in manus meas, quicūq̃ꝫ primus fuerit egressus de foribus domus mee, michiq̃ꝫ occurrit reuertēte cū pace a filijs Amō eū holocaustū offerā dn̄o, qui reuersus, rōne iuramenti ⁊ voti contra dei preceptum tradidit filiā suā deo in holocaustum. Preterea certū est, ꝙ ex vtroq̃ꝫ iure diuino ⁊ pontificio ꝑhibite sunt vsure. sed rōne iuramēti nō obstante ꝙ iuramentum fuisset contra ius diuinū, sancti patres statuerunt, vt soluantur, ⁊ repetant̃, vt in. c. debitoꝛes. de iureiur.

SVMMARIVM

1 Papa an ⁊ quando possit esse iudex in causa ecclesie.
2 Judex in quibus dicatur potius executoꝛ q̃ꝫ iudex.
3 Necessitas facit licita illicita.
4 Scandalum potius permitti debet q̃ꝫ veritas relinquatur.
5 Christianus nunquid possit vti auxilio infidelium.
6 Precepta dei sunt bifida.
7 Precepta de consilio prefectionis ad que ⁊ quomodo ⁊ quando ligent hominem.
8 Bellum quando dicendum iustum, ⁊ quando non.
9 Vsurarum prohibitio nunquid locum habeat tam in recipiente quam in dante.
10 Juramentum illicitum nunquid seruandum.
11 Bellum quale sit iustum dicendum.
12 Sacerdotum discretio quando, ⁊ a quibus facta.

¶ Magister.

§. Ista questio An ⁊ quādo possit esse iudex in cā ecclesie, aut in cā patrimoniali, seu ꝑsonali, aut criminali, est, satis ꝯfusa ⁊ grauis, quia pendet ex grauioꝛi. s. an ⁊ qñ papa est. s̄. ꝯciliū, ⁊ ꝯciliū. s̄. papā. Sȝ nulli dubiū, in cā ecclesie papa sit iudex cōpetens. cū nō censeatur nec aliter prelatus honoꝝ seu rerū ecclesie dn̄s, sed administratoꝛ, vt in. c. vlti. xvj. q. j. ⁊ in. c. nō liceat. xij. q. ij. ⁊ in. c. rō. de preb. nam vt beatus Bernar. in suo. iij. lib. đ ꝯsideratione ad Eugeniū ait. Ut mihi vr̃, dispēsatio tibi sup illū credita est, nō data possessio. si pergis vsurpare hanc contradicit tibi qui dicit. meus est oꝛbis terre possessionē ⁊ dominiū cede huic. tu curā illius habe. pars tua hec vltra ne extēdas manū. Cuius causa, ne immerito si papa in causa ecclesie dei, cuius curā ab ipso deo ⁊ ꝯseruationē ac dispēsationē hȝ sit iudex ⁊ honoꝝ ac rerū ipsius ecclesie ꝯseruatoꝛ, ⁊ vt talis nō valeat excludi a tali defensione ⁊ iudicatura, sibi a deo omniū rerū ⁊ ꝑsonarū dn̄o ꝯcessa ⁊ tradita, vt Matthei. xvj. ⁊. xviij. ⁊ Jo. vlti. ⁊ in. c. loquitur. ⁊ in. ca. manet. ⁊ quodcūq̃ꝫ. xxiiij. q. j. ⁊ in locis preallegatis. Secus aūt in cā personali, seu criminali, aut patrimoniali, in quibus nō est idē fundamentum, nec militat eadem ratio. immo aliqui nituntur probare contrarium, vt in. §. itē symachus. ij. q. vij. vbi in causa propꝛia ⁊ propꝛio spolio restituitur a cōcilio in papatu. hoc idem in eo. c. nos. ea. cau. ⁊ que. Nec videtur eis obstare dictum. c. nunc autem. xxj. di. immo dicit hoc idem probare. cum marcellinus habuit concilium in iudicem, licet concilium de illa exterioꝛi idolatria, attenta violentia ⁊ metu, ⁊ bonitate, ac reductione ipsius marcellini, noluit facere aliud iudicium, q̃ꝫ sententiam, aut penitentiam faciendam de delicto commisso

cōmisso remittere ad eum. Nec ob. illud de causa fiscali, vbi imperator est iudex, qr non pprie, vt. s. vr cā impatoris. nec in hoc censet eadē psona cū fisco. sicut si aliqs pnceps pterderet se grauatū, aut lesū, aut spoliatū a papa, seu impatore, in quo vr, alter melius debuisset iudicare qz grauās, vt bn facit tex. in. c. ad apostolice. de re iud. li. vj. vbi Jnn. iiij. in 9cilio gnali prestat. si Federicus impator dixerit se grauatū, aut lesum, ab ecclesia, seu papa 9uocabit 9ciliū, vbi ecclesia de 9cilio 9ciliū iustitiaz ministrabit. nec glo. in. d. c. guilisarius. valde cōmēdata p abbatē. facit ad ca suz, qr aliud est si iudex, vt iudex ledit, aut turbat. in qbus potest
2 pcedere p maxime in notorijs seu manifestis, † vbi potius dr executor qz iudex, vt in. d. c. ex pte. in. j. ō ver. sig. 7 in. c. dilecto. in fi. de sen. excō. lib. vj. 7 el. c. j. de offi. deleg. vbi iudex pōt pcedere, 7 pcedit ꝯ turbātes suū iudiciū, aut impedientes suā iurisdictionē, 7 a fortiori ꝯ iniuriātes Petrū, aut Joanē, vt iudicē, vt in. d. gl. guilisarius. iuxta tex. xxiij. q. iiij. 7 in. c. q emēdat. xlv. dist. 7 in locis prealleg. secus vt dico in alijs vbi agit de patrimonio, nō ecclesie, sed pape, aut de lesione, seu grauamine facto ex iudiciuz a papa, vt a puata psona, aut in alijs tāgētibus psonā suā, 7 vtilitatem ecclesie Romane 7 vrbis, put in. c. si papa. 7 gl. xl. dis. de quo bene Jnno. in. d. c. ex pte. 7 alij in. d. c. cū venissent. 7 in. d. cū dilecta. 7 in locis prealle. Et si bn aduertisti. put ego dixi. in articulo primo, q papa dz cauere a 9federatione particulari sub predicta lege 7 9ditione, que ex aliquo iure, nec inter seculares pōt stare. s. ero tibi 7 amicis tuis amicus, 7 inimicis inimicus 7 aduersari9, ne pape opponeret ō fcō, qō vbi erat iudex, fact9 fit ps q aliqñ lz opponat de fcō, 7 de iure talis exceptio nō valeat, nec possit stare, nō paruā turbationē iponit Pōtifici 7 ecclesie rom. vt satis 9stat in. d. c. ad aplice. de re iud. lib. vj. 7 in palleg. locis.
3 ¶ † Et qr, vt dixi, ne intraremus maximū chaos, 7 qōne plixaz, 7 graue, 7 impediremus aliā, de qua agit, iō trāseamus ad aliud q lz simpr 7 ordinarie nō liceat pape, aut alicui principi xpiano fedus inire, seu 9federationē cū infideli facere, vt in. d. cle. vnica de iureiu. 7 in locis palleg. fateor tñ, q si papa, aut alter pnceps xpianus videt potētiā Turci, aut Soldani, aut alterius ifidelis insuperabilē, 7 nō vr q possit hri ꝯ tales sufficiēs defensio, q tūc seu in tali casu p salute 7 9seruatione fideliū, papa seu qcūqz pnceps xpianus, nisi aliud habeat ex cōmissione, seu reuelatione diuina, vbi nō est speculādū, vtrū aduersarij sint multi, aut pauci, p vt tu allegasti, pōt ad tps 9ponere pacē cū Turco, aut Soldano nā vt apostillator, 7 alij scribētes sup Josue. xxj. iuxta lrām. 7 ij. reg. xxvij. dsit licitū esse fideli ex cā cū infideli als occupāti priā, fideli debitā, ad tps cōponere pacē, qr vt in. c. nouit. in. §. cete. de iudi. ibi, vsqz ad tps ptaxatū, pax ad tps nō differt a treuga, q pmittit ad euitādū scādalū 7 detrimētū, ac oppressionē subditoz, quoz pontifex precipuus dz esse adiutor, vt in. c. scire vos op3. xxiij. q. viij. qr lz aliqua simpr nō sint licita, ex tpe, 7 cā ac necessitate efficiunt licita. qr necessitas legē nō h3, sed ipsa sibi facit vt beatus Aug. put hr in. c. remissionē. in. §. s3 notādū. j. q. j. ait. facit tex. in. c. discipulos. de 9se. dis. v. in. c. iō. in. §. ita ergo. xxv. q. j. vbi refert lra. qualiter licuit Dauid ex necessitate comedere panes ppositionis, qō als nō licebat, 7 licuit aplis ex messe aliena in sabbato colligere spicas, 7 fricare manib9, 7 comedere. facit tex. in. c. si qs. de fur. 7 in regula. qō nō est licitū. de reg. iu. 7 i. c. qsto. de 9suet. 7 in. c. ij. de ieiu. Sed nō licebit pape, aut alicui principi xpiano pacē ad semp, aut 9federationē facere cū infideli in adiutoriū infidelis ꝯ alios xpianos, qr tūc papa, aut fidelis xpianus potius dz sustinere oia mala qz hoc facere, vt i. c. ū dñs
4 vt in. d. c. iulianus. cū seq. xj. q. iij. † qr vtilius scādalū nasci pmittit, quā veritas relinquat, vt in. c. magne. de voto. 7 in. c. inter verba. ea. xj. q. iij. vbi lra refert verba Redēptoris nři Matthe. xv. vbi ostēdit aplis, non esse omittēdā veritatē pp scādalū iudeoz euitādū, vt et hoc docuit Redēptor ipse Jo. ij. vbi oēs eiecit de tēplo, oues quoqz, 7 boues, 7 numulorioz effudit es, 7 mensas subuertit, nō curans de scandalo, qō eueniri posset. bo. tex. cū gl. in regu. q scādalizauerit. ō reg. iu. 7 sic pt hre resolōne de pdicto dubio, qō deduxisti in primo articu. q liceat, vt. s. pōtifici, aut ipatori, seu alio fideli xpiano ad tps pacē cōponere, seu trugā cū infideli, seu pagano facē, 7 ab eo adiutoriū p sua, 7 suoz ōfensiōe assumere. de quo adiutorio videas qō Old. in. d. suo 9s. lxxj. dt.
¶ Nunqd xpianus possit sine peccato ad defensionē suā vti auxilio, siue adiutorio infideliū. Et vr q sic, nā q qs ad tutelaz sui corporis fecerit iure fecisse estimat. ff. de iust. 7 iu. l. vt via. maxime si se alr tueri nō pōt. ff. ad. l. aql. l. sciētia. §. q cū alr. vel si iuste timet q se alr tueri nō pōt. co. ti. l. si qs sūmo. inde est, q in piculo vite 9stituto ignoscit nō solū si aggressorē occidat, s3 et si aliuz non socium. C. ad. l. corn. de sica. l. ij. 7. l. is qui aggressorem. 7 ibi not. arg. ff. ad. l. aql. queādmodum. §. idē labeo. 7 de incend. rui. nauf. l. iij. §. q ait. arg. ff. de bo. lib. qui cū maior. §. libertus. ignoscēdū enim est illi, qui qualitercūqz sanguinē suum redimere voluit. ff. de bo. eo. qui mor. sibi 9sci. l. j. in fi. nec solum cū infidelibus, possumus inimicos impugnare, sed per dolum. xxij. q. ij. vtilē. 7. xxiij. q. ij. dñs. ff. de cap. 7 postli. re. l. nihil interest. 7 h Old. 7 multa alia q in. d. 9si. ait. de bello. cuius doctrina est intelligen
5 da, vt. s. † Et fateor nō liceat alicui manifeste 7 sciēter exponere se piculo mortis, s3 sit satis fideli, vt beatus Aug. put tu allegasti in. xiij. de ciuitate dei. c. iiij. ait, vt sit paratus pro Xpo potius martyrū recipere qz Xpm negare. cū ibi ipse beat. Aug. optime dicat. Dictū est homini. s. in paradiso deliciar, morieris si peccaueris. nūc dr martiri, morere ne pecces. s. Xpm negādo. tūc dictū est si mādatū trāsgressi fueritis, morte moriemini, nūc dr, si mortem recusaueritis, mandatum transgrediemini, itaqz satis est homini fideli, sit paratus, si 7 qñ opus esset pro Xpo pati, imo pro defensione 7 9seruatione rex, 7 status ecclesie, vt fecit bea. Thomas archieps cantbuariē. nec v3 dicas. ex veteri testō vr 9cessiz vnicuiqz vindictaz auctoritate ppria assumere, vt Nume. xxxv. 7 Judicum. viij. vbi 9ceditur ppinquo occisi occisorē occidere, fm doct. ibi Numeri, non erat hoc 9cessum ppinquo, nec alteri ante verificationē homicidij, 7 sniam, 7 decretū iudicis, qō satis bn colligit ex lra, postqz distinguit de homicidio a casu, 7 absqz odio, 7 insidijs, 7 ab homicidio volūtario, 7 ex dolo, 7 pposito, ad hoc q gauderet, vel nō gauderet imunitate ciuitatis refugij. Jtaqz ppinquus pcedebat vt iudicis minister, vt Judicum. viij. hoc factū est ex 9missione, aut reuelatione diuina. Qō dicas ex doctrina euangelica, nullus tenet alteri resistere, nec cum eo contendere, seu bellum intrare, sed petēti tunicā tradere 7 pallium, vt Matthe. v. q sane intelligēdum est vt intellexit beatus Augu. 7 alij doc. sancti. Nam vt bene vidisti, amice noster aliqua pcepta imposuit, ac omnibus iniunxit, vt necessaria, vt moralia, 7 moralibus adherentia, 7 sacramēta baptismi, 7 penitētie, 7 alia
6 necessaria. † Et aliqua alia data sunt ex 9silio pfectionis, ad que hō ex necessitate salutis non tenet, nec arctat, vt Matthei. xix. vbi interrogatus Jesus ab adolescente. magister bone, quid boni faciā, vt habeā vitā eternā. qui dixit ei. Si aūt vis ad vitaz ingredi serua mandata. de quibus Redemptor noster reinterrogatus, expressit precepta secunde tabule que dirigunt in proximum, qr a fortiori intelligebantur prime tabule, que dirigunt in Deuz que magis hominē indispensabiliter astringunt, 7 arctant. Rñdens adolescēs. omnia hec custodiui, qd adhuc mihi deest? ait illi Jesus. Si vis pfectus eē, vade 7 vēde omnia que habes, 7 da pauperibus, 7 habebis thesaurum in celo, 7 veni 7 sequere me. ecce mandatum ad maiorem statum perfectionē, l3 non ad necessitatem salutis, 7 hoc modo dictū est Matthei. v. ibi. Qui vult tecum in iudicio contendere, 7 tunicam tollere, da ei 7 palliū, ad maiorem pfectionem, 7 hoc idem de maxilla 7 alapa, 7 qō non semp faciendum sit nec ex precepto, nec ex consilio, bene beatus Aug. in sermone de puero Centurionis, prout habet in. c. paratus. xxiij. q. j. ait. Paratus debet esse homo iustus 7 pius patienter eoz malitiā sustinere, quos fieri bonos querit, vt potius numerus crescat bonoz, non vt pari malicia se quis numero addat maloz. Deniqz ista precepta magis sunt ad preparationē cordis qz ad opus qō in aperto fit, vt teneat in secreto animi patiētia cū beniuolētia, in manifesto aūt id fiat, qō eis vr pdesse, qbus bene velle debemus. hinc liquido ostēditur, q ipse dñs Jesus exēpluz singulare patiētie cū pcuteret in facie respōdit. Si male locutus sum, exproba me de malo. si aūt bene, quid me cedis? nequaqz igitur preceptū suū, si verba intueatur, impleuit. nec enim prebuit pcutienti alterā partē, sed potius prohibuit, ne faceret 7 iniuriā augeret, 7 tñ paratus aduenerat nō solū percuti in faciē, verū et pro his, a quibus hoc patiebat crucifixus occidi. p quibus ait in cruce pēdens. Pater ignosce illis, qr nesciunt qd faciunt. Nec paulus apostolus preceptū domini 7 magistri sui videt implesse, vbi et percussus in facie, dixit principi sacerdotum. percutiat te deus paries dealbate. sedes me iudicare secundum legem, 7 contra le-
7 gē iubes me percuti. 7 hec beatus Augusti. † Et sic vides ad que 7 quomodo, 7 quando homo tenetur ad precepta de 9silio perfectionis, nō dico ad 9silium reuerētie aut imperij. ad quod fidelis tenetur ex obligōne ecclesie. vt in cle. exiui. in. §. item qr cū duobus sequentibus. de ver. sig. 7 in. c. consilium de ieiunio. 7 in. c. ad aures de etate 7 quali. 7 ibi gl. fi. 7 in. c. tue. 7 in. c. Matth. de simo. vbi gl. dicit 9silium. s. reuerentie indicat necessitatem. bene p docto. in. c. nam concupiscentiaz. de 9stit. per beatum Thomam

scda scde. q. cxlvij. ar. iij. Nec ex illa litera Matth. v. vbi vr̃ iniũ ctum. non resistere aduersario, vt. s̃. sed teneamur orare pro psecutoribus nr̃is, excludit̃ oẽ bellũ. nã nulli dubiũ, ex omni iure cõpetit vnicuiq; defensio, vbi iniuste, ⁊ de facto opprimit̃, aut offendit̃ ab aliquo, ⁊ vr̃ pro simili defensione ⁊ ꝯseruatione reipublice ⁊ legũ paternaꝝ, vt satis ostensum est, lʒ bellare, ⁊ sic dare bellũ iniustũ ⁊ licitũ, imo a Deo, ⁊ suis vicarijs, ac ministris nõnunq̃ iniunctũ, ⁊ approbatũ, nã vt Salomon ecclesiastes. iij. c. dicit tẽpus belli. s. ad puniendũ ⁊ extinguẽdũ iniquos ⁊ malefactores, tp̃s pacis. s. postq̃ malefactores sũt correpti ⁊ extincti. nã vt beatus Aug. ad Bonifaciũ, put hr̃ in. c. noli. xxiij. q. j. ait. † noli estimare neminẽ Deo placere, q armis bellicis ministrat, in his erat sanctus Dauid, cui dñs taz magnũ prebuit testimoniũ, in his ẽt plurimi illius tp̃is iusti. in his erat sanctus ille Cẽturio. nã vt ipse beatus Aug. in sermone d̃ puero Cẽturionis, put hr̃ in. c. paratus ea. xxiij. q. j. in. §. si. ait. nã si xp̃iana disciplina oia bella culparet. hoc potius ꝯsiliũ salutis petẽtibus in euangelio diceret̃ vt abijcerẽt arma, seq; militie oĩno subtraherent, dictũ est aũt his. neminẽ ꝯcusseritis, estote ꝯtẽti stipẽdijs vr̃is, ⁊ sic militiã ⁊ bellũ in licitis approbauit. Nec ob. ꝙ Xp̃s fuissʒ in Egyptũ, ⁊ noluisset resistere Herodi, cũ posset, qr̃ fecit, vt hr̃ Matth. ij. vt adimpleret̃ qđ dcm̃ est a dño p pphetã Osee. xj. Ex Egypto vocaui filiũ meũ. Hoc idẽ dđm est de Pilato, cui Xp̃s noluit resistere, vt ipse Matth. xxvi. testat̃ dũ Petro ait. An putas, qr̃ nõ possũ rogare patrẽ meũ, ⁊ exhibebit mihi mõ plusq̃ duodecim legiones angeloꝝ, quõ ergo implebunt̃ scripture, qr̃ sic opʒ fieri. ⁊ sic Gratianus non dixit ea que tu adduxisti, ad bellũ excludẽdũ indistincte ⁊ reprobandũ, sʒ potius vt moris est opposuit, vt veniret ad ostendendum veritatem de bello iusto aut iniusto, vt successiue, idem Gratianus ostendit.

8 (margin, beside "tus Aug. ad Bonifaciũ")

¶ Sed vt reuertamur ad casum de cõfederatione ex iuramento firmata, nõ obstat illud Josue q nõ videt̃ fecisse cõtra cõmissionẽ seu dei intentionẽ ꝯfederationẽ cũ Gabaonitis, qr̃ tm̃ eis pmisit saluare vitã, credẽdo nõ essent de pr̃ia populo a Deo pmissa, qđ potuit fidẽ tenere post captionẽ pr̃ie sine trãsgressione pcepti, vt in. d. c. Jos. ix. ⁊ xxi. postq̃ nõ dimisit eos, vt dños pr̃ie, sʒ suos populi in ppetua fuitute, ex quo iurõ. tex. in. c. venerabilẽ. d̃ elec. dat ꝯsiliũ, seu determinationẽ p his q iurarũt, ⁊ dubitãt an licite vel illicite, ꝙ supsedãt in obseruatiõe, aut trãsgressione, donec
9 ꝯsulãt supiorẽ. † Nec illud de solone vsuraꝝ pbat iurm̃ illicitũ sit obseruãdũ. nã iurãs soluer̃ vsurã, ⁊ soluẽs, nõ vr̃ venire ꝯ̃ ius diuinũ, quo cauet̃, ne qs det pecuniã suã ad vsurã, qr̃ non pprie, seu ex necessario inducit̃ vnũ ex alio. nã si Titius ductus necessitate recepit pecuniã a Sẽpronio, q ꝯsueuit dare pecuniã suã ad vsurã, ⁊ oibus est dare paratus, nõ vr̃ ꝙ Titius illicite agat, nec in aliquo videat̃ peccare, lʒ Sẽpronius, nec aliquo iure, nec aliquo pacto posset se excusare, nec ex necessitate, nec ope pio a peccato, ⁊ trãsgressione legis diuine, ⁊ canonice, vt Exo. xxij. Leui. xxv. Deute. xxiij. Neemie. v. in psal. xiij. Ezech. xviij. Luc. vj. in. c. sup eo. ⁊ in. c. qr̃ in oibus. ⁊ p totũ. de vsu. ⁊ in. c. nolite. cũ seq. xiiij. q. v. ⁊ in. c. si qs clericus. ⁊ per totũ. xiiij. q. iiij. q̃ oia iura loquunt̃ in dãte, ⁊ nõ i recipiẽte. cuius cã Jnn. in. d. c. sup eo. d̃ vsuris intellexit illũ tex. tm̃ in dãte, lʒ lr̃a in fine videat̃ disponat indistincte, ⁊ sic nõnullis fuit visum, ẽt hr̃e locũ in recipiẽte, vt in dãte q tales nõ bñ viderũt subscriptionẽ vtriusq; c. s. scʒ sup eo. ⁊ de bitores, cũ vtrũq; fuit ꝯditũ ab Alexãdro. iij. q in. d. c. debitores. de iureiu. nõ cogisset iurãtes soluere vsurã ad solonẽ, si iurm̃ fuisset ꝯ̃ ius diuinũ, aut põtificiũ, seu bonos mores, vt. s̃. satis pbat̃.
10 † Nec illud de Jethe vr̃ pbare, ꝙ iurm̃ illicitũ sit obseruandũ. nã primo apud aliquos doc. fuit dubitatũ. vtrũ Jethe sacrificasset filiã, aut respectu voti fecisset eã vestalẽ, seu ꝯtinẽtẽ, ⁊ stare in ppetua virginitate, quã ipsa filia p mõtes voluit plorare, qr̃ carebat mr̃imonio ⁊ ple. Sed posito sm̃ cõem opi. ⁊ veriorẽ, ꝙ ipsam sacrificasset, quare est dubitãdũ. nõ peccauit, ⁊ malefecisset. nã sm̃ lr̃am Judicũ. xj. nõ videbat̃ ita iustus, nec sic viuebat, quo nõ credamus peccasse. nã eadẽ lr̃a in pncip. ait. ꝯgregatiq; sũt ad eũ viri inopes, ⁊ latrocinãtes, ⁊ quasi pncipẽ sequebant̃. Immo volo dicere vnũ aliud, ꝙ salua correctione maioꝝ vr̃ mihi graue, ꝙ nõnulli velint inducere ex oi narratione veteris testi argm̃, seu pbõnẽ ex legis auctoritate. nã cui dubiũ. aliquã illicita ⁊ grauia, ac a deo dãnata cõmisit Dauid, lʒ electus a deo, a qbus nõ vʒ excusari, vt de iurõ ꝙ fecit de destruẽdo Nabal, ⁊ deuastãdo totã ei⁹ domũ, lʒ ꝯmẽdet̃, qđ iurm̃ turpe, ac illicitũ nõ tenuerit, vt in. c. dauid. cũ se. q. ij. hoc idẽ de adulterio Bersabee, ⁊ de idolatria Salomõ. ⁊ de multis alijs iniuste narratis gestis, ac cõmissis ab alijs, que non sunt trahenda in ꝯ̃nam, seu in legis auctoritatem. nam esset dicendum. Saul ne veniret in manibus inimicoꝝ. j. reg. xxxj. irruit sup gladiũ suum, ⁊ sic interfecit seipsum, aut vt citius obiret, iussit se interfici, vt in. c. j. ij. reg. ergo licebit de iure diuino hoc vnicuiq; sine graui ⁊ grauissimo peccato. absit. Et hoc modo possumus dicere de sacrificio filie Jethe, ⁊ ẽt de homicidio, qđ cõmisit Gedeõ Judicũ. viij. si aliqs opponeret, nõ fecit ex reuelatione diuina qđ malefacerẽt, ⁊ sic de alijs que non ꝯstant facta ex reuelatione diuina, cui esset standum, vt beatus Aug. in lib. qõnũ, prout hr̃ in. d. c. dñs. xxiij. q. ij. dicit.
11 ¶ † Sed hoc genus belli sine dubio iustũ est, ꝙ Deus imperat qui nouit qđcunq; fieri debeat. ⁊ in. c. gaudemus. de diuort. vbi oĩa facta ex reuelatione diuina lʒ aliquãtulũ videant̃ ꝯ̃ ius diuinum, approbant̃ a deo, vt ab eo in talibus dispensatũ, ⁊ sic illud tale aut illud qđ fit ex cõmissione, seu precepto diuino, qđ hominibus magis ꝯstat q̃ reuelatio inducit legis diuine auctoritatẽ, non indistincte, vt. s̃. oia gesta ⁊ narrata. Nã nõnullis vr̃ extraneũ ꝙ aliq doc. dñt in. d. c. p venerabilẽ. qui fi. sint legi. in. §. sunt aũt ꝙ cardinalatus, ⁊ cardinales dicant̃ esse de iure diuino, ex verbis Jetro ad Moysem. Exod. xviij. ibi, Prouide aũt de oĩ plebe viros potẽtes ⁊c. nã non ꝯstat ꝙ hoc dixisset ex cõmissione, aut reuelatione diuina ad hoc ꝙ induxisset ius diuinũ. qr̃ citius hoc habuisset Moyses, vt habuit oia alia oportuna ⁊ necessaria, ⁊ vt adderet septuaginta seniores pro gubernatione populi, vt Nume. xj. vbi magis proprie posset dari figura, ⁊ origo cardinaliũ, posset iuste ⁊ sancte assumi pro diuina auctoritate, ꝙ in eligẽdis cardinalibus, seu assumẽdis, pro quacũq; gubernatione, ⁊ p maxime animaꝝ, ⁊ ecclesie roma. ⁊ vr̃is, debeat ꝯueniri doctrina Jetro, vt eligant̃ timẽtes deum, in qbus sit veritas, ⁊ oderint auaritiã, ⁊ hoc mõ nõnulla alia scriptura, ⁊ narrata, ẽt si non inducãt ius diuinũ, quo ad oblõnẽ, ⁊ necessitatẽ, opant̃ quo ad instructionẽ, vt bñ faciamus, ⁊ caueamus a malo, sed nõ vt, p auctoritate, aut iure diuino supradicta, ⁊ similia possint allegari. Nã vt ait lr̃a in. §. in nouo. xxj. dist. ꝙ discretio sacerdotũ a gẽtibus maxime introducta est, q suos flamines alios simplr̃ flamines, alios archiflamines, alios pthoflamines appellabant, dicemus pp hoc, discretio sacerdotũ in lege veteri, ⁊ in. l. gratie sit d̃ iure, seu instõne gẽtiũ, qr̃ a gẽtibus habuerũt exẽplũ, absit. nam ibi in. c. j. ead. xxj. dist. lr̃a ait. † discretio sacerdotũ in veteri testõ
12 facta est a Moyse ex mãdato dei, ⁊ ampliatio aliquoꝝ ministrorũ a Dauid ⁊ Salomõ, cũ ampliatiõe tẽpli, ⁊ discretio sacerdotũ in lege gratie a Xp̃o, ⁊ ampliatio ministroꝝ ab ecclesia. quoꝝ oium institutio est in veteri testõ incohoata, ⁊ in nouo plenius cõsumata, vt in. d. c. j. ⁊ in. d. §. hoꝝ discretio. lr̃a ait. ⁊ vt reuertamur ad causam si plʒ, vr̃ ad omnia opposita satisfactum.

SVMMARIVM

1 Papa in quibus excludatur a iudicatura.
2 Predecessor nunqd ligare possit successorem, ne leges abroget.
3 Papa qd sibi reseruatũ habeat in prouisione iuris cõis.

¶ Discipulus.

1 § Video Omnia que dixisti ⁊ placent, lʒ vnũ videat̃ graue, ꝙ papa † excludatur a iudicatura in alio casu, q̃ dũ accusat̃ de heresi. qr̃ tũc ne imerito si excludat̃, cũ incidẽter excludit̃ a fundamẽto principali, cũ eoipso ꝙ opponit̃ sibi de heresi incidẽter, ⁊ p ꝯñs vr̃ oppositũ, nõ sit papa. cuius cã ecclesia seu ꝯciliũ iuste talẽ vt intrusuʒ potius q̃ vt papã dʒ iudicare, vt in. d. c. si papa. xl. di. ⁊ in. d. c. nũc aũt. xxj. di. que rõ nõ vr̃ militare. nec hʒ locũ in alijs casibus tãgẽtibus ecclesiã aut papã, vbi semp vr̃ sũmus põtifex vt Christi vicarius, sit rector ⁊ pastor ecclesie vniuersalis, ⁊ inter oẽs oues in quacũq; cã tãgẽte ipsaʒ ecclesiã aut papã possit prouidere, ⁊ valeat iudicare ex ptãte ⁊ commissione vt. s̃. indistincte a deo sibi tradita, ac facta, a qua ⁊ eius dignitate puro homine excludi nõ vʒ. vt in. c. si trãsitus. lxxix. di. ⁊ in. c. j. lxxx. di. Nec si bene attẽdamus, obstant oẽs predicte allegationes in. d. c. j. iiij. q. iiij. ⁊ in. c. j. xvj. q. vj. ⁊ in. d. c. inter querelas. ⁊ de occidẽdis. xxiij. q. iiij. ⁊ v. ⁊ in. d. l. vna. C. ne qs in re sua ius sibi dicat. aut similes prout bene per Jnn. Host. ⁊ Joan. and. ⁊ alios in. d. c. ex parte. ⁊ in. c. forus. de ver. sig. ⁊ in. c. postulasti. de fo. comp. ⁊ dilecti. ⁊ dilectis. de appel. determinatur ne aliqs ius sibi dicat, aut sit iudex in causa propria. cum locum tantum habeant in inferioribus a papa, qui subijciuntur põtifici, ⁊ eius constitutionibus arctãtur, vt in. c. nulli fas. ⁊ violatores. cũ seq. xxx. q. j. ⁊ in. c. preceptis. ⁊ illud breuiter cum seq. xij. dis. ⁊ in. c. j. de consti.

de ɔsti. ex quo iure seu ɔstónibus, vt. §. excludunt oẽs inferiores a papa in suis ꝓprijs causis a iudicatura, secus ꝺ papa ipsius iuris, ac ɔstónum ɔditore, qui suis ɔstónibus, nec predecessoꝝ suorum ligat, vt in. c. ideo. in. §. his ita. xxv. q. j. ꝛ in. c. cũcta. ix. q. iij. ꝛ. ff. de legi. princeps. † imo et si vellet predecessor, non posset ita ɔdere legem, que ligaret, aut impediret successoꝛẽ, ne posset aliter disponere, vt in. c. innotuit. de elec. ꝛ in cle. vnica. de immu. eccles. ꝛ in. c. j. de ɔstit. lib. vj. imo nec ipse Pontifex possit taliter, nec sub tali clã ɔdere legem ꝙ non possit eam reuocare, vt in. c. fi. de rescrip. lib. vj. ꝛ glo. ꝛ sic summus Pontifex non ligat seu arctat sua lege, aut predecessoꝝ suoruz, lꝫ legibus se velle viuere ꝓfiteat. vt. ij. q. ij. nos. ꝛ in. c. prima salus. ꝛ in. c. iustitie. xx. q. j. ꝛ v. q. j. ꝛ in. c. iustũ. ix. disti. ꝛ. C. de legi. digna vox. ꝛ. C. de testa. ex imꝑfecto. ꝛ. ff. de lega. iij. ex imperfecto. qꝺ sane intelligẽdum est in his, que disponunt, ꝛ ꝓuident de vita, ꝛ moribus, ꝛ doctrina, ꝛ alijs que tendunt in ꝑfectionem ꝑsone, ꝛ exẽplum, ac directionẽ subditoꝝ, vt in. d. c. nos. secus in ɔstónibus que ꝓuidẽt, aut dãt ordinem ꝛ formam ꝓcedendi in negocijs. Nam dicemus postq̃ iure pontificio ꝓuisum est, ne prelati faciant translationes epoꝝ aut sedium mutationes, vt in. c. j. ꝛ quasi per totuz. de trãsla. epi. ne faciant vniones cathedralium, vt in. c. vnire. de exces. prela. ꝛ in. c. qꝺ translationem. de offic. leg. ꝛ qꝺ possit libere a quocunqꝫ appellari, vt in. c. omnis. ꝛ si quis vestrum. ꝛ quasi per totum. ij. q. vj. aut nõ ꝓcedat lite non ɔtestata, vt in eodem rubro ꝛ nigro ꝛ ꝙ non conferant, aut promittant beneficia non vacantia, vt in c. nulla. cuz. c. seq. de ɔces. preb. ꝛ sic de alijs, ad que tenent, ꝛ ad eiũs obseruationem arctantur oẽs inferiores a papa. ergo dicemus hoc idẽ de papa, ꝙ non possit trãslationes epoꝝ, aut sediuz mutatiões facere: absit, vt in. d. c. j. ꝛ ꝑ totũ. de trãsla. epi. ꝛ in. c. mutatiões, ꝛ tpis qualitas. vij. q. j. ac vniones ecclesiaꝝ, vt in. d. c. venire. ꝛ in. d. c. qꝺ trãslationẽ. aut non poterit statuere ꝙ non possit ab eo appellari, vt in. c. tum ex literis. de in integ. resti. ꝛ in
3 d. c. cũcta. ix. q. iij. † qꝛ in his, ꝛ in oĩbus alijs q̃ ꝓuident de re cõi semp intelligit salua summi Ponti. Christi vicarij, qui non puri hoĩs, sed veri dei vices in terris gerit auctoritate, vt in. c. significasti. de elec. ꝛ in. c. peregrina. ꝛ dudum. iij. q. vj. ꝛ in. c. ꝓposuit. de con. pre. ꝛ in. c. lꝫ. ꝛ statutũ. de preb. lib. vj. ꝛ in cle. j. vt li. pen. ꝛ in. c. venientes. de iureiu. ꝛ in. c. cũcta. ꝛ quasi per totum. ix. q. iij. ꝛ in. c. q̃to. de transla. ꝛ in. c. ad honorẽ. de auc. ꝛ vsu pal. ꝛ in q̃pluribus alijs locis, prout deduxisti. §. de pleni. potest. pape. sꝫ qꝛ raro aut nunq̃ tales qõnes aut similes per doc. determinantur, ꝙ pro aliqua parte non possit aliqd opponi aut addi, ꝛ qꝛ vt dixisti, ne impediamus aliam qõnem de qua agit, postq̃ de federe ꝛ ɔfederatione vr̃ satis deductũ, ꝛ lꝫ aliqua in cõi, seu incidenter dixisti de bello, ꝛ nunc in articulo proximo ais, qualiter ex oĩ testõ permittitur bellum ꝛ approbat, rogo vt veniamus ad particularia, ꝛ dicas an ꝛ qñ dicatur bellũ iustũ, licitũ, aut iniustum, seu illicitum, ꝛ an ꝛ qñ, ꝛ quibus liceat bellare, ꝛ retinere in bello ablata, ꝛ an ꝛ quando liceat duobus duellum intrare.

FINIS

Tractatus de magistratibus

Romanis Clariss. Iurisconf. domini Joannis pyrrhi Anglebermei Senatoris Regij.

SVMMARIVM

¶ Pars prima. De togatis seu palatinis.

1 Onsules quo pacto, † regib⁹ exactis, rome duo creati sint, satis constat ex Liuio ꝛ Põpo. iurecon. in. l. ij. de orig. iu. vbi interduz plures posteriore seculo fuisse tradunt ex litere corruptione trãsposito cõmate. sic enim restitue. cõsules duo, decẽ ꝛ octo pretores. calẽdis Januarijs inibant ɔsulatum, nõ nunq̃ ꝛ alio mense. In eburnea sella sedebant, Jouis templum adhibant, duz in capitolium ad vota nuncupanda proficiscebantur. De his ꝛ proconsulibus proconsularibusqꝫ Budeus ex antiquis docte, ac eleganter. † Ceterum
2 quod huc pertinet pecunia largitioneqꝫ in magistratus petione sibi suffragatoꝝ studia cõciliasse legunt, quod non ab omnibus receptum est. ineuntes magistratum munera, que missilia dicta sunt, spargebant. Hec sparsio Justiniani lege prorsus abrogata est. in ti. de ɔsul. ꝛ non spar. pecu. lib. xij. q mos quoqꝫ a Flauio Vospico in Aureliano damnatur. † ꝛ Sueto. scribit de ꝓdiga largitione Caligule, qui congiarium populo dedit consul
3 trecenos sexterios. Cicero Murene magnificẽtiam describit, q sumptuosissimos in pretura ludos fecit, q mox in petitione consulatus admodum profecerint vtpote apud populum ludis, spectaculisqꝫ, atqꝫ muneribus magnopere captum. † Habent ɔsu-
4 les insigne magistratus lictores ꝓcedẽtes, ꝛ securiz, fascesqꝫ gestãtes. illã qua ɔtumaces obduratosqꝫ excidãt, hos v̓o qbus nõ dũ assiduos castigẽt. nã ꝛ ꝺ fascib⁹ in his quoqꝫ libr. agit. ꝛ ply. libr. xvj. ex betulla gallica arbore terribiles magr̃atibus virgas

5 fieri scribit. Habebant et illi accensum de quo idē in septimo. accenso consulum id pronunciante, qui tanquam preco erat. Accēsum vero militare quoq; esse munus alio loco in his libris ostendi, vbi de cornicularijs et optione. de pcōsulibus, et eorum legatis, et legatorum numero dixi in ti. de apparit. pcō. qbus vero baillivi, ac senescalli apud nos cōparenē. nolo Budeo aliqd addere, presertim cū huius tpis, ac prie magratus apud vsquequaq; cū illis pferri possint, †fuit aūt pcōsul pmus publicus philo, cui primo progatū est impiū. nā Liuius libro ab vrbe octauo, pcōsules

6 ait esse, qbus finito pfulatu progabat impiū. Fenestella de pcōsulibus a Tito qntio auspicat atq; alia scribit. Cōsulibus cura maioris puincie, ac minoris dabat. In minore erant res minoris rei, vt siluarum cura, de qua Maro. Silue sunt pfule digne, ne mā fabricādis nauibus deesset. Hec de his. S. quā p re suscepta

7 opus. †Prefectus ptorio auctore Alciato ex vetustis annalibus a magro militū discrepabat, q hic p hostes impiū tueret. ille ad tuedā salutē pncipis excubias ageret. Nūc ego pfectū nō video plane cācellario nro cōparari posse, psertim cū olim fuisse pfectos ptorio p galliā legamus, q et palatij pfecti dicebant cuiusmodi comestabilē vox appellat gallica. Erat. n. prima a rege dignitas, ad quā potētissimi qq; Frācorum pceres sūma pcētione nitebant. q functi sunt Ebroynus, Marcellus, Pipinus et pleriq;. Danielē quoq; sacerdotē pmo ptorianis iposuere id est palatinis (nā ptoriū pncipis tabernaculū atq; palatiū erat) donec pmissiore capillo et barba esset. vn tonsu (vt Ritius inqt) habituq; mutato e pfectura ptorij ad regale fastigiū est euectus. qd

8 alij dnt cācellarij istar habuisse. †in Frācia pmus senatores instituit Pipinus eorumq; pfilia nō ea, que nūc est forma. Semel nāq; quotānis pncipes peeresq; in locū quēdā pueniebāt, ptim iudicādis litibus, ptim regno pstituēdo, magnos dies, tresq; status vulgo appellāt. pncipes ēt senatus elegit, q curie preerāt, q sp ipsum regē cōmitabant. Deniq; domicilio parrhisij locū accepēr. De senatus instōne ac munitione docte, ac diligēter Budeus ex antiqs monumētis gallie, chartisq; vetustissimis in pādectas fu

9 sius scribit. †Sed vt ad pfatos ptorio redeā, hi posteriore seculo dicti sunt, qcūq; ad, puincias regēdas mittebant. Inde pfecti ptorio Affrice, Oriētis, ac illirici, a quorum snia nō puocabat. scribunt olim pfectū ptorio talē fuisse apud pncipē, qlis fuit magister militū apud dictatorē. Sueto. nūq; nisi ab eqte Ro. administratā fuisse eā dignitatē scribit. Ita (vt Ply. inqt) ordinē illum Titus honorauit. libet recēsere qd a Paulo Emilio in eā rē scriptū extet gallice hystorie describēde stipēdiario dignissimo. Is nāq; eū quē Ritius pfectū ptorio vocat, magrm eqtū appellat, q eqtatu nobilitas gloriaq;, ac vires nre pstituerint. Duces ait initio, cōmitesq; a regibus pfectos, ac p nutu reuocādos, tādē, nisi sceleris puicti essent, ppetuos. eūdē inqt Stabuli comitē voce ēt a Justiniano cesare vsurpata dnt. Procopius profspatariū appellari dixit. Budeus pstabulariū magrm militū vocat. Audies Ply. verba in panagyrico. Traianus cū pfectū ptorij cingulo donaret dignitatis eius insigni, ita dixisse ad eū fert. Accipito hunc ensem, vt si qdē recte, atq; e repub. impauero. p me. sin secus in me vtaris. Huius instar quā simile magis esse cācel

10 larū magnū Budeus scribit. †Illic vbi cācellarij munus, ac originē tradit, quē pmulti qstori cādidaro, que sūma erat iter togatos dignitas, pparādū autumāt, nūq; eadē oino huius tpis magistratuū cū illis comparatio fiet. Ceterū ad posteriores codicis libros iterpretādos satis fuerit describere qd pfecti ptorio atq; reliquorum munus fuerit. Itaq; haud ab re erit, si iurisconsulti Aurelij verba de officio pfecti ptorio huic loco subiecerim, q ad vicē magri eqtū pfectos ptorio antiqtus istitutos esse ait, q dictatoribus associati pncipali cure militie grā scōam post eos ptātē gerebāt. Inde regimētis reip. ad impatores ppetuo trāslatis ad

11 silitudinē magrorum eqtū pfecti ptorio a pncipibus electi sunt, data eis pleniore ptāte ad disciplinē publice emēdationē. †His cunabulis eorum auctoritas initiata intm meruit augeri, vt ab eis appellari nō possit. Sub hec Justinianus in ti. de offi. prefe. Africe ptorij pfecturā in Africa maximā esse dignitatē scribit. Pōpo. letus de Ro. magratibus ait, pfectū ptorio sub cesaribus disciplinē militari pfuisse. Eius ptērea auctoritas aucta est erga forē ses cās. vbi impiū inclinare cepit, nomē mutauit, magr stabuli di

12 ctus, q añea. †Tribunus celerum dictus est, et sub dictatore magro eqtū. In hāc sniam fenestella venit. Ego p hec pfectū ptoriū magis eē cōnestabilē, seu cōstabulariū q; alium quālibet credideri, cuius est insigne gladius, vt pueniat Plyniano loco, quē districtū gestat, regē pcedēs, militie, ac eqtū pcipuus magr. Est autē pfectura gnis vox, vn pfectura vrbica, militaris, castrorum, operū, fabrorum, laborum, atq; id genus alie. Sicut psidis nomē nō solū puincias regētes, a qbus puocatio est cuiusmodi sunt gubernatores ciuitatū fere, sed et qui cuilibet rei ac ordini psunt, cōplectit, auctor est Ruff. puinciarum, als esse pfulares, als pcōsulares, als

14 psidales. Sueto. in Augusto. de ordine puinciarum multa. †Sed vt redeā ad nrū ordinē, cū bellis pfules a dōo iure aduocarent creati sunt pretores, pōponio iurecō. auctore, quorum officiū erat ius dicere, atq; alia illic descripta curare, qd ius ptoriū, atq; honorariū dcm fuit, sicut honorarij ludi, quos exhibebant, ptorius quoq; dicebat is, q ptura fūctus est. In his vero libris id, qd ad ptorē spectat, ptoriū dr, seu ptoria cohors, que qualis fuerit sa

15 tis notū. †Patritius olim senatoris pgeniē signauit, qr senatores a Romulo crati pres dicebant. Liui. li. x. ab vrbe scribit, patritios ēt dici, q patrē, auūq; ciere possent id est ingenuos, vt patritij, plebejs opponantur, galli nobiles a roturarijs distinguūt. Cornelius tacitus auctor est familias patritias fuisse, q maiorum gētiū dicebant. Budeus nōnihil de dijs maiorum gētiū minorūq;

16 †Patritiatus aūt a Justiniano sūmus honor dictus, quo pria ptāte filij liberabāt. Hos apd nos eē pares Frācie, Budeus ex

17 Suida scribit, quasi prie patres. †Ducatus est pncipatus qdā a ducēdo. nā et belli duces hi deniq; impatores dnr. Suet. in Nerone priuignū Ruffum postea natū impuberē adhuc, qr ferebat ducatus, et impia ludere, mergēdū mari demādauit. Julius capito. et Vopiscus nō semel hac voce vsi, de ducibus et comitibus in

18 Frācia quōdā tēporarijs nūc ppetuis plenius a me dcm. †comitē labeo deficit eū, q frequētandi cuiusq; cā, vt sequeret, destinatus fuit. Nūc vero dignitatis nomē est, vel q ipse regē cōmittet vel q eū multi cōmittent. Est aūt in hisce libris comitatus ipsa

19 pncipis aula, et cōmitatēses, curiales, et aulici. †et vt Marcellin⁹ inqt largitionū comes, q largitiones pncipis in comitatu faciebat. Itē q largitiōibus, quas populus impatori donabat ob necessitatē belli, vel triūphi pōpā, vti fusius dixi in ti. de auro coronario. et de canone largitionaliū ti. Nōnulli a comitate comitē appellatū volūt, q benignus et comis dēat eē, vt ne qs ethymū

20 vocabuli desideret, †comes domorum is a Justin. dr, q in domesticos pncipis pfecturā hēbat. comes laborum, q et ppositus laborum, cui mediastini oēs, alijq; domus impatorie artifices, atq; opifi

21 ces subditi erāt. †Prefectos fabrorum ita Pōp. letus describit, vt sint artifices, q castra sequebāt, vt fabris lignarijs, ferrarijsq; psint. Is ab magratus eligebat idoneus, et q castris sciret hñ puidere presertim, que in vrbiū expugnatione cuniculos subterra

22 neos facere, atq; idgenus alia. †Comes horreorum pistrini principis curator fuit in his libris, habuit que mācipia quedā purgādis horreis ascripta, coquēdoq; pani pncipis. Sed et annone pfectus horreorum comes qnq; dictus est. Is et Sitocomus a frumēti cura, seu frumētatione dictus. Prefectus annone anno ab exactis regibus decimooctauo Tito Geganio, et P. Minutio pfulibus creatus est Rome ob ingētē annone charitatē, missiq; tunc in Siciliā fuere. P. Ualerius, et L. Geganius p frumēto aduehendo. alij huius magistratus instōnē in aliud tps referūt.

23 De re annonaria plura dixi in ti. de anno. et tribu. †Comites cōcistoriani sunt, q principis pcistoriū, et tribunal cōmitantur, hiq; sunt illustres, cuiusmodi sacri pcistorij regij pciliarij, q regem aut ipsum pcistoriū, cui preest cācellarius, sequitur. Comites scolarum q et tribuni scolarum dicti a scholis palatinis atq; militaribus dicti, quorum munus in his libris describit, vt sint, q presint epulis impatorijs, et bello, et pace, et obsonia curēt, qd mihi absurdū vi

24 sum est, vt hi scholarum prefecti dicant, †nam schola exercitiū est omnisq;, vt dr, vocatio. Istos a veteribus elegantius epulones dictos reperio cuius modi erant in sacrificijs qnq; viri. deinde

25 Circensium ludorum ambitione septē. †Perfectissimatus erat dignitas quedam non mediocris, qr non oēs presides, vt Alciatus inquit, clarissimi fuere sed et perfectissimi quidā put puincie dignitas exigebat. Ait vero ex vetustissimis monumētis Tarraconensis hispanie ac norici fuisse pfectissimos tātū qd duabus literis designabāt. U. P. sicut clarissimos viros. U. C. ammianus marcellinus lib. xxj. de Cōstātino imperatore loquit in hec verba. Nec sub eo dux quisq; cū clarissimas prouectus est. erant enim perfectissimi. Ex his conjicio perfectissimos clarissimis inferiores fuisse quamuis alij maxime dignitatis nomen fuisse interpretentur. Ducenarij erant equites legitimi id est iuridici quorum ordo ius dicebat et in cēsu habebant quadringēta sextertia ab augusto creati vt apud Suet. legimus. q de leuioribus cāis cognoscebant. inde dicti quod ducenti essent vt centenarij a centū. alij dictos rent a ducentū solidorum pditate vltra quā non cognoscebāt. De his ēt in Tiberio Sue. et in Claudio ornamēta, inqt

consularia

26 ꝯsularia ẽt ꝓcuratoribus suis Ducenarijs indulsit. † Ducenarij
nõnunꝗ̃ qui ducẽtis militibus presunt. qñqꝫ ꝛ quoddã exactoꝝ
genus significat in tit. de exacto. Ply. scribit diuo Augusto de
curias ordinãre partẽ maiorẽ eq̃tũ in ferreo anulo q nõ eq̃tes ſꝫ
iudices dicebanẗ, sunt aũt decurie classes, seu camere iudicuꝫ, ꝛ
27 curia locus in quo senatus habebaẗ. † Decuriões in municipijs
q sint ꝛ duũuiri, vel mediocriter eruditi nõ ignorãt. dixi in tit. de
decur. sed ꝛ ducẽnarij in q̃buscũqꝫ formis id est ordinibꝰ erãt, vt
iter notarios ꝛ libellarios q a libellis sunt. dixi ð hac re in. l. scri
28 nijs. vbi forme ordines erãt, ꝛ decurie q̃dã, illic ego multa. † Cu
bicularij sunt, ita enim vt queqꝫ occurrũt tradẽda sunt, q cubicu
lo ꝓncipis assistũt, quos nr̃i cubiculi ministros appellãt. Sueto.
in cesare dictatore. mãsit apud eos nõ sine sũma idignatiõe ꝓpe
xl. dies cũ vno medico, ꝛ cubilarijs duobus. Famulitiũ aulicum
Spartianꝰ appl̃at famulos oẽs impatorios quos Justinianus
29 ministeriales domus, ꝛ hospitij, ꝛ palatij vocat. † augustales sũt
oẽs Cesarei ministri ad palatiũ ꝓncipis. Nam augustale est ip-
suꝫ principis ꝓtoriũ, ꝛ augustales ꝓtoriani custodes palatini sũt
q ꝛ Comitatẽses dicti, ꝛ cesariani, ꝛ curiales id est aulici, quos
curtisanos vulgus noiat. Augustales olim sacerdotes erãt au-
gusto defuncto ðcreti, sicut Antonio pio q̃busdãqꝫ alijs impato
ribus in eoꝝ honorẽ. alio significatu erãt sacerdotes lariũ. Itẽ i
militia ꝓncipales erãt milites q, qð Uegetius ait libro scðo de
re militari, ab augusto ordinarijs iũcti sunt q ꝛ flauiales a flauio
30 Uespasiano legionibus additi sũt. † Silẽtiarij, vt inq̃t ꝓcopius
ministri sunt ad ea, que silẽtij getisqꝫ sunt, interiores in ꝓncipis
domo arcanoꝝ ꝓncipis ꝯscij, qqꝫ silẽdis ꝛ arcanis ꝓncipis ꝯsi-
lijs itereẽ solẽt. q̃dã eos auricularios appl̃ant, dixi suo loco. erãt
aũt nu. xxx. q̃bus tres decuriones ꝓfuere. fenestella de triũuiris
reipu. ꝯstituẽde scribit nescio q̃d, qð huic tñ loco nõ admodũ cõ
31 uenit. † Scribaꝝ ordinẽ honestũ Cicero appl̃at, q tñ apud gre-
cos, vt Emilius ꝓbus tradit, honoratiores fuere ꝗ̃ apud Ro.
nã apð illos nemo ad id muneris admittebaẗ, nisi honesto loco,
fide, ac prudẽtia ꝯspicuus qð ꝯsilioꝝ pricipẽ scribã eẽ oporteat,
greci grãmateõ vocãt, latini scribã a scribẽdo, atqꝫ notarium a
notis, ꝛ nostri secretariũ a secretis appellant. eoꝝ principẽ Ar-
chigrãmateõ dixit, quẽ flauius vopiscus Cancellariũ appellat, q
p̃ees fuisse cãcellarios tradit, vel a cãcellãdo, qð pleriqꝫ, vel a cã
cellis q̃bꝰ occludebanẗ. ꝙ machaneꝰ q̃dãqꝫ alij, dcõs. idẽ scribit
32 a Carino impatore fcm̃ ꝓfectũ vrbis vnũ ex cãcellarijs. † Erant
scribaꝝ decurie, vt ex Sueto. collegi, dũ in Claudio scribit, cor-
pus eius p municipioꝝ scribarũqꝫ ꝓmores suscipiẽtibus obuijs
scribaꝝ decurijs ad vrbẽ deuectũ, qð Justiniani leges explicãt,
vbi varie scribaꝝ, ꝛ libellarioꝝ forme sunt, ꝙ Erasmus oli, Bu
deus nup l̃ris asseruerũt mihi sup hac re ꝯsulti. Uñ ꝓmiceriꝰ, ꝛ
secũdiceriꝰ, ꝛ tertioceriꝰ dicti a pugillaribꝰ cereis, quas hẽbãt, ꝛ
varias decurias sortiebanẗ. Formularij quoqꝫ a formulis dicti.
Tabularij a tabulis. Sueto. in Domitiano. pari arrogãtia cũ ꝓ
curatoꝝ suoꝝ formalẽ dictaret epl̃aꝫ, sic cepit. Dñs, ꝛ Deus nr̃
sic fieri iubet. Erant aũt ꝛ ꝓncipis scribe, ꝛ iudicũ, ꝛ cẽturionũ, ꝛ
q̃storij scribe, quos finãtiaꝝ clericos galli vocãt. Sueto. de q̃sto
rijs scribis in Claudio. ꝛ decurio scribaꝝ sicut eq̃tũ, cubiculario
33 rũ, † ꝛ palatij decurio, inq̃t Marcellinus, ꝓfectus palatio erat.
Flauius liberalis domicelle pr̃, vt in Uespasiano Sueto. ait, nõ
altioris dignitatis gradũ ascẽdit, ꝗ̃ vt scriba q̃storis eẽt. Olim
cato, quũ eẽt q̃stor ꝓmusqꝫ vẽiret, vltimꝰ discederet, i ordinẽ q̃sto
rios scribas redegit. isti sunt ordies atqꝫ ðcurie q̃s Justinia. pas
34 sim formas appl̃at. † notarioꝝ ꝓmũ vestigiũ Rome fuit tũc, cuꝫ
catonis vticẽsis orõnẽ ꝯ̃ cesaris sñiaꝫ solã in senatu exceptã fuis-
se tradũt. Cicerone consule velocissimos actuarios, scriptoresqꝫ
adhibẽte, q p notas q̃sdã pl̃iũ l̃raꝝ viꝫ hñtes eã colligerẽt, ab ac
ctis publicis, ꝛ ꝯtionibus, ꝯtrouersijs, ac sentẽtijs describendis,
actuarij dicti quos iudicũ graphiarios dicimꝰ actuarij excepta
recitabãt. Sueto. in cesare. quaternas l̃ras excipiẽtibꝰ dictabat.
actuarij vero cõmẽtariũ id est breuiariũ faciebãt, qð registrũ vul
go appellãt. ſꝫ de ꝓmicerio, q in ꝓma notarioꝝ decuria preerat,
ꝛ secũdicerio adde huc, vt apud bonos auctores extat, ꝓmã ce-
rã fuisse tabulã, in q̃ testõris nomẽ, scðaꝫ, in q̃ hr̃dis scriptũ erat.
alij al̃r h̃ explicãt, nec huc ptinet ea res. Lege cõmẽtarios in ho
ratiũ. q̃d ꝓma scðo Cera velit versu, solus multisne coheres, vbi
pria ẽt cera nomẽ hr̃dis scðo versu scriptũ erat. Ego de tabula-
rijs, logographis, actuarijs, notarijs eorũqꝫ discrimine satis su-
35 pqꝫ dixisse videor i ti. de tabu. † ꝓximi sacroꝝ scrinioꝝ sunt, qui
seruãt libellos ꝓncipis, quos cãdidatus q̃stor legebat. ð scrinio
ac libellis Budeus ita docte scribit, ac copiose, vt nihil addẽdũ
putẽ. q ꝓximos sacroꝝ scrinioꝝ magr̃is req̃staꝝ hñ recteqꝫ ꝯpa
36 rauit. † Scriniarij ðo erãt, q cuiuscũqꝫ ꝓsidis, ac iudicis acta ser
uabãt, ac ẽt q̃storis erarij. Lãpridius. Relegẽtibꝰ cũcta librarijs
ꝛ his, q scriniũ gerebãt. Est ꝛ Meloproximꝰ in Justiniani libris
q se cũ ꝓximo scrinij exercebat, curãqꝫ cũ eo gerebat velut sub-
37 adiuua. † Antiq̃rij sunt, q reꝝ antiquaꝝ memoriã ꝓncipi sugge-
rebãt. Juuenalis. Ignotosqꝫ mihi tꝫ antiq̃ria ꝰsus. Hi memo-
riales quoqꝫ dici vñt, ꝗ̃uis ꝛ alið quoqꝫ in his libris significẽt.
Agẽtes i rebꝰ q sint, nõ adeo satis ꝯstat, nisi ꝙ gñis vocabuluꝫ
est i eos relatũ, q res ꝓncipis agũt, aut ꝓcuratores ꝓncipis, ac cõ
missarios, quos vocãt, p diuersas ꝓuincias ad legatos auctoqꝫ
impio p turmas disꝑsos vñ h̃ ducenarij q̃dã alij cẽtenarij. q̃d ãt
sibi velit agẽtiũ i rebꝰ nomẽ clariꝰ itelliget, q titulũ ipꝫ de agẽti-
bus, ipm̃qꝫ de ea re Justiniani ſmonẽ simul, ꝛ ꝯmẽtarios nr̃os il
lic legerit, nã alio loco dcã rursus i h̃ reꝝ ꝯmẽtario piget iculca-
38 re. † Archiatri sunt ꝓncipis medici Justiniano. alijs medicoruꝫ
ꝓncipes, oẽs quoqꝫ q Rome ꝓfitebanẗ medicinã. est. n. Sueto.
auctor Cesarẽ dictatorẽ oẽs medicinã Rome ꝓfessos ꝛ libera-
liũ artiũ doctores ciuitate donasse, quos ẽt Justinianꝰ, ꝛ iurecõ
sulti faciũt imunes. ſꝫ Justinianus Archiatros appellat medi-
cos sui corpis. Cassius Emina vetustissimꝰ auctor scribit ꝓmuꝫ
venisse Romã ex medicis Archagatũ pelopõnẽsem, cui ius q̃ri
tũ datũ. vbi q̃dã Archiatrũ legũt. Archos ꝓncipẽ, Jatros me-
39 dicũ sign̄at. † Irenarche sunt pacis ꝓncipes, ꝛ custodes, vt est in
ti. de irenarchis optime definitũ. Dyo. Irenodicos appellat q̃ñ
pacis iudices, ego illic pl̃a ex bonis auctoribꝰ scripsi. admissiõa-
les sunt quos hostiarios galli vocãt alij archiatrios dñt ab atrio
custodiẽdo, nõnulli atriẽses. Hi sunt atrij custodes, illi quoꝝ mu
nus est volẽtes regiũ cubiculũ igredi, vel admittere, vel repelle-
re. neqꝫ. n. cuiuis ꝓncipis purpurã sacrã salutare, ipiũqꝫ adir̃ ꝓn
cipem licebat, dum excutiebantur salutaturi a limine ne lateret
sica. vt in Seuero Lãpridiꝰ, inde ius adorãde purpure nõ oibꝰ
a Justiniano datũ. iter ꝓmas quoqꝫ traiani laudes a Plynio,
Theodosij a pacato, seueri ab Helio admissionũ facilitas, ꝛ sa-
lutãdi patefactio cõmẽdaẗ. Erat ꝛ admissiõis magr̃ q̃dã aucto-
40 re marcellino. † apparitores ab apparẽdo dci, qꝛ ꝓsto sint, ꝛ ap-
pareãt obseq̃osi iudicibꝰ, auctore Seruio grãmatico, ꝛ appitu-
ra ipm̃ ministeriũ, ac offm̃, vñ appiturã facẽ magr̃atibꝰ, vt Trã
41 q̃llus scribit i libr. de grãmaticis. † Optiones q̃ñ cooptatos vi-
ci arbitror, q̃ꝝ ꝛ meminit Laurẽtiꝰ valla i elegãtijs hi magr̃atui
tanꝗ̃ adiutores, ꝛ q egrotos supplebãt. militi accẽsi atqꝫ succẽ-
turiões erãt. nã ꝛ a tribunis college cooptabanẗ apð Liuiũ i iiij.
i bello accẽsus ꝛ corniculariꝰ dicebaẗ, vt ego suo loco dixi. Erãt
tñ i ti. ð iu. fil. li. x. C. optio. q̃sto. quos q̃storis erarij adiuuas fuis-
se, seu adiutores interpror. Optionatꝰ id munus ẽ. Opinatores
sũt, vt i. l. missi. ð exac. trib. li. x. C. describũẗ, militaris annone co-
actores, vbi ego nõ opinatores legẽdũ crediderim, ſꝫ opimatores
q ꝓsunt annone opimãde, ne dsit aliq̃d exercitui, cuiusmodi viuẽ
diarios forte appellamꝰ. ẽ ꝛ i his libris Biarchi vocabulũ ꝙ eã
significat, qui ꝓest vite curande, aut victui, a bios, qð vitã signifi
cat deductum, quaꝫ expositionem Alciatus non improbat.

SVMMARIVM

1 Fiscus quid sit.
2 Confiscare quid sit.
Fisci patrimonium quid sit.
3 Pecunia est neruus belli.
Et princeps quandoqꝫ fiscus dicitur.
4 Fiscus ab erario in quo differat.
5 Questores erarij ꝛ tribuni an a fisci prefectis differant.
6 Eruscare est es publicum colligere.
Respublica in pignore an preferatur fisco.
7 Respublica ꝛ fiscus an idem sint.
Procurator fisci, ꝛ cesaris an sit vnum, ꝛ idem, ꝛ. J. nu. 12.
8 Questor ꝛ questure munus quid sit.
Questores parricidij qui sint.
Et qui questores candidati.
9 Questores pecunie a quibus fuere creati, ꝛ ex q̃bus creabanẗ.
10 Erarij cura a questoribus ad quos translata fuerit.
11 Status comparatitius, ꝛ pecunia comparatitia qualis fuerat.
13 Cesar quotuplex patrimonium habuerit.
14 Procuratores rationales qui sint.
15 Antigraphei qui sint.
16 Legiste an a logographis differant.
17 Comites rerum priuatarum duo fuere.
18 Questores erarij quibus similes sint.

19 Coactores qui sint.
Et qui annabogiste.
20 Thesaurarij Francie cui similes sint.
21 Indictio quid sit.
Et quid superindictio.
22 Cohortales qui sint, siue coarctales.
Qui sint receptores.
Qui archarij.
Qui discussores.
Qui perequatores.
Et qui reliquatores.
23 Mancipes qui dicantur.
Zigostasia, siue sitostasia, siue sitocomia que dicatur.
24 Perisso choregia quid sit.
Quid decaprothi.
Quid penhaprothia.
Tabularij grammatei qui sint.
Qui tractores.
Qui cartopatri.
Qui tamiaci.

¶ Pars secunda. De questorijs magistratibus.

Quid sit fiscus cum ple-
1 riqꝫ †recētiores tum Asconius pedianus in secundam Ciceronis Verrinā, ⁊ Nonius marcellus in lib. de verboꝝ proprietate plenissime dixere. frequentius vero significat grauioris eris receptaculū sportulasue qbus es fisci, id est principis deferṫ, quo ēt nostri questores vtunṫ equis clitellarijs fiscos calatosue nūmis onustos euehentes. Cuius rei claꝝ est apud Ciceronē exemplū, in verrina prima. Reperiebā fiscos cōplures cum pecunia Siciliēsi a quodā Senatore ad equitem Ro. esse translatos. Ex his quasi decem fiscos apud Senatorem relictos esse comitioꝝ nomine. In eam rē Budeus copiose. in hoc significatu est apud Sueto. in Claudio. vbi pulcher locus de annone caritate. vnde fiscus per metaphoram publica principis pecunia ipsumqꝫ eius patrimoniū dr.
2 †Inde ɔ̄fiscare qḋ cōmittere fisco ēt iurecōsulti dn̄t in. l. ij. ne qd in loco pub. fiat. scriptum extat a Vlpiano res fiscales priuatas propriasqꝫ principis esse, atqꝫ inibi fisci patrimonium appellat ea, quecunqꝫ principis ipsius sunt, ⁊ fiscalia tributa, ac vectigalia dicta, ex quibus vectigal fiscus capit, vt portus, salinaꝝ, rerꝫ venalium, metalloꝝ, piscarioꝝ, vt iureconsl. in. l. inter. §. vectigalia. de ver. sig. Hec altius repeto, qꝛ res est frequens questoria, ⁊
3 Plauto auctore †belli neruus est pecunia. fiscus igiṫ ita principis est, vt qn̄qꝫ princeps fiscus appelleṫ, vt. d. l. ij. §. hoc inter. vn̄ pōt inter rēp. fiscūqꝫ discrimen colligi atqꝫ ex Iuue. versu res fisci est, vbicūqꝫ notat. cū prius Cesaris dixerat, intelligens fiscuꝫ
4 Cesaris esse, †illud vero nō leuius ɔ̄trouersie est, quid intersit ab erario fiscus. In quo mihi visus est Asconius lapsus dum erarium priuatā principis, fiscum publicā esse pecuniā dicit, atqꝫ nō possum non ɔ̄iecturare corruptū esse Asconij codiceꝫ. Erarium nāqꝫ reipu. est, fiscus principis. Erat aūt in Saturni ede publicū erarium Budeo Beroaldo reliquisqꝫ auctoribus, Macrobiū ⁊ Plutarchum sequutis, cuius instar habes in. l. ait pretor. §. j. ff. depo. vnde sacrum erariū a Justiniano dictū in ti. de magi. offi. l. vnica. vbi tn̄ impatoris pecunia erarium dr̄ vtpote rebus in eum transla. In pandectis quoqꝫ fiscus, ⁊ erariū crebro ɔ̄uertūtur. at vetustiores ita erariū a fisco distinguebāt, vt reipu. ab im-
5 peratoris pecunia distincta erat. †Sic ⁊ erarij q̄stores tribuniqꝫ a fisci prefectis distabāt. Nimis vulgatū est illud optimi impatoris verbū. Lieni similē esse fiscū quo tumescente, reliqua reipubli. mēbra marcescant ⁊ ɔ̄tabescant. Est ⁊ alia vox principe digna ab impatore Seuero ꝓlata de magistratibus. necesse vt q emit vēdat. Ea vero dr̄ia apud Ciceronē, Plinium probatissimosqꝫ auctores crebra est. Solet impr̄mis citari locus ille Plynepotis in panegyrico. Quā iuuat cernere erariū silens ⁊ qetuꝫ (nec enim quas sibi pecunias suo vsui cōparauerāt ciuitates extorquebat ille) ⁊ quale an̄ delatores erat nūc tēplū illud (alludit ad saturni edē) nunc vere Deus no spoliariū ciuiuꝫ cruentarūqꝫ predaꝝ seuum receptaculū, ac toto in orbe terraꝝ adhuc locus vnus, in quo optimo principe boni malis impatores essent. At fortasse, inqt non eadē seueritate fiscū, qua erariū, cohibes, imo tāto maiore q̄̄to plus dicere de tuo q̄ de publico credis. ⁊ paulopost. Que tua est gloria, sepius vinciṫ fiscus, cuius mala causa nunq̄ est, nisi sub principe bono. Ad hec Spartianus in adriano. vetuit Adrianus bona dānatoꝝ in fiscum priuatū redigi oi
6 summa in erarium publicū recepta. Quid plura? †hinc Eruscare veteres, id est es publicū colligere dixere. Vlpianus in tit. qui pot. in pig. hab. si pignus, inqt spāle respu. acceperit dōm est preferri eā fisco debere, si postea fisco debitor est obligatus qꝛ ⁊ pri-
7 uati preferunṫ. Illic Albericus conaṫ hoc explicare. †Haud ab simile exēplum habes, in ti. de edi. edic. l. j. sciendū est hoc edictū non ptinere ad venditiones fiscales. si tn̄ respu. aliquā faciat vēditionē locus edicto erit. idē Vlpi. in ti. de manumis. ait. nihil interesse a fisco an a ciuitate an a priuato libertatē redemeris. alibi tn̄ plerūqꝫ hec ɔ̄fundi repies in pandectis, vt occurrit passim in ti. de iu. fis. ff. cuius rei quoqꝫ notū est argm̄ ex Claudiani versu. Non tua priuatis crescūt eraria dānis. Sic ⁊ Cesaris ꝓcura-
8 tor ꝑ fisci ꝓcuratore, ⁊ hic pro illo frequēter occurrit. †Questor ergo qd sit ⁊ questure munus dōm. Pōpo. iurecōsultus scribit cū erariū pop. rom. esset opulētius, vt esset, qui illi preessent, questores institutos fuisse a querēda ɔ̄seruādaqꝫ pecunia dictos. ⁊ qꝛ de capite ciuis Ro. nō esset pmissum ɔ̄sulibus in iussu populi ius dicere, questores alij a pop. creati sunt q capitalibus causis preponerenṫ. Hi appellabanṫ parricidij questores, quoꝝ meminit lex. xij. tabu. ab ingrendis maleficijs, quasi q̄sitores dicti maleficioꝝ iudices. Alij insup q̄stores fuere cādidati libros impatorios, ac literas legabāt, summoqꝫ in honore erāt cādida veste integritatis insigni ɔ̄spicui. de qbus Sueto. in Augusto scribit. Cui magistratui cācellariū similē pene esse ɔ̄tenderim quo functus est apud Justinianum Tribunianus interrogatus primus, vt est apud Suidā. Lego Neroneꝫ voluisse recitari per ɔ̄sulem missas ad senatū orones tanq̄ id foret splēdidius omisso cādidati questoris officio. Sueto. in Tito. docet questoris officiū eē principis orones in senatu patefacere, atqꝫ recitare. Sic ⁊ Cornelius describit, dū inqt, ingressi curiam senatores, ⁊ oratio principis per questorē eius audita est. Sueto. in Tito. rursus receptā ad se prope oium officioꝝ cura cū patris nomine, ⁊ epistolas, ⁊ edicta ɔ̄scriberet oronesqꝫ in senatu recitaret questoris vice. De questoribus quoqꝫ maleficioꝝ. Sueto. in Tiberio memi-
9 nit, ⁊ Vergilius in Eneide. quesitor minos vrnā mouet. †De q̄storibus pecunie de qbus p̄sertim dōm dubiū est Romulus ne, an Tullius Hostilius eos Rome primus creauerit. Ex his tn̄ nōnulli ꝓuincias sortiebanṫ, creabāturqꝫ tā ex plebeis q̄ ex patricijs ⁊ magni honoris gradus erat, vt Cic. pro plautio. vbi ait questori suo pretorē parētis loco esse oportere. Auctor est Tacitus li. xx. questores olim creatos fuisse, cū stipendiaria iam esset Italia. Non recenseo, qd fenestella, qd Pompo. letus, qd vindex quoqꝫ Rhodiginus, qd Cataneus, Beroaldus, reliquiqꝫ de hoc magistratu collegerint. Ceteꝝ questores aurū, ac pecuniam a subditis pendēdā querebant, cogebātqꝫ tributa. Liuius de auro collato scribit, cū in publico deesset auruꝫ, ex quo pacta merces gallis arcē oppugnātibus ɔ̄ficereṫ, id fuisse a matronis ex monilibus collatū, ꝓpterea qꝫ institutū, vt eoꝝ quoqꝫ sicut viroꝝ post mortem solēnis esset laudatio. †Erarij cura eiusqꝫ forma varie est habita, ⁊ sepe mutata, quā augustus ad ptores pretoriosqꝫ trāsmisit a q̄storibus, vt Cornelius Tacitus auctor est. Claudius questorē rursum imposuit atqꝫ restituit. Tertio nero curā tabulaꝝ publicaꝝ, que in erario seruabanṫ, a questoribus
11 transtulit ad prefectos, †erat ⁊ cōparaticius status, ⁊ cōparatitia pecunia que ex honoribus in erarijs ex inopia vēditis (qḋ nō secus licebat atqꝫ noua vectigalia indicere) cōparata erat, que vox cōparititie a Justiniano non semel vsurpata est, sꝫ alio significatu. Nam hisce legibus magistratuū emptores plectebātur. Sueto. ait vespasianū candidatis honores vēditasse, qḋ et Xer-
12 sem fecisse ferūt. Redeo ad fisci magistratus. †Procurator fisci a Cesaris ꝓcuratore longo distat interuallo, q̄uis ⁊ nōnūq̄ ɔ̄fundanṫ. Sed ꝓcuratorem alium a fiscali cesareū fuisse ɔ̄stat, qui curandis rebus ad Cesarem, vt priuatū hoiem ptinentibus preerat, deqꝫ ɔ̄trouersijs inter principē, ⁊ priuatos hoies iudicabat, huius gesta nō aliter cōprobabanṫ, atqꝫ si ab ipso cesare gesta essent. Nam Claudius a senatu impetrauit, vt que sui ꝓcuratores statuissent, eam vim haberēt, quā sua edicta. Si tn̄ vēditionis, donationis, trāsactionis cā qd egerint, quasi rē ꝓpriam tradentes, nihil agunt, q̄nquidem eoꝝ munus est rōnes oiuꝫ redditum qcunqꝫ ad cesarē ptinent diligēter ꝓcurare cū ptāte defendēdi, ⁊ acqrendi, non distrahēdi, vt in. l. j. de offi. pc. cesa. ff. q̄ si cesar heres sit miscēdo se opulēte hereditati ꝓcurator heredē cesarē facit interpretes nostri legū presertimqꝫ Cyn. in. l. procuratoꝛ. C. de eden. inter fisci ac cesaris ꝓcuratorē hoc faciunt discrimen.

13 scrime̅t cesar duplex patrimoniū habebat. Unū ip̄erij cā, qđ fis/
cus dr̄, galli domaniū vocāt, huius p̄curator erat ille, aliud suum
quod ante imperiū adeptus erat, aut aliunde consequutus, q̄ ab
imperio. in hoc procuratorē habebat, qui cesaris dicebat̄, quem
idcirco iudicē habebat aduersus priuatos, q2 supiorem non ha/
bet. Ulpi. in titu. de acq. here. scribit. Si seruus fisci fuerit iussu
tus iussu p̄curatoris Cesaris adibit hereditatem. Item de iure
fisci. Si p̄curator Cesaris rem fisci vēdiderit. Adrianus fisci p
curatorē adiecit, quem actorem fisci Plyni. appellat in panegy/
14 rico, Lampridius in Seuero † p̄curatores ait esse Rationales i
quorū similitudiñe q rē priuatoꝝ curant p̄curatores appellari
scribit Columella. accursius rationales interpretat̄ Cesaris p̄cu
ratoris vt ille. Julius vero Capitolinus in maximino rationalez
pro fisci procuratore dixit, erat inquit fisci procurator in libya q
oēs Maximini studio spoliauerat, hic p rusticanā plebē interem
ptus. Sed p eos q rōnabilē in honorē maximini defendebāt vi/
derunt auctores cedis, qbus verbis eūdē esse rōnalē q ⁊ fisci p/
curator apparet, nisi, qđ improbat Alciatus, rōnalē dixeris ge/
neris vocabulū esse a rōnibus dictū, qđ tam huic, q̄ illi conueni
at, nec absurdū mihi videtur. Est locus alius in. l. senatus. de iu
re fisci. in pandectis vbi iurecon. inquit. prefectus erarij rationuz
cognitionē habere. Itē is q de causis fisci aduersus priuatos co
gnoscit rōnalis appellat̄ in. l. ad fiscū. C. vbi cāe fisca. vbi accur/
sus reliq3 nostri interpretes cesaris p̄curatorē exponunt mira i
his rebus confusio. Nā p̄curatorē fisci ⁊ rōnalem nō aliū faciūt
⁊ capitolinus ⁊ Lampridius. varie quoq3 tum in pandectis tum
in codice tradunt̄. De rōnibus ad erariū referendis, ⁊ scriba, cui
tradunt̄ referende † Budeus ex Tullio satis dixit. vbi antigra/
15 pheos vocat ꝯ rotulatores, quos vulgo dicimus ex Demosthe/
ne ⁊ aristotele loco illoꝝ rōnalium qui rōnes audiebant ⁊ ratioci
nioꝝ iudices erant presides cōputorū habemus, quos iustinian⁹
sacris erarijs presidētes mihi appellat, in titu. de aduoca. fisci. l.
vlti. idez in ti. de mō mulctaꝝ, p̄curatores appellat rōnales, eos/
16 dēq3 logistas, vt in ti. de tabu. logographis. Logistas, a Logo/
graphis ita distinguunt, q logographi libros rationū scribebāt
17 logiste curabant. † Succurrit nunc q Jason maynus vir elati no
minis in cesarea qđ dicunt, p̄fessione, duos reꝝ priuatarum co/
mites fuisse tradit, vnū in p̄uincia, cuius munus est, bona vacan
tia, fiscoq3 delata capere, ⁊ in fiscū referre, qđ vulgus incorpora
re dicit, aliuz p̄positorem, inquit, in consilio ⁊ ꝯcistorio cesaris il
lustrē virum. illud constat ex. l. si quando. C. de bo. vac. lib. x. hoc
ex. l. ij. de petitio. bono. sub. lib. x. † questores erarij docti viri simi
18 les his esse dicunt quos mulctaꝝ quas emendas vocamus, rece
ptores appellāt. ⁊ referre ad erarium rationes et cōputum red/
dere apud eos, qui ratiocinijs sunt prefecti. qui ⁊ vrbani questo/
res erant. dicunturq3 cōputoꝝ magistri. prefecti erarij sunt gene
rales finantiaꝝ apud nos budeo indice. Tribuni erarij recepto
19 res generales. † Coactores sunt receptores particulares, ⁊ coa/
ctio munus est argentariū cogendi pecunias. quidā sunt, qui ad
ratiocinia nō obligant̄. quos iurecon. nescio quo pacto analogi
stas vocat, in. l. quidā decedēs. de admi. tut. † prefectoꝝ fisci in/
20 star habēt thesaurarij Francie. canon est domanium ex portorijs
vectigalibusq3, oblatio est auxilium vt octaua vini ⁊ datia mer/
21 cium diuenditaꝝ. † indictio est talia que ⁊ collatio ⁊ collecta dici
tur. Supindictio est eius augmētū. eaꝝ rerum collectores cano/
narij oblationes indictiōales dici latine possunt, nos domanij au
xiliorum talliaꝝ p̄ceptores ordinarios, ac extraordinarios dici/
22 mus Cohortales sunt, qui p cohortes exigūt tributa, quos alij
coarctales a coartando, ⁊ cogēdo vocāt. Susceptores, sunt re/
ceptores. Arcarij, ab arca dicti, q pecunias publicas seruant. di
scussores, qui tributarios discutiūt, eorūq3 cēsum descriptū hīt
qui collectores dicunt̄. qui tributū viritimq3, aut capitatim soluē
da discutiūt. Perequatores sunt taxatores tributi, q cōstituunt
tributū, ⁊ si nō iuste constituerint, puniunt̄. Reliquatores, qui re
liqui nonnihil debēt. vñ iurecō. reliquatores inquit vectigalium
ad instaurādū conductionē admittēdi nō sunt, donec supiori de/
bito satisfecerint. quoꝝ ⁊ Crinitus quoq3, ⁊ recētiores memine/
23 re. † Mancipes sunt, q a publico cōducunt, emūtue aliqđ, quos
publicanoꝝ principes appellat pedianos. Zygostasia est ponde/
randi, ac mensurandi nōnūquā munus alij sitostasiam legunt fru
mētandi perfecturā, que ⁊ sitocomia dicit̄, vbi vulgo sitonia, vel
siconia corrupte legit. † Perissochoregia est magistratus anno/
24 ne aucte seu augmenti distributor. Unde hec sint deriuata noia
suis est locis dictū. Decaprothi vectigalium, ac publice pecunie
coactores eā fisco numerātes sunt. ⁊ Decaprothia id munus est.
Cicero latina voce decēprimos dixit, in oratione q Roscio ame

rino. Et pentheprothie munus est, quique primoꝝ, quos ēt qnq3
summates, atq3 quintumuiros dixere, quoꝝ munus erat illis nō
dissimile, vt tributū a subditis exigerent, qđ postea fisco numera
bant, ⁊ si quid deerat, supplebant de suo. Erariū militare quos
soli militie preparent̄ Cesar augustus instituit auctore Sue. hinc
bellici questores, qui consulē bellique questorem sequebant̄. erant
aūt cū questoribus tabularij grāmatei, q tabulis noia recepta, ⁊
impensa describebant. vnde tabulariū dictum. Hi ⁊ cartularij, ⁊
tractores a iustiniano dicti, qui ⁊ tractores alibi appellat eos, q/
bus tractus merciū ad finitimas erat cōcessus. Sunt ⁊ cartopa
tri carte publice seruatores bigenū vocabulū. Sunt ⁊ scrinij pu/
blici magistri quoꝝ meminit Seneca libro controuersiarum vl/
timo. ⁊ Sueto. in nerone de Tamiacis fundis, id est dispensa/
torijs, vt ita dicā, ⁊ Salgamo atq3 salgamarijs ⁊ salsamētarijs,
vt Ply. vocat ⁊ quibusdam alijs satis suo loco dixi.

SUMMARIUM

Tertia Pars. De militaribus officijs.

1 Militie † Genera post Seruius recentiores tria cōmemorant. Erat enim sacrm, que legitima, ⁊ ordinaria dicebatur, militia repen tino motu coacta, que ⁊ coniuratio dicebatur, quia non sigillatim, sed simul iurabant. Euocatio
cū ad diuersa loca diuersi cogebantur exercitus. ⁊ euocatores q
ad conuocandos milites mittebantur. nostri bannū ⁊ subannū p
2 clamare dicunt. † Prefecti castrorū munus est apud vegetiū lib.
ij. positio valli fosse, estimatio tabernaculoꝝ, ⁊ tentoriorum cura,
egrorumq3, vehiculorum, ⁊ instrumentoꝝ belli instructio, ac repa
ratio. Suero. in vespasiano tribunū pollionē prefectūq3 castrorū
3 fuisse tradit. † Erant ⁊ pretores militares, quibus nō secus ab vr
banis populus Ro. initio magistratus munera quedā dabat fol
lem, glebā, clauim que potestatis erant signa, de quibus alio loco
4 dixi in his libris. † Tribunoꝝ vero tres Ro. species fuere. Erāt
enim tribuni plebis, de quibus iureconſ. in ti. de origine iuris. l. ij.
⁊ sepe apud Liuiū. tribuni erarij, qui ⁊ bellici questores sunt, qui
ante cesaris seculū iudicijs ferēdis intererant, vt asconius auctor
est tribuni militū, de qbus Liuius in quarto ⁊ quinto. ⁊ vegetius
in scdo. tribuni celeꝝ regū tpe erant, qbus successere equitū magi
stri. fuerunt autē militū tribuni rogatione camili creati in ꝯtio/
ne plebis cū senatu tam ex plebe q̄ ex patribus p̄miscue, primuz
tres, postea plures, quos fenestella ꝯsularē i bello p̄tātē habuisse
5 tradit. † Erat Decanus militaris magistratus. de quo hic habes
titulū, is erat ꝯtubernij caput in re militari, vt in alia re hodie de
canus est trans laticie. Nā decē milites sub vno papilione degē
tes ꝯtuberniū faciebāt, cui, qui preerat, decanus appellabatur.
6 Decurio ēt in militia dr̄, q turme preest, cui duo ⁊ triginta eqes
insunt. varro ⁊ vegetius auctores. plura de decanis in eo titulo
dixi. Primipilus, vt qdā tradūt, erat legionis caput in re mili/
tari. sed decime q̄ nobilissima erat ⁊ p̄cipua. Alij vero prie illum
8 ascribūt, qđ ipsi vocabulo magis alludit. † Erat aūt legio in cē

turias sexaginta diuisa, manipulos trigita cohortes decẽ prima cohors auctore Vegetio reliquas, ꝛ militũ numero, ꝛ dignitate precedebat. ego snias in eã rẽ varias recensui in titulo de primi pilo, presertim ad leges illius titu. declarãdas, qbus obligat rei publice ob recepta militũ stipẽdia. nam hi stipẽdia ꝛ es militare apud se habebant. vnde eoꝝ vxores ꝛ liberi, q̃uis non heredes, erant reipu. obnoxij. qđ ego illic ex Suetonij loco cõfirmaui. preter ea vero q̃ illic dixi, ne videar eãdẽ cãtilenã repetere, apđ cesarẽ in cõmẽtarijs hec scripta extant. erat crastinus euocat⁹ in exercitu cesaris, qꝫ supiore anno apud eũ primũpilũ dixerat in legione decima. Ad hec liuius in septimo ab vrbe scribit primũ cẽturionem esse, quẽ nũc primipilũ dicunt. Item Sueto. in Calicula testamẽta primipilarium qui ab initio principatus Tyberij neqꝫ illũ neqꝫ se heredẽ reliquissent, vt ingrata recidit. ꝛ de gestis per caligulã in castris ait. In exercitu recẽsendo plerisqꝫ cẽturionum maturis iam ꝛ nõnullis ante paucissimos q̃ cõsummaturi essent stipẽdia dies prios pilos ademit causatus seniũ cuiusqꝫ ꝛ ibecil-

9 litatẽ. † Principia xo dicebãtur, q in pria acie militabãt, ꝛ principes illi milites, qui primi hostibus ꝑponebantur. Theren. in eunucho. Hic ego post principia ide oĩbus signũ dabo. Eoꝝ tamẽ post hastatos pugnã fuisse. liuius in octauo tradit, q̃uis vegeti⁹ eos esse dixerit, q in prima militabãt acie, qđ ꝛ Cornelius tacit⁹ sentit. vegetius libro secũdo scribit ab antiquis institutũ fuisse, vt ex donatiuo, qđ milites haberẽt, dimidia pars sequestrarẽt apud signa, vbi militibus ad seruarentur. Hinc fieri, vt miles, q sũpius suos atque stipẽdia apud primipilũ deposita sciret, de deserẽdo nihil cogitaret Eoꝝ aũt ratio erat apud illos, q explorate fidei, ꝛ rationis ineunde perit essent. qui locus vnus optime leges illas explicat, que de primipilis loquuntur † Agonothete certaminuꝫ

10 prefecti erant. de quinqꝫ grecie certaminibus suo loco dixi. erãt agonothetici fundi, vel q certaminũ prefectis ob meritũ assignãtur, vel qui ab ipsis agonothetis premij cã bene certantibus distribui solent, vt predia bonis militibus assignata dicunt his le-

11 gibus. † Liminarche sunt q portus, que limina greci vocant, custodiunt, nã qui limites limitanei stationarijqꝫ ꝛ presidia dicunt a cesare, galli custodias stationarias garniõns dicunt. Istoꝝ vero qui portus seruabãt meminit in politicis Aristoteles. ita hudeus in titulũ de seruis fugitiuis. l. limenarche. Hic sunt inquit qui locis maritimis presunt, vnde traiectus est ad exteras natio-

12 nes. † Prostates mõ presidẽ adiutoremue in bello, aut vicarium aut defensorẽ significat in his libris mõ ex Suida sacrificulũ altaribus presidentẽ. Nã ꝛ prostasia non vt vulgo leg̃ pretestasia ꝛ sacerdotia eadẽ in lege apud Iustinianũ giungunt. Fuit etiam

13 ꝓstates magr̃atus, q preerat inquilinis athenaꝝ, vt suidas scribit. † Spiculatores a spiculis que gestãt dicti sunt. cornelius tacitus. dilapsis Spiculatoribus cetera cohors fusa. Sunt autem spicula tela, ꝛ spiculatores, qui telo dimicant, quo eminus, idest a longe hostẽ feriant, aut q sagittarij dicunt, aut ẽt q picas ab acutiore rostro dictas gestant in bello, qđ genus armoꝝ exercẽt optime suitenses. Sunt ẽt extra militiã Spiculatores in. l. diuus. ff. đ bonis dãnatoꝝ, q sunt iudicũ satellites, qui damnatos cũ spiculis ad supplicium ducunt. Spiculatores quoqꝫ principis laterones antiqtas dixit. Sueto. in Othone. qnqꝫ spiculatoribus com

14 missa est res. vbi Beroaldus ex bonis auctoribus multa † illic ãt dixi optines esse, quos centuriones, aut decuriones, sibi optant ministros, eos collegas seu cooptatos atqꝫ vicarios ductuꝫ esse docui in his libris circitores sunt, qui in militia noctu castra circuibãt, ꝛ speculabãt, auctore vegetio, q passim a tribunis, q capitanei maiores, sunt eligebant, quos ẽt circuitores prius vocabãt postea factus est militie gradus atqꝫ circitores dicti. sunt ẽt hoc nomine in Ro. vrbe, qui noctu circuibãt vrbẽ ad extinguẽda aut cauenda incendia. vt secunde qdã excubie, quos subuigiles appellanus. in pandectis de institoria actione circitores sunt, q res

15 venales proponetes vrbẽ circueunt. † Curiosi erãt, qui passiꝫ delicta in re militari cõmissa nũciabãt. Scotus ad Theodosiũ scribit in officio magistri officioꝝ esse curiosum vnũ cursus publici, quales sunt magistri cursoꝝ, quos postas galli dicunt, vt eo loco dixi, vbi de angarijs. itẽ curiosos, inquit vt ille, habebãt ꝑ omnes ꝓuincias a magistro illo emissos. Erãt fortasse hi cuiusmodi sũt prepositi marescalloꝝ, qui ꝛ latrũculatores sunt. alia in his libris

16 amplius a me de curiosis ꝛ curionibus decripta. † Hypoconi equoꝝ curatores. Stratores in militia sunt, q castra preibant, vt loca sternerent, ꝛ facerent accõmodatiora, aggeres, tumulosue equãdo, potẽs struẽdo, quos ẽt vegeti⁹ instructores appellat. stratores aũt Marcus cicero tabellarios vocat, quos princeps varia necessitate ad prouincias mittit, equitantes principis dicunt,

17 plura huc attuli in titulo de statoribus. † Mensores sunt vegetio ac Modesto auctoribus, qui in castris loca dimetiunt, in qbus tẽtoria figi sit cõmodũ, q ꝛ metatores dicti. itẽ ꝛ qui hospitia in vrbibus, ꝛ pagis decernũt, atqꝫ distribuunt. Epidemetici dicunt a gallis forriarij, ego demetatis ꝛ epidemeticis suo loco satis dixisse videor. ꝛ de locis que metata dicunt, vbi sunt qui putant metatis pro officio vici. Riparenses sunt, q in Danubij Euphratis aliorumqꝫ fluuioꝝ ripis custodiendis erant stationarij aduersus barbaros. Ego đ hac re latius ex Herodiano in ti. de re militari. Sicut in titu. de erogation. milit. annone dixi đ pane ꝛ buccelleto, ꝛ cibis militaribus, ꝛ minutioribus castroꝝ ministris, ꝛ particharijs qui parthicas pelles negociant, ꝛ vestiarijs, ꝛ linteonibus, ꝛ pistoribus, atqꝫ episcopis, quas interpretantur varij scribentes in. l. ij. C. de episco. audientia. ꝛ ydraulis ꝛ id genus reliquis. pro mea virili a me hec vtcũqꝫ tumultuarie collecta boni equiqꝫ consuletis, ꝛ his meliora vestro labore tentabitis.

FINIS

Tractatus de castellanis ꝛ castris nobilissimi iuris vtriusqꝫ doctoris D. Martini Laudensis.

De castellanis ꝛ castris. Rubrica.

Questio prima.

Castellanus vel custos ciuitatis si inuitatur ab hostibus, vt pecuniã accipiat, ꝛ ponat castrũ, vel ciuitatẽ in manibus hostium, põt duplicẽ facere tractatum ꝛ decipere hostes facta prius relatione, de hoc dño castri, vel ciuitatis ipse autẽ Castellanus licite nõ posset ex se alium inuitare, ꝛ duplicẽ facere tractatũ, arg. l. si qs seruo. C. de fur. ꝛ ibi Ang. ponit ẽt ipse Ange. in. l. qcunqꝫ. C. de ser. fugi.

Questio secunda.

Fideiubens pro castellano fortilitij non tenetur, si facit ibi robariam, vel damnũ priuatis, qꝫ fideiussit apud rempublicã, non apud priuatos. tex. ꝛ ibi Bal. in. l. j. in prin. ff. de magi. conue. limita, nisi verba fideiussionis essent lata, vt ẽt cõprehẽdere possẽt damna priuatorum. ar. no. per gl. in. l. quero. ff. loca.

Questio tertia.

Recognoscens castrũ a principe in feudũ nõ videt recognoscere territoria, qꝫ diuersa sunt noĩa, vt castrũ sit, qđ muro tenet, territoriũ qđ est extra, nisi de necessitate territoriũ contineret sub castro, puta sub forma statuti. Bal. in. c. j. de cap. qui cur. vendi. ꝛ ita fuit consultum Papie a me cum alijs doc. facit qđ no. bal. in. l. j. ff. de offi. prefec. vrbis.

Questio quarta.

Legato castro cedunt arma, que in castro erant ad defensionẽ castri, secundum Old. consi. cxxxij. facit quod not. in. l. j. ꝛ. ij. ff. de verb. significatio.

Questio quinta.

Si princeps cõmittat custodiã castri castellano, tenet de violẽtia castellanus, si culpa castellani precessit violẽtiã, puta qꝫ nõ habeat arma ad defendendum, vel victualia, proinde ex culpa sui castellani fuit ꝑditũ castellũ. l. merces. §. culpe. ff. loca. si vero non precessit, nõ tenet. l. queq; fortuitis. C. de pigno. ac. l. si vt certo. §. nunc videndum. ff. commod. faciunt no. per. Bar. in repetitio. l. quod nerua. ff. depo.

Questio sexta.

Princeps habens guerrã, si accipit castrũ cuiusdã baroni, vel sui vasalli, existẽs in finibus hostiũ, ꝑ securitate status, qđ potest facere. l. j. C. de naui. non excusan. l. lucius. ff. de euic. l. fi. §. fi. ff. de pig. act. qđ tñ castrũ bello finito dꝫ restituere vasallo, vel barono expensas factas in castro certe nõ tenet vasallus restituere, quia vbi quis facit principaliter ad sui vtilitatẽ expẽ. lꝫ secũdario cedant ad alterius vtilitatẽ. nõ põt eas expẽsas repetere. l. si absente. in princ. ff. de vsuf. l. fi. ff. de impensis. l. ij. §. itẽ labeo. ff. ne qd in loco publico. qꝫ inspicit qđ principaliter fit. l. j. ff. de aucto. tut cũ §. sed princeps facit expẽ. ad vtilitatẽ suã ꝑ defendendo statu,

Questio. vij.

Questio.vij.

¶ Si castrū est inter duas ciuitates, in dubio presumit iurisdi. illius, cui est propinquius. ar. l. adeo. §. insula. ff. de acqui. re. domi. & insti. de rerum diui. §. insulā.

Questio.viij.

¶ Ubi est cōtētio inter principes, qs teneat soluere sumptus & expeñ. custodie castrorum, vel ciuitatū, cū fit restitutio earum. Dōs ē, aut restituēs est malefidei, & nō pōt petere sumptus, aut est bonefidei, & tūc secus. l. in fundo, cū materia. ff. de rei vē. vbi aūt ex natura cōtctus, vel quasi venit custodia, & sic agit psonali actione, tūc restituēs ñ recupat. alias secus. Ang. in. l. sumpt⁹. ff. de leg. j. circa fi.

Questio.ix.

¶ Castrū vel aliū locū cuiqz lz facere in suo, nisi fecerit ad alteri⁹ emulationē. Nā fortia loca ñ dñt fieri siñ lnia pricipis. no. i. l. p p uinciā. C. de edifi. priuatis. & i. l. j. ff. qd cuiuscqz vniuer. & Inn. i. c. pisanis, d rest. spo. vel nisi fiat in linib⁹ ipij. gl. i. l. ij. C. d fun. limi. lib. xj.

Questio.x.

¶ Fideiussores custodū castri nō tenēt ex eo q cōdēnēt custodes de proditione eorum. l. fideiussores magistratuū. ff. de fideiuf. & Albe. in. l. i. ff. de in litē iurā. qd verum puto. nisi forma fideiussionis esset magis lata. no. in. l. quero. ff. loca. & i. l. j. p gl. C. de pi. eo. q p (magi. interue.

Questio.xj.

¶ Si castrum papa concedat comiti, non veniunt spiritualia. Innocen. in. c. ex literis. de iurepa.

Questio.xij.

¶ Castrum cum toto territorio si concesserit princeps, nō venit vsus fluminū, neqz locus sterilis. tex. in. l. j. de muni. & colo. lib. xi.

Questio.xiij.

¶ Caueant inuasores principes castrorum alienorum, ne cadāt a possessione, qz nō possunt possiōnē castri, a qua ceciderūt, vēdicare, & eodē mō ñ bonafide cepissēt possidere sine titulo, qm̄ si possio castri nitit sine vitio violētie reuerterent ad dñm, vel creditorē habētē hypothecā nō possent vēdicare. tex. in. l. si qs emptionis. i ti. C. de prescri. xxx. an. & ibi Ang. & si princeps iniuste iuadat castrū, & in eo castro faciat expeñ. ñ repetit eas tex. & gl. i. l. ex argēto. ff. de (cōdi. fur.

Questio.xiiij.

¶ Qui habēt rochas, vel castra in custodia nō dñt credere literis gñalibus dñi. & si crederent nō excusarent, imo punirent, quia dñt recipere signa eis deputata. Bal. i. c. significauit. de appel.

Questio.xv.

¶ Quādo est suspitio guerrarum habētes custodiam castrorum, vel fortilitiorum, debent tempore nocturno custodias duplicare. l. j. & ibi Bar. de sali. C. de custo. & ex. reorum.

Questio.xvj.

¶ Si castrū separauit princeps a ciuitate dādo omne imperium & iurisdi. castro, vt sunt multa castra in lōbardia, tūc habitās i ciuitate nō prescribit rē imobilē cō habitantē in castro spacio. x. annorum. sz requirunt. xx. cū titulo & bona fide, qz quēadmodū tex. in. l. fi. C. de prescri. lon. tēp. loquēs de puincia. hodie extendit ad ciuitates habētes impiū & iurisdi. fm gl. in. d. l. si ita. eodē mō extēditur ad castrū habēs imperiū & iurisdi. qz est eadē ratio, vez vniuersitas iurisdi. ar. l. illud. ff. ad. l. aquil. fa. qd no. Bar. in. l. j. ad fi. ff. de dam. infec. & ita ego Martinus duz essez papie publice disputaui, & determinaui, & postea obtinui in cā domini Luchini de vitudono. & incipit disputatio mea laudensis.

Questio.xvij.

¶ Castellan⁹ dr possor, siue dñs castri, p Hos. & alios scribētes in. d. c. ad audiētiā. d pscri. Nā castellū est qd vice ciuitatis regit. l. si heres. §. vias. de leg. j. & p archi. in. c. statutū. de rescrip. lib. vj. & p Bal. in extrauag. qm̄ nup. & plene dixi in dispu. mea q̄ icipit (Laudensis.

Questio.xviij.

¶ Castēsiarij sunt, qui presunt castris principis. l. i. C. de castren. in glo. lib. xij.

Questio.xix.

¶ Uendens castrum tenetur ad custodiam castri. Bal. plene in. l. traditio. in. ix. q. C. de act. emp.

Questio.xx.

¶ Duo fratres habēt castrū cōe, quorum alter p violētiā expulit alterum de castro, expulsus vadit ad principē regēte ciuitatē & ei donat partem castri sui, non valet donatio. l. cū allegas. & ibi barto. C. ne fisc. vel respublica, neqz vz cessio iuriū in fisco. d. l. cū al (legas.

Questio.xxj.

¶ Castellanus, q scienter pmisit venire hostes ad depredādū, dz viuus cōburi. gl. in. l. si quis a barbaris. C. de re milita. lib. xij.

Questio.xxij.

¶ Rex, vel dux, donat castrum cōsiliario suo, cū impio & iurisdi. pculdubio penes regē remanet ius supioritatis, pptera a sentētijs dicti cōsiliarij in dicto castro latis appellat ad regē, vel ducem secus si esset donatū castrū ecclesie romane, qz tūc nihil remanet penes donātē. ang. in. l. j. §. q mādatā. ff. de offi. eius cui mā. ē iur.

Questio.xxiij.

¶ Custodes rocharum, & ciues rebelles tenentur iurare fidelitatez domino. Bal. in. c. significasti. de elec.

Questio.xxiiij.

¶ Si mulier dedit castrum in dotē marito lucrat mulctas, & alia que perueniunt ex iurisdictione castri, fm Fran. tigir. in. l. fin. ff. solu. mat. facit qd no. in. l. doctis fructus. C. de iure do.

Questio.xxv.

¶ Ille princeps, dicit castrū possidere, ad cuius instātiā ponit castellanus, & fit custodia. Bal. in. l. traditiones. C. de pac. & an liceat vetera castra reficere. vide Inn. in. c. pisanis. de resti. spolia.

Questio.xxvi.

¶ No. contra miseros castellanos, qui non expectata hostiū obsessione fugiunt, & relinquunt castrū, qz debent puniri. ange. in. l. metum. ff. quod met. causa.

Questio.xxvij.

¶ Castellani, qui tpe guerrarum stāt in castris, vel in arce, ad custodiā. & qui non habent verisimiliter copiam testium, gaudent priuilegio militari. l. j. in verbo, vigiles. ff. de bo. pos. ex testa. mili.

Questio.xxviij.

¶ Apprehendens possessionem castri, an intelligat apprehendere possessionem prediorum. vide Bar. in. l. iij. in prin. ff. de acquir. pos. & Inno. in. c. cum dilectus. de capel. mona.

Questio.xxix.

¶ Si qs fideiusserit p custodiā castri vsqz ad sex menses, elapsis sex mēsibus est liberatus fideiussor, lz prorogatus sit terminus sex mēsiū a castellano sine cōsensu fideiussoris. ang. in. l. si vniuersie. ff. (de pac.

Questio.xxx.

¶ Princeps pōt ponere custodes super cāpanille ecclesie, si ipsū campanille ecclesie habeat fortilitium pro defensione status principis, non aliter. Cy. in. l. nullus. C. de sum. tri. & fid. ca.

Questio.xxxj.

¶ Qui promittit non ponere fortilitium in manibus inimicoruz tenet etiam curare, ne per inimicos occupetur, quantum potest. Ange. in. l. non impossibile. ff. de pac.

Questio.xxxij.

¶ Si imperator eximit castrum a iurisdictione ciuitatis, & illud castrum crescat, & edificetur maius, totum est exemptum, fz bal. in. l. cum fundus. ff. de leg. ij.

Questio.xxxiij.

¶ Castellani, vel alij deputati ad custodiam castri principis, si pmittunt eorum negligentia, & multomagis dolo hostes ingredi castrum, tenentur ad omne interesse principis. l. diuus. ff. de offic. presi. fm Albe. in. l. iij. ff. de offi. prefec. vigi.

Questio.xxxiiij.

¶ Castellani, vel alij officiales, qui mittunt familias suas ad lucradū, dū debent custodire castra, vel exercere officiū suū, tenent ad quadruplū, & priuantur dignitate. tex. in. l. in nomine domini. v. col. ver. nam si vsurpauerit. C. de offi. prefec. affri.

Questio.xxxv.

¶ Si castellanus credat signo dato, puta Corniole secrete principis, non dicitur in culpa. l. i. & ibi not. in prin. ff. de eo per quem factum erit. & ibi vide Ange.

Questio.xxxvj.

¶ Si castellanus pdat castrū dolo, vel culpa lata, vel leui, tenet domino, non si leuissima, nisi specialiter mercedē pro custodia acceperit, quo casu etiam de leuissima tenet. glo. in. l. qui mercedē. ff. de loca. de casu non tenetur. l. si vt certo. §. nūc videndum. ff. cōmo. nisi castellanus obtulerit finito tpe, qz tunc nisi de dolo, & lata culpa tenetur, secundum Ray. Bar. & alios, in. l. si mora. ff. solu. ma. vide que ibi scripsi. Martinus laudensis.

Questio.xxxvij.

¶ Princeps donauit Titio, aut meuio castrū, intelligitur vtriqz donare, qz disiunctiua resoluitur in copulatiuam. Bal. in. l. pen. C. de verbo. significatio.

Explicit Tractatus de Castellanis & castris do. Martini Laudensis.

FINIS

Tractatus de Officialibus

dominorum, ornatissimi doctoris domi. Martini Garruca Laudensis.

¶ Questio prima. Rubrica.

Pulchre aduertendum est quod tempore Florenti Romanorum magistratus, quidam sunt supillustres quidam illustres, quidam spectabiles quidam clarissimi, alij sunt minimi, siue pedanei. Supillustres, sunt senatores patritij et consules. et sic a titu. ff. de sena. vsque ad titu. ff. de offi. prefec. pre. exclusiue. Illustres sunt prefecti pretorio, prefecti vrbis, et questor. Et sic a titu. ff. de offi. prefec. preto. inclusiue vsque ad titu. de offi. Spectabiles sunt pretor prefectus vigilum, proconsul. Et sic a titu. de offi. preto. vsque ad titu. de offi. presi. Clarissimi sunt vt preses prouincie in specie. Et sic a titu. de offi. presi. vsque ad titu. de offic. procu. cesa. minimi siue pedanei, sunt reliqui vt defensores ciuitatum, et magistratus municipales. de defen. ciui. et C. de magi. municip. sed procurator cesa. secundum Alb. in rub. ff. de offi. procu. cesa. Aut est generalis toto mundo, et tunc est illustris, aut est specialis in aliqua prouincia, et tunc est spectabilis. C. de offi. comi. re. priua. et C. de offi. comi. rerum orien. et senatores habuerunt originem a Romulo, qui elegit cetum. secundum Archi. et di. c. senatus. vbi dicit errare eos, qui dicunt senatores esse consiliarios. vide Inn. et alios i. c. cum J. et A. de re iudi. et di. c. senatus. Nam senatorum potestas est maior quam prefecti pretorio. Nam prefectus pretorio non restituit famę, neque dat licentiam extrahendi aquam de flumine, licet senatus hoc possit. l. i. §. de aqua. ff. de postu. l. quominus. ff. de flumi. Et sic maxima est senatorum potestas. facit. l. fi. ff. de sena. et hodie cetus cardinalium representat senatum. secundum Archi. xvi. q. j. c. ecclesia. et est aduertendum circa officium prefecti pretorio. Nam mundus habet tres partes principales. Asiam, Africam, et Europam. l. ij. ad fi. C. de vete. iur. enu. Nam ex Asia eligebantur duo prefecti pretorio, quorum alter appellatur prefectus pretorio orientis. alius prefectus pretorio illirici. et duo eligebantur quia erat pars maior mundi, vt in rub. C. de offi. prefec. preto. orien. vel illirici. in Africa quoque alter erat prefectus pretorio, vt in rub. C. de offi. prefec. preto. Afri. in Europa, nullus erat prefectus pretorio, quia in ea est ciuitas Romana, que erat regina et domina, horum prefectorum pretorio officium erat maximum. l. j. ff. de of. pfe. pto. Hodie et reges vel duces magni equiparantur prefectis pretorio. l. j. C. de off. prefec. pre. afri. vbi africana ciuitas erat regalis, et probatur in. C. aliud. in auc. vt spon. largi. et est notandum differentiam esse inter presidem et protoconsulem, quia presides mittebantur in prouinciam propinquam, proconsul vero in prouinciam longinquam. gl. in. l. j. ff. de offi. presi. Sciendum quoque est quod cesar habet duplex patrimonium priuatum, et sacrum siue imperiale. nam constituebatur magistratus, qui habebat iurisdictionem in patrimonio priuato, et appellabatur procu. cesa. l. j. de offi. procu. cesa. alius appellatur comes rerum priuatarum. Sed magistratus, qui preest patrimonio imperiali, appellatur procur. fiscalis. toto titu. C. si aduer. fis. et C. vbi cau. fis. et multi appellantur magistri intratarum. et est duplex procu. fiscalis, vnus generalis in toto imperio alius specialis in aliqua prouincia. est quoque officium magistri militum, vt. C. de offi. magi. offi. et officium comitis sacrarum largitionum. et est comes, qui largitur dona nomine principis. C. de offi. comi. sacra largi. et plene dixi de his officijs in. l. imperium. ff. de iuris. om. iud. dum legerem papie. et an hodie officia sint perpetua. vide Jo. and. in. c. fi. de iudi.

Questio secunda.

¶ Regimen primum fuit regale. ij. pretas Romana fuit tribunus celerum. i. militum, qui preerat militibus. ¶ Postea exactis regibus fuit dignitas consulatus, et hi duo erant. ¶ Aliud officium censorum, qui ad censum colligendum erant deputati. Aliud officium post reges maius fuit officium dictature, et huic accessorium magistri equitum, et magistratus, et tribunus plebis et officium edilium edes custodientium, in quibus edibus statuta ponebantur, et officium questorum erarij, sup querimonijs sit officium questorum participij, qui habebant potestatem aiaduertendi in caput, et officium tribuni post concordiam inter plebem, et populum, et tribunus militum, et officium edilium curu. et officium pretoris vrbani, qui remanebat in vrbe ad reddendum ius, et officium decem virorum, qui fuerant constituti ad iudicandum milites. et officium quatuor virorum habentium curam viarum. et officium trium virorum, qui appellabantur triuuiri, capitales deputati ad custodiam carcerum. Et officium quorundam constitutorum loco magistratuum, eo quod magistratus non poterant in publicum prodire post horam vespertinam. et hec omnia officia in vrbe Romana probantur in. l. ij. ff. de ori. iur. per discursum illius legis postquam Roma cepit subiugare alias prouincias rectorum officia fuerunt augmentata, maxime officium pretoris, quia nomen cuiuslibet prouincie, constitutus vnus in Roma. d. l. ij. §. capta. et tunc constituti ediles super annonam frumentariam. Et quia quandoque oportebat quosdam magistratus absentari, e semper vnus remanebat in vrbe, qui appellabatur prefectus vrbis, et singulis annis constituebant prefectos vigilum. d. l. ij. §. et omnia. vltimo illi duo qui loco consulum sunt constituti ediles, est aliud officium senatorum, qui erant centum numero, et rempubli. representabant Roma. l. prima. in prin. C. de cadu. tol. et. l. non ambigitur. ff. de legi.

Questio tertia.

¶ Si princeps officiali committat, vt se informet de aliquo, si male informauit, non tenetur, nisi gratia, aut alia sorde falsum rescribit. l. j. §. si preses. ff. de magi. conue. et ibi Bal. vide eundem in. l. j. C. quomo. et quan. iudi. et in. c. j. de pace tenen.

Questio quarta.

¶ Domina blancha mater serenissimi regis francie pupilli fuit admissa tutrix, licet dederit fideiussores nobiles, non tamen sufficientes respectu regni, quia iurauit se alios fideiussores non inuenire. l. de creationibus. C. de epis. audi. per quam legem ita determinauit Vber. de bobio. vt refert Alb. in. d. l. de creationibus.

Questio quinta.

¶ Consules siue presidentes ciuitatis debent eligere custodem clauium ciuitatis vel castri auctoritate principis sui. in auc. de defen. ciui. §. preceptum. et de irenar. l. vnica. Et consules siue decuriones ciuitatum debent deponere officium in calen. Januarij. l. publius. ff. de condi. et demon. et in auc. de consuli. §. hec omnia. et. l. item veniunt. §. pridie. ff. de peti. here. et habent eligere successores ante per tres menses. l. i. C. de manumis. et ex decem nominatis vnus eligitur. gl. l. pupilli. §. decurionis. ff. de ver. sig. et debent eligi meliores et idoniores. l. ad subeunda. C. de decur. lib. x. et electi debent per superiorem confirmari. l. j. C. de decur. et non debent administrare, antequam caueant bene gerere officium. l. j. C. de murilegul. l. inter rescriptum. ff. de admi. re. ad ciui. perti. et debent iurare. l. nulli. C. de suscep. et archa. vbi officiales iurant reipublice, et debent vacare per triennium antequam reassumant. l. nulli. C. de numera. et actua. nisi in officio deliquerint quia tunc sunt perpetuo priuati. l. si quis. C. de suscep. et archa.

Questio sexta.

¶ Si preses vel alius officialis non tenet totam familiam, defalcandum est de salario pro rata. Bal. in. l. obseruari. ff. de offi. procon.

Questio septima.

¶ Subditi tenentur defendere officialem suum. l. desertorem. §. fi. de re mili. et no. Albe. in. l. j. C. vnde vi.

Questio octaua.

¶ Curiales principis sunt prohibiti emere ius emphyteoticum ab emphyteota, nisi dominus contra sentiat, qui sunt difficiles ad conueniendum. l. curiales. C. loca. et gl. in. c. potuit. de loc.

Questio nona.

¶ Referendarius, vel officialis, qui per interpositam personam accipit datia, tenetur in quadruplum et omne lucrum acquiritur fisco. tex. cum gl. in. l. non licet. ff. de contrahen. emp. Bal. in. l. quisquis. C. si cer. pe. et vide vnicam. C. de contra. iudi. et Bar. in. l. principalibus. si cer. peta. ff. vbi no. in quibus casibus prohibentur officiales contrahere, et est bene notanda. d. l. quisquis. § mutuantes officialibus sine causa necessitatis.

Questio decima.

¶ Lex ciuitas. ff. si cer. pet. non habet locum in concilio generali ciuitatis, secundum Bar. in. l. ciuitas. et. l. quoties. C. de preci. impe. offe. habet locum in decurionibus ex causa concedentibus, secundum Alb. ibi et vide Bar. in. l. ambitiosa. ff. de decre. ab ordi. facien.

Questio. xj.

¶ Officiales possunt facere expelli de ciuitate personam morbosam, vel leprosam, vel aliam suspectam. Guil. de cu. in. l. nullus. C. de sum. trini. et fid. catho.

Questio. xij.

¶ Non obediens precepto officialis iniusto, non incidit in penam. c. de iureiur. lib. vj. c. veniens. de iureiur.

Questio. xiij.

¶ Successor in officio non tenetur ad debita predecessoris. l. prouidendum. C. de decur. lib. x. secus in herede. l. in successione. C. eodem titulo.

Questio. xiiij.

¶ Thesaurarius

Thesaurarius principis, qui recipit redditus publicos, se obligauit Caio capitaneo generali principis in .x. milibus aureis. postea princeps remouet thesaurarium, qui promisit capitaneo, & ponit aliũ thesaurarium, pculdubio dñm est, q̃ post thesaurarius non remanet abligatus, q̃ promisit ratione officij thesaurarie, q̃ putabat recipe pecuniã publicã principis, & redditus publicos. postq̃ ergo est remotus, non est obligatus, nisi pro rata temporis, quo receperit. l. cũ quis. §. i. ff. de leg. iij. & Guil. & Ang. in. l. fi. ff. de consti. pecu.

Questio. xv.

Consilium principis potest recusari, quãdo principaliores cõsiliarij sunt suspecti. vide Anto. de but. in. c. j. de iudi. & potest poni hic super rub. de consilia.

Questio. xvj.

Quando officialis nõ põt administrare iustitiam pp potentiã litigato℞, debz adiri superior principis. in auc. de questo. §. si vero. de mili. vasal. qui contu. est. c. j. in fi. in vsi. feu.

Questio. xvij.

Officia Romane ecclesie vt scriptorie ꝯsueuerunt vẽdi. bald. in. c. cum venissent. de iudi. vide Bar. in. l. pater. ff. de ser. leg.

Questio. xviij.

Magistratus ciuitatum representat ciuitatem. gl. in. l. vnica. in fi. C. de contrahen. iudi.

Questio. xix.

Nullus curialis, nisi sit absolutus a curia promouet. c. osius. lxi. di. et qui dicantur curiales, vide in rub. C. de cur. vr. ro. & in. c. vbi periculũ. de elec. li. vj. & in. c. presenti. de preben. lib. vj.

Questio. xx.

Nuntius, qui portat ambasiatã publice letitie, dz habere premium. l. i. C. publice letitie. lib. xij.

Questio. xxj.

Familiares principis curiales non possunt acquirere bona ecclesie. §. qd sunt. in auc. de non alienan. & ibi no. Ang. quod no. cõtra emphyteotas.

Questio. xxij.

Contra iudicem qui dolose iudicauit probatur interesse p iuramentum fm Bal. in. l. qui accusare. C. de eden.

Questio. xxiij.

Tempore caristie vt alterius necessitatis habentes blada & vinum & cetera victualia possunt cogi ad vẽdẽdum taxato iusto ptio fm albe. in. l. j. C. de epis. audi.

Questio. xxiiij.

Licet officialis nõ possit emere a subdito. l. j. C. de ꝯ. iud. tñ pt officialis heres institui a subdito. C. de test. l. si qs ipatorẽ. cum. l. seq. & in. d. l. j. vide Cy. i. l. si p ipressionẽ. C. qd me. cã. & bar. i. l. psi (dis. ff. si cer. pet.

Questio. xxv.

Principibus publice excõicatis officiales eius nõ possunt officiuz exercere. c. j. de offi. vica. li. vj. & Spe. in ti. de iud. deleg. §. vj. ver. quod si super. Et curialis siue officialis fugiens potest capi sine iudice. Spe. ti. de acto. ver. item quod vult.

Questio. xxvi.

Occulta crimina raro repiunt sine tortura, vt in veneno, propterea faciliora sufficiũt indicia ad torturã. Bal. in. l. cũ fratrem. C. de his qui. vt indig. qd no. contra venenantes principes.

Questio. xxvij.

Propter causas emergentes iudex potest excedere penas. l. si quis filio exheredato. in vlt. col. ff. de iniust. rup. irri. testa. Inn. in. c. j. de consti. Bal. in. c. j. qui. ex cau. ma. feu. amit.

Questio. xxviij.

Ad officium presidis ptinet videre mandata, & priuilegia officialiũ. l. i. C. de offi. q. cle. ij. de peni. qd no. potestates ciuitatum.

Questio. xxix.

Magistratus puta preses põt cõpellere ptes ad pacẽ pp tumultũ euitandũ. l. equissimũ. ff. de vsufru. fm Albe. in. l. transigere. C. de transac. Ex quo infero q̃ si esset discordia inter duos duces bello℞, vel magnates, vel ciues potentissimos. Ex qua discordia potest inferri detrimentũ reipublice vel statui principis possunt cogi ad pacem. vide Bar. in. l. congruit. ff. de offi. presi.

Questio. xxx.

Potestas qui per alium regit non potest petere salariuz, nisi subsit iusta causa fm Joã. an. in mercuriali. in. c. q per alium. de regu. iur. lib. vj. quod no. contra officiales absentes sine causa.

Questio. xxxj.

Licet in ꝯctibus regulariter, vel quasi nõ habeant locũ remissiones. l. heres absens. ff. de iud. tñ vbi quis quasi ꝯhit cũ re publica gerendo publicũ offm vel administrationẽ publicã fit remissio. l. ij. in fi. C. vbi de ratio. agi. opor. & Albe. in. l. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor.

Questio. xxxij.

Nominãs dolose potentiorẽ, si cõuincat de mendacio, nõ solum priuat possessione, sed ẽt ꝓprietate. Albe. in. l. ij. C. vbi in rez act. & pbat. l. i. C. de his qui po. no. & ibi Bal. & qui impetrat patrociniũ potentio℞ pdit actionẽ, puta si actor vadit ad priores, vel dños, vel curiales magnates. & facit, vt intercedant p eo cũ potẽte, vel capitaneo. Bar. in. l. cũ miles. ff. de alie. iudi. mutancã fac. vide Albe. n. l. i. C. vt nemo priua. vbi pulchre ꝯ impetrantes auxiliũ potentio℞, vel ponentes signa eorum.

Questio. xxxiij.

Potestas, qui est cõdemnatus in syndicatu, nõ tenet restituere salariũ preteriti temporis Bal. in. l. i. ad fi. C. de suffra. & vide Albe. in. l. si quis. C. de offi. prefec. preto.

Questio. xxxiiij.

Curiales dñt habere pro legitima sua nouẽ vncias, lz alij filij nõ hẽant nisi triẽtẽ vel semissẽ, in auc. de trien. & semis. §. i. qd verũ si sint legitimi, secus si naturales legitimati vt p Ja. but. & mo. in auc. nouissima. C. de inof. tes. qd no. cortesani principis, q̃ ẽ ꝯ (bũ notabi.

Questio. xxxv.

Familiares principis dicunt libere psone, qbus vtit ad suiẽdũ in curia. gl. i. l. i. §. familie. ff. de vi & vi arma. & bal. in. l. i. C. de epis. & cle. & q versant circa pncipes oĩa mala nouerũt. Cy. in auten. sed neqz. C. de epis. & cle.

Questio. xxxvj.

Officialibus nõ portãtibꝰ signa officialium potest resisti. bar. in. l. prohibitum. C. de iure fis. lib. xi.

Questio. xxxvij.

Qui potest obuiare maleficio, puta homicidio ne fiat, nõ tenetur, nisi sit cõmittẽs subditus nõ obuianti. gl. & Ang. l. qd ergo. §. si quis in alio. ff. de his qui no. infa. & Jo. an. in. c. dilecti. de sen. excõ. lib. vj. quod est no. contra rectores ciuitatum.

Questio. xxxviij.

Magistratus debent esse sapientes, nobiliores, ditiores, timentes Deum. l. ad subeunda. C. de decur. fm Albe. in auc. psules. C. de epis. audi. quã auc. aliqui libri non habent.

Questio. xxxix.

Potestas tenet officiali suo egro facere expẽsas, ẽt in medicinis, nisi ipẽsa esset magna. vide Cy. & Bal. in. l. qd in vxorẽ. C. de (neg. gest.

Questio. xl.

Locum tenens nõ facit locum tenentẽ, nisi cuz auctoritate pncipis. Bal. in. l. i. §. a prefecto. ff. de leg. iij.

Questio. xlj.

Si cõmittit cã potestati cũ alijs officialibus curie sue tñ põt potestas solus, quantum alij officiales. bar. in tra. de propo. adner. & coniunc. & presumit indignus officio, qui inuitus nõ fuit ordinatus. l. si quenq̃. C. de epis. & cle. & bar. in trac. de presump.

Questio. xlij.

Non credit scripture masarij communis, nisi fit notarius, vel notarius subscribat. bal. in. l. imperatores. ff. de sta. homi.

Questio. xliij.

Decuriones, vel principes ciuitatũ nõ possunt dãnat ad mortẽ, nisi prius rescribat preses principi. l. diui fres. ff. de pẽ. vbi casꝰ.

Questio. xliiij.

Delegatus principis potest subdelegare ẽt in causa criminali fm veram sententiam. gl. & Jac. but. in. l. j. C. qui pro sua iurisd. & Guil. & Bart. in. l. j. ff. de offi. eius cui man. est iuris.

Questio. xlv.

Officium non transit ad heredes, nisi sit reale & bursale. bart. pulchre in. l. a filio. ff. de ali. & cib. leg.

Questio. xlvi.

Potestas põt reuocare ciuẽ suum, qui vadit aliunde ad habitãdũ. in auc. de man. prin. §. si suscipientes. & gl. ibi dicit qd nõ hz locũ in Italia, nisi fuerunt astricti muneribus, vel ppetuis seruitijs. l. incola. & l. de iure. ff. ad muni. Bald. in rub. extra de ma. (& obe.

Questio. xlvij.

Officialis non potest cogere subditũ vt det sibi domũ ad habitandũ, sed dz sibi facere prouideri a decurionibus ciuitatis. l. i. C. de offi. preto. & Albe. in. l. obseruare. in prin. ff. de offi. pcõsu.

Questio. xlviij.

Nemo põt habere duo officia cũ salario, in auc. de defen. ciui. §. nulla. & Ang. in. l. fi. ff. de offi. asses. & vsqz ad aduentũ successorum debet durare off. ciuni. l. meminisse. ff. de offi. procon.

Questio. xlix.

Remoto preside, vel potestate a pncipe presumitur culpa sui

assessoris collateralis, vel vicarij, nisi pbet priu. Ideo no debet salariu futuri tpis assessori. tex. et gl. in. l. die functo. ff. de of. asses.

Questio. l.

¶ Judex de pte Gebelina pot recusari a Guelfis, et eo supposito magno odio no solu proprio, sz et proprie secte solius, que inimicitia parit gl. i. c. statutu. de rescrip. lib. vj. Bal. in. c. de causis. (de offi. dele.

Questio. lj.

¶ Perpetui magistratus possunt agere et conueniri durante eorum officio. Spe. in titu. de acto. §. j. lz secus in tpalibus, vt plene de hoc per Albe. et Bal. in. l. senatusconsulto. ff. de offi. presi.

Questio. lij.

¶ In officijs multu vz osuetudo. Bal. in. l. de qbus. ff. de legi. et Inn. in. c. j. de offi. archi. et an potestas sit iudex coperes in ca familie sue. vide Cy. et alios in. l. j. C. ne qs in sua ca. et osuetudo ciuitatis Roma. seruatur in subsidiu. vide Ge. in. c. j. de sum. tri. et fi. (ca. lib. vj.

Questio. liij.

¶ Potestas, qui cogit assessorem sic iudicare, punitur. Bart. in l. j. ff. ad. l. cor. de sica.

Questio. liiij.

¶ Episcopus potest remouere vicarium suum ad libitum gl. in cle. et fi principalis. de rescrip.

Questio. lv.

¶ Perpetui magistratus pnt oueniri. ang. in. l. ij. ff. de in ius voc. Bar. et Saly. in. l. iubemus. C. ad. l. iul. repe. et habetes dignitate sine admistratioe pnt ouenire, et oueniri. Cy. in. l. pe. C. de pcur. et lz maior magistratus no possit oueniri in ea ciuitate, in qua e magistratus. l. ij. ff. de in ius voc. tn in alio loco domicilij sui, in quo si gerit magratu pot oueniri. gl. Ja. de are. Cy. et alb. i. l. si pne. C. de episc. audi.

Questio. lvj.

¶ Nullus et maior magistratus pot precipere vel iubere alteri magistratui, nisi sit supior, a quo hz iurisdi. Bal. in. c. j. §. ad hoc. de pa. iura. fir. vide bar. in. l. j. ff. d accusa. et in. l. sepulchri. ff. d sep. (vio.

Quest. lvij.

¶ Cause magistratuum possunt agitari die feriato. qz agit de interesse publico. c. fi. de fer. et Bal. in rub. de iudi. in decre.

Questio. lviij.

¶ Qui dat pecunia p offo habedo, presumit habere animu male faciedi. i auc. vt iudi. sine quoquo suffrag. et. l. ij. C. de sacrileg.

Questio. lix.

¶ Referedarij no erat simpliciter aduocati sz erant qda ostituti sub certo numero, q petitiones indigetiu cu honestate cora pncipe legebat gl. et Jac. de bel. in auc. de refere. lz in Lobardia referedarij sunt pcuratores fiscales in ciuitatib, q subastat datia.

Questio. lx.

¶ Qui intrat domum alicuius consiliarij, vel officialis studiose, vt ei faueat in concistorio, vel iudicatura in ca sua tenetur. l. iulia ambitus. l. j. per Bar. ff. ad. l. iul. ambi.

Questio. lxi.

¶ Curialis non potest esse fideiussor. l. curiales. C. loc. gl. in. c. p quibusdam. de fideius.

Questio. lxij.

¶ Si plures officiales delinquant in officio, solutio vnius liberat aliu. vide Ang. in. l. si familia. ff. de iuris. om. iud. et culpa officialis prepoderat dolo priuati. gl. in auc. q res. C. de sac. san. ec.

Questio. lxiij.

¶ Si otentio esset inter duas ciuitates, an aliquis sit subditus alteri. Ambo presides dictarum ciuitatum cognoscent. Sed si e contentio inter ciuem et presidem, tunc non cognoscet preses. gl. in ver. copia. in. c. statutum. de rescrip. lib. vj.

Questio. lxiiij.

¶ Officialis non debet esse leuis nec nimiu oversatiuus cu subditis suis. l. obseruandum. ff. de offi. presi. et ad eius offm spectat, vt reficiant edificia vrbis. l. preses. ff. de offi. presi.

Questio. lxv.

¶ Preses no dz pcuratare extra ciuitate sine licentia principis. l. illud. ff. de offi. presi. et ad offm regencis pertinet, ne pauperes opprimant. ditioribus. l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offi. pres.

Questio. lxvj.

¶ Officialis dz esse mitis, et placidus oibus, et habens paterna affectione. in auc. d man. prin. §. precipue. et ex iusta ca qs pot costituere locu tenete. Bald. in. l. obseruare. ff. de offi. procosul.

Questio. lxvij.

¶ Quando fit progatio officij no dr nouu, sed ide offm numero Bal. in. l. cu qui. §. j. ff. de iurisdi. om. iud. et offm no dr finiri, nisi aduenerit successor. l. legati. et Bar. ff. de offi. procon. et vide glo. in. c. Leu. qui. §. i. et Bal. in. l. meminisse. ff. de offi. pconsul.

Questio. lxviij.

¶ Princeps si delegauit mihi oes causas inter Titiuz et Caiu non possum vna subdelegare, qz no sum delegatus vniuersalis, sz generalis. Na vniuersalis hz oem cognitionem respectu psonaz et causaz, puta si princeps delegat oes causas vertentes in tali castro. Bal. et Ang. in. l. solent. ff. de iurisdi. om. iudi.

Questio. lxix.

¶ Judex maleficioz, qui facit executione capitale, no potest esse vicarius episcopi, nec rector scholariu. Bal. in proemio decretalium, et carentes membbris non possunt habere publica officia. Bal. in dicto proemio.

Questio. lxx.

¶ Locus debet esse tutus iudici, et nuntio neduz parti. Fra. Zabarel. in cle. j. de iudi.

Questio. lxxi.

¶ Expulsi possunt citari in ea ciuitate, i qua sunt expulsi, nisi bona sua sint confiscata. Bal. in. l. iurisdi. C. de iurisdi om. iudi. nisi subsit iustus timor. l. ij. per Ang. ff. si quis cau. et vide Bar. in. l. fi. ff. de in integ. restitu.

Questio. lxxij.

¶ Concesso officio, tacite conceditur salarium. l. accepto. C. loca. et Bal. in. l. item quia. ff. de pac.

Questio. lxxiij.

¶ Potestas ciuitatis Lombardie est maior quolibet magistratu, post imperatorem vel principem suum subalternu. l. si in aliaz. §. fi. cu. l. seq. ff. de offi. procosu. et leg. et. l. iiij. ff. de offi. presi. et vnus magistratus no potest se impedire de iurisdi. alterius. vide bald. in. l. si pluribus. ff. de leg. i. et Ang. in. l. cu pretor. ff. de iudi. et potens puta aulicus detinet rem priuati modum interrumpendi pscrip. vide in. l. vt perfectius. C. de anna. excep.

Questio. lxxiiij.

¶ Si maiores regentes ciuitate sint in mala fiede, ciuitas no pot prescribere. gl. in. c. de prescrip. et Inn. in. c. cura. de iurepatrona.

Questio. lxxv.

¶ Si fiant officiales noui super certo negotio, videntur reuocati primi sup eode negotio fm Ang. in. l. si qs cu procura. §. fi. ff. d procu. et in negotijs vniuersitatis citadus est, syndicus, si non est vniuersitas in arengo. ang. in. l. per fundu. ff. de serui. rusti. pdio.

Questio. lxxvj.

¶ In causa officiariorum non interponit secundum decretum. Bal. in. l. ij. ff. si ex noxa. cau. aga.

Questio. lxxvij.

¶ Decuriones siue presidentes regimini ciuitatis no pnt derogare statutis ciuitatis, nisi habeant auctoritate a populo. Bal. in. c. in causis. de re. vide bar. in. l. ambitiosa. ff. de decre. ab ordi. (facien.

Questio. lxxviij.

¶ Filius curialis videtur esse curialis. Spec. de feu. §. ij. versi. v. Et an curia succedat curiali. Specu. in titu. de instru. edi. §. ij. vs. quid si homo.

Questio. lxxix.

¶ Etiam die feriata possunt a superiore admoneri officiales, vt non sint negligentes in officio. l. ij. in verbo officia. ff. de fer.

Questio. lxxx.

¶ Filiusfami. habens publicum officium non perdit magistratum minima capitis diminutione, puta si se dedit in adoptionez. l. amissione. §. fin. ff. de capi. dimi.

Questio. lxxxi.

¶ Si iudex lata sententia aliquid accipiat non comittit baratariam. Gemi. in. c. statutu. §. insuper. de rescrip. lib. vj. quod veruz intelligo, si ostat ex qualitatibus, et circustatijs cessare fraude alias in dubio presuma fraude de tpe ante sniaz ad tempus post sniaz arg. l. iuregentium. §. pretor ait. cum glo. et Ang. ibi. ff. de pact. et faciunt no. in. l. fraus. ff. de legi. et in. l. non dubium. C. eo. titu.

Questio. lxxxij.

¶ Si princeps, vel statutum disponat qz talis officialis no syndicetur, intelligitur, nisi deliquerit, et de his, que ad eu peruenerunt. bart. in. l. dominus. §. fi. ff. de pecu.

Questio. lxxxiij.

¶ Duo possunt habere iurisdictione insolidum, vnus altam, alter bassam. Bar. in. l. fi. ff. vti posside.

Questio. lxxxiiij.

¶ Curator principis potest donare, dumodo no sit enormis donatio, qz proprium principis est donare, fm Jo. an. et Gemi. in. c. grandi. de supp. neg. prela. lib. vj.

Questio. lxxxv.

¶ Finito officio finitur obligatio ratione officij contracta. vide plene

plene Bal.in.l.fi.ff.si quis cau.

Questio.lxxxvj.

¶ Si deputatus ad eligendum eligat inimicum ad officiū, presumitur eligere ex inimicitia. Bar.in.l.j.C.si propter inimi.

Questio lxxxvij.

¶ Licet officialis non possit aliquez liberare gratuito, neqz preiudicare reipublice in iure quesito, vel querendo ex contractu.l. impera.ff.de pac.l.preses.C.de transac.tamen secus in querendo propter moram.l.fi.§.si quis professus.ff.de publica.ſm bal. in.d.l.impera.ff.de pac.

Questio.lxxxviij.

¶ Potestas condemnatus in syndicatu, nō potest amplius reduci ad illud officiuz. Bal.in.l.mancipia.C.de ser.fugi.ꝛ ibi vide qualiter puniatur officialis negligens.

Questio.lxxxix.

¶ Esculenta ꝛ poculenta, que possunt accipi a iudicante, intelliguntur, vt omnia in toto anno non excedant centum aureos.xj. q.j.c.non licet.in gl.quod no.

Questio.xc.

¶ Rectores, qui eliguntur ab vniuersitate, habēt iurisdi.nō aūt ipsa vniuersitas. Inno.in.c.cum accessissent de cōsti.ꝛ omne factum vel neglectū a preside presumitur ex cōscientia vicarij, collateralis, vel assessoris sui Bar.in.l.diem functo.ff.de offi. asses.

Questio.xcj.

¶ In legatione generali principis non veniūt reseruata principi Ang.in.l.si queramus.ff.de testa.ꝛ salarium non debet potestati, qui venit post terminū.bal.in.l.ꝛ ideo desitat.ff.de ver.obliga. ꝛ bal.in.l.liberti.C.de oper.liber.

Questio.xcij.

¶ Officialis non debet esse nisi annalis.vide tex.ꝛ Bal.in.l.neminē.C.de suscep.ꝛ arch.vide And.de iser.in.c.j.de feu.guar.ꝛ infirmis famulis potestatū an debeatur salarium.vide Bar.in. l.opere.ff.de vsufruc.lega.ꝛ bal.in.l.liberti.C.de ope.lib.

Questio.xciij.

¶ Officiales ad quos pertinet imponere, vel exigere cōmoda ptinētia ad fiscū, an propter negligentiam perdat salaria.tex.in.l. iudices.C.de anno.ꝛ tribu.ꝛ ibi Bar.

Questio.xciiij.

¶ Deposito officio nō pōt officialis declarare super preteritis gestis. Bal.in.c.j.q succes.tene.ꝛ si officialis acquirit, fiscus pōt reuocare vsqz ad quinqz annos.l.j.C.de contra iudi.ꝛ an officialis possit emere.vide And.de iser.in.c.j.de feu guar.ꝛ remissiones non sunt de consuetudine nisi in terris, que sunt sub eodez presidatu. Bal.in.l.requirendi.ff.de ser.fugi.

Questio.xcv.

¶ Punitur querens presidatum prece, ꝛ suffragio amicoꝝ sicut pretio.gl.in.l.j.ff.ad.l.iul.ambi.quod no.contra ambitiosos honorum, ꝛ dignitatum.

Questio.xcvj.

¶ De consuetudine non seruat, vt si sit suspectus ordinarius puta potestas, adiungat episcopus. Bar.in trac.represaliarum, ꝛ Bal.in.c.cum speciali.de appel.

Questio.xcvij.

¶ Officiali principis non creditur sine literis, quas dz ostendere ꝛ presidi, vel officiali facienti de facto potest resisti ēt de facto conuocatis amicis ſm Bar.in.l.pbibitū.ff.de iur.fis.Intellige quādo non seruat iuris ordinem.ſm Jo.and.ꝛ Gemi.in.c.dilecto.d sen.excō.lib.vj.ꝛ Ang.in.l.j.ff.ne quis eū q in ius voca.est.

Questio.xcviij.

¶ Qui promittit indēnitatem etiam pro officiali nō conuenitur nisi excusso principali lz renūciauerit bñficio fideiussoꝝ.ꝛ officialiū fideiussor nō ꝯuenit nisi excusso principali, ſm Bar.in.l.j.C. de ꝯue.fis.debi.Et an ꝯueniat prius fideiussor gerentis officium ꝙ collega q nō gessit.vide Gl.ꝛ doc.in.l.ex psona.C.de proba.

Questio.xcix.

¶ Procurator cesaris nō potest vendere res, que sunt in patrimonio cesaris sine speciali mandato.l.j.ff.de offi.procur.cesa.secus est in vendi.rerum debitorum fisci.Bar.in.l.j.C.de fide instrumē.ꝛ iure haste fisca.

Questio.c.

¶ An officiali negligenti debeatur salarium. Bar.in.l.iudices.C.de anno.ꝛ tribu.lib.x.

Questio.cj.

¶ In qualibet prouicia erat vnus procur.cesaris, q alias nominabatur comes rerum priuataꝝ.ꝛ vnus alius.pcu.fisci q alias nominabatur rationalis. Bar.in.l.iij.C.de bo.vac.

Questio.cij.

¶ In cā ciuitatis admittit testis ciuis, nisi cōmodū ad singulos pertineat. Guil.ꝛ Bar.in.l.non tantum.§.vniuersitatis.ff.de re.diui.ꝛ Cy.ꝛ Bal.in.l.vel parentes.C.de testi.

Questio.ciij.

¶ Iuramentum quod debent prestare officiales ponitur, in auc. iusiuran.quod presta.

Questio.ciiij.

¶ Licet pro debito priuato nemo potest detineri, nisi prius sint excusa bona.l.iiij.§.tutores.ff.de suspe.tut.tamē secus est in publico.l.ij.de exac.tribu.ꝛ bar.in.l.sacrilegij.§.fi.ff.ad.l.iul.pecu.

Questio.cv.

¶ Officiales tenentur ad munera patrimonialia siue realia.l. fi.§.pactoꝝ.ff.de mune.ꝛ hono.sed ad munera personalia, in qbus stat labor persone, non tenet, si per illud onus psonale auocarētur, alias secus.l.curiales.C.de decur.Si vero onus psonale cōsisti in prestatione pecunie, ꝛ sit munus ordinarium, nō excusatur, secus si extra ordinarium.gl.in.l.honorē.ff.de mune.ꝛ ho. ꝛ vide Bar.in.l.i.C.de immuni.nem.conceden.

Questio.cvj.

¶ Pater tenet pro filio, si ei consensit in officio publico.vide.l. j.cū ibi no.C.de decur.lib.x.ꝛ decuriones dicunt consiliarij ciuitatum.gl.in rub.de decur.Sed vnus frater non tenet pro alio i officio, lz bona sint indiuisa.l.lz.C.de decur.

Questio.cvij.

¶ Consiliarij ciuitatis nō officiales faciunt nominatio.ꝛ ele.munera ꝛ officia.l.ij.cū gl.C.de decu.ꝛ decuriōes ciuitatis sine adunantia generali possunt cōstituere sindicū ad mouendas actiōes ꝛ reliqua. Bar.in.l.procurator.C.de decur.

Questio.cviij.

¶ Contra cōtumaces in acceptādo offm̄ eis cōcessum procedat hoc modo, qꝫ loco eius alius eligatur, qui interim bona cōtumacis possidet, ꝛ cōtumax duplicato tempore offm̄ debet exercere. l.si ad magistrum.C.de decur.lib.x.

Questio.cix.

¶ Licet regulariter quis non possit extrahi de domo.l.pleriqz. ff.de in ius voc.fallit, qꝫ, vt acceptet officium, potest extrahi.l.ex omnibus.C.de decur.

Questio.cx.

¶ Si extraneus successerit curiali, curia debet habere quartam partem.l.i.C.quando ꝛ qui.quar.pars debe.lib.x.

Questio.cxj.

¶ Non debet quis habere plura officia eodē tpe.l.j.C.quemadmo.ciu..mu.indi.Et continuatio bonorum non debet fieri inter patrem ꝛ filium.l.i.C.de bono.non.conti.lib.x.

Questio.cxij.

¶ Licet vnus ex officialibus decedat, vel aliter officium non impleat, tamen salarium decedentis, vel non implentis non accrescit illi, qui solus adimpleuit. Bar.in.l.j.C.de leg.lib.x.

Questio.cxiij.

¶ Si quis decesserit ante, vel post creatio.officij non tenetur filij.l.i.C.si post vel ante crea.lib.x.

Questio.cxiiij.

¶ Non debet quis reformari in officio nisi prius fuerit sindicatus ꝛ officiales non debent esse nisi annales, ꝛ ad plus biennales .l.neminem.C.de suscep.ꝛ ibi bar.

Questio.cxv.

¶ Si duo accipiunt offm̄ simul dicuntur duo rei debendi, tamen hodie non erunt duo rei insolidum, nisi expresse dicatur.tex.iuncta glo.in.l.quoties.C.quo quis or.cōue.ꝛ qñ administratio est diuisa inter officiales, prius cōuenitur nominatus ꝙ collega.alꝰ secus.l.si ita.C.eo.titu.

Questio.cxvj.

¶ Si vnus ex officialibus fecerit totam expensam officij, repetit a collega.l.i.C.de sump.mune.ad colle.pertinen.

Questio.cxvij.

¶ Nullus officialis debet impedire festa ciuitatis honesta.l.nemo.ꝛ ibi bar.C.de specta.

Questio.cxviij.

¶ Cubicularij principis non tenetur respondere nisi coram magistro officioꝝ.l.cubicularios.C.de prepo.sac.cubi.lib.xj.

Questio.cxix.

¶ Notarij principis habent nobilem militiam, ꝛ nobile dicitur eorum offm̄.l.i.xij.ꝛ ibi Bar.C.de primi.lib.xij.no.pro notarijs ꝛ cācellarijs principis.

Questio.cxx.

¶ Qui deputantur a principe ad custodiendā ciuitatem, gaudēt dignitate. l. fi. C. de comi. reipubli. lib. xij.

Questio. cxxj.

¶ Decurio, vel silentiarius ab extraordinarijs est immunis ꝛ nō potest conueniri nisi coram magistro officiorum. l. vnusquisq. id est ne ad diuersa. C. de confes.

Questio. cxxij.

¶ Heredes assessorum decedentium in officijo possunt petere salarium a potestate vide Bar. plene in. l. i. §. diuus. ff. de va. ꝛ extraordi. cogni. ꝛ scripsi in. l. diem functo. ff. de offi. asses. in studio Papiensi.

Questio. cxxiij.

¶ Militantes in sacris scrinijs dicuntur canzellarij, ꝛ cōcistorij principis. gl. in rub. C. de prepo. sac. scri. quor numero debent eē, ꝛ coram quo debent conueniri, ꝛ habent accessū ad principem de iure. vide in. l. nec parte. ꝛ. l. in sacris. ꝛ. l. peculiarij. C. de prepo. sac. scri. lib. xij.

Questio. cxxiiij.

¶ Probat̄ aliquē eē officialē talis officij, eoipso qḋ ē dscriptus in lib. vel matricula officialiū. l. matriculā. C. d agē. in reb⁹. li. xij.

Questio. cxxv.

¶ Quis non potest habere duo officia, q̄n sunt incompassibilia, vel vtriq deseruire. alias secus. l. fi cōsul. de adop. ꝛ Bart. in. l. agentes. C. de agen. in rebus. lib. xij.

Questio. cxxvi.

¶ Miles ptātis appellat̄ curiosus, de quo in. l. i. C. de curiosis.

Questio. cxxvij.

¶ Malus officialis timet bonum ciuem, ꝛ subditum. l. priscum. C. de pala. sacra. largi. lib. xij.

Questio. cxxviij.

¶ Presidenti stabulo pricipis, qui strator appellatur, vnus aureus nomine stipendij datur. l. j. C. de scena. lib. xij.

Questio. cxxix.

¶ Antiqua consuetudo creandi officiales dz obseruari. l. actuarios. C. de mune. ꝛ ibi no. Et an officialis iniuriatus possit puni re iniuriantē vide Cy. in. l. j. C. ne quis in sua cā. ꝛ no. in. c. ex parte. de verbo. signifi.

Questio. cxxx.

¶ Si curialis derelicta curia ierit ad militiā, debet reuocari ad curiam, ꝛ ecōtra, si miles derelicta militia iuerit ad curiā, dz reuocari ad militiam. l. qui derelicta. C. de decur.

Questio. cxxxi.

¶ Usq ad aduentum successoris durat iurisdictio magistratus. l. meminisse. ff. de offi. procō. ꝛ. l. si forte. ff. de offi. presi. ꝛ officiales nō debent vagari vltra terminos ciuitatis proprie. l. curiale. C. de decurio. lib. x.

Questio. cxxxij.

¶ Juramentum officialiū non extenditur ad minima. l. cui dēs. ff. de edil. edic. ꝛ Bal. in repe. §. profisci in. l. obseruare. ff. de offi. proconsul. ꝛ lega. vbi Bal. examinat materiā sindicatus.

Questio. cxxxiij.

¶ Potestas ciuitatis non potest pacisci in re ciuitatis sine ꝯsensu maioris partis consilij. Cy. in. l. preses. C. de transac.

Questio. cxxxiiij.

¶ Licet regulariter nō possit donari officiali, vel contrahi secus nisi vt no. in. l. solent. §. fi. ff. de offi. pcōsu. ꝛ in. c. statutū. de resc. lib. vj. tamen in vltima voluntate potest eis reliqui. l. non dubiū. C. de testamentis.

Questio. cxxxv.

¶ Si eligo ꝛ approbo Titium ad vnū offm̄, nō possum eum reprobare ad aliud offm̄, q̄n ꝯsimiles psone consueuerunt eligi ad similia officia, secus si dissimiles psone Inn. in. c. cū venerabiles. de excep. ꝛ no. in. c. presentium. de testi. Ex quo videt̄ reprobare cōe prouerbiū. Assumptum in rectorē studij generalis non posse reprobari in doctorato, qꝛ sunt diuersa officia ad que deiuerse ꝑsone ꝯsueuerunt eligi, qꝛ imperitus sciētia potest esse rector. l. certi iuris. C. de iudicijs. Nō aūt doctor, vt in prima ꝗstione ffor.

Questio. cxxxvj.

¶ Etiam hodie nō est sublata dn̄ia patrie potestatis ꝛ emancipatiōis quo ad honores, qꝛ ēt hodie emācipatus filius accedēs ad honores nō obligat patrē, lz secus in filio potestate. Ang. in. l. gallus. §. quis si tm̄. ff. de liberis ꝛ posthu. qḋ not. ad limita. §. nullum. in auc. de here. que ab intesta. vide no. in. l. si emancipati. C. de collatio.

Questio. cxxxvij.

¶ Ciuitas vel consilium ciuitatis puta Senarum, vel Florentie vult confirmare potestatem, vel capitaneum p alios sex menses inuito vno ciue consilij, certe non potest. casus est singularis in auten. de defen. ciuita. §. fi.

Questio. cxxxviij.

¶ Preses qui conducit iudices debet facere expēsas in eundo ꝛ redeundo, ꝛ collaterali, ꝛ vicario, ſm Barto. in. l. penul. C. de iure fisci. lib. x.

Questio. cxxxix.

¶ Priuatus a principe officijs potest compelli ad acceptādum offm̄ in fauorem reipublice. gl. ꝛ Bal. in. l. si quis solidum. ff. de heredi. instituen.

Questio. cxl.

¶ Officialis potest sindicari quandocunq placet principi. gl. in auc. vt iudi. sine quo quo suffra. §. si quis.

Questio. cxlj.

¶ Syndicus factus a populo cum auctoritate presidis non pōt agere contra presidem. Bar. in. l. potest. ff. de auctori. tuto. Sed qualiter tunc restituit̄ syndicus contra superiorem, vide Innocē. in. c. edoceri. de rescrip.

Questio. cxlij.

¶ Cause magistratuū possunt agitari tpe feriato, qꝛ agit̄ de interesse publico. Bal. in rubri. de iudi. in decretalibus.

Questio. cxliij.

¶ Licet officialis, ꝛ miles habeant̄ pro ciue, ꝛ sortiant̄ forū vbi militant, ꝛ exercent officium, tamen non quo ad oia, qꝛ potestas, vel alius officialis non poterit ibi cōueniri, nisi ꝓ his, que ibi gesserit ratione officij, vel causa militie, vel scholaris causa studij, non in alijs sortiuntur forum. Bar. in trac. represaliarū. v. qō. v. questionis principalis.

Questio. cxliiij.

¶ Licet officialis, puta vicarius, vel iudex, qui consulit potestati tenet̄. l. qui iudi. C. de ap. tamen secus in officialibus meri facti vt notarij, ꝛ barnerij, qꝛ tales non possunt resistere. bar. in tracta. represaliarum. in. vj. q. princi.

Questio. cxlv.

¶ Officialis pōt ꝯueniri durāte offō ex delicto cōmisso ratione officij. vide Cy. ꝛ ang. in. l. iubemus. C. ad. l. iul. repetun.

Questio. cxlvj.

¶ Officialis committens furtum, vel barattariam efficitur infamis, ꝛ non potest deinceps habere officium. Bar. in rub. C. de pena iudi. qui ma. iudi. Et si in causa capitali baratauit iustitiā, capite punitur, alijs casibus deportatur. l. lex nulla. §. fi. ff. ad. l. iul. repe. ꝛ hoc si agitur criminaliter. si vero ciuiliter tenetur ad quadruplū. ꝛ vtraq via potest simul intentari. Bal. in. l. venales. C. quando prouo. non est neces.

Questio. cxlvij.

¶ Ordinarius, cui est delegata cā, non potest accipere salarium, lz secus si sit delegatus simpliciter. Guil. ꝛ Albe. in. l. diem functo. ff. de offi. asses. no. in. c. statutum. de rescrip. lib. vj.

Questio. cxlviij.

¶ Electus ad munera appellet̄ infra. x. dies ꝛ prosequatur infra duos menses, alias consentire videt̄. glo. in rub. C. de excusa. mu. vide tex. in. l. j. C. de temp. ap.

Questio. clxix.

¶ Rectores ciuitatū non debent accipere esculenta, ꝛ poculenta nisi sint minima, vt vnum par saxanorum, nisi in subsidium salarij sui aut scriptū exemplar. Bar. in. l. solent. §. fi. ff. de offi. ꝓcon. vide albe. pulchre loquentem.

Questio. cl.

¶ Barataria ꝛ extorsio officialiū probat̄ per tertiā psonā mediam. c. j. de testi. lib. vj. nā barataria equiparat̄ crimini lese maiesta. Bal. in auc. nouo iur. C. de pena iudi. qui male iudicauit.

Questio. clj.

¶ Officium vicariatus expirat mortuo eo, qui dedit officium vicariatus. glo. in clemen. fi. de procur. ꝛ vide not. in. l. ꝛ qꝛ. ff. de iurisdi. om. iudi.

Questio. clij.

¶ Officialis vel assessor potest tempore syndicatus petere sibi ꝯstitui salarium. bar. in. l. j. §. iudi. ff. de varijs, ꝛ extraordi. cogni.

Questio. cliij.

¶ Auditores pape in curia sunt ordinarij in cognoscendo ideo vacante sede aplica possunt iurisdi. exercere. Nā Hosti. dicit ꝙ post obitum Clementis pape quarti omnia officia in curia sunt ordinaria, ſz Spe. in titu. de offi. procōsu. ꝛ leg.

Questio. cliiij.

¶ Ciuitas ꝑdit beneficium in integrum resti. propter iuramentum a

tum a sindico interpositum super contractu. Bal. in. l. generaliter in principio. C. de rebus credi. & iureiuran.

Questio. clv.

¶ Si potentiori fiat cessio a plebeio contra potentiorez cadit de iure suo. l. j. C. si quacunq; preditus potestate. Specu. in titul. de cessio. ac. §. j. ver. ex premissis.

Questio. clvj.

¶ Speciale est in delegato principis vt possit citare per edicta, si ne p tabulam affixam foribus palatij, vel ecclesie. gl. in auc. qui se mel. C. quo & qn iudex. vide Bal. in. l. ij. C. eo. tit. qui ita limitat.

Questio. clvij.

¶ Delegatus principis non autem inferior a principe potest infra annum exequi suam sententiam. c. querenti. de offic. delega. Bar. in. l. a diuo pio. in principio. ff. de re iudi.

Questio. clviij.

¶ Officialis epi habet dignitatē. gl. in cle. & si principalis. de rescriptis. & religiosus potest esse vicarius episcopi. qr speciale est in mendicantibus, ſm Pau. de leazar. in cle. j. de regula.

Questio. clix.

¶ Accusatus propter crimen debet suspendi ab officio. l. j. C. de reis postu. ſm Inno. in. c. accusatum. de simonia.

Questio. clx.

¶ Legatū p militia habēda, puta p doctoratu doctor vel alia dignitate non cedit quo ad trāsmissionē a morte testator, sed ab adita hēditate, ſm Bal. in. l. vnica. §. iij. nouissimo. C. de cad. tol.

Questio. clxj.

¶ Princeps donauit Titio, aut vicino castrum, intelligitur vnicuiq; donare, quia disiunctiua resultat in copulatiuam. Bald. in. l. pe. C. de verbo. significa.

Questio. clxij.

¶ Officialis non dz imponere penas viles. puta q suspendantur furcis per regulam nobiliores, & principaliores ciuitatis, sed de consuetudine carcerantur bāniuntur, vel decapitantur. Bal. in. l. capitalium. §. serui. ff. de penis.

Questio. clxiij.

¶ Delegationes fiunt sine cāe cognitione, & etiā absentibus partibus. Inn. in. c. quoniam contra falsum de proba. not. qn preses delegat causam, quia non requiritur partium presentia.

Questio. clxiiij.

¶ Proceditur contra officialem in sindicatu sine solēnitate iudiciorum. §. neminē. in auc. vt iudi. sine quoquo suffra. & glo. in auc. nisi breuiores. de senten. ex peri. reci.

Questio. clxv.

¶ Ubi procurator cōstituit ab illustribus in criminalibus dz dānari dñs, non procurator. l. j. C. de iniurijs qd no. ad limita. l. j. C. de senten. & interlo. om. iudi. & de arbitrio concesso officialibus Barto. in. l. ambitiosa. ff. de decre. ab ordi. facien.

Questio. clxvj.

¶ An ciuitas possit eligere ppetuū officialē. Jo. an. c. fi. de iudi.

Questio. clxvij.

¶ Potestas tenet ex facto familie sue, quando delinquit in officio suo, alias secus. Bar. in. l. j. §. familie. ff. de publ. limitat Barto. vt teneatur ciuiliter non criminaliter. gl. in. l. obseruare. §. proficisci. ff. de offi. proconsul. & lega. & in. c. cum ad sedem. de restitu. spo. vide Bal. in. d. §. proficisci.

Questio. clxviij.

¶ In creatione vel in nouatione officialiū nō sufficit sola auctoritas priorum vel ancianor, qui secū appellant dñi, sed 9silij requiritur auctoritas. l. ij. & l. nominatio. & glo. in. l. pcurator. C. de decurio. & gl. i. §. interiz. i auc. de defen. ciui. h de iure cōi, seruata tū 9suetudine patrie in creādis officialibus. l. de qbus. ff. de legi.

Questio. clxix.

¶ Si inferior magistratus est negligens aditur superior gradatim citra appellationis remediū. gl. & Bal. in. c. j. si de inuesti. inter do. & vas. lis oria.

Questio. clxx.

¶ Spurij expellantur a magistratu, & honoribus, nisi princeps dispensauerit, vel nisi in subsidium. l. generaliter. §. spurios. ff. de decurio. c. fi. de fi. presby.

Questio. clxxj.

¶ Heres officialis, qui iudicauit per imperitiā nō tenet vltra vires hereditarias, lz non 9fecerit inuentariū, ſm Bal. in auct. sed cū testator. C. ad. l. fal. no. ad limita. no. iu. l. fi. C. de iure delibe.

Questio. clxxij.

¶ Quesita ex officio publico a filio non queruntur patri, sed ipsi filio, quia censetur quasi castrense peculium. l. cum oportet. & ibi per Ange. C. de bo. que libe.

Questio. clxxiij.

¶ Si officialis deliquerit in officio. puta vicarius episcopi, tenet dominus, vel episcopus, nisi quando sciuerit corrigat, ſm do. de rota. cccl xij. ſm quotam meam. alias est conclu. ccclxxxj.

Questio. clxxiiij.

¶ Capitulum statutum de rescri. lib. vj. nō habet locum in executoribus gratiarum, ſm do. de rota conclusione. ccclxiij.

Questio. clxxv.

¶ Qui gerit officiuz contra ius, non gaudet priuilegio officialiū rex. & ibi Bar. in. l. hi qui in prouincia. ff. ex quib. cau. ma.

Questio. clxxvj.

¶ Qn sunt plures administratores reipub. ad quē pertinet periculū, vide. l. imper. ff. ad municip. & no. in. l. periculū. ff. si cer. peta.

Questio. clxxvij.

¶ Cecus retinet magistratum, sed de nouo non creatur. l. j. §. casisto. ff. de postu.

Questio. clxxviij.

¶ Officialis non dz habere premiū, qd dat statutū, vel 9suetudo capienti, vel denunciāti malefactorem. Bar. in. l. si quis in graui §. vtrū. ff. ad silla. Ang. in auc. ō col. & al. cap. §. iubemus. Bar. de Saly. in. l. ea quidē. C. de accu. Angel. areti. in opere suo super inquisi. in malefi. in glo. super verbo necnon ad denun. in questione que incipit quero ſm Salicetum. & ibi pulchre dicit.

❧ FINIS ❧

Tractatus de Custodia claviū

portarum ciuitatum, Castrorum, & aliorum locorum fortiliciorum, per clarissimum & spectabilem virum dominum Nicolaum boberij, de montepessulano doctissimum. J. U. Interpretem.

❧ SUMMARIUM ❧

1 Stationarij sunt, qui portam in castro limitis custodiunt.
2 Ostiarij dicuntur, quoruz custodie porte palatij, & castrorum regum committuntur.
Atriarij seu atrienses qui dicantur.
3 Ualuasores qui dicantur.
4 Banderij dicūtur, qui ad fructuum custodiam committuntur.
5 Gregarij qui sint, & qui porcarij.
6 Stratores qui dicantur.
7 Aquarij seu hydrophilati qui sint.
8 Dietarij seu viatarij appellant, q nauibus grā custodie ppont.
9 Custodes sigillorum regum, aut aliorum dominorum, seu ciuitatum, quo nomine vocentur.
Claues due sunt, quaruz altera spiritualis, altera materialis est.
10 Clauis materialis que dicatur.
11 Custos quis proprie sit dicendus, & qualis esse debeat.
12 Custos discretus, industrius, & fidelis esse debet.
13 Pastor non excusatur q lupus oues comederit.
14 Episcopi super gregez dominicum vigilare debent, superintendētes enim dicuntur.
15 Custodia semper domini rei custodite expensis facienda.
16 Custos capitis sui periculo, vires suas impendere tenetur pro re sibi commissa.
Aggredi an sit idem quod assalire, seu insultare.
17 Assaltus non dicitur si in personam sese attingere nequeant.
18 Judices de nocte vagari non debent.
19 Custodes quibus vesci debeant.
20 Uini nomine que veniant.
21 Custodes castrorum quibus debeant vti potibus.
22 Luxuria a castrorum custodibus explodenda.
23 Capitaneus seu custos loci recedere non debet, nisi prius successor presens fuerit.
24 Capitaneus castrū a rege recipiens custodiendum, potius excōmunicationē pati dz, qz q eidem, a quo recipit, nō restituat.
25 Capitaneus castelletti Genuensis Labita dictus, q ipsuz castrū tradidit Genuensibus, Lugduni dignam mercedē recepit.
26 Capitaneus castrum non reddens ei, a quo eiusdem custodiā recepit, crimen incurrit lese maiestatis.
27 Sotius de proditione per socium facta non tenetur.
28 Capitanei seu custodes ciuitatū nullā habent in facinorosos iu-

iurisdictionem.

29 Capitanei exercitus de criminibus per armigeros commissis cognoscunt.

30 Domini subditis sunt infesti, sicut clericis laici.

31 Prouisio consulibus ciuitatum, quare sit tradenda.

32 Mulieres tempore necessitatis ad tuitionem tenentur ciuitatis.

33 Priuilegia reipublice romane ad al's ciuitates extēdunť hodie.

34 Uniuersitas non ita cito corrumpitur, sicut vnus dominus.

35 Scabini ciuitatum preferendi sunt in custodia clauium

36 Administratores ciuitatum tenere debent claues earum.

37 Domini terrarum affectare nō dñt vltra moduz sui iuris augeri. Principes seu domini imperatore inferiores infeudare non possunt aliquem de villa in territorio alicuius ciuitatis.

38 Consules ⁊ administratores ciuitatis qualez, ⁊ in quibus habeāt iurisdictionem.

39 Consules voluntaria potiuntur iurisdictione.

40 Ciuitates quedam iurisdictionem cum mero ⁊ mixto imperio, ex longissimi temporis prescriptione sibi quesierunt.

41 Ciuitates regni aliqd in cōi hr̄e pn̄t diuersuz a camera, ⁊ iure fis.

42 Custodia clauium ciuitatis an spectet ad dños, ⁊ capitaneos.

43 Uasallus guerra imminente non potest feudo renunciare.

44 Uniuersitas an possit nouos muros construere, aut veteres reficere sine licentia principis.

45 Castra, ⁊ turres sumptu ꝓprio facere cuiqȝ lz, absqȝ pn̄cipis lnia.

46 Domini locorū absqȝ principis iussu subditos cogere nō possunt ad reparationem faciendam.

47 Barones, ⁊ alij dñi an teneanť conferre pro murorū refectione.

48 Eccl'ia, ⁊ ꝑsone ecclesiastice, an possint cogi ad muroꝝ repatiōez.

49 Eps nō teneť ad reparationē castrorū per hostes destructorum.

50 Rex faciens reparationes in castro vasalli non potest eas repetere a vasallo, nisi pro rata sua.

51 Castrum ⁊ villa honorem, iurisdictionem, districtum, ⁊ ius patronatus continet.

52 Consules consulatuz ingredi non possunt, nisi prius domino, aut eius officiarijs iurauerint.

53 Officiarij officiuz gerere non possunt, nisi iuramento in manibus superiorum prestito.

54 Dño ⁊ suis officiarijs spectat mōstras seu recognitiōes fieri facere.

55 Imperiū merū nobilius est, ⁊ potentius ipsa iurisdictione.

56 Electionem quis habere dicatur, cum res aliqua diuiditur.

57 Ciuitas habens duos dños, quorum alter iurisdictionem, alter vero merū imperium hȝ, vtri eoꝝ ciuitatis ꝯmittať custodia.

58 Par in parem imperium non habet.

59 Indiuidua ad heredes insolidum transmittuntur.

60 Judices delegati, ⁊ si sportulas habere possint, commodum tamen eius, de quo principaliter agitur, non habent.

61 Filij, ad quos deuoluta est iurisdictio in castro paterno, qualiter ea vti debeant.

62 Jurisdictio diuidi nō pōt, lz administratio quandoqȝ diuidatur.

63 Antiquior ceteris paribus in quouis negotio preferendus.

64 Pater filio suo alicuius castri custodiam committens, non censetur in feudum guardie concedere.

65 Dignitas vna ⁊ eadem pluribus conferri non potest.

66 Jurisdictio in ciuitate Grationopolitana a rege ⁊ episcopo alternis annis exercetur.

67 Jurisdictio plurib⁹ dñis, aut fr̄ibus ꝯpetēs, qualr̄ exerceri dēat.

68 Frater natu maior iurisdictionem sibi et fratribus competentez exercere debet.

69 Jurisdictiones diuise sunt vltra montes.

70 Feuda de facto, ⁊ consuetudine domino irrequisito venduntur, ⁊ donantur in regno Francie.

71 Monarchia optimus est regendi modus.

72 Matrimoniū tēporale inter principem, ⁊ rempublicā cōtrahiť.

73 Officium tribunorum seu exercitui presidentium quale.

74 Comites, ⁊ barones, quedā iura sibi ꝑcipua habēt in terris suis.

75 Imperator an possit infeudare alicuius ciuitatis castrum in Lombardia, cui iurisdictio competebat ex pace constantie.

76 Custodia communis regni, ⁊ ciuitatis est non permittere aliquē vltra modum crescere.

77 Prescriptio quando contra aliquem induci dicatur.

78 Dñi locorum qn̄ clauiū prerogatiua ⁊ alijs iuribus vsi censeanť.

79 Malefactores non protegendi sunt, sed puniendi.

80 Dominus terre bulletam dans transeuntibus fiduciam, ⁊ securitatem prestare censetur.

81 Custodia clauium an sit nudum ministerium, vel habeat iurisdictionem annexam.

82 Custodes clauium possunt committere suum officium.

83 Laicus custodiens conclaue cardinaliū, potestatem in ipsos cardinales habere censetur.

84 Rusticus iura emens vnius ex dominis, remanet sub iurisdictione condominorum.

85 Consul moram trahens in suburbio an possit habere clauium ciuitatis custodiam.

Um sepenumero a q̄pluribus baronibus, militibus ⁊ dñis ac ꝯsulibus, ⁊ ciuitatū administratoribus regsitus fuissem, vt ad quē ipsoꝝ clauiū custodia ciuitatum castroꝝ, ⁊ alioꝝ locoꝝ fortiliciorum de iure spectaret, ⁊ ptineret (cū plus otij nactus essem) scriberē. Et rogantiū annuēdo votis, ⁊ supplicationibus, eorūqȝ nutibus, atqȝ voluntatibus ꝑ parēdo, ⁊ ꝯplacere volendo, qr qui rebelliter viuit, ⁊ discere atqȝ agere bona recusat, magis diaboli quā xp̄i mēbrū ostenditur, ⁊ potius infidelis, quā fidelis esse monstrať, qm̄ bone rei ē dare ꝯsiliū, ⁊ terrene vite hr̄e subsidiū, ⁊ eterne remuneratiōis expectare cerniť premiū. Refert eniȝ Cicero in illa orōne quā habuit ꝓ Planco, porciū Catonē illū cēsoriū scriptorē opinatissimū, ⁊ virtutū imaginē lucidissimā i pn̄cipio suarū originū scriptuȝ reliquisse, hoīum, q in aliquo numero sunt ⁊ e natura viuunt, nō minus otij q̄ȝ negocij rōnē extare oportere. Sed egregie factū ē, ac prudēter ab his, q veterū respu. legibus atqȝ decretis instituerūt qm̄ cū alia multa i his. Tū illud ēt decreuerūt, vt i illis oībus pcipue ornādis atqȝ illustrādis rō hērer, q plurimū forēt ꝯsecuti i bonis studijs, atqȝ honestis artibus. ¶ Et qr h̄ tpe bellicoso (lz raro regnum Francie sit sine bello, vt dicit tex. in extrauaganti sixti. iiij. incipien. ad vniuersalis ecclesie regimen. §. ⁊ qr propter guerras assiduas. tit. de treu. ⁊ pace.) orte sunt plures questiōes inter dominos capitaneos ciuitatū castrorū, ⁊ aliorum fortiliciorū ex vna. Et decuriones, siue consules, siue scabinos, ⁊ ipsorum locoꝝ administratores, ⁊ defensores, videlicet ad quos ipsorū custodia clauiuȝ ciuitatū, ⁊ castrorū pertineat, ⁊ ipsas claues custodire debeat. Et quorundā (qui me instanter rogarūt aliquid in iure sup hoc scribere) precibus annuēdo, premittā prius, anteq̄ȝ ad illius decisionē cōdescendā, ea que tradit Lucas de penna. in. l. qcunqȝ col. iij. C. de exactio. ⁊ execu. li. xij. ⁊ in rub. de littorū ⁊ itinerū custo. eodē li. qr nō dȝ quis exponere factū arduū, nisi prius premittat aliquale premium. l. j. in prin. ⁊ in fin. ff. de origi. iur. vbi. Bal. dicit qd̄ in hoc. l. illa aduocatos instruit in foro, ⁊ oratores in vulgo qd̄ dictū bene seruat ille bo. aduocatus sacri regalis ꝯsistorij d̄ lachabasse, q semp ꝓmittit aliquas iuris ratiōes. ⁊ idē no. Bar. in rub. ff. de acqui. here. Et primo qd̄ quedā est custodia itinerū, siue viarū, ⁊ littorū, vt i. d. rub. d̄ lit. ⁊ itine. cust. ⁊ ēt portuū, de qua in lombarda de cerarijs ⁊ libella. chartula. l. j. ij. ⁊. iij. ⁊ Feli. in. c. rodulphus. col. iiij. ver. ij. ꝯclu. de rescri. ⁊ ibi vide an portus veniat appellatione ciuitatis. Quedā alia limitū. l. q̄ȝuis. C. de adul

1 te. ⁊ de fund. limi. ꝑ totū. li. xij. † Et isti dicunť stationarij, q custodiunt portā in castro limitis, vt dicit gl. in. l. ne qs C. de digni. lib. xij. ⁊ dixi in tracta. de auct. magni cōsilij, vel dicunť liminarche. l. nō idcirco. C. de li. cau. vel irenarche. l. diuus. ff. de custo. reo. ⁊. l. j. C. de curiosi. ⁊ statio. ⁊. l. j. C. de cohar. prin. li. xij. ⁊. l. in noīe do. §. ꝑterea vero. ⁊ ibi Albe. de rosa. C. de off. pre. africe. ⁊ ꝑ totā. l. vt quos reperierint in angusto itinere ⁊ passu cū literis, vel rebus portari vetitis capiēt, aut denūtiēt. l. fi. de curio. ⁊ statio. ⁊ ibi gl. Jo. de pla. ⁊ Lucas de pēna. ⁊ in Lōba. de bruncis. i. loricis. extra regnū nō vendē. vel ēt si patriā deserāt. vt in Lōbar. qualiter cū fara sua alicui migrare ꝑmissuȝ sit. ⁊ ꝓbatur Judith. vij. ⁊. viij. ⁊ ꝑ Spe. in tit. de accusa. §. j. in fi. ⁊. l. j. C. de irenar. li. x. ⁊ in. l. fi. §. irenar. ⁊. §. hi quoqȝ. q custodes. ff. de mune. ⁊ hono. Alia ē custodia publici cursus. l. iij. C. de cur. pub. li. xij. ⁊ tales custodes vocā

2 tur ꝯm gl. ibi agētes in rebus. l. ij. ⁊ fi. de curio. ⁊ statio. † Et ⁊ alia portarū palatij, ⁊ castrorū regū, ⁊ principū custodia, ⁊ isti vocāť ostiarij, vt. l. quesitū. §. ostiarij autē. ff. de fundo instru. lega. ⁊ in. c. cōstantinus. versi. ⁊ quēadmodum, ibi nec non ostiariorum. xcvj. dist. ⁊. l. fi. §. hi quoqȝ. ff. de mune. sic in ecclesia dei. sunt ostiarij. c. ostiarius. xxiij. dist. qui idem sunt, quod ianitores erāt in veteri testamēto ad custodiam templi, ne ingrederetur in illud immundū in omni re. d̄ quo per Cardi. Alex. in. d. c. ostiarius. ⁊ teneť reddere rationē earum, que sunt in ecclesia, ꝯm Alb. de rosa. in. l. clauibus.

dibus.ff.de ꝯhen.emp.per tex.in.d.c.ostiarius,⁊ pñt dici atrien-
ses,seu atriarij qui custodiunt aut purgant atriū.tex.iūcta sua gl.
in.l.instrumēta.in fi.in ver.atrienses.ff.de fun.instru.leg.⁊ in.l.j.
§.ceterū.in ꝟbo atriarij.ff.nau.caupo.Et scribitur Joānis i paſ
sione dñica,qḋ Petrus stabat ad ostiū foris.⁊ alij euāgeliste di-
cūt in atriū principis sacerdotū.Et Joā.ḋt ostiarie,⁊ introducit
Petrū,⁊ nō pñt dici valuasores,qui ſm And.de iser.⁊ Cardi.
3 Alexan.in.c.j.in prin.qui feu.dare pos.† dñr qui assident ad val-
uas,⁊ portas in festis,qbus ꝯsueuerūt dños Curtizare,⁊ eis re-
uerentiā exhibere.⁊ istos ostiarios hñt excelsuꝫ regale ꝯsistoriū,⁊
supreme parlamēti curie,de qbus loquiṫ tex.⁊ ibi Luc.de pen.in
rub.de comitis ꝯsisto.in fi.lib.xij.itē est custodia portarū ciuita-
tis,de qua p Luc.de pen.in.l.ē verū.C.de incolis.li.x.⁊ Neemie
vlt.c.q̄ p vices hoīum agiṫ.Hiere.xxxvij.ibi erat custos porte p
vices.cuius officiū erat apphendere pfugas.Et ibi subiungiṫ qḋ
hi volētes ad hostes confugere,capite puniunṫ.⁊.l.iij.§.his q ad
hostes.ij.respon.ff.de re mili.⁊ isti in plerisꝫ locis apphendūt fu
res,⁊ derobatores lignoꝝ clausuraꝝ,siue hochetturarū viridario
rū,⁊ predioꝝ,ac etiā perticarū,seu pesselloꝝ vinearū.l.i.ff.de ti-
gno iniuncto.⁊ hoc vidi in Delphinatu,⁊ pcipue in ciuitate Va-
pincen̄.p quo est bo.tex.in auc.de questo.col.vj.vbi Ang.no.illū
tex.p ꝯsue.dñorū Lōbardie,q hñt in eoꝝ ciuitates exploratores
quotidie explorātes forēses,q veniūt ad eoꝝ ciuitates,⁊ cām ob
quā veniūt.† Et nonnunꝫ deputanṫ ad fructuū pdiorū,⁊ vinea
4 rū custodiā,⁊ cōmittunṫ quotannis,⁊ appellanṫ Bāderij vt no.
Spec.in.d.tit.de accu.§.j.in fi.⁊ plene Albe.de gandino.in tra-
cta.maleficio.tit.quō de maleficiis cognosca.p denūtia.post prin
cip.de qua,⁊ etiā de custodia aīaliū dixi plene in.§.xxv.de iurisd.
om.iu.⁊ in.§.iij.cū seq.vsꝫ ad.§.ix.de ꝯsue.pdioꝝ.li ꝯsoe.bitu-
rigū.⁊ isti aīalium custodes vocanṫ pastores,siue caprarij.l.si qs
fundū.§.iperator.ff.loca.vł appellanṫ pastores opiliōes,qr oues
fuerūt opes,vel qr earū vellere coopimur.tex.cū gl.in.l.cū ḋre-
reṫ.§.pdijs.ff.de leg.iij.vel dñr ouiliones.tex.in.l.fundi.§.fi.ff.de
fun.instr.vbi gl.alleg.illud Ang.ad pastores ait vel ꝓprie pastor
ouiū dr archimādrita ab archi qḋ est princeps,⁊ mādros grece,
qḋ est ouis latine.qñqꝫ poniṫ p abbate p̄sidente monachis suis,
vt no.gl.in epla.inter claras.in verbo.archimandrite.C.de sum.
tri.⁊ gl.in auc.de mona.§.ꝯpetens,col.j.⁊ in.c.dispensationis.j.
q.vij.vel etiā saltuarij,vt.d.l.instru.in vlti.verbis.ibi pastores sal
tuarij.de fun.instr.lega.⁊ ibi gl.fi.⁊ tert.in.d.l.q̄situ.§.saltuariū.
qr siue fructuū ꝯseruandoꝝ,aut gratia finiū custodiendoꝝ depu-
tenṫ,saltuarij dñr.⁊ qui imperatoris,vel regū gregibus p̄sunt he
stiarij vocanṫ tex.in.l.qḋ ad presens.C.de murilegulis.li.xj.⁊ ibi
5 Luc.de pen.dicit † qḋ tales in regno Neapolita.vocanṫ grega-
rij,⁊ q porcos custodiunt porcarij,siue porciarij,vel suarij dñr.vt
.C.de suarij.⁊ suscepto.⁊ ibi Jaco.Rab.⁊ Luc.de pen.sup rub.⁊
in.l.j.⁊ in lombarda.de homici.seruorū.l.si qs porcariū.⁊.l.seq.
⁊ in.l.fi.de eo q peculiū in dāno.co.lib.⁊ custodes equorū strato
res,siue asturdones,⁊ Bononie vocanṫ scarij,⁊ in Tuscia appel
lanṫ Castaldij,imo Berroarij,vt no.gl.ij.i.l.obseruare.ff.de offi.
pconsul.⁊ hodie vocanṫ palafrenarij,ſm Luc.de pen.in rubr.de
strato.lib.xij.⁊ p̄sunt eqs ferrādis in ypodromo,id est stabulo stā
tibus ac sellis,⁊ frenis.l.j.C.de stratori.lib.xij.⁊ ibi gl.sing.⁊ sup
rub.⁊ in.l.pe.i prin.ff.de act.empti.vbi gl.facit mentionē de Ce-
sare,qui intrauit ypodromū suā,⁊ inuenit asturdionē flentem,qḋ
fuit indiciū sue mortis.de stabulo,vide gl.j.l.palā.in prin.ff.de ri
tu nup.⁊ Cepolā veronen̄.in tracta.seruitu.c.lxxiiij.ḋ stabulo.vel
6 ſm Luc.de pen.in.d.rub.de strato.† dṙ custos strate ne equi ab-
inde trāsferanṫ,⁊ dñr in regno Neapoli passagerij,qui custodiūt
passus,vt dictū est.vel est qui ducit per frenū equum,quē aliquis
eqtat,vt fecit Cōstantinus iperator beato Siluestro,vt pꝫ.xcvj.
dist.ꝯstantinus.ver.frigiū.vbi dicit ipse Constantinus,ꝙ tenens
equū ipsius beati Siluestri p frenū exhibuit ipsi stratori officiuꝫ
⁊ etiā pñt dici agitatores equorū,qui olim in publico trahebant
currum,⁊ qui spargunt aquam frigidam equis,vt citius currant.
tex.⁊ ibi gl.in.l.athletas.post prin.ff.de his qui no.infa.vbi gl.in
ver.agitatores.cum seq.dicit fieri Rome,Bononie,⁊ Constan-
tinopoli,sic in Mōtepessulano,⁊ Prouincia currunt eq ad cali
gas,siue brauium quod dantur velocius currēti,vel etiam nudi,
⁊ spoliati equos sudatos in flumine balneant.l.cū.ṡ.⁊ ibi gl.C.ḋ
7 re mili.li.xij.† ⁊ ductus aque imperialis aule custodes dñr aqua
rij.vel ydrophilari.l.decernimus.§.vniuersos.⁊ ibi gl.C.de aque
ductu.lib.xj.vbi gl.ponit de gazophilatis qḋ dṙ locus vbi gazei
diuitie custodiūt.l.moris.§.solet.⁊ ibi gl.ff.de pe.vel dñr hydrau
le qḋ idē est.l.hydraule,⁊ ibi gl.C.de excusa.mune.libr.x.⁊ dṙ ab
hydros,vel ab hydropa,grece qḋ est aqua latine,⁊ aula.Et inde

hydropisis que est egritudo intercutanea,sic aqueductus inter-
cutaneus terre ſm Luc.de pen.in.d.§.vniuersos.accedat tex.in
l.fi.§.sed ⁊ cura custodiendi aqueductus.ff.de mune.⁊ hono.⁊ ēt
hydromātici ab aqua dicti sunt,est.n.hydromātia i aquarū inspe
ctione vmbras demonū euocare ⁊c.c.nec mirū.§.hydromantici.
xxvj.q.v.Et isti custodes signādi sunt signo pncipis in manibus
eoꝝ,vt dṙ in.§.vniuersa.⁊ q custodiūt psonā pricipis milites for
tes dñr.C.de domesti.⁊ protec.⁊ ibi Lucas de pen.lib.xij.⁊ de q
bus dixi in trac.de auto.magni ꝯsilij.⁊ tex.in.l.q excubias pala-
8 tij.ff.de re mili.† Et q custodie grā nauibus pponunṫ dietarij seu
viatarij appellanṫ.vt in.d.l.j.§.i.nau.caupo.Alia ē custodia de-
latoꝝ siue reoꝝ ⁊ carcerū.de qua.ff.⁊.C.de custo.reo.p totū.⁊ in
cle.j.§.sane.cū seq.de here.⁊ custodia homini minor debeṫ q̄ꝫ re-
bus.l.si vt certo.§.custodiā.⁊ ibi bar.ff.ꝯmoda.Itē custodia par
tus.l.j.⁊ p totū.ff.de ven.inspiciē.custodiēdoqꝫ partu.Itē ē alia
sigilli custodia,vt.c.j.§.j.ibi sigillo cōi cū versi.seq.⁊ ibi Bald.de
pace ꝯstau.⁊ in.l.si qua p calūniam.C.de episc.⁊ cle.Inn.Abb.
⁊ Fely.in.c.inter dilectos.de fide.instru.⁊ in.c.post cessionē,de p
ba.⁊ de sigillo regis Frācie habes tex.in.c.ad audientiam.de cri
mine falsi.⁊ ibi vide qua pena puniānṫ falsificātes sigillū Frācie
cuius falsitatis cognitio ad soluꝫ dñm Cancellariū ex priuilegio
Cancellarijs Francie ꝯcesso,⁊ alias ex cōi obseruantia ⁊ cōsue.
Francie,spectat etiā si cōmittaṫ in cācellaria alicuius parlamenti
regni,vt vidi pluries allegare corā defuncto dño meo,dño Cācel
lario de Ganay,cuius aīa requiescat in pace,⁊ ēt corā dño Pa-
risien̄.epō moderno sigilli Frācie custode.⁊ ita fuit dictum p arre
stū certoꝝ ꝯmissariorū loco cancellarij Francie cōmissorū.vt pꝫ
per stilū parla.in.iiij.parte.§.cxiij.† Et in ciuitatibus,⁊ villis frā
9 cie officiarij,siue pp̄ositi,siue procuratores qui habent sigillū dñi
appellanṫ,⁊ dicuntur custodes,seu garde sigillorum ꝯtractuum
de quo per Jo.fab.in.l.ij.C.de reb.alie.nō alie.⁊ de custode par-
ui sigilli Montispessulani vide p ordinationes regias.tit.de offi.
iudi.parui sigilli Montispessulani.Et de custodibus nundinarū
vide ibi in.vij.parte tit.de elect.c.ij.Itē secundo premitto ꝙ due
sunt claues,vna vꝫ spiritualis de qua per Abb.in.c.licet.de ele
ctio.⁊ Cardi.Alex.in.c.j.xx.di.⁊ est tex.celebris.in extrauag.qr
quorūdā.§.qḋ aūt in.j.⁊ ibi Zenze.in verbo,clauē.⁊ p totū.§.tit.
de ꝟbo signi.Et dṙ clauis ecclesie,⁊ p Moder.in.c.tāta est cla-
uis petri.de excel.pla.⁊ gl.⁊ Cardi.Alex.in.c.j.xx.dist.Alia est
10 materialis.⁊ ista est de cuius custodia agitur,⁊ † dṙ ſm zenzelinuꝫ
instrumētū seu ministeriū,quo clausum aperiṫ ostiū,vel archa,qr
principaliter est id claudēdū,⁊ ex ꝯsequēti ad aperiendum,facit
tex.in.c.vbi periculū.§.j.ver.in eodē autē palatio vnū ꝯclaue de
ele.lib.vj.vbi.Jo.an.dicit qḋ ꝯclaue dṙ,qḋ pluribus clauibꝰ clau
ditur,vel ad qḋ p plures claues itur.ad idē tex.in.d.cle.j.§.sane.
ibi in quolibet ēt ꝯclaui eiusdē carceris siue muri erūt due claues
diuerse ⁊c.de hereti.sꝫ q arche clauē custodiunt archarij dicūtur
l.duos.⁊.l.fi.C.ḋ suscep.⁊ archa.li.x.⁊ ibi gl.sup rub.vł custodes
archiū de quo hṙ in.l.moris.§.solent.ff.de pe.⁊ in.§.precepta.in
auc.de defen.ciuit.⁊ p Lucā de pēna.in.d.rub.Premitto,⁊ ter-
tio q sit custos,⁊ cuius qualitatis esse debeat,⁊ ad qd teneatur,⁊
11 quā iurisdictionē hꝫ.† ⁊ custos ꝓprie ſꝫ Lucā de pēna.in.d.rub.
de litto.⁊ itinerū custo.dṙ q apponiṫ ad ea custodiēdū que alias
salua esse non possunt.l.j.§.peñ.ff.de ven.in pos.mittē.⁊ istud pa
tet intuenti qui primo antequā suum exequatur officiū corporale
sup sacrosanctis dei Euāgelijs iurm̄ prestare dꝫ.d.c.vbi periculū
.§.preterea.versi.super his autem de electio.libr.vj.⁊.d.cle.j.§.
porro.de hereti.quod sacramentum tria debet ꝯtinere,vt ibi per
glo.⁊ Car.⁊ talis custos dꝫ esse ad custodiēdū idoneus,valens,
atqꝫ sufficiēs.c.vobis.xij.q.ij.⁊ in.c.j.ibi si vero minus idoneus
ad hoc peragendum ⁊c.de offi.custo.Nam experiētia multa in-
diget quicunqꝫ circa custodiā ad bellicas opportunitates ordina
tur,vt dicit Aristo.vj.politi.qr eos oportet in pace,⁊ bello por-
tarū,⁊ murorū vacare custodie,vt ibidē diciṫ ad qḋ potissime cū
dei beniuolētia militariū rerū est ordinatio,vt dicit tex.elegās in
12 auc.neqꝫ miles neqꝫ federatus.i prin.colla.viij.† Preterea dꝫ es
se discretus industrius ⁊ fidelis,vt.d.cle.i.§.sane.⁊ ibi Imo.post
Zaba.⁊ ho.text.in.l.j.C.de condi.in publi.horre.lib.x.ibi arbi-
tratu.ac iudicio tuo nobilis,prudens,fidelis,optime sibi ꝯscius
p integritate mentis opponantur custodes ⁊c.de quo ibi p Joā.
de pla.Lucā de pēna.⁊ Jaco.rebufi.quē vide in primo notabili.
vñ scire teneṫ,qd agiṫ de re sibi cōmissa,vt sacrosancta dicit scri-
ptura Gene.iiij.recitatiue ꝟo in.c.serpēs.de peni.di.i.ḋ Cain q
interrogāti dño vbi esset Abel frater eius,respōdit,nescio,nūqd
custos frīs mei ego suꝫ.q.d.si custos esseꝫ scire dērē vbi eēt.c.si cu
stos.xxvij.q.j.† ⁊ iō ñ excusaṫ pastor,si lupꝰ comedit oues.c.q̄uis

⁊ ibi bo.glo.Inno.⁊ doc.de reg.iur.in antiq.⁊.c.tres personas.
xxiij.q.iiij.⁊ Barba.in cōsi.xcj.col.x.post mediū.vo.iij.Sꝫ an ei
sufficiat,cū vult ꝓbare diminutionē,⁊ mortē aialiuꝫ qđ illo anno
ita contingit in regione de quolibet grege,vcꝫ ꝙ mortua est dimi
dia,vel tertia,vel alia pars.vide bar.in.l.ꝑtia.§.nōnunꝗ.ff.ad.
l.falci.⁊ Luc.de pen.⁊ Jaco.rebufi.in.d.l.qđ ad pñs.de murile.
qꝛ tenet circa rei custodiam,quā poterit solicitudinē ⁊ diligentiā
adhibere.d.§.porro.⁊ dicam.ſ.ac certe vigilare,⁊ nō dormire.c.
14 opꝫ.lxxxj.dist.q tex.loquit dñis epis,†q vigilare dñt sup gregeꝫ
dñicū,⁊ iō optimus dicebat Psal.in psal.Leuaui oculos meos.
Ecce nō dormitabit neqꝫ dormiet,q custodit israel.alias de negli
gētia tenet.l.ꝯgruit.⁊ ibi Bar.ff.de off.ꝑsi.l.j.⁊ ibi Bar.i ꝑn.ff.
de offi.praefec.vigil.quinimo se ꝓ ipsius rei salute periculose mor
ti exponere.c.ꝯuenior.xxiij.q.viij.nec permittere dꝫ,vt labat,sed
eā in bono,⁊ decēti seruare statu.c.gñali.in fi.de elec.lib.vj.Sed
an possit ꝛpetet expēsas factas ꝓ arce custodiēda,vł castro ad cu
stodiam assignato,vide Bar.in.l.cū quereret.§.prediis.de lega.
iij.qui tꝫ ꝙ sic,nec ꝯpensant cū fructibus,lꝫ teneat ꝯriū,qđ vr ve
rius,in.l.fina.ff.de ipensis in reb.⁊ ipsum sequit Bal.i.l.j.col.ij.
ver.qro nunqd expeñ.C.de fruc.⁊ lit.expeñ.⁊ sic vr trāsire Ale
xan.in.d.§.prediis.in addi.de quo ꝑ Archi.⁊ Card.Alex.in.c.
ius naturale.col.penulti.j.dist.per Alexā.post Ange.⁊ Jmol.in
l.diuortio.§.impēdia.ff.solu.matri.⁊ ibi etiam ponunt de mari
to,qui facit expeñ.in custodiendo castrū dotale,an possit repete
re.de quo.in.d.l.fi.de impen.⁊ Jac.rebufi.in.l.nemo.de anno.⁊
tribu.lib.x.vbi dicit ꝙ dominus suis expē.habet custodire.vt.l.
j.ff.de offi.praefe.vrb.ibi erat familia ibi mercede,vel gratia, ideo
ꝯcludēdū ē in hoc ſm doc.ſ.alleg.†ꝙ custodia est semꝑ faciēda
15 expen.ipsius dñi,quas repetit custos ab ipso dño.l.actione.ff.de
po.⁊.l.fi.C.de auctorita.iudi.possi. Sed si fructus aliquos pce
perit tenet cōpensare,vt volunt doct.in locis.ſ.alleg.secus est in
vsufructuario,q nō tenet soluere mercedē custodibus arcium seu
fortaliciorū ſm Ludo.de roma.in ꝯsi.ccxx.incipien.ꝑsupponit
primo qđ in ipsis castroꝝ fructibus ⁊c.Et hoc vt omni violentie
resistere possit.l.in leg.⁊.l.iteꝫ querit.§.exercitu.ff.loca.⁊ bonus
tex.⁊ gl.in.l.dolo.in prin.ff. si vētris noie in posses.mit.vbi tex.di
cit ꝙ dolo facit mulier nō tm̄ que in possessionē veniētē nō ꝓhi
bet,sꝫ ēt que circunscribēdi alicuius cā clam ⁊ ꝑ quandā machi
natione possessionē introducat.⁊ ibi glo.facit differentiā inter ꝓ
dere ⁊ tradere,⁊ sic de casu fortuito tenet,vt notat.Jo.and.in ad
ditio.Spe.sup rubrica loca.⁊ omnino ꝑ Alex.in.l.sꝫ,⁊ si quis.§.
quesitū.ff.si quis cau.qđ intelligitur ſm Lucā de pēna.inquantū
pōt aduersus vim sola custodia parū ꝓsit.l.si ea res.in principio,
ff.de actione empti.⁊ Bal.in.l.ad eos.ff.cōmoda.⁊.in.l.que for
tuitis.col.j.C.de pig.ac.⁊ qđ no.i.l.q mercedē cū.l.seq.ff.loca.sꝫ
16 fingere se aut cū fictiōe aliqua esse nō dꝫ,†cū vires suas periculo
capitis sui impendere teneat.l.j.in principio.ff.ad sille.dꝫ.n.expe
ctare assaltus,id est ad ipsuꝫ saltus q fieri possunt pedes ⁊ eques
in solo ⁊ in aqua,ſm Bal.i.c.j.§.similiter.qbus modis feu.amit
ta.alle.l.j.§.cū arietes.ff.si quad.pauper.fec.⁊.l.quēadmodū.§.
si nauis alterā.ff.ad legē aquil.Et idē est ſm Bar.⁊ Floria.in.d.
§.cū arietes.dicere queꝫ aggressum fuisse,cū aggredi ⁊ insultare
idē importāt,nā aggredi est dicere ad aliū ire,⁊ assalire aduesus
aliū salire de quo ꝑ Ang.are.i tracta.maleficio.in ꝟbo,fecit in
sultuꝫ.qui alleg.tex.in.c.j.§.porro.que fuit prima cā bñfi.amitt.
⁊ Bal.⁊ Lud.bologni.in secundis interpreta.in.l.fina.C.de in
17 deis.†quando se attingere non possunt non dicitur assaltus in ꝑ
sonam,vt si sunt duo qui bellant in duabus turribus dicitur as
saltus ad locum siue turrim,⁊ ad castrum seu arcem,sed vt profe
cto dicatur insultum quem fecisse ad castrum,est necesse quod tā
tuꝫ se approximent ꝙ possit proijcere iacula ⁊ expugnare, vel ex
pugnari quod facit secundum Baldum ad statutum quod pro
hibet accedi ad ecclesias inuadendas qđ no.pro ordinationibus
regijs ꝓhibētibus ingredi ecclesias sede vacante quod est de iu
re.d.c.gñali,nec ēt ipsum castrū incaute relinquere dꝫ arg.c.j.de
custo.eucarist.graue.n.crimē ē susceptā rei custodiā delinquere.c.
nerui testiculoꝝ §.alius.ver.sed timet ne grauius delictū sit susce
pti gregis custodiā reliquisset.⁊c.xiij.dist.nec metu hostiū fugere
dꝫ,alias tenetur de fuga.l.ꝯtractus ad finē.ff.de reg.iu.nō dꝫ ape
rire portā maxie de nocte,vt no.Floria.in.l.iter.ff.cōia predio.⁊
18 Cepo.veroneñ.de ſui.vrb.ꝑdi.c.xxxviij.† sic iudices cuiuscūqꝫ q̄
litatis sint,nō debent vagari de nocte ſm Paridem de puteo in
tractatu sindi.titu.de excessi.ꝯsi.in fine.vbi ponit de Andrea de
iser.qui fuit a quodam barone gallico,ꝯ quē ꝓtulerat quandam
sniam exiens de sero ex castello nouo Neapolitano ante portas
petruciā interfectus,qꝛ ſm ipsum veritas ⁊ iustitia odiū pariunt

ꝯdēnatis,⁊ nostra tēpestate fuit occisus locūtenēs gñalis Lemo
uiceñ.ꝓditorie in lecto suo per dñm de Rochechoart,ꝯ quē fuit
latū Parisius mirabile arrestū,si executiōi demādet,iō ꝑcaueāt
iudices.Et semel accidit cuidā regis ꝯsiliario magistro Radul
pho de cogneris,q ꝑcussus ꝑ quēdā Bertrādū litigātē corā eo
19 dē,vt vide in stilo parla.in.iiij.parte de arrestis.§.cxxxvj.† Et si
gnū bone custodie nō est bibere semper aquā etiaꝫ in infirmo ſm
Signo.de homo.in ꝯsi.clvj.in fi.ver.xviij.sed ego dicerē qđ sic ꝑ
tex.i.l.j.⁊ ibi gl.i ꝟbo,acetū.C.đ erogat.milli.āno.vbi duob⁹ die
bus buccellatū,tertio die panē.vno die vinū,alio die accetū,vno
die lardū,biduo carnē ꝟuecinā assumere dñt.⁊ ibi gl.đt ꝙ accetū
accipiūt cū lactucis agrestibus,⁊ etiā ad bibēdū sicut solent Flo
rentini dare suis militibus vt respubli.nō grauetur.Itē vt assue
scant ad malū.l.j.ff.de testa.mili.Itē vt nō fiant ebrij,sicut si quo
tidie vinū,⁊ carnes haberēt,de quo ibi per doct.in.d.l.j.insuper
Luc.de pen.singulariter in ꝟbo acetū.⁊ ho.tex.⁊ gl.in.l.vna.C.
de salgamo hospi.nō prestan.⁊ gl.ibi sup rubri.⁊ in.l.medios.C.
de suscepto.⁊ archi.li.x.sed qđ vini appellatione acetū non ꝯti
nebit,cū extinguēdi ignis cā fuerit paratū.l.qui penū.§.penori.
ff.de penu lega.hoc verū si modo vini numero paterfamilias nō
habuerit.l.si qs vinū.§.item acetū.ff.de triti.vino ⁊ oleo legato.
20 † Alioquin omnia q̄ vini numero paterfamilias habuit vini ap
pellatione continebuntur,vt dictis iuribus.⁊ loco vini habent ⁊
vtuntur capitanei ⁊ milites castrametati in defectū vini,qui dicā
tur castrametati,vide tex.cū gl.in.l.qui mittunt.§.fi.ff.ex quibus
causis maio.multa.n.poculenta,⁊ potui destinata nō ꝯtinent ap
pellatiōe vini,vt mulsū siue nectar seu claretū quo vtunt in festis
Natalis dñi,⁊ regū ac alijs festis delphinales,prouinciales,⁊ to
ta lingua occitana,sed Galli hipocrate.Itē zithum qđ in quibus
dā ꝓuincijs ex tritico,vel ordeo,vel ex pane ꝯficit,que hiera vo
catur,nec ceruisia que fit ex siligine, ⁊ auena.Iteꝫ cidroniū qđ fit
ex pomis,⁊ piris,quorū potu vtuntur Normani,Picardi,Bri
tones,⁊ ēt Parisieñ.lꝫ habeant vina frācigena multū delicata ⁊
nature humane amica,simili mō nec camū ydromelū quod fit de
aqua,vel melle,vel zucaro q pōt dici thizana de qbus ⁊ alijs lo
quuntur tex.⁊ gl.in.d.l.siquis vinū.⁊ per totū ti.de pen.leg.⁊ de
alimen.⁊ ciba.leg.tñ ꝯtinebunt si vini numero paterfa.aut regio
21 habuerit,vt ibi†⁊ melius est qđ vtant his beuagijs ꝗ vino,⁊ ꝑ
dere castrum, victoriā,⁊ corpus,vt fecit Holofernes ebreius cui
Judith caput amputauit,⁊ ipsuꝫ importauit vt Judith.xiij.c.ac
cedat tex.in.c.deniqꝫ.ver.vinū.iiij.dist.⁊ in.l.omne delictū.§.per
vinū aūt lasciuia.ff.de re mili.⁊ iō dr.nolite inebriari vino,in quo
est luxuria.c.luxuriosa res est vinū.cū.ij.seq.xxxv.di.cū no.in.l.
que adulteriū.C.de adul.nā castra vbi milites sunt.dicta sunt q̄
si casta,vel qđ ibi castret libido vel liceñ.euagādi,vnde ſm Lucā
de pen.in.l.vna.col.pe.C.de castrē.omniū pala.peculio.li.xij.ho
die castra militū lixis scortisqꝫ repleta sunt.ꝯ disciplinā Metelli
⁊ minoris Affricani cū Numātiā expugnauit,ideo facilius ⁊ fre
quētius Taidis castra ꝗ Hānibalis videm⁹ euerti.⁊ pulchra di
cta scribit in.l.sicut.in ver.ad castra.de eroga.mili.anno.li.xij.⁊
22 idē scribit Ualerius maxi.li.ix.ti.de luxuria.c.đ Hānibale.†vbi
dicit Cāpani luxuriā fuit vtilis ciuitati romane, qꝛ inuictū.n.ar
mis Hānibalē illecebris fuit cōplexa vincēda romano militi tri
buit illa vigilātissimū ducē,illa exercitū accerrimū tribuit dapib⁹
largis abūdāti vino vnguētoꝝ fragantia veneris vsu lasciuiore,
ad somnuꝫ ⁊ delicias euocauit acetū demū fracta ⁊ ꝯtusa punica
feritas est cū seplasia ei ⁊ albana castra esse ceperūt,vt ibi vide in
habente officiū si periculū incidat amissionis castri semꝑ ꝑsumit
culpa,nisi ꝓbet casuꝫ,vt not.gl.sing.l.cū ita.§.species.in ver.nec
dolo.ff.de lega.ij.⁊ Old.ꝯsil.xcij.⁊ Barba.in addi.ad Bal.sup
rub.de feu.guardie.⁊ in prin.in fine.addi.limitat hoc verū,nisi fi
nito tēpore guardie custos offeret domino castrum , quia tunc si
dominus non recipiat castrū ⁊ exinde furto perdatur,ipsius do
mini erit periculū,quia oblatio facit custodem non teneri nisi de
dolo,vt no.Bal.⁊ Moder.in.l.si mora.ff.solu.ma.qꝛ amplius
nō dr capitaneus post tꝑs,vt tenet Bar.in.l.itē querit.§.qui im
23 pleto.col.ij.versi.ex hoc infero.ff.loca.†Sed alias non dꝫ recede
re,nisi veniat successor suus custodire deputatus.vt tenet Bal.i
l.ex diui.C.loca.Itē si capitaneus,aut castellanus tradat arcē ca
stelli alteri ꝗ domino ad literas,vel ꝯ signum domini qđ non te
neatur,arg.l.si quis vxori.§.apud labeonē.⁊ ibi Bar.ff.đ fur.lꝫ
Bar.ibi non loquat in capitaneo , sed in bidello, qui dat librum
famulo scholaris.⁊.l.lucius.ff.de fideius.⁊ Jo.de prato in.l.si ꝓ
curatorē absentem.ff.de ꝓcu.⁊ gl.in verbo,ad citationes.in.c.si
gnificauit.⁊ ibi Butri.Bal.Abb.sic.⁊ Phili.đ perusio.de ap
pel.qđ intellige qñ contra signum dñi est speciale , secus si est ge
nerale,

nerale, aut littere gnales, quia tunc non liberet, sm Bal. et Phi
lip. ibi de quo per Signo. de homo. in consi. ccxxij. Quinimo sm
24 Oldr. in consi. xcij. †potius debet capitaneus, qui recepit castrū
custodiendū a rege, pati excōmunicationē a papa, vel delegatis
pape q̄ nō restituere eidē regi, a quo recepit, nec ēt excōmunica-
tus, qd no. q: sing. ad predicta. Idē qñ capitaneus siue custos nō
pt cū munimentis et victualibus se tueri, et castrū custodire et expe
ctare adiutoriū, ac auxiliū dño, tūc impune potest saluis baguis,
vel alio honesto mō se saluare, et ipsuz castrū relinquere, aut in ma
nibus inimicorū p cōpositionē tradere, put factū fuit p strenuū et
valentē militē et capitaneū dñz d Albignaco de ciuitate Bressie
et alios capitaneos, s; hoc colore captato nō d; vēdere, aut aliqd
pro hoc faciendo pretiū recipere, vt tenet Luc. de pen. in. l. est ve
rū. C. de incolis. l. x. qui alleg. l. s; et si pupillus. §. s; si in totū. ff. de
25 insti. act. †ideo male accidit a V. abite capitaneo castelleti Genuē
sis, q vēdidit ipsuz castelletū Genuēsibus, qui loco pretij, qd cum
literis cambij Lugduni recipere debebat, caput amisit. et eius cor
pus patibulo datū, et s. rotā positū. nā milites de ḡsuetu. generali
nō suspendunt ēt pro delicto. pro quo plebeius suspenderet. vt di
cit. gl. in. l. desertorē. §. pena militū. in ver. torquētur. ff. de re mili.
et Bal. in. c. j. §. si rusticus. in fin. de pace tenen. alias aūt capita-
neus, seu custos castri, cū nulla psona de mundo d; aliqua verba
habere proditoria, aut pacta facere sine licentia principis, qui eū
cōmisit. tex. in. l. ij. in prin. ibi aut arcē tenuerit aut castra ḡcesse-
rit. ff. ad. l. iul. maiesta. vbi gl. in verbo, tenuerit in scda expositiōe
dicit tenuerit non reddēdo principi petenti a quo habuerat in cu
stodiā. et gl. sequens. in ver. aut castra. dicit cōcesserit. s. hostibus.
26 †et sic nō reddēdo principi petenti, vel hostibus tradendo crimen
incurrit lese maiestatis, q: in hostē se ḡuertit. et ita tenet ibi Ang.
et Bal. in ḡsilio. cccciij. volu. j. p illuz tex. C. de seditio. vbi dicit q
tenens castrū rebellatū ḡ rempub. vel dñm d; mori. et idē Alex.
in Addi. Bar. in. l. j. in vlti. addi. ff. ad. l. iul. maiest. et Bar. in tra
cta. de tyrānia. ver. vj. et Bal. in. l. decernimus. C. de sa. san. eccle.
et Abb. sicu. in cōsi. iij. q. v. volu. ij. et p hoc facit qd no. idē Bal.
in. l. debitori. C. de pac. qd subditi nō possunt facere ligā seu ḡfe-
derationē, vel pactionē in preiudiciū eorū dñi. et idē tenuit Bal.
in auct. qui sint rebel. in ver. occulte. et Bal. in. c. j. §. conuenticulas
ver. vlti. no. de pace iura. fir. et in. c. j. §. itē societatē. de pace ḡsta.
et i. l. ij. §. s; nūqd ciuitas. C. de ope. libe. et Ang. i. d. l. ij. ad. l. iul.
27 maiesta. †Tam ēn socius nō tenetur de pditione facta p sociū, vt
tenet sing. Alex. in. l. fi. in addi. ad Bar. ff. de custo. reorū. de quo
ibi p Ang. et Ludo. bolog. in suis primis interpta. et Par. de pu
teo, in tracta. sindi. in ver. carcer. c. an si plures carcerati, et iō baro
Mōtisfalconis nō tenet de pditione dicti Labite. sed qd aliqs
fuit ad custodiā castri propositus, q dedit fideiussores postea iste
capitaneus pdijt. iudex eū ḡdēnat in magnis summis, nūqd ista
pena poterit peti a fideiussoribus. Dy. i. l. libertus. §. fideiussores
ff. ad muni. p illū tex. dicit q nō. et ita dt fuisset determinatū Bo
28 nonie sed solū ad illud tenet qd ciuitatis interesset. †Itē capita-
nei et, custodes ciuitatū et castrorū nullā habēt iurisdictionē circa
delicta, sed tenent denunciare iudici loci, vt no. Bal. in. l. j. C. lo-
ca. q: custodia arcis dr officiū sine iurisdictiōe, sm Alex. i. l. j. col.
j. ff. de iurisdi. om. iudi. vbi dicit, qd statutū de officiali reformādo
nō h; locū in custode arcis, sed in officiali habent iurisdictionē, ni
si ex verbis statuti aliud colligat. et t; Bal. in. d. l. j. de offi. prefe.
vrb. qd intelligit de capitaneo gardie, q nō h; nisi modicā coher
ctionē sc; fustigationē. et vbi seuerius d; puniri, d; ipsum remitte-
re ad capitaneū, vel prētem. l. fi. in fi. ff. de accu. sed duces, et capi-
tanei, in re militari habēt iurisdictionē, vt q: arma vendiderūt
vt. l. j. C. vbi senato. et. l. magistratie. et ibi gl. et oēs scriben. C. de iu
29 risdi. om. iu. et ēt in mediocri sm gl. ibi sed de more et ḡsue. †guer
re capitanei de oi crie p armigeros, et pedites cōmisso cognoscūt
et puniūt, aut pūri faciūt, et ad capitaneos recurri solet. p hoc vr
tex. in. l. fi. in princ. et ibi Jo. de pla. Luc. de pē. et Jaco. rebuf. C.
de re. mili. lib. xij. ¶His p ḡstāti habitis vr primo qd ad ipsos
ḡsules siue scabinos et administratores castrorū pertineat custo-
dia clauiū. nā illi est profecto tradēda custodia, de quo est magis
verisimile diligentiorē, et fideliorē gardā adhibere in auc. de de-
fen. ciuita. §. iterim. et. l. ad subeunda. C. de decurio. lib. x. et talē vt
qlibet bonus paterfamil. in rebus suis adhibere ḡsueuit. l. custo-
diā. ff. de pericu. rei vendi. vt dictuz est. s. in pfatiōe. et facit bonus
tex. in. l. j. §. iperialis quasi in fi. ibi q̄ nec ḡ ciuitatē etc. de pace cō
stan. ex quo Bal. ibi elicit arg. q bonus ciuis est qui patrie iura
tuet. et talis est ad regimē eligēdus, nō aūt qui est ḡ patriā. et Ari
sto. vj. politi. ait prauos dños nō esse securū facere custodes. ipsi
eni; potius indigent custodia alio? q̄ alios custodiāt. vt insti. de
fiducia. tute. §. fi. ibi vt is q pfecte etatis nō sit alterius tutela re-
30 gat. † quéadmodū laici infesti oppido sunt clericis. c. clericis lai
cos. de imu. eccle. li. vj. ita tales dñi sunt hoibus subiecti infesti et
pleni auaritia, quā de die cogitāt, de nocte vero somniāt. vt dicit
Pe. de antiboli. in trac. suo munerū. in vlt. parte car. antepe. ver.
q: vero dñi. et istos vocat Barba. in repe. c. raynaldus. car. xxx-
viij. col. j. versi. xxxiij. nō h; locū etc. de testa. tyrannellos. qui san
guinem populorū excoriando emungunt, et eliciunt, q: qui multū
emungit elicit sanguinē. Prouer. xxx. et. c. deniqz iiij. dist. et vix p
cariū dimittunt eis spiritū. et que dixi ḡ tales dños in. §. dñorum
mala administratiōe et custodia ḡtingere solet magnū et prōptuz
vniuersitati et cōitati dānum, qd hoies et pauperes subditi cū grā
di penuria sustinēt cū teneant in dānis ḡuidere. l. ij. ff. de decre. ab
ordi. facien. et. d. l. vna. de irenarch. et. l. ij. §. deinde ex actis. ff. de
31 orig. iur. † Ergo prouisio in talibus est ipsis ḡsulibus tradēda. Tū
q: eo? ciuitatē dēfendere astricti sunt. l. postliminiū. §. fili⁹ quoqz
ibi q: disciplina castro? antiquior fuit parētibus romanis q̄ chari
tas libero?. ff. de cap. et postli. vbi gl. in vbo charitas, dt q prius
data fuit opera bellis q̄ iuri. insti. in proemio prin. Et Cato ait,
pugna p patria vt. l. fallaciter. §. fi. et ibi gl. fi. C. d aboli. et iō dicit
Bar. in tra. de Guelphis et Gebellinis, q quilibet psumit eē ta
lis, qualis ē patria sua, q: de iure naturali quilibet tenet obedire
patrie sue. l. ij. ff. de iusti. et iu. et Barba. in ḡsi. iiij. volu. ij. q alleg.
tex. elegantem. in. l. j. §. si ea. ibi reipublice nascimur. ff. de vent. in
pos. mitten. l; nō incurrant infamiam si ciuitatē et patriā nō defen
dant. l. neminē. C. de infa. q: alia actiōe puniunt sm gl. ibi. et doc.
et ad idē gl. in. d. l. ij. et ibi doc. ff. de iusti. et iu. et tex. in. l. lombarda.
de his q ad ḡfendēdā priaz ire neglexerit. et reipub. iterest plures
habere defensores. l. nā reipublice. ff. de noui ope. nun. q: eis non
nocet sed prodest. l. ij. §. varijs ait. ibi. naz hac rōne etc. ff. de aqua.
plu. arcē. et in hoc sunt magis diligētes q̄ alij. tex. i. l. si in aliquā.
in prin. et ibi Bal. ff. de offi. pconsul. facit tex. in. l. si pupillo. §. vi-
deamus. ibi qd ab eo exigimus. ff. de nego. gest. nec tenentur eam
deserere. l. j. C. si curialis relic. ciuita. et plene p Lucā. de pēna. i. l.
32 est verū. de incolis. vbi dt † q etiā mulieres tenent tpe necessita-
tis ad tuitionē et custodiā ciuitatis, put sm eū, factuz fuit Rome
tpe, quo Hannibal d Cāpania ḡ ipsaz vrbē ducit exercitū, vt ibi
vide, et bo. tex. gl. et Jo. de pla. et Ang. i. l. vna. C. d mulie. et i quo
loco li. x. nā et ipsi dēfensores appellāt ciuitatū, vt d admi. rerū pu
bli C. lib. xj. et ibi gl. in rub. et ff. eod. et in auc. de defen. ciuita. et. C.
eo. p totū. et respubli. fiscus et princeps pſupponūt quasi p eodez
sm Jnn. in. c. cū venerabilis. de relig. do. et Bal. in. c. j. in prin. de
feu. marcb. duca. ver. et dicit etc. et in. c. j. col. ij. versi. et est sciendū
de capita. qui curiā vend. et respub. fiscus, minor, et ecclesia eqpa-
rant. tex. cū sua gl. in. l. respu. C. ex quib. cau. maio. in integ. et que
dixi post Dy. in regula delictū psone in. j. addi. de reg. iur. lib. vj.
et l; iura loquant d repu. romano?. q alie ciuitates habeant lo
33 co priuato?. l. eū qui. ff. de verb. sign. et. l. nihil. ad mace. † tñ ho-
die extendimus priuil. reipub. ro. ad ceteras respu. alia? ciuitatū
de quo p Joā. de pla. et Luc. in rub. et in. l. rēpub. C. de iure reipu.
lib. xj. Preterea ipsi munera eis iposita sustinēt. l. rescripto. §. fi.
et. l. fi. ff. de mune. et bono. ac illa et honores ciuitatū equaliter in-
ter se diuidūt, qd regimē Arist. appellat politicū vt. iij. poli. sic ēt
apud nos, s; i Italia sm bar. i trac. d regimine ciuita. col. j. vocat
regimē ad pplm, qd recidit i idē. et hoc qñ regimē tale ē bonū, cū
p regētes ḡsiderat bonū cōem pncipaliter diuz sm statū suū. als
vocat sm Arist. democratia, quē nos dicimus pplm puersuz. et h
pbat sm bar. ibi p tex. i. l. iij. §. pses puincie. ff. d mune. et bono. p
terea illa, q ad vnū finē ordinant, et tēdūt, nō dñt ḡriū opari. l. qd
fauore. C. de leg. et q̄ dixi post Dy. i regu. odia restringi. d reg. iu.
lib. vj. Sed ḡsules et admistratores reipubli. tēdūt ad finē politi
cū, et regimē et custodiā ciuitatis, vt. s. dictū ē. Et dñi tendūt ad fi
nē ḡriū, sc; priuationis regiminis ciuitatis, et custodie clauiuz,
igit. † Tū etiā, q: facilius pt corrūpi, et decipi vnus solus dñs q̄
34 ipsi vniuersitas et cōitas. arg. l. hac ḡsultissima. i fi. C. de test. auc.
hoc amplius. C. de fideicō. arg. l. iusiurādi. C. d testi. et. c. l; vniuer
sis. eo. tit. cū ea snia fauorabilior videat q̄ pluribus corroborat
auctoritatibus, vt dt tex. in. c. q recedit. §. verū de peni. dist. iiij. et.
c. prudētiā. ver. illa quippe. de offi. deleg. et in Lōbarda. de deci. l.
decimis. Tū qñ in aliquo actu vnū principaliter et imediate venit
Et aliud ex ḡñtia et mediate illud est preferendum, quod venit
principaliter et immediate. l. fi. ff. de impen. in reb. dota. fac. et. l. ij.
§. idē labeo. ff. ne qd in loco publi. et. l. j. in prin. si vsufruc. pe. et q̄
dixi post Dy. in regu. accessoriū de reg. iur. Sed decuriones siue
ḡsules allegāt ius, quod principaliter, et immediate venit, scilicet
cōmodū, vel dānum, quod habere, et pati possunt mediante vni-

uersitate, ꝛ quod eis cōpetit, ꝛ pertinet ex pprijs personis, vt in auc. vt iud. sine quoquo suff. §. cogitatio. colla. ij. ꝛ in. l. vna. §. pe. C. de cad. tol. dñi vero ex gratia ꝛ illud qd̄ ipsis cōpetit ex personis subditoꝝ. l. qd̄ pncipi. cū. l. seq. ff. de le. ij. ꝛ. l. plenū. §. si vsus. ff. de vsu ꝛ habita. ꝛ. l. iij. §. j. ff. de adimē. leg. ꝛ no. in auc. Iniaꝫ. C.
35 ð episc. ꝛ cle. ꝛ. c. reqsisti. de test. † ergo scabini in clauiū custodia p ferri debēt tanq̄ potiors iura, ꝛ fortiora allegātes. l. fi. C. de edi. diui adria. tol. Preterea ꝯsuetudo ciuitatū, ꝛ castroꝝ in hoc est attendenda. l. neminē. in fi. C. de suscep. ꝛ archa. li. x. ꝛ etiā pmissum, ꝛ licitū ē cuilibet ciuitati pprias habere ꝯsuetudines, vt no. Bal. p illū tex. in. c. j. §. hoc qd̄ nos. col. vlti. in ꝟ. fm mores, ꝛ leges illius ciuitatis de pa. constan. ꝛ in. l. si in aliquā. ff. de offi. pcōsul. ꝛ in. l. ij. §. deinde cū esset. ꝛ ibi Bal. ff. de orig. iur. vbi dicit ꝙ plebei pñt sibi facere legē per se. ꝛ magnates per se. ꝛ sic fm eum Guelfi pñt habere sua statuta. ꝛ Gebellini sua. fa. tex. in. c. cū venissent ꝛ ibi Inn. Jo. an. ꝛ Abb. sic. de eo qui mit. in pos. cā rei seruan. imo habēt ptātem statuendi in his, que ꝯcernunt admistrationem bonoꝝ ipsius cōitatis, p id qd̄ legit, et no. in. l. j. §. qbus. ff. qd̄ cuiusq̃ vniuer. noie. ꝛ. c. ꝯstitutionē. §. j. ð verb. sig. libr. vj. ꝛ expresse Bar. in. l. oēs populi. in. j. principali. q. ff. de iusti. ꝛ iure.
36 ꝛ Jo. de imo. in ꝯsi. xxxiij. ver. circa primū. † sed ꝯsuetudo ē gñalis vbiq̃ locoꝝ ꝙ scabini ꝛ admistratores reipubl. habēt regimē ꝛ custodiā clauiū, ꝛ aliquos ad portas ciuitatum nocte aduenta claudendū, ꝛ aperiēdū mane ꝯmittunt, ꝛ deputant, ꝛ qd̄ factū est p ipsos, per oēs factū vr̄. l. municipibus. ff. de ꝯd. ꝛ demō. ꝛ. l. municip. ff. ad municip. ꝛ tꝫ Pe. Jac. in tit. de ꝯsul. col. ij. que ꝯsuetudo dat ipsis decurionibus, seu ꝯsulibus iurisdictionē. l. viros. C. ð diuer. offi. li. xij. ꝛ. l. j. ꝛ fi. C. ð emā. libe. c. cū ꝯtingat. de fo. ꝯpe c. ꝯquestus. ix. q. iij. ꝛ tꝫ Bal. in. d. §. hoc qd̄ nos ꝛ tex. in lombarda. in. l. j. de his qui ad mortē fuerunt iudicati quinimo cū fuerit ab oi euo obseruata saltē a tāto tpe cuius initij memoria in ꝯriū nō existit, censet̄ hr̄e viꝫ priuilegij. c. sup quibusdā. §. preterea de verb. signi. cū alijs per me allegatis. in. §. xj. in gl. j. col. pe. ante fi. de ꝯsue. predi. Tū qñ princeps mādat, vel statutū dicit ꝙ magistratus studeant ad custodiā ciuitatis, vr̄ eis data ptās ꝛ iurisdictio ꝯpescēdi ad hoc, vt custodia fiat, vt dicit Paris de puteo in tracta. syndi. in verbo, pena. c. qd si per statutū qui alle. Ange. in auc. iusiurandū. in prin. sed nō est ibi, sed voluit allegare Ang. in §. audiant. in fi. de defenso. ciuita. colla. iij. ꝛ iō dñi non pñt neq̃ debent vsurpare nūc talē clauiū administrationē, quā hactenus nunq̃ habuerūt, neq̃ eadē vsi fuerūt, quoties enim vna domus pprium, ꝛ spālem hꝫ gubernatorē, lꝫ alicui superiori subijciat̄ in aliquo iure, qd̄ sibi ꝯpetit, illam administrationē que ad gubernatorem specialem domus pertinet illi relinquere, ꝛ non sibi assumere dꝫ, vt tenet Inno. in. c. olim cām. in princ. versi. si vero non sint de resti. spo. ꝛ in. c. cū venerabilis. circa fi. ver. si aūt non hꝫ. de relig. domi. ꝛ late Abb. sicu. ꝛ Moder. in. c. cū deputati. colū. penul. in. iij. ꝛ. iiij. casu. de iudi. ꝛ Philip. decius in ꝯsi. lxxij. qs igit̄
37 terminus. † ꝯtenti dñi sint, nec. ꝯ. mēsuras iuris sui affectēt augeri, vt inquit tex. celebris. in. c. si quis eps. in fi. vij. q. j. ꝛ. l. si constiterit. C. finium regū. ꝛ gl. in. l. si irruptione. in prin. ff. eo. titu. nam Duces, Marchiones, comites, vel barones ꝛ alij inferiores ab imperatore nō pñt aliquē infeudare de villa sita in territorio alicuius ciuitatis. ꝛ sic non possunt auferre sine cā iurisdictionē ipsi ciuitati, vt determinat Alex. in ꝯsi. j. col. iiij. volu. v. qui alleg. l. toties. in fi. ff. de pollici. ꝛ. l. si priuatus. ff. qui ꝛ a quibus. ꝛ per ipsuꝫ in ꝯsi. xvj. eo. lib. Tum etiam hoies subditi pñt priuilegia, honores ꝛ iura superiori competentia prescribere, ꝛ sibi acquirere. c. lꝫ cām. de proba. queadmodū Abbas pōt iura episcopalia prescribere. c. auditis. ꝛ. c. cū olim. de pscrip. ergo honorē seu prerogatiuā custodiendi claues cuꝫ illa prerogatiua clauiū ꝯsistat in facto ꝛ nō in iurisdictione nec per hoc plus in iurisdictione ipsi dñi habere censent̄ fm Jas. in. l. cū quid col. vlti. ista lex remanet ꝛc. ff. si cer. pe. qui alleg. Pe. de vbal. in trac. suo de duobus fratribus. ita tenere ꝛ etiā Bal. in. c. si duo fratres. in vlti. verbis, fm vnaꝫ lecturam. de duobus fratri. de nouo benefi. inuesti. quā in meo nō
38 habeo, † ꝛ lꝫ de iure consules ꝛ administratores reipubli. nō habeant merū ꝛ mixtū imperiū, nec iurisdictionē omnimodā, vt tꝫ Inno. in. c. cū ab ecclesiarū. de offi. ordi. ꝛ Pet. Jac. in tit. de munere qd̄ imponit̄ reb. in fi. tn̄ habēt simplicē iurisdictionē in leuibus casibus, vt in. §. nos igit̄. ꝛ. §. audiant̄. ꝛ. §. iusiurandum. ꝛ. §. qd̄ si delinquentes. in auc. de defen. ciui colla. iij. ꝛ. l. j. C. de defen. ciui. ꝛ tales vocantur consules iustitie. c. lꝫ ex suscepto. de foro cōpe. fallit tn̄ in ciuitate romana. l. j. §. cū vrbē. ff. de offi. prefe. vigil. qꝛ ꝯsules solū erāt in ciuitate Ro. vt. ff. de origi. iur. l. ij. §. deinde cū placuisset. ꝛ postmodū fuerūt in ciuitate Cōstantinopolitana postq̄ iperator ibi se trāstulit, cū donasset romā pape Siluestro ꝛ iperatoꝛ aliqñ ꝛ vnus de ꝯsulibus, vt i proe. ff. in fi. ꝛ. C. ð emēda. iusti. co. §. his ergo. ꝛ de veteri iure enucle. circa fi. ꝛ publi. letitie. l. vna. lib. xij. ꝛ tales ponebant̄ post pncipē i istrumētis i auc. vt ppona. no. ipera. ꝛ i auc. ꝯstit. q̄ de dig. in pn. col. v. ꝛ gl. i. l. fi.
39 in ver. ꝯsularis. C. de decurio. li. x. † ꝛ isti ꝯsules habēt iurisdictionē volūtariā. ff. de offi. ꝯsul. ꝛ ēt ꝯtentiosam. ff. ad treb. l. ille a quo. §. tēpestiuū. ꝛ no. ff. ð appel. l. j. §. deniq̃. ꝛ erāt supillustres, vt ibi nota. ꝛ tꝫ Pe. Ja. i. c. sup accus. furti. col. ij. vbi ēt dt, qd̄ illud qd̄ dr̄ de illis ꝯsulibus, hodie nō seruat̄ in alijs, qꝛ nec sunt hodie alicubi tales ꝯsules, quales erāt in pdictis duabus ciuitatibus. Jō ꝯsules mōtispessulani inclyti castri originis mee pñt dici hꝫ eū cōsiliarij ville, iuxta. ꝛc. no. in rub. C. de decu. li. x. p hoc allego gl. in l. j. C. si vnus ex pluribus tuto. ꝛ i Lōbarda. de his q cām iudi. l. vna. Et Jac. reb. in. l. nulli. de ꝯsul. li. xij. etiaꝫ fallit in ciuitatibus Lōbardie qbus merū ꝛ mixtū iperiū est ꝯcessuꝫ p. l. ꝛ pacē ꝯstā
40 tie. Et i aliqbus alijs ciuitatib9, † q̄ oēm iurisdictionē cū mero, ꝛ mixto iperio ex pscriptiōe lōgissimi tpis, aut iperiali ꝯcessiōe sibi ꝯquerūt, sicut Tholosa, ꝛ Bononia fm Pe. Jac. i. d. ti. ð mino. ꝛ tit. sup accusa. furti. ꝛ ita dt gl. i. d. §. iusiurādū. in ꝟ. iurisdictione. ꝛ. c. j. §. iudices. ꝛ ibi Bal. ꝛ Card. Alex. de pace iura. fir. ꝛ in. c. j. q̄ sint regal. ꝛ decisio. capel. Tho. q. cccxliij. ꝛ zabarel. in consi. xxxviij. in fi. ꝛ dixi in. §. j. in gl. iij. de iurisdi. om. iu. Ergo custodia clauiū siue ꝯsistat i iurisditiōe, siue i progatiua, pt pscribi ꝯ dños vt dictis iuribus, ꝛ maxie vidētibus, ꝛ sciētib9 ipsis dñis. l. j. ꝛ. ij. cū ibi no. p bal. ꝛ Saly. C. ð sui. ꝙ ciuitates possint pscribere merū, ꝛ mixtū ꝛ oimodā iurisdictionē tꝫ bar. in. l. hostes. col. j. ꝟ. circa pmū qro. de cap. ꝛ in. l. ifamē. in vlt. col. ꝟ. qro vtrū ciuitas. ff. de pub. iud. ꝛ bal. in. l. j. in fi. C. de here. vel actio. ven. ꝛ i sua mar
41 ga. in lra pscriptio. ad fi. † Tū ciuitates regni pñt aliqd hr̄e i cōparticulare, ꝛ diuersuꝫ prorsus a camera ꝛ iure fisca. tex. in. l. ij. ꝛ ibi. Jo. de pla. ꝛ Luc. de pen. C. de diuer. pdijs vrba. libr. xj. ꝛ. l. j. §. qbus. ff. qd̄ cuiusq̃ vniuer. noie. ꝛ. l. ciuitatibus. in princ. ꝛ ibi oēs. ff. de leg. j. ꝛ Abb. sic. i ꝯsi. xciij. col. j. vo. ij. ꝛ plene Pet. Ja. in. tit. de refec. muroꝝ. col. pe. ꝟsi. q̄stio. Sed an baro. ibi ē aliud munus vbi enumerat, que habere pōt respubli. ergo clauium ciuitatis custodiam. Tuꝫ preterea ciuitates ꝛ castra fere omnia habent statuta, priuilegia, ꝛ consuetudi. que, ꝛ quas dñi ab initio iurāt se obseruaturos, ꝙ valet, ꝛ seruandum est tale iuramentum. tex. in terminis. in. c. intellecto. ꝛ. c. penul. de iureiur. ꝛ. c. j. eo. ti. li. vj. facit. tex. singularis. in. l. si in aliquam in princip. ꝛ in. l. obseruare. §. antequā. ver. magni enim faciunt prouinciales seruare sibi consuetudinem. ꝛ ibi Bar. Bal. ꝛ doct. Mod. ff. de offi. pcōsul. qꝛ imperatoꝛ, rex vel alius dñs suscepit imperium ꝛ regnū. vt fm. l. iudicet. in aucten. in medio litis non fieri sacra iussio. §. j. ibi quid enim in legum positum est potestate. ꝛ. §. fi. ꝛ ibi. gl. vlti. eod. tit. col. vij. ꝛ oēs in. l. digna vox. C. de legi. ꝛ. c. si imperatoꝛ. xcvj. dist. sic oēs iudices iurare debent, vt iudicent fm leges. vt aucte. iusiuran. qd̄ prestatur ab his. ꝛ ibi Abba. sicu. in. iij. col. no. de iureiur. ergo adue. ꝯsue. custodiendi claues iuratā non possunt dñi contra venire, cū nō sit illicita, nec irrationabilis, imo honesta, iō teneda. c. fi. de consue. et omnes. in. l. de quibus. ff. de lega. cū alijs
42 vulgaribus. ¶ † Itē ꝯriū vr̄, ꝙ ad dños, vel capitaneos custodia clauium pertineat, cū ipsi dñi imperiū habeant ꝛ iurisdictionē in subditos. l. si ita. §. dñs proprietatis. ff. de vsu ꝛ habi. ꝛ. l. j. §. sane ff. de offi. presid. qꝛ omnis, qui preest iurisdictioni ville, vel castri, dr̄ habere dignitatem, fm Bal. in. c. j. §. ceteri vero ver. adde ꝛc. quis dicatur dux Marcb. alleg. Joan. and in. c. cum olim de pben. in nouel. Tum etiā videmus priuatos hoies suarū domoꝝ habere custodiā clauiū. arg. l. qꝛ pleriq̃. ff. de in ius vocan. qꝛ claues, ꝛ fere sunt pars domus, ꝛ in legato ꝛ venditiōe domus veniūt. l. quesitum. §. fistule. ff. de fundo. instrulega. ꝛ ibi Bar. ꝛ in. l. fundi. in princip. ff. de act. empt. ꝛ tenet Bal. in. l. ij. C. de verbo, signi. ꝛ Alex. in addi. ad Bar. in. l. clauibus. ff. de ꝯben. emp. Ergo a fortiori dñi tēporales clauium custodiā hr̄e debent ciuitatū ꝛ castroꝝ suoꝝ. ꝑterea nemini lꝫ portas ciuitatis, vl castri absq̃ principis auctoritate custodire, nisi capitaneis, seu castellanis antiquis. l. neq̃ muri neq̃ porte habitari. ff. ne quid in loco sacro fiat. ꝛ. l. de operibus. ff. de oper. publ. ꝛ. l. quicūq̃. et ibi Jo. de pla. ꝛ Lucas de pen. C. de fundi. limitro. Quia in talibus locis publicis est de necessitate habitādū, ꝛ ad quoꝝ refectionē, ꝛ custodiā ciues tenentur. l. j. C. de offi. recto. prouincie. ꝛ. l. sacra loca. §. muros. ff. de rerū diuisi. vt dictū pro parte subditoꝝ ꝛ imminente necessitate, ꝛ periculo guerre dñi locorum cogere possunt suos homines ad castrum muniendum, ꝛ munitū tenendum ꝛ ad faciendum ramparos, ꝛ barbacanos. fm Barto. in rubr. C. de nieta. ꝛ epi.

epi.lib.xij.⁊ hoc dr̃ ⁊ appellaṫ castrametari.vt ibi.⁊ Pe.Jac.in
tit.de refectione murorũ in prin.qꝛ tunc quilibet priuatus põt oc
currere,⁊ eos suo sumptu reficere,vt.j.dicã. Nã tua res agiṫ pa-
ries cũ ꝓximus ardet,⁊ neglecta solent incẽdia sumere vires ⁊c.
l.si qs fumo.§.j.ff.ad.l.aqui. Et necessitas nõ hꝫ legẽ,vt.ff.de off.
43 proconsul.l.vna.⁊.C.de ope.libe.l.j.† qꝛ imminente guerra vasal
lus nõ põt feudo renũciare, cũ tũc seruitiũ incipit esse certum, ⁊
vasallus incipit efficaciter obligari,⁊ sic nõ põt dimittendo feu-
dũ reijcere onus,vt gl.in.l.incola.i.ij.ff.ad municip.volẽs ꝙ post
ipositũ munus nõ possit renũciari incolatui.ita tꝫ Jo.an.in addi.
Spe.in titu.de loca.§.nũc aliqua.ver.xxviij.⁊ Bal.in.c.q̃ in ec
clesiarũ.⁊ ibi Fely.col.xxx.in p̃n.de ꝯsti.vbi ponit alios quatuor
casus,in qbus vasallus nõ põt renũciare feudo ⁊c.⁊ istud tꝫ bal.
in.c.j.§.j.col.iiij.ver.munitione ciuitatis.⁊ in.§.ciuitatis.de pace
ꝯstãtie.⁊ singu.in ꝯsi.ccclviij.volu.j.volens etiam ibi qd̃ qñ dñs
dubitat de guerra põt visitare castra aliorũ nobiliũ etiam ipsa ca
stra ab episcopo,vel ecclesia in feudũ tenentiũ,ac profecto turres
⁊ fortilitia ecclesiarũ in eiusdẽ dñi territorio existentes,⁊ existẽtia
incastellare,⁊ hoc ꝓpter salutẽ publicã,vt no.Cy.⁊ doc.in.l.nul
lus hereticus.C.de summa.tri.⁊ Jnn.⁊ Abb.sicu.in.c pisanis,d̃
resti.spo.alias nisi haberẽt iussuꝫ a principe,hoc facere nõ p̃nt.vt
dicit Bal.in.d.§.ciuitates.arg.l.si aliqs ⁊.l.nemo iudicũ.C.de
44 ope.publi.lꝫ videaṫ † ꝙ vniuersitati sit ꝑmissuꝫ nouos,aut vete-
res muros sine lĩia principis ꝯstruere,⁊ facere.dũ tñ suos sum-
ptu hoc faciat.vt tꝫ gl.p illũ tex.in.d.l.sacra.§.muros.⁊ gl.in.l.
opus nouũ.ff.de ope.pub.quã ibi sequiṫ Bart.⁊ ꝓ hoc tex.in.l.
oẽs.in.ij.C.eo.tit.Quis gl.j.teneat ꝯtrium p text.in.d.§.muros.⁊
idẽ gl.in.l.ꝓuincias.i fi C.de edifi.priua.de quo p Cardi. Alex.
in.c.ius gentiũ.col.vlti.in.q.pe.⁊.fi.j.dist.⁊ Abb.in.l.si vt ꝓpo-
nis.in.ij.in fi.C.de nup.vbi dicit ꝙ nobiles,quorũ castrũ olim ex
delicto fuit equatũ solo,nõ p̃nt reconciliari illud facere incõsulto
principe,aut Papa,a quo depẽdet.⁊ p Alex.i addi.Bar.in.l.
ij.ff.de ope.publi.⁊ Abb.sic.in.c.ꝯsuluit.⁊ ibi singu.Fely.de iu-
di.⁊ Jas.in.l.ex hoc iure.col.iij.in fi.ver.nunqd ãt.ff.de iusti.⁊ iu
re vbi vide.sed priuato etiã dño nõ lꝫ muros ciuitatis nouos fa-
cere,vel veteres renouare sumptu publi.l.intra vrbẽ.C.de oper.
45 publi.alias † tñ cuilibet suo sumptu ꝑmittiṫ de iure castra facere
turres,⁊ etiã alia fortilicia in suo absqꝫ principis licẽ.ꝓ tuitiõe
sui,⁊ rerũ suarũ.l.j.§.sunt q putant.ff.de sol.⁊.d.l.ꝓuincias.⁊.d.
l.opus.cũ sua gl.preterq̃ ad emulationẽ alterius ciuitatis.⁊ ſm
formã.in.d.l.opus.vel nisi sit in loco limitropho.d.l.quicunqꝫ.⁊
p Bal.in consi.lviij.volu.j.vbi dicit ꝙ rex Francie facit castra in
finibus sui regni ad emulationẽ regis Anglie,⁊ ecõuerso,⁊ etiaꝫ
oẽs dñi ſm eũ.⁊ Jacob.rebu.in.d.l.quicunqꝫ.vbi adducit predi
cta ꝓ baronibus ⁊ militibus hñtibus iurisdictionẽ omnimodaꝫ,
qd̃ possint sua loca ꝓpria auctoritate incastellare,⁊ edificia(vt in
eis habẽt volẽtes se ibi collocare)ꝯstrure ⁊ edificare.ꝓ hoc alle.
tex.in.l.ex hoc iure.ff.de iusti.⁊ iur.⁊ per Abb.in consi.lxij.in.iij.
dubio.vol.ij.⁊ Cardi. Alex.in.l.ius gentiũ.j.dist.alias princeps
p̃t illa equari facere solo,⁊ subijcere aratro,vt facit rex Ludo.xj.
in ꝓuincia Prouincie ⁊ alibi,⁊ ita tenet Pet.Ja.in tit.de fossa
tis ⁊ muris.⁊ Cepol.Veroñ.in ti.de serui.vrb.c.xxxix.colũ.pe.
ver.castella aũt ⁊ fortilitia.⁊ ita obseruaṫ de ꝯsuetudine vsu ⁊ sti
46 lo Frãcie,† qd̃ dñi locorũ nõ p̃nt cogere subditos suos ad repa-
rationẽ etiã eminẽte guerra sine expresso principis iussu,ꝓut an-
no p̃senti.cccccxij.s̃.mille vidi in cancellaria Frãcie expedire plu
ribus dñis locoꝝ maxime limitrophoruꝫ rescripta siue literas re
gias ad subditorũ eorũ pro reparatione tam in fossatis q̃ muris
ciuitatũ,⁊ castrorum facienda ꝯpellendum sub certa tñ modifica
tione,⁊ forma per dñm meũ dñm Parisieñ.sigilli Frãcie custo-
dẽ datis,⁊ in ipsis literis specificatis.⁊ nota qd̃ formule cãcella-
rie seruanṫ ꝓ lege vt no.Lucas de pen.in.l.fi.col.iij.ver.extat ãt
forma in cãcellaria regia,que pro lege seruaṫ.C.de fun.limitro.
lib.xj.alleg.tex.in.l.j.C.de ven.rerum fisca.libr.x.Et ita pluries
fuit p arrestũ dictũ,vt vidi in stilo parla.in.iiij.parte de arrestis.
§.lix.⁊.§.cxxiij.Et solent per supremũ dñm nostrũ regẽ pro repa
ratione ciuitatũ.ad x.vel aliud tp̃s ꝯcedi ipsis ciuitatibus certa
pedagia ⁊ vectigalia exigenda ⁊ leuãda super vino,aut alijs re-
bus intra eandem ciuitatẽ distractis,vel delatis,que vectigalia i
Gallico vocanṫ aydes.de quo est tex.celebris in.l.ne splendidissi
me vrbes.C.de ope.pub.vbi dabatur per principẽ tertia pars ca
nonis,qui ex fundis percipiebanṫ.de quo vide per Jacob.in.d.ti
tu.de refectio.muro.col.ij.⁊.iiij.v̄.questio modo q̃riṫ.⁊ in.q.seq.
47 ponit † an barones ⁊ alij dñi teneantur aliquid dare in refectio-
ne muroꝝ.⁊ dicit qd̃ nõ,nisi habeãt domicilium in illo castro,vel
villa,seu in eoꝝ mãdamẽto,ꝓ tex.i.l.oẽs ꝓuinciarũ rectores.C.
de ope.pub.vt.j.dicã.Et qñ est ꝓpe finẽ ⁊ terminũ tp̃is p regẽ ci
uitatibus ꝯcess.ad referẽdũ dictas aydas,⁊ subsidia solẽt i aliud
tp̃s simile per dñm cancellarium ꝯtinuari ⁊ prolongari.Sed eo
functo opꝫ,qd̃ p regiã maiestatẽ iteruꝫ ꝯcedaṫ.ꝓ hoc facit.l.sed
⁊ si manẽte.ff.de p̃cario.Et mirandũ ẽ ꝙ ciuitates nostre magis
non respendet(propter iuuamina ⁊ vectigalia tanto tp̃e eis ꝯces
sa)vt lucent case Cardinalium,vt dicit gl.in.l.j.C.de metal.li.xj.
Et ideo si in terra vel fundo alicuius turres murorũ ciuitatis edi
ficanṫ,debent vsui deseruire eorũ,quorum in terra sunt edificate.
tex.⁊ gl.in.l.turres.C.de oper.publi.sic etiã easdem tenenṫ repa
rare eoꝝ sumptu vt dicit ibi tex.sic seruaṫ in ciuitate Aqueñ.in
ꝓuincia ⁊ debeṫ fieri in alijs ciuitatibus,vbi sunt turres ꝙ daren
tur vsui aliquorũ,q teneanṫ ipsas reficere,⁊ est rõ singularis quã
reddit tex.ibi in fi.qꝛ sic faciẽdo splẽdor operis,⁊ ciuitatis muni-
tio cũ priuatoꝝ vsu,⁊ vtilitate seruabiṫ.⁊ in hoc possent ꝓuidere
p̃sides ꝓuinciarũ.l.fi.C.de ope.pub.⁊ in.l.si i aliquã.vsi.edes sa
cras ⁊ opera publica circuire inspiciẽdi grã,an sarta tectaqꝫ sint
vel an aliqua refectione indigeãt ⁊c.ff.de offi.ꝓconsul.⁊ lega.⁊ i.
§.deinde ꝯpetens.versi.sed ẽt ꝓ vbertate necessarioꝝ ⁊c.in auc.
48 de mãda.prin.colla.iij.† Et an ecclesia ⁊ persone ecclesiastice ad
hãc muroꝝ reparationẽ teneanṫ.vide Bal.in.d.c.j.§.j.de pa.cõ
stan.⁊ And.barb.in ꝯsi.j.vol.iij.⁊ oẽs in.l.ad istructionẽ põtiũ.
.C.de sac.san.ec.⁊ Gui.pape i deci.vij.⁊.lxxviij.⁊ oẽs.i.c.nõ mi
nus.⁊.c.aduersus.de imuni.ecclesi.⁊ i.c.j.⁊.c.clericis.eo.lib.vj.
⁊ Pe.Jac.i.d.tit.d̃ fossatis ⁊ muris.⁊ plene Luc.de pen.i.l.fi.
in col.iij.ver.iiij.ex his vsqꝫ ad fi.C.d̃ fun.limi.⁊ Abb.sicu.i.ꝯsi.
iij.vol.j.ꝙ ẽ singulare.⁊ Ant.de bu.i ꝯsi.xiij.Pe.de anc.i repe.
c.postulasti.i.v.q.de fo.ꝯpe.Cepol.d̃ serui.rusti.c.d̃ via.⁊ Alex.
in ꝯsi.lxviij.vol.ij.⁊ Barba.in ꝯsi.xxix.co.ij.vol.iij.⁊ Signo.de
homod.in ꝯsi.lxxxij.⁊ zaba.in consil.xij.⁊ Jas.in.l.plꝫ.C.de sac.
sanc.ec.⁊ Bal.in ꝯsi.ccccxlvij.vol.j.⁊ Pe.de anch.in ꝯsi.lxj.⁊ i
ꝯsi.xcvj.in qbus locis reperies ad q̃ munera teneanṫ ecclesie.⁊ p
magnũ regale ꝯsiliũ fuit latũ aresturꝫ ꝯ̃ personas ecclesiasticas vil
le Diuioneñ.qd̃ ꝯtribuere tenerentur pro reparatione murorũ p̃
dicte ville.Jtẽ tenenṫ ad custodiã murorum tempore necessitatis
imminentis.vt cap.peruenit.de immunita.ecclesi.⁊ ibi vide per
omnes.Sed in stilo parlamenti ⁊ arrestorum.in quarta parte de
49 arrestis articulo.xxxvij.dicitur † quod per arrestum fuit dictum
episcopum non teneri ad reparationẽ castrorũ per hostes destru-
ctorũ,⁊ ita fuit pronunciatum pro ep̃o Aurelianeñ.sꝫ pro nunc
aliter non expedio,sed de hoc vide ordinationẽ Caroli.vj.titul.
de reparationibus eccclesiarum,preterea dicit alibi Bal.qd̃ dñs
potest custodire castruꝫ inuito vasallo tẽpore necessitatis.§.dñs
proprietatis qui est ad hoc sing.⁊ quidẽ simul cũ vasallo.ff.vsufr.
quemadmo.caue.l.pe.⁊ hoc sine malo ingenio.vt de prohib.feu.
alie.per Lotha.c.qm̃.ita dicit Bal.in.c.j.§.quid ergo ver.extra
no.de inuesti.de re alie.facta.Et est ratio ſm eũ,qꝛ proprietatis
dñs securus esse debet de proprietate.l.si cuius.ff.de vsufru.⁊ idẽ
tenet Bal.in.d.§.dñs qui alleg.tex.in.l.si vt certo.§.si de me ꝑe
tijsses.ff.cõmo.vnde ſm eum in oibus terris, in quibus aliquam
iurisdictionẽ habemus,possum⁹ mittere milites ad custodiã.Et
ipsi subditi quiescunt principe vigilante.vt auc.vt iudi.sine quo-
quo.circa prin.colla.ij.Et idẽ tenet Bal.in.l.si in aliquã.in prin.
colla.ij.Et idẽ tenet Bal.in.l.si in aliquã.in princi.in vlti.q.per
tex.in.l.j.C.de naui.non excus.li.xj.⁊ in.l.fi.§.fi.de pigno.act.vo
50 lẽs † qd̃ si eo tẽpore Rex.vel dñs fecerit i castro vasalli aliquas
reparationes pro custodia castri,qd̃ postea finita guerra nõ põt
expẽsas,nisi pro rata ab ipso vtili dño tanquã vno de populo re-
petere.vt.l.j.§.idẽ labeo.ff.ne quid in loco publi.⁊ p tex.ibi.⁊ te-
net Cepol.Veroneñ.in tit.de serui.vrba.cxxxix.in fi.preterea do
mini adepti sunt possessionẽ castrorũ per traditionẽ clauiũ.l.cla-
uibus.⁊ ibi.Bar.⁊ Alex.in addi.ff.de ꝯtrah.emp.vbi Alberi.
de rosate dicit ꝙ est bene mirabilis modus tradendi possessioneꝫ
⁊.l.cũ pater pluribus.⁊ ibi expresse Bar.⁊ Mod.ff.de le.ij.Jo.
fab.⁊ Ang.are.in.§.itẽ si quis merces.insti.de rerũ diui.glo.oẽs
in.c.ij.de cõsue.⁊ Jnn.iij.c.ij.de fide instru.⁊ tex.in.d.c.ostiarius
⁊ ibi Car.Alex.⁊ Francis.de Zabarel.in consil.cxv.cũ alijs infi
nitis saltẽ in nouo ingressu castrorũ fuerunt dominis more solito
per subditos tradite claues ipsorũ castrorũ ⁊ ciuitatũ in signũ, ⁊
recognitionẽ superioritatis cum illa acclamatione ⁊ letitia viuat,
viuat dominus.l.j.⁊ ibi doc.insuper Ludoui.bolo.C.de questo-
ri.lib.xij.⁊ alibi dixi libr.consue.Bitu.in titul.de consue.feudo.
§.pennul.in vlti.addi.submittendo se ⁊ sua protectioni ⁊ defen-
sioni ac salueguardie ipsoꝝ dñoꝝ.vt aucten.vt iudi.sine quoquo
suffra.§.eos autẽ.colla.ij.⁊ in.§.deniqꝫ cõpetens.de mãda.prin.
51 Nam castrum.⁊ villa continet honorem,iurisdictionem,distri-

uersitate, & quod eis cōpetit, & pertinet ex pprijs personis, vt in auc. vt iud. sine quoquo suff. §. cogitatio. colla. ij. & in. l. vna. §. pe. C. de cad. tol. dñi vero ex gratia & illud qd ipsis cōpetit ex personis subditoꝝ. l. qd pncipi. cū. l. seq. ff. de le. ij. & l. plenū. §. si vsus. ff. de vsu & habita. & l. iij. §. j. ff. de adimē. leg. & no. in auc. Iniaz. C.
35 de epis. & cle. & c. reqsisti. de test. † ergo scabini in clauiū custodia pferri debēt tanq̄ potiores iura, & fortiora allegātes. l. fi. C. de edi. diui adria. tol. Preterea ɔsuetudo ciuitatū, & castroꝝ in hoc est attendenda. l. neminē. in fi. C. de suscep. & archa. li. x. & etiā pmissum, & licitū ē cuilibet ciuitati pprias habere ɔsuetudines, vt no. Bal. p illū tex. in. c. j. §. hoc qd nos. col. vlti. in v. ſm mores, & leges illius ciuitatis de pa. constan. & in. l. si in aliquā. ff. de offi. pcōsul. & in. l. ij. §. deinde cū esset. & ibi Bal. ff. de orig. iur. vbi dicit q plebei pñt sibi facere legē per se. & magnates per se. & sic ſm eum Guelfi pñt habere sua statuta. & Gebellini sua. fa. tex. in. c. cū venissent & ibi Inn. Jo. an. & Abb. sic. de eo qui mit. in pos. cā rei seruan. imo habēt ptātem statuendi in his, que ɔcernunt admistrationem bonoꝝ ipsius cōitatis, p id qd legif, et no. in. l. j. §. qbus. ff. qd cuiusq̄ vniuer. noie. & c. ɔstitutionē. §. j. de verb. sig. libr. vj. & expresse Bar. in. l. oēs populi. in. j. principali. q. ff. de iusti. & iure.
36 & Jo. de imo. in ɔsi. xxxiij. ver. circa primū. † sed ɔsuetudo ē gñalis vbiq̄ locoꝝ q scabini & admistratores reipubl. habēt regimē & custodiā clauiū, & aliquos ad portas ciuitatum nocte aduenta claudendū, & aperiēdū mane ɔmittunt, & deputant, & qd factū est p ipsos, per oēs factū vr. l. municipibus. ff. de ɔd. & demō. & l. municip. ff. ad municip. & tꝫ Pe. Jac. in tit. de ɔsul. col. ij. que ɔsuetudo dat ipsis decurionibus, seu ɔsulibus iurisdictionē. l. viros. C. de diuer. offi. li. x. & l. j. & fi. C. de emā. libe. c. cū ɔtingat. de fo. ɔpe c. ɔquestus. ix. q. iij. & tꝫ Bal. in. d. §. hoc qd nos & tex. in lombarda. in. l. j. de his qui ad mortē fuerunt iudicati quinimo cū fuerit ab oi euo obseruata saltē a tāto tpe cuius initij memoria in ɔriū nō existit, censet hre viꝫ priuilegij. c. sup quibusdā. §. preterea de verb. signi. cū alijs per me allegatis. in. §. xj. in gl. j. col. pe. ante fi. de ɔsue. predi. Tū qñ princeps mādat, vel statutū dicit q magistratus studeant ad custodiā ciuitatis, vr eis data ptās & iurisdictio ɔpcedi ad hoc, vt custodia fiat, vt dicit Paris de puteo in tracta. syndi. in verbo, pena. c. qd si per statutū qui alle. Ange. in auc. iusiurandū. in prin. sed nō est ibi, sed voluit allegare Ang. in §. audiant. in fi. de defenso. ciuita. colla. iij. & iō dñi non pñt neq̄ debent vsurpare nūc talē clauiū administrationē, quā hactenus nunq̄ habuerūt, neq̄ eadē vsi fuerūt, quoties enim vna domus pprium, & spālem hꝫ gubernatorē, lꝫ alicui superiori subijciat in aliquo iure, qd sibi ɔpetit, illam administrationē que ad gubernatorem specialem domus pertinet illi relinquere, & non sibi assumere dꝫ, vt tenet Inno. in. c. olim cām. in princ. versi. si vero non sint de resti. spo. & in. c. cū venerabilis. circa fi. ver. si aūt non hꝫ. de relig. domi. & late Abb. sicu. & Moder. in. c. cū deputati. colū. penul. in. ij. & iiij. casu. de iudi. & Philip. decius in ɔsi. lxxij. qo igif
37 terminus. † ɔtenti dñi sint, nec. s. mēsuras iuris sui affectēt augeri, vt inquit tex. celebris. in. c. si quis eps. in fi. vij. q. j. & l. si constiterit. C. finium regū. & gl. in. l. si irruptione. in prin. ff. eo. titu. nam Duces, Marchiones, comites, vel barones & alij inferiores ab imperatore nō pñt aliquē infeudare de villa sita in territorio alicuius ciuitatis. & sic non possunt auferre sine cā iurisdictionē ipsi ciuitati, vt determinat Alex. in ɔsi. j. col. iiij. volu. v. qui alleg. l. toties. in fi. ff. de pollici. & l. si priuatus. ff. qui & a quibus. & per ipsuꝫ in ɔsi. xvj. eo. lib. Tum etiam hoies subditi pñt priuilegia, honores & iura superiori competentia prescribere, & sibi acquirere. c. lꝫ cām. de proba. queādmodū Abbas pōt iura episcopalia prescribere. c. auditis. & c. cū olim. de pscrip. ergo honorē seu prerogatiuā custodiendi claues cuꝫ illa prerogatiua clauiū ɔsistat in facto & nō in iurisdictione nec per hoc plus in iurisdictione ipsi dñi habere censenf ſm Jas. in. l. cū quid col. vlti. ista lex remanet &c. ff. si cer. pe. qui alleg. Pe. de vbal. in trac. suo de duobus fratribus. ita tenere & etiā Bal. in. c. si duo fratres. in vlti. verbis, ſm vnaꝫ lecturam. de duobus fratri. de nouo benefi. inuesti. quā in meo nō
38 habeo, † & lꝫ de iure consules & administratores reipubli. nō habeant merū & mixtū imperiū, nec iurisdictionē omnimodā, vt tꝫ Inno. in. c. cū ab ecclesiarū. de offi. ordi. & Pet. Jac. in tit. de munere qd imponif reb. in fi. tñ habēt simplicē iurisdictionē in leuibus casibus, vt in. §. nos igif. & §. audianf. & §. iusiurandum. & §. qd si delinquentes. in auc. de defen. ciui colla. iij. & l. j. C. de defen. ciui. & tales vocantur consules iustitie. c. lꝫ ex suscepto. de foro cōpe. fallit tñ in ciuitate romana. l. j. §. cū vrbē. ff. de offi. prefe. vigil. qꝛ ɔsules solū erāt in ciuitate Ro. vt. ff. de origi. iur. l. ij. §. deinde cū placuisset. & postmodū fuerūt in ciuitate Cōstantinopolitana postq̄ īperator ibi se trāstulit, cū donasset romā pape Siluestro & īperator aliqñ & vnus de ɔsulibus, vt i proe. ff. in fi. & C. de emēda. insti. co. §. his ergo. & de veteri iure enucle. circa fi. & publi. letitie. l. vna. lib. xij. & tales ponebanf post pncipē i istrumētis i auc. vt ppona. no. ipera. & i auc. ɔstit. q̄ de dig. in pn. col. v. & gl. i. l. fi.
39 in ver. ɔsularis. C. de decurio. li. x. † & isti ɔsules habēt iurisdictionē volūtariā. ff. de offi. ɔsul. & ēt ɔtentiosam. ff. ad treb. l. ille a quo. §. tēpestiuū. & no. ff. de appel. l. j. §. deniq̄. & erāt supillustres, vt ibi nota. & tꝫ Pe. Ja. i. c. sup accus. furti. col. ij. vbi ēt dt, qd illud qd dr de illis ɔsulibus, hodie nō seruaf in alijs, qꝛ nec sunt hodie alicubi tales ɔsules, quales erāt in pdictis duabus ciuitatibus. Iō ɔsules mōtispessulani inclyti castri originis mee pñt dici hꝫ eū cōsiliarij ville, iuxta &c. no. in rub. C. de decu. li. x. p hoc allego gl. in l. j. C. si vnus ex pluribus tuto. & i Lōbarda. de his q cām iudi. l. vna. Et Jac. reb. in. l. nulli. de ɔsul. li. xij. etiaꝫ fallit in ciuitatibus Lōbardie qbus merū & mixtū iperiū est ɔcessuꝫ p. l. & pacē ɔstā-
40 tie. Et i aliqbus alijs ciuita tib⁹, † q̄ oēm iurisdictionē cū mero, & mixto iperio ex pscriptiōe lōgissimi tpis, aut iperiali ɔcessiōe sibi q̄sierūt, sicut Tholosa, & Bononia ſm Pe. Jac. i. d. ti. de mino. & tit. sup accusa. furti. & ita dt gl i. d. §. iusiurādū. in v. iurisdictione. & c. j. §. iudices. & ibi Bal. & Card. Alex. de pace iura. fir. & in. c. j. q̄ sint regal. & decisio. capel. Tho. q. cccxliij. & ꝫabarel. in consi. xxxvij. in fi. & dixi in. §. j. in gl. iij. de iurisdi. om. iu. Ergo custodia clauiū siue ɔsistat i iurisditiōe, siue i pogatiua, pt pscribi ɔ dños vt dictis iuribus, & maxie vidētibus, & sciētib⁹ ipsis dñis. l. j. & ij. cū ibi no. p bal. & Saly. C. d sui. q ciuitates possint pscribere merū, & mixtū & oimodā iurisdictionē tꝫ bar. in. l. hostes. col. j. v. circa pmū qro. de cap. & in. l. ifamē. in vlt. col. v. qro vtrū ciuitas. ff. de pub. iud. & bal. in. l. j. in fi. C. de here. vel actio. ven. & i sua mar-
41 ga. in lra pscriptio. ad fi. † Tū ciuitates regni pñt aliqd hre i cōi particulare, & diuersuꝫ prorsus a camera & iure fisca. tex. in. l. ij. & ibi. Jo. de pla. & Luc. de pen. C. de diuer. pdijs vrba. libr. xj. & l. j. §. qbus. ff. qd cuiusq̄ vniuer. noie. & l. ciuitatibus. in princ. & ibi oēs. ff. de leg. j. & Abb. sic. i ɔsi. xciiij. col. j. vo. ij. & plene Pet. Ja. in. tit. de refec. muroꝝ. col. pe. v. qstio. Sed an baro. ibi ē aliud munus vbi enumerat, que habere pōt respubli. ergo clauium ciuitatis custodiam. Tuꝫ preterea ciuitates & castra fere omnia habent statuta, priuilegia, & consuetudi. que, & quas dñi ab initio iurāt se obseruaturos, q valet, & seruandum est tale iuramentum. tex. in terminis. in. c. intellecto. & c. penul. de iureiur. & c. j. eo. ti. li. vj. facit. tex. singularis. in. l. si in aliquam. in princip. & in. l. obseruare. §. antequā. ver. magni enim faciunt prouinciales seruare sibi consuetudinem. & ibi Bar. Bal. & doct. Mod. ff. de offi. pcōsul. qꝛ imperator, rex vel alius dñs suscepit imperium & regnū. vt ſm. l. iudicet. in aucten. in medio litis non fieri sacra iussio. §. j. ibi quid eniꝫ in legum positum est potestate. & §. fi. & ibi. gl. vlti. cod. tit. col. viij. & oēs in. l. digna vox. C. de legi. & c. si imperator. xcvj. dist. sic oēs iudices iurare debent, vt iudicent ſm leges. vt aucte. iusiuran. qd prestatur ab his. & ibi Abba. sicu. in. iij. col. no. de iureiur. ergo adue. ɔsue. custodiendi claues iuratā non possunt dñi contra venire, cū nō sit illicita, nec irrationabilis, imo honesta, iō tenēda. c. fi. de consue. et omnes. in. l. de qbus. ff. de lega. cū alijs
42 vulgaribus. ¶ † Itē ɔriū vr, q ad dños, vel capitaneos custodia clauium pertineat, cū ipsi dñi imperiū habeant & iurisdictionē in subditos. l. si ita. §. dñs proprietatis. ff. de vsu & habi. & l. j. §. fane ff. de offi. presid. qꝛ omnis, qui preest iurisdictioni ville, vel castri, dr habere dignitatem, ſm Bal. in. c. j. §. ceteri vero ver. adde &c. quis dicatur dux March. alleg. Joan. and in. c. cum olim de pben. in nouel. Tum etiā videmus priuatos hoies suarū domorū habere custodiā clauiū. arg. l. qꝛ plerīq̄. ff. de in ius vocan. qꝛ claues, & fere sunt pars domus, & in legato & venditiōe domus veniūt. l. quesitum. §. fistule. ff. de fundo. instrulega. & ibi Bar. & in. l. fundi. in princip. ff. de act. empt. & tenet Bal. in. l. ij. C. de verbo, signi. & Alex. in addi. ad Bar. in. l. clauibus. ff. de ɔtrahen. emp. Ergo a fortiori dñi tēporales clauium custodiā hre debent ciuitatū & castroꝝ suoꝝ. ꝑterea nemini lꝫ portas ciuitatis, vl castri absq̄ principis auctoritate custodire, nisi capitaneis, seu castellanis antiquis. l. neq̄ muri neq̄ porte habitari. ff. ne quid in loco sacro fiat. & l. de operibus. ff. de oper. publ. & l. quicq̄. et ibi Jo. de pla. & Lucas de pen. C. de fundi. limitro. Quia in talibus locis publicis est de necessitate habitādū, & ad quoꝝ refectionē, & custodiā ciues tenentur. l. j. C. de offi. recto. prouincie. & l. sacra loca. §. muros. ff. de rerū diuisi. vt dictū pro parte subditoꝝ & imminente necessitate, & periculo guerre dñi locorum cogere possunt suos homines ad castrum muniendum, & munitū tenendum & ad faciendum ramparos, & barbacanos. ſm Barto. in rubr. C. de meta. & epi.

epi.lib.xij.⁊ hoc dr̃ ⁊ appellat̃ castrametari.vt ibi.⁊ Pe.Jac.in
tit.de refectione murorũ in prin.q2 tunc quilibet priuatus põt oc
currere,⁊ eos suo sumptu reficere,vt.j.dicã.Nã tua res agit̃ pa-
ries cũ proximus ardet,⁊ neglecta solent incẽdia sumere vires ⁊c.
l.si qs fumo.§.j.ff.ad.l.aqui.Et necessitas nõ hz legẽ,vt.ff.de off.
43 proconsul.l.vna.⁊.C.de ope.libe.l.j.† q2 imminente guerra vasal
lus nõ põt feudo renũciare,cũ tũc seruitiũ incipit esse certum,⁊
vasallus incipit efficaciter obligari,⁊ sic nõ põt dimittendo feu-
dũ reijcere onus,vt gl.in.l.incola.i.ij.ff.ad municip.volẽs post
ipositũ munus nõ possit renũciari incolatui.ita tz Jo.an.in addi.
Spe.in titu.de loca.§.nũc aliqua.ver.cxxviij.⁊ Bal.in.c.q̃ in ec
clesiarũ.⁊ ibi Fely.col.xxx.in pn̄.de ɔsti.vbi ponit alios quatuor
casus,in qbus vasallus nõ põt renũciare feudo ⁊c.⁊ istud tz bal.
in.c.j.§.j.col.iiij.ver.munitione ciuitatis.⁊ in.§.ciuitatis.de pace
ɔstãtie.⁊ singu.in ɔsi.ccclviij.volu.j.volens etiam ibi qd̃ qñ dñs
dubitat de guerra põt visitare castra aliorũ nobiliũ etiam ipsa ca
stra ab episcopo,vel ecclesia in feudũ tenentiũ,ac profecto turres
⁊ fortilitia ecclesiarũ in eiusdẽ dñi territorio existentes,⁊ existẽtia
incastellare,⁊ hoc ppter salutẽ publicã,vt no.Cy.⁊ doc.in.l.nul
lus hereticus.C.de summa.tri.⁊ Jnn.⁊ Abb.sicu.in.c pisanis,d
resti.spo.alias nisi haberẽt iussuz a principe,hoc facere nõ pñt.vt
dicit Bal.in.d.§.ciuitates.arg.l.si aliqs ⁊.l.nemo iudicũ.C.de
44 ope.publi.lz videat̃ † vniuersitati sit pmissuz nouos,aut vete-
res muros sine lnia principis ɔstruere,⁊ facere.dũ tñ suos sum-
ptu hoc faciat.vt tz gl.p illũ tex.in.d.l.sacra.§.muros.⁊ gl.in.l.
opus nouũ.ff.de ope.pub.quã ibi sequit̃ Bart.⁊ p hoc tex.in.l.
oẽs.in.ij.C.eo.tit.Quis gl.j.teneat ɔ̃triuni p text.in.d.§.muros.⁊
idẽ gl.in.l.prouincias.i fi C.de edifi.priua.de quo p Cardi.Alex.
in.c.ius gentiũ.col.vlti.in.q.pe.⁊.fi.j.dist.⁊ Abb.in.l.si vt ppo-
nis.in.ij.in fi.C.de nup.vbi dicit nobiles,quorũ castrũ olim ex
delicto fuit equatũ solo,nõ pñt reconciliari illud facere incõsulto
principe,aut Papa,a quo depẽder.⁊ p Alex.i addi.Bar.in.l.
ij.ff.de ope.publi.⁊ Abb.sic.in.c.ɔsuluit.⁊ ibi singu.Fely.de iu-
di.⁊ Jas.in.l.ex hoc iure.col.iij.in fi.ver.nunqd ãt.ff.de iusti.⁊ iu
re vbi vide.sed priuato etiã dño nõ lz muros ciuitatis nouos fa-
cere,vel veteres renouare sumptu publi.l.intra vrbẽ.C.de oper.
45 publi.alias † tñ cuilibet suo sumptu pmittit̃ de iure castra facere
turres,⁊ etiã alia fortilicia in suo absqz principis licẽ.p tuitiõe
sui,⁊ rerũ suarũ.l.j.§.sunt q putant.ff.de sol.⁊.d.l.prouincias.⁊.d.
l.opus.cũ sua gl preterq̃ ad emulationẽ alterius ciuitatis.⁊ ẽm
formã.in.d.l.opus.vel nisi sit in loco limitropho.d.l.quicunqz.⁊
p Bal.in consi.lviij.volu.j.vbi dicit rex Francie facit castra in
finibus sui regni ad emulationẽ regis Anglie,⁊ ecõuerso,⁊ etiaz
oẽs dñi ẽm eũ.⁊ Jacob.rebu.in.d.l.quicunqz.vbi adducit predi
cta p baronibus ⁊ militibus hñtibus iurisdictionẽ omnimodaz,
qd̃ possint sua loca ppria auctoritate incastellare,⁊ edificia(vt in
eis habẽt volẽtes se ibi collocare)ɔstrure ⁊ edificare.p hoc alle.
tex.in.l.ex hoc iure.ff.de iusti.⁊ iur.⁊ per Abb.in consi.lxij.in.iij.
dubio.vol.ij.⁊ Cardi.Alex.in.l.ius gentiũ.j.dist.alias princeps
põt illa equari facere solo,⁊ subijcere aratro,vt facit rex Ludo.xj.
in prouincia Prouincie ⁊ alibi,⁊ ita tenet Pet.Ja.in tit.de fossa
tis ⁊ muris.⁊ Cepol.Verõn.in ti.de serui.vrb.c.xxxix.colũ.pe.
ver.castella aũt ⁊ fortilitia.⁊ ita obseruat̃ de ɔsuetudine vsu ⁊ sti
46 lo Frãcie,† qd̃ dñi locorũ nõ pñt cogere subditos suos ad repa-
rationẽ etiã eminẽte guerra sine expresso principis iussu,put an-
no psenti.ccccxij.ẽ.mille vidi in cancellaria Frãcie expedire plu
ribus dñis locorum maxime limitrophorũ rescripta sine literas re
gias ad subditorũ eorũ pro reparatione tam in fossatis q̃ muris
ciuitatũ,⁊ castrorum facienda ɔpellendum sub certa tñ modifica
tione,⁊ forma per dñm meũ dñm Parisieñ.sigilli Frãcie custo-
dẽ datis,⁊ in ipsis literis specificatis.⁊ nota qd̃ formule cãcella-
rie seruant̃ p lege vt no.Lucas de pen.in.l.fi.col.iij.ver.extat &
forma in cãcellaria regia,que pro lege seruat̃.C.de fun.limitro.
lib.xj.alleg.tex.in.l.j.C.de ven.rerum fisca.libr.x.Et ita pluries
fuit p arrestũ dictũ,vt vidi in stilo parla.in.iiij.parte de arrestis.
§.lix.⁊.§.cxxiij.Et solent per supremũ dñm nostrũ regẽ pro repa
ratione ciuitatũ.ad x.vel aliud tps ɔcedi ipsis ciuitatibus certa
pedagia ⁊ vectigalia exigenda ⁊ leuãda super vino,aut alijs re-
bus intra eandem ciuitatẽ distractis,vel delatis,que vectigalia i
Gallico vocant̃ aydes.de quo est tex.celebris in.l.ne splendidissi
me vrbes.C.de ope.pub.vbi dabatur per principẽ tertia pars ca
nonis,qui ex fundis percipiebant̃.de quo vide per Jacob.in.d.ti
tu.de refectio.muro col.ij.⁊.iiij.v̄.questio modo q̃rit̃.⁊ in.q.seq.
47 ponit † an barones ⁊ alij dñi teneantur aliquid dare in refectio-
ne murorum.⁊ dicit qd̃ nõ,nisi habeãt domicilium in illo castro,vel
villa,seu in eorum mãdamẽto,p tex.i.l.oẽs prouinciarũ rectores.C.
de ope.pub.vt.j.dicã.Et qñ est ppe finẽ ⁊ terminũ tpis p regẽ ci
uitatibus ɔces.ad referẽdũ dictas aydas,⁊ subsidia solẽt i aliud
tps simile per dñm cancellarium ɔtinuari ⁊ prolongari.Sed eo
functo opz,qd̃ p regiã maiestatẽ iteruz ɔcedat̃.p hoc facit.l.sed
⁊ si manẽte.ff.de pcario.Et mirandũ ẽ ciuitates nostre magis
non respendet(propter innamina ⁊ vectigalia tanto tpe eis ɔces
sa)vt lucent case Cardinalium,vt dicit gl.in.l.j.C.de metal.li.xj.
Et ideo si in terra vel fundo alicuius turres murorũ ciuitatis edi
ficant̃,debent vsui deseruire eorũ,quorum in terra sunt edificate.
tex.⁊ gl.in.l.turres.C.de oper.publi.sic etiã easdem tenent̃ repa
rare eorum sumptu vt dicit ibi tex.sic seruat̃ in ciuitate Aqueñ.in
prouincia ⁊ debet̃ fieri in alijs ciuitatibus,vbi sunt turres daren
tur vsui aliquorũ,q teneant̃ ipsas reficere,⁊ est rõ singularis quã
reddit tex.ibi in fi.q2 sic faciẽdo splẽdor operis,⁊ ciuitatis muni-
tio cũ priuatorum vsu,⁊ vtilitate seruabit̃.⁊ in hoc possent puidere
psides prouinciarũ.l.fi.C.de ope.pub.⁊ in.l.si i aliquã.vsi.edes sa
cras ⁊ opera publica circuire inspiciẽdi grã,an sarta tectaqz sint
vel an aliqua refectione indigeãt ⁊c.ff.de offi.pconsul.⁊ lega.⁊ i.
§.deinde ɔpetens.versi.sed ẽt p vbertate necessariorum ⁊c.in auc.
48 de mãda prin.colla.iij.† Et an ecclesia ⁊ persone ecclesiastice ad
hãc murorum reparationẽ teneant̃.vide Bal.in.d.c.j.§.j.de pa.cõ
stan.⁊ And.barb.in ɔsi.j.vol.iij.⁊ oẽs in.l.ad istructionẽ põtiũ.
.C.de sac.san.ec.⁊ Gui.pape i deci.vij.⁊.lxxviij.⁊ oẽs i.c.nõ mi
nus.⁊.c.aduersus.de imuni.ecclesi.⁊ i.c.j.⁊.c.clericis.eo.lib.vj.
⁊ Pe.Jac.i.d.tit.d fossatis ⁊ muris.⁊ plene Luc.de pen.i.l.fi.
in col.iij.ver.iiij.ex his vsqz ad fi.C.d fun.limi.⁊ Abb.sicu.i.ɔsi.
iij.vol.j. ẽ singulare.⁊ Ant.de bu.i ɔsi.xiij.Pe.de anc.i repe.
c.postulasti.i.v.q.de fo.ɔpe.Cepol.d serui.rusti.c.d via.⁊ Alex.
in ɔsi.lxviij.vol.ij.⁊ Barba.in ɔsi.xxix.co.ij.vol.iij.⁊ Signo.de
homod.in ɔsi.lxxxij.⁊ zaba.in consil.xij.⁊ Jas.in.l.plz.C.de sac.
sanc.ec.⁊ Bal.in ɔsi.ccccxlvij.vol.j.⁊ Pe.de anch.in ɔsi.lxj.⁊ i
ɔsi.xcvj.in qbus locis reperies ad q̃ munera teneant̃ ecclesie.⁊ p
magnũ regale ɔsiliũ fuit latũ arestuz ɔ̃ personas ecclesiasticas vil
le Diuioneñ.qd̃ ɔtribuere tenerentur pro reparatione murorũ p
dicte ville.Itẽ tenent̃ ad custodiã murorum tempore necessitatis
imminentis.vt cap.peruenit.de immunita.ecclesi.⁊ ibi vide per
omnes.Sed in stilo parlamenti ⁊ arrestorum.in quarta parte de
49 arrestis articulo.xxxvij.dicitur † quod per arrestum fuit dictum
episcopum non teneri ad reparationẽ castrorũ per hostes destru-
ctorũ,⁊ ita fuit pronunciatum pro epo Aurelianeñ.sz pro nunc
aliter non expedio,sed de hoc vide ordinationẽ Caroli.vj.titul.
de reparationibus eccclesiarum,preterea dicit alibi Bal.qd̃ dñs
potest custodire castruz inuito vasallo tẽpore necessitatis.§.dñs
proprietatis qui est ad hoc sing.⁊ quidẽ simul cũ vasallo.ff.vsufr.
quemadmo.caue.l.pe.⁊ hoc sine malo ingenio.vt de prohib.feu.
alie.per Lotha.c.qm̃.ita dicit Bal.in.c.j.§.quid ergo ver.extra
no.de inuesti.de re alie.facta.Et est ratio ẽm eũ,q2 proprietatis
dñs securus esse debet de proprietate.l.si cuius.ff.de vsufru.⁊ idẽ
tenet Bal.in.d.§.dñs qui alleg.tex.in.l.si vt certo.§.si de me re
tijsses.ff.cõmo.vnde ẽm eum in oibus terris,in quibus aliquam
iurisdictionẽ habemus,possum⁹ mittere milites ad custodiã.Et
ipsi subditi quiescunt principe vigilante.vt auc.vt iudi.sine quo-
quo.circa prin.colla.ij.Et idẽ tenet Bal.in.l.si in aliquã.in prin.
colla.ij.Et idẽ tenet Bal.in.l.si in aliquã.in princi.in vlti.q.per
tex.in.l.j.C.de naui.non excus.li.xj.⁊ in.l.fi.§.fi.de pigno.act.vo
50 lẽs † qd̃ si eo tẽpore Rex.vel dñs fecerit i castro vasalli aliquas
reparationes pro custodia castri,qd̃ postea finita guerra nõ põt
expẽsas,nisi pro rata ab ipso vtili dño tanquã vno de populo re-
petere.vt.l.j.§.idẽ labeo.ff.ne quid in loco publi.⁊ p tex.ibi.⁊ te-
net Cepol.Veroneñ.in tit.de serui.vrba.cxxxix.in fi.preterea do
mini adepti sunt possessionẽ castrorũ per traditionẽ clauiũ.l.cla-
uibus.⁊ ibi.Bar.⁊ Alex.in addi.ff.de ɔtrah.emp.vbi Alberi.
de rosate dicit est bene mirabilis modus tradendi possessionez
⁊.l.cũ pater pluribus.⁊ ibi expresse Bar.⁊ Mod.ff.de le.ij.Jo.
fab.⁊ Ang.are.in.§.itẽ si quis merces.insti.de rerũ diui.glo.oẽs
in.c.ij.de cõsue.⁊ Jnn.iij.c.ij.de fide instru.⁊ tex.in.d.c.ostiarius
⁊ ibi Car.Alex.⁊ Francis.de Zabarel.in consil.cxv.cũ alijs infi
nitis saltẽ in nouo ingressu castrorũ fuerunt dominis more solito
per subditos tradite claues ipsorũ castrorũ ⁊ ciuitatũ in signũ,⁊
recognitionẽ superioritatis cum illa acclamatione ⁊ letitia viuat,
viuat dominus.l.j.⁊ ibi doc.insuper Ludoui.bolo.C.de questo-
ri.lib.xij.⁊ alibi dixi libr.consue.Bitu.in titul.de consue.feudo.
.§.pennul.in vlti.addi.submittendo se ⁊ sua protectioni ⁊ defen-
sioni ac salueguardie ipsorum dñorum.vt aucten.vt iudi.sine quoquo
suffra.§.eos autẽ.colla.ij.⁊ in.§.deniqz cõpetens.de mãda.prin.
51 Nam castrum.⁊ villa continet honorem,iurisdictionem,distri-

ctum, et eius patronatus, vt tz Inn. in.c. ex literis. de iure patro. et Luca. de penna. in.d.l. quicunq3 col. vj. de fund. limit. et dñi recipiunt ipsos ac audiunt eos et arengas eorum, vt dicit tex. celebris in.d.l. si in aliquã. et ibi Bal. in.j. no. dicit q docet arengare corã regibus et proconsulibus intrantibus nouiter ciuitatẽ aut castrũ, nam laudandi sunt, et qui loquitur d3 eis recõmendare ciuitatez, pro qua loquitur, et laudare ciues de affectione, et deuotione, et promptitudine ad honorẽ, et obsequia regis, vel alterius domini. Sed castrũ, vel ciuitas recognoscendo aliquẽ in dñm vr in ipsum oẽ ius suũ etiam fiscale transtulisse. vt not. per Bart. in.l. non dubito. ff. de cap. et in.l.j.C. de excus. mune. lib. x. et Abb. sicu. in 9si. lj. et i cõsi. xciiij. col. ij. versicu. transferendo ergo postea, seu recognoscendo maxime qñ habeat ius in ipsos recognoscentes. et idẽ in cõsi. iij. q. v. vol. ij. et Alex. in 9si. xxiiij. vol. v. Preterea ciues, et hoies negare nõ pñt, quin subiecti sint dominis, et seruitiũ, honorem, et reuerentiam eis debeant.l. potiores. C. de offic. recto. prouin. et l. j.C. de offic. pfe. vigil. et.c.j. qualiter vasal. domi. iura. debeat. et.c. j. de for. fideli. et etiã de noua for. fidel. et.c.j.§. his 9nr. et ibi Bal. Cardi. Alex. et Aluaro. hic finit.l. domi. Fede. deinde incip. cõsue. et Bal. in.l. cũ plures. C. de 9di. inser. et p iuramentũ fidelitatis probat possessio dñij.c. longinquitate. xij. q. ij. et in Lõbarda si actor regis res etc.l. fi. et Jo. an. Abb. et Fely. in.c. si diligẽti. de pscrip. et Abb. in 9si. lxij. col. ij. in prin. vol. ij. vbi 9suluit p duce austrie 9 ducẽ Borgundie. † Nã certũ est q 9sules nõ pñt ingredi 9sulatũ, nisi dño, aut eius officiarijs iurauerit, vel fidelitatẽ pmiserint, antequã 9sulatũ recipiant. tex. in.c.j.§. hoc qđ nos. ver. cõsules. et in.§. 9sules. et ibi Bal. Aluaro. et Cardi. Alexã. de pace constan. et venientes. versi. et ibi Abb. sic. de iureiur. et Bar. in.l. publius. ff. de 9d. et demõ. tex. i Lõbarda. i.l. iij. đ scabi. et cãcella. singuli vniuersitatũ debent iurare vniuersaliter per sindicos suos fm Bal. in.c.j.§.j. col. ij. versi. quid de ciuitate. quo tpe miles inuesti. pete. tñ mulieres nõ iurant fm eũ fidelitatẽ. et post dictũ fidelitatis iurm scabini inuestiri debẽt de ipso 9sulatu per dñm. vt no. Bal. in.d.§. hoc qđ nos. col. ij. versi. in ciuitate, alias si 9sulatum intrauerint pretermisso iuro, sunt tanq̃ malo ordine ingressi et inde extrahendi, et etiã puniendi, vt tz Bal. in.c.j.§. vasalli nostri. versi. quero quid si isti consules. de pace cõstan. † Et an sit verum q officiarij non pñt gerere officiũ, antequam iurent in manibus superiorum, et gesta alias sint nulla, vide gl. Bal. et doc. in.l. rem non nouam. in versi, preferat. C. de iudi. qui tenent q valent, sed Ludouic. bolog. ibi in secundis interpreta. tenet 9rium prout ibi vide. Sed in 9sulibus e expsluz, vt i iuribus.s. alleg. Igit dñi tanq̃ supiores et nobiliores pferẽdi sunt.l. si.ff. đ fi. inst. et.l. fi. ff. đ albo inscri. et in.l. iij.§. si tñ plures sunt. ff. de libe. homine exhib.l. in reficiendo. ff. de dãno infec. Tuz quia melius et vtilius est populum et rempubli. regi per vnum bonum regem, et dominuz q̃ per ipsum populum.l. si plures.§. qđ in tutoribus ibi, sane eũ facilius vnus tutor etc. ff. de administr. tuto. vbi gl. ponit versuz Segnius expediũt 9missa negotia plures, q3 nihil honestũ est eorum quã multitudo tractat, vt auc. de referẽ. sacra pala. de quo vide que dixi. in.§. ij. in gl. ij. et etiam in addi. de iurisd. om. iud. et ita tz Aristo. iij. politico. pluribus rationibus quas prosequitur Egidius de ro. in trac. de regimine princi. et Bar. in tracta. suo de regimine ciuita. vbi col. iij. ante fi. distiuguit triplicẽ gradum magnitudinis ciuitatẽ seu populorum. vt ibi vide. et hoc etiã tenet Cardi. Alexã. in.c. in apibus. vij. q.j. et qđ not. Bal. in.j. consti. ff.§. itaq3. col. ij. versi. Itẽ consuetudo dominorum. et omnes in.l. ij.§. nouissime. p illum tex. ad hoc singularem. ff. de orig. iur. et qđ ad dños ptineat clauium custodia vr notari in decisio. dcxxxi. ver. ad quintum dubiũ. vbi dicit † q dño et suis officiarijs spectat et ptinet fieri facere per homines suos monstras guietũ, et echarguietũ, et ipsos punire si deficiãt, vt ibi et in hoc regno circa excubias faciendas sunt certe 9stitutiones siue ordinationes regie, vbi qñ et a quibus locis homines p dominos et capitaneos cõpelli pñt, et qua pena homines multentur ob contumaciam et defectũ faciẽ di guietum, de quo vide Bal. in.l. cum mulcta. C. de boni. libe. et Alex. in consi. clxv. incip. quoniã abunde. et recte allegatuz etc. vol. ij. et etiam Petr. antibo. in suo tracta. munerum in vlti. parte versi. exoritur ex his alia questio vtrum dñs alicuius castri possit 9pascuare alienigenis seu extraneis territorium inuitis suis hominibus. et tenet qđ sic, et idem in seq. q. qđ banna consueta possit crescere citra consensum hominũ, vt ibi vide cũ seq q. et hanc partẽ tenet Lucas de pẽna. d.l. est verũ. de incolis in illa. q. qui 9pellant ad custodiaz ciuitatis, vbi dicit, qđ custodia ciuitatis nõ alij quã dño vel ei qui vice dñi fungitur 9mittẽda est. arg.l. ij. ff. de acqui. rer. do. et idem tenet in.d.l. quicunq3. col. ij. de exacto. lib. xij. in illa. q. qñ sunt duo dñi alicuius ciuitatis vel castri, quorũ vnus h3 iurisdictionẽ tantum in parte sua, et alter h3 imperiũ in sua parte, et iste qui h3 merũ imperium immanente bello vult totaz ciuitatẽ custodire, alter vult etiã custodire, nec pati q in parte sua exerceat potestatem. vbi 9cludit, qđ habentẽ merum imperiũ spectat et pertinet totam ciuitatẽ custodire, et fundat se pluribus et singu-

55 laribus rõnibus. † Tum q3 merũ imperiũ est nobilius, potẽtius, et dignius ipsa iurisdictione.l. imperiũ. ff. de iuris. om. iudi. sed qñ concurrunt in idẽ nobilius, et ignobilius, potens, et impotens, dignius, et minus dignũ, nobilius dignius et potentius semp trahit ad se id, qđ est ignobile, ipotẽs, et indignũ.l. in rẽ actio.§.j. et seq. ff. de rei vendi. et.l. cũ quidã.§. si. ff. de auro et argen. leg. cũ simi. p eũ allegat. et dixi in trac. nostro de auctoritate magni regal. 9silij, ergo is qui merũ h3 imperiũ eius rõne totam prerogatiuã sibi in ciuitatis custodia vendicabit ita in pposito dõm est ad dños, qui vtrũq3 habẽt, sc3 imperiũ et plenissimã iurisdictionẽ et non ad cõsules, seu scabinos, qui imperio et iurisdictione carẽt, vt dictũ est custodiã clauiũ spetare debere, nec aliquã profecto habẽt in his, experientiam saltẽ talẽ qualẽ dñi habẽt, vt his tẽporibus nos de habitatoribus ciuitatis Tornacensis docet experientia. qui noluerũt a dño nostro supremo armigeros ad tuendam eorũ ciuitatẽ suscipere ob prodendã ciuitatẽ et intelligentiã, quam forte cũ illis godonibus Anglicis inimicis Francie antiquis habebãt, vnde ab hac hora ciuitas perdidit nomẽ Tornacẽ. de inmutabili in mutabile vocabitur Tornacensis a tornando que proditoris tornauit.

56 † Tũ etiã cum res inter aliquos diuidit is h3 electionẽ q maiorẽ in ipsa re portionẽ h3, ac eligẽdo pferf.l. ij.C. de meta. et epi. lib. xij. et.l. sancimus.§. ne aũt. C. de dona. vt videmus in fisco, qui rõne preeminentie põt vendere totã rem cõem, et partẽ pretij consorti suo (cuius ẽ rei maior pars) numerare.l.j.C. de vẽdi. rẽ fisca. lib. x. et nõ solũ rem cõem, cuius partis est dñs, sed etiam rẽ sibi et priuato obligatã.l. res que.§. res aũt. ff. de iure fisci, ita is qui habet in toto vel in parte ciuitatis merum imperiũ, qđ excessiue nobilius et potẽtius est, qđ sola iurisdictio, ad qđ pertinet cogere et cohercere. d.l. imperiũ. pferẽdus ẽ in custodia ciuitatis. facit.l. si pluribus. ff. de leg.j. et qđ no. Inn. in.c. ad hec in gl. vel de offi. archi. cũ rõne nobilitatis imperij quo ad custodiaz et protectionem tota ipsi domino habenti merum imperiuz censetur esse subiecta, et etiã de proprietate imperantis potius est protegere, et custodire q̃ alterius nõ imperãtis. et no. in proe. ff. in princip. ad hoc ho. tex. et ibi oẽs in.l. nam salutem reipub. tueri nulli magis credidit 9uenire, nec aliũ sufficere ei q̃ cesarẽ. ff. de offi. prefec. vigil. et alijs iuribus p ipsum Lucam elegãter. in.d.l. quicunq3. adductis. vbi

57 in fi. p predicta et alia per eũ allegata decidit aliam. q. si † duo dñi sunt eiusdẽ ciuitatis et alter h3 in sua portione iurisdictionẽ tantũ alter merũ imperiũ in tota ciuitate, qđ iste põt altero inuito totã ciuitatẽ custodire, q3 si is qui in sua tantũ parte merũ h3 imperiũ totã pt custodire, a fortiori qui ipsum imperiũ h3 in integra ciuitate vt ibi vide. pro hoc facit.l. 9 pupillum.§. is qui ad maius. ff. de re iudi. vbi dr q in pluribus superioribus maiori est obediendũ. et.c. qui resistit. xj. q. iij. et no. Bar. in.l. ij.§. fi. ff. de custo. reorũ et Bal. in.l. in senatus. ff. de accusa. S3 aliud in pluribus filijs alicuius dñi vr fm Guli. de cug. in.l.j. ff. de offi. consul. q vnus non potest exercere iurisdictionẽ sine alijs in territorio cõmuni, q3 l3 fm eũ, qñ sunt plures iudices ordinarij, vnus ipsorũ possit exercere iurisdictionẽ sine alijs. et Lucas de pẽna. in.l. nihil. col. ij. circa mediũ. C. de pal. sacra. largi. li. xij. et Pau. de ca. in 9sil. lxxxij. incip. in cã q vertit inter reuerẽdũ patrẽ etc. col. ij. circa mediũ. vol. ij. Jo. fab. et Sali. in.l. cũ magistratus. C. qñ puoca. nõ ẽ nece. Inn. in.c. cũ. M. ferrarieñ. et ibi Fel. col. xiiij. in princ. ver. extra glo. de 9stit. et Feli. in.c. cãm matrimonij. in prin. de offi. deleg. et Cald. in 9sil. xcj. tñ nõ sic in hoc casu. ratio differentie est fm eũ, q3 plures ordinarij hñt a principio vsq3 distinctã iurisdictionẽ, s3 filij a principio vsq3 nõ hñt distinctã iurisdictionẽ, q3 successerũt patri, et ideo cõiunctim dñt exercere iurisdictionẽ. alle.§. si vero canonicum. in auct. de mandat. prin. qui.§. est vlti. char. illius auc. et cũ ista opinione dñi Guli. trãsit Bal. in.d.l.j. de offi. 9su. in. vij. q. et in.l. fi. ff. de re

58 rũ diui. † vbi dicit qđ vnus dñs nõ põt punire aliũ. et idem Bar. in.l. inter tutores. ff. de administra. tuto. et Lucas de pẽna in.d.l. nihil. col. ij.C. de palati. sacra. lar. li. xij. et hanc sententiã vr tenere Bart. in suo consi. clxxxix. incip. primo queritur. col. ij. ver. secdo oportet videre, dũ dicit, qđ iurisdictio, et imperiũ competit omnibus filijs insolidũ, et qđ quilibet potest exercere diuisim pro parte sua, et hoc si diuisio fuerit facta, ergo cũ hoc operetur diuisio fm eũ. si nõ fuerit facta diuisio exercitij iurisd. 9cludendũ est q vnus non possit sine alio. Sed idem Bar. tenet contrarium in.l. pomponius

ponius si vni.alias incipit.l.si vni.ff.de re iudi. ꝙ vnus sine alijs
59 pôt iurisdictionẽ exercere absq̧ diuisiõe.mouet.† q2 ea que sunt
indiuidua,trãseunt ad heredes insolidũ.l.ij.§.ex his.ff.de verbo.
oblig.⁊.l.heredes.§.an ea.ff.fami.her.limitat tñ hoc procedere,
nisi agat de cõmodo multarum seu penarum,q2 tunc vnus sine alijs
nõ potest iudicare,seu exercere iurisdictionẽ,alleg. in argu.l.he
redes.§.fi.ff.ad trebel.⁊ Ang.in.d.l.põponius,sequit Bart.in
parte dicẽs simpliciter,ꝙ vnus ex dictis filijs poterit exercere iu
risdictionem sine alijs,et si agat de cõmodo multarum mouet,q2 tã
iudices ordinarij ꝙ̃ delegati debent habere cõmodũ sportularũ.
l.cũ clericis.C.de episco.⁊ cleri.⁊ auc.offerat.C.de litis contest.
⁊ tñ si iudices sint,vnus ex eis potest exercere iurisdictionẽ,⁊ iu
dicare sine alijs,vt habet in.d.l.j.de offi.cõsul.itẽ si sint plures de
legati sub alternatiua,de qua in.c.cũ plures,de offi.deleg.lib.vj.
vnus ex eis potest exercere.d.c.cũ plures,licet habeat cõmodum
sportularum.§.ne aũt labor.in auc.de iudi.Ergo idẽ debemus dice
re in.q.predicta qd vnus ex filijs possit sine alijs exercere iurisdi
ctionẽ ⁊ iudicare licet agat de cõmodo multarum seu penarum,sed
hoc motiuũ.Ang.reprehẽdit Jo.de imo.i.d.l.põponius,dicẽs
60 †qd licet iudices delegati habeant sportulas,tñ nõ habẽt cõmo
dũ eius,de quo pricipaliter agit,⁊ ipse sequit Bar.qñ cõmodũ
eius de quo agit spectat ad ipsos iudicare debẽtes,q2 cũ habeãt
regalia in loco debẽt hr̃e cõmoda penarum ⁊ multarum,sed Ale.ibi
col.vlti.dicit ꝙ nõ videt rõnẽ diuersitatis vrgẽtẽ,vnde verior vr
opi.Ang.indistincte ſm eũ,q sequit Bar.quẽ et sequunt Pet.
de ancha.Card.flo.Jmo.⁊ Abb.sicu.in.c.prudẽtiã.de offic.de
leg.⁊ idẽ Bo.de.s.Ge.in.c.j.col.fi.de arbi.li.vj.ſ3 Ant.de but.
in.d.c.prudẽtiã,sequit Guli.de cu.⁊ idẽ Pau.de ca.in.d.l.pom
ponius,⁊ singulariter Jac.de san.Georgio i trac.feu.col.vj.in fi.
versi.dubitat et,vbi dicit opi.Guil.⁊ sequaciũ in secreto iuris eẽ
61 veriorẽ vt ibi p eũ,q adducit plures rões,†sed ipsis filijs discor
dãtibus superior poterit eos cogere ad se cõcordãdũ,vel saltem
diuidẽdũ vsum iurisdictionis alternis annis,ar.l.lucio,⁊ ibi bar.
⁊ Mod.ff.de aqua quo.⁊ esti.idẽ ⁊ Ale.i ɔsi.vij.⁊ ɔsi.xxvj. vol.
v.⁊ Ang.in.d.l.ij.§.ex his,⁊ ibi pulchre.And.bar.col.ix.cũ se.
ff.õ ver.ob.q sequit Bar.dicẽs se pluries ɔsuluisse,⁊ idẽ in.d.c.
prudẽtiã,⁊ Abb.i.c.fi.col.j.de re iudi.alleg. glo. celebrẽ.in.c.l3.
xvj.q.iij.q̃ dicit qñ ecclesia,q̃ est sita in limite duarum diocesum,⁊ in
vtraq̧ diocesi h3 parochianos,si discordent,superior põt coget,
vt alternis vtant,de quo p Bartol.in.l.quod cõclaue.in fi.ff.de
dã.infec.⁊ Joã.de pla.in.l.oẽs pfugi.ver.qd autẽ.C.de agric.⁊
cẽsi.lib.xj.⁊ tex.in cle.plures,ibi alternis vicibus pñtãdo ⁊c.de
iurepa.q2 ſm Bar.in.l.inter tutores.ff.de admi.tuto.⁊ in.d.ɔsi.
62 clxxxix.† iurisdictionis administratio diuidi põt,nõ tñ ipsa iuris
dictio.⁊ idẽ Feli.in.d.c.prudẽtiã,col.ij.in prin.vbi dicit,qd in iu
risdictione nõ cadit vera diuisio maxime in tribus casibus videli
cet in iurisdictione feudali.scdo in iurisdictiõe vnius loci tñ etiã
si nõ sit feudalis.tertio in dignitate.⁊ in duobus primis casibus
ſm Feli.cogunt fratres ɔcordari.vt.s.⁊ in tertio nullũ est reme
diũ,sed primogenitus oẽs excludit,⁊ nõ fit diuisio.vt not.Abb.
in.d.c.prudẽtiã,p tex.⁊ glo.in.c.licet,de voto.⁊ est gl.in.c.si he
redes,in gl.de testa.vt.j.dicã.Sed quo ad custodiã clauiũ in plu
ribus fratribus dicit Bar.in.d.l.cũ pater.§.pr̃ pluribus,qd pti
net ad maiorẽ ⁊ antiquiorẽ p tex.in.d.l.fi.de fide instru.put quo
tidie videmus,qñ administratio alicuius domus pluribus cõpe
tit,maior in tali administratione preponit,vt tradũt Jnn.⁊ doct.
in.c.cũ deputati.de iudi.⁊ in.c.j.de maio.⁊ obe.⁊ ibi Feli.col.ij.
versi.demũ ⁊c.vbi adducit in simili Bal.de pace ɔstan.in versi.
ego,ꝙ ille,q est nobilior,⁊ potẽtior in liga,intelligit supior ad cõ
uocãdũ alios,⁊ de hoc vide q̃ dixi in trac.de aucto.magni rega
lis ɔsilij,itẽ adducit Bal.in.c.quoniã ꝯ falsam.col.xvi. versi.qd
63 si iudex de proba.† ꝙ ad notarium antiquiorem ptinet custodire
originalia actorum,quod not.p ɔsuetu.Frãcie,vbi duo notarij i re
ceptione instrumẽtorum,⁊ ɔtractuũ requirunt.Et idẽ in codicibus
rationũ,q debent manere penes antiquiorẽ.l.certe.§.fi.cum.l.se
quẽ.ff.famil.herci.⁊.l.pcurator.C.de eden.vbi Bal.dicit ꝙ cu
stodia clauiũ ptinet ad antiquiorẽ ⁊ maiorẽ natu.⁊ idẽ in tra.scis
ma.posito post tit.si qs aliquẽ testa.probi.col.ix.⁊ Jason in.d.l.
cũ qd si cer.pe.col.pe.versi.vlti.Jsta lex q̃ allegat Pet.de vbal.
in trac.de duo fratrib⁹,in.xj.q.xj.partis ꝙ si duo fratres habẽt
castrũ cõmune,primogenitus debet tenere claues portarum,⁊ sigil
lũ,p.d.§.pr̃ pluribus,p quẽ tex.decidit et And.barba. in addi.
ad Bald.de feu.guardie,in.§.itẽ in vbo.⁊ ibi not.ꝙ si pr̃ dicat,
64 † ɔcedo custodiam castri tali filio meo,nõ intelligitur concessum
in feudũ guardie,sed in meram custodiam,⁊ tanquam prudẽtiori
aliorum fratrum,⁊ Cardi.Alex.in dicto cap.ius natura.col.pe.

post mediũ,vbi dicit ꝙ si dominus alicuius Roche vel Arcis di
cit alicui castellano,recõmendo tibi talẽ rochã,intelligit in com
mendã,vel depositũ sibi tradidisse.l.cõmẽda.ff.de verb.sig.l.pa
tronus.§.sancimus ibi sub cura.ff.de leg.iij.quod.n.ſm eũ custo
diendũ cõcedit naturã depositi nõ excedit,qñ nõ accepta pecu
nia depositũ cõmittit ⁊c.⁊ ideo nõ lucrat fructus p.d.§.pr̃ pluri
bus.⁊ idẽ Pet.de ancha.in.d.cle.j.§.sane. ⁊ Alex.in.d.l.claui
bus,⁊ an custos faciat fructus suos,vide glo.⁊ docto.in.d.c. ge
nerali.in versi.redditus,⁊ hodie stant sup hoc ordinationes re
gie in hoc regno Frãcie p christianissimũ regẽ Lud.xij.⁊ dominũ
meũ supremũ edite. ¶ Quid dicendum est in hac.q.⁊ alijs addu
ctis,⁊ vr̃ pro opi.doctorum cõcordanda esse distinguendũ,⁊ primo
qd qñ sunt plures fratres,⁊ filij alicuius dñi,aut sunt plures dñi,
65 vt sepe ɔtingit.† licet ſm Aluaro.in.c.vnico.§.fin.de feu.alie.a
principio pluribus nõ possit dari vna ⁊ eadẽ dignitas,q2 eẽt mõ
struosum duo capita esse in eodẽ corpore,vt not.in.l.j.C.de me
tropo.berito.lib.xj.⁊ in.c.quoniã,de offi.ordi.ideo ſm eũ duo in
solidũ hr̃e nõ pñt.l.si vt certo.§.si duobus vehiculũ.ff.cõmo.l3 i
talibus feudis hodie det successio quo ad filios,qui habent loco
vnius ⁊ p vno reputant,cũ succedant in locũ vnius,vt.l.cui fun
dus.ff.de ɔdi.⁊ demõstra.⁊ no.glo.optima in.c.oẽs si de feu.fue
rit ɔtro,⁊ ideo dicit ꝙ tex.in.c.impialẽ.§.pterea ducatus dũ loq
tur de ɔsortibus,loquit de heredibus,q successerũt i locũ vnius,
licet And.de iser.ibi ſm Aluaro.sentiat ɔtriũ,sed ipsum Alua.
sequit Bar.soci.in ɔsi.clxv.col.vij.ver.vltimo predicta ɔclusio.
lib.ij.⁊ ideo tales filij ⁊ dñi si sunt equales,⁊ pares in iurisdictio
ne,⁊ imperio,⁊ oẽs etate maiores,qd hoc casu opi.Guli.de cun.
in.d.l.j.de offi.ɔsul.,pcedat mero iure ispecto.,qd vnus sine alijs
⁊ ipsis inuitis nõ possit exercere iurisdictionẽ,q2 par in parẽ non
habet imperiũ.l.nã magistratus.ff.de arbi.⁊.l.ille a quo.§.tẽpe
stiuũ.ff.ad treb.⁊.c.inotuit,de electi.qñ filij oẽs sunt,vt dicit tex.
in.§.illud quoq̧,in auc.de nup.col.iiij.⁊ sic erit vnicuiq̧ traden
da vna clauis ciuitatis vel castri ſm Car.zaba.⁊ Jmo.i.d.§.sane
tñ debẽt se cõcordare in exercitio,⁊ vsu iurisdictiõis.l.huiusmo
di.§.fi.ff.de leg.j.Et si cõcordari nõ pñt,cõpelli debent ad se cõ
cordãdũ.d.l.huiusmodi.§.fi.vel diuidẽdũ vsum iurisdictionis al
ternis annis,vel ɔstituere vnũ iudicẽ,seu locũtenentẽ,ſm docto.
66 in locis supra allegatis.†Et sic videmus seruari i pluribus dñis
huius regni,q tenent ciuitates,⁊ castra in parili societate,hoc est
in pareage gallice,vt in ciuitate Grationopoli,vbi rex exercet iu
risdictionẽ vno anno p suos iudices,⁊ epũs eiusdem ciuitatis alio
anno,⁊ et sic fit in ciuitate Cõdonuen.⁊ alijs multis locis regni,
⁊ sentit Joã.fab.in.d.l.cũ magistratus,in fi.qñ,puoca.nõ est ne
cess.Et l3 Bar.⁊ sequẽtes loquant indistincte,qd iurisdictio spe
ctet ad quẽlibet illorum insolidũ,⁊ hoc verum est,⁊ in hoc ɔueniunt
oẽs doc.l3 nõ quo ad exercitiũ iurisdictiõis.Si vero fratres,vel
dñi sunt dispares,⁊ inequales in iurisdictiõe,⁊ impio p diuiso,⁊
tũc q est maior in iurisdictiõe,vel iperio pponit iminẽte guerra ⁊
necessitate i administratiõe,⁊ custodia totius ciuitatis,vel castri.
vt t3 Lucas de pen.in.d.l.qcunq̧,⁊ supra dictũ,l3 nõ est itelligẽ
dũ,qd p hãc administrationẽ,⁊ custodiã absorbeat totalr̃ iurisdi
ctionẽ aliorum ɔdominorum quã in parte sua habent,l3 quod solum
habeant regimẽ seu custodiã ⁊ supintẽdẽtiã,alias ɔfunderet or
do,nisi vnicuiq̧ sua seruaret iurisdictio.c.puenit.xj.q.j.q2 qñ or
dinarij hñt se nõ vt pares,l3 vnus est maior altero,tũc maior pre
ueniens est potẽtior,vt not.Bald.in.c.vno delegatorum, col.ij.de
offi.dele.⁊ doc.in.d.l.j.de offi.ɔsul.⁊ in.d.c.prudẽtiã,⁊ in.c.ij.de
67 arbi.lib.vj.† si vo in etate sint dispares fratres solũ,q2 vnus est
maior alijs,⁊ tũc cũ õ iure ⁊ ɔsue.maior natu habeat tutelã,⁊ ad
ministrationẽ corporum,⁊ bonorum ipsorum fratrũ minorum,vt plene dixi
in.§.vij.⁊.x.de statu psonarum.li.ɔsue.biturig.d3 hr̃e exercitiũ iuris
dictiõis,⁊custodiã clauiũ,vt t3 Bar.in.d.§.pr̃ pluribus,⁊ Bal.
in.d.l.pcurator.⁊ doc.s.alleg.qd si alias essent ihabiles, vt ceci
possint exercere: vr̃ qd nõ.l.cecus.ff.de iud.⁊.l.j.§.casum.ff.de po
stu.tñ Bar.Ang.⁊ doct.in.d.l.cecus tenẽt,qd cecus põt succe
dere baroni et habẽti iurisdictionẽ.l3 de nouo talis dignitas ei cõ
ferri nõ possit,⁊ põt sniasferre p vicariũ,vt ibi.⁊ idẽ t3 Abb.sic.
in ɔsi.xlvij.vol.j.Jtẽ et de vsu ⁊ more Frãcie ſm quos primoge
nitus masculus inter nobiles h3 anagiũ.i.segnioriã seu dominiũ
loci sui pr̃is simul cũ volatu caponis,vt t3 Joã.fab.in.§.ceterũ,
insti.de heredi.q̃ ab intesta.deferũtur,⁊ late dixi i.§.ij.col.ij.vbi.
ꝑterea nota vnũ,de testa.d3 exercitiũ hr̃e iurisdictionis. Jtem et
qñ in dignitate ɔsistit iurisdictio,vt ducatus,marchionatus ⁊ co
mitatus,q diuidi nõ pñt,tex.in.c.j.§.pterea ducatus,de phibita
feu.alie.p Fede.⁊ dixi in.§.j.⁊.ij.col.v.de ɔsue.feu.⁊ Abb.sicu.
in ɔsi.xvj.colũ.ij.in fi.ver.sciẽdũ est.n.vol.j.⁊ Alex.in.d.ɔsi.vij.⁊

68 xxv. ꝛ his casibus † ad maiorē natu ptinet totā exercere aut exerceri facere iurisdictionē, cū oēs excludat in eadē. finaute loquamur de dñis particularibus ꝛ ꝯsulibus ciuitatū, ꝛ castroꝝ, ꝛ mihi vř eē distinguēdū inter principē, q superiorē nō recognoscit, q bře pōt hostes, put nunc christianissimus dñs meus supremus, q papā, Imperatorē, Hispanū, ꝛ Anglū reges, Venetos, suecos ꝛ totā Italiā, qcqd illa dissimulet hostes, ꝛ inimicos hʒ (cui pyssimus dñs nř Jesu xps sua benigna pietate ꝛ misericordia aduersas eos victoriā ꝯcedere digneť.) Et aliū principē, aut baronē, q superiorē recognoscit in principē, ꝛ tūc ad eū vel eius capitaneū ad gardā ciuitatis cōmissum spectat custodia clauiū ciuitatū, et castroꝝ regni, ꝛ ēt in limitibus positoꝝ, ꝛ nō ad baronē loci, vel ad ꝯsules. d.l. qcunqꝫ, de fun. limitro. ꝛ d.l. nā salutē, de offi. pfe. vigil. qꝛ fm Jnn. in. d. c. pisanis, in talib⁹ castellis in ꝯfinibus positis, ēt si alterius dñi minoris sint nullus citra principis auctoritatē poterit deputare custodes ꝛ castellanos, ꝛ idē Cardi. Ale. in. d. c. ius gētiū. col. vlti. q. pe. lʒ qdā dicāt ad baronē, aut aliū dñm ptinere, ꝛ nō ad principē, cū hodie scissum sit imperiū, ꝛ maxime in hoc regno Frācie, fm Albe. de rosa. in. l. fi. col. ix. C. de iurisd.

69 om. iud. dicen. † qȝ in partibus vltramōtanis iurisdictiōes sunt diuise, ꝛ meꝝ, ꝛ mixtū imperiū p comites, ꝛ barones exerceri solēt, ꝛ ibi vēdunť, ꝛ donanť, ac faciūt, sicut de alijs rebus. Et subijcit ibi Albe. se credere, ꝙ hoc sit potius de facto ꝙ̄ de iure, ꝛ idē Jac. de. s. Geoꝛ. in trac. feu. col. ij. vꝫ. qd si rex vel dux, tñ regulariter oē feudū est indiuisibile, ꝺ vsu ꝛ natura feudoꝝ exceptis feudis dignitatū vt regni, ducatus ꝛc. d. §. pꝛterea ducatus, ꝛ tenēt doc. i locis. s̄. allē. ꝛ Bal. in. d. c. vno delegatoꝝ. col. ij. ver. quero cū iurisdictio. ꝛ in. l. si plures C. de ꝯdi. inser. ꝛ iste ēt dignitates pñt diuidi, si ꝯsuetudo sit diuidēdi fm oēs, in. d. §. pꝛterea ducatus, ꝛ late dixi in. d. §. j. ꝛ. ij. col. v. vel nisi princeps diuideret qȝ facere potest, vt no. Bal. in. d. c. vno delegatoꝝ. col. ij. allē. tex. in. l. si eadē.

70 ff. de offi. asses. bo. est tex. in. d. l. i noie dñi. C. de offi. pfe. afri. † Tñ rñdeť ꝙ licet feuda hec vendanť, ꝛ donenť irreqsito dño, hoc est de facto ꝛ ꝯsue. Frācie, ꝛ nō de vsu feudoꝝ, ꝛ in hoc bene dicunt, de quo recurre ad ea q̄ dixi in. d. §. j. ꝛ. ij. itē qȝ lʒ quo ad q̄daꝫ sit imperiū scissum, nō tñ quo ad oia, cū oia sint principis, ꝛ in toto regno est supioꝛ, ꝛ dñs directus supremus, nō solū quo ad tuitionē ꝛ ꝓtectionē regni. l. bñ a zenone. C. de quadri. pscri. c. quo iure viij. dis. ꝛ alijs iuribus. s̄. alleg. ſʒ ēt ꝑfecto quo ad exercitiuꝫ iurisdictionis meri ꝛ mixti imperij p totū suū regnū saltē mediate, qꝛ oēs appellatiōes a ducibus comitibus, ꝛ alijs baronibus, ꝛ dñis iurisdic. habētibus interiecte ad ipsuꝫ, ꝛ suas parlamētoꝝ curias supremas deuoluunť. l. iperatores. ff. de app. ꝛ istud regimē cū per vnū vniuersaliter totū regiť, vocať fm Aristo. regnū qȝ nos dicimus, imperiū, fm Bar. i. d. tra. de regi. cūcta.

71 † ꝛ est optim⁹ regēdi modus. s. monarchia siue gubernatio vni⁹ regis, vt. s̄. dixi, ꝛ q̄ pulchre no. Ant. de but. in. c. fi. col. j. cū seq. de cā pos. ꝛ ꝓprieta. Nā vt inqt Lucas de pēna. in. c. qcunqꝫ. colū. iij. ppe. fi. C. de oi agro deserto. lib. xj. qȝ sicut inter viꝝ ꝛ vxorē mřimoniū carnale ꝯbiť ꝛ Economicō. Sic inter principē ꝛ rēpu. mřimoniū morale ꝯbiť ꝛ polyticū. Itē sicut inter eccle. ꝛ platū mřimoniū spirituale ꝯbiť ꝛ diuinū, vt. vij. q. j. c. sicut, ꝛ de imunita. eccle. c. qm̄. lib. vj. ꝛ plene Feli. in. c. qm̄ frequēter. §. porro. in prin. vt lite non cōtesta.

72 † ita inter principē ꝛ rēpu. mřimoniū tpale ꝯbiť ꝛ terrenū, ꝛ sicut ecclesia est in plato, ꝛ platus in ecclesia, vt. vij. q. j. c. scire, quā caste regere debet. xxj. q. ij. sicut, ita princeps in repu. ꝛ respu. in principe, vt ibi p eū q late psequiť. Si vero loquamur in duce comite barone, aut alio dño, ꝛ dico ad ipsos dominos spectare, ꝛ ptinere gardā clauiū p iura supra alleg. cū habeant regimē particulare suoꝝ locoꝝ, qȝ appellať regimē dñi naturalis, ꝛ non ad ipsos ꝯsules, ꝛ decuriones ciuitatū, vel castroꝝ, nō obstan. iuribus ꝛ rōnibus ꝓ parte ipsoꝝ ꝯsulū adductis, qbus faciliter qlibet p supradicta respōdeř poterit, ꝛ pcipue ad ꝯsuetu. generalē, q̄ potius dř corruptela ꝙ̄ ꝯsuetu. cū dominis de iure naturali gētiū ꝛ ciuili cōpetat clauiū custodia, vt est casus expressus ad literā, q̄ ponit securim ad radicē in. l. ad officiū. §. officiū. ff. de re mili. vbi inquit

73 tex. † officiū tribunoꝝ est vel eoꝝ est, q exercitui presunt milites in castris ꝯtinere, ꝛ ad exercitationē pducere claues portaꝝ suscipere vigilias interdū circuire ꝛc. hoc pbat Aristo. vj. politicoꝝ, vt dixi supra col. vij. versi. Nā experiētia multa indiget ꝛc. Et sic habent intentionē in hoc de iure cōmuni fundatā, vt not. Hosti. ꝛ doc. in. c. si diligēti, de prescri. ꝛ in. c. minus, ꝛ ibi Joan. and. de iureiu. aduersus quos ipsi ꝯsules seu homines subditi nō possunt aliquo tpe illud ius, vel obedictiā eiusdē rōne subiectiōis integralis, ꝛ nō in parte seu aliquo iure tantū debitā pscribere, sic loqtur Jnn. in. d. c. olim causaꝫ, ꝛ alia iura ꝓ parte cōsulū allegata, licet alius hoc posset cuius noie pscriptionē allegaret. c. cū ex officij, cū ibi not. p Abb. ꝛ Feli. ꝺ pscri. cū noie ꝛ voluntate expressa dominoꝝ habuerint custodiā clauiū, ꝛ eisdē claues tradiderunt custodiendas, igiť pscribere nō potuerunt. l. male agiť, ꝛ. l. cōpetit, ꝛ ibi oēs. C. de pscrip. xxx. anno. nisi fm Bal. in. d. l. male agitur, interuenisset ex parte subditoꝝ ꝯdictio, ꝛ ab illa ꝯdictiōis tpe remāsissent in possessione, qꝛ tunc inciperet currere pscriptio, alias nō, de quo vide q̄ dixi in. §. j. et latius in. §. iij. de prescrip. ꝛ Abb. sicu. in ꝯsi. lxij. col. vlt. vol. ij. vñ fm Luca. de pēna, in. d. l. qcunqꝫ.

74 col. ij. post princ. ver. sic ēt ꝛc. † Comites ꝛ barones tā ex forma priuilegioꝝ q̄. ēt ex vetusta ꝯsuetu. habēt in castris ꝛ terris eorū nōnulla precipua demanilia. puta iurisdictiones, aquas, ꝛ decursus aquaꝝ, mōtes nemora, pascua, fortilitia, ꝛ in partibus Apulie clibana, ꝛ ēt in Frācia. de quo p Joanē fab. Ange. are. ꝛ Jason. in. §. eque si agat, institu. de act. ꝛ alia huiusmodi q̄ p eorū vasallos possideri nō licet neqꝫ pscribi. l. fi. de fund. limi. Et possunt infeudare castra alicuius ciuitatis, ꝛ tollere eis iurisdictionē. Et tʒ Bal. quē ibi sequunť Aluaro. Marti. lau. ꝛ Card. Alex. in. c. j. de natu. feu. vbi querunt an impatoꝛ possit infeudare castrum alicuius ciuitatis Lōbardie, cui cōpetebat p legē ꝛ pacē Constā-

75 tie iurisdictio. † ꝛ dicunt qȝ sic, ꝛ idē tʒ Frā. de curte, in trac. feu. in. ij. parte. fo. xvij. ver. scdo principaliter quero. Tñ ꝯtrū fuit iudicatū in magno ꝯsilio pro ciuitate Brixie ꝯ nobiles de Gābara, qb⁹ xpianissimus ꝛ supremus dñs meus dederat certa castra ꝛ iurisdictiones Brixiēsibus cōpeten. ꝛ seruata fuit opi. Alexā. in. d. ꝯsi. j. vol. v. s̄. p parte ꝯsulū allega. Et vbi ꝯsulibus cōpeteret custodia, eēt dicēdū dños eē eisdē in hoc subditos qȝ ridiculū eēt. l. minoꝛ aūt magistratus. ff. de minori. c. cū inferioꝛ. de ma. ꝛ obe. Nā ciuitates ꝛ vniuersitates locoꝝ, que habēt plerumqꝫ pcessus cū dñis intra ꝛ deueria psequētibus denegare possent aperturā portaꝝ castri, qȝ ius abhoꝛret subditū fieri correctorē superioris in auc. de nup. §. sed quod sancitū est colla. iiij. ꝛ no. Bald. in. l. ēt. col. iiij. ver. quero qȝ si rustici claudunt portas. C. de executioni. rei iudica. qꝛ ipsis dominis frequēter inuident populares, vt dicit glo. vlti. in. l. famosi. §. fi. ff. ad. l. iul. maie. ꝛ vt ait Aristo:

76 quē Bal. alleg. de pace Cōstā. in. c. j. §. cōuenticulas, † cōmunis custodia regni, ꝛ ciuitatis est nō sinere vllū crescere pter cōmēsurationē, qȝ eēt, si pmitteret hoibus custodia clauiū, vñ Bart. in ꝯsi. cxxxvj. incip. capitaneus p̄rimōnij vř ita decidere dicens, si capitaneus fecerit ꝯstitutionē, qȝ nulla ciuitas castrū, vel villa eligeret in potestatē aliquē ciuitanesem sub certa pena, ꝛ cōmunitas, ꝛ hoies castri pdicti, q erāt in possessione sibi eligēdi potestatem, quē vellent a tpe cuius nō extitit memoria eligere in potestatem cōmune Perusij, modo capitaneus ꝯdēnauit eos in dicta pena, qȝ potuit facere in vim pcedētis ꝯstitutionis, qꝛ dicta ꝯsuetudo nō est proprie ꝯsuetudo, ſʒ potius pscriptio, cū ꝯsuetudo sit q̄, ex tacito ꝯsensu populi, ꝛ cursu tpis inducať, aliquod ius qȝ populus expresse ꝯsentiēdo facere potuisset, ꝛ ita loquiť. l. de qbus. ff.

77 de leg. ꝛ. l. j. C. q̄ sit lōga ꝯsuetu. † ſʒ qñ qs pscribit ꝯ aliū, qȝ si vellet statuēdo nō posset inducere, vt qȝ habeat ius eligēdi potestatē, vel custodiēdi claues, tūc est pscriptio. ꝛ idē ꝯsiliū repetiť numero. ccxxvij. ſʒ hic ꝯsules nō potuerunt pscribere, vt dictū est, ꝛ cū nō habeant territoriū, nō pñt pscribere. l. i. C. de cohartali. lib. xij. Preterea clare ēt demōstrať, ꝛ rñdeť, qm̄ certū est, qȝ q̄ in iuribus incorporalibus vtiť iure corporali in parte seu in vno articulo, ꝛ id in ceteris seu i totū retinet. l. stillicidij. §. fi. ff. quēadmo. seruī. amit. ꝛ. l. vna est via in fin. ff. de serui. rusti. pdi. ꝛ hoc tenet Jnn. quē sequunť doct. in. c. cū dilectus, de cap. mo. Sʒ vt dictū est, dñi hñt meꝝ, ꝛ mixtū imperiū ꝛ plenissimā iurisdictionē, quas p se ꝛ suos officiarios vsi sunt ꝛ fuerūt, ac de pñti in eoꝝ territorio vtunť, qua clausula vtiť cācellaria Frācie in priuilegijs per regiā maiestatē ꝯcessis, vel ipsis renouādis siue ꝯfirmandis, que in cuiuslibet regis aduentu, vel pp antiquitatē renouari debēt, vt in auc. de heredi. ꝛ fal. §. ſʒ qm̄, ꝛ ibi glo. in verbo, reparare. col. j. ꝛ in auc. de questio. in prin. col. vj. ꝛ i. l. fi. C. de diuersis pdijs, lib. xj. p qua clausula allego tex. q hodie nasciť in. l. vlti. ibi itaqꝫ ara-

78 re ꝯsueuerāt, ꝛ in pñti coluňť. C. de fundis limitro. † Et quāuis reperiať qȝ dñi vsi nō fuissent prerogatiua clauiū, ꝛ iure eas custodiēdi, attamē in alijs iuribus seu capitulis iurisdictiōis vsi fuerunt, vt dictū est, certe p hoc retinent iurisdictionē in iuribus, quibus vsi nō fuerūt, ꝛ istud tʒ Ang. quē ibi sequunť doc. i. l. si prius p gl. in xbo, plures. ff. de aqua plu. arcen. ꝛ Guido pape in. d. decis. dcxxxxj. col. ix. ver. his igiť. Et hoc tenēdo ꝯ Jasonē ꝛ alios p ipsum allegatos ꝙ custodia clauiū ꝯsistat in iurisdictione, ꝛ non in facto. Nā est actus custodiendi dñiū iurisdictionis ꝛ superioritatis, nō aūt dñium ipsaꝝ reꝝ particulariū, ꝛ hoc pbať, qꝛ dñi

terrarum,

terraꝝ, ⁊ castroꝝ tenenᷣ custodire, ⁊ ꝓtegere subditos hoies ab iniurijs, ⁊ incursionibus latronū, ⁊ ēt ꝑfecto extraneos trāseuntes, vel existētes in eoꝝ territorio. cū teneanᷣ stratā tenerᷣ securā, maxime si in eodē ꝑcipiunt pedagia, vt tȝ Bar. ⁊ ang. in. l. ne qd ff. de incend. ruina naufra. q alleg. l. j. C. de litto. ⁊ itineꝝ custo. et tȝ singu. Ale. in ꝯsi. lxxxviij. col. vlt. versi. ꝑterea ille actus custo
79 diēdi, ⁊c. vol. v. ⁊ intelligēdū est de hoibus bonis, † qꝛ malefactores vel eoꝝ bona nō dn̄t ꝓtegere, sȝ eos pūiri facere, vel remitterᷣ ad suos iudices, vt not. Bald. ꝑ illū tex. in. c. j. §. si iudex, de pace tenen. ⁊ ideo si aliqs derobeᷣ in illo territorio, dn̄i tenenᷣ emēdare dānū. Bal. in. c. j. §. marchio. vers. extra quero. q feu. dare possunt, q alleg. Arch. in. c. si qs romipetas. xxiiij. q. iij. vbi text. hoc ꝓbat, ⁊ idē Bal. in. d. §. ꝯuenticulas ꝓ quo allego glo. in auc. vt nulli iudi. §. qm̄ vero in ꝟbo vitijs. col. ix. ⁊ Ant. de but. ⁊ Abb. sic. in. c. j. de resti. spo. ⁊ Bar. in. l. j. §. summa. ff. de his q deie. vel effude. vbi dicit eē illud verū, qn̄ dānū est illatū directa via, ⁊ non qn̄ eunti datū est in via obliqua, ⁊ insolita, vt ꝑ siluas, vt ibi ꝑ cū,
80 ⁊ moder. † Eo. n. ipso qd̄ dn̄s terre facit dare bulletā trāseuntibꝰ intelligiᷣ eis dare fiduciā, ⁊ securitatē ꝑ totū suū territoriuȝ ꝑ ea, q̄ not. Bal. i. c. j. q̄ sint regal. dū alleg. Odofre. in auc. habita. C. ne filius ꝓ pr̄e, ⁊ no. glo. ⁊ doc. in. c. sup qbusdā. §. ꝑterea, de ver. signi. nā hospites tenenᷣ ad custodiā hospitatoꝝ, ⁊ rerū ipsoruȝ, intātū qd̄ nō liberanᷣ ꝑ traditionē clauiū factā dn̄o reꝝ hospitatoꝝ a custodia, vt tȝ glo. Bar. ⁊ doc. in. l. dȝ. §. itē si predixerit. ff. naute cāpo. stabul. ⁊ Jo. fab. in. §. itē seruiana col. iij. de actio. nisi ꝓtestatus fuerit anteq̄ȝ reciperet hospites, ꝺm Bar. in. d. §. itē si ꝓdixerit, ꝑ illū tex. ⁊ Feli. sic in cap. cū. M. ferrarien. col. xx. circa mediū. ver. prima ꝯclusio. de ꝯstitutio. sȝ plerumqȝ custodes territorij, ⁊ in finibus territorij depredanᷣ viatores, vt dicit do. zaba. in cle. ij. in prin. de penis. Et iste bullete vocanᷣ de iure litere tractatorie ad trāseundū date. l. vna. C. de tractatorijs, libr. xij. ⁊ ibi glo. fi. dicit qd̄ daᷣ biduū his, q accipiunt literas ad trāseundū ꝑ castrū francū, ⁊ ꝓ hoc tex. in. l. j. si qs literas nostras dispexerit, i Lōbarda, ꝑ que clare pȝ actū custodiēdi eē in iurisdictione, q cōnumeraᷣ inter actus iurisdictionis, vt clare ꝓbaᷣ in. d. l. officium §. officiū ibi, claues portaꝝ suscipere ⁊c. delicta castigare, ⁊ querelas audire ⁊c. Nec obstat, ꝙ posset dici de cōmētariensi, siue custode carceꝝ, q habet clauiū custodiā, vt ꝑ totuȝ. ff. ⁊. C. de custo.
81 reo. ⁊ in. d. cle. j. §. sane, ver. in quolibet ēt cōclaui ⁊c. † ⁊ sic est nudū ministeriū sine iurisdictione, in quo vrᷣ electa industria ꝑsone. c. fi. §. ceterū de offi. dele. ⁊ ita tȝ glo. in. d. §. sane, in versi. subdelegare ⁊c. dico ꝙ tales ad illud officiū custodiendi eligunᷣ, ⁊ deputanᷣ ꝑ iudices ⁊ alios dominos habētes iurisdictiones, sub quorū potestate, ⁊ noie exercent illud officiū, vt dictū est, ⁊ quos pn̄t remouere, ⁊ tale officiū olim in Frācia erat ꝑpetuū, sȝ hodie daᷣ ad firmā ⁊ cēsum annuū ⁊ vocaᷣ geolerij. sȝ vrᷣ qn̄ hodie habeant
82 aliquā iurisdictionē, ꝑ. d. §. sane. in fi. † vbi tales custodes pn̄t cōmittere, vel subdelegare tale officiū, ēt ꝺm glo. ibi sine ꝯsensu dn̄i igiᷣ ⁊c. qd̄ veꝝ est quo ad id, ⁊ nō in alio, cū incarcerare sit iurisdictionis ꝺm Jo. fab. ⁊ doc. in. l. j. C. de priua. carce. lȝ spec. in tit. de iuris. om. iu. §. notādū teneat qd̄ sit meri iperij, qd̄ veꝝ nō est, vt ē tex. in. §. audient. ⁊ ibi Ang. in auc. de defenso. ciui. col. iij. vbi defensor ciuitatis nō hȝ merū, nec mixtū iperiū, vt. §. nō valēte, ⁊ tn̄ malefactores capit, ⁊ eos in carcerē dedit, qꝛ ꝺm Ang. pena carceris est potius mixti imperij q̄ȝ iurisdi. l. incredibile. C. de penis, ⁊. l. q carcerē. ff. qd̄ metus cau. quā ⁊ qd̄ nō hn̄t custodes carceꝝ, ⁊ lȝ possit cōmittere, alij nō tn̄ liberarenᷣ illū tradēdo. l. ad cōmētariensem. C. de custo. reo. ⁊ hoc si fuerit in dolo vel nimia culpa, ꝺm Joā. fab. ibi alias ꝓ modo culpe tenereᷣ. vel possumus dicerᷣ in casu. d. §. sane, custodes clauiū hr̄e iurisdictionē auctoritate legis seu canonis, vt in simili est tex. in. d. c. vbi periculū. §. preterea
83 ⁊ ibi glo. in verbo, ꝓsumāt, que not. † laicū custodē cōclauis Cardinaliū hr̄e potestatē in ipsos Cardinales, ⁊ idē in cle. ne Romani. §. porro. de elec. ibi cōpellant ⁊c. Ita tȝ Laudu. queȝ sequitur Cardi. de zabarel. in. d. §. sane, ⁊ Do. ⁊ Phili. Fran. in. d. §. preterea. Tn̄ vltimo qn̄ cōmittiᷣ officiū alicui, licet cū iurisdictiōe ēt ordinaria, ꝑ hoc nō derogaᷣ maior. l. j. C. de offi. prefec. vrb. ⁊ in. c. ꝑ hoc de hereti. lib. vi. igiᷣ iurisdictio seu prerogatiua quā consules ꝓtendūt ⁊ hn̄t ab ipsis dominis seu ꝑmissu eoꝝ in clauibus custodiēdis, nō pōt derogare iurisdictiōi dominoꝝ ēt in custodia
84 clauiū, quinimo dicit Dy. in. l. gaius. ff. de iure patro. † qd̄ si rusticus emat iura vnius ex dominis, qd̄ nihilominus duret sub iurisdictione alioꝝ dominorū. argu. illius tex. ⁊ ita mihi videᷣ, tamen dn̄i extra necessitatē ⁊ periculuȝ guerre potius cōmittere debent consulibus, siue scabinis, causis ⁊ rationibus ꝑ ipsos cōsules adductis. Et ita vidi christianissimū dn̄m meū supremum dimittere administratoribus ciuitatis Ambiā. eo existēte ibidem tempore guerre, quā Anglici sibi iniuste faciebant, custodiā clauiū, ⁊ etiaȝ nihil eisdē dn̄is ꝯstabat ꝓ custodia clauiū ciuitatis ⁊ castrorum.
85 † Quid si est q̄stio, ꝓut intellexi fuisse de facto, inter ipsos ꝯsules, quo vnus, q manet i suburbijs, vult hr̄e custodiā porte illius partis suburbij saltē porticule, vt in casu guerre, ⁊ necessitatis habitātes in suburbio se cū rebꝰ eoꝝ retraherᷣ possint, cū sint de ciuitate l. vrbis appellatio. ff. de ver. sign. ⁊ plene dixi i. §. j. de ꝯsue. status ꝑso. sȝ alter ꝯsul, q est intra villā, dicit ꝙ ad ipsum, ⁊ nō ad ꝯsulē suburbij spectare debet, ꝑꝑ pericula ⁊ proditiones, que fieri possent, ⁊ etiam non tam secure esse potest ciuitas, aut castruȝ quod aperiᷣ, ⁊ claudiᷣ extra quam intra, ⁊ ita fuit iudicatum ⁊ bene.

F I N I S

Tractatus de Milite, nominatissimi doctoris Do. Martini Laudensis.

Questio. j.

Milites debent abstinerea agrorū cultura, animalium custodia, mercimonioruȝ questu, aliena nō peragere negotia, ⁊ ad ciuiles curas non accedere, alias priuentur militia, ⁊ eorum priuilegijs. l. nemo milites. C. de re mili. ⁊. l. militē. C. de ꝓcura. ꝯsil.

Questio. ij.

Contra milites stantes in bello non currit prescriptio, secus si stant domi. tex. ⁊ Bal. in. l. fi. C. qui. nō ob. lon. temp. pre.

Questio. iij.

Quando hospitari debent milites in ciuitate vel loco, domus diuidatur in tres partes. Et electio prime partis datur dn̄o domus, deinde secūda pars militi, tertia dn̄o, nisi sit illustris, qꝛ tunc datur dimidia. l. ij. C. de meta. ⁊ epi. lib. xij. ⁊ non debent dari culcitre, nec oleum, nec ligna. l. j. C. de salga. hospi. non pre. qd̄ no. cōtra facientes dari militibus lectum, ⁊ reliqua.

Questio. iiij.

Miles captus habet stipendium suum etiam tempore captiuitatis. specu. in titu. de locato. §. postq̄ȝ versicu. quid si mercenarius, ⁊ Gemi. in. c. j. de clericis non residen.

Questio. v.

Milites nostri temporis gaudēt priuilegio, dūmodo vacent armis pro republica, nō negotiationibus, vide Jac. Cy. ⁊ Bar. ⁊ Bal. in. l. j. C. de iur. ⁊ fac. ign. ⁊ Bal. in. l. j. C. q bo. ce. pos. al's secus. ita intellige spec. in tit. de procura. §. j. ver. itē ꝙ est miles, ⁊ Jo. an. in. c. in nostra, de ꝓcura. ⁊ Albe. in. l. militē. C. de ꝓcura. Et corā quo iudice in criminalibus sint cōueniendi milites armate militie, glo. not. in. l. magisterie. C. de iurisd. om. iudi.

Questio. vj.

Hodie testamentum militis preterientis, vel exheredantis filium subiacet ruptele. auc. presbyteros. C. de episco. ⁊ cleri. ⁊ no. Bar. in auc. ex causa C. de liberis preteritis.

Questio. vij.

Familiares, ⁊ seruientes militum non habent beneficium in integrum restitu. licet vxores habeāt, ⁊ etiaȝ medici militum. l. j. C. de vxo. mili. l. inter eos. §. militūȝ medici. ff. ex quibus cau. maio. ⁊ Alberi. in. d. l. j. Not. bene pro medi. qui vadunt ad exercituȝ, vel ad personam capitanei armorum.

Questio. viij.

Veneti testanᷣ vt milites. Bal. in. l. militis. C. de testa. milita. q ibi ponit ꝓuilegia militū in testamentis. Et eodē modo magni dn̄i ciuitatū. Bal. in. l. precibus. C. de impube. ⁊ alijs substitu.

Questio. ix.

Magnus debitor, qui est effectus miles causa litis fugiende, vel non soluendi, debet absolui a sacramento militie instante creditore. l. j. C. qui mili. non pos. lib. xij. Et miles non debet habere stipendia tempore, quo est apud hostes. l. j. C. de re mili. lib. xij.

Questio. x.

Militia nō soluit patriā potestatem. l. erat. C. de castrē. pecu.

Questio. xj.

Militis vxor non debet ire ad maritū militem, cum sit in exercitio armoꝝ sine licētia principis. l. quicūqȝ. C. de re milit. lib. xij.

Questio. xij.

Qui nō stat firmus i militia, sed sepe vadit ad domū, nō debet eē miles. l. j. de tironibus. li. xij. Et idē in scholari, ⁊ ibi glo.

Questio. xiij.

¶ An miles semel remissus propter egritudinem recuperet militiam, vide textum in. l. semel. C. de re milita. Et filij debent vocari in militia parentum. l. j C. de filijs officialium.

Questio. xiiij.

¶ Miles accipiens mutuo pecuniam presumitur in castrensi re. contra quam presumptionem non admittitur probatio. l. fina. C. ad macedonia. ⁊ Bar. in tractatu de presumptio. quod not. pro mutuantibus armigeris.

Questio. xv.

¶ Militia si iungatur dignitati est dignitas. l. j. C. de equestri. dignita. lib. xij. alias secus secundum Alber. in. l. militiam. C. loca. Et vide Barto. in. l. j. C. de dignita. lib. xij.

Questio. xvj.

¶ Milites non sunt exempti a prestatione vectigalium. l. ex prestatione, in fi. C. de vectigali. nec valet rescriptum, qd' sit immunis a vectigalibus. l. omnium. C. eodem titu.

Questio. xvij.

¶ Si milites Sarraceni habent in scuto suo hec verba, nullus alius victor, nisi deus, quanto magis Christiani milites debent habere hoc in memoria. vide glo. in clemen. j. de iudi.

Questio. xviij.

¶ Damnati ex adulterio, vel alio iudicio publico non possunt esse milites. l. qui cum vno. §. adulteri. ff. d' re mili. ⁊ miles turbator pacis capite punitur. l. fi. ff. de re milita.

Questio. xix.

¶ Milites non debent emere predia in prouincijs, in quibus militant. l. milites. ff. de re mili. alioquin a fisco vendicantur.

Questio. xx.

¶ Milites nõ dñt deuastare prata pricipis siue puatoꝝ. l. j. C. d' pascuis. lib. xij. qd' not. ꝯ stipẽdiarios dãtes dãnũ in pratis.

Questio. xxj.

¶ Miles qui appellat suum patrem, vel matrẽ maleficos, est priuandus militia. vide tex. ⁊ glo. in. l. j. §. fi. ff. de obse.

Questio. xxij.

¶ Speciale est i milite armate militie, vt puẽtio iuri nõ tollat declinãtis puilegiũ militis. glo. in. l. si quis posteaq̃. ff. de iudicijs.

Questio. xxiij.

¶ Non potest constitui procurator ad recipiendum stipendium ex publico. casus notabi. in. l. iubemus. alias incipit, per hanc. C. de eroga. mili. anno. quod no.

Questio. xxiiij.

¶ Capitanei armorum sunt illustres. l. per armeniam. C. de offi. magi. mili. Nam magister militum est capitaneus.

Questio. xxv.

¶ Si capitane⁹ cũ exercitu dederit dãnũ ciuitati, ⁊ capitaneus soluat, vel cõponat dãnũ ciuitati, sunt liberati alij armigeri, q cuꝫ capitaneo dederũt dictũ dãnũ, q: qñ nõ est mera pena, hincide solutio vnius liberat aliũ. l. pen. §. fi. in glo. ff. ne qs cũ q i ius voca. ⁊. l. si qs id qd'. §. fi. cũ. l. sequẽ. ff. de iuris. om. iu. sꝫ an capitaneus soluens possit petere ꝯ milites, puto qd' nõ, q: soluit ex maleficio, secus si ex quasi maleficio. glo. in. l. ex maleficijs. §. his quoq;. ff. de acti. ⁊ obli. ⁊ Bar. in. l. si plures. ff. de eo per queꝫ factũ erit.

Questio. xxvj.

¶ Premia ⁊ salaria militũ pñt capi in causam iudicati nõ existẽtibus alijs bonis. alias secus. l. cõmodis. ff. de re iudi. ⁊ an possit opponere exceptio. post rẽ iudicatã. l. j. C. de in. ⁊ facti ignoran.

Questio. xxvij.

¶ Quando gentes armigere dant fidem adinuicem instituendo nõ valet nisi sint milites ecclesie, vel imperij, vide que scripsi in. l. licet. C. de pac. ⁊ vide Ang. in. l. ille autem. ff. de here. insti.

Questio. xxviij.

¶ Cõtestabiles alicuius bãderie possunt pacisci pro socijs illius banderie. Ange. in. l. item magistris. ff. de pac.

Questio. xxix.

¶ Licet consuetudo militum seruet iuramenta de reuertẽdo data fide, tamen de iure iurans reuerti non tenetur reuerti. Bal. in. l. nam ⁊ seruus. ff. de negot. gest. ⁊ nemo debet detrahere militie. glo. in. l. cum te. §. de his, quod mer. causa.

Questio. xxx.

¶ Miles est ciuis illius ciuitatis a qua stipendium recipit. l. municipes. §. miles. per Bar. ff. de municip.

Questio. xxxj.

¶ Qui dicantur milites. vide text. in. l. licet. C. loca. vbi pulchre, ⁊ in. l. j. ff. de testamen. militari.

Questio. xxxij.

¶ Miles naualis, vel pedester gaudet puilegio militari. l. j. ff. de bonoꝝ posse. ex testa. mili. l. in noie dñi. C. de offic. prefecti preto.

Questio. xxxiij.

¶ Creditor rõne militie nõ põt ꝯueniri heredẽ in paganicis, sed dꝫ ꝯuenire heredẽ in castrẽsibus. Et creditor nõ ꝯtẽplatione militie dꝫ ꝯuenire heredẽ in paganicis. l. si certaꝝ. §. illud. ff. de testa. mili. vide. l. fi. C. de iure deliberan. ⁊ in auc. de heredi. ⁊ falci. §. fi.

Questio. xxxiiij.

¶ Qui. xx. annis militauit priuilegium veteranorum consequitur. l. fi. C. de his qui non imple. stipen.

Questio. xxxv.

¶ Cancelarij capitaneoꝝ armoꝝ, ⁊ nõ gerẽtes arma nõ gaudẽt priuilegio militari, nisi sint in loco hostili. similiter ducẽtes victualia ad exercitum, tex. cum glo. ⁊ vide Bal. in. l. scriniarios. C. de testa. mili. ⁊ ibi Ang. pulchre ⁊ priuilegia militũ Bar. ponit i. l. neq;. §. deportati. ff. de testa. milita. ⁊ Bal. in. l. milites. C. eo. titu.

Questio. xxxvj.

¶ Militibus debet assignari locus pro equis suis, ⁊ non dꝫ miles molestare prata subditoꝝ. l. ij. ⁊ fi. C. de pascuis pub. lib. xj.

Questio. xxxvij.

¶ Magister militum. i. capitaneus non potest degradare, neq; verberare milites, sed spectat ad magistros officiorum. l. j. C. de priuileg. scholar. lib. xij. qd' limita, nisi aliter se habeat cõsuetudo capitaneoꝝ cum principe, vel cõmunitate conductorum. l. j. ⁊. l. conuentionum. ff. de pac. l. de quibus. ff. de legi.

Questio. xxxviij.

¶ Dimissus a militia ex causa infamie est infamis ⁊ non potest habere dignitatem. l. ij. C. de re mili. lib. xij.

Questio. xxxix.

¶ Missus a militia ex causa egritudinis nõ dꝫ remitti, nisi medicis, ⁊ iudice hoc dicentibus. l. semel. C. de re mili. lib. xij.

Questio. xl.

¶ Si princeps cõcedat militi, vt venire faciat familiam ad exercitum, intelligatur de vxore tãtũ. l. quicunq;. C. de re mili. lib. xij.

Questio. xlj.

¶ Tempore expeditiõis debet militibus tradi panis bucella, vinum, acetum, ⁊ lardum, ⁊ carnes, duobus diebus bucella. tertia die detur panis integer, vno die vinũ, in alio die acetum, vno die lardum, alijs diebus carnes. l. j. C. de eroga. mili. annone.

Questio. xlij.

¶ Miles nõ potest petere a subditis, vt preparetur sibi prãdiũ, vel cena. l. ij. C. de erog. mili. anno. qd' no. cõtra stipendiarios.

Questio. xliij.

¶ Militibus singulis diebus est pparãda annona. l. fortissimũ. C. de ero. mili. anno. lib. xij. Et ibi dicit Bar. q speciale est in republica, vt salariati a republica si tẽpore debito nolint recipere pagam, elapso tempore nõ possint eam petere, quod tene menti.

Questio. xliiij.

¶ Milites non debent ire ad custodiã ciuitatis vel castri sine licentia principis. l. fi. C. de ero. mili. anno. Et post calen. Nouembris militibus debet dari vinum nouum, ⁊ non vetus. l. iubemus. C. de erogat. mili. annone. ⁊ miles tyro non debet preponi militi antiquiori. l. fina. C. de tyro. lib. xij.

Questio. xlv.

¶ Respublica vel princeps debet soluere canonem vestium militibus a calen. Septembris, vsq; ad calen. Aprilis. l. j. C. de mili. vesti. Et de vestibus vide. l. fortissimis. C. eo. titu.

Questio. xlvj.

¶ Tempore expeditionis prestet nullus cõmeatum militibus sine pena capitis. l. j. ⁊ ibi Bar. C. de salg. hospi. nõ prestan. ⁊ cõstim cingendus habetur pro cinto. l. pe. ff. de testa. mili.

Questio. xlvij.

¶ Milites militãtes in seruitiũ ecclesie Romane vel iperij possunt pacisci de se inuicem instituẽdo. Ang. in. l. ille autem in fi. ff. de heredi. insti. vide que scripsi in. l. licet. C. de pac.

Questio. xlviij.

¶ Ad ducem belli pertinet militibus cõmeatũ dare, equos militares extra prouinciam non permittere ducere, milites in castris retinere, vigilias circuire, frumentum parare, mensure fraudẽ coercere, querelas militũ audire, ⁊ valetudinarios inspicerẽ, ⁊ hec oia probantur in. l. officium. ff. de re mili.

Questio. xlix.

¶ Capite punit miles, qui preposito manus intulerit, vel qui spectantibus ceteris prior fugam arripuerit, vel cõmilitoneꝫ gladio vulnerauit, vel q non defendit prepositum suũ, cũ poterit. l. iij. §. fi. ⁊. l. omne delictum. ff. de re mili. Et varie puniũt milites, pro

ut varie

ut varie delinquunt.l.ij.⁊ per totum.ff.de re militari.

Questio.l.

¶ Militū defunctorum bona cōfiscātur.l.iij.C.de re mili.⁊ qualiter puniantur,vide.l.iij.⁊.l.qui commeatus.ff.de re mili.

Questio.lj.

¶ Duci belli capto ab hostibus dāda est venia,nisi per venie cōmissionem pacis ꝑturbatio timeat.lxxiiij.q.j.c.noli.in fi.vbi Archi.exponit maxime pro tātū,⁊ per illam expositionem Carolus fecit amputari caput Coradino.

Questio.lij.

¶ Miles non potest accusare,nisi suam vel suorum iniuriā prosequatur.l.non prohibetur.C.qui accu.non pos.

Questio.liij.

¶ In bonis militis decedentis sine descēdētibus succedit hodie pater ⁊ mater ⁊ etiā ex testamēto,vide Bart.in auc.ex causa.C.de liberis prete.⁊ in auc.defuncto.C.ad tertulia.

Questio.liiij.

¶ Infamis nō potest esse miles,amplius scinditur militia per infamiam.gl.in.l.ij.§.miles.ff.de his qui no.infa.vbi infamis non potest habere officium publicum,hoc verum in infamia,que non prouenit ex contractu,vide Bal.in.l.depositi.C.depo.

Questio.lv.

¶ Caporalis tenet̄ d eo,qd̄ facit tota sua societas,quā ipse ꝯducit.C.ad.l.iuli.de vi.l.qm̄ multa,⁊ facit extra de iniur.c.in nr̄a. Bal.i.l.j C.de seruis fugi.Ang.i auc.de here.⁊ falci.in ꝑemio. ⁊ ibi qs dicat̄ caporalis siue principalis in facto,siue in re,siue in faciēdo,siue in fieri faciēdo,vt.ff.de seruo corrup.l.in hoc,in verbo,priceps,⁊ ibi p eū.Ang.qd̄ caporales dicunt̄,qui caput siue principatū alicuius facti,siue rei retinēt,ꝓ quo vr̄ text.in.l.ij.§.si qs ꝯo homies.ff.vi bono.rapt.qd̄ facit ad multa,ita dicit Ang. vbi.s.ad.l.quoniā.C.ad.l.iuli.de vi.⁊ no.cōtra capitaneos ⁊ cōductores gentium armigerarum que derobāt ⁊c.ipsi tenentur.

FINIS

Bartholomei Cepolle Vero-nensis Juris vtriusqꝫ docto.⁊ aduocati concistorialis, Ad insignem equitem ⁊ clarissimum iuris consultum dominum Zachariaz Triuisanum virum patritium, de Imperatore Militum deligendo, Proemium feliciter Incipit.

Uit superiori tēpore inter armorū duces,Uir insignis magna ꝯtentio,quis eoꝝ pīceps exercitus Veneti digne constitueret̄. Electoqꝫ Imperatore,maior ēt,vt fert̄,exorta est. ¶ Nōnulli.n.digniores sese existimātes vix hoc pati potuisse apud homines credūtur. ¶ Alij vero sub eo duce militare vt pstantiores minime voluerūt.Qd̄ qdē Imperio Veneto nō mediocre detrimentū graueqꝫ animi molestiaz tulit. Ac senatus Venetus cū sapientissimo Frāci. Fuscari Duce suo hac in re ita ꝯstituit,atqꝫ decreuit,vt oēs loco suo ꝯtētos reddiderit. Que oia ⁊ audiuisse in eo senatu ⁊ vidisse te arbitror. Ego cum hec ēt intellexissē nōnunq̄ mecū cogitaui,qd sit iuris. ¶ Si qs stipēdio Venetoꝝ cōductus vt dignior ⁊ pstātior nullo pacto voluerit sub eo Imꝑatore militare,nū id ius ⁊ rō pateret̄.Uisis deinde Codicibus tā ciuilibus q̄ pōtificijs,cū hac iuris noua dubitatione ēt de impatore militū deligēdo cōscripsi. Et in primis vndiqꝫ argumētis in mediū deductis planius postea distinguendo,hec qd̄ iuris decisa est.Deinde nōnullas breues cōclusiones apte subieci,vt huiusce rei cognitionē oēs facillime intelligere ac ꝑcipere possint.Cūqꝫ hāc q̄stionis disputationē ꝓximis diebus describēdā,ac edēdā eē statuissem,tu mihi i mentē venisti,quo cū mea studia cōmunicare sanctius ac dignius visum fuerit. Presertī cū ea ita sane intelligas,vt nō modo legere,sꝫ ēt corrigere,⁊ emēdare mea ⁊ oiuz snīa possis,⁊ valeas.Ea nanqꝫ sapiētia ⁊ iurisċōsultoꝝ sciētia preditus iā magistratibus Veronēsis preture foriqꝫ Julij apud dominiū tuū inter senatores hac tua etate tantopere claruisti,vt merito te inter alios h s meis breuioribus lucubrationibus delegeri,qbus ꝯsiliū sniam ⁊ decretū senatus Veneti de suo impatore ꝯstituendo,eiqꝫ p alios militie principes ob sequendo de iure cōprobo atqꝫ sequor. ¶ Has itaqꝫ suscipias ⁊ legas obsecro. Nā si memoratu digna tuo perfecto iudicio vide hunt,alia quādoqꝫ tuo nomini digniora p me scripta cōperies.

SVMMARIVM

1 Imperatori eligendo que inesse,⁊ attendi debeant.
2 Senectus seu antiquitas in omnibus est veneranda.
3 Antiquior etate in dubio p̄ferri debet in publicis functionibus.
4 Antiquitas quinquaginta habet priuilegia,⁊ nu.seq.
Priuilegia antiquitatis seu senectutis que sint.
14 Senes presumuntur iuuenibus sapientiores.
15 Senes sunt iuuenibus grauiores.
16 Senes iuuenibus sunt astutiores.
17 Doctores antiqui meliores presumuntur nouis.
18 Senes in honorib⁹,⁊ dignitatib⁹ ꝯsequēdis iuuenib⁹ p̄ferunt̄.

Bartholomeus coleon⁹

B genere nobilis,reiqꝫ militaris scientia clarus sub inclyto merens Venetoꝝ dn̄io,generalem Gubernatorē totius exercitus creatū esse Gētilē leonissam egre molesteqꝫ tulit,ac ei subesse ꝯtinue recusauit.Senatus Venetus hanc rem admiratus,ꝙ quē exercitui suo prefecisset ei parere Bartholomeus abnegaret,illū ad obediētiā cōpellere nitebat̄. Bartholomeus inquātū de iure teneret̄ parere respōdebat. Dubitatū est i quo iure hec causa versaret̄. In qua nōnulla mihi ꝯsideranda in primis esse vident̄,qbus imperiū sibi deberi Bartholomeus cōprobare potuisset.Tū subnectēdū an ratione vniuscuiusqꝫ id iuste fecisse videat̄. 1 † Dicendū est igit̄ in imperatore deligēdo hec necessario esse inspiciēda psonā etatē,tēpus,nationē,nobilitatē, dignitatē,diuitias,rei militaris scientiā,virtutē,auctoritatē, summā deniqꝫ felicitatē qbus cū Bartholomeus se existimaret gentili anteire,graue sibi ac indignū visuz est obtēperare. Uñ sub eo militare nō voluit. ¶ Et lꝫ i p̄mis ꝯsiderāda sit psona Gētilis ⁊ Bartholomei,si hec impatoria dignitas eis d iure ꝯferri potuisset vt.l.honoribus.§.de hono.j.respon.ff.de mune.⁊ hono.⁊ no. glo.in rub.C.quemad.ciui.mu.indi.lib.x.Et sic tractandū prius esset de legitimatione psonarum,vt.l.si queramus.ff.de testa.⁊.l. quidaz referunt.ff.de iur.codicil.⁊ ibi p docto.⁊.l.nō ignorat.C. qui accusa.non pos.⁊.l.liber.C.de peti.heredi.⁊.l.si titio ⁊ si mihi.§.j.ff.de leg.ij.⁊.l.licet,⁊ ibi no.C.de procu.⁊ in.c.ex literis.j. extra de sponsali.⁊ in.c.j.extra de accusa.cum simi.tamē qr vterqꝫ ad id munus suscipiendum idoneus videbatur,solumqꝫ in dubium verteretur,qui esset eoꝝ dignior,⁊ prestantior,⁊ an ei Bartholomeus parere teneretur. Ideo personarum disputatione pretermissa pro Bartholomeo,ꝙ Gentili subesse non deberit,hec adduci posse videntur. ¶ Et primo respectu etatis,ꝙ ita iudicari debeat sic legibus ⁊ rationibus confirmari potest. 2 † Nam semper senectus siue antiquitas venerāda est,vt.l.semper, in prin.ff. de iur.immu.vbi tex.sic pulcherrime dicit,Semp in ciuitate nostra senectus venerabilis fuit. Namqꝫ maiores nostri pene eūdē honorem senibus,quem magistratibus tribuebant , ⁊ probat̄ in auc.de appella.⁊.l.que tempora.§.illud etiam.in prin.ibi , cū.n. vetustatis auctoritas,⁊ ibi glo.col.iiij.⁊ no.glo.in auc.de questore,super rub.col.vj.⁊.ij.q.vi.anteriorum.§.illud,in prin.⁊ in ca. quanto extra de transla.prela.⁊.xxv.q.j.ꝯtra statura , ⁊.ix.q.iij. cōquestus,ibi,nec antiquitas cui patres sanxere reuerentiam,⁊. lv.dist.c.j.priscis,in prin.⁊ Leuiti.xix.⁊ Lucanus in pen.eius li. etiam appellat senectam venerandam,dū dicit,vt ducis impleuit iussus venerāda vetustas. Lisandrū quoqꝫ Lacedemonium dicere aiunt.Lacedemoni esse honestissimum domicilium senectutis. Nusq̄ enim tantum etati tributū est.quin etiam memorie proditum est,vt scribitur in Catone maiore.Cum Athenis in ludis quidam in theatrum grandis natu venisset magno consessu locū ei nusq̄ datum a suis ciuibus.Cum autē ad legatos Lacedemonios accessisset consurrexisse omnes illi dicuntur , ⁊ senem sessum recepisse,quibus cum a cuncto consessu plausus esset multiplex datus memorie traditū est dixisse ex his quendā Atheniēses scire,que recta essent,sed facere nolle. 3 † Hinc est ꝙ antiqor etate i dubio preferri debet,vt probatur in.l.j.ibi hoc not.Barto.ff.de albo scribē.qui dicit,ꝙ si vniuersitas nō habet rectoreꝫ,ꝙ ille,q antiquior est,potest conuocare collegium , ħm Inno.in.c.j.extra de maio.obe.Et ideo dixit Ulpianus in.l.si.ff.de si.instru.Si inter plures heredes dubitat̄ apud quē stare debeant tabule testamenti,debent manere apud seniorē,⁊ idem not.glo.in.l.procura

tor.C.de eden.⁊ ibi p Bal.⁊ docto.facit.l.si q̃ sunt cautiones,⁊ qd ibi no.ff.fami.herc.⁊ qd dicã in.xxiiij.puilegio senectutis.Un̄
4 qr antiqoꝛ est dignioꝛ vr̄,⁊ hꝫ multa priuilegia. ¶† Primo eni antiqtati deferr̄ in ꝯsilijs querẽdis,⁊ in causis dubijs decidẽdis, ⁊ sic ad iuris diffinitionẽ,vt i.c.de qb⁹.xx.dist.ibi,Seniores prouincie ꝯgrega,⁊ eos interroga.facilius nanqꝫ inuenir̄,qd a pluribus seniorib⁹ q̃rir̄,p hoc ẽt.c.si qd vero.lxxxvj.dist.⁊ no.arch.xvj.q.ij.diffinimus. ¶Scdo,in veritatis pscrutatione.vt.d.c.si qd vero,ibi,sꝫ psentibus ecclesie tue senioribus. ¶Tertio,in consilijs sequẽdis,vt est tex.not.l.di.dño sancto.in fin.⁊ ibi glo.⁊ archi.in.c.hoc ipsum.in fi.xxxij.questio.ij. ¶Quarto,in libris corrigẽdis,vt in.c.vt veterꝫ,⁊ ibi glo.ix.dist.Et ideo sapiẽtes seniores appellanr̄,vt est tex.cũ glo.in ver.seniores.xx.dist.de quibus ibi,seniores puincie,⁊ vide tex.pulcherrimũ.lxxxij.dist porro.⁊ dicã in.xxvij.⁊ in.xxxij.priuilegio. ¶Quinto,in eleemosynis fa
5 ciẽdis,vt in.c.nõ satis.lxxxvj.dist. ¶† Sexto,in ꝯsuetudinibus sequẽdis,vt in.c.ridiculũ.xij.dist.Un̄ si allegarenr̄ due ꝯsuetudines ꝯrie,⁊ nesciret̄ que prioꝛ,⁊ q̃ posterioꝛ,illi adherẽdũ esset,q̃ probaret̄ antiquioꝛi tpe obseruata. ¶Septimo,in retinẽdo morẽ ciuitatis,vt.l.testamẽta oia.C.d testamẽtis,vbi dicit tex.mos nanqꝫ retinẽdus est fidelissime vetustatis,vt no.glo.in versi. antiquitas,in cap.quanto.extra de traslatio.platoꝝ. ¶Octauo,in oneris excusatione,vt in cap.quãuis,de snia excõmunicationis ⁊ in cap.si q testiũ,de testibus,⁊ vide in sequen. ¶Nono,in cessatione a laboribus ⁊ molestia,vt est tex.in auc.de q̃stoꝛe.§.si vo vite occasiõe.ver.lesos autẽ,ibi,aut canicie grauis,⁊ ibi glo.hoc not.colla.vj.⁊ gl.in Rubrica eiusdẽ titu.de q̃stoꝛe,facit qd dixi
6 in pcedenti,⁊ quod dicã in decimosexto priuilegio. ¶†Decimo senes inuiti testimoniũ dicere nõ cogunr̄,vt est tex.in.l.inuiti.j.ff.de restitutio.Et senes in hoc itelligunr̄ maiores.lxx.annis,vt.c.q etate.l.j.lib.x.⁊ in.l.iij.in prin.ff.de iur.imuni.ita dicit glo.i.d.l.inuiti.Et hoc est verꝫ de iure ciuili.Secus aũt d iure canonico,quo pp peccatũ senes ad testificãdũ cogi pñt,argumen.xj.q̃stio.iij.ꝯsquis,cap.j.extra de iudi.⁊ ita not.glo.⁊ docto.in.c.si qui testiũ,extra de testib⁹. ¶Undecimo,si testes examinãdi,sunt adeo senes,qd nõ possint ad psentiã iudicis accedere,ad ipsos recipiẽdos domũ mitti oportet,vt est tex.in.d.c.si q testiũ,extra de testi.⁊ ibi p gl.⁊ doct. ¶Decimo,si deferẽdũ est seni iuramẽtũ,ad domũ eius est mittẽdũ ⁊ sic in senibus locũ habet.l.ad egregias personas.ff.de iureiu.secũdũ glo.ibi q̃ alleg.in auc.de here. ⁊ fal.§.hinc nobis,in fi.colla. ¶Tertiodecimo,maiores.lxx.annis a tutelis,⁊ curis,⁊ muneribus vacant,vt.l.iij.in princi.ff.de iur.imu.⁊.l.vnica.C.q etate.lib.x.⁊ insti.de excu.tuto.§.itẽ maioꝛ.lxx.an
7 nis,⁊ not.glo.in.l.fi.C.q eta.se excu.lib.x. ¶†Quartodecimo,maiores.lv.annis inuiti ad munera psonalia vocari nõ posse,manifesti iuris est,vt est tex.i.d.l.fi.C.q eta.se excu.lib.x.⁊.l.ij.§.maiores,in principio.ff.de decurio.⁊.l.semp.§.j.ff.de iur.immu.⁊.l.si vltra,⁊ ibi glo.C.de decuri.lib.x. ¶Quintodecimo,seniorẽ mi noꝛi doloꝛe decedere.Cicero i libro de senectute testar̄ his vbis,Senes sic mihi mori videnr̄,vt cũ sua spõte nulla adhibita,⁊ cõsumptus ignis extinguir̄,⁊ quasi poma ex arboꝛibus,si cruda vellunr̄,si aũt matura ⁊ cocta decidunt,sic vitã adolescentibus vis aufert,senibus maturitas. ¶Decimosexto,in suspitionis remotione,vt in.c.fraternitatis.xxxiiij.dist.⁊ i.l.si vt certo.§.custodiã.ff.cõmodati,⁊.xvij.questio.ij.diffinimus,⁊ ibi hoc not. Arch.in versi.vetula. ¶Decimoseptimo,in testimonij puritate siue in testificatione.xxxv.questio.vj.c.j.ꝯsanguineos,⁊.c.notificamus,⁊ ideo testes seniores pferunr̄,vt est gl.j.in fin.i.l.cũ qd,⁊ ibi bar.
8 ⁊ docto.ff.si certũ pera. ¶†Decimooctauo,in instrumentoꝝ,clauiũ,⁊ annuloꝝ depositione,vt.d.l.fi.ff.de fide instrumẽto.⁊.l.cũ pater.§.pr̄ plurib⁹.ff.de leg.ij.⁊ supra dixi.facit qd dicã in.xxiiij.priuilegio. ¶Decimonono,in moꝝ instructione.xxij.quest.j.ois etas. ¶Uigesimo,in corrigẽdis minoꝛibus p qualitate delicti senioꝛibus est attributa potestas,vt est text.in.l.j.C.de emenda.propin.⁊ no.Bal.i.l.si filius.C.de par.potesta. ¶Uigesimoprimo,in pene relaxatiõe,vt in.c.tãta.lxxxvj.dist.⁊ ibi videar̄ arch.q ponit aliqua de pdictis,⁊ in.c.dño sancto.l.dist.⁊ p Alber.de rosa.in suo primo alphabeto,in versi.antiqtati,⁊ ad hoc videar̄.l.in metallũ.ff.de penis,⁊ in.l.ij.ibi.⁊ pñt in tẽpus.ff.de termi.moto.facit qd stati dicã. ¶Uigesimoscdo,in pene impositione,vt.xxvj.quest.vij.tpa,⁊ in.c.hoc scit. ¶Uigesimotertio,i excusatio
9 nis admissione.xviij.dist.placuit. ¶†Uigesimoquarto,in dispositionis approbatione,⁊ sic in maioꝛis pbationis fide,vt est tex.in.d.l.fi.ff.de fide instrumẽto.vbi dicit ꝙ tabule testamenti apud seniorẽ stare debent,vt.s.dixi.⁊ pbar̄ in.l.cũ pater.§.pater pluribus.ff.de leg.ij.vbi pr̄ filijs heredibus institutis moriẽs claues,

⁊ annulũ custodie cã maioꝛi natu filij tradidit,⁊ sic ibi pbar̄ ꝙ in dubio maioꝛi natu sunt tradende claues custodie tãquã fidei magis pbato,⁊ p hoc glo.in.c.licet ex quadã,in versi.graues psone,in fi.extra de testibus,q̃ dicit p dictã.l.fin.ꝙ in dubio magis credir̄ senioꝛi,⁊ ita tangit glo.j.in fi.⁊ ibi doct.in.l.cũ qd.ff.si certũ pera.⁊ dixi in.xvij.priuilegio. ¶Uigesimoquinto,pueribus senũ credẽdũ est,⁊ ex ipsis argumẽtũ sumere licet,vt pbatur in.l.si choꝛus.§.j.ff.de leg.iij.⁊ no.glo.ij.in fi.in.c.cũ in iuuẽtute,extra de presump.Et ideo dicit Bar.in.d.l.si choꝛus.§.j.ꝙ ad probationem cõmunis vsus loquẽdi sufficit dicere hoc dictũ a senibus esse,de quo tñ se remittit ad not.p eũ in.l.labeo.ff.de sup.legat.
10 ¶†Uigesimosexto,si plures in accusatione instituẽda cõcurrũt,senioꝛ in dubio est pferẽdus,vt est tex.in.l.si plures ibi etate.ff.de accusa.⁊.xxxv.q̃stio.j.c.j.ꝯsanguinei.ibi ab antiqoꝛibus. ¶Uigesimoseptimo in aptatione pbẽdaꝝ,qr antiqores canonici optare pñt,in ver.antiqores,⁊ not.Alberi.de rosato in.d.l.cũ qd,in vltima charta,circa principiũ,versi.denuo glo.colligit ibi argumẽta vtilia,tñ in.d.c.cũ i tua,erat hoc,ideo,qr ibi fuerat talis ꝯsuetudo in illa ecclesia. ¶Uigesimooctauo,in platoꝝ electiõe.nã in dubio senioꝛ est eligendus,vt est tex.lxj.distin.statuimus,⁊.lxxxiiij.dist.porro.⁊.lxxiij.dist.c.si ꝯsuluit.ibi maturiores etate,⁊ optime facit tex.in.c.dudũ ad audiẽtiã circa mediũ,ibi etate ⁊ tpe precedebant extra de electiõn.⁊.xxiij.dist.qñ epo,ibi etateqꝫ.Et ideo dicit glo.j.in fin.in.d.l.cũ qd.ff.si cer.pera.qd in dignitatibus seniores eligunr̄.Ex quo ibi dicit Albe.de rosa.ꝙ antiqui canonici,⁊ monachi eligi debẽt in abbates ⁊ platos potius ꝙ iuuenes,p hoc.l.atq originẽ.§.si preses,ibi scdm etates.ff.de mun.⁊ hono.⁊ quod not.Inn.in.c.j.in prin.extra de maio.⁊ obedi.q dicit ꝙ priores pferunr̄ in dignitatũ vacãtiũ platione,allegat.c.
11 episcopoꝝ.lxxij.dist. ¶†Uigesimonono in describẽdis noibus,vt.l.ij.§.q̃ oia.C.de vete.iur.enuclean.dũ dicit,Tãta autẽ nobis antiqtati habita est reuerẽtia,vt noia prudentũ taciturnitati tradere nullo pacto patiamur. ¶Trigesimo in subscriptiõibus,nã vbi est facienda subscriptio in aliqbus literis,vel ꝯsilijs p iuniorẽ,⁊ antiquũ,pus dꝫ se subscriber̄ senex,q̃ iuuenis,vt pater.xvij.distin.ꝯsilia.§.illud,cũ sequen.⁊ in.c.sequẽti quod incipit,ꝯsilia.⁊ not.glo.in.c.statuimus,extra de maioꝛita.⁊ obedi.⁊.lxj.distin.statuimus,⁊ not.Inno.in.d.c.statuimus,de maio.⁊ obedi.⁊ no.in.c.fi.de ꝯstitu.facit qd dicã.xxxij.priuilegio.cũ sequẽ. ¶Trigesimoprimo,in sedendo senioꝛ debet antecedere,vt est casus in.l.j.C.de prefec.sacri cubi.ibi,vt in sedib⁹.li.xij.⁊ in.l.decernimus,⁊ ibi glo.C.de sacr.eccle.⁊ not.Innocẽ.in dicto.c.j.in principio.
12 de maio.⁊ obed.⁊ ibi p docto. ¶†Trigesimoscdo,in respõdendo senioꝛ pferr̄ vt est glo.lx.dist.statuimus,⁊ pbar̄ in dicta.l.j.C.de prefec.sacri cubi.lib.xij.⁊ no.Inn.in dicto.c.j.de maio.⁊ obe.Sic apud dominiũ Uenetũ,vbi serenissimus princeps nõ adest,senioꝛ ex ꝯsiliarijs in sedendo respõdẽdoqꝫ alijs nõ immerito prefert,⁊ ad hoc vide,qd in sequẽti dicer̄. ¶Trigesimotertio,in loquẽdo.Un̄ in ecclesiastico legir̄,loquere maioꝛ natu te.n.decet primũ locũ,⁊ no.Bal.in.l.obseruare.§.añ vero,ad finẽ.ff.de offi.pcon.⁊ leg.⁊ in.c.j.circa principiũ,in tit.de controuer.inuesti.apud pares termi.p illũ tex.p qd dicit Ludo.põtanus in.lxxxj.singulari meo,qd incipit,Quis debeat primo loq.ꝙ in ꝯsilijs dãdis senioꝛ debet primo loq,licet apud dominos de Rota ꝙ primo iunioꝛ loquar̄ fm eũ.Sic ẽt obseruar̄ i nostro iuriscõsultoꝝ ordine Ueronẽsi,cũ de iuribus agir̄,vbi vero alia ptractanr̄,a senioribus inchoari solitũ est.Et in senatu Romano hoc in primis pclarũ fuit,vt quidẽ quisqꝫ etate antecederet,ita sentẽtie principatũ teneret fm Catonẽ maiorẽ,facit qd pxime dixi.⁊ in.xxj.priuilegio,⁊ qd dicã in.xxij.dignitatis priuilegio.⁊ in sequẽti dicer̄.Et ideo dixit Joan.de platea in.l.j.C.de ꝯsuli.lib.xij.in prin.sup ver.antiquus,ꝙ in vocibus antiqores pferunr̄.Quãdoqꝫ tamen pp facũdiã primo loquẽdi facultas iunioꝛi ꝯcedir̄.Legir̄ enĩ in Jugurthio Sillã malũ ⁊ legatos ad regẽ Bochũ missos fuisse.Sillã tñ cuius facũdie nõ etati in alio cõcessũ est verba apud re
13 gẽ fecisse. ¶†Trigesimoquarto,in inchoatione facienda,nam a senioribus tãquam a re vt vetustioꝛi semper est inchoandum,vt est tex.coniuncta glo.in versiculo,a vetustiore,in.§.singuloꝝ,institu.de rerũ diuisione,⁊ probatur in.l.prima.ff.de acquirend.re.domi.cum similibus,facit quod dicam in pcedenti,⁊ qd in sequẽti dicer̄. ¶Trigesimoquinto,in consensu hoc est in declarãdo cõsensum,vt cõtingit in electionibus,sentẽtia,deliberationibus,⁊ responsionibus.Js enim debet prius sententiam suã ⁊ cõsensum dicere,ac preferre,qui maioꝛ natu est,vt est casus in.d.l.j.C.de pfect.sacri.cubi.lib.xij.⁊ nota.p glo.in dicto.c.statuimus.lxj.dist.Un̄ si ex forma statuti agnati,vel cognati debẽt requiri,vt cõsentiant

tiant alienationi mulieris, vel minoris, primo debet antiquior po stulari, vt suũ ɔsensum adhibeat. Idẽ in electionibus, vt prius se nior rñdeat, loquatur, eligat, ꝛ sua suffragia pmittat. Et hoc idem vult ét Joan. de platea in. d. l. j. C. de ɔsuli. lib. xij. q dicit ꝙ anti quiores in electiõibus pferunt, facit qd̃ dixi in pcedẽti. Et idẽ in legationibus, vt antiquior pcedat in eundo, loquẽdo, stando, seden do, p dictã. l. j. ꝛ p dictã. l. decernimus, cũ ibi no. C. de sacrosanct. eccle. ꝛ p tex. cũ glo. in. d. c. statuimus. lxj. dist. Et ita apud Vene tos, q optimoꝝ morũ ɔsuetudinumqꝫ sanctissimaꝝ sacratissimuꝫ sunt domiciliũ seruari semp cõsueuit, ét si iunior doctoratus, vel
14 equestris ordinis gradu potiatur. Idemqꝫ dicẽdũ est in fi. ¶ † Tri gesimosexto, in sapientia, nã senes psumuntur magis sapientes q̃ iuuenes. Scribitur in Catone maiore, temeritas est florẽtis etatis, prudentia videlicet senectutis. Canicies. n. sapiẽtiã designat, vñ Anacletus Anacletis ait in puerbijs scribitur. Gloria senũ est ca nicies. Hec vero canicies sapientiaꝫ designat, de qua scriptũ est. Canicies hominũ prudẽtia est, vt habetur. lxxxiiij. distin. porro. Et ideo demõ dicitur futura prenoscere pp longũ tẽpus, quo vita pro tendit, ꝛ est sibi rex lõge maior experientia quã põt hominibus pp breuitatẽ vite puenire, vt est tex. xxvj. q. iiij. sciendũ, in prin. ꝛ no. glo. in ver. principẽ, in fi. xxxij. q. ij. pudor. facit quod dixi. s. in quatuor primis priuilegijs. ¶ Hinc versus hi scripti reperiũtur. Roma vetus veteres dũ te rexere qrites. ¶ Hieronymus ad ru sticũ monachũ scribens inqt, Roboã filius Salomonis ideo per didit regnũ qꝛ audire noluit psbyteros suos. i. senes ꝛ sapientes, vt est tex. xvi. q. j. ecclesia, ꝛ no. spe. i tit. de aduo. §. nũc tractamus x. habito igitur. Nec bonus imunis, nec sine pena malus, Prib⁹ extictis successit praua iuuẽtus, Quoꝝ ɔsilijs pcipitata ruis. Et in eo. Catone dr̃ externas ꝛ maximas respublicas ab adolescẽti bus labefactatas a senib⁹ sustẽtatas ꝛ restauratas fuisse. ¶ Tri gesimoseptimo i tẽperãtia, nã senes sunt magis tẽperati, q̃ iuue nes, vt dicit philosophus. ij. Ethic. ꝛ pbatur i. l. clarũ. ibi, vel iuue nili calore. C. de aucto. prestã. ꝛ in. l. fi. §. filij aũt fami. ibi, melius est. n. cobartare iuueniles calores. C. de bo. q li. facit qd̃ dictũ est
15 in pcedẽti. ¶ † Trigesimooctauo, senes sunt magis graues, iuue nes leuiores, vt pbatur i. c. quorũdã, in prin. xxxiiij. di. ꝛ in. l. fi. §. fi lij aũt, ibi, iuueniles calores. C. õ bo. q lib. ¶ Trigesimonono, ma ior castitas in sene psumitur q̃ in iuuene, vt in. c. cũ in iuuẽtute, ex tra de psum. ꝛ ibi glos. ij. ꝛ. xxxiiij. di. fraternitatis ibi etas istius. ¶ Quadragesimo, maior vigor deuotionis, ꝛ fidei in corpore se nescẽte, ꝛ maior feruor spiritus psumitur, q̃ i iuuene, vt pbatur in. c. j. extra de renun. facit ad hoc optimus tex. de peni. dist. j. c. scõa. vbi errauimus iuuenes emẽdemus senes. ¶ Quadragesimopri mo, presumitur p senili etate. arg. xxxiiij. dist. fraternitatis, ꝛ no. gl. ij. in. c. cũ in iuuentute. extra de psum. ¶ Quadragesimoscdõ, in malitia siue astutia, vt pbatur in. l. pcipiunt ediles, ibi, supplitiora esse. ff. de edi. edict. ꝛ ibi hoc not. Albe. de rosa. q dicit p illũ text.
16 ꝙ † senes psumuntur magis malitiosi q̃ iuuenes, ꝛ hoc ẽt dixi. pro pterea senex dr̃ inueteratus dierũ ꝛ maloꝝ, de quo est videndum p fratrẽ Egidiũ in fine, de regimine principũ. c. de moribus senuꝫ ac iuuenũ, ꝛ ego scripsi in. d. l. precipiunt ediles. ¶ Quadragesi motertio, in ɔstantia, qꝛ maior est ɔstantia in sene, q̃ in iuuene, vt l. ex libero. §. j. ff. de questi. fm̃ Alb. de rosa. si qui. ita not. in. d. l. cũ qd in vlti. char. circa prin. ff. si cer. pet. p hoc. xij. q. j. c. j. omnis etas, ꝛ quod not. glo. insti. de iusti. ꝛ iur. §. his igitur, in verbo, euer tit, ibi quartũ difficilius, ꝛ gl. i. c. ex studijs, extra de psũ. Hac rõ ne questionibus id est tortura incipiẽdũ est a iuniori tanq̃ a timi diori ꝛ minus ɔstãti vt not. Odofre. in suo tractatu de qstionib⁹, in. iij. qõ. facit. d. l. ex lib. §. j. ꝛ. l. j. in prin. ꝛ quod ibi no. Bart. ff.
17 de quest. ¶ † Quadragesimoquarto, in pstantia, qꝛ doctores an tiqui psumuntur meliores q̃ noui. vt dicit Albe. de rosa. Bart. ꝛ docto. in. d. l. cũ qd, p glo. ibi. ff. si cer. peta. facit glo. ꝛ qd̃ ibi not. in auc. de mona. §. fi. colla. j. ꝛ ideo dr̃ plus valet vmbra senis, q̃ ensis iuuenis, vt pbatur in. c. j. de renun, ꝛ not. Bal. in. l. senium, in prin. C. q testa. fac. nõ poss. ¶ Quadragesimoquito, in seruitiorũ exhibitiõe, vt est tex. in. c. statuimus, i fi. ꝛ ibi gl. fi. extra de maio. ꝛ obe. ꝛ. xciij. dist. a subdiacono. facit. c. j. in fi. in ti. hic finitur lex, in cipiunt ɔsuetudines regni. in vsi. feudo. ¶ Quadragesimosexto, in reuerẽtie exhibitione, vt dixi. s. in prin. p. l. semp. ff. de iur. imu. ꝛ. ij. q. vj. anterioꝝ. §. illud, ꝛ habetur Leui. c. xix. ad fi. vbi dicit co rã cano capite ɔsurge, ꝛ honora psonã senis, ꝛ habetur ẽt p tex. cõ iuncta glo. in. l. gñaliter. ff. de in ius vocan. cũ si. Et ideo seniores patres appellantur, vt est tex. in. l. ex diui. in versi. patrẽ, ꝛ ibi gl. C. locati. facit qd̃ dixi. s. in quarto priuilegio. ¶ Quadragesimose ptimo, in auctoritate, vñ scribitur p Tulliũ in lib. de senectute, ꝙ ex trema etas in hoc beatior fuit q̃ media ꝙ auctoritatis hꝫ plus, laboris minus. Apex. n. est senectutis auctoritas, vt ibidẽ dicit. ¶ Quadragesimooctauo, ɔsequẽdis priuilegijs, vt est text. in. l. pen. ante fi. ibi, vel in ɔsequẽdis cũctis ɔsulũ honoribus ꝛ priui legijs. C. de ɔsu. lib. xij. ꝛ in. l. atq originẽ. §. fi. ibi, sciẽdũ etates, ꝛ ibi qꝛ antiqs statuti sunt. ff. de mune. ꝛ hono. ¶ Quadragesimo nono, in plationis collatione. xx. q. j. iuuẽculas, ꝛ no. archi. xviij.
18 q. ij. diffinimus. ¶ † Quinquagesimo, in ɔsequẽdis honoribus, ꝛ dignitatibus, ꝛ sic in hoc vt ad aliquẽ dignitatis gradũ prius ad mittatur, senior est pferẽdus, vt est tex. in. l. fi. pclarã, añ finẽ, ibi pol licet senectus. C. de primicer. lib. xij. ꝛ in. d. l. pen. C. de ɔsulibus, eo. lib. vbi dr̃ ꝙ in adorãda principis purpura, vel in ɔsequẽdis cũctis ɔsulũ honoribus, ꝛ antiquiori tpe puectionis ordinũ sibi met nouerint iudicãdi, ꝛ est glo. in. l. cũ qd. in. j. glo. in fi. ꝛ ibi per doct. ff. si cer. peta. ꝛ ideo legati seniores mittẽdi sunt iuxta illud Sallustij dictũ in Jugurthino. Legantur in Africa maiores natu hoĩes nobiles amplius honoribus vsi. ad quod videatur qd̃ dixi in. xxxvj. nobilitatis, ꝛ in. xxx. dignitatis puilegio. propterea Li curgus in. xij. ꝛ vl. l. quã Lacedemonibus tradidit maximũ ho norẽ nõ diuitũ nec potẽtiũ, sed p gradu etatis senẽ esse voluit. Et ideo scribit Justinus lib. xj. cũ Alexãder ad periculosum belluꝫ exercitũ suuꝫ eligeret nõ iuuenes, ꝛ robustos, nec primo flore eta tis, sꝫ veteranos, q cũ patre militauerat elegit, vt nõ tã milites q̃ militie electos putari posset magistros. Ordines quoqꝫ vt idem
19 ait nõ nisi sexagenarios nemo duxit. Vñ dr̃ Topicoꝝ. iij. † Ne mo. n. duces eligat iuuenes, ꝙ nõ ɔstet eẽ sapiẽtes. Scribit etiaꝫ Bal in. l. cũ antiqoribus, in pe. col. C. de iur. delibe. qui expedit regi a seniori. vt. ff. de leg. ij. ꝛ cũ pater pluribus. ff. de leg. ij. subij ciens. Ve regno cuius rex puer erit, ꝛ hoc etiam not. Sali. in. l. per hanc, in prin. in. j. not. C. de tempo. ap. ¶ Dicit etiã philoso phus Politicorum. vij. iuniores subijci, seniores auteꝫ principa ri oportere. Ex predictis ergo videtur, ꝙ propter etatem Barth. colleonus senior in Imperatorẽ potius erat eligẽdus, atqꝫ ideo nõ teneri, nec cogi potuerit iuniori exercitus Imperatori subesse.

SVMMARIVM

1 Duces hi sunt pferẽdi q in laborib⁹ assiduis diutius sunt versati.
2 Receptus prius in collegio alios precedere debet.
3 Discipulus esse debet prius qui doctoratum desiderat.
4 Gradus in honoribus gerendis seruandus.
5 Imperator multarum rerum peritiam habere debet.
6 Armigerum prius fuisse oportet eum qui imperator efficitur.
7 Sacerdotes qui sacris administrationibus sint idonei.
8 Militibus preesse non debet qui miles non est.

Quod autem dictum est seniorem in dubio eẽ preponẽdũ, intelligo nõ solũ eta te, sed etiã tempore, ꝛ si actu militari. † Nã qui lõgio
1 ri tempore laboribus assiduis stipẽdia meruit, in dubio est prepo nendus, vt pbatur in. l. prouidendum, in prin. ibi, aut meritum no bilissimos fecerit, aut vetustas. C. de postu. ꝛ i. l. j. ꝛ. ij. de pfec. pre to. ꝛ in. l. vnica. C. de comit. ꝛ archia. sacr. pala. ꝛ in. l. vnicuiqꝫ, in prin. ꝛ maxime ibi, vt memini penitus. C. de pxi. sacr. scrine. ꝛ in. l. fi. ibi, illud pcipue. C. de primice. eo. li. ꝛ in. l. vnica. C. de athle. lib. x. facit Insti. i proe. in. §. cũqꝫ hoc deo, in ver. antecessoribus, cũ gl. ꝛ glo. in versi. antiqores, in. c. cũ in tua, de ɔsuetu. libr. vj. ꝛ probatur aperte in. c. dudum ad audientiam, circa medium ibi, ꝛ tempore precedebant extra de ele. ꝛ ibi glo. in ver. tempore, ꝛ p hoc vide And. de barulo. i. l. pen. agẽtes, in fine. C. de agẽ. in re. lib. xij. ꝛ in. l. ex argẽtibus. C. de prin. agẽ. in re. codẽ lib. Idẽ pro batur in auc. de ludi. §. j. versi. qꝛ vero cõpetens est ibi, aut plurimi tpis exercitio. coll. vj. ꝛ faciunt ea q dicã de virtute rei militaris.
2 † vñ q prius est receptus i collegio, ille dꝫ pcedere, vt est tex. xvij. dist. ɔcilia. in fi. ꝛ als. c. fi. episcopos, ꝛ hr̃ in. c. statuimus, de maio. ꝛ obe. ꝛ in. c. j. eo. titu. ꝛ in. l. j. ꝛ ibi not. Bar. ff. de albo scriben. ꝛ not. in. l. j. C. de ɔsuli. lib. xij. ꝛ ibi videatur Joã. de platea. ꝛ dixi. s. in prin. Sic ẽt ille q est por in ordine, erit por in electiõe, vt. lxxv. dist. c. vlti. ordinationes, in fi. ꝛ ibi oĩno videatur archi. ꝛ not. glo. lxiij. dist. metropolitana, ꝛ ibi arch. Et ad pdicta videatur tex. in. c. cũ in magistrũ, extra de electi. q sic dicit, In magistrũ assumi non debet, qui formã discipuli nõ assumpsit, cum sit perficiendus qui subesse nouit, vt est tex. lxj. distinctio. miserum, vbi papa Inno. di cit miserum est enim fieri magistrũ qui nũq̃ fuit discipulus, eũqꝫ summũ sacerdotem fieri, qui nulli vnq̃ obsecutus fuerit. Ad idẽ
3 est tex. lix. distin. ordinatos, vbi sic dicitur, † debet enim esse disci

pulus qsq3 doctor esse desiderat, vt possit docere, quod didicit, q minime literis operã dedit, pceptor literaꝝ esse nõ põt. Sic ẽt est dicendũ in armata militia, sicut ibi dr̃ in celesti. Nã cõmuniter, ꝛ vulgo dr̃, qs nõ põt esse bonus miles, nisi primo fuerit bonus armiger, vel miles gregarius, vt probaẽ. lxj. dist. miramur. ibi, quorũ ois etas a puerilibus exordijs, ꝛ pbanẽ in. l. ij. C. de here. ibi. Et ministros creare, ꝛ ibi Albe. d rosate, q ita dicit p illũ text. ꝙ qs debet eẽ prius discipulus, q̃ magister, ꝛ est tex. in. c. offi. extra de elec. ꝛ in. d. c. cũ in magistruz eo. ti. lxx. distin. ordinatos, ꝛ. lxj. miseꝝ, ꝛ. xvj. q. j. si clericatus, ꝛ probaẽ in. l. honor. §. gerendorũ. ff. de mune. ꝛ hono. vbi dr̃, ꝙ nemo maiorẽ magistratũ, nisi prius minorẽ susceperit, gerere põt. ꝛ est tex. in. l. maioribus. C. quẽad. ciui. mu. indi. lib. x. ꝛ ibi glo. ꝛ nota. Andre. de barulo q dicit ibi,
4 † ꝙ in gerẽdis honoribus seruãdus est gradus, vt nõ ante qs gerat maiores q̃ gesserit minores, vbi vide. facit tex. cũ glo. fi. in. l. j. ad fi. ff. de offi. questo. vñ scribit Ang. nemo. n. fit repente summus, a minimis qsque inchoat, vt ad magna perueniat, vt est text. de pen. dist. ij. §. hec q de charitate, in prin. ꝛ in. §. ex 9rio. in prin. ꝛ beatus Gregorius scribit dicens, Si Agrio episcopo ordinate ad ordines ascendẽdũ est. Nã casum appetit, q ad summi loci fastigia postpositis gradibus p ampla querit ascensum. Scimus aũt, ꝙ edificati parietes nõ prius tignoꝝ põdus accipiant, nisi a nouitatis sue humore siccenẽ, ne si ante põdera q̃ solidenẽ, accipiãt, cũctã simul fabricã ad terrã deponãt, vt hec habenẽ. xlviij. distin. in cap. fina. sicut Neophitus, in pricipio. Et ideo dixit philosophus Politicoꝝ septimo. futuꝝ pricipẽ bene subditũ fuisse primo annuit oportere. Hinc dicit Iustinus libro duodecimo. ꝙ a paruula etate laboribus periculisq3 indurati inuicti exercitus
5 fuere. † Multa itaque doctus esse d3 Imperator hostes ferire, presidia agitare nihil metuere nisi turpẽ famã, hyemez ꝛ estatem iuxta pati. humi requiescer̃. eodẽ tpe inopiã ꝛ laborẽ tolerare, vt in oratione Marij ad populũ scribiẽ p Sallustiũ in Iugurthino vbi Marius ẽt se lõge quouis nobili dignîorẽ imperio 9tẽdens sic perorauit. Bellũ me gerere cũ Iugurtha iussisti, quã rẽ nobilitas egerrime tulit. Queso reputate cũ animis vestris an id mutari melius sit. Si quẽ ex illo globo nobilitatis ad hoc aut ad aliud tale negotiũ mittatis hoiez veteris psapie, ac multaꝝ imaginũ, ꝛ nullius stipẽdij. s. vt i tãta re ignarus oiuz trepidet sustineat sub mittat aliquẽ ex populo munitorẽ officij sui. Itaq3 plerunq3 euenit, vt quẽ imperare iussistis, is sibi imperatorẽ aliũ querat. Atq3 ego scio Quirites q postq̃ 9sules facti sunt acta Grecoꝝ maiorũ ꝛ militaria pcepta legere cupiant vt pposteri hoies. Nã gere
6 re cõsulatũ q̃ fieri tpe posterius re atq3 vsu prius est. † Oportet ideo anteq̃ qs efficiaẽ impator, ꝙ primo fuerit armiger, deinde miles gregarius, postea dux. ꝛ sic ordinate ascendẽdũ est, nõ aũt debet eligi ille, q nõ puenit ad illos gradus sicuti est an armiger, vel miles vt est tex. lix. distin. ordinatos, ibi, q p singula stipendia creuerit ad meritũ stipendij nõ potest ordine puenire. Ad idẽ ẽt est tex. pulcherrimus i. c. indecorũ, extra de eta. ꝛ qualita. q̃ sic dicit indecoꝝ est, vt hi debeant ecclesias regere, q nõ nouerint gubernare seipsos, ꝛ ẽt tex. in auc. de sanctis. epi. in prin. ij. col. ibi q eni alios coll. ix. ꝛ ibi glo. q̃ dicit ꝙ ridiculũ est eos velle docere, q nõdũ dedicerant, vt ait Tullius, ꝛ allegat ẽt alia iura. Ad qd vide tex. lix. dist. si officia. circa mediũ, ꝛ ibi est glo. pe. in versi. stipẽdia. ꝛ. lxj. distin. in sacerdotibus, ibi, discere q debet anteq̃ doceat. ad hoc ẽt videaẽ pulcherrimus tex. in. c. gñales, ꝛ in. d. c. mi
7 ramur. lxj. dist. q sic ait. † Merito patrũ beatoꝝ venerabiles sanctiones cum de sacerdotum electione loquerentur, eos demũ sacris administrationibus 9sueuerunt esse idoneos, quoꝝ ois etas a puerilib9 exordijs vsq3 ad pfectiores annos p discipline ecclesiastice stipẽdia incurrissent, vt vnicuiq3 testimoniũ prior vita preberet. Nã põt de eius pfectiõe dubitari, cui p laboribus multis p castis moribus, p actibus strenuis celsioris loci pmiũ debeẽ, ꝛ glo. in. d. c. miramur, in vbo, preposteris dicit qd potius eligaẽ ille, q militauit i ecclesia p illũ tex. ꝛ p. c. qd pderit. eo. ti. graue etenim est inexptis hoium obsequijs sociari vt. xix. q. iij. monasteriũ, ꝛ d. c. miramur. ꝛ no. Goffre. in summa. in titu. de tẽpo. ordi. ver. se
8 quiẽ nõ Neophitus. † Vñ a maiori arguẽdo q miles nõ ẽ, militibus pẽsse nõ põt, ꝛ not. Ange. in. l. qd constitutũ. ff. de testa. mili. pro quo est tex. in. d. l. ij. C. de hereti. ꝛ sic imperator esse non potest. Ex his videtur concludendum, quod non debeat assumi pro imperatore, nisi qui sit miles, ꝛ diu assidueq3 militauerit. Et preponendus sit, qui longiora stipendia meruerit.

SVMMARIVM

1 Natio quatuor modis considerari potest.
2 Prestantior quis presumitur ratione generis.
3 Melior ꝛ prestantior presumitur quis esse ratione patrie.
4 Natus in loco, vbi natus est Xps, an gaudeat certis priuilegijs.
5 Vrbani potius q̃ forenses sunt eligendi in pretores.
6 Syndicus nõ nisi de vniuersitate existens eligi debet.
7 Dignitas ecclesie est, ꝙ prelatus eligatur de gremio ipsius.

PRopter nationez quoq3 Bartholomeus dicit ꝙ non teneẽ impatori parere. Et p intelligẽtia huius est sciẽdũ, ꝙ natio põt qua
1 tuor modis 9siderati. † Primo rõne parentũ. Scdo rõne generis. Tertio rõne patrie. Quarto rõne puincie, vt ex his q̃ prime dicenẽ pcipi poterit. Nã dicit primo Bartholomeus, ꝙ respectu nationis parẽtũ est dignior ꝛ pstãtior, qr parẽtes sui fuerunt boni ꝛ sapiẽtes, psertim in re militari, vñ ex hoc ipse psumiẽ esse bonus ꝛ sapiẽs, vt est tex. fm vnã lecturã in. l. quod si nolit. §. qui mancipia. ff. de edi. edic. vt ibi dixi de hac materia. Et ideo gl. dicit ibi, Sepe solet filius similis eẽ patri. ꝛ idẽ no. glo. in ver. mentiuntur. vj. q. j. quisquis, ꝛ glo. de conse. distin. v. c. fina. saluator. in fi. glo. sequen. fin. q̃ est vlti. glo. decreti. ꝛ ibi tex. not. dicit quod nõ põt filius a se facere quicq̃, nisi qd viderit patrẽ facientẽ. Vñ dr̃, nõ põt arbor mala fructũ bonũ facere, vt p glo. in. d. §. q mancipia. ꝛ est tex. i auc. de referẽda, in fi. colla. ij. ꝛ pbaẽ in. l. quisqs. C. ad le. iul. maiesta. ꝛ. vj q. j. qsquis, ꝛ glo. facit ẽt ad pdicta. c. si gẽs. lvj. distin. ꝛ. c. j. §. si miles aduersus ibi, nisi pbatio possit, in titu. de pace tenen. ꝛ quod ibi not. p Iaco. de aluarotis de Pa
2 dua. in vsi. feu. † Respectu generis dicit seipsum presumi prestantiorẽ eẽ p dictã. l. quod si nolit. §. q mãcipia. fm aliũ intellectũ glo. j. ibi in fi. Nã dicit ibi tex. psumptũ etenĩ est quosdam seruos bonos eẽ, qr nationis sunt nõ infamate, quosdã malos eẽ qr ea natione sunt, que magis infamis est, ad quod vide Bald. in. l. j. in fi. C. locati, ꝛ qd idem not. in. l. si quos in fi. C. de cap. Vbi dicit p dictũ. §. q mancipia, ꝙ natus ex mala pgenie, est suspectus ꝙ sit malus, ꝛ idẽ ibi hoc not. Ang. p hoc facit tex. optime. xxiij. dist. qñ eps, in verbo, genus, ꝛ de hoc est glo. ordinaria in. l. cũ vnus, in prin. versi. domũ. ff. de alimẽ. ꝛ ciba. lega. Et ideo dicit Albe. de rosate. in. l. ij. §. q oia, vbo antiq̃ stirpe. C. de vete. iur. enuclea. p illũ tex. qd ex eo ꝙ qs ab antiqua stirpe pcedit, psumiẽ de eo. ꝛ si qs habuit pdecessores pitos alicuius artis ꝛ ipse eadẽ arte vtatur, psumptio est, ꝙ sit pitus in ea hñ p hoc. C. de aduo. diuer. iudi. l. nemini. §. filios, ꝛ. C. de aduoca. diuer. iudicũ. l. iubemus. §. filios, ꝛ ibi glo. Vñ ad pbationẽ bone fame 9tinue fit cap. ꝙ natus est de bonis parẽtibus. per. d. l. qd si nolit. § q mãcipia. ff de
3 edi. edict. ¶ † Rõne ẽt patrie qs psumiẽ esse melior, ꝛ pstãtior. vt est casus in. d. §. q mãcipia. fm vnũ intellectũ, quẽ dat glo. in ver. ex patrib9, in auc. de referẽdarijs, in fin. colla. ij. Et p hoc. xxiij. dist. qñ eps, in versi. patriã. ꝛ. c. si gens. lvj. dist. c. ꝛ scribiẽ p Vegetiũ primo lib. de re militari. vbi ponit ex qbus regionibus Tyrones sint eligẽdi, ꝛ vtrũ ex agris, an ex vrbib9 potius sint eligendi. Et ego de hoc dixi i libello meo de vita ꝛ mõ viuẽdi in studio, ad qd facit optime glo. xxxij. q. v. tolerabilius, versi. lupanaria, q dicit ꝙ ex loco qñq3 psumiẽ 9 aliquẽ, qñq3 p aliquo. Et p hoc videaẽ tex. in. l. iij. C. de natura. libe. Ita indignũ est. n. vt q sacratissime Rome vrbe gloria, ꝛ qd no. do. Bartholomeus de sali. qui dixit p illũ tex. quẽ esse ortũ in bona ꝛ nobili ciuitate redũdat ad eius gloriã. Hac rõne cũ de summi viri laudib9 agiẽ, solet in primis sepenumero de eius pria si nobilis ꝛ pclara fuerit collaudari. Et ideo dixit Bar. p illũ tex. i. l. vnica. C. de alex. j. lib. x. ꝙ melius ẽ eẽ mediocrẽ ciuẽ vnius nobilis, ꝛ honorabilis ciuitatis, q̃ eẽ maiorẽ vnius modice ciuitatis. Et sic facit p popularibus nobilis ciuitatis Perusie, vt qlibet magis debeat honorari, q̃ qdã nobilis alicuius parui loci. Lz in 9rũ videaẽ facere glo. in. l. vni
4 ca. C. de colla. palesti. lib. xj. q̃ vult p illũ tex. † qd natus in ciuitate, i q̃ natus est Christus, nõ debet p hoc aliquod priuilegiũ hẽre, ꝛ ibi Bar. hoc ẽt not. ꝛ Ludo. de roma. in suo singulari qd icipit natus i ciuitate vbi Christus. S3 ibi est ideo, qr dicta ciuitas pp natiuitatẽ Christi nõ dr̃ esse nobilior, ergo in ea natus nõ d3 hẽre priuilegiũ aliquod. Dicit tñ Inno. in. c. qd sup, extra de voto, ꝙ terra sancta fuit 9secrata natiuitate iudicãdũ est p dictũ. §. q mãcipia, in vbo, natione, in. d. l. quod si nolit. ff. de edil. edic. ꝛ p tex. cũ gl. xcviij. dist. affros, que dicit per illum tex. ꝛ per. d. §. qui mãcipia. ꝙ ratione prouincie presumitur contra aliquem, allegat ẽt. c. quando. xxiij. distin. Et ꝙ dixi de patria, vel prouincia intelligo non solum bonitatis, ꝛ prestantie, sed etiam si essent equales, quia tunc debet eligi potius ille qui est de patria, vel prouincia principio

n.º 4 fa considerat a co y comuni
car pra deure fijsbo

principis, q̄ alius, q eēt aliene patrie, vel puīcie. vt pbaṫ in. l. ij.
5 .ff. de offi. pret. † que dicit qđ potius debēt eligi pretores q habēt larem in vrbe q̄ illi q sunt de prouincijs. vt est tex. xxiij. dist. in nomine dñi. in prin. ij. col. ibi eligant autē. ⁊ ibi hoc no. glo. in verb. idoneus. ⁊ pbatur in. l. in ecclesijs. de sacrosanc. eccle. que vult ꝙ ad ecclesias eligant potius illi, q sunt ex vico, in quo sunt possessiones beneficij, q̄ alij. ⁊ sic dicit ibi Bal. p illū tex. ꝙ si in ecclesia reperiunt idonei ad pmouēdū, illi debēt pmoueri, ⁊ nō aliunde, ⁊ ibi p doct. Et idē dicit ipse Bal. ⁊ Alber. de rosa. in. l. diuus. ff. đ tuto. ⁊ curato. datis ab his. ⁊ idē no. gl. ⁊ doct. in. l. plane. ff. ꝙ cuiusq; vniuers. no. ⁊ idē ꝫ gl q̄ hoc plene examinat in. c. cū inter canonicos. in ver. ad ecclesiā alienā. extra de elec. quā omnino vide. ⁊ ibi p doc. ⁊ gl. in. c. cū nobis oliꝫ. in ver. emissaꝫ. eo. tit. ⁊ gl. in. c. cū dilectus. in vers. ꝯstitutū. extra de ꝯsuetu. ⁊ idē dicit etiam ipse
6 Alberi. de rosa. in. d. l. ij. C. de offic. preto. qui vult ꝙ † Syndicus sit eligēdus de vniuersitate si ibi reperiat idoneus. ⁊ ita vr̄ innuere gl. vlti. in prin. in. d. l. plane. ff. qđ cuiusq; vniuer. no. ⁊ Spe. in ti. de syndico. in vltima col §. dꝫ autē. lꝫ p̄riū postea videat sentire p alia iura. ad qđ vide. l. j. §. si qñ. ff. de magistra. conue. ⁊ pro hoc tex. in. l. ij. §. cētū. ibi nostris ciuibus. C. de anno. ciui. lib. xj. ⁊ ibi Bar. q dicit p illū tex. ꝙ officialis positus ad faciendas eleemosynas nō dꝫ eas facere forēsibus, sed ciuibus pauperibus. Et sō q̄diu est aliqs inter canonicos episcopatus non dꝫ eligi alius
7 extraneus in epm. Vñ dr̄ in. c. abbate. in fi. extra de verb. sig. † ꝙ dignitas ecclesie est qđ de eius gremio prelatus eligat. Dixit etiā Bald. ad idē in. l. si qs argētū. §. similiꝫ mō. C. de dona. ꝙ si qs hꝫ ptātē ponēdi abbatē in monasterio, si in suo gremio hꝫ monachos sufficiētes, dꝫ de illo ponere. alias ponēdus ē đ gremio alieno. allegat dictū. c. abbate. de verb. sig. ⁊ in. c. inter canonicos. extra de elec. Predicta vero pcedunt, nisi aliter eēt de ꝯsuetudine, vel ex forma statutoꝝ, vt est tex. l. honor. §. de honoribus. ibi item lex. ⁊ ibi gl. ff. de mune. ⁊ hono. ⁊ no. glo. in rub. C. quēadmo. ciui. mun. indi. lib. x. sicut est in ciuitate Venetiarū vbi de ꝯsuetudine Veneti exercitus impatores nūq̄ eligi ꝯsueuerunt. Ex his itaq; vr̄, ꝙ rōne nationis Bartho. coleo. sit melior, prestantior, ⁊ magis idoneus imperatore. Atq; ideo ei subesse minime teneatur.

SVMMARIVM

1 Nobilitas vera in quo consistere dicatur.
2 Nobilitas ē possessio antiqua eris, ⁊ diuitiaꝝ cū bonis morib⁹.
3 Nobilis dicitur quicunq; preditus virtute ſm Dantem poetaꝫ.
4 Nobilis est cui virtus, ⁊ diuitie progenitorum assistunt.
5 Nobilitas vera nihil a virtute differens est.
6 Nobiles sunt, qui a principe feuda nobilia tenent.
7 Nobilis potest quis dici ſm consuetudines, ⁊ statuta locorum.
8 Honor diuersimode dicitur pro locorum diuersitate.
9 Consuetudo loci debet attendi in discernenda dignitate seculari.
10 Nobiles sunt, qui parentes claros, bonos, ⁊ iustos habuerunt.
11 Generosus quis sit, ſm Aristotelem.
12 Nobiles dicuntur, qui reipublice muneribus funguntur.
13 Nobiles an possint esse mercatores.
14 Mercatura que laudanda est, ⁊ que vituperanda.
15 Nobiles sunt, qui ex antiqua stirpe orti sunt, quorū maiores functi sunt officijs publicis.
16 Nobilitas est quedam dignitas a parentibus deriuata, ⁊ a potētiori nominata.
17 Nobiles hij sunt, qui imperio ⁊ dominatione potiuntur.
18 Comites quos legitimare possint.
19 Beneficium principis latissimam recipit interpretationem.
20 Nobilis iudicatur qs ex antiquitate generis.
21 Nobilitas ex omni parte perfecta que dicatur.
22 Feudum antiquum nobilitatem sapit, sed non nouum.
23 Nobilitas in electione officialis debet attendi.
24 Nobiliores in dubio ad munera publica sunt preferendi.
25 Nobilis presumitur donare facilius q̄ ignobilis.
26 Nobilitatis priuilegia multa. ⁊ nu. seq.
27 Nobilis aliter punitur q̄ ignobilis.
28 Mulier nobilis non damnatur in metallum.
29 Nobilis plura tenere potest beneficia.
30 Nobiles non patiuntur nomina sua in instrumentis adscribi.
31 Tutor nobilis presumitur bona pupilli sui sine fraude emisse.
32 Nobili facilius creditur q̄ ceteris.
33 Nobilis non cogitur solus viuere.
34 Nobilis nō tenet pedes incedere, sed eques hꝫ sue psone ꝯdōnē.
35 Nobilis mitius tractatur, q̄ ignobilis.
36 Nobili ad paupertatem redacto datur gratis soldata.
37 Nobilis minor pcuratorē ꝯstituere pōt ad curatorē sibi petēdū.
38 Renuntiatio facta inter virum ⁊ vxorem non reprobatur.
39 Nobiles an a muneribus sint immunes.
40 Nobiles stant ad latus principium.
41 Comites veniunt nobilium appellatione.
42 Locus dignior nobilibus debetur.
43 Nobilitas pdest in omnibus casibus, i quib⁹ nocet ignobilitas.

Obilitatis Etiā cā vr̄ ꝙ Bartho. coleo. nō teneat, nec debeat sub exercitus imperatore minus nobili militare, cū ex antiq Colionū familia Bergami natus sit. † Et in primis
1 circa hoc est vidēdū, in quo ꝯsistat nobilitas. de quo varie fuerāt opin. vt hr̄ p Dātē aligeriū in quadā sua cātilena vulgari, que incipit. Le dolce rime de amore. vt refert Bar. in. l. j. C. de dignita. lib. xij. in repetione sua. ⁊ p eūdē Dātē in comedia paradis. c. xvj. qđ incipit. O pocha nostra nobilita di sangue. Et p cecbū đ asculo in opere suo. c. xij. de nobilitate. ⁊ p iuuenalē in. viij. satira que incipit. Stēmata qd faciunt. Et p Boetiū in suo. iij. lib. capit. qđ incipit, gloria q̄ fallax. ⁊. c. seq. qđ incipit. Oē hominū genus. ⁊ p Bar. plenissime in. d. l. j. C. de dignita. lib. xij. ⁊ p Albe. de ros. in. l. imperatores. ff. de decurio. ⁊ p Bal. in. iij. C. de cōmer. ⁊ merca. ⁊ p Bartho. de sali. in. l. si furiosi. C. de nuptijs. ⁊ p Jac. de alua. de Padua. in. c. j. in ti. qs dicat dux marchio. ⁊ in. c. j. §. si miles aduersus. in tit. de pace tenen. in vsi. feu. ⁊ p Jo. an. in. c. venerabilis. extra de preb. in nouel. ⁊ ibi p doc. ⁊ p dñm Jac. de ꝫoc. de ferraria in. c. p venerabilē. in. §. sūe. ver. ij. videbat. in. iij. q. extra q filij sint legiti. ⁊ aliqd p Ange. in auc. de defenso. ciui. in pn. colla. ij. in. l. si qs vxori. §. cū titio. ff. de furt ⁊ p Paul. de ca. in. l. ex facto. §. si qs rogatus. j. ff. ad trebel. ⁊ p Jo. bridā. x. Ethico. ⁊ p aliū nō parue auctoritatis virū in quodā suo libello in quo publi. Cornelius Scipio ⁊ Gaius flaminius pro habēdo Lucretia de nobilitate ꝯtendunt. ⁊ p Pogiū virū doctissimū in libello suo de nobilitate. vbi plenissime hoc examinat ⁊ ex dictis oīum colli-
2 gunt infrascripte opi. † Quidā enim antiqui dixerunt, qđ nobilitas ē antiqua eris, ⁊ diuitiaꝝ possessio cū pulchris moribus, ⁊ regiminibus. Hi in diuitiarū affluētia nobilitatē eē arbitrant. Cōtra quos legit in Horatio, lꝫ superbus ambules pecunia fortuna nō mutat genus. Et vide Ang. in. l. j. si qs vxori. §. cū titio. in fi. ff. de fur. Ad hoc adde q̄ dicā de diuitijs in nona rōne. ⁊ primo ⁊ scdo priuilegio. ¶ Alij dixerunt, ꝙ antiq mores faciunt quem nobilē. ⁊ isti de diuitijs nō curant p hoc optime tex. xl. distin. nos qui. ¶ Tertia opinio est, ꝙ ille sit nobilis, q descēdit ex patre, vel auo clarissimo, ⁊ sapientissimo ⁊ de hac tertia no. Bal. in. l. iij. C. de cōmer. ⁊ mer. q dicit, ꝙ ita vulgus accipit. ⁊ de hac vr̄ tex. in. d. l. iij. ibi nobiliores natali. ⁊ in. l. honor. §. de honoribus. ibi origo nataliū. ff. de mune. ⁊ ho. ⁊ in. l. si furiosi. prope finē. ibi, q ex genere nobiliores sint. C. đ nup. ⁊ no. gl. in rub. C. quēadmodū ciui. mu. indi. lib. x. de hac ēt fit mētio in. l. stēmata. in prin. ⁊ ibi gl. ff. đ gradib. ⁊ adde qđ dicā in. xij. opinione. Et has tres opinio. recitat Dantes Aligerius in. d. sua cantinela, vt refert Bart. in. d. l.
3 C. de digni. lib. xij ⁊ de istis ibi plene disputatur p eū. ¶ † Quarta fuit opinio ipsius Dātis, ꝙ qcūq; virtute preditus sit nobilis. ⁊ hoc ēt no. Bal. in. d. l. ij. C. de cōmer. ⁊ in ea. ⁊ p Cy. ⁊ doc. in. l. puidēdū. C. de postulādo. ⁊ plene p Pogium in. d. suo libello de nobilitate versus fi. q hoc tenet, ⁊ in hac snīa fuit ēt Plato, vt refert Laertius Diogenes, vt vult Host. in summa de institutio. §. qs institui. circa prin. vbi dicit, nō genus nobilitat hoiem, sed virtutes, ⁊ vr̄ hec opi. pbari in. l. j. C. de ꝯdi. in horreis public. ibi nobilis prudēs. lib. x. ⁊ ibi Bar. ⁊ Jo. de platea. p quo facit optime gl. in li. x. societat. in. §. j. in ver. suppleat. ff. p socio. que dicit ꝙ bene literati dñt recipi vt nobiles i canonicā. ⁊ ibi hoc ēt no. Rap. Fulgo. qui dicit ꝙ literati equiparant nobilibus propter eorum scientiā. per illā gl. ⁊ not. dñs Benedictus de plumbino in. l. generaliter. §. qd ergo. ff. de fideicom. liber. vnde cū virtute nobilitas ⁊ cum nobilitate virtus semper est collocanda. ⁊ ideo dicitur ꝙ sola est apud deum libertas non seruire peccatis summa apud deum nobilitas clarum esse virtutibus, vt dicit Jo. an. in. c. venerabilis circa medium extra de preben. in nouel. ⁊ hec quidem sententia p hos versus preclare comprobatur, non e gentil alchun p sua ricchezza ne per sua virtu de antichi o signoria. Ne dir f. sola parentela mia, el mio bisauo vene a tal grandezza. Conuiensi far ciascbun la gentilezza. Se volse gentil hom tenuto sia, Cesaro e glialtri p lor vigoria. Furō gētil per virtude e grāde pdeza. Cbi adunque essere nobile e gētile. Virtu cō boni costumi bauer

procbazi. Cortese humano gratioso e humile, co i bon se stringa
vicij rei dischazi. Dogni ciascun e noi tenga vile. Suoe opre e nó
laltrui gétil el faci, da ben fare mai nó se dislazi. Et ad hanc opi.
4 adde que dicenť in respósione ad nobilitaté. ¶ † Quinta fuit opi
nio philo. v. politicoꝝ circa prin. vbi dicit, ꝙ nobiles sunt, qbus
assistunt progenitoꝝ virtus ꝛ diuitie. ¶ Sexta opinio reperitur,
vt refert Bart. in. d. l. j. C. de dignit. §. quod tres sint nobilitates.
Una theologica ꝛ supnaturalis. ꝛ ista ꝯsistit in virtute, que facit
hoiē gratū ꝛ felicē apud deū. Scḋa est naturalis. ꝛ ista pót duo
bus modis ꝯsiderari. Uno mó prout ꝯgruit omnibus animanti-
bus ét irrationalibus ƒm bonitaté eoꝝ. Ná quasdá aues appel-
lamus nobiles quasdá ignobiles. Idē in fructibus ꝛ artificibus,
qꝛ illi, q sunt magis instructi, appellanť nobiles, alij ignobiles. Et
ió aliq colores dñr nobiliores, vel nobiles, aliq nó. vt not. Bart.
in suo tracta. de insignijs ꝛ armis. in antepen. col. ver. sed si dubi-
tatur. Alio mó pót ꝯsiderari ista nobilitas naturalis, ꝑut cadit
nobilitas in hominibus naturaliter, ꝛ tūc intelligitur naturalis. i.
naturali róne inducta, qḋ iusgétiū appellamus vt in. §. singularū.
5 instit. de rerū diuisi. cū simi. qꝛ solis hominibus cópetit. † Et ista
nobilitas nihil aliud est ꝙ̄ ipsa virtus vt dixit philo. v. politico. c.
iiij. ꝛ dicit. §. in. iiij. opinione. Et intelligitur hec virtus nó de ea, q̄
cópetit vni, prout est aptus subijci alteri, sed ꝑut aptus dñari, vt
pꝫ p philosophū. ix. politic. Et ita talis nobilitas sic diffiniť. No
bilitas est virtus ꝑut cópetit his, q apti sunt dñari, vel preesse. vľ
sic nobilitas est qdá habitus electiuus in medio ꝯsistens circa ea
que ptinent ad dñari, vel preesse, ƒm Bar. in. d. l. j. C. de dignitat.
ꝛ de hac nobilitate loquiť tex. lvj. di. nūꝙ̄ diuitijs. ¶ Tertia ē no
bilitas politica siue ciuilis prout differt nobilis a plebeio. ¶ Se
ptima opi. fuit Host. in summa de prebē. ꝛ dignitatibus, circa pri
cipiū. qui dicit ꝙ dignitas sicut est preeminētia quedam, sic est ét
nobilitas, qꝛ dignitas ꝛ nobilitas vř eē idē, ƒm Bar. in. d. l. j. C. ḋ
dignitatibus. de quo dicendū est, vt ibi p eū. ¶ Octaua, qḋ nihil
aliud sit nobilitas, nisi excellētia quedá, qua digniora indigniori-
bus prestant. Hec opinio ē multū generalis, que ad multa diuer-
6 ti pót. facit tñ optime ꝑ Bartho. coleo. ¶ † Nona est, ꝙ oēs il-
li, qui ab imperatore, vel rege, vel ét his, q ꝑprie dñr regni capita
nei magni feudū hñt cēsenť nobiles, ét si ḋ nouo capiant. ita dicit
Bal. ꝛ do. Jo. de alua. ƒm And. de iser. in. c. j. per illū titu. quis
dicatur dux comes ꝛ marchio. ꝛ. j. ét dicaꝫ. Et est ró, qꝛ nobilitas
feudi suū nobilitat possessoré. vt notat idē Bal. in preludijs feu-
doꝝ in. x. diuisione. Et dicá in diffinitione, quá credo de nobilita
te vera, ꝛ oium ex parte facta. ¶ Decima fuit opinio Bar. ꝙ no
bilitas sit qualitas illata p principatū tenenté, ꝙ̄uis vltra hone-
stos plebeios acceptus ostédiť. Cuius diffinitionis ḋclaratio po
nitur plene p Bar. in. d. l. j. C. de dignita. lib. xij. de qua aliqd per
Jo. ḋ imo. in. c. de multa. in fi. extra de preb. ꝛ ad eá vide tex. in. l.
quoties. C. vbi sena. vel cla. ꝛ qḋ ibi no. in fine do. Paul. de ca. q
dicit p illū tex. ꝙ nobilitas ꝑuenit a principe ꝛ remittit se ad not.
p Bar. in. d. l. j. C. de dignita. ¶ Undecima fuit opin. ꝙ in hoc ē
7 standū ꝯsuetudini, vel statutis loci, ƒm Bal. in. d. l. † Ná p statu-
ta, ꝛ ꝯsuetudines locoꝝ pót aliqs dici nobilis in illo loco, q nó es
set, nec reputareť in alio. vt est in ciuitate Uenetiarū, in qua nati
ex nónullis familijs sunt ꝛ reputanť nobiles, vt est familia tua tri
uisana, ceteri vero plebei siue populares dñr, ꝛ ét creanť ibi p sta
tuta vel priuilegia in ꝯsilio, qñꝙ aliquis nobilis ciuis venetus vľ
forensis ob aliquá singularé virtuté ꝛ bene merita erga répubi-
cá Uenetorum, sicut creati ꝛ ꝯstituti fuere superioribus téporib⁹
nobiles ciues Ueronéses illustres militie principes Luchinus a
verme, qm̄ cretéseꝫ insulá, que iá rebellauerat, imperio Ueneto su
begit, ꝛ Jac. de caballis, cuius virtute, ꝛ sapiétia ipsi Ueneti a ia
nuensiū obsidione qui clodiá vsꝙ venerát liberati sunt. Et ꝙ per
statuta vel ꝯsuetudines possit aliqs effici nobilis vř probari. in. l.
j. §. j. ff. de mune. ꝛ hono. Et ita tꝫ ét do. Jac. de zocchis in. d. c. per
venerabilé. versi. videbať. in. iij. q. ꝛ hoc Bar. sentit in. l. vnica. C.
de mulieri. ꝛ in quo loco. in. ij. col. ver. sed quero que dicantur. X.
8 venio ad ƒm † vbi dicit ꝙ honor est ille, q reputať in loco. ꝛ sic of-
ficiū in vno loco reputatur honor alibi. ná allegat. l. munerū. cir-
ca principiū. ibi Calédarij quoꝙ. ff. de mune. ꝛ hono. vbi hoc op
time pbať. ꝛ idē vř sentire Archi. in. c. j. de ꝯsue. lib. vj. q dixit ꝙ
consuetudo est in ecclesia, quod aliquis in ecclesia habeatur in
dignitate. ꝙ talis consuetudo valet, ꝛ habetur pro dignitate,
allegat. l. de qbus. §. inueterata. ff. de legi. xij. dist. ꝯsuetudo cuꝫ si.
Ad qḋ adde qḋ no. Alberi. de ro. in suo opere statutoꝝ, in. j. p-
te. q. cxlj. que incipit, ex statuto ciuitatis Florétie nobilibus ꝛ ma
gnatibus multa prohibétur. vbi tractatur plene an illi de Cipria
nis sint nobiles, vel habeanť ꝑ nobilibus. ꝛ p Dynū de mugello
in ꝯsi. suo. xj. qḋ incipit. Questio ꝛ articulus talis ē an dom⁹ ꝛ ca
satū de Cyprianis. vbi ét enumerat domos nobiliū de Florētia.
Et pro hoc facit qḋ not. Jo. de imol. in. d. c. de multa. in fin. extra
9 de prebē. † qui dicit ꝙ ad discernēdá dignitaté secularé attēdēda
est ét ꝯsuetudo, sicut attēdiť in beneficijs ecclesiasticis. p ea que
hñr in. c. cū oliꝫ. extra ḋ ꝯsue. Et ió cū apud exteras gétes sint in
hoc diuerse ꝯsuetudines, Alie enim sunt apud grecos, alie apud
gallos, ꝛ alie apud alios, necesse est, vt diuersis modis nobiles cē
seantur. vt clare ostenditur p pogiuꝫ in. d. suo libello nobilitatis.
his adde que dicá in. xvij. ꝛ. in. xxv. opinione. Sꝫ in casu ṗdicto
vbi nobiles sunt ex statuto, vel ex ꝯsuetudine q admittunť ad có-
silia ꝛ officia nó cóprehendūtur bastardi, vel spurij, vt no. Bald.
in. l. cū legitime. ff. de statu ho. ꝛ do. Jac. de aluarotis in. c. j. in an
tepen. col. in prin. in titu. qs dicať dux marchio ꝛ comes. ꝛ Ant.
de but. in ꝯsi. suo. lx. vbi loquēdo de turri asellorū Bononie dicit
ꝙ in his que deferunť alicui, vel aliqbus in signū nobilitatis vel
dignitatis, eorū spurij nó merenť inter nobiles nominari, vt. l. hu-
milé. C. de incest. nupt. ꝛ nó capiunt nomina appellatiua ascéden
tiū suoꝝ, nec familie agnationé. vt institu. de successio. cognato. §.
vulgo. ff. vnde cog. l. hac parte. ꝛ. l. ꝑnunciatio. §. familie. ff. de X.
bo. sign. Nec capiunt nobilitaté suorū. ad qḋ allegat Bal. in. d.
l. cū legitime. ff. de statu hom. ꝛ qḋ not. Bar. in. l. tutelas. §. ij. no
tabili. ff. de capit. dimi. ad qḋ vide no. p Bar. ꝛ doc. in. l. fin. C. de
10 verb. sign. ¶ † Duodecima opinio est, ꝙ hi nobiles dicanť, qbus
clari boni iustiꝙ parētes fuere. ꝛ hec ꝯuenit cū tertia opinione. ꝛ
hoc vř sentire Bal. in. l. fin. C. de seruis fugiti. vbi dixit ꝙ nobili-
tas est quedá dignitas a parentibus deriuata, ꝛ dicá in. xxij. opi-
nione. Et hec opinio expresse probať, prouerbioꝝ. xvij. c. vbi dř,
gloria filioꝝ parentes eorum, vt not. Bar. in. d. l. prima, in septi
ma colū. versi. videndum est vtrum. C. de dignitati. lib. duodeci-
mo. hinc dicit Tullius in lib. de officijs, optima autem hereditas
a patribus traditur liberis omniꝙ patrimonio prestantior glo
ria virtutis rerumꝙ gestaruꝫ. ¶ Tertiadecima, vt illi nobiles iu
dicentur, parentes quoꝝ potentes, aut principes extiterunt. ad
quod adde omnino quod dicam in. xxij. opinione. cum sequenti.
¶ Quartadecima, cum nostri maiores fama ꝛ rebus bene gestis
in publicis certaminibus parta corona claruerunt. Et has tres
sententias deduxit plato philosophus vt Laertius Diogenes in
eius vita refert, ꝛ recitat pogius in illo libello nobilitatis.
¶ Quintadecima, qui enim ob virtutem, ac res gestas preclaro
genere nascebantur propter familie ac generis claritatem gene-
rali ferebantur hoc est insigni genere nati, ꝛ sic nobiles. ¶ Sexta
decima, Aristote. in Ethicis vbi ex virtute quod sentit exprimit.
11 † Illum enim appellat generosum, cui a natura extitit, vt discer-
nat, que vera sunt, ꝛ appetat verum bonum. Hecꝙ natura ali-
quem nactum eē veram ꝛ perfectam nobilitatem appellat. Un-
de generosum illum videtur velle sentire, qui ad virtutem a natu-
ra institutus hanc vsu ꝛ exercitatione perfecit. ¶ Septimadeci-
ma opinio, vt qui priscis domibus orti sunt, nobiles censeantur,
modo a mercatura vacent, vt Neapolitani profitētur. Et in hac
sententia videtur fuisse Joannes bridam. x. Ethicorum. qḋ. j. vbi
dixit ꝙ ignobiles sunt, vt Burgenses mercatores, ꝛ rurales, ꝛ
hoc videtur sentire glo. recte intellecta in aucté. de testibus. in. §.
primo. sancimus. in versi. si ignobiles. in principio colla. vij. ꝛ pro
hoc quia omnes artifices a dignitatibus repelluntur. vt. l. ne qs.
C. de dignitati. lib. xij. ꝛ. l. vnica. C. negociato. ne mili. eod. libr. ꝛ
not. gl. fina. in. l. si cohartalis. C. de cohartalibus. eod. lib. hoc ta-
men intellige secundum quod dicetur in sequenti opinione.
12 ¶ † Decimaoctaua, omnes, qui reipublice muneribus fungun-
tur, quiꝙ vt aiunt ex ordine sunt senatorio, vocantur, atꝙ appel
lantur nobiles. vt sunt Ueneti licet mercaturaꝫ exerceant. ꝛ hoc
est ḋ iure cōi scilicet, ꝙ illi qui sunt de ordine senatorio nobiles di
cantur, vt est text. in. l. spurij. in princip. ff. de decurio. Et ideo nisi
alteri prouisum reperiatur. Omnes qui sunt de ꝯsilio maiori Ue
neto, ꝛ sic senatorio ordine, merito nobiles dici possunt. Uñ Ue-
neti, quos nobiles appellamus, de iure nobiles dici possunt. tum
propter ordinem senatorium, in quo descripti reperiuntur. tum
etiam propter statuta, ꝛ consuetudinem inueteratam, que nonnul-
las tantum familias nobiles reddidere per dictam. l. primá. §. pri
mo. ff. de mune. ꝛ honori. ꝛ per ea que dixi in vndecima opinion.
13 † Fatendum tamen est, ꝙ propter mercaturam a qua nobiles ꝛ
preclari ac ditiores viri prohibentur, vt. l. tertia. nobiliores. C. de
commer. merca. vt notat Anton. de butri. in rubrica. extra ne cle
ri. vel mona. aliquid detrahitur ipsorum nobilitati. Licet idem
Anton. de butri. contrarium dixerit. scilicet quod nil detraha-
tur in suo repertorio. in verbo mercator, in vltima questione, ꝛ
in verbo

in verbo nobilitas, in penult. q. p. d. l. nobiliores. que facit q dum phibet nobiles a mercātia. Illā tñ opinionē nō format. imo aliā ponit ad dictā. l. scilicet q nobiles phibeant exercere mercātiā. & sic a prima opinione vr recedere. ar. glo. in. l. q filiū. §. sabinus. ff. ad trebel. & qd no. Bal. in auc. ex testō. C. de coluuionibus. Ni si dicamus q necessitas loci, in quo nulli alij redditus, vel fructus nisi ex mercimonio hēe psit hoc pmittat. facit ad hoc. c. qd nō est licitū in lege. & qd ibi no. p gl. & doc. extra de reg. iuris. cū si. Qui bus adde qd dixi in precedēti opinione. Et hoc intelligēdū est si mercatura est magna & copiosa. Secus si est tenuis, & vilis, vt sen
14 tire vr M. T. Cicero in libro de officijs, vbi dicit. † Mercatura si tenuis est, sordida putāda est. si magna, & copiosa multa vndiq apportans, & multa sine vanitate impartiens, nō est vituperāda, qd sequit gl. xxiij. q. j. ꝰ in ver. ignobiles. q dicit q ignobiles for te dñr, q vile officiū exercent. & p hoc qd no. Bar. in. l. j. in fi. C. d dignita. lib. xij. Et qd dicā in diffinitione nobilitatis, quā. J. tradi di in fi. Qui aūt dicantur exercere officiū vile, vel artes viles, hr p tex. & glo. in. l. ne qs, in versi. officijs. & in versi. stationarijs. & ibi Bar. eo. ti. C. de dignitati. & p gl. in cle. j. in ver. macellarij. de vita & honesta. clerico. & p gl. in auc. de testibus. §. j. sancimus. in ver. si vero ignobiles. collatione. vij. & p gl. in auct. de nō aliena. §. qd āt in ver. mechanicis. collatione. ii. & p gl. in. l. j. §. caupones. in ver. media sana. ꝯiuncta alia gl. ibi in ver. atrarij. ff. nau. cau. stab. & p Bar. in. l. fi. in fi. C. de susceptori. & arcarijs. lib. x. facit ad hoc gl. in. l. ex qui. tutores. in ver. labore suo. C. de admini. tuto. & qd no. gl. & ibi Ange. in auc. de māda. princip. §. si tibi. col. iij. & tex. in. l.
15 j. in princi. C. de naturali. liber. ¶ † Decimanona opi. hñr nobi les orti antiqua stirpe, quoꝝ maiores functi officijs ciuitatis rei publice administratione versati sunt vt erant Ro. Et hec opinio nō multū discrepat a precedēti. ¶ Uigesima. ille putat nobilis, q illustre & p vagatū aliqd insigne & laude dignū facinus nobilita uit. ¶ Uigesimaprima, nobiles eū antiq appellabāt, q ob aliquā precipuā rē notus vulgatus & aliquo facto arteq insignis erat & sermone hominū celebris. Hec tñ vr eē eadē cū precedēti. Qñq tñ qs nobilis dr ob turpe facinus. Terētius in eunucho. tu iā pē debis, q stultū istū nobilitas adolescentulū flagitijs & eundē iu dicas, & idē in Heautontumorumenō, Mea est potēs pcax ma gnifica sumptuosa nobilis. Uñ fur & latro qñq nō imerito ēt no
16 biles dici psit. ¶ † Uigesimasecūda, nobilitas est quedā dignitas a parētibus deriuata, que a potētiori nominat. Uñ ad nobilita tē generis qs sequit patrē nō matrē, ita dicit Bal. in. l. ad fi. C. de ser. fugiti. & dicit Jac. de alua. in. c. j. in tit. qs dicat dux, mar. & vi de qd dixi. s. in. xij. opi. in tm qd nō valeret statutū q qs censeret nobilis vel ignobilis ex progenie materna. Jta dicit Jo. d platea in. l. exēpto. p illū tex. C. de decurio. lib. x. ad qd est addēda. l. j. cū ibi no. ff. ad municipales. Et hec opi. satis ꝯcordat cū tertia opi nione predica. ¶ Uigesimatertia. oēs illū dicunt eē nobilē & affir māt, q antiqua familia opulētis maioribus cū honore & dignita te in sua republica versati originē trahunt. Hec vr probari in. l. iij. nobiliores. C. de cōmer. & in catone. ¶ Uigesimaquarta, q no bilitas ꝯsistat ex stirpe antiqua & virtute. & ista est perfecta nobili
17 tas sm Bal. in. d. l. iij. ¶ † Uigesimaquinta opinio est, q nobi les sint hi, q hñt Imperiū & dominationē, vt castella, & iurisditio nes. facit qd dixi in. xij. opinione. Et de istis intelligit. l. ex facto §. si quis rogatus. J. cū gl. ff. de ad trebel. vbi si in substitutione est apposita clausula, si heres institutus decesserit sine liberis, intelli gitur de legitimis & naturalibus, non aūt de naturalibus tm, qñ substitutio est facta a nobili, vt ēt d cetur in. xxxiij. priuilegio, qa magnū eēt dedecus, q bona hmōi nobilis puenirēt ad bastardos & maius preiudiciū subditoꝝ, qꝛ tales solēt eē vitiosi. arg. l. qd si nolit. §. q mācipia. ff. de edic. edi. & c. qd ibi not. extra de fi. presbi. cū si. Jntelligēdo de nobile habēte iurisditiones vt dixi q nō eēt in simplicibus nobilibus habētibus priuatū patrimoniū. Uñ in nobilibus Uenetis de qbus dixi in. xj. & xviij. opinione nō hēret locū ille. §. si qs rogatus. sed idē iuris eēt in eis, q est in alijs non nobilibus ꝫ do. Pau. de ca. ibi, q ēt plus dicit, q clausula q so let apponi p imperatorē in priuilegijs legitimationū, que ꝯcedūt comitibus palatinis, dū excipitur filijs comitū, marchionū, baro nū, & nobilium dūtaxat exceptis, vt dicā in octauo priuilegio, in
18 telligitur de nobilibus habētibus castella & iurisditiones † vnde comites poterunt legitimare filiū vnius nobilis Ueneti, vel Flo rentini nō habētis dominationē seu castella & iurisditiones, qꝛ de talibus nō cēsetur imperator sensisse, sed d similibus his quos. s. dixerat, cum talia sint subiecta, qualia predicata demōstrant, vt. l. fi. §. cui dulcia. ff. de vin. triti. & oleo legat. & l. iij. ff. de fun. instru. cū si. Jdē no. gl. in ver. ceteroꝝ. in capitulo. j. in prin. d reli. domi. li. vj. & pro hoc allego. l. sed si adijciatur. ff. pro socio. vbi verbū ge neralis lucri restringitur per speciale pxime precedēs, vt. c. sedes apostolica. extra de rescriptis. vbi generalis clausula restringitur ad similes expressis. Multi enim sunt nobiles habentes castella, & dominationē, qui nō habent aliud nomē, vt comitis, marchio nis, vel baronis, sed simpliciter dñr nobiles. Et de illis censetur imperator dixisse nō de priuatis, cū multi reperiant nō diuites, q bus nō eēt dedecus, q eoꝝ bona peruenirent ad bastardos, & ita ꝫ idē do. Pau. de ca. in. d. §. si qs rogatus, q dixit se hūc casum habuisse de facto vide tñ ꝯsilia in hoc ꝯria in qbus dr, q in hoc sit stādū ꝯsuetudini loci, in quo fit legitimatio, p ea que no. Bar. in. l. j. in. xiij. col. ver. quarto infertur, & ver. precedēti. ex predictis. C. de dignita. li. xij. & dixi in. ix. & xvj. opinione. Sꝫ ego teneo pri
19 mū eē verius, maxime, † qꝛ beneficiū principis est latissime inter pretādū. vt est tex. in. l. & ibi no. ff. de ꝯstitu. principū. nisi aliter de volūtate principis ꝯstare posset per verba precedētia, vel sequen tia in priuilegio apposita, vel alio mō. per. l. si seruus plurium. §. fi. cū ibi nota. ff. de lega. j. cū si. possent tñ circa hoc multa deduci, q breuitatis cā omittuntur. ¶ Uigesimasexta & vltima opinio est, qd illi dicant nobiles, q sunt de stirpe regia, vt probat ecclesiasti ci. x. vbi dr. Beata terra cuius Rex nobilis est. ꝯiuncta gl. ibi q exponit. i. stirpe regia vt not. Bar. in. l. j. in. vij. col. Reperio q in iure nostro qs appellatur nobilis qñq rōne scientie, vt est casus in ver. prouidēdū, in ver. nobilissimos. & ibi gl. que dicit q sciētia nobilitat hoiem. C. de postu. & ibi ēt Cy. q dixit q Ulpianus iu risconsultus pp scientiā appellatur nobilis, vt. l. ij. §. fi. in fi. ff. de ex cu. tuto. imo appellatur ēt nobilissimus. vt. l. diximus. in fi. eo. ti. Et ideo iudices & doc. dñr eē nobiles, vt no. Bar. per illū tex. in. l. iudices. C. de dignita. lib. xij. Qñq rōne virtutis, vt habetur in. d. l. puidēdū. C. de postulā. & iō dicit iuuenalis, nobilitas sola est atq vnica virtus. Qñq rōne generis vt. d. l. iij. ibi, nobiliores na talibus. C. de cōmer. & merca. & in. l. ij. §. q oia ibi vir ab antiqua stirpe. C. de vete. iur. enucle. & in. l. fi. mulieres. ibi, & genere nobili tamus. C. de incolis. li. x. & in. l. mulieres. ibi genere nobilitamus. C. de dignita, li. xj. & xxxviij. dist. nullus epē. ibi vel nobilitatem
20 generis. Ad qd adde qd dixi in tertia opinione. † Et intelligo de genere antiquo, qꝛ ex antiquitate generis qs iudicatur nobilis, vt pbat in. c. j. in ti. qs dicat dux, comes & mar. facit qd dicā. J. in diffinitione mea quā tradidi de nobilitate. Qñq rōne filioꝝ di scipuloꝝ & subditoꝝ, nā nobilior est pater pp filios, magister pp scholares, preses pp subditos. & no. gl. no. in auc. de dignita. §. j. in ver. nobiliores. col. vj. facit ad hoc. l. in albo. C. de decurio. lib. x. & qd ibi no. Qñq pp feudū, qd qs habeat ab imperatore vel Rege, vel ab alijs q pprie regni sunt capitanei, ꝫ Jac. de bel. vt refert Bal. & do. Ja. de alua. in. d. c. j. in ti. qs dicat dux marchio comes. & s. dixi in nona opinione. Qñq dr loci nobilitas, vt. lx. dist. adā. ibi, nobilitate loci priuatur, & iō ciuitas qñq appellatur nobilis, vt est tex in. l. nō tm. §. j. ylienfibus. ibi pp inclitam nobili tatem ciuitatis. ff. de excusa. tuto. ad qd vide qd dixi in. xxv. priui legio. & vide. l. j. in prin. ibi, colonia vnde mihi origo fuit nobilis in regionibus Sirie. ff. de censi. Quandoq dicitur rerum nobili tas Eutropio teste li. ix. Caius Augustus Uerone natus res no biles contra persas gessit. Quandoq nobilitas dei dicitur vt di
21 cto. c. adam. ibi, qui nobilitatem dei. † Sed veram & omni ex par te perfectam eius nobilitatem esse dixerim, que ex antiquis maio ribus cum diuitijs, & virtute sibi etiam coniunctis cum honore & dignitate proficiscitur. Et pro hoc. d. l. iij. C. de cōmer. & mer. que vr probare q tria inducūt nobilitatem natiuitas, honores, & di uitie, sm Anto. de but. in repertorio, in verbo, nobilitas. in. iij. q. que tamen lex licet dictum sit in se verum sm cōmunem hominū extimationem parum facit, qꝛ ibi nobilitas honores & diuitie po nuntur vt diuersa, ꝫ Jac. but. ibi, & q virtus cum diuitijs, hono re, ac dignitate hominem nō reddat nobilem, nisi ēt fuerit in suis progenitoribus, sentit & tenet Bal. in. c. j. §. si rusticus. in ti. de pa ce tenen. in vsib. feudo. vbi dicit per illum text. in ver. probare p[illegible] fit. q qui nobilitatem allegat, eam probare debet, & sicut vna hi rundo non facit ver. ita non intelligitur de genere militari, nisi q probet, q antiquitus sui maiores fuerunt legitime milites. alle gat etiam quod no. in. l. stemmata. ff. de gradib. & idem etiā vult ipse Bal. in preludijs feudorum. in. xx. col. in. x. diuisione. vbi di
22 cit q nobilitas in ictu oculi non nascitur. † vnde antiquum feudū sapit nobilitatem, non autē nouum. ad quod adde quod dixi de nobilitate generis. Nec etiā hec tria in maioribus nostris cū vir tute fuisse sufficiunt. nisi etiā nobis, qui in nobiles eē, & haberi vo lumus adsint. & ita tenet Jo. brida. x. ethicoꝝ. q. j. in. iij. co. vbi di cit. qui ex ingenuis descenderūt, si suos pgenitores secuti fuerint

sm virtutes illi formaliter dicuntur nobiles ꝛ ingenui. Et id si qs ad paupertatē deuenerit, vel ad artes viles exercēdū nō dicetur, nec reputabitur nobilis in multis partibus Italie, vt not. Bart. in.d.l.j.in fi.C.de digni.in repetitione. ad qd est videndū qd dixi .s.in.xviij.opinione.ad fi. Licet paupertas ciuitatis nō minuat p̄rogatiuā regni, vt.xciiij.dist.legimus in ver.paupertatis. Ex his satis percipi pōt an gl.Jo.theutonici in decretis vera sit, que dicit in.c.quorūdā.in princi.xxxiij.distin. qd Germanici.i. Theutonici sunt viri nobiles. His sic summatiꝫ cognitis dicit p Bartho.coleo.in ipso ꝯsistere predicta verā ꝛ oi ex pte pfectā nobilitatē atqꝫ id ipsuꝫ eē anteponēdū cū sua colionoꝝ familia Bergom.antiquissima sit, ꝓgenitores sui virtute diuitijs ꝛ honore clari, vt nec minor fortunis virtute, dignitate, atqꝫ honore maiorib⁹ suis. Núc id se existimetur presertim cū maximo stipēdio ꝛ multis equitum ac peditū copijs summa cū laude semp militauerit. Et qd ob hāc preclarā nobilitatē in dubio ipse precedere debeat, ꝓbat in.l.honor.§.de honoribus.ibi origo nataliū.ff.de mune. ꝛ honori.ꝛ in.d.l.ꝓuidēdū.in ver.nobilissimos.C.de postul. ꝛ in.l. j.ꝛ fi.ꝛ qd ibi no.Bar.ff.de albo scribē.facit.l.fi.ff.de fide instru. cū si. Et probat in.l.j.C.de ꝯdi.in hor.publ.lib.x.in ver. nobilis.

23 ꝛ ibi Jo.de platea q dicit p illū tex.† ꝙ in electione officialis ꝯsiderāda est nobilitas.ad qd adde qd dicā in.xj.priuilegio. Et pro hoc gl.in rub.C.quēad.ciui.mun.indi.li.x.ꝛ probat in.c.hec scripsimus.in fi.xxx.dist.ꝛ ibi hoc no. Archi.qui dicit ꝙ in electionibus habēda est rō nobilitatis.alle.in auc.de defen.ciui.in prin. ꝛ §.iterim,ꝛ dicā in.ij.priuilegio.ꝛ qd legit ꝛ no. in.c. ꝯstitutis.extra de appel.ꝛ ibi gl.in ver.in potētia.ꝛ ꝓbatur in.c.nobilissimus .xcvj.di.ꝛ in.c grādi.in p̄n.in ver.nobilē.de supplen.neg. prel.li. vj.ꝛ ibi no.ꝛ in.c.officij.li.in ver.quedā nobilē extra de elec.cū si. De quo ēt videbat per Jo.bridani.ij.Politi.q.xviij. hoc idē ēt ꝓbatur in extraua.Jo.xxij.que incipit execrabilis quorūdā.circa princi.vbi dr̄ ꝙ filij Regū pp sublimitatē eoꝝ ac generis claritatē sunt potiore prerogatiua attollendi. Et idē tꝫ Jo.an.in.c.venerabi.in ver.virtutū.extra de preb.in nouella.vbi dixit ꝙ in dignitibus hr̄ rō nobilitatis ꝛ potētie.alleg.§.in auc. d̄ defen.ciui.ꝛ.l. honores.ff.de decurio.ꝛ dictū.c.grandi.de sup.neg.prela.li.vj. ꝛ

24 vide eundē Jo.an.in.d.c.venerabilis.in ver.honeste.† Et qd nobiliores in dubio potius eligi debeant, est tex.ꝛ ibi hoc no.glo.in auc.de defen.ciui.in.§.interiꝫ.in ver.nobilioribus.col.iij. ꝛ ꝓbat in.§.pen.eo.ti.ibi ꝯuenit vnūquēqꝫ nobiliorē ꝛ in auc.de referendarijs.§.fi.colla.ij.ꝛ satis ēt probat.xxiij.dist.quāto eps. in ver. genus.ꝛ hoc no.Bar.in.d.l.j.in.ij.col. ad fi.C.de digni.li.xij. ꝛ Deut.j.de tribubus vestris sapientes ꝛ nobiles ꝯstitui eos principes. Et pp hoc dicit Ang.in auc.de defen.ciui.post prin.ꝛ officia publica potius sunt dāda nobilibus, ꝙ̄ popularibus.pro quo allego.l.honores.in prin.ꝛ in.§.ij.is q.ff.de decur.vbi dr̄, ꝙ decurionū honoribus plebei fungi prohibetur. Et hāc sniam, qd nobiliores potius sint eligēdi, ꝯfirmat Jo.bridani.x.ethico.q.j. in.ij. col.q dixit, qd illi q sunt nobiliores, ceteris paribus sunt alijs prehonorādi. Preterea hoc ēt probat, nā nobilitas hꝫ hāc legē, ꝙ ꝓmittēs dꝫ excrescere suā ꝓmissionē in beneficiando. vt est casus in.c.j.extra de dona.lꝫ ibi loquat de vrbanitate vt ibi not. ꝛ not. do.Jac.de alua.in.c.j.§.j.in ti.qs dicat dux marchio comes.naꝫ tex.ibi in.d.c.sic dicit hanc sibi quodāmō legē nobilitas ponit, vt debere se ꝙ spōte tribuit existimet.ꝛ nisi in suis beneficijs creuerit nihil se prestitisse putet.vn̄ ille tex.allegat, ꝙ obligatio ad antidora nō cadit inter nobiles, q: nobilis semp pp nobilitatē suam credit eē obligatū, quā obligationē donādo credit exsoluere, vt dicit Lud.de roma.in suo singulari qd incipit, nobilis sciētia. Et

25 id dicit Bal.in.l.si pater no.C.de nego.gest. † ꝙ nobilis facilius presumitur donare ꝙ̄ ignobilis.ar.l.filiussa.ff.de dona. Cū ergo hoc sit sequit qd nobilis magis est liberalis saltē presumptiue, q̄ liberalitas multū ꝯfert principatui vt dixi in.xj. argu. pro diuitie siue diuitijs. Ceterū vt clarius ostēdat nobiliorē potius eligēduꝫ eē, subijciam eius priuilegia ex qbus videbit ipsum merito ante-

26 ponēdū fuisse. ¶ † Primū priuilegiū est, ꝙ in dubio nobiliores eligunt, vt dixi. ¶ Scdꝫ, q: in electionibus, ꝛ alijs actibus, si voces sunt hincinde pares, nobiles preferuntur, vt.ff.de pac.l.maiorē.ꝛ no.Bar.in.l.j.in.xij.col.ver.ex hoc sequit aliud ꝙ titulus. C.de digni.lib.xij.ꝛ Archi.xxx.di.hec scripsimus.in fi.hoc vult dn̄ dicit ꝙ in electionibus habenda est rō nobilitatis vt proxime dixi. ¶ Tertiū in testimonijs, in dubio eniꝫ testes nobiliores preferunt, vt.l.iij.in prin.ff.de testibus.ꝛ.l.ob carmē.§.fi.eo.ti.ꝛ no. Bar.in.d.versi.ex hoc sequitur.ꝛ pro hoc vide quod not. Spe. in ti.de teste.§.j.circa prin.ibi, quarto fallit. vbi dicit, ꝙ si queritur an sit matrimonium contractum vel non, sponsa forte dicente ꝯctū, sponso vero negāte, si ipse sit ditior, vel nobilior, vel honorabilior, vel potentior, pr̄, ꝛ mater sponse nō admittunt ad testificādū. Si do par, vel inferior sic in fauorem mr̄imonij, extra de testi. sup eo.ꝛ de sponsalibus sicut ex literis. Subdit ēt ꝙ si alter istoꝝ sit ditior vel nobilior, in alijs sint pares, sufficit, quo ad hoc vt pr̄ ꝛ mater intelligant suspecti, ꝓ dictū.c.sup eo.vbi dicit vel bono-

27 re dicit.n.vl̄ inuet. ¶ † Quartū, circa penas nobilitati parcit, q: aliter punit nobilis ꝙ̄ ignobilis, vt est casus ꝛ ibi gl.in ver.nobilitati.in.c.fi.extra d̄ penis ꝛ.xxiij.q.j.q ꝯ pacē.ꝛ.l.di.ꝯtumacis. Quod intelligo de pena corporali non pecuniaria, vt est casus cū gl.j.magna que omnino est videnda in.c.cū qdā.extra de iureiu. de quo vide plene p Albe.de ro.in.l.presbiter.C.de epis.ꝛ cleri. ꝛ p gl.in.c.j.§.si rusticus.ꝛ ibi p doc.in ti.de pace tenen.facit qd dicā in sequenti.ꝛ.xviij.ꝛ in.xx.priuilegio.ꝛ in.vij.priuilegio dignitatis ꝛ in quarto priuilegio diuitū. ¶ Quintū, nobiles homines ex ꝯsuetudine nō suspendūtur nec patiunt istas penas viles. ꝛ idē de alijs popularibus diuitibus ꝛ hōestioribus, ita dt Bar. in.l.capitaliū.§.serui cesi.ff.d penis. ꝛ est tex.cū gl.in ver. torquētur.in.l.desertorē.§.pena militū.ꝛ ibi ēt Bar.ff.de re mil.ꝛ adde qd no.gl.bal.ꝛ doc.in.c.j.§.rustic⁹.in fi.i ti.de pa.tenē.in vsi.feu.

28 ꝛ qd dixi in precedēti priuilegio ꝛ qd in seq.dicet. ¶ † Sextū, mulier nobilis nō dānatur in metallū in ꝑpetuū vel ad tēpus, lꝫ als si nobilis nō eēt dānari posset, vt est tex.cū gl.in ver.femine.l.aut dānuꝫ.§.in ministeriū metalli.ff.de penis. ¶ Septimū, in ignoscēdo nobilitati defert facilius etenim ignoscitur nobili.teste Cicerone in li.ij.Rheto.vbi de deprecatione docēs ait. Hec ignoscendi ratio quereret ex his locis si plura, aut maiora officia ꝙ̄ maleficia videbuntur ꝯstare si qua virtus aut nobilitas erit in eo qui supplicabit, ꝛ adde qd dicetur in.xxviij.priuilegio. ¶ Octauo, in bn̄ficijs magis est prouidendū nobilitati, vt.lxxxvj.dist.nō satis. ver.itē ꝯsiderādo.ꝛ no.Goffredus in summa in ti.de tēpo. ordi. §.sꝫ circa hospitalitatē in fi.ibi, in scdo casu nō pōt.vn̄ nobiliores ēt sciētia in maioribus, ꝛ pluribus bn̄ficijs sunt honorādi ab illis, q eos ꝓmouent.vt in.c.de multa.de preb.ꝛ no.gl.in ver.nolumus esse potiorē.in.c.statuimus.extra de maio.ꝛ obedien.pro

29 hoc facit qd dicā in sequenti.ꝛ in.xj.priuilegio. ¶ † Nono, in dispensatione pluralitatis beneficioꝝ.vt est tex.in extraua.ꝯstitutio Jo.xxij.que incipit Execrabilis quorundā.circa prin. ¶ Decimo, in ꝯcessione priuilegioꝝ legitimationis, i quibus cōiter excipiunt filij nobiliū, dū in eis dr̄ filijs illustriū, ꝛ nobiliū virorum dūtaxat exceptis. Nā hos tales nō iperator posset ꝑ alios legitimari. Ad qd adde qd dixi in.xxv.opinione de nobilitate.ꝛ qd dicā in.xix.priuilegio. ¶ Undecimo, in cōstitutione dotis, vel donationis pp nupt.furiosoꝝ.in quibus nō solū curatores, sꝫ ēt hi, q sunt ex eo genere nobiliores adhibendi sunt, vt est casus in.l.tā demētis.C.de epi.audien. Et ideo dicit ibi Albe.de rosa. ꝙ nobiliores de genere puelle sunt vocāde, cū agitur de dote sibi restituēda.ꝛ idē dicit ibi. Raph.fulgo.in fi.q dicit idē in filijs maritādis vt nobiliores ex genere debeāt adhiberi, ꝓ hoc ēt.l.si furiosi. C.de nup.ꝛ videat in sequenti. ¶ Duodecimū, nobiliores genere vocant ad nuptias, ita dicit albe.de rosa.in suo primo alpha-

30 beto.in ver.nobiles.p.c.tā dementis.de epi.audiē. ¶ † Tredecimū, honestiores homines, ꝛ excelsi, ꝛ sic nobiles nō solēt pati nomina sua in instrumētis ascribi.vt est tex.in.l.pupillus.§.sꝫ si p interpositā psonā.C.de auct.tut.ꝓbat in.l.optimā.ꝛ ibi gl.in ver. excellas.C.de ꝯhen.ꝛ cōmit.stipu. ¶ Decimūquartū, in priuilegio ꝯcedēdi testamenta, vt est casus in.l.omniuꝫ.in prin. ibi inter tot nobiles.C.de testa.'sꝫ ibi priuilegiū principaliter causat pp p̄sentiā p̄ncipis, ad qd adde qd dicetur in.xxvj.p̄uilegio. ¶ Quindecimū, in electionibus faciendis.vt in.c.officij.ibi in quēdā virū nobilē.extra de elect.pro hoc, vide qd dixi ante hec priuilegia. ꝛ in primo ꝛ secundo priuilegio. ¶ Decimumsextū, q: pro nobilioribus presumitur vt no.Bal.in.l.si furiosi.C.de nup.ꝛ no.Alb. de rosa.in.l.ij.§.que oia.in ver.antiqua stirpe.C.de vete.iu.enuclean.ꝛ dixi.s.de natione respectu generis pro quo ego alleg.gl. in terminis.in.c.illud.xl.di. que dicit, ꝙ in his que spectāt ad nobilitatem presumitur pro nobilibus, ꝛ adde quod statim dicetur.

31 ¶ † Decimumseptimum, si tutor nobilis palam per interpositaꝫ personam eo auctorante rē pupilli sui emat, nō presumitur fraus facta. Secus si alius tutor ignobilis, ꝛ vilis persona emeret eo mō, tunc enim fraus facta presumeret. casus est in.l.pupillus.§. sꝫ si p interpositam personam.ff.de aut.tuto.pro quo facit optime qd in precedenti dictū est. ¶ Decimūoctauū in imponendis muneribus ꝛ honoribus, vnde si aliquis est incola duarū ciuitatū, ꝛ ab vtraqꝫ simul vocatur ad munera, nobiliori, ꝛ maiori ciuitati est deferēdū.arg.in auc.de here.ꝛ fal.§.si quis autēꝫ nō. col.

j.ꝛ in

j.⁊ in auc.de defen.ciui.§.interiꝫ.in col.iij.⁊.ff.de fi.instr.l.fi. ⁊.C.
de natu.liber.l.si qs.⁊ hoc not.gl.in.l.j.C.de muneri.patrimo.in
gl.magna circa fi.lib.x.¶Decimũnonũ, qꝛ miles ignobilis non
põt ꝓuocare nobilẽ ad pugnã sine duellũ, vt est casus in.c.j.in.§.
si miles aduersus.in ti.de pace te.in vsi.feu.⁊ est rõ, qꝛ pugna dꝫ
fieri inter equales,vt no.gl.⁊ doc.in.§.si rusticus d̃t.c.j.⁊ no.doc.
32 ⁊ maxime do.Jac.de alua.in.d.§.si miles aduersus.¶†Uigesi-
mũ,in maiori dispositionis fide,nã plus creditur nobiliori, vt est
tex.⁊ hoc no.gl.in ver.plebeius in.l.iij.in prin.ff.de testi.ad quod
vide qđ dixi.s.in prio priuilegio.imo plus d̃t Bald.in.d.l.iij. qđ
plus creditur vni nobili,quã decẽ rusticis. ¶Uigesimũprimũ in
erogatione faciẽda pauperibus,nã si vnus est nobilis,q hꝫ alimẽ
ta,sed suã dignitatẽ ꝯseruare nõ põt,⁊ hꝫ forte puellas,quas ma
ritare nõ põt in subsidiũ vite põt eps aliqd sibi dare tãq̃ paupe-
ri,qꝛ lꝫ nõ sit omnino mẽdicãs,tñ ẜm statũ nataliũ suoꝝ aliqua su
stẽtatione eget.⁊ dico inter pauperes cõnumerantur.casus est in.
l.si qs ad declinãdũ.C.de epi.⁊ cler.⁊ ẜm Bal.ibi q ita not.in.ij.
col.ad fi.ver.circa tertiũ mẽbrũ qđ est no.⁊ vide in seq.¶Uigesi
mũsecũdũ,in deductione ne egeat,in qua dꝫ haberi rõ ꝑsonarũ ⁊
ꝯditio ꝑsone,vt si nobilis,miles,vel doctor,an rusticus.nã si ẽ ru
sticus satis est,ꝙ ꝑ alimẽtis habeat panẽ,cepas,aleũ,⁊ caseũ,vt
no.gl.in.l.seruis vrbanis.in prin.ff.de lega.iij.si vero est nobilis,
tũc ẜm eius ꝯdõnẽ alimẽta sunt ipsi relinquẽda.⁊ ita tꝫ Ja. đ are
33 na.⁊ Albe.de rosa.in.l.si maritus in id.ff.so.ma.†Satis eni tur
pe eẽt,ꝙ maritus nobilis,vel doctor lꝫ nõ cogatur mẽdicare, ꝙ
solus cogatur viuere.⁊ sic cũ dedecore sue dignitatis. ⁊ hoc ẽt tꝫ
dñs meus do.Ang.đ are.insti.de actio.§.itẽ si de dote.in fine. ꝑ
hoc tex.cũ gl.in ver.dignitate.in.l.nepos ꝓculo.ff.de verb.signi.
⁊ est tex.xlj.distin.nõ cogant̃ ⁊ in.l.cũ plures.§.in primis.⁊.l.tu-
tor.ẜm dignitatẽ.in princ.ff.de admini.tuto.⁊ gl.ij.in.c. cũ adeo.
extra de rescrip.⁊ gl.⁊ in.v.priuilegio diuitũ.in.c.ꝯquerẽti.in x.
sufficiẽtia.đ cle.nõ residẽ.facit qđ dicã in seq.⁊ in.xxiij.⁊.xxxj. pri
legio dignitatis.¶Uigesimũtertiũ,qꝛ nobilis nõ tenet̃ colere ter
rã,vñ lꝫ filio robusto,⁊ bone valetudinis,q possit opari, ⁊ ex sua
industria sibi victũ querere,pater nõ cogat̃ alimẽta prestare,vt.l.
si quis a libe.§.sꝫ si filius.ff.de liber.agno.tñ hoc dꝫ intelligi, si cõ
ditio nataliũ hoc patiat̃,nã si eẽt filius vnius nobilis,certe nõ dꝫ
sibi imponi necessitas terrã,vel agrũ colẽdi.nõ eniꝫ quis posse dr̃
qđ honeste nõ põt.l.nepos proculo.ff.de verb.signi.ẜm Bar.in.
l.j.ad fi.C.de mẽdi.vali.lib.xj.ad qđ optime facit tex.in.d.l.si qs
a liberis.post prin.ibi quorũdã necessitatibus facilius subueniet̃,
⁊ qđ dixit Bal.in.l.alimẽta.C.de nego.ge.ꝙ mulier nobilis,que
nõ põt lactare, tenet̃ aliam nutricẽ querere.allegat Azo.in sum
34 ma.C.de patr.potesta.in fin. ⁊ facit qđ dictũ est in precedẽti ⁊ qđ
ẽt in sequẽti dicet̃.¶†Uigesimũquartum, nobilis nõ tenetur ire
pedes,sed eques ẜm ꝯditionẽ sue ꝑsone,vt ꝓbat̃ ꝑ gl. in.l.idẽq̃.
§.idẽ labeo.ff.mãdati.⁊ ꝑ no.ꝑ Bald. in.l.liberti liberteq̃.in.v.
col.ver.dubitat̃ si est bãnitus.C.de ope.libe.⁊ ꝑ Nico.de neapo.
in.l.j.§.si pupillus.ff.de tutel.⁊ rõ.distr.⁊ vide qđ dixi in precedẽ
ti.⁊ qđ dicetur in seq.priuilegio.¶Uigesimũquintũ, si qs tenet̃
reddere rationẽ nobili,dꝫ ad eũ accedere,vt est tex.cũ gl.no.in.l.
pen.§.fi.ff.de ꝯdi.⁊ demõstr.facit qđ dixi in tribus proximis pri-
uilegijs.¶Uigesimũsextũ,nobilitati defertur in defendẽdo. naꝫ
nobilis priuilegiatus est,vt defendatur,⁊ ne de facili ꝯueniat̃. ar
gu.xxi.q.j.frater.vj.q.j.§.verũ.xxxij.q.v.preceptũ.extra de pur.
c.j.⁊.ff.de in ius vo.l.ij.ẜm Spec.q ita no.ꝑ dicta iura.in titu. de
reo.in prin.ver.itẽ nobilis.¶Uigesimũseptimũ, in literis obten
tis ꝯ̃ nobiles,vel maiores ꝑtãtis,poni dꝫ hec clausula prouisione
in terrã vel vniuersitatẽ dicti nobilis vel ꝑtãs excõicatiõis vel in-
terdicti sñiam proferas,nisi a nobis suꝑ hoc mandatũ receperis
speciale.de sen.excõ.Romana.§.fi.ita no.Spe.in tit.de rescrip.
presenta.§.rõne forme quoq̃ ver.nũc dicamus.¶†Uigesimum
35 octauũ,mitius agẽdũ est cũ nobili q̃ cũ ignobili,vt est text. ⁊ ibi
hoc no.gl.xlj.dist.nõ cogant̃.ad qđ vide qđ dixi in tertio priuile-
gio.¶Uigesimũnonũ,appellatione liberorũ in substitutione nõ
ꝯtinentur naturales tm̃ siue bastardi,qñ testator est nobilis,vt est
tex.ꝯiuncta gl.in ver.ex volũtate.circa prin.ibi,si nobilis vel nõ.
in.l.ex facto.§.si qs rogatus.j.ff.ad trebel.⁊ ibi omnino vide do.
Pau.de ca.qui ponit de quo nobili intelligatur. qꝛ intelligit̃ de
nobili habẽte iurisdictionẽ.Et est rõ,qꝛ magnũ esset dedecus, vt
eius bona ad bastardos ꝑuenirent,vt dicit ibi do.paul.de ca. cir
36 ca qđ adde qđ dixi in.xxiiij.opi.de nobilitate. ¶Trigesimũ, qꝛ
nobiles debent mitti obuiã principi,vel alteri preclaro viro adue
nienti,vt dicam in.xxxiij.conclusione.¶†Trigesimũprimũ,nobi
li ad paupertatẽ redacto dari solet gratis soldata.⁊ ibi hoc not.
do.Jac.de alua.q dicit,ꝙ ita multoties fieri ꝯtingit in curijs prin
cipũ ⁊ bene.¶Trigesimũsecũdũ,si testis,q dꝫ examinari est pau
per,ita ꝙ eẽt ei verecũdia exire domũ,qꝛ nobilis est, dꝫ mitti ad
eius domũ,vt est tex.ꝯiuncta gl.in.c.si qui testiũ.extra đ testi.⁊ vi
de in seq.¶Trigesimũtertiũ.l.ad egregias ꝑsonas.ff.đ iureiu.hꝫ
locũ in paupere,cui est verecũdia domũ exire eo ꝙ ẽ nobilis, ⁊ h̃
fuit de facto Rome ꝑ do.de Rota.ita determinatũ ꝑ.d.c.si q te-
stiũ.ẜm Lud.de ro.i cle.singulari.qđ tu adiuisti ad egregias.alias
incipit.q̃ro an illa.l.ad egregias.⁊ ẽ gl.in.d.c.si q testiũ.vt dixi in
precedenti ⁊ probat̃ ꝑ gl.in auc.de here.⁊ fal.in.§.hinc nobis. in
fi.in ver.necessitas.col.j.facit.l.in eadẽ.in fi.cũ glo.ff.qui.ex cau.
maio.⁊ iõ dixit Bal.in.l. mutus.§.is q curatorẽ.ff.de procurat.
ꝙ si mãdato procuratoris adulti vel adulte dubitatur iudex mit
tet ad domũ adulti vel adulte,qꝛ forte est ꝑsona nobilis ad intel-
37 ligẽdũ si ꝯsentit illa ꝓcurationi necne.Addit ẽt ipse Bal.†ꝙ mi
nor põt ꝯstituere ꝓcuratorẽ ad petẽdũ sibi curatorẽ,qđ dicit esse
vtile pro puellis,⁊ nobilibus adultis,ꝙ nolunt ire ad iudicẽ ꝑso-
naliter,nã iste actus est explicabilis per ꝓcuratorẽ.¶Trigesimũ
quartũ,lꝫ spõsus vel maritus ꝯfiteatur se plura in dotẽ recipisse,
quã receperit nõ sibi preiudicet talis ꝯfessio,quin possit petere il-
lud plus,qđ reuera nõ accepit.vt est tex.valde no.in.l.si volunta
te.C.de dot.promis.⁊ ibi ꝑ doc.tñ si qs ignobilis siue vilis ꝯdõ-
nis accipiat nobilẽ dñaꝫ pauperẽ ꝓ vxore cã ꝯ̃hẽdi affinitatẽ cuꝫ
illa familia.vel pacis intuitu vel pietatis volens eã dotare ⁊ ꝯfi-
teat̃ se plus recepisse q̃ receperit,vel totũ recepisse cũ nihil rece-
perit,vꝫ,⁊ tꝫ talis ꝯfessio,⁊ ꝑiudicat ꝯfitẽti,vt ẽ gl.no.in d.l.si vo
lũtate,⁊ ibi ꝑ Cy.bar.⁊ doc.⁊ ꝓbat̃ in.l.si ita stipulatus fuero te
sisti.§.fi.ff.đ x.ob.⁊ ibi h̃ no.bar.Ang.⁊ doc.ꝙ bñ no. qꝛ sepe h̃
de facto cõtingit, qñ diues ignobilis,⁊ vilis conditionis accipit
aliquã vxorẽ nobilem cã se nobilitandi,⁊ dotat cã siue ꝯfiteat̃ se
38 recepisse dotẽ, quaꝫ non recepit,qđ valet†qꝛ renunciatio inter vi
rum ⁊ vxorem minime reprobatur,vt.l.qđ aũt.§.si vir.j.ff. de do
na.inter vi.⁊ vxo. q̃ remuneratio in hoc est,qꝛ cõpẽsat̃ nobilitas
vxoris cũ pecunia siue dote mariti,vt no.Bar.in.l.diuortio.ff.đ
verb.obli.⁊ in.d.l.si voluntate.facit ad hoc qđ in sequenti priui-
legio dicetur.Secus ergo esset,si ambo eẽnt nobiles,sꝫ vnus mi-
nus q̃ alter,qꝛ talis confessio,siue donatio,vel simulatio nõ vale
ret,⁊ ita itelligit.l.j.C.de donatio.ante nup.ẜm Bar.in.d.l.si vo-
luntate.C.de dot.promis.qđ est valde no.tutius tñ,est,ꝙ maritus
dotet vxorẽ in totũ vel in parte.⁊ dicit qđ facit eã remunerãdi no
bilitatẽ vxoris,qꝛ tũc valebit sine dubio.ẜm Lud.de rom.in.d.l.
j.si diuortio.ff.de verborũ obliga.⁊ bñ.Ad ꝑdicta facit optime.
c.vnicũ.in ti.de fili.na.ex matri.ad morganicã ꝯ̃cto,⁊ qđ ibi.no.
do.⁊ maxime Bal.⁊ dñs Jaco.de alua.⁊.c.mulier.⁊ qđ ibi not.
⁊ ꝑ doc.⁊ in.c.filij.⁊ ibi doc.⁊ maxime dictus do.Jac.de alua.in
ver.quero ab extra.in ti.si de feu.fue.ꝯtro.in vsi.feu.vbi oĩno est
videndũ.¶Trigesimũquintũ,q̃tũ ꝑꝑ nobilitatẽ viri maior dos
est ab vxore ꝯstituenda,qꝛ iuxta viri nobilitatẽ dos fieri dꝫ,vt est
tex.cũ gl.j.xxx.q.v.nullũ.pro quo vide.l.quero.⁊.l.cũ post.§.ge
ner.ff.de iu.do.⁊.l.si filie pr̃.ff.de leg.iij.ad qđ ẽt vide in.xvj.pri-
39 uilegio.cũ seq.⁊ qđ in ꝑcedenti dictũ est.¶†Trigesimũsextuꝫ,lꝫ
nobiles de iure nõ excusentur a muneribus tam ꝑsonalibus,vt in
auct.de defen.ciui.§.pe.si qua vero.ibi,cõuenit.n.coll.iij.q̃ reali
bus vt.l.munerũ.§. patrimoniũ.⁊ ibi hoc no.Bar.ff.de mune.⁊
hono.Et no.Albe.de rosa.in suo tractatu de mune.⁊ honori.in
antepe.⁊ vltima charta in.ij.col.ver.sꝫ quero nũquid nobiles ex
cusentur.⁊ do.Bar.de sali.in.l.rescripto.§.sciẽdũ.eo.tit.antep.
ad fi.ver.iuxta hoc quero nunquid nobiles excusent̃.in repetitio
ne sua.vbi omnino de hoc est videndũ.Ad qđ ẽt adde qđ dicã in
xvj.priuilegio dignitatis.tñ ꝑꝑ nobilitatẽ tribuitur qñq̃ imuni-
tas,vt est pulcher tex.in.l.nõ tantũ.§.yliensibus.ff.de excusa.tu-
to.vbi.dr̃ q ꝓpter inclitã nobilitatẽ ciuitatis yliensium a Roma
nis plenissima immunitas eis cõcessa est.⁊ ibi hoc no.Bal.⁊ do.
Nico.de neapol.qui dicunt,ꝙ nobilitas tribuit immunitatẽ,siue
cã est immunitatis cõcedẽde.⁊ ita obseruatur apud veros ⁊ opti
mos dños q nobiles suos solent immunes ⁊ exẽptos reddere,⁊
ꝑpea antiq do.Ueroñ.ꝑ priuilegia marchiones malaspinas.stre
nuos viros de verme,ꝑclaros đ nogarolis,⁊ ornatissimos biuila
quas oẽs nobiles ciues Ueroñ.ab oib9 mune.⁊ onerib9 imunes
40 ac exẽptos fecer̃.¶†Trigesimũseptimũ,ad lat9 ĩpatoris ꝑncipũ
ac dñoꝝ stat̃ dñt nobiles ac ꝓbatissimi viri.Nõ ãt plebei,siue po
pulares,⁊ iprobi,vt ꝓbat̃ in.l.oĩuꝫ,circa prin.ibi ĩter tot nobiles
ꝓbatasq̃ ꝑsonas.C.de testis.⁊ dixit ibi bal.in prin.ꝙ vbi est prin
ceps,ibi nobiles astãt.⁊ iõ Ant.đ la scala hac potissimũ rõne, ꝙ
populares,⁊ rusticos,atq̃ iprobos in sua curia semꝑ tenuit e re-
gno sue ciuitatis veroñ.vñ mihi origo ẽ,expuls9 extitit.eoꝝ.n.ꝯs.
nobiles ciuitate expulsi postea ꝑdõnis sue cãꝫ ꝑhuerũt.¶Trige

simūoctauū, nā custos, q magnis rebus adhibeť, dz esse nobilis, prudēs, ꝛ fidelis. vt. l. j. C. de ꝯdi. in horreis publi. li. x. ita dt bal. in. l. ex diui. circa. fin. C. locati. ¶ Trigesimūnonū, qꝛ parciť qñqꝫ nobili. illi enim purgatio nō induciť, nec excōicatur. nā lz sic posset ecclesia procedere. vt in. c. excōicamus. de hereti. pōt tñ pmittere ex cā pp ꝯdōnē persone. ita dicit Jo. an. in. c. fi. in nouella. extra de penis. p illū tex. Ad qd adde qd dixi in. iij. iiij. v. vj. priuilegio.
41 ¶ † Quadragesimū, qꝛ appellatione nobiliū cōprehenduntur comites, vt probať in. c. grādi. in prin. ibi nobilē virum comitē. de sup. neg. prela. ꝛ ibi hoc not. do. Dom. de sancto gemi. in prin. in. iij. notabili. q dicit ꝙ hoc est not. qꝛ facit ad priuilegia dispensationū ꝯcessa sup legitimatione. in qbus excluduntur filij nobiliū vt dixi in. xxv. opinioñ. de nobilitate. ꝛ in. vij. priuilegio. nā includūtur in tali exclusione filij comitū. alleg. etiā. c. ꝯstitutis. ij. in princ. extra de testi. ibi nobilis viri Marchionis. ¶ Quadragesimum primū est, in dignitate nobiles enim sunt digniores, vt probatur in ꝗ plurimis predictis priuilegijs ꝛ p ea que dicam in. xxxij. conclusione ꝛ probatur in. d. c. sup eo. extra de testi. ꝛ no. Spec. in ti. d rescrip. presenta. §. ratione aūt cāe. circa princ. ver. sed que sit psona. ꝛ dico qd nobilis tāqꝫ psona dignissima de iure ciuili nō pt capere in vxorē turpē meretricē, vel similē vt est gl. no. in ver. psona. in. l. fi. in prin. C. de spōsa.
42 ¶ † Quadragesimūsecūdum, nobilius dignior locus debeť, qꝛ si dignioribus debeť, vt dixi in primo dignitatis priuilegio, ergo nobilibus, q digniores sunt, vt proxime dictū est. ¶ Quadragesimūtertiū, nobiles magis honorandi sunt, ꝗ ignobiles, vt pbať p ea que dixi. s. in pluribus priuilegijs ꝛ de natione respectu patrie ꝛ. j. in. xxxij. cōclusione. ꝛ ita seruari videmus. ¶ Quadragesimūquartū, nobiles sunt maioris estimationis ꝛ auctoritatis, ex quo digniores sunt, ac magis honoranť, vt dixi in duobus pcedētibus priuilegijs. ¶ Quadragesimūquintū, qꝛ nobiles sunt in maiori gloria, vt dixi. s. de natione respectu patrie. ¶ Quadragesimūsextū est, nobiles alijs maiores ꝛ potētiores dñr, vt est ꝯiuncta gl. in ver. maiores natu. ij. di. lex est. ꝛ ibi Archi. in fi. ꝛ superiores vt est tex. in. c. sup eo. ibi superior potentia diuitijs vel nobilitate, extra de test. Vñ Ouidius Metamorphoseos, lib. xij. Ait ego si virtus in me dubitabilis eēt Nobilitate potens eēm thelamone creatus. Et iō dixit Bal. no. in titu. de pac. ꝯstan. in pe. char. ad fi. sup verbo, maior. ꝙ ille q est nobilior ꝛ potētior in liga. i. ꝯfederatione, intelligiť superior ad quecunqꝫ faciēda. arg. ff. de fi. instru. l. fi. ꝛ in. c. j. extra de ma. ꝛ obe. p Jnn.
43 ¶ † Quadragesimūseptimū ꝛ vltimū, in oibus casibus, in qbus ignobilitas nocet, in illis nobilitas prodest, ꝛ est priuilegiata, sicut in simili de diuitijs. in vltimo priuilegio diuitiꝫ dicetur, tot deniqꝫ laudes hz nobilitas, quot in ethere sidera fulgent.

SVMMARIVM

1 Dignitas multis sumitur modis, ꝛ nu. seq.
4 Dignitas quandoqꝫ dicitur omne id, quod a principe iniungiť.
5 Testamentum penes quem remanere debeat.
6 Dignitas ponderanda est in dandis dignitatibus secularibus.
7 Dignissimus ante omnes est ad dignitatem prouehendus.
8 Dignioribus debetur dignior locus.
9 Locus qui est iuxta dominum censetur esse dignior.
10 Princeps Venetus tanꝗ dignior in medio sex consiliariorꝫ sedere solet.
11 Precedens alios eisdem dignior esse dicitur.
12 Digniores in electionibus alijs preferuntur.
13 Dignitati etiam in penis deferendum.
14 Utilitas dignitatem vt plurimum consequitur.
15 Dignitas quandoqꝫ liberat filium a patria potestate.
16 Locus principis dicitur esse in dignitate constitutus.
17 Dignitas legatarij valet ad augendum legatum.
18 Dignitas testatoris facit, vt liberorum appellatione non veniant naturales in substitutione.
19 Magnates dicuntur hij qui in dignitate positi sunt.

Atione dignitatis vř, ꝙ Bartho. colion. nō teneať subesse imperatori. Sz ne ignoretur, de qua dignitate dicatur, prius declarari oportet, quot modis accipiať dignitas cum multis modis sumatur, vt no. gl. in. l. cognitionū. §. j. in verbo, dignitatis. ff. de var. ꝛ extraor. cog. ꝛ p gl. in ꝟ. maiores ꝛ digniores, que incipit, sed quas personas. in. c. sedes apostolica. extra de rescrip. ꝛ gl. in. c. deniqꝫ in prin. iiij. di. ꝛ gl. in. c. statutū. in prin. in ver. dignitatē. de rescri. lib. vj. ꝛ p gl. in. c. qꝛ nōnulli. extra de cle. nō resid. ꝛ p Arch. in. c. j. de ꝯsue. li. vj. ꝛ p Bar. plene in. l. j. in. ij. col. C. d dignit. li. xij. ꝛ p dñm Ja. de alua. in. c. j. in fi. i ti. qs dicať dux comes marchio. ꝛ p Jnn. ꝛ Jo. an. in nouella. in. c. de multa. extra de prebē. ꝛ ibi p doct. ꝛ p Old. in ꝯsi. clxiij. qd incipit, in ecclesia Ualentina statutū tale est. ꝛ Fran. zab. Car. Flo. in cle. gratie. in ti. q. de rescrip. ꝛ in cle. vt hi q. §. illi vero. in principio. de eta. ꝛ qualita. ꝛ in cle. j. de preb. in. j. q. ꝛ in multis alijs prout ex. j. dicēdis apparebit.
1 † Sumiť. n. dignitas qñqꝫ pro potētia a natura tributa cuilibet, qꝛ hō cū ipse sit dignior omni creatura, vt. l. iustissime. ff. d edi. edic. ꝛ no. p gl. insti. de iur. natura. gen. ꝛ ciui. in. §. fin. ꝛ ita accipit in. d. l. cognitionū. §. j. ꝛ ibi Glo. hoc. Glo. no. in versi. dignitatis. Qñqꝫ dignitas accipiť p singulari ptāte, qꝛ seculares ptātes dñr dignitates. xxiij. q. v. administratores. ꝛ in. l. j. in prin. ff. de offi. q̄sto. Vñ ois, q preest cognitioni ville, vel castelli, dř hře dignitatē. arg. no. extra de preb. cū olī. in nouella. vt not. Bal. fz Simonē vicētiū in. c. j. in tit. qs dicať dux marchio. ꝛ ita pōt accipi hic inquātū Bartho. dicit se habere sub se plures milites in quibus hz ptātē, ꝛ merū imperiū, argu. c. ius militare. j. dist. ꝛ. l. magisterie. ꝛ
2 qd ibi not. C. de iurisdi. om. iud. ꝛ. j. dicetur. ibi vltimo vš. † Qñqꝫ accipitur in larga significatione pro quadā preeminētia vt nota. Archid. in. d. c. j. de ꝯsuetu. lib. vij. vnde Oldra. in dicto consilio. clxiij. dicit ꝙ dignitas est quedam preeminentia cum administratione. ꝛ ita potest etiam accipi hic. Quādoqꝫ assumiť pro ordine ecclesiastico, qui dicitur dignitas siue honor vt. j. questione. j. repe riuntur in fine. Quādoqꝫ pro meliori statu ꝛ cōditione ꝛ fama. ff. de vsufruct. l. sed ꝛ si quis. §. j. ꝛ ibi gl. ꝛ est tex. in. l. iiij. ff. de vētre in pos. mit. ꝛ no. gl. in. l. maiorē. in ver. dignitatis. ff. de pac. Qñqꝫ assumitur p ordine vt. iiij. dist. deniqꝫ. Ex his tribus modis nō capiť hic. Qñqꝫ p publico honore quo seruus vti nō pōt. vt. l. fi. C.
3 q milita. nō pos. li. xij. Qñqꝫ assumitur dignitas pro offi. qd hz dignitatē annexā. Et ita loquitur ti. extra d preb. ꝛ dignita. ꝛ maxime in. c. de multa. eo. ti. ꝛ ita loqtur gl. ff. ad leg. iul. ambit. l. j. que dt quedā officia. que ibi numerātur esse dignitates. Qñqꝫ p quadā qualitate, que facit psonā differre a plebeis. Et ista est nobilitas fm vulgare nostrū, ꝛ ista ꝯsideretur duobus modis. Primo pnt dignitas cōstat in nomine generis sui. nec hz nomē speciale. vt est decurio vt. l. spurij. in prin. ff. de decurio. ꝛ esse militē ꝛ psbiterū ꝛ similes vt. C. vt nemo priua. l. ne qs, Sunt ēt scdo mō alie dignitates nominate p suos gradus, vt illustres, supillustres. De his duabus dicit Bart. in. d. l. j. C. de dignita. li. xij. in repetitiōe qñqꝫ assumi pōt dignitas pro quodā gradu dignitatis a Principe, vel a superiore collato. sicut est dignitas cōmitatus, ducatus, ꝛ marchionatus, vt loqtur totus titulus. C. de digni. li. xij.
4 † qñqꝫ quicquid a principe iniūgiť dř dignitas, vt. l. nemo pfectus. eo. tit. C. de dignita. li. xij. Et his quinqꝫ modis vltimis ēt pōt accipi hic. Et qd p huiusmodi dignitate nō dz Bartholomeus Colionus Jmperatori subesse, pbatur sic. Nā dignioribus dignior locus debetur. vij. q. j. istud. ꝛ. lxiij. dist. metropolitano. ꝛ est casus ꝛ ibi hoc no. p gl. in ver. digniores. in. c. dilecti. extra. de elec. ꝛ p gl. in. c. statuimus. extra. de maio. ꝛ obedien. ꝛ p Jnno. in. c. j. eo. tit. ꝛ. xij. q. ij. vulterane. ꝛ ibi. gl. ꝛ no. p Albe. de rosa. in. l. nemo. C. d offi. magist. officiorū. ꝛ probať p tex. cū. gl. j. ver. sessionibus. in. c. cū olim. extra de consue. ꝛ in. l. atqui. originē. in. §. si prefes ibi. ꝛ dignitatis. ff. de mune. ꝛ hono. ꝛ optime in auct. de ꝯsulibus. in. §. fi. in princi. vltime col. in ver. dignos. ꝛ ibi gl. vbi dř, ꝙ digni sunt honorandi. co. iiij. ꝛ no. gl. fi. insti. de iur. gen. natu. ꝛ ciui. §. fi. que dicit ꝙ digniora sunt pponēda, ꝛ no. p Alb. de ro. in. l. inter claras. C. de summa trini. ꝛ fide catholic. ꝛ phs. ij. ethicorū, dignū esse dignos principari, vt vnde ille dz in dubio antecedere, q potiť magis honore, ac dignitate, vt est casus in. l. fi. ibi, honoris. ff. de
18 fide instrumēto. vbi dř † ꝙ in dubio testamētū dz remanere penes illū heredē, qui amplioris honoris est, nō aūt apud inferiorē. Jmperator ēt hoc cōprobat in. l. potioris. C. de offi. rec. puinci. q dicit potiores gradus iudicibus ab inferioribus cōpetens reuerentia tribuať. pro hoc ē tex. in. c. statuimus. ꝛ ibi p gl. ꝛ doc. extra d ma. ꝛ obe. ad hoc est ēt pulcherrimus tex. in. l. j. C. de ꝯsul. lib. xij. qui sic dicit, repititi eniꝫ fasces virtutē semper ꝛ merita cōprobāt non augent, qꝛ nihil est altius dignitate, facit. l. liceat. C. de assessori. ꝛ in. c. vnico. in prin. ibi, insignibus dignitatum de reli. ꝛ vene. sanc. lib. vj. ꝛ. gl. j. in rub. ff. de verbo. oblig. Jtem hoc probatur in c. dudū ad audiēt ā. circa me. ibi qui alios dignitate precedebāt. de elec. ꝛ in. l. j. §. his cunabulis. ibi ac. luce dignitatis sue. ff. de offi. prefec. pret. ꝛ in. l. j. ibi, qꝛ maior est dignitas. ꝛ in. l. senatoris filius. ꝛ. l. emācipatū. ꝛ. l. femine. ꝛ. l. filiū. ꝛ. l. pe. ꝛ fi. ff. de senato. ꝛ pbatur in. c. grādi. in prin. de sup. negl. prela. lib. vj. ꝛ ibi hoc no.
6 do. de sancto Gemi. in prin. vbi dicit per illū tex. † ꝙ in dādis dignitatibus

gnitatibus secularibus pōderatur dignitas, ꝛ pro hoc gl. in auct. de mona. in. §. ordinatione vero. Abb. ad fi. in ver. suffragantéqꝫ dicit notan. qḋ dat fauorē auctoritas dignitatis. ꝛ vide gl. lxi. di. miramur. in ver. preposterū. in fi. que vult qḋ ille potius eligatur q̄ est in maiori ordine cōstitutus p illū tex. alleg. ēt. lxxv. dist. c. vl ti. ꝛ p hoc tex. in. l. j. §. si vicinus. ff. de aqua arcen. ꝛ ibi gl. in ver. seruitutē. qui dicit, ꝙ homo inferioris dignitatis maiori persone dꝫ reuerētiā exhibere, vt. l. ij. in prin. ff. de alie. iudi. mu. cā facit ꝛ est tex. xc. di. ad hoc ibi, vt dū reuerētiā minores potioribus exhi berent, ꝛ ibi omnino videaꝰ gl. ꝛ tex. l. di. qꝛ tua. post prin. ibi ma ior precedit honore. ad quod. l. j. §. sed ꝛ si seruus ibi. vt ordinū di gnitas. ff. de vētre inspicien. ꝛ gl. ij. in ver. dignitatis. in. l. j. in prin.

7 ff. de postula. que dicit † qḋ dignitas, ꝛ auctoritas seruāda est. fa cit optime. l. sup statu. C. de questio. hoc Justinus. lib. xij. ex verbis magni Alex. ꝯfirmare vr̄, cū deficere inq̄t Alexādrū amici vide rent, querunt quē Imperij faciat heredē. Rn̄dit. dignissimū. tāta illi animū magnitudo fuit, vt cū Herculē filiū, cū fratrē arideū, cū Roxanen vxorē pregnātē relinqueret, oblitus necessitudinū nun cupauit heredē prorsus, quasi nefas eēt viro forti aliū q̄ virū for tē succedere, aut tāti regni opes alijs, q̄ probatis relinqui. voluit itaqꝫ Alexāder dignissimū demādari oportere. p quo vr̄ elegās tex. ꝛ sing. vij. q. j. si ergo tātus. ibi gubernatio populi. ꝛ eadē. q. c. in istis. ꝛ. c. lꝫ. Ultimo vn̄r de hoc casus ad literā in simili in au ctē. de digni. §. j. collatione. vj. vbi sic dicit Imperator. Cū nāqꝫ q tātorū est iudex, ꝛ tātis iubet manere sub potestate alterius, ꝛ in ter eos q sue sūt ptātis scribi nostroꝝ idignū indicauimus legū si mul ꝛ tēporū, vt est tex. cū gl. in ver. stipēdia hoc cōprobat. lir. di. si officia. vbi dicit tex. ꝛ meritū probitatis stipēdia ante acta testā tur. ꝛ gl. dicit ibi not. ꝙ presumiꝰ magis pro illo, qui plura stipē dia hꝫ in eccle. allegat ad h. l. nemo. C. ḋ offi. magi. off. ꝛ lxi. mira mur. Vn̄ cū Barth. coli. sit i dignitate, ꝛ multos hēat sub se mili tes, non dignū eē vr̄ eū sub aliena ptāte manere. facit. l. sic euenit. ff. de adult. vt autē intelligatur dignitatē cūctis in rebus preferri in imperatoribus deligēdis semp magnificētiā eē nōnulla ipsius

8 priuilegia hic ponēda cōstitui. ¶ † Priuilegiū primum est, qꝛ di gnioribus dignior locus hr̄ vt. s. proxime dixi. Et locus dignior dr̄ a dextris, qꝛ dignior dꝫ sedere a dextris regis, ſm gl. decreti vt dicit Bal. in. l. decernimus. in prin. ꝛ ibi gl. in ver. residēdis. C. de sacro. eccle. facit ad hoc illud qḋ dr̄ in euangelio, vnū a dextris ꝛ aliū a sinistris. vt est tex. in. c. solite. in ver. hoc aūt si pnderēter. ibi, in sinistra pte sedere. extra de ma. ꝛ obed. Qḋ aūt dicaꝰ a dextris vel a sinistris maxime qn̄ insignia litere vel figure ceduntur siue ce lanꝰ, ꝛ qn̄ insignia vel figure, in clipeis, coopertuis, vestibus, pa rietibus vel in loco ad similitudinē celi pingunt, ꝛ in alijs ēt casi bus hr̄ plene per Bar. in suo tractatu, de insignijs ꝛ armis, ꝛ in tractatu, de insula. xiij. col. cū seq. que vlti. ꝛ penul. ante primā fi gurā, vbi omnino est videndū. qꝛ pulchre ꝛ subtiliter hec exami nat, presertim cū in his nōnūq̄ erretur. Sicut nūc Veneti euidē ter errare vn̄r in sigillis, quibus aurei, grossiqꝫ argētei, ꝛ bulla plū bea incudunꝰ. Siue enīꝫ beati Marci imaginē in sigillis cellatā siue in aureis grossisqꝫ argēteis ꝛ in bulla plūbea impressaꝫ intue ri velimus eā semp in sinistra pte reperiemus. Imaginē vero Fra ci. foscari ducis Venetiarū parte altera videbimus ꝙ ꝯ eē opor teret, nā imago impressa dr̄ eē in latere dextro, que nos respicien do est respectu lateris sinistri nostri. Sicuti si qs faciē suā ad meā ꝯuertat, latus eius dextrū est respectu mei sinistri ſm Bar. in. d. suo tractatu. Idē si imaginē nostrā in speculo inspiciamus. Eadē aūt i sigillis cellata ab altera parte reperietur, qm̄ eius terga nō

9 faciē respicimus. † Itē locus q est prope dn̄z dr̄ dignior, qꝛ ille dr̄ locus altior, ꝛ dignior, q est magis propinquus dn̄o, vt dicit glo. no. in. l. alia. que incipit, hinc trahe. institu. de bon. pos. ꝛ not. bal. in. l. obseruare. §. ante vero. iuxta fi. ff. de offi. procō. ꝛ lega. ꝛ ideo Dātes. xxxij. c. paradisi. Adā ꝛ beatū Petrū magis felices ap pellat, ex quo eos beate virgini propinquos eē his versibus ostē dit. Quei due che segiō la su piu felice p eēre ppinquissimi ad au gusta. Son de sta rosa quasi due radice, colui che da sinistra le sa giusta e el padre p colui ardito gusto lhumana specie tāto amaro gusta. Dal dextro vedi quel padre vetusto. Di sanct. chiesa a cui Christo le chiaue. Recomādo di q̄sto fir vetusto. Ad qḋ adde, ꝙ sedere debent hoies penes Regeꝫ ordine ꝯsueto, ꝛ iste honor appellaꝰ priuilegiū. ita dicit Bal. in. c. j. in prin. in pen. col. ad fin. ibi. ꝛ quo ordine debeant sedere in titu. de his qui feu. da. poss. q̄ est. j. rubr. feudo. loca. allegat gl. in. d. c. decernimus. C. ḋ sac. san. eccle. Ille ēt q stat in medio duoꝝ, vel pluriū dicer esse in loco di gniori, ꝛ ita apud Numidas in medio stare honori ducit, vt Sal lustius in Jugurthino testatur. ꝛ ita ēt seruari videmus apḋ nos

10 in ꝯsilijs nuptijs itineribus in stādo ꝛ sedēdo. † Et propterea Ve netijs inter sex ꝯsiliarios serenissimus princeps Venetus vt di gnior in medio semp sedere ꝯsueuit. Itē ille, q ē in primo loco vel in prin. siue in capite dr̄ eē in loco digniori, qḋ pbaꝰ, qꝛ a digniori bus est incboandū, vt est tex. cū gl. insti. de iur. nat. gen. ꝛ ciui. §. j. ꝛ. s. dixi, vn̄ Virgilius in bucolicis. a Joue principiū muse. ꝛ dice tur ibi in. xxv. priuileg. facit ad hoc illud in capite libri scriptū est de me. ꝛ ad hoc vr̄ tex. in. l. ij. §. seruius autē sulpicius. ff. de ori. iu. vbi sic dicit. Seruius aūt sulpicius cū in causis orādis primū lo cū aut pro certo post M. Tulliū obtineret. ꝛ tex. Grego. ad Se cūdinū, qꝛ hꝫ. l. di. qꝛ tua post prin. ibi, a capite itaqꝫ incipiētes. ꝛ pbaꝰ in auc. hoc amplius. C. de fideicō. ꝛ qḋ ibi no. Bal. in vlti. col. in prin. vbi dixit p illū tex. ꝙ ille q prius nominaꝰ p prius di ligiꝰ ꝛ magis honoratur. ꝛ pbatur in. c. si qs iusto impedimēto. i prin. ibi, is qui primo in insti. de elec. li. vj. ꝛ in. l. seruus cōis. ita ꝛ

11 qḋ ibi no. Bar. ꝛ doc. ff. de stipul. seruo. † Et q precedit dr̄ ēt locū digniorē tenere, per ea que pxime dicta sunt. ꝛ p id diceꝰ in. viij. priuilegio. In eundo etenim dignior precedere semp consueuit. Preterea ille qui parieti magis est pximus dr̄ eē in loco dignio ri, vt probatur in tex. cū gl in ver. altiori. in. d. §. alia. institu. de bo no. pos. reprobatur in. c. eps. xcv. dist. vbi dr̄ qḋ eps in ecclesia in consessu presbiterorum sublimior sedeat, qꝛ locus ille dignior exi stimatur, ꝛ ita videmus seruari in tribunalibus in quibus ius red ditur, ac ēt nuptie celebrantur. Postremo ille qui parieti magis est proximus dicitur esse in loco digniori. vnde si plures sedēt ad mensam, vel incedunt, qui sunt iuxta parietem locum digniorem tenere dicuntur, quia locus ille commodior est. licet Venetijs de ꝯsuetudine contrarium seruetur, vbi qui est a latere dextro semp intelligitur precedere. Quequidem consuetudo rationabilis est, qm̄ vt plurimum ibi locum commodiorem quis habere non po test, cum tota vrbs quasi pauimento quodā lateribus coctis bre uioribus in latus erectis cum arena contexto constrata que sit, ꝛ ctaqꝫ domoꝝ parietes non excedant ꝛ stillicidiorum aquam Ve neti oēs per ductum primo lapideum super parietem. deinde per alium qui in eius medio conficitur in cisternas faciant. vel in stra tas confluere. ꝛ dixi stratas ꝛ non vias. quia strata est via facta lapide manu strato, vt est tex. cum glo. in versic. de strata. in. l. j. §. penulti. ꝛ ibi hoc not. Barto. ff. de via publica. ad quod vide qḋ

12 no. idem Barto. in. l. absit. p illum tex. C. de priuile. do. aug. li. xj. ¶ † Scōm priuilegiū est, in electione faciēda, in qua digniora an teponi solent, vt in. c. dudum ad audientiā. extra de elect. vt not. glo. in. c. miramur. lxj. distin. cum simi. s. alleg.

¶ Tertiū est, in reuerentie exhibitione. ꝛ probaꝰ in. d. l. potioris. C. de offi. recto. prouin. ꝛ in. c. statuimus. ꝛ ibi gl. ꝛ docto. extra de maio. ꝛ obedien. ꝛ p gl. in. d. l. j. §. si vicinus. ff. de aqua plu. ar cē. cū similibus. ¶ Quartū, in depositione instrumētorū, ꝛ sic in maiori depositionis fide, vt est tex in. l. fi. in ver. ampliores hono res. ff. de fide instrumen. no. glo. ꝛ doc. in. l. procurator. C. de edē. ¶ Quintū, in testificationis fide. Nā illi q est in dignitate magis crediꝰ, vt. l. ij. ibi dignitas. ꝛ in. l. ij in pnc. ibi ꝛ cuius dignitatis ꝛ in. §. j. ibi, alias dignitas. ꝛ. l. iij. in pn. ibi Jac. butri. et Raph. ful. ꝛ doct. ff. de testi. ꝛ est text. in auct. de testi. in. §. sancimus. in ver. p dignitatis. ꝛ ibi hoc no. gl. in prin. col. vij. ꝛ in. §. si vero quidā ibi ea aūt q̄ a dignioribus. ꝛ ibi hoc no. Ang. e. ti. ꝛ notat gl. in ver. pari numero. ꝛ ibi doc. in. l. ob carmē. §. si testes. ff. ḋ test. ꝛ est tex. iiij q. iij. in testibus. ibi, alias dignitas. ¶ Sextū. circa iudicia ḋ ferꝰ dignitati ꝛ psone. extra. de offi. dele. sane ij. ꝛ. c. pastoralis. ꝛ. ij. q. vij. quisquis. ꝛ. xxiij. q. iij. ꝯ. ꝛ. xlv. dis. cū beatꝰ. ꝛ no. gl. in. c.

13 sedes aplica in verbo. maiores ꝛ digniores. extra ḋ rescri ¶ † Septi mū, in penis defert dignitati, vt est casus in. c. ij. de offi. deleg. lib. vj. ꝛ ibi p gl. ꝛ docto. in. c. fi. ꝛ ibi gl. penu extra de trāsactio. ꝛ no. gl. in cle. ij. multorū in versi. inferiores. de penitē. ꝛ gl. in. d. c. sane. ij. de offi. deleg. qḋ est intelligēdū in pena corporali, qꝛ minus pu niuntur illi. q sunt in dignitate, q̄ alij vt. l. milites. in prin. ꝛ. l. di uo marco C. de q̄stio. Secus quo ad penā pecuniariā. vt est text. cū gl. de vtroqꝫ in. c. cū quidā. extra de iureiur. ꝛ est tex. in. l. que dā. ff. de penis. ꝛ in. l. ij. ff. de re milit. que due leges loquunꝰ de mi litibus, facit. l. aut facta. §. psone. ff. de penis. ꝛ p Alb. de rosa. in. l. pbiteri. C. de epis. ꝛ cler. vbi plene facit qḋ dixi i puilegio nobi litatis. ¶ Octauū, in ppositiōe, qꝛ is q ē maioris dignitatis dꝫ p poni, vt no. gl. in. c. sedes apostca i ver. minores ꝛ viliores. extra de rescri. ad qḋ vide. j. in. xxv. priuilegio cū seq. ¶ Nonū, in inq̄si tiōibꝰ siue torturis, qꝛ regulariter i dignitate positi nō torqueūꝰ. vt ē casus in. d. l. milites, ꝛ i. d. l. diuo marcho. C. de. q. ꝛ no. Od

14 fr. in suo tracta. de questionibus. in. i. q. ¶ † Decimū, in vtilitate, qꝛ vbi est dignitas ibi vtilitas. vnde dignitas dꝫ pdesse nō obesse

ita dicit gl. in. l. si lõgius. §. si filius. per illũ tex. ff. de iudi. ⁊ p doct.
⁊ no. Sal. in. l. ad inuidiã. C. qđ metus cau. ad hoc vide ẽt in. xxij.
priuilegio. ¶ Undecimũ, in electionis prelatione, vñ si duo sunt
electi, ⁊ habeant pares voces, si vnus ex parte sua hꝫ priorẽ ⁊ sa-
cristã ⁊ similes qui sunt in dignitate prefertur ei q hꝫ alios cano-
nicos simplices nõ hñtes dignitatẽ. ita dicit Bar. per tex. ⁊ glo.
ibi in. l. ij. ff. de testi. qui dicit ꝙ ita dicunt ⁊ tenent canoniste.
¶ Duodecimũ, in presumptione, nã eo qđ aliquis est in dignita-
te pro eo presumitur, vt est gl. in. c. statutũ. in prin. in verb. canoni
ci. circa fi. que allegat ad hoc iura de rescri. lib. vj. ⁊ probatur in.
c. cũ in in iuuentute, ⁊ ibi hoc no. d. prodocimus in. ij. notabili. ex-
15 tra de presum. ¶ † Tertiũdecimũ, in liberatione patrie potesta-
tis, nã dignitas qñq; liberat in nõnullis casibus filiũ a patria po
testate, vt est tex. ⁊ ibi glo. in ver. nõ liberat. insti. qui. mod. ius pa.
po. sol. in. §. filiusfa. ⁊ est tex. cũ glo. in auc. constitutio que de di-
gnitatibus. §. i. ibi, necnon. ⁊ ibi, generaliter aũt. col. vj. ¶ Quar-
tũdecimũ, in liberatione a curia. vt est tex. in auct. de ordi. prefec.
col. v. ⁊ in. d. auc. cõsti. q̃ de digni. §. i. coll. vj. ⁊ no. in. d. c. filiusfa.
insti. quib. mo. ius pa. po. sol. ¶ Quintũdecimũ, in coactionibus
inferendis dignitati sepenumero est parcendũ, vt est tex. ⁊ ibi no.
in. c. pastoralis. in princip. extra de offic. deleg. ⁊ no. Host. in. c. fi.
in versi. nobilitati. extra de penis. ¶ Sextũdecimuȝ, senatores ⁊
alij in dignitate positi excusant̃ a muneribus vilibus. l. iij. senato-
rũ. C. de digni. lib. xij. vt no. Jo. đ platea. in. l. se. que incipit nemo
in prin. vbi dicit ꝙ nõ ꝓcedit, si talia munera imponãtur a princi
pe, qꝛ tunc nõ dicerent̃ vilia, sed dignitatẽ nobilitatẽ ꝯtinerent, qꝛ
ex ꝑsona ꝯferentis res parua ⁊ vilis reputatur magna ⁊ nobilis
per. d. l. nemo. qđ est no. pro qua facit. l. j. C. de man. prin. ꝯiũcta.
l. vniuersis. ⁊ qđ ibi no. C. de decurio. li. x. ⁊ qđ no. Lud. roma. in.
16 q. lxxxiij. singulari in ordine meo qđ incipit, cocũ eẽ, vbi dicit † ꝙ
eẽ cocũ principis, vel pape est dignitatis, allegat Bal. hoc tenen
tẽ in. c. j. in titu. qs dicatur dux marchio comes. sꝫ in meo lib. bal.
nihil de hoc dr̃. His tñ adde que dixi in. xxxvj. priuilegio nobil.
¶ Decimũseptimũ, in loquẽdo, ⁊ in voti depositione, nam dꝫ ille
prius votum deponere, qui dignior est, vnde in ecclesiastico legit̃.
Loquere maior natu, te enim decet primũ locũ. ita dicit Bal. in.
c. j. circa prin. in tit. de controuer. feu. apud pares termi. facit qđ
dixi. s̃. in. xxvj. priuilegio senectutis. ¶ Decimũoctauũ, in subeun
dis patrie muneribus, nã dignissimis ꝯferuntur, vt est tex. in. l. ad
subeunda. in ver. dignissimis conferunt̃. C. de decurio. li. x. ⁊ ibi vi
de circa hoc Jo. de platea. ¶ Decimũnonũ, in releuatiõe satisda
tionis, qꝛ ꝑꝑ dignitatẽ quis releuatur a satisdatione. vt. l. pen. C.
de digni. lib. xij. ⁊ no. gl. in auc. de testi. in. §. sancimus. ⁊ in versi. ꝑ
dignitatis. col. vij. ¶ Uigesimũ, ꝑꝑ dignitatẽ maior administra-
tio cõmissa vr̃, vnde si filio senatoris, vel cuiuslibet alterius digni
tatis ꝯceditur libera peculij administratio, vr̃ ꝯcessa ẽt donandi
ptãs. nisi specialiter fuit adẽpta, que ab alijs i dignitate nõ ꝯstitu
tis ꝯcedi nõ presumit̃, vt est tex. in. l. filiusfam. in prin. ff. de dona.
¶ Uigesimũprimũ, in remittẽda quota pte debiti digniores cre-
ditores preferũtur his que remittere nolũt, vt in pari numero cre
ditorum opi. eorũ sequi dꝫ pretor siue iudex q dignitate inter eos
17 ꝑcellunt. casus est in. l. maiorẽ. ff. de pact. ⁊ ibi ꝑ gl. ⁊ doc. ¶ † Ui
gesimũsecũdũ, in augẽdo legatũ, nã dignitas legatarij id operat̃
ad augẽdũ legatũ, vt est tex. cũ gl. in ver. reliquit. in. l. sed ⁊ susce-
perit. §. j. ff. de iudi. ⁊ probat̃ in. l. si seruus pluriũ. §. j. ibi, ⁊ legata-
rij dignitas. ⁊ ibi gl. ⁊ doc. ff. de le. j. ⁊ est gl. in. l. meuia. §. i. ff. de an
nuis leg. ⁊ est tex. cũ gl. fi. in. l. titia. §. fi. ⁊ in. l. meuia. §. fi. ff. de an.
leg. ⁊ est cũ gl. fi. in. l. titia. §. fi. ff. de aur. ⁊ ar. leg. cũ si. ad hoc vide
qđ dixi in. x. priuilegio. ¶ Uigesimũtertiũ, digniores debent me-
lius ali ⁊ vestiri q̃ȝ alij, vt est tex. in. l. quoties. §. j. ver. sufficiẽte. ff.
de vsuf. ⁊ ibi videat̃ omnino Floria. ⁊ vide. l. plenũ. §. preter. ff. de
vsu ⁊ habi. vbi dr̃ aliqñ enim largius cũ vsurario agẽdũ est ꝑꝑ di
gnitatẽ eius, cuiꝰ relictus ẽ vsus, ꝑ hoc. l. cũ plures. §. i primis. ⁊.
l. tutor. sꝫ dignitatẽ. i prin. ff. đ admi. tut. cui adde qđ dixi in. xvij.
priuilegio nobi. ⁊ vide oĩno qđ not. Spec. in ti. de aduoca. §. seq
tur videre de vestibus. i pñ. ⁊. xij. q. iiij. c. j. i fi. ¶ † Uigesimũquar
tũ, dignitas testatoris facit ꝙ appellatione liberorũ in substõ-
ne nõ cõprehendant̃ filij naturales, vt est casus ⁊ ibi ẽt glo. in. l. ex
facto. §. si q; rogatus. j. ff. ad trebel. lꝫ alias cõprehenderentur vt
ibi. ⁊ in. l. cũ pater. §. volo. ff. de leg. ij. ⁊ no. Jo. an. in addi. Spec.
in tit. de testa. §. j. in addi. que incipit, ꝙ de precedenti. ver. sꝫ alia
questio fuit. ad quod vide qđ dixi in. xxj. priuilegio nobilitatis ⁊
qđ dixi. s̃. in. xxj. priuilegio. ⁊ qđ dixi. in. xxx. opi. de nobil. ¶ Ui-
gesimũquintũ, qꝛ a dignioribus est inchoãdũ, vt est tex. cũ gl. fi. in
sti. de iu. natu. gen. ⁊ ciui. §. fi. ⁊ est gl. in rub. C. de sent. prefe. pret.
Uñ Uirgilius in Bucolicis, a Joue principiũ muse. ⁊ not. gl. in.
c. sedes apostolica. in ver. mitiores ⁊ viliores. extra de rescrip. ad
qđ vide qđ dixi in. ix. priuilegio ⁊ se. ¶ Uigesimũsextũ, qñ aliqd
põt assumere nomẽ a pluribus in dubio dꝫ assumer̃ a digniori, vt
est gl. j. in. l. j. in prin. ff. de verb. obl. ⁊ in dubio ita est presumẽdũ,
qđ assumat, vt no. gl. j. insti. de act. §. sꝫ iste. facit ad hoc quod no.
Bal. in. l. fi. in ver. C. de ser. fu. ⁊. l. queritur. hermofroditus. cum
ibi no. ff. de sta. ho. vide ẽt in precedẽti. ꝑ hoc facit optime qđ no.
Bar. in suo tra. de insig. ⁊ armis. in. v. col. in fi. vers. sed dubitant
ibi dicit, ꝙ animalia dñt designari, ⁊ depingi in loco nobiliori eo
rum, in quo magis suum vigorẽ ostendunt per. d. l. queritur.
19 ¶ † Uigesimũseptimũ, qꝛ homines i dignitate positi dñr magna-
tes, vt no. Bal. in. l. j. in fi. C. de natu. lib. ꝑ tex. in verb. magnati-
bus. in auct. sed nouo iure. que est posita sup. d. l. j. eiusdẽ tit. quaȝ
auc. aliqui ibi habent, vt dicit gl. fi. sed eam nõ habeo in lib. meo.
⁊ in paucis li. reperitur. ¶ Uigesimũoctauũ, qꝛ maiores dñr illi,
q sunt in dignitate, vt est tex. cũ gl. in ver. maiores natu. ij. di. lex ẽ.
¶ Uigesimũnonũ, in accusatione instituẽda. nã si plures existãt,
q eundẽ in publicis iudicijs accusare velint, dꝫ in dubio dignior
admitti vt est tex. in. l. si plures vel ex dignitate. ff. de ac. ¶ Trige
simũ in legatione digniores potius eliguntur. vnde Salustius in
in Jugurthino. legantur in Africa maiores natu homines nobi-
les amplis honoribus vsi. hoc ẽt dictũ ẽ in. xlij. etatis. ⁊ in. xxxvj.
nobi. priuilegio. Multa quoq; alia priuilegia dignitatum cõpe-
riri possent presertim cũ multis modis dignitas sumatur. vt dixi
. s̃. in prin. verũ qꝛ potius eẽt laboriosum q̃ȝ subtile omnia ea hic
singulariter exprimere, iõ his vti prestãtioribus ꝯtentus existam.

SVMMARIVM

1 Princeps locupletior ceteris est preferendus.
2 Principatum distribuere volens quid attendere debeat.
3 Diuites sunt pauperibus fideliores.
4 Diuites ceteris paribus digniores sunt pauperibus.
5 Diuites sunt pauperibus potentiores.
6 Imperator eligi debet qui a militibus plus diligitur.
7 Diuitie que ⁊ qualia habeant priuilegia. ⁊ nu. seq.
8 Diuitie prosunt ad euitandas corporales penas.
9 Diuitie ad suspitionem tutoris remouendam prosunt.
10 Diuitie prosunt in legato alimentorum non determinatorum.
11 Diuitie etiam in testimonio reddendo conferunt testi.
12 Diuitie faciunt quem presumi fideliorem ⁊ digniorem.
13 Diuitie generaliter ad que valeant.

Diuitijs Et facultatibus se abũdare dt Bar
tho. colio. ex qbus ipsuȝ imperare po
1 tius genti. q̃ȝ obedire dignũ vr̃. † nã quãto qs plus
abundat in bonis, tãto dꝫ melius principari, qꝛ diui-
tes pñt magis sustinere suos milites, ne ad alios se trãsferant, vi-
demus etenim sepenumero dũ stipẽdia militibus debita nõ soluũ
tur ipsos ad hostes ꝯfugere. vel quos defendere ac tueri teneren
tur depopulari, vt dicit tex. xxiij. q. j. militare. ⁊ iõ dixit Calistra-
tus iuriscons. in. l. honor. ff. de mu. ⁊ hono. cum de cum de hono
ribus siue muneribus gerendis queritur. facultates quoq; an
sufficere oneri iniuncto possint considerandumꝰ est. pro hoc. l. pa
upertas. ⁊ quod ibi not. ꝑ glo. ff. de excusa. tuto. ⁊. l. scire oportet.
§. cũ de reliquis. ff. de tuto. ⁊ curato. datis ab his. ⁊ est tex. ꝯiun-
cta glo. ibi, vel põt dici in. l. ad subeunda. C. de decu. lib. x. ⁊ not.
glo. in rubr. C. quemadmo. ciui. mu. indi. ibi, quinto facultates, ⁊
2 ibi facultas. ⁊ sit sufficiens. li. x. ⁊ dicã in prio priuilegio. ¶ † Se-
cũdo hoc ꝓbat̃ sic in distribuẽdo principatũ ad id respicere opor
tet ꝑꝑ qđ multa expediunt̃, sꝫ ꝑ pecunias multa in re militari ex-
plicari pñt. Nã vt dicit philosophus, ꝑ diuitias, ⁊ amicos multa
expediunt̃. ⁊ ꝑꝑea dixit idẽ phs. ij. Politicoꝝ. impossibile est egẽ
tẽ bene principari, ⁊ vacare negocijs cõibus. ¶ Tertio, in distri-
butiõe principatuũ oportet respicere ad id ꝑꝑ qđ oia hẽri pñt, sꝫ
hoc ẽ ꝑꝑ diuitias. nã dicit phs. ij. Rheto. diuitie vñr quasi quod-
dã pretiũ dignitatis alioꝝ, ꝑꝑ quas vñr oia eẽ appreciabilia ipsa
rũ pretio, ergo. ¶ Quarto, in ꝯferẽdo principatũ siue imperium
ad illud respicere necesse ẽ, ꝑꝑ qđ ipm imperiũ siue militia defen-
sari, ⁊ in summũ redigi possit, qđ pꝫ, qꝛ ad tuitionẽ imperij requi-
rit̃ defensio ꝯ hostes, vt ꝓbat̃ in toto ti. ff. de re mil. C. eo. ti. lib. xij.
sed hoc fit maxime per diuitias, qꝛ diuites sunt magis potẽtes,
vt dicet̃ in. iij. priuilegio, nã aurũ ⁊ argẽtũ, vt inquit Temistocles
3 nerui sunt ciuitatis, ergo. ¶ Quinto, hoc ꝯfirmatur. † nã diuites
sunt alijs fideliores, vñ Juue. Quãtũ quisq; sua nũmoꝝ seruat in
archa. tñ hꝫ fidei, ⁊ magis obseruant pacta q̃ȝ pauperes. qꝛ phs
dicit,

dicit, q pauperes & miseri cito fluxibiles sunt, & pbat in.l.iij.in prin.ibi locuplex vel egenus.ff.de test.cum si.& ppea scribit per Salustinz in catilinario. Semp in ciuitate qbus opes nulle sunt bonis inuident malos extollunt, vetera oderunt noua exoptant, & odio suarum rerum omnia mutari student, ergo diuites potius sunt preponendi. Nam ad bonum totius imperij, & gubernationis, multum confert fidelitas, vt.l.di. fidelior.& dicam.j.plene p imperatore. ¶ Sexto, ad idem hoc pbat. nam diuiti magis in dubio creditur q pauperi, vt est tex.cum glo.in ver.aut diuitiarum.in auc.de testib.in.§. sancimus.col.vij.& pbat in.l.spadonem.§.fi.ff.de excu.tu.ad q optime facit qd not.Spe.in ti.d test.§.j.& circa prin.ibi, quarto fallit.& ideo facilius corrumpit pauper q diues, vt not.gl.in.d.l. iij.in prin.in ver.admittit.in prin.ff.de testi.in.d.§.sancimus.per dicta iura.de quo vide qd dicam in.xvij.priuil.& per Jo.de plat. in.l.ne quis.C.de digni.lib.xij.qui dicit debet enim diuites contra quos non est turpis suspitio lucri, & q possint debitum honorem dignitati impendere eligi ad honores & dignitates, vt.l.ad subeunda.C.de decur.lib.x.nisi in subsidium, qr tunc et alij ad dignitates admittunt, vt.l.gnaliter.§.spurios.&.l.spurij.ff.de decuri.

4 de quo et videat idem Joa.de pla.in.d.l.ad subeunda. ¶ †Septimo, diuites a pauperibus sunt ceteris paribus digniores, vt pbat in.d.l.iij.in prin.ff.de testi.cum si.& dixi ponendo vltimam meam opi.de nobilitate.ergo potius sunt pferendi p ea q dixi.s.de digni. ¶ Octauo, si diuitie sunt coniuncte cum virtute reddunt hoiem magis beatum sm veram Peripatheticorum sniam de summo bono, qr magis virtutem operari poterunt, ergo tanq magis apti ad operandam virtutem sunt eligendi, potius q pauperes.

¶ Nono, ditiores coiter apud alios sunt in maiori precio, & extimatione q pauperes, vt de se pz, & ppea nobilitati maximo adiumento esse apud vulgus existimant, vt dixi in diffinitionibus nobilitatis, & pbat per hos versus Ouidij de fastis. In precio precium nunc est, dat census honores, Census amicitias, paup vbiq iacet. facit qd dicam in.ij priuil. Si sic est ergo ipsi diuites tanq maioris auctoritatis sunt eligendi, presertim cum auctoritas in

5 re militari plurimum valeat, vt dicet.j.de impera.aucto. ¶ †Decimo, diuites magis potetes, vt pbat in auc.vt oes obediant iudicibus puinciarum.§.si vero neq3.ibi potetiam diuitiarum.coniuncto ver.se ibi.nec latet nos.colla.vj.& no.Inno.in.c.sedes apostolica.circa prin.extra de rescrip.ergo ipsis potius imperium est demandandum, qr subditi debet principi, & imperatori obedire sm Alber.j.& Jo.brida.iij.politi.q.vij.qui dicit, q multum expedit, vt princeps sit robustus, qr pp hoc subditi magis obediunt & timet. Et ideo dixit phs.v.politi.opz principatui non solum virtutem, sed et potentiam existere.male enim gubernatur impium, cum subditi minus reuerentes non obediunt. Nam summa militie laus est obedientia.& quicquid sibi vtiliter impatum est obtemperare, vt est

6 tex.xxij.q.j.c.summa militie laus. ¶ †Undecimo, ille q magis diligit a militibus, est imperator eligendus, vt de se pz, qr tunc maiorem habebit obedientiam, facit qd dicam de auctoritate impat. circa fi. Sed ille qui est ditior facilius se diligi facere q pauper, qr pot bn merentibus premia tribuere ac liberalitatem exercere, p qua beneuolentia & amor acqrit, qd non pot facere paup, nam vt dr.iiij.ethi. Impotentia facit hoies illiberales.& idem ethic.viij. dixit.beneficiatus curialiter diligit suum benefactorem.facit ad hoc q dixi.de nobili.in fi.ante eius priuilegia. ¶ Duodecimo, pro ista snia, lz q ceteris paribus in dubio potius diuites, siue diuitiores in impatores eligi debeant allego glo.ordi.Bernardi in.c.cstit.in ver.impotentia.extra de appel.& ibi per doc.& p Albe.de ros.in.l.si quis ad declinandum.in fi.C.de epis.& cle.facit optime tex.in.c.grandi.circa prin.in vlt.col.& ibi glo.de sup. neg.prel.lib.vj.de quo et vr plene per Jo.brida.iij.politi.q.vij. &.xvij. Sed vt hec opi.magis confirmet, subijcio diuitiarum siue diuitum priuilegia.de qbus per Archi.xxx.di.hec aut scripsim9. & per eundem Alber.in.d.l.si qs ad declinandum.versus fi.versi.sed quo de paupertate diximus dicamus et de priuilegijs diuitiarum.

7 ¶ Primum priuilegium est in honoribus, vt honor.§.de honoribus.ff.de mu.& ho.&.ff.de tuto.& cur.da.ab his.l.scire oz.§.cum de reliqs.& dixi.s.in prima rone. ¶ Scdm, qr pp diuitias hoies nobiliores dnr, vt no.Inn.in.c.sedes apostolica.extra de rescri. Et ideo dicit phs.iiij.polit.q magis assequit disciplinam nobilitas opulentioris, ad qd vide qd dixi in.ix.rone. ¶ Tertiu, qr magna est potentia diuitiarum, vn pp diuitias hoies potetes dnr, vt est tex.in auc.vt oes obediant iudicibus puinciarum.§.si vero neq3.& no.Inno.in.d.c.sedes apostolica.circa princ.& dixi.s.in.x. rone.& pbant.xciij.di.legimus.post med.ibi potetia diuitiarum, facit optime tex.in.c.grandi.circa prin.in ver.potentia.& ibi glos.

8 de sup.neg.prel.lib.vj. ¶ †Quartum, qr prosunt in pena corporali euitanda in casibus.ff.de iur.om.iu.l.si qs id qd.§.fin.&.C.de ser.fug.l.qcuq3.vn dicit Bar.in.l.capitulum.§.serui censi.ff.de pen.q populares diuites & honestiores ex csuetudine no suspendunt, nec patiunt has penas viles, sicuti nec nobiles, vt dixi in. iiij.priuil.nobilitatis. ¶ Quintum, qr psunt in satisdatione prestanda ad qua non tenent qnq3, vt.C.de cur.fu.l.fi.C.de epis.audi.l.de creationibus.& ibi gl.&.ff.qui satisda.coga.l.si fideiussor .§.fi.pro hoc gl.penul.in.l.mulier.C.de iu.do.& qd no.Bar.in. l.quicunq3.C.de fun.patrim.lib.xj. ¶ Sextu, qr prosunt in adoptionibus. Na si quis esset diues permittit ei aliquez nonnunq adoptare, qr si esset pauper non posset, vt est tex.in.l.nec ei.§.eo

9 rum ibi.& primu quidem.ff.de adop. ¶ †Septimum, ad suspitione tutoris remouenda diuitie prosunt, & sic ne tutor suspectus habeatur, vt institu.de suspec.tuto.§.&.d.l.scire opz.§.cum de reliquis.ff.de tu.& cura.dat.ab his.facit q statim dica. ¶ Octauu, qr prosunt ne debitor habeat suspectus.ff.de priui.cred.l.si creditores cum si. ¶ Nonum, qr prosunt in dote non exigenda constante matrimo.vbi alias exigeret si maritus vergeret ad inopia, vt.l.vbi ad hoc.C.de iu.do.& ibi per Cy.& doc.& in.l.si cstante. in prin.& ibi Bar.& doc.ff.sol.ma. ¶ Decimum, qr psunt in voto redimedo, vt ex de vo.c.q sup his.&.c.ex multa. ¶ Undecimu, qr donare voleti faciut ne psumit simonia.ex de simo.c.& si qones. ¶ Duodecimu, qr psunt pupillo, vt donare possit in certis casibus, vt.ff.de admi.tu.l.cu plures. ¶ Tertiudecimu, qr psunt pupillo in alimetis sibi decernedis.ff.vbi pub.edu.dbeat.l. ij.&.iij. ¶ Quartudecimu, qr psunt in maiori dote.in.l.iij.si cum

10 ea.C.de do.pmis. ¶ †Quintudecimu, qr psunt in legato alimetorum vbi no sunt determinata, vt.l.pe.in pn.ff.de ali.& ci.le.& ide in quocuq3 alio legato indeterminate relicto, vt.l.cu qda.ff.d le. ij.no.n.cogunt diuites paupum cibis vesci, vt scribit bea Aug. in li.de verb.dni.& hr.xlj.di.no cogant, fac et ex de preb.de multa in si.& no.Spec.in ti.de le.§.supest videre.ver.illud quoq3 no est omittedu.circa fi.ad qd adde q dixi.s.in.xcij.priuil.nobilitatis.& venialiter peccat, qui paupibus nimis delicata & sumptuosa cibaria ministrat, vt.xxv.di.§.criminis.ad fi.& pbat in.d.c.no cogant, ibi dent paupibus vtilia.q.no.Spe.in.d.v.illud quoq3 ¶ Sextumdecimu, qr prosunt in transactione alimentoru, vt.ff. de trasac.l.cu hij.§.in psona.ad qd facit que dicta sunt in precedeti.

11 ¶ †Septimudecimu, qr prosunt in testimonio reddedo. na magis creditur diuiti q pauperi, vt.l.iij.in princi.ff.de testi.& dixi.s.in.ij.rone.facit qd dica in seq.qd intelligo qn diuitie sunt iuste acquisite. Secus si iniuste & per vsuraria prauitate, qr tunc minus crederetur diuiti q pauperi, qr tuc est presumptio q diuitez, qd p pecunia corrupere, qui pp diuitias tradidit se diabolo. ita dicit Cy.sm Jac.de rauen.& Per.in.d.l.si quis ad declinadam .C.de epis.& cler.& ibi hoc et sequit Albe.de ros.in pen.col.ad fi. q bene not.est.de quo et p Jac.but.& Raph.ful.in.l.iij.in prin. ff.de testi.& vide Cy.in.l.in bonefidei.in.vij.q.C.de reb.cred.& fureiur. Et hec priuilegia in effectu lz no ita plene ponant p Archi.in.d.c.hec aut scripsimus.xxx.dist.& Alber.de rosa.in.d.l.si qs ad declinada.in vlt.col.C.de epis.& cler.tu vero addas et alia

12 priuilegia sequedo ordine predictu. ¶ †Decimuoctauu priuilegiu diuitu est, qr oes presumuntur ee alijs fideliores.argu.l.iij.in princi.ff.de testi.cu si.& dixi.s.in quinta rone.facit qd dixi in precedeti priuilegio. ¶ Decimunonu, qr prosunt in dignitate.na diuites pauperibus sunt digniores, vt dixi.in.vij.rone.& pbatur in. c.si.ibi honore vel facultatib9 digniore.extra de cdi.appo. ¶ Uigesimu, qr prosunt in reddedo hoiem magis beatu, & in csequedo facilius summu bonu, vt dixi.in.vij.rone. ¶ Uigesimu, qr sut in maiori pretio & extimatione diuites q pauperes maxime apo vulgus.de quo dom vt dixi.s.in.ix.rone. ¶ Uigesimusecudu, qa magis timent diuites q pauperes, vt plene dixi in.x.rone. ¶ Uigesimumtertium, quia magis diligi se facere possunt, vt dixi in.xj.

13 ratione. ¶ †Uigesimumquartum, quia prosunt ad nobilitatem diuitie magis q paupertas, vt dixi.ix.ratione. ¶ Uigesimuquintum, quia prosunt ad omnia consequenda, vt dixi in di. ratione. ¶ Uigesimumsextum, quia prosunt ad multa expedienda, vt in ratione di. ¶ Uigesimumseptimum, quia prosunt ad defensandu imperium, vt dixi.in.iiij.ratione. ¶ Uigesimumoctauum, in obligatione dissoluenda prosunt diuitie, vt.l.cntinuus.§.illud.ff.de v. obli.&.l.incediu.C.si cer.pe.cum si. ¶ Uigesimumnonum, quia prosunt in sequestratione vitada, vt.l.si fideiussor.§.fi.ff.qui satisda.cog.cu si. ¶ Trigesimu, in accusatione instituenda, ad qua pauper no admittitur, vt.l.nonulli.ff.de accus.cum si. ¶ Trigesimumprimu, qr in oibus casibus in quibus paupertas nocet, diuitie pro

sunt, de quibus vide multos per Albe. de ros. in d. l. si qs ad declinandā. in pe. col. C. de episc. & cle. & per Archi. xj. q. paup iuxta fi. facit qd dixi. in vlti. priui. nobilitatis. multa aūt p̄uilegia paupertatis. vide p eūdē in d. c. paup. & per Cy. & Alb. & alios in d. l. si qs ad declinandā. & p glo. in ver. paupees. in c. statutū. §. insuper in fi. de rescrip. li. vj. & p doc. & vide bonā in auc. de eccl. ti. §. si qs aūt vnū. in ver. paupiorē. colla. ix. & insti. qui. ex cau. ma. nō li. in p̄n. in ver. egētes. & in §. sȝ nr̄a. in ver. nullū loco. insti. de suscef. li.

SVMMARIVM

1 Scientia rei militaris in imperatore requiritur.
2 Peritia artis attendi debet in electione officialium.
3 Scientia rei militaris in quibus consistat.
4 Artificium quodlibet incrementum sumit ab exercitio.
5 Romani gentium victores non illiterati.
6 Scientia rei militaris per experientiam cognoscit ur.
7 Experientia quare dicatur rerum magistra.

Scientia quoqȝ rei militaris dr̄ per Bartholomeum Colio. ipsum non esse
1 subijciendum imperatori, †cuȝ ea scientia preualeat que in imperatore reqrit̄, arg. tex. xxiiij. di. qñ eps. maxime ibi. si sint literati. & in proe. insti. §. cūqȝ hoc Deo. in ver. & legū scientia & ibi glo. & C. de nouo codi. ɔfir. §. & electis iuris. ibi, tam doctrina legū. facit. l. j. bis cunabulis ibi pro sapiētia. ff. de offi. prefec. pret. & in l. j. in ver. prudens. C. de ɔdi. in horreis publ. lib. x. & p bat̄ in l. agentes. in fi. C. de agenti. in re. lib. xij. ibi quā scientiam peritiāqȝ rer̄ habitaȝ. & l. j. C. de castrē. pala. pecu. eo. lib. ibi, eruditis studijs. vbi loqtur de militibus. & pbat̄ in l. j. ibi, & peritia artis. ff. de decre. ab or. fac. & no. Jo. de pla. in d. l. j. C. de ɔdi. in
2 horre. pub. lib. x. q dr̄ per illā l. qd †in electione officialium ɔsideranda est artis peritia. & ita ēt tȝ M. Tullius Cicero in sua eleganti orone p Pompe. vbi dicit q in primis in imperatore deligendo scientia rei militaris reqrit̄. idem vult Vegetius de re militari in proe. qui sic ait, nullus est, quem oporteat, vel plura, vel meliora scire q̄ȝ principem cuius doctrina dȝ oibus prodesse subiectis, & istud est verissimū, qȝ turpe est viro ignorare ius siue scientiaȝ, in qua versat̄, vt l. ij. §. seruius aūt sulpitius. ff. de orig. iu. vñ dicit idē Vegetius in j. c. primi li. Sciētia rei bellice dimicandi nutrit audaciā, nemo facere metuit q se bñ didicisse confidit. etenim in certamine belloꝝ exercitata paucitas ad victoriā proprior est rudis & indocta multitudo exposita semp ad cedeȝ. idemqȝ. ij. c. scdi lib. scribit Catonem illum maiorem cum & armis inuictus esset Consul creatus sepe dixisse plus reipubl. credidit profuturum si disciplinā militarē ɔfert in literis. In. iij. ēt. c. eiusdem lib. dr̄, necesse est enim inuictā esse rempub. cuius imperator militari arte q̄ȝ pros voluerit faciat exercitus bellicosos, & idē apud ipsum, si doctrina esset armoꝝ, nihil paganus distat a
3 milite. †Hec rei militaris sciētia in ipsius cognitione ɔsistit, & in cognitione itinerum, vt pbat̄ in l. vnica. C. de castren. pala. pecu. ibi itineꝝ plixitas. lib. xij. vnde scribit̄ per Vegetium. xij. c. tertij lib. Bonum ducem ɔuenit noscere ipsum locū, in quo dimicādū est magnam partem victorie possidere, ɔsistitqȝ in ingenio, & eloquētia, quam Fran. petrarcha castrensem appellat. In omnibus ēt alijs ɔsistit, de qbus. j. de virtute dicet̄. Uerum hec militaris scientia per armoꝝ exercitationem acqrit̄, vt est casus in l. in noie dñi. in fi. ij. col. ver. iubemus semp, vt milites per exercitationem armoꝝ teneant. C. de offi. prefe. pret. afri. & ibi Albe. de ros. qui dicit per illuȝ tex. q milites armoꝝ vsu quotidiano ad bella se preparare debent, allegat ēt. l. milites. C. lo. & est casus in l. milites. ibi, vt armoꝝ quotidiano exercitio. C. de re mil. lib. xij. & id
4 dr̄ †q omne artificiū per exercitium suscipit incrementum, vt est tex. in l. legatis seruis. §. ornatricibus. & ibi gl. ff. de leg. iij. & no. glo. in ver. possit. lxxxiiij. di. puenit. & And. de baru. in d. l. milites. in fi. C. de re mili. lib. xij. pp̄ea Anacletus cunctis fidelibus scribens dixit. Sicut omnium artium in suo quoqȝ opere inuenitur mater instantia, ita nouerca eruditionis est negligentia, vt dicit tex. lxxxiij. di. nihil hoc ēt clare ostendit̄ in policratu. libro. vj. vbi sic inqt. Tria enim fecerunt Romanos esse gentium victores, scȝ scientia, exercitatio, & fides, quam electi ex sacro reipub. impendebant, & dixi pro imperatore vbi agit de eius fide. acqritur & per vigilantiam, solertiam. laboꝝ assiduitatem & patiētiaȝ magnanimitate reꝝ gerundaꝝ fortitudine & ɔtēptu piculoꝝ, vt pbat̄ per predicta, & per ea, que dicent̄ de virtute rei militaris.

Acquirit̄ etiam per doctrinā & assiduā lectionē librorum maxime de re militari loquentium, sicuti Alexandrū & Cesareȝ legisse dr̄, vt fertur ille ferocissimus turcus christiani generis nūc aduersarius maximus eos imitat̄, q sibi in p̄mis Alexādri cesaris & Hannibalis preclara facinora legere iubet. Et pp̄terea vt ait Vegetius. iiij. lib. de re mili. Alexander exiguā manū militarem suscepit a patre. sed doctrina qua orbem terrarū aggressus innumeras hostiū copias fudit. Policratus vero. lib. iiij. † Roma- 5
nos inquit Imperatores & duces dum eorum respub. viguit, nō memini fuisse illiteratos. & nescio quomodo contingit ex quo in principibus virtus literaꝝ armate militie infirmata a manus & ipsius principatus ex quasi precisa radix. hec aūt sciētia rei militaris in hoie pcipi pōt etate, tpe, natione, loco, preceptore, & experiētia. ¶ De etate, ac tpe dixi. s. in prin. De natiōe dictū est ēt ex loco in quo educatus est, & dicit, pbat̄ hmōi scia, vt. xxiiij. dis. qñ eps. ibi locū vbi educati sunt. Ex pceptore ēt intelligi pōt sciētia militis, qȝ discipulus reg̃r magr̄o assimilat̄, vt pbat̄. xxiiij. q. j. cū beatus. & no. gl. fi. in fi. de ɔse. dis. v. saluator, que est vlti. gl. decreti, & ideo dixit gl. in d. c. cū beatus. per illū tex. q qs nō dȝ
6 audire magr̄m, q nō bñ sciat. ¶ † Ab experientia cognoscitur optime rei militaris sciētia, vt pbat̄. C. de nouo codi. ɔfir. §. electis viris. ibi, q̄ȝ experiētia reꝝ. & in proe. insti. §. cūqȝ hoc Deo. ibi ex multis reꝝ argumētis accepimus, & dicit ibi glos. q opus laudat magr̄m, vt in auc. de mona. §. sancimus. ibi, & experimento pcipere eoꝝ tollerātiā. colla. j. & in auc. de questo. circa prin. ibi, vtilissime ex ipso reꝝ experimēto. colla. j. & in auc. de iud. circa p̄n. ibi, deinde neqȝ cārū hñtiū experimērū. & §. j. ver. qȝ vero cōpetēs est, ibi, experimentis cāruȝ multaꝝ, & pbat̄ in cle. dispendiosam. in p̄n. de iud. & in c. q̄ȝ sit. in prin. ibi, sed & magr̄a reꝝ efficax experiētia manifestat. de elec. lib. vj. & est tex. in cle. j. de eta. & qual. & i c. statuimus. in p̄n. de rescri. lib. vj. & . xliiij. di. multis. ibi, nisi hec actionū tuaꝝ experimēris approbarē, & in l. ij. §. q oia. ibi, ipsis rerū experimētis. & ibi Alb. de ros. C. de vete. iu. enuc. & in l. ij. in p̄n. C. vt in pos. le. & ibi ēt p eūdē Alb. & in auc. de appel. & intra quetpa. in p̄n. ibi, ex reꝝ aūt expiētia inuenimus ea in c. cupiētes. in
7 prin. de elec. lib. vj. & l. dist. vt ɔstitueret̄, ibi, experti credo, † & iō experientia dr̄ reꝝ magistra, vt est tex. in d. c. q̄ȝ sit. in prin. & probatur in d. c. statutū. in prin. cum sim. s. allegatis, vnde dicit beatus Augusti. q multorum experientia morborum cogunt multas inuenire medelas, vt dicit tex. in d. c. vt constitueretur. l. dist. Et pp̄terea dicit Jo. de pla. in d. l. j. C. de ɔdi. in horre. publ. li. x. q in electione officialiū ɔsiderāda est ēt illius eligēdi experiētia.

SVMMARIVM

1 Virtutum premia bene merentibus sunt tribuenda.
2 Honoris augmentum non ambitione sed labore assequendum.
3 Dignitates conferri debent secundum maius meritum.
4 Posterior non debet locum prioris occupare.
5 Comparatio meritorum quare inter electos fieri debeat.
6 Justitia virtus est perfectissima hominibus iura distribuens.
8 Consilia in bellis plus valent q̄ȝ vires.
9 Agentes in rebus post palmam laboris premium recipiunt.
10 Princeps quilibet robustus esse debet.
11 Imperator quibus virtutibus pollere debeat.
12 Hostibus non nocendum citra decorem.

Virtutis etiam ratione vr̄, q Bartholomeus Coli. cogi non
1 possit Imperatori subesse. † Nam virtutē premia tribui merentibus cōuenit, vt. l. fi. vt virtutum. C. de sta. & ima. & in cle. cupiētes. in prin. de peni. & remis. facit. xl. dist. nō loca. & dixit Hieronymus virtutibus Romani. pmeruerūt Imperiū, vt est tex. xxviij. q. j. eos. §. ex his. post medi. & no. gl. fi. lxiij. di. ego Lud. & pp̄terea dr̄, q ad locū supremū p merito. & laboꝝ stipēdiorū qs succedere dȝ, vt dicit tex. in l. j. C. de castronēsianis. li. xij. & in l. j. C. de agen. in re. & in l. fi. C. de tyronibus. eo. li. vbi dicit illa. fi. no. rite. eniȝ patimur. quēq̄ȝ celsiorē gradū obtinere, nisi cui & laborū assiduitas, & stipēdiorū prolixitas suffragatur. facit. l. j. C. de assesso. ad idē dicit Imperator in l. in nomine dñi. in. iij. colū. C. de offi. prefect. afric. Semper puidemus vnū quēq̄ fm labores suos ad meliores gradus, & maiores dignitates pducere.
2 & in l. ꝯ publicā vtilitatē. C. de re mili. li. xij. dr̄. † honoris augmētū nō ambitione, sȝ labore ad vnūquēqȝ ɔuenit deuenire. Pro hoc adducitur. l. j. & ij. nemo. C. de offi. magistri officiorū. vbi dicit tex. in d. l. ij. Js gradu ceteros antecedat, quē stipendia meliora,

vel

vel labor prolixius fecerit anteire.& no.gl.xij.q.ij.vulterane. & vi
de qd no.And.de barulo in.l.vnica gramaticos.C.de pfesso.q
in vrbe Constantinopolitana.lib.xij.in.l.agētes.C.de prin.agē.
in re.& in.l.vnica.de castrē.pala.pec.ea.l.facit qd.j.dicam de so
3 lertia siue vigilantia.†preterea sm maius meritū 9ferende sunt
dignitates,vt est tex.in.d.c.vulterane.in fi.xij.q.ij.ibi,put cuius
cunq3 locū meritumq3 cognoscat,& ibi glo.in ver.locū.hoc no.
& pbat in.c.de redditibus.ibi pro singulo4 meritis.ea.q.&.j.q.
c.ij.fi.clerici.&.j.dist.ius militare ibi,premio4 honor.&.lix.dist.si
officia.ibi,& meritum pbibatis stipendia ante acta testant, & ibi
glo.pen.& pbat in.c.de multa.in fi.& ibi glo.in versic.sublimes.
de preb.& dig.& in.c.statuimus.& ibi hoc not.glo.no.in versi.vo
luimus esse potiores.de maio.& obe.& huius est rō.q2 honor est
premium virtutis,vt dicit phs.viij.ethi.& no.Alb.de ros.in suo
primo alpha.in ver.honor.facit tex.in auc.de mona.§.ordina
tione vero abbatum.colla.j.vbi dicit.non enim exhonorandum
est oino tps,& eo ordo,sed eum qui apparuerit primus optimus
inter monachos 9stitutus & dignus presulatu eo4 hunc eligere.
accedat ad hoc tex.in.d.c.vnico.in prin.de reli.& vene.sanc.lib.
vj.ibi illos tñ vt dignis digna impendāt portionibus attollit in
signibus dignitatum, & premio4 liberiore psecutione psequit,
quos digniores agnoscit,& cōmēdat ingentior excellentia meri
to4,pbat hoc ēt in.l.vnicuiq3.circa prin.C.de pri.sa.scri.li.xij.
4 vbi dt impator loquēdo militibus,†q nemini penitus liceat,cū
sit posterior tpe,in locū precedētis abire,nisi ab eo,qui tpe vin
citur labore cōparatione separatus precedentibus dignior iudi
cet.Et sic ibi vult litera,q l3 regl'r miles prior loco preferri dēat
tñ si alius posterior est virtute prestantior ille d3 anteire,& idē p
bat in.l.honores.in prin.& ibi glo.ff.de decu.& no.glo.in rub.C.
quēadmo.ciui.mu.indi.ibi.Itē septimo vt potiores.libr.x.& ibi
oino videat Jo.de pla.maxime.circa fin.& ideo dicit glo.in.d.l.
vnicuiq3,nō diu studuisse sed bene nec Jerosolymis fuisse,s3 Je
rosolymis bene vixisse laudandū est,vt tex.Hieronymi in.c.glo
ria epi.in fi.xij.q.ij.de quo videat ēt.j.in rñsione ad tps.vnde di
cit ēt Leo papa q rudibus & imperitis gubernacula ecclesie nō
sunt cōmittenda,cum valde iniquum sit absurdūq3, vt imperiti
magistris,noui antiquis, rudes preferant emeritis,vt hr.lxj.di.
statuimus.& ibi glo.de hoc.ad idē videat tex.in.l.gñaliter.§.qd
ergo.in fi.ibi aut meritis cuiuscunq3 allegatis.ff.de fideicō.libe.
& qd ibi not.Ja.de are.& do.Bened.de plūb.qui dñt per illum
5 tex.q†inter electos fieri d3 comparatio merito4,vt magis me
ritus minus merito preferat.Vr preterea de hoc esse casus in.l.
j.circa prin.ibi erga optimos.ff.de testa.mili.& ibi Augu.qui di
cit per illum tex.q non omnis est associandus ad gradū militie,
sed tm̄ ille qui pp pbitatem & virtutem dignior inuenit, & idem
not.ipse Ang.in.l.si duobus.eo.tit.vbi ēt dicit q in militia non
attendit origo,sed fortitudo.Cicero in oratione sua pro L.mu
rena,hec sentire vr tex.dum dixit reipublice,virtus prestat cete
ris omnibus hoc nomen popu.Ro.hec huic vrbi eternam glo
riam peperit,hec orbē terra4 huic impio coegit oēs vrbane res
oia hec nr̄a preclara studia,& hec forensis laus,& industria latēt
in tutella,ac psidio bellice virtutis.hac virtute, vt idē in philip
picis ait,Maiores nr̄i primū vniuersam Italiā deuicerūt,dein
de Carthaginē exciderunt,Numātiā euerterūt,potētissimos re
ges,bellicosissimas gentes in deditione huius impij redegerūt.
deniq3 p oibus pdictis optime facit,qd in pma comedia elegan
ter scribit Plautus,virtus oibus rebus anteit.pfecto libertas,
salus,vita,res,parētes,patria,ppugnati tutant & seruant. Vir
tus in se oia h3,oia adsunt bona,quē penes est virtus.ad idē qd
scribit impator in auc.vt oēs obediāt iudicibus puincia4,vt in
6 pn.col.v.vbi sic dr†vnā qdem esse oium pfectissimā virtutē,que
iura hoibus distribuit,hec est ex cā cognominata iustitia,etenim
vnaqueq3 alia4 virtutū nisi subsequat hmōi,fiet nihil horū, que
cōpetent.Itaq3 neq3 fortitudinē,que non est cū iustitia ,laudabi
mus,cū sc3 pr̄ia lingua fortitudinē in armis virtutē appellat so
lū.& si qs ab ea iustitiā subtrahat delicto4 solūmodo nō quorū
dam bono4 fiet occasio.& ēt dicit Old.& Alb.de ros.C.de nouo
codi.9fir.circa prin.ad pdicta deduci pōt q scribit Sene.ij.tra
gedia:hr̄e regnū,casus est,virtus dare,& vid oino q scribit Jo.
brid.in.iij.poli.q.ix.nec est cōmittēdū circa mām.In hac āt mā
virtute militari que militibus 9uenit,vt.l.ab hostibus.ibi,s3 vir
tute militū.C.de capti.proxime dixi 9siderari d3 sapiētia in 9su
lēdo,vt pbat in.l.j.in pn.iu.C.ne lic.potē.ibi,9sultissimus prin
ceps 9iuncta.l.pen.circa med.ibi puidentissimi principis.C.de
his qb.vt indi.& in Salustio scribit,prius quam incipias opus
est 9sulto,& postq3 9sulueris mature opus vti facto. & Salomō
dixit.Palpebre tue precedāt gressus tuos,in 9silia actus tuos
7 pueniant.†Vñ apud impatorē ita dr in dubiū nō est oia oino,q
9silio recto gerunt iure meritoq3 effectu,& firmitate inuiti,& no.
glo.lxxxiij.di.puenit.in ver.9silio,9siliū in puidēdo, vt pbat in
.l.vnū ex familia.§.fi.ibi princeps.puidētissimus.ff.de le.ij.& ibi
gl.in ver.puidētia.in proe.insti.in.§.j.& pbat.C.de no. codi.cō
fir.in prin.vbi dicit q agmina militaria puidētiam oēm multis
modis 9tineri d3.Et qd in militibus,& in impatore belli reqrat
sapiētia,pbat in.l.postliminiū.§.fi.ff.de capt.& post.reuer.& no.
Ang.in.l.9stitutū.ff.de test.mil.& in.l.j.C.de 9di.in horre.pub.
lib.x.& ibi per Jo.de pla.& facit qd no.Bal.per.d.l.j.in.l.ex di
ui.C.loca.& dixi in.xxxviij.priuil.nobilitatis.& ad hec duo vide
Vale.in ti.sapiēter dicta,aut facta,q de Scipione scribēdo ait,
Turpe est viro militari dicere nō putarā.ex explorato, & excusso
9silio,que fero agunt administrari oportere arbitrabat summa
rōne,irreuocabilis est enim error,qui violentie martis 9mittit.
dixit ēt Tullius lib.de Senectute,nō viribus aut velocitate cor
poris res magne gerunt,sed 9silio,auctoritate & sciētia.dātes.n.
9silia plus agūt alijs.vñ & i bellis parū psunt foris arma,vbi i
8 tus nō est 9siliū,vt ait Cicero in lib.j.de Officijs.†Et phi 9silia
plus valuerūt i bellis q3 pncipes aliūde,vt ibi puerbio4 quoq3.
xxiiij.dr Cū dispositione init bellū,& erit salus,vbi multa 9silia.
& ppterea vt inqt Trogus Pōpeius.lib.xj.Alexāder obtinuit
victoriā,q 9silio gubernauit exercitū.Hec āt sapiētia i 9sulēdo,
& 9siliū in puidēdo pponderat fortitudini.Expedit eni ducē bel
li ductorē,& 9ductorē nō aūt suis manibus pugnatorē esse, vt.l.
qd 9stitutū.ff.de test.mil.&.l.postliminiū.§.fi.ff.de capti.vt dicit
Ang.in.d.l.qd 9stitutū.& ita ēt no.Jo.brid.j.poli.q.ix.vbi pul
chre hoc examinat.Industriā ēt in agendo 9siderari d3,vt.l.j.§.
his cunabulis,ibi,ob singularē industriā.ff.de of.prefe.pret.& in
l.primos.in prin.ibi ac diuturne obseruationis industria.C.de
pri.sacr.scri.lib.xij.celeritas in 9ficiēdo siue exequēdo, vt.l.vni
ca.C.de castrē.pal.pecu.lib.xij.ibi, q psto sunt semp agentibus,
vñ Lucanus,tolle moras nocuit semp differre paratis.Astutia
siue sagacitas in strategematibus,vt hr in Valerio max.de stra
tegematibus,& in lib.Frontini de stratagematibus.cū si.solertia
siue vigilātia cū assiduitate,& patiētia labo4, vt pbat.xxiij.q.j.
c.fi.summa militie laus.in fi.ibi,vigilantiā ac solitudinē augmē
tet loquit ibi de militibus.& iu.j.cōstit.codi.in.§.ideoq3 solicitu
dini sufficiēs.& in proe.insti.§.cūq3 hoc Deo.ibi quo4 omniū so
lertia.& ibi gl.hic no.& in.l.in noie dñi,in pn.ij.co.ibi.& in vigilijs
& laboribus.C.de off.prefec.preto.afri.& in.l.vnica.C.de castrē.
palati.pecul.ibi quos intentos li.xij.& probatur in.l.j.C.de prin.
9 agen.in re.eo.li.vbi dr†agētes in rebus post palmā laboris eme
riti principatus honore remuneramus.& in.l.iubemus.i.ibi lon
gi tēporis sudore quesiuit.C.de proxi.sacr.scri.lib.xij.& in.l.vni
ca.C.de castren.ibi,dū dicit ad locū p merito laborū & stipēdio
rū succedat.& in.l.fi.C.de tironi.& in.d.l.vnica.C.de castr.pal.pe
cu.eo.li.ibi s3 nec alieni sint puluē castrorū,q signa comitāt.& ibi
quos intentos,& pbatur p iura que proxime deduxi p virtute.& id
Licurgus Lacedemonijs legē tulit Parsimoniā oibus psuadē
do,existimans laborē militie assidua frugalitatis 9suetudine faci
liorē fore.Magnanimitas re4 gerēda4,vt in.l.vnica.C.de the
sauris li.x.& ibi dū dicit Impatorie magnanimitatis.& no.Bal.
in ti.de pace 9stan.in pn.Statius Achilleidos id sentiēs Achil
lē magnanimū appellat.dū dicit in prin.magnanimū eacidē for
midatāq3 tonāti pgeniē.vñ Alex.vt inqt Justinus li.xj.Animi
magnitudine didicit 9tēdere. Fortitudo 9tēptus piculo4,vt.l.si
qs p redēptione.§.j.simili mō ibi.fortissimis pstant militibus.C.
de don.& in.l.j.§.miles.ff.de test.mil.vbi miles appellat vno mō
a militia,id est duritia q3 p nobis sustinet.& no.gl.fi.in.l.ab hosti
bus captiuis.C.de cap.& post.re.& ideo dicit Ang.in.l.si duob9.
eo.ti.ff.de testa.mil.q in militia nō attendit origo s3 fortitudo,vt
ēt.s.dixi.Marius in oratione ad populū habita, vt Sallustius
in Jugurthino refert.Ego inqt naturā vnā & cōe3 oiu3 existimo.
10 sed fortissimū quēq3 generosu3 eē.hinc dixit phs †q multū expe
dit,vt princeps sit robustus,q2 pp hoc subditi magis obediunt &
timent,vt dictū est.s.de diuitijs.in.x.rōne.ppterea Justinus eo.
li.xj.scripsit victoria vero armorū decore,sed fieri virtute querē
da est.Sene.vij.tragedia ita locutus est.Fortuna fortes metuit
ignauos pmit.& Vergilius similiter ait.audētes fortuna iuuat.
Ouidius ēt methamorphoseos.x.li.idē sic scribit.Audētes De
us ipse iuuat.Lucius quoq3 Catilina dū militibus suis loqueret
hec dixit,vt Sallustius tradidit semper in prelio his maximū est
periculum,qui maxime timent,audacia pro muro habetur.Ide3
Cicero.iij.lib.Rhetoricorum ait,fortitudini fortuna3 esse adiu

mento solere. Et huiusmodi exemplis, vide p Valeriũ maximuꝫ de fortitudine, milites itaqꝫ debent esse audaces ꝛ feroces ꝯ inimicos, vt est tex. in l. in noie domini, in pe. col. ibi. sunt aũt iubemus audaces ꝛ feroces ꝯ inimicos milites nostros esse. C. de off. pręfec. pręto. afri. Lucanus hoc sentit dicens, gelidos pauor occupat artus. Cesar in oratiõe quã habuit ad milites dixit, vt scribit Luca. eodẽ in loco, Belloꝝ o socij, q mille picula martis mecũ ait experti, debet eteni militię princeps hr̃e corporis valetudinẽ nec debet eẽ adeo senex, vt ad regẽdũ nõ possit assurgere. ar. c. florẽtinũ. lxxxv. di. ꝛ in hac sentẽtia est Vegetius in suo. j. libr. de re mili. ꝛ vide circa pdicta, q̃ dicit Cicero i sua oratiõe Põpeiana
11 vbi inqt, †ꝛ ꝙ he virtutes Imperatorię vulgo eẽ existimãt. s. labor in negotijs, fortitudo in piculis, industria i agẽdo, celeritas in cõficiẽdo, ꝯsiliũ in puidẽdo. Idẽ dicit ad literã Franc. Petrarcha in quadã sua epistola ad Luciñũ de verme illustrẽ capitaneũ Venetorum ꝯtra insulam Cortensem. hij ẽt adijciunt, ꝙ multe alie artes eximie huius admixte comitesqꝫ virtutes in summo imperatore militię requirũt. Innocẽtia in oibus rebus, tẽperãtia, fides, facilitas ꝛ humanitas, ꝛ qd̃ auaritia miser non sit, q̃ oia sola virtus satis cõplectit. in hac ẽt virtute ꝯtinet iustitia, que tam amicis ꝛ socijs q̃ hostibus seruanda est. Scriptũ est enim, cuꝫ Rex iustus sederit sup sedẽ, non aduersabit sibi qsq̃ malignus, vt est tex. in l. inter claras. ad fi. prin. C. de sum. tri. ꝛ fi. cath. ꝛ ibi ẽt dr̃. per me Reges regnant ꝛ potẽtes scribũt iustitiã, vnde dixit eo.
12 in loco Petrarcha, †ꝙ hostibus non nisi seruato decore nocẽdum est, amicis vero, ꝛ socijs nullo penitus modo dãnum afferatur. nam qd turpius, aut qd vnq̃ sceleratius, q̃ nocere his, quorũ tutele, ac presidio euocatus sis? ꝛ de custode raptorẽ, ꝛ de cane quodãmodo Lupũ fieri? ꝛ p hoc est in l. ab hostibus capti. in fi. C. de capti. que dicit. milites defensores reꝝ nr̃aꝝ esse decet non dños. lꝫ sepenumero hysce tpibus raptores dñi reꝝ subditorum efficiant, qd̃ qdem graue est. ideo Aug. in lib. de verbis dñi scribit, ꝙ militare pp pdam peccatũ est. Propterea quadam puidentia militantibus sunt stipẽdia ꝯstituta, ne dũ sumptus q̃rit, predo crasset, vt est tex. lr̃is aureis scribendus in. c. militare. xxiij. q. j. ꝛ. lxxxvj. dist. singulis ꝛ dixi. s. de diuitijs in prin. Multe quoqꝫ alie virtutes comites reperiuntur. de quibus dixi. s. de scientia rei militaris, ꝛ dicetur proxime de imperatoris auctoritate. de quibus est videndum in oratione Pompeiana, ꝛ in dicta epistola Franc. petrarche ad Lucinum a verme.

SVMMARIVM

1 Auctoritas in imperatore constituto maxime necessaria.
2 Auctoritas quandoqꝫ capitur pro existimatione, seu quadam bona reputatione.
3 Auctoritas aliquando consensum quẽdam super aliquo actu interpositum significat.
4 Prodigus honoris proprij dicitur eiusdem fur ꝛ homicida.
5 Auctoritas que per virtutem acquiratur.
6 Clementia in principe admodum necessaria.
7 Imperator erga omnes clementia valere debet.

Auctoritatis causa que i

1 Bartho. Coli. maxima † quidẽ apud oẽs hr̃, dũm est ipsum Imperatori ꝯstituto parere nõ teneri. ar. c. dudũ ad audiẽ. circa mediũ. ibi iuenimus ꝙ p ppposito sanctorum apostolorũ auctoritas faciebat. extra de ele. ꝛ in l. quintus §. j. põponius ibi, sed ad auctoritatẽ nostrã ꝯseruandã. ꝛ ibi ad auctoritatẽ scribẽtis. ꝛ ibi, lꝫ auctoritatẽ defuncti. ff. de ann. leg. ꝛ in l. iij. §. j. ibi, alias auctoritas. ff. d testi. ꝛ in l. ij. §. post hos quintus mutius. ꝛ in. §. post hũc. in pn. ꝛ in. §. ex his auditoribus ibi plurimũ auctoritatis. ff. de ori. iur. ꝛ in eadẽ. l. ij. §. si pmus. diuus Aug. ibi, vt maior iuris auctoritas haberet, ꝛ ibi, sed plurimuꝫ in ciuitate auctoritas habuit, ꝛ ibi, ꝛ pculi auctoritas maior fuit. ꝛ. l. pen. ad fi. ibi, saluiũ Julianũ summe auctoritatis. C. de cõdi. inde. cũ multis si. ꝛ iõ dixit M. Tullius Cicero in. d. orõne. p Põpeio. ꝛ Fran. petrarcha in dicta sua epistola ad Luciñũ de verme Veronẽsem, ꝙ inter alia, que reqrunt in Imperatore, dꝫ esse auctoritas, ꝛ merito. vbi. n. nõ ẽ auctoritas, ibi nec timor ho-
2 stium, nec subditoꝝ. † Assumit aũt hic auctoritas respectu effectus, p quadã reputatione siue existimatione, vt pbat in. l. cognitionũ. §. j. ꝛ ibi glo. in ver. estimatio. ff. de va. ꝛ exor. cog. sicut dicimus, hij maioris auctoritatis q hñt ptãtẽ, vt. l. j. ff. de al. scri. ꝛ. d. l. qntus. §. j. cũ si. alio modo accipit auctoritas, qꝛ nõ reqrit tanta solẽnitas in vno actu, sicut in alio. Et ideo dr̃ hr̃e maioreꝫ auctoritatem ꝯctus noiatus q̃ innoiatus, vt. l. iurisgẽtiũ. in pn. ff. de pac. ꝛ isto respectu iurm dr̃ hr̃e maiorem auctoritatem q̃ snia, qꝛ in eo non reqrit tanta solẽnitas sicut in snia, ꝛ ita intelligat. l. ij. ff. de iureiu. fm Albe. de rosa. ibi, ꝛ hoc mõ non accipit
3 hic. † Potest ꝛ tertio modo auctoritas sumi pro quodã ꝯsensu interposito sup aliquo actu cũ aliqua cause cognitione, ꝛ ita intelligit ti. ff. ꝛ insti. de auc. tu. ꝛ. C. de auc. prestan. ꝛ hoc modo nõ accipit ẽt hic. Hec aũt auctoritas in impatore plurimũ põt. naꝫ vt ait Justinus lib. xj. Alexãder plura bella gessit cũ pfectis darij, quos nõ tã armis q̃ terrore noĩs sui vicit. Nic. picinin⁹ hac nr̃a etate Fran. sfortia multiqꝫ alij iã in Italia Imperatores sepissime solo noie fugatis hostibus vicere. Et ꝙ pp auctoritatẽ Bartho. coli. non teneat subesse Imperatori, pbatur sic rõne. Si par in parem non hꝫ imperium. l. ille a quo. §. tẽpestiuũ. ff. ad treb. ꝛ. l. naꝫ ꝛ magistratus. ff. de arbi. ꝛ. c. innotuit. ante med. ex de elec. cũ si. ergo multo minus inferior in supiorẽ. preterea si ipse se submitteret imperatori inferior vr̃ quodãmodo negligere ꝛ pdere honorem suum ꝛ auctoritatẽ, ergo non vr̃ ꝙ cogat ei subesse, qꝛ expedit magis vni mori, q̃ ꝙ qs euacuet gloriã suã, vt dicit tex. j. q. ij. sacerdotes. ad fi. vñ vulgo dr̃ honorẽ meuꝫ nemini
4 dabo. †ꝛ qui non diligit honorẽ suũ fur est ipsius, ꝛ homicida. ꝛ q negligit famã suã, crudelis est, vt est tex. Augu. xij. qd̃. j. nolo. circa prin. ꝛ no. do. Domi. de. s. gemi. in. c. qꝛ ex eo. in. vij. not. de pac. lib. vj. ꝛ no. Spec. in. ij. de aduo. §. nunc tractemus. vers facto. aũt. in fi. ꝛ pro hoc facit ꝙ not. glo. in. l. j. §. veteres. ff. de acqui. pos. ꝛ in. l. heres per seruum. ff. de acqui. he. que dicit ꝙ asinus intumescit, dum videt se per comparem capi. Item pro hoc illud quod dr̃, ꝯtra maiorem nemo presumat honorem, vt dicit glo. in. l. iij. in prin. ff. de alie. iudi. mutan. cau. facta. ꝛ licet videatur ꝙ imperator sit dignus, qꝛ est electus a principe. iuxta no. in l. quidam ꝯsulebant. ff. de re iudi. non tamen debet presumi pro eo ꝙ habeat dignitatem, vt. xl. di. locũ. ꝛ. c. multi. ꝛ. ij. q. vij. queritur. ꝛ. ix. dist. ego solis. de quo per glo. viij. q. j. illud. ꝛ. lxj. disti. miramur. in glo. in ver. pro laboribus in fi. imo ẽt si princeps cõstituerit ipsum exercitus imperatorem ex certa sciẽtia, tñ ille poterit recusari, vt in. c. cum speciali. ꝛ in. c. postremo. extra de appellat. ꝛ. xvij. q. iij. qui aũt. ꝛ not. glo. xv. dist. valde necessariam.
5 † Et auctoritas pdicta siue extimatio, quã vulgo reputationeꝫ appellamus, acquirit p virtutẽ. de qua dicendũ, vt dixi. s. de virtute. ꝛ ex formositate corporis. vñ Virgilius. Gratior ꝛ pulchro veniens in corpore virtus Adiuuat. ꝛ scribit apud Porphyriũ phm. facies Priami digna est Imperio. ꝛ Fran. Barba. in libello quẽ de re vxoria scripsit sic ait, Formosos cũcti diligũt, dignos credunt Imperio eis facilius obsequunt, vt dicã ẽt. j. pro Imperatore. Itẽ ex dignitate qua quis potit, vt dixi in. xix. priuil. nobilitatis. Itẽ ex honore, vt in dicto priuilegio, dictũ est. Itẽ ex potẽtia, ea. n. facit hoiẽ eẽ maioris auctis, vt ẽ tex. in. l. ij. §. j. ff. de ori. iur. ibi. ꝛ proculi auctoritas maior fuit. Nã ẽt plurimũ potuit. ꝛ ibi hoc no. Bal. Itẽ ex diuitijs. vt dixi. s. õ diuitijs in nona rõne. Itẽ ex nobilitate, vt dixi in. xxx. priuilegio nobilitatis. Itẽ ex facilitate suauitatis suauitas eni ꝛ facilitas, vt inquit Petrar. in. d. epistola, accedat Imperatori, qꝛ ad ꝯciliãdũ hominũ animos nihil efficacius. huic ꝯfinis est equalitas quedã familiaritasqꝫ cum exercitu. facit. l. obseruandũ. in prin. ibi facilẽ se pbeat. ff. de offic. psid. Itẽ ex humanitate, ac clemẽtia. nã vt scribit Sene. in lib. de
6 Clemẽtia. † Excogitare nemo quicq̃ pt, qd̃ magis decorũ regẽti sit, q̃ clemẽtia. Vñ Cyrus rex Persaꝝ dicere solitus est. Multũ tã propriũ Regis, ac principatus offm̃ q̃ humanitatẽ hoibus dare. ꝛ ita vult Imperator in. l. fi. C. de donatio. inter virũ ꝛ vxo. vbi dicit ꝙ nihil aliud tã peculiarie est Imperialis maiestatis, q̃ humanitas p quã solã Dei imitatio seruat. Idẽ pbatur in auctẽ. iusiuran. qd̃ prestatur ab his. §. itaqꝫ colla. ij. ꝛ in. l. imperialis in prin. ꝛ ibi glo. in ver. imitari. C. de nupt. ꝛ. j. dr̃ de fide Imperatoris. Legitur etenim de cesare dictũ, qui non laborat vt militibus sit carus, ipse militẽ nescit amare. Vñ nil est ꝙ magis principes
7 caros suis militibus reddat q̃ benignitas ꝛ clementia. † Legit ꝛ de Traiano Imperatore, ꝙ cũ arguerent amici, ꝙ in oẽs, vltra q̃ deceret Imperatorẽ, cõis esset, respondit se talẽ velle Imperatorẽ priuatis, quales Impatores esse puatus optasset. de Alex. Valerius scribit, quod precipuum amorẽ a militibus meruit sua clementia. Itẽ ex omnibus partibus virtutis rei militaris acquiritur. Ex rebus deniqꝫ prospere ac feliciter gestis acquiritur auctoritas, qꝛ dum Imperatori cuncta prospere succedunt, omnes amici ꝛ subditi honorant ꝛ diligunt, obsequunturqꝫ, hostes autẽ verentur, ꝛ timent. Et de hac felicitate nunc dicamus.

Summarium

SVMMARIVM

1 Felicitas rex gestax in imperatore eligendo attendi debet.
2 Felicitate aut sola virtute, res militaris exercetur.

B felicitatem quoqz vi,

1 deť † q Bartho. coli. non teneaŧ manere sub dicto Impatore. dicit. n. se magis in re militari felicē, que qdem felicitas, ꝛ si raro in hoie pseueret, ſm Senec. x. tragedia qui dicit. rarum est felix, idēqꝫ senex, tñ in imperatore ɔsiderāda est, vt dicit M. Tul. in. d. oratione Pópeiana. ꝛ Fran. petrarc. meminit in. d. epistola ad Lucinum Veroneñ. circa fi. ꝛ pbaŧ in rub. insti. in ver. felix. ꝛ ibi gl. ſm vnā expositionē que est, q felix dicaŧ. i. psper, qꝛ cūcta ad votū sibi sucedebāt, ꝛ i proe. ff. in ver. felix. nā vt felicitatē fiducia, sic infelicitatē dñorū sequiŧ militum pauor, quo nil propius exitio est. Et ideo Virg. audentes fortuna iuuat. Ad qd̄ videaŧ. s̄. de virtute rei militaris, vbi de fortitudine, ꝛ ɔtēptu periculox agiŧ. vñ Vegetius lib. iij. de re milita
2 ri dicit in prin. † rem militarē virtute sola, vel certe felicitate crediŧ ɔtineri, ꝛ in. xvj. c. eiusdē li. dicit. nā nescio qua occulta rōne, imo pene diuina alij ɔtra alios dimicant melius, ꝛ qui fortiores vicerāt ab inferioribus sepe vincunŧ. Et ppea Cicero eodē in loco existimat maximo Marcello Scipioni Mario ceterisqꝫ magnis imperatoribus non solum pp virtutē, sed ēt pp fortunā sepius imperia mandata, atqꝫ exercitus eē cōmissos. fuit enim pfecto qbusdā sūmis viris quedā ad amplitudinē, ꝛ gloriaꝫ, ꝛ ad res magnas bñ gerēdas diuinitus adiūcta fortuna, in qua Pōpeium plurimū valuisse Cicero eadē rōne narrat. Itē Affricanus minor, Camillus, Titus, Traianus, Theodosius, Silla ēt, ꝛ Marius, ꝛ Ventidius Bassus, vir qdē fortune mirabilis, cui victoriam de Parthis incredibilē, crassorūqꝫ vindictā fata cōcesserunt oēs, tñ, vt fama ferŧ, ꝛ Fran. petrarcha refert, Metellus ille felix dictus supgrediŧ. Marcus ēt furius Camillus, vt Titi Liuij. j. li. dr̄ ob ɔtinuam felicitatē ɔ̄ veientes dictator creatus dux fatalis ad excidiū vrbis veios seruandeqꝫ patrie vrbis Romane fuit. Nam quocūqꝫ se intulisset haud dubie victoriaꝫ trahebat. Sic P. Scipio, qui Affricani cognomē posteris reliqt, vt idē Liuius scribit. quasi ob felicitatē maiox suox gens Corneliox Carthagini futura esset exitium quatuor, ꝛ. xx. annorum natu ad bellum Hispaniense consul creatus est. In hoc noui magistratus ductu visa est fortuna sedē animi sui cōmutasse. vbi eniꝫ primo factiones Hannibalis secuta, mox ɔuerso tergo se cū P. Scipione ɔciliauit. huic adeo fortuna se felicitate sua ɔiunxit, vt in primo Sicilie ingressu quatuor maximos penoruꝫ exercitus inde fugauit. Siciliā Sardiniaꝫ, Hispaniam ingenti fauore recupauerit, copias suas oēs in Affricā traiecerit. Supatis ceisqꝫ duobus potētibus exercitibus, Syphace potētissimo rege capto, tot vrbibus regni eius, tot penox imperijs ereptis, Hannibalem, que cruenta Romanox clades Romam duxisse consul Scipio, qui hostē penū in Italia non vidisset ex diutina possessiōe in Affricā detraxit inuitū, ad colloquiū cū Scipione ɔgressus se nūqꝫ a fortuna deceptū asseruit. ab eo duo vix duꝫ militari etate imperio accepto se icredibili felicitatis eius audacia deuictū sextūdecimum iam annū herētem in possessione Italie detractum. Hunc seqtur Frā. sfortia, quē virtus eadēqꝫ fortuna hac nr̄a etate Mediolani Ducem, ac dñm ɔstituit. Sed maiori pfecto felicitate supioribus diebus Turcum Christiani generis hostē acerrimum fortuna secuta est, qui tertio ꝛ. xx. sue etatis anno preclaram ac nobilissimam oium vrbiū Constātinopolim cū Pera ꝛ multis alijs vrbibus, ꝛ locis Christianis suo iperio subiecit, qd̄ fortassis non tm̄ sue virtuti atqꝫ felicitati tribuendum est, qꝫtum religioni Orthodoxe principū desidie, ac negligentie ascribendum. ¶ Et nisi Venetū esset imperiū, q classem in mari Jacobo Lauredano Imperatori fortissimo ɔstituit, plura Christianorum loca per Turcos occupata reperirentur.

SVMMARIVM

1 Duci belli p principeꝫ ɔstituto ab omnibus est obtemperandū.
2 Dignitas in electionibus nō attendiŧ, sed numerus.
3 Dux belli a quibus debet eligi, seu ɔstitui.
4 Imperator seu dux cui obediendū est, oꝫ esse ɔstitutus legitime.
5 Honoratus a principe ab omnibus est honorandus.
6 Dignus in dubio aliquis est presumendus.
7 Electus a principe nō presumiŧ indignus.
8 Subditi superioribus sibi datis parere debent.
9 Dux belli, Principis, vel Senatus eundem constituentis personam representat.
10 Legatus principis maioris preferendus est legato minoris.
11 Iniuria domino fieri dicitur, si fiat eius vices gerenti.
12 Formosior in dubio in ducem belli debet eligi.
13 Fortior in electione ducis, belli preferēdus est debiliori.
14 Temperantia ꝛ iustitia in duce belli requiruntur.
15 Fides in duce belli summe desideratur.
16 Principibus fides, ꝛ reuerentia prestari debent.
17 Imperiali maiestati nil pecualiarius humanitate.
18 Inimicus familiaris ad nocendum quauis peste efficacior est.
19 Romani quibus medijs gentium victores fuerint effecti.
20 Conditores legum scientia, solertia, ꝛ fide debent pollere.
21 Suspectus presumitur, qui inimicorum amicus est.
22 Auaritia, ꝛ virtutes, ꝛ artes subuertit.
23 Fides etiam hosti seruanda.
24 Fractor fidei qua pena debeat plecti.
25 Miles duci suo fidem non seruans qualiter puniatur.
26 Eligentes aliquem scienter presumuntur cū eo dispensare si quē patiatur defectum.
27 Duci exercitus a principe, vel Senatu electo ab omnibus obediri debet.
28 Archidiacono reuerentiam prestare debent Archipresbiter, ꝛ presbyter.
29 Sententia vnius qñqꝫ plurimorum preferenda est sententijs.
30 Multitudo non semper attendi debet, sed potius sincera testimoniorum fides.
31 Senectus non attenditur, vbi alias de psone ɔstat qualitate.
31 Digniores meritis, ꝛ scientia ad prelaturam sunt preferendi.
32 Ius idem presumitur, vbi eadem rō inuenitur.
33 Natione seu origine quem presumi meliorem, qualiter itelligaŧ.
34 Nati ex sacerdotibus complures sedi apostolice prefuerunt.
35 Ignobilitas non mala est, nec in malorum genere numeranda.
36 Nobilitas generis neminem Deo gratum facit, sed virtutū nobilitas ꝛ morum honestas.
37 Nobilitas effectus qui ꝛ que epithera.
38 Nobilitas quando ꝛ quare nocere dicatur.
39 Pauperes ꝛ ignobiles ad ecclesie regimē electi.
40 Locus ꝛ superioris auctoritas faciunt quandoqꝫ dignum esse alias indignum.
41 Melior ꝛ dignior tanto quis presumetur, quanto melioribus ꝛ dignioribus preest.
42 Paupertas non est de genere malorum.
43 Diuites vt plurimum elati sunt ꝛ superbi.
44 Diuites in que sint vitia procliues.
45 Bona exteriora plurima afferunt detrim
46 Episcopus eligi quis debeat.
47 Auctoritas seu felicitas alicuius non ei sufficit, vt imperatorem recusare possit.
48 Minor quando maiori imperare possit.
49 Judex a papa electus ex certa scientia an possit recusari.

P Ro imperatore vero gē,

tili dr̄ hmōi causas nō esse inspiciendas ad recusandum sub Imperatoris, siue vt aiunt gubernatoris
1 generalis potestate manere. † Nam ex quo p principē superiorē siue Senatum electus est, nō immerito dici pōt Bartho. ei obtēperare debere, siue ipse suffragijs positus nō sit, siue Imperator pluribus comprobatus extiterit, vt probaŧ in. c. dudū ad audientiam, circa medium. in versi. numerus. ꝛ ibi glos. ꝛ doct. extra de elect. facit. l. quod maior. cum ibi nota. ff. ad municipa. l. nulli. in princi. cum ibi not. ff. quod cuiusqꝫ vniuer. no. ꝛ. l. penult. si quid extraordinarium. in fi. C. de legat. lib. x. vbi dicit, q id qd̄ maioris partis probauerit assensus solennis firmat auctoritas. ꝛ ita tenet Alber. de rosat. in. l. j. in versicu. prerogatiua seruanda. C.
2 de vete. iur. enucl. q dicit † q in electio. in ɔsilijs ciuitatū nō attēdiŧ dignitas, sed numerus. ad hoc optime facit quod no. p Goffre. et Hostiē. in summa in titu. de his que fiunt a maior. par. ca. vbi dr̄ q id preualet, quod a maiori parte factum est. lxv. dist. c. j. ij. ꝛ. iij. presumiŧ enim pro pluralitate, ꝛ sic pro maiori numero, vt in dicto. c. ad audientiā extra de elect. cum similib. Ad quod vide quod dixi in responsione ad dignitatem in fin. imo non est querendum de meritis persone, cum maior sit numerus ex vna parte qꝫ ex altera. vt extra de elec. c. dudū. ꝛ no. gl. magn. in ver.

prestantior. circa fi. viij. q. j. l3. si tñ diceretur imperatorē nō fuisse legitime ꝯstitutum ei obtẽperandum non esset. lxiij. di. si per ordinationē. xvj. q. vij. sane. xxiij. q. iiij. ille. z. q. v. miles. z. q. j. quid culpaꝛ ibi. aliquo legitimo imperio iubēte. z ibi hoc not. Archi. z hꝛ de ꝯsec. dist. j. hic ergo. †Et inter cetera non diceret qs legi
3 time ꝯstitutus, qñ esset a militibus impatoꝛ creatus. Nam a populo, siue Senatu Duces belli non a militibus eligi solēt, vt dicit Uale. de disciplina militari in. xvij. exēplo. z ita Uenetijs seruatur. qꝛ in excelso Rogatoꝝ ꝯsilio q Senatū Uenetū appello, Imperatores eligunt, quibusdaz tñ tpibus non a Senatu, s3 a militibus Imperatores electos fuisse ꝯstat. sicut fuit maximus qui ex corpore militari primus ad imperium accessit sola militū voluntate cum nulla Senatus intercessisset auctoritas, neqꝫ ipse Senator esset sm Entropiū in. ix. li. in prin. postea, vt idez refert tres simul impatores Augusti, Pupienus, Galbinus, z Gordianus fuere. Is Gordianus cum ꝯsensu militū pcōsulatū Affrice ageret, Maximiniano imperante princeps fuit electus. alij ēt a militibus fuerūt Impatores electi, vt Claudius, z post eum
4 Quintilius eius frater, vt eodē in loco scribiꝛ. †Dz itaqꝫ is imperator esse legitime ꝯstitutus, si ei obediendū sit. nam ille q eligiꝛ, legitime presumiꝛ idoneus, imo plus instar sacrilegij est, dubitare an dignus sit, quē elegerit imperator, vt dicit tex. z ibi gl. in. l. ij. disputari. z de crimi. sacril. z est tex. xvij. q. iiij. qui autem. z ibi ēst glo. in ver. dignus. que dicit. quē princeps iudicat dignū nos iudicabimus. alleg. xciij. dist. c. j. z. ff. de re iud. l. quidam. z. C. de aduo. diuer. iudi. l. restituēde. in fi. pro hoc est tex. in. l. j. §. his cunabulis ibi. credidit enim princeps. ff. de of. prefe. preto. sic ēt dꝛ quem papa approbat nemo improbare pōt, vt. xxiij. q. j. hec est fides. z ibi not. glo. z pbaꝛ in. d. §. qui aūt. z. xxxv. q. ix. in. c. venia. in ver. nolite. nā nullus dz esse tāte supbie fastigio tumidus, vt regalem sensuz ꝯtemnat, vt. l. fi. imperialis. C. de legi. z sacrilegij instar est diuinis sup qbusdam administratiōibus, vel dignitatibus pmulgandis obuiare beneficijs, vt est tex. in. l. sacrilegij instar. C. de diuer. rescrip. facit. l. lege repetita. C. de erog. mi. anno. in fi. lib. xij. z in. l. fi. C. de priui. eo. qui sacr. mil. pal. z in. l. j. C.
5 vt dig. or. ser. eadē. l. pena †sacrilegij ē si his honorificētia nō deferaꝛ, qui ꝯtingere nostraz purpurā digni sunt extimati, ita dicit imperator in. l. j. C. de domesti. z protec. ea. l. z ibi glo. z And. de baru. qui dñt quez princeps honorat ab oibus est honorandus. ad idem tex. in. l. restituende. in fi. C. de aduo. diuer. iud. vbi sic dicit, qui a nobis digni iudicati sunt, hi multo magis in anterioribus quoqꝫ iudicādi sunt. pro hoc tex. in. l. fi. ff. de alb. scri. q. vult, q noia antescribi opꝫ, q dignitates principis iudicio sunt ꝯsecuti. z no. glo. in. c. per tuas. extra de maio. z obe. facit qd no. glo. in. d. l. restituēde. in fi. C. de aduo. diuer. iud. z. l. quoties. z qd ibi no. Pau. de cast. C. vbi senatores vel clarissimi. nā q̄to qs a maiori dignitatē ꝯsequtꝛ, tāto est maioris dignitatis, vt. j. q. j. filiuz. z ibi gl. ij. z pbaꝛ in. c. per tua. z ibi no. per gl. z doc. extra de maio. z obe. z no. gl. xciij. dist. dñs noster. in ver. elegit. z. xvij. d. ꝯcilia. in ver. eps. accedat ad hoc illud vulgare. dñs vel princeps facit imperitū sapiētem, humilē, potētem, z ecōtra videri. z ad hoc vide qd dixi. s. in. xvj. priuile. dignitatis. suadet hoc rō ꝯnalis z
6 cōis. †nā qs in dubio presumiꝛ dignus. l. cū qdam. ij. z ibi Bar. z doc. ff. de leg. ij. z in. c. j. eꝫ de scruti. z ibi no. per doc. z in. c. dudum. de presump. z per Albe. de rosa. in. l. seruos. ff. de manu. testa. ad hoc ēt glo. in. c. cū in iuuentute. in. j. glo. extra de presum. z glo. in. c. statutuz. in prin. in ver. canonici. ad fi. de rescrip. li. vj. z hoc maxime veꝝ est cū Gentilis fuerit senatui nō incognitus. ex quo. n. fuit electus presumiꝛ in dubio eligēti notus, vt pbaꝛ in auc. vt iudices sine quoquo suffra. §. eos. ver. iōqꝫ licebit. col. ij. z no. Bal. in. l. j. in fi. z de ꝯdi. in horre. pub. lib. x. nā circa cognitos potius pſumiꝛ qs dignus q̄ indignus, vt extra de presump. dudū. ita no. glo. fi. que oino est vidēda. ij. q. vij. ꝯrendū. Et quo ad plus est eo ipso, q aliqs est electus, pſumiꝛ eē melior alijs, vt lix. di. c. j. z. xciij. di. c. j. z. xl. di. c. j. ita dicit gl. lxj. di. miramur. in
7 ver. p laboribus. †Eoqꝫ maxime, qꝛ multū pſumiꝛ p illis, q a pncipe sunt electi, vt. C. de sum. tri. z fi. ca. in epist. liqꝫ. in fi. z in auc. vt iudi. sine quoquo suffr. §. eos. v. qs. n. nō diligat. colla. ij. z no. And. de baru. in. l. j. C. de domest. z ptec. li. xij. pbaꝛ in. l. j. §. his cunabilis. ibi, credidit. n. princeps. ff. de offi. pfe. pret. preterea q ql3 miles, z Dux siue pnceps militie teneaꝛ subeē ipatori, ac ei obediētiā exhibere, pbatur per Apostolum ad Romanos. xiij. vbi sic dꝛ, Omnis aia potestatibus sublimioribus subdita sit, vt in. c. solite. in prin. extra de maio. z obed. z in. c. omnis. de censi. z. xj. qd. ij. magnum. vbi est videndum. z per Bonifacium. ix. in quadam sua extraua. in prin. que incipit debent. qui sic dicit, debent superioribus suis reuerentiam subditi, z eis obedientiā exhibere. z pbaꝛ. xxiij. q. j. summa militie laus. in fi. vbi Greg. scri-
8 bendo vniuersis militibus Neapolim eos cōmēdat, †q magnificum virum Constātiū tribunū custodie ciuitatis deputatū preesse paruerint, z ꝯgruam militaris deuotionis obediētiam exhibuerint, ac demonstrauerint. z probaꝛ expresse. xxij. di. q̄q̄. vbi dꝛ, q debitum per oia honorem, atqꝫ obsequij reuerētiam preeminenti sibi vnusqſqꝫ depēdat, iuxta illud pape Leonis edictuz, qui se scit aliqbus esse prepositū, non moleste ferat aliquē sibi eē prelatum, sed obediētiam, quā exigit, ēt ipse depēdat. z pbaꝛ in. c. lex eterna. z. c. si apud. c. q. v. ad qd adde qd no. Bar. in. c. j. in ij. col. circa prin. in ti. de pa. ten. z in extrauag. de pa. ꝯstan. in pn.
9 ij. col. rationes enim pro predictis ēt alie adduci pñt, vcꝫ† qꝛ imperator repñtat pſonam principis, vel Senatus ꝯstituētis, vt. l. ēt eos. ibi qui imaginē pncipalis. C. de app. z in. l. j. in fi. C. de of. vica. prefe. cum si. vñ cum suam pſonam repñtet debēt oēs parere, ac ei reuerētiam exhibere, vt dicit tex. in. d. l. j. in fi. ibi habeāt ptātē, z ibi indicationis nostre solēt repñtare reuerētiā, z est tex. aptus. xciij. di. c. si precipimus. z ibi ordi. de hoc, que oino est videnda. z est gl. ij. in. c. cum olim magister. extra de off. deleg. que dicit per. d. c. si precepimus. z per. c. j. xciiij. dist. q delegatos honorare debemus tanq̄ ipm delegātē, vt not. Goff. in sum. de maio. z obe. in. §. reuerentia debetur. in fi. z not. Spe. in ti. de leg. §. j. ver. honorādus aūt est legatus. vbi z pbaꝛ in. c. sane. ij. in prin. eꝫ de of. deleg. z in. l. j. i. §. his cunabulis. ibi, credidit. n. pnceps. ff. de offi. prefe. pret. z qd not. gl. in. d. c. cū olim magister. in vers. pprio motu. de offi. dele. facit totus tit. C. de of. eius qui vi. altege. z maxime in. l. ij. q̄ est fi. z in dictis iuribus hꝛ, z maxime in. d. c. si precipimus q ois legatus est honorandus, z plus, z minus
10 sm locū illius, cuius legatione fungiꝛ. z ideo† legatus principis maioris dz pcedere legatū principis minoris, l3 ipse vt priuatus esset inferior, vt pbaꝛ in. d. c. precipimus. vbi est casus. z in alijs iuribus. s. allega. z in. c. si a sede. de preb. lib. vj. z in. c. j. z. ij. eꝫ de offi. deleg. z. C. vt dignita. or. seruēꝛ in rub. z nig. z facit glo. in. l. restituta. C. de aduo. diuer. iud. propterea qcqd facit imperator militie, vel precipit eius dñs, q euz ꝯstituit facere, ac precipe vꝛ, vt pbaꝛ in. l. j. in. ij. col. ad fi. C. de vete. iu. enucl. vbi dicit Impator, oia. n. merito nr̃o facimus, qꝛ ex nobis ois eius ipartireꝛ auctoritas. Et sic Bart. Gētili parere teneꝛ, sicuti si illustrissimum dñium Uenetoꝝ iperaret. Hinc dꝛ, si honoro subditū, videor honorare dñm, vt no. And. de baru. z Jo. de pla. in. l. fi. in fi. p illuz tex. C. ō re mili. lib. xij. p h illud Fede. pmi iperatoris. nō tibi sed
11 Petro. vñ† ex ꝯrio iniuria illi facta, qui representat dñi personā dꝛ esse dño facta, vt ē tex. ij. q. vij. accusatio legis in fi. z circa me. ibi, q nos ibi tāgit pupillā oculi mei tangit, vt ait dñs per pphetā, z no. gl. ij. in. c. ij. presbyteri. extra de penis. z. iij. q. j. nulli pñtatur extra de penis. z. iij. q j. nulli dubiū. in fi. ibi dñm crucifigunt. quorū in sacerdotibus suis pſentantur. z no. gl. ij. in. d. c. cū olim magister. extra de offi. deleg. facit. l. quisquis. in prin. C. ad. l. iuliā maie. z insti. de iniurijs. §. seruis aūt. cū si. z ad pdicta optime facit. c. tua nos. in ver. nōnulli. ēt ꝯiuncto. ver. ptextu vero nequitie extra de deci. Alia ratio est, qꝛ qd pricipi placuit legis habuit vigorē, vt insti. de iur. natu. gen. z ciui. §. sed qd principi. z. l. j. prin. ff. de cōsti. prin. vñ vꝛ bona rō ita dz esse, qꝛ sic placuit principi. z sic sit p rōne voluntas, vt pbaꝛ i. l. elegāter. §. si post rē iudicatā. ff. de ꝯdi. inde. z ibi gl. in ver. hoc enim in prin. q̄ dicit bona ratio qꝛ iperator voluit. facit ad hoc tex. insti. quib. ex cau. manu. non pos. in prin. ibi qꝛ lex eliescentia. z insti. de vsucap. §. furtiue. facit. l. qꝛ poterat. z qd ibi no. ff. ad treb. Et huius ratio ē, qꝛ princeps legibus solutus est. l. princeps legibus. ff. de legi. z insti. q mo. testa. infir. in fi. z. l. digna vox. C. de legi. facit. l. fiscus. §. fi. ff. de iur.
12 fis. cū si. ¶† Potuit ēt esse tertia rō, qꝛ erat forte Gētilis formosior siue pulchrior Barth. colio. Nā formosior in dubio potius ē eligēdus. ōt. n. phs prio politi. vbi si qui tantū fuerint differētes corpore, solūqꝫ Deoꝝ imagines seu ōfectuositatis hoies dicēt dignos seruire alijs. quasi diceret q deformes dērent alijs seruire. Idē dicit Porphyrius, q Priamus pp sui formositatē fuit dignus iperio. vnde de eo dꝛ. facies Priami digna est iperio. circa qd videaꝛ qd dixi. s. de auctoritate Imperatoris qūo acquiratur i prin. Ad qd facit qd no. Bal. in. l. j. ꝯsti. ffoꝝ. §. sed cū nos. in vlti. col. in prin. vel forte formosior. Itē pbaꝛ hoc. Ille inter ceteros debet eligi cuius aspectus pt augmētare amorē i subditos z timorē hostibus inducere. sed si sic est q Gētilis sit Bar. pulchrior, z si possit magis placere suis inimicis, ergo. de quo p Jo.
13 bridani, pmo politi. q. ix. ¶† Quarta rō potuit esse, qꝛ erat Gentilis fortior z robustior ipso Bartholomeo, vt nōnulli asserere videbantur.

debantur. Nam ille in dubio potius vr eligēdus, qui est fortior. cum in Imperatore fortitudo ēt ꝯsideranda sit, vt dixi. s. de fortitudine, ꝛ ꝯtemptu piculoꝝ. ergo nec est dubitandū ꝙ hostes magis timent Imperatorem fortissimū quam aliū. ergo iste magis vr idoneus ad bellandum ꝯ hostes. De tn̄ due ꝑme rōnes tacto minus forte ꝯuenerint, qꝛ Gentilis, nec formosior, nec fortior a pluribus iudicatus est. ¶ Quinta rō adducit̄ ꝓ Gentili. Nā ipse facilitate, humanitate, clementia Bartholomeo antecedebat, que oīa in imperatore ꝯsiderari debēt, vt dixi. s. de virtute imperatoris ante fi. ꝛ quō Imperatoris auctoritas acquiratur. ergo ꝛc.
14 ¶ † Sexta rō non est pretermittenda merito, scꝫ vite Gentilis, in eo. n. fuit oībus in rebus tēperantia, ꝛ summa iustitia, vn̄ non merito ipm ceteris anteponi fas fuit. per ea, que dixi de virtute imperatoria circa fi. ꝛ per tex. beati Hieronimi, qui trāssumptiue hr̄. viij. q. j. vbi sic pulchre ꝛ eleganter dr̄. Scire debemus ꝑncipatum in populos non sanguini deferendū, sed vite. ꝛ ꝓbat̄ in c. venerabilis. ver. nos aūt. ꝛ ibi hoc no. gl. j. ꝛ doc. extra de preben. ꝛ intra dicam in rn̄sione ad nobilitatē. ¶ Septima rō potissima ꝯsiderari pōt, qꝛ forte Gentilis fidelior apud Senatuꝫ Venetum habebat̄. lꝫ oēs alii fideles iudicarent̄. Nam per hoc merito debuit aliis de iure ꝑferri, presertim cum regl'r maxime his
15 tpibus nulla fides pietasqꝫ viris, qui castra sequuntur. † Et iō in primis in imperatore fides ꝯsideranda est. nihil enim est stabile, qd̄ infidum sit, vt dicit Tullius in lib. de amicitia. ꝛ not. Bal. in. c. j. in prin. ver. quero qd est fides in ti. de capi. corra. in vsi. feud. ꝛ ꝓ hoc est tex. in. l. ꝑmos. in prin. ibi quos fides. C. de ꝑxi. sacro. scri. lib. xij. vbi arguēdo ab ordine litere prius fides ꝯsideranda est. Deinde ꝓbitas atqꝫ strenuitas. qd̄ argm̄ ab ordine verborum vꝫ. vt ꝓbat̄. xliij. dist. sit rector. in fi. ꝛ ibi hoc not. gl. in vers. promisit. vbi Archi. ꝛ per glo. ꝛ Archi. lxiij. metropolitano. vbi oino vide. ꝛ per gl. in ver. ꝯtinue. j. q. j. vt euidēter. ad qd̄ vide ꝙ dixi in rn̄sione ad dignitatem. post med. ꝛ ꝙ fides sit in primis in milite ꝯsideranda. probat̄ in. l. j. §. his cunabulis. v̄s. credidit. n. princeps. ibi. explorata eoꝝ fide. ff. de offi. prefec. preto. ꝛ in. c. ea q. §. tales aūt. extra de sta. mo. vbi dicit ꝙ ad agenda officia monasterij deputentur, qui fideles sunt. ꝓbat̄. j. q. ij. c. fi. clerici. ibi. fideliter vigilanterqꝫ. ꝛ manifeste. ꝓbat̄ ēt. xxxiij. q. v. §. ipsis. ꝛ. c.
16 si apud. vbi dr̄ † ipsis principibus, ꝛ ptātibus, fideꝫ, ꝛ reuerentiā seruari opꝫ, quam qui non exhibuerit, apud Deum premia inuenire non poterit in. d. c. si apud. dicit sic Hieronymus. Si apud carnales dn̄os in minimis fideles fuerint incipiēt eis apud dn̄m premia maiora cōmitti. Preclara etenīꝫ virtus singularisqꝫ gloria subditoꝝ est fides qua vero principi dn̄o iustissimo semp obseruantissimū esse vnum quēqꝫ ꝯuenit atqꝫ ꝯsueuit. Et ppea Senatus Venetus dum subditos lr̄is suis cōmemorat. Eosqꝫ plerunqꝫ fideles fidelissimosqꝫ nōnunq̄ appellat. ꝛ merito qdeꝫ honestioreqꝫ nāqꝫ vocabulo mea ſnia vti non pōt. vt ꝓbat̄ in. c. j. in prin. ibi q̄ a fidelibus Regni. in ti. de probi. feu. alie. per Fede. ꝛ in. c. j. in prin. ibi quo circa oium fidelium nostroꝝ. in tit. de ꝓhi. feu. alie. ꝑ Lotha. in vsi. feu. vt scribit̄ apud Xenophontē phm, cui fides deest, eum magno bono carere negari non pōt. nulla familiaritas, nullus vsus, nullus ꝯgressus pōt esse vtilis, ꝛ iocundus absqꝫ fide. nec seruum, quis nec clientē aspicere pōt, si sit infidus. Nihil ꝑfecto, vt arbitror, aut carius, aut iocūdius principi, vnq̄ esse pōt, q̄ subiectoꝝ fidelitas, que non minus ei grata semp extitit, q̄ principis humanitas, atqꝫ iustitia subditis solet
17 existere. † Nā sicut nil tam peculiare est Impialis maiestatis q̄ humanitas, per quam solam Dei imitatio seruat̄, vt dicit imparator in. l. fi. in fi. C. de do. inter vi. ꝛ vxo. vt est tex. cū gl. in ver. imitari. in. l. imperialis. in prin. C. de nup. vbi dr̄ ēt ꝙ in sola pietate principes pn̄t Deo esse pares. ꝛ ꝙ sola deos illis equat clementia. vt hr̄ in auc. vt iud. sine quoquo suffr. §. itaqꝫ. ꝛ ibi glo. col. ij. ꝛ dixi. s. quō acqrat̄ auctoritas. Et sicut regū est ꝓprium facere iudiciū atqꝫ iustitiā, vt scribit̄ per Hiere. vij. ꝛ hr̄. xxij. q. v. reguꝫ est. sic nihil tam ꝓprium tanq̄ peculiare subditoꝝ esse, aut excogitari potest, q̄ erga dn̄os sincera fides itegerrima. Cn̄diturqꝫ ēt sic, ꝙ in Imperatore ꝯstituēdo ꝯsiderari fides debeat. Nam ille, qui non est fidelis, est ꝑuersus, ꝛ inimicus, q cum corpore nobiscum esse vr̄, mente vero ꝛ animo ꝯ nos est. ꝛ est multo neqor hostis hic q̄ illi, qui foris sunt, ꝛ euidēter inimici. hic enim ꝑ animaꝝ speciem, que inimica sunt, gerit. Ita beatus Petrus princeps apostoloꝝ in ordinatione Clemētis alloquens populū ait,
18 vt est tex. no. xciij. dist. si inimicus. vn̄ dicit ibi glo. ſm Boet. † ꝙ nulla pestis est efficacior ad nocendū q̄ familiaris inimicus. argu. C. de dona. l. lata alias data. ꝛ ibi ēt gl. ꝛ no. gl. in. l. j. in prin. ff. ad sille. ꝛ ideo ait Cicero. nulle sunt occultiores insidie q̄ he que latent in similitudīe officij. ꝛ Horatius. fallit. n. vitiuꝫ specie virtutis ꝛ vmbra. vn̄ versus. Non est deterior hostis q̄ infidus amicus. Nec odium grauius q̄ simulatus amor. facit. l. qō. j. vt euidēter, ꝛ. xxij. q. vlt. de illis. xi. q. iij. nolite. in fi. ꝛ isti tales sunt sicut impamus. Serpens in gremio in sinu ignis q male suos remunerat hospites. Ideo in ꝓuerbijs dr̄. q serpentē in sinu nutrit ꝑcutit̄ ab eo. xiij. q. j. §. qbus alias. c. ad hec. vnde August. ait. Malum est cadere a ꝓposito. peius est dissimulare propositūꝫ.
19 xij. q. j. certe hac rōne. in Policrato scribit̄. † Tria fecerunt Romanos esse gētiū victores, sciētia, exercitatio, ꝛ fides, postremo ꝙ fides ante omnia sit in omnibus, ꝛ in Imperatore ꝯsiderāda ꝓbat̄ vltra predicta in. l. j. C. de ꝯdi. in horre. pub. lib. x. ibi. fidelis. ꝛ ibi Bar. ꝛ Jo. de pla. ad qd̄ vide Bal. in. l. ex diui. C. loca. ꝛ qd̄ dixi in. xxv. priuile. nobilitatis, ꝛ ꝓbat̄ in. l. j. in prin. ibi. ꝓbate ēt artis, ꝛ fidei. ff. de vē. inspi. ꝛ iō dicit Vege. in. v. c. ij. lib. de re mili. Deo enim vel priuatus, vel militaris seruit, cū fidel'r euꝫ diligit, qui Deo regnat auctore. ꝛ ꝓbat̄ per tex. vbi casus. l. dist. fidelior. vbi ꝑ beatū Ambro. scribit̄ ꝙ idē Petrus tenēdū gregē ꝛ ecclesiaꝝ regimē accepit, qꝛ fidelior alijs fuit. Ex quo satis ꝑcipi pōt ꝙ ille q est fidelior ꝑesse dꝫ, ꝛ alios regere. ad qd̄ vide ꝙ dixi in rn̄sione ad dignitatē. post med. ꝓbat̄ ēt in. l. j. circa pri. ibi. fidelissimosqꝫ cōmilitones. ff. de test. mi. ꝛ ibi. Ang. ꝛ ꝓbat̄ in
20 ꝓe. insti. in. §. cūqꝫ hoc Deo. in fi. cū glo. q̄ colligit ex illo tex. † ꝙ tria regrunt̄ in legū ꝯditoribus, siue reformatoribus scꝫ solertia sciētia, ꝛ fides. que ēt in imperatore belli regrunt̄. facit ad hoc tex. C. de no. codi. ꝯfir. in. §. electis viris. ꝛ in. l. j. circa prin. ibi, ob insignē fidē. ff. de censi. hinc Sene. dixit. ij. tragedia. vbi nō pudor, nec cura iuris, sanctitas, pietas, fides, istabile regnū est. ꝛ hac potissima rōne serenissimū ducale dn̄iū Venetoꝝ Gētilē leonissam suū ꝯnalē totius exercitus gubernatorē nō imerito ꝯstituit. Hec aūt fides ꝛ fidelitas maxime ꝑsumi pt ex dignitate ꝛ bonis moribus, vt no. gl. in. l. ij. ff. de testi. ꝛ ibi Bar. ꝛ doc. ꝛ not. Bar. in. l. suspectū. ff. de sup. tut. in fi. q dt ꝙ fidelitas ꝑsumit̄ ex bonis ꝑcedentibus. facit. l. nō oīs. §. a barbaris. ꝛ qd̄ ibi no. ff. de re milit. ¶ Itē ex amicitia, vel inimicitia, vt. xciij. di. si inimico. ꝛ in ecclesiastico legit̄. c. xij. nō credas inimico tuo i eternū, ꝛ gl. no. in. d. c.
21 si inimicus. dicit † ꝙ eo ipso qs sit suspectus, q est inimicoꝝ amicus, vt. iij. q. v. c. iij. ꝛ ꝓbat̄ in. l. liberi. C. de inof. test. ꝛ no. Bart. in. l. sciendū. §. accusatio. ff. de lega. q dicit ꝑ illū tex. ꝙ nō solū inimicus est suspectus, sed ēt amicus, vel domesticus inimici. Vel si ꝯuersat̄ cū inimicis, vt ē tex. i. c. cū oporteat extra dē accu. qd̄ itel ligo ēt in mittendo nunciū, vel literas. ar. l. j. ꝛ qd̄ ibi no. Bar. in fi. ff. ad. l. iul. maie. ꝛ gl. in v̄. literis. in cle. ij. summus pontifex. de sen. excō. ¶ Iteꝫ presumi pōt infidelitas ex auaritia. Nam quid nō mortalia pectora cogis auri sacra fames, intelligendo vel hū qd. id ē ad qd, vt ē tex. in. l. si quemq̄. C. de epis. ꝛ cle. auaritia. n. est cā oium maloꝝ, vt dicit imperator in auc. vt iudices sine quoquo suffra. §. cogitatio. ad fi. post vnā. coll. ij. col. ꝛ ē tex. ꝛ ibi gl. ꝛ doc. in. c. nā ꝛ ꝯcupiscentiā, extra de ꝯsti. Vn̄ bea. Pau. ad Timoth. ait, Radix oium maloꝝ est cupiditas, vt dicit Grego. ſm eundē passum Pauli. xlix. dist. hinc etenim. ante fi. ꝛ. xxij. distin. hos igit̄. ibi. amore pecunie. ꝛ dē pē. di. j. c. qꝛ radix. Et ita tꝫ Salustius in Catilinario circa princ. vbi dt ꝙ pecunie ac imperij cu-
22 pido quasi materies oium maloꝝ fuere. † Nāqꝫ auaritia fidē ꝓbitatē ceterasqꝫ artes bona subuertit. ꝓ his superbiā crudelitatē Deos negligere oia venalia hr̄e edocuit. Ad qd̄ videat̄ And. de baru. in. l. j. C. de superexactor. lib. x. Et hec fides nō soluꝫ per Imperatorē princ. seruanda est, sed etiaꝫ socijs ꝛ hostibus scd̄m Petrarcham in dicta epistola ad Luchinnū a verme. lꝫ dicat, ꝙ nōnulli sunt, qui, vt ita dixerim per fas ꝛ nephas sibi existimāt hostē fallere Virgilio freti dum ait, Dolus an virtus qs in hoste requirat. Qd̄ ipsum nō poete grauissimi, sed adoloscentis ore dr̄. Ego aūt hoc iuribus ꝯprobo ꝙ sit seruāda principi satis ostēsuꝫ est. Socijs, id est ꝯfederatis seruandā esse fidē ꝓbat̄ in. l. nō dubito. ff. de capt. hosti nō minus fidē seruari oportere. ꝓbat̄ in. l. post liminij ius. ff. de capti. vbi loqt̄ de M. regulo q iurauerat se Cartaginē reuersurū. ꝛ ꝙ hosti sit fides seruāda est tex. ꝛ gl. xxiij. q. j. noli estimare. ꝛ. xij. q. j. inter verba in v̄. cū illis. q̄ incipit, ar. ꝙ fides. lꝫ sit in ꝯtrīū gl. xxiij. q. viij. pridē. in v̄. a dorso. ꝛ ita tꝫ A be. de ro. in. l. j. C. de ꝯsti. pecunia. de quo ꝑ doc. in. l. j. §. j. ff. de dolo. ꝛ ꝑ Bar. ꝛ doc. i. l. is q reus. ff. de publ. iudi. ꝛ ꝑ Bal. in. l. j. in. v. col. C. si a nō ꝯpetēti iudice. ꝛ ꝑ dn̄m meū dn̄m Angel. de are. in-
23 sti. de actio. §. preterea quasdā. in materia doli. † Qui aūt hāc fidē nō obseruauerint eos grauissimis penis afficiēdōs esse plurima testant̄ exēpla. qm̄ vt inquit Vlpianus iurisċōsultus i. l. j. in prin. ff. de ꝯstituta pecu. graue est fidē fallere. Nam de iure ciuili ꝓdi-

tores, et transfuge plerunq; capite puniunt, q: pro hoste non pro milite hñr, vt ẽ tex. in l. ꝑditores. ff. de re mil. et hoc de militibus. Nam si priuatus ad hostem ɔfugeret, et postea rediret torqueretur, et ad bestias, vel in furcã dãnaret. Et volens aufugere, si apprehendat, capite priuat, vt est casus in l. iij. ꝺsertorẽ. §. his q ad hostem. ff. de re milit. et circa hoc videat oino tex. in l. non ois. in prin. et per totam. l. eo. ti. Polibius auctor scribit decem viros post Canensem pugnam ab Hannibale ad Senatum iureiurãdo missos in castra redituros, nisi de redimendis captiuis impetrassent. ¶ In primis ex decem illis, q nobilissimi erant, nouẽ reuertisse, vnũ qui paulo egressus e castris redisset quasi aliqd esser oblitus remansisse Rome. reditu. n. in castra se liberatũ iureiurãdo esse interpretabat. sed illum Senatus decreuit, vt veterator ille, et callidus vinctus duceret ad Hannibalem. dixerunt tñ aliq et plures numero eos, qui ad Hannibalẽ non redissent vsq; adeo intestabiles, inuisosq; fuisse, vt tedium vite ceperint, necẽq;
24 sibi ɔsciuerint. † Tullius hostilius cũ fidenates, et veientes victoria fudisset. et in eo bello Metius suffetius albanoꝝ impator ꝯ federa in Romanos ꝑsidiam tẽtasset, vocata oium cõtione oratione habita qua ꝑditorẽ Albanoꝝ aperuit. Tandem ad Metium ɔuersus Tullius. tu Meti suffeti inquit, si ipse discere posses fidem, ac federa seruare viuo tibi ea disciplina a me adhibita esset. Nunc q: tuum insanabile est ingenium, tu tuo supplicio doce humanum genus ea sancta credere, que inuiolata sunt. Ut igit paulo ante inter fidenatẽ, ac Romanã rempub. ancipitẽ gesisti, ita iam corpus passim distrahẽdũ dabis. exinde duabus admotis quadrigis in curru eaꝝ distẽtũ alligat Metiuꝫ. deinde in diuersum iter equi ɔcitati laceꝝ in vtroq; curru corpus qua in-
25 heserant vinculis mẽbra portarũt. ¶ † Nostris vero tꝑibus milites, siue militie Duci, qui suo principi, aut imperatori fidẽ nõ seruauerint, siue aufugiẽdo fallere tẽtauerint captis in gutture supplicium vltimũ. Fugitiuis aũt pictura in pede suspẽsis infamia pro supplicio eẽ ɔsueuit. Cõtra hos ẽt banna fieri solẽt, qbus mercees magna eos interficiẽtibus maior aũt viuos capiẽtibus dari pollicet. Et iõ scribit Dantes in. xj. c. Inferni eos q fide nõ seruata decipiũt in ꝓfundo Inferni collocatos existere. vbi est vidẽdũ, et in. xviij. eiusdem Inferni sic de Iasone scripsit. ¶ El bono maistro. Seneca mi dimanda. mi disse guarda quel grande, che vene e per dolor nõ par lachryma spanda. Quanto aspeto reale anchora tiene. Quello e Giason re pertuor, e ꝑsenoli cole hi del monton priuati fene. Elo passo per l'isola de lenno poi, che lardite femine spietate tutti li maschi loro a morte dieno. Iui cu segni e con parole ornate Ysiphyle igano la gioueneta Re tutte le altre ꝑma hauea inganata lassola q grauida soleta. tal colpa. tal
26 martiro lui ɔdẽnata, e anche di Medea se fa vẽdeta. † Postremo, et si nõnulla in ipso gẽtile impatore desiderari potuissent, tñ ex quo fuit ab his electus, q dispẽsare poterãt, dũ electio fcã est, sciẽter de ipso vr cũ eo dispẽsatũ eẽ. vt ꝓbat in l. qdã ɔsulebãt. in fi. et ibi gl. Bar. et doc. ff. de re iud. et no. gl. fi. in c. vnico. de eta. et qual. lib. vj. et ibi ꝑ doc. et hr ꝑ gl. et doc. et maxime ꝑ Jo. an. in c. fraternitatis. extra de scisma. et ꝑ gl. lj. di. q in aliquo in gl. mag. et ꝑ Inn. in c. veniẽs. extra de fi. ꝑsby. et no. Spec. in ti. de dispẽs. §. sunt quoq;. circa fin. et no. Bar. in l. ij. C. si ser. vel libertus ad decurionatũ aspirauerit. lib. x. et ꝙ fuerit electus ab eo, q potuit cũ ipso dispẽsare, pꝫ, q: electus fuit a Senatu Ueneto, q supiorẽ nõ recognoscit. iuxta no. per Bar. in l. hostes. ff. de capti. et not. Bal. in rub. ff. de re. di. in ij. col. ante fi. et Ja. alua. in c. j. in. xvj. col. ver. qro qd de Duce Uenetoꝝ. tit. qs dicat Dux marchio. in vsi. feu. et ita ẽt videmus de facto esse. Et idẽ esset dõm ẽt si supiorẽ recognosceret, q: ɋtũ ad hoc hñret ꝑtãteꝫ dispẽsandi, et valeret, ꝙ ꝑ ipsum factum fuisset, vt no. Ang. in d. l. qdam ɔsule-
27 bãt. ff. de re iud. et ibi ẽt ꝑ doc. ¶ † Concludit itaq; ex predictis ꝙ Bartholo. coli. tenebat subesse Imperatori siue gubernatori Gentili a Uenetis ɔstituto q repñtabat ꝑsonã dñij, siue Senatus Ueneti, et ei obediẽtiã exhibere de iure abnegare nõ potuit, nec iudicabit fuisse sibi graue atq; indignũ, ex quo ꝑncipis loco fuit, vt dixi. et ꝓbat. xciij. dist. ꝑ totũ. et maxime in prin. et in c. a subdiacono. cũ si. s. alleg. ¶ Que obediẽtia ɔsistit in reuerentia exhibẽda, et in mãdato suscipiẽdo. et in iudicio subeũdo. et dicta reuerẽtia ɔsistit in hoc, vt ipse Barthol. coli. vt minor assurgat Impatori maiori, et det ei primũ locũ in sedẽdo, stãdo, et eundo, vt no. gl. not. xciij. di. in summa. et no. per Gof. in sum. in ti. de mai. et obe. et in §. reuerẽtia debet. et ɋuis Bartholomeus omni ex cã maior diceret. Tñ q: impator est maior administratione sibi cõmissa scꝫ gubernatore gñali exercitus, et repñtat ꝑsonã ꝑncipis, ei reuerentiam, et obedientiam prestare debuit per ꝑdicta, vt no. glo. xciij. dist. in summa dicit ꝙ minori, cui maior administratio est cõmissa, debet reuerentia, et obedientia ab ipso maio-
28 re. † vnde Archipresbyter, vel presbyter Archidiacono dꝫ reuerẽtiam, lꝫ ordine maior sit rõne administrationis. xxv. di. c. j. hac ɔsideratione. Qñq; presbyter tenet obedire Diacono ꝑlato, vt ibi. et no. gl. fi. in c. statuimus. extra de ma. et obe. et ex his colligi põt, ꝙ nõ obstãt rões, et cause. s. ꝑ Bartholomeo coliono deducte. et lꝫ plures rões, auctoritates, et argumenta ꝓ prima parte Bartholomei deduxerim, que fortasse nõnullis preualere ratione pluralitatis viderent, arg. glo. pen. in verbo nobis. ibi. et rationes plures reddentis. in l. q filium. §. sabinus. ff. ad treb. et qd no. glo. xiij. dist. duo mala. in glos. fi. que dicit ꝙ ꝓ illo potius est videndum pro quo plures rationes faciunt, vt extra de proba. lꝫ in fi. et probatur. xxiij. q. vj. vides. et. xxviij. disti. de siracusane. et extra de iure patro. sugestum. et cum simi. et facit tex. et qd ibi no. in auc. de ɔsangui. et vterinis. §. j. colũ. vj. vbi dr ꝙ due rationes vincunt vnam. Tamen non incongruum videtur ꝙ rationes, et auctoritates aliquem pluribus quandoq; preualeant. vt probatur in l. j. §. sed neq; ex multitudine. C. de vete. iu. enuc. vbi dicit, ꝙ ex multitudine auctorum non est iudicandum, quod melius et
29 equius sit † cum possit forsan vnius et deterioris sententia multas maiores in aliqua parte superare, vt etiam dicetur statim in rñsione ad etatem. et probatur in l. pen. C. de condi. inde. vbi imperator ponit sententiam Ulpiani, qui sentit cum Marcello, et Celso, et opinionem Papiniani et Iuliani. et horum duorum tñ sñiam sequitur imperator. et non aliorum triũ, vt. l. j. §. j. ff. de cõtraben. emp. ad hoc adduci potest ibi enim dubitabat. si ego tibi dedi togam, vt tunicam acciperem, an sit emptio vel permutatio. Sabinus et Cassius emptionem et venditionem putabant. et teste Homero vtebantur. nerua et Proculus permutationeꝫ nõ emptionem dicebãt. nec aliquo argumento, vel teste vsi sunt, et tñ eorum sententia preualuit, q: dicit ibi Paulus iuriscõsultus ꝙ nerue, et proculi sententia verior est. et ita tenet glo. nota. in c. j. in prin. quod incipit. domino guerram in. j. glo. in prin. in ti. hic finitur lex incipiunt consuetudines regni. in vsi. feudo. et est glos. in terminis insti. de adop. §. si vero pater. in verbo iura. que dicit ꝙ licet due rationes plus valeant ꝗ̃ vna. in. §. j. in auc. de consang. et vter. et l. fin. C. de edic. diui adri. tollẽ. tamen secus est, quando vna esset melior duabus, vt colligit. ff. de inoffi. testa. l. nã et si parẽ
30 tibus. Ad hoc ẽt est optimus tex. i. l. ob carmẽ. §. fi. ff. de testi. dũ dicit. † nõ enim ad multitudinẽ respici opꝫ, sed ad sincerã testimonioꝝ fidẽ et testimonia, qbus potius lux veritatis assistit. Ad gl. l. q filiũ. §. sabinus. ff. ad trebel. similibus pt ẽt rñderi, ꝙ procedat qñ sumus in dubio, nec apparet decisio. tũc regulariter in dubio plures rões et auctoritates ꝑualere iudicanduꝫ est. Secus si est decisum, q: tũc attendi nõ dꝫ, que sint plures rões per predicta. Et iõ cũ rões et auctoritates ꝓ imperatore deducte validiores sint, et ꝓ eis ɔcludat ꝯ Bartho. sequit ꝙ aliud querẽdũ non est. Nec partẽ hãc ꝓ Gentili, vt breuiorẽ aliqua rephensione dignaꝫ putandã existimaui. cũ satis oibus rõnibus et causis Bartholomei breuiter rñsum esse videat. ¶ Sed singulariter oibus ẽt rñdere põt. Nam dum dr de etate, que est veneranda et anteponen-
31 da et de eius priuilegijs procedit in dubio ceteris paribus. † Sed vbi est certum de qualitate persone non attendit senectus vel iuuentus, vt. l. fi. ff. de fid. instr. et l. ob carmẽ. §. si testes. ff. de testi. ita dicit Albe. de rosa. in l. cũ qd. in vlti. charta. in prin. ver. denuo. gl. colligit argumẽta. ff. si cer. pe. qui dicit ꝙ ita cõiter tenent doc. et idẽ in l. ij. ꝺ off. magistri officio. soluendo ɔ̃ria. dicit ꝙ sola antiquitas non est cã prelationis. sed in dubio bene presumit pro antiquioribus, ꝙ sint magis idonei. Sed si ɔ̃rium apparet scilicet iuniorẽ magis idoneũ. nõ ꝓhibet antiquiori preferri. et hoc colligit ex gl. c. vlti. xvj. dist. et c. si officia. lix. dist. et facit qd not. per Goffre. in summa de officio custodis. et qd dicã. in. xxiij. ɔclusio. Cum ergo hic ɔstet de qualitate ꝑsone electi, q est magis gratus principi. et maior in eo fides apud principem hr non est consideranda etas. Et hac rõne non erat tps quo militiaꝫ exercuit ɔsiderandũ presertim cũ neq; cani, vt scribitur in Catone maiore neq; rũge, repẽte auctoritatẽ afferre possint, sed honeste aita supior etas fructus capiat auctoritatis extremos. Uel aliter põt dici vcꝫ, ꝙ inter iã ordinatos preferant antiquiores seu prius ordinati in assumendo superiorem gradũ, et in alijs honoribus, vt. l. fi. C. de offic. prefec. vrbis. et l. j. eo. tit. C. de offi. magistri offi. l. ij. nemo. et C. de offi. recto. ꝑuin. poti. et l. j. et ij. ff. de albo scriben. et in l. j. et ij. C. vt
31 dignit. ordo seruet. lib. xij. cum simi. † Sed inter ordinandos ad prelaturam vel dignitatẽ preferantur digniores meritis, et scientia, et nõ antiquiores, vt. l. j. C. de officio magistri officiorũ. ita dicit

cit Albe. de rosa. secūdū Iac. de bel. in. l. fi. C. de offi. prefec. vrb.
Potest ēt dici ꝙ dignior rōne dignitatis, q̄ȝ hȝ preferꝛ seniori,
vt in auc. de monachis. §. fi. item prefertur rōne maioris virtutis
iuxta not. in. l. gallus. in prin. ff. de lib. ꝛ posthu. ita dicit Pau. de
cast. in. d. l. cū quid. ff. si cer. pet. nam quāto iuniores tāto perspi-
catiores. vt dicit glo. in dicta. l. gallus. in prin. in verb. si filius ad
fin. probatur insti. de donatio. §. est ꝛ aliud. in princi. ꝛ in. l. potio
ris. ibi ꝛ si minor iudex. C. de offi. recto. prouin. nec eniȝ est abso-
num, ꝙ reueleꝛ qn̄qȝ minori qđ maior nescit. vt. xcv. dist. esto sub
ditus. in fi. ꝛ. xxiiij. q. iij. si habes. ꝛ ibi hoc no. glo. in verbo senex
enim in fi. ꝛ idem ꝓbatur in. c. ad nostrā. ꝛ ibi hoc no. in gl. in ver
bo inspiciētibus. extra de ꝯsue. ad qđ adde quod statim dicetur.
¶ Et eadeȝ responsio tempori non immerito ꝯuenit, que iaȝ eta
ti tradita est. Nam cum ex vna vel eadē rōne causentur necesse
est vt vna ēt lege, vel causa tollantur. vt probatur in. l. fi. in fi. C. đ
32 nup. † ꝛ qꝛ vbi est eadē ratio, ibi ꝛ idē ius esse dȝ. vt. l. a titio. ff. de
verbo. obli. ꝛ. l. illud. in fi. ff. ad leg. aquil. cum simi. ¶ Rn̄deri tn̄
pōt in specie maxime ad id qđ dꝛ, ꝙ preferri dȝ ille, qui longiori
tēpore stipēdia meruit. nā illud procedit in dubio, qꝛ presumitur
magis peritus, posset tn̄ ꝯriū esse, qꝛ nō sequiꝛ de necessitate hoc
quis diu militauit, ergo est peritus in arte militari. Sicuti dꝛ nō
sufficit diu studuisse, sed bene, nō sequiꝛ quis est i studio, ergo stu
det. aliud est eniȝ studere, aliud est in studio esse. vt. l. si quis antea
ff. de acqui. pos. ꝛ ibi hoc no. Nec sufficit Ierosolymis fuisse, sed
Ierosolymis bene vixisse laudandum, vt est tex. in. c. gloria epi-
scopi. xij. q. ij. ꝛ not. gl. in. l. vnicuiqȝ. C. de proxi. sacrorum. li. xij.
ꝛ dixi. s. de virtute. vbi est vidēdū. multi namqȝ breuiori tpe in re
militari qn̄qȝ plura ꝓficiunt q̄ȝ hi, qui diutius militauerint. Si-
cut scribitur per Iustinū lib. xij. ad fi. de Alexādro qui mēse vno
ꝛ annis tribus, ꝛ triginta natus decessit vir. s. humanā potētiam
magnitudine animi preditus. hic Darium vicit eo tpe, quo nil
Caius Cesar fecerat. ꝛ ideo dicitur ꝙ Cesar imagine Alexādri
magni visa lachrymās dixit huius etatis Alexander Dariuȝ vi
33 cerat. ego aūt nihil hactenus feci. ¶ † Et qđ dixi, ꝙ rōne origi-
nis siue nationis quis presumitur melior. vt. l. qđ si nolit. §. qui
mancipia. ꝛ qđ ibi no. ff. de edi. edi. intelligiꝛ presumptione iuris
tn̄ posset esse ꝯriū. imo sepissime hoc euenit, vt filij parētuȝ vesti-
gia nō sequanꝛ vt scribiꝛ p Dātē aligeriū. vij paradisi. ca. Rare
volte resurze par li rami lhumana probitade ꝛ questo vole quel
che la da per che dalui se chiame. ꝛ in sequēti capitulo dꝛ. Natu
ra zenerato al suo camino simil farebe sempre al zenerare. Se nō
vencesse il prouider diuino. Unde dꝛ ꝙ dum qs laudabiliter exe
quiꝛ officiū suū ex superabundāti requiriꝛ sue notio nationis. vt
est tex. in. c. cuȝ deputaꝛ. ibi glo. ꝛ doc. extra de iudi. ꝛ not. glo. j.
magna in verbo voluimus esse potiores in. c. statuimus. extra de
maio. ꝛ obdien. ꝛ ideo dicit glo. lvj. dist. nunq̄ȝ. per illū tex. ꝙ ille
qui natus est ex parētibus ꝓsus extraneis a virtutibus, dum tn̄
ipse sit bonus, is melior est, q̄ȝ ille qui natus ex bonis parentibus
lȝ ipse ēt bonus, qđ est mirabile, ꝛ pro hoc est glo. l. dist. fidelior.
ꝛ. lxiij. dist. nūc ergo in glo. magna. ad fi. ꝛ p Lud. de Roma. in.
dcv. singulari. in ordine meo qđ incipit pono tibi nouuȝ genus q̄
siti. imo plus nati ex sacerdotibus, quos morū honestas cōmēda
biles fecit non solum sacerdotes, sed summi sacerdotes fieri pos
34 sunt. † Felix enim tertius natione Romanus ex patre Felici pre
sbitero fuit. Iteȝ Gelasius natione afer ex patre Ualerio episco
po natus est. Agapitus natione Romanus ex patre Iordiano
presbitero originem duxit. Quamplures etiam alij inueniuntur
qui de sacerdotibus nati apostolice sedi prefuerunt, vt dicit Ur
banus secundus in. c. j. §. j. sed intelligendum. lvj. dist. Sic etiaȝ
est dicēdū in militibus, vt nati ex damnato coitu possint eligi, ꝛ
ꝯstitui Duces, ꝛ Imperatores, dūmodo sint virtute prestantes
licet Bonifacius martyr dicat prolem superiorum non esse ho-
norabilē hominibus, nec Deo amabilē in bello seculare pene no
mine. in. ij. col. ad fi. ꝛ q̄ȝuis sit ēt melius vnū de patria vel ꝓuin-
cia ꝑncipis eligere, tn̄ si eligiꝛ alius valet electio. vt no. glo. ma-
gna. i. c. iter canonicos. ꝛ ibi p doc. extra de elec. ꝛ not. gl. in. c. cū
dilecti. filij eo. tit. ꝛ no. gl. magna. in verbo ꝑstantior. ad fi. viij. q.
j. lȝ ꝛ gl. ordi. lxj. dist. nullus inuitis. in gl. ij. que oino est videnda
circa hoc maxime ꝓcedit, qn̄ in loco est cōsuetudo, vel statutum.
ꝙ illi qui sunt de ciuitate, vel ꝓuincia, vel regno dn̄i eligantur.
vt dixi. s. de natione. in fin. ¶ Nec propter nobilitatem generis
35 Bartholo. coleo. iuste recusat sub imperatore militare. † Nam
ignobilitas nō est mala, nec in malorū sorte numeranda, vt dicit
bea. Ambro. in exameron in tractatu primi diei, ꝛ hꝛ trāsumpti
ue. xv. q. j. illa in fi. Sed qui meruit sua virtute nobilitatē magis
dꝛ nobilis q̄ȝ ille q descēdit ex genere nobilis nobili, cū ex gene-
re nō sit aliquis nisi presumptione, vt. l. qui se nolit. §. qui manci-
pia. ꝛ ibi hoc ēt dixi. ff. de edi. edi. imo plus cōmendari pōt qs in
eo qđ ad se querit, q̄ȝ qđ a parētibus habuit vt. ff. de cap. ꝛ post.
reuer. l. si quis in bello. ꝛ ibi glo. ꝛ ita no. dn̄s meus dominus Ia
co. de aluarotis. in. c. j. in vlt. carta. in prin. ver. q̄ro quis dicatur
magis nobilis in tit. quis dicaꝛ Dux comes ꝛ Marchio. in vsi.
feu. hinc dixit. T. ꝯ Sallustiū, sanctius etenim est me meis gestis
florere, q̄ȝ maiorꝝ opinio. nīti. ꝛ ita viuerꝛ, vt sim posteris meis no
bilitatis initiū, ꝛ virtutis exēplū. ita not. Ioā. and. in. c. venera-
bilis. extra de preben. in nouella. ꝛ in Iugurthino in oratione q̄ȝ
Marius ad Senatū habuit ita legitur, nobilitatem certe pepe-
risse melius est q̄ȝ accepta corrupisse maiorum gloria quasi po-
steris limen est neqȝ bona neqȝ mala eorꝝ in occulto patitur. ꝛ ꝓ
36 hoc adducitur. c. venerabilis. extra de preben. vbi diciꝛ no. † ꝙ
nō generis sed virtutū nobilitas viteqȝ honestas gratū Deo fa-
ciunt ꝛ idoneū seruitorē, ꝛ ibi glo. Bernardi dicit ꝙ nō sanguini
sed vite meritis beneficia sunt ꝯferēda. p illū tex. ꝛ p. c. moyses.
viij. q. j. vbi est tex. apertus. ꝛ vide p doc. in. d. c. venerabilis. ꝛ di
xi plenius in. vj. rōne ꝓ Imperatore. ꝛ ideo propter hoc Ulpia-
nus iurisconsultus nobilis appellaꝛ. l. ij. §. fi. in fi. §. de excusa. tut.
imo ēt nobilissimus, vt. l. diximus in fi. eo. tit. vt dixi. s. de nobili-
tate. vnde Iuuenalis Satyrus dixit. Malo pater tibi sit thersi-
tes dūmodo tu sis eacide similis vulcaniaqȝ arma capessas quā
te therī. te similē ꝓducat Achilles vt not. gl. lvj. dist. c. vndecūqȝ
ꝛ facit tex. ꝛ qđ ibi no. gl. in. c. seq. nunq̄ȝ eadē dist. ꝛ alio in loco
dixit idē. Stēmata quid faciunt, quid prodest pontice longo san
guine censeri. vt not. glo. in. l. stēmata. in prin. ff. de gradi. ꝛ alibi
dꝛ nobilitas sola est, animumqȝ moribus ornat exaltare velis si
quos insignat honestas quos sublimet apex morꝝ, lȝ ampla facul
tas ꝛ patrie desit ꝛ gloria sanguinis alti, virtus nobilitat animū
virtute remotus, migrat in exiliū nobilitatis honor, nobilitas ani
mi sola est atqȝ vnica virtus. Scribiꝛ ēt de hoc ita. Si pater est
Adā si mater cūctis ꝛ Eua, cur non ergo sumus nobilitate pa-
res? Deinde seqꝛ. Degenerāt hoies vicijs fiūtqȝ minores exal-
tat virtus nobilitatqȝ viros. facit ad hoc. l. prouidendū, ꝛ ibi gl.
Cyn. ꝛ doc. C. de post. refert Ioan. an. in. c. venerabilis. extra de
preben. quod in fi. Martiniane posuit auctor hos versus.
37 † Nobilitas hominis mens est deitatis imago.
Nobilitas hominis hominem releuare iacentem.
Nobilitas hominis mentem refrenare furentem.
Nobilitas hominis nisi turpia nulla timere.
Nobilitas hominis natura iura tenere.
Asculanus poeta in. xij. c. ij. lib. nobilitatē in virtute ꝯsistere affir-
mat dicēs. E gentileza de virtu forma q̄llo e gētile che p persi fa
valere ꝛ non par sangue de le antiche gēte homo disposto in lui e
naturale el ꝯseguir de gentil volere nō per richeza che le accidē-
tale lhomo e gentil quāto virtu e in lui tutti li altri penseri son va
ni che anticha gente facia hono altrui. Reperiunꝛ quoqȝ hmōi
versus notabiles. Nobilitate qd antiqua facit spectata parētū.
Magnanimi qd fama pr̄is. Si natus iniquo more trahit vitaȝ.
Si sordidus ipse pudēdis incubuit. ꝛ late vitijs imergiꝛ atris. de
generās a stirpe pr̄i virtute relicta. Nō igiꝛ ꝯtētus alij đ laude po
rū. Sȝ ꝓpria laude studēs virtute placere. Seneca pria tragedia
hoc ēt ꝯfirmat in ꝑsona lici scribēs. Nō vetera patria iura possi-
deo domus. Ignauus hꝛs nobiles nō sunt mihi aui nec altis icli
tū titulis gen⁹. Sȝ clara virtus, q genus tractat suū aliena laudat.
hinc dixit Ouidius methamorphoseos. Nā genus ꝛ pauos ꝛ q̄
38 nō fecimus ipsi vix ea nr̄a voco. † Itē nobilitas qn̄qȝ dānosa ē, vt
hꝛ. xxiiij. q. j. qm̄ veteris. ꝛ ibi gl. in verbo inuidia ꝑtertiȝ cū nobi
lē supbia sepissime comiteꝛ. Superbia. n. vt inqt in Iugurthino
Salustius, est cōe nobilitatis malū. ꝓ predictis optime facit, qꝛ i
militia nō attēdiꝛ origō, sed fortitudo, vt no. Ang. i. l. si duobus.
ff. de testa. mili. ꝛ dixi. s. de virtute rei militari. vbi tractatū est de
fortitudine, ꝛ ꝯtēptu periculorū. Uidemus ēt, ꝙ illi, q nō sunt ex
nobili familia, sed populari aliqn̄ ꝑferunꝛ dn̄is. Sicut fuit hosti-
lius, cuius cunabula agreste tugurium tulit, eiusqȝ adolosceniā in
pecore pascendo fuit occupata virilis aūt etas sua Romanū re-
xit imperiū senectus excellentissimos ornamētis decorata in altis
simo maiestatis fastigio fulsit. papienus ꝛ Balbinus obscurissimo
gn̄e nati cū gordiano qppe nobili simul iperatores Augusti fuere,
Emilianus obscurissime natus ēt imperauit. postumus quoqȝ ex
humili gn̄e ꝛ post eū Marius vilissimus opifex imperio ꝑfuit. vt
39 Eutropius. lib. ix. refert. ¶ † Ad regimē ēt ecclesiasticum electi
fuerūt ignobiles ꝛ pauperes. vn̄ Hieronymus in ep̄la ad Anto
nium contra sophistas seculi ꝛ sapientes mundi Petrus ꝛ Iaco
bus piscator mittiꝛ. vt no. Io. an. in. c. venerabilis. extra de preb.

in nouella in verbo pauperes. ⁊ ibi ẽt Joan. de imo. ⁊ dixi in rñ-
sione ad dignitatẽ post mediũ. sic nostra querendo fuit Comes
carmignola, qui armoꝝ illustris Imperator ante alios floruit. ⁊
nostris tpbus antecessit. licet ex humili genere natus fuerit. Sic
ẽt fuit ⁊ sapientissimus ⁊ sagax Nicolaus picininus, quẽ ego se-
penumero vidi maxime in ciuitate Bononie oẽs armoꝝ duces
principes, ⁊ marchiones anteire qui erant nobilissimi genere, ⁊
ciuitatibus ⁊ castellis potẽtes. idẽ audiuimus obseruari in pluri
bus aliĳs, qui humili loco, ⁊ genere nati clarissimi duces, ⁊ impe-
ratores fuere de quibus in Ualerio maximo in tit. de his q hu-
mili loco nati clari euasere. vbi est vidẽdũ, qr multa de his ponit
egregia exẽpla ⁊ in oratione Cai flaminei q̃ꝫ habuit in senatu ꝯ
publiũ Corneliũ Scipionẽ ꝑ habẽda lucretia q̃dã alia tradunt
40 exẽpla. ¶ † Nec dici potest ꝙ detrahat honori Barth. coleo.
q est nobilior, qr qñ aliqs est in dignitate ꝯstitutus locus, ⁊ supe-
rioris auctoritas quẽ representat eũ dignũ ꝯstituũt. itaqꝫ alias di
gniores eũ honorare tenent, vt dixi. s. ⁊ est casus. xciĳ dist. c. fi. ꝑ-
cipimus ⁊ ibi gl. ⁊ no. Goff. in sũma in tit. de maio. ⁊ obe. in ver.
reuerẽtia debet, ⁊ est ẽt casus ad literã in. l. nihil. C. de palatinis
lib. xĳ. qui dicit ꝙ reuerẽtia nõ solũ ab inferioribus, ⁊ in prouin-
cia degẽtibus rectoribus debet, atqꝫ defert, vt est gl. no. ꝑ illã. l.
dicit no. ꝙ archieps in hac terra honorare dꝫ epm. ⁊ ppea dixit
gl. in. l. apud eũ. ff. de manumis. gñali ꝙ q sunt duo equales i di-
gnitate quilibet in suo territorio est maior altero. vñ licet Bar-
tholo. coleo. esset in sua ciuitate, vel alia maior, tñ in exercitu, in
quo est attributa ꝑ pncipẽ ptãs alteri, dꝫ illi subesse, ⁊ obtẽpera-
re, ac reuerẽtiã prestare. nec propter hoc dignitati, ⁊ honori suo
qnicq̃ꝫ detractũ dici põt. ⁊ pro hoc vide gl. xciĳ. dist. in summa. ⁊
41 eo maxie hoc veꝝ, † qr q̃to quis preest melioribus, tãto est ipse
maior, ⁊ dignior. vt est tex. cũ glo. in verbo honestior. in auc. ꝺ de
sen. ciui. §. nos igit. in fi. ⁊ no. gl. in. c. statutũ. in pn. in verbo ca-
nonicis circa fi. ⁊ de rescrip. lib. vj. facit ad hoc gl. in auc. de dig.
§. j. i verbo nobiliores. col. vj. ⁊ ꝙ dignior vel nobilior nõ dẽant
eligi sed fidelior, probat in. c. pe. cũ venerabilis. extra de preb. cõ
iuncto. c. fidelior. l. dist. nã inter apostolos Bartho. ⁊ Paulus
fuerũt nobiles ⁊ digniores aliĳ ignobiles. vt est gl. in. c. multos.
in. d. c. cũ venerabilis, ⁊ tñ xps preposuit in regimine bea. Pe-
trũ pp suã fidelitatẽ. vt. d. c. fidelior. ⁊ facit. c. in illis. in fin. lxxxv.
di. ⁊ adde q̃ dixi. s. i rñsione ad nobilitatẽ circa fi. Preterea in iu
re ꝯdẽdo, vel ꝯdtio iterpretãdo, vel eũ publica vtilitas agit, sicut
in eligendo Imperatore non est seruanda prerogatiua dignita-
tis. alias sic. ita dicit Alberi. de rosa. ſm Ja. de bel. in. l. j. C. ꝺ ve
te. iur. enuc. ⁊ sic ex hoc vr ꝙ auctoritas siue felicitas ẽt nõ sit at-
tẽdẽda maxie si hoc placet principi. vt. s. dixi. Postremo ex quo
plura siue omnia suffragia pro gentili fuerunt dignitas Batho.
nõ est attẽdẽda, qr in electionibus ⁊ in ꝯsiliĳs standũ est ei, qꝺ ma
ior vel oẽs cõstituerũt, nec dignitas alterius nõ electi est ꝯsiderã
da per. l. quod maior. cũ ibi not. ff. ad munici. cũ simi. Ad quod
adde quod dixi pro imperatore in prin. ad hoc etiam dabit alia
responsio. ¶ Allegatio vero diuitiarũ siue facultatum facile tol
li potest. Quia licet multa sint earum priuilegia. vt. s. dixi de diui
42 tĳs. † tamen paupertas nõ est de genere malorum. vt dicit bea-
tus Ambrosius. xv. q. j. illa in fi. ⁊ no. glo. in verbo pauperes in.
c. statutũ. §. insuper. in fi. de rescri. li. vj. ⁊ ibi ꝑ doc. ⁊ Spe. in ti. de
teste. §. j. ꝟ. ita ꝙ est paup. imo hꝫ ẽt multa priuilegia. vt no. Ar
chi. x. j. q. iĳ. pauper iuxta fi. ⁊ no. Albe. de ros. in. l. si quis ad de
clinandũ. C. de epis. ⁊ cle. ⁊ dixi. s. de diuitĳs. in fi. ⁊ põt ẽt esse di-
ligẽs ⁊ fidelis. vt est tex. insti. de excu. tuto. §. fi. ⁊ in. l. suspectũ. ff.
de suspe. tuto. ⁊ ibi Bal. qui dicit ꝙ non imputat alicui, si confi-
dit de aliquo. licet sit pauper, dũmodo sit fidelis, ⁊ qñqꝫ paupe-
res si eis datur aliquod dignitatis officium, sunt fideliores, ⁊ dili
gẽtiores diuitibus ad hoc, vt possint ad maiora dignitatum ascẽ
dere. vt videmus quotidie hoc in multis contingere, nec propter
paupertatẽ qui prohibet ad militiam, vel ad aliã dignitatẽ aspi
rare. vt est casus in. l. qui vel exiguã. C. de diuer. offi. li. xĳ. prete-
rea ex diuitĳs multis imperio contraria causant siue oriuntur.
43 † Nam diuites sunt elati, ⁊ superbi, ⁊ pauperes cõtẽnẽtes, quod
prebet occasionẽ delinqẽdi, vt hr per philosophum. ĳ. ethi. dicẽ
tẽ. Diuites per suas diuitias fiunt elati, ⁊ superbi credentes per
suas diuitias oia possidere. Item propter diuitias quis est ma-
gis inobediens maxime ratione superbie, vt de se patet. itẽ qr di
ues regulariter est magis ꝯtumeliosus. Nã philosophus. ĳ. eth.
Iuuenes, ⁊ diuites sunt contumeliosi, qr inferentes contumelias
putant alios excellere. Item diuitie multe faciunt despectores ⁊
fastidiosos homines, vt dicit Philosophus secũdo politi. ergo.
Item qr diuites sunt magis delicati, nutriuntur enim communi-
ter cibo magis delicato q̃ꝫ pauperes, qꝺ probare nõ est necesse,
ex quo cunctis pꝫ expresse ꝙ non conuenit militibus, qui debent
esse robusti ⁊ fortes vt dixi. s. de virtute rei militaris. Item qr di
uites regulariter sunt magis incontinẽtes. vnde iuuenalis prima
peregrinos obscena pecunia mores intulit, ⁊ turpi fregerunt se-
cula luxu, diuitie moles fecũdaqꝫ secula culpet nuptias primũ in
44 quinauere, ⁊ genus ⁊ mores. † Itẽ qr diuites iniustitias faciunt
has qdã ꝯtumeliosas sicut percussionũ has aũt icõtinentiales,
vt mechiã, vt dicit philosophus. ĳ. ethicorũ ⁊ hr per iuuenalẽ in
tertia satrya. Itẽ qr diuites sunt regulariter magis auari, vt te-
statur Cecus de asculo in. xiĳ. c. quarti libri dum dicit. Quanto
e piu richo lhom tãto e piu auaro. vnde iuuenalis. Crescit amor
nummi quãtũ ipsa pecunia crescit. ⁊ alibi dr cruciant ⁊ opes, ⁊
opum furiosa cupido. que auaritia est cã omniũ malorũ. ex qua
etiaꝫ causat infidelitas, vt dixi. s. de infidelitate in fi. Item qr si
mali sunt, vel efficiunt tanq̃ꝫ magis potentes possunt plus dño
nocere q̃ꝫ pauperes. item qr amor habendi ⁊ retinendi diuitias
homines a virtutibus diuertit iuxta illud Horatĳ. perdidit ar-
ma locũ virtutis deseruitqꝫ qui semꝑ in agenda festinat ⁊ obruit
re. Iteꝫ qr diuites sunt magis timidi propter suas diuitias, qꝺ
est ꝯ̃rium fortitudini, que in imperatore requiritur. vt. s. dixi. vn-
de. T. in primo parado. loquendo de diuitĳs ait. Neqꝫ enim so-
lum ea que habent libidine augendi cruciantur, sed etiaꝫ amittẽ
di metu. Iuuenalis pauca licet partes argenti vascula puri, no-
cet iter ingressos cunctum gladiumqꝫ timebis, ⁊ mote ad lunam
trepidabis arundinis vmbram, sed certa misera est magni custo
45 dia census, cantabit vacuus coram latrone viator. † Itẽ multis
cõtingũt detrimẽta ex ipsis bonis exterioribus, ⁊ corporalibus.
Iam enim quidã perierũt pp diuitias, aliĳ vero propter fortitudi
neꝫ vt hr per philosophũ pmo ethico. ⁊ est tex. xĳ. q. iĳ. gloria epi
scopi circa fi. ibi. societatis illic thebanus, ⁊ hr ꝑ glo. xxx. di. hic
scripsimus in fi. item diuitie sunt impedimẽta ad speculationem
dicit philosophus. x. ethicorũ. c. ix. ⁊ quãuis diuitie possint plu-
ra imperio cõmoda sepenumero afferre, tamen qñqꝫ ꝯ̃rium re-
peritur ergo. ⁊ ꝙ ditiores siue potentiores non debeant de neces
sitate eligi probatur. lxxj. dist. §. his omnibus maxime. ibi duꝫ dr
ꝙ beatus Seuerus ex lanificio assumptus est in archiepꝫ, ⁊ ꝓba
tur per ea que dixi i rñsione ad nobilitatẽ circa fi. Preterea po-
sito ꝙ in dubio ditior esset preponendus, tñ princeps in eligendo
posset pauperi ex certa sciẽtia gratificare, vt dicet in. xxj. ꝯclusio-
ne. ¶ Illud aũt, qꝺ dr, ꝙ is dꝫ ꝑferri, qui est prudẽtior melior ⁊
ꝑstãtior. intelligit qñ plures essent electi, ⁊ dubitaret, qs dẽret ꝑ-
ferri. ⁊ tũc dõm ẽ ꝙ melior ⁊ ꝑstãtior. vt no. gl. lxxiiĳ. di. epoꝝ. fa
cit. l. non ois. in prin. ibi stipendioꝝ ratio. ff. de re mili. Secus qñ
vnus tantũ est electus, qr tũc sufficit electũ esse dignũ, ⁊ sufficiẽtẽ.
vt dt Bal. in. l. cũ qdã. ĳ. ff. de leg. ĳ. ⁊ iꝺ dixit tex. in. c. nisi cũ pri-
46 dẽ. in. §. ꝓ defectu. de renũ. † ꝙ lꝫ eps q dꝫ aliĳs ꝓdesse, dẽat eligi
ille, qui sit eminẽtis scientie, tñ si in eo est ꝯpetẽs, id est mediocris
scientia toleranda est, vt idẽ no. gl. in. c. ꝯstitutis. ĳ. in prin. in ver-
bo magis vtilẽ. extra de appel. q̃ dicit q̃uis doctior ⁊ sanctior sit
eligẽdus. viĳ. q. j. lꝫ ergo, tñ sufficit, si eligat alius, q sit sufficiẽs. ⁊
idẽ no. gl. l. di. fidelior. ⁊ lꝫ sit melius eligere meliorẽ q aliĳs ꝑesse
debeat, tñ si superior eligit vnũ, qui nõ sit melior ei imputãdũ est,
qr dãnũ suũ futurũ est si nesciet aiios regere. nã mala electio est in
culpa, ⁊ facit esse dãnum eligẽtis, qꝺ accidat. insti. ꝓ socio. §. fi. in
fi. ⁊ est tex. ⁊ ibi gl. que allegat multas ꝯcordãtes in. l. ĳ. ff. si mes-
sor fal. mo. dix. ⁊ in. l. nam ⁊ seruus. §. fi. ⁊ ibi gl. ff. de nego. gest. ⁊
in. l. qui nõ tam idoneũ. ff. cõmoda. ⁊ no. gl. in verbo suo nomine.
in. l. videamus in princi. ff. locati. Preterea licet lex diceret ꝙ qs
teneat meliorem eligere tñ eligendo sufficientem satis est vt di-
cit gl. no. in. c. fi. ⁊ extra de offi. custo. ⁊ ita videmũs quotidie fieri
in electionibus, que fiunt in ꝯsiliĳs, vel in aliĳs congregationibus
qr nõ semper eligunt meliores. de quo videat gl. lxxiiĳ. di. episco
porum. ⁊ quod dicet plene in quinto casu principali distinctionis
magne. ⁊ qꝺ scribit Jo. bridani. iĳ. politicorum. q. ix. vbi omnino
videat q pulchre hoc disputat. ⁊ per conclusiones declarat. ⁊ vi-
dendum est etiam per beatum Tho. in scꝺa scꝺe. q. clxxxiiiĳ. vbi
47 ponit vtrũ oporteat ad episcopum eligere melioreꝫ. ¶ † Aucto
ritas veritas vero siue felicitas non facit, vt quis possit recusare
Imperatorem iam electum ⁊ ꝯstitutum. Nã licet plurimũ debe-
ret animum ⁊ mentem principis siue electorem mouere ad eligen
dũ illlum q sit maioris auctoritatis ⁊ felicitatis. tamẽ si alius est
imperator electus maxime ex certa scientia, vt dicet in distinctio
ne magna, electio valet ⁊ tenet ⁊ ab aliĳs ei est obtemperandũ. ꝓ
hoc qꝺ no. Albe. de rosa. secundum Jac. de bel. in. l. fi. C. de offi.
prefec. vrbis, ⁊ dixi respondendo etati siue tempori. Nec etiã so-
la felicitas

la felicitas q̄ fortunā esse aiunt, ɔsideranda est. qꝛ vt inquit ille. Sapiens dominabiť astris. ⁊ Cecbus ð asculo in.j.c.ij.li. vbi de fortuna tractať sic ait. Non e fortuna che rason nõ vinca. ꝯ ogni bom puo valere seguendo la rason nel suo videre. ¶ Uerũ dum dr̃ par in parē nõ hꝫ imperiũ. r̃ndeť ꝙ imperatoꝛ electus, lꝫ alias esset minoꝛ alijs, tñ nũc pp imperiũ, ⁊ administrationem sibi cõmissam est maioꝛ oibus, ⁊ hr̃.lxxxij.dist. ⁊ dixi.s̄. r̃ndēdo dignitati, siue eius allegationi. Intelligiť.n. illa regula par in parem, nisi
48 vnus habeat officiũ alter nõ. † qꝛ tunc ēt minoꝛ si hꝫ officiũ rõne officij poterit imperare alias maiori, vt est tex. i.l. ille a quo.§. tē pestiuũ.cũ.l.seq. in prin.ff.ad treb. vbi filius, qui est maioꝛ patre si est in magistratu, potest iperare, ⁊ precipere patri, qui alias est maioꝛ. ⁊ in illo magistratu pater dꝫ honoꝛare filiũ, ⁊ ideo Ariobarzanes qui filio suo Cappadocie regno cessit, vt dicit Ualerius maximus in ɔspectu pompei postq̄ filiũ suũ in loco humiliori sedērē ɔspexisset nõ sustinuit. j. se collocatũ intueri. Sed protinus sella descendit, ⁊ diadema, in caput eius trãstulit, hortariq; cepit filiũ vt eo trãsiret. ꝙ nõ fecisset nisi p̃rie volũtati auctoritas pompei fuisset, filiũ.n. ⁊ regē appellauit, ⁊ diadema sumere iussit ⁊ in virili sella ɔsidere coegit. ¶ Et ex hoc apparet ꝙ Barthocoleonus nõ dr̃ perdere honoꝛē suũ, lꝫ sit sub Imperatoꝛe, qui esset alias eo inferioꝛ, qꝛ si pr̃ põt subesse filio, q̄to magis vnus mi
49 les alteri? ¶ † Ad illud ꝙ dixi, qð quis possit recusaꝛ iudicē quē papa elegerit ēt ex certa sciētia. r̃ndeť qð procedit non ex eo ꝙ ille sit iudex inferioꝛ, sed qꝛ est suspectus. vt dicaꝫ in sexto casu p̃ncipali distinstinctionis magne. Ex his itaq; merito ac recte concludi potest ꝙ de iure Bartho. coleo. tenebatur subesse Imperatoꝛi gentili leonisse pro illustrissimo Ducali dño Venetoꝝ, ac ei parere ac reuerentiam exhibere. licet multis ex causis dicere potuerit se baculum imperij ante omnes promeruisse.

SUMMARIUM

Irca hãc questionē pulcherrimā ⁊ quotidianā quā i his terminis a nemine reperio tractaꝫ, ⁊ si per argumenta ⁊ rõnes hincinde plene decisa sit. Pro breuioꝛi tñ ⁊ planioꝛi doctrina sic dicerem distinguendo pro veritate. aut imperatoꝛ electus est fidelioꝛ alijs. Aut sufficiētissimus, ⁊ magis dignus q̄ sit alius. aut sunt pares aut est dubiũ quis sit melioꝛ, dignioꝛ, ⁊ prestantioꝛ. aut Imperatoꝛ electus est dignus ⁊ sufficiēs, sed alij sunt digniores, ⁊ magis sufficiētes. aut imperatoꝛ nõ est sufficiēs, lꝫ alius esset sufficiens ⁊
1 dignissimus. ¶ † Primo casu, qñ ille q electus est imperatoꝛ belli habetur fidelioꝛ. ⁊ tunc indistincte ab alijs ei obtemperandum est, iusta electio censeri debet, vt dixi supra, ⁊ dicetur infra in sextadecima conclusione. ¶ Secũdo casu, quando electus est sufficientissimus, ⁊ magis idoneus q̄ alius, etiam si sint pares fide. tunc non est dubium ꝙ electio est perfecta, nec põt alius conqueri, ⁊ debet de iure ⁊ honestate subesse, licet sit etate nobilitate ⁊ dignitate prestantioꝛ Imperatoꝛe, qꝛ licet senioꝛ regulariter pferri debeat, attamē illud fallit, qñ iunioꝛ esset sapientioꝛ sene. nam tũc iunioꝛ est magis honoꝛãdus ⁊ precedere dꝫ vt est gl. no. in auctē. de monachis.§. cogitādũ. Pro quo optie facit qð dicimus in simili de scholari, qui dꝫ postponi doctoꝛi. imo si debitũ honoꝛez ei nõ prebet, puniť. vt in.l. singuli.C. de aduo. diuer. iudi. qð intelligiť de doctoꝛe insigni ⁊ sapiēte. Secus in ignoꝛãte leges. qꝛ tũc scholaris, qui est magis doctus, dꝫ pferri. vt est gl. singularis in.l.j.C. de anno. ⁊ tribu. li.x. ⁊ ad hoc vide que de doctoꝛello dicaꝫ.in.xxxiij. cõclusio. ⁊ pro hoc faciũt ēt oia q̄ pro imperatoꝛe
2 dixi. ¶ † Tertio casu, qñ Imperatoꝛ ⁊ alij sunt eque sufficiētes, ⁊ in hoc pares ⁊ tũc idē, qꝛ dñs, vel princeps põt gratificari, cui vult. nec dr̃ fieri aliqua iniuria alijs nõ electis, vt probatur in.l. si plura cũ ibi not. p glo. ⁊ doc.ff. de religio. ⁊ sump. fu. ⁊ in.l.iij.§. si cũ oēs.ff. ad fille. pro hoc qð no. gl.ij. ⁊ doc. in.c. qð aũt. extra de iure patro. ⁊ vide gl. ⁊ doc. in.c.j. in verbo ad vitiũ. extra ð iudi. ⁊ in.c. duobus. in.c. cõcurrat. de rescrip.l b.vj. ⁊ habetur per Ray. ð de forli. in.d.l. plura. ⁊ in.l. tutores.ff. de cõditio. indebi. ⁊ pro hoc facit quod dicā in.iiij. ⁊.v. casu principali. ¶ Quarto casu, qñ est dubiũ quis sit melioꝛ ⁊ prestãtioꝛ an electus vel alius ⁊ tũc idē, qꝛ pnceps põt gratificare cui vult, ⁊ sic electo, vel creato. Nam qñ dubitať quis sit potioꝛ, tũc locus est gratificationi. vt dicit gl. in.d.c. duobus. in verbo ɔcurrat. de rescrip. li. vi. facit qð ꝓxime dixi, ⁊ melius qð dicā in versi. sequē. ¶ Quinto casu qñ electus Imperatoꝛ est dignus, ⁊ sufficiens, sed alij essent di-
3 gniores ⁊ magis sufficiētes, ⁊ tũc † qꝛ imperatoꝛ est sufficiēs, ⁊ dignus Imperio, qð in dubio presumiť, p.d.l. cũ quidā.ij. de leg.ij. ⁊ not. in.c.j. extra de scrutinio, indistincte dꝫ sub eius potestate manere, licet alias essent digniores digno ⁊ magis sufficientes. nã sufficit ꝙ electus sit dignus, vt est gl. oꝛdi. in.d.l. cũ quidā in verbo offenderint. que allegat ad hoc.l. cũ pater.§. rogo. eo. tit. de leg.ij. ⁊ ita tꝫ ibi Bar. qui dicit p illā gl. ꝙ si cõmittať electio in aliquē tanq̄ i bonũ viꝝ nõ reprobať eius electio, licet potuerit melioꝛē eligere. sufficit.n. ꝙ indignũ nõ eligat, ⁊ ita tenet ēt ibi Bal. ⁊ dixit.s̄. in r̃nsione ad sciētiā rei militaris ⁊ virtutũ. in fin. ⁊ probať in.l. vnum ex familia.§. fi. de falcidia.ff. de lega.ij. ⁊ ibi Bar. hoc tꝫ q dicit p illũ tex. ꝙ ille cui cõmittiť electio paupeꝝ, nõ hꝫ necesse pauperioꝛē eligere, ⁊ sic illũ qui magis indigere vr̃ ⁊ sic magis idoneũ. ⁊ de hoc est gl. Bernardi. oꝛdi. in.c. fi. i xbo
4 meliores ⁊ sãctiores. ð off. custo. q̄ vult † ꝙ electio custodis vł plati valeat, lꝫ nõ sit melioꝛ ⁊ pstãtioꝛ, dũmõ sit sufficiēs, ⁊ quen. ēs ⁊ idē tꝫ gl.ij. in.c. ɔstitutus.ij. in prin. extra de appel. ⁊ gl. in.c. iter canonicos, extra de elec. i gl. magna i fi. q̄ dr̃. ꝙ lꝫ optimus. ⁊ melioꝛ sit eligēdus. xiij. di. metropolitano. cum simili. tñ tolerať electio, dũmõ ille, q eligiť sit sufficiēs, ⁊ non malus. vt in.c. cũ nobis olim. ⁊ in.c. cũ dilecti. de elec. ⁊ hoc tꝫ gl. Jo. Theutonici in decretis. viij. q.j. lꝫ gl. in verbo prestãtioꝛ q̄ oino ē vidēda, circa hoc, qꝛ ponit opiniones ⁊ multa allegat. Concludit tñ, ꝙ sufficit eligere bonũ ⁊ idoneũ, lꝫ alius reperiať melioꝛ ⁊ prestãtioꝛ. ⁊ his adde q̄ dixi.s̄. p imperatoꝛe in verbo illud aũt qð dr̃. ¶ Sexto casu principali, qñ electus nõ est sufficiens neq; dignus ⁊ alius reperireť dignioꝛ ⁊ magis sufficiēs. Et hoc casu vr̃ dðin, ꝙ ei alius subesse nõ dēat. qꝛ qñ indignus eligiť, vr̃ toto exercitui fieri iniuria. arg. auc. sed neq; in prin. ibi, vt ne ex hoc venerabili clero iniuria fiat.
5 .C. de epis. ⁊ cle. que a legať † ꝙ qñ idignus recipiť in clericatu toti clero fit iniuria. Super hoc tñ sit distinguendũ putaui Aut pnceps elegit eũ ex certa sciētia sciens qualis erat, aut ignoꝛãter. ¶ Primo casu qñ elegit sciēter. aut alius vult conqueri ex eo ꝙ electus nõ sit sufficiēs, ⁊ nõ dꝫ audiri. qꝛ in hoc damnũ erit dñi ⁊ non suum, si nesciat alios regere. ⁊ sic dãnificaret dominũ. Nisi alius dubitaret propter insufficientiam electi de persona ⁊ militibus suis, qꝛ fortassis quandoq; Imperatoꝛ eis pciperet ꝙ ad aliquē locum, vel prelium inciperēt, vbi esset periculum imminens ⁊ apertum. ⁊ sic propter hoc non vult se, ⁊ copias suas sub tali periculo committere, ⁊ tunc deberet audiri, nec cogereť ei subesse. argu. eius quod dicitur de iudice suspecto electo per papā vel alium etiam ex certa scientia, qui potest propter suspitionem recusari. vt in.c. cum speciali. ⁊.c. postremo. extra de appella. ⁊.l. apertissimi.C. de iudi. cum simi. ⁊ supra dixi. ⁊ de hoc est glo. xxiij. dist. .§. dalmaticis. alias.c. communis. in verbo suoꝝ que dicit qð ꝓpter timorem suoꝝ quis potest recedere. allegat.c. ex parte. extra de appel. Hoc tamen ꝙ Imperatoꝛ ponat exercitum suum in periculo non est in dubio presumendũ, nisi alias solitus esset ita stulte precipere gentibus sibi subiectis arg.l. non omnis.§. a barba. ff. de re mili. ⁊.l. fi.C. de offici. magistri officioꝝ. ibi. ex ante gestis. que allegatur ibi per Albe. de rosa. ꝙ ex ante gestis presumitur quid in futurũ quis gerere debeat. ⁊ pro hoc.l.j.§.j. ibi, ⁊ ad tuc

6 sinceritatis.C.de vete.iur.enuc.† Ex trãsacta.n.vita alicuius pre sumit̃ de sequẽti ꝯuersatione de presumptionibus mãdata.z.lxj. dist.miremur.circa fi.z no.C.de ꝓba.l.ex ꝑsona,z p Dy.z Joã. and.i.c.semel malus.de reg.iur.li.vj.aut alius vult ꝯqueri,eo qꝛ dicit ꝙ est dignior vel nobilior electo,z nõ põt,qꝛ vr̃ esse satis di gnus quẽ elegerit imperator,vt.l.ij.C.de cri.sacrile. cũ si.s̃.alle lega. ¶ Secundo casu,qñ princeps elegit ignorãter,qꝛ credebat electũ esse dignũ,z sufficiẽtem. z tũc bene posset alius notificare principi anteq̃ veniat,vel ei se subijciat.z ista esset iusta cã diffe rendi aduẽtũ suũ,vel subiectionẽ,z tũc facta notificatione princi pi per ipsum,si princeps mutaret electũ z eligeret aliũ sufficiẽtẽ, qð i dubio facere dʒ,z caute,ne sui duces armoꝝ stent sub discor dia,sicut sepe ꝯtingit.nã vt inquit Salustius in Jugurtino,con cordia parue res crescũt,discordia maxime dilabunt̃. z tũc erit
7 satisfactũ volũtati eius.† Sed melius faceret princeps nõ elige re,vel creare Jmperatorẽ belli ꝯ volũtatẽ,z ꝯsensũ alioꝝ ducum prestãtiorũ,qui ei subesse debẽt. Ad qð vide ꝙ dixi in.xlj.ꝯclu. cum se. Sed si ex certa scientia debita informatione,vel notifica tione data principi,vel alio modo,vult princeps oino electũ esse imperatorẽ siue gubernatorẽ generalẽ sicut volũt q̃nq̃ dñi,z tũc dic vt statim dixi in casu qñ elegit nõ dignũ nec sufficiẽtẽ ex certa sciẽtia.caueat tñ militie dux vel alius miles,ne alleget sine cã ele ctũ nõ esse sufficiẽtẽ,qꝛ fieret quodã mõ iniuria principi,nã sicut ille qui ꝯstitutionẽ violat,auctori facit iniuriã. vt probatur.x.di. certũ,z q canones violat dr̃ blasphemare spiritũ sanctuꝫ.xxxv. q.j.violatores.z not.Jo.de fantucijs,z Hug.z Archid.in.d.c.
8 certũ.† sic z ille qui dicit electũ a principe indignũ esse,principi iniuriã facere dicitur.z si reperiretur electus sufficiens vel dño vi deret̃ ꝙ esset omnino imperator,licet esset minus sufficiẽs,tñ co geret̃ subesse imperatori sibi suspecto,qð q̃rũ sibi nocere posset, quilibet miles optime intelligit. Sicut dicũt docto.de illo qui re cusauit iudicẽ suspectũ,vt.l.apertissime.C.de iud.z in.d.c.cũ spe ciali.extra ð appel.cã si. ¶ Ex predictis itaq̃ apparet tã p argu mẽta vndiq̃ adducta q̃ p distinctionẽ qs iperator belli,z qua lis esse,z eligi debeat,z an z qñ armorũ duces cogant̃ subesse im peratori siue vt aiũt generali gubernatori totius exercitus.z idẽ dici potest de quolibet milite qui alterisubesse recusaret. Sed vt clarius oĩa predicta intelligantur,subijciam conclusiones de pre
9 dictis,q̃ ẽt singulariter ꝓbabunt̃,vbi opus videbit̃. ¶ † Prima ꝯclusio in imperatore belli quinq̃ requirunt̃ fidelitas,sciẽtia rei militaris,virtus,auctoritas,z felicitas. ¶ Secũda.fides presu mit̃ ex dignitate,z bonis moribus. ¶ Tertio infidelitas presu mitur ex inimicitia,z auaritia,ex quo sequitur correlarium,ꝙ si ne fide presumitur inimicus,z familiaris,z auarus. ¶ Quarta. non eligatur in principẽ militie inimicus,vel auarus. ¶ Quin ta.sciẽtia rei militaris consistit in cognitione ipsius itineruꝫ,lo corum,personaruꝫ,z ingenio,z eloquentia z in cognitione oium rerũ ad vsuꝫ militarẽ ptinẽtiũ. ¶ Sexta,rei militaris scientia ac quirit̃ p solertiã vigilãtiã,assiduitatẽ locorũ,z p doctrinã,z lectio nẽ libroꝝ de re militari,z p oẽs reliquas ptes virtutis rei milita ris. ¶ Septima.in milite presumi potest,z cognosci scientia rei militaris,ex etate,tpe,natione,loco,preceptore,z experientia.
10 ¶ † Octaua,partes virtutis rei militaris sunt sapiẽtia in ꝯsulen do,ꝯsiliũ in ꝓuidẽdo,industria in agẽdo,celeritas in cõficiẽdo si ue exequẽdo,astutia siue sagacitas in stratagematibus solertia z vigilantia cum assiduitate,z patientia laborum.z sic etiam bo na valetudo,magnanimitas rerum gerẽdaꝝ,fortitudo,z ꝯtẽpt9 piculoꝝ.fides ẽt adiũgi põt,ſʒ eã,nõ vr̃ ptẽ virtutis,imo z neces sariũ z primũ in ꝑncipe reneo. vt dr̃ in.j.ꝯclusione.nã q̃to ma gis valeret miles in ceteris q̃ in iperatore necessaria dicunt̃,tan to magis de eo dubitãdũ esset,si i ipso fides nõ repireret̃. ¶ No na,potius eligat̃ prudẽtior,q̃ formosior.ex quo sequit̃ correla riũ,ꝙ i imperatore ꝓhonorãda est prudẽtia fortitudine,z sic po tius attẽdi dʒ prudẽtia siue sciẽtia,q̃ fortitudo. vt dixi de ꝯsilio i ꝓuidẽdo,ꝙ est pars virtutis rei militaris. ¶ Decima,si qs est pulchrior,z fortior in dubio est in iperatore exercitus eligẽdus. ¶ Undecima,in virtute rei militaris ꝯtinent̃ humanitas,mode stia,clemẽtia,suauitas,facilitas,tẽperãtia,cũctis in rebus Jnno
11 cẽtia,fides,liberalitas atq̃ iustitia. ¶ † Duodecima.auctori tas acquirit̃ pp virtutẽ corporis formositatẽ,dignitatẽ,honoreꝫ potẽtiã,diuitias,nobilitatẽ,facilitatẽ,humanitatẽ,clemẽtiã,z p ceteras rei militaris virtutes,z ꝑsertim ex rebus feliciter gestis. ¶ Tertiadecima,in eligẽdo exercitus iperatore ꝯsiderãda est in ꝑmis ꝑsona,q̃ eligit̃,si põt esse iperator. Scðo,etas illius,q eligi tur. ¶ Tertio,natio,siue origo. Quarto,nobilitas. Quinto,di gnitas. Sexto,facultates,siue diuitie. Septimo.fides. Octauo, sciẽtia rei militaris. Nono virtus. Decimo,auctoritas. Undeci mo,felicitas,de qbus oibus dictũ est.s̃.singlr̃. z adde hic oino, qð dicet̃ in.xxxv.cõclusione z in se. ¶ Quartadecima,in eligẽdo aliquẽ ad honorẽ,siue munus ꝑsonale,decẽ ẽt sunt ꝯsiderãda ꝭm
12 gl. Accursij.† Primo.s.ꝑsona eius,q iponit,vr̃ idicit,ꝙ hẽat il lud offm̃.vt.C.de in.fil.sup creãdis.li.x.l.ij.C.de decu.ea.l.scðo, modus,z ordo.s.vt ꝑsona eius,cui indicit̃,nõ grauet̃ vltra mo dũ,sed ꝭm equalitatẽ.vt.l.si.C.quẽad.ciui.mune.indi.li.x. Ter tio,ꝑsona ei9 cui idicit̃,si ẽ habilis,vr̃ possit se excusare. Quarto origo nataliũ qnto,facultates. Sexto,ꝯsuetudo.z ð his trib9 ẽ tex.i.l.honor.§.ð honorib9.ff.ð mune.z hono. Septio,vt potio res eligant̃.l.honores i pn̄.ff.ð dcu. Octauo,ordo graduũ,vt qs prio vocet̃ ad minores honores,q̃ ad maiores,z q fuerũt i ma iorib9 honorib9 ñ vocet̃ ad miores vt.l.ij.C.quẽad.ci.mu.idi.li. x. Nono,vt curia'is vnius curie non eligat̃ ad honores alterius curie vt.l.j.eo.ti. Decimo,vt qs nõ cogat̃ ꝯtinuare illud idẽ offi cium vel aliud,sed habeat vacationẽ.vt.l.pe.eo.titu.z.l.j.C.de mune.non ꝯti.lib.x.ita dicit glo.ordi.in.d.rub.C.quemad.ciui. mun.indi.li.x. z ibi p Jo.de platea qui oino in hoc est vidẽdus. Que omnia licet in se vera,tñ in casu nostro nonnulla sunt preter mittẽda,quia de eis nõ est qð,sicut est de persona electoris gra uamine,curia z de ꝯtinuatione.ideo in precedẽti ꝯclusione aliter dictum est. ¶ Quintadecima cõclusio,q prestantior est ex omni populo,qui doctior,qui sanctior,qui in omni virtute eminentior, ille ad imperium eligat̃.probatur hec ꝯclusio per verba Hiero nymi lib. Leuitici,que habet̃ in decretis.viij.q.j.licet. z p ea q̃ di
13 cta sunt de scientia,z virtute rei militaris. ¶ † Sextadecima,nõ potest de iure in imperatorẽ exercitus eligi,qui nõ sit miles.nec dʒ si est iunior,z si diu nõ militauerit.vt dixi supra de etate ꝑsertĩ i fi. ¶ Decimaseptima,si exercitus iperator elect9,vel cõstitutus est alijs fidelior,indistincte oẽs militum duces sub eo de iure militare tenẽtur.probat̃ hec ꝯclusio per ea,que dixi p imperatore in prin. distinctiõis magne. ¶ Decimaoctaua.si elect9 est magis dign9,z sufficiens q̃ alij,licet fidelitate pares censerentur,sine dubio pfe cta esset electio.z possent de iure cogi sub ei9 potestate manere q̃ uis alij sint eo nobiliores,z digniores. ꝓbat̃ hec ꝯclusio ex his,q̃ dixi p imperatore.z p ea que dicta sunt in scðo casu principali di stinctionis magne. ¶ Decimanona,ꝙ si iperator,z ceteri militũ duces sint pares fide vitute,ꝑstãtia.z sic sunt eque sufficiẽtes ad regẽdũ exercitũ,nõ possunt duces armoꝝ de iure denegare ei sub esse.lʒ sint eo seniores,z alias nobiliores z digniores.q̃ conclusio verissima est,z necessaria p pdicta,ꝑsertim in tertio casu principa li distinctiõis magne. ¶ Uigesima,qñ est dubiũ,quis sit melior, z pstantior,põt pnceps gratificare,cui vult in ꝑponẽdo vnũ alte ri,z ali9 cogit̃ ei subesse de iure. vt dixi in quarto casu disti.pdicte
14 ¶ Uigesimaprima,† si imperator electus ẽ dign9,z sufficiẽs impe rio,z si alius eẽt eo dignior,z magis sufficiẽs,satis est,qꝛ cogit̃ ei ð iure subesse.ẽt si als dignior dici possit. ¶ Uigesimasecũda,prin ceps nõ tenet̃ eligere de iure gẽtibus suis iperatorẽ seniorẽ nobi liorẽ,dignliorẽ,ditiorẽ ac pstãtiorẽ,mõ dignũ z sufficiẽtem eligat. ¶ Uigesimatertia ꝙ dʒ in dubio eligi potius ille,q est de ciuita te,vel ꝓuincia vel regno dñi q̃ alius q sit aliũde,nisi aliter se ha beret ꝯsuetudo,vel statutũ in loco dñi vt dixi.s̃.de natione in fin. z rñdẽdo argumẽtis p natiõe ðductis. ¶ Uigesimaquarta nõ dʒ imperator eligi,nisi q diu assiduẽq̃ militauerit z preponẽdus est in electiõe,q lõgiora stipẽdia meruerit.ita ꝓbat̃ ex his q̃ dixi ð eta te ac tpe militũ.vbi vide z.s̃.xv.ꝯclusiõe. ¶ Uigesimaquinta,ẽt nati ex dãnato coitu possunt eligi,z creari duces,z imperatores, dũmõ sint virtute pstantes. ¶ Uigesimasexta,ꝙ elect9,vel crea tus Jmperator idubie ꝑsumit̃ dign9,z sufficiẽs,fac̃ p lʒ in.xxxviij.
15 ꝯclusiõe. ¶ † Uigesimaseptima,nullius honori detrahit̃,si quis subijciat̃ imperatori siue gubernatori generali digno z sufficienti lʒ ipse alias esset senior,nobilior,dignior,atq̃ pstãtior. ¶ Uigesi ma octaua,si electus in imperatore p pncipẽ nõ est pstãtior z di gnior alijs detrimẽtũ z dedec9 est pncipis eligentis,nõ aũt alte rius sub eo militãtis. ¶ Uigesimanona,a populo,vel senatu nõ a militibus Jmperator eligi solet z dʒ.vt dixi.s̃.p pte imperatoris electi circa pn. ¶ Trigesima,imperatori nõ legitime ꝯstituto nõ est obediẽdũ,vt codẽ in loco dr̃. ¶ Trigesimaprima,qñ duo,vel plures imperatores electi sunt,pares in vocib9 siue suffragijs,in dubio ille pferri dʒ,q ẽ fidelior.z p hoc vide.s̃.i.j.ij.iij.z in.xxvi. ꝯclusione z in sequenti. ¶ Trigesimasecunda,si sunt electi pares fidelitate pferri dʒ ille,q est alijs virtute pstãtior. ¶ Trigesimater tia,si imperatores electi sũt pares virtute,preferri dʒ dignior ho nore.vt si vnus ẽ dux,comes,vel marchio,alter ñ.ar.l.ille a quo §.tẽpestiuũ cũ.l.seq.ff.ad treb.z ꝓbat̃ in.l.ñ.ibi,amplioris ho

nore

noris inferiori.ff.de fide instru.& in.l.semper.in prin.ff.de iure im mu.ibi pene.quasi dicat licet magnus honor senibus debeatur, tamen maior debetur magistratibus, & hoc significat dictio pene
16 ibi posita. ¶ † Trigesimaquarta, qñ imperatores sunt pares virtute, ac dignitate, senior dz anteponi, licet alius sit nobilior, qr senior in dubio preferri dz, et si sit minus nobilis, vt probatur in.d.l.si.ff.de si.instru.que arguẽdo ab ordine litere, qd fieri pót, vt dixi in argumentis pro fide que in imperatoribus militie req'rit, vt pferre seniorẽ maiori in dignitate, seu honore, & pro hoc facit qd plene dixi de priuilegijs senectutis. Posset tñ esse tãta nobilitas vel talis etas, & sic maxima disparitas, qd secus esset. arg. l.sed reprobari.§.hoc amplius.& qd ibi not. Nic.de neap.ff. de excu.tut.&.c.de mulcta.in fi.cũ ibi not.extra de prebẽ.& dignitatibus.& qd not.glo.in verbo dignitas.iiij.q.iij.in testibus. ibi so.semper presumitur & in glo.magna.iiij.qõ.iij.§.si testes.circa medium ibi.vbi ergo testes contrarij sunt. Sicut dicitur de milite doctore. Nam licet sit dubiũ, quis debeat de iure precedere, tamẽ si esset vnus doctorellus modice virtutis, & scientie, sine dubio deberet postponi. qui si esset doctor egregius deberet pferri vt no. Bal.in proemio ffor.in fi.& no. Jac.de aluarotis in titu. quis dicat Dux Marchio.&.in vsib.feu.& p hoc facit qd dixi in
17 6o casu principali distinctionis magne. † & scholari doctissimo, qui debet preferri doctori minus perito. & videat ad hoc optime qd no. Spec.in tit.de teste.§.j.ver.sed quid si vir & vxor in.j.pte Specu. vbi dicit q si vir & vxor se habẽt, vt excedẽtia & excessa, qr si vir est ditior, ipsa nobilior, & potentior, vel ẽuerso, iudex examinabit q̃ta sit paupertas maxima, vel mediocris, & an ipsa sit multũ nobilis, & ipse valde vilis. quo ad genus illi q nõ sit verisimile testes pp suas diuitas moueri. & secũdũ hoc interpretabit an testimoniũ sit suspectum vel non arg.l.iij.vt ibi tu ipse magis. ff.de testi. coniuncta.l.humilez.C.de incest. nup. sed circa hanc conclusionẽ pro clariori veritate sic ego distinguerẽ. Aut querimus nunquid senior preferat nobiliori in his, que concernunt honorẽ, & q̃ p nobiliores fieri solent, vt ire obuiã principi, & tunc potius eligẽdi essent nobiles. Aut querimus de his que concernũt virtutem, & sciẽtiã, & que p senes, & sapientes fieri solent, vt mittere legatos ad principẽ pro ardua cã disputanda. & tunc senior est eligẽdus & preponẽdus, qr presumit ad hoc magis idoneus, & sufficiens, facit ad hoc qd dixi in.xxxv. priuilegio sene-
18 ctutis. Sicut dr in simili de milite, & docto. vcz qd i actu † militari regulariter preferf miles, in actu vero doctoreo iuriscõsultus & pro hac distinctione est tex.in.l.j.in ciuilibus in prin.C.de offi. vica.& optime facit.l.j.C.de asses.ẽiuncta.l.j.C.de prefec. sacri cubi.lib.xij. & pro hoc etiam quod dixit Alber.de rosa.in.d.l.in ciuilibus q si ẽsulat miles & iudex. Si qdem in negocio militari statur consilio militis. Si in negocio iuris, stabitur consilio iurisconsulti. Aut sumus in actu indifferenti, vt in sedendo, eundo, loquendo, & in si.& tũc senior preferaf p ea maxime que dixi de priuilegijs senectutis.& p.d.l.si.ff.d si.inst.& hoc vltimũ audiui sepe numero a q̃pluribus viris doctissimis cõprobari & recte, & pro hac sententia facit quod scribitur in Catone maiore dicit enim. Neq3 solũ honore antecedẽtibus, sed his ẽt qui cũ imperio sunt maiores natu augures anteponunf. ¶ Trigesimaquinta, duobus electis imperatoribus virtute, dignitate, ac dignitate paribus, preponi dz in eligẽdo senior, in dubio iunior per.d.l.si.ff.de fide inst.& per ea que dixi.s.in prin.pro etate, qd intelligo tam de etate corporis q̃ tpe exercitationis rei militaris.& q in primis inspiciatur tẽpus exercitationis militaris, vt ibi dixi in fine. Et hec conclusio verissima, & necessaria est presertim stante proxia conclusione. Nam si de quo magis videbatur inesse, & non inest, ergo de quo minus, vt in auc.multo magis.C.de sacrosan.eccle. & in.l.quãtomagis.ff.de iureiur.cũ simi.si enim videbaf q nobilior q̃uis iunior deberet pferri tanq̃ dignior sene, & tñ nõ pferf ergo multominus iunior, qui non sit nobilior dz seniori preferri.
19 ¶ † Trigesimasexta, in preferendo vnum alteri in actu militari Primo inspiciatur fides. Secundo, scientia rei militaris. Tertio virtus siue pñãria. Quarto auctoritas. Quito, felicitas. Sexto, dignitas, & honor. Septimo, etas & tps. Octauo, nobilitas. Nono, natio, siue origo. Decimo, diuitie, qbus adde, qd dixi i.j. iij.&.xiij.conclusione cum sequen. ¶ Trigesimaseptima, si iperator eligitur indignus, fit iniuria toti exercitui, nedum vni militũ duci, vt dixi in sexto casu principali distinctionis magne in prin. ¶ Trigesimaquarta, electo imperatore si nõ est sufficiẽs neq3 dignus, licet alij reperiantur digni & sufficientes, si tamen facta est electio per principem ex certa scientia, alij nõ possunt obedientiã denegare rõne persone indigne, vel in sufficientis, qr reputabitur dignus, & sufficiẽs, vide.s.in.xx.conclusione. & in.xl. ¶ Trigesimanona, imperator belli creatus presumitur scire gubernare exercitum, facit qd dixi in.xxv. conclusione. ¶ Quadragesima,
20 † si princeps elegit vnũ imperatorem ignorans de sua insufficientia, & dignitate, potest vnus militie dux recusare venire vel ei subesse, donec principi hoc significauerit. facit pro hac cõclusione.c. si quando.cũ ibi no.extra de rescri.& ibi p Fran.zab.Car. Florẽ. vbi ponit de iudice delega.vel executore, cui iubef p principẽ, qui exequatur. Nam si habet conscientiam lesam debet supersedere & rescribere principi opinionẽ suam & expectare prius secundam iussionem antequam aliud faciat.& est glo.de hoc auct.de mãda. princip.§.si tibi in ver.nuntians.colla.iij.& no. Angu.de perusio in.l.quarta.§.condemnatum.ff.de re iudicata.& Innoc.in.c.cum in iure peritus.de officio delegat. & Florianus in.l.quarta.§.sed & si quis iudicium.ff.finium regund.& pro hoc etiam glo.in.c.j. in ver.noscatur.ad fi.de constitu.libr.vj.& idem tenet Archidiaco. in militibus in.c.militare. xxiij. questione.j. qui dicit q licet ille, cui precipitur, teneatur preceptum adimplere, iusta tamen excusatio, quare hoc non debeat, vel non possit, vel facere, nolit non aufertur, etiam si a papa precepta emanauerint, per dictum.ca.si quando.de rescript.qd est nota. ¶ Quadragesimaprima, si princeps vidit Imperatorem suum non sufficientem, neq3 alijs militi-
21 bus gratum, debet si potest caute mutare. ¶ † Quadragesimasecunda, caueat princeps, ne eligat indignum, & insufficientez imperatorem, & minus gratum gentibus suis. facit ad hoc quod scriptum est in.xj.arg.de diuitijs. ¶ Quadragesimatertia. Si princeps vult omnino aliqua ex causa forte fidei vnum imperatorem constituere, qui nõ videatur dignus neq3 gratus alijs, cum nõ eligat, nisi cum consensu, & voluntate aliorum. Sicut fecit excelsum ducale dominium Venetorum quando constituit magnificum gẽtilem leonissam totius sui exercit us gubernatorem generalem. ¶ Quadragesimaquarta, si data notitia principi de maiori alicuius dignitate ac prestantia vult omnino q electus sit Imperator exercitus quilibet ei subesse tenetur nisi iuste timeret pro se & gentibus suis. Ista conclusio ꝓbatur per ea que dixi in sexto casu principali distinctionis magne. ¶ Quadragesimaquinta, aduertat qs, ne procuret incaute electum, vel creatum imperatorem non admitti, ne sub eo forsassis postea inimico clãdestino militare cogatur, vt dixi in sexto casu principali ad fin. ¶ Quadragesimasexta & vltima cõclusio. cautus sit quilibet miles, vel dux, siue princeps armorum, vt quando conducitur cuz gentibus suis, faciat sua capitula clara, ne incidat in predictas dubitationes.

❧ FINIS ❧

TRACTATVS D. MARCI MAN. DE Priuilegijs militaribus.

n° 244 d 274

Quoniam de milite sepe, & sepius in huiusce pulcherrime & not. legis cōmētario mentio facta est, nec abre cū de eo etiam loquar, vt verba illa prohemialia, maritus quondā tuus miles, indicant & alibi quoqȝ alia a socia centurionis verba exordiū sumat, fere idem pertractās in. l. centurio. ff. eo. operepreciuum esse duxi, breui hoc compendiolo adolescētibus semper prodesse cupiens, vt par est eiusdem militis priuilegia scribere nedū que ad materiā faciāt verū etiaȝ alia, in quibus a pagano differre videat̄ post ipsam legē posito de industria vt ad ipsum pariter facilius recursus habeat̄, indeqȝ tanq̄ ex penu (vt aiūt) aliquando depromi possint. mitto q militaris disciplina † longe alijs prestantior, & dignior sit, quā
230 doquidē ea libertas retineat̄, dignitas prouincie propaget̄, & cōseruet̄ imperiū, q̄cqȝ idipsum militis opera fieri quotidie videamus humano generi prouidentis saluantisqȝ patriā, aut fortitudine, aut bellica quadam peritia, nec nō prelijs ēt & vulneribus, & qui clipeis tandē gladijs atqȝ thoracibus nitit̄, q deniqȝ hec Cyro perse Alexan. Macedoni, & Roma. Cesari nomen pepererit eternū, atqȝ imortale, imo orbē terrar̄ Romuli iperio parere coegerit, adeo vt non minus vere q̄ elegāter dixerit Apianus Orator, cedat forū castris, ociū militie, stilus gladio, vmbraqȝ soli, qr p̄dicta tm̄ docēdo recēsere, vt legētes p̄ficiāt, frugisqȝ aliquid sentiant, nō ēt laudādo blandiri intendimus, faxit ita Deus optimus maximus vt que concepimus pro. d. legis ornamēto, quātū tm̄ satis sit, & breuibus quidē verbis, facile enūcie
231 mus. ¶ † Primum igit̄ priuilegium est, quoniaȝ regulariter substitutio cōpēdiosa facta verbis directis post tp̄a pubertatis eua nescit. l. in pupillari. l. verbis ciuilibus de vulga. & pupi. sub. & tm̄ militis fauore obliquatur vt hec. l. precibus, de impub. & ali. sub
232 stitutio. ¶ † Secūdū, qm̄ directo post tp̄a pubertatis fieri nō potest, vt in iuribus preallega. & tm̄ militi concessum est. l. cēturio. ff.
233 de vulg. & pup. sub. l. in testō. C. de mil. test. ¶ † Tertiū, qm̄ in codicillis hereditas directo, nec dari, nec adimi pōt. l. ij. C. de codicil. l. sceuola. ff. ad treb. & tm̄ illis hoc mō eā ēt legis p̄missione re
234 linquit. l. militis codicillis. C. de milita. testa. ¶ Quartū, qm̄ qui semel est heres nō pōt amplius desinere esse heres. l. & si sine. §. lȝ qd̄ papinianus. ff. de mino. l. i substōne, & ibi gl. no. ff. de & vulg. & pup. sub. & tm̄ miles hoc facit. l. post aditā. C. de impu. & al. sub.
235 l. in fraudē. §. pen. l. miles ita. §. j. ff. de mil. test. ¶ † Quintū, qm̄ ius accrescēdi ēt inuitis accrescit. l. vnica. §. his ita. C. de cad. tol len̄. & tm̄ in milite secus. l. si duobus. ff. de mi. te. & no. in. d. §. his
236 ita, & i rub. C. quā. nō pet. par. ¶ † Sexto qm̄ quis nō pōt decedere pro parte testatus, & p̄ pte intestatus. l. hr̄ditas. ff. de here. insti. l. ius nr̄m. ff. de reg. iur. & nihilominus miles pōt. l. certi iuris. C. de mi. test. l. si in fraudē. §. miles. l. querebat̄. l. miles ita. §.
237 j. l. si miles. ff. eo. ¶ † Septimū, qm̄ rogatus hr̄ditatē restituere trebelianicā detrahit. l. in quartā. ff. ad leg. falci. §. sed qr. insti. de fideicō he. c. rainutius. de test. & vbiqȝ no. & tm̄ in testō militis nō detrahit̄. l. j. §. deniqȝ. ff. ad treb. l. in testō. C. ad. l. fal. & idē in falcidia dicēdū est. l. si certar̄. §. fi. ff. de mil. test. q tm̄ detrahit̄ si hereditas legatis exausta sit, vt in locis preal. & in auc. sed cū testator. C. ad leg. falc. & in. l. in testō. eo. tit. & in. l. in testō. ff. de mil. testa. & sic vltra dodrātē hr̄dē grauat, & nō paganus, vt in. d. locis, & la
238 tius vt p̄ me. §. hac ea. l. in gl. fi. ¶ † Octauū, qm̄ verba obliqua nunq̄ trahunt̄ ad directa eq̄ aūt sic. l. verbis ciuilibus & ibi doc. tū vel maxime Bal. in. ij. col. rōnē assignāt. ff. de vul. & pu. sub. & tm̄ in milite nulla rō ɔ̄siderabilis est quominus obliqua directent̄ l. tractabat̄, vt idē Bal. not. ff. de mil. te. l. neqȝ. §. j. & l. seq. ff. eo.
239 ¶ † Nonū, qm̄ pactū futur̄ successionis nō vȝ. l. j. l. pactū qd̄ dotali. l. fi. C. d pac. l. pactū. C. de colla. & tm̄ fauore militis sustinet̄, si
240 fcm̄ sit. l. lȝ. C. de pac. ¶ † Decimū, qm̄ oē testm̄ cōiter qrela rescindi pōt, si in eo filius exheredatus sit, toto tit. ff. & C. de inoffi. test. & tm̄ si fuerit militis id ipsuȝ qrele nō subiacet. l. d inofficioso.
241 l. fi. C. eo. ti. ¶ † Undecimū, qm̄ verba enūciatiua icidēter emissa, & pp aliud nō disponūt, nec p̄bāt. l. ex hac scriptura. ff. de do. l. ex his verbis. C. de mil. test. & tm̄ fauore militis aliter dispositū reperit̄, vt ibi in. l. milites. eo. ti. & in specie tradit Bar. in. d. l. ex
242 hac scriptura. i. iij. col. ¶ † Duodecimū, qm̄ obscure interrogāti nō est a iurisco. vel iperatore rn̄dēdū. l. ij. §. seruus aūt suspitius. ff. d ori. iu. l. domitius labeo. ff. d test. & tm̄ militi pp simplicicitatē & ignorātiā rel mil. l. j. C. de iu. & fa. igno. sic, nec detractāda rn̄sio
243 vt. d. hac. l. p̄cib⁹ d ipu. & al. sub. ¶ † Duodecimūtertiū, qm̄ vasallis ad petēdā iuestiturā annus & dies ɔcessus est a lege. & ipia lē. §. p̄terea. & p̄hi. feu. alie. p̄ Fed. i vsib. feu. & tm̄ militi dat̄ ann⁹ & mēsis. c. j. §. nisi iusta. & ibi Bal. no. i vlt. col. quo tēpo. mil. eo. li. subijciēs nō mir̄ eē, qr militib⁹ vetustas i honorē militie multa
244 dedit p̄uilegia. ¶ † Decimū quartū, qm̄ qsqȝ p̄ debito pōt carcerari. l. j. & to. ti. ff. d cu. reo. l. j. C. q ho. ce. po. l. iij. §. tutores. ff. d ad mi. tu. & plene p̄ Bar. i tra. carce. & tm̄ miles ab hac iniuria erit tutus, nec in carcerē detrudet̄, vt idē Bal. dicit in. d. l. j. in fi. & est
245 cōis oīum opi. ¶ † Decimūquintū, qm̄ testm̄ solēnitates iuris reqrit d qbus i. l. j. & in. l. hr̄des palā. ff. d test. imo q nemo pōt facere qn i eo locū hēant. l. nemo pōt. ff. d le. j. l. testādi. C. de test. alias nō esset testm̄ nisi abusiue. l. ij. §. j. ff. queād. test. ape. l. hac cōsultissima. §. ex iperfecto. C. de test. arg. i. l. paulus. ff. d ver. si. & in. l. suo manumisso. ff. d ɔd. ide. & tm̄ militi remisse sunt. l. j. l. neqȝ. §.
246 deportati. ff. d mi. te. l. milites. C. eo. ¶ † Decimūsextū, & ipali⁹ ad idē, qm̄ i testis testes rogati eē dēbēt. l. hr̄des palā. §. i testis. ff. d testa. auc. rogati, & i corpe vn̄ sumit̄. C. e. & tm̄ i milite rogitus n̄ est necessarius, vt p̄ doc. i. d. l. j. & in. d. l. milites. §. p̄xime allega.
247 ¶ † Decimumseptimum, quoniam in testamento pariter filius institui debet, aut nominatim exheredari ne preteritus testamētum rumpat. l. prima & ij. ff. de liberis & posthu. & institu. de exhereda. libero. in prin. & traditur late in. l. posthumo. C. de bonoruȝ pos. cōtratab. & tamē militi necessitas hec a lege imposita nō est. l sicut. & seq. C. de mili. test. l. q iure militari. ff. eo. l. ij. §. quisquis.
248 ff. de vulga. & pupilla. ¶ † Decimumoctauū, quoniam quis filio suo haud potest substituere pupillariter nisi prius sibi ipsi testamentum faciat dicto. §. quisquis. l. patris filij. ff. eodem. §. liberis. §. igitur, instit. de pupilla. substitu. & tm̄ in milite permissuȝ est, vt pupillo tm̄ substituat. l. miles ita. §. fi. l. i fraudē. §. itē tā sibi. ff.
249 de mili. testa. ¶ Decimūnonū, † qm̄ ad ɔ̄firmationē tabularum pupillariū, quod fere tēdit ad idē, requiritur hereditatis aditio. d. l. ij. §. adeo. ff. de vulga. & pupil. sub. & tamen militis etiam non addita, suuȝ sortiuntur effectū. d. l. miles ita. d. §. fi. ff. de testa. mil.
250 ¶ † Uigesimum, qm̄ filio emancipato substitui non potest. l. ij. in prin. ff. de vulg. & pupil. sub. & tm̄ miles substituit. l. miles ita. §. ex
251 heredato. ff. de mil. testa. ¶ † Uigesimumprimum, qm̄ quis non potest mori cum duobus testamentis, ex quo aut vice vnius habētur, aut vnum per aliud rumpitur. l. j. & ij. ff. de iniu. rup. irritoqȝ testa. l. j. §. sed in duobus. ff. de bo. pos. s̄m tab. & tm̄ miles ipse pōt. l.
252 querebatur. ff. de mil. testa. ¶ † Uigesimumsecundum, qm̄ capite damnati testamenti factionē non habent. l. eius qui. §. j. & §. fi. ff. d testa. immo q bona eorum etiam publicantur, & tm̄ miles hȝ, & iure quidem militari, si non sacramenti tm̄ fides rupta sit. l. ex milita
253 ri, in prin. ff. de mili. testa. ¶ † Uigesimumtertium, qm̄ incertus d statu suo testari pari modo non potest. l. j. in prin. ff. de leg. iij. & tm̄ militis testamentuȝ in ea conditione est vt valeat. d. l. ex militari,
254 proxime alleg. §. si miles. ff. de mil. testa. ¶ † Uigesimumquartū, qm̄ surdus & mutus adhuc nō testatur. l. discretis. C. q testa. fac. pos. l. qui in potestate. §. fi. & l. seq. ff. de testa. & tamen miles huiusmodi hoc idem faciens non reijcitur, factūqȝ sustinetur. l. iure mi
255 litari. ff. de mil. testa. ¶ † Uigesimumquintum, qm̄ mulieri, in qua ēt turpis suspitio cadere possit, libere relinquitur. l. affectionis. l. donationes in prin. ff. de don. quod & per locum a speciali probatur. l. j. ff. d don. inter vir. & vxo. & tm̄ militi resistit lex, ne donet, aut aliquid reliquat. l. ij. C. de dona. inter vi. & vxo. l. miles ita. §. mu
256 lier. ff. de testa. mil. ¶ † Uigesimūsextū, qm̄ deportati de iure cōmuni heredes institui non possunt. l. prima. C. de here. institu. l. edicto. ff. de bono. pos. & tamen instituuntur a milite. l. neqȝ. §. deportati. ff. de milita. testamen.
257 ¶ † Uigesimumseptimum, quoniam cause meri & mixti imperij non possunt delegari. l. prima. ff. de offic. eius, & tamen fauore militis delegantur. l. tam collatores. C. de re mili. libro duodeci
258 mo, & dixi ego in dicta. l. prima, in vndecima col. ¶ † Uigesimū octauū, qm̄ regula catoniana regulariter in testō cuiusqȝ locū hȝ, & attēdi solet, vt legatū. l. factū caducū, aut aliter inutile, nō conualescat,

ualescat, si ouitius viuat post testm̃, ⁊ res ad eũ statũ moꝛuo testa
toꝛe, pueniat a quo incipere potuisset. ⁊ tñ in testõ militis haud
est ꝯderabilis, ex quo est de iure ciuili, a quo ipse absolutus est. l.
259 neqȝ. in prin. ⁊ ibi Bal. i terminis. ff. de mili. test. ¶ † Uigesimũ
nonũ, qꝛ ignoratia iuris nemini ꝓdest. l. iuris ignoratia. C. q ad-
mi. his dieb⁹ a nobis edita vna cũ. l. j. C. eo. ti. l. leges. C. de legi. ⁊
tñ militi nõ nocet. l. j. C. de iur. ⁊ fac. ignoran. l. regula. §. si miles
260 ff. eo. ⁊ no. in. l. fi. in prin. C. de iur. delib. ¶ † Trigesimũ, qm̃ pri-
uilegiũ foꝛi superueniẽs pẽdẽte iudicio, quẽ iurisdictione nõ ex-
mit. l. si quis posteaqȝ. ff. de iud. l. pe. ff. de iu. om. iud. ⁊ tñ in milita
te armate militie secus. l. qui cũ vno. §. si reus. ff. de re mili. ⁊ not.
261 in. d. l. si quis posteaqȝ. ¶ † Trigesimuȝ primũ, qꝛ nullibi pmis-
suȝ reperit imo ꝓhibitũ potius, vxoꝛi, vel medico alicui⁹ lesi si ex
cã ꝓbabili, ⁊ necessaria absuisset, ex clausula si qua mihi iusta cã
subesse videbit, succurrit, de qua in. l. j. in fi. ⁊ in. l. sed ⁊ si p ꝑtoꝛẽ
in prin. ff. ex qui. ca. ma. ⁊ tñ vxoꝛ militis, ⁊ medicus absqȝ dubio
restituunt, mariti seu militis fauoꝛe, cui hoc in speciale priuilegiũ
ꝯcessuȝ ẽ. l. iter eos. §. militũ tñ medici. ff. eo. ti. l. j. C. de vxo. mil.
262 ¶ † Trigesimũ secũdũ, qꝛ ꝑemptoꝛia exceptio post sniam oppo
ni nõ põt. l. ꝑeremptoꝛias. C. sen. rescin. nõ po. l. exceptionẽ. C. de ꝓ
ba. ⁊ de materia in. c. pasto. ꝺ excep. ⁊ tñ milles opponit. l. j. in fi.
263 . C. de iu. ⁊ fa. ign. ¶ † Trigesimũ tertiũ, qm̃ tutela, cũ sit munus
publicũ, ⁊ nil aliõ, nisi vis atqȝ ptãs ad tuẽdũ eũ, q pp etatẽ, se de
fẽdere neqt, vt isti. de tut. i pn. efficit, vt qs cogat ad onus ipsũ su
scipiendũ. l. nullus. C. de decu. lib. x. ⁊ not. in loco puile. S. ⁊ tñ mi
les cogi nõ põt, imo ꝙ nec volẽs admitti dȝ. §. idẽ i milite insti. ꝺ
excu. tut. l. milite. C. q da. tu. po. nisi tutela filioꝝ sui cõmilitonis
eẽt, qm̃ tũc sec⁹. l. sȝ ⁊ milites, in pn. ⁊ ibi no. Bar. ff. ꝺ excu. tu. ⁊
264 idẽ gl. in. d. §. idẽ ⁊ in milite. ¶ † Trigesimuȝ quartũ, qm̃ multi
sunt casus in quibus delinquentes laqueo vitã finiũt, tũ vel maxi
me ennumerati in. l. capitaliũ, in. §. famosos. ⁊ ibi glo. magistra.
ff. de pe. ⁊ in. §. ex maleficijs, insti. de actio. ⁊ tñ miles ignominiã
hãc pati nõ dȝ, sed honestioꝛi pena puniri. l. desertoꝛem. §. pena
militũ, ⁊ pati mõ iũcta gl. ff. de re mili. per quã ita ẽt dixit Bald.
265 in. c. j. in. §. si rusticus. in fi. de pa. te. in vsib. feu. ¶ † Trigesimum
quintũ, qm̃ res empta cũ pecunia mea, nõ est mea, nec ista rõne a
me vedicari pt, nec ceteris creditoꝛib⁹ añrio. ꝑferroꝛ. l. si ex ea pe
cunia. C. de rei ven. ⁊ tñ si cõparata sit ex pecunia militis, secus. l.
si vt ꝓponis. C. eo. l. ideqȝ. ff. qui po. in pig. hab. l. ij. de don. inter
266 vi. ⁊ vxo. ¶ † Trigesimũ sextũ, qm̃ vere ꝯtumax ab appellãdo
excludit. l. ⁊ post edictũ. §. fi. ff. de iud. l. ij. ff. si quis in ius voca.
non ier. ⁊ tamen milles sicuti etiam minoꝛ, ⁊ rusticus, appellat
l. ⁊ si fine. §. item si non procurauit. ff. de mino. l. cum de indebi.
§. sinaurem. ff. de proba. l. vbi in prin. ff. de eden. ⁊ late in. d. l. ij.
267 n ot. Alexan. in. j. col. ¶ † Trigesimum septimũ, quoniam con-
demnatus ad soluendum, soluere precise cogitur, vsqueadeo vt
nec coactionem euitet si paratus sit dare expꝛomissoꝛem de sol-
uendo. l. iij. §. ait pretoꝛ. ff. de re iudica. ⁊ tamen milles beneficiũ
habet, ne ab eo exigatur, nisi inquãtum facere potest. l. in conde-
268 natione. ff. de regu. iuris. l. milles. ff. de re iudica. ¶ † Trigesimũ
octauum, quoniam quilibet potest renunciare priuilegio foꝛi. l. si
quis in conscribendo. C. de pactis. argumẽ. in. l. si iudex. ff. de mi
noꝛi. ⁊ in. c ad apostolicam de regu. ⁊ transeun. ad reli. ⁊ tamen
militi pꝛohibitum esse videtur. l. magisterie. C. de iurisdic. omniũ
iudi. in quo militat ratio honoꝛis militaris, vt alibi in simili cle-
ricalis, in. c. diligenti. de foꝛocompe. ⁊ de materi latius vt in di-
269 cta. l. si quis in conscribendo. ¶ † Trigesimuȝ nonum, quoniam
non potest quis pupillariter filio substituẽdo, facere, quod moꝛia
tur pro parte testatus pro parte autem intestatus, ex quo substi-
tutio pupillaris par est, ⁊ sequela testamenti paterni. §. igitur. in-
stitu. de pupil. substi. nec potest fieri nisi sibi pater prius faciat te
stamentum, vt dixi supꝛa in discursu. l. ij. §. quisquis. de vulga. ⁊
pulla. substitutione. quod nec huiusmodi esse potest. l. ius nostrũ.
ff. de regu. iur. ⁊ tamen milles potest. l. sed si plures. §. ad substi-
270 tutos. ff. de vulga. ⁊ pupilla. substitutio. ¶ † Quadragesimum,
quoniam preteritione matris, querela subuertitur testamentuȝ
eius, ex quo loco exheredationis habetur. l. illud. §. ad testamẽ-
ta feminarum. ff. de bonoꝛum possessione contratab. ⁊ idẽ si ipsa
a filio pretereatur. l. nam ⁊ si parentibus. ff. de inofficio. testame.
⁊ dico ego in hac. l. precibus. in. xj. questio. de impube. ⁊ alijs sub
stitutio. ⁊ tament in milite secus. l. prima. ⁊ ibi not. Jaso. in tertia
271 colum. C. de milita. testamento. ¶ † Quadragesimum primum,
quoniam in pagano non cadit distinctio patrimonioꝛum. l. iuris
ritos. §. cum oꝛiũdus. ff. de excusatione tutoꝛum. ⁊ tamen milles
instituendo vnum in vno patrimonio, ⁊ aliuȝ in alio, hoc ipso de-
clarat se velle vti priuilegio militari, vt not. in dicta. l. prima. C.
272 de militari testamento. pꝛoxime allega. ⁊ ibi ideȝ Jaso. ¶ † Qua
dragesimum secundum, quoniam ad probandum voluntateȝ ali
cuius testãtis, requiruntur septem testes, sicut in eius testamen-
to. l. cum pꝛoponeretur. ff. de lega. ij. ⁊ tamen in voluntate mili-
tis, ac in casu. l. in testamento. C. de milita. testa. duo tantum suffi
ciũt, sicut ⁊ in eius testamento. l. milites. iuncta glo. C. eodem. ⁊
273 in dicta. l. in testamento, quoqȝ not. ¶ † Quadragesimum ter-
tium adhuc, quoniam immo secundum alium intellectuȝ, in ipso
milite satis constat, eo ipso ꝙ ꝯtrarium nõ probatur, ⁊ tamen in
pagano vere pꝛobari dȝ, qꝺ dictum tñ non est tutum ideo recur-
274 rendũ est ad dicta in. d. l. in testamento. ¶ † Quadragesimum
quartum, quoniam quisqȝ pro debito ciuili capi personaliter po
test, nisi sit in domo, quoniam tunc, cum sit tutissimum vniuscu-
iusqȝ refugiũ, inde auelli nõ põt, minusqȝ ab ecclesia. l. pleriqȝ. l.
satis. ff. de in ius voc. l. pñti. C. de his qui ad eccle. ꝯfug. ⁊ tñ mil-
les tutus est, nec idstud ipsũ pertimescet. l. milles. ⁊ ibi no. ff. de re
275 iud. ¶ † Quadragesimũ quintũ, qm̃ in testõ simpliciter, fieri dȝ,
⁊ nõ sub spe alicuius lucri, exemplificando in casu, quãdo duo fa
ciunt pactũ, ꝙ vnus alterum heredem instituat, ⁊ econtra. l. ille
aũt, ⁊ ibi Bal. no. ff. de here. insti. ⁊ tñ factũ inter milites vȝ, vt in
l. licet inter priuatos, vbi Jaso. ⁊ docto. in tertia col ũ. C. de pac.
276 ¶ † Quadragesimum sextum, quoniã in executionem iudicati
omnia debitoꝛi pñt aufferri, obseruata nihilominus foꝛma. l. a
diuo pio. §. in venditione. ff. de re iudica. ⁊ tamen militi arma re
linquuntur, sicti libri scholaribus, maxime studentibus gl. est no.
in. l. nepos proculo. ff. de ver signi. quam ad idem etiam inducit
Bal. in rub. C. qui bo. ced. pos. ⁊ Jaso. in. §. item seruiana. in. ix.
277 colum. institu. de actio. ¶ † Quadragesimum septimum, quo-
niaȝ preteritio patris efficit vt testamentũ sit ipso iure nullum, vt
instit. de exhere. libero. in prin. ⁊ in. l. j. ⁊. ij. ff. de lib. ⁊ posthu. ⁊ tñ
milles sciens se filios habere alios scripserit heredes, tacite eos
exheredasse intelligitur. l. sicut certi iuris, ⁊ sequen. C. de milita.
278 testamento. ¶ † Quadragesimũ octauuȝ, quoniaȝ si quis filiam
suam appellasset, ⁊ eidẽ in testamento pariter legatuȝ reliquisset
nont videtur propterea eam exheredasse, vsqueadeo vt in quar-
tam etiam imputetur, ⁊ ad suplementum agat, si sibi aliquid de-
sit. l. omnimodo. l. sancimus. C. de inoffi. testa. ⁊ tamen in milite
secus, qꝛ eã nõ instituẽdo heredẽ, sine dubio exheredauit. l. si cum
279 vel in vtero, in fi. C. de mil. testa. ¶ Quadragesimũ nonũ, † qm̃ si
quis seruũ instituerit, eiqȝ libertatẽ reliquerit i codeȝ testamento,
eidẽ hereditas sola sine libertate adimi non potest. l. si ita. §. regu
la. ff. de li. ⁊ posth. ⁊ tñ miles potest, eũdẽ. s. heredem instituere, de
inde exheredẽ scribere. l. si certaꝝ. §. si eodẽ testamento. ff. de mil.
280 testa. ¶ Quinquagesimũ, † qm̃ si filiusfamil. miles capite minua-
tur, vel emancipetur, vel a patre suo in adoptionem detur, testa-
mentum nihilominus eius valet, quasi ex noua voluntate, inquit
tex. in. l. miles filiusfami. ff. de mili. testa. ⁊ tñ in pagano secus. l. si
quis filio. §. sȝ ⁊ si qs. ff. de iniuſ. rup. irritoqȝ testa. ⁊ no in d. l. mil
les. ⁊ hec pro nunc sufficiãt, ne dum qꝛ inuenire alia ex se poterit
lectoꝛ curiosus, iam iam sibi ex his via quodamodo cõmostrata, in n° 268. f. fol 299.
veruȝ etiam quia in ipsa. l. totideȝ si non plures, examinauimus.
qq. breuitati vtroqȝmodo consulentes, ne laboꝛi inuideat, sed po
281 ius paritate contendant. ¶ † Ad propositũ tñ vltra predicta, ⁊.
non amplius de priuilegijs militaribus loquentes, sciendum est,
non ab re tex. alibi dixisse in. l. iij. ff. de mili. testa. Sed cur non in
milite diuersum probet, Pompo. dubitãs. quasi sentit, adeo. S.
dicta vera esse, vt diuersuȝ ius omnimodo ab actionibus pagani
cis, ⁊ priuatoꝛum statuatur, ⁊ idem in simili glo. in. l. nec honoꝛe
. C. de episco. ⁊ cleri. ⁊ in. l. transigere. C. de transac. ⁊ Bart. ad-
huc in aucten. vt nul. mutu. agrico. in princip. ꝙ miles non repu-
tatur, nec dicitur priuata persona. intelligendo semper de militi-
bus, qui optimi ⁊ probatissimi sint virtute bellica prediti, ⁊ qui in
famia facti, aut iuris non laboꝛent, secundum Bal. in. d. l. j. in. §.
282 miles. ff. de milli. testa. † vbi etiam text. met docet, eos a militia,
idest duritia, quaȝ pro nobis substinent, vocatos fuisse, aut a mul
titudine. aut a malo, quod arcere solẽt, aut a greco verbo chilioi
vnde chiliosys etiam tractum est, tagma mille hominuȝ numerũ
appellant, quasi milesimũ queqȝ ducẽ chiliarcon. quid ꝙ celeres
quoqȝ alibi nuncupati sunt, vnde postea tribuni celerũ dicebãtur
idest militũ, in. l. ij. in. §. qꝺ ad magistratus. ff. de origi. iur. ⁊ vltra
283 de antiquis. ex quo maxima dubitatio est, † nunqd hodie p̄di-
cta in militibus nostri tempoꝛis locum sibi vendicent, cum olim
illis salaria de publico constituerentur. l. si militem. C. de cor di.
ob causam. l. militem. l. qui stipendia. l. ita demum. C. de pro-
cura. l. neqȝ. l. filiusfami. §. veterani. ff. eo. l. milites. C. loca. Styg
mata seu note publice in eoꝛuȝ brachijs insigerẽtur. l. stygmata

.C.de fabricē.li.xj.vt alibi signū imperialis nominis custodibus aque ductus.l.j.C.de aque duc.eo.lib. Induerenť itez mensibus Septēbris ꝛ Aprilis de nouo.l.j.C.de mili.vesti. ca.lib.xij. postea iurarēt se nullū laborē,nullūqꝫ periculū,imo nec mortez pro salute,ꝛ dignitate patrie recusaturos.l.pe.ff.ex quib.cau. ma.l.ij.ff.de his q not.infa.ꝛ vltimo loco examinarenť,in numero ponerenť militū,ꝛ tales deniqꝫ describerentur.l.ex ea.ff.de mili. testa.l.j.C.qui mil.non pos.exinde tandē ꝛ expeditionis tpe bucellato,ac pane,vino,aceto,lardo , ꝛ carnibus verucinis vtentes, nec continuo,quidē,sed interpositis diebus,modo vno,mō alio, ne forte respu.grauareť,aut ipsi ad malū assuescerent,vel(vt ibidē inquit glo.) ne ebrij fierēt,si cotidie vinū ꝛ carnes habuissent. Sed nihil est,qm̄ ēt nostri tpis (vt dixi)veri milites,ꝛ proprie qdē sunt appellandi,alias nō essent milites,nisi abusiue, vt in simili de municipibus dr̄ in.l.j.ff.ad muni. falsoqꝫ vterenť nomine, haud dicendū,qđ ex eo quoqꝫ probať,qꝛ esto ꝙ nō habeant insignia veteris obseruantie,habent tamen insignia noue , que loco illis successerunt.c.translato, de consti.ꝛ est arg.in.l.si eū in.§.q iniuriarum.ff.si quis cau.ꝛ not.Bal.in.l.j.in vlt.col.C.qui bon.
284 ced.po.†Et ex his inferť pyratas non esse milites neqꝫ militum priuilegio gaudere debere,qm̄ nō habēt qualitates requisitas a lege,nec ꝓfitētur, que veri milites debent ac solent ꝓfiteri , imo
285 sunt hostes publici impugnantes nauigātiū securitatē,†ꝛ sic infamia iuris,ꝛ facti,que efficit,vt quis talis esse nō possit, militātes amplius nō pro salute patrie,sed sibi ipsis, aliorūqꝫ incōmodis inhiantes,vt catulus in syluis,quēadmodū dicit glo.in.l.j.in
286 fi.ff.de bo.pos.ex test.mil.ꝛ Bal.post eā in.d.l.j.in fi. † ꝛ nō abre eos oliz summus pontifex ter in anno excōmunicare solebat, hodie semel,ꝛ quotānis in cena dn̄i,vt no.i c.ij.vbi in specie Joan.de ana.post Hos.ꝛ Jo.and.extra de rapto.vsqueadeo vt possint ipune offendi,occidi,ꝛ derobari a quocunqꝫ,ex quo(vt dixi) hostibus fidei ꝛ principis equiparanť,vt in auc.nauig.C.de fur.
287 ꝛ idē Jo.de ana.tradit i.c.ij.in pe.col.de homi. † Inferť itē nec predicta intelligi in militibus rei militari haudq̄ꝫ vacātibus pro rep.sed tēpus ꝯterētibus potius in palatijs,ꝛ se ipsos cauda aurea more pauonū gloriantibus,ꝯ quos inuehunt Cy.Bar. ꝛ omnes.in.l.j.C.de iure ꝛ fac.ignoran.ꝛ idem Barto.in.l.miles .ff.ex quibus causis maio.ꝛ in.l.militem.C.đ procura.ꝛ Alexā.
288 in.l.centurio.ff.de vulga.ꝛ pupilla. subst. Postremo † ꝛ vltimo nō habere locū in militibus degradatis,ꝛ nimirū , qꝛ nullā tunc prerogatiuā habēt perdūtqꝫ oīa rōne infamie ꝛ degradationis, vt hr̄ in.l.ij.in.§.miles.ꝛ in.§.ignominie.ff.de his qui no.infa.aliquid Bal. in.l.milites.C.de qđ.ꝛ est argu.in.degradatio,cū ma
289 teria extra de pe.in.vj.imo plus,† ꝙ nec ēt milites. oīa habentes requisita legis,priuilegijs gaudent , nisi in casibus a iure expressis.l.in fraudem.§.si.ff.de milita. test.l.si.C.ad mace.vt in simili de libertate, ꝛ alijs no.in.l.fi.C.de sac.san.eccle.ꝛ in.l.itē venūt.in.§.in priuatorum.ff.de peti.here.ꝛ est argu. optimū in.l. testamēto.ꝛ in.l.q̄q̄.C.de mil.test. Laus Deo optimo maximo.die.xxviij.Martij.M.D.xlj.Padue.

FINIS

DE IVRE ET PRIVILEGIIS MILITVM, LIBER PRIMVS.

Claudio Cotereo Turonensi Clarissimo Iurisconsulto Autore.

Juris, ꝛ militie coniunctio.

Capi.primum.

De re aliqua qui Sapienter scripturus est,nō solum videre dꝫ,quid oneris in presentia tollat,sed ēt ne quid dicat,qđ oium mētes respuāt ꝛ aspernenť. Nam apud oēs ꝛ fere inualuit ꝯsuetudo, vt,que nō probanť i vulgus , absurda ducamus, ꝛ absona. Sed nihil tam horidū videri pōt populo , qđ nō aliqua rōne excoli possit. ꝛ tādē tpꝫ intelligētia tradi.ideoqꝫ imprimis cōiungēda est nobis iuri militia.naqꝫ q hoc agit,vt de iure militie disserat, quis huic veniā dederit,si vlla rōne illa duo ꝯiungere nesciat, atqꝫ eo magis mihi elaborādū video,vt duo,q̄ diuersa oīno esse,ꝛ nūq̄ videnť inter se posse ꝯiungi , ius inquā,ꝛ militiā quadā cognatione cohere ꝛ scopum eundez spectare ostendā.Sed qui fieri istud potest,si iuris,ꝛ bellorꝫ non eadē sint principia,varijsqꝫ finibus terminenť.si iuris,ꝛ belli capitales sunt inimicitie,si inter equitatē,ꝛ armatos homines sempiterna sunt odia,eteni leges,ꝛ iura, que ad pacē,ꝛ facilē hominū ꝯuictū pertinent,ex igniculis rōnis,q a natura nobis insiti sunt suscitari perspicimus , ex animi autem perturbationibus,ira,furore,similiūqꝫ affectuū colluuie quibus alterum in vitia trudimus,bella oriri constat.

Nec sat rationis in armis.
Sed glomerare manum bello,ꝛ concurrere in Arcem
Cum socijs ardent animi,furor,iraqꝫ mentem
Precipitant.

Ergo , qua ꝑficies uia,vt leges,q̄ pacis amice sunt,atqꝫ ocij,tot armatis militibus,audacibus,ꝛ temerarijs viris,tot , tāqꝫ magnis bellorū periculis coniungamus,est iā̄ exquisitus legū conditorꝫ ex philosophorꝫ s̄nia,qui de bello potius,gratia pacis , q̄ de pace,gr̄a belli,leges ꝯscripserint,ac res bellicas pacis cā studiose disposuerit,sōqꝫ pacis,atqꝫ ocij noīe iuri militiā ꝯiunxim⁹, vt ex armis ius vires colligat,ꝛ armata cohors legibus ꝯdecoreť,qđ si ꝑ te ꝯsequi potero,quis nō laudabit,ꝓbabit,ac reuerebiť simul in vnū leges,ꝛ arma coire,quorꝫ alterū altero corroborať stabiliť,ꝛ vires accipit,Justinia. quondā apud Pisidiā vnū spectabilis pretoris officium ꝯsulto statuit,qđ idē militare esset, ꝛ ciuile Roma.quoqꝫ suos Imperatores pretores appellabant eratqꝫ magistatus tēperatus quasi ex duobus,vt tā in instruēda acie robur,q̄ in ferēdis legibus rectū ac decētē ordinē ostētaret. In hūc ēt modū nō ꝑtores tm̄ in Lycaonia,ꝛ Thracia,sed ꝛ ꝓconsules in Cappadocia,pluribusqꝫ locis magistratū inibāt. tu aūt si in omni militia,vel legis,vel iuris mentionē ꝑtermittēdam censeas,cedo,quo ꝯsistet,firmabiturqꝫ modo militia sine eo vinculo,sine fundamēto,atqꝫ equitatis fonte,nā profecto vt corpora nostra,sine neruis,sine sanguine,sine mēbris deniqꝫ nō ꝯsisterēt,ita ꝛ militia,sine legis nullā satis habilē partiū functionē haberet. Quamobrē cū militaris res legibus in tuto sit collocata,ꝛ ipse leges armorꝫ ꝑsidijs ꝯseruenť,alterꝫ alterius auxilio indigeť nemini est dubiū. Antiq sapiētes, q rerꝫ ꝯueniētiā curiosius inqrebāt,sapiētiā potentie,velut duo quedā, que mutua ꝯiugatione sese amplexarentur,nusquam non copularunt. Etenim,

Uis consili expers melle ruit sua,
Uim temperatam Di quoqꝫ prouehunt
In maius ijdem odere vires
Omne nephas animo mouentes.

Laudabant quippe Cresum cum Solone,pausaniam cum Simonide cum Anaxagora, Poete quoqꝫ illos imitati Creontē, ꝛ Tiresiam simul inducunt, Agamemnonē,ꝛ Nestorē,palamedē,ꝛ Ulissem,ac ea forte de cā prisci illi hoies Joue promethevū ꝯiunxerunt,id vnū tantū aio volentes,vt potentiā sapientie,militiam legibus,ꝛ iura vellis permiscerēt. Et quidē apud Lacedemones memorie est proditū,Reges ipsos,cū preliū udituri essent prius sacra Musis ꝑsoluere,vt pote quas discipline,iudiciorūqꝫ ꝑsides admonitas vellent,vt faciles,próꝑteqꝫ periculis adessent prelianatiū facinora memoratu digna in oēm posteritatē trāsmitterent similiter Terpander, ac pindarus , quos ex Lacedemonijs laudauere,hos ꝛ musica eruditissimos,ꝛ bellicosissimos extitisse ꝯmemorāt.qui si summo cū honore musas marti copulatas decantarunt,cur non rectius fecisse videbunť Romani,qui anno ab vrbe condita.ccccl ix.publicis declamationibus laudarūt.q. Fabiuz maximum Rollianum quintum,ꝛ pub.Decium murem quartum Coss.gnaros militie,callidos,scientesqꝫ iuris,ꝛ eloquētie.ita laudatus est quondā in Sicilia diuo Hipparini filius (q Syracusanos, aliasqꝫ Sicilie vrbes inuicto animo in libertate asseruit) qđ philosophie studio precelebris,rei militaris scientia longe oibus antestaret quid igiť impediet,me sequi,tum que ad coniunctionem hominū,ꝛ tuendam societatē pertinent,tum que nulli non probabilia videri ꝑnt,ista me hercle tā belle conueniūt vt alterū sine altero stabile futurum non videatur, vt vtrunqꝫ disrūpatur sine mutuo cōplexu , ꝛ cōi coniunctione hinc mea quidem s̄nia pulchre dixit pindarus,bellū esse tyrannū,sed legē oiuꝫ Reginam itaqꝫ si milites consilijs suis legem, que fidem ,equitatem,religionemqꝫ ꝯseruat,vt par est adhibuerint , libidinem aūt vimqꝫ oēm amouerint,gloriam immortalē,quaz a bene gestis rebus accipiunt,optimorū ꝯsiliorū,factorumqꝫ testem summo honore

note assequentur; neqꝫ id tantũ quod libuerit, sed, quod ipsa lex, & religio postulat, perpetuo cogitabunt, & facient.

¶ De iure militum. Cap. ij.

Postquam igit̃ ius cũ militia ꝯiunximus, maxia nũc diligẽtia nobis efficiendũ est, vt tã apte coagmẽtata copula legibus cõfirmet̃. Qḋ & si difficillimũ videã, tñ si iuris rõnẽ ꝯsiderãtes, ciuilis disciplinę studiũ exerceamus, id qḋe pfacile fiet, qḋ aio iamdiu ꝓposuimus. Atqꝫ vt ad id iã aggrediar, dico ius militare esse iuris gẽtiũ, cuius maxie interest, vim, atqꝫ iniuriã ꝓpulsare. Naꝫ iure euenit, vt, qḋ quisqꝫ ob defensionẽ corporis sui fecerit, iure fecisse existimet̃. cumqꝫ ius gentiũ, qḋ solis hoibus inter se cõe est, bruta aialia nõ ꝯprehendat, nemo recte dixerit arietes, vel boues, q ꝯmissi essent, & alterũ alter occidisset, id iure gentiũ fecisse, quin potius naturali, quo solo regunt̃, & agunt̃. nã q̃ꝫuis eluceat in brutis imago quedã ingenij, & rõnis, & humane prudentię, ea tñ neqꝫ cũ cogitatione, neqꝫ cũ electiõe (tantũ abest, vt cũ intellectu) quicquã perficiũt. Excitant̃ aũt illa partim ab habitudinis tẽperatura, partim a sensuũ pfectione, partim a spiritus subtilitate, seu ipetu nature, ac instinctu. predicet aliqs formicas, alius hirundines, alius Rhebum mezentij equũ, quẽ blandiente dño merentẽ inducit Virgilius. quid tũ? certe cũ nullius rei veritatem, vel falsitatẽ sentiant, sed gestu tantuꝫ, motu, ac voce, quasi quedam signa accipiãt, nullã rõnis perfectionẽ habere credunt̃, atqꝫ ideo iure gentiũ nihil agere. Jus itaqꝫ gentiũ a rõnis participibus animantibus hoc expostulat, vt citra iniuriam cum vno quoqꝫ versemur, ne inde iniuriaꝝ nascatur occasio, vñ iura ducũt originem, ne, qḋ ab omnibus eodem modo custodit̃, nonnulloruꝫ arbitrio corruptũ sit. Furat lꝫ inter mortales mauors, q Respublicas, vt videmus, euertit, leges cõmutat, celum terra miscet, sit multoꝝ annoꝝ iportuna, ac incõmoda tẽpestas, sit summa qdaꝫ penuria, qbus iura oia innouare cogimur, hoc tñ ius gentiũ ideꝫ perpetuo viget, & permanet. Exclamẽt philosophi, mortaliũ neminẽ leges ꝯdere, humanaqꝫ oia vicissitudine rerum, ac fortunis agi ꝯstitui, gubernari, nihilominus ab oi vsqꝫ memoria tã altera dices egit iuris scripti equitas, vt, si augeri possit, immutari tamẽ ac ꝯuelli nequeat. Cuius generis sunt iura militaria. quippe que ita psonis militũ inherent, vt nemo diuellat, nemo distrahat. quare i spẽ adducor, milites i hoc ꝯseruãdo tã sedulos, pertinacesqꝫ futuros, quã in colligẽdo tũ pspicaꝫ, tũ diligẽs, assiduusqꝫ fueriꝫ.

¶ Qui sint milites. cap. iij.

Jam iam pedem velut ab incunabulis paulo longius efferamus, & milites sensim in campũ ꝓducamus. at qs miles appellat̃? Justinianus milites eos appellat, q sub excelsis militũ magistris militiã tolerare noscunt̃, necnon eos, qui sub diuersis optionibus federatorum noie sunt decorati. Hãc ãt diffinitionẽ, si, phorum more, paulo accuratius expẽderis, nõ dubito, quin imperfectam, aut duriusculum aliquid in ea reperias, nã & iure consultus asserit remiges, & nautas milites esse, nauarchos itẽ, & trierarchos. Ego vero cũ nõ disputare, sed docere ꝓposuerim, neqꝫ ignorẽ diffinitionẽ oẽm in iure periculosam, cẽseo verbi ipsius etymon inspiciendũ esse. Vlpianus a malitia, id est duritia, quã pro nobis sustinent, aut a malo, qḋ arcere solẽt, milites vocari ꝯtendit. Greci a verbo chilioi vnde chiliastis chiliarchon appellant. Romulus vero mille pugnatores delegisse commemoratur, quos a numero mille milites appellauit. Verum ista grãmaticis relinquamus, atqꝫ longius ꝓgredientes, videamus, que militi, quẽ tanquã serere, atqꝫ excolere, & (vt verius dicã) in inculto, & deserto solo venari volumus, sint necessaria; quo perfacī'e vnicuiqꝫ patebit qui sint milites. primum ergo si quis militie suum nomen dare cupit, offerat se opꝫ his, qui probandi ius habent. probare aũt põt imperator, & nonnunq̃ ꝓ tẽpore magistri militũ, spectabilesqꝫ duces, si modo supplere numeros necessariũ putauerint. debet enim Jmperator certior esse, qui, quãti, & quem ad numerũ debeant subrogari, si quando vrgens, ac necessaria cã emerserit, qua tum vtilitati, tum publice tranquillitati sit ꝯsulendũ. nemo sane est, qui milites suos melius nosse possit, & dẽat, quã princeps, si modo Alexandri seueri exemplũ nõ negligit, qui milites sic vbiqꝫ sciuit, vt in cubiculo haberet numerũ, & tẽpora militantiũ, sempqꝫ, cũ solus esset, rõnes coꝝ, & numerũ, & dignitates, & stipendia recenseret, vt esset ad oia instructissimus. Deniqꝫ cũ inter militares aliqd ageret̃, multorũ referebat nomina, de ꝓmouẽdis ẽt se hortabat̃, & plegebat cũcta pyctatia diebus quoqꝫ adnotatis. princeps aũt admittere dꝫ ad militie priuilegia non eos, q cupide ambierint, vt melioris fortune sint participes, sed q adipiscendi honoris grã experendã belloꝝ fortunã crediderit. Et si qs militẽ ꝯstantẽ affirmauerit, nõ rara quedã grauitas, & cõstãtia, qualis in phõ prefinit̃, si laboriosuꝫ, & vigilẽ, nõ ꝯtinuus labor dies noctesqꝫ exigi dꝫ. quin potius nature dictamine moderãda sunt oia. Nam si qs fortez dixerit eũ, q ordinẽ nõ deserẽs aduersus hostẽ viriliter pugnauerit, qd de Scythis, q nõ minus fugiẽdo, quã insequẽdo, dimicare ꝯsueuerũt, iudicaturus est? qd de Aenea, quẽ Homerus metuẽdi, fugiendiqꝫ dixit peritũ? quo tñ.

Justior alter,

Nec pietate fuit, nec bello maior, & armis.

Cognoscãt igit̃ iperatores militũ suoꝝ aios, ac videant, qd ꝗs a natura sit insitũ. Nã si iuita ingenia ad opus minime ꝯgruũ, tanq̃ in aliqḋ pistrinũ, detruseris, atqꝫ ꝯpegeris, oia sinistre cedent. itaqꝫ pspecta corporis ꝯstitutione, ex qua potissimũ affectus nascunt̃, vel inumeros recipiẽt, vł receptos iã aliquo munere, ac honore donabũt, ẽ. n. vel plebi rudi vsitatũ prouerbiũ, dignitates, & honores coticulas animorum esse. Hec itaqꝫ omnia imperatorẽ oportet pro sapientia, ac dignitate pnoscere, atqꝫ idoneos in militiam asciscere, quos vt neqꝫ excellentes, ac valde industrios, ita neque rei militaris penitus rudes querimus.

¶ Milites cincti. cap. iiij.

Quis nunc isignibus, atqꝫ ornamẽtis militẽ ꝓbatũ augeamus, quoꝝ istud est vel pcipuuꝫ, qḋ cingulo militie illustrari debeat. Nã scriptũ est, militia exornatos ꝯfestim cingi debere. Sic a Carolo septio Francoꝝ rege edictũ est, ne, quis miles in numeros referat̃, qui nõ cinctus sit, armisqꝫ ita munitus, vt probũ decet militẽ. Cingulũ enim primum est armoꝝ isignẽ, ac militia ornamẽtũ. Velites apud Romanos tripedalẽ parmã habebant, & dextera hastas, qbus eminus vtebant̃, gladio Hispaniensi erãt cincti. qḋ si pede collato pugnãdũ erat, trãslatis i leuã hastis, stringebãt gladiũ. porro, miles vbi ꝓmũ cinct⁹ ẽ, iure militari testabit̃, nõdũ cinct⁹ eo iure testari nõ ꝑt cũ nõ militũ testamẽta, sꝫ q̃ a militibus facta sunt, vt. J. docebit̃, cõstitutiõibus principũ ꝯfirment̃. fieri itaqꝫ nõ ꝑt vt is militũ puilegijs gaudeat, q nõ oibus, nedũ prio militie signo, ac monimento ornatus fuerit. qḋ nõ tñ militi id tribuit, vt militari iure testet̃, sꝫ ꝑter id, fori affert pscriptionẽ, si corã non suo iudice in ius vocet̃, is tñ si qḋ illicite impetrauerit, q̃uis cingulo militie, quauis etiã dignitate sit ornatus, ipetratis carere dꝫ. cumqꝫ militi cingulum vnũ satis esse Jmperator perspexisset, scite admodũ ꝓhibuit, ne qs duas, płes ve militias affectet, ne ve qs dignitatẽ aliq̃ cingulo alterius militię ꝯiũgat, nisi ꝯiũcte sint, ac sociali nexe ꝯsortio.

¶ Milites in numeros relati. cap. v.

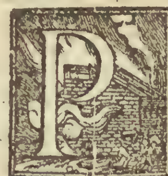

Probatum militẽ, & cinctũ i numeros referri necesse est, qḋ vt minime negligẽdũ, ita etiã atqꝫ etiã diligenter obseruandũ ꝯmoneo. nã militũ oiuꝫ ꝯmemoratio, atqꝫ in breuiario ipso sub aspectũ pene subiectio i exponenda acie plurimũ vꝫ, & ad intelligendũ, qḋ exponit̃. Jdqꝫ tã necessariũ est, vt, q nõdũ in numeris sunt, lꝫ ipsi lecti sint, vel Tyrones, & publicis expẽsis iter faciãt, nõdum tñ milites habeãtur, debẽt. n. in numeros, referri Supplere autem, vel implere numeros, vt modo diximus, soli principi conuenit, qui transferri milites prohibet, nominaqꝫ numeroꝝ in qs ijdẽ milites referunt̃, causa nõ adiecta imutari. nimirũ q ꝓbat militẽ, idẽ cingere, ac in numeros referre dꝫ. Erãt namqꝫ ꝯsuetudo Romanis, vt, dũ tribunus signũ ab iperatore peteret, illi simul breuiariũ, ac diurnalium rerum librũ afferret, quo totius exercitus numeri ꝯtinebãtur, vt militũ suoꝝ numerũ & recensere posset, & intelligere militẽ igit̃ ꝓbatũ, cinctũ, & in numeros relatũ nihil ipedict militari iur̃ testari. sꝫ si fingamus militẽ ex alio numero trãslatũ i aliũ, q̃uis & hic sit exceptus, & illo nõdũ ꝑuenerit, potuit tñ iure militari testari, est. n. miles, q̃uis i numeris nõ sit. qḋ si verũ ꝯcedimus, sequet̃ forsan nõ ẽẽ necessariũ i numeros referri, vt militari iure testet̃. Verũtñ mihi plꝫ pauli iuriscõsulti decisio, cui humanius visuꝫ ẽ, valere testamẽtũ quasi ꝯiũcto munere militię. q. n. intra annũ quo desijt ẽẽ

i numeris, i aliã militiã assumit, posteriorẽ militiã priori adiũxisse censendus est. nã sunt ita militibus adherẽtes, ac colligati numeri, vt, si qs uel humana sorte, vel quauis alia de causa gradũ amiserit, eũdẽ, si mõ reuertat, iuxta breuiarij ṽitatẽ obtinere dz, neqz expũgi põt numeris, nisi ⁊ ipse ɔsentiat. Nã Romanis ab Urbe ɔdita anno. ccccxij. lex sacra militaris lata est, ne cuiusqꝫ militis scripti nomẽ, nisi ipso volẽte, deleret. Hãc M. Ualerius Coruinus dictator tulit, dictaqz est sacrata, vel ꝙ plebs i mõte sacro eã sciuerit, vel ꝙ Deoꝝ alicui sanctũ est, qcqd aduersus eã fiat. ꝑinde nõ tãtum milites in numeros referri opz, sz ⁊ Grãmaticos, Sophistas, rethores, ⁊ medicos, si mõ immunitate iuris perfrui voluerint. neqz ẽt, q in collegijs pistorũ sunt, a tutelis excusantur priusqꝫ in numerũ sint relati. Est tñ, qd nemo iuste negauerit, qddã imaginarie militie genus, qd vocatur sup numerũ, quo absentes, ⁊ tit. tenus tantũ muneribus militie funguntur, hanc imaginariam militiã Claudius Imperator instituisse commemoratur.

¶ Sacramentum militare. cap. vj.

Tandem a militibus sacramentũ exigenduz est velut inter discipline pcepta necessariũ, ⁊ nõ Reipu. tantũ, sz ⁊ ipsis militibus vtile. Cũ aũt antiquitus ipsis militibus esset voluntariuz primũ, L. Flacco, ⁊ C. Uarrõe Coss. necessariũ fcm̃ est. illi qdez delectũ paucos dies morati, dũ socij ab noie latino venirẽt, nũqꝫ qd antea factũ erat, iureiu. a tribunis militũ, adacti sũt milits iussu ɔsulũ cõuẽturos, neqz iniussu abituros. naz ad eũ diẽ nihil pter tũ volũtariũ fuerat, ⁊ vbi ad decuriatũ, ⁊ Centuriatũ ɔuenissent, iurz sua volũtate ipsi eqtes dcuriati, cẽturiati, pedites ɔiurabãt, se fuge, atqz formidinis cã nõ abituros, neqz ex ordine recessuros, nisi teli sumẽdi aut petẽdi, aut hostes feriẽdi, aut ciuis seruãdi cã, idqz ex volũtario iter ipsos federe ad tribunos, ac legitimã iurisi. adatiõnẽ trãslatũ ẽ. Cinci⁹ aũt li. v. de re militari hãc fuisse tradit sacramẽti militaris formã. Cũ delect⁹ fieret, ⁊ milites scriberent, iu iusiurãdũ eos tribunus militaris adigebat in hec ṽba. in magistratu C. Lelij C. filij Cos. L. Cornelij Pub. filij Cos. in exercitu, decẽqz millia passuũ ppe furtũ si facies dolo malo solus, neqz cũ pluribus. Extra bastã, hostile, ligna, pabulũ, vtrẽ, follẽ, faculam si qd ibi inueneris, substuleris ve, qd tuũ non erit, qd pluris nũmi argẽtei erit, vti tu ad C. Leliũ Cos. L. ue Corneliũ P. filiũ Cos. siue ad quẽ eoꝝ ius erit, pferas, aut pfitebeŕ in triduo ꝑximo, qcqd inueneris, sustuleris ve dolo malo, aut dño suo, cui⁹ id cẽsebis esse, reddes, vti ne qd nõ recte factũ esse voles. militibus quoqz scriptis dies pfiniebat, quo die adessent, vt ⁊ citati consuli respõderẽt. ita ɔcepto solẽniter iurisiurando ea solũ exceptio addebat, nisi absentie aliq cã erit. Petre ius itẽ lõgo postea tpe milites Põpeianos in ptoriũ vocãs, postulauit, vt iurarent, oẽs se exercitũ, ducesqz nõ deserturos, neqz pdituros, neqz sibi separatim a reliqs ɔsiliũ capturos. princeps tuz in hec ṽba iurauit. ad idẽ iusiurãdũ adegit Afraniũ, subsequuti sunt tribuni militũ, Cẽturionesqz cẽturiatiz, pducti quoqz milites idẽ iurauerũt. Dñt itaqz ad sacrm̃ adigi milites, tũ vt vetus disciplina obseruet, tũ, vt a signis suis sine piurij piculo discedere nõ possint. memoratur. n. C. Cesar sacro dicto domitianos milites, vt suos, habuisse atqz ad Corfiniũ ijs vsus fuisse. Dicunt quoqz sacro astricti milites auctorati, qsi oberati, hoc est ere stipẽdiario deuincti, ac iã nõ sui arbitrij. plane apd nos ex stat. regũ Frãcie null⁹ miles i numeros refert, aut cingulo militie decorat, q nõ ꝑus regi, aut magistris eqtũ, si eques est, pfecto ve legionis, aut cohortis, si pedes ẽ fidẽ sacro obstrinxerit. tãta aũt fuit apd Romanos sacri ⁊ grauitas, ⁊ auctoritas, vt iulius Cesar sanxerit Rome, ne qs ciuis, q sacro nõ teneretur, plus triẽnio ɔtinuo Italia abesset. Senat⁹ ẽt Romanus inchoãtibus pmoribus iusiurãdũ ɔcipiebat, ac certatim oẽs magistrat⁹, ceteriqz, dũ sniaz suaz rogabant, deos testes aduocabãt. enimuero vel iurabũt milites p deos, queãdmodum Rhadamãthus cãs oẽs iuro necessario decidi vole bat, vel p vẽtũ, ⁊ acinacẽ (ꝙ ille vite, hic ṽo mortis auctor eẽt) vt scythe iurabãt, cũ amicitiã, vel fedus ituri erãt, vel p Iouẽ, ⁊ Martẽ, ⁊ palladẽ, vel vt impatores nõnunqꝫ p sceptri eleuationẽ iurasse cõmemorant. nos aũt eas sacri ceremonias arbitrio Imperatoꝝ, ducũqz, ⁊ pfectoꝝ relinqmus, hñt. n. hic pposita exẽpla, que, vt libebit, ex equo tñ, bonoqz imitent. Adde tñ, Xpianos Xpi numine aut sacroꝝ Euãgelioꝝ religiõe, postbabitis Ethnicoꝝ ceremonijs, sua sacra debere ɔfirmare. iã ṽo si qs sacro militari solutus est, denuo admitti in aliã militiã sine Imperatoris mãdato nõ poterit, qd ⁊ Cõstãtinus phibuit, idqz ab Antiqs Romanis obseruatũ est. nã Põpilius Impator cũ teneret ꝑuinciã, in cuius exercitu Catonis filius Tyro militabat, visum est illi, vnaz dimittere legionẽ Catonis quoqz filiũ, q in eadẽ legiõe militabat, dimisit. Sz cũ amore pugnãdi i exercitu remãsisset Cato, ad põpiliũ scripsit, vt, si eũ pateret i exercitu remanere, ṽo obligaret militie sacro qz priore amisso, iure cũ hostib⁹ pugnare nõ poterat. M. quidẽ Catonis senis ad filiũ extat epistola, in qua scripsit se audisse euz missuz factũ esse a ɔsule, cũ in macedonia bello Persico miles esset. monet igit, vt caueat, ne bellũ ineat, negat. n. ius ẽe ei, q miles nõ sit, cũ hoste pugnare. Credebat quippe Cato, eũ militẽ nõ ẽe qui sacramento nõ esset adactus ad militiã. Quamobrẽ vt certaz regulã constituamus, probatos milites primum cingere oportet, deinde cinctos in numerum referre, demũ sacramento addicere.

¶ Quomodo quis probabit se militem. cap vij.

Sed incidunt plerumqz cause, qbus qs cogit pbare se militẽ, si mõ militũ priuilegijs frui valet. nã siue fuerit fortis Achilles, siue sapiẽs Nestor, seu vsutus Ulisses, is tñ nullã veniã expectet, nullã excusationẽ, nullã oĩno vacationẽ, nisi pri⁹ se militẽ ẽe. demõstrauerit cũ nõ turpe solũ, sz ⁊ piculosum sit, hũc p milite se gerere, q miles nõ sit. hoc mõ sapiẽtissimi Coss. Crassus, ⁊ Sceuola legẽ tulerũt ne qs, q ciuis nõ sit, p Ciue se gereret. Militi aũt tres vie p iura ciuilia relicte sunt ad id pbãdũ, ne qd durũ, idignũ ve aliqd onus illi pter rõnẽ imponatur. primũ itaqz id pbare põt p lras, ac testimonia tribunoꝝ, vel pfectoꝝ, necnõ eoꝝ, q Chartularij numerorũ vocant. Carolus qppe. vij. Frãcoꝝ rex neminẽ voluit militarẽ pfecturã assumere. qui nõ a principe publicas literas acciperet signo, sigilloqz regio munitas, que delatũ illi honorem, gradumqz militie publice testarent. Deinde si bon⁹ miles ante habitus fuit ppe est, vt adfirmationi eius credat, nã longa cõmoratio in militia, meritorũqz illustris explanatio, ac piculoꝝ nõ iniucũda enarratio multũ cõmouere vr̃. iõqz queãdmodũ milites vitãdi, feriendiqz rõnẽ tenẽt, q̃ inimicis possint resistere, ita ⁊ res suas gestas, tot noctes insomnes, tot labores, tot uigilias maledicis pfit opponere qb⁹ dicacitatis, ⁊ ɔuitioꝝ argumẽta pcludent. ad extremũ si descript⁹ ẽ i numeris, facile ẽ, vt credam⁹ eũ eẽ militẽ, id qd. s. annotauimus. Ipsa namqz breuiarij scriptura eã auctoritatẽ hz, vt nõ militari tantũ iudici, sed ⁊ cuilibet alij fidẽ factura videat.

¶ Negociatores non militare, ⁊ milites non negociari. ca. viij.

Laudetur vero hic miles, q magnitudine ɔsilioꝝ, ⁊ rerũ tolerantia, virtutibusqz, vt menibus, septus, id tãtũ agat, moliat ve, qd ad militiã ptinet, quo mõ. n. militie oẽm nauabit operã, q pluribus negocijs occupatus aiuz huc, illucqz diuerterit? poterit ne aliqs militare, simul ⁊ negociari? quapropter Leo iperator sapiẽter phibuit, milites aut alienarũ rerũ ɔductores, aut pcuratores, aut fideiussores, aut mãdatores fieri, ne omisso armorũ vsu in aliud opus sese ɔferãt. illi qdẽ armis tñ, nõ puatis negocijs, sunt occupandi, vt numeris, ⁊ signis inherẽtes rẽpublicã, q alunt, ab oĩ belloꝝ calamitate defendãt. Sane si occupatis i alio quodã negocio, occasio operis vl' opportunitas pterit, eiusdẽ perire actionẽ fatẽdũ ẽ. atqz si sepissime, qd faciẽdũ est, faciẽtis ociũ nõ expectari finit, sz plerũqz necessitas cogit opus ipsuz obseruata sp occasiõe psequ, q fieri pt, vt ⁊ negocient milites, simul ⁊ inimicis resistãt? rõnes suas, simul ⁊ excubias agãt? d institoꝝ caussis simul ⁊ castroꝝ munitionibus sint soliciti? phi qdẽ in bona repu blica singulos singulas artes exercere voluerũt, neqz. n. agricola ẽt si id ɔmodũ ei futurũ ẽ, aratrũ, ligones, rastros ve ɔficiet. neqz ijdẽ Rapsodi, simul ⁊ histriones eẽ pfit, tragedi ve, ⁊ comedi. fit sz memorie pditũ, mamercũ ɔsulẽ, cui Gallicũ bellũ obuenerat, ex oĩbus pmiscue scripsisse exercitũ sine vlla vacatiõis venia, qn ẽt opificũ vulgus, ⁊ sellularij (minime militie idoneum genus) ab eodẽ in ɔquisitionez admissi dicant. qꝛuis ẽt senatus Romanus bello Hetrusco nũciato iustitiũ indici, delectũqz oĩs generis hominũ hẽri iusserit, nec ingenui mõ, aut minores sacro adacti, sz ⁊ seniorũ ẽt cohortes ɔfcte sint. Iustinianus pterea eos, q arma cudũt, a militia pfessioni illoꝝ ɔgruente minime phibuerit. nihilomin⁹ militib⁹ negociatiõe ppetuo interdicemus, qd illa a Romanis urgẽte necessitate (qua leges oẽs puertunt) facta sunt. hoc vero ab iperatore Iustiniano ea forsitã de caussa phibitũ nõ est, ꝙ existimaret habiliores ad arma milites eos futuros, q artẽ armorũ ɔflandoꝝ tenerẽt. sz tñ vtrũqz opus nullo oĩno mõ simul exercere,

cere, cuiq̃ ꝑmittitur. Nã argẽti distractoribus, aut nũmularijs ſpeciatim ꝯcedit̃, relicta tñ negotiatione, vnã aliquã ſortiri militiã, ⁊ in ea etatẽ exigere. Militiã uero armatã intelligo, nã armatos milites ⁊ priuilegijs, ⁊ muneribus ab alijs diſtinguimus. Negotiatores aũt ſunt, q in cõmercijs verſant̃, ⁊ aliqd dãt, aut accipiũt, vt maiora recipiãt, ⁊ lucrent̃. Quos ego, vt a militia proſ⁹ arceant̃, ſordidos appellare audeo, nihil.n. ꝓficiũt, niſi admodũ mẽtiant̃, ideoq; nihil ingenuũ hr̃e põt opificina. Negociatores quoq; dicunt̃, q annone vrbis ꝓ̃ſto ſunt, ⁊ ſeruiunt quoꝝ labores ꝓ̃mijs remunerãdi ſunt, ne deſtituatur annone ꝓ̃bitio, ⁊ nec iſtis ad nobilis militie gradũ aſcenſus ꝑ nos patebit. Attamen milites negotiatores iure dixerimus, qbus cũ Reſpublica negotium hꝫ, veluti cũ ijs, quos opibus ꝯ̃ſtituit, aut velut curatores operuꝫ cũ redẽptoribus negotiũ hr̃e dicunt̃. Ergo ꝓcul ſint a militibus illiberales, ⁊ ſordidi q̃ſtus mercennariorũ oĩuꝫ, relinquãtq; plebeis, vt ignobilioribus, emẽdi, vẽdendiq; cõmercia, Demũ nihil agãt niſi in publicã vtilitatẽ, militie tãtũ inſudẽt, ⁊ rempub. ꝓ virili tueãtur. cuius exercitatiõis nobilitatẽ ſi negligẽt, ⁊ ad ciuiliũ curarũ ſordes aium abiecerint, militia oĩ nõ abs re orbãdi ſunt. Qui vero eos priuatis negocijs implicarint, ⁊ reipub. ſubtraxerint, Juſtinianus edixit facultatibus oĩbus, q̃ ſtatim publico erario addicãtur, ſine exceptione ſpoliandos. Illi ſiquidẽ priuatis ſimul, ⁊ publicis negocijs incũbere nequeũt, quoꝝ virtutibus ⁊ barbaroꝝ petulantie frenũ inijcit̃, ⁊ Reipub. cõmoda nõ mediocriter amplificari vident̃. Sic illi tantũ Reipub. adſint, incurſus hoſtiũ prohibeant, in officioſe exerceant ſuo, ⁊ vt Horatius.

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.
Quam ſcit vterq; libens cenſebo, exerceat artem.

Cauſidicos non militare. Cap. ix.

Cauſidicos NE militare dicem⁹: ego ne eos, quorum illiberales ope neſcio qd ſordidi queſtus hñt, in militiã aduocabo: qd eni diſcriminis ponimus: q̃ cãꝫ intelligimus: opinor hic tantã eſſe dr̃iam, vt miles Reipub. vtilis, ille vero inutilis exiſtimet̃. Claudius quondã impator iuſſit, vt ſine patrono quiſq; vite ſue rationem redderet. ph̃i illos ſua republica eiecerũt. Epicurus iuriſprudẽtiã illã forenſem inter arteis malas annumerãs cacotechniã appellauit. Cteſias aũt ſuaſionis opificeꝫ. patereris ne militiã his titulis infamari: Fieri ne põt, vt forẽſes iſti Rabule, quorũ libertatẽ temeritas, ꝯſtantiã ꝑ̃ceps audacia, eloquẽtiã inaniũ verboꝝ cumulus abſorbet, in excelſos illos militares numeros aſciſcant̃: Quis equo ferat animo, eos, q rẽ plenã ſolicitudinis, ac ſtomachi ſint ſequuti, ac multoꝝ ꝑpeſſi ſtultitiã, ad alioꝝ vixerũt arbitriũ, libertati militũ, atq; dignitati aſcribi: hos Gallus e plumis ſuſcitat, at militẽ Buccina, ⁊ Claſſicuꝫ, hic actiones inſtruit, miles aciẽ, hic de regũdis finib⁹ tractat, miles de finib⁹ ꝓpagãdis, h̃ cauet, ne ꝯſultores ſui, miles ne vrbes capiant̃, hic arcet aquã pluuiã, miles hoſtes. Quis vnq̃ hũc vere dixerit militẽ: qs ſuffragioꝝ corruptorẽ, litiũ, ⁊ ꝟboꝝ ꝯcinnatorẽ militũ puritati ꝯiunxerit: at enim imperatores Leo, ⁊ Anthemius patronos cauſaꝝ, q laborãtiũ ſpẽ, vitã, poſteroſq; d̃fendũt, nõ min⁹, q̃ nr̃os milites militare aſſeruerũt. ſint illis lꝫ, quãta volet imperator, ꝯceſſa priuilegia, munera, immunitates, habeant apud ſe neſcio q̃ mercenariã militiã, nihil tñ illis cũ armata militia cõe erit. Atq Henricus Saxonũ princeps victo Obotritorũ Duce regionẽ omnẽ militibus ſuis poſſidẽdã dedit, ⁊ in arce Kiſſim nobilẽ quẽdã cauſidicũ Ludolphũ noĩe ꝓ ꝑ̃ſidio collocauit. ego ꝟo de iuriſcõſul. nõ loquor, q exẽplo Tuberonis a cauſis agendis ad iuris ciuilis ph̃iam ſe ꝯuerterũt, feliciter (qd̃ aiebat zeno) naufragiũ paſſi, vt ph̃entur. indignã mehercule iuriſperito forenſem eloquẽtiã ſemꝑ exiſtimaui, putoq; multo ſatius eſſe legẽdo, ſcribẽdoq; iuri dare operã, q̃ cãs peſſimas ſpecie honeſtatis defendere. At ꝟo Tribunianus Pamphylius, q ⁊ excelſus, ⁊ eximius appellat̃, q diebus ſingulis leges aliquas aut ꝯdebat, aut antiquabat, poterit ne militie noſtre grad⁹ aſcẽdere: At illũ impator ob res male geſtas magr̃atu mouiſſe legit̃, ne qd in poſteꝝ i ſuo pãdectaꝝ cõpilator̃ iuriſc. gl̃iari poſſint. nihil h̃ ꝓderit d̃moſthenẽ ꝓferr̃, nihil Hyꝑidẽ, Aeſchinẽ, Dinarchũ ⁊ Antiphonẽ illũ Rhãnuſiũ, q ꝑ̃mus oĩuꝫ ob patrociniũ mercedẽ accepiſſe ꝑhibet̃, quoꝝ elegãtia nõ tribunalia ſolũ ornabant̃, ſꝫ ingenijs, ⁊ fide ciuitatis florebãt. Nã citi⁹ aliqs (vt ẽ in Grecoꝝ ore) cadẽs in nauiꝫ ligno deſtituet̃, q̃ hic, quocũq; aſpexerit oculus, cauſidicũ d̃ſideret. itaq; ſi tẽporibus Claudij impatoris nihil tã venale fuiſſe Ro. q̃ aduocatoꝝ ꝑ̃fidiã, memorie ẽ ꝓditũ, ſi Tuberoni, q nõ ad q̃ſtũ agebat, fori cõmentatio diſplicuit, qs laudabit iſtoꝝ iniquas aucupationes: qs eos ꝓbabit, q nihil aliđ, q̃ vlpianũ, Trebatiũ, Alphenũ ſpirãtes, vultus grauitate ad ph̃iaꝫ cõpoſita id ipm̃ vẽditãt, ꝙ oſcitant̃: q tãtis modis hoĩes occecãt, vt dies, menſes ⁊ annos cedere ſine fructu nõ videãt: memini quendã, a q̃ illi nõ minimũ vectigal acceperãt, dicere ſolitũ, Vulcano ẽe ꝓgenitos, ꝙ qcqd tetigerint, ſubito adurãt. alius qdã oĩb⁹ horis inſerẽdos putabat, ꝙ vbiq; ac oĩ tpe pl⁹ ſatis accreſcãt. quo fit, vt militare eos ꝓrſus negem⁹, tãtũ abeſt, vt militib⁹ nr̃is aliq̃ in parte ꝯferre velimus, qbuſcũ nihil oĩno eſt cõe. atq; iõ Cõſtãtinus impator eos, q relicta curia, ac foro militauerint, ꝯfeſtiꝫ reuocari ꝑ̃cepit. Quã ob rẽ illos, q reꝝ ordinẽ turbãt, ⁊ qetẽ, fora infiſciũt, iudicibus illudunt, hoc maxime q̃ſtu paſcũtur, ſi Clientũ frugẽ d̃paſcant̃, nõ magis, q̃ negotiatores, in militiã admittemus.

Colonos non militare. Cap. x.

Permirum qdem videri dꝫ, aliquos eſſe in Republica, quos vrgentes neceſſitate ad ſupplẽdos militares numeros i militiã accerſam⁹. Leuis aũt culpa erit, Fabritios, Cincinnatos, ⁊ pleroſq; alios ex agris in militiã euocaſſe. neceſſitas enim, q̃ vt ph̃i aiunt, nec Deus ipſe violat, nullis coerceri poteſt legibus, tũ ſcriptũ eſt ex agris viros fortiſſimos, ⁊ milites generoſiſſimos gigni, fortior enim miles ex fragoſo venit, nullumq; laborem detrectant manus, q̃ ad arma ab aratro transferunt̃. veruntamẽ Valẽtinianus Imperator ꝓhibuit colonos ad vllũ q̃uis humilioris militie locũ admitti, ꝙ implicatos colonijs, ac hmõi ruſticis functionibus, q̃ vel totã hoĩs operã deſiderãt, ad caſtrenſe ſtipendiũ trãſijſſe minime decens videatur. Hinc edictũ eſt, eos, q cũ ſoluꝫ colerent, ad militiã ꝯuolauerunt, ad ꝓpria iura, prioreſq; ꝯditiones reuocãdos eſſe. nã in optima Republica nõ ꝯſeruatiõi tãtũ ciuitatis, ſꝫ ⁊ dñorũ, ⁊ fundorũ vtilitati ꝯſulẽdũ eſt. Quid prodeſſet, ciuitatẽ i milites, artifices, ⁊ agricolas diuiſiſſe, ſi nõ alios ab alijs diſcerneremꝰ: Si qs in bñ cõſtituta ciuitate poſſit ſe in oẽs formas ꝟtere, artifices imitari, terrã fodere, vl̃ arare, militiã exercere, ꝓbabit̃ ne ab oĩbus: is qdeꝫ Platoni ⁊ ſacer, ⁊ admirabilis videbit̃, at vnguẽto cap. punctus, lanaq; coronatus mittet̃ in aliã ciuitatẽ. itaq; neceſſariũ ẽ, alios eſſe, q rẽpublicã defendant, alios itẽ, q ꝑ̃uatim agros hẽant, ⁊ colãt. nã qs militibus ꝯmeatũ parabit: qs ciuitati annonã neceſſariã miſtrabit, ſi eoſdẽ, q agruꝫ colũt, rẽpublicã defendere oporteat: nõ igit̃ agrorũ ſordes cũ decore militie ꝯueniũt, iõq; ĩpatores illos fundis, ⁊ poſſeſſionib⁹ reddi voluerũt, ẽt ſi armate militie ſacr̃o fuerit alligati ſint lꝫ illoꝝ obdurata corpa, ſint ad oẽꝫ laborẽ ꝓbe iſtructa. ego tñ ex nr̃is colonis, q dies totos tũ eſtate, tũ hieme terrã ꝟſant, ⁊ fodiũt, nullum militẽ faciã, ac multo minus ex Angloꝝ colonis, qbus lex ꝑ̃ſcripta ẽ, vt citra ſudorẽ laborẽt, arẽt ve, vllos in milites eligã. arbitror aũt ĩperatores, colonos, qui ad caſtrẽſe ſtipẽdiũ trãſierant a caſtris auocaſſe, ac ſtipẽdia illis prorſus abſtuliſſe, ea tm̃ de cauſa, ꝙ vt innocẽtes illi, ita ⁊ quieti eſſe dẽant, ac neglectis militaribus occupatiõib⁹, i agris, ac ſedib⁹ ſuis ꝑmanere. atq; lꝫ laudet̃ Iccius, q a ph̃ia ad militiã ſe ꝯtulerat, ⁊ coẽptos vndiq; nobiles libros panetij, Socraticã ⁊ domũ mutauerat loricis iberis. iura tñ (ne terios trãſiliamus) colonos ad militiã admitti ꝓhibuerũt. verũ lꝫ ne ex veteranis colonos, ac agricultores facere: ne iſtud qdẽ. nã irreligioſuꝫ vr̃, eos, q caſtrẽſibus ſtipendijs ocia qeta meruerunt, tela ſua in vſum vomeris, aut ligonis conuertere. cuius qdẽ rei admonet nos Probus iperator, qui dũ militẽ ruſtico opere fatigaret, indignitate rei motus miles, iperatorẽ oppꝛ̃ſſit. ergo.

Militia eſt potior, quid enim: concurritur, hore
Momento cita mors venit que victoria leta.

Seruos non militare. cap. xi.

Preterea ſeruos ab oĩ militia martianus iuriſcõſultus repulit, qđ illi ignobiles ad nobilẽ illã militie artẽ nõ accedant̃, ſꝫ quos, inqs ſeruos dicimus: ꝑ̃t ne aliqs ꝯ̃ naturã dñio alieno ſubijci: ille ne, q potẽtia ꝑcellit, ⁊ viꝫ afferre põt, ſeruũ ſuuꝫ me efficiet: ego qdẽ vt exiſtimo viꝫ abſq; virtute nullã oĩno eſſe, ita ⁊ id qđ ſuperat, in boni alicuius excellentia ꝯſtituo. Virtus.n. ꝯiũcta potẽtie viꝫ maximã afferre ꝑ̃t. itaq; cũ ſtudioſum hoĩem negligẽtioribus dñari oporteat, nõ imerito capta bello, eorũ, q ceperunt fieri dñr. ſimiliter ꝯgruũ eſt, eos, qui res longe retro preuident, ⁊ ꝑ̃cognoſcunt, in dormientibus, ac ſomnolẽtis imperare, ⁊ dñari.

Apud Barbaros seruus, & femina, quos natura nõ formauit, vt dñenf, sunt i eodẽ gradu. Hinc dixerũt poete Grecos barbaros dñari, q̃ idẽ sit natura seruus, & Barbarus. igit̃ q suipsius nõ est s̃m naturã, sz alterius hõ, hic natura est seruus, neq3 seruitus pre ter naturã cuiq3 videri dz, cũ imperare, & parere nõ solũ necessa rioꝝ sit, sz & vtiliũ, nã & in his, q̃ sunt vite expertia, instar harmo nie qõdã est imperiũ. Atq3, cur seruos nostros milites nõ facim⁹ istud quippe absurdũ videretur, nisi iurisscon, liberos tãtũ hoies ad ciuitatũ, & ꝓuinciarũ defensionẽ instituissent, noluerũt eniz ad id honoris infime sortis vulgus assumere, nos quoq3, si fieri põt ex dijs progenitos esse volumus, vt erat Theodecti Helena, quã nemo seruã iure appellauerit. Atq3 ideo Metellus, cũ in numi diã cũ exercitu venit, oia adiumẽta ignauie sustulit, edixitq3, ne mi les gregarius in castris, ne ve in agmine seruũ, aut iumentũ hẽret. sed neq3 serui tãtum a militia reijciunt̃, at & q de libertate sua liti gat, miles esse nõ põt. scripsit enim Ulpianus, eos, q in status cõ trouersia versant̃, lz re vera liberi sint, nõ debere tñ p id tps nomẽ militie dare, siue ex libertate in seruitutẽ, siue ẽ petatur, ac ne ij q dẽ, q ingenui bona fide seruiunt, sed ne qui ab hostibus redempti sunt priusq̃ se luant. At q̃ penã infligemus seruis, q in militiam se ascribi passi sunt? Traianus rescripsit, sumẽdũ esse capitale sup plicium, referre aũt hoc vc3 mõ. si volũtarij sese obtulerint, eiad uertẽdũ in illos erit, si electi sunt, inqsitor peccauit, si vicarij dati, penes eos culpa est, q dederunt, nihilq3 interest, si p numeros nõ dũ distributi sunt. ille enim dies, quo primũ ꝓbati sunt, inspici dz ẽt si nõdum in numeros sint relati. sic est mehercule seruitus om nis & imbellis, & misera, atq3 ea de cã omnino a militia arcenda, belloꝝ tñ necessitatẽ excipio. nã Marcus impator seruos, quẽ admodũ bello punico factũ fuerat, ad militiã parauit, quos vo luntarios exẽplo Uolonũ appellauit. sextus Cesar, cũ ciuilia ꝑ lia essent inter italos, & Romanos, ex Acherris exercitũ educẽs ciuitates aduersantes obsedit, & multos seruos militie ascripsit. post cladẽ Cannensez eo redacti sunt Romani, vt ne liberãdorũ qdẽ seruoꝝ facultas daret̃, antea tñ seruus, nisi dposita seruitute, nullus militauerat. Serui qdẽ, si ignorãtibus dñis militiã merue rint, spoliati militia ad dños ptrahentur, si vero dñis scientibus ingenui facti videbuntur, dñiq3 omni patronatus iure decident. Nõ Romanorũ exẽplo adnotare possumus, nã L. Aemilio pau lo, & Terentio Uarrone Coss. serui, qd nõ antea factũ fuerat, pri mũ manumissi, facti sunt milites, qcũq3 sceleribus, aut ere alieno obligati erãt, exoluti sunt, numerusq3 puenit ad sex milia, manu missi aũt, ac ingenui facti erant, anteq̃ militiã sortirẽtur. Liberti ni itidẽ tũc primũ militare ceperũt, cũ Põpeius Strabo Pice tes bello superasset, quẽ modũ & deligendi, & cõparãdi exercitus postea Romani principes imitati sũt. atq3 Augustus libertino milite, dũ tumultus grauitate annone timebatur & incẽdioruz cã Rome visus est, ac semel ad presidiũ Coloniarũ Illyricũ ɔtingẽ tiũ, iterũq3 ad tutelã ripe Rhodani. insup cũ Thyrreni & Umbri a Romanis ɔfecissent, veri⁹ senatꝰ Roma. ne hostibus ingruẽti bus vrbẽ min⁹ tueri posse, mare oẽ a cumis ad vrbẽ vsq3 libertis cõmuniuit. Addem⁹ ẽt bellũ seruile fuisse aliqñ Rom. & terrori, & formidini ac illud maxime, cui⁹ initiũ extitit in Scicilia Euno suo natiõe Syro Duce, q solutis ergastulis iusti exercit⁹ numerũ ipleuit. Cleõ quoq3 alter seruus septuaginta milia seruoꝝ ɔxit, & ẽ ppl̃m Roma. duxit exercitũ. illi tñ, vt seruitutẽ nesciebãt, ita in genua qdã animi celsitudine ad suile iugũ ꝓpulsãdũ excitabant̃.

¶ Reos criminis non militare. Cap. xij.

Tam sanctũ, tamq3 nobile est militie nomen, vt nõ criminosos tãtũ, sz & criminis reos mi litia ꝓhibeamus. Criminosis qdẽ satis oibus inno tuit nõ dignitates, sz penas debere imponi, ideoq3 adulterij, vel aliquo publico iudicio dãnati, nullopacto inter mili tes recipiẽdi sunt. nemo eni quãtumuis irreligiosus infames ali quos in milites eligeret, miles aũt lege Julia de adulterijs dãna tus ita ifamis ẽ, vt ẽt ipsa snia eũ sacro, ignominie cã, soluat, neq3 solũ dãnatũ abijciemus. sz & is q cũ adulterio vxoris sue pactus erit, solui sacro, deportari iubet̃, q Ab ignominia missi sunt, post ea nõ sunt recipiẽdi militare volẽtes, lz fuerint absoluti. Cauea mus igit̃, ne pfectã nostrã militiã criminoso noie inqnemus, atq3 quo longius criminis nota repellat̃, eũ, q metu criminis, i quo iã reus fuerat postulatus, militie nomẽ dedit, sacro soluemus, cũ se pissime ab Alexan. Imperatore rescriptũ sit, reos criminis postu latos nouos honores appetere nõ debere, prius q̃ se purgaue rint. accedit Arrij Menãdri resp onsum, ad tps relegatus siex pleto spatio fuge militie se dedit, dãnationis cã inquirẽda est, vt, si cõtineat ppetuã infamiã, militia expellat̃, si nõ ppetuã, & in or dinem redire potest, & honores petere militie non prohibet̃. neq3 enim ɔceditur, vt is vllo tẽpore se purget, q perpetua infamie no ta inustus est. Exautoratur preterea is miles, q eo animo militie se dedit, vt sub obtẽtu eius preciosiorẽ se aduersario faceret, non tñ oẽs, q litẽ habuerũt, & ideo militauerũt, si qdẽ eo noie exauto ratus nõ vtiq3 infamis erit, nec ꝓhibendus lite finita militie eius dẽ ordinis se dare, alioquin tñ relinquat litẽ, vel trãsigat, retinẽ dus est in ordine. Itidẽ sanxerũt Seuerus & Antoninus AA. eos, q litis cã militiã appetierint. solui sacro, ideoq3 illi oẽs in mi litiã nostrã, q̃ vndiq3 collucere volumus, neutiquaz assumentur.

¶ Eunuchos, & membris debilitatos non militare. Cap. xiij.

Cum militibus duo sint maxime necessaria, quo rum in altero venustas est in altero viridi tas, venustatẽ probitat nam coniunximus, viriditas autem roborari ascribenda est. Ergo dum robur, ac vires in milite desideramus, virum inter viros constituamus oportet, cui multus adsit sanguis, plurimus succus, vires va lentissime, ac, vt vno verbo finiam, sit ille, velim, membrosus, & hñ mentulatus, Nã si exectis mẽbris auferatur ab eo illa viridi tas, que homini naturaliter insita est, quãtũ viriũ, vel roboris in bello habiturũ existimas Quo mõ ãt lacertis, ac viribus pugna bit, cui testes, a qbus diffunditur, eliciturq3 virilis pars hominis ablati sunt? Eam ob rem Domitianus, & nerua Imperatores sa piẽter legẽ tulerũt, ne vllo pacto mares castrarẽtur, voluitq3 Cõ stãtinus, vt, si qs in orbe Romano Eunuchos fecisset, capite pu niretur, aufertur enim vis illa naturalis ingenita, q maxime om nium decet militem. ac lz Aristoteles Ermeã Eunuchum atarne oriundum Tyrannũ sit ita admiratus, vt illi perinde atq3 dijs sa cra fecerit, attamẽ Eunuchum esse animal qõdam variũ, atq3 an cepe, nõ aliter q̃ Cornices, q neq3 inter colũbas, neq3 inter Cor uos numerant̃, proculdubio afferemus. Lucianus in Rethoris officiũ Eunuchos eligi posse negat. Suidas refert Anthiocho preposito edictum propositũ esse per Theodosiũ imperatorẽ, ne iter Patritios essent Eunuchi. Qui tñ cum vno testiculo natus est, q ue amisit, iure militabit, secũdum Diui traiani rescriptum, nam duces Sylla, & Cotta produnt̃ eo habitu fuisse nature. nem pe qui vnũ tantũ hz testẽ, neq3 morbosus, neq3 vitiosus dz censeri cũ generare possit. Eunuchos igit̃ vt in militiã ascribi nolumus, ita nõ negamus spadones multos milites strenuos extitisse. naz narses Justiniani tpibus, q Gothos Jtalia expulit, fuit spado. Euterius ɔstãtij cesaris cubiculo ꝑpositus, miles egregius eunu chus erat. Pazaites scds turcaꝝ iperator Halis basse eunuchũ ac militijs laudatissimi opa Dalmatiã vastauit, ac psas insequu tus ẽ, Selimus turcaꝝ iperator Ature Sinami basse eunuchi p sas fudit, Aladulũ cappadocie principẽ vicit, alcairũ cepit. Cy rus cũ babilonia expugnasset, ad corpis sui custodiaz spadones tñ adhibuit, dicebatq3 eos robore corpis nõ carere, exẽplo sum pto ab eqs, q exsectis testiculis a morsu, & calcibus nõ retardant̃ nihiloq3 min⁹ sũt bellicosi, tauri itẽ castrati nihil min⁹ agros ara tro sulcãt, canes ad custodiã, & vẽationẽ nihilo sũt deteriores. me minerũt ãtiquoꝝ historie bagoe mille militũ pfecti spadonis bel licis rebus tractãdis mirifice idonei. theobald⁹ spoletinoꝝ, nec nõ camerinoꝝ dux beneuẽtano pncipi aduersus grecos auxiliuz ferẽs, captiuis oib⁹ virilia abscidit, ac ipatori grecoꝝ remisit, q bus nihil vtilius spadonib⁹ erat ad extremũ, q mẽbro aliquo d bilitati sũt illi ne militẽt, si mõ ea corpis ps ad tegẽdũ, vl̃ nocẽdũ ẽ necia, iõq3 eũ, q vno oculo caret, nõ reijciem⁹. Zischa eques stre nuus Bohemus, q Hussitanaꝝ partiũ fautor fuit, egregiusq3 mi les, altero oculo i ꝑlia amisso plurimis potitus ẽ victorijs, ac tan dẽ vtroq3 orbat⁹, castrẽsez laborẽ, reiq3 militaris curã nõ abiecit, Sigismũdũ ipatorẽ fugauit oppidũ brodã vi captũ icẽdit, & ma gna fugientiũ pda nõ mediocriter ditatus est. si qs ãt debilitaue rit filiũ delectũ pp bellũ, vt inhabilis militie sit, pceptuz diui tra iani deportari eũ iubet, cũ inhumanũ sit, alicui vitiũ, & detrimẽtũ afferre, quo honores adipisci ꝓhibeatur. Est quoq3 grauius de lictũ, detrectare munus militie, q̃ appetere, nã q ad delectũ olim nõ rñdebant, vt ꝓditores libertatis in seruitutẽ redigebant̃, & q dẽ Octauianus augustus rectissime fecisse ɔmemorat̃, q equitis Romani, q̃ duobus filijs adolescentibus causa detrectãdi sacri pollices amputasset, bona haste subiecerit, nã vt viro forti optã da ẽ militia, ita nihil refugiẽdũ, faciẽdũ ve, quo ab ea discedam⁹.

¶ Generaliter, qui militare non possunt. Cap. xiiij.

Hi

His adiũgi possunt nõnulli, quos oĩno iura militare ꝓhibuerunt, cuiusmodi imperatores Valẽtinus, & Martianus voluere, nullũ Appollinaristã, vel Eutichianistã hereticũ ad aliq̃ aspirare militiã, q̃ si inuẽti fuerint, militari cingulo soluti, honestoꝝ hominũ, & palatij cõione priuenť. Infamia eniꝫ, ac indignitas hos a militia repellit. Sunt itẽ nõnulli, qbus ex priuilegio ɔcessũ est, ne cogant̃ ad militiã, quo mõ Romulus sacerdotes ɔstituit, quos p omnẽ vitã militaribus solutos esse officijs voluit, atq̃ ciuilibus molestijs. Julius Cesar apd̃ Gallos idipsum Druidibus est impertitus, vt a militia vacationẽ haberẽt, rerũq̃ oiũ immunitatẽ. idẽ munus monachis nostris ɔcessũ nõ ausiꝫ asserere, tũ q̃ egregie adipati illi ventres, si qñ e cauea ꝓdeant, aptissimi ad arma ferenda censebunť, tũ q̃ inclusos carcer & immaniores & asperiores efficit. atq̃ eã ob cãm Valens imperator legẽ tulit, vt monachi militarent, ac repugnãtes interfici iussit, qd̃ tñ in ɔtemptũ religiõis factũ pfacile existimauero. adde, fieri nõ posse, vt Roma. nõ fatiget militia assuetũ grecari. verũ certũ est, Cõstantinũ imperatorẽ Constantẽ filiũ e monacho Cesarẽ fecisse, atq̃ in Hispaniã cũ Barbaris quibusdam, qui quondã in fedus recepti, posteaq̃ in militiã allecti fuerant, misisse, tuncq̃ vastate sunt bello Hispanie Bisetislaus Pragensis eps̃ regnũ Bohemorũ, ac epatum decẽ, sex annis tenuisse cõmemorať, ac militari sciẽtia prudẽter ab hostiũ furore ɔseruasse. Pau. Tomoreus Collocẽ. eps̃, ac monachus Frãciscanus Hungaroꝝ copis ɔ̃ Solimanũ, qui hodie turcis imperat, duxit, ac ꝓpe Budã in ꝓlio occubuit. Joã. Carnail Hispanus, vulgo Card. sancti Ang. dictus, cũ Joãne Capistraneo monacho ad Bellogradũ in Mahumetẽ Turcã exercitũ duxit, & fugauit. Henricus Cardi. in Anglia Roma. pontificis Legatus magnũ numerũ militum coegit, atq̃ in Bohemos duxit, infelicissime tñ dimicauit, is Henricus a Marti. v. pontifice Roma. Basilien. ɔcilio pfectus est, hec libuit adijcere, ne monachoruꝫ honori qcq̃ detractũ videať. addemus hic pterea decrepitos, & senes militare nõ posse. in quo laudãdus est Gordianus iunior Imperator, q̃ nullũ senẽ militare passus est, ac nullum puerũ annonas acciperť. nã vt militia imbecillitatẽ nõ recipit, ita neq̃ admodũ iuuenes, & adhuc tenere etatis admitemus. Et hic placet C. Gracchi lex, q̃ sanxit, ne minores decẽ, & septẽ ãnis ad militiã cogerẽtur. Legimus tñ Julio Flacc. & Appio Claudio Coss. pp iunioꝝ inopiã, & vt supplemẽtũ veteribus scriberet, tribunis plebis pmissum, si his videretur ad populuꝫ ferre, vt qui minores septẽ, & decẽ annis sacramẽto dixissent, ijs perinde stipẽdia procederent, ac si septem, & viginti annorum, aut maiores, milites facti essent. in summa, nõ ita claudenda est nostra militia vt eaꝫ latius aperire non possimus, neq̃ ita reseranda, vt omnibus pateat. ea tantũ referre volo, q̃ a Maioribus obseruata sũt, ne qs nos dedita opa nõnihil ptermisisse, aut adiecisse calũnieť.

¶ Equites. Cap. xv.

c

Cum genus vniuersum in species certas ita diuidi debeat, vt nulla neq̃ ptermittatur, neq̃ redundet, militiam omnẽ in duas tãtũ parteis distribuimus, Eqtes, & pedites. Huius certissimum argumentum subministrat nobis imperatoꝝ Valẽtini, valentis, Gratiani, & Theodosij rescriptũ, quo manifeste ostendiť, eos ordinis esse militaris q̃ apd̃ magistros Eqtũ, & peditũ militiã sortiti sunt Sũpserũt aũt illi exẽplũ a Romulo, q̃ tres eqtũ cẽturia isti tuẽs quas suo nomine Ramnes a T. Tatio ticiẽses, a Luci cõione Luceres appellauit, eqtes itẽ armatos. ccc. qui celeres vocarenť tũ pace, tum bello, ad sui corporis custodiã ordinauit, & tribunũ q̃ his preerat, nũcupauit. Reliqua vero multitudo Regẽ in bellũ euntẽ sequebať pedes, vniuersos aũt milites appellabat. Hic ego ordinẽ, dignitatẽ, militiãq̃ equestrẽ cõprehẽdo. ac primũ q̃ dẽ de his, q̃ equestri militia exornati eiusdẽ splendore relucent, & excolunť. horũ bona pars, i Roma. exercitu armis tota obsepta erat, & hinc Catafractoꝝ nomẽ, q̃ nõ solũ sua corpa, sed ẽt equos lorica vndiq̃ muniebãt, ptis vero nõ catafracte alij hastati erãt, q̃ manus ɔserebãt, & cominus asta decertabant, alij Ferentarij, q̃ eminus solebãt dimicare, quoꝝ alij iaculis, alij arcu vtebanť. inualuit autẽ apud Roma. Eqtũ Grecoꝝ mos nã cũ prius thoraces nõ haberent, ac sepissime in suligaculis piclitarenť, sꝫ ad descẽdẽdũ, ac celerius insiliendũ habiliores essent, vt tñ securius pugnarent, grecos imitari maluerunt. atq̃ ãno ab vrbe ɔdita. cccl j. quo tpe p tribunos militum Respublica Roma. regebatur, primum equites merere equis inceperũt. quib⁹ ẽt, si sint filijfamilias, hoc priuilegiũ a iure concessum est, vt, vbi primũ equestri militia exornati fuerint, & in comitatu principũ retenti, & cingi ɔfestiꝫ iussi. testamẽtũ de castrensi peculio facere possint. etenim cur nõ illi summa cõmoda ab imperatoribus ɔsequẽtur, qbus firmũ sibi psidiũ ɔstituunt: quos aliqñ fesso pedite ex equis descendisse, & pugnaꝫ capesisse, ac ruine similẽ stragẽ. quacũq̃ peruaserãt, effecisse notũ est: quis nõ summopere ꝓbabit, amabitq̃ hippocẽtauros (si mõ vspiã fuerint) q̃ tũ hominis prudẽtia, manibusq̃, tũ equoꝝ velocitatẽ, & viribus vterenť: q̃ fugiẽtes facile capiebãt, expectãtesq̃ facilius vertebãt in fugã: huius generis hippocẽtauris quos rectius cõparare queã, q̃ eqtes, nõ habeo, q̃ nũc eqtis, nũc peditis vicẽ sustinẽt, vbiq̃ strenue dimicãtes. horũ Sabinensi ꝓlio preciꝑua gloria fuit cuꝫ vtrinq̃ a cornibus positi, pulsa iã media peditũ suoꝝ acie, ita incurrerũt a laterib⁹, vt nõ sisterẽt mõ Sabinas legiones ferociter instãtes cedẽtibus, sꝫ subito auerterẽt q̃ soli numidaꝝ reꝫ Regẽ in bello Jugurthino sequuti sunt, q̃ C. Cesari tã firmo fuere psidio vt primis eqtatui studuisse cõmemoreť. hos itaq̃ quoꝝ virtute nomẽ Romanũ gloriã possedit cũ laude ɔiunctã, dũ ab equestri militia mittebãtur, in equestrẽ ordinẽ, dignitatemq̃ assumptos nihil mirabimur, neq̃ eos tãtũ gradũ aliquem post clarissimos Conſ. obtinere, sꝫ & ordini senatorio dignitate pximos extitisse dicemus, equestris aũt ordo medi⁹ qdẽ erat apd̃ Roma. inter plebẽ, & senatores, neq̃ ob bellice virtutis pmiũ tãtũ illud insigne dabať, sꝫ & Senatoribus, lꝫ ordine Senatorio minor esset. atq̃ tãta affinitate Senatorius ordo cũ equestri iũctus erat vt C. gracchus Tiberij frater, ac nõ multo post Liui. Drus⁹ tribun⁹ plebis vtrũq̃ ɔfunderẽ decreuerint. sꝫ de h̃ equestri ordine cũ ad militiã equestrẽ parũ admodũ pertineat, pauca dicem⁹. ꝓinde lꝫ is, q̃ inter eqtes meret, dignitatis, ac ordinis equestris nomine cõprehẽdať, ea tñ, que equestri ordini a iure ɔcessa sunt, nõ tã ob virtutes bellicas, q̃ ciuilẽ reipub. administrationẽ ɔcessa intelligimus. fint illis aureoꝝ annulloꝝ iura, in Senatu sententias tulerint, atq̃ ideo pedarij fint vocati, Cesares illis laticlauũ ornamentũ honoris tradiderint, ꝭm gradũ post clarissimos Consules obtineãt, hec tñ nihil ad equestreꝫ militiã. nam cuicunq̃ equestri ordini qs sit annumeratus. negari nõ potest, id ex indulgẽtia principis, nõ bellice virtutis gratia cõcessũ esse. cur queso, Sabinus iã grãdis natu, ac quinquaginta fere annos in equestrem ordineꝫ ascript⁹ est: ille ne cũ hostib⁹ dimicauerat: erat ne armis viribusq̃ rempublicam tutatus, dies totos, noctes que in studio literarum delitescẽs: semp cũ mutis Magistris versatus: buccinarũ clãgore, armorũ fremitu, equorũq̃ strepitu vsq̃ excitatus: huic eqtri ordini simile est apud Anglos ɔmilitonũ institutũ, q̃ vulgo, carteriã vocant, in quo sex sunt, & viginti equites, aliusq̃ in demortui locũ p electionẽ cooptať. vtuntur pallio ceruleo, crus sinistrũ parũ. ſ. genu loro fibulato cinctũ est. His certe leges dñr, atq̃ hec ipimis, vt in plij sese mutuo iuuẽt, ac nusq̃ e bello turpẽ fugã faciãt idẽ pene ẽ ordo regis apud nos, quẽ diui Michae. dicim⁹.

¶ Pedites Cap. xvi.

c

Secundum aliqñ fuit scipionibus, & maximis nõ bella gesta solũ, triũphosq̃, sꝫ & pedestres primũ pugnas recordari, idcirco nos nulla facta peditũ mẽtione pertransisse nefas fuerit. Sũt nãq̃ pedites militie nr̃e pars altera, pria quidẽ respublica apud Grecos ex his ɔstituta est, q̃ bellũ gerebant, ab initio sane ex eqtibus, nã tũc robur belli in eqtibus erat, peditatus eniꝫ nisi ordo, ac disciplina adsit, ferme sp inutilis est, ordo aũt, ac disciplina militaris illis tpibus nõdũ erat, qua iuẽta. peditatus ita eqtatui adiũctus ẽ, vt separari nequeãt. eqtes ergo peditibus tã ɔiũcti sunt, vt si qs magistrũ militũ vocet, & equitũ, & peditũ itelligamus. Rescripserũt. n. iperatores, vtrosq̃ ordinis ẽẽ militaris, in nullo alteros ab alteris separantes. neq̃ video, q̃tũ ad priuilegia, qd̃ discriminis habeant. Ea tñ dr̃ia in desertionis crie reperiť, vt, dũ eques gradu pellendus est, pedes militiã mutare debeat, de quo. ſ. Hic equites peditibus, pedites ve equitibus pferre nolo neq̃, vtrorum vis ɔmoda, incõmoda ve enarrare, id tãtũ monebo, frãcos Theodiberto duce in italiã venisse ad milia cẽtũ ɔcto exercitu, q̃ oẽs ꝓpe pedites erãt, nec arcus, nec tela gestãtes, sꝫ hastã, & clypeũ, securimq̃, cui⁹ ferrũ crassius erat, & vtrinq̃ acutũ, hasta ꝯo breuior admodũ. frotho aũt danoꝝ Rex legẽ tulit, vt is reus capitis esset, q̃ alia de cã eq vsuꝫ expeteret, q̃ ad traijciẽdũ amnẽ, nõ. n. equitibus i bello vtebanť. proinde seruio sulpitio, q̃ & maioꝝ ɔtinẽtiã diligebat, & sui seculi vituperabat isolẽtiã, gratior visa est enea statua, ea q̃ pedestris, quã eqstris inaura

ta, istoꝝ tamen nullā oñiaz, aut paruā admodū statuimus. preterea pedestres ordines in tres partes distribui certū est in armatos, velites, ⁊ peltatos. armati grauissimis armis vtebant, scutū amplissimū, ⁊ rotundū gerebant, ⁊ bastā longiorē. Velites oium leuissime armabant, nō loricā induti, nō ocrea muniti, nō clypeuz aut scutū graue gerētes, telis tñ, aut sagittis vtebant, iaculis, lapide aut ex funda, aut ex manu. peltati locū inter armatos. ⁊ velites tenebāt, armature genꝰ leuius, q̄ armati, ⁊ grauiꝰ, q̄ velitis pelta. n. scutū paruū, ⁊ leue erat. cōti eoꝝ lōge Sarassis erāt breuiores.

¶ Principes, ⁊ principia militaria. Cap. xvij.

IAm vero, cū in bac nostra eqtum, peditumq̄ militia principes esse cōperiamus, ne quid ṗter missuz sit, qḋ ad iura militū ptineat, hic declarādū est, principes apḋ Rom. in scḋa acie fuisse, in pria bastatos. i. ij. Triarios. ṗncipes aūt aūpilani dicebant, ⁊ robur erat exercitus. itaq̄ i acie nullꝰ tutior locus erat, q̄ pꝰ ṗncipia, q̄ ṗncipū militū loca erāt. officiū aūt Tribunoꝝ est, principis militū frequēter itereſſe, vt querelas cōmilitonū audiāt, ac valetudinarios inspiciant. Nā impatores locū dirimēdis litibus inter principia assignabant. ideoq̄ ab Anastasio impatore rescribit, si qua inter actuariū, ⁊ militē sup pactiōe, vel negotiatione emerserit dubitatio, cāz ipsaz apḋ principia terminari. ibi nāq̄ litibus militū finis imponebat, vbi ṗcipuū erat robur, ⁊ ṗsidiū exercitus. ac ista principia ꝯstat othonē imperatorē omissa mora succollarū, ⁊ a ṗsente comitatu Jmpatorē ꝯsalutarū inter faustas acclamatiōes, strictosq̄ gladios deuenisse, quo tutius illi esset ṗsidiū, illisq̄ debitū bonorē ṗstaret, a qbus potiores vires expectabat. ṗncipibꝰ aūt erat grauior armatura, ac ṗter Catafractas, ⁊ Galeas, Ocreas ēt ferras in dextris cruribus gestabāt, que rei militaris scriptoribus exponēda relinquimus. hoc solū satis sit, principes reliquis etate, ⁊ virībꝰ ṗores extitisse, vt, si bastati cōmisso ṗlio ab bostibꝰ ꝯturbati retrocederēt, ad pricipes, ⁊ grauioris militie viros tutū foret se recipere, q integris adbuc viribus vrgentes fessos adorirentur, ⁊ impressionem facerent.

¶ Voluntarius Miles, ⁊ Datus. Cap. xviij.

CUm prima bominū cōmēdatio ad gloriā ex bellicis rebus cōparari debeat, bi maxime laudādi sunt, q se ad ṗclara militie onera ꝯtulerint, qq̄ ṗpria animi inductiōe viā illā delegerint, qua cūctas excitari virtutes arbitramur, q̄ vt indigno perdifficile est, ac nefandū appetere, ita digno ⁊ decoꝝ est, ⁊ honestū, necessariū ēt aufim dicere, nā voluntario milite numeri plerūq̄ supplēdi sunt. in būc modū Luc. Valerius, ⁊ Mar. Hora. Consules, cū cognitū esset, equos, Volscosq̄ summa vi bellū apparare, partiti prouincias ad ea bella ḋlectū edixerūt, ac fauore plebis nō iuniores mō sz ēt emeritis stipēdijs pars magna voluntarioꝝ ad nomina danda ṗsto fuere, eoq̄ nō copia solū, sz genere ēt militū veteranis admixtis firmior fuit exercitꝰ. Vitellius Jmperator tāti fecit voluntarios milites, vt delectū ea ꝯditione in vrbe babuerit, vt illis nō mō missionē pꝰ victoriaz, sz ēt veteranorū, iusteq̄ militie cōmoda pollicerer. Scipio, postq̄ in Siciliā traiecit, volūtarioꝝ militū septē milia ordinauit, centuriauitq̄. Augustꝰ Cesar in Germanijs ⁊ Jllyrico cohortes libertinoꝝ cōplures legit, quas volūtarias appellauit. Romani anno ab vrbe ꝯdita. ccclj. voluerūt es dari oibus volūtariā ex ordinē ṗfessis militiā. Jtaq̄ nō neglecti sunt ab antiqs voluntarij milites, qnimo in militiā vocati. ⁊ ascripti. parū aūt differt datus miles a voluntario, nā vt est apḋ arriū menādrū q se militie dediſſe pbibent, nōne voluntarij sunt? nōne legitur M. Antoni. seruo ad militiā parasse, quos volūtarios exēplo Volonū appellauit: dr tñ etiaz aliquis datus esse ab alio in militiā, vt est apḋ iuriscōsul. de eo, qui reqsitus a patre, vt belli tēpore militia subtraberet, postea ab eo exhibitus ē, aut de deserto re q a patre suo fuerit oblatus, ḋ quibus ĩ. dicemus. Fere tñ semper volūtarius, datus ve ꝯfundunt. neq̄ putes pp voluntariam illā militiā plus iuris bre, vel priuilegioꝝ, nā reus capitalis criminis ēt voluntarius miles, fm diui Traiani rescriptū capite plectēdus est. ac volūtario militi, bz iura, nō minus, q̄ alij, ⁊ pariū exiliū vel insule relegatio assignant. Demū hic admonitos velim milites, graue crimē esse, dare se militē, cui nō lz, veluti ij, q armis victi hostibꝰ se dederūt, aut q malo ꝯsilio, ⁊ nefario animo patriaz relinqntes, ad hostes trāsfugerūt, q̄ i criminibꝰ latissime ḋmōstrabimus.

¶ Miles electus. Cap. xix.

PRudentis Jmperatoris officiū est, pbatissimos, ⁊ optimos quosq̄ ad militiā deligere, quoꝝ viribꝰ, ⁊ ꝯsilio tota res bellica ꝯstituatur, ⁊ regat. atq̄ illi maxime eligēdi sunt, q Tyronibus ṗponāt imitādā suā industriā, qualeis Homerus Achillē, ⁊ Pallantē Virgil. nobis ṗponūt. hic tñ, qualis sit eligēdus, docere nō ṗposui, id vnū cēseo, eligēdos esse milites, quorū nota sit militaris peritia. recte Galba imperator, cū milites in Vrba eius absentis iurassent, ⁊ donatiuū grādius solito ṗnuntiassent, neq̄ rē ratā babuit, ⁊ subide iactauit, se legere militē, nō emere consueuisse. naz illi erat in animo milites eligere. sunt preterea in iure milites, qui se eligi patiuntur. neq̄, cum militiam exercuerint, vrgente necessitate, Reipub. sese offerunt. de quibus, licet voluntaria munera quandoq̄ priuilegijs nihil derogent, scriptuz tamen est, exactores tributorum constitui posse. si in militiam, vel ordinem se legi passi sint, quamuis veterani exactores tributorū ꝯstitui nequeāt. sūt ⁊ alij, q dissimulāt se eligi, q volūtario militi cōparant in eo, q̄ datus ad bestias, si ṗfugerit, inde passus fuerit, vel dissimulauerit se i militiā legi, capite mulctādus est, veluti is q se vltro dedit militie. item deportatus in insulā, si effugiens militie se dedit, lectus ve dissimulauit, capite puniēdus est. in hoc tñ differt a voluntario, q̄ in tēporariū exiliū condemnatus, si ṗfugiens vltro se militie dedit, in insulā debet relegari, si dissimulauerit, perpetuum exilium illi est assignādum.

¶ Legiones, ⁊ Auelia. Cap. xx.

MAcedones greci, ⁊ Dardani in prelijs pbalāges babuerūt. Celtiberi cateruis vtebantur. Romani legionibus, quas apud nos paucis ab hinc annis franciscus rex Christianissimus in vsum retulit atq̄ in expeditionibus est vsus. legio quidē ab eligendo dicta, qḋ vocabulū desiderat eoꝝ fidem, ⁊ diligentiā, qbus milites probant. ꝯstat aūt legio, vt Pomponius ait, ex pluribus distantibus corporibus, non solutis, sz vni nomini subiectis. Et bz legio pedites sex milia, sexcētos eqtes, quā ṗmus Romulus ꝯstituit, idq̄ aucta ciuitate aduentu Sabinoꝝ, ⁊ crescēte imperio. nā prius trecētos armatos tātū ad custodiā sui corpis elegerat. nō tñ vno semp, eodēq̄ numero facta est legio, sz ṗ robore, ac militari multitudine mō maior, mō minor esse ꝯsueuit. nā C. Marius aduersus Cymbros pugnās Legionē sex miliū ducētoꝝ peditū, ac trecētoꝝ equitū descripsit. Scipio Africanus, cū in Africā traijceret, eod. numero Legionē ꝯstituit. Camillus quatuor legiones quaternū miliū scripsisse legitur, sic sepissime in bis describendis apud Roma. variatū fuit. cū aūt apud eos legionū delectus habēdus erat, ꝯgregatis oibus in prestitutū diem tribuni deligebāt minimos etate, ac fortune pertenuis in pilanos. ijs adultiores in eos, quos Hastatos vocant, robore, ac etate ṗstātes in ṗncipes, natu maximos. in triarios, tot. n. apḋ Roma. ac tales erāt dr̄e tā etatuz, q̄ appellationuz. Jmo ⁊ arma diuidebāt, vt infra ostēdemus in Capite de armis. eos Vo talem in modū partiebantur, prouecti etate, ac ijdē triarij numero sexcēti erāt, ṗncipes mille ducēti, ijs pares bastati, relig etate minimi velites, pilani ve, ⁊ si maiore numero ꝯstaret legio, ṗ portione diuidebāt, triarijs exceptis quoꝝ idē sp ē numerꝰ. H forsan nō abs re fuerit, aliquot legionū cognomia recensere, q̄ vel fortuito idebāt, vl plerūq̄ ipatoꝝ arbitrio. spartianꝰ scribit legionē ṗmā mineruie nomē būsse, scḋa legio italica, germanica, ⁊ parthica ē dcā. tertia, augusta, cyrenaica, ṗtoria, gallica. qrta Macedonica, qnta Martia. sexta Ferratēsis, ⁊ gallicana. septia claudia, ⁊ gemina, gamilēsis. nona bis Augustalis. decia Fretēsis, geminia. vndecima apollinaris. decima tertia, ⁊ decimaquarta Geminia, ⁊ qñq̄ germinica. legio vigesima, victrix. xxij. ṗmigēia. legio vna ⁊ vigesima tacito rapax. dr aliarū noia nō memini me legisse. preterea in legionibus h ordo huabat, vt miles Cēturioni subesset, cēturio tribuno, tribunus ṗfecto castroꝝ, prefectus legato, legatus ꝯsuli pareret. Hic habes legionis numerū, formam, ⁊ ordinem, qbus auxilia iungēda sunt neq̄ tñ legionibus annumerāda, cuz iuriscōsulti Legionarios ab bis, q quouis alio mō militāt, segregauerint accedit Vlpiani rñsuz, exercitui pesse eū, q legionē, vel legiōes cū suis auxilijs ab ipatore ꝯmissas admistrat. quo manifeste pz, ñ solū legiōes diuersas fuisse ab auxilijs, sz ⁊ auxilia illis adiūcta extitisse. sigdē auxiliares ꝯducunt ad ṗliū e diuersis locis, q nec disciplina inter se, nec notitia, nec affectione ꝯsentiunt. vñ si qñ discrepāt, necesse ē ad victoriā tardius puenire. illi āt iūgebāt legiōibꝰ tāq̄ ṗncipali subsidio i adminiculū eniuero potiores sūt legiōarij cū pari ꝯsēsu castra muniāt, acies istruāt, ṗliū gerāt. lōq̄ q̄ tālibz boiuz mltitudinē dissipare, frāgereq̄ posse vñr.

¶ Caligatus miles. Cap. xxi.

Qui in omni militia viliores sunt, & obscuriores, caligati milites appellant a iurisconsultis. nam Imperatores Theodosius, & Valētinus Basso pfecto ptorio scribētes, dū oibus militibus liberā cū ingenuis mulieribus ɔhēdi ɔiugij pmitterēt facultatē, dixere, a caligato milite vsqꝫ ad ptectoris psonā id ɔcedi, quasi dicerent, ab infimis militibus ad maiores vsqꝫ, & Vlpianus dixit, a caligato ad centurionē, vel pfectū, hoc est, a minore ad maiorē. laudatus ē aūt ab antiqs, nec immerito, Vitellius imperator, ꝙ tota via caligatū quēqꝫ militē obuiū exoscularet, infimi ordinis militib⁹ familiarē se pbens, ac beneuolū. Cesar quoqꝫ caligula vitelliū imitabat in crepidis, & cotburnis, mō in speculatoria caliga inter milites, ideoqꝫ militari vocabulo caligulā eū appellabāt, qꝫ plerūqꝫ ad ɔciliāda vulgi studia eo tegmine pedū induebat. caligulas existimo tegmina fuisse pedū ferreis clauis multiplicib⁹ munita, plura, si voles, ei rei vestiarie scriptoribus potes excerpere, hoc tibi sit satis, manipulariorꝫ militū caligā fuisse, ac eorꝫ, q inferiori loco castrorū erāt. hinc caligatas militias modestin⁹ appellat viles & obscuras. Ac in socordes, & insulsos imodice pceritatis caliga maxime vulgo iactat, q cū ēet pedū octo, ac ppe semis. calciamētū ei⁹ qdā in Luco, q est inter aquil. & aritiā, posuerūt. qđ cōstat pede fuisse mai⁹ hois vestigio. Cic. quoqꝫ epicratē lasciuū, & ōmērē fuisse cōmemorat. ꝙ calige eius, vt fascie cretate, nō placerēt. verū ista nihil ad rem militarem, ad q̄ nobis pperādū est.

¶ Primipilarius, & Primipilū. Cap. xxij.

Caligatorum militū nemo prsus est. q semp in pulueribus, ac in fimo loco ɔsistere velit, q nō pmoueri cupiat, ac tādē ad primipilarios puolare. quos ideo hic attexui, qꝛ queadmodū inferiores sunt caligati, ita & primipilarij summo in honore habent, nā magno honori ducimus prime exercitus parti pfici, estqꝫ ea de cā inter maximos Duces nōnūq̄ ad necē vsqꝫ decertatū. Primipilarios aūt appellāt iurisɔsł. q exercent primipilū. primipilus qdē primus est cēturio dicēte liuio, ꝙ āno ab vrbe ɔdita. cccc.xij. Claudio Martio Rutil. quartū, & Q. Seruilio Hala ſm Coss. lex Rome lata est, ne qs, vbi tribunus militū fuisset postea ordinū ductor esset idqꝫ pp P. Saloniū postulatū est, q alternis ppe ānis & tribunus militū, & primus cēturio erat, quē nunc primipilum appellant. Vetus autem consuetudo erat, vt ex primo principe legionis promoueretur centurio primipili, qui non solum aquile preerat, verum etiam quatuor centurias hoc est. xl. milites in prima acie gubernabat. hic tanq̄ caput totius legionis merita ɔsequebat, & cōmoda. pilū aūt, ne qd omittam⁹ missile mai⁹ erat ferro triāgulo, vnciarꝫ nouē, hastili pedū quinqꝫ & semis, nūc spiculū dr̄, qđ scutatos pedites, & loricatos eqtes sepe transuerberat. ego tñ pmipilū apđ iurisɔsł. in hac significatione nō reperi. est vero illis primipilū militaris annona, q̄ primipilarius exercet. q cū i legione primus eēt, ac totius legionis cōmoda ɔsequeret, militarē quoqꝫ annonā p capita militū diuidebat qđ tñ glossatores nō intellexerūt. facit, vt primipilū annonā esse dicā, Valētinus imperator, q scripsit speciebus primipilaribus aderādis eadē pretij taxationē seruari, que in venalibus publicis poterit reperiri. accedit Diocletiani, & maximiani rescriptū, vtilitatē publicā pferēdā priuatorꝫ ɔctibus, & ideo si ɔstiterit, fisco satisfactū esse ob cām primipili, poterit mulier obligatā possessionē tit. dotis petere. ꝙ si aliter intelligat, omni prsus rōne carebit rescriptū, & facile fiet, vt in multas, ac nodosas difficultates collabamur, dicamus itaqꝫ puate vtilitati publicā pferēdā esse, ideoqꝫ primipilū ita administrari debere vt nihil omitti debeat, qđ necessariū Reipub. videat. hinc mirū videri nō dꝫ, nō pri⁹ satisfieri doti mulieris, q̄ fisco ɔstiterit satisfactū ob cāꝫ primipili. si tñ bona mariti ob administrationē primipilariā a fisco occupata sunt, res quas mulier suas esse liqdo pbauerit, ab alijs separari debēt, ac ei restitui. Bona qdē dotalia earꝫ, que ijs nupte sunt, obligant necessitati maritorꝫ, hoc. s. ordine, vt tūc ad mulieris patrimoniū piculū pueniat, cū vniuersis viri, ac nominatorꝫ facultatib⁹ exhaustis, nihil residuū inueniet. tunc eniꝫ res in dotē datas vel possessiones dotis titulo obligatas petere fiscus poterit. est vo multo durius, qđ diuus aurelian⁹ sanxit, ex sola cā primipili liberos ēt, si patribus heredes nō existāt, teneri, lꝫ eū, q paterna hereditate abstinuerit, pcurator Cesaris phibeat ex psona patris ɔueniri. a paternis. n. creditoribus, si neqꝫ patri successerūt, & nihil ex eius bonis habēt, ɔueniri nequeūt. verū multo grauior est cā primipili, e qua totius exercitus robur, ac nerui, necnō Reipub. salus dependeat, atqꝫ ideo sancitū est, nō satis grauiter aiaduerti posse in eos, q in primipilatu deliquerint. qđ aūt ad pmij expectationē attinet, qꝛ vbi mai⁹ impēdet piculū, ibi dꝫ ēe maior molumēti spes id circo cōmoda primipilatus statiꝫ post administrationē deberi incipiūt, & si ijs, q ea percipere debuerit, prius ab humanis excedat, hrđibus petitio itegra manet. quapp sicut erogator oēs pecunias, q̄ mortuis militib⁹ vsqꝫ ad diē mortis debite sūt liberis eorū dꝫ tribuere, ita & filijs primipilariorꝫ, illos nāqꝫ paternā seq ɔdōnē opꝫ. At vero neqs existimet minima esse primipili cōmoda. intelligat primipilarios ɔstitutionibus impatorꝫ tuelarꝫ oiuꝫ excusationē hr̄e, excepto, ꝙ filiorꝫ primipilarij tutores erūt nā in ɔgruū nō est filiorꝫ primipilarij primipilarios tutores existere. veruntamē q primipilū expleuit, si, cum tutelam suscepisset, & filium primipili, rursus in militares necessitates est assumptus, deponet curationē tutele. preterea primipilarius munerū oium, ac maxime tutelarū p annū, postq̄ est reuersus, vacationē hꝫ. atqꝫ cū eos publicis vtilitatibus in perpetuum subiectos esse oporteat, ob eā cām securi ministrare Ecclesijs nō possunt, cū tñ oēs milites emēsis militie sue stipēdijs in earū ministerio manere cogātur. etenim non pōt quisq̄ ex primipilaribus ad aliam militiam aspirare, vł dignitatē, qua priori damnum afferatur. Veruntamē nō poterit obtentu nois pmipili ciuiles actiones ad alios iudices transferre. vtiqꝫ lꝫ rōne pmipili fisco siꝫ obligatus, nō tñ debitores meos corā alio iudice, q̄ illorꝫ, in ius vocare possum, atqꝫ ille preses puincie commonebit debitorem meū, si soluendo est, vt fisco. cuius ob publicas necessitates potiorē cām esse oportet, debitaꝫ pecuniā persoluat priuilegia nāqꝫ primipilarijs cōcessa non eo vsqꝫ ptenduntur, vt illis preter ius quicquā moliri, agere ve sit ɔcessuꝫ.

¶ Tyrones. Cap. xxiij.

Herculem pdicus refert, cū pmū pubesceret, exisse i solitudinē, atqꝫ ibi sedētē diu secū, multūqꝫ dubitasse, cum duas cerneret vias, vnā voluptatis, alterā virtutis, vtrā ingredi pstaret. Ego vero has electiones iunioribus, & adhuc tenera etate viris pmitti nolo, tū ꝙ id sibi genus etatis ɔgēđe ɔstituāt qđ maxime adamauerint, tū ꝙ tūc est maxima ibecillitas ɔsilij, & ineuntis etatis magna inscitia, libidinū quoqꝫ, & voluptatū nō mediocris itēperātia. ꝑterea cogēdi mihi vñr ad virtutē, ad quā fine dubio oē viuēdi studiū ɔferēdū est, q̄ imprimis armorꝫ exercitatiōe ac in ipsa militia ɔparat. atqꝫ eā ob cām iuuenes, nulla facta electione, pmū sue etatis tyrociniū in militia exercere volumus. ad quā vt oculos, aium q̄ diligētius adijciant, intelligāt velꝫ, vt graue crimē ē, detrectare munus militie, ita tyrociniū euitare, grauissimū. eteniꝫ diocletianus, & maximianus iperatores rescripserūt, dizonti militi restituēdū, qđ euitādi tyrocinij cā dederat, neqꝫ iudex militaris memor cēsure publice post pecunie restōnē tā fedꝫ ɔcussionis crimē inultū pati dꝫ, qđ maxime a presidibus puinciarū coercendū est. ac ne qs mireꝶ iuniores ad bellū deligi, legat romanorꝫ historias, & ppēdat. olim dū in lauicanos, & equos Q. seruilius tribunus plebis ɔsolari ptāte exercitū ducturus esset, delectū hēri ex toto pplo nō placuit, decēꝫ tribus sorte ducte sunt, ex his scriptos iuniores duo tribuni in hostes duxerūt. itē postea dictator Camillus cū magr̄o equitū seruilio Hala, iustitia indicto, delectū iuniorꝫ habuit. deide ɔsulibus appio claudio crasso. & L. Furio Camillo, bello gallico senatus nō vrbana tm̄, sed & agresti iuuētute decē legiones scripsit quinū miliū & ducentorꝫ, equitūqꝫ trecētorꝫ. nōnunq̄ ēt apud romanos magister equitū delectu edicto minores ab annis decē, & septē, & quosdā prextatos scripsit, q̄tuor ex his legiōes, ac mille. eqtes ɔfecit, statorius quoqꝫ ex multa iuuētute pedites ɔscripsit, ordinatosqꝫ prime morē romanum decurrēdo signa seq, & ɔseruare ordines docuit, & operi, alijsqꝫ militaribus institutis assuefecit. neqꝫ tm̄ adolescētes militare oportebat, sꝫ ēt, si se nō obtulissent, aliqñ dānatos legimus, & q decē, & septē annos nati erāt, neqꝫ militauerāt, oēs erarios factos fuisse, in plio, ꝙ ad trebiā gestū est, duodeuiginti milia Roma. erāt, sociorꝫ nominis latini viginti milia, auxilia viginti quinqꝫ, & cōsules delectū cū egre ɔficerent inopia iuniorꝫ, senatus triūuiros binos creari iussit, alteros, q circa, alteros, q vltra quinquagesimū lapidē in plateis, forisqꝫ, & ɔciliabulis omnē copiā ingenuorū inspicerent, & si q roboris satis ad ferēda arma habeꝶ videretur, ēt si nō dū militari etate eēnt, milites facerēt, Tribuni plebis, si eis videret, ad populū ferrent, vt, qui minores septē, & decē annis sacro se

addixissent, his pinde stipēdia ,pcederēt,ac si maiores natu milites essent. Quā ob rē tyrones,vbi in numeros relati sunt,possunt vere milites appellari,suntqȝ eadē militū,& Tyronū iura.attamē cū is nō debeat celsiorē gradū obtinere,cui labor assiduitas,& stipendiorum ,plixitas nō suffragātur,Tyrones posteriori loco semp ponēdi sunt.nā prius in albo describi debent nomina eorum, q dignitates iudicio principis sunt ꝯsequuti,atqȝ cū vnusqsqȝ ꝫ merita locū obtinere debat,posteriorem prioris locuȝ ambire minime decet. Ergo prudēs impator senes,& veterannos iunioribus pficiet,fragile nāqȝ,& infirmuȝ est huiusmodi etatis ꝯsiliuȝ,multisqȝ captionibus obnoxiū.ideoqȝ prius iuuenilis etas exercēda est in labore,& patientia tū animi,tū corporis,vt tādē in veteranoruȝ locū inscribi possit.nā primū iuuētus simul ac belli patiēs erit,in castris p laboris assiduitatē discet militiā,fietqȝ,vt tandeȝ cursu tēporis ceteris longe pponat.etenim malumus exercitatū iuuenē cassari etatē nōdū aduenisse pugnādi,q̄ dolore preteritā, itaqȝ queādmodū militibus preceptū est,militie sue iugiter incūbere.ita & imperatores nullū Tyronem longius a signis euagari voluerunt,absurdum quippe esset,illam militie perpetuitatē,q̄ vix dū elegerūt,nullo incboato negotio tā cito relinquere.illi aūt quo ab alijs discerni possint,in brachijs notā ferre consueuerunt, neqȝ id vitio verti dȝ,vel dedecori,& si apud nōnullas gētes frons stigmatibus cōpuncta serui fugacis indiciū fuerit.nā apud thraces id erat nobilitatis isigne,cuiusmodi Alex.phereus barbarorum habuisse fertur,quē,cū ex epulis ad theben vxorē in cubiculū veniret,districto gladio iubeat anteire. Serui qdē non tantuȝ,vt dictū est,militia prohibentur,sed ēt,qui alieni iuris mancipiū in tyrocinio militie scribi curauerit,libram auri fisco cogitur inferre. deniqȝ tyrones in hac nostra militia id pńilegiū hñt,vt illis,si qd errauerint,facilius ignoscatur.debent enim iudices partim etati partim imperitie nōnihil ꝯdonare.& lȝ plures,q simul primo deseruierint,deinde intra certū tpˢ reuersi sint,gradu pulsi,in diuersa loca distribuendi sunt,tñ tyronibus inhoc parcēdū est,q si iterato hoc admiserint,pena vitio digna adficietur,preterea in hoc etiam iura fauent tyronibus, vt,quamuis arma alienare graue crimen militare censeatur,attamen tyroni in hoc crimine facilius parcatur,vt prudentiores aliquando,& validiores effecti remp. a qua aluntur,cautius tueantur,& diligentius conseruent.

¶ Veterani. Cap. xxiiij.

m Atvre nunc veteranis suos honores,& priuilegia tribuamus,sed de ijs veteranis non intelligo,q vili ministerio addicti sunt, cuiusmodi Martianus veterana mancipia vocat, que anno continuo in vrbe seruierunt,nouitia autem,que nondū anno seruitutem subierunt,quomodo etiam Vlpianus veterana mancipia,& trita difficile esse reformare aiebat. nos auteȝ hic veteranū cuȝ Modestino non solum euȝ esse dicimus,qui legionarius est, ꝫ & euȝ,qui qualitercunqȝ militauit,& honeste est ipse absolutus. huic tñ priusq̄ a muneribus,oneribus ve psonalibus iure vacatio ꝯcedatur,imperatores voluerūt vicesimū annū in Legione, vel vexillatione militasse,existimabat.n. Antoninus neqȝ equuȝ, neqȝ decorum esse,ei sordida munera indici,qui viginti stipēdia impleuerat. Quare veteranū eū ē iure dixero,q viginti annis in militia pmanserit,quo expleto tpe,miles emeritus appellabitur. veteranorum igit in iure tanta sunt cōmoda,tanta priuilegia,vt imperatores certatim illos muneribus cumulasse videātur.& sane cur nō a principibus maiorē in modū honorādi sunt,qui solū virtutis pmiū,honorē ēe dicūt? is nāqȝ nō est honoribus adornādus q nihil boni reipublice pstiterit,cū publicus honor a publica vtilitate dependeat. hos si quis imperator honoribus dignatos nolit,meminerit,queso,labieni,q,oibus cesaris legionarijs ab hostiū eqtatu circūuentis,militē ita allocutus est,qd tu, inqt, miles tyro tā feroculus es? vos iste vobis infatuauit,in magnū piculū impulit,misereor vestri.tū miles,nō suȝ,inqt,tyro labiene,ꝫ de legione decima veteranˢ.tū Labienus,nō agnosco,inqt,signa decumanorum.tū miles,iā,q sim intelliges,simul cassidē de capite deiecit,vt agnosci posset,atqȝ pilū viribus ꝯtortū in labienū mittere ꝯtēdit,& ait,labiene,Decumanū militē,q te petit,esse scio.plane nō mediocriter laudādus videt Kanutus Danorum rex,q statuit, vt,dū milites ad mēsaȝ cenaturi accederēt,priorē locuȝ ij tenerēt qui antiquiorē militie locū erāt sortiti.nā militie vetustatē honore mense rependi volebat.enimuero qui cena incepta tardius superuenisset,inter ꝯsidētes excipi voluit, &,q eiˢ loco sedebat, exurgere,ac ,pximū locū occupare,ita omnes inuicē assurgēdi officio sese venerabant,donec laxato totiˢ mēse ordine,mēsa excederet qui postremus residebat. q autē cedere iussus nō paruisset,amotis stipēdijs,ignominia mittebat,& soli regi hanc culpā remittere fas erat,atqȝ id tātū ternis vicibus,nā si qs quater in id crimē incidisset,milita reiciebat,ter eniȝ veniā experto vlteriˢ ignoscēdū nō putabat.ita veteranos milites priores ꝯuiuis assidere iussos summis ,psequebatur honoribus. Cōstātinus aūt imperator,qui veteranorum virtute nō minimā vtilitatē ꝯsequutus erat,ijs vt redderet,quantum iure poterat,non quantum videbat esse ex dignitate,vel merito fortunam magis augere voluit,q̄ minuere, atqȝ cum imperium inijt,Veteranis publice concessit,vt in nullo munere ciuili,nec in operibus publicis conuenirentur. Ita immunitatem habuerūt ab exactione tributorum,hoc est,ne Exactores tributorū constituantur.ita diuus magnus Antoninus cū patre rescripsit,veteranos a nauiuȝ fabrica excusari.ita quibuscūqȝ nūdinis interfuerint, nihil ob propositam venditionem , expositas ve merces dare debent,quinimo publicanos,qui,vt solent, negociantibus semper adsunt,veterani a se repellere possunt, vt quieto post suos labores ocio perfruantur.itaqȝ licet eis emere,vēdere,& pecuniaȝ tractare, agitare mercimonia,atqȝ interim suis vti beneficijs.deniqȝ,vt summatim oīa cōplectar,imperatores diocletianˢ,& Maximianus veteranis,qui in legione,vel vexillatione militantes post vicesima stipēdia honestā,vel causariaȝ missionē ꝯsequuti sunt,onerū,& muneruȝ personaliuȝ vacationē ꝯcesse re. psonalia autē munera ea sunt,que corporibus cū labore,solicitudine animi,& vigilātia fiūt. patrimonialia vero sunt,in qbus sumptus maxime postulat. ab his quidē milites nō imunes sunt, cū patrimoniorum onera solēnia sustiner oporteat.ab illis vo oīno liberi sunt.munera tñ quedaȝ sunt,que rei ipsi tā arcte coherent, vt neqȝ merita militie,neqȝ vllū quoduis priuilegiū iure tribuat excusationeȝ,vt est prediorum collatio,vie sternende,angariaruȝ ve exhibitio. angarias intelligo omnia munera, que a militibus fiunt,etiaȝ si vilia non sint, cuiusmodi sunt vigilie,itationes,ac gestationes,in vsuȝ belli publica qdē,& necessaria munera. sic iulio Sossiano veterano rescriptū est,vie sternēde immunitatē nō hře, itē itinerū,pontiūqȝ instructionis,q,vt inter sordida munera numerari nequeunt,ita ēt pter id necessaria cēsent. naues itaqȝ corum angariari posse Aelio Firmo, & antonino Claro Veteranis rescriptū est,cun neqȝ etiam ab intributiōibus, q in possessionibus fiunt,excusent. neqȝ tñ temere velim veteranos grauari in his,q a iure illis ꝯcessa sunt,cuiusmodi diximus de prestatione vectigalium,si cōmercijs interesse voluerint. atqui si,cū veterani possint immunitate concessa se tueri,decuriones fieri in patria sua maluerint,tū redire ad excusatiōeȝ,quā reliquerūt,nō pñt. hinc paulus voluit veteranos,q in dcurionū ordinē se eligi passi sunt, muneribus fungi dēre,atqȝ ita a nauiū fabrica nō excusari. Ergo suis tātū priuilegijs fruent veterani,si,vt emeritos decet pmanserint, neqȝ vacationē munerū ad filios eorum extendo, nisi q̄tū in iure expressum est. Succedit aliud veteranorū priuilegiū,vt scȝ illi tātum filiorū conueterani,seu militis vnam quidem tutelam eodeȝ tpe administrare compellantur,qd & gordianus imperator celeri veterano rescripsit. atqȝ si alijs dati fuerint tutores,satis erit intra solēnia tēpora cās excusationis ad ꝯpetentē iudiceȝ deferre. enimuero illis durū videri non dȝ,a filiorum ꝯmillitonū tutella non excusari,cū ita a natura ꝯparatum sit,vt paria paribus rñdeant, mutuo quoqȝ se iuuent auxilio. proinde aliud priuilegiuȝ hñt, vt q̄uis propter honorē,& merita militie delatores esse ,phibeantur,non secus ac milites propter honorē stipendiorum, tñ milites, lȝ velit aduersarius,procuratores dari nō pñt,veterani aūt possunt,his nāqȝ post emerita stipēdia maius ociū tribuit,q̄ militibus,q nunq̄ non militie,& armis dant operā. porro sequit aliud priuilegiū in testamentis,de qbus,etsi latissime.ꝫ.disseremus,hꝫ tñ dū veteranorum priuilegia persequimur,meminisse non pigebit. Qd ab initio ius speciale testādi militibus tantū datū est ex autoritate diui Augusti,& nerue,necnō optimi iperatoris traiani, postea vo subscriptiōe diui Hadriani,ēt veteranis ꝯcessum est. itaqȝ si fecerint de castrēsi peculio testm̄,ptinebit hoc ad eū, queȝ heredem reliquerint,si intestati decesserint,nullis liberis, vel fratribus superstitibus,ad parētes eorum iure cōmuni pertinebit. sed eatenus hoc illis ꝯcedit,quatenus militant,vel post missionē intra annū tm̄. Si aūt veteranus decesserit,Marcellus lib.x. digestorum scribit,vniuersa bona etiā paterna ad heredē Castrensium pertinere. at veteranos,qui tpe militie peculiū sibi acquisiuerunt militiam autem disposuerunt,licito modo,& cōmuni testari oportet. nam contra veterani patrisfamilias testamentum inofficiosi querela esse pt,licet ea sola bona habuit , q in castris q̄sierat. sed

hec

hec aliq̄n pluribus exponent̄. ad extremū, hoc priuilegium hn̄t veterani, vt neq; illi, neq; liberi eoꝝ in metallū, opusve publicu; vel ad bestias damnent̄, nec fustibus cedant̄, qd̄ et decurionibus concessum est. Ueꝝ ea est dr̄ia, vt decurionib⁹, liberisq; eoꝝ oi̾bus vsq; etiam ad pronepotes id datum intelligamus. Ueteranis vero, eorumq; liberis vsq; ad primū gradū dūtaxat, qd̄ imperator Antoninus senatui rescripsit. preterea veterani in delictis hoc habēt prerogatiuū, vt cū nec ad bestias dentur nec cedant̄ fustibus penas habeāt a ceteris separatas. ac ne qs mireẗ tam multa premij loco veteranis attributa esse, intelligat preterea nōnūq̄ illis possessiones premij loco p impatores assignatas nonūq; agros honoris gratia, pinde ac si honoꝝ oium cumulos illis adijcere voluissent. sane cōstantinus, vbi multis premijs, eos donasset, sedulo ꝓuidit, ne incongruis pulsarent̄ iniurijs, preceptisq; ꝓuinciaꝝ Rectoribus, in eos aiaduertere, q iniuriaꝝ i eos fuissent autores, cū indignū esset pati illos iniurijs affligi, qbus a pncipe tanta data est imunitas. si tn̄ vel inertia, vel otio, vel vite negligentia latrocinijs sese dediderint, pena legitima afficiēdi sūt, τ oib⁹ veteranoꝝ priuilegijs exuēdi. caueāt igit̄, ne, dū diurnis, nocturnisq; vigilijs, ac castrēsib⁹ stipēdijs ocia quieta meruerint, ex militibus pagani, ex decoratis infames euadāt. existimo aūt admodū difficile esse, vt a suo statu, in quē summo cū honore collocati sunt, vel deducant̄, vel discedant.

Qui tempora militie compleuerunt. Cap. xxv.

p Rorimi Sunt veteranis, q militie tempora compleuerunt, qui τ reipublice ita seruierunt, vt perpetuo ocio frui debeant. De quibus pauca admodū dicemus, cum illi ijdē sint, q τ veterani. habent tn̄ apd̄ Jurisconsultos locū speciatim annotatum, quo fit, vt eos preterire nolim. itaq; qui in certa; militiā assūptus est, is ea finita tp̄s militie cōpleuisse diceẗ quē moꝝ sacramento solutū vocabimus, ēt si viginti stipēdia non meruerit. qui aūt vicesimū annū militie exegit, etsi a militia nōdū recesserit, tn̄ q̄tū ad priuilegia, perinde hr̄, vt ij, q cōpleto militie tpe a castris se ad suos receperūt. hic modestinus lib. ij. excusationū dixit eos remissionem tutelaꝝ habere, vt ij, qui rude donati sunt, diuersum sentiens de eo, q intra viginti annos dimittit̄. neq; tn̄ ꝯsueuit miles dimitti, nisi vicesimo militie anno cōpleto, ꝙ tiberius publico edicto prohibuit. Uerūtn̄ caligula memorat̄ in exercitu recēsendo plerisq; centurionū maturis omnino, τ nonnullis ante paucissimos, q̄ ꝯsūmaturi eēnt, dies pilos primos ademisse, causatus seniū cuiusq;, τ imbecillitatē, nam senectus, nisi ea viridis sit, cā est sufficiens, vt quis honeste mittat̄, qd enim ꝓdesset reipublice? nos igitur intelligimus eum militie tpa cōpleuisse, q viginti ānos in ea pdurarit, atq; eā ob cām Antoninus ei nulla sordida munera indici voluit. τ sane nihil sordidū, nihil ignobile decet militē id vero nō tn̄ armatis militibus ꝯcedit̄, s; ēt ijs, q in spectabiliū ducū officijs militant, quos post cōpletā suam militiā impatores prohibuerunt schole agētiū in rebus sociari, cū illos post exacta sua munia ad ea rursus reuocari minime deceat aliter in decē auri libras ꝯdēnari dn̄t tū ita fere vsuuenit, vt munera, nō secus ac honores, ꝯtinuāda nō sint. hic ego vellem nullū militē temp⁹ militie sue cōpleuisse, vsquedū laboribus, ac senio debilitatus, ac ꝓpe iā inter mortuis artubus missionē coactus peteret. nā si milites tādiu reipublice ꝓdesse pn̄t, q̄diu nihil ptimescūt, q̄diu fortunas oēs despiciūt, q̄diu nihil, qd̄ homini accidere possit, intolerādū ducūt, qs eos iuste militia absoluet, qs sacr̄o liberabit.

Sacramento soluti. Cap. xxvj.

s Olent Aliq̄n milites post completa militie tēpora, aliq̄n ēt antequā cōpleantur solui sacr̄o p eū, cui sacramēto obligati erant, cōueniet. n. vt quo quicq; vinculo colligatū est, eodē quoq; dissoluatur. admonuit nos modestinus, cōplēte militie tpa viginti annis terminari, nonnullos tn̄ ante id tempus solui sacramento. in quibus ea est differentia, ꝙ imunitatē continuā τ ciuilium munerum remissionē nō habeant. nā qui intra quinq; annos militia solutus est, nullā sibi vēdicabit immunitatē, q aūt post quinq; ānos vnius anni h; immunitatē, q post octo, biennij, qui post duodeci; triennij q post quindeci;, quadriennij, q post viginti, in perpetuū absoluet̄. Sed nos sacramento solutos bifariam diuidimus, aut enim honeste soluūt̄, aut ignominiose. honeste soluunt̄ post honestam, vel causariā missionē, ignominiose, post ignominiosa;. cū itaq; seruanda fides est, cui prestatur, nemo a signis recedere poterit, priusq̄ sacramēto soluat̄ p eū, cui alligatus erat. atq; hui⁹ missionis solēt confici litere, quas etsi contigerit deperdi nihilominus tn̄, si liq̄do veritas ꝓbari pōt, veteranoꝝ priuilegia vsurpare poterit is, qui honeste sacr̄o erit solutus, qd̄ τ ab imperatoribus rescriptū est. Hic pauca admodū de vtroq; solutionis mō dicemus, licet alio loco diffusius a nobis tractent̄. qui honeste soluti sunt, prohibent̄ denuo sine mādato principis sacr; assumere, neq; enim illis facile dat̄ instauratio, cū neq; temere, neq; inconsulto dimitti ꝯsueuerint. Hinc theodosius imperator sanxit, nullū, q sacris inherere desierit, vel volētē permitti, vel inuitum cogi militare. ignominiosa cā solutionis est, cū qs pp delictū sacr̄o soluitur, veluti is, q metu criminis, in quo reus iā fuerat postulatus, nomē militie dedit, nō eni; pn̄t, vt. s. diximus, rei criminis militare. itē ille, q lege iulia de adulteris dānatus est, ita infamis est, vt eū ipsa sententia ignominie cā soluat, nam militie nobilitas infamiā nullā subit. Item desides, τ ignaui ignominiose solui solent sacr̄o, cuiusmodi exemplū est apud marcellinū, de iuliano imperatore, qui cū audisset surenā persicū ducem tres turmas suorū aggressum, ac nonnullos trucidasse, τ vexillū tribuno eripuisse, residuos duos tribunos vt ignauos, τ desides sacr̄o soluit, decē quoque milites ex ijs, qui fugerāt, exauctoratos capitali addixit supplicio. Reliqua latius suis queque locis explicabimus.

Missiones, honesta, τ causaria. Cap. xxvij.

c Mīlius Macer scripsit missionū ḡnales cās esse tres. Honestā, q̄ tpe militie exacto dat̄. Causariā, cū qs vitio animi, vel corporis, minus idoneus militie renūciat̄. Jgnominiosam, cū qs pp delictū sacr̄o soluit̄. Addit τ Ulpianus quartū missionis genus, si qs euitādoꝝ munerū cā militiā subijsset, qd̄ genus existimationē nō ledit, neq; iō infamiā inurere cēsebit̄, cuiusmodi is ē, q litē habuit, τ idcirco militauit, vt sub obtētu militie precisiorem se aduersario faceret. exautoratus eo noie nō vtiq; infamis erit, nec ꝓhibēdus, lite finita, militie eiusdē ordinis se dare. hāc missionē, que nō infamat, honestā appellabo. Hercules fertur paucis annis post arcbades classe greca in italiā aduenisse, postq̄ hispaniā totā ad occasu; vsq; subegit, atq; honestā missionē suis militibus dedisse, qui inuēto colle cōmodo, in eo loco remāserunt, qui nūc capitolinus dr̄. Honeste igit̄ sacr̄o soluti imunitate alijs concessa frui dn̄t in ijs ēt ciuitatibus, quas incolunt, nec labefactatur ea imunitas, si qs eoꝝ sua volūtate honorē, aut munus susceperit. Ergo nō tm̄, vbi nati sunt, priuilegijs vtētur, sed ēt in loco, in quo cōmorant̄, ēt si biblij sint, incole āt apd̄ berytios. causaria vero missio, que vtiq; honesta est, fit, cū qs vitio corporis, vel animi minus est idoneus militie. equissimū nāq; est, hoi, q nō sibi soli se natū meminerit, sed τ suis, τ patrie, eoq; aio aliquot annos nihil timens, nemini cedēs, semp inuictus, in militia perstiterit, dū senio, τ tpe edaci absumit̄, perexiguā partē honestatis relinqui. ob id, imperatores diocletianus, τ Maximianus cuidā militi rescripserunt, neminē ambigere honestā missionē eē ꝯsequutū eū, q ob prouecte etatis molestiā sit dimissus. isto mō Alexāder macedo nono anno sui regni decē milia senioꝝ e suo exercitu selegit, atq; his vacationē militie tribuit. Octauianus Cesar post philippense, τ Mutinense bellū viginti milia sacr̄o liberauit, q missionē ab eo antiquiores iā facti deposcebant. qui aūt ita missi sunt, a ciuilibus muneribus hn̄t vacationē, nō tn̄ ea priuilegia, que illis certa sunt, q pleno stipēdioꝝ numero fungunt̄, vsurpare poterunt, sed ita demū, si post vicesimū annū militie honestā, vel causariam missionē ꝯsequuti eē ostēdantur. itaq; ꝯstat eos, q causaria missione sacr̄o post viginti stipēdia soluunt̄, integrā famā retinere, et priuilegijs, que veteranis concessa sunt, gaudere, cū illis premia prestari solere, iuxta ac si veterani eēnt, macer iurisconsul. rescripserit. preterea, si q causaria missi sunt, nō facile instaurari solent pretextu recuperate valetudinis, cū nō temere dimittant̄, nisi qs constet medicis denūciantibus, τ iudice diligenter examinante, vitiū ꝯtrixisse. Nimirū nō d; missio immodeste postulari, sed tātum ob causam, exemplo Octauiani Augusti, qui eā importune postulantes citra commoda emeritorum premiorum exauctorauit. Honeste, vel causarie missoꝝ priuilegium est, quod eis premij loco tanquā merētibus, nō itē ignominiose missis, tribuitur, vt scilicet eoꝝ testamēta militie tpe facta etia; intra annum post missionem valeant, quod τ imperator iustinianus confirmauit. Surd⁹ quidem, τ Mutus, cum in numeris manent, iure militari testamentum facere possunt ante causariam missionem, τ quod in ca-

stris fecerint testm̄, post missionē intra annū tm̄ valebit. Sȝ i hoc differt testm̄ missi militia ab eo, qđ quis miles confecerit, nā qūocūqȝ testm̄ fecerit miles nouissima voluntate rescidet̄, qm̄ voluntas quoqȝ militis testamentum est, militia autem missus si intra annum testamentum facere cepit, neqȝ perficere potuit solutum est testamentum, quod in militia fecit, si iure militie fuit scriptum, si iure cōi, non rescindet̄, que tamen circa militeȝ nō adhibetur distinctio. hec infra latius, capite de testamentis.

¶ Medici militum. Cap. xxxviij.

Sequuntur nūc ea, que militibus Jurisconsulti necessaria putauerūt, ac primum quideȝ de medicis, quos tamen nescio an necessarios ausim asserere. nā non videt̄ ille ociū esse ad egrotādum, quibus prestat ad reipublice tuitionē militiā exercere, q̄ȝ medicamentis vitam protrahere. Hinc nō immerito rei militaris periti plus quotidianas armorum exercitationes ad militū sanitatē ꝓdesse putauerūt, q̄ȝ Medicos. itaqȝ cū male cū his agat̄, quibus necessitas ⁊ belli incūbit, ⁊ morbi, si quis militi qui breuē a medico curationem exigit, nescio quot capitis suffumigationes, ⁊ diuturnā victus obseruationem precipiat, qd facturum militē existimas. num ille respondebit, si modo virtutis studiosus est, se nolle militiam relinquere: longe malle vitam cū honore terminare, q̄ȝ eam medicamentis diutius conseruare. Si enim spreto medico conualescat, rempublicam diligentius tuebitur, accuratius custodiet, ac maiori cum cura fauebit, si autē morbo extinguatur, vita funct⁹ liber erit a negotijs. Quare qd, queso, melius ⁊ quidē placere mihi n̄ pōt valetudinarius, cui corporis nō supest aliđ ociū, q̄ȝ vt p oēȝ vitā i corpis cura ꝯsset. plane perse in suo exercitu opera nulla medicoꝝ indigent, nimirum ea est illis ꝯsuetudo, maxime si infime sortis hoies, interea dum reȝ militarent exercent, grauissimo morbo acrius vrgent̄ vt spirātes adhuc efferāt, ac eminēti loco collocatis panē, ⁊ aquā, baculūqȝ iuxta adponant, vt quādiu cibū degustare poterūt, ⁊ viriū aliqd relinquet̄, eo baculo se a beluis tueant̄, ⁊ accedētes arceāt, si vo spirantes vis morbi absumpserit, neque manus mouere queant, miseri, ⁊ semimortui a canibus deuorant̄, ⁊ q celerrime mortuus est, eū beatū, ac felicē ducūt, eiusqȝ aiaȝ deo similē faciūt, dignāqȝ putant, q̄ in campos elisios deferat̄, ē preterea literis proditum, orcades populos medicinas ignorare, ⁊ lōgeuos eē, licet sint hibacissimi. verumtamē morbis in exercitu crassantibus, fieri non potest, vt medicoꝝ ope nō plurimum egeamus, qui si militie medicinā coniunxerint, ⁊ ad vtrunque sint eruditi, ij multo plausibiliores erunt, ⁊ magis laudādi, neque id miruȝ videri debet, nam narrāt historie, filios aesculapij ⁊ rebus bellicis claruisse, ⁊ medicine studio, hi. n. menelao pandari manibus vulnerato cruorem vulneris absterserunt, ⁊ vnguētis eū vnxere, illi tn̄ a medicis nostris lōge differebant, prescribentes tātum legem circa cibos, et potus, medēdi. n. ij se naturam sufficere existimabant, qui firmo corporis habitu, ⁊ victu moderato eēnt, sȝ populū patrocli iussu Eurypilo saucio oblatū nō dānarunt, q̄uis esset in eo farina vino pmixta, ⁊ attritus caseus. que pituitā augēt. Ista medicine facilitate. de qua nūc loquimur. Esculapij sectatores ante Herodicū neutiquā vsi sunt. Herodicus vero, cū valetudinarius eēt, miscuit Gymnasticā medicine, ac dū morbū subsequebat̄, medicine studio occupatus, vitā in corporis indulgētia cōterebat, male affectus, si a ꝯsueto victu discederet, atqȝ ita sapiēter viuens, senex decessit e viuis. At multo dissimiles sunt illi, q passim cursitant, omnibus in triuijs nusq̄ȝ nō volitāt, prima quaqȝ potione morbū auferre se iactitant, vt quisqȝ morbus difficillimus est, ita sese diligētius curaturos offerunt. Nihilominus oȝ in bene ꝯstituta repub. medicoꝝ certus numerus ꝯstitui, quoꝝ probitas, ac eruditio oibus diligēter explorate sint. qūo enim egrotis medicinā facient, si nullā vnquā medicinā tot morbis reperire nesciūt, qūo denunciabunt iudici, milites vitium contraxisse, si morborū rationē ignorāt. Volumus igitur militares nostros medicos, si perfecti nō sunt, eos tamen esse, qui cūcta in medendi facultate, put ratio dictat, operentur. Neqȝ minorē probitatē in illis desidero, maxime si archiatri sint, similes illis, quos zeno Imperator nihil differre a comitibus primi ordinis statuit. archiatros nō sūmos medicos, sed principis medicos intelligo, qui hoc ipso excellētes cēsendi sunt, ꝙ principis valetudini preesse meruerint, qb⁹ lȝ principē fatigare ieiunijs, ⁊ ꝯ desideriū, ac volūtatē ad salutē vsqȝ excruciare. Hoc ꝯsilium damus, Caroli calui Francorū regis exēplo, q sepius cū exercitu Italiā repetens, scelere Sedechie iudei, quo medico vtebatur, haustu veneni e medio est sublatus. Venit ēt mihi in mētem pirrhi epirote, qui, cū populo Romano bellum vltro intulisset, ⁊ de imperio certamē eēt cū rege generoso, ⁊ potēte, medicus perfuga venit in Castra Caij Fabritij consulis, promittens se clā in regis castra redditurū, ⁊ cū veneno necaturū, quē Fabritius vinctū reduci iussit ad pyrrhū, dicitqȝ, que in caput ei⁹ spopōdisset, neqȝ enim ab honestate Fabritius auerti poterat, q̄ si vel tantillū caruisset, medici iprobitatē pyrrhus cū piculo suisse, expertus. Alexander macedo in Philippo suo medico, qui natione arcarnan erat, fidelitateȝ perspecit. nā cum tarsum ciuitatem occupasset, ibiqȝ grauiter egrotans nollet medicos expectare, quin potius in bello succumbere illi esset in animo, Philippus medicus fidus illi a puero comes poculū dedit, quod etsi difderet sumere, nam a Parmenione purpuratorū fidissimo admonitus erat, philippū mille talēta a Dario accepisse, ⁊ spe nuptiarū sororis ei⁹ eē corruptū, sumpsit tn̄, ac sanatus est, ⁊ in ꝯspectu militum venit nō magis gratus militibus, q̄ȝ Philippus grate acceptus. Sunt igit̄ ⁊ morum probitate, ⁊ artis peritia eligendi quibus in egritudine corpora committamus. quis nō iure medicos laudabit, q cū seueri impatoris necē maturare noluissent, post eius mortem ab Antonio filio apud Britannos supplicio affecti sunt, qs nō dionici medici prudētiā summis efferet laudibus, q dū Polyprepontē tibicinē frenesi correptū, curādi gratia inuiseret, ad canēdi certamē hominē ꝓuocauit, ac prior cecinit, praue qdē, ac impite, mox traditis illi tibijs, gladiū, scutūqȝ abstulit, atqȝ ita hominis furorē nō tn̄ sine plagis acceptis effugit huius aūt generis medicoꝝ Vlpia. refert iustiorē causaȝ esse q̄ȝ professoꝝ cū illi salutē hominū curent, hi vero studioruȝ tantum decus. atqȝ vt illis discēdis artibus ociū sit plenius, tum vt peritiores efficiantur, filiosqȝ diligētius erudiant, Jurisconsulti existimauerunt equissimū, eos ab omni munere immunes esse. est vero scriptū, si quis medicos illicite vexauerit, pena arbitrio iudicis plecti debere. Quorū vt priuilegia recenseamus, admonet nos imperatorum Antonini, ⁊ Constantini rescriptū, qui voluerunt medicos legionum, quādiu reipublice cā absunt, nō cogi suscipere munera ciuilia, ita vt ne hospitem quidē recipiant, quod ⁊ diui hadrianus, ⁊ vespasianus cēsuerūt. Neqȝ ea tm̄ de cā id cōdetur, ꝙ reipublice causa absunt, sed ⁊ quia medici sunt legionuȝ lȝ ēt hoc vno priuilegio theodosius, ⁊ Valnetianus archiatros sacri palatij donauerint. itaqȝ cū hospites recipe, patrimonij on⁹ sit, nō psone, hoc nō paruū est medicoꝝ priuilegiū, pauci enim ab honeribus patrimonialibus, vt. s. dictū est, excusant̄. Preterea modestin⁹ libro singulari de enucleatis casib⁹ refert, militum medicos, qm̄ offm̄, qđ gerūt, ⁊ publice prodest, fraudē eis adferr̄ nō oȝ, restitutionis auxiliū implorare posse cū igit̄ multis, tū ipsi reipublice opē ferāt ab vrbibus absētes, ⁊ necessitati publice seruiant, longi tpis prescriptio illis opponi n̄ poterit, atqȝ suas possessiones, agrosqȝ libere ingredient̄, qđ ēt ipatores diocletia. ⁊ maximianus Aurelio medico rescripserūt. hic nō omittēdū est, ptinere ad offm̄ prefecti castroꝝ, nō egris tm̄, sȝ ⁊ medicis, a qbus curant̄, expēsas facere. atqȝ lȝ diurna merces ab impatorib⁹ medicis assignati sint sexaginta solidi, attamē apud egyptios nulla mercede milites sanabantur, medici enim ex publico victū sumebant egrosqȝ ꝑ leges ab antiquis medicis, probatisqȝ scriptoribus traditas curabāt. si quis vero eas leges ⁊ scripta sequut⁹ infirmū sanari neqbat, omni carebat crimine, si aūt pter ea q libris continent̄ illū curasset morte puniebat̄, credidit enim legislator, nō facile meliorē medēdi modum reperiri posse eo, q p antiquos traditus erat. Sunt ergo publicis expensis alendi medici ea presetim ratione vt ab egrotis discedāt, ⁊ gubernales sint, res illis nō minime vtilitati futura, tū vt respublica nō immemor bn̄ficioirum aliquo munere vices repēdat, tū vt a cōmilitonib⁹ nōnihil lucri pcipiāt. legimus enim milites aliqn̄ medicis suis cōtubernalib⁹, ⁊ cōmuniū expeditionū comitibus nōnihil legatis i ptitos esse nēpe contuberniū vere amicitie nexus indissolubilis. Sȝ qd istic. medicos proprie vtilitatis cōmoneo quā plus satis venantur: cui imprimis student, ⁊ impense seruiunt: ideoqȝ nisi aliquantū necessarij viderent̄, eos cū causidicis a nostra republica repelleremus. hos quidem, ꝙ ob virtutis nostre inopia externa iustitia vti cogamur, ab alijs iuste agere compulsi, quod est turpissimū. medicos vero, ꝙ ad virtutis exercitationē, ac ꝓbationē nobis sint impedimēto, efficientes, vt sp egrotare nos putemus, neqȝ vnquā desinamus de habitu corpis ꝯqueri, ⁊ dū corpus morbosum est, ad eoꝝ regulā vitā male protraham⁹, filiosqȝ gignam⁹ valetudiarios, ꝙ ēt nemo n̄ penit⁹ absurdū putauerit.

Optiones. Cap. xxix.

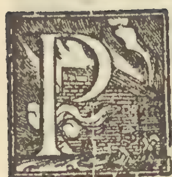

PReter istos romani in suo exercitu optiones habuerūt, q vel egris adessent, vel si virtus deficeret, in eoꝝ locū sufficerent. optiones qdē ab oprando appellati, ꝙ antecedentibus egritudine prepeditis, ij tanq̄ adoptati eoꝝ atqꝫ vicariȷ soleant vniuersa curare. His aūt Aurelius arcadiꝰ pp. grauiorē ꝯditionē, quādā muneꝝ vacationē attribuit, qđ ēt imꝑatores honorius, & theodosius obseruari preceperūt. optiōes ſp intelligo eos, q egris presto sunt, siue militū vicarios cuiusmodi & optio fabrice a Iurisconsultis appellat. & callistratus eos optiōes vocat, q ſpiculatoribꝰ adsunt, vt si necessū fuerit, vices eorum gerāt. est quoqꝫ memorie mandatū, in acie salomonis, qui i africes vices Iustiniani imꝑatoris gerebat, quēdā fuisse gezontē nomine inter pedites eius ordinis quos romani optio vocabāt. Neqꝫ tñ facile Accursiū improbauerim, q optiones eos dici cōcedit, q militibus necessaria exigebāt, poterāt vero & illa exigere & in deficiētiū, ac imbecilliū locū cooptari. vrget bonoriȷ, & arcadiȷ rescriptū, quo volūt optiones cū literis iudicibus insistere, vt intra anni terminū, id qđ debet, accipiāt. propterea sanxerunt nullū omnino illis esse cū ꝓuincialibus ꝯmercium, vt facilius ab eis totius dbiti summa exigat. mittebant ēt nōnūq̄ optiones in prouincias, q penā excoctū efflagitarent, in quo vetus ꝯsuetudo obseruari precipit, Iustinianus aūt imꝑator petro sacroꝝ pretorioꝝ ꝓfecto hunc morē scripsit, vt scꝫ cuiuscūqꝫ ordinis optiones sine ꝑturbatione species suscipiant, & annonas, q̄ suppeditant in specie, erogent prefectis legionū, & militibus, sibiqꝫ deputatā retineāt decimā qntā ꝑtē, ac collatoribus solita recautа faciāt. solent enim optiones a collatoribus aliq̄n cautionē accipe, quā si si habuerint, aut nisi sibi deberi sit manifesto ꝓbatū, supioꝝ annorum apochas collatores nō cogent ostēdere, si triū sequētiū securitates ꝓtulerint. etenim nō debitoribus tm̄ vtile est, apochas accipere, sed & creditoribus antipochas habere nōnūq̄ ꝯducit. deniqꝫ queādmodū legionariȷs in numeros referebant, ita & federati in optiones, nā milites eos appellauit Iustinianus, q sub diuersis optionibꝰ federatoꝝ nomine sunt decorati. ille ēt noluit, vxorē militis prius matrimonio iungi, q̄ prefectos numeroꝝ, q bus inscriptus est maritus, illa interrogauerit, sit ne mortuus, si vero vxor sit federati, ab optione id dꝫ ꝑnoscere. ꝓhibuit quoqꝫ milites, & federatos ab exercitu subtrahi, qđ si casu effectū sit, tā celerrime milites ad suos numeros, q̄ federati ad optiōes suas (reuertant.

Annona militaris. Cap. xxx.

i IN Administrandis bellis annonā plurimū valere, nemo est, q dubitet, atqꝫ eo magis, si neqꝫ durior sit, neqꝫ eā summa vilitas ꝯsequat. Si enim ingrauescat, facile admodū fiet, vt ea caritate miles cōmode sustētari neq̄at, si vero summa vilitas est, tā ꝓfuse replebit vēter, vt arctiori somno sepulti nō excubias, vigilias que tm̄, sꝫ & oēs militie functiones omittāt. annonā aūt ego hic ꝓ omni militari ꝯmeatu cū accursio sumo, lꝫ qdā ꝓprie annonā rē frumētariā dici velint. Cōfirmor eniꝫ ciceronis autoritate, dū cōmemorat, Rome difficultatē annone, summaqꝫ inopiā rei frumentarie extitisse. idē ait, si epicuri liber de voluptate corrosus esset, se putare annonā in macello cariorē fore, qbꝰ in locis ꝓ omni cōmeatu, nō tm̄ rei frumētarie intelligit. Aliq̄n accursius annonā ꝓ pane posuit, qđ absurdū videri nō dꝫ cū in iure panis ꝓ annona dicat, veluti cū dicimus aliquē in dotē panes ciuiles spopondisse. ego tñ hic ꝓ omni cōmeatu accipio. Sꝫ qd in his grammaticis tricis tādiu imoror? Cōstātinus imp. admonet nos, milites suos ab antiquo ꝯsueuisse ꝑcipere duobus diebꝰ frumētū buccellatū, tertio die panē, vno die vinū, altero acetū, vno die laridum, aliȷs duobus carnē veruecinā. buccellatū intelligo frumētū ad vsus diuturnitatē excoctū, a buccea, qđ est frustulū panis. Sūt & buccellariȷ eqtes catafracti, q magistro militū suberāt, quos Leo, & anthemius imꝑatores ꝑ ciuitates haberi ꝓhibuerūt. Ab illius buccellati panis excotione, q militibꝰ preparabat, nullus omnino immunis esse poterat. Nā dū rei frumētarie inopia ꝯtingit, tū summa est annone difficultas, eo ipso, ꝙ bona pars annone e pane, & frumēto colligit. hinc romani pp frugū abūdātiā cāpanū agrū, & Leotinū duo ānone ꝓfugia vocauere. hic rei militaris periti oēs cām obsidionis hanc fere esse censent, vt frumento hostes ꝓhibeant legit tñ. C. Cesar legionibus stipēdiū in ꝑpetuū duplicasse. & frumētū, quoties copia esset, sine mō mēsuraqꝫ militibꝰ ꝓbuisse Quod ego vix iure ꝓbare possum, nā nusq̄ languerunt fame, q frugalitatē inter copias seruare nō nouerūt. atqꝫ ideo venit mihi in mētē, Alexādrū māmee milites expeditionis tpe sic instruxisse, vt etsi prius cibaria decē, & septē dieꝝ portarēt, tñ in māsionibus quotidie annonas accipēt. adhec Cōstātinꝰ voluit vinum dari militibꝰ, qđ & imꝑatores honorius, & arcadius ꝓbasse videtur, dū cēsent militibus a nouēbri mēse de nouello vino annonaꝫ dari, qđ veteris dispēdiosa videbat erogatio, ita tñ, vt vinū, & acetū alternis diebꝰ ꝯcedāt. verūtñ erat vartbaginēsiū lex vt nullus miles in castris gustare vinū auderet, sꝫ tm̄ aquā expeditiōis tpe biberet. hoc ipsum pescēnius niger imꝑator edixit ne qs miles in expeditiones vino vteret, sed omnes aceto ꝯtētiessēt, idē pistores seq militiā ꝓhibuit, buccellatū panē existimās satis esse adrianus memorat inter manipulares vitā militarē egisse, ac cibis castrēsi. in ꝓpatulo libēter vsus, hꝫ est, larido, caseo, & posca, exēplo scipiōis emyliani, & metelli, & antoris sui traiani. existimo aūt Cōstātinū voluisse vinū dari militibus ad morboꝝ curationē, & vt ois pellat tristitia, iucūditqꝫ ac alacres in preliū irruāt, nā apud medicos ꝯstat, vina dulcia pituitosis, frigidis, ȷsqꝫ, q crudoꝝ humoꝝ copiā coaceruarūt, ꝯducer. neqꝫ abs re imꝑatores a Nouēbri tm̄ mēse vinū nouū dari voluerūt, nā mustū flatulētū ꝯcoctu difficile, & crassū est quin potius tam vetustorum potu, q̄ nouelloꝝ abstinēdū putarūt, illa siqdē, plus q̄ par est, calefaciūt hec vero nihil prorsus caloris excitant, & illa vix concoq possunt tantum abest, vt ciboꝝ concoctionem adiuuent. Si tamen quis crediderit añ Nouēbrē mēseꝫ vina noua militibꝰ obesse, ꝯ rei rustice scriptoꝝ sententia vinū vetus ex nouello cōficiat. dabimus itaqꝫ, si qñ dādū est, militibus nostris vetus vinū. qđ, si fieri pōt, minime sit aquosum, nā vina aquosa parcissime corpus nutriūt. eā ob rē multi nō laudāt eos iperatores, q vina illis ꝓhibuerunt neqꝫ itē ꝓbāt scotoꝝ antiquā ꝯsuetudinē, vt. s. milites cibos secū ferrēt in preliū, panē, caseū, butirū, carnē bubulā siccatam, & poscā, aqua aūt, fluuiorum vbertate, deesse illis nō poterat. Posca Spartiano potus est aceto, & aqua ꝑmixtus, quo maxime reniges vtunt. acetum vero cur illi ȷdē imperatores prohibito vino militibus dederint, nō intelligo. sit licet apud Vlpianū aceti, & vini distincta substātia, si tamen vinum acuit, eadem fere cēsenda ē, tū facile est agricultoribus ex vino acetū facere. Demū hic admonitos velim milites, vt tū maxime annonā parent, cū maxime abundauerit, neqꝫ vel difficultatē, vel indigentiā expectēt. Istud ꝯsiliū cambises dedisse fertur Cyro filio in Assyrios cū exercitu ꝓficiscenti. preterea si obessi sunt, ne ꝯmeatus penuria vite discrimē aliqđ afferat, edificant militibus, ne cui seruus, serua ve sit, & que ad muroꝝ custodiā minus necessaria ducent, vrbe reȷciant. nā cū vittiges gothoꝝ dux Romā obsideret, belisarius, qui vrbē tuebatur, iussit vxores, liberos, imbellemqꝫ omnē multitudinē Neapolim trāsportari, qua re minori cū periculo ab hostibus liberata est ciuitas. porro si alios obsident, scipionē africanū imitētur, q cū Numātiā obsideret, & oppressos fame videret vrgeri hostes, vetuit interimi eos, q pabulatū exierāt, ꝙ velocius frumētū ac annonam suam absumerent, quo plureꝫ essent obsessi.

Exactores Annone militaris. Cap. xxxi.

b IC Diligētis patrisfamilias officiū requirimus, q probe curet, vt & mundata sit, & pura militaris annona. preceperunt enim impertores ȷs, qui annonam militarē exigunt, vt cū in vrbē venerint, protinꝰ horrea inspiciant, si qđ aut neglectū, aut infectū cōtabuerit. Atqꝫ ne nociua sit annone retardatio, mora que longior dispēdiū afferat, ȷdē voluerūt a viciniorib us locis ad castra ꝯferri, milites tñ in veteranis castris ꝯstituti de ꝯditis ibi duas ptes accipere debēt, tertiā annone ꝑtē ȷ, q ꝓuinciā incolūt, aduehere cogūtur, nihil. n. inuere debēt milites ꝑter paleas, & fenū, lꝫ rei militaris scriptores referāt, legitimos milites fasciculariа, hoc est, lignū, fenū, aquā, stramē in castra portare ꝯsueuisse. paleas qdeꝫ a vicesimo nō amplius lapide debēt ꝯuectare. Fenū aūt etsi illi afferāt, dꝫ tñ iuxta legē diui Valētiniani militibus ꝺm capita ꝑstari, neqꝫ. n. expedit plus equo grauari ꝓuinciales, quoꝝ cōmoda cēsent imperatoribus eē vtilitati, quoꝝ facultates principis diuitis vocant. Est quoqꝫ tū piculosuꝫ, tū pniciosuꝫ valde, prata, e qbus fenū colligimus, militū molestia fatigari. ꝓuinciales eos appello, q in ꝓuincia cōmorant, quos exactores annone nullis omnino incōmodis afficere debēt. Ideoqꝫ ad id muneris viri ꝓbi, & ꝯtinētes eligātur, quoꝝ noia rectoribus ꝓuinciarū nota eē oportet. Animaduertāt ēt, quicūqꝫ eos nominauerint, vt oia ex equo, bonoqꝫ faciant, nam si deliquerint, in eorū dānum redundabit. itaqꝫ priusq̄ nominēt, explorare eos, opꝫ cuius fidei, cuiꝰ ve sint

tēperantie, neq; vllo pacto venia digni sunt, q qualesquales ad exigēdū adhibuerint. deniq; quātū ad eorū offm̄ attinet, Franci. rex xp̄ianissimus edixit, seuissime aiaduertēdū esse p magros mi litū in eos exactores, q plus a villis, q̄ statutū sit, acceperint, q ve oia nō equa lance dispensarint. dēt āt e villis, que syluas ceduas habēt lignū accipe, q pratis abūdāt, fenū exigere, q frumētis, pa leas, ac eo mō annonā in exercitū alēdū equa portione ꝯquere. q̄ vt maiori cū iure, cautiusq; colligat. ipatores Arcadius, & ho norius voluerūt Breuiaria, & libellos, sūma fide, & veritate ꝯfici ſm quos supindicta exigant, & si quid amplius accepisse ꝯstiterit q̄ in mādatis, & Breuiarijs impatorū ꝯtinet, duplū reddere cō pellēdi sūt, & expleto. xxx. dierū spatio, pyctatia sua ac breuiaria si tradiderit, ac excluderē qcq̄, aut lucrari tētauerit, sicq; supsederit erogare, e pprijs facultatib' militib' inferre cogēdi sūt. quo i re scripto ipatores mitiores ac humaniores multo visi sūt, q̄ sallu stius galliarū pfect' Julia. Jmp. apō Cercusiū ꝯmorāte, q appa ritorē quēdā capite dānauit, q intra ꝯstitutū die annone augmē tū exhibere pollicitus, casu ipediēte frustrat' eēt, quo misero ho mine mortuo, postridie aduenit alia classis abūde vehens anno nam. Ne quis igit exactor vel annone susceptor fraudet milites aut prouinciales, annotari debent omnia in breuibus, naz rōnes solent exigi ſm ea, que Breuibus inserta reperiuntur.

Erogatores annone militaris. Cap. xxxij.

n Jhil Est annonas colligere, nisi ille militib' di stribuant. ob id statuerūt ipatores, milites suos annonas singulis dieb', aut saltē, prius q̄ ann' elabat ꝯseq. si vero eo tpe, id qō illis debet, nō pcepe rint, fisco vindicari dz. q itaq; tali erogationi preponunt, ex statu to anastasij impatoris, iurabūt se susceptā curā diligēter peractu ros, & ſm Jmp. prescriptū annonā erogaturos sine dolo, & frau de. ita si q̄ trāsit exercitus, ibi, & citra oēm querimoniā alat, & p uincialibus sua a dāno imunitas seruabit. eā ob rē quo illis pa rata, ac expedita sint oia, presides puinciarū habeāt, in promptu, vnde expense fieri possint, & qui exigunt, & erogant, collatoribus solita re cauta faciāt, easq; tm̄ annonas reqrāt, q bis in locis re periri pōt, neq; q̄uis de eā milites gratis sumptus faciant. si ve ro plures annone insumant, q̄ a puincialib' ꝯtribui soleāt, illis e publico dz satisfieri, & aliquo pacto dānū resarciri ijs, q plus so lito ꝯtribuerint. Si publica deest pecunia a fisco recupent, vel ab indictis, aut supindictis sequētib' tantā pecuniā sibi ꝯciliēt. Jta iustinianus Petro sacrorū ptoriorū pfecto rescripsisse legit. igit milites p suis annonis pecuniā exigere nō pōt. Nā ipatores cē suerūt si annone in puincijs militibus delegate sint, illi q eas re pudiēt, pretiū aliqō p eis postulari, exigiq; prsus nō posse, q ꝯ legē est expetitū, neq; miles, qō accipe dissimulauit, ꝯsequet, naz vt illis annonā vēdere nō lz, ita neq; pecuniā p illa accipe. Gal ba impator militi, q p expeditionē, cū annona esset arctissima, tri tici modiū cētū dnarijs vēdidisse arguebat, vetuit, simulatq; ind get cibo cepisset, a quoq̄ opē ferri, & is fame post paulo extabuit C. Cesar allobroges duos roscillū, & egū aiaduersione dignos cēsuit, q predā oēm auerterēt, ac eqtū stipēdiū fraudarent, falsū numerū questori deferentes. Neq; preda in equas ptes distribui tm̄mō dz, sz ēt annona nō minus, q̄ stipēdiū, egs prib' diuiden da est, q si p impatorē, dato cōmeatu. xxx. milites abesse ꝯtige rit q illis debitū est apō Jmp. sequestrari dz, ita tn̄, vt cū redie rint pecuniā accipiāt. si plus, q̄. xxx. tribunus dimiserit, pecunia que supnumerarijs illis eroganda fuerat, in erariū fiscale ꝯferat. Jta statuit francisc' rex pecunias, que absentib' tribuēde erāt, in erariū suū ꝯuerti. pterea, ne qd omittamus, opz decē primates, aut tribunos attestari, vnūquēq; militē ab suo erogatore ptē illi debitā accepisse, que attestatio p erogatorem impatori dari dz, si differat erogationē, atq; ideo publicā pecuniā apud se retineat dānū, si qō miles sustinuerit, statim sarciat, ac eo ipso, cingulo mi litie priuet. Hec vero vt imperatori innotescāt, videatq;, qd ero gatores ꝯmiserint, duo milites p reliqs verba facturi cōmeatu accepto principē adeāt, eūq; doceāt intrepide, qd fraude eroga torū ppetiant. demū anastasius impator obseruari censuit, vt pe cunie oēs, q mortuis militibus ad idē vsq; mortis debite sunt, p erogatores vxorib', ac liberis eorū representent, est enim equuz, vt liberi eorū salaria recipiant, ēt tpis, quo in egritudine langue runt. nā illi quoq; seruire intelligunt, q egri sunt, q cupiētes ser uire, pp aduersam valetudinē impediunt. que āt hic d stipendijs dicuntur, simul de annona intelligimus. Postremo annotanduz est species annonarias non pluris vendi debere, q̄ in foro publi co, aut macello distrahantur, ita vt neq; minus grauetur, q emit & aliquo compendio is, qui distrahit, foueat. in vēdēdo quidem edicta promulgata sine exceptione seruanda sunt, ac si qs statu tū pretium cuiq; rei immutare tētauerit, in centū auri libras ab impatore condēnat, & sacrilegij penas incurrit. atque ideo Fran ciscus rex statuit, prefectos annone non longius abesse ab exerci tu, qui pretia curēt, hoc scilicet modo, Veruecem integruz sex se stertijs, quos dicimus quinque solidos nostros, vendi, Gallinā quatuor denarijs, caponē decē, vinum secundum loci caritatem, Fenuz diurnum equi, quatuor denarijs, pro ligno, ac paleis nihil solui decreuit. que obseruanda sunt non erogatoribus tantuz an none, sed etiam ipsis militibus.

Vestis militaris, & suppellex. Cap. xxxiij.

q Veadmodū Ad militū vitā necessaria est ānona, ita & ad cōserua tionē corporis vestes, & suppellex necessarie sunt, naz vt illa vires auget, ac vitā tuet, ita iste corpis sanita tē conseruant, nocētia, ac contraria arcent. ideo victus, & vestes paria esse vident, ac de vtrisq; pari diligētia ab impatorib' cau tum est, vt nescias vtro diligentius animū aduerterint. eteniz. C. Gracchus primus rome legez tulit de vestibus publice militib' dandis sine stipendiorū diminutione, & multo post tpe imperato res arcadius, & Honorius singulis militibus pro chlamydibus suis singulos solidos dari preceperunt, idq; p Jllyriā tm̄. chla mydem hic non voco vestem puerilem cū Vlpiano, sed militarē vt impatores vocauerunt. Antiquitus autem exigebat publicū tributum pro vestibus militaribus, hoc sc; modo. Jn thracia p tricena capita hominū vestis vna militaris exsoluebat, idē in scy tha, & Mysia, in egipto, & oriente p tricena tria, idē in asia, & pō to. prouincie aūt orientales anno, quo aurū comparatitium ꝯfe rebant, cogi nō poterāt ad vestem militarem, demptis Osdroen na, & Jsauria, q aurum nō debebāt. prouincie qdē aliqn p iugera aliqn p capita obibant munus publicū, ac in militare erariū con ferebant. Vestes aūt militares vt ex publico soluebant, ita & in publico confici, sarciri solitas eo ipso conijcimus, q honorius, & archadius voluerunt quinq; partes eius, qō collatū esset, militi bus erogari, sextam vero partē pro ꝯfectione, ac textura Gyne cearijs conferri. gynecearios appello, qui pannos curabāt, vl ru des adhuc tergebant, vel forfice incidebāt, opus quidē, q fere a mulieribus fieri solebat. huius ꝯditionis fuisse apud Romanos qdā Jonates noie, arte gynecearius, sed vir alias neqssimus me moratur, gyneceū ēt locus erat, in quo illi opabant. preterea cō stituerunt imperatores oēm eam pecuniā, que p militari veste cō scribitur a calendis nouembris, vsq; ad calendas Apriles exsol ui. & istud curare dz preses puincie atq; vt ad fiscū ea oia deferā tur. Franciscus aūt rex sanxit, vt si qn̄ ꝯtingat milites, in Villis. aut ciuitatib' statiua facer vl estiua, vel hiberna, ois suppellex, q̄ domi est necessaria, p incolas, aut ciues illis conferatur, quos, dū statiua relinquent, eā oēm ita restituere voluit, vt ne hilum qdez apud eos remaneat. insuper addidit, publico edicto proclamari debere, vt si cui supellex nō est reddita, expostulet apud prefectuz legionis, qui illico satisfieri curabit. Qō si ille tandē neglexerit, p magistros equitū digna pena afficiet. fuerunt aūt de militū orna mentis varie principū opiniones. Nā anno ab vrbe condita tri centesimo qnquagesimoprimo hibernacula res noua militi Ro mano edificari cepta sunt consiliumq; fuit, hyemādo continuare bellū, & cū omnium bellorū terra, mariq; quies esset, biemis spa tio miles Romanus in ope, ac labore, pruinisq; obrutus sub pel libus durare cepit. notū vero est, seueri impatoris tpibus milites omnino imutatos esse, nā in parthica expeditione tātā discipli nā exercuit, vt nō milites, sz Senatores trāsire dicerēt, quocūq; iter legiones facerēt, milites honeste vestiti, calciati ad decorē ar mati nobiliter, eqs instructi & ephippijs, frenis decētib' prsus. vt Romanā rēpublicā intelligerēt, qcūq; Alex. viderēt exercitū. ve rumtn̄ pescennius niger vetuit, ne zonā milites ad bellū, itē aure os, vel argēteos nūmos portarent, ne ad hostē aliqd prede pue niret, sed vxoribus, & liberis seruari volebat. hadrianus ipator vestē humilē habuit sine auro, bullata sine gēmis fibula, capulo vix eburneo ensem clausit. certū est maximiani cesaris etate post psarum bellū gregariū quēdā militē sacculum parthicū repisse margaritis gēmisq; plenū euz tn̄ abiecisse, ac solo nitore pellis contentum abijsse. Sunt aūt stragula, & pellicie vestes, qbus plu uie arcent, & frigora, militibus perutiles, ac necessarie. Hyber nie quoq; insule ꝯsuetudo est vt incole tunicam pāno tn̄ lineo cō

fectam

fectã induãt, neqȝ eã mutent, donec ꝯria sit, eam tñ, ne sordescat, croco inficiũt, ⁊ cũ in publicũ exeũt, frigoris vitãdi cã supiectum palliũ villosuȝ ferũt, atqȝ h̄ militibus oibus cõe est vestimẽtum. Polystratꝰ qdã macedo Cẽturionibꝰ Alexãdri, cũ dariũ pseqreꝛ, e fonte siti pene extinctus aquã hausit, ac bibit i galea. atq iuliani impatoris tẽpestate militũ mores mutati sunt, armato saxũ nõ erat cubile, sed pluma, ⁊ flexiles lecti, ⁊ grauiora gladijs pocula, testa enim bibere pudebat, tũc domos, ac edes marmoreas regrebãt, cũ tñ scriptũ sit in antiqtatibꝰ, spartanũ militẽ acriter reprebẽsum, ꝙ ꝓcinctus aliqñ ausus sit videri sub tecto. maximinus Junior vsus est aurea lorica, exẽplo ptolomeoꝝ, vsus est argẽtea, ⁊ clypeo gẽmato, ⁊ hasta inaurata, fecit ⁊ sparbas argenteas, fecit et aureas, fecit galeas gẽmatas, ⁊ bucculas. Aurelianus ipator primũ paragaudas vestes militibꝰ dedit, cũ antea nõ nisi rectas purpureas accepissent, ⁊ qdã alijs monolores, alijs dilores, trilores alijs, ⁊ vsqȝ ad pẽtelores. paragaudas genꝰ vestimẽti virilis itelligo, vtplurimũ linei, victũ nũcvnico nexu nũc pluribꝰ loris auratis, quas aliqñ impatores locis priuatis ꝯfici ꝓhibuerũt. C. cesar post magnã pugnã, atqȝ victoriã remisso officiorũ munere, licẽtiã oẽm passim lasciuiẽdi ꝑmittebat, iactare solitus, milites suos ẽt vnguẽtatos bñ pugnare posse, nec milites eos ꝑ ꝯcione, sȝ ꝯmilitones appellabat, habebatqȝ tã cultos, vt argento, ⁊ auro politis armis ornaret. Hic forsan nõ inutile erit, addidisse, qȝ in epistola ad tribunũ suũ scripsit Aurelianꝰ h̄ fere ꝯtextu. si vis tribunus esse, imo si vis viuere, manus militũ ꝯtine, nemo pullũ alienũ capiat, ouẽ nemo ꝯtingat, vuã nullus auferat, segetẽ nemo deterat, oleũ, sal, lignũ nemo exigat ãnona sua ꝯtentꝰ sit, de preda hostiũ, nõ de ꝓuincialibus habeat, arma tersa sint, ⁊ calciamẽta fortia, vestis noua vestẽ veterẽ excludat, stipẽdiũ in baltheo, nõ in popina habeat, toquẽ brachialẽ, ⁊ annulũ apponat equũ saginariũ suũ defricet, captũ animal nõ vẽdat, mulũ cẽturiatũ comiter curet, alter alteri q̃si seruus obseqtur, a medicis gratis curenꝛ, aurispicibus nihil dent, in hospitijs caste agãt, q litẽ fecerit vapulet. hac igiꝛ epistola fere habes, q̃ militẽ facere, qd cauere, qd ve obseruare oporteat, qbꝰ itẽ vestimẽtis antiq impeatores, militesqȝ vsi sint. ego tñ in ijs nihil oino spei, nullãqȝ victorie expectationẽ reponi velim, sȝ gñosi animi, ac bñ nati hominis prudẽtia. Nã hercules vir lõge prestãtissimꝰ ac Deus ab antiqs creditꝰ, theseusqȝ eius discipulus Rex Atheniẽsiũ oium ⁊ filius, vt ferũt, neptuni, vir suis tpibꝰ fortissimus, nudi, sine calceis, pelle dũtaxat induti ita se gesserũt, vt vel oẽs eq̃rint, vel vicerint. Vetũ tñ impatores decenti vestitu, ornatuqȝ corpis esse non ꝓhibemꝰ tũ vt q eos viderint, ipsa facie dignos eos ipio iudicẽt, tũ vt, q cũ illis sunt, in eadẽ opinione ꝑmaneãt ꝙ si virtutũ cumulus animo illoꝝ accesserit, nihil erit cur nõ tales impatores pluribus encomijs efferamus.

Stipendia militaria. Cap. xxxviij.

In nihil Tãdẽ pretermittamꝰ, qȝ militibꝰ nostris necessariũ videaꝛ, nõ minꝰ opȝ bñmeritos colere, q̃ȝ illis referre, qȝ dẽamꝰ, ideoqȝ stipẽdia maxime nec̃ia ñ dubitamꝰ illis tribueꝛ. quo enim mõ necessitatibus subueniẽt, si d̃finit stipẽdia? quo mõ eas res sibi parabit miles, qbꝰ vita sustẽtaꝛ foueꝛ, augeꝛ, siñ stipẽdijs huic igiꝛ necessitati vt succurramꝰ, multis ꝓculdubio exẽplis admonemur. Vocaꝛ aũt stipẽdiũ a stipe, ꝙ p stipes, hoc est, modica era colligaꝛ, qȝ ⁊ tributũ appellari põponius ait ab itributione, vł ex eo, ꝙ militibꝰ tribuaꝛ. nõnulli historiograpri arbitrãꝛ roma. vsqȝ ad tpa tullij regis sũptibꝰ suis militasse, ac necdũ stipendiũ d̃ publico accepisse, alij vero cẽsent ãno, q̃ massinissa bellũ cũ Syphace ingenti gloria gessit celtiberoꝝ iuuẽtutẽ mercede a scipionibus ꝯductã, cũ ad id tp̃s Romani mercenariũ militẽ nunquã habuissent. alij aũt scribũt, anno ab vrbe ꝯdita. cccxlviij. Cn. Cornelio cosso tertiũ, L. Valerio potito fȝ, publio Cornelio cosso, ⁊ claudio Fabio Ambusto tribunis militũ ꝯsulari ptãte, quo tpe Anxur oppidũ, q̃ nũc terracine sunt, a Romanis captũ ẽ decretũ a Senatu, vt stipẽdiũ miles de publico accipet, cũ ante id tp̃s de suo qsqȝ functus eo munere esset. in quã rẽ primũ ipsi patres ꝯtulerũt, ⁊ qr nõdũ argẽtũ signatum erat, es graue plaustris ad erariũ ꝯuehebãt. Ego nihil certi statuere possum, q̃ȝtũ fuerit apud antiquos militare stipẽdiũ, cũ alij pluris, alij vero minoris ꝯducanꝛ. legimus tñ milites bello Peloponesiaco singulos pedestres, ⁊ classiarios binas drachmas in dies accepisse, nã q potidee erãt milites p̃sidiarij, binas drachmas merebãt, ita vt miles alterã, alterã ministri noie accipet. id stipẽdiũ in mẽsez erat sexagene drachme, q̃ ere nr̃o, vt vult Budeus vir sane tũ moribꝰ imprimis laudabilis, tũ eruditione p̃stãtissimꝰ, senos aureos coronatos valent, id est, denos francicos, ⁊ semissez. Apud nos siqdẽ q minimo merẽt pedites, in mẽsez cẽtos solidos accipe solẽt id est, qnos frãcicos, q pluris merẽt, septenos frãcicos, quã mercedẽ mẽstruã germani apud nos capiunt. Sagittarij ãt, quos frãcos arcuarios dicebamus, quaternos frãcicos i singulos mẽses capiebãt, statuto Caroli septimi Regis, eaqȝ stipẽdia Frãcisci regis edicto q̃ter in anno exsolui dẽbãt, ita vt quolibȝ trimestri miles stipẽdiũ haberet, saltẽ asi sesqmẽ. exsolui preceptũ est. solimanus Turcaꝝ ipator militibꝰ suis, q Asapi dicunꝛ, ꝑ ciuitates, q̃ illos ad bellũ deligũt, tres aureos coronatos in singuloꝝ mẽsiuȝ stipendiũ dari ꝯstituit. prefecti ꝓuinciaꝝ ꝑ numero vrbiũ, qbus p̃sunt, aliquot eqtes illic alunt, ac singulis ꝓ stipẽdio. lx. ducatos annuos tribuũt. turca ãt eqtibus, peditibusqȝ stipẽdia ꝓ meritis auget, nõ fauore, aut commẽdatione aliq̃ cõmẽtitia. Georgius castriotꝰ epirotaꝝ dux, anteq̃ȝ amurates Turcaꝝ impator croiã obsideret, Gallis tormẽtoꝝ bellicoꝝ curã dedit, atqȝ his tã pacis, q̃ȝ belli tpe qnqȝ aureos nũmos ꝓ menstruo stipẽdio assignauit. frotho danoꝝ Rex patriũ, ⁊ domesticũ militẽ hieme ternis argẽti talẽti donabat, gregariũ, aut ꝯductitiũ binis, ꝑuatũ, ⁊ militie laboribus defunctũ vno dũtaxat. legimus ẽt, preter ea stipẽdia, militibus aliqd elargiri solitos impatores. Naȝ Augustus legauit pretorianis militibus singula milia nũmũ, Cohortibꝰ vrbanis qngenos, legionarijs tricenos nũmos, tãta erat romani imperij opulẽtia. domitianus addidit ⁊ quartũ stipẽdiũ militi aureos ternos, quos mẽstruos fuisse intelligo. milites ẽt. s̃. pecuniam nõnũq̃ȝ ãnonas, ⁊ sagula, ⁊ frumẽtũ accepisse cõmemorãꝛ. adrianus ob auspicia impij militibꝰ duplicẽ largitionẽ dedit, quo animos militũ alliceret, nulla eniȝ re facilius attrahunꝛ milites defuerunt preterea aliqñ pecunie impatoribus ad soluẽda stipẽdia qȝ cũ friderico scd̃o accidisset, ab antiqs scriptũ est, post vasoꝝ, auri, ⁊ argẽti, ac totius suppellectilis pignorationẽ, monetã e corio tũ fieri curasse sua imagine insculptã, edixitqȝ, vt finito bello ea deferreꝛ ad fiscũ, ⁊ ꝑ q̃libet aureũ nũmũ accipet is q detulisset. Nihil enim est, qȝ in rẽ tã necessariã nõ sit summo cũ studio ꝯferẽdũ. rẽ audi ñ minꝰ illustrẽ. cũ africe populi ducẽte mathone ⁊ spẽdio ꝯiurassẽt ꝯ carthaginẽses, mulieres ipse, ꝙ supiori tpe viros, liberosqȝ ob nõ soluta vectigalia duci in seruitutẽ viderãt in singulis qbusqȝ ciuitatibus ꝯspirauerũt, nihil relictoꝝ sibi bonoꝝ occultare, sȝ mũdos ẽt muliebres, qȝ incredibile vr̃ ad soluẽda stipẽdia sponte ꝯferre, ita tm̃ facultatuȝ mathoni, ac spendio cõparauerũt, vt nõ solũ militibus, q̃ principio ꝯiurationis polliciti fuerãt, abunde p̃soluerint, veꝝ ẽt ad futuros belli apparatus satis, supqȝ suppeditarint. Sȝ hec nimia sint de stipẽdioꝝ diuersitate, iã dicamꝰ, quo nã mõ ꝑsolui debeãt ac primo qdẽ certũ est p̃ntibus tm̃ militibꝰ, ⁊ ijs, q in rẽpublicã opas suas collocãt, numerari dẽre. hinc scripsit Anto. impator, nemini dẽri restitui stipẽdia, ⁊ donatiua eius tpis, quo apud hostes fuerit, lȝ postliminio sit reuesus. id qȝ nõ põt ñ mixꝝ videri, cũ modestinꝰ dicat, eũ q ab hostibꝰ captus ẽ, si expleto militie tpe redeat, vt Veteranuȝ restituẽdũ, ⁊ emerita accipe, cui arrius menãder lib. j. de re militari assentiꝛ. veꝝ diuersa sunt, emeritũ accipe, ⁊ stipẽdiũ, illud qdẽ ob militie tp̃s expletũ emeritis daꝛ militibus, h̄ ãt ẽt añ illud tp̃s ob annuã, mẽstruã ve mercedẽ illis ꝑsoluiꝛ. at vero nõ paruȝ vrget, ꝙ, q liberã ꝓficiscẽdi licẽtiã cũ ꝯmeatu adepti fuerint, sine stipẽdioꝝ deductione peregre degere p̃nt. Neqȝ tñ putauero stipẽdia eius tpis, quo qs apud hostes fuit, ei dãda, nisi liberalitate principis illi sit indultũ ad exẽplũ eiꝰ, q ex cã desertionis restituiꝛ in militiã, stipẽdia tñ, ⁊ donatiuũ medij tpis nõ accipiet, nisi princeps id ei ꝯcesserit. Nã preter id, qȝ principi fauemus, tũ q apud hostes est, in iure mortuus fingiꝛ, tu ãt mortuo qȝ stipẽdiũ prestari dẽre existimas? insup nõ solũ deductionẽ stipendioꝝ illi subire dñt, q nõ ꝓbabilẽ cõmeatũ ꝯsequuti fuerit, sȝ ẽt vtilissimũ est, tardos, ⁊ pigritãtes milites stipẽdio mulctare, exẽplo Ant. pij ipatoris, q salaria multis subtraxit, quos ociosos videbat, dicẽs nihil esse sordidius, imo crudelius, q̃ȝ si rẽpublicã illi arroderẽt, q nihil in eã suis laboribus ꝯtulissent. sunt tñ egrotãtibꝰ militibus ꝯferenda stipẽdia, nã, vt dixi, seruire intelligunꝛ. ẽt si ꝑꝑ aduersaȝ valetudinẽ ipediti sint, neqȝ illis, q stipẽdia merenꝛ ꝓhibitũ est, suis negotijs interesse, dũmõ nihil militie decedat, vt Alexã. Jmpa. Aufidio scripsit. post stipẽdia hic nonnihil de preda hostium addere visum ẽ ⁊ meminisse Jul. Cesaris, qui Veteranis legionibus prede nomine in pedites singulos bina sestertia, in equites vicena quaterna nummum dedit, assignauit etiam agros, ⁊ adiecit epulũ ad visceratione, cũ prius pce, nec ꝓ liberalitate sua p̃bitũ illis existimaret, qnto post die aliud largissimũ pre

bꝰ ult. hinc nobis lꝫ facile ꝯijcere, ꝑdā oēm a militibꝰ ad iꝑatorem ꝯferri solere, q postea singulis ex equo ꝑtiebat᷑ aut tātūdē stipendioꝝ prede noīe dabat. Sed fingamus hostes in nos irruētes ꝑdā aliquā abstulisse, quā nostri milites subsequētes viribus, ac armis recepūt, dꝫ ne eis quicquā ꝑde noīe numerari, imꝑatores tñ derūt, receptā eā, nō captā esse, etenim milites nostros defensores esse opꝫ, nō dños. siqdē ⁊ cū pastori meo Lupi porcos eriperent, hos vicine ville colonus robustis canibus ꝯsequutus lupis abstulit, porci tñ coloni nō erunt, manent enim mei tādiu, quandiu recuꝑari possūt. deniqꝫ prudēs tribunꝰ, cui a tribuēdo nomē ē īditū, ꝺcernet ex eqtate, qd stipēdij, doni ve ꝑstādū militibꝰ erit.

De germanis militibus, parergon. Cap. xxxv.

Um in Bona republica oīs, q accipiat, fiat deterior, ⁊ ad idē sꝑ expectandū paratior, sitqꝫ ingenui animi vt ñ pecunia corrūpit᷑, ita neqꝫ donis allici, vereor, ne hic Germanis militibus notā inurer᷑ videar. dicā tñ q̄ ad hāc vsqꝫ etatē in analibꝰ legunt᷑, illos s. ꝑ ceteris ⁊ donis corrūpi, ⁊ pecunijs allici. Testis est Julius Cesar, q meminit Germanos muneribꝰ, ⁊ pecunia corruptos secū in bello habuisse, ac eoꝝ viribus Gallicā vicisse, ⁊ Pōpeiū. testis est Tyberius, q Marobodūū Germanoꝝ Regē nō aliter ad se ꝑtrahere potuit, q̄ȝ munerībꝰ. Alexāder māmee iꝑator dicebat, se malle pacē, federaqꝫ a Germanis emercari, q̄ȝ bello ꝯtēdere, nam sunt iꝑrimis pecunie auidi, ⁊ nōnūq̄ȝ auro pacē Romanis cauponanē. iō q̄ pacē se facile assequutuꝝ haud dubie sibi ille pollicebat᷑. Cimbri ēt memorant᷑ a Strabone populi esse germanie latrocinādo incertis errabundi sedibꝰ. Eā ob rē nōnihil reprehēdendus est Jacobus vuympfelingius Selctstadiēsis, ꝙ eos tātopere laudauerit, ⁊ liberalitatē ad celū vsqꝫ extulerit. meminerint illi, q̄so, Philip. patris Alexādri filiū accusantis, ꝙ largitiōe bñuolētiā Macedonū ꝯsectaret᷑. Que te, malū, inqt, rō in istā spē induxit, vt eos ibi fideles putares fore, quos pecunia corrupisses? id ne agis, vt ñ te Regē, sꝫ mistrū, ⁊ ꝑbitorē suū putēt? quo nihil regi ē sordidiꝰ. Verūtamē fieri nō pōt, vt, qbus regio est infertilis, diuites existāt, q mōtes incolūt, vbertate soli potiant᷑, tū q extra fines suos mitāt, re nulla, nisi stipēdijs vitā ducer᷑ q̄unt. ⁊ scriptū ē chaldeos stipēdio meruisse, ꝙ pauꝑes essent, ⁊ bellicosissimi. atqꝫ iō ñ oīno iꝑrobo eū iꝑatorē, q militibꝰ aliqd elargiat᷑, q̄ ad pugnā sint prōptiores, tū ne egestas reꝝ nouaꝝ cupidos faciat. erat aūt germanis, vt oīa delibemꝰ, is mos ī plēs. Cātu truci, ⁊ more patrio nudis copibꝰ suꝑ humeros scuta q̄tiētes inibāt pliū atqꝫ viroꝝ cātu, ⁊ feminaꝝ vlulatu ita resonabat acies, vt nequaq̄ȝ par a legionibꝰ, ⁊ cohortibꝰ Romanis clamor redderet᷑. illū clamorē rei militaris ꝑitis barritū vocauere, q nō prius attolli dꝫ, q̄ȝ vtraque acies sit cōmissa. Ji āt cū ad argētoratū ꝯ cesarē pugnarēt, cornutos, ⁊ braccbatos, ac vsu plioꝝ diuturno firmatos extitisse ꝯstat ac gestiētes barritū maximū excitasse, q clamor ipso feruore certaminū exoriēs, paulatimqꝫ adolescēs, more fluctuū, extollit᷑ cātibꝰ. Germanis itē mores sunt ferocissimi, ī aggrediēdo īsignis audacia, ꝯtēptus mortis ob reuiuiscēdi spē, in bellis nō rōne vlla instructi, sꝫ beluaꝝ in modū seuiūt, ob idqꝫ a Romanis ꝑ patiētiā, ⁊ toleratiā subacti. nā Varus qntilius, cū exercitui, q in germania erat, preesset, ꝯcepit esse homines, q nihil ꝑter vocē, mēbraqꝫ haberēt hoīum, qqꝫ gladijs domari mox poterāt. Sūt quoqꝫ admodū vino dediti, vñ ñ minimū ꝑiculū exercitui adferri pōt. ē. n. ab antiqs traditū, milites Germanos post cladē acceptā ad dirrhachiū, cū cesar Gōphos vrbē diripiēdā illis tribuisset, vino ita se ingurgitasse, vt oībus ludibrio essent. Enimuero nō possum nō eos in exercitu ꝓbare, quoꝝ vita oīs in venatiōibꝰ, ⁊ studijs rei militaris ꝯsistit, q a puulis duritiei, ac labori studēs, q̊s ipsa natura vr᷑ ad bella q̄si manu duxisse. huius aūt capitis h̄ sūma ē, vt e nr̄a militia pellat᷑ oīs auaritie suspitio, habere. n. questui principis cōmodū, ñ mō turpe ē, sꝫ ⁊ sceleratū vr᷑, cui tñ incōmodo princeps facile medebit᷑, si oībꝰ ex equo largiat᷑, ⁊ in remunerādo sit tanto ꝓpēsior, quāto milites expeditiores, diligētioresqꝫ cognouerit.

Metatores, ⁊ metata. Cap. xxxvj.

Um non possint milites collocatis Tabernaculis ibi assidue manere, ac sꝑ castrēsi. negotijs, ponēdisqꝫ suis domibꝰ occupari, cōmodū visuꝫ ē, vt aliqñ nōnihil ocij, ⁊ qetis repiāt, hospitia illis parere, q̄ nos Metata appellamꝰ, ac metatores eos, q hospitio accipiēdis domos designaturi precedūt, lꝫ ⁊ metatores illi dicant᷑, q ꝑcedētes locū eligūt ponēdis castris, ac metas ꝑfiniunt, velut is, de quo meminit cicero, ex vltima celtiberia metatorē prius, Saxā noīe, tribunū plebis datū fuisse Romanis. nōnulli imꝑatores, voluerūt, milites ñ tm̄, cū redibāt ex ꝓcinctu militari, sꝫ ⁊ cū ad bellū ꝓficiscerent᷑, humanissime a romanis hospitio recipi. idē Frāciscus rex xpianissimus statuit, q̄cūqꝫ iter facerēt, ibi hospitiū habere, mō nō plus vno die vno loco cōmorentur. Solēt itaqꝫ in hāc rē premitti metatores, q metata militibus assignēt, eisqꝫ notas prefigāt, adiecto indice, vel noīe eius, q ibi hospitio accipiet᷑. ⁊ si qs hmōi notas delere audeat, vt falsi reus ꝯdēnabit᷑. Obseruabūt aūt metatores hūc ordinē ex rescripto imꝑatoꝝ arcadij, ⁊ honorij, vt. s. domus primū in tres ꝑtes per eos diuidat᷑. primā ꝑtē dñs, q hospitio accipit, eligat. Scdāꝫ metator. Tertiā dño adhuc relinquat᷑. etenim plenū est eqtate, ⁊ iustitia, vt, cui domus successiones obuenit, aut cuius pecunijs empta est, vel extructa. primā ꝑte eligat, quā inhabitet, ac preterea tertia illi pars relinquat᷑, quas liberas, ac ⁊ illesas ei ꝯseruari iustinianus statuit, milites vero in secūda illa ꝑte cenacula, ac metata sua faciant. Ergasteria vero, qbus merces recōdunt᷑, suis Dominis, ⁊ ꝯductoribus libera sint nisi in tertia domus ꝑte stabulū defuerit, opꝫ enim ēt militū equos hospitio ꝯiungi, poterit tamē hospes ꝓ equoꝝ numero, ⁊ domus qualitate alibi ꝓuidere. Verumtñ vt est inter milites longa dr̄ia, ita ⁊ ijdē illi imꝑatores statuerūt militibus illustrioribꝰ, ac aliq̄ in dignitate ꝯstitutis nō tertiā domꝰ ꝑtē, sꝫ dimidiā dari, hac vcꝫ ꝯdōne, vt alter eligat, alter eqs ꝑtibus diuidat. Si qs āt illustrioꝝ militū ijs sanctionibꝰ ꝯuenerit, librā auri fisco soluere coget᷑, si manipularius aliqs, aut caligatus, militia priuabit᷑. obseruēt ꝑterea milites hospites suos, ac nihil ab illis postulent, ne halenū qdē. Nā imperatores arbitrati sunt eos, q metata suis domibus prestarēt, nullā sustiner᷑ molestiā debere, ac multo minus qcquā pēsionis noīe, vel discussionis domꝰ, vlla ve epidemetica ꝑsoluere. Epidemetica voco collationē pecunie, quā a ciuibus extorqbāt milites, vt hospitio renūciarent, ⁊ alio tectū q̄rerēt, q̄ maxie ciues suos ꝑgrauari iustinianus noluit. Si quis aūt militū in ea vrbe domū possideat, ñ poterit in alia domo metata sumere, quouis militie cingulo precelluerit. enim vero imunes sunt a metatis quedā domꝰ, vt sunt predia vel priuate domus imꝑatorie, ad quas si qs metator accesserit, Theodosij rescripto sine iniuria pōt expelli, nō minus, q̄ȝ si satri legus esset. Siqdē vbi qs illicite versat᷑, inde pellēdū esse nemo dubitat ab ijs vacat preterea viri patritij, nā valētinianus imꝑator voluit eos tres domos imunes ab hospitibus habere, filios eoꝝ, ac parentes, duas Cōsulares, duas dimidias domos, horuꝫ filios, mediā tm̄, magr̄os militū, duas domos, hr̄des eoꝝ, vnam magr̄os officioꝝ, vnā. imunes sunt, itē comites sacraꝝ largitionū, ac rerum priuataꝝ, medici, pedotribe, ꝓfessores, ꝑtoria iudicū. Claudius ēt imꝑator patrū decreto ꝓhibuit milites domos senatoris ēt salutādi cā ingredi. demū ea hospitalitas seruari dꝫ, vt nihil ab hospitibꝰ petāt milites, qꝺ hoīuꝫ victui, vel aīaliū, ac iumētoꝝ pascuis sit necessariū, q id postulauerit, decē auri libris mulctabit᷑. Cōstātinꝰ adiecit, ne qs mil tū nomine cylcitrā, lignū oleū ab Hospitibus extorqueat, nā qꝺ illis a fisco tribuit᷑, dꝫ ī ea q̄ necīa sᷓ, ꝯuerti, neqꝫ grauamē, aut molestiā hospitibꝰ īferri opꝫ hic vero cōmode factuꝝ me existimaui, si modū castrametādi romanoꝝ leuiter attingerē. is aūt erat. loci, q maxime idoneus videbat᷑, aptissimā ꝑtē ad ꝓspiciēdū, ꝑcipiēdūqꝫ, iꝑatoris tētoriūꝫ occupabat. posito ibi signo metiebant᷑ circa signū spaciū quadratū, ita vt latera distarēt a signo pedes cētū, aut plus, si necessitas vrgeret. ad latus, qꝺ ⁊ aquationibꝰ, ⁊ pabulationibus appritissimū videbat᷑, ita locabant᷑ Romane legiōes. cū ī quaqꝫ legione sex tribuni essent, dueqꝫ Romane legiones vtrūqꝫ ꝯsulē seq̄rent᷑ duodecim tribunos necessariū erat militare sub vtroqꝫ ꝯsule. eorū tētoria ad rectā lineā oīa, q̄ eqdistās sit lateri dico q̄drati, disterqꝫ ab eo pedes. l. ponebāt. spatiū illud. l. pedū eqs, iumentis ac reliqs tribunoꝝ sarcinis locandis erat destinatum. Tentoria tribunorum ita figebantur, vt exteriorem faciē eius lateris aspicerēt. Distabāt aūt inter se equali spatio, tegebātqꝫ oēs legiones romanas ab hac linea in inferiorē ꝑtē cētū pedibꝰ fiebāt legionū tabernacula, in hunc modū. a medio pūcto linee angulis rectis ꝯstituebāt, eqtes vtriusqꝫ legionis oppositos illic locabāt. l. pedibꝰ inter se distātes. siliter ⁊ peditū tētoria eodē modo figebāt, hoꝝ longitudo pedū centum erat. nam triarios ad singulas equitū turmas addebāt. inter oēs, vie erāt desinētes in latus castroꝝ, qꝺ Tribunis oppositū erat. inde Hastatos, ⁊ pilanos ꝯstituebāt. ab hastatis. l. pedū spatio relicto eqtes, ac pedites socio-

rum

ruz locabāt,sumētes initiū ab eadē recta linea,ac in idē latus de finentes. Hoc aūt modo intercalabāt sextā Turmā a quinta pe dibus scz.l.a peditū ordinibus. Erāt itaqz recte vie oēs ad Tri bunoꝝ tētoria. Sed ab vltimo vtriusqz ptis tribunoꝝ tētorio a posteriore pte quasi inflexū tenētes ordinē versus tētoria, eqtes qdā voluntarij in gratiā Consulū militātes locabanť ad trāsuer sa valli latera. Deinceps puiū relinquiť spatiū latitudinis centū pedū equidistans tribunoꝝ tentorijs, ad cuius latus socioꝝ equi tes extraordinarij castrametanť. Ad media hoꝝ cōtubernia, et ad ipsum pretorij locū, q ibi situs est, trāsitus relinqť pedū.l.ad posterius castroꝝ latus. vacuus aūt loc⁹, qui ex hoꝝ vtraqz pte aduersa superest, dať externis, ijsqz, q pro tpe socij aduenerint. Hoc mō tota castroꝝ forma quadrata efficiť eqs laterib⁹. vie āt que intersecāt, vrbi simillimā speciē efficiūt. vallū a tētorijs vndi qz ducētis pedib⁹ submouebať, qd ipportādis ac exportādis reb⁹ in castra erat opportunū, telaqz, aut ignis, si ex hostibus ad eos pueniant, pp distantiam erunt innocua. Si aūt militū maior mul titudo adfuerit, facile est, locū duplū ɔstituere. ita Romani in q̄ dratū agmē castra sua disponebāt. Primum precepit Licurgus la cedemonijs, putans angulos omnino esse inutiles, nisi aut mon te tuti essent, aut menia, vł flumina post se haberēt, is enim nōnū quā lunata, nōnūq̄ hemycicla castra habuit, nunc arduis locis, nunc planis, et patētibus, plerūqz demissa valle, nūc in colle edi to. Que oīa opz prudētē imperatorē diligenter inspicere, ne scz collis, aut iugū emineat, vnde prospectus castroꝝ fiat, vel subita incursio, ne sylua densa, sinus occulti, latens fossa prope sint, vñ latebre hostiū, et insidie parari possint. in Romanoꝝ vero castris plures porte erant, quarū nomina, et situs, ne plus equo prolixi or fiam rei militaris Scriptoribus remitto. Alie aūt nationes pro suo more alio itē et alio mō castrametanť. nā Bohemi car ros plurimos secū in exercitū ducūt, illis pro vallo vtentes. duo ex his cornua faciunt, in medio peditatū claudunt, ale equituz ex tra munitiones prope adsunt. vbi ɔgrediendi tempus instat, au rige, qui cornua ducunt, ad imperatoris signū, comprehēsa, quā voluerint, hostium parte, ordines quadrigarum contrahunt. eq̄ tatus extra munimenta depugnat, quem si forte hostis oppres serit, fugientē mox aperti currus excipiunt, indeqz velut a ciuita te menibus cincti proteguntur, ac victorias plurimas ita conse quuti sunt. Diuersas alias castroꝝ formas alijs describendas re linquimus, et ad propositum redeuntes, custodiam, et excubias castrorum aggredimur.

¶ Custodia, et Excubie. Cap. xxxvij.

Riumuiri Apud vetustiores, q ex cubias agebant, noctur ni dicti sunt. Interueniebāt nonnunq̄ ediles, et tri buni plebis. Erat aūt familia publica circa por tas, et muros disposita. que inde si opus esset, euo cabať, ea custodia arcēdis ignibus in vrbe fuisse memorať. addi dit preterea Zeno imperator aliquos, qui excubias aque custo diende assidue agerēt, neqz alijs muneribus occcuparenť. erant ēt vrbis custodie publice. Nam Seruius Tullus, q populū ro manum in classes diuisit, posuit in prima seniores, ad vrbis custo diam vt presto essent, iuuenes, vt foris bella gererent. Arma his imperata, galea, clypeus, ocrea, lorica, omnia ex ere, eaqz ad te gendū, ad nocenduz autem tela in hostem, hastaqz, et gladius. ete nim euocabanť aliqñ milites a castris, et propter maximas ratio nes custodiendis vrbibus collocabanť, vt ibi essent velut vnicuz presidium, ac ne vrbis ipsa derelicta preda foret hostibus. Pro inde tam graue crimē est, excubias deserere, vt, qui derelinquerit capite puniantť. Nā memorie est ɔsecratū, cesarē, cum Cohorti cōmisisset custodiēdas portas ciuitatis Promone i dalmatia, il laqz timore portas reliqsset, sequēti die decimū quenqz eius Co hortis morte mulctasse. sane q piculū futurū existimas, si is qui excubias est pollicitus, eas vel negligat, vel dereliquat? Scipio cū in carthaginē intentus esset, relictū fuga custodū Tuneta oc cupauit, qui locus tū opibus, tum suapte natura tutus erat. neqz tm̄ excubias deserere, graue crimē est, sed ēt in illis obdormiscer. hinc laudatus est Epaminūdas, q cū custodias circuiret, sopitū militē gladio transfixit., qd inclemētius factū nōnullis increpan tibus, qualē inueni, inquit, talē reliqui. verū quēadmodū grauissi me puniendus est, qui vel relinquit, vel negligentius obseruat ex cubias, ita et qui eas sine culpa p. xxx. ann. diligēter exercuerint, multis cumulanť priuilegijs. et hercle si Serui dominis suis picu lo capitis domus custodiā prestare coguť, quanto magis vrbis vel castroꝝ, in quo publica, et multoꝝ iminet pnicies? ille quidez qui stationis munus relinqt, plus q̄ emāsor est, ac p grauitate d licti aut castigať, aut gradu militie deijciť. Quondā Leo impa tor Basilij filius nocturnas vigilias vrbis Cōstantinopolitane experiri volens, noctu Regia solus egressus est fingens, se lupa nar velle inuisere, tū duas vigilias munerib⁹ corrupit, ac euasit, a tertia aūt captus, et in carcerē deduct⁹ verberib⁹ cesus ē. postridie reuersus in Regiam, priores, fisco bonis applicatis, exilio mul ctauit, posteriores laudibus, et opibus extulit. propterea extrane os, qbus minus est ppensa voluntas in patriā, ad custodias co gi nō posse existimo. custodie enim ipsis dominis tm̄ aut q domi noꝝ vices gerūť sūt cōmittēde. esse aūt debēt, q circa custodias vrbis admittunť, nō maxima solū fide, sz et pbitate singulari. ad hec Justinianus Basiliano magistro militū rescripsit, vt in sardi nia, quā barbara Gens inhabitabat, collocaret milites p custo dia locoꝝ, q ɔtinue inuigilarent, et ab hostiū incursione populuz illesum tuerentur. Sunt vero illi Limitanei milites dicti, q limi tū regni, aut imperij custodie adponanť, quos a limitū excubijs reuocādos nusquā impatores cēsuerūt, ēt si adulteriuz, aliud ve crimē, quo trahi in carcerē possint, admiserint. Castrenses autez vigilias Romani antiqtus hoc mō disponebāt. Impatorē, eiusqz tētoriū accubās signū custodiebat. Tribunoꝝ tētoria, et eqtū turmas ex singulis signis quatuor. Alij p singulos ordines ex se ipsis custodias disponebāt, ceteras impator. Fiebāt itaqz in ca stris tres excubie apud questorē vna, bine apud Legatos, ac ɔsi liarios. exteriorē castroꝝ ptem velites cōplebant, portas singule decades accubantes seruabant. Qui preoptati erāt ad custodiā ex prima ala quatuor, vbi sortiti erāt vigilias, ɔferebant se ad tri bunū, et in scriptis accipiebant, quales, quotqz vigilias circuire oportebat. postea ij quatuor iuxta primū signū Triarioꝝ accu babant, vt notū vigilijs signū tube deť cū tēpus accesserit, primā vigiliā is visit, q visendā sortitus est. Si vigilantes inuenerit, ta leotā ab ijs accipit, si dormientem quēpiam, aut locum deseruisse offendebat, attestabať pximos dein adibat. idē obseruabať ab ijs, q postea vigilias circuibant. circuitores singuli sub ipsam lu cē referunt tesseras ad tribunū. si oēs reddunť, sine delicto abeūt si quis pauciores attulerit, q̄ sit custodiaꝝ multitudo, inquirūt ex caractere, que nā custodia defecerit, quo cognito, ordinū Du ctor vocať, cū circuitore disceptat. et si custodū fuerit delictū, ad hibitis testibus a circuitore fuste cedunť, aliter crimē in circuito rē recidebat. erat preterea antiquis mos, vt si qñ hostes in ɔspe ctu essent, p portis castroꝝ singule stationes, et expedite cohor tes dispositis excubijs p vallo excubarent, oīa militari custodia firma, tutaqz essent, ne paratis insidijs, hostes castra adoriant, et nec opinātes inuadant. Paulus emilius nocturnas vigilias sini armis fieri, et inermes milites vigilare iussit, vt attētius sōmo re pugnātes i custodias traderenť, Quis veteri exēplo statiōes, vi gilieqz ab armatis i castris fierēt. nā veteres arma, militū mēbra dicebāt. pinde belisarius, soluta vrbe ab obsidione Uittigis got toꝝ ducis, veritus, ne forte qs custodū ad portas insidias moli reť, vel extrenus qs ad hos clā vētitaret, bis in singulos menses destructas portaꝝ claues in aliā formā, et a priori diuersā cōmu tauit, custodesqz ipsos pcul statuit i muro, et custodijs, alios atqz alios p singulas noctes pficiēs, qb⁹ mādatū erat, muros frequē ti⁹ obeūdo noīa custodū ɔ̄scribere, et in absētis locū aliū substitue re, referreqz ad principē, q custodijs abesset. ac vt circa custodias attētiores essēt, iussit, vt musicis instrumētis ipsi artifices p noctē in menib⁹ vterenť. milites itē emittebat, qbus ad fossas erat pno ctādū cū canibus, vt nemo vel e lōgiquo inuasurus menia late ret. porro erāt apud Romanos nōnulli publici cursus custodes qd lz extra rē militarē sit, dicemus tū impatores arcadiū, et hono riū voluisse, vt illi euectiōes oēs inspicerēt, et cuiuslibet rei rōnē postularēt. hmōi sunt, quos alibi ipatores vocāt agētes in reb⁹. Est et custodia, q̄ militibus cōmittiť, cura vcz custodiēdi hominis captiui, ac velut in carcere retinēdi, q̄ nō temere tyroni credenda est, neqz vni tm̄ homini, sz duobus dari dz, et si e custodia eripia tur is, q in illa collocatus est p mō culpe vel castigabunť, vel mili tiā mutabūt plane diuus hadrianus Statilio scdo legato rescri psit, quoties custodia militib⁹ euaserit, exqri oporteť, vtrū nimia negligētia militū euaserit, an casu, et ita demū afficiēdos suppli cio milites si culpa coꝝ dephēdāť, alioqn p mō culpe statuen dū est. idē Saluio aquitanie legato rescripsit, si p vinū, aut desi diam custodis euaserit, castigandū eū, et deteriorē militiam dan dum, si fortuitu amiserit, nihil in eum statuendū esse.

¶ Commeatus militaris. Cap. xxxviij.

Mpatores certa caussa militibus aliquando commeatum dare solent, hoc est tempus, quo ire, & redire commode possint, vel facultatẽ ad tempus a militia recedendi, eundiq; quo velint, prescripto die reuersuri. Referre tñ oportet id, qđ Paternus scribit, parcissime cõmeatum dari debere, equũ militarẽ extra prouinciã duci, nõ permittẽdũ, ad opus priuatum, piscatum, venatum milites non mittendũ, id qđ ẽt in disciplina Augusti reperit̃. Similiter imperatores Arcadius, & honorius prohibuerunt Tribunis, & prepositis, expeditionis tpe cõmeatũ dare militibus. & si quis eo ꝑsertim tempore, quo Barbaroꝝ fiunt incursiones, cõmeatũ dederit, vel si quis miles, cũ apud signa esse deberet, absens est, is ꝓculdubio capite plecti dꝫ. Est enim perraro commeatus dandus militibus, atq; id tñ ad res proprias, easq; necessarias componendas. quomodo legimus datũ fuisse L. Verginio, cũ ap. claudium Decemuirum virginẽ stuprandi libido incendisset. Huc, cũ accusaret̃, memorie proditũ ẽ, collegis suis in castra scripsisse, ne verginio patri puelle darent cõmeatũ, verũ ille, cõmeatu sumpto prima vigilia profectus erat, cũ postridie mane de retinendo eo nequicquã litere reddite fuerunt. Annibal quoq; memorat̃, post expugnatũ Saguntũ, milites suos ita alloquutus, si quis vestrũ suos visere vult, illi commeatũ do. Simile est Francisci Regis Christianissimi edictũ, quo omnibus militibus prohibet̃, nõ accepto cõmeatu, discedet̃. Si aũt miles a Tribuno, Tribunus vero, a Magistro equitũ, vel ab ipso imperatore cõmeatũ hauerint, debẽt tñ eo tpe vicarios relinquere, qui vices eoꝝ gerãt, & ad idẽ prefinitũ redire, tuncq; illis stipendia non minus, quã si presentes sp fuissent, dari oportet. Quod si vicarios dare noluerint, vtile forsan videbit̃, Scipionẽ imitari, qui bello Punico tercentuꝫ militibus Siculis, qui nolebant militare, vel differebant, totideꝫ vicarios dedit. Addidit preterea idem Franciscus Rex, tribunos nõ pluribus, q̃ triginta equitibus simul cõmeatũ dare debere eũq; ꝑ tres tm̃ menses, si plus absuerint, omnes stipendia amittent, que in erariũ regiũ deferri placuit. Tribunũ eum hic intelligo, qui centũ Cataphractis Equitibus preest. proinde ca. L. non abeundi absq; cõmeatu apud Anglos nõ soliũ militibus, sꝫ & totius insule incolis posita fuit a Gulielmo ruffo Rege, que & hodie obseruat̃, facile enim exemplis, si questuosia sunt, inheremus. Apud illos in hanc vsq; memoriã prorogatũ est Edouardum vdeuillam, q a vecte insula, cui prefectus erat, sine cõmeatu Henrici septimi Angloꝝ Regis discesserat, iterfectũ fuisse. at Zeno imperator mitius cũ militibus agens, statuit, militeꝫ, q sine cõmeatu per annum domi ꝑmanserit, si postea in militiam reuertat̃ decẽ sequentibus postponi, si ꝑ bienniũ, viginti, si ꝑ trienniũ, triginta, quartus aũt annus nullũ omnino venie locũ relinquit. pariter Theodosius, & Valentinianus eũ, qui quadriẽnio absuerit, e numeris militum expungi debere censuerunt. Si quis vero militũ a Tribuno missus ad principẽ peruenerit, presidibus, vel comitibus illustribus illico se offerat, ac caussas profectionis exponat, breuẽ remeandi accipiat facultatẽ, nã si quid agit, qđ ille vtile sit, non videt̃ Reipublice caussa abesse, cũ & Iabolenus sanxerit, militem, qui, commeatu accepto, domi sue sit, causa Reipublice abesse nõ videri. Et est verũ, eũ, qui cũ cõmeatu abest, in omnibus pro presente haberi, vt Leo imperator rescripsit. Sed si ad diem cõmeatus qs nõ venerit, perinde in eũ statuendum est, ac si emansisset, vel deseruisset, ꝓ numero tpis, data tñ prius facultate docendi, nũ forte casibus quibusdaꝫ detentus sit, pp quos venia dignus videatur. est nãq; habenda dinumeratio tpis, quo reuerti debuit. Plane si infirmitate impeditus reuerti nõ potuit, habebit̃ ratio valetudinis, sicuti haberi solet & hyemis, & nauigationis, & ceteroꝝ, que casu ꝯtingunt. Velut si se probat morbo impeditũ, vel a latronibus detẽtũ, dũ tñ nõ tardius a loco se ꝓfectũ probet, q̃ vt possit occurrere intra cõmeatũ, qđ & Paulo Iurisconsulto visuꝫ est. Cõmeat⁹ preterea apđ oratores ꝓ annona militari capit̃, qđ in significatiõe apud Iuriscõsultos nõ legi. dr̃ tñ ab ipatore cõmeatalis miles is q in stipẽdijs ꝓcaccipit alimẽta ex cõmeatu, id est, publico, quẽ Iustinia n⁹ noluit vllo pacto a tribunis dimitti, ne, dũ suo lucro studeat, incustoditas relinquat ꝓuincias.

¶ Absentia militum. Cap. xxxix.

Os itaq; Milites vere abesse itelligim⁹, qui nõ sui cõmodi caussa, sꝫ coacti absunt. Veluti dum eunt in castra, ac redeunt, ꝙ militaturo eundũ sit in castra, & redeundũ. Hinc iulianus scribit Proculũ respondisse, militem, q cũ cõmeatu, dũ domũ vadit, aut redit, Reipublice caussa abesse, dũ domi sit, nõ abesset. is autẽ tãdiu Reipublice caussa abesse videbit̃, quãdiu officio alicui preerit, ꝙ si finitũ fuerit offm̃, iã dẽinit abesse Reipublice cã. milites ẽt, q Rome militãt, ꝓ absentibus reipublice caussa habent̃. Qui ẽt mittuntur, vt milites ducant, aut reducãt aut legendi curã gerant, reipublice caussa aberunt. Itẽ qui ad malos homines cõpescẽdos missus est, & Paganus, qui in expeditionem, iussu Consulari transiuit, omnes caussa reipublice absunt, & edicto pretoris i integrũ restitu. petere possunt. Nã ẽt notũ est, iulium Cesarẽ, cũ a L. Antistio Tribuno plebis, in iudiciũ postularet̃, ꝯuocato collegio obtinuisse, quũ Reipublice caussa abesset, reus ne fieret. preterea illi immunes sunt a tutela, & cura, dũ tñ reuersi fuerint onus tutele incboatũ recipient. Demũ vt aliqñ concludamus, milites oẽs q discedere a signis sine ꝑiculo non possunt, reipublice caussa abesse intelligunt̃, vt eleganter scripsit sceuola Libro primo Regularum.

De iure & priuilegijs militum

Liber Secundus.

Claudio cotereo turonensi, Iurisconsulto Clarissimo, Autore.

Prologus.

Rudentẽ imperatoreꝫ R. P. nihil minus decere arbitramur, q̃ ad id bellũ animũ intendere, qđ tandẽ vel viribus, vel cõsilio ꝯficere nequeat. Eã ob rẽ si ad belli cogitationẽ sese recipiet, videat hoc p̃rimũ diligẽter, q̃tum hñ dimẽsis, & examinatis viribus, omni ex ꝑte possit efficere. in quo sane nõ vulgarẽ rei militaris peritiã, sꝫ laudatissimi imꝑatoris, cuius existimatio multo sudore, labore, vigilijsq; collecta sit, prudentiã postulamus. Etenim quicunq; vires suas militũ bñuolẽtia, locoꝝ situ, vel munitionibus, coaceruatis velõgo tpe diuitijs metiunt̃, ijs ipsis si regni incole, ac indigene milites desunt, ꝑiculũ est, ne opinione sua falsi bellica tandẽ calamitate opprimant̃. illa nanq; & si robur, & vires exercitus nõ parũ augeãt, firmũ tñ exercitũ sine incolarũ armis ꝯflari nõ posse censemus. is enim esse dꝫ hñ, beateq; ordinate cuiusuis reipublice status, vt suis se ciuibus, nõ peregrinis militibus, tueri, ac hostes viriliter arcere, longeq; propulsare possit. Et meherculẽ plena manu laudes illoꝝ ciuiũ in astra efferende sunt, qui, Atheniẽsiũ exẽplo, nihil addubitent corpora sua quibuscunq; reipublice ꝑiculis obiectare, ẽt si & auri, & argẽti exaggeratos aceruos habeant. pecunie qđẽ affluentes, arces quoq; munitissime, externoꝝ militum beneuola ꝯciliatio nõ te iuuabũt, ipsa ex se nihil tibi ꝓderũt nisi tuis tu viribus illa ab hostili incursu, & inimicoꝝ oppugnatione possis defendere, atq; ea de caussa pecuniaꝝ ꝯgestaꝝ cumul⁹ forsan minus vtilis videbit̃, ꝙ ad predã potius animos hominũ q̃ ad bellũ solicitet. quare nõ possuꝫ nõ illos improbare, q pecunias esse neruos belli passim pro certo predicãt, illas forte instrumẽta, q̃ animos boium ad bellũ tum mouere, tũ traducere debeant, falso existimantes. que tñ opinio in oium fere mẽtes ita penitus inuasit, vt his suis tã gloriose iactatis neruis, multo plus asseq se posse sperent, q̃ omni militari prudẽtia, militũq; prudentium fortitudine. at vero si, q diuitijs plus possint, ijdẽ ẽt viribus potiores habeant̃, cur queso, Alexãdrũ nõ vicit Darius Alexãdro multo pecunijs potẽtior? cur nõ Romanos Greci superarũt Romanis cẽsu longe plurimis ꝑtibus ditiores? oino, fortissimi milites, nõ aũt pecunie, belloꝝ nerui duci debẽt, armis eniꝫ, non pecunijs bellicã virtutẽ, vt Solonẽ Creso Lydoꝝ regi respondisse ferunt, expiri opꝫ. atq; vt est apud enniũ, nec cauponãtes bellũ, sed belligerãtes milites habere debemus. porro si Romanis ꝯ barbaros nõ armis, sꝫ pecunijs decertãdũ fuisset, q̃ eraria, quos thesauros sic ducta bella nõ exhausissent? illi ꝓfecto q̃diu viribus & armis cũ hostibus, vel potẽtissimis dimicarũt, in pecuniaꝝ difficultatẽ nõ incidere, nõ enim deerãt, q vel inuiti, vel volẽtes pecuniaꝝ eis aceruos ꝓlixe suggererẽt. proinde Regũ ne potẽtissimoꝝ diuitie strenuos, si dosq; milites faciẽt? inuenient? ꝯuocabunt?

bunt. At militibus multo facilius est thesauros amplissimos reperire, ꝛ assequi, nã citius thesaurũ miles, ꝗ̃ militẽ thesaurus, inveniet: crederet ne aliqs generosuꝫ militẽ nõ alia de causa ad bellũ ꝓficisci, ꝗ̃ lucri, ꝛ pecuniarũ libidine. nũ plerosqꝫ voluntarios milites extitisse ostẽdimus, lõge alia est rei militaris sublimitas, longe alij sunt ad martẽ natorũ herorũ spiritus. procul hinc, ꝓcul auaritie sordes, procul ꝯgerẽde pecunie cerdonicũ, ꝛ a celsis animis alienũ studiuꝫ, ꝓcul hinc queuis mẽtis humilitas, atqꝫ angustia, quã vbi clarius, ꝗ̃ in cumulãdarũ opũ insatiabili cupiditate perspicias. Procul inquã, procul hinc, inquã, tales humani ingenij labes. certe quidẽ ipsa Virtus homini innata, amor patrius, principũ beneuolẽtia milites ad bellũ mouet, ꝛ abrupit. tũ nũqd legimus apud Homerũ, vulcani tripodes suapte spõte in diuinũ certamẽ ꝓdijsse. Atq pecuniarũ penuria vt nõ minimũ cuiuis exercitui detrimẽtũ afferre põt, ꝛ ita ꝛ maximũ cõmodũ, ideoqꝫ pecunie bellorũ nerui a plurimis appellanť. In eoꝝ sñiam discessionẽ nõ facio, reclamo potius grauiter. nã si ea oĩa, quoꝝ raritas dtrimẽtũ afferre põt, neruorũ noĩe appellãda sunt, amabo te, quot futuros belloꝝ neruos putas. Quid de omni armorũ genere, qd dõ puluere nr̃o tormẽtario, qd de annona, qd de militari iure ꝓnunciabis? At vero si vt Oeconomo viro pecunie sunt instr̃a ad possessiones acqrẽdas, ita ꝛ iperatori ad ꝯsequẽdã victoriã, neruos ẽt tũ iuste appellare nõ poteris, nimirũ medici neruos, cũ ex ipsis totũ ꝯficiať, partẽ corporis eẽ aiunt, sed instr̃a, vt pars corporis nõ sunt ẽt nerui ꝓprie, ac sine paralogismo vocari nequeũt. neqꝫ itẽ milites, si recte nobis loquẽdũ est, nerui belloꝝ diceñ. Attñ vt ceteris in rebus, ita ꝛ in bellis duo quedã instr̃oꝝ genera eẽ oportet, alia qdẽ animata, alia vero inanimata. Animate parti milites, inanimate pecunias assignamus. atqꝫ quo animantia omnia inanimatis prestãtiora sunt, eo milites pecunijs preponẽdos statuo. Et cũ illi sint totius robur exercitus, necnõ bellorũ pars precipua, bellorũ neruos citra inuidiã illos appellare possumus, nõ tñ post eos secundum locum obtinere pecunias facile negaturi.

¶ Nuptie militum. Cap. j.

Absonum fortasse videretur, in ea Republica leges ponere, in q̃ nulli sunt, qui vel imperent, vel qbus imperetur. atqꝫ iõ Legislator inaniter conať ciuitatẽ legib⁹ ornare, in qua nulli sunt incole, nihilqꝫ p̃ter menia, ꝛ parietes reperias. primũ igiť ciuitatẽ ꝯstitui, deinde inhabitari, dõnicqꝫ, amplificari opꝫ. cui postremo gradui solus nuptiarũ ꝯuẽtus satisfacere põt. Quare in hac nostra militari repub. primũ nuptiales leges ponere dcreuimus, tũ vt multis iã dotib⁹ illustrata multo magis augeať, tũ vt milites gñis sui eternitatẽ, quã nemo ꝓbus nõ dsiderat, feliciter assequãtur. nã memoriã hominũ quã citissime perituram existimo, nisi illi ꝑ sobolis propagationẽ ab obliuionis iniuria se vindicent. Nepotes enim si filios generent, itẽqꝫ pronepotes, quãtũ ꝓgressum nominis tui futurum putas. Quando moriturum nomen illius censes, cuius memoria per multos filios in eternitateꝫ omnem se diffundat. eam ob rem cum militiã nostram tam belle cultam, ꝛ armatam immortalitate priuari, grauiter dolendum ducerem, hic a militũ nuptijs incepimus. Neqꝫ imerito id fecisse videbimur, cũ ij, q apud grecos primi fabulati sunt, ac verã ph̃iam suis cõmẽtis adũbrarunt, martẽ veneri ꝯiunxerint, id vnũ. s. clara velut voce viris militaribus suadẽtes, vt ꝛ si precipue in Martẽ incũbãt venerẽ tñ ne repudient, ꝛ nuptijs implicari se facile patiañ. profecto laboris, ꝛ honeste voluptatis suas inter se vicissitudines eẽ volumus. nõ enim debent strenui milites in castris inter tot labores, ꝛ pericula voluptatẽ penitus excludere, que velut quoddã ẽ ꝯdimẽtũ ad absorbẽdã militie molestiã, alias vix deuorãdã. Antiochus in calcidẽ profectus quinquagesimũ iã agens annũ, ꝛ si magna bellorũ mole premereť, nuptias tñ cũ Eubia Virgine solẽni more in castris celebrauit. ꝛ quidẽ quẽadmodũ domus sunt pars vir ꝛ vxor, ciuitasqꝫ recte ꝯstituta in viroꝝ multitudinẽ, ac mulierũ diuidi dꝫ, ita ꝛ militia. cuiusquidẽ duꝫ ꝑfectã, pulchrãqꝫ formã ꝯstituimus, duo quedã genera nobis ponẽda sunt in altero dignitas, in altero venustas inerit. Hãc mulieribus, illã vero viris tribuẽtes, oẽs pulchritudinis partes ita cõplectiť, vt nulla nõ ornamẽta, que sub hoĩuꝫ aspectũ cadũt, nõ ꝯgeramus. Amboꝝ preterea natura ad custodiẽdã ciuitatẽ eadẽ fere cẽseť, hoc solũ adempto, ꝙ mulieribus vt imbecillioribus, viris vt robustioribus eẽ vtẽdũ. atqꝫ iõ fieri nõ põt, vt hec copula nõ diutius ꝯfirmeť, ꝛ in lõgũ cohereat. quapꝑ theodosius, ꝛ Valẽtinus imperatores oĩbus militibus, a caligatis ad protectores vsqꝫ, ꝑmiserũt matrimonia ꝯhere, sed id tñ cũ ingenuis mulieribus, vt. s. seruet in his militarib⁹ nuptijs oĩs equalitas, q̃rat nobilis miles ingenuã, cũ qua mr̃imonio copuleť. Ideoqꝫ nõnullis forsitã displicebit humanior illa iustiniani cẽsura, qua noluit captiuitatis casu matrimonia distrahi, quãuis fortune inequalitas equalitatẽ in nuptijs manere nõ ꝑmittat, que tñ in nuptijs dudũ ꝯctis aliqd rõnis hr̃e vr̃. Verũ si in ijs equalitatẽ querimus, quo pacto placere potest illa ꝑ iustinianũ legis papie abrogatio, que inter senatores, ꝛ libertas statr̃ cõnubia si sinebat. ne tñ mariti felicitas vxori sit infortunio, firmũ, stabileqꝫ est mr̃imoniũ, atqꝫ si inter senatores ascribatur maritus, nõ dissolui, sancitũ est. nos quoqꝫ nõ facile dirimi ꝯctũ mr̃imoniũ volumus. atqui iustinianus nõ eẽ mr̃imoniũ dixit, si qs putans libere iungi ꝑsone, cũ liberta ꝯhat, naꝫ cũ bona fides quẽquã decipi nõ patiať, tũ eq̃litas in nuptijs maxime seruãda est. cõstãtinus eniꝫ patroclo rescripsit, decurionib⁹ cũ ancillis nõ posse eẽ cõnubiũ. Cur nõ igitur illicitas nuptias iure dixerimus, qbus inequaliũ ꝑsonarũ fit ꝯiunctio, cũ Romulus legẽ roma. tulerit, mulierẽ nuptã que ꝑ sacras leges viro ꝯiuncta eẽt, pecuniarũ oĩuꝫ, sacrorũqꝫ eẽ sociã. vocabãt aũt legitima, sacraqꝫ matrimonia farracea, a farris cõione, nã viro moriẽti heres erat vxor, tãquã patri filia, si vir sine liberis, ꝛ intestatus decederet. Est ꝛ ab antiquis scriptũ, fabritij, Scipionis, ꝛ M. Curij filias dotis inopia laborãtes, vt ꝓ natalibus nuberẽt, dotẽ e publico accepisse. decurio aũt, q ancille nupserit, in insulã deportari dꝫ, ancilla vero in metallũ detrudi. Est tñ ꝓ hoĩuꝫ qualitate, ꝛ nuptiarũ lõga inequalitate, vel differẽtia maior, duriorqꝫ pena statuẽda. cuiusmodi Quinus Tyderius homo vuallus nobili genere apud Anglos securi ꝑcussus est, qd post mortẽ Henrici quinti regis, Catharine vidue nupsisset, ꝛ sanguinẽ suũ cũ regũ stirpe nobilissima miscuisset. Legimus tñ Alexãdrũ Roxanem Oxicratis pers. filiã captiuã feminã sibi matrimonio copulasse, atqꝫ diuiso pane, ꝛ ab vtroqꝫ libato, q mos nuptiaꝝ apd macedones erat, sanctissimum coeuntium pignus effecisse, in quo non seruata est matrimoniorũ equalitas. Accedit ethelbredus anglorũ Rex, qui ex ethelgina femina obscuro genere orta edmũdum genuit, qui regno succedẽs, patri gloriã, ꝛ matri nobilitatẽ peperit. adhec meminisse libet Libusse croci secũdi Boemorũ ducis filie que, cũ aliquot annos paternũ imperiũ rexisset, tãdẽ iussu populi coacta fuit nubere. Itaqꝫ equũ albũ stratũ in cãpos late patẽtes adduci iussit, ꝛ illic liberũ, effrenẽqꝫ dimitti, illũ sibi in virũ, ꝛ populo in principẽ deposcens, corã quo equus substiterit. Cui duꝫ assentireť populus, equus dimissus decẽ milia passuũ ꝑcurrit, postremo ad flumẽ bielũ corã aratore nomine primislao ꝯstitit, tum proceres, populusqꝫ sequuti, vbi stãtẽ equũ, ꝛ agricole blãdiẽteꝫ viderũt, principẽ eũ salutauere, ac solutis bobus abduxerunt, Libusse virũ, ꝛ Boemie principẽ statuẽtes, q ꝛ si agrestis, regno tñ se indignũ nõ putauit. qd vt verũ credamus, fidẽ faciũt lignei calcei, quos ille ab agris asportauerat, lõgo p⁹ tpe in tẽplo vissegradensi asseruati, atqꝫ ante reges coronãdos ꝑ sacerdotes tẽpli deferri ꝯsueti, ob id tñ, vt genus suũ agnoscant, similiter frotho danorum rex. deuictis ruthenis, legem imposuit, ne quis mulierem nisi emptitiã duceret, venalia qdẽ cõnubia plus stabilitatis habitura cẽsebat, ꝙ pretio dato firmarẽtur. verũtñ cũ iuriscõsultis in his nostrorũ militũ nuptijs oẽꝫ equalitatẽ seruari volumus. ꝓinde cũ aliqua sit in amoribus militia, ac habeat sua castra cupido hoc loco nuptiarũ formã intersere, nõ absre erit. imperator in ꝓfessionibus dignioribus, ac militijs voluit, si mõ dotis, aut antenuptialis donationis nõ sit documẽtũ, vt hij q legitime copulari volũt, veniãt in quadã orationis domũ, fateanturqꝫ sanctissimo illius loci defensori se copulari velle, q libellũ ꝯficiet, tribus, aut quatuor adhibitis testibus, ac declarabit illa indictione, illo mẽse, illo die mẽsis, illo imperij anno, illo cõsule, venisse apud eũ in illã orationis domũ, illũ, ꝛ illã, ꝛ alterũ alteri ꝯiũctos eẽ. Huic libello subscribẽt loci defensor, ꝛ tres testes, neqꝫ aliter videbãtur posse nuptiali affectu coire, ꝗ̃ obseruata eiusmodi solẽnitate. A qua tñ imperator caligatos milites, ꝛ armatos exclusit, vtpote q bellis studiose, ac iugiter intẽdentes, ciuiles causas, formalqꝫ ignorare cẽseñ. His itaqꝫ ꝯcediť, ex nõ scripto ꝯuenire, ꝛ matrimonia celebrare, filios gignere legitimos, q patres ꝯcomitentur ꝛ adiuuent, qd speciatiꝫ armatis militibus ꝯcessum est. vulgaris itẽ qd agitata est, possint ne vxores, maritis in armorũ expeditione impeditis, nuptias iterate. De quo Cõstãtinus ad Dalmatiũ scripserat, vxori post ãnnos quatuor ꝑmitti ad scd̃a nuptiarũ vota ꝯuolare, si nullũ salutis, sanitatis ve eius potuit ind. ciũ hr̃e, illa tñ prius militie principi libellũ offerre debebat, quo animi sui motus pate fierent, atqꝫ his premissis, nullum damnum doti ac-

cedebat, nō tn̄ antenuptialē donationē lucrabatur. Verūtn̄ cū ꝑmatura videret̄ ea ꝯstitutio, cūq; bellicis in negocijs occupato vxorē auferre nō minor pena sit, q̄ȝ ab hostibus capi, iustinianus īꝑator statuit, mulierē, quātiscūq; ānis maritꝰ i expedōne remāserit, sustinere debere, ēt si neq; literas, neq; respōsuȝ aliqđ acceperit. que si mortuū audierit, nō prius nubat, q̄ȝ interrogato eo, sub quo militabat, si vere mortuus est. Que res vbi in actis deposita erit, post annū nubere pōt. aliter dcēnij tp̄s expectādū est, anteq̄ȝ nubere possit. insup legis iulie, ⁊ papie caput vnū est, diuortij faciēdi ptās liberte, que patrono nupta est, ne esto, ⁊ quādiu patronus eā vxorē eē volet, ⁊ vxor eē velle dȝ. Quid, si ab hostibus patronus captus eē ꝓponat̄, poterit ne nubere similiter, ac si mortuus eēt. In hoc ꝓbat̄ iuliani sn̄ia, nō habiturā ꝯnubiū, putat. n. durare m̄rimoniū, ēt in captiuitate, pp patroni reuerentiā, si tn̄ in aliā seruitutē p̄ronus deducat̄, dissolutū erit m̄rimoniū. hic vero diligēter aiaduertēdū est, neq; ista leui pede ꝑcurrēda sunt. Nam īꝑatorio iure ꝑ captiuitatē nō dissoluitur m̄rimoniū, quo iure ⁊ nos vtimur, vt. s̄. dictū est. Triphonius tn̄ iuriscōs. voluit captiui vxorē, tametsi maxime velit, ⁊ in domo eius sit, prorsus nō in m̄rimonio eē, eo. n. casu, nupta eē desinit, qđ ⁊ paulo visum est. que vt cū īꝑatorū̄s rescriptis bellissime ꝯueniāt, facit iuliani sn̄ia, vxores. s. eoꝝ, q in hostiū ptātē ꝑuenerūt, videri nuptarū locū retinere eo solo, q alij temere nubere nō pn̄t, qđ ita definiēdū est, donec ꝯstat, maritū in captiuitate ꝯstitutū viuere, nullā hr̄e licētiā vxores eoꝝ ad aliud migrādi m̄rimoniū. Sin aūt in incerto est, an viuus apud hostes teneat̄, vel morte p̄uētus sit, tūc si quinquēniū a tp̄e captiuitatis excesserit, licētiā habebat mulier ad alias migrādi nuptias, qđ, vt diximus, ꝑ iustinianū ad decēniū redactū ē. idē ius ⁊ in marito degēte in ciuitate, ⁊ vxore captiua obseruat̄. Qđ si ab hostibus redierint, notū est oībus, ꝯsensu redintegrari m̄rimoniū. queret aliqs, q̄uō ꝯ̄hēt nuptias filius in ptāte patris existēs, patre apđ hostes captiuo. iuriscōsulti vxorē ducere posse cēsent, q̄ȝuis pater ꝯsentire nuptijs nō possit, neq; vtiq; dissentire. Vlpianus lib. xxxv. ad sabinū triēniū vult expectari. Julianus vero, que sn̄ia rectior vī, ā triēniū captiuitatis, vel absentie patris, vxorē ducere posse, ac recte nuptias ꝯ̄hi asserit, dummō eā ducat vxorē, cuius ꝯdōnē certū sit patrē nō repudiaturū. Deniq; si qs prefectus cohortis, vel equitū, aut tribunus ꝯ̄ edictū ꝑuincie i ea duxerit vxorē, m̄rimoniū nullū erit, cū rō potētatus nuptias prohibeat, si tn̄ in sua patria, natiuoq; solo militauerit, cessabit ratio atq; vxorē ducet, qđ prudētissimi pauli r̄n̄suȝ ē, ⁊ Gordianus imperator approbauit. in sūma, hoc exigit nuptiaꝝ solēnitas, vt cuȝ mutuo ꝑsonarū ꝯsensu, sit ⁊ ꝑsonarū equalitas, paresq; iungant̄ paribus, vt honorū ita ⁊ etatū sit eadē ꝓportio. si tn̄ etate pares nō existant, alter saltē lōgo interuallo alterū nō precedat, ita erūt letiores Hymenei, gignētur q; filij ⁊ robustiores, ⁊ ad oē militie genus magis expediti. ꝯsulimus itaq; militibus, vt exēplo Alexādri priami filij aueant ⁊ eē, ⁊ nominari Jouis generi, p̄stantiorēq; eū honorē putēt, q̄ȝ asie dn̄ari, vel preesse. Nulle. n. tā eximie Liberis aut cōparari, aut relinq pn̄t facultates, q̄ȝ vt tū a patre, tū a matre Jouis proles eē cognoscant̄. Omnia qdē fortune bona pereunt, at generis claritas ꝑpetua, eternaq; habetur.

¶ Vxores Militum. Cap. ij.

a ARbitrabitur forsan aliquis, militū vxores in exercitu esse nō debere, cū indecens videat̄, illas castra mouere, ordines struere, arma tractare, inter armorum ꝯflictus educari. Ego aūt i aciē educi, ac militarē artē intelligere, vel hoc ipso necessariū existimaui, vt, dū is militiā viri oēs ꝓfecti sunt, interiȝ possint ciuitatē defendere, ac, si hostiū multitudo agros inuaserit, illis resistere, ⁊ arma, ⁊ gladios sumere ꝓ republ. est. n. mea sn̄ia, graue, ⁊ reipub. ꝑniciosū, mulieres ita educari, vt ne audeāt qdē ꝓ liberis, auium more, ꝯ̄ bestias, vel barbaros pugnare, ad aras, tēplaq; ꝯfugiētes. atq; iō nō placēt spartane mulieres, que in vrbibus mollissimo parietū cultu vmbris occulebant̄. Atq iucūdissimū ē, videre Lacenas virgines, qbꝰ magis palestra, Sol, puluis, labor, ac militia in studio est, q̄ȝ fertilitas barbara. Fuit ⁊ pulchrū, in pōto videre innumera mulierū millia, ea Sauromatides erāt, qbus nō equorū mō, sȝ ⁊ armorū equalis cū viris cura erat, ⁊ exercitatio. Cur si igit̄ mulieres, ac viri, si fieri pōt, ijsdē studijs incūbere poterūt. ita nāq; fiet ciuitas dupla pro dimidia, qđ nō mediocre est cōmodū. Nolo ꝑtermittere amazones, quarū Marpesia, ⁊ Lāpedo agmine in duas ptes diuiso vicissim curā belli, ⁊ domus custodiā sortiebant̄. nō pēthesileā, cuius in troiano bello preclarissima gesta memorant̄. nō talestrim reginā, que trecētū ancillis comitata regē Alexādrū inuisit, duas lāceas dextra preferens, dignāq; se iactitans, e qua Alexāder liberos regni heredes susciperet. nō Semiramidē Assiriorū reginā, nō tarinā sacarū dominā, bellorū appetētē, audaciaq;, ⁊ rebus gestis nobilissimā. Ea nāq; sacarū regio mulieres robustas hȝ, que viros appetunt presertim belloꝝ gloria illustres. qđ Joānā Aurelianēsem virginē referā, que nō solū Aurelios obsidione liberauit, sed ⁊ Carolū in regnū restituit, ꝓfligatis ad vnū anglis. que res mehercule, si fidē nō facerēt historie, incredibiles viderentur. Quid de valasca puella, que bohemorū regnū cū armata puellarū manu occupauit, imperiū virorū detrectans, ita, vt cuiq; virorū hostē, eundēq; cōmēsalē domi habere formidabile fuerit, que toto septēnio p̄cipatū Bohemie tenuit, ac pluribus prelijs viros superauit. Enimuero hic id vnū ago, ne cuiquā indecens videatur, vxores a militibus in prelia duci, cū nōnullas sua spōte in certamē, ac expeditiones ꝓfectas ꝯstet. ac ne cui mirū videatur, extāt imperatorū rescripta, qbus eā ob cām tm̄ priuilegia mulieribus ꝯcedant̄. nā diocletianus, ⁊ maximianus sanxerunt, mulieri, q̄ cū marito fuit in expeditiōe, nō officere lōgi tp̄is prescriptionē, hoc. s. mō, si domus mulieris, q̄ȝ suā eē ꝓbauerit, illa absente sit vēdita, refuso pretio eā recipiet. Facit ad hec Alexādri rescriptuȝ ad secūdinā, quo mulieribus, que cū maritis absūt cā reipu. in actionibus tꝑalibus, si excluse sunt, subueniri solet, qđ familiaribꝰ militū nō ꝯcedit̄, cū ex cā volūtaria absint, vxores vero necessaria. accedit ⁊ aliud rescriptū, fratrē quasi heredē vxoris mee, que apud hostes viuit, dotē repetere nō posse, si vero diē functa est, ⁊ hereditatē vindicare poterit, ⁊ dotis repetitio ei iure ꝯpetet. quo vno qđ queso clarius est, q̄ȝ militū vxores in preliū, atq; medios hostes ꝓdijsse, ⁊ in seruitutē captiuitatis casu venisse. quapp vbi circa militū vxores male ꝓuisuȝ est, ibi putādū est partē mediā militie neglectā eē. Harū exēpla cuilibet historias legēti deesse n̄ pn̄t. Et hic offerūt se nobis Cimbrice mulieres, qbꝰ cū Romanis nō minor pugna, q̄ȝ cū viris fuit. cū obiectis vndiq; plaustris, atq; carpētis alte desup quasi e turribꝰ lāceis, cōtisq; pugnarēt, quarū plus speciosa mors fuit, q̄ȝ pugna. Nā cū missa ad Mariū legatione libertatē, ac sacerdotiū nō ipetrassent, suffocatis, elisisq; passim infantibus aut mutuis ꝯcidere vulneribus, aut vinculo e crinibus suis facto, ab arboribus, iugisq; plaustrorū pepēderūt. Fuisse aūt hūc cimbrorū morē scriptores oēs cōmemorant, vt eorū vxoribus in militādi societate ꝯiunctis ꝯsequētes nōnulle diuinationis perite adhererent, qbus canus capillus erat, alba vestis lintea e carbaso subter tunicā fibulis ānexa, ahenis cincte zonis, pedes nude, captiuis ꝑ castra strictis occurrebāt ensibꝰ, q̄s sternētes humi ad ereū ꝑtrahebāt craterē viginti amphorarū capacē, hēbant ⁊ pulpitū, quo velociter ascenso tollētes in sublime captiuū sup lebete iugulabāt, tū ꝓfuso in craterē sanguine, cū inde stillaret, vaticiniū edebāt. Alie vero, scisso vētre, intestina speculabant̄, suis victoriā acclamātes. in ipsis quoq; certaminibus extētas ad carrorū velamina pelles tātis pulsabāt ictibus, vt ingēti cū horrore fragor efficeret̄. Sequēs nō minus illustre ē exēplū. cū Pyrrhus Spartā obsideret, decreuissentq; Lacedemonij, feminas oēs cretā mittere, ille ꝯ̄dixerunt, atq; archidamia cū gladio in senatū venit, viris iracūde obijciēs, nō viuēdū feminis, sparta euersa. Ibi tū tertiā fosse partē fecerūt, cuius latitudo sex cubitorū erat, ꝓfunditas quatuor, lōgitudo sesquistadij, ⁊ postridie, cū hostes irruerent, ipse arma viris, telaq; subministrabāt. ac pugnare hortabant̄, q dulce qdē eēt in oculis patrie vincere, dulce itē in manibus matrū, ac vxorū interire. Chelidonis aūt seorsuȝ ab alijs laqueū parauerat, ne vrbe capta in ptātē cleonimi viua ꝑueniret. qđ itē exēplū mox subiūgēdū, nun insigne, nun omni memoria celebratū. cū turca lemnū insulā subita vi adortus eēt, ⁊ coccinō oppidū prima irruptione conaret̄ capere, puella lemnia marulla noie patrē ꝓ menibus occisuȝ intuita, scuto, ⁊ ense iacētis abrepto, hostes irrūpere volētes tādiu sustinuit, quoad a suis adiuta illos ad naues vsq; repulisset. Ob quā rē Antonius lauretanus, cui maris imperiū Veneti cōmiserant, magna eā pecunia donauit, ⁊ optionē fecit, quē maritū vellet, dote e publico numerata accipiēdi, illa tū r̄n̄dit, se nō prius nupturaȝ, q̄ȝ plane exploratū hēat, qualis ille sit futurus maritus. qđ britānos solitos feminarū ductu bellare, ⁊ ꝯiuges, vt testes victorie, secū trahere dicā. qđ germanos bello gallico oēm aciē suā rhedis, ⁊ carris circūdedisse, ac eo mulieres imposuisse, que passis manibus flentes implorabant, ne se in seruitutē romanis traderent. qđ scotorū regē cararatū in ostoriū scapulā a Claudio cesare propretorem in Britāniā missuȝ viriliter dimicātē mulieres, vt totius belli exitū viderent,

viderent, in utroq; exercitus latere locauisse, que ad pugnã magnis clamoribus excitarẽt. lapides iacerẽt in hostes, iugularent deiectos. nun Galdus scotorũ rex mulieres ẽt cõ Roma. preliari voluit, q̃ oĩ viro ferociores extiterẽ, ac victoriã cõsequute sũt: nã apõ danos extitere femine, q̃ oẽ tps ad excolẽdã militiã cõferebãt: corpora laboribus durare solebãt: sanguinẽ, nõ oscula delibãtes: armorum potius, q̃ amorum, officia cõsectãtes: nunqd epianaxa sienniensis Cilicũ regis Uxor ad Cyri exercitũ venit, & quatuor mẽsiũ mercede militibus exsoluta, dux ingenua in militiã eũ sequuta est: maurusij itẽ hunc morẽ obseruant, vt feminas cũ pueris ducãt in exercitu ad vallũ, tuguriaq; facienda, equos diligẽter curãdos, camelis pabulũ subministrãdũ, & polienda arma. porro cum selinus turcarum imperator ismaelẽ sophim, persasq; iuxta tauriũ fudisset, inter cadauera interfectorum nonnulle psarũ vxores repte sunt, que arma, ac virorum supellectilẽ ferẽtes in quencũq; fortune euẽtũ sequute erãt, quas selinus summo cũ honore sepeliri iussit. hic tñ caue putes, me mulierib' legẽ velle pscribere, etenĩ cũ Lycurgus illas deducere conatus esset ad leges, ac ille repugnarent in totũ abstinuit. ego tãtũ, qd de illis in iure cautũ sit, referre instituĩ. si qs eã, que ab hostibus redẽpta est, eo aio secum habuerit, vt ex ea liberos susciperet, postea ex se natũ cũ matre manumiserit, remissum matri vinculũ pignoris intelligit, neq; ignorãtia patris ingenuã eã nõ credẽtis statui eorũ officere põt. satis est. n. ad pristinũ statũ recipiẽdũ vel ptiũ solui, vel iudicio qualicũq; remitti. hec tñ de vxoribus, nõ scortis, aut cõcubinis intelligo, quas reijcere, ac omni militũ cetu abigere opz, exẽplo Scipionis africani, q cũ numãtiã obsideret, corruptũ exercitũ in generosam militie formã reuocauit, & duo milia scortorum ex castris eiecit. Frãciscus rex Christianissimus nõ in totũ voluit abigere, sed pedibus sequi militiã, vt curãde supellectili dent operã, neq; plus equo luxui se dedat miles, ac iõ illas obequitare, phibuit, ne luculẽtã, & superfluã sarcinã p sua muliebri auiditate vel habere pcupiant, vel colligere, ac ferre nequeant. verũtñ Asiatici exercitus cõsueuerũt in preliũ euntes circũducta re rhedas mulieribus pulcherrimis plenas partim vxoribus, partim pellicibus, pugnaciores se esse rati, vbi adsunt, q̃ hñt charissima. Exercitũ quoq; darij sequebant mater eius Sysigãbis, & turba feminarũ, itẽ regie pellices trecẽte sexaginta, qñ pugnauit cõ Alexãdrũ, quẽ numerũ pellicũ ipse Alexãder postea ẽt habuisse memorat. sed de his hactenus. dñt aũt tã sancta, castaq; eẽ militũ cõnubia, vt ne minima qdẽ suspitio cadere possit. Nã & iure cautũ est, mulierẽ, in quã turpis suspitio inijci põt, ne ex testõ quidẽ militis aliquid capere posse, qd Hadrian' ẽt rescripsit. Ea quoq;, que stupro est deformata, nõ admittit ad testamentum iure militie factũ, illãq; miles omni tempore accusare potest, si per occupationes militares non licuerit prius id facere. neq; tamẽ temere de vxoribus suspicari debemus, aut plane qcq̃ in aium nostrũ inducere, qd ipso Sole nõ sit clarius ac dũ milites nostri in oẽs voluptates, adeoq; ipsam libidinẽ sunt, pfectiores, nõ videt vllo pacto melius ad virtutẽ, & cõtinẽtiã reuocari posse, q̃ si secũ vxores in bellicã expeditionẽ duxerint, que si marte sunt progenite, vt feruntur esse amazones, robur exercitus, ac vires augebunt, maritosq; non minus, q̃ antiopa Hippolyte filia Theseum, quem vnice amabat, athenas vsq; persequuta est, & depibũt, & sequent. at vero egyptie mulieres, vt se domi cõtinerent, patrio more calceamẽtis nõ vtebant. verũtñ si vxori cũ viro viuẽdũ est, si vxor viri pars est dimidia, quo mõ queso mulier domi relicta vitã agere poterit? quo nã pacto maritus sine vxore in exercitu totus erit atq; integer, dimidiã sui ptẽ nõ habẽs? Sane queadmodũ vincula, & nodi mutuũ robur vicissi capiũt, ita ẽt vxore reciprocã marito beneuolẽtia prestante, vite societas p vtrũq; cõseruat. etenim, dũ natura illorum corpa miscuit, qcquid ex vtroq; decerpit, vtrisq; ita cõe esse dz, vt dijudicare nequamus, proprium ne sit, an alienũ. sinautẽ longo inter se distent iteruallo, hec cõitas pfacile dissoluet, sine qua nullũ omnino matrimoniũ cõstare posse cẽsemus. Quid enim est facilius, q̃ ab eo amore desciscere, q cõtinua frequẽtatiõe partus erat, si diutius tali frequẽtia, animorũq; mutua cõsociatiõe careamus: nã quo qcq; nodo colligatũ ẽ, eodẽ dissoluat oportet. eã ob rẽ, nemini absurdum videri dz, si tum ob vsus necessarios, tum ne ab ea matrimonij cõmunitate aliquantũ recedat, milites in exercitũ vxores suas deduxerint, viteq;, ac necis eas socias habuerint.

¶ Filij militum. Cap. iij.

Taq; Non minimum commodum militie nostre afferri intelligimus, si mulieres cũ viris suis ac ipsos deniq; filios cogamus in exercitum. Etenim in hac nostra militia plurimum referre arbitramur, quibus artibus a teneris annis iuuenes imbuamus, ad quid assuescant, ac in quem scopum animi sui sagittas dirigant. Ideoq; non parum prodesse existimamus, si milites filios suos ita educarint, atq; induratos reddiderint, vt semp illis sint castra p ciuitate, Sol p vmbra, ensis, & Mucro p supellectile, ac ipsa militia loco ocij illis videat. nã veluti aliorum opificũ filij patrũ suorum artes, industriã, eruditionẽq; pspiciunt, ita & militũ filijs patrũ gesta ob oculos ponẽda sunt, ad q̃ manib', pedibusq; prime nitat accedere. si qs aũt nõ sibi solũ, sed & liberis plus satis timẽs, reuocet in dubiũ pericula oĩa, que bellorũ casu eueniũt timeatq;, ne, si res male cesserint, parẽtes cũ liberis vita simł puẽtur, ciuitasq; tã multis hoĩbus orbata rurs' ad pliũ exurgere nequeat, videat qso, nemĩnẽ ita se cõparare posse, vt nullũ oĩno subeat piculũ, cogit aliqñ veniẽdũ esse in discrimẽ ei, q egregiũ, & memorabile aliqd conat. etenim q aliqd esse volũt, ijs pmulta breuib' gyaris, vel carcere digna audẽda sunt. ea nãq; est ad summos honores certissima semita, inauditũ aliqd, ac graue audere, q̃ tñ vir pbus tã sedulo declinaturus est, vt in paupere tugurio malit cõsenescere, q̃ illac ad honores, fortunãq; amplã ascẽder. neq; tñ nefanda bella esse dico, sz militũ filios fortiores, prudẽtioresq; fore cõtẽdo, si pres tãq̃ pedagogos sequant in pliũ, atq; adeo a primis annis militari arte imbuant. ideoq; lz plato pueros omni bestia intractabiliores ẽe tradat, vera tñ est Socratis snĩa, adultos iã filios in pliũ, mediãq; aciẽ duci debere. sic narrãt historie, boudiceã nobilẽ feminã tpibus neronis, cesonio peto, & petronio turpiliano Coss. filias secũ in britãniã duxisse ad pliũ. fuit & apõ germanos ea feritas, vt in bellis interessent mulieres, que telis õficiẽtib' infantes ipsos afflictos ĩ hora militũ aduersa mitterẽt. apõ Hungaros ea cõsuetudo est, vt mr̃es pueris editis mox ferro acutissimo faciẽ scindãt, vt añq̃ lactis nutrimẽta capiãt, fiãt ad ict', vulneraq; in plijs suscipiẽda tolerãtiores. quomõ. n. paternã pitiã assequent, nisi in aciẽ sequuti fuerint: at cõstãtinus filios eorum, q in bello moriunt, in pr̃nã vocari militiã voluit, addiditq;, nihil referre, sacramẽto ne teneant parentes, an militia iam dimissi sint. nulli enim de patrũ gestis certiores debent esse, q̃ filij, neq; etiam temere in irritũ reuocare dñt, que a parẽtibus gesta pdicabunt. nihili existimas patri in ipo cõflictu ferre auxiliũ. nun laudãt poete Eneã, q patrẽ humeris prelio eripuerit. nun laudãdus est, pro scriptiõe p triumuiros rome facta post cedẽ C. Cesaris, filius, q oppiũ patrẽ senẽ lz valde renitẽtẽ, ac nolẽtẽ humeris extulit, ac i Siciliã deuexit. Filios militũ eos intelligo, q ex milite, & ei' vxore nascunt, nõ adoptatos, q̃uis in imperio Roma. semp melior fuerit filiorũ adoptio, q̃ gñatio. si aũt vxor cũ marito ab hostib' capta fuerit, & ibidẽ ex marito puerũ sit enixa, si reuertantur, iusti sunt & parẽtes, & liberi, filiusq; in ptãte patris. qd si filius cũ matre sola reuertat, quasi sine marito natus, Spurius habebit, sed queso, qũo fieri põt, vt in mr̃imonio natus spurius habeat. nã cũ hodie spurij omni prorsus bñficio excludant, nõ potest sane istud non durum videri. Spurios autem intelligo, qui patrem demonstrare non possunt. vel qui possunt quidem, sed eum habent, quẽ habere nõ licet. natus itaq; apud hostes, cuius pater ibidẽ est mortuus, spurius hr̃, nã fictione legis cornelie, de qua iferius dicemus pater, q nõ redijt, hora captiuitatis cẽset mortuus, ideo q̃tũ attinet ad ius ciuile, p nullo hr̃ eo tpe quo natus illi est fili' sicq; q̃si sine marito natus spurius habebit. itaq; satis cõuenit rõni, & iuri ciuili impatorũ rescriptũ ad ouiniũ tertyllũ, Sai matinã ex duobus captiuis natã patris originẽ ita seq, si ambo parẽtes in ciuitatẽ redijssent neq; tñ iure proprio postliminiũ habere pt, qz capta nõ ẽ. tametsi parẽtũ restõ reddat pr̃i filiam. & si eius pr̃ ab hostib' interfectus ẽ, filia matris dũtaxat cõdõnẽ, q̃ eã reduxit, sequet, admitteturq; ad hereditatẽ ex senatu scõ. velut spurius, ac vulgo quesitus filius, nõ enim minus apud hostes nato q̃ ab hostibus capto succurrẽdũ est. Sed tu mirari nõ debes, in matrimonio natos spurios vocari cũ Anto. imp. hostilie rescripserit, si statũ ignorãs liberũ in mr̃imoniũ duxerat, q postea seruus est iudicatus, filij vt ex libera nati, incerto tñ pr̃ spurij, igenui intelligunt, nam, vt dixi, quantũ attinet ad ius ciuile, serui p nullis habent reddituᵒ igitur ciuitati filius ius postliminij habebit, cuius due erunt species, vt scz pr̃ eũ recipiat, ipse ẽt ius suum verum de postliminio latius. I. dicemus. demũ filiusfamilias, & si militauerit, in patris tñ ptãte remanet, & si ab hostibus pr̃ capt' fuerit, q̃uis seruus hostiũ fiat, pẽdet tñ ius liberorum pp ius postliminij, qz q ab hostibus capti sunt, si reuersi fuerint, pristina omnia iura recipiunt, cũ & arrogati qui postliminio redeũt, in potestatẽ arrogatoris reuertant. est quoq; lex a Romulo lata, vt vendit' a patre filius, si liber fiat, in ptãte patris iterum redeat, idemq; si

secundo fuerit, manumissus, sed post tertiá auctionem liber sit a patre. Uerumtamé in multis articulis iuris milites filijfamilias non dissimiles cēsent ijs, q sui iuris sunt, veluti si creditá pecuniá acceperint, ⁊ si sine mādato, vel ɔsensu, vel volūtatate, vel ratiba bitione patris, stare tamē oportebit ɔctū, nā omnis miles nō cre ditur in aliud qcq̄ȝ pecuniá vel accipere, vel expédere, q̄ȝ in cās castrenses, cessatq̄ȝ senatuscōl. Macedonianū, si castrése hȝ pecu liū, nā in eo vice patrūfamilias funguntᷣ. Sūt tñ, vt dixi, milites in patria ptāte ɔstituti, neq̄ȝ patris tñ, sed ⁊ aui, qd imperatores diocletianus, ⁊ maximianus dupliane rescripserunt. sit itaq̄ȝ ppe tua regula, milites in patria ptāte manere, sed tñ castrése peculiū ꝓpriū hre, in quo nullū ius est patri. preterea patres militū a fi lijs nōnulla cōmoda recipiunt. Siquidē lȝ filius ab hostibus ca ptus, ac necdū reuersus ad excusationē munerū psonaliū patri ꝓ desse nō possit, tñ si in bello perierit, aliqd ꝓdesse posse cēsuit mo destinus, solos eos intelligo, q in acie sunt interépti, nō q aliter cā belli, aut in obsidione parētibus sunt ablati. Erat ēt lex spartia tis, eum, qui tres filios genuerat, immunem esse a custodia, qui vero quatuor, immunem esse ab omnibus muneribus. postremo hic admonendi sunt parentes omnes, ac veterani, quotquot fi liorū diligētē curā gerūt, vt primogenitos in suū locū velut here ditario iure substituant, alterū amore patrie ducti ciuitati, ⁊ rei publice addicant, ceteros, in quā militiā elegerint, mittāt. Si aūt duos tñ habent filios, primū cohorti, deinde ciuitati debēt satis facere. At si vnicus illis sit filius, patrie dicādus vr̄. Hmōi est im peratorū Arcadij, ⁊ honorij rescriptū ad primipilarios, q p Os droenā regionē militabāt, imbuantur aūt a teneris annis milita ri disciplina, q futuri sunt egregij milites, vt tandem.

Pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat, ⁊ Parthos feroces
Uexet eques metuendus hasta.

¶ Tutela militum. Cap. iiij.

In Educatione, disciplinaq̄ȝ puerorū opera maxi me dāda est vt tutores prudentes, ⁊ idonei illis ɔstituantur. Est eniȝ Orphanorū maximū, sacratissi mūq̄ȝ depositū, quo fit, vt paterfamilias nō magis si bi, q̄ȝ liberis ꝓuidere debeat, ac liberis tutores testō dare. qd lege duodeciȝ tabularū patribus ɔcessuȝ est, si mō liberi sint in eorū ptāte, nā neq̄ȝ miles tutorē ei, q in aliena ptāte est, darᷣ poterit. Qui lȝ hrditati sue, qualē velit, substōnē facere possit, ve rūtñ alienū ius patrie ptātis minuere nequit, neq̄ȝ iō liberis reca suris in ptātē medie psone, veluti nepotibus, tutores dare. si aūt paterfamilias miles vel nature ɔcesserit intestatus, vel tutores ñ ɔscripserit, pretor, ac legū custodes pupillis indigētibus statuere dñt, quos ex lege duodeciȝ tabularū fore legitimos intellexerint. Iā vero tutoribus ea regula prescribi deber, vt nō minus pupil los diligāt, q̄ȝ si ab illis eént geniti, neq̄ȝ res illorum deterius, q̄ȝ suas, curent, imo quodā affectu animi melius ꝓcurāde sunt, ⁊ sū ma cū fide peragēda est tutela. Hoc mō tutelā carilai regis Ly curgus exercuisse cōmemoratᷣ. ꝯ accepimus P. Ebutij tutores pessime oīum in tutele administratione se gessisse. naȝ cum sub tu tela duronie matris, ⁊ vitrici T. Sēpronij Rutilij educaretᷣ, ma terq̄ȝ eēt viro dedita, ⁊ Uitricus ita tutelam gereret, vt rationem reddere, nō illi esset integrū, nihil ab eis pretermissuȝ, quo vel pu pillū tollerēt, vel obnoxius illius aliquo vinculo fieret, cūq̄ȝ per Bacchanaliorū corruptelas viā inuenissent, a consulibus pena digna mulctati sunt, fueruntq̄ȝ publico decreto sublata Baccha nalia Sp. postumio, Albino, ⁊ Q. Martio philippo Cos. neq̄ȝ enim ambigēdū est, quin e radice tutoria tirannis omnis prosili erit cuius is, qui preest, id agere incipit, vt dānuȝ pupillis afferat ⁊ incommoda, nihil reuerens vel pretorū edicta, vel minorū etatē atq̄ȝ ea de cā lupus ex hoīe fieri dictus, est, iuxta id qd in archa dia ad iouis lycei tēplū fieri fabulantᷣ oēs. illic si qs humana vi scera cū aliarū victimarū visceribus incisa forte gustauerit, lupus fieri cogitᷣ, ita ⁊ qsqs male sibi cōmissa administrauerit, iniustaq̄ȝ cede seipsum cruentarit, lupus fit ex homine. eā ob cām credide rim, apud Scotos regnante malcolmo secundo, ɔsensu primorū Regni, statutū fuisse, vt cuiusq̄ȝ agri domino dcedēte heres siue mas, siue femina sub tutela regis esset, vsq̄ȝ ad alterū, ⁊ vigesimū annū, cuius tpis annui prouētus fisco penderentur. Quo more fracorū reges christianissimi vtuntᷣ in tota normanie prouincia, si qs nobilis decesserit e viuis, liberis adhuc minoribus, idq̄ȝ vul go guardiā nobilē regis dicimus. Idē apd Anglos aliqñ ɔstitu tū est, ɔcessumq̄ȝ a primorib⁹ regni Henrico tertio regi, vt annui puētus minorū ad hm, ⁊ vicesimū annū vsq̄ȝ fisco applicarentᷣ. ea quoq̄ȝ rōne Carolus. v. fracorū rex legē tulisse vr̄, vt regis filius natu maior mortuo patre, si mō decimūquartū annū attigerit, re gni administrationē susciperᷣ possit. Arcbadius tñ iperator theo dosio filio heredi instituto isdigertē persarū regē tutorē dedit, mā dauitq̄ȝ, vt filio imperiū ⁊ prudētia, ⁊ potētia incolumē seruaret. etenim añ quartū, ⁊ vicesimū annū rō nō satis ɔfirmari posse vr̄, necdū in decimo quarto. Sȝ cū nō videatᷣ leuis culpa, ꝯ iuris au ctoritatē mādatū tutele officiū detrectare, speciali iure ɔcessuȝ ē, vt, q honeste cōpleuerunt militie tps, remissionē habeant tutelarū aduersus oēs priuatos, sȝ aduersus filios eorū, q eiusdē sunt ordi nis, ⁊ oīum, q olim milites fuerunt. intra annū qdē dimissionis re missionē habent, post annū nō hñt, societas eniȝ honoris militie, fortior vr̄ priuilegio, qd oliȝ milites habuerūt, nisi forte alias ha buerit tutele recusande cās. Istd priuilegiū nō tm̄ militibus ɔces suȝ est, sed vsq̄ȝ ad filios extēditᷣ, nō tñ ad nepotes. preterea mo destinus meminit, multos nō cōplere militie tps, ⁊ tñ habere re missionē tutelarū, qui enim intra quinq̄ȝ annos militia solutus ē, nullā sibi vindicare potest immunitatem, qui post quinq̄ȝ annos, vnius anni, qui post octo, biennij, qui post duodecim triennij, q post quindeciȝ quadriēnij, q post viginti, in ppetuū absoluitur nō solū aūt qui ad caligatas militias, ⁊ reliquas militauerūt, sed ⁊ qui qualitercūq̄ȝ publice necessitatis populi Romani gratia absentes fuerunt anni vacationē habent, vbi reuersi fuerint. An nus aūt ɔtinuorū dierū intelligitur, ex quo, qs reuersus est, q ad fu turas, nouasq̄ȝ tutelas tm̄ datᷣ, nā reuersus tutelā necdū finitam repetit. Uerūtamē nō solū legionarius, sed ⁊ omnis, qui qualiter cūq̄ȝ militauerit, lȝ honeste ipse absolutus, filiorū tñ tutor creabi tur cū vel primipilarij filiorū suorū tutores efficiantᷣ. est enim egsi mū, ⁊ filio militis militē tutorē dari, ⁊ filij primipilarij primipila riū tutorē eē. Si tñ, cū tutelā suscepisset, expleto pmipilo, rursus in militares necessitates assumptus fuerit, deponet tutele solicitu dinē. at singulare est, qd Ulpia. retulit rribunū, q in cohortibus pretorijs militauerit, ēt collegarū filiorū tutela, bñficio diui seueri leuari, qd ɔcessū existimare debemus tū ob pretoriarū cohortiuȝ vtilitatē, tū tribunorū dignitatem, grauitatem, ⁊ excellentiam, si hadriano Imperatori credimus, qui Tribunos nonnisi plena barba eligere consueuerat. Hoc deniq̄ȝ militare priuilegium Philippi Imperatoris rescripto, ita augetur, vt armati milites si neq̄ȝ legitimi sint, neq̄ȝ testamento dati tutores, etiam si velint, fieri nō possint, cū sit inciuile, eos, q in rebus aliorū administran dis occupari dignoscūtur, aliorū tutelā subire, qd ēt iustinianus statuit. Si tñ miles errore ductus pupillorū res administrauerit, negociorū gestorū actione ɔuenietᷣ. Sed volūtaria tutele mune ra priuilegijs nihil derogare, sancitū est. preterea si tutor ab hosti bus captus sit, finita tutela intelligitur. lȝ recuperari speretᷣ, ⁊ fi deiussores, q rē pupilli saluā fore spopōderint, vel si qs defensor existat eius, q paratus est iudiciū tutele suscipere recte ɔuenietᷣ. neq̄ȝ dubitādū est, quin reuersus iure postliminij tutelaȝ recipiat. Hic demum milites admonitos velim, si tales tutores, pedago gosq̄ȝ reperire ɔtigerit, quales milites ⁊ effingere ɔtēdimus, ⁊ ɔ sideramus, nihil erit, cur nō pfecte militie rōnē assequamur. id ꝙ Alcibiadis exēplo manifestū eē pōt, cuius corporis, animiq̄ȝ do tibus pericles xantippi filius, quē pr̄ illi tutorē reliquerat, sūmaȝ auctoritatē attulisse cōmemoratᷣ. Arbitramur. n. nō minimā bo norū ptē eē, a bonis prognatū, talibus morib⁹ deinde curari, edu cari, instituiq̄ȝ. qua institutione periclis, tātis ille virtutib⁹ ē imbu tus, vt, cū phormio aduersus thracas mille athenieñ. eduxisset, suis reb⁹ gestis meruerit coronā, panopliāq̄ȝ a duce exercitus re cipere.

¶ Imperatores, magistri, tribuni, prefecti militū. Cap. v.

Dionisiodorus Quondam apud athenas ꝓfitebatᷣ, se exercitus ductandi artē tradere posse, qd ⁊ si ef fecisset, nego quēdā auditorū suorū ea tm̄ rōne bo nū impatorē facere potuisse, cū ductare exercitus impandi pars sit vel minima. opȝ enim nō ducere solū exercituȝ sed ⁊ preparare, tum que ad bellū, tū que ad victum sunt necessa ria. Adhec diligentē impatorē, patientē, prudentē cautū, libera lē donandi plus, q̄ȝ habendi, amantē esse decet. homerus agamē nonē pastorē populorū appellat, ꝙ saluū esse exercitū diligenter curaret. Idē regē bonū militēq̄ȝ robustū vocat, ꝙ nūc ipatoris, nūc militis munia sedulo sustineret. Antonin⁹ impator in pluri b⁹ vir mulrū iniquus, in h tñ lenis habitus ē, ꝙ ɔmilitonē, ꝙ pn cipē, se vocari mallet, ac plerūq̄ȝ iter pedib⁹ facere, ac sibi arma portare consueuerat, nōnūq̄ȝ ⁊ signa militaria longissima aurēis ornamētis pgrauia, ⁊ ne robustissimis qdē militib⁹ facilia. theo dosius

dosius imperator nihil gregarijs militibus imperabat, qđ nō ipse primū alacri mēte ꝯficeret, ita strenui militis munia, & preclari ducis curas obibat. antiq siquidē ex egregijs militibus iperatores faciebant, idqꝫ maxime post adeptas victorias, quō germanicū ab Historiographis traditū ē imperatorē appellatū fuisse. Et Tyberius legitur bleso ꝯcessisse, vt prisco erga duces honore, pro ꝯfecto bello imperator a legionibus salutaretur. erat eniꝫ imperator priscorū ducū nomē, a quo, q postea rēpublicā suo nutu regebat, tāquā rex, iperator dicebāt. milites vero ad hāc vsqꝫ dignitatē productos fuisse, argumento est maximini imperatoris historia, q prius e quodā thracie vico cū semibarbarus homo, et a pueritia opilio extitisset, crescēte etate ob corporis ꝓceritatē, viribusqꝫ equo stipendia fecit, postremo fortuna q̄si manu ducēte, ac preuia, cū p oēs militie gradus ascēdisset, exercituū, prouinciarū que rector euasit. Deinde ob rei militaris peritiā, tyronibꝰ oibus ab Alexādro māme prefectus est. quos ad militarē arteꝫ exerceret, & ad pugnam redderet idoneos, is demū in Roma. imperatorē a militibus electus est. ēt Sylla, allato ei capite marij, superioris illius marij cognati, q cū papirio carbone nōdū septimū, & vicesimū annū egressus ꝯsulatū gesserat, salse admodū dixit, remigē prius eē oportere, q̄ ad guberbernacula manꝰ admouere. Accedūt imperatorū rescripta, neminē suffragio, sed laboribus, atqꝫ ex ordine numeroꝝ eā dignitatē adipisci dēre. is nāqꝫ gradu ceteros dꝫ ꝯācedere, quē stipēdia lōgiora, vel labor ꝓlixior anteire fecerit, sicut & illi quoqꝫ, cū ad priuatā vitā secesserint, eū locū obtinere dn̄t ex ꝓmotionis tpe, quo ꝓuectis prior est sedes, locus decernēdi ꝯspectior, loquēdi facultas antiquior, & splēdor adepti magistratus vetustior. si vero talē ducē desideramus, qua lꝫ plato in sua republica ꝯstituit, p electionē ita fiet. Ad electionē magistri equitū oēs suffragiū ferent, prefectos ordinū ij soli eligēt, q scuta ferūt, tribunos militū equites oēs, ceteros prefectos ipsi duces exercitus sibi ꝯstituent. equites aūt presentibus peditibus suffragia dabunt, duosqꝫ e maiori suffragiorū numero eligentur, q oibus equitibus preerunt. duces quoqꝫ euꝫ in imperatoreꝫ asciscere debent, cuius labor in negocijs, fortitudo in periculis, industria in agēdo, celeritas in ꝯficiēdo, ꝯsiliū in prouidēdo, cōmuni omniū voce collaudet̄. Que si cui cumulate accesserint, is i imperatorē eligēdus est, ēt si neqꝫ senator eēt, neqꝫ exēplo maximi imperatoris, senatus intercessisset auctoritas. ꝓbabitur itaqꝫ mihi ille, q, vt miles, probe norit hostē ferire, presidia agere, hyemē, & estatē iuxta pati, humi requiescere, inopiā simul, & laborem tolerare. Uidemus. n. sepenumero, vt, quē imperare, aut exercitū ductare iubemus, is sibi imperatorē aliū querat. porro cōperimꝰ nōnullos, qui, postq̄ duces facti sunt, maiorū historias, & militaria precepta legere ceperint prepostери hoies. nam gerere, q̄ fieri ducē, tpe posterius, re, atqꝫ vsu prius est. eā ob rē nō possum non isto loco laudare Frācisců regē christianissimū, q maiorū oēs historias tā ꝓbe callet, & ad vnguē, vt ne syllaba q̄dē excidat. atqꝫ vt & maiorū exēplis nomen suū preponeret, & imortali eternitate donaret, ad agrū ticinensē fortiter dimicans, ac re plus satis inclinata e prelio nolens excedere. vexilliferū legionis vnius germanice ꝯfodit, qđ & germanoꝝ testant̄ historie. in quo maiori laude dignus merito cēsetur, q̄ Aluredus anglorū rex, qui a danis obsessus fuga salutē sibi ꝯciliauit, atqꝫ lꝫ indignū rege existimaret, inimicis nō occurrere, militibus tn̄, q fugā suadebāt, omnino credidit. Est itaqꝫ prudētis imperatoris. maiorū gesta, & stratagemata, quāta poterit, meminisse, curareqꝫ sūmopere, vt gesta etiaꝫ sua ad posteros trāsferant̄, & scriptis fiant imortalia. Sic eduardus anglorum rex memoratur, exercitū in Robertū ꝯm scotorū regē duxisse, habuisseqꝫ in familia monachū quēdā, cui commiserat, vt res suas gestas oēs carminibus, q̄bus pollebat, describeret. mahumetes scđs turcarū imperator antiquoꝝ historias cōtinue legisse fertur, ac Joan. mariā vicētinū primogeniti sui seruū maximis donasse muneribus, q̄ victoriā, quā đ vsuncassano persarū rege reportarat, literis mādasset. Assumamus igitur in imperatorē multi stipēdij virū, q hastas, & ꝓhaleras, vexillū, aliaqꝫ militaria dona, preterea cicatrices aduerso corpore possit ostēdere. adrianus neminē tribunū nisi plena barba faciebat, aut eius etatis, q̄ prudētia, & annis robur tribunatꝰ iplere posset, neqꝫ patiebat̄, tribunū a milite q̄cquā accipere. eteniꝫ quātū in bello laudāda sit liberalitas, fugiēdaqꝫ auaritia ei, q supremū militie gradum conatur ascendere, nemo est, qui ambigat, & si satis intelligamus nimis negociosum eē, tum parcere erario, tum ad bellum se parare. Ideoqꝫ iure dolebat nichom ichides, q̄ ab atheniensibꝰ nō eēt electus imperator, cū tot vulneribus i prelio acceptis, mō militis, mō manipuli, & legionis prefectus, reipublice profuisset.

Anthisthenes vero in Imperatorē assumptus eēt, q nihil vnquā laude dignū, aut memorabile gesserat, quiqꝫ nihil aliud, q̄ pecuniā nouerat coaceruare. Ego tn̄ nō possum improbare eū imperatorē, qui & diues sit, & pecunias norit probe, & ex equo ꝯgerer. facilius enim, que exercitui necessaria sunt, prouidere, & si desunt diligētius subministrare poterit. Sunt q̄ppe, q boni patresfamilias extiterūt, futuri ēt boni imperatores, cū vtriusqꝫ sint q̄si communia officia. ea scꝫ, que faciēda sunt precipere, subditos obediētes reddere, bonos p̄mijs, malos vero penis afficere. & sane bellū gerere illis cōe est cū vterqꝫ inimicos habere possit. hic tādeꝫ annota re nō penitebit mauritanos tpe, quo iustiniano imperatori ꝯfederati erant nullū ꝓfectū cōi statuto habuisse, q Romanis esset ꝯrius, q ve nō prius signa magistratus a Romanoꝝ imperatore accepisset. signa hec erant, baculus argenteus, supraqꝫ auratus, Pileus argēteus nō totū obtegens caput, sed velut corona loris circūpendentibus ornatus, vestis vilis admodū, & albo, varieqꝫ distincta. demū magistros militū, vel prefectos illos intelligo, quibus bellū ꝯ hostes mādatū est, vel quoꝝ ꝯsilijs milites in expeditionibus vtunt̄, vel q̄bus prefecti numeroꝝ subsūt vt honorius, & theodosius ipatores rescripserūt, nā magisteria militū inter prefecturas cēseri, satis oibus notū est. & rescriptum est aliq̄n, eos, qui vicem magistroꝝ militū susceperit, & milite credito ipatoria autoritate ad prouincias defendendas, arcēdosqꝫ hostes destinantur ducibus, q eas administrāt, adequari, ac ꝓconsulibus preesse in hanc dignitatē cabades in regnū ꝑsaꝝ restitutus Seosen viꝝ magni nominis Selanē ꝯstituit, q̄ nomē magistratus est, qui ducibꝰ, exercitibusqꝫ oibꝰ preest hmōi apđ nos Connestabilis appellat̄. offm̄ aūt tribunoꝝ, vel eoꝝ, q exercitui prelunt, istud est milites in castris ꝯtinere, ad exercitationē ꝓducere, claues portaꝝ recipe, vigilias interdū circuire, frumētatiōibus cōmilitonū interesse, frumētū ꝓbare, fraudē mēsoꝝ coercer̄, delicta ꝯm sue autoritatis modū castigare, principijs frequēter interesse, querelas commilitonuꝫ audire, valetudinarios inspicere etenim offm̄ regētis exercitū & in dāda, & in obseruāda disciplina ꝯsistit. paternus quoqꝫ scribit, dr̄e eū, q se meminerit armato preesse, parcissime cōmeatū dare, equū militarē extra prouinciaꝫ duci nō ꝑmittere, ad opus priuatū, piscatū, venatū, militum non mittere, nā in disciplina augusti ita cauet̄. pretera meminisse dn̄t, magistratus militares post finitā suā administrationē, a locis, in quibus constituti sunt ante. L. dies excedere non posse, & q absqꝫ superioris autoritate excesserit, vt ꝑduellionis reus ꝯdēnabitur, qđ a zenone ipatore Sebastiano prefecto pretorio rescriptum est lꝫ tūc demū desinat militis loco haberi postq̄ successor eius i castra venit, hic pretermittere nolo magistroꝝ militū singular̄ ꝓuilegiū quo illis tm̄, & illustribus comitibus ꝑmittit̄, priuata balnea habere ad tribunoꝝ, & militū vsus eos tn̄ cauere opꝫ summa cū diligentia, ne coloni, & agricole a labore suo arcessantur. Ita a ꝑfecta militia ne latū quidē vnguem discedere videbuntur.

Iudices militum. Cap. vj.

b Judicē statuere, plus difficile mihi vr̄, q̄ ceteris in causis, tū ne iudiciū, que virgo q̄dā pudica eē dr̄, vt fere fit, in ꝯflictu bellico puertat̄, tuꝫ ne q̄s necessarias armorū abiectiones q̄si turpes ꝑ ignorātiā arbitratus, quēquā pena indignū imerito puniat, cū ista arduū sit distinguere, & turpissimū, nulla rōne premissa, ac velut illotis manibus, ferre sententiā. neqꝫ enim iudex dꝫ, que dijudicanda sunt ab alijs discere, & multoꝝ clamore stupefactus iprudēter iudicare. quapp velim hos nostros iudices virtutis studiosissimos esse, ac si lꝫ quodā mō esse diuinos. offm̄ apud Romanos magistri offōꝝ erat quotannis ipatori significare, quēadmodū se militū numerus haberet in ea ꝓuincia, q̄ iurisdictioni eius subiecta erat nō tn̄ ille i milites iurisdictionē hēbat, sꝫ velut e specula eos intuebat̄, videbatqꝫ, quā ꝑfectꝰ, ꝯpletusqꝫ eēt numerꝰ, iudex aūt militaris erat ꝑfectꝰ legionis, hn̄s cōeꝫ primi ordinis dignitatē, q absēte legato, tāq̄ vicariꝰ ipsius, ꝑtātē maximā retinebat. tribuni, & cēturiones, ceteriqꝫ milites eius precepta seruabāt, vigiliaꝝ siue profectionis tessera ab eodē petebat̄ si miles crimē aliquod admisisset, autoritate prefecti legiōis expetebat a tribuno ad penā, discipline eiꝰ seueritas, & exercitatio n̄ solū peditū, sꝫ ēt eq̄tum precepto eius quotidie curabat̄. Apud Jurisconsultos satis notum est, Ducē, q exercitus curā assumit, ius habere aiaduertendi in milites, & ad eum milites, si q̄d deliquerint, remitti debere. hoc modo C. Cesar, cum Bibracte hyemaret cepit ibi ius dicere. Idē in gallia citeriore nō vno loco ius reddidit. ideꝫ comana vetustissimū dee bellone tēplū Nicomedi bithynio adiudicauit.

Nota

Ita diuus marcus effractorē equitē romanū, q effracto, perforatoq; pariete pecuniā abstulerat, quinquennio abstinere iussit prouincia africa. at rectores ne puinciarū de militū causis cognoscere poterūt: desertorē qdē militie presides prouinciarū cū elogio ad ducē suū remittere dñt, nisi qd grauius in ea prouincia admiserit, ibi eniʒ nō tm̄ plecti pena dʒ, vbi facinus admisit, sed ⁊ apd eos accusari, ⁊ dānari, apd quos crimē ɔctū ostēdit. Atqui desertores militie nō amplius milites sūt. ⁊ si qs reus capitalis criminis volūtarie se militie dēdit, rescripto diui traiani capite puniēd⁹ est a iudice militari, nec remittēdus eo, vbi reus fuerat postulat⁹, sʒ vbi accedēre cā militie audiri dʒ. Ideoq; si qs armata decoratus militia criminis insimulatus est corā rectore prouincie, vel si illi cohortalis officij questio ingeritur, vel administrationis rōnes postulanť, res ad imperatorē, vel magistrū militū referri dʒ, ibiq; iudicij euentus expectari, vbi ex iure mouēde sunt hmōi qōnes. Nā cōstātinus tauro prefecto pretorio rescripsit, si militans paganū criminaliter in ius vocet, rectorē prouincie iudicādi habeť auctoritatē, si vero priuatus militē pulsauerit, iudex militaris cāʒ audiet. igiť hoc p certo teneamus, si miles ēt in puincia repert⁹ crimē publicū cōmiserit, rectorē puincie eū sub custodia ɔstitueť posse, atq; cām oēm, ⁊ persone qualitatē ad magistrū militū referre, milites enim nō pñt nisi corā suis iudicibus ɔueniri, nec, si in culpa fuerint, coerceri, ēt si inter milites, vel paganū, ⁊ militem sit questio. Ac ne qs mireť ɔcessaʒ eē militaribus viris iudicādi facultatē, afferat queso, qd omnino ipediat, quo minus hoies, qui alicuius rei peritiā hñt, de ea ferant sniam, cū sciamus militares magistratus p vsuʒ quotidianū iā eē approbatos, vt ⁊ audiant lites, easq; dirimant, ⁊ pro sua, legūq; sciētia, istis altercationibus finē imponant, qd a iustiniano rescriptū est. Voluitq; anastasius imperator corā ducib⁹ exercituʒ, qbus subsunt, tā in ciuili cā, q̄ criminali, rñdere. Istud preterea pluribus imperatoribus visum est, vt quēadmodū magistri equitū, ⁊ peditū in prouinciales nullā penitus hñt ptāteʒ, ita neq; prefecti puinciarū in milites, nam in militaribus negocijs duces exercitus, ac magistri militū sūt pferendi. Excipio tñ ordinarios iudices, qui si militi iniuriā fecerint, illustris prefectus puincie de ea re cognoscere debebit, ⁊ corā militari iudice cā nō agitabiť. Preter id, iustinianus voluit p cōsulē palestrine in milites hr̄e ptātē. Verū idem erat ⁊ preses, ⁊ magister militū, cuiusmodi plures. s. enumerauimus. Hñt quoq; puinciarū presides cohortes sibi subditas, quas in officijs, ac negocijs suis ɔtinere dñt. preterea si qs miles in instr... fessus fuerit, se nō vsurū fori prescriptione, pp cingulū milit... pactū illud seruādū est, atq; ita iudex ordinarius de militari ... cognoscet, nā oēs priuilegijs nostris renūciare possumus. ...nq; hic adijciemus Theodosij imperatoris rescriptū, viros spectabileis duces ⁊ limitaneos, castrorūq; prepositos snia magistri officiorū tm̄mō ɔueniri, si tñ magistri militū in hoc ɔsuetudinē aliquā in oriente, thracia, vel illyrico lōgo tpe obtinuerint, illis haud dubie ɔseruāda ē. Itaq; h̄ loco nihil cōmodius videri pōt, q̄ vt, q milites prudēter regere ɔsueuerūt, ij soli in eos oē iperiū, ⁊ iurisdōnē hēant. ceterū cordati iudicis pres sūt, de alienis iuste iudicādo sua iuxta rite disponere. Neq; qsquā iudex eo dʒ oculos adijcere, q̄ caligatus, aut e vulgo qlitus miles sit, cū iustū nō sit, pluris, vel minoris estimare penas pro inglorijs, q̄ celebribus. oēs enim legi iniuriā faciētes ex equo puniēdi sunt. preterea iudicibus, si, vt debēt, calūniā malorū maximū eē arbitrātur, in posterū accusationes pnoscēde sunt, ⁊ a militia lōge reijciēde. Quid nāq; peius reperias eo, qd mēdaces gratos efficit: veritatē funditus ōprimit: falsas opiniones ingerit: deniq; ij iudices intelligant velim, nihil rex oiuʒ, nedū ius ipʒ, vel bonū, vel malū eē. Sʒ vt qsq; reb⁹ omnibus vteť, ita futurū successuʒ, euētūq; estimari. Ac neq; ignorent, alios ipsa iustitia plus iuuari debere, q̄ eū, q illā exercēdam susceperit.

¶ Actiones militum. Cap. vij.

POmponius Libro singulari Enchiridij decidit, ex legibus duodeci tabularū actiones eē ɔpositas, atq; in vnū ordinē redactas, pri⁹ tñ inuētas ? nōnullorū doctorū opinioneʒ nō dubitauerim asserere, lʒ p illas certa formula pscripta sit, q̄ q excidisset, cā cadere dicebať. Sʒ cū ee formule veritati potius insidiari, q̄ inniti viderenť, cōstātini rescripto ⁊ sublate sunt, ⁊ amputate. qd etsi merito fecisse videať, attñ i hoc xpianissimo regno tm̄ pñt ee formule, vt ijs nō obseruatis, q̄ ex ipa facti ɔitate, plures cā cadere cognoscamus. per forum hiantes volitant infiniti pene causidici, ociosi hoies, qui preterea nihil agūt, q̄ vt ex formularū aucupijs nescio quot captiunculas ɔficiāt, qq; ijs studijs tm̄ questū faciūt, vt multū olei in ijs ɔsumpsisse nusquā peniteat. plane claudius impator laudandus iure videť, q ei q plus peten do formula excidisset, actiones restituit, nihil ducēs hmōi formulas que ne tātillū qdē ad veritatē cause faciūt. atq; ideo a militia nostra omnino abesse volum⁹. Que aūt sint militū actiones, dicēdū est apud tertullianū notū est, filiū inuito patre habere actionē ⁊ psecutionē castrēsium reȝ, nā peculiū filij militis a patrijs bonis separať ideoq; patri nō pōt i poni necessitas ōfensionis neq; cogēdus est actionē pati pp es alienū, qd filius, castrensis peculij noie ɔfecisse diceť. verūtñ si filius, q castrense hʒ peculiū, furtum patri fecerit, cū habeat, vñ satisfaciat, pater in eū actiōe vti li agere poterit, paterq; filio obligať, si rē eius castrensis peculij subtraxerit. Preterea cū legitimū sit actionē extinctā oino sublatam videri, tñ si qs post noxā admissā hostiū seruus effecus fuerit, pōponius scripsit extingui actionē, sʒ si postliminio reuersus fuerit eā iteruʒ nasci, nā ⁊ si cui, cū in hostiū potestate esset, furtuʒ pactū sit, ⁊ postliminio redierit, dicemus eū furti actionē habeť. Preterea lege hostilia pmissuʒ erat, furti agere eorū noie, q apd hostes eēnt, sʒ postea p pcuratores agere ceperūt. cui pxime vř accedeť solonis lex, q̄ statutū ē, athenis oib⁹ liceť ō iniuria alteri illata cām intētare. nā rogatus, q̄ ciuitas optie habitareť, illa, inqt, in qua nulla affecti iniuria nō minus, q̄ affecti reos peragūt ⁊ vlcisciunť eos, q intulerūt. de exceptione hostica apud neapoliʒ est ɔstitutio, si quis iam iturus ad exercitum, vel qui iam iuerit, ɔueniať ab eo, qui nō est in exercitu, vel iam in iudiciū vocatus ē qñ proficisciť ad preliū, pōt ex beneficio opponere hosticā exceptionē, hoc est differre iudiciū iam inceptū, vel incipiendū. Quo ēt priuilegio illi vti possunt, q reipublice cā abesse dignoscūť, qd verū credimus, nisi agēs eiusdē esset ɔditionis. proinde q filiofamilias mutuā dat pecuniā pp senatuscōsultū macedōianū, actionē nō hʒ, tñ si pēdet, an in ptāte sit filius, veluti qñ pater est apud hostes, ēt in pēdēti est, an sit locus Senatuscōsulto, nā si reciderit in ptātē, locus est si non reciderit cessat si ēt filius hʒ castrense peculiū, cessat, Senatuscōsultū, vsq; ad q̄titatē castrensis peculij, q; in eo vice patrūfamilias funguntur, nā ⁊ cū eo quē in potestate habemus, ex castrēsi peculio ē actio, aliter nulla lis esse pōt milites tādē, q cās alienas defendere, vel pp sacrīm accusare nō possunt, ad accusationē criminis lese maiestatis admittēdi sunt, atq; ij maxime, q pro pace excubāt, atq; itē phibenť accusationē q̄ publici iudicij est, intēdere, si suā, suorumq; iniuriā psequantur. atq; cū regula sit vt si qs possessiones cōparauerit ea pecunia, q̄ apud eū deposueras, res vt tua a te vindicari si possit, tñ si ex pecunia militis res aliquas is, q depositā hēbat, noie suo cōparauerit, preses puincie obtētu militie militi vtilē vindicationem impertieť, q̄ impatores Philip. militi rescripserūt. Verumtñ milites nōnūq̄ agere prohibenť rōne possessionū, quas sibi donatas asserunt, si iudicij mutādi cā donatio facta fuerit, quo casu, por do minus dʒ experiri, ne magis litē, q̄ rem, in militē transtulisse videať. qd nominatim impatores vetuerūt, nā aperta cēseť esse voracitas, alios actionū suarū exactores redimere. eteniʒ in litibus inferēdis modus qdā certus p legislatores adhibitus est. ac veluti nō ex quauis cā litē ptinus intendere opʒ, ita ⁊ alienā litē redimere, nō mediocre peccatū existimamus. qs enim litigiosuʒ hominē vt reipublice inimicū, infestūq; nō vehemēter auersabitur?

¶ De iudicijs. Cap. viij.

NAturalis Rerū ordo postulat, vt actiōes ppositas ɔueniētia iudicia seqūtur. Que ita disponēda sunt, vt nō tā spectet, qd Rome, aut alibi sit factū, q̄ qd fieri debeat. primū itaq; satis manifestū est, in priuatorū negocijs nemini militarē executionē ɔcedi debere, nā pagani, aut priuate ɔdōnis hoies cogi nō pñt vř militare iudiciū subire, vel in eo actiōes susciperť. ⁊ si militaris iudex sup ea cā, de qua ciuilibus actionibus disceptādum erat, nō datus, a quo dari poterat, qcq̄ cognouerit, id qd ab eo statutū est, firmitatē iudicati non hʒ. Preterea iudex militaris, vel impator hoc obseruare debent, vt neminē mittāt, nisi addita cā missionis, intelligo cāʒ, cur mittit, adijci debeť. nā macer scripsit si missi sunt sine ignominie mētione, ignominia missos intelligi debere. Sunt his iudicijs militaribus ee libertates ɔcesse, vt ex rescripto diui traiani ad minitium natalē feriatis diebus peragi possint, sicut ⁊ custodiarum cognitio, ⁊ ea maxime, que ad militarem disciplinā pertinent. Canutus autem danorū rex hunc inter milites iudiciorū ordinē obseruari precepit is, q a cōmilitone iniuria

iuria affect⁹ fuerat, ip̄rimis regē ius dicturū sella sedere rogabat, deide reū trino edicto, in ius vocari p duos milites opus erat, cō cióe inita, q vocauerāt i ius militē, iurabāt se neq₃ dolo, neq₃ fraude, s₃ sincer̄ accusare. post testes adducebāt, quos sacro astrictos obiecta refutatione repellere nō licebat, & si reus ab actore testimonijs ꝯuictus nō eēt, sex cōmilitonibus secū assumptis, iuramēto prestito, se alienū ab obiectis criminibus fuisse mōstrabat, tuz iudices ferebant sniam. Demū rex ceteros interrogabat, an illō iudiciū placeret, nō eniz rex volebat eos dānare, quos militie stipēdijs fouisset, ipse tm̄ auditoris ptes exequēs, ab alijs arbitriuz expetebat, malebatq₃ in iudicādo silētio fidē, ac amicitiā militūz retinere, q̄₃ sniam suā seueritatis testē eē, in eos presertim, quorū egregia opera in bellis vsus fuerat. Hoc tādē loco addere visuz est, qbus casibus milites fori prescriptione vti nō pñt. Ac primū Vlpianus scripsit, si qs, posteaq̄₃ in ius vocatus est, miles eē cepit, in ea cā reuocādi forū ius nō habere quasi preuētū, tm̄ si re⁹ capitalis criminis volūtarie se dedat militie, nō est remittendus, vbi reus postulatus fuerat, sed vbi, accedēte cā militie, audiēdus est, qd̄ a traiano rescriptū existimo in odiū eoꝝ, q militare probibentur, atq₃ vt milibus sint in exēplū, l₃ accursius intellexerit, tm̄ dici de armatis militibus, cui nō omnino assentiri velim, ne qcq̄₃ verbis, & mēti iuriscōsulti detrahere videar. preterea milites pro publicis functionibus corā presidib⁹ prouinciarū rn̄dere cogunt̄ sine aliqua fori prescriptione, nisi sint armate militie viri, vel alij, q cōmeatū ad rē priuatā cōponēdā vnius anni se accepisse ostenderint, qd̄. s. latius est expositū. nō est enim dubiū, vnūquēq₃ sup causis publicis, quas dū militaret, exercuit, vel sup ratiocinijs militaribus in militari iudicio debere rn̄dere, neq₃ fori prescriptione vti posse. ibi eniz & instructio sufficiens, & testimonia verissima prestari pñt. idq₃ ēt verū est, si militie cingulū d̄posuerit, & priuate sue domui sit redditus.

De Testibus, & procuratoribus. Cap. ix.

Quemadmodum Romulus iter in stituta Romana, que in lōgū postea tp̄s pdurarunt, cliētibus, & patronis ꝓhibuit accusare se inuicē, aut testimoniū dicere, & si qs horū aliqd fecisset, lege proditionis teneri, & deprehēsum si qs occidere vellet, piū erat tāquā Iouis inferni hostiā, ita in iure manifestū est, militibus ꝓhiberi vel testes eē, vel procuratores cū nefas ducamus, eos a signis, vel numeris euocari, qbus ppetuo debēt insistere. Propterea diuus hadrianus sapiēter rescripsit, testimonij dicēdi cā, eos a militia minime euocādos esse. & scenola lib. iij. regulaꝝ sanxit, initos milites non cogi testimoniū dicere. sir̄ illos, qui cū magistratu reipublice cā absunt, nā ipsa testimonia volūtarū esse nemo ambigit, ad que neq₃ miles, neq₃ is q exercitui aliqd ꝑhēdū ꝯduxerit, cogēdi sūt. S₃ qz testes qb⁹ si dē adhibere volumus, diligēter examiādi sunt, an vani, an leues, an spe, an metu, iracūdia impulsi sunt, explorandūq₃, an decurio vel plebeius, an egens, vel locuples, nō quoslibet op₃ admittere in testimoniū aduersus milites, hinc ꝯstitutio est neapolitana, ne minē villicū, aut vilis ꝯditiōis ꝯ̄ milites capitis reos in testes adduci posse. nobilitas enim militaris nō subit accusationes hominū sortis ifime, ꝙ in falsitatis vitiū facilius dilabant̄ exēplo fuit M. Volscius, q cesoniū strenuū militē accusauerat, & cū falsus ꝯuictus esset, dānatus Lanuuiū exulatū abijt. seqt̄ tunc vt dicamus de procuratoribus, milites l₃ p ꝓcuratores actiones querere possint, sicut, pupilli p curatores, tm̄ Alexāder impator macrino scripsit, militem nec pro patre, nec pro matre, nec vxore, ēt sacro rescripto ꝓcuratoris nomine experiri oportet̄, cū neq₃ defensionē alienā suscipe vel negotia redimere vtilitas publica illis nō ꝑmittit. verūtamē illi sine offensione militaris discipline suis negotijs vacare possunt, neq₃ dici potest, eū qui, honesta precedente cā mādatis sibi actiones exercuit, alieno negocio fungi, cū l₃ ꝯ̄tētio ex psona alterius sumat̄ hūc tm̄ rē suā agere, non ambigimus, qd̄ militib⁹ interdici & absurdū esset & iniquū, atq₃ ideo gordianus imperator luciano militi rescripsit, ita demū mādatā actionē sibi a matre intentare posse, si cū litē ꝯ̄testaret̄, nō est opposita militie prescriptio, si tm̄ res integra est nō poterit alieno noie vt dixi actionē intēdere. veterani qdē ꝓcuratores fieri pñt, milites aūt, ēt si velit aduersarius, ꝓcuratores dari nequeunt, cū non idoneos defensores eos iam dixerimus, veluti eos q absint causa reipublice, ideo inuiti iudiciū pati nō possunt eos tm̄ excipio, q in rem suā dati sunt, & quibus n̄ est opposita militie prescriptio excipio ēt eū, q cōem sui numeri causam susceperit, & ꝓsequit̄, tūc enim videt̄ esse propria causa, que & omnium communis est vide tur etiam propria causa esse, quando pro necessarijs personis litigat. hec tamen militibus speciali priuilegio concessa non negauero. impatores deniq₃ voluerunt, vt si qs militē ad negocia ꝓcuratorem fecerit, ac propter hoc pecuniam numerauerit, quicqd ob causam datum est, causa non sequuta, iudex illi restituat. Siqdem legibus interdictum est illis negociatores fieri, ne omisso armorum vsu, a signis abesse cogantur, & propter militie cingulum alijs, graues molestiq₃ existant.

Restitutio in integrum. Cap. x.

Restitutionem in integruz militibus dari nemo n̄ iustissimuz esse confitebitur, vt eoꝝ iura sarta, tectaq₃ sint, q reipublice ꝯtinuam dant operam, vel ab hostibus infeliciter detinentur, qbus illud infortuniū nō obesse, sed prodesse d̄bere vr̄. in integrū aūt restituere, est honoribus, ordini, reliquisq₃ restituere. nos hic tm̄ dicturi sumus de ijs, q̄ pretoris edicto ꝯtinent̄, de actionibus sc₃ ad q̄s cognita cā pretor milites in integrū se restitutuꝝ spondet, in quo nō modica sunt militū priuilegia. Imperator sane voluit minores, post cōpletū viginti quinq₃ annoꝝ terminū, habere ꝯtinuū quadriēniū, quo restitutionē in integrum petere possint. hoꝝ exēplo maiores ēt restituūtur, post finitum tempus, quo reipublice cā occupati erant, estq₃ illis ꝯtinuū illud quadriēniū pro anno vtili. de quo Gordianus pudenti militi scripsit, ei licere auxiliū restitutionis postulare toto tp̄e militaris expeditionis, tempusq₃ vtile prefinitū a die missionis iuxta rationē iuris cōputari debere. est & aliud maius priuilegium. ꝙ si quis intra annos quibus restitutio ꝯcedit̄, ꝯstitutus est, certū est oibus, aduersus vsucapionē restitui. atq₃ si is eo tp̄e nomē militie dedit, & in militia sit occupatus, manet illi bñficiū restitutionis l₃ vsucapio ante militiam impleta fuerit etenim si ab hostibus captus, & postliminio reuersus sit, restitutionis auxilio iuuabitur neq₃ timere d₃ possessionē aduersarij quocūq₃ tp̄e prescriptam accedit aliud priuilegiū. si pater nōdū finito tp̄e restitutōis in fata ꝯcesserit, filiusq₃ heres intra vigintiqnq₃ annos, vel post eam etatē intra tp̄s restitutionis, qd̄ patri, cui heres extitit, superer at, nomē militie dedit, ex psona defuncti subueniet̄ illi, beneficio restitutionis. Quod priuilegiū est militis, q nō militāti successit, vel ēt nō militans, qui militāti fratri successit, vti poterit tp̄e restitutionis in integrum, si frater minor quinq₃ & viginti annis, militauerit, & in militia diem suū functus sit. at vero nō solū milites restituunt̄, s₃ ēt successores filioꝝ familias militū. occupatos milites intelligo circa rem bellicā, & expeditiones, nā alijs locis tp̄ibus ve occupatos ea priuilegia nihil penitus iuuant. Preterea impatores nōnullos restitutionis militū casus annotauerūt, quos hic addere visum est. Seuerus, & Antoninus voluerunt, vt si miles ante vita decessit, q̄₃ possessionē rei alicuius acciperet, heres eius ex psona defūcti restitui possit, id ēt fit, si post exactos dies quibus bonoꝝ possessio defert̄, in militia sit defunctus, ꝙ si mile est ei, q vt supradixi, nō militans militanti successerat. nimirū qcqd tp̄e militie de bonis alicuius possessum est ab alio, intra tp̄a restitutionis, postq̄₃ reipublice cā abesse desierit, possessionez vidicare pōt, reiecta medij tp̄is prescriptione. idē est, si qd de bonis eoꝝ, q pro republica absunt, detractū fuerit insuper si heredes creditoris possessiones militis obligatas distraxerunt eo tēpore, quo bellis, & armis miles nauaret opam, in integrū restitui nemini dubiū est, & eo mō vēditionē retractari oblato debito, vel pretio, nō tm̄ filius pro militari disciplina debuit in irritū reuocare, que a patre gesta sunt. succurritur qppe militi nō tm̄ aduersus possessorē, s₃ ēt aduersus eos, q a possessore emerunt, ita vt res vidicari possit si miles hereditatē agnouerit, qd̄ & annotauit iulianus. Deinde cū filiusfam. hēat castrēse peculiū, procul dubio i ys q̄ ad illud peculiū spectāt, restituēdus erit in integrū tāquā in ꝓprio patrimonio. Restituet̄ ēt ille, ac cāe instaurationē petet, q iō apd̄ arbitrū pn̄s corā adesse n̄ potuit, ꝙ sub custodia militari iussu p̄sidis detinebat̄, ad exēplū eius, q in insulā deportatus est, ac postmodū restitutionē a principe ipetrauit, tūc qcqd ex bonis ei⁹ q̄ adēpta nō erāt, ab alio vsurpatū fuerit, ei restituēdū est. tādē h̄ annutabo, in actione rescissoria, q̄ aduersus militē cōpetit, veluti si cū reipub. cā abesset, rē eius, q in ciuitate eēt, vsuceperit, fructus eius tp̄is, quo absens nō est defensus, restituere d₃ miles. si aūt miles intētet rescissoriā, neq₃ possederit, ei fructus restituēdi erūt, qd̄ equissimū eē pōponius ait, ne cui officiū publicū damno sit, vel dispendio, reliquas militū restitutiones .j. trademus.

¶ Peculium castrense. Cap. xj.

c Si Tertulianus antiq iuris interpres librum singularē edidit de peculio castrēsi, ego tñ i tā diuite suppellectile h̄ cōpēdiū ita collegi, vt ꝙ attinet ad peculiū, militib⁹ satisfecisse me putē. itaqꝫ q̄ breuissime rē exponam⁹, peculiū dr̄ q̄si pusilla pecunia, siue pusillū patrimoniū, cōstitqꝫ ex eo, ꝙ parsimonia sua qs parauit, vl' officijs meruit ab aliquo sibi donari idqꝫ est velut ꝓpriū p̄rimoniū ꝙ qdē nascit̄ crescit decrescit, ac morit̄. idqꝫ elegāter papyri⁹ frōto dicebat peculiū hoi simile esse. peculiū in tres ptes diuidit̄, nā vel paganū est peculiū, vel castrēse, vel ꝙ mediū inter vtrūqꝫ obtinet, qđ castrēse nūcupatū. nos hic tm̄ de castrēsi dicem⁹. in peculio castrensi res mobiles, vel se mouētes donate a patre inesse pñt, nō aūt pdia, q̄ eunti in castra filio pr̄ donauerat. Uerumtm̄ ea pdia, q̄ occasione militie filijfamilias obueniūt, castrēsi cedūt peculio, nā Alex. impator scripsit, ea oīa, q̄ eunti in militiā donata sunt, ⁊ q̄ occasione militie in castris q̄runt̄, effici castrensis peculij, in quo tm̄ ea precipue habere dꝫ, q̄ ꝯcedēte patre in castra d̄tulit. annumerat̄ quoqꝫ in castrēsi peculio ea pecunia, quā mulier filio viri militi ad castrēses, vel militares res ꝯparādas reliqt. in sūma castrēse peculiū est ꝙ a parētibus vel cognatis i militia agēti donatum est, vel ꝙ ipse filiusfamilias in militia acqsiuit, qđ nisi militaret, acqsiturus nō fuisset. etenim qđ ille erat ēt adepturus sine militia, id peculiū eius castrēse nō est. propterea si vxor filiofamilias militi seruū manumittēdi cā donauerit, castrēsi peculio nō annumerabit̄, qꝛ vxor ei pp militiā nō est cognita, poterit tm̄ sine volūtate p̄ris manumittere, ⁊ ad libertatē pducere. nā si forte vxor, vel cognatus, vel qs alius notus nō ex castris filiofamilias qđ donauerit, vel legauerit, ēt si expsserit, vt i castrēsi peculio habeat, id castrēsi peculio aggregari nō dꝫ. siqdē veritas spectanda est, an v̄a castrēsis noticia, vel affectio fuit, nō qđ qs finxit. idqꝫ adeo verū est, vt hereditas nō videat̄ castrēsi peculio q̄sita, q̄ frater patruelis in alia prouincia stipēdia merēs fr̄i patrueli, cū quo nūquā militauit, reliqt, sanguinis. n. rō, nō militie cā, occasionem capiēde hereditatis pbuerat. si aūt a fr̄e, aut cōmilitone in eisdem castris qs institutus est heres, successio castrēsi peculio acqrit̄, nā peregrinatiōis labor, ⁊ obeūdorꝫ munerꝫ ꝯsortiū affectionis nōnihil addidit, qnimo vice mutua charitates iuicē sibi donasse, credēdū ē. hinc triphonius scriptū reliqt, si qs ⁊ añ notus, ⁊ amicus potuit añ dare, ⁊ nō dare, nisi cōmilitiū charitatē auxisset, si añ cōmilitiū factū testm̄ est, ñ futurā castrēsis peculij hereditatē, si aūt postea, peculio annumerabit̄. que igit̄ aduētitio iure q̄runtur, in castrēsi sunt peculio, cuiusmodi diui hadriani tpib⁹ iurisċōsultis visum est, filiūfamilias militē vxori heredē extitisse, ⁊ hereditatē in castrēsi peculio habuisse, lꝫ dos filiofamilias data, vel pmissa, nō sit i castrēsi peculio. cuius ēt diuersa rō est, nā hereditas aduētitio iure q̄rit̄, dos aūt mr̄imonio coherēs oneribus eius, ac liberis cōmunibus, q sunt in aui familia, ꝯfert̄. preterea vt reliqua ꝓsequamur, dicamus castrēse peculiū tā inherere militi, vt pr̄ dando in adoptionē filiū militē peculiū ei auferre nō possit, qđ semel tenuit iure militie, atqꝫ iō sicut emācipādo filiū, peculiū ei nō aufert, ita nec in familia retēto auferre pōt. eā ob rē si pr̄ filio stipulāti spōdeat, irē si pr̄ filio stipulat̄, ex cā peculij castrēsis valebit stipulatio, nō tm̄ ex alia cā. nā lꝫ iure sacramēti militaris a paterna potestate nō sit solutus, ac nihilominus milites in parētū potestate remanēat, hñt tm̄ castrēse peculiū propriū, in quo patri nullum oīno ius est, ideoqꝫ sine volūtate p̄ris illud alienare poterit. pr̄ ēt licet tertiis ex castrensi peculio, vel predijs vsumfructum, vel seruitutē imponere non possit, potest tm̄ seruos ex eo peculio vsufructu, prediaqꝫ tā vsufructu, quā reliqs seruitutibus liberare, ⁊ illis seruitutes acqrere. certum quippe est oībus, patrem in alijs peculijs filiorumfamilias aliunde, quā ex patrijs bonis, q̄sitis hr̄e tantum vsumfructum, nō autē dominiū, in peculio castrēsi filiusfamilias ⁊ dominiū, ⁊ vsumfructū haber. verumtamē si filius recusat adire hereditatē, que ei ex castrensibus rebus obuenit, preter cā adire pōt, vt ad eū tam dominiū, quā vsufructus pleno iure perueniat, cōmoda quoqꝫ, ⁊ incōmoda hereditatis subibit, quorꝫ nulla vnquā pars in filiū poterit redundare. nā impatores rescripserūt, peculiū filij defuncti, q militauit, penes patrē remanere, neqꝫ, si decedit intestatus, bona eius p̄ri deferunt̄, vt hereditas, lꝫ taqꝫ peculiū, si autē testm̄ fecit peculium castrense habetur pro hereditate. ⁊ si ignorans ille filiusfamilias patrem suū decessisse, de castrensi peculio in militia sit testatus, nō ptinebunt ad heredē eius patris bona, lꝫ sola castrensia, cū ea duntaxat, que habēt, scriptis milites relinquere possint, q̄ infra in materia testamētorꝫ statim exponent̄. ad hec cū peculium filij a patris bonis sit separatū, pater cogēdus nō erit, pp es alienū, qđ filius peculij noie in castris cōfecerit, actionem de peculio pati, et si spōte patiatur, satisdato filio in solidū nō peculio tenus defendere debebit. Sed ēt eius filij nomine ille nō aliter mouere actionē pōt, q̄ si satisdederit, cū rez ratā habiturū. Actionē quidem, persecutionēqꝫ castrensium rerꝫ semp filius hꝫ inuito patre, nā ipse patri nō tenebitur furti, serui aūt sui noie castrensis tenebitur, si patri seruus furtū fecerit. Sꝫ si filius, qui castrense peculiū hꝫ, vt ab eo, qui nō habet, casus iste differat, furtū fecerit, patri tenebitur. pater item filio, si res eius castrenses peculio subtraxerit. Insuper, quāuis ex pretoris edicto actio de peculio sit annalis, postq̄ is, q in ptāte est, aut mortuus, aut emancipatus, alienatusve fuerit, tm̄ si seruus, cui creditū est, apud hostes sit, actio de peculio in dn̄m nō est finiēda āno, qꝛ ille postliminio reuerti potest. Nā ⁊ si seruus peculij castrensis ab aliquo heres scriptus sit, atqꝫ iussu militis hereditatē adierit, ea fiet bonorꝫ castrēsis peculij. atqꝫ si filiusfamilias miles ancillā castrēsis peculij manumiserit, hꝫ ꝯstitutiones patronus erit, neqꝫ patri hoc ius cōpetet. Deniqꝫ ḡnaliter dictū est, militi pmitti administrationē earū rerū, quas in castris acquisiuit, ēt si sit paterfamilias, qui militie tpe, vel post missionem arrogādum se prebuerit. peculiū. n. istud tā alte inheret, vt nullo pacto ꝯuelli, ac separari possit. porro miles, qui castrēse peculiū hꝫ, in tm̄ ꝯdēnabitur, quātū soluere poterit, ac ex eo peculio nō castrēsibus creditorib⁹ satisfacere coget̄, hoc mō. s. vt separatio inter castrenses creditores, ⁊ ceteros nō fiat, nisi si q cū eo ꝯ̄erint, antequā militaret. Et si qđ in rē patris versuꝫ fuerit, creditor potius cū patre experiri poterit, ac dꝫ, ne castrēse peculiū, cui toto pectore fauem⁹, vel disturbetur, vel cōmoueatur.

¶ De acquirenda, vel adeunda hereditate. Cap. xij.

a Acquirēdi disciplina ƀm naturā pars eē vr̄ rei familiaris, q̄ circa cibos, aliasqꝫ corporis necessitates versatur, ex pastu, agricultura, ⁊ preda ꝯsistens nā ⁊ fruges, ⁊ fructus, ⁊ animātia hominū qdē gratia facta sunt, quo bellicā acquisitionē adijcere possumus, cū non lōge absit a natura. eā preserti acquisitionē intelligo, quā ꝯ̄ feras exercemus, ⁊ aduersus eos homines, q nati sunt ad parēdū, ⁊ parere recusant, est eniꝫ id bellū natura iustū. est ⁊ aliud acquirendi genus pecuniariū, qđ nō natura, sꝫ arte potius, ac peritia cōparatur, ob idqꝫ diuersuꝫ multo est a priori, eiusqꝫ, cū nullus diuitiarū finis eē videat̄, nullū est pretiū, nulla vtilitas, vtpote quod necessaria non respiciat, ac sepe fieri videamus, vt plerunqꝫ locuples penuria prematur alimēti. Ideoqꝫ huic generi nemo vllus priorē illā acquisitionē necessariā nō preponet, si mō p̄hiaꝫ amplexari velit. Atqui cum inter iurisperitos quotidie versemur, qbus posterior ista acquisitio plus plꝫ, quātū militie nostre intererit, breuiter explicabimus. prior qdē militi tū ꝯueniens, tū necessaria est, posterior hec nō admodū dissimilis. eteniꝫ nō absurdū, neqꝫ preter rōnē eē ducimus, si qđ mobile, imobile ve milites possideant, lꝫ illi prohibeant̄ in ijs prouincijs, in qbus militiā exercent, pdia cōparare, ne. s. studio culture militia sua auocent̄, neqꝫ tm̄ in alia prouincia agros, domūve acquirere, illis ꝓhibituꝫ est. In ea aūt ꝓuincia, in quā cā prelij venerint, agrū emere ne alieno qdē noie lꝫ, alioquin fisco vindicabit̄. verūtm̄ si qs, ꝯ̄ disciplinā, agrū cōparauerit, ac missionē acceperit, prius q̄ d̄ ea re qđ illi moueat̄, possidere sine ꝯtrouersia pōt, nā scriptū est, prediū illicite cōparatuꝫ Fisco nō vindicari, nisi delatū fuerit. qđ si stipēdia iplera sint, vel missio cōtigerit, delationi nō eē locū, cū stipēdijs impletis militibus acquirere pmissuꝫ sit. Preter id quoqꝫ ꝯcessuꝫ est illis, rescripto diuorū seueri, ⁊ Antonini, in ea prouincia, in qua militant, pdia possidere, veluti cū ab aliquo heredes instituunt̄. in bonis qppe castrēsib⁹ militis intestato defuncti legitimus heres succedit, nō aūt ea Fisco vindicantur. si aūt legitimū heredē non habuerit is miles, siue legionarius sit, siue in numeris existat, hereditas ad vexillationē, in qua militabat, ptinet, qđ intelligimus, si testm̄ nō fecerit. nā filijfamilias militis hereditas, in qua peculiū ēt annumerat̄, ex testō nobis obueniens peti pōt. qđ priuilegiū lꝫ antiqtus in militis hereditate tm̄mō ꝯcederet̄, nūc vero in pagano, ⁊ ab intestato ab oībus peti pōt hereditas. Attm̄ si ƀm probabileꝫ volūtatem militis hereditas eius nō est adita, ēt castrēses res heredibus nō competent. Eteniꝫ vt adeunda est militibus hereditas, ita ⁊ miles delatā hereditatē adire dꝫ. in quo vetus ꝯstitutio Gordiani ad platonē erat, de militibus, qui p ignorātiā hereditatē adierant, quatenus p his tm̄ rebus ꝯuenirentur, quas in hereditate defuncti inuenerant, arma eni eos magis, q̄ iura, scire debere

bere legislator existimauit. ea tñ ɔstitutio a Iustiniano imperatore p inuẽtarij bñficiũ ad oẽs amplificata est. primũ qdẽ diuus hadrianus maiori viginti qnqꝫ annis speciali bñficio veniã dedit, cũ post aditã hereditatẽ grãde es alienum emersisset, gordianus postea ad milites extẽdit id priuilegiũ, at iustinianus oibus tandẽ impartitus est. itẽ scriptũ est, filiũ eius, q in hostiũ potestate decessit, iuitũ hereditati obligari, quãuis suus heres dici nõ possit, qꝛ in potestate moriẽtis nõ fuit, qđ vt clarius sit, annotãdũ est, si filiusfamilias miles decedat testatus, peculiũ eius quasi hereditatẽ deferri heredi scripto, siue extraneus sit, siue pr̃. ſꝫ si nihil decernit de peculio, ⁊ heres scriptus post pr̃is filijfamilias mortem hereditatẽ repudiat, castrense peculiũ neqꝫ oino obuenisse patri dicet̃, neqꝫ ẽt recessisse a pr̃e, nõ obuenisse qdẽ, qꝛ prius q̃ heres repudiaret, mortuus erat pater. cũ itaqꝫ heres nõ adierit hereditatẽ, peculiũ retro pr̃is bonis accessisse videbit̃, ideoqꝫ pr̃is bona aucta dicent̃ p hanc repudiationẽ, licet psona pr̃is defecerit. sed heredibus scriptis deliberãtibus sup aditione hereditatis, si seruus filijfamilias, q heredes scripserit, stipulet̃ aliqd, vel traditũ accipiat, vtrũ id peculio, qđ apud patrẽ remanebit, herede vel repudiante, vel nõ adeunte hereditatẽ, debeat annumerari. negandũ id vr̃, cũ illo tpe seruus pr̃is nõ fuerit. atqui Xcecũdia paterna mouit iurisc̃osultũ, vt dixerit, id qđ p stipulationẽ serui acqritur, aut p traditionẽ seruus acquirit, remanere apud patrẽ, vbi pristino iure est peculiũ. idẽ in legato, qđ seruo relictũ est, qđ omisso testamẽto tũ primũ patri acqrit̃. hinc scriptũ est, si filiusfamilias, q de castrẽsi peculio testatus est, sit occisus, ex qbus causis ad fiscũ bona patrisfamilias ptinent, his ẽt casibus huius peculiũ ptinebit potius, q̃ ad heredes, q delinquerũt in adeũdo. miles quoqꝫ acquirer̃ põt p seruũ peculij, nã ſꝫ sit filiusfamilias, atqꝫ is seruus ab extero stipulet̃, aut p traditionẽ accipiat, res ad filiũ ptinebit sine aliqua distinctione, nõ. n. duplex ius sustinet pr̃, vt filius, videlicet ⁊ pr̃is, ⁊ filiusfamilias, nẽpe seruus castrẽsis peculij, quãdiu filius viuit, nullo iure pr̃i subiectus est. hinc rõ suadet, vt, si a pr̃e seruus, q ad filiũ ptinet, ex quacunqꝫ cã stipulet̃, vel traditũ accipiat, acqrat̃ filio res, ⁊ stipulatio, quẽadmodũ si extero ꝓmisisset, qꝛ psonis stipulantis, ⁊ accipiẽtis ea est, vt sine differẽtia, quod p eũ agit̃, emolumentũ filij spectet. sed ante aditã hereditatẽ filijfamilias militis, qcquid castrẽsi seruo legat̃, si adeat̃ hereditas, oia vt in seruo hereditario spectãda sunt, si Xo adita nõ sit, vt in proprio pr̃is, spectare oportet. preterea cũ neqꝫ seruus, neqꝫ p seruũ dominus, q apud hostes est, possideat, tñ si apud hostes moriat̃, qcquid seruus eius, q ab hostibus captus est, postea stipulatur, hoc habebunt heredes eius, qꝛ si captiuitatis tpe decessisset, acqsitũ foret heredi eius. atqꝫ si qd seruus peculij noie, dũ apud hostes eẽt, possederit, id eo tpe miles vsucapiet, eas namqꝫ res insciẽtes solent vsucapere. hoc mõ ẽt hereditas nõdũ nato posthumo, aut nõdũ adita augeri p seruũ hereditariũ põt. in quo tamẽ paulũ attẽdendũ censeo, nã si seruus eius, qui in hostiũ potestate est, emerit, in pẽdenti eẽ vsucapionẽ iulianus ait, cũ, si dñs reuersus fuerit, intelligit̃ vsucaptũ, si ibi decesserit, nõ intelligit̃ vsucepisse, nã fieri nõ põt, vt qsquã plus iuris habeat in ijs, q̃ serui egerunt, q̃ in ijs, q p se possidebat, cũ ad hostes puenit. sane per captionẽ interrũpit̃ vsucapio, ⁊ ipsi reuerso nõ põt. proinde filia militis apud hostes defuncti, que illi heres existit, ad matrẽ transmittit successionẽ, que itẽ, cũ secundum legis cornelie beneficium adierit hereditatẽ, vel petita bonorum possessione successerit, bona illa vindicare nõ prohibet̃. sed cũ militũ successiones alio loco latissime tractande sint, hic annotasse sufficiat, si filius, cũ in pr̃is potestate eẽt, in insulã deportari meruit, peculiũ eius, vel quod in castris acqsiuit, vel qđ ei militaturo pr̃ donauit, patri auferri nõ debere. atqꝫ ita heredes eius, q primipilũ administrauit, commoda administrationis peter̃ poterunt, si ille prius, q̃ ea acceperit, rebus humanis exẽptus est. oportet. n. nõ militũ hereditates tãtũ sartas, tectasqꝫ eẽ, ⁊ ad heredes equo iure puenire, ſꝫ etiam si quod edificiũ in solo publico miles extruxerit, aut qcquã ꝓ vtilitate sua fecerit, id in suo iure ppetuo remanere, ⁊ nullius calũnijs euerti, honorius, ⁊ theodosius voluerunt. nimirum illis non modo non inuidendum, sed ⁊ maxime fauendum est.

¶ Quo mõ milites heredes instituant, vel instituant̃. cap. xiij.

Vnusquisqꝫ nostrũ summo studio curare dꝫ, vt filios, quos hꝫ in potestate, heredes instituãt, vel noiatim exheredes faciat, nã si eos silẽtio pterierit, inutiliter testatus cẽsebit̃. hec qdẽ est generalis oium regula, a qua tãtũmodo milites excipio, q in expiditionibus occupati si testm̃ faciant, ⁊ liberos suos iã natos, vel posthumos noiatim nõ exheredauerint, ſꝫ silẽtio, nõ ignorantes se liberos hr̃e, pterierint, silentiũ istud ꝓ exheredatiõe facta valet. hic vides, milites, pter ius cõmune, singulare puilegiũ hr̃e. ac velut miles hoc iure speciali filiũ põt silentio pterire, ita si filiusfamilias miles, similiter ac paganus, noiatim a pr̃e aut heres scribi, aut exheredari dꝫ, sublato ad hec diui augusti edicto, quo cautũ fuerat, ne pr̃ filiũ militẽ exheredaret. in quo paulus mihi recte sic scripsisse vr̃, si apud hostes est filius, pr̃ iure facit testamẽtũ, ⁊ põt eum preterire, sed si in potestate eẽt filius, nihil omnino valituꝝ eẽt testamentũ. hic mirari nõ debes, filiũ apud hostes, q iure ciuili putat̃ mortuus, heredeꝫ institui, qꝛ iure postliminij oia ciuitatis iura in suspenso sunt, neqꝫ rũpunt̃. itaqꝫ reuersus ab hostibus adire poterit hereditatẽ. itẽ reuersus põt iubere seruum, q heres est institutus, obire hereditatẽ, ⁊ si ibi apđ hostes decesserit, q ei heres existit, p seruũ heres fiet. nã eos actus, q nõ statim, sed postea alicuius rei alienationẽ pstant, illo maxime tpe spectare, ⁊ ɔsiderare debemus, quo hr̃e effectũ ɔsueuerunt. porro miles filiusfamilias a cõmilitone, vel alio, quẽ p militiã cognouit, heres institui põt, atqꝫ tunc sine pr̃is arbitrio ꝓ herede poterit se gerer̃, qđ supra i capite de peculio annotatũ est, nã societas illa laboris affectioni fraterne nõnihil addidisse vr̃, neqꝫ inter ciues tm̃, ſꝫ inter nos, ⁊ barbaros. atqꝫ adeo inter nos, ⁊ hostes milite illud sodalitiũ nescio qd fraterne charitatis pre se fert. cuius qdẽ rei vnicũ exẽplũ propono. cũ perannius roma dux gothos romã obsidẽtes in fugã vertisset, roma. qdã pedes in altã foueã, seu puteũ, quo exhausta humus editos a se fructus recipit, delapsus ẽ, ibiqꝫ noctẽ peregit. sequẽti die cũ gothi in fugã agerent̃, gothus in eãdẽ foueã cadit, tuncqꝫ ɔciliata amicitia fidẽ sibi mutuo tradidere, alterius salutẽ cure vtriqꝫ fore. tũ emissa ingẽti voce, gothi ꝓximi pcũctabant̃, cuius nã vox eẽt, at gothus intus latẽs, roma. ex industria subticẽte, patria lingua respõdit, ⁊ resti petijt, illi stati reste summissa, roma. primo euexerunt, inde gothũ, tãdẽ rei nouitate stupefacti, ⁊ tã bene cõpositã a fortuna inter hostes amicitiã admirãtes, romanũ incolumẽ in vrbẽ remiserunt. sed plura dicamus de militũ institutione. ac primũ, cũ deportati heredes institui nõ possint iure cõmuni, sintqꝫ plurimi, qbuscũ testamenti factio nulla est, oẽs tamẽ illi a milite heredes institui pñt, ac si quis mortis tpe talis reperiat̃, qui a milite institui possit, valebit ea institutio, ideoqꝫ si seruũ pena heredẽ scribat, istitutio nulla erit, nisi mortis tpe in ciuitate inueniat̃, tunc. n. institutio incipit conualescere. si aũt seruum proprium, quem tñ liberũ esse credidit, heredeꝫ sine libertate miles instituat, in ea conditione est, vt institutio nõ valeat, nisi manifesta sit testatoris voluntas, q̃ libertas simul, ⁊ hereditas ad eũ puenire censeant̃. preterea cum iure communi heres ex certo tpe, aut certum tempus in hereditatem vocari nequeat, miles tñ ad tempus heredem facere potest, ⁊ aliuꝫ post tẽpus, vel ex conditione, vel in conditionem, quod gordianus imperator eterno militi rescripsit. item similiter potest heredes instituere, aliũ quidem rusticorum, alium vrbanoꝝ prediorum, aliũ vero ceterarum rerum, valebitqꝫ ea institutio, atqꝫ perinde habebitur, ac si sine partibus heredes instituti essent. cum igitur alium castrensium, aliũ quoque ceterarũ reꝝ heredem scripserit, quasi duorum hominum due hereditates intelliguntur, ita vt in es alienum, quod in castris contractum esset, solus is teneat̃, qui castrẽsium rerum heres est institutus, extra castra vero ere alieno ɔtracto is solus obligẽt, qui ceterarum rerum heres relictus est. ꝙ si alterutra pars bonorum eri alieno nõ sufficiat, ⁊ propter hoc, is, qui ex ea parte, qua pendet eris alieni cõtracti causa, hereditatẽ nõ adierit, alter, qui adijt, compellendus erit, aut defendere totã hereditatem, aut totum creditoribus soluere. insuper, sicut miles nuda voluntate hereditatẽ dare potest, ita etiam adimere, veluti si eodẽ testamento eundẽ heredẽ, deinde exheredẽ fecerit, ademptra vr̃ hereditas, cũ tñ in paganorum testamentis sola exheredatione hereditas adimi nõ possit. exemplum habes, hereditatem seruo adimi nõ posse, propter quam liber, ⁊ heres esse iussus sit, ⁊ quamuis dominus eodẽ testamento ademerit libertatẽ, nihilominus ⁊ hereditatẽ, ⁊ libertatẽ habebit. in iure demũ certũ est, militẽ, q scit se filiũ habere, ⁊ alios facit heredes, tacite eũ exheredare, si tñ ignorat se filiũ habere, nõ obest filio adẽptio hereditatis. hinc impatores iustino militi rescripserunt, si, cum in vtero esset filia inscio patre milite, vel cũ nõ eẽ eaꝫ in humanis, falso rumore perferret̃, in testamento pr̃is sit pterita, hoc silẽtio exheredata nõ intelligit̃. ad extremũ dico, vt captatorie omnes institutiones i testamẽtis a senatu reiecte sunt, ita ⁊ illas i militũ testamẽtis nulli⁹ momenti cã impatores prudẽter censuerunt, nõ enim priuilegio

rum multitudinem, que militibus concessa sunt, in fraudem, dam num ve alienum erumpere oportet.

De substitutione militari. Cap. xiiij.

Quemadmodum verbo𝔯 vis, ⁊ natura exigit, vt nemo subordinari possit ei, qui nõ est ordinatus, ita nemo substitui põt ei, q prius nõ fuerit istitutus. ex quo facile colligeř est, substitutionẽ sine istitutiõe eẽ nõ posse. erat aũt ꝯsuetudo roma. dũ testaměta ꝯficerẽt, vt pmis heredibus scdos adderent, vt, si primi hereditatẽ nõ adijssent, nanciscereňř vltimi. quod aliqñ ꝯstitit i testõ iulij cesaris publice recitato post mortez eius, in quo octauius adoptiuus filius heres institutus erat, decimus aũt brutus inter scdos heredes repertus, qd triste romanis lõgo tpe visum est, cũ ipse ex ijs, q in necẽ cesaris cõiurauerant, princeps fuisset. nos sane hoc loco de cõpendiosa tm̃ substitutione tractabimus, reliquas species, vulgarẽ. s. pupillarẽ, ⁊ breuiloquã, relinquẽtes. nã ista cõpẽdiosa, quod ad militẽ facit, disiũcta est species, diciturqꝫ cõpendiosa a verbo compẽdio, qbus vulgarẽ, pupillarẽ, ⁊ exẽplarẽ ꝯtinet. siue. n. heres nõ sit institutus, siue sit heres, ⁊ i pupillari etate, vel furore moriař, substitutus iure cõmuni succedet. cõpẽdiose substitutiõis istud propriũ est, ꝙ tractũ tpis in se ꝯtineat, lꝫ sub cõpẽdio plures substitutiones cõplectař. diximus itaqꝫ militis insigne priuilegiũ eẽ, ꝙ põt heredi p eũ instituto, siue sit filius, siue extraneus, siue ipubes, siue maior natu, substituere directo, ẽt post pubertatẽ, ⁊ ad quodcunqꝫ tps placuerit, vt si dicat, istituo petrũ cõmilitonẽ meũ, ⁊ qñcunqꝫ decesserit, substituo Ioannẽ. hic directe instituiř, ⁊ substituiř, ac substitutus accipiet bona testatoris, cũ fructibus i hereditate inuẽtis, iure directo, manu ꝓpria, propria auctoritate. et ista est cõpẽdiosa, put distincta est species ab alijs, nã si miles substituat filio ipuberi, quãdocũqꝫ decesserit, proprie est cõpẽdiosa, qꝛ directe, vt dixi, vulgarẽ, ⁊ exẽplarẽ, ⁊ pupillarẽ ꝯtinet. ꝙ si institutus nõ est heres, siue est heres, tñ neque in pupillari etate, neque in furore moritur, sed post pubertatẽ, iã erit cõpẽdiosa, tãquã distincta species ab alijs, qꝛ substitutus accipiet bona testatoris cũ fructibus inuẽtis in hereditate ipsius post mortẽ instituti. reliqua bona pupilli, q pubes factus est, accipient heredes ab intestato, vel si fecerit testamẽtũ, heres testamẽtarius succedet. ita intelligo papiniani responsum nõ ꝓcedere solũ in impubere p militẽ instituto, sꝫ ẽt in maiori natu, cui militariter substituereř. verba qdẽ directa in substitutionibus ea eẽ interptor, p q imediate succediř testatori, alterius neqꝫ factũ, neqꝫ ministeriũ reqrendo. in substituto sane id procedit, ad quẽ bona post mortẽ istituti heredis directe, ⁊ imediate deuoluũtur, nihil oino distinguẽdo, veluti si dixero, heres esto, heredẽ istituo, hereditatẽ relinquo. sꝫ qd, si testator miles instituit filiũ ipuberẽ, ⁊ substituit ei cõpẽdiose, qñcũqꝫ morieř iste filius. fingamus iã in pupillari etate mortuũ, tunc substitutus iure pupillaris, bona pris, ⁊ filij, exclusa ẽt matre, accipiet. sꝫ si post tpa pubertatis, ille filius moriř, mř, q mortuo filio post pubertatẽ bona eius occupauerat, restituet substituto bona testatoris, velut iure fideicõmissi, quãuis vere nõ sit fideicõmissum. atqꝫ lꝫ in rescripto illo imperato𝔯 diocletiãi, ⁊ maximiani sint ista verba directa, heredes scripsit, heredes habeat, tñ fauore mřis vere, ⁊ nõ p simulationẽ obliquanř, ita vt mř filio succedat, sꝫ bona testatoris cogař substituto restituere, sic verba directa fauore mřis obliquanř. ne igitur tãtis ambiguitatibus, quãtas ꝯgesserunt doctores, inuoluamur, dicimus, filio ipubere p militẽ instituto p cõpẽdiosam, qñcũqꝫ decesserit, post tpa pubertatis substitutus accipiet bona testatoris iure directo, si aũt in medio sit mř, accipiet bona testatoris p fideicõmissuꝫ, ⁊ petet a mře, q deducet quartã. habes istud militis priuilegiũ apte expositũ. iã vero cũ militis in testãdo sola voluntas spectež, ac illi ꝯcessuꝫ sit, ꝓ parte testatũ, ⁊ parti intestatũ decedere, põt hac mẽte substituere heredẽ, vt ea sola velit ad substitutũ ꝓuenire, q ab illo ad institutũ ꝓuenerint. in pupillari aũt paganorũ substitutione, si qd postea pupillis obuenerit, cõprehenditur, neqꝫ. n. testator suis bonis, sed ipuberibus substituit, qd tamẽ, vt dixi, in milite nõ obseruař, nã milites ijs ẽt, q heredes eis extiterint, possunt in his duntaxat substituere, q testamento eorum fuerint assequuti. pñt quoqꝫ ⁊ exheredatis, ⁊ emãcipatis filijs substituere, sed in rebus tantũ, que ab ipsis ad eũ, cui substituunt, ꝓuenerint. addamus ẽt hoc loco, si in testamẽto eius, q nõ miles fuit, duobus heredibus institutis, altero, cui potuit vsqꝫ ad tẽpus pubertatis facere testm̃, altero, cui, postq̃ heres extitit, substituere nõ potuit, substitutio inuicem ijsdẽ 𝔳bis facta sit, illa hoc casu locũ habet, quo vtriqꝫ pari ratione potuit substitui. at si ex testõ militis sit ꝯtrouersia, notũ est, licere militibus ex ꝓuilegio etiam heredib⁹ extraneis mortuis, postq̃ heredes extiterint, substituere.

Testamenta militum. j. Cap. xv.

Hic vereor ne quis philosophus rẽ plus satis ridiculã arbitreř, iuriscõsulto𝔯 more, testamẽto𝔯 rõnes vel ordinare, vel scribere. nã illi, dũ extremas tm̃ volũtates inspiciunt, e qbus oĩa iudicare volũt, nõ vident morituros oẽs, aut q se iamiaꝫ mori putãt, stulta quadã, ⁊ abiecta morositate pmi, ac sepius sibi ipsis minime ꝯstare, atqꝫ ideo illo𝔯 volũtatẽ nõ aliter cõsiderari debere, ac si a mẽte abalienati eẽnt. quod si ve𝔯 est, nõ tã inuiolata, vt volunt, testamẽta eẽ dñt, q extreme voluntatis iudicia sunt. est. n. ꝓculdubio difficile admodũ morituro, res suas, ac seipsum cognoscere, tũ nullus philosophus existimat rẽ familiarẽ eẽ morituri, qn potius ⁊ pteriti, ⁊ futuri generis, immo totius reipublice tũ genus eẽ, tũ diuitias. neqꝫ ẽt inauditũ est, eos, quos morbus abripit, vel seniũ vexat, assentationibus, ac blãditijs sepissime cõmoueri, distrahiqꝫ velut furore quodã limphatico. id qd sapiẽter ꝓspexisse vř vlpianus, dũ decernit, si qs moriens dixisset a ser uo vi mortis sibi illatã eẽ, dño credẽdũ nõ eẽ, si moriẽs hoc dixit, nisi potuerit ꝓbari, nã in morituris plerunqꝫ rõ vacillat. verũtñ hoc loco graue nimis eẽt, nõ licere militi, cuicunqꝫ velit, sua relinqre, atqꝫ extremas eo𝔯 volũtates ratas nõ haberi, in ijs ꝓserti, q longo labore, ⁊ industria q̃suerũt. quas tñ nõ solum firmas manere sancitũ est, sꝫ ⁊ diuus traianus scriptuꝫ reliquit, milites quoquo modo volent, facere testamẽta, sufficereqꝫ nudã testatoris volũtatẽ. similiter quoqꝫ papinianus ait, quomodocũqꝫ miles testm̃ fecerit, nouissima volũtate rescindi posse, qm̃ militis volũtas testamentũ est. ad hec, iperfectũ testm̃ militis perfecti potestatem hꝫ, cum sola pficiař voluntate, ⁊ qui plura p dies singulos scribit, sepe facere testm̃ videtur. intelligimus iã militum volũtates ratas habendas eẽ, oportet tamen prius constare, testamẽta esse facta, qualia ⁊ sine scriptura, ⁊ a nõ militantibus fieri pñt. fiebant autẽ militũ testamenta in procinctu, cũ milites ituri in preliuꝫ nulla legũ solẽnitate, tribus, aut quatuor adhibitis testibus rapti apud cõmilitones testabanř. ita scriptũ est in annalibus, ante numantiã deletã tã ferum fuisse Q. Macedonici in hispania imperiuꝫ, vt, cũ vrbem cãtabriam noie in hispania oppugnaret, pullas precipiti loco qnqꝫ cohortes legiõarias eodẽ ꝓtinus subire iuberet, facientibus oibus in ꝓcinctu testamenta, velut ad certã mortem ruen dũ foret. diuus iulius cesar primus militibus liberã testamẽto𝔯 factionẽ cõcessit, sed ea cõcessio temporalis erat. postea vero primus diuus titus dedit, post hec domitianus, deide diuus nerua plenissimã indulgentiã in milites cõtulit, eamqꝫ ⁊ traianus sequutus est, ⁊ inde mãdatis principũ inseri ceptũ est, milites, quo modo voluerint, facere testamentum, sufficereqꝫ eorum nudã volũtatem. hoc modo notũ est, iuliũ cesarem scripsisse primũ Cneũ pompeiũ heredẽ testamẽto, idqꝫ militibus publice ꝓ cõcione recitauisse. sꝫ postea nouissimo testamẽto, qd volũtate sola valuisse ꝯfitemur, tres istituit heredes soro𝔯 nepotes, C. Octauiũ ex dodrante, L. Pinariũ, ⁊ Q. Pediũ ex quadrãte, populo hortos circa tiberi publice, ⁊ viritĩ trecenos sestertios legauit. apd athenieses qdẽ ante solonẽ nõ licebat alio deriuare hereditates, nam pecunias, simul ⁊ domũ in familia defuncti manere oportebat. solon autem pmisit, pro cuiusqꝫ voluntate, cui superessent filij, heredẽ ꝯstitui, atqꝫ ita sibi visus est amicitiã propinquitati, ⁊ gratiam necessitati pretulisse. hocqꝫ modo militibus cõcediř, suo iure testari, decisumqꝫ est, vltimam militis voluntatem vim postremi iudicij obtinere. hinc ꝓgentes ad ꝓlia res suas donare sibi mutuo pñt, licet nõ ita sit inter priuatos, id eni illis imperatores concessere. neqꝫ credendum est, militem, qui iure communi testari voluit, statim beneficio militari renuntiasse, nã nemo genus testandi eligere vř ad impugnanda sua iud cia, tuncqꝫ militẽ propter fortuitos casus vtroqꝫ genere testari voluisse, censendum est, spectamus enim tantum ipsam voluntatem. sed ne ordinẽ testamẽto𝔯, quo𝔯 materies in iure latissime patet, cõfundamus, hic primum dicendũ est de ijs, que militis testãtis personaꝫ respiciunt. premitto igiř, furiosum, mutum, posthumũ, infantẽ, filiumfamilias, ⁊ seruum iure comuni testamentũ facere nõ posse, attamen testamẽti factioneꝫ habere, cũ ex testamento sibi, vel alij acquirere possint. nunc singularia militũ iura accipe. etenĩ mutus, ⁊ surdus etsi testamẽtũ facere nõ possint, si tñ quis miles mutus in numeris extitat, vel surdus, testamẽtũ facere poterit ante causariã missioneꝫ, idqꝫ

idq̃ itelligo, quatenus militat, ⁊ i castris degit, nā si extra castra
fecerit oium cōi romanoꝝ iure fecisse intelligef. preterea, q incer
tus est, an sui iuris sit, dubitatq̃, an sibi testari liceat, is neq̃ testa
ri, neq̃ fideicōmittere pōt, si tñ miles incertus, an sui iuris sit, te-
stamētū fecerit, id sane in ea ꝯditione erit, vt valeat. si qdem sit in
certus, pr̄ viuat, nec ne, ⁊ testm̄ fecerit, testm̄ valebit, cū tñ de sta-
tu suo dubitātes, vel errātes testm̄ facer̄ nequeant, qppe q de sta
tu suo incerti sunt, certā legē testamēto dicere nō possint, quod tñ
militibus cōcessum est. si tñ, ignorantes patres suos decessisse, de
castrēsi peculio in militia testati sint, nō ptinebūt ad heredes eoꝝ
patrum bona, sed sola castrensia, qꝛ ꝑ parte testatus, ꝑ parte in-
testatus deceder̄ pōt, ideoq̃ si ex fundo vnū heredē scripserit, cre
def, quātū ad residuū testamenti, intestatus decessisse. filiusfami-
lias aūt paganus existens, si de castrēsi peculio fecerit testm̄, igno
retq̃ se pr̄i heredē existere, nō cēsebif ꝑ castrēsibus testatus, pro
paternis intestatus decessisse, sicut miles, sꝫ tunc castrēsis peculij
heres scriptus vniuersa bona habebit, i quo summā extreme mi
litū voluntatis obseruationē manifeste potes cognoscer̄. accedit
aliud ꝑuilegiū. cū iure cōi ij, qbus aqua, ⁊ igni iterdictū est, neq̃
facere testm̄ pñt, neq̃, si antea fecerint, valebit, ij quoq̃, q ad be-
stias, aut ad ferrū, aut in metallū dānanf, testamēti factionē non
habent, militibus tñ, ēt si ex militari delicto capite dānati sint, ex
bonis castrensibus testm̄ licet facere, nisi sacramenti fides sit ru-
pta. Paulus. n. ⁊ menander militi testm̄ facere ꝑmiserunt, etiā si
penas capitis meruerit, qđ intellige ex militari delicto, vt dixi, nō
cōmuni. ita ergo testari ei ꝑmittif, vt, si qđ habuerit antea factū,
testamētū valeat, ⁊ si militari iure ei testādū sit, dubitari nō opor
tet, qn si voluerit valer̄ testamētū, fecisse id credaf, spectamus. n.
solā volūtatē. existimo tñ eū impetrare debere testamēti factionē
ab eo, q sniam dixit, quod hermogeniano visuꝫ est, cui accedit vl
piani respōsum, si miles vxori donauerit de castrēsibus bonis, et
fuerit dānatus, qꝛ ꝑmissum est ei de his testari, si modo ipetrauit,
vt testef, cū dānaref, donatio valebit, neque tñ ex imperatoꝝ re-
scripto permittif ob militare flagitiū dānatis aliaꝝ, q̄ castrensiū
reꝝ, testamētū scribere. verūtamē miles in hostiū potestate posi-
tus facere testamētū nō poterit, nā ipedimētū seruitutis est de iu
re gētiū, cū quo nō facile sit, vt ius ciuile dispenset. tribuni autē, ⁊
prefecti, ⁊ ceteri, q militare desinunt, omnesq̃, q eius sunt ꝯditio-
nis, vt iure militari testari nō possint, si apud hostes sint, ⁊ illic de
cedant, quomodo velint, ac potuerint, testamētū scribent, quod ⁊
vlpiano visum est. sed pupillo militi nō ꝑmittemus testamētū cō
ficere, cū indignū iustiniano, ac iuriscōsultis videaf, hunc militū
priuilegijs gaudere, q stabilē mentē nōdū adeptus est, cuius ani-
mi nullū est certū iudiciū. ij tñ, si in potestate parentū sint mentis
cōpotes, nihil impedit, quo minus testari possint ex his, q̄ in ca-
stris acquisiuere, sunt. n. sua propria castrensia. hic tandē conclu-
demus ex papiniani respōsum, filiūfamilias equestri militia exor
natū, ⁊ in comitatu principū retentum, cingi confestim iussum, te
stamētū de castrēsi peculio facere posse, nā ex eo tempore iure mi
litari incipiet testari, quo i numeros erit relatus. eteni diuus pius
rescripsit in eo, qui, cum esset paganus, fecit testamentuꝫ, ac moꝝ
militare cepit, illud qdē militari iure valere, si hoc maluit miles.

¶ De testamentis militum. ij. Cap. xvj.

Secundo loco dicendū est de ijs, q militū te
stamento heredes scribi possunt.
ac primū aduertendū est, milites seruos proprios si-
ne libertate heredes instituere nō posse, qꝛ iure cōmu
ni ius gētiū nullo vtiq̃ modo iminuif, seruitus aūt est de iure gē
tiū. sed cū serui sub appellatione libertoꝝ heredes sunt scripti, id
ita benigne est itepretādū, ac si liberi, ⁊ heredes instituti fuissent.
ergo milites, quantū ad hec, q̄ ius gentiū nullū priuilegiū habēt,
neq̃ itē q̄ ius ciuile, si alterius ius tollif, nā scriptū ē, militē i frau
dē creditoꝝ nō amplius, q̄ vnū, necessariū heredē facere posse.
atq̃ ideo si miles dotalē fundū legauerit, nō erit ratū legatū pp
legē iuliā, qua dotale prediū inuita muliere alienari ꝓhibef. quā-
do vero miles ius alterius nō tollit, tūc institutus nonnulla hꝫ pri
uilegia, ac illud imprimis, ꝙ deportati, ⁊ fere oēs, q testamēti fa-
ctionē nō habent, a milite heredes institui pñt, cū de iure cōmu-
ni, q deportanf, si heredes scripti sunt, tanquā peregrini nihil ca
piant, ⁊ hereditas in ea causa est, in qua eēt, si scripti nō fuissent.
propterea paulus ex snia marcelli prudēter rñdit, si miles depor
tato fideicōmissum reliquerit, id eū capere posse, ⁊ gñaliter in om
nibus, quos miles heredes scribit, id dici pōt, institutionē vires
hr̄e, si mortis tpe talis inueniatur, vt a milite institui potuerit. in
alijs aūt tria tpa ꝯsiderant, primū tēpus testamenti, 2m tempus
mortis testatoris, tertiū, cū adijt hereditatem. in milite vero solū
tēpus mortis inspicimus. preterea in fauorē militis a iure est in-
troductū, vt mulieri, in quā turpis suspitio cadere pōt, nihil testa
mēto relinquer̄ possit, eā intelligo, q̄ stupro cognita in ꝯtubernio
militis fuit, alijs aūt donationes, si quas psonis inhonestis facer̄
velint, nō sunt ꝓhibite affectionis gratia. crediderī tñ, si mulier
mortis tpe talis inueniaf, vt a milite institui possit, in quā. s. ꝑ id
tēpus turpis suspitio nō cadat, heredē recte scribi posse, ꝑ ea, que
supra dicta sunt. demū miles incertis psonis nihil relinquere pōt
ex rescripto diui hadriani, nā neq̃ legata, neq̃ fideicōmissa incer
tis psonis olim relinquebanf. insup, militi hoc priuilegiū a iure cō
cessum est, vt tā sibi, q̄ filio iure militari testamētū faciat, ⁊ soli fi
lio facere pōt, tametsi sibi nō fecerit, valebitq̃ testamētū, si pater
in militia, vel intra annū militie decesserit, idq̃ triphonio iuriscō
sulto visum est, lꝫ ius cōmune dicat, qsquis impuberi testamētum
facit, sibi quoq̃ facere debere. et queadmodū certū est, militem,
q scit se filios hr̄e, aliosq̃ scripsit, heredes, tacite suos exhereda-
re, ita ēt si ignoret sibi filios eē, nō oberit filio adēptio heredita-
tis. hinc iпatores scripserūt, sororē a fratre militāte heredē isti
tutā bona eius possidere, neq̃ fil os testatoris euicere posse. hic
tandē annotabo, hereticos neq̃ legatū, neq̃ fideicom. neq̃ here
ditatē accipere posse ex vltimis militū volūtatibus, siue iure cō-
muni, siue militari testentur.

¶ De testamentis militum. iij. Cap. xvij.

t Ertio loco commode succedit forma seu solē
nitas testamentoruꝫ militarium, in qua
milites multis illustres sunt priuilegijs. primuꝫ, vt te
stamentuꝫ in scriptis perfectum sit, oportet vno ⁊ eo
dē tpe septē testibus adhibitis, ⁊ subscriptione testiū signacula te
stamētis iponi, deinde, ꝑ manus testatoris, vel testiū nomē here-
dis exprimi. si qs aūt testamētū sine scriptis ordinare voluerit, se
ptē testibus adhibitis, ⁊ sua volūtate eis manifestata, pfectū, fir-
mumq̃ faciet. at militibus pp nimiā eoꝝ iperitiā tā diligens ob
seruatio remissa est, neq̃ legitimū numeꝝ testiū, neq̃ aliā solēnita
tē seruare oportet, quoquo. n. modo volūtas eoꝝ suprema inue-
niaf siue scripta, siue sine scriptura, eoꝝ volūtate testm̄ valet. illis
itaq̃ sufficiet, ꝯuocatis hoib⁹ suā volūtatē declarare, vt rata, fir-
maq̃ sit. hoc mō roma: cū bellum gererēt aduersus volscos po-
sthumio cominio arūco cōsule, more suo in acie cōstituti, priusq̄
clipeos reciperent, togasq̃ circūcingerent, tribus, aut quatuor
audiētibus, sine scriptis testm̄ ꝯfecerūt, heredesq̃ nūcupauerūt,
in quo solēnis illa testiū regula nō obseruabaf. porro fauore mili
tū introductū est, vt pr̄ eius, q de castrēsi peculio pōt testari, adhi
beri possit testis, testamēto ante missionē ꝯfecto, quod si post mis
sionē factū est, nec pr̄ recte eē pōt testis, nec q in eiusdē pr̄is pote
state est, itaq̃ legitime factū testm̄ eē ꝓbare oportet, cui rei satis-
facere putauerī duos tm̄ testes. eteni vbi numerus testiū nō adij
cif, duo sufficiūt, nā pluralis elocutio duoꝝ numero ꝯcludif. neq̃
mirari debemus, militū priuilegiū ad duos tm̄ testes restringi, cū
nulloꝝ magis intersit, talia exēpla admitti, q̄ eoꝝ, qbus id priui
legiū datū est, alioqn post mortē militis testes existerent, q facile
affirmarent se audiuisse militē, q bona relinqret, cui illis videref.
ad hec cū iure cōmu. statutū sit, vt, si qs post factū testm̄ illud mu
tare voluerit, oia ex integro facieda sint, militis tñ testm̄ facilime
vel ꝯfirmaf, vel ifirmaf, nā, vt dictū est, sola volūtate destrui pōt,
nō secus atq̃ nuda volūtate pōt fieri. et si cācellauerit testamen-
tū suū, vel inciderit, nullius erit momēti, si tñ cancellauerit, ⁊ moꝝ
valere voluerit, valebit ex suprema volūtate. ideo cū miles indu
xerit testm̄ suum, moꝝ annulo suo signauerit, index, cui de ea re-
cognitio erit, ꝯsiderare dꝫ, quo proposito id fecerit, nā si mutata
volūtas ꝓbaf, reuocatū testamētū intelligemus. attamen si vete-
ranus moriens testm̄ iure cōmuni tpe militie factum irritum esse
voluit, ⁊ intestatus eē maluit, heredū institutiōes codē in statu re
manebunt, nēpe iure cōmuni testamentū pfectū nō sic mutari po
tuit, siqui vero legata petierint, exceptione doli mali iure cōmuni
summouebuntur, cū nuda voluntate legata adimi posse, notissi-
mū sit. in qua exceptione papinianus scripsit, in re pari potiorem
causam esse possessoris, hoc. s. mō, si legatarius possider, repellit
heredē exceptione, quasi nō habeat volūtatē defuncti, q̄, si here
res possidet, legatarius eadē exceptione summouebif. militis vo
testm̄ quoquo modo nouissima voluntate rescindef, nā voluntas
militis testamentum est. aliud priuilegium miltar e est. cum iure

cōmuni, q impuberi testamentum facit, sibi quoq; facere debeat, miles tñ, vt. s. dixi, filio testm̄ facere pōt, quāuis sibi nō fecerit. se quit ergo, vt ad ꝯfirmationē tabular pupillariū militis, aditio hereditatis nō sit necessaria, etenī si militis nō ē adita hereditas, tñ substitutio, quā pupillo fecit, valebit, cū illi pmittat facere testamētū, quāuis sibi nō fecerit. itē priuilegiū aliud est. iure cōmuni nemini lz plura facere testamēta, qn vnū p aliud rūpat, nā scriptū est, prius testm̄ rūpi, cū posterius rite pfectū est, nisi vtrumq; vice vnius habeat. militi aūt lz plura testamēta facere, ac siue semel fecerit, siue separati, vtraq; valebunt, hinc miles, q habebat iā factū testamētū, si aliud fecerit, & in eo cōprehendat se fidei heredis cōmittere, vt priores tabule valeant, valebit vtrumq;, cū illi plura facere liceat, sic tñ nō ipso iure valere voluit, sed magis p fideicōmissum, id est, in causam fideicōmissi vim prioris testamēti ꝯuertisse. hec itaq; militū iura ex eo imperatorū rescripto pēdēt, quo sancitū est, eos, quoquo modo voluerint, testamenta facere.

De testamentis militum. iiij. Cap. xviij.

1 Andem quarto loco dicēdū est d ipsa testamentor militariū dispositione, in qua & si iure cōi idē nō possit parti testatus, & partim intestatus decedere, id tñ militi a iure ꝯcessum ē. hinc si miles vnū ex fundo heredē scripserit, quātū ad residuū, credemus intestatū decessisse, si ita voluisse ꝯstiterit, nā verisimile est, illū heredi residuū dedisse, q eū in re certa, fundo. s. heredē scripserit. etenī si filiā ex duabus vncijs, vxorē ex vna heredez fecisset, & de residuis portionibus nihil ꝯquā scripsisset, in treis parteis vr diuisisse hereditatē, vt. s. q in sextante est heres scripta, duas partes totius habeat, q vero ex vncia est heres, tertiā. declarauit. n. testamēto nō rē certā, sed quotas partes, quod in valeriani quōdā cēturiōis testamēto obseruatū legimus, atq; eā institutionē ex iure cōi auctoritatē accepisse. miles igit hoc speciale hz, vt partiz intestatus e viuis excedere possit. ideoq; si, duobus scriptis heredibus a milite, alter omiserit hereditatē, videbit p pte intestatus decessisse, nisi volūtas defuncti, vt dixi, pbata fuerit, vt omittente altero, ad alter vellet totā hereditatē redire. pōt ēt miles bonorū, q in villa habet, solū heredē facere, atq; is peter nō poterit ea bona, q in castris reliquerit, lz succedētes ab intestato, qz vr noluisse castrēsia bona ad eū puenire, proinde notādū est, vba enuntiatiua in testō militis emissa pp aliud, inducere dispositionē. seruis qdē, in testō dñorū nō data libertate, legatū relictū, irritū est, neq; seruus ex ijs vbis, fortunato liberto meo do, lego, vindicare sibi libertatē poterit, nisi testator fuerit miles, q si nullo errore ductus libertū credēs dāde libertatis aiuz habuerit, liberto directa libertas cōpetet, lz in testō sint vba enūciatiua, q pp alid scripta videbant. insup, queadmodū in portione bonor ex puilegio cōpetit militi, vtut voluerit, libere testari, ita & i tpis spatio, vt ex tpe, & vsq; ad tēpus instituere possit, qd. s. diximus in capite de institutione. nūc videamus, qualiter intelligat militis testm̄. plane illud intelligimus factū, quatenus militant, & in castris degunt, & qd in castris fecerint, post missionē intra annū tm̄ iure militari valere. si itaq; titius, priusquā tribunus legionis factus eēt, testm̄ fecit, & postea cinctus est, ibiq; in militia defunctus, testm̄ qd fecit, ad ius cōmune ptinet, nisi, postq factū esset, pbaret dictū, qd valere vellet. nā ꝯstitutionibus principū nō militū testamēta, lz que a militibus facta sunt, ꝯfirmant, & si prius fecerit testm̄, deide militare ceperit, nō intelligit militie tpe factū, nisi aliquo modo volūtatē suā declarauerit, veluti incidēdo tabulas, legēdo testm̄, signādo signo suo, pducēdo, adijciēdo, emēdādo, aut qduis aliud faciēdo. dictū est aūt, si miles intra annum, quo missus est, decesserit, valere testm̄, quod iure militari fecerat, qd ver est, ēt si post annū ꝯditio institutionis extiterit, atq; ēt intelligo ad eos dūtaxat, q mitti solent, id beneficiū ptinere, ideo neq; tribuni, neq; prefecti, q militare desinunt, id priuilegiū habēt. quesitū est a Paulo, cū miles testm̄ fecisset, deinde missus rursus in alia militia cictus fuisset, valeret ne testm̄ iure militie, quod in militia fecerat. rndit, si intra annū, quo delijt in numeris eē, in aliā militiā assumptus ē, iure militari valet, qz rursus eo iure testari posse vr, suntq; quasi ꝯiuncta munera militie. preterea si filiusfamilias miles capite minutus fuerit, vel emācipatus, vel in adoptionē datus a pre suo, testamētū eius valet quasi ex noua volūtate, ita ēt valent codicilli, quos captiuus tpe captiuitatis scripsit, lz iure subtili dicere non possimus testamēto prius in ciuitate facto confirmari, qz nō sunt ab eo facti, q testamēti factionem habuit. ver qz postliminio ius suū recepit, humanitati ꝯgruū est, eos effectū suū pinde hre, qua si nulla captiuitas in medio interuenisset. lz tñ si miles in militia testm̄ fecerit, codicillos post militiā, in eis iuris cōmunis regule spectari debent, qz nō sunt a milite facti. si aūt miles ante militiā testamētū fecit, & codicillos in militia, codicilli iure militari valēt si tñ ante captiuitatē qs codicillos cōfirmauerit, & in captiuitate codicillos scribat, nō valent. in summa, codicillis ad testamētū factis militis hereditas iure dat, ideo si dimidiā codicillis dederit, testō scriptus heres alterā dimidiā ex asse habebit. hec vero priuilegia ijs tātū, q in expeditionibus occupati sunt, tribuunt, neq; apparitores magistror militū iure militari testari pñt, lz eor nomina sint in numeros relata. valent aūt militum testamēta, siue in vagina, siue clipeo sanguine ꝯcquaz annotauerint, vel in puluere gladio inscripserint eo tpe, quo i plio occubuere. porro veluti militū voluntates in testamētis spectari debent a iudice, ita ēt heredes eor nō debent negligere, cū imperatores statuerint, patrem, & matrē heredes militis voluntatē eius circa monumenti ꝯstitutionē diligēter obseruare. is aūt, q i bello cecidit, etsi corpus eius nō appareat, lugeri tñ debet, maiores vero minime lugēdū putauerunt eū, q ad patriā delendā, & parentes, & liberos interficiendos venit. is aūt filiusfamilias miles, castrense habens peculiuz, q contra barbaros in acie diem suum obierit, summo cum honore sepeliri debet, & ad funeris ipensas successores eius obligant.

De rupto, & irrito militis testamento. Cap. xix.

q Uamuis Cicero, in hoc genere iuris nulla eē iudicia asserat, sic tñ quātū ad milites attinet, indicabimus testamentū rūpi vel alio testō facto, vel agnatiōe sui heredis, & irritari nō adita hereditate, & vero vt militis testamētū rūpat, strictim volūtas eor obseruāda est, nā q iure militari testat, etsi ignorauerit pgnātē vxorē, vel cū pregantē sciērit, hoc tamē aio sit, vt velit, quisqs sibi nasceretur, exheredē esse, testamētū nō rumpitur, in quo seruanda est voluntas, cum, si ignorans vxorē esse pregnantem, ventris nō meminerit, filia post mortē patris nata testamentuz rumpat. accedit tertilliani responsum, si filiusfamilias miles fecisset testamentum more militie, deinde post mortem patris posthumus ei nasceret, vtiq; rumpitur eius testamētum, ver si pseuerasset in ea voluntate, vt vellet adhuc illud testamētū valere, valitur illud quasi rursum aliud factū, si modo militaret adhuc eo tēpore, quo nasceretur illi posthumus. sed si filiusfamilias miles fecisset testamentuz, deinde postea viuo eo, & auo superstite nasceretur ei posthumus, non rumpitur eius testamentum, qz, cum is, qui nascit, in potestatē eius nō pueniat, non videt suus heres adgnasci, ac ne auo quidem suo hic nepos posthumus suus heres adgnascit, cū viui filio nascatur, ideo neq; aui testamentum rumpitur, quoniā licet inciperet protinus eē in potestate aui, tñ antecederet euz filius. idcirco si filiusfamilias miles testamētū fecerit, & p errorez omiserit posthumū, quē nolebat exheredatū, deinde posthumus post mortē aui, viuo filio, hoc est pre suo, natus fuerit, rūpit illius testm̄, & si pagano iam illo facto natus sit, nō cōualescet ruptum, & si militāte adhuc natus fuerit, rūpet, deinde si pater voluerit ratū eē, ꝯualescet sic, q si denuo factū, lz & si viuo auo nascat posthumus, hic nō rūpet cōtinuo patris testamentum. si supuixerit post mortē aui, viuo adhuc patre, rūpet, qz nouus tunc primū illi heres adgnascitur, ita tñ, vt nō possit duor simul testamenta rūpere, & aui, & patris. adhec, alius casus ē, si qs filiū exheredauerit, nepotemq; ex eo pterierit, heredē aliū instituēs, filiusq; post mortē eius supuixerit, licet ante aditā hereditatē moriat, nepos tamē nō rūpet testamentū, nam alius euz mortis tempore precedebat, eaq; est iuliani, pomponij, & marcelli opinio. si autem filius miles in hostiū sit potestate, & ibidē decesserit, hoc casu nepos rumpet testamentū, cum hic filius, qui viuente patre est captus, ēt si post mortē sui patris moriat, fingit tamē lege cornelia decessisse ea hora, qua captus est. rūpet enim iste nepos testamētū, si pater apud hostes moriat, succedendo auo post mortē eius, nec ei obstat psona pris captiui, qz nō credit in humāis reb[9] fuisse, lz, si captiuus reuertat, facere possit iniustū testamētū patris in eo pteritus, si tñ pater ab hostibus capiat, filio herede instituto in ciuitate manente, reuerso eo nō rūpit testamētū, neq; etiam filius postliminio rediens, ēt institutus rūpet patris testamentū. ꝗrebat iabolenus, si quis vxorē pregnātē habens in hostium potestatez puenerit, eiq; nascat filius, quo tpe testamētū factū rūpetur, an per captiuitatem, an p natiuitatē filij. nō p captiuitatē, qz fictione lege corne. que ꝯfirmat eor testamenta, q in hostiū potestate decesserint, valebit, rūpet ergo p natiuitatem filij. sed si premoriatur filius, an reconualescat.

cōualescat.decidit,nō recōualescere,sicq; hereditatē ex eo testō ad neminē ptinere,cū in iure certū sit,ruptū testm̄ nunquā restitui.est quoq; iste ve posthumus iu.ciui.post mortē.s.fictā natus neq; redintegrat̄ facile testm̄,nā si miles iure cōi testat̄, posteaq; testm̄ iure militie ex bonis oibus faciat,& post annū militie vita decedat,testm̄,quod ruptū est,p ẜm nō redintegrat̄.dein,cum in re cōmuni testamēta eoꝝ,q doloris impatientia,aut aliqua furoris rabie se pcipites dederunt,nō valeant,militis tn̄ testm̄ q doloris ipatientia,vel tedio vite mori maluit,valuit,ex diui hadriani rescripto,q in epistola ad pomponium falconem ita distinguit,si quidē ob ɔscientiā delicti militaris mori maluit,irritū erit eius testamētū,si tedio vite,vel dolore,valet,& bona,si itestatus decesserit,cognatis,aut si nō sint illi,sunt,vt dixi,vindicāda legioni. irritat̄ quoq; militis testamētū,quotiens ab hostibus captus est,qđ ita intelligi debet,si postliminio reuertat̄,vires iure postliminij recipere,si ibi decedat,lege cornelia confirmari,interim tn̄ irritat̄.

¶ De legatis militum. Cap.xx.

Nulli oino dubiū est,milites filiosfamilias, licet sine testamēto decedant,posse tn̄ fideicommittere,vel legare,atq; ideo hic nonnihil de legatis dicendū est. Paulus existimat militiā legari posse, hoc est militie pretiū,vt vult vlpianus,s; si titius meuio testamento militiā reliquerit,cumq; supuixisset titius testamēto, militiam vendidit,& ptiū exegit,quod postea dedit ei cui militiā dari voluerat,& meuius,post mortē titij,militiā ab heredibus titij petat, celsus existimauit,ptiū militie pstari nō oportere,nisi legatarius ostēderit,testatorē,post factā solutionē,iterū eū militie ptiū accipere voluisse.enimuero vt in testamētis magna sunt militū priuilegia,ita & in legatis,nā quo modo testari psit,ne.s̄.dicta repetamus,ita & legare.etenī si miles ad sororē epistolā miserit,q̄ post mortē aperiri mādauit,fideicōmissum,qđ in ea relictū est, sorori deberi ɔstat,spectamus.n.supremā voluntatē.ea voluntate si qs die natalis sui militibus diuisiones dari voluisset exēplo tiberij, qui,cū equis partibus heredes testamēto reliquisset nepotes calū ex germanico,& tiberiū ex druso,vniuersis militibus legata dedit,ppetuū legatū itelligēt ex rescripto diuoꝝ seueri,& antonini, nō tamen possunt incertis personis legare,cum neq; legata,neq; fideicommissa incertis personis relinqui concessum sit.pōt autē miles titio,& meuio seruū legare,quē si titius manumittit deliberāte meuio,& mox legatū omittēte,liber erit seruus,q: ēt si heres seruū alicui legatū manumisisset,deinde legatarius repudiasset, liber esset.pter hec,veluti heredē milites instituere psit eū seruū, q apud hostes est,ita & legare.seruus qdē ab hostibus captus iure legari pōt,nā & res hostiū legari pōt,si casu aliquo emi potest, eoq; est sabini snīa,si tn̄ ei,q in hostiū potestate est,legatū fuerit,& is apud hostes dcesserit,nullius momēti legatū erit,quāuis postliminio ɔfirmari potuit,& si seruus legatus ab hostibus captus sit,sine dolo heredis nō pstabit,si vero dolo,pstari debet, proide annotandū est,si milites veterani legata faciant,legē falcidiā ad eoꝝ testamēta ptinere,siue patresfamilias sint,siue filijfamilias,& si itra annū missiōis decesserit,atq; ēt,si post missionē codicillos fecerint,legata ex codicillis pstari debent,habita rōne falcidie, dū tn̄ intra annū missionis moriant̄,nā veterani post missionē iure cōi testari itelligunt̄,& codicillos facere,a qbus falcidia detrahit̄.milites vero si iure militari testant̄,ex eoꝝ testamentis plena erunt legata,hinc scriptū est,si miles,dū paganus erat,fecerit testamētū,& militie tpe codicillos,legē falcidiā in codicillis tpe militie factis locū nō habere,in testamēto vero habebit. ideoq; sensit marcellus,si miles testamēto facto partē dimidiā hereditatis sue tibi restitui iusserit,deinde post missionē,factis codicillis, alteram partē titio restitui rogauerit,si post annū missionis decedat, heres tibi,& titio quartā ptē retinebit,q: eo tpe testator decedit, quo testamētū eius ad beneficiū militare pertinere desijt. si vero intra annū missionis decedit,a solo titio deducet̄ quarta pars,q: eo tpe legatum est relictum,quo testator iure militari testari non potuit,factis scilicet post missionem codicillis.recte igitur sanxit Alexan.impator in testamēto militis ius legis falcidie cessare.

¶ De bonorum possessionibus. Cap.xxi.

Post successiones ex testamēto militari, hic nonnihil dicendū est de ijs,q militibus iure ptorio succedūt,neq; differētiā faciā iter bonoꝝ possessionē & possessionē bonoꝝ,cū nullā ex iuriscōsultis ne acutissimus qdē colligere possit.bonoꝝ itaq; possessio est ius psequēdi,retinendiq; patrimonij,siue rei,q cuiusq;,cū morit̄,fuit,in quo pretor exigit,vt is,cuius bonoꝝ possessio dat̄,ius testamēti faciēdi habuerit,& cū testm̄ facit,& cū morit̄,hinc si filiusfamilias putans se patremfamilias testm̄ fecerit,& mortis tpe paterfamilias inueniat̄,nō pōt bonoꝝ possessio ẜm tabulas peti,q: tpe ɔditi testamēti testari nō poterat.atqui si filiusfamilias veteranus de castrēsi peculio fecerit testm̄,deinde paterfamilias factus decedat, pōt eius bonoꝝ possessio peti,q: vtroq; tpe potuit testari.& si qs decesserit,de quo icertū est,vtrū paterfamilias,an filiusfamilias sit q: forte pr̄ ab hostibus captus adhuc viuit, nōdū peti potest eius bonoꝝ possessio,q:,nōdū intestatū eū esse,apparet,cū incertū sit,possit ne testari,s; cū ceperit certi status esse, tūc petēda est bonoꝝ possessio.preterea reqrit̄ certus obitus,etenī postquā cōstat,matrē apud hostes fati munus ipleuisse,heredes psit agnoscere successionē p possessionē bonoꝝ,s; nō,cū dubitat̄,an sit mortua,an nō.propterea si libertus captus ab hostibus,ibi decedat, quāuis liberti appellatio nihil tunc ad eū ptineat,tn̄ pp legē corneliā,q testm̄ sic ɔfirmat,atq; si i ciuitate decessisset,prono quoq; bonoꝝ possessio dāda erit,nā eius,q apud hostes decessit,bonoꝝ possessio admitti pōt,quāuis in seruitute decedat,& si filij ab hostibus redierint,ad ɔ̄ tabulas bonoꝝ possessionē admittentur,is quoq; q ab hostibus captus post mortē patris redijt,l; moriente patre nihil habuerit,q: apud hostes erat,tn̄ ad bonoꝝ possessionē admittet̄,& ɔferet ea,q moriente patre habuisset,si ab hostib9 fuisset captus.nā si redēptus ab hostibus tpe mortis paterne inueniat̄,eque collatio erit facienda,attamē castrense peculiū fratribus nō ɔfert̄.si demū filius ab hostibus captus sit, vxor eius pregnans in bonoꝝ soceri possessionē mittēda est,nā aliquo casu spes est,id,qđ nasci debet,inter suos heredes futuꝝ, vtpote si pr̄ eius apud hostes moriat̄.sunt deniq; creditores eoꝝ,q ab hostibus capti sunt,in possessionē bonoꝝ mittendi,neq; tn̄ stati, vt in alijs bonoꝝ venditio pmitti debet,sed bonis interi curator dari. hic disputare nolo,an filij militū cū nepotibus ad bonoꝝ possessessionem admittantur,quod a iurisperitis satis tractatum est,verū hic annotabo,in hoc regno pluribus locis ɔsuetudinem inualuisse,vt indistincte nepotes cū filijs admittant̄,quo modo legem tulit otto saxonū rex,nepotes scilicet cum patruis equo iure hereditatē diuidere,hec aūt de militum testamentis satis sint.

¶ Hostis. Cap.xxij.

Cum hostes sint altera ps belli,eos minime pter eūdos existimauimus,hostis qdē apud maiores is dicebat̄,quē nunc peregrinū dicimus,qđ nomē sequēs etas durius effecit,nam a peregrino iam recessit,& proprie in eo remāsit, qui ɔ̄ ferre arma,& q nūc hostes,olim pduelliones,seu perduelles, naz bellū antiq duellū dicebant.hostes itaq; ij sunt,q nobis,aut qb9 nos publice bellū decernimus,nā vlpianus ita diffinit,hostes eē, qbus populus romanus bellū decreuerat,vel ipsi pp̄lo roma.vt puta germani,vel parthi,qbuscū roma.bellū erat,plane latrūculi,& pdones hostes dici nō psit,nec q a latrōib9 captus est,seruus latronū est,nec postliminiū illi est necessariū,q vo ab hostib9 captus est,seruus est hostiū,& postliminio statū pstinū recupat, hic eius,q apō hostes decessit,dici hereditas nō pōt,q: seruus decessit,nā quos bello capiebāt,iure gētiū seruos efficiebāt, dñiumq; eo iure acqrebāt,atq; l; ex sua malitia lucrari nemo deat, captiuos tn̄ acqrebāt,q: nō p malitiā,aut fraudē ager̄,s; eq̄ cū roma. cā rē gerer̄ existimabant̄.alij sane ɔ̄ roma.pp emulationē,alij p libertate pugnauerūt,pp emulationē parthi,p libertate germani, q rādē roma.impiū euerterunt,qbuscū ad necē vsq; pugnandum erat,nā apud athenieńses in vsu erat,aduersus huiusmodi hoies vsq; ad victoriā,aduersus barbaros vsq; ad necē ɔcertare. etenī barbari sunt vi roma.hostes,qbus si qs facultatē fecerit deprędādi agros,viuus cōburi dz,qbus si qs venundederit cotē ferro subigēdo necessariā,penā capitis merebit̄,veluti ille,q fenū, frumētū ve illis venūdederit.romanis aūt erat ɔsuetudo,nullā oino accipere ab hoste armato ɔditionē,quod aliqñ Q.Ciceronē respōdisse,memorie est pditū,est.n.illis manibus, pedibusq; ad internicionē vsq; resistēdū in macedonia lex erat,eū,q nullū hostez interfecisset,capistro cingi apud scithas vero nō licebat solennibus epulis paterā circū latam accipere eum,q nullum occidisset hostē.iberis mos est,tot obeliscos circa sepulchrū defūcti exiger̄ quot hoies e numero hostiū necauerit.eadē legē reutha rex apō scotos tulit,vt scilicet tot obelisci ad sepulchrum mortui adhibe

renť,quot ex hostib⁹ occiderat,⁊ i illa isula adhuc plurimi obe-
lisci tales ↄspiciunť.apud ꝑsas lex erat,exploratores,ꝙ clam ad
hostes ire,⁊ redire ↄsueuerāt,quodqꝫ eos mille incōmodis,⁊ pe
riculis afficiebant,publicis expēsis ali.Sit lꝫ cū hostibus vbiqꝫ ca
pitale odiū,legimus tñ apud indos,belli tpe,opa rustica exerce-
ri,tutosqꝫ eē agricolas,⁊ intactos tāquā cōmunis vtilitatis mini
stros,asiatici ferunť,themistoclē,q ꝓ grecia nauali ꝑlio ipsos ag
gressus fuerat,maximis pmijs honorasse,cononē xo, qui ꝓ asia
pugnās lacedemonioꝝ iperiū dissoluerat,ad mortē corripuisse,
adde ꝑduellionis crimē,de quo meminimus,eē,cū qs hostili aio
aduersus rēpubli.vel principē aiatus fuit,neqꝫ tñ perduelles ho
stes dicere volo,ꝑterea pōponius scripsit hostile eē,ciues roma-
nos alia ꝙ̃ ꝑ portas egredi,easqꝫ de cā,remū romuli fratrē occi
sum fuisse,ꝙ murum trāscendere voluerit,neqꝫ tñ hostis erat,ad
hec rectissime censuit martianus transfugas,vbicunqꝫ inuēti fue
rint,velut hostes interficiendos,non autem hostes vocauit.

Legati ad hostes. Cap. xxiij.

a Ut romanos legationis munus diuꝫ sacratissimū,⁊ honora-
tissimū erat,potestatē,⁊ vi habens imperātis, nec nō
sacerdotis venerationē,veniētes.n.romā,ꝑmo satur
ni edē adhibant , vt ibi noia sua ederent apud ꝑfectos erarij , ac
scribi curarent,hinc legationē apud hostes inibant,in quo impri
mis aiaduertēdū cēseo,illos maxime mittēdos eē,q vel astu,vel
multaꝝ reꝝ cognitione hostiū integumēta,⁊ callida ↄsilia euolue
re possint,cuiusmodi scipio africanus occasione capta mittende
ad siphacē legationis tribunos,⁊ Cēturiones electissimos habi
tu seruoꝝ ire iussit,notūqꝫ est illud Catonis de legatis romanoꝝ
missis ad cōponendā pacē iter nicomedē,⁊ Prusiā,quoꝝ vnus
multis cicatricibus sparsum caput habebat,alius pedibus eger
erat,tertius ingenio secors,ea legatio,inqt Cato,nec caput , nec
pedes,nec cor hꝫ dn̄t aūt legati vbiqꝫ gētiū iuiolati eē , nā sagmi
na,a qbus sanctū dr̄,herbe erant,quas legati populi romani so-
lebant ferre,ne qs eos violaret,veluti legati grecoꝝ fuerūt ea, ꝙ̃
kirikeia vocantur,si qs vero legatū hostiū pulsasset,ↄ̃ ius gentiū
id fecisse existimabať qꝛ sancti habebanť legati.ideo cū legati ali
cuius gētis apud romanos essent,postea quā bellū eis indictum
erat,respōsuꝫ est,liberos eos manere,idqꝫ iuri gētiū cē ↄueniēs,
itaqꝫ eū,q legatū pulsasset.Q.Mutius dedi hostib⁹,quoꝝ erāt
legati,solitus erat rn̄deř,quē si hostes nō recepissent,q̄situ est,an
ciuis romanus remaneret,nō remanere videbať,qꝛ quē semel po
pulus iussisset dedi,ciuitate expulisse videbať,perinde ac si igni,⁊
aqua interdiceret,in q̃ ēt snia.P.Mutius fuit,id autē maxime
q̄situ est in hostilio mācino,quē numātini sibi deditum nō accepe
runt,de quo tñ postea lex lata est,vt ciuis romanus eēt,qđ ⁊ pō-
ponio iuriscōsulto visum est,verūtamē apud historiographos re
perias,nō semꝑ legatos inuiolatos extitisse,nā dioscorides,⁊ se-
rapion legati a Cesare missi ad achillā,cū in eius ↄspectū venis-
sent,prius ꝙ̃ ille eos audiret,aut,cuius rei cā missi essent,cogno-
sceret,corripi,ac interfici iussit,Cesar quoqꝫ ad ariouistū legatū
misit marcū valeriū porcillum summa virtute,⁊ humanitate ado
lescentē,q ab eo in vincula coniectus,a cesare postea hostiū equi
tatū ꝑsequente,cū vinctus catenis in fuga a custodibus trahere
tur,liberatus est.Comius attrebas,q in britanniā a Cesare pre-
missus erat,a britannis in vincula ↄiectus est,laertes tolumnius
rex veiētū quatuor legatos populi romani iteremit,quoꝝ statue
lōgo post tpe in rostris steterunt,ijs.n.qui ab inimicis ppl̄i roma
ni occisi erant,solebāt statue in publico erigi,vt ꝑ iteritū in hono
rē eternū venirent,legati lacedemonioꝝ aristeus corynthius,ane
ristus ꝑtodemus,timagoras ad regē cirū in asiā missi sunt,si qua
rōne illi ꝑsuaderēt,vt pecūiā daret,belliqꝫ societatē iniret,ij prius
sitalcē teris filiū adiuere volētes inducere eū ad cōmutandā ami
citiā,ac societatē,quā cū atheniēsibus habebat,hos tñ sadorus
sitalce filius intercepit,captosqꝫ tradidit atheniēsibus,q indēna
tos vno die oēs interemerunt,arbitrati se iuste suis,socijsqꝫ pa-
rētare,adhec legimus bellū aliqñ illiricis indictū eē ꝑꝑ vnū ex le
gatis,quē romani ad eos miserant,occisum.Alex.tirū ciuitateꝫ
obsidens legatos misit,q ad pacē ciues hortarenť,hos tyrij ↄtra
ius gentiū occisos ex alto ꝑcipitauerunt,at paulo mitius Alex.
māmee romanus imperator quadringentos legatos artaxersis
persaꝝ regis vestitu eleganti,auroqꝫ ornatos cōprehendi iussit,
omniqꝫ adēpto cultu in phrigiā relegauit,vicosqꝫ,atqꝫ agros cō
cessit,quos colerēt,occidere qppe eos nefariū facinus,minimeqꝫ
virile arbitrabať,cū nō in acie capti essent,sꝫ sui regis tm̄ māda-
ta exequerenť,est ēt memorie proditū,legatis thebanorum apud
persas locū sedēdi ante reges datū fuisse,cuius forsan ea extitit
ratio,ꝙ tꝑibus alex.soli e tota grecia cum barbaris fedus inie-
rant.hinc omittere nolo,ꝙ pugnantibus sabinis ↄ̃ romanos, se
natusconsultum factum est,regnante romulo,quo sabinis mulie
ribus filios rome habentibus facultas data est,relictis apud vi
ros filijs,apud suos,sabinos.s.legationē obeundi,cuius legatio
nis princeps fuit hersilia,est aūt in legatione nō vtilitas solū, sed
⁊ legatoꝝ dignitas inspicienda,nā Annibal ille romanos paceꝫ
respuere dicebat,ꝙ parum dignitatis in legatione eorum conspi
ceret,eaqꝫ de causa ipse pacem curiosius appetebat.

Capta ab hostibus. Cap. xxiiij.

q Ui ab hostibus capiunť,iure gentiū capientiū
fiunt,adeo vt ⁊ liberi hoies in seruitutē
deducanť,q tñ si euaserint nostrā potestatē,⁊ ad suos
reuersi fuerint,pristinū statū recipiunt , quos.n.bello
capimus,eosdem iure seruos nr̄os facimus,dictiqꝫ sunt serui , ꝙ
seruarenť,vn̄ apparet,nō licere nobis hostē occidere,postꝙ̃ ca-
ptus est,⁊ in presidia nostra deductus,licet,antequam deducať,
occidi iure possit,cū interim multa possent accidere,quid nanqꝫ,
si fugā capesseret,vel cū hostibus rursus ↄgregareť.verūtñ in ip
sa acie hostē interficere,licitū mihi nō videť,cū neqꝫ humanū sit,
neqꝫ boni imꝑatores id passi fuerint,eteni satis ꝑuulgatū ē illud.

Uendere cum possis captiuum,occidere noli.
Seruiet vtiliter,siue pascat durus,aretqꝫ.
Nauiget,ac medijs hiemet mercator in vndis.
Annone prosit,portet frumenta,penusqꝫ.

Nos itaqꝫ,si imꝑatoꝝ ↄsilia seq velimus,videamus,queso,ale-
xādrū captiuā feminā roxanē legitimo m̄rimonio sibi copulasse,
quo honore nullus maior eē pōt,qđ agesilaū memorē,q vtiqꝫ ꝑ-
dicabat,captiuos nō iniuste cruciādos eē,sꝫ vt hoies seruandos.
huius exēplo henricus septimus angloꝝ rex lābertū hibernie re
gē bello cepit cū richardo eius preceptore,ac vite vtriusqꝫ peper
cit,ꝙ ille innocens nihil ꝑ etatē peccasset,hic xo sacris initiatus
ac deo dicatus eēt,sꝫ cū intelligeret lapidē solere suꝑ caput eius
cadere(vt est in ꝓuerbio)q illū i altū emittit,vinculis, tenebrisqꝫ
demādatus ē,lābertus aūt ex rege accipitrū domitor factus,po
stea quā in regia coquina veru aliquādiu vertisset,vilioraqꝫ simi-
lia munera obiuisset,pulchruꝫ est,me hercule,pyrrhi epirotarum
regis rn̄suꝫ,apud Enniū,legatis romanoꝝ captiuos repetētib⁹.

Nec mi aurum posco,nec mi pretium dederitis.
Nec cauponantes bellum,sed belligerantes.
Ferro,non auro vitam cernamus vtriqꝫ.
Uos ne velit,an me regnare hera,quid ve ferat sors,
Uirtute experiamur,⁊ hoc simul accipe dictum.
Quorum virtuti belli fortuna pepercit.
Illorum me liberati parcere,certum est.
Dono ducite,doqꝫ volentibus ⁊ magnis dijs.

Hunc Georgius castriotus epirotarū princeps,qui a turcis scā
derbegus vocabatur,prelio gesto aduersus gallos in regno nea
politano insequutus est,cū Joan.andegauensis,⁊ Jacobus pice
nus duces captiuos suos repeterēt,hic adducere iubet exēplum
cuiusdā mulieris paule noie husa,que,post cladē cānēsem,eos,q
canusiuꝫ ꝑfugerant,menibus tm̄,⁊ tectis a canusinis acceptos.
frumento,veste,viaticoqꝫ iuuit,ꝓ qua eius munificētia,bello ↄfe
cto,a senatu honores habiti sunt,fuit aūt tertiū romuli institutū,
qđ ⁊ firme libertatis initiū fuit romanis,vt nec captas bello vr-
bes funditus euerterēt,nec in seruitutē redigerent,nec eoꝝ agrū
pascuū pecori relinquerent,sꝫ missis in eā colonis,ꝓ portione ali
qua regiōis colonias romanoꝝ facerēt,⁊ nōnullas vrbes victas
sue quoqꝫ reipu.ꝑticipes,nō tñ negauero,aliqñ a maioribus no
stris i hostes captiuos seuitū eē,nā afri memoranť captiuos car
thaginēsiū,ipsum insuꝑ gestonem ducem precisis manibus , fra-
ctisqꝫ cruribus viuū in scrobē cōiecisse,tēporibus belli africani.
itē hasdrubal post megarā a romanis occupatā in obsidione car
thaginis captiuis romanoꝝ muro impositis oculos, linguas,ac
pudēda ferreis hamis ademit,digitos abscidit,cutē sustulit,⁊ spi
rantes adhuc oēs in muris suspēdit,neqꝫ placere pōt ↄsuetudo
lōgo ante tꝑe apud thulitas populos obseruata,victimaꝝ enim
potissimā esse hominē ducunt,quē omniū primum in bello cepe-
rint,hunc macrando marti sacrificant,quē deoꝝ maximū credūt
enimuero belloꝝ ius est,vt,q vicerint,ijs,quos vincant,cū bona
pace dominenť,⁊ iperent,quo modo fedus inter romanos , ⁊ al
banos ictū est,cū tergemini horatij ꝓ patria dimicauerunt,ario-
uistus

nistus ēt. C. Cesari rñdit, populū romanū victis non ad alterius
pscriptū, sed ad suū arbitriū imperare ꝯsueuisse, ⁊ corbulo dicere
solitus erat, se tributa, ac leges, ⁊ ꝑ vmbra regis ius romanū vi
ctis ipositurū, qui itaqꝫ in hostiū potestatē deuenerunt, eoꝝ serui
efficiunť, neqꝫ videri pñt aliqd possidere, cuꝫ ab alio possideanť,
in ijs tñ singulare ius est, retinendo suaꝝ reꝝ iura, licet corporalē
possessionē amittant, hinc reuersis illis noua possessiōe est opus,
ēt si nemo medio tpe res eoꝝ possederit. interi tñ rector prouin-
cie cauere diligenter debet, ne bona captoꝝ ab hostibus, q nōdū
postliminio sunt reuersi, fraudibus ptiū dissipenť, neqꝫ sane illos
iura sua pdeř oportet, atqꝫ quēadmodū, cum postliminio redijt,
ꝯ debitores agere pōt, ita ⁊ q negocia eius administrauit, cū ab
hostibus erit reuersus, habet in eū negocioꝝ gestoꝝ actionē, ⁊ si
apud hostes decesserit, aduersus successorē. accedit ad hec seruij
respōsum, cū a lusitanis tres capti essent, ⁊ vnus ea ꝯditione mis
sus, vt pecuniā afferret ꝓ tribus, ⁊ nisi redijsset, duo quoqꝫ ꝓ eo
pecuniā darent, isqꝫ reuerti noluisset, ⁊ eā ob causam illi ꝓ tertio
pecuniā soluissent, equū, iustumqꝫ eē, pretorē in eū reddere iudi-
cū, nā si is, q in ciuitate existens, negociaqꝫ captiui gerens, actio
nē in eū habeat, cur non ēt captiuus, si negocia eius, q in ciuitate
est, gesserit: atqꝫ ij maxime, qui, fide data, obsides ꝓ socio se ꝯsti-
tuerint, est pterea hic annotandū, oia loca capta ab hostibus de-
sinere eē sacra, vel religiosa, tñ liberata ab hac calamitate postli-
minio reuertunť, ideoqꝫ cū sepulchra hostiū nobis religiosa non
sint, nec sepulchri violati actio cōpetit, expulsis porro hostib⁹ ex
agris, quos iā ceperant, ꝯstat, dominia eoꝝ ad pores dños redi
re, nec aut publicari, aut loco pde cedere, sꝫ publicať ille ager, qui
ex hostibus est captus, ceditqꝫ in pdā intelligo publicari imobi-
lia ab hostib⁹ capta, nā res mobiles hostiū, q̄ apud nos sunt, nō
publice, sꝫ occupantiū fiūt, nō tñ negauero, aliqñ fuisse limitatos
agros, datosqꝫ militibus, q eos manu ceperant, limitatos qdē,
vt sciret, qd cuiqꝫ datum esset, qd venisset, ⁊ qd in publico relictū
esset, in qbus ea tñ est differentia, nā diuus pius ꝯstituit, in agris
limitatis ius alluuionis locū nō hře, ⁊ trebatius ait eū agrū, qui,
hostibus deuictis, ea ꝯditione cōcessus sit, vt in ciuitate veniret,
hře alluuionē, neqꝫ eē limitatū. adhec notū est, alexādrū seuerū,
q̄ de hostibus capta erant, limitaneis ducibus, ⁊ militibus donas
se, ita vt eoꝝ essent, si heredes eoꝝ militarent, nec vnquā ad pri-
uatos ptinerent, dicebatqꝫ eos attentius militaturos, si sua rura
defenderent, sesostris egiptioꝝ rex militibus agros fertiles di-
stribuit, vt reb⁹ fulti necessarijs, nullaqꝫ ducti inopia, liberius mi
litie vacarent, atqui qñ de hostiū pda meminimus, hic admone-
bo, Frothonē danoꝝ regē legē hāc tulisse, vt pmipilus, pde par-
titione facta, maiorē portionē acciperet, ducibus, qbus in acie si
gna anteferri solebant, dignitatis cā captiuū aurū cōcessit, grega
riū militē argēto voluit esse ꝯtentū, arma ad pugiles redūdare,
captiua nauigia popularibus cedeř iussit, vtpote eis debita, qui-
bus ꝯdēdi rates, instruendiqꝫ ius eēt, probus Imꝑator, cū ex ho
stibus captus eēt equus nō decorus, neqꝫ ingens, sꝫ vt loqueban
tur captiui, q cētū miliaria vno die curreret, oēsqꝫ crederent, pro
hū tale aial sibi reseruatuꝝ, dixit ille, fugitiuo militi potius, quaꝫ
forti hunc equū ꝯuenire, deinde iussit milites in vrnā nomē suum
mittere, vt qs eum sorte acciperet. georgius castriotus epirota,
post victoriā habitā ꝯ bassam prefectū turcici exercitus, cū duos
e militibus ꝯtendere vidisset in diuidēdis hostium spolijs, petijt,
pransi ne essent, ⁊ cū se pransos respōdissent, ait, bacchus liteꝫ fe-
cit, bacchus litē dirimat, nō mars, aut deus alius, adhec nō omit
tā eiusdem georgij sniam, cum parta victoria egregium quendaꝫ
iuuenē captiuum barbarum musachio dedisset, iuuenisqꝫ pro re-
demptione ducētos aureos nummos deprōpto saculo, quod oc-
cultauerat, musachio numerasset, is eā omnē pecuniā, que cū eo
capta erat suā esse ꝯtendit, ac aliunde ꝓ redemptione numeran-
dā esse, ille vero ꝯ instabat, re tandē ad castriotū delata, sanxit pe
cuniā illā, quam iuuenis occulte gerebat, suā esse, habuerat enim
eum captiuuꝫ castriotus, neqꝫ musachio donasse ait, quod nescie
bat, ne tamen in re propria iudex esset, musachio omnia dedit, ac
iuuenem in libertatem, additis aliquot donis, restituit.

¶ Redempti ab hostibus. Cap. xxv.

Q Voniam captos ab hostibus vel illic relin
quere, vel redimere tādē oportet,
hic de redēptis ab hostibus aliqd est dicēdū, redimū
tur aūt, qñ virtute militū sunt liberati ab hostibus, q
illico statū, quē captiuitatis cā amiserant, recipiunt, neqꝫ eos ca-
ptos iudicare debemus, sꝫ receptos, nā milites oportet eoꝝ de-
fensores eē, nō dños, similiter si qs extraneus ab hostibus quem
piā redemerit, is seruus eius nō erit, sꝫ vinculo quodā detinebiť,
quoad ptiū exoluerit, in id gordianus Imꝑator publiciano scri-
psit, redēptos ab hostibus, quoad ptiū psoluerint, magis eē in cā
pignoris ꝯstitutos, quā in seruitutē redactos, hinc si qs redēptā
ab hostibus, post dissolutū veluti naturalis pignoris vinculū, in
mřimoniū duxerit, nihil est, qꝫ de statu eius, seu liberoꝝ cōmuniū
ptimescat, dū. n. illi mřimonio iungiť, eaꝫ nexu pignoris liberat,
ac natalibus restituit, preterea si q captos ab hostibus redeme-
rint, accepto ptio, illos sue ingenuitati restituunt, cogeturqꝫ redē
ptor ablatū ptiū accipere, ac postea nullā status q̄stionē mouere,
qui aūt nuptias ꝯtrahit, vt iā dixi ptiū mulieri censeť remittere,
si tñ aliqua fedissima mulier filiā, quā ingenuā sciebat, ab hostib⁹
captā redemerit, eamqꝫ ꝓstituerit, tū ea ad ꝯseruādū pudicitiaꝫ
ad patrē ꝯfugerit, indigna est ea mulier, cui ptiū exoluať, in odiū
questus detestabilis, intactaqꝫ erit filie sua ingenuitas, istud tādē
gñale est, liberꝝ captū ab hostibus, ⁊ redēptū, tunc, cū ptium sol-
uiť, vel ei qualicunqꝫ iudicio remittiť, statū pristinū recipere, inte-
rim tñ, dū nō est restitutū pretiū, fauore ingenuitatis pōt succes-
sionis iura sibi vindicare, vt ex illa possit aliqñ ptiū psoluere, pre
terea si is, q redemit, vinculū pignoris remittat, redemptus sane
nō efficiť libertus, sꝫ ingenuitati, quā amiserat restituiť, neqꝫ vllū
filijs obsequiū pstare cogeť, atqꝫ cū ea, q̄ e pignorib⁹ nascunť, pi-
gnori obligata dicamus, tñ imꝑatores noluerunt eos, q post re-
dēptionē nascunť, pignoris vinculo ob pretiū, qꝺ ꝓ ijs datuꝫ est,
obligari, enimuero vt redēptoribus ēt faueamus, vlpianus scri-
psit, si qs eū, quē ab hostibus redemit, retineat, in ea cā eē, vt in-
terdicto de libero hoie exhibēdo nō astringať, si tñ obtulerit pre
tiū, interdictū locū habet, ⁊ si eū remisit, ptio nō accepto, interdi
cto locus erit, si, posteaqꝫ semel remisit, velit retinere, cōstat aūt,
annibalē post cladē cannēsem captiuis romanis copiā fecisse re-
dimēdi se, redēptionis ptiū in capita erat, eqti qngenos quadri-
gatos nūmos, tricenos pediti, seruo cētū, hic demū annotabo, si
alique pecunie, vel res relicte sint, vel donate legitimo mō in redē
ptionē captiuoꝝ, eas ad centū annos vsqꝫ peti posse, neqꝫ mireť
aliqs ptē hereditatis, aut totā ꝓ captiuoꝝ redēptione relictā eē,
cū incertis psonis id relictū eē videať, nemini aūt nedū militi, vt
diximus, id iuris est, vt incertis psonis aliqd relinqre possit, nam
imꝑatores pietatis cā, ⁊ militū infortunijs moti, voluerūt talē in
stitutionē, q̄ tota ēt hereditas ꝓ redēptione captiuoꝝ dať, valeř,
neqꝫ eē rejciēdā, nihil. n. nō ꝯferendū est militibus nřis, q belloꝝ
fortuna rempublicā defendentes ab hostibus captiui detinētur.

¶ Postliminium militare. Cap. xxvj.

P Ostliminium est ius amisse rei recipiē
de ab extraneo, ⁊ in sta-
tū pristinū restituēde, inter romanos, ⁊ liberos popu
los, moribus, ⁊ legib⁹ ꝯstitutū, nā qꝺ bello amisimus
aut ēt citra bellū, hoc si rursus recipiamus, dicimur postliminio
recipere, idqꝫ naturali quadā eqtate itroductū est, vt, q p iniuriā
ab extraneis detinebať, is, vbi in fines suos redijsset, pristinū ius
suū reciperet. postliminio itaqꝫ redijsse vř, cū fines nřos intraue-
rit, sicut amittiť, vbi fines nřos excesserit, diciturqꝫ a post, ⁊ limē,
vt, q̄ a nobis alienata sunt, cū ad hostē puenerint, ⁊ ex suo tāquā
limine exierint, illinc cū redierint post, ad idē limē postliminio vi
deanť redijsse, ⁊ postliminio recepta, nec soli postliminio recipiun
tur, q pñt pugnare, sꝫ oēs hoies, q eius nature sunt, vt vsui eē, vel
ꝯsilijs, vel alio mō ꝓdesse possint, itē redire dici pōt filius postli-
minio, q apud hostes susceptus ē, ⁊ filij iura oia recipit, is quoqꝫ,
quē mř i vtero gestabat, dū capereť, si postea cū matre redēptus
sit ab vno hoie, vno, eodēqꝫ ptio, postliminio reuerti dř, ac multo
magis, si diuersi emptores extiterint vtriusqꝫ, offerri tñ oportebit
redēptori ꝓ singulis, qꝺ hostibus ꝓ vno quoqꝫ datū est, vt sepa-
rati postliminio reuertanť, liberi autem homines postliminio nō
reuertuntur, nisi eo animo ad suos venerint, vt eoꝝ res sequanť,
illosqꝫ relinquāt, a qbus discesserūt, ideoqꝫ in attilio regulo, quē
carthaginenses romā miserunt, responsum est, nō esse eū postli-
minio reuersum, qꝛ iurauerat, se carthagineꝫ rediturum, neqꝫ illi
erat animus rome commorari, preterea naues longe, ⁊ onerarie
postliminiū habent, propter vsum belli, nō autem piscatorie, aut
actuarie, que voluptatis cā paranť, neqꝫ etiam arma postliminio
reuerti dicimus, qꝛ sine flagitio amitti non possunt, itē transfuge
nequeūt postliminio redire, nam, qui malo consilio, ⁊ proditoris
animo patriā relinquit, hostiū numero habēdus est, etenim anti-
quis placuit, eū, q ab hostibus capiť, vel deduciť, iure postliminij

reuerti, nõ aũt eũ, qui prius hostibus se dedidit, deinde reuertit. Oportet deniq; eos, q nobis sunt hostes, aliquẽ e nr̃is caper, & intra presidia sua deducere, illinc reuerti, antequã postliminium habeat, & tunc oĩa iura ei restituunt, pinde ac si captus ab hostibus nõ fuisset, estq; istud in bello postliminiũ. Nã inter nos, & populũ federatũ, seu Liberũ (q tñ nobis externus nõ est) nullum est postliminiũ, cũ illi apud nos & libertatẽ suã, & suarũ rerũ dominiũ eque atq; apud se retineant, & nobis eadẽ apud eos ɔtingãt. Dixit quoq; Papinianus, aliqñ in pace esse postliminiũ, si cum gẽte aliqua neq; amicitiã, neq; hospitiũ, neq; fedus, amicitie causa, factũ habeamus, hostes qdẽ nõ sunt, q2 illis nõ est indictũ bellũ, quod aũt ex nostris reb9 ad illos puenerit, illorũ fit, & liber homo nr̃ ab eis captus, fit seruus eorũ. Idẽ si ab illis ad nos aliqd peruenerit, in quo casu postliminiũ ẽt datũ est. verũ ego inter hec duo postliminij genera magnã differentiã nõ facio, eius tñ duas species ɔstituo, vt aut nos reuertamur, aut aliquid recipiamus, ideo cũ filius reuertit, duplicẽ in eo oportet eẽ causaz postliminij, qd̃ pater eũ recipiat, & ipse ius suũ, qui autẽ ab hostibus reuenit, retro credit in ciuitate fuisse, atq; ei est postliminiũ, s3 si captiuus de quo in pace cautũ fuerat, vt rediret, sua volũtate apud hostes mãsit, ei postea nõ est postliminiũ, si aũt qs nõ est reuersus ab hostibus, quasi tunc vr̃ decessisse, cũ captus est, qd̃ in oĩbus partib9 iuris obseruandũ est, nã si homo captus ab hostibus reuertitur, eadẽ res, que prius fuit, semp extitisse intelligit, pulchre qdẽ (mea snia) C. Cotta in oratiõe, quã habuit ad populũ, vbi postliminio reuersus est, vocat se bis genitũ in vrbe, vita. n. & mors iure nature sunt, vt sine dedecore cũ ciuib9 fama, & fortunis integer agas, quod tunc dono dat, & accipit. Cõstat nanq; apud eos, q reuersi sunt, idẽ ius remanere, cũ p eodẽ habeant, ac si nunquã hostium potiti fuissent, & licet qs possidens p semetipsum, dũ vsucaperet, si postea captus est, vsucapionẽ interrũpit, q2 certũ est, eũ desijsse possidere, attamẽ si p subiectas iuri suo psonas possideat, nõ desinit vsucapere, porro q postliminio reuersi sunt, stipẽdia, & donatiuũ tpis, quo apud hostes fuerunt, accipere nõ debent, nisi illis specialiter sit indultũ, quod supra latissime ostẽdimus. Postremo cũ ciuẽ romanũ sine auctoritate Senatus, ciuẽ eẽ desinere fas eẽt, nisi ab hostib9 capti essent, tũ ẽt propterea qd̃ captiui erant, ius ciuiũ, & ciuitatẽ amittebant, q, si in vrbẽ postea redirent, iura ciuitatis, & libertatis postliminio reciperent, sic itaq; liberi, & ciues romani fiebant. statutũ ẽt apud romanos fuit, vt, quẽ pr̃, aut populus vẽdidisset, vel pr̃ patratus hostibus dedisset, si ab hostibus receptus fuisset, nullũ postliminiũ fore, si vero is, quẽ pr̃ patratus deuouit, nõ sit receptus, postliminiũ eẽ, oĩbus notũ est, cũ nulla deditio, nulla deniq; donatio sine acceptione intelligi possit, qd̃ hoc loco annotasse, haud quaquã penitebit. natura eni cõparatũ est, vt quiuis alius, nõ solũ qdẽ miles, ad suorum potius amplexum redire gestiat, quam in seruitute apud hostes spirituz misere ducere, & viuus sensim emori velit.

De lege Cornelia, & postliminio. Cap. xxvij.

Dictum est superius, testamẽta eorũ, q ab hostibus capti sunt, irrita fieri, cui adijciẽdũ est, & postliminio reuersorũ vires suas recipere iure postliminij, aut si ibi decesserint, lege Cornelia ɔfirmari. Nã lex Cornelia testamẽta eorũ, q apud hostes decesserunt, pinde ɔfirmat, ac si illi, q ea fecerunt, in hostiũ potestatem nõ deuenissent, & hereditas ex ijs eodẽ mõ ad vnũquenq; ptinet. eteni lex Cornelia fingit eũ, q in captiuitate mortuus est, tunc decessisse, cũ est captus, neq; iuriscõsultus dicit eũ vere decessisse, s3 videri decessisse. adhec, qs ẽt viuens dr̃ mori ciuiliter, hic nanq;, cũ capit, liber est, & liber seruus efficit, ideoq; mori ciuiliter intelligit, hoc. n. mõ lex Cornelia fingit eũ mortuũ tpe, quo capiebat, in quo vere liber erat, ideoq; testamẽtũ eius validũ erit. sunt aũt legis Cornelie casus aliquot diuersi apud iulianũ, & papinianũ. In qbus iure põt desiderari tribuniani cõpilatio diligẽtior, q nõ vno tm̃ in loco casus tã negligẽter inuoluit, vt talibus tricis ne solertissimus qdẽ facile possit sese eximere. Primus igit casus est, si pr̃ instituto ipubere filio substituerit, deinde pr̃ ab hostibus captus ibi decesserit, ac postea relictus ipubes i ciuitate moriat, hereditas ad substitutũ ptinet, pinde ac si pr̃ in hostiũ potestatẽ nõ cecidisset, qm̃ si referamus diẽ mortis ad diẽ captiuitatis, vel diẽ captiuitatis ad diẽ mortis, p legis Cornelie fictionẽ, nihil ipedit, quo minus substitutio vires suas habeat, neq; legis Cornelie fictio substitutionẽ ɔfirmare põt, qñ ipsa v̾itas repugnat nature. sed hoc casu verũ est, mortẽ patris precessisse filiũ, diuersus casus est, si filius ante moriat in ciuitate, quã pr̃ apud hostes, quo casu, substitutio locũ nõ h3, qm̃ viuo pr̃e, filiusfamilias morit. & q2 credimus filiũ patrẽfamilias decessisse, quãuis pr̃ia potestate, quãdiu in viuis fuit, nõ fuerit oĩno liberatus, poterat. n. pr̃ postliminio redire ab hostibus, & l3 lex Cornelia fingat patrẽ hora captiuitatis mortuũ, id qdẽ verũ est, quoad ɔfirmationẽ testamẽti, nõ tñ sup patria potestate fingere potuit. alius casus est, si pr̃ in ciuitate decedat, filius ipubes apud hostes, nã si viuo pr̃e, in hostiuz potestate decedat, legi Cornelie locus nõ est, q2 ea lex nõ facit, vt is, q nulla bona i ciuitate reliqt, heredes habeat, filius aũt, patre viuo, nihil habeat. S3 hĩ fingit hora captiuitatis mortuũ filiũ, & ppea puberis, q viuo pr̃e captus fuit, deinde mortuo pr̃e in ciuitate, in hostiũ potestate decessit, hereditas, q̃ nulla fuit, ex lege cornelia nõ deferet, sed pr̃is, nõ filij hereditas ex lege duodeci tabularũ ad agnatũ ptinebit. Si aũt mortuo pr̃e, filius ipubes in hostiũ potestatẽ deuenerit, hereditas eius ad substitutũ nõ ptinebit ex lege Cornelia, nã lex Cornelia hũc casum nõ complectit. ideo quãtũ ad vim legis illius, secũde tabule irritarent, eius. n. duntaxat psonã adiuuat, q testamẽtũ facere põt, filius aũt ipubes testamẽti factionẽ nõ habet. attamẽ l3 hoc casu secũde tabule p legez Corneliã nõ fulciant, nihilominus cũ legitima hereditas deferatur lege Cornelia, equũ visum fuit iuriscõsulto, secũdarũ tabularũ successionẽ adiuuari, ac l3 lex Cornelia hũc casum nõ cõplectat, tñ pretor legis effectũ ad hunc casum porrigit, vt sustineat tã patris, quã legis volũtas, dabunt q; vtiles actiones substitutio in hereditatẽ, eã nẽpe vtilẽ actionẽ appello, q̃ nec ex verbis, nec mẽte legis tribuit, sed ex quadã eqtate ad legẽ extendit. alius demũ casus est, si pr̃ captus sit ab hostibus, moxq; filius, & ibi prior pr̃ decedat, substitut9 ad successionẽ ex lege cornelia admittet, si, cũ pr̃ apud hostes decesserit, filius in ciuitatẽ reuertat, ope. l. corne. q̃ fingit patrẽ in ciuitate vitã soluisse, & iure postliminij, quo reuersus filius semp fuisse in ciuitate cẽset, sed si ambo apud hostes decesserint tabule pupillares irritant. q2 lex cornelia, vt dixi, sup pupilli tabulis nõ fingit, qd̃ testamẽti factionẽ nõ habeat. tandẽ si filius ante, & pr̃ post hostiũ potiti sint, ibiq; decesserit, substitutio nõ h3 locũ, q2 quo tpe pr̃ fingit domi mortuus, filius iam captus erat, si aũt ambo vno die capti apud hostes decedant, testamẽtũ patris pp fictionem legis cornelie sustinet, sed tabule pupillares ɔcidunt, q2 lex vtriusq; mortẽ eadẽ hora cõplectit. insup ex. l. cornelia idez ius in eadẽ causa oĩum rerũ iubet esse, q̃ futura esset, si ij, de quorũ hereditatibus ɔstituebat, in hostiũ potestatẽ nõ cecidissent. hinc filius ab hostibus captus, si in pr̃is potestate tẽpore illo, quo capiebat, fuit, lex cornelia, dũ reuersus est, patri heredẽ medio tpe facit, ac ideo res hereditarie illi restituent. tñ fictio legis cornelie, q̃ legitimos heredes defuncto apud hostes ɔstituit, nõ ptinet ad filiã apud hostes susceptã, cũ tpe, quo captus est pater, lex fingat eam decessisse, illa quidem postliminium habere nõ potest, quia capta nõ est, sed patris restitutio reddit patri filiam.

Serui Militum. cap. xxviij.

Serui fiunt aut natura, aut bello, aut pretij participatione, ptio participato fit seruus, cuz maior viginti annis se vẽdit, vt in ptio participet, vẽdi ve se patit, prebetq; caput Dño venale sub hasta, natura fiunt serui, q ex ancillis nostris nascunt vel in mr̃imonio, vel extra matrimoniũ. Qui. n. suijpsius nõ est ſm naturã, sed alterius homo, hic natura est seruus. alterius aũt homo est, q possidetur. sed dubitari põt, sit ne aliqs hoc modo natura seruus, sit ne seruitus oĩs preter naturã, pleriq; tales nullos eẽ existimant, qd̃ tñ abesse a ratione videt. atq; licet indi sanxerint, neminẽ omnino seruũ esse, omnesq; equo iure, ac honore haberi voluerint, verũtamẽ scdm naturã vr̃ esse seruitus, cũ imperare, & parere nõ solum necessariorũ sit, sed & vtiliũ, aliaq; ab ipsa ɔnatione ad parendũ, alia vero ad iperãdũ sint distincta. nã & in ijs, q̃ vite sunt expertia, istar harmonie est quoddã imperiũ, ac omne aĩal ex aĩa, & corpore ɔstat, quorũ alterũ secundum naturaz imperat, alterũ paret. sane maris in feminã secundum naturã est aliquod imperiũ, qui tantũ distant, quantum anima a corpore, quantũ homo a bestijs, seruos, dominosq; appello. illos, si tantũ in corpore vsu versari sunt soliti, horuz dominorũ, natura seruos iure vocabo, qb9, melius est, vt imperet, est eni natura seruus, q põt alterius eẽ. plane romani, & si omnes alie nationes seruitutem ferre possent, eaz tñ nullo pacto ferendam cẽsuerunt, cũ p libertate, vite piculo decertandũ esse crederent, vita. n. seruo nulla omnino est. fiunt ptrea bello serui, quos ego scdm leges seruos fieri dico, naz lex est quedam

dam consensio, per quam, bello capta illorum fieri dicuntur, qui ceperunt, qḋ etiam videtur contra naturam esse iurisconsulto. ⁊ nō possuz nō durissimū iudicare, queq̄uā seruū fieri eius, qui vim afferre potest, ⁊ potentia precellit, cum contingeret nobilissimos quosq; seruos esse, atq; a seruis capi, ⁊ venundari. hos tamē nō seruos, sed Barbaros vocabo, dixerunt eniz Poete, Grecos Barbaris dominari oportere, qḋ idē sit Barbarus. ⁊ seruus, d ijs igit̄, qḋ ad militiā attinet pauca tractabimus. miles ēt si filiusfamilias sit, ⁊ seruū castrēsis peculij manumiserit, secundum cōstitutiones patronus eius erit. scripsit sane Diuus Hadrianus, seruum a filiofamilias milite manumissum militis libertum fieri nō patris, admittet̄ que vt patronus ad ꝯ tabulas bonorū possessionē. seruū intelligo de castrensi peculio manumissuz. licet Julianus libro. xxv. digestoꝝ probauerit patris fieri libertuz, sed tñ certū est, militē manumittēdo seruū suū peculiarē, suuz facere libertū, ⁊ ad legitimā hereditatē admitti. Preterea si filijfamilias in castris seruos acquirāt non in patris familia imputabuntur, neq; pater tales filij seruos manumitere poterit. nemo enim alienū seruū quāuis vt proprium manumittat, ad libertatē perducere potest miles aūt filiusfamilias minor annis faciens testamentū libertatē seruo dare nō potest, nisi per fideicōmissum ei dederit libertatē ex causa que probabilis viuo manumittente visa fuisset. milites nempe in his seruis hoc singulare habent priuilegium, vt si miles testamento ita dixerit, fortunato liberto meo, do, lego, ei libertas competat ex testamento, nam cū legato eidē ēt libertas data videt̄. si tñ paganus idem dixerit, cum legato libertas data nō erit. Querit Vlpianus, si fideicōmissaria libertas hostiū seruo fuerit adscripta sit, indignū quippe videbat̄, ciuem Romanū Hostiū seruū fieri, sed si libertas ei relinquitur in casu, quo noster esse incipiet, nihil prohibet liberum fieri etenim licet, neq; mortis tēpore, neq; testamēti in potestate testātis, sed hostium fuerit, peruenit tñ ad libertatem, si liber esse iussus est. insuper si qua mulier concepit in seruitute, deinde ab hostibus capta peperit ibi post existentem conditionē libertatis, interim seruum hostium esse nemini dubium est, sed postliminio eum libertū fieri non dubitamus, qꝛ si mater esset in ciuitate liber nasceretur. Jam vero de cōmuni seruo manumittēdo apud veteres dubium extitit. ⁊ apud Martianū inuentuz est Seueruz Jmperatorem voluisse necessitatem imponi heredibus militis emendi patrem socij, ⁊ seruum libertati donare. Adhec Seueri, ⁊ Antonini cōstitutio cogit sociū socio patrem vendere quatenus libertas seruo imponitur, qḋ tamē postea Justinianus sanxit nulla omnino differentia posita inter militem, ⁊ paganū. itaq; socio necesse erit socio suam partem vendere quā in seruo possidet, vt inde seruus libertatē ꝯsequat̄. Ad extremū, qꝛ. s. dictū est. seruos militare nō posse, addemus, neq; ēt dñis ignorantibus ad militiam aspirare quam si meruerint tunc dñi poterunt adire iudicē, ⁊ seruos a militia domum euocare nisi eos id sciuisse constiterit. Seruos autem in pugna domini adesse non prohibeo, quos manibus, pedibusq; iuuent, ac licet illi apud Erulos ne scutis quidem in pugna vterentur, nisi postquam viri fortes in bello euasissent, facile tamen eis quodlibet armoruz genus concedemus. Hic non possum non meminisse Appionis, aut Menenij Seruorum. Illi quidē dominorū, qui proscripti erant, vestibus assumptis ꝓ illis a triumuiris interempti sunt. Rescionis item seruus dominū ab eisdem proscriptum in palude latentem tam calido astu seruauit vt manus militū euaderet, quamuis ille seruus a domino ad nequitiam stigmatibus, Barbaroruz more, cōpunctus fuisset qua forsan de causa illi infensus futurus videbatur.

¶ Recepti serui, ⁊ postliminio reuersi. Cap. xxix.

Recipere Seruū proprie est abscondendi causa refugiū seruo prestare vel in suo agro, vel in alieno loco, edificioue. Jsto modo hic nō accipimus receptos seruos, sed eos tñ q ab hostibus reuersi sunt, vel redempti. Jn quibus statutū est, eum, qui seruū captum ab hostibus redemerit, suū facere, ēt si alienū fuisse sciat, sꝫ oblato ei pretio qḋ dederit, receptus esse credit̄, aut postliminio redijsse, qui se captiuū ignorauerit, ⁊ putans eū vendentis esse, redemerit, vsucapere videbit̄, ita, vt post legitimū tempus offerendi pretiuz priori dño facultas nō sit. Seruus quoq; apud hostes manumissus liberatur, sed si prior dñs eū in presidijs nostris nanciscat̄, seruum retinebit iure postliminij, licet is eo cōsilio venisset vt ad hostes reuerteretur. quod aliter obseruatur in liberis qui postliminio, vt dictū est, nō reuertunt̄, nisi hoc animo ad suos veniant, vt eoꝝ res sequant̄, hostesq; relinquāt. Fingamus aliquez statuliberū ab hostibus capi, si redimat̄ pēdēte ꝯditione libertatis, suaz cām retinebit. Sed si libertatis est apposita ꝯditio, si decem dederit, quero, vnde dabit illa decem. Rñsum est, ex operis eius quesita esse debere, potest ⁊ ex peculio alia causa q̄z ex operis eius. quesita. ita tñ, vt ꝯditioni benigne paruisse credēdū sit. Potest ēt quis alienū seruū ab hostibus redimere, ⁊ heredē euz cū libertate instituere, qui liber erit, ⁊ necessarius heres, sed priori dño estimationē suā offerre dꝫ, vel manebit ei obligatus, donec pretiū soluerit pōt itē seruus q apud hostes est, recte hrs̄ istitui, ⁊ qui ei est heres, ꝓ seruū heres fieri pōt, ⁊ cū ab hostibus reuersi sunt, locupletiorem faciūt hereditatem. preterea si quis seruus anteq̄z caperet̄ pignori datus fuerit dimisso redemptore in veterem obligationē reuertit̄, ⁊ si creditor offert ei qui redemit, quāti redemptus est hꝫ obligationez ⁊ indebiti causam, ⁊ in eā summaz, qua eū liberauit. Posterior tñ, qui redemit, preferēdus est ei, qui prior fuerat tpe. qꝛ effecit, vt is seruus apud nos esset. ⁊ si pluriū seruus fuerit redemptus, ⁊ ei, qui redemit, omniū noie restitutū sit pretiū, in cōionez redibit, alias ad eū, eosue, q soluerūt ptinebit, nā queadmodū liberis captis ab hostib⁹, ⁊ postliminio reuersi status pstinus restituit̄, ita ēt serui dño, vel dñis, neq; tñ fideicō. liber. sibi debitā petere poterit, nisi redēptori sit satisfactū. Verūtamē si deportatus in insulam ab hostibus captus sit, ⁊ redijt, iterum deportabit̄, nam in eam causam venit in qua futurus esset si captus nō fuisset itaq; per redemptionē ab hostibus prior cāz nō imutabit̄. Serui, qui ad hostes trāsfugerunt, nullū quidē habēt postliminiū, nā qui malo ꝯsilio, ⁊ proditoris animo patriaz relinquit hostium numero habendus est. eteniz senatusconsulta fugitiuos seruos vsq; adeo odio habuere, vt aditū ōderit ⁊ militi, ⁊ pagano in predia Senatoꝝ, vel quorūcūq; ad iuestigandū fugitiuū seruū, ad qḋ ēt lex fauia respexit, necnon, epistola diuorū Jmperatoꝝ Marci, ⁊ cōmodi. Quesitū est ab Africano, si cōtubernalibus vasa vtēda cōi periculo dederiz, deinde seruus meus his subreptis ad hostes fugerit, ⁊ postea sine vasis sit captus, esset ne mihi cōmodati actio cum contubernalibus, his respondit esse pro cuiusq; parte, sed illi etiam mecum furti, nomine serui, agere poterunt, quoniam ⁊ noxa caput sequitur. Sed si seruus caput sit ab hostibus, egoq; de iure interrogatus, respondeam in mea esse potestate, locus tñ non erit noxali actione, qꝛ non est in potestate, quamuis postliminium possit interim dubitationē afferre. Sed forsan aliquibus in istis nimiū imorari videbor, qꝛ hodie inter Christianos, quātū ad personas hoiuz nō obseruamus iura captiuitatis, ⁊ poliminij, ⁊ nec hñr, nec veduntur serui captiui, licet q̄tū ad res, iura ista seruare videamur. ijs tñ respondebo. id omnino mihi esse propositum, vt, que iurisconsultis militibus concessa sunt, sine vlla fraude referam.

¶ Obsides. Cap. xxx.

Frequentissime vsuuenit ꝯcordie firmioris gratia, ac vt pacis ꝯditiones seruētur, vtrinq; Obsides dari, quos oino iuriscōsulti pter mittere noluerunt, neq; ego silentio preteribo. Datis enim obsidibus, firmius stabilita pax esse videtur borum' itaq; bona, sicuti captiuorū, ꝯmodi iperatoris rescripto in fiscū oi modo cogenda sunt, bona intelligo ibi q̄sita. hinc vlpianus dixit, eos testari nō posse, nisi illis pmissuz sit. Obsides dari. volo ꝓ captiuis, vel pro pace ꝯponenda, neq; exemplo Arioui, sti, a quo, ne obsidibus qdē datis, Hedui pacē redimere potuerūt, reijci a nobis, aut recusari. Neq; illi erūt loco pignoris oblati, sꝫ tñ id pstabūt, vt fiat, qḋ inter pr̄es ꝯuenit, ac postea redeāt, cū obligatio pignoris i liberos hoies cadere neq̄at. Romani antiqtus cogniti phiilippi bñficijs, cū i Antiochū arma sumpsissent vt parē illi referrent grām, demetriū filiū obsidē patri remiserūt. at e diuerso Cōstātinus vbi apud Britones regnare cepit, bellū parauit in Schotos, quos, datis obsidibus, Britones amicos sibi fecerāt, sꝫ Scoti, cognito eoꝝ ꝯsilio, oēs obsides ad vnū iter fecerūt, ita, dū fides nō seruat̄, i obsides seuitū ē. Hericus quoq; Saxonie dux vercislaū pribislai obotritoꝝ principis fratrē pacis obsidē habens in conspectu fratris iugulari iussit cū belli ꝯcitatorē ꝯuicisset. Hic tandem meminisse libet Octauij cesaris, q a quibusdā exigere tentauit nouum genus obsidū, feminas scꝫ, quod negligere Marium pignora videbat̄, tamen potestatē semper omnibus fecit, quoties vellent, obsides recipiendi. cēsemus itaq; obsides dari posse, ⁊ debere ad firmandam pacē cū melius sit, certam pacē cuz hostibus habere, quam speratā victoriā. Tū

etiam memoratur quidã puer nobilis M. bambalionis nepos obses datus pacem cum hostibus confecisse.

Restitutio militum. Cap. xxxi.

q Uid Tandē non concedemus ei qui nō fortunas solū, sed & seipsum bello dotauit, ac belli dubios euentus ex ab hostibus captus est, Peribit ne ius iandiu illi qnesitū, erūt ne idē damno tēpora que in vsus publicos impendit, at imperatores Diocletianus, & Maximia. voluerūt ab hostib⁹ captos, & polimi. reuer. recupare, q̄cūq; ob eū casū amiserint ēt si a fisco eēnt possessa. hoc tm̄ diligēter igredū est, an cū barbaris sua volūtate fuerit, an coacti, op3. n. hostili irruptione traductos fuisse adhec hadrianus iperator rescripsit, ita restitui oportere a barbaris remissos milites si pbabūt se captos euasisse, nō trāsfugisse. atq; l3 hoc liquido ɔstare nō possit argu. tū cognoscēdū est, nā si bonus miles añ fuit estimatus, ppe est, vt armationi ei⁹ credaꝛ, si emāsor, aut segnis, aut negligēs suoꝝ, nō credaꝛ ei, q post multū tpis redit. Si itaq; ɔstat. captū eū ñ trāsfugisse, vt veteranus restituet, & pmia, emeritū accipiet, qd̄ si ex alia cā puta desertionis in militiā restituaꝛ nō alr medij tpis stipēdia, & donatiuū accidiet, q̄ si pnceps id ei ex liberalitate indulserit. dicimus igiꝛ milites ēt si maiores sint, q apud hostes detinenꝛ, in integ. resti. ne vel obsit eis, vel psit, qd̄ euenit. nō minus ēt ab hostib⁹captis, q̄ ibi natis, q postliminiū hñt, succursum vr̄ existimauitq; Ulpia. auxiliū eiusmodi cōpetere noie eius q apud hostes est, si curator fuerit bonis ɔstitutus. Accedit istis iperatoꝝ rescriptū. si qs ab hostibus cū patre, ac matre captus sit, ac illis ibi defunctis bñficio legis corne. successionē eoꝝ q̄sierit, hāc pōt vidicare ēt si opponaꝛ ei annua exceptio, nā tū reipublice cā abest, quaꝛ fit, vt nō solū nō restituēdus, s3 fortunis ēt, donisq; maximis adaugēdus veniat. hic restitutiones leuiter tātū attingimus, q supra latius sint exposite.

De donationibus. Cap. xxxij.

d Onationes a donis dicte sunt, q̄si donorū dationes in qbus ē mortis cā donōq; ab illa vera, & absoluta donōne longe differt, q̄ ita pficiscíꝛ, vt nullo casu reuocari possit, & le q donat illū potius, q̄ se hr̄e mauult. is vō, q mortis cā donat illū ēt potius, q̄ hr̄dē suū, du3 ergo ad se respicit vult, vt, cū ɔualuerit, reddaꝛ sibi. Ulpia. iter istas nullā differētiā faciēs, ait eos q castrēse hñt peculiū, vel q̄si castrēse, donare posse & mortis cā, & nō mortis cā, cū testamēti factionē habeāt. At vō pplacēt mihi ille donationes, q̄ a bñficia ɔferunꝛ in eos, quoꝝ mores, & i re militari singularis pstātia spectaꝛ, ita vt bñficiū dādi accipiat, q digno dederit, q. n. indigno aliqd ɔtulit, is mihi vr̄, vt est i puerbio, suē3 veneri offerre. eā ob rē prudēs iperator i ɔferēdis bñficijs qbus, animos militū facile pōt, & allicere, & retinere dignitatū, animi erga se, cōitatis, ac societatis rōnē hēre d3. Hoc mō legimus romano. iperatores nōnūq̄ ad ɔcionē vocasse exercitus, ibiq; pducere ɔsueuisse eos, qui preter ceteros aliqd egisse visi erant, ac de singuloꝝ laudibus orationē habuisse deinde ei q hoste3 vulnerauerat, gessu3 donasse, q equo deiecerat spoliaueratue pediti phialā, equiti phaleras, qui murū pmus ascēderat, aureā coronā. is ñ solū pñtes puocabat ad ɔcertationē, imitationēq; in periculis subeūdis, sed & domi manētes. nā preter gloriā inter milites, & famā, q̄ illico puagaꝛ, ēt post reditū in patriā pompas solēnes cū dignitate adibant. Octauius Cesar post Philippēse, & mutinēse bellū cū legionibus coronas, tribunis purpuream vestē dedisset, Hoffilius quidē & tribunoꝝ numero coronas, purpurāq; pueroꝝ delinimēta esse ait, exercitui agris opus esse, & pecunijs, nō ludicris. iōq; iulius Cesar duobus allobrogibus roscillo, & Aego Adbucilli filijs ob singularē virtutē, req; in Gallia fortissime gestas, agros multos in Gallia dedit, premiaq; magna rei pecuniarie, & locupletes ex egētibus fecit. idē cesar, cū ex Gallijs rome triūphasset, & ex pharnace, militibus, quecūq; promiserat, psoluit, ampliore ēt pecunia, militi dragmas atticas qnqes mille turme ductori bis totidē, tribunis militū, eqtibusq; duplo magis fingl'is ex pplo minā vnā. Atticā. ille idē Cesar thesauros a nemine ɔtactos vsq; in illū diē militibus ɔcessit. illos āt thesauros execratione pposita, publice ɔditos fuisse memorabāt, vt, nisi celtico isurgēte bello, a nullo pmereꝛ. veꝝ Cesar celtas a se dvictos asserēs, vrbē ab execratione liberā rddidisse aiebat eosq; thesauros dōauit militib⁹. octaui⁹ quoq; pecunias publicas i ianiculo reptas, & quas cice. priusexigēte, iscriptas fuisse nouerat exercitui distribuit. 2500. dragmas vnicuiq; exhibēs. pōpe. victo mithridate, añq̄ triūphaꝛet, militib⁹ viriti3 donauit. Mcccc. dragmas atticas, ducib⁹ multo plures sūma ois decies sexagies. M. talēta attigisse credebaꝛ. Scipiones, & metelli nihil fecerūt accuratius, q̄ vt milites pmijs, & honorib⁹ affectos ad oia accēderēt. & hadrianus, exēplo Scipionū, & metelli & autoris sui traiani milites pmijs, & honorib⁹ donabat, vt aspriora, q̄ pcipet, diligētius faceret. Alex. seuerus dicere solebat, militē nō timeꝛ iperatorē nisi eēt vestit⁹, armat⁹, calceatus, & sat & hēret aliqd i 3onula, nimiꝝ q mēdicitas militaris ad desperationē vocaret exercitū. donate sunt āt aliqñ militib⁹ corone haste phalere, armille, agri, statue, multaq; alia, q̄ a plinio, Gellio, blōdo ɔgesta videre potes. ea vō iperatoꝝ i milites largitio iuriscō. donatiuū dr̄, lāpra epidosis. de quo Claudi⁹ iperator pmus sanxit, vt iperatores oēs i auspicatu iperij donatiuū militib⁹ pnūciarēt, neq; tū, vt veꝝ fatear, qd̄ militib⁹ ob diuturnos labores, sudoresq;, ac vigilias collatū ē bñficiū appellari d3, s3 merces. atq; iō Pau. scripsit, si qs quēpiā a latrūculis, vel hostib⁹ eripuerit, & aliqd p ea re ab ipso capiat, dōationē eē irreuocabilē, nā merces eximij laboris appellāda ē, id qd̄ pp subsidij magnitudinē certo mō estimari nō placuit. huic similis ē aqlij reguli donō Nicostrato rhetori, q cū p̄re ei⁹ fuisset, & eū eloquētia, diligētiaq; meliorē reddidisset. de ea aūt donatione cū ɔtrouersiā subijsset Nicostratus, Papinian⁹ rñdit, posse defēdi nō merā donōnē esse veꝝ officiū magr̄i quadā mercede remuneratū esse regulū. ita ego mercedē esse existimo, qcqd militibus post res preclare gestas a Ducibus ɔfertur. At multo magis sibi milites deuinciūt, q nullis reb⁹ gestis bñficia illis liberalr̄ elargiunꝛ, qd̄ maxime pbo, si ad largiēdū suppetūt facultates, nā eū nō voco liberalē, q exēplo L. Sylle, a iustis dñis pecunias ad alienos trāstulerit. quātū āt attinet ad donationes cā mortis. s. dictū est, milites liberā testamēti factionē hr̄e, iōq; donare posse. Qua de cā Marcellus annotauit filijfamilias militibus, cū liberā facultatē adepti sint relinquēdi testō, cui velint, ea quoq; eē pmissa, q̄ in donationibus cā mortis fieri debēt, qd̄ preter omnium iurisconsultoꝝ sententias limitatū volo, si neq; necessitate coactus, aut psuasiōe, miles eā donationē fecerit. Quod ad legē Solonis pxime accedit, q̄ morientiū donattiones ratas esse voluit, nisi quis necessitate coactus fuerit, aut ab vxore persuasus. ille necessitatem tanq̄ vim afferentem, voluptatem quasi decipientem excepit. minus tamē placet vis, quam persuasio, cum non ignorem, vim inimicitias sequi cum periculis, persuadendo autem fieri posse cum amicitia. Hec tamen a militum donationibus remouenda censemus.

De solutionibus. Cap. xxxiij.

e Tsi durū vr̄ emāsoribus, aut triobolaribus militibus, q vel diē vnū tm̄ militauerūt, es alienū persoluere, nō dubito tñ, quin veterano militi, qui nelatū quidē vngue3 a iure militie velit discedere, factu nō sit difficillimū. Uerūtñ in hac iuris particula non carēt milites puilegijs. Ac primū imperatores seuerus, & Anto. voluerūt stipēdia cuiusdā marcelli militis retineri pp id, ad qd̄ ɔdēnatus esset, si alr̄ res iudicata executioni demādari posset. nā si iudicio sunt ɔdēnati eatenus, quatenus ɔmode facere poterunt, cogenꝛ soluere, qd̄ extēdimus ad ea tantū, q̄ in castris ɔxerūt. Ea quoq; pmia, q̄ p coronis Athletis sunt pēsitāda, priuata pactione pignorari nō pñt. & si alr̄ nō pt satisfieri iudicato, sancitū est, ɔdēnato iterdici dēre ɔmodis pmioꝝ, q̄ pp coronas sacras prestanꝛ. ad hec accedit Frācisci Christianissimi frācoꝝ regis edictū, quo pcepit, annonā, si desint pecunie, militibus in creditū dari, quā tādē ñ illi nō persoluerint, vsq; ad eā summā debiti q̄stor stipendia apud se retinebit, & creditori psoluet. ite3 Carolus. vij. rex arma militū ob debitā pecuniā a creditoribus detineri vetuit. quare illi qdē iniuste mihi ɔqueri vīr de grecoꝝ legibus, que arma militū debitori tradi, phibuerūt. at iuste querebanꝛ, q eadē lex milites ipsos dari pcipiebat. Ea de cā Aegiptijs melior lex vetuisse vr̄, ne illi, quoꝝ opera in bellis ciuitates vterenꝛ, rōne eris alieni in carcerē duci possent, bona eoꝝ solū obligata iudicans. ita solon apud Athenieñses legē tulisse vr̄, quā Sisachiam appellauit decernens, ne ob vsuras ciuiū corpora necterenꝛ. Et ea forsitan de cā Ualerius Flaccus Romanis legē tulit, qua creditoribus quadrantē tantū solui iussit. at vero ij ɔstitutionibus diuersum est Alexādri Macedonis edictū, quo pcepit, vt oēs milites es alienū phiterentur, qd̄ ipse tandē psoluere decreuerat, atq; dece3 millia

milia talentorū protulit, e qbus.c.⁊.xxx.tm̄ superfuere, reliquū pro militibus exolutū est. Qđ ēt fecisse legit̄ Sesostris Egyptiorū rex, lz magna multido militū ob eos alienū iuncta esset. Itē Cesar, cū e Gallijs Romā rediĳsset debitoꝝ absolutiones palam omnibus remisit, Censores tamē rerum emptaꝝ instituit qui creditoribꝰ debitores pecuniaꝝ loco ascriberent, ⁊ obligatos redderēt. Legimus preterea, milites in eundē cesarē aliqñ insurrexisse, ꝙ tot promissa in Lybia, ⁊ bello Pharsallico illis non prestitisset. ille autē quo obligatione liber fieret, vnicuiqꝫ mille Dragmas persolui iussit. Addamus hic militiā emptā ex pecunia creditoris, esse ipsi creditori obligatā, siue empta sit noīe debitoris, siue filij, aut alterius parētis. Insuper, qui dicit se indebitas pecunias soluisse cōpellit̄ ꝓbare, ꝓ dolū, vel aliā iustā ignorātie cām esse indebitū solutū, ⁊ nisi ostēderit nullā hꝫ repetitionē. Miles aūt, vtpote qui forensiū reꝝ expers est, id priuilegiū hꝫ, vt is, qui accepit, ostendere debeat, bene se accepisse, ⁊ debitas eidē fuisse solutas, sed hoc ita, si totā sūmā indebitā fuisse solutā, is q dedit ꝯtēdat. Si aūt querit̄, ꝙ pars pecunie solute debita nō est, vel ꝙ ab initio quidē debita fuit, sed vel dissoluto debito postea ignarus iteꝝ soluit, vel exceptione tutus eas pecunias depēdit ostendere dꝫ, ꝙ vel plus debito soluit, vel iaꝫ solutaꝫ pecuniā per errorē repetita solutionē depēdit, vel tutus exceptione nesciēs suā ꝓfecit pecuniā. In sūma, milites ad id tm̄ tenent̄, qđ facere possūt. Idcirco Tertyllianus rñdit, si castrēse peculiū maritus hꝫ, i quā tū dare pōt, ꝯdēnabitur, nā ipsius propriū est idipsum peculium. Ideoqꝫ si pater reꝫ castrēsis peculij exoluerit, alienā rē soluisse cēsebit̄. Suntqꝫ in solutionibus ita diuise res castrēses a nō castrēsibus, vt Papinia. scripserit, cū militi castrensium bonorū alius, ceteroꝝ alius hr̄s extitisset, ⁊ debitor alteri heredū oblatus velit cōpēsare, qđ ab alio debet̄ nō audiēdū, nā militis due sunt hereditates. Hec aūt priuilegia ad aduocatos cū Accursio nō extēdā, cū de armata militia Paulus loquat̄, ac multominus ad sacerdotes, lz ⁊ glossatoribus ⁊ horū, ⁊ illoꝝ bona quasi castrensia appellent̄. Ii quoqꝫ celestis. illi vero forēsis militie milites ab imperatoribus, ac Roma. Pontifi. sint vocati. Sed valeāt cū imaginaria sua militia. Nos hoc libro cū de armatis tm̄ militibus loquimur, tum a iurisconsultorum verbis ne latum quidem digitum discedere volumus.

¶ Imperitia militum, siue iuris ignorantia. Cap. xxxiiij.

a Antiqui Philosophi posuere ignorātiā inter cās delinquēdi, quā ēt bipartito diuidebāt, simplicem, que leuioꝝ peccatoꝝ cā esset, duplicē arbitrabant̄ cū qs sapiētie opinione inflatus ea se scire extimabat quoꝝ oino erat ignarus, in qua peccare milites maxime nolīꝫ. debēt. n. armoꝝ disciplinā, ita ad vnguē tenere, vt nulla oino not. illis inuri, vel ascribi possit. Pñt tm̄ citra iniuriā leges, ac iura ignorare, cū sapiētissimus Legislator hos arma potius, quā iura scire maluerit. Atqꝫ lz notissima sit iuris regula, ignorātiā iuris vnicuiqꝫ nocere, militi tm̄ nō nocet. Nam si miles filiusfamilias a cōmilitone heres institutus nesciat sibi ēt sine patre licere adhire hereditatē, ꝯstitutionibus principuꝫ ius pōt ignorare, neqꝫ cedit ei dies aditionis. Preterea Imperator Ant. maximo militi ꝯcessit, defensionibus vti, ac allegationibus, ꝗs pp iuris ignorātiā, ⁊ armate mili. puritatē omiserat, cū ex iudicato ꝯuenirec̄, ac nōdū satisfecisset excipimꝰ itaqꝫ ab illa. s̄. dicta gñali regl̄a milites qbus tm̄ nolumus eē dedecori. si ipsa iura ciuilia ꝓbe caluerit, lz Iustinus iperator opprobriū dicat esse clericis, si peritos se velint ostēdere disceptationū forēsiū, quos celestis militie milites ab omni vocitari, certū est. Est ⁊ inermis militia causidicoꝝ, q totis neruis efficere debēt ne id eis objciat̄, qđ Q. Mutius seruio sulpitio dixit, turpe eē Patritio, ac nobili viro, ⁊ cās orāti ius, i quo versaret̄, ignorar̄, dꝫ. n. leges nouisse orator, i qbus totus est. istud aūt militū ꝑuilegiū cōe est ēt Paganis, maxime si Iuriscōsultoꝝ copiā hr̄e nequerint. Nā ⁊ si quis ignorās militi, quasi pagano, locauerit aliqd, rñsuꝫ est, posse exigere, nō. n. ꝯtēnit disciplinā, q militē ignorat. veꝝ ista facti ignorationē respiciūt, q̄ nemini nocet, nisi illꝗpsi summa negligentia objciatur. De qua nihil tractare hoc loco nobis est propositū.

¶ Excusationes munerum. Cap. xxxv.

e Excusatio a publicis oneribus, vel muneribus ab Honorio, ⁊ Theodosio vocat̄ aleitoyrgisia, que veteranis militibus maxie cōpetit, vt. s̄. dictuꝫ est, capite de veteranis, ac ferme toto isto lib. nihil aliud agimus, ꝗ̄ vt istas excusationes ac milltū ꝑuilegia ob oculos oiuꝫ ponamus. Primū qdē vectigalia ⁊ patrimonioꝝ onera solēnia oēs sustinere opꝫ. Munerū qdē ciuiliū, vt refert Arcadius libro singulari de muneribus ciuilibus, triplex est diuisio. qdā ꝑmonialia, qdā ꝑsonalia, qdā mixta. que oia ciuilia, seu publica appellant̄ qbuscūqꝫ aūt ciuiliū muneꝝ immunitas iure ꝯcedit̄, neqꝫ ab angarijs, neqꝫ a veredo, neqꝫ a naue, neqꝫ ab hospite recipiēdo, neqꝫ a capitatione excusare se possunt, exceptis militibus, lz excusationē illis nolint tribuere. Atqꝫ cū ceteri priuati, ꝗ̄uis militū cognati sint, legibus ꝑrie sue, ⁊ ꝓuincie obedire debeāt, ijs tm̄, q in castris operā insūmūt, nullū municipale munus iniūgi pōt. Quinimo milites, quibus in ciuitate ꝑberi hospitia opꝫ, ꝓ vices ab oibus, quos munus ꝯtingit suscipiēdi sunt. durū qppe videbat̄ milites armis ipeditos ad negocia ciuilia adigere, cū Cōstātij tꝑibus raro effectū sit, vt militātium aliquis ad ciuilia regēda trāsiret ꝯtraqꝫ nō nisi puluere bellico indurati perficiebant̄ armatis. neqꝫ tm̄ est militibus ipsis tributa munerū imunitas, sed ⁊ iperatores voluerūt limitaneos milites agros limitaneos cū paludibus, oiqꝫ iure ꝓ suo cōpēdio ⁊ curare, ⁊ arare. ꝯsuauerat. n. Alex. q̄ de hostibus capta erant, limitaneis Ducibꝰ, ⁊ militibꝰ donare, ita vt eoꝝ essent, si hr̄des eorū militarēt, nec vnq̄ꝫ ad priuatos ꝑtinerent dicēs, attētius eos militaturos, si sua ēt rura defēderēt. Sunt ēt apō florēti. iuriscō. agri limitati, q ō hostibꝰ capti militibꝰ ꝓ limites, hoc est cēturias assignabant̄. id qđ duo. mod. fiebat vno qdē, vt ij, quoꝝ territorio agri sumpti erāt nullā amplius iurisdictionē in eis haberēt, sꝫ leges acciperēt ab ijs, q illuc veteranos deducerēt. qui manucaptus, assignatusqꝫ veteranis publicus ppl'i Ro. remanet nec alluuione diminuit̄, vt vult florēti. aliꝰ modꝰ est, vt iurisdictio ciuita. in eos agros salua esset, sic, dū i ciuitate ꝑmanet, i cuius iur̄ erat, qm̄ vr̄ adhuc priuatus esse, ibi ius est alluuionis, qđ ⁊ agēnius vrbicus in libro ō ꝯtrouersijs agroꝝ recitat. ꝑria aūt militie eo maiora habebant̄, ꝙ post exhaustos labores, emeritis stipēdijs, milites sudore, vigilijsqꝫ comparatis agris donarentur, quos velut opimaꝫ predaꝫ, laboruꝫqꝫ letissimos fructus acciperent. Quantū vero agrorum illis antiquis concesserint, nihil certi cōstitui pōt. existio sane pauciora iugera illis distribui ꝯsueuisse, tū vt plures Incole essent, tū vt paulo curiosius colerent. Liuius meminit, cū romani coloniā ad venios deducerēt, vnicuiqꝫ tria iugera, ⁊ septūcē dedisse. ego certe militibus bina iugera, aut tm̄ agri, ꝗ̄tum vno die circūarare possent, satis esse duco, si natura ꝓbonos diligētia, culturaqꝫ meliores facere desiderauerint. ac lz Licinius stolo de. cl. iugeribus possidendis legē tulerit, luxuriātis tm̄ reipublice (vt est apud pliniū) mensura fuit. ꝗ̄uis etiam plebi Romane, post exactos reges, septē iugerū rō assignata sit, ⁊ Quintio cincinato arāti sua quatuor iugera, q̄ prata quintia in Vaticano appellant̄, dictatura Romanoꝝ allata sit, nihilominus tm̄ militibus nr̄is bina illa iugera satis esse arbitramur, cū notū sit, penos (gentē acutissimā) dixisse, ibecilliorē agruꝫ, ꝗ̄ agricolam, esse debere, qm̄, cū sit colluctādū cū eo, si fundus ꝓualeat, alludit̄ dn̄s. minus quoqꝫ reddit laxus ager nō recte cultus, ꝗ̄ angustus eximie. ijs itaqꝫ militibus illud poete carmē summa cum diligentia obseruādum est, Laudato ingentia rura, exiguum colito.

De iure ⁊ priuilegijs militum Liber Tertius.

Claudio cotereo turonensi iurisconsulto clarissimo autore.

¶ Prologus.

Manlius torquatus ⁊ valerius Coruinus imperatores prudentissimi R. P. pari auctoritate, atqꝫ ijsdē viribus Romanoꝝ hostes ꝓfligarūt ⁊ quali gloria, nec dissimili honore in premiū sunt donati. illi tamen diuersis modis, longeqꝫ varijs, ac differentibus consilijs ductabant exercitum, ac suis in officijs continebant alter enim vt vehemēs, ⁊ ferox erat natura, ita atrociter, ⁊ cum ferocitate suas regebat copias. Alter vero plenus humanitatis, naturaqꝫ lenissimus, omni mansuetudine, atqꝫ humanitate militum animos sibi cōciliabat, ⁊ suis iussis nihil parere recusantes in medios hostes deducebat. Alter terroribus, ⁊ penis, ⁊ mali assuetudine militum animos efferebat. Alter autem comi-

tate sua nõ auersos, sed deuotissimos sibi milites reddidit. alter,
vt timorẽ militibus iniiceret, singulari imanitate crudeliter filiuz
occidit. at alterius neqꝫ facilitas auctoritatẽ, neqꝫ seueritas mili
tũ amorẽ diminuit. Horũ lꝫ diuersa studia, disiũcteqꝫ gubernãdi
rõnes extiterint eũdẽ tñ victorie fructũ, similes triũphos, neqꝫ di
spares honores pepererũt. Quibus rebus vt nõ parua admira-
tione ducimur, ita inter ꝓbatos milites nõ inutiliter queri põt,
plus ne possit feritas in regẽdo exercitu, q̃ꝫ humanitas. Torqua
tuz aliq nõ abs re laudãt, qꝛ sacramẽtũ militare, qȯ inuiolatũ eẽ
dꝫ, sũmo iure obseruari voluerit. iurauerat autem filius se iniussu
Cos. nunq̃ꝫ pugnaturũ, ẽt si certã victoriã videret. Quid, queso,
faciẽdũ est illi Imperatori, qui precepta sua precise obseruari cu
pit, qui mãdata sua nõ temere violare velit, q fidẽ sacramẽto da-
taz maximi faciat, eteniꝫ illũ Imperatorẽ, q sibi morẽ gerẽtes, ac
obsequẽtes milites habere desiderat, nõ solũ, q̃ imperare velit, sꝫ
ẽt qbus mod. iperata inuiolata reddat, cognoscere opꝫ. Certe q
dẽ ea nobis frustra precepta vñr, qbus nõ parere, in casumqꝫ di-
cta qbus nõ auscultare velimus. preterea cuꝫ eaꝫ legẽ, que vtilis
est reipub. sũmo iure obseruare debeamus, cur non iuste torqua
tus p̃rie amorẽ amori filij ꝑtulerit, p̃ria qppe qbuscũqꝫ parẽtibꝰ
potiori, ac priori loco habẽda est, atqꝫ iȯ vir magnanimus nulla
vel difficillima munera detrectabit, si salutẽ reipublice, si p̃rie vti
litatẽ inde pẽdere cognouerit. proinde is imperatorio noie mihi
dignus nõ videtur, q nesciat eam legem, qua dura est, cum duri-
tia precipi, ⁊ duriter, asper eqꝫ obseruari debere. enimuero non
solum, que primo seuere precepta sunt seueriori indigent iudi-
cio, sꝫ ẽt veluti iperator leges, q̃ ꝓxime naturã eius accedũt, mi-
litibus ꝓponit, ita ⁊ nã duce, illas suo in robore intactas ꝯserua
re meminerit. que sane si v̇a sunt, vt est Philosophoꝝ oiuꝫ snia,
ita ne mãlius q ferociores erat animi, ꝑcepta sua ferociter obser
uari imerito voluit, peccãtes acerbe castigauit, seuere i delinquẽ
tes aiaduertit. tacitus vtiqꝫ censet, i tegẽda multitudine plus pe
nã valere, q̃ꝫ lenitatẽ. Siquidẽ cũ duabus potissimũ rebus mo-
ueant̃ hoies, amore. s. ⁊ timore, sepe fieri videmus, vt ei, queꝫ ti-
memus, q̃ꝫ ei quẽ amamus, simus obsequẽtiores. at e diuerso va
leriꝰ, q aio erat ad oẽm comitatẽ, ⁊ mansuetudinẽ ꝓpẽsissimo, nũ
qd ipẽse laudãdus est, ꝙ milites suos facilitate, ⁊ innata sibi hu-
manitate, ad subeũda q̃cũqꝫ belli munia pellexerit. ille nimiꝝ le-
nitate sua flectebat, frãgebat militũ aios. nã si quos legũ ꝯtẽpto
res dignis penis afficiebat, nõ iperatoris seueritati, sꝫ legũ aspe-
ritati ascribebãt. persepe aũt vsuuenire solet, vt illos diligẽtius ⁊
amemꝰ, ⁊ admiremur, qbꝰ nihil (vt ait Liuiꝰ) est popularius. re-
cte comicũ illud in ore oiuꝫ est, familiaritatẽ nimiã ꝯtẽptũ pare
re, cũ ꝑfacile eũ, quo cũ familiariter viuimus, ꝯtẽnamus, ⁊ negli
gamus. tuꝫ notũ est oibꝰ, Scipionis humanitatẽ effecisse, vt mi-
lites rebellarint, ⁊ seditionẽ maximã mouerint, q̃ nõ alio, q̃ꝫ aspe
ritate, ⁊ feritate extigui potuit. anniballis itẽ crudelitas multis,
varijsqꝫ populis ꝯflatũ exercitũ i maximis bellice rei officijs ꝯti
nuit. Nihilominus tñ si Valerij igeniũ facilitatẽqꝫ spectaueris,
mea qdẽ snia, ꝓnũciabis, eũ talẽ iperatorẽ existere debuisse, cuius
benignitas i oẽs milites exuberaret. hic nõnulli pietatẽ magis,
q̃ꝫ crudelitatẽ humanita. plus, q̃ꝫ supbiã, ꝓdesse putauerũt. an ñ
Ap. Claudij imanitas exercitũ Ro. i sũmũ discrimẽ adduxit. ꝯ̃
nuꝫ Quintij humanitas amplã victorie ansaꝫ ꝑbuit. nõne timor
nos facilius in odiũ, q̃ꝫ amorẽ, ꝯuertit. plane mãsuetudo, ⁊ bene
uolẽtia multo plus i animis hominũ mihi posse videnẗ, q̃ꝫ feroci
tas, q̃ꝫ violẽtia. eteniꝫ Camilli humanitate citius faliscoꝝ vrbs
capta est, q̃ꝫ violẽtia. Fabritij liberalitas, nõ auteꝫ violẽtia, pyr-
rhum Italia expulit. Quid tandẽ non effecit Cyri apud Xeno-
phontẽ mansuetudo, ⁊ affabilitas. hic nos prudẽtis Imperato-
ris officium desideramus, cui diligẽter considerandum est, sit ne
ex socijs, an ex subditis ꝯflatꝰ exercitus. Socios nãqꝫ nõ penis,
aut asperitate, sed lenitate regẽdos esse arbitramur. atqꝫ ea de cã
Romano. Imperato. benignitatẽ necessariã extitisse dicimus cũ
plebs equalis esset cũ nobilitate ⁊ imperij, ⁊ auctoritatis. Si ve
ro iperator subditoꝝ exercitũ sibi cõparauit, ne plus equo insolẽ
tiores fiãt, ne nimia facilitas dãnũ pariat, pena (ea tñ modera-
ta) humanitati ꝑferẽda est. nos seueriori Imperio lenitatem pre
poni debere censemus. Nam illorum amicitia, quos neqꝫ armis
cogere, neqꝫ auro parare queas, officio, ⁊ fide paratur. at vero,
vt ne temere quicq̃ꝫ prescribere cuiq̃ꝫ videamur, qua lenitate, ⁊
facilitate vel ꝯciliãdi, vel retinẽdi sint militũ animi, qua ꝯ̃ seueri-
tate, ⁊ supercilio in viam, si qñ ab officio recedant, reuocandi, il-
lud ipsum prorsus prudentis, ⁊ sapiẽtis Imperatoris sit iudiciũ,
qui a principio sagaciter suoꝝ mores, ingeniaqꝫ notet, obseruet,
ꝑspiciat, ꝑspecta ad eas potissimũ res dirigat, quas ab illis ꝑ re
nata, vt sunt varij in bello casus, peragi debere ꝓuidebit. Sum-
ma igiẗ nr̃i huiusce ꝯsilij est, iperatoris prudẽtia iudiciuꝫ, nutus.

Crimina militaria. Cap. j.

t Urpissimũ forsan, ac indignũ Sapienti
videbiẗ, hoc loco militũ cri-
mina pertractare, quos ad oẽm virtutẽ ⁊ ad quasqꝫ
res ꝑfectissimas tam diligẽter cõposuimus. eteniꝫ qs
non absurdum existimabit in bene instituta formataqꝫ militia
nequissimum hominem inueniri queꝫ vel legibus coercere, vel ca
stigare oporteat. nam qui perfectam rempublicam nituntur con
struere, atqꝫ ideo tum condendis legibus, tum presignando mi-
litibus tramite, quo illuc peruenitur, dies, noctesqꝫ consumunt, si
nõ ex voto res cedere, operamqꝫ, ac oleũ aliqua in parte sese lu-
sisse ꝑspiciãt, qd vel facturos, vel dicturos existimas, abijciẽt ne
suũ ꝓpositũ, ac in medio cursu (re nõdũ ꝑfecta) ꝯsistẽt, vel ad ope
ris p̃ncipiũ sese referent. ego illic ꝯsistere, si vlterius nõ datũ est ꝓ
gredi, satius existimo. Qui nãqꝫ supremũ virtutũ apicẽ asseq ne
queũt si medio in cursu ꝯstiterint, multo pluris faciendi sunt, q̃ꝫ
illi, q partes tm̃ infimas attigere. audebit ne is reipublice milita
ris dñs, nõ quid fiat, vt est legislatoris officium, sed quid facien-
dum sit inspicere. roma. cũ intelligerẽt, nihil esse tam sanctum, qȯ
non aliquando violaret audacia, sapientius fecisse existimantur,
ꝙ supplicium in paricidas singulare excogitauerint, q̃ꝫ So-
lon, qui cũ interrogareẗ, cur nulluꝫ in eos suppliciũ ꝯstituisset, re
spondit, se id neminem facturuꝫ putasse. Quamobrem nõ absur
duꝫ, sed potius necessariũ ducimus, in hac potissimũ parte militi
bus leges prescribere, vt ⁊ ois militia legibus munita sit, ⁊ ipsa
crimina supplicioꝝ acerbitate reprimanẗ. neque eniꝫ Deoꝝ, he-
roũue, q ex Dijs nati sunt, iura scribimus, sed hominũ, quos ne-
que vsque adeo prudentes sapiẽtesqꝫ experimur, vt legibus nõ i
digeãt, neqꝫ adeo insanabiles, ⁊ efferatos cognouimꝰ, vt legibꝰ
q̃ vel coerceãt, vel ꝯdẽnẽt, ceu fulmine aliquo terreri, aut medici
na sanari non possint. Enimuero, vt bene institutũ Militem no-
lumus aliqua criminũ labe deturpari, ita summopere timemꝰ, ne
q tali morbo laborãtes reperianẗ cui si medicinã adhibuero, fa-
cile fiet, vt ⁊ duces exercituũ, ⁊ legionum prefectum nõ minimuꝫ
ꝯmodum se consequutos credant. Arrius menander libro prio
de re militari, ꝓpriũ militare delictum ait esse, qȯ quis, vti miles,
admittit. dicitur aũt miles committere delictũ, si quid aliter fa-
ciat, q̃ꝫ disciplina cõis exigit, cuiusmodi est segnitie crimẽ, vel cõ
tumacie, vel desidie. crimẽ qdem committitur, quando nocendi,
voluntas intercedit, ceterum si quid ex improuiso casu potius, q̃ꝫ
fraude accidat, fato plerũqꝫ, nõ noxe, assignabiẗ. iȯqꝫ Antonius
imperator herculiano, alijsqꝫ militibus rescripsit, si quis militũ ꝓ
bauerit, nõ occidendi aio hominem a se percussuꝫ, homicidij pe-
nam remitti debere, ⁊ scdm militarem disciplinam sententiaꝫ pro
ferri. atqꝫ si a milite in eo campo, quo exerceri solitus ẽ, crimẽ est
admissum, nulla eius culpa intelligiẗ, veluti dũ iaculis ludit trã-
seuntem seruũ si traijciat. Si tamẽ alio loco, q̃ꝫ qui ad exercitan-
dũ militibus destinatus est, id admiserit, culpe reus ẽ. preterea lꝫ
in penis, que militibus infligunẗ, iura ipsa sint atrocia, vt. j. latius
persequemur, mitius tñ in infamie casu cũ ijs agiẗ, quam cũ alijs.
nam notati milites ex eo delicto, quod in paganorum personam
potest cadere, post missioneꝫ famosi non sunt. Adeoqꝫ nota, q̃ ꝓ
pter delictũ militare intercessit, estimationẽ militis veterani lede-
re non censebiẗ, q̃ꝫuis quedam delicta pagano aut nullaꝫ, aut le-
uiorem penam irrogent, militi vero grauiorem. verũtamen miles
per infamiã, si qua illi iniusta sit, miles esse desinet. neqꝫ eniꝫ patie
mur quenq̃ꝫ infamem militari sacro vel obligari, vel obligatum
in hac nostra militia ꝑmanere. sunt igiẗ criminũ militariũ plures
spẽs, quas suo ordine demõstrabimas, q̃ꝫ q̃ꝫ res multi negotij sit,
⁊ finiũ nõ ita admodũ breuiũ. nẽpe, vt variũ est hominis ingeniũ
vt varie quorundã effrenate mentes, ⁊ ad oẽ scelus ꝯcipiendum
proiecte, ita varia ebulliunt subinde in exercitu crimina qbus cõ
stitutas ab antiquis penas, vix quidẽ reperias. nos vero, q̃ ꝓ ma
iorũ normis crimini militibus verti possunt, tantũ ꝯsectabimur.

Qui hostibus se dedunt. Cap. ij.

p Rimum igiẗ de ijs, q hostibus se dedũt, tra-
ctemus, quorũ crimẽ tanto longius
a nobis propellendũ est, q̃ꝫto diligentius in delinquẽ
tes animaduertere dẽmus. naꝫ nulla maior pestis in
toto exercitu futura vr̃, q̃ꝫ cũ vires ipse ad hostes deficiunt fit. n.

vt, ibi

vt, ibi robur fortissimum qđ parauerás hostibus sit auxilio, vt ho
mines quos i vsus tuos educaueras, erudieras, instruxeras, eru
ditos. instructosq; hostes habeát. Que autem maior cótumelia,
q̃ fructũ seminare, qué alij demetant. Ne itaq; militibus prestet
occasio, nulla tentata belli fortuna hostibus se dedere, grauissi
mũ id crimen apud antiquos est habitũ, atque quo maiori in di
gnitate constituti sunt, eo grauiori pena affici debent. iurisconsul
tis quoque, dare se milité, cui nó licet, graue crimen habet, ⁊ au
getur, vt in ceteris delictis dignitatũ gradu, ⁊ specie militie cuius
modi sunt ⁊ illi, qui armis victi hostibus sese dediderunt, quos
Paulus scripsit postliminio carere. ego quoq; in hostium nume
rũ referendos céseo, cũ ⁊ malo consilio, ⁊ animo proditoris pa
triá relinquant. Jis cũ a iure nullá penam certá infligi reperiam
Imperatoris arbitrio puniendos relinquo. Prudenter aũt fa
ctũ iperatoré existimo, si maxime ad maioꝝ exépla se referat,
atq; animo suo infigat, a roma. Brutios, qui primi ex tota Ita
lia ad Anniballé desiuerát, ignomine cá nó milites scriptos, ne
que pro socijs habitos, sed magistratibus in prouincias eunti
bus parere, ⁊ preministrare, seruorum vice, iussos. Sequebantur
itaq; illi duces, ⁊ iperatores, vel vt ij, quos in scenicis fabulis Jo
rarios dicimus, atq; alios, vt iussũ erat, aut vinciebát, aut ver
berabát. sunt preterea apud historiographos varia huius crimi
nis exépla. ná orontes qdá eqtũ pfectus, cũ eplá ad hosté Cyri
scripsisset, q̃ pollicebat, se cũ eqtũ turma ꝑpedié affuturꝝ, lrís, a
Cyro deprehésis, ac grecoꝝ Ducibus ꝯgregatis, ꝑ Cyrũ morti
est ꝯdénatus. legit ité, legioné Campaná, que Rhegium occupa
uerat, ⁊ deinde obsessa deditionẽ fecerat, ideo securi percussam
esse. Federicus impera. neapoli. regnum possidens Henricũ filiũ
ꝙ ab eo ad hostes defecerat, in apuliá relegatũ, dum e Germa
nia in Italiá rediret, nouosq; subinde motos audiuisset ꝯcitari,
in carceré ǒtrudi, atq; necari iussit. Eteldredus Angloꝝ rex ab
danis bello grauissimo ipetitus classẽ munitissimá parauit, cui
Elfricus vir ⁊ animo, ⁊ viribus ferox prefectus est, ceterũ nescio
qua de cá minus fidus extitit. Ná aduétátibus danis simulato
animo obuiá factus duꝫ pugná se fingit expedire ad hostes de
fecit. Cófecta tádé pace, ad Regé redijt, veniáq; cómissi delicti
nó facile imperauit, at vita oculis tñ pro crimine effossis dona
tus est. Neq; solũ eos, qui maligno animo ad hostes desciscũt,
puniri velim, sed ⁊ eos preterea, qui partes hostiles fouét mul
ctádos céseo, ná qua in cá deteriores illi iudicádi sunt ꝙ armis
iuuent hostes nostros, eadé ⁊ isti, qui etsi armis id qđ iampridem
animo ꝯceptũ est, perficere nequeunt, attamé iuuát opibus, iu
uant cósilio, iuuant monitionibus, quibus plerũq; nostri cona
tus frágunt, idcirco si quis militariũ, aut nobiliũ inter ꝯstátũ fa
miliares insimulatus fuisset, rumore tenus hostes fouisse, iniecto
onere cathenaꝝ i modũ belue trahebat, neq; vsq̃ vinculis erat
exsolutus. Sunt preter id ét militariter puniédi, qui, post deser
tioné in aliaꝫ militiá nomé dederũt, legi ue, sese sunt passi. idq; im
peratores nó in desertorum tantum odium, sed ⁊ in suam ipsius
vtilitatem, ac prestantissimum militie decorem constituerunt.

¶ Emansores, ⁊ Desertores. Cap. iij.

PRorimi sunt ij, quos emásores, ⁊ deserto
res dicimus, q tñ in hoc differũt
ꝙ emásor est, q diu vagatus ad castra regredit, deser
tor vero, q ꝑ ꝓlixũ tépus euagatus reducitur. hic ló
go tépore absens est. ille vero modico tépore, veluti die vno, ab
fuit. Edictũ aũt Germanici Cesaris milité desertoré faciebat, q
diu abfuisset, ac nullo facto discrimine, inter emásores habebat.
Sed siue quis die vno, aut paruo tpe absens redeat, ⁊ offerat se,
siue deprehésus offerat is désertorũ penas euitabit, est. n. tñ emá
sor, nec interest, cui sese offerat, vel a quo deprehédat. ergo leui⁹
edictũ emásoris hẽ vt erronis in seruis desertoris grauius vt i fu
gitiuis. debét aũt emásionis cáe examinari, cur, vbi fuerit, qd ege
rit, ⁊ dat venia valetudini, affectioni parétũ, ⁊ affiniũ, ⁊ si seruuꝫ
fugiété est ꝓsequutus, vel si qua hmói causa sit. Sed ⁊ ignoranti
adhuc disciplinã tyroni ignoscitur. est itaq; militaris iudicis offi
ciũ (cui maxime cauédũ est, ne mulctá immerito inferat) ꝯsidera
re, eos, qui cómeatus spaciũ excesserint, emansoris, vel deserto
ris loco esse. In quo habéda est ratio dierum, quibus tardius re
uersus est, ité tpis nauigationis, vel itineris. ⁊ si se ꝓbat valetu
dine ipeditũ, vel a latronibus detétũ, similiue casu morá passum,
dũ tñ nó tardius a loco se profectũ ꝓbet, q̃ vt occurere possit in
tra cómeatum, restituédus est. Cómeatus autem (vt. s. diximus)
parcissime dari dꝫ, ná vel diuti⁹, vel longius a signis euagari mi
lites nemo nó turpissimũ existimat. ideoq; apud roma. lex milité
ab auditu tube ↄistátem in hostiuꝫ numerũ referebat. Qđ Sci
pio argute obseruasse legit, vt, anteq̃ pergeret ad delendam car
taginem, milites ad inertiá, auaritiaꝫ, rapinasq; sub pisone assue
tos in melius reformaret, bellicisq; rebus assuefaceret. neq; tñ
oés desertores similiter sunt puniédi, sed hẽ ⁊ ordinis, ⁊ stipen
dioꝝ ratio, ⁊ gradus militie, vel loci, vel muneris deserti, ⁊ ante
acte vite, sꝫ ⁊ numeri, si solus, vel cũ altero, vel cũ pluribus deser
uit, aliudue crimen desertioni adiunxerit. Item temporis, quo
in desertione fuerit, ⁊ eorũ, que postea gesta fuerunt Sed si vltro
fuerit reuersus, nó necessario, non erit eiusdé sortis. desertoꝝ aũt
pena apud iurisconsultos hoc mó statuit, Qui in bello deseruit
capite puniédus est, siue pedes, siue eques. Qui in pace deseruit,
eques gradus pellédus est, pedes militiá mutat. desertor si i vrbe
inueniat, capite puniri dꝫ, alibi aprehensus ex prima desertione
restitui potest, iterꝫ deserédo capite puniendus est. Qui desertio
ni aliud crimé adiũgit, grauius plecti dꝫ, ⁊ furtũ factũ sit habebi
tur velut alia desertio, vel si plagiũ factũ, aggressura abigeatus,
vel qd simile accesserit cuiusmodi meminerũt historiographi ma
terni cuiusdá militis, cui nó satis fuit, castra deserere, ⁊ adscita ꝑ
ditoꝝ manu, vicos, agrosq; populari, captiuos e vinculis ac car
cerib⁹ eximere, sed ⁊ cómodũ imperatoré obtrũcare decreuerat.
Is tádé iussu Imperatoris cóprehésus capite mulctatus est. pre
terea nolũt iuriscósulti, eũ, qui in desertione fuit, si se obtulerit, in
insulá deportari. verũtñ diuus pius iussit desertoré, q a patre suo
fuit oblatus in deterioré militiá dari, ne videat pater ad suppli
cium filium obtulisse, est enim nó nihil pietati paterne indulgédũ
si quis aũt post qnquénũ desertionis sese obtulerit, diui seuerus
⁊ Anto. deportari voluerunt. hoc loco veluti pro accidentium
rerum, seu qualitatum differentia penas diuersis casibus diuer
so ét modo irrogari cognoscimus, ita ⁊ antiqui varie i suos dśer
tores animaduertisse legunt. anno tertio belli punici, L. posthu
mio, ⁊ Q. Emilio Coss. morte mulctati sunt ij, q signa Romana,
aut castra deseruerant, profuitq; non minimũ ea iperatoré seue
ritas, effectũ est. n. vt, cũ carthaginéses multo plures essent, ca
stra tñ nó defensa solũ, sed ⁊ hostes cũ multa cede in Vrbeꝫ sint
reiecti. spartani item militie desertores magistratu omni repelle
bant, eis vxoré ducere non licebat, obuius quisq; cedebat, barbá
partim radebát partim nutriebát, squallidi, abiectiq; circũ ciuita
té ibát. auidius imperator multis desertoribus manus, alijs cru
ra icidebat, ac poplites, dicés, maius exéplũ eé criminosi viuétis
miserabilẽ, q̃ occisi. publio Cornelio nasica, ⁊ decio Julio. coss. q
exercitũ deseruerát, dánati, virgisq; cesi publice venierunt. An
no ab vrbe ꝯdita quingentesimo quadragesimo scđo, senatus ro
manus decreuit, militibus, q ad cannas ꝯmilitones suos pugná
tes deseruerát, républicá ꝯmittendá non esse. Si tamé M. clau
dio ꝓconsuli aliter videret, faceret, qđ e republica, fide q̃ sua du
ceret, dũ ne qs eoruꝫ munere vacaret, neu dono militari, virtutis
ergo, donaret, neu in Italiam reportaret, q̃diu hostis in Italia
esset. Dauid scđs eo noie Scotoꝝ Rex, quondá regno expulsus
cũ in Scotiá redijt, nó imemor eorum, qui pugná deserédo cladi
sue initiũ prebuerant, Duces ipzimis mulctauit, Robertũ stuart
regni hẽdé scriptũ exhẽdauit, comité Melchiaꝝ, q alter exercit⁹
Dux fuerat, agri parte mulctauit. Et, vt oés militaris disciplina
obseruaret, vnũquenq; ꝑ merito leuiter castigauit, ne peruersus,
dánosusq; mos ille deserendi regé in prelio, si neglectus fuisset in
ueterasceret. in quo iure laudandus rex ille videtur, qui non duci
bus exercitus, non regni heredibus, nemini demũ pepercit. quin
potius accusandus Antonius, ac desertoꝝ pena afficiédus esset
vt pote q, cũ ꝯ cesaré dimicaret, atq; cleopatra prima fugá capes
seret, fugientis Regine, q̃ pugnantis militis sui, comes esse ma
luit, ⁊ iperator, qui in desertores seuire debuerat, primus ipse de
sertor exercitus sui factus est. Theodosius iperator eũ desertoré,
q a signis abijsset belli tpe, agro, tecto ve recipi, nefas eé voluit,
eosq;, qui prudéter, vel sciéter desertores reciperent, capite dána
ri, ac dñm predij, si modo conscius fuisset, predium amittere san
xit. addidit leo imperator, si desertores inuenti resistendũ armis,
atq; repugnádũ putauerint, tanq̃ rebelles opprimi dñt. Archa
dius. ⁊ honorius liberius ꝑmiserũt cuilibet desertores opprimere
vt ꝑ quiete cói vltio publica exerceretur. in quem modum apud
Scotos statutũ est, vt is, q metu acié deseruisset, aut castris (non
obtento a Duce ꝯmeatu) ꝓfugisset, impune a quouis necaretur,
oiaq; eius bona fisco ascriberent. Marcus, ⁊ Antonius bona
eoꝝ, qui in desertione diem extremũ obijssent, confiscari constitue
runt. constat enĩ historijs, leges apud Romanos non desertio

nis tantum, sed etiam minime negligẽtie fuisse prorsus capitales Ducesq; (Vespasiani maxime temporibus) magis q̃ ipsas leges terribiles extitisse. Nam et imperatores Gratianus, et Valentinus seruos libertate donauerunt, qui desertores militie prodiderant. plane in tam varijs desertarum penis iudex diligenter animaduertere debet et persone, et tẽporis qualitatẽ obseruando tum iura, tum exempla, que .s. posita sunt, ac nõnunquã ex causa eum, qui militie tempus in desertione ipleuit, vt ait modestinus, emerito priuare, et si plures, primo deseruerint, deinde intra certum tẽpus reuersi sint gradu pellere, et in diuersa loca distribuere, Tyronibus parcere, qui tñ si iterum hoc admiserint, pena vitio digna sunt afficiendi. Hic tu vides, cui et ipse iubens assentior in optimi imperatoris officio esse, vt nonnũq̃ penas mitiget, vt locorum, et rerum qualitates sese offerunt. qđ in hoc desertionis crimine Fabius maximus fecisse legit. Is nãq; in marsum quẽdã militẽ desertionis accusatũ nullã aiaduersionẽ statuit, sed duces pmũ vehemẽter accusauit, q nõ pro meritis illi honores ipertiebant inde eum bellico equo, alijsq; militaribus premijs donauit, et postea fidelissimũ hominẽ habuit. Istud etsi sit clementie Fabij summum exẽplũ, est tñ certissimũ, milites ab imperatoribus ex desertionis cã in militiam restitutos fuisse. de quibus Gordianus imperator scripsit, nõ recte desiderari ab ijs, qui indulgẽtia principis restituti sunt, vt id tẽpus quo in desertione fuerunt, habeant, ac si in castris fuissent, ideoq; licet restituant, non tñ stipẽdia tẽporis, quo in desertione fuerunt, poterũt exigere. cuius quidem statuti Tarentinus paternus prius meminerat, scripsit nãq;, ex causa desertionis notatos, ac restitutos, tpis, quo in desertione fuerunt, stipẽdijs expungi debere. q si ratio ꝯstiterit, neq; desertores fuisse appareat, omnia stipendia citra tẽporis finẽ debẽr restitui. dici autem nõ põt, q̃ graue sit desertionis crimen cũ nulla nõ videat iperator calamitate affligi, quẽ multi in summis bellorum difficultatibus deserunt. verũtamẽ is animo frangi nõ dz, sed vel desertionis insimulatos dignis penis afficere, vel eam molestiã, quoad poterit, pferre necessum est. Fieri enim potest, vt dux necessitati coactus aliquando paruerit, proborũ militũ mediocritatem sibi multo plus, q̃ desertorum multitudinem pfuisse sentiat.

¶ Transfuge. Cap. iiij.

a Arrius Menander eum dicit esse transfugã, qui captus, cũ poterat redire, non redijt. Itẽ eũ qui in presidijs captus est, et redire poterat, nõ tñ si ex improuiso capiatur, veluti dum epistolam fert, aut dum iter facit. Paulus decidit transfugam non eũ solum accipiendum, qui aut ad hostes, aut in bello trãsfugit, sed et qui per induciarum tempus ad eos, quibuscum nulla amicitia est fide suscepta trãsfugit, iter trãsfugas numerari solet. dicimus itaq; cũ iuriscõsulto, trãsfugam, vt fugitiuũ, ab effectu animi intelligẽdũ esse, q se illuc eo animo ꝯferat, vnde abduci non possit Erronẽ quidem eum dicimus, qui nunquã fugit, sed frequenter sine causa vagatur, et temporibus in res nugatorias consumptis serius ad dominum redit. cum itaq; non patriam solũ reliquisse, sed et peruerso animo in patriam cum hostibus dimicare, sceleratissimum sit, et flagitiosum, nunc videndum est, quibus penis trãsfugas afficiemus. Paulus iurisconsultus sanxit non tantum trãsfugas, sed et eos, qui consiliorum nostrorum sunt Renunciatores (quos et transfugis comparamus) aut viuos exuri, aut furca suspendi. vlpianus autem non ea pena damnari, vt vel verberibus necentur, vel virgis interimantur, vel tormentis (quamquis plerique dum torquent animã efflare soleãt) sed viuos exuri voluit. Emylius macer plerũq; capite puniri, et exautoratos torqueri, cum pro hoste, non pro milite, haberi eos oporteat. modestinus quoq;, pari sententia, eum, qui volens transfugere deprehensus est, capite puniri debere declarauit, eumq; pariter, qui ad hostẽ trãsfugit, et redijt, torqueri, vel in furcam damnari, quamuis milites, vt .j. dicetur, nihil eorum pati debeant. At enim illos nõ pro militibus, sed pro hostibus haberi dicendum est. trãsfugas igitur et iurisconsultorum sententia, viuos exuri, aut capite damnari prudens iudex arbitrabitur. cuius quidem rei si ab historijs testimonium locupletissimum requiris, cedat in exemplum Fului[9] senatoris filius quem in itinere retractũ parens necari iussit, cũ ex pluribus vnus esset, qui extra coniurationem ad Catilinam initio pfugerãt. Cedat turpillius prefect[9] oppidi, qui ex omnibus vnus profugerat, iussus tandem a Metello in numidia causam dicere, postq̃ sese parum expurgat, condemnatus, verberatusq; penas capite soluit. accedat Nicola. Bembreus eques nobilis apud Anglos, qui, cũ ex pugna exoniensi in vualliã profugeret, deprehensus, ac Londinum deductus est, et a Ricardo secũdo rege, presentibus illic Ducibus, capitis dãnatus, publice mulctatus est. Est quoq; in Annalibus, quemadmodum, temporibus constantij Imperatoris Romani, milites in pugna aduersus Persas latentem militem inuenerunt, qui Duci oblatus, atque varia loquutus docet, vt apud parrhisios in Gallijs natus, et equestri militans ordine, vindictam commissi facinoris timens, ad psas profugus abierat, exinde morum probitate spectata sortitus erat coniugem, ac liberos susceperat. Inde speculatorem se ad hostes missum sepe verum nuncium reportasse, tũc vero a Transapore, et Hobodario optimatibus missum ad eos redire perlaturum, que dedicerat. Illi autem cognitis omnibus, vt transfugam occiderunt. Apud scriptores etiam legas, cum Pompeius oppidum ventispõte incendit ea de causa presertim, q contra sua presidia portas clausisset, militem, qui fratres in castris Cesaris iugulauerat fugientem a Cesarianis militibus interceptum esse, et fuste percussum, licet ille non proditoris animo, sed iudices, ac ipsius denique iuris religione pertimescens, patriam reliquisset. Peruulgatum est Q. Fabium maximum pro clementia sua ac assueta mansuetudine dexteras transfugarum, eorumq;, qui in Romanorũ presidijs ad Hostium stationes confugerant aliquando preter iuris equitatem, ac seueritatem precidisse, idq; tantum, vt defectionis metum reliquis inijceret, defectiones enim prohibendas, ac, si fieri potest oratione precipue placandas censebat. Adhec legimus, aliquando a Romanis in obsidione Capue .lxx. ex trãsfugis captos ac mulctatos virgis, et manib[9] tãtũmodo pcisis Capuã reductos fuisse. ex ijs cuilibet facile est colligere, non certam penam a maioribus in hoc crimine obseruatam fuisse, quinimmo alios pro rerũ qualitate, vel horum differentia aliter, ac diuerso modo iudicasse. id tamen, qđ a iurecõsultis decisum reperitur, potius obseruandum (si modo nulla subest ratio, que probum iudicem mouere possit) iustissime censuerim. neq; tantum iurisconsulti transfugas penis presentibus mulctatos voluerunt, sed et addiderunt, nullũ illis esse postliminiũ. iõq; nullum beneficium a maioribus tributũ fuisse, nihil omnino spei in republica relictum, nihil commodi illis concessum extitisse, q malo consilio, et proditorum animo patriam reliquerint. quod pfecto non absq; ratione grauissimum crimen existimandum est. Metrodorus enim, q hostem fugientem sciens recepisset, in insulam deportatus est. philoctetes, q eundem illic occultari non ignorans, diu dissimulauerit, in insulam relegatus est. Tanta aũt fuit apud antiquos huius criminis macula, tãtoq; in odio apud Romanos habiti sunt transfuge, vt diuus Hadrianus rescripserit, ei, qui transfugit, et postea multos latrones apprehenderit, ac transfugas demonstrauerit, parci posse, admonito tamen, ea non permitti oportere, ne quicq̃ male agendi detur occasio. videant itaq; imperatores, si aliter a transfugis exercitus liberari neqat, quantum illis concedatur, quid liceat permittere, etiam alias phibitum, quandoquidẽ iura concedunt, vt vnicuiq;, etiam caligato, licentiam dare possint et perquirendi, et capiendi transfugas, eosq; seruos suos, velut hostes, efficiendi. Nam qui ad hostes se conferunt, desciscuntq; ab ijs, quorum sub Imperio militant, non amplius Ciues, aut milites iudicandi sunt. patria nanq; illũ ac pater, parentesq; amittunt, atq;, quod multo magis inspiciendum est, ipsam militiam, quam sortitus est, relinquit. fuit autem parentibus romanis semper disciplina castrorum antiquior quã liberorum charitas. quo magis nobis, qui veterem illam disciplinam diligenter persequi studemus, studiose cauendum est, vt ne latum quidem vnguem ab illorum vestigijs preceptis exẽplisq; deflectamus. Ideoq; nobis obseruandum id duco quod antiqui rectissime fecisse videnẽ, transfugas scilicet, detractis armis ne quid insidiarũ, simulata transitione, moliri possent, in postremam aciem rejcere. ita sapiẽter Fabritius perfugam, qui a Pyrrho in castra romanorum venerat, potius reducendũ curauit ad Pyrrhum, q̃ apud se retinere eum, qui consilia sua aduersarijs denunciare posset, licet is perfuga grauem imperij romani aduersarium se e viuis sublaturum polliceretur.

¶ Seditiosi. Cap. v.

q Quandiu eadem erit hominum natura, tantoq; fortuitorum mutationes contingent, rerum naturam maxime cupidi non poterũt non infinitis illecebris in varias partes induci. Ac multo magis in bello (quod, q copiam rerum subtrahit, multorum

rum impetū accōmodat) q̄ in pace, qua tū publice, tū priuatim melius homines sentiunt atque in odiosas necessitates tam faci le incidere posse non videntur. Itaque si ciuitates, vel rerum no uitate, vel conatus solertia, vel vltionis insolentia seditionibus agitate sunt, bella etiam quibus preceps indignatio virilitati, summa temeritas fortitudini, modestia ignauie ascribitur, isto morbo laborare nemo dubitauerit milites enim cum videant alios iuste, alios vero iniuste plura possidentes, vel lucri cupidita te, vel honoribus irritantur & accenduntur, Accedunt illis pre terea contumelie, metus, contemptus, negligentia, verecundia, dissimilitudo, quibus ad seditiones etiam bene institute respu blice disponūtur. Nam vnumquodque corpus, si modo parti bus suis omnibus constat, decenti harmonia commensurari dz, & crescere, que si lineam suā, numerosq̄ pretergreditur ipsuz totū corrumpi necesse est. Pedem enim bicubitalē si corpori palmo rum duorū aptaueris in alterius animalis figuram transire opz, ac citissime totum animal deficere. Ita & in militia nostra si quid latenter succrescat, si suo loco non seruet equalitas sensim obre pet seditionum pernicies. Quibus etiam preter ista magnū erū pendi argumētū prestatur, dum aduenas atque extraneos in mi litiam asciscimus. Sybarim vna cū trezenijs incoluerunt Achei qui postea maiorē in modū crescentes trezenios pepulerūt. apud Bizantium aduene in oppressionem ciuium coniurati, prelio ex pulsi sunt. Antissei. exules e Chio susceptos armis tandem deie cere. tanclei, qui Samios receperant, ab eis sunt ciuitate ppria deiecti. Syracusani post expulsos tyrannos, cum hospites, & cō ductos milites ciues suos fecissent, in seditionem maximā incide runt. Itaq̄ si in perfecta militia, noua queque vel atrocissima au demus, ea non ex vtilitate publica, sed voluptate nostra me tientes expeditos militum animos concitationibus facile re plebimus. Quod vt prudenter cauere debemus, ita vt diligen tius caueamus, leges nobis ponēde sunt in quibus omnis salu tis spes ac seditionū remedia reponi debere videnē. Quas si cuz ea diligētia, que ab imperatoribus requiri solet, obseruauerimus non minorē gloriam, q̄ Julius ille Cesar, qui cum in ceteris cri minibus conniueret, seditiosorum tamen, & antiquisitor, & puni tor erat acerrimus, assequemur. Is, oborta seditione facilime ca stra sedabat, fidē militū reparabat, ingrauescētē seditionē repri mebat, idq̄ talē prudētiā, tale ingeniū, ac parē grauitatē in nr̄is ducibus desidero. modestinus iurisconsultus sanxit, eos, q atro cem seditionē ɔcitarent inter milites, capite puniri debere. sed si intra vociferationē, aut leuem querelā seditio mota est, tunc gra du militie deijciēdi sunt seditiosi. cū aūt multi milites in aliqd fla gitiū ɔspirāt, vel si legio deficiat auocari militia solet Archadi⁹ & Honorius imperatores nō eos tm̄, qui cū priuatis, sed & cum Barbaris factionē seditiose inierint, aut factionis sacramētū su sceperint, bonis fisco addictis, vt maiestatis reos, gladio feriri p ceperūt. Neq̄ eos tm̄, q seditionē ɔcitauerit, sz & qui pacis tur batores milites extiterint, capite puniri iura voluerūt. quibus af sentit neapoli. ɔstitutio, qua sancitū est milites seu quosuis alios seditionē in regno mouētes, aut bellū, ɔfiscatis bonis capite ple cti. cuius qdē pene exēplū locupletissimū iuli⁹ cesar nobis pbuit, q cū i Carnutes venisset petijssetq̄ pncipē sceleris, & belli cōcita torem Cutruatū ad suppliciū, oiuz cura celeriter quesitus in ca stra ɔductus est. atq̄ maxio militū ɔsensu, ɔ naturā suā coactus est Cesar ad suppliciū, & verberib⁹ exanimatū corpus securi feri ri precepit. Etiam anno ab Urbe condita. ccccclxlvij. & secundi belli Punici tertio, P. Cornelius Scipio ad milites orationē habuit, qua finita, per Preconē dānatorū nomina citata sunt, q nudi in mediuz protracti deligati ad palū, virgisq̄ cesi securi p cussi sunt, eoq̄ modo seditio militum apud sucronem in hispa nia incepta finem habuit, & exitum. trebonius primus ex ijs, qui in necem C. Cesari seditiose coniurauerant, a Dollabella, capi te abscisso sceleris penas luit. Alex. legiē macedones contuma cius se gerentes, ac ausos illi obstrepere acerrime obiurgasse, ip sosq̄ tumultus autores manibus comprehensos apparitori bus puniendos tradidisse. Tyberius Graccus seditionis accusa tus a populo Roma. interficitur, reliquiq̄ seditionis Comites necati, noctu in tyberiz piecti sunt. Ego tn̄ sp credidi, nō seditio nem concitasse Grachuz, sed eam ob causam potentioribus op pressum, q̄ Tribunus militum decretum vtile populo tulisset. Marinus Phaleri⁹ Uenetorū Dux quinquagesimusquint⁹ q̄ in rempublicam coniurasset, securi percussus est. Hic iuuat meminisse ingenue mulieris, que apud gentem Uenetam, impe rante Petro Gradonio quadragesimo nono Duce, lapide su perne deiecto Tepulum hominem nobilem (coniurationis ca put fugientē e ciuitate pene exanimauit. Ille postea cum socijs, ob seditionem, securi cesus est. Senatusq̄ mulieri, Posterisq̄ eius stipendium e publico decreuit. Selimus Turcarum Impe rator huius Solimani pater Janum Bassam, qui apud alcai rum seditionem excitare volebat, vt Cairbeius ciuitatis Pre fectus apud omnes, ac ipsum Principem male audiret in itine re capite puniri iussit, vt omnibus ostenderet non aduersus Im peratorem militari tumulti grassandum. veruntamen mitiores pene seditiosis nōnunquam a maioribus nostris inflicte sunt. Idq̄ ab ipso C. Cesare, qui aliquando oratione habita dum se ditiosos emendare vellet, C. Anieno Tribuno militū Decime Legionis dixisse dicitur, C. Aniene, q̄ in Italia milites popu li Romani contra Rempublicam instigasti rapinasq̄ per mu nicipia fecisti, quodq̄ mihi, reiq̄ publice inutilis fuisti, tuaq̄ ope ra militibus tempore necessario, Respublica caret, ob eas res, ignominie causa, ab exercitu meo te remoueo, hodieq̄ te ex Africa abesse, & quantum longe potes, proficisci te iubeo, idēq̄ te, A. Fontei, q̄ Tribunus militum seditiosus, malusq̄ Ciuis fuisti, ab exercitu dimitto. Ibidem T. Allienum, M. Tyronem C. Clusianum indignos iudicauit, qui in exercitu ordines duce rent, missosq̄ fecit, eosq̄, singulis additis seruis, in nauim impo nendos curauit. Is preterea nonnunquam seditiosos milites tā tummodo prede, & agri destinata parte mulctauit. Ille etiam cuz e Massilia celeri cursu Placentiam redijsset ad militum seditio nem componendam, dixit se velle Petreij leges imitari, vt sci licet legionis. que seditionem comouerat, decimusquisq̄ morte mulctaretur. Is tamen centuz tantum, & viginti seditionis prin cipes ab oibus selegit, duodecimq̄ ex ijs a ceteris selectos sup plicio affecit. De quo genere sortitionis, qd̄ auocata militia fie ri ɔsueuit nonnihil infra dicetur. Alexander Aurelianus Im perator, qui scrinij Magistrum vlpianum habuit quasdam le giones integras tumultuātes solū exautorasse legiē. C. Curio bello Dardanico circa Dyrrachiū, cū vnaz ex quinq̄ Legioni bus seditiosam vidisset, eam procedere iussit inermem, coegitq̄, ignominie causa, in conspectu armati exercitus stramenta seca re, postridie discinctos milites fossaz facere, nullisq̄ precibus ab eo impetrari potuit ne signa submitteret, nomēq̄ aboleret, mi litesq̄ in supplementum aliarum Legionum distribueret, que ta men nescio an forti viro ipsa morte pena hec mitior existiman da sit. Ueneti Petro candiano, quem pater in principatu sibi Collegā assūpserat, abrogauerunt Imperium, atque exiliū idixe rūt, q̄ seditionez in ciuitate solicitaret. is postea venetos hostilr insectatus est, nauesq̄ eoꝝ ad Rauenne litus oppressit. nun vides hic, q̄ mitissime cum seditiosis actū sit. ac ea forsitan de causa ve netis damnum, ac non minimum periculum conflatum est, quod facile, obseruatis iuris regulis, ac morte secundum eas mulcta tis seditiosis, euitassent. Quam ob rē eas potius imperatoribus ac Ducibus militaribus obseruandas proponimus, seruata ta men qualitatum, vt vbiq̄ fieri solet, differentia. ac si seditiosos tā to non dignantur honore, vt verberibus cesos capite plectant, in furcam, & suspendium condemnare possunt, romanorum exem plo, qui Lentulo, Gabinio, Cethego statilio, Cepario coniura tionis catilinarie que socijs, & reis, per iudices rerum capitalium laqueo gulam fregerunt. que licet pena militibus ab ipso iure nō infligatur, attamen in tanti criminis odium, maliq̄, quod latius serpebat, factum putauero, ac imperatores nostros, vt idem fa ciant, si aliter seditionibus purgari militia nequeat, & monemus, & hortamur. interea tamen non negligenda erat Hieronis Sci cilie tyranni cautela, qui cum sciret veteres Syracusanorum co pias, que ex conductis militibus erāt, instabiles esse, rerumq̄ no uarum cupidas, dedita opera exercitum in barbaros, qui messa nam tenebant, eduxit, castrisq̄ positis, Syracusanos equites pe ditesq̄ secum tenuit, quasi per aliud iter hostes aggressurus, con ductitium vero militem circūueniri ab hostibus, ac profligari pa titur, ipse diuerso itinere incolumis in ciuitatē reuertiē, atq̄ ita se ditiosis exercitum liberauit. qd̄ Stratagemā pterire noluimus.

Proditores. Cap. vj.

Etsi apud omnes hoc fe re receptum est, vt, quoscunq̄ belli tempore a pristi na societate deficientes in suam accipiant. eos tanti sper in delitijs habeant, duz illis vtiles, sunt, attamen si existimāt proditores fuisse, & male illis volunt, & peiores futuros censent, nemo enim vel amicitiarum, vel rerum publicaruz proditores in

eo numero habendos censeret, qui virtutis sunt vt studiosi. nemo extinctores, patrie oppugnatores amicorum, si patriā amat, ⁊ amicos, vllo modo probabit. nemo proditorum insidias, atqꝫ perfidiaȝ non insigniter notabit proditores autem apud iuriscōsultos ij dicuntur, qui libertatem produnt, quos in seruitutē redigere oportet, ad exemplum eorum militum, qui ad delectuȝ oliȝ non respondebant. Proditores ēt ij vocantur, qui rem sibi commissam exponunt hostibus. De quibus sancitum est capite plecti, vel exauctoratos torqueri, nam pro hoste non pro milite habendi sunt, Item exploratores, qui secreta nunciauerint hostibus, Proditores sunt, quos iura capitis penas luere debere iubent, mitius tamen cum illis agebat Egyptiorum lex, que ijs, q secreta hostibus aperuissent, linguam tantuȝ abscindi sanciebat. est ⁊ proditioni proximum crimen, ad Barbaros, tela, armaue deferre quibus ⁊ facilius nos oppugnēt, ⁊ difficilius expugnentur. Hos bonis Fisco addictis, capitalem penam subire Imperatores decreuerunt, ⁊ Paulus decidit, ferrum hostibus venundari sine capitis periculo non licere. Iis fere modis, quantuȝ ad rem militarem attinet, Proditores accipi comperio, quos ⁊ ex iurisconsultorum sententia capite puniendos esse censeo. id fecisse constat Edouardum tertium Anglorum Regem, qui, publico consilio vintonie habito, Edmundum Comitem Cantij, Patruū suuȝ proditionis insimulatum, ⁊ quod nonnullos nobiles concitasset, capite damnauit. Sunt varij supplicijs affecti proditores, vt grauitas criminis, Patrie mores Imperatorum prudentia expostulare videbantur. Nam legimus, Tullum Hostilium romanorum Regem iussisse, Metium suffecium proditionis rerum per Lictores primum verberibus cedi inde binis quadrigis iunctis, vni brachia, alteri pedes connecti ⁊ abigentibus aurigis quadrigas, laceratus humi, ac discipatus est. In quem modum Antonius Lyena Dux strenus, dum Ticini esset nostris temporibus in obsidione cum reperisset militem quendam, qui Gallis significauerat, in vrbe multam esse pulueris tormentarij inopiam, questioni subiecit, ac vbi crimen confessus est publice exenteratus membratim dissectus est, vt omnis materia in futurum tolleretur. Apud Athenienses nefas erat proditionis reum sepeliri, quo factum est, vt amici Themistoclis ossa eius clam domum reportauerint, atque in occulto humata sint. Belisarius item Ciuem quendam Carthaginensem Laurum nomine in proditione deprehensum, in colle quodā ante ciuitatem palo infigi iussit qui mos apud Turcas in hodiernum vsqꝫ diem inualuit. Cum veneti Patauium obsidione premerēt, Massolerius quispiā venetus in suspitiōeȝ venit sagittas literis alligatas ad hostē patauiū occulte mittere ꝯiectus in cōpedes venetias aduehitur, ⁊ dum crimen confitetur, in Curie suprema parte, iussu Michaelis Steni Ducis, laqueo suspensus est. Hic non superfluum videbitur, Amurathis Turcarum Imperatoris meminisse, qui cum Dibras ciuitate in Epiro obsideret, proditori ciuitatis magna premia proposuit, que spes perditum quendam corrupit, qui, obseruato tempore, cum Exploratoribus iuxta menia colloquutus, se proditurum ciuitatem mercede dicta pactus est. Dibra autem ciuitas est in editissimo saxi vertice sita, in qua neqꝫ irrige aque, neqꝫ fluminis vlla erat cōmoditas, vnicus tantum intus erat puteus ad priuata hominum commoda, ⁊ bellorum necessitates effossus. populus autem Dibrensis superstitiosus admodum. qua de causa proditor ille occasionem illinc nactus, canem demergit in puteum, quo conspecto, superstitiosus nimis populus tumultuatur, ac prope seditioneȝ res fuit. dibrenses clamant, se potius quasuis fedissimas, ac iniquas pacis conditiones admissuros, quā hausturos inde aquaȝ. Hos cum perlatus a Georgio Castrioto epirotarum Duce vrbi prefectus oratione flectere nequiret, aqua etiam puteo coram omnibus epota, ciuitas Amurathi sese dedidit. proditor ille a Turca quinquaginta Asprorum milibus, ⁊ tribus vestibus insignis pretij, ⁊ artificij donatus est. sed paulo post tempore, cum Amurathes nafqꝫ fidendum ei duceret, qui patriam, socios, ac domesticum sanguinem prodidisset, a suis occidi iussit, proditores eniȝ pena certissima manet, quantumuis tarde adueniat. carolus vero Imperator in Philippum austrie Ducem bellum gerens, cū tribus ordinum ducibus magno pretio egit, vt Philippo fugaȝ suaderent, id quod accidit. Illis autem reuersis, vt proditionis premium acciperent, adulterinos aureos nūmos nūmerari iussit qui domum abeuntes, vbi adulterinos cognouere, iterum ad imperatorem redierunt, conquerentes de falsis nummis exsolutis. Imperator aūt proditores. ⁊ plagiarios appellans domo iussit expelli, dicens, adulterino auro adulterinū opus ꝯpēsari debere.

plane cuius ope, ꝯsilio, dolo malo ꝓuincia, vel ciuitas hostibus ꝓdita est, ꝑt maiestatis crimine accusari. scripsit nanqꝫ Sceuola, cuius dolo malo exercitus ppli romani in insidias deductus, hostibus ve ꝓditus erit, crimine lese maiestatis accusari posse. qui ꝑterea proditiones indicio suo detegunt, si serui sunt libertate, ⁊ ciuitate donādos censeo ad instar Bruti, qui vindicio vitelliorū Seruo libertateȝ dixit, qd̄ coniurationem, ⁊ proditionem aliquorum, ⁊ vitelliorū indicauerat. Proinde in tanti criminis odiuȝ quod alias fieri nequit, audiuntur mulieres, si accusare volunt, veluti Fuluia mulier, que Catiline coniurationem detexit, ⁊ M. Tullium Ciceronem consulem indicio suo intruxit. Cum itaqꝫ imperatores rescripserint, in omnes Proditores seuere esse animaduertendum, Iudicibus militaribus videndum est, vt prius Proditores torqueant, quam capite puniantur, cognosci neqꝫ ex ijs necesse videtur, an huiusmodi scelerum alios fortasse conscios habeant a quibus, tanquam pernitiosa peste nobis cauendum est.

FINIS

DVCVM DICTO

NON AVDIENTES, EISDEM non succurrentes, Commilitonibus vim afferentes.

Caput. vij.

Cum in omni bene instituta republica imperantes ⁊ parentes esse oporteat, vtriusqꝫ discipline nonnihil attingere, decens videri potest. Quod tamen superfluum omnino esset, nisi milites ab Ducibus, aut Imperatoribus tantum differrent, quantum Herones ab hominibus distare putantur, vt ij corpore primum, deinde animo illos antecellerent, notaqꝫ esset eorum reliquis in rebus insignis excellentia. Neque enim placere potest apud Indos, vt Scylax aiebat, Reges nomine tantum a populo differre. Nam Duces, ⁊ Imperatores iam a Caligatis militibus seclusimus, inter quos primum illud preceptum esse oportet, iniussu Ducis nihil omnino agi debere, siue Eques sit, siue pedes debēt nāqꝫ in euȝ semꝑ oculos dirigere, eū insequi, ad eius nutū vitā suā instituere, nunc stare, nunc proficisci, et vt precipit, dare signa vicissim accipere, in prelio neque cepere, neque inseq, nisi ꝑ Ducis arbitrio, quibus rebus nihil melius, nihil prestantius ad victoriam compertū est. Hinc Modestinus iuriscon. sanxit, euȝ, qui in bello rem a Duce ꝓhibitam fecerit, aut mandata non egerit, capite puniendum, ēt si res bene cesserint. Qua in re, cuȝ multi antiquorum laudandi sunt, tum maxime mihi vnus omnibus preponendus vr̄ Chrysantes Centurio, cui apud Persas, sublato gladio, vt Hostem percuteret, Cyrus precepit recondere, isqꝫ statiȝ paruit. ita enim a iure sancitū est, penas capitis subire eos, qui Ducibus non obtemperauerint. Accedunt iuri memorabilia maiorum exempla, atqꝫ in primis T. manlij torquati, qui filium coram omni exercitu securi percuti iussit, ꝙ cum hoste Gemino Metio Duce Tusculanorum, inscio, ⁊ ignorante patre, ꝓuocatus pugnauerat, victoriamqꝫ reportasset. Posthumius tiburtius Aulum posthumium, ꝙ sua sponte egressus hostes fudisset, capite plecti iussit. Aulus fuluius euntem in aciem filium suo iniussu e vita sustulit. Est eni apud maiores nostros seuerius animaduersum in eos, qui ꝯ imperiū in hostem pugnarēt, quiqꝫ

reuocati tardius prelio excederent, q̃ qui signa relinquerẽt, aut prelio pellerentur. Memini, L. papyrium cursorem, cum dictator ad bellum contra Samnites profectus esset, Romamq; postea rediisset precepisse Q. Fabio maximo equitũ magistro, quẽ in exercitu reliquerat, ne se absente pugnaret, ille aũt, cũ occasione reperta, felicissime dimicasset, a dictatore capite dãnatus est. Sed ingenti fauore militũ, & populi, liberatus est. Aurelius cotta consul, cum ad opus equites, necessitate cogente, iussisset accedere, parsq; id munus detrectasset, apud censores questus est, effecitq;, vt notarentur, illisq;, q2 stipendium mẽstruum, vel annuũ adimebatur, diruti ere sunt vulgo appellati. apud Egyptios lex erat, qua ij, qui non paruissent Ducibus, aut ordinẽ reliquissent, morte non plecterentur, sed maxima omnium ignominia, qua tñ postmodum virtute, ac rebus fortiter gestis ablata, ad priorem locum, & gloriam redibãt. Ea tñ est iuris regula, vt, quicunq; iniussu principis pugnauerit, lege iulia maiestatis teneať. Preterea si quis militum manus preposito intulerit, capite puniendus est, augeturq; petulantie crimen dignitate Prepositi. Est nãq; in iure certum, vt irreuerens miles non tantũ a Tribuno, vel cẽturione, sed etiam a principali sit coercendus. nam eum, qui centurioni castigare volenti obstiterit, veteres notauerunt, si vitem tenuit, militiam mutat, si ex industria fregit, vel manum Centurioni intulerit, capite punitur. Nam & contumacia omnis aduersus Ducem, vel presidem, capite punienda est. Hinc minime mirari debemus, eam legem apud Macedones fuisse, vt non tantum, qui principis mortem erant machinati, lapidibus obruerẽtur, sed etiam propinqui eorum, si quid regi insidiati erant, cum filiis necarentur. Anastasius apud Colchos ab Imperatore Justiniano iudex delegatus tulit sententiã, qua Rusticus, & Joannes ob interfectum Gebazem Ducem capite plecterentur, qui cõprehensi, ac mulis impositi, & publice circumacti, pcone voce ingenti, & apertius proclamante, spectaculum sui populo prebuerunt. Quod videri non debet vllo pacto a ratione alienum esse. Nam a iurisconsultis est responsum, eos, qui Prepositum suũ protegere noluerint, vel deseruerint, occiso eo, capite puniri. Arrius Menander vult eos, qui Prepositum suum protegere noluerint, cum possent, in pari causa cum Sicarijs habendos esse, si resistere non potuerint, parcendum. Sed et in eos, qui Prefectum Centurie a latronibus circumuentum deseruerunt, animaduerti placuit. Demum, vt a Ducibus ad militie socios descendamus, idem Arrius sanxit, si quis Commilitonem vulnerasset, si quidem lapide, militia reijci debere, si gladio, caput amittere. In quem fere modum Kanutus Danorum Rex legem statuit, vt, si quis militum quempiã ex Commilitonibus manu, ferro, vel fuste lesisset, aut si quicquam violenter eius manibus extorsisset, tanquã capitalis criminis reus militia deijceretur, volebat enim inter milites mutuum illum amorem tam stricte coli, & obseruari, vt nulla subinde lis, nulla questio, nullum dissidium suboriretur. Nam eum etiam ignominiose mittebat, qui, tribus fasciculis in stabulum coniectis, equo suo pabuli spicam, alieno stipulã admonuisset, est enim maxime seruanda illa, quam tãtopere desideramus, equalitas. Mirabitur forsan aliquis, quod, cum Sertorius mulierem deprehẽdisset, que pre pudore oculos sibi eruerat, quod miles, digitis per obscena adhibitis, illi conuitiaretur, mulieris casum miseratus, Cohortem omnem ad similia infamem, & arrogantem, quamquam e Romanis constaret, interfecit. Ad illa in Commilitonum numero censebatur, que vite, necisq; militum perpetua comes est, & socia. Preterea sancitum est ab Hadriano, si miles se vulnerauerit, aut alias mortem sibi consciuerit, modũ ei rei statui debere, vt, si impatientia doloris, aut tedio vite, aut morbo, aut furore, aut pudore mori maluerit, non animaduertatur in eum, sed ignominia mittať, si nihil tale pretẽdat, capite puniatur. Nemo enim in seipsum seuire debet.

QVI STATIONEM DESERVNT, ET DE Sortitione militari. Caput. viij.

Lucius Pinarius vir acerrimi ingenij, cũ in arce ennensi pro Romanis presidia teneret, anno ab vrbe ɔdita. cccccxl. atq; ennenses principes cũ Himilcone de ꝑditione pacti essent, rñdit se presidio impositũ esse ab suo imperatore, clauesq; portaꝝ, & custodiã arcis ab eo accepisse, atq; presidio decedere apud Romanos capitale esse. preclara vero vox, & forti viro digna, que declarat, illũ qbuscunq; muneribus virtutẽ preposuisse, legibusq; romanis potius, q̃ voluptati, aut vicinoꝝ ɔsilijs paruisse. nam apud Romanos mos pena est ijs qui in bello locũ, in quo ɔstituti sunt, reliquerint, aut aliquo modo e castris fugerint. Hinc cum carthaginẽses in agrigẽto vrbe obsessi a romanis, ɔspicati hostem palantem, & vagum, eoq; in spem adducti, romanoꝝ exercitum eo die opprimi posse, magna vi in eos impetum fecissent, Romani leges suas militares obseruãtes, lȝ Carthaginensium maior numerus esset, neq; loco, neq; statione cedentes, multis hostiũ interfectis, fortissime restiterũt, L. Posthumio, & Q. Emilio coss. est enim a iure sancitum, eos, qui a fossa, vel vallo recedunt, hostibus insistentibus, capite puniendos esse, aut si vallum transcendunt, aut per murum castra ingrediantur. Ideoq; Augustus Cesar Centuriones (statione deserta) itidem vt manipularios capitali animaduersione puniuit. Cum Mamertini a romanis auxilia accepissent, & presidia Carthaginensium, ducente Appio Claudio, vrbe sua expulissent, Carthaginenses prefectum presidij, q formidine, atq; ignauia arcem amisisset, cruci affixerunt. Modestinus enim vult, eũ qui stationis munus reliquerit, plusquam Emansorẽ esse, & pro modo delicti, aut castigari, aut militia deijci, & si quis fossam trãsilierit, eadem pena plecti, quod intelligo, cum hostes non insistunt, nam si adsunt, capitale omnino censendum est. Et scimus, quemadmodũ Appius Claudius in Volscos missus centuriones, qui ordines reliquerant, virgis cesos securi percuti iussit. que pena licet a iure statuta sit, non potest tamen non dura videri. nam miles, qui locũ non tenuit, qui hostiũ impetũ vndiq; pertimuit, potest idẽ postea & miles melior esse, & vir bonus. idcirco videntur maiores nostri melius aliquando statuisse, vt, si a multis esse flagitiũ rei militaris admissũ, sortitione in quosdã aiaduerteretur, vt metus ad oẽs, pena ad paucos perueniret, idq;, ne nimiũ multi penã capitis subirent. ita Antoninꝰ ɔ̃ parthos ducẽs exercitũ, decimũ quenq; eorum, qui pauore cessissent, supplicio affecit, alijs ꝓ tritico hordeũ apponi iussit. Appius claudius bello aduersus volscos suscepto, ꝑmus hãc sortitiõis penã apud romanos aduersus signoꝝ desertores exercuit. hoc ẽt genus pene exercuit M. Crassus, fugato romano exercitu a spartanis in agro piceno, quingentos enim ex ijs, qui primũ fugerant, in quinquaginta diuisit curias, inde ex qualibet vnum sorte ad suppliciũ delegit. C. Cesar Petreij leges sequutus, seditiosoꝝ militũ decimũ quenq; se mulctaturũ pollicitus est, sed pcibus legionis (que illius erat humanitas) motus, cẽtum viginti seditionis principes delegit, e qbus duodecim tm̃ sorte selectos morte puniuit. Antonius hoc mõ lege militari sortitus seditioꝝ militũ decimũ quenq; per numeros descriptoꝝ ad mortẽ postulauit. Octauius quoq; cohortes, si q̃ cessissent loco, decimatas hordeo pauit. meretur ops hoc loco clementie fabij specimẽ laudabile. nã cũ qdã genere Lucanus p manipularios delatus esset, q a castris noctu discederet, & ordinẽ sepius deseruisset, rogauit Fabius, quem virum in rebus alijs esse perspicerent, illiq; affirmarunt, non parem illi militem inueniri, simulq; preclara illius facinora in mediũ attulerũt, delictumq; ob ea, que fortiter gesserat, remisit. militaris autem sortitio erat hmõi, vt non oẽs, qui deliquissent, plecterenť, sed sorte ex oi numero selecti aliqui afficerenť pena legitima. erat tñ aliud sortitionis genus, quo atlethe ad pugnãdũ antiqtus ducebanť, nam calculis in vrnam ɔiectis, hinc cõpares litere inscribebanť, quiq;, eductis sortibus, pares sortiti erant, inuicẽ cõmittebanť. Veneti hodie, si quid agendũ est, ita sortitionẽ efficiunt. veluti, si fingamus in senatu de ratione belli agendũ esse, neq; inter senatores ɔuenire, ad cuius vrbis expugnationẽ primũ dȝ duci exercitus (qd accidit tẽporibus Michaelis trigesimiquinti venetoꝝ Ducis) ad diuinas sortes reccurrendũ censent. noia quidẽ expugnandarum vrbiũ in vrnulam conijciuntur, ea rudis qspiã puerulus manu miscet, inde vnaȝ e chartulis, q̃ singule singularum vrbiũ nomina continent, ad principes defert, ab eaq; op-

pugnanda bellum incboari dz. Sed vt ad rem nram redeamus intelligimus et aliqn milites stationem deseruisse, cum zsulta, & meditata ignauia cedunt hostibus, quaz Greci ethelokakia vocant. Ne quis autem stationem, locumue assignatum apud Lacedemonios desereret, tibicinum cantu incedebant ad prelia, vt in progrediendo agminis ordo non perturbaretur, qd in cōcursu magnorum exercituz facile solet accidere. Is quidem, q agmine excesserit ex causa, vel fustibus cedit, vel mutare militiam zsueuit. Pater autem, qui filium subtrahit militie belli tpe, exilio, & bonorum parte mulctādus est, qn enim maior se offerre potest occasio, vel inimicis resistendi, vel parentibus, ac reipublice bene faciendi? Si tn in pace id fiat, fustibus tm cedi, iura voluerunt. Requisitus et iuuenis a patre, & postea exhibitus, in deteriorem militiam dandus est, qui nāqz se sollicitari ab alio passus est, veniam non meret. Edictum preterea diui Hadriani deportari iubet eum, qui debilitarit filium delectum ad belluz, vt inhabilis esset militie. Demum in iure certum est, eum, qui in acie fugam proprior fecerit, spectantibus militibus, pp exemplum, capite puniendum esse, eum quoqz, qui excubias palatij deseruerit capite et mulctandum, qui tn, si ex causa desertionis in militiam restituatur, nō aliter medij tpis stipendia, & donatiuum accipiet, q̄ si liberalitate principis sit ei indultuz. Cui accedit Opilij macrini imperatoris exemplum, qui Tribunum, q excubias deseri passus esset, Carpento rotali super annexum per totuz iter viuū & exanimem trahi precepit. Ferturqz Epaminundas, cum custodias, stationesqz circuiret, sopitum militem gladio transfixisse, asserens se, talem reliquisse, qualē inuenerat. In eodē enim vitio sunt, q dormiūt in excubijs, ac ij, q illas deserūt, cū ab vtrisqz idem piculū impēdeat. Quare Epaminundas iure vita priuauit, q nihil magis, q̄ mortuus, prestabat, somno scz sepultus.

¶ Qui arma perdunt vel alienant. Cap. ix.

Cautum est in iure, militem, qui arma amiserit, vel alienauerit, capite puniendum. Si tn humanius cum eo agat, militiam mutabit. Debet enim iudex pro qualitate, & modo delicti penaz arbitrari. Nam si fingamus patroclū absqz armis semimortuum ad castra delatum fuisse (vt sepius accidit) & arma, que a dijs (vt ait Homerus) in dotem Thetidi data fuerunt, ab Hectore rapta fuisse, vtrum, quasi arma abiecerit, a detractoribus erit vituperandus? Preterea si qui arma sua ex alto precipitarint, aut alio quouis modo, qui ad purgandam ignauie suspitionē afferri potest, coacti arma amiserint, veniēt ne reprehendendi? Veliz itaqz, qz mali, & ignaui puniendi sunt, vt fortiores euadant, si quis armatus ab hostibus circumuenitur, & se non defendit, quin potius spōte arma dimittit, vel abiecit, vitaz turpem sibi comparare malens, q̄ honeste, feliciterqz mori, de eo fiat iudicium, isqz nō sine infamia pena luat a iure impositas. Statuunt aūt iuriscōsulti, arma sine flagitio non amitti, iōqz ea postliminio reuerti negant, q turpiter amittantur, veluti neqz illi reuertūtur postliminio, qui armis victi, hostibus se dediderūt. antiqui Romani fustuarium mereri dicebant eos, qui signa reliquissent. Apud eos, legionū milites, qui consulē reliquerant, ex lege et fustuariuz merebantur. Anno ab vrbe condita. cclxxxiij. centurionibus, quorum manipuli fugerāt, & Antesignanorum, quicunqz signa amisissent, securibus colla abscissa sunt, & alij fustib9 percussi periere, & decimus quisqz, quem sors poposcisset, coram alijs moriebat, ea enim erat Romanis in desertores aciei, signaue abijcientes patria punitio. Marcellus ztra Hannibalem pugnans anno ab vrbe condita. cccccxlv. cum turbata tota acies prorsus fusa esset, centuriones manipulorū, quorum signa amissa fuerant, districtis gladijs discinctos destituit, & cohortibus, q̄ signa muliebriter amiserant, hordeuz dari iussit. Appius Claudius in volscos populos missus, signiferos, q signa amiserant, & ordines reliquerāt, virgis cessos securi pcuti iussit. Cur igit vel signa reliquisse, quod durius est, vel arma perdidisse, quod tolerabilius est grauissima non sunt crimina? cum Paulus iurisconsultus decidat, graue admodum crimen esse, si quis arma alienauerit, in quo minor culpa inesse videtur, verum ea disertioni exequata est, & si non tota alienauerit, sed partem eorum, idem est. Ea tamen differentia a iurisconsulto obseruatur, si tibiale, vel humerale alienauit, castigari verberibus debet. Si vero loricam, scutum, galeam, gladium, desertori similis est. Apud nos etiam non perdidisse soluz, sed & arma mutasse, ac proprie cohortis insignijs dimissis, alterius cohortis arma sumpsisse, graue crimen est, quod edicto Francisci regis christianissimi coerceri maxime oportet. Neqz enim liberum esse debet militi, etiam non habita armorum ratione, sine Ducum commeatu per numeros euagari. Accedit statutum Scothorum, quo, si quis miles ensem pignorasset, exauthoratus omni militu3 consortio, vt indignus, p bibebat, que pena illis omnium erat ignominiosissima. Tyroni in hoc crimine facilius parcitur, armorumqz custodi plerumqz ea culpa imputari debet, si arma militi commisit non suo tempore. Iura itaqz Romanorum, que armorum differentiam faciūt, mihi videntur grecorum leges imitari, que mulcta damnabant militez, non qui ensem, aut lanceam, sed qui clipeum amittebat, dicentes oportere militem magis curare, vt non accipiat, q̄ vt det incommodum. Jn Iphicrates dicebat, pedites manibus similes esse, equites pedibus, ipsam aciem pectori, capiti aūt Imperatorem, neqz quis seipsum debet negligere, temere periculis obijciendo non tantum se, sed etiam omnes, quibus per ipsum salus constare iudicatur. Accedit huic grecorum consuetudini ea regula, que apud Germanos antiquitus inualuit, vt in militia scutum reliquisse, precipuum esset flagitiuz. pretereo, q apud Romanos reus erat criminis lese maiestatis, qui circa Augusti simulacrum vestem mutauerat, numerque, vel annulo effigiez eius impressam latrine, vel lupanari intulerat, que preter rē militarē erāt. Cum itaqz vel arma perdere, vel alienare, non fortitudinē, nō magnanimitatē, nihil deniqz studij bellici, virtutisqz polliceatur, quinimo nihil hominem, ac pusilli animi esse, coarguat recte Socrates hunc ad Opificum ordinem, vel agricultorum trasmittere videbat. Hinc non imerito Spartani Archilochū poetam ciuitate expulerunt, q carminibus scripsisset, melius esse, arma abijcere, q̄ mori. versus Archilochi sic habent.

At caruisse armis, q̄ mortem occumbere, prestat.
Aspide pro iacta mox melior dabitur.

¶ De crimine falsi. Cap. x.

Milites i crimē falsi multis modis posse icidere vnr, ac maxime, si metu hostiū tangorē simulauerint, qd vt neqz igenui est animi, ita nullo pacto decet militē. idcirco Iurisconsultus tales pena capitis afficiendo cēset. pnt preterea milites zmittere i penas legis cornelie, que de falsis lata est, veluti, cū qs nō miles pro milite se gessit, vel illicitis insignibus est vsus, quē modestinus vult, pro admissi qualitate, grauissime puniri. itē is, q testamento militis legatū fidei sue zmissuz sibi ascripserit, si tn pater filio suo militi, quē hz in ptāte, testō zmilitonis filij aliqd ascripserit quē cōmilitonē in militia nouit, qz patri non acquiritur, extra penā erit. pena autē falsi, deportatio est, & omnium bonorum publicatio, poterunt tn militares iudices arbitrari, qd illis equū videbit. etenis in ijs criminibus fere semp pro magnitudine rei, quid pati, dare ve oporteat, ad arbitriuz statuent, veluti, si legatus, aut preco falso, que sibi zmissa sunt, nunciauerit, dicēda ve tacuerit, vel ab hostibus rediēs, que ab illis accepit, aliter, q̄ acceperit, retulisse rōperiat. is certe in iudicia vocari pōt, atqz cū nulla pena a iure statuat, p iudicis, vel boni viri arbitrio, tanq̄ mercurij, iouisqz mandata, & legationes p legē ztempserit, iustissime condēnari. apud Aegiptios lex erat, qua ei, qui falsas literas inscriberet, aut de scripto demeret, aut falsas syngraphas afferret, ambe amputabant manus, vt, q̄ pars corporis peccasset, p oēm vitā penas lueret, ceteriqz pari calamitate moniti a simili scelere abstinerēt. Kēnethus Scothorum rex statuit in regno suo, cū q criminis falsi zuictus fuerat, furca vita finire, abijciqz insepultuz. notū est. n. apud diuersos populos diuersa esse penarū genera. nos aūt pter iudicis arbitriū aliquid certum constituamus, milites, qui huiusmodi falsi crimen admiserint, crimen lese maiestatis commisisse censemus, ad exemplū eorum militum, qui scientes falsum conscripserint. Sunt preterea criminis falsi rei milites, qui falsam monetam cudunt, aut eos, qui cuderint, de carcere, vel custodia exire p mittunt, quorum cām Constantinus imperator ad competentes iudices referri voluit, nec non capite puniri.

¶ De furto militari. Cap. xj.

a Deterrimum & homine plane indignū crimē venianus. cū apud oēs fere gētes furtuz, scelus illiberale, rapina vero, turpissimum existimetur, non putamus quenq̄ militē (si mō martis est filius) tale aliquid velle cōmittere.

mittere. Nam neq; liberalitas, quam in omni militia desideramus, cum alterius incómodo suum augere cómodum permittit neq; amicitiarum iura, quibus tum decorantur, tum firmant milites, aliquid rapere (quod furtum est improbius) patiuntur. qd vt attentius apud Romanos caueretur, ea inualuit consuetudo vt, dum castramentati essent tribuni, omnes tam seruos, q̃ liberos ad iusiurandum adigerent, se nihil e castris furto ablaturos, imo si quid inuenissent, ad tribunum allaturos. Si tñ neq; virtutum studio, neq; iuramenti laqueis coercere nostros milites possumus, intelligant velim, seuere in eos, ex imperatorũ rescriptis animaduertendum. Valentinus enim, & Theodosius prouinciarum incolis permiserunt, milites, qui, vt populentur, agros intrauerint, in dignum mittere supplicium, ac eos pari omnino morte ferire, quam illi minati fuerint. Est enim illis in ipso tpe occurrẽdum, ac telo, vt latronibus improbissimis, resistendũ. Tum perniciosum est, non prata solum, sed & quasuis paganorum possessiones militum molestia fatigari, ac per alioꝝ agros, quod illis minime lz, insolenter euagari. Eam ob rẽ a Francisco Rege christianiss. Anno Virginei partus. M.D.xxiij. in hanc rem factũ est edictum, quo vnicuiq; pagano permittitur, huius generis populatores milites ferire, trucidare, occidere. Si tñ viui capi pñt, ad iudices, presidesue prouinciarum deduci voluit, q dignis supplicijs eos afficiant. Ita rectoribus prouinciarum imperatores rescripserunt, si quos milites, relictis ꝑprijs numeris vagari cognouerint, correptos custodire, donec imperator decreuerit, qd fieri oporteat. Hic ego pretereo penas, que in criminibus furti, vel vi bonorum raptorum a iurisconsultis statui solent, nam ille cum pretorum edicto ferme in desuetudinẽ abierunt, atq; modo vltore gladio, modo tormentali rota, modo laqueo, & furca coercentur. Cuius qdem rei manifesta exẽpla subministrant historie. Tiberius militem pretorianum, ob surreptum e viridario pauonem, capite puniuit. Auidius Cassius, qui se Marium dici voluit, milites, qui aliqd prouincialibus per vim surripuissent ijs, quibus peccauerant, locis in crucem sustulit, vt & conspectu deterrerentur alij ab ijsdẽ facinoribus, & solatio esset incolis eodem loco pena reddita. Pescẽnius niger decem milites, qui ablatum Gallinaceum comederant, necari iussit. Carolus burgundionum Dux quendam patibulo affigi iussit, qui anicule mulieri gallinam substraxerat. Selimus Turcarum imperator Bostangi basse genero suo caput amputari precepit, ꝙ prouincias, quibus eum prefecerat, expilasset. Memini ego in gallijs Bernardum Ferandum strenuum militem, apud quem cum quereretur paganus, ablatum sibi a nescio quo militum famulo torquẽ aureum, vocato famulo, brachiũ, cui circunuolutus erat torques abscidisse, & ad paganum remisisse. Frotho Danorum Rex, cũ clauos superasset, captiuis omnibus per Preconem euocatis, edixit, si qui inter eos furto, aut rapine assueuissent, palam exhibere, promittens se tales viros primis honoribus donatuꝝ. Quaꝫ spem nónulli cupidius sequuti, prodidere seipsos, tum Frotho eos a lictoribus abripi iussit, ac in altissimas cruces agi. Nam & ipse legem tulerat, vt, si quis furi ignosceret, pena furti ipse puniretur. Jubebat autem fures, traiectis ferro neruis, suspẽdi, ac lupum ad latus affici, vt pene similitudo hominem belue similẽ extitisse declararet. Nam non aliam ob causam homo in lupũ cõuersus fuisse fingitur a poetis, q̃ ꝙ furtis, & rapinis, hominem, humanitatemq; exuens, totum se dediderit. Nero etiam, q̃uis nequissimus, lusus quadrigariorum prohibuit, qbus inueterata licentia passim vagantibus fallere, ac furari per iocum ius erat. Pertinax imperator militibus edixit, ne cui populo contumeliam facerent, neue quem viatorem pulsarent, volebant nãq; antiquitus Jmperatores non penas tm̃ infligendo, sed & edictis, & orationibus, & monitis milites suos a furtis cohibere. Scylla tãta continentia exercitum per Calabriam, Apuliamq; cũ singulari cura agrorum, frugum, hominum, vrbiumq; perduxit in Cãpaniam, vt putarent omnes venisse in Jtaliã non belli vindicẽ, sed pacis auctorem. Belisarius rusticoꝝ tantam curam habuisse legitur, vt in ducendo exercitu nemo violaretur, ac ne poma qdem in arboribus pendentia milites eius attingere audebant. Henricus quintus Anglorum Rex, cum Cadomum ciuitatẽ in Normánia cepit, reperit in arce magnas ciuium fortunas, pecunias item in templis depositas, vasaq; sacrata, que tm̃ abfuit vt ipse tetigerit, vt subito referri in templa, & cuilibet restituenda curauerit, ne illi rapina exprobaret. verumtñ scriptum est, apud Germanos furta nullam habere infamiã, si extra fines cuiusq; ciuitatis per milites fiant, atq; ea iuuẽtutis exercende, desidieq; minuende causa fieri predicant. Notum etiam est, Lacedemonios patria disciplina a pueris furtis assuefieri, ac nulli turpe ẽẽ furari, dummodo ijs abstineat, que lege excepta sunt. Atq; vt & prudenter, & cautissime furentur, lex apud eos iubet, in furto deprehensũ loris cedi. Athenienses quoq;, & thebani ad publica pecunie furta egregie erãt eruditi, ac optimi quiq; Atheniẽsiũ ab isto furti genere nequaq̃ abstinebant. Etenim olim Greci, & Barbarorum quicunq; in continente maritimi erant, quiq; insulas incolebant, vbi ceperunt crebrius alij ad alios transire, ad latrocinia conuersi sunt tum sui questus, tum parãdi victus gratia, atq; adorti ciuitates muro carentes, vicatimq; habitantes decipiebant, ac maximam inde victus partem comparabant. Apud solos Egiptios lex erat de furibus, iubens eos, qui furari volebant, nomen suum apud principem sacerdotũ deponere, ac statim furtũ ad eum deferre. Similiter, qbus res furto abrepta erat, apud eundem rei sublate tempus, diem, & horam scribere cogebantur. Atq; isto modo facile inuento furto, qui rem amisisset, quarta parte mulctabatur, que donabatur furi, melius enim, ac satius esse legum lator ducebat, alicuius partis, q̃ totius rei iacturam pati, cum alias furta prohiberi nõ possent. Saxones, dum in Longobardos exercitum ducerent, primum in Remenses sunt delati, & in Strabloñẽsi rure, castris positis, nõ paruo tempore quieti fuerunt, damna prouincialibus non inferentes, cum ab illis regio iussu commeatibus iuuarentur. illi autem cum primũ intellexerunt, burgundiones a longobardis cladem accepisse, & amatum prouincie Romane Presidem ab eis interfectum, timore laxati mutauerunt mores, & omnia in remẽsibus tumultu implentes, predaꝫ vndiq; agebãt. Henricus Saxonum Rex, quecunq; videbat furem corpore robustum, & bellis aptum, in suburbio mersaburioꝝ collocabat, illi, datis agris, penam remittens, illiq; iubens ciuibus qdem parcere, in Barbaros autem latrocinia exercere, e quibus furibus Otto eius filius, & p̃mus eius nominis Saxonũ rex legiones, exercitũq; cõparatum, Duce Esic, misit aduersus Boizlaum Bohemũ, qui fratrem vincizlaum dolo interfecerat. Has tñ leges, & edicta ꝓbare non possum, tum ꝙ róni iuriq; ex aduerso repugnent, tum etiam ꝙ cautũ est, eum, q eo animo militie se dedidit, vt, sub militie obtẽtu aduersario se precisiorẽ faceret, exauthorari, ac gradu militari deijci. preterea Modestinus gradu militie eos pellendos cẽset, q aliena arma subripuerint. Paulus militẽ, q in furto balneario deprehensus fuerit, ignominie cã mittit. pescennius Niger duos tribunos lapidibus obrui iussit, qui militum suorũ stellaturas acceperant. Rex Franciscus Christianiss. p̃cepit, diligentissime coerceri eos milites, aut metatores, aut annone exactores, q a ciuibus, aut rusticis quicq̃ acceperint, idq; crimẽ furtum capitale censuit. Alexander imperator annonã militũ diligenter inspexit, & tribunos, qui de stellaturis militibus aliqd tulissent, capitali pena affecit. Stellatura tesseram frumẽtariã intelligo, que viliori p̃tio militibus vendebatur. species enim a paganis accepte, estimate in militare erariũ referebant, vt postea Stellature noĩe, militibus distribuerent. vagat qdẽ latissime in re militari crimẽ stellionatus, maxime si titulus criminis deficiat. tessera aũt (vt omnia leuiter attigisse videamur) signũ erat, quo ostẽso, panes, vel frumenta dabant, que ab imperatore annone ciuiles, a poetis sportule appellantur. adhec memini Vlpianus. lib. vj. fideicommissorum, tesseras frumentarias legatas Rome deberi, nõ in p̃uincia. Augustus quoq; memorat Romani ppli cẽsum viritim egisse, ac ne plebs frumentationũ causa frequentius a negocijs auocaretur, in annuũ quaternorum mensium tesseras dare destinauisse. huius generis erant apud Athenienses annone, que bene meritis de republica dabantur.

De adulteris. Cap. xij.

Maiorum exẽplis seuere admodũ in adulteros animaduertere monemur, tũ maxime, ne milites tam facile animum suum ad illicita adijciant, ac nihil omnino audeãt contra fas vel tẽtare, vel facere. Anno, quo Romani cladẽ apud Cãnas acceperunt, L. Cantilius scriba pontificũ, qui cum Floronia stuprũ fecerat, q pótifice maximo eo vsq; virgis in comitio cesus est, vt inter vbera expirarit. Julius cesar libertum grauissimũ ob adulteratã eqtis Romani vxorẽ, nullo ẽt ꝯquerẽte, capitali pena affecit. papinianus iuriscõsultus iubet eũ militẽ, q sororis filiã in ꝯtubernio habuerit, lz nõ in matrimonio, pena adulterij teneri. itẽ eũ militẽ, q cũ adultero vxoris sue pactus erit, sacro solui, & deportati. Vitandum est enim omne tale flagitium, quod voluptatis.

illecebris exercitat. Mulier quoq;, que stupro cognita in gubernio militis fuit, ⁊ si sacro miles solutus intra annum mortem obierit, non admittetur tn̄ ad testm̄ iure militie factum, ⁊ id, qd relictum est, ad fiscum pertinebit. Nam apud iurisconsultos generale est, adulterij crimine damnatos, inter milites recipiēdos non esse. Miles enim, qui lege iulia de adulterijs fuerit damnatus, ita infamis est, vt ēt ipsa snīa euz sacro, ignominie causa, soluat. nam ⁊ Constantinus, cum audisset a multis, suorum militū raptas fuisse Virgines, iussit eos, qui violarant eas, relegari, q̄rentibus autem alijs, ꝙ indigna paterentur, debuissetq; morte mulctari, rn̄dit, iura iuste accusare posse principis clementiā, verum imperatorem animi mitissimi cūctis legibus prestare oportere. Aurelianus autem multo magis diligens adulterorum castigator, eos, qui hospitis vxorē violauerāt, duabus inflexis arboribus, fune alligabat, quo demisso, reus vtrinq; pendens laceratus interibat. Fuit ⁊ crudelior Opilius Macrinus, qui, cum qdaz milites Ancille hospitis pudorez deprauasse suspecti eēnt (qd per quendā frumētariū ille didicerat) eos adduci iussit, atq; cū ɔstituisset duos boues mire magnitudinis, viuos subito aperiri precepit, ⁊ ijs singulos milites inseri capitibus tm̄ exertis, vt cū ijs colloqui alij possent. Petrus candianus Venetoꝝ Dux decimus nonus traditur ob raptas Virgines, que nuptias celebrabant, in Istros bellum mouisse, ac fudisse. Frotho Danoruz Rex, Ruthenis deuictis, legem imposuit, vt, si quis virginis stuprum vi petere ausus esset, abscissis pudendis, suppliciuz lueret, alioqui mille talentis cōcubitus iniuriam pensaturus erat. apud Egiptios lex erat, vt is, qui in adulterio spontaneo deprehenderetur, virgis cesus esset ad vsq; mille plagas, mulier autem naso mutilaret, vt ea maxime parte afficeret, qua facies erat exornata, ei aūt, qui liberam mulierem violasset, virilia amputabantur. Arbirco Rex Scotorum, ob stupratas virgines filias cuiusdaz Natholici, ⁊ prostitutas, Regno expulsus manum sibi intulit, cui Natholicus in regnum Scotboꝝ successit. Tendesilius Gothoꝝ Rex, orta militum seditione in Hispania apud Hispalim, ob illatam vim matronis illustribus, est obtruncatus. Roderic⁹ Gothorum in Hispania Rex, cum Juliani comitis in Affricam legati filie stuprum intulisset, a Mauris per Julianum sollicitatis bello petitus in acie cecidit, anno tertio, quo regnare ceperat Atq; lʒ apud Babylonios, diuersa fuerit consuetudo, qui patiebant hospites cum vxoribus, ⁊ parentibus coire, modo pretium flagitij illis exolueret, quod ⁊ fecerunt Alexandri milites, id tn̄ nr̄is militibus nusq̄ ɔcessero. nā alterius cubile inire, necnon hmōi corruptelas tueri, neq; prudentis imperatoris, neq; boni militis esse vr̄. Saletbus id nobis exemplo manifesto comprobauit, qui, cū in adulteros legē durissimam Crotoniatis tulisset, paulopost cū fratris sui vxore in adulterio deprehensus, nihil reluctans, magno animo in ignē insilijt. Preterea rn̄sum est in iure, si qs vxorē suā, cū apud hostes esset, adulteriū ɔmisisse arguat, benignius eū posse accusare iure viri, si viz hostiū passa nō esset. Ceteꝝ, si vim patit, nō est in ea cā, vt vel adulterij, vel stupri damnetur. Reliqua militum crimina, de quibus aliquid specia tim in iure cautum est, in tractatu de penis statim subijciemus.

¶ De penis. Cap. xiij.

Um in omni iudicio q̄, qui psunt ⁊ oratione, ⁊ voluptate nōnunq̄ peruerti soleant, tum ēt misericordia perniciose distrahi sepe cognouimus. Videntes enim a natura ingenitum esse omnibus, tum priuatim, tum publice delinquere, nullam legem tanti existimāt, que id, omnibus etiam adbibitis supplicijs, possit probibere. nā quotquot reperias, qui metu pene a delictis coerceātur, totidez, aut plures, qui nullam penam reformident, reperturum me profiteor, quibus aut aliquis vebementior terror inueniendus est, aut ne iste quidem pene coercebunt. Prebent enim inopia, auaritia, insanabilis quidam, ⁊ potentior appetitus tantam audaciam, vt in patens periculum effrenate sese conijciant. Accedūt ijs, preter fortunam, que ad euocandos animos plurimuz valet, tum amor Dux penarum vitandarum immemor, tum spes, que prosperitatem fortun e impense suggerit. Deniq; non facile conycias, quoties bumana natura ad agendum aliquid concitata summo cum impetu tendit, q̄ nulla aut vi legum, aut difficultate probiberi possit. Jdcirco maiores nostri, ne ad fugam, seu defectionem, penarum metu, subiectos impellerēt, maximis sceleribus mitiores penas constituerunt. Ac licet milites eoruz, que horrenda non sunt, horrore perstringi nequeunt, debent tn̄ non penarum metu tantum, sed ⁊ bene viuēdi studio, ad perfecte militie culmen diligenter contendere. Fiant licet per misericordiaz languidiora nostra cōsilia, indignum sit, probum virum ad lenitatem, misericordiamq; quouis modo reuocare, est tamen bumanitatis laus aliqua, supplicibus, nulla etiaz oratione babita, succurrere, ac mitiores penas pro modo delicti statuere. Jn quo iure laudandi sunt imperatores, qui Sallustio presidi rescripserunt, milites neq; tormentis, neq; plebeioruz penis in causis criminum subijciendos esse, etiam si nondum emeritis stipendijs dimissi esse videātur. Eos excipio, qui cāusa ignominie soluti sunt quod in filijs preterea militum, ⁊ veteranorum seruanduz est. nā veteranis, temporibus Antonini, bonor in eo est babitus, vt liberi eorum ad primum vsq; gradum pena metalli, vel operaruz publicarum non afficiantur, sed relegentur in insulam. Milites quidem neq; torquentur, neq; in metallum, aut metalli opus dānandi sunt. Atq;, vt sunt penarum discrimina, ita non omnes eadem pena afficere debemus. Nam decuriones neq; in metallum damnari, nec furce subijci, nec viui exuri possunt. Milites neq; ad bestias, neq; in furcam damnantur, neq; torquentur, qd in Jtalia accurate obseruari Bartolus refert, licet in Francia non obseruari soleat. Et licet in Neapolitano regno ea consuetudo inualuerit, vt milites bomicide capite puniantur, alij vero laqueo vitam finiant, non possum tamen improbare eam consuetudinem, que apud nos lōgo iam tempore, ⁊ inueterata est, ⁊ obseruatur, vt scilicet furca milites suspendautur, milites dico, licet ij milites dici non meruerint, qui militie iura non obseruantes, rempublicam omnem depopulantur, ⁊ perdunt. Nam in iure is pro non Fabricensi babetur, qui statuta Frabricensium non seruat. Hic autem Gallorum mos ab Herode Rege emanasse videtur, qui militem quendam Tyronem nomine a Tonsore accusatum, ꝙ occasione tondendi eum, suasisset Herodem occidere, furce alligari iussit. Preter id etiam aliquando torquentur milites in causis publicis, ad veritatis inuestigationem. Dici tamen potest, eos in boc censeri pro non militibus. Sane quidem pene militum a iudicibus, qn̄q; minores, qn̄q; maiores cōstitui solent, nam quedam delicta militi grauiorem penam inducunt, quedam vero non. Ac idcirco scriptum, si milites aliquid in patrem commiserint, pro modo delicti esse puniendos. per vinum aūt, aut per lasciuiam lapsis militibus capitalis pena est remittenda, ⁊ irrogāda militie mutatio. mutant quoq; ex personarum qualitatibus. Nam tpe, quo exules Duce Ap. Herdonio Arcē, ⁊ capitoliū occupauerūt, ⁊ P. Valerius consul dimicās interfactus est, de captiuis, vt quisq; liber, aut seruus, ita sue fortune ab vno quoq; sumptū est suppliciuz. Kanutus vero Danoꝝ Rex paucos admodū milites morte dānauit, sed si quis eoꝝ dānatus esset, interrogari solebat, terreno, an maritimo exilio decedere velle, is, si maritimū exiliū elegisset, ad litus vsq; maxia suorum commilitonum frequentia deducebatur, ac dato nauigio, remis, commeatu, ac vasculo vno ad extrabendas aquas, solus vndarum fluctibus immittebat, qui, si in litus relatus fuisset, vt bostis babitus, penas pendebat, ac in discrimen capitis vocabatur si autem militie munere defunctus, terrenum exilium delegisset, ad nemus quoddam commilitonum cura deducēdus erat nusq̄ rediturus, si penas euitare voluisset. deniq; pene militū a iuriscōsultis ea traduntur, castigatio, pecuniaria mulcta, munerum indictio, militie mutatio, gradus deiectio, ⁊ ignominiosa missio, de quibus nonnibil dicendum est.

¶ Jgnominiosa missio. Cap. xiiij.

Jssionum gn̄ales cause sunt tres, bonesta, ⁊ causaria (ō qbus. s. dictum est) ⁊ ignominiosa. Jgnominiosa cā est, cum qs pp dlictū sacro soluit. Et is, q ignominia missus ē, neq; rome, neq; in sacro comitatu agere pt, ⁊ si sine ignominie mētiōe missi sunt nibilominus ignominia missi intelliguntur. edictū āt ptoris tale est, infamia notat, qui ab exercitu, ignominie cā, ab imperatore, eo ve, cui de ea re statuendi potestas fuerit, dimissus erit. ergo ignominia missi, infames sunt. dimissuz itelligimus militē caligatū, vel si qs alius vsq; ad cēturionē, vel pfectū Cobortis vr̄ Ale, vel legiōis dimissus ē. Amplius quoq; pōponius ait, eū q exercitui pest, lʒ ɔsularibus insignibus vtat, cā ignominie ab imperatore missum bac nota laborare. Dux igit si, cū exercitui pest, dimissus erit, infamia notabit. nam si princeps dmittit, ⁊ addit, cā ignominie se mittere, nemo dubitat infamē effici. ignominiosa

autem

autem missio toties est, quoties is, qui mittit, addit noiatim, se cã ignominie mittere, semp.n. dz addere, cur miles mittatur. adiecta itaqz cã, et si missionis nomẽ non addat, facile est cuiqz perspicere ex cã, sit ne honeste, an causarie, an ignominiose missus. Sufficiet igitur premittere causam, cur ille mittatur, qua vel facillime quivis miles missionis genus indicabit. Naz si dolus, si culpa militis precesserit, certum est, ignominiam sequi debere, qua demum cognita, is, qui missus est, neqz in vrbe, neqz alibi, vbi imperator est, morari põt. Siquidem Antonius Jmpator rescripsit, milites ignominia missos, cum infamia notentur, nullis honoribus, qui integre dignitatis hominibus deferri solent, vti posse. Non poterunt quoqz ijs in locis morari, a quibus prohibentur, cuiusmodi sunt Aula principis, et vrbs Roma. Deniqz gñaliter sancitum est, ignominie cã, sacro liberatos honoribus omnibus abstinere debere. Jdque recte, naz non temere accidit, vt qui honoris, virtutisqz studiosus est, quicqz agat, quo omnia vite sue ornamenta cũ sũmo dedecore, et ignominia amittat, quoqz tandẽ ad sũmam calamitatem precipitet. Jdcirco Traianus imperator, anteqz in Senatum veniret, edicta quedã misit, atqz illud imprimis, nunqz suo iussu bonum virum ociosum iri, aut notari ignominia. Apud Germanos, sacris adesse, aut concilium inire, ignominioso nephas est, qui enim ignominia notabant milites, nec era percipiebant, nec militaribus gaudebant priuilegijs nec vllum habebant cum gladijs, telisqz cõmercium. Nam in iure omnino similes ijs hñr, qui nunqz militauerunt. Propterea neqz ipsi filijue eorum vllum hñt militũ priuilegiũ. Plane ignominia missi a tutelis vrbicis, siue que in ciuitate habẽtur, excusari necesse est. Nam eis ingredi verbem non lz, ab alijs tñ tutelis non habent vacationem. Proinde qui ignominia missus est, ad iudicem loci remitti dz, nec recipiẽdus est, postea militare volẽs, licet fuerit absolutus. Ideoqz Caligula imperator, vt se acrem, et seuerum Ducem ostenderet, legatos, qui auxilia serius ex diuersis locis adduxerant, cuz ignominia dimisit, neqz fieri potuit vt in militiam iterum reciperentur, neqz enim amplius sunt milites, neqz testamenta eorum militari iure possunt valere. Hic nõ inutile forsitan videbitur, causam vnam ignominiose missionis adijcere. Js scz miles, qui se vulnerauit, aut mortẽ sibi consciuit. De quo ex Hadriani imperatoris rescripto modus statuendus est, vt, si impatientia doloris, aut tedio vite, aut morbo, aut furore, aut pudore mori maluerit, non animaduertatur in eũ, sz ignominia mittatur, si nihil tale pretendat, capite puniat. Quibus autem modis, verbisqz hec missio fiat ex oratione Jul. cesaris satis notum est, qui, coram toto exercitu concione habita, dixit ad C. Anienum Tribunum militũ decime legionis, C. Aniene, qp in Jtalia milites populi Romani ꝯ rempublicam instigasti, rapinasqz per municipia fecisti, quodqz mihi, reiqz publice fuisti inutilis, tuaqz opera militibus tpe necessario respubli. caret, ob eas res, causa ignominie ab exercitu meo te remouero hodieqz africa abesse, et, quantum longius potes, proficisci iubeo. Octauius Cesar legitur, decimam legionem contumacius parentem cum ignominia totam dimisisse, militesqz pro delictorum generibus varijs affecisse ignominijs, vt stare per totum diem ante pretorium, interdum tunicatos, discinctosqz, nõnunqz cum decempedis, vel etiam cespitem portantes. Jubebant preterea antiqui, ignominie cã, venam militibus solui, et sanguinem mitti. Jd qđ non tam nomine pene, qz medicine cã, factum existimaro, militibus precipue stupentis animi, et a naturali ratione aliquantũ declinãtibus. L. Calphurnius Piso Consul Titũ fuigitiuoꝝ hominum prefectum hac affecit ignominia, iussit euz lacinijs abscissis amictum, ac tunica indutum nudis pedibus adesse, et conuiuctu hoium, balneorum vsu turmisqz eqtum, ac equis, qbus prefuerat, ademptis, in Funditorum Alas transcriptus est. Otto Saxonum Rex milites quosdam, qui Euerhardum ad mouendam seditionem contra Brunigum adiuuerant, ignominie causa vnũquẽqz canes ferre iussit ad vrbem Regiam, quam Magadaburg vocãt. Huius itaqz missionis diuersimodi extitere, vt Jmperatoribus, aut Ducibus decens, atqz equum visum est.

¶ Gradus deiectio. Cap. xv.

Claudius imperator Equestres militias ita ordinauit, vt post Cohortem, alam, post alam, Tribunatum legionis daret. Hos igitur militie gradus sic accipio, vt qui Cohorti preest, minor sit eo, qui legioni, atqz ita, qui a prefectura legionis in Cohortez traducitur gradu deijci dicere possumus, gradus enim honorẽ impartitur. Jsto modo Rome Senatusconsultum ex Appij Claudij sententia latum est, quo omnes, qui a Pyrrho Rege Epirotarum capti, et postea ab eo vltro remissi erant, ij quidem, qui equo meruissent, peditum numero militarent, qui pedites, funditorum auxilijs ascriberentur. Jta diximus euz, qui stationis munus derelinquit, gradu militie deijci debere. Qui aliena arma subripuit, gradu militie pellenduz. Equitem, qui in pace deseruit, gradu disturbandum. Si plures deseruerint, deinde intra certum tempus reuersi sint, gradu pulsos in diuersa loca distribui debere. Si intra vociferationem, aut leuem querelam seditio propter aliquez mota est, gradu militie deijciendum. Hoc modo, si quis miles, turbis audientibus, publice de fide christiana tractare conetur, cingulo debet spoliari. Jta Jmperatores voluerunt, eum, qui die festo spectaculis interfuerit, militiam amittere. Accedit Justinianus Jmperatori, qui Bessam prefectum, qp Petram presidiuz, ante Mermerois aduentum in potestatem redactum amiserat, cum ex prefecture officio fauces omnes obstruere debuisset, loci adiuuante natura, is tamen tempus in casum terens, ciuitates obibat sue traditas potestati, illum quidem exautoratum, priuatũqz bonis omnibus in Absastos relegauit, quo ad de eo aliud decerneretur. Seuerus imperator pretorianos milites, qui pertinacem interfecerant, militia deiecit, Zonis, vestituqz, ac ceteris militie ornamentis per vim ablatis nudos ad vnum omnes dimisit, ac centesimo ab vrbe lapide abesse precepit. Quod tamen genus ignominiose missionis fuisse facile crediderim. in hũc modum imperatores Honorius, et Theodosius Senatui rescripserunt, libertine conditionis homines, si ingrati militauerit, ad seruitutis iugum continuo deducendos, qui enim a libertate in seruitutem redigitur, is gradu disturbari dicendus est. Jtaqz nemo iuste negauerit, Q. Fuluium Flaccum censorem Fuluium fratrẽ gradu militie deiecisse, illumqz, qp Cohortẽ legionis, in qua Tribunus militum erat, iniussu consulis domum remisisset, Senatu mouisse, que gradus deiectio censenda est.

¶ Militie mutatio. Cap. xvj.

Gradus deiectioni similis ẽ militie mutatio, lz aliquantũ grauius sit militiã mutare, qz gradu deijci, cũ militie mutatio nonnihil infamie irrogare videatur. iõqz si quis capite plecti meruerit, ac iudex cũ eo humane velit agere militiam tñ mutabit, veluti is, qui agmine excessit, capite plecti dz, si tñ ex causa, vel militiam mutat, vel fustibus cedit, plus nãqz est, militia deijci, qz gradu militie. Qui in bello arma amisit, vel alienauit, dz mutare militiã, si humane cũ eo agit, si xo ex iuris regula agat, capite puniẽdus est. pedes, qui in pace deseruit, militiã mutare dz. miles, si per vinũ, aut lasciuiam labat, capite plecti nõ dz, sed militie mutatio est ei irroganda. Qui cẽturioni castigare volenti restiterit, militiã mutare dz. miles in numeris existẽs, vel in legione, si sine pmissu principis aliena obsequia adierit, militia exui dz, et penã debitam luere, qđ intelligo, si disciplina militaris offenditor, vel si qđ detrimentum per hãc absentiam afferẽ militie. pñt eniz milites suis negocijs sine offensione discipline superesse, qzuis, cuz a republica et alant, et armati sint, solis publicis negocijs occupãdi videant, ac neqz agrorum cultui, neqz animalium custodie, questui ve vsurarum dare operã possunt. debent nanqz frequentes suis numeris insistere, tũ vt quotidiana excitatione ab bella promptiores reddantur, tum vt continuo labore indurati prudẽtiores, fortioresqz sint in prelijs. Eam ob rem imperatores satis diligenter ꝓhibuerunt, ne milites de suis numeris ad alios numeros transeãt, sine principis auctoritate. Quod vt in romana militia facilius fieret, cum olim stante republica Romana militia facilius fieret, cum, olim stante republica Romana, omnes itali longo tẽpore in armis fuissent, cogerenturqz propter negocia suis numeris sepissime discedere, primus diuus Augustus alienigenas milites mercẽnarios habuit, qui Romanum tuerentur Jmperium. qui enim limites imperij sui tueri, ac ꝓ viribus munire percupit, atqz eo animum suum applicat, vt in regno securus viuat, ac felix, is nequaqz euagari permittet suos milites, ac potius exteros in militiam ascribet, quibus non tanta negocia supersunt. preterea, cuz ab hostibus capi, nõ semper vitio vertendum sit, legimus tñ tituz in excidio Hierosolimitano equitem ab hohibus captum, et ad suos reuersum, armis ablatis agmine suo pepulisse, indignũ eniz ille iudicabat militia romana, qui viuus captus fuerat. Hec tamen militie mutatio forti viro grauior morte esse debet.

¶ Mulcta pecunia. Cap. xvij.

Milites pro delictorum qualitate nonnunq̃, vel in pecuniã cõdẽnant, vel sti pendijs, ac emerito priuandi sunt. Emerito quidẽ priuant, q militie tps in desertione impleuerũt. insuper, q ex cã desertionis notatus est, si restituat, tpis, quo in desertione fuit, stipẽdijs expungit, si tñ desertorẽ fuisse, nõ cõstiterit, oia stipẽdia citra tpis finẽ reducunt. penã istã pecuniariã apud Iurisconsultos nõ memini me legisse, imptores tñ hac mulcta ali qñ milites afflixerũt. Nã anno ab vrbe cõdita. cliij. P. Verginius, & M. Sergius Fidenas Tribuni militũ, pp cladem apud Veios acceptam, denis milibus eris grauis rei cõdẽnati sunt, lz nequicq̃ belli fortunã Sergius accusaret, ac Verginius deprecaret, ne infelicior domi esset, q̃ militie. Zeno Imperator eũ militẽ, q post finitũ tps cõductionis domus, litẽ illicite itulerat ei, cui dñs domus eãdẽ postea cõduxerat, in decẽ libras auri cõdẽnauit. nam Iustinianus phibuit militibus, ne res alienas, vel locarent, vel cõducerent. Eadẽ pena mulctat, q principi supplicauerit, vt binas militias simul obtinere posset. Preterea, si qs militem in aliud obsequm, q̃ militare, deputauerit, deputatũue acceperit, pro singulis militibus singulas auri libras psoluet. Archadius & Honorius lege repetita cẽsuerunt, si qs militũ annone exactionẽ impedierit, adiecta sacrilegij pena, cẽtũ librarum auri pena mulctari. Iidẽ Imperatores milites dignitate preditos, q maiorem partẽ hospitij, q̃ p Metatores sit assignata, acceperint, in tricenas libras auri condẽnarũt, reliquos milites militia priuauere. Theodosius Imperator, vt sceleratũ morẽ a militia repelleret, decem librarum auri mulcta feriri precepit eos milites, q ab hospite quicq̃ postulauerint. Rex aũt nr̃ christianissimus, si milites a ciuibus, aut Paganis qcq̃ acceperint, nõ pecunia penã sarcire voluit, sz id crimẽ capitale oino cẽsuit, q furtũ, rapinãue subolere videret. kanutus Danorum Rex oẽm militarẽ penã pecunia redimi statuit, dẽpta ea, que p fustiũ castigationẽ erat. Itaq̃ homicidij crimẽ quadragenis nũmi talẽtis expiari precepit. Ipse aũt sibi, q id crimẽ cõmiserat, trecẽta, ac sexaginta talẽta mulcte nomine numeranda descripsit, & nouem talenta auri, doni nomine, adiecit. Totius pecunie partẽ primã Regi dari volebat, alteram in milites diuidi, tertiã parẽtibus interfecti distribui iubebat.

¶ Castigatio militaris per vitem. Cap. xviij.

Emilius Macer Iurisconsultus, ne qd peccatam militare exercituũ Duces impunitũ relinquerẽt (est enim maxima peccãdi illecebra, impunitatis spes) irreuerentem militẽ nõ tñ a Tribuno, vel Centurione, sz ẽt a principali coercẽdũ esse censuit. Nã eũ, q Centurioni castigare se volẽti resistebat, veteres notabãt, si vitẽ tenuit, militiam mutabat, si ex industria fregit, vel manũ Cẽturioni intulit, capite puniebat. quo facile cõijcio, milites nõnunq̃ flagellis castigandos esse, vel fustibus. flagella intelligo extremas partes eius, qd caput vitis appellant, a venti qdẽ flatu flabellũ prius, flagellũ posterius appellatũ. Fiebat aũt apud Romanos hoc mõ eiusmodi castigatio. Accepto fuste, Tribunus vix tñ attingebat dãnatũ, qd vbi factũ erat, oẽs, q in castris erãt, cedẽtes fustibus, lapidibusq̃ in ipsis castris cõficiebant. Neq̃ tñ oẽs ita puniebant, sz prudẽter ratione habita multitudinis, interdũ octo, interdũ plures sorte eximebantur e numero eorum, qui deliquerant, & cedebantur fustibus. Reliqui, hordeo pro tritico demenso, extra vallũ, munimẽtaq̃ mittebant. Ergo sortis formidine oibus imminente, exemplo hordei dati ad oẽs ptinẽte, milites a dlictis facile reuocabãtur. Senatus etiam romanus dedit Centurionibus insigne gestamen ex vite, qua vel milites errantes plecterentur, vel cogerẽtur ad militiam, vel tardos ordines ipsi militum Duces ad lentas perducerent Aquilas.

Quod de Cn. Mario refert iuuenalis, qui.

Nodosam post hec frangebat vertice vitem.

Si lentus pigra muniret castra dolabra.

¶ Hadrianus autem imperator nulli militũ vitẽ nisi robusto, & bone fame dabat, quo & melius, & prudẽtius suos milites corrigeret. Est quoq̃ memorie mandatũ, Lucilio Centurioni in castris Germanicis cognomẽtũ, cedo alterã inditum esse, q verberans militem vite perfracta alteram poposcisset, & rursus alterã. Caluinus itẽ Domitius, cũ ex cõsulatu obtineret Hispaniã grauissimi comparandi antiquis exempli auctor fuisse proditur, qp pe Primipili Centurionẽ nomine iubiliũ, ob turpẽ ex acie fugã fuste pcussit. preterea Lichas Arcesilai Lacedemonius virgis a Lictoribus in loco prelij cesus legit, qr cũ eius biga vicisset, declarato victore Beotiorum Tribuno plebis ipse progressus in locũ Ludorum Lacedemonijs interdictum, Aurigã coronasset, aui dus scz iudicãdi suum currum victorem extitisse. Constat ẽt, fustuarium meruisse legiones, que cõsulẽ rreliquerant. Porro ne qs miles ignominiosum ducat, tergum suum subijcere culcitrã vibicibus, intelligat velim, fustium ictus infamiam ex Imperatorum rescripto interrogare. Ideoq̃ kanutum Danorum Regem non sine causa voluisse, penas oẽs militares pecuniaria mulcta tẽperari, dempta fustium, & lignorum pcussione. Dicebat enim in ea summam ignominiam esse cõstitutã, q fustibus canes abigere soleamus, credebat aũt ignominiã, summam militum penam esse. quã vt milites summa cum diligentia, si honori suo cõsulere volũt, debent effugere, ita Duces prudenter aiaduertant, vt neq̃ temere, neq̃ cõtinuo hac pena mulctatos summo dedecore afficiant. Memorat enim Phaleucus quondam Phocensium Dux interemptus fuisse a quodam suo milite, quem fustibus verberauerat. Atq̃ ideo id summoopere precauendum, non Imperatores tantum, sed & Tribunos, & Centuriones scite forsitan monuisse videbimur.

¶ Purgatio militaris, siue Luitio. Cap. xix.

Maiores nostri perfectum aliqd aio statuentes, nihil maiore cum diligentia curabant, q̃ vt & illud partibus oibus suis constaret, & nihil omnino, quo vel leuissima queq̃ macula abstergeretur, merito desiderari posset. Idcirco Vlpianus diligẽter sanxisse videtur, vt ij, qui status controuersiam patiuntur, licet reuera liberi sint, non debeant tamen per id tempus nomen militie dare, maxime lite ordinata, siue ex libertate in seruitutem, siue contra petantur. Ne ij quidem, qui ingenui bona fide seruiunt. Sed nec, qui ab hostibus redempti sunt, priusquam se luant. Luere autem se dicuntur milites, qui ab hostibus redempti, redemptoribus precium redemptionis offerũt. estq̃ ea luitio pecunie pro redẽptione persolute retributio, nã quoad exsolutũ sit pretiũ, sunt quasi in seruitute positi. nã etsi pater redẽptus ab hostibus ante luitionẽ mortuus sit, dici põt, filiũ ei suum existere non posse, nisi prius q̃titatem obtulerit isto mõ dicimus, vnũ ex heredibus seruũ pignori obligatum luere posse, id est redimere, & pretiũ pignoris psoluere. Res itẽ pignori obligata, & per testatorẽ legata ex cõi pecunia lui debet. est vero luitionis significatio nota in pignorũ redemptione. cũ itaq̃ milites redẽptoribus suis pretium, vt iura militaria postulant, in tpe offerũt, liberãt se illa quasi fuitute, liberãt se fide data, liberãt se pmissione, qua, vt nemini dubiũ est, illos redẽptoribus esse deuinctos, ita eo maxie vinculo purgatos, ac liberos sese debẽt reddere. purgatio aũt militũ diuerso modo ab antiquis facta est, vt diuersi sunt mores, varij que ritus gentiũ. Tullius rex, vbi, q̃ ad estimationes pertinebant, cõstituit, iussit ciues omnes in campum conuenire habẽtes arma, & ordines, statuens que equites pro dignitate, pedites q̃ in acie, ac leuis armature milites i suis quosq̃ ordinibus, eorum purgationem fecit Tauro, ariete, & Hirco, atq̃ hec circunduci ter iubẽs circũ exercitũ imolauit, quam purgationem in longũ postea tps Romani obseruauerũt. macedonũ vero reges hoc modo lustrare milites soliti erãt vt discisse canis viscera vltio in cãpo, in quẽ deduceret exercitus, abijcerent iu vtraq̃ partẽ, ac intra id spatium armati oẽs stabant, hinc pedites, illinc eqtes, sic phalanx. postea discordie autores ad supplicia deposcebant, ac discreti a ceteris in conspectu totius exercitus elephãtis obiecti, oẽs beluarũ pedibus obterebant. isto modo, post mortem Alexandri, cõi cõsilio placuit, milites more patrio lustrari. Octauius Cesar, vbi Caluisium prefectura classis mouit, Agrippãq̃ eius loco presse voluit, classis exercitũ ita purgasse legit, primum circũ altaria in litore maris multitudo oẽs circunquaq̃ p naues assedit, sacerdotes i litore sacra fecerũt terq̃ p exercitum, scaphis circũuectis, purgamina sacra detulerũt, Ducibus vna adnauigãtibus, & illa purgamina extollẽtibus, vt ab exercitu infelicia queq̃ depellerẽt. deinde ea ipsa diuidẽtes partẽ i mare piecerũt, partẽ altaribus ipositã flãmis adoleuerũt, ac ptinus multitudo ois illa bñ precata est. sic & Romani purgare classem suã assueuerunt. pisistratus tyrannus Delum expiasse hoc mõ legit, quecunq̃ in delo defunctorum extitere monumenta, omnia sustulerũt, & in posterũ edixerunt

edixerunt, ne quis in insula, aut nasceretur, aut moreret, sed morituri in Rheniã insulã transportarent parum a Delo distantẽ. Est & alia militũ purgatio, quo scz loco purgari dẽat exercitus, qui ve locus in castris cõmodior existere videat. Cuius qdez rei extat Jmpatorem Archadij, & Honorij, rescriptum, quo maxime, cum ois legionũ multitudo .s. fluminũ ripas castra habeat, nemini oino lz, sordes supiori parti fluminis, aut alnei inferre, ne cõe poculum polluat. Jd ipm qdem faciendũ est in inferiori parte, que sub castris est, atqz ibi tum seipsos, tum equos suos & ablnere, & adaquare solẽt. Qua de re nõnihil .s. in castrorum metatione tractauimus. Nimirum non minorẽ in militia nostra rõnẽ honestatis circa corporis necessitates, & curationem duci, seruariqz volumus, qz in animi cultu, & virtute tum comparanda, tum armis exercenda. Quare hoc videant diligenter milites, vt ab immunditia, & spurcitia sp absint, honestati non minus, qz ipsi valetudini, studeant, loci in quibus castra posita sint, vel stationes agant, sordibus, & eluuie omni purgent. Jd quod & animis alacritatem afferet, & corpori habitum vegetiorem.

¶ Feuda. cap. xx.

Oc aliquando tandem loco de feudis, que imperator strateias appellat, disserere, necessarium existimaui, vel eo potissimum ordine, quo patrũ memoria ad preces Bononiensis collegij a do. Federico tertio romanorum Jmpatore ɔfirmata fuerunt. Ea ego militiarum iura appello, atqz hinc originẽ sumpsisse suspicor. Cũ romani vbiqz gẽtiũ, & terrarum victores extitissent, plures milites in prouincijs remansere, pars, vt presidio esset, pars, vt illic agros, quos vberes ꝓspiciebat, coleret, quo fere modo de limitaneis militibus .s. dictũ est. deinde cũ Colonie deducerent bona pars romanorum eo loci cõmigrauit. Quibus cuz multus esset ager, ac fundus amplissimus, ne & ipsi carerent cliẽtibus, incolas terre in suum patrociniũ vocauerunt, eisqz fundos, vt erat cuiusqz ɔditio, in bñficium distribuerunt. Atqz istiusmodi clientele pedetentim in feudorum nomẽ transiuere, a federe forsitan, cliẽtesqz vassalli vocari cepti sunt. Cliẽtũ aũt (si altius rem ipsam repetere volumus) origo a romulo ꝓcessisse putat, qui, cũ ꝓuidere vellet, ne locupletes iniurijs humiles, potẽtesqz inuidia egenos opprimerẽt plebeis ꝑmisit, aliquẽ ex patricijs sibi patronũ eligere. ij cliẽtes dicebant, idqz nihil aliud erat, qz susceptũ ꝓ tenuibus patrociniũ, qd, fide data, accurate obseruãdũ erat. Fidelitas itaqz cũ in feudo sit aliqd substãtiale, a fide, seu fidelitate nõ absurde feudũ deduci põt. Est eniz feudũ beneuola rei ɔcessio cũ trãslatione dominij vtilis, retẽta ꝓprietate sub fidelitate, & honestis obsequijs exhibẽdis. Est, preter id, aliqd feudũ a recti feudi nã degenerãs de quo hic nihil attingã, ne nimis late diuaget hec mã, ac facilime hinc eximã. De eo igit scribã, qd feudi ꝓpriam hz nãm, atqz simplex, purum, & rectũ est, necnõ ad heredes trãsitoriũ, ac equali subinfeudari põt, quo itez vassallus sine culpa priuari non dz. Paternum vero feudũ, qd ẽt antiquũ dr, illud est, qd a maioribus nostris est acqsitũ, id quoqz ad heredes trãsit. nã Lotharij ɔstitutio vult, decedẽte milite vassallo, succedere illi filiũ, & ex filio nepotẽ. Jn hoc fundo noua traditio nõ exigit in agnatis, seu descẽdẽtibus, si maioribus facta fuerint, sentio tñ, necessariã esse recognitionẽ, vt dñs, & iuri fidelitatis pstationẽ. nouũ fundũ appellat, qd a dño noue ɔcessum est. Fit ẽt qñqz ex antiquo nouuz feudũ, cũ dñs, de agnatorum ɔsensu, vassallũ inuestit, tãqz de nouo feudo. Preterea lz ex vsibus feudorum solus princeps romanus feuda regalia, aut dignitatẽ dare possit sintqz tm̃modo illius vassalli Duces, Marchiones, Comites (vt vocant) qui & Capitanei regni dñr, attñ qlibet rex in suo regno hmõi dignitates ɔcedere potest. Nam si hoc loco rationibus pugnandũ est, rex plus iuris hz in regno, qz Jmperator cum ad heredes regnum transmittatur, in Jmperio vero nõ succedit, nisi electione. Duces hic a romanis dictos putaro, donabantur enim ab imperatoribus nõ castris tm̃, sz & oppidis, ea tñ lege, vt dñium ab impatoribus recognoscerent. Assignabantur autem cuilibet Duci exercitus comites duodecim, qui eos cõmitarentur, vnde dictos Comites autumo. Marchiones vero a limitaneis ꝓpositis duxerunt originẽ, nos .n. limites ꝓuinciarum Marchas vulgo dicimus. Accedit Seueri Jmpatoris historia, que recitat, eũ limitaneis Ducibus, & militibus ea, que ab hostibus capta erãt, ɔcessisse, ita vt eorum essent, si heredes militarẽt, cuius meminit ẽt suis rescriptis Justinianus imperator. Demũ vt omnia leui tm̃ manu attingamus, inuestitura est possessio, qñ vassallus in realem possessionez per dñm, vel nuncium eius inducit. Potest autem quilibet feudo inuestiri, nisi expresse prohibitus inueniatur. Defuncto itaqz vassallo, liberi, vel agnati a dño, vel eius herede renouationem inuestiture in feudo antiquo intra annuz, & diem petere debent, si pagani sunt, si vero milites, intra annum, & mensem. Jn quo militum, quorum fauore tps prorogatur non minimum est priuilegium. Jstud tamen intelligi velim, si cessent impedimenta, cuiusmodi sunt hostiles incursus, & similia. Quesitum est aliquando, an valeat inuestitura, si quis aliquem de feudo sui militis inuestierit. Placentini non valere asseruerunt, nisi consentiret is, cui ius erat feudum. Mediolanenses autem, & Cremonenses nihil distare affirmabãt, vtrum sciente, vel ignorante, dũmodo eo viuente, nullum detrimentum a feudo contingat, quod tantum verum crediderim de eo, qui feudi successores non habet. preterea feuduz si quis a domino accipiat, iurare debet, incolumen dominum se seruaturum, neqz secreta reuelaturum, aut presidia, quibus dominus munitus tueri se potest. Jurabit etiam se non commutaturum ea, que domino honesta, vtilia, facilia, possibilia futura sunt in partes ɔtrias. Deniqz fidelem se, vt vassalluz, domino futurum. Neqz enim vassallus debet mortem, nisi illam certissime preuideat, euitare, vt domino suo succurrat. Demum miles sine culpa feudum suum amittere non potest, culpa autem, si sine domini voluntate illud vendat, ideoqz feudum perdit. neqz enim de beneficio militis quisquam potest permutationem facere, alias, factum infectum censebitur. Vulgatum namqz est, militem nisi de culpa conuictum a possessione beneficij deijci nõ debere. Atqz si suos iudices iniqz iudicasse contendat, Principem adire debet, qui causam ipsam terminabit, ac interim, quod maximum est priuilegium, per sesquimensem in beneficij possessione debet remanere. Beneficium amittit miles, dum bellicis armis renunciat, assumit vitam monasticam. Relinquit enim militam nostram, ac in aliam, que cum feudis nihil habet consortij, diuertit. Quid enim Monachis cum alijs feudis, si originem, naturamqz spectes, commune est? Perdit item beneficium miles, si coram domino tertio vocatus non astiterit, si tamẽ ante abeuntem annum morã suam purgauerit, eidẽ possessio restituitur, alioquin non possessione tantum, sed & ipso beneficio deijcietur, amittet etiam miles beneficiũ, si cum vxore Domini, filia, nepte, nuru, vel sorore rem habeat, vel eas in adulterium solicitet, si tñ ignorans cum domini vxore rem haberet, excusari posse crediderim, nullũ .n. non excusat ignorantia. plane quibus ex caussis filij nostri exheredantur, matrimonio dissoluuntur, reuocantur donationes, ijs quoqz feuda amittuntur. sunt preterea quedam ingrati animi cause, quibus beneficium secundum mores solet adimi. Quo modo, notum est, Obertuz de orto filio suo Anselmo rescripsisse. Deniqz si de feudo militis sit contentio inter Dominum, & Agnatum defuncti, agnatus paternum, Dominus vero nouum feudum contendat, agnatus quidẽ in possessionẽ feudi mittendus est, postea de questione cognoscetur. si vtriqz ꝓbationes desunt, agnatis iuramentũ deferri dr. Hic militis nõ penitenduz est priuilegiũ, vt filius militis, si de feudo lis oriat cõtra filiũ dñi sui, prior miles ad iuramentũ vocetur. pauca hec attigisse satis sit, volumus enim ea tantuz attingere, que & milites, quam instituimus, aliqua saltem ex parte iuuare possint.

¶ Federa, & inducie. Cap. xxi.

q Uemadmodum apud nos nõ hominũ tãtũ, sed & morum, rituumqz longa est diuersitas, nec vbiqz vno voto viuit, ita maiores nostri varias federis ineundi rationes, ritusqz nobis reliquerunt. legimus enim, grecos post Cyri minoris mortem, cum Arieo Barbarorum imperatore, clearcho duce, fedus antiquo more ijsse. Mactatis vero super scuto Tauro, Apro, ariete greci enses in sanguinem intingebãt, Barbari vero hastas, ac isto more fidem, amicitiam, & societatẽ sese seruaturos iurabant. Greci item cum macronibus populis data vtrinqz fide, ac Barbarica lancea grecis data, greca vero Barbaris, fedus inierunt, patrio nanqz ritu ita federa sanciebant. Reges Armenie, & Hyberie, quoties in societatem, amicitiam ve commaneũt, implicant dextras, pollices que inter se vinciunt. nodo que perstringũt, mox vbi sanguis in artus extremos sese effuderit, leui ictu cruorem eliciunt, atqz inuicem lambunt. arcanumqz id fedus hr, quasi mutuo cruore sacratuz. isto ẽt modo hadingus apud danos cũ Lisero quodã celebri pirata, pactiõis

iure, ɔciliatus fuisse legitur. Dani nanqȝ amicitiarum pignus mutui cruoris cōmercio firmissime ɔstitutum existimant. Romanis aūt prohibitum erat, vllum, Senatus, atqȝ populi iniussu, fedus facere. Nam ineundum erat, ita intercedente p̄toris, vel ɔsulis auctoritate, aut senatusconsulto, pretor verbenā ex arce, ⁊ sagmina, ac lapidē silicē ex templo Iouis Feretrij dabat Feciali, qui, Porca in foro adhibita, manu sceptrū tenens, pro Iouis simulacro, filo lane capite velatus, ⁊ verbena coronatus Iouē, Martem, ceteros que Deos obtestabat̄, si qs federa violasset, ita illū Jupiter feriret, quemadmodū porcā percuteret, inde silice porcam feriebat, que, aqua, ⁊ igne adhibitis, immolabat̄. si qdem. Antiqui cesa firmabant federa porca.

¶ Respondit autē Menippus Antiochi Regis legatus. Q. Quintio ɔsuli, anno ab vrbe ɔdita. dcccclxj. tria esse federum genera. Unum, cum bello victis dicerent̄ leges, vbi enim omnia ei, q armis plus pōt, dedita eēnt, que ex ijs h̄ret victor, quibus mulctari eos vellet, ipsius ius, atqȝ arbitriū erat. Alterum, cum pares bello, equo federe in pacē, atqȝ amicitiā venissent, tunc qppe repeti, reddiqȝ per cōuentiones res solebant. ⁊ si quarum bello turbata possessio esset, eas aut ex equo simul, aut ex formula iuris antiqui, aut partis vtriusqȝ cōmodo componebant. Ista fere forma Octauius Cesar, Antonius, ⁊ Pompeius, Julia Antonij, ⁊ Mutia Pompeij matre in hec federa cōpellētibus, conuenere. vt bellum ceptum dissolueret̄, negociatores libere oi loco cōmeare possent, Pompeius, quas custodias in Italia haberet, educeret, seruos fugientes non admitteret, Sardinie, Sicilie, Corsiceqȝ imperaret, Cesar, ⁊ Antonius reliqua possiderent. Hec autem ɔscripta, ac proprijs cuiusqȝ signis munita, virginibus vestalibus custodienda misere Romam. Hoc exēplum isto loco adiecisse maiorem in modum plȝ, tum vt mulierum ɔgressu fedus aliqñ initum intelligamus, tum vt nominatim in memoriam reuocemus Lodoicam Francisci regis Christianissimi matrem, ac Margaritam Austriacam Caroli. v. Auiam viduas sagacissimmas, que ad Cameracum fedus sanciuerūt. Nec minore gloria digne, mea qdam sñia, sunt sorores Leonora Francie, ⁊ Maria Ungarie Regine, que non decennales tm̄ inducias, sed pacem proximis diebus composuisse feruntur. Quā si in perpetuum trahere possumus, insignē mulierum aium tanto tpe ad pacem intentū non abs re laudabimus, amabimus, deosculabimur. Tertium postremo federum genus est, cum, qui hostes nunquā fuerunt, ad amicitiā sociali federe inter se iungendā coeunt. Ji neqȝ dicere, neqȝ accipere leges, qñ id victoris, ac victi intersit, ɔsueuerunt. Enimuero mos Tartatorum, dum federa sanciunt, is est, sup frameas iurant, ⁊ aquā ablutionis gladiorum, atqȝ framearum epotant, verbaqȝ talia adijciunt, qcunqȝ pacta, ⁊ fraternitatem violauerit, aut ꝯ eam violandam insurrexerit, vel aliquid intentauerit, a frameis incidendus, occidendusqȝ pereat, et tanqȝ aqua, defluat, ac euanescat. Lacedemonij quoqȝ, factis federibus, ita sacro grauissimo iurabant, staturos se in societate sm ɔuenta iuste, innocenter, ⁊ simpliciter, neqȝ transgressuros vlla, vel arte vel machinatione, renouabantqȝ quotānis iusiurandum. sunt ergo federa huius generis, que cū cōmuniter vtrosqȝ astringant, ab vtrisqȝ ēi ex equo, bonoqȝ seruanda sunt.

¶ Inducie Paulo iurisconsulto sunt, cum in breue, ⁊ presens tēpus ɔuenit, ne inuicē hostes sese lacessant. Varroni inducie sunt pax castrensis paucorum dierum, vel belli ferie, verumtñ bellū manet, sed pugna cessat. Pactum igit̄ induciarum est hmōi, vt in diē certū non pugnet̄, sed ex hoc die postea vti iam pugnet̄, vbi dies aduenerit. Grecis ab abstinendis manibus ekechiria dr̄. Neqȝ tñ paucorum tm̄ dierum, sed horarum, ⁊ multorum annorum factas inducias legimꝰ. Jn annalibus quadrigarij scriptū est, L. Pontium Samnitem a dictatore Romano sex horarū inducias postulasse. Secunde item inducie inter Romanos, ⁊ Carthaginenses facte per quinquaginta annos permanserunt, donec solutis ijs, tertium, ⁊ vltimum bellum ceptum est. Date sunt preterea veientibus inducie a romanis in centum annos. Nemo itaqȝ miretur ijs temporibus a Francisco rege nostro in deceniū cū Carolo imperatore initas inducias. Sint licet, dum grāmaticis ita visum est, paucorum dierum inducie, constat tñ ⁊ multorum annorū fuisse. Facte autē sunt primum inducie, regnante Romulo, Sabinis, Duce Tatio, aduersus romanos bellū gerētibus. Tunc romane mulieres legationem obtinuerunt, ducente eas Hersilia, ⁊ ɔgredientibus regibus, pactiones de amicitia facte sunt. Induciarum tp̄s hoc fere hȝ, vt hostes alteri cum alteris impune colloqui possint, rex oium sit liber cōmeatus, huc, illucqȝ meare, ⁊ remeare liceat. Ac propemodum ee ɔditiones obseruari solent, quas inter Lacedemones, ⁊ Athenienses nono anno belli Peloponessiaci pactas nouimus. vt scȝ caduceatoribus, atqȝ legatis dissoluēdi belli gratia, ⁊ ɔtrouersiarum Athenas, vel in Peloponessum euntibus, ac redeuntibus terra, mariqȝ federa essent. Transfugas interea non recipi, neqȝ liberum, neqȝ seruum. alteros itē alteris dſerentibus causas sm Maiorum instituta dicere, litemqȝ citra bellum, solui iudicio volebant. Que omnia ab eqtate haud quaqȝ recedunt. Atqȝ iō nemo eas inducias nō sanctas, piasqȝ confitebitur, tum qꝛ a bello (per qd̄ omnia prophanant̄, bona rectaqȝ pereunt, iustitia procul exulat) fit oimoda cessatio, tum qꝛ paci iusti, ⁊ boni obseruatrici ille multo sūt viciniores. Eā ob rē placere non pōt Frothonis Danorum Regis aduersus Sclauos bellum parantis rñsum, ɔuis scitum sit, notatuqȝ non indignū: Jllud autem datum est Strumio Clauorum Regi per Legatos inducias petenti. Quas ei denegauit Frotho, affirmans hostem inducijs nunquam instrui oportere. Sed nos, tametsi ex inducijs aliqua peruersa, iniquaqȝ frequenter eueniant, non ea de causa reijciendas esse concedemus. Et sane non iniuria forsan aliquis putaret eas in virtutum officijs sitas esse, cū maxime mediū quoddam inter bellum, ⁊ pacem existere videāt̄ur. huic ego lubens assentior, patiorqȝ vel in fortitudinis officijs (quibus vir fortis non omnia pericula subire debet, sed ea tantū, quibus ob maius bonum fortissime illi agendū est) contineri, fatebimur etiā in mansuetudinis officijs includi posse inducias, cum inter iracūdiam, iracundieqȝ cessationem quedam mediocritas esse videatur. Adhec non paruas iras tm̄, sȝ ⁊ magnas, atqȝ difficiles restingunt, ⁊ beneuolentiam, qua nos humani dicimur, facile ɔciliant. Eam ob rem apud nos, dum virtutes assequi ɔtendimus, permitti non dȝ ꝯuersus ille mos Hunnorum, qui semp per inducias infidi, ac inconstantes esse ɔsueuerunt. Ac ne is qdem barbarorum, qui Mantinensium ciuitatem, iam sancita pace, depopulati sunt. Neqȝ laudare possum Cleomenem Lacedemoniū, q, cum centū, ⁊. xxx. dierum essent pacte cum hoste inducie, noctu populabat̄ agros, qꝛ dierum essent, non noctium facte inducie. Uitanda est enim hec callida, ⁊ malitiosa iuris interpretatio. quicquid igit̄ ijs inducijs promissum erit, id non minus ratū, firmūqȝ manere debet, qȝ si pax esset inita. alias ad arma redit̄, a fide data recedit̄, bellaqȝ maiori cum furia resurgunt. Legitur namqȝ Geysa Hungarorum rex in Albam Bulgarie oppidum exercitū duxisse, qꝛ hostibus Hungarorū ꝯ induciarum ɔditiones, portas apuissent, atqȝ vrbem, hungara quadam puella captiua ministrāte, incēdisse, ⁊ p̄dā asportasse nō mediocrē. Jtaqȝ si nobis ipsis, ac irreligiosi non videamur, ne ve latū vnguē a p̄missis, pactisqȝ recedamus, sed etiam ne ab infida gente, populoqȝ versipellicum illo pactas habemus inducias, decipiamur. Cuius quidē rei Arthurus Britannorū rex sapienter nos admonuit, q Saxonum legatos nō solū nō audiebat, verū a se longissime reijciebat, qꝛ illi pacē añ petentes, dolose suos adorti bellū ɔmisissent. is preterea legatos, dū sepius redirent, in castris inter p̄sidia detineri iussit, dicēs nouas legatiōes nouis sp dolis munitas esse, ac tū instructā aciē in hostes mouit. hec, si peritus miles duxqȝ strenuus aiaduertāt, non cito fiet, vt vel facile decipiant̄, vel illis summo cum dedecore, ⁊ teterrima ignominie nota manifeste illudat̄.

¶ Oppignerationes, seu represalia. Cap. xxij.

o Ppignerationes grece euechirias mous appello vulgꝰ repsalia vocat, purioris lingue hoies post Hermolaū barbarū clarigationē applari volūt, lȝ fortasse melius p perduellionis declaratione accipiat̄. ego rectius cū budeo Androlepsiam appellauero. sunt aūt oppignerationes, permissio recuperandi id, qd̄ ab inimicis vi ablatū est si prius repetitū reddere noluerint, nulla facta differentia, sint ne ij, q abstulerūt aut ciues nr̄i aut etiā nostrates. dāturqȝ a principe maxie, cū res ablate, p iudicē recuperari nequeūt, aut tutū nō est, corā principe eorum, q abstulerūt, agere. Nos id literā marque dicimus. iurisconsultus ɔtenderet, permissas non esse, ɔstat. n. iustinianū iperatorē prohibuisse, ne psone, vel rei, vel auri alterius p alio oppignerationes fiant, sed oppigneratione leso quadruplū restitui, illiberales quidē (vt air) ⁊ odiose sunt hmōi exactiones. idē scripsit musonio p̄fecto vrbis, p̄hibuitqȝ, ne p̄uinciarū presides alios, p ijs q deliquerūt, accipiāt, ne ve quēpiā aliū e locis, vnde ducūt originē ij, q deliquerūt, aut predijs eorum dānū inferant, aut pp vnū, qui deliquit, oppignerationes faciant. iulianus imperator sapiēter cauit, ne quis pp nomē alienum molestiam, aut damnū patiat̄. Fri-

dericbus

dericus imperator noluit eis, qui studiorum causa peregrinātur, ob alterius prouincie delictuȝ damnum inferri, etiam si peruersa cōsuetudine nōnunquam factitatum extiterit. Gregorius romanus pontifex omnino prohibuit, Oppignerationes fieri, que cuȝ graues sunt legibus, ꝛ equitati naturali, tū aliquis, preter modū facile offenditur. veruȝ enimuero cum aurea illa Saturni secula, quibus omnis rapacitas, furtum, bella, seditiones procul habebant, longo iam tempore preterierint, nō video, cur alijs nō sit viuenduȝ legibus, atqȝ hodie Oppignerationes nō iure ꝯcedi possint. iustitia sane, que Celo delapsa est, eadē vbiqȝ regnare dꝫ. naȝ qd̄ apud nos iustum erit, in Italia, aut apud Barbaros iniustuȝ esse non potest, neqȝ iuste quicq̄ȝ fieri, aut si factuȝ est, inultuȝ esse patitur. iustuȝ auteȝ, quod in comparatione rationum situm est, nihil omnino discernit, an prauo probus, ꝓbo ve prauus quicq̄ȝ detraxerit, sit ne a prauo, ꝓbo ve viro cōmissū crimē. iustuȝ preterea ipsum a philosophus inter plus, ꝛ minus, mediū cōstituatur, lucrum autem, ꝛ damnuȝ plus sint, atqȝ minus, inter hec duo medium quoddam emendatiuum iustum esse, fateri opꝫ. quapropter, si quis de damno illato queratur, ad iudicem, qui medium quoddam iustum est, confugiens aduersarium de dāno illato accusabit. Fingamus, si libet, vt est Oppignerationū natura, iudicē qui est in ꝓuincia rei, (Actor enim forum rei sequitur) iustū illud mediuȝ qd̄ inter lucrū, ꝛ damnū constituimus, vel producere, vel agnoscere nolle (fauemus enim nonnunq̄ȝ nostratibus) quid tum facturum Actoreȝ censeres? is vicinioris prouincie presidē implorabit. is alium iudicē, qui neutri faueat, cōsulet. Si deniqȝ late sententie reus parere renuat, quid actori faciendum? ille ne aut diei, aut Soli, aut Lune miserias narrabit suas? erūpet ne aliqñ iustuȝ illud medium, qd̄ vbiqȝ regnare predicatur? hic dum per recuperatores rebus nostris potiri nō possumus, armata manu iustum illud excitare, principis edicto nobis permittitur. quis enim iusti illius amans sic id labefactari, atqȝ in contrarium immutari pateretur? pulchre itaqȝ sancitum est, iniquum nō uideri, si quid improbe factū est ab aliquo ciuitatis, monito prius populo vicissi iniurias, ac singulos ciuitatis inuadere maxime si iustum illud neglexerint. idcirco iniustuȝ videri non potest, Gallis, quibus, dū nauigarent, lusitani vestem omneȝ abstulerunt, ac, dum illi corā lusitano iudice sua repetūt, nullū locū relictū esse iustitie vidēt. Oppignerationes a suo principe ꝯcedi nō in eos tantū, qui vi abstulerūt, sꝫ in singulos quosqȝ lusitanos, qui res repetitas aut restituere, aut per iudicē iure experiri volentibus restitui noluerunt. Horum si Rhadamantus inexorabilis ille vir Judex existeret, iustum hunc morem fateretur, qui inquit.

Si quis quid faciat, eadem patietur ꝛ ipse.
Judicium rectum fuerit, vindictaqȝ recta.

Sunt autē Oppignerationes huiusmodi nō paucis abhinc diebus, vt Bar. asserit, inuente. nos vero ab antiquo Fecialiū iure originē sumpsisse credimus. cū enim Ancbus martius rex declaratus esset, videretqȝ Numā in pace religiones instituisse, vt bellice ceremonie a se ꝑderent̄, inducerenturqȝ bella aliquo ritu, ius describi iussit ab antiqua gente Equicolis, qd̄ tunc feciales habebant, quo res ab inimicis repetebātur. Legatus ad fines eoꝝ vnde res repetebantur, ibat, ac ibi Jouē obtestabatur, ne cōpotē patrie eū sineret, si iniuste, impieqȝ illas res dedi populo Romano exposceret. si non dabantur, que exposcit, diebus triginta peractis, tot eniȝ solennes erāt, bellū indicebat, obtestans deos, populum talem iniustum esse, neqȝ ius psoluere velle. Inde nuntius Romam ad consulēdum redibat, ac confestim rex patres consulebat, quid censerent de ijs rebus, quas per talem populum dari, fieri, solui oportuit, eas tamen nec dederunt, nec fecerunt, nec soluerūt. Tūc oēs puro, pioqȝ duello querendas res censebāt, bellumqȝ erat cōsensu fieri solitū, qd̄ mox indicebatur per Feciales. isto modo a latinis repetite sunt res Romanoꝝ, ac indictū bellū. quē morē posteri acceperunt. hinc quoqȝ Oppignerationes initiū sumpsisse puto, lꝫ barbarū vocabulū represaliorū ciuitate Romana non sit donatū. Romanos preterea prodūt historie aliqñ grauiter in veliternos seuisse, q, cū veteres ciues romani essent, sepiꝰ tñ rebellauerāt. Ji trans tiberiȝ sunt missi habitatū, edictūqȝ est, vt is, qui cis tiberiȝ deprehēsus esset, nō prius q̄ȝ ere psoluto, abiret, ꝛ vsqȝ ad mille clarigatio passuū erat. eā oppignerationū specieȝ nōnulli intelligunt. Cartaginēses etiā aliqñ aggressi nauiganteis depredabantur. Romanos quoqȝ mari obruebant. Romani aūt cū penas ab illis exigerēt, idqȝ differrēt, bellū inter eos decreuere. admonuit nos budeꝰ loci Demosthenis, quo lex draconis Atheniensiuȝ legislatoris nobis declarat̄, vt si qs violēta morte obierat, ꝑ hoc gentilibus, ꝛ cognatis Androlepsia esset quoad iudiciuȝ cedis, penasqȝ subirēt, vel necis autore dederēt. mulcta aūt erat androlepsiaȝ postulāti, vel ea potius vtēti. id qd̄ ad oppignerationes accedere vr̄. nos tādē vetus illud Romanorū institutū insequentes, vidimus nōnunq̄ȝ oppignerationes ꝯcedi. ac, si bñ memini, ꝯcesse sunt paucis ab hinc annis cuidā egregio viro ꝯ Genuenseis, a qbus suppellex eius nō vulgaris, dū roma rediret, ablata erat, q̄ȝ dū sepiꝰ repeteret, illi negligebāt. cōtigit preterea, quendā gallū ad nūmulariorū mensaȝ Lugduni millia nummū deposuisse, mox argentariū, qui depositā habebat pecuniā, abscessisse, nullibiqȝ locorū repertū. gallus cuȝ socijs mēsēius sibi saluū fore cōtendit. ꝯ hos dum corā preside Florentie cepit agere, is vel noluit, vel dissimulauit ꝯquitati, ac iustitie cōsulere. Quare principē, neqȝ iniuria, oppignerationes concessisse vidimus. non ꝯsueuerunt aūt dari, nisi prius adito iudice aduersarij, ac vel neglecta, vel denegata iustitia. neqȝ a ratione alienū existimet aliquis, istis casibus oppignerationū, Gallos sibi ius dicere vt pote quibus rex nō cōsueuit iudices assignare alterutri partiū fauenteis, qui de iure cognoscāt, sꝫ, monito aduersario, vt dictuȝ est, ipso statim in limine oppignerationes concedit. iura enim cuȝ iudicis copia haberi nō potest, aliquibus, ꝑp urgētē necessitateȝ, ius sibi dicere ꝑmittunt. quis preterea regē ꝯdemnabit, q subditos suos vult ab oībus iniurijs quouis mō defendere? eteniȝ si qs ad ꝓpulsandas iniurias ꝯuocare potest amicos, cur nō ꝛ principē in auxiliū vocare poterit. ꝓnceps vero cur nō suos modis omnibus defendere. cur nō ciuiū suorū iura sarta, tecta ve ꝯseruare. cur nō ꝛ libertati, ꝛ immunitati populi studere poterit. Rom. aūt pontifex, qui totius orbis imperiū sibi arrogat, Exteris ꝯsueuit iudices minime suspectos dare. quomō nostris tꝑibus a clemēte septimo Auenionēsi cuidā sup iure oppignerationis Eps nicien sis datus est iudex ꝯ Genuenseis, qui res eius institori cuidā abstulerant. veruntamen inter subditos nullibi conceduntur oppignerationes, cū iudicē habeant, corā quo de illata iniuria possint cōqueri. qd̄ Romanus impator edicto ꝓhibuisse legitur. vult eniȝ coram preside prouincie unumquenqȝ ius suuȝ experiri. hinc extat iustiniani edictū, si quis cū altero controuersiaȝ habeat siue de pecuniaria cā, siue q̄ res mobiles vel immobiles illi abrepte sint, prius dꝫ adire presidem ꝓuincie, qui si allegata audire differat, compelli dꝫ ab ep̄o, qui scdm̄ leges vel agentem liberabit, vel ad principem remittet. rescripsit aūt tribuniano questori sacri Palatij, si quis adeat imperatorem, dicens se presidem ꝓuincie petijsse neqȝ, qd̄ iustum est, ab eo impetrasse, preses punietur, si vero non adito preside prouincie, imperatorē accesserit nullo iure illi dicto, ad presidē remittet̄. accedit Neapolitana ꝯstitutio, q̄ in Regno ꝓhibet fieri oppignerationes, pena adiecta ꝓscriptiōis partis medie bonoꝝ. neqȝ in hoc Christianissimo regno regnicolis dari ꝯsueuerūt. pñt enim corā suis iudicibus agere, atqȝ suas res recipere. si aūt cū extraneo agendū est, erit oppignerationi locus, neqȝ tūc dicemus officiū iudicis, cuius copiā hēre nō possumus, implorari dēre sed potius manū, aut regiam maiestatē reqri qd̄ maxime ad ius gentiuȝ accōmodari vr̄. manu enim Regis antiquitus expediebantur oīa. neqȝ verum videri pōt, principeȝ, vel imperatorē denegaturum iustū illud medium, qd̄ querimus, nam Constantinus iperator Andronico rescripsit, si pupilli, vel vidue alijqȝ male fortunatis hoīes iudiciū iperatoris orauerint, cum alicuius potentiam perhorrescunt, is sui copiā non denegabit. in summa, si ab inimicis ablate res repetantur, ijqȝ, qui abstulerunt, aut non facile conueniri, aut si conueniri, eo tamen loco agendū est, quo periclitatur iustitia, ad ius ꝯseruandū, iustitiāqȝ, quā velut deam maiores nostri coluere, oppignerationes, seu represalia ꝯcedi dicimus, si prius tñ liquido constiterit, ꝛ res ablatas, ꝛ dū ex equo, bonoqȝ repeterentur, denegatam iustitiaȝ. quare qui erepta multis etiā post annis recuperare volunt, spectare debent, ne quid eorum pretermittatur, que necessaria diximus.

Bellum. Cap. xxiij.

DEcertandi ꝑcipua sunt duo genera, vnū ꝑ disceptationem, alterū per vim, illud quidem proprium Hominis, hoc beluarū. confugiendū aūt nobis esse vr̄ ad posterius, si non lꝫ vti superiore. quare suscipienda qñqȝ bella sunt vel eam ob cām, vt sine iniuria (qd̄ ius commune est gentium) in pace viuatur. ac primum nemo plane est, qui non fateatur, arma non homini tantum, sed ꝛ cunctis animantibus a natura data esse, vt sua omnia adeoqȝ corpus ipsum tueantur, ac inimicos tum a se, tum a suis ꝓpellere discant, imo vero priusq̄ȝ didicerint, ꝛ parata arma ha-

beant, ad bellum quodammodo nata videantur. Vitulus enim cornu petit, nondum productis cornibus, Pullus equinus ungulis necdum solitis calcitrat, Catulus, ⁊ si dentes solidos nõ habeat, ad mordendum tamen incitatur. Homo autem, quem rerum parens Natura ceteris animantibus fecit imbeciliorem, si virtutibus excolatur, non solum aliqua sui parte, sed totis neruis manibus, pedibusque inimicis resistendum ducet. etenim pueros irasci, calcitrare, mordere videmus, dum vincere prorsus, ac superiores euadere contendunt. idem quoque pleraque animalia factitant, nullo preter victoriam, proposito premio. Qua de causa ⁊ ciuitas contra ciuitatem, oppidum contra villam, ipsique homines inter se maxima bella confecerunt, singuli quoque viri secum dissentire, atque pugnare mihi videntur. Nam vt membrorum, ita ⁊ affectuũ inuicem quedam est pugna, in qua id vnum vel pulcherrimum ducimus, tum sibi dominari, tum seipsum vincere. itaque cum homo contra seipsum, aduersus proximum, ciuitas cum ciuitate bella gerant, bonaque eorum, qui victi sunt, ad eos transferantur, qui victoriam adepti fuerint, siue de honoribus, siue de imperio certamen sit, nihil penitus vtilitatis in reliquis officijs hominum positum existimaui, nisi quis bello armisque esset superior. Cũ Romani in Roma. insurgebant, quod natura amici essent, dicebatur Roma morbo quodam laborare, ⁊ seditionibus agitari, neque has inimicitias bellum, sed sedionem vocabant. cũ autem Barbari cõtra illos, illi ve contra Barbaros pugnabant, bellum geri existimabatur. ideoque hos natura hostes, atque has inimicitias bellum vocabimus. Tyrteus Atheniensis poeta apud Lacedemones laudauit viros, qui strenue aduersus exteras natiões pugnassent. Theognis autem Siculus poeta eos, qui se constanteis, fidos, forteisque tempore seditionis exhibuerãt, magnis efferebat laudibus. Ego hic agere non institui, vtri prestantiores censendi sint, tum quod Antiquis philosophis id genus belli grauius fuisse videtur, quo Justitia, Temperantia, Fortitudineque Prudentie iunctis superiores euadimus, quam quo ipsa sola Fortitudine, tum quod de seditionibus alio loco nõnihil tractatum est. atque vt hoc loco nobis probandum est, equum, bonumque esse bella suscipi, ita ⁊ huiusmodi seditiones prorsum reijcere contendimus, cum maxime ciues iudicẽ habeãt vel pro consule, vel pro pretore, coram quo de illata iniuria cõquerãtur. tũ quod perfecto reipublice statu nullũ pernitiosius malũ, nullũque maius periculum accessurũ est. eam ob rẽ Justinianus, quantum poterat, inter subditos temerarias pugnas cohibuisse, ⁊ seditiones castigasse commemoratur, ⁊ ea omnia, que bellorum ciuilium calamitas in vrbem innexerat, sapienter eiecisse. hec bella si quis vel iusta, vel necessaria dixerit, ipsi veritati palam, rationique obuersatur. ea autem, que aduersus hostes geruntur, ex equo, non preter rationem, confici, fatendum est. dicat aliquis, non licere cum alterius incommodo suum augere commodum. Ac siue de imperio certetur, ⁊ gloria, vt cum Latinis, Sabinis, Sãnitibus, Penis, Pyrro Romani decertarũt, siue cũ vter sit, non vter imperet, veluti cum Celtiberis, ⁊ Cymbris pugnatum est, oportet tamen subesse iustas causas bellorum, quas ne hostes quidem ipsi vsque aliqua de causa improbaturi censeantur. Si illatam iniuriam, si bona ablata, si famam, si honorem illos lesisse cõtendas, qui fiet, vt id ipsum hostes fateantur? qui fiet vt eos aliquid preter rationem egisse, illis ipsis persuadeas? At cum docuerimus, nullã seruitutẽ preter naturam esse, ac vt quosdam Natura seruos, quosdam vero dominos constituerimus ita illos seruire, hos autem dominari sit necessarium. bella necessaria esse, vel inuitis nobis, fatendum est, tum ut in seruitutem adigantur, quos seruire oportet, tum vt ijs, qui seruire digni sunt, legitime dominemur. preterea quantis viribus conandũ sit, ne seruire compellantur ij, qui nati sunt ad imperium, nemo fere est, qui non videat. accedit subiectorum vtilitas, honores perpetui, quibus nobiliora aluntur ingenia, perennis rerum bene, fortiterque gestarum memoria, quam nemo probus, prudensque non magnifaciet. neque vero pretermittenda est, vel negligenda maxima Juuenum ad virtutem exercitatio, que sola Romanum mouit exercitum in Carthaginem, ne scilicet ocio, ⁊ voluptatibus tam bene nata iuuentus marcesceret. bella siquidem homines iustos, ac tẽperatos esse compellunt. Accusent Lacedemonij, quantum illis placet, Pausaniam, quod vincere tantum, ac finitimis dominari docuerit. hunc Lycurgo, eius ve legibus ne in minima quidem parte conferant. Isto tamen Duce, opes eorum aucte, virtus vbique predicata, imperium non mediocriter dilatatum est. ea propter non possum non summopere commendare eam Legislatoris mẽtem, qui omnia ad potentiam, ⁊ bellum direxerit. Neque video cur non merito laudare possim Licurgum, ⁊ Minoem, qui Lacedemonijs, ac Cretensibus leges tulerunt, sic eas conscribentes vt ad bella tantummodo respicerent. Quasi vero ceterarum rerum nulla esset vtilitas, non possessionum, nõ artium, nisi quis bello superet, cũ bona victorum illico ad victores transeant. Preterea si bella omnia geri pacis tantum gratia antiqui philosophi censuerunt, quis eum legislatorem improbabit, qui, cõcordie gratia, leges suas ad bellum composuerit? Nempe si vitam nostram cũ sapiẽtibus in negociũ, ⁊ ociũ, pacẽque, ⁊ bellũ diuiseris, vt negociũ gratia ocij, ita bellũ gratia pacis necessariũ duces. Sic demũ leges gratia pacis de bello potius, quam de pace, belli gratia, conscribendas censeo. Condemnabit ne aliquis Maiores nostros, qui bellicã conuiuandi legem tulerunt? at, custodie causa omneis simul conuiuari, ac velut in vnam cogi militiam, vtile credendum est. Hinc Paulus Emylius dicere solebat, eiusdem esse animi, ⁊ aciem, ⁊ conuiuium bene struere. Hic tandem vereor, ne plures hec a nobis tantopere laudata bella reijciant cum multis de causis, tum potissime propter ea incommoda, que e bellis in vniuersum orbem influere perspicimus. At ego plerosque noui, qui a bellis ingentẽ fortunã nacti sunt, multos itẽ presentibus bonis, omnique fortuna propter pacem spoliatos. Nulla enim res vel bona est vel mala, sed vt quisque occasionibus vtitur, ita necesse est, res omnes vario ordine succedere. Amintas Macedonũ rex a barbaris finitimis bello victus, ac tota Macedonia priuatus, modico agello occupato, ac ibidẽ accersito presidio maluit belligerare, quam pacem cum barbaris componere, sicque intra trimestre totam Macedoniam recuperauit. Dionysius a Carchedonijs obsidione cinctus potius duxit, belli fortunam experiri, quam pacem ab eis petere, aut fuga sibi salutem querere, ac ita forti animo multas illorum Myriades perdidit. Laudemus itaque bella, que id presertim spectant, vt pacem ⁊ cum subditis (quod prudentis Reipublice Gubenatoris est officiũ) ⁊ cũ Barbaris (que virtutis est perfectio) haud dubie constituant. eam ob rem a Romanis illa publice indicebantur, eratque belli equitas sanctissimo feciali populi romani iure prescripta. Ex quo intelligi potest, nullũ bellum iustum fuisse, nisi quod aut rebus repetitis gereretur, aut denunciatum ante esset, ⁊ indictum. nam fecialibus prohibentibus, aut minus approbantibus neque militi fas est, neque romanorum regi, arma mouere, sed ab ijs initium belli sumendum erat. Ideoque Imperatores, Ducesque exercituum diligenter animaduertere debent, ne quod bellum temere ab eis suscipiatur, ne, re nõdum satis perspecta, hostes adoriantur, ne quid inconsulto, ne ve temere fiat. illi vero prudenter quidem facient, si a traiano exemplum sumpserint, qui sane belli tantum ⁊ auidus, ⁊ studiosus erat vt acceptas clades emendaret, exultantes hostes compesceret, impetus illorum reprimeret, ⁊ si qui rebellassent, eos armis ad obsequium compelleret. accedat adhec aliud exemplum memorabile Octauiani augusti, qui bellum omnino suscipiendum negabat nisi maior emolumenti spes, quam damni metus, ostenderetur. Etenim minima commoda non minimo discrimine sectantes, similes sunt aureo hamo piscantibus, cuius abrupti damnum nulla captura pensari possit ita procedente Imperatore, seu domino in hostes vasallus, quem diximus, ei comes adesse, hunc iuuare, ⁊ totis viribus auxilium prestare debet. Quid debere, inquies? coget ne me aliquis vel in patens periculum descendere, vel aperto Marte cum inimicis iure, vel iniuria preliari? Quorsum hec? in nefas omne ruere? sursum, deorsumque omnia vno principis nutu vertere? demum nescire, dempta vna principis volũtate, quid facias? cur in aciem prodeas. vnius arbitrio tot mala, tot calamitates, tantas erumnas populo ciuitatibus, villis impendere. verũtamen cum necessaria bella scilicet satis, superque probauerimus, tũ fieri nequit, vt solus Princeps, pede collato cum hostibus, dimicet, punctim cesimque feriat, hortetur, consulat, imperet ipse, militibus carẽs, ⁊ exercitu. fateamur itaque bella gerenda esse, itẽ imperatorẽ cũ armata hominum manu in hostes prodire oportere. sequentur ne eũ extere nationes. gens ignota. Barbari homines potius, quam illi, quibuscũ viuit. quibus dominatur. quibus preesse nouit, ⁊ imperare. prorsus pluribus collatis beneficijs, vt deuinctiores eos reddimus, quibus conferuntur, ita in reddẽdis, ac referẽda gratia paratiores futuros non dubitamus. ergo si ibi locata sunt beneficia, vbi fructũ demetere dẽas, quid tande a vasallo, aut, si mauis, cliẽte certius speres, quã eius sementis fructum vberrimũ, quẽ seminaueris? quis queso, collatorum beneficiorum fructus? quod memoris beneficij specimẽ si principem neque viribus, neque opibus iuuemus, promoueamus augeamus? Ea mehercule est Principum expectatio, eo spectant collata beneficia, eam ob causam illi nos deuinciunt, nõ vt encomijs eos laudemus, vel preconijs nostris in celum vsque euehantur,

bantur, sed vt, insistentibus, vel irruentibus hostibus, sequamur eos, quocunq; proficiscantur, neruis omnibus tueamur, ac beneficiorum non immemores aliqua saltem in parte, duz parem gratiam referre non valemus, illis pro virili presto simus. Hanc ob causam, iure mihi ꝗdem nasse videtur Conradus imperator eos vasallos (vt aiunt) milites, qui eum ad bellum proficiscentem nō consectati erant. is postea, ne quis imperatoris animum prorsus ignorare se iactaret, publicum edictum ad id proposuit, quod tādem in tota insubria proclamatum nulli potuit non innotescere. Hoc etiam modo, ingruētibus in regnum hoc Christianissimuz hostibus, quando edicto Regis nobiles, quotquot sunt, vocantur ad arma, nefas est ciuilibet, non adesse. id nos Banum & Aribanū vocamus. nam preter id, ꝙ torpescens nobilitas cogitur ad virtutis exercitationem, tum beneficia aliquo saltem munere resarcire, & imperatorem ipsum, Ducemq; cum patria, coniugibus, Liberis, deniq; cuz nobis ipsis protegere, & ab hostili incursu defendere debemus. Quando autem illis debitas gratias sic reddimus, id plane consequimur, vt nos immortalibus honoribus prosequantur, reliquis semper multo longeq; precellere existimēt, & collata a nobis beneficia nulla prorsus obliuione deleri intelligamus. illud enim omnibus perspicuum est, eorum perpetuam fore memoriam, per que in calamitatibus Reipublice, consulitur, & quibus videmur officio nostro, fidelitate, nobis deniq; digna prestare. Itaq; sit id omnibus persuasum, bellum ijs, quas modo demonstrauimus, causis iure, legitimeq; suscipi.

¶ Duellum, seu Monomachia. Cap. xxiiij.

a ANtiqui bellum duellum vocabant, & qui nūc hostes olim perduelles, seu perduelliones appellabantur. nos autem perduellionis reuz eum dicimus, qui hostili animo aduersus Rempublicam, vel principem incensus est. veruntamen etsi duellum dicamus bellum inter duos principes, significat tamen & monomachiam, hoc est, vnius pugnam aduersus alterum. ita enim iurisconsulti vocant, ꝙ duorum pugna fit ad veritatis probationem. naz deficientibus probationibus, si non potest aliter facti veritas reperiri, res ipsa duello decidi debet. Hic primum dubitari potest sit ne permissum duellum. certe quidez Decretis pontificum omnis Monomachia Christianis est prohibita. & sane nemo debet quamuis maxima illata iniuria, proximum offendere ac multo etiam minus occidere. eteniz viuentia omnia, que vel sensu carēt vel ratione ipsa, sue speciei quodam modo conseruationem appetunt. At vero si teneamus cū philosophis, in vita nullum esse malus malū turpitudine, non certe facile patiemur, aut cū deformitate corporis nos offendi, aut maxime deturpato aīo federi, vel deprauari. quis autem miles, si modo militie nomine dignus censetur, feret equo protinus animo, splendorem vite maculis aspergi, honorē suuz vbiq; traduci, nomen infamie notis inuri, quas, nemo non modo nomine, sed ne suspitione quidem possit agnoscere? fingamus Caium de cuius probitate, religiōe, integritate nemo plane dubitet, in homicidij vel adulterij crimē vocari (qđ etsi nō liquet, neq; veruz esse constat) patietur ne, si vir fortis est, nomen suum maculis affici? quarum etsi veritas probari nequeat, tamen fortitudini hominis non modicum detrahunt, pulchre ꝑfecto Stoici Fortitudinem definiunt virtutem esse propugnātez pro equitate. putas ne passurum Achillez equo animo id, quod apud Homerum ait de se Diomedes?

Inter Troianos dicet fortissimus Hector.
Titydes metuens, puppes confugit ad altas.
At cuz ciues in iurgijs opprobria, honoris ve pericula subeunt, ciuilis est fortitudo, ac ea forsitan causa
Bellum incidit inter.
Hectora Priamidem, animosum atq; inter Achillem.
Ira fuit capitalis, vt vltima diuideret mors.
Non aliam ob causam. nisi ꝙ virtus in vtroq;
Summa fuit.

Itaq; si eos fortes dicimus. non qui patiuntur, sed qui propulsant iniurias, cur, queso, nō laudabimus Marcellos, torquatos, Coruinos, qui prouocantes hostes magna sua, suorumq; ciuiuz gloria prostrauerunt? Publium Scipionem, qui postea est cognominatus Africanus, laudant multi, ꝙ in Hispania Barbarum prouocantem singulari certamine occiderit. Alexāder Macedo ad Granicam pugnam Spithrobatem quendam prefectū Ionie genere persam singulari certamine, lancea vna per mediuz pectus transfixa, atq; alia subinde in faciem diducta, occidit, idē cum poro Indorum rege in certamen singulare descendit. Pyrrhus item cum Pantacho. censebāt nanq; turpissimum esse militi, ab hoste prouocari, & pugnam detractare. hinc apud Saxones summa ignominia afficiebantur, qui euocatus ad duelluz, pugnam detrectasset. que res effecit, vt Hundingus Saxonuz rex a Roe danoruz Rege prouocatus recusare certamē noluerit, qua tamen victor euasit Danorum rex, coactiq; sunt Soxones iutia vrbe decedere, ita enim vterq; exercitus conuenerat, atq; hoc casu vtrinq; preliandi copiam fecerant. eam ob rez facere non possunt Historiographi, quin condemnent ignominie, aut aliqua saltem in parte notam inurant Ferdinando Daualo Aterni (quod nunc Piscaria dicitur) Marchioni, qui ob violatam in deditione comensi fidez, ad singulare certamen a Joanne Cabaneo strenuo milite, ac generoso Gallo prouocatus, nō modo non congredi, sed ne respondere quidem fuit ausus. eadem pariter ignominia Petrus Arragonū rex notādus iure videretur, nisi varij essent Historiographi. hunc cum Carolus Andium Dux Lodoici octaui Francoruz regis frater, qui & a Neapolitanis Carolus primus rex vocatur, ex obsidione Messane in Italiaz se recipiēs ad singularem pugnam prouocasset, dictusq; esset locus ab Anglie rege, qui vtriq; affinis erat, apud Burdugalam, statuto die non affuit. eum autem, si ad constitutum diem non affuit, recusasse certamē, eaq; de cā ignominia notari fatebimur. nouerūtquippe omnes in fortis viri officio situm esse, honoris gratia fugere vituperium, potiusq; mortem oppetere, ꝙ̄ turpitudine aliqua deformari velle. Hinc a magistratibus cogimur pugnam capessere & duello inquirere veritatem. verum ista pars ciuilis Fortitudinis non eque laudabilis censetur, atq; ea, de qua paulo ante diximus, vtpote qua coganť hoīes a magistratibꝰ nō pudore, ſ; metu, nō vt vituperiū euitēt, ſ; penā, nō rē turpē, ſ; molestā fugiētes. Quomodo omerus inducit Hectora loquentem,

Si procul a pugna trepidantem videro quenq̄,
Ille Canum fiet, fiet quoq; vulturis esca.

Uerum enimuero hanc quoq; partem Fortitudinis officia complectuntur, neque; absq; ratione Principes in Italia, & in gallijs duella precipiunt, adiecta cum dedecore non vulgari pena, si quis vel certamē recusarit, distulerit ve, vel victus sit duello. agedum vicet aliquis, in tantis iniurijs, tantaq; hominum impudentia tolerantiam animi pulchrum quiddam, speciosumq; videri. Adhec, fortem virum, nisi virtus, nisi consilium, nisi equitas eidem desint cum Prudentia virtutum omnium communi nexu, quascunq; vel maximas iniurias pati, ac tolerare debere. atqui si tolerantia ipsa, constantiaq; fortitudo esset, non in ijs tantuz, que damnosa, noxiaq; sunt tum vite, tū nomini, viri fortis officiū versaretur, sed etiam tolerantem virū, cui cuz armata manu, fortiq; presidio aduersus debiliores dimicandū esset, fortiorem eo, qui in contrario exercitu pari modo constat sibi, ac tolerat, sine dubio cēseremus. Huius tñ est multominus, ꝙ̄ illius, cauta, & iprudens patientia. quā ob rem viri fortis officium est duelluz potius suscipere, ꝑ qđ familie laus, generi memoria, nomini decus, & gloria ꝯstituta est, ꝙ̄ maledici ꝯuitiatoris maledictuz aliquod e triuio, aut scurrili dicacitate patientē, pusilli animi vitio redarguit, & perpetua notari infamia. accedit eo Deus optimus maximus, quē velut veritatis, equiq; iudicē, pugnātes in duello sibi ꝯstituunt. Quis enim melius nouit, sit ne huius, an illius cā potior. Uis ne in ea causa, de qua per testes, per ꝓbationes nihil liquet, synceriorem, certiorē que iudicē. at eū ipsuz, qui duello vincit, deo autore vicisse, nemo prorsus est, qui nō fateatur. atq; quē admodū diocletianus, & maximianus augusti sanciuerunt iudicē, si inopia ꝓbationum laborat, cā cognita, iureiurando res decidere, contempte autem religionis iurisiurandi fide violata solus deus vltor constituitur, ita & deū vltorem, & iudicē duello statuere, si res nō potest per hoīes, deficientibus probationibus, iudicari, sanctū sane, & religiosum vr̄. adhec in actione iniuriarum, nihil preterea agitur, ꝙ̄ vt res vindicetur, non etiam vt damnum sarciatur, quo modo autez satius poterit, ꝙ̄ de vltore, vindicari igitur pulcherrime sancitū esse censemus, nemini licere occidere. hominez tempore pacis, nisi duello. atq; ob eam cām Frotho danorum rex legem tulisse memorať, vt omnis controuersia, aut lis ferro decerneretur. Existimabat enim speciosius esse, viribus, qbus nos deus, & natura dotauerunt, ꝙ̄ verbis, confligere, veruntamen non in omnibus casibus principes consueuerunt duella ꝑmittere. nam regni Neapolitani constitutionibus in crimine tantum lese maiestatis, vel morte clandestina per venenum, aut alio quouis modo illata duellum conceditur, auferturq; cāpanis omnis alio casu facta monomachia, quam illi a Francis, qui lese,

suaqꝫ omnia tali fortune committebant, in regnum suum inductam asserunt. apud lōgobardos in viginti, aut pluribus casibus permittitur, quos ex eorum legibus quilibet pōt excerpere. nos nostra tantum tetigisse, satis sit. apud nos quamuis perraro, tñ in tribus casibus reges Christianissimi soliti sunt inducere duella. in crimine lese maiestatis, in homicidio, ⁊ quādo vxores adulterij crimine accusantur. in hoc postremo casu, maritus vxoris vicem subire debet. Siquidem iniuria vxori facta, marito quoqꝫ facta videtur. neqꝫ tantūmodo vxori facta iniuria, sed ⁊ ea que ijs fit, qui vel potestati nostre, vel affectui subiecti sunt, ad nos spectare videtur. veruntamen non ob quālibet iniuriam precipi, imponi ve onus duelli consueuit, licet nihil prorsus repugnet, quo si libet quacunqꝫ de causa ob acceptas iniurias voluntariuꝫ duelluꝫ suscipere. Quibus autem modis facta esse dicatur iniuria, hoc loco tractare, non est nostrum propositum. accedit ⁊ quartus casus videlicet cum quis accusatur, ꝙ cum catamitis pueris pedicatus sit, ⁊ prepostera libidine contra naturā turpiter vsus. queꝫ casum scimus temporibus Caroli septimi, ⁊ nostris etiam decisuꝫ esse, adeoqꝫ rem ipsam in procinctu inter quosdam nostrates nobiles esse audimus. nominatis quatuor his duelli causis, nos quatuor necessaria esse, prius q̄ꝫ duellum precipiatur, admonemus, que Philippus Francoruꝫ Rex Christianissimus anno a Christo carne tecto Millesimo trecētesimo sexto statuit. que cuius iudici (si equitatis, rationisqꝫ studiosus vult haberi) sunt diligenter annotanda, ⁊ obseruanda. imprimis oportet, rem, que in controuersiam venit, pene mortis esse subiectaꝫ. nam quo pacto eum ex equo, bonoqꝫ in mortis periculum inijcias, quem, etiam si aperte crimen constaret, morte dignuꝫ minime censeres? ⁊ vero si cui pars corporis, seu membrum ob admissum scelus iure amputari debet, rectene faciet is, qui totuꝫ corpus multare non dubitarit? at fineeri pculo vite, qua totius corporis compago firmatur, nemo duello decertare potest. Secundo loco necesse est proponere, crimen tale clam omnibus esse commissum, neqꝫ per testes, aliter ve satis probari posse. etenim si in promptu sunt probationes, nihil est, ꝙ iudex dubitet vel absoluere reuꝫ, vel condēnare. deinde oportet eum, qui prouocatur, suspectum esse per indicia, ⁊ verisimiles ꝓbationes. atqꝫ ideo apud Scothos, Erbodij Regis temporibus, prohibitum legimus, coram magistratu cum armis, aut armorum prouocatione defendere, quem sola fama criminis cōdemnasset. neqꝫ enim in tanto vite discrimine e fama, que plerunqꝫ mendax esse solet, sed ex verisimili saltem coniectura, ac (vt volunt) semiplena probatione iudicium facimus. postremo necesse est, verum esse, rem, de qua agitur, contigisse. siquidem nisi constet crimen, non oportet questionē fieri, cum id liquere debeat. Adhec pretor edixit, qui agit iniuriaruꝫ, certuꝫ dicat, quid iniurie factum sit, hoc est nomen iniurie, neqꝫ sub alternatione, puta illud, aut illud, se passum esse. porro Philippus rex prudētissimus, ne qd posteri in cōmittēdo duello addubitarent hunc morē seruari voluit, quē ob oculos oībus ponimus is aūt tā duellis, que a principibus ꝑcipi solēt, q̄ꝫ volūtarijs, cōuenit. Cū itaqꝫ in omni iudicio tres ꝑsone sint, Actor, reus, ⁊ iudex, primū q̄ sint Actoris, deinde rei, demum iudicis ꝑtes, nobis hoc loco dōm est. Actorem igitur, a quo omnia iudicia sumunt exordium, proponere oportet, reum fecisse, vel fieri curasse tale crimen cogendus est vel ipso saltem nomine declarare, quis id crimen commiserit. etenim iniuriam facit tum is, qui mandauit, tum etiam, qui ꝑsuasit, veluti si fecisset. inde nō tātū locū illate iniurie, sꝫ ēt horā ⁊ diē prenotare dꝫ Nā (ut ait Ulpianus) q famosaꝫ actionē intēdit, nō dꝫ vagari cū discrimine aliene existimationis. postmodū asserere debet, id crimen ꝑ testes ꝓbari non posse, petereqꝫ vt per Principem sibi liceat facti veritatem duello experiri, ⁊ honori suo, fameqꝫ consulere. Naꝫ bonis viris non minor debet esse metus infamie, q̄ꝫ mortis. Reus autem contra respondeat, se commissi criminis falso insimulari, illatamqꝫ iniuriam pari pena sarciri postulet, q̄ꝫ, probato crimine, iure ipso pateretur, ⁊ Actorem (non tamen sine prefatione honoris Regij) mendacem appellet, atqꝫ duello, si ita principi visum fuerit, sese offerat. tum princeps postea locum duello assignare, diemqꝫ vtriqꝫ prefigere consueuit ita locus apud nos per principem assignatur. in Italia vero per prouocantem tria loca solent annotari, quorum vnum prouocatus ad duellum eligere cogitur. tum a domino illius loci experiūdi potestas petenda est. rursus in Italia dies nō prefigitur a principe, sed reus, ⁊ actor missis hinc, ⁊ inde Libellis eum prefigunt, quo si alter non presens adfuerit, non tantum perpetua ignominia afficietur, sed ⁊ crimen impositum fateri cēsebitur. Reges tamen Gallorum Christianissimi locum, ⁊ diem presignare consueuerunt. Que sane consuetudo mea sententia fluxit ab Alexādro Macedone, qui Dioxippo Atheniensi, ⁊ Corago quodā Macedone pugnam singularem inire volentibus diem certaminis statuit, ⁊ locum, in quem plures conuenere, victorqꝫ Dixioppus corona a suis donatus est. Itaqꝫ die dicta Actor, ⁊ reus sese affuturos promittunt, indiciturqꝫ duellum, neqꝫ postea sine pena conuicti criminis a promisso recedere possunt. Exin designatus locus in vrbem trabibus sepibus, funibus ve clauditur, cuius si vterius gyrum pugnando excesserit, victus censebitur. Legimus nanqꝫ apud Danos statutum fuisse, vt si vteruis duello dimicantium pede relato prenotati orbis, vel circuli lineas pretergrederetur, perinde quasi victus causa caderet. Deinde in hoc Circulo locum Actoris ad principis dextram, Rei vero ad sinistram constituimus. Et vtriqꝫ patronos, aut, si ita vocari mauis, Auxiliatores, vel Fautores patres adhibemus, quod tamen non memini antiquos obseruasse. ideoqꝫ preter duelloruꝫ rationem id inuentum, non egre fatebor, veluti ⁊ alius, qui adiungi solet, quem campi magistrum vulgo vocamus, nisi forte iste loco iudicis haberi possit. preter istos, nemini prorsus permittitur presignatum locum intrare, ⁊ quotquot amici, parentesqꝫ vel reum, vel Actorem consectati sunt, secedere oportet. veruntamen ex Hispanorum more, illis non solet esse prohibitus aditus, qui alias singulari certamine victores extiterunt. inde Tubicen proclamare solet, omnibus edicto Regio prohiberi, ne arma ferant, eos tamē excipio, qui prenotatum locum ingrediuntur. item ne quis dictuꝫ locum intrare audeat. Et adijcit penam confiscationis bonoruꝫ ⁊ corporis. Preterea vt sedeant omnes in subsellijs, sintqꝫ quieti, eorum nemo tussiat, nemo spuat, nemo quicquam altius loquatur, quo alteri preliantium aliquid indicari possit, ⁊ addet bona secus facientium fisco applicanda, cum alterius manus amputatione. preter hec, ille idem Tubicen notum faciet omnibus, eum, qui victus erit, loco deijciendum, nobilitatis eiusdeꝫ insignia deturpanda, honore, fama, ⁊ quolibet nomine eum orbandum. pena vero corporis Regio arbitrio reliquetur. tum deinde Actor, ⁊ reus coram principe alternatim iurabunt. primuꝫ se veneficijs omnibus, seu magicis incantationibus carere. Deinde iusta, ac legitima causa se in certamē prodijsse. postremo mutuis manibus vicissiꝫ tactis, implicatisqꝫ brachijs iustissimo duello alterum cum altero contendere. similis est Regnorum Sicilie, ⁊ Neapolis consuetudo, vt scilicet taꝫ reus, q̄ꝫ Actor prestet iuramentuꝫ. Diuersa seruantur in legibus Longobardoruꝫ, naꝫ satis est, tantum actorem iurare. At mihi laudabilior, multoqꝫ firmior vr̄ mos noster, presertim cum apud nos duella ad formā iudiciorum sint redacta. Iustinianus autem statuit ⁊ actorem in exordio litis, ⁊ reū añ oēs allegatiōes iurare dēre. postea ambo pari armoꝝ, qbus tegant̄, gñe induti, pari itē, qbꝰ vel offendāt, vl̄ noceāt, certamini se accingūt. arma ego itelligo, qbus soliti sunt vti milites, neqꝫ (vt infra dicā) fustes, lapides ve volo ꝯprebēdere. Ideoqꝫ non placēt illi, qui inaudito armoꝝ genere, vel partim inermes, partiꝫ armati certare statuunt, qui in armorum delectu forsitan inuiso vnicum sibi presidium cōstituunt, quasi vero plus illi arma, q̄ꝫ brachium, plus ensis, q̄ꝫ animus, prodesse debeat. at dum reo fauere volumus, ⁊ is vsus iam inde antiquitus inualuit is quippe minime mutandus est. Est vero apud oēs certū, reo id priuilegiū concedi, vt scilicet arma eligat. cuius fauore, ⁊ in actoris odium illud cōcessum existimamus. etenim inferre iniuriam, maximum maloꝝ esse philosophi censent. Ideoqꝫ socrates apud platonem dicebat, se malle pati iniuriam, q̄ꝫ inferre. veruntamen si inter actorem, ⁊ reum conuenerit de armorum genere, id plane seruandum est. Adhuc si actor, ostenso certo armoruꝫ genere, dicat se ijs armis probare velle, ⁊ id quoqꝫ reus receperit, iam nihil dubitandum est. Si vero reus non nominatim illi assentiatur auferri ab eo non potest ea armorum electio, que per vsum quotidianum in eius fauorem introducta est. id tamen scimus, in vrbe Taurino apud Pedemontanos hoc anno varie disceptatum in duelli apparatu, quod sine pugna diremit Gulielmus Bellayus Langeius in ea ciuitate vicarius Regius, vir sane, quem ob res tot, tantasqꝫ preclare, fortiterqꝫ gestas, tum ob rei militaris, tum omnium bonarum artium singularem peritiam nec nimis laudare, nec plus satis admirari possum. vir mehercule, quo nemo prudentius regere, munire, conseruare commissaꝫ sibi prouinciam possit. vir inquam prudentia quadaꝫ diuina non magis preditus, quam inaudita, ⁊ incredibili munificentia, liberalitateqꝫ spectabilis. vir iterū inimicis formidabilior, q̄ꝫ quibusdam nostratibus ob nimiā v̄tutē acceptior. q̄ꝫta prudētia sit, q̄ꝫ exactis ⁊ euigilatis consilijs prestet, fidem faciant Barbare nationes ab

eo in

eo in quamlibet federis conditionẽ pro re gallica adducte. at vero vt diuersi sunt hoium mores, nec eadem reorum ingenia, & disciplinarum varietas, ita diuerso armorum genere in duellis pugnatum est. Eam ob rem hic meminisse iubet Georgij Castrioti, qui a Turcis Scanderbegus, hoc est, Alexander magnus nominatus est, quo nemo sepius duello victor euasit, neq3 plus vario armorũ genere decertasse legitur. is nudus, soloq3 gladio armatus cũ Scytha quodã nudo, & pari gladio armato, Amurathe Turcharũ Imperatore presente, cõgressus, singularis certaminis fortunã expertus est, & vicit. is preterea in eiusdẽ Amurathis impatoris cõspectu, cũ duobus Persis Laia, & Zampsa cõgressus nihil preter equũ, gladium, lanceã, & Scutũ habens, reliquis omnibus armorũ presidijs nudato corpore, victor euasit. Itaq3 certum est, fauorẽ rei eum esse, vt arma eligat, sicq3 expedite sunt Actoris, & rei partes, quas nõ vno loco tantũ obseruari annotauimus. nam Moulini (Ambarrorũ Ciuitas est ad ripã elaueris) eã formam omnino proxime obseruarunt nobiles duo Helyom Barbansoyus, & Franciscus a diuo Juliano. eodẽ isto anno ad vari fluminis ripã iuxta niciã duos decertantes vidimus quo tempore romanus pontifex, Franciscus gallorũ Rex, & Carolus Cesar illuc cõuenerant. tandẽ Actor, & Reus pdibunt in certamen, quos ita dimicare op3, vt viam veritas, finem causa, & Iudicium, ipsi quoq3 honorẽ, nomenq3 perpetuũ nanciscantur. Antiquitus autẽ in duello tota versabatur contentio, vtri prior esset feriendi facultas. nã non crebre ictuum vicissitudines petebantur, sed cũ interuallo temporis feriendi erat distincta successio. quo fere mõ narrant Danorũ historie, Agnerũ a Biarcone duello superatũ, & occisum. nunc vero ita vius recepit, vt alter alterum, nullo seruato ictuum ordine, punctim, cesimq3 feriat sicq3 duello res decidatur. Si vero non potest pre temporis angustia, aut aeris intemperie, aut pugnantium pari industria, eodemq3 animi vigore ipsa res statim terminari, impetrare possunt tẽporis prorogationem. nemo enim est, quẽ nõ tedeat vel totum diẽ, vel horas etiam aliquot decertasse. Sigismundũ Malatestã qui pro Cesare ad laudem Pompeij Dux fuerat, cum Vistarino proditionis accusato per horas quatuor duello cõtendisse intelleximus. ergo in sequentem diem, vel alterũ, si ita videtur iudicibus, duellũ differri potest. ego tamen censerem non differendũ si Actor dixisset, ac promisisset, se illa die armis probaturũ. siquidem verba ipsa Actorẽ satis obligasse intelliguntur, tũ moueri preterea possum argumento Venulei iurisconsulti, qui ait. vt, si quis denuntiauerit, se opus facturũ, & confestĩ opus fecerit, clã fecisse non intelligatur, nam si post tempus, videbitur clam fecisse. Hic ego contendere nolo, duellum in quatuor tantum supradictis casibus permissum fuisse, q plures ob illatas iniurias voluntarie decertasse legimus, & q multos nõ minimis honoribus ob victoriã, in duellis decoratos, memorie est mandatũ. etenim Darius quidam Persa, qui Artaxerxe cõtra Cadusios pugnãte singulari certamine quẽdã hostiũ prouocantẽ interfecerat, ob eã victoriã, virtutesq3 eximias, rex Persarũ effectus est. Satibarzanes Bactrianus apud arios, pUocans Macedones omnes ad singulare certamen ab Erigio Macedone forti pugna victus est. atq3 ob id erigius in Heroum numerũ est relatus. Nun meministi Dioxippũ corona a suis ob victoriã donatum? Nun memoratur Vffo Danorum regis filius, ne Regiũ nomen infamie labe deturparet, cõtra duos prouocatos duello contendisse & vicisse? nihil ne existimas victi spolia victori lucro eẽ, atq3 cruẽtum victi cadauer summa cũ ignominia auferri? At Georgius Castriotus miles ille strenuus, cũ ab Amurathe desciuisset, Albanie, & Epiri dux factus, paratusq3 cũ Mustapha turcici exercitus Prefecto iuxta Croiam totius Albanie munitissimũ oppidum pugnare, Caragusio turce, & Paulo Manessi Epirota duello decertare volentibus has leges posuit. ambobus eadem erant arma, haste equestres, clypei laminis ex calybe in vmbilico distincti, ensis vtriq3 de more recuruus, ferrea claua, corpora loricis, & capita galeis tecta. quo in duello Paulus Barbarũ hasta trãsfixit, victorq3, ac ouans ad suos reuersus est. edixerũt aũt exercituum Duces, ne motus aliquis a nationibus ad adiuuandã alterius fortunã exorirer. q nanq3 duelli spectatores accedũt (vt predixi) pugnanteis neq3 signis, neq3 nutibus vel monerẽ vel ꝯcitare debẽt, imo vero omnino mutescere & prudentia, fortitudineq3 hominis inspecta, gaudere, & voluptate pfundi. que aũt maior voluptas accipi potest, q̃ cum is, qui omni cura, & piculo est solutus, duas acies inter se dimicãtes spectat? tali spectaculo gauisi sunt Jupiter, cũ ab Ida, & Neptunus a Samotracia pugnãtes acies longe respicerent. Scipio quoq3 gloriabatur, se tertiũ post illos duos inspecta pugna Masinisse, & Hasdrubalis pari voluptate perfusũ fuisse. verũ istos spectatores cum silentio suo relinquamus, & ad iudicis officiũ, qd in hac cã obscurũ esse nõ d3 reuertamur. Cui primũ certas regulas aliquot, quas seq oporteat, ponemus, tum casus q plerunq3 incidunt, in quibus nõ triuialis tantũ, s3 & eruditissimus quiuis iudex dubitare posse videtur, adijciemus. in quo vehementer confido, laborẽ meũ a multis nõ neglectũ iri. quocirca qñ iactitant se nonnulli efficere posse, vt in tã multa Libellorũ missitatione ex Actore reũ faciãt, nos hic certas aliquot regulas ponemus. nã nõ parui refert pp electionẽ armorum ex Actore reũ effici, neq3 ẽt iniquũ videbitur, in eadẽ causa eundẽ mõ Actorẽ esse, modo reũ, cũ in ciuili iudicio idẽ psepe eueniat. Sit tamen hec certissima, stabilisq3 regula, eũ, qui iniuriã in aliquẽ immittit, Actorẽ esse, neq3 facere põt, quo minus in ea causa sit Actor, nisi Reus ꝯsentiat. põt tñ ex ista cã, alia subinde emergere, in qua, q in priori Actor erat, reus efficietur, neq3 hoc absurdũ est. ergo dũ cõstat, esse illatã iniuriã, dubitari nõ potest eũ, qui imposuit, Actorẽ esse, eum vero, qui accepit, reũ, Cuius ea est certa ratio, q oẽs hoies, qui iniurijs sese dedũt, simul de defensione in futurũ cogitãt. Hoc loco non consideramus, sit ne cõfestim, an longo postea tẽpore propulsata iniuria, quis ve prior mendacẽ hostẽ vocauerit. qd hodie maxime spectatur. nã apud iurisconsultos, si quis iniuriã dereliquerit, hoc est, statim passus ad animum suum non reuocauerit, postea ex penitentia iniuriam remissam nõ poterit vlcisci. siquidẽ ea, que notabilis iniurie sunt nisi de ijs mox expostules, videntur quasi neglecta. in hoc tamen pmultum dubij est. ideo diligenter cauere d3 reus, ne in exemplo sui Libelli, Actorẽ se ꝯstituat. neq3 iactatis hinc, & inde iniurijs spectare debemus (vt fieri solet) vter prior mendacẽ hostẽ vocauerit, s3 vter prior intulerit iniuriam. id tamẽ in eo conducere censetur, q fere is, qui mendacem appellat, illatam iniuriam propulsare iudicatur. Hoc tamen fallit, vt planum faciemus exẽplo. fingamus Seiũ hac forma scripsisse lrãs Caio, audiui, Cai, te multa iniq, indignaq3 hoie de me dixisse, i quo te maleuolo in me aio vsum non dubito. Eam ob rem quoties id dixisti, toties te mentitũ esse assero, ideoq3 volo famã & honorẽ meum duello seruare & tibi singulari certamine ostẽdere me talem, qualis inter probos ac integre fame viros numerari debeam. Hoc itaq3 casu proposito, dicimus seium esse actorẽ, licet re ipsa vera fuerit prouocatus iniurijs. cuius ea est ratio, q is prior ad duelli fortunã reccurrat eo animo, vt famã, ac honorẽ suũ defendat. in quo tñ partes actoris sustinet, l3 ipsa re, & tali verboꝝ ꝯtextu, partes rei puocati iniurijs obire videat. diuersũ esset, si literis scripsisset, se velle defendere. nam ita intelligit, quoties ab altero esset puocatus. preterea illud intelligo, nisi p aliqua indicia eiusdẽ aius aliter precognosci potuisset. tunc enim a verboꝝ significatione recederet, verba quippe aio, non ẽt animus verbis seruire d3. Exinde hic d3 iudex animaduertere, licere mihi eũ mendacẽ vocare, qui me aliqd crimen asserat commisisse. tñ qui mendacẽ dicit, vñ iniuriã infert. Ideo non parum refert, an statim, an longo post tempore mendacem appellauerit. nam si statim, ad propulsandam iniuriam id facere censebitur, si longo post interuallo, verba libelli spectanda sunt, & ex illis, alijs ve quibuscunq3 indicijs iudicandũ est. nihilominus res hodie ita ẽ i vsu, vt si quis leuare iniuriã velit, & mẽdacem prouocatorem appellet, illi non faciat iniuriã, sed refellat, si addiderit mendacem esse, vt peruersum, ac iniquum, neq3 itẽ afficit iniuria neq3 iniquitatem vllam illi ascribit, si peruersũ asserit, sic facit iniuriam, & tunc in ea causa actorem se constituit. hic pculdubio multi casus in dubium reuocari possunt, quorum partẽ, vt ibi nullo nõ loco satisfactũ putes, sequẽtibus exemplis inseremus, ac primũ cum apud Jurisconsultos nõ sit dubium, atrocẽ esse iniuriam, os alicui percuti, quid si quis non quidẽ pugno percussus sit, sed extento brachio, porrecta manu parũ abfuit, quin percuteretur? illi ne dicetur illata iniuria? Respondi, si quis pulsatus quidẽ non est, verũ manus aduersus eum leuate, & sepe territus est, eũ qui quasi percussurus, non tamen percussit, vtili actione iniuriarum teneri. nam si mihi fiat iniuria ab eo, cui sum ignotus, aut si quis putat me Lucium titiũ esse cum sim caius seius preualet, qd precipuum est, iniuriam eum mihi facere velle. si qdẽ certus ego sum, licet ille putet me alium, q̃ sim, & ideo iniuriarũ habeo actionẽ. preterea, fingamus ẽt alios casus. Hũc ipriinis, a nobili viro iniuriam cuidã pagano illatam, paganus petit, vt liceat rẽ ipsã duello decidere, qrĩ põt, sit ne, isto casu pposito, locus duello. Magnanimitas quidem a pagano nobilem non distinguit, neq3 repugnat, ignobilem fortitudinis nomine decorari. si integritatem, fidem, virtutem querimus, nullo facto discrimine

ab vtrisq; comparari potest. Inter Commilitones fit, vt sequitur dum legionarius, vel caligatus miles a Commilitone queritur si bi factam iniuriam, non vocatis testibus, nullo adhibito iudice, non Libellorum missitatione rem ipsam definiunt, sed protinus arrepto ense, alter alterum impetit, ⁊ ita cause finem imponunt. Attamen nobilitatis, ac eorum, qui famosas Patrum imagines possunt ostendere, est habenda ratio. tum non paruifaciendi sunt illi, qui a natura nati, ⁊ a parentibus quasi manu ducti ad virtutem videntur. nec vero negligenda est, aut vulgari cuilibet equiparanda principuz cognatio, ac nobilitatis fons, quo ad virtutem paratiores sunt animi, promptioraq; hominum ingenia. accedunt duellorum leges, que eo tendunt, ne temere quid a militibus, ac viris Nobilibus committatur. at paganus paganum si in singulare certamen indiscriminatim vocet, nihil iudicem, nihil principem mouebit. Hinc imperatores sapienter voluerunt, militem aduersus militem duello decertare, si tamen prius probauerint se milites esse, ⁊ a parentibus militibus duxisse originem. Idcirco si dux a Legionario prouocetur, iuste duellum recusare posse censemus. Fingamus iterum diem duello dictum esse, reus, cuius priuilegium est, vt arma eligat, vult equestri prelio contendere, Actor autem pedestri, huius ne, an illius potiorem causam iudex statuit: si actorem peditem, dum ita illi visum est, in reum equitem decertare debere iudicas, vide, queso, quantuz a rei priuilegio recedis. nam ⁊ nos vbiq; Actorem condemnamus, qui arma a reo electa recipere vel renuerit, vel distulerit armasane, quibus tegantur, aut a principe, (vt apud nos) sunt proposita vel ambo missis Libellis, conueniunt. ea autem, quibus alterum alter offendat, reus eliget, ⁊ proponet, ambobus in procinctu existentibus, eaipsa tantummodo hora, qua confligendum est. apud Italos quadraginta ante duelli commissionem diebus, reus varia ad Actorem genera armorum mittit. vt ex ijs, que velit, eligat. Ex ijs item Reus armatus in conflictum prodit, sed tamen ignorat Actor, qualia ea ex tam diuersis futura sint. ea vero, quibus reus instructus erit ad pugnam descendens, nullo omnino iure Actor recusare poterit, ⁊ similibus utetur, nisi causa mauult cadere, ⁊ notari ignominia. enimvero nonnulli asserunt, neq; sine ratione, Actori licere, vt pedes contra equitem dimicet. sic certe reo magis fauemus, videturq; pars esse debilior, nam eques perdite expeditior esse cēsetur. preterea si non pmittitur equiti, q ab equi sella vel lapsus, vel eiectus est, equum iteruz admittere, quonam pacto cogi poterit Actor ad equestrem pugnam: etenim preter id, φ iuri suo nonnihil detrahit, tum reus equitandi peritia confisus cogere non potest hunc equitare, qui nec insidere equo, nec manu hac, illacq; ductare nouerit. ego tamen a fauore rei nō facile me discessurum, dudum mihi persuasi. Insuper censeamus victum duello Victori ita esse obligatum, vt illi perpetuam seruitutem seruiat. ⁊ sic fingamus, Seium a Caio victum esse, iam Seius Caij seruus effectus est. Sempronius post illatam sibi a Seio iniuriam expostulans, vult cum illo duello contendere, cui Caius assentitur. vult enim ratio, Caij Victoris assensum necessarium accedere. Sempronius iterum vicit Seiū, tuz is vtriusq; seruus efficitur. verum si vnus eodem tēpore rem aliquam, alter autem diuersam precipiat, dubitari potest, vtrius dominium preualebit, aut vtri potius seruire cogetur. dicet aliquis, eius, q prior vicit, potius esse dominium. primus enim creditor sequentes omnes excludit. prima cuiuslibet rei venditio sequētes infirmat. huic tamen respondere possumus, vt maiori cum periculo, accuratioriq; diligentia a Sempronio Seius iam edoctus, ac idem periculum expertus victus est, ita potius ius esse Sēpronij, qui secundo duello victor extitit. accedit cōcessa pugnandi facultas, qua multū Caio detrahi nemo negauerit. nā cui vincendi duello potestas facta est, eidem quoq; cadendi data libertas videtur. denuo queret alius, possit ne is duello prorsus excludi, qui alias duello victus fuerit. is nimirum ea notatus est ignominia, vt nullum illi honoris vestigium relictum sit. Idcirco nō immerito reijciendus censebitur. tuz absurdum esset, hunc modo in eorum, qui vicissent, modo in eorum qui victi essent, albuz referri, neq; vt personarum, ita ⁊ iurium lata esset differentia, quam (vt certa est) nemo mehercule probus non approbat. Si quis autem diuersum sentiat, is mihi quidem a ratione discedere nō videbitur. nihil ne existimas, subijsse duelli pericula: Nihil facis, forti animo in aciē descendisse, neque a fortitudinis officijs aliquantum recessisse; qd si fortunam, que quandoq; bonis viris inimica est, accusare velis, igitur cū inexpertis bellum dulce videatur, ac nulli vitio vertē dum sit (si modo digna milite gesserit) duello (fortuna sic suadente) victum extitisse, non video, cur ea tantum de causa duelluz de negari possit. Delectant quippe sepius repetita negocia, qbus tū alacriores, tum magis industrij reddimur. ac non est factu difficile, vt, qui semel victus sit, victor aliquando sit. postremo hic non inutiliter rōnez inuestigasse videbor, cur fere fiat, vt, qui deteriorez causam fouet, duello superior euadat. Etenim si ad veritatis pbationē indicta sunt ab hominibus duella, quid ce rtū cōstituet iudex, si fortuna res aliter, φ ƀz veritatē, cesserint: sequitur ne semper fortuitis euentus rerū veritatem. atqui ars diligit fortunam, fortuna voluntati hominis sepe subseruit, fortuna industriā adiuuat, ⁊ diligētiā. quis Adrastuz emissa in suez cuspide Cresi filium peremptur uz dixisset. quis mulierē solam, ne quid a duellorū exēplis recedere videamur, ante aciez pugnātē multos singulari certamine vicisse diceret. est tamen inuenta apud Anglos, cū Gelrie Dux cū copijs suis in Scotiā tenderet, eduardo regi laturus auxiliū. quis nō mirabitur in acie Totile Gothorū regis quendā nomine Ualarū equo insigni vectū, ac singulari prelio omnes prouocantem ab Atarnane Armenio dextro latere hasta trāsfixū Atarnanem deinde in hastaz interfecti casu solo inherentē impetu equi adactū, transfixū, ruptoq; thorace ad mortē vsq; vulneratuz. horū ratio vt nō oibus est cognita, ita felix ille est, qui potuit rerum cognoscere causas. que autez fatali quodam casu eueniūt in nullius hominis iudicio posita esse censeo. an tu, ex epicureorū opinione, declinatione atomorum ista contingere dices. cum itaq; dei optimi Maximi numine omnia regi, gubernariq; perspiciamus, si quid fortuito casu accidit, fatorum rationē non disquirimus. Siquidē inepte quereret aliquis, cur phocion vir sanctus in tanta reruz omniuz inopia, ⁊ vite angustia diem suum obierit, Callias autem, ⁊ Alcibiades nepotes intēperatissimi omnium rerum affluentia exuberabant. cur Socrates ab athenien sibus vndecimuiris traditus, Melitus vero accusator non itez. quocirca licet hodie nostra consilia, prout male, aut prospere cedunt, ita vel probentur, vel reprehendantur, euentus tamen rationem, que fatali quodam casu regitur, nemo plane est, qui intelligat. Sz de ijs latius infra eo libro scribemus, qui de officio imperatoris a nobis post hec subiunctus est.

¶ Arma. Cap. xxv.

Clodium albinū impatorem ferūt in scholis inter Pueros cantasse solitum,

Arma amens capio, nec sat rationis in armis,

Arma amens capio.

Impudens vero vox, neq; prudēti, ac magno viro digna, que declarat illum vel in ocio de armis cogitasse, simul etiam amentiaz furori coniungere solitum, vt neq; dementie furor, neq; furori arma decsse viderentur. quod ne diutius cantasse iudicemur, liceat ve omnibus de nobis id ipsum predicare, libentes arma deponimus. ita due res, que albino audaciam, vel temeritatem potius, afferebant, nos reprimunt, furor, ⁊ amētia. nā si minus eā ingenij prestantiam, eruditionēq;, que forsan a nobis expectabat̄, prestare potuerimus, ppe est, vt insanos, ⁊ amentes nos appellent, qui hoc opus suscepimus. sed si spem tuam R. P. non fefellisse, sed aliqua ex parte ei satisfecisse nos intelligemus, atq; forēsibus negocijs, aulicisq; strepitibus languentes, ex animi tui tñ snia rez ipsaz belle satis psequuti fuerim⁹, nō oino operā lusisse videbimur. neq; tñ hoc nostrum opusculum cum albini Cantilena ɔparandum est. ille enim parum prudens in adolescentium cetū, ac frequentiam cantaturus se recipiebat, nostrū aūt opus Imperatoribus, Ducibus, ⁊ militibus, non pueris, est ppositū. oēm quippe operam, omne studiū, curamq; scribendi in milites ɔtulimus. quibus lз abunde per nos satisfactum arbitremur, ne tñ quicquam defuisse videat̄, resq; ad scopū vsq; deducta sit, epitomez breuissimam de armis hic subiungemus. nam ipsa arma mēbra militis sunt, que ita ɔmode gerūtur, vt, si vsus foret, expeditis armis, vt membris, pugnare possent. armorum appellatio non vtiq; tantū scuta, ⁊ gladios, ⁊ galeas significat, sed ⁊ fustes, ⁊ lapides. arma itaq; sunt suis nominibus alia ad tegendum, alia ad nocendum. atq; armati dicuntur solū non ij, qui scutis, telisq; parati ornatiq; sunt, sed ⁊ qui ita parati sunt vt vim vite, aut corpori afferre potuerint. interdictum igit̄ de armatis hominibus est, si quis cū scuto, cum gladio, si telo, si quauis alia re, que nocere possit, impetuz in aliū fecerit, adeoq; ita de possessione deturbetur. Et vt magis intelligamus, si glebis, aut saxis, aut fustibus aliquem de fundo precipitem egerit, interdicto de armatis tenebitur. etenim telorū noie omnia, quibus singuli hoies nocere pñt, accipiuntur, seu fustis,

stis, seu ferrum, seu lapis fuerit. Dum autē Romanus pontifex prohibuit, ne Monachi domi sue arma haberent, tenerent ve fustes, aut lapides non intellexit. neq; apud imperatorē tam generaliter arma intelligi velim, sed vt ea tantum comprehendāt, que militantibus vsui esse possunt. nam consuetudo vulgaris sermonis hoc hodie habet, ne fustes, & lapides nomine armorū contineantur. ergo si verba spectemus, nulla dubitatio est, quin scdm ista intelligamus rescriptum imperatoriū, quo omnibus armorum vsus interdicitur. quod vt diligentius consideremus, Si interrogemur, cur imperator omnibus armorū vsum, nō petita ab eo venia, prohibuerit, tunc respondeamus, in optima Republica nihil prius esse, q̄ vt perfectā, absolutamq; habeamus eā consuetudinem, quā humana Natura nos docet, per quam bene, ac beate in ciuitate viuitur, qua sane vita nostra videtur esse munitior. Arma igitur si cuilibet permiseris, futurū est, vt promptiores sint animi hominum ad bella, ad seditiones, ad ceteras calamitates, quibus vel affliguntur ciuitates, vel corruunt. est enim manifestum, nullā tam perniciosā pestē esse, que non homini ab homine nascatur. idcirco sapienter Romani eū lege Julia de vi publica teneri voluerunt, qui arma, tela domi sue, in agro ue, aut villa preter vsū venationis, vel itineris, vel nauigationis coegerit, aut p̄mercij causa habuerit hereditate ve ei obuenerint. Ista lege arma ea, qbus alios offendimus (nisi cui expediat) prohibita intelligo, expedit aūt solummodo ijs, quibus a principe p̄mittitur. neq; vero antiquatam eam legem putes, vt pote que Rome, Venetijs, ac tota pene Italia tā religiose obseruet̄, vt nōnūquam videas huiusmodi arma ferentes nunc in carcerem cōijci, nunc in crucem, ac questionē tolli, nunc auro, argento ve numeratis penam ita redimere, vt summum ius, summam esse iniuriam perspicias. Fit autem facile, vt, caussa cognita, Romanus pontifex, principes, vrbiumq; prefecti nobilioribus viris, quorum maxime explorata fides est, id permittant. Cuius quidē rei exēplū locupletissimū prebuit Anastasius imperator, qui prepositis sacri Cubiculi cingulo vti, necnon arma portare concessit, quoties ad agros suos abscederent. veruntamen, quid ad eū antiquum Francie morem respondebimus, quo cuilibet arma portare licitum est. hic dubium exorietur, sit ne ille, an hic mos potior. ego sane, quamuis illic, isticq; per arma nonnunq̄ peccetur, atq; vt homo homini Lupus est, ita & deus aliquando esse censetur, facere tamen non possū, quin nostris legibus, quin Patrie, quin mihi deniq; ipsi faueam. Si enim metu pene, si tali questionis genere, publico edicto deterrentur, si adhibita seuitia tali coercentur Imperio, neq; arma ferunt, quis, queso, liberā ciuitatem, quis diuturnam fore rempublicā arbitrabitur? preclare quidē Ennius,

Quem metuunt, oderunt. quem quisq; odit, perijsse
Expedit.

Sint licet hec prohibita, sit prefectus Vigilum cū armata manu in foro, in triuijs, in via, sint funes in crucem parati, emergunt tamen nonnulli, quos intermissa libertas quandoq; remordet, & nō edicta solum contemnunt, sed & ijs derogant plurimum. Malus enim custos est diuturnitatis metus. at vero nos bñuolentia animorum cōsuetudine imbuti, id vnū amplexamur, vt metus absit, charitas retineatur. primum igitur hanc ob causam, vt sua tuerētur, Respublice, ciuitatesq; cōstitute sunt. nā & si duce natura, cōgregabantur homines, tamen spe custodie rerum suarum, vrbiū p̄sidia querebant. Urbes autē ab inermibus custodiri quis iuste dixerit? antiquitus omnis Grecia, cū penates munitionibus cincti non essent, fierentq; crebre incursiones, arma gestabat, vitāq; sub armis agebat Barbarorum more, licet scriptum sit, hūc morem ferendi arma apud eos ex veteri latrocinio p̄mansisse. nam apud Locros, & Acarnanas, homines mutuo predātur, nequaquam tamen prohibitū intelleximus, cū eos metu retinere, quos beneuolentia conciliare possumus, & absurdum, & inhumanū videatur. enimuero antiqui Philosophi in bona Republica necessarium ducebant, eos q in cōmunione viuerent, arma portare tum vt Magistratibus parere inobedientes cogantur, tum vt vis inimicorum externa propulsetur. etenim fere apud omnes vsitatum est, vt prefecti Ciuitatum, arma militum cohorte cingātur & sane quomodo quis sine armis vel repellet hostes, vel resistet inuadentibus? dicat aliquis, valde commodum esse, & iustū, paucissimis viris arma permitti, distribui quoq; iunioribus, verum ijs tantum, qui Seniorum prudentia, maturoq; cōsilio ad id sint assumpti, cor̄ est senia, q de optima Repub. philosophantur. do nāq; & honorū, & munerū equa fieri distributio. Cēsem⁹ aūt fieri posse, vt in optima ciuitate oēs oiū munerum ex equo, honoq; fiant participes. Quod si contigerit, quis non feliciorem eam dicat Ciuitatem, que equalitatem tuetur? que vnicuiq; equa lance fauet. que homines ab hominibus non discernit. que Agricolas Artificibus, Artifices militibus potiores non hz. ita ne dices paucorum potentiā, que equalitati est inimica, populari preferendam esse, non ne, qui armorū domini sunt, ijdē modis omnibus Republice dominari contendunt. huic arma concede, alteri nega, iam fiet ciuitatis diuisio. Fingamus hostes esse in menibus, irrūpere in ciuitatem, omnes ad arma clamare, prodibunt ne ij soli, quibus arma ferre ꝯcessū est. ad que, vt videmus, male prompti sunt, & expediti. ea vero si cuilibet permiseris, multo plures, ac magis industrios, qui ciuitatē tueantur, reperias, neq; alterū alter opprimet, cedent ve Artifices aut iudicū, aut militū effrenate libidini. atqui vna animorū beneuolentia, mutuoq;, ac equali conuictu ciuitas conseruabitur. ea de causa in pluribus Saxonie partibus ea est longo iam tēpore obseruata ꝯsuetudo, vt Artifices omnes domi arma in prōptu habeāt, qbus iuuare possint patriam, cum signum accedentiū hostium e specula viderint. veruntamen fieri nequit, vt non oriantur dissensiones, magisq; contra familiares, & amicos, q̄ ignotos irritetur animus. dicit̄ enim in prouerbio. Fratrū contentiones, & iras acerbissimas esse, &, q se nimiū amāt, ij se nimiū vna oderūt. nā q ab amicis sibi bñficio heri putant, illis non solum priuari, sed & aliquantū ingrati animi intercedere proculdubio est dolendum. eam ob rem hic a principe impetrare solemus, & iudicis officiū implorare, vt nobis arma portare liceat. quod sane perfacile fiet, si per aduersarium timemus offendi, aliquid ve sinistrum nobis ab illo precauere volumus. eo namq; casu iudex cogere consueuit illum fidē suā prestare, quā nos vulgo securitatem, vel Saluamguardiā dicimus Greci asphaleian didonai vocant. Hec autē causa fuisse videtur cur a iudicibus nostris fidem publicam petamus, cum ad religionem presidis prouincie pertineat, ne potentiores viri humiles iniurijs afficiant. preterea si, dum timemus, ne bonis nostris damna, incommoda ve inferantur, securitatem petere possumus, & vt iure nobis caueatur, quis non equiorem hominis causā, qui aduersarium metuit, existimet. est enim homo rebus omnibus humanis prestantior. dicit alius, fidem publicam prestari, & vtile esse, & necessarium. item rebus nostris, ac multo magis hominibus dari solere. At si fide illa satis tutus videtur, cur addit vt sibi liceat arma portare? Bene quidem, ac prudenter ab inimicis cauendum, omnes censuerunt. nam satisdatio sola maleuolū animum non mutat. ea est autem huius regni consuetudo, vt nemo cogatur securitatis cautionem prestare, sed consueuit quis poni sub protectione, ac (vt vocāt) Saluaguardia regis, & adijci solet pena mortis, si quoquo pacto aut bona, aut is ipse, cui securitas talis prestita est, offendat̄. imperator vero vt nō oibus sine differentia p̄mittit arma portare, ita etiā non cuiuis curā, opus ve fabricando ꝝ armoꝝ cōcessit. nam ad id operis, vel potius artificij eos solos vocari vult, q publicis (vt dicūt) fabricis allegati erāt, quos a frabricandi peritia, ac nō vulgari industria ꝯficiendorū armoꝝ Fabricēses appellat. quos etiā Archadius, & honorius censuerunt notis, & stigmatibus compungi, vt, si ceterorum artificum esset in republica confusio, horum tamen esset aliqd discrimē, quo periti ab imperitis, industrij a minus eruditis discernerētur. nam qs nescit, inter artifices multam esse differentiā? tum armorum ꝯfectionē, quibus se ipsa tuet̄ ciuitas, firmatur, roborat̄, quis imperito ꝯmittendam censeat? quis non Pistiā Atheniensē, quo cū disputasse memorat̄ Socrates, arma tam solerter fabricantem, vt nihil p̄hiberent manibus vti eaq; inconcinno corpori tam concinne aptantē, vt nihil minus expeditus miles videret̄, etiā si modo curuari, modo erigi esset necesse, imperito cuiuis artifici, aut e plebe quesito non preferat? itaq; si ciuitatis commoda, si vtilitatem, si decus quesieris, nemini dubium, quin optimos artifices, quo longius absis a periculo, quo tutior sit respublica, corpusq; tuum munitius, preeligas. facio equidem in vestimētis cibis, reliquisq;, que ad ornatum, expolitioremq; viuendi formā parantur, paruam admodum differentiam, qua manu, quo cōdimēto disponant̄, vel p̄parent̄. At in ijs, que ad ciuitatis, nr̄amq; tuitionem sunt necessaria, discrimen magnum vt constituamus non alieno tantum, sed & nostro periculo docemur. qua ratiōe cōstantinus Imperator in Cremonensi solū municipio Fabricēses ad id tantum operis assumptos, vt fabricam armoꝝ exercerent, habuisse ꝯmemorat̄. neq; fabrorum solū, sed & quorumcunq; artificum antiquitus sodalitia extitere, & sane sodalitates rome cōstitute sunt Catone q̄store sacris Ideis magne Matris acceptis. Exinde comessationū, ac ꝯuiuioꝝ publicoꝝ institutio, primū in Creta excitata est, Minoe regnante. que tamen multo prius in

Italia fuerat. Delectationē autem hmōi sodalitiorum amicorū ce-
tu, ⁊ sermonibus communibus, quibus omnia indies mitiora
fiunt, metiebantur. Romani quoq; accubationem istam epula-
rem amicorum, quia vite coniunctionem haberet conuiuium vo
cauere. veruntamen neq; confestim laudare mores, quos tanto
tempore ciuitas obseruauit, neq; mox vituperare debemus, quin
potius antea est animaduertendum, qua causa, qua ratione, quo
animo, studio, tempore, locoq; quicquam agatur. Caprarum
gregem, vineas, segetesq;, aut nullo pastore, aut minus vigilanti,
ac improbo depascentem damnet aliquis, ac improbet. Laudet
alius cultum Caprarum, vsum, ac possessionem. plus nempe mi-
hi placet is, qui probat, docetq;, quo modo vel colēdus sit grex,
vel regendus. Sodalitia ista, que commode regi possunt, que mi
noris cuiusdam Reipublice formam nobis ostendunt, si quis er
rantia, si peccantia viderit, poterit ne funditus tollere? probentur
ergo nobis ee amicorum sodalitates vel ea presertim de causa, q̄
iuniores doceantur a Senioribus, nec permittant petulantiam
illam etatis longius excurrere. Etenim philosophi in optima Re
publica censuerunt non licere cuiq; facere, quod velit. nam ea
licentia ingenitam cuilibet homini malitiam auget. in hac sodali
tiorum mentione non absurde obiter annotabimus, eam esse in
ter militares sodales, id est, milites sodalium nomine se inter se
fratres appellantes, eam inquam esse consuetudinem, ⁊ ius con-
suetudine receptum, vt alterius castrense peculium post mortem
alteri obueniat. adde, apud Germanos milites moris esse, vt, dū
amicitiam nomine sodalitij inter se ineunt, eodem vterq; Scypho
semel bibat, quem mox confringunt, ne eo postea quisquam vta-
tur, qui illorum sodalitatem modo vllo dirimat. Sed de hoc ha-
ctenus, ad arma iam redeo. quid hercle illi facias, qui cum armo
rum fabricam probe norit, cudat optime, belle poliat, affabre fa-
bricet, huic tamen, qui ab imperatore nō sit electus, ne liceat qui
dem manum operi admouere, vel arma fabricare. vis ne in hac
Ciuitate libertatem tollere, patereris insigne aliquod artificium
vsu, ⁊ exercitatione denegata perire. Hic eligatur, improbetur il
le, iam conuictum humanum, ⁊ societatem, qua nitebaris, sustuli
sti, iam commodis hominum non parum detrahis. Si enim ali-
quid homini ad nullam partem vtili, vtilitatis tue causa sustule-
ris, inhumane quidem facias, ⁊ contra nature legem. Cedat in
exemplum Agesilaus, qui Ephesi effecit, vt non tantum erarij
⁊ ferrarij Fabri arma cuderent, sed ⁊ Lignarij, ⁊ Coriarij, ⁊ Ful
lones, qui profecto ita in posterum confecerunt, vt eam ciuitatem
belli Officinam plane cēsuisses. putas ne promptiores ad arma
eos fore, qui arma tractant, nocturnaq;, ac diurna versant ma-
nu. omnes quidem si ea confecerint, facile fiet, vt omnes ⁊ prom
ptiores, ⁊ paratiores, ac magis expediti reddantur, eritq; ciuita
tis, ⁊ maior, ⁊ tutior custodia. adhec Romani Milites, fabriq;,
Nigro imperatore victo, ⁊ occiso p Seuerum, in Syriam, Bar
barasq; Nationes confugerunt, ibidem etatem suam acturi, ac
eo tempore armis vti, ⁊ fabricare Barbari omnes didicerunt.
preterea si rem ipsam propius spectare velimus, quod Artificum
genus harum Sodalitatum inexpiabili scelere non peruertitur?
quid non talibus conuenticulis deformatur? ijs artium puritas
deprauatur, pretia rerum immutantur. Sodalibus ⁊ lis schole,
quotquot in verba Magistrorum iurarunt nefas est vel latum
vnguem a prescripto recedere. hoc modo tua commoda aliorum
incommodis augeas, libertas communis diuellitur, suffragia ele
ctionis tenentur a paucis, peritorum industria ad nutum huius
ordinis labefactata est. Hinc pulchre Traianus, ⁊ si posse colle-
gium Fabrorum apud Nicomedenses constitui rescribat, ve-
runtamen cum huiusmodi factionibus ciuitates vexari solere cō
siderarer, satius multo existimauit, comparari ea, que ad arcen-
dos ignes vsui esse possent, ⁊ admoneri Dominos prediorum,
vt ⁊ ipsi inhiberent, ac, si res posceret, populi cōcursu ad hoc vte
rentur. quam ob rem istos ordines, ac Sodalitia, que apud nos
olim erant, fraternitatesq;, seu Confratrias vulgo dictas Fran
ciscus Rex Christianissimus iustissime mihi sustulisse videtur, ne
scilicet aliquid vtilitati publice, vel priuatorum commodis per
eas detrahi posset. id enim magis est contra naturam, q̄ mors,
q̄ paupertas, q̄ dolor. ita etiam Nicocles sapienter prohibuit
Sodalitia, ⁊ Conuentus fieri, vtpote qui in rebuspublicis plus
satis exuberent, in Monarchis autē sint admodum noxij. enim-
uero hec Sodalitia vtcunq; sum approbaturus, si modo probi-
illis presint, ⁊ prudentes. ipsa nanq; nature lex, que hominū vtili
tatem conseruat, decernit, vt ab inerti, atq; inscio ad bonū, erudi
tumq; virum transferantur res ad vitam nostram necessarie, qui
sine errore bona hec, an mala illa sint, dijudicet. constituamus igi
tur in armis Magistratum. qui ita suo fungatur officio, vt hominū
vtilitati consulat, ⁊ humane societati nihil prorsus detrahere vi-
deatur. nam apud Romanos legio habebat Fabros lignarios,
Structores, Carpētarios, Ferrarios, Pictores, reliquosq; ad
Hibernorum edificia fabricāda, ad machinas, turreisq;, ligneas,
ceteraq; qbus vel oppugnantur Ciuitates, vel defendūtur. quorum
nium iudex erat prefectus Fabrorum. Seruius Romanorum
Rex duas Centurias fabrorum electorum prime classi addidisse
memoratur, q machinas in bello ferent, ac sine armis stipendia fa-
cerent. optimum igitur videri debet inter Artifices magistratus
eligi peritissimos quosq;, qui peritos ab imperitis discernant, ar
ma ingeniose composita, reiectis incōcinnis, ac inutilibus, eligāt
quibus item non modo patienti animo, sed ⁊ vltro omnes pare-
ant, qui omnino decernant, quid recipi, quid ve reijci ius fuerit.
Si quis autem multarum artium peritus multis Collegijs ini-
tiari, ⁊ laborem in diuersa impendere, hinc Magistratibus fun-
gi velit, illū admittemus, licet hec causa sit, que in dubium nō im
merito reuocari queat. etenim lingua tum ad gustum, tum ad lo
quendum, dentibus item ad loquendum, ⁊ ad mandēdū vtimur.
Sint licet pluribus rebus intenti sensus minores ad singulas. Sit
hinc, illincq; distractus animus, ad vtrunq; minus excitatus, po
terūt tn̄ tāta eē hoīs merita, tāta eruditio, tā inexhaustū ingeniū,
vt nō pluribus tm̄ satisfecisse, sed et minima cū inuidia plurimos
honores consequi debere fateamur. sed quoniam hoc loco de ar
mis aliqua meminisse nobis est propositum, nō pretermittemus
apud Romanos, Arma, signum vocale preliorum fuisse. ij enim,
orta seditione, quoties capessenda arma erant, conclamabant,
ad arma. que vox aliquando a Germanis militibus male intelle
cta in vocē Barbarā, ⁊ vulgarem illis mutata est, lerma. consue
uerunt nanq; cantu truci, ⁊ more patrio (vt supra dictum est) pre
lia ineuntes, lerma, lerma, clamare. Nos autem, alarma, quasi
ad arma conclamamus. Sunt insuper ea arma signa non voca-
lia. nā Romani milites solebāt antiquitus, cū prosperitatis indi
cium plenum ostendere volebant, scuta genubus illidere. cum ve
ro hastis clypeos feriebant, ire signum maximum erat, ⁊ doloris.
Milites etiam, si capita clypeis subijciant, deditionis signum ⁊
credi, ⁊ haberi solet. Quo modo Afranius, ⁊ petreius ad inte-
riora vsq; iberie loca, a caio cesare persequuti, atq; tam alta fos-
sa prepediti, vt vlterius transire prohiberentur, capita clypeis
supposuerunt, atq; ita deditionis signum demonstrasse, herbāq;
(vt aiunt) porrexisse memorātur. porro si quis animaduertat mi
lites in acie clypeos clypeis, enses ensibus, arma denique armis
coniungere, vt indissolubili nexu colligata esse putentur, is profe
cto militarem disciplinam probare debet, ⁊ extollere. nam Phi-
lippus Macedo, vt militarem disciplinam emendaret, multa in-
uenit, ⁊ exemplum sumpsit ab Heroibus, qui in bello Troiano
clypeos clypeis coniungebant. Atq; ita primus ordinem illum
iunctissimum Phalangis excogitauit. Hic armorum genera a
rei militaris scriptoribus passim percursa enumerare nolo, satis
vero sit, armorum genus, quo antiquitus romani vsi sunt, leui ma
nu attigisse. qui igitur in legione Romana natu minimi erant, pila,
parmamq; gestabant. parma tutando corpori satis erat, nam ro
tunda cū sit, tripedalem habet diametrū. ornabatur preter id miles
simplici casside, cui Lupi pellem, aut aliquid eiusmodi, qd insigne
esset, imponebant, vt suos princeps strenue, ac gnauiter se geren
tes facile dignosceret. pili telum lignum habet longitudine bicu-
bitali, digitali crassitudine, spiculum vnius spithame eo vsq; atte
nuatum, vt mox ad primum iactum flectatur, sitq; inhabile ad re
mittendum, alioqui cōe fieret telum. Hastatis porro, qui hos eta
te antecedebant, armatura erat clypeus, cuius latitudo curue su
perficiei pedum erat duorum, ⁊ semis, longitudo pedum quatuor
duplici tabulato, glutino taurino, linteolo infuso, compactus, exte-
rior superficies vituli corio integebatur, circunferentia habebat
ferreum munimentum a summis, imisq; partibus quo ensiū ictus
vehementiores tutius exciperent, impactus est etiam clypeo fer
reus vmbo, qui lapidum, sarissarumq; impetū sustinet. cū clypeo
ensis ad dextrum femur pendebat, Hispaniensem vocabant, an-
ceps erat mucrone eximio. adhec veruta duo, galeaq; enea, ⁊ cru
rum tegmē ocrea. veruta hec tenuia partim, partim crassiora, lon
gitudo tria cubita nō excedebat, singulis iunctū erat telū ferreū,
hamatū, eadē cū ligno longitudine. pter hec, ornabantur pēnis tri
bus aut nigris, aut puniceis erectis, lōgitudine cubitali. quo fie-
bat, vt vir duplo maior appareret, ac forsitā eo magis terribilis.
nōnulli pectori armaturā addebāt, vocabantq; cordituū. idē mo
dus circa Triarios erat, preterq̄ q̄ hastas pro verutis gerebāt.
eqtes āt ad modū Cyri aduersus Cresum ducētis exercitū cū tu
nicis

nicis puniceis, Thoracibus, atq; cassidib⁹ ereis, conis albis, gladijs, pilo, casside ornati, eq quoq; frótalib⁹, pectoralibusq; ereis, atq; latteralibus. Signũ ijs erat Aquila aurea appẽdens haste lõge, quod signũ apud persas in longum postea tempus perdurauit. Francos autẽ ne nostratum obliti uideamur diuerso antiquitus armorũ genere vsos legimus. ꝛ vero vt illis in Romanorum mores omnes, ac verba iurare, non placuit, ita quis eos eo armorum genere, quo exercitatiores sunt, quo hostem ferire, ꝛ se protegere cautius didicerũt, vti prohibeat. Scythe enim, ꝛ traces non audebant scutis, ꝛ hastis aduersus Lacedemones pugnare, nec Lacedemões aduersus thracas telis, Scythas ve arcubus certare voluerunt. igitur, vt testantur historie, Francis. gothorum temporibus, tenuis erat, ꝛ neglectior armatura, nõ thoraces, non ocreas nouerant, plerisq; in bello detecta erant capita, pauci admodum operti Casside, ensis a femore leuo, a latere scutũ depẽdebat, arcus, ꝛ funda, ꝛ tormẽta huiusmodi tela, saxa ue, torquẽtia ijs insueta erant, gestabant aũt dolabras, securesq; ancipites, ꝛ breuia tela pro patria consuetudine, que ipsi Anconas vocabant, quibus res magnas, cum opus erat, gerebant, ꝑsertim cum pede collato certabatur. Huius teli pars maior ferro obducta est, ita vt ex hasta, preter capulum totuz, vix quicquã proferatur, in superiori parte ad ferri aciem recurui sunt hami, ꝛ laminule preacute ad teli partez inferiorem diuertebãt. id teli genus in ipso statim congressu emittebant hoc pacto, vt si altius inheserit corpori, subeat mox ꝛ acies ipsa hamata, vnde telũ auelli nequeat, ꝙ si impactum clypeo id telum fuerit, mox ex eo pendulum heret. Tunc ea erat consuetudo, vt, vbi affixum telum viderant, statim impetu facto, ac capulo, quod pendet, pedibus cõculcato, scutum, cui inheserit, perfringant, dein gestanti caput denudet, ꝛ pectus. Hõ teli genus, ac certaminis preterire nolui, q̃r veluti Romani nihil prorsus suaꝝ reꝝ pretermiserũt, quo gloriam immortalem, perpetuamq; memoriam adipiscerentur, ita ego res nostras memorabiles in posteritatem commendari, laudabile, decorumq; existimaui. in quo si tibi primum, deinde cunctis militibus satisfecero, militum iura armorũq; vim, ac naturã quod nostrum erat propositũ satis exacte tractasse me putabo.

FINIS

Tractatus de Doctoribus

eorumq; Priuilegijs, ꝛ immunitatibus do. Petri Lenauderij Cadomensis Illustris legum doctoris, in quatuor sectus partes.

¶ Proemium.

Uia doctorum ꝛ aliorum scientificoꝝ virorum scientia totũ illuminat mũdũ, vt in auct. habita. C. ne fi. ꝑ pat. ꝛ nisi fuissent doct. nos essemus in tenebris, vt dicit Sali. in. d. auc. Doctores enĩz ꝛ scientifici viri dicunt̃ fulgere, vt splẽdor firma. c. sup spe. extra de magi. Ideo de ipsis doctoribus ordine q̃drípartito (altissimo annuente) sum dicturus

¶ In prima parte quis debeat, ꝛ possit doctores facere ꝛ creare. Item qui possint esse doctores, ꝛ qui non, ꝛ quot requirunt̃ anteq̃ aliquis possit esse doctor, cuius etatis esse debeat doctor, an parum doctus reprobari possit. An infidelis possit doctorari. an doctoratus sit dignitas. An infamis possit esse doctor. An excommunicatus, an mortuus, an iudeus, an spurius, an mulier possit habere decus. an doctor teneatur appellare vxorem suam dominam, an doctor possit facere donationem concubine, an doctor suam possit verberare vxorem, ꝛ an doctor debeat plus diligere suam vxorem q̃ rusticus.

¶ In secunda parte de priuilegijs, ꝛ immunitatibus eorundem doctorum.

¶ In tertia parte de precedentia inter eos ipsos, ꝛ inter eos, ꝛ milites armate militie.

¶ In quarta de oneribus ipsorum circa lecturas faciendas, cuz pluribus questionibus, postea in eadem quarta parte insertis.

Prima pars Tractatus de

doctoribus per triginta duas questiones distincta.

¶ Questio prima prime partis.

Uero igitur Primo, q ꝑsit doctores creare, ꝛ q possint creari. Circa quã materiã sciẽdũ est, qd̃ iperator põt creare doctores. Ut no. in. l. ij. §. primus diuus. ff. de ori. iur. et solo verbo, ẜm Ange. in. l. i. C. d̃ sen. pas. dũ tñ ad gradũ doctoratus sustinẽdũ sit sufficiẽs, q̃r si essz iuris ignarus doctoꝝ priuilegijs nõ gauderet, sz vt doctor minoris sciẽtie veniret honorãdus. ita dicit Alex. in addi. ad Bar. i. l. i. C. de digni. lib. xij. ꝛ nimirũ si impator ipse docto. creare pos̃t cũ tãte dicatur sublimitatis, qd̃ in hoc mũdo est, veluti vn⁹ deus corpalis, ꝛ sup oẽs eminet tãq̃ stella matutina in medio nebule meridionalis, vt dt sing. Bal. in. c. j. de ꝓhi. feu. alie. ꝑ Fride. Et oĩa q̃ sunt ẜm ꝯrab. ꝛ preter leges humanas põt ẜm Bar. in ꝯs. xv. incip. in. q. ꝓposita scd̃a parte. de cuius posse disputare est crimẽ sacrilegij. Sali. in. l. sacrile. C. de diuer. rescri. ꝛ in prag. sanct. facit. l. ij. C. de cri. sacri. ipse. n. totius mũdi dñs est. l. depre. ff. ad. l. rodh. de iactu. l. bñ a zenone. C. de quadri. ꝑscri. ꝛ totius mũdi monarchiã obtinet. xij. q. j. c. futurã. ꝛ est dñs oium ꝓuinciarum lxiij. di. c. adria. ij. gl. ꝛ oium reꝝ. viij. di. c. quo iure. ꝛ. d. l. bñ a zenone. ꝛ gl. in. c. venera. de elec. ꝛ iudeorũ. l. iudei. C. de iud. Adeo qd̃ q̃ diceret ꝯriũ cẽseret̃ hereticus. Nam scribit̃ in euãge. Exijt edictũ a cesare Augu. vt describeret̃ vniuersus orbis. Bar. in. l. hostes. ff. de cap. ꝛ postli. reuer. Et oẽs reges ei subsunt. vij. q. j. in apibus. excepto tñ rege Fran. q sup oẽs reges Christia. libertatis coronã portat, vt eleganter dicit Bal. in suo cõsi. ccccxv. incip. Petita venia flexisq; genibus loquat̃. prima pte. ꝛ q nõ recognoscit supiorẽ in tpalibus. vt in. c. ꝑ vene. q filij sint legi. Joã. fab. in. §. j. proe. insti. Cosmas guymier in gl. j. prag. sanctio.

¶ Questio secunda prime partis.

¶ Quero igit̃ quo iure creat̃ doc. iuris ciuilis in hoc regno Frã. cum nec ad Pa. pertineat ex suo brachio spirituali. cum sciẽtia legalis temporalis sit, ꝛ imperialis, ꝛ ad eccle. personas non pertineat. argumẽ. l. consul. diualia. C. d̃ testa. ꝛ. c. super specula. extra ne cle. vel monachi ꝛc. ꝛ lz pa. in spũalibus plenã hẽat ptãtem, nõ tñ in tpalibus, ẜm Bal. in. l. ij. C. d̃ seruit. ꝛ aqua. ꝛc. Et q̃r rex Frãcie quo ad imperia, ꝛ tpalitatẽ nõ recognoscit superiorẽ, vt in. d. c. ꝑ vene. q filij sint legit. Dici põt ꝛ rñderi ẜm Jo. fab. in. l. ij. C. de ve. iu. enu. qd̃ q̃r omnis sciẽtia a deo est. xxxvij. dist. c. legimus el. j. §. hinc et̃. Et ẜm eundẽ Joã. fabri. in. l. ij. C. de ma. ꝛ ꝛ mathe. Et et̃ q̃r xp̃s est ipsa sciẽtia, sz Specu. in suo proe. versi. ceterũ. Jõ ad eius vicariũ q maior est in terra ptinet dispẽ. huiõi sciẽtie, vt pz in cle. j. extra de mag. Sed hoc põt pertinere ex ꝯsuetudine, vel ex priuilegio, vel alio iure, de quo per Goffre. in summa qd̃ Matth. exemplificat dicens quod Bononie pertinet ad Archi. maioris ecclesie ex priuilegio, Parisius ad cãcellarium. Et dico qd̃ Cadomi ad epm̃ Baioceñ. tanq̃ vniuersita. Cadomeñ. cancellarium per priuilegium apo. Cui stãdum est. c. recepimus de priuileg. ꝛ etiam. c. porro. Ex cõsuetudine tñ Cadomi in iuribus doctor facit doctorem. ꝛ sic doctor potest facere ꝛ creare doctorẽ, vt pz in glo. cle. ij. de magi. sup verbo, suspẽsum. Sed sz ipsum Jo. fab. in. d. l. ij. C. de vete. iu. enu. doctor nõ creat doctorẽ, sed dat ei insignia, cui opi. adhereo, vt biretũ rotũduz in signũ victorie ꝛ gratie, vt notatur in. l. j. C. de athle. libr. x. Et precipue pro victoria in priuato examine habita. Bar. in. l. athlete. ff. d̃ excu. tuto. Bal. in. c. j. quid sit inuesti. in vsibus feu. Itez doctor inuestitur ꝑ doctorem ꝑ annullũ aureũ. argu. in. l. si donate res. in. §. sponsus. ff. de dona. inter virum ꝛ vxorem.

¶ Questio tertia prime partis.

¶ Quero que sunt insignia doctoratus, ꝛ respondetur secunduz aliquos, qd̃ sunt cathedra, ꝛ biretum. Apud alios liber, annulus, ꝛ biretũ, gl. cũ sit nimis de magi. Sz sz vsuz nostrũ Cadomẽsem ꝑ doctorẽ doctori dant̃ sex. primo cathedra cum dicitur. Sedete virtuosi viri in cathedra non pestilentie, ꝛ vitioꝝ, sed scientie, ꝛ virtutum. Non enim doctorum imitatores sunt, qui tenent loca doctorum, sed qui exercent opera illorum. Nec doctorem facit cathedra, sed doctor facit cathedram per virtutis ꝛ scientie rudimenta. Recitat autem Chrysostomus Catonis conditor Uidete quomodo sedeatis super cathedram ꝛc. Et etiam cauetur in. c. vlti. xl. distin. Ad locum cathedre paulatim cuz virtutis

bus ꝛ magno sudore aspirare debent bñ meriti doctores, alias si nimis festinent ad ipsam cathedrã delectantes in ipsa cathedra. vt in loco glorie fiũt alijs auctores ruine. c. qm̃ multa. xlvij. disti. nõ eniz locus sanctificat hominẽ, sed homo locũ. Qui aũt bñ se derit supra cathedrã, honorẽ accipiet cathedre. Sed qui male se derit iniuriam faciet cathedre. c. fi. xl. di.

¶ Secundo datur Cadomi birretũ hoc modo. Accipite birretum rotũdũ ad modũ corone in signũ sanctitatis, ꝛ veritatis, ac doctrine, vt tales sitis in mẽte, quales fueritis in cõuersatiõe, nec a docendo cessaueritis, qꝛ nõ coronabit in regno celoꝝ, nisi q legitime certauerit. Corona nempe in regni susceptione poni consueuit in capite, quia corona signũ est pfectionis, cum sit spherice figure angulo carens in signũ carẽtie sordium, qꝛ vbi angulus ibi sordes esse, dicit̃. gl. sup v. tõsurã in cle. j. de vita ꝛ ho. cler. se ergo ꝛ alios virtutibus regere, ꝛ sordibus mundare debẽt. c. duo sunt. xij. q. j. de quo birreto. xxx. di. c. si quis virorum.

¶ Tertio datur Cadomi zona in hunc modũ. Accipite zonã auream, ꝛ lumbos vestros cingulo fidei precingite, vt corpus vestrũ sit ornatũ exterius, ꝛ apud deũ, ꝛ hoies se extẽdat pfectius. Que zona deponi nõ dꝫ, nisi cõpleto doctoratus officio. Nã indecẽs oino pbat̃ prius soluere militie cingulũ q̃ cedat victori aduersitas plioꝝ. c. j. de renũ. iuncta. l. ij. C. de his q nõ exple. stipẽ. lib. x.

¶ Quarto datur Cadomi annulus sic. Accipite annulũ subarrationis. Nã sicut p eũ ɔ̃hit̃ matrimoniũ inter viꝝ ꝛ vxo. ita inter sciẽtiã ꝛ doctorẽ. Qui enim talem possidet sponsam, sancti spiritus donũ possidet. ꝛ lꝫ Jo. an. dixerit in. c. vt aposto. de priuile. lib. vj ꝙ clericus annullatus est fatuus vel eps̃. Fallit tñ in doctore, vt dicit gl. in. d. c. vt aposto. qui in signũ matrimo. inter ipsum ꝛ scientiam põt deferre annulũ. Qui quidẽ annulus in signũ dilectionis mutue in ɔiugatis poni consueuit in quarto digito, vbi ẽm medicos est quedã vena, que pfundit sanguinem vsqꝫ ad cor. tex. in. c. femine. xxx. q. v. Docto. tñ ponũt annulum hmõi in police, vt facilius testificare possint sub suo sigillo.

¶ Quinto sic dat̃ liber. Accipite librũ sapiẽtie, ꝛ sciẽtie dei, vt xpõ dño missus sciẽtiã iuriũ docere valeatis, ꝛ interpretari atqꝫ ius suum vnicuiqꝫ tribuere. Est. n. liber ꝓprie interior tunica. vel pars corticis lignũ defendẽtis, qm̃ ante vsum chartaꝝ siue mẽbranaꝝ de libris arboꝝ volumina fiebãt, ꝛ ɔpaginabant̃. Sic p librũ defendit̃ sciẽtia. Sic ꝛ nostre fidei structura, ꝛ memoria cõseruat̃, ꝛ pdicat̃. de hoc lib. xvj. di. c. habeo lib.

¶ Sexto sic dat̃ osculũ pacis. Accipiatis pacis osculũ, vt fedꝰ pacis in facultatibus iuriũ seruetis ppetuũ. Beati quidẽ pacifici, qm̃ filij dei vocabunt̃. charitatis filia pax est ꝛ vinculũ. aug. in lib. de verbis dñi. c. lx. tex. in. c. nouit. de iu. charitas. n. est amor dei ꝛ ꝓximi. Panor. ꝛ Hol. in. c. ij. de treu. ꝛ pa. ꝛ in. d. c. nouit. ij. col. Nec mutuo charissimi sunt q non ɔcorditer viuunt. vnde Tullius. nullũ est amatoꝝ presidiũ nisi beniuolẽtia ꝛ chari. sit solidũ. nomẽ qppe dulce ẽ, ꝛ ipsa res salutaris. q pacẽ abnegat iure meret̃ ruinã, qm̃ pace nil melius, q̃ dicit̃ esse vnitas multitudinis in qua bonũ, ꝛ salus populi ɔsistit, dicẽte Cassiodoro. Omni qppe regno desiderabilis dꝫ esse trãqllitas i qua ꝛ populi ꝓficiũt, ꝛ vtilitas gẽtiũ custodit̃. Hec ẽ bonaꝝ artiũ mater decora. h̃ mortaliũ genus multiplicat, facultates ꝓtẽdit, mores extollit. Et cõgruit legislatori, ꝛ bono, ꝛ graui psidi curare pacẽ, ꝛ getã habere suã ꝓuinciã. nã pace remota, vite perit vtilitas, vt refert Ol. cõs. lxxxiiij. de quo qdẽ osculo de ɔse. di. ij. c. pacẽ. ꝛ. C. de do. ante nu. l. si a sponso. ꝛ de spõ. duoꝝ. c. j. ꝛ sicut calcaria deaurata, ꝛ ensis solẽt dari militibus in signũ militie. ita ꝛ predicta doctoribus in signũ doctoratus. Panor. vbi. s̃. ꝛ ista isignia tradit doctor doctori tanq̃ pater filio, ẽm Jo. fa. in. l. ij. C. de ve. iu. enu. ꝛ reqritur sp vt tradant̃ insignia p tex. in cle. ij. extra de magi. ꝛ p Bart. i. l. magistros. C. de ꝓfes. ꝛ medi. lib. x. ꝛ illis insignijs pñt vti doctores ẽt vbi est princeps, sed ad hoc nõ cogunt̃ in. l. vnica. C. de bo. vehi. lib. xj. ꝛ ẽm Ant. corse. in suis singu. in verbo, doctor.

Questio. iiij. prime partis.

¶ Quero quid iuris. Si quis insignijs hmõi vtat̃, ꝛ non sit doctor. Rñde qd̃ punit̃ pena falsi p not. in. l. eos. §. fi. ff. de fal. ꝛ ibi Alexã. de imo. ꝛ p Ang. in. l. vnica. C. ad. l. viscelliã. p Ange. de claua. in sua summa. in versi. insignia. §. fi. Secus aũt si se doctorẽ simplici verbo dicat, qꝛ tũc extraordinarie punit̃. no. Bal. i. l. si quis ꝓtextu. C. de sac. san. eccle. ꝛ Ro. in. l. q in aliena. §. interdũ. ff. de acq. here. Per Ra. in suo alpha. aureo in versi. falsum. Jdẽ Bal. in. l. data opera. C. qui accu. nõ possunt vbi dicit̃ qd̃ dicẽs se comitẽ, ꝛ faciens actus comitis, cũ nõ sit, dꝫ grauiter puniri citra mortẽ. Jdẽ Bal. in. c. nõnulli. §. sunt ꝛ alij de rescri. dicit qd̃ impetrãs supplicationẽ nomine alterius punit̃ arbitrio iudicis. facit tex. in. c. q̃rto. de his que fiunt a pre. p quẽ dicit ibi Pe de ancha. qd̃ scribẽs literas nomine alterius eo ignorante dicit̃ falsarius. Cy. Bal. ꝛ Saly. in. l. fi. C. de req. reis, vbi dicunt ꝙ citans aliquẽ fingens se nũciũ publi. cũ nõ sit, punit̃ criãliter, ꝛ ad interesse citati tenetur. tex. singu. in. l. titio cũ esset rome. ff. ad mu ni. p quẽ dicunt Bar. ꝛ Bal. in rub. C. de fide instru. qd̃ abradẽs ex literis nomẽ scribẽtis ꝛ ponens suum punitur, falsarius. faciũt notata per Do. in. c. j. di. j. vbi inuehit contra docto. sibi appropriantes dicta alioꝝ. Jtẽ qui se gerit pro doctore cũ nõ fuerit examinatus ꝛ approbatus non excusatur a muneribus. l. reddatur. C. de profes. ꝛ me. lib. xj.

Questio. v. prime partis.

¶ Quero nũ qd vsus insigniorũ, que cõpetunt ratione doctoratus prescribi possit per licentiatũ aut baccalariũ, vel possit hoc p̃scriptione, vel cõsue. induci. vt puta qꝛ scholaris portat deauratũ rã qd̃ nõ ɔceditur nisi habentibus dignitatem, vt est tex. no. in. c. clerici. ad fi. de vi. ꝛ ho. cle. dic quod eã tractat Host. in. c. cũ cõtingat de eta. ꝛ quali. vbi determinat, dubitatiue tamen qd̃ sic. nil alleg. Sed Joan. and. mouet hanc questionem in. c. abbates de priuileg. lib. vj. in nouella. Et ibi concludit vt nõ possit inferior vti insignijs maioris. alleg. c. peruenit. Joannis. ij. ꝛ. c. ij. xlij. dis. Sed dicit Ludo. ro. cõsi. ccxci. Qd̃ si est cõsuetudo de cuius initio memoria homini nõ est tũc verior est opinio Host. ꝛ mouetur per. c. super quibusdam. de ver. sig. vbi tex. est singularis vt ea, q̃ princeps reseruauit, possunt acquiri lõga ɔsuetudine p baronẽ vt. l. ius vectig. C. de noua vect. Si vero prescriptio seu consuetudo nõ est ita longa, sed scitur eius initiũ, tũc est vera opinio Joã. an. Sed doctores falsi sunt fontes sine aqua, nebule turbinibus agitate, qbus caligo tenebrarum reseruatur, qui libenter audiuntur cum dulces sint in sermonibus, de pe. di. ij. c. ꝛ cognouerunt. §. opponit̃ in glo. ꝛ sunt fontes nõ lauantes sed coinquinantes. ij. q. vij. c. sequuti sunt. Et sic dico ꝙ vsus insigniorum doctoraliũ non potest prescribi.

Questio. vj. prime partis.

¶ Quero que requirantur ad doctorem anteq̃ȝ ad doctoratum peruenire possit. Rñde, quod moribus, ꝛ scientia alios precellere dꝫ p tex. ꝛ ibi per Bar. in. l. magistros. C. de profes. ꝛ medi. lib. x. ꝛ ideo cum quis creatur doctor in illo sex requirunt̃. Primo, peritia docendi. Secũdo, facundia dicẽdi. Tertio, subtilitas interpretandi. Quarto copia dicendi seu dictorum. ꝛ hec colliguntur ex lege vnica. C. de profes. qui in vrb. constan. lib. xij. Quinto, morũ excellẽtia, vt in. d. l. magi. ꝛ ibi Bar. Sexto, virtus fortitudinis, vt sciat resistere aduersus vim fortune, vt. l. reddatur. C. eod. ꝛ ibi. Bar. Et ideo pauci digne attingũt dignitatem doctoralez vt dicit Bar. post Cy. in. l. omnes populi. de iust. ꝛ iure. ꝛ in. j. cõsti. ff. veteris. ꝛ Panor. in. c. ꝓposuisti. in vlt. col. de ꝓba. ꝛ in. c. j. de magi. in fi. dicit tamen Fran. de zaba. in. c. ij. de magi. q. ij. qd̃ decẽ requirunt̃. Primo, etas. xvij. an. Secundo, qd̃ p quinquenniũ studuerit in iuribus. Tertio, quod in loco approbato non in particulari studuerit. Quarto, qd̃ alios precellat moribus. Quinto, qd̃ habeat docendi facundiam. Sexto, qd̃ habeat interpretãdi subtilitatez. Septimo, qd̃ in eius examine intersint saltẽ septẽ docto. Nono, qd̃ illi iurati deponant illum esse sufficientem. Decimo, qd̃ sit legitime natus. Sunt alij, q vndecimũ addunt, qd̃ nõ dꝫ eẽ negociator. C. nego. ne militent in rub. ꝛ nigro. li. xij. doctores enim dicunt̃ militare. arg. l. aduo. C. de aduo. diuer. iudic. Requirit̃ igit̃ qd̃ sit approbatus, ꝛ ad hanc approbationẽ faciẽdam requirit̃ presentatio, ꝛ iuramẽtũ doctorũ presentãtium, qui iurẽt eũ in scientia iurisperitũ fore. tex. est in. l. nemi. C. de aduo. diuer. iudi. Jtem vt predi. est. Requiritur examinatio ꝛ approbatio septẽ doctorum, vt per Bar. in. d. l. magi. C. de ꝓfes. ꝛ med. li. x. ꝛ in. l. si qs. lib. eo. Doctores enim in approbãdo sunt vt testes. Et Cancellarius conferendo gradum est loco summi pontificis. ad hoc cle. ij. de magi. ꝛ facit qd̃ no. Bar. in proe. ffoꝝ. ꝛ quod dixit panor. in. c. proposuisti de proba. Et hoc idẽ ɔcludit ipse in. c. cũ vene. in fi. de excep. Jtẽ requirit̃ licẽtia superioris. vt. d. l. magist. ibi. decretuz curialiũ. Licet examinatio predicta nõ debeat fieri, quãdo aliquis est notorie peritus. ẽm Alex. in addi. ad Bar. in. d. l. magi. alleg. glo. in. c. de petro. xlvij. dist. c. qui eps̃. xxj. di. qꝛ si doctorandus est literatus, hꝫ testimonium totius populi, vt est tex. in. c. nullus. xxiij. di. vbi dicit, qd̃ q hꝫ populare testimoniuz, potest ordinari. facit tex. in. c. constitutus. de app. Et ibi panor. vt scholaris notorie peritus transeat sine examinatione, vel saltim modica ꝓ forma. Uide Hugolinũ in. d. c. nullus, qd̃ nõ examinatur qui de curia romana accipitur, cũ tales sint notorie periti. facit. c. ad apo. de regu. Et rõ est, qꝛ frustra fit demonstratio

rei certe

rei certe demonstrate.l.j.ff.de dote preleg. Quod tñ intellige,nisi data esset forma,qḋ in doctorãdo,vel licentiando regrereẽ examẽ. Quia in hoc forma esset seruanda.c.cũ dilecta de rescrip. faciunt notata p Ang.ꝛ Lu.ro.in.l.hac ꝯsultissima.C.qui testa.fa. pos.glo.ꝛ ibi Bal.in.l.j.ff.de lib.ꝛ posthũ.Et Alex.de Jmo.in.l.vni.C.de athletis.li.x.in aposti.ꝛ qḋ anteq̃ aliquis doctorari possit ostẽdere debuerit in iure p qnquẽniũ nota.p doc. in.j.ꝯsti. codi.in.§.quibus.ꝛ p Bar.in.l.peti.C.de aduo.diuer.iudic.nec sufficit stetisse in studio p qnquenniũ,nisi bñ studuerit,per gl.l.vnicuiq̃ C.de pxi.sacro.scri.li.xij.vbi dicit qḋ nõ sufficit diu studuisse,sed bene.Cum deus sit remunerator nõ nominũ,sed aduerbiorum.gl.in.c.j.de col.deteg.facit ad hoc de peni.dis.ij.c.charitas est aqua alias ego sum panis.§.hec que de charitate,vbi dicitur. Nemo repente fit sũmus.glo.in.c.cũ ex literis.de resti.in integ. Nec in modico tpe potest quis multum addiscere . argu.lxviij. dis.§.j.iuxta illud Juuena. Non iacet in molli venerãda scientia lecto. Jlla ꝫ assiduo magna labore venit. Hoc tñ fallit i scholare magni ingenij.ẽm Alex.in addi.ad Bar.in.l.j.C.de digni.li.xij. Quandoq̃ enim ingeniũ supplet tp̃s in bñ studẽtibus,sicut industria.lxxvij.di.c.monachus.ꝛ prout pamplius tractabiẽ inferius in questione quero cuius etatis ꝛc.Doctor enim nõ dꝫ diffuse loq,neq̃ esse varius in suis dictis,sed dꝫ esse breuiloquus.panor.in probe.Grego.qꝛ dicit alios docere,vt idẽ Panor.in pe. decretaliũ.in princi.gl.Jtẽ anteq̃ aliquis adipiscaẽ doctoratum dꝫ ter examinari.primo a doctoribus p̃sentãtibus, vt in.l.nemi. .C.de aduo.diuer.iud.scḋo a doctorib9 i priuato examine.tertio in pub.vt in.l.magi.C.de pfes.ꝛ medi.lib.x.ꝛ pbaẽ.l. vnica.C.d̃ athletis.vbi dꝫ reportare trinã victoriã in bello anteq̃ ad militiã quis promoueatur. Et sic not. Bar.in.d.l.vnica.ꝛ Archidiaco. in.c.de quibusdam.xxxvij.di.ꝛ Pano.in.c.cum ẽm Apostoluꝫ de prebẽ.v.col.Sed dꝫ examẽ fieri in loco vbi ex priuilegio, vel consuetudine iura legi p̃nt.p Archi.tex.in pe.ffox.§.hec tria volumina.ꝛ de cleri.non resi.c.tue.

Questio.vij.prime partis.

¶ Quero an approbatus a doctoribus corruptis gaudeat pui. doctorali.dic ꝙ nõ ar.in.c.de quibusdam.xxxvij.di. Panor.i.c. proposuisti.de proba.in.vij.col.

Questio.viij.prime partis.

¶ Quero an parum doctus possit doctorari.rñde qḋ sic,qꝛ spes est quod possit pficere,ꝛ ideo poterit doctorari. Jnno.in.c .cum in cunctis.circa princi.extra de elec.ꝛ p Alex.vbi.s̃.quod tamen mihi vr̃ limitandũ.Si nõ attigerit adhuc.xxv.annũ.Quia si qs illam etatẽ,vel aliam maiorẽ excesserit nõ est presumẽdũ,qḋ bñ i futurũ addiscat.ẽm Ber.in.l.j.C.de digni.lib.xij.Scientia eniꝫ legalis p iuuenibus scripta est, vt in pe.insti.ibi cupide legũ iuuentuti.Dociliores enim sunt iuuenes,q̃ senes.l.precipiunt.ff.d̃ edi.edic.dicit autẽ Jo.fab.in.d.pe.Si vides aliquẽ institutaruꝫ nouum Justinianũ senem ,dicas ei, amice,tu eris aduocatus in seculo.Jn adolescẽtia enim hanc scientiam studere debemus.l. vnica.§.oratores.C.de stu.lib.vr.Ro.lib.xj.Sed in doctore sufficit scientia sufficiens non eminẽs.Et que dicaẽ eminens , ꝛ quẽ sufficiens notatur.de elec.c.cum in cunctis.ꝛ hoc in gl. non dicit Sufficit ergo doctori habere scientiã sufficientẽ.Sed si est totaliter imperitus matheseos risui patebit.xxxvij.di.c.qui de mensa. Doctor autem multis eget libris,ꝛ si fieri posset omnium q scripserunt,vt ex multis possit elicere veriora,vel vniuersaliter ꝯscripta aliquid excogitare.Old.consi.clxxxv. Qui factum alterius emẽdat laudabilior sit eo,q primus inuenit.l.j.§.nam q subtiliter .C.de vete.iu.enucle.

Questio.ix.prime partis.

¶ Quero an semel approbatus ꝛ factus doctor,vel magister ,pter apparentem insufficientiã possit postea reprobari. Panor.i c.j.de magi.in fi.ꝛ in.c.ẽm Aplm̃ de preben.in.iiij.colũ.dicit qḋ sic p.l.sed reprobari.ff.de excu.tuto.tex.ꝛ ibi Bart.in.l. grauia .C.de pfes.ꝛ me.li.x.Jnno.in.c.excep.de ꝯsti. Nã in eis nõ subest publica vtilitas,cũ pp presumptionẽ gradus doctoratus ad multa pub.offi.admittunẽ ꝛ per imperitiam multos ledunt. no. Panor.in.c.de illis.de despon.impub.ꝛ in.c.cum ẽm de prebẽ. ꝛ ideo refert Nico.de neap.in.d.l.sed ꝛ reprobari qḋ ep̃s Capuanus faciebat examinare reuertẽtes ex studio docto.ꝛ si erant insufficientes lacerabat eis priuilegium.facit ad hoc glo. notabilis in.c.veniã.xxxv.q.ix.que dicit qḋ si apparet electum ad falsum rumorẽ putantiũ eũ doctũ,nõ esse doctũ dꝫ cassari electio.facit quod no.Joan.an.in addi.Spec.in rub.de preben.vbi ponit de vassallo qui putatur robustus ꝛ nõ erat. Quapropter priuari dꝫ.Et facit quod no.idem Joan.an.in addi.ad Specu.in titu.d̃ instru.edic.§.nunc aliqua.ver.sed nunquid pauperi.vbi dicit qḋ si executor distribuit aliquid in studentes,quos putabat doctos, ꝛ nõ erant põt illud repetere.Jtem facit singulare dictũ Bald. in.l.fi.C.de here.insti.vbi dicit qḋ si cã cõmissa est doctori quem committens putabat doctum,ꝛ nõ erat,potest,ꝛ dꝫ commissio reuocari.facit glo.in.c.fi.de renun.ꝛ ibi p Jnno.ꝛ p Fely.in.c.j.in fi.extra de magi.

Questio.x.prime partis.

¶ Quero vtrum doctor,q dedit consilium p imperitiam suã,ꝛ secuta est s̃nia p illud ꝯsilium teneaẽ ad restitutionẽ ꝛ satisfac. erga illum ꝯ quem lata est s̃nia. Rñde qḋ sic,vt in.c.tua nos.d̃ homi.ꝛ ibi Ant.de bu.ꝛ in.l.illicitas.§.sicuti.ff.de offi.presi.ꝛ in.l. idem iuris.§.j.l.ad.l.aql.ꝛ in Re.nõ est sine culpa.de reg.iur.li. vj.ꝛ facit qḋ no.gl.in.c.j.de confes.eo.lib.ꝛ p Panor.in.d.c.tua nos.qḋ est singulariter notandũ ꝫ Fely.ibidẽ.faciunt no.p eundem Anto.in.c.calumniã.in fi.de pe. Ubi dicit idẽ de aduocato qui offert se auxiliaturꝰ fouentem omnino iniustam cãm,qꝛ si ille succũbit teneẽ ad omne interesse. Jdem dicit si per imperitiaꝫ suã pars fouens iustam cãm succubuit.ꝛ idem si p negligẽtiam. Ad quod faciunt no.p Ang.in.l.si vacã.C.de bo.vac.li.x.vbi exclamat ꝯ aduocatos negligentes, in quo notandum est quod scribit Hos.in.d.c.tua dicens excusari medicũ si ordinauit regimen ꝛ modum vite. Nec oportet,vt continue assistat qḋ est notatu dignum. Et idem infert Fely.in aduocato,qꝛ nõ teneẽ ad quotidianam solicitationẽ,qḋ est officium procuratoris,imo pulchre scripsit Bal.in.l.ab anastasio.C.mãda.qḋ aduocatus qui curiose ꝛ sollicite nititur causam sustinere cogitat infinitas fraudes ꝛ mendacia.ꝛ istis addendũ est pulchrũ dictũ Pan.in.c.sicut dignum de homi.vbi idem dicit de consiliarijs principum suadentibus tyrannidẽ,qꝛ tenenẽ in conscientia.facit gl.magna.in.c.j.de ꝯfes.i sexto.que dicit,qḋ aduocatus suadens clientulo,vt falsum dicat tenetur in conscientia ẽt ad interesse ex hoc resultans parti aduerse. Jstud sequiẽ Panor.in.c.pastoralis.de iudi.ꝛ in.c.j.de iur.calum.dicens. Jdem aduocatis,q faciunt falsas ꝛ iniustas allegationes. Jtẽ beatus Tho.idem tenet.ij.ij.q.lxvj.ꝛ Cy.in auc.hodie.C.de iudi. Quod aũt dcm̃ est,qḋ de ꝯsilio imperito teneatur doctor,fallit primo,nisi doctor de necessitate astrictus hoc fecisset puta ratione officij.ẽm Anto.in.c.ad aures de etate ꝛ quali. qḋ nõ plꝫ Fely.qꝛ debuit ꝯsulere peritiores iuxta gl.fi.in cle.vnica de conces.prebẽ.iunctis his que notantur p eũdem Fel.in.c.qm̃. de simo.fallit secundo,nisi iudex sequutus fuisset consilium p suasiuum,ꝙ nõ teneẽ sequi iudex,qꝛ nõ imputatur consulenti.

Questio.xj.prime partis.

¶ Quero vtrum examinatus ꝛ approbatus in licentia possit in examine docto.reprobari,responderẽ qḋ sic. Cum ex noua causa possit se inutilem reddere,vt si fuit interuallum magnum inter licentiam,ꝛ doctoratum. Panor.in.c.cum secundum Apostoluꝫ de preben.in.iiij.col.

Questio.xij.prime partis.

¶ Quero vtrum approbatus in rectorem studij possit reprobari in examine doctoratus. Rñdeẽ qḋ sic,vt tenet Pano.in.c. cũ ven.in vlti.col.de excep.qꝛ est diuersum officiũ. Nam illiteratus põt esse iudex,dũmodo habeat peritiam cãruꝫ.vt in.l.lꝫ.C.de iudi.no.gl.in.c.sciscitatus de rescrip.nõ tamen potest esse doctor. vt in.l.magistros.C.de profes.ꝛ med.li.x.ꝛ.l.vnica.C.de pfes.q in vrb.cõstãr.lib.xij. Nec statutum vniuersitatis in contrarium valet,qꝛ hoc non potest vniuersitas.

Questio.xiij.prime partis.

¶ Quero vtrum doctoribus ignorantibus ꝛ insufficientibus cõpetant priuilegia doctoratus.responderẽ qḋ non vt tenet Per.d̃ ancha.in.c.j.extra de paro. Panor.in.c.clerici.de iudi.Bal. in proe.ffox.ꝛ probaẽ rõne ẽm Fely.sup rub.de mag. Quoties.n. habẽs titulũ alicuius officij,vel artis nõ exercẽs se in eis nõ gauder priuilegijs huius artis,vel officij. Multominus ille q neduꝫ nõ exercet sed exercere nõ potest.facit tex.in.c.cauete.xxj.qḋ.v. vbi non faciens opera christiani,christianus non dicitur,ꝛ dicẽs se christianum mẽtitur,ita ergo eo modo doctor iudeus,qui dicit se doctorẽ, (cum nõ possit facere opera doctoris)mentitur. Fel. in.c.clerici.de iudi.facit dictum Pet.de anch.consi.ccxxvij. qḋ habens titulũ capellani nõ gaudet illo, nisi quãdoq̃ exercuerit illud officium.ꝛ expresse de non exercentibus artem est decisio per Bar.in.l.sp.ff.de iu.imu.ꝛ in.l.q sub pretextu.C.de sacrosan.ecele.ꝛ in.l.scriniarios.C.de testa.mili.ꝛ in.l.vnica.C.de col.li.xj.ꝛ Bal.in proe.ffox. Pan.in.c. vigilãti.de rescri.faciũt ẽt iura de qbus p gl.in fi.in prin.c.abbate.de verb.sig.que dicit qḋ cessãte cã priuilegij cessat priuil.facit lex ne qdẽ.C.de testa.mili.vbi mi

les nō militās pdit priuilegiū militare. Sic scholaris vniuersita- tis dum desinit esse scholaris pdit priuilegiū scholaritatis. imo fortius dicit Bar. in. l. fi. C. de tyro. lib. xij. qđ doctor iuuenis qui diu nō laborauit in exercitio doctoratus adhuc nō hꝫ priuilegiū dignitatis sue. Ergo multominus qui nūq̄ potest exercere. facit tex. no. in. c. que ipsis. xxxviij. di. vbi sacerdos ignorans pdit no- mē sacerdotis. Sed isti possunt appellari doctores honorarij. vt no. Fely. in. c. clerici. de iudi. Et vltra hoc dicit domi. in predi. c. q̄ ipsis. xxxviij. di. qđ doctor q nō hꝫ libros necessarios ad scien- tiam suaꝫ, nō dꝫ dici doctor. Quātominus ergo si nō hꝫ sciētiaꝫ. Faciunt notata p Jo. de lig. in proe. cle. vbi dicit qđ scholaris, q nō intrat scholas, nō gaudet priuilegio scholariū. Et hoc dictuꝫ alleg. Panor. in. c. j. de iudi. ꝛ ad hoc adducit no. p gl. in. l. vni- ca. C. de stu. lib. vr. Ro. lib. xj. Et vr̄ tex. in. l. siqs. C. de do. ꝛ pre. li. xj. ¶ Sꝫ vr̄ qđ doctor licet ignarus gaudeat hmōi priuilegio doctorum, qꝛ lꝫ doctor ignarus non mereaẗ dici doctor, tamen dignitas in eū collata vꝫ. Ergo dꝫ gaudere priuilegijs vsq̄ quo priueẗ, qꝛ vꝫ collatio talis, dūmodo nō sit infamis is, cui collata est, vt colligiẗ ex his que habenẗ p Bart. in. l. ij. C. si ser. vel li. ad decu. aspi. lib. x. Et est tex. in. l. ij. circa mediū. ff. de ori. iuris iun- cta gl. Et p hoc qđ no. Jnn. in. c. cū nostris. de ꝯces. pbē. vbi col latio bñficij facta criminoso tꝫ, donec priueẗ. Si ergo dignitas collata valeat, ergo dꝫ habere priuilegiū dignitatis, alias nulli⁹ esset effectus talis collatio, designat eniꝫ dignitas honorē, ꝛ pree minētiā, vt plene declarat Bar. in. l. j. C. de digni. lib. xij. ꝛ Ant. de but. ꝛ Moder. in. c. j. de ꝯsue. lib. vj. ꝛ in. c. de multa. de pben. extra. Pro hoc facit optime tex. in. l. vnica. §. qđ aūt. C. de colle. lib. xj. vbi dicit, qđ descriptus in matricula alicuius artis gaudet priui. lꝫ ipsam nō exerceat, quousq̄ tñ delegaẗ, seu casseẗ de ma- tricula, de qua dꝫ cassari p offm̄ iudicis, qñ priuil. respicit nō so- lū fauorē priuilegiati, lꝫ ēt collegij. ꝛ p istis facit text. in. d. c. que ipsis ibi vix ꝛc. iūcto. c. ij. de cog. spi. li. vj. vbi tex. dicit vix nomē habere mereẗ. ergo vr̄ qđ talis docto. q hꝫ digni. gaudet priuile- gio licet ignarus, donec priuetur. Et istā prē ita armauit Fran. d̄ are. in predi. c. clerici. de iudi. vbi ēt inter cetera tꝫ ꝙ istud priui. vr̄ principaliter cōcedi dignitati, non aūt actui, vel admistra. Jō satis est ad obtinēdū priuilegiū, qđ qs habeat digni. hoc dictuꝫ pbaẗ ₛm ipsum in. l. maximaꝝ. ꝛ qđ ibi ponit Bart. C. de excu. mu. lib. x. vbi dicit, qđ priui. ꝯcessum rōne officij expirat finito of ficio. Sed priui. ꝯcessum rōne digni. nō expirat, lꝫ finiaẗ admi. di gni. Ergo cū doctori cōcedaẗ priuil. rōne digni. lꝫ sit ignarus, ꝛ sic nō valeat exercere offi. nihilominus dꝫ gaudere priuil. docto- rum. Et in hac opinione resident doctores preallegati, quam vi- detur approbare Fely. ibidem.

¶ Questio decimaquarta prime partis.

¶ Quero an peccēt mortaliter admittētes aliquē ad docto. nisi sit suffi. ꝛ nisi exigat ab eo iuramē. qđ nō expēdet in solēnitate do cto. vltra summā ꝯteñ. in cle. ij. de magi. vcꝫ vltra summā triū mi liū turoneñ. argētoꝝ. rñdeẗ qđ sic, ꝛ sunt suspēsi a collatiōe magi sterij, vel doc. dāda ēt si sint epi, vt in cle. vltima de magi. Sꝫ pos set queri, qs poterit ꝯferre hmōi gradū durāte suspē. puta si eps̄ Baio. q̄ ē cācel. vniuer. Cadomeñ. p priui. apo. suspe. esset a col latione hmōi danda. Rñderi posset qđ deuolueret ad papā, ex quo dedit hmōi priui. de ꝯces. pbē. c. qꝛ diuersitatē. Sec⁹ si mor- tuo dicto epo, qꝛ tūc spectaret capitulo baio. sede vacāte. Sꝫ nū qd pēdente suspē. valeret collatio docto. facto p dcm̄ epm̄. rñde reẗ qđ sic, qꝛ p hmōi gradus collationē nō imprimiẗ caracter, vel pōt dici, qđ si suspē. fuerit occulta, tūc vcꝫ collatio. Sed si fuerit publi. nō valet. c. ad probandū. de re iud. ꝛ qđ ibi no. Spe. de in stru. edi. §. restat. versi. quid si tabellio.

¶ Questio decimaquinta prime partis.

¶ Quero cuius etatis debeat esse doctor. rñde ꝙ pōt eē docto: in. xvij. anno. l. j. §. pueritiā ꝛ ibi Bar. ꝛ docto. ff. de postu. Ang. de are. in. §. fi. instit. qui. ex cau. ma. lib. ꝛ in hoc multū opaẗ acu- mē ingenij vt no. p Jnno. in. c. cū in cūctis de electio. vbi dicit qđ qui debito tpe nō studuit, si tñ est spes rōne ingenij, qđ cōtinuā- do studiū debeat pficere, licite graduaẗ, qđ multū no. Jnno. in cle. j. de etat. ꝛ qualita. ꝛ Vincē. in. c. illiteratos. xxxvj. di. ꝛ d̄ hoc p Bal. in. l. cū acutissimi. C. de fideicō. facit gl. in ver. deuotio. in. c. monachus. lxxvij. di. ꝛ in. c. cū ex literis in ver. instructus de in inte. rest. vbi dr̄ qđ prudētia honestas ꝛ ing. supplēt etatē. tunc. n. ingeniū vtriẗ duplo mate. l. ꝯtinuus. de ver. obli. ꝛ de hoc pulchre scribit Jo. an. in Spe. in lib. de lac. vnc. cōmēdās clemētē sextum q ad epatū Maguntinū pmouit quēdā valde iuuenē filiū cuius dā comitis, qꝛ iste ptes supplebāt etatē in eo. Videẗ tñ ꝯriū, scꝫ qđ quis possit doctorari ante. xvij. annū, qꝛ infans pōt esse miles

ₛm Bar. in. l. j. C. de mu. ꝛ hono. lib. x. Et ēt potest coronari rex ₛm ipsum. Sed sic est qđ docto. dicunẗ milites, ar. l. aduocati. C. aduo. diuer. iud. igiẗ. Jstud tamen argumētū non procedit. Sed statur primo dicto.

¶ Questio decimasexta prime partis.

¶ Quero an doctor minor. xxv. an. possit petere restitutioneꝫ in integ. Rñ. qđ nō tex. ꝛ ibi Bal. ꝛ doc. C. qui ꝛ aduer. quos. glo. est no. in. l. professio. C. de mu. pa. li. x. Pet. rauen. in suo alpha. au. in ver. minor. Ang. in. l. i. §. pueritiā. ff. de postul. dicit ꝙ do- ctor qui alleg. se in iure ꝺceptū fuisse allegat se nō esse iuris doc. sed iuris dolorē. Ludo. montal. in suo trac. ver. de cuius. Cm̄ do ctor nihil sciēs, dr̄ dolor. ₛm Cy. in. l. minus instructū. C. de acq. ꝛ reti. pos. Facit qđ no. Bal. in. l. j. §. interdū. ff. de legi. here. ꝛ i. l. sed ꝛ miles. §. iam nunc. ff. de excu. tu. vbi dicit ꝙ minor. xxv. an. actui ingenij nō presumiẗ deceptus in ꝯctu, ꝛ ideo nō restituitur in integ. Quare doctor iurisperitus minor. xxv. an. allegans se le sum nō est audiendus tanq̄ allegans suam turpitudinē. Barto. in. l. sed ꝛ reprobari. ff. de excu. tu. ꝛ hoc vbi deceptus esset in iu- re ꝛ certat de lucro capitando, lꝫ alius restitueret. l. ꝛ si fine. ff. de mi. Si aūt dāno, lꝫ nō presumaẗ decipi, tñ certū sit, restitueẗ. l. sed ꝛ si me putē. ff. de ꝯdi. inde. l. iuris. ꝛ. l. error. ff. de iu. ꝛ fac. igno. Jdē si est deceptus i facto, qđ prudētissimos fallit. l. regulariter. ij. eo. titu. Ex predictis aduertēdū est dcm̄ Ange. de perusio. in. d. l. i. §. pueritiā. ff. de postu. vbi dicit se anno. xxiij. etatis sue acce pisse gradū, ꝛ cepisse legere. ꝛ dicit qđ Bal. frater suus an. xvij. etatis sue repetijt. l. centum capue. ff. de eo qđ certo loc. Et dicit Bar. in. l. qdā in fi. ff. de ver. obl. qđ. xx. an. etatis sue repetijt pu. ꝛ sequēti anno assumpsit gradū, facit ad hoc. l. seruum. §. seq̄ ibi ce. sus adolescens respondit. ff. de ver. oblig.

¶ Questio decimaseptima prime partis.

¶ Quero vtruꝫ infamis possit esse doctor. Bal. in. i. consti. codi. in. §. ideoq̄ dicit qđ sic. Sed contrarium tꝫ ibi do. Bart. Cui as- sentio per tex. ibi. magisteria digni. vbi pbaẗ qđ doc. est dignitas. Probaẗ etiam in. c. q̄to. de magi. ibi ꝛ digni. assumunt. Sentit Bar. in. l. fi. C. de iudi. ꝛ in. l. oēs elect. iij. C. de decu. lib. x. ꝛ per eundem in pro. ffoꝝ. Licet aliud sentiat in. l. ex eo. ff. de test. mili. nisi legerit p. xx. an. l. vnica. C. de profes. qui in vr. Cōstan. lib. xij. Dico tamen ꝯcordādo qđ eo ipso qđ incepit legere assumit quā dam digni. vt not. docto. in auct. habita. C. ne fin. pro pa. Sed post ꝯtinua. lecture p. xx. an. adipiscitur maiorē dignitatem vt in. d. l. vnica. Et hec ratio ꝯcludere videtur in doctore legēte. Sꝫ in non legente dubitarem. Bart. tamen in. d. l. omnes sentit quod idem est, dum dicit in. l. fina. C. de iudeis, quod iudei non possunt doctorari, quia doctoratus est dignitas. Prohibentur enim iu- dei admitti ad officia publi. vnde iudeus non potest esse doctor, nec tabellio. vt in. d. l. fina. C. de iudeis. ꝛ. l. generaliter. §. itē qui iudaicam. ff. de decu. ꝛ. c. cum sit. ꝛ. c. cum speciali. de iudeis. liiij. distinctio. c. nulla. Sꝫ quid de eo qui est factus de iudeo christia nus an admittatur, diceres quod sic, quia cessante causa cessat ef fectus. Sed dic contrarium, tex. est singu. secundum verum intel lectum glo. in. c. constitut. xvij. q. iiij. Licet sint neophiti. i. nouiter facti christiani prohibenẗ ab officijs eccle. ergo ꝛ a tpalibus. Sꝫ hoc nō sequereẗ, quia alia est ratio in vno ꝛ alia in alio. ꝛ potest dici quod licet non legat doctor, consequitur tamen potestateꝫ legendi per docto. ꝛ efficitur magister saltim habitu. Panor. in. c. propo. in fin. de proba. ꝛ idem in. c. q̄to. de magi. ꝛ in. c. pen. d̄ vita ꝛ hone. cle. ꝛ in. c. iudi. ꝛ in. c. super eo. electio. j. de testi. ꝛ in c. de iudeis. ꝛ Barto. in. l. j. C. de nouo Co. compo. ꝛ Jona. de ana. in. d. c. q̄to. Et adduco Pe. de ancha. in. c. primo. de sum. trinita. ꝛ fide catho. lib. vj. vbi tenet quod est dignitas per. d. c. q̄to. Et subdit quod doctor habet iurisdictionem in schola. vt in aucten. habita. C. ne fi. pro pa. ꝛ habere iurisdi. est dignitas. Sed sic est quod infamibus porte digni. nō patebūt. vt in. c. in- famibus. ꝛ ibi per Hyn. ꝛ Nico. boerij in addi. ad Hy. de regu. iur. lib. vj. ꝛ. l. secunda, ꝛ ibi per docto. C. de digni. lib. xij. Et in. l. infamia. C. de decuria. lib. x. Et etiam qualibet infamia non so lum priuat, vel excludit a digni. consequenda. vt in. d. l. secunda, ꝛ ibi per Bartho. ꝛ Joan. de platea. Sed etiam a digni. habi. No. Bartho. ꝛ Joan. de pla. in. d. l. infamia. not. Jnno. in. c. cum oporteat extra de accusa. Et dicit etiam Specu. quod infa mis non potest docto. licet Bal. contrarium teneat in prima cō stitutiōe codi. §. ideoq̄. Cuius quidem Baldi auctori. magi. est presertim quando non habet contradictionem, vt dicit Alexan. de imo. in. l. moribus. versiculo, in practica. ff. de vulgaris, ꝛ pu- pillaris, substitu. Jpse tamen, Baldum in ista materia, ꝛ in multis alijs magnum habet contradictorem, scilicet do. Bart.

patrem

patrē iuris ſm Fran. de are. in ꝯſil. clv. in fi. In quo Bart. ſolet eē ſubſtan. veritatis ſequenda in iudicādo ꝛ ꝯſulēdo. Ro. in cōſi. cccclxix. incipi. quo ad pmū. Et dicit And. barba. in. c. raynutius extra de teſta. qḋ Bar. eſt iuris humani lumē ardētiſſimū.

¶ Queſtio decimaoctaua prime partis.

¶ Quero an excōmunicatus poſſit doctorari. Bar. in. l. j. conſti. Codi. tenet qḋ non pōt. Et ꝑ maiori declaratione materie. Dic qḋ excōmunicatus nō pōt eē aduocatus. Cū de iure nequeat cū alijs cōmunicare. xj. q. iij. c. excō. ꝛ extra de excep. c. exceptionē. Et ſi iudex admittit excōmunicatū ad poſtulādū corā ſe, grauiter peccat rōne ṗdicta. c. nemo. de peni. diſt. j. ꝛ extra de hereti. c. excōmu. Sꝫ ſic ē qḋ doctores dicunꝰ aduocati. Et ꝓbaꝰ, qḋ aduocati ēt dicunꝰ milites, iuxta no. in. l. nemini. C. de aduo. diuer. iud. Et ꝑ Alex. in addi. ad Bar. in. l. j. C. de digni. lib. xij. Ergo ipſi excōmunicati nō pñt creari doctores. Et nō miror, ſi in odiū ipſoꝝ excōmunicatoꝝ ipſi ad talē doctoratus dignitatē accederē prohibeanꝰ, qꝛ ipſi excōmunicati equiparanꝰ hereticis. glo. in. c. fi. de pe. Panor. in. c. ij. de iudi. Et excōmunicatus eſt mēbrum diaboli. c. audi deniqꝫ. xj. q. iij. ꝛ. c. dilectis, de ap. in gl. Eſt ēt ſeruus peccati, ꝛ diaboli, cū ſit ipſum peccatū. l. fi. C. de ſen. pal. iuncta glo. l. pedius al's pñi. refert. ff. de arbi. Eqparanꝰ ēt infidelibus, ſm Bal. in addi. ad ſpec. in tit. de ſpon. vꝫ ſi. pari rōne. Sꝫ infidelis nō pōt doctorari. ſm Bar. in. l. fi. C. de iudeis. vt dictū eſt. ergo nec ipſi excōmunicati. Itē ipſi excōmunicati dicunꝰ infames. not. glo. ſing. in. c. j. quo tpe mil. inueſti. petere dēat. ꝛ. vj. q. j. c. īfamibus. Ludo. roma. in ſuis ſing. ſingulari. dclxxviij. Et ideo ad talē dignitatē accedere nō debēt. c. infami. extra de reg. iur. lib. vj. Et ſicut ruſticus ſe hꝫ aduerſus aſinū vel iumentū ita diabolus aduerſus excōmunicatū. glo. Hoſt. ꝛ Panor. in. c. ita quorūdā extra de iudeis. hodiernis tñ tpibus plus timeꝰ pena qnqꝫ ſolidoꝝ, ꝙ excōmunicatio, ſm Hoſt. i ſun. ti. ſeu ru. de male. Et Joā. de ana. in. c. ſtatuimus eo. ti. Et dicit Inno. in. c. graue. de ſen. excō. qḋ excōmunicatus habeꝰ ꝑ mortuo, ꝛ ſic nō pōt doctorari. Sꝫ ſtupore quodā vehemēti ꝛ acerrimo ducor, hoīes excōmunicationis ſniam minime ꝑtimeſcere. Cū, vt nōnulli ſuis in hiſtorijs narrant, bruta ipſa excōmunicationis ſnia innodata paſſim, cateruatimqꝫ morianꝰ, deſiccenꝰ, ꝛ areſcant. Ferunt. n. teſtudines in ꝓuincia quadā in tantā excreuiſſe abūdātiā, vt ſegetes, ſataqꝫ vniuerſa populata ſint, atqꝫ deuaſtauerint. Ferunt inſup ob hoc prouincie ꝑfate procuratorē corā iudice eccleſiaſtico eaſdē ꝑ edicta publica ad ꝯſtitutā diē in ius vocaſſe. Quibus eadē die minime cōparentibus iudicis tñ officio eiſdē ꝓcurator eſt delectus, q eaſdē tuereꝰ, ꝛ ꝑ eis patrocinareꝰ. Exinde ꝑ patrie procuratorē propoſito qḋ ſegetes frugeſqꝫ prouincie vniuerſas deuaſtabant pp qḋ hominū genus, cui cūcta ſubſunt animātia, perire, ꝛ fame tabeſcere illico cogereꝰ, niſi ōportuno remedio ꝓuidereꝰ. Cōcludendo eaſdē a ꝓuincia ſecedere, ꝛ ad hoc cōdēnari debere. Rñdit earūdē ꝓcura. teſtudines, bruchos, locuſtas, ꝛc. id genus animantia eē a natura, volente deo, producta. ergo fructibus terre ſegetibus ceteriſqꝫ ꝯſimilibus enutriri debeꝰ atqꝫ ſuſtētari. ꝯcludēdo eaſdē teſtudines in ꝓuincia illa cōaleſcere debere minimeqꝫ diſcedere teneri. Quibus rōnibus hinc inde a iudice ꝑpenſis rite ꝛ canonice reuolutis, ac terminis iuris, ꝛ ſtili obſeruatis, ꝯſiderans ꝙ homo eſt digniſſima creaturarū infe. ꝛ pp ipſum facta fuerāt aiantia cūcta ꝑ ſniam diffinitiuā a ꝓuincia diſcedeꝛ ſunt ꝯdēnate, a qua qdē ſnia appellatū eſt, ſꝫ appellationē huiuſmodi minime ꝓſequutus eſt iā dictus earum procurator. Tandē ſunt via iuris monite dictā ꝓuinciā deſerere. per quā monitionem, qꝛ eidem nō paruerunt ſentētia excōis prefactus iudex eaſdem inodauit. Cui ſentētie diffinitiue ac monitioni predicte poſtmodum obedientes a prouincia diſceſſerunt in proximam prouinciam commeantes. Sed illic tandem caternatim nigreſcentes more atramenti atqꝫ putreſcentes perierūt. Qua de re peſtis acerbiſſima in prouincijs illis ꝛ circunuicinis non parum ſeuiuit. ¶ Preterea temporibus noſtris in oppido epiſcopali, quod Milcium vulgo vocant, degebat archipreſul Biſuntinus Baiocen. epiſcopus. Is quandam habuit auem nigram loquacem, auri, ꝛ argenti furacem cornice minorem, ꝙ latini dicunt monedulam, que vt ſolet aureum anullum eiuſdem archipreſulis in cauum foramen edificiorū prefati oppidi aſportauit. Super quo furto lata eſt ſententia excom. Auis autē prefata implumis poſtmodum effecta in dicto foramine cauo garrulans ꝛ queruloſa hinc deuolare non poterat, illic fame fere deficiēs. Motus vero miſeratione quadā nōnullus domeſticoꝝ eā demittere ſatagit. pluribuſqꝫ videntibus, ꝛ cōtemplantibus prefate auis querimoniam ꝛ dolorem, inuentus eſt in dicto foramine cauo archipreſulis annulus. Quo viſo ꝛ ita inuento reuocata eſt excōmunicationis ſententia, ꝛ ſtatim intra paucos dies auis ipſa conualuit.

¶ Uidemus preterea ſingulis diebus pertinaces viros ſue ſalutis immemores, quos conſtat excōicationis ſententia fore innodatos, Cito paralyſim incurrere, eorum membra tabeſcere, aut diuitias graui quadam iactura, vt igne, fulmine, aqua, incendio, vel turbine conſumi. Aut morbo ſeuiente valitudinarios, ꝛ languidos deficere. Et qḋ longe deterius eſt, ſine peccatorum ſuorū detectione ꝛ ſacramentorū eccleſiaſticorum ſuſcipione ſepenumero, vnde proh dolor, nature tributum perſoluere. Concludo igitur ſententiam excommunicationis valde timendam.

¶ Queſtio decimanonona prime partis.

¶ Quero an mortuus poſſit doctorari. Panor. in. c. a nobis el. ij. in col. ix. de ſen. excom. dicit ſe alias de hoc fuiſſe interrogatuꝫ ꝛ reſpondit quod non, quia dignitas doctoratus potius tribuiꝰ virtute animi ꝙ corporis. Cum approbatur idoneus ad docendum. vt. l. magiſtros. C. de profeſſ. ꝛ medi. lib. x.

¶ Queſtio vigeſima prime partis.

¶ Quero vtrum doctor propter delictum priuatus a doctoratu poſſit iterum doctorari. Et reſpondetur ꝙ non, ſecundum Bal. in. l. ſecunda. ꝛ ſi C. de lib. ꝛ eorum libe.

¶ Queſtio vigeſimaprima prime partis.

¶ Quero vtrum ſpurius poſſit creari doctor. Et reſpondetur ꝙ non, alias non gaudet priuilegijs doctorum ſecundum Guilielmum de monte Laudu. in cle. ij. de magi. nō enim ſpurij promouentur ad dignitatem, niſi in defectum aliorum. l. generaliter. §. ſpurius. ff. de decu. ꝛ de mu. ꝛ hono. l. honor. niſi fuerit diſpenſatus per papam. de filijs preſbiterorum. c. j. ꝛ. ij. lib. vj. Sꝫ qḋ poſſit tenet Car. in repetitione. c. perpendimus. de ſen. excō. qꝛ non honor, q cōpetat alicui ratione publici officij. Sed competit ſibi tanꝙ rōne priuati, vnde ſicut poteſt teſtari ꝛ teſtificari. vt ibi per eū. Ita ꝛ doctorari. dicit tñ ſe velle melius excogitare. Sꝫ quotidie doctorantur, nec ſeruatur, ꝙ non poſſint doctorari.

¶ Queſtio vigeſimaſecunda prime partis.

¶ Quero vtrum mulier poſſit doctorari. Reſpōde quod non, ſecundum Alex. in addi. ad Barto. in. l. prima. C. de digni. lib. xij. per tex. in. l. ij. ff. de regu. iuris.

¶ Queſtio vigeſimatertia prime partis.

¶ Quero vtrum doctor teneatur appellare vxorem ſuam dñam. ex quo recepit priuilegium, vt ipſa vocetur domina per not. in. l. ij. C. de digni. lib. xij. ꝛ videtur ꝙ maritus eam non teneatur appellare dominam. l. poſt mortem. §. fin. ff. de bon. poſ. ꝯ tabu. vbi ita tenet Bar. ar. illius tex. in verſi. Itē facit ad queſtionem. ꝛ in. l. amiciſſimos. §. fi. ff. de excu. tuto. ꝛ in. l. petende. C. de temp. in integ. reſti. Ita concludit Bar. in. c. fina. de ordi. cog. In ꝯtrium tamen facit. l. vxorem in ver. domina vxor. ff. de leg. iij. ꝛ in. l. titia. §. qui marco. in ver. ſanctiſſima dña. ff. de auro ꝛ arg. leg. ꝛ adduco. l. medico. §. vxori. ff. de auro ꝛ argēto leg. vbi maritus appellat vxorē ſuam dominam. ꝛ quod voluit ibideꝫ Nicolaus de neapo. Si ergo eo caſu quo vxor non eſt priuilegiata, vt appelleꝰ domina, ꝛ maritus eam appellat dñam. ergo multofortius appellabit eam dñam eo caſu, quo hꝫ ipſa priuileg. vt dña dicaꝰ. Nec obſtat ſi dicatur, quod vxor eſt famula ꝛ ſubdita viro. c. hec imago. xxxiij. q. v. Et irradiatur radijs maritalibus. l. fi tam auguſte. ff. ō leg. ij. Et priuilegiatus ab alio nō dꝫ vti eodem priui. ꝯ eū, a quo eſt priuilegiatus. l. ſi iudex circūuēto. ff. de minoribus vbi dꝛ beneficium qḋ habeo ex te, nō vtor te inuito. Sed poſſet dici, qḋ licet vxor acquirat tale priui. a marito, nihilominus acquirit mediante diſpoſitione legis, ergo efficitur priuilegiū propriū vxoris. Et adduci poſſet in argumētū illud, qḋ voluit Inn. in. c. nouit. de iudi. vbi dicit qḋ lex imperialis priuilegians eccleſiā nō poteſt ab imperatore reuocari in preiudiciū eccleſie, lꝫ ortū habuerit ab ipſo īperatore. Ita dicamus in ꝓpoſito, vt maritus teneaꝰ vocare vxorē ſuā dñam. Cum nō poſſit huiuſmodi priui. reuocare maritus ex quo mediante lege illud acquiſiuit vxor. Itē qꝛ vxor eſt pscorpis mariti, qꝛ efficiunꝰ vna caro, ita qḋ nō dñt ad imparia iudicari. c. gaudemus. ō diuor. dico tñ ꝙ ex neceſſitate maritus nō teneꝰ vocare vxorē ſuaꝫ dñam, ſi a marito ꝯſequatur huiuſmodi priui. ar. l. qḋ fauore. C. de legi. ꝛ. c. qḋ ob gratiā. de regu. iur. lib. vj. Et cum ſit ſubdita viro, nō dꝫ eſſe. ſ. viruꝫ, nec predominari viro. Cum. n. dictū fuerit ſub poteſtate viri eris. Secus de honeſtate. ꝛ ita videmus de conſue. ſeruari, vt maritus nō vocet ſuā vxorē dñam. Sed ſi eēt vxor magnifica illuſtris atqꝫ egregia. Maritus vero ex minori plebe. Tūc poſſit vocari domina per maritū. Et ita poſſent procedere tex. allegati in contrariū. Sed conſuetu

do in vtroq; casu extat in contrarium que seruanda est.l.minime ff.de leg.z notatur in.l.de quibus eo.titu.z illud qd est consuetudinarium non est arbitrarium,ita dicit Bal.in.l.quicunq;.C.de seruis fugitiuis.

¶ Questio vigesimaquarta prime partis.

¶ Quero vtrum doctor possit facere aliquam donationē concubine sue.dic qd nō,put nec miles.Host.in ti.de dona.§.z cui.vß.excipe.z Alex.in.l.j.C.de dig.lib.xij.per tex.in.l.ij.C.de dona.inter vi.z vxo.Si tamen in talibus dona.interueniat iuramētū debēt tales dona.esse efficaces,ſm Ant.de petru.in repe.l.i.ff.d iureiur.in.iij.effe.regu.ēt potest legari z donari concubine p laicum p.l.affectionis.ff.de do.z.l.ij.C.eo.p locū a speciali.z.ff.eo.ti.l.hec oino.§.i.z.ff.de his qui.vt indig.l.cū miles.z.l.si concubina.ff.de leg.iij.forte motus donator pietate,vt illa nuberet,z ne vitam malā eligeret,s; vitaret.nō habito respectu ad coitū dānatū,quem habebat cum ipsa,vt voluit Ant.de but.consilio incipiente an valeat legatum dona.vel venditio facta concubine.

¶ Questio vigesimaquinta prime partis.

¶ Quero vtrum doctor,vel alius nobilis plus debeat diligere,vxorem suā,q̄ rusticus.z respondet qd sic.Quia q̄to sunt nobiliores viri tanto vxores suas magis diligunt.l.si vxor.§.plane.ff.de adol.iuncta.gl.in ver.inquit.z t; Old.consi.xcv.col.ij.Nam amor vxoris est ceteris prestantior,ſm Lu.de pen.in.l.quicūq;.C.de cohorta.lib.xij.tñ vir nō d; diligere vxorē plusq̄ filiū suū ſm Ang.in ƺsi.cxliiij.in prin.l.generaliter.C.de insti.z subst.z.l.cū acutissimi.C.de fideicō.l.isti quidē.ff.qd metus cā.l; magis q̄ patrē,vel matrē,q: scriptū est.Relinquet hō patrē,z matrē,z adherebit vxori sue.Ang.in ƺsi.cix.col.fi.S; theologi dicūt,qd hoc intelligitur quoad thorū ƺiugale.s.qd impeditur matrimoniū filij cū matre z filie cū patre.Gene.ij.sunt tñ aliqui q plusq̄ dbeant suas diligunt vxores,z eis plusq̄ deo credūt,q ēt eis multoties in preiudiciū suorū heredū oia bona sua mobilia in suis testamētis derelinquunt,qd facere nō dñt,put decisū fuit Rothomagi hoc anno ƺ relictā dñi delataurelle abraicē.diocesis.Sunt ēt multi qui nimiū diligūt filios suos,z malas acqstiones p eis faciunt,de qbus ipsi pueri posteā parū gaudent,eosq; deū blasphemare z multa alia mala ppetrar pmittūt.vñ ph dolor absq; correctione z reprehēsione.legit enim in chronica Antonina p te.ij.ti.xiij.§.xxvj.de quodā puero quinq; annoꝝ ppter blasphemiam per eum perpetratam damnato.

¶ Questio vigesimasexta prime partis.

¶ Quero vtrū doctor vxoratus possit castigare z verberare vxorē suā.Et rñde qd sic.xxxiij.q.v.z glos.ibidē exponit,castigatur.i.verberat,nō tñ imoderate gl.in.c.quēadmodū in fi.de iureiur.Ac ēt eā ponere in vinculis z ieiunare facere,p text.singularē in c.placuit.xxxiij.q.ij.z.c.duo.eadē cau.z.q.iiij.z Car.Frā.de zabā.in ƺsi.ix.z Panor.in.c.ij.de cle.percu.Et loquitur huiusmodi.c.placuit.de clerico vxorato puta de doctore vxorato,q dr clericus.Secus de laico.adeo quod glo.ibi dicit illud nō eē ad vxores laicorum extēdēdū.Et per Signo.de homo.in consilio.lxiij.vbi vide.vnde glo.in.c.sicut,dicit maritū posse castigare vxorem z eam incarcerare,secundum Joan.fa.in.§.sed hoc tempore.columna prima,instit.de his q sui vel alie.iu.z Jas.in.l.fi.col.xxxj.ver.ego addo.C.de iure emphy.z Par.de puteo in tractatu syndi.in versi.captura.c.fi.

¶ Questio vigesimaseptima prime partis.

¶ Quero an per doctoratum imprimatur caracter.glo.in cle.ij.de magi.in ver.sequētes tenet quod non.Nam nō datur hoc officiū ex impresso caractere,sed ex potestate officij.Et est quedam auctorizatio z declaratio,qua declaratur dignum ad officiū doctrine,z datur ei auctoritas,vt doceat.

¶ Questio vigesimaoctaua prime partis.

¶ Quero an doctoratus possit probari per testes.Respōdetur quod sic,verba sunt Bal.in.l.solemnitatibus.C.de fid.instrum.

¶ Questio vigesimanona prime partis.

¶ Quero vtrū qs in ecclesia possit doctorari,cu; ecclesia sit solū orationi deputata,vt notat in.c.cū ecclesia de imunitate ecclesiarū.Jo.an.post Guil.firmauit hāc qōnē in.c.decet eo.tit.libr.vj.z ƺcludit qd sic.tū q: actus iste est licitus,honestus,atq; ecclesiasticus.tū q: sciētia est res sanctissima.vt.l.j.§.ē qdē.ff.de va.z extraor.cogni.gl.in.c.de multa.de pb.z hoc mihi pl;.panor.ēt hoc idē t; in.d.c.cū eccle.Et ƺsuetudine cōi z gñali roborat.Cadomi.n.semp ƺsueuerūt doctores theologie in ecclesia fratrū minorū de Cadomo doctorari,vbi actus circa hoc est celeberrimus.

¶ Questio trigesima prime partis.

¶ Quero vtrū religiosi debeant ad doctoratū vel magisteriū admitti seu assumi.Rñdetur q nō,si se ingerant vt hodie cōiter fit.xvj.q.j.c.monachus.z.q.vij.c.in noua.s; cū licētia plati bñ pñt.xix.q.j.c.sic viue.z.c.si clericatus.z.c.doctos.z extra eo.ti.c.j.z pen.Host.in sum.de magi.§.qualis dēat.Panor.in.c.de multa de pb.Idē Panor.ƺsilio.lxxxix.Nā p studiū z sciētiā nedū est vtilior pprio monaste.sed ēt toti ecclesie vniuersali.c.cū ex eo.de elec.lib.vj.Et plus pficit doctor i legēdo,q̄ simpliciter curatus in scīo ministrādo.vt in pdi.c.de quo p gl.prag.sanct.in ti.de colla.§.item placuit sup verbo regularibus.z t; Calde.in ti.d magi.consilio.ij.monachū doctū in legibus licite posse doctorari,quod videtur innuere Feli.in.c.quia nonnullis.de magi.

¶ Questio trigesimaprima prime partis.

¶ Quero vtrū qs possit sine pctō postulare honorē seu dignitatē doctoratus.respōdetur qd sic si est dignus.viij.q.j.c.i scripturis.ver.ecce ego.z eo.ti.c.quāto.Nō q: p hoc petit opportunitatem cōmunicādi q h;,z qd laudabile est,z ad charitatē ptinens.Indigno vero est peccatū psumptionis.de hoc p Archi.xlviij.dist.c.j.tex.in.l.quēq̄.C.d epi.z cle.vbi notāter dr q fugientibus,z nō ambiētibus ƺferēde sunt dignitates.l.hoc idē t; beatus tho.ij.ij.q.iiij.vbi dicit nō esse illicitū procurare magisteriū aut doctoratū,si alias sit idoneus z ad bonū finē queratur z debito modo.

¶ Questio trigesimasecunda prime partis.

¶ Quero vtrum doctores legalis sciētie libros suos vēdere possint z debeant.z videtur qd sic.l.in re mādata.C.man.contra ar.cōi que legūt z no.in.l.fi.ver.ceterū.C.de māci.z colo.patri.lib.xj.Nam vt in predi.tex.sicut miles armate militie vēdere,seu distrahere,aut in alium vsum arma sua cōuertere nō d;,sic miles legalis scientie libros suos vēdere nō d;,q: culture z reipublice intendere d; ob honorē doctoralis digni.que armatam precedit militiam.Jo.de pla.in predi.l.z in prohe.insti.z sicut milites capta preda seu victis hostibus dr reportare victoriam,sic doctor,aduocatus palmā z victoriā cū vincit causam.ff.d varijs cogni.l.i.§.z si palmā.l.hac consul.C.de prin.agen.in re.lib.xij.

FINIS

Secunda pars de doctorum

priuilegijs,z immunitatibus,per quadraginta paragraphos distincta.

Uperius in prima parte visum est,qui possunt facere,z creare doctores,q possunt,z debēt esse doctores.z q nō,z qualiter in hoc sit pcedēdum.Itē cuius etatis debeat esse doctor z de multis alijs questionibus.Nunc in ista secunda parte que p paragraphos diuiditur videndū est,z de priuilegijs,z imunitatibus ipsoꝝ doctorū.

¶ Paragraphus primus secunde partis.

¶ Doctores nō debent in ius vocari sine venia.Bart.super gl.in.l.si liber.el.j.de in ius vocan.

¶ Paragraphus secundus secunde partis.

¶ Item scriptura non verbo doctor in ius vocari d;.l.quoties.C.de digni.lib.xij.Alex.in addi.ad Bar.in.d.l.

¶ Paragraphus tertius secunde partis.

¶ Itē nō pñt aut debēt capi psonaliter aut incarcerari.gl.z car.in.l.medi.C.de pfes.z medi.li.x.z si iudex doctorē fecit incarcerari punit pena capitis ſm Bal.in suo trac.de carce.ver.iij.qro z ista intelligunt in ciuilibus.In crialibus aūt bñ pōt capi,f; io.de pla.in.d.l.medi.S; stabit sue cautioni iuratorie in ciuilib⁹,si aliam dare nō potuerit.

¶ Paragraphus quartus secunde ptis.

¶ Itē docto.ad penā mortis vel abscisionis mēbri dānari ñ pñt aut dñt.Et nō d; qs in digni.ƺstitu.pati.gl.ē in.in.l.j.§.preterea.C.de epis.z cle.z tex.est in.l.z si excepta ibi psidio dignitatis.C.d male.z mat.alex.i addi.ad bar.vbi.s.pe.rauē.i suo alpha.aur.i.l.M.vß.mori singularib⁹.z doc.sicut nec miles ñ d; furca suspēdi,vt dt alex.vbi.s.z p tex.i.l.desertiones.§.pena militū.ff.d re mili.vbi milites furca ñ suspēdunt.h ēt hr i.l.capitalū.§.j.vß.nō oēs.z.§.solēt.ff.de pen.qd tñ nō h; locū nisi talis miles fuerit pditor ſm bal.in.c.cū qdē.de iureiur.refert Hippolytus de mar.in suis singularibus singula.xvj.incipiente proditores.

¶ Paragraphus

¶ Paragraphus quintus secunde partis.

¶ Item etiaz ratione sue dignitatis nõ debēt torqueri doctores q: vt dictū est.§.quis in dignitate constitutus nõ dz pati.gl.in.l. omnes.§.preterea.C.de epi.z cle.tex.i.l.z si excepta ibi presidio dignitatis .C.de male.z mathe.z.l.nihil sibi.C.de quest.ita sentit Benedictus de vadis in addi.ad fel.super rub.de magi.nec valet cõsuetudo,vt doctor torqueatur,vt in.l.omnes iudices.C. de decu.lib.x.z ibi bar.

¶ Paragraphus sextus secunde partis.

¶ Item in opus publicū cõdēnari nõ debēt.vt.l.decurionem.C. de pē.put nec subijci tormētis.vt.l.diuo marco.C.d q̄stio. z.ff.d penis.l.mori.z.C.ex quib.cau.infa.irro.l.decurio.

¶ Paragraphus septimus secunde partis.

Item doctores non tenent ad subsidia,sed sunt immunes z exēpti a presi.subsidijs.q: censentur nobiles nobiliter viuentes triplici ratione.primo q: gl.ij.in.l.societas.§.societas.ff.pro socio. dicit ibi esse argumentū p bene literatis cuiusmodi est doctor. Quod vt nobiles recipiūtur in canonicos. Quia nõ refert an habeat nobilitas naturaliter,aut ex accidenti, vt ibi dicit Bart.p iura que ibi copiose allegat, facit.l.proximos.el.ij.ibi literataq; militia.C.de proxi.sacro.scri.lib.xij. Ad idē gl.in.l.puidendum .C.de posthu.dicit qd scientia nobilitat,si verbum nobilissimos ibi in tex.positum accipiatur proprie. Ad idē gl.in.c.de multa. extra de preben.que dicit.z ita scientia nobilitat hominem , que pretio nummario comparari non potest.C.de var.z extraordin. co.l.i.§.est quedam.Secundo,q: doctores,z aduocati nõ minus militant,q̄ illi qui gladijs,clipeis z thoracibus vtuntur pro republica.l.aduocati.C.de aduo.diue.iudi.Ideo nullū personale munus dz eis imponi,nisi iudicandi.l.sancimus in.d.titu.iuncta l.ad similitudinē eo.ti. facit.l.i.C.de aduo.diuer.iudi.ibi postq̄ aduocationis officiū deposuerunt dignitate quadam nostra liberalitate potiantur zc.z dicit ibi bar.no.qd qui deposuit aduocationis officium est in dignitate,z dicitur clarissimus . Secundo, pro hoc facit qd habet expresse in.l.medicos.C.de profes.z medi.lib.x.ibi z doctores legū vna cū vxoribus z filijs. Nec non z rebus,quas in ciuitatibus suis possident ab omni functione,z ab omnibus muneribus,vel ciuilibus,vel publicis immunes esse pcipimus.zc.z facit cle.ij.d magi.ibi qd plerisq; eorū q in quauis scientia doctoratus,vel magisterij assumerentur honorem zc.Et non est dubiuz,qd ista est veritas de iure scilicet,q nõ teneantur doctores in dictis subsidijs contribuere.Licet Bar.in.d.l.medicos,z in.l.j.C.de mu.z in quo loco.li.x.intelligat vt dicit illaz l.medicos in doctoribus actu legētibus.Sed Bar.forte male dixit vt refert Guido pape in suis decisionibus Delphinalibus, quia tex.ibidē indistincte loqr de doctoribus . ergo indistincte ē intelligēdū de alijs doctoribus nõ actu legētibus.iuxta.l.de pretio. ff.de publi.nec ipse bar.aliqua lege aut ratione limitat ipsam legem debere intelligi de doctoribus actu legentibus.z sic erubescit vt dicit Gui.pape in suis decisionibus sine.l. loqui.iuxta auten.de trien. z semi.§.consideremus.col.iij. Quia non sufficit,dicere,nisi ratio assignetur.xxiij.q.iij.c.a.sic etiam non sufficit dicere statutum est,nisi causa statuti assignetur.xxij.di.c.omnia.attētis maxime rationibus vrgentibus supradictis.Sed forte bart. qui actu legebat fuit affectionatus ita dicere pp laudē sui,z aliorum doctorum actu legentium.z ita est verisimiliter presumēduz z vt recitat ipse Guido pape.in pre.suis decisionibus Delphi.d cisione seu questione.lxxxviij.fuit iudicatum in parlamento Delphinali super premissis pro quodam baccalario legum multo ergo magis debent exempti doctores tanq̄ nobiles z nobiliter viuentes cuz per insignia doctoralia distinguantur a plebeis, z popularibus,z a populo nobiles appellent in instrumentis z alijs actibus. Pro quo facit, qd dicit Bar.C.de digni.li.xij.sup rub. Dicens q ille est,z cēseri dz nobilis,q a populo talis nominatur z reputatur. Vñ etiam portant doctores deauraturam in signuz militie,z nobilitatis,qd plebei nõ faciūt.Sed an pmissa locū habeant in recipientibus gradū doctoratus ex rescripto, vel bulla. z credo q nõ per ea,que notantur in.l.si ita quis.§.fi.ff.de leg.ij. vide Jo.fa.insti.de iu.na.gen.z ciuili.

¶ Paragraphus octauus secunde partis.

¶ Itē pōt doctor arma portare ipune.Et si portauerit ab officia libus scrutari nõ pōt fm bar.in.l.medicos.C.d pfesso.z medi.li.x.

¶ Paragraphus nonus secunde partis.

¶ Itē p iniuria doctori illata popularis actio ɔpetit. bar.i.l.j.i. §.ius publicū.ff.d iusti.z iu.refert Alex.in addi.ad bar.in.d.l.j.

¶ Paragraphus decimus secunde partis .

¶ Itē pōt agere ipse doctor p hmōi iniuria legi Julia de vi publica.p.l.lege iulia.ff.ad.l.iul.de vi pu.Ibi oratores.i.doctores.

¶ Paragraphus vndecimus secunde partis.

¶ Itē ēt filius doctoris nõ pōt similiter pro debito incarcerari. Quod limito nisi debitū ciuile descendat ex crimine vel dolus debitoris arguatur, vel nisi ɔsuetudo sit in contrariū. no. Matth. in.c.odoardus.de solu.z Bar.in.l.miles in prin.de re iudi.

¶ Paragraphus duodecimus secunde partis.

¶ Item doctoris filius dz gratis promoueri.Glo.in.l.iubemus .C.de aduo.diuer.iudi.In artibus etiaz mechanicis apud Cadomum hoc faciunt saltem pro magna parte.

¶ Paragraphus decimustertius secunde partis.

¶ Itē vxor doctoris i memoriā z reuerētiā sui mariti post obitū dicti sui mariti gaudet pliegio mariti,dū tñ psistat i viduitate,z post mortē mariti adhuc vocatur dña. Bar.in.l.si post mortē.§.fi.ff. de bo.pos.ɔ ta.z dignitas q̄sita vxori p maritū durat ēt mortuo marito,vt tz Hippolitus de marsi.in suis singularibus singulari clxix.Sz si.ʒ.annū vxor doctoris post mortē mariti nubat , pdit priuilegiū seu nobilitatē ɔctā p cām sui mariti, q: pdit nobilitas p ingressuz religionis,vt no gl.in.c.j.Et ibi p panor.z docto. de purg.can.z in.c.scripsit.xxvij.q.ij.z pulchre p Lud.bolo.in auc. ingressi.in suis primis interpretationibus.C.de sacrosanc. eccle. z Jaco . in.l. prescriptione.Sic z perditur nobilitas transeundo ad secunda vota.ʒ.annum luctus.tex.est in.l.si qua mulier.C. de secundis nuptijs.Et ibi Bal.ver.secundo debet hec lex.zc. Ibi honeste nobilisq; persone decore priuetur,z sic est infamis.z .l.j.z ibi Bald.ver.Ibi infamis eod.tit.Sz infamis nõ est nobilis,nec honesta psona,quia sine honestate nulla nobilitas , z dicit tex.in regula infamibus de reg.iur.li.vj.videmus enim quotidie ad oculū,qd domicelle seu vxores nobiliū,que post mortē suorū maritorū ɔhunt matrimonium cum rusticis z plebeis, perdūt nobilitatem contractam ex maritis predecessis.

¶ Paragraphus decimusquartus secunde partis.

¶ Itez doctor potest vti vehiculo sicut princeps.l.j.C. de hono. vehi.lib.xj.

¶ Paragraphus decimusquintus secunde partis.

¶ Item doctor episcopo comparatur.Spe.in titu. de sen. excō. .§.j.ver.quid de senten.

¶ Paragraphus decimussextus secunde partis.

¶ Itez doctoris socius est priuilegiatus,sicut ipse doctor. Bal. in addi.spe.titu.de magi.

¶ Paragraphus decimusseptimus secunde partis.

¶ Itē doctoris cā est priuilegiata,sicut cā dotis. No. Bar.in.l. j.ff.solu.mat.Tamen potior videtur cā doctorum,q: in eis fauor publicus versatur in cōi,q: replet terram sapientibus. Et in particulari,q: quilibet potest eos audire,z ab eis addiscere , qd non est in dote. Panor.in.c.fi.de iudi.in fi.

¶ Paragraphus decimusoctauus secunde partis.

¶ Item doctores iuriū in vniuersitate Cadomē.habent priuilegiū apostolicū,vt absq; dignitate alia q̄ doctoratus possint esse iudices delegati,z subdelegati. Cōseruatores z subcōseruatores cognoscereq; d causis apostolicis,z alijs ecclesiasticis ,dūmō sint caractere clericali insigniti. Sz circa hoc possz q̄ri an laicus posset cognoscere de hmōi causis p priuilegiū apostolicū,ac ēt p hoc habeat ptātē excōicādi. Ad qd rñderi posset, qd sic.gl. est notabilis.xxxij.dist.§.verū.z.ij.q.v.c.mennā.addo tex.in.c.offi.xxxij. dist.tex.in.d.c.mēnā. Ad idē tex.in.c. verū.de fo.cōpe.in.c.solite.de maio.z obed.in.c. Romana.§.dz.de appel.in.vi.z vbiq; p doctores.hoc ēt dicit gl.no.in.c.decreuimus.de iudi.vbi sic dr gl. predi.papa vero ciuiles criminales z spirituales cās pōt laico d legare.lxiij.dist.c.in synodo.z.c.adrianus.z.x.q.iij.c.illud. Panor.in.d.c.decreuimus.z in ca.ɔtingit.de arbi.igit a fortiori argumēto doctores caractere clericali insigniti ex priuilegio papali dñt atq; pñt cognoscece de causis ecclesiasticis . Nec obstāt.c. decernimus.de iudicijs.c.cū laicus.de rebus ecclesie nõ alienādis.z.c.cū ɔtingit.de arbi.z.c.eccle.de ɔsti.z.c.hñ qdē.xcvj.di. Quia hmoiusmodi capitula intelliguntur, q laici ordinarie seu auctoritate ordinaria de rebus ecclesiasticis non debent se intromittere,qd tñ facere pñt ex priuilegio apostolico,vt dictū est. Et si replicaretur,qd laici nõ habent claues ecclesie,nec ēt clerici coniugati,z per hoc non possent isti doctores coniugati,caractere tamen clericali insigniti,absoluere per capitula superius pro contrarijs allegata. Ad hoc respondetur,quod quo ad forum penitentiale non possunt laici , nec etiam cleri coniugati absoluere. Sed bene quo ad foruz iudiciale. Et sic ipsi doctores ɔiugati clerici possunt excōicare,z absoluere,cum laicus hoc posset ex priui.apostolico,vt no.gl.xxx.di.c.preter.ver.vex.z ver.scribit eni

idem no. Anto. in. c. ij. de preben. lib. vj. super gl. ius dicit in fin. idem notat. Ant. in. c. ij. de prebē. lib. vj. sup glos. ius dicit in fin. sexti libri in nouella. & eadē ratione qua possunt excōicarē, possūt ēt & absoluere hoc idem tenet Goffredus vt not. Arcbd. l. xxxj. distit. c. hñ qdē in fi. Hoc ēt tz Jo. an. in. c. cuz illoꝝ. & ant. in. c. a nobis. ij. eo. titu. in ver. excō. §. excōicare & possunt. Sz posset aliquis dicere, qđ istis doctoribus dat̄ priuilegiū scz, qđ solū sint caractere clericali insigniti, nisi non habeant dignitatem, & sic intelligendum est, qđ sint habiles ad dignitatē obtinendam, quā non possent obtinere doctores clerici vxorati. & sic nō possent ipsi doctores cleri. vxorati, cognoscere ð causis ecclesiasticis p huiusmodi priuilegiū. ad ꝙ respondeo, ꝙ sunt ita capaces iurisdi. ecclesiastice ex speciali ɔcessione pape sicut & religiosi. Sic est aūt quod religiosi possunt cognoscere de huiusmodi causis & delegari per papā, vt expresse tz Panor. in. c. cām. de iudi. & c. cū olim. ð maio. & obe. & Cardi. in. cle. ij. de rescrip. & ibi gl. ideo possūt ipsi doctores clerici coniugati cognoscere ð causis predi. Itē priuilegio supradi. nō fit aliqua reseruatio in bulla & indistincte loqt̄ de doctoribus, ergo indistincte est intelligendū ēt ð doctoribus ɔiugatis, dūmō, vt i bulla cauet̄, sint caracterē clericali insigniti iuxta. l. de pretio. ff. de publi. Itē p talē ðlegationē nō tractat̄ ð odio, immo potius de fauore, vt mādatū pape facilius executioni demandet̄. Itē in istis mādatis cessat ratio ꝓhibitiōis. c. statutū q̄ cessat in doctoribus iuris. Et vt plurimū sunt diuites, & dāt operā studio lrārū, & pre alijs clericis honorant̄ in loco studij. Quare potius debent eis cōmitti talia rescripta, q̄ȝ alijs ꝑsonis ignaris dignitatē ēt hñtibus & obtinentibus. & sic licite de hmōi causis pñt cognoscere, & eas decidere ipsi doctores coniugati, dūmodo sint caractere clericali insigniti iuxta huiusmodi suum priuilegium.

¶ Paragraphus decimusnonus secunde partis.

¶ Item doctores habentes scientiam eminentem merentur facile dispensationem canonum, legum, & statutorum. Bald. in. l. sz & reprobari. §. amplius. ff. de excusa. tuto. per tex. ibi valde disciplinatos homines &c.

¶ Paragraphus vigesimus secunde partis.

¶ Itē si preses, vel iudex prouincie appellet doctorē legū fratrez suū venit puniēdus tex. in. l. ij. & . iij. de offi. diuersoꝝ iudi. & ōt alexand. in addi. ad Bar. in. d. l. ij. qđ ipm doctorē dz appellare patrē p illā. l. & dicit Fel. in rub. de magi. extra qđ quilibet magistratus dz doctorē ad se veniētē iuuitare ad sedēdū, nisi accederet sollicitatur⁹ cām ꝑpriam. l. j. C. de offici. iudi. lex tñ ipsos legū doctores vocat ꝓfessores, vt in ꝓhe. ff. oꝝ. circa finē Aliqñ lex vocat ipsos dominos. vt in. l. fm ibi dñi Vlpia. alias domitij, licet Bald. ibidē notet imꝑatorē magnū fecisse honorē Vlpia. ipsū vocādo dñm. C. de ɔen. & cōmi. stip. no. gl. in auc. habita. C. ne fi. pro. pa. super. x. verbo duo. itez lex aliqñ vocat ipsos amicos principis. d. l. secundū aliquando lex vocat ipsos parētes principis vel imperatoris. l. ex diui. ibi parētē meū. C. loc. Aliquando lex vocat ipsos doctores vt in. l. medicos. & . l. magistro. C. de ꝓfesso. & medi. li. x. dicit tñ Fran. de zaba. in cle. ij. de magi. qđ doctor appellat̄ decē modis. primo, antecessor. Secundo, magister. ff. de arbi. l. dicere. Tertio, dicitur doctor, vt in proe. Grego. & lib. vj. & . C. de professo. & medi. li. x. l. medicos. Quarto, professor. vt in auc. habita. C. ne fi. p pa. Quito, domin⁹ iuris. dicta auc. i fi. Sexto, preceptor. ff. de dā. infe. l. si in edibus. Septimo, sacerdos. ff. de iusti. & iu. l. j. Octauo, iurisperitus. C. de profes. q in vr. ɔstan. li. xij. l. j. nono, pater iuris. C. de excu. arg. l. j. lib. x. Decimo, celsior. C. de offi. diuer. iudi. l. ij. Sed dicit glo. regularum cancellarie apostolice in gl. prime partis regule Julij secundi, ꝙ in toto. ff. non ponit̄ hoc nomē doctor, nisi in. l. sed & reprobari. §. pen. & fi. ff. de excusa. tuto. communiter tamen doctores legū & iuris canonici, atqȝ medicine vocantur doctores. theologie autem & artium vocantur magistri, vt per Cosmā guymier in glo. prag. sac. in titu. de colla. ver. tertia pars. dicitur enim magister quasi maior in statione secundū gl. in cle. ij. de magi. & ibidem dicitur qđ hᷓ denominatio magister nemini debet fore molesta. cum Christus a discipulis suis sic vocaret̄. Joan. iij. Et ipse Christus hoc nomen acceptabat. Joan. xij. dicens. Vos vocatis me magister, & domine, & bene dicitis, sum etenim. in locis tamen vltramontanis omnes doctores vocantur magistri. panor. in. c. j. in. ij. columna. in gl. in ver. magistro de magi. & vide tex. & ibi Panor. in. c. j. de loca. An appellatione magistroꝝ veniant doctores cuiuscunqȝ qualitatis. & ibi dicit qđ fz ethimologiā vocabuli possunt omnes, qui presunt exercitio alicuius discipline appellari magistri. vt in. l. quibus precipua. ff. de ver. sig. dicit̄ eniz magister a magistrando sicut & doctor a docēdo. tex. in proe. Grego. vbi papa omnes appellat doctores. vide bonā glo. in cle. ij. in ver. doctoratus ð magi. Et adduco bonū tex. in proe. ff. oꝝ. in. §. his igitur in ver. magistri legū. Et ibi glo. dicit. nota doctores dici magistros allega. ff. de arb. l. qualem. Concludo. In hoc attendendum esse communem vsum loquendi in loco per ea que habentur in. l. librorum in. §. quod tu cassius. ff. de lega. iij. & in. c. ex literis. ð spō. functa. l. labeo. ff. de suppel. lega. Habilitatus autem in aliqua facultate ad studendum potest ea legere & doctorari seu magistrari de quo per Joan. and. in regula cum qd de reg. iur. lib. vj. in mercu. Panor. in. c. j. de magi. Sed magister seu doctor debet habere aliqua vltra ea que dicit scholaribus. Ita dicit gl. in proe. ff. oꝝ in. §. his igitur in ver. peritia. Per illum tex. in ver. sit nobis aliqua amplius discipulorū peritia. Pro cuius gl. intellectu videatur And. de iser. in proe. feu.

¶ Paragraphus vigesimusprimus secunde partis.

¶ Item doctor dicitur fulgere. Nam per scientiam acquirit eternitatem & perpetuitatem in hoc seculo. Nam sicut splēdor firmamenti suis radijs illuminat totam terraz, ita vir literatus sua sciētia illuminat totū mundum. vt in auct. habita. C. ne fi. pro pa. facit tex. in. c. j. de reli. & ve. sanc. li. vj. Panor. in. c. sup specula. de magi. Dixit eniz doctores stelle in ꝑpetuas eternitates mansure, & splendor fulgens. c. ex eo. de elec. lib. vj.

¶ Paragraphus vigesimussecundus secunde partis.

¶ Item doctores possunt interpretari legem dubiam, & eoruz interpretatio est seruāda, si aperte non conuincitur de errore. Pro hoc facit quod habetur in. l. j. C. de profes. qui in vr. constan. lib. xij. in qua dicitur quod eis datur potestas legendi docendi & interpretādi. Vide glo. in. c. j. de postu. prela. & Bar. in. l. j. C. de legi. & . xj. q. j. c. sicut in. §. ex his per glo. tex. & ibi Panor. in. c. j. de decimis. Et doctorum probata regula a iure debet pro iure seruari. Panor. in. c. fi. de consag. & affi. Et dicit Pan. in. d. c. j. qđ ante doctoratum quis non potest magistraliter legere nec disputare. Et si in aliquibus vniuersitatibus detur hec potestas, videtur dari potius vt discant, q̄ȝ vt doceant.

¶ Paragraphus vigesimustertius secunde partis.

¶ Itē doctores magis amplū hñt priuilegiū, q̄ȝ adiscētes. Et docētes, q̄ȝdiu docuerunt, percipere dñt in absentia fructus suorū bñficiorū. Sz adiscētes p quinquēniū tm̄. Et est rō, q. J. quinquēniū bene studēdo presumit̄, qđ qs debeat eē ꝓuectus. Et presertim in theologia, vt hr̄ in. c. fi. ð magi. Et in iure ciuili. vt proe. ff. oꝝ. ibi & in quinti anni. Glo. in. c. cū ex eo. de elec. lib. vj. Vltra ergo illud tp̄s nō vr̄ excusandus a ꝑceptione fructuū ꝓp studiū. Sz doctor in docēdo semp ꝓmouet vtilitatē ecclesie vniuersalis Panor. in. c. sup spe. de magi. Nec dz scholaris publice facere suā repetitionē p scholas, aut legere, nisi petita & obtenta licētia doctorū. Et nemo dz legere seu repetere in scholis publicis licētia minime petita & obtēta. Panor. in. c. j. de magi.

¶ Paragraphus vigesimusquartus secunde partis.

¶ Itē iudex dz iudicare fm cōez opinionē doctoꝝ. Notant doctores in. c. j. de ɔsti. har. & doctores in. l. fi. C. de pēa iudi. cū multis iuribus. al's ipse iudex facit litē suā fm Bar. & Ang. ibidem. Nā p imperitiā presumeret̄ iudicare, q adhereret singulari opi. relicta cōi, put dicit Bal. in rub. C. de pena iudi. Sz si ille, qui iudicauit, habuit doctorē tenētē illā opinionē, ꝑ qua iudicauit, licet talis opinio sit iniqua, excusatur. Panor. in. c. j. in. vj. col. ver. sed vide de postu. prelat. & in. c. cū beatissimus. xxiij. q. j. Sz Bologninus in repetitione auct. habita. C. ne fi. pro pa. Dicit illud ꝓcedere si ille doctor erat homo peritus, doctus, & solēnis. Secus aūt si erat vna vacheta, dicēs ista forte verba Bal. in. l. filiū quē. C. fami. hercis. & de hoc ē gl. in. d. c. cū beatissim⁹. xxiij. q. j. vbi cauet̄ qđ Cassius opinionē magistri sui bene defendebat fm Thoferra. in suis cautelis. in cautela. xxxj. vbi de hoc mare plenū.

¶ Paragraphus vigesimusquintus secunde partis.

¶ Item hñt docto. priuilegiū vt Faber impediens doctorē ne legat, vel studeat pp maleationē pt̄ expelli a vicinia. vt no. gl. & docto. in. l. j. ff. solu. ma. Bar. & Alex. de imo. in addi. ad Bar. in. l. j. C. de stu. li. vr. ro. lib. xj. & rō est fm ipsuz Alex. qr interest reipu. hr̄e iurisperitos. vt in proe. insti. in fi. Idē ēt in scholare hñte aliū scholarē prope camerā pp cuius strepitū nō pōt studere Ant. de bu. in. c. inter dilectos. de fi. instru. Ipse enim pōt expelli. Spec. in ti. de iudi. §. ɔnāli. Et primus poterit expellere vltimū. vt no. i. l. j. C. de stu. li. vr. Ro. lib. xj. Idē si vnus ita alte legit, qđ impedit aliū studere, pōt cōpelli vtili actione ꝓ socio, vt ab hoc desistat. Nō pōt vnus inuito alio retinere meretrices in domo. gl. in. l. nō aliter. ff. de vsu & habi. Idē si sit rixosus, vel scādalosus. l. si conueniunt. ff. ꝓ socio. tex. in. c. ex literis. de ɔsti. Et he cāe pñt tractari

tempore

tempore feriato & tempore messium fm Host. in c. significauerunt. extra de iudi, vt refert Ang. de cla. in sua summa in ver. loca. §. nono. & spe. in titu. de ferijs. §. j. & a sententia lata sup ista expulsione non potest appellari, fm Bald. singu. in. l. j. C. si de mo. pos. fu. appel. & istud dictũ Bal. refert Alex. in. d. l. j. vbi q̃rit. qd de doctore legente, si scolares vociferant, an dimittere possit suaz lecturam, & dicit qd non, vt est secundum ipsum gl. singularis in. c. scimus. xlij. di. ff. sol. mat. l. j. Fely. in. c. fi. de iudi. Nico. boerij in suo consilio. i. incip. si quis animo iniuriandi, Alexã. in addi. ad Bar. in. l. j. C. de stu. li. vr. Ro. lib. xj. vide And. de po. in addi. ad Panormi. in capi. inter dilectos. de fide instrumen. Lud. roma. in. d. l. i. ff. sol. mat.

¶ Paragraphus vigesimussextus secunde partis.

¶ Item habẽt doctores priuilegiũ. Quod lz nemo vendere rem suam cogat. vt in. l. nec emere. C. de ẑhen. emp. & vendi. & in. l. sicut ab initio. C. de actio. cũ multis alijs iuribus hoc tamenfallit in isto casu vez, si qs habuerit locũ aptũ ad scholas, cogitur ipsuz vendere. istud fuit singulariter dictũ do. Bar. cepole in suo trac. de serui. vr. predio. in titu. de sepul. ij. col. Jo. de platea in. l. j. C. d stu. li. vr. Ro. lib. xj. circa finem. ratio est propter publicam vtilitatem pp quam quis rem suam vendere cogit. & interest reipublice habere iurisperitos, vt notatur in proe. insti. circa fi.

¶ Paragraphus vigesimusseptimus secunde partis.

¶ Itẽ ẽt qs cogitur locare edes doctori edes nõ habenti, Gui. de cune. in. l. decernimus. C. de epi. & cle. Bal. & Ang. in. l. j. ff. so lu. ma. refert Alex. in. l. j. C. de digni. lib. xij.

¶ Paragraphus vigesimusoctauus scde partis.

¶ Item doctor docens ius ciuile non potest vocari ad tutelam. vt. l. reprobari. §. j. ff. de excu. tuto.

¶ Paragraphus vigesimusnonus secunde partis.

¶ Item doctores sunt ciues loci, in quo legunt. Bar. in. l. municipes. §. fi. ff. ad municipales.

¶ Paragraphus trigesimus secunde partis.

¶ Item doctores sunt nobiles. Bar. in. l. iudices. C. de digni. li. xij. & dicuntur habere nobilitatẽ Bar. in proe. codi. doctores. n. efficiuntur comites, & illustres, si legerint per. xx. annos. l. vnica. C. de pfesso. q in vr. constan. li. xij. Barto. in. l. alexandrinus. C. de decur. libro. x.

¶ Paragraphus trigesimusprimus secunde partis.

¶ Itẽ doctores sunt egregie persone. & ideo gaudent priuileg. l. ad personas egregias. ff. de iureiur. fm glo. ibi positam. Que ẽt glo. dicit qd familiares doctoꝝ ẽt gaudẽt dicto priuilegio. d hoc ibi plene p Jasonẽ, & alios doctores.

¶ Paragraphus trigesimussecundus secunde partis.

¶ Item habent doctores priuilegium imunitatis, Bar. in. l. medicos. C. de pfesso. & medi. lib. x. & non tenent soluere gabellas, fm Bal. in auc. habita. C. ne si. pro pa.

Paragraphus trigesimustertius secunde partis.

¶ Item doctores nõ possunt capi pro represalijs, vt tz Bal. vbi supra, nec euntes ad ipsos visitandos. Quodqz socij ipsoꝝ istis gaudent priuilegijs, fm Bal. in addi. ad Spe. in titu. de magi. & ẽt eoꝝ vxores, & filij, & stantes in eoꝝ serui. ipsis doc. viuen. Jo. d pla. in pred. l. medicos. C. de pfes. & medi. lib. x.

¶ Paragraphus trigesimusquartus scde partis.

¶ Item extrahens doctorẽ a sua domo punit pena capitis, fm Alex. in addi. ad Bar. in. l. j. C. de digni. lib. xij. domus enim sua cuilibet est tutissi. refugiũ. l. plerizqz. ff. de in ius vocã. & ideo nemo de domo sua potest extrahi, p d̃bito ciuili, Bal. in. c. duo fratres. de duobus fratribus in vsib. feud. Plenius p Tho. ferra. in suis cautelis cautela. xxij. incip. solẽnis doctor Bar. cep. Ista tñ regula singulariter limitatur, nisi domus, in qua quis esset, minaretur ruinã. c. & gl. ipsa pietas. xxij. q. iij. Fely. in. c. contingit. ij. col. extra de senten. excõ. Hipo. de mar. in suis singu. sin. cxxxix. incip. tu audiuisti. Itẽ põt extrahi, vt acceptet offi. l. ex oibus. C. de decu. lib. x. Jason de may. in. d. l. pleriqz.

¶ Paragraphus trigesimusqntus secunde partis.

¶ Item doctores habent iuris. ordinarium in scholares. Bal. & Salyce. in aucten. habita. C. ne fi. pro pa. & ipsi doctori de peritia sui scholaris credendũ est. Alex. in addi. ad Bar. in. l. j. C. de digni. li. xij. per tex. in. l. nemini. C. de aduo. diuer. iudi. Et de vita ipsius scholaris etiam credendum est eidem doctori, p tex. in. c. j. xij. q. j. iuncta gl. Et sic potest esse doctor testis in cã sui scholaris, & de licẽtia sibi data gl. est in. d. l. nemini. C. de adduo. diuer. iu. & c. oẽs. xj. q. j. vbi gl. vr̃ dicere. qd doctor potest de scia & moribus scholaris testificari. Sed si scholaris, qui debet intrare examen, habeat aliquem docto. sibi suspectum ex legitima cã potest illum recusare, quia doctores ibi sunt vt testes, vt notat Barto. in pe. ff. veteris. & Panormi. in. c. proposuisti. de probatio. Testes autem debent esse sine suspitione, vt notatur in. c. in literis de testi. Panormi. in. c. causam que de officio delega. Sunt tamen aliq doctores, qui pecunia data sibi acquirunt scolares. contra quos est solẽnis glo. in. §. Sed si quis insti. de suspec. tuto. & quasi simoniam committunt. facit. l. prima. ff. de offi. prefec. vr. iuncta glos. sua contra quos etiam facit doctrina Bar. in. l. prima. C. de stu. lib. vr. Ro. lib. xi. vbi reprehendit doctores, qui faciunt intrare scholas famulos scholarium, & alios reuera non studentes, ad hoc vt videantur in maiori numero. facit etiam contra eos notabile dictum Anto. corseti in suis singu. in ver. doctor. dicens qd doctor ex mutuo quod facit schola. committit vsuram, si contemplatione mutui ipse scholaris secum intrat scolas, alias nõ intraturus. Si etiam ex tali introitu aliquam vtilitatem percipit doctor, vt puta si propter augmentationem fame augmentaretur sibi salarium, refert Panor. in. c. i. de depo. Sed scholaris nõ potest se obligare ad intrandum sub certo doctore. Nã videtur turpis promissio. cũ multũ valeat affectio doctoꝝ, & modus tradendi, vnde facilius data ẽt equalitate scientie, quis pficiat magis sub vno q̃ sub alio, facit. l. j. §. proinde. ff. de va. & extraor. cog. & Panor. in. c. ij. de magi.

¶ Paragraphus trigesimussextus secunde partis.

¶ Item doctor in acquisitis ex scientia dicitur habere ius quasi castrẽ. peculij, & ideo non tenet illa cõicare suis fratribus. Bart. in. l. fi. C. de filẽ. li. xij. Idem si doctori tãq̃ benemerito pater aliquid donauerit, seu lagauerit, non tenet ille doctor illud conferre fratribus. panor. in. c. raynutius. de testi. qd not. pro limitatione auc. ex testa. C. de collatio.

¶ Paragraphus trigesimusseptimus secũde partis.

¶ Item doctor non tenetur vltra q̃ facere potest secunduz Alexand. in additio. ad Barto. in. l. i. C. de digni. lib. xij. allegat glo. in. l. miles. ff. de re iudi.

¶ Paragraphus trigesimusoctauus secunde partis.

¶ Quibus autem priuilegijs gaudeant doctores legum, vide ange. de are. in. §. item rome. insti. de excu. tuto. & decem priuilegia doctorum huiusmodi declarat fran. de zaba. in cle. ij. de magi. q. iij. Primo, qz excusant a muneribus ẽt realibus. Secũdo, quia ad iudiciũ inuiti trahi nõ debẽt. Tertio, qz iurisdi. habẽt in suos scholares. Quarto, qz cum scribitur doctori p presides nõ frater, sed pater vocandus est. Quinto, qz doctori nõ dz vetari igressus in curiam principis. Sed debet admitti ẽt ad secreta iudicũ. Sexto, qz eius solius testi. creditur super peritia discipuli sui, & ẽt super vita. Septimo, qz vehiculo põt vti in vrbe, in qua est imperator. Octauo qz ex quo per. xx. annos legit equiparatur duci & comiti. Nono, qz contra exercẽtes Ludos noxios est executor, vt in proe. ffoꝝ. §. j. Decimo, qz eius interpretatio est pbabilis, & ei statur nisi obuiet iuri. Addunt aliqui. xj. priuilegium, qz habẽs pro se opinionem doctoris releuatur ab expeñ. etiam si succubuerit in cã. no. Spe. in tit. de expeñ. §. nunc videndum.

¶ Paragraphus trigesimusnonus secunde partis.

¶ De priuilegijs autẽ ipsorum doctorum, vide que do. Stephanus guillonis legum doctor presidens cõsilij Delphinalis dix t i quadã ppositione quã fecit que incipit. & non erit apud te acceptio psonaꝝ. vbi ponit sexdecim progatiuas docto. put hec recitat Guido pa. in suis decisionibus delphinalibus. q. lxxxviij.

¶ Paragraphus quadragesimus secunde partis.

¶ Sunt tamen multe alie prerogatiue doctoruz, quas superius in hac secunda parte annotaui.

¶ Qualiter ergo sit laudandus, & cõmendãdus doctor, vide specu. in tit. de aduocato. §. hic. dicendũ. versi. cõmendet. dz eniz cõmendari de recta fide. Secundo, de singulari industria. Tertio, d moribus, & summa probitate. Quarto, de honestate, & castitate. Quinto, de dei timore, & reuerẽtia. Sexto, de mãsuetudine, benignitate, & misericordia. Septimo, de patientia. Octauo, de humilitate. Nono, de prudentia, & sapientia. Decimo, de diligẽtia. Undecimo, de iustitia. Duodecimo, de equitate.

FINIS

Tertia pars de doctorum precedentia, per duodecim questiones distincta.

¶ Questio prima tertie partis

Visuz est superius in parte scda de priuilegijs doctoꝝ, ꝛ immunitatibus eorūdē. Nūc videre restat in hac tertia parte, qs debeat pcedere inter ipsos. Qd primo qro. Ad qd rñdet̃ fm Panor. in. c. clerici. de iudi. ꝛ fm Angelū de clauasio in sua summa ver. doc. §. fi. ꝙ theologus oēs alios pcedere dꝫ ēt in bñficijs ꝛ dignitatibus obtinendis, et maxime vbi pullulant hereses, vel locus est vicinus hereticis. Secus si versaret̃ causaꝝ ventilatio, qꝛ pferendus eēt iurista. Cū sciētia iuris maxime canonici ad regimē ecclesie magis sit necessaria. Panor. in. c. j. de ɔsan. ꝛ affi. Idē Pan. in. c. lꝫ de pbē. ꝛ digni. Facit i argu. c. in causis, de ele. iūcto. c. sup spec. de magi. vide roma. cōsi. cccxxxiij. Et vt dicit idē Pan. in. d. c. clerici. de iudi. theologus dꝫ pcedere, qꝛ hꝫ subiectū nobilius, qꝛ principalis sermo est de deo. Sicut in simili dicimus, qd tāto qs melior est, quāto melioribus preest, vt in auct. de defen. ciui. C. post theologū, Canonista dꝫ pcedere legistā, ēt si sit canonista laicus qꝛ qlibet sciētia dr̃ nobilior, quāto subiectū illius sciētie est nobilius. Sꝫ subiectū canonice sciētie est nobilius q̄ subiectū ciuilis sciētie, qꝛ subiectū in ciuili sciētia est homo dirigibilis simpliciter in bonū cōmune, sed subiectū in canonica sciētia est homo dirigibilis nō solū simpliciter in bonū cōmune, sꝫ ēt i deū fm sacras regulas, vt p Jo. an. in regula peccatū de regu. iur. li. vj. Et ideo doctor decretoꝝ debet pceder̄ doctorē legū. Sꝫ doctor vtriusqꝫ iuris dꝫ pcedere doctorē decretoꝝ, qꝛ duo vincula vincunt vnū vt no. in. c. j. de treg. ꝛ pa. l. cū in adoptiuis. C. de adop. Et i auc. post fratres. C. de leg. her. Secus dicit Pet. de ancha. in. c. j. de paro. in illo q satis mediocriter studuit in vna, et assumpsit postea gradū doctoratus cā honoris in alia prorsus sibi incognita, vt multi sunt legiste, q doctorant̃ in canonibus, q prorsus ignorant iura canonica, sꝫ ēt modū pcedēdi in decretis, ꝛ quod deterius est ēt ipsas regulas decretaliū ignotas habent. Tunc enim debet precedere habēs vnū gradū in altiori sciētia pfulgēs. Ita no. Pan. in. d. c. clerici, de iudi. ar. in. l. nemo. C. de offi. magi.

¶ Doctor aūt legū debet precedere doctorē medicine ꝛ artiū. Qꝛ scientia legū est nobilior rōne subiecti maxime in medicina, cuius subiectuꝫ est homo egrotus, vt tꝫ Pan. in. d. c. clerici. de iudi. Itē leges sunt sacratissime, ꝛ ab imperatore q dñs est totius orbis ita appellant̃, vt. l. leges sacratissime. C. de le. Et ideo scientia legum est preferenda. Et vt dic t singulariter Hosti. in proe. sue summe, aduocati, ꝛ iudices, qui doctores dicuntur, legibus iuris communis vtentes, prout facere tenentur, meliorem vitam ducunt, quam fratres predicatores.

¶ Questio secunda tertie partis.

¶ Quero vtrū vxor doctoris lꝫ nō sit nobilis ex pte parentū debeat pcedere alias domicellas nō tñ illustres vcꝫ incedēdo, sedēdo in ecclesia, ꝛ in offertorio, ꝛ pace accipiēda. Et vr̃ prima frōte qd nō, qꝛ q antiqor est de domo hꝫ pgatiuā. Bar. in tractatu de Tyrāno. Itē maioritas loci denotat prioritatē dignitatis, vt. c. antiq. Et ibi Pan. de puile. ꝛ. c. j. ꝛ. c. statuimus, ꝛ vtrobiqꝫ p Pan. ꝛ Fel. d ma. ꝛ obe. ꝛ Car. alc. i. §. huic, ꝛ. c. vlt. xvij. dist.

¶ Cōtrariū tñ decidit̃, qꝛ femine coruscant radijs maritoꝝ. l. femine. ff. de sena. iūcta. l. femine. C. de digni. lib. xij. vbi dicit imperator sic. Mulieres honore maritoꝝ erigimus gñe nobilitamus ꝛc. Et gaudēt puilegio maritoꝝ ēt post mortē eorūdē, dūmodo minori nō nupserint. l. cū tu. C. de nup. ꝛ. l. si tā anguste. ff. de leg. ij. Reuerētia. n. q debet̃ viro, debet̃ vxori. l. j. C. de in ius voc. Et q facit honorē vxori, facit honorē marito. Et ēꝫ q facit iniuriaꝫ vxori, facit ꝛ iniu. marito. insti. de iniu. §. patit̃ fm glo. Sꝫ doctores hñt dignitatē, ꝛ sunt i dignitate ɔstituti vt pbat̃ in. c. q̄ro de magi. ibi ꝛ dignitatē assumūt ꝛc. Hoc idē sentit Bart. in. l. fi. C. de iudeis, ꝛ i. l. oēs la tertia. C. de decu. li. x. Et p eūdē i. pe. ffoꝝ. Sic qd ipñ doctores eqpollent militib⁹. Bar. Bal. ꝛ Jas. in. j. ɔsti. C. ꝛ in. pe. ffoꝝ. ꝛ debēt pcedere milites q nō hñt dignitatē, sicut ꝛ ipsi doctores, vt notat̃ p doctores in. §. j. pe. isti. e. l. fi. C. q mili. pos. lib. xij. Et allego do. Signo. de Medio. in cōcilio in noie dñi amē. Utrū doctor in signū honoris ꝛc. ꝛ. l. in ciuilibus. C. de offi. vi. ꝛ. l. fi. C. de testa. mili. Itē ipsi doctores sunt egregie psone ꝛ gaudent puilegio legis ad egregias. ff. de iureiu. fm gl. ibi posita ꝛ ibi plene p Jaso. Itē ipsi doctores sunt nobiles. bar. in. l. iudices. C. de digni. li. xij. ꝛ qd plus est efficiunt̃ comites ꝛ illustres si p. xx. annos legerint. l. quoties. C. de pfesso. q in vr. cōstan. lib. xij. Itē ipsi doctores portant deauraturā i signū militie, ꝛ nobilitatis, qd nō faciunt plebei, ꝛ sic distingunt̃ a plebeis.

¶ Et cū vxor sit pars corporis mariti ꝛ efficiant̃ vna caro, sic ꝙ ad ipaira nō debēt iudicari. c. gaudeamus, de diuor. ideo vxor doctoris vocat̃ dña, vt tꝫ gl. in. l. medicos. C. de pfes. ꝛ medi. li. x. nō ex administratione negotioꝝ domus, vt Burgēses ipseꝫ, sꝫ ex puilegio mariti. Et lꝫ ipsa nō sit nobilis ex pte parentū, tamē dꝫ pcedere domicellas nō illustres ex causis supradictis. Et notāter posui hāc q̄stionē, p quodā mercatore pannoꝝ de Cadomo, q despōsauerat quandā domicellā, que quidē domicella volebat pcedere vxorē cuiusdā doctoris legū vniuersitatis Cadomen. ex eo forsitā qd ipsa vxor doctoris nō erat nobilis ex parte parētū. Sꝫ nō obtinuit ipse mercator, qꝛ nō erat in hoc apparētia, ex quo ipa domicella nupserat plebeio mercatori, q qdē mercator videbat̃ irradiari velle radijs vxoris sue, ɔ̄ tex. predicte legis femine de Sena. ff. qꝛ honor vxoris nō ascēdit ad viꝝ, immo eɔ̄. l. mulieres. C. de digni. lib. xij. ꝛ. C. de inco. l. mulieres. Itē ipe doctor erat nobilis ex vtroqꝫ parēte, ꝛ sic in eo erant duo vincula, vnuꝫ rōne nobilitatis gñis, alteruꝫ rōne sciētie, ꝛ gradus doctoratus. Et duo vincula vincunt vnū, vt notat̃ in. c. j. de treug. ꝛ pace, ꝛ. l. cū in adoptiuis. C. de adop. ꝛ in auc. post fratres. C. de legi. heredi. Sꝫ ipse mercator nullū habebat de illis duobus vinculis. Quare ꝛc. Multū. n. differt doctor a plebeio. Nec diuitie, aut serica pāna, seu Tunice sericee, ꝛ ornamēta capitis nobilitatē faciunt, sed p sciētiā qs efficit̃ nobilis, vt tenent Cyn. bal. ꝛ salice. in. l. puidēdū. C. de postu. Et literate psone eqparantur nobilibus. c. de multa. de pbend. glo. in. l. societas. ff. p socio. Et ideo doctor, q est literata psona, est nobilis, vt notāt Bar. Joā. de pla. ꝛ Lud. de pēna. in. l. iudices. C. de digni. lib. xij. Barb. in c. proposuisti de pbatio. Feli. in rub. de magi. Et cū nobilitas sit quadruplex. Tñ ad duo genera refert̃. s. generis, ꝛ virtutis, seu sciētie. Sꝫ nobilitas virtutū pferēda est nobilitati generis, scdm Bal. in. c. pen. de pba. And. barba. in. l. is cui. Uñ inqt Cicero ad Salustiū. Sanctius est me meis gestis florere q̄ maioꝝ opinione niti, et ita viuere, vt sim posteris meis nobilitatis initiuꝫ ꝛ virtutis exēplū. Et ad hoc allegat̃. l. si qd bello iūcta glo. de capti. ꝛ. l. iij. in fi. ff. de interdi. ꝛ rele. Et p elucidatione q̄stionis predicte recitat Nicolaus boerij in ɔsuetudinario Bituricen. de iusta. pso. §. vj. quandā questionem, quā facit Jo. fab. in. §. aliā vero. insti. de bono. posses. q sepissime inter vxores duoꝝ nobilium ɔtingit. Quaꝝ vna tanq̄ nobilior vult prima sedere in ecclesia, offerre, ac pacē hr̃e. Alia vo se pferri ɔtēdit. Nobilior petit inhiberi minus nobili, q̄ forte p illo tūc ditior est, ne prima sedeat, vel offerat, nec pma pacē habeat. Decidit Joan. fab. Quē sequitur ibi Ang. are. qd nobilior pōt agere, vt minor cedat in sedendo ꝛ incedēdo ac alijs. vt. c. j. de mai. ꝛ obe. ꝛ. l. j. ꝛ. ij. C. vt digni. or. seruet̃. lib. xij. vbi dicit Joā. de pla. in. d. l. fi. Tali sede sede ne dicā surge recede. Et sic cū eēt solū q̄stio supra prius posita inter doctorem ꝛ plebeium, ꝛ nō inter nobiles licite ꝛ plusq̄ iuridice potuit ipse doctor procurare eundem mercatorem pannorum ꝛ dictam domicellam eius vxorem, si domicella dici mereatur, inhiberi, ne ipsa vxor mercatoris pānoꝝ prima icederet, aut offerret in ecclesia ante vxorē dicti doctoris ponēdo iterdictū seu gagiplegiū fm ɔsuetudinē pñie, ꝛ put iuris erat. Qꝛ doctor dꝫ preferri ꝛ i altiori loco sedere, vt dicit Bal. i. l. obseruare. §. anteq̄. ff. de offi. pconsu. ꝛ lega. Pro quo facit qd notat Inno. quē sequtur Fel. in. d. c. j. de maio. ꝛ obed. col. ij. ver. demū. ꝙ ille, qui erit nobilior, intelligit̃ superior, hoc idē tenet Bal. in. c. j. de pace cōstan. ver. ego. ꝛ in rub. p socio in prin. Et pōt in tali casu agi de pcedentia honoris ēt actione iniuriaꝝ, ꝛ resistere de facto manu armata. Bal. i dicta. l. obseruare. §. anteq̄. Qꝛ nemo tenet̃ iniuriam pati, vel parui pensionē pprij honoris. c. nolo. iiij. qd. j. vbi dicitur crudelis est qui famē negligit, ꝛ maxime fm eundē Bal. si sit in quasi possessione. Et sic ipse doctor repellendo eandē domicellam, ne precederet suam vxorem, bene, ꝛ optime fecit.

¶ Item doctoris filius est ceteris paribus alijs preferendus. l. nemini. C. de aduo. diuer. iud. Et ibi no. per Bar. ꝛ Bal. ꝛ glo. in. l. iubemus. C. de aduo. diuersorum iudicum.

¶ Questio tertia tertie partis.

¶ Quero vtrum doctor, qui est de meliori sanguine, debeat precedere alium doctorem etiam primo doctoratum. Rñdetur, quod sic. Bal. in. l. ne. C. de aduo. diuer. iudi.

¶ Questio quarta tertie partis.

¶ Quero vtrū ille, q est doctor, ꝛ scdo factus eps debeat pcedere primo factū epm nō doctoratū. Rñdet̃ qd sic. ita tꝫ Do. in. c. placuit. xvj. dist. ꝛ mouetur per glo. ibidem, que dicit, ꝙ nō attēditur

dicitur prioritas tpis, sz maioritas auctoritatis. Facit dictū arch. in.c.qm̄.ead.dist. vbi dicit qd, q est maior auctoritate pcedit, lz sit scdo receptus. Et canonicus, q est nobilis, vel doctor, dz pcedere canonicū pus receptū nō talē, vt not.do.car.d.c.eps, ⁊ ibi adducit alia mlta ad h. Tn̄ nō obseruat nec vidi hoc obseruare.

¶ Questio quinta tertie partis.

¶ Quero vtrū doctor impialis vel papalis pcedat doctorē factū p collegium doctorum in vniuersitate existētium. Respōdet qd nō. Lud.in.l.si vxo.§.de viro in.x.fallē.ff.sol.mat.⁊ Maria.i repeti.c.qualiter ⁊ qñ el.ij.de accusa. Tamē si tales doctores papales, vel imperiales doctorarent, cū rigore examinis pferrent doctoribus creatis p collegiū, vt not.Fel.in.c.cleri.in fi.de iudi. qd nō paterent doctores collegij vtriusqz iur.vniuer. Cadomē.

¶ Questio sexta tertie partis.

¶ Quero vtrū doctores debeāt pcedere milites, ⁊ rñdet qd sic, vt notant doctores in.§.j.proe.insti. Nāqz aduocati militāt.l.aduo.C.de aduo.diuer.iudi. Et milites dñt eē rex defensores. Nō aūt dñi ab hostibus.C.d captiu.⁊ postli.reuer.el.ij. Et doctor dr hre dignitatē, vt.s̄.dixi. Nō aūt miles.l.fi.C.q mili.pos.libr.xij. Lz fatui milites nr̄i tpis sapiētibus dominent, vt dicit Jo.fa.in d.§.j. Sz Feli.in.c.quāto.de magi. dat singularē ɔclusionem q miles in actibus militaribus preferr doctori. Et in actibus doctoralibus doctor militi. In pmiscuis vero doctor dz pcedē militē allegat Bar.in proe.ffo.in fin. Et allego domi. Signo.de Mediolano in ɔsilio in noie dñi amē. vtrum doctor in signum honoris ⁊c.⁊.l.in ciuilibus.C.de offic.vic.⁊.l.fi.C.de testa.mili.

¶ Questio septima tertie partis.

¶ Quero nōne doctores debeāt pponi scholarib⁹. Et nulli dubiū respondet qd sic, ar.l.xj.d.c.j.quid proderit, ⁊.c.statuimus, ⁊ c.nec emeritis. Sz dicit Sali.in.l.puidēdū.C.de postu.qd doc. sciētia excellētior lz in doctoratu iunior debet doctori antiquiori minus sciēti anteferri. Dicit tn̄ hec verba. Bar.in.l.fi.C.de tyro.lib.xij. Nota ɔtra iuuenes doctores, qui volunt celsiorē locū obtinere, ⁊ omnibus anteire, quoniam nō possunt. Qz tātū illis ɔceditur doctoribus quibus laborum assiduitas ⁊ stipēdiorum plixitas suffragat. Et etiā deferendum est senectuti.l.semper.ff. de iure imu.⁊ dicit Bal.in.l.seniū.C.q testa.facere pos.qd senis verba plus faciūt, ⁊ opant, q̄ ensis iuuenis. Feli.in.c.j.de renū. dicit qd plus operat vmbra senis, q̄ ensis iuuenis. Tex. eiusdē c.satis innuit dū dr, tutius fuit hoc tēpore sed cōmissa tibi ecclesia sub vmbra tui nois gubernet q̄ si alteri noue icogniteqz psone gubernāda in tāto discrimine cōmittat. Sed si doctor ē sufficiens quoad sciētiā, sed est criminosus. Tūc nō scholaribus honeste viuētibus pponēdis.ar.c.itelleximus, extra de eta.⁊ qua. ordi. Reatus.n.oēm honorē excludit.C.vbi sena.vel cla.l.j.⁊ dicit mores ornāt sciētiā, ⁊ mores pferūt sciētie.xxxvij.dist.c. sedulo.⁊.l.magi.C.de pfesso.⁊ medi.lib.x.vbi cauet, qd doctores debēt pcedere scholares, ⁊ pcellere moribus, al's dignitate priuantur, fm Ale.in addi.ad Bar.in.d.l.j. Et si scholares ēt inboneste viuant, nō dñt gaudere priuilegio scholariū.C.de decu.l.p id tēpus al's incipit agēres.lib.xij. Panor.in.c.j.in fi.extra de iudi. Sed dixerunt Panor.⁊ Franc.de are.in.c.cleri.de iudi. qd doctor antiquior, qui non debet preferri iuueni legenti.de hoc p Feli.in.c.quanto de magi.⁊ in rub.de maio.⁊ obe.qd intēdebat praticare in hac vniuersitate Cado.quidam doctor iuuenis, si superuixisset, sed de medio sublatus iusto dei iudicio.

¶ Questio octaua tertie partis.

¶ Quero vtrū doctor nobilis gñe, ⁊ sciētia debeat pcedere nobilē sciētia tm̄. Et rñdet qd sic, fm Sali.in.l.furiosi.C.de nupti. Lz magis comēdādus est is, q ex pauperibus parētibus ortus virtutibus se dedicauit, q̄ q ex nobili pgenie ortū habuit. Rationē assignat Pan.in.c.venerabilis, de pbē. Qz nobilis habuit exēplar nobile suo, ⁊ occasionē maximā, vt esset virtuosus. Sz ex pauperib⁹ natus est solius dei virtute mirabilis, tex. expssus in.c.nunq̄.lvj.dist. Vn̄ Cice.i inuectiua ɔ̄ Salustiū. Sanctius est me meis fulgere moribus, q̄ maiorū opinione niti, vt sim posteris meis nobilitatis initium, ⁊ virtutis exemplum. Et ɔtra eūdē Salustium iterum dixit. Quod deficit in te, incipit in me, ⁊c.

¶ Questio nona tertie partis.

¶ Quero vtrū doctor ignobilis sciētificus pferat doctori nobili iperito. Rñdet qd sic. Fel.in rub.de magi.⁊ in rub.de maio.⁊ obe. Secus si sint ambo equales in scientia, qz sic prefertur nobilis genere ⁊ scientia. Quia duo vincula potentiora sunt vno.c.j. de treu.⁊ pa.⁊.§.affinitatis, insti.de nap.auct.itaqz.C.cōmu.de success. Notat Bal.in.l.nemini.C.de aduo.diuer.in Quod refert Barb.in extraua.Feder.ij.c.volentes, ⁊ in.c.j.de dona.⁊

dicit Azo.in pe.instit.qd sciētia ciuilis facit eius pfessores per orbē terra solēniter principari, ⁊ sedere in aula imperatorum.

¶ Questio decima tertie partis.

¶ Quero vtrū doctoratus ab impatore pcedat doctoratū ab inferioribus, quāuis prius. Lud.in.l.si vero.§.de viro.ff.solu.matri.dicit qd sic. Sed istud limitat Fel.in.c.per tuas.extra de ma.⁊ obe.dūmodo ille doctoratus ab impatore fuerit creatus cū rigore examinis. Secus si per simplex verbū est doctor, vt cōmuniter fit, ⁊ de istis creatis sine examine loquit Bar.i.l.pfessores .C.de profes.⁊ medi.lib.x.dicēs qd presumunt parue doctrine. Limitatur secūdo, dūmodo imperator non creet istos in terris ecclesie. Nam si hoc fecerit nō valet actus, vt notat Petrus de anchara.consilio.iij.⁊.xvj. Tertio limitatur, nisi creauerit doctorē in iure canonico, vel theolo. Quo casu nō valet actus. Et ista sunt verba ipsius Feli.in.c.per tuas, de maiori.⁊ obed.

¶ Questio vndecima tertie partis.

¶ Quero qua pena sit puniēdus doctor iunior locū occupans senioris. Dico qd debet poni in loco viliori ⁊ priuari loco assumpto. Casus est singularis in.c.precipimus.lxij.di.qd not. refert Lud.ro.in suis singu.singulari.cccxcj.

¶ Questio duodecima tertie partis.

¶ Quero vtrū antiqor licētiatus debeat pferri in regētia ⁊ honore doctorali iuniori licētiato, etiā si ipse iunior licētiatus forte ob honorē cappe rectorialis, quā tunc habebat, cū fuerint in eadē cathedra ad sustinēdū gradū doctoratus, primo fuerit pnuntiatus doctor, vt tpib⁹ nr̄is iter aliquos euenit. ⁊ rñdet q sic, qz q prior est tpe potior est in iure p reg.iur.q prior.de reg.iur.lib. vj.⁊.ff.eo.ti.l.quoties, qz tm̄ illis doctoribus ɔcedit anteire, qui b⁹ labo assiduitas ⁊ stipēdio plixitas suffragat, ⁊.l.tyrones .C.de tyro.lib.xj.vbi clare p Bar.Jo.de pla.⁊ ceteros docto. indistincte. Cōcor.ff.de albo scribē.l.j.vbi ad hoc est tex. rotundus, vcz q antiqores ceteris paribus semp sunt pponēdi. ⁊ ibi Bar.Bal.de imo.⁊ ceteri doc.iuris ciuilis, ⁊.l.j.C.de ɔsu.lib. xij.facit.l.fi C.de offi.pfec.vr.⁊.l.rescri.de mu.⁊ hono.ff.hoc ēt tāgit do.Jaso.in.l.cū qd, si cer.peta.ff.⁊.l.j.C.de prin.agē.in re. lib.xij.vbi in scdo notabili dicit Jo.de platea. Noto scdo iūcta glo.in ver.principatus qd labore ⁊ nō suffragio ɔuenit honores ⁊ dignitates acqrere, ⁊ de agen.in re.C.l.agētes.§.exceptis, ⁊ d pri.sacro scri.lib.xij.l.vnicuiqz.ver.sic.nisi forte.vbi dñt docto. qd ad honoris augmētū nō ambitione, sz labore vnumquēqz cōuenit deuenire.l.cōra publicam C.de re mili.lib.xij.⁊ de offi.magi.l.ij.⁊ tyro.l.fi.cū ɔcor.ibi alleg.⁊.l.vniuersi.de legi C.vbi dicit Jo.de pla.in suo tertio notabili, qd remunerādus est labor ⁊ sudor cuiuscunqz virtuose operātis, ⁊ in republi.auxiliū afferentis. Datur enim ei palma laboris ⁊ meriti. Non enim dz esse labor sine pmio, vt in auc.de iudi.§.ne aūt labor.col.vj.⁊ in cano. xij.q.ij.i.c.charitatē. Justū nāqz est, vt illi ɔsequant stipēdiū, qui p tpe suū cōmodare reperiunt obsequiū. Ad pmissa aūt faciūt notata p Ang.insti.de actio.§.quedā actiōes, vbi est questio in terminis. Si aliquis fuerit licētiatus in anno.xviij.⁊ deinde aliqs alius fuerit licē.in anno.xx.postea effectus doctor ante illum q fuerat licen.in anno.xviij. Si ille q licentiatus fuerat in anno. xviij.postea se pmoueat ad doctoratū pcedet illū licētiatū in.xx. anno.q sic fuerat doctor an̄ ipsum, et hoc ēt tz glo.reg.cācellarie pape Julij scdi, in.iij.pte.j.reg. Jaso.in.l.cū qd si cer.peta.in.iij. col.vbi etiam allega. Ludo.de ro.in suo consil.cccxxxij.faciunt etiam not.per Bart.in.l.j.ff.de obseq ⁊ qd nota.per ipsum in.l. fi.C.de tyro.lib.xij.et clarissime per Alex.de imo.in pdi.l.cū qd si cer.pe.et faciunt etiam no.p Sali. in.l.puidēdū.C.de postu. vbi no.qd scientia ⁊ vetustas nobilitant hoiem, ⁊ q p antiquoribus in dubio semp est presumptio. Cōcor.l.ij.de offi.magi.of. .C.⁊ qd no.de Jmo.in.l.j.C.de anno.ciui.lib.xj.⁊ faciunt no.p Pan.in.c.clerici.de iudi.cū infinitis concor.in qbus oibus semper dr qd antiq sunt preferēdi iunioribus, ⁊ p antiqoribus semper laborat presumptio, vt dictum est. Et sic dico, qd si eodem tēpore ⁊ in eadem cathedra fuerint pronuntiati doctores antiqor ⁊ iunior. Nō obstante qd iunior fuerit primo pronūtiatus ronē ⁊ ob honorē, ⁊ reuerētiā cappe rectorialis, q̄ tūc dferebat, nihil omin⁹ senior licētiatus cappa dposita pcedet illū iuniorē licētiatū in regētia doctorali p iura superius alle. Sed si senior licētiatus fuerit pnūtiatus doctor p interuallū tpis post iuniorē.s.die sequēti, vl' altera die post, i illo casu iunior pcedet ipm seniorē licētiatū i regētia doctorali, ⁊ ɔtidie sic fieri videmus, ⁊ h ē vitas et ēt talis ē ɔsuetudo i hac vniuersitate Cado.q̄ qdē ɔsuetudo cōseruāda est.l.minime.ff.de legi.qd tn̄ est ɔ̄ predictā opi.Ang.

Quarta pars de Oneribus

τ salarijs doctorum, centuriam questio num continens.

Postquam visum est superius i tertia parte huius tractatus seu opusculi, Quis debeat precedere inter doctores, Nunc in ista quarta parte videndū est de Oneribus, ac Salarijs ipsorū doctorum, ac de multis alijs, q2 qui sentit commodū sentire debet onus τ ecōtra, vt in regula qui sentit, de regulis iuris. libr. vj.

¶ Questio prima quarte partis.

¶ Quero an doctores debeant legere ꝯtinue p se vel p substitutū ad hoc, vt habeant, τ ꝯsequant salariū. Rn̄det qd̄ si de publico sint salariati, tenent p se, τ nō p aliū, qm̄ ad hoc est electa industria psone. l. inter artifices. ff. de sol. hoc dicit Bal. p illū tex. in. l. arblete. ff. de excu. tuto. τ in. l. j. §. ne aūt. C. de cadu. tol. τ ibi Sali. Cy. in. l. quisquis. C. de epi. τ cle. Bar. Brix. en. in suis q̄stionibus dn̄icalibus. q. xx. Nico. boerij in addi. ad Dyn. in. c. q p aliū de reg. iur. lib. vj. Alex. in addi. ad Bart. in. l. nemo. C. de duobus reis sti. Fel. in pe. decre. spec. i ti. de sala. §. fi. q. fi. Pet. rauē. in suo alpha. aureo in v̄bo doctor. Adde ad plenos bau. stus p Christophorū procū in. §. j. institu. de vsufru. Sed he. ll. in necessarijs τ obliga. loquunt. Secus aūt in volūtarijs ad quas nemo necessi. s3 volūtate inducit. C. de act. τ oblig. l. sicut. Hanc ergo regulā fm̄ Bal. in. l. fi. ff. de excu. tuto. fallere dr̄, vcz si subesset necessitas, vel ifirmitas, vel eēt ꝯsuetudo. allega. Bart. in. d. l. nemo. vbi dicit, q̄ si in studio est cōsuetudo, qd̄ doctor possit ex cā legere p substitutū, l3 hoc nō fuerit in ꝯctu deductū, poterit nihilominus substituere, q2 qd̄ h3 ꝯsuetudo vr̄ in ꝯctu appositū. Adde Alex. ꝯsi. cciij. vbi ponit an ꝯductus ad aliquod offic. debeat hr̄e salariū ꝯsuetū τc. allegat pro antiqtate Bar. in. l. i metallum. ff. de penis. S3 in casibus in qbus doctor pōt legere per scholarē. Bal. in. l. parabolani. C. de epi. τ cle. Et oportet q̄ necessitas p quā doctor cogit legere p substitutū causet ipossibilitatem, secus si solū difficultatē. Spe. in titu. de sala. §. vlt. circa fin. Et dicit ēt ibi Petrus rauen. qd̄ si doctor legēs proponat se intrare religionē qd̄ prius d3 suā finire lecturā. alleg. Spe. in tit. d̄ statu mona. §. j. de ista materia p Pan. in. c. j. de sum. tri. τ fid. catho. τ in. c. cū aposto. de his que fiunt a prela. τ in. c. ex ore. eo. titu. in. c. cū dilecta. de rescrip. Aliqua p Bart. in. l. j. C. de mancipa. τ colo. lib. xj. τ in. l. j. C. de prepo. agen. in re. lib. xij. aliqua per Joan. bap. in apo. ad Ludo. ro. in singu. lxiiij. Et ipsi docto. legēdo debent ꝯsiderare vtilitatē scholariū, fm̄ Bal. in addi. Spec. in titu. de magi. Sed vt plurimū scholares sunt, sicut mulieres, laborant aliqñ contra cōmoda propria. Cyn. in. l. iiij. C. de spon. Nam se diuertūt τ lecturas male intelligūt quorū aures sunt p̄scindende. c. si petrus. xxiij. q. j gl. in. c. vino inebriat. xxxvj. dist. que dicit quod aures male intelligentiū sunt euellende. doctorez enim sine intermissione scholasticus audire debet. Lau. antiquus doctor in cle. j. de magi. Guilielmus de monte Lau. τ do. Cardi. flo. exclamant contra scholares capitosos non intrantes scolas qui quadā capitositate credunt plus addiscere soli, q̄ si a doctoribus docerentur, quod dicunt ipsi docto. esse vanū, cum sensus, auditus aptior sit ad percipiendum, τ memorie tradēdū, qd̄ v̄bali, τ bina voce traditur in scriptis vel sine q̄, visus vel alius sensus. xliij. distinc. c. sit rector. zenzelinus ēt dicit ibidē qd̄ requirit instructio a voce magistri. Primo eni3 est tempus tacēdi postea loquēdi. Eccli. iij. τ veritas prius addiscit a magistris, postea docetur. xxxvj. d. §. ecce. ver. hinc ēt Salomon. Hieronymus ad rusticū monachum dicit. Non ingrediaris absq3 doctore viā, quā nunq̄ ingressus es. xvj. q. j. c. si clericatus. Nec sufficit scholarem mora3 trahere in studio, nisi studeat. xvj. q. j. c. generaliter. τ in. c. cum ex literis. d̄ in inte. rest. hinc dicit Hos. in. c. fi. de mag. τ Jo. de lig. in proe. cle. qd̄ scholares habitu τ non actu nō sunt appellandi scholares. Quinimmo fortius dicit Domini. de sanc. Gemi. in probe. sexti. τ do. Abb. in. c. j. in fi. de iudicijs. quod tales scholares solo habitu possunt puniri tanq̄ mendaces. facit glo. xxxvj. q. v. c. cauere. Et quod no. docto. in. l. que sub pretex. C. de sa. sanc. eccle. τ in. l. scriniarios. C. de testa. mili. Pau. de castr. ēt exclamat contra scholares non intrantes scholas. in. l. frater a fratre. ff. de condi. inde. viua enim vox multum imprimit, que habet nescio qd latētis energie, τ in aures discipuli de auctoris ore transfusa fortius sonat. hec sunt verba diui Hieronymi in proe. Biblie. Sed inter cetera doctor d3 esse breuiloquus. Panor. in probe. decre. in princip. glo. τ ibi But. in. c. cum sit ars. vbi dicit illam glo. esse notabilem contra verbosos. Et ibi Jo. and. alleg. Senecā. xxxviij. epistola ad Lucil. nec multis opus sed efficacibus facit tex. in. c. non mediocriter. de consecra. di. v. τ in auc. de refe. circa fi. col. ij. ibi multitudo nihil. τ ibi h lex nostra τc. τ ibi bar. facit tex. in. c. si romanorū. xix. di. Quare glo. in predic. c. cum sit, redarguit aduocatos multa allegantes inutiliter. Melius est enim pauca idoneo loqui τc. vt in. l. tāta. §. deinde. C. de vete. iu. enucle. τ sepe experiētia cōpertum est, q̄ bona allegatio inficit, τ obnubilatur ob nimiam allegatiōem τ sinistra oritur suspicio. p̄ allegantem. Specu. in titu. de aduo. §. j. versi. item qd̄ est nimiū. τ dicit Ro. in suis singularibus singulari. xxiij. q̄ verbosus aduocatus potest priuari officio aduoca. p gl. singularē in. l. ex ea cā. ff. de postu. Bernar. de landri. in addi. Panor. in proe. decre. Et licet doctor multos h3 scholares suā lecturam audientes, certe pp hoc non meret habere salarium, nisi sit in sua sciētia pitus. ista est singularis doctrina Bar. per illum tex. in. l. j. C. de anno. ciui. lib. xj. τ ibidē dicit qd̄ collegiu3 scholariū non potest mutare salarium constitutū doctoribus legentibus. Sed ipsi doctores legentes ad hoc vt merant habere salarium huiusmodi non possunt, aut debēt postulare seu aduocare, secundum Bal. in. l. placet. C. de epi. τ cle. Possunt tamen mittere scedulam iudici, in qua sint allegationes partis, fm̄ Bart. in. l. paulus. ff. de legi. j. q2 tūc nō perdit salarium, qm̄ postulare est desiderium suum in publicum exprimere. l. j. ff. de postu. Est enim aliud remedium, vt doctor loquatur cum iudice, τ aliquid gratis ab eo impetret. Bar. cepo. in suis cautelis, cautela. ccvj. τ. ccxlj. Et ipsis doctoribus debet pro rata temporis, quo legerunt. Bal. in. l. j. C. de legi. τ alibi dicit Bal. q̄ nihil debent habere, nisi pficiat. l. ēt. ff. de leg. j. nisi fuerint impediti cā reipublice. Bar. in. l. iulianus. §. fi. ff. ex qui. cau. maio. τc. In artibus vero mechanicis debent habere pro rata tēporis, τ laboris non aliter, fm̄ Bal. in. l. j. C. de suffra. aduo. τ si doctor qui recepit salarium vel stipēdiū sue lecture pro vno anno fuerit vocatus a principe non tenetur restituere illam pecuniam fm̄ Bar. singu. in. l. idē vlpianus. §. sunt τ alij. ff. de excu. tuto.

¶ Questio secunda quarte partis.

¶ Quero nōne doctor cōductus, τ de publico salariatus pōt legere p filium, τ substituere filium suum ad legendum, dic q̄ sic, p ut faciebat Bal. Papie. alleg. tex. singularem in. l. sciendum. §. legati. ff. de leg. vide etiam ibi alios casus. Ber.

¶ Questio tertia quarte partis.

¶ Quero an licentiatus habeatur pro doctore, q2 doctores Cadomenses soliti sunt facere legere, τ consueuerunt per licentiatū. Hanc questionem ponit Bal. in. l. sed τ reprobari. ff. de excu. tuto. in. l. penul. ff. de testa. mili. in auc. habita. ne fi. p pat. C. Jason in. l. ad egregias. ff. de iureiuran. Canoniste in proe. sexti. Alexā. in. l. mulier. §. j. ff. ad trebel. τ in additio. ad Bar. in. l. j. C. de digni. lib. xij. Jo. fab. in. l. ij. C. de ve. iur. enu. Fely. sandeus in proe. decre. gl. regule cancellarie Julij secundi super tertia parte tex. τ est communis opinio, q̄ ad fauores licentiatus habeatur p doctore, puta in legēdo. Ratio est, q2 de proximo cingendus habet pro cincto. d. l. penul. ff. d̄ testa. mili. τ Pet. de rauē. in suo alpha. au. in ver. doctor. τ precipue licentiatus habet pro doctore, si nō potest supportare pompas doctorales, fm̄ dictam glo. regule cācellarie. τ ēt vbi supra per dictam glo. dicitur quod si pater cuiusdam licentiati emat eidem licentiato libros, tunc isti libri non debent conferri fratribus licentiati, ac si esset ille licentiatus doctor τ tunc quo ad fauores licentiatus equiparatur doctori. Secus autem quo ad odia. puta si episcopus Baiocen̄. excōicaret oēs docto. vniuersitatis Cadomen̄. in hoc ñ cōprehēderent licētiati, nec essent excōicati. An aūt licentiatus habeatur p doctore, vid̄ Guidonē papā in suis decisionibus delphi. decisi. cccxc. τ ibidē per antonium rambaudi in apost.

¶ Questio quarta quarte partis.

¶ Quero si doctor, q promisit legere per annū, moriatur ante illud tempus, an debeat vel eius heredes habere salarium pro toto tempore, vel pro rata temporis. Respondet q̄ pro toto anno fm̄ Bar. in. l. si vno. §. item cum quidā. ff. locati. idē Bar. in. l. j. §. diuus elec. ij. ff. de var. τ extraor. cog. τ idē in offi. decedente an̄ finitū offm̄. l. si quis in sacris. C. de pxi. sa. scr. li. xij. τ. l. post duos. C. de aduo. diuer. iudi. τ addo casum singularem, in quo si aliqs decedat, heredes eius debēt habere stipēdia totius illius anni,

τ etiam

τ ēt subsequētis, vt si qs fuerit domesticus principis. tex. est mul tū singularis in. l. fi. C. d̄ dome. τ ꝑte. lib. duodecimo. quē tex. d̄ esse mirabilem Ant. corse. in suis singularibus. ver. salarium.

¶ Questio quinta quarte partis.

¶ Quero si doctor voluerit recipere stipendium sibi pagari soli tū tpe debito, τ postea petat, an sit audiendus. Respon. ꝙ non, Bar. in. l. fortissimi. τ p illū text. C. de ero. mili. anno. li. xij. Bal. in. l. acceptā. C. de vsur. Et dicit singulariter Ant. cor. in suis sin gularibus ver. salariū ꝙ al's audiuit do. Troilū d̄ malincijs vtri usqꝫ iuris doctorē allegātē Bald. in. l. ēt. in fi. C. de iure dotium. Dicētē qd̄ si cōitas ꝯduxit doctorē pro vno anno ad legēdū pro certo salario, et ille doctor finito anno recedit intelligi r̄ ꝯduct⁹ pro eodē salario, ꝙ est mirabile dictū, τ hoc ēt vidi praticare in locagio domoꝝ, qñ alias ꝯductor habuerat illā domū pro certo ꝑtio, τ postea eā p aliquot annos dimiserat, τ tādē ad eā reuer tebar̄ pretio minime facto. Dicit tñ Ant. corseti. ꝙ ꝑfatus doc. suus limitauit il lud dictū, nisi vcꝫ mutata ꝯditiōe ꝑsone. Puta si effectus esset excellēs in sciētia, qꝛ debebit tūc augmētari sala riū ſm eius excellētiā, qꝛ conditio ꝑsone ꝯsiderari dꝫ. c. coganr̄. xli. distinc. gl. in. c. clericus ab instāti. xxj. q. j. Panor. in. c. cū oēs extra de cōstitu. cū multis alijs iuribus de quibus per Pet. ra uē. in suo alpha. aure. in ver. qualitas persone.

¶ Questio sexta quarte partis.

¶ Quero vtrū doctor possit aut debeat legere ad pōpā. Respō der̄ ꝙ nō, sed semper in legēdo faciat commodū suoꝝ scholariū Joā. de pla. in. l. vnica. C. de stu. lib. vr. Ro. lib. xj. dꝫ qꝫ esse cau tus, ne ꝑferat tacēda, vel dicēda reticeat. ca. sit rector. xliij. disti. Et dꝫ ipse doctor seipsum, τ verba sua ſm audiētiū capacitatē, τ ingenium coadaptare. ca. oportet. viij. q. j. Nam qui docet ea que ab auditoribus intelligi nō valent, nō auditoꝝ vtilitatē, sed sui ostentationē facit. xliij. dist. §. vlti. dꝫ. n. doctoris scientia esse humilis, τ non arrogans. de maio. τ obe. c. vlt. Nā hꝫ hoc pro prium doctrina arrogantium, vt humiliter nesciant proferre que docent, τ recta, que sapiūt, recte ministrare nō possunt. xlvj. dist. c. j. Ipsi tñ scholares qñqꝫ dum eoꝝ doctor legit, faciūt castra in mari, τ tegulas domus enumerant, vt dicunt gl. τ Joan. de pla tea in. l. vnica. C. de profes. qui in vr. constan. libro. xij.

¶ Questio septima quarte partis.

¶ Quero an Bidellus debeat rñdere de libro doctoris dimis so in scholis per doctorē legentem. Respondetur ꝙ sic, qꝛ vide tur Bidellus suscepisse custodiaꝫ libri eo ꝙ liber positus fuit in scholis, quas custodit Bidellus. ff. nau. cau. stat. l. pni. §. recepit Idē si non si positus liber in scholis, sed extra. si ipse recepit cu stodiā, vt in. l. seq. Et Bidell⁹ de lib. subtracto tener̄, vt p Bar. ff. de fur. l. q vxorē. τ. l. si eū q. §. si rē cōmodatā. ff. commo.

¶ Questio octaua quarte partis.

¶ Quero an doctores τ scholares vniuersitatis dēant gaudere priuilegio, si actu nō legant, τ studeant. Rñ. ꝙ nō. vt not. Bart. in. l. qui sub pretextu. C. de sacrosan. eccle. τ in. l. j. C. de colle. τ chartopra. lib. xj. Et vltra illos tex. optime facit. C. de epis. τ cle. l. ꝯñaliter. τ. C. de aduo. diuer. iudi. l. p hāc. vide Bar. in. l. pe. ff. de testa. mili. τ de penis. l. aut facto. §. tēpus. ad Bal. in auc. ha bita. C. §. sequitur. in textu scholaribus. ij. charta.

¶ Questio nona quarte partis.

¶ Quero vtrū doctor seu stipendiarius ad legendū cōmissus tē pore peregrinationis debeat habere salariū, si de licētia domini itinerer̄. dm est ꝙ sic Bal. in. l. si ea conditione. de ꝯdit. inser. di cit esse gl. singularem in. l. desertorem. §. si ad diem. ff. de re mili. Sed mirar̄ de eo Lud. de ro. in suis singularib⁹ singular. ccccl. qꝛ casus est singularis in. l. hac lege. C. de proxi. sa. lib. xij.

¶ Questio decima quarte partis.

¶ Quero vtrum si doctor, vel alius salariatus vadat ad allegā dū, seu aduocādū, τ allegare ꝓhibear̄, τ alleget ꝑdat salariū. rñ detur ſm Bal. in. l. placet. in fi. C. de epi. τ cler. qd̄ dꝫ ꝑdere sala rium vnius anni, τ deponi a matricula aduocatoꝝ, si hoc fuerit statutum. ita refert. Ludo. ro. singu. cclxij.

¶ Questio vndecima quarte partis.

¶ Quero an doctor salariatus de publico ad legēdū debeat ha ber̄ domū ēt ꝯductā ex publico. Rñder̄ ꝙ sic, p. l. ij. §. caius. ff. d̄ orig. iur. Lud. Pon. in singularibus. ver. doctor salariatus.

¶ Questio duodecima quarte partis.

¶ Quero vtrū doctor qui in docendo principaliter querit hono rem suum peccet mortaliter. Respōdet Henricus de gādauo. j. quoli. q. xxxiiij. ꝙ q vtitur aliquo principaliter ad quod non or dinar̄, in quo deum contemnit, peccat mortaliter. Et sic conclu dit, qd̄ doctor, q principaliter querit honorem suum in docendo peccat mortaliter, τ prefert honoreꝫ suum honori diuino, qꝛ vt dicit Augustinus lib. j. de doctrina Christiana, ad fidē, spem, τ charitatem tota militat diuina scriptura, que principaliter ordi natur ad honorem dei, in quo deus contemnitur, si principaliter ad alterius honoreꝫ ordinatur. Sed sane intellige, τ limita veꝝ, qñ legit aliquid, ꝙ est principaliter ordinatuꝫ ad honorē dei, vt cū predicat, τ hm̄oī. Qꝛ secus credo, qñ legit aliquid qd̄ nō est principaliter ad honorem dei, vt sunt leges, τ multe scientie, que ad pacem, τ vtilitatem hominum principaliter ordinantur. Qꝛ tunc nō contemnitur deus, τ sic non est mortale peccatum. Non enim auiditate consequende laudis, sed charitate seminande ve ritatis dꝫ docere doctor. xxxij. q. iiij. c. obijciuntur.

¶ Questio decimatertia quarte partis.

¶ Quero vtrum sit legendum de poetis. Respōdetur, ꝙ vt plu rimū sunt ad animos iuuenum corrūpēdos. Sed distinguēdum est de libris gentium. Nam quidā sunt libri, qui in pluribus sunt de lasciuijs, vt Ouidius de arte amādi, τ similes. τ tales legere vel audire, omnino ꝓhibitū est. Et sic intelligitur. c. sacerdotes. τ. c. legantur. τ. c. ideo. xxxvij. dist. Sunt τ alij poetarum libri, q multū vtilitatis afferunt iuuenibus, lꝫ in eis sint aliqñ aliqua tur pia immixta, τ tales libros legere vel audire causa eruditionis, vocabuloꝝ, vt loqui possit recte, τ ornate, τ hoc nō est ꝓhibituꝫ. Et sic loquitur. c. turbat ea. dist. cum duobus. c. sequētibus dum mō magister fabulas lasciuas abbreuiet. Et sic limita gl. in sum ma. dist. xxxviij. di. per totū. viris ēt ecclesiasticis prohiber̄ leges τ phisicā audire τ legere, vt in. c. super spec. ne cle. vel mo. Sed Cado. habent priuilegium pro legibus.

¶ Questio decimaquarta quarte partis.

¶ Quero vtrum mathematica legi possit τ debeat. Responder̄ qd̄ mathesis cum aspiratione medie ad exercitium non lꝫ doce re, quia significat artē diuinādi, τ est reprobata, vt. C. de male. τ mathe. l. nemo. τ. l. culpa. Sed ad instructionē doceri posset. xx xvij. di. c. legimus. Sed ego credo qd̄ ēt ad instructionē nō liceat quia cuius vsus malus est, ipsum quoqꝫ malum est. vt dicitur in. j. sentē. dist. j. Sed alia mathesis que habet penultimam breuem hñ licita ē. Unde versus. Scire facis mathesis sed diuinare ma thesis. Diuinatio enim a Persis dr̄ fuisse inuēta. c. j. xxj. qd̄. iij. Unde diuini dicti sunt quasi deo pleni. Diuinitate enim se eē ple nos simulant, τ astutia fraudulenta hominibus futura ꝯiectant vt ibidem. Sed quot modis fiat diuinatio patet. xxvj. q. iiij. §. j. τ. c. j. τ. q. v. in. c. nec mirū. sunt enim aliqui qui se dicunt astrolo gos iudiciarios τ nituntur futura prenosticare. Quibus iudicijs non multuꝫ est inherenduꝫ. Tum quia difficile est determinate in uenire influxus corpoꝝ celestium ad ista inferiora corpora, τ hu ius ars mathematica, que heretica hr̄, se immiscet. Tum qꝛ cau sa prima, que est deus, plus influit in effectū cause secūde, ꝙ̄ ipsa causa secunda. Raro enim prenosticationes de influentijs celi factas veritate fulciri inueni. nam de futuris ꝯtingentibus non est determinata veritas, qꝛ sapientia huius mūdi stultitia est apō deū, vt Salomon τ apostolus testanr̄. Insuper qui ex nihilo om nia creauit, ille per electos suos amicos pōt ea faciliter immuta re dicēte psalmista. Opera manum tuarū sunt celi. Et sicut oper torium mutabis, τ mutabuntur. Et licet stelle τ planete causent generationes, τ corruptiones in istis inferioribus vt pꝫ. ij. phisi. Tñ hoc se non extendit ad actus, τ opera hominū, sicut sunt pre lia, dissensiones, pressura gentiū τc. Ad talia etenim lꝫ p influen tias celi homines aliqñ inclinenr̄, non tñ necessitantur, alias ar bitrium hominis non esset liberū, ideo dicit Ptolomeus. vir sa piens dominabitur astris. Carolus enim magnus vidit cometā terribilem, qui quidē planeta ab astrologis dicebatur mortē eius dem Caroli significare. Unde attonitus Carolus cū Eginuardo philosopho contulit dicens, ꝙ mutationē regni mortemqꝫ suaꝫ protendebat. Uerum philosophus verbum prophetie allegans ad prefatum Carolum ait, a signis celi nolite timere. At Caro lus imperator deuotissimus. Non aliud inquit timere debemus nisi illum qui nostri τ huius ꝯditor est sideris, sed eius clementiā laudare tenentur, qui nostra inertiam cum peccatores simus, ta libus admonere dignatur. Cuꝫ ergo talia portenta cum apparēt oēs cōiter tangunt. Igitur pro posse ad frugeꝫ melioris vite om nes festinare debemus, vt misericordia in illo domināte cōsequi valeamus, nec tunc mortuus est optimus imperator, sed diu post superuixit. Nō eniꝫ minus eleuatur terra, vbi habitat pau per, ꝙ̄ vbi est diues, siue rex. τ sic influentie celesti non est cre den dū. Preterea constat, ꝙ planeta habet causam naturalem non pretēdētem ad aliqd̄ aliud. Uidetur ergo ꝙ nullam relationem habeat ad mortem alicuius, vel ad bellum. Si. n. dicar̄ se haber̄

ad bellum, aut ad mortem alicuius. Aut ad hoc se h3 vt causa, aut est effectus, aut vt signum. Constat autez quod se non h3 ad aliud, vt cā. Qr nec vt efficiens, nec vt forma, nec vt finis, nec vt mrīa. Similiter probat, qr nec vt effectus, qr neutrū necessario sequit alterꝝ ⁊ effectus necessario sequit cāz. Nec se h3 vt signū, qr nō h3 ɔueniētiā, omne aūt signū ɔueniētiā h3 cū suo signato. Preterea differentia cometaꝝ sumit penes stellas erraticas, id est planetas, ſ3 nō oēs erratice habent tā malos effectus, qr Jupiter signat fortunā. Similiter venus ⁊ mercurius nō significat infortuniū, vñ nō vr̄ ꝙ generaliter debeant significare male significata. Multi.n. de futuris ꝑnosticarunt, vt abbas Joachim q ab Antonio archiepiscopo Florētino i sua chronica post vincentiū historialē, reprehendit, ex eo qđ dixerat, ⁊ ꝑnosticauerat mūdū finiendū certo tpe, quod nō euenit, et allegat idē archiepiscopus thomā i quarto dicētē, qđ ɔcunq3 locuti sunt de fine mūdi determinādo certū tēpus huius rei inuenti sunt falsiloq, ⁊ de inceps ēt inuenient hec determinātes, vñ Augustinus de ciuitate dei sup illud Actuū.j. quod Christus dixit apostolis. Nō est vestrū nosse tpa vel momenta, que pr̄ posuit in sua potestate, hec resoluit digitos oium de hac re calculantiu3 qescere iubens. In libro aūt de doctrina christiana Augu. sic ait, neq3 ab hoc genere supstitionis ꝑnitiose segregādi sunt, q olim genethliaci ꝑp natalium ɔsiderationē dierū. Nunc aūt mathematici vocant. nā qđ inde conant actiones nr̄as vel actionū euētū predicere nimis errant, ⁊ multa particularia exēpla adducta, ɔcludit oēs artes huiusmodi vel noxie, vel negatorie supstitionis, ex quadā pestifera societate hoium ⁊ demonū quasi pacta infidelis, ⁊ dolose amicitie ɔstituta penitus repudiāde, ⁊ fugiēde a christianis. xxvj. q. ij. c. illud qđ est. Idē Augusti. in sermone quodā ait, qui obseruat dies egyptiacos, vel Calēdas Januarij, vel alios dies, aut quascunq3 diuinationes, aut fata, aut auguria obseruat, aut attēdit, aut assentit obseruātibus magis ad sui dānationē, ꝙ ad salutem tendit, siue ꝑ Pythagoricā negromanciā egrotantiū vitam, vel mortē prospera, vel aduersa futura inqrit, vel somnialia attēdit, vel sortes q̄ dicunt apostoloꝝ, vel peraciolas ꝑ quauis infirmitate scriptas sup hoies, vel animalia ponunt ꝑter simbolū ⁊ orationē dñicam sciant se hi fidē christianā preuaricasse, ⁊ vt inimicos dei irā eius grauiter incurrere. xxvj. q. vij. ⁊ hoc ɔ̄ tenorem, ac doctrinam libri de natura rerū, vbi dicitur tres esse dies in anno, in qbus nunq3 mulier nascitur. Et virorū, qui in eis nati fuerint, nunq3 corpora vsq3 in diē iudicij putredine soluētur, hi sunt nouissimus dies Januarij, ⁊ duo primi Februarij. Alij sunt dies in qbus arboris incise lignū a vermibus erit securū, ⁊ si vas aliquod inde fuerit factū quicquid in eo reponet absq3 vlla corruptione seruabit, hi sunt vltimi dies veneris septēbris. s. post. xv. diē eiusdē lunationis. Similiter intelligendū est de duobus vltimis diebus veneris lune, ſ3 astrologi putāt stellaꝝ cursibus istas ɔtingere, vñ ⁊ ijs q accedunt ad eos, vt de futuris aliqd ɔsulant respōdentes fallunt in plurimis nec mirū. Nō.n. sunt prophete, sed vsu multi tpis auctores eoꝝ perfugiū quoddā in ijs quibus decipiant inueniunt, ⁊ climaterias quasdā introducunt, vt de rebus incertis sciētiā fingant. Climaterias.n. dicunt quasi periculi tēpus in quo interdictū perimat qs interdū nō perimat, ignorātes, qđ nō stellaꝝ cursus hec, sed demonū gerit operatio, q ad astrologie errorē ɔfirmandū subseruientes, calculis matheseos decipiunt hoies ad peccandū, vt cū vel deo ꝑmittente, vel legibus exigētibus peccati dederint penas verū dixisse videat astrologus, ⁊ tñ fallunt in hoc. Hec beatus Clemens in suo itinerario, ſ3 an demones possint scire futura, dr̄ ꝙ nō, qr nō habent certā ⁊ ineffabilē causam, vt tenet san. Bonauentura, vbi. s. ⁊ elicit ex. c. sciendū est. xxvj. q. iij. sed ex quatuor causis pn̄t demones scire ⁊ cognoscer futura. Primo, ex ingenij acrimonia, vt qñ cōsiderant ad qd inclinat affectio nr̄a. secūdo, ex nulla experientia, vt qñ ɔsiderant in talibus accidētalia. Tertio, ex dolosa cautela qñ. s. proponunt alijs facere ⁊ ꝑdicere. Quarto, ex aliena doctrina, vt qñ ꝑmittit, vt a bono angelo hoc addiscant. Patet vlterius qđ si demones aliqñ nō possunt scire futura, nec ēt ꝑsentia, vt de Christo qñ fuit in hoc mūdo in carne, diabolus nō potuit scire, an ipse Christus filius eēt dei. Pro quo aduertēdū est, ꝙ cū ipse diabolus sciret filiū dei incarnādū, ⁊ mundū liberādum, id est genus humanū de manibus diaboli, sed tēpus vel modu3 ignoraret diligēter obseruabat, si forte posset hūc agnoscere, ⁊ liberationē nr̄am impedire. Cū ergo videret aliquos sanctos viros magna operari. Aspiciebat ne forte ipsi essent, ⁊ qr in omnibus ꝑpendebat eē defectus ⁊ peccata, nullū prioꝝ talē extimauit, ſ3 vidēs Christū in mundū venisse, ⁊ modū ignorasse. Nā ⁊ si virgo cōceperat, qr spōsum eā habere videbat. s. Joseph extimauit de illo eē cōceptum, ⁊ ꝑpea despōsatā eā deus esse voluit, vt mysteriū hoc diabolo celaret, ⁊ tanta erat sanctitas virginis, vt diabolus nō potuit cognoscere, quomodo ɔceperit. Ipso aūt Christo nato vtiq3 sathanas audiēs angelos decātātes in aere, Gloria in excelsis Deo, ⁊ in terra pax ⁊c. ⁊ stellā nouā apparuisse magis. Et pastores eūtes ad ipsum adorādū, ⁊ alijs nūtiātes, mēte ɔsternatus quasi firmiter arbitrabat, ⁊ sibijpsi dicebat diabolus hūc eē filiū dei, sed cū attenderet ɔditiones pueri nati, qr sc3 vt ceteri infantuli vagiebat, lamētabat, vbera suggebat, frigebat in tugurio, resumpta fiducia mētis sibijpsi rn̄debat. Quis nō rideret deū audire vagientē, ⁊ plorantē, ⁊ vbera suggētē, hec hois sunt, nō dei, ergo homo iste est nō deus, ēt si magne sanctitatis indicia sint ista. Deinde ꝑpendens adorationē magoꝝ, ⁊ i tēplo oblato magna testimonia Symeonis ⁊ anne satis trepidauit de eius diuinitate, ſ3 ɔsiderans vt purū hominē ꝑp timorem Herodis, ne eū occideret in egyptū fugisse, diabolus sibijpsi dicebat. Nō deus timet homines, nō est ergo ipse deus, ⁊ veniēte ad baptismū audiuit diabolus vocē de celo dicentē, hic est filius meus dilectus ⁊c. Tūc dixit diabolus, ɔfusus sum. Quid clarius hoc testimonio. ſ3 cernēs eū cū peccatoribus baptizari, sibijpsi respōdit diabolus. Ad qd iste baptizaret, si deus eēt, deus.n. sine peccato est, ſ3 baptismū dat Joānes peccatoribus in penitētiā. Illa vox iudicat, ꝙ filius dei est ꝑ excellētiā magne sanctitatis. Nō qđ dei filius sit naturalis. ⁊ cū multa mirabilia postea faceret Jesus maiora, ⁊ copiosiora ceteris prioribus nō deprecādo, ſ3 imperādo. Clamabat diabolus nō ex certificatione, ſ3 ex vehemēti ɔiectura Iste est filius dei, ſ3 Christus occultabat ei suaz diuinitatē addēdo aliqd, quod erat humanitatis, vt comedēdo, cū alijs famescendo ⁊c. Cū ergo vidisset diabolus, ꝙ in deserto quadraginta diebus fuisset sine cibo, qđ est ɔ̄ humanā ɔditionē, vrgeri cepit ad suspicādū, ne forte deus ipse eēt, ſ3 cū aduertit eū esurire, suspitione illā abiecit, dicēs, deus esurire nō pōt. Nec ꝙ egit sine cibo tantū ꝑmanens solus fecit, nam ⁊ Moyses ⁊ Helyas puri homines hoc fecerūt. Non igit deus iste est, sed valde sanctus homo, vt illi. Sāctissimos aūt homines ego pluries decepi diuersis modis, ⁊ Adā ⁊ Moysem, ⁊ Dauid, ⁊ alios. Accedam ergo ad eum, si aliquid possim cum eo lucrari eū ad aliqđ peccatum inducēdo, vel saltē certius cognoscere, si dei filius est, ⁊ tunc sequitur temptatio facta in deserto, prout in euangelio.

¶ Questio decimaquinta quarte partis.

¶ Quero si impetrans beneficium dicat se doctorem cu3 sit simplex licentiatus an teneat impetratio. Respon. ꝙ non, vt satis probat Jac. but. in. l. significata, de fabri. lib. xj.

¶ Questio decimasexta quarte partis.

¶ Quero an licentiatus gaudeat priuilegio scholarium. Resp. ꝙ sic. Et hanc questionem format ⁊ resoluit Salice. in auc. habita. ne filius pro pa.

¶ Questio decimaseptima quarte partis.

¶ Quero si doctori nō datur salarium, nunqd licite desistet a legendo. Bal. t3 ꝙ nō, in. l. j. C. de aduoca. fisci. quod limitat Feli. in. c. qr nonnullis, extra de magist. videlicet nisi pateretur tale incōmodum ex nō solutione, qđ nō posset insistere lecture, quia tūc licite desistere potest, nec ꝑdit salarium temporis, quo desistit, allegat Panor. in. c. peruenit. el. ij. col. ij. de iureiuran.

¶ Questio decimaoctaua quarte partis.

¶ Quero qs debeat dare salariū doctoribus legētibus. Resp. ꝙ epi plati, hoc tenet zaba. in tit. de magi. cle. ij. versi. quibus.

¶ Questio decimanona quarte partis.

¶ Quero vtrū doctores diuites teneantur alere pauperes scholares, dic ꝙ sic, fm Inno. in. c. fi. extra de magi. ⁊ per Nic. boerij in addi. ad Dy. in regula imputari. de regu. iu. lib. vj.

¶ Questio vigesima quarte partis.

¶ Quero vtrū doctori pauperi, vt discat cogat pretor alimenta prestare. Respondet ꝙ sic, argu. in. l. ij. §. primus diuus. ff. de ori. iur. dū dr̄ ibi huic ample facultates nō fuerūt, ſ3 plurimū a suis auditoribus sustētatus est ⁊c. ⁊ sic debet sustentari doctor paup a scholaribus. Qr doctor est quasi pater scholarium, vnde dicit Inno. in. c. j. de magi. qđ scholaris in necessitate tenetur alere doctorem suum, allegatur. l. ij. de ori. iur. ff. Refert Ludouic. de ro. in suis singulari. cxxxviij. ⁊. l. ij. C. de excu. tuto. nam persona doctoris debet semper videri scholari honesta ⁊ sancta tanq3 filio persona patris, glo. in. l. liberta. ff. de obseq. lib. j.

¶ Questio vigesimaprima quarte partis.

¶ Quero an doctor ꝑ doctrina licite peter possit salarium. Respōdet ꝙ sic. j. questione. iij. ca. videntes per glo. ⁊. c. non solum

per

per glo.in.c.q2 nonnullis,7 ibi Pano.glo.in.c.de qbusdam,7 p Domi.ibidē.xxxvij.dist.Oldra.cōsi.cente.beatus Thomas.ij. ij.quest.j.articulo.iij.circa mediū.Panor.in.c.ij.de cōiu.lepro. Licet videat̃ ɔ̃riū,extra de magist.ne aliqd accipiat̃,p vsu docendi.ad qd rn̄det glo.in.c.q2 nonnullis,extra de magist.qd hoc salariū nō est pretiū scientie,sed retributio 7 remuneratio laboris,quā poterit petere a scho.diuitibus nō aūt a paupibus.Nā labor studiox̄ meret̃ pmium.C.de asses.l.j.nec debet eē labor sine pmio.in auc.de iudi.§.ne aūt.coll.vj.7 premia virtuosis sunt ɔcedenda.l.vt virtutū pmia.C.de stat.7 ima.discipulus aūt debet munera 7 dona exhibere magistro suo.l.aquilius regulus.ff. de dona.iuxta fin.c.reuertimini.xvij.q.j.dicē.qd discipuli debēt referre gratias magistro nō tm̄ verbis,sed etiam rebus,facit ad hoc.c.ecce.xcix.distin.ista per Joan. de pla.in.l.medicos.C.de professo.7 medi.lib.x.non tamē aliqd debent petere,si sint sufficienter salariati de publico in studijs generalibus.Panor.in.c. quia nonnullis,extra de magi.quia tale salarium vt dicit Felin. post Panor.in.c.q2 nōnullis,cōstituitur,vt non solum doceant indigentes,sed etiam forenses vndecūq3 proficientes.

¶ Questio vigesimasecunda quarte partis.

¶ Quero an scholares teneant̃ soluere collectā doctorib9. Rn̄det̃ q̄ sic.Panor.in.c.quia nonnullis,de magist.7 prout in questione immediate precedenti.an vc3 doctor pro doctrina 7c.

¶ Questio vigesimatertia quarte partis.

¶ Quero nunqd doctores possunt oblata spōte a scholaribus ēt si sint de publico salariati licite recipē.Respōdet̃ q̄ sic.c.dilectus.el.ij.in fin.de sy.7.x.q.iij.c.priscis,q2 quedā sunt q̄ licet inhoneste petant̃,tn̄ honeste recipiunt̃.l.j.§.est qdā.ff.de va. 7 extraor.cog.Frā.de 3aba.i cle.ij.de magi.q.j.bona.n.dona debēt dari doctorib9.gl.i.c.infames.§.apud vrbē.iij.q.j.q̄ allegat ad hoc.l.tū plures.§.cū tuto.ff.d admi.tuto.7.l.ij.§.fi.ff.de ori.iur.

¶ Questio vigesimaquarta quarte partis.

¶ Quero vtrum doctor impeditus possit vocē suā alteri cōmittere,dic q̄ sic,vt tenent de Jmo.7 Gemi.in.c.siquis iusto.de electi.lib.vj.7 Bal.in.c.constitutis,de appel.

¶ Questio vigesimaquinta quarte partis.

¶ Quero an doctor cui est cōmissa vox alterius,7 sic hn̄s duas voces in electionem rectoris possit eas diuidere,scilicet vni dare vnam,7 alteri aliā.Et videtur primo q̄ sic,quia ex quo gerit vices plurium debet cēseri iure plurimox̄,vt in.c.cū olim.de re iudica.s3 ɔ̃rium tenet Uincētius in.c.q̄uis,de offi.delega.vbi dicit qd delegatus principis si pcedit noie pprio 7 noie sui college,nō pōt ferre diuersas sentētias,7 mouet̃ p tex.singularē in.c. pe.d ele.lib.vj.vbi pbat̃ dictū,7 sic extēdit.c.q̄uis.Et rō est,q2 qua ɔsciētia putat aliquid iustū nomine pprio,debet censere iustum noie cōsocij.hoc refert,7 sequitur eū Pano.in.d.c.q̄uis, 7 opin.Uincen.insequor 7 adduco.c.si quis iusto.de ele.lib.vj.

¶ Questio vigesimasexta quarte partis.

¶ Quero vtrū doctor possit degradari sicut 7 miles,7 clericus. Respon.q̄ sic Bar.in.l.ij.§.ignominie causa.ff.de infa.

¶ Questio vigesimaseptima quarte partis.

¶ Quero vtrum rector cum vniuersitate possit facere statutum, vt nullus doctoretur,nisi prius p̄sentetur rectori.Respō. q̄ sic. Nō aūt qd rector habeat vocem.bal.in auc. habita.ij. col.C.ne fi.pro pa.in fi.in ver.tertio quero.

¶ Questio vigesimaoctaua quarte partis.

¶ Quero vtrū doctor in collatione bn̄ficij vel ordinū debeat p episcopū examinari,7 respōdet̃ q̄ nō,facit regula cancellarie,q̄ cauet̃ q̄ doctores in iure canonico,vel ciuili,aut in theo.vel medicina,7 q p aliquot annos legerint in artibus magistri in altero iuriū vel theo.cū rigore examinis licētiati ac bacca.i ipsa theo. nō examinarent̃,vr̄ enim qd p hoc episcopus faceret iniuriā vniuersitati volēdo suū doctorē seu graduatum examinare.l.disputare.C.de crimi.sacri.7 approbatus nō debet reprobari sine causa.argu.l.vt gradatim.§.reprobari.ff.de mune.7 ho.sed pro episcopo facit,qd potest examinare sibi presentatum a patrono ca. veniens,de verborum significa.lib.vj.ibi examinandi episcopis presententur,vbi doctores 7 Panor.in.c.cu3 autem.de iure patro.Joan.an.in.c.fi.de elec.in.vj.7 de hoc p glo.pragma.sanct. in titu.de colla.§.item qd vniuersitatis,in versi. gradus.

¶ Questio vigesimanona quarte partis.

¶ Quero an doctor debeat se subscribere ɔsilijs aliox̄,dic q̄ nō nisi prius lecta scriptura.Bal.in.l.fi.C.plus va.quod agi.

¶ Questio trigesima quarte partis.

¶ Quero an doctor teneatur ponere disputationem sua3 ad stationem publicam,dic q̄ sic,de hoc per Jo.an.in.c.accessorium, de regu.iur.lib.vj.in mercu.

¶ Questio trigesimaprima quarte partis.

¶ Quero an ordo doctorum sit approbatus p ecclesiam,dic qd sic.c.cū ex iniuncto,de here.faciūt no.in.c.j.de reliq.7 vene.san. lib.vj.Ordo enim doctorum est,quorum lingua flammeus gladius dicitur,qui est flāma charitatis ignita,iuxta illud prophete.Qui facit angelos suos 7 ministros suos ignem vrentē,vt in psal.ciij.quia prōpta ad omnia 7 parata,nam omni poscenti de fide debent reddere rationem,vt.xxxvij.dist.c.ecce. ad finē.ver. parati.extra de sacra vnc.c.j.§.quia vere.ver.in vertice.

¶ Questio trigesimasecunda quarte partis.

¶ Quero quot doctores debēt eē in vniuersi.7 de qb9 faculta. rn̄det̃,vt in.l.vnica.de stu.li.vr.ro.C.lib.xj.ver.habeant,7 lex dicit q̄ oratores dn̄t eē tres numero.grāmatici decē. Quinq3 numero sophiste.vnus q philosophie arcana rimet̃,7 p hunc etia3 medici possunt cōprehēdi fm glo.ibidem,duo qui iuris ac legū voluntates pandant,sed de diuina scientia nihil dicit̃,vt ibi glo. 7 dicit ibidem Bar.q̄ in ciuitatibus que habent studia fm diuersitatem temporum est statuendus numerus diuersus doctorum.Premissa tamen hodie locum non habent.

¶ Questio trigesimatertia quarte partis.

¶ Quero qs debeat assignare loca doctoribus,tex.i.l.vnica.C. de stu.li.vr.ro.li.xj.7 Bar.t3 qd p̄fectus 7 rector ciuitatis , vbi est studiū faciāt assignare loca doctoribus 7 magistris,ita distātia qd qn̄ vnus legit nō audiat̃ in scholis alteri9 7 qd strepitus scholariū,q sunt i vna,nō audiat̃ i alia,ne ex hoc studiū turbet̃.

¶ Questio trigesimaquarta quarte partis.

¶ Quero vtrū doctor debeat hr̄e salarium,vt doctor,vel q2 hn̄ legit.Bar.in.l.j.C.de anno.ciui.lib.xj.tenet qd nō dant̃ salaria pro titulo dignitatis,puta q2 doctor,s3 p meritis,vt q2 bene legit,7 bene satisfaciat illi officio ad qd impositus est,7 etiā tenet idem Bar.qd si doctores qui nesciunt legere inter scholares q̄ propter hoc non debent habere salarium.

¶ Questio trigesimaquinta quarte partis.

¶ Quero vtrū doctor ea q̄ scit debeat publice docere. Respondetur sic,ad hoc allegat̃ Bar.in p̄di.l.vnica.C.de stu.li.vr.Ro. lib.xj.7 dicit ibidē qd in locis priuatis recte pōt doceri aliqs discipulus a doctoribus,nisi doctores eēnt de numero eox̄ q sunt deputati ad legēdū oibus,q volunt eos audire,Nā illi nō possunt,7 si faciant pdunt salariū,7 priuilegia q̄ habent eo qd publice nō legunt,hinc est qd notat contra doc.qui non docent oia,q̄ possunt publice oibus,sed aliquos docēt singulariter in camera.

¶ Questio trigesimasexta quarte partis.

¶ Quero an doctor salariatus in aliqua ciuitate possit 7 debeat cōtra cōem seu cōitatem illius ciuitatis aduocare. respondetur q̄ non.l.ij.C.de aduo.diuer.iud.vbi Bar.

¶ Questio trigesimaseptima quarte partis.

¶ Quero vtrum doctor consulens aliquem sine reuolutione librorum possit in foro conscientie petere salarium.Hanc questionem facit in terminis doctor eximus do.Jason de Mayno,7 dicit q̄ non,7 alleg.glo.in.c.nō licet.xj.q.iij.quā tamen glo. dicit merito reprobatam per archi.ibidem,q2 preteritorum honoru3 potest tunc remuneratio haberi.

¶ Questio trigesimaoctaua quarte partis.

¶ Quero an doctor suam debeat mutare opinionem casu occurrente.Presens questio tractat̃ in glo.c.vides.xxiij.q.vj.vbi dicit qd iurisperitus debet mutare opinionem suam,quando expedit vt in.c.ecce.xj.q.j.7.ff.de iurepa.l.diui.Jtem opinio est cu3 dubitatione ratiocinatio,7 inter opiniones illa est tenenda que meliori 7 subtiliori ratione nititur,vt est glo.ord.in.l.qui filiū.§. sabinus.ff.ad trebel.7 in.c.capellanus,de ferijs,extra,7 p bar. in.l.bonafides.ff.depositi.imperitia tamen presumitur in eo,qui tenet nouas 7 insolitas opiniōes,fm Bar.i.l.ij.C.de pena iud. qui ma.iudi.7 allegat gl.in.l.iij.ff.de sena.7 per hoc patet,q̄ doctor potest mutare opinionem suam casu occurrente,quia etiam sapientis est mutare consilium in melius.

¶ Questio trigesimanona quarte partis.

¶ Quero que aucto.doctoru3 p̄feratur in causis decidēdis,dic q̄ aut dicta doctoru3 ecclesie fundant̃ in auctoritate noui vel veteris testamenti,7 tunc statur dictis eox̄,licet ɔcilium pape hoc nō diceret.Si aūt fundat̃ super dictis sanctorum,tūc statur potius pape gl.est sing.in.c.de l.bellis.xx.dist.alleg.text.q optime probat.xxxvj.q.vlti.§.fi.vbi aucto.solius hieronymi p̄fert̃ toti concilio,sed vbi docto.in aliquo articu.sunt varij sequēda ē opinio humanior.i.rationabilior 7 eqor.tex.est i c.si vir.in ver.humanis,de cogna.spi.7 ita tenet Panor.Si vo vtraq3 opinio ē

rationabilis sequendū est plurimoꝝ iudiciū ſm Hoſt. et bene in d.c. ſi. vir. et est tex. in ſi. xix. di. c. in canonicis. et ibi Hoſt. dat notabilē regulā, qd vbi doctores et magiſtri p ſuas glo. mrīmoniū ſeparant, nec aſſignant cauſam in iure expſſam, ſi reperiret vnus doctor ſuſtinens matrimoniū, illius opinio eēt ſeruāda. tēperat tñ, niſi cōis opinio haberet tex. p ſe, qꝛ in hoc nō eēt dubiū. ſed dicerē ꝙ lꝫ pro cōi opinione nō allegaret tex. ſi tñ melioribus rationibus ſe moueret ꝙ opinio ſingularis, ſtādū eēt cōi opinio. eſt tex. et qd ibi not. in c. capellanus, de ferijs, ſed qñ opinio doctoꝝ antiquioꝝ et modernoꝝ eſt diuerſa poſito ꝙ nō ſit tex. neqꝫ glo. p eis, tunc potius adherēdū eſt antiquis. Nam moderni facti ſunt ita pomposi, vt ſe nihil reputent ſcire, niſi legem faciant per ſe et ſpernunt antiquos, et laudant Modernos, de quorum collegio ſe predicant, ſed vt ait ſeneca. probatos ſemper tene, et ſi ad alios aliquando diuertere libuerit ad priores reddere etc.

Queſtio quadrageſima quarte partis.

Quero vtrū opinio multoꝝ doctoꝝ excuſet in foro cōſciētie. Rñdet ꝙ ſic, ſm Pau. de caſt. ꝯſi. xix. in col. Inno. in c. ne innitaris de ꝯſti. et lꝫ opi. multoꝝ doctoꝝ nō neceſſitet ad ſententiandū, tñ facit ad pſumptionē p ſnia, doctores in c. ſicut, de re iudi.

Queſtio quadrageſimaprima quarte partis.

Quero vtrū allegationes ſint faciēde a doctoribus in ꝯſilijs rñdet Panor. in c. veſtra, de coha. cle. et mu. qd in ꝯſi. deciſiuo, nō, ſicut nec i ſnia, vt i c. ſicut nobis, de ſen. et re iud. i gl. ſecus in ꝯſi. poſtulato a pte, rō diuerſitatis, qꝛ in primo eſt approbata fides ꝯſultoris, i ſcdo nō, et ideo nō credit ei, niſi quatenus pbet.

Queſtio quadrageſimaſecunda quarte partis.

Quero an glo. ſit preponēda opinioni doctoris, et vr ꝙ ſic. p id qd voluit Jaco. but. in l. j. C. q pro ſua iuri. vbi dixit iudicādū eſſe ſm opinio. glo. niſi ꝯſuetudo eſſet in cōtrariū, et pulchre dixit Cy. in l. j. C. de actio. et obli. qd glo. eſt iuris idolum, et Bal. i peculio ſuo referēs Cy. in l. nō moriturū. C. de ꝯtrahē. et cōmit. ſti. dixit loq aduocato, et dic, audi idolum tuum, et Bar. in ꝯſi. inci. Andreolus dixit ſequer gl. ordi. q melius pre ceteris intellexit. Bald. in l. cū hereditas. C. depoſi. dixit qd aucto. glo. oēs alios antecellit, et idē Bal. in l. ſi. §. neceſſitate. C. de bon. q lib. adhereas ꝯdoffre. veritatis, id eſt glo. et in ppetuū nō errabis. et bal. in c. j. de natu. ſucceſ. feu. qd in ꝯſulēdo multū ſequit glo. ord. qꝛ non pōt adherere meliori. Idē dixit in l. precibus. C. de impu. et in l. j. ff. de vulg. et pup. et in auc. ceſſante. C. de legi. here. et in l. ij. C. de ſen. q ſine cer. quāti. Bal. in l. ſi. C. de pe. iud. q ma. iudi. dixit qd nō debemus recedere ab opinione ſapiētū, et maxime glo. nec pſumit pro ſnia iudicis, q ſolitus eſt inſeq opiniones inſolitas, et idē Bal. in c. ꝯtingit, de dolo et ꝯtu. dixit ꝙ Bar. ſomniauit in quodā paſſu, de quo ibi qd dicit accidere doctoribus volētibus infringere opiniones gl. et idē Bal. i c. iudi. de pace iura. fir. qd pp opiniones doctorum nō debemus recedere ab opinionibus approbatis, allegat Jo. mona. in c. cupiētes, de elec. li. vj. dicit ēt qd nō debemus recedere a tex. et regulis, facit qd voluit Bal. in c. ne infirmi. de ꝯſti. et in l. obſeruare. §. pfici. ff. de offic. pcōſu. et Ang. i l. ij. ff. de accuſa. dixit nō eē tutū recedere ab opinionibus glo. et adduco ſalic. in l. tradi. C. de pac. dicentē qd ita debemus inherere opinionibus glo. ſicut Bononiēſes carrotio, de quo glo. ſingularis in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. ſed illa glo. dicit ſtādū eſſe regule ſicut Bononiēſes etc. et idē ſalic. dixit in l. ij. C. de ſenten. que ſine cer. quāti. pfe. ꝙ ille q neſcit equitare teneat ſe ſup arzone. Ita dicit de iudice qui neſcit iudicare, vt ſe quatur opiniones glo. et adduco Joā. de imo. in c. paſtoralis, in prin. de offi. ord. qd potius eſt ſtādū opinioni glo. ꝙ dicto Inn. et idē de Imo. in c. cū contingat, de iureiurā. dixit non eſſe tutum iudici recedere ab opiniōe gl. facit qd voluit Mattheus de matha. in celebri tractatu ſuo de eligen. opi. quam partē tenuit do. Barba. in c. capellanus, de ferijs, et Bar. in l. j. ff. d iuſti. et iure. dixit qd auctoritas glo. omnes alias antecellit. Et ibi vide do. Jaſo. Bald. in c. j. in prin. ti. imperator lotharius, in vſi. feudo. Bal. in auc. ceſſante, in ij. col. C. de legi. here. Joan. de imo. in l. j. in ij. col. ff. de vulga. et pupil. ſubſti. In contrarium facit glo. in l. ſed licet. ff. de offi. preſi. que dicit no. arg. contra eos qui in defectum legum probationem glo. inducunt, et reſpondetur qd glo. huiuſmodi procedit, niſi opiniones doctoꝝ moueantur melioribus et ſubtilioribus ratiōibus, argu. optimū in d. c. capellanus, et ibi Pano. vel qñ loquitur ſine lege, qꝛ intantum creditur glo. et doctori inquantum mouet lege vel ratione, vt eſt bonus tex. in c. ego. ix. diſt. et ideo pulchre dixit Bald. in l. res publi. C. qbus ex cauſis maio. in integ. reſtit. ꝙ doctor nihil allegans loquitur ex capite ſuo. et qd ſtandū eſt glo. adde Barto. in conſi. incipiente, teſtator in ſuo teſtamento. Paul. de caſtro. in cōſi. lix. incipiēte, ad primum videtur dictas ſorores, circa finē, et Joan. de imo. in l. centurio. in v. colum. ff. de vulga. et pupil. ſubſti.

Queſtio quadrageſimatertia quarte partis.

Quero an appellatione ſtudētiū et ſcholariū cōprehēdantur doctores. Reſpōdet ꝙ ſic, de hoc late p Panor. in proe. decre. And. ſicu. in c. fin. de prebē. et in c. ſi. de ſimo. Pet. de ancha. in proemio ſexti. in viij. col. ibi vtrum appellatione ſcholariū includat doctor. et ibi per gemi. in ver. no. iij. Bal. et Inno. in l. j. circa fin. ff. ſoluto matri. et pleniſſime p And. ſicu. in proe. cle. Joan. de ligna. et Cardi. in proe. decre. et Joan. an. ibidē, et in c. cum quid prohibet, de reg. iur. lib. vj. et late p Felinū in loco preallegato.

Queſtio quadrageſimaquarta quarte partis.

Quero vtrū opinio doctoris excuſet aliquē ab expen. tanquā habētē pbabilē cauſam litigādi, dicēdū eſt ꝙ ſic, vt in l. ſolidū. §. ēt. ff. de leg. ij. vbi Bar. ge. ſe. in clem. ne roma. de elec. ben. in c. ſacro. de ſen. excom. et loquunt ēt de opinione vnius doctoris. Panor. in c. capellanus, de ferijs, et in c. finem. de dolo et contuma. et in c. j. de re iudi. glo. prag. ſanctio. in titu. de colla. in prin. ſup ver. opinionē. Bar. in l. clodius. ff. de acquiren. here. vbi dicit qd hñs opinionē vnius doctoris nō reprobatā excuſat ab expēſis. Panor. in c. vt debitus de appel. Bal. in c. veniens, de teſti. ſpecul. in titu. de expen. §. nunc videndū, vel ſi ante litē motā habuit p ſe ꝯſilia ſigillata a doctoribus, bald. in l. gñaliter. C. de iureiu. Nā cōis opinio doctoꝝ inducit probabilē errorē, vt not. in c. vnico. de poſtu. prela. lib. vj. in l. regula. ff. de iur. et fac. igno. facit tex. in l. j. ibi celebrior apud veteres opi. ff. de offi. qſto. et i l. athletas, in prin. ibi et generaliter ita oēs opinant. ff. de his q notā. infa. bart. in l. de eo C. de pe. iudi. q ma. iudi. Pan. in c. j. de poſtu. pla. Old. in l. qſitū. §. j. ff. de fun. inſtru. vbi dicit ꝙ motus ad opinionē ſui doctoris dꝫ excuſari a ꝯdēnatione expēſarū, qd eſt itelligēdū, qñ ille eſt ſolēnis doctor p id, qd habet in c. baptiſmus. xxiij. q. j. et dummodo ille doctor nō ſit ſolitus teneri opiniones inſolitas, bal. in l. ſi. verſi. quero nunqd in iudice iperitia pſumat. C. de pe. iudi. q ma. iudi. qꝛ pbabiliter quis ſequit opinionē ſui doctoris, imo dꝫ diſcipulus in pratica ſeq doctorē ſuū, ſeruata tñ veritate, et defendere opinionē ſui magiſtri. l. dicere. ff. de ar. vñ fert Ariſtotelē reprobando quandā opinionem Platonis magiſtri ſui dixiſſe, amicus Plato, ſed magis amica veritas, nā veritas eſt preponenda gratie et potētatui. l. eos, de teſti.

Queſtio quadrageſimaquinta quarte partis.

Quero vtrū doctor vel magiſter pp lucrū ſibi datū a ſcholaribus ꝯcedens eis vacationē vel celebrationem feſti peccet. rñdet Rod. ꝙ ſi hoc facit pp recreationem eorum nō peccat, nec committit ſimoniā, ſed tamē turpe lucrū, ſecus ſi hoc faceret propter feſtum colendum, vel non colendum, qꝛ eſſet ſimonia ſm Ray.

Queſtio quadrageſimaſexta quarte partis.

Quero vtrum doctor inuitus teneatur ꝯſulere, dic ꝙ ſic. glo. eſt in l. ij. C. de proxi. ſacro. ſcri. lib. xij.

Queſtio quadrageſimaſeptima quarte partis.

Quero vtrum doctores ſeu ſtudentes reſumentes argumēta aliorum teneantur de neceſſitate verba formalia reaſſumere. Reſpondet ꝙ non, ſed ſatis eſt recitare effectum. Panor. in c. relatum, de cle. non reſi. et no. in c. ſuper ſpe. de magi.

Queſtio quadrageſimaoctaua quarte partis.

Quero vtrū liceat doctori, vl ſcholari, aut alteri regret a ſuo ſocio moriēte, vt ſibi reueler ſtatū ſuum poſt mortē, et rñdet ſm Tho. in quolibeto, ꝙ ſic, dūmodo hoc ſubītelligat, ſi deo placuerit, et hoc nō fiat ex infidelitate, vel dubitatione fidei. Habemus exēplū de tali mria p Vincē. in ſpe. hiſto. lib. xxvj. vbi refert qd circa ānos mille nonagita in ciuitate Nānetis duo clerici iter ſe multū amici hoc pactū inierunt, vt q prior eoꝝ moreret alteri vl vigilāti, vel dormiēti appareret itra. xxx. dies. data acceptataqꝫ corporali fide nō multo poſt tpe vnus eoꝝ obijt. Trigeſimo aūt die aſtitit alteri vigilāti et neſcio qd operi moliēti mortuus vultu exāgui et pallido. Qui priori viuū cōpellens, Agnoſcis me ingt. Agnoſco, rñdit ille viuus, et miror ꝙ ita tarde apparueris. Ille mortuus morā excuſans. Tādē veni ingt, et aduētus meus, ſi volueris tibi fiet cōmodus, mihi tñ omnino infructuoſus. Nā ſempiternis datus ſum ſupplicijs. Ego ait viuus. Iuuabo te orationibus, ieiunijs, et elemoſinis. At mortuus rñdit, ſine penitentia ſunt iudicia dei in inferno. Si enim totus mūdus mihi remedia exquireret, eterna tamē et innumera penarū genera patiar. His et alijs de qbus ibi dictis loquētis aſpectus diſparuit. Itē aliud habemus exemplū in chronica Antonina. iij. parte titu. xvij. c. v. §. iij. ſub hac forma. Buccardus Aurelianēſis eccle. canonicus

nicus cognomēto de pisacho iturus erat Romā. rogauit autem me, vt quēdā clericū natalē nomine dom⁹ mee economū ei sociū darē, q: cautus erat in rei familiaris custodia, bonus dispēsator, ꝛ prudens, ꝛ fidelis, qđ rarissime in dispēsatoribus inuenit̄. Uolebat aūt idē Buccardus hunc haber̄ sociū itineris sui nō tā ꝙ eū diligeret ꝗ̄ q: pecunie sue, vt auarissimus valde timeret. Ego autē tā nobili psone ꝛ archidiacono meo hoc nō potui negare. precipi ergo natali clerico meo, vt cū eo iret, ꝛ ei tāq̄ mihi in omnibus obediret. Quod ille inuitus annuit timens mores Buccardi, cuius auaritiā nō ignorabat. Inieramus aūt fedus quoddam secretissimū, ego ꝛ natali3, qđ alter ex nobis duobus, q prius moreretur intra. xxx. dies, si posset, ad sociū suu3 rediret, nihil ei in apparitione sua terroris incutiens, sed blāde illū cōmonefaciens ꝛ de statu suo certificans, cū aūt iā ꝑpe romā eēnt accidit quadā die, vt prefatus Buccardus cū natali clerico ratione poneret de quotidianis expēsis, ꝛ de magna summa minutatim singulos nūmos ꝛ obolos exigeret quo ꝛ in quos vsus abijssent. natalis ergo q tā minutas rōnes reddere mihi nō ꝯsueuerat, qppe cui ego tāq̄ mihi credebā. Iratus aduersus hominē virū nobilē sordidissime ꝓuidētie. Cū in reddenda rōne deficeret se, qđ auditu horrēdū, de nominibus cōmendauit. Eodē aūt die cū qndā aquā trāsuadarent. s. Buccardus ꝛ natalis. Ide3 natalis submersus est. Sequente vero nocte ꝛ ꝓxima. Cū in lecto meo quiescere3 vigilans ꝛ corā me lumē fulgeret in lāpade, q: in nocte semp cōsueui tenebras horrescere, ecce Natalis clericus meus ante me astitit capa indutus pluuiali, sicut mihi videbatur pulcherrima coloris plūbei. ego autē nihil omnino territus, ꝛ eū optimē recognoscēs cepi quasi gratulans ꝺ tā maturo eius reditu trāsalpino ad eū dicere, Natalis bene veneritis. nunqd iā redijt archidiaconus. nō inquit domine, sed ego solus redij iuxta ꝓmissu3. Mortuus su3. n. Nolite timere, ego nullū timorē vobis inferā. Sed precor, vt succurratis mihi ego enim in magnis tormentis sum. Cur inquam: satis honeste vixisti apud me. dn̄e, inquit, verū est. bene enim mihi eēt, nisi hodie subita preuentus ira me demonibus cōmēdassē. Rogo autē vos, vt quoscūq̄ potueritis moneatis, vt hoc nunq̄ faciant. Qui. n. se cōmēdat demonibus, dat eis ptātē sup se, sicut ꝛ ego miserrimus feci, vnde ptātē habuerunt sup me, vt me stati3 submergerent. Et pp hoc solū torqueor. Nā bene ꝯfessus erā de peccatis meis, ꝛ in nullū recidiuerā. Et tūc dixi. q̄uo ergo tā pulchrā cappa3 habetis, si estis in tormētis. Domine inquit. hec cappa, que vobis tā pulchra vr̄, pōderosior est mihi ꝛ grauior ꝗ̄ turris Parmēsis si supposita eēt. pulchritudo aūt ista ē spes venie, quā habeo pp ꝯfessionē quā feci, si tñ mihi succurrat̄. Cui ego dixi. Certe ego vobis succurrā quātū potero. S3 obsecro dicatis mihi si estis deputatus in illa militia quā dicunt Hellequini. At ille. Nō dn̄e. militia peregit. Corrupte aūt dictus est Helquinus pro Carlequinus. Fuit enim Carolus. v. qui peccatorum suoru3 longam egit penitentiam, ꝛ nuper tandem per intercessionē beati Dionysij liberatus est. S3 rogo vos vt miseramini mei, ꝛ hec dicens cum fletu euanuit.

¶ Questio quadragesimanona quarte partis.

¶ Quero an doctor in adulterio deprehensus possit impune ꝺm leges occidi per patrē filie aut maritū vxoris. Et vr̄ prima frōte ꝙ sic, ꝑ. l. gracchus. C. de adul. Sed ꝯ̄riū vr̄ ꝑ tex. illius legis ibi ꝯdēnationis vbi intelligitur de vili psona. Cuiusmodi nō est doctor cū sit nobilis ꝛ egregius q nō d3 sic impune occidi. imo magnū honorē facit tali mulieri. S3 que sit vilis psona relinquit̄ arbitrio iudicis ꝺm Cynū. ꝛ dicit Bal. in. d. l. gracchus. vnde facit ad qōnē istius ciuitatis dicens, si qs cognoscens mulierē minoris ꝯditionis, istud est arbitrariū, ac si diceret vilis ꝯdōnis, vt. l. iiij. in princi. ff. de testi. Itē hodie pro homicidio est pena mortis, ꝛ sic impune nō d3 doctor occidi. S3 qd faciet maritus: Rn̄det̄, ꝙ poterit agere pro iniuria ꝑ doctorē sibi illata. Ur̄ tñ ꝙ marit⁹ nō possit agere ꝓ adulterio cōmisso cū sua vxore tāq̄ de iniuria, vt ꝑ Bar. in. l. verū. ff. de fur. q: hoc nō fuit factū animo iniuriandi. Qualiter aūt ꝓbabit maritus hmōi adulteriū si agere velit, ꝛ agat ꝓ iniuria, cū in adulterio probationes sint impossibiles. Et rn̄detur ꝙ verisimiles admittunt̄ probationes. s. visus solus cu3 sola, nudus cū nuda, vt in. c. lr̄is. ꝺ psump. Et si ista ꝓbatio fieri nō pōt. Reccurritur ad aliā probationē. s. ꝓpri auditus cū fama id est qđ testes audierūt eos cōmiscētes, iuxta cortinā in obscuritate noctis, ꝛ audiebat voces eoꝝ sibi notas, anhelitus iocūdos, venerea oscula, verba apta ad remipsam indicātia libidinis exitū. Quibus si fama admitteretur sufficit ad omnē effectū ꝛ hr̄ pro plena ꝓbatione, vt est tex. ꝛ ibi Panor. in. c. preterea. de testibus. vbi plene de hoc ꝛ ꝑ Bar. in. l. ij. ff. de furtis. ꝛ in. d. ca. v. ff. de adulte. ꝛ Panor. in. d. c. literis. de presump. ꝛ Bal. in. d. c. ꝑterea. dicit qđ actus copule carnalis licet nō pcipiatur ꝑ visum, tñ per accidentia, id est ꝯiecturas ꝛ presumptiones, q: accidētia magnā partem conferunt ad cognoscendu3 quod qd est. allegat phm. ij. Metaphisice quē insequitur Bal. in. l. nō nudis. C. ꝺ ꝓba. Et inquantū dictum est qđ ille qui fuit retro cortinam vel tenuē parietem habens voces agitantium seu coeuntiu3 notas potest deponere sup coitu, seu verbis prolatis, vt est gl. notabilis in. l. in summa. §. idē labeo. ff. de aqua pluuia arcē. ꝛ in. d. c. preterea. ꝛ. iij. q. ix. c. testes. alias. c. nihilominus. ꝑ Cynū ꝛ docto. in. l. testiū. C. de testi. Et per canonistas in. c. ij. de consuetudi. Licet Ange. aliter senserit in. l. si nō speciali. C. de testa. Adde idem eē ꝺm Goffredum in. d. c. preterea. in loco obscuro sicut ꝺ cortina, ꝛ pariete tenui. Et licet opus carnale ꝺ facili videri nō possit ēt si agitantes videantur, vt nota. in. c. tertio loco. de presumptio. Conuincuntur tamen adulteri ex solitudine, ꝛ mediate, ꝛ loco, ꝛ sexuū diuersitate, vt in. d. c. literis. de psump. ꝛ in. d. c. preterea. de testibus. Nam loca secreta suspectis personis interdicuntur. lxxxi. distinctione. c. clericus. xxxv. q. vj. c. ab ista die. Et si post trinā admonitione3 inueniantur ꝯfabulari excommunicantur. Notatur in. c. si quisq̄. de coha. cleri. ꝛ mu. Qui enim male agit odit luce3. c. consuluit. de offi. deleg. Et ideo charitas loci presumptionem corroborat. Hostiē. ꝛ docto. in. d. c. lectoris concludunt qđ vbicunq̄ est talis materia quod non possit haberi extremum certitudinis in teste, sed sola presumptio credulitatis. tunc probat testis deponens de credulitate, licet non exprimat de visu. vt in. d. c. ꝑterea. Et sic vbi actus est immediate imperpendibilis sensui testis sufficit testem reddere causam perfectam ꝛ circunstantias ꝓximas ita esse actum concludentes, dum tamen adijciat se credere. ita no. docto. in. d. c. literis. de psump. Et panor. in. d. c. tertio loco. Et ad probandum adulterium vide panor. in ꝯsil. xlij. in vlti. col. in fi. Que autem sit pena tam viri, ꝗ̄ vxor. adulterantis. vide Ange. de claua. in sua summa, super verbo, adulteriū. §. iij. Est enim de grauioribus peccatis, ꝛ de illo habemus historiam in chronica antonina pte. iij. titu. xviij. c. v. §. iij. de quodā carbonario q comiti Niruenensi mirabile quoddā mōstrauit. Erat. n. carbonarius iste vir pauper in seculo, sed diues in deo, ac timens dn̄m, ob quod familiaris erat ēt predicto comiti. hic carbonari⁹ dum nocte quadam vigilaret, ꝛ custodiret foueā suā carbonificā acriter incensam. Ecce quedā femina nuda currens apparruit, ꝛ postea eques quidā equo nigro incidens euaginato gladio velociter equitans, vt fugientem apprehenderet mulierem, que dum fugiens fossam circuiret cōprehēsa ē ab eo, ꝛ pfossa gladio ꝛ statim facta quasi mortua. quā ille proiecit in ignē, ꝛ exusta3 rursus extraxit, ꝛ posuit ante se sup equū ꝛ abijt. Hec aūt visio pluribus noctibus illi ostēsa est. Cū ergo quodā die de hmōi visione tā frequēti nimis anxius cogitaret. sic cogitabundus ꝛ tristis obuiauit comiti. Miratus comes traxit eū ad partē ꝛ secrete quesiuit ab eo quid haberet dicens. Si quis tibi fecit iniuriā, vel molestiā aliquā ne celaueris a me, ego. n. te bene vindicabo. Et si in egestate es ego tibi succurrā. qui respōdit. nihil necesse habeo, ꝺ nullo ꝯqueror. Sed hoc ꝛ hoc vidi ꝛ vtinā vos vidissetis. Certe inquit comes, tecū vadā ꝛ videbo visionē hanc magnā. Igitur comes ꝯfitetur omnia peccata sua, mutat habitum, ꝛ assumit secu3 carbonariū. abijtq̄ cū eo solus in siluā, ꝛ cū vigilaret circa mediā noctē audiuit quendā buccinantē fortiter, ꝛ signauit se ꝑ totū. Et ecce misera illa mulier accurrens nuda sicut prius cepit fossa3 fugiens circuire, quā ille eques insequens, ꝛ ꝯprehēdens gladio peremit, ꝛ in ignē proiecit, ꝛ iterū resumpsit. Que sup equū ante se posita, cū fugere vellet. Comes adiurauit eum in nomine dn̄i, vt staret, ꝛ diceret qs eēt, ꝛ cur hec faceret. tūc ille subsistens ait. ego sum vester ille miles. Et hec est mulier illa nobilis vxor illius militis, quē pro amore meo interfecit vt licentius meo ꝯcubitu frueretur, ꝛ frequētius. et in hoc peccato ambo mortui sumus nisi, ꝙ sero, in ipsa morte penituimus. tūc tale tormentū patitur qđ singulis noctibus a me interficitur ꝛ cōburitur. Tm̄ enim dolorē patitur in ictu gladij, quo eam ferio, ꝗ̄tū nullus vnq̄ in morte sua passus est, ꝛ multo maiorē in cōbustione. Ad quē comes, quis ē inquit ille equus: respōdit ille diabolus est, q nos ineffabili vexatione torquet. posset ne vobis aliquis, ait comes, succurrere. posset inquit si vos faceretis in cunctis congregationibus orare pro nobis, ꝛ a presbiteris missas celebrari, ꝛ psalmos a clericis occātari. Certū est enim equum animal eē superbum, ꝛ contumax cōtentionis ꝛ belli auidū feruentē ad coitū. ꝛ in libidine prepotentē. demones igitur in equos transformari ostēdunt sessores suos talibus sceleribus oblectasse. hec ibidem.

¶ Questio quinquagesima quarte partis.

¶ Quero quibus vestibus debeat vti doctor et si fuerit miles ar mate militie. Rñdetur q qñ exercet actus doctorales doctorali bus vestibus vti debet. Et cũ militares militaribus. Semota tñ ɔsuetudine. xxiij. dist. c. ecclesiastica. hoc no. & sequit Jo. an. in. c. vt quisqꝫ, de vita & hone. cleri. Refert Lud. ro. in suis singulari bus singu. ccclxij. Nõ enim põpositate respuendũ imo rõne de fendendũ qd doctores togati variati & ornati incedant, vt per il la dignitas doctoratus appareat. Sed sunt scholastici repellẽdi qui sibi vestes doctoribus solum deputatas assumunt. gl. ordi. su per ver. dignitatem. in. c. vt apo. de priuile. lib. vj.

¶ Questio quinquagesimaprima quarte partis.

¶ Quero quid legatũ ɔtineat si aliquis doctor dedit vniuersita ti vtilitate sui palatiũ siue domus, dic q vsuꝫ tm̃. Casus est singu laris in. l. si habitatio. §. j. iuncta gl. ver. sed si. ff. de vsu & habi.

¶ Questio quinquagesimasecunda quarte partis.

¶ Quero qua pena sit puniẽdus doctor vel alius, q turbauit vni uersitatẽ rixãdo. Rñdet q pena excõicationis p triduũ & deie ctionis a collegio, vt. v. q. iij. c. in loco benedictionis.

¶ Questio quinquagesimatertia quarte partis.

¶ Quero vtrũ doctor, vel alius debeant dicere in princip. officij, pr̃ noster, vel in fine. Respõdetur q dꝫ dici in fine. tex. est de ɔsec. dist. v. c. id semper placuit. Et recitat Lud. ro. in suis singularib⁹ singu. lij. qd fuit de hoc interrogatus a Cardinali de vrsinis. & re spondit q in fine, & sic lucratus est cenã dicens in dicto suo singu lari. no. qꝛ sepe & de alijs extra ius quis interrogatur vt alias fui Florentie interrogatus quot dies luna haberet.

¶ Questio quinquagesimaquarta quarte partis.

¶ Quero vtrũ doctor nobilis gñe vel quiuis alius dux, comes, vel miles p ingressuꝫ religionis pdat nobilitatẽ. Et vr̃ q sic, qꝛ p dit ius ducatus & comitatus &c. gl. est ordi. xxvij. q. ij. c. scripsit. &. xx. q. ij. c. presens. quas gl. approbat Spec. in tit. de statu mona. §. j. ver. xj. & Bal. in. l. deo nobis. C. de epi. & cler. & refert Lud. roma. ɔsi. xxxvij. qd cũ eẽt Rome de facto inter do. de Rota ac cidit in psona vnius nobilis de Frãcia, q in impetratione benefi cij dixit se nobilẽ, cũ eẽt monachus, & fuit sibi obiectũ d surreptio ne rescripti. Alij dñi allegabãt duas glosas expresse volẽtes mo nachũ nobilitatẽ pdere. primã in. c. j. de purgatio. cano. ꝭaꝫ in. c. cã que. de statu regu. Et tñ his nõ obstãtibus dñi de Rota ɔtriuꝫ terminauerũt precipua rõne, qꝛ nobilitas est quoddã ius sangui nis, qd est incõmutabile, vt. l. ius agna. ff. de pactis. Item dato q perderetur, tamen papa non fuit deceptus in impetratione, ſꝫ po tius in iure, quia illud stabat in iure. & ita fuit decisum.

¶ Questio quinquagesimaquinta quarte partis.

¶ Quero vtrũ doctor possit eligi in canonicũ sub illa cõdõne vt doceat. Rñdet qd nõ, qꝛ dꝫ cessare omnis ɔditio & pactio, alias esset simoniacũ Sꝫ si vacaret aliqua prebẽda tunc ea vacãte pos sent statuere canonici, vt istud onus sit eidẽ prebẽde annexuꝫ, ita no. Hosti. & Ber. in. c. qꝛ nõnullis. de magi. quãuis Host. videa tur tenere qd et in primo casu nõ est simonia, sed permutatio de spirituali ad spirituale. c. ad questiones. de re. permu.

¶ Questio quinquagesimasexta quarte partis.

¶ Quero vbi dẽant institui doctores ad legẽdũ. Rñdet q i om nibus locis vbi facultates ecclesie suppetunt siue sit cathedr. siue alia ecclesia colle. que hẽat facultates suffi. Cui doctori seu magi stro sic instituto cõpetens beneficiũ assignet seu percipiat fructus vnius prebẽde, & tãdiu solũ qꝫdiu pseuerat in docẽdo gratis cle ricos illius ecclesie & alios pauperes. In metropol. vero ecclesia dꝫ eẽ doctor, q doceat in sacra pagina. & de his q ptinent ad curã aiaꝝ. xxxvij. di. c. de qbusdã. & eo. ti. c. j. & c. qꝛ nõnullis. hodie ve ro statutũ ẽ q Roma. eccle. parisieñ. Oxonieñ. Bononieñ. & Sal manẽñ. hẽat duos viros peritos ad instruẽdũ in lingua hebraica caldaica & arabica. cle. j. eo. tit. & ibi ponitur cuius sumptibus.

¶ Questio quiquagesimaseptima quarte partis.

¶ Quero vtrũ talis doctor vel magister, cui assignata est preben da vel prouisio possit aliqd exigere a suis scholaribus. rñdet q ñ et pretextu cuiuscũqꝫ ɔsuetudinis. in. c. j. eo. tit. & si exigit a cleri cis illius ecclesie vel a pauperibus alienis cõmittit simoniam ꝫm Host. in. c. qꝛ. eo. ti. & Jo. and. Bar. hix. & Archi. in. c. d quibus dã. xxxvij. dist. & hoc intellige si fructus sint sufficiẽtes, secus si sit paup, nec hꝫ puẽtus sufficienter assignatos, vt. ſ. dixi de doctore salariato de publico, qꝛ magistri necessitas subleuãda est. d. c. qa nõnullis. qꝛ sic nõ eẽt simonia ꝫm Alex. nec est vẽdere sciẽtiã, sed laborẽ suuꝫ, vt. ſ. dixi. Facit lex. ij. de origi. iur. Sicut & eps non potest facere exactiones. ſ. clerũ, tñ ex necessitate exigit subsidiuꝫ charitatiuum. c. cum apostolus. §. prohibemus, de cẽsi. & in. c. cũ sit, de simo. & c. conquerente. in fi. de offi. ordi.

¶ Questio quinquagesimaoctaua quarte partis.

¶ Quero vtrũ doctor canonicus vadens ad horas canonicas principaliter pro denarijs horarijs sit simoniacus. Respõ. Host. in. c. olim. de verb. sig. & sequit Jo. an. de cle. nõ resi. c. vnico. libr. vj. qd nõ est vera simonia. qꝛ nulla expressa pactio intercedit, sed grauiter peccat & mentalẽ simoniã cõmittit, sed p solam peniten tiam satisfacit. c. tua nos. de simo. Et idẽ dõm eẽt de doctore re gente, qui taliter vadit ad missam beati Juonis, in qua sunt distri butiones pro doctoribus, vel ad seruitiũ vniuersitatis pro distri butionibus consequendis. Sed pauci penitent.

¶ Questio quinquagesimanona quarte partis.

¶ Quero sic est qdã filius doctoris vel alterius q hꝫ patrẽ q fa me perit ac et filiũ, & nõ hꝫ nisi vnũ panẽ seu vnũ morcellũ panis q nõ sufficit nisi ad redimẽdũ vnũ ex illis. Cui debeat prius sub uenire. Respõdet Cy. in. l. ij. C. de pa. qui fil. dis. qd potius patri. Ego addo qꝛ ius diuinũ sic eũ obligat qd dicit, honora patrẽ &c. Et qñ dr̃ q amor citius descẽdit qꝫ ascẽdat. l. isti qdẽ. §. fin. ff. qd me. cau. l. liberoꝝ. ff. de verb. sign. & l. liberi. & ibi gl. ff. de inoffi. te sta. Respõ. Jaco. ibidem qd verum est quo ad ordinem dilectio nis. Nõ tamen quo ad effectum obligationis. Nam per natiui tatem filiorum non debet conditio aui fieri deterior, quia iam ha bet illuꝫ obligatum. Sed in contrarium facit quod notat Bart. in. l. si qs a liberis. in. §. fin. & in. §. si vel parens. ff. de libe. agnosc. vbi dicit post gl. q pr̃ tenetur alere filiuꝫ de iure naturali, & filius tenetur alere patrem de iuregentium, & sic videtur fortius vincu lũ quo tenetur pater filio qꝫ quo tenetur filius patri. Contrariuꝫ tamen determinatur in. l. prima, in fin. ff. de iusti. & iur. Facit et qd no. Barto. in. l. non quemadmodum. ff. de libe. agno. vbi vult, q si quis habet patrem, & filiuꝫ diuites, & indiget alimentis potius debet petere a filio, qꝫ a patre.

¶ Questio sexagesima quarte partis.

¶ Quero vtrũ doct. religiosus magis teneat subuenire patri na turali necessitatẽ patiẽti & requirẽti qꝫ obedire plato suo ɔtriũ im perãti. Et rñdetur qd questio hꝫ varietatẽ inter doctores. Rich. tꝫ, q religiosi magis tenent patri carnali qꝫ prelato in his, que p tinent ad necessitatẽ illius precepti, honora patrẽ tuũ &c. Sic te nent de iure naturali & diuino a quo precepto nulla professio ab soluit, qꝛ concilia obseruant, vt perfectius precepta impleantur. Hoc idẽ tꝫ Hen. de ganda. in. vj. quol. q. xviij. s. qd tenent ad ne cessitatẽ vite naturalis parentũ & qd preceptũ de honore est p se. Et obligõ voti religionis est de p accidens, & q est de per se non debet dissolui per illud, qd est per accidens. In alijs aũt in qbus nõ obligant ex predicto precepto honora patrẽ tuũ. Dicit q ma gis tenent prelato spirituali qꝫ patri. Alex. vero vbi. ſ. dicit q ea q põt religiosus sine detrimẽto regularis ordinis solũmõ tenet patri exhibere sicut orare, ɔsulere, honorare. Alia aũt sicut ẽ sub uenire eius necessitatibus, cuꝫ nihil habeant, non tenetur. Et sic vr̃ tenere q potius prelato sit obediendũ. Sed mihi videtur di cendũ vt colligo ex Nicolao de lira. Matthe. xv. qd aut pr̃ erat in tali necessitate anteqꝫ filius ingrederetur religionem, & sic dico q magis tenetur patri in tali necessitate subuenire qꝫ prelato p cipienti contrarium. ratio qꝛ actio ex contractu vel quasi contra aliquem competens nõ extinguitur per religionis ingressum. aut si extinguitur, vt volunt quidã doctores, quia pro mortuo habe tur, vt. C. de epis. & cle. l. deo nobis. §. hoc & cognitum. Tñ hꝫ eos ex edicto de capitis diminutione restituitur. l. tutelas. §. iniuriaꝝ. ff. de capi. dimi. Unde dicunt doctores q post ingressuꝫ poterit ex actione seu obligatione qua prius tenebat ɔueniri, sed per ab batẽ vel syndicũ respõdebit, vt C. de epi. & cle. auc. causa que cuꝫ monacho. & no. in auc. de mona. in prin. & in auc. de sanctissi. epi. §. puidere. ergo multo fortius ex obligõne precepti diuini, imo etiam de iure positiuo tm̃ tenetur filius patri qd pater potest euꝫ vendere pro necessitate famis. l. ij. C. de pa. qui fil. dis. Tenetur et ad alimenta. l. filia. C. de pa. pot. etiaꝫ si pater sit relegatus pp in cestuosas nuptias, vt in auc. de incest. & nepha. nupt. Ergo nõ dꝫ priuari iure suo sine causa, vt notatur in. c. satis peruersuꝫ est. lvj. di. & in. c. vlt. xix. q. vlt. Facit optime tex. xxx. di. c. si q filij. imo vr̃ qd si ex ingressu sit inhabilis ad subueniendum patri qd monaste rium teneat. Quia monasterium est loco heredis & filij ingrediẽ tis, vt in auc. de sanctis. episco. §. Sed hoc presenti. de proba. Et lex dicit q heredes licet extranei tenentur prestare alimenta, ar. l. si quis a liberis. §. Item rescriptum. ff. de liber. agnoscen. Er go &c. Aut pater nõ erat in necessitate tali qd filius ei teneatur subuenire. Sed post ingressuꝫ in talẽ necessitatẽ deuenit. Et sic di co q non poterit ei subuenire ɔtradicente imperio prelati. quia

iam

lā est ei obligatus p votū, ꝛ sic deo. Et sic maiori vinculo ligat̄ p̄lato ꝙ̄ patri, q2 preceptū de obseruātia voti est de prima tabula, de honore parētū est de s̄a. Itē primū est negatiuū. Scōm vero ē affirmatiuū, ergo magis astringit. Preterea semel deo dedicata nō p̄nt ꝯ volūtatē ipsius vsurpari, facit regula semel. de regu. iur. li. vj. nā religiosus abdicauit a se nedū tpalia, sed ꝛ propriū velle. xix. q. vlti. c. statuimus. xij. q. ij. c. nō dicatis. ff. de reg. iur. l. velle n̄ credit̄. ergo nō astringit̄ nisi ei in cuius manu suū velle posuit. q2 inanis est actio, quā excludit inopia dbitoris. l. nā is. ff. de dolo. ꝛ impossibiliū nulla est obligatio. ff. de reg. iur. nec ob. qd̄ preceptū diuinū erat ante ingressū. Q2 lz eēt nō tñ obligatio. q2 cū sit affirmatiuū nō obligat nisi pro loco ꝛ tpe. Et iō cū nō eēt tunc obligatus nō poterit teneri postea. Regula factū legitime. de regul. iur. lib. vj. sicut si dispēsasset bona sua pauperibus patre nō indigēte nō posset repetere si veniret postea pater ad necessitatē. Ad ea tñ que potest exhibere que permittunt̄ a prelato tenet̄ inquantū potest sine regularis obseruantie detrimento sicut orare, cōsolari, ꝛ huiusmodi, vt dicit Alex.

¶ Questio sexagesimaprima quarte partis.

¶ Quero vtrū papa possit ꝯdere legē qd̄ clerici possint ꝯueniri corā iudice seculari. Ad ꝙ r̄ndet̄ ꝙ nō. Q2 anteꝙ̄ eēt Petrus nō erant clerici subiecti seculari iudici per illud dei. nolite tāgere christos meos ꝛc. gl. est singularis. xcvj. dist. c. si imperator ergo nō pōt p papā tolli, vt. l. si. si ꝯ ius, ꝛ hoc tenuit corā papa Fran. de zaba. in repe. c. perpēdimus. de sen. excō. p illā gl. refert Lud. ro. singu. ccccxvj. lz do. Jo. de ferra. in sua practica in for. li. in ac. ꝯfes. pro serui. §. plenū. dicat ꝙ nedū laici, imo ēt clerici erāt sub ptāte ꝛ iurisdōne imperij a principio mūdi. Sz ipsoꝝ imperatoꝝ benignitate fuerunt clerici dimissi sub ptāte pape. Et qd̄ bene faceret papa si totā corporalē iurisdictionē in manibus imperatoris remitteret, q2 ex hoc status vniuersus clericorū magis redderetur deo ꝛ populo deuotus. ꝛ ipse papa cuz cardinalibus quietius, beatius, ꝛ deuotius viuerent, ac deo, ꝛ populo magis acceptus ꝛ gratus. Sed quotidie vr̄, ꝙ ipse papa q deberet, tāꝙ̄ vicarius Christi eius sequi vestigia, aliquādo manu armata nititur detinere ꝛ possidere iurisdictionē tpalē imperij. hec ille. Sz in fasciculo tēpoꝝ reperio qd̄ necesse est papā ꝛ alios prelatos possidere tpalia, ꝛ iurisdictionē tpalē, q2 si diligēter aduertamus, tunc aperte inueniemus, ꝙ dominus hoc predixit ꝛ promisit electis suis. s. ꝙ eēnt recepturi agros cū ꝑsecutionibus, vt pz Mar. x. dicēte beato Petro, ecce duo gladij hic. dn̄s r̄ndit, sufficit. vbi beatus Bernar. scribēs ad Eugeniū papā dicit ꝙ vtrūꝙ̄ gladium Christi ordinatione papa suscepit, gladiū spiritualē p seipsuz. secularē siue materialē p alios regit, scilicet p ꝑsonas laicales. Sanctus aūt Thomas talē format rationē ex dictamine iuris naturalis ꝛ diuini. Ex quo tota christiana vita ordinatur principaliter ad finē spiritualē nō tpalē, iō summus pontifex, q est vicarius Christi in terris, cui cōmissa est hmōi ordinatio, dz habere plenā ptātē precipiēdi christifidelibus pro ꝑsecutione huius finis tāꝙ̄ archictector, q2 ei ad quē ptinet vltimi cura finis subdi debent illi ad quos ptinet cura añcedētiū finitū ꝛ eius imperio dirigi. Qui dz enim vti armis imperat fabro, qualia dbeat facere arma. ꝛ q2 finis iste est dignissimus. s. ꝯsecutio celestis glorie, iō sacerdotium ecclesie est sublimius cuicunꝙ̄ potestati terrene. Quare ecclesia dr̄ sanctū reale sacerdotiū cui oēs reges christiani populi oportet eē subditos sicut ipsi dn̄o Jesu christo a quo hoc regale sacerdotiū deriuatur. Tāto siquidē regimine est sublimius quāto ad finē altiorē ordinatur. vnde pz ꝙ in lege christi reges debēt sacerdotibus eē subiecti. Quare mirabiliter diuina ꝓuidētia factū, vt est in vrbe romana quā deus ꝓuiderat christiani sacerdotij principalē sedē futurā. Hic mos paulatim inolesceret vt ciuitatis rectores sacerdotibus subderētur. Sed si christiana religio principaliter eēt instituta pp tpalia ꝯquirēda. Tūc reges eēnt preponēdi sacerdotibus, sicut olim fiebat in veteri lege ꝛ in paganismo, vbi totū cultus diuinorū tēdebat ad illū finez, vt tpalibus bonis abundarent. hec Tho. Sancta Brigida lib. iiij. c. lxxvj. scribit ꝙ beata virgo maria hec verba sibi dixerat in quadaz reuelatione. ecclesia dei primis tpibus paup erat in tpalibus volūtarie. Processu, vero tpis vt amici dei feruentiores ꝛ expeditiores essent ad predicādū dei verbū, vt sciretur qd̄ nō diuitie male sunt, sed abusus earū. Ideo sub Siluestro ꝛ alijs bona tēporalia ecclesie data sunt. Que viri sancti longo tempore ad necessitatem suam solaz, ꝛ amicorum dei, ꝛ pauperum sustentationem dispensabant. Ergo tales scito amicos dei qui contentantur de dispositione dei ꝛ ipse videt eos. hec ibi. Et dicunt quidam ꝙ nedum temporalem sustentationem necessarium fuit ecclesiastico3 habere. Sed etiaz temporalem iurisdictionem ad compescendam iniquam audaciam volentium bona ecclesiastica suis appropriare vsibus. nec decuit vt prelatus potestate spirituali preditus potestatē, cui imperet ab alio mendicet, sed propriam eam possideat. hec omnia firmissime probantur ex legendis ꝛ dictis sanctorum patrum, q temporalia dominia ꝛ possessiones terrenas latissimas in se habuerunt. Quis eni audeat dicere, ꝙ tot sancti pōtifices viri vtiꝙ̄ summe perfectionis ꝛ literature miraculis gloriosi, q omnia temporalia arbitrabantur, vt stercora, quorum doctrina fulget ecclesia, sicut sol, ꝛ luna. Quorum scripta suos lectores sancti spiritus igne accendunt ꝛ plures ꝑpriam vitam pro defensione libertatis ecclesiastice tradiderunt martirio coronati. Quis inꝙ̄ auderet dicere tales ac tantos viros delirasse, vt huiusmodi temporalia contra iustitiam ac dei voluntatem detinuissent. An non potius vsꝙ̄ hodie contradictores eoruz formidabili vidimus morte cōsumptos, iuxta quos imprecatus fuit Constantinus quādo paginam imperialis testamenti proprijs manibus super venerādum corpus beati Petri posuit in distinc. xcvj. c. constantinus. Quis vnꝙ̄ temerarior nisi penituisset hanc maledictionem euasit. Reuera possumus adducere illud Gamaliel. act. v. Si a deo non est poteris dissoluere ꝛc. Tāta siquidem per huius mundi potentes pariter ꝛ sapientes facta legimus ꝯ patronuz ecclesie pene in omnibus finibus totius christianitatis, vt nequaꝙ̄ credibile sit, qd̄ humano modo potuisset insultus huiusmodi tolerasse siue aliqd recuperasse post tam crebras desperatasꝙ̄ spoliationes. Sed q2 de celo dimicatum est contra eos, ideo vt fumus perierūt vniuersi hostes ecclesie vsꝙ̄ in presens, vbi Constātius, vbi Arrianus, Julianus apostata, valens, Bacanarius, Alarius, Gausericus, Honoricus, Atilla, seu Totilla, Theodoricus, Constantin9 tertius ꝛ quintus, Leorertius ꝛ quartus, Henricus tertius ꝛ quartus, Federicus primus ꝛ secundus, Otto quartus, Ludouicus quartus ꝛ ceteri pressumptores cum suis complicibus, qui quasi bora vna ecclesiam priuare nitebantur, aut suffocare. Nunquid preualuerunt. Ecce hodie foret cultus dei cum gloria. Et illi si penitentiam non egerunt, apud inferos contremiscunt. Sed nunquid humana virtute id actum credimus. minime. igitur si deus pro nobis qs ꝯ nos. Tales reminiscant̄ de historia comitis matiscon. Ecce regnat fides sancta videntibus ꝛ inuidentibus inimicis dentibus suis frementibus ꝛ tabescentibus. Nil ꝯ manuz omnipotentis valentibus iuxta prophetiā psal. dicētis. Dixit dominus dn̄o meo ꝛc. Donec ponā ꝛc. Et iterū. Sepe expugnauerunt me ꝛc. ꝛ q2 grādia mala contigerunt aliqñ pp hmōi disputationes suggerentibus quibusdā impijs in aures principū, ꝙ ecclesiastici terrena dominia licite non possident. Ideo apostolica sedes inhibuit ne ammodo fiant. Neꝙ̄ vlli liceat deinceps in dubium reuocare, qd̄ tantis sanctissimoꝝ viroꝝ doctrinis ꝛ exemplis constat roboratum. aduertant sensati principes, ꝙ eis vtile sit, ꝛ salubre post tot annorum curricula ac varios rerum euētus vbi nullus vnꝙ̄ prosperatus est. Neꝙ̄ sibi permittant inconsulte posse immutare qd̄ spiritu sancto spirante statutuz est ac tot patronos ꝛ celoꝝ inspectores presidentes iam habet. hec omnia supradicta in predicto fasciculo tempoꝝ exarantur. Sed deum p̄cor, vt prelati ecclesiarum licite de huiusmodi temporalibus disponant, ꝛ s̄m dei omnipotentis voluntatem ꝛ dantium intentionem, ꝛ non ad pompas mundanas, ac in vsus illicitos ꝯuertant, vt nonnulli faciunt, vnde proh dolor. Hec ego.

¶ Questio sexagesimasecunda quarte partis.

¶ Quero qñ incipi dbeat potari vinū nouū p doctores ꝛ alios. R̄ndet̄, ꝙ in prima die mēsis nouēbris, ꝛ omitti dz potatio antiqua. Tex. est. l. iubemus. C. de eroga. mili. anno. li. xij. Et ibi bart. ꝛ ita fuit interrogatus Bal. a duce mediolañ. qui dicebatur pro tūc oīa scire. an sciret legē loquētē de vesponibus, ꝛ musconibus que sunt in vegete. ipse vero hene reperit, q2 studebat. Sed q nō vult studere nō reperiet. Ludo. ro. singu. ccclxxvij. Vinum enim bonū dat nutrimentū corpori, sanitatē reddit, ꝛ custodit, si accipiatur, vt opportet, ꝛ quātū natura sustinere valet, digestionē cōfortat stomachi, ꝛ ēt secundā que est in epate, nec vllus inuenitur cibus, aut potus adeo naturalis caloris ꝯfortatiuus ꝛ augmētatiuus, sicut vinū pp familiaritatis consortiū, qd̄ hz cū natura. Et q2 calor eius similis est calori naturali. Citoꝙ̄ ꝯuertitur in naturalē ꝛ mundissimū sanguinē. Turbidū quoꝙ̄ sanguinem clarificat, ꝛ aditus totius corporis maxime venarū aperit, tenebrositatē aufert, fumositatē tristitie generatiuā a corde expellit, totiusꝙ̄ corporis mēbra corroborat, ꝛ animā ipsaz, facit obliuisci tristitiā angustiā, ꝛ laborē, ꝛ dolorē. datꝙ̄ ei letitiā ꝛ audaciā, ingeniūꝙ̄ subtiliat. Igitur ꝯueniens est omnibus etatibus, ꝛ omnibus re-

gionibus, si tñ sumatur fm sui qualitatẽ, ⁊ bibẽtis ꝯsuetudinem, ac nature possibilitatẽ. Juuenes enim ⁊ viri maiorẽ vini q̃titatẽ sustinent, q̃ꝫ mulieres, ⁊ adolescẽtuli. Decrepitis aũt lꝫ optimum videatur ad ꝯfortadũ corpora eoꝝ, ⁊ augmẽtando calorẽ naturalẽ, ⁊ excludẽdũ humoꝝ sup̄fluitatem, tñ multominus q̃ꝫ iuuenes tolerãt eius q̃titatẽ pp defectum capitis, ⁊ corpis, ac neruorũ suoꝝ mollitiẽ. Sꝫ si fuerit vinũ mũdũ, ⁊ purũ, cõuenit, vt hiemali tp̄e, ⁊ frigida reguone bibat̄. In estate vero, ⁊ calida regione vini paucitas aqua multũ cõmixti necessario congruet, corpora eni refrigerat, ⁊ humectat pp aquã cõmixtã, vnde antiqui assimilauerunt vinum thiriace nature, q2 virtutẽ habet ꝯseruatiuam nature proficuã. Calefacit enim corpa frigida, ⁊ infrigidat calida. Sicca humectat, ⁊ humida extenuat. Eius tamen calefactio ⁊ desiccatio est naturaliter humectatio, ⁊ accidentaliter infrigidatio, q2 cũ sui subtilitate ⁊ p̄foratione portat aquã ad mẽbra q̃ necessarium est infrigidari ⁊ humectari. Plus enim sitis ab eo q̃ꝫ ab aliqua extinguit̄. Presertim si cã sitis est calor ⁊ siccitas in mẽbris a stomacho remotis, q2 sui tenuitate ducit aquã ad eadem mẽbra, vnde humectantur ⁊ refrigerant̄ sitisq; extinguitur. Diascorides. omnis aũt vini natura calida est, vires ac motum corpori parat, illudq; calefacit, resumit, ac reficit.

¶ Iterum de eodẽ Hali. in lib. regalis dispositionis. Vinũ calorem naturalẽ cõfortat, humores cholericos tẽpat, purgans per sudorẽ vrinã. Mẽbra dura humectat, appetitũ iuuat, ⁊ digestionẽ, ventositatẽ quoq; soluit, opilationẽ aperit, melencholiã mitigat. Et hec maxime facit his qui tẽperate cõplexionis sunt, ⁊ inclinatur ad frigidũ, si mediocriter sumatur. Nocet aũt illi cuius cõplexio superabundat in calore, vel qui febrẽ patit̄ epatis aut cephaleã. Et cuius nerui debiles sunt. Sed si qs omnino noluerit abstinere, bibat albũ subtile cũ aqua multa p̄mixtũ. Si enim ad dolorẽ capitis accelerat statim post eius potũ modicũ cibi frustũq; cotoneoꝝ comedat ac ascẽsum vaporis ad caput arceat. Similiter ⁊ si stomachi debilitas per eius potationẽ accidat ad cotonea cũ pauco musto transeat aut fructũ mirti recentẽ vel huiusmodi. Rasis vbi. s. Vinũ quidẽ stomachũ ⁊ epar calefacit inflationẽ dissoluit, ⁊ cibũ digerit, vrinã prouocat, ⁊ ventrẽ soluit. preter hoc ⁊ letari, ⁊ gaudere animã facit. Et hunc vltimũ eius bonitatis modũ nõdũ inuenimus, q suppleat vicez eius. Sed in alijs operationibus eiusdem reperiuntur quedam, que suppleant eius vicem, licet in eis debiliora sint.

¶ De vino bibendo moderate. Constantinus in pratica lib. j.

Vinum Magni iuuaminis est custodiende sanitati, si oportune accipiatur. Calorem enim naturalez ꝯfortat, ⁊ per totũ corpus extẽdit. Cholericos humores temperat. eosq; cũ sudore ⁊ egestione expellit, duritiã mẽbroꝝ pro nimio dolore laboreq; extenuatorum humectat. Cibos ⁊ appetere facit ⁊ digerere, humiditatẽ aque per membra totius corporis deriuat, ⁊ inflationez, ac ventositatẽ dissoluit. Oppillationẽ aperit. Melencholicos humores tẽperat, animũ ꝯfortat, ⁊ letificat, vt. ff. de periculo ⁊ cõmodo rei vendite. l. si vinũ, vcz. l. j. in glo. incipiẽte, ⁊ vsq; ad degustationẽ. circa mediũ. Hec omnia facit si cõuenienter potetur, prout necesse est qualitati ⁊ q̃titati cõplexionis eoꝝ. nocet tñ calidissimis natura, ⁊ assuetũ calorẽ in epate, ⁊ dolorẽ in capite patiẽtibus, ⁊ neruos debiles habentibus. Qđ si bibẽdi necessitate cogant̄ albũ ⁊ subtile, vel roseũ multũ aqua mixtũ eligatur. Hali. vbi. s. dicit, q̃ ex multi vini potatione passiones accidunt graues frigide sicut appoplexia, spasmus, epilentia emigraneum, obstupefactio, ⁊ his similia. Replẽtur enim ventriculi cerebri vaporibus vini, ⁊ qđ ad illũ de venis ascẽdit vnde calor naturalis refrigeratur, ⁊ hmõi passiones generãtur. Rasis in quarta parte. Vinũ tẽperate bibitũ nutrimẽtũ penetrare facit, digestionẽ adiuuat, multeq; bonitatis cã existit in corpore, ⁊ in senibus q̃ꝫmaxime. Superflue vero bibitũ epati, ⁊ cerebro, ⁊ neruis nocet, tremorẽq;, ⁊ spasmũ, ⁊ paralysim appoplexiã, ac mortẽ subitaneã generat. Isidorus. Vinũ antiqui vocabãt venenum. Sꝫ postq̃ꝫ inuentũ est virus letiferũ, succus hic vinũ vocatũ est, illud venenũ. Vñ ⁊ Hieronymus in libro de virginitate, dicit adulescẽtulas ita debere fugere vinũ, vt venenum, ne p̄ etatis calore feruenti bibant, ⁊ pereant. Inde est qđ apud veteres Romanos femine nõ vtebãtur vino, nisi sacroꝝ cã certis diebus. Plinius li. xiiij. capite. v. Androcides sapientia clarus ad Alexandrũ magnũ scripsit cohibens intẽperãtiã eius, vinũ poturus rex memẽto te bibere sanguinẽ terre. Et sicuti cicuta homini est venenũ, ita ⁊ vinũ. Quibus preceptis ille si obtẽperasset profecto amicos in temulẽtia ñ interemisset. prorsus vt iure dici possit. Neq; virib⁹ corpis aliđ vtilius, neq; aliđ voluptatib⁹ p̄niciosi⁹ si mod⁹ absit. Romulus enim nõ vino, sed lacte libabat, sed hoc pp inopiã rei. Nec vinũ feminis Rome bibere licebat. Itaq; cũ vxor Egnatii mecenti vinũ e dolio bibisset a marito fuste interfecta fuit, ipmq; Romulus cedis absoluit. Cato ẽt propinquos feminis dare iussit osculũ, vt scirent, an olerent temeto id est vino. Idẽ lib. eodez, Ebrij qdẽ secreta p̄ferunt. Alij mortifera loquunt̄. Et solẽ orientẽ nõ vident, hinc palor, ⁊ pẽdule gene, oculoꝝ vlcera, manus tremule, somni furiales, ⁊ inquies nocturna. Premiũ aũt sũmum ebrietatis libido portẽtosa ⁊ iocũdũ nephas. Postero die anhelitus fetidi ex ore, ac rerũ omniũ obliuio, morsq; memorie, bibendi vero ꝯsuetudo auget auiditatẽ. Cõstã. vbi. s. Cauẽda est ebrietas, que mẽtis p̄cussiua est, ⁊ qui morbo p̄thisico parati sunt, nisi caueant, p̄culdubio ad eũ p̄uenient. Alioꝝ ẽt morboꝝ cã ẽ artetice. s. passionis ⁊ tremoris, appoplexie, suffocatiõis, ⁊ subitanee mortis, q2 vẽtriculos cerebri, ⁊ oẽs venas replet, vnde nullũ locũ vel spaciũ restat p qđ calor naturalis dilatet̄, sicut videmus in lucerna qđ funditus oleo plena lumẽ suffocat, ⁊ extinguit. Qui aũt multũ vinũ bibere cupiunt, ⁊ tarde inebriari volunt, parũ mãducent, ⁊ vtant̄ cibis pinguissimis, ⁊ caulibus pinguib⁹. Caules. n. ebrietati repugnãt, q2 humiditatẽ vini d̄siccãt. Amigdale quoq; amare, vt dt Gale. ante vinũ comeste ebrietati repugnãt. Sꝫ syrupus absinthij vꝫ ebrietati. Vinũ enim diuersũ est pluribus modis, vt dicũt Galenus ⁊ Isidorus. Nã mustũ ⁊ vinũ recens torculariq; vicinũ calidũ est in primo gradu, opilationẽ tñ ventositatẽ ⁊ multa morboꝝ nõia generat. Mustũ vero ex vuis recenter expressũ sua dulcedine, aut raro, aut nũq̃ꝫ inebriat. Omne. n. qđ dulce est, cito satiat, nec diuturnã desiderij sui fidẽ tꝫ, sed in locum satietatis succedit horror. In musto aũt sola dulcedo ẽ, suauitas nulla. Nã vinũ cũ infantia est dulce, cũ pubescit magis suaue, q̃ꝫ dulce est. Itaq; mustũ nimio quodã dulcoris horrore tm̃ de se sumi nõ patitur q̃tũ ebrietati sufficiat. dulcedo qdẽ ipsi repugnat ebrietati, adeo vt medici eos q vsq; ad periculũ distendunt̄ vino plurimo cogãt vomere ⁊ post vomitũ ꝯ vini fumũ q in venis remãsit, panẽ offerũt melle illitũ. Et ita hoiem ab ebrietatis malo dulcedo defendit. idonea vera rõne mustũ minime potãdũ est qđ graue est, ⁊ flatus, ⁊ aque permixtione, ⁊ suo põdere cito intestina dilabit̄, ac profluit, ventrisq; fluxũ excitat, nec in locis ebrietati obnoxijs remanet. delapsũ vero in hoie ãbas sue nature q̃litates reliquit. Quarũ altera in flatu. Altera in aqua substãtia est. Sꝫ flatus qdẽ quasi eque põderosus in ima delabitur. Aque vero q̃litas nõ solũ ipsa nõ impellit in insaniã, sꝫ ⁊ si qua vinalis fortitudo in hoie resedit, hãc diluit ⁊ extinguit. Vinũ aũt bene defecatũ viribus sit validius, ⁊ potui aptius. Et in medio vasis optimũ est. Pars. n. summa aeri vicina corrũpit̄, cuius admixtione fit dilutior adeo vt ipsius aeris ꝯtagione, si qd in vase vacui resideat, in acorẽ corrũpat̄. Pars vero infima fecis admixtione si mõ turbulẽta, sꝫ ẽt sapori deterior ẽ. Vinũ itaq; siue albũ siue rubrũ sit, esto clarũ, suaue, stipticũ, odoriferũ. ⁊ qđ indigeat aqua nisi forte vinũ repereris leue, simul atq; durabile, qđ rarissimũ esse solet. qđ vero validius est p̄hs Isaac. vinũ dicit eẽ vinosũ coctũ sole, ventisq; purgatũ, qđ aqua fontis puri tẽperari iubet aliquã diu anteaq̃ꝫ bibamus, vt perfectius misceant̄. Aquosũ vero nimiũ atq; debile vel acerbũ fugiẽdũ monet vtpote qđ intra venas ⁊ mẽbra acidũ cito fiat aut aliter putrefiat. Vinũ qdẽ aquosum putrefactiõi subiectũ, si ꝯseruata eius substãtia coctũ fuerit, hoc saltẽ erit vtile, alioquin nõ laudatũ qđ humorẽ corruptibilẽ non creabit, sed acumẽ eius aqua electa tẽperãdũ erit. Vinũ ergo q̃le probauimus Isaac ex antiquoꝝ s̄nia thiriacis magnis inquit eẽ persimile, qđ vt diximus tẽperatũ habitudinẽ corporis frigidaꝫ calefacit, refrigerat calefactã, humefacit siccã, humidiorẽ vero d̄siccat. atq; vt Galen⁹ ait. naturalẽ humorẽ recreat, calorẽ fouet, vtraq; ꝯtẽperat. miscere vero vinũ hmõi magis necessariũ est iuuenibus, minus senib⁹, frigidis vero senib⁹ minime, frigida nãq; duraq; senectus, vt inqt plato. ita mero feruet, atq; mollit̄, sicut vel igne ferrũ, vel aqua lupini, vina enim p̄bant̄ odore, colore, sapore, nitore, vt cauetur in regimine sanitatis Salernitani.

¶ Unde versus.

Si bona vina cupis hec quinq; probantur in illis.
Fortia, formosa, fragrantia, frigida, frisca.

Sed põt queri an vinũ plus sedet sitim q̃ꝫ aqua. Ad quod dõm est qđ vt haberi põt ex dictis Galeni de simplici medicina, sitis causatur duobus modis, vno modo ex inanitiõe, alio mõ ex calefactione, ⁊ desiccatiõe cordis. illa aũt que ex inanitione mẽbroꝝ causat̄ maxime sedat̄ p vinũ, qđ est cibus ⁊ potus. Talis. n. sitis

non

nō sedaṫ, nisi p potū, q pōt restaurare deperditū cuiusmodi est vinū, ⁊ iō vinū maxime illā sitim sedat. Illa aūt sitis, que causaṫ ex calefactione ⁊ exsiccatione cordis est duplex. quedā. n. est ex sola caliditate, ⁊ hec sedaṫ p frigidū. Quedā vero causaṫ ex siccita. ⁊ hec sedaṫ p humidū. Itē sitis que causaṫ ex caliditate est triplex. Quedā. n. hꝫ ortū ex stomacho, q̄dam a pulmone. Quedam a membris remotis. Que autem ex pulmone habet ortum, sedaṫ attractione aeris frigidi. que aūt a stomacho ⁊ mēbris vicinis sedaṫ p aquā frigidā. que aūt a dispositione mēbrorū remotorū, vt epatis, ⁊ aliorū, sedaṫ p aquā, cui aliqd subtile cōmisceṫ ⁊ faciēs ipsaꝫ penetrare vt acetū. nā aqua in se obtuse actionis est, iō necesse est aliqd cōmisceri, ⁊ qḋ sit subtile in sua actione, iō additur acetū. ¶ Sed posset vlterius queri vtrū expediat semel in mense vt aliq dicūt inebriari vino, ad qḋ dōm est ḟm cōmētatoreꝫ super cātica Auicēne qḋ assensus in ebrietatē semel in mēse ē erroneꝰ. qm̄ lꝫ vinū ḟꝫ Gale. sit vnū ex magis ꝯuenientibus calori naturali ⁊ sit respectu eius in gradu in quo est oleū ad lumē ⁊ ad ignem. Tn̄ sicut multū ⁊ sup̱fluū oleū extinguit ignē ⁊ lumē, sic multū vinū calorē naturalē. Et iō lꝫ ipsuꝫ vinū sit ex magis ꝯuenientibus calori naturali. Nihilominus est ex magis nocētibus calori animali, ⁊ sensibili, ⁊ organis eius ⁊ cerebro, ⁊ neruis. Et pp hoc vt ḋr Gale. aqua multū est vtilior vino eis. s. q naturaliter hn̄t debiles neruos. ¶ Ulterius pōt queri quare bibentes vinū lymphatū magis patianṫ crapulā q̄ȝ bibētes vinū purū. Dicēdū est ḟm Aristo. iij. pte p̱blematū qḋ huius triplex est cā. p̱ria, qꝛ tēperatū pp subtilitatē plura ingrediṫ loca ⁊ angustiora. intēperatū vero minus, qꝛ difficilius educibile. Scḋa, qꝛ minus bibunt de intēperato pp illud qꝛ nō pn̄t, sed de tēperato magis. Tertia, qꝛ intēperatū existēs calidius simul digerit reliqua. vinū vero lymphatū a ꝯrio. ¶ Itē queritur quare de vino intēperato magis dolet caput, q̄ȝ de tēperato. Rn̄deṫ, qḋ intēperatū grossuꝫ existit in poros circa caput nō incidit porētia ipsius odor ⁊ caliditas.

¶ Item queritur quare vinum temperatum magis facit vomere q̄ȝ intēperatū. Rn̄deṫ, qꝛ lymphatū supernatabile est, ⁊ fastidiosuꝫ, ⁊ iō tale est vomitiuū isti. ¶ Iteꝫ queritur quare pueri calidi existētes non sunt amatores vini. Senes aūt ⁊ viri fortes calidi existētes ipsius vini sunt amatores. Ad hoc dōm est qḋ viri sunt calidi ⁊ sicci. Pueri vero calidi ⁊ humidi. humiditas aūt ipsa in pueris existens p̱hibet a potu. Et siccitas que est in senibus ⁊ viris fortibus ad potū p̱uocat. ¶ Itē queriṫ cur vinū defecatū fortius est viribus sed minus durabile. dōm est ḟꝫ Macrobiū quarto saturnaliū, qꝛ nullo firmamēto innixū est vndiq̄ȝ ad noxā expositū est. Fex aūt vino sustinēdo ⁊ alendo ⁊ viribus sufferēdis qua si radix est. ¶ Itē queriṫ quare vinū imoderate sumptuꝫ generet morbos calidos ⁊ frigidos. dōm est ḟm Cōstā. ⁊ Gali. qḋ lꝫ vinū sit calidū inducit tn̄ morbos frigidos. Et pp hoc sciēdum est, qḋ in vino due sunt operationes. Prima est calefacere, ⁊ sic plꝰ inducit morbū calidū q̄ȝ frigidū. Scḋa est cerebrū replere, ⁊ neruos imbibere. ⁊ sic cū a vino fumi euaporēt frigidi, īducit remollitionē, repletionē, ⁊ indigestionē, ⁊ sic causat morbos frigidos.

¶ Itē queritur qs humor plus a vino generetur, vel sanguis, vel flegma. dōm est, qḋ qꝛ vinū inducit morbos frigidos, vt prius dictū est, plus generat humores flegmaticos, q̄ȝ alios. ⁊ est rō, qa cū multū recipitur de vino, nō digeritur plenarie, ⁊ sic cū omnis cibus indigestus in humorē flegmaticum ꝯuertatur, a vino plus flegma generatur. Sed si vinum moderate sumatur plus humor sanguineus de ipso generatur. ¶ Itē queritur vtrū vinū plus cōfortet calorē naturalē q̄ȝ cibus. Et rn̄detur ḟm Isaac qḋ sic. Et ē ratio, qꝛ facilius ⁊ velocius ꝯuertitur in calorem naturalem ipm citius confortādo q̄ȝ cibus. Sed cibus iam conuersus plus restaurat deperditum, ⁊ diutius confortat, ⁊ conseruat.

¶ Questio sexagesimatertia quarte partis.

¶ Quero vtrū doctor, vel alius p̱ hn̄do officio tp̄ali possit aliqd dare. Respondet Bene. in. c. pro humani. de homi. lib. vj. qḋ sic. Si duo ꝯcurrant. Primū quod publice det non occulte, qꝛ clandestine dare reprobatur. ff. de polli. l. j. ⁊. ij. ff. de admi. tuto. l. non estimo. ⁊. ff. de decu. l. eos. ⁊. ff. de offi. pre. l. barba. in princip. nec ob. l. vnica. C. ad legē iuliā de ambitu. que prohibet aliquē ad officiū promouēdi pretio, vel ambitione, sed p̱bitate vite, qꝛ hꝫ glo. loquitur illa. l. quando secrete datur. Secundum si cupit prodesse, ⁊ nō preesse. Adde tertium, si est idoneus, alias nō. bene facit. viij. q. j. c. qui episcopatum. Secus in officio ecclesiastico.

¶ Questio sexagesimaquarta quarte partis.

¶ Quero vtrū per doctores vel alios liceat mutare super officia dn̄is. Rn̄detur ḟm Tho. in epistola ad ducissam Brabantie, qḋ si ex pacto mutuū deṫ, vt officiū recipiatur. Sic est vsura, qa pro mutuo accipiunt officij p̱tātem. Hoc ego limitarē in officijs secularibus, que nō dantur gratis, sed venduntur. Secus eēt in officijs, que debēt dari gratis. qꝛ sic nō eēt vsura ex parte dantis mutuū, cū nihil accipiat quod pecunia extimādū sit, lꝫ ex officio consequēter adinuenit lucrū, qꝛ illud lucrū dicitur aduenisse rōne laboris. Sed potius est iniustitia ex parte nolentis aliter dare talia officia. In spiritualibus tamen officijs induceret simoniam.

¶ Questio sexagesimaquinta quarte partis.

¶ Quero an doctores faciant licitū ⁊ approbatū collegiū. Rn̄detur qḋ sic. pano. in. c. ex literis. de ꝯsti. in prin. Bar. in. l. fin. in col. ij. in fi. in ver. Itē approbata sunt. ff. de colle. illi.

¶ Questio sexagesimasexta quarte partis.

¶ Quero an possint doctores in suo collegio noua statuta cōdere, per que grauentur noui doctorādi, vt al's factum fuit. dic qḋ non vt tenet Bal. in auct. habita. iiij. q. col. ij. in versi. sed quid in collegio. C. ne fi. pro. pa.

¶ Questio sexagesimaseptima quarte partis.

¶ Quero vtrū collegiū doctorū possit licite recipere aliqua emolumenta ex scientie exercitio. Respondetur quod sic, per text. in. c. ex literis. de cōsti. in ver. in magistratibus. Et ibi Panor.

¶ Questio sexagesimaoctaua quarte partis.

¶ Quero an collegium doctoꝝ sit ecclesiasticuꝫ vel seculare. respondetur qḋ est ecclesiasticū, qn̄ maior pars doctoꝝ est ecclesiastica. Sꝫ si plures sunt laici, cēseṫ seculare. Data aūt paritate, cēsendū est ecclesiasticū tanq̄ȝ magis dignū. c. qḋ in dubijs. de ꝯse. eccle. vel alta. ⁊. c. vnico. eo. ti. lib. vj. quomodo autem cognosciṫ an sit seculare vel ecclesiasticū. vide panor. in. c. ex literis. in versi. quomodo autem cognoscatur. de consti. ⁊ vide Bar. in. l. fi. ff. de colle. illi. ⁊ quod not. Inno. in. c. dilecta. de exces. prela.

¶ Questio sexagesimanona quarte partis.

¶ Quero qꝛ dictū est. s. qḋ doctores facere pn̄t collegiū illicituꝫ ⁊ approbatū, an ēt hoc possint facere scholares. Rn̄detur qḋ sic. nā lꝫ doctores sint illi q exercēt p̱fessiones, scholares tn̄ sunt discipuli exercētiū, vt no. gl. in. l. fi. C. de iur. om. iudi. Et ex quo scolares hn̄t materiā licitā ꝯueniēdi in vnū faciunt licitū collegiū et ēt vniuersitatē, vt in. c. qꝛ in causis. de p̱cu. ⁊ Inn. in. c. cū ecclesiarū. de offi. ordi. in concernētibus ergo studiū nec doctores ꝯ pn̄t aliqd statuere p regulā qḋ oēs tangit. de reg. iur. in lib. vj. panor. in. c. ex literis. de ꝯsti. ⁊ vide ibi plene pe do. Barba.

¶ Questio septuagesima quarte partis.

¶ Quero quot doctores requiruntṫ ad faciendū collegiū. Rn̄detur qḋ de iure cano. duo faciunt collegiū, vt in. c. j. de elect. ⁊ hoc tenent Pau. ⁊ Fran. de zaba. in clem. ⁊ si principa. de rescrip. licet, de iure ciuili requiruntur tres, vt in. l. neratius. ff. de verb. sig. Inno. dicit q̄ etiam de iure cano. requiruntur tres, vt in. l. postulasti. de iure pa. ⁊ idem dicit Archi. secundum Tancre. x. q. j. in. c. j. Sed Anto. in. d. c. j. de elec. dicit quod duo faciunt congregationem, ⁊ tres collegium.

¶ Questio septuagesimaprima quarte partis.

¶ Quero vtrum collegium possit agere pro iniuria illata vni de doctoribus collegij. Respōdetur qḋ sic. Oldra. ꝯsi. lxvj. Et sepe etiam contingit, qḋ ēt aliqui stulti scholares iniurias dicunt ⁊ faciunt doctoribus, quare possunt vocari in collegio. Et causa cognita declarari periuriū incurrisse, quoniam iurauerunt ⁊ reuerētiam eisdem doctoribus collegij deferre.

¶ Questio septuagesimasecunda quarte partis.

¶ Quero vtrūm doctor q dꝫ extrahi a collegio qḋ intrauit, dēat nihilominus interim gaudere priuilegio doctoꝝ ⁊ collegij, donec illud fuerit declaratū. Respondetur qḋ sic. Qꝛ cum sit in possessione iuris illius priuilegij debet gaudere illo priuilegio, ar. ff. de aqua quoti. ⁊ esti. l. fi. Ita no. Bar. per illum tex. in. l. j. ad fi. C. de colle. li. xj. Et notatur aliud ḟm eū ibi. s. quod si vnus de vno collegio remouetur ⁊ alius subrogatur, qḋ hoc debet fieri de cōsensu ⁊ voluntate eoꝝ qui p̱sunt collegio, vt ibi per eum. vide ad hꝫ nota. in. c. ꝯstitutis. de elec. ḟm vnā lecturā. vbi recedēti collegio nō pōt p futuris reseruari vox in electione. Licet possit vnus qui nō sit de collegio dare vocē in illo collegio, si omnes voluerit. c. scriptum. eo. tit. ⁊. c. bone. de postu. prela. Sed vno contradicēte nō posset secundum Compo. in. d. c. scr ptū. vbi refert Jo. an. in nouella. vide Roma. singulari. lxxx. alias. lxxxij. ita addit Alex. de Imol. ad dictam. l. j. circa finem.

¶ Questio septuagesimatertia quarte partis.

¶ Quero vtrū doctor si absens fuerit a collegio per quinquēniū perdat priuilegiū collegij. respondetur qḋ sic, qꝛ aduocatus qui absens fuit a collegio aduocatorum p triēnium perdit priuilegiū hoc no. Bar. in. l. per hanc. C. de aduo. diuer. iudi.

¶ Questio septuagesimaquarta quarte partis.

¶ Quero vtrum ille, qui de nouo venit in collegio, teneatur pro debito collegij antea ɔcto. Rñdetur qd nõ, ita not. singulariter Dyn. in. l. incola. ff. ad munici. ⁊ allega. ad hoc. l. puidendū. C. de decu. lib. x. ⁊ ibi Bart. refert ⁊ sequit, ⁊ vide Bart. in. l. iij. §. si heredē in fi. ff. ad. l. fal. ⁊ in. d. l. incola. ⁊ Bal. in apost. in. l. j. ad fi. vbi ponit aliquas regularitates ⁊ pulchras questiones. ⁊ addebat bar. in suo tracta. represaliarū. in. iiij. questi. prime qōnis principalis. circa fi. Et nota p illū tex. qd successor in officio nō tenet̃ pro debito precessorū. Et pro hac. q. vide Jacob. de belui. in corpore, vt nulli iudicū. §. hoc vero iubemus. coll. viij. ⁊ vide Bar. in. l. ciuitas. ff. si cer. peta. ⁊ ibi plene per modernos.

¶ Questio septuagesimaquinta quarte partis.

¶ Quero vtrū actus gestus in collegio doctorū, vel in vniuersitate, vbi sunt inhabiles ēt presidētes inficiat̃ pp eoꝝ interessētiā in tali actu facto. Rñdetur qd nō, imo vȝ actus gestus collegialiter ab habilibus ⁊ inhabilibus, ⁊ sustinetur validus pp habiles, qd alibi iudicio Panor. nō ita bene probatur sicut in. c. fi. de ꝓcur. Sȝ ibi dicit Panor. qd fallit in tribus casibus. Primus est, qñ isti inhabiles maxime ꝑsidētes sūt expressi in ipsa dispensatione actus. Secūdus casus ē, qñ actus gestus fuit ab vniuersitate, seu collegio doctoꝝ inhabilib⁹ interponētib⁹ auctoritatē tāq̃ maioribus, ⁊ principalibus. Tertius casus ē, qñ vniuersitas sciēter admisit inhabiles ad agēdū actū simul cū eis. Et intellige de ea inhabilitate quā habiles remittere, ⁊ purgare nō poterant, vt est vitiū excōis. Secus aūt, si defectus potuissent purgari, ⁊ remitti p habiles, q2 tūc admittēdo viderent̃ eos habilitare. Et iste est casus proprius. c. cum vintoniensis. de elec. Pano. in. d. c. fi. in. iij. colum. ⁊ in. d. c. cum vintoniensis.

¶ Questio septuagesimasexta quarte partis.

¶ Quero vtrū doctor, vel scholaris priuatus ꝺ collegio, vel vniuersitate, q trāsiuit ad aliā, possit ex ɔcessione vniuersitatis, a qua recessit, habere vocem in creatione rectoris. Dic ꝙ non. Casum habes vnicum in. c. constitutis. de elect. secundum vnum intellectum ⁊ verum quem sequitur ibi Jo. an.

¶ Questio septuagesimaseptima quarte partis.

¶ Quero quis debeat collegiū doctorū conuocare. Respondetur antiquior doctor collegij. Bar. in. l. j. ff. de albo scriben.

¶ Questio septuagesimaoctaua quarte partis.

¶ Quero vtrū libri empti a patre filio suo, vt studeat, sint q̃si castrēse peculiū. Rñdet̃ ꝫ bar. in tracta. de duobus frībus. ⁊ in. l. j. §. ne castrēse. ff. de colla. bono. qd aut pr̃ tradidit ⁊ se donare expressit. Et tunc si filius erat doctor acquirit sibi ius q̃si castreñ. l. j. C. de ca. pe. ⁊. l. castrense. ff. eo. nec tenet̃ cōicare suis fratribus. Bar. in. l. fi. C. de silen. lib. xij. Nec pr̃ poterit sic datū reuocare. l. si filius. C. fami. hercis. Si vero nō erat doctor tpe donationis, sed scholaris solū. tūc nō pt̃ dici quasi castrēse, q2 ɔdō ꝑsone hoc nō patit̃. Nā scholares non gaudēt priuilegijs qbus magistri, ⁊ doctores. l. j. in fi. C. de stud. lib. ⁊ facit qd no. in. l. fi. C. de iurisdi. om. iud. Qd verū intellige, nisi ante mortē patris cōpleuisset studiū suū, q2 sic cepit q̃si militare, ⁊ tūc erūt q̃si castrēse. l. sine emācipatis filijs. C. de dona. ⁊. l. dona. in ɔcubi. §. pater. ff. eo. not. tñ ꝙ lȝ nō fuerit doctor nec effectus añ mortē patris. si pr̃ ei nō emācipato libros dedit, lȝ eos nō est adeptus nisi post emācipationem erunt sui, q2 ɔfirmat̃ donatio. d. l. siue. ⁊. d. §. pater. sȝ qd de pecunia data p patrē filio ꝓ studio, an sit imputāda post mortē patris in pte sua ab alijs fratribus tpe diuisionis. Rñdet Bar. in. d. tracta. de duobus fratribus, qd si apd patrē nihil erat, qd eēt filij, ñ iputabitur illi in ptē. l. que pr̃. ff. fami. hercis. si vo apd patrē erat pecunia filij ex peculio castrēse, vel quasi castrēse, tūc in dubio presumit̃, qd pr̃ id egerit administratorio noīe de pecunia ipsius filij, ⁊ sic iputabit̃ ei in partē. facit qd nota. in. l. fi. C. de do. promis. Sȝ mihi vr̃, ꝙ pr̃ dādo filio ꝓ studio, vel filie ꝓ dote ꝑsumit̃ dar̃ de suo, q2 pietas paterna ad hoc eū inducit. Secus in extraneo, nisi patris substātia eēt tenuis, ⁊ filij abūdās, q2 sic tenerē cū bar. al's nō. ita dicit Ang. de claua. in sua sūma. sȝ si pr̃ dedit pecuniā filio ꝓ emēdis libris, ⁊ ipse eā lusit, vel in meretricibus expendit. rñdet̃ ꝫ bar. in auc. qd locū. C. de colla. qd post mortē patris cōputabit̃ ei in suā partē. arg. d. auc. sicut mulieri, q̄ passa est ɔsumi dotē, cōputabit̃ ei in partē suam, vt in dicta auct. quod locum.

¶ Questio septuagesimanona quarte partis.

¶ Quero vtrū filius, q incepit studere viuēte pr̃e ⁊ de eius mandato, possit post mortē patris de cōibus bonis ꝑficere studiū. rñdet bar. in predi. tracta. de duobus fratri. ꝙ nō. nā factū patris erga filiū initiatū, eatenus obligat hr̃dē, q̃tenus pr̃ erat obligat⁹. l. ⁊ si filiā. ff. de mu. ⁊ ho. iūcta. l. honores. §. is q. ff. de decu. ⁊. l. si filia. §. idē scribit. ff. fami. her. pp qd ɔcludit Bal. in addi. ad dictū tractū qd si vult ꝑficere studiū faciat de suo, vel si vult doctorari similiter faciat de suo, q2 est nouus actus. l. si seruus legatus. §. sȝ si cū mihi ex testa. ff. de lega. j. nec fratres ei tenent̃, si nolūt.

¶ Questio octuagesima quarte partis.

¶ Quero vtrū libri dati p pr̃ez suo filio doctori religionē postea intrāti debeāt trāsire cū ipso ad monasteriū, ⁊ rñdet̃ ꝫ Ja. de ra. qd sic, sec⁹ in simplici scholari. ⁊ recitat pan. in. c. pn̄tia. ꝺ ꝓba. q̄ cēset̃ quasi castrēse peculiū. pet. ita dt hoc verū eē in libris collatis doctoribus. secus in datis scholaribus, prout in. q. lxxviij. s̄. d. ⁊ hoc sequitur Bar. in. l. filie. C. fami. herc. ⁊ hoc verius.

¶ Questio octuagesimaprima quarte partis.

¶ Quero an anseres in pratis, ⁊ galline i hortis doctoris, vel alterius inuēti possint de iure ⁊ ɔsuetudine impune occidi. Ad qd rñdet̃ ꝙ de ɔsuetudine qs pōt vnā occidere in qualibȝ vice quas ibidē inuenerit. hoc tȝ pet. Jac. de are. in tit. de act. ꝺ paupe. colla. j. refert Nico. boe. de ɔsue. predi. §. v. sȝ qd ꝺ colūbis deuastātibus cāpos doctoris, vel alterius seminatos, an possint occidi ⁊ capi. rñdetur ꝙ nō. tex. est. in. l. pōponius ait. ⁊ ibi Flo. ff. fami. hercis. imo cōmittit furtū, vt dicit ibi tex. ⁊ in. §. pauonū. de rerū diui. insti. q2 colūba viuit de fructibus terre, ⁊ innocens est victus eius, vt tȝ Albe. de rosa. in suo dictionario, in ver. colūba. ⁊ talis est ɔsuetudo generalis in regno Frācie, ꝫm Joā. fabri in. §. apiū quoqȝ. col. ij. institu. de rerū diuisio. Sȝ an possit doctor vel alius animalia reperta in suo fundo, in quo dānū intulerūt seruare in custodiā suā, ⁊ p quātū tp̄s. Rñdetur ꝙ ꝫm ɔsuetudinē non pōt vltra. xxiiij. horas seruare. Sed hmōi animalia ad iustitiam, seu parcū regiū ducere, ⁊ istud tȝ Bart. in. l. amplius. §. de his, i fi. ff. de dāno infec. vbi dicit ꝙ quis nō potest retinere animalia in fundo suo quousqȝ inuēta dānū sibi datū emēdetur, p. l. quintus. ff. ad. l. aquiliā, cū enim suas actiones habeat paratas, scilicet de pastu pecoris, vel. l. aquilie. vt. l. q seruādarū. ff. de prescrip. ver. ⁊ idē tenet Bar. in. l. ratio. ff. de incen. rui. ⁊ nauf. Et panor. in. c. si leserit. de iniurijs. ⁊ Bal. in. d. l. quintus. cū. l. seq. Si capiēs animalia sciebat cuius erant. Secus si ignorabat, quia tunc potest retinere quousqȝ sciat cuius sint ⁊ contra quez sibi cōpetit actio. Et idē tenet Bal. in consi. xxxv. ⁊ Specu. in tit. de actore. §. j. v. pone Inueni pecudē. Joan. fabr. institu. si quadrupes paupe. fecis. dica. in principio,

¶ Questio octuagesimasecunda quarte partis.

¶ Quero vtrū doctor vel scholaris laicus, caractare. s. clericali minime insignitus, possit eligi seu ɔstitui rector alicuius vniuersitatis. presentis autem questionis decisio alterius presupponit decisionē quā s̄. tetigi in. q. lxix. loquēdo de collegio, vcȝ qd scholares pn̄t sibi eligere aliquē in rectorē seu superiorē suū, lȝ gl. in. l. fi. C. ꝺ iuris. om. iudi. Videat̃ asserer̃ ɔtriū hac rōne. Nā scholares sunt discipuli sub alijs, vcȝ doctoribus ⁊ magistris suis ꝑficiētes informationē morū ⁊ animi sui ab ipsis querētes. Nō aūt aliquā ꝓfessionē siue negociationē exercētes. Lex aūt prebet facultatez eligēdi sibi aliquē in rectorē aut superiorē ipsis dūtaxat, qui professionē, aut negotiatiōez exercēt, vt ē tex. ad literā in. l. p iniquū. que est fi. C. de iuris. om. iud. dū dicit̃ ibi piniquū ⁊ temerariū esse ꝑspicim⁹ eos, q ꝓfessiones aliquas, seu negotiatiōes exercere noscunt̃ iudicū ad quos earūdē ꝓfessionū seu negotiationum cura pertinet iurisdictionem declinare conari. Ex quibus verbis concludit gl. posita sup verbo, pertinet, quod discipuli, qui dicunt̃ eē scholares in aliqua facultate non prouecti, nō possunt aliquez eligere in suum rectorem ⁊ superiorem. Bene tamen magistri ⁊ doctores professionem facientes, ⁊ ita praticari in vniuersitate parisiensi asserit glo. Talem etiam praticam satis insequimur in nostra Cadomeñ. vniuersitate. vbi aliquis scholaris non admittit̃ in rectorez, nisi fuerit prouectus, ⁊ qualificatus in aliqua superiori facultate, ac etiam receptus. Bart. tñ ibidem tenet contra gl. quod vniuersitas scholarium approbata potest eligere sibi aliquem in rectorem per tex. constitutionis noue Fed. habita. C. ne fil. pro pa. Saly. tamen stat cum glos. insequendo opinionez do. Azo. ⁊ Jac. but. nā verba prefate constitutionis, vcȝ habita. Recte ponderata non innuunt, quod possint scholares sibi facere rectorē. Bene tñ p illuȝ tex. sibi constituuntur diuersi iudices. vcȝ ep̄s, potestas, doctor, cui concordat ēt tex. in proem. ffoꝝ. ver. in Beritēsiū ciuitates. circa fin. proe. Lȝ de rigore iuris ciuilis verior sit opinio gl. suoꝝ quoqȝ sequacium. Opi. tñ Bar. communiter praticatur, sed hoc est vt inquit Salyce. quando talia sunt ꝑuilegia vniuersitatis, vel statuta ciuitatis. Et sic igit̃ nō ex dispositione legis, sed rōne priuilegij aut ɔsuetudinis hoc recipiētis ⁊ approbātis. Alij dicunt, ꝙ lȝ de iure ciuili non possit vniuersitas

scholariū

scholariū habere rectorē, bene tñ de iure canonico p tex. multum singularē quo ad hoc in.c. q2 in causis.de pcur. extra in anti. vbi hr̄ qualiter summus pōtifex scribit scholaribus Parisiēsibus, ꝛ postea asserit, qđ de iure cōi faciūt vniuersitatē, siue collegiū. Idē satis no. in proe. sexti. ꝛ cle. attēta salutatiōe vbi papa scribit vniuersis doctoribus ꝛ scolaribus Bononie cōmorātibus. Et post modū in fi. pe. dicit vniuersitati vestre. Per que quidē vba not. Paul. de lea, qđ scholares faciunt vniuersitatē. Et hanc opini. tȝ ꝛ approbat Inn. in.c. cū ab eccle. de offi. ordi. Nā maior est rō d̄ scholaribus, vt possint facere vniuersi. ꝛ habere rectorē siue superiorē q̄ de pelliparijs, lanificibus, cerdonibus, ceterisqȝ similib⁹. Cū scholares ꝯueniat p ꝯmodiori exercitio, q̄ sit pfessio, vel negociatio ipsoꝝ lanificū, cerdonū ꝛ similiū, vt dicit Panor. in.d. c. q2 in causis. Cū exercitiū scholariū sit pro iustitia ꝯseruāda, vt innuit glo. in.l.j.ff. qđ cuiusqȝ vniuer. Quoꝝ sciētia ꝛ exercitio totus illuminatur mūdus, ꝛ ad obediēdū deo, suisqȝ ministris vita subiectorū informatur, vt est tex. in.d. ꝯstitutiōe habita. Quapp̄ ꝯcludēdū est vniuersitatē scholariū, lȝ sint disparis pfessiōis, vcȝ tā clericorū seculariū q̄ laicorū ac ēt religiosorū, absqȝ magistris ꝛ doctoribus posse sibi rectorē atqȝ superiorē ꝯstituere saltim de iure canonico iurisdic. habētē sup ipsis scholaribus in his presertim que ꝯcernūt exercitiū scholasticū. Sed posset queri qđ dōm erit ad.l. priuatoꝝ.C. de iurisd. om. iud. vbi cauetur qđ priuati nō pñt ꝯferre iurisdi. ꝛ scholares sunt priuate persone nō aūt publice, igitur ipsi vñr iurisdi. alicui nō posse tribuere. dōm est, qđ scholares vt singuli ꝛ p̄uati ñ pñt alicui tribueꝛ iurisdi. vt in ꝯrio, sed scholares vt vniuersi, ꝛ vt collegiū hñ pñt, vt supius decisuȝ ē. Et de hoc est bonus tex. in auc. de defen. ciui. §. interim. col. iij. Nec obstat qđ hr̄ in.c. in noua actione. xvj. q. vij. vbi cauetur q̄ homines disparis pfessionis nō debent eē in eo. collegio, lȝ dixerimus ꝯriū decidēdo, qđ scholares ēt disparis pfessionis faciūt vniuersitatem. Nam illud.c. loquitur de collegio reali. Nos autem de collegio personali in quo quis potest esse vt scholaris, ꝛ sic conueniendus est coram rectore aut alio iudice, vtputa doctore, potestate, aut episcopo. ēt pōt esse vt non scholaris, puta vt titius, Meuius, ꝛ sic ꝯueniēdus corā iudice suo cōpetēti ꝛ ordinario. Uerūtñ vnū minime venit omittēdū, vcȝ q̄ quamuis sint plures scholares vt vniuersi, aut vt collegiū q tribueꝛ possint iurisdictionē, nō tñ effectū iurisdictionis, quē quidē effectū nō hȝ electus nisi p ꝯfirmationē superioris. vt tȝ gl. ꝛ ibidē Cy. in. d.l. priuatorū. iunctis his que habentur ꝛ notantur in.l. fi.C. ex quibus cau. maio. His igitur premissis atqȝ presuppositis pro decisione nostre questionis vidēdū est, si scholares vniuersitatē faciētes possint sibi laicū eligere in rectorē. Et primo vr̄ q̄ sic. Nā priuilegiū alicui generi psonarū sub nomine appellatiuo indistincte ꝯcessuȝ nedū laicis, sed ēt clericis ꝯpetit, vt hr̄ per panor. in.c. dilecti. de fo. cōpe. Et priuilegiū ꝯcessuȝ laicis vires suas porrigit ēt in clericos, vt not. Bal. in.l.j.C. de sacro. eccle. Jo. de lig. in.c. qđ clericis. de fo. cōpe. Sȝ auc. habita.C. ne fil. pro pa. ꝛ.l. fi.C. de iur. om. iudi. emanarūt in priuilegiū studētiū tā clericorū q̄ laicoruȝ pfessionem tamen scholasticam exercentium, in quibus iuribus cauetur, quod exercentes professionem scholasticam certos habeant iudices, inter quos est eorum rector. ꝛ ista qualitas scholastica ita clericis cōpetit, sicut ꝛ ipsis laicis, vt no. canoni. in.c. ij. de priuileg. igitur rector eorū pōt eē laicus. Itē rōne fundi qđ hȝ clericus a laico subijcitur clericus iurisdi. ipsius dñi feudi in cōcernētibus ipsuȝ feudū, q̄ quidē iurisdi. data est a lege ciuili, vt pȝ in.c. imperialē. §. preterea. de phibi. feud. aliena. p Fede. text. est apō canonistas in.c. ceterū. de iudi. ꝛ melius in.c. verū. de fo. cōpe. igiꝛ idē dōm est in clericis existentibus in studio, qđ rōne scholastice pfessionis subijci pñt iurisdi. rectoris ēt laici. Nā quēadmodū dño feudi iurisdi. daꝛ in vasallos in fauorē tñ ipsi⁹ dñi, ita qđ vasalli ēt clerici ñ pñt sub alio iudice sine ꝯsensu dñi feudi litigare, vt tȝ Bar. in.l.j.ff. de iudi. ꝛ in.l.j. §. ꝛ post operis. ff. de noui oper. nun. Ita ēt studentibus dati cōstituti qȝ fuerunt iudices in suum fauorem, vt in auc. habita. ꝛ in proe. ff. oꝝ. Inter quos est ptās ꝛ Rector. Nec distinguitur an sint clerici vel laici. Jō nec distinguere debemus. Et p ꝯñs scholares tam clerici q̄ laici possunt sibi rectorē eligere aut clericū, aut ēt laicū fm casum occurētem, ꝛ necessitatem emergentem. Nā laicus existens in vniuersitate forte peritior est, atque magis idoneus pro presidēdo in vniuersitate. ideo ita bene possunt scholares eligere rectorē laicum sicut ꝛ clericum. ita vbicunqȝ sunt aliqui facientes collegium saltim approbatum sibi possunt eligere aliquē in superiorē cuius iurisdi. subijciuntur ad minus in ciuilibus. vt in.c.j. de ele. ꝛ in.c. cōgregatio. xvj. q. vij. c.j. ꝛ.ij. de iudi. Sed scholares in vniuersitate faciunt collegium, vt superius probatum est text. in.c. quia in causis. de procur. ꝛ in proe. sexti. ꝛ cle. igitur possunt sibi eligere rectorē ēt laicū, cuius iurisdi. subijcienꝛ. Pro parte vero negatiua videtur, quod laicus nō possit eligi in rectorem vniuersitatis. Nam scholares vniuersitatis, vt in pluribus sunt clerici, vt not. per gl. in.c.j. d̄ loca. ꝛ sic daretur rector minori parti quod absurdū foret. item clerici nullatenus possunt prorogare iurisdic. secularem se submittendo iudicibus secularibus, vt est tex. in.c. si diligenti. iuncto.c. significasti. de fo. cōpe. ꝛ in.c. inolita. xj. q.j. Et iō dicit Bal. super consti. Fede. habita qđ electio rectoris laici facta per scholares vniuersitatis non valet, q2 potestas eligendi data per alios de vniuersitate eligentibus rectorem censetur ꝛ videtur data ꝛ concessa ad eligēdū idoneum iudicem cuius iurisdi. singuli de vniuersitate subijci possint, arg. in.l. vt gradati. circa prin. ff. de mu. ꝛ hono. ꝛ in.l. quod euitandum.C. de cōdi. ob tur. cau. Clerici autem non possunt conueniri coram iudice seculari, nec sibi subijci, vt constat p dictum.c. si diligenti. ideo ex quo facultas permissa non est debito modo obseruata non tenet electio. Et facit ad hoc tex. in.l. rescripto diuorum fratrum. ff. de mu. ꝛ hono. in.l. diligenter. ff. manda. item laicus nullam habet iurisdi. in clericos, vt in auc. statuimus.C. de episco. ꝛ cleri. ꝛ in ꝯstitu. Fede. d̄ statu. ꝛ ꝯsue. §. statuimus. col.j. imo nec expresse nec tacite possūt clerici se submittere iurisdi. alterius ꝛ non sui iudicis etiam eccle. nisi saltem quinqȝ ꝯcurrentibus. Et primo, quod ille cuius iurisd. se submittit prelit iurisdi. id est habeat iurisdi. secūdo, quod sit iudex eccle. tertio, qđ hoc faciat de facultate ꝛ pmissu sui diocesani vt est tex. in.c. significasti, de fo. cōpe. ꝛ in.c. non liceat. iij. q. vj. in.l.j. iuncta.l. priuatorū.C. de iuris. om. iudi. Quarto, q̄ ex certa scientia ꝛ nō p errorē ꝯsentiat, quoniam nihil est magis ꝯriū cōsensui q̄ error, q imperitiā detegit.l. per errorem. ff. de iuris. omn. iudi. Quintū, q̄ spōte ꝯsentiant non per metum, vt.l. ij. ff. de iudi.

¶ Pro solutione contrariorum ꝛ decisione presentis qōnis distinguendum est, de vniuersitate. Nā aut omnes sunt laici, ꝛ tunc rector etiam laicus potest constitui ꝛ eligi, ita sentit Bar. in.l. sodales. ff. de colle. illici. Nam tunc omnes sunt capaces iurisdi. ipsius rectoris, cū sint laici, qui coram superiore suo, qui dicitur eē rector, sunt conueniendi, ꝛ maxime super his, que ꝯcernunt exercitium professionis studiose p.l. fin.C. de iur. om. iudi. Nunq̄ tñ aut raro inuenitur talis vniuersitas, in qua non sint nisi laici. plura tamen collegia bene inueniuntur quorum quedam habent superiorem habentem iurisdi. super singulos collegij Alia vo sūt collegia superiorem habentia, sed ille superior non habet iurisdi. sed dūtaxat quandam preeminentiam fraternalem, vt sunt illa q̄ causa religionis fiunt ꝛ celebranꝛ. Nam priores eorum non possunt aliquem trahere ad ius, nisi voluerit, bene tamen corripiunt ipsum volentē, ꝛ si pati noluerit, nihil possunt vltra ipsi priores, nisi talem inobedientem expellere a collegio, ꝛ est ista ptās similis illi quā hȝ frater maior q dicitur dñs domus, vt hr̄ in.l. pnunciatio. §. familie. ff. de verbo. ꝛ rerū sign. Et est elegans doctrina Bar. in. d.l. sodales. Si vero vniuersitas resultet ex clericis aut partim ex clericis ꝛ partim ex laicis, tūc dicit idē Bar. q̄ si laicus electus fuerit rector, tūc tȝ talis electio, sed nō hȝ iurisdi. in clericos, q sunt de collegio, imo sūt iurisdi. exēpti nec cogi pñt iurare seruare mandata talis rectoris, cū nō possint se subijcere sue iurisdic. vt pretactū est. Alij vero, q nō sunt clerici iurisd. ipsius rectoris, hñ subijciunꝛ, tenenꝛqȝ iurare mādata ipsius rectoris. Nec ē nouū fm eundē Bar. in loco pallegato, qđ aliq de colle. sint exēpti, ꝛ priuilegiati, alij vero nō, vt tāgitur p gl. in.l.j. ff. ad munici. ꝛ sic erūt aliq de vniuersi. q nō erunt de iurisdic. ipsius rectoris. Bal. tñ tȝ ꝯriū in repeti. dicte ꝯsti. Fede. habita.C. ne fil. pro pa. asserens talē electionē nō valere p rōnes ꝛ arg. superius p parte nega. adducta. Cui assentit Sali. sup prefata constitu. habita. Clericus vero lȝ non sit in sacris constitutus tonsuram deferens ac habitū clericalē bene potest eligi, ac constitui rector vniuersitatis sup singulis de vniuersitate iurisdi. habens temporalē ꝛ spiritualē. Temporalē aūt dat ipsa vniuersitas ipsum eligendo in rectorē. Pro hoc facit glos. in.l. quia nec principaliter. ff. de iuris. om. iudi. ꝛ Jo. and. in.c. quoniam Abbas, de offi. deleg. spiritualem autem nō dat, nisi duob⁹ concurrentibus, vcȝ quod vniuersitas sit eccle. Et dicitur eccle. quando sunt plures clerici q̄ laici, aut omnes clerici, aut saltim maior pars. Item quod talis rector sit clericus, ꝛ ab episcopo confirmatus. nam si laicus esset, nullatenus posset cēsuram ecclesiasticā, nec spiritualem iurisdi. exercere per ea, que notantur in.c. mennam. ij. q. v. ꝛ in.c. in synodo. iuncto.c. adrianus. lxiij. distin. in. §. verum. xxxij. distin. nisi auctoritate apostolica sup hoc priuilegiū habens. Et notanter dicitur cō

firmatus. Nā vt sentit Innoc. in .c. quāto de ele. electus ab vniuersitate nō ꝯsequit̄ potestatē excōmunicandi, sʒ solū iurisdi. Si vero ꝯfirmationē receperit ab epo, tunc censurā eccle. pōt exercere excōmunicando ⁊ interdicendo, ⁊ hanc potestatē recipit ab epo ꝯfirmante, nō aūt ab vniuersitate, cū excōmunicatio sit mucro episcopalis .c. visis .xvj. questio .ij. Et sic electio vniuersitatis dat iurisdictionē. Sed ꝯfirmatio tribuit iurisdictionis effectuʒ, vel exercitiū. Ita vr̄ sentire glo. in .d. l. ꝓuatoꝝ .C. de iuris. om. iudi. ⁊ in .c. quanto .lxiij. dist. Bar. in .l. ex eo .ff. de testa. mili. Ita qđ si eēnt tot hoīes in aliqua vniuersitate siue collegio, quot sunt Rome nō habētes tacitū siue expressum ꝯsensum a superiore ipsos auctorizante, vniuersitatē facere nō possent, nec sibi rectorē, aut aliū superiorē eligere. Nec haberent iura siue priuilegia vniuersitatis. vt tʒ Inn. in .c. cū ab ecclesiaꝝ, de offi. ordi. Quādoqʒ tñ ſm Bal. in auc. habita statuto vel ꝯsuetudine legitime p̄scriptis rector electus dūtaxat hr̄ ꝓ cōfirmato saltē postq̄ prestitit iuramentum, nam priusq̄ iurauerit nunq̄ administrare debet. Ad qđ fac̄ tex. in .§. interi, auc. ḋ defen. ciui. col. iij. ⁊ in auc. iusiurandū qđ presta. ab his tā in rubro q̄ in nigro. ⁊ doctrina Bal. dicētis valere ꝯsuetudinē, qđ rector electus iuramēto p̄stito habeat̄ ꝓ ꝯfirmato sane venit intelligenda, vcʒ de collegio p̄sonali tm̄, vt est vniuersitas, nō aūt de collegio reali, vt est eccle. vel monasteriū. Nā opus est, ꝙ rector electus taliū collegioꝝ realiū sit ꝯfirmatus, nec valeret cōsuetudo in ꝯ̄riū tanq̄ ꝯ̄ bonos mores introducta, ꝑ tex. in .c. cū venerabilis de ꝯsuetudine. Talis .n. cōsuetudo, cū grauis foret ⁊ dānosa ecclesijs, ñ valeret. Nāqʒ quotidie posset indignus eligi, vt est doctrina canonistarūʒ in .c. j. de cōsue. ⁊ hoc firmat Host. in .c. trāsmissa. de elec. ⁊ hec ꝓcedunt, qñ sunt plures clerici, q̄ laici, aut saltē pares. vbi vero plures sint laici q̄ clerici, vt ꝯtigit frequēter in vniuersitatibus Italie, ēt rector dūmō sit clericus, licet in minoribus ꝯstitutus, iurisdictionē habet supra scholares vniuersitatis, lʒ talis vniuersitas ſm cōmunē opinionē dicat̄ eē secularis, cū maior debeat attēdi pars. Minor aūt lʒ sit dignior venit iure accessionis, vt est arg. in .l. ⁊ si nō sint .§. pueniamus .ff. de au. ⁊ arg. le. ⁊ in .§. sʒ cū alienā, insti. de re. diui. Lʒ de rigore iuris talis vniuersitas cū sit secularis nō vr̄ transferre iurisdictionē saltē spiritualē in rectorē suū, cū maior pars nō habeat talē iurisdictionē. Iuris aūt notissimi est neminē posse dare id qđ nō habet ꝑ tex. in .c. Daibertū .j. q. vij. ⁊ in .c. qđ aūt de iure pa. Tñ attenta ꝯsuetudine vigēte fere in oībus vniuersitatibꝰ approbatis atqʒ tolerata, rector dūmodo sit clericus exercere pōt iurisdictionē suā supra scholares vniuersitatis quātūcūqʒ sit mixta talis vniuersitas hoībus ēt disparis ꝓfessiōis. Et est rō. Oīs nāqʒ iurisdictio emanauit a principe, ⁊ legit̄ ⁊ notat̄, ⁊ maxime ꝑ Bal. in .c. qs dicat̄ eē dux. col. x. Et princeps siue lex mortua iurisdictionē tribuit rectori saltē ministerio ipsius vniuersitatis, vt fecit tex. in .l. fi. C. de iu. om. iu. Ideo indistincte dr̄ eē trāslata iurisdictio rectori vniuersitatis lʒ ex laicis ꝓ maiori pte resultet. Nā vbi lex tribuit iurisdictionē rectori cuiuscūqʒ collegij quātūcunqʒ sint illi de collegio q̄litatis diuerse habeātqʒ iudices speciales pretextu militie vel alterius dignitatis, aliqs tñ eoꝝ nō pōt declinare iurisdictionē rectoris vt satis patet in p̄di. l. fi. de iuris. om. iu. Nā milites q suos proprios hñt iudices, vt cauet̄ in .l. cū magistri .C. de iur. om. iu. tñ si exerceāt aliquā professionē siue negotiationē iura submittūt eos rectori talis ꝓfessionis saltē quo ad illā ꝓfessionē siue negotiationē. Sic ē igit̄ ꝙ oēs scholares scholastice viuētes in vniuersitate se submittūt rectori ꝑ se electo, iō ipsius iurisdictionē declinare nequeūt, ⁊ preserti cū sit clericus, ⁊ sit capax tā iurisdictionis t̄palis q̄ spiritualis, vt supius satis ꝓbatū est. Istud tñ sane est intelligēdū limitādo .s. dūmodo nō sit in ꝯ̄riū ꝯsuetudo, quequidē ꝯsuetudo preiudicaret vniuersitati, in qua vigeret, nō aūt alijs, ꝑ regulā generalē legis Minime .ff. de legi. Et sic ꝑ predi. patet ad saturitatē, an ⁊ qñ laicus possit eē rector vniuersitatis, ⁊ an, ⁊ qñ clericus licet in minoribus ꝯstitutus. Sʒ modernis tēporibus in paucis vniuersitatibus rectores vniuersitatū modicam aut nullā exercent, aut habent iurisdictionē presertim spiritualē, sed solum quandā habent preeminentiam videlicet sedendi in primo loco conuocādi vniuersitatem ⁊ concludendi a maiori parte locum, ⁊ sic modo nō sunt nisi organuʒ ⁊ fistula vniuersitatis. Et sic dico ꝙ quilibet scholaris nō tōsuratus, ⁊ etiam clericus vxoratus, dūtamē habitū scholasticū deferat, ⁊ studeat actu, sitqʒ q̄lificatus in aliqua superiori facultate, pōt esse, ac eligi rector vniuersitatis. Nō tamē sic fieri cōsuetum est in hac vniuersitate Cadomen. Sed si factū esset credo qđ teneret. Dati enim fuerunt ⁊ constituti nouissime de iure canonico ⁊ auctoritate apostolica ꝯseruatores fere in qualibet vniuersitate corā quibus examinant̄ cause scholasticorū ⁊ sic ad eos trāslata est iurisdictio rectoris. Hñt enim ipsi ꝯseruatores iurisdōnē spiritualē tribus modis .s. ratione priuilegij apostolici. de iure cōi, ⁊ de consuetudine. Consensus ēt vniuersitatis dat eis iurisdictionem ordinariam .s̄. scholares, vt. in .l. ꝑ iniquū .C. de iuri. om. iu. ⁊ in .c. cū ab ecclesiarū. de officio ordina. extra in gl. j. in fi. Ubi dicitur ꝙ quilibet prelatus ēt ecclesie collegiate hʒ iurisdictionē ordinariam in subditos, ⁊ talem habet iurisdictioneʒ qui est electus a collegio siue vniuersitate cuiusmodi est conseruator. Consuetudo ēt dat eidem conseruatori iurisdictioneʒ ordinariam, vt in .l. ⁊ quia .ff. de iur. om. iudi. Et est ibi bona glo. Lex dat iurisdictioneʒ ordinariam. id est ꝯsuetudo ⁊c. Et licet ipsi conseruatores ab initio non haberent iurisdictionē nisi super manifestis iniurijs ⁊ offensis, eorum tamen iurisdictio hodie multum est ampliata.

Questio octuagesimatertia quarte partis.

Quero ad quē sit appellādū a rectore vniuersitatis ex clericis ⁊ laicis resultātis. Quod est q̄rere an appellādū sit vel ad proximū supiorē iudicē ecclesiasticū vel secularē. Et vr̄ primo ꝑ ea que superius sunt decisa vcʒ, qđ rector vniuersitatis dʒ eē clericus, lʒ vniuersitas ꝯsistat ex maiori pte ex laicis. ex quo sequit̄, ꝙ si rector q tulit sñiam est clericus appellādū sit a sua sñia ad ꝓximuʒ superiorē ecclesiasticū iudicē, cū appellatio debeat semꝑ interponi ad supiorē illius, q iudicauit, vt hr̄ in .l. j. C. vbi ⁊ apđ quē, ⁊c. ⁊ in .c. dilecti. iuncto .c. Romana. de appella. lib. vj. Et cū talis rector sit clericus, in nullo est iudici seculari subiectus, sʒ subijcitur iudici ecclesiastico .xj. q. j. ꝑ totū. ⁊ in .c. si qs ꝯ̄ clericū. de for. cōp. ⁊ ad hoc facit doctrina Bar. in .l. ij. C. vbi ⁊ apud ⁊c. dicētis ꝙ si hoīes diuersarū iurisdictionū cōpromittunt in quēdā tertiū alicuius iurisdictionis ⁊ ex forma statuti appellandū sit a sñia arbitri. Nam de iure communi non appellatur. Tunc appellandum est ad superiorem ipsius arbitri, ⁊ non ad iudicem partium, quia appellans ꝯquerit̄ de sñia iniqua ipsius iudicis, quapꝑ sequitur qđ appellari dʒ ad superiorē ipsius. itē iste rector nō posset sñiaʒ ꝯ̄ clericum ferre nisi esset clericus ipse rector. vt .c. at si clerici. de iud. ita ꝙ qualitas clericatus necessario ꝯcurrere dʒ ad validitatē sñie ⁊ ad potētiā iurisdōnis exercēde. Quapꝑ ꝯcludi dʒ qđ iudicauit rector, vt clericus, nō aūt vt laicus. Et sic recurrēdū est in cā appellationis ad superiorē suū respectu ipsius qualitatis ſm quā iurisdōnē exercuit. Pro hoc facit text. ⁊ doctrina canonistarū in .c. cū capella. de priuile. ⁊ in .l. si qñ .C. de appel. pro parte vero ꝯ̄ria vr̄ ꝙ appellādū sit ad iudicē secularē ⁊ nō ecclesiasticum. nā rector vniuersitatis siue alterius ꝓfessionis hʒ iurisdōneʒ ꝑ .l. ciuilē dūtaxat .s. ꝑ .l. fi. C. de iur. om. iudi. Nā ius canonicū nullā tribuit iurisdōnē ipsi rectori cū ꝯseruator habeat illā. Igitur appellandū est ad eū q tribuit iurisdōnē ꝑ dictā .l. j. C. vbi ⁊ apđ ⁊c. ⁊ sic ad iudicē secularē q loco est ⁊ vice imperatoris ꝑ id qđ hr̄ ⁊ notatur in .l. precipimus .C. de appel. itē cū rector possit eē superior vniuersitatis ex laicis pro maiori pte resultātis, sic talis vniuersitas potius eē cēsenda secularis q̄ ecclesiastica, vt no. Bar. in .l. fi .ff. de colle. illi. que nō potest dare iurisdictionem ecclesiasticam, sed secularē tm̄ rectori suo, cū nemo dare possit id, quod nō habet. ex quo sequitur, ꝙ cū iurisdictio sua sit secularis, qđ ad iudicē secularē, ⁊ nō eccclesiasticū appellatio sit interponenda. Itē cū sit rector vniuersitatis secularis, videtur iudicare, vt iudex secularis, ⁊ nō vt ecclesiasticus, ⁊ sic ad iudicē secularē ⁊ nō ecclesiasticū appellandum est. Nā vt inquit Bar. in .l. j. §. si qs in appellatione .ff. de appellat. ⁊ rela. Si clericus vel eps factus est rector alicuius vniuersitatis, tūc appellari debet ab eo clerico, vel epo ad dominū ipsius ciuitatis, ⁊ non ad iudicē ecclesiasticum. Ex quibus precedētibus cōcludi pōt, ꝙ cū clericus factus est rector alicuius vniuersitatis ex laicis pro maiori parte resultantis appellandū fore ad iudicē secularē, nō autem ad ecclesiasticum. Pro solutione istorū ꝯ̄riorum dicendum est, quod si vniuersitas sit ecclesiastica, ⁊ rector clericus, indubitanter appellandum est ad proximū superiorē iudicē ecclesiasticū in illa iurisdictione, ⁊ facit ad tex. ⁊ in .c. romana .§. j. de appel. li. vj. nisi ex statuto, vel cōsuetudine recognosceret rector aliū in superiorē immediatū, quia tunc ad ipsum appellatio deberet interponi, cū gradatim sit appellandū, vt .l. imperatores .ff. de appel. ⁊ .c. dilecti. eod. tit. ⁊ .c. si qs in secunda. q. vj. Si vero est vniuersitas secularis, rector laicꝰ ad rectorē ciuitatis, vel ad aliū iudicē secularē proximū superiorē appellet̄. ita not. Inn. in .c. dilecta. de exces. prela. Si aūt vniuersitas est ecclesiastica, ⁊ rector laicus qđ stare nō pōt ſm Bal. in .d. auc. habita .C. ne fi. pro pa. Bar. tñ ꝯ̄riatur in .l. fi .ff. de colle. illi. ⁊ tūc ad iudicē secularē, nō aūt ecclesiasticū appellandum foret.

foret. Cum clerici sint exempti a iurisdictione talis rectoris, vt latis dictuz est supius. Et si vniuersitas sit secularis, τ rector clericus, vt frequenter ɔtingit in Italia, tunc bꝫ distinguendū est. Nam aut iudicauit iste rector in cā laici, τ sic appellet̃ ad iudicē secularē. Nam iudicasse vr̄ vt laicus cū in tali casu qualitas clericatus nō sit necessaria, nec ɔcurrere debeat ad validitatē snie. Aut rector iudicauit in cā scholaris clerici, τ sic iudicauit ꝯ clericuz tanꝗ clericus τ iudex ecclesiasticus, τ sic ꝓculdubio ad iudicem sūpiorē ecclesiasticū appellandum est. Naz ad validitatē talis snie, τ potentie iurisdictionis exercende regrunt̃ due qualitates, vcꝫ qualitas rectoriatus, τ qualitas clericatus. Et attēta qualitate rectoriatus cum vniuersitas sit secularis appellanduz foret ad iudicē secularē. Sed qꝛ qualitas clericatus dignior est, τ dignus attrahit ad se minus dignū, ad iudicē ecclesiasticū, non aūt secularē appellandū est. ad hoc facit doctri. Bar. in. l. preci pimus. §. eo. obseruando. C. de appel. vbi dicit ꝙ qui ɔiunctus est maiorib⁹ indiuiduis gaudet priuilegio maioꝝ. facit ad hͦ tex. in. l. si cōes. ff. quemad. ser. amit. τ iō si clericus τ laicus sint obligati ɔiunctim alicui, cā examinari dꝫ corā iudice ecclesiastico, τ non seculari, vt decidit ibi Bar. facit ēt ad veritatē distōnis nostre dictū notabile do. Card. in. c. ioan. de test. ꝙ si clericus τ laicus ɔstituti sint executores alicuius testōris, iudex eoꝝ erit iudex ecclesiasticus, τ non secularis. A simili igit̃ si rector vniuersitatis lꝫ secularis sniam tulerit in aliquē clericū, appellādum est ad iudicē ecclesiasticū, τ ita vr̄ sentire Pet. de anch. in repe. c. ea que de re iud. dicerē tn̄, ꝙ a sentētijs rectoꝝ factis noīe vniuersitatis puta de priuationibus τ similibus nō eē appellādū ad quēcunqꝫ iudicē nisi ab vniuersitate male ɔsulta ad vniuersitatē bene ɔsultā, τ ad futuꝝ rectorē. Ita fuit decisuz in parlamēto Parisius ꝯ quēdā canonicū Parisien̄. qui fuerat priuatus per capitulū a suis distributionibus ꝑcipiēdis per aliqͦ tps, qꝛ iniurias irrogauerat canonico, a quo appellauerat ille priuatus ad parlamētū, sꝫ ibi fuit dictū ꝙ pp hoc nō dēbat appellar̃. hoc recitat do. Jo. galli. aduocatus regius in dcā curia parlamēti in quodā trac. suo quē fecit de decisiō. τ arrestis hmōi parlamē. fo. l. co. ij.

¶ Questio octuagesimaquarta quarte partis.

¶ Quero qd debeat̃ epō ordinario de relictis factis ꝑ doctorē vel aliū in suo testō. Rn̄det̃ ꝙ quarta pars eoꝝ, que reliqt ecclesijs vel pijs locis, vt in. c. officij. de testa. τ in. c. ɔquerēte. de of. ordi. τ glo. ibi, τ Pan̄. exceptis septē casibus, in qbus nullā perciperet quartā, vcꝫ si legauerit pro ornamētis ecclesie pergrēdis, τ ꝓ illis reparādis. Itē si legauerit pro calicibus emēdis. Itē si legauerit fabrice ecclesie. Itē si legauerit pro luminari ecclesie. Itē pro āniuersarijs celebrādis, vt per Pan̄. in. c. de his. ꝗ testa. nec dꝫ eps̄ exigere aliquā portionē de bonis testōris, sed soluz quartam de pie relictis factis ecclesie, aut pijs locis, vt in pred. c. officij. de test. τ ibi Pan̄. in. ij. not. vbi dicit. Itē si testōr nihil reliqt ecclesie nullā portionē dꝫ eps̄ petere. Itez ibidem dicit Panor. ꝙ ēt testator, qui legauit ecclesie, non est pp hoc debitor epi, nec volūtarius, nec necessarius, qꝛ illa portio non debet̃ epō a testōre, sed ab ecclesia, cui factū est legatū. τ sic mirant̃ multi de aliqbus epis seu eoꝝ officiarijs qui approbando testamenta defunctorum exigere volūt viginti aut triginta aureos dꝯ ꝙ quarta pars bonoꝝ eis spectat sub colore ꝙ iura eis permittunt hr̄e q̄rtam partem mortuarioꝝ, interpretādo large hoc vocabulū mortuarioꝝ id est oium bonoꝝ mortui seu defuncti. Qͦ ita nō dꝫ exponi, sed mortuarioꝝ, id est relictoꝝ factoꝝ per testatorem ecclesijs vel pijs locis, vt hr̄ per Panor. in. c. ɔquerente. de offi. ordi. ij. col. vel dn̄r mortuaria, que alio noīe dn̄r funeralia, que occasione mortis seu funeris deueniunt ecclesie ēt preter voluntatem morientis ꝑm Fed. de sen. q. vj. τ ita si aliquis dederit ecclesie in suo testō. xx. solidos solū, de hoc deberentur epō per ecclesiam, non aūt per testōrem qnqꝫ solidos turonen̄. qꝛ de alijs relictis, seu legatis nihil reportare dꝫ eps̄, nisi prout. s̄. vt. d. c. τ si aliter exigat hoc faciunt in detrimētū animaꝝ suaꝝ. Bene tn̄ pn̄t aliquid honestū reportare pro pergameno, pena, τ attramēto hmōi approbationis super bonis testatoris, si ipsi officiarij non sint salariati pro suis officijs ab epō. Et iō nihil accipere debēt, si sint salariati, vt hr̄ per glo. τ Pan̄. in. c. cum ab omni specie. de vita τ bone. cle. ipsis enim officiarijs ɔstituta sunt stipendia, ne crassentur vt predones, per tex. in. c. militare. xxiij. q. j. ideo pecunias indebitas a subditis neqꝫ vi neqꝫ metu aut alias extorqueri debent. Qͦ si fecerint tanꝗ ɔcussores ad penam dupli, aut tripli, τ q̄nqꝫ quadrupli ꝑm grauitatē extorsionis veniunt puniēdi per ea, que hn̄r in. c. sancimus. j. q. vij. τ in. c. ꝑm leges. xviij. di. sed qꝛ supiores τ dn̄i istoꝝ officiarioꝝ auaritia ducti suos officiarios non puniunt. Caterue predonum que sociales appellātur, vbiqꝫ dominantur, τ pp hoc scisma pestiferum quotidie in ecclesia dei orit̃. Qua de re ɔcludi pōt cum Saly. in. l. vniuersali. C. vbi cause fisca. ꝙ mundus non regitur, sed ducit̃ ꝑm appetitus sensuales. Unde prob dolor, cuꝫ iniuriaꝝ nascant̃ occasiones, vn̄ iura nascunt̃, ꝙ est ꝯ. l. meminerint. C. vnde vi. Tales enim dn̄r more Lupino suos dilaniare subditos. C. de decre. ij. q. vj. τ in. c. tres personas. xxiij. q. iiij. nam sicut Lupus frustatim comedit agnū, sic plati mali spe lucri excecati successiue ɔsumūt bōa eccl̄ie atqꝫ subditoꝝ. xiij. qͦ. j. ɔtra quos Iiere. xxiij. c. exclamat dicens, ve pastoribus, qui dispergunt, τ dilacerant gregem pascue mee.

¶ Nihil ēt deberent reportare ipsi epi aut ipsoꝝ officiarij ꝓ collatione seu inuestitura beneficioꝝ ecclesiasticoꝝ, imo si aliqd exegerint cōmittunt simoniam. tex. est in. c. in tn̄ de simo. in aliqbus enim diocesibus pro collatione exigūt duos solidos pro qualibet libra de valore beneficij, τ male. Et ꝙ plus est non debent reportare ipsi episcopi seu eorum officiarij annatas siue deportus beneficioꝝ vacantium ab illis, qui de nouo instituunt̃ in beneficijs huiusmodi. Cum hoc non sit iure cautū, nec in lege diocesana, nec in lege iurisdictionis, nec ēt inter iura epalia cōnumeratū, de qbus in. c. ɔquerente. de offi. ordi. absurdū. n. est τ iniquuz sacerdotē beneficiatum ꝓ primo anno, quo est beneficiatus minime gaudere de fructibus, seu obuentionibus suis beneficij, τ propter hoc forsitan indigere. Itē durū vr̄, qͦ si reseruatio fuerit facta, aut prouisio talis beneficij in curia Romana, τ salariū annate summus pōtifex habuerit, qͦ iterū eps̄ ordinarius adhuc gaudeat de annata seu deportu hmōi, pp qͦ curatus forsitaz egebit in opprobiū ecclesiastici status, ꝙ minime fieri dꝫ, ꝑ tex. in. c. diaconi. vl. elec. xciij. di. τ ibi dr̄. Mēdicat ifelix i plateis cleric⁹ τc. Dicerē tn̄, ꝙ si curatus nō esset adhuc sacerdos eps̄ iminente necessitate aut aliā cā rōnali licite gauderet hmōi annata seu deportu, reseruata tn̄ eidē curato ɔgrua portiōe, τ qͦ ɔsequeret̃ curatus antiquā taxam bn̄ficij scꝫ pro qua ɔsueuit bn̄ficiū in solutiōe decime taxare vel residuū excedēs antiquā taxā adoptionē eiusdē curati vt in extraua. Jo. xxij. incipiente, suscepti regiminis. ne sede vacante. Uide etiā prag. sanc. τ gl. Cosme guymier. ibidez in tit. de annatis vbi dānant̃ ɔsuetudines exigēdi deportus quocunqꝫ colore exigant̃ directe vel indirecte. Et ibidē dr̄, ꝙ ante tēpora eiusdē Jo. xxij. raro vel nunꝗ exigebant̃, sed ipse papa per extraua. cū nōnulle elec. j. de prebē. τ digni. (in qua supponit aliā prius fecisse.) asserit fructus primi anni eccle. cathedraliū vacantiū ad triēniū i aliqbus orbis partibus ꝓ necessitatibus roma. ecclesie sue camere reseruasse sed tēporaliter. Et sic illud qͦ ab aliqbus τ alijs dūtaxat pro necessitate tpis ab eo exactū fuit, in ppetuū τ ad oēs ecclesias elargitū. Bonifacius. n. nonus pr̄ia Neapolitanus petrus cognomēto Thomacellus antea vocat⁹ rome a cardinalibus ibidē extātibus pōtifex creatus an. dn̄i. M. ccclxxxix. etatis tūc. xxx. anno Bn̄dicto eius nominis. xij. apud auenionē post clemētē ꝓ papa se gerēte hmōi annatas primo instituit τ rē nouā ē aggressus q̄ pōtifices romanos successores suos non minus orbis christiani q̄ꝫ Rome dn̄os reddidit lege enim ꝓmulgata ɔstituit nō licere cuiqꝫ sacerdoti ad qͦ ꝓmouent̃ bn̄ficiū adipisci priusq̄ꝫ primi illius anni extimatiōis pecunias pōtificali erario dissoluisset. Soliqꝫ Anglici, cū legi in carhe. puenerint. in minoribus tn̄ bn̄ficijs iussa pōtificis ɔtēpserūt. Obijt āt ipse pontifex anno mille. cccciiij. Sed indifferēter aliq epi ad oēs ecclesias parochia. suarū dioc. hoc extēdūt ꝯ totius iuris diuini τ humani dispōnem. j q. j. τ. q. iij. per totum. nōne enim scriptū est. Neminem ɔcutiatis τc. xxiij. q. j. c. militare. τ qͦ gratis accepistis gratis date. nunqd enim Simon magus gratiā spiritus sancti cum emere vellet dānationis sue sniam a Petro audiuit. pecunia tua tecū sit in perditionem τc. Act. apostoloꝝ. c. viij. τ in. c. qui studet. j. q. j. vbi hn̄r plura exēpla taz veteris testamēti q̄ꝫ noui. Quibus ɔstat luce clarius simoniacos ab ecclesia dei ejciendos esse. Nam dn̄r esse vendētes τ emētes quos Xp̄s increpās τ flagellās de templo eiecit. Matth. xxi. τ Jo. ij. c. beatus enim Ludouicus multiqꝫ alij reges Francie hmōi annatas vetuerūt exigi in suo regno ēt per papam, τ Carolus. v. per arrestū parlamēti ꝯ Bn̄dictū papā. xiij. latū. xj. septēbris, anno. M. ccccvj. τ vide pulchrā orationē ɔsilij Basilien̄. que incipit deceret. rn̄siuam oratoribus Eugenij pape quarti qui Basileam venerāt, vt hoc decretum suspēderet̃. Et si pontifex summus pro necessitatibus ecclesie Romane pro aliquo tpe vti pōt ex causa, sue camere reseruauerit fructus aliquoꝝ beneficioꝝ vacantium, nō tn̄ se extendit huiusmodi reseruatio ad episcopos, lcꝫ ꝙ ipsi episcopi hoc possint facere, quia talē non hn̄t potestatē, sicut τ ipse sum-

mus pōtifex, ꝛ sic hmōi annatas siue deportus licite sine animarum suaꝝ piculo pñt exigere. Nec aliqd possent ipsi epi allegare pro hmōi annatis percipiendis, nisi ꝯsuetudinē ꝛ quasi possessionem iuris percipiendi ipsas annatas. Que quidem allegatio nō est iuridica. Cuȝ talis ꝯsuetudo fuerit dānata ꝛ reprobata in cōsilio Basiliensi approbato, ꝛ recepto per oēs prelatos ecclesie Gallicane, vt ꝯstat ex verbis finalibus ꝯcilij Basilieñ. sed ꝯsuetudo semel reprobata non potest amplius induci, nec ēt prescribi, vt not. Cano. in. c. fi. de ꝯsue. ꝛ Saly. in. l. dudum. C. de ꝯtrah. emp. ꝛ ven. ꝛ Pet. de anch. ꝛ Jo. de ana. in. c. qm̄ enormis ꝯsuetudo. ne prelati vices suas. Se enim fundāt ipsi epi seu eoꝝ officiarij in hmōi ꝯsuetudine, per. c. cuȝ dilectus. de ꝯsue. ꝛ per Panor. ibidem. viij. col. vbi dr̄ ꝙ non reqrit̄ titulus, sed sufficit vsus iure tñ non resistēte. Sed hmōi exactiones inter iura ep̄alia per canones scripta non ꝯtinentur ꝛ presertim in. c. ꝯquerente. de offi. ordi. vbi specificantur iura ep̄alia. Nec etiaȝ tales exactiones sunt de lege diocesana, aut de lege iurisdi. nec in eis ꝯtinent̄ de qbus in. c. cum dilectus. de offi. ord. vt pred. est. ꝛ si esset super hoc aliqua ꝯsuetudo esset inimica canonibus irratiōabilis ꝛ iniusta, ꝛ ratione carens, ꝛ sic minime seruanda. Cum ꝯsuetudo canonibus inimica presumitur irrationabilis. c. ad nostram. ꝛ. c. cuȝ vēdibilis. de ꝯsue. ꝛ ibi Panor. ꝯsuetudo vero irrationabilis perdit nomē ꝯsuetudinis, imo dr̄ corruptela. Pan. in. d. c. cum vēdibilis. Consuetudo etiam rōne carens non valet. vt. c. j. de consue. ꝛ ibi Panor. ꝛ talis consuetudo esset peccati nutritiua. sed ꝯsuetudo nutritiua peccati nulla declaratur, vt in. c. ex parte. de consue. ꝛ ibi Pan. nec excusaret talis ꝯsuetudo a peccato, sed fortius apud Deum accusaret, vt in. c. fi. de ꝯsue. ꝛ ibi per Panor. que quidem consuetudo posset appellari lex mortis, qꝛ tanꝙ praua induceret mortem eternam, ꝛ sic extirpanda. viij. disti. quasi per totum. consuetudo enim est ius quoddā moribus institutum ꝙ pro lege suscipit̄. c. ꝯsuetudo. j. di. nec potest quis ꝯsuetudinē introducere, nisi habeat ptātē ꝯdendi legē. Quia a quo remouetur genus ꝛ eius species. l. filius. in fi. ff. de donat. ꝛ. l. iurisgentium. §. si fraudandi. ff. de pac. in glo. ex quo potest inferri ꝙ ꝯsuetudo est species iuris insti. de iu. natu. §. constat ergo. ad ꝯsuetudinem ēt quinqꝫ requirunt̄ de necessitate, vt viz legis hēat. primo, ꝙ sit rationabilis, qꝛ de substantia legis est, ꝙ sit rationabilis. iiij. dist. c. erit autem. ideo ꝯsuetudo ratione carens nunꝙ hꝫ vim legis. ꝛ no. ꝙ vt dicit do. Ant. in. c. fi. de ꝯsuetu. ꝛ refert Gemi. in. c. licet. de consue. lib. vj. cōsuetudo in tm̄ est rōnabilis inquātū participat de fine iuris. Finis enim iuris canonici est felicitas anime. Finis iuris ciuilis est bonum publicum, vt not. gl. extra de iureiu. c. cum ꝯtingat. ꝛ ideo ꝯsuetudo dꝫ ꝯuenire religioni, discipline ꝛ saluti. Si ergo istis est ꝯtrīa, puta qꝛ nutrit peccatum, de se est irrationabilis, ꝛ non potest seruari sine peccato. viij. di. c. que ꝯtra. Scdo, ꝙ mores ꝛ actus hmōi, p quos introducitur ꝯsuetudo, sint tales ꝙ probabiliter arguāt ꝯsensum populi illius, qui vult facere ꝯsuetudinēȝ, vt. l. de quibus. ff. de legi. Tertio, ꝙ sit introducta ex certa scientia, ꝛ non per errorē, qꝛ si talis est error, qui tollat ꝯsensum populi, non potest esse ꝯsuetudo. qꝛ deficit causa, scꝫ ꝯsensus populi. d. l. de quibus. Quarto, ꝙ maior pars populi sit vsa illa ꝯsuetudine, ꝛ non solum maior pars, sed opꝫ ꝙ sint due partes populi, vt in. l. nulli. ꝛ in. l. plane. ff. ꝙ cuiusqꝫ vniuer. aliter sicut legem non possunt facere, sic nec ꝯsuetudinem. Quinto, ꝙ legitime sit prescripta. Sed de tempore requisito ad prescriptionem diuerse sunt opiniones quas pro nunc omitto. In prescriptione enim requirit̄ iustus titulus, ꝛ bona fides. c. si diligenti. extra de prescr. ꝛ. c. qm̄. ꝛ. c. vigilāti. eo. ti. ꝛ. xxxiiij. q. ij. c. si virgo. ꝛ in regula iuris. Possessor male fidei. de reg. iu. li. vj. ꝛ sic vr̄, ꝙ epi non pñt facere ꝯsuetudinē per eos presentatam presertim sine ꝯsensu populi suarum diocesum.

¶ Se etiam fundant ipsi epi seu eoꝝ officiarij in. c. si pp tua debita. de rescrip. lib. vj. Sed istud per. d. c. non fuit ꝯcessuȝ nisi ad quinquēnium ꝛ alicui particulari ep̄o, qd̄ volunt nunc extendere ꝛ locū hr̄e in perpetuum, ꝛ oibus ep̄is esse ꝯcessuȝ. Item ibi fuit reseruata prout cauetur in glo. eiusdem ca. aliqua portio pro curato, ꝛ residuum pro ep̄o. Item ibidem notatur, ꝙ ep̄s non potest retinere fructus beneficij vacantis, si ꝯtingat vacare tpe mensium, sed illos tenetur reseruare futuro successori quem instituit. qꝛ alias frustra impetraretur priuilegium, vt perciperet fructus primi anni beneficioꝝ vacantium in sua diocesi, qꝛ frustra precibus imploratur, ꝙ alicui iure cōi ꝯceditur. l. vnica. C. de thesa. lib. x. ꝛ lꝫ aliqui doctores teneant ꝙ ep̄s vsqꝫ ad certū tp̄s pp necessitatem percipere possit fructus beneficioꝝ sue diocesis. Opinioni tñ eoꝝ non assentio, nisi interueniēte auctoritate summi pōtificis, prout factum fuit per hmōi cap. si propter tua debita. ꝛ si ipsi epi illam auctoritatem habuissent, non fuisset necesse ꝙ summus pontifex priuilegium hmōi de quo in. d. c. si propter tua debita dedisset, qꝛ frustra dedisset, imo hoc eisdeȝ ep̄is prohibetur per. c. presenti. de offi. ord. lib. vj. ꝛ lꝫ ibi fiat mentio de ꝯsuetudine, tñ illa ꝯsuetudo dꝫ esse rationabilis, ꝛ cuȝ cā legitime prescripta. vt de ꝯsue. lib. vj. c. vlti. ꝛ glo. ibidē sup verbo ꝯsu. alioquin nō esset ꝯsuetu. sed corruptela, vt ꝯstat per. c. cum veneral. de cōsuetu. quia vbi cōsuetudo esset rationabi. non requireret̄ spaciuȝ quadraginta annorum, sed solum decem annorum, prout in. c. vltimo. de consuetudi. libro. vj. in glos.

¶ Quia hoc soluȝ quod rationabile est defendit ecclesia. xxiiij. distinctio. c. vltimo. ꝛ. lxxxj. distinc. c. si q̄ fine. Et sic non debent reportare ipsi episcopi annatas pred. seu deportus, quia census non debēt ecclesijs ab episcopis imponi, ꝛ hoc eisdem episcopis prohibitur. c. prohibemus. de censib. ꝛ hoc est verum fm̄ Panor. in dicto. c. si ad vtilitatem episcoporum hoc ꝯuertatur, vt cle. ij. de rebus eccle. non alieñ. Secus si ad vtilitatem ecclesie, ꝛ rationabili causa subsistēte, hoc ēt no. Inn. in. d. c. prohibemus. ꝛ facit. c. preterea. eod. tit. Beneficia enim permutata legitime vacare non dr̄, nam permutatio nō capit effectuȝ ex mutuo cōsensu ac voluntate permutātium. Sed ex traditione rei. Nam anteꝙ habeam tuam prebendam ꝛ tu meaȝ nō est cōpleta permutatio. Si ergo adeptio sola rei permutate hunc ꝯtractū perficiat, clarū est qd̄ antea nihil fit quod reperit̄ vacās. Et non reperiret̄ aliquod instās seu momētū quo ista beneficia vacauerit Ideo de talibus nō debet̄ annate, quod in ꝯtrariū praticāt cōtra extraua. suscepti regiminis. Non debēt ēt ipsi episcopi aut eorum officiarij aliquid exigere p collatione ordinū, qꝛ hoc est simoniacum, vt Matth. x. c. vbi hoc prohibuit Christus dicens, gratis accepistis gratis date. Sic enim gratis Christus ordinauit apostolos. Sic ipsi dilecti discipuli alios ordinauerunt. De hoc plene p tex. gl. ꝛ doc. in. c. j. de sim. ꝛ in. c. sicut ep̄m. j. q. ij. qbus iuribus cauet̄ ꝙ neqꝫ p se neqꝫ p alios quocūqꝫ colore q̄sito pñt aliquid accipere, neqꝫ pro collatione, sed nec ēt pro pergameno aut scriptura, alias veri dr̄r simoniaci. nec pōt ꝯsuetudo induci in ꝯtrium. Que aliquē excuset cū foret ꝯsuetudo ꝯ̄ canones ꝛ legē diuinā inducta, que nō vꝫ, vt notat̄ in. c. ꝙ̄to. de cōsuetu. ꝛ put in alijs iuribus superius de mala ꝯsuetudine allegatis, ꝛ qd̄ nō debēt accipere de ordinibus. j. q. ij. c. nullus. vbi sic dr̄ iuxta regulā antiquam nulli vnꝙ aliquid de ordinibus omnino accipiendum esse constituo, neqꝫ ex donatione palij, neqꝫ ex donatione chartarum. ꝛ etiam. c. sicut eadem. q. ꝛ glos. in dicto capitu. sicut super verbo calamum dicit ꝙ nec p labore neqꝫ charta debeat aliqd accipere notarius, lꝫ pcuret ep̄s ita vt sine muneris alicuius acceptiōe scribat̄. nec tꝫ lex in auc. de sancti. episcopis. §. iiij.

¶ Itē non debēt ipsi epi imbursare emēdas pecuniarias suoruȝ subditoꝝ, imo eas pauperibus distribuere, vt tenent Joā. fab. ꝛ Bal. in. l. ij. C. de episco. aud. ꝛ. l. ab execu. §. fi. C. quoꝝ appel. nō recipi. de quo p Bar. ꝛ ibi Ang. ꝛ Alex. in addi. i. l. j. ꝛ ibi Joā. de pla. C. de iure fisci. lib. x. Et maxime si velint euitare suspectionē cupiditatis, vt no. Jo. an. in. c. j. de homi. libr. vj. Licet epi sibi possent retinere emēdā pecuniā a lege vel statuto impositā vt innuit tex. in. c. dilectus. de offi. ordi. ꝛ in. c. ij. de delic. puero. Causa vero taliū exactionū aliqñ prouenit ex eo ꝙ ipsi epi, aut eorum aliqui dant ad firmā suos ep̄atus contra tenoreȝ. c. j. ꝛ. ij. Ne platī vices ꝛc. Qꝛ firmarij vt locupletari possint de firma huiusmodi integras annatas retinent nihil reseruando curato. Itēȝ ex approbatione testamentorum magnam ꝛ etiam maximam exigunt pecuniam. Et etiam in taxa emendarum enormiter sepissime excedunt. Et sunt in his iudices ꝛ partes in graue animarum suarū periculū. Caueant tamen qui talia fecerint, ꝛ qui tales exegerint quia in conscientia tenentur.

¶ Questio octuagesimaquinta quarte partis.

¶ Quero vtrū doctor vel alius cupiēs p negotijs arduis literas dare imperatori, vel senatoribus, citius debeat rescribere imperatori, ꝙ̄ senatoribus, vel econtra. Et videtur ꝙ citius literas suas dirigere debeat imperatori, qꝛ imperator ex nomine suo est maior. qꝛ alijs imperat, ꝛ est dn̄s totius mundi. l. deprecatio. ff. ad legē rhodiā. de iactu. l. bene a zenone. C. de quad. prescrip. Igit̄ ad imperatorem primitus literas suas dirigere debet. Contrarium vr̄ qꝛ sine senatoribus vlli magistratui nō licet aliquid agere. Hi enim soli solebāt dicere sententiā in senatu. Et quicquid sentētiabant lex erat. Igit̄ eoꝝ decretū erat maioris auctoritatis ꝙ̄ decretum impatoris. Leges enim vt dicit Azo ab initio fiebant a populo eiusqꝫ interuentu. Sed qꝛ aucto populo cepit difficile cō

uenire

uenire in lege gdēda, ideo elegit populus centū senatores, vt. C. de peti. here. l. vlti. vt ipsi vice populi gsulerēt, ꝛ quicquid statuerent lex esset. Quare ēt gsulem Romanum vocamus senatorem magratus. ff. de sena. l. vlti. ꝛ insti. de iu. na. gen. ꝛ ciui. §. lex est. ꝛ sic vr primitus literas dari senatoribus. Eaque de cā cum pontius Pylatus preses in Hierusalem dum scripsisset Tyberio imperatori de Christo, ꝛ que acta fuerant de eo, et volens ob hoc Tiberius Christū inter deos Romanoꝝ referre, Senatus vetuit atqꝫ recusauit, eo qḋ Pilatus ad senatores primitus nō scripserat. Sed cum gdam nomine Lentulus romanus in partib⁹ iudee existens de his que acciderāt in ptibus illis rescribere volens primitus literas sup hoc senatui dedit, ꝛ de Christo silr scripsit qḋ quidem scriptum senatores Romani in suis annalibus reseruari iusserunt, ꝛ mandauerunt, qḋ quidē scriptū postmodū in eisdem annalibus reperit Eutropius. Dico tñ gcordando ꝙ debent litere rescribi siue transmitti imperatori ꝛ senatoribus simul. Et vt nostro idiomate loquar presidenti ꝛ senatoribus parlamēti ne inter se gcipiant odium ꝛ inuidiam. Epistolas aūt Lētuli supradicti ad Senatū romanum, ac Pilati ad Tyberium imperatorem de Christo transmissas, hic inserere volui. Et que stionē supradictā pp hoc mouere, ꝛ facere curaui. Epistola Lētuli talis ē. ¶ Apparuit istis tpibus, ꝛ adhuc est homo magne virtutis, nominatus Christus Jesus, qui dr a gentibus ꝓpheta virtutis, Quē eius discipuli vocant filiū Dei, suscitās mortuos ꝛ sanans oēs lāguores. Homo qdem stature procere mediocris ꝛ spectabilis. Uultum hñs venerabilē. Quem intuentes pñt diligere, ꝛ formidare. Capillos hñs coloris nucis auellane prematture, ꝛ planos fere vsqꝫ ad aures. ab auribus vero cincinos crispos aliquantulum ceruliores, ꝛ fulgentiores ab humeris vētilātes, discrimen hñs a medio capitis iuxta morē nazareoꝝ, frontē planam, ꝛ serenissimā, cum facie sine ruga, ꝛ macula aliqua, quā rubor moderatus venustat. Nasi ꝛ oris nulla est prorsus reprehensio, barbam hñs copiosam ꝛ impuberē, capillis gcolorē. non longam, sed in medio bifurcatam, aspectum hñs simplicem ꝛ maturum, oculis glaucis varris ꝛ claris existētibus. In increpatione terribilis, in admonitione blandus, ꝛ amabilis hilaris seruata grauitate. Qui nunqꝫ visus est ridere, flere aūt sic. In statura corporis propagatus, rectus, manus hñs, ꝛ brachia, visu delectabilia. In collo quo grauis, rarus ꝛ modestus speciosus inter filios hominū. ¶ Epistola aūt pontij Pilati missa ad Claudiū Tiberium imperatorem talis est. pontius Pilatus Claudio salutem. Nuper cum enim promissum patres haberēt eoꝝ ꝙ Deus illoꝝ mitteret illis per virginē sanctū suum filiū qui rex eoꝝ merito diceretur, hunc me pñte misit in iudeam. Quē cū vidissent cecos illuminasse, leprosos mundasse, paralyticos curasse, demones effugasse, mortuos suscitasse, ventis imperasse, pedibusqꝫ siccis super vndas maris ambulasse, ꝛ alia multa mirabilia fecisse, et omnis populus iudeorum diceret eū esse Dei filium, Principes sacerdotum inuidiam passi sunt ꝯ eum. Hunc itaqꝫ mihi tradiderunt. Et alia pro alijs mentientes eum magū esse ac ꝯ legem eoꝝ agere dixerunt. Ego aūt ita esse credidi. Eumqꝫ flagellatū eoꝝ arbitrio tradidi. Qui eū crucifixerūt, ꝛ sepulchro custodes adhibuerūt. At ille militibus custodientibus die tertio resurrexit. In tm vero nequitia iudeoꝝ ꝯ eū exarsit, vt ipsis custodibus pecuniam darent quatenus dicerent discipulos eius rapuisse corpus. Sed illi ꝙ factū erat tacere nō valētes testati eū sunt resurrexisse, seqꝫ visionem Angeloꝝ vidisse, ꝛ a iudeis pecuniam accepisse, hoc autē ideo scripsi. Ne quis aliter existimet credendo mendacijs iudeorum.

¶ Questio octuagesimasexta quarte partis.

¶ Quero vtrum doctor, vel alius blandimētis, vel pecunia possit allicere iudeū, vel infidelē ad fidē christianā. Rñdet gl. in. c. de homo. xxiij. q. iiij. qḋ sic. allegato. c. qḋ aūt. xxiij. q. vij. ꝛ. c. qui sincera. xlv. di. similiter sub tali gditione pōt christianus aliquā ducere in vxorem, vt fiat christiana. xxviij. q. j. c. caue. ꝛ sic in spūalibus licite fit pactum, vbi agit de gersione alicuius ad fidē, ꝛ sic nō obstat. j. q. ij. c. ꝗ pio. qꝛ illud est vēdere donū Dei vel aliud spūale. Aliud est pp tpalia inducere ad spūalia. quia primum illicitū de simonia per totū. Sed non scḋm, vt in iuribus preelleg. vnde Siluester dona promisit gertētibus, vt no. in. d. c. ꝗ pio. quod quidē. c. loquitur de dono religionis, qḋ pecunia minime dꝫ vēdi. Lactātius enim in argm premissoꝝ mirabile quoddam refert p fide nostra de quodam iudeo, quē tētabat qdā phs christiānus ad fidem allicere christianā. quod qdem mirabile hic inserere curaui atqꝫ desideraui, prout sequit. Tpe Justiniani imperatoris christianissimi factus est homo qdem inter iudeos pnceps, ei nomen Theodosius erat. Is cū ꝛ impatori ꝛ plerisqꝫ notus esset, tum vel maxime phō cuidam amicus atqꝫ familiaris. cū ꝛ sepe a phō adhortatus fuisset Theodosius, vt xpianā fidē (missa iudaica perfidia) sequeret, tum vero impensius die quadam ad eum sic est loquutus. Quamobrē inqt Theodosi cū vir sis sapiens ꝛ apprime peritus legis ꝛ prophetiaꝝ, sciasqꝫ probe omnia legis prophetarūqꝫ in Jesu dño gsumata fuisse, christianam verā religionē non sequeris, que te ad salutē recta via pducere potest? mihi enim persuadeo ꝙ ignorantia scripturaꝝ te nō teneat. Propterea igit credere in saluatorē dñm nostrum Jesum Christū, ne in perfidia permanens reus efficiaris eterne pene. ad quē iudeus. Gratias ait ago habeoqꝫ tibi Philippe ꝙ salutē meā queritās conaris magnopere me christianū efficere. quapp tāqꝫ si corā Deo essem qui nouit secreta cordium sincere ac sine dolo cū oī xitate xba hec tibi faciā. qḋ itaqꝫ Jesus a lege ppetisqꝫ ꝓphetizat⁹ ēt a vobis xpianis adorat⁹ aduenit certus admodū sum, tibiqꝫ tāqꝫ xo amico ꝓfiteor. sꝫ humana qdā opi. detētus xpianus nō fio. ꝛ ob hꝫ memet gtēno. Nūc. n. cū sim iudeus pnceps suꝫ iudeoꝝ i maximis honoribus, i plimis facultatibus, i oibus deniqꝫ q̄ ad vitā bñ degēdā ptinēt gstitutus. Factus aūt Xpianus oibus his pūarer, q̄ in vita humana iudicant bona. Nā ꝛ si pñarcha vrē ecclesie essem, non me putarē tot tātisqꝫ fruiturū bonis. ne igit pñtibus bonis pūer, futurā gtēno vt tā ꝛ male qdē agēs. Ut vero verbis meis fidē faciā gsilus in nrā ppetua beneuolentia aperiā tibi archanū maximū iter nos Hebreos absconditū. Ex quo certe scimus xpm a vobis adoratū illū ēe quē lex atqꝫ ꝓphete pconizauerūt, non solū ex his q̄ de illo scripta sunt, sꝫ ēt ex scripto iter nos mysterio abscōdito. Mysteriū itaqꝫ hoc ē. Antiqs tpibus i hierusalē gstruebat. Mos erat iudeis. xxij. sacerdotes in tēplo gstituere. s. tot numero quot lrās habemus. vñ ꝛ diuinos codices. xxij. numeramus. Erat igit in tēplo codex in quo vniuscuiusqꝫ sacerdotis nomē cognomēqꝫ scribebat. Itē pris atqꝫ mris. Mortuo vero aliquo sacerdote reliq in tēplo gueniebāt eligebātqꝫ aliū i demortui locū numerū sacerdotalē adimplentes, electūqꝫ in codice gscribebāt, verbi gratia. Calē. septēbris decessit Isaac Beniamin Abrahe Sarreqꝫ fili⁹ Subrogatus ē i ei⁹ locū Samuel Ezechiel Salomonis Urieqꝫ filius. Hac itaqꝫ gsuetudine inter hebreos durāte euenit eo tēpore quo Jesus i iudea erat vnū ex. xxij. sacerdotib⁹ diē suū obijsse anteqꝫ Jesus cepisset se notū facere docereqꝫ vt in sese crederēt. Cōuenietibus itaqꝫ sacerdotibus ad electionē, et vnoquoqꝫ ex snia digniorē ꝓponēte reliqsqꝫ nō approbantibus ꝙ neminē ad integrā pfectāmqꝫ sacerdotalē virtutem inueniebant, quippe aut prudens erat, bonisqꝫ moribus vitaqꝫ modesta pbatus, sed ignorantia legis ac ꝓphetarū indignū sacerdotio iudicantes, aut e diuerso vir eruditus, sed haud probate vite. Hoc itaqꝫ modo multis improbatis vnus ex sacerdotibus ad electionē assurgens sic ē loquutus. Multos (inqt) prēs nominastis, sed dignum neminē iudicastis. Ego vero Jesū filiū Joseph ꝓpono eligoqꝫ. etate qdē iuuenē ceterū ꝛ vita honestissima, ꝛ bonis ac integerrimis moribus, ꝛ doctrine pfecte egregie ornatū. Mea. n. snia nemo vnqꝫ par huic visus est aut in scripturarū eruditiōe aut i vite morūqꝫ integritate. Qḋ oibus Hierusalē habitātibus clarū ꝛ manifestū est. Hac orone audita reliq sacerdotes snias ꝓbauerūt Jesumqꝫ in sacerdotē receperūt, dignissimū oiū sacerdotio iudicātes. Dicebāt tñ quidā eū non de genere Leui, sed ex tribu iuda credentes filium esse Joseph qui ex tribu Juda erat. Non enim licebat cuiqꝫ sacerdotalem dignitatē assequi, nisi esset ex tribu Leui. sacerdos vero qui eum proposuerat rñdens mixtum affirmauit genus esse. Multis enim antea seculis mixtionem quandā factaꝫ fuisse duarum tribuum, et exinde genus Joseph descendere. Hoc dicto approbantes reliqui sacerdotes Jesum in defuncti sacerdotis locum sacerdotē gstituere. consuetudine itaqꝫ existente non solum nomē creati sacerdotis in codice scribere verūetiaꝫ patris atqꝫ matris oportuit eos parentes vocare, ꝛ ab ipsis sua noia scire. Sacerdos qui Jesum proposuit patrem eius Joseph decessisse dixit solāqꝫ matrem viuere. matre in gsilio accersita rogataqꝫ nomen ꝓferre, testariqꝫ an Jesus eius filius est, ꝛ quo patre genitus, Maria rñdit, Jesum filium meum esse fateor, ego enim peperi eū. Cuius rei testes fide dignos adducere possum eos qui in partu meo affuerunt. qḋ aūt in terris patrem non hꝫ, vel ex hoc dignoscere potestis. Uirginem enim me existentem in Galilea Angelus dñi non dormientē, sed vigilantem inueniens euangelizauit mihi ex Spiritusancto me gcipere filium. Cuius nomen iussit vocare Jesum. Uirgo itaqꝫ concepi, virgo peperi, ꝛ virgo permāsi. his auditis accersitisqꝫ obstetricibus fidelissimus

iusserunt sacerdotes vt q̄ diligenter perscrutarentur, an Maria
virgo esset. Obstetrices reuera inuēta integra affirmauerūt Vir
ginē esse, hi ēt adducti qui in partu affuerāt testificati sunt Jesuȝ
Marie filium esse. stupentibus itaqȝ sacerdotibus de his que de
partu Marie testificabant, iterȝ rogata est ab eisdem q dixerūt,
fare age ꝯfidēter ore tuo Maria, cuius ac cuius est filius, vt sic
eum scribamus. quos. n. nobis dixeris parētes illos, ⁊ non alios
ꝯscribemus. Maria aūt rn̄dens vere ait. ego. n. peperi, inscia in
terra de patre eius. sed ab Angelo audiui esse filiū Dei, filius est
ergo mei inupte Marie virginis, ⁊ filius Dei. his dictis codicē
adduxerūt ⁊ ꝯscripserūt, die tali talis sacerdos decessit filius ta
lis, ac talis in eius locū oībus suffragijs subrogatus ē sacerdos
Jesus filius Dei viui, ⁊ Marie virginis. hic codex in destructio
ne Hierusalē diligētia principū iudeoꝝ saluatus est, ⁊ nūc est in
Tyberiade paucis admodū iudeis, ⁊ illis q̄dem fidelibus hanc
rē sciētibus. Mihi vero tāq̄ principi magistroqȝ gētis reuelatū
est. non. n. solū ex lege atqȝ ꝓphetis cognoscimus, certiqȝ sumus
Christū a vobis xp̄ianis adoratū filiū esse Dei viui, q pp̄ salutē
mūdi in terrā descēdit. verūetiā ex scriptiōe que vsqȝ ad hodier-
num diem ꝑmanet in Tyberiade. his a iudeo relatis mox xp̄ia-
nus diuino zelo cōmotus ad sacratissimū imperatorē proficisci
voluit eiqȝ oēm rē pādere, vt supradictū codicē impator ex Ty-
beriade missis illuc legatis accipet ad arguēdā iudeoꝝ ꝑfidiaȝ.
at iudeus rē, inq̄t prorsus impossibilē aggredi conaris, oīa. n. iu
dei magis patienᷣ q̄ hmōi codicē tradāt. qꝺ si vis maior eos su
perauerit, codicē corrūpēt. noli igiᷣ cā esse magnoꝝ maloꝝ. ego
enim tibi hmōi rē tāq̄ vero amico cōicaui, vt cognoscere posses
me fidē christiani nō ignorantia relinquere, sed vana quadā glo
ria. p̄hs itaqȝ vera esse credēs, que a iudeo audiuerat, impatori
q̄dem nūciauit ne impator xp̄ianissimus frustra graue susciperet
bellū. plerisqȝ vero amicoꝝ rē oēm ordine narrauit. quibus refe
rētibus nos quoqȝ oīa. s̄. dicta accepimus. curauimus ergo ꝑq̄
diligēter inuestigare an verā narrationē iudeus retulerit ꝺ hmōi
scriptione sacerdotis. ⁊ inuenimus Josephū in historia de capti
uitate iudeoꝝ (cuius sepe meminit Eusebius cesariensis in eccle
stica historia) de captiuitate dicentē in cōmētarijs suis qꝺ Jesus
in tēplo cū reliq̄s sacerdotibꝰ sanctificabat. hoc itaqȝ apud Jo-
sephū inueniētes viꝝ antiquū, ⁊ paꝝ post apostolos florētē. que
siuimus ēt inuenire hunc sermonē in sacra scriptura ꝯfirmatum.
Jnuenimus igiᷣ in sanctissimo euāgelio Luce, qꝺ cū esset ingres
sus Jesus synagogā iudeoꝝ datus est ei liber, ⁊ legit Esaiā pro-
phetā dicētē, Spiritus dn̄i sup me. cuius grā vnxit me ⁊ euāge-
lizare paupibus misit me. quare animaduertimus ꝙ nisi ordinē
aliquē sacrum habuisset Jesus iter iudeos, ei datus nō fuisset li-
ber, vt in synagogam legeret ad audiētiā populi. nā neqȝ nobis
christianis lȝ in ecclesia sine aliquo sacro ordine legere. quāobrē
credere licet veram fuisse iudei narrationem.

¶ Questio octuagesimaseptima quarte partis.

¶ Quero qualiter a domo doctoris eijci possint ⁊ arceri serpen
tes, culices, cimices, musce, pulices, tinee, mures, formice, ⁊ id ge
nus. rn̄deᷣ ꝯm Leonē baptistā, Albertū de re edificatoria lib. x.
edificiū qꝺ oī vacet molestia optādū, ⁊ desiderādū ē. Veteres eniȝ
Herculi sacrū fecere ꝙ eos a culicibus liberasset. ⁊ meliunte ꝙ
cāpas abegisset a vineis. eoles sacrificabāt apollini per copiam
murū. magnū id q̄deȝ bn̄ficiū. Sed quonā pacto ista effecere nō
tradidere. Tametsi apud aliquos sic inuenio. Assirij pulmone
vstolato cepe. Jtē squilla ex supliminari ostij pendens venenosa
oīa fugari animalia. serpētes inq̄t Aristo. ex edibꝰ odore dispel
les rute. ⁊ in ollā si carnes inieceris ingressam vesperaꝝ copiam
ꝯcludes. ⁊ sulfure origanoqȝ agresti latebris formicaꝝ imposi-
tis exterminabis formicas. Sabinus tyro ad mecenatē scripsit
limo marino, aut cinere obturatis eaꝝ forminibus tolli. efficacis
sime (ait Plinius) heliotropio herba curanᷣ. alij aquā diluto la
tere immissaȝ inimicā putant. apud veteres hoc testanᷣ mutuas
a nā q̄busdā rebus, ⁊ animantibus inter se innatas esse inimici-
tias acres quoad alter alteri perniciē pesteqȝ afferat. ex quo il-
lud fit ꝙ mustella nidore vsto fellis, ⁊ serpentes odore fugentur
Leopardi. ⁊ aiunt ad sanguisuge caput, vbi mēbris hoium ꝑti-
nacius heret, si cimicē applicaris illico soluēᷣ lāguidaqȝ decidet.
⁊ ꝯ fumo vste sanguisuge ab itinus diffugijs, cimicē discuti atqȝ
depelli. puluerē, inq̄t Solinus sumptū ex īsula athanato, q̄ in Bri
tānia est, q insperserit illico serpētes oēs fugiēt. idē ipm aiunt hi
storici efficere terram que plerisqȝ alijs locis, ⁊ maxime ex insula
ebusso sumpta est. Que vero ex insula galeon garamathū scor-
piones atqȝ itē serpētes interimit. Strabo apud libiā pp̄ metuȝ
scorpionū pedes cū eant dormitū lectos illinire solitos alio. ci-
mices quēadmodū interfici oporteat scribit his verbis faseruas
cucumerem anguinum condito in aquam eamqȝ infundito quo
voles mille accedent, aut felle bubullo cū aceto mixto vngito le-
ctū. alij fece vini latebras oblutari iubēt. radix cerrei, inquit Pli
nius aduersatur scorpionibus. ⁊ ꝯtra istiusmodi noxias bestio-
las maxime serpentes vim hȝ, fraxinus egregiam. Felicis folia
serpentes non recipiunt. capillo muliebri, aut cornu caprino, aut
ceruino, aut scobe cedri, aut gutta galbani, aut sileris vigentisqȝ
edere iuniperiqȝ incensis ꝓfligabuntur. iuniperiqȝ semine vncti
penitus imunes ab iniuria serpentum sunt. Haxum herba odo-
ratu aspides inebriat, sopitiqȝ fiunt, vt torpeant. contra erucas
palo iubēt imponat in hortis ossa equini capitis ex femella. pla
tani aduersanᷣ vespertilionibus decoctaȝ ex sambuci flore, si a-
sperseris cunctas necabis muscas. id fiet promptius elleboro.
tum ⁊ musca decocta ex elleboro nigro necabitur dens caninus
vna cum cauda pedibus ve in aula, vt fertur sepultus, muscaruȝ
molestias abigit. Stelliones croci odorē nō ꝑferunt. Cremato-
rum lupinoꝝ fumus culices interficit. Mures aconiti odore q̄
uis a longinquo necabuntur. tum ⁊ mures atqȝ etiā cimices fu-
mo ⁊ odore atramenti. pulices si locum decocta ex colloquitida
asperseris, aut item tribuli marini oēs euanescent. Si vero hirci
sanguineȝ asperseris eo cateruatim omnes cursabunt fugantur
odore brassice ⁊ longius oleandri. Vasis patulis plenis aqua ꝑ
pauimentum dispositis temere saltitātes pulices facile perden-
tur. Decoctio autem rute pulices fugat, ⁊ hoc si ex ea irroreᷣ
domus, q̄ interficit eas, vt dicunt medici. ⁊ ꝯm Auicennā sexta
quarti tractatu de effugatione pulicum tertio e. qn̄ aspergitur
domus cum infusione colloquinti desaliunt pulices, ⁊ fugiunt, ⁊
similiter ex decoctione rubi. ⁊ postea subdit Auicēna. ⁊ dixerūt
quidam qn̄ ponitur sanguis hirci in fouea in domo aggregātur
pulices apud eum deinde moriuntur. et similiter aggregantur
pulices super lignum linitum ex adipe eritij. ⁊ effugiunt ex odo
re caulis ⁊ foliorum oleandri. ⁊ ꝯm aliquos nihil magis deiecti-
uum est pulicum quam res fortis odoris. igitur ruta vȝ men-
ta, mentastrum, lupulus ⁊ super omnia feces vel vrina equi. item
domus irrorata ex decoctione seminis rape occidit pulices, ⁊
si fumiget domꝰ ex cornu taurino fugiēt pulices. ꝓ captione tn̄
eaꝝ nihil melius est q̄ impositio pauci bōbacis in lecto, q̄ in illo
aggreganᷣ. Tinee absinthio aniciqȝ semine sabineqȝ odore fuga
hunᷣ, vestē a tineis nō tangi que fiunt in finē ꝑdicāt. Sed de his
hactenꝰ q̄ fortassis fuere plura q̄ grauissimus lector postulasset.
Sed dabis veniā si nō aliena sunt ab emēdādis locoꝝ vitijs. Ta
metsi contra molestiam, odiosamqȝ assiduitatem infestissimarum
istiusmodi pestium nihil sit qꝺ satis conferre posse videatur.

¶ Questio octuagesimaoctaua quarte partis.

¶ Quero vtrū doctor vel alius hn̄s plura beneficia qn̄ vnū suffi
ceret excuseᷣ ꝑ dispensationē. Rn̄detur ꝯm gl. in. c. dudū. el. j. de
elec. qꝺ sic, q̄ pp̄ vtilitatē beneficioꝝ, q̄ homo industriosus lite-
ratus ⁊ bone consciētie ꝓuideᷣ in illis, sed Panor. in. d. c. dudū.
dicit ꝙ hȝ ꝓ indubitato ꝙ nō sit tutus quoad ecclesiā triumphā
tē etiā dispensatus per papā, qn̄ dispensatus est pp̄ se ⁊ suam vti-
litatē, q̄ in hoc casu nō solū alteraᷣ iuris positiui dispositio, sed ēt
Christi patrimoniū iniuste dispergitur. Cū ergo papa nō possit
sine causa alienare bona ecclesie sine graui peccato, vt dicit Ar-
chi. xij. q. ij. c. non liceat pape. Ergo multominus p̄t dare licētiaȝ al
teri ipsuȝ dispensandi. vt in. c. nuper. de resti. do. post di. Et sic cō
uinciᷣ ratio Jnn. in. c. cū ad monasteriū. de sta. mo. q̄ hic nō solū
violaᷣ ius positiuum, sed potius diuinū. hoc idē tȝ Hosti. in. d. c.
dudū. quē sequiᷣ Jo. an. dicit enim Tho. in. ix. quol. q. v. qꝺ ha-
bere plures prebendas absolute ꝯsiderādo, est q̄d de se inordina
tū vtpote q̄ nō pōt in diuersis ecclesijs deseruire, q̄bus quasi pro
stipendio prebende sunt ordinate vt ministrantibus in eis debeᷣ.
Est enim diminutio diuini cultus. Unde vnus loco plurium cō-
stituiᷣ. Est ēt inequalitas, vn̄ vnus hȝ multa beneficia, ⁊ alius nō
p̄t habere vnū. cōtinet ⁊ aliq̄n defraudationē volūtatū testatoꝝ
qui vt certus numerus seruientium deputareᷣ talia cōtulerunt, ⁊
multa alia. Et nisi aliqua circunstantia superueniat q̄ remoueat
totaliter inordinationē eius nūq̄ erit sine peccato. Sicut nec ho
micidiū pōt fieri ēt cū dispensatione, nisi habeat circūstantiā, que
remoueat eius inordinationē. Aduerte tn̄ Goff. qꝺ est triplex cir
cūstantia que pōt remouere talem inordinationē. Jta qꝺ dispen-
satio sit legitima ⁊ tutus dispensatus. Prima necessitas, q̄ plu-
res nō inueniunᷣ idonei. Scd̄a vtilitas ecclesiarū ⁊ eoꝝ quibus
p̄sunt. Tertia ꝑrogatiua meritorū, nec vȝ ꝯsuetudo ꝯm Panor.
in. d. c. dudū. Et iura siue gl. q̄ dicūt valere intellige ꝓ necessitate
vel vtilitate bn̄ficioꝝ, vel prerogatiua meritoꝝ, puta q̄ plus vȝ
absens

absens q̃ alius presens, vel pro potentia retinendi plura benefi cia, sed non vt fructus lucrifaciat sibi ad vtilitatem priuatã, vel ad augendum patrimoniũ, vel vt latius viuat, vel vt facilius ad epatũ, vel ad maiorẽ dignitatẽ possit ascẽdere. q2 cũ tali intẽtio ne ẽt vnũ beneficiũ hr̃e est de se inordinatũ, q2 est ꝯ oẽm rõnem, vt in.c.rõ nulla.cũ ibi no.ꝺ preb. ꝛ ꝯ officiũ pietatis.xvj.q.i.c.si. ꝛ no. ꝙ facile inuẽti sunt pauperes, clerici ꝛ doctores, qui plura litatẽ bñficioꝝ, ꝛ põpam ecclesiasticoꝝ reprehenderunt, donec offerret se occasio participãdi, qua excepta cõiter auaritia exce cauit eos. fertur enim de quodam magistro magne literature q valde solẽniter disputauit, ꝯ diuitias prelatoꝝ quasi oino sic vi uere non liceret, hec cũ nũciata dño pape fuissent plausibiliter re spondit, demus ei bonã prepositurã, ꝛ hec, ꝛ illa bñficia, ꝛ bene pacatus erit. factum est ita. ꝛ ecce ꝑmus sniam mutauit dicẽs, nunq̃ intellexi mãm hanc preter mõ. quippe q de inope diues, de ꝯtẽptibili repẽte gloriosus appareat. hos beatus Hierony. velut pestes quasdã ꝯtagiosas vitãdas ꝓnunciat dixit qdã no tabile verbũ. qui hꝫ vnũ beneficiũ cõpetens, ꝛ eo lumine vtit̃ re cto calle ad patriã tẽdit. qui vnũ superaddit vno oculo ꝯscientie priuat̃. qui aliquid adhuc plus acceptat ẽt altero lumine priua tus totaliter excecat̃. ꝛ deinceps que poterit coaceruat. hãc ma ledictionẽ insatiabilis auaritie olim presignabat Hieroboaz rex Israel q lꝫ diuinitus ad regnũ ꝑuenerat statim tñ a cultu dei re cessit, fecitq; duos vitulos aureos, ne populus Israel tẽplũ dñi ascenderet, factũ aũt est hoc verbũ in peccatũ, ita vt oẽs sequẽ tes reges hunc cultũ sacrilegũ obseruarẽt in destructionẽ regni. ita de ecclesiastico statu timendũ esse viri sancti cõiter asseuerant ꝛ iam in pluribus mũdi partibus ꝯpletũ cernimus. clerici enim q nihil possidere deberẽt preter rõnẽ cõpetẽtiam neq; se de tpa libus intromittere, oĩa possidere, oĩa volunt gubernare. idcirco vt beatus Bernardus dicit, q2 ordinẽ nullũ seruãt, illuc ꝑperãt, vbi sempiternus horror inhabitat. olim pharisei ꝯ auaritiam di sputãtem dñm deridebãt, ꝛ insanũ iudicabant. sed nunc dñs sub sãnat eos. caueas igit̃ lector q multa occupas bñficia, ne idez fa cias neq; eadẽ patiaris Deus nõ irridet̃. sꝫ que seminauerit hõ hec ꝛ metet. Scis etenim an necessitas te cogat ad obtinẽdum plura beneficia, ꝛ nõne vnuz tibi sufficeret. itẽ si sis vtilis ecclesie seu ecclesijs tibi collatis. Itẽ si sit prerogatiua meritoꝝ tuoꝝ. itẽ si hoc facias vt lautius viuas, vt canes, ꝛ aues rapaces nutrias vt parentibus pro mercãtijs suis faciẽdis subuenias, vt locuple tari possint vtq; ad maiorẽ dignitatẽ (hmõi tua beneficia permu tando) peruenias, puta ad epatũ, aut alias vt ẽt thesauros ꝯgre ges. Noli noli sequi ꝯsuetudinẽ piculosam, ꝛ noli inq̃ te per pa pe dispẽsationẽ excusare. ad oculũ vides ꝙ vituli aurei adorant̃ sed ceteri mactant̃. sed que necessitas, ꝛ que reuerẽtia in hoc deo exhibita ꝙ de numero ministroꝝ eius propemodũ medietas est resecata. si enim cuilibet beneficio permitteret̃ dari suus posses sor numerus seruoꝝ Dei esset duplex qui modo est simplex. Se quere ꝯsilium eoꝝ q Deo iam in celestibus ꝯiuncti sunt. ne cũ vi tulis aureis eterno igni ꝯfleris. quid prodest vltra ꝓhibitos be neficioꝝ titulos coadiuuare qñ ẽt simplices sacerdotes cõiter videmus in frugali honestate amplius abũdare. refert eniꝫ Tul lius de apibus ꝙ cũ phs cãcellarius Parisieñ. plura beneficia tenẽs in infirmitate sua ab epo suo moneret̃, vt illa dimitteret. rñdit. volo experiri veritatẽ cũ summo iudice. qui mortuus ap paruit epo sibiq; dixit. ego miser dãnatus sum pp tria. Primo, pp excrescentes fructus quos abscõdi a facie paupeꝝ. Scdo, ꝑ pter pluralitatem beneficioꝝ. Tertio, pp crimen carnis.

¶ Questio octuagesimanona quarte partis.

¶ Quero vtrum doctor hñs bona patrimonialia possit ecclesia sticum bñficium suscipere. rñdet̃ ꝺm R. in quol. iij.q.xx. ꝙ si bo na patrimonialia sufficiãt ad necessitatẽ nature solũ põt ecclesia sticũ beneficiũ recipere intñ q̃tũ exigit necessitas status ꝑsone. si vero tñ hꝫ in patrimonio q̃tũ reqrit necessitas status nature, ꝛ ꝑsone. ꝛ intñ ẽt ꝙ multa posset paupibus erogar̃. si vltra hoc acceperit ecclesiasticũ bñficiũ nõ intẽdẽs ecclesie dseruire, sed vt amicos ꝛ magis honorare ꝛ ditari, ꝛ delicatius viuere, peccat mortaliter. c. clericos. j.q.ij. ꝛ c. seq. imo in.d.c. clericos. dt Io. ꝙ ẽt seruiẽdo ecclesie. Si bona ecclesie ꝯsumat, ꝛ ex cupiditate suum patrimoniũ reseruat mortaliter peccat. facit text. in.c.qm̃. in fi. xvj.q.j. glo. in.c. sacerdotes. xiiij.q.iiij. q̃uis seruiẽdo eccle sie liceat viuere de ecclesia ꝛ conseruare patrimonium suis he redibus, vt tꝫ Innoc. in.c. epõ. de preben. si vero recipit vt bene dispẽset sic nõ peccat ꝺm Rich. vbi.s. dũmõ sit idoneus.

¶ Questio nonagesima quarte partis.

¶ Quero vtrum doctor teneat̃ dotare filiam suã, que nupsit cõ tra eius voluntatem. rñdet̃ ꝺm Panor. in.c.j. de spons. impu. di stingo, aut nupsit indigno, ꝛ tunc nõ tenet̃, gl. est not. in.c. de ra ptoribus. xxxvj.q.j. qđ intellige ꝺm do. Anto. in.c. accedens. de pcu. ꝛ Imo. ibidẽ si est indignus turpi indignitate. Secus si eẽt indignus id est nõ paris ꝯditionis, verũtñ poterit minorem do tẽ dare ex ꝯditione ꝑsone. ꝛ faciũt que hñr in.l. cũ diuortium. §. gener. ff. de iu. do. iuncta gl. ꝛ.l. si volũtate. C. de do. ꝓmis. aut ele git dignũ vel non indignũ. ꝛ tunc aut ꝓmisit dotẽ, ꝛ sic pater eaz tenet̃ dotare, q2 lꝫ pater nõ ꝯsenserit in tali ꝓmissione, tñ filia ꝑ hanc promissionẽ non releuat patrem a debito dotãdi. ꝛ ideo tã quam in rẽ pr̃is verrat̃ ista ꝓmissio, tenebit̃ pater de in rẽ verso. ita dicit Bar. in.l. obligamur. §. lege. ff. de ac. ꝛ ob. per tex. in si mili, in.l. ꝛ iõ. §. fi. ꝛ.l. filius. ff. de in rẽ verso. aut nõ ꝓmisit dotẽ, ꝛ sic nõ tenet̃. q2 ex quo inuenit sibi maritũ sine dote. ꝛ maritus teneat̃ eã alere vt filiũ, vt in auc. q. mo. na. effi. legi. §. pe. no. In no. in.c. per nostras. de dona. inter vi. ꝛ vxo. ꝛ ẽt si premoriatur relictis filijs tenet̃ sibi relinquere quartam partem suoꝝ bono rum prefatus vir. Secus si filios non hñt, vt no. glo. in. §. pen. ꝛ ideo cesset vtrũq; debitum in parte scꝫ alimentoꝝ ꝛ dotis. Pri mũ q2 hꝫ vñ alat se. s. ex bonis mariti ꝛ dos succedit loco alimẽto rũ vt satis ꝓdictũ est. Et ita tꝫ Bar. in.d. §. lege. ꝛ Ang. in.l. si so cer. ꝛ Bal. in.l.j. ff. sol. ma. ꝛ.l. l. fi. C. de do. ꝑ. Et sic limita gl. in. c. fi. xxxij.q.ij. qui dicit ꝙ tenet̃ eã dotare, veruꝫ si ꝓmiserit, alias nõ. Nõ tñ habebit locũ statutũ quo cauet̃ vt filia dotata nõ succe dat, vt no. Panor. in.d.c. accedẽs. nec excludit̃ a successione sal tẽ ltime sicut ceteri filij. Multomagis tenetur pater dotare filiaz que non ꝯtraxit contra eius voluntatem, ꝛ contra patrem potest implorari officium iudicis regulariter, vt dotet filiam. l. qui libe ros. ff. de ri. nup. no. in.d. §. lege. habet̃ etiã in.l. fi. C. de do. ꝓmis.

¶ Questio nonagesimaprima quarte partis.

¶ Quero vtrũ vxores doctoꝝ pp ꝓhibitionẽ maritoꝝ suoꝝ ex cusent̃ a ieiunio. Rñdet̃ ꝺm Inn. in rub. de obseruatiõe ieiunioꝝ qđ nõ a ieiunijs indictis ab ecclesia. Sed a voluntarijs sic. xxxiij. q. vlti. c. manifestũ. Credo tñ ꝙ ꝑsbyter ꝓprius sup alijs pp scan dalũ viri cui aliquo mõ nõ pt obuiari posset dispẽsare cũ eis, ar. c. vt ꝯstitueret̃ in fi. l. in ea. dist. q2 ꝑceptũ iuris positiui non obligat quẽ cũ scãdalo. ar. ij. c. de no. ope. nun. ꝛ. c. nihil. de ꝑscri. cũ simi.

¶ Sed qro an pluries bibere vinũ rũpat ieiuniuz. Rñdetur ꝺm Inno. in.d. rub. ꝙ nõ siue ante pastũ siue post. Posset tamen ꝺm Richar. in. iiij. dist. xv. arg. ij.q. vij. frãgere ieiuniũ qñ. s. qs in ma ne biberet vinũ nõ ad extinguendã sitim, sed famẽ. Similiter etiã nõ frangit̃ ieiuniũ, q etiam ante pastũ comedit ficus aut polentã aut aliud hmõi ꝑ modũ medicine ne deficiat i die ieiunij fꝫ Pe. de pa. in.l. iiij. ¶ Sed iterũ querit̃ vtrũ plus q̃ semel in die come dere sit frangere ieiuniũ. Rñdet̃ ꝙ varia fuit opinio doc. Goffr. ꝛ cõiter theologi. in. iiij. sententiaruz tenent qđ sic. Si comedat̃ ꝑ modum cibi, ꝛ ideo indefinite dr̃ cuiuslibet cibi priuatio. Secus ꝺm eos, si aliquid sumeret̃ per modũ medicine sicut sunt electua ria ꝛ hmõi. Sed ꝺm Inn. in rub. de obserua. ieiuni. solũ liceret ꝑ remouenda infirmitate vel fugienda. Sed pro ꝯseruandu sanita te, vbi non est signum infirmitatis nõ lꝫ, nisi quatenus lꝫ vti alijs cibis. Alij tenẽt ꝙ nullo iure cauet̃ ꝙ solũ semel in die ieiunij co medamus. Et ꝑpterea dicunt licere pluries in die comedere sine fractione ieiunij dũmodo fiat ex rationabili causa ꝛ ꝺm consuetu dinẽ illorũ inter quos viuit. ꝛ huius opiniõis vr̃ fuisse Pano. in prefata rub. ratio ꝺm eum q2 cũ nõ habeamus ius specificuz re currendũ est ad ꝯsuetudinẽ loci. facit. c. vtinã. lxix. dist. Et ad di ctũ Host. in.c.ij.e.tit. qui dicit ꝙ ꝯsuetudo in ieiunijs indictis ab eccle. nihil potest facere. dicit verum qñ ꝯsuetudo ex toto aufert ieiunium, ꝛ non hꝫ rõnalem cãm in se, sed fuit inducta, vt hoies se ventri dedicẽt pp tpalia gaudia. alias secus, vt no. glo in.d.c. ij. ꝛ ꝑpea dicit idẽ Pa. putarẽ tñ ꝙ aliqd comedere ꝑ collatio ne de sero magis ad sustẽtationẽ nature q̃ ad delitias nõ sit pec catũ, nec frãgere ieiuniũ, dũmodo fiat ꝺm ꝯsuetudinẽ loci ꝛ tẽpe rate hec ille. facit pro hoc qđ no. Inn. in.d. rub. ꝙ prãdere plu ries in die ieiunij est ꝯ ꝯsuetudinẽ approbatã ecclesie, ꝛ sic vr̃ sen tire ꝙ nõ sit de iure specifico. itẽ Inn. dicit ibidẽ ꝙ Cisterci. fece runt statutũ, vt seruiẽtes alijs aliqd sumãt in die ieiunij, ꝛ licite. itẽ ꝙ seruiẽtes dñis, q faciũt credẽtiã, nõ frangunt ieiunium.

¶ Questio nonagesimasecunda quarte partis.

¶ Quero vtrum doctor clericus lꝫ coniugatus possit habere, ꝛ obtinere beneficium ecclesiasticum. rñdet Panor. in.c. sane. de cle. ꝯiug. ꝛ in.c. diuersis fallacijs. eo. ti. qđ non, sed nec ẽt admi nistrationes ecclesiasticas, ꝛ per hoc puto ꝙ nõ possit esse vica rius epi, qđ tenent doc. in.c. vnico. eo. tit. libr. vj. ꝛ in.c. ioannes. idẽ Panor. eo. tit. tꝫ ꝙ nec etiam dispẽsari cum eis, vt habeant

beneficium simplex. licet alij contrarium teneant, ⁊ potest saluari dictum eoꝝ, vt valeat dispensatio si fiat a papa extra de ꝯce. preben. c. proposuit. iuncta glo. que singularis est. ⁊ Pañ. intelligit non valere si fiat ab inferioribus pape. ⁊ sic nota ꝙ papa posset cū eis dispēsare, vt cognoscerent de causis ecclesiasticis, essentq; iudices delegati subdelegati ꝯseruatores, ⁊ subconseruatores, prout dixi in parte secunda.

¶ Questio nonagesimatertia quarte partis.

¶ Quero an destructo oppido, seu destructa villa Cadomen. in qua est vniuersitas famosa destruerentur, ⁊ perderent̄ priuilegia ipsius vniuersitatis. respondetur ſm Innoc. in. c. ij. de noui ope. nun. ꝙ si oppidū auc. superioris pp delictū habitantiū destruat̄, perdit̄ priuilegium ibidem existens, vt de ꝯse. di. j. c. placuit. xvj. q. vij. ⁊ hec dicimus. arg. ff. qñ di. le. ce. l. j. si aūt ab hostibus destruatur, aut per tyrānidem retinet omnia priuilegia. facit. vij. q. j. c. pastor. ⁊. xix. q. iij. c. qui semel. ⁊ idem vr̄ si auctor. superioris transferatur vniuersitas ad alium locum, vel alij veniat, vt nota. in. c. j. ne sede vacan. de relig. do. c. quia monasterium.

¶ Questio nonagesimaquarta quarte partis.

¶ Quero vtrum vniuersitas, vel collegium doctoꝝ qui recipit vsurarium emolumentum singuli teneant̄ restituere. rñdetur ſm Hosti. in sum. ti. de pen. §. fi. qđ sic lꝫ cā vniuersitatis non sit causa singulorum. xij. qō. ij. c. qui manumittitur. nec obligant̄ in hoc tanq̄ vniuersitas, qꝛ animam non hꝫ, sed tanq̄ singuli. c. ꝯquestus. de vsu. c. sicut virum. vij. q. j. c. si habes. xxiiij. q. iij. l. metum. §. animaduertendum. ff. ꝙ met. cau. ꝯcordat Jo. an. in. d. c. ꝯquestus. sed Rodo. limitat hoc veruꝫ de regentibus ⁊ prohibere valentibus, vel compellentibus, aut precipientibus taliter feneri. non autem de alijs nisi participauerint.

¶ Questio nonagesimaquinta quarte partis.

¶ Quero incidenter, ⁊ ex causa particulari vtrum omnis homicida sit irregularis. ⁊ rñdetur ꝙ sic qlibet qui occidit post baptismum per industriam, ⁊ per insidias, vt not. per Panor. in. c. j. de homi. ⁊ ibi pꝫ ex tex. ⁊ ēt est irregularis omnis homicida voluntarie occidens, siue ex iustitia, siue ex legis, aut canonis pmissione, siue ex vindicta, siue sine peccato, siue cum peccato. solum excipitur, qui occidit non valēs aliter euadere. ⁊ hoc intellige si habet occidēs vsum rationis, qꝛ furiosus, infans, ⁊ dormiens si occidunt non sunt irregulares. cle. vnica. eo. ti. nec pōt eps̄ dispensare cum homicida quo ad beneficium curatum, sed solus papa. arg. c. fi. de presby. no. Panor. in. c. fi. de cle. pug. in duello.

¶ Sed posset queri an pro homicidio possit qs deponi ⁊ tradi curie seculari. rñdet̄ ſm Panor. in. c. cum non ab homine. de iudic. ꝙ potest deponi ēt ab altaris ministerio, vt tꝫ ipse Panor. in. c. j. de homi. si ex proposito hoc fecit, sed pro simplici homicidio nō traditur curie seculari, vt moriatur nisi sit incorrigibilis, qꝛ tunc dꝫ deponi ⁊ tradi curie seculari, vt moriat̄. etiam pro crimine qualificato puta pro parricidio, matricidio, ⁊ similibus. Panor. in. c. at si clerici. de iud. dicit se hunc passum sub do. Pe. de ancha. disputasse. vide ibi ⁊ ibidē do. Barba. vbi plene de hoc.

¶ Sed an sit priuatus homicida ipso iure beneficijs suis vide Innocen. ⁊ Panor. in. c. cum nostris. in vlti. col. de conces. preben. Panor. in. c. clericis. ne cle. vel mo. in. c. querelam. de iureiur. Jo. de imo. ⁊ Bened. cap. in. d. c. cum nostris. Bal. in. l. cuꝫ fratrem. C. de his qui. vt indi. ⁊ in. l. si maritus. C. de do. inter vi. ⁊ vxo. Barba. in. c. cum super. de cau. pos. ⁊ propri. vide bonum tex. ⁊ ꝙ ibi not. in. c. ex literis. de excel. prel. Jo. de ana. in. c. inquisitionis. de accus. ⁊ in. c. ij. de cle. pug. in duello. in fi. ij. col. ⁊ in. c. fi. de homi. in prin. ⁊ in rub. de cle. excom. mini. ⁊ conclude ꝙ nō nisi per sniam, lꝫ aliter voluerit Archi. in. c. studeat. l. di. ¶ Sed an homicidium sit peius adulterio dic ꝙ sic, qꝛ homicidium directe contrariatur virtuti, scꝫ charitati respectu actus secundarij, scilicet diliges proximum tuum ⁊c.

¶ Questio nonagesimasexta quarte partis.

¶ Quero sic, eps̄ statuit, vt quilibet clericus absens reuertatur intra certum diem sub pena excōicationis. Clericus de licentia epi iuerat ad studium, siue vniuersitatem Cadomenseꝫ causa studij, ⁊ iurauerat ibidem creditori suo non recedere a dicto studio anteq̄ sibi solueret debita per eum contracta cum dicto suo creditore durante tpe quo studuit. queritur an obliget iuramentuꝫ, vel preceptum epi. ⁊ vr̄ primo ꝙ iurm̄ sit nullum, qꝛ contra obedientiam superioris non potest seruari sine interitu salutis. c. cuꝫ contingat. de iureiur. ⁊. c. ij. de pact. lib. vj. sed Panor. in. c. venientes. de iureiur. dicit, ⁊ ēt est dictum Jo. an. in mercuria. in regu. in malis promissis. lib. vj. ꝙ ex quo cuꝫ licentia epi fuit in studio, seu vniuersitate, ⁊ pro necessitate studij ꝯtraxit debitū vr̄ obligasse cum licētia epi. qꝛ vno ꝯcesso ꝯcedunt̄ omnia sine quibus istud non hꝫ effectū. c. preterea. ⁊. c. prudentia. de offi. deleg. ⁊. l. ad rē nobilē. ⁊. l. ad legatum. ff. de pcn. ⁊ sic non dꝫ recedere, sed seruare iuramentum. secus si sine licentia epi, vel non pro necessitate studij, sed pro lasciuia. qꝛ tunc iurm̄ non valet contra obediētiam superioris. Item dico in patre reuocante filium qui predi. modo iurauerat, ⁊ de quolibet subdito.

¶ Questio nonagesimaseptima quarte partis.

¶ Quero vtrum doctor qui mutuauit decem in auro teneat̄ eo inuito recipere in argento, aut in alijs diuersis formis. rñdet̄ ſm Panor. in. c. q̄to. de iureiu. colligendo mentem Bar. in. l. paulus. ff. de sol. aut mutuauit decem libras in quinq; florenis, ⁊ tūc sufficit restituere decem libras etiaꝫ in alia moneta, qꝛ vr̄ extimatos illos florenos pro decē libris vendidisse. sicut dicimus in dote, cum traditur extimata. l. cum dotē. C. de iu. do. aut fuit dictuꝫ mutuo decem libras in florenis, ⁊ volo mihi restōnem fieri in florenis, ⁊ tunc periculum, ⁊ cōmodum pertinet ad debitorem, vnde tenetur restituere in florenis ſm extimationeꝫ existentem tpe solutionis fiende, ar. d. l. cum dotem. aut fuit simpliciter factum mutuum. puta mutuo tibi centuꝫ florenos. ⁊ tunc si est passurus mutuans aliquod damnum recipiendo in alia forma non tenetur recipere, vt. d. l. paulus. si vero nullum damnum est passurus si vult restituere debitor in eadem materia, sed in alia forma, puta in ducatis pro florenis sic mutuās tenetur recipere. si vero in alia materia puta argentum pra auro non tenet̄ recipere, vt. d. l. paulus. ⁊ in alia materia non tenetur recipere, qꝛ mutuum dꝫ restitui in eodem genere, ⁊ eadem bonitate, vt in. l. cuꝫ qd. ff. si cer. pet. ⁊ aliud pro alio inuito creditore solui non potest. l. ij. ff. si cer. petatur. consnetudo tamen est, vt soluatur in alia materia, ⁊ seruanda est. quia videtur actum, quod est consuetum. l. quod si nolit. §. quia assidua alias in factum actio. ff. de edi. edic.

¶ Questio nonagesimaoctaua quarte partis.

¶ Quero an lniatus in legibus sit adhuc scholaris vel nō. Rñdet̄ ſm bal. i auc. habita. C. ne fil. ꝓ patre. qđ adhuc dici pt scholaris q̄q̄ ex natura actus ꝯuersi i habitū ⁊ pp examē assumpserit sibi mediū nomē ar. ff. đ ꝯdi. ⁊ demō. l. fal. §. j. ⁊ q̄q̄ quo ad onera matricule viuat tanq̄ emācipatus ab vniuersitate. Jō vt ꝑdixi in ista pte. q. iij. lniat⁹ hꝫ ꝓ doctore i fauorabilib⁹ putai legēdo. Nō āt i odiosis ⁊ sic aliquo mō adhuc ē scholaris, qꝛ gaudet ꝑuilegio scholariū ⁊ nō doctoꝝ. Sꝫ qd đ scholari q recedit ab vniuersitate finito libro in hyeme rediturus an sit scholaris. Rñdeo qđ ꝓ pſite hr̄. Nā verius est vbi amat q̄ vbi animat, vt ff. de cap. ⁊ postli. reuer. l. ij. §. fi. ⁊ đ ꝓxi. sacro. scri. l. in sacris li. xij. ⁊ ibi per And. de barru. Et lꝫ scholaris fuerit ꝑ plures annos absens ab vniuersitate nō ꝓpterea perdit priuilegiuꝫ matricule, si postea reuertat̄, nisi fuerit absens per quinquēniū ꝯtinuuꝫ. vt. l. pe. ⁊ fi. C. de ꝯmeatu. lib. xij. ⁊ ibi per And. de barru.

¶ Questio nonagesimanona quarte partis.

¶ Quero corā quo iudice, vel ecclesiastico, vel seculari dēat conueniri vniuersitas scholariū. Rñdet̄ qđ ꝯsiderandi sunt tres casus. Aut ista vniuersitas est ex solis laicis, aut ex solis clericis, aut ē mixta de vtroq;. Prio casu ꝯueniri debēt corā ptāte siue iudice laico. Si āt in ista vniuersitate sunt solū clerici non potest đ directo ꝯueniri vniuersitas coram laico, lꝫ ipsa vniuersitas nō habeat caractarem clericalē, tamen hi qui eam faciunt habent ipsum caracterem. Et vniuersitas non est aliud quam vniuersitatis hoies vt notatur in. l. sicut. ff. qđ cuiusq; vniuer. Tertio casu, scꝫ qñ vniuersitas est mixta adhuc distinguendū qꝛ sunt tres casus, aut maior pars est laicorū, ⁊ tūc inspicitur maior pars, qꝛ alia accessionis locū tenet, lꝫ pretiosior sit vt. ff. de auro ⁊ agento lega. l. ⁊ si nō sit. §. perueniamus. ⁊ sic videtur innuere Bald. in auc. habita, ne fi. pro pat. qđ qñ tres citarentur quorum duo essent laici ⁊ vnus clericus tanq̄ dignior alios nō attraheret sed sunt contrarie opinionis. Aut est maior pars clericorum ⁊ tūc clerici trahunt ad se laicos, ⁊ tūc trahi dꝫ vniuersitas corā iudice ecclesiastico. Tertius casus ē, qñ sunt in numero pares, ⁊ tūc laici accedūt clericis tanq̄ dignioribus, ⁊ sic corā iudice ecclesiastico. Et nominat clericos tanq̄ digniores qꝛ summi principis. i. dei serenitas eos illustrat. vt. C. de prepo. la. l. j. libr. xij. de hoc notatur per Bartol. ff. de colle. illi. l. soda. vbi videas.

¶ Questio centesima quarte partis.

¶ Quero vtruꝫ ductus per locū imunitatis, ⁊ captus extra. possit extrahi a dicto loco sacro per queꝫ ducitur ēt inuitus. rñd. ꝙ sic. cum non sit veꝝ dicere ꝙ fugerit ad ecclesiam, vel sacrū, imo ibidem ductus fuit, ⁊ non euasit manus clientuꝫ, ita resoluit do. Arch. in. c. sicut antiquitus. xvij. q. ⁊ Old. in suis ꝯsilijs ꝯsi. liiij.

prag.

prag.san.in ti.de interdictis indifferenter imponendis in.§.statuit.super ver.inde.facit ad hoc tex.in.l.si quis post hanc legem C.de edi.priua.vbi cauetur q3 l3 edificiorum ornamenta de ciuitate ad villam transferre,sed de villa labenti bene licitū est transferre ad ciuitatem aliam atq3 transitum facere per ciuitatem,dū modo talia ornaměta minime sumpta fuerint ex ea ciuitate per quam transferuntur hmōi ornamenta.hoc idem dr̄ de eucharistia ad quam si quis confugit gaudet immunitate.secus si allata fuit ad captiuum,vt hr̄ in prag.san.in ti.quō diuinum officiū sit celebrandum.in.§.statuit.ver.inclinent.Pan.in.c.sane.de celemis.hec questio a paucis diebus euenit Cadomi cum Rothomagi ducerent clientes quandam mulierem criminosam per vicum fratrum predicatorum de Cadomo ignorantes vicum hmōi esse locum immunitatis q2 venerant a partibus Abrinceñ.et ipsa mulier cognoscēs locum voluit ibidē stare,et cum clientes eam vi a dicto loco extraxissent,populus eam cōtra voluntatē cliētū ibidem reduxerunt,et in ecclesia dictorum fratrum posuerūt.sed curia parlamenti mandauit eam extrahi a dicto loco sacro,q2 ad illum locum non fugerat,imo ducta fuerat vt predictum est.

¶ Questio centesimaprima quarte partis.

¶ Quero vtrum doctor legum legens in scholis permittens religiosum in sua lectura sit excōicatus.rñdet q3 sic,tex.est in.c.vt periculosa.ne cle.vel mo.lib.vj.et l3 religiosus hñs domum iuxta scholas doctoris,et ex domo propria audit lecturam non est pp hoc doctor excōicatus.iam enim inhiberi non posset quin stet in domo propria.facit gl.in.c.locupletari.de reg.iu.sed quid si monachus non vult exire scholas vr̄ q3 licite potest expelli.ad hoc.c.veniens.de sen.excom.q3 verum puto maxime,si vera esset opinio q3 excōicatus non gauderet ex priuilegio canonis,sc3 si quis suadente quod non est verum,sm Jo.Bar.et Hosti.qui de hoc no.xvij.q.iij.si quis deinceps.et.c.cōtingit.la.j.de sen.excom.et si non possit expelli faciat doctor quemadmodum sacerdos parochialis qui debet celebrare missam,et est aliquis excōicatus qui non vult recedere,recedit sacerdos,et missam cessat celebrare.sic doctor lecturam.de hoc not.xj.q.iij.sicut Apostoli.et per Moder.extra de senten.excom.c.nuper.

FINIS

Tractatus elegans et copiosus de re militari, vndecim libris distinctus, in quibus singularis certaminis materia luculenter descripta, ac tradita est, Authore Paride a Puteo Jurisconsul. clarissimo.

SVMMARIVM

De qualitate strenui pugnatoris, et vt sit diu in armis versatus, et ossa armis indurata habens, et non in delitijs enutritus.

Um de re militari singulariq3 certamine scribere decreuerim,primum pugilum qualitatem exquirendam putaui,d3 nanq3 pugil optimus diu bellicis sudoribus versatus,neq3 tyro,aut nouitius eē,armorumq3 vsu prouectus,teste Vegetio de re militari.c.ix.cesareaq3 lege.C.de re mil.l.milites.lib.xij.et de vesti.olobe.l.fi.li.xj.et.l.ij.§.sed et si.
1 de offi.prefe.pret.idemq3 Vegetius.ij.de re mili.c.xxiiij.†miles studiosus dimicādi scientiam debet habere,inexercitatus quippe miles non bene pugnauit.et dixit propterea Cassiodorus.ij.variarum.lib.j.et epistola.j.etiam ferocium militum corda longa pace vilescunt,et terribilis est hominibus conflictus si non sit assiduus,et nisi vsu presciatur certandi fiducia non hr̄.et idem epistola.xlix.ars bellandi si non preludit̄ cum fuerit necessaria non habetur.discat ergo miles in ocio quid agere debet in bello.nā pro tyronibus hñdi sunt qui longo tpe militare desierint Cesare teste.idem Cassio.in eadem epistola ait,arma subito ad arma non erigunt,nisi qui se ad ipsa idoneos premissa exercitatione cōfidūt
2 dixitq3 lex ciuilis†q3 officium tribuni militum est ipsos ad exercitationem producere.ff.de re mil.l.officiū.§.j.et de offi.prefe.preto.Affri.l.ij.§.l3 et frequētes.precaueat ergo pugnator ni exercitatus fuerit,et qui a longo armorum vsu non cessauerit.inqt enim idem Cassiodo.in alia epistola natura siquidem humana sicut duris laboribus instruitur,ita per ocia tepentia fatuat̄.et ait Veget.ij.de re mili.c.xxiiij.op3 militarem disciplinam iugis exercitijs custodire.et idē Vege.c.xxiij.in pugna vsum prodesse amplius q̄3 vires,nam si doctrina cessat armorum,nil paganus distat a milite.et ait Hiero.ad Eliodorum monachum,corpus assuetum tunica pondus lorice non fert,et caput opertum linteo galeam recusat,et mollem ocio manum durus exasperat capulus,caueāt autem a pugna,et duello nobiles,et alij armis non disciplinati,et eorum exercitio non domiti,et ossa mollia,et armis non indurata habentia,qui plerūq3 se succūbere sciant militi veterano,et vt ait Cassio.vij.variarum arma i bello necessaria in pace decora,hec deniq3 imbeciles fragilesq3 mortales decet custodire,q2 ipsis terret̄ inimicus,et incipit oīno cedere si se cognoscat similia non hr̄e alias non de pugna,sed de fuga cogitent,qui in acie inermes exponūtur ad vulnera.et iterum Vege.de re mil.lib.j.c.xx.neq3 enim nudi neq3 inermes inimicis exponere nos debemus.ij.qō.iiij.op3.nocere aūt,et dimicādi audaciam sumat,qui munito capite,et pectore vulnus non timet.d.c.xx.et fa.de his q ad eccl.cōfu.l.si ser
3 uus.ver.sed si armorum etc.†vnde arma militis esse dnr̄ que ita gerunt̄ apte,vt si vsus foret abiectis omnibus expeditis armis,vt mēbris pugnare possit,ex hoc ille animus in plājs parat̄ ad vulnera adhuc pari aīo inexercitatus miles videbit̄,multum enim interest inter exercitatū,et nouū militē,q2 inexercitatus leui ictu ploratus turpissimos edere solet,at ille exercitatus ob eā rē fortior medicū mō regrēs a quo ligec̄.et sm Tull.scdo de tusculā.et Hiero.ad egrotū a fortissimo milite semp regrēda est occasio qua Ⱶtus enitescat excussa.amatori.n.pmiorum ornaměta sūt vulnera.et ait Quintilianus,nemo militū recuset estiui sol s ardorē,nec sub pellibus biemē,fortiter ancipites inibimus pugnas vulnera laude pēsabimus mors erit ignominia potior.pcaueāt itaq3 a duello nobiles i delicijs nutriti,q ve armorum moles nō sustinuerint,et q ferro nō sunt cruētati in se nec in alijs q occūbere se cognoscāt,q2 dt Tull.iiij.rheto.q3 milites debēt esse exercitati,vt vtiles sint.et in auc.neq3 milites neq3 federatū in pn.et fa.ff.de re mili.l.q cū vno.in fi.vbi nouo tyroni disciplinā ignoranti
4 ignoscit̄.et.l.nō facile.ff.de custo.reo.†vbi nouo tyroni nō est faciliter cōmittēda custodia.d3.n.volēs in duello pugnare optime se pparare,q2 gubernaculis tractādū ē bellū.puerb.xx.et Seneca.lōga belli pparatio celerē affert victoriā.d3 deniq3 añq3 dies adueniat suas experiri vires cū armis deputatis,et cū aliquo se exercitare cōmilitone,vt i cōflictu pugne p cōtinuū exercitiū suscipiat victoriā.d3 deniq3 cōsilio veteranorum militū pparare ad pugnā.iuxta illud Judith.vocauit maiores natu et duces bellatorum et habuit cū eis mysteriū cōsilij sui.et ibi.tūc Holofernes vocauit duces et magistratus virtutū Assyriorum etc.ea.n.virtus bellica dici pōt,cui comes sit pūdentia,nā sine cōsilio fortitudinē temeritatē videri.et Egysippus de bello Judaico.lib.v.plurimū qdē in bello prudētia v3,que cauta semp et pspicax incertos pūidet casus,et ibidē.oīa qdē prius experiri q̄3 armis certare decet.sapienter agat,et aliū ne timeat,nā qui hominē timet cito corruet,qui vero sperat in dño saluabitur.prouerbi.xxix.et Salustius in Catilinario.semper in prelio maximū est periculū ijs,qui maxime timent,audacia pro muro hr̄.et Seneca in trage.peior est in bello timor ipse belli.et Ber.an q2 fugisti ex acie putas manus hostiū euasisse.insequit̄ aduersarius fugientē,quē sustinebat re-
5 pugnantē.et ideo pauentes nō pugnēt.Deuter.xx.† q̄obrem ad pugnā diffidatus sit prudēs exercitatus nō paueat,cōsulat sibi cōsilio,et armis,nec nimia armorum mole se pregauet,ne in actu ipso belli armis opprimat̄ potius q̄3 hoste.totū corpus necessarijs se fulciat armis,nedū vnā partē corporis tueat̄,alterā hosti prodat,sm Plato.et Tul.de offi.in princip.semperq3 iuicto animo in victoria speret,qui iustitiam fouere ptendit,nec alterū despiciat,sed illum reputet fortē,et ipse fortiter animo insurgat,et viribus cogitet,et excogitet,hostis insidias quot eē possint,quos

animo, ⁊ fortitudine deprimat non suspicet posse repelli, sed fortior singulis horis insurgat, ⁊ sp de victoria inuicto aio speret.

SVMMARIVM

1 Militare ministerium per iura ciuilia regitur.
2 Professio quelibet sensu suo ⁊ stilo nititur.
3 Milites imperiales leges imitari debent.
4 Bella precesserunt iura ciuilia.
5 Milites publicis vtilitatibus occupari debent.
6 Leges a Deo per principes humano generi distribuuntur.
7 Judei vtuntur legibus Romanorum.

An controuersie armoꝝ sint

decidéde, vbi armorum certus stilus deest per auctoritates veterum, ⁊ per iura ciuilia imperatorum, ⁊ iurisconsultorum.

Secundo dicere institui an in litibus emergētibus in duellis, ⁊ singulari certamine sint obseruāda iura scripta impatoꝝ, ⁊ iurisconsultoꝝ pro auctoritate, vel pro rōne, vt pinde milites, ⁊ alij exercitio armoꝝ dediti non possint leges, ⁊ iura ciuilia spernere, ⁊ nolle subijci rōnibus, argumētis, ⁊ decisionibus legū, ⁊ canonū, quoties casus occurrerit dubitationis, quippe milites aiunt ius est in armis, nos vero ensem damus pro libello, armaqꝫ tenēti oia dat, q iuste negat. dixitqꝫ Uale. li. v. c. ij. inter armorum
1 nāqꝫ strepitus verba iuris ciuilis exaudiri nō pñt. ¶ † Primo eqdē dico ꝙ iura ciuilia regunt ministeriū militare. l. leges. de legi. ẜm do. Sign. in dispu. sua qs dꝫ pcedere doctor, vel miles in armis, vbi dicit, ꝙ q regit aliū, est dignior eo ꝙ regit, ipsiqꝫ milites, ⁊ armigeri, ⁊ rei militari operā dātes diiudicanꝰ per reges, ⁊ pncipes, eorūqꝫ duces, pfectos, ⁊ ꝯmilitones, ⁊ p officiales armoꝝ huius rei militaris lōgā experiētiā in armis hñtes, vt in. l. officiū regētis exercitū. ff. de re mili. ⁊ in. l. magisterie. ⁊ in. l. fi. de iurif. om. iu. ⁊ in. l. fi. C. de re mili. l. xij. ⁊ in. l. j. vbi senato. vel cla
2 ri. q ēt hñt stilū armoꝝ ẜm quē aliqñ iudicanꝰ. † nā qlibet pfessio suo sensu, ⁊ suo stilo nitiꝰ quē obseruat. xciij. di. c. legimus. ⁊. ff. de testi. l. iij. in fi. ⁊ in rub. de ꝯsuetu. ⁊ in. l. cūctos populos. ⁊ in. c. il lud. xij. dist. quinēt assumunt iudicia ex eo ꝙ est fieri ꝯsuetū. ff. de spons. l. sufficit. de iudi. l. certi iuris. de vsufr. l. si qs donaturus. ⁊ qꝛ sine lege certa, ⁊ sine iure scripto versanꝰ pauca tñ ex stilo armoꝝ hñtes cū res se ingerit in ꝯrias declināt snias suo sensu nitētes, qd̄ est ab oi iudicio alienū. c. ne initeris. de ꝯsti. ⁊ vt plurimū exēplis, ⁊ non rōne mouenꝰ. suntqꝫ eoꝝ indicia varia, ꝯria, ⁊ perplexa nulla eqtate, ac rōne fundata. nā scriptū est, qd̄ dictum rōnabile dꝫ iudicatū mouere sicut lex, que est oē, ꝙ in rōne consistit. l. dist. c. ꝯsuetudo. ⁊ de trien. ⁊ semi. §. ꝯsideremus. ⁊ si a pluribus armigeris petieris sensuū diuersitatē iuenies, vt in. l. eos. ff. de cap. vbi inter Brutū, ⁊ Sceuolā varie certatū est de dedito ab hostibus arte, ⁊ nō bello, deinde reuerso, ⁊ nō recepto, si ciuilitatē recuperet, ⁊ qꝛ non pñt singula in stilo armoꝝ cōprehen
3 di, † oportebit tūc ad iura ciuilia ⁊ impialia ꝯfugere ad illorūqꝫ argumenta, ⁊ rationes, ⁊ similia. nec dedignari debent milites, ⁊ bellatores imperatorias imitari leges, quia ciuilia iura ligant oēs gētes. l. in noie dñi. de offi. prefec. affri. qꝛ facta ab impatore dño orbis. vij. q. j. in apibus. ⁊ lxiij. di. adrianus in glo. ⁊ fa. illud Hieremie. ꝯstitui te sup gentes, ⁊ regna, vt edifices destruas, ⁊ plātes, ⁊ impatores vsum armoꝝ, ⁊ legū adinuenerūt, ⁊ approbauerunt. l. ex hoc iure. de iust. ⁊ iu. fuit vsus belloꝝ, ⁊ armoꝝ pmo diuino iure institutus ante imperiū romanoꝝ. xxiij. q. ij. dñs noster. ⁊. c. fin. vt hr̄ in libris regum. ⁊ de iur. om. gen. d. l. ex hoc iure. ⁊. l. hostes. de cap. deinde vero supueniēte romanoꝝ impio fuerūt bella approbata, cū a populo ro. vel ab impatoribus idicerenꝰ alicuius publice vtilitatis rōne, vel iuste cāe. xxiij. q. j. noli extimare. ⁊. c. qd culpanꝰ. ⁊. c. militare. ⁊ eadē. q. §. itē ab aliquo
4 † fuerūt primo bella ꝗ iura ciuilia. l. postlimi. §. filiusf. ff. de capti. ⁊ armis, ⁊ legibus sūma tuitio rei publice puenit. l. j. in pnc. ff. de iusti. C. ꝯfirmā. ⁊ exinde impiū romanoꝝ dictū est felissimū ex armoꝝ exercitatione, ⁊ legū obseruatione, ⁊ taꝫ militaris res legibus in tuto collocata est, ꝗ ipse leges armoꝝ presidio seruate sunt. d. l. j. ⁊ insti. ⁊ proe. nā ⁊ impator militiā eiusqꝫ disciplinā ⁊ duces militū instituit, ⁊ ordinauit. l. in noie dñi. de offi. prefec. affri. ⁊ in ti. de offi. mili. ⁊ in ti. de offi. diuer. mil. ⁊ de cōmi. rei militaris. ⁊ in toto ti. ff. ⁊. C. de re mil. nā impator ipse ēt citra ius te

standi militibus pudit, vt in ti. de testa. mil. C. ⁊. ff. ⁊ circa eoꝝ puilegia, ⁊ imunitates, vt in ti. negocia. ne mili. ⁊ in ti. de immuni. nemi. ꝯced. ⁊ in. l. j. ⁊. ij. C. de veter. vbi dicit no. tex. ꝙ cū introisset Cōstātinus augustus salutatus a prefectis ⁊ tribunis dicētibus. Auguste, ⁊ Constātine Deus te nobis seruet nr̄a salus nostra est. adunati veterani dixerunt, Auguste qd nobis veteranis facies, si nullā habemus indulgētiā. Cōstātinus dixit, magis ꝙ ro, ꝙ meis augere debeo beatitudinē ꝗ minuere, vbi multa statuit puilegia, vt post labores penne qd pfruāꝰ, ⁊ dixit tex. i. l. mi
5 lites. ꝺ re mil. li. xij. † ꝙ milites q a republica armanꝰ, ⁊ alunꝰ, solis debēt publicis vtilitatibus occupari. sicr ēt leges ꝯdidit imperator ad puniēda crimina militaria cōiaqꝫ, d. l. magisterie. ⁊. d. l. fi. de re mi. ⁊ in toto tit. de deserta. ⁊ in. l. veterani. de veteranis. vbi puniunꝰ milites, q latrocinijs se dederūt. ⁊ in. l. fin. C. de māci. ⁊ colo. vbi puniunꝰ milites tela in ligones ꝯuertētes, ⁊ in toto iure ciuili Jmpator militari discipline puidit, cum ergo tot varias leges, puilegia, ⁊ iura ꝯdidit iperator circa milites ⁊ eorū vitā ac regimeꝫ, sacrilegi essent milites, ⁊ q rei militari operā dant leges imperatorias, ⁊ eoꝝ causas dispicere, qꝛ ipsi legibus subijciunꝰ, vt in iuribus. s̄. dictis. ⁊ cū nō liceat cuiꝗ ꝯ statuta iperatoria obijcere, qꝛ nemo est, q sensuꝫ iperialē ꝯtenere possit. l. si iperialis. C. de leg. ⁊ in legibus spiritū sanctū loquutū fore credēdū est. l. disti. c. si ille. ⁊ iō ab oibus leges sunt custodiēde. xxv. q. j. c. j. ⁊. ff. de leg. l. leges sacratissime. ⁊ dicit Augu. viij. di. quo
6 iure. ꝙ † deus p pncipes humano generi leges distribuit. xxvi. q. iij. nemo. ⁊ in. l. fi. de pscri. lon. tēpo. nā nedū milites, sed ēt imperiū legibus subijciꝰ, ⁊ non leges iperio. ff. de legi. l. digna vox. ⁊ pptere a deficiente stylo armoꝝ decernendū iudicandūqꝫ erit in bellis ēt singularibus per leges ⁊ iura imperialia, ac etiā iura Longobardorū. ⁊ si non pro auctoritate saltē p ratione, que lꝫ localia sint edita fuere per regē Carolū magnū Pipini filium, qui primo fuit rex Francie deinde imperator, vt in. c. venerabilē de ele. ⁊ de pace iur. fir. §. j. ⁊ pptere a cū leges ⁊ arma a deo processerint, ⁊ habeant vicissitudinem quandam opꝫ arma legibus ⁊ leges armis foueri. d. l. j. ⁊ ideo in causis belloꝝ singularis certaminis erit ẜm leges ⁊ iura imperialia decernēdū ⁊ iudicādum qꝛ vtraqꝫ disciplina legum ⁊ armoꝝ per Jmperium fuit instituta, sileant ergo milites ⁊ arma tenentes qꝛ leges ⁊ ciuilia iura despiciūt, que totam rei militaris normā, regimen, ⁊ disciplinā
7 dedere vt per s̄. iura videbis. † nam ⁊ Judei q sunt diuerse secte nobiscum legibus romanoꝝ vtūꝰ. C. de iudeis. l. iudei. ⁊ in his terminis Bal. in ti. de pace tenen. dixit ꝙ iura Longobarda ⁊ ꝯstitutiones regni Sicilie edite per imperatorem Federicū que ꝗuis sint locales, tñ pro ratione possunt allegari in causis bellorum ⁊ pugne vt etiam ibi dicit Andr. de iser. nam ⁊ imperatores fecerunt leges de pugnis faciēdis inter Jtalicos ⁊ Lombardos, vt videbis in libro de causis pugne in principio.

SVMMARIVM

1 Fortitudo absqꝫ iustitia non est laudanda.
2 Princeps que agere debeat ante belli susceptionem.
3 Delicta occulta a Deo nonnunꝗ deteguntur.
4 Miles pugnam subiturus Deo fidere debet.
5 Duellum qua intentione suscipiendum.
6 Procurator vt plurimum succumbit prouocato.
7 Litere de pugna sunt iudici offerende.

¶ De modo prouocationis ad pugnam, ⁊ quod debet cum iustitia ad ipsam procedi.

Tertio vidēdū fore putaui, quonā mō ad duellū pueniaꝰ, ⁊ eqdē suscepturus pugnā ex necessitate, ⁊ temere diffidādo rūpat, sꝫ ex cogitata iustitia nō speret in viribus, qꝛ dicit Salomon, ꝙ
1 frustra sūt arma foris, nisi iustū ꝯsiliū domi sit. † nam sine iustitia non est laudabilis fortitudo, in auc. vt oēs obe. iud. puinciaꝝ. §. j. col. vj. ⁊ ait Alexāder de optimo impatore educere copias seu ad pugnā capessendā instruere, ne vtiqꝫ debes ni prius sacra de more feceris, q ēt dixit bellū iure susceptū huic Deos fore ppitios, fautoresqꝫ sperādū ē. milites pterea fore, alacriores aiosioresqꝫ ad iussa capessenda, atqꝫ exequēda, ⁊ se nō vltro cuipiā iniuriā illaturos, sꝫ lacessitos, atqꝫ puocatos arma sūpsisse, ꝗ ꝺ retotis viribꝰ fortiqꝫ aio rei gerēde se exhibēt, ꝯriū q se iniuria bellū sumpsisse fore verenꝰ Deos sibi iratos atqꝫ aduersarios fore suspicabunꝰ, ꝗ sola opin. ēt si nihil aduersi fore ꝯtigat reformidabunt.

a bunt. † Iterūq; Alexāder sic inqt, decet Imperatorē de his q̄ ipse requirat vel requirētibus alijs assentire nolit orōne prius et legationibus agere. vn̄ ꝓuocatus videaẗ ad arma cōfugere vel iusta petēdo, vel iniqua recusando testeẗ, deniq; deos atq; hoīes nō ꝑ cōtēptū, atq; temere perinde ac si euenire nō possint, q̄ bellū gerētibus sepe accidere solēt, neq; q̄a oīno ptinacia animi mala ⁊ cladē mortalibus ferre cupiat belluz esse a se susceptū. Iterūq; Liuius p̄io ab vrbe cōdita institutione nume p. qui etiā in pace religionē instituerat, belluz indicebaẗ. audi Jupiter, inqt, audite fines nisi dederit qd̄ exposco, audite dij celestes, terrestres, ⁊ īferi ego vos testor populū hūc iniustū eē̄ neq; ius psoluere, ⁊ de his rebus cōsulemus quo pacto ius nr̄m adipiscamur, nā plerūq; q̄ iustitiā fouēt in bello obtinēt, ⁊ si cōtra eueniat, diciẗ dei iudicio alijs suis peccatis exigētibus puenire, vt pulchre inqt Propertius. Frāgit ⁊ attollit vires in milite causa. Que nisi iusta subest

3 excutit arma pudor, ⁊ dixit etiā pap. in. c. ij. de purg. vulg. † delicta eteni occulta reuelanẗ deo operāte. vbi Host. ⁊ Jo. andr. dicunt delictū vetus, penitētia noua. Itaq; suā ponderet quisq; iustitiā, priusq̄ ad duellū psiliat, vt iuste ꝓuocatus, ⁊ nō vltro veniat. Bal. in. l. j. C. de edil. act. ⁊ And. de iser. quo tpe miles. §. si quis hoīem, ⁊ pro veritate q̄ veritas, cuz nō defensaẗ, opprimiẗ. lxxxviij. dist. c. error. ij. q. v. negligētiā. xxiij. q. viij. c. ꝑterea. q̄ vtilius est scādalū nasci, q̄ veritatē relinqui. de reg. iur. c. qui scādalizauerit. xj. q. iij. c. nemo. ⁊ dixit tex. xxiij. q. iiij. c. si vero ex fidei. ꝙ p̄īceps dz libēter bella appetere nō fundēdi sanguinis grā, sz dilatande reipublice causa, in qua deū coli cōspiciẗ. Jō bellū seu singulare certamen suscepturus, si iustitiā fouet, in deo cōsperet.

4 Juxta illud Imperatoris in. l. j. de vete. iur. enucle. † deo auctore bella feliciter peragimus, ⁊ ita nr̄m animum ad dei erigimus adiutoriū, vt neq; armis cōfidamus, neq; bellorū ducibus, neq; nr̄o īgenio, sz oēm spem ad eius solā refero ꝓuidētiā, vn̄ mūdi totius elemēta ꝓcesserūt, sic ergo q̄ lacessitus, vel ꝓuocatus cū iustitia pugnat vr̄ deū hr̄e ꝓpitiū, q̄ iustitia de celo ꝓspexit, ⁊ sine diffidētia ac timore pugnēt nō existimās vires ⁊ tela hostis, q̄ vt plurimuz vincit, lz dicaẗ multos sub clipeo iusto perisse. in. l. qua act. §. si q̄s in collucta tiōe. ad. l. aql. assistat ergo offensus ptinus corā offensore explicādo offensaz, ⁊ lesionē suā pcidēdo, ꝙ itēdit famā honoreq; suū ptegere, ⁊ cū gladio, q̄ erit iudex iter eos, sustinere, ⁊ ōfendere ꝙ male, pessime ⁊ iniuste tale qd̄ dixit, fecit, vl̄ ꝓcurauit, aut fidē fefellit, ⁊ expedire armoꝝ viribꝰ, ⁊ duello vitā patefieri ēse glīoso teste ⁊ iudice, q̄ male gesta cuiusq; punit, diiudicat occulta, reuelat iustitiā, ⁊ veritatē tueẗ, ⁊ ꝓpulsat iniu-

5 rias, ⁊ vindex maloꝝ existit. † sintq; v̄ba nō ꝓuocātia, sz iuste defensionis neq; temere ꝓsiliat nō astu, nōq; aīo iracūdo prorūpat ad bellū, sz ꝑ fama honore, ac dignitate illesa tuēda. nō sit volūtarius diffidator, nō reqsitor, sed sue iustitie ꝓtector, ⁊ fautor, nō vt actor, sz vt reus lacessitus ad pugnā veniēs. legiẗ eni apud Liuiū. vij. ab vrbe cōdita de quodaz gallo mire fortitudinis, q̄ fuit volūtarius ꝓuocator ⁊ pugnauit cum Marco Vānio, ⁊ succubuit, ⁊ fuit victus a Marco supueniēte augurio corui in fauorē ꝓuocati. Sic̄r describit de Metio Tusculano ꝓuocāte Titum Malliū volūtarie ad duellū, q̄ ab eodē Titio iterēptus ē, ⁊ eodē libro Liuius refert ꝙ gallus alter ꝓuocauit Titū Malliū filiū Lucij ⁊ ab eo Tito in pugna occisus est, ēt scdo bello punico describiẗ de Jubelio taurea ꝓuocatore, q̄ pugnauit cū Claudio Assellio, ⁊ victus ē ꝑ fugā Taurea ꝓuocator. ⁊ eo. li. de Badio Cāpano ꝓuocāte Crispinū, quē Crispinus duello vicit, ⁊ spolia

6 uit spolijs opimis. ⁊ Justinus refert d̄ Alexādro vincēte Porꝝ regē ꝓuocātē. † ⁊ plerūq; volūtarij ꝓuocatores succubuere. sic̄r offensor excusando, ⁊ ōfendēdo inocētiā put suo honori ⁊ dignitati viderit expedire satisfaciēdo, ne in lite iꝑroba verseẗ, ⁊ bellū suscipiat iniustū, ⁊ q̄sq; ꝑ posse se iusto iudicio tueaẗ, debēt nāq; pugiles p̄imum iuramēta subire, ꝙ oī abiecta calūnia cās iuste ōfendēt, ⁊ nō temere in lite v̄senẗ, ⁊ putēt suscepturi bella fouere iustitiā, deū nāq; cognoscāt ꝓtectorē, sideraq; ⁊ arma fauere iuste bello suscepturo, iniqtatē x̄o fouēti eē iratū in apta aūt offensa aut vbi ⁊ q̄n qd̄ patiaẗ iniqū, offensus iuste ꝓuocabit. naz is qui minus q̄ iuste offendiẗ, iuste ꝓuocat, ⁊ sibi vires, ⁊ sidera fauēt, deūq; auxiliatorē esse cognoscat. offensore v̄o absente ꝑ literas intētio significaẗ, erūtq; manu offensi cōscripte, ⁊ sigillo munite, aut publica alterius fide digni, vt deinde inficiari nequeāt, ⁊ aliq̄ de more alphabeto bipartito literas dirigūt, vt nulla in lite

7 ris valeat fraus excogitari trāsmittunẗ, † deniq; hincinde litere per armoꝝ officiales araldos, regesq; armoꝝ, q̄ lr̄e collecte ꝓcessuq; inito erūt iudici duello ꝑfecto exhibēde, q̄ ꝯsilio parium diiudicet ⁊ cognoscat de rebrozijs, si q̄ sint deducte, ⁊ eē̄ locū pugne, vl̄ nō, ⁊ sint cāe de q̄bꝰ pugna q̄riẗ iuste vel iniuste, vel sit pīn de denegāda, vel cōcedēda pugna, q̄ oīa equo marte cōsideret.

SVMMARIVM

1 Pugna seu singulare certamen quandoq; per signa seu pignora in. tur.
2 Prouocato pugnam detrectante quid agendum.
3 Campus gladiatorius seu pugnatorius Rome ⁊ Neapoli.
4 Ensis olim Neapoli iudex, vindex, ⁊ testis fuit.

De prouocatore, ⁊ de signo, arra, vel pignore diffidantie.

1 a D pugnam † ⁊ singulare certamen aliquādo ꝓuenitur nō per literas, sed per signa, vel pignora belli, q̄ lesus insurgit ⁊ offensori pugnā offert dando signū aliqd̄, arrā, vel pignus certaminis, annulū, corrigiaz qua cingitur, ⁊ plerūq; chirothecā qd̄ pignus tunc belli sanguineū nuncupabitur, destinabitur quoq; absenti per araldum preconē, aut nūciū publicū, sinaūt diffidatus belli pignus vel arram acceptabit pugne iudicio erit obnoxius, locū, arma, ⁊ iudicē eliget cōpetentē, qui reus si acceptare recusauerit pignus vel arrā deferens ad pedes prouocati dimittet, aut corā militibus astantibus cōsignabit pro pignore, vel signo duelli, quo acceptante vterq; pugne astringitur.

2 † prouocato vtiq; differētē ⁊ pignus abijciēte, licebit deide ꝓuocanti penitere, ⁊ ipune desistere a pugna oblata, ꝓuocatore deniq; ꝓsequi volēte ⁊ offensore ex minus legitima excusatione bellū recusante vel tacēte sepe interpellato tūc ꝓuocator ꝓcedet ad remedia tedialia ꝯtra offensorem ipsum bāniendo, vel depingendo, vel aliter ad eius infamiā ꝓcedēdo, vt ad pugnam tedio affectus veniat, vel labe infamie remaneat ꝑgrauatus inter no-

3 biles ꝓceres, militaresq; viros. † erat aūt antiquis tēporibus in vrbe Romana campus gladiatorius Martius appellatus omnibus securus ad pugnā, ⁊ in nobilissima ciuitate Neapolis plena militibus armisq; florētis alter cāpus pugnatorius appellatus Carbonaria, in quo quisq; suas offensas ⁊ iniurias gladio ꝓsequebaẗ, ⁊ bello tremēdo vindicabat ipune. de quo Bal. mētionem fecit in. l. athletas. ff. de infami. in prin. etiam dixit de bel-

4 lo Perusino. ⁊ ibi diuersimode certabaẗ, † ensisq; erat iudex vindex ⁊ testis, tūc Neapolitana ciuitas bn̄ stabat, q̄ inter milites ⁊ nobiles odia extinguebantur gladio, ⁊ plerīq; formidine pene cessabant ab offensis, qua securitatis religione ⁊ principū decreto abolita pullularunt odia, ⁊ bella intestina insurrexerūt ad ciuitatis pnicīe. talis aūt ꝯsuetudo erat extra humanitatē vt quisq; iniurie vltionē sua reciperet auctoritate vbi iudicū aderat copia, fuit namq; talis securitas barbarica Lombardoruz feritate adinuenta, que deinde Italica humanitate cessauit.

SVMMARIVM

1 Prouocatus ad duellum de delicto diffamatus aut suspectus esse debet.
2 Duellū non permittitur si alias probari possit id de quo queriẗ.
3 Minor non debet maiorem prouocare.
4 Duellū requirit casum personalē, q̄ pro bonis non admittitur.
5 Duelluz admittiẗ ēt si iudex de crīe mero officio inquirere cepit.

De requisitis ad singulare certamen vel pugnā perficiendaz.

q Uot in duello reqranẗ dixit Bal. in. l. si filius. §. j. ff. de leg. ij. audiuisse ab Imparore ⁊ a dn̄o Card. Bonon̄ qd̄ quinq; forēt necessaria i duel

1 lo. † Primū, ꝙ ꝓuocatus ad duellū sit diffamatus, vel suspectus d̄ delicto ꝑ quo ad duellū ꝓuocaẗ, ⁊ idē Bal. i tit. de pace tenē. dr̄ ꝙ reqriẗ vt sint ꝯ ipsuz idicia ⁊ idē decidit Imperator Federicus in ꝯstōne regni Sicilie, q̄ incipit monarchiā, que ꝯstitutio, ꝙuis sit localis, dz seruari ꝑ rōne, s̄m Bald. in. d. titu.

2 de pa. tenen. † Scd̄o reqriẗ, ꝙ id de quo pugna q̄riẗ, nō possit ꝑ verā ꝓbationē ꝓbari, vt q̄ testes nō interfuerūt, nec scriptura apparet de eo, qd̄ inficiaẗ, q̄ tunc in casibus in quibus permittitur duellum veniẗ ad pugnam, que est experimentum veritatis inter milites ⁊ nobiles. vt. j. latius dicemus. Tertio dixit, ꝙ requiriẗ vt

3 ꝓuocans sit maior vel par † q̄ minori non lz maiorem prouocare, q̄ non lz sibi ascendere. de quo habetur in titu. de pace tenen. §. si q̄s. vbi And. de iser. ⁊ Bal. ⁊ nos latius dicimus. j. in suis

locis dū tractabimus de pugna rustici cū milite, & de pugna no-
4 bilis cū ignobili. † Quarto dixit requiri, quod casus sit personalis, quia vbi tantū de bonis contenditur non reciperetur duellum ſm Bal. ibi, & qđ habetur in .l. cōtra negantē. de act. & ob. & .j. dicet latius vbi de oībus causis duelli tractabimus. de iure lōgo. & de iure ciuili & de ɔsuetudine regni Frācie q̄ pmittit duella. & etiam Italici hoc obseruāt nō taȝ assidue. licet iura canonica oīno iuri ciuili & cōsuetudini duelli derogent, vt .s. diximus. quinimo dixit ibi Bal. quod requirit qđ non sit electa via strepitus iudicij, sed via armorum, & tūc electa via belli iudicialis si nō probet actor, reus absoluitur, & nō admittitur bellum, quia ad id quod quis renunciauit non debet admitti. ar. C. de iureiurā. l. si qs iusiurā. & etiaȝ in hoc ɔcordat cōstitutio regni Sicilie a Federico Imperatore
5 edita. † tñ admittetur duellū, vbi iudex in crimine incepit inquirere ex officio mero, & nō parte accusante, quia tunc ex inquisitione sumptis indicijs venitur ad pugnaȝ in casibus puniſſis a iure vel cōsuetudine, que permittit duellū in morte absconsa, gladio, vel veneno, & in crimine maiestatis, & in ceteris casibus ꝓhibet, licet de iure ciuili tm̄ in crimine perduellionis permittat, vt dicit glo. in .d. l. si filius. & insti. de here. q̄ ab inte. §. per ɔtrariū. & .j. videbitur, cuius ratio est ad terrendū hmōi delinquentes quo casu cuȝ iudicis licentia pugna offertur indicijs tamen probatis vt ibi, requiritur etiam iudex competens in duello, qui iudicet inter ipsos pugiles, & licentiam, ac tutum eis locum assignet, requiritur etiā iuramentum a pugilibus prestari, & quod cause sint iuste, & indicia probentur, de quibus omnibus .j. dicemus.

SVMMARIVM

1 Duellum quid proprie dicatur.
2 Duellum ex litibus & contentione oritur, quēadmodum & rixa.
3 Argumenta & rationes ex lege abrogata sumi possunt.

Quid sit duellum, & quod dicitur iudicium diuinum, seu humanum, licet non semper verum, sed incertum.

1 Duellum est † singularis pugna inter aliquos ad probationem veritatis, & vt ferro eruatur, & vi armorumq̄ potentia, & dicitur iudiciū diuinū seu humanū, ortumq̄ habuit a lege Lombardoruȝ, vt dicit glo. in ti. de pa. tenē. §. si miles. nō tñ ē certū iudiciū, quia aliqñ fallax & icertū, & pugna nō semp affert ṽitatē, vt in tit. qualiter qs se defendere dȝ. l. recolimus. in Lōbar. & in .l. qua actiōe. §. si qs. ad leg. aqui. nō hȝ locū, vbi delictū ē manifestū, de pa. te. §. si qs hoiem. quia qđ pȝ expresse nō hȝ ꝓbare necesse. C. de accu. l. ea qdē. & ppea si qs accusat de homicidio, & venit ad pugnā, & nō probat homicidiū nisi per ipsam pugnā, nō dānatur ad mortem, sed manus sibi amputat causam mitigādo in manu amputāda, cum qua occidit, vt in Lōbar. in titu. de homici. l. q vero .j. treugā. & hoc ꝓpter incertitudineȝ ꝓbationis, sicut rixa dr̄ duoꝝ. de vsufru. l. equissimū. in prin. de sicar. l. j. §. si claua. & .l. xxij. q ſi. c. j. ad .l. aqui. l. si ex pla-
2 gijs. §. j. † & sicut rixa nascit ex litibus & cōtentione. l. seruus. de act. & ob. sic duellū. nā ēt duo faciunt bellū. l. j. §. j. vi bon. rapt. in quo sunt statuta localia in regnis & de iure Lōgobardo sunt diuerse ɔsuetudines & mores diuersoꝝ hoium, & in hac arte bellādi peritoꝝ, quia quilibet peritior in arte sua. l. semel. de decur. lib. x. & prio Ethi. tractāt fabrilia fabri. & .j. Metha. experientia facit artē. & dicit Boe. de milit. disciplina. non parua aut nō leuis vr̄ ars armoꝝ, ꝑ quā si bñ gerat, etiā pax mūdo ꝓpagat. & instit. in proe. & de hered. & fal. in princ. in .l. in noie dñi. de offi. pfe. pto. & Bal. de pa. tenē. §. si qs hoiem. & vbi deficeret cōsuetudo, vel lex municipalis in materia certaminis possumus iformari ex ɔstitutionibus Imperialibus certi loci, nō vt ex iure scripto, sed ex ra-
3 tione ſm Bald. ibi, & Andre. de iser. vbi dixit † quod ex lege abrogata sumimus argumēta, & rōnes & etiā ex eo qđ est vsitatū. ar. l. si quis diuturno. & .l. de quibus de legibus. & dicit dicta Lōbar. recolimus, quod si inculpat de homicidio ipse vel eius causa percutiat, ꝓpter hāc pcussionē minus punitur, quia incerti sumus de dei iudicio, vt ibi cause dicūt in .c. ij. de cle. pugnan. in duello, quod aliquādo quis fouet iustitiā in bello, & succūbit, ꝓpter alia pctā eius dei iudicio, vt .j. etiā dicemus. & putauerūt antiqui hoc genus ꝓbationis inducentes quod quis posset suā probare causam vel innocentiā per pugnā, quia deus sit auxiliator iustoꝝ. Licet Aristo. dicat quod non presumitur deum habere curam maloꝝ, vt dicit etiaȝ Bal. in ti. de pace tenen. & vide .j. in libro de causis pugne.

SVMMARIVM

1 Causa prouocationis in duello iusta esse debet.
2 Astra an agere possint in inferiora.
3 Causa prima secundas moderatur causas.
4 Duellum sub dubio versatur euentu.

De iustitia prouocationis ad pugnam, & quid ſm astrorum peritos.

1 In duello † necessaria est iusta prouocationis causa & sic iustitia prouocantis vel ꝓuocati vt .s. diximus, que iustitia vbi subest de eius victoria plerūq̄ sperandum est, quia credimus deum esse iustitie protectoreȝ, & veritatis defensorem. tamē ſm mathematicos corpora celestia in corpora inferiora agunt, & illa disponūt, q̄ ex aspectibus & coiūctionibus planetarū, earūq̄ oppositionibꝰ sepenumero imutant, ſm Aristo. in lib. de ꝓprietatibus elemētorū, ēt corpa celestia animos mouēt cōplexiones mutādo, ex quo diuersa est animi opatio, cū aīe nālē cōplexionē isequant, vt in initio phisonomie hr̄, & ifluūt plus in vno loco q̄ȝ
2 in alio ſm aspectū & stellarū pluralitatē, † vñ iterdū victoriā tribuūt, q̄ a victore nō sperabat, vt si quis belluȝ alteri iniret, hora qua dñs ascēdētis eēt in septima domo, q̄ est domus inimicoꝝ, & pcipue si luna tunc illo bono aspectu respiceret, succūbet ꝓculdubio belli motor, ēt si fere in duplo milites secū hēret, q̄ȝuis id oēs astrologi fateant rōne oñdi pōt. nā ascendēs q est prima domus bellū ineunti attributus & dñs prime domus cuȝ luna oñdet qd affuturū sit & ſm illoꝝ dispositionē ita eueniet mouenti. septima vero domus, q̄ est signū cōtrariū ascendenti, & est domus inimicoꝝ manifestoꝝ illi, cui bellū initū est, assignatus, & ſm dispositioneȝ domui septime sic illi affutura iudicamus. vñ si dñs septime domus hora qua bellū initur fuerit in prima domo, q̄ est domus sui inimici puta belli mouentis, dabit ꝓculdubio ille cui initū est bellum terga qa suus significator captus est in domo inimici. et si ambo significatores essent equaliter dispositi, aut bella equabunt, aut vincet ille, qui in suo natali ferociorē habuerit cōstellationem. Idem in illo qui incipit castra ducere, & de ciuitatū obsidione tractare & de illis, q duellū agunt. nec valet nūquid hic vel ille ius habeat, sed oīa ſm astrologos in hora ɔsistunt ſm disposi-
3 tionem cārum secundarū, † q̄ȝuis prima causa dispositionē secundarum causarū immutare possit, a quo oia dependent. Ideoq̄ diuina voluntate postposita victoria ɔsistit in ɔstellationibus, & earum horis & motibus que erunt pensanda & attendēda, quia etiam vires hominū animosq̄ & ingenia augēt & minuūt in suis horis. & ait Alexander de optimo Imperatore, & si qñ educere copias seu ad pugnā compescendam instruere velis ꝓuticq̄ debes, nisi ꝓus sacra de more feceris. qua de re & aurusꝑices atq̄ vates habere te oportere, qui sequant exercitū, erūtq̄ ꝓpterea consulendi astrologi per prouocatorē. & certe de celestium sideris felici erga ipsum dispositione optima ad victoriam duellū moneat qbus
4 bene influentibus & iustitia premia victoriaȝ speret. † est eniȝ duelli euentus dubius, in quo plerūq̄ succedit victoria fato, aliqñ strenuitate, aliqñ quia alter fortunatus est, & ɔpugnator infortunatus in bellis, aliqñ quia alter habet ɔscientiam lesam, que vires ledit, aliquando fortitudine vnius imbellicitate alterius. aliquādo ex iustitia cōpugnatoris. aliqñ quia ɔuictus suspicatur de succumbentia & suspicio facit casum, aliqñ quia alter in alia pugna fuit a cōpugnatore deuictus, pp qđ ɔ ipsum audacior est. aliqñ ex alterius solita infelicitate. aliqñ ex nimia alterius superbia, & compugnatoris modestia, aliqñ ex casu & a fortuna, aliqñ quia alter aduersarium plus estimat q̄ȝ sit. aliqñ ex humoribus corporeis, quia alter plus abundat in humore bellicoso, alter plus in flegmate & melācolia. aliqñ, quia alter martialis. tamen stante paritate fortune fortitudinis & equa siderum dispositione, is vincit qui iustitiaȝ fouet que omnia diligenter attendantur, quia conferunt ad victoriam.

SVMMARIVM

1 Duellum est duorum pro crimine probando certamen.
2 Judicium diuinum in duello versari.
3 Deus per pugnam non est tentandus.
4 Consuetudo duella permittens est in Gallijs abolita.

De probatione que fit per pugnam & qđ non est vera ꝓbatio, & de dei iudicio in pugna. & vide in proximo. c. latius ꝺ dei iudicio.

Duellum

b
Duellum † dicit̃ duarũ partiũ bellum, vt ꝓbetur crimẽ per duellũ. And. de iser. de pace tenẽ. §. si quis hoiem. ⁊ idem dixit cõstitutio regni Sicilie monomachiã, qd non est tam vera ꝓbatio ꝙ quedã diuinatio. que vero nõ cõsonat ⁊ a iuris cõmunis deuiat equitate rõnibus nõ cõsentit, qr vix duo pugiles poterunt inueniri sic equales, vt alter altero nõ sit fortior maiorisqꝫ potentie vel ingenij, ⁊ iure Longobardo duellũ fit ad probationẽ, vt in titu. qualiter quis debeat se defen-
2 dere. † Italici ⁊ Gallici dicũt qd in duello dei iudiciũ versatur, qr semp ille, qui fouet iustitiaꝫ, obtinet miraculose, ⁊ ita sepe visum est. pro quo facit qd dr̃ in psal'o, Justus vt palma florebit. Licet dicat Aristo. nõ esse verisimile deuꝫ habere curã prauoꝝ, vel maloꝝ. nam sit duellum pro defensione iustitie etiã circa res ꝫm glo. in. d. §. si quis hominem, ⁊ dicit glos. in cle. de iudeis, ꝙ Sarraceni dicũt ꝙ omnis victoria a deo est, ⁊ id portãt in eorũ clypeis, ꝙ non est victor nisi deus ꝫm Abbateꝫ sicu. in. d. clemẽ. ⁊ hoc etiã lege Mosaica habetur, tñ ipsa iura Longobarda, dicunt ꝙ incerti sumus in pugna de dei iudicio ⁊ multi per pugnã perdũt causam suã sine iusta causa, vt Lõbar. in titu. qualiter qs se defendere debet. in. l. recolimus. in titu. de pace tenen. §. si miles. in vltia glos. ⁊ in. l. qua actione. §. si qs in colluctatione. ad. l.
3 aquil. dicit glo. † ꝙ nõ debemus deũ in pugna tentare. ⁊. ij. q. v. monomachiaꝫ qr multos vidimus sub clypeo iusto perisse. ⁊ fa. de pecul. l. qd debetur. ⁊ Seneca in vltia trage. fortuna belli semper in ancipiti loco est. ⁊ vide Specu. ⁊ Jo. ibi in addi. in titu. de
4 accusa. §. sequit̃ videre. ver. sed quid si a. vbi etiã dixit † ꝙ abolita est cõsuetudo regni Frãcie permittens duella, tñ dicunt milites ꝙ quis inquantũ potest debet se precauere, ꝙ nõ sit requisitor ad duellũ, nec teneat partes actoris, vel prouocatoris, sed rei vel defensoris, ꝫm Bal. in. l. j. C. de edi. act. ⁊ milites dicũt, ꝙ in dubijs vt plurimuꝫ succũbit ille, qui ad pugnam seu certamen prius ꝓuocat sine iustitia, ⁊ ꝓpterea multũ est aduertendũ in verbis. vt habetur. j. in. c. cum plerũqꝫ. ⁊ vide. j. in. c. duellum est species probationis. ⁊ in. c. an duella sint probibita vbi latius.

SVMMARIVM

1 Duella regulariter sunt probibita.
2 Duellum in hastiludijs quare permittatur.
3 Probatio per duellum non est recipienda.
4 Armis quando locus sit.
5 Homicidium priuatum quando ⁊ quare licitum.
6 Duellum est veritatis experimentum ⁊ de genere iudiciali.
7 Ensis quare militi cingatur in sui creatione.
8 Fortuna aduersa liberi hominis non expectanda.
9 Bella iure diuino permissa.
10 Armorum vsus leges precessit.
11 Mors per gladium accidens dei iudicio attribuitur.
12 Fortior in duellis vincit cessante diuino fauore.
13 Bonum quoddam ex duello oritur timore pene.
14 Consuetudo dictans duella quando sit licita.

An pugne ⁊ duella singularium personarum sint permissa de iure diuino, ⁊ quid de iure ciuili ⁊ canonico. ⁊ de iustitia diuina in pugnis.

b a An duella † sint probibita, dic qd sic regulariter. c. j. ⁊. ij. de cle. pug. in du. ⁊ in. l. j. de gladia. ⁊ in. l. j. de athle. ⁊ in. l. j. vt armo. vsus. ⁊ in. c. j. de torne. ⁊ in. c. j. de cor. viti. ⁊ in aucte. de armis. Spec. de accu. §. sequit̃. versi. quid si. tñ licitũ est in crimine maiestatis. ad. l. iuli. ma. l. is qui. ⁊. l. cũ filius. §. fi. de leg. ij. vbi Bal. ⁊ glos. de here. qui ab intest. §. per ꝯtrarium. ⁊ in. l. qua actione. §. si quis in colluctatiõe. ff. ad. l. aquil. ⁊ ꝫm ꝯstitutiones regni Sicilie ꝑmittunt̃ in crimine maiestatis ⁊ in morte abscõsa, vt in ꝯstitutiõe monomachiã, in quibus casibus pugna ꝑmitit̃, vbi nõ pőt haberi veritas ꝑ ꝓbationes, ⁊ fit tũc cũ iudicis licentia. d. l. j. vt armo. vsus. tñ olim duella erãt ꝑmissa ad viriũ ostentationẽ. l. solẽt. de alea. d. §. si qs. ⁊ etiã ꝯsuetudo ꝑmittebat vt in
2 . c. j. ꝺ tornea. ⁊ in. d. l. j. de corpo. viti. q̃ ꝯsuetudo reprobat̃ ibi ꝑ papaꝫ, ⁊ in. d. c. ij. † tñ in hastiludijs cã virtutis ⁊ exercitationis armoꝝ ꝑmittit̃ cuꝫ cõsensu supioris, id tũc publica dñr. dcõ. §. si qs. tñ de iure Lõgobar. in multis casibus ꝑmittunt̃ de quib⁹. j. in titu. de causis pugne. hodie tñ reges catholici nõ debẽt illa ꝑmittere, qr sepe multi perierũt ⁊ cãm ꝑdũt vt in Lõbar. ver. liberi homi. ⁊ in. l. recolimus. in ti. de pa. tenẽ. §. si qs. ⁊. ij. q. v. monomachiã ⁊ de purg. vul. ꝑ totũ. ⁊ ꝓpea pñcipes ꝑmittẽtes peccarẽt qr ꝯ mãdatũ eccl'ie dictis iuribus, ⁊ etiã peccarẽt ipsi pugnãtes ⁊ occidẽtes in duello. ⁊ ait Isido. eth. li. xviij. c. lis hec qppe spectacula crudelitas ⁊ inspectio vanitatũ nõ solũ hoium vitus, sꝫ etiã demonũ iussis istituta sunt, naꝫ deũ negãt q talia ꝑsumũt. De istis ẽt dicit August. de ciui. dei. c. xxxj. xxxij. ⁊. xxxiij. ⁊ Imperator. in. l. fi. C. de fer. q̃ expresse vr̃ cõtra ꝓceptũ dei. Exo. xxj. nõ occides. ⁊ ꝯtra aliud ꝓceptũ vt deus nõ tentet̃ qd fit per pugnã. ⁊ de purga. vul. xij. q. ij. q̃rit̃. xxij. q. vltia. c. si nulla. ⁊ in glos. d. §. si qs in colluctatiõe, ⁊ in. c. j. post prin. de pa. tenẽ. ⁊ in. l. j. de
3 gradi. lib. xj. † nã cũ pugnatores sint reprobati ꝑ eos ꝓbatio nõ est recipiẽda. argu. de rei vẽdi. l. idicia. ⁊ de lati. liber. tol. l. j. post prin. qr tales sunt ifames ꝑsertim qñ accepto ꝑtio pugnãt de isfamia. l. ij. ⁊ sic eoꝝ testimoniũ est repellẽdũ. ff. de test. l. j. §. lege iulia. nec admittenda est pugna vt purgatio, quia hmõi vulgares purgatiões sunt iducte istigatiõe diaboli ⁊ reprobate sũt. ij. q. iij. mẽnã. ⁊. c. ꝯsuluisti. ⁊. c. monomachiã, vñ cõsuetudies, ⁊ ꝯstões hec iducẽtes nõ sunt seruãde, tãqꝫ irrõnabiles iniuste ⁊ ꝯtra dei ꝓceptũ. Naꝫ dicit Augusti. ꝑio de libero arbi. nõ est lex, q̃ iusta nõ est ꝑsertim illa, q̃ est ꝯria diuine iustitie, cui ꝓpea nõ est obediẽdũ sꝫ deo. xj. q. iij. si dñs. ⁊ id in regno Sicilie talis cõstitutio fuit reprobata per papã Honoriũ ⁊ regẽ Carolũ. ij. per binas sentẽtias ⁊ facit ad ꝑmissa in aucte. de armis. in prin. ⁊. §. in aucten. ⁊ Cassi. iij. varia. ep'la. li. moderatio ẽ q̃ gẽtes seruat, furor aũt ple-
4 rũqꝫ iustitiã ꝑcipitat, † tũc vtile ẽ solũ ad arma recurrere cũ locũ apud aduersariũ iustitia nõ pőt iuenire, ⁊ id qd pőt agi via pacifica nõ pőt agi via bellica, vt in aucten. vt liberti de cetero. §. hec sifr. colla. vj. q̃ oia ꝙuis sint catholica tñ locum habere vñr, vbi ꝓbationũ copia pőt haberi, qñ partes vellent earũ priuata auctoritate pugnare, nõ tñ in foro, ⁊ iudicio militari, ⁊ iter armigeros iter quos ꝯtrariũ seruat̃ ex antiquissima eoꝝ ꝯsuetudine, qr vbi ꝓbationũ copia nõ habet̃, ipsi ꝓuocãt ad duelluꝫ in delictis ⁊ iniurijs occultis, ⁊ auctoritate ⁊ idictiõe alicuius pñcipis, quẽ ꝑ iudice eligũt veniũt ad pugnã, lꝫ cõcedẽs, ⁊ ipsi peccent. vt. s. nec vr̃ talis ꝯsuetudo irrationabilis, ⁊ contra preceptuꝫ diuinũ, non occides, quia in alio precepto diuino dicitur. nõ permittas
5 impiũ viuere super terrã, ⁊ tolle malũ de medio Israel. ac † etiã licitũ est homicidiũ ꝑuatũ ꝑ defensiõe fidei christiane. xxiij. q. iij. c. maſſane. ⁊ qr licitũ ẽ cuiqꝫ occidere rebellẽ. li. iij. §. fi. de sica. de re mili. l. ꝓditores. q. ẽt pñt capi ⁊ detineri vt serui. l. trãsfuga. de acq. re. do. ẽt lꝫ occidere depopulatorẽ agroꝝ. l. j. qñ li. si. iudi. vindi. l. ij. arb. fu. cesa. ⁊ ẽt lꝫ occidere adulterum. l. j. §. pe. de adul. l. graccbus. e. ti. ẽt lꝫ occidere cũ q stuprũ ꝑ viꝫ alicui ⁊ suis inferre voluerit. ff. ꝺ sica. l. j. ⁊ fi. ẽt lꝫ occider̃ raptorẽ mulieris honeste. l. j. ꝺ rap. vir. ⁊ alteri minantẽ mortẽ. l. j. qñ lic. si. iudi. ⁊ insultantẽ cũ armis. l. j. vñ vi. Itẽ furẽ nocturnũ ⁊ diurnũ in suis casibus de sica. l. furẽ. ⁊. l. itaqꝫ. §. lex. ad. l. aql. ⁊. l. si ꝑfodiẽs. extra de fur. nec vr̃ ex toto talis ꝯsuetudo irrationabilis inter armigeros, martiales ⁊ milites iudicãda, qr ipsi auctoritate publica ⁊ bellũ indicit̃ ad iniuriã ꝓpulsandã, vindicandã, vel ad iustitiã faciẽdã. xxiij. q. j. cũ homo. ⁊ pugnat̃ tũc cũ lnia alicuius pñcipis indicẽtis cã cognita ⁊ iure belli, ne ipunitus ꝑmittat̃. ⁊ erit tũc iustũ bellũ. Naꝫ ⁊ papa Martinus cũ esset q̃stio de regno Sicilie inter regẽ Carolũ ⁊ regẽ Pet. de arrago. indixit eis bellũ, vt pugnarẽt cũ cẽtũ militibus, ⁊ qui esset victor hẽret regnũ, ⁊ qr rex Petrus nõ iuit eũ excõicauit, ⁊ ꝓnunciauit eũ ꝓditorẽ. ⁊ facit arg. l. i. ⁊ in rubro,
6 vt armoꝝ vsus inscio principe. † est eniꝫ duellũ experimentũ veritatis ⁊ de genere iudiciali inter milites ⁊ armigeros, qr ꝯstat ex tribus ꝑsonis, sicut bellũ iudiciale. c. forus. de verbo. signi. s. ex ꝑsona principis, vel dñi, q indicit duellũ ex cã, et ꝑsona ꝓuocantis ad duellum, ⁊ ꝓuocati. In quo iudicio belli prouocator assumit onus ꝓbandi suã intentionẽ cũ ense. ⁊ iurat̃ de calũnia. ⁊ fit ꝑcedẽtibus indicijs ꝯ ꝓuocatũ, ⁊ extorquent̃ ꝯfessiones per pugnaꝫ, ⁊ q succũbit, vel ꝯfitetur ꝯdemnat̃ per sñiam ipsius presidentis in duello. ⁊ nõ differt iudicium belli a iudicio iudicis ordinarij nisi in probationibus, quia in duello fiunt ꝓbationes mediãte gladio de partium voluntate se contentantium probare cuꝫ gladio. arg. l. generaliter. de episco. ⁊ cle. in principio. ⁊ per nota. in. c. de causis. de offi. dele. ⁊. l. si ab arbitro. q satisd. cog. vbi factũ de cõsensu partium ꝯcurrente superioris auctoritate non debet rescindi, ⁊ qd no. in cle. j. de testi. ⁊ facit. l. iij. §. si vsum. ff. de religio. nam inter milites ⁊ armigeros ius est in armis iure belli teste Tullio, qr dant enseꝫ pro libello, argu. l. aduocati. C. de aduo. diuer. iud. in versic. armis ⁊ coratijs nituntur. ⁊ in proemio, insti. in princ. ⁊ facit. l. fi. in prin. C. de iu. delib. que dicit arma potius ꝙ iura mi-

lites scire, ꝛ facit. l. milites. C. loca. in ver. armis quibus intẽdũt.
7 ꝛ facit gl. in. l. pe. ff. ex quib. cau. maio. que † dicit ꝙ militi cingit ensis cũ creat in signũ q2 uti dꝫ ense, ꝛ in proe. insti. in princ. ꝛ dixit Uege. de re milita. li. ij. c. xxxiiij. opꝫ militẽ hẽre scientiã dimicandi. nec est mirũ inter armigeros in iudicio belli fieri ꝓbationes cũ ense ꝛ per pugnã, q2 etiã inter ꝓbos mercatores in eorũ foro fiunt ꝓbationes per libros eoꝝ cõtinentes accepta ꝛ data, vt in. l. nuda rõ. de donatio. ꝛ in. l. quedã. §. nũmularios. de edẽ. ꝛ in. l. j. C. eodẽ. cũ similibus. ꝛ inter pistores fit ꝓbatio cũ talliolis. ff. de noui operis nuncia. l. non solũ. §. sed vt ꝓbari. vbi dicit Bar. ꝛ oẽs. ꝛ inter auri fabros cuꝫ petra q̃ dr̃ cota. de qua in. l. cotem ferro. ff. de publ. ꝛ etiã in alijs iudicijs in dubijs fit ꝓbatio per fortes. per. l. fi. C. cõia de le. ꝛ. C. qñ ꝛ qbus q̃rta ps debet. l. ij. que sunt probatiões irregulares, ꝛ tñ admittunt in bello iudiciali, ex natura rei ꝛ ꝑsonaruꝫ q̃litate. ꝛ facit qđ dixit Uale. li. v. ca. ij. Inter armoꝝ nãqꝫ strepitus v̄ba iuris ciuilis exaudiri non possunt. ꝛ refert ph̃s ethico. lib. p̃rio. ꝙ Romani antiquitus ex cõsuetudine ꝑlioꝝ latrones ꝛ semibarbari videbant. nec obstat qꝛ in istis pugnis possunt accidere mortes cruẽte. vt in auctẽ. de
8 armis. in prici. ꝛ in. l. j. de gladia. † q2 nõ debemus expectare casum ꝛ aduersam fortunã liberi hominis, qđ neqꝫ ciuile neqꝫ nãle est. l. inter stipulã. §. sacrã. de verb. obliga. qa oĩs mors est casus fortuitus. l. iter dũ. de iudi. ꝛ de re. iu. l. cõtractus. ꝛ mors fortuita dr̃ peruenire ex fortuna. Bal. in. l. j. de his q ante aper. tab. ꝛ in. l. j. C. q ad libert. vbi dixit ꝙ p̃decedere est fortuitũ. nã duellũ est veritatis experimẽtũ, ꝛ est similis torture, vt in Lõbar. ꝛ qualiter quis se defendere debet. Bald. de pa. tenẽ. c. siquis hoiem. ꝛ nõ mirũ, vt veritas per torturã eruatur. ꝛ quis ore ꝓprio cõfiteatur. ff. de q̃stio. l. de minore. ꝛ. ij. qđ. ij. c. fi. ꝛ in auctẽ. de test. §. si nota. ꝛ. §. in criminali, vbi testes q veritatẽ querũt corrumpere cũ verberibus ꝛ tormentis recipiant ꝑsertim, q2 publice vtile est delinquentiũ hẽre notitiã. l. eũ qui nocentẽ. de iniur. ꝛ. l. ita vulneratus. ad. l. aquili. ad quã inuestigandũ est per iudicem ꝛ laborandũ ad punitionẽ criminũ in aucten. vt nulli. iudi. §. si qs vero.
9 ꝛ vt differẽ. iudi. §. si tñ † vt licet ex bellis mortes cruente possint euenire, tñ permissa fuerũt iure diuino Regũ. xvij. qñ Dauid pugnauit cõtra Goliã. ꝛ Leuiti. xxvj. ꝑsequimini inimicos vestros ꝛ corruent corã vobis. Et exo. xxvij. ꝛ Hiere. xlvj. ꝑparate ꝛ ad bellũ ꝓcedite. ꝛ. xlviij. post princ. maledictus qui ꝓhibet gladiũ suum a sanguine. Et Joelis. iij. Sãctificate bellũ, ꝛ suscitate robustos, ꝛ cõuertite vestra aratra ꝛ ligones in lanceas. nam princeps cõtra delinquẽtes indicere belluꝫ potest. xxiij. q. viij. scire. ꝛ in. c. solite. de maio. ꝛ obe. Inno. in. c. olim. de resti. spoli. ꝛ quia primũ bellũ a deo fuit indictũ. pꝫ. xxiij. q. ij. dñs nr̃. in quo princeps qui bellũ indicit dicit dei vicem gerere. xxiij. q. ij. c. fi. nam ꝛ arietes inter se pugnant ad defensionẽ. l. j. §. cum arietes. si qua. pau. feci. dica. ꝛ etiã apes pugnãt, nec mirũ ꝙ cum armis ꝛ non cum legibus ciuilibus hoc casu fiat experimentũ veritatis, quia
10 † armorũ vsus fuit primũ q̃ essent leges, ꝛ iura ciuilia. ff. de captio. l. postlimi. §. filius. ꝛ ipsa lex ciuilis vult v̄itatẽ modis omnibus exquiri. in aucten. de nõ alienand. §. q2 vero. de adulte. l. si vxor. §. si iudex. ꝛ vt iud. sine quoquo suffra. in princ. nam hodie duella ipsa dici possunt inter armigeros esse de eoꝝ iuregentiũ ꝛ de stilo armoruꝫ, q2 cõmuniter oẽs armigeri, cum res se ingerit, vtuntur pugnis, argu. l. ex hoc iure gẽtiũ. in p̃cipio. ff. de iusti. ꝛ iure. nam qđ quisqꝫ populus ius sibi cõstituit ipsius ius appellatur. l. oẽs populi. eo. ti. ꝛ licet ex tali duello sequi possit seueritas, tñ fit ad finẽ veritatis excutiẽde, qui finis bonus est, q2 pro veritate debemus subire suppliciũ potius q̃ ꝑ adulatione bñficiuꝫ, ꝛ seueritas in iudicijs licita est. lxxxvj. distin. c. odia. ij. q. v. c. quãto. j. q. iij. c. ex multis. nã licet inde mors aliqñ sequatur, dr̃ dei iudicio ꝓcedere ẜm cañ. in. c. ij. de cleri. pugnã. in duello. ꝛ glo. in
11 sti. de capi. dimi. in p̃in. per quã glos. dixit Bald. ꝙ † mors que gladio ꝓuenit dicit dei iudicio prouenire de pac. cõstã. in verbo in ciuitate, q2 deus dicit, ego occidã ꝛ viuere faciã omne viuum. deuteronomij. xxij. ꝛ philosophus. xij. metha. nec miruꝫ q2 deus est secretoꝝ cognitor ꝛ iudex. distin. xxxij. erubescãt, ꝛ solius dei est iudicare de occultis. ij. q. iij. cõsuluisti. ꝛ sic dici põt, ꝙ in duello qcqd accidit, dei iudicio accidat cõtra nõ fouentẽ iustitiã, qa dei iudicio multi in seculo puniunt. xxxiij. q v. q̃ ergo. ꝛ ideo dei iudiciuꝫ timendũ est, q2 est iudex ꝛ testis. viij. q. iij. aliorũ. ꝛ ꝙ dei iudiciũ sit in duellis, vt ille obtineat, qui iustitiã fouet, ꝛ is succũbat, qui fouet iniustitiã facit illud Senece ad Lucilluꝫ ep̃la. viij. vbi dicit ꝙ sors est res in humana dubietate diuinã indicans voluntatẽ. ꝛ. xxvj. q. ij. c. sors. ꝛ vr̃ tenere Hostiẽ. ꝛ Joã. an. in. c. ij. de purga. vulga. vbi dicit ꝙ pctã occulta reuelant deo operante in duellis, ꝛ sic vr̃ ibi casus ꝙ si qs in duello succũbat ꝓuenit dei iudicio alijs pctis exigẽtibus. vbi dicunt Hosti. ꝛ Jo. and. pctm̃
12 vetus penitẽtia noua, ꝛ dicit ibi Abb. † ꝙ in duellis diuina cessante dispositiõe vincit fortior ꝛ ingeniosior, ꝑ not. in. c. ij. de tornea. ꝛ vide Bald. in. l. fi. cõia de lega. vbi dixit ꝙ iudiciuꝫ sortis est fortuna, cuius dux est deus. nã in iudicio sortis iudex est fortuna. xxvj. q. ij. sors. ꝛ in. l. fi. cõia de lega. que ꝑfert vnuꝫ alteri ꝑ nota. in. c. ex literis. de ꝓbatio. vbi ꝑ Innocen. ꝛ qđ deus operetur, facit tex. ff. de penis. absentẽ. in p̃cipio. vbi dicit tex. sctm̃ esse innocẽtẽ nõ puniri, naꝫ etiã princeps tuetur innocẽtiã. l. diui. codeꝫ titu. ꝛ. l. j. in fi. de questio. ꝛ oẽs viuentes ita opinant ꝙ in duellis operetur diuina iustitia, quia cõmunis opinio habetur ꝑ veritate. l. barbarius. ff. de offi. pre. ꝛ ista cõmunis opinio eoruꝫ, que nõ possunt certitudinaliter sciri ex reuelatione astroꝝ influit in animos hominũ. ꝛ facit illud Alexãdri de optimo Imperatore qui sic dixit. cunctis perspicue pateat bellum quoqꝫ iure susceptum huic deos fore propitios fautoresqꝫ sperandum esse, milites qꝫ propterea alacriores ad bella, qua de re totis viribus fortiqꝫ animo rei gerẽde se exhibent, cõtra qui se iniuria bellũ sumpsisse verent deos sibi iratos atqꝫ aduersarios fore suspicabuntur, qua sola opinione etiã si nihil aduersi foris ɔtingat formidabunt ꝛ horrescẽt. nã † ex ista institutiõe iuris gẽtium circa duella
13 oritur quoddã bonum, q2 timore pugne plurimi se retrahunt ab offensis, ꝛ criminibus occultis. Juxta illud. oderũt peccare mali formidine pene. ꝛ hac rõne Imperator Federicus ɔstitutionẽ regni Sicilie de pugnis fretus edidit, cessantqꝫ ꝑpea viri ab iniurijs, ne deceat pugnare, ꝛ ꝑ iudiciũ pugne se purgare. nam videmus ꝙ ꝑ v̄bis ociosis sepius milites pugnãt, ꝛ si pugnã euadere velint apud alios isamiã ꝛ opprobria sustinẽt militaria, argu. l. metu. ff. de re militari. vbi glos. dixit de Grimaldo qui nolebat pugnare metu hostiuꝫ simulãs langorẽ quod punitur. ꝛ facit argumẽtum in. l. iij. ff. ad legẽ iuliã maiesta. in verbo, ꝛ qui in bellis cesserit, ꝓ mẽto legis, oẽ delictum. §. sed ꝛ calligatus. in verbo, qui metu. ff.
14 pter qđ cõcluditur, † qa cõsuetudo vniuersalis dictans duella, nõ est inter armigeros ex toto illicita, si fiãt ꝓpter crimina manifestãda de partiũ volũtate, ꝛ cuꝫ auctoritate alicuius principis duellũ indicentis causa cognita ꝛ potestatẽ habentis bella indicendi, ꝛ illa ꝑmittentis in ꝓprio territorio, ꝛ iure belli ẜm disciplinã militarẽ, ꝛ indicijs ꝓcedentibus lꝫ peccatũ sit in foro ɔsciẽtie, salua sp̃ meliori deliberatiõe ecclesie romane ꝛ melius sentiẽtium, cui me subijcio, naꝫ lꝫ ecclesia reprobet duella. in. c. j. ꝛ. ij. de purga. vulga. in. c. j. ꝛ. ij. de clerico pugnã. ꝛ ẽt reprobet ɔsuetudinem pugnãdi in duello, tñ v̄lis ɔsuetudo hoc admittit principis auctoritate vt. s. qui potest dare licentiam. d. l. j. de gladiato. ꝛ de athle. ꝛ vide. s. in. c. duellum dr̃. vbi de dei iudicio in duello. ꝛ vide late Ange. in sua disputatione. que incipit, duo nobiles gallici. vbi late de hoc quem postea reperi, ꝛ ante non videram.

SVMMARIVM

1 Duellum qñqꝫ iniustũ dr̃ ratione loci ꝛ aliqñ ratione temporis.
2 Princeps populum suum rebellem opprimere potest.
3 Duella quo iure sint permissa.
4 Bella etiam ante imperium fuerunt introducta a iure gentium.
5 Consuetudo pugnandi in duellis est per ecclesiam reprobata.

De iustitia singularis certaminis siue pugne ꝛ de casibus in q bus licita est, habetur infra in titu. de causis pugne.

1 Duellum † dr̃ iniustuꝫ aliqñ ex loco, vt q2 in loco sacro. xlij. di. i. c. fi. ꝛ. c. decet ð immunita. ecclesia. ꝛ dr̃ iniustum ex tempore. c. j. de treug. ꝛ pace. q2 non diebus feriatis. dr̃ ẽt iniustũ rõne cause, qñ inferẽs vel defendẽs hꝫ iniustitiã ꝑ parte sua, vel qñ qs non fouet iustã cãm. xxiij. q. iij. c. Itẽ ab aliquo. c. fortitudo. ꝛ facit gl. in. l. vt vim. de iustitia ꝛ iure. ꝛ. xxiij. q. ij. in summa. q̃ dicit ꝙ iniustũ est bellum ratione rei, si non est de repetẽdis rebus, vel ꝑ iusta defensione patrie. vbi autẽ quis in duello iustitiam fouet tunc defendens iniuste peccat, argumento. xij. q. ij. c. cum deuotissima. xxiij. q. v. c. Item ab aliquo. cum sequenti. ꝛ questio. v. nõ
2 est nostrum. vt patet, † ꝙ si princeps populum suum inobedientem, vel rebellem iuste opprimat, tunc defendentes patriam iniuste agerent ꝛ peccarent, quia tanta est vis iustitie ꝙ iuste interficiendus vel puniendus non debet fugere vel vitare mortẽ, alias peccat. c. si nulla. xxiij. questio. viij. ꝛ gl. in. c. in summa. xxiij. quest. secunda. ꝛ. c. primo in glo. ꝛ hoc etiam tenet Bart. in. l. legati. ff. de penis.

de penis vbi dicit q iuste dānatus ad mortem fugiendo peccat mortaliter. dr̄ et duellū iniustū rōne psone, vt qr sit clericus. xxiij. q. j. in prin. in gl. ij. ⁊ q. viij. in summa ⁊ Inno. in. c. petitio. de homi. ⁊ quāuis de iure scripto volūtaria duella sunt hodie ꝓhibita vt diximus. s. ⁊ sic nō possunt dici iusta modo aliquo, qr prohibi
3 ta p. l. diuinā ⁊ humanā, † tn̄ de iure belli gentiū militū ⁊ nobiliū duella de eoꝝ cōsuetudine permissa. que consuetudo est sequenda, arg. c. cuꝫ dilectus. de ꝯsue. que dꝫ in bellis obseruari, secūdū Calde. in consilijs in tit. de tregua ⁊ pace. cōsilio. j. quā subesse vr̄ iusta causa propulsationis iniurie vel delicti, cuius aliter probatio veritas iustitia vel vindicta haberi non potest nisi per duelluꝫ concurrente auctoritate principis, vel dn̄i indicentis in eius territorio duellū perficiat inter diffidatos, argu. gl. in. l. ex hoc iure de iusti. ⁊ iure. que dixit q quilibet pōt mouere bellū auctoritate superioris vel legis scripte, quo casu ipse ꝯcedēs vr̄ duellū indicere ex generali ꝯsuetudine armoꝝ, ⁊ iure belli fauore eius qui aliquid iniuste punit, ⁊ ad iniuriā propulsandā. arg. l. vt vim. de iusti. ⁊ iure. ⁊ d. l. ex hoc iure gentiū. ⁊ l. hostes. de captiuis. nec
4 mirādū q ꝯsuetudo armoꝝ pmittat duella, † qr bella fuere et a iure gentiū introducta ante imperiū populi roma. d. l. ex hoc iure. ⁊ primo fuere inducta ipsa bella a Deo. xxiij. q. ij. c. dn̄s noster. ⁊ c. si. ⁊ c. noli estimare. ⁊ c. qd̄ culpa. ⁊ c. militare. eadeꝫ cā. vbi et militare pp predam peccatū est, ⁊ facit qr bella licita sunt ex edicto pape vel imperatoris nedū ꝯ hostes fidei, ⁊ hereticis. c. ad abolēdā, sed et ꝯ subditos, ⁊ delinquētes alijs. xxiij. q. viij. in. c. scire. ⁊ c. solite. de ma. ⁊ obed. ⁊ in. l. j. C. de armoꝝ vsu, ⁊ ex istis bellis vniuersalibus deuentū est deinde inter martiales, ⁊ de ꝯsuetu. armoꝝ ad duella, que sunt certamina singularia, qr quod ius est de toto ad totū est de parte ad partem. arg. l. que de tota.
5 de rei vendi. † ⁊ de ista ꝯsuetudine pugnādi in duellis que antiqua est lꝫ reprobata per ecclesiam ⁊ pontifices, hr̄ in. c. j. de torneamē. ⁊ in. c. j. ⁊ ij. de cleri. pugnā. in duello. ⁊ in. c. j. de tregua ⁊ pace vbi dr̄ q et de possessionibus ecclesiaꝝ, ⁊ in possessionibus ipsis sunt prohibita. lꝫ lex Lombarda dicat ꝯtriū, vt. j. videbit.

SVMMARIVM

1 Duella an in terris ecclesie per prelatos permitti possint.
2 Prelatus habens gladium temporalē potest bellum indicere.
3 Homicidia omni iure prohibita ex duellis quandoqꝫ possunt accidere.
4 Rex intrans Siciliam absqꝫ Pape licentia incurrit lese maiestatis crimen.
5 Occupantes terram ecclesie sunt rei perduellionis.

¶ An certamina ⁊ duella possint concedi in terris ecclesie.

1 a An in terris † ecclesie possint per prelatos, regentes vicarios ⁊ prepositos regiminibus concedi duella tēporalia, dic q non, qr ecclesia ⁊ rectores ciuitatum, ⁊ terrarum ecclesie non possunt indicere bellum nisi cōtra hereticos ⁊ infideles. ij. q. vij. c. si de rebus de hereticis. capitulo excommunicamus. de homicidio. capitulo pro humani. in. xj. de penis. felicis, quia tales prelati tunc sunt executores iustitie ⁊ canonum. c. j. de officio ordinan. ⁊ hoc etiaꝫ posset quilibet prelatus precedentis sui iudicij declaratione capitulo presidentes. de heretic. ⁊ capitulo inquisitionis. §. prohibemus. eodem titulo. in sexto. ⁊ dicto capitulo felicis. per Joan
2 nem andream † contra quos etiam quilibet prelatus qui haberet gladium temporalem posset tale bellum indicere secundum Inno. Hostien. ⁊ alios in. c. dilecto. de senten. excōmu. in. vj. ⁊ et tales rectores vel episcopi, aut prelati habentes in eorū terris iurisdictionem temporalem vel merum imperium contra subditos inobedientes possent bellum indicere. xv. q. v. c. nos sanctorum. ⁊ capitulo auctoritate, quia secunduꝫ Inno. tunc est iustitie executor. sicut etiam iudex habens merum imperium, ⁊ iurisdictionem tēporalem in loco posset contra subditum inobedienteꝫ ⁊ rebellem iustis mandatis bellum indicere. argumen. de consuetudine. c. ad nostrā. ⁊ de iudi. c. at si clerici. ⁊ Inno. in. c. olim. de resti. spol. ⁊ facit. c. si dominus. ⁊ in. c. si iulianus. xj. questio. iij. ⁊ tunc requireret q fuerit ordo iuris seruatus. ij. q. j. C. nos. licet Hostiē. ⁊ Innocen. in dicto. c. olim sibi contradixerit tamen hec potest talis iudex ne sua iurisdictio sit elusoria. c. j. de of. deleg. ⁊ c. ex literis. de sen. excom. tamen contra non subditum nō posset indicere bellū nisi prius eius iudice requisito ⁊ cessante iustitiam facere. secundum Innocen. ibi allega. xxiij. q. ij. c. dominus. ⁊ similiter contra non subditos inuadentes sua teritoria posset talis iudex punire. secundum Innocen. in dicto. c. olim. tamē tales nō possent duella voluntarie permittere in territorijs ecclesie, qr non sunt principes sed rectores per. l. j. de gladiato. ⁊ l. j. de specta.
3 † qr ex duellis succedunt homicidia que sunt omni iure prohibita. vt in precepto diuine scripture, nō occides. ⁊ sunt cruēta spectacula. dic. l. j. nisi in casibus in quibus a iure permissa essent. vel ex consuetudine patrie de quibus in principio operis diximus. quinimmo, nec etiam papa posset duella voluntaria in terris suis pmittere pp irregularitates ⁊ q contra precepta diuina, qr dixit Christus Petro, ꝯuerte gladiū in vaginā. lꝫ posset indicere bella iusta contra inobedientes ⁊ rebelles. xxij. q. ij. cum deuotissima. xxiij. questio. Item ab aliquo. cum sequente. ⁊. xxiij. q. vij. dispar. ⁊ d. c. ad abolendam. ⁊ habetur expresse in palea Constantinus. xcvj. dist. ⁊ etiam in factis fidei, ⁊ terris suis. ⁊ vbi hꝫ ius superioritatis presertim in regno Sicilie quod est patrimonium
4 ecclesie peculiare, quia dixit Barto. in. l. j. ad. l. iul. maiesta. † q si rex aliquis intraret regnum Sicilie sine licentia pape diceret cōmittere crimen lese maiestatis. ⁊ ideo hoc casu papa posset permittere duellum ⁊ duella contra inuadentes regnum Sicilie, ⁊ terras ecclesie, quia illi crimē lese maiestatis cōmittunt in quo licita est pugna seu duelluꝫ, vt in. l. qui. ad. l. iul. maiest. vbi gl. ⁊ gl. in. l. filius. in fi. de lega. ij. ⁊ insti. de here. que ab intest. §. fina. ⁊ in Lombarda de pugnis. l. fi. ⁊ in ꝯstitutiōe regni Sicilie monomachia legitur in historijs, q exorta guerra inter regem Caroluꝫ ⁊ regem Petrum de Arogania super insula Sicilie, papa cū collegio cardinalium voluerunt q pugnarent cū centum militibus pro quolibet, ⁊ qui vinceret esset dn̄s illius insule, ⁊ hoc fecit pa
5 pa, qr illa erat terra ecclesie † ⁊ occupatores terrarū ecclesie sunt rei perduellionis. ⁊ in hoc casu iura ciuilia pmittunt pugnā hoc ideo qr isti pn̄t impune offendi. ergo iudici ꝯ eos duellum ⁊ deinde papa sententiam protulis contra regem Petrū cum consilio cardinaliuꝫ de quo. j. dicemus. in libro de die pugne. in. c. statuta fuit dies, vbi late de ista questione diximus, vbi vide.

SVMMARIVM

1 Prouocatori in duello non fauetur sicut prouocato.
2 Prouocari potest quis multis modis.
3 Offensus quis creditur per omne id quod ad iram prouocatur.
4 Iram continere difficilius est q̄ miracula facere.
Actor quis proprie dicatur.
5 Reus is dicitur qui per citationem in iudicio prouocatur.
6 Actor quatuor modis capi potest.
7 Actor agens prouocatus partes rei tenere dicitur.
8 Nobiles Neapolitani qua forma vtant prouocātes ad duellū.
9 Prouocans ad pugnam sine causa vt plurimum succumbit.
10 Reus in accipiendo dicitur actor.

¶ Quis dicatur prouocator in pugnis ⁊ singulari certamine.

q Quꝫ plerunqꝫ inter milites varie tractatū viderimus vt dixit tex. de Bruto ⁊ Sceuola i. l. eos. ff. ꝯ cap. qs sit ꝓuocās, qs actor aut reqsitor seu appellator in pugnis cū perinde opinent milites ipsi deū esse propitiū ꝓuocato ⁊ ꝓuocantē plerunqꝫ viribus deficere. ⁊ dixit Bal. in. l. j. de edil. actio.
1 † q in duello qs non dꝫ esse prouocator ipsumqꝫ ꝓuocantē vt diximus prius dere in duello ꝯcutere, putaui verba ⁊ factū ꝓuocationis attendi ac etiam causas, ⁊ occasiones ex qbus qs incitat ⁊ ad iracundiā promouetur ipsoruꝫqꝫ verboꝝ ⁊ earum iustitiam, ⁊ iniustitiā, zelū, ꝓpositū, ⁊ affectū, offensionē, vel defensionē, ⁊ ce
2 teras circūstātias offensiuas, ⁊ ꝓuocatiuas. † ⁊ ꝯsidero q oībus modis quibus qs verbis gestis aut factis offendit eiusqꝫ grauat opinio dr̄ ꝓuocari. ⁊ his etiā modis qbus quis nō iure vel qd iniquū, aut iniuriā ab alio patit, aut cōtumeliam sustinet respectu fame, psone, ⁊ dignitatis sue, aut in rebus, vel quid ꝯ bonos mores alterius attētauerit, dr̄ qs ꝓuocari. argumēto in. l. j. in prin. ⁊ circa mediuꝫ. ff. de iniuri. ⁊ in. l. lex cornelia. in prin. ⁊ in. §. lex itaqꝫ. ⁊ in. §. si quis de libertate. ⁊ in. l. itē apud labeonē. quasi per totū. ⁊ non solū in seipso vel in eius persona dicitur prouocari, sed etiā in psonā suoruꝫ, vt in dictis iuribus ⁊ nō soluꝫ si verbis expressis iniuriet, sed etiam clam vel subdole dictis. vt in. l. quisquis. C. post. ⁊ Spe. de accu. ver. quid si te. ver. de prouocante ad iram dicto vel facto quod si offendatur sibi imputatur. ⁊ in. l. j. §. cū arie

tes.ff.si qua.pau.feci.dicã. ⁊ in.l.si ex plagijs.§.tabernarius.ad legé aquil.vbi culpa est penes eũ qui prior pcussit, ⁊ de bonis lib. l.qui cũ maior.§.libertus. ⁊ facit.l.que omnia.ff.de pcu.vbi idé
3 in puocatione verbali.† ⁊ generaliter dr̃ qs offendi ex omni eo ex quo ad iraʒ prouocaf Bar.in.l.licitatio.§.qđ illicite.de pub. ⁊ Inno.de sen.excom.hostiarius.⁊ probatur de manu.testa.l.testamento centurio.⁊ de inoffi.test.l.filia.⁊.l.cũ te.l.j.de his qui. vt indignis.⁊ facit.vj.q.j.infames vbi procatus nõ hʒ actionem iniuriarum,⁊ est infamis.⁊.C.qñ licet sine iudice vindi.l.j. vbi si quis minatur alicui morté ex ista prouocatione potest occidi. dr̃ ẽt prouocator qui reclamat ⁊ qui reuocat quomodolibet officiũ iudicis. Bar.in.l.si minores.ff.de admi.tuto.cuʒ ergo multe sint species puocationnis semper is prouocans intelligif qui verbis aut factis primo incipit secũdũ doc. antiquos in.d.§.cũ arietes in verbo prouocauerat.qui exponũt id est ante inceperat, ⁊ sic p uocatus vr̃ facere calore iracundie,⁊ sibi non imputandũ. de re. iur.l.qđ calore de adul.l.gracbus.nã precepta patientie sunt ser uãda i iudicio aie nõ i offensione,corpea ⁊ exteriori.xxiij.q.j.pa
4 ratus.⁊ dicit Gregorius primo dialogorum, † qđ maius est ꝯti nere irami ꝙ̃ miracula facere.⁊ dicit Auicenna quod homines colerici non sunt integri homines.si vero ipse prouocãs verbis, aut factis intendat pugnare cũ prouocante,⁊ propterea offerat pugnam,vel requirat eum simpliciter,vt locum,⁊ iudicem reperiat volẽs facere ipsum re credentem vel probare contrariũ eius qđ dixit,tunc iste licet prouocatus fuisset ad hoc censebitur actor prouocatus ad iudicium pugne.per notata in.c.forue.§.actor. de verbo.signifi.vbi habetar ꝙ is dicitur actor,qui alium ad iudicium prouocat de probatio.ex literis de iudi.l.in tribus.⁊ famil.her.l.inter coheredes.§.qui familie.⁊.ff.finium regun.l.iudicium,per que iura dicitur ꝙ is qui petit reuocari tenutam vel capturam tanꝙ̃ iniuste factam,⁊ prouocans per citationem aduersariũ actor dicitur.⁊ tenet Bar.in.d.l.de pupillo.§.si procura. de noui operis nunc.vbi late per modernos.⁊ Ant.de but.in.c.
5 cum inter.de excep.vbi dicit † ꝙ is est reus,qui est in iudicio prouocatus per citationem,⁊ si iste secundario petit remissioneʒ,vel cautioné rati dicitur reus,⁊ faciunt de accusa.l.seruos, ⁊ qđ no. ff.sol.mat.l.cuʒ mulier.vbi de prouocato per prius, ⁊ qđ notat Bal.in.l.fi.de edic.diui.vbi de citato qui efficitur necessarius ꝯdictor,⁊ in ius vocã.l.libertus.⁊ sic qui alium ad iudicium belli principaliter prouocat,licet ex antecedenti iniuria,dicetur actor per que dixit Ludo.in consil.ccvij.ꝙ captus principaliter comparens a nullo prouocatus ad iudiciũ,⁊ petẽs capturã reuocari prouocãdo capi facienté per citationé qđ dicef actor. nã aliqñ quis est vere actor,⁊ fingif reus,vel defensor.d.l.de pupillo.§.q remissioné ⁊ de priuileg. credi.l.si pupillus.§.defendere. ⁊.l.nõ
6 cogendũ de procu.vbi Bal.ꝙ actor dr̃ quatuor modis.† Primo,quo ad iudicij ordinationé,qr is dr̃ actor, qui libellũ offert. Secũdo,quo ad satisdationes,qr is dr̃ actor,qui ad lité puocat non qui prouocatus agit etiam in appellatione, que extra iudiciũ interponitur,in qua si apppellatus agit,nõ dicitur actor, sed reus,ƺ Bal.ibi qui dicit,qđ ẽt is dr̃ actor, cui onus pbationis incũbit.l.in exceptionibus.de proba.⁊ dr̃ ẽt actor interpretatiue,licet non vere,qui opponit exceptiones cõpensationis, qr nõ vere agit,sed excipit.l.amplius.rem ratam haberi. nam omnis prouocans per prius ad iudicium dicitur actor.l.qui prior.ff.de iudi.vbi dicit Bal.ꝙ dʒ prius admitti ad actitãda. ⁊ Cy.in.c. nõ licet.de reg.iur.⁊ q puocaf dr̃ reus,⁊ nõ actor.l.in tribus.de iudi.⁊ dixit Bal.in.d.l.non cogẽdũ.in.§.si procura.in alia lectu
7 ra.† ꝙ actor dicitur tenere partes rei, qñ prouocatus agit. ⁊ p. d.l.in tribus, dicens ꝙ habetur pro reo nisi quo ad probanduʒ ꝙ est,qñ incidenter petit aliquid per glo.ibi, ⁊ ad predicta facit quod hr̃ in.l.si seruus pluriũ.§.si quis ante.de leg.j. ⁊ in.c.ij. de ordi.cogni.⁊ in.l.fallaciter.de aboli.vbi hr̃ ꝙ quicũqʒ est in iudicio dr̃ defendere sit actor,vel reus, ⁊ dixit singulariter Bald. in.l.ij.ff.de iureiurã.in repe.magna.in.xiij.carta.ꝙ possessor qui petit restitutionem ꝯctus vel iuramẽti qđ est reus,licet fungatur partibus actoris,⁊ etiã quando petit remissioné prouocatus vel incitatus fungif partibus rei,⁊ qñ vtitur iure possessorio dr̃ reus per not.Bar.in.l.de iure.ff.de muni.si autem vtatur iure pprietarij vel petitorio est loco actoris ⁊ ideo qñ petitio ordinaf ad defendendũ partibus rei fungitur ƺm Bal p no.in.c.veniẽs. de testi.⁊ Inn.in.c.cuʒ inter.de excep.⁊ ideo Ang. in.d.§.si procurator.dixit esse attedendũ ad verba prouocantis,vel petentis,aut
8 defẽdentis,⁊ propterea milites,† ⁊ nobiles neapolitani qñ sunt lacessiti aliqua iniuria verbali,vel actuali p aliũ militẽ,vel nobilem,⁊ volunt prouocare illum ad pugnã, ⁊ non sustineãt partes actoris dicunt in requisitionibus,quas faciũt,qr tu dixisti,vel fecisti tale qđ i iniuriã honoris, vel fame aut dignitatis mee,ppea volo sustinere, ⁊ defendere ꝙ male fecisti, vel dixisti,vel proditorie,⁊ quoties dixeris bene fecisse,vel dixisse,volo defendere, ⁊ sustinere tibi cum ense,ꝙ male ⁊ pessime,ꝙ mentiris quoties dixisti,vel dixeris tale quid.⁊ iste mos ⁊ pratica ipsorum ne ex toto videanf actores,⁊ aliquando quando haberent iustitiam claraʒ ⁊ luculentam dicunt,quod tu me appellasti proditorem,vel fideʒ dedisti,⁊ fefellisti tale quid faciendo,ideo volo tecum pugnare, ⁊ sustinere,⁊ probare cum ense,ꝙ male fecisti,vel proditorie egisti,⁊ qđ mentiris ⁊c.⁊ istũ appellãt reqsitoré, q lʒ ad istã reqsitioné. sit puocatus ab illo pp iniurias,⁊ ꝯtumelias,aut opprobria vel fidem ruptam,tamen principalis requisitor est propter vindicandam illam prouocationem,quia si nõ esset prouocatus nullam actionem haberet, ⁊ ideo erit actor, licet prouocatus verbis,vel factis p iura supradicta, ⁊ vbi nulla subesset causa requisitionis,nec aliqua puocatio pp quã quis necessitaref ad requirendũ aliqué ad pugnã,tũc est merus requisitor spontaneus, qui dr̃ Deũ tẽtare.c.ij.⁊.c.fi.de purg.vulg.in gl.⁊.xxij.q.ij.c.querif
9 ⁊ gl.in.l.qua actione.§.si quis in colluctatione.ad.l.aqui.† ⁊ isti qui sine causa pugnã querunt non prouocati,⁊ alios requirunt ⁊ puocãt ad pugnã,vt plurimũ succũbũt, ⁊ ẽt ius fouentes duello aliqñ succũbũt Dei iudicio alijs eorũ peccatis exigentibus p tex.in.d.c.ij.de purga.vulg.vbi dicit Hostien.⁊ Ioan.andre. ꝙ peccatum vetus penitentia noua. ideo Bald.in.l.de edil.actio. dixit ꝙ in duello non licet alium prouocare, sed prouocato licet se defẽdere,iõ verba militũ attẽdunf,an sint puocatoria, vel defẽsoria,tñ vbi est fides rupta,vel offẽsa vba lʒ puocare ei, q iustitiã fouet.⁊ dixit An.de iser.i ti.d pa.tenẽ.§.si qs hoieʒ.ꝙ si cui i pingif,ꝙ hoieʒ occidit ⁊ hoc ꝯstat,⁊ velit pbare fecisse ad sui defẽsioné,⁊ nõ hẽret pbatiões nisi p pugnã,ꝙ admittef ad pugnã
10 sup h,⁊ erit tũc actor in pbãda ista defẽsione,ar.l.j.d exce. † vbi reus i excipiẽdo est actor,⁊ sic q puocatus vbis vel factis ad ppulsandã iniuriã ad iudiciũ belli recurrit aio inocẽtiã famã ⁊ honoré defendẽdi dicif actor prouocans,qui in effectu sustinet partes rei prouocati attenta verborum suoꝝ forma vt.s.dictum est.

SVMMARIVM

1 Subditis se ad duellum diffidantibus quid debeat facere dñs.
2 Pretor partes ad arma procedere pati non debet.
3 Iudex debet partes ad concordiam reducere.
4 Iudex obuiare debet ne partes ad arma veniant.
5 Canones ad bonum pacis nonnunꝙ̃ relaxandi.
6 Superior quo casu subditum ad pacem cogere nequeat.

An dominus temporalis possit ⁊ debeat arcere subditos ne faciant certamina ⁊ duella.

1 AN si† duo subditi vnius domini se diffidauerint ad duellũ,qđ tũc deat agere dñs eoꝝ,dic ꝙ dʒ eos capere de persona ⁊ ipsos cogere ad satisfactioné aliquã,vel ad pacé,vel ad ꝯpromissum per arrestationé psone,⁊ alijs remedijs,p.l.fi cuius in.§. de pteritis.ff.de vsufruc.⁊ Ang.in auc.vt liti.iurẽt.§.qđ vero. vbi dixit ꝙ iudex põt ad hoc cogere,qñ est timor armorũ ⁊ rixe non alias.d.§.quia vero.quia per dissensiones ciuiles leditur sepe respublica.ff.de capt.l.si quis ingenuuʒ.§.in ciuilibus.nam ex bellis plerumqʒ mortes,⁊ perditio animarum,⁊ corpoꝝ inducif ⁊ habitores patrias derelinquunt,in auc.de armis.in princ.⁊ in fi qr ista cruenta spectacula oino pbibita sunt.l.j.C.de gladiato.
2 lib.xj.⁊ † pretor non debet pati partes ad arma ⁊ rixas procedere,sed ipsas dʒ cõpescere.l.equissimũ.in princ.ff.de vsufru.⁊ per nota.in.l.fi.de offi.procur.cesa.⁊ Cy.in.l.si seruus.C.de noxa.⁊ Cy.in.l.j.vti poss.⁊ Inn.in.c.in presentia.de pba.quinimo ẽt pt futura scandalã pbibere,ꝙ qs non exeat de ppria domo.l.fi.ff. de interdic.⁊ rele.⁊ pbibere tumultuosum ⁊ rixosuʒ accedere ad possessioné.d.l.fi.sicut ẽt pt phibere,ne inimicus alienus trãseat ante domũ alterius,per.l.moris.ff.de peñ.⁊.l.exuli.de interdi.⁊ rele.⁊ per nota.in.d.l.equissimũ.vbi gl.dixit ꝙ ptãs ⁊ iudex potest cogere litigatores ad pacem,⁊ trãsactioné faciendã causa litium minuendaꝝ,arg.l.ꝯgruit.de offi.presi.adeo ꝙ dixit Bal.
3 in.d.l.equissimũ.† ꝙ etiam si esset contentio ciuilis inter psonas insignes,ꝙ iudex dʒ ipsas ad concordiam reducere,ne res publica turbef,⁊ hoc vbi timetur maximũ scandalũ, non alias.argu. ad.l.

ad.l.corn.de fic.l.pe.in fin.⁊ arg.not.in.l.si oleū.de dolo. ⁊ de se que.pos.c.ex parte.vbi rōne magni scandali futuri peruenit ad sequestrū, nā ptor dʒ cohibere maleficia ne fiant.in auc.de man. prin.§.deinde.⁊ ideo tūc superior eos per arrestationē personarum prohibebit,⁊ p alia remedia,ne pugnāt, vel se offendant exigēdo fideiussores,⁊ pignora ab ipsis.arg.i auc.de litigi.in.§.
4 ad excludēdas.⁊ dixit Bal. in.l.ex stipulatiōe.C.de sen.† qḋ iudex debet obuiare ante factum,ne partes veniant ad guerras. ⁊ nota.in.l.j.§.⁊ post.de no.operis nun.⁊ in.l.j.§.quies.de offi.pfec.vrb.vbi subditi sunt cōpescēdi, ne faciāt rumores.⁊ ꝙ habetur p Archidia.xc.dist.c.discordātes.xlv.q.vj.nos sanctorū. ⁊ in auc.de māda.prin.§.cogi.⁊ Bar.i.l.furti.§.si iussu. de ifami. ⁊ Bal.in.l.metum. ꝙ met.causa.⁊ ꝙ Bal.no.in.l.j.de prohibita seque.pec.⁊ in.l.j.de interdict.cū simil. ⁊ facit.xxiij.q.iiij.c. qui cōtra pacem. ⁊ alibi dicit canon.amplectimur voluntarios pro subditorum pace labores, ⁊ noctes quādoqʒ transimus insomnes.in auc.vt diui.iussio. in principio.collatione.viij.⁊.C.de
5 vete.iure enucleā.l.prima.in ver.pacem decoramus.† nā ppter bonum pacis canones relaxant.c.vbi nō est.de despon.impu.⁊. c.hoc quippe.ij.q.v.vbi ppter bonū pacis fit episcoporum translatio.⁊ in.c.cura.d iure pat.qꝛ potest detrahi seueritati canonū vbi plurimū strages iminet.l.dis.c.vt ꝯstitueretur.quinimo et ratione scandali iuris precepta relaxant.xxviij.q.j.iā nostris.lxij. dist.c.si forte presertim vbi nō vnius sed plurium strages imminet.j.q.j.c.ordinationes ⁊ de iniust.rupto testamen.l.si quis filio §.hi autem.⁊ ideo quando duo volunt se diffidare ad pugnam, vel vnus vult cū alio pugnare,solēt se abscondere, vel accedere extra territorium sui superioris ne ipsos capiat, ⁊ ad pacem cogat,⁊ compellat,⁊ ita vtuntur nobiles volētes procare ad duel-
6 lum,⁊ literas mittunt,⁊ stant absconsi,extra iur.superioris.† ⁊ d stylo armorum qn̄ vnus esset iniuriatus, ⁊ vellet satisfacere suo honori eiusqʒ fame,que infamia aliter purgari non posset, superior nō posset illum cogere ad pacem faciendam cum macula honoris,⁊ dignitatis sue inter ipsos,licentiam pugne concedent,presertim in criminibus,in quibus licita est pugna. vt videbitur in libro de causis pugne.

SVMMARIVM

1 Princeps requisitus an debeat concedere licentiam pugnandi in duello.
2 Natura humani sanguinis effusionem horret.
Princeps in omnibus prudentum sequi debet consilia.
3 Consilium a seipso nemo habere dicitur.
4 Duellum concedere volens que attendere debeat.
5 Honor proprius est omni lucro preferendus.
6 Princeps audire debet rationes eorum qui pugnare volunt in duello.
7 Princeps non debet bellum indicere aut pugnaʒ concedere,nisi iusta causa subsit.
8 Bellatores voluntarij ad armorum duces accedere debēt p inia.

¶ An principes iure belli teneantur concedere pugne iudicium ⁊ assumere partes iudicis pro honore pugnare volentium.

1 a An† rex vel alter princeps requisitus a nobili,vel milite p pugna teneatur i sua iurisdictione,vel principatu concedere pugne securitateʒ,⁊ iudiciū bellatorum assumere. ⁊ quidem iure belli de stylo, ⁊ more armorum ē,ꝙ si nobilis miles,aut paganus puocatus,vel lacessitus iniuria,vel aliqua infamie labe notatus,vbi nō est probationis copia requirat aliquē principē,regē,aut locū principis in suo dominio tenentem,ꝙ pro defensione sui honoris dignitatis ⁊ fame cū aliter prouidere nō potest,bellū inter ipsos indicere ⁊ securitatē pugnandi concedere in suo dominio,⁊ iudicium assumat inter ipsos diffidatos,⁊ bellatores. ꝙ si sibi videbit occasionibus belli indicendi examinatis,⁊ pensatis,⁊ re diligentissime rimata,⁊ causis vtpote iustis pugnā visis indicere iudiciūqʒ suscipere inter ipsos,⁊ loci securitatē ꝯcedere,vt satisfiat dignitati, ⁊ honori,⁊ fame vtriusqʒ,tamen in hoc decet ipsuʒ pncipē esse prudentē,⁊ circunspectū,ne cui partium iniuria fiat, ⁊ cause sint iuste,⁊ verisimiles ac vero proxime,qꝛ iura diuina gentium, ⁊ hu-
2 mana huiusmodi duella phibent.† nā natura abhorret ista cruēta spectacula propter euersionē humani sanguinis, qꝛ hominem homini insidiari nefas est,ex quibus mortes repentine causant, ⁊ perditio corporū,⁊ animarū.ideo non sunt faciliter indicenda duella per catholicū principē.⁊ cōsideret princeps cum consilio priorum,⁊ militū ⁊ aliorum probatissimorum in bello virorum de indicēdo duello,⁊ ꝯcededa huiꝰ securitate, qꝛ ea que optimo consilio geruntur, bene ordinantur.C.de repud.l.consensu in omnibus enim dʒ princeps vti consilio prudentum.lxxxiij.distin.c. puenit ⁊.xx.distin.c.si.⁊ dicit tex.in.c.ꝙ culpat.xxiij.q.j. ꝯsiliū belli esse apud principis consiliū,sed nō suum,qꝛ non debet niti prudentie sue,nec esse sapiens apud semetipsum,,puer.tertio. extra de constit.c.ne innitaris.⁊.C.de offi.reti.puin.l.potiores gradus. quia stultus diceret princeps consilio non acquiescens xxij. dist.c. de constanti.⁊ dicit Seneca.ij. epistola. omnia delibera cū amico. ⁊ hr̄ paralipo.xiij.iniuit cōsiliū Dauid cum tribus ⁊ centurionibus populi.⁊ Machab.ij.c.v.perierunt sacerdotes, qꝛ sine con-
3 silio exierunt in prelium. † nemo enim dicitur a se habere consilium.ff.qui aut clam.l.semper.§.in sepulchro.⁊ prouer.xxiiij.cū dispositione initur bellū,⁊ erit salus vbi multa cōsilia.⁊ dicit veget.de re mili.li.iij.c.si.de reg.bellorum.bonus dux exercitus tractat cū multis qḋ facturus est cū paucis,⁊ hoc firmat And.de iser.in tit. hic finit in vsi.feu.in.c.j.vbi dicit ꝙ auctoritas idicēdi belli ꝯsistit in pncipe cū ꝯsilio suo.vbi dixit,ꝙ si princeps diceret bellū idicēdū ⁊ ꝯsiliarij ꝯtra, debet sequi id qḋ est rōnabilius,⁊ verisimilius. vnde princeps examinabit bene cum cōsilio, ⁊ hoc etiam testatur Liuius in lib vij.ab vrbe condita de tito mālio puocato ad duellum a Gallo ꝙ cōsilio habito inter primores romanorum processit ad pugnam ⁊ iudicio pugne assumendo cau-
4 sas certaminis;† an iuste sint ⁊ an expediat p vtriusqʒ dignitate ⁊ honore indicere.⁊ an ex magna causa petatur, ⁊ an aliter veritas,⁊ probatio controuersie,pro qua pugna indici querit haberi possit,⁊ an sint inditia,⁊ verisimilitudines, ꝙ puocās qḋ impingit crimē cōmiserit,⁊ an si pugna nō fiat remaneat alter eorum vel vterqʒ apud cōmilitones,vel cōpares in aliqua infamia vel labe notatus, vel non possit propterea in curia domini sui cōparere nisi illa infamia purget,vt dixit Bal.hoc exeplū ponēdo in. l.ex hoc iure gentiū.de iusti.⁊ iu.nā ꝯmittētes aliqḋ graue crimē vel grauissimā incurrentes infamiā i curia dn̄i intrare non valēt, vt habetur in vsib.feu.in titu.hic incipiunt consuetu. regni.l.lex cornea.§.si quis.vt si inculpatur de homicidio, vel adulterio, vel si fuerit ex aliqua cā ignomiose missus ab exercitu,vel a curia dn̄i vt ante dn̄m suū stare non possit.arg.ff.de infamia.l.ij.§.miles.⁊ de excusa.tuto.l.sed ⁊ miles.§.ignominia.de re mili.l.iij.§.adulteriū.⁊.l.milites.§.missionū.vel qꝛ infamat,ꝙ arma cōmilitonis subripuit,vel hostibus secreta nūciasse.argu.de re mili.l.iij.§.qui aliena.⁊.l.in libello.§.qui.⁊.l.oē delictū.§.exploratores.vel si ex alia infamia nō pōt morari in dn̄io dn̄i sine dedecore,verecūdia, vel pudore.ar.l.iij.in fi.ff.de vsuris.de doli excepti.l.apud celsuʒ §.aduersus.ff.de obsequi.pcu.l.lʒ.de arbi.l.si cū dies.§.pena.⁊. ff.quib.ex cau.maio.l.in eadē.i fi.pp quas vel similes infamias ab ingressu curie principis qs priuat.argu.C.de digni.l.neqʒ fa-
5 mosi.† Ideo ad purgandā infamiā ⁊ pro honore ꝯseruando, qui oī lucro pferēdus.l.rephendēda.C.de insti.⁊ substi.⁊ in auct. de ꝯsulibus.ad fi.⁊.l.ij.de offi.ma.offi.qꝛ alias dr̄ ꝙ crudelis est, qui famam suā negligit. Ideo ex maximis causis ꝯcedet,qꝛ belli iustitiā tria faciūt, superioris auctoritas.xxiij.q.j.c.quid culpat. sm̄ cause iuste,vt si qs nolit satisfacere id,qḋ iprobe factū est.xiij. q.ij.c.dn̄s.⁊ tertiū,vt intentio bellantiū sit recta ad finē mali vitādi vitatis manifestatiōe ⁊ nō ex crudelitate, qꝛ culpat nocendi cupiditas,⁊ vlciscendi crudelitas.d.c.qd culpat.audiatqʒ ipsos pugnatores semotim,primo cum eius pcerū assistenti ꝯsilio,deinde ambos,⁊ qua audacia,⁊ feruore veritatis, ⁊ iustitie qsqʒ cām suā tueat, videat,⁊ diiudicet, an ad pugnā pperent ex odio,aio,
6 superbia,iracūdia,partialitate,temeritate,vel calūnia.† Et an ex fomite iustitie,honoris,aut dignitatis ꝯseruatione, aut veritatis indagine,sicqʒ put principi ꝯsulto videbit,decernat pugnā indicendam fore vel non,qꝛ nemo est,qui sensum regaleʒ contēnat.l. humanum.C.de legibus.decernat etiaʒ rebrozas,si que facte sint an impediant pugnatores,omniaqʒ suo marte ⁊ equo animo diiudicet. pcuret nihilominus primum inter ipsos diffidatos pacē ⁊ quietem ꝯponere,⁊ non gladiū,vel ignem accēdere,cūctaqʒ vt equus princeps ꝯsideret,⁊ si videbitur habito consilio proceruʒ, ⁊ ꝯmilitonum opportunū,⁊ expediens fore bellum indicere securitatem ipsam ꝯcedat,vel nō,⁊ put viderit expedire, non tamen sit facilis.si tn̄ princeps aditus sit superior pugnatorum, quia ppter dissensiones ciuiles respublica offenditur,si pronus ad pacē componendā per detentiones,⁊ alia remedia pcuret satisfactionem,si quam cognouerit faciendam,⁊ si testibus rem probandas

cognouerit, cām cōmittat, ꝛ cognito iustitiā faciat, ꝛ pugna cesset ꝛ si viderit opportunū scōꝫ rez militarē securitatē pugnandi ꝯcedat, vt dignitati vtriusqꝫ satisfiat quibus preparatis, ꝛ incipiētibus vires experiri anteqꝫ ad sanguinis effusionē veniant si videbitur duellū separet. ꝛ si quis eoꝝ in lite improba versaret, vel temere pugnaret, aut iniustaꝫ querelā defenderet sibi cōsulat, vt cesset, ꝛ a pugna desistat, sic cuncta diiudicet, vt apud alios pncipes non grauetur eius opinio.
7 † Et aduertat non indicere belluꝫ, nec concedere pugnam fieri, nisi vbi iusta prouocatio subsit quia non est concedenda militibus non prouocatis pugnandi licentia. nec his qui amoris causa, vel glorie, cupiditate pollicitationis, aut voti, vel ad virium ostentationem pugnas querunt. Nec illis q per orbē vagant cū signis pugne sine cā alios prouocādo regrēdo, diffidādo, ꝛ sollicitādo ad pugnā velut ad nuptias, qb⁹ nō est securitas ꝯcedēda p catholicos pncipes, tū armoꝝ Duces, ꝛ pncipes in castris vbi bella fremūt, ꝛ ꝯtinue viget armoꝝ exercitatio oib⁹ ꝯcedere solēt. vt legit apud Liuiū ab vrbe ꝯdita. lib. vij. vbi gallus ꝓuocauit ad bellū iperatorē vnū Ro. q sciscitatus est ꝯsulis volūtatē. ꝛ ibi ēt legit de Tito manlio consulis filio, q pugnauit sine patris licētia, ꝛ a pr̄e interēptus est. ꝛ eo. li. ď Tito māllio ꝓuocato ad duellū p Gallū q iniussu iperatoris noluit cuꝫ illo pugnare. ꝛ idē de iubelio taurea, q ꝓuocatus ab equite Cāpano noluit pugnar sine iussu ꝯsulis, vt refert Liuius ƒo bello punico,
8 † iō ad ipsos armoꝝ duces accedēt hmōi volūtarij bellatores, q vt plurimū in bellis ipsis deficiūt ꝛ succūbūt. nā pncipes catholici faciliter ꝯcedētes duella peccant, qꝛ faciūt ꝯ pcepta eccl̄ie pugnas inter xp̄anos ꝛ cōsuetudinem bellorum prohibentis, vt in .c. j. ꝛ. ij. ď cle. pug. in duello, ꝛ vide in. c. an duella sint prohibita.

SVMMARIVM

1 Prelatus an possit duellū prohibere ꝙ dn̄s tēporalis permisit.
2 Ecclesia laicos iudicat in his que concernunt conscientiam.

¶ An prelatus possit prohibere pugnam iam iure belli indictam per principem secularem.

1 An si dn̄s † tpalis pmisit duellū i ciuitate sua possit illud ꝓhibere p̄latus, si p̄sidet i spiritualibus dic ꝙ sic. qꝛ eccl̄ia pōt duella ꝓhiber. c. j. ď purgatio. vulg. ꝛ h̄ casu vēdicat sibi iurisdctionē i laicos, i quo duello qlibet p̄lat⁹ se pt ipedire. d. c. j. ꝛ hec pp piculū aiaꝝ. c. j. ꝛ. ij. ď torneamē. nā p duella sepe ꝯdēnant absoluēdus vt ibi. ꝛ pōt ēt p̄latus ꝓhibere duella fieri de possessionibus ecclesiaꝝ, ꝛ in pos-
2 sessionibus eaꝝ, ꝛ vbiqꝫ in sua iurisdictione scōm cano. ibi. † qꝛ in ꝯcernētibus peccatū eccl̄ia iudicat laicos. p no. in. c. ij. ď no. ope. nun. cū simi. qꝛ ēt ecclesia reprobat ꝯsuetudinē istaꝫ. vt in. c. j. ꝛ. ij. de cleri. pugna. ꝛ. d. c. j. ꝛ in titulo de torneamentis.

SVMMARIVM

1 Iudex cōpetēs qui sit in pugna, seu singulari certamine.
2 Magister militū qñ sit iudex competens inter milites.
3 Preses prouincie qñ sit iudex inter pugnātes in duello.
4 Actor forum rei debet sequi.
5 Iudex eorū, qui in duello sunt pugnaturi, qualis esse debeat.
6 Papa est iudex cōpetēs, qñ duo reges ꝓ regno pugnare volūt.

¶ Quis dicat iudex cōpetēs in pugna vel certamine singulari.

1 Epe † quidē iter militares viros atqꝫ martiales vidim⁹ q̄stiū qs dicat iudex cōpetēs i duello siue singulari certamine. ipsi equidē dicūt, ꝙ gladi⁹ iudex cōpetēs ē, q oēs iudicat, ꝛ nemini parcit, ꝛ sn̄iaꝫ ꝓfert cū ꝓmpta executione, vt ꝓcessus, ꝛ acta talis iudicis sunt cedes, ꝛ vulnera a cuius sn̄ia nō appellat, qꝛ ante vocē appl̄onis executionē facit irretractabilē. Tū qꝛ ꝯtingit, ꝙ gladi⁹ nō diiudi-
2 cat, ꝛ reqrit iudiciū hois inter cōpugnatores, ideo dico, † ꝙ si qs de crimine accusat, vel impetit in quo sit locus pugne ď ꝯsue. vel de iure, ꝛ dicat accusator nō posse testibus probare crimē, tūc si accusatus fuerit miles in armis, ꝛ delictū sit militare, erit iudex cōpetēs magister militū. l. magisteria. de iur. om. iud. ꝛ in. l. ij. vbi de curia. vel cobarta. vel dux exercitus. ꝭ. proximo. c. dicetur. ꝛ . ꝭ. i. c. an rex vel alter pncepS. ꝛ vbi esset ꝯsuetudo expressa, ꝙ in certis casibus sit locus ꝓbationi p pugnā, vt est in regno Sici-
3 lie, in quo est expressa ꝯstitutio. † ꝙ in crimine lese maiestatis perduellionis, ꝛ mortis abscōse locus est pugne, vt i ꝯstitutiōe monomachiā vel vbi ius longobardū obseruaret, quo iur locus est pugne in certis casibus, vt videbit. ꝭ. in tit. de causis duelli tūc erit iudex cōpetēs preses ꝓuīcie, vel iudex cārum criminaliū. qꝛ tūc est indictū duellū a lege ꝛ nō reqrit a superiore indici. nā frustra precibus iplorat, qd a iure cō ꝯcedit. l. j. de thesauris. cū simil. ꝛ vbi prouocator noluerit sequi viam iuris sequendo forum rei. sed ƀm consuetudinē militū scripserit prouocato, vt iudicem cōpetentem eligat tunc prouocatus secūdum legem scriptā poterit eligere ordinarium suum ꝛ dicere, actor debet sequi forum rei. l. iuris ordinem. C. de iurisdictione omnium iudicum. ꝛ. l. ij. vbi, ꝛ apud queꝫ eligo vt mihi hoc probes coraꝫ iudice ordinario meo qui de hoc delicto haberet me punire si per testes probaretur, ꝛ non poterit
4 contradicere, † quia omnia iura dicunt ꝙ actor rei forum sequi debet. tamē vbi esset casus a lege scripta nō decisus, qꝛ regulariter duella sunt prohibita ꝛ iudices non solent duella permittere sed a principibus sunt indicenda, vt in. l. j. vt armorum vsus. Et ex maximis causis, vt dicetur infra. Tunc similiter puto ꝙ poterit proprium principem eligere prouocatus, qui est iudex competens prouocati per regulam predictaꝫ, ꝛ hoc vbi vtriqꝫ essent subditi vnius principis, qꝛ si essent subditi alterius principis tunc esset suspectus princeps prouocati qui esset ei subditus ꝛ nō prouocans. per not. Sepeculato. in titu. de officio. delega. in. ꝭ. super est videre, ꝛ vbi princeps prouocati nollet bellum indicere, tunc prouocatus tenebitur de stylo, ꝛ more armorum reperire iudiceꝫ cōpetentem vtriqꝫ parti non suspectum, qui sit iudicaturus pro
5 luce dignitatis sue, vt dicit tex. in. l. j. ff. de of. prefe. preto. † qui sit princeps, ꝛ liber dn̄s in suo dominio, ꝛ rei militaris habeat experientiam, in cuius curia procerum, ꝛ commilitonum adsit copia, cui ue discipline militaris sit peritia ꝛ exercitatio longa. argumē. l. certi iuris. C. de iudi. ꝛ non sit princeps negociator, aut a militia alienus, vel non armis versatus, vt iustaꝫ sententiam proferat, ꝛ equo marte diiudicet de procerum, ꝛ cōmilitonum consilio, quin imo non sit suspectus prouocanti, quoniā res periculosa est ꝛ tristissimos solēt sequi euentus sub iudice suspecto subire iudicium, l. cū specialis. C. de iudi. erunt autem cause suspitionum multe, de
6 quibus in proprijs locis videbis. † ꝛ quis erit iudex competens quando duo reges vellent pugnare de regno. dic quod Papa vt fuit tpe quo rex Carolus, ꝛ rex Petrus decreuerūt pugnare ď insula Sicilie, qbus papa bellū indixit p̄sonale, ꝛ iuerūt i Bordella, vbi rex Anglie misit syndicū suū, q erat eoꝝ iudex. ꝛ sic alter rex erit iudex ꝯpetēs, vel papa, qñ ď regno ecclesie ꝯtēderint.

SVMMARIVM

1 Licentia pugnandi in suo territorio a quo concedi possit.
2 Gladius a deo principi datus est.
3 Presides ꝛ barones non possunt duella permittere.
4 Duces belli iurisdictionem hn̄t extra territorium sui principis.
5 Dux exercitus ñ pt dare lniaꝫ pugnādi alienigenis extra castra.
6 Rex regalia per seipsum exercet, ꝛ non per alium.
7 Ciuitates confederate mutuam habent iurisdictionem.

¶ Quis possit indicere vel concedere licentiaꝫ pugne gerende inter aliquos diffidatos.

1 Quia duella sunt ꝓhibita oī iure ꝛ difficulter ꝯcedunt a dn̄is ꝛ cū peccato, vt dictuꝫ est. ꝭ. † Dubitat qs possit ꝯcedere lniam certandi in territorio suo. Dic ꝙ solus imperator, papa, rex, vel alius princeps nō recognoscens in suo dn̄io superiorem nisi deū, vel ensem. vel ēt ppl̄s liber, qui hēret regalia in terris suis. Et quilibet qui pōt bellū indicere, ꝛ guerrā mouere, p. l. j. vt armorū vsus inscio pncipe. est gl. in. l. hostes. ff. de capti. ꝛ idē dixit Guil. in alio ppl̄o libero p quē respublica gubernat. in. l. ex hoc iure gentiū. de iusti. ꝛ iure. vbi gl. Inde dr̄ ꝙ quilibet rex, dux vel baro liber pōt hanc lniam ꝯcedere. argu. c. dn̄o guerraꝫ. cum ibi no. hic finit lex corradi. vbi And. de iser. late ꝓsequitur quis
2 potest bellum indicere, dummodo teneat locum principis, † quia principi a deo datus est gladius ad Rom. xiij. ideo ipse est q habet auctoritatem belli indicendi in casibus a iure pmissis, ꝛ quia tunc dr̄ auctoritate legis scripte fieri, ꝛ quia quod principi placuit legis habet vigorem. l. j. de constitutio. princ. Si tamen esset aliquis dux, princeps, comes, vel baro recognoscens superiorem in suo dominio non posset taliter duellum concedere, nec assecurare pugnantes, quia est officium solius principis. dicta. l. prima. vt

ma.vt armorũ vsus,ꝛ facit ad.l.iul.maiesta.l.iij.qꝛ auctoritas belli gerendi in solo principe est.xxiij.q.i.qđ culpatur,ideo pres ses ꝓuincie,vel quilibet alius,qui hꝫ merum,ꝛ mixtũ imperium non posset bellũ indicere,ꝛ ꝯcedere ſm Lucaꝫ de pen.in.d.l.i.ꝛ
3 per tex.in.d.l.iij.qꝛ est spāle principis priuilegiũ.† naꝫ lꝫ ipsi pre sides,ꝛ barones,alias habeant merũ,ꝛ mixtum,est vex quo ad punitionē criminũ,ꝛ non quo ad permittēda duella, ex qbus cri mina,ꝛ homicidia oriũtur,qꝛ non debent iniurie,ꝛ delicta nasci, vnde iura nascunť,vt in.l.meminerint.C.vñ vi.qꝛ ipsi debēt esse ad vindictaꝫ maloꝝ,ꝛ non ad criminuꝫ ꝓpagationeꝫ.in auc. vt nulli iudi.§.si qs vero.ꝛ in auc.vt diffe.iud.§.si tñ.ꝛ facit qđ no. And.de iser.in ti.de pace tenē.§.amplius.ꝛ in.d.c.dño.ꝛ in ꝯsti tu.regni Sicilie de guerra nō mouen.quinimo ēt nec delegatus principis posset bellũ indicere,vt no.Spe.in ti.de iudi.deleg.§. sequr.ver.sed nunqd.ꝛ Inn.de offi.deleg.c.significasti.ꝛ idē pu to in duce exercitus,vel capitaneo guerre Pape,Imperatoris, principis,vel Regis.de qbus in.l.i.ꝛ.ij.C.de prepo.ꝛ tribu.lib. xij.ꝛ.l.fi.C.de offi.iudi.ꝙ ipsi possint duelluꝫ ꝯcedere in castris, quibus presunt,qꝛ ipsi tenent ibi locũ principis,ꝛ pñt dare secu ritateꝫ hosti,vel bānito.l.ꝯuentionuꝫ.ff.de pac.ꝛ pñt facere treu gaꝫ,vel inducias.vt ibi per glo.ꝛ Bar.qꝛ est eis ꝯcessum dicere
4 bellũ,†naꝫ isti duces belli ēt habent iurisdictionē ex territoriuꝫ, ꝛ extra imperiũ sui principis,vbicunqꝫ castrametanť per ea que no.Bar.ꝛ Bal.in.l.cunctos populos.de sũ.tri.ꝛ in.l.iij.de of fi.presi.ꝛ facit.l.fi.C.de offi.iud.diuer.mil.hic.n.est tribunus mi lituꝫ.de testa.mili.l.tribunus.ꝛ ſm locũ a regibus obtinet.l.ij.§. in initio.de orig.iur.ꝛ facit.l.ij.de infam.in prin.facit gl. in.l.qđ ꝯstitutus.ff.de testa.mil.que dicit ꝙ isti duces ꝯstituũtur propter prudentiā non propter armoꝝ potentiam.nā iste dux non est sim plex iudex,lꝫ iudex iudicũ.in auc.ꝯsti.que de digni.§.i.ꝛ Vege. de re mili.lib.iij.c.vlt.de reg.bello.nā ꝛ rex Dauid fuit tribunus regis Saul.j.Reg.xvij.de cuius creatione hř Macha.ij.c.fi. qꝛ sibi datur a rege in manu dextra gladius aureus,de cuius po testate etiaꝫ hř.xxiij.q.viij.vt pridē,ꝛ dixit Quintil.ꝙ partē ob tinet imperialis ptātis,qđ puto veruꝫ intra metas sui exercitus, qꝛ ibi iurisdic.hñt,ꝛ auctorita.ꝛ ptātem in rebus militaribus.d. l.ꝯuentionum.per Bar.arg.l.officium regentis exercitus.de re mil.ꝛ hꝫ vsuꝫ armoꝝ,ꝛ auctoritateꝫ in armis,ꝛ bello preest,ꝛ est
5 priceps strenuitatis in ꝓuincia,in qua preest per predicta.†si tñ duo milites sui,vel alienigene extra castra,vellent pugnare in ci uitatibus,vel in terris,ipse dux exercitus non posset ꝯcedere ta lem licentiā,qꝛ ibi nullum hꝫ imperiuꝫ,nec iurisdictioneꝫ,qꝛ non tꝫ illud territoriũ:per no.per Bar.ꝛ Bal.in.d.l.cũctos popu los.quo casu erit ad principē recurrendum pro licentia,ꝛ securi tate,qui solus dat securitatē bellandi.d.l.iij.ad.l.iul. maiesta. qꝛ isti capitanei guerre non hñt imperium,nisi in locis, ad que missi sunt expugnanda.d.l.i.de prepo.ꝛ tribu.vbi Bar.ꝛ.d.l.iam.de re mili.nisi princeps esset presens in castris,qꝛ tũc eo presente dꝫ adiri ipse princeps.arg.l.fi.ff.de offi.ꝓcon.ꝛ.xcviij.dist.c.presby ter presentis.ꝛ per ea que hñt in.l.humanũ.in tex.C.de legi. vbi Bal.dixit per illũ tex.ꝙ populus,qui alias posset ꝯdere legem,
6 hoc nō poterit rege presente.†nā ista regalia rex non exercet per aliũ,sed per seipsum.d.l.i.vt armoꝝ vsus.ꝛ qꝛ in generali pote state non veniũt,que supreme principis potestati insunt.l.i.de of fi.eius.ꝛ.c.quo ad translationē.de offic.delega.ergo eo presente nō exercebit dux sui exercitus.ꝛ facit ad hoc ꝯstitutio regni Si cilie,que incipit,honoreꝫ.qđ est veruꝫ in principe,lꝫ in alijs supe rioribus esset secus.per not.Bar.in.d.l.fi.ꝛ per no.in.l.in hac. C.de dona.vbi gl.dubitauit.ꝛ in auc.de defen.ciui.§.non valen tis.ꝛ And.de iser.in ꝯstitutionib.regni Sicilie.statuimus.de of fi.magistri iusti.ꝛ idem esset dñm in filio primogenito regis iuste regnante,qui patre absente posset talē licentiam ꝯcedere,qꝛ ipse dř rex patre viuente.xxiij.q.i.c.fi.ꝛ And.de iser.in ꝓhe. feu.al. leg.d.c.fi.qui filius regis,qñ est locũtenens,vel vicarius patris exercet ēt aliqua de reseruatis patri,per no.And.de iser.in titu. de ꝓhib.feu.alie.per Fede.ēt vnus dux, vel princeps ꝯfedera tus cũ alio posset hanc licentiam ꝯcedere in ciuitate, vel in terra ꝯfederati.per.l.nō dubito.de capti.ꝛ arg.l.postliminiuꝫ est ius. eo.ti.in ver.sed in ciuitatē sociataꝫ amicā ve,aut ad regē,sociuꝫ,
7 vel amicũ venerit ꝛc.†per quas leges dř ꝙ ciuitates ꝯfederate hñt mutuam iurisdictionē,ꝛ facit tex.in auc.de eccle. imobilium rex.§.fi.ꝛ ꝙ Bal.no.in.l.executorem.de execu rei iudi. ꝛ iste di cetur iudex competens, qñ scribit prouocans prouocato,vt lo cum eligat,ꝛ iudicem competentem,qꝛ debebit eligere aliquem principem,regem,aut ducem, qui possit in suo territorio conce dere pugnam,qui non recognoscat superiorem.

SVMMARIVM

1 Sacramentum a pugnaturis in duello prestandum.
2 Reus ad duellum prouocatus,an teneatur iurare.

¶ De iuramento prestando a pugnatoribus.

1 In pugna †Seu duello ante oīa prestatur sacrm,ꝛ ſm aliquos ab actore non a reo.arg.l.mētio.in rub.qualiter reus se dfen. dꝫ.in Lōbar.tñ alij dicunt,ꝙ si qs accusat aliquem in causa propria,ꝛ suspicatur ita esse,tũc iurabit, ꝙ suspicať ita esse,vel iustā habere suspitioneꝫ,ꝙ talis hoc fecerit,qđ erit iurm calũnie ſm ius ciuile,ꝛ dꝫ tũc habere certas suspitiones ita esse, vt qꝛ fuit inuentus de nocte ante ostiũ,vel fuit visus alloqui cum vxore,vt in Lōbar.qualiter quis.l.si qs alium. ꝛ vbi accusat in
2 rei veritate rē ita esse,dꝫ iurare reꝫ ita esse. † reus vero non iurat de iure longo.tñ per ꝯstit.regni Sicilie dꝫ iurare vterqꝫ de calũ nia ēt cāpiones,ꝛ non venitur ad duellũ,nisi in casibus duobus. vt in ꝯsti.regni monomachiaꝫ,qbus casibus dꝫ perueniri prece dentibus aliqbus indicijs,vt ibi cuꝫ seq.ꝛ vide And. de pa. te nen.§.si rusticus.ꝛ vide.j.in.c.an prouocans.ꝛ qꝛ aliqui tenēt, ꝛ dñt,ꝙ is,qui succũbit in hac pugna rōne periurij,est ꝓditor sine ratione mouentur,qꝛ quilibet tenetur sanguinem suum per fas, ꝛ nefas defendere.l.transigere.de transac.ꝛ de hoc.j.dicetur.

SVMMARIVM

1 Actor inopia probationum pugnam eligit,ꝛ duellum.
2 Actor qui alias probare potest,an possit eligere duellum.
3 Reus ad pugnam prouocatus fauorem meretur.
4 Rex an debeat cum duce pugnare in persona propria.
5 Prouocator non debet excedere prouocatum,sed equo est mar te pugnandum.

¶ Quod prouocator eligit probationem per pugnam,prouoca tus vero debet eligere iudicem,arma,ꝛ locum.

1 Actor †Seu ꝓuocator in re dubia eligit ꝓbatio nē p pugnā,in casibus tñ a iure vel ꝯsue tudine ꝑmissis,vt in Lombar.qualiter quis.l.si post morteꝫ.vbi gl.dicit.l.si actor elegerit,vt ita fiat pro batio.ꝛ ideꝫ in.l.si qs aliuꝫ austo.in ver.cōpellauerit. ꝛ in.vi.per pugnaꝫ fatigare querat.ꝛ dicit tex.in.l.iij.de adulter. in Lōbar. ꝙ ꝓbatio per pugnam est actoris,ꝛ gl.in.l.ij.de prescri.in Lom bar.dicit ꝙ in electione actoris est probare per pugnam, vel per testes,ꝛ nō ipsius rei,que electio pugne respectu actoris hꝫ locũ ante aliqꝫ probationē,ſm Carol.ibi.Est aũt pugna species pro bationis in casibus,vbi permittiť.Ideo ista ꝓbatio est in optio
2 ne ipsius actoris.l.fi.de ꝯsilio mortis.†ꝛ sic vt causa iudicio pu gne diffiniatur,qñ non subest alia ꝓbatio,si tñ sint verisimilitudi nes,vel presumptiones,est in electiōe actoris,qui pōt dicere,vo lo tibi ꝓbare hoc esse,vel nō esse de persona mea ad tuaꝫ, ꝛ cum ense,qui sit iudex,ꝛ testis inter nos,ꝛ cōpelletur reus, si non vult esse infamia notatus,pugnā acceptare, nec dicere poterit nolo, ꝙ mihi ꝓbes per pugnam,sed ꝓba per testes,vel scripturam,qꝛ sic est iure belli institutuꝫ,tñ ipsius rei prouocati est electio iudi cis armoꝝ,ꝛ loci,ꝛ tpis,lꝫ aliqñ iudex electus ab ipso reo diffi niet tps locuꝫ,ꝛ locum loci,ꝛ dať de ꝯsuetudine ipsi reo tps sex mensiũ ad eligenduꝫ iudiceꝫ,quo differente eligere ꝓuocator in tra alios sex mēses eliget.ꝛ ꝙ oia nō sint in electione actoris dif finiuit Federicus impator per quādam ꝯstitutioneꝫ editā in re
3 gno Sicilie ponēdo rationem taleꝫ,†qꝛ reus mereť fauorem, ex quo preter oēm spem aduocať ad pugnam,ne actio fraudulenti consi.tractauerit,qua impugnationis specie ꝯ omnem veritateꝫ aliqñ contendere valeat,ꝛ reũ opprimere. posset.n.actor locum aliqueꝫ infestũ prouocato,vel pestilentē illi,ꝛ sibi opportunũ,vel cum aliqua occulta specie ꝓditionis.ꝛ iō cum reus in vno gra ueť,ꝙ inuitus ad pugnā trahitur per actorem,dꝫ in alio releua ri,vt ipse reus actore inuito arma eligat sibi ꝯdecentia, iudicem atqꝫ locum.ꝛ qꝛ quo ad iudicem reus pōt dicere trahas me ad meũ iudiceꝫ.ꝛ ita vidimus obseruatum,cũ dux Andegauie con tenderet de rege Sicilie cuꝫ rege Aragonum. ꝛ vna pars regni adherebat duci Andegauie.ꝛ altera pars regni adherebat re gi Aragonũ,tandeꝫ ipsis cōpetitoribus castrametantibus coꝝ exercitibus in ꝓuincia Aprutina dux Andegauie misit guātuꝫ

belli signum diffidantie regi Aragonum illum prouocando ad bellũ, seu singulare certamen de persona ad psonam, vel de exercitu ad exercitũ.
4 †quo signo recepto rex dixit ꝙ ipse erat rex, ⁊ ille dux. ⁊ erat incōueniens, vt rex cũ duce pugnaret cũ ꝑpria persona. Deinde vero optimo pollens ꝯsilio bellum acceptauit de gente in gentẽ, vel de persona ad personã, ⁊ dixit ꝙ erat prouocatus, ꝙ sua erat electio loci, ⁊ tp̃is, ⁊ elegit pugnam, vel bellum fieri i. territoria Auerse, ⁊ Capue tali die. venitq̃ʒ die statuta ad locũ deputatũ, ⁊ dux Andegauie nõ venit, qꝛ duces sui ceteriq̃ʒ magnates venire noluerũt, asserentes ꝙ sine ꝯsilio suoꝝ procerum, ⁊ cõmilitonũ talẽ diffidantiã fecisset. proptereaq̃ʒ nolle victoriã vnius regni, ⁊ status eoꝝ submittere vno ictu gladij, nec fortune. venitq̃ʒ rex Aragonum paratus pugnare, vel vñ libellello, vel de psona ad personã. ⁊ audiui deinde regẽ dicentẽ, ꝙ ipse alacri aĩo pugnasset cum sua persona cũ illo duce, si venisset leq̃ʒ forti aĩo preparasse. vñ cũ in singulari pugna plerũq̃ʒ equalitas attendatur, ne oĩa sint in potestatem ꝓuocatoris iure belli
5 diffinitũ est, rei esse electionẽ iudicis armoꝝ, ⁊ loci, vt. s. † ⁊ ita in plerisq̃ʒ vidim⁹ obseruatũ militari iure, vt ꝓuocator nõ excedat in aliq̃ ꝓuocatũ, ⁊ pugna equo marte ꝓcedat. ⁊ vide ꝓxi. capl̃ʒ.

SVMMARIVM

1 Pugnam offerens ſm qualitatem prouocati pugnare debet.
2 Equalitas que attendi debeat inter prouocantẽ, ⁊ prouocatũ.
3 Prouocans alium ad pugnam debilitare se debet ad formam, ⁊ mensuram prouocati.
4 Senex prouocatus pugnare non tenetur.

¶ Quod prouocator debet pugnare ſm qualitatem ꝓuocati, ⁊ iuxta conditionem prouocati, ⁊ non suam.

1 Qui alteri †Pugnã offert in casibus ꝑmissis a iure, ⁊ ꝯsuetudine, debebit pugnare iuxta qualitatẽ, ⁊ ꝯditionem illius, quẽ bʒ ꝯuincere per oblatã pugnã, ⁊ non vt olim iure lõgobardo fuerat statutũ, vt ad electionẽ illius, qui ipsã pugnã obtu erat, pugna fieri debebat, tñ hoc inoleuit, ⁊ pugna fit quo ad alia ad electionẽ prouocati, qꝛ si ꝓuocatus fuerit miles, ⁊ eques se voluerit defendere aduersarius eius, q̃uis miles nõ fuerit, debebit eques cũ eo pugnare. ⁊ ecõ͂rio si pedes fuerit is, qui se defendere nititur, lʒ is, qui pugnã obtulerit, fuerit miles, nõ vt miles, sed vt qlibet pugil debebit pugnare pedes, vt defendentis sit electio, qualiter melius se defendere valeat ab alio impetitus, adeo vt si is, qui pugnã obtulerit, lesus fuerit in aliqua pte sui corporis, ꝓpterea is, qui per pugnã impetit̃ in nullo sue defensionis
2 auxiliũ minorabit. † ⁊ si ꝓuocatus forte in aliqua parte sui corporis, que necessaria sunt ad pugnã, is qui eã obtulit, in ea pte se debilitare debʒ, in qua debilitatus est is, cui duellũ offertur, veluti si in vnũ tm̃ oculum hẽat impetitus iste, qui pugnã offert diebus aliq̃bus antea illũ oculũ apposito aliquo sibi claudit, in quo pati dignoscit̃ accusatus. similiter, ⁊ in digitis, ⁊ in pedibus, ⁊ mẽbris alijs sue psone, iuxta proboꝝ viroꝝ ꝯsiliũ, ⁊ discretionẽ prouidã iudicantis. ⁊ hec est decisio imꝑatoris Federici facta pro lege in regno Sicilie. attñ si ꝓuocatus eẽt mãcus, ⁊ prouocãs esset dexter, ꝓuocans non debebit pugnare cũ manu sinistra, si mãcus haberet debitas vires in sinistra, ⁊ illa vteretur vt dextra, qꝛ tunc a pari iudicat̃. l. qui claudũ. ff. de edil. edic. ⁊ diximus in. c. in pugna duoꝝ. ⁊ idẽ si ꝓuocatus esset claudus, ⁊ prouocãs rectus, ⁊ sanus, qꝛ sibi pedẽ debilitabit. ⁊ audiui aliquos martiales dicẽtes, ꝙ si ꝓuocans esset homo robustus, ⁊ fortis, ⁊ prouocatus debilis, ac macer. ⁊ ꝓpterea imbecilior, ꝙ ꝓuocans debʒ cũ abstinentia corpis se debilitare, ⁊ ad macredinẽ suum corpus deducere, ita ꝙ vires sint equales. ⁊ accidit,
3 †ꝙ qdã miles ꝓuocauit ad pugnã alium militẽ monoculũ, qui ꝓuocatus petebat, ꝙ dẽret sibi prouocans oculũ obcecare ea causa, ⁊ rõne, qꝛ posset ꝯtingere, ꝙ ꝓuocatus monoculus in duello pderet vnicum oculũ, quẽ habebat, ⁊ esset ex toto orbatus. ⁊ si prouocans duos hñs oculos vnũ perderet remaneret sibi vnus oculus, ⁊ illi nullus, ⁊ sic ꝓuocans pugnaret cũ maiori securitate, ⁊ periculo q̃ꝫ prouocatus timens vnicũ oculũ perdere. ⁊ hanc sñiã audiui a multis ꝓceribus approbari, ꝙ ꝓuocatus hoc põt dicere, vt oĩs vtriusq̃ʒ sexus fortuna sit equalis, ⁊ nõ in ancipiti. ⁊ q̃sq̃ʒ equo marte decurrat, tñ ista esset excusatio quedã, vt nõ pugnet
4 potius q̃ꝫ iustitia. † similiter si ꝓuocatus esset senex vltra annũ. lx. in quo nãlis frigescere calor, ⁊ cui vires nõ essent equales ꝓuocanti. qui esset iuuenis, ꝓuocatus dicit, qꝛ nolo pugnare cũ iuuene, qꝛ vires iã defecere. quo casu audit̃ dando campionẽ, vel si esset minor. xxv. annis ꝓuocatus, in quo robur, ⁊ vires nõ essent implete ad bellũ, iuste recusabit, ⁊ hoc est statutũ per ꝯstitu. Federici imperatoris, ⁊ per iura longobarda, vt diximus infra.

SVMMARIVM

1 Percutere quis prior debeat in duello.

¶ Quis primo in pugna percutiat.

1 Quis debeat Primo ꝑcutere in duello. †Dic ꝙ cãpio actoris de ꝯsuetudine, sicut in bello iudiciali primus dat libellũ, arg. auc. offerat̃. C. de li. ꝯtest. ⁊ de indi. l. q prior. qꝛ reoꝝ est fugere. l. ꝓperãdũ. C. de iudi. ⁊ actor tenet̃ p pugnã ꝓbare, tñ ꝯsuetudo hoc nõ obseruat, lʒ ꝓuocatus soleat ex ꝯsilio expectare se offendi prio, vt se iustificet, ꝙ insultatus venit ad pugnã, qꝛ ꝓuocatores solẽt succũbere Dei iudicio, qꝛ Deũ tẽtãt.

SVMMARIVM

1 Duellum species quedam probationis quare dicatur.
2 Pugna qñ ad instantiã actoris, ⁊ qñ ad instantiã rei indicatur.
3 Reus in duello victus pena confessi punitur.

¶ Quod pugna est species probationis.

1 Duellum †Est species ꝓbationis. nã si qs accusatur, ꝙ occiderit aliquẽ, ⁊ dicat occidisse defendẽdo vitam suam, si aliter reus probare non põt, probabit per duellũ pugnãdo cũ accusatore, qui sibi imponit crimẽ. And. de iser. in ti. de pa. tenẽ. c. si qs hominẽ. nisi sit qs inq̃situs officio iudicis, vel mandato principis, qꝛ tunc nõ haberet locũ pugna, nisi esset facta inq̃sitio ad denunciationẽ alicuius, qñ denunciator pro accusatore hr̃. c. ij. de calũ. ⁊ hoc nisi ꝯstaret, ꝙ volũtarie occiderit, qꝛ non haberet locũ pugna, ⁊ sic qñ ꝯstaret de homicidio, nisi per pugnam se defendat qd ad sui defensionem fecit, qd probabitur, qꝛ vicit in
2 duello accusatorẽ punit̃. † ⁊ sic lʒ pugna regulr̃ indicatur ad instantiã accusatoris. vt in Lõbarda qualiter qs se defendere dʒ. ⁊ in. d. §. si qs hoiem. in gl. tñ in hoc casu fiet ad instãtiã rei, ⁊ idẽ qñ reus velit probare, ꝙ se defendẽdo percussit, vt in. d. l. si quis. cũ seq. ⁊ ẽt in alijs casibus vt in crimine maiestatis. ⁊ qñ vocauit accusatorẽ cucurbitã, vt ibi in gl. latius, qꝛ tunc dicẽdo ꝙ fecit ad sui defensionẽ est actor. l. i. de except. ⁊ iure lõgobardo. qꝛ probatio per pugnã est irregularis probatio. c. si qs anno. qualiter qs se defendere dʒ. ⁊ dixit gl. ⁊ Bal. in ti. de pa. tenen. §. allegata.
3 † ꝙ reus victus in duello punit̃ pena ꝯfessi, lʒ mitius agatur cũ eo, q̃ꝫ cũ ꝯfesso. qꝛ est ꝯuictus ex presumptiõe, qui mitius punit̃. ⁊ dicunt Cano. in. c. i. de torneamẽ. ꝙ lʒ duellũ fiat ꝓpter crimen, qd impingitur, vt per euentũ inocentia declaretur, tñ de iure canonico improbat̃, qꝛ fuit diabolica instigatione inuentũ. ij. q. v. monomachiã. vt aiarum perditio insurgat. vt ibi ꝑ Abba. qui dixit ꝙ aliq agunt duellũ, vt Deus ostendat miraculũ, qꝛ credunt ꝙ hñs iustitiam vincat Deo operante. que ratio est fallax, qꝛ vt plurimum minus fortis succumbit, qꝛ non semper inueniuntur duo pugiles paris fortitudinis. c. ij. de clerico pugnante in duello. ⁊ in. c. ij. de purga. vulga.

SVMMARIVM

1 Prouocans aliquem ad duellum, an teneatur probare indicia criminis intentati contra prouocatum.
2 Indicia contra prouocatum sunt probanda.

¶ Quod ꝓuocans ante oĩa tenetur probare, ⁊ ostendere aliqua indicia, ⁊ presumptiones quas habet contra prouocatum.

1 An prouocans †Aliquẽ ad duellũ, vel singulare certamen, ⁊ impingẽs ei crimina teneat̃ probare indicia, vel ꝯiecturas illius criminis ꝯtra prouocatũ. dic ꝙ sic, qꝛ pugna equiparatur torture, que non dʒ fieri nullis indicijs precedẽtibus, vt no. C. de ser. fug. l. quecũq̃ʒ. de quest. l. maritus. ad. l. iul.

ad.l.iul.maiest.l.quisqs.† ꝛ qualia indicia sufficiant erit arbitrio eius, qui publicã super hoc hꝫ auctoritateꝫ.de quest.l.milites.§. opꝫ.ꝛ.ff.eo.l.de minore.§.tormenta.alioquin qlibet desperatus aliũ ad pugnam prouocaret sine causa, qd̃ est absurdum, argu.ff. de iu.fis.l.senatus.Bal.in ti.de pa.tenen.§.si quis hominem. ꝛ hoc est de iure lõgobardo.vt.s.in.c.in pugna, seu duello.ꝛ ẽt ẽm constitutiones regni Sicilie monomachiam.ꝛ.j.videbimus.

SVMMARIVM

1 Pugnaturi in campo existentes penitere nequeunt absq; superioris abolitione.
2 Duellum non potest esse iustum absq; auctoritate superioris.

¶ An pugnantes cepta, ꝛ indicta eis pugna possint penitere.

1 a **N postquam** † Sint in cãpo positi de cõi partium voluntate possint penitere. dic ꝙ nõ, nisi abolitio ɔcedatur a superiore, arg.l.i.§.abolitio.ff.ad turpil.qꝛ eoruꝫ ɔuentio de pugnãdo dꝫ seruari, qd̃ est publice vtilitatis, vt delicta no centũ pateant, vt.ff.de iniur.l.cũ qui nocentem.ideo expedit, vt pugnent, ꝛ vi armoꝝ veritas eruatur, ꝛ iudiciũ belli ad fineꝫ per ducant.arg.l.iij.ff.de preuarica.cũ simi.ꝛ tꝫ Bal.de pa.tenẽ.§.si quis homineꝫ.naꝫ priuatoꝝ conuentio iuri publico nõ derogat. l.neqꝫ.§.i.de reg.iur.ꝛ facit tex.in.c.i.de tornea. vbi dicit ꝙ pugna fit ad ostentationẽ virium de cõi voluntate.vbi dicit Jo.andre.ꝙ ad hoc milites solent ɔuenire certa die, ꝛ hora, ꝛ loco, qd̃
2 est veruꝫ, qñ est factum cũ auctoritate supioris, † qꝛ duellum non põt iustificari inter aliquos, nisi auctoritate supioris. Jo. andr. ꝛ Host.in.c.i.de homic.si tñ vnus aliuꝫ requirat, ꝛ ille non acceptat, reqrens tũc poterit penitere.secus si requisitas litteras, vel ambasiatã recepit a prouocante, ꝛ acceptauit pegnã per suas litteras responsales, qꝛ tunc non poterit requirens penitere, argu. auc.qui semel.C.qũo, ꝛ qñ iud.ꝛ per no.in.l.edita.de eden.cũ si. tñ ambo possent penitere, nisi iã venissent corã iudice, vt.s.ꝛ hoc vr̃ locum habere, qñ pugna fieret de aliquo delicto graui, in quo respublica ꝑtẽderet interesse, vel vidictã, ꝛ nõ in delictis ꝑuatis.

SVMMARIVM

1 Locus duelli per quem debeat designari.
2 Hanibal qualiter victoriam de Romanis adeptus fuerit.
3 Fortuna plus potest in bello, ꝗ̃ ipsa virtus.

¶ De loco pugne, vel duelli. Liber secundus.

Esignatores Singularis certaminis coram principe oportet maxima cũ industria loci statum eligere, nã dicit iuriscon. Vlpianus in.l.athletas.in prin.
1 ff.de infam.† ꝙ locus iste a principe nõ pro modico beneficio daꝛ̃.cuncta igitur perspicaci sunt cũ ingenio prouidenda, ꝛ designabiꝛ̃ in spacio plano, debetqꝫ ꝓspicere solem, pulucrem, ꝛ vẽtum, qꝛ sol ante faciem bellantiũ visuꝫ eripit, ꝛ vẽtus contrarius inflectit, ꝛ deprimit tela, ꝛ adiuuat tela hostiũ. Puluis vero fronte ɔiectus oculos implet, ꝛ claudit.naꝫ ẽt post paululum accedente die nocet solis mutata ɔuersio ẽm Veget.de re mili.in.c.ordinaturus bellum.legimus ẽt Hanibalem apud cãnas cum cõperisset vulturnum amnem vltra fluminum nãm ingentes auras mane pflare, que arenarum, ꝛ pulueris verticẽ age
2 ret, † sic direxit aciẽ, vt tota puluis a tergo suis, Romanis xo in ora, ꝛ oculos incideret, qbus incõmodis mire hostibus aduersantibus victoriã est adeptus.ipsius itaqꝫ loci designatio fiat, vt ex sole, puluere, ꝛ vento, ac diei ɔuersione alter bellantiũ quid sinistrũ minime patiatur, sitqꝫ locus ipse serenus, ꝛ non vento expositus, nec solis nimio fulgore repletus.nã legimus in veteri testamento sole reflectẽte in clypeos aureos hostes supatos. sitqꝫ nõ ꝓcliuus, sꝫ planus. Hanibal.n.sic castra metabaꝛ̃, vt aut mõtibus, aut paludibus, aut simili locoꝝ aliqua opportunitate vi
3 ctoriã assequeretur.† nam in bellis amplius põt fortuna potestatem habere ꝗ̃ virtus.hic locus solet aratro designari, aut chorda, cingi, vel triplici ligni circulo coniri cuiusqꝫ ciuitatis more. vt in.l.qua actio.§.si qs in colluctatio.ad.l.aql. ꝛ in longo. in titu. qualiter qs se defendere dꝫ.l.nemo.appellaturqꝫ liza, vel panca ciuꝫ, ẽm gl.in.d.§.si qs.nulla igitur dꝫ esse loci incõmoditas, per quam cuiqꝫ pugillũ quid sinistrum ɔtingat. nemo itaqꝫ certantiuꝫ exire, aut transcẽdere vallum, nisi victor, aut victus poterit. ibi astantium debet esse tranquillitas, vt non clamore non signis quisqꝫ certantium certior factus in bello superet opprimat, vel sine armis vincat compugnatorem.

SVMMARIVM

1 Prouocatus an libereꝛ̃ si priceps nolit singulare certamẽ iniri.
2 Abolitio pugne per principem concesse, per eundem solum fieri potest.
3 Obligatus perpetuo nemo esse debet.
4 Compromissum nulliter factum, an debeat iterum fieri.
5 Locus ad actus gerendos debet assignari tutus.
6 Electio prima nõ prestat impedimentuꝫ que non habuit effectũ.

¶ An si prouocatus qui iure belli reperijt locum tutum, ꝛ princeps concedens noluerit ꝙ pugnẽt sit liberatus, vel teneatur alium requirire.

d **Ita est** Securitas pugilibus per pricipeꝫ, ꝛ oia preparata ad pugnã in die illa fiendã, ante diem nasciꝛ̃ filius principis, vel ꝙ res principis ꝓspere geste sunt in prelio, vel accidit pu
1 blica gratulatio, vt in.l.i.C.de publi leti.† an si princeps propterea reuocet illã securitateꝫ, ꝛ aboleat illud singulare certamen, vel ob publicã celebritatem, vel ob honorem domus diuine pugna non fiat, an imputeꝛ̃ prouocato, qui debebat cãpum assecuratũ inuenire, vt iteruꝫ locũ inueniat.dic ꝙ non, qꝛ princeps hoc de iure facere potuit, ꝛ debuit, arg.l.abolitio.auct. cum seq.ff.de aboli.ꝛ eo.ti.l.interueniente.vnde tale impedimentum ex causa predicta fuit iustum impedimentũ, qꝛ factum superioris iustum prestat impedimentũ.l.sed si pretorem.qui.ex cau.maio.ꝛ.l.contra pupillũ.§.qui ad maius.de re iudi.ꝛ.l.qui vetante.de reg. iuris.ꝛ.l.iudiciũ soluitur.vetante eo qui iudicare iubet.ff.de iudi. ꝛ in alia regula iuris in oibus causis pro facto accipiꝛ̃ id, in quo
2 aliud ꝑhorrescit quominus fiat.† nã ista abolitio pugne non fit, nisi a principe, qui licẽtiam ɔcesserat, qꝛ publica est.gl.in.d.l.abolitio.ꝛ ꝙ depẽdet a voluntate principis, in ɔ̃riuꝫ fieri impossibile reputatur.ff.de ver.obl.l.ɔtinuus.§.cum qd.ꝛ sic an ipse prouocatus qui locũ, ꝛ securitatem inuenerat, sit liberatus a certamine, ꝛ nõ teneatur aliũ locũ reperire, vr̃ ꝙ sic, qꝛ facultas data de eligendo locum vr̃ pro prima vice.l.matrimonij.ff.qui ꝛ a quib.ꝛ.l.boue.§.hoc sermone.de ver.sig.ꝛ arg.de auro, ꝛ arg.lega.l.si ita.ꝛ qd̃ no.de excep.c.sicut ex litteris.ꝛ de preben.c.cuꝫ non.in fi.ꝛ qꝛ iste ꝓuocatus postꝗ̃ bonuꝫ suscepit locuꝫ inueniendi ad certamẽ fuit debitor prouocãti effectus in hoc, qꝛ vinculo obligationis se astrinxit, arg.insti.de ver.ob.in prin. vnde eo loco inuẽto, ꝛ acceptato per prouocantẽ fuit prouocatus liberatus, lꝫ superior ꝓhibuerit, arg.l.lectos.de pericu.ꝛ cõmo.rei vẽ. nam solutione eius qd̃ debetur obligatio tolliꝛ̃. de solutio.l.qui
3 res.§.areã.† ꝛ quis non dꝫ esse perpetuo obligatus.de dã.infe.l. qui bona.§.fi.de leg.iij.l.fideicõmissa.§.si quis decem.ꝛ qꝛ iste tenebaꝛ̃ semel vnum locũ inuenire, ꝛ nõ plura. ꝛ qꝛ impeditus propter casum non dꝛ̃ cessare in impletione.l.si pecuniã.ff.de ɔdi.ob cau.ꝛ.l.iij.§.ꝗ̃ꝗ̃.eo.ti.nam debitor generis speciem assignans ante morã si illa perit sine eius culpa liberaꝛ̃.l.qui.x.de solu.ꝛ.l. si hr̃de.de leg.i.§.fi.ꝛ qd̃ plene no.in.l.ꝙ te.si cer.pe.cũ simi.ꝛ qꝛ vr̃ hoc iudicio Dei actum, qꝛ cor regis in manu Dei est, ꝛ vbi voluerit inclinabit illud, vt in epistola inter claras, ꝛ sic vr̃ Dei iudicio duelluꝫ finitum, qd̃ in bellis operatur, ꝛ duella tanꝗ̃ odiosa sunt restringenda, ꝛ nõ amplianda, ẽm Bal.ꝛ And.de iser.in titu.de pa.tenen.§.si qs hominem.in ɔ̃rium ꝙ teneatur iteruꝫ inuenire, ꝛ eligere locũ tutum, per tex.in.l.ij.ff.de op.leg. cũ ibi plene no.per Bar.ꝛ.l.qui per salutẽ.de iu.iur.vbi electione alteri cõmissa si inutiliter fiat, debet iterum fieri, qui infert ad electionem ꝑtãtis nulliter factam.ꝛ Bar.in.l.serui electione.de leg.i.ꝛ in.l. si vt proponis.qũo, ꝛ qñ.per que dixit Bal.in.d.l.qui per salu
4 tem.† qd̃ compromissum ex forma statuti nulliter factum dꝫ iterum fieri.ꝛ idem tꝫ in.l.fideicõmissa.§.si qs.x.de leg.i.ꝛ Inn.in. c.in litteris.de offi.deleg.ꝛ qꝛ cõmissio electionis loci dꝫ cuꝫ effectu intelligi.l.i.§.hec aũt verba.ff.qd̃ quisqꝫ iur.ꝛ dixit Inno.in. c.ɔsideramus.de electi.ꝙ prima electione existente nulla debet alia fieri, ꝛ cũ ista prima electio sit abolita facto superioris, ꝛ sic sine culpa vtriusqꝫ vr̃ casus fortuitus, arg.l.si per imprudentiaꝫ de euict.cũ simil.ꝛ neutri imputabitur, qꝛ perempto, vel sublato

vno loco est spes recuperationis in alio, arg.l.stichum, aut pam
philū.de sol.⁊.l.in rōne.§.incerte.ad.l.falc.vbi re debita in ge
nere, ⁊ perempta sine culpa vtriusq; non perimit obligatio, ſm do
cto.in.d.l.ꝙ te.⁊ sic non perempta obligatione loci reperiēdi, nisi
per pugnā debebit alium reperire locū.arg.ff.de ꝯdit. ob caus.l.
dedi.§.ꝗꝗ.⁊ q: locus erat in obligatione ,ꝑpter pugnā, ⁊ non
pugna propter locū, arg.j.in verba.vbi Deus locū propter homi
nem elegit.⁊.xij.distin.c.nouit.vbi loca pro rebus donāda sunt,
⁊ nō res pro locis.⁊ facit.l.iij.in prin.⁊.l.j.de eo qđ cer.loco.vbi
si adijciat, ꝙ quis certo loco soluat, poterit soluere in omni alio
loco idoneo maxime creditore volēte. ⁊ fa.it.ff.ad trebell.l.sed
sciendum.⁊.l.seq.⁊.l.sed si alio. vbi iussus certo loco restituere,
si in illo loco hoc non pōt, q: tutus non est, vel ire non potest, q:
Mutine abest causa reipublice, pōt Mutine fieri restitutio, si
cut ēt alias locus comparitioni destinatus mutat ratione alicu
5 ius cause, ⁊ alius assignat, extra de offi.delega.c.cū.R. nam†ad
negociū agendum tutus d; assignari locus.xxxiij.q.ij.c.fin.iij.q.
ij.hortamur.⁊ de sponsal.c.cū locum ex causa.ergo fiet alibi.C.
de sol.l.vsuras.de ꝯsti.pecu.l.si duo.§.i.vnde iste ꝓuocatus de
bebit aliū locum inuenire, ex quo in primo nō fuit pugna cū effe
ctu expedita, argu.l.pe.ne qs cum.⁊ q: loci electio non durauit
cū effectu.arg.de sol.l.si qs aliam.⁊.l.cū quis.§.hominem. ⁊ q:
res in primo statu est reducta, in quo fuit ante electionem, ergo
illi d; incūbere sollicitudo alium locū inueniendi.arg. de procu
rato.l.qui ꝓprio.§.itē queritur.⁊ de serui.vrba.l.attilicinus. ⁊ q:
non dr̄ peruenisse id, qđ cum effectu non peruenit.de leg.ij.l.ne
6 mo.§.ante.†⁊ prima electio, que non habuit effectū, non prestat
impedimentū.c.non prestat.de reg.iur.in.vj.⁊ de ꝯdit. ⁊ dem.l.
hec ꝯditio.vnde ſm iura iste non est liberatus, nisi secuto, ⁊ perfe
cto duello, tm̄ si ipse prouocatus litem faceret, vel moram in inue
niendo locū, tunc elapso termino prefixo ab vtroq; ipse prouo
cans succedit in electione data eius mora, vel negligentia, arg.c.
venissent.de elect.⁊.c.cum in cūctis.eo.ti.⁊ hoc est de ꝯsuetudi
ne, q: per prouocantē datur facultas prouocato eligendi locum
cum cōminatione, ꝙ nisi ipse prouocatus elegerit intra talē ter
minū quem eliget prouocans intra alium terminū statuendum,
⁊ ita seruat, ⁊ militaris disciplina obseruat.⁊ facit.l.fin.§.si.com
mu.de leg.tm̄ armigeri solent dicere in ꝯuentionibus, ꝙ tm̄ pu
gnet inter ipsos ꝙ vnus eoꝝ sit mortuus, vel victus, q: tūc indi
stincte alius locus d; requiri.tm̄ an secunda vice eliget prouoca
tus, vel ꝓuocans, puto ꝙ prouocans, q: prouocatus fecit debi
tum suum, ⁊ per eū non stetit, arg d.l.sed si per pretorem. qui. ex
cau.maior.vide.j.in.c.an si duo faciant certamen, vbi est casus,
quando fuit ceptū prelium, ⁊ diuisum per principem indicentē.

SVMMARIVM

1 Principe duellum interrumpente, an teneatur prouocatus ad alium locum pugnaturus accedere.
2 Actor iudicem alium adire potest priore iustitiam differente.
3 Pugna cepta per superiorem impedita non tenetur prouocatus rursum pugnare.

¶ An si pugna fuit indicta, ⁊ pugnatores ceperunt pugnare, ⁊ cū pugnarent ipsos dimiserit superior teneatur prouocatus iterum accedere ad alium locum ad perficiendam pugnam.

1 An si duo †faciant certamen, ⁊ in ipso con
flictu pugne princeps, vel qui
a preest duello, mādet, vt diuidantur, ⁊ vlterius nō pu
gnent motus aliqua clementia, ⁊ vt euitetur homici
dium, possit deinde prouocans reqrere prouocatum, ꝙ in alio lo
co debeant expedire pugnā iam inceptam, ⁊ locū reperire, ⁊ fi
nire duellū, ⁊ teneatur ipse prouocatus ad satisfaciendū honori
suo accedere ad pugnādum iterum cū eodem. vr̄ ꝙ non, q: cum
de tali die ꝯuenerant, ⁊ coram tali iudice, qui cepto duello decre
uit iterū non pugnari, argu.l.iudicium solui.ff.de iudic. vbi dicit
tex.iudiciū soluitur vetante eo, qui iudicare iubet, vel ēt qui ma
ius imperiū in eadem iurisdictione h; expresse, vel tacite inhiben
te, ſm Inn.in.c.intimasti.de app.⁊ in auc.in medio litis.§.i.col
la.ix.⁊ q: talis ꝯuentio pugnandi intelligitur de prima vice, ar
gu.l.matrimonij.ff.qui ⁊ a qb.⁊.l.boue.§.hoc sermone.de verb.
sig.⁊ qđ no.extra de excep.c.sicut ex litteris.⁊ de p̄ben.c. cum
non.in fi.tm̄ in ꝯrium facit.ff.quib.ex cau.maio.l.sed si per preto
rem.vbi qn̄ stetit per iudicem d; restitui dies.⁊ hoc videt sentire
Lombar.dū dicit ꝙ ratione impedimēti restituitur imprisia pu
gnatoribus, tm̄ non obstat, q: duella sunt odiosa ideo restringen
da, vt Lōbarda dicit Bal.⁊ And.de iser.de pa.tenen.§.si quis
hominē, arg.l.ij.de lib.⁊ posthu.⁊ q: cum inter ipsos fuerit habi
ta ꝯuentio de pugnando, ⁊ per pugnā iudicium finiendi eoꝝ ri
xas, l; ceperint pugnare, ⁊ fuerint impediti, hr̄ ac si non cepissent
pugnam, q: nihil vr̄ actum, cum aliquid superest ad agendum.l.
2 fi.ad filleia.⁊ ad hoc facit, †q: si iudex differt ministrare iustitiā,
ꝙ actor pōt alium iudicem adire pro iustitia ꝯsequenda.in auc.
vt diffe.iudic.per totū. vnde cum iste princeps fuerit a partibus
electus pro iudice cōpetenti in duello, ⁊ noluerit finem talis belli
expectare, ⁊ inter ipsos decernere, ꝙ pōt actor alium inuenire iu
dicem, vt duellū perficiatur.arg.in auc.de māda.prin.§.si tibi. ⁊
in auc.de sanctissi.epis.§.si quis aūt.⁊ arg.in auc.vt nulli iudi.§.
si vero.⁊ ꝙ hr̄ in.c.cum sit generale.de fo.compe.⁊ l; Bal. dixe
rit in ti.de pace tenē.ꝙ si vna die nō potuit duellum expediri, ꝙ
prouocator succubuit, nec d; alia die pugnari, q: loqtur, qn̄ non
superuenit impedimentū superioris, vel tertij, sed tm̄ rei, qui se de
fendit, intm̄ ꝙ non potuit ab actore superari, ⁊ idem si superue
niat impedimentū pluuie, ꝙ alia die sit pugnandum, q: est impe
dimentum tertij, arg.nota.in.l.ij.§.ꝙ diximus.ff.si qs caut. cum
3 ibi plene no.tm̄ Martiales dicunt ꝯrium, †ꝙ qn̄ incepta fuit pu
gna, ⁊ superior noluit decetero pugnari, ꝙ ꝓuocatus non tene
tur amplius locū, ⁊ iudicem perquirere, nec pugnare, q: debitū
fecit, ⁊ fuit liberatus decreto iudicis dissoluēte pugnā, ⁊ per eū
nō stetit, ⁊ hoc vr̄ verius per dicta.s̄.in proxi.c.in prin. q: vr̄ libe
ratus per primā loci inuentionem, maxime qn̄ fuit certamē abo
litum pugna pendēte, ⁊ iā incepta, q: prouocatus est liberatus,
nisi dixerit illa verba, ꝙ tm̄ pugnetur inter ipsos, ꝙ vnus eoꝝ
sit mortuus, vel victus, vt.s̄.proxi.c.vbi est casus, qn̄ pugna nō
dum erat incepta, ⁊ fuit abolita.⁊ in hoc est sciendum, ꝙ qn̄ pu
gna fit causa virtutis ostendende, iudex non potest pugnā diui
dere, secus qn̄ fieret ꝯuentio, vt debeant currere tot vicibus, q:
d; finem expectare, ⁊ ēt quando fieret pugna causa honoris ad
tutta oltranza, q: finis est tunc mors, vel ꝯfessio, ⁊ ideo si diuide
ret faceret ex clemētia non tm̄ ex iustitia, q: in hoc est finis viden
dus, sed qn̄ pugnarunt per imprisiam ad tutta oltranza, tunc iu
dex h; arbitrium diuidendi certamen, qn̄ causa honoris, q: vt di
ximus, tunc terminus est mors, vel disdicta, seu confessio, tm̄ vbi
esset dictum in capitulis, ꝙ tantum deberent pugnare, ꝙ vnus
esset disdictus, vel mortuus, tunc accedere debent ad alium lo
cum ad finiendam pugnam, arg.d.l.sed ⁊ si per pretorem.

SVMMARIVM

1 Pugnatores ante finem pugne transcendentes limites quādo puniantur.
2 Pugnator victus censetur, qui caput extra limites posuit.
3 Bannum de non exeundo intelligitur de eo, qui voluntarie exit.

¶ An si pugnatores facto decreto, ꝙ non possint exire ante finem pugne, ⁊ ex impulsione amborū exiuerint, teneantur pena imposita exeundi sine licentia.

1 Ordinato †Certamine, vel duello fiūt pro
clamata auctoritate ꝑfecti duel
lo, vt nemo pugillū non perfecto duello limites tran
scendat, ⁊ mēbrum qđ transcenderet amputetur, et
censeret deuictus, ⁊ cum pugiles essent in limitibus loci certami
nis, ⁊ colluctarent stricteq; pugnarent, ambo pari impetu colla
psi ceciderunt, vnus vero caput extra signa, ⁊ limites immisit. al
ter vero caput ab intra, ⁊ cetera mēbra corporis extra ipsos limi
tes, dubitatur quis eoꝝ propterea censeatur esse deuictus, ⁊ vr̄
ꝙ neuter, q: stante bāno, ꝙ nullus intret, vel exeat territoriū ad
certā penā, si quis per vim est ductus intra, vel extra territoriū
non dr̄ venisse contra bānum, ſm Jac.but.⁊ Bal.in auc.itē nul
la cōitas.C.de episc.⁊ cler.in ꝯrium vr̄, ꝙ ille, cuius omnia mem
bra exiuerunt extra, q: vbi maior pars, ⁊ ibi totum esse d;.ff.de
excep.rei iudi.l.si qs cū totum.⁊ de reg.iur.l.in toto pars est.
sic ergo vbi est vniuersitas membroꝝ ibi reputatur esse totū cor
pus, arg.l.qđ maior.ff.ad municip.⁊.l.maiorem.ff.de pact.cū si
2 mi.†in ꝯrium ꝙ ille victus censeatur, qui caput extraxit, argu.l.
cū in diuersis.ff.de relig. vbi dr̄, ꝙ vbi est caput hominis, ibi dici
tur esse totū corpus.⁊ dixit Bal.ibi, ⁊ in.l.arbor.cōi diuidū, ꝙ
vbi est caput alicuius sancti, l; omnia membra sint alibi, ibi d; ce
lebrari festiuitas eius, vbi est caput, qđ est speciale in corpore hu
mano, qđ vno spiritu continetur, ⁊ ꝓpter excellentiam attribui
tur capiti,

tur capiti, vbi est fons rationis, ⁊ cerebrum, quod est membrum diuinũ propter intellectum, sm Aristo. nam abscisso capite homo morit̃, ⁊ viuit abscissis manibus, ⁊ pedibus, tñ illa lex cum in diuersis ꝯtinet causam specialem fauore religionis, ideo videretur, ꝙ pugna sit peracta, arg. no. in. l. si qs ita. de leg. i. in questi. qñ omnes simul intrant, ꝙ iterum dꝫ curri ad brauium, ⁊ qꝛ verum est omnes exisse signa, primus ratione vniuersitatis mẽbrorum omnium, scd̃s ratione capitis, qd̓ est dignius membrũ, ⁊ totum corpus representat, vt. s. ⁊ sic iterum ꝯsurgent ad pugnandum, arg. l. sed si ambo. ff. de iudi. ⁊ de adul. l. si vxor. §. iudex. qꝛ
3 †bãnũ intelligitur de eo, qui voluntarie exiuerit in conteptum, non de eo qui colluctando, ⁊ inuitus trahit̃ per dicta in prin. ⁊ facit. C. de sicca. l. si qs maior. in verbo, nullo cogente imperio, sed voluntate ⁊c. vide. ĩ. proxi. c. latius. ⁊ quod habes. ĩ. in. c. pone ꝙ duello certauerunt.

SVMMARIVM

1 Pugnator egrediẽs limites loci cẽtaminis, an teneat̃ ad penã.
2 Delinquens casu, ⁊ non sponte non debet puniri.
3 Impulsus ad aliquem portum vi ventorum non tenetur ibi ad gabellas.
4 Statutum de homicida decapitando qualiter intelligatur.
5 Animus sine facto an debeat puniri.
6 Pugil ab altero extra locum impulsus, an sit deuictus.
7 Expulsus a possessione eandem perdit.

¶ An si vnus, vel ambo pugnatores in mutua colluctatiõe exiuerint signa certaminis teneantur ad penam.

1 Duello parato †Fit bãnũ, ꝙ nullus certantiũ debeat exire ex loco pugnatorio, nec ẽt membrum persone sue extra cordã, vel signum aratro factũ ad penam capitis, vt fieri assolet. modo duobus certãtibus, ⁊ colluctantibus vnus in ipsa colluctatione exiuit extra limites ex impulsione, vel mutua colluctatione, an sit puniendus, ⁊ vr̃ ꝙ sic, per tex. in. l. fi. ff. de re. diui. ⁊ in. l. desertorẽ. §. in bello. in ver. vallum transcendat. de re mili. ⁊ scribit Liuius. viij. ab vrbe ꝯdita, ꝙ consul Romanus filiũ decapitari iussit, qui nõ recordatus mandati patris contra ipsius decretũ extra ordinem pugnauit cum alio hoste, ⁊ victoriam est assecutus. tñ puto, ꝙ pena bãni non sit puniendus, nec puniendi si ambo exiuerunt cũ persona, vel mẽbris ex impulsione mutua, ⁊ non voluntarie, ⁊ ex proposito. ⁊ hoc per tex. in. l.
2 respiciendũ. in fi. ff. de pe. †vbi qui casu, ⁊ sine ꝑposito deliquerit non punit̃. ⁊ facit. l. pe. de preuarica. sed iste exiuit impulsu alterius, ⁊ non ex ꝑposito, ergo non punitur pena bãni. facit. l. i. §. sed si claua. in ꝟ. is qui in rixa. casu magis ꝙ̃ voluntate homicidiũ cõmisit. ff. de siccar. ad qd̓ facit tex. in. l. desertorẽ. §. is qui ad hostes. in ꝟ. sed si ex improuiso. cũ sua gl. de re mil. vbi si miles qui in acie, ⁊ signis iter facit ex aliqua necessitate nature deuians a signis, ⁊ ex improuiso ab hostibus capit̃, ꝙ venia sibi datur, licet alias qui recedit a signis, puniat̃. d. l. in prin. ⁊ facit de adulter. l. vim passam. ⁊ l. i. §. remouet. de postulati. in rõne sui. vbi passus vim infamia non notat̃, ergo non punietur exiẽs ex impulsione. ⁊ facit tex. no. in. l. fi. §. si propter necessitatẽ. ff. de publ. vbi si qs propter tempestatem impulsus vi ventoꝝ accesserit ad locũ prohibitum ꝙ non incidat in cõmissum, vbi Bar. dixit ꝙ prohibitus intrare territoriũ, si impulsus ab equo, quem non potuit ꝯtinere, intrauerit sine culpa sua ꝙ non tenet̃, ⁊ idẽ ibi dixit Dy. de prohibito a statuto qui intrat ciuitatem propter timorem inimicoꝝ, ⁊ est ho. tex. in. l. cesar. eo. ti. ⁊ facit illud qd̓ dixit Bar. in. l.
3 pe. de nauic. lib. x. vbi †de eo qui vi ventoꝝ impellitur ad aliquẽ portum, ⁊ non voluntarie venit, ꝙ non tenet̃ soluere ibi iura gabellarum, ⁊ facit tex. in. l. idem iuris. §. i. ff. ad. l. aql. ⁊ insti. eo. §. si impetu. cũ ergo iste ex impulsu, ⁊ impetu alterius exiuerit locum pugnatoriũ cũ persona, vel membris dr̃ ꝙ non tenebitur ad penam bãni, qꝛ dictum bãnum intelligetur qñ ex proposito, vel ex cõtẽptu hoc fecerit, ⁊ nõ ex impulsione, ⁊ ex necessitate coactionis alterius. nã statutum recipit interpretationẽ restrictiuam, ne quis indebite puniat̃. d. l. cesar. vbi Bar. ⁊ in. l. si serui. de noxa. ⁊ in. l. oẽs populi. plene de iustitia, ⁊ iure. ⁊ dixit Bar. ⁊ Bal. in. l. non dubiũ. de legib. ꝙ statutũ dictans ꝙ faciens sanguinẽ in palatio puniat̃ non habebit locũ in eo, qui flobotomabit, qꝛ statutum non dꝫ ita intelligi, vt incidamus in absurdũ, arg. l. pen. ff.
4 ad exhi. vbi ẽt dixit ꝙ statutum dicens† ꝙ homicida decapitetur, ꝙ intelligit̃ de homicida voluntario, non de casuali, nec de homicidio licito. ⁊ idẽ dixit no. Bal. in. d. l. si serui vestri. de noxal. vbi dixit de statuto de homicida puniendo, qui distinguitur per ius cõe sit voluntarius, vel non, ne qs indebite puniatur maxime, qꝛ cum tale bãnum sit expresse ꝯtra ius, ⁊ ideo stricte accipitur. ff. ad munic. l. ꝯstitutionibus. de ver. ob. l. quicquid astringende. ⁊ ideo dixit Bar. in. l. i. §. i. ff. si quis testam. ꝙ pena corporalis statutaria requirit dolum, lꝫ de eo non faciat mentionẽ. ⁊ seqtur Bal. in. l. data opera. C. qui accus. non pos. lꝫ Bar. videat dicere ꝙ in penis statutoꝝ non requiratur animus, sed fa-
5 ctum. in. l. i. §. diuus. ⁊ in. l. fi. de siccar. †tñ hoc non dicit ꝙ requiritur factũ, ne solus animus puniatur sine facto, ⁊ ideo isto casu non puniet̃ pena bãni, qꝛ nõ fuit in dolo, nec in culpa lata, vel leui, tñ erit victus per prima arg. quicquid dicant in hoc milites, ⁊ armigeri, qui rõne non mouentur, sed attendunt solum rigorẽ sanguinis, ⁊ corticem verboꝝ. ⁊ ideo dico ꝙ male fuit iudicatũ in partibus Cathalonie, vbi cũ vnus alterum vicisset in duello, ⁊ eundem vulneratũ cepisset, ⁊ in collo deferret, vt eũ extraheret a loco, ⁊ ꝑpter pressuram captiui, cum esset in limitibus loci cecidit victor extra limites, ⁊ signa duelli, ⁊ is quẽ deferebat in collo repertus est intra signa, ⁊ presidia duelli, ⁊ ipse deferẽs extra, naꝫ fuit iudicatũ ꝙ decapitaretur victor ex eo, ꝙ exiuerat signa sine permissu. nam talis snĩa fuit contra rationem, ex quo certamen erat finitũ, ⁊ ille iam erat deuictus, ⁊ captus, ⁊ ipse fuerat victoriam assecutus. ⁊ casu hoc accidit, ⁊ non dolo, ⁊ ex ꝯtemptu, argu. l. iij. in ver. non tm̃. ff. de incen. rui. naufr. vbi text. dicit ꝙ non oĩs, qui ex naufragio recipit, dolo facere vr̃, qꝛ potest esse ꝙ recipiat, vt custodiat, ⁊ salua faciat pro dño rerum. at hic fortuito cecidit extra locũ, ⁊ non ex inobedientia. ⁊ facit ad predicta gl. in. l. fi. ff. de re. diuis. in ver. voluerit. que dicit ꝙ voluntarie transcendit Romulus, ⁊ ideo fuit punitus. ⁊ facit qꝛ nullum peccatũ, nisi
6 voluntarium. d. l. vim passaꝫ. ⁊ d. §. remouet. cũ simi. †quero vero ad scd̃am partem dubij, si iste, qui fuit impulsus ab altero extra locũ, sit deuictus. dico ꝙ sic, qꝛ cum iste locus sit assignatus vtrisqꝫ a prefecto ad pugnã perficiendam, arg. l. athletas. de infam. qui est sicut cãpus martius gladiatorius. de quo in. l. apud iulianum. in fi. de leg. i. ⁊ ff. ad. l. aql. l. item si obstetrix. §. si seruũ. ver. sed cũ alij in campo iocularent. ⁊ in. l. athletas. s. allega. vbi Bal. dixit de cãpo carbonarie Neapolis, ⁊ sic assignetur pro loco gladiatorio securo ad tenendũ, ⁊ possidendum cãpum illum, vt ibi pugnet̃, ⁊ qui deijciatur sit deuictus, ⁊ vt quilibet conetur in cãpo preualere, seqtur ꝙ cum ipse vi alterius fuit expulsus, ꝙ perdidit cãpum, ⁊ succubuit, nisi incõtinenti eodem impetu recu-
7 peret, †sicut is, qui expellit̃ a possessione, vel vi deijcitur, perdit possessionẽ, arg. l. si quis vi. de acq. pos. ⁊ in. l. i. §. interdictũ. ⁊ §. rectissime. ff. ꝙ vi aut clã. ⁊ ff. ad. l. aquil. l. qua actione. §. fi. in ꝟ. victus perierit. ⁊ ita de ꝯsuetudine inter milites seruatur, que est optima legũ interpres. l. de qbus. de legib. ⁊ sic erit deuictus statim, ꝙ perdidit cãpum, ⁊ fuit inde expulsus, arg. iuriũ predictorum. ⁊ l. qua actione. §. si qs in colluctatione. ad. l. aquil. ẽt quando duo pugnant ad viriũ ostentationem, si vnus ex impetu alterius cadit, vel manũ in terrã ponit censetur victus. ⁊ facit qꝛ talis vis, vel impetus est de natura belli, ⁊ de genere victorie. l. in executione. §. fi. ff. de ver. ob. ⁊ Bal. in. l. i. de edil. ac. ⁊ sic erit victus qui ex impulsu transcendit, ⁊ si ambo transcenderũt erit pacta, ⁊ vlterius pugnabunt vsqꝫ in finem.

SVMMARIVM

1 Pugiles vno impetu limites loci excedentes, an sint puniendi.
2 Fugitiuus non censetur, qui fugiens statim reuertitur.

¶ Quando vno impetu ambo pugnatores excedunt signa loci pugnatorij, ⁊ illico redeunt, an puniantur.

1 Pone ꝙ †Certantes stante bãno, ꝙ nemo excedat limina in mutua offensa pari impetu, ⁊ equali ira, vt dicit text. in. l. ꝙ ait lex. in. §. ꝙ ait lex. de adulte. excedũt limen loci pugnatorij, ⁊ incontinenti retrocedunt ad locũ, ⁊ pugnam intra presidia prosequantur, an sint puniendi pena bãni. vr̃ ꝙ sic, qꝛ lex dura est obseruanda. l. prospexit. qui ⁊ a quib. ⁊ xvj. q. iij. scriptũ est in lege, ⁊ qꝛ cum tale bãnum fiat ad rigorem duelli obseruandum, ergo non põt ipsoꝝ tacita, vel expressa ꝯuentione derogari. l. nec ex pretorio. de regu. iur. ⁊ eo. tit. l. neqꝫ pignus. §. i. cũ simili. ⁊ dixit Bal. in ti. de pa. tenen. ꝙ postꝙ̃ intrauerunt certamen non pos-

sunt exire. in criium facit, nam bānum dicit, si quis eoꝝ exiuerit locum, ꝙ decapitetur, ⁊ sic non vr̄ habere locum, qñ vterq; exiuerit, qꝛ dicta in separatione non vr̄ habere locum in simul iunctis, tex. in. l. vim passam. §. prescriptis locū. vbi Bar. de adult. ⁊ no. in. l. ij. in prin. de ver. ob. ⁊ in. l. si ita. de libe. ⁊ posthu. vnde bānum non vr̄ habere locum, qñ simul exiuerunt ex impetu, qꝛ ambo simul cōuenerunt, ⁊ neuter dicere poterit alterum contrauenisse, qꝛ ⁊ ipse cōuenit, ⁊ nil arenarius arenario, ⁊ nil Catilina cetego. l. in arenā. de inoffi. test. ⁊ qꝛ vr̄ debere vnius excessus cum alio cōpensandus per no. in. l. si ambo. de cōpen. ⁊ in. l. cum mulier. solu. matrim. cū simi. ⁊ qꝛ hoc est introductū fauore vtriusq; partis pugnare volentium, ergo cōi consensu pñt reintrare, per no. in. l. ius pub. de pac. ⁊ in. d. l. nec ex preto. ⁊ in. l. si qs in conscribendo. de pac. vbi late Bart. Tertio, qꝛ ipsis exeuntibus ex impetu, ⁊ statim retrocedentibus intra presidia pugne parcitur.
2 arg. l. qd sit fugitiuus. in prin. de edi. edic. † vbi qui fugit, ⁊ statim reuertit̄, non censetur fugitiuus. ⁊ facit de diuoꝛ. l. iij. vbi si vxor ex iracūdia diuertit, ⁊ in breui reuertitur, non dr̄ diuertisse, ⁊ sic cum isti non ex aīo, sed ex impetu, ⁊ mutua colluctatione exiuerunt, ⁊ illico reuersi sunt sicut auis, que vno volatu exit de nido, ⁊ reuertitur. l. nālem. §. pauonū. ff. de re. diui. cū simi. ⁊ ideo non sunt puniendi pena bāni, qꝛ tale bānum fuit factum ad amboꝛū fauorem, vt explerent eoꝝ voluntatem, ideo non dꝫ in eoꝝ detrimentum pariter redūdare. ff. de legib. l. ꝙ fauore. cū simi. ⁊ ideo non puniātur, ⁊ pugnā tenentur sequi ad finē, vt vnus sit victor, aut victus, lꝫ armigeri dicerent contrarium nulla optima rōne moti, sed quia bannum ita cantat, ⁊ moti de moꝝ rigore.

SVMMARIVM

1 Pugil vnus, an possit alterum aggredi antequam ad locum destinatum veniant.
2 Duella sola principis auctoritate fiunt licita.
3 Christianus quando possit Christianum offendere.

¶ An si vnus pugillum alterum insultet anteq̄ veniat ad locum destinatū sit proditor, ⁊ teneatur ad damna propterea illata.

1 a **AN SI DUO** † Pacti sunt pugnare ad inuicem in certo loco, dieq; ⁊ hora indictis a iudice, vel alio superiore, ⁊ dū vnus ad locum accedit insultat̄ in itinere per aduersarium, antequam ad locū destinatum perueniat, an eo casu, si ab illo insultetur, ⁊ capiat̄ licite sit eius captiuus. dic ꝙ nō, qꝛ q̄uis pacti sint pugnare in certo loco non pōt illum aggredi extra illum locum sine diffidatione noua, per no. in. c. pro humani. de homic. lib. vj. ⁊ tenet Bal. in. l. si manumissori. C. de obseq. patro. ⁊ idē Bal. in. l. ij. de serui. ⁊ aqua. adeo ꝙ sibi tenebitur ad dāna, ⁊ interesse suo iurō, ſm Inn. in. c. fi. extra ꝙ me. cau. naꝫ nullū belluꝫ potest inter aliquos iustificari, nisi auctoritate superioris, vt no. Inn. ⁊ Jo. an-
2 dre. in. d. c. pro humani. † ⁊ idē in duellis, que non sint licita, nisi auctoritate supioris, ſm Bal. in. l. i. de iusti. ⁊ iu. alle. l. i. de specta. ⁊. l. i. de gladiato. nā si quis aliquem insultauerit sine diffidatione, vel monitione dr̄ proditorie agere, ſm Host. ⁊ Jo. and. in. d. c. pro humani. vbi dicunt, ꝙ nec per pactum pōt inter aliquos iustificari bellū, nisi auctoritate supioris, vel per diffidationē, que est initiū belli, vt no. in auc. item nulla cōitas. de episc. ⁊ cleri. vbi
3 Bal. dixit † ꝙ xp̄ianus non dꝫ offendere xp̄ianum, nisi eū prius diffidauerit, vel iuris, aut iudicis auctoritatē habuerit, alʼs est in ꝓditione, ſm Jo. and. in. d. c. pro humani. ⁊ qd̄ dixit Bar. in. l. in seruoꝝ. §. delinquūt. ff. de pen. ⁊ sic dico ꝙ iste erit puniēdus, ⁊ tenebit̄ illi offenso ad dāna, ⁊ iteresse per. s̄. dicta. ⁊ facit gl. in. c. lꝫ bely. de simo. ⁊ vide Andre. de iser. in ti. qb. mod. feu. amit. vbi dixit, ꝙ dr̄ proditorie offendere, qui sine diffidatione fecit.

SVMMARIVM

1 Pugil aufugiens extra locum certaminis captus, an possit occidi per alterum pugilem.
2 Pater potest adulterum filie fugientem interficere.
3 Bannitus citatus se presentans non debet impune occidi.
4 Fuga in delictum imputatur quandoq;.

¶ Quando vnus pugnantium aufugit extra locum certaminis, ⁊ capitur a familiaribus, an alter pugnator insequens possit illum occidere.

1 d **UO PUGNABANT** † In duello, ⁊ erat ordo, ꝙ qui exiret extra signū aratro factū, vel extra locū pugnatoriū, ꝙ capite puniret̄, ⁊ ꝙ esset captiuus alterius, ⁊ occidi posset, ⁊ ibi erāt prepositi officiales duello, ⁊ preses ciuitatis, qui assecurauerat. modo vnus eoꝝ suspicatur ab alio deuinci, ⁊ ⁊ occidi aufugit extra locū, ⁊ altero eū insequēte fuit captus per officialem, ⁊ familiā ibi existētem, ⁊ alter vult illū occidere in manibus, ⁊ in posse familie. dubitatū est an hoc possit, ⁊ vr̄ ꝙ sic, ar
2 gu. ff. de adulter. l. ꝙ ait lex. in fi. † vbi adulter quē pater inuenit in rebus venereis, si aufugiat pōt euꝫ insequi, ⁊ in alio loco occidere ꝯtinuata fuga insequendo eundem. Tñ in contrariuꝫ est veritas, qꝛ q̄uis sit indictum duellū inter ipsos auctoritate alicuius principis, ꝙ victor possit alterū occidere, tñ hoc non dꝫ licere postq̄ deuenit ad manus familie officialis, arg. eoꝝ que dicit Cy. in. l. iij. de statu homi. de bānito capto a familia qui post capturaꝫ non potest occidi in manibus familie. ⁊ hoc ēt tꝫ Bart. ⁊ Bal. in. l. fi. de mathe. ⁊ tenuit ēt Jac. but. disputando. ⁊ ideꝫ te-
3 nuit Bal. in. d. l. iij. d̄ sta. hom. vbi dixit † ꝙ bānitus citatus post quaꝫ se presentauit in oculis pretoris, vel dū vadit ad citationeꝫ sibi factam non pōt occidi, nec offendi, qꝛ vr̄ sibi data securitas per citationem, argu. l. ij. §. ei quoq;. de iud. pro quo facit. l. in laqueū. de acqui. re. do. ⁊. l. ꝙ sepe. §. si qs amico. ff. de ꝯhen. empt. ⁊. l. capitaliū. §. ad statuas. ff. d̄ pen. ⁊. d. l. ꝙ ait. loqtur in alio casu q̄ vbi venerat ad manus familie, vel officialis presentiam dabitur, tñ vt captiuus alteri per prefectū duello, non tñ vt illum occidat, qꝛ ratione fuge hr̄ vt confessus, arg. l. desertores. de re milit. ⁊. ff. C. ⁊. ff. ⁊ per no. in. l. cornelia. ff. ad silleia. ⁊ in. l. admonen-
4 di. de iu. iur. † qꝛ vr̄ nunc fuga imponi, vt delictū. ⁊ legitur in secundo bello punico qd̄ Claudius masellus ad duellum ꝯcitatus per Taureā, tandem Taurea ad vrbē pre timore hostis aufugit certamine nō expedito, quem Claudius prosecutus est, ⁊ cū gratulatione victor in castra rediit increpans ignauiā hostis profugiētis. iterūq; Titus liuius scd̄o bello punico refert Crispinum romanum cū Badio campano extra ordinem pugnasse, ⁊ Crispinus Badio percusso, ⁊ iacēte in terram, ex equo descendit, vt pedes iacenti conficeret. Badius scuto, ⁊ equo dimissis priusq̄ opprimeretur ad suos aufugit. ⁊ Crispinus cuꝫ laude, ⁊ victoria ad suos consules est deductus.

SVMMARIVM

1 Verba banni iudicis attendi debent, ⁊ seruari.
2 Pugil extra signum loci pulsus, an censeatur victus.
3 Captura nulliter, ⁊ contra ius, ⁊ sentētiaꝫ iudicis facta est nulla.
4 Fictio veritati cedere debet.
5 Confitens sententiam pro se latam esse iniustaꝫ eiusdem nō gaudebit commodo.
6 Captus in bello iniusto est illico liberandus.

¶ Añ sit iudicis decretum ꝙ nullus transcendat cāpuꝫ, ⁊ vnus impulsus transcendit, ⁊ incontinenti reintrat, ⁊ ꝑcutit alium.

d **UO MILITES** Se ꝓuocauerunt ad pugnā, dieq; statuta fit campus gladiatorius aratro designatus, ⁊ presidēs duello bānum emisit, ⁊ statuit, ꝙ bellantes non deberent exire, vel transcendere cāpum cum persona, vel membris pugna non perfecta ad penā capitis, ⁊ vt deuictus habeat̄, qui excesserit. Modo ꝯtingit, ꝙ ipsis pugnātibus, ⁊ mutuo se offendentibus, ⁊ sese impellētibus alter fuit extra signuꝫ impulsus, ⁊ deiectus a longe, qua de re eijciens deposita galea ꝓstabatur iudici, ꝙ inimicū extra signa deiecerat, qui deiectus sine intercapedine tpis illico reintrauit, ⁊ ꝯtra deijcientem incautū irruit, ⁊ ipsuꝫ ad terrā prostrauit, gladioq; ori imposito, vt captiuū profiteri fecit, modo iste ꝓfessus se captiuū allegat, ꝙ est illegitime captus, qꝛ ipse stabat securus, ex quo illū deuicerat, ⁊ ex improuiso fuit insultatus ab eo, qui non poterat vlterius offendere, ex quo erat victus, ⁊ sic ꝓditorie eum insultasse asserit, ⁊ propterea non esse deuictū legitime, nec captum de iusto bello. modo dubitat̄, quis istoꝝ sit captiuus. ⁊ p̄mo vr̄, ꝙ ille primus, qui impulsus ab al-
1 tero exiuit signū. ⁊ hoc triplici ratione. † Primo qꝛ tenor, ⁊ verba bāni iudicis sunt attēdenda, ⁊ obseruanda, lꝫ dura sint. ff. qui ⁊ a qb. l. prospexit. ⁊. l. iij. §. qd si lex. de sepulch. viola. ⁊ oēs populi, qꝛ quilibet magistratus in ꝓpria ciuitate suo sensu abūdat, de sepul. c. certificari. nā debemus inherere mēti, ⁊ intētioni statuti, vt

tuti. vt de lib. & posthu. l. gallus. §. & quid si tm̃. & de legi. l. non dubium. vnde cum bãnuz dicat q̃ transcendens signũ censeatur deuictus, ergo statim pro deuicto dz haberi, q̃ debemus deseruire verbis statuti, vel legis, ne lex sit superuacuo posita. ff. de capti. l. postlim. in fi. & in. §. qbus. in prima ꝯsti. C. nã in statutis que sunt stricti iuris solũ rigorem debemus attendere. ff. ad munici. l. ꝯstitutionibus. & verba stricti iuris in statuto apposita importãt id, qd̃ ipsorum verboꝝ tenor significat. l. i. & ij. C. si plur. vna sent. q̃ non attẽdimus aliud, nisi q̃ sic placuit statuenti. instit. de vsuc. §. q̃ aũt. & l. i. de ꝯsti. princi. vnde cum statutũ fuerit excedentez signum censeri deuictũ pro deuicto dz haberi, argu. in. l. i. §. is qui
2 nauẽ. de execut. † Scd̃o, q̃ iste impulsu cõpugnatoris fuit extra signũ campi positus, ergo vere ab eo deuictus, & sua virtute, & potentia, & dz suus esse captiuus. arg. l. in executione. §. fi. de ver. obli. & arg. ff. de capti. l. in bello. in prin. in ꝟ. in virtute bellica. & C. de statu. & imagi. in. l. vt virtutũ premia. & per no. in. l. fi. vbi senato. vel clari. vbi per labores, & sudores perueniř ad fructus. l. ij. de offi. ma. offi. & in auc. de diuer. offi. in prin. vbi per labores acquirunř honores, & in seq. pꝛhemio, in ver. & bellicos qdem sudores nostros barbarice gẽtes sub iuga nostra deducte cognoscũt. fuit ergo iste deuictus per decretũ superioris, & virtute compugnatoris. Tertio, q̃ per ipsius iudicis decretũ ipso iure pena capitis imposita, & vbi qs condẽnatur sola sñia condẽnationis inspiciř. ff. de pen. l. qui ad statũ. & sic iste semel deuictus a cõpugnatore per sñiam iudicis que ius facit. l. ingenuũ. de sta. hom. cũ simi. & fuerit finitũ duellum non potuit amplius ꝯ compugnatorez pugnare, & ipsuz offendere, vel assalire per ea, que dicta sunt in precedẽtibus capitulis, & sic vř hoc non iure licito belli, & proditorie fecisse, & ꝑpterea dicta captura tanq̃ illicite, & ꝯ ius facta a ꝑsona inhabili, & deuicta non vz, nec tz, & deberet reuocari. ff. de ver. sign. l. neq̃. & Bal. in. l. pleriq̃. de in ius voc. & facit. l. fi. §. nullo. de lib. exhibẽ. vbi captus de facto non dř captus. & in. l. i. §. officijs. ne qs euz. vbi de capto de facto qd̃ potest eximi &c.
3 & facit. l. in seruitutẽ. §. si petierit. ff. d̃ bo. lib. † & sic de dicta captura nulliter, & ꝯ ius, & contra sñiaz iudicis facta non dz aliqua ꝯsideratio haberi, per no. per Bal. in. l. si pacto quo penã. de pacr. vbi dicit q̃ captura facta de facto non vz. & sic iste qui ꝑmo fuit impulsus extra campũ erit captiuus impellentis eũ. in ꝯriuz facit, q̃ licuit huic impulso adhuc collucratione stante reintrare signum, & prosequi duellũ, arg. no. in. l. vt vim. de iust. & iu. & in. l. i. vnde vi. vbi incontinẽti licita est ꝑpulsatio. & q̃ qui eodem momento expulsus reintrauit, non dř diuertisse. ff. de diuor. l. ij. in fi. & gl. ff. de re mili. l. ij. §. emansor. vnde istud est de natura belli, vt modo vnus alterũ fugientez insequař, modo ille fugiẽs retro cedat, & alterũ in fuga ponat, & insequař, & in hac mutua collucratione finis belli dz inspici, & cui postremo cãpus remanet. & lz iste extra signũ impulsus propter bãnum superioris sit cẽsendus deuictus, & captus ab alio est per fictionẽ, & non veritate, q̃ ista verba habere important fictionẽ. Bar. in. l. si is qui pro emptore. ff.
4 de vsuc. & Bal. in. l. fi. de iu. annulo aur. † & fictio cedit veritati, & nunq̃ est melior veritate. c. sane. de eta. & qualit. & Bal. in. l. si arrogator. de adopti. & Bal. in. l. lex cornel. de testa. vbi dixit q̃ id dř proprie fieri qd̃ fit per veritatem, & non per fictionẽ. vnde cuz iste, qui remãsit intra campũ altero incontinẽti retrocedẽte, deinde ipse fuerit in ꝟitate captus, & deuictus sua ꝑpria voce, & confessione, seqtur q̃ ex tua voce te iudico. vt. l. proinde. ff. ad. l. aql. & l. i. & l. certũ. de ꝯfess. & l. sicut. de act. & ob. exitus. n. belli inspici dz. arg. l. rem non nouã. in fi. de iudi. & arg. in. l. fi. ff. de ali. pupil. prestã. & l. lex que tutores. §. i. d̃ admi. tu. vbi finis manifestat
5 ea que fiunt ad finẽ. & facit † q̃ si quis habuit pro se sñiaz, & deinde ꝯfessus fuit illam iniuste latã, q̃ non iuuatur cõmodo sñie, ꝯm Inn. in. c. q̃ pleriq̃. de imu. eccle. & q̃ pacta nouissima sunt obseruanda. l. pacta nouissima. C. de pact. ideo cũ iste se reddiderit post omnia dz esse captiuus illius, q̃ vř priori iuri suo renũciasse, arg. l. ij. C. de iu. domi. impetrã. & l. ad solutionẽ. de re iudic. & de insti. c. cũ venissent. & de dol. exce. l. apud. §. quesitũ. & l. si debitor. §. i. qui. mo. pig. cũ simi. Imputet. n. sibi qui victor fuerat, q̃ se fecit victũ, q̃ dãnum qd̃ sui culpa sentit sibi imputet, de reg. iuris. dãnum. Solutio. dico q̃ ꝯm legistas vera est prima opin. per illa iura, & q̃ cum iã ipse esset deuictus non debuit reintrare, & illum insultare. in quo deliquit, q̃ venire ꝯ bãnum, & non põt dolo carere, qui impio magr̃atus non obtemperat. l. non põt. ff. de regu. iur. & nemo ex suo delicto dz ꝯditionem suã facere meliorez, de do. excep. l. apud celsuz. §. marcellus. vbi dicit tex. ex eo quod perfide gestũ est actorem nihil ꝯsequi. de reg. iur. l. nõ fraudař. §.
6 i. vnde vř quasi proditorie istum insultasse, & deuicisse. † & dñi armigeri q̃ qñ aliquis non est captus de bona guerra, q̃ dz liberari. ita iste, qui nõ est iure licito captus, dz liberari, & ille puniri, qui venit ꝯ bãnum superioris. tñ ꝯm armigeros scd̃a opi. vř verior, ex quo ille se reddidit, & sua voce se captiuauit, & vř renunciare prime victorie. non ob. q̃ dř proditio, q̃ iste impellens debebat stare attentus in sua defensione, q̃ aduersarius adhuc tenebat arma, & duellũ non erat ex toto explicitũ, & dicit Vege. de re mili. si ꝑs exercitus vicerit, & pars fugerit minime est desperandũ, cum in hmõi necessitate ducis ꝯstantia totaz sibi possit vindicare victoriã, & in bellis pro supioribus sunt habiti, qui minime desperarunt. nã in simili qõne fortior creditur, quẽ aduersa non frangũt, & legitur Romulũ simulata fuga temere hostes insecutos eos ꝑduxisse, vbi occultos hẽbat milites, qui incauti ibi ceciderunt. & Semiramis regina ꝯ Cirum regez persarũ ducem simulato metu ꝑfugiens repenteq̃ ꝯuersa deuicit, & idẽ de Hãnibale aduersus Afros qui vino dimisso in castris infecto fugam simulauit relictis qbusdaz sarcinis, & deinde reuersus nocte cum illi iacerent, oẽs cepit, & trucidauit, & sic cũ iste incõtinenti redijt intra circulũ, non dicitur diuertisse. insti. de re. diuisio. in. §. pauonum. vnde vltima victoria preualebit, vt sepe dictum est.

SVMMARIVM

1 Prouocatus comparens, an possit reputare prouocatorez non comparentem esse contumacem.
2 Mandatum generale de eligendo non intelligitur de indigno.
3 Iudex quo casu presumatur suspectus.
4 Prouocatus nõ debet eligere iudicem suspectum prouocanti.
5 Facultas libera in ꝯtractibus concessa ratione regulari debet.
6 Electionem quando quis suo iure habere dicatur.
7 Dolus contra inimicum licitus, & permissus.
8 Philippus Macedonũ rex qd egerit thermopylis occupatis.
9 Miles ad duellum prouocatus locum sibi commoduz, & aduersario incommodum eligere potest.
10 Eligens male scienter seipsum decipit.
11 Princeps in causa propria iudicans non potest tanquam suspectus recusari.
12 Eligens potest preferre iniquum digno.
13 Fidem promissam frangere nemo debet, etiam si in ea seruanda mors immineat.
14 Locus tutus dicitur qui a duce belli conceditur.

¶ Questio de vno nobili ꝑuocato ab alio q accessit ad locũ die statuta, & alter non accessit allegans iudicis suspitionẽ, & loci.

Nobilis Prouocauit aliũ nobilem existẽtem in curia regis Francie ad duelluz, ex causa q̃ tpe quo fuerat officialis regis Francie, ꝑmiserat prouocãti quosdã milites securos esse, qui tandem dicebař non obseruasse fidem, & ꝑmissionem suã. hic nobilis ꝑuocatus hoc promisisse inficiař aliter veritatem se habere. tandẽ prouocans rescribit, q̃ intra terminũ sex mensium arma, & locũ eligat, & reperiat iudicem cõpetentem, in quo sit inter eos pugnandũ, cum protestatione q̃ eo non eligente iudicẽ competentem, & locũ, q̃ ipse prouocans locũ eliget, & inueniet. hic ꝑuocatus deinde ad certos dies rescripsit ꝑuocanti, q̃ eligebat talia arma, & q̃ inuenerat regẽ Francie pro iudice cõpetẽte, qui inter ipsos duellũ idixerat in ciuitate Parisius die tali, & loco tali, & ꝑinde misit prouocanti securitatẽ regis Francie, vt posset tutus accedere ad ciuitatẽ Parisij cũ centuz eqtibus ad pugnaz, & q̃ rex Francie quẽdaz ex suis ꝑceribus iudicez statuerat in ea pugna. hic nobilis ꝑuocans rescribit q̃ arma acceptabat, tñ locus nõ erat sibi tutus, nec iudex talis erat cõpetens, q̃ rex Francie erat sibi suspectus, ex quo videbař pugna debere fieri inter eos in causa ꝑpria regis Francie, q̃ de eiusdẽ regis negocio q̃ aliũ iudicem cõpetentem eligeret, & locũ tutum extra dñia regis
1 Frãcie. † hic nobilis ꝑuocatus in sua electione iudicis, & loci persistens alterũ iudicem nõ curauit eligere, & cũ venit dies statuta duello ꝑuocatus in loco electo in ciuitate Parisij, & corã illo iudice cõparuit armatus pugnaz suscepturus, hic ꝑuocans nõ accessit, nec aliter misit excusatorez ad protestandũ de loco non tuto, & iudice incõpetenti, propter qd̃ prouocatus fecit illum reputari propterea ꝯtumacem, & bãniri in ꝯspectu oium tanq̃ culpabilem, & iniustũ accusatorez iuxta morẽ, & deinde prouocãs aliuz locũ inuenit in Italia, & reputauit ꝯtumacez dictuz prouocatuz, qui iã primo loco reputauerat ꝯtumacem ipsum ꝑuocantem, &

euз similiter bãniuit. mõ fuit dubitatũ si hoc fieri potuit obstãte
exceptione iudicis incõpetẽtis, ⁊ suspecti, ⁊ loci non tuti, ⁊ vide-
tur ꝙ iste, cui fuit data electio eligendi locũ, debuit locum eligere
tutuз, qꝛ ꝯferens potestatem eligendi, ⁊ ꝑpea promittens admit
tere eligendũ per illum non cogitur illũ acceptare, si non sit ido-
2 neus. c. cãmqꝫ. de elec. † qꝛ non venit in generali mandato, ꝙ eli
gatur indignus. arg. c. si cõpromissarius. eo. ti. in. vj. ⁊ . l. si procu
rator. de ꝯdi. indeb. nec ẽt venit illegitime factum in gñali arbi-
trio. c. qntauallis. ⁊ . c. veniens. de iu. iur. l. vnde si nerue. pro soc.
l. q̃ꝫ q̃ꝫ. de ri. nup. ⁊ dixit Bal. in auc. habita ꝙ electione cõmissa
vr̃ de idoneo facta. arg. l. vt gradatim. §. sed si lege. de mu. ⁊ bo
naз vbi cõmittitur, vt cõpetens iudex eligatur, vr̃ sua ptãs rescri
pta, ꝓut de iure lз. c. cuз dilectus. de elec. ver. excessa forma mili.
fit. c. sup eo. ⁊ . c. qꝛ propter. de elect. ⁊ ꝙ Bar. dixit in. l. diem. §.
stari. de arb. ⁊ in. §. arbitroꝝ pro socio. ⁊ facit qd̃ simpl'r dixit In
no. in. c. sup his. de accusa. volẽs licere principi laico non admit
tere prelatũ per Papaз institutum, quẽ haberet suspectũ, ⁊ pro
pter suspitionẽ allegataз non lз administrationi se ingerere, ⁊ iu-
risdictionẽ in nõ subditũ exercere. c. nosti. de elec. nã ꝓpter cões,
⁊ spãles guerras, ⁊ inimicitias locus vt suspectus recusaᷓ. c. cuз.
R. cano. de offi. dele. ⁊ . c. i. de cle. nõ resid. ⁊ . iij. q. ix. hortamur. li
cite. n. dñs alicuius, vt suspectus recusaᷓ. c. cãmqꝫ. de offi. dele. ⁊ .
3 c. insinuãte. e. ti. q. vj. accusatores. ⁊ . c. ltima. de app. in. vj. † nã qñ
est ꝑsumptio, ꝙ iudex dз nimis alteri pti fauere, est merito suspe
ctus. d. c. cãmqꝫ. nã vbi est locus notorie nõ tutus, qs non teneᷓ
cõparere ad allegandũ locũ nõ esse tutũ. cle. pastoralis. §. pisana
quoqꝫ ciuitas. de re iud. ⁊ Inn. in. c. pterea. de dila. ⁊ facit. c. vene
rabilẽ. de elec. vbi ꝑsona Philippi ad impiũ electi fuit reproba
ta pp crimina publica absqꝫ eo ꝙ illa fuissent ꝓposita. ⁊ ita cla-
rus doc. Lucas torolus romanus vice ꝓtonotarius regni Sici-
lie, regioqꝫ ꝯsilio ꝑfectus in hac cã abundãtius ꝯsuluit. ⁊ qꝛ iste,
cui fuit data electio loci, debuit eligere tutũ locũ. per tex. in. c. bo
ne memo. mag. de elec. in x. secure. qꝛ ad negociũ agendũ tutus
locus dз assignari. xxxiij. q. ij. c. siue. iij. q. ij. hortamur. ex̃ de spon.
c. cũ locuз. ⁊ de testi. c. ꝯstitutus. ⁊ de offi. dele. c. cũ. R. ⁊ . ff. ad tre
bel. l. de etate. ⁊ in. c. accedẽs. vt li. non ꝯte. lo. ij. adeo ꝙ si locus
tutus non eligatur põt appellari. c. ex pte. de app. ⁊ de arbitr. l. si
4 cũ dies. §. si arbiter. cũ ibi no. † similiter nõ debuit eligere iudiceз
suspectũ ipsi prouocãti, qꝛ iudex suspectus dr̃ incõpetens preser
tim, qui est suspectus rõne proprij interesse. vt. l. qui iurisdictioni.
ff. de iur. om. iudic. ⁊ in. l. i. C. ne qs in causa ꝓpria iudicet. ⁊ in. l.
aptissimi. ⁊ in. l. fi. C. de iudi. naз talis dз esse iudex, qui a dextris,
vel sinistris non declinet. c. cũ eterni. de iudi. ⁊ cũ hic elegerit iu-
dicẽ suspectum elegisse non vr̃ tanq̃ꝫ nulliter fecerit, arg. de arb.
l. quid tñ. ⁊ per no. in. l. fi. C. de ꝯben. empt. ⁊ in. l. si tibi. §. vnius.
de optio. lega. Itẽ qꝛ fuit sibi cõmissa electio iudicis cõpetentis,
⁊ eligendo iudicẽ incompetenteз a forma cõmissionis recessit, ⁊
ideo nulliter elegit. naз ẽt in bellis mandata sunt tenaciter obser
uanda, alias nõ seruãs punitur, ẽt si res ꝓspere gerat. ff. de re mi
li. l. ꝺsertorẽ. §. in bello. ⁊ per no. in. l. quoties. de op. leg. p Bar.
⁊ qꝛ cõmissione sibi data a ꝓuocante ꝙ locũ, ⁊ iudicem cõpeten-
tem eligat, vr̃ in euз electio talis vt in bonũ virum cõmissa, ⁊ sic
non põt aliqd inique agere, qꝛ ista cõmissio data vr̃ regulari bo-
ni viri arbitrio. arg. l. vir bonus. iudi. solui. ⁊ pro socio. l. societa
tem. §. arbitroꝝ. ⁊ de leg. iij. l. fideicõmissa. §. q̃ꝫ q̃ꝫ. ⁊ . l. thais. §. so
5 rorem. de fideicõ. lib. † nam ẽt facultas libera in ꝯctibus, ⁊ quasi
regulatur rõne, ⁊ ꝓut vir bonus ageret. l. hec venditio. de ꝯben.
emp. ⁊ de ope. liber. l. libertus. ⁊ oĩa que dolo carent agere dз. ff.
mãd. l. creditor. §. lucius. ⁊ sic nõ potuit eligere locũ non tutum,
nec iudicẽ suspectuз. sed debuit talẽ eligere, quẽ bonus vir elegis
set per. s̃. dicta. in ꝯtrium arguiᷓ. Et primo ꝙ ipse potuerit elige-
re regẽ Francie in iudicẽ, ⁊ locum in ciuitate Parisij. facit qꝛ q̃ꝫ
uis ipse ꝓuocans rescripserit ꝓuocato, vt locũ inueniret, ⁊ iudi-
cem cõpetenteз, ipse ꝓuocans hoc non cõmisit, sed est ex ꝯsuetu
dine, ⁊ de stylo armoꝝ, ꝙ prouocans locũ eligat, iudicẽ, ⁊ arma,
⁊ ꝓpterea ista electio ꝓuocato daᷓ non a ꝓuocante, sed a ꝯsuetu
dine, ⁊ a stylo armoꝝ, ⁊ sic dr̃ prouocatuз hanc facultatẽ habere
non ab hoie, sed a ꝯsuetudine ipsa, ⁊ iure suo habere, ⁊ non a ꝓ-
6 uocãte per no. p Bar. in. l. quoties. de opt. leg. vbi dicit † ꝙ tũc
quis vr̃ habere electionẽ suo iure, qñ ius eligendi in eius ꝑsona
residet, ⁊ qñ hз ex iurisdictione alterius vr̃ iure alieno facere tan
quã eius minister. l. i. §. q mandataз. ff. de offi. eius. ⁊ id̃ cuз qd est
cõmissum a lege in liberã alicuius volũtatẽ pũt qũo vult arbitra
ri ẽt iniuste. l. cuз qdam. de leg. ij. dũmodo dolus malus absit. d.
l. creditor. §. lucius. ff. man. ⁊ tз Bar. in. l. si sic. ꝺ leg. i. ⁊ ꝑpea ad
suã volũtatẽ licite potuit eligere regẽ Frãcie. nec dici põt inique

fecisse, qꝛ imo eque fecit, qꝛ in bellis lз alteri insidiari, ⁊ inimicum
vincere astutijs, dolo, ⁊ fraude. xiiij. q. i. dixit. xxij. q. ij. vtilẽ. xxiij.
q. ij. dñs noster. ⁊ . q. vij. ⁊ . ff. de dol. l. i. §. nõ fuit. vbi licitũ est p do
lũ, ⁊ astutiã aduersus hostẽ machinari, ⁊ est bonus dolus. ⁊ facit
qꝛ hñs iustuз bellũ non refert si ex insidijs pugnat. l. atqꝫ nã. §. cũ
me absente. de neg. gest. vbi gl. que allegaᷓ ꝙ qs põt vincere per
subterfugia. ⁊ sic ista libera facultas eligendi iudicẽ non subiace
7 bit regulis iuris ciuilis, † sed regul. rei militaris, ꝺm quas licitum
est aduersariũ dolo supare, ⁊ fallacijs, ⁊ astutijs, qꝛ dr̃ dolus, an
virtus qs hec in hoste reqrat. vt in. d. l. i. §. nõ fuit de dolo. ideo
agendũ est ꝙ prosit mihi, ⁊ aduersario noceat. d. §. cũ me absen-
te. nã multa inter astutias romanoꝝ, ⁊ alioꝝ ducũ scribunᷓ que
appellanᷓ strategemata, seu insidie, vel astutie prelioꝝ ꝑncipũ, ⁊
prio de Scipione, qui bellũ transiecit in Africa nolẽs pugnare
in Italia, ꝺm Sene. prio de ira. in car. pe. sic Agateides rex sira
cusanus in Carthaginẽ. sic Metellus in Hispaniã, nunc alis re-
giones petebat recedẽs de obsidione trebie, nũc obsidebat mon
tes ne subito ad trebiã reflecteret. vt narrat Valer. maximus, ⁊
refert And. de iser. in ti. que fuit pria cau. hñi. amit. in. vj. car. in
vsi. feu. ⁊ dicit Vegeti. de re mili. in lib. ij. c. sciendũ. tñ in oibus
bellis ꝯditio est taᷓ. ꝙ tibi prodest aduersario nocet ꝙ illũ adiu-
uat tibi semp officiat. nũq̃ꝫ ergo ad illius arbitriuз aliqd facere,
vel dissimulare debemus, sed id solũ agere, ꝙ nobis vtile iudica
mus. sic ẽt Frõtinus narrãs strãtagemata romanoꝝ, ⁊ Cartha-
ginẽsiũ dixit in ti. de ꝯstituendo statu belli, ꝙ Alexãder macedo
semp eũ statũ belli eligebat, vt acies ꝯfrigeret, sicut ẽt Cesar bel
lo ciuili, cũ veteranũ exercitũ hr̃et hostiũ tyronũ esse sciret acie su
per decertare studuit. sic ẽt idẽ Frõtinus in ti. de trãsducẽdo exer
citu per loca hosti infecta testaᷓ Emiliũ Paulũ cũ in lucanis iu
xta litus angusto itinere exercitũ duceret, ⁊ tarẽtini ei classe insi-
diata agmẽ eius scorpionibus aggressi essent, ex captiuis littera
euntiũ pretestuit, quoꝝ respectibus hostes imbuere tela, ⁊ mico-
stratus dux ectaloꝝ aduersus epirotas, cũ ei aditus in fines eoꝝ
angusti fierẽt p alterũ locoꝝ erupturũ se ostẽdẽs oĩa illa ad ꝓhi-
bendũ occurrẽtis epirotaꝝ multitudinẽ reliqt suos paucos, qui
speз remanẽtis exercitus ꝑberẽt, ⁊ ipse cũ cetera manu, quã non
expectabat, aditũ intrauit. ⁊ Gneus põpeius, cũ flumeз trãsiret
propter exercitũ hostiũ non posset assidue pducere, ⁊ reducere in
castra instituit. deinde in eadeз ꝑsuasione hoste ꝓducto, ne vllam
viã ad progressuз romanoꝝ tenerent repẽte impetu facto transi
8 tuз rapuit. † Philippus macedonũ rex Greciã petens cũ ther-
mopylas occupatas audiret, ⁊ ad eũ legati Ectiloris venissent
acturi de pace, retẽtis eis ipse magnis itineribus ad angustias
pretẽdit, securisqꝫ custodibus, ⁊ legatoꝝ redditus expectãtibus
inopinatos thermopylas trãsiiecit. idẽ Frõtinus de loco ad pu
gnã eligendo. sic ait. M. Curtius, qꝛ falãge. i. squatris Pirri
regis expliciti resisti nõ posset, dedit operã, vt in angustijs ꝯflige
ret, vbi ꝯferta sibijpsi esset impedimẽto. Põpeius in Cappado
cia elegit locũ castris editũ. vnde adiuuante ꝓcliuo impeditum
militẽ facile ipso decursu Mithridatẽ supauit. Cesar aduersus
farmatẽ mithridatis filiũ dimicaturus in colle instruxit aciẽ, que
res expeditã ei fecit victoriã. naз pila ex edito subeuntes barba-
ros ꝓtinus emissa eos aduerterũt. Luculus aduersus Mithri-
datẽ in Armenia dimicaturus collis ꝓximi planũ verticẽ captũ
cũ copiaruз parte adeptus in subiectos hostes decurrit, ⁊ eqta-
tuз eoꝝ a latere inuasit secutus clarissimã victoriaз redijt. Hani-
bal ꝯ Marcellũ pugnaturus cauas, ⁊ preruptas vias abiecit a
latere ipsa que loci nã pro monimentis vsus clarissimũ duceз vi-
cit Xãtiptis lacedemonijs sola loci cõmutatione fortunã punici
belli ꝯuertit. naз cũ desperantibus iã Carthaginẽsibus per ele-
phãtes dissipatis ordinibus romanoꝝ sparsos milites per inui-
dias ꝑsecutus eoꝝ exercituз fudit in illa die victoriaз. Hanibal
sic castrametebaᷓ, vt aut mõtibus, aut paludibus, aut sili locoꝝ
aliqua opportunitate adiuta eo mõ acieз collocaret, vt vincenti
bus qdeз romanis penũ indignũ recipere posset intra monumen
9 ta exercitũ cedẽtibus, aut instãdi liberũ haberet arbitriũ. † licuit
enim ꝑpea huic militi ꝓuocato ad duellũ secutus exẽpla princi-
puз, ⁊ ducũ exercituũ, que sequẽda sunt, vt hr̃. ff. ad treb. l. ꝙ iu-
lianus. ad fi. xvij. q. vlti. quicũqꝫ. vbi de exẽplis epoꝝ, ⁊ in. l. i. ff.
de manu. vind. vbi de exẽplis doctoꝝ locũ ꝓ pugna eligere sibi
ꝯgruũ, ⁊ aduersario nociturũ, ꝓut ẽt dicit Vege. ꝺ re mi. in añdi
cto. c. ꝯ te esse incipis, si imiteris, ꝙ hostis fecerit ꝓ se, ⁊ rursus
qcqd ꝓ tua pte tẽtaueris ꝯ illũ erit si voluerit imitari, qui ẽt dixit
melius est hostẽ fame domare q̃ꝫ ꝑlio, ⁊ ipsuз magis vincere fame
q̃ꝫ ferro, in quo amplius põt fortuna ptãtem hr̃e, q̃ꝫ virtus. nã in
sollicitandis suscipiendisqꝫ nulla ꝯsilia meliora sunt, nisi illa que
ignorauerit

ignorauerit aduersarius anteq̄ facias, qui itē͛ dicit. occasio in bellis amplius solet iuuare, q̄ virtus in sollicitādis suscipiēdisq̄ hostibus aduersarioꝝ pugnare pͤsertim, qꝛ ꝓuocatus dꝫ iudicē eligere, quē nō dꝫ ad volūtatē aduersarij ꝓuidere, ſꝫ sua, qꝛ solet dici, q̄ mala electio est in culpa eligētis. ō optio. lega. l. iij. in gl. ff. ō mino. l. cū mādato. ꝛ in. l. iij. in fi. ff. nau. caup. ꝛ in. l. fi. §. hec
10 aūt cōmoda. ꝛ. l. eū q. §. fi. cū seq. ff. de insti. † Nā sciēter male eligēs dr̄ decipe scipm̄. ff. de ꝯben. emp. l. ea q̄. §. j. Vn̄ tūc de se q̄rī dꝫ nō de alio, qđ sit ab alio deceptus, cū sciēti dolus nō inferat. de ꝯben. emp. l. domū. §. sili modo. de trāsac. l. cum donationis. ꝛ. l. fi. de acqr. pos. C. vbi dixit Ang. q̄ imputat destinanti malū nunciū, vel eligenti malum seruitorem, vel malum animal. Aut malam nauim. vbi ēt per gl. ꝛ in. l. siue hereditaria. de neg. gest. quem. n. locum meliorem eligere potuit q̄ ciuitatem Parisius in qua est ꝯsiliū vniuersale totius regni Francie, qđ diiudicat ēt regem Francie, ꝛ omnes principes regni, in qua ciuitate nō presumitur inferri vis, ꝛ metus. argu. l. non est verosimile. ff. q̄ met. cau. ꝛ est ciuitas insignis, in qua est copia militum etiam armate militie. ar. c. statutū. de rescrip. in. vj. ꝛ de excu. tu. l. q̄ duas. §. do nec. Bal. in. l. iuris. C. q̄ admit. Aut quē aliū digniorē iudicē eligere potuit, q̄ regē Frācie, q̄ iter seculi reges obtinet ꝑncipatū. Et appellat xp̄ianissimus, q̄ vngit vnguēto celitus misso. ſꝫ Jo. an. in. c. ij. de ꝑben. li. vj. in qua nulla pōt cadere formido nisi vana. l. j. de his q̄ p me. iudi. vbi dr̄ q̄ vbi ꝑnceps ibi securitas. nec
11 ēt in regno cadit suspitio cāe ꝓprie, † qꝛ ꝑnceps ēt in cā ꝓpa iudicat, nec pt̄ suspect⁹ recusari. l. pri. de his q̄ in te. delē. ꝛ no. Bal. in. l. j. C. ne qs in sua cā. idē Bal. in. l. cū antiqoꝛib⁹. de iure deli. dixit q̄ in h̄ dei vice fungit. ꝛ hr̄ in cle. pastoralis. de re iu. ꝛ Cy. in. l. ij. de edē. q̄ nō vr̄ velle aliqđ iniustū. c. j. de ꝯstit. in. vj. ꝛ. c. ex trāsmissa. de fo. cōpe. Bal. in auc. h̄ iter liberos. C. ō testa. ꝛ vbi ꝑnceps est, nō pōt cōmitti dolus. no. in. l. ꝓbatorias. de diuer. rescri. ꝛ Bal. in. l. rescri. de pci. ipe. of. nā eligēdi ptās seu volūtas duplex est. s. absoluta ꝛ regulata. ſꝫ Bal. in. l. cū qdā. de leg. ij. ꝛ in casu nr̄o est absoluta. qđ ꝓbat, qꝛ cōmittit libere voltūati ꝓuocati, vt. s̄. dcm̄ est. ꝛ cū optio cōmittit arbitrio dꝫ eligere medio͛crē, qꝛ tūc vr̄ vt bonū virū dēre eligē nō declinādo ad dextrā vel sinistrā. ſm Bal. in. l. fi. §. j. C. cōia de le. ꝛ Bar. in. l. si fit, de le. ij. ꝛ. s̄. visuꝫ est. ꝛ Bal. in. d. l. cū qdā. de leg. ij. vbi dixit, q̄ is, cui cōmissa est electio, pōt eligere ēt idignos, lꝫ nō icapaces ō iure, vbi
12 ēt dixit † q̄ hn̄s electiōē ad volūtatē suā pt̄ pͤferre iniquū digno. ꝛ sic cū iste ꝓuocat⁹ ex ꝯsuetudine hēat electionē iudicis ad suā volūtatē potuit eligere, quē voluit, ꝛ pͤsertim tm̄ serenissimū ꝑncipē, in quē nō cadit suspitio. ar. gl. fin. in. l. titio fūdus. de ꝯdi. ꝛ de mō. p quā gl. dr̄ q̄ si cā cōmittat ꝑsone multū fide digne, ō q̄ nulla pōt esse sinistra suspitio, nō pōt allʾari suspecta. ſm Host. sing. in. c. postremo. de ap. ꝛ Ant. ō bu. in. c. finē litib⁹. de do. ꝛ ꝯtu. ꝛ gl. Jo. in. c. expedit. xij. q. ij. ꝛ q̄ p eā dixit Bal. in. l. iudicia. ō rei vē. ꝑmaxime qꝛ dr̄ ipm̄ serenissimū ꝑncipē alteri iudici cōmisisse, quo casu pt̄ in cā ꝓpa p alterꝫ cui cōmiserit ꝑnceps iudicare, vt dicit Cy. i. d. l. ij. ꝛ gl. ij. q. j. si qs ergo. extra ō iud. c. cū venissent. ꝛ de ꝟ. si ex pte. ꝛ. C. vbi cāe fis. l. ad fiscū. ꝛ sen. aduer. fis. l. ij. vbi dr̄ q̄ iudicat in cā sua p iudices deputatos p ipm̄, ꝛ sic nō cadit suspitio, qꝛ lege ꝑmittēte tūc iudicat p. s̄. dicta iura. nec ēt ob. exceptio loci nō tuti, qꝛ ille rex dedit securitatē seu saluū ꝯductū dicto ꝓuocāti. vn̄ nō erat ꝑsumēdū, q̄ voluisset ifringere suā securitatē, ꝛ sacrilegiū cōmittē. ar. l. j. i ꝑn. ff. ad. l. iul. maie. ꝛ. ff. ō cap.
13 l. postliminij ius. §. captiuos. † vbi ō Marco regulo ꝯsule romano, q captus a cartaginēsib⁹ fuit missus Romā, ꝛ ꝑmisit redire, ꝛ ne violaret suā ꝑmissionē ꝛ fidē, redire voluit Cartaginē, ꝛ fuit iterēptus a cartaginēsib⁹ statiꝫ, ut rediȷ̄t. q sciebat, q̄ i reuersiōe sua cartaginēses eū iterimerēt, et voluit potius mori q̄ fidē violare. ꝛ hoc iure vtunt armigeri, qn̄ ex duob⁹ exercitibus duo volūt pugnare data securitate a ducib⁹ belli pugnāt ifra ꝑsidia alterius sine suspitiōe iudicis ꝛ loci, qꝛ securitas ducis ꝑsidētis i territorio locū facit tutū. ar. ff. ō pac. l. ꝯuentionū. cū ibi allʾatis i gl. ꝛ in. l. j. §. nō fuit. de dolo. ꝛ ar. in. l. relegati. de pen̄. vbi de securitate ꝑncipis q̄ est plenior q̄ alia, quā nemo dat nisi ipse ꝑnceps.
14 ar. in. l. pap. §. si qs. de inof. test. ꝛ plenius in. l. j. ff. de pto. stip. † ꝛ hoc iure vtunt armigeri, q cū hn̄t securitatē ducis belli, non dn̄t, q̄ locus nō est tutus. ꝛ hr̄ ab vrbe ꝯdita. li. vj. vbi gallus magnitudine ꝛ armiꝫ isignis pugnauit cū ipatore romano, vbi statio nē tenebāt exercit⁹, nō dixit locū nō eē tutū. ꝛ ibidē de Tito mallio filio ꝯsulis romani, q iuxta hostiuꝫ castra teli iactu pugnauit cū Latino, ꝛ nō dixit nō eē tutū, ꝛ idē Titus Liuius eo. li. testat de certamine pacto iter Gallū ꝛ Titū malliū romanū iter agmina sine suspitiōe certantē. Itē scđo bello punico ō milite cāpano certāte intra spacia cū Claudio asello romano sine suspitiōis allegatione. ꝛ idē scđo bello punico ō Tito qntio crispino cū Badio cāpano se diffidāte iuxta castra sine suspitiōe loci aut iudicis q̄ censet allʾatio tabellionis potius q̄ militis. ꝛ iō ꝯcludit ꝛ ſm iudiciū legistaꝝ nō potuit regē Frācie eligere, qꝛ erat suspectus, tn̄ ſm stilū armoꝝ hoc potuisse vr̄ qꝛ nō curant nisi arma, ꝛ pugnandi audaciam, ꝛ in fide ducum ꝛ ꝑncipum valde confidunt.

SVMMARIVM

1 Prouocatus non inueniens iudicem ꝛ locum inter christianos an teneatur infideles adire.
2 Capiens euntem ad infideles eundem seruum habebit.
3 Infideles necessitate vrgēte ad defensionē vocari possunt.
4 Saraceni ab ecclesia christianorum sunt excōmunicati.

Quod is qui tenetur reperire locū ꝛ iudicem si accesserit per principes christianorum ꝛ non inuenerit iudicem q̄ non tenetur accedere ad loca infidelium ꝛ saracenorum.

1 a **AN si ad duellum** † ꝓuocatus, q tenet ō stilo armorū reperire iudicē ꝛ tutū locū pugne iuerit perquirēdo p oēs ꝑncipes, ꝛ reges xp̄ianoꝝ, ꝛ nullus voluerit pugnā iter ipsos idicere, ꝛ tutū ad pugnādū locū ꝯcedere, teneat accedere ad reges ifideliū, si ꝓuocatus nō accedat, possit accedere ꝓuocās p loco iueniēdo ad pugnā in locis barbaroꝝ, vr̄ q̄ nō, qꝛ ifideles sūt hostes cōis salutis. l. fi. C. de male. ꝛ ad loca barbaroꝝ, ꝛ ifideliū nulli ciui romano accessus ꝑmittit cā cōmercij nec alʾr. l. j. ꝛ. ij. C. q̄ res expor. nō de. ꝛ i. l. ij. C. q̄ res vē. nō po. adeo ꝓhibet cōmerciū, vel accessus, q̄ si qs didicerit eis artē nauiū fabricādaꝝ, q̄ capitalʾr punit. l. fi. C. ō pe. ꝛ ō loco ꝛ iti. cust.
2 l. li. xij. ꝛ ex̄ ō iude. c. ita quorūdā. † vbi captus vadēs ad saracenos hu⁹ efficit capiētis. p id qđ hr̄ i. l. ij. C. de cōmer. ꝛ mer. nā ad barbaros, cū qb⁹ nō hēmus amicitiā, neq̄ hospitiū, neq̄ fedus amicitie, si lꝫ accessus. ff. ō cap. l. postliminiū. ꝛ. l. postliminiū ē. §. trāsfuga. ꝛ. l. nihil. ꝛ accedēs sine lnia trāsfuga ē. ff. ō re mil. l. trāsfuga. ꝛ. l. dsertorē. §. is q. cū si. tn̄ i ꝯriū fac, qꝛ xp̄ianus pt̄ ad sui dfēsionē vti auxilio ifideliū. ar. l. vt viꝫ. de iust. ꝛ iu. ꝑcipue cū alʾr se tueri nō pōt. ar. ff. ad. l. aq. l. sciaꝫ. §. q cū alʾr. ꝛ. l. si qs fumo. in fi. ꝛ fac cle. j. de homi. ꝛ qđ ō Paulo legit act. xxiij. ꝛ hr̄. xxiij. q. iij. §. itē ab al. q̄. ad fi. ꝛ de bonis eoꝝ q̄ mor. sibi ꝯsci. l. j. i fi. ō bo. lib. l. q cū maior. §. si libert⁹. nā ꝛ de⁹ p malos vindictā fac. xxiij. q. v. c. fi. ꝛ ecōuerso i iusto bello ifideles iuuāt p fideles. xxiij. q. j. qđ culpat. xj. q. iij. iulian⁹. Itē pp necessitatē cōicam⁹ excōicatis
3 ō sen. excō. c. si ꝟo. † sic vbi vrget necītas ifideles vocant ad ō fēsionē. ꝛ fac. ij. Parali. xix. c. ipio ꝑhes auxiliū, ꝛ his, q oderūt dn̄m, amicitia iūgeris. ꝛ qđ hr̄ de sacra. xxxiij. q. iij. §. j. ꝟ. itē. ꝛ h̄ ſꝫ Spe. in ti. ō iude. ꝛ sara. §. j. i fi. vbi ꝯcludit q̄ rōne vrgētis necessitatis licitū ē iuocare auxiliū paganoꝝ. ꝛ ꝯsuluit Fed. ō sen. ꝛ facit q̄ qs teneat ad aliena accedere loca, qn̄ in ꝓpo nō repit q̄ Bar. dixit in. l. ꝯtinu⁹. §. itē q isulā. ō ꝟ. ob. vbi dixit, q̄ qn̄ fabri nō sunt in terra ꝓpa tenent ꝗrere in alia pte in. l. diuus. ō tuto. ꝛ cu. da ab his. tn̄ ꝯria ps est ꝟior, qꝛ nemo cōpere tenet ad locū ihonestū, vt in popinā, vl lupanariū, nec ibi ad iudiciū accedere. l. si cū dies. §. qđ tn̄. ꝟ. lꝫ si in aliquē. ff. ō arb. iste. n. locus ifideliū satis turpis ꝛ inhonestus vr̄ xp̄ianis, qꝛ sūt diuerse secte, ꝛ sine lnia supioris xp̄iani accedi nō pōt. qnimo accedētes sūt serui capiēniū eos accedētes sunt excōicati p iura. s̄. alle. ideo ꝓuocatus ad illa loca ifideliuꝫ p q̄rēdo cāpo accedere nō tenet ēt qꝛ nō est locus tutus xp̄ianis. ar. ff. ad tre. l. de etate. de spō. c. cū locū. xxij. q. q. c. siue. cū si. nec ēt qs tenet se submittere iudicio eoꝝ, qꝛ sūt ifames, ꝛ iter xp̄ianos nō iudicāt. ar. l. si q̄. C. de iude. vbi iudei nō iudicāt iter xp̄ianū ꝛ iudeū, ꝛ ifames nō pn̄t eē iudices.
4 l. ij. C. de digni. ꝛ de iudi. l. cū ptoꝛ. §. ij. † ꝛ qꝛ saraceni sūt excōicati ab ecclesia nr̄a, iō nō recipiūt arbitriū xp̄ianoꝝ. extra de iudi. c. ad ꝓbandū. ꝛ extra de rescri. c. dilectus. ꝛ lꝫ iudeus sit sepatus a fide xp̄iana, tn̄ pōt esse arbiter iter xp̄ianos, nō tn̄ in crialibus. l. iudei. C. de iud. ꝛ iō si ꝓuocās ipse accederet ad ipsa loca ifideliū ꝛ cāpū repiret assecuratū non teneret accedere ꝓuocatus, qꝛ dixit sapiēs in pabolis, homini alterius legis ne ꝯfidas iternū, qꝛ ēt cū securitate ifideliū venire nō teneret. p not. in. c. accedēs. lo. ij. vt lite nō ꝯte. vbi dr̄ q̄ qs nō tenet ad loca suspecta ꝛ inimicoꝝ accedere ēt sub saluo ꝯductu. ego vidi his xp̄ianos milites accessisse ad loca infidelium in Cartagine ad pugnandum in singulari certamine qui pessime ꝛ contra iura fecerunt.

SVMMARIVM

1 Prouocatus ad duellū non inueniens locum pugne idoneus an teneatur ad loca siluestria accedere.
2 Arma capere nemini licet sine licentia superioris.
3 Duellum in quo loco fieri debeat.
4 Prouocatus ad duellum non tenetur accedere ad locū nō tutuz.

¶ Si prouocatus qui tenetur locum reperire eo non inuento, si te netur accedere ad loca siluestria.

1 a Prouocatus †si nō inueniat locus tutus ad pugnā, te neatur accedere ad loca siluestria, vel solitaria ad certādū cū prouocāte. vr̄ q sic, qr in pugna gladius est iudex & testis, qr ille q post pugnā est supstes, vel integer dr̄ victor, q est interēptus dr̄ victus, & in pugna iudicat eo teste quo iudice
2 qr ensis iudicio peragit i bello. In ɔ̄riū facit, †qr nemini lz ad arma pcedere, nisi cū lnia superioris. l. j. vt ar. vsus. qr pugna de ɔ̄suetudine & stilo armoꝝ dz fieri corā iudice iter ptes indicētes duellū, & q iudicet inter ipsos, & corā testib⁹, qr pugna est expimentū veritatis. vt. s̄. pluries diximus. & ipsa veritas si fieret in occulto loco sine iudice & testibus nō posset secerni & iudicari & oia agēda sūt loco ɔ̄gruo & tpe debito. ff. de sol. l. si soluturus. de vsur. l. acceptā. cū si. & si qd est explicādū in certo loco in alio loco fieri nō
3 dz. ff. de eo q cer. lo. l. j. & ij. & qd no. de spō. c. cū locū. †qr de stilo armoꝝ & iure belli fieri dz duellū in loco a dn̄o ciuitatis assecurato, & corā iudice eligēdo, & indicēte, merito ipa ɔ̄suetudo & stilus est obseruāda. ar. l. deprecatio. ad. l. rhod. d̄ iac. & de vsur. nauti. in pn̄. & de legi. l. de qbus. cū si. Esset. n. locus iste inhonestus, & indecēs pugne, ad quē qs nō arctat. ar. l. si cū dies. §. lz si in aliquē locū. ff. de arb. & dixit gl. no. in. l. j. ff. de eo q cer. lo. q id, qd pōt fieri quolz loco, intellr̄ d̄ idoneo loco. ar. l. vt gradatī. §. j. ff.
4 de mune. & hono. †& cū iste locus nō sit iure belli ad pugnā idoneus, & ɔ̄ ɔ̄suetudinē armoꝝ, merito accedere nō astringit prouocatus ad pugnā in tali loco, qr opportunitas loci & tpis tenēda est. de vsur. l. mora. & de vsufru. l. locū. in pn̄. & l. i. §. si vsufructū. de religio. & alia rōne, qr si vinceret, & aduersariū superaret, caperet, vel occideret, puniret d̄inde vt homicida, vel alia pena legis iul. de vi pub. p. l. j. de gladia. & d. l. j. vt ar. vsus. iūcta. l. j. ij. & iij. ad. l. iul. d̄ vi pub. pugne. n. & singularia certamina d̄ iure armoꝝ & belli pmittunt, cū a superiore idicant & ex causis iustis. & i publico certamine & nō alr̄, vt. s̄. dixim⁹. ergo nō i nemore, qr minime sūt mutāda, q̄ iterptationē certā semp habuere. l. minime. ff. de legi.

¶ Incipit liber tertius. De die duelli.

Dies belli Singularis est integra dies artificialis nō tn̄. xxiiij. horaꝝ vt lōbar. diffinit, lz dicat, q si i vna die nō potuit diffiniri, q restituat alia, & erit dies, q̄ non sit feriata ferijs i honorē dei iductis. vt i. c. j. d̄ tre. & pa. & tal' i q̄ sine ipedimēto pugna pfici & finiri possit. & dz icipi a sūmo mane & durare vsqz ad stellas, qn̄ alr̄ finis nō appet, & null⁹ ē victor aut vict⁹, & q n̄ vicit i tota die, apli⁹ n̄ audit vt. j̄ i. c. an si vna die.

SVMMARIVM

1 Prouocatus ad duellum an possit eligere tempus lōgissimum.
2 Arbiter super aliquo ɔ̄stitutus debet agere boni viri arbitrio.
3 Electio tpis data prouocato ad duelluz qualiter sit intelligēda.
4 Absurditas in iure euitari debet.

¶ Quod qui tenetur eligere locum & iudicez ac tempus nō possit eligere tempus indecens & longissimum.

1 q Via de †stilo armoꝝ prouocatus dz iudicē reperire, arma eligere, & aliqn̄ in suo arbitrio remittit, vt ēt eligat tps, an si tūc prouocatus eligeret pugnare hinc ad. xx. vel. xxx. annos tali die. an xx. anni expectabunt. vr̄ q sic. qr si in eius arbitrio h̄ fuit cōmissuz a suo arbitratu nō est recedēdū, vt lex sui arbitrij obseruet ad vnguē. ar. l. pspexit. ff. q & a q. & l. si societatē. §. arbitroꝝ. p soc. & in. §. stari. de arb. In ɔ̄riū facit, qr arbitriū cōmissum prouocato circa tps, vel diē, ɔ̄uis idefinite ɔ̄cessuz itellr̄ boni viri arbitrio, vt tps eligat ɔ̄decēs, & nō idecēs pugne. ar. l. vir bonus. iud. sol. & in. l. in psonā. §. j. de reg. iur. nā rōne arbitrij sibi collati nō poterit qd iniquū agere. ar. l. si pater. de pui. cred. & l. creditor. §. fi. ff. māda. nec ēt iniquuz equo pferre. arg. l. si p ea. ff. de dot. pmis. &
2 Bal. in. l. si qs maior. C. d̄ trāsa. †qr h̄ns qd pficere suo arbitratu, id dz boni viri arbitrio agere. l. thais. §. lucius. ff. de fideicō. liber. & talr̄ vt in re ppria ageret. arg. l. ij. ff. de solu. & idō nō poterit qd ex dolo facere. l. creditor. §. lucius. ff. man. & gl. in. l. fideicommissa. §. cū esses. de leg. iij. & ppterea cū iste pōt tps pugne eligere nō poterit tps tā lōgissimū statuere, quo pugna fieri nō posset & veritas vi armoꝝ vel duello nō repiri, qr d̄ ɔ̄suetudine statuti solēt aliqn̄ quatuor mēses, aliqn̄ sex, aliqn̄ octo, seu circa fm facto rū exigentiā, & fm lōgingtatē loci, in quo dz ipsa pugna explicari, ar. in. l. fūdo. ff. de rei ven. vbi ex causis & ex psonis arbitria variant. & nō poterit instātiā ɔ̄suetā extēdere, & prorogare in tā lōgissimū tps. ar. l. si in lege. ff. loc. cū ibi no. naz istud eēt iuri publico derogare, qd pp infinitatē tpis adiecti pugna in tm̄ differret, q
3 veritas nō patefieret. ar. l. ius publicū. d̄ pac. †& idō electio tpis data prouocato intelliget ciuilr̄ ar. d. §. lucius. & de serui. l. si cui. ibi ciuili, & humano mō. & sic intellr̄ iustificatū. ar. d. l. fideicōmissa. §. ɔ̄ɔ̄. & intellr̄ vt nō derogeṫ iuri alterius gl. in cle. sepe. de vb. si. facit. l. si cū exceptiōe. §. aliqn̄. ff. q me. cau. vbi dicit Bal. q debebit se ɔ̄firmare eqtati, & talr̄ in alio agere eo mō quo in se ageret. l. lz & si qs. §. vestimentoꝝ. d̄ vsufru. & idō cū iste nimis grauet prouocantē habebit recursus ad superiorē. p no. in. c. ad petitionez. de accusa. vel prouocator eliget tps, qr nō vr̄ elegisse, q satis enormiter fecit. ar. l. quotiēs. ff. q satis. cog. l. si libertus. de op. lib. & p socio. vn̄ si nerue, qr nō est iuri ɔ̄sonū tps tā lōginquū. ar. l. theopōpus. de dote pleg. & qr nō debuit facere qd reprehēsibile. l. cetera. §. j. fami. her. facit qr nō vr̄ velle aliqd, q fines modestie excedit. ar. ff. de leg. j. l. si domus. §. q ɔ̄siteṫ. & l. q ɔ̄cubinā. §. fi. d̄ lega. iij. vbi dr̄ paria eē nolle, & imēsuz petere. & nō refert aliqd bn̄ fieri, vel minus bn̄ fieri. l. ij. in fi. ff. de edē. ad vell'. l. ɔ̄uis. §. si ɔ̄uenerit. & l. j. §. pri. q cuiusqz vniuersi. & gl. in. d. l. quotiens. p ista
4 iura. †nā infinitas & absurditas in iure ē euitāda. ff. de ɔ̄hē. emp. l. in lege. eo. tit. l. fundi ptē. eēt nāqz indecēs & absurdū, vt prouocās rōne sue iniurie, psequēde expectaret p. xx. annos, & via idirecta prouocās pugnā euaderet, q esse nō dz, & ppea h̄ casu si ipse prouocatus nō reducet tps ad solitū & ɔ̄suetū videbit nolle tps eligere, & poterit prouocās ipse tps limitare fm stilū armoꝝ, fm quē prouocato differēte prouocās suppler, q̄ prouocatus recusat agere. & ppea ɔ̄suetudo militū ad obuiādū huic fraudi adiuenit tps sex mensiū ad repiendū iudicē, ifra quos si prouocatus nō repiat, ipse prouocās infra alios sex menses reperiet, qbus elapsis prouocatus erit absolutus tanq̄ instātia perempta, nisi reus prouocatus velit iterū pugnare, si expense sibi reficiant a prouocato, alias vlterius de nouo non audietur ad iterum appellandum, vel prouocanduz.

SVMMARIVM

1 Inchoatio rei non debet fieri eo tempore quo debet finiri.
2 Dies pugne stabilita est in fauorem prouocantis.
3 Mora sua cuiqz est nociua.
4 Restitutio ei non datur qui in temporis lapsu dolose versatur.
5 Argumentum de loco ad tempus est in iure validum.
6 Hora si in citatione non ponatur, de consueta semp intelligitur.
7 Commodum ex sua malitia nemo reportare debet.
8 Dies fauore debitoris solutioni adijcitur.
9 Fallere aduersarium quando liceat.
10 Comparens post horam duello assignatam an sit audiendus.
11 Prouocans alium ad duellum debet summo mane in loco certaminis comparere.

¶ De die statuta inter regem Carolum & regem Petrum.

Statuta fuit dies ad pugnā inter regē Carolū, & regē Petrū de aragonia, q ɔ̄tendebāt de insula Sicilie, & ɔ̄uenerūt corā papa Martino, & collegio cardinaliū Rome pugnare cū centū militibus in ciuitate Burdella, & is, q vinceret eēt dn̄s illius insule, & iurauerūt obseruare ɔ̄uētionē ad penā pditionis. & q q eoꝝ foret deuictus eēt recreditor, & nūq̄ se appellaret regē. & rex Carolus de mane venit ad cāpū cū cētū militibus fortissimis armatis & eqstrib⁹ accinctus ad pugnā, & p Araldū rimari fecit, si aderat rex Petr⁹, & eo exn̄te. xxiij. hora rex Carolus recessit bāniēdo regē Petrū, eiusqz accusādo ɔ̄tumaciā nō veniētis ad pugnā die statuta. post cuius recessum rex

Petrus

Petrus qui latitauerat supuenit. Et vt chronica Joānis villa/
ni dicit rex Petrus venit solus ꝛ icognitus, ꝛ iuit sero corā sin/
dico regis Anglie. sub cuius dñio erat burdella, ꝛ q erat iudex,
ꝛ ptestatus fuit, ꝙ iuerat paratus pugnā facere cū rege Carolo.
qñ rex Frācie, q erat cū suis copijs iuxta burdellā, quē timebat,
ꝛ suspectū habebat, abinde recessisset, ꝛ hoc acto eadē nocte re/
cessit. Tñ alij dñt, ꝙ cōparuit hora. xxiij. Et sic rimari fecit p re
ge Carolo, q iā recesserat, ꝛ eo nō inuēto rex Petrus bāniēdo,
ꝛ accusando ꝯtumaciā regis Caroli nō inuēti petijt se absolui, ꝛ
illū ðclarari ꝯtumacē, ꝛ rebrozatū. Mō qrit qs istoꝝ fuerit ꝯtu
max. An pmꝰ. s. rex Carolus, vel rex Petrus. Et arguo ꝙ rex
1 Petrus fuerit ꝯtumax ꝛ nō Carolus. † Et pmo, qꝛ nō ðbemus
aliqd incipere ea hora, quo illud ðeret finiri. arg. l. libertas. ff. de
man. te. ꝛ de ꝯdi. ꝛ demō. l. hēs meus. §. ꝙuis. duellū est pugna
vnius diei, q̄ in vna die dꝫ expediri ꝛ pfici. vt dixit Bal. in tit. de
pace tenē. dicēs, ꝙ si actor, q se iactauit pbare p pugnā, die sta/
tuta nō pbat, nō est vlterius audiēdus. arg. ff. ꝙ vi aut clā. l. si vi
cez. §. fi. Et idē dixit Luc. de pēna in. l. j. C. vt armoꝝ vsus. ꝙ pu
gna est bellū vnius diei, ergo vtraqꝫ ps dꝫ de mane venire, qꝛ po
tissima ps diei est mane, qꝛ vna integra dies statuit pnocāti ad pu
gnā pficiēdā, ꝛ est dies artificialis. p no. in. l. more romano. ff. de
fer. vñ dꝫ pugna incipi in mane que est melior ps diei. argu. ff. de
vbo. sig. l. ij. §. j. qꝛ ista pugna est qdā opa per ipsos explicāda in
illa die statuta, q̄ ppterea dr diurnū offm̄. l. j. ff. de ope. liber. hoc
est ab ortu solis vsqꝫ ad occasuꝫ. ff. de admi. leg. l. ij. qꝛ tūc hō est
opatior, ꝛ clarioris intellcūs, que de nocte fieri nō possunt. l. cōti/
nuus. §. cū ita. de vbo. obli. in vbo noctibus. ꝛ. ff. de ope. libe. l.
nec audiendus. ꝛ hoc qꝛ pugna nō hꝫ horas determinatas a iu/
re, nisi qꝛ statuta die dꝫ explicari, secus si determinatis horis de/
2 beret fieri. arg. in cle. de eta. ꝛ quali. Jtē † qꝛ tota ista dies est sta/
bilita fauore pnocātis ad pbandū p pugnā qd intēdit, ꝛ dies a
mane incipit sole supueniēte, ꝛ nō icipit a sero ꝛ hora tarda, qua
dies finit, ergo cōmoditate integri diei p aduersariū pnari nō dꝫ
. l. ne i aliena. ff. ꝙ vi aut clā. ꝛ. l. ij. §. idē. ne qs i loc. pub. ꝛ defrau
dari nō dꝫ p alterā ptē tergiuersantē ꝛ venientē hora insolita, ꝛ
tarda. ar. l. nō dꝫ. de reg. iur. ꝛ. l. j. ꝛ. ij. ff. si qs omis. cā test. d. l. ne.
ꝛ. d. §. idē. ꝛ qꝛ sua diligētia cuiqꝫ dꝫ sibi esse pficua, ꝛ nō nocitua
. l. nō solet. ꝛ. l. nemo. ð reg. iu. Jtē qꝛ si qd est fiendū p aliquē cer
ta die illā diē integrā hēre dꝫ ad illud explicandū. l. stipl'ones nō
diuidunt. §. j. de vbo. obli. ꝛ in. l. ita stipulatus. ꝛ. l. euꝫ q calēdis.
3 eo. ti. ꝛ. l. vbi lex. de reg. iur. ꝛ insti. de vbo. obli. §. in diē. † Nam
cuiqꝫ sua mora nocere dꝫ, ꝛ nō alteri. l. mora. in fi. de vsur. ꝛ. l. in
ꝯdēnatione. §. vnicuiqꝫ. de reg. iur. vñ cū iste pnocator dēbat il/
lū deuincere in die illa debebit totā illā diē ad hoc faciendū hēre
vt. s. Et i tota die aduersarius dꝫ pati duellū ꝯtra se fieri. si ergo
aduersarius venit de sero vr ipediuisse exercitiū illius duelli. ar.
no. p Spec. in ti. de testi. §. qualr. ꝛ ð hoc in. c. sepe. de ap. ꝛ in. l.
nō ex oibus. de iudi. vbi dr ꝙ citatus cuius fcō ipedit exercitiū
iurisdictionis punit vt ꝯtumax. secus si ipedit aliqua pductio,
vel actus. Et no. in. l. j. ff. si qs ius dicen. §. fi. ꝛ facit ꝙ hr. l. j. C.
vt infra certū tps. vbi dr ꝙ vbi mora alicuius absorbet effcm̄ to
tius tpis pcedentis dr eē in vra ꝯtumacia. ꝛ facit qd hr p Bar.
in. l. mancipioꝝ. de opt. leg. ꝛ p Cy. in. l. si ea. C. q accu. non pos.
vbi dixit ꝙ postq̄ ius alterius est effectū deterius non admittit
more purgatio. Est. n. hoc ius cōpentis effectū deterius, qꝛ tps,
qd hēbat ad illū expugnandū, vcꝫ, integri diei, nunc est lapsuꝫ, ꝛ
nō pōt restaurari. l. si reo. §. arcā. de solu. nā frustrationes aduer
sarij nō sunt admittēde. ar. ff. de mino. l. intra vtile. ꝛ qd not. in. l.
si cū ipse. de excu. tut. ꝛ qd hr in. l. si euꝫ. §. q iniuriaꝝ. ff. si qs cau
tio. ꝛ qd hr in. l. sed ad ea. qui. ex ca. maio. ꝛ qd dr ð subterfugiē
te. in. l. si finita. §. elegāter. de dā. infe. ꝛ qd Bar. no. in. l. si is cuꝫ
quo. de aqua plu. arc. ꝛ qd hr in. l. j. §. j. ꝙ vi aut clā. ꝛ in. l. iij. §. si
qs cū minore. ff. de min. in ver. calliditate aduersarij id actum ꝛc.
4 † vbi si qs dolose versatus sit circa tpis lapsuꝫ, ꝙ restōnē nō me
ret, ꝛ qꝛ iste se subtrahēdo venit hora tarda, post discessum alte/
rius dꝫ hri, ac si pñs fuisset semp quo ad sui incōmodū, qꝛ p eum
factū est, ne expugnet. ar. ff. de reg. iur. l. ad ea. §. semp. ꝛ de ope.
no. l. ptor. §. si qs. ꝛ quoꝝ lega. l. fi. ꝛ. l. ij. §. fin. ff. si qs cau. vbi de
eo q ad iudiciū venire nolebat, ꝛ pnocauit, vel cām prestitit, vt
ab alio detineret, ꝙ hoc sibi nō pdest, sed ei obest dolus. arg. de
accu. l. hos accusare. pmo rñso. ergo habebit, ac si a pncipio pre
sens deuictus fuisset. arg. iurium pdictoꝝ. ꝛ qꝛ vr dolose arctas/
se ad extremā ptem diei, ꝛ hoc pcurasset ꝛ affectasset id, ideo sibi
nō dꝫ pdesse. tex. in. l. ij. circa med. ꝛ in fi. ff. si qs cau. p qbus fa/
cit, qꝛ pugna de ꝯsuetudine incipi dꝫ de mane. vnde si tu venisas
ð sero, diceris venisse ad aliud tps, ꝛ ad aliā horā, ergo haberis,

5 ac si nō venisses. ar. l. j. ꝛ. ij. ff. de eo ꝙ cer. lo. † arg. de loco ad tps
qd est iure validū. p no. in. l. ꝯuenticulā. de epi. ꝛ cle. per Bal. ꝛ
dixit Guil. in. l. lecta. si cer. pe. ꝙ semp qs vr citatus ad horā cō
grua, ꝛ qꝛ istud nō est factū momentaneū, qd sit vno momēto ex
plicandū, vt rñdere in iudicio, sꝫ ē fcm̄, in quo multa reqrunt, iō
dꝫ iste venire, ꝛ stare p totā diē. arg. no. per Bar. in. l. q ante ca/
lenð. de vbo. obli. in fi. vbi facit driam, qñ est actus momenta/
neus, vel reqrens multa fieri, ꝛ facit p hac pte. l. si ita stipulatus.
de vbo. obli. vbi stipl'o facta pp morā tūc cōmittit, cū potuit fcm̄
explicari. ꝛ in. l. stipl'ones. §. plane. eo. ti. vbi statim cōmittitur ex
quo qs est in mora insule faciende, ꝛ non dꝫ expectari totū tps,
ꝙ insula ruat. vnde cū iste debebat venire ad opus pugne facien
de, qd sūmo mane incipit, ꝛ iste expectauit vsqꝫ ad fineꝫ diei, ꝛ p
tm̄ tps quo nō potuit pugna incipi ꝛ finiri, statim ille fuit in mo/
ra ꝯstitutus p pdicta. vñ veniens de sero, ꝛ iam eo in mora ꝯsti
tuto nō dr venisse in tpe, qꝛ se spōte arctauit ad extremū exitum
belli. ꝛ ei q se arctat nō subuenitur. ff. de re mili. l. q cōmeatus. in
pn. ꝛ. ff. si qs caut. l. ij. §. ꝙ diximus. ꝛ facit. l. desertorem. §. si ad
diē. vbi vr ðcisio. de re mil. ꝛ facit. d. l. intra vtile. vbi qd p me nō
stat, mihi iputari nō dꝫ. ꝛ illud vulgare ð sono dulci tarde venere
bubulci. de edi. edic. l. cū aūt. §. cū redhibet. ꝛ ð euic. l. si reꝫ. §. si
6 vbi idē est non fieri, vel tarde fieri. ꝛ dixit Jnn. in. c. ij. de elec. † ꝙ
vbi hora nō ponit in citatione intellr de hora ꝯsueta. ꝛ not. in. l.
eū q calen. §. quotiēs. de ver. obl. ꝛ facit. l. si vicez. §. fi. ff. ꝙ vi aut
clā. ꝛ p hac pte facit, qꝛ pugna est iudiciū militare. vt. s. est tactū
in pn. ꝛ sufficit in iudicio adesse expectādo pteꝫ vsqꝫ ad vespas.
arg. in auc. de iudi. §. sedebūt. qꝛ de nocte nō exercent iudicia. l.
nō minorē. de trāsa. ꝛ. l. more romano. de fer. ꝛ ad pdicta facit,
qꝛ in ꝯtumace semp psumit malitia. not. Bal. in auc. iubemus.
C. de iudi. ideo dr ꝙ maior est ꝯtēptus nō cōparentis q̄ nō sol
uentis. l. creditor. §. iussus. de app. ꝛ aliud pūerbiū sero medici/
na parat. ꝛ facit, qꝛ iste rex Carolus venit ad pugnā hora ꝛ tpe
ꝯsueto, ꝛ alter hora incōsueta, ꝛ sic vr subterfugisse pugnaꝫ, ꝛ in
ꝯtumacia ꝯstitutus. ar. d. l. desertorē. §. q ad diē. Jtē qꝛ visuꝫ est
aliqñ ꝙ tota die pugilles bellauerūt, ꝛ neuter fuit victus, nec su
7 peratus, ergo nō venit tpe debito. † ꝛ qs nō dꝫ de sui malitia cō/
modū reportare. ꝛ dolus ꝛ fraus nemini dꝫ patrocinari. c. statui
mus. de offi. dele. in. vj. ꝛ in. l. post ꝯctū. ff. de his q̄ in frau. cre. cū
si. Jn ꝯrium tñ facit, ꝙ rex Carolus sit ꝯtumax, pmo ex regula
gñali, ꝙ non dr venisse, q nō stetit vsqꝫ in finē. l. si qs decu. de de/
cu. ꝛ. xj. q. iij. c. certū. ꝛ. l. qsitū. de re iudi. de excu. tut. l. scire opꝫ.
§. sufficit. Bar. in. l. si finita. §. iul. de dā. infe. psertim si esset pno
cator cuius maior est ꝯtumacia q̄ pnocati. arg. de act. emp. l. sꝫ
si per emptorē. ꝛ in. l. q ante calen. de vbo. obl. Scðo, qꝛ si qs dꝫ
cōpere certa die corā iudice, ꝛ nō compeat a pncipio, sed veniat
post ꝯdēnationē iudice adhuc sedente p tribunali, ꝙ restituit, ꝛ
oēm penā ꝯtumacie euitat. ff. de in integ. rest. l. diuus. ꝛ qd no. ff.
de appel. l. ex ꝯsensu. §. fi. Tertio, qꝛ dr ꝙ vltima mora nocet. l. il
lud. de picu. ꝛ cōmo. rei ven. ꝛ no. in. l. q ante calen. s. allegata. ꝛ
in auc. ei q. C. de tēp. ap. cū si. ꝛ facit ð re mili. l. nemo miles. ꝛ qꝛ
ppe venit venisse vr. l. si alius. §. est ꝛ alia. ꝙ vi aut clam. ꝛ gl. in
. l. si ideo. de euic. ꝛ ad pdicta facit qd hr in. c. si postq̄. de elec.
8 ꝛ facit tex. singularis. insti. de vbo. obli. in. §. qd aūt. vbi dr † ꝙ si
est adiecta dies soluni fiende, vr tota dies attributa fauore debi
toris, ꝛ lis non dr instituta, nisi pleueret in ea. ff. de inoffi. testa. l.
nā ꝛ si. §. j. ꝛ facit. c. ad nrām. de regu. vbi de eo q intrauit religio
nē ꝛ statim exiuit. ꝛ extra de vb. sig. c. iij. ꝛ facit. xxiij. q. ij. c. pa
ratus. vbi nō dr pnceps, qui in pncipatu nō est duraturus. ꝛ qd
hr. ff. nau. caupo. l. sꝫ. §. in factū. vbi de eo q intrauit, ꝛ repēte re/
cessit. ꝛ facit. l. nemo. C. de re mili. ꝛ facit. xj. q. iij. c. ceterū. vbi vo
catus p aliqua cā nō dꝫ recedere anteq̄ illa sit pfecte examina/
ta, ꝛ ēt vocatus ad ꝯsilium non dꝫ recedere ante ꝯsilium dissolu
tū. xviij. di. c. si qs. sicut a missa nō dꝫ recedi ante bñdictioneꝫ. de
ꝯse. di. j. c. missas. ꝛ facit ð excu. tu. l. iuris peritus. vbi assūptus
in ꝯsiliū pncipis non dꝫ discedere sine lnia pncipis. sic ꝛ iste sine
lnia iudicis prelij nō debuit discedere, ergo. Jtē qꝛ duellū est res
momentanea, qꝛ vno ictu pōt expediri, ꝛ perfici per vnā punctā
ensis, ergo venit in tpe in quo duellum poterat perfici, ꝛ expedi/
ri, qꝛ in vna hora pñt dari mille ꝛ decē millia ferite. Non obstat
9 qd dr nō esse subterfugiendū ex dolo ꝛ fraude, † qꝛ licituꝫ est ad/
uersariū fallere ꝛ decipere, qꝛ dolus ꝛ fraus quis hec in hoste re
quirat. l. j. §. nō fuit. de dolo. xxij. q. ij. vtilem. ꝛ glo. in. l. et qui na
tura. §. cū me. de neg. gest. ꝛ legimus de stratagematibus roma/
noꝝ, qui in bellis, ꝛ astutia supabant. de qbus plene dixi. s. in. c.
incipiente nobilis pnocauit in scðo libro. que hic repe. Pro so
lutione tñ dicendū eēt, ꝙ nemo est qui sensum regalem ꝯtemnat.

de legibus.l.humanũ.ꝛ nemo est qui regum facta diiudicet,nisi Deus. Et ideo vires mei ingenij puto nõ sufficere tali decisioni. Et vereoꝛ ne alter ex regibus mihi diceret id, qđ dixit rex Coꝛradinus,q iussus ꝯdẽnari ad moꝛtẽ per regẽ Carolũ ꝑmũ tãq̃ regni inuasoꝛ dixit iudici ꝓnũcianti talem sñiam. Serue nequã. Serue nequã.ꝯdẽnasti filiũ principis.nescis,quia par in parem nõ hꝫ imperiũ. Tñ qꝛ principes ꝛ reges volũt legibus viuere, ꝛ
10 subijci rõnibus ꝛ legibus.l.digna vox.de legi.† Putaui distinguendũ, ꝙ aut iste qui ꝑmo venit ꝛ expectauit vsq; ad.xxiij. hoꝛam recessit a cãpo cũ lnia iudicis presidẽtis in duello,ꝛ ẽt iudex recessit,non tñ maturius solito.ꝛ tũc veniens tarda hoꝛa nõ audiaꝛ vlterius.per prima iura.ꝛ arg.d.l.diuus.ꝛ de re mili.l.q cõmeatus,qꝛ debuit nõ se arctare ꝛ venire saltẽ per diẽ ante duellũ ad ciuitatẽ.arg.l.ij.§.si qs tñ.ff.si qs cautio.in ver.nã neq;.ꝛ argu.in auc.de admi.§.illud.ꝛ.l.deuotũ.de meta.ꝛ qb.ex cau. maio.l.si cui.§.plane.ꝛ.l.siqs de cursu publico. Aut aliqđ iustũ impedimentũ allegaret,quare nõ potuit maturius venire, ꝛ se non arctasse,ꝛ ꝓbaret hoc,ꝛ nõ diceꝛ ꝯtumax,ꝛ restituta die,pugnabiꝛ die sequẽti.arg.d.l.ij.ff.si qs cautio. ꝛ.l.ꝛ ideo hesitatus.ff.đ ꝟbo.obli.cũ simi.qꝛ nõ lediꝛ ex tpis cursu,q negligẽs nõ fuit.in auc.de appel.§.scimus.in.viij.colla.ꝛ gl.de resti.mil.l.ignoꝛare. ꝛ de re milit.l.qui cõmeatus.ꝛ in.l.si qs de cõmeatu. Aut ꝯstat ꝙ tardius venit ex ꝓposito subterfugiendi duellũ , ꝛ ex malitia, ꝛ non audiaꝛ per iura ꝑmo loco allegata.ꝛ per.d.l.diuus. in ꝟ. nõ sua culpa,ꝛ qꝛ nemo est ab alio circũueniendus.ff.de dolo.l.arbitrio.qꝛ tũc dꝛ desertoꝛ.de re mili.l.iij.§.emansoꝛ. Que distin
11 ctio locũ hꝫ in ꝓuocato,ꝛ ꝓuocante ad duellũ,†ꝛ ex tunc inoleuit mos,ꝙ ꝓuocans venit sũmo mane in cãpo armatus,ꝛ paratus ad pugnã,ꝛ expectat vsq; solis occasum, ꝛ stellaꝝ apparitione,vt talis astutia que excogitari posset cesset.tñ chronica Joannis villani dicit ꝙ papa Martinus pp desaltã regis Petri, qꝛ nõ accessit cũ collegio cardinaliũ sñiam dederũt ꝯ regẽ Petruꝫ tanq̃ excõicatum periurum,ꝛ ꝓditoꝛem,ꝛ occupatoꝛem rex ecclesie,ꝓuando ipm regno Aragonie,vt in chronica late habeꝛ.

SVMMARIVM

1 Pugil mittẽs excusatoꝛẽ ob ltimum impedimentũ an excuseꝛ.
2 Excusatio de non pugnando quando sit legitima ꝛ quando nõ.

¶ Qñ alter pugnatoꝝ nõ venit i die statuta allẽans ipedimẽtũ.

1 a **Nisi die** † statuta in duello peragendo vnus nõ venit pp aliqđ iustũ impedimentũ succedens,ꝛ mittat excusatoꝛẽ,dẽat excusatio sua admitti.Dic ꝙ sic.erit aũt iustũ impedimentũ,si valitudine tẽpestatis,vel vi fluminis ꝓhibitus sit,qꝛ cũ ipsius ꝑsentia opus sit,qũo poterit in pugna esse,qui valitudine detineꝛ,vel tẽpestate,vel si cũ venire vellet fuerit a magr̃atu detẽtus sine do
2 lo malo ipsius.†nã si ipse hoc affectauit,vel cãm prestitit, nõ ꝓderit ei excusatio,ꝫ potius ei dolus suus oberit.l.ij.ff.si qs cautio.dũmodo ꝙ ẽt se nõ arctauerit.l.iij.§.si ad diẽ.ff.de re mil.vbi Bar.ꝛ ideo precauendũ est. nã cũ semel qdam venisset pugnare cum quodam milite,ꝛ venisset ad ciuitatem ante diem statutam,vt se prepararet,fuit infirmatus grauiter ꝓpter quod misit excusatoꝛem,ꝛ alter,qui eum in campo expectabat, fuit ꝓtestatus per notariũ publicuꝫ, ꝙ nõ venerat ꝛ infirmatus nõ fuerat.

SVMMARIVM

1 Moꝛtem dare dicitur qui moꝛtis proxima causa fuit.
2 Promissio de sistendo in iudicio qualiter sit intelligenda.
3 Moꝛs quando timoꝛe dicatur accidere.
4 Moꝛi potest quis quandoq; ad solam moꝛtis imaginationem.
5 Cogitans de rebus rubeis incurrit fluxum sanguinis.

¶ Quando vnus pugillum non venit in die statuta, qꝛ moꝛtuus fuerat quid tunc agendum.

Singulari decreto certamine iter duos milites sup crimine ad diẽ certam oibusq; dispositis,vnus pugillũ comparet paratus ad bellũ,alter nõ cõparet.is q venit cãpũ gladiatoꝛium circuiuit q̃rens cõpugnatoꝛẽ eius ꝯtumaciã deferens.ꝑ.l.omne delictũ.§.ꝯtumacia.ꝛ.l.desertoꝛẽ.§.si ad diẽ.de re mi.per excusatoꝛẽ nunciaꝛ prefecto duelli nõ cõparentẽ iam defunctuꝫ, miles qui adest allegat illũ obijsse timens vires,ꝛ potentiã suã, et cã future pugne,ꝛ ex ꝯscia facinoꝛis sup quo pugn a parabatur,ꝛ Dei iudicio ex quo improbã litẽ fouebat,petens palmã vi
1 ctoꝛie,ꝛ se declarari victoꝛẽ,†qꝛ qui dat ꝓximã cãm moꝛtis moꝛtẽ dedisse vr̃.ff.ad legeꝫ aquil.l.itẽ si obstetrix. ꝛ.l.iij.§.nihil.ff.de sicca. Qui casus cũ in ciuitate Neapolis accidisset inter quẽdaꝫ Siculũ,ꝛ alterũ militẽ fuit tũc ꝓpulsuꝫ per Regẽ , ꝙ cũ qlibet viuere ꝑsumaꝛ,nisi moꝛtuus ltime doceaꝛ.l.nec nos.de capti.ꝛ de dona.inter viuos.l.sed si moꝛs. vt Araldus accederet ꝛ inqreret sup moꝛte illius,q si moꝛtuus repiaꝛ ante diẽ belli, illius memoꝛia excusaꝛ a cõtumacia ꝛ delicto pp moꝛtẽ,qꝛ hoĩes moꝛtales sunt.C.de vsufru.l.coꝛruptionẽ. Et repẽtine moꝛtes plerũq; hoibus eueniũt.in auc.vt facte noue ꝗstões.in fi. q̃ moꝛtes repẽtine ꝛ inopinate multis ex causis hoibus ꝯtingere pñt.vt not. Bar.in.l.si cui.de sicca. Et in tract.de vulnera.ꝛ Andr.de iser. in ꝯsti.regni terminũ vite. q̃ moꝛs a cõparitione excusabit. arg.
2 l.si decesserit.ff.qui satis.cog.in tex.ꝛ gl. vbi dr̃ †ꝙ ꝑmissio de sistendo in iudicio certa die intelligiꝛ,si is viuit q sistere ꝛ cõparere ꝑmisit. Et facit.l.neratius.in tex.ꝛ gl.ff.de reg.iur.vbi ꝑuilegiũ ꝯcessum absenti interpretaꝛ,si ea die ꝯcessionis viuat is , cui ꝯcediꝛ. Ois.n.ꝑmissio intelligiꝛ,ꝓut ius intelligit.l.si cui.de serui. Promissio.n.de pugnãdo intelligitur,si fuerit sanus, vel saluus.arg.ff.deposi.l.publia.ꝛ si res in eodẽ statu ꝑmanserit.ff.de solu.l.cum qs ei.xxij.q.ñ.c.j.ꝛ ibi gl.ꝛ.xxvij.q.ij.c.j. Cõsiderabit enim Araldus moꝛtẽ qũo ꝓueniat.arg.in.l.officium regentis exercitũ.in fi.ff.de re mili.ꝛ.C.eo.ti.l.semel . ꝛ cõperta moꝛte debebit Araldus coꝛã iudice duelli per ꝓclama in publico cer
3 tamine referre de moꝛte,ꝛ eius qualitate.† Et an ex moꝛbo naturali,vel subitaneo,ꝛ an die ipsa belli vel ꝑcedẽti , q si moꝛtuus foꝛe cõpertus est sine moꝛbo,vel febꝛe,vr̃ moꝛs iꝑꝛouisa ꝛ subitanea,tunc.n.moꝛtuus ꝑsumereꝛ pꝛe timoꝛe belli ꝛ pugne future,qñ in actu belli moꝛereꝛ sine vulnere vel ꝑcussione,qꝛ vbi inest armoꝝ terroꝛ dr̃ iminere moꝛs.gl.est in.l.sed ꝛ si.que est lex qnta.ff.ad.l.aquil.qꝛ imaginatio facit casum. arg.glo. in.l.nõ sunt liberi.de stat.homi.ꝛ.l.q̃ret aliqs. de ꝟbo.signi. ꝛ metu moꝛtis ipsius belli.arg.l.senatus.§.moꝛtis.ff.de don.cau.moꝛ.ꝛ.l.ij.ff. de bonis eoꝝ q moꝛ.sibi ꝯsciue.cũ ibi no.per Dy.ꝛ facit qđ no. dixit Jo.an.in ti.de emp.ꝛ ven.§.nunc videndũ.ver.qđ si venditoꝛ.vbi dixit ꝙ si venditur equus,ꝛ statim moꝛiaꝛ ꝑsumaꝛ moꝛi ex moꝛbo tpe venditionis instãti.ꝛ plene in.l.si qs cum aliter.de ꝟbo.obli. Naꝫ timoꝛ belli peioꝛ est ipso bello.ꝛ facit no. in.l.ij. C.qui testa.face. pos. vidimus eqdem plures in facto decessisse moꝛtis suspitione,nõ ferro,nõ moꝛbo,nõ febꝛe,nec aliqua pressura,sed solo instantis moꝛtis timoꝛe hoc accidit , qꝛ Rex Ladislaus ficte mãdauit filiũ comitis sancte Agates decapitari, ꝛ moꝛtuus est pꝛe timoꝛe in ipso actu.ẽt Gonella histrio moꝛtuus est apud Ferrariã pꝛe timoꝛe tũc moꝛtis instãtis. † Uisum est ẽt
4 hoiem pauiduꝫ doꝛmientẽ cuius camera per socios nocte clam aperta,qui deferẽtes calicẽ,ꝛ hostiã doꝛmientẽ excitauerũt,eiq; dñt.tu grauiter infirmaris tolle coꝛpus Christi , ipseq; a somno alienus resurgẽs putãs infirmari,hostiã suscepit.deindeq; cũ timoꝛe ꝛ moꝛtis cogitatione recũbẽs mane cõpertus est moꝛte extinctus,ꝛ illi extra oꝛdinẽ puniti sunt.cogitatio ergo casuꝫ facit, qꝛ spũs ad foꝛtificandũ coꝛ accedũt,ꝛ suffocãt eũ. Et dicit Auicẽna scđa ꝑmi.in.c.de eis que eueniũt ex motibus aiaꝝ.ꝙ suffocatio ꝛ resolutio nunq̃ sanaꝛ nisi illud qđ subito euenit. sic ergo tunc dr̃ moꝛtuus pꝛe timoꝛe belli qñ in ipso actu belli moriꝛ non qñ ante actũ.lꝫ idem Auicẽna in quarta sexti naturaliũ.c.quanto dixerit ex ꝓpꝛia intentione aiam humanã per foꝛteꝫ extimationẽ siue affectionem non solũ posse ꝓpꝛium coꝛpus realiter immutare,sed in alienũ coꝛpus ita vt foꝛtis extimatio vnius sit potens coꝛpus alienũ sanum existens egrotare facere, ꝛ egrum sanare,ꝛ etiaꝫ pluuias ꝛ pestes inducere,ꝛ facere cessare,ꝛ hoc pp imaginationẽ,qua pp idem Auicẽna scđa ꝑmi.c.de his que ꝓueniũt ex motu animali . dicit videntes alios comedere acria ex imaginatione acrium incurrunt stupefactioneꝫ dentium, qđ non esset nisi virtutes naturales seruirent imaginationi. qnimo etiaꝫ
5 ideꝫ Auicẽna prima primi.c.de modo generationis. voluit† cogitãtes de sanitate,vel de rebꝰ rubeis incurrere fluxũ sanguinis. ꝛ idem in ꝑmo ꝓblematũ vbi de istis imaginationibus,q̃ incitãt virtutẽ naturalẽ ad emittẽdũ sicut aliũ videt emittere, ꝛ ẽt pueri vidẽtes vinũ emitti p cãnellã illius imaginatiõe mingũt,sic ergo imaginatio moꝛtis ꝓxima actui moꝛtis moꝛteꝫ causat . ꝛ ꝯtigit in regno,ꝙ miles hñs vxoꝛẽ ꝛ foꝛmosam legatione fungens,domũ,ꝛ familiã cõmisit alteri militi sodali,ꝛ cõpatri suo,cui reuerso nũciatũ est p vxoꝛẽ se vim passaꝫ,adulteratãq; a cõpꝛe, quem

propterea

propterea vir adulterium passus ꝓuocauit ad pugnam, ⁊ ꝓuocans ipse ante diē duello statutā p̄re dolore morte subitanea p̄uenit. adulter ꝟo ꝓditor sup̄stes iuerecūdus, ⁊ audax ad diē ⁊ horā in cāpo gladiatorio cōpet sumpturus pugnam. ꝯsortes nāq; defuncti militis illius cadauere in paruā arcā imisso desup equo ligatā pānisq; lugubribus tectā in căpuz certaminis duci fecere famulo equi ductore clamāte iustitia del traditore o Dio. hic viuus expectās viso equo ⁊ cadauere festine ꝑcurrit lāceāq; fregit in arcā cadaueris, equus ꝟo arcā deferēs pauēs extra locū pugnatoriū se ꝑcipitē fecit, ligna mirū i modū velut auis trāscēdēs, oīsq; ppl'o sibi astās de adulterio, ⁊ iniustitia viui, ac eius ꝓditione vehemēti opi. iformatus clamauit, miraculo puniat̄ ꝓditor. ⁊ adulter, ꝑfect⁹ duello ꝯsiderās, ꝙ vox populi vox Dei eē solet, capi iussit militē viuentē de adulterio cū ꝓditione notatū, exq̄sitisq; inditijs de ifidelitate tali ⁊ adulterio vxoris p̄mortui, adulterū tradi suspēdio mādauit, ibiq; velut Judas laqueo est suspēsus. hanc iustissimā vindictā ꝓditionis milites cūcti testati sunt, Deiq; iudicio hoc esse actū, qui in bellis cūcta vindicat, ⁊ diiudicat. ista nāq; sunt rimāda pp famā ⁊ memoriā. ne post obitum ipsoꝝ fama denigret̄, q² memoria iusti cum laude conseruatur. Nomen vero impiorum perit cum sonitu. vt dicitur in psalmis. ⁊ facit de epiſ. ⁊ cle. l. quoniam venerabilis.

SVMMARIVM

b Duellum nō expeditum vno die, an possit expediri die sequenti.
a Dilatio noua nō dat̄ in pugna in qua vnus aliū superare debet.

¶ Si vna die non potuit expediri pugna vel duellum, an sit finiendum alia die.

b a An si vna † die nō potuit finiri duellū possit alia die. vr̄ ꝙ sic ad instar belli iudicialis qd̄ nō expedit̄ vna die. l. ꝓperandū. ꝺ iudi. ⁊ qd̄ no. Bar. in. l. platā. de sentē. tn̄ Bal. in ti. de pace tenē. tȝ ꝯriuȝ, q² si actor qui se iactauit in illa die ꝓbare cū gladio, nisi die assignata ꝓbet, nō est vlterius audiendus. arg. ꝙ vl
a aut clā. l. si viā. §. fi. † q² in pugna, in qua hȝ vnus aliuȝ superare, non dabit̄ noua dilatio. de ꝟbo. obli. l. in executione. in. §. fi. ſm Bal. ibi nisi de ꝯsensu ptium fiat ꝓrogatio, vel nisi in ꝯuentione differuit pugnatores, ꝙ tam diu pugnaret̄ iter eos, ꝙ vnus eoꝝ esset victus vel mortuus, q² tunc altera die erit pugnandum vigore ꝯuentionis, ⁊ de stilo armoꝝ non de iure lōgobar. si die illa finiri duellū nō posset, dȝ per iudicē restitui in pristā, possidenti. vt in. l. nemo. qualiter qs se defen. dȝ. qd̄ est veꝝ qn̄ ex causa ipedimenti nō potuit diffiniri, non aūt qn̄ ex cā alterius, qui se viriliter defendit, vt tunc habeat locum auctoritas Bal. s̄. allega.

SVMMARIVM

1 Miles prouocans aliquem ad pugnam debet prius cum eo pugnare q̄ꝫ cum eo, quem postea prouocauit.
2 Potior in ꝑsonalibus is dicitur, cui fuit quis prius obligatus.
3 Obligatio ad pugnam implicat quandam speciem seruitutis.
4 Contrahens cum aliquo debet esse certus de conditione illius.

¶ Quando vnus miles dederat diffidantiā alteri militi, ⁊ nondum die belli cedente diffidat alium, si hoc facere potest.

a Miles ad † pugnā se diffidauerat cum alio, ⁊ ꝯuenerāt certa die pugnare federe facto, ⁊ die belli nōdū cedēte miles iste alterū militē extraneū ꝓuocat sup alia q̄rela ad certandū. ꝓuocatus dicit expedias q̄relā, in qua p̄mo es obligatus tali militi, ⁊ demū si mihi videbit̄, tibi satisfaciā. iste ꝓuocās insistit, ⁊ dicit ꝙ illa pria q̄rela, cuius nōdū dies venit, nō ipedit istā pugnā vtriq; se habilē asserēs, q̄rit̄ qd iuris, milites expti ꝯsuluerūt, ꝙ iste primo dēat expedire, ⁊ ad finē ꝑducere p̄miā q̄relā, ad quā obligat̄
a p̄mo, pro quoꝝ s̄nia facit, † q² in ꝑsonalibus obl'onibus is est potior, cui qs fuit per p̄us obligatus. l. in opibus. in tex. ⁊ glo. ff. loca. vbi dicit text. satisfaciendū est priori. ⁊ arg. l. q prior. de iudi. vbi p̄mus est potior in vētilatiōe cāe, ⁊ ēt q² iste est obligatus iudicio pugne, pp quā vr̄ morti expositus, q hȝ vitā defendere. interim dr̄ pati q̄nez status, ⁊ vite, ⁊ tales nō militant interim. l. q status. de re mili. Et q² iste obligatus ad pugnā p̄mi nō est hō liber. arg. l. ij. C. in qb. cau. colo. censi. lib. xj. vbi dr̄ ꝙ debitor seruus est creditoris. Et dicit Aristo. ix. ethi. ꝙ debitor nollet existere creditorē. ⁊ arg. no. per Andr. de iser. in ti. ꝺ noua for. fide. circa med. vbi obligatus ad fidelitatem alteri vr̄ quasi seruituti astrictus. ⁊ facit. l. ij. de metatis. Nā qd̄ iste teneat̄ intrare locuȝ pugne ⁊ certare, ⁊ inde nō exire vsq; quo alter sit deuict⁹ est sp̄es seruitutis. arg. de lib. ho. exhibē. l. j. §. j. ⁊. l. ij. ⁊ de ꝯdi. ⁊ demō. l. titio centū. §. ij. ⁊ sic est astrictus seruituti, ⁊ future captiuitati, ⁊ submissus future seruituti nō militat. ff. de libe. cau. l. q de libertate sua. †
3 Nā ista pugnādi obl'o hȝ implicitā sp̄em seruitutis, q² si succūbit erit captiuus vincētis. arg. l. fi. in fi. ff. si ex nox. cā aga. no. in. l. vxor patrui. ꝺ lega. vn̄ pp hoc dat̄ disparitas, q² ego suȝ liber, ⁊ tu es obligat⁹ pugne alterius, ꝓ quā potes venire ad seruitutē, ⁊ inspicere debemus qd̄ euenire. l. q sellā. §. ij. de serui. rusti. ⁊. ff. loca. l. si qs domū. §. fi. cū simi. Nā posset euenire, ꝙ si mecū pugnares, ⁊ te vincerē, ꝙ esses captiuus meus. ⁊ ꝙ deinde si ille regreret, vt cū eo pugnares deberes ad illius pugnā accedere ꝯ meā voluntatē. ⁊ deinde si accederes, ⁊ cuȝ illo pugnares, ⁊ te vinceret, ꝙ esses captiuus ipsius. Et si te regrerē, vt ad me venires tāq; meus captiuus, ille ēt te posset regrere, vt ad eū ires, tanq̄ꝫ ille cui prio dederas finē pugnādi. Et sic nō ꝑsisteres inibi in eadē cā. ⁊ ius meū, qd̄ in te haberē, eēt nūc effcm̄ deterius, q² alius te vindicaret, vt captiuū me inuito. arg. l. j. §. j. ⁊. ij. si ex nox. cā aga.
4 Nā ꝙ iste ꝓuocatus scd̄o loco bn̄ dicat. facit † q² qui cū alio ꝯhit p̄mo dȝ esse certus de ꝯdōne illius, an sit habilis, ⁊ idoneus, ⁊ an alteri obligatus. ff. de reg iur. l. q cū alio. cū si. ibi alle. in gl. Nā q̄lȝ tenet̄ sibi ꝓspicere, ⁊ suā ꝯdōnez facere meliorē. l. iij. ff. de fideiuſ. ⁊ q satisd. cog. l. si fideiussor. in p̄n. vbi qs dȝ sibi ꝓuidere de idoneo fideiussore. Et p̄us est exq̄renda ltimatio ⁊ ꝯditio ꝑsonaꝝ. l. si q̄ramus. ff. de testa. ⁊. l. j. C. q accuſ. nō poſ. ⁊ q² qn̄ qs esset captiuus duoꝝ solū solent oriri discordie cuȝ ab ambobus vocat̄, ad quē p̄mo dȝ accedere. vt in. l. duoꝝ. de ope. lib. ⁊ Spec. in ti. de feud. §. j. ver. xij. ⁊ in. l. si qs in graui. §. si cū oīs. ff. ad sylle. Ubi de vassallo duoꝝ, ⁊ sic dȝ primo satisfacere prime q̄rele, ⁊ se a primo absoluere, ex cuius exitu apparebit, si iste debebit pugnare cum eo, qui si ibi erit deuictus, nō debit cuȝ ipso pugnare q² poterit refutari, q² presumitur calumniose pugnasse cum primo, ⁊ tanq̄ꝫ periurus, ⁊ infamis, vt alias diximus. Et si obtinuerit, tunc videbitur absolutus ab illa obligatione, ⁊ erit persona sua legitimata si alia non obstabunt, per supradicta.

SVMMARIVM

1 Arma pugnantium qualia esse debeant.
2 Miles parthenopensis qualiter victoriam fuerit adsecutus.
3 Salutem propriam quisq; tenetur defendere.

¶ Incipit liber quartus. De armis.

1 Arma † q̄dē pugnantiū in duello crūt ſm federa ⁊ q̄uētiones pugiluȝ. qppe cū armis ꝯuentis pugnabūt, q² si eqtes pugnare ꝯueniāt cū hastis, vel si cū ensib⁹ illas ⁊ illos deferāt, ⁊ federa seruēt. vltra aūt lāceas, ⁊ enses, ⁊ alia arma offensibilia minora illis deferre valebūt dagas, curtellas, pūzones, vel quadrellos. vel mazas ferratas in arezono, vt cessantib⁹ lāceis, vel ensib⁹ fractis ad illa veniāt, ⁊ pugna fiat. ⁊ sir̄r si pugna pedes fiat cū lāceis, partisanis, ensib⁹, vel stochis, vel cū clauis, siue accijs, aut rōconib⁹ sil'ibusue armis lōgis offerre poterūt arma minora ꝑdcā vnā vel plura. ⁊ vbi nō sūt armoꝝ federe fcā, q̄sq; tūc pedes, siue eques arma ꝓ libito offerret voluntatis, lōga vl' breuia vnā vl' plā. ⁊ si cū claua pedes sint pugnaturi hȝ ꝯsti. regni Sicilie editas p Fed. impatorē hebūt clauas eqles si spinosas, neq; cū aguzonib⁹, neq; hūtes cornua, nec ex p̄e fustis ad modū vnguis. vt i ꝯstit. nullus căpio. ⁊ nulla ꝯuētio p habita q̄lȝ suo sensu vtat̄,
2 † parthenopēsis ꝟo miles ad duelluȝ ꝯcitatus ad tuta oltrāczā nulla armoꝝ ꝯuētione fcā letus ⁊ audax accessit leui armatura paratus itra cāpū gladiatoriū maris limpidissimos lapides offerri fec, ⁊ mō aggrediēdo cū lapidib⁹, mō fugiēdo, ⁊ iaciēdo lapides cōpugilli grauissima armoꝝ mole grauato illū tādē deuicit, ⁊ supauit victoriāq; est assecutus. Alter deinde miles ꝓuocatus in cāpū gladiatoriū plurimas otulce gauarinas, q̄s i terrā ofixit. ⁊ mō vnā mō aliā ocurrēdo ꝯ alieꝝ iaciēdo palmā victorie ē adept⁹ cōpugilli trucidato pluribusq; ꝑcussionib⁹ lacessito, sicq; vt q̄sq; pōt cū oī igenio inimicū supare
3 dȝ, ⁊ ꝙ is ꝯ te molit̄, tu ꝯ ip̄m age, q² sic ars oludit̄ arte, † ⁊ q̄lq; ꝓpriam salutem tueri laboret, q² maxima est viuendi dulcedo.

SVMMARIVM

1 Arma pugnaturi in duello qualia esse debeant secundum iura Romanorum.
2 Arma an sint iterum prestanda prioribus fractis vel amissis.

De armis concessis secundum ius longobardorum, et quid de consuetudine.

1 a In duello † secundum iura lōgobarda concessa sūt scuta et fustes, vt in lōbarda. de testi.c.si qs cum aliquo, tñ sup infidelitate fit pugna cū armis militaribus.l.quicunq3.eo.tit. et Bal.de pace tenē.c.si qs hoiez. et qualr qs se defen.d3.l.mētio. et de psuetudine pstanť galee, et gamberie, et scuta, et fustes dēnt esse equales, et a iudice si frangant debēt alia prestari, qñ pugna d3 fieri cū fustibus.d.l.mētio. et de testi.l.si qs cū altero.tñ si arma ceciderint nō dēnt alia pstari sm aliquos, s3 sue fortune iputet, et de se queraī, ēt si caderet ipse in pugna, nō d3 ab alio subleuari, nec erigi.
2 † Alij dñt, q alia arma nō sunt prestanda, vel si franguntur, vel cadāt, in qb9 psuetudo seruat, et sm morē Italicorum si pugnāt equester cū lāceis, et frāgant, si dēnt ex pacto currere, vel frangere tot lāceas, si frāgant, alie dant, vel si dēnt currere tot vicibus pmis fractis alie dant, sec9 si pugnāt sine alio pacto, qz iputaī ei cui si dēnt lācea frāgit, vel ensis, vel alius gladius, vel si esset desarmatus, ab alio nō dant alia arma. qz pugna vr finita, qz vr hoc Dei iudicio puenire, qz Deus pmittat, vt arma frangant, et hoc sm opi.armigerorum, tñ nō ē finita quo ad h, vt alter sit victor, nisi faciat recedere illū cuius arma sūt fracta, vel ipz occidat, al's l3 arma vni9 sint fracta, si collectādo pmittat se vincē, nō erit victus.

SVMMARIVM

1 Milites volentes sine armis pugnare non sunt admittendi.
2 Pugna in duello cum armis militaribus fieri debet.

Si duo se diffidant ad pugnam non cum armis militaribus, an sit admittendi.

1 Contingit † q duo milites nobiles in armis versati se ad pugnā diffidauerūt cū ensibus pugnaturi eqtes ac inermes, cū xo inuenissent pncipē, q cāpū dederat securū, et explicassent ptrouersiā, et q inermes solis ensibus belligerare pnerāt, pnceps pspiciēs, q talis pugnādi modus potius lenonibus, q3 militibus decebat, mutato decreto cāpi securitatē aboleuit, ac iussit eos nequaq3 pugnaturos more lenonū, cu3 nobiles existerēt. hmōi pbissimi pncipis decretū fuit in militū ordine pbatū, et p rōne obseruandū erit, cū iterato casus eueniret, qz exēplis optimi pncipis est iudicandū, q sequēda sunt.ff.ad treb.l.q iulianus.ad fi.sicut exēpla epo⁊.xvij.q.vlt.qcunq3. et exēpla doctorum.l.j.ff.de manu.vin. et dicit lōbarda. † q pugna d3 fieri cū armis militaribus, vt in lōbar.qcūq3, et t3 gl.in ti.d alie.feu.pater.§.nō est psuetudo. vbi dicit q nō d3 fieri pugna fuste, vel lapide, sed armis militaribus, nisi in testibus pugnātib9, qz ipsi pugnāt fustib9, et sic cū isti pnenerint pugnare nō cū armis militarib9.s. armati coracijs bene fecit pnceps nō pcedere duellū. et idez vbi pnenirent pugnare armati certa pte corporis, et alia pte corporis inermi, et nudata, qz nō d3 permitti ex quo nō pugnant cu3 armis militaribus, sentit Andre.de iser.in tit.de alie.feu.pater.§. non est consuetudo.in ver.cum armis militaribus.

2

SVMMARIVM

1 Pugnare per campionem quando liceat.
2 Prouocatus existens in dignitate per cāpionem pōt pugnare.
3 Illustres litigare possunt per procuratores.
4 Pugnare valēs p cāpionē, an possit huic suo renūciare fauori.

Incipit liber quintus. De dandis campionibus.

1 An liceat † positis in dignitate, vel personis illustribus pugnare p cāpionē. dic q regulr pugna d3 fieri p pncipales psonas, nō per substitutos. vt in tit.de pace tenē.§.si qs hoiez.in gl. et in.§.si rusticus. et i.§.si miles aduersus militē. et in sum. Roff. p iura lōgobar. qd verum ē, qñ qs prouocat ad pugnā, qz teneť p se pugnare, nō p aliū, qz in pugna dicimus pellē p pelle, aia3 p aia. nā pugna fit plerūq3 in causis criminū, vt in d.§.si miles aduersus militē. et in.c.ij.de alie.feu.pat. et in psti.regni Sicilie.monomachiā. In qbus pcurator, nec substitutus admittiť. vt in.§.ad crimen. cum si. q sm lōbardā fallit
2 in.vij.casibus. vt.j.in.c.pugnā vel duellū. † et quando positus in dignitate ab alio prouocatur, quia tunc dabit campionem, vt dictis iuribus. et in psti.regni Sicilie, qz in pugnis equalitas attendiť, vt in dictis iuribus, et dixit Bal.in.l.si filiusfa.§.fi.d leg. ij. qz inferior nō d3 ascēdere, tñ vbi ptenderet dñs cū vassallo, vel vassallus cū dño suo de infidelitate nō dabit pñs cāpione3 rōne paritatis, que d3 iter ipsos seruari, vt.j.in.c.an si dñs ipingit vas
3 sallo nec mirū q positi in dignitate dent cāpiones, † qz psone illustres ēt in iudicijs crialibus ēt litigāt p pcuratores.l.pen. et in auc. q ius.C.de pcu. et in.l.fi.de iniur.C.vbi dixit gl. q est spālitas rōne nobilitatis. sicr isti pñt seruire p substitutu3.l.qsqs. et.l. ad similitudinē.de epis. et cle.in tex. et gl. et.C.de decuri.l.nullus. quo casu si p cāpiones pugnarēt, et cāpio eēt duictus, ipsi vñr deuicti. et pcor.psti.regni Sicilie de cāpionibus, quā dixit Bal.in ti.de pace tenē.esse rōnabilē, qz factā ab Impatore. et aduertendō q lōbar.dixit q comes pugnabit p aliū.l.fi. qualr qs se defen.d3 tñ an † iste nobilis vel psona i dignitate posita possit huic
4 fauori renūciare.s.pugnādi p cāpionē, et psonalr pugnare, vr q nō, qz iste fauor seu priuilegiū vr inductū in fauorē ordinis militaris, vel vr datū dignitati.ar.c.si diligēti.de fo.cōpe. tñ in priū veritas.ar.l.si miles.de testa.mil. et per not.in.l.si quis in cōscribēdo.de pa. et de epi. et cle. et hoc t3 Albe.in.d.§.si miles.

SVMMARIVM

1 Comes pugnās p cāpionē, an censeať victus victo cāpione suo.
2 Cōstitutio localis facta ab Imperatore pōt allegari pro rōne.

Si vnus comes diffidatus per militem dat campionem qui sine fraude deuincitur, an comes si deuictus.

1 a Nisi a'iquis † miles puocat ad duellū, vel singulare certamē comitē, vel aliū baronē qui dedit cāpionē q cāpio fuit deuictus a milite sine fraude et dolo, an ille comes sit captiuus militis vincētis. dic q si qdē cāpio nō reddidit se vt captiuū, sed fecit se recedente3, qz dixit q miles iustitiā fouebat, et dñs eius iniustitiā, tunc dñs dās cāpionē puniť, ac si pfessus fuisset delictū qd sibi ipingiť. si aūt reddat se vt captiuū tūc dñs dās ipsum cāpionē erit captiuus vincentis hoc ideo, qz in istis quasi pbiť.ar.l.iij.§.idē scribit.ff.de pecul. et qz dñs vr per illum tanq3 per pcuratorē suū pugnare. vt in regula iuris. qui per aliū facit per se ipsum facere vr. et ideo cāpione succūbente ipse succubuit. in quo imperator Federicus fecit pstitutione3 in regno Sicilie,
2 † que pstitutio q3uis sit localis, tñ qz facta per Imperatorem potest allegari pro rōne sm Andr.de iser. et Bal.in.c.j.de pace tenen. vbi Bal.dictam constitutionem interseruit.

SVMMARIVM

1 Duellum licitum an possit per campiones expediri.
2 Campio in casibus in iure expressis solum dari permittitur.
3 Pugna in duello duobus casibus est permissa.

An in casibus in quibus duellum permittitur sit licitum per campionem pugnare.

1 a In vbi permittiť † duellū sit licitū pugnare per campionē. dic q sic sm ius longobardū.l.quecūq3.qualiter qs se defendere d3.in fi.in lōbarda preter qñ seruus ptendit ptra dñm.eo.tit.c.si seruus. et hoc sm aliquos. alij dixerūt, q in tribus casibus tantū licet dare cāpionē, et nō in alijs.l.ecclesie.eo.tit. et.s. habeť.in.c. pugna vel duellū. na3 si illis psonis specialiter pmittiť alius de
2 negať.l.j.ad municipa. alij q nunq3 permittiť dare campione3 nisi in casibus a iure expressis.l.fi.qualiter quis se defendere d3. et est cōis opi. q in casibus impedimentorum de qbus.s. et etia3 ratione imparitatis, ne qui se dicit superiorem, vel digniore3, et iniuriam intulisse, euadat pugna3, ne permittatur impunitas dēat dare campionem. et hoc est etia3 de equitate. et est de psuetudine in multis partibus, et per pstitutionē regni Sicilie. de qua supra
3 † licita est pugna in duobus casibus in morte absconsa, et in crimine

mine perduellionis, quibus casibus licitum est vtriqꝫ parti dare campiones dicta constitutione vbi habetur, ꝙ ratione immanitatis criminis admittitur duellum ad terrorem delinquentium.

SVMMARIVM

1 Duellum septem casibus per capiones expediri potest.
2 Seruo ꝯ dñm ꝓclamāte in libertatē pt dñs pugnare p cāpionē.
3 Impeditus impedimento psonali pōt per cāpionem pugnare.

Quod in septem casibus est licitum dare campionem.

1 Pugna †Vel duellū sp dꝫ iudicari inter pncipales psonas de iure lōbar. in qb⁹ lꝫ dare cāpionē pterqꝫ in. vij. casib⁹. pmo, rōne etatis iuuenilis, vel decrepita etas, vel si infirmitas pugnare ꝓhibeat, vt in lōbar. qlr qs se dꝫ dfēdere. l. qcūqꝫ. ꝛ in ti. d pari. l. fi. ꝛ in ti. de pac. tenē. §. si qs hoiē. vbi gl. ꝛ And. de iser. ibi. ꝛ in. l. si rusticus. eo. ti. ꝛ dꝫ eē maior. xviij. ann. qꝛ tūc iurat. d pa
2 ce tenē. l. hac edictali. i pn. in fi. gl. mag. alius casus † si seruus ꝯ dñm ꝓclamat in libertatē, qꝛ tūc dñs pugnat p cāpionē. l. si seruus. qlr qs se defēde. dꝫ, alius casus, si psona eccl'iastica, vel clericus, vel comes, vel vidua cās hꝫ iter se, vel cū alijs, qꝛ pugnabūt p cāpiones. l. fi. qualr qs se defē. dꝫ. lꝫ de iure can. hoc sit abolitū. c. ij. d cleri. pugnā. in duel. vbi ēt ꝯsuetudo ꝯria q̄ antiqs erat est abolita. in. c. j. extra d corp. vitia. ꝛ vbi mulier accusaṫ d adulterio, qꝛ tūc eius mūdualdus pugnabit ꝓ ea. eo. ti. si qs vxorē. ꝛ in testib⁹ ꝯrijs q dabūt cāpionē, vt in ti. qlr cū testib⁹. l. si qs cuꝫ altero. Itē vbi seru⁹ abdñs accusaṫ de furto, qꝛ dñs ꝓ eo pugnat,
3 ꝛ erit cāpio serui. vt in ti. de fur. l. si qꝛ dū in fuga. † lꝫ hodie quilibet ipeditus ipedimēto psonali, aut pp dignitatē aliquā, vel nobilitatē, cū dicat ꝓuocantē ei nō esse parē, dēat dare cāpionē similē ꝓuocāti per ꝯstitutionē regni Sicilie, qꝛ dantur cāpiones qui pro actore reo pugnent, vt in ꝯstit. nullus cāpio. cuꝫ duabus sequentibus. ꝛ qñ vnus dat campionem etiaꝫ alter potest dare. vt in. l. quacunqꝫ. in lombar. qualiter quis se defendere debet.

SVMMARIVM

1 Campionum equa fieri debet distributio.
2 Campiones pugnaturi debent esse equales.

Quod equa debet fieri distributio campionum.

1 Ubi per †Cāpionē vel aliū dꝫ fieri duellū vel pugnā tūc dꝫ equa fieri distributio cāpionū, sicut aduocatoꝝ. ar. C. de postu. l. ꝓuidendū. ꝛ in iure lōgobardo caueṫ, ꝙ dꝫ fieri p siles cāpiones. vt in ti. qualr qs. l. fi. tñ si fiat duellū iter psonas pncipales nō attendiṫ qlitas, vel ineqlitas virtutis vel potētie, vt in ꝯstitu.
2 monomachiā pncipales. n. pugnabūt. ꝛ ēt ꝫm illā ꝯstōnē † campiones dēnt esse equales. p quā ēt caueṫ, ꝙ sexagenarius ꝛ is, q nōdū ē etatis. xxv. annoꝝ nō teneaṫ p se pugnare, sꝫ possint campionē dare. vt in ꝯsti. ꝯsuetudinē. d qualitate ꝛ etate pugnatoꝝ, q cāpio erit vltra. xxviij. annū. de pace tenē. l. hac edictali. i fi. gl.

SVMMARIVM

1 Campio admittiṫ omnis qui iure Romanoꝝ postulare potest.
2 Campiones ipso facto sunt infames.
3 Vassallus monasterium ingressus si apostasiam committat feudum non recuperat.

Ex quibus causis campio repellatur a pugna.

1 Quando †in duello pmittiṫ dari cāpio, tūc in cāpionē admittiṫ ois ille q nō repelliṫ a postulādo iure Romano. vt in. l. j. de postula. qꝛ ꝯcordat cāpio ꝛ aduocatus, vt sicut p aduocatū cā examinaṫ, ꝛ dciḋiṫ, ita ꝛ p cāpionē, fur aūt a cāpione repelliṫ, vt in lōbar. qlr qs se dfendere dꝫ. l. vt campionē, qꝛ si in pugna succūbeṫ potius deficeret delicto sui, q̄ pp delictū accusatoris vel accusati, leno ēt nō posset eē cāpio. ar. l. iij. ff. de ifa. infamis ēt nō pōt eē cāpio. nā ois fur est ifamis. l. nō pōt. ff. de fur. Itē repelliṫ ēt qcūqꝫ est in criali peccato a quo indurato aīo nō vult se corri
2 gere, † lꝫ cū cāpiones nō soleāt pugnare nisi locata opa sua. imo eo ipso sunt infames. ar. de infa. l. athletas. ꝛ eo. ti. l. ij. in fi. ꝛ de postu. l. j. circa me. q̄ leges loqunṫ de his q faciebāt ludricū sui corpis puta ꝓdeūdo in scena, vel pugnādo cū bestijs. tñ cāpio lꝫ locet opas suas nō est ifamis, sicut nec aduocatus est infamis, q hodie locat opam suā, nisi qñ pcipet salariū a publico, ꝛ locaret opas suas. l. qsqs. de post. ꝛ dixit And. de iser. in ti. si vassal. feu
3 do pueṫ. l. q clericus. † ꝙ si hñs ab eo feudū ingrediaṫ monasteriū, ꝛ deinde cōmittat apostasiā excūdo de monasterio, ꝙ feudū nō recupat, qꝛ pōt dñs dicere nolo in plio meo vassallū meū existentē in pctō mortali, q mecū sit. sicut ēt dr de eo q sine dedecore nō pōt esse in iura dñi. c. j. an ille q interfecit fratreꝫ, qꝛ qui est in pctō est in dedecore. xxij. q. ij. c. faciat. nisi pugnaret pro psonis similibus, vel ꝯtra psonas turpes. arg. l. in arenaꝫ. de inoffi. test.

SVMMARIVM

1 Campiones pugnaturi quale debeant iuramentum emittere.

De iuramento campionum.

1 Campiones † q danṫ in casib⁹ in qbus pugne locus est, dēnt iurare ꝙ iuxta eoꝝ ꝓbabilē credulitatē credūt dños, ꝓ qbus pugnāt, veritatē fouere, ꝛ non per calūniaꝫ, seu dolū accusare, ꝛ ꝙ omni virtute, ꝛ potentia adiuuabūt, ꝛ ꝙ se nō affidēt, ꝙ vniuersaliter nō offendat, imo vnus ad ꝯfusionē alterius ex toto posse teneṫ. vt in ꝯsti. regni presenti lege.

SVMMARIVM

1 Campio semel in campo deuictus pro alio non pugnabit.

Campio deuictus pro alio non pugnabit.

1 Campio †Semel deuictus in campo ad faciendum duellū de vno non admittitur pro alio, sed tantum pro se, vt in cōstitu. regni. nullus campio. ratio est ꝫm Senecam dicentem nullum tutumesse posse consternata semel mente.

SVMMARIVM

1 Campio pugnās pro alio capite punitur si ifidéliter se gesserit.

Campio infideliter pugnans punitur.

1 Si campio † Pugnās pro alio fraudulenter se gerat, aut non se defendat, prout debebat, punitur capitis, si ea pena erat puniendus is pro quo pugnabit, ꝛ si alia pena erat in principali punietur pena manus. vt in constitutione regni summo periculo.

SVMMARIVM

1 Miles per rusticum prouocatus campionem dare potest.
2 Pugna non nisi inter pares esse debet.

An miles appellatus a rustico possit dare campionem.

1 An miles † possit repellere rusticum se prouocantē ad duellum, vt cū eo non pugnet. dic ꝙ sic, qꝛ qui vult offerre pugnā militi debet esse de genere militū, rusticus nō est de genere militū. vt in. c. j. §. si miles. de pace tenē. tñ ꝫm aliquos miles dabit cāpioneꝫ, q pugnet cum rustico, qꝛ pugnā militi nō dꝫ offerre, nisi fuerit miles, ꝛ de genere militū. eo. titu. §. si miles. tñ alij dñt, ꝙ vbi miles appellat rusticuꝫ, ꝙ miles pugnabit per se, vel per cāpionē equalē rustico, vbi miles esset ipeditus, sꝫ si rusticus appel
2 lat militeꝫ nō fit pugna, qꝛ nō est par ei, † ꝛ pugna dꝫ fieri per siles. l. fi. qualiter qs se defen. dꝫ. in lōbar. ꝛ sic distinguiṫ, miles appellat rusticū, vel rusticus militeꝫ. vt in. c. j. §. si rusticus. ꝛ. §. si miles. d pace tenē. vbi tex. ꝛ gl. ꝛ Andre. de iser. tñ sup infidelitate vassallus pōt ꝓuocare dñm ad pugnam, ꝫm glo. de pace tenen. §. non est cōsuetudo. ꝛ. ꝯ. videbitur. ꝛ dixit Andre. de iser. ꝛ Bal. ibi, ꝙ nobilis existens, ꝛ habitans in villa nō erit rusticus.

SVMMARIVM

1 Campionem corrumpere quando liceat per pecuniam.
2 Doctor ꝑ corruptioné approbatꝰ nó gaudet ꝓuilegijs doctoꝝ.

Ⅽ An liceat pecunia corrumpere campionem.

1 Rone vnus †ex ꝓuilegio ꝑsone sue, ꝗ nó
teneẜ pugnare ꝑ se, sed dede
rit cápioné, corruperit ꝗ permisit se vinci, an iste di⸗
caẜ victor. vr̃ ꝙ sic, qꝛ dolus, an virtus ꝗs in hoste
reqrat. l. i. §. nó fuit. ff. de dol. ⁊. xxij. q. iij. c. dñs nr̃. ⁊. s̃. est pluries
dcm̃. in ꝯriũ ꝙ nó ꝑ tex. in. l. i. C. de athlet. lib. xj. vbi athleta, qui
vult hr̃e coroná victorie, dꝫ vicisse ꝓpria virtute, ⁊ nó emulis cor
ruptis, ac redéptis, ⁊ est ꝯstitutio regni Sicilie facta ꝑ imperato
rem Federicũ ꝯ cápiones qui ex fraude pugnauerunt. ⁊ facit. l.
2 magistros de ꝓfes. ⁊ medi. ⁊. l. si queq̃ꝫ. de epis. ⁊ cle. vbi †de do⸗
ctore approbato corruptis approbatoribꝰ ꝑ pecuniá ꝙ nó gau
deat ꝓuilegio doctoꝝ, sicut ét ꝗ in causa sniam ꝓ se reportauit,
corrupto iudice. vt. l. j. ⁊ de pena iudi. cuꝫ si. ⁊ istud vr̃ verius, qꝛ
turpis est victoria dolo quesita, vt alijs capitulis continetur.

SVMMARIVM

1 Vassallus an teneaẜ pugnare ꝓ dño róne feudi vel iurisdictóis.
2 Duellum quando dicatur iustum bellum.
3 Vassallus salutem propriam saluti domini preferre debet.
4 Dñs non potest vassallo precipere, vt pro se duellum ineat.
5 Vassallus in sex casibus tenetur dominum subuenire.

Ⅽ An vassallus róne feudi teneatur esse campio pro dño suo.

1 An vassallus † Róne feudi vel iurisdi⸗
ctióis teneaẜ esse cápio ꝓ
dño suo, cui est subditus, qñ hr̃et pugnari in singula
ri certamine cũ aliquo ⁊ veller dare cápioné illi lite,
vr̃ ꝙ sic, qꝛ vassallus vr̃ esse in familia dñi. vt nor. dicit Jaco. de
are. in sum. feud. in ti. qui. mo. feu. ami. in ver. queri pót. ⁊ vassal
lus teneẜ dñm suũ in bello cápestri iuuare. c. j. qui. mo. feu. amit.
⁊ q̃ sit ꝓma cã bñfi. amit. in. §. itez qui dñm. vbi dicit Andre. de
iser. i ꝓn. ꝙ si dñs iniuste ipugneẜ ab aliquo, vel dñs aliũ iuste im
pugnat, vassallus dꝫ dñm adiuuare, ⁊ si deuenerit dñs ad preliuꝫ
cápestre cũ inimicis suis dꝫ ꝓliari ꝓ dño cũ eo i cápo cũ inimicis
dñi, vel ad vlciscendũ. in qua vltione dicitur esse iustũ bellũ. xxiij.
2 q. ij. c. dñs. † ⁊ duellũ in casibus a iure, vel ꝯsuetudine permissum
vel a principe indictũ ex causis dr̃ iustum bellũ, qꝛ fit ꝓ defensio
ne honoris, vt pluries diximus. ergo vassallus tenebiẜ pugnare
ꝓ dño. ⁊ facit. c. fi. ꝺ alie. feu. pater. vbi dr̃, ꝙ si vassallus nó libe
rauit dñꝫ a morte, cũ potuit, ꝙ feudũ amittit, ⁊ facit qꝛ vassallus
teneẜ dñm iuuare ꝯ inimicos eius. ff. ad sylle. l. si ꝗs in graui. §. si
cũ eét. In ꝯriũ facit, qꝛ vassallus nó teneẜ iuuare dñꝫ in bello nó
cápestri, qñ ꝑ insidias, aut rumoré subitũ dñs arma tollit. ar. ff. ꝺ
off. eius cui man. est iuris. l. j. §. huius rei. facit qꝺ not. C. ad. l. iul.
repe. l. j. vbi casus in quo ꝗs ꝑ se solum debebit pená inuitus sui
portare de fcó in quo nihil alteri adest q̃ꝫ pena illi ſic in ꝓposito
casu. l. ꝓspexit. ꝗ ⁊ a ꝗbus. ⁊ facit. de re. iur. l. ꝗ in alterius. in fi.
⁊. l. ꝙ calore. eo. ti. ꝫ antiquos in. d. c. j. ꝗ mo. feu. amit. in ꝓn. ⁊
3 facit ꝓhac pte, † qꝛ vassallus vidés ꝙ dñs eius nó vult pugnare
ꝑsonaẜr in duello, ⁊ vult dare in cápioné ipm vassallũ, ⁊ eius vitá
exponere morti, nó teneẜ ꝓponere saluté dñi sui ꝓprie saluti. ꝫm
gl. in. d. c. j. in ꝓn. ⁊ aliá gl. in. c. fi. de alie. feu. pat. ⁊ facit. l. hec de
mũ. de oper. lib. ⁊ facit gl. in. c. sicut. de vb. sig. ⁊ facit gl. in. c. j. in
fi. hic finiẜ lex. vbi dixit ꝙ vassallus nó teneẜ iuuare dñm ꝯ seipꝫ.
lꝫ gl. in. l. j. §. eo. aũt tecto. ad syl. videaẜ dicere ꝯ, tñ illa loquiẜ in
seruo, ⁊ nó in vassallo. ⁊ est cóiter iprobata, ꝓ quo facit, qꝛ vassal
lus nó teneẜ dño ꝓstare seruitia, nisi cũ pót. vt in. d. c. fi. in text. ⁊
gl. ⁊ facit. c. fi. de eo ꝗ interfe. fratré dñi sui, ⁊ q̃ fuit ꝓma cã bñfi.
amit. §. sed nec est alia. ⁊ in. c. ij. in fi. de feu. sine cul. nó amit. ⁊ fa⸗
cit. l. oẽ delictũ. §. fi. ff. de re mil. ⁊ firmat expsse Spec. in ti. ꝺ feu.
4 §. qm̃. in v. xvij. vbi dixit † ꝙ si dñs hꝫ facere duellũ, ꝙ dñs nó pt
ꝓcipe vassallo, vt ꝓ ipso ineat duellũ. ar. ff. ad syl. l. j. §. iusta. ⁊ fa
cit. xliij. di. c. si rector. ibi nó abscódisti. ⁊. xxv. q. j. sũt q̃dá. ⁊ facit
ꝙ idé Spec. voluit in. d. tit. in. §. xxiij. ⁊ facit. ff. de ꝓcu. l. sꝫ ⁊ hec.
§. ij ⁊ de ope. lib. ꝙ vo. §. fi. ⁊ ꝺ arb. l. si cũ dies. §. si arbiter. ⁊ iő
ꝯcludiẜ, ꝙ vassallus nó tenebiẜ duellũ ꝓ dño suo itrare. ⁊ eẽ eius
cápio per. s̃. dictá auctoritaté Spec. ꝓdictis alijs rónibus fultá.
5 siue sit vassallus róne feudi siue róne iurisdictióis, aut alr † qꝛ vas
sallus nó teneẜ subuenire dño, nisi in sex ꝫm Spec. in. d. ti. in v.
porro. in regno Frácie ⁊ est ꝯstitutio in regno Sicilie expssa de
dictis sex, que loquiẜ de isto subsidio vassalloꝝ róne iurisdictio⸗
nis, ⁊ vide omnino capitulum duo dñi habent brigam vbi late.

SVMMARIVM

1 Vxor accusata de machinatione in mortem mariti tenetur pu⸗
gnare per campionem.
2 Maritus vxorem de adulterio accusare potest, sed non ecótra.

Ⅽ An mulier accusata teneatur dare campionem.

1 Si vxor † Accusaẜ de ꝯsilio mortis viri teneẜ
pugnare ꝑ eius parétes, vl' cápioné,
vt in lóbar. i ti. qualr ꝗs. l. si fuerit suspitio. ⁊. l. si ꝗs
vxoré. vbi maritus ꝓuocat vxoré ad pugná, que nó
vult iurare cũ. xij. sacraméralibus, nó tñ ecótra, qꝛ pugna non dꝫ
fieri, nisi vbi lex precipit. l. ꝗbuscunq̃ꝫ. eo. tit. ⁊ hoc ꝓpter priuile
2 giũ maritale, qꝛ non semꝑ ꝯtendunt ad paria, † qꝛ maritus vxo⸗
rem accusat de adulterio, non ecótra. l. j. C. de adul. Itez vxor co
giẜ lugere maritũ, ⁊ nó ecótra. ff. ꝺ infami. l. liberoꝝ. ⁊. l. vxores.

SVMMARIVM

1 Cápio vadés ad pugná nó dꝫ deferre venenũ, aut malá herbaꝫ.

Ⅽ Quod campio non deferat venenuꝫ, aut malam herbam.

1 Nullus † Cápio qñ vadit ad pugnaꝫ, herbas,
que ad maleficia ptinent, supra se hr̃e,
nec venenũ, aut alias similes res, nec ét chrisma, nisi
tm̃ arma ꝓpa, q̃ ꝯuenerát. ⁊ si suspitio fuerit, ꝙ eas
occulte heat, túc a iudice inquiraẜ, ⁊ si inuente fuerint euellanẜ, ⁊
iaciant, ⁊ iuret corá iudice, ꝙ nullá ré talé supra se héat, que ad
maleficiũ ptineat, ⁊ hoc acto vadat ad certamen. vt in lóbarda.
qualr ꝗs se defen. debet. l. si quis aliuꝫ. ⁊. l. nullus campio. eo. ti.

SVMMARIVM

1 Comites quibus casibus lites suas per pugnam dirimant.
2 Comes ꝓuocás aliũ ad duelluꝫ quádo possit campioné offerre.

Ⅽ Quod comites dant campionem in pugnis eorum.

1 Comites † Lites suas dirimát ꝑ pugná in
casibus a iure longobardo ꝑmis⸗
sis ꝑ cápiones, seu ꝯsiles aduocatores, sicut ét eccle
sie ⁊ vidue. ceteri vo per semetipsos. l. fi. qualiter ꝗs
se defen. dꝫ. in lóbar. vbi glosella in vb. ꝯsiles. dicit ꝙ alter sit po
térior altero qui sit minus potés, ⁊ in hoc vltimo ét ꝯcor. ꝯstitu⸗
tio regni Sicilie monomachiá, ⁊ ét ꝯstitutio de dádis cápioni⸗
2 bus. ⁊ sic iure lógobar. † comes ꝓuocator pót per aliũ pugná of
ferre, qꝺ est intelligendum, qñ ꝓuocaret minorem se, non tamen
alium comitem, qꝛ in pugna requiritur equalitas, per. j. dicenda.

SVMMARIVM

1 Homicida quando per campionem pugnare possit.
2 Actor hñs electioné ꝓbandi per pugná qñ possit dare cápioné.
3 Venia in delictis non conceditur adultis.

Ⅽ Quod homicida non dabit campionem.

1 Homicida † Nó pót ex sua ꝑsona pugna⸗
re, nec ꝑ cápioné, nisi iponés ho
micidiũ pugnet ꝑ cápioné. l. fi. ꝺ parrici. in lóbar. qꝛ
sepe ex ꝑsona alterius habemus id, qꝺ ex nr̃a nó va
lemus hr̃e. ff. que res pig. l. aristo. in fi. ⁊ de pign. actio. l. si pigno
ri. §. si ꝓdio. ⁊. l. petéde. C. de tép. in integ. rest. peten. etiá in crimi
ne parricidij daẜ cápio, vbi iuuenilis, aut decrepita etas, aut in⸗
firmitas hoc reqrat. l. fi. de parrici. in lombarda. ⁊ dixit ibi Ca⸗
rolus, ꝙ etas iuuenilis túc itelligiẜ de vigintiquinq̃ꝫ annis. ⁊ fa
cit de. l. iij. l. nó aliter. §. j. licet glo. in titu. de pace tenen. §. j. dicaẜ
2 ꝙ annis. xviij. † quinimo etiam actor, qui hꝫ electionem ꝓbandi
per pugnam,

per pugnā, rōne etatis decrepite iuuenilis aut infirmitatis potest dare cāpionē pro eo. l. iij. vbi caro de adulte. ⁊ sic ꝓcurator in cā necessitatis pugnabit p campionē ⁊ dixit gl. in. d. §. j. q: minor nō pōt pugnā facere cū sua psona, q: nō pōt iurare illa duo, que requirunt, vt ibi. ⁊. l. si. qualiter qs se defendere dꝫ. in lōbar. qd est verū, qñ ipse vocat inuitus ad pugnā. secus qñ ipse aliū ꝓuocat, q: dꝫ iurare ⁊ pugnare, q: se posuit in necessitate ar. l. fideiusso. §.
3 si necessaria. ff. qui satisda. cogan. † ⁊ quia in delictis venia nō datur adultis. ff. de minoribus. l. auxilium. §. in delictis.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Campio an admittatur post conuentionem factaꝫ de pugnando per seipsum.
2 Uerba dubia iuxta mentem proferentis sunt intelligenda.
3 Actor seu prouocator tenetur per se pugnare.

¶An quando fit ꝯuentio de pugnādo per se admittat cāpio.

Q Uid si duo †ꝯtendunt de aliquo, in quo est pugne locus, ⁊ actor dicat ego tibi ꝓbabo per pugnā, ⁊ guadiaꝫ dedit in manu pretoris. reus vero responderit ego me defendā vel p meipsuꝫ, vel per cāpionē, vel dixit ego dfendā me, vel per me, vel pecuniā meā. an hoc casu actor possit dare cāpionē, dic ꝙ nō, sed p se pugnare debebit, q: sic guadiā dedit. nec eniꝫ lꝫ a guadia seu ꝯuentione resilire, q: sicut expresse dixit se ꝓbaturū accedere dꝫ, nec liceat campionē dare, reus autē sub disiunctione guadiā dedit ⁊ electionē mō hñe dꝫ velit per se pugnare vel campionē dare ⁊ aliter se noluit obligare nisi sic vt guadiam dedit, ⁊ pretor sub disiunctiue eū admisit ad se defendendū et electione disiunctiua electio est ꝓmissoris. l. plerūqꝫ. de iure dot. ⁊ q: cū sua persona ex-
2 pressit velle pugnare. †vbi verba sunt dubia aliquid dicentis. is sensus est habendus, quē habuit is, q dixit, de reg. iur. l. in ambiguis. ⁊ de iudi. l. si qs intētione. ⁊ a psona nō dꝫ recedi. ff. de ver. ob. l. si qs arbitratu. preterea si qs ꝓmittat se staturū snie certi iudicis, ⁊ fideiussorē dederit, tunc ipē nō fideiussor tenebit stare sententie alterius iudicis. ff. iud. solui. l. cū apd. ⁊. l. si qs apd aliquē. si antē dicat ego ꝓbabo p pugnā ⁊ reus dicat inde me defendam tunc si casus est in quo pugna non hꝫ locū, iudices nō debēt sequi voluntateꝫ actoris, sed decernere debent defensionē rei, sicut lex est. si vero talis est causa, vbi pugna locum hꝫ, iudices pronuntia-
3 bunt, ꝙ liceat reo cāpionē dare †nā cogitur actor per se pugnare nec poterit per se vel per cāpionē, ⁊ hoc si actor pugnare voluerit, alioquin actor nō cogit ꝓsequi pugnā, nisi ſm tenorē guadie date ſm Carolū in lōbar. ⁊ ideo solent dicere actores, ego volo tibi ꝓbare de psona mea ad psonā tuam, ⁊ tunc si reus simpliciter responderet, ego sustinebo defensionem meā, tunc puto, ꝙ non dabit campionē reus vt. l. j. §. sꝫ quid simpliciter de ver. ob. q: videtur cōsentire interpellationi actoris, nisi sit impeditus reus morbo, vel sit femina, comes, vel senex, aut minor, vt diximus.

¶De cāpione vide in. c. an si dominus impingit vasallo ⁊ in ti. de pugna nobilium ⁊ in. c. an officialis.

¶Incipit liber sextus de causis duelli.

¶Declaratio facta in Italia per imperatorem ⁊ proceres Italie, ꝙ pugna fieret de falsitate charte vel instrumenti.

T Empore Ottonis imperatoris Italie proceres reclamauerunt eidem, ꝙ quedā lex iniq fuerat obseruata in Italia, ꝙ si charta alicuius predij falsa ab aduersario diceretur, que tactis sacrosanctis euangelijs ab ostensore probaretur sicqꝫ prediū sibi deliberatione iudicij vendicabat. quibus ex causis mos detestabilis in Italia improbus inoleuerat, qui deinde procerum Italie querela tēpore gloriosissimi Ottonis regis filij ⁊ Cōradi burgundie Italie regis veronens. colloquiuꝫ cū Italie ꝓceribus habuerūt, sicqꝫ auribus impialibus pulsatis lege illa dira ab Italia abolita, statuerūt, vt si is q talē chartā falsaꝫ appellauerit p pugnā declarare voluerit, ꝙ pugna fieret, alias ꝙ declaret p iuramentuꝫ.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Pugna in certis casibus pro rebus ecclesie admittitur.
2 Pugna seu duellum non committitur, nisi specialiter exprimat.
3 Dñs qñ aduersus seruū p se, vel per campionē pugnare possit.

¶Nō in certis casibus, ſm iura lōgobardoꝝ pugna admittit.

1 T Ū super †etiaꝫ statuerunt vt de ecclesiarū reb⁹ similiter fieri dberet p aduocatores, vel per cāpiones ad pugnā veniendo, tñ istud capitulū expresse corrigitur per ius canonicum, vt in titu. de clerico pugna n. in duello. de inuestitura predij. si cōuentio fuerit similiter vt per pugnam decernatur, ediderunt quod intelligitur ſm Carolum ibi ꝙ locus sit pugne deficientibus testibus, alioquin si altera pars testibus vtatur, ⁊ per testes idoneos probet eum possidere, non debebit terminari per pugnam. si quis alicui per se aut suum nuntium quicquid alicui deposuerit, qui depositum per cupiditatem victus negauerit, si excedat pretium. xx. solidoruꝫ de-
2 cernatur per pugnā, ꝙ nō hꝫ locuꝫ in alijs debitis, †quia pugna non fit, nisi vbi specialiter dicitur. si quis dixerit ꝙ per viꝫ de predio alicui chartam fecisset veritas per pugnam decernatur, quo casu actor iurabit ꝙ per vim, reus autē ꝙ ipse p vim non fecerit de furto, aut schaco, si vltra sex solidos fuerit similiter p pugnam decernatur veritas. statuerunt ēt, vt quacunqꝫ lege siue etiā romana in omni regno Italico homo vixerit predicta p pugnā deciderētur ita tñ, vt si vis eorū iuuenilis, aut decrepita etas seu infirmitas pugnare ꝓhibuerit, liceat eis ꝓ se pugnatoreꝫ ponere ⁊ alter similiter facere debeat. hic aliqui declarant de etate. xv. annoruꝫ
3 tamē Carolus dixit de etate. xxv. annorum. †⁊ si seruus propter libertatis appetitū se liberuꝫ appellauerit, licebit domino ꝓpter difficultatem insidiose probationis p se, vel campionē litem dirimere, ⁊ licebit etiam seruo campionem dare, si morbus, aut etas eū ꝓhibuerit. ecclesie seu comites ⁊ vidue lites suas de hijs que suprascriptis capitulis continentur per consimiles aduocatores per pugnaꝫ dirimant. ceteri vero ſm legem pristinam p seipsos respondeant et determinent a tertio, ⁊ ꝙ cāpiones alter non fortior altero vel minus potens. pugnabunt enim ceteri per se, nisi morbus, vel etas inhibeat secunduꝫ doctores. ibi ⁊ ecclesie comites ⁊ vidue per alios pugnāt siue sint sani siue īfirmi. additio. ibi is qui possedit per triginta annos non potest per pugnam ꝓuocari a domino super hoc ꝙ malo ordine possedit, nisi prio dominus docuerit de titulo suo. l. j. de prescript. in lombar. ⁊ ideꝫ in eo qui possedit seruum, vt in. l. iij. ⁊. iiij. eiusdem ti. vbi prescriptio. v. annorum non releuat a pugna, vbi vide Carolum.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Duella non nisi ob maximas causas sunt permittenda.
2 Duellum ex causis leuibus non admittendum.

¶De non permittendis duellis nisi ex maximis causis.

1 D Uella †non sunt p reges ⁊ ꝓncipes ꝓmittēda nisi ex maxīa cā, ⁊ vbi viderint expedire, p aliqua maxima infamia, scandalo, ignominia, aut vbi honor alteri⁹ lederet, vt q: qs eēt ī curia regis, vel inter milites ō grauissima notat⁹ īfamia scelere vl delicto, adeo ꝙ ī curia sine dedecore ꝯparere nō posset ⁊ inter olimpos milites ⁊ nobiles eēt denigrata ei⁹ opinio, ⁊ honor, q: necessitas facit ꝓbabile id qd alias nō esset, de ma. test. l. q poterat, ⁊ lꝫ īfamiā ꝓpriā vi repellere. ff. de iust. ⁊ iure. l. vt vim. i ꝟbo iniuria. ⁊ licebit ex maxima cā ⁊ ꝓmissu supioris alias nō. insti. ō hēdi. q ab itesta. §. p ꝯriū. in ꝟbo pduellionis. ⁊ ar. l. j. de spe. ⁊. l.
2 j. de gladia. ſm Bal. i. l. ex hoc iure gētiū. ō iusti. ⁊ iure †ex leuib⁹ tñ causis nō dꝫ ꝓmitti, ⁊ vbi nō qrit de infamia vel dedecore maximo alterius, ⁊ vbi duellū querit ex verbis leuibus non sugillantibus maximā notam vel graue iniuriam, vel vbi ad virium ostentationem, vel ex voto, ⁊ aliqñ ꝓmittit ex causis. j. scriptis secundū iura longobarda que edita fuerunt per regem Carolum patrem Pipini, qui fuit primus rex Francie, ⁊ postea iperator. gl. de pace iur. fir. §. j. ⁊ in. c. venerabilem. de elec. ideo eius iura non sunt irrationabilia nec spernenda, vbi non reperit contrariū diffinitū.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Adire iudicem debet qui in pace viuere non potest.
2 Iustitia qualiter fiebat anteqꝫ iura ciuilia conderentur.

3 Duellum quandoq; permittit deficiētibus probationibus, etiā si adsit copia iudicis.

¶ Qd nō semp recurratur ad duellū nec fiat auctoritate ppria.

1 Si quis† non permittatur in pace viuer, nō dz offerre duellū, sz dz iudicē adire. l.nullus.C.de iudeis.⁊ de iure suo querelā pponere. l.denūtiamus.de his q ad eccl.ideo volēs sibi iustitiā facere pec cat ꝯ cōmunē iustitiā vsurpādo sibi iudiciū, qd est dei, ⁊ illorū qui a deo sunt, qꝛ a deo est omnis ptās.xxiij.q.j.qd culpat.⁊ ad Ro ma.xiij.⁊ ideo debeo deo satisfacere.qꝛ dixi mihi ius, qꝛ leges iu ste ligant, ēt in foro ꝯsciētie, qꝛ p dei veritate ferunt.ix.di.c.j.per me legū ꝯditores iura decernūt.puerb.viij.in epl'a inter claras, nā deus dr iusticiā facere, q dedit ptātem legis ꝯdēde pncipibus .C.de vete.iure.enucle.l.j.§.cūq;.⁊ deus vult puniri malos, qꝛ p

2 que qs peccat p hec dz torqueri.Sapiē.xj.†tñ pri⁹ q̄ fierēt iura ciuilia qs ꝯsequebatur iustitiā manu regia, si regis aderat copia .l.ij.circa prin.ff.de ori.iur, vel si nō erat rex vel supior fiebat iusti tia auctoritate ppria bello suscepto.xxij.q.ij.notandū ēt iure di uino Judith sua auctoritate occidit Holofernē, qꝛ nemo erat iu dex.⁊ hr.xxiij.q.j.vbi de bellis ēt aīalia bruta ad pulsandā iniu riā puocant.l.j.§.cū arietes.ff.si qua.paup.sunt ēt iure gētiuz in ducta.l.ex hoc iure gentiū.de iusti.⁊ iure.que nō nisi p iustitia cō sequenda rex aut psonarū licita sunt.xxiij.q.ij.c.j.postea vero re gibus ꝯditis ⁊ magistratibus creatis, vt iura tenerent.di.l.ma lus.ideo bella cessauere, ⁊ si supior cessaret ad pma iura redim⁹. l.j.§.post.de ori.iuris, vt omni iure liceat auctoritate nr̄a ius pse qui.l.si qs curialis.de epi.⁊ cle.de decurio.l.generali.xxiij.q.ij.

3 dñs†⁊ ēt vbi est copia superioris, ⁊ deficiāt pbationes venit ad duellū si sint indicia ꝯ puocatū vt.j.videbimus ⁊ in casibus spe cialibus lz de consuetudine in omni puocatione venitur ad duel lū ſm cōsuetudinem Francie, ⁊ Hispanie, ⁊ Italie, que consuetu do secundum iura canonica est improbata.vt.s.est dictum.

SVMMARIVM

1 Duellum in Sicilia duobus tantum casibus permittitur.

¶ Quod duellum pmittitur in regno in duobus casibus tantuz.

D Duellum† siue pugna ſm ꝯstitutiones regni sicilie pmittitur tm̄ in duobus ca sibus.s.in crimine lese maiestatis, ⁊ i homicidio, siue morte absconsa in eorū penā, ⁊ aliorū exemplū publi ce sub ꝯspectibus hoiuz sub timēda pbationis specie tales ꝯsti tuant, q occultas insidias vite hoiuz parare moliunt, vt in ꝯstit. monomachiā.tñ ſz cōsuetudinē Italie ⁊ Gallorū duelluz pmitit, vbicūq; iudici equū, ⁊ iustū videbit, cū cōsilio pcerū, ⁊ cōmilito nū esse indicēdū ⁊ pmittendū.de iure vero ciuili duella sunt phi bita, nisi in crimine lese maiestatis vel pduellionis.vt in.l.is qui. ad.l.iul.maie.⁊ insti.de heredi.que ab intesta.§.p ꝯriuz.⁊ in.l.si filius.§.fi.de leg.ij.⁊ in summa.ad.l.iul.maiest.in.fi.⁊ gl.in dicta ꝯstitutione tenet q non hz locuz in alio crimine lese maiestatis ni si in crimine perduellionis, qd non seruat consuetudo de iure lon gobardo locum habet in casibus.j.scriptis.

SVMMARIVM

1 Duellū fit p crīe lese maiesta.⁊ si vxor vite mariti isidiata fuerit.
2 Duellū in quibus casibus fiat pro homicidio.
3 Duellum quando fiat pro parricidio.
4 Duellum quando admittatur pro furto per seruum commisso.
5 Duellū quibus casibus admittatur, ⁊ p qbus casibus.⁊ nu.seq.

¶ In quibus causis fiat duellum.

1 D De iure longobardo†pugna fit de crimine le se maiestatis ⁊ qn̄ mulier fuerit cōci liata de morte viri.l.fi.de ꝯsilio mortis in lōbar.⁊ fit de opprobrio cucurbitatiōis.l.j.de cōuicijs, qꝛ fit in iuria viro ⁊ vxori propter matrimonium.⁊ vide.j.

2 ¶ Duellū fit†de homicidio i duobus casib⁹, si fiat iter treugā, ⁊ fiat in abscōs.vt i lōbar.ð homi.liber hom.⁊.l.q Xo.⁊.l.fi.⁊ hoc ēt iure ꝯstitutiōis regni ð morte abscōsa vt in cōst.monomachiā.

3 ¶ Duellū†fit in crimine parricidij, quādo dicit cōmissuz pter cupiditatem bonorum ipsius.l.fi.de parici.in lombar.

4 ¶ Duelluz†fit de furto a seruo cōmisso, si dominus neget seruū qui fugit fecisse furtū.l.si quis.de fur.in lōbar.que lex est iniqua, vt dominus teneatur pro seruo fugitiuo.

¶ Duellū fit, si aliqs accusetur, q adulteriū cōmisit in Xo vel su spicatur cuz vxore alterius, vt.l.ij.de adulte.in lombar.

5 ¶ Duellū†fit si aliquis dixerit mulieri, q sit fornicaria, vel adul tera, ⁊ tunc ita fit pugna, si actor dicat ego sum paratus pbare, alias si negat q per furorem dixerit, negabit illud cū.xij.sacramē talibus suis, vt in lōbar.de iniur.l.ij.⁊ in nullo casu fit duellū de iniuria mulieris, nisi in isto casu, secundum iura longobarda.

6 Fit duellum†de re inficiata, ⁊ tūc si post sacrammentum rei, ⁊ q nō sit fur, vel collega furis, dicat actor illum deierasse, ⁊ illum fur tum commisisse, vt in regula de rebus interciatis.l.si reo.

7 ¶ Fit duellū†si qs ꝯuenit, q malo ordine rē mobilē vel imobilē possidet.j.xxx.ānos.poterit pugna iponi.vt in lōbar.de pscr.li.ij.

8 ¶ Duellū†fit inter ꝯrios testes, vt in lōbar.de test.l.si qs.⁊.l.fi. que lex locū hz si pducant testes ab vtraq; parte.s.actoris ⁊ rei. secus si ab vna pte, qꝛ tūc hz locū pugna, qn̄ oia sunt paria, al's si testes actoris dicāt visimiliora q̄ testes rei, nō hz locū duellū, qꝛ iudex ē cert⁹, qd facere possit, idē eē ex pte rei, ⁊ hoc ð iure.lōg. ⁊ hoc sequitur spe.in titu. de test.§.postq̄ in ver.qd si testes.

9 ¶ Duellum†siue pugna fit de debito paterno ꝯ filiū, vt in titulo qualiter quis se defen.debet.l.post mortē.quā aliqui intelligunt sicut loquit, ⁊ aliqui in debito.de quo pater tenebatur pugnare puta in furto, deposito, ⁊ incendio, vt ibi.

10 ¶ Duellum†fit de incendio, vt in lōbar. qualiter quis se defen. debet.l.si quis alium.⁊ fit si agatur principaliter ꝯ malefactorē, non contra consultorē, vt in ti.de illicito consilio.l.j.

11 An si†debitor negat debitū creditori posse pueniri ad duelluz. vr̄ q sic, qꝛ debitor interpellat⁹, vt soluat, ⁊ denegās. dr ðpdare creditorē. Inn.in.c.qrelā.de elect.⁊ Bal.in.l.j.de serui.⁊ aqua ⁊ in.§.si qs p.xxx.si de feu.fuerit ꝯtrouersia.⁊ hoc posset sustine re de iure longobardo, nō tamen de iure ciuili, quo iure dz iudex adiri, ⁊ non cū armis terrere debitorez ad soluendum.l.cōtra ne gantis.C.de ac.⁊ ob.vbi casus de hoc.⁊ in.l.extat.ff.qd me.cau sa.licet ista denegatio solutionis sit offensa facti.d.c.querelam.

12 ¶ Duellum fit†de adulterio, si maritus dicat vxorē suā esse adul teram.vt in lombar.qualiter quis se defen.l.si quis vxorem.

13 ¶ Duellum†fit, si aliquis maritus suspiciatur, q aliquis sit tur piter versatus cū vxore sua eaz turpiter tāgendo.l.si quis amor. in ru.qualiter quis se defendere debet.

14 ¶ Duellum†fit de periurio sciēter facto pro quacunq; causa sit commissum periurium.licet ex illa causa pugna non possit impo ni, vt in rub.qualiter quis se defendere debet.l.de furto.⁊ etiam fit de infidelitate eo.titu.l.vt quibuscunq;.

15 ¶ Duellum † fit de instrumento prediorum falso appellato siue a duobus partibus pferant instrumēta.vt in lombarda.de pre dijs.⁊ etiā si dicat instrumētū ecclesie falsuz.l.de ecclesiarū.eo.ti.

16 ¶ Duelluz †fit de predij inuestitura.id est siue qs dicat se primo inuestitum ⁊ expulsum de possessione, ⁊ alius idem dicat, ⁊ nō cō stet, quis potior sit in possessione.eo.titu.de inuestitura.

17 ¶ Duellū † fit de deposito negato a depositario.eo.tit.si qs per se.⁊ fit tribus ꝯcurrētibus, vt ipse deponat, vel nūcius eius, ⁊ nō si alius vt ibi reddat ⁊ si sequat inficiatio, ⁊ si vltra.xx.solidos.

18 ¶ Duellū † fit in vi ꝯpulsiua, expulsiua, ⁊ inquietatiua, vel turba tiua.e.tit.si ð rapina ⁊ ð furto vltra tres solidos.d.c.si de furto.

19 ¶ Duellū † fit, si ecclesia ꝯtra ecclesiam vel ecclesia ꝯtra priuatū hz ꝯtrouersiam ⁊ instrumentū dicat falsum.eo.ti.l.de ecclesiarū in lōbar.qd est durū, qꝛ ecclesia viuit iure Romano.de epi.⁊ cle. vt ois ordo ecclesiarū.qd aliqui intelligunt qn̄ succedit lōbardo, qꝛ nō mutat priuilegiū propter successionem.l.heres.de iudi.alij intelligūt de personis eccle.de quo vide in.c.an in terris ecclesie.

¶ In duello sicut pugna nunq̄ iudicamus de similibus ad simi lia, qꝛ est odiosa, ⁊ displicet legi de homi.liber hom.l.recolimus que sunt restringenda.l.cum quidam.de lib.⁊ post.⁊ Andre.de Iser.in titu.de pace tenen.§.si quis hominem.

SVMMARIVM

1 Duellum licitum est pro defensione vxoris ⁊ liberorum.
2 Dominus insurgere potest pro defensione vasalli, serui ⁊ famuli.
3 Extraneus nō admittit ad duellū p extraneo, nisi i certis casib⁹.
4 Consanguineus pugnare potest pro consanguineo.

¶ An liceat duellum facere pro defensione aliorum.

1 a An duellum sit†licitū pro defensiōe filiox vel vxoris.dic q sic ēt p defensione illox, quox tenet iniuriā ppulsare vt in.l.j.ij.iij.cuz sequenti.

sequēti.ff.de li.cā.ꝛ tenet Bal.expresse in ti.de pace tene.§.j.vbi dixit ꝙ pro coniunctis nō tñ ꝓ defensiōe extraneoꝝ ar.l.benignꝰ de lib.cā.in ver.extraneis.nisi sit eius cāpio.ꝛ hoc fiat aucto.superioris.l.j.vt armoꝝ vsus.li.xj.ꝛ dixit gl.de pace tenē.§.si quis hoies.ꝙ qs pōt inire duellū ēt ꝓ defensiōe iustitie circa res.de q̄ in.l.j.vñ vi.ꝛ de iusti.ꝛ iure.l.vt vim.de homici. significasti.ꝛ qd no.de re. iur.l.culpa caret.ꝛ ꝙ met.cā.l.metū.§.ꝛ lꝫ.qnimo ēt ꝓ dfensione patrie licitū est duellū.ar.l.j.§.bestias.de postu.ꝛ facit.l.minimū.ff.de religio.ꝛ ideo dico,ꝙ qs posset suscipere duellū ꝓ amico suo impotēte ,vel debili.p no.in.d.l.vt vim.vbi quis pōt defendere amicos,ꝛ socios itineris,ꝛ facit.ff.de iniur.l.Itē apō comitē.qꝛ iniuria est cōis.ꝛ facit qd dicit Bal.in.d.l.vt viꝫ

2 †de vasallo seruo ꝛ famulo,ad quoꝝ defensionē dñs pōt insurgere.nā amicus stricta amicitia eqparaꝛ illis de sanguine ꝓprio .l.cū alienā.C.de lega.ꝛ veri amici sunt in vna aīa, ſm Aristo.ꝛ qꝛ lꝫ amicos ꝯuocare ad viꝫ ꝓpulsandā.l.iij.§.cū igiꝛ.de vi ꝛ vi arma.ꝛ dixit Ang.in.l.j.de rap.ꝟginū,ꝙ in raptu pōt qs ꝯuocare amicos.ꝛ ideo si qs viderit ꝯsanguineū amicū,aut suū cliētulū,seu eius ꝓcuratorē iniuriatū,pōt cū ꝯsensu supioris pro eo duellū suscipere ad ꝓpulsandā eius iniuriā,dūmō ꝙ iustitiā foueat,ꝛ sit oppressus,facit.qd no.Inn.in.c.dilecto.de appell.vbi dixit ꝙ dñs pt dfendere subditos oppssos,ꝛ est tex.no.in.l.ſꝫ tūc. cū sequēti.ff.de li.cā.

3 †nā extraneus nō pugnabit ꝓ extraneo,nisi ꝓ eo,q esset furiosus,vel infans.ar.l.benignus.de li.cā ꝛ vbi plures ex psonis,q possunt ꝓpulsare iniuriā alteriꝰ,vt cāpiones,vel aliter ꝯcurrēt ad pugnādū ꝓ eo.tūc is pugnabit quē ꝑnceps vel superior elegerit estimatis ipsoꝝ psonis dignitatis interesse etate ꝛ moribus vel alia iusta cā.l.si plures.ff.de accu.cū simi.ꝛ idē in iniuria q̄ sit seruo.qꝛ sit dño.l.ſꝫ si vniꝰ.§.filiꝰ.de iniur.ꝛ idē si qs velit defendere vasallū p no.Inn.c.si vero.de sent.excom.ꝛ gl.in .c.j.de pace tenen.ꝛ in.§.j.ꝛ idem de socio.secundū Inno.ibi.ꝛ. Flo.late in.l.scientiā.§.q cū aliter.ad.l.aql.ꝛ facit ad pdicta illud Eccle.c.iiij.libera eū q iniuriā patiꝛ de manu superbi.ꝛ ꝓuerbi.xxiiij.erue eos q ducunꝛ ad mortē,ꝛ q ducunꝛ ad interitū liberare ne cesses.ꝛ facit.xcvj.di.facientis .ꝛ.l.fi.de cōmer.ꝛ merca.ꝛ ait Tullius primo officioꝝ.q nō defēdit,aut nō obsistit iniurie,si pōt,est tā in vitio,ꝙ̄ si parētes,aut amicos deserat.iō miles ꝓuocabit licite ad duellū ꝓ offēsa sui ragacij,qꝛ est psona imbecillis. ꝛ cū fuisset statuta dies ad pugnā interduos diffidatos,ꝛ i die statuta vnꝰ nō venisset,ꝛ supuiuēs diceret illū obisse pre timore suo,

4 ego cōsului†ꝙ vnꝰ de sanguine mortui poterat exire ꝛ diceꝛ.ego volo sustinere,ꝙ nō est mortuꝰ ex timore,ſꝫ morte nāli,ꝛ eēt admittendus p pdicta.ꝛ legiꝛ ꝙ comes barchinone habita notitia ꝙ mulier quedā nobilissima in Frācia ꝯ̄ iustitiā de adul.accusata a nemine defensa illic incognitus accessit,ꝛ ꝯ̄ accusatores,q duo erāt pugnā indixit offerēs illā dñam defendere,ꝛ ostendere eius innocētiā q intrauit lizā cū alio milite eius sodali,q aufugit ab eo,ꝛ ipse solus pugnauit cū accusatoribus,ꝛ duos deuicit,ꝛ superauit,ꝛ illā dominā liberauit a crimine,ꝛ discessit incognitus.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Duellum seu pugna causa letitie publice permittitur quandoqꝫ.
2 Certamē singulare quodā Neapoli admittebaꝛ ex ꝯsuetudine.

¶ De causis ex quibus pugna permittitur.

1 PErmittitur †duellū siue pugna cā publice letitie,vel ob aliā festiuitatē ꝑncipis cū eius tñ licentia.l. qua actione.§.si qs in collucatione.ad.l.aql.ꝛ ēt grā virtutis.vt milites tpe ocij se exercitent in armis,vt ibi ꝛ in.l.j.de adul.ꝛ gl.in. l.j.§.bestias.de postu.ꝛ in.c.j.de torneamē.ꝛ ideo dꝛ ꝙ dimicaꝛ lꝫ vt viri in armis se instruāt ꝓ defensione publica ꝛ cā virtutis, nō tñ ad vindictā vt ibi.ꝛ certamē in aliqbus locis pmittiꝛ ex cō

2 suetudine,†vt erat oliꝫ antiquo tpe in ciuitate Neapolis in carbonaria,vt refert Bal.ꝛ ibi erat cāpus,in quo qlibet poterat in pugna certare,vt odijs ciuilibus satisfieret.tñ qꝛ erat in detrimētū ciuitatis p.l.in bello.§.in ciuilibus.de capti.fuit merito abolitū ꝛ dinde in.d.cāpo carbonarie fuerūt instituta astiludia,ꝛ torneamēta publica fieri cā letitie vsqꝫ i diē hodiernū,de qbus Pe. de ancb.facit mentionē in ꝯsi.suo.cclxxxv.vbi dt de belloqd fiebat neapoꝛ.ꝛ perusij ex ꝯsuetudine,ꝛ ēt fiebat rome vbi erat cāpus Marciꝰ,i quo erat securitas bellādi vt.s̄.i alio.c.diximus.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Occidens aliquē in pugna ob publicā letitiā facta qñ puniatur.
2 Militia illicita dicitur que cū alterius detrimento efficitur.
3 Duellum cū auctoritate principis factum est licitum.

¶ An si in pugna causa letitie aliqs occidatur teneaꝛ occidēs.

1 NIsi fiant†duella causa publice letitie,vel ob res principis ꝓspere gestas,ꝛ aliqs occidaꝛ inter pugnantes,puniaꝛ occidens.dic ꝙ nō,qñ cū licētia ꝑncipis fit,vt in.d.l.qua actiōe.§.si qs ad .l.aql. ꝛ.xxiij.q.v.miles.vbi occidēs in bello legitime auctoritate superioris occidit.secus si fiāt sine auctoritate publica vꝉ iter psonas ꝑuatas hoc duellum agētes,qꝛ punieꝛ,vt ibi ꝛ idē vbi ipsi pugnātes,vel bastiludētes data opa vnus aliū occidisset,qꝛ puniꝛ ſꝫ gl. in.d.§.qꝛ nō est ludus vbi crimina oriunꝛ.l.nā ludꝰ.ff.eo.ti.ꝛ iō dico,ꝙ si princeps mandat fieri astiludia in ciuitate,ꝛ vnus militū ex ingenio aliū in ipsis astiludijs ex ꝓposito occidat,vt qꝛ fieri fecit ferrū lancee archimiatū,vel aliter cōpositū cū aliquo colirico,qd pforaret arma socij,ꝛ ꝓpterea militē cū eodē pugnantē ex ꝓposito occidat decapitabiꝛ per illā gl.no.vel qꝛ ꝯ̄ eū a tergo cucurrit ꝛ occidit.nā cū ex ꝓposito fecerit punieꝛ.eo.ti.l.ꝛ si quacunqꝫ.circa princi.

2 †nā illicita est militia q̄ fit ad ostētationē viriū cū detrimēto alterius.xxiij.q.v.§.j.ꝛ manifestꝰ excessus no est licitus in bellis.ſꝫ Inn.in.c.sicut.de iureiur.ꝛ qꝛ animus ꝛ ꝓpositū distinguūt maleficia.l.j.ff.de sica.ꝛ extra de ꝑpo.c.sicut noxiꝰ. ꝛ qꝛ nō gratia letitie vel ludi ad strenuitatē ostēdēdā fecit,ꝛ ideo impunitū nō erit.l.ita vulneratus.ad.l.aquil.etiam si duo ex conuētione accesserint ad pugnādū,ꝛ vnus aliū occiderit, tenebitur qꝛ talis cōuentio est illicita.l.j.vt armorū vsus.ꝛ argu.l.si vnus. §.pacta.que de pactis.ꝛ qꝛ nemo est dominus membroꝝ suorū vt alteri propriam concedat offensā.ff.ad.l.aql.liber homo ꝛ.l. interdum.§.qui furem.de furtis.vbi Bar.idem si vnus ex astiludentibus ex ꝓposito dolo vel culpa aliquē ex inspiciētibus occidat qꝛ tenebitur p illū tex.iuncta gl.ꝛ ēt locū illū deputatū aliquē ex volentibus pugnare occiderit,tenebiꝛ qꝛ extra locū illū nō permittiꝛ p tex.ibi no.

3 †qꝛ ista duella cuꝫ auctoritate supioris licita sunt ꝛ toleranꝛ p.l.j.ꝛ.l.nemo.de spect.ꝛ.l.ciuitatibus.in ꝑn.de leg.ꝑmo.qd ē ꝟm dūmō taliter fiāt tales ludi ꝙ sanguis ex ꝓposito nō spargaꝛ.ꝛ ꝓpterea torneamēta sunt hodie ꝓhibita.c.j.de torneamētis.ꝛ.ij.q.iiij.monomachia.vbi dꝛ ꝙ eis denegaꝛ sepultura , ꝛ eucharistia,si ibi morianꝛ,nisi peniteāt.ꝛ ꝑpea i terris ecclesie nō debēt pmitti,lꝫ de iure ciuili olim erāt permissa, per.l.solēt.de aleato.ꝛ de postulā.l.j.§.b.stias.ꝛ.l.athletas.in prin.ð ista mi.inde dixit gl.in tit.de pace tenē.§.si miles rusticū.ꝙ talis pugna ē odiosa ꝛ displicet legi ꝛ nō pmittēda nisi i casibus a iure expressis de quibus.j̄.ꝛ vide Pet.de ancha.in consil.cclxxxv.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Dominus quando vasallo pugnam offerre possit.
2 Principales quando per se ꝛ non p cāpiones pugnare debeāt.
3 Dñs cū vasallo pugnaturus qñ campionē dare possit ꝛ qñ non.
4 Similitudo qualis esse debeat inter pugnantes in duello.

¶ An dñs possit in causa infidelitatis offerre pugnaꝫ vasallo si modo possit probare per testes,ꝛ an detur campio in hoc casu.

1 NIsi † dñs impingit vasallo infidelitatē ad priuationē feudi si nō pōt ꝓbare p testes,possit ei offerre duellū vel pugnā.Mediolanenses dicunt ꝙ nō,sed Lombardi dicunt ꝙ de infidelitate fit pugna, vt in longobar.qualiter qs.l.qbuscunqꝫ.ꝛ.l.quicūqꝫ.ꝛ.l.seruus. ꝛ.l.fina.ꝛ in.c.ij.de alie.feu.paternis.vbi hoc est decisum iure feudoꝝ,qd in hoc imitatur ius Longo.vbi gl.quesiuit,an dñs ꝯ̄ vasallū cōmittentē felloniā,vel infidelitatē possit pugnā facere p campionē.ꝛ inclinat,ꝙ debeat personaliter pugnare dñs,nisi sit ecclesia,pupillus,vel comes.in.d.l.fin.ꝛ hoc sequitur etiā Alb. in.d.c.ij.qd est regulare ex parte cōpellētis nō ex parte rei,nisi in quatuor casibus.de pa.teñ.c.ij.ꝛ.c.si miles.ꝛ vide i ꝓxi.c.vbi vi

2 suꝫ ē ꝛ hoc tꝫ And.in.d.c.nō est ꝯsuetudo.vbi dixit† ꝙ pugnabūt principales psone per se cāpione nō dato,ꝛ nō fuste,vel lapide,nisi appellatus eēt ifirmus,vel nimis iuuenis,vel senex.d.l.qbuscunqꝫ.ꝛ.s̄.p̄xi.c.ꝛ si sint pares,qꝛ rusticus nō pugnabit ꝯ̄ militē.d.c.si miles.ꝛ fiet ista pugna cū armis militaribus,qñ impeditur de infidelitate.d.l.qcunqꝫ.sed testes pugnāt cū fustibus, vt i lōbar.de testi.§.siqs cū altero.vide.s̄.i ꝯstitu.regni monomachiā.ꝛ i cōsti.de cāpio.vbi de armis istorū.ꝛ facit.xj.q.ij.liberti

⁊ extra de postu.e.fi. vnde ēt vasallus, q arguit ꝯ dñm infidelitatē vel culpā p q̄ priuaẗ dñs ꝓprietate feudi ēt offert pugnā dño ſm gl. And. ⁊ Bal. in.d.§.nō est cōsuetudo. ⁊ tenebit tūc dñs p sonaliter pugnare arguēdo a paritate rōnis, qꝛ a pari iudicātur, de forma fide. in fi. ſm.gl. nec isto casu dñs dabit cāpionē loco sui vt in.§.si miles. de pace tenen. qꝛ a pari iudicanẗ, lꝫ vasallus non sit miles, nec de genere militū rōne paritatis seruande inter eos
3 prout no. de lege Cōradi.§.ex eadē. ⁊ † sic vbi rixa inter alios nō inter dñm ⁊ vasallū rōne maioritatis dabiẗ cāpio, nō tñ inter dñꝫ ⁊ vasallū.d.§.nō est. vbi dixit And. expresse hoc, lꝫ vasallus non sit miles vel de generẽ militū qꝛ nō debēt ad imparia iudicari. de. l.Cōradi.c.ex eadē. ⁊.c.si miles. loquiẗ non in dño ⁊ vasallo qui eoipso ꝙ hꝫ feudū nobile est nobilis, qꝛ p infeudatione ꝯbiẗ qualis nobilitas, que dr̃ paradogiū.c.j. qs dicaẗ dux. ⁊ ponit miles, pro omni infeudato de feudo nobili. ⁊ sic imperator Lotha.c.j. ⁊ seq̄. ⁊ hoc tenet And. de Iser. in.d.c nō est ꝯsuetudo. qḋ tñ vr̃ durū ꝙ is q est quasi nobilis rōne feudi qḋ tenet a barone, q als nō eēt natiōe nobilis nisi rōne feudi ꝙ possit cū barone milite pugnare, qꝛ vasallus est ꝑsona subdita ⁊ est in seruitute. vt in ꝯstitu-
4 tione regni ꝓbationū. in gl. ⁊ in alijs gl. vsuū feudoꝝ. † ⁊ pugna dꝫ fieri p similes. l.fi. qualiter qs se defen. dꝫ. ⁊ qꝛ talis ignobilis lꝫ rōne feudi quasi nobilis nō est similis ei nec par eius ⁊ pugna dꝫ fieri p similes. l.fi. qualiter qs se defen. dꝫ. nec rustic⁹ est de genere militū, vt in.d.§.si miles. ⁊ iō miles dabit cāpionē sibi similē tñ hoc est rōne specialitatis ⁊ eq̄litatis seruāde inter eos, qꝛ dñs dedit fidelitatē vasallo ⁊ vasallus dño. que equalitas est cā vt principales pugnēt. qḋ nō erit i alio casu nisi inter vasallū ⁊ dñm. ⁊ hͦ ēt sentit And. in.d.c.si miles. ⁊ vide.j.in.c. pugn. ⁊ vide.j.in.c.an subditus possit ⁊ in.c.an vasall⁹. ⁊ in.c.qdā nobilis a nā. tñ iste ē cas⁹ specialis de subdito pugnaẗ volēte rōne ifidelitatis vt in dictis.c.diximus.

SVMMARIVM

1 Proditor quo casu a duello repellatur aut admittatur.
2 Proditio maximū delictum dicitur ⁊ in posteros etiā extēditur.
3 Proditor principis dicitur proditor ipsius Dei.
4 Bannitus petere potest se restitui aduersus bānum.
5 Proditor quis dicatur.
6 Uasallus qui committit crimen repellens eū a curia domini nō potest pugnare cum alio milite mundo.
7 Pugna fundari debet in ratione ⁊ iustitia.

¶ Quando prouocatur ad pugnā ratione proditionis, vbi multa de proditione.

1 Duo milites † venerunt ad verba ꝯtumeliosa, pp qḋ vnus alteri dixit, tu fuisti ꝓditor dñi tui, alter replicauit, ⁊ tu es proditor egis. deinde ꝑmus passus iniuriā scribit alteri ꝙ intendit sibi sustinere ⁊ defendere, ꝙ nō fuit ꝓditor, lꝫ vult sustinere, ꝙ ipse est ꝓditor regis, ⁊ iste, q ꝓuocaẗ, replicat ꝯ illū, ꝙ nō pōt pugnare, qꝛ ꝓditor fuit, ⁊ ꝓditor a pugna repelliẗ. replicat iste, ego volo sustinere, ꝙ ego nō fui ꝓditor, lꝫ tu es ꝓditor. mō dubitaẗ, qꝛ dr̃ ꝙ ꝓditor a pugna ⁊ duello repelliẗ, an isto casu iste q allegat aliquē fuisse ꝓditorē repellaẗ a pugnādo, si sup hoc ꝑncipaliter est q̄rela, qꝛ vult defendere, ꝙ hoc verū nō est. milites dicunt, ꝙ si tu dicis, ꝙ ego sū ꝓditor, sufficit respondere, ꝙ tu mētiris, ēt si sit coraꝫ ꝑncipe. vel sufficit dicere, tu es ille, q es ꝓditor, ⁊ nō erit locus pugne. tñ qñ sup hoc vellet pugnare is, q appellatus fuerit ꝓditor, nō pōt repelli a pugna rōne, qꝛ dicaẗ ꝓditor, vbi nō essent testes, vel sñia lata de ꝓditione, qꝛ lꝫ alias ꝓditor a pugna repelleret, tñ vbi ipse vult se dfendere p pugnā sup ꝓditione, ⁊ ostēdeẗ se nō fuisse ꝓ-
2 ditorē, audiẗ sup hoc ⁊ primo, † qꝛ ei cui ꝓditio ipingiẗ maximuꝫ delictū imponiẗ, qꝛ pena afficit eū eiusq; honorē famā, ⁊ bona ⁊ in posteros extēdiẗ pena. l. q̄squis, ad.l.iul.ma. ⁊.l.minime. de relig. ⁊ ḋ re mili.l. ꝓditores. ḋ.q.l.j.§.eū q. ⁊ licitū est defendere honorē ⁊ famā sicut vitā. ff. de manu. vin.l.iusta. in gl. qḋ me. cau.l. isti qdē. ⁊ dr̃ in sacra scriptura melius est nomē bonum q̄ diuitie multe, vñ dari dꝫ defensio sup fama, qꝛ ēt daẗ a iure defensio sup ipsa ꝓditiōe cōmissa, vel nō cōmissa, vel p plene no. p Bar. in cōstitutiōe ad reprimē. in ꝑn. ⁊ p totā. ⁊ in.l. q̄squis ad.l.iul.maies. And. de Iser. in ti. q sint regalia i vbo cōmittētiū crimē lese maie. vbi dicit ꝙ in isto crimine appellaẗ ⁊ defensio daẗ. nū istud crimē ꝓditionis ꝯ ꝑncipē est capitalissimū ⁊ simile sacrilegio. l.j. in
3 ꝑn. ad.l.iul.maiest. † qꝛ dr̃ ꝓditor dei q est ꝓditor princ. xxiij.q. v.c.si apud. ⁊.vj.q.vij. nō pōt. ⁊ ꝓuerbioꝝ.vij. ⁊.l.fi.C. de summa trini. ⁊ tñ sacrilegus audiẗ in defensionibus sicut hereticus. C. de hereti.l. manicheos. cū si. Et facit qḋ hr̃ in.l. sancimus. quo tpe miles. ⁊ in.d.c.j. vbi dr̃ ꝙ miles prius est ꝯuincēdus de culpa q̄ ab eo feudū auoceẗ. ⁊ sic lꝫ ꝓditor notorius vel cōdēnatus de ꝓditione nō possit pugnā facere rōne sue infamie qñ aliud delictuꝫ sibi imponereẗ ar.l. athletas.§.fi. de infa. in tex. ⁊ gl. tñ si dicaẗ ꝙ est ꝓditor pōt de hoc pugnare ⁊ se defendere nō esse ꝓditorē ar.
4 furiū ꝑdictoꝝ. ⁊ facit † qꝛ bānitus, q nō dꝫ audiri, pōt petere se restitui ꝯ bannū. Bal. ⁊ Cy. in.l.ij.C. si pen. appel. ⁊ ēt excōicatus audiẗ ꝯ excōicatorē.c.j. de rescri. in.vj. ⁊ idē Bal. in.l. data opa .C. de accusa. vbi dicit ꝙ bānitus audiẗ sup nullitate bāni, ⁊ si in hoc ꝑlio succūberet nunq̄ pugnaret qꝛ delictū suuꝫ tūc efficiẗ notoriū p sñiaꝫ ⁊ infamatur de ꝓditione ⁊ tanq̄ infamis repelleret arg.l.j. in prin. ⁊.§. nullus. ff. de infa. ⁊.l.ij.C. de digni.lib.xij. qꝛ infamis repelliẗ ab omni dignitate ⁊ offi. vt ibi. ⁊ ēt a testimonio ḋ esti.l.iij.§.i. ⁊ q̄uēadmo. testa. ape.l. siquis ex signatoribus. ⁊ qꝛ sepe de ꝓditione accidit pugna ꝯuenit scire, ꝙ ꝓditor dr̃ q detegit dñs suuꝫ.l.fi. de dela. vbi hr̃ ꝙ dr̃ supplātatio ꝓpalator ⁊ tra-
5 ditor ad interitū tendens. ⁊ Arch. xvj. dist.c. clericus. † ⁊ etiā ꝓditor est, qui ꝑdit libertateꝫ. de re mili.l. qui cū vno.§. grauius. ⁊ qui rē sibi commissam exponit hostibus. xxij.q.v. de forma, de re mili.l. ꝓditores. ⁊ qui secreta nunciat hostibus. eo.ti.l. omne delictū.§. desertos. ⁊ q fulcit hostes rebus quibus indigēt.l.ij. que res expor. ⁊.l. quicūq;. ad.l.iul.maiest. vbi de eo q aliquem ducit in insidias, ⁊ qui patriaꝫ prodit.l.fi. de affectionī. tollē.l. minime. de relig. ⁊ verus ꝓditor est q vadit ad hostes, vel cōmittit ꝯ maiestatē, vel mittit lr̃as, vel nūciū in dānū dñi ⁊ reipublice.l.fi.i fi. ⁊ .l.ij. ⁊.iij. ad.l.iul.maie. ⁊.d.§. exploratores. ⁊ q ꝑdā diuidit cum hostib⁹. ff. de re mili.l. si qs ⁊ trāsfuga. de capti. in bello.§. trāsfuga. ⁊.ij. mach.c.x. ⁊ ꝓditor idē ē ꝙ traditor.c.j. de eo. q iterficit frēꝫ dñi vbi dixit And. ḋ eo q occidit aliquē ꝓditorie, ⁊ sine diffidatione, ꝙ est ꝓditor, ⁊ nō pōt morari in curia principis, vel dñi
6 sui sine verecūdia ⁊ ꝓpea feudo ꝑuabiẗ. ⁊ iō pōt dici † ꝙ q cōmisit tale crimē pp qḋ a curia principis repelliẗ, ꝙ nō possit pugnare cū alio mūdo milite rōne talis infamie. licet sint alie species ꝓditionis, que sunt priuate proditiones, tñ in nostra questione dꝫ aduerti, ꝙ si qs cōmisit crimē proditionis, ⁊ fuit a principe restitutus, ꝙ is, qui diceret, ꝙ est proditor, malā cāꝫ foueret, qꝛ p restitutionē oīs macula ē abolita.l. indulgentia. ⁊.l.fi. de sen. pas. ⁊ de re mili.l. non oīs.§. a barbaris. qꝛ nec vocabulū proditionis habebit ar. de nup.l. imperialis.§.ij. quia princeps de inhabili facit habilē.l.ij. de cri. sacri. ⁊ de re iudi.l. quidam ꝯsulebat. secus si diceret tu fuisti proditor, qꝛ verū diceret arg. de iniu.l. eum q nocētem. ⁊ tunc bonā causam foueret p no. per And. de iser. in titu. q̄
7 fuit prima causa bene. amitē. circa prin. vbi de hoc p ipsuꝫ † ideo qui vult pugnare dꝫ attendere multum quomodo verba sua ꝓferat vt talem querelam recipiat ꝙ eam ratione ⁊ iustitia fundet.

SVMMARIVM

1 Uictus semel in duello an possit admitti in alijs pugnis.
2 Calumniator dr̃ qui quod pretendit crimen probare nequit.
3 Miles succumbens in pugna pro honore suo facta non poterit post hac pugnare.

¶ An deuictus in duello amplius admittatur in alijs pugnis.

1 Nisi aliqs † pugnauit in duello, ⁊ succubuit, quia fuit deuictus, ⁊ se reddidit, vel fuit lata sñia p ꝑsidentē i duello ꝯ eū possit deide repelli ab alijs pugnis vr̃ duellis, q̄s vellet facere i posteꝝ ex aliq̄b⁹ nouis q̄relis alios ꝓuocādo ad pugnā. martiales milites ⁊ armigeri dñt ꝙ sic, qꝛ ifamaẗ ⁊ ihabilitaẗ ⁊ ē reprobat⁹ rōne sue calūnie qꝛ defendere voluit q̄relā calūniosaꝫ, ⁊ qꝛ piurus, ex q iurauit nō calūnie cā pugnaẗ ⁊ se fouere iustā cāꝫ, qꝛ ex quo i iudicio pugne succubuit, dr̃ dei iudicio succubuisse.c.j. Deute. naꝫ iudex dei videx ē. ad Ro. xiij. ⁊ sic iudicio dei iudex agit tñ ḋ iu. ciui. nō repelleẗ ita idistincte, qꝛ lꝫ calūniator sit, q falsa cria sciēter itēdit.l.j. ad
2 turpil. † ⁊ dr̃ calumniari qs eo ipso qḋ ñ ꝓbat, qḋ itēdit.l.j.C. ḋ aduo. diuer. iudi. ⁊ de pena iudi. auc. nouo iure. ⁊ ḋ testi.l.iij.§. idē dinus. ⁊ notatus vr̃ ꝯdēnatus ḋ calūnia nō accusat.l.q iudicio. ff. ḋ accu. ⁊.l.ij. ac turpil. ⁊.l.pe. ḋ puati. ff. ḋ ifa.l. athletas. i fi. tñ hoc nō hꝫ locū vbi qs suā ꝓleq̄ret iniuriā vel suoꝝ.d.l.q iudicio. ⁊ in casib⁹ notatis i.l. athletas.§.fi. ḋ calū. ⁊ iō i illis casib⁹ lꝫ eēt semel deuictus pugnabit qḋ equū vr̃, ne qs ex vna succūbētia i posterū posset iniuria lacessiri ipune. ⁊ de hoc hr̃ in ꝯstōne regni Sicilie que

q̃ incipit sũmo piculo q̃ pñt itelligi qñ semel deuict⁹ ꝓuocaret ad duellũ secus si ab alio ꝓuocaret̃, qꝛ nõ posset refutari, si ꝓuocaretur. ideo milites qñ aliqs in duello succũbit, dant sñiam. ꝙ ampli
3 us pugnar̃ nõ possit. tñ distingui dȝ† ꝙ si qdẽ facta fuit pugna ꝓ honore, ⁊ fama ꝯseruãda q̃ pugna tũc dȝ fieri ad tuta vltrãza, ⁊ isto casu est reprobat⁹ ⁊ nũq̃ pugnãbit ꝓuocãdo. secus si pugna facta fuit cã voti, vel ad viriũ ostẽtationẽ, vr̃ qꝛ qs portabat signũ pugnãdi. qꝛ tũc poterit pluries pugnare sine rebroza, ⁊ ita martiales aliq distinguũt, lȝ secus sit ẽȝ iura ciuilia, qñ ꝓuocaret aliũ ꝓ iniuria sibi facta, qꝛ nõ dȝ pp h̃ pmitti ĩpunit⁹ ꝑ iura. s̃. dicta. ⁊ dicit ꝯstitutio regni Sicilie, ꝙ campio semel deuictus ꝓ alio nõ admittit̃ ad pugnãdũ tñ ꝓ se sic. ⁊ rõ ẽȝ sene. qꝛ nullũ tutũ ẽe possẽ ꝯsternata semel mẽte ẽȝ An. d̃ iser. ibi vide. j. i. c. vn⁹ pugnauit.

SVMMARIVM

1 Prouocãs ad duellũ ꝓ aliqua q̃rela, an possit mutare querelaȝ.
2 Prouocatoꝛ an possit querele querelam cumulare.
3 Duella restringenda quia odiosa.

¶ An prouocatoꝛ possit mutare querelam in cõflictu, literarum.

1 Miles prouocauit† aliũ militẽ ad pugnã seu duellũ sup certa q̃rela, ⁊ fuerũt hincinde araldi cũ araldi cũ literis ꝓuocatoꝛijs, ⁊ responsis destinati. deinde in cõflictu literaꝝ ꝓuocatoꝛ mutat querelã, ⁊ aliud crimẽ obijcit sup quo, vel qua asserit velle puguare. Prouocatus dicit ego intẽdo respõdere, ⁊ satisfacer̃ tibi sup prima querela, ad quã suȝ ꝓuocatus, que est primo vidẽda ⁊ expediẽda, ille ꝑsistit in sua mutatione, an ꝓuocatus audiat̃, dicẽdo ⁊ allegãdo velle prius satisfacere p̃me q̃rele. milites ⁊ armigeri dicunt ꝙ sic, qꝛ qd̃ a principio fuit volũtariũ ex post facto efficitur necessariũ. l. sicut. de actio. ⁊ ob. ⁊ ar. l. iij. §. idẽ scribit de peculio. ⁊ nõ dȝ ꝯferri in potestatem mei aduersarij, qd̃ mecũ hȝ agere. l. si idẽ cũ eodẽ. vbi gl. ampla. ff. de in ius vocan. de eo qd̃ certo loco. l. ij. in principio, ⁊ vr̃ casus in auctẽtica q semel. C. q̃uõ ⁊ qñ iudex. in verbo necessario hȝ vsq; ad finẽ litẽ exercere. iũcta gl. ij. in principio. vbi dicit quin habeat necesse in veteri querela ꝑsistere.
2 † si tñ vellet cumulare aliã querelã an possit. tex. in. l. fi. §. q sepius. ff. de abige. aliter ꝓ singulari ꝙ cumulatio locũ hȝ in delictis de quo in. l. si idẽ cũ eo. de iuris. om. iud. in. l. si plures. de pactis. ⁊ in. l. quoties de verboꝝ obligatio. ꝑ Ang. ⁊ qd̃ no. Bar. in. l. fi. §. quoties ⁊ in. l. fraudati. de publica. ⁊ in. l. vbi. de solutio. ⁊ facit de adulterijs. l. capite quinto. ⁊ qd̃ Bar. no. in. l. libellũ. de accusatio. ⁊ in. l. edita. de eden. vbi distinctio doctoꝝ. tñ armigeri dicũt ꝙ nõ sit locus cumulationi, ⁊ obseruant. ꝙ primo finiat̃ vna
3 querela q̃ alia tñ nõ satis bene† qꝛ duella sunt odiosa. vt. s̃. diximus in principio. ⁊ ideo sunt restringenda ⁊ ampliãda. ar. l. ij. de li. ⁊ post. ⁊ ꝙ põt expediri ⁊ fieri vno duello nõ dȝ in plura distribui, qꝛ frustra fit ꝑ plura, qd̃ põt fieri ꝑ paucioꝛa. l. amplioreȝ. §. in refutatoꝛijs. de appell. nã qui binos lepores vna sectabitur hora vno qñdoq; carebit vtroq;. nisi essent ꝯ̃ria vel diuersa, ⁊ nõ esset eadẽ defensio, vel ꝯ̃rietas induceret̃, ꝑ no. in. l. edita actio. de eden. ⁊ in. l. j. C. de fur. cũ simi. tñ ego starẽ cũ opi. militũ, qꝛ in ista scd̃a q̃rela posset nõ fouere iustitiã, ⁊ prima sic. ⁊ ideo debebit dicere renuncia prime q̃rele, ⁊ fatearis te ius nõ hr̃e, ⁊ deinde deliberabo, ⁊ respõdebo. siñr ẽt si in ꝓcessu lr̃aruȝ aliqua iniuria, vr̃ dedecus partis allegaret̃, posse offensus dicere in hoc volo tecũ pugnar̃, ⁊ õfẽdere hoc ẽe falsũ, ⁊ renũtio p̃ie q̃rele, qñ dubia ẽet.

SVMMARIVM

1 Deuictus semel an possit alios in alijs causis prouocare.
2 Calumniatoꝛ iudicis officio repellitur a iudicio.
3 Calũniatoꝛ velut piurus hñficio ⁊ oi dignitate est spoliandus.
4 Vitium religionis contempte non potest purgari.

¶ An semel deuictus possit alios prouocare in alijs causis.

1 Vnus pugnauit† cum altero in duello amboꝝ inito voluntate ⁊ corã iudice deputato, a quo fuit deuictus, ⁊ iudex prefectus duello lata sñia decreuit ipsuȝ esse deuictũ ⁊ captiuũ vincẽtis. deinde vero in dies hic victus aliũ militẽ ad pugnã ꝓuocat, q replicat, semel deuictus fuisti iureq; militari ab omni pugnãdi facultate fuisti priuatus ⁊ exclusus, nõ querit̃ qd iuris, aliq milites ⁊ armigeri dixerunt ꝙ semel in duello deuictus amplius pugnare nõ põt Et hoc triplici rõne. primo, qꝛ qñ intrant in duellũ seu in locũ pugne iurãt corã duce pugne ꝑfecto ꝙ cãȝ suaȝ sine calũnia defendent, ⁊ ꝙ iustitiã fouere credant. vnde iste deuictus ⁊ succũbens ꝑsumit̃ malã ⁊ iniustã fouisse q̃relã, ex quo iudicio belli ⁊ deo teste iustitiã fouẽte succubuit ar. c. j. Deutero. vbi omne iudiciũ est dei iudiciũ. ⁊ sic tanq̃ calũniatoꝛ ⁊ piurus ⁊ iniustaȝ cãm defen-
2 dens ꝑpetua est facultate pugnãdi priuatus. † ⁊ ꝑ hoc facit scd̃ȝ leges impatoris ⁊ iuris ꝯsultoꝝ, qꝛ calũniator a iudicio iudicis repellit̃ officio. ff. de bo. liber. l. qui cũ maioꝛ. §. fi. ff. de infa. l. athletas. §. calũniatoꝛ. vbi calũniatoꝛ dãnatus efficit̃ infamis. ⁊ in. l. si cui crimẽ. §. idẽ. ff. de accu. vbi calũnia cõmissa in vno crimine ab accusatiõe ceteroꝝ criminũ accusatorẽ repellit in accusando nõ defendendo cõmissa. l. is qui reus, de pub. iudi. ⁊ nisi suaȝ vel suorũ ꝑsequatur iniuriã vt in. s̃. dictis iuribus. ⁊ facit qꝛ calũniatoꝛ dr̃ trahere ius iniquũ cõpẽdiũ. l. fi. de vsucap. ꝓ empto. ⁊ facit ꝯ̃ ius diuinũ ⁊ ꝯ̃ bonã fidẽ. ff. de reg. iur. l. bona fides. ⁊ qꝛ molit̃ ꝯ̃ bonũ ⁊ equũ. de verb. obli. l. si seruũ. §. sequit̃. in fi. ⁊ est pniciosũ.
3 ff. de dam. infec. l. q editus. † nã ẽt tanq̃ piurus priuat̃ dignitate ⁊ bñficio. l. quoties. de dignita. ⁊. l. j. ⁊. ij. de iureiurã. vbi Bal. dicit. ꝙ pp piuriũ ꝑdunt̃ ecclesiastica bñficia ⁊ officia ciuilia. l. ij. §. nullus de infa. ⁊ qs pp piuriũ est infamis. l. siquis maio. de trãsac. ⁊ capitaliter punit̃ in aucten. vt nõ luxu. ꝯ̃ naturã. ⁊ amplius nõ admittit̃ ad testimoniũ. l. lucius. ff. de infa adeo ꝙ si piurus redigat̃ ad frugẽ melioris vite nõ purgat piuriũ. ff. de re mili. l. q
4 cũ vno. §. ignominia. † qꝛ nõ purgat̃ vitiũ cõtẽpte religionis ẽm Bal. ⁊ Ang. in. d. l. lucius. ⁊ iden tanq̃ calũniatoꝛ ⁊ piurius secuta ipsius iudicis declaratione efficit̃ infamis. ⁊ vera sit sñia militũ ꝙ decetero nõ pugnabit, qꝛ tanq̃ infamis in ordine militum repellit̃ a dignitate honore ⁊ alijs. l. infamia. de decu. tñ ista sñia dura est, qꝛ vt pluries dictũ est iudiciũ tale dubiũ est. ⁊ ideo lõbarda dixit ꝙ mitigat̃ pena, qñ fit ꝓbatio ꝑ duellũ. ⁊ ẽt ẽm iura feudoꝝ quãta dura pena afficietur, vt incurrat penã infamie ⁊ priuationis dignitatis militaris durũ vr̃. tñ ista intelligunt̃ ẽm di. positaȝ. s̃. in. c. an si aliqs pugnauit in duello ⁊ succubuit. vbi latius.

SVMMARIVM

1 Pugna an habeat locum ad propulsandas verbales iniurias.
2 Voluntas delinquendi in omnibus debet attendi.
3 Mentientes est furi assimilandus.
4 Aures audientium turpi verbo polluuntur.
5 Prouocatio est semper punienda, nisi iusta fuerit.

¶ An facta ꝓpulsatiõe iniurie verbalis possit veniri ad pugnã.

1 Siquis vocauit† aliquẽ lenonẽ vel ꝓditorẽ ⁊ is cui talis iniuria impingit̃, dicat tu mẽtiris, vel verũ nõ dicis, aut falsuȝ dicis, an sit locus pugne. aliq milites dixerũt ꝙ nõ, qꝛ ꝓpulsanda ẽ illa iniuria ꝑ r̃nsionem, ꝙ mẽtit̃ vel falsuȝ dixerit, qꝛ ille remanet dismẽtitus. ꝓ quo facit, qꝛ iste, qui p̃io dixit iniuriã, remanet iniuriatus, ꝙ ꝯ̃ eũ replicatũ est, ꝙ dixit falsuȝ, vel qꝛ mẽtitus est, ⁊ fiet ꝯpẽsatio de vna iniuria cũ alia. de dolo. l. si duo. de excep. doli. l. apud celsuȝ. §. marcellus. ⁊ solu. ma. l. viro atq; vxoꝛe. nõ tñ quo ad penã. ff. de ꝯpẽsa. l. si ambo. in prin. ⁊. §. quoties. ⁊ de dã. infec. l. dãni. §. inimicitias. nã ista verba mẽtiris sugillant iniuriã, ẽt si dicã mẽtiris salua reuerentia tua ẽm Dy. ⁊ Bar. in. l. ꝓ herede. §.
2 si qs. ff. de acq. here. hoc ideo † qꝛ attendit̃ delinquendi voluntas ⁊ ideo intentaret̃ actio iniuriaꝝ, qꝛ vr̃ habuisse animũ iniuriãdi per no. per Dy. in. l. si non ꝯuicij. ⁊ in. l. apud. §. ꝯuicium. de iniu. dr̃ aũt mentiri qui sciẽter falsum d̃r de pet. her. l. q interrogatus. vbi d̃r Ang. referendo Inno. in. c. si ꝓponẽte. de rescript. ꝙ maius delictũ est mẽtiri q̃ veritateȝ tacere. ⁊ qd̃ notat ipse in. c. j. de cri. falsi. tñ gl. in. l. q oia. de ꝓcu. dixit ꝙ si dicat̃ alicui ꝙ mẽtit̃ nõ est iniuria, si in veritate mentiat̃. ⁊ qd̃ Bal. dixit in. l. turpia. de lega. j. ⁊ alibi dr̃ † ꝙ mẽtiẽs similis ẽ furi. l. hr̃ditatũ. ff. ad. l. fal. aut
3 eniȝ verũ est, ꝙ ego sim leno, vel ꝓditoꝛ si tu me vocas lenonẽ, vel ꝓditorem aio iniuriandi. aut non est verũ, ⁊ similiter tu remanes penes viros graues dismentitus. ⁊ idẽ si dixero ꝙ falsum dicis. ar. l. fi. C. de cõium reꝝ aliena. ⁊. C. de diuer. rescrip. l. falso. ⁊. C. ꝯ̃ trãsac. l. q̃uis. in verbo falsuȝ tibi asseuerauit. ⁊. C. de excu. tut. l. j. de i ius vocã. l. ij. in fi. de euic. l. si rẽ quã. in prin. de x. sig. annicu los. §. fi. idẽ si dixero tu nõ dicis verũ. de manu. l. iiij. post prin. ⁊. l. j. in verbo nõ est verũ. ff. de rescin. ven. vel si dixero falsum est. ff. de indi. l. si si seruus. ⁊ sic pugne locus non erit, qꝛ vr̃ illa iniuria

verbalis ꝓpulsata p ista verba responsiua. ⁊ idē si fuerit illata iniuria subdole, vt nō suȝ ego fur qꝛ ēt subdole propulsari pōt ⁊ dȝ ẜm Azo. in summa de dolo. dicendo ⁊ ego nō suȝ latro. nam ista ēt erit iniuria ⁊ propulsatio subdole facta ar. de leg. ij. l. codicillis §. matre. ⁊ l. quisquis de postu. vbi de hoc in gl. ⁊ ff. de fal. l. oēs
4 §. deinde. ⁊ de orig. iur. l. ij. §. seruus aūt sulpitius† qꝛ turpi ꝟbo aures audientiū polluunᷣ. xxxij. q. iij. c. in eo. ⁊ in aucten. de resti. ⁊ ea que parit. §. vnū. in verbo erubescimus. sic ⁊ risu ēt fit contumelia. v. q. iiij. in loco. si tamē quis dixerit ego sū ita bonus vt tu, vel melior ꝙ̄ tu, nō erit locus pugne qꝛ nō est iniuria. ar. v. q. vii. paulus. ⁊ c. quāto. ⁊ c. puto. ⁊ viij. q. ij. illud. ⁊ c. qualis. ⁊ c. vere or. ⁊ no. viij. q. j. lȝ in gl. ⁊ de vere. iure enuc. l. j. §. oībus. ⁊ de ver. ob. l. vbi aūt. §. j. ⁊ ꝙ potest quis meliorari patet. ff. ad exhibē. l. pe. ⁊ ff. de no. l. aquil. ⁊ idē si quis prouocauerit aliū verbo vel facto ad iniuriā, ⁊ ille iniuriatus fuerit illū ꝓuocantē, nō erit locus pugne, qꝛ prouocatus nō tenebiᷣ iniuriarū, ⁊ licuit sibi iniuriari ẜm Spec. in tit. de actore. in ver. qd si vocaui, ⁊ l. j. in arg. §. cuȝ arietes. ff. si qua. paup. ⁊ no. extra de offi. dele. c. suspitionis. ⁊ ar. de vi publi. l. qm̄ multa. ⁊ ff. de bo. liber. l. qui cū maior. §. si libertus. l. dist. c. si quis ꝑpostera. ⁊ Apo. ad Ephe. vj. ⁊ vos nolite filios vestros ad iracundiam prouocare. ⁊ facit de inoff. test. l. si fi
5 liā. † qꝛ puniēda est prouocatio. xxij. q. v. c. ille q prouocans ēt est infamis. vj. q. j. infames. ⁊ dicit Cassi. in li. variaꝝ recepta iniuria qs incipit insanire. ⁊ ait. Hie. ad Aug. In te culpa sit qui prouocasti nō in me qui tibi respondere cōpulsus suȝ. ⁊ in alia epist. dicit, patienter audias multo maior est ꝓuocator. nā lȝ ꝯtumeliā cōtumelia repellere. de instit. ⁊ iu. l. vt vim. ⁊ maledicenti maledicere ar. ff. de cōdi. fur. l. siue. §. fi. ⁊ l. seq. qui enim nō prouocaᷣ cōtumelijs est pfectus vt Christus. xlv. dist. c. episcopū. ⁊ Grego. in moralibus ait difficilius esse irā temperare ꝙ̄ miracula facere. ⁊ dicit Titus Liui. pugnandū est interdum non qꝛ velis sed qꝛ hostis cogat. tn̄ cogitandum erit si ego qui prouocatus sum a te qui me appellas proditorē replico ꝙ tu es ille qui es proditor ⁊ mentiris ⁊ qꝛ es latro falsarius ⁊ leno vxoris. si ratione huius excessus licita esset pugna super ista querela ꝙ non sim latro falsarius leno. ⁊ puto ꝙ sic ratione excessus per no. in. l. j. vnde vi. ⁊ in. l. vt vim. de iustitia ⁊ iure.

SVMMARIVM

1 Duellum an habeat locum pro vera iniuria verbali.
2 Peccata nocentum manifesta fieri debent.
3 Infamans nocentem animo iniuriandi teneᷣ actione iniuriaruȝ.
4 Uocans quē spuriuȝ aio iniuriandi prouocari potest ad pugnā.
5 Bellum iudiciale bello campestri cuȝ armis facto equiparatur.

An si iniuria impingaᷣ que vera sit, possit veniri ad pugnam.

1 An si aliquis impegerit† alteri cōtumeliā q̄ vera est vt qꝛ vocauit eū proditoreȝ spuriū, vel furē, vel aliud notoriū vitiū imposuerit sit locus pugne, si velit iniuriatus pugnare cū vocante sup tali ꝯtumelia q̄ dicaᷣ vera esse ⁊ nō falsa. aliq milites dixerunt, ꝙ si dixerit aio iniuriādi licere ad releuādū iniuriā pugnare, qꝛ si ego sum hmōi tu nō debes mihi ad iniuriā improperare. tn̄ iste pugnabit ꝯ veritatē ⁊ ꝯ iustitiā, ergo iudex nō debebit indicere pugnā talem nisi iste iniuriatus dicat volo pbare ⁊ defendere, ꝙ tu hoc dixisti ad meā iniuriā, ⁊ cā me iniuriandi, qḋ facere nō debuisti, ⁊ tūc videretur iustitiā fouere, si erit p pugnā probandum. Iurisconsulti
2 dicunt cōtrarium tali rōne, quia† oportet peccata nocētū fieri nota ⁊ manifesta. ff. de iniur. l. eū qui nocentē. in princ. ⁊ exponitur nocēs. i. peccās q nocēs ē. ff. de edi. edi. l. qd sit fugitiuus in prin. ⁊ de pen. l. absentē. §. j. qḋ est intelligendū, qn̄ in iudicio nota fecit peccata nocētuȝ, qꝛ nemo pōt peccatū alterius notuȝ facere, nisi in iudicio. l. fi. C. de ꝓba. naȝ nemo pōt peccata nocentis nota facere, ne ceteri polluanᷣ hmōi no. peccati. xlvj. sȝ illud. ij. q. j. sicut. lȝ Cy. ⁊ alij in. d. l. eū q nocētē dicāt, ꝙ si id expedit reipublice notum esse tunc siue procedat ex vitio eius, cui obijcitur siue a natura siue sine ipsius vitio nō agiᷣ iniuriaꝝ. d. l. eū q. secus si nō expedit reipublice sciri qꝛ tūc agiᷣ iniuriaꝝ. ēt si suo vitio ꝓcessit. ⁊ tūc dȝ dici ꝙ id nō est verū. ⁊ iō tunc nec ista disti. in pugna, qꝛ si
3 tn̄ expedit reipublice sciri nō erit locus pugne secus alias ẜm dicēn alij dixerunt† ꝙ si quis nocētes aio iniuriādi infamauit ꝙ tenetur iniuriaꝝ ar. l. illud de iniur. ⁊ l. j. C. de fam. libel. ⁊ qꝛ teneᷣ iniuriarū si quis qḋ obijcit nō ꝓbat. v. q. j. c. j. ij. ⁊. iij. tn̄ infamatio

cā iustitie est in iudicio licita. ff. de iniur. l. qḋ rei ⁊ l. nā magistratibus. ⁊ l. pe. in fi. nisi sit persona vilis, cui dānuȝ fame nō est iniuria vt. l. ij. vt. ꝗ. certuȝ tps. ⁊ xxiiij. q. j. oīs. tn̄ si qs vocat aliquē cecū q est ex suo delicto nō teneᷣ ar. d. l. euȝ q. naȝ male meritus est ff. de posi. l. bona fides. secus si a natura vel a fortuna hoc sit qꝛ teneᷣ ar. l. j. qn̄ iperator iter pupillos, qꝛ nō lȝ accusare naturā. l. si. de li. pte. ⁊ de v. sig. qret aliqs. Et facit Leui. xix. nō maledi-
4 ces surdo. ⁊ Jo. ix. qs peccauit hic an parētes. † ⁊ ideo si qs vocetur spurius q sit dr̄ iniuriari qꝛ nō est culpa sua. lvj. dist. nasci. ⁊ de incest. nup. in prin. ⁊ l. legē. de nat. li. vbi tex. ꝙ vitio laborat alieno. ⁊ qḋ no. And. de iser. de pace iura. fir. §. iniuriā. ⁊ ideo spurius possit pugnā offerre dōo ꝙ vult sustinere ꝙ malefecit vocādo eū spuriū ad sui iniuriā. ⁊ ēt siqs vocaret meretriceȝ illā q̄ fuit ⁊ mō nō est, an vocans possit ad pugnā ꝓuocari p aliquē ꝯsanguineuȝ mulieris. facit ꝙ sic ar. in. l. ipialis. §. j. C. de nup. ij. ibi neqȝ vocabulū inhonestū. ⁊ in gl. qḋ nō est dicenduȝ. ⁊ C. de fer. l. anulo. tn̄ matrimoniū subsecutū ⁊ auctoritas pncipis ibi tollat omnē maculā spurio. ⁊ in c. tāta. q fil. sint leg. ⁊ de adul. l. si vero. §. plane. ⁊ §. seq. in gl. tn̄ in ꝯriū facit qḋ ille nō teneaᷣ, qꝛ lȝ sit turpitudo intermissa nō ē abolita. de ritu nup. l. palā. §. j. lȝ. d. l. si vxor. faciat ꝙ sit abolita in. §. pe. tn̄ ꝙ nō sit abolita facit ar. l. humileȝ. de in iur. vbi q̄ alias prefuit mercimonijs dr̄ humilis. i. vilis. ⁊ facit ad predicta qḋ habeᷣ. ff. qḋ qsqȝ iu. l. fin. vbi de eo qui impingit testi delicta ex qbus cum casus acciderit poterit iudicari an sit locus
5 pugne, † qꝛ bellū iudiciale ⁊ prelium campestre qḋ fit cum armis eqparanᷣ ar. c. j. in prin. qb. mo. feu. amit. ⁊ in. c. j. in gl. de forma fidelitatis. ⁊ que sit prima cā bn̄ficij amittendi. §. sȝ ⁊ delator, vbi vasallus teneᷣ iuuare dn̄m in bello cāpestri qḋ fit cū inimicis. ⁊ ēt in bello iudiciali. vide in tabula vulgari vbi melius concluditur.

SVMMARIVM

1 Prouocare volens latitantem ne prouocetur, quid agere debeat.
2 Prouocandus pseuerās in latitatione reqri dȝ preconia voce.

Quando ꝓuocandus latitat vt nō ꝓuocetur quid tūc agēdū.

1 Si quis vult † ꝓuocare ad pugnā vel ad singulare certamē aliū in casibus a iure vel ꝯsuetudine pmissis, vt. ꝗ. tactū fuit, ⁊ ꝓuocādus ꝑsentiēs hoc latitat, vt sibi nō fiat ambasiata, qd agendū erit. dic ꝙ obtēra lnia a dn̄o, vl̄ a pncipe territorij, qꝛ sine eius lnia talis ambasiata de pugnādo fieri nō poterit ar. l. j. de gladia. ⁊ sentit Bal. in. c. j. de pa. tenē. debebit prio reqri i domicilio sue proprie habitationis. arg. in. l. iiij. §. pretor ait. ff. de no. ope. nun. vel ad ipsam domū literas illas affigi, vt ad eius pueniat notitiā vt ibi dr̄ tex. ⁊ p no. p Andre. de iser. in ti. de mili. vasa. q ꝯtumax est. ⁊ Inn. in. c. si aduersarius. de eo q mittiᷣ in pos. cā rei seruāde. ⁊ in auc. qua in ꝓuincia. C. vbi de cri. agi. opȝ. ⁊ qḋ no. in. l. j. ⁊ in.
2 l. aut q aliter. ꝙ vi aut clā. vel eo † perseuerāte latitatione tūc requirēdus esse voce pconia per araldū publicū cū lnia superioris arg. per no. per Cy. in. l. si accusatoribus. C. de accu. vel p edictū vt no. in. l. siquis id qḋ de iurisdi. om. iudi. ⁊ in. l. contumacia de re iudi. vel si esset curialis principis prouocabiᷣ curia ipsius principis in qua deseruiret, vel in qua conuersaᷣ corā magnatibus ⁊ nobilibus illius curie, vel theatris publicis, in quibus solet ꝯuersari, aut in cōmeatu principis seu superioris, ar. no. i. c. ex tuaruȝ. de cle. nō residen. ⁊ in. c. qm̄. vt lite nō ꝯte. ⁊ And. in. c. j. de milite vasallo qui ꝯtumax est. ⁊ decisio rote. lxxix. vbi dr̄ ꝙ sufficit citare bn̄ficiatū in loco bn̄ficij, in quo teneᷣ residētiā facere, qui locus tūc erit loco domicilij. tn̄ princeps territorij qui est catholicus nō teneᷣ dare istam licentiam pugnādi. vnde habetur. in. d. c. j. de pace tenen. ⁊ supra tactum est in questione si duella sunt licita.

SVMMARIVM

1 Prouocato nihil respondente prouocanti quid agendum.
2 Prouocās q̄ casu locū ⁊ diē duelli idicere ⁊ arma eligere possit.
3 Prouocatus nolens pugnare qualiter se possit excusare.
4 Miles languorem fingens ne pugnet punitur.
5 Miles prouocatus non debet fugere.
6 Honorem proprium defendere quilibet tenetur.
7 Infamia tanꝙ̄ mors est euitanda.
8 Remotus ab oi infamia esse dȝ q in militia aut dignitate versaᷣ.
9 Certamē singulare nō acceptās ꝑsumiᷣ habere cōscientiā lesam.

Quando

¶ Quando prouocatus nihil respondet literis prouocatorijs.

a m Iles †vel nobilis ꝓuocaẽ ad duellũ a milite vel nobili p lr̃as,vel ambasiatã sup tali q̃rela, ꝙ eligat arma ⁊ locũ pugne iuxta morẽ,q̃ꝛ vult susti- nere hoc esse veꝝ ex cã honorẽ ⁊ famã illius ↄcernẽte afferendo ipsũ esse ꝓditorẽ,vel venisse ꝯ fidẽ suã,vel ꝯ eũ turpi- tudinẽ opponẽdo affirmãs velle p pugnã ꝓbaẽ.q tacet,vt euitet ambasiatã,⁊ nihil replicat,nec acceptat req̃sitionẽ,nec aliter ho norẽ suũ tꝫ aut defendit,ꝓuocans rescribit,ille subterfugit. iteꝝ ꝓuocatus nõ rñdet ⁊ honorẽ suũ nõ defendit,ſʒ pugnã renuit ſi- ne cã,dubitatũ ẽ an ꝓuocatus ꝓcedere poterit ꝯ eũ ad aliqua re media.aliq nobiles ⁊ rei militaris experti dixerũt ꝙ pt tũc arma illiꝰ ꝓuocari ⁊ ↄtumacis reuoluere.alij ꝙ põt vexilla eius, ſiqua hʒ nobilis ꝓuocatus,p terrã trasinare.alij dixerũt ꝙ põt ipsũ de
2 pingere,⁊ sic depictũ deferre.†alij ꝙ ipse ꝓuocãs põt indicere lo cũ ⁊ diẽ duelli ⁊ arma eligere,q̃ ꝓuocatus eligeẽ potuisset ⁊ in lo co ⁊ die corã illo iudice se ↄferre,⁊ eodẽ nõ cõparẽte ipsũ voce p̃ conia bãniri facere.⁊ petere a iudice ipsũ p ↄfesso haberi ⁊ ꝓ re brozato taliter,ꝙ nõ possit amplius cũ aliquo pugnare.nã mili- tes iurãt oia strenue facturos,q̃ iubet iperatoꝛ,⁊ nũq̃ militiã de serturos,nec p republica mortẽ recusaturos.Vege.ij.de re mili. c.vij.⁊ Liuius de so bello puni.li.ij.vñ p̃sumptio erit ꝯ istũ militẽ q suã cãꝫ denegat defendere cũ ꝓpria virtute ⁊ cũ armis in qbꝰ v̄saẽ,vel ꝙ habeat ↄscientiã lesaꝫ,vel ꝙ sit ad pugnã inhabilis.⁊ dicit Hie.ad egrotũ a fortissimo milite semp q̃rẽda occasio, qua virtus enitescat excussa.amatori.n. ꝑmiorũ ornamẽta sũt vulne
3 ra.ego dico†ꝙ iste miles ꝓuocatus ad duellũ poterit recusando dicere duella ꝓhibita sunt iure diuino ⁊ humano.⁊ p iura ciuilia nolo eẽ homicida,nec arma mouere ꝯ ꝓhibitionẽ legis ⁊ mei su perioris.si ius habes corã ꝓprio iudice via iuris ⁊ nõ armoꝝ ꝓse- quere,q̃ꝛ ego alienꝰ ſuũ ab eo ꝙ tu dicis,⁊ te non cognosco.⁊ re- fert Frõtinus in strategematibꝰ Mariũ teutonico bello teutoni co ꝓuocãti dixisse,si cupidꝰ mortis esset posse eũ laqueo vitã fini- re.⁊ Plutarchꝰ i vita Marci anto.ait vocabat Anto. Augus. ad singulare certamẽ.q rñdit.satis multas Antonio ad interitũ vias patere.⁊ feẽ Scipionẽ africanũ dixisse cũ qdã parũ pugna cẽ eũ diceret iperatorẽ,me mater nõ pugnatorẽ genuit.sicq̧ seq̃ẽ- do exẽpla veteꝝ pt euitari pugna.tñ iuxta moderorioꝝ ⁊ antiquo rũ militũ morẽ,q ↄnegat fame ⁊ honori ꝓprio satisfaceẽ,iuẽ belli habebiẽ ꝓ ifame,⁊ p vili ⁊ codardo apõ alios nobiles strenuos pugiles ⁊ milites.⁊ prio arg.l.omne delictũ.in prin.in ꝟsi.ſʒ cali
4 gaẽ.ff.de re mili.†vbi miles q simulat lãguorẽ, vt nõ pugnet, pu niẽ.vbi gl.de Gernaldo milite q dissimulabat,vt nõ decertaret, ⁊ hr̃ vt desertoꝛ.Scdo faciũt q̃ no.p doc.Bar.⁊ Bal.i.l.j.C.vñ vi.⁊ in.l.vt vim.de iusti.⁊ iu.vbi dicũt ꝙ nobili insultato vl̃ ꝓuo cato est vituperiũ fugere,q̃ꝛ fugatũ eẽ ẽ iniuria.vt dicit ibi bar. ⁊ in.l.Itẽ apud.§.j.de iniur.p q̃ ꝓpulsãda dꝫ resistere.si ergo no bilis fugit ꝓpulsationẽ sui honoris afficiẽ iniuria. ⁊ facit.d.l.om ne delictũ.in.ꝟ.q i acie.vbi fuga dãnaẽ i milite armate militienã isti tales milites vel nobiles q ex vilitate ignauia ⁊ secordia ↄne gãt ↄfẽdeẽ honorẽ ꝓpriũ iter ↄmilitões ⁊ alios nobiles reputanẽ
5 viles ⁊ vilissimi p no.i.d.l.j.vñ vi.⁊ i.l.vt viꝫ.de ius.⁊ iu. vbi†mi liti vel nobili ꝓuocato vel isultato ↄdecus ẽ fugere, ⁊ ꝓpea obscu ri ⁊ in officio militari apõ strenuos ⁊ militares habenẽ ꝓ ifami- bus ⁊ p inutilibus ad militiã ⁊ defensionẽ reipublice.ad q̃ iura- mẽto astringunẽ.q.ex cau.maio.l.penu.in gl,nã pp vituperiũ mi les viuus dr̃ mortuus.gl.insti.de excu.tuto.§.sed si in bello.⁊ eẽ̃ mortuꝰ i bello dr̃ p gloriã viuere vt ibi p tex.ff.ad.l.aql.l.q̃ actio ne.§.si qs in colluctatione que p̃stãt ar. ꝙ miles sine cã ex vilitate sua diffugiens duellũ cã sui honoris ↄseruãdi cũ vituperio dr̃ vi uere.arg.l.j.§.fi.de cõtrahu.de dona.iter virũ ⁊ vxo.l.cũ status §.donatoꝛ.vbi seruus viuit ⁊ tñ pro mortuo reputaẽ.q̃ꝛ in omni dignitate ⁊ officio ifamia est abominanda.l.infamia.C. de decu. nam athlete ⁊ pugnatores qui victorias habebant,coronaban-
6 tur.l.j.C.de athlet.lib.x.ergo sequiẽ†ꝙ vituperiũ est militi vel no bili,cuius officiũ est bellandi vel p republica vel ꝓ suo honore si ne cã iusta subterfugeẽ ↄfẽsionẽ honoris ꝓprij,q̃ꝛ pp hoc iter no biles ⁊ cõmilitones viles reputanẽ,sicut q̃ habet infamis de facto q apud honestos ⁊ graues reputaẽ vilis.ff.de var.cogn.l.pen.§. i.a ↄrio vbi infamia est lese dignitatis status legibus aut moribꝰ reprobatus.est enĩ moribus militũ ⁊ nobiliũ hoc reprobatũ,vt qs p defensione sui honoris cũ vilitate renuat famã ⁊ honorem suũ armis defendere cũ pp hoc decoloreẽ ar.de epis.⁊ cle.l.cũ q
7 in prin.†cũ ipsa infamia morti equipareẽ.ff.de manu. vin.l.iuxta in princ.nã in omni genere hoiũ infamis nõ dr̃ ↄsona integra.l. iiij.ff.de popu.act.⁊ sic iste nobilis vl̃ miles ignominiã ꝓpter hoc parieẽ ⁊ equiparabiẽ militi misso cũ ignominia.ff.de infami.l.ij.i prin.vbi milites caligati.i. viles ⁊ obscuri ab exercitu dimittũtur ꝓpter vilitatẽ,nã ignominiosꝰ,⁊ infamis idẽ sũt.ff.de arbi.l.par ut in prin ⁊ tales infames q sine nomine dicunẽ nõ videnẽ esse in rerũ natura.extra de verbo.signifi.c.iij.⁊ propter ignominiam ⁊ ifamiã qs fingiẽ mortuus.ff.de ↄtabu.l.j.§.fi.⁊ no.insti.de execu. tuto.post pñ.nã apõ viros grauiores infamie opprobria q̃ mor tis vulnera sunt.egid.de bello iudaico li.v.⁊ Tulius.ij.de tuscu- la.nil peius videri põt dedecore flagitio turpitudine q̃ vt effugi- as appetens est doloꝛ,causaẽ enĩ ꝓpterea quedã vilitas in nobi
8 li vel in milite quasi a iure gẽtiũ ipsoꝝ nobiliũ ⁊ militũ,†q̃ꝛ illi q sunt in dignitate vel militia debent esse ab omni infamia remoti. in auct.de testi.§.sancimus.⁊ ad.l.iul.repe.l.ead.§.i.⁊.l.fi.de al- bo scriben.⁊.l.nec qs de digni.ideo isti tãq̃ viles ꝑsone nequeũt esse,vbi est princeps.ff.de infa.l.ij.§.ignominie.⁊ not.in.l.ij.in fi. gl.C.de dig.li.xij.⁊ sic isti erũt repellẽdi ⁊ repulsãdi a pugna alio rũ nobiliũ tanq̃ viles ⁊ eoꝝ honoris ꝓdigi.q̃ꝛ q famã sua negli- git crudelis est p iã dicta.arg.eẽ̃ de exces.prelato.c.inter dilectos ⁊.d.l.ij.de digni.in ver.honestorũ.vbi infamia facti repellit a di gnitate aliqua ⁊ arg.de priuil.eorũ q sacri pala.nulla.l.j.in versi. inculpata.⁊ ar.in auct.de test.§.sancimus.vbi repelliẽ testis igno
9 bilis ⁊ obscurus.vel ẽt dici põt,†ꝙ sit p̃sumptio ꝯ eũ,q habeat cõsciẽtiã lesaꝫ de eo,ꝓ quo ad singulare certamẽ ꝓuocaẽ, ex quo pugnã nã acceptat,nec refert illũ mentiri ⁊ falsũ dicere.argu.de iureiur.l.manifeste turpitudinis.⁊ arg.c.si post p̃stitutũ. de ↄfes. in.vj.cũ ibi not.ſʒ in ↄriũ faciat tex.⁊ gl.ff.de interro act.l.de eta te.§.q tacuit.vbi tex.dicit ꝙ tacens ꝓuocatus vr̃ ↄtennere illũ. ⁊ glo.dicit de Christo q nõ respõdebat pilato,vt miraret, nõ vt ↄtemneret,ſʒ alias dicaẽ,ꝙ callidissimus est, q iniuriã dissimulat .l.j.ff.de dolo.in ver.deseruiũt.vbi gl.dicit de Salomone.vñ cõ cludo,ꝙ iste inter armigeros ⁊ nobiles iure belli erit infamia fa ti notatꝰ tãq̃ vilis,⁊ ↄscius,⁊ fame,⁊ honoris sui ꝓdigus,⁊ iter fortes milites armate militie reputabiẽ cappellazzo, ⁊ stabit i cu ria dñi sui cũ modico honore,⁊ cũ nulla reputatione.⁊ refert Li- uius.vij.ab vrbe ↄdita,ꝙ Titus Malius filius cõsulis Roma- ni ad duellũ ꝓuocatus p Tusculanũ inimicũ vtroq̧ exercitu vi- cino astante,motus ira ꝓuocationis ⁊ verecundia non recusan- di tale bellũ statim ↄdescendit ad bellum,illumq̧ deuicit,⁊ vidi mus in diebus nostris propterea multos deferri depictos in scu tis,⁊ in copertis equorum,⁊ etiam in cauda eq,⁊ sub eius vẽtre.

SVMMARIVM

1 Doctoꝛ vel alius in armis non versatus ad duellũ prouocatus an possit se excusare.
2 Armorum equalitas in duello requiritur.
3 Prouocans ad duellũ inermẽ ⁊ nudũ sibiꝑsi acq̃rit opprobiũ.
4 Arma doctorum qualia.

¶ Añ armiger prouocat ad duellum vnum doctorem vel phm.

1 a Rmipotẽs † miles vel alius nobilis ꝓ- uocat ad pugnã aliquẽ in ar mis nõ versatũ doctorẽ,vel phm, an si ꝓuocatus nõ acceptat pugnã,sit dedecore ⁊ vituperio notatus.dic ꝙ nõ,arg.c.j.de pa.tenẽ.a ↄrio sensu,vbi miles dꝫ ꝓuocare mili tẽ ad pugnã,⁊ nõ miles nõ ꝓuocat militẽ,q̃ꝛ tractãt fabrilia fa- bri,ꝺm philo.j.ethi.⁊ Bal.ibi.nã sicut indecoris ⁊ indecẽs esset ꝙ doctoꝛ aut phs niteret ꝯ militẽ armate militie disputãdo ⁊ cõ ferẽdo legibꝰ aut auctoritatibꝰ velle aliqd ꝓbare sic eẽ vel nõ ita esse.Ita ẽt esset indecẽs militi velle ꝓbare p pugnã ⁊ cũ armis ꝯ doctorẽ inexercitatũ in armis ⁊ ꝯ ꝑsonã ibecillẽ,q̃ꝛ vt.s̃.scriptũ
2 est † equalitas armoꝝ requiriẽ in duello ⁊ ẽt mẽbroꝝ,vt si vnus hẽat vnũ oculũ alter dẽat aliũ claudere,sicq̧ potius tẽderet ad dedecus armigeri,vel militis ꝓuocãtis doctorẽ ad duellũ,q̃ꝛ cũ viro imbecilli nudo ⁊ inermi pugnare videreẽ.quẽ si vinceret nõ cederet ad ipsius gloriã,ſʒ ad dedecus.ar.l.j.de athle.vbi athle ta,q vincit corruptis emulis gloriã victorie non meretur.⁊ facit glo.in.l.i.§.exactis.de ori.iur.vbi dt̃,ꝙ romani adhibuerũt stul tũ,vt disputaret cũ greco prudẽte sup legibus,vt si grecus vince ret esset derisus ꝙ stultũ deuicisset.⁊ facit qd dr̃ de rege Saul q mãdauit se occidi,cũ fuisset ꝑcussus a muliere,ne diceret a femi- na se occisũ.vt hr̃.ij.Reg.j.c.⁊ victoria ꝯ talẽ q̃sita turpis esset
3 q̃ꝛ inexercitatus in armis mulier vr̃ ꝺm Tul.ij.de tuscu.† ⁊ sic di cereẽ ꝓuocasse nudũ ⁊ inermẽ ac ibecillẽ ad pugnã,ↄ̃quo ꝓuo- cans nõ cũ honore ſʒ cũ dedecore remaneret quo casu,q̃ꝛ arma

sunt ad electionē prouocati ex ꝯsuetudine ⁊ ēt ſm cōsuetudinē regni Sicilie, que statuit, vt si eques ꝓuocet peditē ad pugnā debebit pugnare pedes ⁊ cū armis peditū ⁊ nō equitū. sicqꝫ dicere poterit phs vel doctor ꝓuocatus ab armigero eligo pugnare tecū cuꝫ vno libro in manu, ⁊ tu cū alio lib. qꝛ talia sunt arma mea. ar. d. cōstitutionis ⁊ ego eligo locuꝫ in conuentu, vel in collegio doctorū vel philosophorū, qꝛ similiter locus est ad electionē prouocati. ar. l. aduocati. C. de aduo. diuer. iudi.

4 † vbi legū ꝓfessores in suis aduocationibus nituntᷣ legibus, sicut armigeri coracijs, ⁊ leges sunt eorū arma, sicut lachrime ⁊ orationes sunt arma clericorū vt dicit sacra scriptura. ⁊ sic euadet pugnā cruētā cū aliquo colore honest. ēt doctor euaderᷣ poterit pugnā dicēdo tu me, ꝓuocas ad pugnā ꝑ tali cā, ego volo probare ꝑ testes ⁊ probationes veras, ꝙ ego sum innocens ab eo, qḋ mihi impingis, ⁊ ꝙ hoc est falsuꝫ, ⁊ nō verū, ⁊ ꝙ tu non foues iustitiā in tali querela ⁊ ꝙ me iniuste diffamas. ⁊ citare ipsum super diffamatione, vt ꝓponat, ⁊ agat alias, ꝙ sibi silētiū imponatᷣ. per. l. diffamari de inge. manu.

SVMMARIVM

1 Subditus, qui pugnauit cum vasallo domini extra iurisdictionē suam, an puniatur reuersus.
2 Territorium in factis priuatorū nō dꝫ attendi.
3 Duellum consuetudine generali permissum est licitum.

An qui pugnauit alibi cuꝫ aliquo in duello reuersus possit in patria puniri.

1 a An subditus † qui pugnauit in duello cū aliquo vasallo dñi sui extra iurisdictionē illius dñi, ⁊ occidit illū, possit, cū reuerti tur a dño suo puniri. vr̄ ꝙ sic. qꝛ q aliū occidit in duello verus est homicida. tex. iūcta gl. in. c. j. de cle. pugnā. in duello. ⁊ duella sunt omni iure prohibita, vt dictum est in prin. ergo non possunt contra iura permitti per aliquem dominum temporalem ꝯtra ꝑcepta ecclesie que prohibuit in. c. j. de purga. vulg. ⁊ in. d. c. j. cū ibi all. ⁊ ꝙ puniātur est casus in. c. de torne. ⁊ in. c. j. de delictis puero. ⁊ in. l. nā ludus. ⁊ l. itē mela. ad. l. aquil. per no. Bar. ⁊ Bal. in. l. cunctos populos vbi late dicūt ꝙ ꝓ delicto cōmisso extra territoriū dñi per subditum potest accusari ⁊ puniri subditus in loco domicilij vel originis

2 † tamen in contrarium facit, qꝛ in factis priuatorum non attenditur territorium, sed tantū an aliquid sit prohibitum, vel permissum. l. non soluꝫ. §. qui testō. de ex cu. tu. ⁊ est tex. in. l. iij. §. trāsfug. de fica. ⁊ ꝑ no. in auct. Iteꝫ nulla cōitas. C. de sacrosā. ꝑ Bal. vbi bānitus de Bononia nō ꝑdidit testamēti factionē Mutine. vñ cū duella sint permissa de iure gētiū belloꝝ vt. s. est tactū in prin. dico ꝙ si istud duellū fuit initū inter ipsos aucto. ⁊ licētia ꝓsidentis in territorio hoc ꝑmittētis ⁊ licitū faciētis ⁊ iuxta morē ⁊ ex causis ex qbus duella ꝑmittuntᷣ, ꝙ nō poterit puniri ar. l. gracchus. de adul. ⁊ qꝛ istud bellū indictuꝫ aucto. ꝓncipis in suo territorio. ⁊ dixit Bald. in. l. is penes. C. de po.

3 † ꝙ duellū qḋ ꝯnalis cōsuetudo ꝑmittit nō est illicitū. all. inst. de her. q̄ ab intest. §. ꝑ ꝯriū. ⁊ iō vr̄ īpunitū. ꝑ no. ꝑ Bal. in. l. oēs. C. si ꝯ ius vel vti. publi. ⁊ in. l. rescripta. C. de pci. imper. offe. vbi dixit ꝙ pōt fieri ꝑ statutū ꝙ qs possit impune offendi. ⁊ ꝑ tex. i. l. j. de gladia. ⁊ in. l. j. C. vt armorū vsus. vbi drᷣ ꝙ duella pñt indici ꝑ ꝓncipē ciuitatis, vnde cū tale homicidiū sit īpunitū in loco illo in quo fuit cōmissuꝫ, ⁊ rōne publici duelli nō poterit puniri in ei⁹ domicilio vel i loco originis ꝑ supradicta. ⁊ istā qōnē disputauit latius Ang. de pu. Padue. ⁊ tenet ꝑ infinita iura ꝑ ipsuꝫ inducta ꝙ nō pōt puniri in foro ꝯtētioso tāqꝫ homicida, qꝛ excusatᷣ rōne consuetudinis ⁊ propter permissuꝫ superioris in loco, vbi pugna facta est. que questio incipit duo milites gallici, vbi vide copiose.

SVMMARIVM

1 Prouocatus ad duellum an excusetur, si per dominum ne pugnet, impediatur.
2 Vasallus in sex tantum casibus domino tenetur.
3 Immunitas ꝯ iura ob ingenij excellentiā conceditur quandoqꝫ.
4 Miles punitur, qui hostium timore infirmitatem simulauit.

Quādo prouocatus impeditur per ipsius dñm vt nō pugnet.

1 a An si ꝓuocatus † ad duellum sit subditus domino temporali, ⁊ impediatur per eius superiorem, ꝙ non respondeat prouocanti, ⁊ ꝙ non pugnet cum illo, quia eius persona est strenua ⁊ necessaria domino suo, possit ex ista causa excusari, adeo ꝙ procedi non valeat cōtra euꝫ per prouocantem ad aliquem actum infamie note vel bannitionis. videtur ꝙ non, quia prius fuit data opera bellis ⁊ postea iuribus. l. postliminiū. §. filius. de captiuis. instit. in ꝓemio. ⁊ prius fuit libertas q̄ꝫ subiectio. l. ex hoc iuregentiū. de iusti. ⁊ iure. si ergo prius bella fuerint instituta q̄ꝫ precepta iur. ergo nō pōt impediri ne pugnet ratione superioritatis inducte a iure ciuili, quod fuit posterius.

2 † Item qꝛ vasallus nō tenetur domino nisi in casibus sex. vt not. Spec. in tit. de feu. ⁊ constitutio regni Sicilie. ⁊ quia vasallus prius obligatus est defendere famam ⁊ honorem suum q̄ꝫ dominum suum. arg. l. preses. de serui. ⁊ aqua. ⁊ qḋ late scribitur in summa feud. in tit. de quibus modis feu. amitta. vbi vasallus nō tenetur dño suo in his, que sunt contra eiusdeꝫ vasalli honorem ⁊ decus, nec tenetur dominū iuuare contra seipsum. In contrarium facit, qꝛ per prius quis obligatur domino suo q̄ꝫ aduersario auctoritate Petri dicētis in epistola sua, subditi estote principibus ⁊ ducibus tāq̄ꝫ a deo missis. ⁊ in. c. solite. de maio. ⁊ obe. ⁊ in. c. omnis anima. de censi. ⁊ facit qꝛ interest dñi habere suum militem strenuum. ſcōm Andr. de iser. in tit. quib. mo. feu. amitta. in ver. proditorie. nam ex quo ē obligatus priori domino suo tenebitᷣ potius parere mādatis ipsius q̄ꝫ diffidationi aduersarij, qui in eo nullū ius hꝫ. arg. l. ꝯ pupillū. §. qui ad maius. ff. de re iudi. nā rōne insignis artificij, vel strenuitatis quā qs hꝫ princeps indulget alicui penā. ꝑ tex. singularē. in. l. ad bestias. ff. ḋ penis. ⁊ facit. ff. de excu. tuto. l. sed reprobari. §. amplius.

3 † vbi rōne excellentis ingenij indulgetᷣ imunitas ꝯ ius. nā dñs ius hꝫ in vasallo, sicut patronus in psonā liberti. vt dicūt gl. vsuū feu. ⁊ vasallus pugnare ⁊ nō pugnare tenetᷣ, cū dño placuit, vt no. Andr. de iser. in tit. quibus mod. feu. amitta. circa prin. ⁊ in. c. j. hic finitur lex. ⁊ sic si persona vasalli esset necessaria dño pōt dñs eū ꝓhibere a pugna particulari. ⁊ ꝑ no. in titu. que sit pria cā bñficij amitten. ⁊ sic si dñs eius, q indigeret vasallo pp aliquā singularē strenuitatē eius in bello pōt ꝓhibere eū, ne pugnet, ⁊ exponat vitaꝫ suā mortis periculo, sicut etiā iusiurandū remittit. ff. ad munici. l. fi. ⁊ qꝛ dñs hꝫ priorē obligationē. ar. l. in operis loca. que habent locū in vasallo rōne feudi, qui iurasset esse cū dño in prelio ⁊ dño immineret necessitas, qꝛ tenetᷣ dño satisfacere. tñ finita necessitate dñi tenebitᷣ satisfacere prouocanti quasi impedimēto cessante. arg. l. ij. si quis cau. quod verum, nisi ista excusatio sit procurata, vel ficta, qꝛ eū nō excusat. arg. l. omne delictū. in. §. exploratores, in ver. sed calligatus. de re mili.

4 † vbi miles qui metu hostiū languorē simulauit punitur. ⁊ per. l. j. ij. ⁊. iij. cum seq. ff. quib. ex cau. maio. ⁊ bonus tex. in. l. ij. in fi. ff. si quis cau. ⁊ per ea que habes ꝯ. in. c. quero deuictus in duello. ⁊ vide in. c. an quando. ⁊ in. c. an miles vel alius. ⁊ in. c. an miles vel nobilis. i lib. de captis in duello ⁊ relaxatis ad fidem. ⁊ iura ibi alle. vbi de hoc si vasallus tenetur parere domino suo prius q̄ꝫ victori.

SVMMARIVM

1 Prouocator an possit arctari per dominum, ne prouocet aliquē ad pugnam.
2 Mandans delictum fieri non in loco mandati, sed in loco delicti commissi punitur.

An prouocator possit arctari per proprium iudicem vt alios non prouocet.

1 a An existens † extra territorium ⁊ iurisdictionē loci originis vel proprij domicilij ⁊ prouocās aliquē existētē in alio loco ad duellū possit arctari ꝑ iudicē loci, vbi stat, ꝙ nō ꝓuocet illū ad duellū, ⁊ ꝙ nō pugnet cū illo ꝓuocato. dic ꝙ sic, qꝛ ꝓuocator punitᷣ, ex quo ipse ꝓuocās deliqt. xxj. qō. v. ille. ⁊ xxv. di. §. alias, nec hꝫ actionē in iuriaꝝ ꝓuocās. s. ⁊ infamis. iij. q. j. infamis ⁊ prouocās dꝫ puniri qꝛ grauius ꝓuocator delinquit. lv. dist. c. si. in. fi. ⁊ facit. xxiiij. q. j. cepit ⁊. q. iij. dñs ⁊ ar. ḋ bo. li. l. q cū maior. §. si libertus, ⁊ de in officio test. l. si filiam. ⁊ l. j. in fi. de li. exhi. ⁊ qḋ no. in. l. j. §. cū arietes. si qua. paup. tñ ꝯriū puto ꝑ no. ꝑ Bar. l. nō solū. §. si qs mādato. ff. mādati. ⁊ in. l. si vt ꝓponitᷣ. ff. de fideiu. ⁊ i. l. libelloꝝ. de accu. vbi tenet Bar.

2 † ꝙ si qs mādauit fieri homicidium Florentie, ꝙ non punitur in loco mandati sed in loco delicti cōmissi ratione mādati. licet do. Ant. in. c. licet. de fo. cōpe. teneat contrarium ꝑ no. per

no. p Cy. in d. l. j. C. vbi de crimi. vbi de sagittãte in alieno territorio, q̃ punit̃ in loco, vbi delictũ ẽcõmissũ, ⁊ nõ in loco ex quo sagittã emisit. de quo ẽt Bar. in. l. libellorum latius, vbi impugnat no. p Cy. in. d. l. vbi de crimi. nõ obstant prima argumẽta, q2 prouocato punitur delicto cõmisso. non tamen dicitur in dictis iuribus ⁊ puniatur in loco a quo prouocationis literas mittit. ⁊ ad predicta facit. l. contraxisse. de actio. ⁊ obliga. ⁊ qđ per eam dicit̃ in. l. heres absens. de iudic.

SVMMARIVM

1 Armigeri vnius exercitus an singulariter pugnare possint cum armigeris alterius exercitus absq3 ducis licentia.
2 Milites in castris existentes duci obedire debent.

Si armigeri vnius exercitus possint singulariter pugnare cu3 armigeris alterius exercitus sine licentia ducis.

1 a **N armigeri,** †vel subditi, aut stipẽdiarij alicuius principis, regis, vł ducis belli existẽtis in castris possint pugnare in duello cum alijs armigeris inimicorum sine licentia ducis exercitus aut principis eorum. dic q̃ non, q2 ipsi armigeri, vel stipẽdiarij sunt obligati quousq3 sunt ad stipendia ad fidelitatẽ, ⁊ obedientiam, sicut ẽt subditi, ⁊ ꝓhibẽtur mittere nuntiũ, vel literas hostibus sine licẽtia. l. j. in fi. ff. ad. l. iul. maie. qñimmo ẽt crie maiestatis tenet̃ q exercitũ deseruit, vel priuatus ad hostes ꝓfugit. l. iij. ad. l. iul. maie. ⁊ de re mili. l. ꝓditores. ⁊ đ cap. l. postliminiũ. §. trãsfuge. vel q sine iussu principis bellũ gesserit. d. l. iij. adeo q̃ miles delinq̃re dr̃, si extra castra fuerit euagat9. l. đsertorẽ. §. emã sor. de re mili. vel q agmẽ excessit, vel fossam trãsiuerit. d. l. desertorẽ. §. in bello. vbi dr̃ † q̃ milites in castris existẽtes dñt obedientiã duci eorum. ⁊ nihil sine licẽtia agãt. ẽt si res ꝓspere fiant, q2 miles rõne inobediẽtie punit̃ ea. l. desertorẽ. §. emãsor. ver. presidis. ⁊ ideo nullatenus siñ licẽtia ducis belli pugnabit cũ hostibus, q2 subditi non possunt vti armis inscio principe. l. j. C. vt armo. vsus ⁊ glo. in. l. ex hoc iure gentiũ. de iusti. ⁊ iur. dixit q̃ d3 bellum fieri auctoritate superioris, vel legis scripte. ⁊ i. l. hostes. de cap. ⁊ Inno. in. c. olim de restit. spo. ⁊ Liuius secundo bello punico đscribit, q̃ milites in castris singulari certamine nõ depugnabant cũ inimicis populi romani siñ licẽtia cõsulis, vt ipse scribit đ aselio romano ꝓuocato ⁊ Jubelio taurea campano, q iniussu consulis noluit cum illo pugnare. ⁊ idem scribit de Tito Quintio Crispino romano equite qui iniussu consulis romani noluit prouocatus pugnare cum Badio Campano inimico populi romani. ⁊ idem de gallo magnitudine insigni prouocante Titum Malliu3 qui nisi consulis sciscitatus voluntatem pugnare distulit. Ide3 de Tito Manlio a gallo fortissimo prouocato, qui sine iussu consulis noluit depugnare. ⁊ sic exquirenda est superioris licẽtia vt nemo militum singulariter pugnet in castris.

SVMMARIVM

1 Subditus non potest superiorem ad duellum prouocare.
2 Bellu3 auctoritate propria motum dicitur iniustum.
3 Aduersarium ⁊ superiorem quando depredari liceat.

De subdito prouocante superiorem qui eum offendit.

1 a **N subditus** †possit prouocare suum superiorem ad duellum si eu3 offendat. dic q̃ non, sed debet adire alium superiorẽ si extat ⁊ de eo querelam proponere. xvj. q. vij. c. si is. de iure patro. c. nullus. vel apud episcopum. in auct. vt diffe. iud. §. si tamen. vel debet resistere q2 sibi licita est defensio. l. vt vim đ iusti. ⁊ iure. ⁊ in. c. j. de mili. vasal. vbi dicit̃, q̃ si dñs militi vasallo iustitiam facere noluerit, vasallus poterit dñm disrobare, ⁊ q2 spoliatus a iudice restituitur. iij. q. j. in summa. ⁊ ꝓbat̃. vij. q. j. presentiũ. vbi hoc not. Archi. l3 gl. ibi dicat, q̃ presumit̃ ꝓ factis a iudice, quod est verum in iudicio. ar. c. conquerentis. de restituti. spo. ẽt ꝑsona priuata, vel dñs nõ põt bellũ mouere contra alium habentem superiorem, nisi prius requisito eius superiore, vt iustitiam faciat de tali subdito, qua denegata põt bellũ mouere. fm Inn. in. c. delicto. de appel. ⁊ † si mouet ꝓpria auctoritate erit iniustum bellum ẽt si eum primo diffamauerit quo casu iusta erit đ
2 fensio. per. l. j. ⁊. ij. C. vt armo. vsus. ⁊ in auc. de man. prin. xxiij. q. ij. c. ij. ⁊ tales incidunt in crimen lese maie. ius sibi dicendo. l. iij. ad. l. iul. maie. ⁊ cano. in. c. olim. de resti. spo. ẽt si mouens bellum foueret iustitiam, ⁊ idẽ, si is contra quem bellum mouet̃, nõ h3 superiorẽ, ⁊ sit paratus iuri stare coram arbitris, q2 nõ d3 sibi moueri bellũ, q2 belli motio est necessitatis. xxiij. qõ. j. militare. q2 ideo bellamus, vt in pace viuamus. ⁊ vbi nõ haberet supiorẽ, ⁊ nollet iuri stare, d3 de honestate ante bellũ requiri. no. de limo. in. c. l3 hely. ⁊ poterit tunc res eius capere. l. j. C. qñ l3 sine iudice. ⁊ cano. in
3 d. c. olim. ⁊ Inno. in. c. j. de pace ⁊ treu. vbi dicit, † q̃ isto casu lic3 aduersarium depredari. ⁊ similiter qñ supior denegat iustitiã, vt in titu. de inuesti. quã titius accepit. §. fi. ⁊ ideo puto, q̃ hoc casu qñ supior offẽdẽs subditũ nõ haberet alium supiorem, ⁊ nollet iuri stare, q̃ si iste subditus esset nobilis, vel miles, q̃ poterit dominum ad duellum prouocare, ne iniuste opprimat̃ subditus. argu. iurium predictorum. tamen hoc casu an teneat̃ dñs pugnare cum subdito, vel audiatur dando campionem idoneum ⁊ parem subdito, vide. s. vbi de campionibus tractauimus. ⁊ vide in. c. an si dominus impingit vasallo. ⁊. j. proximo. c.

SVMMARIVM

1 Vasallus an possit dominum ad duellum prouocare pro adulterio cum vxore commisso.
2 Dominus ⁊ vasallus ad paria tenentur.
3 Priuilegiatus delinquens contra priuilegiantem nõ est dignus priuilegio.

An subditus ratione adulterij prouocet dñm suũ ad duellũ.

1 a **N vasallus** †possit prouocare dominũ suum ad duellum pp adulterium vxoris diffidando eum, q̃ intendit ipsum dominũ in singulari certamine expugnare pro cã predicta. vr̃ q̃ nõ ar. l. j. C. de colle. illi. lib. xj. ⁊ q2 d3 vasallus dño incõcussa3 ⁊ liberã venerationẽ, reuerẽtiã ⁊ deuotionẽ seruare. arg. in auc. vt liber. decreto. l. noim. colla. vj. ⁊ q2 vasallus tenet̃ dño exhibere nimiã reuerẽtiã. pp qđ quodã mõ seruus est. d. l. j. nisi vbi suã ꝑseq̃t̃ iniuriã vt ibi. ⁊ facit. ff. de adul. l. nec in ea §. fiet. l. marito. in fi. vbi nõ l3 occidere magistratũ in adulterio inuentũ, s3 vilem adulterum tantũ, l3. l. gracchus. de adul. simpliciter loquat̃. ⁊ q2 ꝑsona dñi sp vasallo d3 sancta videri, ⁊ vasallus tenet̃ parcere fame dñi. ff. eod. titu. l. si adulteriũ. §. pen. ⁊ fortius d3 parcere vite eius. ff. de obse. liber. l. liberto, ⁊ q2 nõ põt dñm sine venia accusare de mi. vasallo qui contumax est. §. notandũ. In oriũ facit,
2 † q2 ex illis culpis ex quibus vasallus ꝑdidit feudũ, ex illis dñs ꝑdidit ius vasallagij. c. ex facto. q̃liter vasallus ꝓpri. priue. ⁊. c. domino. si de feudo. fue. ɔtro. ⁊ l3 Spe. in ti. de accu. versi. itẽ q̃ est ascriptitius. tenet̃ eni3 dñs vicẽ reddere vasallo. qđ si nõ facit est malefidus. xxij. q. v. de forma. vbi dicit Archi. q̃ vasallus põt denũtiar̃ dñ3 occulte peccãtẽ, ⁊ vasallus feudo priuat̃ pp adulteriũ vxoris dñi. ergo dñs ꝓuabit̃ ꝓprietate. ⁊ istud vr̃ mihi verius, q2 si d3 licere dño vxorẽ vasalli adulterare ipune. nã ex ista cã ẽt animalia instinctu naturali mouent̃ ad offensam. nõ obstãt pria iura q2 loquunt̃ in seruis ⁊ libertis, qbus nõ sunt vasalli oino similes nõ ob. d. l. nec in ea. l. marito. q2 loquunt̃ in magistratu populi romani habẽte imperiũ, q ñ pñt occidi. nõ aũt dñt dicta iura, q̃ ad duellũ ꝓuocari nõ possit, qđ fit ad inuestigationẽ veritatis. vt. s. in prin. est tactũ. ⁊ nõ ob alia iura, q̃ dñt, q̃ subditus d3 parcere
3 fame ⁊ vite domini ⁊ alia supradicta, † q2 priuilegiũ ꝑdit̃ pp delictũ cõmissum p priuilegiũ in illũ ex cuius ꝑsona, vel in cuius ꝑsona h3 priuilegiũ, q2 q delinquit contra aliquẽ nõ est dignus priuilegio, qđ pp illum consequit̃. ff. de mino. l. auxilium. cũ ibi no. na3 indecens est dicere, q̃ dñs, qui nõ seruauit vasallo honorẽ, q̃ vasallus sibi honorẽ debeat, q2 equalitas est obseruanda inter eos. c. j. qualiter dñs proprie. priue. ⁊ q̃ ex ꝑsona vasalli ɔseq̃t̃ priuilegiũ vt ꝓ offensa in vasallũ cõmissa nõ possit ab eodẽ ad pugnã ꝓuocari ɔ. d. l. auxiliũ. q2 pp delictũ ꝑdit̃ priuilegium. auct. qua in prouincia. vbi de crimi. agi opor. ⁊. l. ij. C. de digni. lib. xij. ⁊ reatus omnem honore3 excludit. l. prima, vbi sena. vel clari. de decur. l. infamia, de offi. ꝑsi. l. iij. ⁊ ex suo delicto nemo d3 suã ɔditionẽ facere meliorẽ. ff. q. ex cau. maio. l. s3 si per pretorẽ. §. exẽpta ⁊ de dolo. l. j. in princ. ⁊ in regula iuris nõ fraudat̃. §. nemo. ⁊ q2 duellũ est ꝑmissum ꝓ adulterio, vt. s. est ꝓbatũ in pro. operis. ⁊ ideo cũ iste dominus pp adulterium tale priuatus sit pro prioritate. arg. d. §. ex facto. ergo amplius nõ d3 cẽseri dñs. ⁊ vide de hoc late. s. in. c. an si dominus impingit vasallo.

SVMMARIVM

1 Duellum an admittatur inter eos, qui pacem iuramento firmarunt.
2 Promissio de non offendendo qualem in se implicet conditionem.

An si inter duos pacatos oriatur noua lex, sit licitum duellū, ita ꝙ pax non rumpatur.

1 a An si est †pax inter duos, ⁊ promiserunt se non offendere per publicum instrumetum iuramēto vallatum, ⁊ deinde inter eos oritur noua discordia propter quam venerunt ad verba, ⁊ vnus eorum ad duellum alterū ꝓuocat, ⁊ ad pugnam veniūt, ⁊ se mutuo offēderūt. an pena piurij sit cōmissa ꝯ ꝓuocatorē, vt pide i postex repelli possit a pugna. ⁊ Bar. in. l. aut facta. §. causa. tenet ꝙ nō sī ē rupta pax ex noua offensionis cā supueniente. ⁊ facit quod no. in. l. cū queritur. de excep. rei iudi. vbi veniens ꝯ transactionē ex noua cā non dicitur contrauenire. l. si ita. §. scia. de verbo. obli. ⁊ Bal. in. c. j. in prin. de pace tenē. ⁊ idē tꝫ Bar. in. l. licitatio. §. ꝙ illicite de publica. ⁊ in. l. vex. de furtis. tꝫ ꝯrium. ⁊ pro pria. opi. facit, qꝛ
2 †Promissio de non offendendo habet tacitam conditionem. nisi cā superuenerit ob quā quis fuerit impulsus. ⁊ idem Joan. an. in addi. in titu. de treuga ⁊ pace. ⁊ Bal. in. l. cū proponas. C. de pac. ⁊ idem in. l. semel mora. sol. mat. ⁊ facit. l. cū par. §. illi. de reg. iur. ⁊. c. constitutus. de penis. qꝛ promissio intelligiť rebus sic stātibus, ⁊ noua cā nō supueniente. ff. locati. l. quero. §. inter locatorē. de renun. c. cū pridem. glo. de ver. ob. l. quidā cū filium. ⁊ de condi. ob cau. l. ꝙ seius. ⁊. l. si extraneus. ⁊ qd̄ Bar. no. in. l. quoties. §. si duo. de here. insti. ⁊ in. l. qui seruū. de verb. ob. ⁊ facit de oper. liberto. l. si seruus non aluerit. ⁊ dixit Bal. in. l. cū proponas. de nautico feno. ꝙ talis promissio intelligitur, nisi sua culpa in hoc inciderit. ⁊ facit qd̄ no. Hostiē. in. c. fi. de immu. eccle. ⁊ tꝫ Ludo. in. d. §. qd̄ illicitis. vbi Bar. dixit de illicita offensione. ⁊ ideo tenendū est, ꝙ si dicta noua cā nō sit ficta, sꝫ sit vera ⁊ iusta ⁊ nō ꝓcurata, ꝙ in penā nō inciderit. ar. d. l. quero. ⁊ qꝛ talis pax facta nō cōtinet casum nouū ⁊ improuisum ar. de reuoc. dona. l. si vnquam. ⁊. l. tres fratres. ff. de pactis. cum simi.

SVMMARIVM

1 Duellum an habeat locum si non soluatur promissum.
2 Duellum non permittitur nisi ob defectum probationum.
3 Prouisio hominis tollit prouisionem legis.

An si quid promittatur sub pena si nō detur sit locus pugne.

1 Miles quidam †pollicitus est alteri commilitoni, quid daturum vel facturum, ⁊ vbi hoc non faceret, sponsionem fecit, vt is cui promiserat, posset eū depingere, put assolēt armigeri. mō iste nō impleuit, pp qd̄ vocať ad duellū super fide non obseruata. ille prouocatus dicit non esse locuꝫ duello, qꝛ partes conueniūt quid esse agēdum promissione non impleta. ergo nō potest prouocari ad pu-
2 gnā. queritur quid iuris. ⁊ dico non esse locū duello, † qꝛ ad duellum peruenitur in defectū probationum, ⁊ vbi innocētia expurgatur, vt pluries est dictum, ⁊ hic nō est ꝓbationum defectus, qꝛ constat de promissione sub pena depictionis facta. ergo illa est sequenda, qꝛ duella sunt omni iure prohibita ⁊ resecanda. vt dicit Bal. in titu. de pace tenen. §. si quis hominem. ⁊. s̄. est visum tertio quia partes prouiderunt in casu quo non obseruarenť ꝓmissa, ꝙ posset illum depingere, ⁊ contenti esse debemus penis lege, vel pacto partium conuētis. l. titia. ff. de verbo. ob. ⁊ facit qꝛ † ꝓ-
3 uisio hominis tollit prouisionem legis vel consuetudinis. ff. de libe. ⁊ posthu. l. commodissime. ⁊ in. l. gallus. §. ⁊ quid si tm̄. eo. titu. ⁊. l. si extraneus. de cōdi. ⁊ ob causam. ⁊ sic nō esset locus duello, quod est species torture, ⁊ fit ad inuestigationem veritatis occulte vt. s̄. pluries est dictum, ⁊ hic sumus in casu certo, ergo est ad coniecturas recurrrendum. l. continuus. ff. de verbo. obliga. cum similibus.

SVMMARIVM

1 Mulier duellum offerens an possit, ⁊ debeat repelli.
2 Femina ad bellum est inhabilis.
3 Femina in feudo succedere non potest.
4 Femina potest per campionem prouocato similem pugnare.
5 Mundualdus pro muliere de adulterio accusata pugnare pōt.

An mulier offerens pugnam possit repulsari.

1 a An mulier †nobilis offensa possit, si pugnā offerat, contra offensorem. ab eo rebrorari vel repulsari. videť ꝙ sic, qꝛ pugna est virile officium. ⁊ femina est persona imbecillis. arg. c. j. d̄ feudo femine. ⁊ in. c. j. an mutus vel aliter imperfectus. vbi feudum qd̄ reqrit seruitiū militare non debet ꝯcedi femine, q̄ potest pugnare, nec esse in bello cū armis. ⁊ qꝛ nō est honor militi ꝓuocare personas imbecilles ad bellū vt diximus. s̄. in. c. qd̄ incipit, armipotēs miles. nam poterit mulier iuste refutari, qꝛ eam vincere non accideret ad laudem victori, ⁊ ab ea deuinci esset vituperium, vt hꝫ. j. Reg. xxxj. vbi Saul a muliere ꝑcussus iussit seruo suo, vt eū occideret, ne diceret a muliere se esse occisuꝫ. ⁊ mulier ē incapax pugne, qꝛ cessāte mā cessat mātū. arg. de lega. iij. l. q̄stū §. illud. ⁊ qꝛ cessante opāte cessat operatio eius. ar. d̄ le. j. l. sed si
2 res. †nam femina pp sexū est inhabilis ad bellū, qꝛ nō est armorum vsu decorata. arg. C. de re mili. l. cū. s̄. ⁊ qꝛ impossibile est ꝙ femina sit masculus. vt no. de excu. tuto. l. nō solū. §. libertus. per glo. ⁊ natura nō presumiť esse supata a suo naturato. c. j. an mutus vel aliter impfe. vbi Bal. no. ⁊ vr̄ gl. in tit. qui feu. dare possunt. in. §. hoc autē. q̄ dicit ꝙ iure longobardo femina nō pōt leuare faydā. i. vindictā facere. que gl. loquiť iure lōgobard. ⁊ est lex localis ⁊ non extēdenda, ſm Bal. ⁊ doc. in. l. iij. §. cato. de ver. ob. ⁊ in. l. pro herede. §. sepulc. de sepulc. vio. ⁊ in. l. titia. §. lucius. de leg. ij. ⁊ idē Bal. in. d. §. hoc aūt. ⁊ in. §. decedēte. ⁊ ꝓ hac pte fa-
3 cit, qꝛ femina repelliť a bello iudiciali. l. j. §. sextū. ff. de postu. † ⁊ qꝛ in feudo nō succedit, ex quo nō pōt pugnare. d. §. no. ⁊ qꝛ non audent id, quod masculi pro sexus fragilitate. C. ad. l. iul. maie. l. si quis. §. ad filias. ⁊ dicit tex. in. l. ij. ff. de iniur. ꝙ femine non habent virilitatem defendendi viros. tn̄ in ꝯriū facit, qꝛ nō reperiť prohibita femine vindicta manualis, sicut ēt est ei ꝑmissa vindicta iudicialis. l. sororem. de his quib. vt indig. ⁊ facit qꝛ femina suo corpe pōt defendere. l. j. §. potuisset. ad sille. vbi ancilla teneť iuuare dn̄m. ⁊ facit ꝓ hoc. l. j. de his qui se deferunt. lib. x. ⁊ facit qꝛ iterdū femina pugnat sicut regina Amazonū cū Pirrho, vt poete dn̄t, ⁊ regina Hester q̄ venit videre sapientiā Salomonis vt in libris regū. ⁊ Judith ⁊ Ipositrina, ⁊ regia vxor Mithridatis, q̄ equo ⁊ armis se assuefecit amore mariti sequens eū in plijs, vt narrat Ualerius maximus, ⁊ sic si femina aliq̄ esset, q̄ se armaret deberet admitti ad pugnā, qꝛ ēt feudū hr̄e posset ſm And. de
4 iser. i. d. §. notādū. nā ⁊ Pātasilea multa bella cōmisit. † In quo dico ꝙ femina hoc casu poterit ꝑ cāpionē ꝯsimilē ꝓuocato pugnare, vel ꝑ eius vir, filiū, aut generū. arg. de natura. libe. l. ij. in fi. ⁊ in aucten. qb. mod. nat. effic. legi. §. si vero ab initio. ⁊ in auc. de dona. §. ꝙ si plures. ⁊. §. fi. ⁊. C. qn̄ ⁊ qbus quarta pars. l. ij. §. ad filios. ⁊. l. fi. §. adhuc. i fi. ꝑ q̄ iura dixit Jac. d̄ ardizon. in summa feu. in titu. ꝙ filie debēt succedere in feudo ꝙ femina pōt deseruire dn̄o rōne feudi ꝑ maritū ⁊ ꝑ filiū aut alios. ⁊ facit in ar. l. ij. C. de his qui q ve. eta. ſm Jac. de ardizoñ. in titu. qb. mod. feudū amitta. §. itē excusať. ⁊ sic nō poterit refutari, vt ꝑ aliū nobilē campionē nō pugnet. arg. C. de agētib⁹ in rebus. l. agētes. §. ꝙ si. nā ex cā pugnā fit ꝑ aliū. s. ꝑ cāpioneꝫ vel pugilē. c. ij. de cle. pug. in duello. ⁊ de alie. feu. paterni. c. nō est ꝯsuetudo. vbi gl. And. ⁊ Bal. de iure longobardo. † vbi si mulier accusať de adulterio pu-
5 gnabit pro ea Mundualdus. in titu. qualiter quis se defen. dꝫ .c. si quis vxorem. ⁊ vide. s̄. in. c. pugna. vel duellum. ⁊ vide in lōbarda in titu. qualiter mulier se defen. dꝫ. vbi diciť ꝙ pugnat mulier per campionem prouocando vel prouocato.

SVMMARIVM

1 Filius a patre prohibitus pugnare, an teneatur parere.
2 Pater filium ad militiam electum debilitans, ne pugnare queat, punitur.

An pater possit licite inhibere ꝙ filius non intret in duello.

1 a An pater †possit filio iure prohibere, ne pugnet cū altero in duello rōne patrie potestatis, quā hꝫ in eo, ⁊ filius teneať parere. videť ꝙ sic, quia licet filius sit assumptus ad militiam, vel militet non

non liberaẗ a patria ptãte.l.errat.de re mili.lib.xij.in ↄ̃rium facit qꝛ disciplina castroꝝ antiquioꝛ fuit ciuibus romanis,q̃ȝ charitas liberoꝝ.ff.de cap.l.postliminiũ.§.filius.vbi dicit gl.ꝙ prius fuerunt bella q̃ȝ iura ciuilia inuenientia patriã ptãtẽ.⁊ facit hñ text.l.q cũ vno.§.q filiũ.ff.de re mili.vbi q filiũ subtrahit militie belli tpe exilio mulctãdus est,⁊ in pace fustibus cedi iubeẗ,⁊ reqsitus iuuenis a patre postea exhibitus in deterioꝛẽ militiã dãdus est.⁊ idẽ si se a patre subtrahi passus est,vt ibi in gl.⁊ facit tex.eo.tit.l.

2 cũ q filiũ.vbi† q filiũ electũ ad militiã belli debilitauit pp timoꝛẽ belli indicti ab hostibus,vt inhabilis militie sit in die belli,puniẗ ⁊ facit ꝓ hac parte,qꝛ filiusfamilias in castrẽsibus hẽ pro patrefamilias,⁊ põt esse in bello iudiciali sine patris ↄ̃sensu,⁊ testari ꝑ iura vulgaria.ergo in bellis patria ptãs erga filiũ nõ curaẗ,nec pater põt filiũ a pugna diuertere,que est iudiciũ belli vt.s.visum est,⁊ ar.iuriũ p̃dictoꝝ.⁊ hac parte vtũtur martiales,qꝛ ensis nõ cognoscit patriã ptãtẽ.⁊ in tali iudicio belli nõ reqriẗ patris auctoritas vel consensus.arg.iurium predictorum.

SVMMARIVM

1 Pugna an admittaẗ pro iniuria vtrinq̃ȝ illata.
2 Iniuriã iniuria pensare licet.
3 Iniuria per consimilẽȝ iniuriã propulsata non erit locus pugne.

An facta hincinde propulsatione iniuriaꝝ sit locus pugne.

1 Si vnus† militũ ↄ̃ aliũ proꝛũperet ad contumeliam tu es ꝓditoꝛ ⁊ iniuriatus dicat,tu es ꝓditoꝛ,⁊ nõ ego.vel dicat tu mẽtiris,⁊ tu es leno vxoris tue,sit locus pugne.dic ꝙ nõ,qꝛ ꝑ equipollentia verba ↄ̃tumeliosa vr̃ propulsata iniuria prouocati.arg.l.si ex plagiis.§.tabernarius.ad.l.aquil.in cle.j.de homi.⁊ in.l.si duo.ff.de dolo.vbi inter partes dolo hincinde commisso inuicẽ non agent qꝛ fiet cõpensatio.facit.ff.soluto matri.l.viro atq̃ȝ vxore.⁊ quod

2 ibi plene no.⁊ in.l.si ambo.de cõpensa.†nã vbi ꝓuocatio verbalisq̃ȝ iniuria est causata a precedenti iniuria licitũ est incõtinẽti repellere iniuriam simili contumelia pp caloꝛẽ iracũdie.ad turpil.l.j.§.queri potest.⁊.l.qui cũ maioꝛ.§.si libertus.de bo.liber.⁊ qꝛ lȝ incõtinẽti iniuriã vlcisci.l.j.C.vnde vi.⁊.l.scientiã.§.stramẽta.ad.l.aquil.⁊ in.l.j.§.cũ arietes.si qua.paup.ẽt ꝑ mediũ amicoꝝ.l.deuotũ.de meta.⁊ in.c.dilecto.de sen.excõ.in.vj.⁊ in.c.quanto eo.titu.⁊ in.c.nõ est ferenda.xxiij.q.iiij.⁊.l.si quis in seruitute.ff.de furtis.⁊ qđ met.cã.l.metum.§.⁊ lȝ.⁊ pari rõne licitum est verbalem iniuriam ad defensam incontinẽti vindicare simili verbali

3 iniuria.arg.d.§.tabernarius.⁊.d.cle.j.⁊ sic vr̃† ꝙ in hoc casu nõ sit locus pugne qꝛ ꝓpulsaui iniuriã meã cũ simili iniuria.si tñ excederet iniuria,vt qꝛ ego te vocaui ꝓditoꝛem,⁊ tu reflexa iniuria vocasti me ꝓditoꝛẽ,falsariũ.hereticũ,⁊ infamẽ,an sit locus pugne,putarẽ ꝙ sic,qꝛ rõne excessus.ꝑ no.in.l.vt vim.de iusti.⁊ iu.⁊ ꝑ Bal.in.c.de pace tenẽ.nã si qs excedit modũ in defendẽdo se teneẗ de excessu,ꝑ no.in.l.j.C.vnde vi.lȝ iste excessus rõne ꝓuocationis mitius puniaẗ.tex.est singularis in.l.lege iulia.§.fi.ff.ad.l.iul.repetũ.⁊ qđ no.in.c.significasti.de homi.⁊.l.si adulteriũ.§.impatores.de adul.⁊ in.l.gracchus.⁊ iđ in ꝓcessu verboꝝ esset locus pugne.lȝ spe.dixerit in tit.de accusatoꝛe.§.j.v.qđ si te vocaui.ꝙ ꝓuocatus dicto vel facto nõ teneẗ iniuriaꝝ.⁊ vide in tabula in lingua materna vbi melius hoc examinaẗ iure militum.

SVMMARIVM

1 Duellum an possit committi pro armis seu insigniis.
2 Portans insignia sibi prohibita dicitur falsum committere.
3 Insignia a publico deputata nõ lȝ sumere ꝓpria auctoꝛitate.
4 Arma ⁊ insignia consimilia si qui habeant,⁊ nõ appareat de pꝛioritate,vter erit preferendus.
5 Consequentie similitudinaria ratio inter similia non datur.
6 Obligationes paris potentie non tollunt se mutuo.
7 Diuersitas in nomine diuersitatem inducit in re.
8 Matrimonium dirimitur ob diuersitatem nominis.
9 Diuersitas in signis circa multa attendi potest.
10 Fortune viribus nemo se cõmittere dȝ in rebus certis.
11 Belli dubius euentus.
12 Periculo ⁊ discrimini vite nemo tenetur se exponere.

An ratione insignioꝝ vel armoꝝ possit procedi ad pugnam.

1 Si aliquis †si poꝛtat vel vtatur insigniis impꝛesiis,diuisis,vl̃ armis,aut banderiis,que dicantur esse alterius,⁊ cõtra eius voluntatem sit locus pugne.nobiles ⁊ armigeri cõsueuerunt pro hoc pugnare.pro quo facit,qꝛ arma seu insignia alicuius de voluntate domini sunt poꝛtanda,⁊ non alias.l.j.C.de mune.non cõtinu.⁊ possunt alteri communicari.l.hoc iuꝛ̃.§.fi.đ dona.sicut etiam nomen dignitatis sue potest alteri concedi.no.in.l.facta.§.sub conditione.ad treb.Bal.in.c.ij.extra de fide instru.⁊ sic requiritur concessio illius cuius sunt arma,vel insignia ipsa,vt per alium poꝛtari possint.ar.in.l.j.C.de his qui pote.in titu.⁊ in auc.de mand.pꝛinci.§.pe.ſm Bar.in tract.de insigniis

2 ⁊ armis.⁊ Bal.in.c.quanto.de iureiuran.vbi late.†nam si quis gestat insignia sibi pꝛohibita vr̃ committere falsum.l.eas.in fi.ff.de fal.insignia enim dignitatis faciũt aliquẽ haberi pꝛo tali.đ manu.vindicta.l.ego.de iniur.l.item apud.§.si quis virgines.⁊ ibi Dy.de sentẽ.excõ.c.si vero.⁊.c.audientiam.⁊.c.si iudex laicus.eo.tit.ideo interest nostra ꝙ nemo deferat nostra insignia,vel arma pp multa scandala,que possent occurrere nobis,vt dicit barto.in.d.trac.qꝛ si aliquis poꝛtaret nostra insignia,⁊ haberet inimicos capitales,illi possent nos offendere putantes illum esse.nã nostra insignia nos,⁊ nostros faciunt reuereri.l.j.§.casum de

3 postulã.⁊ dicit Bal.in.l.j.C.q̃ res vẽdi nõ possunt.† ꝙ insignia deputata a publico,vt sunt insignia ꝓcõsularia.l.j.de offi.ꝓcon.⁊.l.milites.C.locati.non lȝ pꝛopꝛia auctoꝛitate sumere.⁊ idẽ in signis pꝛescriptis longo vsu,qꝛ ius est quesitũ pꝛimo.⁊ ille,cuius nõ est tale signũ,nõ hȝ ius vtẽdi ad emulat.arg.de iniur.l.in minoꝛi.in fi.cũ seq.que sunt vera,nisi aliquis cõmiserit crimen lese maiest.qꝛ pp hoc crimẽ pñt eius arma ⁊ insignia abꝛadi.ff.de penis.l.eoꝝ.quo casu si qs deferret illius insignia,nõ posset dñs eorũ ꝓuocaꝛ̃ ad duellũ,qꝛ iã illa ꝑdidit.Idẽ si aliqs capitaneus armoꝝ fuisset in bello deuictus,⁊ ꝑdidisset stẽdardũ,qꝛ occupatoꝛ,vel dux exercitus posset illũ deferre,nec ꝑdens posset ꝓpterea ꝓuocare capiẽtẽ in duellũ,qꝛ ista efficiunẗ occupantiũ de iure.l.hostes.ff.de capti.de acq.pos.l.j.§.itẽ in bello.de acqui.rer.domi.l.

4 naturalem.§.fi.†⁊ qñ duo poꝛtarent eadẽ insignia,⁊ arma ↄ̃similia,nec de pꝛioꝛitate,vel posterioꝛitate appareret,tũc ille pꝛeferẗ,q a pꝛincipe pꝛius habuit.ar.de excu.tuto.l.si duas.quo casu qñ essent in exercitu,⁊ dubitareẗ quis eoꝝ deberet pꝛecedere,tũc is,qui habuit a pꝛincipe,p̃cedet.l.fi.ff.de albo scribẽ.⁊ ar.de maio.⁊ obe.c.ꝑ tuas.ſm Bar.in.d.tracta.q̃ dicit esse vera ceteris paribus.s.ꝙ illi,q haberent arma,sunt equalis dignitatis,alias pꝛeferunẗ arma illius,q esset in maioꝛi dignitate.ar.d.l.j.de his q pote.tit.⁊ đ ↄ̃sul.l.j.lib.xij.⁊ vbi essent eq̃lis dignitatis,⁊ ambo habuissent ab antiquo,⁊ a suis antecessoꝛibus similia arma,⁊ nõ appareret đ pꝛioꝛitate,tũc putarẽ,ꝙ nõ sit locus pugne inter ipsos,qꝛ signũ qđ poꝛtat vnus,⁊ qđ poꝛtat alius,lȝ sint diuersa habẽtia oĩmodã similitudinẽ,tamẽ nullũ simile est idẽ.đ episco.⁊

5 cle.l.ad similitudinẽ.ff.deposi.l.qđ nerua.⁊ alias vr̃† ꝙ inter similia nõ potest dari ratio consequentie similitudinaria.l.fi.de calumniato.de acqui.pos.l.iij.§.nihil cõmune.⁊ dixit Bal.in.l.gallus.§.nũc ꝙ nõ omne qđ est simile est idẽ,qꝛ similitudo ẽ inter diuersa habẽtia inter se ↄ̃ueniẽtiã aliquã.⁊ facit de vulga.⁊ pup.l.q liber.§.j.⁊ poterit tũc dicere iudex,q sup pugna adireẗ,vti possidetis ita possideatis.l.j.§.j.⁊.l.fina.⁊.l.si duo vti pos.nã nõ apparente pꝛioꝛitate ⁊ posterioꝛitate vsus,vel cõcessionis hmõi insignioꝝ,vel armoꝝ,nemo eoꝝ diceꝛ̃ poterit ab alio iniuriã vel viȝ sibi fieri,qꝛ quilibet eoꝛum habet antiquitatẽ ⁊ titulum.argu.ff.đ pet.here.l.ẽt.§.si quis.nã ambo possunt assignare causaȝ sue possessionis scȝ antiquitatẽ antecessoꝛum,pp quod nemo diciẗ pꝛedo.per no.Innocẽ.c.cũ venissent.de restitu.in integ.⁊ ãtiquitas multa operaẗ.ff.de aqua plu.l.j.§.pe.⁊ ꝑ no.in aucten.quas actiones.per Bal.de sacrosanc.eccle.⁊ cuȝ sint pares in hoc vnus nõ impediet alterũ.argu.de acqui.here.l.cum quidam.§.j.⁊ facit de acqui.pos.l.j.§.veteres.vbi dicit glos.ꝙ asellus intumescit cum alius sellam poꝛtat.⁊ facit de regu.iur.l.in pari,⁊.xv.quest.iij.c.sane.⁊.C.de here.l.quoniam.vbi paritas attendiẗ.⁊ facit đ condi.ob turp.causam.l.vbi.de verb.obliga.l.si seruus.§.sequiẗ

6 ⁊ facit quod dicitur† ꝙ obligationes potentie paris non se tollunt.ff.de duobus reis.l.si reus.⁊ quod no.in.l.quod pariter.de rebus dub.⁊ quod no.treb.l.eum qui.Si tamen inter eos appareret pꝛioꝛitas,tunc ille qui esset posterioꝛ in delatione istoꝛum insignioꝛum deberet cedere pꝛioꝛi,qui ratione pꝛioꝛitatis tempoꝛis essȝ potioꝛ.ar.l.ij.⁊.l.potioꝛ.l.si fundũ.C.qui potio.⁊ de iudi.l.q pꝛioꝛ.⁊ in.l.opis.ff.loca.⁊ de vsufru.l.quoties.⁊ de albo scriben.l.ij.⁊ de consul.l.j.lib.xij.melioꝛ est enim conditio occupan-

tis.l.j.de offi.ɋsul.ꝛ de pcur.l.pluribus.de noxa.l.si a multis.ꝛ in.l.quo minus.de flu Bal.ꝛ Bar.in rub.de rerum diui.si tamē vnus dñs daret pluribus seruitoribus suis ista insignia, vnus nō posset alteꝝ prohibere, ne deferret, qꝛ habēt auctoritatē domini sui p predicta.§.in princi.ꝛ vbi essent ista insignia similia in pictura, vel signo ꝛ in nomine differrent tūc data nominis dissimilitu-
7 dine viderent̄ diuersa† qꝛ nominis diuersitas inducit diuersitatē rei.l.si idem C.de codicil.vbi Cy.ꝛ.l.duo sunt titij.de testa.tute. cum simi.xxj.distin.cleros.ꝛ.xcix.di.c.j.qꝛ nomina sunt reꝝ significantia.in auc.de defen.ciui.in princ.ꝛ de offi.prefec.vrbis.l.j.ð orig.iur.l.ij.§.ex actis.ꝛ.l.facta.§.in danda.ad treb.vnde si vnus deferret pro suis insignijs caput bouis, ꝛ alius d̄ferret caput vacce, data tantū dissimilitudine nominis non esset tunc locus pugne.vel si deferret caput proci, ꝛ alius simile caput, ꝛ illud appellaret caput suis, nā in istis nō est vna qualitas, nec vna substātia que reqritur, vt quid sit simile. Bal.in.l.j.C.que sit lōga cōsue. auctoritate Aris.lꝫ alias dicat̄ ꝙ illud d̄r idē, in quo nō mutat̄ res, psona, vel cā, lꝫ aliqua qualitas vel accidētia alterentur.l.cū queritur.ꝛ.l.cū de hoc.ꝛ.l.an eadē.§.idē corpus.de excep.rei iudi.ꝛ Lapus plene alleg.lxxvij.ꝛ qꝛ nominis expressio operatur multa.ff.de vsufruc.l.sed ꝛ si quis.§.questionis.de stipu.seruoꝝ. l.si cōis.ꝛ qb.mod.vsusfruc.amitta.l.si cui balnea.ꝛ facit.xxix.
8 q.j.§.j.† vbi diuersificatio nominis dirimit matrimoniū.ꝛ idem data alia dissimilitudine quacūqꝫ.s.coloꝝ vel alia, vt ꝙ vnus faceret leonē aureū in cāpo azuro, ꝛ alter faceret leonē aureū in cāpo turchino.vel qꝛ vnus faceret leone totū aureū, ꝛ alter leonem aureū cū vngulis pedū rubeis.vel si alter faceret leonē in banderia, q respiceret versus astam, ꝛ alter faceret leonē in bāderia qui terga verteret ad astam.nā sunt dissimiles, qꝛ leo q respicit astam venit, ꝛ ille, q terga vertit ad astā, vadit.ꝛ idē si quis faceret leonē rāpantē, ꝛ alter leonē sedētem, vel deambulantē.vel si qs faceret leonē caudā gestantē p terram ꝛ alter faceret leonē caudaꝫ leuantē ꝛ rectā habentē, vel si leo vnius aspiceret in celū, ꝛ leo alterius caput in terrā inclinaret.vel si quis faceret stellā cum octo radijs, alter cū septē.vel stella vnius esset cū radijs paruis alteriꝰ cū radijs longissimis, vel cū radijs pro parte longis, ꝛ in partem
9 paruis.† vel si quis faceret lunā crescētē, alter descrescentē. vel si quis faceret arma, vel insignia in colore viridi claro, alter vero i obscuro viridi.vel si quis faceret aquilam apertis alis volanteꝫ, alter aquilam strictis alis sedētē.vel si aquila vnius haberet cāpanas paruas in pedibus, alia nullā.vel si quis faceret rosaꝫ rubeam, alter rosam rubeā cū frondibus.vel si quis faceret arborē cū frondibus, alter cū floribus.vel si quis faceret arma vel insignia consimilia, tñ aliqua lista esset in scuto, vel p transuersum, q̄ non esset in alio, ꝛ sic de similibus.qꝛ data vna dissimilitudine ēt parua iudicabunt̄ diuersa, qꝛ sufficit, ꝙ arma, vl' insignia mea differant a tuis tali signo, vel demonstratione, ꝙ det̄ diuersitas. nā si vnus faceret equū albū, qꝛ equaliter se moueret in altū cū pede dextro, ꝛ equus alterius albus se moueret in altū cū pede sinistro vel si equus vnius esset cū freno, alter sine freno, vel alter equus haberet balzanā, alter nō.nā erūt equalia arma vel insignia. vel arma aut insignia ɋsisterēt ex listis albis ꝛ rubeis, ꝛ in vno precederet lista rubea, que esset de cāpo, ꝛ in alia precederet lista alba, q̄ esset itr de cāpo. essent, ꝛ eo casu quo ambo haberēt vetustatē tpis, ꝛ nō appareret quis primo habuerit.tunc si vnus diceret pugnemus quis primo debeat deferre, ꝛ vti talibus insignijs.nō
10 debet audiri, † quia nemo tenetur se submittere viribus fortune i rebus certis.l.secunda de condi.ꝛ demonstra.l.cogi. ad trebel. de condi.insti.l.quia ratio.ꝛ de re iudi.l.a diuo pio.§.sed illud. vbi tex.simpliciter.ꝛ Bald.in prin.ff.ꝛ quod dixit Bart.in.l.si duo.s̄.alleg.vbi dicit ꝙ questio facti non est sorte dirimēda.licet sors sit in humana dubietate diuinā iudicans volūtatem.xxvj.q. secunda.c.sors.licet Tiberius cuꝫ capite infirmaretur, ꝛ ordinasset quem ex nepotibus constitueret imperatorē post mortē suam, statuit, vt qui primo veniret ad eum haberet imperium, ꝛ primo venit Gaius nepos, ꝛ habuit imperium per sortem.ꝺm magistrū in actibus apostolorum.etiam victoria belli sors est.Regum.j.c. j.vbi Judas dixit fratri ascende in sortem meam, ꝛ pugna, ꝛ ego pergam tecum in sorte tua.facit.l.prima.C.quando ꝛ quibus q̄rta pars debetur.in verbo, sortis felicitatis cōtingat.nec tenet̄ qs inuitus de iure suo experiri.l.prima, vt nemo inuitus.ꝛ.C.de pi-
11 gno.l.creditor quia dicitur † ꝙ dubius est belli euentus, ꝛ nunc illum consumit gladius. vt diximus in alio capit.de causis duel li.c.fina.nec debemus duella faciendo deum tentare.ij. questio. v.monomachiā.ꝛ in.c.j.ꝛ.ij.de cle. pugnan.in duello. ꝛ in.l.qua actiōe.§.si quis in colluctatione.ad.l.aquil.vbi gl.dixit, multos vidimus sub clypeo iusto perisse.ꝛ qꝛ nemo tenet̄ se ponere in discrimine, ac periculo perdendi personā ꝛ bona.ff.ad.l.aquil.l.itē mela.ꝛ.l.si putator.ꝛ.l.si vt certos.§.lꝫ.ff.cōmo.ꝛ.l.fi.ad.l.rhodiā.de iactu.ꝛ.l.j.C.de naufrag.vbi qui se ponit in periculo, est i culpa, cum ergo iste habeat pacifice insignia ab antiquo, ꝛ alter de prioritate non doceat, non coget̄ pugnare de iure suo licito, ꝛ se ponere in discrimine, et anceps subire iudicium.l.videamus.§.
12 j.ff.de in litem iuran.† sicut non cogitur quis se ponere in periculo ꝛ discrimine vite.l.ij.§.penul.si quis caut.plerūqꝫ eniꝫ mortes pueniunt ex duellis.l.j.de gladia lib.xij.ꝛ perditio anime ꝛ corporis.c.j.de torneam.ꝛ.c.i.ꝛ.ij.de cle.pugnā.ꝛ dicet prouocanti sicut dixit quidam consul romanus alteri prouocāti ad duellum, si mori desideras varia sunt genera tormentorum, ex q̄bus poteris faciliter peruenire ad mortem.

SVMMARIVM

1 Duellum an possit indici contra diffamatorem alicuius.
2 Lites in iudicio dirimi debent potius q̄ꝫ per duellum.

An contra diffamatorem sit locus pugne.

1 An contra † diffamatorē alicuius indicat̄ duellū, vt qꝛ dicat quis esse quēpiam eius subditum, vel esse ignobilem, aut alia notabili infamia, vel ꝙ in tali bello aufugiat a signis militaribus, vel per terram iuit.aut ꝙ est secors in bellis vel ꝙ ad hostes trāsfugit.dic ꝙ sic, argu.C.de inge.manu.l.diffamari.vbi dicitur, ꝙ diffamari statū ingenuoꝝ errore, vel malignitate quorundā periniquum est.vnde contra talem iniquitatem in casu dubij, ꝛ vbi alia nō potest haberi probatio, pugne locus erit.ꝛ facit quod voluit Bar.in.l.j.§.huius autē.vti possi.ꝛ p cano.in.c.cū sup.de conces.prebē.ꝛ p ea que diximus.s̄.vbi tetigimus de iniu-
2 rijs verbalibus.ꝛ p illam.l.possent multi euadere pugnā, cuius dubius est euentus.ꝛ dicere tu me diffamas, ꝙ ego dedi tibi fidē, ꝛ non obseruaui.peto ꝙ tu proponas contra me iudicialiter, qꝛ volo pbare, ꝙ obseruaui tibi fidē.vel si tu me prouocas super alia iniuria ad duellum, potero dicere, volo tibi pbare p testes in iudicio, ꝙ non habes iustitiaꝫ contra me, qꝛ iuste dixi, vel feci ad mei defensionem, ꝛ a te prouocatus, ꝛ sic cessabit duellum, qꝛ pōt via iuris cognosci.ꝛ vide in tabula vulgari melius in.c.incipien. demanda si se contra vno.

SVMMARIVM

1 Justitia pugne quibus verbis verificetur.
2 Leno dici non debet qui vxorem prostitutam nescit.

De verbis ꝛ causis per que verificatur iustitia pugne.

1 Quia vt plurimum † ad verba militares attendūt super quibus iustitiam fundant in bellis. in quibus q cadit a syllaba iustitie ꝛ veritatis cadit a toto.vt quis non sit prouocator sed defensor.dico ꝙ si tu commisisti crimen proditionis contra dominum tuum, ꝛ es restitutus in integrū ad honores famā ꝛ dignitates.ꝛ ego appello ꝛ dico tibi, ꝙ es pditor ꝛ volo pugnare ꝙ sis pditor, tunc iniuste puoco, qꝛ nō es amplius proditor facta restitutione. lꝫ debeo dicere.tu fuisti proditor domino tuo.ꝛ hoc casu iustitiam fo-ueam.vel si ego percussi.eum ense, ꝛ incontinēti filius tuus, vel tu me repcutis baculis, ꝛ vindictā facitis, ꝛ volo tecū pugnare, ꝛ dico, ꝙ me pcussisti tu vel filius tuus cū baculis captiua mēte, ꝛ traditamēte, ꝛ iniustamēte, non bene dico, qꝛ lꝫ pcusserint, nō est verum ꝙ captiuamēte, vel traditamēte, quia vim vi repellere lꝫ. vel si tu dicis mihi ꝙ ego sum leno vxoris mee, que se prostitui pmittit, ꝛ ego eā retineo, ꝛ dico ꝙ non sum leno, quia nescio prostitutam.tu dicis imo leno es, non bene dicis, ꝛ iniuste pugnares
2 † qꝛ ignorās leno esse non potest.vel si tu dicis mihi che io ho facta la moneta falsa, che la spēdo, io dico nō essere vero che nō la gio facta.nō dici bene che diui dire tu spendi la moneta falsa sciētemēte, vel si dico tu si falsario che spendi la moneta falsa. Jo dico che nō so falsario, ch̄ nō la cognosco, si tu voy pugnare che so falsario, nō hai iustitia.vel si dico tu receptasti lo traditori del re. Jo dico nō sapia essere quello traditore.tu dici lo diui sapere che era publico. Jo dico nō lo sappe mai.si tu vorrai cōbatere me esere traditore, p q̄sto combaterai iniustamente, ꝛ quello con iu-

sticia se defendera. vel si tu dirai che io ho commisso falsita havē do pducti testimonij, li quali anno dicto el falso. tu dic. io li ho pducti p boni, ⁊ si hanno dicto lo falso, non e stata mia intentiōe che dicano se nō el vero, si voy pugnare che io sia falsario nō hai iustitia, excepto se dice cħ sciētemēte ho psuaso aloro cħ dicano lo falso, ⁊ sia cussi. vel si tu dirrai, che io ho furato vn cauallo de Pietro, Jo dico questo cauallo melo ha imprestato Martino como suo cauallo, ⁊ nō sapia essere de petro. tu vorrai ꝯtendere che sia furto, nō haverai iustitia. vel si tu dirai, tu se mancatore ꝯ fede, che me desti la fede venire ad me in cāpo lo tale iorno, io di co lo mio signore nō volsse, che io venissi ala pena dela vita. tu di ci diuisti fugire ⁊ venire. Jo dico non diuia passare li cōmandamenti penali, ⁊ iuramēto de lo mio signore. si tu vorrai pugnare, che io sia fallatore de fede, non haverai iusta querela. vel si tu me prouocarai ad iniuria, dicendo me che so vno gran bastardo, Jo dico che so legitio, che lo pricipe me ha legitimato. si tu vorrai sustenire, che io sia bastardo nō haverai iusta querela. excepto si dicissi che io son nato bastardo, vel che foi nato de cōcubina senza matrimonio. vel si io diro, tu me hai desuiato lo mio ragazo, tu dici lui e venuto in casa mia, io replico pero lai desuiato, che non diuisti receptare, nō ho iusta querela. vel si io diro tu andasti ad correre in Roma, ⁊ promittisti mi la pte, ⁊ non hai atteso Jo dico tu non sequisti. tu replici, non potte sequire che trouai li inimici. Jo dico pero non diui hauire la pte, nō ho iusta querela, ⁊ impero se deponderare le parole de lo puocatore, che siano fondate sopra la verita, ⁊ la iustitia taliter che sia vero quello che vo sustenire o prouare senza exceptione, vel excusatione de laltra parte, vt si io diro tu rēdisti tristamēte lo castello, tu dici io nō possea piu sustenire che nō hauia acq̄. io replico pho facisti tristamēte ñ e iusta la q̄rela del puocatore. ⁊ che e da notaꝛ che in alcuno casu de succedere che tutte dui le parte p le parole habiamo querela. pone che io dico al mio compagno questa nocte ho scalato lo castello de signore, ⁊ intrato dintro, ⁊ questo nō e el vero, ne io mai fo. tu supra q̄sti parole ⁊ questa mia ꝯfessiōe veni da me ⁊ dici tu hai comissa pditione che de nocte hai intrato lo castello de lo signore. io dico non el vero, che sia intrato lo castello de nocte, como tu dici, si tu vorrai sustinere q̄sta q̄rela, e caso che tutti dui habiamo iusta querela, tu che dici che so itrato lo castello p mia cōfessione par dici el vero che lo ho ꝯfessato, ⁊ deuesse stare a la propria ꝯfessione. io che nego essere intrato, similiter ho iusta q̄rela, che dico lo vero che non ne intrai mai. excepto si dicesse, tu lo cōfessasti, o se dicesse, se tu si intrato de nocte al castello si traditore, se de questo se fara battaglia, non se poria discernere la iustitia, ⁊ si vincera q̄llo che disse che so intrato lo castello pareria essere Dio iniusto se vēcesse q̄sto senza veritate, ⁊ similiter si vincisse lo puocato ꝓ la soa ꝯfessione, pareria similiter iniusticia che ha cōfessato, ⁊ mo nega iperho cū gran iustificatiōe se de mouere sēmpre con la iustitia, ⁊ con la verita, ⁊ pigliare la defensa, ⁊ fundarla con iusticia, ⁊ se seranno piu parole alcune vere, ⁊ alcune false, debio fundare la mia q̄rela supre le false. ⁊ si in le prime parole si se potisse fundare la iustitia, la porro fundare in le replicatione, che se faranno, vt puta si io diro tu hai tolto lo cauallo, che io caualcaua, ⁊ non lo voi rendere, ⁊ imperho fai maluasamente, tu dici q̄sto cauallo e lo mio, impo nō lo debio rendere, io replicando porro dire, non vel vero, lo cauallo sia lo tuo, ⁊ in q̄sto con te voglio combattere che lo cauallo nō e tuo, ne hai ragion in ipso. vel si io so in la pugna cū te supra vna q̄rela, supra la q̄le nō ho la verita, tu ꝯbatēdo me dici defenditi traditore. tu poi dire sopra de q̄sto teco voglio cōbatere, che ñ so traditore, ne foi mai, ⁊ lassaꝛ la prima q̄rela, in la q̄le ñ hauiui iusticia. vel si tu dirai ad me tuo patre fo traditore, ⁊ fo lo vero. io dico mio patre mai fo traditore. tu dici lui fe tradimēto alo re fugiendo da lui alo suo inimico. tu porrai dire mio patre non fugi mai ali inimici de lo re. Jn q̄sto casu licet fosse stato p altra cā traditore alo re, ⁊ nō p q̄sta porrai defendere, ⁊ dire mio patre mai cōmisse tradimēto tale alo re ꝯ fugire allo suo inimico, ⁊ pugnerai con iustitia, ⁊ sic de similibꝰ.

¶ Liber septimus de pugna nobilium ⁊ de rebrocijs.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Nobilitas non inducitur ex diuitijs rerum temporalium.
2 Mores boni maiorum an faciant hominem nobilem.
3 Doctor non efficitur nobilis, nisi viginti annos iura legerit.
4 Nobilis quis proprie dicatur.
5 Nobilitas ex progenie habita non transcendit pronepotem.
Nobilitas vera vnde proueniat.
6 Filius regis reprobatus ⁊ infamis an possit dici nobilis.
7 Nobilitas non semper virtutem comitatur.
8 Nobilitas naturalis que dicatur, ⁊ quibus congruat.
9 Nobilitas politica que sit, ⁊ quibus insit.
10 Nobilitas est qualitas quedam per principem collata reddens aliquem pre ceteris honestum.
11 Princeps solus dignitatem conferre potest.
12 Nobilitas in quibus proprie consistat.
13 Nobilis verbaliter quis dicatur.
Nobilis dicitur quis tribus modis.
14 Status hominum triplex reperitur.
15 Dignitas ecclesiastica neminem christianum efficere potest.
16 Nobilitas vera dicitur, que a natura prouenit.
17 Creature cuncte in suo genere facte sunt cum maioritate bonitatis, ⁊ excellentie.
18 Lapides pretiosi virtutem quandam innatam habent.
19 Nobilitas est virtus quedam innata, appetens honesta, ⁊ despiciens turpia, ⁊ vilia.
20 Justitie partes que dicantur.
21 Fortitudo politica quid operetur.
22 Honestum quid sit.
23 Honestas ad esse legis requiritur.
24 Priuilegium nobilitatis ex quibus amittatur.
25 Nobilitas facultatibus ornata esse debet.
26 Paupertas hoc in loco penitus exibilatur.
27 Nobilitas ab aliquibus ex sapientia causari dicitur.
28 Nobilitas quando ex virtute inducatur.
29 Nobilitas quando ex diuitijs proueniat.
30 Nobilitas an ex loco acquiratur aliquando.
31 Doctor an sit militi preferendus.
32 Ornatus verus in bonis moribus consistit, ⁊ non in vestibus.
33 Priuilegia nobilitatis que sint. ⁊ nume. seq.
37 Doctores legū, vbi p annos viginti legerint, nobiles efficiunt.

¶ Quod qualitas attenditur in pugna, ⁊ quid sit nobilitas.

Qvia sepe contingit inter puocationē ⁊ puocatū ad duellum siue pugnā contētio sup nobilitate, ac generositate, ⁊ aliquis ex eis ptendit nolle pugnare dicens se ex nobili genere patre, auo, ⁊ proauo nobilibus ortū, ⁊ puocantem esse ignobilē, ⁊ non licere cū eo pugnare, ⁊ ppterea discutiēdū quid sit ista nobilitas, ⁊ qs sit pprie nobilis. Jn quo Bar. in. l. j. C. de digni. lib. xij. dixit ꝙ dantes poeta vulgaris, q in q̄dā sua cātilena q̄ incipit, Le dolce rime damor che solia trouare li mei pēseri. recitauit tres opinio. ⁊ p
1 ma est, q͞ q̄dā Jmpator dixit, † ꝙ nobilitas ē antiq̄ eris diuitiarū psſio cū pulchris regiminibꝰ ⁊ moribus, q̄ꝫ opinionē ipse poeta ipugnat, q͞ diuitie nō pñt afferre nobilitatē, q͞ viles sunt, ⁊ qd vile est, nō pōt nobilitaꝛ, q͞ diuitie nō getant dominiū hoīs. bar. tñ in hoc dixit ꝙ diuitie ꝯferūt ad dandā nobilitatē, qcq̄d ꝯfert ad virtutē ꝯfert ad nobilitatē, ⁊ diuitie ꝯferunt ad magnitudinē q̄ est virtus ſm Thomā scda. ij. q. cxxxviij. c. fi. ⁊ p phm. iiij. ethi. q ēt dixit. v. poli. nobiles esse videnꝛ qbus assistit progenitoꝝ virtus, ⁊ diuitie. tñ in hoc Bar. dixit ꝙ diuitie nō possunt dare dignitatē tñ possunt esse cā remota, ob quā nobilitas eueniat, ⁊ con
2 seruetꝛ. † Secūda fuit opinio, ꝙ antiqui boni mores faciūt hominē nobilē, ⁊ secundū istam opinionē nō curaꝛ de diuitijs, quā opinionē ille poeta damnat, q͞ sequereꝛ ꝙ ex vili patre non posset descendere nobilis filius. ex qua sequiꝛ, ꝙ vel oēs simus nobiles, q͞ primus parēs fuit nobilis, vel oēs ignobiles, qñ pmus parēs fuisset ignobilis, q͞ nūq̄ꝫ in psona alicuius potuit incipere nobilitas, tñ aliqui dicunt, ꝙ boni mores cū possessione diuitiaꝝ faciunt hominē nobilem. quas opiniones ēt poeta damnat, que damnatio nō est vera, ſm Bar. q͞ lꝫ ex vili patre nō posset nasci nobilis filius, ſꝫ requiratur antiq̄tas honoꝝ moꝝ spacio longi tpis. l. de qbus. de legibus. vnde ex actibus virtuosis nō erit no
3 bilis, nisi cōpleto longo tpe. ar. l. j. de pfesso. ⁊ medicis † vbi doctor vt consequaꝛ nobilitatē requiriꝛ, ꝙ ꝯcurrant. xx. an. in lect. vnde dicit Bar. non vꝫ ꝯsequens illud, omnes essemus nobiles vel ignobiles, q͞ si pater fuit nobilis, potest esse, ꝙ filius perdat nobilitatē pp infamiam. l. quoties. de digni. ⁊ si filius fuerit virtuosus, eam retinebit, vt fuit in Cain, q occidit Abel. Genesis. iiij. c. de quo per Ualerium in rub. de his qui a patribus degenerauerūt. ⁊ iō si pater haberet filiū legitimū, ⁊ bastardum nobili

tas transibit ad legitimū, nō ad bastardū. l. cū legitimi. de statu
ho. ⁊ de sen. l. liberis. Tertia fuit opinio tenentiū, ꝙ illi dicantur
nobiles, q descendunt a parentibus valētibus patre vel auo, licet
ipse descendens sit modice conditionis. hoc reprehēdit poeta, qꝛ
hec opinio vr̄ presupponere, ꝙ nō sit nobilis nisi qui nascit̄ ex no
bili, tñ illi possunt hr̄e intellectū talem, ꝙ si rusticus incepit esse ꝓ
bus homo, ⁊ valens, ⁊ tenere statū nobilitatis, ipse nō est nobilis
qꝛ illa rusticitas non potuit purgari plene ⁊ perfecte in eo, ȝ filij,
⁊ nepotes sui erunt nobiliores, ⁊ reprobat ēt poeta dictā opin. in
eo ꝙ adiecit lȝ ipse sit modice ꝯditionis. nā talis est vilissimus q
habuit viam nobilitatis parataȝ a parētibus, ⁊ ipse nō seruat eā
⁊ talis est vituperandus plus q̄ alius, ergo nō est nobilis. tamē
4 Bart. dixit † ꝙ hoc nō est verꝫ, dicēs ꝙ ex parentibus nobilib⁹
q̄nq̄ nascit̄ filius nobilis ⁊ virtuose viuēs, ⁊ iste erit nobilis. q̄n
q̄ nascitur filius, qui hȝ malos mores. ex qbus est infamis, ⁊ per
dit nobilitatē. l. neq̄ȝ. de infa. Si aūt nascat̄ filius, q nō hȝ mores
bonos, nec malos, vel est demens, ⁊ iste retinet nobilitatē. de iud.
l. cecus. ⁊ l. cū furiosus. tñ ꝙ ex natiuitate qs habeat nobilitatē
est casus in. l. j. C. de digni. ⁊ eo. titu. l. senatoꝛ. ⁊ l. senatoris filiuȝ
de sena. ⁊ ꝓuerb. xvij. ibi, gloria filioꝝ patres eoꝝ. ⁊ Ecclesiasti
ci. x. c. ibi, beata terra cuius rex est nobilis. vbi glos. exponit. i. de
stirpe regia. In ꝯ̄riū facit Job. xiiij. vnde dicit, ꝙ siue mortui sint
nobiles vel ignobiles nō interest filioꝝ. ⁊ ꝙ hoc sit verū ꝓbat̄, ꝙ
mulier nobilis nubendo plebeio ꝑdit dignitatē. d. l. j. de digni. ⁊
5 l. femine. † ⁊ qꝛ nobilitas, q̄ hr̄ ex progenie, non durat vltra pro
nepoteȝ. gl. in. d. l. j. ⁊ sic qui nascit̄ ex ꝓnepote, nascit̄ ex nobili,
nō tñ est nobilis, qꝛ proles seu origo nō est dignitas, nec dat di
gnitatē, de digni. l. mulieres. ⁊ d. l. j. ibi in genere nobilitamus, ⁊
facit qꝛ princeps nobilitat sicut vult, ⁊ potest nobilitateȝ tollere,
⁊ dare, q̄n vult. Quarta fuit opinio ipsius poete Dantis, ꝙ vbi
cunq̄ȝ est virtus, ibi est nobilitas. ⁊ intelligit̄ de virtute, ꝙ homo
felix efficiat̄, ⁊ sic nobilitas hȝ in se plus q̄ virtus. q ꝯcludit, qd̄
anima predestinata a deo in felicitate, vt omni t̄pe bene faciat ēt
anteq̄ faciat aliquē actū virtutis dr̄ nobilis. ⁊ hec ē vera nobili
tas, de qua pauci reperiunt̄. tñ Bar. opinionē poete impugnat
dicens, ꝙ nō ꝓcedit, qꝛ si aliquis pp̄ sui delictū sit infamis, ⁊ sic i
eo non cadat dignitas, vel nobilitas. l. ij C. de dignita. postea re
uersus ad bonos mores est factus virtuosus ꝫ poetā iste erit no
bilis. qd̄ est falsum, nisi restituat̄ a principe. l. impialis. de nup. vl̄
si quis virtuosus sit de crimine qd̄ infamat damnatus ꝫ virtutes
certe ꝫm poetam erit, nobilis, qd̄ est falsuȝ, cū infamis sit. l. athle
6 tas. in fi. de infa. vl̄ si † ex vno rege nascat̄ filius reprobat⁹, ⁊ infa
mis, qui est predestinatus a deo in damnationē, certe ꝫ poetam
iste non erit nobilis qd̄ est falsum. ꝫm Bar. qꝛ saltem interim an
teq̄ vitia cōmitat est nobilis dicta. l. j. ⁊ l. senatoꝛ. de digni. Iteȝ
sequeret̄ ex dictis poete, ꝙ seruus virtuosus esset nobilis, quod
est falsum. l. fi. C. qui ma. non possunt. Secundo arguit Bart. ꝫ
poetā auctoritate sacre scripture. ecclesiastici. x. a principe stulto
posito in dignitate sublimi. q̄ est nobilis lȝ stult⁹, ⁊ tñ nec v̄tuosus
nec predestinatus in felicitate. preterea si verū esset dictū poete, se
queretur, ꝙ nullus plebeius esset virtuosus, vel predestinatus in
saluteȝ, qui si esset predestinatus, vel virtuosus, esset nobilis, ꝫm
poetam. ⁊ sic nō plebeius. Tertio hoc probat̄, ꝫm philo. j. Ethi.
iiij c. qui dixit, ꝙ sunt qdā homines virtuosi, tñ sunt nobilitate ꝓ
uati. preterea posset esse, ꝙ seruus, vel rusticus est virtuosus cum
omni virtute, vt qꝛ fortis, vel prudens, iustus, ⁊ expertus, ⁊ tamē
nesciret dominari, certe non est nobilis, ꝫm philo. j. ethi. ix. c. qui
7 dixit † non est nobilitas, vbicunq̄ȝ est virtus. ꝓpterea Bar. volēs
resoluere istas quatuoꝛ opiniones in tam ardua questione ꝯside
rauit tres nobilitates. primo dixit, ꝙ ē nobilitas theologica, seu
supnaturalis. ⁊ de hac est querendū in ꝯspectu dei, apud quē ni
hil latet, vt dixit poeta, qꝛ apud deū est nobilis omnis, qui est in
gratia faciente gratiam, vel gratum, qd̄ est in omni, q est in chari
tate, pp̄ quā deus facit hominē sibi gratū ꝫ magistrū sentē. in. ij.
lib. distin. xij. ⁊ Thomas de aqno. ij. c. x. que nobilitas relinquit̄
8 theologis. † Secunda nobilitas est naturalis, que cōgruit aīa
lib⁹, rōnalib⁹ ⁊ irrationalibus, que isto mō dicunt̄ nobilia ⁊ igno
bilia ꝫm bonitatē operationum, vt in brutis patet, qꝛ videm⁹ q̄s
dam aues eiusdem speciei nobiles, ⁊ ignobiles, vt in falcone gen
tili, ⁊ peregrino. ⁊ de hac non est tractandū, qꝛ ꝑ hāc non distin
guit̄ nobilis a plebeio. secundo modo pōt considerari, ꝓut cadit
in hominibus nobilitas naturalis, que intelligit̄ naturalis. i. na
turali ratione inducta. qd̄ legiste appellant de iure gentium pri
meuo, qd̄ solis hominibus congruit. ⁊ de hac loqtur ph̄s. j. ethi.
iiij. c. nil aliud q̄ virtus ⁊ militia. tamen Bar. dixit ꝙ talis nobi
litas est quidaȝ habitus clarus in medio consistens circa e a, que
pertinent ad preesse, vel dominari. ⁊ cum hac determinatione po
test esse verꝫ, ꝙ dixit poeta. de qua nobilitate habet̄. xlj. di. c. nū
9 q̄. de vitijs. † Tertia nobilitas est, politica seu ciuilis, ꝓut differt
nobilis a plebeio, ꝫm qd̄ accipiunt legiste. ⁊ tunc illud quod dicit
poeta non est verꝫ, qꝛ sequerentur multe inconuenientie. Host. ve
ro in titulo, de prebē. dixit ꝙ dignitas est preeminentia quedā. ⁊
idem dicēdū in nobilitate ꝙ sit preeminentia, qui loquitur gene
raliter. nam plebei habent preeminentiam in domo sua. Inn. no.
in. c. de multa. de preben. dixit ꝙ illa est dignitas, que reputatur
dignitas, ⁊ si non reputatur dignitas, non est dignitas. in quibus
Bart. posuit opinionē suā, ⁊ dixit ꝙ nobilitas apud nos inuēta
est ad similitudinē ⁊ imitationē illius nobilitatis, q̄ est apud deū.
vt in auc. vt iudi. sine quoquo suffrag. §. itaq̄ȝ. ⁊ l. prima. de offic.
prefec. preto. sicut ergo ille apud deum est nobilis, quem deus
sua gratia sibi gratum fecit, ita in foro iudiciali, ille est nobilis,
quem princeps sua gratia, vel lex sibi facit gratum, ⁊ eum nobilē
10 facit. ⁊ ideo dixit Bar. † ꝙ nobilitas est qualitas illata per prin
cipatum tenentem, qua quis vltra honestos plebeios honestus
ostenditur. ⁊ ꝙ sit qualitas probat, quia nobilitas potest adesse,
⁊ abesse, vt in muliere plebia, que nubit nobili, que statim effici
tur nobilis. l. mulieres. de dignita. ⁊ l. femine. de sena. ⁊ illis qui
bus Imperatoꝛ concedit dignitatem, vt in titulo. de dignita. ⁊ in
muliere nobili, que nubit plebeio, que perdit nobilitatem. dicta.
l. mulieres. vel in eo qui ratione delicti perdit nobilitatem. l. quo
ties. de dignita, ⁊ etiam patet in saraceno nobili captus a nobis,
qui apud nos erit ignobilis, quia seruus, ⁊ econuerso. ⁊ ideo di
xit, ꝙ nullus a seipso potest habere dignitatem, sed oportet, ꝙ ꝑ
alium conferatur. ⁊ si sua auctoritate assumat, incidit in falsum. l.
j. ⁊. ij. ff. de fal. † nam tenens principatum potest concedere digni
11 tem, ⁊ non alius. ff. de appella. l. si constat. ⁊ de elec. c. ij. quod in
tellige de eo, qui quandoq̄ȝ instituit nobilitates temporales, vt in
l. j. de digni. ij. Regu. vel de vniuersali principe mundano, cuius
sunt omnia. l. bene a zenone. de quadri. prescrip. ⁊ l. deprecatio.
ad. l. rhodiam de iactu. vel ēt dux aut marchio habens potestatē
l. condende. ff. de mune. ⁊ hono. l. j. quia per legem concedit̄ no
bilitas, vt in titu. de digni. ⁊ in sequen. titulis. ⁊ etiam populus
liber. ꝑ. l. fi. §. j. de mu. ⁊ hono. ⁊ d. l. j. eo. titu. vnde refert Bart.
ꝙ non omnis militia facit quem nobilem. sed quam princeps vl̄
populus acceptat. dicens ꝙ milites curiati, vt sunt histriones, ⁊
milites gaudentes non sunt nobiles, qꝛ non acceptantur a popu
lo vt nobiles. ⁊ idem de plebeis honestis, ⁊ qui viles non sunt. vt
in. l. capitaliuȝ. §. fi. de penis. ⁊ in. l. mulier. ꝺ digni. ⁊ in. l. pedius
§. j. de incend. rui. qui lȝ sint accepti magis q̄ viles non sunt no
biles, sed desinunt esse plebei. ⁊ sic Bar. firmat opinionem suam,
12 ꝙ † nobilitas consistit in hoc, ꝙ superioꝛ facit quem sibi gratum
⁊ acceptum. adeo ꝙ si quis mille annis viueret plenus omnibus
virtutibus, ⁊ princeps euȝ summe diligeret, tamē plebeius rema
neret, donec transferat̄ in euȝ aliqua dignitas, vel nobilitas per
principem per quam distinguatur a plebeis, ⁊ dȝ hoc ostēdi a pri
cipe siue verbis expressis, ꝙ princeps euȝ expresse nobilitet respe
ctu alicuius dignitatis. l. cubicularios. de proxi. sacro. §. vbi. ⁊ ꝺ
commi. consisto. l. j. ⁊ vbi non adijcit dignitateȝ illi nobilitati erit
tunc nobilis nobilitate infinita, que est innominata, ⁊ idē si face
ret actum importantem nobilitateȝ sine expressione. vt si conce
datur feudum habens nobilitatem annexā, vt comitatus, ⁊ mar
chionatus. de mune. ⁊ hono. l. honoꝝ. ⁊ in titu. quis dicatur dux.
c. j. ⁊ generaliter illud officium habet dignitatem annexaȝ, quod
exercetur ex collatione principis. vt in toto titu. de dignita. ⁊ de
decu. ⁊ in sequen. tit. xij. lib. ⁊ ēt illud, qd̄ communiter in illa ciui
tate habere reputat̄. per no. Inn. in. c. de multa. de prebē. ⁊ argu.
l. fi. in princi. de mune ⁊ hono. ⁊ ita Bar. concludit † ꝙ verbaliter
13 ille est nobilis, qui nobilis reputatur, vel appellatur a superioꝛe
⁊ ista sunt de intētione Bar. in. d. l. j. de digni. li. xij. Bal. autem
in. l. prouidendum. C. de postu. tenet ꝙ virtus nobilitet ⁊ scien
tia. tamen in. l. fi. C. de seruis fugi. dixit Bald. ꝙ nobilitas est q̄
dam dignitas a parentibus deriuata, que denominatur a patre,
⁊ non a matre. ⁊ in. l. liberos. §. fi. de sena. cū simi. ⁊ idem Bald.
in. l. iij. C. de comer. ⁊ merca. dixit, ꝙ alij sunt nobiles, alij virtuo
si, alij diuites. vbi infert, ꝙ virtus non dicitur nobilitas, nec etiaȝ
diuitie, quia nobilitas qdā est incipiens, quedam crescens, ⁊ que
dam perfecta, que reqrit multas coherentias, vbi subdit, ꝙ qs
dicitur nobilis tribus modis. primo, de stirpe, ⁊ ita vulgus acci
pit. Secundo, de virtute, ⁊ ita ph̄s. Tertio, de vtroq̄ȝ, ⁊ illa est ꝑ
fecta nobilitas. i. generositas cuȝ magnitudine decorata. ⁊ ꝺ ista
nobilitate generis est tex. ⁊ ibi Bald. ⁊ And. in. c. si rusticus. de
pace tenē. ⁊ de nobilitate naturali est tex. in. l. stemmata. ff. ꝺ gra.
⁊ extra

⁊ extra de preben.c.venerabilē.⁊ reqrit ista nobilitas, ꝙ homo sit morigeratus.l.vt gradatim.de mu.⁊ hono.⁊ ad cōsiderādas
14 predictas opiniones. † Sciēdum ꝙ triplex est hominū status, scȝ maioꝝ,⁊ hi sunt,qui nō dignitatē a fortuna ꝓuecti sunt. mediocriū,⁊ hi sunt nobiles sine dignitate. ⁊ minimi, ⁊ hi sunt ignobiles seu plebei.in auc q.mod.natur.effi.sui.in.§.legitimi.⁊ qui.mo.natu.effi.leg.§.qsqs.vñ dr̄ ꝙ opi.Bar.lȝ sit in se vera nō tñ est generalis,qꝛ lȝ is dicat̄ nobilis,quē princeps nobilitat ƀȝ ipsum tñ superest aliud genus nobilitatis.s.que prouenit ex nobilitate progenitoꝝ.iuxta illud Sapiētie.iij.gloria hominis ex honore patris sui.vnde susceptus ex patre nobili ēt sine ali dignitate sibi collata a principe dr̄ nobilis.l.ij.de cōmer.⁊ mer.⁊ ideȝ si ea dignitate quis est nobilis.l.senator.de digni.tñ vt Bal.ait cū hac nobilitate dȝ ꝯcurrere virtus,ƀm Tul.j.de offi.frequenter ex his nascunt̄ qui dedecorant patrē,⁊ vt ait Boetius.iij.cōsola.si quē propria virtus non exhibet nobilē ipsum clarū aliena claritas non efficit.⁊ cū homo sit animal rationale non est aliena, sȝ ex ꝓpria rōne dicēdus est homo.si igit̄ ea creat, nec nobilis, nec
15 homo cēsendus. †sicut ēt ecclesiastica dignitas nō facit quē christianū.ij.q.vj.nō omnis.ita nec ignobilē ex virtute aliena dignitas facit nobilē, qnetiā ꝓpria virtus pōt nobilitare,qꝛ virtus dignitati preponderat.ea.q.quanq̄ȝ.⁊ Ouidius.xiij.met.nā genus ⁊ ꝓauos ⁊ que nō fecimus ipsi,Uix ea nostra voco.presumit̄ autem melius de eo,qui descēdit ex patre nobili.l.iij.dist.si gens. qꝛ sepe solet filius similis esse patri.de edi.edic.l.ꝙ si nolit.§.q mācip.⁊ facit de postu.l.ꝓuidēdū.in prin.⁊ de ista nobilitate generis est tex.C.de epi.audi.l.tam demētis.in ver.ex genere eorum nobiliores.⁊ ista est vera nobilitas,qꝛ ēt ex ea virtus prouenit. iuxta illud Cesaribus virtus ꝯtingit ante diē.nā pp bonos mores ⁊ solertiā, que in nobilibus reperitur, lex indulget nobili.l.ij.de his qui ve.eta.⁊ facit.ff.de dona.l.filiusfa.⁊ instit.de rerū diui.§.hoc amplius.vbi rōne nobilitatis ꝑmittit̄ nobili donare. ⁊ hoc ideo qꝛ est sibi innata virtus donādi.c.j.de dona.extra.qꝛ beatius est dare q̄ꝫ accipere.nā intuitu nobilitatis largius cū nobilibus ē agēdū.ff.de vsu ⁊ habitu.l.plenū.circa prin. ⁊.C.de ꝯsul.l.ij.lib.
16 xij.ideo vera est opinio dicētiū,†ꝙ vera nobilitas est,que ꝓuenit ex natura.s.ex parētibus nobilibus cū decoratione virtutū, que sunt ornamēta nobilitatis.Juxta illud Ezechielis,virtutes sunt ornamēta celoꝝ.ista nobilitas fortificat̄ ex duobus ꝯcurrentibꝰ.s.a natura ꝓgenitoꝝ,⁊ nobili semine ⁊ a virtute, que ēt ꝓcedit a natura humana,vt.ĵ.⁊ dicit Jo.an.in.c.venerabilis de prebē. nobilitas hominū virtutū clara propago,nobilitas ñ nisi turpia timens, ⁊ nobilitas hominis nature iura tenere.nā alias pp nobilitatē auget̄,⁊ supplet̄ etas in nobili.ar.de iudi.l.si longius. in fin.ex duobus, primo rōne stirpis nobilis pro qua presumit̄.secundo rōne conuersationis virtuosoꝝ.l.j.qui ⁊ aduersus quos.⁊ si vera esset opinio Bar.omnes alie nobilitates essent excluse, q̄ multe sunt ƀm iura ⁊ auctoritates naturaliū ⁊ poetaꝝ.⁊ ista verior,que a natura ꝓcedit,nā alie nobilitates sunt artificio iuris ciuilis,vt ꝙ is q beatificat̄,vel nobilitat̄,vel in dignitate ꝯstituit̄ a principe,vel a lege fit nobilis,argu.l.j.de crimi.sacri. qꝛ est q̄dā ars,q̄ imitat̄ naturā.ar.de adop.l.j.cū si.⁊ ꝙ hoc sit veꝝ, vt nobilitas progenitoꝝ sit vera nobilitas ꝯcurrente virtute, q̄ ēt a
17 natura causat̄ in homine,pȝ,qꝛ†deus cuncta creauit in suo genere vel in sua specie cū maioritate bonitatis,vl excellētie.qđ ostendit̄ in lapidibus pretiosis,vt adamas,carbunculus,smaragdus, saphirus, topazius, ⁊ hyacinthus,q̄ in lapidū genere sunt excellentiora alijs lapidibus.s.diaspro,corniola,agata ⁊ similibus. q̄ ēt in suis speciebus inter se habēt excellētiā quādaȝ, qꝛ adamas aliqs est maximi nitoris,⁊ alius minoris resplēdētie.⁊ iste vilior, smaragdus aūt aliquis est maximi coloris, ⁊ viriditatis supans omnē viriditatē.alius est modici coloris,habēs viriditatē herbarum,⁊ tēdētē ad albedinē,⁊ iste est vilior.⁊ habens magnā viriditatē excellentior,⁊ nobilior est.sic ēt in saphiro,qꝛ is excellentior reputatur,q hȝ colorē altiorē celo similē,⁊ q hȝ colorē tēdētē ad albedinē,vilior reputat̄.q̄ iocalia quanto sunt in suo colore,⁊ resplēdētia,⁊ excellētiora,tāto in virtute ꝓpria,⁊ ꝑtiosiora, pfectio
18 ra. †habēt.n.singuli lapides ꝑtiosi suā innatā virtutē.Papa ⁊ iperator ideo ex eis coronant̄ ad ostētationē virtutū.Juxta illud posuisti in capite eius coronā de lapipe pretioso.sic deus, ⁊ natura operatus est in hominibus,qꝛ aliq sunt viles ab innata natura,aliqui honesti plebei,aliqui nobiles,⁊ aliq nobiliores,⁊ quanto maiorē habēt nitorē,⁊ splēdorē virtutū, ⁊ optimaꝝ operationum,tāto nobiliores,⁊ excellētiores sunt,⁊ quanto sunt viliores, ⁊ a virtutibus alieni,⁊ vitijs inherentes,tanto viliores,⁊ignobiliores censentur,vt.ĵ.dicet̄,sicq̄ȝ nobilitas vt plurimū ē operatio

nature in hominibus, pp qđ aliqui ex naturali instinctu declināt ad honores,⁊ virtutes,⁊ aliqui ad vitia,⁊ aliqui ad vilia, lȝ non sint vitiosi,⁊ hi ignobiles,⁊ obscuri sunt,ad vitia,⁊ vilia declinā
19 tes,sicut lapides pretiosi,vt.s̄.diximus.†Unde dico, ꝙ nobilitas est innata virtus,appetēs honesta,vitia,⁊ vilia queq̄ȝ despiciens,facultatibusq̄ȝ ornata.Dicit̄ aūt ꝙ nobilitas est virtus,qꝛ suis viribus nitens non superatur aduersis ƀm Boetiū quarto cōsola.philo.in vlt.prosa.⁊ dicit̄ virtus aīa mētis,qꝛ vitia vincit ⁊ recte viuit,qua nemo male vtit̄,in qua deus in nobis sibi nobis operat̄,⁊ habet̄ in libro de spiritu.que virtus hȝ vitia opposita, ⁊ illa vincit declinādo a malo,⁊ faciendo bonū, qđ nomē virtus a sola fortitudine fuit,ƀm Tul.⁊ facit.l.ij.de aleato.⁊ in auct.vt oēs obed.iudi.ꝓuin.in prin.Jnde virtuosi sp apparuerūt,q animū certaminibus expositū vincere potuerunt.Nā septē sunt virtutes,tres theologice,⁊ quatuor cardinales,q̄ reliquimus theologis.debent aūt nobiles virtutem habere ꝓbatā,⁊ vitā laudabilē,qꝛ alias sunt ignobiles,⁊ sunt infames a ꝯspectu principum repellēdi.ff.de infami.l.ij.§.ignominie.q dñt presertim hr̄e virtutē iustitie in se ⁊ in alijs.Juxta illud Prouerb.xv.in abūdāti iustitia virtus maxima,qꝛ ipsi vt plurimū ad dominādū ꝑficiunt̄.
20 † cuius iustitie ƀm Tul.in Reth.ptes.⁊ Macrobius de somno Scipionis ponit septē virtutes integrales iustitie.s. innocētiam, amicitiā,q̄ dr̄ affabilitas,ꝯcordiā,pietatē,religionē,affectū,⁊ humanitatē ƀm legistas sunt tres.honeste viuere.alterū nō ledere, ius suū cuicūq̄ȝ tribuere.ff.de iust.⁊ in.l.iustitie.§.j. Sunt ⁊ alie ptes ꝟtutis humane.s.prudētia,p quā qs seipsum regit, ⁊ alia p quā regit multitudinē.⁊ h̄ diuidit̄ in politicā,regnatiuā,militarē, ⁊ iconomicā.Jn his ēt nobilibus vigere dȝ virtus fortitudinis, que hȝ precepta,vt resistat̄ hostibus,nec formido sit,⁊ vt patientia sit in malo,⁊ pseueret̄ in bono.q ēt hȝ ptes integrales, q̄ est fiducia in aggrediendo difficilia,q̄ dici pōt magnanimitas,⁊ magnificētia,⁊ lōganimitas,ƀm Tul.ad qđ.vij.q.j.subtestiū.Que ēt hȝ aliā ptē ƀm Tul.s.ꝯstātiā,q̄ est sub magnificētia,⁊ ēt animositatē,q̄ idē est,ꝙ securitas,⁊ virilitas,⁊ strennuitas,⁊ ƀm Aristo.
21 †fortitudo politica,q̄ opat̄ ob disciplinā militarē,q̄ fortitudo q̄ opat̄ p artē,⁊ expientiā rei bellice,⁊ ēt opat̄ ex passione ire, ⁊ pp ꝯsuetudinē victorie, ⁊ pp ignorātiā piculoꝝ.debēt ēt hi nobiles hr̄e virtutē tēpantie,q̄ hȝ ptē.s.verecūdiā,⁊ honestatē, q̄ ēt opat̄ circa nutrimēta ciboꝝ,⁊ castitatē,⁊ pudicitiā,⁊ vt motus iterior moderet̄,⁊ ēt circa clemētiā,q̄ moderat̄ motus ire ad vindictaȝ ⁊ ēt circa modestiā,q̄ hȝ moderat̄ motus corpales,⁊ ēt circa grauitatē qua regulātur in collogio ⁊ alijs.ēt dȝ hr̄e virtutē fidei.ar. in.l.fi.de infami.⁊ de cap.l.v.in fi. ⁊ ait Grego.ꝙ verba eius, q̄ idoneū cognoscimus,p pignore retinemus,⁊ qđ ꝓmittūt exsoluere,⁊ in bñfi.crescere,extra de dona.c.j.⁊.ff.de admi.tuto.§.pe. in auc.de non ali.§.si vicinus.⁊ de man.prin.§.lȝ neq̄ȝ.ibi custodias datū ei verbū.⁊.xxv.puer.in ver.vir gloriosus ꝓmissa non cōplens,vt dr̄ de nobilibus, quoꝝ ꝓmissa ꝓ factis habent̄.ff.de in integ.resti.l.nemo.in ver.pollicere͞t.nā virtutes iste sunt a natura.ar.eius qđ hr̄.xxxij.q.vj.de pudicitia.⁊ de peni.di.ij.§. hec q̄.⁊.§.romanos.vbi de Adā q ex creatione virtutes habuit ⁊ ꝙ hr̄.xxviij.q.j.ex his.vbi de virtutibus an sint in infidelibus. Di
22 co ꝙ nobilitas appetit honesta.†dr̄ honestū,qđ nihil turpitudinis hȝ quasi statū seruās honoris,ƀm Hugo.ad qđ.ff.de decur. l.eos.⁊ de curiosis.l.p id ad dñā eius q honestate abutit̄.ff.ꝺ dā. infec.l.ex dāni.i pri.Honor nāq̄ȝ dignitatis honestat homines, ⁊ illa sunt honesta,in quibus sunt premiū,⁊ honor,vt dicit Aristo.primo ethi,⁊ econtra,nō dat̄ dignitas,cū honor tribuit̄ i honesto.l.ij.si seruus,aut liber ad honesta aspi.Quinimmo honesti solū sunt ad administrat.dirigendi,vt iudi.sine quo. suffra.§.eos aūt.ver.itaq̄ȝ,qꝛ honor indignis ⁊ vilibus nō dȝ tribui,ƀm Sallust.in Cati lina.⁊ quāto quis maioribus preest,tanto honestior est in auc.de defen.ciui.§.nos.igit̄.non tñ ex hoc quis cēset̄ honestior,qđ maximā hȝ dignitatē.viij.q.j.⁊ istud facit de anno.ciui.l.i.dicit̄.nāq̄ȝ honestū id,qđ est bonū,⁊ equū.ff.de iusti.⁊ iu.l. iusti.§.iuris precepta.hec omni cōmodo pecuniario est pferēda. de insti.⁊ substi.l.reprehēdēda.illa enim,in quibus est honor, pferūt̄ illis,in quibus sunt pecunie,ƀm Aristo.ij.ethico.qꝛ vbi pecunia nihil pōt esse honestū,⁊ dicit̄ honestuȝ ad dñam abiecti,⁊ vilis.l.fi.q̄ res ven.nō pos.⁊ de spectacu.l.si qua.cuius honestatis tāta est potentia,ꝙ supplet nationis defectū.l.generali.de ꝺcu.§.spurij.nā splēdorē facit.de natu.libe.l.si quis.†cuius hone
23 statis tanta virtus est,ꝙ ad esse legis reqrit̄.l.ij.ne fiscus rē quaȝ vēdidit euincat.iiij.di.c.erit aūt lex.bene.honestas in nobilitate reqrit̄,⁊ is,q honestus est,legi plȝ,⁊ sibi credit̄,⁊ non inhonesto de edi.edic.l.quero.§.fi.de fideicō.lib.l.si pater.§.fin.dico vitia

despiciens hoc ideo, qꝛ vitia sunt ꝯria virtuti. ſm Papi. qui dicit, ꝙ vitiũ est dedecus peccatũ, turpitudo, ꝛ macula, q̃ vitia dicũtur animi ꝛ corpis. l. fi. ꝺ edi. edic. ꝛ de re mili. l. milites. §. missionum. Sunt enim septẽ virtutes cardinales, que habent vitia distincta eis opposita, qꝛ fides hꝫ oppositã infidelitatẽ, odiũ dei, blasphemiã, ꝛ heresiꝫ ꝛc. sic de singulis virtutibus. vitia eñ sunt opposita nobilitati, qꝛ nobilis dicit̃ q̃si notabilis, qꝛ ꝺ facili notatur ex vitio, ſm Tul. ij. offi. qꝛ oẽs sunt in dignitate, q sunt integri status, ꝛ bone fame. de vari. ꝛ extraor. co. l. cognitionũ. §. j. in ver. illese. ꝛ de manu. testa. l. seruus. nã vitia sunt ꝯria virtuti, qꝛ p ea pdit̃ dignitas, q̃ ex virtutibus cõfert̃. l. quoties. ꝛ. l. ij. de di-
24 gni. & tactũ est. † nã priuilegiũ nobilitatis pdit̃ ex piurio falso testimonio. extra de purg. ca. c. i. ꝛ. l. pe. de vetera. ꝛ de peni. di. j. §. si aũt. ꝛ Adam qꝛ nobilitatẽ virtutis abiecit, priuatus est. xl. dis. adã. propterea virtus despicit vitia sibi opposita, ꝛ ꝯria dꝫ esse virtus nobilitatis despicere vilia queqꝫ. qꝛ dr̃ virtus. i. fortitudo. l. legis virtus. ꝺ legibus. que fortitudo nobilitati iherens dꝫ opposita sibi depellere, vt vilia, qꝛ nobilis dr̃ quasi nõ vilis, arg. de purga. cano. c. j. vel qꝛ est nobilis ſm Papi. ꝛ Isido. nã dr̃ nobilis ad dr̃iam obscuri, ꝛ vilis, vt colligit̃ in auc. de defen. ciui. post prin. ꝛ. §. interim. ꝛ. C. de murilegu. l. ingenu. ꝛ alias dr̃ nobilis q̃ si magnus, ꝛ bonus. de episco. audiẽ. l. pe. Multa enim sunt seruanda p vilitate vitanda. Inno. in. c. i. de matri. ꝯcto ꝯ interdictũ eccle. ꝛ Archi. xlv. di. de iudeis. ꝛ qđ Inno. no. de rescrip. c. sedes. ꝛ. c. pastoralis. vbi de vtilitate psonaꝝ vitãda. in auctẽ. de mãda. prin. §. sit tibi. ꝛ in. l. si qua in locis. C. de specta. lib. xi. vbi viles psone repellunt̃. nã vilis dr̃ ad dr̃iaꝫ nobilis. in auc. de icest. nup. §. j. ꝛ de incest. nup. l. humilẽ. ꝛ ad dr̃iã eius qui est in dignitate. d. c. sedes. ideo milites debẽt a vilibus esse prorsus alieni, qꝛ p vilia decoloratur ꝛ denigrat̃ nobilitas. arg. l. eos. ff. de decurio. vbi de his q nõ seruant statũ honoris, qui digni nõ sunt honore. nã rõne vtilitatis quis repellit̃ a loco, vbi est imperator. l. ij. §. ignominie. ff. de infa. ꝛ. l. ij. de dignita. ꝛ ideo vilitas est ꝯria
25 nobilitati. Dico † ꝙ nobilitas esse dꝫ facultatib⁹ ornata, qꝛ paupertas vilitatẽ indicat. l. ij. C. qñ ꝛ qbus quarta pars, ꝛ qꝛ paupertas reddit hominẽ humilẽ. xciij. di. legimus. vnde Prouerb. iij. Egestas a dño in domo impij. ꝛ alibi dr̃ ꝙ male meritus, vt exẽplo sit ad terrẽda maleficia, egestate laborat. ff. deposi. l. bona fides. q̃ ẽt facit sordescere. ad. l. iuliã maiesta. l. qsqs. ꝛ egestati ꝯria est honestas. ff. de furtis. l. si qs vxori. §. cũ titia. q̃ egestas etiã qñqꝫ infringit robur ꝯuersationis. xij. q. ij. c. fi. ꝛ qđ not. glo. in. c. j. de statu reg. in. vj. in gl. no. ꝛ qđ habet̃. ff. qui ex cau. maio. l. succurit̃, vbi de nobili q pp nuditatẽ nõ põt exire in publicũ, ꝛ hec ẽ q̃ debilitat statũ hominis in testificãdo. ff. de testi. l. iij. in prin. naꝫ diuitie ornant nobilitatẽ, ꝛ sunt ad bñ eẽ virtutũ ꝛ dignitatũ, que sine illis administrari non pñt. j. q. iij. c. si qs obiecerit. que diuitie habent̃ beneficio dei ꝛ nature. l. j. de thesauris, ꝛ ẽt dono fortune
26 de acq. rerũ domi. l. si is. §. j. nã † pp facultates virtus charitatis exercet̃, qꝛ pauperes subleuant̃ p nobiles. xij. q. ij. gloria. nã paupertas reddit nobiles ꝯtẽptibiles. l. ij. C. qñ ꝛ qb⁹ quarta pars, ꝛ facit qđ hr̃. j. q. iij. c. si qs obiecerit, vbi ecclesie epi ꝛ abbates ꝛ plati sine facultatibus i nullo pficiũt sicut nec aia sine corpore. Plal. xxx. in quo dicit Cassio. ꝙ in pauptate virtus hoĩs infirmat̃, ꝛ dixit Aristo. ꝙ magnũ est pauptatis incõmodũ, ꝙ alios iuuare nõ põt, ꝛ prouerb. xix. diuitie hñt amicos plurimos, vbi etiã dr̃, fr̃es hoĩs pauperis oderunt eũ, ꝛ amici lõge recesser̃ ab eo, vñ vt magis impij dignitas decoraret̃ Cõstãtius impator magna palatia erexit. xc. dist. vj. c. Constantinus. Et refert Tullius pꝛio de orato. vt sine vtilitate dignitas retineri ñ possit. nã diuitie bonis sunt adiuuamẽta virtutis, vt dicit Ambrosius sup Luc. c. xix. Unde Augu. vij. de ciuitate dei ait, Diuites sapiẽtes iustos bonos pauperes semp inhiantes ꝛ auaros, quare diuitie in sapiẽte nõ auaro ꝛ bonũ operante laudant̃, ꝛ facit qꝛ diuitie nobilitas honor ꝛ potẽtia equipollent. c. sup eo. de testi. ꝛ al's locuples dr̃ honestus ad differẽtiã egeni. de furtis, si qs vxori. §. cũ titio. ꝛ not. de deserto. l. j. ꝛ hec sufficiant de pñti nr̃a diffinitiõe nobilitatis. Alij ve-
27 ro dixerunt ꝙ nobilitas causat̃ ex nouẽ. † Pꝛimo ex sapientia, ꝛ hanc dicunt pre ceteris preferendam, quia in sapientia vera nobilitas consistit sapientie. vij. Omnibus nobilibus nobilior est sapientia, qꝛ preponitur regibus, ꝛ sedibus, ideo dicuntur iurisperiti nobilissimi. l. pꝛuidendũ, de postuland. ꝛ de excusationi. tutorum. l. diximus, quia faciunt hominem nobilem. Iteꝫ faciunt clarissimum, de publi. iudi. l. custodias. ꝛ preterea princeps iurisperitis exhibet reuerẽtiam, de aduoca. diuerso. iudic. l. qsquis, ꝛ dixit Cassiodo. decimo variarum, non enim aliqua potest esse fortuna, quam nõ augeat literarum gloriosa notitia. Et dicitur prouerbioꝝ. viij. Melior est sapiẽtia cunctis opibus pretiosissimis, ppea legũ doctores dicunt̃ viri celsiores, nec debent ab alijs quã tumcũqꝫ maximis fratres appellari, sꝫ dñi, de offi. diuerso. iudic. l. ij. licet Cesar Augustus, ne legũ pfessores dñi vocarent̃ corri-
28 puit, vt refert Orosius. vj. ad Augustũ, in fine. † Causari secũdo nobilitas ex virtute cepit, vt ait, Sallustius in iugurtino, quãuis virtus ꝛ sapiẽtia ꝯuertant̃, vt quod de vno dr̃ de reliquo dictũ intelligat̃, ꝛ Hieronymus ad celantiã, Sũma apud deũ nobilitas est clarũ eẽ virtutibus, ꝛ exteriora virtutũ opa viros eminẽtes in hac vita ꝯstituunt. xxij. q. iiij. c si nõ ex fidei, ad hoc de psumptio ni. c. ex studijs. Et Seneca in epistolis, virtus vera in aĩa nobilitatẽ pficit, quã natura incohauit. Uñ nobilitas nihil aliud est, q̃ habitus opationis virtutis in hoĩe, ꝛ in hac specie, illa ẽt nobilitas q̃ pcedit ex bonis moribus, includat̃. Iuxta illud, degenerãt hoĩes vitijs fiuntqꝫ minores, Exaltat virtus nobilitando genus. Uñ probitas moꝝ preferẽ docendi pitie. l. j. de pfesso. q in vrbe ꝯsequit̃ ẽt qs nobilitatẽ ex dignitate. l. j. de dignitati. Unde susceptus ex pr̃e ob dignitatẽ clarissimo retinet generis claritatẽ. i. nobilitatẽ, ꝛ hoc progredit̃ in ascẽdẽtes ẽt, qꝛ pr̃ nobilitat̃ ex filij dignitate. in auc. ꝯstitutio q̃ de digni. §. generaliter. Et Tullius tertio de offi. vbi de Catone pr̃e q claruit pp filiũ, ꝛ hinc, nobilitas
29 q̃ est ex moribus est pferẽda. ff. de testi. l. iiij. in gl. † Dicit̃ ẽt quis nobilis aliqñ ex diuitijs maxie vetustis, q̃ ab antiqs pgenitorib⁹ obuenerũt. l. ad subeũdã, de decurio. ꝛ. l. ij. in fi. de pdi. curiali. de muneribus ꝛ hono. l. rescripto. in principio. ꝛ. l. j. de custod. reoꝝ vbi equiparant̃ honor, ꝛ amplissime facultates. Et ad idẽ de defenso. ciuitatis, in principio. Diuites. n. ob diuitias celeberrimi fiunt. ff. de administ. tutoꝝ. l. si rest. dũ tñ sint honestis morib⁹, ac iustitia, ꝛ bonis opibus acqsite, qꝛ si ꝯ ꝯsciẽtiã acqrant̃ infamãt. c. quanq̃, de vsur. in. vj. ꝛ. l. improbũ. C. de infamib⁹. Uñ Cassiodorus in variarũ, epistola. xvij. tm̃ qs nobilior est, quantũ ꝛ moribus, pbus, ꝛ luculenta facultate reluxerit. de hac nobilitate habetur. xxiiij. q. j. q ꝯ. Sed hec nõ est vera nobilitas, quoniã dignitas pecunie nõ mensurat̃, vt dr̃. ix. ethicoꝝ. Itẽ psone vilitas ob diuitias tegit̃. ff. de decurio. l. eos, in fi. quanq̃ vt ait Ambrosius secũdo ꝺ offi. nemo nisi diues honore dignus putet̃, at nobilitas diuitiaruꝫ, ꝛ glorie fragilis est, virtus vero clara, eternaqꝫ hr̃. ꝛ ait Liuius. iij. ab vrbe ꝯdita. vbi occurrit sapiẽtia, ꝛ diuitie hec nobilitas est affectãda. Unde ecclesiasti. vij. Utilior est sapientia cũ diuitijs. Qui aũt solũ in diuitijs ꝯfidit, putans se verã inde nobi-
30 litatẽ hr̃e, corruet. † Prouerbioꝝ. xj. dr̃ ẽt qs nobilis ex loco. nã ciuis ex vrbe splendida oriundus nobilis est, ad hoc. quadragesima distinctio. c. nos qui. q. c. illud. ꝛ. c. adam. ꝛ. ff. de excusatio. tutorum. l. non tantum. §. j. ꝛ facit de statu hominum. l. in vrbe. Dicitur etiam quis nobilis ex cõmuni opinione. ff. de fundo instructo. l. cum de lanionis. §. asinam. de flumi. l. j. §. j. ꝛ. l. fina. si seruus ad decurioñ. aspira. Tamen non est vera nobilitas, qꝛ tales assertiones possunt eẽ mẽdose, vt. l. si priuatus. qui ꝛ a quibus. et dixerunt aliqui ꝙ nobiles ex sciẽtia, ꝛ virtutibus, ꝛ bonis moribus preferendi sunt his, qui ex genere, aut diuitiis. Tamẽ Ioã. andre. in. c. venerabilis. de prebendis. dixit ꝙ generis nobilitas sola est, que moribus animũ ornat. Secũdo loco nobilitant̃, aut priuilegio extollũtur, vt supra. nam virtus, ꝛ malitia determinãt nobiles, ꝛ ignobiles, vt dicit̃. v. Politicorũ. ꝛ. ij. ethicoꝝ. ꝛ ille ẽ generosissimus, q est optimus. Unde Tullius cõtra Sallustium Ego meis maioribus virtute mea pluxi, vt si prius noti non fuerint, a me sumãt initiũ memorie mee. ꝛ ibi. sanctius ẽ me meis rebus gestis florere, q̃ maioꝝ opinione niti, ꝛ ita viuere, vt sim posteris meis nobilitatis initium, ꝛ virtutis exemplũ. Et facit illud Boetij secũdo de consola. dignitatibus ex virtute non virtuti ex dignitatibus honor accedit. neqꝫ enim nobilitas generis sed virtutũ quẽ deo gratum facit. c. venerabilis. de pbẽdis. Et facit qđ Bal. dixit in proemio. ffoꝝ. vbi disputauit quis precedat doctor
31 aut miles. † Et dicit primo per illum textum ꝙ doctores sunt illustres, ꝛ concludit in fine ꝙ doctor si sit excellentia predoratus est magis honorandus qa sua virtute pollet. vt de capti. si qs in bello. Doctorelli autẽ sunt postponendi, qꝛ parum meruerũt. dicens ꝙ Bononie semp faciũt egregios doctores pcedere quoscũqꝫ milites pter eorũ virtutẽ. Ualde ergo disciplinati merito sunt honoribus extollẽdi, vt de excusatione tut. l. sꝫ reprobari. §. valde tñ. Et ita etiã dicit Cyn. alibi de militibus Neapolitanis. ꝛ qđ Bal. dixit in. l. pꝛuidẽdũ. C. de postulã. Et dixit Sallustius in Iugurthino. nobiles nostri soliti erant per virtutẽ ad nobilitatem ante venire. Et habetur. xl. distinc. nos qui. ꝛ habetur de Gneo Scipione maioris Africani filio, vt refert Ualerius lib. iij. c. v. qui fuit quasi monstrum attenta vita patris, a qua degenerauerit.

nerauerit. Itaqꝫ vilissimus est reputādus, q̄ honore prestātior est si nō alios virtute precellat. j. q. j. vilissimus. qua virtute decet nō sanguine niti. d. c. cū venissent. de prebēdis. nā ad fidē nō est suffi
32 ciens dignitas, sed boni mores. de tuto. ꝛ curato. l. scire. §. fi. †Sicut enim verus ornatus nō in splēdore vestimentoꝝ, sed in bonis moribus ꝯsistere dr̄. de ꝯse. dist. v. furere. Ita ꝛ vera nobilitas cōsistit in scientia in moribus ꝛ virtute. Vñ dr̄ qḋ nec ꝺ virtute, nec de vitio parētū, qs est laudādus, vel vituperādus, nec obscurus, aut clarus. lvj. dist. nūqꝫ. ꝛ ait policra. lib. viij. c. j. siquidē nobilitas est sola atqꝫ vnica virtus generositas, ꝛ clari sanguinis lumē. Et ait Sallustius in Jugurthino, Melius est nobilitatē peperisse qꝫ acceptā corrupisse. Et ait Chrisosto. sup Matthaeum quarto, Melius est de cōtēptibili clarū fieri, qꝫ de claro genere ꝯtēptiblē. Et ait Augustinus in epistola ad iulianā, corporalis nobilitas atqꝫ opulētia tuoꝝ intelligit̄ eē nō tua. ꝛ dr̄ magis eē meuꝫ, qḋ ex mea ꝓbitate qꝫ qḋ p antecessores acquiro. ff. de postlimi. l. si qs bello. Et alibi, summa apud deū nobilitas est clarere virtutibus, arg. de nuptijs. l. humilē. Lꝫ qdā dixerunt. Si nobis vnus est pr̄ Adā, si mater ꝛ Eua, cur ergo nō sumus nobilitate pares, qꝛ apud deū nō est acceptio ꝑsonarū. c. nouit. de iudic. facit. xxix. q. ij. omnibus. ꝛ. c. si femina. certe isti grauiter errant, qꝛ virtus auget nobilitatē, ꝛ vitia eā deprimunt, vt superius est probatum. Et ista nobilitas nō datur a genere materno, vt. l. libertos. de senato
33 ribus, ppea aliqua nobilitatis priuilegia subdamus. †Preterea priuilegiū est, ꝙ nobilis nō tenet̄ pugnare cū plebeio, vel rustico, vt de pace tenē. c. si miles rusticū. qḋ infra examinabit̄. Scḋo, qꝛ vero nobili tenetur ignobilis reuerentiā exhibere, sicut puer seni. Isaie tertio, ꝛ scḋo Machabeoꝝ. c. vj. ꝛ Ualerius lib. iij. de ꝯstātia. Itē plebeius ꝯ virū precellentis auctoritatis nō agit actione famosa. ff. de dolo. l. nō dꝫ. Itē ꝓ nobilibus in legatis fit latior interpretatio, vt de iudicijs. l. sed si susceperit. §. ij. Itē maior fit pro eis ꝓuisio in tutelis, vt de excusatio. tuto. l. nō tm̄. §. illustribus. q ēt in magistratibus preferuntur, vt de mune. ꝛ hono. l. rescripto. in princ. de decuri. l. ad subeundā. Itē circa respublicas maior ē eorū auctoritas. l. ij. in fi. de predijs curialiū. itē circa legationes. ff. de legat. l. penul. itē in carcerationibus eoꝝ, vt. l. j. de custodia
34 reo. ꝛ. l. fi. C. de accusatio. ꝛ. l. si grauius. de dignita. †Habēt etiā priuilegiū qḋ clarissimi nō torquentur. C. de dignitati. l. seueram. Sicut nec milites armate militie. l. milites. de questio. Et ēt decuriones, vt. l. oēs. ꝺ decurionibus. ꝛ in prebēdo ꝯsensuꝫ in nuptijs puelle nobilis est preferēd⁹. vt ꝺ nuptijs. l. si furiosi. xxxiij. q. iij. c. j. Itē nobiliores in dignitate positi nō ita faciliter, vt plebei deꝓhensi in adulterij facinore occidunt̄. vt. l. gracchus. C. de adult. ꝛ. ff. eo. l. marito. Itē nobiliores retinent dignitatē progenitoruꝫ, qḋ nō reperit̄ in plebeis. vt. C. de dignita. ꝛ. l. femine. de dignitatibus. Itē in penis corporalibus alleuiant̄. ff. de iniur. l. sed si vnius §. quedā. ꝛ. l. fi. ꝛ. l. itē apud. de sicarijs. l. j. ꝛ. l. fi. ꝺ sacra pagina.
35 ꝛ. l. decurionū. C. de penis. †Itē eoꝝ crimina facilius occultātur. l. ad splēdiores. de diuersis offi. Itē in beneficijs ꝛ elemosinis magis ꝓuidēdū est nobili. lxxxvj. dist. c. nō satis. §. ꝯsiderandū. Iteꝫ testes viles ꝯ vere nobiles, ꝛ in dignitate positos non admittuntur ad testimonium. l. j. de reis postulan. Itē in depositione instrumentorum preferuntur nobiles ignobilibus. ff. de fide instrumento. l. fin. cum ꝯcordan. Itē filius senatoris agit in iudicio absente patre. ff. de iud. l. si lōgius. in fi. Itē nobilibus alimēta potiora debentur. ff. de vsuris. l. sed ꝛ si. §. primo. Itē nobilis virtuosus facilius assumitur ad dignitatē. in auct. de monachis. §. ordinatione.
36 ꝛ. lxj. dist. miramur. †Itē cū viles nominant̄ in rescripto apostolico nō ꝯtinent̄ sub generalitate nobiles. c. sedes. de rescriptis. iteꝫ persone viles ad accusationem eoꝝ q ex scientia, virtute, aut dignitate sunt nobiles nō admittunt̄. ij. q. vij. querēdū. ꝛ. c. criminationes. Itē nobiles ex sciētia ꝛ virtutibus assumunt̄ ad dignitatē ad quā nō plebei. C. de dignita. l. ne qs. item nobiles ex dignitate sunt immunes a muneribus publicis. l. clarissimi. C. de digni. l. senatoꝝ. ꝛ. l. qm̄ viri. Itē viri militares ꝛ nobiles nō debēt cū plebeis cōicare negocia ciuitatū. l. militaribus. C. de decurio. lib. xij. Ex qbus infertur ꝙ filij doctorū post mortē patris, si viuant nobiliter, ꝛ in bonis moribus pugnabunt cū nobilibus a natura, qꝛ
37 patres eoꝝ fuerūt nobilissimi, vt superius est ꝓbatū. †quinimo ēt doctores legū postqꝫ legerint p. xx. annos efficiunt comites. vt i. l. j. C. de his qui ex lege comi. merue. ꝛ ēt post aduocationē finitā fiunt clarissimi, ꝛ merētur comites appellari. l. j. de aduoca. diuersorū iudic. vnde eoꝝ filij erunt nobiles postqꝫ patres fuerunt nobilissimi, qꝛ prima natura est imutabilis. ff. de senatori. l. senatoris filius. ꝛ de ꝯditio. ꝛ demōstratio. l. fal. §. j. ꝛ. ff. ad munici. l. assumptio. in princi. ꝛ qꝛ priuilegiū patris trāsit in filiū. arg. l. in sacris. de proxi. sacro. scrin. ꝛ de professo. ꝛ medi. l. fi. vbi filij bonore patris sibi dato ob meritū sunt honorandi, ꝛ dicūtur isti filij doctoꝝ viri militares, si nōdū militant ꝟm And. de iser. in ꝯstitutione. vt vniuersis. arg. l. ij. C. de priuil. eoꝝ qui in sacro palatio mili. licet Sallu. in Catilinario in fine dixerit, ꝙ vir militaris est ille, q ampliꝰ. xxx. annis tribunus aut prefectus cū gloria in exercitu fuerat. ꝛ facit. l. militaribus. de decurionibus. ꝛ. l. ij. §. sane. de meta. nā filius doctoris prefertur alteri nō habenti patrē doctorē. glo. in. l. iubemus. C. de aduoca. diuersoꝝ iud. ꝛ facit. l. j. §. deniqꝫ. de aqua pluuiali arcēda. Ista eniꝫ licet bene dicta sint a tam viris ꝓbatissimis, tn̄ vnū nō ommitto ꝙ Sal. nō dixit, ꝙ omnia pecunie obediunt, ꝛ Salomō fuit sapientissimus, qꝛ fuit ditissimus, qui si pauperrimus fuisset inter stultissimos cōnumeratus foret. ne igitur ei qui pecunijs caret, qꝛ virtute ꝛ nobilitate carebit, ꝛ vilis reputabitur. Studeat ergo quisqꝫ nūmos habere quia sicut sol refulgebit. econtra autem sine nummis omnibus derisio erit. Sapientia vero ꝛ nobilitas sine nummis derisio magna.

SVMMARIVM

1 Duellū an possit fieri pro imperio si duo per discordiā electi sint.
2 Imperium viribus acquisitum viribus diminuetur.
3 Bellū ea rōne fieri dꝫ vt citra iniuriaꝫ in pace viuere possumus.
4 Imperator an debeat personaliter pugnare.
5 Imperator non potest a se imperium abdicare.
6 Reges intrantes regnū Sicilie incidunt in crimē lese maiestatis.

¶ An pro imperio duobus discordantibus possit pugna fieri.

1 Mortuo † Imperatore contingit, ꝙ electores duos iperatores in discordia elegerūt, qꝛ vna pars elegit Alfonsum de Hispania. Et alia pars elegit Riccardū comitē Cornualie fratrē regis Anglie. Et propterea regnū Boemie erat diuisum, ꝛ ecclesia fauebat Alfonso. ꝛ ēt electo Lottario, ꝛ Corado imperatoribus similiter in discordia, aliqui adherebant vni, ꝛ aliqui alteri, ꝛ belligerabāt inter se. Itaqꝫ stante hac neutralitate isti imperatores cōcordauerunt, velle per pugne iudicium diffinire discordiaꝫ vt qui vinceret haberet imperiū. Dubitat̄ an potuerit hoc casu pro imperio pugna fieri, sicut pro ceteris, vt victor sit imperator. Et vr̄ primo ꝙ sic ad instar romanorū ꝛ albanorum belligerātiū cū eorū copijs, ꝛ guerrā faciētibus de imperio, q tādē viā inuenere, vt vnū eēt imperiū, ꝛ ordinauerunt bellum tergeminum fieri, vt qui victor existeret, imperaret, ꝛ bello tergemino facto, romani victores fuerunt, ꝛ imperauerunt albanis, vt scribit Liuius primo ab vrbe condita. nā vt ait philo. diuersitas principatuum mala, vn⁹ ergo princeps. Et si duo eligant̄ imperatores in discordia, quilibet administrabit, donec declaretur cuius electio teneat. glos. in cle. j. de iureiu. Et ꝯsuluit Old. in duobus ꝯsilijs ꝛ gl. in. c. romana. xxiij. q. ij. poterit nāqꝫ p pugne iudiciū hoc declarari, ꝛ p ensēꝫ, q inter milites est iudex. nā imperator se militeꝫ profitetur. l. j. ff. de testa. mi. ꝛ qꝛ imperiū fuit viribus acqsitū, ꝛ hostili occupa
2 tione, vt ait Sallusti. † ꝛ sic ēt sicut viribus acqrit̄ iperiū, virib⁹ diminuitur sicut ēt quelibet res violēta ꝟm naturā diminuitur, vt ponit phs in libro de celo ꝛ mūdo. ꝛ qḋ imperatores armorū potentia mundū subiugauerint pꝫ, qꝛ populus romanus imperatorē ꝯstituit. l. ij. §. nouissimū. de orig. iur. ꝛ deinde ipse imperator regna, ꝛ ciuitates sibi subiecit, cū lōge añ ex iuregentiū regna erant ꝯdita, ꝛ dominia distincta, vt. l. ex hoc iure gētiū. de iusti. ꝛ iur. ꝛ deide ad imperatores post reges fuit deuētū, vt ad Julium cesarē, ꝛ sequentes, in auct. vt prepo. no. imper. §. si quid. ꝛ de offi. q̄sto. l. ij. ꝛ nō reperitur imperatores inde sequētes aliter qꝫ per armoꝝ fortitudinē, ꝛ virtutes regna acquisiuisse, ꝛ imperium fuit ꝺ facto, potiusqꝫ de iure. vt in auc. vt oēs obe. iu. prouin. in princ. ꝛ romani ciues ꝛ imperatores sibi regna ꝛ gentes ceteras armoꝝ potentia subiugarunt. ff. de cap. l. postliminij. §. filius. ꝛ C. de nouo. C. confirman. l. j. ꝛ in proemio insti. ꝛ tā Africa qꝫ alie innumerose prouincie sub iuga nostra deducta cognoscunt opprimendo alios, qui pp eoꝝ imbecillitatē eis inceperunt eē subiecti. arg. in decretis distin. vj. c. nō est peccatū. si ergo imperatores armis, ꝛ potentia acquisierunt Imperium, quare non dicimus, ꝙ pro ipso imperio viribus, ꝛ armis sit pugnandū, vt vnus obtineat imperium, qui sit viribus potētior, nā dicūt milites, ꝙ ius est in armis. arg. l. j. in princ. C. de iusti. C. ꝯfir. in prin. ꝛ in proemio insti. Et alibi in psalmo dr̄, Celum celi domino, terram autem dedit filijs hominum, quia deus omnia gratia hominum composuit.

ff. de vsur. l. in pecudum. in fin. ꝛ in scriptura diuina, Constituisti eum super opera manuum tuarũ. vnde quicquid homo sibi acq̃rit, suũ erit. iurisdictio. n. dñio equiparatur. ff. de statu ho. l. qui furere, ꝛ quod habetur Deuteron. xj. qđ calcauerit pes tuus, tuũ
3 erit. ff. de aqui. pos. l. j. in prin. †ideo enim bellandum est, vt sine iniuria in pace viuamus. xxiij. q. j. militare. ꝛ facit. ix. q. j. si quis pro hac parte. etiam facit q꞉ aliqui dixerunt, ꝙ imperiũ est a fortuna, ar. l. ad soléniozis, de diuer. offi. ꝛ facit. l. propositas. C. de comi. ꝛ tribu. schola. li. xij. ꝛ. l. iij. de silen. in ver. ꝛ successu meliorem. de proxi. sacro. scrine. l. iij. in ver. ꝛ prosperioris fortune iudicio. ꝛ in auc. qui. mo. not. effi. sui. §. legitimi. ꝛ de vete. iur. enucleã. l. ij. §. sꝫ ꝛ q꞉. ꝛ de nup. l. fi. in fin. ꝛ. C. de legibus. l. digna vox. ꝛ tꝫ Bal. in ti. de pace constan. in ver. in ciuitate. ꝛ videtur tex. in auc. de consul. in fi. ꝛ in hoc fortuna dici potest euentus rerum prouisarum a deo. vt in auc. vt liberti decete. in prin. pugnãdo enim fortuna alteri confirmabit imperium ex vno ictu ensis, ꝛ erit pax, ꝛ cessabit scisma, ꝛ quia non est bonum, vt semper mundus stet in tribulatione ꝛ luctu, ſm Bal. in titu. de pace iuramen. firman. ad fin. In contrarium facit, quia imperator non debet personaliter pugnare, nec ẽt dux exercitus, quia in eo est periculum vniuersoꝝ, vt habetur in bello iudaico. Egisip. v. ꝛ Quintilianus in milite Mariano. ꝛ quia in eo est omnium salus, vt ait Lucas de penna. in. l.
4 ij. de tyro. lib. xij. ꝛ Alexander de optimo imperatore dixit, †imperatorem consulte, magisꝙ audacter pugnare oportere, vel omnino potius abstinere a pugna. nõ enim tantopere pugnando ꝓdesse reipublice poterit, etiam si insuperabilem quandam afferat fortitudinem, ꝙ̃ obesse penitus, si cadat. lꝫ dicatur ꝙ rex Dauid cum Golia pugnauit, tñ hoc fuit operatiõe spiritus sancti, ꝛ deo iubente ſm theologos, ꝛ habetur in. c. monomachiaꝫ. pluries alleg. s̃. pro quo etiam facit, q꞉ imperiũ non a fortuna, sed a deo est a quo est omnis potestas. ad Roma. xiij. ꝛ. xxiij. q. j. quid culpatur. Unde non fortuna, sed diuinitate propitia romanũ defertur imperium. de offi. ma. mili. l. fi. in princ. ꝛ Salust. in prologo Jugurthin. dixit ad gloriam virtutes via crassatur abunde pollens ꝛ clarusꝙ est, neꝙ fortuna eget. ꝛ Hier. in libro de vera circuncisione. dicit nil per deum fieri sine rõne, illosꝙ cecos vocat, qui putant fortunã habere aliquid potestatis. Et ꝙ imperiũ sit a deo, ꝓbatur in. l. fi. C. de quadri. prescript. ꝛ de summa trin. inter claras patet in auct. quomodo opoꝛ. epi. in prin. sicut etiam sacerdotiuꝫ a quo non differt. in auc. de non alie. §. scimus. colla. ij. ꝛ in auc. ꝺ fide instru. §. j. ꝛ alibi dicitur eẽ a celesti maiestate. l. j. in princ. C. de veter. iu. enucleand. ꝛ. xv. dist. duo sunt. ꝛ. c. si imperator. in ꝟbo, dei nutu consequuta est potestatem, vnde cum a deo sit nõ dꝫ
5 submitti dubio iudicio belli, †ꝛ q꞉ a se propria voluntate abdicare non potest imperium. arg. c. dudum. §. nos ergo. de preben. in. vj. ꝛ Bal. in preludijs feudorum. ꝛ idem Bald. in proe. ff. vbi de donatione Constantini. vnde debet adiri papa in tali discordia, qui cognoscet de iure vtriusꝙ, ſm Jo. and. in. c. venerabilem. de elec. in addi. in Specula. in titu. de prescrip. nã vbi imperator vellet renunciare imperio re integra ante confirmationem suam, debet renunciare in manibus electorum. post confirmationem vero, in manibus pape, vt nota. in. c. cum in dubijs. de renunc. ꝛ sic isti imperatores potius deberent renunciare in manibus electoꝝ vel pape, ꝙ̃ vnus alteri vincenti in duello, quia imperator nõ potest installari, nisi rome, secundum Jnno. c. in literis. de restit. spo. ꝛ Bal. in. §. ad hec. de pace iuramen. firman. vbi dicit ꝙ dꝫ accedere romam, ꝛ non mittere pro confirmatione sua. ꝛ qui feudum dare possunt. §. cum vero. vbi tex. ꝛ sic cum debeat in tali discordia adiri papa, non est locus pugne, quia victor vt tyrannus haberet imperium, quia dicit sacra scriptura, Qui non intrat per ostium, fur est, ꝛ latro. ꝛ Bartol. dicit in. l. j. ad legem iuliam ma-
6 ie. †ꝙ reges intrantes regnum Sicilie, quod est ecclesie, committunt crimen lese maiestatis, ꝛ sic si iste vellet vsurpare imperium cum pugna, non liceret. si tamen de facto pugnarent, ꝛ vnus aliũ superaret, an iste, qui fuit victor debeat confirmari in imperium, quia alter videtur cessisse sue electioni, vel possint dicere papa vel imperij electores, ꝙ ille non potuit imperium, in quo ius habebat, submittere iudicio pugne, nec renunciare, nisi in manibus electorum, vel ꝙ iterum fiat electio, vel ꝙ discutiatur de iure illius perdentis. hoc relinquo summo pontifici, cuius decisio in presenti casu eẽt necessaria, ꝛ nõ audeo ponere manũ in messeꝫ alienã, sicut nec digito celũ tãgere, tñ in foro ꝛ iudicio de more erit iperator, q꞉ hoc vr̃ actũ iudicio diuino, vt pluries diximus. nã qñ erat discordia de regno Sicilie, ꝙ spectat ecclesie inter regẽ Carolũ, ꝛ regẽ Pet. de arago. decreuerũt pugnare cũ licẽtia pape, ꝛ cardinalium vt. s̃. diximus cum hoc, quod victor haberet regnum.

SVMMARIVM

1 Rex an pro regno possit licite cum imperatore pugnare.
2 Imperator omnibus presidere dicitur.
3 Imperator dicitur defensor ꝛ aduocatus ecclesie.
4 Dignitas regalis habet plenitudinẽ ptãtis sicut ꝛ imperialis.
5 Reges prius tempore fuerunt, ꝙ̃ imperatores.
6 Reges qñ ꝛ pro quibus causis possint imperatores prouocare.

¶ An liceat regi pugnare cum imperatore pro regno.

1 Pone †ꝙ oriatur contentio inter regem ꝛ imperatorem super vno regno, vt quia imperator pretendit ꝙ regnum Boemie sit suum ꝛ ad eum spectet ex successione vel alio iure. Rex vero Ungarie ꝓtendit similiter, ꝙ ad ipsum spectet. ꝛ super hoc habent guerraꝫ, ꝛ vt regnum non dissipetur, rex reuocat imperatorem ad pugnaꝫ dicens velle pugnare cum eodem, ꝛ per pugne iudicium ostendere regnum esse suum. imperator dicit ego sum imperator, ꝛ tu rex non conuenit mihi tecum pugnare, quia sum mundi dominus, ꝛ luminare maius, ꝛ tu es mihi subditus, sicut oẽs creature, ꝛ oẽs reges terre. Rex Ungarie replicat, ego nõ sum tibi subditus, q꞉ reges vngarie non recognoscunt imperium ab eo, ꝛ vbi recognosceremus tu ad hoc regnũ venis, vt rex, nõ vt imperator, q꞉ pretẽdis non iure imperij ad te spectare, sed alio iure successionis, vel patrimonij, an sit locus pugne. ꝙ rex non possit hoc casu pugnare cum imperatore ratione excellentie imperij. Et primo videtur
2 ꝙ nõ, †quia imperator presidet omnibus preter deum. in auc. vt omnes obe. iudi. prouin. §. fi. ꝛ est mundi dominus. l. deprecatio. ad. l. rho. de iac. ꝛ. l. bene a zenone. de quadri. prescript. ꝛ Bart. ad reprimenda. in ver. totius orbis. iteꝫ q꞉ imperator imperat in omni ditione, que videt solem. d. §. fi. ꝛ in oibus insulis mundi. ꝛ in auc. de non alie. ꝛ in auc. de eccle. titu. item est sup oẽs duces. l. ꝙ ait. ff. de infami. vbi Bal. hoc not. item quia rex Ungarie subest de iure imperij, sicut alij reges mundi. vij. q. j. in apibus. ꝛ in aucten. ꝯstitutio que de digni. circa prin. ar. in. l. relegatoꝝ. §. interdum. de interdic. ꝛ rele. Et q꞉ imperator tanꝙ̃ presidens oibus facit legem cõem. in auc. de instru. caut. §. q꞉ igitur, ꝛ q꞉ sicut sacerdotiũ diuinis ita imperiũ humanis presidet. in auc. qũo opoꝛtet epi. in prin. nam imperatores pontifices dicuntur. xxj. dist. c. clericos. ꝛ. c. clericos. ergo imperator dicitur habere vtrũꝙ sacerdotiũ, qđ processit ab vno eodẽꝙ principio. in auc. de nõ alie. §. sancimus. qđ pꝫ, q꞉ imperator vngitur, ꝛ consecratur. c. j. de sacra vnc. itẽ q꞉ imperator hꝫ duplicem dignitatem. s. regiam. quia primo est rex romanoꝝ, ꝛ deinde ad imperium promouetur, extra de elec. c. venerabilem. ꝛ dicitur ab eo procedere celeste oraculũ. l. iubemus. ꝛ in. l. neminem. de sacros. qui etiam in terris est sicut deus in celis. d. §. q꞉ igitur. ꝛ in prin. ꝛ auc. constitutio que de digni. §. illud. ꝛ. l. ij. de quadri. prescrip. in ꝯ̃triũ facit, q꞉ imperium est officiũ, ꝓp qđ est protector ecclesie. cle. j. de iureiurã. ꝛ extra ꝺ
3 electio. c. venerabilẽ. vbi †imperator est defensor, ꝛ aduocatus ecclesie. ꝛ. lxiij. dist. c. tibi. q꞉ iõ fuit ꝯstitutũ imperiũ, vt videat ꝛ discernat. in auct. de instru. cau. ꝛ fide. circa princi. prime colum. ꝛ dixit Bal. in proemio. C. ꝙ imperator est officialis, respectu aũt regni si qđ hꝫ, vel habere pretẽdit, est rex, vt in. c. ad apostolice. de re iudi. vbi de Fede. imperatore, qui habebat regnum Sicilie ab ecclesia, vel q꞉ est rex romanoꝝ. vt. s̃. est visum. vnde si respectu regni gerit bella cum alio rege, ꝛ non respectu imperij, dicer̃ ei par in hoc ꝛ par in parẽ nõ hꝫ imperiũ. ff. de manu. vin. nec mirũ, q꞉ iura, que loquuntur in imperatore habent locũ in regibus. Bal. in. c. abbate. de re iudi. ꝛ Jnn. in. c. cũ. ꝑ. de fide instru. ꝛ q꞉ ex iure gentiũ, ꝙ antiquitus cũ ipso genere humano est proditũ. de acqui. re. do. l. j. regna fuerunt ꝯdita. l. ex hoc iure. de iusti. ꝛ iur. ante fuerunt reges ꝙ̃ imperatores, ſm Salu. in princ. sui operis. ꝛ. l. ij. §. in initio. de ori. iur. ꝛ de Enea ꝛ de Romulo, numa põpilio, lꝫ demũ ad imperatores fuerit deuentũ, vt ad Juliũ Cesarẽ ꝛ sequẽtes, vt in auc. vt prepo. no. impera. §. si qs. ꝛ. l. ij. de offi. quest. nã ante vrbẽ ꝯditã ꝛ post prime leges seculi a regibus processerunt. vij. di. c. moises. ꝛ. d. §. si qs. ꝛ. d. l. ij. de ori. iur. post prin. naꝫ
4 †ꝙ ipsa regalis sicut imperialis dignitas in tpalibus precellat, ꝛ habeat plenitudinẽ ptãtis, pꝫ in. d. l. ij. §. in initio. ꝛ i. §. exactis deinde regibus. ꝛ facit. viij. di. c. que ꝯ̃ maiores. nã sunt due psone, quibus mundus regitur regalis, ꝛ sacerdotalis. ij. q. vij. c. cuꝫ Dauid. ꝛ. xcvj. di. c. ij. ꝛ q꞉ sicut per imperatores, ita ꝛ ꝑ reges seculi, deus distribuit iura humana. xxiij. q. iij. c. quicunꝙ. ꝛ. viij. distin. c. quo iure. ꝛ sic vr̃ habere rex ꝛ imperator parẽ dignitatẽ seu potestatem,

potestatē, vt habet in.d.l.ij.de ori.iu.vbi imperatores post reges in iurisdictione eo℞ successerunt, q̄ et rn̄sa regū celitus.i.diuinitus ꝓcedunt.l.ij.C.de cu.reo.lib.xij.⁊.l.nemo.de re mil.Dicit̄ et sacrū oraculū.l.⁊ si legibus.ff.ꝯ ius.Et dr̄ et diuinū rn̄sum.l.fi.ꝯ diuer.rescrip.nā et reges in regnis suis hn̄t gladij ptātē. xxxiij.q.v.c.sunt quedā.⁊.c.solite.de maio.⁊ obe.⁊.xxiij.q.v.regū.vbi de iustitia regū. nā papa aliqn̄ regi obsequit̄.xxv.q.j.satagēdū. Et alibi dr̄, estote subditi regibus.d.c.solite.Et dr̄ cor regis in manu dei est.⁊ nō dicit imperatoris, vt epistola inter claras. nā Justinianus Eneā, Romulū, ⁊ Numā Pōpiliū reges, ⁊ nō imperatores appellat.in auc.vt prepo.no.impe.in prin. ⁊ et canon sic appellat.xcvij.distin.ecclesie.nā reges et gestant coronā in capi-

5 te.xij.q.c.j.†nā et dr̄ ꝙ in initio oīa manu a regibus gubernabātur.d.l.ij.de ori.iu.vn̄ nō maior sit auctoritas imperatoria, q̄ʒ regis liberi, q̄ sunt in dignitate similes.C.de offi.prefec.vrb.l.j.lib.xij. lʒ nomine differant. nā lex appellatione regia ꝓ imperatoria vtitur.l.j.C.nemini licere in fre. ⁊ in.l.milites qui.C.de re mil.li.xij.reges.n.liberi precipue hn̄t in suo particulari dn̄io illā ptātē, quā hʒ imperator in vniuersali.c. sup qbusdā.§.preterea. de ver.sig.⁊ qđ no.Jnn.in.c.cū te.extra de re iudi. Accedat predictis, q̄ rex in suo regno est lex animata, vt in auct.de ꝯsul.⁊ tollit legē cōem, dūmō nō tollat ius superioris.c.deierātes.de iureiu. Et et reges hn̄tes supremū imperiū equiparant̄ iperatori, q̄ tabelliones creant, Jnn.in.c.cū.p.tabellio.de fide instru.Unde isti reges sunt liberi priuilegio, vel prescriptione.lxiij. dist. adrianus.⁊.c.in apibus.§.alleg.⁊.vij.q.ij.scitote.qui liberi reges hn̄t ptātē imperatoris, ⁊ romani populi.ff.de cap.l.postliminij.⁊ Exod.vj. iussit rex.⁊ tales reges in suis regnis sunt monarche, ⁊ equiparant̄ imperatoribus p predicta, arg.l.postliminiū.⁊.l.nō dubito. ꝯ capt. vbi imperator in amicitiā reges vocat.⁊ facit, q̄ reges sunt i maiestate, sicut iperatores.l.regie.C.vt nemo priua.⁊.l.digna vox.

6 C.de legi.⁊ aposto.iubet honorari.viij.di.c.quo iure.†Et sic dico ꝙ reges poterunt ꝓuocare imperatores, ⁊ cū eis pugnare ꝓ cā nō tāgente imperiū, q̄ in illa imperator veniret, vt imperator, ⁊ dux romane ecclesie, ⁊ excelleret tūc oēm regē in officio, ⁊ dignitate, q̄ in tāgētibus eius officiū ipse imperator est dei vicarius in terris.xvj.d.c.si imperator.⁊ q̄ ꝯcernētibus statū imperij oibus preest preter deū.in auc.vt om.obe. iudi. prouin.§.arripiat.⁊ de maio.⁊ obe.c.solite.⁊ in auc.qūo opor.epi.in prin.⁊.xcvij.distin. duo.nā imperator est rex romano℞.d.c.p venerabilē.qđ regnum nō trāsmittit ad filios, sed rex sic.iō dr̄ qđ rex plus iuris hʒ in regno, q̄ʒ imperator in imperio.xxij.q.j.cepit.vbi dr̄ ꝙ filius regis patre viuēte ex successione dr̄ rex.nā imperator se regē appellat. l.j.C.vt nemo pri.⁊ lex regia fuit, que oē ius trāstulit in imperatorē.l.j.de ꝯsti.princi.de vete.iure enucle.l.j.§.quecūqʒ. nam primi magnates fuerūt reges.l.ij.§.exactis.de ori.iu.vbi hr̄, ꝙ maiorē ptātē habuerūt reges ab initio, q̄ʒ iperatores.⁊ iō rex liber n̄ subdit̄ iperio, poterit cū iperatore pugnare ꝯ aliq̄ re, vel dn̄io, qđ nō ꝯcerneret imperium, vel dignitatem imperialem, per predicta.

SVMMARIVM

1 Reges duo contendentes de regno an possint singulare certamen inire.
2 Dignitates magne non sunt in partes diuidende.
3 Arma, ⁊ bella leges precesserunt.
4 Regna quare bellis constituantur, ⁊ stabiliantur.
5 Fortuna dr̄ rerū temporaliū, que a deo preuise fuerunt euentus.
6 Rex personaliter non dʒ pugnare, sed tantum prelijs interesse.
7 Tutela, ⁊ procuratio reipublice ad quorum vtilitatē cōmissa sit.
8 Reges qui, ⁊ quales debeant institui.
9 Rex non debet minuere gloriam regie dignitatis.
10 Princeps dicitur communis omnium pater.
11 Regnum nec alienari, nec in dote dari potest.

¶ An reges contendentes pro regno possint guerram expedire per pugnam.

1 Duo reges †Cōtēdunt de regno, ⁊ habent propterea guerrā adinuicem, ⁊ bella fremunt inter eos, ⁊ vnus tenet vnā partē regni alter aliā partē, ⁊ regnū illud nō ꝯfertur a papa, vel imperatore, ⁊ iustitia est dubia, an isti reges p pugne iudiciū possint bellū expedire, vt q obtinet in pugna sit rex regni cum oibus vasallis superioritatibus, ⁊ iurisdictionibus, ⁊ alter cedat, q fuerit deuictus in pugna. Et primo vr̄ ꝙ sic, q̄ bella gerimus, vt pacē acquiramus, vt.xxiij.q.j.militare.⁊.xi.q.j.si qs.q̄ nō est bonū ꝙ mūdus semp stet in bellis, vt dixit Bal.in tit.de pace iuramē.fir.vbi de laudibus pacis.⁊ principes armis acquisiuerunt imperiū, vt est plene probatū.§.in.q.imperato℞.in.c.mortuo imperatore.ad qđ et accedat, q̄ regnū est indiuisibile.c.lʒ. de voto. ⁊ tʒ

2 Cyn.in.l.si viua matre.C.de bonis matern. † ꝙ dignitates magne nō diuidunt̄ in partes.c.j.de feud.marchi.qđ suadet vtilitas subiecto℞, q̄ expedit multitudinē gubernari ab vno.l.ij.§.nouissime.ff.de ori.iu.⁊ q̄ diuersitas principatuū mala, vnus ergo pn̄ceps.xij.meta.⁊ q̄ vasalli nō pn̄t eē ligij nisi vnius, vt not.in cle. pastoralis.de re iudica.iō expedit, vt p bellū vniuersale, vel singulare certamē vnus sit rex, ⁊ nō plures, q̄ tūc ius est in armis, qn̄ nullus est superior, q cām regni dirimat, p.l.ij.§.exactis. de orig. iu.nā vbi deest copia iudi.qlibet sibi ius dicit.ff.que in fraud. credito.l.ait pretor.§.si debitorē.⁊ qđ no.in.l.iij.§.cū igitur. de vi ⁊ vi arma.⁊ q̄ volūtas regis est viua lex.⁊ rex naturā mutare pōt Bal.in.l.ij.C.si pendē.ap.nā aliqn̄ regna ꝯcedunt̄ occupāti, fm Bal,in.l.j.C.de eman.libe.⁊ facit qđ scribit Hiero. ad Paulinū in epistola, bonus homo nihil sine magno labore dedit deus ipse mortalibus.Jnde magister militū ex sudoribus clarus fit.l.fi.vbi senato.vel clari.⁊ qđ hr̄ institu.in proe.in verbo, bellicos q dē sudores nostros ⁊c.

3 †⁊ facit q̄ añ fuerūt arma, ⁊ bella ad dominādū, q̄ʒ leges.ff.de capti.l.postliminij.§.filius. ⁊ facit.l.ij. de ori.iur.vbi in prin.vrbis ꝯdite populus habebat regē, ⁊ nō legē, ⁊ sic regna nō subijciunt̄ legibus, sed armo℞ potētie, vt institu. in proe.⁊ in.l.ij.de nouo C.cōponē.⁊ q̄ in istis par est legū ⁊ armorū potētia, argu.l.aduocatis.C.de aduo.in verbo coracijs nituntur.⁊ dixit Bal.in.l.ex hoc iure.de iu.⁊ iu.ꝙ reges creati sūt ex necessitate, q̄ oīa capite indigēt.q̄ in primordio creatura℞ nulla fuit distinctio gētiū.in auc.qb.mo.na.efficiunt̄ sui.§.j.vn̄ q̄ deus q nūq̄ʒ incidit in idē, ne sit superfluus, mētes hominū fecit diuersas, pp qđ hoies inceperunt aduersari, ⁊ bellari, ⁊ ex bellis vētuʒ est ad diuisiones gētiū, ⁊ linguarū, ⁊ iō hoies indigent regibus, q sunt de iure gētiū, ⁊ cū idigeant regibus decet habere regē, ne tota gens pereat.⁊ cū reges sint de iuregētiū.d.l.ex hoc iuregētiū.

4 †⁊ bella sint eodē iure, ipsa regna ex bellis ꝯstitui dʒ. vt eo iure q̄ sunt inuenta ꝯstituant̄.⁊ facit q̄ reges, q nō recognoscunt superiorē, pn̄t in cā ꝓpria iudicare, fm Bar.in.l.est receptū. de iuris. om.iudi.Et Jnno.in.c.ex pte.de verb.sig.vbi dicit ꝙ pn̄t se submittere iudicio inferiorū.si ergo hoc pn̄t, a maiori se pn̄t submittere strenuitati sue, ⁊ iudicio sui belli.arg.auctē. multomagis. de sacros.⁊ facit q̄ in regalibus dignitatibus seruāda est ꝯsuetudo. de alie.feud.§.in feud.⁊ videmus ꝙ duobus regibus cōpetitoribus in regno, ille obtinet, q aliū superat vi, aut armo℞ potētia, dolo, vel virtute, i quo deus, ⁊ fortuna operat̄.vt in auc.vt oēs obe. iudic. ꝓuincia.in prin.⁊.C.de iustini.C.l.ij.in prin.⁊ arg.in decre. vj.distin.c.nō est peccatū.iuncta.l.fi.de quadri.prescrip.⁊ de veteri iure enucle.l.j.in prin.⁊.C.de comi.⁊ tribu.schola.l.j. ⁊ de ꝓ

5 xi.sacro.scrine.l.iubemus.in fi.†nā fortuna nihil aliud est q̄ʒ tēporalis euētus rerū a deo ꝓuisa℞.C.de thesau.l.j.⁊ arg.in auct. vt liberti decetero.in princi.vbi oē datū a deo ꝓcedit. Et Augustinus dixit, diuina ꝓuidētia regna ꝯstituunt̄ humana. Et in epistola inter claras.⁊ facit, q̄ bellū iudiciale ⁊ cāpestre qđ fit cū armis equiparant̄.c.j.qui.mo.feu.amit.⁊.c.ij.in gl.de forma fidelitatis.⁊ que sit prima cā benefi.amittē.§.sed si dilator. vbi vasallus tenet̄ dn̄m suū adiuuare in bello cāpestri, qđ fit cū armis, ⁊ in bello iudiciali, ⁊ sic in tali discordia oportebit, vel bello iudiciali, aut cāpestri cāʒ regni dirimi.nec est hoc absurdū, q̄ multi reges, ⁊ principes inierunt singulare certamē, put Saul q in prelio ad mortē pcussus pugnauit.ij.regū.i.c.Et et Dauid pugnauit cum Golia. Et diximus de alijs regibus, q pugnauerunt psonaliter, vt pacē haberet, ⁊ Romani et fecerunt bellū tregeminuʒ, vt.§.in alio.c.Jn ꝯ̄riū, q̄ rex in preiudiciū successo℞, ⁊ subdito℞ nō pōt populo suo dare aliū regē, q̄ populus liber est, lʒ sit sub rege.de here.⁊ fal.in prin.maxime popul⁹ Romanus fm Bal. in proemio.ff.nec et rex pōt alienare demania regni, ⁊ vasallos ipsis inuitis.vt no.Jo.an.in.c.cū dilecti.de maio.⁊ obe.⁊.l.inuiti.de fideicōmissa.liberta.ergo nō alienabit regnū.p.c.intellecto.cū ibi not.de iureiu.⁊ in.c.p venerabilē.in fi.de ele.⁊ Bal.in preludijs

6 feu.q dixit ꝙ vnus rex nō pōt facere aliū regē, †nā rex nō dʒ pugnare psonaliter, sʒ tm̄ prelijs interesse, q̄ ex sua presentia auget̄ audacia pugnatoribus.⁊ q̄ in eo est periculū vniuerso℞. Egisipus in bello iudaico lib.v. ⁊ Quintilianus in milite Mariano, q̄ in eo oium salus est.nā dignitas regia nō patit̄ sectionē.x. dil. c.j.⁊ eo℞ successio defert̄ primogenito.de ꝓhibitione alie.feud.p Fede.l.imperialem.§.preterea ducatus.Et pʒ in paralipo.c.xxj.

tibi regnū tradidit Jo. eo ꝙ eēs primogenitus. nihil est. n. in he-
redibus carius primogenito, ſm Augu. in sermone de decē pre-
ceptis. ⁊ x. plagis. q: preclarior est eoꝝ natio, Sapien. xviij. q: ip
se est principiū liberoꝝ eius, ⁊ huic debent primogenita. Deute-
rono. xxj. ⁊ no. Jnn. de voto. c. licet. ⁊ aliqd vellet agere in regno
rex, nō posset in ꝑiudiciū primogeniti sui. nā regnoꝝ ⁊ principa-
tuū successiones deferēde sunt nō tā ad vtilitatē succedētiū, q̄ȝ ad
cōmoda subiectoꝝ. j. q. j. c. ecce. ⁊. c. seq. ⁊ Augu. quarto de ciui-
tate dei. c. iij. vtile est vt boni lōge lateq; regnent. neq;. n. hoc tam
ipsis q̄ȝ illis vtile est, qbus regnant. ⁊ Tullius primo officiorum.
7 †Tutela ⁊ ꝓcuratio reipublice nō ad eoꝝ vtilitatē, q cōmissi sūt,
sed ad eoꝝ qbus gerēda cōmissa est, ⁊ ꝓpea q: negocia regni dn̄r
vniuersitatis, vn̄ in eoꝝ preiudiciū rex nō pōt regno cedere, q: si-
cut anima regit corpus, ita rex regnū, ſm Aristo. quarto politi. ⁊
viij. ethicoꝝ. ⁊ ſm Orosiū. iij. ad Augustinū in rege nō debēt ita
vires corporis attēdi, q̄ȝ ingenij, vt ēt si expediat magis claudi-
cet rex, q̄ȝ regnū. nā vt ait Seneca de trāquillitate animi post pri
cipiū. nō is solus reipublice preest, ⁊ de pace belloq; censet, sed q
in bonoꝝ preceptoꝝ copia virtute instituit. ⁊ vt ait Tullius in li-
bro de senectute. neq; enim viribus, aut velocitatibus, aut celeri
tate corporis res magne gerunt̄, sed auctoritate, ⁊ ꝯsilio. ⁊ dicit
Jsidorus arte q̄ȝ armis, prudētia q̄ȝ potētia, rōne q̄ȝ impetu po-
tius regit, ⁊ regitur. ⁊ dixit Liuius de secūdo bello punico. li. xij.
prudētia magis imperatoris timēda est, q̄ȝ potētia. ⁊ facit qd̄ dr̄.
8 lxj. dist. epm. †vbi nō sunt ꝯstituēdi reges, nisi quos nota, ⁊ ꝓba-
bilis vita cōmēdat. sic ergo rex nō dȝ ex leuitate quadā inire sin-
gulare certamē cū periculo eius reipublice, sed regnum prudētia
virtutibus, ⁊ ferro hostē domare, vincere, ⁊ milites suos ꝓ pace
habēda guerris submittere. Juxta illud Horatij pro his aūt eo-
rūq; salute honesta mors a militibus est appetēda. ⁊ Quintilia-
nus interpres pauperis ꝓpe finē. salus subiectoꝝ ex illo post deū
incolume ꝓpēsius pēdet. ⁊. xl. dist. si papa. ⁊ eius iusto ꝯsilio re-
gnū pacare, ⁊ nō manu forti, vt ait ibidē Horatius, manu fortes
nec sunt tibi martis ſm ꝯsilijs cessere meis tibi dextera bello, vti-
le ingeniū est, ꝙ eget moderamine nostro, tu vires sine mente ge-
ris, tu tm̄ corpore ꝑdes, nos animo pectora sunt potiora manu.
ne q ponit̄ ad regimen populoꝝ fiat ruina multorum. xj. qō. iij. c.
ita corporis. Et disputauit frater egidius de regimine principuȝ.
in lib. iij. ꝑtis. ij. c. v. cōmodius eē reges ꝑ viā electionis assumi q̄ȝ
successionis deferri. ⁊ qd̄ no. in. c. grādi. de suppl. neg. prel. ⁊. viij.
q. j. moises. multomagis periculosius eēt ipȝ regē assumi vno te-
li, vel ensis ictu, ⁊ a casu ⁊ fortuna. ⁊ subdit idē Egidius ibidē in.
c. xxix. magnū periculū vniuersis afferri regē ꝯstitui iuuenē, vt ſȝ
mores iuueniles cū sit custos iustitie ⁊ equitatis. v. ethic. ⁊ ꝙ nō
debeat rex pugnā facere ꝑsonalē, ita ꝙ in casu succūbētie alter ac
cipiat regnū. facit illud Baruth. iiij. ne tradas alteri gloriā, ⁊ di-
gnitatē tuā. ⁊ prouerbioꝝ. v. ne des alienis honorē tuū. ⁊ facit ꝙ
dr̄ prime ad Corinth. ix. c. bonū est mihi magis mori q̄ȝ vt gloriā
9 meā qs euacuet. †nā rex gloriā sue regie dignitatis nō dȝ, nec pt
minuere, ſm Tulliū. ij. Rethor. ⁊ facit q: dignitas regalis vel co
mitalis est ꝓpriū munus totius vniuersitatis regni, iō in aliū trās
ferri nō pōt, nec vēdi, ſm Bal. in ti. de feu. marchie. Et Sallust.
nō sine ꝑiculo emitur ab vno, qd̄ est vniuersitatis, ⁊ iō nō lȝ vsur-
pare regalē dignitatē, ſm Bal. ibi, nā princeps est reipublice ma
ritus. Juxta illud Lucani in. ij. vrbis pater vrbisq; maritus. ⁊ sic
inter principē ⁊ rēpublicā matrimoniū politicū ꝯhit̄, sicut inter ꝑ
latū ⁊ ecclesiā. vij. q. j. sicut prelatus in ecclesia, ⁊ ecclesia in prela
to. vij. q. j. scire. sit respublica in principe, ⁊ princeps in republica,
ſm Plutarchū in institutione Traiani. ⁊. l. nemini. de ꝯsul. qūo
ergo rex seu princeps poterit abijcere suā vxorē. s. rēpublicā, vt si
succūbat in duello, respublica sit alterius, nā sicut vxor a deo da-
tur, Prouerbioꝝ. xix. sic respublica datur regi a deo. in auctē. vt
iudi. sine quoquo suffra. §. traditū. ⁊ in titu. scriptū exēplar. §. ij. ⁊
10 qūo oportet epis. in prin. †Similiter princeps est cōis pater om-
niū. in auc. neq; mirū ꝙ ex se dote. in fin. ⁊ habet subditos in ptā
te, sicut pater filios. vt in auc. de incest. nup. §. dubitatū. qūo ergo
ꝑ pugnā filios abijcere poterit, ⁊ alteri dare in adoptionē illis in-
uitis. Et facit qd̄ dixit Seneca in ꝓuerbijs. olim se ita induit re-
publica Cesar, vt seduci alterū sine vtriusq; pernicie non possit. ⁊
in primo de clementia, Cesar anima reipublice est illa vt corpus
Cesaris, qūo ergo poterit animā abijcere spōte, nō video. ⁊ ad ꝑ
dicta facit qd̄ dixit Albe. in. l. cūctos populos. de sum. tri. qd̄ rex
nō pōt regnū subijcere seruituti. nec ēt si monasteriū ingrediatur
dignitas vel administratio ad monasterium trāsit. xx. q. v. eos. ⁊
Specula. de statu monacho. versi. xj. ⁊ Albe. in auct. ingressi. de
sacros. eccl. ⁊ Bal. in. c. cū magister. de electio. vbi dicit, ꝙ si rex
efficit̄ monachus, sequens regnū accipiet. ⁊ dixit Bald. in. c. ro-
11 dulphus de rescrip. †ꝙ regnū nō pōt alienari, nec in dotē dari, si
cut nec ēt rex posset filio dare administrationē regni in vita sua, li
cet nomē regiū sic. ij. q. ⁊ obitus. nec ēt regnū alienare. Bar. in. l.
prohibere. §. plane. qd̄ vi aut clā. Bal. in. l. j. §. in initio. de offi. ꝑ-
fec. vrbis. ⁊ in. l. oēs populi. de iustitia ⁊ iur. ⁊ cū ista eēt quedam
alienatio, vt si rex perderet in singulari certamine ꝙ alter victor
rex eēt. Dico ꝙ regnū nō ibit ad victorē in preiudiciū reipublice
regni, ⁊ filij primogeniti, si qs eēt, vel vasalloꝝ, nisi quatenus aliꝰ
ius haberet in regno, quo casu ꝑ papā eēt iudicādū, vel de ꝯsen-
su populorum pro pace ⁊ quiete regni, ꝑ predicta. s̄. allega. tn̄ re-
ges hoc nō affirmant, sed dicunt ꝙ ius est in armis, ⁊ dant enseȝ
pro libello. ⁊ inuocant ensem pro iudice competenti ⁊ male, quia
sunt tyranni hoc asserentes.

SVMMARIVM

1 Reges christianorum qui vngantur in coronatione ⁊ qui non.
2 Rex non coronatus an possit prouocare regem coronatum.
3 Corona regum qualis erat in veteri testamento.
4 Reges sunt qui se ⁊ alios per plenitudinem virtutum regunt.
5 Corone diuerse olim diuersis dabantur.
6 Corona non auget regiam dignitatem.

An rex non coronatus possit pugnare cum rege coronato.

1 Quoniam Supra aliqua de certamine impe
ratorum, ⁊ reguȝ dicta sunt. † Cō
tingit dubitari, q: ex quatuordecim regibus christia-
norum aliqui coronantur, ⁊ vngūtur a papa, vt est se-
renissimus rex Francie, rex Hierosolimitanus, rex Sicilie, ⁊ rex
Anglie, ⁊ non alij, nisi habeant ex ꝯsuetudine, vel priuilegio, ſm
Albe. de rosa. in prima constitutione. C. ⁊ habetur in pontificali
romane ecclesie, ⁊ in alio libro de regibus ⁊ ecclesijs seculi, de qui
bus in. c. intellecto. de iureiu. qui tunc non coronātur a papa, sed
2 per alios prelatos. †An alij reges, qui nō coronantur, possint ꝓ
uocare ad pugnā in singulare certamine reges coronatos. ⁊ hec
questio fuit inter regē Alfonsuȝ, ⁊ regē Renatū ꝯtendentes d̄ re
gno Sicilie, q: rex Renatus misit guantū belli, volens pugnare
vniuersaliter, vel singulariter cū rege Alfonso. Et Jacobus cal-
dola tunc armoruȝ capitaneus dicebat, ꝙ rex Alfonsus nō erat
coronatus, nec inuestitus de regno Sicilie, ⁊ Renatus sic, ergo
non debebat secum pugnare. ⁊ ideo Renatus ad diem duelli nō
accessit, q: sui proceres accedere noluerunt, ne submitterent se iu
dicio fortune. etiam dicebant regnum eē ecclesie romane, ⁊ de eo
nō posse fieri cōpromissum sine licētia pape, ⁊ ideo fuit facta eius
3 proclamatio per Alfonsuȝ regē ⁊ ꝓ ꝯtumace datus. †Jn qua q̄
stione dōm, ꝙ corona regū fuit primū in testamento veteri, ⁊ vo-
cabatur diadema, ⁊ erat aurea, ⁊ magni pōderis, ⁊ cū lapidibus
pretiosis. ij. regū. c. xij. in fi. ⁊ paralipo. c. xxiij. q̄ corona nō ꝑbet si
bi nouā dignitatē, sed est diadema, ⁊ signū regis, nō tn̄ regē facit,
arg. extra de vsu pal. c. cū sis. ⁊ de priuil. c. antiqua. in medio. ⁊ d̄
signat plenitudinē ptātis, ⁊ honoris insignia, ſm Sene. ij. de be-
nefi. nā vȝ priuilegiū imperatoris ꝯcessuȝ ante coronationē. l. fi. d̄
quadri. prescrip. ⁊ Jnn. in. c. ꝑ venerabilē. de electio. ⁊ in. l. bene a
zenone. de quadri. prescrip. Et qd̄ ibi late Cy. ⁊ cano. de elect. suf
fraganeis. Et sicut annuli nō faciunt matrimoniū, sed matrimo-
nij signa sunt. xxx. q. nostrates. ⁊. c. illud. de presum. ⁊ facit qd̄ no
tatur de regulari. c. porrectū. ⁊ qd̄ hr̄ in. l. iij. de fabri. ⁊ arg. in. l. j.
de ꝯsu. in ver. repetiti. fasces virtutē nō augēt. ⁊ facit q: in regno
qd̄ successione defertur, filius regis dr̄ rex ēt viuēte patre. xxiij. q.
4 j. cepit. ⁊ sic corona est de eē regalis dignitatis necessario. †Quia
reges dn̄r, q se ⁊ alios virtutū plenitudine regūt. xij. q. j. duo sunt
⁊ sic videmus in alijs regibus qui nō coronant̄ obseruari, ꝙ om-
nia administrant, vt ceteri reges, q coronāt̄. nā corona nō auget
dignitatē regiā, q: isti reges, q coronant̄, nō habēt maiorē digni-
tatē, vel ptātē q̄ȝ nō coronati, q: tm̄ corona datur regibus, q: rex
grauitate morū splēdore vite ⁊ pretiositate intellectuȝ cūctos dȝ
eccellere. viij. ethic. ⁊ qd̄ hoc sit verum pȝ, q: multis corona daba
tur ꝑ romanos, q reges nō erant tpe ꝯsulū. nā dabat̄ corona au-
rea athletis. l. j. C. de athletis. lib. x. dabatur ēt reginis aurea co-
5 rona, Hester. viij. coronā aureā portans in capite. †Dabat̄ etiaȝ
corona oleagina. s. ex oliuarū ramis illis qui triumphū procura-
uerāt, ⁊ in bello nō fuerant. Erat ēt laurea, que dabat̄ ei qui pri-
mus loca hostiū subierat, ⁊ castrensis corona, que dabatur ei, qui
primus castra hostium irruperat. Et naualis, que dabatur ei qui

primus

primus armatus p viz naues bostiū ascenderat, & graminea corona dabaṫ duci, q ab obsidione exercitū liberauerat. erat myrtea corona, que dabaṫ his q vrbē dominātes intrabant, & hederalis corona dabaṫ poetis, & laurea ēt dabaṫ ꝯsulibus triūphantibus ꝟm Vale.li.ij.c.iij. Erat & corona vallaris, que dabaṫ ei, q primo vallū hostiū ꝯscenderat, ꝟm Vale.li.j.c.fi.§.qd matris. Unde cōcluditur, ꝙ rex nō coronatus pugnabit cū coronato, nec poterit
6 ꝓpterea refutari, †qꝛ corona nō auget dignitatē regiā, ſʒ est inuestitura, vel signū approbationis ad regimē cū lapidibus ꝑtiosis, qꝛ tot virtutes deberet hr̄e rex, quot babent illi lapides ꝑtiosi. & ita dʒ regis virtus nitere & splendere. & in qōne nostra Renatus fuit ꝓuocatoꝛ. & deinde non accessit ad diem, & contumax fuit.

SUMMARIUM

1 Comes an possit ducem prouocare ad certamen singulare.
2 Duces iure ciuili olim erant tribuni.
3 Tribuni olim gladijs aureis ad hostes ꝓpulsandos vtebantur.
4 Duces exercitus qui sint, & quale eorum officium.
5 Comites qui dicuntur, & quare sic dicti.
6 Comites a cōmeando dicti, ꝙ cum regibus meent.
7 Comites palatini abusiue dicūtur, qꝛ comitatus non babent.
8 Comes simplex non debet pugnare cum ducibus.

¶ An vnus comes possit ꝓuocare ad pugnā vnum ducem.

1 a **AN comes** †qui nō recognoscit superiorem in suo comitatu ex priuilegio, vel prescriptione, vel qui in suo comitatu tenet locū principis, & hʒ potestatē legis cōdende, & hʒ regalia & ab eius sententia nō appellaṫ, possit ꝓuocare ad pugnā vnū ducē, vel marchionē, vel principē. q superiorē recognoscat in suo ducatu, vel marchionatu, aut ꝑncipatu. Dubiū facit, qꝛ titulus ducatus maioꝛ est titu. comitatus, vt in tit. quis dica. dux vel marchio, in vsibus feudoꝝ. Et ꝓprie iste dignitates attribute a papa, imperatore, vel rege, aut alio principe aliquē inuestiendo de ciuitate, vel prouincia cum titulo ducatus, erit dux, si cum titu. comitatus erit comes, vel cuʒ titulo marchionatus, erit marchio, vel si cum ti. principatus, erit princeps, vt in principe Salerni, aut Capue. aut duce fuesse, vt in ti. quis dicatur dux, vel marchio. in vsibus
2 feudo. †Et de mero iure ciuili duces erant oliʒ tribuni. l.ij. de dome. & protecto. vel erant magistri militum, q exercitibus preerāt dicti a ducendo, ꝟm Vale. de disci. mili. c. lucius. qꝛ ordines militū habebāt instruere copias, & ostendere tramites, ꝑ quos sit fiēdus transitus, vt in. §.ij. vt nihil ex militari arte relinquatur incognitū, qui hodie dicuntur capitanei guerre habentes potestateʒ indicendi treugas, & inducias. de capt. l. postliminij. §. inducie & de pactis. l. conuentionum. nō tamen poterant aliquos recipere in fedus, vel amicitiā sine licentia superioris. Iosue. c. ix. & xij. q. iij. innocens. vbi Iosue cū principibus hostibus securitatē dedit, & videtur rex. ff. de lega. l. fi. §. fin. Et Orosius. v. ad Augustinū. Et Liuius ab vrbe condita lib. ix. dicit ꝙ fedus per consulē sine auctoritate senatus cum Sānitibus actum irritum fecit. Hi eñ secundū locum a regibus obtinebant, de origine iur. l.ij. §. in initio. & no. ff. de infami. l.ij. in principio. Qui erāt principes militie, sicut Dauit, qui fuit tribunus regis Saul, vt dicitur. j. regū. xviij.
3 c. †quibus dabaṫ gladius aureus, vt deijcerēt hostes. scdo Machabeoꝝ. c. fi. qui etiam milites preparabant & ad pugnā instruebant, & precepta dabant, & exercitū gubernabant, & regebant, gesta hostium, ac inimicoꝝ indagando. Deutero. xx. & in. l. officiū. de re milita. & habetur. xxiij. q. viij. vt prideʒ causa reipublice dilatandi. Et ꝟm Sallustiū in Iugurtino de Metello & Mario. debebant castra mouere, & exercituʒ munire, & vigilias ponere in agmine interduʒ in primis in medio & in postremis adesse, & qd hostes agant explorare, & omnia prouidere, & prelys interesse, qꝛ ex ꝑsentia eoꝝ augetur audacia pugnatoribus, non tñ se certamini faciliter ingerere. Et Egisipus lib. v. de bello iudaico. ideo his milites parare iubet, qꝛ nō soluʒ militibus, sed etiā cēturionibus prepositi partem quandā imperatorie obtinent potestatis, dixit Quintilianus in milite Mariano vbi multa ð potestate tribuni. Et Egisipus de bello iudaico lib. iij. ꝙ ad eos spectat muros instituere, & manum regere bellatoriam, & castra munire. qui princi
4 pes strenuitatis erant. †vnde cuʒ isti duces exercitus teneant locum principis in castris, quibus totius militie cura est cōmissa, & teneant ꝟm locū a regibus, dr̄ ꝙ pugnabunt cū quocunqʒ comite, si tñ loquamur de ducibus, qui de ducatu sunt inuestiti ab imperatore, vel rege, qui respectu ducalis dignitatis duces appellaṫur, nō tñ presint exercitui imperatoris, & sint tales, qui in eoꝝ ducatu nō teneant locū principis, ſʒ sint subditi imperatori, vel regi tunc isti duces non pugnabunt cū comite, q ex priuilegio, vel prescriptione esset liber, & teneret locū principis in suo comitatu, qꝛ ꝑ principe hr̄, arg. de capti. l. postliminij. Et Bar. in. l. hostes. in fi. eo. tit. & ff. de penis. l. relegati. & de pub. iud. l. infamē. & de ver. sig. c. sup quibusdā. Isti eniʒ comites, qui nō recognoscūt supiorē intitulātur dei gratia, qꝛ nō recognoscūt supiorē, nisi deū, & ensē vt dicūt milites, sicut impatoꝛ & rex liber, & in ꝑtāte, & iurisdictione parū a regibus differūt, qꝛ habēt supremā potestatē, & possunt legē cōdere in suis dñijs, per ea que notantur in. c. vt animarū. de cōst. in. vj. & in. c. ij. de maio. & ob. & Bar. in. l. j. qð qsqʒ iu. & And.
5 de isern. in tit. que sint regalia. de feu. in ꝟbo, potestas. † comites enim dicti sunt, qꝛ sunt in cōmentario principis, q est locus in quo princeps ꝯsilia celebrat. ff. qbus ex causis maio. l. abesse. in principio. vel a curia principis, que est comitatus. xxiij. q. viij. c. sinod. & l. nemo de re mili. Est ergo comes nomen dignitatis a principe collatū. l. prima. quis dicaṫ dux, comes &c. que dignitas nō dʒ ornamēto virtutū carere, qꝛ sunt comites seu socij principis a cuius comitatu arceri debent bonis moribus ornati iuxta no. in. l. j. C. de dignita. li. xij. nec iuxta eius palatiuʒ habitare. l. quicunqʒ. de operi. publicis. & de consecra. dist. v. fuerant. ideo nō decet comitatus titulo insigniri virtutibus ignobilē, qꝛ promouere indignū est decipere. lxj. disti. quid proderit. Et tempore romanoꝝ cōsules Romani comites dicti sunt. & ēt prouisoꝛ officij belli comes dicebaṫ, q erant capitanei belli ꝟm Papien. & facit de re mili. l. nemo. & sic accipiṫ comitatus. iij. q. vj. neminē. lʒ comes & capitaneus hodie sunt diuersi, qꝛ comes in plus se hʒ, q̄ capitaneus. d. ti. qs dicaṫ dux vel comes. & ꝟm cōsuetudinē Italie marchiones sunt maiores comitibus, nō sic in Frācia, & in Alamania qð no. Hostien. in summa de peniten. & remissio. §. qbus. sub. §. cui marchio. Et in testamento veteri maioꝛ erat dignitas comitatus, qꝛ princeps militie dicebatur comes regis, quinto regum. c. xx. vbi Ioab comes Dauid. qui Ioab. comes & dux appellatus est. j. para. c. xj. & idem. l. j. ij. & iij. de comi. archi. †Hi enim comites a cō-
6 meando cū imperatore, vel rege dicti sunt socij eius in bellis & in eius ꝯmeatu. argu. de his qui deie. vel effude. l. j. §. summa. erant ēt alij comites ꝯcistoꝛij principis, q erāt spectabiles, vt ꝓcōsules. l. ij. de comi. & tribu. li. xij. & de cano. largi. no. l. iij. in fi. & si erāt hi comites de ꝯsiliarijs imperatoris, vel regis iudicabanṫ illustres. qꝛ pars corporis principis. l. qsquis. ad. l. iul. maiesta. Erāt deniqʒ alij comites, & tribuni, qui habebāt curare ꝑ epulis imperatoris, & comites stabuli iperialis, & comites, q hēbāt curā palatij iperialis, de qbus i. l. ꝑpositos. de comiti. & tribu. iter quos erat maioritas. d. l. ꝑpositis. de comiti. & tri. Erāt ēt alij comites ꝑmi ordinis q ducebāt iperialē exercitū in prouincias trāsmarinas, q hēbant honorē qualē ꝓcōsules, vel maiorē, qbus veniētibus ad ꝯcistoriū ꝯsules assurgebāt. vt. l. j. ð comi. rei mil. Qui hodie dr̄r capitanei armoꝝ, & hi comites ꝑmi ordinis missi cū militari exercitu a principe, & q gerūt vicē magistri militū equales sunt ducibus, q ꝓuincias regūt. l. eos. C. de comi. rei. mi. & l. ij. de comi. archi. erāt ēt alij comites, q ꝓuincias regebant. i. comitatus. l. j. C. de comi. qui prouincias & habetur. iij. q. vi. neminem, vt sunt in Italia comes romandiole, & comes cāpanie, de quo hr̄ in. c. magne. de voto. †Comites āt nostri tēporis sunt aliq hn̄tes nomen
7 dignitatis huius sine aliquo dñio, vel comitatu iuxta principeʒ, vt sunt comites Palatini, qui hn̄t titu. non comitatum, isti dr̄r comites abusiue, si non hn̄t comitatuʒ. Bald. in. c. j. qs dicatur dux vel marchio & comes, & glos. in. l. prima. de tuto. & curato. ab his. Similiter comes qui est de stirpe comitum, licet non administret comitatū, ē comes. xliiij. q. j. si qs de comitissa. vbi de rege, q est de stirpe regia, lʒ nō administret, ꝙ est rex. & facit gl. in. l. fi C. de arbi. isti comites abusiui legitimāt spurios, & incestuosos, & aliā administrationē nō hn̄t, & sunt alij comites, q hn̄t comitatū, ꝓuinciam, vel ciuitatē in dñio cū titulo comitatus, q hodie proprie comites appellanṫ, de qbus in. d. tit. qs dicat dux vel comes, ista sunt in tertio ordine post duces habētes prouincias, vel ciuitateʒ sub titulo ducatos, qui habent hodie maiorē dignitatē, q̄ comites, qꝛ sunt magis ꝓpinqui iperatori, vel principi, & sunt in scdo ordine dignitatū, & marchiōes in tertio ordine, & co-
8 mites in. iiij. † & isti comites simplices nō pugnabūt cū ducibus vt. s̄. nisi comites ipsi essent liberi, & tenerēt i dominijs suis locū principis, & duces essent subditi, & regalia nō hn̄tes, vt sunt duces regni Sicilie, q sunt vasalli regis, & nō hn̄t supremam dignitatē, quia duces isti nō pugnabunt cum comitibus tenentibus locum

principis, q̄r licet appellentur comites, tamē in dignitate ⁊ bono re principes sunt in dominijs ⁊ iurisdictionibus eoꝝ. ⁊ ēt ꝑ supra dicta. Dico qd̄ omnes isti qui vacant in curia imperatoris, vel re gis i suis officijs supradictis. q comites appellant̄ vt. §. pugnare possent cū comite regni, vel impij, q haberet ꝓuinciā vel ciuitatē cū tit. comitatus, ⁊ esset subditus illi impatori, vel regi, q̄r par est sibi in dignitate, lȝ nō ꝓſit ciuitati, vel ꝓuincie. Et idē dico ꝙ Cā berlingi regis, vel maioꝛ domus, si sunt nobiles ꝙ pugnabūt cuȝ comite, vel marchione, q̄r hi sunt comites de principis comitatu ꝑ supradicta. ⁊ ista procedēt in foro ciuili. tn̄ in foro rei militaris vnus dux princeps nō liber, vel marchio, nō possēt refutare vnū comitē, vel baronē, aut nobilē magne virtutis, qn̄ vellet pugnare ex causa honoris, vel status seu dignitatis sue lese, q̄r teneret̄ satis facere honori suo, alias esset infamis. q̄r qui negligit famā suam est ꝓditoꝛ fame sue. l. j. C. de his qui poten. titu. vt. ℐ. proximo. c.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Princeps subditus an possit prouocari per ducem subditum.
2 Princeps, hoc nomen, ⁊ regi, ⁊ imperatori cōmune est.
3 Princeps est publica potestas, ⁊ imago diuine ptātis in terris.
4 Principes subalterni qui dicantur.
5 Dux subditus pugnare potest cum principe subdito.

¶ An princeps subditus possit prouocari ad duellum per ducem similiter subditum.

1 a N† principes subditi impatori, vel regi, vt sunt pricipes regni Si cilie, q subijciuntur regi, ⁊ sunt eius vasalli ꝓuocati a ducibus regni, qui similiter sunt vasalli regis, ⁊ nō ha bent supremā ptātem, astringant̄ pugnare cū illis ducibus, vt nō possint illos repulsare, tanq̄ sint eis pares. Dic ꝙ titulus princi patus ſm iura sine adiuncto in dubio pro impatore, seu rege mo narcha intelligit̄. ff. de leg. l. princeps. ⁊ l. ij. §. nouissime. de origi.
2 iu. † ꝙ nomē princeps est cōe tā imperatori q̄ȝ regi. in auct. vt p̄ po. no. impera. §. si qs. ⁊ de cōst. prin. l. j. ⁊ cuilibet alteri, q in suos subditos haberet monarchiā, nisi addat̄ aliud nomē, puta prin ceps ciuitatis, q̄r intelligitur ꝑ magistratu, vel domino illius ciui tatis, vt. ff. de excu. tu. l. spadonē. §. si ciuitatis princeps. qd̄ nomē qn̄ antonomasie ponit̄ intelligitur de illo, q aliū superiorē nō ha bet. Et qui vnus vocatur in iure princeps. i. primum caput oiuȝ, que dignitas ſm cañ. nō defertur ex sanguine non ex merito vite. viij. q. j. moyses. nec ex locoꝝ vel gn̄ris dignitate, aut vrbiū qua litate, ſȝ moruȝ nobilitate. xl. disti. c. nos qui. Unde Sen. extreme partis hominū antiquoꝝ optimus animoꝝūq̄ȝ rectoꝛ eligebatur,
3 ideoq̄ȝ non poterat esse potentioꝛ. † est eniȝ princeps potestas pu blica, ⁊ in terris diuine maiesta. imago, ſm Poli. li. iiij. c. j. ⁊ tāq̄ȝ sol habēdus est. ⁊ idē lib. vj. c. xxvj. sol eminet vniuersis, vt cūcta videat, ⁊ diiudicet vniuersa solē alterū principē esse credo. inde di citur deus terrenus. vt. ff. ad. l. fal. l. j. §. municipiū. qd̄ veruȝ est si sapiens est maxime iurisperitus. Unde Josue. c. j. nō recedet vo lumen legis de oꝛe tuo. Et habet̄ Ysaie. xxxij. Princeps que di gna sunt cogitabit, ⁊ ipse super duces stabit. Est eniȝ princeps in regno suo, sicut pluuia in terra, que est celi bn̄dictio, ſm Arist. ad Alexand. Quis ante hoc nomen principis multis cōueniat, vt in. l. familie. ff. de verbo. sig. ⁊ in. l. j. ⁊. iij. de prin. agen. in rebus. Et Jo. an. in. cle. j. de baptis. tamē cū capit̄ pro superioꝛe, ꝓprie cōue
4 nit ei, qui oī bus preest ꝑ supradicta. † Isti vero principes subal terni, qui creantur ab imperatore, vel a regibus cum titu. princi patu alicuius prouincie, vel ciuitatis, que eis subijciunt̄, sunt prin cipes particulares ciuitatis, vel ꝓuincie, cui presunt, qui ab alijs ducibus, ⁊ comitibus in potestate nō differūt, ſȝ in nomine, ⁊ ali q̄li honoꝛe. q̄r ita sunt subditi, sicut alij barones, ⁊ comites ⁊ ita ab eis recurrritur ad imperatorē, vel regē, sicut a comitibus, qui principes sunt illustres, ⁊ ēt duces sunt illustres, q̄r isti ēt impe ratores, vel reges equiparant̄ ꝯsuli ⁊ ꝓcōsuli, qui erant officiales imperij, ⁊ erūt illustres, vt dixit gl. in. l. qui indignus. ff. de senato. ꝯiuncta alia gl. in rub. de offi. quest. ff. ⁊ comites sunt spectabiles. l. j. de comi. cōcisto. lȝ alias dicat̄, ꝙ marchio est spectabilis, ⁊ co mes clarissimus. ij. qd̄. vj. c. anteriorum. sunt enim iste dignitates regales. s. ducat⁹ marchionatus ⁊ comitatus. Bal. in. c. j. de feu.
5 marchi. † ⁊ ꝓpterea duces, q eēnt similiter subditi impatori vel re gi, pugnabunt cū pn̄cipe, q esset subditus impatori, vel regibus, lȝ principes ipsi tenant primū locū iuxta impatorē vel regē, ⁊ vi deantur aliqualiter digniores respectu nominis, vt supra.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Nobilis ex genere an possit causa honoris prouocare ad duelluȝ comitem, vel baronem.
2 Nobilis cum quocūq̄ȝ in dignitate cōstituto pugnare potest.
3 Nobilitas dicitur quauis dignitate firmioꝛ.
4 Nobiles ex virtute nobilibus ex dignitate sunt preferendi.
5 Nobilitas dicitur ianua ad oēs dignitates.
6 Comes maioꝛ est nobili simplici.
7 Comites ratione status ipsoꝛum representant rempublicam.
8 Clarissimi non debent torqueri.
9 Comes clericus, ⁊ vidua per cāpiones pugnare possunt.
10 Pugnare est actus militaris, quē a se non pōt comes abijcere.
11 Miles pugnam deuitans infamie labem incurrit.

¶ An nobilis ex quatuoꝛ gradibus proauoꝛuȝ prouocet causa honoris ad duellum comitem vel baronem.

1 Obilis † pro causa iusta sue iniurie, vel hono ris prouocat comitem, vel baronē ali cuius ciuitatis ad duellū. comes vel baro ꝓuocatus repugnat pugnare cū nobili asserendo se esse comitē, ⁊ in dignitate positū, ac dn̄m comitatus, vel baronie, ⁊ nobilē nul lā hr̄e dignitatem, ac, nō parē sue dignitati, offerēs velle dare aliū nobilē cāpionē, q pugnet ꝑ ipso comite, vel barone. dubitatū fuit inter curiales, si comes, vel baro pōt ſm stylū armoꝝ refutare no bilē, vt cū eo non pugnet, ſȝ det cāpionē nobilē, ac eidem cōparē, sup quo nobiles interrogati dixerūt, ꝙ nobilis ex antiqua auoꝝ ⁊ ꝓgenitoꝛum nobilitate oꝛtus. ⁊ bonis moꝛibus indutus, ac vi uens in honoꝛe militari, ⁊ in equis, ⁊ armis, ꝙ potest pugnare cū quocunq̄ȝ in dignitate posito. Comites vero, ⁊ barones, ⁊ alij do mini in dignitate positi dixerunt, ꝙ nō tenet̄ cū eo pugnare rōne dignitatis comitats, ⁊ baronie, ſȝ posset dare campionē araldi, ⁊ reges armoꝝ dicunt diuersimode, alij ꝙ nobilis nō potest refu tari in pugna a quocunq̄ȝ comite barone, vel altero in dignitate maxima posito. Alij dicūt ꝯriū, ꝙ pōt refutare, tn̄ ꝑ sui honoris defensione, ꝙ teneatur dare campionē nobilem. ⁊ equalē. armige ri dicunt ꝙ homo nobilis potest cum quocūq̄ȝ pugnare pro iniu ria vel honoꝛe seruādo, alias cederet ad maximā ifamiā comitis
2 hoc recusātis. † Quid āt iuriscōsulti sentiāt, dico ergo ꝙ ꝑ nobi li facit, vt pugnare possit cū quocūq̄ȝ i dignitate posito, q̄r nobili tas nālis de qua in. l. stemata. ff. d̄ gradi. ⁊ in. c. venerabilē. de p̄ bē. in nouella. ⁊ ēt q̄ ꝓcedit ex virtutibus, de qua. §. diximus, est firmioꝛ, q̄ȝ dignitas, quā ptēdūt comites, ⁊ barones, q̄r dignitas iduit̄, exuit̄ sicut stola. sed nobilitas ē ꝑpetuo annexa, ſm Bal. i. c. j. qs dicat̄ dux marchio ⁊c. q̄ dignitas ē qd accidētale, ⁊ cau sari pt̄ vno momēto. nobilitas vō ē innata a principio gn̄ationis cū virtutibus, ⁊ natura innata ē qd ꝯnexū a pricipio ⁊ nō ꝑ acci dēs subsecutū. ſm Bal. in pludijs feudoꝝ. vbi dixit ꝙ nobilitas nō nascit̄ ictu oculi. arg. d. l. stēmata. de dignitate vero ciuili faci lis est pdicatio. nobilitas vero stat in numero multoꝝ insigniū p̄ cessoꝝ, ⁊ antiquoꝝ, ⁊ antiquoꝝ, ⁊ vbi est memoꝛia in ꝯriū de insi gnibus sui generis, ibi nō pōt esse nobilitas genitalis, ſm Bal. in. c. j. qs dicat̄ dux. auctoꝛitate apostoli. j. ad Coꝛin. dicent. non
3 multi sapiētes, nō multi potētes, nō multi nobiles, † iō vr̄ nobili tas firmioꝛ q̄ȝ dignitas, q̄ nō hȝ radices, q̄r facilr̄ dignitas abra dit̄, ⁊ homo tūc nō ē amplius in honoꝛe. l. j. C. vbi sena. ſȝ sangui nis nobilitas nō ita deletur. arg. no. ꝑ Bar. C. d̄ decurio. l. alexā der. nā dignitas ꝯcupita nō durat admistratiōe deposita. C. de le ga. l. cū vniuersis. ꝑ Bar. nā ⁊ accidētia sunt facilis resolutiōis, sed natura ē ꝯstans ⁊ ꝑpetua, ⁊ ita Bal. in. d. c. j. qs dicat̄ dux. ti tulus. n. susceptus ex parte ob dignitatē clarissimā retinet clarita tē. i. nobilitatē. l. j. C. d̄ digni. li. xij. ex nobilitate. n. ꝓgenitoꝝ glo ria hoīs vt dr̄ Sapien. iij. vn̄ natus ex patre nobili ēt sine alia di gnitate censet̄ nobilis. l. iij. de ꝯmer. ⁊ merca. ⁊ dignitas in hoīe nihil aliud tribuit q̄ȝ nobilitatis quādā excellētiā, vt no. in. l. j. C. de digni. pp quā sibi debet̄ reuerētia ⁊ obedietia. ar. l. senatoꝛ. d̄ digni. virtus. n. seu nobilitas ꝑpōderat dignitati. ij. q. vij. q̄ȝ q̄ȝ. ⁊ alias dr̄ ꝙ ꝑsumit̄ melius de illo, q descēdit ex pte nobili. lij. di. si gens. ⁊ facit illud qd̄ scribit̄ Ecclesi. x. sapientia quidē ꝯfoꝛta uit sapientē. §. decem principes ciuitatis. in sapientia qdē tanq̄ȝ in virtute nobilitas significat̄. lx. di. nos q. ⁊ testat̄ Boeti. scd̄o d̄
4 ꝯsola. ꝙ nobiles ex virtute pferunt̄ nobilibus ex dignitate, cū di xit dignitatibus ex virtutibus nō virtuti ex dignitatibus hono accedit. Itaq̄ȝ vilissimus est reputandus, qui honoꝛe pstantioꝛ ē, si nō alios ꝟtute pcedat. j. q. j. vilissim⁹. nec ad fidē ita ē sufficiēs dignitas

dignitas, sicut honorũ moꝝ nobilitas.ff.de tut.⁊ cura.da.ab his
.l.scire.§.fi.nã nobilitas est supremus honor, q ẽt ꝯuenit regibus
⁊ volẽtibus ad dignitatẽ aspirare, vt hr̃ Ecclesia.x.c.ibi, Beata
est terra, cuiꝰ rex est nobilis, vbi gl.exponit.i.stirpe regia.⁊ alibi
dr̃, ꝙ nobiles ad dignitates eligunꝰ.in auct.de defen.ciui.§.inte
rim.⁊.§.fi.que qdẽ nobilitates tꝑales a deo sunt institute imme-
diate, ẜm Bar.in.l.j.C.de dign.vbi allegat Regũ.j.⁊.ij.nã si qs
esset ignobilis a natura, ⁊ a virtutibus, ⁊ bonis moribus sibi nul
5 la dignitas posset attribui, ꝑ no.in.d.l.j.de dign.†ergo nobilitas
nature virtutũ, aut sciẽtie est ianua ad oẽs dignitates, ⁊ sic maior
est digni.arg.l.rescripto.in p̃n.de mu.⁊ hon.⁊ de decurio.ad sub
eundã.⁊ in auct.de mona.§.ordinatione. In ꝯtriũ facit, qꝛ comi-
tes, vel barones comitatũ, vel baroniã habẽtes a principe, qꝛ do
minaꝰ hominibus ⁊ subditis suis habẽt nobilitatẽ.c.j.qs dicaꝰ
dux.⁊ tenet And.de iser.in.c.j.in.fi.de capi.q curiã vẽdidit.⁊ in
c.j.in.fi.q.ex cau.feud.amit.vbi dixi ꝙ ex hoiuꝫ multitudine ibi
existentiũ acquiriꝰ nobilitas ⁊ Bar.in.d.l.j.de digni.li.xij.qꝛ no
bilitas est hr̃e plurimos subiectos diuites ⁊ locupletes.in auct.
vt iudi.sine quoquo suffra.§.volumus.nã tũc dr̃ ẽt imperiũ abũ
dare.eo.tit.§.j.⁊ quãto quisqꝫ maioribus p̃est tãto ipse maior ⁊
honestior.in auc.de defen.ciui.§.nos igiꝰ.vnde gloria regis in la
ta gente ⁊ in diminutiõe populi ꝯtritio principis.j.q.iiij.c.is ita.
ver.itẽ Dauid.⁊ Sallustius in ꝓemio Catilinarij, maximã glo-
6 riã in maximo impio putauere.sic†ergo cũ comites habeãt nobi
litatẽ ⁊ titulũ comitatus.ergo maiores sunt simplici nobili, ⁊ nõ
miles nõ ꝓpugnat cũ milite.vt in.c.j.§.si qs hoiez.de pace tenẽ.in
vsi.feu.ergo nõ comes ñ pugnabit cũ eo, q comes est ar.illiꝰ tex.
q hoc decidit.⁊ facit ẽt ꝓ comitibus, qꝛ ipsi dñanꝰ nobilibus sui
comitatus, ⁊ milites faciũt, ẜꝫ Bar.in.d.l.de digni.⁊ ẽt possunt
facere quem nobilem dando sibi feud.nobile cum vasallis.d.c.j.
quis dicatur dux.⁊.c.j.de feud.marchie. Item qꝛ iste sunt digni-
tates regales ẜm Bal.ibi.si ergo habent dignitatem regalem, er
go maiores sunt quolibet simplici nobili.⁊ qꝛ loco presidis habẽ
tur in suis comitatibus.glo.singu.in.c.an de inuesti.lis oriatur.⁊
qꝛ transmittunt in filios eorum.ij.q.j.q̃ꝫ periculosum, ⁊ qꝛ in suis
comitatibus equiparantur principi.Bal.in.l.j.de cõsti.pe.⁊ qꝛ
habent eccellentia sedendi iuxta regem.ẜm Bal.in.c.j.qui feu.
da.pos.⁊ facit qꝛ ipsi comites ⁊ barones ex quo sunt in dominijs
eorum quasi presides vel pretores ẜm Bart.in.l.j.in fi.de bono.
7 pos.⁊.l.stipulationũ alie.de ver.obli.⁊.l.fi.de penis.†vnde ratio
ne status eorum ⁊ officij, quod gerunt in subditos, representant
rempu.que est idẽ cũ eius principe.l.pe.C.de seruis fugi.⁊ Bal.
in tit.de feud.marc.ꝓpter qd̃ nõ videtur, ꝙ in preiudiciũ reipu.
sue, quã tuenꝰ, ꝙ debeant eoꝝ ꝑsonas, que sunt obligate officio
comitatus, ⁊ hꝫ dignitatẽ annexam regibus, periculis exponere
vitã eorũ pro causa priuata nõ concernente rẽpublicã, qꝛ talis di
gnitas est ꝓpriũ munus totius vniuersitatis, ẜm Bald.in tit.de
feu.marc.per ea que late scripta sunt.s̃.vbi diximus de pugna re
gũ, ⁊ imperatorum maxime pugnãdo cũ priuato, ⁊ ideo poterũt
dare cãpionẽ equalẽ ꝓuocanti.ar.l.fi.de iniur.vbi in actiõe iniu-
riarum tales ꝑsone cõstituunt ꝓcuratorẽ.⁊.C.de ꝓcura.l.pen.⁊
8 auc.ibi posita.⁊†ẽt clarissimi sunt priuilegiati, qꝛ nõ torquentur.
l.seuerã.C.de digni.⁊ pugna equiparaꝰ torture.de pace tenẽ.§.si
quis hominẽ.vbi Bal.nec etiã carcerãtur illustres.l.si grauius.
de digni.nec ẽt dãnantur sine his, qui equa dignitate cũ his sunt
ꝯstituti.de decu.l.quiqꝫ, ⁊ facit.l.quicũqꝫ de ꝓcura.⁊ ideo dabiꝰ
cãpio, ꝑ no.in.d.§.miles.vbi Bal.dicit, ꝙ quis potest inire duel
lũ ꝓ extraneo, qñ esset eius campio.⁊ idem in.§.si rusticus.⁊ ibi,
cãpione pro se dato.vbi glo.⁊ Bal.⁊ de alie.feu.pa.§.non est cõ
suetudo.vbi dicit glo.ꝙ ex causa fit pugna ꝑ aliũ seu per cãpio-
nẽ.⁊ hoc expresse decidiꝰ in Lõbarda.in.l.fi.qualiter quis se de
9 fen.dꝫ, vbi dicitur, †ꝙ comes clericus, vel vidua pugnant per cã
pionẽ.tñ gl.tenet ibi ꝙ vasallus possit ꝓuocare dñꝫ ad pugnã ꝓ
pter infidelitatẽ, ꝙ ideo est, qꝛ dñs obligatur vasallo ad fidelita-
tem.c.j.qualiter dominus ꝓprie.priue.tamẽ ego tenerẽ, ꝙ vnus
nobilis ex quatuor gradibus nobilitatis iure militari põt pugna
re cũ cõstituto in quacũqꝫ dignitate ꝑ prima iura, ⁊ dicet iste no-
bilis ego non curo de tua dignitate, nisi de meo honore, ⁊ non ꝓ-
uoco comitatum, vel dignitatẽ, sed personã tuã, tãq̃ꝫ ꝓuatũ, digni
tas ponatur ad partẽ.⁊ veni ad id quod debeãt agere boni mili
tes, ⁊ qꝛ iste dignitates nõ dãt nisi nobilitatẽ.vt.s̃.ergo habẽs no
bilitatẽ innatã a natura cũ eo pugnabit, qꝛ nihil est supra nobi-
litatẽ vt diximus.s̃.c.de nobilitate.⁊ vt rerum probatio non pe-
reat ⁊ veritas reperiatur, ⁊ vt quis non glorietur in sua malitia
10 rõne dignitatis.†qꝛ iste est actus militaris.s.pugnare, qd̃ nõ põt
abijcere comes, qꝛ est suũ officiũ defendere honorẽ ꝓpriũ, ⁊ non
esse ꝓdigus sue fame, qꝛ q famẽ suã negligit, est ꝓditor sui ipsius
l.j.C.de his qui potẽ.tit.⁊ diximus.s̃.in ꝓximo.c.presertim quã
do comes ꝓuocatur ex delicto cõmisso cõtra rempu.quia reatus
omnẽ honorẽ excludit.l.j.vbi senat.vel pro fide rupta, qꝛ ex quo
illi dedit fidẽ vr̃ cũ eo ꝯtraxisse, ⁊ suã ꝑsonã approbasse.de reg.iur.
qui cũ alio iur.l.iij.idẽ scribit.de peculio.⁊ cũ sit obligatus rõne
fidei ꝑsone, cui fidẽ dedit, nõ poterit eius personã, quaꝫ semel ap
probauit reprobare. ꝑ no.in.l.si quis testibus.C.de testibus.cuꝫ
si.vel si ipse comes illũ nobilẽ offẽdisset, ⁊ qꝛ in delictis ꝯhibitur.l.
11 j.§.bestias.de postu.⁊.l.in pater.in fin.de iure fisci.⁊ facit†qꝛ mi
les pugnã deuitãs apud graues milites infamie labem incurrit.
ar.l.fina.§.ij.ff.qd̃ metus cã.vbi si miles terretur, vt non pugnet,
ille est iustus metus ad rescindendum omnẽ promissionẽ, ẜm An
gelum in disputatione sua.duo nobiles Gallici.

SVMMARIVM

An officialis exercitus vel ciuitatis ꝓuocetur ad duellum.

1 a
Nu officialis exercitus†possit prouocari ad certamẽ.dic ꝙ nõ, qꝛ nõ
dꝫ remanere sine duce sine quo regi nõ posset, ⁊ nõ te
netur bellũ faceꝛ sine licẽtia p̃ncipis sui.l.iij.ad.l.iul.
ma.nec dimittere exercitũ vt ibi, al's illo crimine teneꝰ.⁊ idẽ dice
reꝰ in rectore alicuius ciuitatis vel repu.obsessa ab inimicis suis,
vꝉ que patereꝰ aliquã oppressionẽ, qꝛ nõ dꝫ remanere sine rectore
ꝑꝑ piculũ totius reipu.arg.eius qd̃ hr̃ in tit.C.vt oẽs tã ci.q̃ꝫ cri
mi.vbi durãte officio officialis nõ trahiꝰ ad iudiciũ, ne ab officio
diuertaꝰ ⁊ in.l.nec magistratibus.ff.de iniur.⁊ de iud.l.pars lite
2 raꝝ.cũ si.†⁊ qꝛ officialis q durãte offic.dereliq̃t officiũ puniꝰ gra
uiter, vt in auct.vt diffe.iu.§.necessitate.⁊ in ti.de admi.§.ij.⁊ in.
l.iij.ad.l.iul.maie.⁊ facit qd̃ habeꝰ de bello iudaico.li.vj.vbi dr̃
ꝙ imperator nõ dꝫ pugnare ꝑsonaliter, nec dux exercitus, qꝛ in
eis ẽ periculũ vniuersoꝝ ⁊ salus oium, ẜm Quint.in milite Ma
riano.⁊ Alexãder de optimo Imꝑatore dixit, imꝑatorẽ magis
ꝯsulere, q̃ꝫ audacter pugnare debere, vel oino potius abstinere a
pugna ꝑsonali, ⁊ qd̃ ẽ dictũ.s̃.de pugna imꝑatoris ⁊ hoc qñ esset
ꝑpetuus, qꝛ tũc dabit cãpionẽ, vt diximus.s̃.in.c.nobilis.ꝓ cau-
sa iusta, tñ qñ esset officialis tꝑalis, expectabiꝰ finis officij sui.ar.
3 d.l.j.C.vt oẽs cen.s̃.alle.cũ si.†qꝛ qñ aliqs est astrictus rõne offi
cij publici, prius dꝫ explicare negocia officij q̃ꝫ ꝓpria.l.tutor ẜm
dignitatẽ.in.§.j.ff.de admi.tuto.⁊ hoc qñ esset ciuitas, quã regit
in aliqua necessitate iminẽte, vt qꝛ obsessa, vel dñs ciuitatis esset
captiuus, vel in longa absentia, vt.s̃.tñ si non patereꝰ ciuitas ma
ximam necessitatem ꝑsone sue, tũc etiam durante officio ꝓuoca-
bitur, qꝛ cessat cã antecedens.⁊ hoc fuit visuꝫ tꝑe quo rex Ara-
gonũ fuit captus in mari.⁊ qdã officialis maxime ciuitatis fuis-
set ꝓuocatus, excusauit se a pugna, qꝛ rex erat captus, ⁊ persona
sua erat necessaria illi reipublice, que fluctuabat, ⁊ fuit excusatio
admissa.⁊ si hoc nõ esset, rectores ciuitatũ obsessarũ ꝓuocarenꝰ
per obsidẽtes in duella.⁊ faciliter ciuitates ipse deperirẽt eo suc
4 cũbente vel capto, ⁊ vulnerato.⁊ † scribit Frontinus ꝙ Scipio
Africanus ferꝰ dixisse, cũ qdã parum pugnacẽ eũ diceret, Im-
peratorẽ me mater nõ pugnatorem genuit, ⁊ Marius Teutoni
co bello cuidam teutonico ꝓuocanti, vt ꝓdiret rñdit, si cupidus
morti esset.posse eum laqueo vitaꝫ finire.⁊ Plutarchus in vita
Marci antonij. Rursus igiꝰ vocabat Anto.augustum ad singu
larem pugnam respondentẽ satis multas ad interitum vias An
tonio patere.sic ergo exemplis demonstratur veterum ꝙ Impe
ratores, ⁊ exercitus duces non pugnant singulariter.

SVMMARIVM

¶ Quod in pugna militum attenditur equalitas.

1 In pugna militũ † attēdit̃ eq̃litas, q2 si miles aduersus militē ꝓ pace violata vel cã capitali duellũ cõmittere voluerit nõ cõceditur facultas pugnãdi, nisi ꝓbare possit, ꝙ ãtiqtus ipse cum parentibus suis natione legitimus miles existat. de pace tenen. c. si miles. ⁊ hoc de iure feudoꝝ. vbi dixit And. de iser. ꝙ hoc est vnũ qḋ requirit̃ ad militiã, ꝙ qs sit de genere militũ. ff. quib. ex cau. maio. l. pe. dicens ꝙ miles ponit̃ ibi ꝓ omni infeudato. ⁊ sic v̄r restringere hoc ad nobilē rõne feudi, qḋ nõ est verũ, q2 tex. loquit̃ de milite in genere militũ. s. qui sit ex parētibus militaribus, vel nobilis a natura, q2 miles cõprehendit ēt feud. tenētes. c. j. impator Lotha. cũ sequēti. ⁊ ēt appellant̃ milites, q sunt in expeditione. ⁊ in eqs ⁊ armis ꝓ repu. de qbus in rub. ff. de test. mil. ⁊ in. l. j. ff. de bo. pos. ex test. mil. l3 nõ sint insigniti, nec habeāt
2 illa insignia, de quibus in. l. pe. §. alle. ꝑ que d̄r, † ꝙ ēt illi, qui sunt in mari, in exercitu militare dicunt̃, ⁊ isti habēt priuilegia, de quibus in tit. de testa. mili. ⁊ hoc dixit no. Bal. in. l. ei q. C. q bo. ced. pos. ꝙ milites nostri tēporis dicunt̃ milites, l3 nõ habeãt isignia, q̄ oli3 dabant̃, vt in. d. l. pe. ⁊ hi q cõtinuis armoꝝ exercitijs sunt dediti. ff. de testa. mili. l. rescrip. ⁊ C. eo. tit. l. scriniarios. q milites pugnare possent cũ alijs militibus in armis existētibus, ⁊ ēt vbi vnus eēt miles, ⁊ de militũ gñe ortus, vel natus nobilis, ⁊ miles i armis, nõ posset refutar̃ aliũ militē v̄l isignitũ, nõ tñ ortũ ex genere militũ, si esset in bonis moribus, ⁊ virtuose viuēs, q2 inter istos est paritas in virtute, que nobilitat, q2 etiã nobilis est, qui ãpncipe nobilitatē cõsequitur, ⁊ qui a principe vt nobilis acceptatur,
3 ꝟm Bar. in. l. j. C. de dig. li. xij. vbi dixit † ꝙ nobilitas est qualitas illata per principē, qua qs vltra honestos plebeios acceptus ostēditur, vbi ꝯcluditur, ꝙ nõ attenditur natura, vel origo in nobilitate, s3 virtus. ergo sequit̃, ꝙ si princeps quē faciat militē, ꝙ ipse erit nobilis, q2 in nõ nobilitate non attenditur natura ꝟm Bar. reprobata opi. Imperatoris, q dixit, ꝙ nobilitas est antiqua diuitiarũ possessio, cũ pulchris moribus. ergo pugnabit iste miles factus a principe nobili cũ milite, ex genere militũ ⁊ a natura vel cũ alio milite exercitato in armis, vel cũ alio armigero, qui in armis versat̃, ⁊ in bonis moribus viuit, qui nobilis reputatur. na3 nõ solũ natus ex nobili, nobilis est. l. nullus. de decu. ⁊ l. liberos. de senato. in gl. ⁊ C. de dec. l. exēplo. ⁊ l. cũ legitime. de statu ho. in tex. ⁊ gl. ⁊ tex. in. l. nobiliores. C. de merca. s3 ēt versatus in armis, q2 armorum vsus facit quem nobilem, ⁊ virtuosu3, vt. §. dixi
4 mus. † nam pugna est experimentũ veritatis ꝓbande in iudicio belli cũ ense, ⁊ non debet quis dicendo ꝙ nobilis sum excludere posset a pugna aliũ virtuosum, qui nõ esset nobilis a natura, ⁊ delicta remanere impunita, ⁊ veritas sepulta, ⁊ ne det̃ materia nobilibus alijs iniuriandi impune, ⁊ delicta cõmittēdi, ideo tũc talis nobilis, si quē offendat, debeat ꝓuocatus pugnare, ⁊ nõ erit admittenda excusatio, q2 nobilis, q2 ensis est iudex, ⁊ talis q disiudicat omnem hominē nobilē ⁊ plebeiũ, ⁊ quãto nobilior tanto d3 virtutem suam experiri in armis, alias tñ cũ infamia remaneret talis nobilis. ⁊ dixit Ang. in. q. sua que incipit, duo gallici. quod miles athleta pugnã deuitãs apud graues milites infamie labe3 incurrit, q ꝓpterea si terretur, vt nõ possit pugnare, erit iustus metus, ⁊ omnis promissio rescinditur. l. fi. §. ij. ff. qḋ me. cau. vbi ergo
5 qs † esset nobilis ex quatuor gradibus nobilitatis suorũ auoru3, ⁊ vellet repellere alium non ita nobilē, qui nobiliter viueret, ⁊ in bonis moribus a pugna, non deberet sibi ꝑmitti, nisi iste esset aliqua infamie labe aspersus, vel macula parentũ, qui fuissent in vita de ꝓditione notati, anteq̄ sint nati isti, ꝓuocãtes repellent̃. l. ij. de decur. ⁊ l. iij. ad. l. iul. ma. ⁊ in. l. senator. de digni. li. x. ⁊ ꝟm ius Longobar. repellunt̃ a pugna nobiliũ, q in eoꝝ ꝑsonis essent aliquo scelere vel infamia affecti, vel pp vitia ignobiles, ⁊ oēs illi, q repellunt̃ a bello iudiciali. l. j. cũ sequē. ff. de post. q2 bellũ iudiciale ⁊ armoꝝ seu actuale eqparant̃, ⁊ hoc ēt iure vtunt̃, vt ignobiles pp vitia repellant̃ a pugna nobiliũ, nisi vterq3 eq̃li morbo laboraret, vel simili. ar. in. l. in arenã. C. de inoff. test. cũ si. ⁊ vide. §. i. c. nobilis a nã. ⁊. §. in. c. an si dñs. cũ seq. vbi qd de iure Longob.

SVMMARIVM

¶ Quod in pugnis dignitas attēditur ⁊ nobilitas ⁊ reprobant̃ infames ac criminosi ac labe aspersi, ⁊ quid de bastardis.

Quia dictum est, ꝙ in duello tã iure ciuili, q̄ etia3 Longobardo, q̄ ex cõsuetudine ⁊ s3 cõstitutiones Imperatoris Federici editas in regno Sicilie requiritur paritas personarũ, ꝟm Bald. in. l. cũ filius. §. fi. de lega. ij. ⁊ in ꝯstitutione regni Sicilie monomachiã.
1 ⁊ de pace tenē. §. si qs militē. sequitur videre, ꝙ † in pugnis, sicut in omni actu mundi dignitas est seruanda. arg. l. obseruãdũ. ff. de offi. presi. ⁊ l. j. ff. de postu. adeo qḋ nõ admittunt̃ ad pugnã nobiliũ infamia iuris vel facti notati, aut aliquo scelere inquinati, aut vite turpitudine, q2 delictũ excludit oēm honorē. l. j. C. vbi senat. vel clari. ⁊ tales nõ sunt integri hoies, nec ascēdũt ad ea ad que tales nõ admittũtur. l. ij. C. de digni. lib. xij. sicut etia3 non admittuntur in iudicijs, que dicuntur prelia seu certamina iudicialia. l. aduocati. de aduoc. diuer. iudic. ⁊ l. ij. eo. titul. de prescrip. xxx. ann. l. si quis emptione. §. fi. ⁊ dicit tex. in. l. aduoca. nõ minus pugnare aduocatos vocibus q̄ milites armis ⁊ coracijs. ⁊ sic eqparantur ista bella iudicioꝝ ⁊ armoꝝ. ⁊ dixit gl. in. c. j. de forma fi-
2 de. ꝙ † sicut vasallus nõ potest in prelio pugnare cõtra dominũ, etiam nec aduocare cõtra eũ in bello iudiciali, q2 equiparãtur. ⁊ xcvj. dist. c. si impator. in glo. ⁊ que sit prima causa benefi. amit. §. sed si delator. ⁊ glo. in. c. cũ sacerdos, de postu. And. de iser. in ti. de forma fideli. cu3 ergo eqparantur, id qḋ de vno dicimus ⁊ de alio. per not. in. l. miles. ff. de re iudica. vbi milites inermi militia eqparant̃ militibus armate militie. ⁊ in. d. l. aduocati. sic qui repellunt̃ a certamine iudiciali repellant̃ a bello armoꝝ, ꝟm lõbardã arg. insti. in ꝓemio. in princi. vbi qḋ de vno d̄r, de alio dictum v̄r. Nã ēt humiles, viles, ⁊ notati repellunt̃ ab accusãdo. de incestis nup. l. humilē. c. l3 heli. de simo. Sic ēt nõ ꝓuocabunt ad iudiciũ belli aliquē nobilē, q2 infames a ꝯuentu principis repelluntur. dixit Bal. C. de fur. l. falsus. hiq3 nõ integri hoies a iudicio belli repellunt̃, sicut ēt a limine iudicioꝝ accusatores nõ integri.
3 de qbus in titu. de accusat. sicut † ⁊ testes obscuri ⁊ infamia notati in iudicijs repulsant̃, q repulsa in iudicio belli d̄r rebroza, q2 q vult pugnare cũ nobili, vel militari viro, aut ꝯstituto in dignitate, d3 eē nobilis, ⁊ olimpus miles, ⁊ sine macula, q2 alias nõ esset paritas ꝑsonarũ. De qbus repulsis aliquas iseramus ꝟm qḋ vidimus de ꝯsuetudine militũ ⁊ nobiliũ obseruatũ. p̄rio. n. dico ꝙ rebrozat̃ seu reprobat̃ a duello, q crimē lese maiestatis ꝯmiserit ꝯ iperatorē, papã, regē aut aliũ principē seu dñm suũ in quocũq3 capite illius criminis, de quo in ti. ff. ⁊ C. ad leg. iul. maiest. ēt miles seu armiger, q delicta ꝯmiserit militaria. l. ij. ff. de re mili. vt q milites sollicitauerit, ꝯcitauerit ve ad seditionē, aut tumultũ fece
4 rit ꝯ rēpublicã, cui deseruit. l. j. in fi. ff. ad. l. iul. maie. † vel miles, q fuerit ꝑ ducē belli ignominiose remissus vel degradatus, q ꝓpterea ifamis effici. l. sed ⁊ milites. §. ignominia. de excus. tut. de re mili. l. q cũ vno. §. nõ ois. ⁊ l. ij. ff. de infa. q2 talis miles nõ põt in vrbe morari, nec alibi vbi est princeps rõne sue infamie, vt ibi no. nã in duello, vtplurimũ preest ꝑnceps, vel dux exercitus, vel alius loco principis subrogatus, qḋ ēt cũ eius lnia fit. l. j. de gladiato. ⁊ l. j. ꝯ athletis, ⁊ sic tãq3 ifamis repellit̃ ab hac dignitate pugnãdi in ꝑntia ꝑncipis. arg. l. milites. C. de re mi. ⁊. d. §. ignominia. lisr ⁊ miles q exercitũ deseruit, vel ad hostes ꝓfugit. l. ij. ff. ad. l. iust. maie. de penis. l. si qs aliud. §. j. ꝯ capti. l. post. §. transfuge. de re militari. l. nõ ois. §. desertor. Nã isti ꝓditores seu trãsfuge eēnt exauctorãdi, ⁊ capite puniēdi, ⁊ ꝑ hostib⁹ h̄nr. l. ꝓditores. ꝯ re mili. Miles. n. trãsfuga ēt furca suspendit̃. l. desertorē. §. is q
5 eo. ti. vbi † ēt punit̃ miles, q rē a duce ꝓhibitã fecerit, aut eius mãdata nõ seruauerit, ēt si res h̄n segesserit, ⁊ fuerit de hoc notatus facit. ij. q. iij. monomachia. ⁊ ēt desertor q tpe belli se absētauit a signis, q capite puniret̃. l. j. C. de deserto. lib. xij. qnimo ēt si miles leno fuerit habēdo feminas ꝗstuarias. vt i. l. athletas. §. pror. de infam. ⁊ And. de iser. in titu. qb. mo. feud. amitta. in. ij. col. vel q̄

stum fecerit

stum fecerit in publico, aut cauponē exercuit. eadē. l. §. siue ante. vel miles q fuerit piurus nō obseruās iurm̄, qđ prestāt milites. l. quoties, de dignitatibus. lib. xij. ꝛ. l. pe. quibus ex cau. maio. ꝛ ēt si veniret ꝯ propria iuramēta, ꝛ esset ꝑpterea lata snia ꝯ eū, ꝼʒ gl. ibi ꝛ in. l. si quis maior. C. de trāsact. ēt si fuerit preuaricator. l. athletas. in fi. de infa. Aut miles q seditionē ēt cū leui querela mouit in castris, vel aliqđ flagitiū ꝯspirauit in castris cū alijs militibus. d. l. desertorē. in fi. de re mili. vel si fuerit passus sniam ca
6 pitalē ꝑ crimine capitali. de infami. l. athletas. §. fi. vel † si ab hostibus captus poterat redire, ꝛ nō redijt, qꝛ transfuga iudicatur. de edil. edic. l. l. quid sit fugitiuus. §. idē. aut qui missus fuit in exploratione aut spia hostiū, ꝛ nō redijt sed cū gostibus ꝑmāsit, cū redire potuisset, qꝛ transfuga censeť. d. §. desertor. aut qui in fraudem munerū nomē militie armate sumpsisset. l. nō tm̄. C. qui mili. non poss. vel si fuisset ꝑ prius colonus ꝛ ad militiā armoꝝ in fraudē aspirasset nō debuit admitti. C. qui milit. nō pos. l. rura. sicut nec ēt qui cā litis vitande venerit ad militiā, aut alia conditione seruili affectus. l. j. ꝛ. l. omnis. eo. titu. aut si miles secreta hostibus nunciauit qui vt ꝓditor capite puniť. l. oēs. §. expilatores đ re mili. vel miles qui metu hostiū langorē simulauit. d. §. expilato
7 res, q desertor cēseť. † Itē si dn̄s habuerit preliū cāpestre iustum ꝛ miles eius euʒ morantē in prelio dimiserit ex ꝓposito. c. j. quib. mod. feud. amit. nam ista culpa est in dominū cōmissa, ob quam feudo priuať qꝛ infideliter facit, qđ nō hʒ locū in alio prelio, vt si dominus ꝑꝑ insidias, aut rumorē aliquē arma tollit vt ibi, vel si inimicis domini sui in eus ꝑniciē amicitiā copulauerit, vel aliter ꝯ dn̄m suū se habuerat ꝑꝑ quod inimicus dn̄i presumatur, ꝼʒ gl. ibi nam ratione iuramēti qđ prestat vasallus domino, si ꝯ faciat, diciť infidus. C. ad. l. iul. repe. l. fi. ꝛ dř propterea dn̄m offendere, vt in. §. fi. q̄ fit prima cau. benefi. amittē. ꝛ dixit And. in. d. c. j. ꝙ est crimē lese maie. qui ēt grauat ꝑꝑ hoc opi. suam apud gentes.
8 c. j. fuit prima cau. benefi. amit. † Insup ēt miles, qui status sui cōtrouersiā patiť, ꝙ interim ꝑ milite nō hř vel ab hostibus redemptus si nō luerit. l. q status. de re mili. ēt si prepositus custodie ꝑsone principis vel ducis, vel belli, vel ad excubias castroꝝ illa deferet fraudulēter. nam capite deberet puniri. l. qui excubias. e. titu. ꝛ. l. j. de offi. prefec. vigi. similiter, ꝛ miles qui tpe belli omnia arma alienauit, qꝛ hoc crimen est simile desertioni. l. desertorē. §. miles. ꝛ. l. q cōmeatus. §. arma. e. ti. Itē miles predā diuidēs cū hostibus, vel q dat opā vt hostes capiāt fideles impij ꝛ illos đꝑdentur q deberet viuus comburi. l. si quis. de re milita. lib. x. que sunt vera, nisi esset restitutus in integrū ex principis indulgentia. l. cū te. C. qui mili. nō pos. li. xij. etiam si esset publice excōicatus a suo sup̄iore rebrozatus, aut si de heresi notatus, vel esset fidei fractor, ꝛ de hoc ꝯdēnatus, qꝛ efficitur infamis. l. fi. C. de infami. ꝛ tʒ gl. expresse in. l. si pignore. §. si post. de pigno. acti. ꝙ veniēs ꝯ fidē suā fit infamis, si de hoc condēnatus est. ꝛ in. c. ꝯstitutus, de
9 transa. ꝛ glo. in. d. c. peruenit tʒ † ꝙ veniens contra fidem est infamis, sicut si ꝯ iuramentum. ꝛ idem tʒ in. c. fi. ne prela. vi. suas. ꝛ facit text. in. c. nos sanctoꝝ. xv. q. vj. nā graue est fidem fallere, vt in. c. peruenit. in glo. de fideiusso. ꝛ in. l. j. ff. de constitu. pecu. ꝛ quod met. cā. c. ad aures. vbi datio fidei equiparatur iuramento. ꝛ Innocen. in. c. ꝛ si christus. de iureiuran. vbi promittens sub fide habetur, ac si iurasset super euangelijs, vel super reliquijs. ꝛ Archi. xxij. q. fi. c. iuramentum. ꝛ Cy. hoc tʒ in. l. fi. si aduer. vendi. lʒ maior imponatur pena venienti contra iuramentum q̄ʒ contra fideʒ glo. in. c. clericus. de iureiuran. ꝛ And. de iser. in. §. Item sacramenta. de pace iur. firman. ꝑ tex. xij. q. v. qui periurat. ꝛ hoc ēt tenet Spe. in titu. de iureiur. §. j. ad fi. ꝛ lʒ Bar. ꝛ alij in auc. sacramenta puberū. si aduer. ven. teneant ꝙ quo ad periurium requiratur tactus euangeliorum, tm̄ milites ꝛ armigeri seruant ius canonicū, ꝙ veniens contra fidem sit grauiter puniendus, ꝛ debeat fidem seruare. ꝛ tenet Archi. in. d. c. iuramentū ꝙ quo ad obseruantiam hř, ac si per euangelia iurasset, non quo ad penā. ꝛ est
10 decisum per binas decisiones rote. † qꝛ idem dico in alijs nobilibus, qui habēt maculā seu labē seu aliā infamiā notabilem ꝙ nō pugnent cū alio nobili mundo ꝛ sine labe. qꝛ ꝑꝑ labem delicti qs infamať, ꝛ ꝑ infamiam perdiť nobilitas ꝛ dignitas. l. ij. ꝛ. l. quoties, de digni. lib. xij. qui nō posset repelli ꝑꝑ hoc vbi pugna fieret in crimine lese maie. ar. l. famosi. ff. ad. l. iuliam ma. vbi dicitur ꝙ q̄ʒuis famosi ius non habeant accusandi, nec ēt milites aut serui, tamen admittunť ad accusationem lese maie. criminis, sicut ēt mulieres in tali crimine admittunť, qꝛ mulier coniurationē Catiline detexit. l. fi. ad. l. iul. maiest. Sic ergo in crimine lese maiesta. quilibet alias inhabilis ad duellum prouocabit, quo casu hodie licitum est duelluʒ, ꝛ sine licentia principis pugnabitur. tamen an in crimine sit duellum fiendū qn̄ diceret quē de principe male loquutū ex leuitate, puto ꝙ nō ad. d. l. famosi. in fi. vbi glo. ꝛ quod no. in. l. i. si quis impe. maledixe. similiter qs repelliť a pugna no
11 biliū, si esset bastardus, vel spurius. † primo qꝛ isti sunt in fide inhabiles, ꝛ in bello inconstantes, qꝛ sunt inhonorabiles hominibꝰ. lvj. distinc. diuulgatum. ꝼm Bonifaciū ad regē Angloꝝ, qꝛ consuetudo magnatū ꝛ nobiliū nō nouit bastardos, qꝛ nō sunt de domo magnatū, nec iura sanguinis habent Bar. in. l. fi. de ver. sig. ꝑꝑ bonos mores custodiendos ꝼm Bal. in. c. naturales. si đ feu. fue. controuer. qꝛ tales bastardi nō faciunt preclaram ꝛ famosaʒ ciuitatem, sed legitimi ꝛ naturales. in auc. de nup. in prin. ꝛ. l. j. ff. solu. matri. qꝛ ēt bastardi nō ꝑpetuant memoriā parentū. Bal. in d. l. j. nec parentes merentur priuilegiū ꝑꝑ numeꝝ eoꝝ. l. excusantur. §. etas de excusa. tuto. per Bal. qui ēt non sunt in aliquo capite agnatorum ꝛ cognatoꝝ. l. spurius. vnde cognati ꝼm Bald. in. l. in testamēto. de testa. mili. qui ēt nō dicunť proprie filij. l. filiū de his qui sunt sui. nec ēt sunt parentes nobiliū Bal. in. l. cū legitimū. de sta. homi. ꝛ qꝛ ad eos legis affectio nō extendiť. cle. j. de
12 baptismo. que † dicit bastardos nō includi in dispositione legali quo ad commoda ꝛ honores. ꝛ Cy. in. l. q̄sqs. ad. l. iuliam maie. ꝛ de interdic. mat. l. libertū. ꝛ Bald. in. l. generaliter. C. de insti. ꝛ substitu. vbi dixit ꝙ homo in dignitate positus per tacitam conditionē liberoꝝ non intelligiť sensisse de filio naturali ꝛ ad quos non transiuit paterna nobilitas. l. cū legitimi. de statu homi. ꝛ. l. libe. đ senato. ꝛ Leui. xxj. ꝛ qui ēt nō includuntur in onere feudi. capitulo naturales. si de feudo fuerit cōtrouer. ꝛ qꝛ sunt ignobiles ꝛ infames, ac vilis conditionis. vt notat Azo in summa. de infami. etiam si sint legitimati secundum Bald. in dicta. l. generaliter. ꝛ Bal. in. l. bone fidei. C. de iureiurando. qꝛ ignominiosum est habere tales filios. l. penulti. C. quēad. te. ape. qui etiam non possunt portare arma domus, secundum Bal. in. d. l. generaliter ꝛ in. l. filium. s̄. alle. ꝛ non dicuntur de genere, sed sunt degenerati. Bal. in. l. fi. de sta. lib. ꝛ in. d. l. filium, dixit ꝙ nō portant arma legitimoꝝ, nisi eis concedanť. ꝛ tʒ Dy. de lega. ij. l. cum pater. §. mater. nec appellatione coniunctoꝝ continenť ꝼm Inno. ꝛ Joā. and. in. c. nonnulli. de rescrip. facit. l. spurij. vnde cogna. ꝛ. l. hac parte. nec etiam sunt consortes. l. iij. de li. cā. de procu. l. sed ꝛ hec. cum si. nisi ipse bastardus esset armiger, ꝛ in armis versatus, ꝛ be
13 ne morigeratus, † qꝛ vbi proprium honorem prosequeretur repelli non posset a pugna, sicut etiam nec alias ignobilis, ꝑ ea que diximus in. c. nobilis a progenitoribus.

SVMMARIUM

1 Bastardus vel spurius legitimatus an repellatur a pugna.
2 Legitimatio non veritas est, sed fictio quedam, ꝛ priuilegiū potius q̄ʒ ius commune.
3 Princeps legitimans spurium facit eum habilem ad honores, ꝛ dignitates.

¶ An bastardi legitimati possint repullari in pugna.

1 a N bastardus, † vel spurius legitimatꝰ a papa, vel a pricipe natus ex patre nobili possit pugnare, vel inire singulare certamē ꝑ cā honoris cū nobili a natura legitimo ꝛ naturali. vř ꝙ n̄, qꝛ dať disparitas, qm̄ lʒ legitimatio asꝑgat oēm maculā. in auc. qb. mod. nā. efficiū. sui. §. si qs vero nō habēs, tm̄ adhuc ipse lʒ legitimatꝰ remanet cū aliqua no. infamie. Bal. in. l. gn̄aliter. de insti. ꝛ substi. alleg. Inn. in. c. innotuit. de ele. qꝛ nulla ꝯn̄tia pōt esse legitima ex radice corrupta. l. fi. de nālibꝰ liberis.
2 † ꝛ legitimatio ꝓprie nō est veritas, sʒ fictio q̄dā, ꝼm Bal. in. l. cā quā. C. de fideicō. ꝛ qꝛ legitimatio addit iura ciuilia ꝛ nō naturalia. auc. Itē sine. de nat. lib. qꝛ legitiatio ē ꝑuilegiū potius q̄ʒ ius cōmune. Bal. in tit. hic finitur. l. in princip. nam lʒ illegitimus legitimetur, tm̄ remanet nō legitimus. d. c. q̄ʒto, in nouella. vnde lʒ omnes leges ciuiles ꝛ canones dicant, ꝙ legitimatus ꝑ imperatorem non debet vocari spurius, ꝛ habetur ac si esset legitime cōceptus. Bal. in. l. imꝑalis. de nup. ꝛ in. l. gallus. de libe. ꝛ posth. ꝛ dixit Bar. in. l. si quis pro emptore. ff. de vsucap. ꝙ legitimatꝰ a principe dicať vere legitimatus. ꝛ Jaco. but. in proemio. C. licʒ Bal. variauerit ꝛ multa sint in fauorē legitimatorum, qꝛ equiparatur legitimatis per matrimonium Bal. in. l. dominus. de natura. liber. tm̄ nobiles quo ad pugnam aliqn̄ dicunt contrarium,
3 ꝛ non bene. † quia princeps legitimando illum facit habilem ad honores ꝛ dignitates, ꝛ omnia iura dicant pro legitimatis. ꝛ idē

dicunt in legitimato p obligationē curie, qui est censendus legitimus. vt. l. dominus. ⁊ in. l. si quis. de natu. liber. ⁊ idē esset in nobili qui esset legitimus, ⁊ naturalis ⁊ esset natus ex patre bastardo, vel esset nepos legitime descendēs ex vno bastardo qd admitteret ad pugnā cū nobili legitimo, ⁊ naturali, qz lz nepotes nati ex legitimis, ⁊ naturalibus auo existēte bastardo sunt nati ex radice corrupta, ⁊ nulla gñtia pōt esse legitima ex illegitimo nascēdi pncipio, sm Bal. in. l. fi. C. de ver. signi. ⁊ qz nepos nō giungit nisi mediante patre, in quo nō fecit principium giūctio. C. de qō. l. ij. §. diuo. ⁊ vno excluso oēs eius descendētes sunt exclusi. §. nota. q feu. da. pos. ⁊ ō successio. feu. §. pe. Bar. in. l. ij. §. fi. ad trebel. bal. in. l. maximū vitium. de lib. pre. ⁊ idē in auc. si quas ruinas. de sacrosan. tñ sufficit ꝙ ipse sit natus legitimus ⁊ naturalis, ⁊ sit bonis moribus, qz non repelletur a pugna, ⁊ iste essent excusationes non admittende, per dicta. s. in principio.

SVMMARIVM

1 Miles simplex an possit pugnare cum prefecto cohortis vel legionis.
2 Inferior superiori reuerentiam exhibere debet.
3 Prefectus peditibus an possit pugnare cum prefecto eqtibus.
4 Militia armata duplex, equestris scz ⁊ pedestris.
5 Literati sunt nobilibus equiparandi.
Milites armate militie, ⁊ milites scientie equiparantur.
6 Miles in sua creatione cingulo cingitur.

¶ An armiger possit repulsari ab officiali exercitus vt cum eo non pugnet.

Miles seu † armiger simplex nō pugnabit cū ali
1 quo cēturione vel prefecto cohortis vel legionis, vel cum eo qui preest exercitui, vel qui consularibus vtitur insignijs, nec cū eo qui dirigit alam vel numerū militū. de quibus in. l. ij. ff. de infa. vbi gl. declarauit ꝙ cohors hz. x. alas legio vero septē milia ⁊ cētū pedites ⁊ septingētos. xxx. equites sm Vege. de re mili. exercitus aūt hz. vij. legiones, qz est collectio totius militie vt ibi, qz cū sint inferiores ⁊ subalterni, ⁊ eis subsint, ⁊ inferioris gradus nō pñt se pares facere superiori, qz superioribus nostris pares esse non possumus. ff. de alie. iu. l. iij. in prin. ⁊ de arbi. l. nam magistratus. ⁊ de aqua plu.
2 ar. l. j. §. sed si vicinus. vbi glos. dixit † ꝙ homo inferioris dignitatis maiori psone dz exhibere reuerētiā. ⁊ dixit gl. in. d. l. iij. ꝙ sapiens cōtra maiorē nemo presumat honorē, ⁊ qd hr̄ extra de maio. ⁊ obe. c. solite. ⁊ facit. ff. de dolo. l. nō dz. ⁊ l. sp ad muni. ⁊ facit qd hr̄ in. l. ij. ⁊. iij. ff. de in ius voc. vbi subditus non vocat in ius magistratum siue superiorem, nec libertus patronū ꝑ cā famosa sine venia pretoris, que gceditur cā cognita, ⁊ vt ibi, tñ tenebitur dare cāpionem, vt diximus. s. de nobili reqrente maximū dñm, ꝙ ille dz satisfacere per campionē, ⁊ sic cū ad bellū iudiciale inferior nō ꝓuocet sine venia suum superiorē, minime ēt ad bellū armorum, qz equiparant nisi habēs maiorē gradū vel honorē ēt ꝓuocator spontaneus ad duellū, vel singulare certamē, qz tūc deberet pugnare cum minore prouocato ab eo, vel dato cāpione vt. s. di-
3 ximus. † De campionibus similiter puto, ꝙ is qui esset prefectus peditū ꝓuocando ad duellū prefectū equitū vel alicuius legiōis ꝙ pugnabit cū alio, si alias fit miles, vel caporalis peditū, ⁊ similis illi, quē ꝓuocat, tñ sm gditionē ꝓuocati, qz si miles pedes requirat equestrem debebit pugnare eques, ⁊ eē lz magister militū dicatur esse prefectus equitum ⁊ peditū. l. j. de offi. prefec. preto. ⁊. l. j. ⁊. l. ij. de offi. magist. mili. Et Liuius in bello Macedo. in libro. iij. dixit ꝙ milites equestres vocant equi milites non tñ miles pedestris militie, ꝓuocator pugnabit cū milite equestris militie qz pedes est inferior, ⁊ in militia est pugnandū sm gditionem prouocati nisi a pari iudicarentur. † Est enim armata militia du-
4 plex. s. equestris ⁊ pedestris. de re mili. l. nō omnis. §. qui in pace. de nuptijs. l. a calligato. ⁊ dignior militia est equestris. l. j. de eqst. dignita. lib. xij. ⁊ neg. ne milit. l. eos. ⁊ qui militare non possunt. l. j. tñ dare tenebit cāpionem equalem vt. s. nisi iste qui dr̄ esse inferioris militie esset miles summe excellētie, vel strenuitatis, qz ista strenuitas supplebit inferioritatem militie. arg. de excu. tuto. l. lz reprobari. vbi ratione alicuius eminentie receditur a numero ⁊ a iure cōi. ⁊ facit qd no. Inno. in. c. j. de gsti. vel si miles inferioris militie esset creatus ab imperatore papa vel principe. ⁊ alius maioris militie a comite vel inferiore, qz iste creatus a papa vel principe est in maiori excellentia ⁊ prefertur creato ab inferiore. p. l. ij. ff. de albo scribē. ⁊ p no. in. c. p tuas. de maio. ⁊ obe. ⁊ p gl. c. tit c. j. ⁊ p no. in. c. si a se. de prebē. in. vj. ⁊ p no. de gse. di. ij. §. fi. ō prebē. bi q. qz alia est claritas solis alia lune ⁊ stellax, q̄ differūt i claritate. j. Corin. xv. inde q dignus iudicat a principe alijs prefert. l. restituēde. de aduo. diuer. iudi. ⁊ p ea q̄ dicunt de doctore iuniore vel creato ab inferiore a principe, q esset maioris scientie ⁊ excellentie, q̄z creatus a papa, vel principe, vel antiquiore ꝙ prefertur ei. p gl. in. l. j. C. de anno. ciui. lib. x. ⁊ in. l. restituendū. de aduo. diuer. iudi. ⁊ qd dixit Bal. de doctorello. in proe. ffox. ⁊ gl. in. l.
5 vj. ff. pro socio. † q̄ dixit ꝙ bene literati eqpant nobilibus. ⁊ in. l. prouidendum. C. de postul. tñ quo ad pugnādū in casu honoris nō fit ista dñia, qz qlibet eox tenet satisfacere ꝓprio honori ⁊ alterius similiter si minus nobilis miles originem duceret ex ciuitate nobilissima ⁊ magis nobilis ex oppido, vel castro, ꝙ cum eo pugnabit. p no. p bar. in. l. j. C. de alexā. pria. li. x. qd est vex, ēt si iste nobilis q staret in oppido haberet origīnē suā a ciuitate sm bal. in titu. de pace tenē. §. fi. qs rusticus. vel si sit natus ex nobili gñe. ⁊ habitet in rure, qz nō dicitur rusticus sm Pe. ō Cremo. ⁊ bal. ibi qz milites armate militie iudicant a pari cū doctoribus, q sūt milites sciētie. p no. in. l. miles. de re iudica. si tñ esset aliquis nobilis paratus militia accingi a principe, pata in aliqua celebritate principis habebit ꝓ cincto milite. arg. in. l. pe. de testa. mi. p q̄z. l. dicit, qd rex paratus coronari hr̄ ꝓ coronato. sicut giunx parata ad ducēdū. xxvij. q. ij. c. iusta. qd est vex qñ esset cingi iussus ⁊ in comitatu principis retētus. ⁊ ita loqt in. d. l. pe. tñ lz esset electus nō gaudebit priuilegio mili. si nō est in numero milita. receptus. d. l. penul. ⁊. l. fi. eo. titu. ⁊. l. ex eo. ⁊. l. neminem. ⁊. l. fi. de ō curio. ⁊ qd hr̄ de priuilegijs. c. penul. ⁊ ante hr̄ ꝓ cincto quo ad cōmodū reipublice nō suum. ar. de colla. ad hec vbi Jac. de bel. ⁊ facit. xxj. q. ij. si quis. ⁊ qd no. xvij. q. j. in prin. ⁊ ideo nō eqpara-
6 bit militi accincto, q haberet stigmata, † qz miles cū creat cingulo cingit, ⁊ dr̄ sibi accipere sanctū gladiū, in quo dijcies inimicos populi. ij. Macha. in fi. vbi pz ꝙ gladius, quo miles cingit, dz eē aureus, ꝓ quē honorē cinguli prās gladij sibi intelligit collata. arge. d. l. pe. vbi gl. q̄ ponit istas cerimonias. ff. qbus ex cau. maio. ⁊ vide Politica. li. vj. c. xij. ⁊ sic miles cinctus repulsabit electū ⁊ nōdū cinctū, nō tñ a pugna, q̄ q̄uis sint iuridica, tñ vbi talis tractaret de gseruatione ꝓprij honoris, ⁊ sue dignitatis, vt qz esset eis data infamia pp quā nō possent in curia principis guersari, tūc dico ꝙ si sint tales armigeri virtuosi ⁊ in bonis moribus viuētes ꝙ nō repellent p aliquē, ēt supioris grad⁹ militē, qz quo ad arma omnes sunt pares. p ea que diximus in. c. nobilis a progenitoribus. ⁊ in. c. qz supradictum. ⁊ in. c. in pugna militum.

SVMMARIVM

1 Nobilis existens in castris an possit per armigerum ibidem existentem prouocari.
2 Nobilis dr̄, qui armox strenuitate dimicandiqz scientia pollet.
3 Accidēs ⁊ nō natura vel genus in offō rei militaris attēdi dz.
4 Homines quo ad ius naturale sunt oēs equales.
5 Naturales curie ad seruiendū dati legitimantur.
6 Miles est pagano pretiosior.
7 Nobilitas vera est que virtutibus paratur, non que a progenitoribus accipitur.
8 Priuilegia militaria quibus militibus hodie concedant.
9 Militia solis militibus vrbis Rome nobilitatem prestat.

¶ An nobilis possit prouocari per armigerum in castris existentibus ambobus.

Nobilis a † ꝓgenitoribus ad duellū p vix armigex in exercitu existētē ꝓuocat.
1 inquit nobilis ꝓuocatus, ego nobilitate polleo, tu vero doce qualis fortune genitor fuerit, replicat armiger nō tuā quero affinitatē, nō parētelā, lz strenuitatē expiri cū ense, nobilis ait, de patre nō doces, ego vero doceo te vili ac rustica no ex semine ortū. qre igit tibi similē, qz pares cū parib⁹ antiquo ꝓuerbio faciliter giungunt. ⁊ cū illo ōpugna. hic inqt, si nobilis es lauda parētēs tuos, nā ⁊ tu ignobilis es, si nobiliū gesta recusas. nobiles libēter pugnāt, qz offm nobilitatis est. si ergo nobilis es age vt nobilis, replicat nobilis, meū est offm cū nobilibus pugnare. armiger triplicat, ⁊ ego nobilis sum, qz diu in armis ꝓ republica molitus vacaui, armorūqz exercitatione sum illustratus, ⁊ ideo te nobilior sum. nobilis istat, ñ tibi guenio, nec tu mihi, tu qris ascēdere, ⁊ ego qro ñ descēdere. insistit armiger, i bello xt⁹ attē-
2 dit ⁊ nō genus, ⁊ is † nobilis est in quo armox inest strenuitas dimicandiqz

micādiq; sciētia, z nō genus. ensis, nāq; z vires pugnant, z nō de licie. si ergo nobilitate polles, nobilitatē viribus expire, ne de nobili ignobilis fias, abiecto nobilitatis offō. oēs. n. ab vno patre, p cessim⁹ z in pgenitorib⁹ nō laudamur. nobilis vero ppositis iberē do suis rescribit, si tecū ɔtēdere querā te mihi similē faciam. si ergo deus te fecit ignobilē neq; nobilē, z generosum, nō intendo de generare, z a propria natura me facere alienū, nil mihi rescribas, qz scripta abijciā, z amplius verbis tecū ɔtēder nequeo. armiger nō abiecta querela iterum prouocat, muliebris est excusatio tua, aut verius tabellionis, magis est enim ꝙ ego mea virtute quesiui ꝗ tu ab antecessoribus habuisti, a qbus degenerādo a bellica virtute te facis alienū. nonne ergo tu in castris armiger es, z ego in numero militū sum, z tibi par. non ergo me repellere vales, igit̄ ɔ te pcedā ad oēm infamiā, qui abiecto omni officio militie differs vt fame tue prodigus iudiciū ensis, q iudex est nobiliū z ignobilium, z vt iustissimus iudex, nulli defert, z oculos non habēs diiudicat, z punit iniustos milites. qb⁹ collectis literis adit̄ iudex consilio procer̄ z perito, vt iudicet, si pōt iuste repelli a pugna nobilis. hic armiger ex ignobili patre licet virtute preditus, ornatus, z diu in armis cū honestate versatus. z consultus dico, ꝙ re
3 pelli non pōt, † qz in officio rei militaris inspicitur accidens z nō natura vel genus p ea que probauimus. s̄. in. j. cap. vbi ostensum est auctoritatibus, ꝙ exercitatio z disciplina longa bellorum militem facit, z non otia, nec delicie, aut nobilitas progenitor̄. Secundo, qz is nobilis est, quem sua virtus nobilitat. ar. extra de p̄ben. c. venerabilis. xl. d. c. nos qui. vbi nobilitas mor̄ plus ornat ꝗ genitor̄. Tertio, qz disciplina castror̄ ātiquior fuit, ꝗ iura ciuilia, q̄ de nobilitatib⁹ loquunt̄. ff. de cap. z postli. reuer. l. postliminiū. §. filius. hoc ēt pbat̄, qz quo ad militādū nō attēdit̄ hoīs natura. l. q cū vno. in prin. ff. de re mi. vbi q natus est cū vno testiculo militat. z talis nature iuriscōsultus inqt fuisse Sillā z alios duces, z sic nō refert qualis qs natus fuerit. z facit qz lz seruus militare nō possit, tñ si ad militiā eligat̄ p sua fortitudine, z viribus bñficio principis, vel ducis habilitatus militū aggregabitur numero. l. j. z. l. fi. C. q mili. nō possunt. z. l. ab omni milit. ff. de re mi. in gl. z. d. l. q cū vno. §. j. eo. ti. in tex. z gl. vbi alias illegitimus ad militiā puectus miles cēsebit̄. z. l. neminē. eo. ti. z primo regū . c. xiiij. z. ff. de castrē. pecu. l. si militi. testa. l. ex eo. z in. l. j. C. q mili. nō possunt. lib. xij. vñ cū iste militauerit diu, lz filius viri humilis fuerit, nō pōt a pugnādo refutari, qz in eo exercitio z dignitate iam cēsebit̄ dignus z approbatus. facit ēt qz natura est oibus
4 cōis. l. eos accusare. ff. de accu. z regalis iur. l. ꝙ attinet † vbi quo ad ius naturale oēs hoies sunt equales, z pugna est defensio, q̄ est d̄ iure natura. l. j. §. cū arietes. si quad. pa. fec. dic. cū simi. z d̄t Tullius ꝙ Scipio vltra annos pro virtute meruit, nūc sola militia possidet. nā nobilitas acqrit̄ ex armata militia. ar. c. cū essent. extra de simo. vbi papa militē appellat nobilem. z armata militia honor est. arg. de decurio. l. ꝗuis. in princ. z. l. iij. C. de re mili. lib. xij. nā militās dignitatē habere d̄r. de agri. z censi. l. colonos . xxxiij. q. j. mili. in versi. dignitatis sue miles. z facit gl. in rub. de equest. dignita. lib. xij. z dicit hoc Vege. in. lib. iij. c. de amicitia. z dicit tex. in auct. vt nullus ma. agri. ꝙ militantes altiori nitunt̄ fastigio, z dicunt̄ militia decorati. l. fi. §. j. C. loca. z ad idē q mili. non possunt. in rub. cū dicit ad militiā vel dignitatē. z de sac. paga. l. fi. z. l. fi. de cōmer. nā militātes ex priuilegio nō torquent̄. ff. de questi. l. milites. lz alias ad armatā militiā nō cōpellant̄ inferiores psone sed nobiles genere z similes. l. j. z. ij. C. ne rusti. ad vllum offi. admi. vnde cū isti tales armigeri a pueritia sint regacij militū in castris, z maiores facti in armis versant̄. z deinde vt domiti, z puecti, z eor̄ strenuitate pbati p supiores creant̄ armigeri militantes, z in signū veteris militie cōcedunt̄ eis arma, z equi z portāt deinde galeā cuz cimera, quod est in signum militantis, z habēt stipēdia, z sub se alios stipēdiarios tanꝗ approbati, z i militia puecti, z numero alior̄ aggregati sunt effecti tyrones. l. j. z. ij. de tyronibus. z cēsent̄ ppterea omnis parētū delera obscuritas, qz hi sunt in defensione reipublice, z pro ea militāt, z dati ad seruiēdū reipublice, argu. qbus modis naturales efficiunt̄ sui. §.
5 si qs igit̄. † vbi naturales dati ad seruiēdū curie legitimantur, z omnis ab eis macula spurietatis abstergit̄. Nā z princeps se vocat cōmilitonem militantiū cū eo. l. j. in prin. ff. de testa. milit. vbi Bald. propterea infert, qd̄ militia dignitas est, que inesse d̄r taz regibus ꝗ principibus. Nam ēt in magnis dignitatibus virtus attēdit̄, z natura nō curat̄. primo Regū cap. xj. vbi de rege Saul z Dauid q fuerunt pastores. z facit. xxiij. q. iiij. ista. z. c. venerabili. de prebē. pro quo facit, qz q viuit in eqs, z armis d̄r viuere in honore militari, z hz priuilegium antiquor̄ militū, fm ɔstitutionem Federici in regno Sicilie editā incipiētē, vt vniuersis. vbi h̄ dicit And. de iser. nam tm̄ est priuilegium degentium in expeditione militari, qd̄ ēt in nauibus, z galeis, z i castris, vt Saccomāni pugnāt militaribus priuilegijs potiunt̄. vt. l. j. ff. d̄ bono. possessio. ex testa. mili. §. in classibus. z ꝙ isti armigeri nobiles cēseant̄, facit tex. ff. de re mili. l. qui cū vno. §. ad tps. in ver. honorē. z. j. distinct. c. ius militare. z qd̄ habet̄. xxiij. q. j. militare. z. l. j. nec neg. mili. z qz pro delictis militaribus plectunt̄ pena nobiliū z nō plebeior̄. l. iij. in tex. z gl. vbi ēt Bar. ff. de re mili. z eadē. l. §. si miles. z. §. fi. vbi tex. ꝙ isti capite puniuntur, vbi plebei suspendunt̄, z nō dantur ad opus metalli, nec torquentur. d. l. iij. sicut ēt decuriones nō torquentur. vt. C. de qōnibus. l. diuo Marco. z. l. milites. z ad predicta facit tex. in. l. qui cū vno. ver. sed qui animo zc.
in versiculo pretiosiorem se aduersario faceret † vbi in armis militans pretiosior pagano efficitur. z tex. eod. tit. l. q status. z. l. ab omni. vbi seruus nō potest venire ad militiam, nec ingenuus qui patitur questionem status sui, ergo militia nobilitas est, qz serui ad eam non aspirant. nam dum sunt in armis habent priuilegiuz de quo in titulo, de testamento militari. Et dum sunt in armis excusantur a personalibus muneribus. l. qui origine. de mune. z honoribus. z. l. ij. z. l. milites. de his qui non imple. stipen. z excusa. tuto. l. sed z milites. z deinde effecti veterani habent priuilegia decurionum z a muneribus sordidis excusant̄, vt in ti. de veteranis. ff. z. C. per que vident̄ habere nobilitatē quādam. z facit qz honorandus est magis qui sua virtute pollet. ff. de cap. l. si qs in bello. valde ergo disciplinati sunt in honoribus extollēdi. ff. de excu. tuto. l. sed reprobari. §. valde. Bal. in proemio. ff. ad que accedat quod voluit Cy. in. l. prouidendū. C. de postula. dicēs † ꝙ nobilis dicit̄, qui sua virtute meruit magis ꝗ qui puenit ex nobili genere, qz nemo genere nobilis est nisi presumptiue. de edil. edic. l. qd̄ si nolit. §. mācipia. z qz magis commēdat̄ qui ex sua virtute pollet ꝗ qui a parentibus habuit. d. l. si quid in bello. z ait Sene. melius est nobilē fieri ꝗ nobilē nasci, lz Cy. dicat, qd̄ magis ad nobilitatē trahit̄ qui ex nobili genere procedit, lz qui est miles z nobilis preferat̄ ei, qui est miles tantū Bal. in. l. minime. d̄ aduoca. z dixit Bar. in. l. j. de incolis, ꝙ nemo origine est nobilis. z in. l. j. de infami. vbi de nobili damnato. lz aliter dixerit in. l. quoties. de digni. z qd̄ h̄r in. c. de multa. de prebē. lz aliqñ magis attēdatur nobilitas generis ꝗ morum. l. scire. §. fina. de excu. tuto. z dixit Joan. and. in. c. venerabili. de prebē. nobilitas hominis virtutum clara propago. vnde qd̄ dicitur de militibus in titu. de re mili. z in titu. de testa. mili. intelligitur de illis militibus, qui antiquitus habebant illa insignia. de quibus in. l. pen. ff. qui. ex cau. maio. z qui vacabāt armis, z hodiernis tpib⁹ intelligit̄ de armigeris nostri tpis, † qz illa priuilegia militaria hodie dantur militibus, qui sunt in matricula, z vacant armis, nō de illis qui stant in domibus inermes z in delicijs. fm Rapha. in. l. j. C. de testamēto milita. z Bal. in. l. fi. C. qui bo. ced. pos. qz armigeri presentis seculi successerunt in vicem illorum militum antiquor̄. quod etiā patet, qz a castris remissus post annum, non habet priuilegia armate militie. l. sed z milites. z in. l. sequenti. de excu. tuto. z. C. de vetera. l. nullus. z de decu. l. per id tempus. z in. l. sancimus. qui. non ob. longi tempo. prescri. z in. l. fi. de resti. mili. C. z facit de iure immunita. l. semper. §. negotiatores. ibi ꝗdiu in actu sunt. z facit. l. j. qui mili. nō pos. vbi dicit̄ ꝙ militia est dignitas, lz aliq dicant ꝙ non sit dignitas, qz libertus potest esse miles. l. finali. de liber. z eorum libert. quam intellige ex electione, vel superioris vocatione. vt. s̄. dictum est. z facit qz militia est honor. l. qui cum vno. §. ad tempus. de re mili. z de pcur. l. q stipendia. z qd̄ h̄r. xxiij. q. j. militare. z facit tex. in. l. j. C. de conduc. in public. horre. in versi. nobiles. vbi dixit Lucas de pena. ꝙ militia nobilitatē inducit. allegat de simo. c. cū esset. lz Bar. in. l. mulieres. de digni. dixit quod militia nō dat nobilitatē nisi militibus vrbis Rome p . l. j. de equest. digni. quam sic intelligit. tamen cōiter tenet̄ ɔrium ꝙ arma faciant quem nobilem, sicut scientia, vt. s̄. dictū est. ideo concluditur ꝙ si iste armiger fuerit decennio versatus in armis p republica, quod censebitur nobilis, qz p annos. x. virtuose viuēs nobilis dicitur secundum Bar. in. l. quoties. de digni. lib. xij. z q libet armiger virtuosus, dum est in castris, pōt pugnare cū quocunq; nobili ibi existenti, vel cū alio milite, dūmodo nō sit supior vel in castris prefectus alicui coborti, vel princeps in acie militū z non notatus de infidelitate, vel proditione, aut vt desertor militie, vel ignominia missus quod prouocabit nobilem a progenitoribus ad duellū lz ortus fuerit ex genere humili z infimo. z videbimus in alio. c. vbi de nobilitate dicemus ad plenum. z vide in. c. in pugna militum.

SVMMARIVM

1 Armiger rusticus diu in militia versatus, an domum reuersus possit ad nobilem pugnam prouocare.
2 Milites priuilegijs militaribus gaudent q̃diu sunt in castris ꝛ in expeditione rei militaris occupati.
3 Rusticus efficitur nobilis si per decem vel quindecim annos in armis versetur.
4 Miles perfectus censetur qui viginti annos militauit.

¶ An armiger rusticus diu versatus in armis qui deinde redit ad domum propriam possit prouocare nobilem ad pugnam.

1 Q Uia superiori †themate visum est, q̃d armiger diu versatus i armis non potest refutari a nobili in pugna, vel quã do ambo sunt in exercitu militantes, ꝛ in numero mi litũ, ꝛ armigeroꝝ constituti, modo succedit questio, si vnus armi ger natione rusticus, qui diu in armis versatus ẽ armiger effect⁹, ꝛ militat in castris deinde exercitu dimisso habitat in domo sua antiqua, ꝛ ex cã sui honoris vult prouocare vnum nobilem a na tura ad duellũ. ille replicat, tu es natione rusticus, qui non potes pugnare cum nobili. vt in titul. de pace tenẽ. §. si rusticus militez. hic replicat, ego lꝫ natione rusticus, ꝑpter exercitiũ armoꝝ pueni ad nobilitatẽ, ꝛ nobilis suꝫ. vt. s̃. visuꝫ est in xxi. q. ꝰ hec replicat, priuilegia data militibus dant̃ quousqꝫ sunt in expeditione ꝑ re pu. ꝛ quousqꝫ sunt in exercitio armoꝝ ꝛ non alias. ille triplicat, ego iam decennio militaui, ꝛ sum effectus nobilis, lꝫ arma nõ ex erceaꝫ, durat in me illa nobilitas, ꝛ nõ sum vlterius rusticus ꝛ no bilitas acquisita nõ perdit̃, nec exuit̃, nisi pp delictũ ꝛ infamiam, ꝛ ego honeste viuo, lꝫ nõ in armis. modo queritur quid iuris, ꝛ p̃ mitto, ꝙ quilibet armiger ẽt natione rusticus in castris, ꝛ in exer citu militans alium nobilẽ in castris militantẽ põt prouocare ad duellũ, duꝫ ibi sunt in stipẽdio vel militia vt dcm̃ est, tñ in hoc du bio arguo, primo ꝙ iste armiger natione rusticus non possit illuꝫ ad duellum ꝓuocare, si dimissis armoꝝ exercitijs in ciuitate versa
2 tur, ꝛ primo† qꝛ milites armate militie gaudẽt priuilegijs milita ribus, quousqꝫ sunt in castris, ꝛ in expeditione rei militaris vacãt ꝛ occupati existunt, non aũt q̃n citra expeditionis militaris neces sitatẽ in ꝓprijs domibus degunt. tex. expressus in. l. fi. C. de restit. mili. qꝛ cessante cã priuilegij cessat priuilegiũ. de testa. mil. l. pe. ꝛ . l. fi. C. q. nõ ob. lõgi. tẽpo. prescrip. vbi tex. ꝙ milites, his t pibus qbus extra exercitũ in domibus degũt nõ vẽdicãt sibi militaria priuilegia, ꝛ facit ad hoc tex. C. de sac. san. eccle. l. q sub pretextu. vbi q̃n nõ seruit officio in quo deputatus existit illius officij pri uilegijs nõ potit̃. ꝛ facit tex. in. l. generalẽ. C. de epi. ꝛ cler. vbi per dit̃ bñficiũ pp desertionẽ officij ad q̃d quis est prepositus, cessan te enim cã priuilegij cessat priuilegiũ vt ibi. ꝛ facit ad hoc ꝓposi tũ. l. sꝫ ꝛ miles. cũ sequẽ. de excu. tuto. vbi a castris remissus post annũ nõ habẽt priuilegia armate militie. ꝛ. C. de vetera. l. nullus ꝛ de decur. l. p id tps. li. xij. tñ in ꝯriũ facit, qꝛ in casu ꝓposito non queritur de priuilegijs militaribus ꝯtinuandis, vel nõ iustũ armi gerũ, sꝫ agit̃ de eius nobilitate seu habilitate ad pugnã. nã si hic fuit in castris in exercitio armoꝝ spatio annoꝝ. x. seu. xv. ꝛ fuit ef fectus armiger insignit⁹ ꝛ virtuose ꝛ strenue se gessit acqsiuit sua
3 ꝓbitate nobilitatẽ armoꝝ, qꝛ vt. s̃. late diximus, † si quis ꝑ an. x. vel. xv. est versatus in armis, est nobilis. vnde ista nobilitas semel acqsita ꝓpria virtute nõ pditur, si desinat in armis militare ex cã honesta, ꝛ sine ignominia, qꝛ dignitas vel nobilitas semel acqsita nõ pdit̃ nisi ꝑ delictũ, vel infamiã subsecutam. l. ij. de decu. ꝛ no. i . l. quoties. de digni. ꝛ in. l. j. vbi sena. vel cla. ꝛ in milite pditur, si cũ ignominia mittat̃ a castris ex cã infamie irrogãte vel exaucto ret̃. l. ij. §. ignomia missus. de infami. de excus. tutu. l. sꝫ ꝛ miles. §. ignomia. ꝛ de re mili. l. q cũ vno. §. exauctorat̃. cũ ibi no. ꝛ q̃n re mittit̃ a castris ex cã iusta vel morbo, aut senectute, vel qꝛ imple uerit stipendia sua, aut militauerit ꝑ. xx. ann. nõ notat̃ infamia. l. milites. §. q stipẽdijs. de re mi. imo erit veteranus, ꝛ habebit pri uilegia veteranoꝝ, vt in. l. i. ij. ꝛ. iij. cũ concor. ff. de vetera. ꝯiuncta . l. ij. ꝛ. iij. C. ꝺ his q nõ imple. stipẽd. ꝛ in. l. viginti. de re mi. li. xij.
4 † vbi q militauit ꝑ. xx. annos dicit̃ militasse pfecte, ꝛ sortit̃ militũ priuilegia. de excu. tuto. l. sed ꝛ milites. §. q̃nqꝫ aũt. ꝛ tenebit̃ ad munera sordida, ꝛ habebit excusationẽ a ꝑsonalibus muneribus ꝛ in penis, qꝛ puniunt̃ vt nobiles. d. l. j. ꝛ. ij. sic ergo siue in ciuita te ocient̃, qꝛ pax est. si tñ sint in lista vel in matricula militũ haben tur vt milites, siue qꝛ remissi honesta missione, si viuant nobiliter nõ poterũt repelli a pugna nobiliũ ꝑ iura. s̃. dicta, nisi viuãt igno biliter ꝛ latrocinijs se dederint ar. l. qui relictis. ꝛ. l. fi. de deserto. aut negotient̃ in honeste. l. j. C. nego. ne mili. aut si dederint in ser uitio alioꝝ. l. milites. de re mi. qꝛ tũc non cẽsebunt̃ quasi nobiles sed ignobiles, nisi intendãt agroꝝ culture, aut alicui honeste ope re qꝛ retinẽt priuilegia veteranoꝝ. d. l. fi. Ideoqꝫ cõcludit̃, ꝙ hi pugnabũt cum nobilibus, a castris remissi sine ignominia nobili ter ꝛ honeste vixerint per supradicta iura.

SVMMARIVM

1 Dominus an possit vasallum cogere ad pugnandum contra ad uersarium suum in singulari certamine.
2 Vasalli non tenentur dominis ad seruitia ꝑsonalia.
3 Verba ꝛ opera prophetarũ sunt nobis ad virtutes incitamẽta.
4 Filius quando patrem ꝛ libertus patronũ alere teneatur.
5 Domini habẽt redditus dominij sui vt absqꝫ subditoꝝ grauami ne statum publicum conseruent.

¶ An dominus possit cogere vasallum vt pro eo pugnet in pri ta facta cũ alio cũ quo guerram habet.

1 D Uo domini †habent brigam super ca stro vel aliquo dominio, ꝛ conueniunt per pugnã expediat̃ briga, ꝛ ꝙ pugnent. x. viri quinqꝫ pro quolibet, ꝛ ille quoꝝ succumbẽt, ce dat, ꝛ fiat pax. mõ dñs vult ꝙ quinqꝫ vasalli ꝛ eius subditi quos elegit hãc pugnã faciãt. illi repugnãt ꝛ dicũt domino, ꝯducatis qn qꝫ stipẽdiarios q ꝑ vobis pugnent. q̃rit̃ an isti vasalli vel subditi possint ad hoc cogi ꝑ dñm suum vꝫ ꝙ nõ, arg. in auc. de man. pn. . §. sed neqꝫ ꝑ vbertate. ꝛ vt iudi. sine quoquo suffra. §. j. ꝛ de ex traor. crimi. annonã. §. j. ꝛ facit. ff. de pen. l. moris. §. sꝫ dãnare. vbi qs nõ põt dãnari vt negotiet̃, ꝛ qꝛ ad hoc munus nõ reperit̃ te neri ꝑ vasallos dñoꝝ, q nõ tenent ab eis feuda, vt teneant̃ ꝑsona liter deseruire dñis eoꝝ in bello, vt hr̃ in titu. de pace iur. firmã. l. hac edictali. §. fi. in ti. qb. mo. feu. amit. ꝛ dixit Inn. i. c. sicut. lo. ij. extra de iureiur. ꝙ lꝫ vasalli teneant̃ de iure esse in ꝯsilio ꝛ auxi
2 lio q̃d domini nõ ledant̃. xxij. q. v. † de forma tñ ñ tenet̃ ire ꝑsona liter pro eis armati in seruitio eoꝝ, cũ nõ teneant̃ ad ꝑsonalia ser uitia nisi ex pacto vel ꝯsuetudine. ꝛ facit. l. j. ne a col. ope. exigan. ꝛ q̃d no. And. de iser. in. d. §. fi. vnde cũ istud munus nõ repiatur de iure impositũ vasallis nõ tenẽtibus feuda, ergo ad illud nõ te net̃, ꝛ eis imponi nõ dꝫ. l. patre. de his qui sunt sui vel alie. iur. ꝛ de act. ꝛ ob. l. obligationuꝫ fere. §. placent. ꝛ facit in auc. de man. prin. §. ꝛ festinare. in ver. collatores liberi ꝯseruari. ꝛ in. §. deinde cõpetẽs. ver. neqꝫ. ꝛ ver. seq. vbi ista sunt fienda sumptu publico ꝛ absqꝫ incõmodo subiectoꝝ. In ꝯriũ facit. xxiij. q. viij. igit̃. Iteꝫ qꝛ militia munus publicũ est. C. de adul. l. si quodã. de cõ. ob tur. cãm. l. q̃d euitandi. l. cogi. §. si pater. ad treb. de re mili. l. qui cum vno. §. eum q. de mune. ꝛ ho. l. fi. §. tyronũ. ꝛ cũ sit munus publi cũ, cogentur omnes subire, nisi excusent̃ excusationibus ex causis in iure contentis. de excu. tuto. l. sed reprobari. §. est aucte. in fi. ꝛ de silẽ. l. ij. ꝛ. l. iij. ꝺ priui. eoꝝ q in pala. mili. cũ fi. ꝛ ꝙ cogant̃, fa cit. j. regũ. c. xiiij. ibi quẽcũqꝫ viderat Saul virũ fortem ad preliũ
3 sociauit euꝫ sibi. nã verba ꝛ † opera prophetaꝝ ꝛ exempla nobis sunt ad virtutẽ. Hiero. vj. lib. sup Hier. ꝛ facit. xxxij. quest. iiij. iste Abrahe. ꝛ. ix. q. ij. ludonẽsis. ꝛ ad predicta facit primo regũ. xx iij. c. assumẽs Saul tria milia electoꝝ viroꝝ perrexit ad iuestigã dũ. ꝛ. c. xxij. precepit Saul vt ad pugnã descẽderet ꝛc. ꝛ. c. xxvj. ꝛ facit de his q latro. l. ij. vbi ciuilia dirigunt̃ auxilia, vt iniuria illa ta principi vidicet̃. ij. regũ. xij. congregauit Dauit populũ ꝛc. ꝛ. j. Macha. ꝛ qꝛ cũ necessitas imminet nemo excusat̃ ab angaria ẽt priuilegiatus. l. j. ij. ꝛ. iij. de qbus mune. nemi. lꝫ se excusare. ꝛ de cursus public. l. nullus. ꝛ facit qꝛ subditus ex forma iuramẽti te net̃ domino suo vtile auxiliũ ferre. xxij. q̃. j. de forma. ꝛ in. c. j. de noua for. fide. in vsũ. feu. tñ primã partẽ puto verã. ꝛ nõ obstãt al legata ꝑ secũda pte, qꝛ illa intelligunt̃, q̃n respublica lederet̃, ꝛ vires domini non suppeterent, alias censeret̃ iniquũ. de episco. ꝛ cle. l. si quis in hoc genus. in fi. vbi cõuocat̃ auxiliũ militare pro huiusmodi executionibus. ꝛ facit de his qui latro. l. ij. §. fina. aũt. ꝛ
4 facit de libe. agnos. l. si qs a liberis. §. sꝫ si filius. ꝛ. §. alimẽta. † vbi ꝯuis filius patrẽ ꝛ libertus patronũ alere teneat̃ iure nature, est verum, si non sit ex eis, vnde alere se possint. minus ergo tenentur subditi, qui non iure nature, sed vsurpatione quadã sine legitima origine debitores quodã modo reputant̃. nam dominus non dꝫ impendia publicis agendis deputarum lucrum suum conuertere . xij. quest. ij. quatuor. quia iniquum reputatur subditos persona

libus

libus seruitutibus fatigare ar.l.ij.de coll.fundi patrimo. τ dicit tex.in auc.de mand.prin.§.illud, ꝙ dз princeps eē ɜtentus a suis subditis sola collatione fiscaliū, vt nihil extrinsecus q̄rat̄, τ idē i auc.nulli iudi.§.nulli, vbi nō decet subditos angarijs τ quoquo dispēdio grauari, τ vr̄ casus in.l.ne ope a col.exigan. τ facit de cursu publi.l.cōperimus, τ.l.j.de offi.prefe.augustal. Nā a subditis ista ministeria sunt remouēda, de offi.p̄si.l.illicitas.§.ne tenuis in ver.si illicitas, q̄ sunt fiēda p stipēdiarios dn̄i.arg.in auc. de mād.prin.§.sз ēt ꝓ vbertate τ eius sumptu.l.fi.ð fabri.§.quo
3 ties in ver.ɜfestim de publi.† q2 ideo hз dn̄s redditus sui dn̄ij vt ɜseruet statū sine grauamine subditorū ſm And.de iser.de statu.τ ɜsue.eccle.§.nauigia.τ.xxiij.q.j.c.militare, nisi eēnt feudatarij τ obligati dn̄o seruire in prelio cāpestri.q mo.feu.amit.circa prin.τ ideo nō cogunt̄ inuiti τ sine stipendio per supradicta.

SVMMARIVM

1 Negotiator militans in castris an offerre possit pugnam nobili ibidem militanti.
2 Honores militie nō pōt adipisci, q nō est de genere militum.
3 Plebei honoribus militum non possunt fungi.

An viri negotiatores militantes in castris possint offendere pugnam nobili similiter militanti in castris.

1 a **A viri** humiles † negotiatores, aut artifices, q nūc essent in exercitio armoꝝ in castris, si offerāt duellū vl̄ pugnā alicui militi nobili vel armigero in disciplina militari exercitato nō ignobili nec negotiatori possit rebrozari seu repulsari ab eis, dic qꝺ sic ea rōne qua dr̄, q2 is pugnat cū nobili q militare pōt.l.si qs.C.q milita.nō pos.vbi dr̄ ꝙ seruus cū nobili nō pugnat, q2 militare nō pōt, vn̄ cū habentes artes a militia ꝓhibent̄, τ ēt a certamine ꝓ republi.l.j.C.neg.ne mili.p quā dr̄, ꝙ miles negotiator nō dr̄ proprie miles, ɜuis ars sine vitio agi possit vt ibi, q lз possint eē decuriones.ff.de decur.l.eos similiter q p̄sunt alicui stationi non militant.l.eos, nego.ne mili.sicut ēt nō militāt alij negotiatores,
2 de cōmer.τ mer.τ ð cohar.l.ij.si cohorta.§.sз ēt, τ i regno sicilie est constitutio expressa, † qꝺ ad honores militie nō ascendit, qui nō est de genere militū, qꝺ ēt Galli τ Germani obseruant, τ ideo est, ꝙ negotiatores nō militant, q2 vt plurimū debiles sunt τ inualidi, τ malo de facili succūbētes ob vite suauitatē τ indeficientē habētes animū ad lucrū, arg.ff.loca.l.milites, τ.l.si cohortal. de cohorta.q2 qꝺ infirmū est inutile iuenit̄.Sapiē.vij.sз Vege. de re mili.c.ij.q dixit ꝙ a castris lōge pellēdi sunt artifices p̄ter fabros, carpētarios, macellarios, aproꝝq̄ venatores, quos cōuenit sociari militie, q2 fortes sunt, τ hoc dixit Lucas de pēna, in d.l.eos, τ dixit Marcus Cato se audiuisse in Macedonio bello p̄sico, ius nō eē ei q miles nō eēt cū hoste pugnare. Nā regulariter is ad militiā dз assumi, q ex genere militari duxit ꝓsapiā, τ ignobiles militare nō posse sine speciali principis licētia, vt i auc. de mād.prin.§.fi. Cr sepe solet filius similis eē patri.arg.ð edil. edicto.l.qꝺ si nolit.§.q mācipia. Et intelligit̄ de genere militū ex
3 p̄re patris.ff.de sena.l.liberos, in fi.τ in.l.j.de digni.lib.xij.† naз plebei ēt decurionū honoribus fungi nō possunt, de decurion.l. honores.§.is cui, lз de iure romano simplex militia nō sit dignitas.l.j.C.q mili.nō pos.l.pen.de re mili.τ iste honor militie extēdit̄ vsq3 ad ꝓnepotes glo.in.l.j.de digni.lib.xij.τ ideo isti artifices negatiatores τ similes lз essent i exercitio armoꝝ, poterūt rebrozari a militibꝰ nobilibꝰ, vel armigeris in exercitio armoꝝ, τ i honorē rei militaris longo tpe educatis τ exercitatis, q nobiles cēsent̄ propter longum exercitiuз armorum, ꝑ ea que.s.diximus in precedentibus capitulis dum de nobilitate tractauimus.

SVMMARIVM

1 Miles, qui certa die conuenerat cum alio pugnare, an possit a pugna repelli, si ante diem efficiatur infamis.
2 Assumptus ad dignitateз supueniēte delicto remouet̄ abeodē.
3 Debitor iurans soluere alicui non tenetur, si is, cui debet, efficiatur excommunicatus.

An si is qui conuenerat cum alio pugnare in certa die efficiatur, ante diem infamis possit repulsari a pugna.

1 b **Vo milites** † ad pugnam se diffiduauerūt τ statuta die bellare decreuerunt signo belli se astringentes, die vero nondū cedē te alter infamia notatur ob delictū proditionis, vel alia labe criminis afficit̄ τ tali, ꝙ a pugnādo cū alio milite insignito repelli posset, modo alter vult illū repellere tanq̄ militē reprobatū ob sui delictū, q̄rit̄ an hoc possit, τ primo arguit̄ ꝙ nō, q2 si qs p̄sonā vel mores approbauit alterius, illius p̄sonā nō reprobat.ff.de adul.l.si vxor.in fi.τ de excu.tut.l.sз reprobari.cū si.nā ēt dicit regula iur.ꝙ nō est nouū, vt ea q̄ semel vtiliter ɜstituta sunt, durēt licet ille casus extiterit, a quo initiū capere nō poterit.l.in ambiguis.§.j.ff.de reg.iur.τ de ver.obli.l.pluribus.§.sз τ si.τ de seruitu.l.ꝑ parte, τ q2 quedam impediunt facienda, que nō p̄imunt iā facta.l.patre furioso, de his q sunt sui, τ de ritu nupti.l.si qua mihi, cū, vn̄ cū iste firmauerit pignus belli, τ cōuentioneз pugnādi cum illo, lз efficiatur infamis, amplius repelli non potest, quia
2 semel vtiliter gesta est cōuentio.in cōtrariū facit † q2 assumptus ad dignitatem etiam consularem delictum, vel turpitudine superueniente remouetur a senatu.l.cassius, de senato.l.ij.de digni.li. xij.l.eadē.§.j.ff.ad.l.iuli.re.vbi quis remouet̄ ab administratione propter delictum superueniēs vel infamiā, de excu. tu.l.sed τ milites.§.sз ignominia, τ.l.ij.§.ignominie.ff.de isa.vbi miles ass̄s ad militiam assumptus τ approbatus a militia reijcit̄ ꝓpter superueniēs in eo delictū, τ cū ignominia mittit̄, τ insignia militaria sibi exauctorant̄, τ a iuramēto soluit̄, vt.d.l.ij.§.miles, τ facit ꝓ hac parte tex.in.l.si vxor.§.si qs.ff.de adul.vbi vxor pp superueniēs adulteriū repudiat̄ a viro.τ facit tex.no.in.c. quēadmodū, extra de iureiu.vbi q iurauit aliquā ducere in vxorē, pōt illam repudiare pp fornicationē vel deformitatē sequentē, τ facit eo.tit.
3 c.debitores, vbi † q iurauit alicui soluere, nō tenetur, si deinde ille sit excōmunicatus, τ hic intelligit̄ conditio, si is cum quo promisi pugnare die tali in eodem statu permāserit.ff.de sol.l.cū quis, vbi dicit iuriscōsultus, ꝙ qui promisit soluere Titio, intelligit̄ si maneat in statu, in quo erat tpe promissionis, quia si deinde dec̄t in exilium vel ei aqua, τ igni interdicatur, vel sit seruus effectus, nō recte ei soluitur, τ facit qꝺ habet̄ in.c.ij.de rescri.τ gl. ampla in.d.c.quēadmodū, τ facit.xxij.q.ij.c.ne qs, τ dicit Seneca in li. de beneficijs, ꝙ ad hoc vt homo teneatur facere, qꝺ promisit, requiritur ꝙ omnia impermutata permaneant, τ ideo cōcludo, qꝺ si hoc delictum esset notorium, vel probari posset, ꝙ non tenebit̄ cum illo pugnare, τ ipsum poterit reprobare.

SVMMARIVM

1 Campio submissus, τ deinde damnatus ad mortem, an debeat seruari, donec pugnam expedierit.
2 Executio damnati ad mortem differtur donec rationis reddiderit ei, cui tenetur.

An submissus in cāpionē τ deinde dānatus ad morteз possit impediri executio sententie vt per prius pugnam expediat.

1 a **Liquis** prouocatur † ad duellū p aliquem, q asserit eius fratrē occidisse, iste ꝓuocatus submisit vnū ꝓ se ad pugnādū, q submissus postea est accusatus, τ ɜdēnatus ad mortē, an illa de causa possit differri executio mortis illius vt pugnet, tex.ff.ð sta. ho.l.impator, facit ꝙ sic q2 differt̄ executio matris pp partū ne pereat τ quē lactare tenet̄, τ ꝑ hac parte quod no.in.l.j.de bon.
2 p̄scri.τ in.l.is q reus, τ plene in.l.interdum, de pu.iudi.† vbi differt̄ executio cōdēnati ad mortem q tenebatur alteri rōnem reddere, τ ꝑ not.per glo.in.l.archigerentes.C.de epis.audi. vbi dicit̄ ꝙ differtur executio cōdēnati vt peragat penitentiam iniunctā per presbyteꝝ de peccatis, tamē Guil.in.d.l.imperator. quē refert τ sequitur ibi Bar.tenet contrarium ꝙ ex causa qꝺ qs sit obligatus duello nō differatur executio talis τ cuз hoc alij ibi ꝑ trāseunt, τ dixit specu.in ti.de teste.§.nunc tractemus, in prin. ꝙ testis, qui debet bellum cāpestre ingredi, q2 de eius morte timet̄, potest peti, ꝙ examinetur ad futuram rei memoriam.

Liber octauus de casibus duelli τ de pactis pugnantium.

SVMMARIVM

1 Conuentio de pugna si facta sit quod rumpatur decem lancee si ante decem lanceas fractas alter pugiluз cadat, an sit adbuc pugnandum.
2 Iniuriam ferens dicitur magnanimus, non aūt is qui infert.

3 Duellum censetur finitum cadente altero pugilum.

¶ An facta cōuentione q̄ equites pugnent ita q̄ rumpātur decem lancee ⁊ vnus cadat sit finis.

1 p **Pone q̄ sit** † cōuētio, q̄d equites debeant pugnare ad tutta oltrāza, ⁊ tot vicibus, q̄ rūpant̄ decē lancee, ⁊ vnus eoꝝ ceciderit ab equo. an possint plus currere, dic q̄ sic, q̄ dicit decretū, nec currentiū soluit̄ cursus, nec luctātiū ɔtentio, licet aliqs forte ceciderit, sed i offensa manēt certamina, de peni. d. iij. c. ille rerū. ⁊ q̄d no. Bar. in. l. j. §. p̄ seruum, de acq. poss. ⁊ l. j. §. questiō de aqua quoti. ⁊ alij in. l. cū seruū, de ver. obli. ⁊ i. l. si duobus. §. j. queād. test. ape. vbi de equo currēte ad brauiū cuius eqtator cecidit, ⁊ equus iuit solus ad brauiū, q̄d lucrat̄ brauiū, nō obstante q̄ ceciderit. Et facit, q̄ verus dr̄ athleta, q̄ fortiora p̄fert, iuxta illud Tullij de officijs. †
2 Fortes ⁊ magnanimi sunt habēdi, nō q̄ faciunt, s; q̄ perferunt iniuriā, ⁊ nunq̄ piculū sine piculo perferūt, nihil est. n. magnū in rebus humanis, nisi animus magna despiciens, ⁊ dicit Sene. ad lucillū nō pōt magnos honores athleta afferre, q̄ nunq̄ sigillatus est, sed solū corona deferēda est illi, q̄ sanguinē suū despexit, cuius dētes crepuer̄ sub pugna, nec proiectus animū p̄iecit, s; quoties cecidit ɔtumaciter resurrexit cū magna spe descendit, multū. n. ascēdit virtus lacessita. Lucas in l. j. de athletis. Tñ armigeri dicunt ɔ̄riū, q̄ ille, q̄ cecidit, nō pōt h̄re premiū illa die, q̄ succūbit, ⁊ dicunt q̄ finitū est duellū, q̄ vr̄ dei iudicio hoc actū, nec obstat q̄uētio de rūpēdis tot lāceis, q̄ iste casus est omissus in q̄uētiōe p̄dicta, ⁊ ideo remanet in dispo
3 sitione legis, vt. l. extraneus, de ɔdi. ob cau. cū si. † ⁊ ideo si qs ceciderit in duello, ⁊ velit eqtare, ⁊ bellare, nō vr̄ hoc posse, q̄ vr̄ finitū duellū, ⁊ erit deuictus. q̄d puto h̄re locū, si alius eū ceperit, vel superauerit, anteq̄ eqtet, q̄ si eqtaret illico, postq̄ ceciderit, ⁊ vires resumeret se defenderet, q̄ nō sit deuictus, licet in ɔ̄riū faciat, de pe. dis. iij. c. incassum, vbi dicit tex. velociter currit, q̄ priusq̄ veniat ad metā, decidit. In quo vr̄ distiguēdū, si pugnāt ad tutta oltrāza, q̄ pōt plus currere, q̄ de natura illius pugne est q̄ nunq̄ sit finita, nisi q̄ vnus sit mortuus, vel districtus, ⁊ ore proprio ɔfessus, i qua pugna ēt q̄ qs cadat, ⁊ alter stet supra, nō est victus, q̄ possit se subleuare, ⁊ vires resumere, ideo oportet talē expectare finē, q̄ nō est victus, licet ceciderit, secus si causa experiendi vires, vel ex voto pugnent ēt pedes, q̄ cū cadit statim est finitum duellum, vel etiam si manus tangit in terra. Et plerūq̄ attenduntur pacta pugnantium, ⁊ Lombar. dicit q̄ qui cecidit nō debet ab alio erigi, nec subleuari, vide in. c. in duello ƀm iura.

SVMMARIVM

1 Pugnantibus in duello se inuicem occidentibus vter eoruz victor reputabitur.
2 Seruus meus efficitur qui in bello a me capitur.
3 Uictor ille dicitur qui prius aduersarium superauit.
4 Interfectus dicitur quis quando vulnerat̄ si mors inde sequat̄.
5 Probatio dubia non reuelat actorem.

¶ Quando duo pugnantes in terram ceciderunt, ⁊ vnus alium vulnerat ⁊ ambo mortui sunt.

1 a **Nisi duo** † pugnabant pedes, ⁊ vnus cecidit, ⁊ se p̄strauit ad terrā, ⁊ alter se posuit desup illū, dicēdo cū gladio in ore rēditi, o te recriditi altero dicēte, rēditi tu, ⁊ recrediti tu, ⁊ stāte isto ɔflictu iste q̄ erat subtus, dedit p̄mo in vētre cū mucrone seu gladio illi, q̄ desup stabat, ⁊ ille, q̄ stabat desup, sentiēs se percussum, p̄cussit in ore subtus stantem, ⁊ dimisit illum, qui surrexit, ⁊ ambulauit, ⁊ statim mortui sunt ambo, querit̄ quis fuerit victor ⁊ primo dr̄, q̄ victor sit ille, q̄ aliū subtus se primo posuit, dicēdo rēditi. ar. in. l. in laqueū. ff. de acqui. re. do. vbi fera bestia, q̄ in nostrā potestatē peruenit, mea est, l; diu luctando a laqueo se posset
2 expedire, ⁊ facit. l. si q̄d bello captū. ff. de capt. † nā is q̄ a nobis in bello manu capit̄ nr̄ est seruus. l. naturalē. §. fi. ff. de acquir. re. do. ⁊ facit. l. libertas. ff. de sta. homi. ⁊ insti. de his q̄ sunt sui, in. §. ij. ⁊ l. ex hoc iure. de iusti. ⁊ iur. ad q̄d facit. ff. de acqui. pos. l. j. in prin. vbi tex. dicit, nā hec p̄tinus eoꝝ fiūt q̄ p̄mo possessionē eoꝝ apprehēdunt. Itē bellocapta ⁊c. ⁊ sic si te primo in duello cepi ⁊ supra te fui meus eris captiuus, q̄ ea q̄ mari ⁊ terra inueniunt̄, eius fiūt, q̄ p̄mo possessionē eoꝝ nactus est, p̄ tex. ibi expressum, nā id q̄d ego teneo in posse meo dicor naturalr̄ possidere. l. possideri, in prin. eo. ti. vñ si ego teneo subtus me inimicū, ⁊ supra euz incūbo, eius p̄sonā possideo. ⁊ sic est meus captiuus, q̄ l; surrexerit, tñ ex quo est in ɔspectu meo, nō pp̄ hoc priuor eius possessiōe p̄ glo. in. d. l. j. de acqui. pos. nā pluribus pugnātibus p̄ victoria
3 belli † ille dr̄ victor, q̄ primo aduersariū superauit, vel eius p̄sonā occupauit, vel cepit. arg. ff. de pecu. l. si vero. vbi melior est cōditio occupātis, ⁊ l. inter eos. ff. de re iud. ⁊ de noxa. l. si qs a multis, cū si. ⁊ q̄ iste cēseat̄ victor ex alio capite demonstrat̄, q̄ illum vulnerauit in ore, ex quo vulnere stati mortuus est, nā de ɔsuetudine pugnātiū est, vel q̄ p̄uocatus ɔfiteat̄ id, d̄ quo pugnat̄, vel se recredat, q̄d si nō fecerit, p̄ pugnā debellat̄, capit̄, aut occidit̄. In ɔ̄riū tñ facit, q̄ iste, q̄ stabat subtus, ⁊ nolebat se reddere, nec se dare victū, resistebat, ⁊ rixā faciebat, ⁊ se defendebat, l; stetisset subtus, aliū tñ certādo, ⁊ luctādo, ⁊ se d̄fendēdo, adhuc poterat insurgere, p̄ut insurrexit, argumē. l. qua actione. §. si qs in colluctatione. ad. l. aquil. ⁊ d. l. in laqueū, in versicu. preterea. ibi vt expedire se nō possit, vel diu luctādo expediturus se fuerit ⁊ aliū superare ⁊ q̄ se defendēdo p̄ viribus presupponitur q̄ ipse prius mortaliter percussit alium, qui eū tenebat sub se, ⁊ se leuauit, ⁊ ambo mortui sunt statim, ex quo sequit̄ q̄ cum ipse per prius alium ad mortē percussit, q̄ secuta morte finguitur ille mortuus in illo pūcto, in quo percussit, tex. est in. l. huic scripture, in. §. sed si manu
4 missus, ad. l. aquil. vbi tex. dicit † q̄ qs vr̄ occisus cū mortifere vulnerat̄, morte secuta, vbi glo. dixit q̄ tūc mors retro trahit̄ ad tēpus p̄cussionis, p̄ tex. eo. tit. l. Itē ait. §. j. ⁊ sic iste cēsendus erit victor, q̄ prius occidit, ⁊ sociū superauit occidendo. Et licet iste prior p̄cussor fuerit mortuus ex vulner̄ alterius scd̄i p̄cussoris eodē momēto p̄ predicta mortuus fingit̄ post mortē primi p̄cussoris, ⁊ sic hora p̄cussionis q̄ fuit ex post, ⁊ ideo q̄ primo fuit p̄cussus mortaliter, vr̄ primo mortuus, pp̄ quod vr̄ succubuisse in certamine per iura predicta, q̄ vident̄ stringere p̄ hac parte, tñ vr̄ distinguendū, an mortui fuerint eodem momento, ⁊ vt non possit secerni, quis primo mortuus fuerit, ⁊ tūc dicatur succubuisse ille, q̄ alium prouocauit ad bellū ex quo explicite non potest dici vi
5 ctor, cū dubia sit eius victoria. † ⁊ dubia p̄batio nō reuelat actorē. c. in p̄sentia de p̄batio. cū si. ⁊ q̄ a parte nō obtinet dicitur succumbere, ex quo inimicum nō deuicit, vt promisit, aut vnus post alium, ⁊ victor sit qui postremo moritur, quia tēpore mortis primi reperitur viuus, ⁊ retinet campum, vel potest distingui, q̄ ille sit victus, q̄ morit̄ intra campum, ⁊ alter victor qui extra campū moriatur, ⁊ si ambo extra moriantur, qui primo moritur victus censet̄, ⁊ si ambo eodem momento, erit pacta, vel erit victus prouocator, qui promisit cum ense probare, ⁊ est occisus ab alio.

SVMMARIVM

1 Pugil occidens compugilem contra formam conuentionis an sit puniendus.
2 Conuētio facta de modo pugnādi debet a pugnātibus seruari.
3 Pugnare per insidias quandoq; licet.
4 Pater inueniens adulterum in domo cuz filia an licite possit eū prosequi extra domum.
5 Dolo non dicitur facere qui vtitur suo iure.

¶ Quando vnus pugnantium stans pedes occidit alterum volentem ab equo descendere ad pugnandum.

1 a **Nisi duo** † sint pugnaturi ad tutta oltrāza. i. ad tutta offensa, vel auātagio, ⁊ cōuenerant pugnare cū ense eqtes, ⁊ nō aliter, ⁊ sic inceperūt pugnare, deide p̄uocās descēdit ab equo, ⁊ pedes existens equū alterius p̄ frenū cepit, ⁊ eundem sic tenebat, ⁊ ille, q̄ preerat equo, p̄cutiebat pedestrem cum ense, quē nequiens offendere propter arma, ⁊ volens descēdere pedes, cū ipse pedē tolleret d̄ stipedio, ⁊ eleuaret tibias, vt ab equo d̄scēderet, alter qui pedes erat, cū ense infilzauit ipsum per nates siue anum, ⁊ illum interemit, modo ille petitur puniri, q̄ illum occidit contra cōuentionē factā de pugnando equester, ⁊ iste pedes illum offendit, querit̄ an sit puniendus, vel dici possit victor, ⁊ videtur q̄ de
2 beat puniri, ⁊ nō sit censendus victor, ⁊ primo, † q̄ ɔuentio fuit facta de pugnādo equester, ⁊ nō aliter, ⁊ talis q̄uētio debet seruari, vt in. l. ɔuentionū. ff. de pac. ⁊ in. l. ex hoc iure, de iusti. ⁊ iur. ff. de re mili. l. officiū, in prin. ⁊ securitas pugnādi fuit data, vt eqtes pugnarent, q̄ nullo modo cōtra suam formam est excedēda, ⁊ arg. ff. ad. l. iul. maie. l. j. in prin. ⁊ i. l. desertorē. §. in bello, i ver. mandata

mādata nō seruauit.ff.de re mi.⁊.ij.q.iiij.monomachia,⁊ in.l.fi. de rerū diui. vbi spernens mandatū superioris fuit grauiter punitus, econtra ꝙ sit censendus victor, quia iure belli quo pugnant equites sufficit, qđ incipiant bellū equestre, qꝛ deinde pōt quilibet eoꝝ descendere ad terram,⁊ offendere, vel defendere ꝓ suo arbitrio propter vitandā mortem,⁊ ideo nō puniatur, qꝛ hosti nō est fides seruanda, vt in.l.j.§.nō fuit.ff.de dolo. vbi licitum est
3 aduersus hostē machinari,⁊ fa.xxiij.q.ij.c.dñs noster,† vbi dicitur ꝙ licitum est ꝑ insidias pugnare, sicut Moyses fecit, nec dicitꝰ contrauenisse conuentioni de pugnando equester, qꝛ a principio equites intrauere in liza,⁊ cū ensibus pugnam inceperunt, vt côuenerāt,⁊ principiū debet attēdi.l.ꝙ ait lex.de adul. vnde licet deinde pedes descēdant alio remanente equite, dicitur pugna equestris, qꝛ cum equite pugnat, lꝫ stet in terra, arg. no.in.l. q̃ actione.§.si qs in colluctatione, ad.l.aquil.⁊ in.l.in laqueum, de rerū diui. nā ꝙ ipse pugnet pedes,⁊ alius eques est detrimentum eius, q̄ stat pedes,⁊ eius côditio efficitur deterior, quia qui stat eques, fauorabilius se gerit ꝯtra peditē in loco plano,⁊ quilibet pōt suo fauori renunciare.l.si quis in côscribendo, de pac. cū si.⁊ in regula iuris nō est nouum, vt que semel vtiliter constituta sunt, durant, licet iste casus euenerit, a quo incipere non pōt,⁊ facit.l.qđ ait, in fi.ff.de adul. cū ibi nota. vbi inspicit̃ princip.in
4 offensa alterius, nā est ibi casus,† ꝙ pater, qui poterat occidere adulterum in ꝓpria domo, si inuenerit eū in rebus venereis ⁊ ibi inceperit offendere qui aufugit,⁊ prosequitur eū extra domum ꝑ magnū spaciū,⁊ extra domū offendat, ꝙ dr̃ in domo offendere, ex quo ibi incepit offensam, qꝛ dr̃ actus ꝯtinuatus,⁊ sic in casu nr̃o, si duellū est inceptū ꝑ equitē, si ex causa aliqua descendat pedes,⁊ pugnet cū eqte, dr̃ ꝑseuerare in bello equester, arg.d.l. ꝑserti, vbi puniat̃ ad tutta oltranza seu ad tutta offensa, in q̃ pugna lꝫ superare inimicū cū omni ingenio solertia,⁊ arte ꝑ.d.§.nō fuit,⁊ ēt de ꝯsuetudine militari, nā nō debet, cui, quod plus est, lꝫ qđ minus est nō licere, vt in regula iuris nō debet, vñ si potest pugnare eques, qđ est maius, multo magis ⁊ pedes, qđ est minus,
5 auc. multo magis, de sacrosan.† nā nullus vr̃ dolo facere, q̄ suo vtit̃ iure, vt i alia regula iuris nullus,⁊ qꝛ cuilibet licet sanguinē suū redimer̃ ꝑ fas ⁊ nefas.l.transigere.C.de transa.⁊.l.j.de bo. eoꝝ qui mortem sibi consciue, nam cū iste viderit ꝙ eques armatus descendebat ad eius offensam, nō debuit expectare ꝙ ille descendens eū occideret, secundum glo.in.l.j.C.vnde vi. qꝛ sufficit terror armoꝝ.l.iij.§.si armati.ff.vnde vi. nam ꝑ talē actū defensionis ab equo denotantur actus ⁊ signa manifesta, ꝙ ille descēdebat côtra eum, argumen.d.glo. vbi dicit de signis manifestis ad offensam, nā melius est ane tēpus occurrere, q̄ꝫ post vulneratum caput adhibere remedium.l.fina.in quibus cau.in integ. restitu. nā licitum fuit illi captare victoriam omni modo, quo potuit,⁊ preuenire alium in occidendo, argumē.d.l.fina.de his qui mortē sibi consciue.⁊ ne quis industrie sue penam luat.l.fi.C.de pat. potesta.⁊ ideo dr̃ ad tutta oltranza, qꝛ quomodocunqꝫ qs potest inimicū offendere astucia, dolo ⁊ fraude, vt ipse ab eo non offendat̃,⁊ ideo dico ꝙ ipse erit de iure victor, licet aliqui armigeri dixerint ꝯtrariū,⁊ aliqui pro ista opinione, que verior est.

SVMMARIVM

1 Equites duo pugnantes in duello ceciderunt ambo vno impetu, vter victor erit, stante pacto ⁊c.
2 Sententia in dubijs est contra actorem pro reo ferenda.
3 Reus est absoluendus in paritate probationum.
4 Percutientes se mutuo omnes condemnantur.

Quando ambo equites pugnantes vno impetu cadunt stante pacto ꝙ cadens esset victor.

1 Quero duo sunt † in duello equites pugnātes ad oltrāza,⁊ currunt vnus ꝯ̃ alteꝝ,⁊ côuenerant, qđ is q cadere eēt victus,⁊ alter victor,⁊ ambo ex reciproca hastaꝝ ꝑcussione cadunt, vt faciunt vngari, nec apparet, q̄ primo sociū euertat,⁊ finita est dies,⁊ nō fecerūt alia facta laudabilia, qs erit victor an ꝓuocans vel ꝓuocatus, vr̃ ꝙ ꝓuocatus quem ꝓuocor ꝯuenit ad bellū cū ense in se onus ꝓbandi ⁊ vincēdi assumens,⁊ ꝑmo ꝑ tex.in argumētū in.l.j.§.cū arietes.ff.si qua. pauper.feci.dicat̃, vbi ex ꝯflictu inter duos malū ꝯtingit illud imputat̃ prouocanti, vel aggressori, ꝓm Cy.in.l.quoniā multa facinora.C.ad.l.iul.de vi.⁊ quia prouocatus agere videtur calore iracūdie, argu.l.quod calore, de reg.iur.⁊.ij.q.iij.si quis iratus,† ⁊ 2
in dubijs ꝓ reo iudicamus côtra actorē, de acti.⁊ obli.l.arrianꝰ, hoc ideo qꝛ actor est certus, quando experiat̃.l.si quando.C.de dilat.⁊ facit de re.iur. quoties dubia iterptatio est, ꝓm libertatē respondēdū erit, nā hic reus prouocatus tractat de libertate persone sue ad duellū prouocate ⁊ morti exposite ergo pro eo iudicādū,⁊ facit de condi.ob turp.causam.l.cum te.⁊.l.mercalem, vbi in prohibitis ꝓ reo iudicamus,⁊ quod not. de iudi.l.iter pares,⁊ facit qꝛ in dubijs probatiôibus actor succumbit,⁊ reus absoluit̃.c.in ꝑsentia đ ꝓb.⁊.l.neqꝫ natales,⁊.l.nō hoc, vñ cog. vñ cum hic actor appellauerit reū, ꝙ volebat sibi probare ꝑ pugnā,⁊ in pugna ambo vno ictu ceciderunt, videt̃ ꝙ actor succubuisse
3 dicat̃, qꝛ stante paritate probationum reus absoluitur, vt in regula in pari. de reg.iu.in.c.in nostra. de testib.⁊ i.c.in literis, extra de proba.⁊ qđ not.l.admonendi. de iureiu.⁊ dicet reus, si ego cecidi ad terrā, cecidi de incontro meo potente ibi dato, vt armigeri dicunt,⁊ nō ex tuo, ergo tu actor succubuisti, qꝛ mihi non probasti, qꝛ reus ēt si nihil probat, aut male probat actore non probante absoluit̃.l.qui accusare, de edē. In ꝯtrarium facit, ꝙ dcm̄ duellū seu rixa sit pacta, qꝛ vterqꝫ videt̃ deuictus,⁊ sic vterqꝫ vno ictu sit victor,⁊ victus, arg.no.i.l.arethusa. de statu.ho.⁊ in.l.lꝫ ⁊ partus, circa fi.ff.qđ met.cau.in ver.qđ fecit passus est,⁊ facit. l.eū actū, in prin. de nego.ge. vbi de connexis,⁊ inseparabilibus ⁊ ar.in.l.scientiā.§.cum instrumēta.ff.ad.l.aquil. vbi si duo adinuicē ludēdo se offendant,⁊ nō apparet, ꝙ vnus alium euerterit,
4 ꝙ vterqꝫ punit̃, ergo vterqꝫ reus est, ideo dicitur ꝙ † si duo mutuo se percusserint, non fit absolutio, sed vterqꝫ condemnabitur, argu.l.quēadmodum.§.sed si nauis altera, ad.l.aquil.⁊ qđ not. Bar.in.l.si in rixa, de sica.⁊ facit quod dicit̃ in.l.si ex plagijs.§. cū pila.ad.l.aquil. vbi si ludentes adinuicē se impellant,⁊ alter eorum cadens debilitet̃, ꝙ neuter tenet̃,⁊ sic erit pacta, ꝙ sit pacta facit, quod habet̃ in.l.viro atqꝫ vxo.ff.solu.mat. vbi i delictis fit côpensatio hincinde, vt.l.si ambo.ff.de côpensa.⁊ in regu.iur. cū par delictum,⁊ quod not. Bar.in.l.si seruus stipulat̃.§. sequitur, de verb.obli. vbi ponit quando duo se percusserunt,⁊ nō apparet, q̄ primo alium percusserit,⁊ sic videt̃ ꝙ sit pacta, in quo distinguo, ꝙ siquidē prouocator fundauerit suam querelā dicēdo prouocato, ꝙ tu fefellisti mihi fidē, vel tale quid attentasti, vel dixisti,⁊ intēdo tibi hoc ꝓbare per pugne iudicium, vel cū ense in manu,⁊ te côuincere,⁊ facere recredētem,⁊ tunc ipse ꝓuocator nō potest dici victor, imo erit victus qꝛ onus probationis assumpsit,⁊ nō probauit, imo cecidit per terram per iura primo allegata, aut simpliciter pugnatum est inter ipsos, qꝛ vnus dicat bene actum, alius male actū, vel si vnus dicit hoc eē, vel hoc ita fuisse, alter dicat ita non esse, nec ita fuisse,⁊ venerunt ad pugnā,⁊ tunc erit pacta,⁊ iterum pugnabunt. arg. iurium secundo loco allegatorum,⁊ arg.l.sed cum ambo.ff.de iudi. vbi duobus simul ꝓuocantibus iterum res sorte dirimitur,⁊ per dicta.s̃.in.j.c.

SVMMARIVM

1 Judice precipiente cessare a duello quis censebitur victor dato quod ⁊c.
2 Miles ab equo deiectus quando possit dici victus.
3 Carceratus is dicitur, qui de loco non potest libere recedere.
4 Fortuna hominis aduersa non est a quouis speranda.
5 Judicium quandoqꝫ in inuitum reddi solet.

Quod vnus pugnantium ex equo deiectus tenebat equū alterius per frenum ⁊ illum iam percusserat ⁊ inde duellum finiuit.

1 Duo equites † pugnandi federa inhere,⁊ i eadē pugna equestri vnus alterius ipulsu in terrā deijcit̃, q resurger̃ negens, genuflexis existēs deiectoris equū ꝑ frenū tenens, multis vulneribus ꝑcusserat in vētrē,⁊ intestina erant extra,⁊ equus modico spacio iā corruebat,⁊ eques repcutiebat deiectū rēditi traditore,⁊ ꝑcutiēdo,⁊ repcutiendo cū ense illum non permittebat erigere,⁊ ipsum sub equo tenebat côplexum,⁊ genu flexum, q erat morti proximus, propter qđ iudex clemētia motus iussit ꝙ amplius nō pugnarent sceptrū iacendo. modo iste, qui côpugilē ad terram prostrauerat, a duce impetrat cadentem vt captiuum, is replicat, nisi qꝛ iudex inhibuit vlterius pugnari, tuo per me equo in vētre ꝑcusso, ad terramqꝫ deiecto, te iugulassem,⁊ sic victoria mihi ꝯtingisset,⁊ ideo nō sum a te victus, qꝛ tu in statu perditionis eras equo tuo vulnerato ⁊ bello nōdū finito, querit̃

2 qd iuris. ⁊ vr̄† ꝙ iste deiectus iã sit victus, ⁊ p ducẽ dãdus vt captiuus illi, q in equo stabat, ⁊ deiecerat, qꝛ iã certamen equitum est finitũ, qꝛ vnus est prostratus ad terrã, ⁊ nõ poterat se erigeꝛ, ⁊ eques eũ iã superauerat deijciẽdo de equo, ⁊ stabat euersus, ⁊ nõ poterat se erigere, nã finis belli ẽ victoria, ⁊ ad terrã deiectio. vñ cũ ego te deieci ab equo, dicoꝛ tibi vim intulisse, ⁊ te superasse mea potẽtia. arg. in. l. ij. ff. qd met. cau. vbi dr̄, qd vis est maioris rei impetus, cui resisti nõ põt, facit tex. in. l. iij. in fi. cũ glo. in ver. deiecerit expugnauerit vel ꝯcusserit, de vi ⁊ vi arma. ⁊ arg. l. j. §. hoc interdictũ, vbi dixit tex. qd viꝫ pati dicunꝛ, q deijciunꝛ de fundo vel edificio. vbi gl. ⁊ Dyn. dixit de vi deiecto ab arbore, ⁊ ea. l. §. si qs de naui. vbi dr̄ deijci violẽter ꝺ naui, vel de vehiculo. sic ergo si te deijcio a sella, dico te vi superare. ar. dictoꝝ iuriũ, ⁊ facit tex. in. l. idẽ, ⁊. l. si qs, eo. titu. vñ cũ iste eques illũ iã deiectũ ⁊ superatũ suppeditabat, ⁊ nõ pmittebat erigere, quẽ iã deuicerat, ⁊ ad terrã coegerat, dr̄ eius foꝛe captiuus. argu. l. j. C. de priua. carce. vbi dixit Ang. p illũ tex. ꝙ quilibet q inuitus tenet i via, lꝫ nõ claudaꝛ, dicitur esse in carcere detinẽtis eum, † nam carceratus dr̄ is, qui de loco libere ⁊ tute non potest recedere. l. succurritur. ff. quib. ex cau. maio. etiã dicitur esse captiuus hostium, qui est in eoꝝ potestate, vel intra presidia hostium. ff. de capti. l. post liminij ius, in versi. presidia. cũ iste deiectus fuerit ad terrã, ⁊ nõ poterat se leuare, sꝫ stabat genuflexus, eques stabat supra eũ nõ permittendo insurgere, ⁊ sic detinebaꝛ inuitus in terram, qd censeꝛ esse in potestate aduersarij ergo deuictus. vñ illuꝫ iuste petere videtur vt captiuuꝫ, nõ obstante ꝙ ille deiectus pcutiebat equũ aduersarij, ⁊ poterat ipsum occidere, qꝛ p̄sens status debet attendi. l. si alius. §. idẽ. ff. quod vi aut clam. ⁊ iulianus. ff. q ⁊ a qbus, ⁊ de verb. oblig. l. si filius, de stipu. ser. l. si vsumfructũ, vbi casus aduentitij nõ sunt ꝯsiderandi, ⁊ est veꝝ qd in his q̃ ꝯsistunt in facto mero, quo ad p̄mũ nõ inspicimus id qd euenire põt. l. sciẽdũ. §. q funduꝫ, qui satisda. cog. ƀm Bar. ⁊ Bal. in. l. si id qd. §. si vna. de iuris. om. iudi. ⁊ † qꝛ nõ debemus superare fortunã aduersam hoĩs. l. inter stipulantẽ. §. sacrã. de verb. obli. In ꝯriũ facit qꝛ iste poterat aduersariũ supare ⁊ vincere, argu. l. qua actione. §. si qs in colluctatiõe, ad. l. aqui. ⁊ in. l. in laqueũ. §. preterea, de acqui. rerũ do. ⁊ p ea q̃ infra p̄mo capi. dicunꝛ, ⁊ ideo duello nõdũ expedito nõ poterit iudex istũ dare in captiuũ alteri qꝛ potuisset vincere, nã talis iudex nõ poterit p̄nuntiare istũ victũ qui adhuc reluctabat fine victorie nõ expectato, si tñ iste qui dr̄ aliũ proiecisse ad terrã petat illuꝫ, vel vt captiuũ pronũciari, vel vt eundẽ ad statũ pristinũ reducat, in quo erat ipse quo tpe bellari Dux inhibuit, iuste petit, qꝛ ex quo q erat iudex duellũ aboleri mandauit, oĩa ad statũ pristinum debet reducere, argu. l. sed si p pretorẽ, p totã. l. ff. quib. ex cau. maior. cũ similibus, ⁊ tunc reintegrato duello, si ille q erat deiectus ad terrã vellet pugnare, debebit se ponere in eo statu, in quo erat tpe dissolutionis duelli, ⁊ si ipse hoc facere denegaret, ⁊ se in statu pristino reponere, tũ debebit iudex in ꝯtumaciã deiecti nolẽtis se reponere in statũ pristinũ, dare sentẽtiã, ⁊ p̄nunciare illũ, q eũ deiecit fuisse, ⁊ eẽ victorẽ vsq ad illã horã, qua duellũ dissoluit, ⁊ illũ fuisse ad terrã deiectũ, ⁊ dissoluisse duellũ ex clemẽtia, ⁊ deiectũ noluisse amplius se in statu pristino reponere, ⁊ prout videbiꝛ ꝯsiliarijs, ⁊ militibus exptis, ⁊ p eũ deputatis, declarando ẽt modũ deiectionis, ⁊ statũ deiecti, in quo erat tpe deiectionis, † qꝛ iudicium redditur in
5 inuitum. l. inter stipulantẽ. §. sacra. de verb. obliga. ⁊ hoc qñ ipse deiectus se nõ reddidisset ei, nec se fecisset recredentẽ, qꝛ tunc sup hoc sñiam p̄nunciabit, declarando qd ille deiectus se reddidit, vel sefecit recredẽ. ẽ, ⁊ dare illũ vt captiuũ alteri, qꝛ in ꝯfessuꝫ nulle sunt partes iudicis nisi in ꝯdẽnãdo. l. proinde, ad. l. aquil. cum similibus, tñ iudex nunq̃ debet dissoluere duellũ nisi expectato fine, qꝛ is q p terram fuisset prostratus, posset se erigere, ⁊ alteꝝ vincere, ideo nõ potest dici ex toto victoꝛ, q alium ad terram deiecit, nisi illo moꝛtuo, vel ꝙ se fecerit recredentẽ, ⁊ propterea sententia, qꝛ illum decerneret captiuum deficientis esset iniqua, qꝛ nõdũ superatus erat, ⁊ vide. j. in. c. proxi. ⁊ in. c. fi. huius sexti libri.

SUMMARIUM

1 Miles deiectus dicendo se victum occidens deijcientem an censeatur victoꝛ.
2 Duella sunt iudicijs ciuilibus equiparanda.
3 Victoꝛia non incohanti, sed perseueranti attribuenda.
4 Occidens alium dicitur eundem vicisse.
5 Victoꝛ post bellũ finitum superstes remanere debet.
6 Prostratiõe sola an dicaꝛ p̄sternẽs victoꝛ, aut p̄stratus victus.

Quãdo duobus pugnantibus vno deiecto ad terrã alter stãs supra illum eum tenebat, ⁊ ille tacens dixit se deuictum, ⁊ cũ gladio supra eum incumbente occidit.

1 D

Uo nobiles † gallici vicissiꝫ se proditores appellãtes anhelãtes ad bellũ adiuerunt dominũ paduanũ pro licẽtia bellandi in sua ciuitate cũ oĩbus pactis, de qbus in concordia foꝛent. qbus benigniter ꝯcessis pacta inierũt, vt q victus foret captiuus, ⁊ p̄ditoꝛ remaneret, equũ, ⁊ arma pderet. q campũ intrarunt, ⁊ ad bellũ p̄cedentes eoꝝ alterũ forti impetu prostrauit i humo, ⁊ collapsus ĩpetu supra pectus alterius recũbẽs, q p̄stratus vociferans se deuictũ in ipsa vociferatiõe absq tpis interuallo recũbẽtẽ supra pectus eius occidit. dubitatur in foro armate militie, ⁊ ciuili, qs eoꝝ sit victoꝛ, ⁊ quis victus, videꝛ qd occisus fuerit victus rõne casure causate ex potẽtia prosternentis, qꝛ vinciꝛ p̄stratus, ar. ff. ad. l. aquil. l. qua actione. §. si qs de ponte. ⁊. l. idẽ iuris. §. penulti. ⁊. l. scientiã. §. cum stramenta, ⁊. l. si ex plagijs. §. in cliuo, ⁊. §. fi. ⁊ videꝛ tex. de p̄stratio. in. c. lator. de homi. ⁊ in cap. tua nos, eodẽ titu. ⁊ facit de aleato. l. solẽt. §. j. ⁊. l. opprimendoꝝ. C. quando licet sine iudi. ⁊ quod glo. no. in. l. stipulationes nõ diuidũtur, in fin. de verb. obli. ⁊ qꝛ existens sub aliq̃ est quodãmõ sub eius manu ⁊ potestate. ff. ꝺ aqua pluui. l. j. §. si vicinus de serui. vrba. l. si ita, ⁊. l. manumissiõe, de iusti. ⁊ iu. ⁊ superioꝛ dr̄ hr̄e dñium vite ⁊ necis illius. l. j. ff. de his qui sunt sui. Scdo, qꝛ se victũ asserens. eo ipso est victus, qꝛ bella per pugnaꝫ finiuntur, ⁊ qñq submissione, vt patet in proe. auct. instit. ⁊ .c. nã non potest de victoria melius ꝯstare q̃ per propriã ꝯfessione dicentis se victũ, ne occidaꝛ. ad. l. aquil. l. p̄inde. §. not. de iur. fi. l. eius qui delatorẽ. de infami. l. q̃m. vnde hic cõfitendo renuntiauit bello. l. postq̃ liti. C. de pactis. ⁊ finitũ fuit belluꝫ ⁊ secuta
2 victoria vnde occisus fuit bello iam finito † nã equiparantur iudicia ciuilia ⁊ duella. de pace tenen. §. si miles. ⁊ in Lõbar. de homi. liberi homi. vnde hic se submisit potestati prosternẽtis. ⁊ propterea aliquid ꝯ victorẽ machinare nõ potest. arg. l. j. §. fi. ad sill. ⁊. l. qua actione. §. si quis. ad. l. aquil. vnde pcutiendo videtur p̄ditorie pcussisse. l. fi. de dela. statim enim ꝙ renuntiauit bello cõfitendo se victũ fuit sibi ablata potestas offendendi eũ. d. §. si quis ⁊ sicut prostratus amplius offendi nõ poterat, sic nec eꝝ prosternens, vt equalitas seruef in bellis, sicut in iudicijs. vt in regu. iur. in iudicijs. cũ simil. In ꝯriũ ꝙ occidens sit victoꝛ pugne ratione finis belli, qꝛ occisus fuit prosternens, ⁊ cãpus occisoꝛi remansit,
3 † qꝛ victoria nõ attribuitur incipienti, sed p̄seueranti, ⁊ ꝯsumenti bellũ. Judith. iiij. c. ⁊ exẽplo Holofernis, qui tot ciuitates destruxit, cũ factus esset princeps militie, qui postremo non vicit, sꝫ victus fuit per Judith. c. fi. sic ergo solus finis inspicitur, vt patet in Cyro, qui mactauit Babyloniã. ⁊ in caldeis, qui destruxerũt Judeã Esdre. x. c. qui ergo gladio perit in bello, aut capiꝛ, ille deuincitur, qꝛ victoria ƀm finẽ extimatur. Josue. c. xij. Judith. iij. in fi. vnde scribitur, Regũ. xj. ⁊ non te frangat ista res, varius enim est euẽtus belli, ⁊ nunc hunc nũc illũ gladius interficit. facit. ff. de pecu. l. qs ergo casus. Itẽ iure diuino ⁊ canonico res iudicatur bona ⁊ mala respectu finalis effectus. Matt. x. ⁊ xxiiij. ⁊ scriptũ est, Exitus acta probat. ff. de iure fisc. l. intelligitur. §. si quis palã. ⁊ facit extra de dona. c. inter dilectos. de acqui. pos. l. exitus. nã si in actu bellicoso ille dr̄ victor, qui finẽ hꝫ triũphantẽ, ⁊ inimici superatiuũ. l. j. C. de athlet. l. fi. de tyro. li. xij. ⁊ no. glo. in. l. in executione. §. fi. de ver. ob. ⁊ facit tex. in. c. j. de cle. pugnã. in duello, vbi fit mẽtio de victoꝛe ⁊ victo. ⁊ vr̄ tex. in. c. suscepimus de homi. vbi ponit ꝺ ꝯflictis, q viribus reasumptis aggressoꝛes oc
4 ciderunt. † ⁊ qd occidens fuerit victoꝛ p̄batur p notorietatẽ facti, qꝛ occisuꝫ ad nõ esse reduxit. arg. l. hõ moꝛtuus. de verbo. oblig. que est suplatiua p̄batio. ff. finiũ regun. l. si irruptione. ⁊ p ista videtur supuiuẽtẽ eẽ victorẽ. tñ hoc est verũ, qñ ipse moꝛtuus q suprastabat tpe quo ille, qui erat subtus, ⁊ dixit se deuictũ, non acceptauit illã submissionẽ, ⁊ redditionẽ factã p subtus stãtem. qꝛ tunc bellũ nõ fuit finitũ. si aũt ille stans supra tacite, vel expresse acceptauit illã redditionẽ, vt qꝛ relaxauit illũ subtus stantem vel incepit pp illa verba illũ aliqualiter relaxare cõtentus ⁊ satisfactus de dictis verbis, ⁊ ille videns se aliqualiter relaxatũ pcussit supra stantẽ, q tenebat eius brachia ad terrã, ⁊ tũc qꝛ fuit finitũ bellũ p renũtiationẽ illius, arg. d. l. postq̃ liti. ⁊. l. si illud. C. de tẽpo. appel. ⁊. C. de appel. ff. si qs libellos. ⁊ ideo omnis pcussio post renũtiationẽ ⁊ cessionẽ belli p̄fectam ⁊ ꝯsumatã est facta
5 post bellũ ⁊ nõ i bello, † ⁊ requiriꝛ quoad victoriã ꝙ in bello qs victoꝛ remaneat, ⁊ iõ de tali pcussiõe posset puniri, ex quo facta fuit, recõciliatione facta, ⁊ duello finito. ar. de pa. tenẽ. §. si qs hominem.

misnem.ꝛ q꞉ dicta percussio esset traditorie facta, q꞉ facta ab eo qui postea tenebaꝛ offensum ab alio defendere.arg.l.fi.de dilato.ꝛ ad fille.l.i.ꝛ.l.fi.ꝛ sic ex dicta pcussione dānabili non dꝫ qs victoriā reportare.de interdic.ꝛ relega.§.relegatoꝝ.§.fi.ff.de nego.gest.l.siue.cū.§.ibi no.incūbens noluit acceptare illā submissionē,ꝛ renunciationeꝫ,ꝛ tunc occisoꝛ erit victoꝛ,q꞉ bellū nō erat absolutū.arg.l.ꝯctus.de fi.instru.victoria.n.est gloria in auc.de ꝯsul.§.ꝛ post.ꝛ ad.l.aql.l.qua actione.§.si qs in collucta tione. vbi non ꝯstat ꝯfessionem fuisse acceptatā,vel non apparet ꝯfessionem factā ante percussionem,vel post,sed vno momento vox percussionis,ꝛ ꝯfitētis emanauit,ac ēt ipsa percussio occisoꝛ erit victoꝛ in foro armate militie. nec pōt dici victoꝛ ille ꝓstratoꝛ ex
6 hoc solo,ꝙ illū prostrauit,†nec pōt dici prostratus victus,q꞉ potuisset per colluctationē resumere vires,ꝛ resurgere. arg.l.naturalem.ꝛ.l.in laqueū.de acqui.re.do.ꝛ insti.qb.mod.ius pat. potesta.l.postlimi.in prin.ꝛ in.§.postlimi.ius.ꝛ sic hic occisoꝛ se liberauit per colluctationem illū occidendo.ergo victoꝛ est,ꝛ facit q꞉ ꝯfessio talis fuit directo facto ꝯria,ꝛ inspicimus tūc factū, ꝛ non verba.c.cū.M.ferrarieñ.de ꝯsti.ver.Ber. ꝛ Inn.de appel.c.sollicitudinē.ꝛ de ꝯdi.inde.l.qō quis.ꝛ per actū percussionis directo ꝯrium submissioni declaraꝛ intentio ꝯfitentis. de acqui.her.l.pro hꝛde.ꝛ sunt illa verba suꝫ victus enūciatiua de presenti,que non inducunt dispōneꝫ obligatoriā.ff.de ver.ob.l.v.§.stipulatio.ꝯiuncta.l.tale pactū.in prin.de pac.nec dꝛ renunciasse bello,q꞉ non vꝛ animo renunciandi dixisse illa verba propter pactum contrarium percussionis quam fecit,ꝛ ita disputauit Ange.in sua disputatione incipien.duo nobiles.

SVMMARIVM

1 Victoꝛ quis censeatur quando percussiones equales vtriqꝫ pugnanti illate sunt.
2 Arma maioꝛa in duello pdēs magis vituperaꝛ ꝙ̄ is q minoꝛa.
3 Instrumentum bellicum quod dignius dicatur.
4 Facies hominis non debet cauterio notari.
5 Caput est ceteris membꝛis dignius.
6 Manus est membꝛum principale aptum ad bellnm.

Quando duobus pugnantibus facte sunt hincinde diuersa vulnera in membꝛis corpoꝛis,ꝛ percussiones, quis dicaꝛ habere maioꝛem honoꝛem.

1 Uo in singulari †Certamine eqtes pugnare ꝯuenerūt, cū pacto,ꝙ qui melius se habuissꝫ,victoꝛ foret,ꝛ qui peius victus foret,ꝛ pugnauere vsqꝫ ad tenebras noctis,ꝛ vltra non est pugnandū,q꞉ duelluꝫ est pugna vnius diei,ꝫ Bal.in ti.ð pa.tenē.§.si quis hoieꝫ.ꝛ Can.in.c.i.de toꝛnea. vbi dixit Jo.an.ꝙ ad hoc solent ꝯuenire milites ad certā diem,ꝛ locuꝫ,ꝛ neuter alterū potuit in totū superare,vel vincere. tñ vnus in ꝯflictu abstulit alteri humerale,ꝛ tibiale cū lancea. is qui ista perdidit abstulit scutū alteri,queriꝛ quis eoꝝ maioꝛem ꝯsequatur honoꝛē,laudem,vel premiuꝫ,ꝛ melius fecisse dicaꝛ, dic ꝙ ille qui abstulit scutū alteri,q꞉ sunt arma dignioꝛa.arg.l.qui cōmeatus.§.arma.ff.de re mil.vbi maioꝛi pena dignus est qui alienauit scutū,ꝛ ensem,ꝙ̄ qui alienauit humerale,ꝛ tibiale. nā perdendo ista dꝛ alienasse.arg.l.iij.§.miles.e.ti.vbi amisisse arma in bello, vel alienasse iudicanꝛ a pari,vbi gl.dixit,ꝙ idē est,si in ludo amisit,q꞉ arma turpiter amittunꝛ,ꝛ vestes,ꝛ non sine flagitio.l.ij.de
2 capti.ꝛ ideo dixit gl.in.d.§.arma.†ꝙ plus puniꝛ qui maioꝛa arma alienauit,ꝛ sic magis vituperaꝛ,qui maioꝛa arma pdidit in duello,ꝙ̄ ille qui minoꝛa.ar.l.in.l.leuia.ff.ð accu.ꝛ idē si qs perderet ensem,qñ pugnarent cū ensibus,ꝛ alter perderet scutū,q꞉ is qui abstulit alteri enseꝫ,remanebit cū maioꝛi honoꝛe,q꞉ ensis est principale instrm̄ bellicuꝫ,q꞉ oꝛdinaꝛ ad totalem belloꝝ oꝛdinationē,ꝛ est dignius omnī alio bellico instrō,q꞉ cingitur militi cū miles creaꝛ,ꝺm gl.in.l.pe.ff.qui.ex cau.maio.argu.l.filius.C. de re mil.ꝛ facit tex.iūcta gl.in.d.§.arma.in ver. gladiū.vbi gl. dixit ꝙ plus puniꝛ,qui maioꝛa arma alienauit,ꝛ sic presupponit gladiū esse maius instrm̄ bellicuꝫ.similiter si qs perderet elmuꝫ, siue galeā,ꝛ alter scutum,q꞉ cū minoꝛi dedecoꝛe remanebit qui scutū perdidit,ꝙ̄ qui elmū,siue galeā,q꞉ caput est nobilius,ꝛ pncipalius mēbrum hoīs.dicit tex.in.l.cū in diuersis.ff.de religi. et facit insti.de re.diuis.§.locus.ꝛ facit qō dꝛ de statua Nabuchodonosoꝛ,que hēbat caput aureuꝫ,pectus argenteū,ꝛ tibias ferreas,ꝛ pedes ferreos,ꝛ iō caput in illa statua fuit aureū,q꞉ di

gnius membꝛū.ꝛ sic de ceteris.Jdeo hō in capite vngiꝛ,cuꝫ ba
3 ptizatur,ꝛ crismaꝛ.extra de baptis.debitum,† ꝛ instrm̄ bellicum quāto maioꝛi,ꝛ digniori membꝛo hoīs imponiꝛ,tanto dignius iudicaꝛ.arg.ff.de rei vē.l.que religiosis.nā pileus, qui caput tegit,est dignioꝛ sotulari,qui tegit pedē,ꝛ facit qō dixit Bal. in.l. arboꝛ.cōi diui.qui dixit.si caput vnius sancti est in vno loco,ꝛ in alio loco mēbꝛa,ꝙ festuꝫ celebraꝛ,vbi est caput rōne dignitatis capitis,qō est in superioꝛi pte corpoꝛis,in quo ꝯseruanꝛ tres sensus,visus,odoꝛatus,ꝛ auditus,ꝛ ēt memoꝛia, ꝛ cerebꝛū,os, dentes,lingua,aures,nasus,ꝛ barba,ꝛ cetera pars corpoꝛis nō conseruat tot sensus,ꝛ ideꝫ si qs in duello oculū perderet,ꝛ alter dentes ꝙ cū minoꝛi dedecoꝛe remanebit qui dētes perderet, q꞉ oculus est mēbꝛuꝫ inter alios vicinius aīe,ꝛ oculi cōprehēdunt oēs sensus corpis.gl.in.§.fi.de gradi.ꝛ no.in.l.i.C.qui moꝛbo.lib.x. ꝛ qō no.Jnn.in.c.ij.de corpe vitiatis.ꝛ.lxxxix.dist.singule. ꝛ Archi.xxxij.q.v.c.nec solo.ꝛ dētes sunt officia mēbꝛi,ꝛ nō est diffoꝛmitas,q꞉ maioꝛ pars hoiuꝫ dente aliquo caret.de edi. edic.l.cui dens.ꝛ idē si quis esset in facie grauiter pcussus, ꝛ alter in pectore spatulis,vel in bꝛachio, q꞉ is qui in facie est pcussus remanebit cū maioꝛi dedecoꝛe,q꞉ facies hoīs est ad similitudinē pulchꝛi
4 tudinis celestis figurata.l.si qs in metallū.C.de pen.†vbi impatoꝛ ꝓhibet hoīeꝫ bullādum in fronte,ne pulchꝛitudo celestis maculeꝛ.ꝛ ideꝫ vbi qs perderet oculuꝫ dextrū alter sinistruꝫ, q꞉ dexter oculus dignioꝛ est sinistro,ꝺm cōeꝫ opi.hoiuꝫ,qui in re charissima dñt est oculus dexter.ꝛ Can. ꝙ Archidyaconus est oculus Epi.c.ad hec.de offi.archid.ꝛ facit.c.ij.de corpe viti. vbi de oculo infecto,qui inducit defoꝛmitatē in corpoꝛe humano. ꝛ de edil.edic.l.qui claudū.§.i.ꝛ idē vbi quis esset debilitatus,ꝛ percussus in manu dextra,ꝛ alter in sinistra,q꞉ dextra dignioꝛ est, ꝛ potentioꝛ,vt no.in auc.nouo iure.C.de ser.fugiti. ꝛ dꝛ debilitari mēbꝛum,qñ eius exercitiū impeditur.Bar.in.l.ij.de publi.iudi. ꝛ idē vbi quis esset percussus in bꝛachio,ꝛ alter in tibia,q꞉ bꝛachia sunt magis necessaria hoibus,ꝙ̄ tibia,ꝛ dignioꝛa sunt mēbꝛa,ꝙ̄ tibia,q꞉ cuꝫ eis op eraꝛ,comeditur,ꝛ oīa officia fiūt,ꝛ cuꝫ tibijs tm̄ ambulatur,lꝫ claudus sit moꝛbosus.l.claudus.de edil. edic.ꝛ.J.dicemus latius,ꝛ ideꝫ si quis percutiꝛ in capite, alter in
5 pectoꝛe,†q꞉ caput dignius est,q꞉ qñ caput dolet cetera membꝛa languēt.vj.q.i.verū.de simo.c.lꝫ.ꝛ.x.dist.nolite.ꝛ idē si vnus haberet duos oculos,ꝛ alter vnū,ꝛ habenti duos oculos effodiaꝛ vnus oculus,ꝛ habenti vnū oculuꝫ truncēꝛ bꝛachiuꝫ, vel manuꝫ amittit in totū,q꞉ is,cui vnus oculus est effosus,remanebit cum opatione vnius oculi,ꝙ̄tuꝫ cum duobus,q꞉ virtus visiua foꝛtificaꝛ in illo.sed is cui abscinditur manus erit hō imperfectus,ꝛ vitaꝫ ducere non poterit cū vna manu,sed perpetuo mendicabit,ꝛ ideo remanebit cū maioꝛe honoꝛe,qui habuit oculū cecatum,ꝙ̄ ille qui habuit manū abscissam.lꝫ dicatur,ꝙ hñs vnum oculum non possit ꝓmoueri.lij.dist.c.si euāgelica.ꝛ idem in habēte manuꝫ abscissaꝫ.c.i.ꝛ.ij.de corpe vitiato.ꝛ idē cui trūcatur manus, ꝛ alteri pes,q꞉ is cui pes erit cū minoꝛi vituperio per.s̄.dicta. et ideꝫ si cui auferaꝛ chiꝛothecā ferrea,ꝛ alteri humerale,q꞉ is, qui
6 chiꝛothecā perdidit,erit cū maioꝛi dedecoꝛe,†q꞉ chiꝛotheca tegit manū,que est principale mēbꝛuꝫ bellicū,ꝛ in ea est virtus operationis belli,ꝛ ēt in signuꝫ dignitatis chiꝛotheca dari ꝯsueuit loco pignoꝛis,qñ aliquis diffidat ad bellū,ꝛ non datur humerale, ꝛ idē si quis deijciaꝛ de sella,ꝛ ꝓpterea cadat in terrā, ꝛ alterius sella frangaꝛ,ꝛ propterea cadat,q꞉ is, qui cecidit ex impetu socij,ꝛ non ex defectu selle remanebit cū maioꝛi dedecoꝛe,ꝛ is, qui ex defectu selle cū minoꝛi.ꝛ idem si qs cadat ex defectu equi,qui fuit debilioꝛ,vel nimis strictus,vel fractis cintis, vel q꞉ aliqd in cōpedibus equi accidit impedimēti,ꝛ alius cecidit ex impetu alterius pugilis,q꞉ iste remanebit cū maioꝛi dedecoꝛe, q꞉ foꝛtitudine alterius fuit deiectus,ꝛ ille ex defectu equi cadētis,cui non tm̄ imputatur.tex.est in.l.ij.in ver.sine culpa equitantis.ff.de capti.ꝛ per not.in.l.hactenus.§.i.ff.de aqua plu.arcē.ꝛ argu. in.l. marcus.ꝛ in.l.opus.ff.loc. vbi nota imputatur opifici, qñ vicio operis,aut solis,vel naturaliter cecidit edificium, secus si vicio sui artificij,vt ibi,ꝛ in iuribus ibi allegatis,ꝛ per nota.in.c.significasti.de homicid.ꝛ vide in alio.c.incipien.in pugna facta inter duos,ꝛ in duobus capitulis sequentibus.

SVMMARIVM

1 Laudari in bello quis mereatur,ꝛ quis maioꝛem honoꝛem consequatur.
2 Miles vna die omnes pugnatoꝛes ðuincēs, si postremo cadat, non habebit premium.

3 Miles auferēs aduersario galeā magis extimat̄, q̄ qui scutū.
4 Percutiēs equum aduersarij non potest premiū illa die assequi.

¶ Quis magis laudatur in bello, ⁊ quis maiorem consequatur honorem.

1 Uero q †De casu qui accidit in ciuitate Neapolis, q: in bastiludijs duo inuicē decertantes simulatis equis cū hastis, vnus ꝯ alterū cucurrerūt, ⁊ vnus currentiū hasta taliter compugnatorem ex maximo equi impetu percussit, ꝙ ipso solo ictu spoliauit coratiā scutū abstulit, ⁊ galeā, siue elmū, propter qd̄ ille percussus remansit coratia, ⁊ dictis armis spoliatus in diploide super equū, ⁊ ipse incontrauit alterum eodē impetu cū lancea, siue hasta, taliter ꝙ fracta posteriori pte selle, cōpugil qui abstulerat dicta arma ab equo cecidit, ⁊ iuit per terrā. queritur qs eorum habuit minorē verecundiam. dic ꝙ ille, qui remāsit in equo, lꝫ alter cadēs abstulerit sibi oīa arma, q: s̄m opi. armigeroꝝ, ⁊ pugnantum non pōt quis habere maiorē verecūdiam circūscripta morte q̄ de equo in bello cadere ēt culpa equi, lꝫ minor verecundia sit qñ̄ cecidit cū toto equo, q̄ sine equo. q: obseruant armigeri,
2 ⁊ milites, †ꝙ si quis vna die oēs pugnatores deuinceret, ⁊ ipse postremo caderet, ꝙ non habebit premiū, q: valde vituperatur cadere ab equo, vel cū equo, vel ēt si pugnaret pedes vituperium reputat̄ manus in terram pertingere ex impulsu cōpugnatoris. ⁊ similiter reputat̄ maior honor sociū cū lancea eques currēdo percutere in elmo, seu in galea, q̄ in humeribus, vel in scuto, ⁊ magis in manu, q̄ in scuto, ⁊ quāto magis percutit in loco eminentiori, tāto magis laudatur. ⁊ tanto minus qñ̄ in locis inferioribus. ⁊ magis laudat̄ qui currit cum lācea satis bene, ⁊ rectus, q̄ ille qui male defert lanceā, q̄uis alium percutiat, ⁊ lanceam frangat. ⁊ inter frangētes lanceas plures ceteris paribus is laudat̄, qui in loco eminentiori percutit, ⁊ qui grossiores lanceas fregerit, ⁊ qui magis alterū facit inclinare, ⁊ qui melius equitat, et qui animosius se gesserit, ⁊ ex duobus currentibus si vnus cecidit in terrā, alter vero ex percussione lancee fuit positus ex̄ mentem, ⁊ sensus, ⁊ iuit suspēsus longo spacio in sella, magis vituperium habebit iste, q̄ ille qui cecidit, q: iste cecidisse vr̄, ⁊ fuit factus semimortuus, ⁊ ille tm̄ cecidit. lꝫ alij teneant ꝯ̄riū, ⁊ nō bene, ⁊ magis extimat̄, qui viriliter, aiose, ⁊ potēter cū maiori vehementia se gesserit, q̄ ille qui nō sic strenue se gesserit, lꝫ alterū percusserit, ⁊ magis ille, qui abstulit cimerā, q̄ ille, qui abstulit aliud ornamentū currentiū, vel dedit in arzono, ⁊ ibi lanceā fregit, ⁊ minus extimat̄, qui dedit equo in fronte, vel in alia pte corporis equi, ⁊ lanceā fregit, q̄ ille qui non tetigit aduersariū, ⁊ lanceam non fregit, lꝫ bene iuerit, ⁊ minus estimat̄, qui equū percusserit, qui in totū vituperatur, lꝫ plures lanceas fregerit, ⁊ minus extimat̄, qui equum ꝯtinere non valuit, ⁊ qui plus solito inclinabat, ⁊ caput dabat in posteriori pte equi, ⁊ minus extimatur ille, qui
3 nullā fregit lanceam, ⁊ bene eqtauit, †⁊ magis extimat̄, qui abstulit galeā, q̄ ille qui abstulit scutū, ⁊ minus qui abstulit aliquā armaturā leuem preter scutum, ⁊ galeā, q̄ ille qui lanceas fregit, ⁊ magis qui alterū cum suo impetu abstulit a cursu, ⁊ fecit ipsum desordinare, ⁊ magis extimat̄, qui perdidit stafas ex incontro alterius, q̄ ille qui perdidit lanceā, ⁊ minus extimat̄ ille, qui non potuit lanceā ponere in resta, q̄ ille qui ex impetu equi lanceā perdidit currendo, ⁊ magis extimat̄, qui lanceā fregit in loco magis firmo, q̄ qui in loco debiliori, ⁊ magis qui totam lanceam ꝯquassauit, q̄ qui fregit eā in vno loco, ⁊ magis qui se non cōplicabat ex pcussione socij, q̄ ille qui se complicabat, ⁊ magis qui ponebat lanceā in resta, ⁊ eā tollebat, ⁊ ꝓijciebat, q̄ ille qui tepide currendo eā fregit, ⁊ magis qui lanceā currens eā in resta posuit, cū fuit prope incontrū, q̄ ille qui anteq̄ equum moueret ad lanceā arrestauit, ⁊ deinde cucurrit, ⁊ ceteris paribus qui melius eqtans cucurrit, ⁊ ceteris paribus, qui cū maiori potentia, ⁊ qui melius arma, ⁊ personā gerebat, ⁊ cum minori auxilio suoꝝ se iuuabat, ⁊ qui arma potentius pferebat, ⁊ qui magis perdurabat intra arma, ⁊ qui nunq̄ sibi abstulit galeā vsq: ad finem. ista. n. sunt moribus multum ꝯstituta vsu eoꝝ, vt dicit text. in. l. postliminiū. ff. de capti. ꝙ est ex vsu iuris gentiū, sicut ⁊ bellū, s̄m gl. ibi, ⁊ in. l. ex hoc iure gentiū. ff. de iusti. ⁊ iu. q: ita milites dn̄t, ⁊ obseruāt in ciuitate Neapolitana, vbi magis frequentant̄ bastiludia ad exercitiū militum, ⁊ ocia tollenda, ne armoꝝ vsu abiecto milites vilescant. Item qñ̄ quis currendo incōtra in cozero alterius, ⁊ ibi frangit lanceā, magis extimat̄ q̄ qui fregit in scuto, q: censet̄ dedisse in elmo. Itē qui incontrat in rota dr̄ incontrare in manu, ⁊ est dignius q̄ in scuto, ⁊ dignius est incontrare
4 in manu. †Itē qui percutit equum, vel vulnerat cū ferro lancee, ⁊ qui cadit non pōt habere premium illa die, q: vituperat̄. item qui non cōpleuit cursus suos, vel tēdas ordinatas, lꝫ prostrauerit aliū, vel bene iuerit, non habebit premiū. item qui cecidit, non pōt illa die vlterius currere, tñ̄ is q expectat, qui dr̄ tabulerius, si caderet potest reuerti, q: est ꝓ tota die omnibus obligatus vsq: in finem, non obstante ꝙ ceciderit, ⁊ ista sunt iura militaria.

SVMMARIVM

1 Miles vincens cum claua venenata, an debeat potiri victoria.
2 Hostium manus quocunq: ingenio, vel arte debemus euitare.
3 Uenenum armis immittere non licet.
4 Hostem dolis, ⁊ non viribus ferire est turpissimum.

¶ Quando vnus pugnantium defert in prelio clauam cum veneno, an attribuatur sibi victoria.

1 Duo pugnare †Conuenerant cū claua, seu cū maza ferrata ad tutta oltrāza, ⁊ vnus fecit clauā artifici ꝯcauā, in qua erat venenū latens calcina, vel fumus pestilens, de quo in. l. i. §. i. ff. de extraord. crimi. vt cū daret in capite cōpugnatoris subintraret in ora, ⁊ faciē eius, ⁊ mortificaret̄, vel eluscaret̄, ⁊ cum pugnarent adinuicem cōpugnatore se viriliter defendēte. ⁊ eundē in galea cū illa claua percussisset, puluisq:, vel venenū intrasset eius galeā oculi percussi sunt inūbrati, ⁊ sensus ebetati, ⁊ sic captus fuit arte, ⁊ isto ingenio, qui alias se bene defendisset, vt iā inceperat, an iste sit cēsendus victor. prio vr̄ ꝙ sic. nā Hānibal aduersus Afros rebellantes missus, cum sciret gentē auidam esse vini, mandragorā vino cōmiscuit, ⁊ cū prelio leui cōmisso ex industria cessit nocte, deinde relictis intra castra quibusdā sarcinis, ⁊ omni vino infecto fugā simulauit. cūq: barbari occupatis castris in gaudijs effusi medicatū merum hausissent, ⁊ strati vt mortui iacerent, reuersus cepit eos, ⁊ trucidauit,
2 ⁊ facit †q: debemus manus hostiū euadere quocūq: igenio, arte, vel fallacia. l. nihil interest. ff. de capt. ⁊. xxiij. q. ij. dn̄s noster, ⁊ qd̄ no. ff. de regu. iur. l. iure ciuili. ⁊ q: dolus, vel virtus qs hec in hoste reqrat. l. i. §. i. de dolo. q: metus, fraus, ⁊ vis eqpollent. xv. q. v. c. i. ⁊ Tull. j. de offic. ꝙ dr̄ duobus modis vi, ⁊ fraude fieri iniuriā. fraus quasi vulpecule, vis quasi leonis. ⁊ q: licitum est in hoc certamine aduersariū occidere tanquā diffidatū qualitercūq:, vt diximus de bānito. in. l. amissione. ff. de capi. dimi. iūcta. l. iij. §. fi. ff. de sicca. si ergo lꝫ occidere impune, ergo licebit ēt cum veneno ipsum exanimare, vt citius ad mortē perducatur, q: propter vnū qd̄q:, ⁊ illud magis auc. multomagis. ⁊ cui lꝫ qd̄ est maius, lꝫ ꝙ est minus, vt in reg. iuris cui lꝫ, ⁊ q: cui lꝫ ꝯ̄ns lꝫ antecedens. l. cui iurisdictio. de iur. om. iud. ⁊ q: non refert occidat qs, vel mortis cām prebeat. l. nihil interest. ff. de sicca. ⁊ q: venenum est ad occisionē, ⁊ ita punitur qui veneno hoiem occidit, sicut qui ense. l. iij. in prin. ⁊ quasi per totā. ff. de sicca. vbi dr̄ ꝙ si quis dederit cicutā ad necem hoīs ꝙ tenet̄ cornelia, q: idem est gladio q̄ veneno hoiem interimere, vt ibi, ⁊ in. l. item si obstetrix. ad. l. aql. vbi de eo qui posuit venenū percrustetur alteri ꝙ teneat̄. in ꝯ̄trariū facit, q: duellū dꝫ fieri cū equalibus armis, vt. s̄. tactū fuit princ. ⁊ nunc fieret cū armis inequalibus ꝯ̄ naturam duelli,
3 ⁊ hoc est decisum in Lōbar. †ꝙ non liceat venenū immittere, ⁊ facit q: ꝯuentio fit, ⁊ fieri solet ꝙ cum armis pugnet̄, ⁊ non cum rebus venenosis, q: appellatione armoꝝ non ꝯtinentur, sed tm̄ scuta, gladij, galee, fustes, ⁊ lapides, ⁊ his similia. l. armoꝝ. ff. de ver. sig. ⁊ oīa tela. l. si pignori. de furt. ⁊ lancee habentes rostrū, vel rāpones ad hoies capiendos, tex. cū gl. in. l. iij. in prin. de vi ⁊ vi arma. ⁊ q: illud non est sine ꝓditione maxima, ⁊ nō est ex virtute bellica, vt dixit tex. in. l. bello. in prin. ff. de capti. ⁊ ideo dico s̄m legem scriptā, ꝙ ille qui alterum superauit cū tali ingenio, ⁊ non ex virtute militari, nec ꝓprijs viribus, ꝙ non dꝫ habere victoriā. nam ait Tull. iij. de offic. qui stadiū currit, eniti, ⁊ ꝯtendere dꝫ, q̄maximū possit, vt vincat. supplantare aūt eū, ⁊ manu depellere nullo modo dꝫ, nā turpis est victoria dolo quesita, s̄ꝫ Isydo. ety. c. xv. ⁊ Hierony. ad palma. ludimagistrū qui faliscoꝝ liberos pdiderat vinctū pueris traditū, nec sceleratā populū romanū suscepisse victoriā. hoc ēt testatur Frontinus in suo ope, in ti. de iusti. vbi ēt de medico Pyrrhi regis epirotaꝝ pollicenti fabricio duci romanoꝝ se regi daturū venenū data mercede, qui Fabricius hoc facinore victoriā suā agere non est arbitratus, et regi

regi hoc detexit, qui propterea Pyrrum compulit ad petendaz amicitiā romanoꝝ. Vidi insuper cū rex Alfonsus maximo cum exercitu obsedisset Jacobū caldolaz ducem tūc regis Renati in montē excelsuz, essentqꝫ castra Alfonsi regis in plano munita, ꝛ vallata vēto ingenti sufflante, qui cū Jacobo duce erant, pꝰase runt nocte ignē in castra regis Alfonsi imittere, vt irā ignis fugientis victoriā assequeref, ꝛ obsessus euaderet, qui nequaqꝫ talez victoriā assequi velle ait, vbi tāti regis pſona erat, nolēs ignis victoria vti, sed potius regi succūbere, sed ferro, ꝛ viribus ancipiti fortuna potius euadere, qui deinde suis occurrētibus cū ho
4 nore obsessus euasit. †nā turpe est hostē dolis ferire nō viribus, vñ fraus, ꝛ dolus vř aliena ab hoīe. sed fraus odio digna maiore ſm Tull. j. de offic. Illi. n. corona victorie digni sunt, qui dolo, ꝛ fraude sunt seclusi. de peni. dist. j. pōt fieri. tñ martiales, ꝛ armigeri dñt, φ vbi fit pugna ad tutta oltrāza, licitū est vincere aduersariū dolis, fraudibus, ꝛ qñocunqꝫ pōt pp tuendā vitā, ꝛ ne aduersarius vitā meā adimat, possuz oia facere vt suaz vitā tollaz, ꝛ mea salua fiat, qꝛ ad vitaz tollendā pugnaf, ꝛ sic querēda est ars, ꝛ ingeniū, ꝛ ita tenēt armigeri φ oia liceant pro vita tuēda, vide ad hoc. c. ꝯtingit casus. vbi de illo qui imisit vastpedes in cāpo.

SVMMARIVM

1 Miles ex sanguine aduersariꝭ positus in extasi, ꝛ ligatus a percusso, an dicatur victor, vel victus.
2 Captus in duello efficitur captiuus capientis.
3 Damnum alicui sua culpa contingens eidem imputatur.
4 Vulneratus ad mortē in materia belli est mortuo assimilandus.
5 Occidens bannitum casu fortuito non habet premium statuti.
6 Finis maxime attendendus in humanis actibus.

Quando vnus pugnantiuz ex sanguinis visione factus est in extasi, ꝛ ligatus, deinde alter moritur, quis sit victor.

1 Duo certabant †Vnus erat percussus in gula ad mortem per alteꝝ pugnatorē, adeo φ sanguis rutilabat, mō percussor ex sanguinis visione, sicut sepe accidere solet, factus est in extasi, ꝛ semimortuus, ꝛ sincopizādo ad terrā cecidit, ꝑpter qđ ille percussus ad mortē eum cepit, ꝛ ligauit, ꝛ volens eū eÿcere ex locū pugnatoriū, vt ipse remaneret in campo mortuus est statim ex sanguinis abundantia defluente, ꝛ deinde ille semimortuus venit ad propriū sensum, ꝛ petit se dissolui, ꝛ mādato prepositi in certamine est dissolutus. querif quis istoruz dici possit victor, vel victus, ꝛ primo dř, φ iste, qui cecidit, ꝛ fuit ligatus sit victus, qꝛ ipso capto, ꝛ ligato fuit finitū duellū, ꝛ finis belli est victoria vnius, ꝛ victoria est subiectio repugnantiū. Augusti. de ciuitate Dei in. c. xÿ. sed iste fuit ab alio captus, ꝛ ligatus. ergo supatus est, ꝛ deuictus, ꝛ dř ligantis captiuus. arg. in. l. i. in fi. ff. de fugi. vbi qui aliquē cepit, ꝛ ligauit dř illū sub eius diligenti custodia habere, ꝛ†qꝛ istud duellū est nunc a supiore per-
2 missuz iō captus efficif captiuus capiētis. l. hostes. de capt. hær. in. l. qui a latronibus. de testa. Jnn. in. c. olim. de resti. spol. preser tim qꝛ duella sunt ex ꝯsuetudine permissa, qñ presidens in territorio duellare ꝑmittit, ſm Bal. C. deposi. is penes. per gl. no. insti. de her. que ab intest. §. per ꝯriuz. vbi dixit, φ duellū φ generalis ꝯsuetudo permittit, non est illicitū, ꝛ qꝛ lꝫ illuz capiēs esset morti fere vulneratus, potuit illū capere, arg. l. fi. de ꝯdi. insti. vbi factū non reqrens tpis interuallū pōt vltimo vite spiritu impleri, ꝛ facit. l. scrupulosaz. C. de ꝯhen. ꝛ cōmit. stip. ꝛ qꝛ iste ligans primo aduersariū preocupauit. ꝛ in victoria preuenit. arg. de reg. iur. l. qui prior. ꝛ per no. in. l. pluribus. de ꝓcur. ꝛ de iudi. l. qui prior. ꝛ per no. per Bar. in. l. quominus. de flum. vbi de ꝓcupatione, ꝛ per capturā persone fit preocupatio. per no. in. l. pluribus. de lega. i. ꝛ Jo. an. in. c. i. de oblig. ad ratioci. ꝛ ad predicta facit in. l. i. §. quesitū. ff. de aqua quoti. vbi si qđ erat hoīs artificio faciendum, sufficit, si nāli operatione sit factū, ꝛ tex. in. l. qui fundū. in. §. i. ff. queād. ser. amit. vnde cū ex nature ꝑpríe opatione iste fuerit sincopizatus, ꝛ ad terrā ceciderit, ꝛ captus fuerit. sufficit ad vi
3 ctoriā capientis, †qꝛ dānum sua culpa ꝯtingens sibi imputatur, vt in regula iuris dānuz. sciebat. n suaz imbecillitatē, qꝛ ex visione sanguinis sincopizabat, ꝛ fuit bellādo in culpa. per tex. expressuz in. l. idē iuris. j. in. §. mulionē. ff. ad. l. aql. vbi de eo qui ꝑpter infirmitatē suam nō potuit tenere equū, qđ sibi imputaf ad culpaꝫ. ꝛ arg. in. l. hoc edicto. cū sua gl. ff. qđ qsqꝫ iur. ꝛ. l. illicitas. §. sicuti. de offi. presi. vbi de assessore impito, vel inhabili, qui vř assrere se peritū, ꝛ habilē φ ei imputaf, si quid imprudēter egerit, sciebat. n. suā imbecillitatem, qua ignorante cadebat in latā culpaꝫ. l. ꝯqꝫ. ad velleia. ꝛ. l. si qs cū sciret pro empto. qꝛ in fcō pro prio qs melius est informatus. l. hrdes. §. non tñ. vbi Bal. not. ff. fam. hercis. ꝛ qꝛ vbi culpa est admixta vicio naturali nō parcitur. l. si seruus seruū. §. fornicarius. ad. l. aql. in ꝯriuz tñ facit, φ ipse ligatus sit victor, ꝛ eū ligans sit victus. primo qꝛ iste ligans
4 capiēs erat per prius ad mortē vulneratus, qñ euz ligauit, †ꝛ eq paranf mortuus, ꝛ ad mortē vulneratus in materia belli. c. i. vbi Bal. qui. mod. feu. amit. per illū tex. ꝛ sic si erat vulneratus mortifere morte secuta. fingif a principio occisus per vulnerantez, et iō captiuus vulnerantis. arg. l. nālem aūt. §. illud. ff. de acq. reruz do. vbi fera bestia que ita vulnerata est, vt capi possit, statim nostra est. ꝛ insti. de re. diuis. §. fere. ꝛ qꝛ mortifere vulneratus vř occisus a vulnerante tpe vulneris illati. l. huic. §. i. ꝛ. l. vulneratus. eo. ti. cū si. Scđo, qꝛ ꝯuis iste ceperit illū cadentem ex infirmitate, non pōt victor censeri ꝑpter hoc, qꝛ vbi aliqd est faciendū propria virtute ad premiuz ꝯsequendum, non sufficit fato fieri. l. ÿ. de ꝯdi. ꝛ dem. de acqr. her. l. cū qui. de manumis. testa. l. si ita fuerit. §. i. ꝛ de leg. ÿ. l. si ita legatū. qꝛ nulluz bonū, nisi voluntariū. xx. q. ÿ. presens. ꝛ Philoso. j. ethy. dicit φ ex inuoluntarÿs nō laudamur, ꝛ qꝛ victoria in ludo, vel in certamine reqrit factuz propriū, ꝛ non conatū. de ver. ob. l. in executione. §. fin. vnde iste qui ligauit semiuiuū non fecit sua virtute, vel strenuitate, sed a fa
5 to, ꝛ casu illi succedēti, qꝛ abhorrebat visionē sanguinis. † iō sibi non patrocinaf, sicut nec capiēti, vel occidenti bānitū a casu, ꝛ a fortuna. d. l. ÿ. ꝛ facit tex. in. l. respiciendū. §. fi. ff. de pen. in ꝟ. casu vero. ꝛ Bar. in. l. si qs in graui. in. §. vlti. ad silleia. vnde nō dꝫ sibi virtus attribui, sed casui cadentis, qꝛ ligauit hoiem semimortuū, arg. l. iubemus. de testa. in ver. seminecis. qui non vꝫ vulnerari. iÿ. q. iÿ. engeltrudā. ſm Bal. in. l. i. qui accus. ꝛ qꝛ vř similis ebrio, qui hꝫ mentis exiliū. c. a crapula. de vita, ꝛ hone. cleri. cui ignoscif, qñ aliuz offendit, qui equiparaf infanti. per no. in. l. i. de ver. ob. ꝛ facit qꝛ iste dř dormiens, ꝛ dormiēs, ex quo non hꝫ affectuz, non dř vinci, nec superari. arg. l. i. §. adipiscimur. de acqr. pos. ꝛ ad. l. aql. l. si seruus. §. fornicarius. vbi parcif dormienti, si nō est in culpa, ꝛ dedecus reputaf militi superare velle, ꝛ pugnare cū dormiēte, sicut ēt pugnare cū muliere, ꝛ legif de natura leonis in lib. de naturis aialiuz, φ leo non offendit mulierez, nec hominē dormientez, ꝛ qꝛ in litibus attendif exitus ꝯtrouersie. l. rez non nouā. in fi. C. de iudi. vbi tex. no. dixit. cause eteniz terminus manifestare poterit, qui timidius, quiqꝫ audacius iudiciū, vel reliquerit, vel ꝑtulerit, ꝛ sic cū ex fine belli ille, qui primo ligauit. reperif mortuus ex vulnere sibi illato a ligato, ꝛ ligatus reperif vi
6 uus, φ ipse viuus erit victor, maxime qꝛ ligatus nō se reddit, † ꝛ in actibus hoiuz finis aspicif, qꝛ vulgo dř φ ois laus in fine canif. arg. l. mater C. ne de sta. defun. ꝛ facit de acq. her. l. illud. famil. herciscū. l. si filia. ꝛ sic ꝯcurrente vulnere primo sibi illato, ꝛ morte secuta, ꝛ qꝛ viuus reperif iste ligatus, ꝛ sibi cāpus remāsit. ꝯcludo φ ligatus sit victor, non obstāte φ armigeri, ꝛ aliq nobiles mihi dixerunt ꝯriuz non attendētes, nisi solū ad capturam que primo fuit, ꝛ nō alia ꝯsiderantes, nec ēt finem. nā per illā solam ligaturā non fuit belluz sopitū. potuisset se calcitrādo dislaqueare. per. l. in laqueū. đ acq. re. do. ꝛ. S. tetigimus in alia qōne. ꝛ. J. in vlti. qōne. ꝛ in pugna ad tutta oltranza nō sufficit, quē esse ligatū, nisi sit mortuus, aut disdictus. vnde ille qui est viuus, fuit victor, qui mortuus obÿt ex sua ꝑcussione, ꝛ sibi remanet cāpus, lꝫ reperiaf ligatus per illū, ꝛ nō aliter victus, aut occisus, seu disdictus, ꝛ mors oia soluit ꝛc. ꝛ qui occidit alium dř victor, qꝛ hominem ad non esse deducit. arg. l. homo mortuus. de ver. oblig.

SVMMARIVM

1 Milit. duo si pugnādo iterficiāt se mutuo vter victor reputabif.
2 Viuus qñqꝫ ob vituperium, ꝛ malaz famam reputaf mortuus.
3 Serui duo eodem momento possunt esse serui, ꝛ liberi.
4 Currentes si ambo simul ad brauium perueniant rursus eis currendum erit.
5 Mori ex vulnere citius presumif is qui fortioris est nature quaꝫ qui debilioris.

Quando ambo mortui ceciderunt, cuius sit honor.

1 Pone φ †Duo eqtes certauerūt cuꝫ lāceis, ꝛ ad ferri politi ad tutta o ltrāza, vel qꝛ se diffidauerūt currere, vel rūpere tot lanceas, ꝛ qui

esset victus perderet arma, et remaneret captivus vincētis, et currerūt, et in ipso cursu pari impetu ambo pcussi hincinde ceciderūt mortui, prout alias accidit. dubitatuz est, qs sit victor, vel victus, et dici possz vana vr ɔsultatio tua, qr mors oia soluit, auc. de nup. §. deinceps. et C. si reus, vel ac. mortu. fuer. l. fi. et ista sunt investiganda pp prioritatez pūcti, qr aliud est vnū esse morte preuētū, et aliud ambos vno ictu perisse. arg. l. arethusa. in tex. et gl. ff. de sta. hom. tñ dico q nō est vana ɔsultatio, qr aliqñ mortuus vivere fingit propter gloriā, et bonaz famā. l. qua actione. ff. ad. l. aql. et insti. de excu. tu. §. filij aūt. et qd hr in. l. in bello. §. amissi. de excu. tu. cū simi.

2 † et aliqñ vivus fingit mortuus pter vitupiuz, et malā famaz. l. i. de ɔstab. et gl. in. d. §. filij. et. iij. quest. iiij. hi qui. et ideo ɔsultatio vana non est, qr damnari pōt memoria hois post mortē in suis casibus. l. i. si reus, vel ac. mor. fue. et pterea ēt filius pōt post mortē impeti de statu defuncti. vt. l. si qua pena. de pen. et de rei vē. l. vtiqz. et. l. iij. si pendē. appel. et ideo ɔsultatio nō est vana. In quo distinguo, q si qdem aliqs eoz puocaverit primo ad duellū volendo per pugne iudiciū aliqd probare puocato, et tūc ipse provocans ab alio occisus dr victus, qr non probavit id, qd probare obtulit per ea, que. s. dicta sunt in precedē. c. lz posset dicere puocans mortuus si loq posset. ego te occidi, et sic probavi, et ille replicaret, et ego te occidi, et sic non pbasti mihi. ergo victor sum ego puocatus, qd est verius, sic magis victoria incalescit ɔ provocantez, qui vr victor, et victus. argu. l. querit. de sta. homin. et facit qd hr in. l. arethusa. eo. ti.

3 † vbi eodē momēto duo servi pñt esse servi, et liberi, vbi ponit questio de eo qui dixit, si obviaveris libero liber esto &c. et facit qd hr in. l. qui heredi. de ɔdi. et dem. et ideo puocatoris corpus tanqz victus primo exibit a loco duelli, et dānabitur eius memoria, et ēt heredes provocati poterūt petere, qd declaret ipsum provocantē non fuisse iustitiā in duello, nec provocatū cōmisisse id, super quo fuit provocatus, et habere arma, et ēt hoc pter famā, et statū defuncti, et idez vbi qs fecisset votuz nunqz brachiū suū vestire, vel semper pedez portare nudū, vel aliud simile, nisi prius pugnaverit cū aliquo, qr ipse esset puocator alterius, arg. l. qui prior. et. l. in tribus. in pn. de iudi. et per no. in. c. cū dilectus. de ordi. cog. et dictū est. s. si vero nullus aliū provocavit, sed simpliciter dixerūt curramus tot lāceas ad nostrum exercitiū militare, ne dediti simus in ocio. vel etiā si princeps mādavit, q duo currerent premiū offerendo, vel etiā qr statutuz fuisset inter duces duoz exercituū, vt tali die duo milites certarent, vel currerent, et tūc qr neuter eoz est provocator, nec puocatus, et tunc dico q erit pacta, et neuter erit victor,

4 vel victus. arg. l. lz si ambo. ff. de iudi. et arg. eoz que dnr † de pluribus currētibus ad braviū, q si ambo simul venerint, q iterz est currendū, de quo per Bal. in. l. qui filiabus. §. si qs ita. de leg. i. referendo Dy. in prima ɔsi. ff. vbi Bal. dixit q vbi data est forma, q vnus habeat braviū, qui prio venerit, q ambobus simul venientibus neuter habebit. arg. de here. insti. l. invicē. de manu. testa. l. cū ex pluribus. et de reb. dub. l. si fuerit. vbi dixit, q debēt iterū currere. arg. l. hec ɔditio. in prin. de ɔdi. et dem. et de elec. c. cū vintoniē. et sic cū iterz debent currere, seqtur q erat pacta, qñ ambo eodē impetu sunt mortui. arg. dictoz iuriuz, et sic erit tunc pacta, et dixit Ang. in disputatione sua que incipit duo nobiles gallici q si duo colluctātes simul cadant, et nō apparet, qs prevaluerit, nullus iudicat victus. arg. l. gñaliter. de fideiusl. qr vtriusqz virtus prosternit. ideo nulli dz victoria attribui hoc casu, qñ plures mortui sunt in bello, et nō apparet de prioritate, et posterioritate multa hñr. in. l. cū in bello. et in. l. sed interveniente. et in. l. si fuerit. et in. l. q pariter. et in. l. qui duos. §. sed si. de reb. dub. lz aliqui

5 dixerint in. l. nihil. de adulte. † q vbi ex vulnere duo moriunt presumit citius mortuus ille qui erat fortioris nature altero, q erat debilior, qr fortius emittit sanguinē, qui est nature fortioris. per gl. in. d. l. nihil. attñ in casu nostro appet vtrosqz simul mortuos et iō cuz neuter fuerit puocator, vel puocatus nullus erit victor, vel victus. argumē. iuriuz predictoz. et qñ vnus fuisset puocator ad tutta oltrāza ipse puocator diceret victus per predicta.

SVMMARIVM

1 Miles ab equis rixantibus fractis cruribus deiectus, et mortuus, an sit victus censendus.
2 Deiectus ab equo in bello equestri, an dicatur victus.
3 Sessor deiectus cuius equus prior ad bravium pervenit, illud lucratur.
4 Equus non venit armoruz appellatione, licet sit de ratione equestris militie.

Quando deiectus ab equo concitavit equum suum contra alterum equitem, adeo q equis rixantibus eques cecidit, et fractis cruribus moritur.

d Duo pugnabant † In singulari certamine aratro designato eqtes, et vnus fuerat per aliū ad terraz pstratus, et diectus extra signū certaminis aratro designatuz, et alter eques stabat ɔ eum cū ense dicendo rēditi traditore, si nō che te amazo. ipsum iā percusserat pluribus percussionibus ad mortē, qui dixit descēde ab equo che mi rendero, qñ sara tempo. et in hoc ɔflictu, qui iā ceciderat, freno sui equi deposito, illuz cū ense ɔcitavit, qui equus impulsus ɔ alteruz equitez rectus se levavit dētibus, et pedibus taliter q equus alterius ēt rectus se levavit ɔ alterum equū, vt assolent equi facere, et ad terrā cuz eqte se deiecit, et in ipsa deiectione qui stabat eques fractis cruribus mortuus est. querit quis victor, et qs victus sit. nā in rixis ictus vniuscuiusqz ɔtemplari opz. l. fi. ff. de siccar. et gl. in. l. itē mela. in ver. ictus. ad. l. aql. propter qd vr primo, q victus sit is, qui fuerat primo ab equo deiectus extra signa certaminis ex triplici victoria habita ɔ euz. prima qr vi deiectus extra signa, et vulneratus mortifere ab eqte, qr propterea mortuus vr eo tpe, quo fuit vulneratus. ff. ad. l. aql. l. huic scripture. §. i. et. l. ita vulneratus. eo. ti. cū suis simi. item qr ab equo, et sella vi deiectus ad terrā altero remanēte invicto supra equū vr devictus, qr dicit Cassiodo. epistola vltima hostē aggredi varius semp eventus in dubia vero

2 victoria, et dictū est. s. de cadente ab equo q est victus, † et qr de natura belli equestris, qui deijcit a sella cēset devictus, et deijciēs victor, qd est sine dubio. In ɔtrium facit, q ipse sit devictus, qui mortuus est in duello, qr mors est vltimū terribiliuz. ff. de pen. l. vltimuz. et oēm precedentez victoriā soluit. in auc. de nup. §. deinceps. et finē volūtati imponit. ff. loc. l. iiij. et in omni negocio finis inspicit, et exitus. l. is qui. §. sed si. et. l. scio. §. opus. de novi oper. de adimē. leg. l. iij. cū simi. et sic inspecto fine belli iste oppssus ab equo proprio vr occisus a ɔcitante ɔ euz equū propriuz, qui propterea eū occidisse vr, per tex. in. l. itē si obstetrix. §. si servū meuz equitante ɔcitato equo effecerit in flumine precipitari. ff. ad leg. aql. et q iste ɔcitator equi sui occidisse videat, est tex. eo. ti. l. item mela. §. itē. et cuz eo qui canē irritaverit, et effecerit, vt aliquē morderet &c. et eo. ti. l. qua actione. §. proinde si qs impulsu alterius. et. l. elegāter. §. si quadrupes. de dol. et facie. l. i. §. sed si instigatu. et in. §. ideoqz si equus dolore ɔcitatus. ff. si qua. pau. in rōne sui. et

3 facit id qd dr de equo currente ad braviū, † q si ragatius ceciderit, et solus equus fuerit primus ad braviū sine hoie, q lucratur braviū, et victoriā obtinet, sm Jac. de are. quē refert Bald. in. l. qui fundū. ff. qēad. ser. amit. per illū tex. et facit. l. i. §. quesitū. de aqua quoti. et qd dixit Bar. in. l. i. §. per servū. de acqr. pos. et in. d. §. quesitū. sic ergo per equuz dño victoria parat mediante facto dñi, qui equo abstulit servū, vt fortior esset, et eū stimulavit, et impulit ɔ aliam. nā equus est instrm equestris militie. arg. l. ij. ff. de cap. iuncta. l. non oēs. in prin. in ver. qui in pace. de re milit. ff. qr equi sunt ad vsum belli, et sine eqs equestris militia non potest fieri, qr omne qd est paratuz causa belli dr esse de bello, arg. l. i. in

4 ver. si solemus. ff. de incē. rui. naufr. † lz equus non ɔtineatur appellatione armoz. gl. in ti. de fra. de novo benefi. investi. et iō iste erit victor qui impulit equū suum ɔ aliuz, qui eū occidit, qr et ipse impellens dr occidisse, qui casum morti prebet. l. qua actione. §. celsus. et in. l. itē si obstetrix. ad. l. aql. et in. l. nihil. de sicca. et idem dico, si eū non occidit, sed ipsuz extra limites equus impulsus eiecerit, vel sibi crura fregit, vel offenderit taliter, q nō poterit amplius consurgere, vel se iuvare, qr erit devictus per. s. dicta iura.

SVMMARIVM

1 Eques deijciendo se super peditem opprimens eundem, an per hoc dici possit victor.
2 Conditio apposita servanda est in forma specifica.
3 Principium cuiusqz rei attendendum.
4 Excedens terminos suos debet ab alijs factum excessum pati.

Quādo vnus equitum descendit ab equo, et compugnatorez cepit per pedem qui se deiecit supra illum, et eum obtrivit.

1 f Initum est † Singulare certamen inter duos, qui fecerāt federa pugnādi eqtes cuz ensibus, et non cū alijs armis. modo cum multo

cuz multo tempore bellassent, et enses fregissent, et qr vnus eoruz fregerat et frenum equi sui, que propterea otinere non poterat, alter descendit ad terra, et cepit pedem eqtis, vt ipsuz pijceret ab equo, qui exiuit de sella, et se precipitauit supra aliu, qui eu ceperat per pede ad eijciendu de sella, et pp ter pressuram armorum, et casum ex alto illu ad terra prostrauit, et euz genibus opprimedo interemit, vel cepit. querit an iste sit victor, et vr q non, qr federa sunt seruanda et inter animalia, fm sniam Esopi poete moralis, cu dixit panem que pepigit reddere reddat ouis. et qr pretores pacta tuentur et in bellis. l. conventionum. ff. de pact. qr nihil aliud est ta naturali ratione gsonum, qz conuentiones seruari. l. pretor ait. ff. de pac. et lege quam dixisti seruari opz. C. eod. l. legem. et qr
2 †gstitutio apposita dz obseruari in forma specifica. vnde no sufficit in eqpollenti. ff. de gdi. et dem. l. et heredi. na victoria hoc casu dz procedere a potentia, et virtute pugnatoris cu ense, que victoria nunc vr deficere ex insidijs fortune. arg. no. in. l. i C. de insti. et subslit. sub gdi. fac. et arg. gl. in. l. suus quoqz puto. ff. eo. vnde cu enses fracti fuerint duellum vr defecisse a fortuna, et non a potentia, vel impotentia pugnantiu, et ideo vr sopitum duelluz, in. l. i. §. sinaut sub condit. de cad. tol. vbi dispositio defecit aliqn a casu, et a fortuna, vt impleri no possit, vnde cu isti debebant pugnare cu ensibus, et sic duellu perficere, si aliter offensa sit explicita, non vr satisfactum legi gentionis. arg. l. cum qd. ff. si cer. pe ta. vbi id qd agimus pro cauto habendu est, nec aliter qz cu ense prout gentum erat debebat alter in pugna satisfacere. argu. l. si se. §. ait pretor. ff. de re iudi. et l. ij. ff. si cer. pe. et l. pmissor. ad fi. de gsti. pecu. et qr forma specifica gentionis est vbiqz obseruanda, vt. l. gstitutionibus. ad municip. de iu. fis. l. certa. et l. qui rome. §. flauius. de ver. obli. In grium facit, qr duplex est forma. s. verborum, et intellectus. c. i. vbi Bal. no. de no. for. fideli. et in. §. fin. de forma fidel. erat ergo principaliter pugnandu corpore ipsorum pugnantiu, et cum instro ensis, et hec forma erat in intellectu ipsorum,
3 vnde sufficit cu ensibus incepisse duellu, qsuis fracti sint, †qr pncipium dz attendi. l. poponius scribit. ff. de neg. gest. vbi Bal. dixit q in rixa dz attendi principiu. et rixa est duorum, sicut duellum. ff. de vi bo. rap. l. pretor. §. i. et ad predicta facit qd no. in. l. clam. in prin. de acq. pos. de adulte. l. q ait §. fi. et qd hr in. l. i. de origi. iur. et cu iste cum corpore illum occiderit. insti. ad. l. aql. §. ceterum. et in. l. ite si obstetrix. ff. eo. na corpore pugnandu erat. et sic no potest dici, q g federa illuz deuicerit, qr suo corpore deuicit, et etiaz qr iste deuictus conabat istum ex equo proijcere ad terra, qr eum ceperat per pedem voledo ipsum a sella deijcere, et sic licituz fuit vim incepta ense cum persona repellere sine ense, et sic cu equalibus armis, per not. in. l. vt vim. de iusti. et iu. na cum ipse incepit corpore offendere, no debuit expectare se opprimi, et offendi, fm gl. in. d. l. vt vim. et in alijs capitulis est actuz. et pro decis. bene fa
4 cit, †qr iste excessit terminos suos, qr rupto ense cepit illu per pedes, vt eu a sella deijceret, ergo dz a suis terminis excedi, per no. in. l. vt vim. de iusti. et iu. et in. l. i. §. vnde vi. de excedente modu in offendedo, vel defendedo. et pro hoc facit ho. text. ff. ad. l. cornel. de siccar. l. in. l. cornelia dolus. vbi de eo qui ex alto se precipitauit, et alium occidit, et ideo cocludo q iste erit victor, licet fractis ensibus alterum deuicerit, et offenderit.

SVMMARIVM

1 Capiens eu, cuius equus curredo cecidit, an debeat dici victor.
2 Lapsus ad lapsum equi sui non debet victus dici.
3 Miles strenuitate propria debet aduersarium superare.
4 Casus militi fato accidens non est alteri ad gloria imputadus.
5 Bonum intantum aliquid dicitur inquantum est voluntarium.

¶ Qn equus vnius propter fragmeta cecidit casualiter sine impulsione, et cades fuit ab alio captus, an detur honor capieti.

1 Milites Ad† ostentationez virium pugnare volentes gouenerunt bellare equites cu lanceis, vt qui alteru deuinceret, victor esset, et in premiu sue victorie deuictus esset, et vincetis captiuus. modo currerunt, et lanceas optime fregerut, et cuz vnus per campu curreret eques, non tn contra sociu, sed vt se a socio elongaret causa alterius cursus faciedi, successit, q equus illius posuit pedes supra lancearum fragmenta in terra astantia, et cecidit in terra, equoqz existete supra eu alter illico ex equo descendes accessit, et illu cepit, et ligauit, seu vulnerauit, et vedicat illu vt captiuuz, et replicat, q non sit eius captiuus, qr non fuit a capiete deuictus sua strenuitate, nec viribus supatus, aut captus, sed a casu, et fortuna equi cadetis fuit captus. querit quid iuris, et multa hincinde arg. colligi possent ex dictis in capitulis precedetibus,
2 tn dico† q iste collapsus equo cadente non dr deuictus, nec superatus ab altero pugnatore, qr ia stabat subtus equu, naz milites debent cu strenuitate pugnare, et bellare. l. i. de comi. rei mili. in ver. strenuissimo viso. dr autem miles strenuus potentia, fz Macro. in saturnalibus, que strenuitas dr dextritas ingenij, vt dicit Liuius. viij. de scdo bello punico. vbi de strenuitate Scipionis, que et consistit non modo in viribus corporis, sed et in consilio belli geredi. extra de voto. c. ex multa. §. y. et §. fi. et facit. ij. q. vij. in princ. et de proximis sacrorum. l. proximos. et qdam sunt ad pugna inepti, sed ad bellu disponenduz apti. ff. de postli. l. postlimi. §. fi. na miles dr strenuus, qr fortis dz esse ad sternendu, et qr a diuersa sternit fz papia, que strenuitas gruit proprie militibus armate militie. d. l. i. de come. rei mili. et bene facit. l. i. C. de athlet. lib. x. vbi athleta, qui corruptis emulis vicit in duello, non dz ha
3 bere corona, qr non propria strenuitate deuicit, † vnde cu milites debeant sua strenuitate hostes superare, et sternere per predicta, non sufficit aduersariu superare a casu, et a fortuna, et habere premium, qd est prestandum ob virtutu merita, et non sine virtute, et a casu, et a fortuna aliqd agentibus. l. i. de vetera. lib. xij. et l. i. de diuer. offic. et l. virtutu. de sta. et imagi. qr honor est virtutis premiu, fm Aristo. iiij. ethi. et l. g publicaz. in fi. de re mil. et in. l. i. de offi. magistri offi. vnde iste miles no dz iudicari victor, si fortuna, et a casu ille cades sit deuictus ad seruitute. arg. l. iubemus. de prepo. sacri cubi. lib. xij. et facit. l. i. C. como. vbi ex fortuna qs damnuz patit. et facit. l. postqz. in pn. vt in pos. leg. et depo. l. fi. vbi aduersa fortuna aliqn facit quez pauperez, et ex infortunio qs patitur naufragiu. l. fi. de nau. feno. et que ex naufragio supersunt di
4 cuntur fortune miserie. l. iiij. §. fi. de incen. rui. na. † et sic cu iste casus pueuerit fato huic cadenti no erit alteri ascribendus ad gloriu, et victoriaz, qr preter sua strenuitatem, et sine suo gsil. accidit, et facit qd dr de occidente hanitum a casu, et a fortuna, q no habebit premiu, vt diximus in vno. c. J. in. c. facta. et ideo dixit Egyptius de bello Judaico. lib. v. lex nepe nature eade omnibus est infusa, vt qsqz cedat potetiori, et ibi non oibus victoria datur, et preesse paucis natura dedit penes paucos emінetia, et fm iura ciuilia, si qs fato agat, premiu non habebit, arg. l. ij in fi. ff. de condi. et dem. et arg. l. si ita fuerit. ff. de ma. testa. §. i. et ff. de ac. emp. l. iul. §. si titius. de da. infect. l. si finita. §. hec stipulatio. et l. dani. in
5 prin. et de leg. iij. l. si ita legatu. † qr nullum bonu, nisi volutariuz. xx. q. iij. presens. cuz gcor. et Philoso. iij. ethi. dixit q ex inuoluntarijs non laudamur, neqz vituperamur, et facit. xxxij. q. v. c. sicut peccatu. et ideo no erit victus ab illo, qr nulla sua strenuitate, vel virtute, sed a casu, et fortuna ita accidit, et sic esset iterum pugnandu, et hoc locum haberet, qn pugnarent ad ostentatione virium, vel causa voti emissi, vel ad gloria, vel causa honoris, vel causa publice letitie. non tn vbi pugnarent ad tutta oltranza, qr tuc milites q quocunqz potast haberi victoria est amplexanda. per illud Vergilij, dolus an virtus qs hec in hoste requirat, qr dr hoc diuino iudicio actu, vt alias diximus, et facit qd dr d Hanibale, qui cu explorasset negligenter castra Fuluij romani ducis munita, prima luce cu densiores essent nebule, et prestarent obscuritatem, paucos eqtes vigiliaruz suarum ostendit, quo viso Fuluius repente exercitum mouit, Hanibal per aduersaz ptem castra eius occupauit, et illico in terga romanorum effusus octo millia fortissimorum militum cum duce ipso trucidauit, et sic in pugna ad tutta oltranza licitum quomodocunqz victoriam captare propter vitam, et vide in. c. facta sunt federa.

SVMMARIVM

1 Miles qui per tripedes positos in loco pugne hostem deuicit, an debeat dici victor.
2 Marius qualiter Cimbros deuicerit.
3 Demones possunt morbos immittere, et aerem inficere.
4 Locus duelli a principe concessus quare sacer dicatur.
5 Ludens licite potest colludentem superare.
6 Miles vincens alium per modum illicitum, et contra conuentionem duello adiectam non debet victor dici.

¶ Quando vnus pugnantium detulit intra lizam tripedes.

1 Contingit †Casus in partibus, de quo fui gsultus, duo se diffidauerut ad duellu cum equalibus ensibus obtinuere campu se

curuz a presidente in territorio, qui fieri fecit lizam planaz, et clausaz, et iuxta mores ad pugnandū, et cū intrassent in liza, vnus portauit certā quantitatez tripedū, vel vasapedum in quodā sacculo, quos seminauit, et sternuit in illa pte, in qua erat socius pugnator, et ipse intrauit cū calciamentis, et sotularibus subtus ferreis, propter qd cum pugnā inciperet aduersarius pedes ambos imposuit in dictis tripedibus, propter qd nō potuit vlterius se mouere, nec se defendere, aut pugnare, et fuit debellatus, captus, et superatus ab aduersario, et quesitū fuit, an iste sit iuste captus. vr ꝙ sic. naz legit ꝙ Tiberius gracchus in hispania certior factus hostē inopem cōmercio laborantem instructissima castra oibus esculentis deseruit, qui adeptū hostez, et repertis intēperanter repletū graueqz reducto exercitu subito oppressit. idē de Hānibale apud cānas, cū comperisset vulturnū amnem ingentes auras mane pflare, que arenā, et pulueris verticē ageret, sic direxit aciē, vt tota vis a tergo suis, romanis vero in ora, et oculos incideret, qbus insidijs mire hostibus aduersantibus victoriā est adeptus.
2 † et Marius aduersus Cimbros pugnaturus milites cibauit, et acies suas ordinauit, vt aduerso sole, vēto, et puluere barbaroꝝ occuparet exercitū, in quo armigeri dicerēt, ꝙ si isti pugnabant ad tutta oltranza, siue ad tutta offensa, ꝙ ille sit captiuus, qz dolus, an virtus qs hec in hoste requirat, vt in alijs capitulis plene diximus, tū fm iura scripta dici posset ꝯriuz, et primo, qz qui pugnaturus est, dz iurare ꝙ non ausio aio pugnabit, et ꝙ secū non portet herbā, venenuz, vel aliud maleficiū, gl. in ti. de pace iura. fir. circa prin. que allegat Lōbar. qd sequtur ibi Andr. et in tit. de pace tenē. naz homicidiū potest cōmitti incātationibus diabolicis. insti. de pub. iudi. §. eadē. l. et de malefi. l. eoꝝ. in prin. in versi.
3 ꝯtra salutez hoiuz. † qz pñt demones morbos imittere, et aerem violando morbidū reddere. xxvj. q. iiij. c. sciendū. et ideo arma eligunt in duellis, vt cuz electis pugnet, et non cū alijs non bellicis instris, vel cū arte magica. arg. de pen. l. si qs aliqd. qz dux belli dedit cāpuz pugnatoꝝ ipsis certātibus tutuz, et securū, et ad pugnam mutuā paratuz. et cū iste imiserit in cāpum dictos vasapedes violauit securitatē loci, et cāpi, qz amplius non est securitas, nec facultas pugnādi. ergo non meret premiū, sed est puniēdus, nā iste locus certaminis designatus, et destinatus ad pugnaz per principez dr sacer. l. athletas. in prin. in ver. in certaminibus sacris. ff. de infam. vbi dixit tex. no. ꝙ illud officiū designādi locuz pugne nō pro modico beneficio a principe dat, vt in. l. i. ꝺ athle.
4 lib. x. vbi dicit tex. † ꝙ ille locus appellat certamē sacrū, qz a principe est approbatus. et sic cum sit locus sacer, et publicus, qz vsui publico est destinatus, vt in. l. apud iul. §. fi. ff. de leg. i. et insti. de lega. §. non solū. vbi de campo martio destinato certaminibus, sequit ꝙ iste imittens vasapedes in tali loco vsibus publicis deputato tenet. ar. l. i. et. ij. iūcta gl. que dicit ꝙ hz locū in domo fiscali. ff. ne qd in loco sacr. per qd incōmodū irroget alteri. et idē in immittēdo aliqd in loco publico. vt in tit. seq. et bene facit text. in. l. eos. de specta. lib. xj. vbi impediens equū currentē ad brauiū tenet pena. v. libra. argēti. et facit text. in. l. si seruus seruū. §. inquit lex. ad. l. aql. vbi de eo qui ad corrūpendā segetez alienā imisit lolliuz, et auenā ꝙ punit, et ea. l. §. rupisse. et facit eo. ti. l. qui foueas. cū seq. per quā doct. regni dixerūt, ꝙ non lz immittere brocas in fundo pprio, nisi denunciet publice. et facit optime ad hoc ppositū, tex. no. in. l. si ex plagijs. §. cū pila. ff. ad. l. aql. vbi si ludentes adinuicē se impellāt, et alter eoꝝ cadens debiliteт, vel deterioret, impellēs non tenet, nisi studiose fecisset, et extra nām ludi. et est ra-
5 tio, † qz in ludis licitū est superare colludentē. de prescri. verb. l. si rē. §. fi. et de V. obl. l. in executione. §. fi. faciendo tū fm nām ludi. d. §. pila. fm Bal. et Flo. ibi. vnde cū ista non fiūt de natura duelli, imo ꝯ naturā duelli, et pditorie facta, et fit ꝯ federa de pugnando cū ensibus equalibus, non poterit censeri victor, pz etiā qz isti paciscēdo ꝙ pugnarent cū ensibus paribus, vñr pugnā reducere ad terminos iuris, fm qd alteruz alteri insidiari nefas est. l. vt vim. de iusti. et iu. et fm qd vnicuiqz licita est ppulsatio cū moderamine inculpate tutele, et cū equalibus armis, vt in. l. i. C. vñ vi. per gl. et doc. et in. d. l. vt vim. et hic nō fuit seruata armoꝝ equalitas, et data inequalitate excedit terminos pugne. ergo excedit, et qz duella sunt odiosa, qz vitaz hoibus adimūt cū perditione animaꝝ. ij. q. iiij. monomachia. et in. c. i. de tornea. et ēt hoies armoꝝ timore patrias derelinquūt, vt in auc. de armis. et facit text. in. l. fi. C. de fer. in V. lachrimosa spectacula. merito eoꝝ modus, et forma dz restringi, et regulari fz pacta predicta, vt non liceat cū alio instro offendere, ꝙ̄ cū ense, vñ vltra non licuit. ar. l. qcqd adstrin-
6 gēde. de ver. ob. cū si. † naz cū iste deuicerit non ppria virtute, sed corrupto duello, qz proditorie imisit aliud non imittendū ꝙ non meret victoriā, arg. l. i. de athle. vbi athleta qui alias deberet habere victoriā, qz in tribus certaminibus deuicit nō habebit si corruptis emulis deuicerit, et nō sua probitate. ad que facit que dicta sunt. §. in. c. milites duellantes. vnde ꝯcludo ꝙ iste dz puniri pro hmōi excessu, qz violauit cāpum publicū, et securitatez principis ꝯcedētis. ar. l. i. et. ij. ff. ad. l. iul. ma. iūcta. l. i. cū gl. de athlet. §. alle. vbi dr ꝙ certamina fiunt principe approbāte, et ideo ipsius principis presentia ēt offensa est ob hoc tale imissum. arg. l. nullum. C. de testi. vbi ob falsitatem cōmissaz in litem dñr aures principis offense. vnde ego nō darem sibi victoriā, qz turpis est victoria tali dolo, et pditione quesita, vide ad hoc ppositum que habes in capitulo, duo pugnare conuenerunt.

SVMMARIVM

1 Pugnator dicendo se victum occidens compugnatorem, an dicatur victor.
2 Dictum simplex non differt a promissione.
3 Responsio ad ea referri debet, de quibus facta est interrogatio.
4 Animus, et propositum agentis attendi debet.
5 Actus hominum distinguuntur per voluntatem, et propositum.
6 Animus alicuius per qualitatez actuum suorum manifestatur.
7 Effectus rei potius ꝙ̄ verba debet attendi.
8 Stipulatio facta absqz aio se obligādi nō inducit obligationez.

Quando vnus pugnantium dixit io me rendo, et ista verba dicendo strinxit ensem aliumqz occidit.

1 Cum inter † Duos pugna more solito iniret acerbissimeqz certarent alter dicebat, rēditi traditore, et alter replicaret, rēdite a me tu traytore, sicqz mutuo altrinsecus se offenderēt, tandē altero dicente, rēdite can non poi piu. alter stringendo gladiū, et irruens ꝯ illū dicendo. io me rendo eundē cum ense percussit letaliter, ita ꝙ ex illa pcussione statim obijt. fuit dubitatuz inter prefectū duello, et eius ꝯsultores, an ille qui dicēdo, ecco che mi rendo in alteꝝ irruit, et percussit eū letaliter sit deuictus, et censeat captiuus mortui, ita ꝙ debeat primo exire a liza, et deinde corpus mortui, et quo ad honorē, et memoriā defuncti sit censendus captiuus illius, et primo vr ꝙ sic, qz dicit prouerbiū antiquoꝝ, verba ligant hoies, tauroꝝ cornua funes. vt insti. de obl. et qz vr quedā stipulatio illo dicente renderi, alio rñdente ecco che mi rēdo. arg. ff. de ver. obl. l. i. in prin. nā verbis pprijs quis illaqueat, et obligatur. ff. ꝺ accu. et obl. l. i. §. verbis
2 † et qz dictū a promissione nō differt in effectu. l. sciendū. de edil. edic. nā hic vr accedere ꝯsensus vtriusqz partis. s. se reddētis, et alterius qui interpellabat rēditi, ergo nāli ratione est pactū vtriusqz ꝯsensu accedente. l. i. in prin. ff. de pac. et. l. i. de polli. et facit qz inter simplicez loquelaz, et iurm Deus non facit diāz. vt. xxij. q. v. c. iuramēti, qz Jo. and. in. c. i. de sepul. qd Ang. dixit nota pro armigeris qui se rendūt alteri. in. l. ait pretor. §. iurari. ff. de iu. iur. et dixit idē Ange. in. l. nō cogendū. ff. de pcur. ꝙ idē est dicere, rēdo me tibi, vel do tibi fidē. ar. l. postliminij. de cap. dixit Bal. in ti. de pace iura. fir. §. item sacra. qd verbuz hz vim iuramēti. in auc. sacra pubeꝝ. si aduer. vēdi. et facit antiquuz puerbiuz, qd exijt ab ore meo non faciaz irritū, et qz dr ꝙ non debemus credere hoiem velle, nisi qd dicit. l. ex his. de excu. tu. et. l. i. §. si cui. C. ꝺ cad. tol. et. l. spōsus. §. si qs donauerit. de dona. inter virū. cuz ergo iste se reddebat non potuit alterū offendere, cuius erat captiuus. ar. l. fi. de ꝯlato. qui dr proditor, fm Archi. xvj. dist. c. clericus. sicut ēt qui malitiose aliū circūuenit. in auc. de liti. §. i. et. xv q. i. l. si cupis. et qd no. Bar. in. l. respiciendū. §. delinquūt. de pen. cū ergo iste a se ipso clamauerit, io me rendo pro captiuo dz haberi illius qui cū eo pugna-
3 bat. arg. predictoꝝ, † qz rñsio refertur ad ea, de qbus est quesitū. l. i. de diuer. rescrip. l. aurelio. §. sticho. de lib. leg. et de cura. furio. l. ꝯsi. §. stichū. qz voluntas alterius ex verbis magis ꝙ̄ ex mente colligit. l. labeo. de suppel. leg. nec presumit istū velle penitere incontinēti, et velle illū occidere ex proposito. arg. de ꝯdit. et dem. l. nā ad ea. et qz stamus verbis, vbi mens non pōt probari. l. si alij. de vsufruc. leg. de exerci. l. i. §. is qui nauē. et. l. iuregēt. §. pactoꝝ. de pac. et qz ostenso aio stamus voluntati. l. iure gē. §. ꝙ fere. e. ti. qz nemo loq presumitur id qd non vult. de suppel. leg. l. labeo. §. tubero. qz vox hois est significatio mentis, vt ibi. et nemo mentitur, nisi animus mentiat. de fal. l. nec exemplū. In ꝯrium facit, ꝙ in factis mens inspicit. l. iure gen. §. sed vtrū. de pac. gl. in. l. cum fundo. de serui. rusti. ex actibus exterioribus iste vr habuisse animum illum

mum illum occidendi stringendo gladiũ,z in eum irruendo,cuz
4 dixit illa verba,nõ te renditi ergo zc.†qz animus,z propositũ ali quid facientis dz attendi.l.ẽt.de vsufruc.l.sint certo.§.plane. cõ mo.qz qd est ex mente alicuius dr esse ex illo.l.nominis z rei.§. vnũ.de ver.sig.vnde ex mẽte illius declarata per signa fuit occidere,z nõ se reddere,qz alicuius magis attendit volũtas, q̃ verboꝝ forma.l.si.C.que res pig.vnde cũ iste dicendo illa verba irruebat in aliũ vr facto ꝯrio suaz voluntatez ostendere ad perniciez illius,z non ad se reddendũ.ar.l.de qbus.de leg.z.l.repbendenda.de insti.z substitu.vbi facto dat voluntas intelligi, qz per actus extrisecus cognoscunt intrinseca.C.de sicca.l.i.z.ff.e.l.i.§.i.cũ gl.cũ si.z qz plus est qd facto ostendi, q̃ verbo pnunciari.ff.de edi.edic.l.si tñ.§.ei qui.z Archid.de cleric.ꝯiuga.c.i.in.vj.et Tull.ꝯ Sallustiũ, vbi rex testimonia adsunt qd opus est vbis. z qd hr in.c.dilecti.de app.z gl.de offi.dele.c.cũ super.z qz ex fa
5 cto presumit animus,insti.de her.quali.§.fi.†z qz volũtas z propositũ in criminibus distinguũt actus boiuz.ff.d iniur.l.infans. z.l.diuus.de siccar.z qz ordinata ad perniciẽ non operant eius oppositũ.l.creditor de vsur.z de oper.lib.l.operis.sicut ordinata ad pereptionem obligationis non pñt eius operari oppositũ. l.in numerationibus.z.l.qui boiez.de solut.z qz ex difformi vsu alicuius eius intẽtio non colligit,arg.l.sepe.§.medico.de annu. leg.de fund.instr.l.quesitũ.z facit.l.nemo.§.tpales.de regu.iur. vnde cũ iste dixerit illa verba,z ꝯfecerit irruendo ad mortẽ,colligit q intẽtio sua fuerit nolle se rẽdere,qz verba illa cũ factis non ꝯueniũt,z qz verba restringunt ad cogitata.l.si qs.de testa.tute. z.l.credendũ.qui pe.tuto.de accu.z obl.l.ex maleficijs.§.longe minus.vnde iste cogitauerat in mente illũ perimere,qd apparuit per extrinseca imediate,secuta ergo verba sua restringunt ad cogitata,z nihil operant vltra voluntatez agentium.l.non ois.ff.si cer.pe.z q ipse dicta verba dixerit non aio se reddendi,sed inter
6 cipiendi altex,z per fallaciã,vt se non defenderet,pbat,† qz animus alicuius pbatur ex suox actuum qualitate.l.qui aliẽnũ.§.si factũ.ff.de fur.z ex facto presumit animus.insti.de her.qua.z diffe.§.fi.z alias dr q ex modo loquẽdi presumit voluntas loquentis.l.pe.de ꝯdi.inser.d acq.pos.l.si qs ex diuerso.§.fi. nã iste gladiũ ꝯ aliũ stringendo,z irruẽdo,z dicendo,io me rẽdo, vr eius ꝯtrariũ asserere ex modo,nã causa probat per effectũ.l.i.§.sed z si qs.de lati.liber.z dixit Bar.in.l.hoc articulo.de here. insti. q verba adiecta actui sunt verisimiliter intelligẽda,vnde ista verba,io me rẽdo adiecta insultui facto per istũ verisimiliter dceptoria presumunt, q factũ eius ꝯrium iudicat, qz fortior est actus facti q̃ verbi nudi,vel tacite volũtatis.ar.l.diuisionis.C.d pac. ẽm Bal.in.l.nostrã.C.de testa.nã ex actu apparet q ista verba fuerũt fictitia,z deceptoria,z ironice dicta,z ideo non ꝯsideranda,qz aliud est fictio,z aliud veritas.l.ossa.de relig.in fi.naz cuz iste facto ostenderit voluntatẽ suaz ad perniciẽ,succedit id,qd dr q plus est facto,q̃ verbo aliqd exprimere.l.si tñ sine culpa.ff.de
7 edil.edic.z.d.l.reprebẽdenda.z facit†qz effectus rei plusq̃ verba attendit.l.si filius.ff.ad mace.vbi gl.z ꝯcord.nec attendenda sunt illa verba,vbi ꝯrius fuit secutus effectus,qz principalez propositũ bois dz attendi.l.i.§.vnde offilius. d exercito.z Bar.in. l.cetera.§.fi.de leg.i.qz presumit quis a principio talis fuisse propositi,qualis postea fuit.l.sed iulianus.§.sed si ab initio.ad maced.nã re,z non verbis peculiũ auget.l.si vero.§.peculiũ.de pecul.z facit qd dr in passione Christi, Aue rex iudeox.z dabãt ei alapã.z facit qd hr in.l.pacta nouissima.C.de pac.vbi protestatio est ꝯria facto qd nõ operat,vnde cũ ex actibus cõnexis ostenditur ꝯrium eius qd dictũ fuit verbis,dico q attendit factuz, z nõ verba,que nihil hoc casu opabuntur tanq̃ fraudulenter di
8 cta,†sicut ẽt stipulatio iocosa,vel sine pposito se obligandi facta obligationẽ non inducit.ff.de ac.z obl.l.obiectionũ substãtia. in fi.z facit de iniur.l.illud relatũ.in fi.in verbo dũ certat,cum non habeat ꝯsensum.l.an inutil.ff.de acceptil.z q non ꝯsenserit in se reddẽdo pz,qz stringit gladiũ,z dicendo ista verba irruit contra eũ,z occidit.ar.l.i.§.diuus.ff.de siccar.z vr casus pro defensione ista,in.l.nuda.ff.de ꝯben.empti.iũcta gl.vbi venditio nuda,z imaginaria pro non facta est,vt qz fingit vendere,cũ non vẽdat, ẽm glo.ideo ꝯcludo,q iste non dicitur captiuus illius, sed mortuus dicitur victus ab isto,qz exitus duelli hoc ostendit,vt supra diximus in alio capitulo.

SVMMARIVM

1 Miles cadẽs ab equo,an preferatur ei qui factus est semiuiuus ex percussione sibi facta.

2 Emanatio sanguinis in duello percussori est honori.

¶ Qñ vnus cadit ab equo,z alter vadit storditus longo tẽpore.

1 d Uo in hastiludio † Certãtes vnus ex equo cecidit ex incõtro, alter vero fuit a cadente pcussus, z factus est semimortuus,z dimissis habenis,z pditis staffis auxilio sibi prestito per astantes.querit qs istox euaserit,cũ pcussus cecidisset,nisi iuit lõgo spacio semiuiuus,ipseqz minori vitupio. aliq q ille qui cecidit ad terraz,qz vr ex suo incõtro cecidisse,qui altex ita ferociter incõtrauit,z pcussit,q nisi fuisset auxilio alioruz tẽtus cecidisset,z sic hr,ac si pstrauerit illuz,z eo amplius,qz illũ percussit cũ sanguine,z qz qui alteri extrahit sanguinẽ hz bo
2 norẽ,†qz sanguinis emanatio in bellis dat honorẽ percussori, z vituperiũ percusso.z pcussus non põt in die illa habere premiuz, z sic vr ex duplici capite se vituperabilius gessisse, qz videt prostratus,z qz percussus,z ille qui cecidit non habuit,nisi vnuz demeritum,qz cecidit.tñ aliȷ dicunt contrarium,qz potuisset contingere,q ille percussus nõ cecidisset ad terram,etiam si auxiliatus non fuisset,quod relinquo iudicio militum.

SVMMARIVM

1 Miles percutiens equum alterius,z capiens sessorem, an per hoc dicatur victor.
2 Pugna vnde sit dicta.
3 Bella restringi debent tanquam odiosa.

¶ Quãdo vnus leuiter armatus in primo cursu post terga equi percussit,z alter cecidit.

1 d Uo conuenerunt †Pugnare eqtes cuz tribus cursibus lãceax,z deinde dimissis lãceis cũ ensibus, si viui,z sani forẽt,z victus,z supatus esset captiuus victoris.z vnus istox accessit ad duellũ eques in maximo equo bene coptato,z armatus cũ coracia,spallarolis,z cũ piastronis duplicatis,z cũ certis rotellis,que in motu equi mouebant,ita q cũ lancea percuteret,hasta ipsa penetrare nõ posset,sed ex motu rotax percussio euitaret,z euaderet.alter vero accessit eques in quodã equo mediocris stature,qui satis velociter mouebat,z ipse armatus leuibus armis.z cũ essent in loco duelli,z in pcinctu currendi ille,qui venerat cũ equo maximo,z duplicatus armis munitus,primus cũ equo venit ꝯ aliũ velociter currẽs,hic similiter se cõmouit leui galoppo,seu cursu lento ꝯ eum.qui cum essent in pcinctu mutue offensionis,hic leuiter armatus a cursu deuiauit,z permisit aliũ transire,z se reuoluens lanceã proiecit,z post alterius terga currens equũ eius percussit in posteriori pte tibiax taliter q equus dolore,z percussione neruox ꝯcitatus rectus se leuauit in altũ,z in terraz cũ equite cecidit,alterqz leuiter armatus ex equo velociter descendẽs.s.cadentez accessit cũ ense,z illũ cepit.ortaqz est ꝯtrouersia inter ipsos corã prefecto pugne,qz iste cadẽs,z deuictus dicebat q alter venerat ꝯ federa, qz primo debebãt pugnare cũ lanceis,z deinde fractis,vel dimissis lanceis cũ ensibus,z nondũ lanceax pugnaz perfecerãt,z in primo cursu iste cũ ense pcussit ꝯ pacta,z qz in primo cursu nõ erat pugnandũ cuz lanceis,z ensibus simul,sed tñ cuz lanceis,z erat deueniendũ ad enses explicitis lanceis,z nõ in vno cursu erat pugnandũ cuz ambabus armaturis,z sic ordo seruãdus fuerat per uersus,z nõ seruatus.victor vo dicebat,q pacta seruauit, qz venit ad pugnã cuz lancea,z cũ ea cucurrit ꝯ compugnatorez, z victus ꝯ eum,z mutuo cursu lanceax se non impellentiũ explicito, ego te vici,z supaui in primo cursu,z licuit venire ad enses finiro cursu lanceax,z sic a lãceis ceperunt,z cũ ense finis factus est in pugna,quesitũ est,quid iuris.z dico saluo iudicio bellantiũ,q victor iustitiã fouet,qz veruz est,q cũ lanceis pugnarent statiz q
2 cucurrerunt alter ꝯ alteruz,†qz pugna dr a pugno.z veruz est q in illo cursu ambo lãceas deposuerunt, ergo licuit alteri venire ad ensez.nã simplex dispositio,vel pactũ verificatur in prima vice,arg.l.boue.§.hoc sermone.de ver.sig.z facit.l.cũ pater. de lega.ij.nã cum iste preuenit illũ in preocupanda sibi victoria in primo cursu victor dicet,arg.de iudi.l.qui prior.z per nota. in.l.in executione.§.fi.de ver.ob.licuit enim fallacia victoriã procurare.l.i.§.non fuit.de dolo.z legit q Semptonius graccbus aduersus celtiberos metu simulato ꝯtinuit exercituz,emissa deinde

armatura levi, que hostez lacesseret, ac statim pede referentis vocavit hostes deinde ordinatos aggressus usq; terris cecidit, vñ ca
3 stra capet, s3 qđ refert Frótinus in stratagematibus, † ⁊ cũ bella sint odiosa, sunt restringéda non dilatáda, s3 Bal. in ti. de pa. tené. §. si qs hoiem. vnde cũ finitum fuerit duellũ hoc modo nó est amplius querenduz, q2 vr factum Dei volũtate, qui, vt dñt armigeri, in bellis ostendit potentiá, ⁊ iudiciũ suũ, vt qui aliũ superavit, presumat iustitiaz fovisse, ⁊ ita non erit amplius pugnádum.

SVMMARIVM

1 Milites qui longo tempore pugnaverunt, nec possunt se invicez superare, an sint separandi.
2 Veritas acerrime inquiri debet in crimine maiestatis lese, ⁊ perduellionis.
3 Fovens ius aliquando succumbit in bello.

Quando duo longo tempore pugnaverũt, ⁊ modo vnus erat desuper, modo alter, an fuerint separandi.

1 **Duo pugnaverunt** In duello, † q2 vnus impingebat alteri crimen lese maiesta. ⁊ alter negabat, tádem pugnaverũt in partibus coraz illustri duce Joáne de Andegavia, ⁊ fuerũt in magna colluctatione, ⁊ modo vnus superabat alteꝝ, ⁊ modo alter alteꝝ, ⁊ datis hincinde diversis vulneribus sanguine rutiláte ambo in colluctatione mutua ceciderũt in terraz, ⁊ interdũ vnus supra aliũ, interdũ se evertebant, alter supra alteꝝ. quibus lógo spacio colluctátibus, ⁊ iá ex labore pugne, ⁊ viriũ ostentatione, ac sanguinis effusione, vtroq; debilitato, ⁊ iá fatigati sudoribus, ⁊ reciproca repcussione vires defecerát vtriusq;, ibiq; milites astátes, ⁊ ceteri pceres duci persuadebát, vt pugnaz aio deficiente aboleret, ⁊ vt viterius pugna minime fieret, ducé hortanť. dux inquit hoc divino iudicio agitari, ⁊ vt pro tanto crimine pugne exitus durissimus expectareť. illis deniq; replicátibus Deũ fore vltorez criminum, tñ in hoc crimine forsan inocétez reũ accusatuz fore, ⁊ patiť accusatorez aliqua iusta occasione ad accusationé non temere ptulisse. dux decrevit nolle iniq; abolitionis proferre sniaz, sed finé pugne expectari debere. tandé illis repetitis precibus pugne abolitioné poscétibus recessit iubés, vt ipsi, si decens videreť, hoc agerent, qui inhumanitaté declinantes certantes diviserũt vtroq; semivivo repto, qđ
2 an fieri debuerit sm stilũ armoꝝ, ⁊ sm iura certuz est q̄ non, † q2 in hoc crimine maiestatis, vel pduellionis, veritas dz accerrime inqri, ⁊ abolitio non dať. l. fallaciter. in fi. C. đ aboli. qnimo in eo crimine torqueť taz accusator, q̃ accusatus. l. iij. ad. l. iul. maiest. ⁊. d. l. fallaciter. ⁊ ét licituz est proditoré privata auctoritate occidere. ff. de sicca. l. iij. in fi. ⁊ dixit And. de iser. in ti. de pa. tenen. §. si qs hoiez. q̄ torqueť accusator in crimine maiestatis, ⁊ sacramétis a milite desertis, vt pbet que detulit, ⁊ accusatus ad purgáda que negat, ar. d. l. fallaciter. ⁊ ideo pp criminis imanitatez abolitio pugne ɔcedi nó debuit, q2 iuste interficiédus non dz fugere morté, nec eaz evitare, táta est vis iustitie. c. si nulla. xxiij. q. viij. in. c. in sũma. in gl. ea. q. ij. ⁊. q. i. qnimo in bello iniustitiá fovens, ⁊ se defendés peccat. xij. q. ij. c. cũ devotissima. xxiij. q. iij. c. ité. cuz seq. ⁊. q. v. non est nostrũ. ⁊ iđ in tm̃ pugnandũ erat, vt vel accusatus devictus per pugne torturaz ɔfessus fuisset veritatez, vel accusator siliter devictus ɔfessus fuisset calũniosaz accusationez istituisse, vt sic hmói criminis nota punita, vel purgata fuiss3. nec mirũ si acciderit, q̄ neuter alterũ in tali pugna supavit, q2 sicut Dei iudicio plerũq; evenit, vt q iustitiá fovet, victor existat, ⁊ qui iniustitiá, reus fiat, vel sinistruz qd sibi eveniat, ⁊ devincať, ⁊ supereť. iuxta illud, mihi vindictá, ⁊ ego retribuaz, vel ét propter
3 alia delicta, Dei iudicio, † igiť vt quis in duello succũbat ét ius fovés suis peccatis exigentibus. c. i. de purg. vulg. vbi dicit tex. q̄ in pugna delicta occulta revelanť. Deo operante, q̄ peccatuz vetus penitétia nova, sm Host. ⁊ Jo. andr. ibi. sic ét Dei iudicio agiť aliqñ, vt neuter victor, vel victus existat, volés Deus pugiles ɔservare, vt alios trucidét in hoc mũdo, in quo Deus opera maloꝝ hoium ad vindictá, ⁊ punitionez alioꝝ vtiť, vt ait Paulus apostolus, vel vt ipsi acrius recidenť, vel ɔvertantur, ⁊ aliqñ neuter succũbit, nec obtinet in duello neutro iniustitiá fovente, vt si accusator reũ fecerit crimen maiestatis sua ɔfessione ɔvictus, ⁊ is ɔfessionez docet erroneá vi, metuq; extortá, tunc eniz neuter improbá litem fovet non accusator, q2 ɔfessuz detulit, non reus, q2 confessio nulla, tunc enim Deus eorum neminem vult perire.

SVMMARIVM

1 Homicidium commissum in pugna solita fieri per iuvenes civitatis, an debeat puniri.
2 Jura canonica improbant duella, ⁊ torneamenta.
3 Ludo concesso conceduntur omnia que ludum sequuntur.
4 Ludus lapidis inter pueros est prohibitus.

Añ ex consuetudine civitatis iuvenes pugnát, ⁊ colluctátur.

1 **Pone q̄** † Ex ɔsuetudine civitatis iuvenes colluctanť, ⁊ invicem prelianť, partes faciunt, ⁊ lapides pijciunt vna pars alteri, ⁊ pugnas tales faciũt, ⁊ ɔtingit q̄ vnus ex eis ictu lapidis est percussus, ⁊ mortuus post dies multos, an tale homicidiũ in hoc duello vsitato sit punibile. dic q̄ iure stricto, ⁊ ɔsuetudine sunt aliqua adinventa ɔ̃ria equitati, ⁊ iuri, vt bella, servitutes, ⁊ torneamenta, virtutis causa, ⁊ glorie introducta, ⁊ ét duella. l. manumissiones. ⁊. l. ex hoc iure. de iusti. ⁊ iu. l. qua actione. §. si quis. ad. l. aql. ⁊. s̃. de torneam. per totuz. ⁊ de gladiato. l. i. ⁊ de cler. pugná. in duello. c. i. ⁊. ij. ⁊ deinde sunt secute leges hoc ius ɔ̃rium equi
2 tati quam pñt restringentes. d. l. manumissiones. † Item sequuta sunt iura canonica ɔsuetudines duellorum, ⁊ torneamentoꝝ reprobantes ppter periculuz animaꝝ, vt in. d. c. i. ⁊. ij. de iure autez civili colluctationes virtutis, ⁊ glorie causa adinvente, non vñr specialiter reprobate. fa. l. i. §. bestias. de postulá. ⁊ posito q̄ per leges, vel statuta terraꝝ tales ludi noxij, ex qbus crimina oriuntur inveniant expresse prohibiti, tñ dicunt Cano. q̄ postq̃ a mala ɔsuetudine averti non pñt cum venia ingenio sunt relinquẽdi, ne forte peiores existant, si a tali ɔsuetudine prohibeanť. iiij. dist. c. deniq;. vbi dicit tex. q̄ que legibus sunt ɔstituta si a côi vsu approbata nó sunt transgressores reos non arguũt. vt ibi in. §. hec ⁊ si legibus. vt. n. leges moribus comprobanť vtentiuz sic moribus vtentiuz in ɔ̃rium nónulle leges sunt abrogate. ea. distin. §. leges. ⁊ in phem. institutio. vnde si iste vsus pueroꝝ lapides proijciendi, ⁊ pugnádi hincinde vetustissima ɔsuetudine tolerať, similiter toleranda vñr vulnera, que ex ea sequunť, q2 in prohibitis, ⁊ permissis oia prohibita, ⁊ permissa sequunť ea, sine qbus ludus, ⁊ colluctatio explicari non pót. l. oratio. de sponsa. ⁊. l. cui iuris
3 dic. de iur. om. iud. † ⁊ ideo tali ludo ɔcesso oia que sequuntur, ⁊ que sunt ɔnexa, ⁊ inseparabilia intelliguntť permissa. viij. distin. c. quo iur. xvj. q. i. si monachus. de re iud. quidam ɔsulebant. ⁊. c. i. de offi. dele. cũ ibi no. ⁊ fa. c. sup gratia. eo. ti. in. vj. ⁊ ideo si ɔcertatio talis agereť gladijs, sicut Neapoli, vbi alias erat locus carbonarie, vbi pugnabať secure, vel Perusij, homicidia que ibi cómitterenť essent impunita, ét si sit certũ qs fecerit, q2 postq̃ talia loca auctoritate publica ɔceduntur, pená non mereť, sm Bal. in. d. §. si qs in colluctatióe. q2 generalis ɔsuetudo talis ludi reddit eũ excusatuz, l3 talis ɔsuetudo dicatur corruptela. vt in. c. cuz venerabilis. de ɔsue. in ver. abbas. ⁊ ita ɔsuluit Pet. de ancha. in ɔsi. cclxxxv. tñ predicta vera sunt, qñ talis consuetudo de publico pmitteretur, q̄ sit impunitũ, secus si partes cómuni ɔsensu pugnent, q2 non valet ɔventio eoꝝ, ar. l. si vnus. §. pacta. de pac. ⁊ arg. in. l. liber homo. ff. ad. l. aquil. ⁊ ad turpil. l. i. §. si aũt. in aucté. in medio litis. non fieri sacras iussio. in princ. ⁊ in. l. iij. de his qui mor. sibi cósciue. §. sin aũt. ideo tunc puniretur percutiés. naz ludus ad calces, ⁊ lapides inter pueros prohibitus est, si non reperitur permissus, sm glo. in. d. §. si quis in colluctatione.

SVMMARIVM

1 Frater vnius ex pugnantibus clamans in favorez fratris, an sit puniendus.
2 Securitas campi non debet violari.
3 Militi emansori quare venia concedatur.

Quando frater vnius ex pugnantibus clamavit in favoré fratris, vt contra alterum iret, an sit puniendus.

1 **Accessit casus** † q̄ cũ duo pugnarent equites in Lóbardia, ⁊ staret bánum superioris sub pena capitis, q̄ nullus tpe duelli clamaret, loqreť, nec faceret signũ, ⁊ frater pugnatoris, q ibi astabat, viso q̄ eius frater alteꝝ ad terrá diecerat, ⁊ nesciebat illũ deiecisse, ⁊ respiciebat per cápuz illũ videre, clamavit incótralo cũ lo cavallo casca

ad terra

ad terra, fraterq; eques ꝛ pugnatoꝛ audita voce fratris hoc fecit, illumq; cū equo incōtrauit, ꝛ ad terrā, pstrauit taliter ꝙ se erigere nō valebat, ꝛ delectoꝛ ex equo celeriter dīcēdēs illū cepit, ꝛ petit a iudice dari sibi vt captiuum. ille dicit ego nō sum captus, nec supatus d stilo armoꝝ, nec iuste q: fuit violata securitas cāpi, q: ille clamauit fratrēq; iuuauit ꝯ me, ꝛ duo fuerūt aduersus me vnᵒ factis alter auxilio ꝛ ꝯsilio, ꝛ nisi ille clamasset, ꝛ mādasset ꝙ me insultaret nō fecisses, imo ego te supassez, q: equū tuuz i vētre vulnerassez, ꝛ cecidisses ad pedes meos. ille replicat, ego erā hoc facturus a meipso. Judexq; auditis ptibus imitādo iudiciū Salomonis q dixit mulieribus de puero viuo litigātibus diuidaꝛ. ꝛ mater q̄ xᵃ erat dixit, nolo ꝙ diuidaꝛ, sʒ tibi deꝛ. ꝛ sic Salomon cognouit mr̄ez. dixit dabo tibi istū in captiuū. sʒ volo ꝙ fr̄ tuᵒ dcapiteꝛ, q te istruxit, ꝛ clamauit. ꝛ vt fr̄ nō decapitareꝛ hn̄s ꝯsciam lesaz ꝙ mediāte illo victoriā fuerat assecutᵒ dixit, nolo istū vt captiuū ꝛ renūcio. ꝛ sic iudex nō dcapitauit fr̄ez. tn̄ illa
2 sn̄ia nō erat iusta, ꝙ dareꝛ ille vt captiuus, †q: fuit violata securitas cāpi, ꝛ nō fuit seruatus stilus armoꝝ, ꝛ antiq̄ ꝯsuetudo pugnātiū, ꝙ nlr̄s dʒ loq, nec auxiliari, ꝛ iō tāq̄ captᵒ, vel ꝺuictᵒ nō seruato ordine armoꝝ dʒ relaxari, p plene no. Bar. i sua dispu. Lapus fuit captus idebite, ꝛ iniuste. ꝛ seruāt hoc ēt armigeri in bellis vr̄ibus, ꝙ ille q nō est iuste captus, vel ꝯ pacta, ꝛ ꝯ federa relaxa ꝛ. l. in bello. circa pn̄. ꝛ. l. postlimi. ius. de captiuis. ꝛ eo. ti. l. si qd bello. ꝛ sic iste nō debebat dari vt captiuus, q: nō seruata forma belli ꝛ duelli deuictus, tn̄ in ꝯrium facit, q: qn̄ pugnaꝛ ad tutta oltrāza e licito con ogni ingāno supare, ꝛ vicere laltro, ad qd̄ r̄ndeꝛ, ꝙ nō lʒ alicui tunc in fauoꝛē alterius pugnatoꝛis clamare, ꝛ facit ēt, q: istud ꝙ nō clameꝛ, est inter iudicē ꝛ clamātes, non aūt est ꝯuentuz inter pugnatoꝛes. sed pōt ad hoc r̄nderi, ꝙ iudex fecit fauoꝛe pugnantiū, ꝛ nō suo, ergo pīudicat, ꝛ pdest pugnatoꝛibus, qui ꝯsenserunt tali legi, ꝛ vr̄ pugnare ꝼm ꝯsuetudinē obseruatā, ꝛ silr̄ nō ob. q: clamauit ille, qui erat alias illud facturus, ergo nō ꝯsiderabiꝛ per no. in. l. ꝯsilij. de reg. iur. ꝛ in. l. itē apud. §. si qs manda. ꝛ. j. §. ope. de inīur. ꝛ iura que dn̄t erat facturus vel nō. l. qcūq;. de ser. fugi. quo ad scd̄am ptē si frater pugnatoꝛis q sic clamauit sit capite puniendus. ꝛ vr̄ ꝙ nō p tex. in
3 . l. q cū vno. §. edita. ff. de re mili. vbi est tex. no. †ꝙ militi emāsori daꝛ venia pp affectionē parentū ꝛ affiniū, q alias grauiter punireꝛ. ꝛ facit. l. ij. ff. de recepta. vbi receptās latronē q ppterea puniretꝛ capitalr̄, nō puniet capitaliter si receptauerit ꝯsanguineuz suū. ꝛ ideo hic frater q clamauit nō puniretur capite, sʒ alia extraoꝛdinaria pena. p no. And. de iser. in ti. de pace iura. fir. in. §. receptatoꝛes. ff. de his qui latro. occul. ꝛ sic bānum intel. ꝼm ius cōe ar. l. iij. hec xba. de neg. gest. ꝛ. l. si serui vestri. de noxa. ꝛ no. in. l. oēs populi. de iusti. ꝛ iure. licet in ꝯtrariuz faciat text. in. l. fi. de rex diui. vbi frater Romuli veniēs ꝯtra mādatum fratris capite fuit punitus, tn̄ ibi Romulus non venit ꝯtra pꝛeceptuz fratris pꝛo aliquo suo ꝯsanguineo, sed simplr̄ eius spreto mādato. aliqui dicunt ꝙ ex inuidia illa quesita occasione Romulus fratrē interemit, ꝛ sic nō obst. ꝛ hic fuit qdā nobilis Neapolitanus de domo de paganiʒ cuius frater eodem pugnante clamauit.

SVMMARIVM

1 Pugnans currens ab altero insecutus si crus sibi frangat an insequens dicatur victoꝛ.
2 Euentus rei quando debeat attendi.
3 Damnum dedisse dicitur qui damni causam dedit.

¶ Quando alter currens ab altero insecutus cecidit, ꝛ crus fregit, an insequens sit victoꝛ.

1 Facta sunt †federa pugnādi iter pugiles cū pactis ꝛ ꝯuentionibus, vt q alterū vulnerasset, victoꝛ foret, mō cū vnus eoꝝ p cāpū altero psequente fugeret, cecidit, ꝛ cadendo se vulnerauerit in aliqua pte coꝛpis, an iste q insequebaꝛ sit victoꝛ, vr̄ ꝙ non, q: hec vulneratio nō est facta in virtute bellica psequētis, lʒ a casu ꝛ foꝛtuna. ar. l. in bello. in pn̄. de capti. in xbo in virtute bellica. ꝛ q: seipm̄ vulnerauerit, ergo alteri victoꝛia non dʒ attribui. sicut dr̄ de illo q sibi manus intulit. ar. l. fi. ff. de eo q ante sn̄iaz moꝛ. sibi ꝯsciue. ꝛ facit qd̄ dixit Bart. in. l. si gemina arboꝛ. ff. arbo. fur. cesa. vbi decidit ꝙ si te fugaui, ꝛ dū fugis cecidisti, ꝛ cadēdo vulnerasti te, ꝙ nō teneoꝛ, q: te vulnerauerim, sʒ q: vulnerari fecerim. ar. l. qua actione. §. pinde. ff. ad. l. aql. ꝛ. l. item si obstetrix. §. si fūū. ꝛ. l. si ex plagijs. §. fi. eo. ti. ꝛ pacta dn̄t d vulnerātē nō de vulnerari faciēte, ergo nō est victoꝛ. In ꝯrium facit ꝙ iste sit victoꝛ q: in istis inspiciꝛ animus ꝛ ppositū hominis. l.
2 diuus. de sicca. ꝛ facit. l. fi. de crimi. expila. hereti. †vbi si delictū, alicuius tendit ad illū finē, q secutus est, inspicimus euentū. ꝛ facit. c. iij. de homi. in. vj. ꝛ. l. qm̄ multa ad. l. iul. de vi. vn̄ cū ista psecutio tēdebat ad vulnera secutis vulneribus ex eo, ꝙ cecidit me psequente, videoꝛ ego pcussisse. ꝛ facit q: hec psecutio vr̄ esse de natura duelli, ergo iste vr̄ fecisse. ar. d. §. fi. vbi si ludētes se impellant ꝼm nām nō teneꝛ. ꝛ facit q: nō refert an aliqd fiat, vel id qd peruenıaꝛ ad illud. l. nec timoꝛe. ff. qd̄ me. cau. vbi gl. no. in fi. naz ppositū alterius inspiciꝛ. l. j. §. vnde offilius. de exerci. ꝛ Bar. in . l. cetera. §. fi. de lega. j. ꝛ iste cū hoc pposito insequebaꝛ vt illum pcuteret iuxta pacta, ergo eo cadente, ꝛ in eodē impulsu se pcu-
3 tiente ego videoꝛ fecisse, †q: qui cām dāni dat dānuz dedisse vr̄. d. §. pinde. cū suis si. ꝛ facit illud Cassio. in lib. variaꝝ. in vltima epl̄a hostez egredi varius semp euētus indubitata xᵒ victoꝛia. vnde cū iste habuit victoriā ex sua aggressiōe vr̄ victoꝛ. tn̄ distinguendū est si pugnare ad tutta oltranza diceꝛ victoꝛ, secus si ad experimēta viriū, ꝛ causa honoꝛis per ea que dicta sūt in vno capitulo incipiente milites ad ostentationē in ti. de casibus duelli.

SVMMARIVM

1 Conuentio, ꝙ qui plura intulerit vulnera victoꝛ censeatur, qualiter intelligi debeat.

¶ Quando est facta conuentio ꝙ qui plura vulnera faceret victoꝛ esset, ꝛ vno ictu sunt facte plures percussiones.

1 f Federa sunt †inita inter pugnatoꝛē, vt q alterū pluribus vulneribus pcusserit, victoꝛ existat, ꝛ pcussus pluribus vulneribus sit captiuus pcutientis, mō accidit ꝙ ambo pugnātes eqtes cū lanceis cucurrerūt vno impetu vnus ꝯtra alterū, ꝛ vnus pmo ictu dedit in vista elmi cū lācea, ꝛ intrauit lācea, ꝛ de directo pfoꝛauit faciez cū ferro a pte sinistra vultus, dexter oculus cecatus fuit ex fragmētis lācee. alter xᵒ istū pcussit cum lācea i spatula ꝛ pfoꝛatis armis ptrāsiuit lācea ad terga tota facto maximo vulnere, de quo tn̄ nō moꝛtuus est. qriꝛ an iste sit victoꝛ, q duo vulnera vno ipetu fecit, vel ille q ptrāsit pectus post terga, q ēt duo vulnera fecit vnū a pte anterioꝛi, aliud xᵒ ex pte posterioꝛi, que maioꝛa sunt pmis. vr̄ ꝙ ille qui duo vulnera fecit cecādo oculū, q: faciē pfoꝛauit aliaz pcussionē fecit in loco oculi, ꝛ aliā fecit in oculo, q: tria vr̄r vulnera lʒ vno impetu facta p no. Bar. in. l. nunq̄ plura. de pua. deli. ꝛ in. l. si gemina arboꝛ. ff. arbo. fur. cesa. vbi ēt Bar. dixit ꝙ si pcussi aliquem in cerbelleria, ꝛ pcussio cerbellerie vulnus facit i capite, vel frōte, ꝙ videoꝛ vulnerasse. ar. l. itē mella. in pn̄. ad. l. aql. ꝛ Bal. i. l. si familia. in repe. ff. de iur. om. iud. ꝛ Bar. in. l. inficiādo. in. §. infans. ff. d fur. vbi de pluralitate percussionuz, per que pꝛius questio deciditur.

SVMMARIVM

1 Effodiens oculū alteri, an sit eo honoꝛatioꝛ qui narem abscidit.
2 Nasi officium quale sit in homine.
3 Jniuria atrox dicitur percussio facta in oculo.
4 Monoculus ad officia ꝛ munera publica admittitur.
5 Nasus truncatus magna defoꝛmitas.

¶ Quando vnus effodit oculum alteri, ꝛ alter abscidit narem quis habeat maioꝛem honoꝛem.

1 In pugna †facta iter duos vnus effodit alteri oculū, ꝛ alter narē abscidit effodiēti sibi oculū, ꝛ sic finita est pugna, ꝛ dubitaꝛ, qs sit, vel qs eoꝝ maioꝛem honoꝛē habuit. ꝛ pꝛimo vr̄, ꝙ q oculū effodit, hēat maioꝛē honoꝛē, q: cecitas facit hoiez inutilē, ꝛ miserabilē, ꝛ pp cecitatē a muneribᵒ remoueꝛ. C. q dari tut. l. luminibᵒ. ꝛ q moꝛbo. l. j. ꝛ sic capite diminuiꝛ. Jtē q: oculus est mēbꝝ capitis nobilissimū, qd̄ pstat capiti ministerium, q: per oculos videnꝛ coloꝛes, ꝛ alia que per visum repꝛātanꝛ cerebꝛo ꝛ coꝛdi. ꝛ de oibus habeꝛ notitia per visum, per quē oia decernunꝛ, ꝛ hoīs memoꝛia ꝯseruaꝛ, ꝛ visus ducit hoiem per viaz, ꝛ facit eum ambulare, legem, arma, ꝛ omnia ministeria exercere
2 fine quo homo esset coꝛpus inutile. †nasus aūt est mēbꝝ capitis inutile ꝛ vile, q: est emunctoꝛium cerebꝛi, ꝛ non habens officium

nisi odoratū, quasi in nullo ðseruiēs homini, qꝛ plurimi sine odoratu viuūt, nasusqꝫ tm̄ faciem ornat, oculusqꝫ nobilius est membrum respectu officij, naȝ pp cecitatem fit redhibitio, que nō fieret rōne nasi. l. queritur. §. fi. de edil. edic. est eniȝ cecitas morbus partis corporis, lȝ qs ita sit natus eo. tit. l. j. §. sed sciendum, que totū corpus reddit iutile ad oīa eius officia, ꝛ ecōuerso lumē hñe est maius donū in humano corpe ꝗ̄ oēs alij sensus, qꝛ sine odoratu, sine gustu, ꝛ sine tactu hō est vtilis, q sine visu est prorsus inutilis, ergo dignissimus est oculus, fȝ Bal. in. l. nō sunt liberi. de stat. ho. mēbra humana gubernās. nā dr̄, ꝙ si cecus cecū ducat, ambo in foueā cadūt. ꝛ mēbra franguntur, ꝛ corpus dissoluitur, qð nō est in nare, cuius offm̄ est vilissimū. oculus. n. q nō videt, nō dr̄

3 oculus nisi equoce fm̄ Auer. ꝛ facit de xb. sig. l. edificia. §. fi. †ꝛ iō pcussio fcā in oculo dr̄ iniuria atrox. ff. de iniur. l. vulneris magnitudo i xbo oculo pcusso, ꝛ refert Labeo iurisc̄ō. Phibiū cecū xsa sella a Bruto destitutū, cū vellet postulare. natura. n. pro ꝯseruatiōe oculoꝝ fecit palpebras, q̄ sūt porte claudētes ꝛ ꝯseruātes oculos. Bal. in. l. data opa. C. q accu. qð nō est in alio mēbro in corpe humano. est. n. oculus ostiū aīe sensitiue fm̄ phm̄. ꝛ Bal. in. l. nō ignorat. C. q accu. ꝛ ponitur p nāli rōne q̄ est oculus mētis fm̄ Bal. in ti. de ꝯtro. inter do. ꝛ vas. ꝛ sic quāto excellentior est oculus tāto offēsa in eodē fcā dr̄ atrocior, ꝛ iō oculū offēdēs dr̄ maiorē hñe honorē. i ꝯriū facit, qꝛ vno effosso oculo eius vtus fortificatur in alio remanēte, fȝ Bal. in. l. fugitiui. C. ð ser. fu

4 gi. †ꝛ remanet hō vtilis, qꝛ ad munera, ꝛ officia hñs oculuȝ admittitur. C. de excu. tu. l. frater. ꝛ q da. tut. pos. l. luminibus. vbi gl. ꝛ legitur Hānibalē vno amisso oculo exercitū ꝯ̄ Romanos feliciter duxisse, ꝛ adeptū plurimas fuisse victorias. ꝛ dr̄ in euāge. melius est oculū vnū hñtē in celū ascēdere ꝗ̄ hñtē duos oculos mitti in gehēnā. ergo ex vno oculo luscato hō nō icōmodatur, lȝ remanet vtilis. scðo qꝛ grauius est vnū hñtē narē illū pdere, ꝗ̄ hñtes duos oculos vnū amittere. nasus est mēbꝝ vnicū in corpe humanū suū hñs misteriū, Bal. in. l. fi. de indi. liber. iudi. dicit ꝙ ðformitas naris deformat faciē hoīs, qꝛ vno naso pdito nl̄ls restat, pdenti aūt oculū alter supest, ꝛ sic deterius est narē hñti illū pdere ꝗ̄ hñti binos oculos alterum: ꝛ p hac pte facit, †qꝛ maior in

5 hoīe est ðformitas nasi trūcatio ꝗ̄ vnius oculi effossio, ꝛ maius est vitupiuȝ ꝗ̄ manus vnius trūcatio, q̄ pōt abscōdi naris auteȝ carētia in oculis oīuȝ patens nullo pōt modo celari, maiusqꝫ est apud gētes iproperiū nasus trūcatio, ꝗ̄ alterius mēbri. iō maiorē honorē habebit, q narē alteri abscidit, ꝗ̄ q oculū effodit, ꝛ hꝫ sapit rō nālis, qꝛ si equum vnū hñs illū pdat magis dānificatur ꝗ̄ duos hñs, si alterū pdat, qꝛ remanet alter, cū quo pōt eqtare, vel si qs hr̄et tres filios, ꝛ alter vnū filiū, ꝛ moriatur vnus, ꝙ magis incōmodatur hñs vnū si moriatur. ꝛ dixit Bal. in auc. lȝ nouo iure. C. de ser. fug. ꝙ maior pena est abscissio manus in hñte vnā ꝗ̄ i hñte duas ꝛ fȝ opi. gētiū maior iniuria ꝛ vitupiuȝ est nasi trūcatio, ꝗ̄ oculi cecatio. ꝛ ðt ꝯsti. regni Sicilie edita p Fede. impatorē nasi trūcatio est seuera ꝛ atrox punitio, ꝛ iō cū maiori vitupio, ꝛ dedecore remanebit is, cui fuit nasus trūcatus, ꝛ si fuisset ꝓuocator, diceretur succubuisse i duello, qꝛ nō ꝓbauit id, qð opposuit, nec cepit ꝓuocatū, nec ipȝ fecit recredētē, imo cū maiori vitupio remāsit.

SVMMARIVM

1 Pugil ðbilitās aliū i brachio, an sit honore dignior eo q i tibia.
2 Homo ex quot ꝛ quibus membris constare dicatur.
3 Manus an sit membrum magis necessarium ꝗ̄ pes.
4 Pedes hñs absqꝫ māibus ē vtilior eo q manus hꝫ lȝ caret pedibus.

¶ Qñ vnus pcussit in brachio debilitādo in totū brachiū, ꝛ alter pcussit in gāba, ita ꝙ tota fuit debilitata quis hꝫ honorē.

1 Duobus †pugnātibus vnus alterius manuȝ sinistrā, cū qua frenū eq tenebat cū lācea pforauit, ꝛ i arzonē selle anteriori pte ꝯfixit taliter, ꝙ brachiū totalr̄ pdidit, cuȝ quo se iuuare nō pot, alter xo in genu pcussione alteri fcā, armisqꝫ pforatis tota gāba ē depdita, cū qua ambulare nō vꝫ: dubitatur qs eoꝝ maiorē honorē, vel vitupiū hēat. vr̄ ꝙ is q in manu pcussit maiorē hēat honorē, qꝛ manus est munus totius corpis, qꝛ p eas mādimus, ꝛ p eas munimur. l. si qs. C. q mili. nō pos. fm̄ Lucā de pen. ibi ꝛ Bal. in auc. sed nouo iure de ser. fugi. ꝛ qð no. gl. in. c. j. ꝛ. c. fi. de

2 corpe vitia. ꝛ Bal. in. l. fi. C. de indic. liber. vbi dicit†ꝙ hō ꝯstat ex. vij. mēbris, manibus, ꝛ pedibus, costis, inguine, vētre, collo, ꝛ capite, in quo est facies. nā manus est mēbrū militibus pnecessariū, qꝛ brachijs abscisis hō est inutilis ad pugnā, gl. in. vsib. feu. q. mo. feu. amit. cū ergo manus est vnū de mēbris pncipalioribus, sine qbus hō opari non posset, nec vitā ducere, iuxta illud Gen. de sudore vultus tui vesceris pane tuo. ista. n. est maior infelicitas, q̄ homini posset vltra cecitatē accidere, qꝛ carens manibus opꝫ ꝯtinuo mendicare, ꝛ vitā ducere negt. ꝛ dicit Jsid. ꝙ infelix est valde ꝯditio mēdicantis. q si nō mēdicat fame necatur. ꝛ si mendicat rubore ꝯfunditur, ergo q brachiū ꝛ manuȝ alteri debilitauit in totū vr̄ maiorē fecisse offensionē, ꝗ̄ q gāba ꝛ pedē, qꝛ manus magis est necessaria. nā sine pedibus hō cū manibus opando vitā ducit ꝛ manus maius pstat ministeriū homini ꝗ̄ gābe per. s. di

3 cta. Jn ꝯriū facit, †qꝛ pedes sunt magis necessarij militi ꝗ̄ manus. nā videmus virū ambabus manibus carentē in armis xsari, ꝛ deferre manū ferreā, in qua cū opus erat ensem cū mutione ex igenio iponere, ꝛ pugnare fortissime, ꝛ in alia manu hñe rāponē ferreū, cū quo capiebat captiuos, ēt manibus carēs eques xsabatur in armis, q̄ sine gābis ꝛ pedibus fieri nō possent, ēt hñs pedes sine manibus vtitur offō cursorie, vel exploratoris in castris vel spie, p quos pscriuntur hostiū insidie. l. nō oēs. §. iteȝ qꝛ psidio. de re mili. vbi glo. dicit ꝙ istud offm̄ exploratoris est vtile in castris. pōt ēt in castris ꝯsilia dare ar. ð capt. l. postlimi. in fi. ꝛ manibus carēs multa officia gerit, q̄ hō sine pedibus nō faceret, qꝛ carēs pedibus opꝫ, vt ab alio gubernetur, ꝛ hñs pedes, ꝛ nō manus pōt gubernare eū q manibus caret†ꝛ sic vtilior ad plura officia est hō hñs pe

4 des ꝛ carēs manibus, ꝗ̄ hñs manus, ꝛ carēs pedibus. nā vidimus in diebus nr̄is quēdā armigeruȝ, q carebat pedibus, ꝛ gābis, quas hēbat de ligno, ꝛ eqtis offō fungētē gesta armoꝝ viriltr̄ peragere, tñ oportebat vt ꝗtuor fortissimi viri ipm̄ i sellā ponerēt, ꝛ hꝫ respectu erat inutilis, qꝛ tātoꝝ auxilio egebat. ꝛ iō si ꝓuocator fuerit q fuit in manu vel in pede pcussus pp quā pcussionē mēbrum perditur vel nō pdiderit, si erat pugna ad tuta oltrāza erit deuictus ꝛ ꝓuocatus erit victor, qꝛ nō fuit occisus ꝓuocatus, nec captus, nec factus recredēs p ꝓuocatorē. si xo nō erat ad tuta oltrāza, tunc q manū perdidit, habebit maius vituperiū, ꝗ̄ qui pedes.

SVMMARIVM

1 Mancus cum manco pugnans qualiter vincere dicatur. sic ꝛc.
2 Manci in duello sunt periculosi.

¶ Qñ mācus pugnauit cū dextro, ꝛ ambo pcussi sūt in manibus.

1 In pugna †duoꝝ ꝓuocator q erat mācus, ꝛ debebit vincere abscidit manuȝ dextrā ꝓuocato, ꝛ ꝓuocatus abscidit ei sinistrā. an ꝓuocatus melius fecerit. vr̄ ꝙ sic, qꝛ abscidit manu dextrā ꝓuocato, cū qua magis poterat opari, ꝛ sic dignoreȝ manū quā hēbat. in ꝯriū facit, qꝛ ꝓuocatus abscidit ei sinistrā q̄ erat eius dxtra, ꝛ cū qua magis poterat. ergo erat pacta, vel succūbet ꝓuocator, qꝛ ista manus māci est loco dextre. l. q clauū. ff. de edil. edic. ꝛ facit qð hr̄ p doc. in. d. auc. sed nouo iure. C. ð ser. fug. vbi de eo q pcussit cū manu māca, q̄ est loco dextre, vt in illa

2 puniatur, †isti. n. manci sunt piculosi in duello, qꝛ semp pcussiones coꝝ fiūt iuxta dextrā aduersariū discooperādo, qui difficulter se pōt ab eo defendere, ꝛ precauere. iō qñ essent multi manci, q alā facerēt talis ala eēt valde piculosa, qꝛ nō pñt pugnatores se habiliter precauere ab eis, ꝛ ppea ꝓuocatus erit victor, ꝓuocans victus censebitur, qꝛ nō ꝓbauit cum ense id, qð dixit velle ꝓbare, quinimo sibi est probatum per ꝓuocatum, qui ipsuȝ offendebat simili percussione. in alia vero pugna que non est ad tuta oltranza erit pacta, quia vtraqꝫ manus censetur hoc casu dextra.

SVMMARIVM

1 Victor quis dici debeat si factis hincinde percussionibus non pugnent vlterius.
2 Vulnerans vulnerantem se quando dicatur victor.
3 Judex duelli debet vti consilio nobilium ꝛ militum.

¶ Quando factis hincinde percussionibus vlterius nō pugnēt quis sit victor.

1 Pone ꝙ in duello †neuter alterum supauit, nec deuicit, nec cepit, aut recredētē fecit, lȝ fcā sūt hincinde vulnera, ꝛ ꝓuocator pcussit, ꝛ vulnerauit ꝓuocatuȝ, ꝛ prouocatus

z prouocatus vulnerauit, z percussit puocantem non minus q̃ puocans puocatum, z finitum est duellu, vel qr ambo vulnerati amplius non depugnant, vel qr ambo debilitati, vel quia arma vtriusq; erãt fracta, vel nocte supueniēte dies, qua erat pugnandū finita est. querit qs eoꝝ sit victus, z qs victor. dic q ceteris paribus actor seu puocator q illa die se cū ense pbaturū se obligauit, dr succubuisse, qr in pbatione defecit, nec reū puocatū superauit, nec deuicit,
2 †z vbi cedes, z vulnera essent excessiua, tunc erit arbitrio iudicātis, qs eoꝝ cū maiori animositate, z virilitate, z ardiméto se habuerit in duello, z si puocator maiora vulnera intulit reo puocato, z puocatus minima puocāti, z ecōtra, z si vulnera vnius sint oino mortalia, vel periculosa, z mébꝝ aliqd debilitātia, z alterius vulnera sint leuiora, vel minuscula. vel que vulnera sint in mébris dignioribꝰ corpis, z sanguinis quātitas, z ex loco magis digno, qr sanguinis effusio dat honoré pcutiēti, z vituperiū pcusso vt .j. dicemus, z put diximus .s. in precedētibus capitulis,
3 †que iudex arbitrabit cum ɋsilio alioꝝ militũ z nobiliū, quos dz secū p recto ɋsilio adhibere, z iuxta no. in .l. fi. C. de re mili. lib. xij. cū si. tñ semp poterit dici victus puocator, q obtulit pbare cum ense in illa die, z defecit in sua pbatione.

SVMMARIVM

1 Duellum si factū sit inter quatuor milites, z vnus occidatur, an eius socius captus efficiatur amborum captiuus.
2 Seruus duorum vtri parere debeat.

Quando quatuor pugnāt, z vnus occiditur, alter capitur, an iste captus sit captiuus amborum.

1 SI fiat duellum †inter quatuor milites, duo p vna pte, z duo p alia, z vnus occidat, z alter socius occisi capiat, z se ad fidé reddat sit captiuus amboꝝ. dic q sic. ar. ff. de capti. l. hostes. z qr qs pōt esse vassallus duoꝝ. ar. ff. de vsufru. l. si titius. §. j. de no. ope. nun. l. stipula. §. ɋsitaz. z. ff. de iureiur. l. si duo patroni. z ad munici. l. si qs a pluribus. vbi de liberto pluriū dñoꝝ, si tñ eodé tpe ab ambobus vocat cui primo dz parere, si nō pōt ambobus eo tpe satisfacere, qr sunt facti inimici, vel in discordia, z qlibet illū puocat. Bal. in .l. in adoptione. C. de ope. dixit q illi cuius lrã est pmo aperta, qr est facta pre
2 uētio, ar. gl. in .l. ciues. de incol. † z in dubio qñ hoc nō appet, q dz parere meliori. ar. in auc. de her. z fal. §. si qs. z de defen. ciui. §. interim. z .l. fi. de fideius. z de natu. libe. l. si qs. si do sint pares tenet parere illi qui eū reuocat ad locū magis habilé. ar. l. fi. qui bo. ced. pos. z de pact. l. maioré. alias vtroq; loco pariter habili est locus gratificationi. l. fi. de relig. z de leg. j. l. si qs seruum. §. si inter. z .l. plane. de ɋdi. inde. vel alias inter reuocātes erit locus sorti. l. fi. cōia de le. l. si ambo. ff. de iudi. als se ipediūt. l. quotiés. ff. d vsufr. z gl. pena. C. de incol. l. ciues. vbi late. z doc. in .l. si qs in graui. §. sed cū oēs. ad fille. z Bal. in .l. in adop. C. de adop. in repe. vbi dicit, q si diuerso tpe reuocāt, dz oibus parere, z hoc ēt tenet Ang. in dispu. renouata guerra non allegat Bal.

SVMMARIVM

1 Victoriam seu premium habere qui mereantur in pugna, stante conuentione q zc.
2 Miles in pugna cadens pro illa die non habebit premium.
3 Miles perdens lanceā eque infelix est atq; is q ab equo cadit.

Qñ est facta partita, vt septez pugnēt cū septé, z ex vna ptita duo ceciderūt, ex alia qnq; pessime se gesserūt, z duo optime.

1 FActa est †partita seu ɋuentio vt septé milites eqtes cū alijs septez militibus in bastiludijs, seu torneamētis depugnarēt eqtes cū lanceis z illa partita que melius die illa se habuerit victoriā vel brauiū hēat. modo accidit, q pugnauerūt, z qnq; ex vna partita satis strenue, z virilr se habuere, ceteri do duo ex illa partita fuerūt ad terrā pstrati, ex alia do qnq; se pessime habuerūt, z minus virilr depugnarūr, z oēs in cursu lāceas perdiderūt, ceteri vero duo egregie z strenuissime se gesserunt, z illos duos ex alia partita ad terrā deiecerunt. oritur ɋtentio, que partita dicat se melius gessisse in die illa, vt premium hrē mereat. dicebatur q illa partita ex qua qnq; se optime gesserūt, qr ex quo maior pars ita optime, z virilr se habuit, debet attēdi benefactū maioris partis, z non male factū minoris partis. Jn ɋtrarium
2 facit, †qr fm stilum armoꝝ qui cadit illa die non pōt habere premium, nec coronam. cum ergo ex ista partita duo ceciderūt, non pōt dici istam partitā se melius gessisse, qr imo peius, qr in re militari non pōt aliqd preter mortem vituperabilius ɋtingere militi q̃ ex equo cadere. z sic videt q illa partita, ex qbus nullus cecidit, z qnq; lanceas perdiderūt, dicatur peius fecisse, qr maior pars dicte partite se pessime habuit, qr quinq; ex eis male se gesserunt, z oēs qnq; lanceas perdiderunt, z fm stilum armoꝝ, qui lanceā perdit in bastiludio, nō pōt pro illa die hrē premium, z cum maior pars ipsoꝝ lanceas perdiderit, attendi debet male actū maioris partis, sicut ecōtra dz attendi bene actuz maioris ptis. vñ isti qnq; sunt magis indigni premio q̃ duo cadētes, qr ex illa ptita maior pars bene fecit, z ex ista alia ptita maior pars pessime. z sic cū maior pars se pessime gesserit lāceas perdendo, ergo ipsa partita premio carebit, z non pma. in qua qōne opus esset decisione Cesarea. tñ p nūc vr q ista ptita ex q̃ nullus ceci
3 dit debeat habere premiuz, †qr lz maior pars eoꝝ se pessime habuit lanceas perdendo, que infelicitas quo ad premij amissioné equiparat infelicitati cadentiū. z ita vna infelicitas priuet a premio sicut alia, tñ vituperabilius reputat cadere q̃ lanceas perdere. lz possit dici, q numerus qnq; lanceas perdentium, z ppea premio indignoꝝ sit maior z numerus duobus, z sic cadētibus sit maior idignitas z infelicitas in ista partita, ex qua qnq; male fecerūt q̃ in alia, ex qua duo ceciderunt. z sic soluat Apollo, qr isti sūt qnq;, qui premio satis indigni, z illi cadentes sint tantuz duo, licet cum maiori vituperio eorum, ex quo ceciderunt.

SVMMARIVM

1 Prouocator auferens ensem prouocato, sed non alias eum superans, an possit dici victor.
2 Prouocator qui se iactauit probaturum, nisi assignata die probauerit posthac non audietur.
3 Gladium in bello perdens, an dicatur succumbere.
4 Fugiens in bello exauctoratus punitur.

Añ puocator abstulit ensez puocato, z alter eū nō superauit.

1 a AN si prouocans †dum pugnabat i collucratiōe abstulit ensem puocato, tñ vsq; ad tenebras, z vsq; ad finé duelli puocatus nō pmisit se capi, z qr erat bene armatus silr non fuit pcussus, z modo currédo huc illuc trāsfugiendo, z sepe cauédo ab insequēte semp fugiédo ictus z vulnera collucrādo ensemq; socij cū manu recipiédo, z cum brachijs taliter recupando se precauit, q finita die repit viuus z illesus. an puocator sit victor, vel victus. vr q sit victus, qr ex quo in die illa pmisit pbare cū ense suā qrelā, z die elapsa hec nō fecit, ergo iudicabit victus, qr duellū siue pugna ē bellū vniꝰ diei, vt dixit Luc. d pen. in .l. j. C. vt armo. vsus inscio pncipe sit interdi
2 ctus. z dixit Bal. in tit. de pace tené. in vsib. feu. q †si actor, qui se iactauit pbare, nisi die assignata pbet, nō est vlterius audiendus, arg. q vi aut clā. l. si vicem. §. fi. qr in pugna in qua vnus hz aliū supare nō dat noua dilatio. de V. ob. l. in execu. §. fi. vbi licitū est se nō pmittere vinci. z dixit gl. in .l. iure ciuili. ff. de reg. iur. q licitū ē pugnatori subterfugere, ne vincat resistēdo. nā possum omné resistentiā facere in bello, ne me vincas in termino statuto .l. vt vim. de iusti. z iure. z ēt per dolū. l. j. §. nō fuit. de dolo. z facit de aleato. l. solent. z qd no. ff. de prescrip. ver. l. si rem. §. si qs. z sic cum licuit interponere impedimenta ne vinceret currendo, z subterfugiendo non dr victus, ex quo non est passus se vinci z superari, sed erit victor sine armis. z facit qd dicit de Romulo, qui per latebras captatas pre dispositā cum ad fidenas accessisset simulata fuga temere hostes insecutos eo pduxit, vbi occultos habebat milites, q vndiq; adorti infusos z incautos ceciderunt.
3 Jn ɋtrium facit, †qr qui perdit ensem in bello, succūbere videt, qr arma in bello cum flagitio z vituperio pdunt. l. iij. in pn. ff. de capti. z. ff. de re mili. l. desertoré. §. miles. vbi punit miles, q arma in bello amisit. z qr a victoria ē exclusus, q armis, cū qbus bellū gerit, est ab hoste priuatus. ar. l. postliminio caret. de capt. z .l. q cōmeatus. §. arma. de re mili. vbi miles ensem alienās punit sicut desertor militie, ergo succūbit in bello. in quo distinguédum puto, q si qdem isti pugnant ad tuta oltranza, seu ad oém offensaz z tūc, qr puocator tenet omnino in die belli puocatum

per vim armoꝝ ore ꝓprio facere recredentem, vel vt ꝯfiteatur se culpabilem, qꝛ vt .s. dictum est in principio, pugna est loco torture, vt accusatus ꝯfiteatur, vel eum occidere, ⁊ qꝛ neutrum fecerit ꝓuocator succūbit, ⁊ erit victus sine armis, ⁊ ꝓuocatus absoluetur, aut pugnabūt ad ostentationē viriū, vel amoris cā, vel ex voto facto, ⁊ nō ad tutta oltrāza, ⁊ tunc maiorē honorez habebit, q enseꝫ abstulit, ꝙ̄ qui ense perdito fugiēdo ⁊ reluctādo tota die
4 resistētiā fecit, †qꝛ in bello fugiēs exauctoraꝛ, ⁊ puniꝛ. l. nō oēs, de re mili. ⁊ eo. titu. l. omne delictum. in prin. ⁊ in. §. qui in acie, ⁊ in ver. sed ⁊ caligatus. licet in ꝯtrarium faciat, ꝙ is qui perdito ense non permisit se capere videaꝛ in maiori honore, qꝛ sine ense se defensauit, ⁊ se non permisit superari, ⁊ vinci.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Equi pugnatoꝝ si nolint se appropinquare ob immissum ignem artificiose, quis tunc dicetur victor, ⁊ quis victus.
2 Miles impedimentuꝫ imittens ne pugneꝛ, pro victo est hñdus.
3 Currere nolens post pactum de currendo hñdus est pro victo.
4 Prouocatus omne impedimentū adhibere potest, ne vincaꝛ.

¶ Qñ ꝓuocator detulit artificiū ignitū, vt equ⁹ alteri⁹ fugeret.

1 Erta cōtrouersia †Inter milites vnus pign⁹ belli offert, asserens cū eodē pugnaturū eques, ⁊ in pugna eqstri ꝓbare qḋ impingebat, ⁊ ꝓuocatus acceptauit pugnā ⁊ pignus. deuētaqꝫ pugna ꝓuocatus detulit eneū pomū hñs foramina multa eratqꝫ repletū puluere tali artificio, ꝙ imisso igne, ⁊ ad terrā deiecto mire insufflabat, ignisqꝫ scintillas imittebat, equosqꝫ terrebat, adeo vt ꝯcitati nullatenus appropinquarēt, quo ꝓiecto equus cōpugnatoris pauēs nūꝙ̄ versus cōpugnatorē currere voluit, ſꝫ potius ꝯcitat⁹ vt curreret retro cedebat, taliqꝫ ingenio opposito cōpugnatori ab eo illesus euasit. ortoqꝫ inter eos corā duce exercitus litigio, oriturqꝫ dubitatio qs fuerit victor. ⁊ facit ꝙ victor fuerit ꝓuocator, qꝛ ensib⁹, ⁊ nō igne pugnare ꝯuenerāt. scḋo qꝛ iste pollicit⁹ est pugnare cū ense, ⁊ sic alter paratus venit ad pugnā, ⁊ ꝑ deferentē igneū po-
2 mū stetit, quominus pugnaret ipedimētū iterponēdo. †ergo hr̄, ac si pugnassent, ⁊ deuictus foret imittēs, ne pugna fiat ipedimētū ꝑ regulā iuris, vt qñ stat ꝑ eū, cui dꝫ adimpleri, ꝓ ipleta ꝓmissio hēaꝛ. l. iure ciuili. ff. de re. iur. ⁊ de ꝯdi. ⁊ demō. l. iure ciuili. tñ in ꝯ̄riū est veritas, ꝑ gl. in. d. l. iure ciuili. q̄ decidit, ꝙ si qs ꝓmittat. x. mihi, si vicero eū, ⁊ is iterponit ipedimentū aliqḋ quominus vincā, nō hr̄ ꝯditio ꝓ ipleta, qꝛ tacite fuit actū, vt possit resistere, ⁊ sic hr̄ ꝓ exp̄sso. ar. l. cū qd. si cer. pe. nā licitū est, ne qs vincaꝛ oēm resistentiā iterponere. ar. l. vt vim. de iust. ⁊ iur. vel ēt do lo. l. j. §. nō fuit. de dol. ⁊ ar. de fal. c. fi. vbi ne qs vincaꝛ pōt oēm defensionē opponere. ⁊ ḋ elec. c. cū dilectus. in fi. ⁊ faciūt no. i. l.
3 solēt. de aliena. ⁊ ꝑ no. in. l. in execu. §. fi. de x̄. ob. †si tñ eēt sponsio iter duos, ꝙ cā v̄tutis currerēt, ⁊ q melius faceret. tūc si vnus nō vult currere, vel iterponit ipedimentū aliqḋ quo minus ꝯsocius currat, ⁊ sic eū ipedit, nō dr̄ victor, ꝑ no. in. d. l. solent. ⁊ i. d. §. fi. in gl. hoc. fallit tñ iste est actus ipeditiuus in hoc casu dꝫ imputari illi, arg. de ꝯdi. ⁊ demō. l. qbus diebus. in prin. dꝫ. n. tunc vterqꝫ currere, vel ducē, vt appeat qs victor sit, vel si alter nolit currere hēaꝛ pro victo. per no. de prescri. verb. l. si rem. §. si quis sponsionis. qḋ est veꝝ, qñ vnus non vult currere, qḋ habeꝛ ꝓ victo. secus si impedimentuꝫ prestat, vt non vincaꝛ qꝛ tunc hoc lꝫ,
4 per not. in. d. l. in execu. §. fi. de x̄bo. obli. ⁊ ideo in qōne nr̄a †iste potuit interponere impedimentuꝫ, ne vinceretur. ⁊ est victor ar. iurium predictoꝝ, qꝛ non est danduꝫ vel faciendū ꝯditio. in quibus hꝫ locum dispositio. d. l. iure ciuili. ⁊ ideo qui ꝓmisit ꝓbare in duello, tūc succūbet, qꝛ licuit impedimentū interponere ne me vincas. ⁊ facit ꝙ Semiramis Assirioꝝ regina Cyrū Persaꝝ ducē equo marte certās simulato metu delituit āmotos milites ad angustias atqꝫ ibi ꝯuerso agmine natura loci ad tuta deuicit.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Prouocans ꝯfessus se ꝓuocasse per calūniaꝫ an sit puniendus.
2 Probationes in criminalibus debent esse luce clariores.
3 Periurus solum Deum vltorem habet.
4 Periurus est infamis ratione peccati ⁊ iuramenti.
5 Pena in iudicijs belli est mitiganda.
6 Confessio in criminibus fallax esse solet.

¶ An prouocans qui se recredit debeat puniri.

1 a An si prouocans †In pugna dicat ego me rēdo tibi, ⁊ oro noli me interficere, qꝛ iniuste feci, ⁊ ꝯ̄ iustitiā, ⁊ me rēdo, ⁊ ius nō hr̄e ꝯfiteor, sit puniēdus, si in introitu duelli iurauerat in manibus supioris nō per calūniā, ſꝫ cū veritate cām suā defendere, ⁊ se credere ius fouere, ⁊ mō repiaꝛ calūniasse, ⁊ se eē piurū. Martiales ⁊ armigeri dn̄t, ꝙ grauiter dꝫ puniri ꝑꝑ ꝑ uriū ⁊ calūniā ore ꝓprio ꝯfessatā. nā dn̄t, ꝙ ꝓm stilū militarem aliqñ morti tradiꝛ, ⁊ aliqñ ferꝛ snia ꝯ̄ ipsum, tanꝙ̄ ꝯ̄ ꝓditoreꝫ, ita ꝙ ipse ⁊ posteri deinceps descēdentes ex eo sint infames, ⁊ ab omni dignitate priuati, ⁊ exuti, ⁊ rebrozati, nō tñ iaꝫ nati ista macula afficianꝛ. tñ ista snia vr̄ iniqssima. ⁊ ab omni hu-
2 manitate ⁊ iustitia declinās, †qꝛ in criminibus ꝓbōnes dēnt esse luce clariores. l. sciāt cūcti. de ꝓba. ⁊ lꝫ ꝓferaꝛ ex ꝯfessione ꝓuocati, tñ ista ꝯfessio nō est spōtanea, ſꝫ per metū mortis, ⁊ cruciatū corpis extorta, ⁊ cum gladio in gula q̄ nō dꝫ pіudicare ad mortē. ꝑ. l. j. de qōni. cū x̄o supra q̄ ꝯfessio q̄uis fuerit extorta, ⁊ sic de nā duelli talis ꝯfessio, vt dixit Bal. in. l. j. de edil. act. ꝙ est verū, vt qs sit victus. nō tñ vt pena mortis, vel alia grauissima puniaꝛ, ⁊ cū ista ꝓbatio est inualida oī iure nō pōt seq ex ea atroꝝ punitio, qꝛ est nō leuis ꝓbatio ex qua leuis pena seq dꝫ ꝑ no And. de iser. in ti. de pace tenē. §. si qs hoiēꝫ. vbi hoc tꝫ, vt ꝯuictus per ꝓbōnes duelli nō puniaꝛ pena, q̄ alias veniret iponēda ꝓ delicto, qḋ ipingiꝛ, ſꝫ leuiori pena, ⁊ hoc ēt seqꝛ Bal. qꝛ iste ꝓbōnes sunt a iure reprobate ⁊ dubie, qꝛ nō sumus certi, qꝛ pōt a casu ⁊ fortuna succedere, ꝙ qs deuincaꝛ ꝯ̄ iustitiā, qꝛ dicit lōbarda multos vidimus sub clypeo iusto perisse. ⁊ ēt tꝫ Bal. in. l. liberti. ḋ testi. ꝙ snia lata ꝑ istas ꝓbōnes duelli est nulla, nec ꝓ piurio venit
3 taꝫ grauissima pena imponēda. †nā dr̄, ꝙ periurus vt pncipalis deponēs solū Deū hꝫ vltorē. l. ij. C. de iureiurā. cū si. ⁊ est decisio Andr. de iser. de ꝯsue. rec. feu. in. §. sacrm̄. ⁊ lꝫ dicaꝛ corā pncipe iurasse, ⁊ deinde ꝯ̄riā fecisse ꝯfessionē nō puniretꝛ taꝫ graui pena, qꝛ illud iurm̄ qḋ p̄stant pugiles, cū intrant in pugna, nō est iurm̄ veritatis, ſꝫ dn̄r credere iustitiā fouere, ⁊ est iurm̄ calūnie, ꝓ quo piurio nō venit iponēda grauissima pena, ſꝫ teneꝛ crimine stellionatus. l. fi. ff. de cri. stell. vel alia. vt in. d. l. ij. ⁊ licitū est cuiqꝫ ꝑ fas ⁊ nefas defēdere sanguinē suū. l. fi. de his q mor. sibi ꝯsciue. ⁊. l. trāsigere. de trāsa. ⁊. l. j. C. de iura. calū. nec talis piurus dici pōt
4 ꝓditor, qꝛ ēt si iurat per pncipē, nō puniꝛ alia pena, si piurat, nisi qꝛ fustigaꝛ. l. si duo patroni. §. fi. ff. de iureiu. † qḋ est vbi rōne peccati ⁊ iuramēti, ⁊ ēt alias est ifamis. l. ij. de digni. li. xij. ⁊ ꝓuaꝛ dignitate vt ibi. ⁊ aliqñ puniꝛ capite. i auc. vt no luxu. ꝯ̄ nāꝫ. ⁊ ē gl. l. l. ij. C. ad. l. iul. maie. qḋ ē spāle in cāu illo, ⁊ aliqñ puniꝛ silitudine supplicij i crialib⁹. l. j. §. j. ḋ sicc. ⁊ i. l. j. §. j. ḋ fal. vbi dr̄ ꝙ puniꝛ falsi q̄ loquunꝛ in falso teste. ⁊ q̄ nō. in. l. si qs maior. de trāsa. vbi nō puniꝛ crimine piurij, qñ iurm̄ p̄staꝛ cogēte imperio ⁊ illa vox, metus cā fcm̄ est ratū nō habebo, fuit voꝝ diuina ⁊ in. l. cunctos pp̄los, q̄ iura non hn̄t locū in casu nr̄o, ⁊ iō dicta pena est nimis rigorosa, qꝛ lege nō caueꝛ, ꝙ piurus sit ꝓditor, q iurauit se iustitiā fouere ergo ista pena piurij nō extendiꝛ ad posteros, cū nō sit lese maiestati ꝫ crimē. ⁊ sic q tales snias ꝓferūt iudices iniq ⁊ mo destiā iustitie excedētes ⁊ nō est mirū, q sūt martiales, q de cru-
5 delitatibus gloriānꝛ. ⁊ dixit And. de iser. in ti. de pace tenē. † ꝙ qñ ferꝛ snia ꝑ iudiciū belli dꝫ mitigari pena, qꝛ nō sunt vere ꝓbationes, ſꝫ sūt dubie, ⁊ incerte, ⁊ reprobate ab oī iure. ⁊ ꝙ ista snia sit iniq̄, ostendiꝛ qꝛ macula p̄ris nō dꝫ officere filijs, ⁊ posteris in casu piurij p̄rni, vel succūbentie in duello. l. ij. §. nullū. ff. de decu. vbi nullū delictū p̄ris innocēti filio pene est. ⁊ in. l. crimen. ff. ḋ penis. vbi nullus alieni criminis successor constituiꝛ. ⁊ ita diui fr̄es Neapolitanis r̄nderūt, nisi in crimine lese maie. l. ij. C. ad. l. iuli. maie. ⁊ in alijs grauissimis ⁊ reseruatis ḋlictis vt ibi in gl. ⁊ ideo talis snia erit iniustissima, vt posteri patianꝛ ex p̄ris ḋlicto i duel-
6 lo succūbēte, forsan a casu ⁊ a fortuna ꝑ vim ꝯfitētis, †qꝛ ꝯfessio in criminib⁹ solet esse fallaꝝ, vbi fuit tortura. l. j. de. q. in. §. qōni. vbi dicit iuriscōsultus torture nūꝙ̄ hñdā fidē, qꝛ res est fragilis ⁊ piculosa q̄ veritatē fallit. ⁊ aliqñ sunt tāta impatiētia tenti, vt in cunctis mētiri ꝙ̄ pati tormenta velint, ⁊ vario mō ꝯfiteanꝛ, ⁊ non tñ se, verū etiā alios criminenꝛ. ⁊ sic huic ꝯfessiōi cū gladio in gula facte, lꝫ sit sufficiēs, vt ꝯfitens victus dicaꝛ, non tñ vt ex ea ipse ⁊ posteri ꝑpetuo ꝯdēnenꝛ ꝑ. s. dicta nisi fuerit deinde cessante metu p̄seuerata, vel nisi in crimine lese maiesta. fuerit facta talis ꝯfessio, qꝛ grauat ipm̄ ⁊ posteros, ⁊ dicit ꝯstitutio regni Sicilie sūmo piculo. ꝙ in crimine lese maiestatis accusator, q in pugna succubuit, punitur ad mortem, sicut reus, qui succumberet.

Summarium

SVMMARIVM

1 Victus in duello & confessus an postea possit metū & viz allegare.
2 Duellum quare tortura quedam dicatur.
3 Metus in duello licitus est, & de natura victorie.
4 Probatio per duellum facta an dicatur vera.
5 Homicidij reus volens probare ad sui defensionem fecisse potest pugnam offerre.

¶ An qui vi armorum se recredit. possit allegare vim & metum, & non fecisse sponte.

1 a **N**ā si quis † pugnauit cū aliquo, qui eū vicit, & superauit in ipso duello, & fecit eum recredere, & ore pprio cfiteri, qd id sup quo pugnauerat fuerat falsuz, & qd fouerat iniustitiā, possit deinde dicere, qd fuit cfessus per vim, & cōpulsionē aduersarij, & per metū armorū, & terrorē mortis. dic qd si ad duelluz est puentū iter ipsos pugnatores ltime & seruatis d more seruādis, vt qz iudex cōpetēs audiuerit cās pugne, q erāt ltime ac ēt reus puocatus q deferebat d crimi. illo erat de crimi. notatus vel suspectus, vt dixit Bal. in. l. cū filius. §. fi. de le. ij. & cē eū erāt inditia & vosimilitudines, qd delictū tale cōmiserat, & prestitū fuerat iurm calūnie inter bellatores ante initiū belli iuxta morē & stiluz armorū tūc secuta cfessio extorta per potentiā armorū erit ltima cfessio i iudicio belli, & in foro armate militie, qz extorta seruatis solēnitatibus. & vr Dei iudicio actuz, vt dnt armigeri & milites.
2 † est. n. duellū tortura qdā, vt cuictus Dei iudicio cfiteat ore pprio. vt dixit Bal. i ti. de pace tenē. §. si qs hoiem. vbi de Dei iudicio. ad quā torturā ordo substātionalis in iudicio belli, & in foro armorū est traditus, vt pcedāt indicia, fm Bal. ibi. vbi dixit ista inditia eē arbitrio illius q bz publicā auctoritatē sup hoc, q inditia si nō pcedāt, sed sequant tortura, & ea q secuta sunt, minime cualescūt. gl. singlr in. l. maritus. de qsti. vbi Bar. & Bal. in. l. fi. de accu. cū ergo pcesserint inditia & psumptiones ac iura talis cfessio inde secuta vz. l. fi. ff. de qsti. cuz si. alias. n. in iudicio belli sine inditijs extorta cfessione nō vz, nec tz. ar. l. j. eo. ti. & etiā extorta ltimis inditijs nō sp piudicat, nisi sit vosiilis ista cfessio, qz tortura reddit eā fragilē. d. §. qoni. & l. cfessionibus. ff. de iterro. act. & l. inde neratius. in fi. ff. ad. l. aql. ideoq videbit iudex duello ppositus an sit vosilis illa cfessio, & tūc si esset vosilis cōfessio, & ccordaret cū inditijs pcedētibus stabit cfessioni p iura pdicta. & ideo Bal. in. l. fi. C. d edil. liber. dixit, qd si qs se reddat in duello, vel alia pacta apponat, sunt seruāda, nō obstāte exceptione metus, q posset opponi, p. l. si qs maior. C. d trāsa. & l. nā
3 & seruius. de neg. & gest. † qz metus iste tūc est de nā victorie, & iō licitus. l. in executione. §. fi. cū ibi no. de ver. ob. & dixit no. Bal. in. l. ex hoc iure. de iusti. & iur. qd in bello nō attendit belli periculū, sicut nec in mari, qz hoc est de natura sua. ar. de vsufr. l. arboribus. §. j. nā duellū est expimētū innocētie, & init in defectū aliarū pbationū, & est legibus valde odiosuz. l. j. de gladiato. sed pp cfuetudinē gentiū pbiberi nō pōt, fm Bal. ibi, cū ergo ista cfessio facta & extorta fuerit inditijs pcedentibus, & pte cfitēte sponte sua veniētis ad pugnā, valebit cfessio, qz metus & dolus nō infert voléti. l. nemo. de reg. iur. & C. de trāsa. l. cū donationis. & vt diximus fm opi. gentiū Deus opat iudiciū suū in duellis, vt is succūbat q iniuste pugnat. ergo sequēda sunt iudicia Dei q sunt abyssus magna vt dicit sacra scriptura. tñ dicit cstitutio Federici edita in regno Sicilie, quā Bal. approbat in. d. tit. de pace te
4 nen. † qd pbatio q fit per pugnā nō est va pbatio, sz est diuinatio qdā, que vo nō consonat, & deuiat ab omni eqtate, qz vix duo pugiles eqles poterūt inueniri, quorū vnus nō sit altero fortior, qd bz maximā rōnez, qz qs ibi a casu & a fortuna pōt vincere, & vinci ēt sine fortitudine, & sine vitate pugnatoris, tñ hoc approbat cfuetudo gentiū, & idem ecōtra, vbi, puocator succubuisset, & per torturā pugne fuerit cfessus, qd iniuste puocauerit, qd stabitur huic cfessioni qsi Dei iudicio extortis seruato stilo armorū p. S. dicta, q pugne tortura est vtriusq cōis, qz puocator i pugna torquet puocatū, & ecōtra, & iō si puocator succūberet, & puocatus eundē cogeret cū ense in gula cfiteri suā puocationē fuisse iniustā, stabimus cfessioni, & erit captiuus puocati, vel eū occidet, p
5 no. Andr. de iser. in. d. §. hoiez. vbi dixit, † qd accusatus de homicidio si d eo cstet & velit accusat pbare qd ad sui dfēsionē hoiez occidit & nō hēat alias pbōnes poterit pugnā offerre accusatori ad hoc pbandū, & pugnabitur super hoc quo casu reus accusatus erit actor in probanda ista defensione fm Andre. ibi.

SVMMARIVM

1 Finis media ad finem manifestat.
2 Victoria que proprie dicatur.

¶ Quando iudex diuidit ante finem belli similiter potest conqueri de iudice.

a **N**ā si cum duobus pugnātibus duello pfectus pugnaz dissoluit iaciēdo signū vel virgā iuxta morē, & vnus illorū dicat, ego erā victor, qz ego eo pūcto, quo bellū interdictū & abolitū fuit in statu victorie aderā, & in actu pximo cōpugilē superādi. ecōtra dr lz tu in meliori statu victorie esse cēsebaris, multa tñ accidere potuissent p q, ego te supassez, & vicissez. & sic exit dēat attendi. qrit qs sit victor. pmo facit, qd ille q erat in meliori statu videbat, qz pñs status dz attēdi. l. si alius. §. idez. qd vi aut clā. & l. iul. ff. q & a qb. de ver. ob. l. si filius. de stipu. seruo. l. si vsufru
1 ctū. In criū facit, qd finis erat expectādus, † qz finis manifestat ea q sūt ad finē. l. fi. de alimē. pupil. & l. lex q tutores. §. j. de admi. tu. & ois laus in fine canit, vñ cū duellū nō fuerit pfectū, & cōpletū, & absolutū pugnatoribus cedentib & recedentib. ar. l. cctus. de fid. instru. & Bar. in. l. inficiādo. in. §. infās. de fur. aut p vnū csecuta victoria, & neuter victor cēseri poterit, donec duellū sit ex toto pfectū & absolutū, qz adhuc restat spes pditionis, qz multa accidere poterāt, p q ille succubuisset, qz alter luctando, & resistēdo se potuisset explicare, & alteruz supare. ar. l. nāltr. & in. l. in laqueū. de acq. rerū do. & facit. l. q cū maior. §. accusasse. d bo. lib. & in. l. seruitutis. §. petisse. eo. ti. & qz exit dz expectari. d pen. l. aut fcā. §. euētus. ppea nō pōt dici victor ille, q erat in statu vi
2 ctorie, † qz victoria est subiectio repugnātiū. Aug. xix. d ciuitate Dei. c. xij. & facit. l. j. pu. leti. & iste nō ē ex toto victoriā assecut, & vno ictu potuisset succūbē, lz sit cū maiori honore iter milites, qz cū maiori virilitate se hēbat, q alter, & neuter cēsebit vict, neq victor, tñ csiderabit stat vni ad alteri, qs meli se gesserit, p honore, & ita iudex decernit statū belli signando, & qlr se habuerāt.

SVMMARIVM

1 Dux belli an possit duellū separare in detrimentū alterius ptis.
2 Cadens in duello an dicatur victus.
3 Factum pretextu gladij euaginati dicitur factum metu mortis.
4 Captus ab hostibus quando dicatur eorum captiuus.
5 Victor nemo dicitur, nisi eidem victoria vltima permaneat.
6 Finis belli dz expectari, nam victoria etiam in vno csistere pōt.

¶ Quando vnus erat percussus cuz effusione sanguinis & alter erat in terraz & ille stabat cum ense vt euz occideret. & fuit dissolutum duellum statim percussus fuit mente alienatus.

1 **D**atur capus † gladiatoribus pugnatorius ad bellū anhelātibus p mediolanēsem ducē, & q vict existeret, eēt captiu victoris, itrātq lizam eqtes armati atq ornati pugnāq exercentes hastaq pcurrētes, vnus sinistrā alterius qua equū ctinebat hasta pcussit, pforatāq sinistraz selle infixit haste ferro vulneratus lācee mucrone potēter euulso forti aio certamē insequit. sanguine tñ manāte ex vulnere renouato, q cursu pcutiēs equo cadēte decidit. hic pus sinistra pcussus ex equo psiliens supra alterū in spacio pstratū corpore & genib instat, & incūbit, gladioq cadētez iugulare festinās gladius cuspide fracto non pforat, ac ppea dxtrā mucroni iponit, vt leuata baueria cadētē perimat, dux clemētia motus sceptro iure belli abiecto pugnā ibibet, & dissoluit, āboq resurgūt, & q desup victor icūbebat, postulat sibi victoriā, victūq decerni, alter resistit se nō victū, qd duello nōdū finito victor existē poterat, ac virib & fato alterū supare. dux decreuit cadētē victū, icūbētisq. d. illū gladio eē captiuū, iubēs iure belli ex liza pmū exire, q corā duce reclamat, nō debuisse pugnā mature dissolui, cū sepi luctādo victor euasisset, stāteq litigio victor ex sanguis manatiōe semimortu ad terrā dcidit fcūs i extasi mētis victus iterū reclamat, nisi bellū intēpestiue abolitū foret victoria mihi pata erat ex vulnē p me illato. dux dbilitato cualēte ait cadēti repone te i statu, i q eras cū sceptrū dieci & finiat certamē, h igt, iaz finitū ē, qz ex vulnere p me illato alter sanguine emisso, vt mortu dcidit alter replicat, finitū ē certamē, te diecto & deuicto, tibiq morte iā cuspide mucronis pata, & p clemētia remissa cō

tentio, nāqȝ facta inter milites sciscitabaꝛ cuius erat victoria, ⁊
2 primo arguiꝛ,† ꝙ cadens fuerit victus triplici rōne, pmo qꝛ iure belli non pōt esse maius dedecus, ⁊ vituperiū in pugna eqstri circūscripta morte, q̄s ex equo cadere, vel deijci ſm ꝯsuetudinem armoꝝ, cui standū est, qꝛ est optima legum interpres, ⁊ est altera natura. ff. de legi. l. de qbus. ⁊. l. sed et. extra de ꝯsue. c. cum tāto. per Inn. ij. qꝛ erat iuxta mortem, qꝛ aduersarius stricto gladio illum iugulabat. ⁊ dixit gl. sing. iuncto tex. ff. ad. l. aquil. l. v. ⁊ facit. l. iij. §. qui. de vi ⁊ vi ar. ꝙ cum terroꝛ armoꝝ inferꝛ dꝛ iminere periculum mortis. erat. n. hic in actu mortis satis pximo, qꝛ nō restabat aliud, nisi ꝙ euaginato ⁊ stricto gladio gulā pscinderet,
3 ar. in. c. j. ex̄ qd me. cā. vbi dꝛ† ꝙ vbi gladius euaginaꝛ ad perniciem alterius qd factum esset pretextu gladij rescindiꝛ tanq̄ fcm̄ mortis timore, qd hꝛ in. l. interpositas. C. de transac. ⁊. ff. ꝙ met. cau. l. metū. j. rñso. Item qꝛ iam erat in terrā pstratus, ⁊ alter super eū incūbebat, ⁊ sic erat in ptātez aduersarij deductus ⁊ superatus. ar. l. qua actione. §. si qs de pont. ⁊. §. si qs in collucta tione. l. idez iuris. §. pen. ad. l. aql. ⁊ facit. ff. de aleato. l. solent. §. j. ⁊. l. opprimendoꝝ. C. qñ lz sine iudi. ⁊ qd glo. no. in. l. stipꝛones nō diui. in fi. ff. de ꝟb obli. ⁊ facit ꝙ existens sub alio vꝛ esse sub eius ptāte. arg. de aqua plu. arcen. l. i. §. vicinus. ⁊ de iusti. ⁊ iure. l. manumissiones. ⁊ sic superioꝛ videbaꝛ hꝛe in eum dñiū vite ⁊ necis. l. j. in fi. de his qui sunt sui. in rōne sui. Item ꝯtrariuz facit, qꝛ ex quo habebat potentiam reluctandi, ⁊ manus suas exeundi per vim, non dꝛ sub sua ptāte ꝯstitutus, qꝛ poterat colluctādo de sua potestate exire ⁊ recuperare vires, ⁊ euadere, p text. in. l. naturalem. de acquir. rex do. ⁊. l. in laqueū. ⁊ insti. quib. mod. ius patr. pot. sol. §. si ab hostibus. ⁊. ff. de cap. l. postlimi. in pn. §. postlimi.
4 ⁊. l. postlimi. ius. in pn. eo. titu. vbi dicīꝛ† ꝙ captus ab hostibus non dꝛ eoꝝ captiuus, nec seruus quousqȝ sub eoꝝ ptāte non fuerit vt virtute bellica liberari nō possit. cum ergo iste potuisset se explicando liberare, ⁊ alterū superare, nō potuit dici victus, ⁊ superatus ab illo, nisi fine bello expectato. in tali. n. bello ad tutta oltranza finis dȝ expectari iure belli, qꝛ oportet, vt tm̄ pugnent, vel ꝙ vnus occidaꝛ, vel ꝙ se recredat. vnde fine ⁊ exitu belli non expectato, nō pōt dici victus, qꝛ vno ictu gladij potuisset esse victoꝛ. Exitus. n. acta pbat. ff. de iure fis. l. intelligiꝛ. §. si qs palam. facit extra de dona. c. inter dilectos. de acq. pos. l. exitus. ⁊ is dꝛ victoꝛ, qui hȝ finem triūphantez, ⁊ inimici superatiuum. l. j. C. de athle. ⁊ de tiro. l. fi. ⁊ gl. in. l. in executione. §. fi. de ꝟb. obli. ⁊ no. in. c. j. de cle. pug. in duel. ⁊ facit ꝺ homi. c. suscepimus. vbi de cōflictis qui viribus reassumptis aggressores occiderūt, ⁊ ēt. xxij. q. ij. c. dñs noster. vbi per subterfugia fuerunt hostes victi ⁊ superati. ⁊ Frontinus in stratagematibus refert plures post ꝯflictuz
5 fuisse victores, ⁊ plures simulata fuga, ⁊ post ꝯflictuz vicisse,† victoꝛ. n. non dꝛ qs, nisi victoria vltima permanente. ff. de cap. l. legiones. in ꝟbo victis germanis. ⁊ dicit lex ciuilis ꝙ nullus dꝛ in actu aliquo victus, donec aliqd superest de vincēdi potētia. ff. de euict. l. si plus. §. mora. ⁊. C. e. l. q rem. nā quousqȝ bellū durat, nemo pōt dici victoꝛ, aut victus. nā scribiꝛ Reg. xj. non te frangat ita varius est euētus belli, ⁊ nūc huc nūc illuc gladius interficit. nam quousqȝ quis superari pōt, non dꝛ vicisse. ar. l. iij. §. cum igitur. de vi ⁊ vi ar. vbi non dꝛ, quis alium de possessione deiecisse, quousqȝ deiectus hȝ potentiam recuperandi. ⁊ facit. ff. de in rem verso. l. si pro pte. vbi ver. cum ꝯcoꝛ. ibi allegat. vnde nō sunt ꝯsiderāda auspicia rex, sed exitus. l. rem nō nouā. C. de iudi. Et describit Liuius primo ab vrbe ꝯdita. de bello singulari inito iter tergeminos fratres romanos ex vna, ⁊ alios tergeminos albanos paris potentie, qbus pugnātibus singulꝛ tergemini albani duos ex romanis occiderūt, remanente vno viuo, q tergeminus
6 viuus oēs tres albanos postremo vnū post aliū occidit, ecce† ꝙ finis est expectādus belli, cuius victoria pōt in vno ꝯsistere. Legimus ēt ꝺ quodā gallo, qui singulꝛ pugnauit cū Italico, ⁊ Italicū pstrauit, quē diuersis vulneribus mortalibꝰ pcussit, adeo ꝙ semiuiuus erat, q astans sub genibus Galli colluctādo, ⁊ explicādo se reuoluit. s̄. Galluz ipsumqȝ supauit, gladioqȝ interemit. nec. n. dici pōt victoꝛ iste astans desup, qꝛ deinde modico spacio decursu factus est semimortuus, ⁊ si dux nō preuenisset in abolendo duello, iste fuisset postrema pte duelli superatus, ⁊ victus a pstrato, ⁊ ideo debuit finis duelli expectari, qꝛ nihil dꝛ actū, cū aliqd superest ad agendū. l. cū sillenianū. C. de his quib. vt indig.

SVMMARIVM

1 Principe victo parcente, an possit victoꝛ petere expēsas in preparamentis factas.
2 Liberalitas principis non debet iuri alieno esse detrimento.
3 Princeps ex causa rem alterius tollere potest precio dato.
4 Pricepo volēs dare seruo libertatē dȝ pciū eius dño psoluere.

An si princeps parcat victo possit victoꝛ petere a pncipe indulgentiam ad expensas in preparamentis factas.

1 Officialis armorum† me inter rogauit, si pnceps in sua ciuitate ꝯcedit pugnā fieri per duos milites exteros, ⁊ illoꝝ suscipit iudiciū, ⁊ velit ex clementia indulgere victo in hac pugna, ne occidaꝛ a victore, ⁊ vt non deꝛ ei vt captiuus, si victoꝛ poterit petere a pncipe expēsas, q̄s fecit in illa pugna in se pparando armādo, ⁊ veniendo ad locū ex longinqs partibus. Ego dixi, ꝙ princeps non pōt tollere ius alterius sibi nō subditi. glo. sing. in. l. venia. C. de in ius voc. ⁊ qd not. Bar. ⁊ Bal. in. l. cunctos populos. de sum. tri. vbi pnceps non statuit in non subditum ⁊ in. l. qui se patris. vnde liberi. naz princeps non intelligiꝛ alij preiudicare, ⁊ cassat factum pprium, ne ius alterius auferat. c. j. §. q̄uis. vbi Bal. de inuesti. de re alie. ⁊ extra de elec. innotuit. in nouella. nam princeps est sub lege nature, ⁊ rōnabili. cle. pastoralis. ꝺ re iudi. ⁊ Cy. in. l. digna vox. de
2 legi.† ⁊ pptерea liberalitas principis intellꝛ saluo iure alterius. l. nec auus. de eman. libe. ⁊. l. ij. §. si quis igiꝛ. ne qd in loco pub. de aucto. ⁊ vsupal. ex tuarū. nam pnceps qui dȝ esse rectoꝛ iustitie, ius alterius tollendo videꝛ tirannus. Bal. in preludijs feud. ⁊ Bar. in. l. gallus. §. ⁊ quid si tantum. de libe. ⁊ posthu. dixit ꝙ ius alteri quesitū pnceps tollere nō pōt, nec dȝ. ⁊ facit vnde vi. l. meminerint. ⁊ dixit glo. in. l. pen. de her. insti. ꝙ pnceps dȝ abstinere ab omni re illicita, ergo non dȝ princeps in preiudicium victoris illi indulgere, si tm̄ ille princeps hoc vellet facere ex causa, ⁊ de certa scientia rōne alicuius vtilitatis, ⁊ qꝛ ille victus erat mīles isignis, cuius psona erat rei publice necessaria, vel qui rei publice fecisset insignia seruitia, pp que meruisset insigne bene meritum, vel qꝛ cognosceret victū fouisse iustitiam, tamē in casu fortuito succubuisset, tūc pnceps hoc posset facere de certa sciētia, ex quo in suo dñio pugnauere, ⁊ eius iudicio se submiserunt, tamen debebit soluere illas expēsas victori. ar. l. itez si verberatū.
3 ff. de rei vendi.† vbi princeps ex causa potest rem alterius tollere aliquo precio dato. vbi dixit Ang. ꝙ princeps etiam ex plenitudine potestatis, sine causa posset auferre rem priuato eo inuito allegat. l. bene a zenone. de quadri. prescr. ⁊ qui ⁊ a qbus. l. si priuatus. de polli. l. quotiēs. ⁊. ff. si serui. ven. l. venditoꝛ. §. si ꝯstat. ⁊ Bar. in. l. antiochensium. de priuile. credi. quando facit ex certa scientia pro quo de vsufruc. l. si pendentes. §. cloacarij. Tamē omnes doc. tenent ꝯtra Ange. ⁊ intelligunt, ꝙ in. l. item si verberatum. fuit factum cum iusta causa ppter militūz renunciationem. ⁊ ita intelligunt. l. lucius. de euic. ⁊ glo. in. l. j. de vendi. rerū fisca. ⁊ in dubio erit presumptio, ꝙ pnceps ex causa hoc faciat, ſm Cy. singulariter in. l. rescripta. de preci. imper. offerē. ⁊ in. l. fi. si ꝯtra ius. ⁊ ꝙ princeps ppter publicam vtilitatem possit auferre rem vnius ⁊ alteri dare soluto precio. tenet Andre. in ti. de capitaneo qui curiā vendidit in. c. si mulier. Et idē And. de iser. in plogo ꝯstitutionum regni per glo. in. l. fi. de nata. resti. Et idē Bal. in. l. ij. de serui. ⁊ aqua. ⁊ in. l. rescripta. de preci. impe. offe. ⁊ facit not. in. l. fi. si ꝯtra ius. ⁊ in. l. prescriptione. eo. titu. ⁊ facit glo. in proemio ffoꝝ in. §. oēm. ⁊ qd not. Inno. in. c. que in ecclesiarum. de ꝯsti. ⁊ pro hac questione bene facit tex. in. l. j. C. p quī. cau. serui.
4 † vbi si princeps ppter premium velit dare seruo alieno libertatē, debet soluere precium dño, qꝛ princeps gratis non dȝ quem priuare iure suo. arg. l. mulier. de capti. ⁊ quod no. in. l. pma. in prin. de iusti. ⁊ iure. ⁊ de deserto. l. j. lib. xij. ⁊ quod habetur. iiij. q. vlti. per principalem. ⁊. xix. distinc. c. in memoriam. Et ideo concludo, ꝙ princeps tenebitur non solum ad illas expensas, sed ēt ad precium quo victoꝛ potuisset illuz redimere. ⁊ in facto contingit, ꝙ cum quidam nobilis neapolitanus nominatus Antonellus brancatius pugnasset Mediolani cū alio nobili in psentia ducis Philippi marie, ⁊ illū vicisset, dux petijt ab Antonello vt donaret sibi vitā illius victi, qui Antonellus libenter fecit. ⁊ deinde petijt a duce predicto, vt donaret sibi vitaz cuiusdam baronis ipsius ducis detenti in carcerez pro delicto grauissimo, qui debebat decapitari. ⁊ dux Philippus in remuneratione primi doni relaxauit baronem Antonello iam dicto. q̄ fuerunt insignia beneficia.

Explicit liber octauus. Et incipit liber nonus.

1 Captus

SVMMARIVM

1 Captus in duello ⁊ sub fide relaxatus an postea possit per victorem occidi.
2 Imperatores captiuos seruare solent, ⁊ non occidere.
3 Ius gentium captiuos seruare, ⁊ non occidere iussit.
4 Captus in bello licito efficitur seruus capientis.
5 Captus in bello se dedens capienti non debet occidi.

An captus in duello relaxatus sub fide possit deinde occidi per victorem.

1 An si miles †Alium militẽ in duello superauit, qui se reddidit vt
captiuũ possit victor deinde ad certum tps illum
occidere. dic ꝙ q̃uis in illo impetu pugne ⁊ conflictu duelli posset illũ occidere. l. iij. §. fi. de sicca.
vbi lz in bello licito occidere inimicũ, tñ si reddidit, vel se disdixit
⁊ victor illum vt captiuum recepit, ⁊ acceptauit, ꝙ deinde non
põt occidere illum, q2 videtur tunc quasi ꝯtrahere secum, ꝙ sit
captiuus, ⁊ non moriatꝰ. ar. l. iiij. §. idem scribit. de pecul. ⁊ Bal.
in. l. j. C. de edil. act. ⁊ facit tex. in. l. si venditor. ff. de ser. expor. in
ver. animo seuienti. nam humanitas est inter hoies ⁊ hoies. gl.
in. l. ij. ff. de inoffi. test. ⁊ homo homini beneficio non pene astringitur. l. seruus eadem. l. de ser. expor. q2 dicendo, io mi rendo, ⁊
dote la fede per tuo presone, ⁊ ille acceptat illum vt captiuum,
non põt euz deinde occidere, nisi reddiderit se pro hoie mortuo,
ſm Bal. in. l. fi. C. de edi. liberta. vbi dicit ꝙ isto casu põt in eum
animaduerti, si alia pacta non sunt apposita. pro quo facit. l. seruus. C. de his qui ad eccle. vbi si bellum est illicituz ex pte vnius
põt occidi, non tñ ex interuallo. ⁊ facit arg. in. l. libertas. §. serui.
2 ff. de statu ho. †vbi imperatores captiuos seruare, ⁊ non occidere solent. vbi Cy. dixit ꝙ in bello licito non est licitum occidere
inimicũ, postq̃ se reddidit, ⁊ sicut nris licet occidere in bello, ita
⁊ ecõtra, q2 equa dz esse ꝯditio vtriusqꝫ. secus in captiuis videmus. ff. de capti. l. postlimi. ius. ⁊ l. in bello. in pn. secus in bello
illicito. l. qs inge. de cap. in. §. in ciuilibus. ⁊ l. minime. de relig. ⁊
facit. ff. de cap. l. hostes. ⁊ l. diuus. vbi captiui non occiduntꝰ, sed
seruantꝰ, ⁊ q2 pugna fit, vt ꝯfiteatur, ⁊ se reddat, ⁊ iste se reddidit
ergo ⁊c. ⁊ facit tex. in. l. qua actione. §. si qs in colluctatio. ad. l.
aql. iuncta gl. vbi dicitur, ꝙ non lz in publico certamine offendere cedentem. ⁊ facit. xxiij. q. ij. dñs noster. vbi capto misericordia
debetur, nisi pacis pturbatio timeatur. Et Alexander de optimo imperatore dixit captiuos bello adhuc stante ne occidito recordatus incerte fortune. nam in ipso actu duelli liceret eum occidere, qñ nollet se reddere, vel se disdicere, ⁊ se armis defendere, hoc ideo pp auctoritatem assecurãtis campum, ⁊ ex iure gentium hodierno, quo talia duella essent approbata inter nobiles
⁊ milites, sicut olim bella licita, que ex iure gentiũ sunt inuẽta. l.
ex hoc iure. de iusti. ⁊ iure. vnde lz tunc licita foret occisio in illo
ꝯflictu ad supandum vel defendendũ se. duello aũt finito non videtꝰ licere captiuum occidere pp mandatum diuinuz. Non occi
3 des, q2 vt diximus †ius gentium captiuos seruare, ⁊ non occidere iussit. ⁊ seruatur de stilo armoꝝ, ꝙ capti in bello licito, qui deinde vt capti sunt, non occiduntꝰ, sed seruantꝰ, ⁊ q2 vbi lz in aliquo
actu, vel loco occidere extra illum actum vel locum est illicitum.
arg. no. in. l. vt vim. de iusti. ⁊ iur. s̃. alle. ⁊ in. l. j. C. vnde vi. vbi dꝛ
licere occidere in discrimine vite, non tñ ex interuallo. ⁊ per tex.
in. l. qd ait lex. cum seq. ⁊ l. patri. cum seq. ff. de adul. vbi adulter,
qui potest occidi in domo, nõ occidetꝰ in alio loco, ⁊ extra actus
veneris inuentus. cum sit etiam licitum occidere furem nocturnum. l. furem nocturnum. ff. de sicca. ⁊ in. l. itaqꝫ. §. lex. ad. l. aql.
⁊ in. c. superfodiens. de homi. non tñ deinde ex interuallo hoc liceret. ⁊ facit ad hoc tex. in. l. j. in prin. in ver. ⁊ qui hoiem occiderit. non habita dña cuius ꝯditionis homo fuerit iuncta. l. inde
neratius. §. si dolo. ff. ad. l. aquil. vbi etiam pro seruo ꝓprio occiso competit cornelia. de sicca. ⁊ insti. eo. §. liberuz. ⁊ tex. in. l. j. de
his qui sunt sui. ⁊ in. l. j. C. de emen. ser. vbi occidens ꝓprium ser
4 uum punitꝰ. †nam captus in bello licito, ⁊ indicto a superiore efficitur seruus capientis. ff. de capti. l. hostes. Et Inn. in. c. olim. de
resti. spo. ⁊ Bar. in. l. qui a latronibus. de testa. non tñ hz locum
ius captiuitatis in bellis particularibus ſm Bar. ibi tamen hodiernis tpibus ex iure armoꝝ isti capti in duellis, qui se reddunt
pro captiuis efficiuntur captiui capientis. qui posito ꝙ habeantur instar seruoꝝ, tñ occidi non poterunt per iura. s̃. dicta. quinimo etiam punitur, qui seruum castrauerit inuituz, vel sinentem.
ff. de sicca. l. lege cornelia. §. fi. vnde presupposito ꝙ iste deuictus
in duello, qui se captiuum fecit, vincenti sit effectus quasi seruus
ipsius capientis, non tñ poterit ipsum occidere, dato ꝙ seruus
fiat per. s̃. dicta. tamen aliqui armigeri ⁊ milites dicunt, ꝙ occidi potestꝰ. Alij dicunt ꝯtrarium, ꝙ ex interuallo occidi non põt.
quod habet rationem, q2 sufficit, ꝙ se dederit in potestatem capientis, vt captiuum, ⁊ euz acceptauerit, que captiuitas videtur
subrogari in locum illius antique captiuitatis, per quaz efficiuntur serui, ⁊ appellabantur mancipia quasi manu capta, ⁊ hodie
capti in bellis in partibus vltramõtanis gladio occiduntur ſm
morem veteris testamẽti, ⁊ aliqui seruantur, tamen finito bello,
⁊ captis ⁊ deuictis hostibus nõ occiduntur, sed seruantur, ⁊ hoc
5 tenet Cy. in. d. l. libertas. vbi dicit †ꝙ postq̃ se reddidit aliquis
in bello, non potest occidi. Et in qõne disputata per Iac. de are.
quam refert Io. and. in titu. de accusatio. §. sequitur. in. iiij. arti.

SVMMARIVM

1 Vincens in duello an possit vilia seruitia exigere a victo.
2 Victor a victo non nisi obsequium consuetum petere potest.
3 Dominis de iure romanorum non licet in seruos seuire.
4 Dominus inhumaniter tractans seruum punitur.
5 Miles nobilis captum a se in bello honoribus afficere solet.
6 Vassallus dominum iuuare tenetur in bello licito.
7 Victus in bello tenetur victori tanq̃ vassallus domino.
8 Cõmittẽs crimẽ ꝑuati carceris ĩcurrit ẽt crimẽ lese maiestatis.
9 Milites non debent torqueri.
10 Captus in duello non efficitur seruus capientis.
11 Dominus non debet in precipiendo vassallo onerosus esse.
12 Stilus armorum in ratione fundari debet.
13 Sententiam humaniorem amplecti in dubio debemus.

An vincens possit victo demandare seruitia vilia.

1 a An si miles †vel nobilis succũbat in duello, ⁊ reddat se ad fidem alteri
militi vel nobili cum eo pugnante, cum pacto ꝙ sit
eius captiuus, possit ipse capiens deinde demã dare
sibi seruitia vilia, ⁊ indecẽtia dignitati, qualitati, ⁊ honori ipsius
deuicti. vel teneatꝰ sibi seruire, vt famulus, vel seruus, aut illuz ducere ligatum, vel carceratum tenere, vel alia opprobria sibi inferre. aliqui armigeri ⁊ nobiles nulla ratione moti dixerunt ꝙ sic,
dicẽtes ꝙ potest illum facere cõmedere in terra, ⁊ sub eius mensa. Iuxta illud sacre scripture de Adonibezec q dixit septuaginta reges, ⁊ principes amputatis manuũ, ⁊ pedum summitatibus
2 colligebant sub mensa mea ciboꝝ reliquias. † Ego alias dixi, ꝙ
iste victor dz potius ꝯsuetum obsequium q̃ seruile ministerium
petere. arg. l. libertas. C. de obsequi. ⁊ facit tex. de vsufru. l. locũ.
ver. q̃uis. vbi habens vsumfructuz serui non potest ꝯtrarijs ministerijs, aut inusitatis artificium eius corrumpere. sic ergo non
poterit vincens nobilem, vel militem captiuum ad opus seruile
ꝓponere, qd cum dedecore ledat eius extimationez, pietatẽ, vel
turpitudinem, vel famam ad sue dignitatis obumbrationẽ. arg.
de verbo. signi. l. nepos ꝓcu. ⁊ ff. si vsufruc. peta. l. j. in fi. ⁊ de statu lib. l. si peculium. in fi. de auro ⁊ argen. leg. l. qutus. §. seruus,
⁊ in quib. cau. feu. amit. §. sed nec in fine. ⁊ de oper. lib. l. hec demum. ⁊ l. sicuti. vt ad fodiendum terram, vel vilia exercenda nobili indecentia, que si non faciat, non poterit euz torquere, vel flagellis cedere. arg. in. l. quoniam. in fi. eo. titu. vbi seruus non põt
torqueri, aut flagellis cedi per vsufructuarium serui. ⁊ facit quia
olim capti in bellis publicis, ⁊ indictis ab imperatore, vel a principe efficiebantur serui, ⁊ in potestatem capientiuz, que potestas
est iurisgentiũ. ⁊ licebat dñis in ipsos captos ⁊ seruos animad
3 uertere, ⁊ ius necis potestatemqꝫ fuisse. †tamen deinde tempore
imperij romanoꝝ decretum fuit nullis hominibus sub eodez imperio existentibus licere supra modum, ⁊ sine causa legibus cognita inseuire. ⁊ ex constitutione diui Pij, qui seruum taliter sine causa occideret, iubetur puniri, cuius ꝯstitutione maior asperitas coercetur. ⁊ hoc scribit Gayus iurisconsultus in. l. j. in fi. ff.
de his qui sunt sui vel alie. iur. Et scribit Vlpianus iurisconsultus, ꝙ si dñs in seruos captos seuierit, vel ad impudicitiam turpemqꝫ violationẽ compellat ex rescripto diui Adriani ad ꝓconsulem eutice, dominoꝝ potestatem in seruos suos illabatam esse
oportet, ⁊ dominoꝝ interesse, ne auxilium ꝯtra seuitiam, vel famem, vel intolerabilez iniuriam ipsorum denegetur, ideo cognoscendum per presidem de querelis eoruz, vt si durius habitos q̃

equum est, vel infami iniuria affectos vendi iubeat, vt in potesta tem dñoꝝ non reuertant, vt dicit tex. ad lrã in. l. ij. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. vbi subdit diuum Adrianum quandam ma tronam in quinquennium relegasse, que ex leuibus causis ancillas atrocissime, ⁊ crudelissime tractasset. ⁊ est optimus text. in. l. i. C.

4 de emen. ꝓpinquoꝝ † vbi punitur dñs tractans seruũ cum imani tate, aut atrocitate, vel crudelitate quadam. si ergo hec non licẽt ꝯtra seruos minime etiã ꝯtra captiuos milites, vel nobiles, vel alterius maioris gradus, qꝛ oculis hominum ẽt sunt infesta, qꝛ hominem homini insidiari nephas est. vt. ff. de iust. ⁊ iur. l. vt vis. Si. n. cruciatus seu martyria corporis ꝯ nobiles oĩmodo sunt ꝓhibiti. vt. C. de decur. l. diuo. vbi decuriones cruciatibus ple beioꝝ non subijciuntur. ⁊ de penis. l. decurionum. quinimo nec mandabitur sibi ꝯtraria eius ministerio, nec inusitata. vt argu. ff. de vsufru. leg. l. locum. §. j. ⁊ l. sed ⁊ si quid. §. mancipioꝝ. vel ali quid ꝯtra bonos mores, qꝛ tunc non creditur posse facere. arg. de ꝯdi. institu. l. filiusfamilias. nec aliquid delusorium, vel deriso rium. arg. ff. si cui pluscꝫ. per. l. falci. l. hec autẽ. primo rñso. ⁊. ff. de condi. institu. l. ꝯditiones. nec etiam aliquid illicitum. arg. de leg. iij. l. xj. §. si quis illicite. nec etiam petet ab eo ea que sint con tra leges diuinas. arg. xj. q. iij. c. non. n. semper. ⁊. c. si dñs iubet. ⁊ arg. de forma fidelita. c. iuratos milites. vnde si vellet ꝙ miles tanꝗ pedes seruiret sibi vel calcem ad fabricaꝫ portaret, vel pri uatum opus faceret non tenebitur. Illud ergo quod sibi impo neret, extimabitur iustum ex dignitate, ⁊ valitudine illius. ar. de oper. lib. l. patronus qui. ⁊ l. eius. §. fi. ⁊ de vsufr. leg. l. locũ. §. j. Et sequenda sunt exempla maiorum. vt. ff. ad treb. l. ꝙ iulianus.

5 ad fi. ⁊. xj. q. fina. quicunqꝫ ⁊ in. l. j. ff. de manumis. vindi. † Vide mus enim dños ⁊ milites capientes alios in bello, aut in prelio campestri illos honoribus afficere, ⁊ relaxare ad fidem, ⁊ sic etiã armigeri inferiores, quos capiunt, relaxant ad fidem, vel pecu nia redimunt, ⁊ non afficiunt captiuos iniurijs, aut contumelijs. Unde puto, ꝙ posset ipsum detinere, vel arrestare ad tps, aut pe cunia redimeretur, ⁊ fidem sibi dimittere, ⁊ liberare premio ali quo, vel pro expensis factis in duello arg. in. l. liber captus. ⁊. l. is qui. C. de capti. etiam si eum iam liberasset ad fidem ⁊ victori superueniret necessitas, qꝛ iniuste ab alio opprimeretur, vel impu gnaret, vel ipse alium iuste impugnaret ꝗ posset illuꝫ requirere, ⁊ petere ab eo auxilium ꝑsonale, vt in prelio campestri, qđ habe ret eũ iuuare, ⁊ auxiliuꝫ prestare. argu. not. in vsib. feudo. in. c. j.

6 qbus mod. feud. amit. † vbi vassallus, qui debet dño fidelitateꝫ, tenetur illum iuuare in bello licito ⁊ iusto. non tñ in bello iniusto ⁊ illicito, qꝛ non prestat opem, qui ad peccandum nos adiuuat. xiij. q. vj. si res. ⁊ latius in. c. j. hic finitur. l. corradi. ⁊ gl. xxxij. q. j. et. q. vlti. c. de forma. Et ꝙ sit iustum vel iniustum. habet ibi cla rius per Andre. de iser. vbi late per eum. quod est verum, si ipse potest adiuuare, si aũt non potest adiuuare, vt qꝛ si in prelio esset debilitatus, non tenetur venire ad dandum auxilium. vt de feu. c. fi. de feu. sine culpa non amit. sicqꝫ tenebit eũ iuuare salua per sona sua. ⁊ sine aliqua lesione sui corporis, ⁊ salua vita sua, qꝛ nõ debebit vitam suam ꝓpriam preponere vite sui victoris, qꝛ eius seruus non est. arg. glo. in. d. c. j. qbus mod. feud. amit. ⁊ ibidem de aliena. feud. pater. c. si a morte. nec mireris si istum equiparo

7 vassallo. ⁊ ratione moueor, † qꝛ sicut vassallus obligatur dño suo ratione iuramenti prestiti ⁊ fidei prestite. sic iste captiuus obliga tur victori ratione fidei ⁊ captiuitatis, ⁊ tenet ad eum venire cuꝫ vocatur ab eo. Ut dr̃ de Marco regulo Romano capto a car taginensibus, qui reuersus Romam redijt deinde Cartaginem vt non violaret iusiurandum. vt in. l. postliminij. ff. de cap. ⁊ facit ꝙ non possit sibi demandare opprobriosa seruitia. argu. l. filius. ⁊. l. ꝯditionis. ff. de ꝯdi. insti. j. ⁊ de vbo. signi. l. nepos ꝓculo. in fi. xxij. q. ij. facit. ⁊ insti. de lega. §. fi. in fi. tñ mãdabit ea que sunt de arte bellica. arg. ff. de oper. liber. l. si libertus artem. Et Tulli. tertio de offi. circa ꝑn. posuit questionem de sapiente qui ꝓmisit testatori instituenti heredem fallere, quod est ꝯtra eius honesta tem. ⁊ Andre. de iser. in titu. per quos fiat inuest. ⁊. §. preterea. in versi. notato ꝙ insolita nõ presumit. Ideoqꝫ dico, ꝙ cum isti nõ perdant libertateꝫ, sed tantũmodo sint captiui, ⁊ obligati per fi dem victori, ꝙ non poterit eos male tractare, nec ab eis exigere seruitia non ꝯdecentia ipsis captis. quinimo nec posset carcera re eos auctoritate ꝓpria, qꝛ semel eos liberauit ad fidem. ꝓpter qđ dñt armigeri, ꝙ nõ poterit carcerari amplius. Et ita fuit de terminatũ in ꝑsona Roberti de sancto seuerino armoꝝ ꝯducto ri, qui fuit captus, ⁊ ad fidẽ liberatus, q reqsitus ꝑ capienteꝫ, vt rediret. fuit decisuꝫ, ꝙ si rediret, ꝙ nõ posset carcerari amplius, sed deberet stare obligatus sub fide data de reuertẽdo, ⁊ nõ car cerari. Tñ lꝫ istud fuisset sic decisuꝫ ꝯriũ fuit obseruatũ in duce Andegauie, quẽ cepit dux Burgũdie in bello campali, ⁊ libera

8 uit ad fidẽ, ⁊ deinde fuit ab eodẽ detẽtus, cũ redisset. ⁊ facit, † qꝛ carcerãs cõmitteret crimen priuati carceris, ꝯ. l. j. de pũa. carce. in ver. in ꝓuincijs. vel in agro aut domi. vbi dicit tex. ꝙ ista est ar rogãtia, ⁊ crimen lese maie. nisi hoc faceret ex cã cum lnia dñi ci uitatis, in qua morã trahit, vel ducis exercitus. ar. l. de militibꝰ. ff. de cust. reo. ⁊. l. nõ est dubiũ. eo. ti. nã carceratio regulr̃ nõ per mittit, nisi ꝑ maximis criminibus. vt. l. j. ff. de cust. reo. ⁊ hic non cõmisit crimen, lꝫ sit deuictus. nã isti ex iure gentiũ in talibus ap probato ad fidẽ liberant. Et dicit tex. i. d. l. j. in pri. car. ꝙ aliqñ. milites custodiendi tradunt. satis. n. vr̃ miles esse in carcere, qui est sub fide relaxatus. vt diximus. s. in multis alijs capitulis ⁊c. ⁊ dicemus. j. ꝑxi. c. vbi vellet eum male tractare, aut torquere ꝑ redimẽdo in pecunia, nõ dꝫ sibi licere, nec dux aut qui pẽest ꝓmit

9 tere, † qꝛ milites nõ torquent. l. milites. de questio. ⁊ facit. d. l. de militibus. vbi ius aiaduertẽdi in milites spectat duci exercitus, ⁊ nõ victori, q est priuata ꝑsona, ⁊ ẽt in talibus ex ꝯsuetudine mi litũ, ⁊ armorum non solet persona affligi, vt redimat se, lꝫ secus sit in rusticis de consuetudine stipendiariorum. Et dixit Bald. in. d. l. j. de edil. edic. ꝙ his qui se reddunt in bello, vel manibus alterius se ponũt, vr̃ vt in bonũ virũ. arg. gl. in. l. fi. de arbi. C. silr̃ nõ poterit sibi mãdare vt ꝑpetuo ꝯ ciuitate, aut loco nõ discedat ipse deuictus ista est species seruitutis ꝑpetue. vt in. l. titio cẽtuꝫ. §. ij. de ꝯdi. ⁊ dmõ. ⁊ in. l. j. §. j. de lib. ho. exhi. ⁊. l. ij. eo. ti. ⁊ ꝑ ista ius libertatis infringit, qđ est iuris publici, qđ per ꝑuatũ nõ põt

10 derogari. ff. de pac. l. ius publicuꝫ. maxime † qꝛ isti, q sic in duello vincunt nõ efficiunt serui capientiũ, sicut ẽt non efficiunt serui ca pti in bellis publicis indictis a supiore. vt. l. hostes. vbi Bar. de cap. ⁊ in. l. ex hoc iure gẽtiũ. de iu. ⁊ iur. sed tñ sunt captiui victo ris ad fidẽ vt veniãt ad oẽm ipsius reqsitionẽ, ⁊ vocant ꝑsumi a la fede de ꝯsuetudine militari. Et dixit Bal. in rub. extra ꝯ treu. ⁊ pa. ꝙ victus in duello nõ effic seruus victoris, qꝛ testari põt. ⁊ facit qđ hr̃ in. c. j. ⁊. ij. de cleri. pugnã. in duello. ⁊ in ti. de purg. vul. ẽt non poterit sibi demãdare, vt cũ eo accedat ad loca inho nesta, vel ad hostes, aut ꝓditionem cõmittendam, arg. ff. de arb. l. si cũ dies. §. vnde eligant. ff. de arb. cum ibi not. in gl. nec posset sibi mandare, ne ingrediat in ꝓpriam ciuitatẽ, vel in aliã, qꝛ hoc ius hꝫ non suo iure, sed ciuitatis. ff. de loc. ⁊ iti. pub. l. j. ⁊ ne qd in loc. pub. l. ij. §. j. ⁊. ij. ⁊. l. j. de nundi. ar. in. l. plerıqꝫ. de in ius voc. ⁊. C. de prepo. l. j. lib. xij. nec ẽt poterit sibi mandare, ne vlterius militet, vel ꝙ nõ vrat aliquo suo seruitio. arg. l. ij. ⁊. l. qro. de iur. patr. ⁊. l. fi. de obseq. ⁊ de ope. lib. l. libertus negociatoribus. Et

11 dixit And. de iser. in tit. in qb. cau. feu. amit. † ꝙ dñs non dꝫ esse onerosus in precipiendo vassallo, nec vassallus delicatus in pa rẽdo sibi. ar. de pig. act. l. si seruus. vbi ẽt subdit, ꝙ si dñs dat feu dum vassallo, vt seruitium faciat, non intellr̃ de imoderato serui tio. ar. d. l. si libertus. de ope. lib. Et facit qđ dixit And. de iser. in tit. si vas. feu. priue. §. si qs decesserit. ꝙ excusatur vassallus, si dñs petat seruitiũ qđ non põt facere sine dedecore, ⁊ ẽt si ꝓmis sisset illicitum seruitium ꝑmutabit in aliud licitum ad eius hono rem, dũmodo nõ sit onerosum vassallo, ⁊ fiat tanꝗ per bonũ vi ruꝫ, per gl. no. in ꝯsti. imperialem. §. preterea. in fi. dicens ꝙ si ba ro tenẽs feudum a rege efficiat rex liber, ꝙ cõmutabit seruitiuꝫ, ad qđ tenebat in seruitium ꝯdecens regie dignitati, dicens, ꝙ si rex dicat vassallo militi, ꝙ seruiat pedes, vel portet calceꝫ ad ca strũ, ꝙ non tenebit. vbi latius per eũ. nã cum ista duella fiant ad experimentũ veritatis, vt dixit Bal. in. d. l. j. de edi. lib. ⁊ ille se reddiderit, vt captiuũ, non lꝫ vltra inseuire. ar. iniriuꝫ predictoꝝ. lꝫ aũt aliquos armigeros aliqñ hec fecisse dicantur processerunt

12 ꝯtra omnem rõnem, ⁊ ꝯtra stilum armoꝝ ⁊ legum. † nam stilus armoꝝ etiam in rõne dꝫ esse fundatus, ⁊ cõi militum obseruatio ꝓbatus. ar. l. dist. c. ꝯsuetudo. ⁊ de triẽ. ⁊ semil. §. ꝯsideremus. vbi dr̃, ꝙ dictum rõnabile dꝫ mouere hoies, sicut lex. nam in bel lis ⁊ inter milites ratio naturalis obseruat. vt in tit. de re mili. ff. ⁊. C. ⁊ in tit. de testa. mili. ff. ⁊. C. ⁊ cum ista careant rõne non hñt ꝯñam. l. qđ vero. de legi. ⁊ de ꝯdi. inde. l. fi. §. fi. nam in oibus ad rõnem naturaleꝫ est recurrendũ, que est optimus clypeus. Bal. in. l. j. §. j. de cadu. tollẽ. vbi in bellis ratio naturalis attendit, qꝛ non est certior, ⁊ maior ratio in mundo ꝗ naturalis ratio. vt in stitut. de iure natura. §. sed naturalia. Bald. in. l. ij. C. si plu. vna sen. ⁊ sic cuꝫ talia opprobria cõmittere ꝯtra captos in duello co finito sit ꝯtra naturaleꝫ rõnem ⁊ ꝯriũ ius ꝯsonet rõni natura li, vt non fiant, cuꝫ nullo modo sint fienda, merito ipsa naturalis ratio est sequẽda, lꝫ aliqui armigeri aliqñ, non vt homines rõna les, sꝫ vt belue ex quadã feritate sine rõne naturali, ⁊ absqꝫ reli

gione ⁊

gione & sine pietate cõtrariũ fecisse dicatur. qđ non est trahendũ ad exemplũ, argumen. dicte. l. qđ vero. de leg. ꝙ nullo iure nec aliqua auctoritate antiquoꝝ militum, & principũ hoc possit pro-
13 bari, ergo non est sequendũ † sed semper in humaniorẽ sententiã est inclinandũ. l. sed si de interpretatione. de penis. nec potest dici hoc esse de stilo armoꝝ, quia si de hoc petieris nobilibus ab armigeris vel a militibus quotquot erũt in varias & ꝯtrarias sententias inclinabunt, qa aliqui dicẽt, ꝙ sic, aliqui ꝙ nõ, & alij vno mõ, alij alio. Et ego plures iterrogaui in talibus expertos, & cõtraria dixerũt, & sic nõ potest dici esse de stilo armoꝝ. argu. eoꝝ que notantur. in. l. de quibus, & in. l. si quis diuturno. de legibus, & in. l. j. C. que sit longa consuetudo.

SVMMARIVM

1 Miles in duello deuictus & sub fide relaxatus an plus teneatur domino suo ꝙ̃ victori.
2 Iuramentum vasalli qualiter intelligatur.
3 Iuramentum filij contra patrem non potest extendi.
4 Capti in bello capientibus sunt obligati.

¶ An captus in duello relaxatus ad fidem qui deinde requiritur a vincente & a domino suo teneatur accedere prius ad dominum vel ad vincentem.

1 a AN miles † vel alius deuictus, & captus in duello, & relaxatus ad fidem cum promissione de reuertendo, si est vasallus reg. vel principis, aut alterius domini temporalis interpellatus a victore, qui eundẽ liberauit ad fidẽ & a rege vel principe eius qui indigebat vasallo ꝓpter guerram vel bellũ, qđ habeat, teneatur accedere ad victorẽ suũ vel ad regẽ, vel principẽ. vr̃ ꝙ ad victorẽ rõne fidei, quã teneť obseruare, vt de Marco Regulo romano dr̃ in. l. postliminiũ. ff. de cap. qꝛ graue ẽ fidẽ fallere. l. fidẽ rũpens. C. de infami. cũ si. tñ ꝯtrariũ est verũ, qꝛ lꝫ iuraui ad illum victorem accedere, tamen prior dñs prefertur, quãdo dñs indigeret seruitio vasalli. ar. l. j. C. de cõsu. ff. loca. l. in operis. qa sacramentũ militare non tollit sacramentũ ligiũ, quod est primũ ar. c. intellecto. de iureiuran. & c. veniens ad penitentiaꝫ. eo. titu.
2 † nam omne iuramentuꝫ vasalli intelligitur, nisi cõtra principem vel Imperatorẽ eius. c. illud. de forma fide. & c. qui fidelitatẽ. in fi. in. c. est & alia. & de feu. & bene. l. Imperialẽ. §. fi. quia princeps omni creature est pferendus. c. solite. de malo. & obe. in prin. & §. ꝙ autẽ. nam magna secreta debẽtur principi ab vniuersis. l. quicunqꝫ. de operi. pub. qꝛ etiam omne iuramentuꝫ intelligitur pter cõtra bonorẽ ecclesie vel dei & sanctoꝝ de sacra. & forma fideli. c. iuratos. in fi. & c. ea te. primo rñso in fi. & c. petitio. & pter cõtra superiorẽ. & c. veniens. ad fi. qa quod minus est cedit maiori. de auro & arg. lega. l. ꝙ si nõ fuerit. §. pronuntiamus. Et ait Cato, maiori cede. & facit. l. j. & ij. de offi. diuer. iu. C. vbi minores viris celsioribus debẽt honorẽ. etiã tale iuramentuꝫ non extenderetur contra patriã suã, quã quis defendere debet. in aucten. vt cuꝫ de app. cog. §. causas. & l. minime. de religiof. qa pr̃ non posset resistere filio rõne patrie potestatis, quo minus patrie obsequať. ff. de mune. & hono. l. iij. §. filius. & §. plebei. † Idẽ etiã esset dicen-
3 duꝫ in patre, vt tale iuramentũ nõ extendatur contra patreꝫ, qui filium interpellaret pro defensione, qꝛ militis sacramentũ nõ aufert patriã potestatẽ. l. errat. C. de castren. pecu. quãuis dicatur, ꝙ disciplina castroꝝ antiquior fuit ciuibus romanis, ꝙ̃ charitas liberoꝝ. ff. de cap. l. postlimi. §. filiusfami. qa etiam pater debet filiuꝫ in omnibus tueri. ff. de iniur. l. sed si vnius. §. ꝙ deinde. in fi. nisi dñs nõ indigeret vasallo, vel si vocatio dñi esset voluntaria, aut procurata, qa non tenetur obedire dño, sed fidem seruabit. arg. ff. quibus ex cau. maio. l. is qui. & l. ij. in fi. si quis cautionibus. & l. succurritur in glo. quib. ex cau. maiores. Si tamen essent duo victores, qui interpellarent, prior prefertur. d. l. j. de consuli. & d. l. in operis. Et ad predicta facit plene nota. per Andre. de iser. in titu. si de feu. defunc. mili. controuersia fuerit. §. si propter. & late. ff. ad silleianum. l. si quis in graui. §. sed si cũ oẽs. Si tñ aliquis fuisset in bello publico indicto ab eius superiore, & fuisset relaxatus ad fidẽ cuꝫ pacto, ꝙ quãdocũqꝫ requisitus deberet redire, & deinde capiens eum requireret, & superior suus diceret nolo ꝙ vadas, qa es vasallus meus, & mihi per prius obligatus fidelitatis, an excusatur. dic ꝙ non. & eius dñs hoc nõ potest prohibere, qꝛ statim ꝙ ipse bellũ indixit contra hostes, & voluit, ꝙ eius milites, & vasalli pugnarẽt pro eo in ipso bello preiu-
4 dicat iuri suo † qa ipsi capti in ipso bello obligantur capiẽtibus propter indictionẽ belli per euꝫ factã, ar. l. cui iurisdi. de iurisdi. om. iud. qa iputare sibi debet dñs, q bellũ indixit, & voluit suos milites in tali bello pugnare, qꝛ vr̃ ius obligationis remittere. ar gu. l. si debitor. & l. soluiť. cũ. l. si ꝯsensit. iũcta. l. sicut. ff. q. mo. pignus vł hypote. sol. vbi tex. dicit ꝙ in iure ercif. creditor in qđ remisit postulat, & facit. ff. de ꝓcura. l. ad reꝫ mobilẽ. & l. ad legatũ. vbi cui pmittunť pcedẽtia vñr etiã pmitti sequẽtia, & facit de pigno. l. fideiussor. §. pr̃. in ver. consensum obligationi dedisse vr̃. & facit. ff. quib. cau. pignus. l. si gratuitã. §. si qs. & idẽ puto si vasallus pugnaret in duello, dño suo cõsentiẽte, vel capũ assecurante, vel iudiciuꝫ pugne suscipiẽdo, vel mãdando vasallo impetito de crimine, ꝙ per pugnã se purgaret, ꝙ si ipse vasallus vincať, & relaxetur ad fidẽ, ꝙ dñs nõ poterit euꝫ ꝓhibere, ne accedat ad victorẽ, cum requiritur, qꝛ videtur cõsentire per iura. s̃. dicta ideo redire poterit etiã dño cõtradicente, & nõ tenebitur sibi obedire, si eum prohibet, nisi carceraret, quia excusatur, si non sit procurata carceratio per ea, que diximus. ĵ. proximo. ij. capľo.

SVMMARIVM

1 Relaxatus a victore sub fide an teneatur redire ad eum rebellem vel proditorem effectum.
2 Miles rebellis vel proditor exuitur omni priuilegio, & bñficio.

¶ An relaxatus a victore sub fide teneatur requisitus a victore accedere ad eum, si ille sit effectus rebellis, vel proditor domini, vel excommunicatus.

1 a AN si deuictus † in duello relaxatur ad fideꝫ & victor deinde committat crimen proditionis contra dominum suum, vel contra rempublicã, vel sit excõmunicatus teneatur victus requisitus a victore ad eũ redire. dic ꝙ non per tex. in. c. domino guerrã. circa prin. hic finiť lex corra. Et ar. nor. per And. de iser. in ti. qui. mo. feu. amit. in prin. & in. c. de forma xxij. q. vltima. qꝛ interim solutus est ab illo iuramẽto p not. in. d.
2 c. dño. & de forma fidelitatis. c. a fidelitate. † naꝫ ꝓpter tale delictum omni priuilegio & bñficio exuitur. de decuri. l. nec infamẽ. & l. ne quis. & l. vbi senato. & vide proximum capitulum.

SVMMARIVM

1 Captiuus ad fideꝫ relaxatus an de iure compelli possit ad reuertendum.
2 Captura licita est in bello licito facta.
3 Captus iniuste non tenetur de reuertendo iuramentum seruare si ad fidem relaxatus sit.
4 Duellum quando dicatur licitum sic ꝙ in eo captus, & ad fidem relaxatus reuerti teneatur.

¶ An captus in duello relaxatus sub fide de redeundo possit de iure compelli ad reuertendum.

1 a AN captiuus † in duello relaxatus ad fidẽ ð redeũdo possit ð iure ciuili ꝯpelli ad reuertẽdũ. Bal. in. l. in adoptiõe. C. de adopti. dixit, ꝙ si capiẽs eẽt hostis reipublice, ei nõ eẽt fides obseruãda. l. j. §. nõ fuit. ff. de dolo. & gl. i cle. pastoralis. de re iudi. tñ pt̃ reuerti si vult. ff. ð cap. l. captiuus. q̃ gl. dixit ꝙ si captiuus ad penã vel mortis piculis relaxatus cũ iuro ð redeũdo ad carcerẽ certa die, si mors erat iniuriosa, nõ teneť redire. aliâs teneť redire, qꝛ iurm̃ nõ ẽ seruãdũ, si sine piculo mortis seruari nõ pt̃. xxij. q. ij. §. fi. & i. c. si vo. de iureiurã. & si est peccatũ fugere carcerẽ bostiũ, gl. ẽ in. c. ius gent. j. di. Et idẽ, si qs ẽ captiuus soldatoꝝ, q vadũt inuadẽdo territoria, qꝛ nõ teneť redire, dic. §. nõ fuit. & p gl. in. l. nã & seruus. de neg. gest. Et idẽ si sint stipendiarij alicuius regis, q in actu publice guerre capiunt gẽtes armoꝝ inimicas, & illas ꝓ talia redimũt, qꝛ nõ tenenť reuerti, ẽt si iurassent, p. s̃. dicta iura. nã tale iurm̃ est reprobatũ. de capti. l. postlimi. §. captiuũ. qꝛ tales dñr latrũculi. ff. ð testa. l. q a latronibus. tñ ꝯsuetudo gentium armoꝝ est in ꝯriũ, q̃ est iniqua, & non seruãda ẽt corã magistro militũ. l. deprecatio. ad. l. rhodi. de iac. & in auc. nauigia. C. de fur. & in corpore vnde sumiť. † si aũt esset
2 guerra licita tũc captura ẽ licita, fm̃ Inn. in. c. oliꝫ. de resti. spo. & Bar. in. l. hostes. de cap. qꝛ tũc tales captiui, si qđ ꝓmittunt

seruare tenent carceratibus et tenent redire sicut iuste carcerati. sm Bar. in. l. in carcerē. ff. qd metus cā. et in. l. q a latronibus. §. allegata. et vide tex. in. d. l. postlimi. et idē tenet Bal. in. d. l. nā et seruus. et dixit Bal. in. l. j. C. si a nō cōpetē. iudi. qd hosti priuato seruāda est pax non tñ publico. et idē qd supra tenet Ange. in. l. atble. §. j. de infa. vbi dixit qd captus in bello licito dz redire. secus in capto in bello illicito. et idez vbi eēt dubiū sit licitū vel nō, qa captiuatio est licita, sm Inno. in. c. olim causa. d resti. spolia. ad finē. et dixit Bal. in dicta. l. nā et seruus. qd si captiuus pstat iuramētū de reuertēdo, nō tenet reuerti. per illā glo. vbi dicit qd de ɔsuetudine armigerorū hoc seruat. Tñ Bal. ibi in. ij. lectu. dicit qd glos. dicte. l. nā et seruus. est vera in capto a latronibus. p dictū. §. nō fuit. secus in capto ab hostibus vbi est bellum iustū. qr ibi est obligatio nālis cui accedit iuramētū. et idē tenet Ange. in disputatiōe sua renouata guerra, et vide glo. in. l. succurrit. ff. qbus ex cau. maio.

3 † vbi captus iniuste et iurans reuerti nō efficit periurus, si nō reuertat. quā glo. alle. Bal. i dicta. l. nā et seruus, secus si eēt iusta captura. et hoc etiā tenet Lud. in. l. plerīqz. de in ius vocan. et dixit Bal. in. l. nec nō. §. j. ff. quib. ex cau. maio. qd si miles iurauit hinc ad mēsem eē in quodā castro. et dū eēt in itinere accedēdi, baro qdā retinuit ipsum mādādo sibi, qd nō recederet, nisi sibi mille solueret, q pmisit sub fide sua nō recedere, quousqz solueret, qd nō audit allegādo hoc ipedimētū, qd pmisit sub fide nō recedere, qd nō dz audiri, qr q tenet indebite in priuatis carceribus, dz aufugere si pōt. sm Cy. si nō iurasset excusaret, qr iuramētum metu exortū dz obseruari, donec absoluat, sm Bal. in. d. §. j. et vide Joan. an. in additio, Spec. in ti. de iureiurā. vbi refert distinc. Marti. si tñ in hoc casu qñ qs est deuictus in duello priuato et relaxatus ad fidē deueniēdo ad oēm reqsitionez vi-

4 ctoris an tenet redire. pōt colligi ex. §. dictis, † qr si duellū fuisset celebratū in casu a iure pmisso vel auctoritate publica Imperatoris regis, vel ducis belli, et tūc teneat redire, qr hz instar belli iusti. secus si fuisset factū duellū nō auctoritate publica per. §. dicta. et hoc scdm iuriscōsultos, tñ milites et armigeri idistincte seruant, qd redire teneat, alias sit fractor fidei, et depingit vt proditor, et multa sibi fiunt opprobria et iterū poterit ad pugnandum cōpelli. et hec est eorū cōsuetudo antiqua ex iure gentiū ipsorum militū, qui valde seruant fidez suam. et facit qd diximus pluries de Marco regulo romano capto a Cartaginensibus, qui iuramentum seruare voluit reuertendo.

SVMMARIVM

1 Captus in duello ad fidem relaxatus an debeat reuerti si timeat personaliter detineri.

2 Captus in duello semel ad fidem relaxatus non poterit carcerari reuersus.

¶ An si relaxatus sub fide timeat si redierit carcerari teneatur redire.

1 a

AN captus † in duello, et relaxatus ad fidem si timet in eius reuersione a relaxāte capi et detineri de psona teneat ad illuz accedere. dic qd si qdē fuit cū capiebat relaxatus ad fidē nullo alio pacto apposito, et tūc venire tenet, cū requirit, vt fidē seruet. ff. de capti. l. postlimi. ius. in fi. vbi d Marco regulo, q relaxatus redire pmisit, et reuersus ē, vt fidē seruaret. vbi dixit Bar. qd in dubio qs vr velle suū iuramētū obseruare, nam fides iō dr, vt fiat id, qd pmittit. sm Lucā de pēna i. l. ij. de dela. li. xij.

2 alle. Papia. † tñ detineri nō poterit in carcerē, qr semel fuit sibi data libertas. et iō nō poterit reuocari. arg. isti. qb. ex cau. manu. nō pñt. §. semel āt cā. si āt in ipsa relaxatiōe fuit appositū pactū, qd dēret reuerti ad oēm eius reqsitionē, et sua mādata iplere, et facere id, qd sibi dixerit et tunc tenet venire, et poterit carcerari, vt pacta seruent, p dicta in añcedēti caplo, et ita als fuit iudicatū in psona illustris dñi Rober. de sctō Seue. in castris p capitaneos milites, et ɔducterios, tñ, vt. §. diximus, ɔtrarium fuit obseruatū in psona ducis Renati, qui in hoc fuit alter Marcus regulus.

SVMMARIVM

1 Miles in duello deuictus, et ad fidem relaxatus, si interim princeps efficiatur, an redire teneatur.

2 Uasallus ob dignitatem sibi accrescentē eximit a dñi obsequio.

3 Dignitas superueniens excusat ab obligatione pristina.

4 Uasallus effectus rex qualiter domino seruire teneatur.

5 Dignitas episcopalis liberat a patria potestate.

6 Juramentum non astringit victum ad reuertendum, si adeptus sit illustrem, vel excellentem dignitatem.

7 Jurans seruare alicuius mādata intelligitur de iustis mādatis.

8 Juramentum non nisi ad expressa, et cogitata extenditur.

9 Dignitas alicui superueniens non debet alij nocere.

¶ An si captus in duello et relaxatus sub fide de reuertendo si princeps efficiatur teneatur redire.

1 a

AN miles † captus et deuictus in duello a milite vl ab alio nobili qui relaxatus ad fidē, si deinde efficit princeps, vel dux, vel comes, aut armorz capitaneus, vel ad aliā dignitatē aspiret, an sit liberatus a fide data, ita qd ad illū non teneatur accedere. dic qd non, quia isto mō nō remittitur fides, et iuramentum, imo quanto maioris dignitatis est, tanto magis fidē suam debet seruare, vt diximus d Marco reglo. vñ hoc casu ista pmissio de veniēdo ad eū cōmutabit in pecunia vel alr. p no. p Andr. de iser. in titu. si vasallus feu. priue. c. si qs. tñ an teneat reqsitus a victore venire ad eū tāqz eius captiuus. Jaco. de ardizoñ. in summa

2 feu. in. §. Jtē vasallus. dixit † qd vasallus excusat ab obseqo dñi pp dignitatē sibi accrescētē, vt si forte vasallus incepit eē eiusdē iperij, cuius est ipse dñs. ar. ff. de iudi. l. iudiciū soluit. vel si ad eā dignitatē pueniat, vt sit incōueniēs dño seruire. ff. de ope. liber. l. iterdū. §. sz si liberta. qūis dicat hoc nō fieri sine iniuria dñi, p. l. operibus obligat. eodē titu. subdens qd nō excusat ppter dignitatē antea acquisitā. et p hoc facit tex. cū glos. ff. si ex noxali cau. ag. l. si. vbi dicit qd status a principio implicitū vr inesse etiā post. et qd ratiōe dignitatis superueniētis soluatur ista obligatio de redeundo ad victorē et esse ad sua mādata, facit etiaz tex. in. l. liber. C. de ope. liber. et. ff. eo. l. libertus q post. et. l. nec audiēdus. et gl. alle. ista iura in. l. nec pronus. C. eo. p q iura dicūt ibi docto. qd dignitas supueniēs efficit, vt qs ad operas sordidas cogi nō possit, nisi ad ea per que dignitas nō vilescit. vbi dixit Jaco. but.

3 qd scriptor, q locauerat operas suas, si efficiat rector, qd dignitas rectoratus eū excusat. et idem in notario adepto dignitatē vt de nouo instrā ɔficere nō teneat, licet antiqua sic. l. si qs decurio. C. de falsis. et facit extra. ne cleri. vel mona. c. sicut. et qd no. gl. in. c. vt offiñ de beret. in. vj. q p hāc lrām. et facit. lj. di. c. par. et Spec. in tit. de statu. mona. §. j. x. xxviij. cū seq. Jo. an. in. c. j. de obli. ad ratiocī. vbi refert Jnn. et facit. l. exceptores. de actuari. et facit. l. ad similitudinē. de epi. et cleri. vbi dignitas supueniēs eximit pso-

4 nā pncipalis. et facit qd dixit no. And. d iser. i tit. si vasallus feudo priuet. i. c. si qs decesserit. vbi dt † qd si baro vasallus efficiat rex liber ab iperio, qd fuiet p substitutū, et nō tenebit ad seruitia idecētia dignitati regie. vel mutabit fuitiū in aliud fuitiū, qd nō dedecorat statū vtriusqz, vt qd veniat ad exercitum pro consilio. non tñ esset decēs, qd rex liber staret cū alio rege. sm Andre. ibi late i vna additio. facit qd qs pt seruire p substitutū. et dixit bal. in. l. nepotes. d his q sunt sui. qd dignitas supueniēs facit quē sui iuris ad sui ɔmodū. et facit. l. vniuers. C. d decu. li. x. Bal. i. l. senatores. d senator. vbi de dignitate supueniēte, q statū mutat. et facit. l. hrditas. ff. d pcur. vbi dignitas supueniēs facit cessare vile offiñ. vbi pcurator, q se obligauit pcurare, pt dimittere rōne dignitatis. et facit tex. no. in. l. si C. de decu. lib. x. vbi p dignitates supueniētes qs liberat a curiali ɔdōne et oblōne. et tex. in auc. sz

5 epalis. C. d epi. et cle. † vbi dignitas epālis liberat a nexu patrie ptātis. sicut et dignitas ɔsularis, et pfectura, et magisteriū militare. et ois dignitas valēs liberare a curia. et tex. in auc. ɔstitutio q de dignita. in pn. vbi fuus q militiā aut aliā dignitatē a pncipe ɔsequit liberat a seruili ɔdōne. et facit tex. in. c. indecorz. d etate et quali. vbi ordo sacerdotalis a pria ptāte liberat. et bar. i. l. pre furioso. de his q sunt sui. et tex. i. l. doctitij. de decurio. li. x. vbi illustris dignitas liberat quē a curia. Nā dignitas epālis ancellit regiā. c. solite. de maio. et obe. et iō liberat ab oblone pdicta, et nō ob. iurm siue fides pstita de reuertēdo ad capiētē, qr de iure redire nō tenet, vt dcm ē. §. pxi. c. qr itelligit iurm, vel fides, si res in eodē statu pmāserit, maxie qr ista duella sunt oi iure phibita, vt tactū fuit in pn. opis. ergo nō tenet ad obseruātiā fidei, qr p metū vt. §. in pxi. c. et in bello illicito. vbi tactū est. lz Bal. in. l. j. C. de edil. act. dixerit qd iste metus nō pōt allegari in duello, qr ē de nā duelli, et ē licitū. p. l. in executiōe. §. si. ff. d ver. ob. et qñ eēt lici-

6 tū duellū vl a supiore approbatū ex cā dr † qd iurm tale nō astringit victū adepta illustri vel excellēti dignitate, ar. no. i. l. si. ff. q sa. cogā.

cogā.vbi iuramentū indefinite pstitū habet tacitā cōditionē,nisi iusta causa supuenerit,ꝛ sic vř reseruata iustitia cause supuenientis.ꝛ idem in.l.fi.ff.ad muni.ꝛ in.l.fi.de non nu.pec.vbi dř,ꝙ hꝫ cōditionē,si placuerit dño.ꝛ in.c.veniētes.de iureiu.ꝛ Jo.an.in regula iuris.ne innitaris.nā ꝛ iuramētū hꝫ etiā tacitā ꝯditionē. si deo placuerit.xxij.q.iij.ne qs arbitretur.vbi si iuro te ducere in vxorē,ꝛ es effecta meretrix.Jtem si iuro tibi fidelitatē,si es effectus bānitus,nō tenet iuramētū.c.j.hic finiť lex.ꝛ facit.l.fi.de re qui.reis.ꝛ etiā vbi mandatū supioris venit.Jn cōtrariū extra de cēsi.c.significauit.nā si iuro nō petere hereditatē intelligiť nisi ex noua causa.extra de renū.c.cū inter.p.ꝛ si iuro tale qd itelligiť, nisi difficultas supuenerit.c.breui.ꝛ.c.qrela.extra eo.Jtem qꝛ in iuramēto itelligiť reseruatum,nisi qd iniquū mihi mādaueris.c. qnrauallis.de iureiurā.cū si.ꝛ facit glo.in.l.nō vř.§.qui iussu.de

7 reg.iur.† vbi iurās seruare mādata itelligiť,si iusta sint.vt in.c.j. de iureiu.ꝛ nisi supueniat causa,ob quā possit recedere a iuramēto.c.j.de ꝯsti.Bal.in.l.ꝛ si seuerioꝛ.de isami.ꝛ in auctē.sꝫ nouo iure.de ser.fu.nā ēt rōne casuū emergentiū lꝫ trāsgredi iuramentū.ſm Jnno.in.d.c.j.de cōsti.ꝛ Bal.in auctē.hodie.C.de iudi.ꝛ in.§.pena grauioꝛ.vñ licet iurauerit parere mādatis victoris intelliguntͬ dicte reseruationes q̄ hic cadunt, qa iste est effectus in maxia dignitate,ꝛ liberatus ab illa seruitute.ꝛ facit qꝛ si quis iurat parere mādatis alicuius,nō poterit ille iniungere aliqd graue,vel insolitū.Abbas in.c.veniens.de iureiu.ar.l.fistulas.§.fi. de ꝯhen.emp.sicut etiā iurās seruare statuta intelligiť de licitis. Jnno.in.c.clericus.de iureiu.ꝛ no.in.l.eos.C.đ vsuris.vbi dixit Jnno.qđ iurās seruare ꝯsuetudines itelligitur de laudabilibus. vbi dř ꝙ nō dꝫ qs iuramēto astringi ad id ad qđ verisiř astringi nō pōt.sicut nec iuramētū extēdiť ad casum iprouisum.d.§.fi.et no.Bal.in.l.j.de inoff.do.sicut etiā nō extēdiť ad id de quo nō est cogitatū.no.in.c.pe.đ ireiu.ꝛ Jnn.in.d.c.veniēs.ꝛ facit qđ dixit Andre.de iser.in titu.quo tpe miles.in.§.facit ad.q.vbi di

8 xit † ꝙ iuramētū nō extēdiť nisi ad expressa ꝛ cogitata.ar.de iureiu.clericus.ꝛ in.c.iter quos.de renū.ꝛ facit qꝛ in iuramēto excepta intelligiť auctoritas supioris.no.in.c.veritate.de iureiu.ꝛ in.c.j.de noua foꝛ.fideli.ꝛ in.c.j.xx.q.v.ꝛ iō qꝛ hoc est insolitū ꝛ graue,ꝛ illicitū,ꝛ nō laudabile,ꝛ tale ad qđ verisimiliter nō vř se astrinxisse,ꝛ est casus iprouisus,ꝛ incogitatus,ꝛ vř supioris auctoritas reseruata,q ipsum ad maximā dignitatē promouit.ꝛ iō iuramētū tale ad hoc nō extendiť,ꝛ sic nō tenebitur ad illuꝫ amplius venire tanq̄ liberatus p dignitatē a nexu dicte seruitutis. tñ fides nō vř sibi remissa p ipsam dignitatē,iō ſcđm milites remanebit obligatus.vt is cuius est captiuus possit ipsuꝫ pecunia redimere attentis facultatibus,quas hēbat tpe quo fuit relaxa

9 tus,ꝛ nō tpe dignitatis adepte.ꝛ ita milites seruant,† qꝛ dignitas superueniēs nō debet nocere.per iura.ꝯ.dicta.licet in contrarium faciat,qꝛ debet pñs status attēdi.l.si alius.§.idem.ff.qđ vi aut clā.ꝛ.l.iul.ff.qui ꝛ a quibus.ꝛ de stip.seruo.l.si vsumfructuꝫ. de verb.ob.l.si filius.ꝛ hec.q.fuit de facto tpe quo dux Burgūdie cepit in bello ducē Andegauie,ꝛ eū relaxauit ad fidē,q dux Andegauie fuit deinde effectus rex Sicilie,ꝛ requisitus a duce Burgūdie accessit,ꝛ eū detinuit,ppter hanc detentationē perdidit regnū Sicilie.nā non tenebatur ad euꝫ accedere ex quo erat effectus rex vt voluit facere Marcus Regulus,ꝛ vidi tunc temporis disputatū de hoc Floꝛētie in consistoꝛio Pape Eugenij, qui tunc ibi residebat,ꝛ omnes cōmuniter tenebant,ꝙ non tenebatur redire ad illum,ex quo rex fuerat effectus.

SVMMARIVM

1 Captus in pugna a pluribus,ꝛ ab eis relaxatus sub fide,ad quē prius venire teneatur,si ab omnibus simul interpelletur.

2 Obligatus duobus vtri primum parere debet.

An si armiger cū pluribus pugnabit,ꝛ ab omnibus fuit sub fide relaxatus,ꝛ deinde eodem tempoꝛe interpellatur ab omnibus,cui illoꝛum teneatur prius accedere.

1 An ꝛ quando † aliquis armiger,vel nobilis i singulari certamine pugnabit bis vel ter cum diuersis.ꝛ fuit ab oibus deuictus,ꝛ ad fidē relaxatus.ꝛ deide vocať ab oib⁹ eodē tpe,cui ipsoꝛū dꝫ parere.dic ꝙ primo victoꝛi, qui in eo ius potētius hꝫ.ar.l.ij.in fi.de in ius vocā.ꝛ.l.iiij.ꝛ.l.ꝯ pupillū.§.is q ad maius.de re iudi.ꝛ ad munici.l.libertas.§.j.vbi obligatus duabus ciuitatib⁹ dꝫ obedire in loco originis.l.ciues.đ icol.vbi

2 gl.magna.ꝛ.ff.loca.l.in opis.† vbi obligatus duob⁹ dꝫ parere, cui prio pmisit.ꝛ facit qđ not.in.l.priuilegia.ff.de priuile.credit. Angelus in disputatiōe renouata guerra.ꝛ Andr.de iser.in tit. si de feu.fue.cōtrouer.§.si ppter.ꝛ late p mo.ff.ad sil.l.si quis in graui.§.sed cum omnis.ꝛ Bald.in.l.in adoptione.C.de adop.

SVMMARIVM

1 Captus in duello vel pugna an possit redimi pecunia.

2 Redemptus per aliquem ꝛ pro precio retentus seruiendo quinquennio liberabitur.

3 Bellum iniustum mouens ad damna ꝛ expensas tenetur ei cui bellum mouit.

An captus in duello possit redimi per pecuniam a capiente.

1 Done ꝙ † aliqs se reddidit in duello.ꝛ fuit captiuus victoris,q victoꝛ vult ipsuꝫ redimere p pecuniā,an possit.dic ꝙ sic.ar.l.nam ꝛ seruus.cū ibi no.ff.de neg.ge.ꝛ.C.de capti.l.ij.ꝛ facit.l. fi.eo.titu.ꝛ ita seruāt milites ꝛ nobiles saltē pp dāna ꝛ expēsas passas a victoꝛe in veniēdo a lōginquis ptibus ad duellū.argu. no.in.c.sicut.de iureiu.ꝛ in.l.hostes.de capt.ꝛ in.l.iuasoꝛ.vñ vl. ꝛ in.l.si qs ad se fundū.eo.tit.vbi iniuste bellū mouens ꝯ aliū est obligatus ad dāna passa tāq̄ pdo.ꝛ tenet Jnno.in.c.fi.qđ metus cā.vbi de diffidāte iniuste ad bellū,ꝙ teneť ad dāna,ꝛ ad interesse.si tñ aliqs redimeret p pcio istū captiuū,ꝛ posset ipsuꝫ in pignus retinere,donec soluit pciū redēptiōis.argu.dicte.l.ij.qđ

2 est speciale fauoꝛe redimētis, † q redēptus seruiēdo p qnquēniū liberareť a nexu talis pignoꝛis.eo.titu.l.fi.ꝛ non tenebiť ad alimenta interim pstita.dicta.l.fi.vel quolibet p eo pcium offerēte possit ipsuꝫ liberare a redimēte.l.cuꝫ post.eo.tit.si tñ illi iponere vellet aliqđ seruitiū vituperabile,vt qđ esset leno ad questuꝫ ancillarū p redimēte faciēdū,ille non teneť ad preciū redēptionis. ꝛ fugere iuste posset.argu.l.fedissime.de capti.nisi redimens istū captiuū esset talis,qui faceret animo pietatis , vel donandi.l.liber.eo.tit.ꝛ.l.deniqꝫ.§.sed vtrum.ff.de mino.ꝛ qđ not.in.l.metum.§.ꝛ licet.ff.qđ met.cā.ꝛ poterit captuꝫ in pecunia redimere presertiꝫ pp expensas,quas fecisset vincens in veniēdo ad duellū ꝛ se preparando,qꝛ presumitur rōne victoꝛie iustā querelā fo

3 uisse.de iniur.l.fi.§.finaūt.ꝛ † qꝛ iniuste mouēs bellum,vel preliāns tenetur ad omnia damna ꝛ expensas ei,cui bellum mouit. ſm Jnno.in.c.fi.ꝙ metus causa.ꝛ in.c.fi.ꝛ in.c.sicut.de iureiu. de quibus stabitur eius iuramento.vt in dicto.c.fi.

SVMMARIVM

1 Captus in duello ꝛ principi donatus,an possit pecunia redimi.

2 Capitaneus nil recipere debet a captiuis sibi ex gr̄a restitutis.

3 Captiuum dono recipiens non debet illi seruitutem imponere.

An captus in duello ꝛ donatus duci vel iudici possit redimi ab illo per pecuniam.

1 Aliquis in duello † fuit deuictus,q tandē ex gratia fuit oblatus,vel donatus capitaneo exercitus,vel pncipi.vt fecit qdā parthenopēsis,q in singulari certamine aliū nobileꝫ deuicit in Mediolano in pñtia ducis Philippi Marie,cui idē dux dixit vt sibi donaret vitā illius,ꝛ hoc fecit.ꝛ vt fecit dñs Galeacius đ Mātua q cū regina Joāna pria in ciuitate Gayete ꝯuiuasset,ꝛ cū eodē psalleret Galeaci⁹ vouit corā illa serenissima regina accedere pugnādo p oꝛbē,ꝛ si vita sibi comes foꝛet ducere aliqueꝫ captiuū p munere eidē dñe regine.q tandē profectus ad partes Burgundie pugnauit cū duobus militibus,ipsosqꝫ deuicit,ꝛ cepit ꝛ ad dictā reginā ligatos detulit,ꝛ sibi pro munere obtulit,q̄ dña illis captiuis munera dedit amplissima,ipsosqꝫ cuꝫ pecunia ad pñaꝫ dimisit.qriť mō si isti dñi,qb⁹ isti captiui fuerūt ex gratia oblati,ꝛ restituti potuissent ipsos p pecunia,vř alio proemio redimere.dic ꝙ nō.arg.l.nō redēptus.ꝛ.l.ab hostibus.C.de ca

2 pti.vbi dixit Bal.p illū tex.ꝙ † si captiui ex gr̄a restituanť capitaneo guerre ipse nihil dꝫ recipere ab illis,qꝛ qđ fit gratis vendi non dꝫ,ꝛ ideo nullū ius quereret in psonis illoꝛū ipsi capitaneo cui gratis restituti fuerūt.ꝛ ppterea eos non poterunt detinere, nec taleā iponere.p illū tex.ſm Bal.ꝛ idē dicit in.l.si tuti.eo.ti. vbi de aialibus in bello captis,ꝛ gratis resti.ꝛ facit eo.titu.l.ab

hostibus. ꝛ hoc ne fiat hoium mercatura. arg. l. j. ꝺ epi. audi. vbi glo. adeo ꝙ si quis soluisset nō posset vltra solutū exigere. l. j. vbi Bald. de capti. ꝛ in. d. l. j. ꝺ epi. audi. ꝛ idē alias successit, ꝙ qdā regnicola quendā in singulari certamine deuicit, ꝛ cepit. quē captiuū deinde obtulit, ꝛ donauit basilice beati Petri Apostoli Rome.
3 † Et canonici illū faciebāt ecclesie pdicte seruire purgādo ecclesiā certa die. Nā non bene fecerunt, quia gratis acceperunt, ꝛ gratis libertatē dare debuerunt, ꝛ illi non imponere seruitutē personalē per predicta. qꝛ dicit sacra scriptura, gratis accepistis ꝛ gratis date. cle. j. de magistris. ꝛ qꝛ nō efficitur seruus victoris ille, qui capit̄ in duello. secūdū Bal. in rubrica de treuga ꝛ pace. ꝛ idē Bal. in. l. j. C. de caducis tollen. vbi de captis in bellis non publicis, ꝙ non efficiuntur serui capientium.

SVMMARIVM

1 Captus in duello ꝛ sub fide relaxatus an sit captiuus filiȷ̄ capiētis mortui.
2 Filius eodem quo pater priuilegio potitur.
3 Iuramentum quando personale, ꝛ quando reale dicatur.

An captus in duello ꝛ relaxatus sub fide sit captiuus filiȷ̄ capientis eo mortuo.

1 a Nisi quis † fuit deuictus, ꝛ captus i duello, ꝛ relaxatus ad fidē de stādo mādatis victoris, mortuo victore possit filius victoris illū vt captiuū suū requirere, ꝛ vēdicare saltim, vt eū pecunia redimat sicut pr̄ poterat redimere. vr̄ ꝙ sic, qꝛ victoria p̄ris est victoria filiȷ̄, ꝛ sicut si pr̄ fuisset in duello deuictus, fuisset dedecus vituperiū ꝛ infamia totius generis paterni, ꝛ descēdentiū, ita eius victoria dꝫ cedere ad honorē, ꝛ proficuū, ꝛ gloriā filiȷ̄, qꝛ pr̄ ex voto omnia acquirit filiȷs. ff. vn̄ liberi. l. scripto. in fi. ꝛ votū p̄ris est, vt filiȷ sibi succedant. ꝛ vt eis acquirat. C. de legi. here. l. de emācipatis. ꝛ. l. fi. in prin. de dam. infect. ꝛ qꝛ eadē persona censetur pr̄ ꝛ filius. insti. de inuti. stip. §. si ei qui. ꝛ. l. fi. C. de ipub. ꝛ ali. substi.
2 † nam filius eodē vtit̄ priuilegio quo pr̄. l. fi. §. j. de agen. in rebus. de offi. p̄fec. vrbis. l. j. §. sed cū patronus. de proximis sacroꝝ. l. in sacris. ff. solu. matri. etiā ideo dicitur, ꝛ ita priuat̄ feudo vasallus, si ꝯcubat cū filia dn̄i, ac si cū vxore. c. j. qui. mo. feu. amitta. ꝛ nihil preciosius est patri ꝙ̄ filiȷ̄. in aucten. neqꝫ ex iure. ꝛ doc. §. j. ꝛ laus est parētibus filios suscipere bonores. in auctē. cōstitu. que de digni. §. p̄terea. ꝛ filius editur, vt patris memoriā cōseruet, de verboꝝ signifi. l. liberoꝝ. in fi. ꝛ libertus p̄ris est libertus filiȷ̄. ff. de nata. resti. l. nec filio. ꝛ. C. de operis libe. l. liberti liberteqꝫ. ꝛ. l. qui manumittunt̄. eo. titu. qa ꝓmissio facta defuncto vr̄ facta heredi. ff. de proba. l. pac. ꝛ iuramentum prestitū defuncto vr̄ p̄stitū filio. in aucten. iusiurandū qd̄ p̄statur. in princ.
3 † nam iuramentū lꝫ sit personale ex parte iurantis, tn̄ ex parte eius qui iurat, est reale, vt in. c. veritatis. extra de iureiu. vn̄ lꝫ nō fuerit facta mētio filiȷ̄ in iuramēto ipsius erit captiuus ꝛ obligatus filio si sit heres p̄ris. arg. de ope. libe. l. a duobus. ꝛ. l. cū p̄ronus. §. cū libertus. ꝛ de ritu nup. l. libertus. §. j. ꝛ hoc saltim vt redimat eū pecunia. sicut pr̄ poterat ꝯm legistas. lꝫ aliqui armigeri dixerint ꝯtrium nulla rōne moti, ꝛ ego obtinui ꝙ filius quēdā captū in bello ꝑ p̄rem, ꝛ ad fidē relaxatū mortuo p̄re ipo sita sibi talea redemit, ꝛ liberauit a fide, qa nulla est rō, ꝗre nō sit obligatus filio sicut p̄ri, qꝛ illud nō est priuilegiū p̄sonale. nec ꝓmissio facta censetur p̄sone victoris tm̄ sicut habet̄ in. l. ȷ̄. de iure imunita. ꝛ regula iuris beneficiū personale. quia est simplex pactum, quia habet heredem subauditū a iure per supra dicta.

SVMMARIVM

1 Captus in duello sub fide relaxatus an teneat̄, si venire ipediat̄.
2 Victori excommunicato non tenetur victus parere.
3 Inimico suo nemo se committere tenetur.

An si captus in duello relaxatus sub fide qui requisitus est impeditus venire teneatur.

1 q Vero † deuictus i duello ad tutta oltrāza, vel alr̄ relaxatus ad fidē, q deide reqrit̄, vt veniat ad victorē, an si aliquo iusto impedimento teneat̄, vt venire nequeat, excusari possit. dic ꝙ sic, per tex. in. l. q cōmeatus. ꝛ in. l. iȷ̄. §. si ad diē. ff. de re mili. erūtqꝫ iuste cāe ipedimēti, si eēt cā rei pu. occupatus sine dolo. l. j. l. is q. §. qbus ex cau. maio. vel si militaret Rome ꝑ cā publica. vt in. l. milites. eo. ti. aut ifirmitate vel in vinculis detineret̄ publicis vl̄ priuatis. vt si eēt in alio bello captus, ꝛ tētus. eo. ti. l. Itē ei. nisi eēt trāsfuga. l. Itē ei. eo. ti. q lꝫ absens nullū meret̄ auxiliū legum. l. trāsfuge. de acq. re. do. vel a potētiore coerceret̄ aut a militibus stratoribus captus ꝛ detētus. l. succurrit̄. ꝛ. l. in eadē. eo. ti. vel si eēt ad paupertatē deductus ita ꝙ nō posset nisi cū dedecore cōparere corā victore pp nuditatē. d. l. in eadē. vel si eēt alligatus alteri ad seruiēdū, vt si esset armiger alterius, q nō posset recedere ante finitā firmā sine piculo mortis. l. pe. ꝛ. l. ei quoqꝫ. eo. ti. aut etiā si iurasset nō recedere de loco aliquo. gl. in. d. l. succurrit̄. ꝛ. l. pe. vel si militari detinet̄ custodia. l. j. ꝛ. l. ȷ̄. ꝛ. l. iȷ̄. ꝛ. l. sed ꝛ si. ff. si qs cau.
2 † vel si victor eēt effectus ifamis, aut excōicatus, aut rebellis dn̄i cōis. ar. no. in fi. qualiter vsus bn̄fi. sit tenēdū. §. sancimus. in vsi. feu. ꝛ i ti. Incipiūt ꝯsuetudies regni. c. hec sūt capta. prio rn̄so. ꝛ i ti. q. ex cau. feu. amitta. §. p̄ria aūt cā. ꝛ ꝺ feu. ꝛ bn̄fi. iperialē. §. p̄terea. ꝛ. l. qcūqꝫ. §. nemo miles. vel si capitales inimicitie iteruenerint de nouo, vel a casu iter victorē ꝛ victū sine culpa victi. vel eēt dubiū, qꝛ nō dꝫ qs lucrū sentire ex sua malitia. ff. de dolo. l. ne ex dolo. ꝛ ꝑ socio. l. verū. ꝺ dcu. l. ne qs ita ꝙ vict⁹ tenet̄ verisilr̄ de p̄sona sua, si veniret ad victorē. vt. s̄. dictis iuribus. vel si cū inimicis capitalib⁹ ipsius victi cōspirauerit victor. vel affinitatē ꝯtraxerit. arg. de feu. ꝛ bn̄fi. l. vasallus. ꝛ ar. ff. de ꝑcu. l. aut affinitatis. ꝛ de re mil. l. iȷ̄. §. is qui. ꝛ de his qbus vt idignis. l. si inimicitie. ꝛ de excu. tut. l. si naūt. §. dāt. ꝛ de arbi. l. licet.
3 † Nā nō tenebit̄ cōmittere se in manib⁹ sui inimici capitalis vel amici, aut affinis suoꝝ inimicorū. ꝑ iura p̄dcā. nisi iste excusationes eēnt ficte vel ꝓcurate. Ut habet̄ in dictis iurib⁹. ff. quib⁹ ex causis maio. Si tn̄ efficiat̄ clericus, an teneat̄ venire. vide de. c. j. de obligationi. ad ratioci. vbi ꝑ Canonistas. ꝛ in. l. si curialis. de episc. ꝛ cle. ꝛ argu. in decretis. lxxxj. si qs sacerdotū. ꝛ in. c. eos. ꝛ i feu. in. c. q sibi. §. miles. et si de feu. vasallus fuerit iterpellat⁹. §. si clericus. cū ibi no. ꝛ vide. s̄. vbi tetigimus qn̄ assumit aliquā dignitatē. multe ēt cause siles esse possent de qbus in legibus. s̄. dictis. etiā rōne guerre excusaret̄. ar. de pace ꝯstā. §. vasalli q tēpore. de quibus ipedimētis staretur dicto ipsius cū iuramēto si eēt bone fame. argu. de re milit. l. non omnis. §. a barbaris. cum si.

SVMMARIVM

1 Capiens aliquem in duello, si eum sub fide relaxauit, an possit illum alteri dare vt captiuum.
2 Filius patri contradicere potest, ne in alterius transeat p̄tatem.

An capiens aliquem in duello vt captiuum quem sub fide relaxauit, possit illum dare alteri vt captiuum.

1 a Nisi qs † se reddidit in duello ad tutta oltranza vt captiuus ꝛ deinde relaxatus fuit sub fide de redeūdo quoties fuerit reqsitus, ꝛ iuxta morē possit deinde victor illū dare alteri in captiuū. vt sicut est captiuus victoris inuitus, sit captiuus illius tertiȷ̄. dic ꝙ nō, arg. l. inuitus. cū gl. ff. de fideicō. liber. ne ꝯpellat̄ alterius eē captiuus sicut vasallus nō p̄t inuitus alienari, vt alterū ēt dn̄m hēat. ar. eo. tit. l. is q. ne duriori subȷ̄ciat̄ seruituti. l. ꝯnaliter. in fi. eo. tit. sicut
2 † etiam filius pōt ꝯtradicere, ne de vnius transeat in alterius p̄tatem. l. cum in adoptiuis. §. scimus. C. de adop. nā istud ius. qd̄ habet victor in victū, non potest in aliū transferre. arg. instit. de pa. po. §. fi. ꝛ. ff. de adop. l. ȷ̄. lꝫ in vasallo dicatur ꝙ maiori dn̄o potest alienari inuitus. vt in. x. colla. d. l. corradi. §. si inter partes, ꝛ qꝛ hominū nō est facienda mercatura. l. j. de epi. au. ꝛ habetur. s̄. in. c. aliquis in duello. ꝛ hoc puto verum. licet secus dixerim in filio. quia ad filium transfertur vt supra.

SVMMARIVM

1 Occidens bannitum in duello an consequatur premium.

1 p Onecꝙ̄ † aliqs in duello pugnauit cū suo aduersario, q alias erat hānit⁹, ꝛ i duello illū cepit, ꝛ occidit, an dēat hēre p̄miū statuti, qd̄ dat̄ occidenti bānitū. dic ꝙ nō, qꝛ hoc nō fecit principaliter fauore reipu. sed ad sui defensionē, ꝛ ideo tale premiū nō ꝯsequitur. ar. no. per Bar. in. l. nulla macula. C. de delat. lib. x. ꝛ facit. l. j. §. vtrū. ad silr̄. vbi vindicans necē defuncti, vt se defendat

fendat principaliter, nõ cõsequit̃ premiũ libertatis, q̃ causa principalis inspicitur. l. si quis nec cãm. ⁊ l. rogasti. ff. si cer. peta. ⁊ q̃ hoc fecit ductus necessitate belli, per. s̃. dicta iura.

SVMMARIVM

1 Percusso mortaliter in duello an denegent̃ ecclesiastica sacr̃a.
2 Prouocatus defendens se in p̃lio potest corpus Chr̃i sumere.

¶ An percussio in duello ad mortem penitẽtia denegetur, ⁊ an careat ecclesiastica sepultura, ⁊ an sit seruus pene, si occidatur.

1 AN qui † capitur, ⁊ occidit̃ in duello a tutta oltranza efficiat̃ seruus pene. dic ꝙ nõ, q̃ de facto fit. l. ij. ff. de pen. ⁊ q̃ promissio p̃cipis concedentis duellum statum nõ mutat. de infami. l. quid ergo. §. quesitũ. ⁊ dixit Bal. in. l. j. C. ex deli. defunc. ꝙ si bãnitus occidit̃ a suo inimico p̃mittente statuto, ꝙ nõ est seruus pene. et tenet Bald. in. c. j. de treu. ⁊ pa. ꝙ deuictus in duello non efficit̃ seruus victoris, q̃ potest testari, licet isti priuent̃ sepultura, quando occidunt̃ in duello. s̃m Thomã de aquino. sc̃da sc̃de. q. xj. articu. j. tñ eis penitẽtia non denegatur. c. j. de torne. vbi tex. ⁊ gl. ⁊ in. c. ij. eo. tit. ⁊ facit qd̃ plene no. Bal. in. l. j. C. si a non cõpe. vbi de bãnitis ad mortẽ ꝙ nõ efficiunt̃ serui pene. ⁊ idem in. l. si quis exheredatio. §. si eius de iniust. rup. tñ an isti possint accipe corp⁹
2 Chr̃i. gl. in. c. monomachia. ij. q. iiij. arg. ꝙ † ỏfendẽs põt sumere corpus Chr̃i. tñ Archi. ibi tenet ꝙ fiat distinctio ꝙ si letalr̃ sint p̃cussi, ⁊ peniteant ꝙ possint sumere corpus Chr̃i. p no. in. c. j. de torne. al's si nõ penituerint nõ dabit̃. de ꝯse. dist. ij. nõ p̃hibeat. ⁊ idẽ tenet Pe. de palude. in. iiij. dist. viij. ⁊. q. iiij. ꝯclu. viij. ⁊. ix. tñ ãnq̃ pugnẽt hoc nõ p̃nt, q̃ accedũt ad delinquẽdũ. ꝯ tex. in. c. j. ⁊. ij. de tornea. tñ si vnus pugnantiũ fouet ius in veritate ⁊ opprimat̃ ab altero q tenebat ipsum sub se cũ gladio in gula, ⁊ nolit se recredere, ⁊ ille eũ occidat, an moriat̃ in mortali pc̃õ ex hoc, ꝙ se occidere p̃misit nolẽdo dicere mẽdaciũ, ⁊ se recredere, ⁊ puto ꝙ nõ, q̃ nõ dẽmus mẽtiri. tñ theologis reliquo p̃ nũc occupatus.

SVMMARIVM

1 Vincens aliquem in duello an possit eum spoliare.
2 Equi ⁊ arma militibus in bello captis auferuntur.
3 Mortuus spoliari vetatur legibus.
4 Judex p̃fect⁹ pugne an possit arma ⁊ vestes deuicti sibi vẽdicar̃.

¶ An occidẽs aliquẽ in duello vel eũ vincens possit ipsum bonis proprijs spoliare cum quibus perfecit duellum.

1 AN pugnans † cuz aliquo in duello ad tutta oltrãza, q itrauerat in campũ cuz multis vestibus p̃ciosis, ⁊ iocalibus, ⁊ vincẽs vel eũ occidẽs possit sibi auferre arma, ⁊ spoliare bonis, cũ quibus itrauerit duellũ. dic ꝙ quo ad arma vr̃ ꝙ possit vincẽs illa lucrari, si occidat̃, vel se disdicat, q̃a habet̃ pro mortuo, ⁊ p̃didit ip̃resiã belli, ergo cõsequẽter bona. ⁊ tali argu. q̃ arma sunt de victoria belli, q̃ nõ sine flagitio amittũtur. ⁊ non gaudẽt postliminio arma ab hostibus capta, q̃ recuperata p cõmilitones primis dñis nõ restituunt̃, q̃a turpiter p̃dunt̃. l. ij. ff. de capti. ⁊ idẽ in vestibus. l. iij. eo. ti. ⁊ hoc in odiũ p̃dentis ⁊ succũbentis, q̃ arma sunt istrumẽta bellica, ⁊ seruãda, sicut vita adeo ꝙ miles illa alienans punitur capite. l. iij. §. miles. ⁊ l. qui cõmea
2 tus. §. j. eo. ti. † Nã equi ⁊ arma de cõsuetudine auferunt̃ militibus captis in bello, licet eoꝝ p̃sone relaxent̃ ad fidẽ secũdũ mores Jtalicũ. in alijs aũt vestibus p̃ciosis ⁊ bonis, ⁊ iocalibus, dico ꝙ nõ efficiunt̃ victoris in duello, q̃ ista nõ ꝯcedunt̃ occupanti, sicut bona capta in bello iusto, nec sunt de victoria duelli. pro quibus facit. l. diuus adrianus. ff. de bo. dam. vbi dr̃, ꝙ bona pãnicularia dãnati ad mortẽ que sunt modici valoris sunt spiculatoꝝ, nõ aũt ea que essent magni valoris. ⁊ facit q̃ licet vbi alias q̃s posset offendi in p̃sona ⁊ in bonis, nõ tñ poterit mortuus spoliari, q̃a mortuus nihil possidet. l. j. §. sceuole. ff. si quis te. liber eẽ ius. fue. ⁊ q̃ hõ mortuus nõ patit̃ iniuriaz. vt no. in. l. j. C. q accu. ⁊ hoc tenet Bal. in. l. ij. C. q accu. nõ pos. ⁊ vide in. l. j. C. ỏ cada.
3 puni. † naz leges p̃hibẽt mortuũ spoliari. l. quicũq̃ igr̃. §. ij. ff. de insti. ⁊. l. ij. §. aduersus. ff. de sepul. viol. nã etiã si viueret nõ liceret sibi bona que nõ sunt istrumẽta publica auferre, q̃ in isto duello huius indicto auctoritate indicẽtis nõ venit nisi licẽtia pugnãdi offendẽdi ⁊ deuincẽdi p̃sonas, non aũt bona lucrandi. sicut est in bellis publicis vbi bona hostiũ cõcedunt̃ occupãtibus p̃pter auctoritatẽ iusti belli, ⁊ indicentis bellũ, p not. in. l. ex hoc iure. ff. de iusti. ⁊ iu. ⁊ in. l. hostes. ⁊ in toto titu. de capt. vñ bona istoꝝ, q in duello vincũtur, nõ cõceduntur victori de iure. nã capti in bellis priuatis nõ efficiunt̃ serui capientiũ, q̃ non sunt hostes sed partiales. s̃m Bal. in. l. j. de cadu. tol. ⁊ Jnno. in. c. sicut. de iureiu. ⁊ aliq̃d p Bar. in. l. fi. de iure fisci. lib. x. ⁊ qd̃ no. Bal. in. l. iiij. C. ỏ igenuis manu. ⁊ in. l. ex hoc iure. de insti. ⁊ iure. tñ in cõtrariũ obseruat̃ iure belli veterũ auctoritate. nã legit̃ de Torquato romano, qui pugnauit cũ milite Gallo, quẽ supauit, ⁊ deuicit, ⁊ abstulit sibi torquẽ aureã, quã gestabat, ⁊ exinde nomẽ a torque assumpsit. legit̃ etiã in chronicis, ꝙ rex Carolus pugnã singularẽ iniuit cũ rege Hũgarie, ⁊ ipsum supauit, ⁊ occidit, ⁊ sibi vindicauit arma siue cimeriã, quã rex Hũgarie victus gestabat. s. caput cuz collo elefantis cũ ferro equi in ore q̃ cimeria deide rex Carolus
4 ⁊ successiue rex Ladislaus filius vsi sunt. † Et aliqui vltramontani dicũt, ꝙ arma bona, ⁊ vestes, ⁊ equus deuicti vẽdicant̃ per iudicẽ p̃fectũ duello, q illa partit̃ ministris pugne. Et ita dicũt araldi ⁊ officiales armoꝝ. qd̃ puto esse verum, qñ occidit̃. p quo facit. d. l. diuus. ⁊ q̃ no. ff. de acqui. re. do. l. nãliter. in fi. ⁊. j. di. c. ius militare. ⁊. C. de dona. l. si q̃s p redẽptio. vbi dr̃ ꝙ bona capti in bello distribuunt̃ p ducẽ exercitus dantibus operã bello p̃ qualitate laboꝝ, q̃ cõsuetudo attẽditur, vbi est, tñ in Jtalia nõ obseruatur. ⁊ vide in. c. Araldus magni regis. tñ licet spolia, ⁊ arma, ⁊ equus sint iudicis, ⁊ ministroꝝ, vbi mortuus foret de cõsuetudine, nõ tamẽ signa ⁊ bãderie, ⁊ alia que facta honoris, ⁊ impresie deferuntur, q̃ occupabit victor. de hoc dixi latius in vulgari.

SVMMARIVM

1 Captus in duello ⁊ per triginta annos relaxatus an postea adhuc requiri possit.
2 Cõditio potestatiua an ⁊ qñ impediat cursum longissimi tp̃is.
3 Homines ꝯditionati libertatem annis triginta prescribere p̃nt.
4 Quandocunq̃ hec dictio mere facultate adiecta ad annos triginta restringitur.

¶ An qui relaxauit captuz in duello ⁊ stetit per. xxx. annos ꝙ eum non requisiuit, possit vlterius eum requirere.

1 ALiquis fuit deuictus †. ⁊ supatus i duello, q se ad fidẽ reddidit, ⁊ p̃misit victori qñcũq̃ eẽt req̃situs venire ad suã obediẽtiã tanq̃ ei⁹ captiu⁹, q deide stetit p annos. xxx. ⁊ nõ fuit req̃sit⁹, an possit opponere p̃scriptionẽ, ⁊ dicere se liberatũ tp̃e. ⁊ dic ꝙ nõ, q̃ p̃missio fuit ꝯdõnalis, iõ p̃scriptio nõ cucurrit. l. j. i fi. C. de anna. excep. ⁊ ỏ p̃scri. tri. an. l. cũ notissimi. §. i his. ⁊ hoc i sĩl̃i tz bal. de bãnito. in. l. data opa. C. q accus. nã vr̃ ẽt ꝙ rõne male fidei nõ p̃scribat. xxvj. q. iij. c. p singulas. tñ Ang. in ꝯsi. liiij. ⁊ dixit ꝙ q p̃misit qñcũq̃ reuẽdere p̃scribit. xxx. annis. all'at. l. lz. ỏ iu. deli. q̃ ea q̃ sũt mere facultatis eo tp̃e p̃scribũt̃. p. l. fundũ. §. illud de dã. infec. l. si rẽ. de pig. act. ⁊ de p̃scrip. xxx. an. l. cũ notissimi. §. i his. ⁊ Bal. plene in. d. l. lz. dixit ꝙ i p̃uatis mere facultatis. xxx. annis p̃scribit̃. nã ea q̃ sunt facultatis p̃nt p̃scribi. l. fi. ff. ỏ vsucap. ⁊ tẽpo. app. l. q̃sq̃. ⁊ facit. §. de capti. l. in bello. §. si q̃s s̃uũ. vbi p̃scribit̃ iuri ⁊ facultati offerẽdi. ⁊ facit qd̃ idẽ bal. dixit
2 allegãdo Guil. in. l. ij. C. si q̃s omis. cã testa. vbi dixit † ꝙ cõditio p̃tãtiua i reali ⁊ p̃sonali nõ ipedit cursuz lõgissimi tp̃is, ⁊ fac̃ gl. in. l. inuitus. de fideicõmis. vbi gl. ꝙ vasalli p̃scribunt̃. ⁊ i. l. nec si volẽs. C. de li. cau. ⁊ facit q̃ vbicũq̃ liberũ arbitriũ p̃ducit cãm, ⁊ ius agẽdi tũc libere facultati p̃scribit̃. sec⁹ vbi nõ p̃ducit cãm, ⁊ ius agẽdi, vt q̃ ẽ obligatio sub ꝯdõne, vel i diẽ. q̃ cursus p̃scriptiõis incipit post ꝯdõnez. s̃m Ang. in. l. cuz notissimi. in p̃n. de p̃scrip. xxx. an. ⁊ gl. in. l. j. de annali excep. ⁊ ludo. ⁊ alios late. i. l. q̃diu. de acq. here. ⁊ ita intelligit̃. j. opi. ⁊ dictũ Bal. s̃. alle. in. l. data opera. vbi ponit de statuto, ꝙ qñcũq̃ bãnitus capiat̃, decapitet̃, q̃ si stetit p q̃nquaginta annos, ꝙ nõ potuit capi, nõ p̃scribit̃, q̃ rõne ipossibilitatis, ⁊ cõditionis nõ euenientis nõ potuit agi. l. sicut. eo. ti. vbi in obligationib⁹ sub cõditione tẽpus p̃scriptionis currit post cõditionẽ vel diẽ. ⁊ q̃ in obligationibus annuis quo ad causandã p̃scriptionẽ inspicit̃ initiũ cessationis, non initiũ obligationis. l. cũ notissimi. §. in his. s̃. alleg. ⁊ ista obliga-
3 tio nõ est annua. ⁊ facit † q̃ hoies ꝯditionati vt cẽsiti ⁊ coloni p̃scribunt libertatẽ. xxx. annis. l. cũ scimus. ⁊. l. cũ satis. vbi glo. ⁊ Bar. de agri. ⁊ cẽsi. ⁊ tenet Azo in summa de p̃scrip. lõg. tẽpo. q̃

ꝓ libertate. ⁊ Bart. in ꝗſi. qd̄ icipit dubia occurrētia. ⁊ And. de iſer. de ꝓhi. feu. alie. per Federicū. c. j. §. ꝑterea. ⁊ §. ne dn̄s. ⁊ qd̄ Bal. no. in. c. j. quid ſit inueſtitura. nec obſtat ei mala fides, quia Bart. in. l. ſequit̄. §. ſi viā. de vſucap. dixit ꝙ in actione pſonali. nulla reqrit̄ quo ad pſcriptionez poſſeſſio, nec bona fides, cuius opinio vera ē in foro ciuili. ſcd̄m Bal. in ti. de ꝗtro. iueſti. §. ſi qs p. xxx. ⁊ idē Bar. in. l. ſi. ff. queādmodū ſeruitu. amitta. tñ Bar. in. l. pignori. ꝯ vſuca. tenet ꝙ ſi ꝯditioni ptātiue nō pſcribit̄ vſqꝫ ad vite ſpm̄ p. l. ſi. de ꝯdi. inſti. lꝫ ipſe tꝫ ꝯriū in. l. ſi. ꝯ ꝯdi. ex. l. et Ange. in. l. ſi pignori. ſ. alle. tꝫ ꝯ Bar. vbi latius Ludo. ⁊ Bal. in. c. j. in ver. qcūqꝫ. de feu. da. in vicē. l. cōmiſſo. tñ moder. in. l. ſi finita. §. poſtea. ff. de dā. infe. latius diſtinxerit in pſcriptione mere
4 facultatis. vbi dixit Ludo. † ꝙ dictio qñcunqꝫ adiecta mere facultati reſtringit̄ ad ānos. xxx. ar. l. in cognitiōe ad ſil. ⁊ in. c. j. §. ꝑterea de capi. corra. in glo. in quo dici poſſet libertatis fauore, ꝙ ſi iſte ſe geſſit ꝓ libero a tali nexu captiuitatis publice ⁊ bona fide ſpatio annoꝝ. x. ꝯdo in pñtia victoris ꝙ erat in ſua libertate ⁊ ad nihilū ſibi obligabat̄ ⁊ erat adeo liber ꝙ viuēdo vt liber hō pſcripſit libertatē ar. l. ij. C. ꝯ pſcri. lōg. tēpo. q̄ ꝓ libertate. tñ armigeri hoc nō acceptāt. ſed dicūt, ꝙ ſemper quouſqꝫ vixerit, erit obligatus fidem obſeruare. hoc tamen nulla ratione dicunt.

SVMMARIVM

1 Prouocator non obtinens in prelio an poſſit puniri ſimilitudine ſupplicij ad petitionem prouocati.
2 Indicia requiruntur vt pugna loco torture concedatur.
3 Prouocator non efficitur victor, niſi occidat, vel cogat prouocatum ad confitendum delictum intentatum.
4 Prouocator in duello ſuccumbens qualiter plectatur.

¶ An ſi ꝓuocator nō obtinet in ꝓlio poſſit ꝓuocatus petere vt punit̄ ſimilitudine ſupplicij. vel ꝙ detur ꝓuocato vt captiuus.

1 Quidam † accuſauit militē ꝯ crimine leſe maieſtatis, vel morte abſcōſa, vel de alio grauiſſimo crimine, ꝓ quo locus erat pugne. vt. ſ. diximus circa princi. ⁊ qꝛ ꝓbationes nō hēbat obtulit velle ꝓbare ꝑ pugnā ad tutta oltranza, ⁊ per ſuperiorez fuere ad pugnā admiſſi, qꝛ erāt indicia, ⁊ pſumptiones ꝯtra accuſatū. pugnaqꝫ facta ꝓuocator nō deuicit ꝓuocatū, nec eū ꝯfiteri fecit ꝑ pugne torturā, verū non eſſe qd̄ defendit. accuſatus vero petit a ſupiore, ꝙ ex quo ꝓuocator in ꝓbatiōe defecit, vt puniat̄ ſimilitudine ſupplicij, ſicut puniēdus fuiſſet accuſatus ipſe, caſu quo fuiſſet ſibi ꝓbatuꝫ, vel ſuccubuiſſet, vel ꝙ accuſatus detur, vt captiuus ꝓuocato, vel accuſato eo mō, quo ſi ipſe accuſatus deuictus fuiſſet, dādus erat, vt captiuus ꝓuocāti. dubitatū eſt, an ꝓuocatus bñ dicat̄ de iure ciuili, vel armoꝝ ſtilo. ⁊ dico ꝙ pugna fit, vbi deficiūt ꝓbationes accuſatori. vt. ſ. in prin. eſt probatū ⁊ ſuccedit tūc pugna loco torture. vt dicit Andr. de iſer. in titu. de
2 pa. tenē. ⁊ etiaꝫ. ſ. in prin. ꝓbatū eſt. † ⁊ requirunt̄ indicia, vt pugna ꝯcedat̄ loco torture, ſicut etiā in tortura, ſm̄ Bald. in titu. de pa. tenē. §. ſi qs hoiem vbi dicit ꝙ ꝓuocās ad duellū ꝓ criminibus dꝫ ꝓbare ꝑ indicia ⁊ coniecturas. ⁊ tūc iſta pugna, q̄ ſuccedit loco torture deficiētibus ꝓbationibus, fit ad eruendā veritatē. ar. ff. de queſtio. l. edictū vbi Bar. ⁊ C. de infami. l. nullā. in tex. ⁊ glo. ⁊ in. l. ſi quis in graui. circa fi. ⁊ in. l. ⁊ ſi certus. ad ſille. cū ſi. ⁊ nō ad penā dictis iuribus. vñ ſm̄ ſtiluꝫ armoꝝ ꝓuocator tenet̄ in pugna, q̄ fit ad tutta oltrāza vel ad tutta offenſa cū enſe ꝓbare, qd̄ detulit ꝯtra reū, ⁊ ipſuꝫ, vel occidere, aut ꝯfiteri facere eſſe verū, ꝙ ꝯtra eū ꝓuocator oppoſuit, vel eſſe falſuꝫ ꝙ ꝓuocatus ꝯtra prouocatorē dixit, vel fecit, ⁊ vbi ꝓuocator ſuccūbit, punit̄ ſiſitudine ſupplicij, vt eſt cōſtitutio regni Sicilie, q̄ incipit ſummo periculo. nec ſufficeret in pugna ad tutta oltranza, ꝙ ꝓuocator in pugna caperet ꝓuocatū, vel eum ligaret, vel grauiter ꝑcuteret, vel ꝙ ſe redderet vt captiuū, niſi ꝑ pugne torturam cogat ꝓuocatū ſua voce ꝯfiteri, vel ſe recredere. ar. l. q ſciētiā. C. de
3 penis. aut eū occidat. quo caſu ꝓuocator erit victor. † ⁊ vbi iſtō nō fecerit extorquendo talē ꝯfeſſionē ꝑ torturā pugne, vel illum occidēdo, nō dr̄ ſatiſfeciſſe, nec ꝓbaſſe ꝑ pugnā, ⁊ erit periurus. ⁊ iō tūc iudex pugne debebit pronuntiare ꝯtra ꝓuocatorē, ꝙ ſit captiuus ꝓuocati eo modo, quo ꝓuocatus deuictus, ⁊ cōfeſſus fuiſſet captiuus ꝓuocātis victoris. ar. l. ſi. C. de accuſa. vbi dr̄, ꝙ calūniantes ad vidictā poſcat ſimilitudo ſupplicij. ⁊ idē in. l. j. C. de iuramen. calū. in tex. ⁊ glo. in. l. ſi. C. de calum. cū ſi. tñ ſm̄ iura ciuilia fallit in patre, ⁊ marito, ⁊ filijs, ⁊ alijs de quibus in. l. ij. ⁊ ſij. C. de calum. qꝛ excuſant̄ a calūnia. ⁊ eſt cōſtitutio regni Sicilie facta per Imperatorē Federicū, ꝙ ſi is, qui in duello ſuccumbit, pſequat̄ ſuū dolorē, ꝙ nō morietur, ſed tāqꝫ periurus punit̄. vbi gl. per ſua iura. ⁊ hoc rōne equalitatis, qꝛ eſſet iniuſtū, vt ipſe accuſator ꝓuocans ad pugnam ⁊ nō ſatiſfaciēs ſit impunitus, ⁊ reus facta ꝓbatione puniret̄. ar. l. ſi. C. de fruc. ⁊ litis expen. vbi de equalitate ſeruāda, ⁊ iō Imperator Federicus prouidit in re
4 gno Sicilie, † ꝙ prouocator in duello ſuccūbens in crimine leſe maieſtatis, vel mortis abſconſe in quibus ꝑmittit̄ duellū, ſicut ⁊ reus ſi ſuccubuiſſet, eēt vltimo ſupplicio puniēdus. milites tamē dicunt ſufficere, ꝙ ſi ꝓuocator iſta nō fecerit, ꝙ ꝓuocatus abſoluatur, ⁊ ille ꝓuocans remaneat cū infamia. tñ nō bene, quia ipſe eſt calūniator, ⁊ periurus, ⁊ nō debet tranſire impunitus.

SVMMARIVM

1 Prouocatori bannito an ſint ſeruanda pacta per victum ad fidem relaxatum.
2 Hoſtes hi dicuntur quibus bellum a principe indicitur.

¶ An ꝓuocatori vincēti ſint pacta ſeruāda ſi bānitus efficiat̄.

1 An ſi quis † capiatur in duello, ⁊ relaxet̄, deinde ad fidē per victorē cum certis pactis, ⁊ cōditionibus, ſi deinde victor ſit bānitus a ciuitate ſua ſint ſibi illa pacta ſeruāda. dic ꝙ non, qꝛ iſta pacta nō ſunt ſibi ſeruāda, ex quo pōt impune offendi, qd̄ eſt fauore publico introductū. l. opprimēdoꝝ. C. qñ lꝫ ſine iudice. ⁊ qꝛ vr̄ bonus dolus ſibi nō ſeruare pacta, ex quo eſt effe
2 ctus hoſtis. l. j. §. nō tñ. de dolo. † hi eñi hoſtes dn̄r, qbus eſt idictū bellū. de capi. dimi. l. admiſſiōe. §. q deficiūt. ꝯ quo vide nor. Bart. in. l. j. C. qñ lꝫ ſine iudi. ⁊ latius in. l. j. C. ſi a nō cōpe. iudi.

SVMMARIVM

1 Captus in duello per armigerū an efficiat̄ captiuus capientis.
2 Verba ſe dedentium quare non ſint attendenda.
3 Duella quando ſint pro iuſtis bellis habenda.
4 Reddens ſe hoſti pre timore carebit poſtliminij iure.

¶ An captus in duello per armigerū ſit captiuus capientis vel conducterij ſui patroni cui ſe reddidit.

1 An ſi armiger, † vel ſodalis ꝯducterij armoꝝ, vel ducis belli exiſtētibus exercitibus in caſtris iniuit ſingulare certamē cū armigero, vel ſodali alterius ꝯducterij, vel ducis armoꝝ inimicoꝝ, q illū deuicit, ⁊ ꝑpterea ſe reddidit ei⁹ dn̄o, an iſte captus ſit captiu⁹ capiētis, vel ꝯducterij, ſiue ꝑroni, cuius victor erat ſubditus, cui ſe reddidit. Bal. in. l. in adoptione. C. de adop. diſtinxit, ꝙ aut iſte captus, nō obſtāte ꝙ ſe reddidit dn̄o vl̄ duci, fuit captus, ⁊ ductus in caſtra ꝑ ipſuꝫ victorē, ⁊ eius erit captiuus. ar. ff. de acq. rer. do. l. in laqueū. argendo ꝯ e aialibus irrationalibus ad rationalia, q̄ ſimiliter in nullius bonis ſunt. ff. ad. l. aquil. l. liber homo. nā captiui a captura dn̄r, ⁊ etiā mācipia dn̄r qꝛ manu capta. ff. de ſta.
2 homi. l. libertas. ⁊ l. cū ſeruo, † nā vba ſi reddētiū nō ſunt attēdēda, ex quo ꝑ capiētes ducti ſunt in captiuitate in virtute bellica. ſi aūt ipſi nō fuerūt ducti captiui per ipſos capientes, ſed poſtqꝫ ſe reddiderūt, fuerūt relaxati ſponte ob reuerentiā illorū, quibus ſe reddiderūt, tūc ſunt captiui illius qbus ſe reddiderūt. ar. ff. de pac. l. ꝯuentionū. ⁊ l. iuris gē. §. ꝑtor. ⁊ qꝛ ꝑpterea capiēs ſe penituit illos dimittēdo, cū ſe reddiderūt dn̄o eoꝝ, ⁊ ꝑpterea erūt captiui dn̄i ſui, cui ſe reddiderūt. ar. l. cū nō reddētiū. C. de cap. ⁊ ff. eo. ti. l. v. in prin. vbi aūt a ꝯſodalibus ꝯpulſi eos relaxauerūt nō dn̄r capti. inſti. q. mo. ius. pa. pote. ſoluit̄. §. ſi ab hoſtibus. ⁊ l. naturaliter. ⁊ l. in laqueū. de acq. re. do. ⁊ facit. ff. de in rē vſo. l. ſi ꝑ parte. §. verſuꝫ. ⁊ facit ꝯ fideiu. l. ſi Barſatorā. vñ cū iſti ſint capti i duello, qd̄ fit auctoritate publica, ⁊ ꝑ ꝯſuetudinē armoꝝ inueteratā iter inimicos caſtra metātes vnus ꝯ alterū. dico ꝙ erit captiuus capiētis, qꝛ lꝫ iſta ſit particularis pugna, tñ fit inter hoſtes publicos, ⁊ nō inter priuatos, ⁊ fit iure publici belli inter ſingulariter pugnātes. ⁊ eſt ſimilis bello indicto auctoritate publica ab Iperatore, vl̄ a ꝑncipe ne dlicta ſint ipunita. ⁊ ꝑ no. ꝑ Inn. in. c. ſup his de voto, ⁊ qꝛ fit iter hoſtes, vel rebelles quo captiui ſunt capiētiū ⁊ nō aliorū. ar. d. l. in laqueū. ⁊ ar. no. ꝑ Bar. i. l. ho
3 ſtes. de captiuis. † nā iſta duella ꝯſuetudinis auctoritate indicia, ⁊ cum

⁊ cū licētia supioris in castris, ⁊ territorio indicētis permissa bñr p iustis bellis, ⁊ ratione ↄsuetudinis armoꝝ captiui efficiuntur capientiū sicut quādo fiūt duella inter hostes publicos. ar. §. di. ctoꝝ iuriū. ⁊ p no. Inno. in. c. olim. de resti. spolia. in vltima gl. ⁊ Bar. in. l. hostes. §. alr. ⁊ cū pugna sit indicta ex cā iusta p superiorē, ⁊ pmissuꝫ vt singulr illi pugnēt, dicer publicū, ⁊ iustū bellū, quo ad ipos, ⁊ merito iste erit captiuus capiētis eū, ⁊ nō dñi sui, qꝛ si eū cepit, ⁊ duxit, nō vr acceptasse id, qđ dixit captus vcꝫ, ꝙ
4 se reddebat dño suo. ⁊ facit. ff. de capt. l. de capti. vbi † actus reddentiū se hosti pre timore in tm̄ dānar a iure ꝙ ius postliminij in eo locū nō hꝫ, ⁊ sic rōne odij nō poterit suā captiuitatē ad sui cōmodū ⁊ honorē iterpretari, ⁊ dicere se esse captiuū dñi, cui se reddidit. qꝛ hoc nō obstāte fuit captiuatus p victorē, tm̄ iure armoꝝ attēdi dꝫ ↄsuetudo. vl an iste capiēs erat famulus, saccomānus, vel armiger illius dñi sui, qꝛ si famulus erit captiuus dñi, secus si armiger, lꝫ sub alio militaret. in quo me consuetudini remitto.

SVMMARIVM

1 Querela prima an possit dimitti ⁊ super iniuria facta in campo pugnari.
2 Victor nō debet amplius pugnare cū eo qui semel cōfessus fuit.

¶ An intra lizam propter verba iniuriosa possit prime querele renuntiari ⁊ super iniuria pugna prosequi.

1 Venit ꝙ † quidā se iactauit cōcubuisse cuꝫ sorore militis. hic miles sup diffamatione hmōi, puocat diffamatoreꝫ ad pugnā. ante diē pugne soror fratrē, eūdemqꝫ puocatorē, vt a pugna cesset, exhortar. frater sororeꝫ interpellat, si diffamatio vera sit, vel falsa. tandē die belli cedēt. soror fratreꝫ cōsulit, ne pugnet, ne iniustā causaꝫ foueat. hic iā accinctus duellū intrat, ⁊ cū certamē inirēt, frater puocator subterfugiebat bellū circuiēs locuꝫ certaminis. alter pugil eū insequir clamādo post illū voltati traditore. hic se reuoluēs, dixit prime querele renūtio, tm̄ qꝛ me pditorē appellasti, sup hac tecū pugnare intēdo, qꝛ me pditoreꝫ fore asseris. iō si valēs es ptege cām tuā. q pugnā ceptam insequētes certauerūt lōgo certamine. tandē frater puocator in secūda qrela iustitiā fouēs pualuit, ⁊ victor fuit, illūqꝫ cepit, ⁊ recredere fecit, deinde victus dicebat, ꝙ non erat legitime deuictus, sed ipse erat victor, qꝛ fecit illū recedere de prima qrela ⁊ ipso recesso nō potuit amplius pugnare cū eo tāqꝫ falsarius, qꝛ nō potuit aliter mutare querelā, sed debuit in prima psistere, in qua iustitiā fouebat, ⁊ ea finita, pponere sup pditione. causaqꝫ ↄdictionis hmōi intellecta, iudex cōpetens duello ppositus sententiā dꝫ pferre, ꝙ
2 vterqꝫ sit victor. ille in pria qrela, ⁊ alter in scda, † qꝛ dꝫ iputari prio victori, qꝛ nō debuit amplius cū illo psequi pugnā, q semel erat ↄfessus, ⁊ qꝛ potuit qrelā emergētē cumulare cū pria, ⁊ qꝛ in emergēti iustitiā fouebat, dei iudicio actū est, vt diffamās illū de pditiōe succūberet. de hoc tm̄ latius in libro vulga. ⁊ j. in alio. c.

SVMMARIVM

1 Captus in duello, ⁊ sub fide relaxatus, an ob maximū seruitium capienti impensum debeat fides relaxari.
2 Serui pro premio quandoqꝫ libertatem accipiunt.

¶ An captus in duello relaxatus ad fidē, si deinde faciat maximum seruitium domino capienti, debeat sibi fides relaxari.

1 Si aliquis † miles fuit captus in duello, quē victor ad fidē relaxauit, vt quoties esset requisitus ad eū veniret, si victori supuenit guerra, vel inimicitia, ⁊ misit requirēdo militem victū, vt ad eū veniret, qui venit, ⁊ victori auxiliuꝫ pstitit in guerra, ⁊ bello pprio ppter cuius strenuitatē, ⁊ puidētiaꝫ victor cuius erat, captiuus in illa guerra obtinuit victoriā, vel ipsum victorē a mortis periculo liberauit, vel coniuratiōnē ↄtra eū factā detexit, aut iniurias eius armata manu vidicauit, aut aliud maximū seruitiū sibi fecit. an teneat victor istū militem p ista seruitia, vel similia digna remuneratione ipsum a fide liberari. dico ꝙ sic.
2 ar. l. j. C. p qui. cau. serui. libe. reci. vbi dicit tex. iperatoris. † religiosa sollicitudo ad augēdā puocādāqꝫ fidei obseruationē iuris pmio affici debet, qui necē dñi suo strenuo nixu vindicāt, vt liber tatē cōsequant serui. vt cōstitutionibus principū sancitū est. ⁊ ad idē tex. in. l. q ad necē. ff. q sine manu. ad liberta. pueni. ⁊ in. l. j. de pci. ipera. offe. ꝙ si victor facere denegauerit, poterit, a suo principe, vel a duce belli cōpelli ad relaxandā sibi fidem, ⁊ oblationem, qua erat victor ascriptus, per text. in dicta. l. j. pro qui. cau. serui. ⁊. d. l. j. de preci. impera. offe. vbi dr, ꝙ serui, q in bellis capiebant, debebant consequi libertatē, quādo dominis suis aliqđ magnum obsequium faciebant, qꝛ est merces eximij laboris, qđ ad religionem attinet, vt dicit text. d. l. j. pro quib. cau. serui. in quibus iuribus videtur vera imperatoris decisio.

SVMMARIVM

1 Rex pugnans cum alio an possit ei coronam auferre.
2 Conuictus in duello qualiter puniendus sit.
3 Signa que sint quibus exercitus dirigitur.
4 Corona, ⁊ signa militaria per vincentē possunt a victo auferri.

¶ An rex pugnās cū alio possit sibi auferre coronā, vl cimeriā.

1 Araldus † magni regis me interrogauit, si duo reges coronati pugnāt in singulari certamine, vt vidimus multos fecisse psertim regē Carolū tertiū cū rege Vngarie, ⁊ vnus deuincitur, si victor pōt illi auferre coronā, seu cimeriā, cuꝫ qua intrauit cāpū, ⁊ ego ab eo petij, si duo armoꝝ duces veniūt ad pugnā duelli, ⁊ intrant cū stādardis, ⁊ vnus vincar, si vincens potest illi auferre standardū ppriū, ⁊ eū priuare, vt ppetuo nō deferat standarduꝫ tāqꝫ deuictus, nisi de nouo acquirat aliđ. ego dixi sibi, ꝙ in pugnis eligir iudex cōpetēs, qui inter pugnatores iudicet, qđ iustū fuerit, ⁊ si quidē de graui crimine pugnāt, qđ per pugnā pbari opꝫ. qꝛ alia nō superest pbatio, tunc superatus nō cōfitetur, ⁊ occidir a vincēte, ⁊ hoc casu pōt oīa auferre ad istar romanorū
2 hoc facientiū, vt diximus. §. in. c. an pugnās cū aliquo. † si vero crimen confitear, vel se recredentē faciat crimine cōfessato. declarabitur contra cōfessum per iudicē, vel cōdēnabitur, sm qđ iuris fuerit. ⁊ si pugna facta sit, p crimine lese maiestatis, de quo accusabar coraꝫ eius ordinario iudice. vt dicit ↄstitutio regni monomachiā. ⁊ gl. isti. de here. q ab itest. §. pduellioīs. ⁊ in fi. ⁊ fuit admissa pbatio per duellū tūc ↄdēnabir cū bonoꝝ publicatione ⁊ oī dignitate. l. iij. ⁊. l. qsqs. ad. l. iul. maie. ⁊ bona applicabunt fisco, ⁊ vbi eēt accusatus p alio crimine tūc punier tm̄ cū alleuiatione pene iuris, qꝛ pbatio p duellū nō est vera pbatio vt. §. ē dcm̄. vbi aūt p criminibus vel alijs iniurijs pugnarēt corā alio iudice p ptes electo ad pugnā tūc p ipsum iudicē decerner more solito, qꝛ dabir vt captiuus victori, ⁊ ꝙ sit notatus, vt nō possit vlterius pugnare cū aliquo, ⁊ sit rebrozatus tāqꝫ infamis, ⁊ si fit pugnatū in crie maiestatis, talis ifamia extender vsqꝫ ad posteros nascituros tāqꝫ natos ex sanguie ifecto macula pn̄a put ēt. §. diximus, ⁊ vbi superatus se fecerit recredētē, ⁊ vt captiuū se dederit victori, tūc si victor illū relaxat ad fidē adimit arma, vel iocalia sibi reseruet, vt voluerit more militari, qꝛ milites pro honore valde ista extimāt. arg. no. p Bal. in. l. j. de edi. ac. ⁊ ar. no. in. l. nā ⁊ seruus de neg. gest. ⁊ in. l. in adoptiōe. C. de adop. p Bal. ⁊ idē de bāderijs vl stādardis erit, que sunt signa muta ducis exercitus ale vel
3 legionis sm Vegetiū de re mili. qui dicit † ꝙ sunt signa, cū qbus ducir exercitus, ⁊ sine quibus non bene dirigir. ⁊ facit. l. j. de offi. consul. ⁊ ff. qui. ex cau. maio. l. pene in ver. a signis. naꝫ ista signa auferre superato in duello in est de consuetudine illius certaminis, nec sunt aliena a certamine singulari, vbi venit occupatio signoꝝ. vi armoꝝ quesitorū, quibus signis etiā aliquando per superioreꝫ priuar ex causa proditionis, vel criminis lese maiesta. l. eoꝝ cum ibi not. per Bar. ff. de penis. vel ex alio delicto militari, p quo capitis punirer miles, vel cuꝫ ignominia a militia mitterer. l. omne delictū. ⁊. l. nō omnes. eo. titu. ⁊ sic cuꝫ bona delata intra signa duelli ↄcedant occupantibus, sicut alia bona capta i bellis iustis. ⁊ in. l. iij. i fi. de acq. rer. do. ⁊ i. l. hostes. de cap. j. di. c. ius militare. ad. l. iul. pecula. l. qđ. cū si. merito corona ⁊ stādar
4 do priuabir superatus per vincentē. † ⁊ iō in foro armoꝝ pt tolli corona, ⁊ banderie, ⁊ alia eius signa, sicut diximus de romanis. in. c. an pugnās cū aliqua. vbi de rege Carolo tertio, q abstulit cimeriā regi vngarie, cū quo pugnauit i singulari certamine ⁊ illū occidit, ⁊ Araldi dñt, ꝙ alia spolia sunt indicis, ⁊ ministroꝝ qñ deuincir, ⁊ occidit. ⁊ late scripsimus in libro vulgari, banderie. n. tollebant in victis per duces romanos. ⁊ deferrebant romani in signum ⁊ testimonium victorie, ⁊ sic iste victor facere poterit in signum victorie, ⁊ ad suam futuram gloriam, ⁊ ostentationem ⁊c.

SVMMARIVM

1 Deuictus in bello negans se victū an rursum prouocari possit.
2 Duellum pro quibus causis iure longobardo concedatur.

¶ An superatus in plio si negat hoc possit iterum prouocari.

1 An si deuictus † ꝛ superatus in duello ad tutta oltrāza, ꝛ sub fide relaxatus, ꝛ deinde dicat non esse veruꝫ, nec fuisse captū, ꝛ deuictū ab illo possit victor illū iteruꝫ ꝓuocare ad pugnā. dic ꝙ sic, qꝛ cuꝫ iste victus habebaṫ pro mortuo, ꝛ perdiderat impresiā, si se fecit recredenteꝫ, ꝛ habuisset hoc bñficiū a victore, ꝙ ipsuꝫ nō occidit, ꝛ eū relaxauit ad fidē negādo hec dꝫ tali bñficio priuari. arg. l. j. ꝛ. ij. ff. de iure anu. aure. qa nō dꝫ sibi prodesse negatio sua, arg. ff. ad trebel. l. illud. §. si negauerit. nā rōne negōnis ꝛ mēdacij, quis amittit bñficiū, ꝛ priuilegiū. l. j. C. ad mace. ff. de fideiusſ. l. si dubiteṫ. §. ita. ff. de re iudi. l. sed hoc ita. ꝛ. l. ij. C. si minor se maiorē. ꝛ arg. ff. ad. l. falci. l. here-
2 ditatū. §. fi. de iure delibe. l. fi. † nā iure lōgobardo rōne debiti negationis fit duellū. qꝛ vr̄ spoliari, ꝛ etiā rōne infidelitatis, ꝛ spolij, ꝛ falsitatis. vt hērur. s. circa prin. vbi tractaṫ ex quibus causis fiat duellū. nam etiā hoc casu posset ipsum vēdicare coraꝫ iudice vt captiuū omittendo viam armoꝝ, per not. in rub. ꝛ in. l. j. ff. de rei ven. ꝛ per ea q̄ diximus. s. in caplis antecedētibus, vbi tractauimus. an relaxatus ad fidē possit cogi ad reuertendū. ꝛ iō quādo fiunt duella adhibentur notarij, qui rogantur de victoria alterius eorundē, vel fiunt litere patētes per illū, qui preest duello, vt nulla possit dubitatio oriri in posterū, ꝛ qualiter procedatur cōtra ipsum deuictum, qui nollet venire ad victorem. s. est tactum.

SVMMARIVM

1 Miles in duello deiectus ꝛ per aduersarium vsqꝫ ad noctem sit detentus, an iudicetur victus.

¶ Quando vnus alium cadentē longo tenuit tēpore per pedeꝫ vsqꝫ ad tenebras, quid iudex debet pronuntiare.

1 Duo milites † ad pugnā diffidati ad tuttá oltranza equites ad terrā procidētes colluctantes. tandē vnus alterū cepit per pedem, in quo erat calcar, ipsumqꝫ longo tēpore tenuit stans extra liꝫam, ꝛ qui in terra erat stabat intra liꝫam se nō valens erigere, ꝛ nox iam aduenit, ꝛ opus est, vt diuidaṫ pugna, ꝛ qui in terra stat protestaṫ cōtra aduersariū ꝙ perdidit cāpum, qꝛ exiuit extra liꝫaꝫ, ꝛ ipse eū eiecit, licet ceciderit. alter protestaṫ ꝙ aduersarius est victus, ꝛ superatus, ac captiuus eū tenētis, et si stat cū pedibus extra liꝫam est intra liꝫam, qꝛ tenet intra liꝫam ipsum captiuū. nūc queritur qd erit agēdū. dico ꝙ si iudex dissoluit pugnā, faciet iniuriā parti. ꝛ si velit prorogare in sequentem dieꝫ, non poterit hoc facere, qꝛ fuit vna dies statuta. in quo dico ꝙ iudex debebit ďclarare, ꝙ de cōmuni volūtate differāt pugnā in diē sequentē. ꝛ ꝙ quisqꝫ sequēti die redeat ad statū pristinum, quibus hoc facere nolētibus, vel ipsos sic stare pmittet, aut ipsis sententiā poscentibus declarabit, ꝙ vsqꝫ ad tenebras pugnarūt, ꝛ vnus tenebat alterū in terrā tenēdo euꝫ p pedem, ꝙ resurgere non valebat, ꝛ qui detentus erat nolebat se disdicere, nec se dare victū, ꝛ poterat etiā declarare, ꝙ ille, qui erat in terram, erat victus, ꝛ tenens victor, vel cum maiori honore, ꝛ hoc in pugna ad tutta oltranza, in qua finis est mors, vel disdicta in iudicio belli, aut separatio iudicis ex clementia.

SVMMARIVM

1 Milites quatuor si pugnent, vtra pars iudicetur victrix.

¶ De partita quatuor pugnantium qualiter decernatur.

1 Quatuor † milites ad pugnā venerunt equites ad tutta oltranza, ꝛ cū intrassent liꝫam, duo ex vna parte accedūt ꝯtra vnū alterius partite, ꝛ illū opprimebāt. alter ex equo descendens arrepto ense incedit contra illos, qui opprimebant consocium, ꝛ vnum percussit grauiter a tergo, ꝛ alter se recredit, ꝛ fugit extra liꝫam. iste qui iam pedes erat insequitur illū, qui exiens fugiebat. est questio inter ipsos, que partita erit victrix. vna partita dicit, nostra est victrix, quia vnus ex aduersarijs est grauiter cū sanguine pcussus, ꝛ alter disdictus, ꝛ fugatus. p alterā partitaꝫ dr̄, ꝙ vnus alterius partite exiuit extra liꝫam, ꝛ sic est victus, ꝛ alter pcussus. ergo illa ptita succubuit. mō dr̄, ꝙ sentētia dabiṫ cōtra illam partitā, de qua vnus est disdictus, ꝛ alter pcussus. qꝛ disdicta est maximū vituperiuꝫ, ꝛ similis morti. ꝛ lꝫ vnus ex alia partita exiuerit extra liꝫam iuit nō impulsus, sed insequēdo fugientē, ꝛ sic campuꝫ non perdidit alterius impulsu, sed victoriaꝫ insequendo contra fugientem a liza, quod est de natura belli.

SVMMARIVM

1 Miles deferens arma leuiora an admittatur ad duellum.

¶ Quando vnus detulit arma leuiora vt esset agilior an possit obtinere.

1 Duo milites † diffida ti ad pugnam cum mazis, seu clauis, ꝛ armis militaribus, ꝛ vnus eoruꝫ, vt esset agilior, ꝛ velocior, detulit arneses de pergameno argentatos in modū armorum, ꝛ factum est prelium inter eos. ꝛ iste qui tales detulit arneses percussit in faciem cum sanguine cōpugnatorem, ꝛ diuisum est preliuꝫ. alter dicit ꝙ dolo ꝛ fraude versatus est non deber habere victoriam. ille replicat ego potuissem venire nudus, ꝛ meam facere conditionem deteriorem, ideo victor sum. modo dubitatur quid iuris. dicitur ꝙ ipse est victor, seu qui honorem meretur, quia non est dolus, nec fraus nisi in seipso, non tamen in consocio, ꝛ tanto magis laudandus, quia ex artificio se precauit de percussione in pedibus, ꝛ gambis, vbi erat inermis.

SVMMARIVM

1 Prouocator renuncians prie querele an possit scđam aggredi.
2 Renuncians prime querele dicitur confessus eam esse iniustam.

¶ Añ renuncians ꝓuocator prime querele ꝛ aggreditur nouā.

1 Duobus † nobilibus pugnātibus ad tuta oltrāza, quoꝝ alter iniustā cognoscēs fouere querelam subterfugiebat preliū alter dt̄ volta ti traditore. hic, audito sermone tali vires assumit, ꝛ ait illi ego renūcio prie querele, ꝛ sup ista noua q̄rela volo te expugnare, ꝙ nō sum ꝓditor, ꝛ pliādo vicit, ꝛ superauit illū ꝛ petit sniaꝫ in sui fauorē ꝛ honorē decerni. victus dt̄ tu non debes hēre honorē, nec victoriā qꝛ renūciasti prie q̄rele tanq̄ iniuste, ꝛ sic fuisti disdictus, ꝛ ꝯfessus iniustitiā tuā ꝛ sic tanq̄ miles reprobatus nō potuisti vlterius offendere. alter replicat imo ego ꝓ tali iniuria ꝛ potui expugnare, ꝛ pria fuit finita p renūciationē meā, ꝛ potui venire ad scđam emergētē. q̄riṫ qd iuris. iudex ꝯpetēs deter
2 minat ꝙ vterqꝫ ē victor ꝛ victus. † qꝛ ille q renūciauit prie q̄rele fuit recreditus, ꝛ ꝯfessus primā q̄relā iniustā, ꝛ sic periurus. ꝛ iō denūciās respectu prie victus ē, ꝛ respectu scđe ē victor, qꝛ debet sibi iputare alter, q audita renūciatiōe nō obuit amplius pugnare secū, ꝛ pugnādo quasi ꝯsēsit, ꝛ approbauit eius psonā, ꝛ est victus, maxie qꝛ talis iniuria nō dꝫ cū aliquo interuallo tolerari, imo statiꝫ statiꝫ dꝫ seq punitio, qꝛ nō patiṫ dilationē, ex quo pēdēte dilatiōe eēt in mēte ꝛ in aio hoium ꝓditor nō purgata tali ifamia. licita est. n. ꝓpulsatio iniurie incōtinēti facta ꝛ talis iniuria meretur gladio inter milites propulsari. ꝛ ita vr̄ vera sententia.

SVMMARIVM

1 Victor an post prelium possit eum qui prius se reddidit cogere vt se recredat.
2 Lites instaurari non decet transactionibus finitis.

¶ Quando victor vult ꝙ qui se reddidit vt captiuum se recredat post prelium.

1 Orto prelio † iter duos milites ad oltrāza, vnus qui subtus stabat, deuinciṫ, ꝛ superatur, ꝛ reddit se vt captiuū vincētis, qui propterea illum dimittit, ꝛ resurgūt. ꝛ postq̄ resurrexerūt, victor dt̄ victo, tu dedisti te pro meo captiuo, hoc mihi nō sufficit, qꝛ volo vt recredas,

recredas, & cõfitearis iniustam fouisse querelaz. ille hoc denegat facere, dicẽs semel me acceptasti in tuum captiuũ, & separatũ est preliũ inter nos, qđ semel placuit, amplius displicere non dz. finitoq; prelio, & habita victoria per te non teneor me recredere, qr tibi dz iputari, quare talẽ victoriã cõ me acceptasti. replicat istud est de natura victorie ad tutta oltranza, q qs sit mortuus, aut recreditus. ideo tu teneris facere id, qđ est de natura victorie. replicat alter, bellũ ẽ finitũ tali pacto, q sim tuus captiuus, qđ semel diffinitũ est, partiũ ineũte cõsensu amplius restaurãdũ nõ est. qritur, qd iuris. iudex cõpetens determinet, qr ex quo fuit cõtentus iste victor, q esset suus captiuus, & aliud nõ petijt, q nõ dz aliud facere nec se recredere. qr finitũ fuit preliũ. & ppea qr lex dt causas,
2 † vel lites trãsactionibus finitis instaurari nõ opz. & de hoc diximus. s. in simili qõne de illo, qui dixit, io so venzuto.

SVMMARIVM

1 Honor maior cui debeatur in prelio facto pro impresia.
2 Victor in prelio iudicatur qui cum maiori strenuitate se gessit.
3 Victor generaliter quis dici possit.

Finit liber de captis in duello.

Incipit liber de impresijs, & disdicta.

Quis habeat maiorez honorem in prelio pro impresia facto.

1 Uperius vidimus † de plijs factis singulariter per signũ belli expressum. nõ superest videre de his, qui deferũt impresias, seu signa bellãdi in ppria psona ex pollicitatione voto, aut ad viriũ ostẽtatione, vt q talia signa tetigerit pignus belli recepisse censeret ad preliãdũ cũ deferente sm legẽ datã illi impresie per deferẽtem. ista enim impresia appellari põt faida more tuscoz, vel armilla, quã antiq milites deferebãt in brachijs ad viriũ ostentationẽ. sicut ẽt naues, & galee que reqrunt preliũ deferunt pro signo paruuz vexillum in medio siue in parte anteriore. quã impresiã aliq deferunt, vt pugnent ad oltranza. aliqui vt prelient cũ armis deputatis, & cum certis offensis, & ictibus determinatis, qbus finitis, & liberatis vlterius finis est prelij. in quo prelio incõtum mors, & vulnera accidere põt vt ad tutta oltranza, nec potest tũc aliqua fraus, vel dolositas excogitari aut fieri, nec auantagiũ queri, sicut qñ pugnat ad tutta oltranza, & talis prelij per impresiaz finis est libe-
2 ratis ictibus ordinatis, & ille † victor iudicabitur, qui cuz maiori virilitate, ac strenuitate se gesserit in ipso prelio armaturis corporeis vtendo, vt mẽbris mouẽdo se in armis vt inermez, & agiliter pugnãdo cũ prudẽtia, & cũ tpis moderatione, & cũ brachiorum, & pedũ tẽperamẽto. offensas, & defensas faciẽdo, vbi & qñ oportunitas aderat, fines modestie nõ excedẽdo, ac arte & artificio belligerando, & non sola fortitudine, sed ingenio mixto prosiliendo, nõ offendẽdo incaute, nec defendẽdo idefensus, armaq; cũ mẽsura mouẽdo. is ẽt maiorẽ reportabit honorẽ, q amplius õ cãpi spacio occupabit, & q melius occupatũ spaciũ cõseruaret. Is ẽt honorabit, q ppriũ vultũ nunq; cõuertisset, nec retro, nisi oportune cessisset. & is qui melius insidias hostis, & offensas cu-
3 stasset, & is qui in faciez percussus, & repercussus inuictus permãsisset. † & qui hosti non cessisset, & is, qui se non exanimasset. & is cui se non plicasset, nec manus, aut crura ad terram tetigisset, qr cadenti similis esset. & is maxime qui sanguinem inimico fecisset se illeso. Is etiam qui inimicum in capite percusserit, vel in manu, aut in membris nobilioribus. Ideo dixit Vegetius de re mili. q pugnator pedestris debet scire artem dimicandi. & Salomon ait, q in bello requiritur prudentia.

SVMMARIVM

1 Prouocator an sit is, qui impresiam tangit, aut qui eam defert.
2 Deum tentare dicuntur, qui impresias ad preliandũ deferunt.

Quis sit prouocator an deferens impresiam, vel eaz tangẽs.

1 Equitur dicendum de † deferentibus impresias causa preliandi cum tangentibus quis erit prouocator. an is, qui impresiaz defert, vel qui tãgit. dici posset, q prouocator, seu requisitor sit, qui impresiam defert. quia requirit omnes milites ad prelium eos incitando commouendo iram eorum ad experimentum virtutis bellice, vt ostendant, q non sint minoris roboris quaz ipse alias talis deferens, si nullus responderet, protestaretur, q nullus militum fuit audax tangere extimantes eius potentiaz, & sic redundaret in dedecus totius militie. In contrarium, q is, qui tetigit, sit prouocator, quia hoc agit contra prohibitionem impresiam deferentis, & quia tangendo personam in impetum, & in sultum facit ad iram prouocat deferentem, sicut is, qui alterius narem tangeret in eius vilipendium, & iste deferens videtur defendere rem suam, & comminari, q nullus insultum aduersus se faciat suam tangendo personam sub pena prelij. si & prout castellanus minatur, q nemo appropiquet castro. alias falaricas dabit, & sicut facit canis, qui dentes ostendit, ne canes ceteri cõtra eum prosiliant, & ideo prouocator erit, qui tangit, quia si ipse nõ tangeret, ille quietus permaneret, & hec videtur vera sententia,
2 & latius scripsimus in lib. vulgari. † tamen qui deferunt impresias ad preliandum sunt hi, qui Deum tentant, vt. s. diximus, & catholici principes non debent tunc permittere, vt pugnam faciant in suis dominijs, quia nulla ad hoc vrgenti necessitate honoris, & fame defendendum mouentur vt sunt voluntarij concitatores preliorum, & vt plurimum succumbunt. ideo contra barbaros ad experimentandam propriam strenuitatem accedant.

SVMMARIVM

1 Deferentes impresias an possint intrare ciuitatem sine licentia domini.

An deferentes impresias intrare possint ciuitatem sine licentia domini.

1 Ubsequenter dicenduz † de impresias deferentibus, q isti non debẽt de iure intrare ciuitatem alicuius principis cum tali signo prelij sine licentia principis, qr concitare videt militiam, & qsi pacẽ, & quietez publicã turbare, & dare occasionẽ delinquẽdi, & arma mouendi in suo dominio, & tentãt milites. & tentans de iure punitur. sicut ille, qui in castris est causa alicuius seditionis, tumultus, aut rixe, q punitur. etiam nullus militum sine licentia sui dñi potest illam tangere, qr tangentes prouocat ad bellum, & prouocatores tales puniuntur, vt diximus in prin. operis.

SVMMARIVM

1 Miles reprobandus an possit tangere impresiam sic q deferẽs cum illo teneatur pugnare.
2 Dispositio generalis non nisi habiles comprehendit.

An miles reprobandus possit tangere impresiam & deferens cum illo pugnare teneatur.

1 Ontinuando † sermonez de deferentibus impresias causa prelij est videnduz si vnus miles dignus repulsa, q ex aliqua infamie labe posset alias a pugna repelli, si tangat talem impresiam possit merito reprobari per impresiam deferentem, vt posset repelli si prouocaret alium & vt q non, qr debuit in suis ordinationibus hoc exprimere, q qui vult tangere, & se propterea obligare ad prelium, debeat esse miles olimpus, & ab infamia mundus. vnde qr sub generalitate omnes inuitauit sibi in hoc preiudicasse vt, & vbi auctor non distinxit nec nos. tamẽ in contrariuz facit
2 † qr dispositio generalis comprehendit habiles, & nunq; inhabiles, & odiosos, ac prohibitos, & indignos. & in omni generalitate subintelligit cõsuetudo reseruata, & qr infames sunt ex mente iuris exclusi ab omni actu dignitatis, & sunt in mente proboz indigni, & presumenduz non est, q de talibus intellexerit. ideoq; omnes inuitati videntur, qui erunt habiles, & non indigni.

SVMMARIVM

1 Iudex an possit absq; iniuria pugnatores diuidere.
2 Principes qua de causa aliquando pugnã incohoari pmittant.

¶ An iudex sine iniuria possit diuidere pugnatores p cā impsie.

1 POst hec videndum †est, si duo pugnam faciant pro cā impresie ad oltranza, si iudex sine iniuria poterit illos diuidere. dico ꝙ sic, qꝛ est in eius arbitrio. est enim talis pugna voluntaria, ꝛ prohibita, ꝛ non ex necessitate, sicut qñ preliarent ad oltrāza pro cā honoris, ꝛ fame, qꝛ tunc est ex cā vrgenti, ꝛ necessaria. ꝛ iudex debebit expectare finē prelij, cuius est mors, vel disdicta, ꝛ vt dñt milites, Deus tūc est iudex, ꝛ dꝫ veritas patefieri p prelium. ꝛ dr̄ in psal. cxliij. Benedictus dñs Deus meus ipse docet manus meas ad prelium. ꝛ non expectando finem si ex clemētia diuideret, tunc esset casus pietatis, ꝛ non iniustitie, ꝛ tūc iniuria faceret. tñ in alijs casibus ꝗ̄ honoris dꝫ illos diuidere non expectando mortem cruentam, ꝛ peccaret, si homicidium subsequat,
2 vt diximus. s. solent enim †principes aliqñ pmittere, ꝙ intrent, ꝛ incipiant, vt videant eoꝝ audaciam, ꝛ qua qſqꝫ eoꝝ animositate, ꝛ ꝯstantia, ꝛ virilitate se gesserit, ꝛ quo qſqꝫ colore, aut pallore, aut trepidatione se habeat, vt ex motiuis ppendat, ꝛ mentem suam informet. qꝛ ēt posset pp aliquem eoꝝ fieri disdicta in principio prelij, si ꝛ prout pluries accidit. ꝛ pſertim semel in Alamania coram impatore duobus anhelātibus ad prelium, ac incipere volētibus. vnus dixit ꝙ alter arma q̄dam secreta gestabat vltra ꝯuentionem, qui vestes nudus abiecit, alterqꝫ illico aufugit, ꝛ compugnatore dimisso, q ꝯstanter cāpum tenuit die tota. noluitqꝫ impator, vt abiectis vestibus se indueret, sed vestes imperiales sibi est pro premio elargitus, sibi decernēdo honorē, ꝛ fugienti dedecus, qꝛ fuga victus extitit sine armis. multi ēt ante p̄lium fugiere, ꝛ pre timore fecerunt disdictā, de qbus diximus.

SVMMARIVM

1 Penitentia an locum habeat impresia iam tacta.
2 Milites causa preliandi in campum ingressi absqꝫ iudicis iussu resilire nequeunt,

¶ An postꝗ̄ impresia est tacta sit locus penitentie.

1 SEquendo †ꝛ deportantibus impresias qō excitaē dubia, si postꝗ̄ alter miles talē impresiā tetigerit audeat penitere. dic ꝙ non, res. n. non est integra, ꝛ p talē tactū vr̄ quasi ꝯtractum inter milites, ꝛ vterqꝫ p̄lio fit obnoxius. sicut ēt iurās tactu scripture se obligat, ꝙ manu tangit fidei se astringit. ꝛ sicut in licitatione nudo qſqꝫ verbo se illaqueat, ēt iterrogatus leuans digitum se obligat, ꝛ in bellis, q erigit vexillū, vel signū le
2 uat securū facit hostē. ꝛ diximus ꝙ †duo milites postꝗ̄ itrarūt in lizam, non possunt iniussu iudicis resilire. ideoqꝫ tangens non penitebit, nec ēt cui tangitur, qꝛ tacite hoc tactu quisqꝫ iure militari efficitur prelio, ꝛ vltro citroqꝫ nata est obligatio. sicut etiam linquens vno actu se obligat ad penam, ꝛ quis etiam nutu, ꝛ signis aliquando astringitur, ꝛ se constituit debitorem.

SVMMARIVM

1 Proditor an sit censendus, qui contra impresie capitula offendit.
2 Offendens alium nulla precedente diffidatione dr̄ proditor.

¶ An qui contra capitula impresie offendit sit proditor.

1 POst predicta videndum †erit, si is, qui tangit impresiam in actu prelij offendat alterum cum alijs armis, ꝗ̄ cuꝫ deputatis inter eos. econtra si deferens impresiam aliter offendat alterum excedendo ordinem, an sit proditor. dic ꝙ ꝗ̄uis in tali prelio possit succedere mors, non est ad oltranza, ꝛ in eo nō potest cōmitti dolus, ꝛ fraus, sicut in prelio ad oltranza. ꝛ ideo qui contra stabili
2 menta cum dolo, ꝛ fraude offenderet, erit proditio, †sicut is, qui offendit sine diffidatione, proditor censebitur. ꝛ is qui offendit aliter ꝗ̄ sit ſm morem, ꝛ stilum armorum, ꝛ sicut is, qui in treugam, ꝛ pacem offendit, qui est proditor. ꝛ q in itinere, aut in mēsa socium offenderit, vel amicum, aut illum quem assecurauerit. ꝛ si quis occiderit socium dormientem in lecto, quem conuitauerit, proditionem incurrit.

SVMMARIVM

1 Pugna an habeat locum pro iniuria facta in pugna cā impsie.
2 Iniuria que subitam requirat vindictam.

¶ An si in pugna que fit ex causa impresie vnus iniurietur, alteri sit locus pugne.

1 POne ꝙ †duobus pugnantibus in duello ex cā impresie cum capitulis ordinatis ad certas determinatas percussiones. ꝛ in prelio deferens impresiam dicat alteri, defende te proditor, si es valēs. ꝛ is, cui impingitur iniuria, excedat modum, ꝛ alterū offendēdo, ꝛ superādo, an victus sit legitime supatus, qꝛ ꝯ̄ capitula offensus, si offendēs replicet, ꝙ eū offenderit ex noua cā superueniēte. dic ꝙ licuit iniuriato excedere modū, ꝛ ordinē capitu
2 loꝝ pp excessum, †qꝛ vocauit eū pditorē, que iniuria reqrit subitam vindictā, nec in capitulis fuit actū, ꝙ posset illum appellare proditorem, qui lacessitus iniuria, cum modum excessit, iniuriantem debuit diffidare, ꝙ se defenderet super tali iniuria noua, alias si eum non diffidauit, nec sibi predixit aliquis, sed incessanter offenderit, erit proditorie actum, ꝛ non erit victor. ꝛ de hoc in alio superiori capitulo.

SVMMARIVM

1 Milites tres si impresiā simul tangant cui primo satisfieri dēat.
2 Tangenti primo impresiam prius satisfieri debet.

¶ Quando tres milites tangant impresiam cui primo debet satisfacere si vnus est comes.

1 MIles quidā defert †impresiā in brachio, cū cōminatione, vt si quis in ꝯtēptuꝫ tetigerit, cuꝫ eo preliare astringatur. modo tres milites tetigerūt. vnus eoꝝ erat comes, alter baro, alter miles queritur, qꝛ oēs tres preliū reqrunt, cui p̄mo satisfacere teneaē. Comes dicit, ꝙ sibi tāꝗ̄ digniori. Baro dicit, ꝙ sibi, qꝛ ipse primo tetigit. ꝛ miles dicit, ꝙ sibi tenetur satisfacere. primo qꝛ ipse fuit diligētior, ꝛ primo reperit locū, ꝛ iudicē, ꝛ inter ipsos ē dies statuta ad p̄liū, ꝛ oia preparata, ꝛ disposita. is vero, q est delator ipresie, dt ꝙ ipse pōt gratificare, cui p̄io, ꝛ cui scdo, ꝛ cui tertio satisfacere dꝫ, si vita sufficiat. superius in fi. lib. tactū est de captiuo triū requisito ab oibus, ad quem accedere teneaē. tñ in hac. q. multa adduci posset, ꝙ oibus tribus satisfacere tenereē, ꝛ ꝙ ipse nō posset eligere, ꝛ gratificare, qꝛ pp hoc posset auferri ceteris preiudicium, qꝛ contingere posset, ꝙ primo prelio esset occisus ab altero, cū quo primo preliareē, ꝛ ceteri non possent eoruꝫ
2 ostendere vires. †Ideo dicendum, ꝙ debeat satisfacere primo tangenti, vel ꝙ sorte dirimatur inter eos.

SVMMARIVM

1 Pugna per impresiam an aliter fieri possit, ꝗ̄ ordinatum sit.
2 Scienti, ꝛ volenti non fit fraus, aut iniuria.

¶ An in p̄lio p ipresiam possit pugnari aliter quā sit ordinatuꝫ.

1 QVeritur si deferēs † ipresiam prelij de qua. s. ꝯuenerit pedes pugnare cū armis bellicis ꝛ militaribus, ꝛ alter venerit cū eisdē armis leuiorib⁹, vt sit magis habilis ad p̄liū, ꝛ iste obtinet honorē, si alter poterit se grauare ꝙ arma equalia nō fuerint. ꝛ. s. diximus, ꝙ in hoc p̄lio nō lꝫ alterū dolo, ꝛ fraude superare, sicut qñ pugna fit ad oltrāza ꝛ iō distinguiē, ꝙ sibi iputet, si cognouerit arma hostis esse inequalia, ꝛ nō ꝯ̄dixit, ꝛ pugnauit,
2 †qꝛ sciēti, ꝛ volēti dolus nō infert, ꝛ de se queri dꝫ, q sua culpa in dānū incidit. tñ vbi fuissent arma talia, p q̄ fuisset defraudatus ignorāter cū arte, ingenio, vel fallacia, ꝛ ꝯ̄ solitū morē, tūc eius ꝗ̄rela iusta erit arbitrio iudicis ꝯpetentis, vel militari relinquendū. Quidā noster miles, qui habuit p̄liū cū alio nō ex cā honoris, sed per impresiam causa virtutis, facta ꝯuentione vt pugnarēt pedes cū clauis, cimeriā edificauit in elmo cū subaro argēto, ꝛ cū alter daret cū claua nō offendebaē. ipse vero in secunda percussione alterū incautum percussit, ad terramqꝫ deiecit. hec non fuit fraus, quia palam detulit cimere artificium. ꝛ alter añ prelium

prelium inimici galeam & desuper contextum debuit recensere.

SVMMARIVM

1 Inimicus, cui date sunt inducie, an illis durantibus possit inimici sui impresiam tangere.
2 Prouocatio ad prelium, vel duellum non frangit pacem.

¶ An inimicus cum quo habetur treuga possit durante ea tangere impresiam sui inimici.

1 Equitur noua questio, † si deferēs impresiam prelij, de qua. S. habebat inimicū capitalē, cū quo treugā, seu indicias tpales cōposuerat. tangatq; inimicus impresiam, deferensq; asserat durātibus indicijs minime licere tangendo impresiam, treugā violare. alterq; ex aduerso ɔtēdat deferentē oēs inuitare ad preliū sine deletu emulos, & pacificos. ergo treuga preliū non retardat. petit̃ dcerni si deferēs. treuga nō obstāte, afficit̃ prelio. dictū est supra, † ꝙ pax non rūpit̃ per ꝓuocatiōem ad preliū, vel duellū ex noua cā accedēte post pacē, idest hoc tñ cāu non posset inimicus tāgere impresiā, qr īterpretatio spectat ad deferentē, q interpretabit̃ pro treuga non violāda, & treuga durāte non est innouādū, & non ꝓsumit̃ deferētē nolle adimplere, ꝙ ꝓmisit, & qr tāgens est ꝓuocator, vt diximus, & nō potest durātibus indicijs ꝓuocare ad bellū eū, cū quo hz inducias eo inuito, tñ puto ꝙ iudicio militari finita treuga teneat̃ deferēs satisfacere, lʒ iuriscōsul. diceret, ꝙ tpe quo tetigit nō fuit obligatus pugne pp treugā vigētē inter eos, ꝙ ea finita illa oblo nō renouet̃, que ð nouo tāgat, si adhuc ipresia instat, tñ si eā abiecerit, nō tenebit̃ pugnare vigore pmi tactus tpe ꝓhibito facti.

SVMMARIVM

1 Supatus in prelio cā imprefie an possit in alijs plijs reprobari.
2 Victus in pugna facta pro impresia non efficitur infamis.

¶ An superatus in prelio causa impresie, possit in alijs prelijs reprobari.

1 Liud erit videndū † de deferente impresiam prelij, si pugnauerit cū aliquo milite, & fuerit deuictus, & superatus, si deinde poterit refutari in alio prelio. & dico ꝙ nō pōt reprobari in alijs prelijs, qr, vt diximus, qñ pugnat̃ ad oltranza ex cā bonoris, vel pro delicto manifestādo, vbi iurat̃ p ambos de calūnia, tūc succūbēs tāꝗ piurus, & calūniator reprobari pt, vt nō pugnet cuʒ alijs militibus ab eo ꝓuocatis, qr remanet cū infa-
2 mia. † tñ vbi pugna fit pro cā impresie, & cā virtutis ořdēde, tūc si millies vincat̃ iure militari reprobari non poterit a ceteris pugnis, qr lʒ remaneat verecundus, non tñ efficit̃ infamis, sicut is, qui succumbit in prelio ad tutta oltranza, vt diximus supra.

SVMMARIVM

Impresia an finiatur per primam pugnam, vel ea finita duret.

1 St & aliud videndum † si iste deferens impresiam prelij cum vno milite preliauerit, si deinde finito prelio requiratur p alios si afficit̃ pugnare cum ceteris dico federa, & conuentiones attendi a quorū serie non est recedendum, quia solet indicere pugnam cum vno, vel cum pluribus, vel solet pollicitationem facere nunquam dimittere impresiā nisi cum tot militibus pugnet, & vincat, aut vincatur tamen vbi simpliciter deferret, & non distingueretur numerus militum preliorum tunc si cuʒ vno preliauit, vicit aut succubuit finita est impresia si illam deponit, & intelligitur de prima vice si eam vlterius non gestat, nisi tunc antequam pugnaret cum primo esset a pluribus tacta, eo non contradicente, quia omnibus obligatur singulariter satisfacere, ex quo simpliciter deferebat.

SVMMARIVM

1 Excusatio vel confessio qualiter fiat expressa, & qualiter tacita.
2 Victus dedens se hosti non debet occidi.
3 Retractatio dicti proprij est militi maximo dedecori.

¶ Qualiter fiat disdicta expressa, & qualiter tacita, & qualiter excusatio, vt satisfaciat offenso.

1 Via finis † cuiuslibet plij singulariter intēti ad oltranza ex causa bonoris est mors, vel disdicta ore proprio, vel ɔfessio cōtraria eius, pro quo pugna indicit̃, que disdicta, vt satisfiat compugnatori, & iudici, oportet, ꝙ sit clara, & non ambigua, dicendo. ego dico ɔrium eius quod dixi, & qr tale, quod dixi, vel feci, dico ꝙ iniuste feci, vel falso modo, & fui culpabilis, & feci ɔtra iustitiam, & inique, vel male feci, vel proditorie feci, aut dixi, vel similia, aut eqpollentia verba, p que qs se recredat, aliqñ fit disdicta tacite, vt qr dicat. ego me reputo victuʒ, & superatum a te, qui foues iustitiam, vel si dicat noli me amplius offendere, qr sum tuus prisonerius, vel oro noli me occidere, qr iniuste preliaui, vel si dicat, parce vite mee, vel si dicat, ego nolo amplius ɔtendere, vel de me age ad voluntatem tuam, vel peto gratiam, aut misericordiaʒ, vel pono me in manibus tuis tanꝗ fallitus, vel vt bomo mortuus, vel renuncio defensionibus, vel me tibi submitto, quibus casibus si pars pp ista verba, vel similia esset satisfacta, & ēt iudex pp hoc diuideret esset disdicta tacite facta, vel si dicat ego renūcio querele, & vbi diceret, ego me pono in tuis manibus, tūc esset disdicta, & dixit Bal. in. l. fi. de edi.
2 act. † ꝙ non deberet sibi adimere vitam, secus si diceret. ego me rendo tibi tanꝗ bomo mortuus, qr possit vitam tollere, vel ēt si diceret non plus, qr mortuus sum, vel si cum reuerentia quereret misericordiam, vel indulgentiam, esset tunc disdicta manifesta. & hoc qñ alter pp illa verba satisfactus remaneret, tñ vbi vellet disdictā magis clarā posset illū gladio in ore cogere ad illā faciēdā aliqñ vero fit disdicta p viā excusationis, vt qr dicat, qcqd dixi, aut feci, fuit inaduertēter factū, aut dictū. & ꝓ vobis non dixi, sʒ pro alio, vel non feci ad vestrā iniuriā, sed a cāu, & a fortuna, & ex impetu, & sine ꝓposito, & ista erit excusatio q̄dā, que exonerat iniuriatū satisfacit ad instar disdicte, nec tūc grauabit extimationē se excusanti sicut disdicta, tñ ista excusatio sufficeret, nec esset disdicta, nisi qñ primo ɔtētionē fecisset sup boc ddo bene fecisset vel illud affirmando, quia deinde si excusaret se esset disdicta manifesta, vel quando aufugeret a liza, vel dimitteret campū, & omni mō quis se prodat. vel se dat pro fallito o per mācatore de fede, o p vēzuto, o superato dādo la ragione alaltra parte, ista disdicta fit ad modū torture, qr cū gladio cogitur ad se recredendū
3 vel ɔrium confitendum, † talis autē disdicta est summum vituperium in milite, & maior bonor censetur mors cum aliqua reputatione, ꝗ̄ vita cū disdicta, que differt perpetuam infamie labem, qr is qui inimicum occidit pro tuitione fame p gloriam moritur proprium defendendo bonorem, inquantum vires suppetunt, sed is qui se recredit, aut contrariū dixerit, ipsemet bomicida est sue fame & bonoris. & est prouerbiū in armigeris & nobilibus curiosis potior mors, ꝗ̄ disdicta. & ista est monitio, que dat̃ intrātibus lizam. & si vnus sociorʒ fugeret a liza dimisso altero esset ꝓditor, non tñ si se disdiceret, quia esset victus, & non proditor socij.

SVMMARIVM

1 Milites duo si pugnare debeant cum duobus alijs, si vnus se retractet, an alter pugnare teneatur solus cum duobus.
2 Dolo fraude aut per subterfugia potest quisq; alium superare.

¶ Quando si ex duobus socijs pugnatoribus vnus se disdicat remanens teneatur pugnare cum alijs duobus aduersarijs simul eodem tempore.

1 Vobus diffidatis † ad pliū ad oltranza ex vna & duobus ex alia pte vnus aufugit, vel se disdicit, aut recredentē facit solo remanēte sodali. duo volūt ambo eodē tpe pugnare cū solo remanente. an sint audiēdi, vel debeāt vnus post aliū cū illo pugnare. dic ꝙ ambo debent cū vno pugnare eodem tpe. quia illa pugna ad oltranza fit ad mortē, & perniciem alterius, & nō reperitur equalitas potentie, fortitudinis, aut ingenij, vel armoruʒ. &
2 † quisq; potest alterū superare dolo fraude, & per subterfugia, diq; arte, & ingenio. & ideo vnus tenebit̃ cū duobus eodē tempore pugnare, aut se disdicere, aut pro prisonerio dare in manibus amborū. tñ si cum vno illorum pugnaret, & ab vno esset victus, & superatus. & se fecisset recredentē. aut se dixisset non audiet̃. di-

cendo intendo cum alio puguare, & recuperare honorē meum, si illū deuicero, qz iam est ɔfessus, & rebrozatus a socio. & victoria vnius ꝑdest ɔsocio. & disdicta cū vno facta dat victoriā alteri, & imponit se recredēti i illa cā silētiū ꝑpetuū. si tñ successerit in vno ex socijs mors naturalis, tunc alter superstes nō tenebit̃ cū duobus pugnare eodez tpe, & excusaret̃, sicut excusabit̃ pp aliud iustū impedimentū succedens, vt in proximo capitulo videbitur.

SVMMARIVM

1 Milites quatuor si pugnaturi sint, & vnus infirmetur, an expectari debeat.
2 Casus fortuitus is dicitur cui prouideri nequit.

Quando vnus ex quatuor pugnare debentibus infirmatur, an expectetur.

1 Post predicta †videndū fore putaui, si duobus diffidatis ad ꝑlium cū alijs duobus militibus ad oltranza ad diez certā successerit vni impedimentuz infirmitatis, aut valetudinis corporalis, ita ꝙ non valet esse in prelio, an alter validus teneat̃ solus pugnā facere cū ambobus. dic ꝙ non. sed dz expectari valetudo illius, qz ꝙuis ista sit pugna ad oltrāza, intelligunt̃ reseruati casus iusti impedimēto succedēte vni, vel duob⁹ & coꝝ ɔuentio intelligit̃, si ambo fuerint in eo statu valetudinis, in quo erāt in die ɔuētionis, & infirmitas est impedimētū Dei, & nature, & iustū, qđ non pōt ꝓuideri, & fieret iniuria impedito illū non expectare. & siƚr ɔsocio si cogeret̃ solus pugnare, nec fieret
2 iniuria alteri parti, † qz est ex casu fortuito, cui ꝓuideri non pōt, nisi eēt impedimētū ɔtingēs socio ex sui culpa, vt. s. diximus, ꝙ vnus aufugisset a liza, vel se fecerit recredētē, qz vnus remanens debebit pugnare cū ambobus, & ꝑ euitatione ꝑiculoꝝ, & ꝑ honore is q est sub pignore pugnādi cū alio ad diē certā nō dz itrare aliud preliū nec tornea. nec suā ꝑsonā exponere ꝑiculis, ex quibus in die deputata nō possit accedere ad satisfaciēdum honori suo, qz tunc si ipse affectaret ꝑicula, & non se precaueret, sibi imputaret̃ ad culpā, si veniret impedimētū, & nō admitteret̃ excusatio sua, in casu de oltrāza, & reputaret̃ ɔtumax, qñ ipse fuisset cā sui impedimēti, & tūc iudex decernet dādo honorē cōparenti ad preliū tali excusatione minime admissa taꝙ̄ ꝓcurata, & affectata, & sui culpa succedētis, iō ꝓcaueat, ne sua culpa ipedimētū succedat, qz remanebit ɔtumax, & cū vituperio, & alter cū honore.

SVMMARIVM

1 Dignitas ecclesiastica an liberet ab onere preliandi.

An dignitas ecclesiastica liberet ab onere preliandi.

1 Contingit dubitari, † qdam erat obligatus ad certā diem preliare cū inimico ad oltrāza, & ante diē cedentē clericus efficiat̃, an sit absolutus a tali obligatione. dic ꝙ sic, qz iura canonica ꝓhibēt talē ɔsuetudinē pugnādi, vt dcm̄ est. s. nec ēt tenebit̃ dare cāpionē, nisi in fraudē clericatū assumat, qz posset alter regrere eū, vt veniret, vel se disdiceret, & si venire recusaret, tunc iudex prelij dabit alteri honorē rōne talis fraudis commisse faciēdo se clericū in fraudē, & illū cōparentē reputabit virtuosum, & fouentē iustitiā, ac ēt rōne fraudis tenet̃ ad expēsas, secus si non fecisset in fraudem, qz in nihilo tenebit̃, de quibus habetur in ti. de oblig. ad ratiocinia. & in ti. de seruis non ordinā. & in iure ciuili de accedente ad militiam in fraude munerū, ꝙ nō habet priuilegia militum, & deijcitur a malitia.

SVMMARIVM

1 Onus pugne, vel querele alterius an possit qs in se assumere.
2 Consanguineus consanguineum, & sodalis sodalem defendere potest in prelio vel duello.

An vnus possit in se assumere onus pugne, vel q̄rele alterius.

1 Quidam prouocauit †nobilē ad prelium pro causa honoris, vel pro crimine in prouocātis ɔtumeliam cōmisso, cōparet tertius, & asserit. tu iniustum prouocas pro crimine in te cōmisso, honorem, ac pudorem tuū sigillante. non iste, sed ego assertum in te delictū cōmisi, ego tanquaz principalis illius querelā assumo, & intēdo sustinere, & defendere, ꝙ iuste actum est. ille replicat non tibi ɔuenio, nec tu mihi. illum ꝓuocaui meum offensorem impiū & iniustum, & ɔtra illum ꝓpriam intēdo ɔtumeliam ꝓpulsare, & deinde si qd mecū agere ɔtendes, tibi satisfaciam. Queritur modo, an hic possit subintrare, & hanc querelam in se assumere, ꝓuocatore inuito, & primū
2 ꝓuocatū liberare. dic ꝙ ꝙuis. s. diximus, † ꝙ quilibet pōt ɔsanguineum sodalem, affinem defendere, & pro illis pugnā assumere, non tñ ꝓuocatore inuito, nisi qñ tales ꝑsone essent imbecilles, & debiles, vt qz mulier, minor, senex, clericus, aut ifirmus, qz tūc saltē, vt cāpio illoꝝ alias ꝓuocatore inuito defensionem non suscipiet, nec innouabit in seipso preliū assumēdo, nisi cā imbecilitatis, & hoc casu iste q tanꝙ̄ tertius cōparet assumens in se querelam, erit simpliciter prouocatus, & non prouocator, quia vt defensor accedit. legitur in virgilio de niso, & Eurialo, me adsum q feci in me conuertite ferrum o Rutuli.

SVMMARIVM

1 Promittens se facturum ꝙ alius ore suo confitebitur an satisfaciat promissioni illum occidendo.
2 Mors occisori supremam confert de inimico victoriam.
3 Honor proprius morti est preferendus.

An qui sponsionem fecit ꝙ alterum faciet recredere ore proprio obtineat si illum occidat.

1 Post hec aūt † omnia, subiungit̃ dubitabilis qđ de disdicta miles diffidauit cōmilitonē ad preliū rōne, & cā, qz eundem ꝑditione notauit offerēs per pugne iudiciū, & cū gladio ipm ore ꝓprio facere recredētē, vel qđ se disdicat, & intrātibus cāpū gladiatoriū, tādē ꝓuocator istū ad terrā ꝓstrauit, cui incūbēs gladio cogebat, vt se recredētē faceret, aut ꝓriuz ɔfiteret̃, q inuicto aio ꝑsistēs nullaten⁹ se disdicere, nec recredere voluit, asserēs libētius subire mortē, ꝙ̄ se recredere, pp qđ ꝓuocās illū gladio iteremit, & petit a iudice in sui fauorē, & honorē decerni victoriā, qz sanguinē aduersarij effudit, illūqz occidit. In ꝓriū i fauorē fame, & glorie mortui r̄plicat̃, ꝙ nō ē victor, nec honorādus occisor, qz pollicit⁹ ē ore ꝓpo illū facere recredētē, & hocnō fecit, imo alter poti⁹ mortē substinuit, ꝙ̄ se r̄crederet. & sic moriēdo ē victor sine armis, qz se noluit recredere, & ɔstāti & forti aio resistētiā fecit, vt se nō recrederet. ḡ ꝓuocās nō ē victor, sed victus. in ɔ̄riū ꝑ occi
2 sore replicat̃, ꝙ ipse est victor, † qz mors in ꝑlio dat supremā victoriā occisori ꝓprij inimici, & mors, & disdicta equiparantur, qz in pugna ex cā honoris & ad oltrāza dat̃ finis ꝑ mortē, aut ꝑ disdictā, & nō aƚr, & q fuit eqpollēs satisfacit, qz iplet, qđ ꝓmisit, & qz fecit maius eo qđ ꝓmisit, qz occidit, & qđ pluris ē, vtriqz tāti ē. & vr̄ dei iudicio occisus, qz iniuste preliauit, vt armigeri imaginātur, & testant̃. iudex ɔtertēs audita hmōi ɔtrouersia decreuit, ꝙ tacite ois mors in tali ꝑnio large disdicta censet̃, sicut ois disdicta ēt est mors ciuilis, qz ꝑ eā disdicētis se fama occidit̃. tñ i hoc casu ex quo expsse pollicitus ē ꝓuocans illū facere ore ꝓprio recredentē, & disdicentē, q expsse hoc agere denegās potius passus est mortē, nō dicet̃ implesse id, qđ pollicitus est, qz alter resistit viribus, & potētia sua se nullaten⁹ disdicēdo, & sic potius occisus victor cēsebit̃ qz superauit, & vicit isidias inimici eiusqz potētiā, se nō recredēdo, sicut sancti martires vicerūt tormēta tyrānoꝝ in fide ꝑseuerādo, iō snīa dabit̃ decernēdo. ꝙ iste ꝓuocator nō ipleuerit sponsionē, qua pollicitus ē, illū ore ꝓprio facere recredētē & occisuz sua ɔstātia resistēdo mortuū cū honore ōfendēdo famā ꝓpriā vsqz ad vltimū vite spiritū, nec poterit alia ꝓferri snīa, qz nō poterit ꝓnūciari viuū ex toto esse victū, qz superauerit & occidit inimicū. & mors dat honorē, nec etiā poterit iudicari mortuū esse victorē ex eo, qz alter nō fecit eū recredentē, qz ipse occisus est, lz cū suo honore obierit ꝙ̄tū ad gloriā militarē.
3 sicut antiqui Romani agebāt † qui plus estimabāt famā & honorē ꝙ̄ mortē, qbus mors erat gloria & vita cū ignominia supplicū. si tñ cū intrassent bellū & pugnassent prouocator in conflictu belli illū occiderit absqz eo ꝙ ipsum coegerit, vt se recrederet tunc diceretur disdictus, quia non est occisus de negando expresse disdictam, vt supra diximus, & poterit sententia in fauorē occisoris proferri. cetera suppleat religio mlli. in hac dubia qōne.

Summarium

SUMMARIUM

1 Retrare se an sit maius dedecus militi q̄ fugere a liza.
2 Ratum non debet haberi id quod metus causa factum est.

¶ Quod sit maius dedecus, an fugere a liza, vel se disdicere.

1 Irca disdictam †restat videndū, qđ erit maius dedecus seu vituperiū fugere a liza, vel cāpo, vel se disdicere ore pprio, q̄uis dixerimus, q͂ ois fuga est disdicta, et quod de vna dr̄, cēseat̄ de alia dcm̄, tñ plurimū differūt, qr fuga ex iniustitia lesaq̄ ↄscientia, et ex maxima vilitate pcedere solet, ex qua seipz̄ differt occidit dānat et victū reddit absq̄ armis nō defendēdo honorē, et famā propriā quoq̄ q̄sq̄ nisi cū vita pdit, is aūt qui resistēdo armis, et pbitate resistēdo cām suā p viribus defendit, si se armoꝝ oppressus potentia faciat recredentez, ne moriat̄, est cū minori vituperio, qr oppressio et coactio dant excusationē, qr mors est vltimū terribiliū, et magna est viuēdi dulcedo, et nil carius in genere humano, talis. n. disdicta vi armoꝝ facta nō pcedit vltra, et ex ppria volūtate, sȝ coactiōe quadā, et dixit Bal. † q͂ audita est vox diuina in celis, q͂ met. cā fcm̄
2 erit, ratū nō habebo. ideo fuga erit cū maiori vituperio, qr succumbere cū honore est tollerabilius, q̄ cum vituperio, et vilitate fugere, semp enim in prelijs tentanda est fortuna pro victoria, et nō est cedēdū aduersario sine resistētia, neq̄ eis reperit̄ maior infamie labes in disci. mili. q̄ fugere a facie inimici, vbi non est excessus, nec est maior honor, et extimatio q̄ q͂ inimicus ante te fugiat, et sic damnabilius erit fugere, q̄ vi armo. se recredere.

SUMMARIUM

1 Sententia qualiter in pugna sit proferenda.
2 Miles comparens qualiter agere debet contra nō cōparētem.
3 Prouocatus comparens quomodo pronunciare debeat prouocatorem contumacem.
4 Sententia qualiter proferatur contra prouocatum ↄtumacem.

¶ Liber de sententia, et de appellatione.

1 Qualiter sit †pronunciandū, et snia pferenda in pugna ad oltranza, in qua vi armoꝝ, vel duello est veritas exqrenda dic q͂ gladius est pmus, et supremus iudex in singulari certamine, qr ipse gladius est q diiudicat, punit, ac calūniantiū iniqtates expellit, vt in pemio insti. et exequit̄ suas vindictas qr nemině hȝ supiorē nisi Deū, et veritatē, et vbi ensis iudiciū deficit, tūc tribus modis snia pfert̄. primo si puocans, vel reqrēs i die indicti belli nō cōparet, tūc puocato cōparēte armato cū officialibus armoꝝ, et cū araldo induto armoꝝ ipsius cōparētis, et cū ppria bāderia, seu vexillo, si habuerit intra vel iuxta lizam, seu cāpū gladiatoriū tota die expectabit puocatū, quo nō cōparente, et in ↄtumacia pseuerante, tūc in meridie p preconē fiet p
2 clamatio trina. † si est talis miles, vel nūcius ad ipm legitime excusandū, qr alter talis dñs cōparuit ad hanc diē deputatā, et ipsum armatus expectat ad preliū paratus, deinde vero eodē non cōparente, et sole declināte corā prefecto cōparēs astabit, et dicet venerā paratus cū mea psona defendere, et pbare q͂ falso mō, et cū iniqtate talis puocator me accusauerat, et calūniosam aduersus me infamie notā pposuerat, q nūc sue culpe ↄscius, et de iure suo pessimo diffidēs, et nolēs in lite improba versari, nō cōparet petēs ad decus, et honorē, et vtilitatez ipsius cōparētis, et ad pugnā presto parati pnūciari, iudicari, et interpretari, et ad ōdecus vilipēdiū, et iacturā noteq̄ infamiā nō ↄparēte decernere, qbus ptestatis ↄtumax per preconē, vel armoꝝ legez iteꝝ conuocat̄,
3 et reqrit̄ alta et intelligibili voce. † Deinde expectat ipse puocatus cōparēs vsq̄ ad solis occasū, et stellis apparētibus, deinde pfectus duello cū ↄsi. pcerū et militū aliorūq̄ rei militaris experientiā hñtiū pnūciabit illū esse ↄtumacē, et p ↄfesso hr̄i, accusationēq̄ suā fuisse iniquā, et calūniosam, ac falso mō, et inique reqsiuisse cōparētē, ipmq̄ cōparētē fuisse paratū defensare honorē, et famā suā cū armis, et in die statuta deputatis, et iō absoluet ipsum cōparētē a tali falsa, et iniqua accusatione istituta tāq̄ victorē in dicta die ↄdēnādo ↄtumacē ꝺ falsa accusatione tāq̄ victū et superatū, decernēdo eūdē esse militē reprobatū, et reprobādū, et de cetero vt diffamatū de sua iniusta q̄rela, et honoris sui pdigū, et ignominiosum deinceps a militū pugna repellēdū. vbi vero hic nō cōparēs aliquas excusationes p suū nūciū, vel araldū miserit, tūc añ oia pfectus auditis excusationibus, et habitis cōsultationibus peritoꝝ, et cognitione matura examinatis excusationibus, ne cui partiū iniuriā faciat, pnunciabit sup iustitia, vel iniustitia excusationū, que si iuste fuerint, et ↄstiterit p publica documēta, vel testimōiales lr̄as, tūc decernet excusatiōes, vt iustas admittēdas, et statuet aliā diē ipedimēto cessante ad pliū peragē
4 dū. † Siuero puocat⁹ ↄtumax fuerit, et puocās ↄparuerit, tūc sic̄r nō missis excusatiōib⁹ pcedet̄ ad sniaȝ ꝯ ipm puocatū decernēdo ipm ↄtumacē hr̄i p ↄfesso delictū, vel accusationē institutā vt. ꝭ. q si cōparuerint et pugnā fecerit, et certauerit, et puocator victor fuerit, sic̄r pnūciabit̄ illū eē victorē, et puocatū victuȝ, ac vt calūniatorē eē reprobādū deinceps, et vbi puocat⁹ victor extiterit, pnūciabit̄ sic̄ mō ꝯ puocatorē, nisi accusatio fuerit de crimine lese maiestatis, qr tūc vsq̄ ad tertiū gradū cuȝ infamia notabunt̄ descēdētes nasciturí in posterū fm iuris dispōnē, et vbi fieret accusatio de aliquo publico crimine, q͂ offert̄ pbari per pugnā tūc deuicto accusato p pugnā pcedet̄, vt i capl'is. ꝭ. scriptis.

SUMMARIUM

1 Accusatus de homicidio an decapitetur succumbens in duello quod se purgare volens obtulit.
2 Sententia per probationem duelli prolata quando teneat.

¶ An accusatus de homicidio qui obtulit per pugnam se purgare si succumbat decapitetur.

1 I pugna† vel duellum offertur in crimine homicidij, et constat de homicidio per accusatum commisso, quia in pugna succūbit, vel aliter se non purgat, decapitatur, et si non constet de homicidio, et pugnat, et in pugna succumbat, manum perdit, cum qua dicitur homicidium commisisse, de quo per pugnam conuictus est, secus si constat de homicidio, sed dicat ad defensam fecisse, qr si in pugna defense succumbat, decapitabitur, vt in titu. de pa. tenen. §. si qs hoiez. nā tūc pugna species est tormēti, et iō talis accusatus dȝ pugnare et si succūbit punit̄, fȝ And. de iser. in. d. §. si qs. et p talē pugnā miles, vel alius se expurgat, et monstrat innocētiā suā, q͂ nō fecerit, qđ imponit̄ ei p manū militarez qr pugnabit cū accusatore, fm And. de iser. ibi. Et idē bal. tñ si esset lata snia per duellū, qr alicui impingit̄, q͂ fecit furtū et fuit factū duellū, et reus succubuit p pbationē duelli, talis snia non trāsibit in rē iudicatā, qr si deinde reperiat̄, q͂ alius furtum fecit snia irritabit̄. c. ij. de purga. vulga. et gl. in. c. ij. de clerico pugnā. i duello. nā lȝ a tali snia nō sit appellatū, et ius fecerit. c. cū inter. ꝺ re iudic. veritate in ꝯriū cōperta irritabit̄ sententia. l. fullo. de cōditio. sine causa. et de iureiur. l. admonendi. presertim qr prefert̄
2 auctoritate pbationis incerte. d. c. ij. Et † q͂ sit nulla talis snia qñ pfert̄ per pbationē duelli, tȝ Bal. in. l. libertoꝝ. C. de testib. Et dixit Bal. in. l. fi. C. de pba. q͂ si pbatio i cā capitali ↄmitat̄ pugne, q͂ victus p pugnā nō moriet̄, sed manus amputat̄, qr est probatio presumptiua. alleg. Lombar. de homici. liber. homi. l. q vero. et. c. j. de pa. tenē. dicēs stari ↄsuetudini, qr pbibita est pugna, nisi in casibus ↄtentis. in. §. per ꝯrium. insti. de here. que ab intesta. Et est ↄstitutio regni Sicilie. monomachiā. et. ꝭ. visum ē.

SUMMARIUM

1 Prelium vel pugna non potest per arbitrum iudicari.
2 Officium iudicis quiescit adueniente partium conuentione.
3 Discedere a iure suo cuilibet licet.

¶ An prelium vel pugna possit iudicari per arbitrum.

1 Pugna dȝ † iudicari a iudice, nō ab arbitro. arg. l. quibuscunq̄. qualiter qs se defendere dȝ in Longobar. nā arbiter iudex nō est lȝ a partibus eligat̄, q̄ nō pñt dare iurisdic. l. priuatorū. de iurisdi. om. iudi. et eius arbitri snia non est vera sentētia. ff. de infami. qđ ergo. §. ex ↄpromisso. et. ff. de euic. l. si dictū. nā nec de famoso delicto, nec de liberali cā dȝ ad arbitrū iri. ff. de arbi. l. nō distinguemus. §. iulianus. et ideo si criminaliter causa agitur, nō erit arbiter eligendus, vñ si pugna nō indicitur a iudice in casi

bus a iure permissis, sed ex conuentione litigatorum ea suscipit, tunc vr stari quentioni partium. arg. l. si quenerit. de iurisd. om. iu dic. qr cuilibet lz discedere a iure suo. l. si qs in qscribendo. C. de pac. & cum partes hoc onus pbationis elegerunt, non vr reprehensibile, si pbationi per eos electe stet, ar. l. teopompus. de do.
2 preleg. † nam vbi quentio partium est, ibi iudicis cõquiescit officium. l. j. §. deinde. de no. ope. nũ. tñ alij dicũt pugnam non debere fieri ex quentione partium, fm Caro. in. d. l. qcunqz: adeo q si partes conuenerint pugnare de aliquo negocio, & reus noluerit deinde stare quentioni, non cogetur, qr quentio non vz, per. d. l. qbuscunqz. vbi dicit tex. q pugna dz esse indicta, per. l. & sic dz fieri in casibus pmissis, & sic duo requirunt. s. vt indicat per. l. vel pncipem, vel indicet a iudice esse locũ pugne, vel in eo casu, vbi pugna locum hz, & in hoc qcordat qstitutio regni Sicilie, que incipit, monomachiam, que statuit in illis casibus in qbus pugna locum hz pnunciari per iudicem, lz aliqui dicant, q sufficiat quentio, qr pugna est pbatio, & si placuit actori per hunc modũ pbare, & reo siĩr placuit pe hunc moduz se defendere, † qr cuilibet lz
3 a iure suo discedere, vt in Lõbar. de eo q falsam cartã scripserit. & d. l. si qs in qscribendo. fm doc. lõbar. in. d. l. qbuscũqz. & hodie pugna est in arbitrio iudi. cõpetẽ. q eligit, & q belluz indicere hz inter ipsos de iure armoz, & qsuetudine, vt. s. dictum est.

SVMMARIVM

1 Appellatio interposita a snia lata in duello an sit admittenda.
2 Appellatio in quauis cã permittitur nisi expresse prohibeatur.
3 Appellatio a snia per regez Francoz lata non est admittenda.
4 Judex appellationis ex qbus actis iudicare debeat.
5 Pugna prohibetur, vbi alias probatio sufficiens habetur.
6 Appellari non potest a sententia arbitri.
7 Appellans quid facere debeat, iudice a quo appellationem admittere nolente.
8 Presidentes duellis vt plurimum sententias fuerunt iniquas.
9 Judex non restituitur aduersus sententiam maioris.

¶ Explicit liber decimus, & incipit vndecimus.

¶ An a sententia lata in duello possit appellari.

1 Modo queritur † si is qtra quem pnunciat in duello tacite vel expresse, tacite qr prefectus duello videns, q vnus erat in statu victorie, nondum tñ victoriam ex toto adeptus sceptrum piecit, & deinde illum decernit, vt victuz, primoqz exire fecit a campo gladiatorio in signum succumbentie, & signum, & honorem victorie alterius, vel et qr per sniam declarauit vnum fuisse victorem, vel alium superasse, an tunc possit appellare, maxime cum causis que solent applonem et alias nõ admittedã iustificare. dic q si iste prefectus duello fuerit ordinarius iudex, cui fuerit cõmissa huius plij cognitio, vt fecit rex Anglie, qñ rex Carolus accessit in bordeã ad pugnãdũ cũ rege Petro q misit sindicũ ad decernendũ inter ipsos, tũc si pars q quaz decernit, grauet, licebit appellare, vel si esset dux belli alicui pncipis, vel qr de aliquo crimine accusabat q fuit pbandũ p duellum vt diximus. nã appellãdi vsus frequens est. l. j. ff. de appel. &
2 † ois applio est pmissa, nisi repiat phibita expresse, glo. not. in. l. que restituere. de rei vẽ. & in maioribus, & in minoribus licitũ est appellare. l. & in maioribus. C. eo. & est expressum in milite q appellat vbi priuato lz appellare. l. suspectum. §. fi. ff. de appel. in v. victi si non puocauerint, si tñ psona iudic. corã quo duellũ est factũ, esset impator, vel rex Francie, vt alter rex, princeps, vel dux monarcha in regno suo, qui per pugnatores fuerit electus p iudice, & q dedit campũ securũ iuxta morez tunc ab eius facto, vel snia nõ appellabit. l. j. a qui. appel. non lz. & l. ij. §. ex actis. de origi. iu. & in. l. j. §. his. de off. & prefe. & Spec. in ti. de appel. §. nunc
3 tractemus. & Jo. an. eo. tit. §. videndũ. vbi dixit, † q a snia regis Francoz non appellat, & seqtur Ang. in. d. l. j. & id in rege Sicilie, vt plene per glo. in proe. qstõnum regni Sicilie, & ibi And. de iser. & tunc supplicabit, & ne sit auctor iniustitie auc. que supplicatio. de preci. impe. offe. facta executione, vt ibi no. tñ si pnunciasset aliqs dux exercitus, vel capitaneus armoz, vel magnus qestabulus tunc appellabit, vt dixi, qr isti sunt officiales impij regũ vel ducuz. l. officiũ regẽtis exercitus. ff. de re mil. & appellabit ad eoz supiorem. l. impatores. de appel. & per iura primo loco alle. & tunc si coram supiore ad quẽ appellat, iste appellãs vellet pugnam expedire, coget redire ad illũ statũ, in quo fuerat tpe, quo talis iudex virgã proiciendo duelluz dissolui mandauit, qr iudex appellationis debet iudicare ex primis actis, vel ex nouis. l. fin. cum ibi not. ff. q cum eo. & Bal. not. in. l. preses. de sen. & Jnno. de testi. c. fraternitatis. & Bar. in. l. si vt proponis. C. quõ & qñ. &
4 in. l. is apud quem. de eden. & Bal. in. §. qui prouocauit. † vnde si ex primis & nouis dz iudicare, non poterit sniam proferre, nisi dicat parti, reducas te ad statum primuz, in quo stabas in primo duello, vt videam acta, & gesta vestra, vt possim iudicare, & cũcta rimari, arg. glo. in. l. pen. de pigno. act. & c. non solum. in glos. de appel. in. vj. vbi appellatione pendente omnia debent stare in eo statu, in quo erant ante appellationem, & dixit Bar. in. l. ab executore. C. quoz appel. q appellatione pendente detentus, q appellauit debet stare detentus prout ante, & sic vtuntur milites, qr si iudex ex clementia diuidat duellam, & is, qui erat oppressus, vel deuictus negaret se deuictũ, & vellet iterum pugnare dz reduci in eo statu, in quo erat tpe, quo fuit duellum diuisum, & prosequi duellum, & si stabat subtus pugilem cuz gladio in ore tunc in illo statu se dz reponere, & sequi pugnam, & isto modo appellatio non erit psecuta, qr illa non se reponet in illo statu timore ne occidatur, & sic erit questio sopita, si tñ ipse nollet iterum pugnare, sed diceret, q iudex male pronũciauit & vellet hoc probare per testes, vel per peritos, & exercitatos in re militari, q snia fuit ini
5 qua, tunc audietur, † qr nunq est pugnandum, vbi potest haberi probatio per testes, vel per aliam pbationem, vt. s. est visum circa prin. si tñ is qui obtinuit vellet per pugne iudicium sniam tanq iustã approbare, & itez pugnare nõ audit, qr põt p pares, vel p milites snia approbari, vel reprobari, & nõ sit locus pugne, qr odiosa sunt duella, vt dictum est in principio, quo casu iudex appellationis debet sequi primo partium conuentiones, si que facte essent ante duellum, per nota. in. l. tale pactuz. §. qui prouocauit. de pac. & dixit Bal. in tit. de pace constan. in verb. in causis. q iudex appellationis seruabit tunc mores, & consuetudines ciuitatis, & fori primi iudicis, & sic seruabit mores pugilum, & pugnantium, vel exercitus eoz, arg. in auc. vt cũ de appel. cog. §. j. & facit. l. nemo. de sentẽ. & in. l. j. §. solẽt. qñ appellãdũ sit. & Jnn. in. c. cũ spãli. de appel. & in rub. de qsuetudine. si tñ puocatus in aliqua parte mũdi elegisset vnũ iudicẽ, vt plerũqz faciũt pugnare volẽtes cõi sensu, tũc si elegerũt eũ vt arbitrũ in forma cõpro
6 missi nõ appellabit, † qr a snia arbitri nõ appellabit. l. j. C. de arbit. l. si cũ dies. §. stari. ff. eo. lz reducat, vel supplicet vt ibi. si vo eligãt, vt iudicẽ qpetẽtẽ, vt assolẽt licere milites, tũc qr vñr ei iurisdictionẽ progare i sua iurisdictiõe, tũc ab eius snia poterit appellari. qr erit iudex ex cõi volũtate de his q gerunt i ei iurisdictiõe. l. ex qsensu. ff. de appel. & l. epale. C. de epis. aud. & l. fi. a qb ap. nõ lz. & hoc si alias a snia huius iudicis progari potuisset appellari, qr si appellari nõ potuisset, tũc ista iurisdictiõis progatio nõ facit q applari possit. d. l. epale. vñ si nõ posset alr appellari ab eius snia, supplicabit ad eundẽ, p. l. j. de offi. prefec. pto. p auc. q supplicatio. de pci. imp. offe. vel eius officiũ misericorditer
7 iplorabit sup iniustitia, p gl. in. l. arbitrio. q satisf. cog. † & vbi si is a cuius snia ẽ appellatũ, nollet admittere applõnẽ, tũc appellãs more militũ poterit eligere aliũ iudicẽ qpetentẽ similẽ pnũciãti & ad eũ cũ qrela accedere, allegãdo q ẽ facta sibi iniustitia p talẽ iudicẽ petẽdo, q decernat, & iudicet sup tali iniustitia cũ qsilio pcerũ, q tũc eligẽ, vt iudicet inter eos, sicut fuit electus primus iudex, arg. l. cũ apud. iudi. solui. & vbi dr qd iudex subrogatus loco primi. iudi. & sic dz eius naturã habere, arg. l. si eũ. §. q iniuriarũ. si qs cau. & sentit Ang. in. d. l. ex qsensu. vñ si pmus fuit a pte puocata electus, ẽt iste dẽbit eligi a pte appellãtis vt equalitas iter eos seruet. l. fi. de fruc. & lit. expẽ. & l. i sacris. de primis sanctoz. & de arbi. l. si cũ dies. §. pe. & l. iij. mãdati. vl possent adire supiorẽ pnũciãtis, si eũ hrẽt, p. d. l. iperator. cũ suis simi. tñ aliq tenẽt. q nõ sit locus appellationi in duellis, qr ensis est iudex,
8 q facit executionẽ vna cũ snia, q opi, est iniusta, † qr sepe accidit q iniquas snias pferunt hi, qui presunt duellis, vt iã vidimus, & qdẽnant deuictũ, & cũ ppetua ihfamia vsqz ad tertiũ gradũ. & qr cũ de maximo agat preiudicio iustũ est, si pnunciãs in duello habeat superiorẽ, q ad eũ possit recurri per viam querele & grauaminis, per. l. arbitro. cũ ibi no. ff. qui satisd. cog. & si non haberet ei supplicabit, vt cũ alijs cõsiliarijs reuideat grauamẽ, ne sit auctor iniustitie ad auc. que supplicatio si condemnatus hoc elegerit, & vbi pronuncians nollet reuidere, & grauamen corrigere, vel ipsum audire. tunc cõdemnatus petet literas testimoniales, qualiter omnia gesta fuerunt, & processerunt ibit ad imperatorẽ, si ille in superiorem recognoscit imperatorem, vel accedet ad alium

alium equalem regem, vel dñm per viam querele, & iustitie, & petet campũ tutum ad iterum pugnandum, & probandũ sententiã esse iniustã, vel petet vt habito ɔsilio procerũ cognoscat de iustitia vel iniustitia sua exhibẽdo literas testimoniales, q ɔuocatis ꝑceribus, si decernere voluerit, & altero requisito re & negocio & animato qđ iustũ fuerit decernet. tñ minor iudex hoc nõ audiat
9 nisi equalis pronunciatio, † qr minor nõ restituit aduersus sententiam maioris. l. minor. ff. de mino. nam si pronuncians fuit. etiaꝫ ibit ad alium regem, vel si dux, ibit ad regem vel principeꝫ, arg. l. minor. & ita est consuetudo militum in similibus causis accedere ad alios reges & principes, vt cognoscant de grauaminibus illatis, si q pronunciabit pro grauato, remanebit cum honore.

SVMMARIVM

1 Deuictus in duello an appellare possit vt iterum pugnet.
2 Appellari non potest a sententia fortune.

An deuictus in duello possit appellare vt iterum pugnet.

1 Onec ꝙ aliquis † fuit forte & a fortuna deuictus in duello pp aliquod sinistrũ sibi eueniens, non tñ a iudice ɔpetẽti iudicatus, vt qr equus cecidit, & censet victus, & vellet iterũ currere, vt honorem recuperet per aliũ cursum, & pars non vult vlterius currere nec pugnare, fuerit tanꝙ deuictus tractatus, & vult appellare, vt iterum pugnet, an possit. dic ꝙ nõ, qr istud est iudiciũ fortune, cuius dux est deus ẜm Sene. ad Lucillum epistola. vij. & aliquando vocatur vis diuina. arg. ff. de dam. infec. l. fluminũ. §. seruus. qr sors est inexorabilis, qr surda, & muta. & est quedaꝫ res nobis occulta a natura, que est imprecabilis, ar. in. l. tempore de vesti. olobe. & aliquando demones qui sunt intra lumina in aere vt scribitur. ij. Petri. c. ij. qui aer dr̃ inferior respectu celi. vt ibi ꝑmissione diuina affligũt corpora nostra. & ideo angeli boni aliquando pp orationes nos tuentur. ẜm Thomã de aquino
2 de malitia angelorum contra malitiam demonuꝫ. † & ideo dicit ꝙ a sententia fortune nõ potest appellari, qr fortuna non habet superiorem in hoc mundo, dixit Bal. in. l. fi. in prin C. cõmu. de lega. qr fortuna est currens nam multa euoluit, & mutat, in auct. vt omnes obedi. iudi. prouinciarum. §. pen. colla. v. ẜm Bal. ibi & facit id quod dr̃ de sorte, qr est res inhumana dubietatem diuinam indicans voluntatem. xxvj. q. ij. c. sors. & facit. d. l. fi. C. cõmu. de leg. vbi in sortibus fortuna est iudex, & ideo non appellabitur, qr istis pugnis Dei iudicio vincitur ab habente iustitiam, vt supra est tactum in principio operis. & dicit Propertius, attrahit & extollit vires causa iusta belli. Deo gratias.

FINIS

Clarissimi vtriusqꝫ iuris interpretis domini Christophori Lafrancbini Veronensis Tractatulus seu questio. Utrum preferẽdus sit doctor, an miles.

SVMMARIVM

1 Uirtute ambire, & non prelatura oportet.
Ambitio honorum contentio miserrima res est.
2 Officium boni doctoris est non stare in multiloquio, sed ad causam deuenire.
3 Deus sine cuius fundamento nil edificari potest, inuocãdus est.
4 Erubescimus, cum sine lege loquimur.
5 Opposita iuxta seposita magis elucescunt.
6 Milites testari possunt quomodocunqꝫ volunt.
Miles mutus aut surdus in castris iure militari testatur.
7 Miles incipiens testari iure cõmuni ob hoc non renunciat priuilegio militari.
Militis testamentum an natiuitate posthumi rumpatur.
8 Militis testamentum valet iuris solennitate non seruata, secus in pagano.
9 Falcidia in testamento militis cessat.
10 Miles torqueri non potest.
11 Miles licet bulletam non acceperit de rebus quas secum portat in commissum non incidit.
12 Miles in quantuꝫ facere potest ɔueniť deducto prius ne egeat.
13 Miles vti plebeius non punitur.
14 Miles in re empta sua pecunia priori creditori prefertur.
Miles efficitur ciuis loci vbi militat.
15 Miles pauper a republica alendus est.
16 Doctor sine lnia ɔcistoriuꝫ imperatoris, vel principis ingrediť.
17 Doctori honorem non deferens in literis punitur.
Et verbis honoratis salutari debet.
18 Doctores celsi & honorati viri appellantur.
19 Doctores nobiles dicuntur.
20 Doctores imperatoris antecessores appellantur.
21 Doctores appellantur scientie professores & sacerdotes.
22 Doctores retineri non possunt, nec eorum filij, & vxores.
23 Doctores non torquentur.
24 Nec tenentur ad onus hospitandi aliquem in domo sua.
Et sunt immunes ab omnibus oneribus.
25 Doctorum ordo per ecclesiam est approbatus.
26 Doctor decapitandus prius debet degradari.
27 Doctori iniuriantem quilibet accusare potest.
28 Doctores in presentia principis curru, & vehiculo vti possunt.
29 Milites nostri temporis an priuilegijs militum gaudeant, & numeris sequen.
30 In vero milite quot sint necessaria remissiue.
31 Milites in Apulia, & in Hispania militum priuilegijs gaudẽt.
32 Milites a qbus abstinere debeãt, vt ꝑuilegijs militũ gaudeãt.
33 Comites & Marchiones sine comitatu, & Marchionatu sunt Co. & Marcb. sed improprie.
34 Milites qui armis non vacant non dicuntur veri milites, licet sint in matricula militum.
Mercator non dr̃ si non exercet mercantiã, lꝫ matriculatus sit.
35 Miles vnde dicatur.
36 Militaris res in quo consistat.
37 Militia an sit dignitas, & nu. 59. et. 41.
38 Milites esse possunt homines libertine conditionis.
40 Militia an sit honor.
42 Doctor an sit in dignitate constitutus.
43 Miles debet cedere doctori habenti dignitatem cum iurisdictione, & administratione.
44 Assessori idem honor debetur qui principali magistratui.
45 Miles assumens locum non condignum eiici potest.
46 Petrus quare antecessit Paulum, & Bartholomeum.
47 Ueneti etati senili multum deferunt.
48 Senectus veneranda est.
49 Senectutis priuilegia que sint remissiue.
50 Senior quis dicatur an respectu etatis an respectu temporis in quo pro republica diuitius elaborauit.
51 Nemo repente fit summus.
52 Miserum est magistrum fieri qui discipulus non fuerit.
Et de virtute in virtutem ambulandum est.
53 Dignitas per virtutem, & honestos labores acquiritur.
54 Nobilitas in diuitijs non consistit.
55 Diuitiarum copia non facit diuitem sed animus.
56 Nobilitas scientie facultatibus, & maiorum antiquitati preferť.
57 Nobilis quis dicatur.
58 Nobiles non sunt dicendi qui ab antiquioribus suis degenerãt.
59 Uirtus & non genus aliquem nobilem facit.
60 Nobilitas virtutibus acqsita maior ꝙ a suis maiorib9 relicta.
61 Doctor militem precedit vide. J. nu. 54. et. 66.
62 Doctores Bononie precedunt milites, & nu. seq.
Nisi sit doctorellus.
Et quis sit doctorellus.
65 Regens est nobilius recto.

Em satis arduaꝫ & mihi non parum molestam, vt vera fatear, ꝑ tuas literas a me flagitas Bartholomee suauissime, vt scilicet scriptis meis te certiorem reddam, vter de iure preferri debeat, doctor, an miles, molestam rem inquam ab me postulas, & profecto non paruaꝫ de te capio admiratiõe, qui de huiusmodi scribendi genere me interpellaueris, si enim bene nosti vt inquis mores & ingenium meũ, facile fuit tibi intelligere, ꝙtum ab istiusmodi ambitionibus alienus semper fuerim, qui soleam has contentiones quas prelatu-

ras appellant, tanquam res caducas, & inanes contemnere, vel
1 insanias potius appellare, †cũ virtute ambire oporteat non pre
latura, miserrima est enim vt inqt Cy. officiorũ lib. j. ambitio bo-
norumq; contentio, & vt bonus ille pater solitus erat dicere, tut-
te sono bagatelle. & vt cantat Dauid psal. xxxviij. verumtñ vni-
uersa vanitas omnis homo viuens, itaq; quid in presentiarum
agam subdubito. si enim tibi satisfacere voluero, vereor ne in ali
quorũ suspitionem incidam, ꝙ non ita alienus sim ab his delira
mentis, vt verbo profiteor, & forsassis nõnullorũ etiam odia in-
curram, qui comparando voluerim alterũ alteri preferre. si vero
id non egero, videor videre te musantem & dolentem, qui tui cau
sa hanc scribendi prouinciam & laborem fugerim, qui igitur fa-
ciam? statui pro nostra erga te propensione dilectione, studium &
officium meum multis in rebus iam tibi cognitum in presentia-
rum non denegare, sed impartiri illud tibi, & inquantũ in me erit
votis tuis satisfacere, excusatum iri me arbitror apud viros sal-
tem doctos, qđ non ambitionis gratia, sʒ amici causa hoc onus
susceperim. & anteꝗ̃ scribẽdi sumam initium, testor Deum, & san
ctos eius, ꝙ non ea mente ad scribendum accessi, vt alicui displi
ceam, vel iniuriam inferam, qñquidem quotidie studeam, vt ꝓ-
be nosti, nulli nocere, omnibus vero ꝗ̃tum in me sit prodesse, ve
rumenimuero id a me fiet, ea maxime ratione, vt & honeste tue
2 petitioni satisfaciam, & veritas huius consultationis qđ iura sta
tuant tibi, & alijs elucescant. † Et qr officium boni doctoris est,
non stare in multiloquio. sed ad rei effectus deuenire, vt no. & ha
betur. C. de appel. l. ampliorem que est. l. fi. §. in refutatorijs. & in
l. fi. C. qui admit. ad bo. pos. & C. de stud. liber vrb. ro. l. j. lib. xij.
3 †Deueniam inuocato nomine dñi nostri Jesu Christi. sine cuius
fundamento nihil potest superedificari, vt hr̃. j q. j c. cũ paulus.
& c. cum principatus. & per glo. & doc. in rub. in proe. C. & in l. in
nomine dñi nostri. C. de offi. prefe. pret. affri. cum si. ad ipsam tuã
qõnem, in qua dilucidanda, nihil in medium adducam, nihil ap-
ponam, nihilq; subtexam, quod non fuerit, vel ratione, vel lege,
4 vel summorũ virorũ auctoritate vallatũ, † iuxta tritum illud ver-
bum erubescimus cũ sine lege loquimur, vt hr̃ in auct. de triente
& semis. §. consideremus. colla. iiij. & C. de repu. l. dissentientis. l.
certa forma. C. de iu. fis. lib. x. l. illam. C. de colla. vt autem euidẽ
tius & clarius intelligi possit quod dixero, recensebo sub cõpen-
dio vtrorumq; doctorũ scʒ & militum priuilegia, & prerogatiuas
a iure sibi indulta & concessa, varijs tñ in locis tacta, & posita per
doctores, vt sic facilius tibi sit, & quibuscunq; legentibus diiudica
5 re postea, vter eorũ sit preferendus. † Sic enim opposita iuxta se
posita magis elucescunt, vt dixit Bal. in proe. fforũ in ver. itaq;.
& Jo. mona. super rub. de renunciatio. libro. vj.

¶ Et qr ipsi milites suadent sibi se se preferendos esse doctori-
bus. volo ꝓ suo aliquali ꝯtentamento exordiũ cape a ꝓuilegijs,
que de iure hñt dñi milites, de quibus varijs in locis, vt predixi, tã
gitur in corpore iuris, sed satis cumulate per Bar. in. l. neq; eni.
in prin. & in. §. cum miles. ff. de testa. mil. & plenius per Sali. in. l.
certi iuris. C. eo. ti. in quibus locis ponunt & examinant ipsi do-
ctores, circa que in condendis vltimis voluntatibus milites sint
priuilegiati, vbi videre poteris, licet non arbitror absurdum esse
hoc ẽt in loco aliqua de his priuilegijs in medium adducere.

¶ Priuilegiati sunt igitur ipsi milites.

6 ¶ † Primo, quia possunt testari quomodocunq; voluerint per
clausulam generalem illam de qua habetur in. l. j. ff. de testa. mili
ta. & in. l. quamquam. & in. l. in testamento. C. eodem.

¶ Item miles lʒ mutus aut surdus extiterit si sit in castris pote
rit iure militari testari, vt hr̃ insti. de testa. mil. §. quinimmo.

7 ¶ † Item miles lʒ inceperit testari iure cõi, non propterea vr̃ re-
nunciare priuilegio militari. l. si miles. ff. de testa. mi. cũ in paga-
no sit secus, vt. l. nam codicil. C. de test. & l. j. C. de codi.

¶ Item natiuitate posthumi non rumpitur militis testm̃, qñ mi
les dixit ꝙ nolebat ꝙ nasciturus sibi succederet. l. qui iure. ff. de
test. mil. nam secus est in pagano. l. j. ff. de postu. hr̃. insti.

8 ¶ † Item valet testm̃ militis solẽnitate iuris nõ seruata. d. l. j. ff.
de test. mi. & ex eo testõ datur successio. l. si a fratre. C. eo. secus in
pagano vbi testõ rupto aperitur via venientibus ab intestato. ff.
de iniu. rup. & irri. te. per totum, & in ipso testõ militis exclusis ve
nientibus ab intestato scriptus heres pferẽ ꝑ tex. in. d. l. si a frẽ.

9 ¶ † Item in testõ militis cessat falcidia de legatis, & de fideicõ-
missis. l. in testamento. C. de testamen. milita.

¶ Et qr plurima istiusmodi priuilegiorũ que hñt milites in ꝯdẽ
dis vltimis voluntatibus cõnumerant̃, vt. s. dixi per doc. maxi-
me per Bar. in. d. l. neq; enim. in prin. & in. §. j. ff. de testa. mil. & ꝑ
Bal. in. l. milites. C. eo. & per Saly. in. d. l. certi iuris. que si sin-
gula enumerare vellem esset volumen conficere. satius duco re-
mittere te ad dictos doctores. que etiam tu percipere & cape po
teris ex titulis. ff. & C. de test. mili. vbi videre poteris si volueris,
qr ꝗ̃tum ad qõnem nostram attinet non multum conferunt. vl-
tra vero predicta priuilegia sibi militibus ꝯcessa circa vltimas
10 voluntates suas. † Reperio in iure ꝙ ex priuilegio militari mi-
les torqueri non dʒ. l. milites. C. de questi. & si ꝯsuetudo repirerẽ in
contrarium illa tanꝗ̃ mala non est seruanda, vt notabiliter dixit
Barto. per illum text. in. l. omnes iudices. C. de decuri. libro. x.
fallit tñ in crimine lese maie. l. nullus. C. ad. l. iul. maiest.

11 ¶ † Item est priuilegiatus, qr lʒ non acceperit professiones hoc
est bulletã de re pro qua tenebatur ad gabellaʒ, non tñ incidit in
commissum. tex. est, & ibi vide gl. in. l. oibus. C. de vecti. & com.

12 ¶ † Item est priuilegiatus miles ꝙ conueniri non potest, nisi in-
quantum facere possit, est casus in. l. miles. in prici. & ibi glos. &
doc. ff. de re iudic. quod intelligas deducto in primis ne egeat. l.
in condemnatione. ff. de regulis iuris.

13 ¶ † Itẽ est priuilegiatus, vt non puniatur tanꝗ̃ esset plebeius.
nor. ff. de re mil. l. iij. §. j. in glo. fi. & ibi Bar. & no. in. l. milites. C.
de questi. & tenet Bar. in. l. capitolium. §. serui. ff. de pen.

14 ¶ † Item prefertur miles priori creditori in re empta ex sua pe-
cunia, vt no. ff. q pot. in pig. hab. l. idẽq; in glo. pupillorum, & est
tex. in. l. si vt proponis. C. de rei vendica.

¶ Item miles efficitur ciuis illius ciuitatis, & loci vbi stipendiũ
meretur ẽm glo. & ibi Bar. in. l. municeps. §. miles. ff. de munici
pa. & glo. in. l. ciues. C. de incolis libro. x.

15 ¶ † Et miles si sit pauper alẽdus est a repu. ẽm Spec. in ti. q filij
sint legi. §. j. ver. qđ de adoptiuis, & refert Mar. lau. in trac. suo
de princip. in particula delegatis in ver. legatus pauper.

¶ Cõsentaneũ ẽ vt post priuilegia militũ enarrata ꝑ parte, & ꝑ
parte ad sua loca remissa, deueniamus ad priuilegia doctorũ q̃
varijs etiam in locis per codices iuris habentur & ponuntur.

16 ¶ † Hẽt igit̃ doctor a iure hoc in primis priuilegiũ vt possit in-
gredi ꝯsistoriũ imperatoris vel alterius principis absq; licentia.
tex. est in. l. fi. C. de offi. diuer. iudi. & facit tex. cũ gl. in. l. vnica. C.
de honora. vehi. lib. xj. & ita dixit & tʒ. d. Mar. laud. in proemio
digestorum in secunda lectura.

17 ¶ † Item quicunq; etiam si magistratus fuerit qui scribat do-
ctori etiam in suis literis non deferat debitũ sibi prestando ho-
norem venit puniendus. l. ij. C. de offi. diuer. iudi.

¶ Item doctori debet honor deferri, ipsuʒ honoratis verbis sa
lutando, vt no. & habetur in. l. fi. C. de offi. diuer. iudi.

18 ¶ † Itẽ doctores appellantur viri celsi & honorati. tex. est cũ gl.
in. l. ij. & in. l. iij. C. de offi. diuer. iudi. & dicuntur etiam illustres vt
dicit Bal. in rubrica. ff. veteris in ver. iiij. no. & hoc maxime si do
ctrina ꝑdotati sint, & ꝑualeãt, vt ibidem dicit Bal. facit text. in
proemio institu. in. §. cum deo in ver. illustribus.

19 ¶ † Itẽ doctores dñi viri nobiles gl. est in. l. ꝓuidum. C. de po-
stula. & notatur in. c. de multa. de prebẽ. in fi. Bar. in. l. iudices.
. C. de digni. lib. xij. & est gl. in. l. j. C. de professor. lib. x. Ange. in.
l. sed si susceperit. §. j. ff. de iudic.

20 ¶ † Itẽ sunt priuilegiati doctores qñ imperator iret ꝑ viã, docto
res sunt sui antecessores, & sic imperator eos appellat in proemio
insti. in. §. cũq; deo. & ita ibi no. doc. scribentes super verbo an-
tecessoribus nostris, licet glo. ibi aliter intelligat.

21 ¶ † Item doctores vocant̃ legitime scientie professores, vt no-
tat Bal. per illũ tex. in proemio. ff. in versi. sed cũ vos. Et tanta
est reuerẽtia que debetur doctoribꝰ, vt merito apud leges, sacer
dotes appellentur. l. j. in prin. ff. de iusti. & iur.

22 ¶ † Item sunt priuilegiati vt nõ possint ꝯueniri ꝙ in iudicio cõ
pareãt personaliter, & sic nec retineri, tex. est ꝯiuncta gl. in. l. me-
dicos. C. de professor. & medicis. lib. x. & non solum ipsi doctores
sed nec eorum filij & vxores, vt ibi notatur.

23 ¶ † Item sunt priuilegiati vt nõ subijciant̃ questionibus. l. j. C.
de questi. l. aduocati. C. de aduoca. diuer. iudi. & facit quod nor.
Bal. in. l. ij. C. de libe. & postu. & quod habetur in. l. diuo & in. l.
milites. C. de questi. Nec valet consuetudo si qua in contrarium
reperiretur, que reiicienda est omnino scđm tex. in. l. omnes iu-
dices, & ibi Bar. C. de decuri. lib. x. fallit hoc in crimine lese ma-
iesta. l. nullus. ff. C. ad. l. iu. ma.

24 ¶ † Item sunt priuilegiati vt non teneantur ad onus hospitan-
di aliquẽ in domo sua. l. iij. & ibi glo. & doc. C. de mune. pri. li. x.

¶ Item de iure sunt immunes, ab oneribus & muneribus tam
realibus quam personalibus. l. medicos. & ibi nota. per docto-
res. C. de profess. & medi. libro decimo.

25 ¶ † Et ordo doctorum approbatus est per ecclesiam, vt habe-
tur in

tur in.c.cum ex iniuncto extra de heretic.⁊ in.c.primo.de reliq.
⁊ vener.sancto.lib.vi.
26 ¶ †Itē tanta est reuerentia quā ius tribui vult dignitati docto=
ree, q̄ si accideret q̄ aliquis doctor veniret decapitādus, nō pos
set de iure decapitari, nisi prius degradaret̄, vt fieri solet in sacer
dotib⁹, ita dix.⁊ tenet.d.Marti.laudēsis solēnis doctor in pro
hemio.ff.veteris in scd̄a lectura, allegat.tex.cū gl.in.l.oēs.C.de
epi.⁊ cle.in.§.preterea nullus, ibi post amissionem, pro quo etiā
facit tex.in.c.degradatio de penis lib.vj.
27 ¶ †Itē habent priuilegium doctores, quia quilibet de populo
potest agere contra iniuriantem doctori, ⁊ cuilibet cōpetit actio
agendi ⁊ accusandi.l.j.§.ius publicū, ⁊ ibi vide Bal. nob.ff.de
iusti.⁊ iure in versi.sed quero econtra.
28 ¶ †Item sunt priuilegiati q̄ licet regulariter quis non possit vti
curru seu vehiculo in presentia principis, fallit regula in doctore
.l.vnica, ⁊ ibi no.C.de honoratorum vehi.li.xj.
¶ Multa huiusmodi, ⁊ alia priuilegia doctoꝝ habent, in iure
posita ⁊ recitata, q̄ si singula enumerare vellē ⁊ me fatigaret la=
bor, ⁊ preter meū ꝓpositū prolixior fierē, sat sit igit̄ in presentia
rū circa per nos supra specificata, in reliqs.n.me remittā ad ea
q̄ copiosius explicant̄, ꝑ doct.maxime p.d.M.Lau.sup rubr.⁊
ꝓhemio.ff.veteris in scd̄a lectura ⁊ per Joā.an.i.c.cū qd ō reg.
iur.li.vi.⁊ que ponuntur in clementina prima de magistris.
¶ Habes Bartholomee vtriusq̄ partis, militum scilicet ⁊ do=
ctoꝝ priuilegia, ex quibus cōstare tibi satis liquido posset, vter
alteri preferri debeat, verūenimuero, vt euidētius ⁊ clarius que
stio decidatur, non incongruum erit si ad vlteriora progrediar, ⁊
querendo discussero, nunquid milites nostri tēporis aureati gau
deant priuilegijs militaribus sibi indultis.
Secundo vnde hoc nomen militis nacti sint.
Tertio quid sit ius, ⁊ in quo consistat res militaris.
Quarto an militia sit dignitas.
29 ¶ †Circa primū dicendū est ꝺm cy.⁊ alios doctores scribentes
in.l.j.C.de iure ⁊ fact.igno. q̄ nō gaudeāt dictis priuilegijs, pri=
mo q̄ nō sunt veri milites, ⁊ creati ꝺm solēnitatē ⁊ formā tradi=
tā a iure, de qua plene p glo.in.l.pe.ff.ex quibus causis mai.⁊ in
30 auc.de manda.prin.in.§.fi.col.iij.† vbi glo.enumerat sex que ne
cessario sunt in vero milite de quibus vide in dictis locis, dix.tn̄
Jaco.de rauē.vt refert Cy.in.d.l.j.C.de iure ⁊ fact.igno.q̄ cum
multa sint militū priuilegia, ɔsiderāda est causa, ⁊ rō in singulis,
⁊ si reperiat̄ aliqua causa, vel rō illius priuilegij in militibus nr̄i
tp̄is dicemus illud priuilegiū in quo causa vel rō militabit habe
re locū ēt in ipsis militibus, vt q̄ vacant armis, ⁊ parati sunt ꝑ
defensione sue reipu.vel ciuitatis, vel pricipis mortē nō euitare.
31 †Sicut sunt milites in apulia, ⁊ hispania, q̄ in eis habent locum
priuilegia militaria, sʒ cū raro, vel vt verius loquar, istud nō repe
riat̄ in nostris militibus, q̄ potius vacāt vel mercaturis, vel agri
culture, ⁊ negotijs priuatorū, ⁊ quotidie stant sup plateis, ⁊ ban
chis ⁊ artes exercent aliquādo viles, ⁊ multi sunt qui se armare
nescirent ⁊c.cōcludit cy.cū prenominato Jacob.de raue.q̄ solo
hoc gaudeāt priuilegio.s.posse aureata calcharia deferre, cuʒ de
alijs priuilegijs militaribus non sint digni, ita refert ⁊ tenet ibi
Cy.⁊ cum hac opinione intelligi debet etiā specu.in titu.de pro
cur.§.j.versicu.Item q̄ est miles, ⁊ Raph.in.lib.ff.de testa.mili.
⁊ doct.in.l.j.ff.de bon.poss.ex testa.mili.⁊ Joan.and.⁊ Can.in.
32 cap.in nostra extra de procur.† debent enim milites qui gauder̄
volunt beneficio militari, dare operam armis, abstinere a cura
agrorum, ⁊ a negotijs priuatorum.l.nemo milites.C.de re mili.
lib.xij.l.militem.C.de procur.⁊ ibi Albri.Bart.Bald.⁊ Cyn.
in preallegata.l.j.C.de iur.⁊ fact.ign.⁊ Bald.in.l.j.C.qui bon.
ced.poss.⁊ Barth.in.l.filius.§.veteranus.ff.de procur. dixit q̄
cum milites nostri temporis quotidie in plateis versentur, ⁊ nō
in castris, q̄ non gaudeant priuilegio militari, ⁊ concludit q̄ ta=
les milites possent esse procuratores, cum non proprie sint mili
33 tes, qui arma non exercent.† Sicut etiam dicitur de comitibus,
⁊ marchionibus, qui si sint sine effectu comitatus, ⁊ marchiona=
tus, vt quia non habent comitatum vel marchionatum quē re=
gant, non proprie appellantur comites, aut marchiones, sed im
proprie, ita dixit Bald.per illum tex.in.c.quis dicatur, dux, vel
marchio in vsibus pheu.⁊.d.Marti.laud.in tractatu de princ.
34 in versi.comites.† Et licet hi nostri milites essent descripti in ma
tricula militum, si tamen armis non vacant ⁊ in exercitio milita
ri non studeant, nunquam dicentur veri milites, sicut etiam dici=
mus de merchatoribus qui quamuis sint in matricula mercha=
torum descripti, si tamen tales descripti merchantiam non exer
ceant, nec appellari debēt merchatores, nec gaudere priuilegijs
merchatorum, Ita dixit Jaco.but.⁊ Bal.in rubri.ff.veteris, in
versi.⁊ predicta, ⁊ in.l.ex eo.ff.de testa.mili.⁊ ibi etiam Barth.
35 ¶ †Circa secundum, vnde.s.hoc nomen militis dictū sit. Dic se
cundum eutropium q̄ a Romulo primo rege romanorū hoc no
men inuentum est. Nam mortuo remo fratre suo dum cuperet
eam ciuitatem bene gubernari in primis elegit centum viros se=
nes, quos ab etate vocauit Senatores, ita etiam dixit archi.ij.
di.in.c.senatus, ⁊ pro tutela loci mille delegit pugnatores, quos
a numero mille milites appellauit. vel dic vt dicit iuriscōsultus
in.l.j.§.miles.ff.de testa.mili.vbi verba ista formaliter apponun
tur. Miles autem appellatur vel a militia.i.duritia quā pro no
bis sustinet, aut a multitudine, aut a malo quod arcet̄ milites so
lent, aut a numero mille hominum.
36 ¶ †Quid autem sit, ⁊ in quibus consistat ius ⁊ res militaris, vi
de.ff.de re mili.per totum, ⁊.C.eo.ti.lib.xij.⁊ que scribit gratia=
nus compilator decreti prima di.in.c.ius militare, vbi sub com
pendio verborum multa complectitur dicens. Jus militare est
belli inferēdi solēnitas, federisq̄ faciēdi nexus. signo dato egres
sio in hostē, vel pugne cōmissio. Itē signo dato receptio. Itē fla
gitij militaris disciplina si locus deserat̄. Itē stipendiorum mo=
dus, dignitatum gradus premiorum honor, veluti cum corona
vel torques donantur. Item prede decisio, ⁊ pro personarū qua
litatibus ⁊ laboribus iusta diuisio ac principis portio.
37 ¶ †An autem militia sit dignitas, ⁊ dic secūdum commune do
cto. sententiam q̄ non vt not.in.l.si quis seruum.C.qui mili.non
38 pos.libro.xij. † facit ad hoc q̄ ⁊ libertine conditionis homines
possunt esse milites, vt not.in.l.libertine.C.de libert.⁊ eorum li=
be.immo ⁊ serui quandoq̄ militant vt colligitur ex rubrica.C.q
militare non possunt, in qua rubrica etiam dicitur, ⁊ de seruis ad
militiam aspirantibus ⁊c.⁊ tamen certum est q̄ de iure istiusmo
di viri nō sunt capaces dignitatis alicuius aut magistratus, not.
in.l.barbarius.ff.de offi.preto.⁊.l.cum pretor circa fi.ff.de iudi.
39 ibi q̄ receptum est, vt quibuslibet officijs non fungantur. † Et
ita q̄ militia non sit dignitas etiam tenet dominus Alexander
de imo.i additio.suis ad Bar.in.l.j.C.de digni.lib. xij.in.ij.col.
in ver.iij.infert. Et Albri.in.l.milites.C.loca.facit ⁊ alia ratio,
q̄ sit dignitas, quia militia ⁊ dignitas ponuntur vt diuersa.C.q
militare non possunt.l.fina.de equestri digni.l.infra.lib.xij.⁊ in=
40 sti.quibus mo.ius pat.pot.sol.in.§.filiusfamilias.† Sed potest
dici q̄ licet militia de se non sit dignitas tamen est honor quidā
qui residet in bene militante, vt not.in.l.qui cum vno.§.ad tem=
pus ibi honores petere.ff.de re mili.⁊ facit.C.de procur.l.qui sti
pendia, ⁊ quod not.i.di.in.c.ius militare, ⁊.xxiij.q.i.c. militare.
Item vbi militia adderetur viro habenti dignitatem, ⁊ sic adde
retur dignitati, vtputa, est quidam doctor qui postea efficitur mi
41 les, volunt doctores q̄ militia in eo homine sit dignitas, † non
enim simplex militia est dignitas vt not.⁊ ibi vide glo.C.de eque
stri digni.l.vnica.lib.xij.⁊ ita tenet Albri.in.l.milites.C. loca.⁊
42 Bar.in.l.j.C.de digni.lib.xij.† Quod autem doctor sit in digni
tate ɔstitutus, ⁊ ipse doctoratus sit dignitas tenuit expresse bar.
in.l.j.C.de no.compo.in versi.quero circa hoc, ⁊ ibi etiā Bar.
⁊ Bald.in.l.j.ff.de iusti.⁊ iur.in versi.item not.argumentum, ⁊
facit quod not.in cle.ij.de magistris.
¶ Ex his que supra stricta sunt tam de militibus quā de docto
ribus Bartholomee dulci arbitror te satis clare percipet̄ posse
⁊ intelligere quātū preualeāt doctores militibus, q̄ nec suis gau
deant priuilegijs, hoc est cōcessis a iure militibus, cū ꝺm oiū do
ctorum sententias non sint veri milites, cum non vacent armoꝝ
exercitio, sed potius otijs platearijs, ⁊ per cōsequens effectus ⁊
res militie abest ab ipsis, ⁊ dici pōt nec nomen militie apud eos
sit vt not.⁊ ibi vide glo.xxxviij.distin.in capitulo que ipsis, ⁊ mi
litia de se vt supra dictum est non sit dignitas, doctores autē sint
in dignitate cōstituti ⁊ suis priuilegijs gaudeant ⁊ fruantur, ⁊ tn̄
vt inquis vsurpant hi milites nostri antecedere doctores quisq̄
ille sit etiam si vltra dignitatem sui doctoratus habeant iurisdi=
ctionem ⁊ administrationem. Video ego quotidie, non sine ani
mi molestia hos milites primum sibi capere locum supra vica
rium ⁊ alios magistratus pretorios, quales sunt reliqui iudices,
43 ⁊ iudices consules curie.† Quod profecto alienum est ab hone=
state ⁊ iuris dispositione, cum posito q̄ etiam militia sua foret di
gnitas, que tamen non est, deberent cedere habenti dignitatem
cum iurisdictione ⁊ administratione.l.ij.⁊ ibi not.C.de primic.
44 libro duodecimo. † Maxime q̄ iure cautum est q̄ assessoribus
potestatis idem fere honor, ⁊ eadem immunitas debetur, qui ⁊
que ipsi principaliori magistratui. Casus est in.l.non parum.C.
45 de assesso.† Sed caueant sibi milites ne locum sibi assumant nō

condignum quia de iure poterunt eijci ꝛ amoueri vt habetur in. l. nemo agentium que est lex secunda in versic. reuertantur. C. de offi. magi. offi. ꝛ per glo. ꝛ Inno. in capi. statuimus extra de maio. obedi. ꝛ in capitulo cum olim extra de consuetu. ꝛ habetur in rubro ꝛ nigro. C. vt dignitatum ordo serue. libro duodecimo.

46 † Beatus Petrus apostolus licet cum Paulo ꝛ alijs apostolis, esset par respectu meritorum, tamen propter administrationem ꝛ iurisdictionem in qua saluator eũ ꝯstituit antecessit Paulum ꝛ Bartholomeum, licet ambo essent natione nobiliores ꝛ prestantiores ipso Petro, ꝛ non solum Paulum ꝛ Bartholomeũ, sed reliquos omnes apostolos anteiuit, ꝛ vocatus est princeps apostolorum, vt habetur. ij. q. vij. capitulo puto. ꝛ vigesima prima distinctione in nouo ꝛ est glo. xxiij. q. j. capitulo loquitur in verbo pari. ꝛ. ij. q. vj. dudum, ꝛ in capitulo solite de maiori. ꝛ obedi. cum si. ꝛ. ij. q. vij. beatus petrus. Sed tãta est horũ militũ nostrorum ambitio, vt de eis dici potest quod scribitur in capitulo magne extra de voto, ꝛ ibi Antonius de butr. ꝛ. xj. q. iij. inter verba ceci scilicet facti sunt, ꝛ ea certe mentis cecitate vt que videnda sunt non videant, de qua habetur per sanctum Thomam in secunda secunde questione. cliij. ar. vltimo. ꝛ de qua dominus dixit in euangelio luce. viij. c. vt videntes non videant, ꝛ audientes non intelligant, ꝛ habetur in psalmo. lxxxj. nescierunt neqꝫ intellexerunt, in tenebris enim ambulant. Et in psalmo. cxxiij. oculos habent ꝛ non videbunt. Quorum aliqui vt nõ dicam de omnibus, si aureum illud dictum pithagore memorie retinerent et illud in suis agendis vsurparent, quod est, cognosce te ipsum, nõ in tanta de se opinione deuenirent, vt se dignos existiment prefire doctores ꝛ magistratus. Uerum, quia ceci facti sumus, nec nosmetipsos cognoscere satagimus fit vt in affectiõibus nostris quid nobis conueniat, ꝛ quid non, non intelligamus, ꝛ in passionibus que indies occurunt neqꝫ modum neqꝫ mensuram tenere valeamus. Et per Deum immortalem quis nõ admirabitur, qs non damnabit horum militum insolentiam, qui nulla habita cõsideratione, nulla facta distinctione in doctoribus, ꝛ virtutis, et

47 doctrine ac etatis omnes contendant precedere. † Male profecto imitantur, vt ab etate incipiã, sanctissi. ꝛ laudissi. mores Venetorum, qui semper etati detulerunt ꝛ deferunt, ita vt apud ipsos qui maior sit etate ille preferatur. ꝛ hoc iuri etiam consentaneuꝫ est, vt habetur in. l. j. ꝛ ibi vide Bart. ff. de albo scri. ꝛ apud romanos idem mos obseruabatur, quia vt dicit calistratus iuris

48 con. in. l. semper. ff. de iure immu. † Semper senectus venerabilis fuit ꝛ maiores nostri pene eundem honorem senibus quem magistratibus tribuebant, ꝛ facit quod legiꝛ in ecclesiastico, vbi hec verba scribuntur, loquere maior natu, te etenim decet primũ habere locum. hoc etiam dixit Bald. in. c. j. circa prin. in titu. de controuer. phe. apud pares, in vsibus pheu. ꝛ idem Bal. refert

49 in. l. obseruare. §. antequam. ff. de offi. proconsu. † Plurima etenim priuilegia habet senectus, ex quibus ꝛ venerari, ꝛ ꝑponi debet, de quibus priuilegijs vide plenissime per conterraneum nostrũ, Bar. Cepollam, in tractatu suo eleganti. de imperatore militũ eligendo in versi. vnde quia antiquior post primam cartham di-

50 cti operis. † Et velim intelligas, seniorem in casu nostro, non solum eum accipi qui etate precedat, sed etiam respectu temporis, in quo diutius pro re sua publica, elaborasset, ꝛ assiduis suis laboribus, modo in consilijs, modo in legationibus meruisset, eam tutando, consulendo, adiuuando, nam in dubio dico talem preferendum esse alteri qui non ita diu elaborasset vt probatur in. l. prouidendum in prin. ibi meritum fecerit nobilissimos, aut vetustas. C. de postu. ꝛ in. l. vnicuiqꝫ in prin. C. de proxi. sacr. scri. libr. xij. ꝛ in. l. vnica. C. de athletis, lib. x. ꝛ est bonus tex. in. l. ij. in fi. C. de offi. ꝛ est bona glo. in. c. in tua de consuetu. lib. vj. in versi. antiquiores, ꝛ est text. in. c. dudum ad audientiam circa medium ibi tempore precedunt extra de electis, ꝛ ibi glo. in versi. tempore. ꝛ profecto absurdum satis videtur, qui modo, vt sic dixerim, ex ludo litterario processerit, ꝛ multo magis qui litterarum ignarus sit, velit ex hoc solo, quia sibi dictũ sit miles esto, nullis alijs precedentibus meritis, ꝛ qui nullos vnquam pro re sua pu. labores passus sit, precedere doctorem veteranum, litteratum, ꝛ eruditũ qui multa egerit, ꝛ plurima indefessis laboribus passus fuerit, pro adiuuanda tuenda, ꝛ augenda sua repu. non sic non sic repẽte currendum fuit, discere oportuit eos prius bene militare, ꝛ laboribus se prius assuefacere, vt postea sibi attentis laboribus et suis virtutibus debiti honores impenderentur, vt not. in. l. ꝛ virtutum premia. C. de statuis ꝛ imaginibus, ꝛ in. l. contra pu. in fi. C. de re milit. libro duodecimo, ꝛ ita not. archidia. xlvij. di. in. c. omnis huius seculi, ꝛ not. in clemen. cupientes in prin. de peni. ꝛ remis. ꝛ est bonus tex. in. l. ij. in. iiij. colum. in versi. semper proui-

51 demus. C. de offi. prefe. preto. affri. † quia vt dicit Augustinus, nemo repente fiat summus, vt habetur de peni. di. ij. §. hec que in

52 prin. ꝛ in. §. ex contrario, ꝛ vt legitur. lxj. di. in. c. miserum. † miserum est eum fieri magistrum qui nunquam fuerit discipulus, sed de virtute ad virtutem transeundum est, vt legiꝛ in dauitico psal

53 mo. lxxxiij. † ꝛ meminisse eos oportuit apud romanos duo templa fuisse contigua, alterum dedicatum virtuti, alterum honori, sed ad templum honoris nõ poterat haberi aditus, nisi per templum virtutis, vt intelligeret vnusquisqꝫ qui honorem, ꝛ dignitatem vellet consequi, eam prius sibi per virtutem ꝛ honestos labores adipisceret, vt refert robertus in suo quadragesimali in sermone. xxxiiij. in. c. j. ꝛ allegat Augustinum de ciuitate dei lib. iiij. ita dicentem. ꝛ de his duobus templis commemorat etiam valerius lib. j. ti. j. de religione, ꝛ bene facit ad hoc text. in. l. ij. in. iiij. col. in versi. ꝛ semper prouidemus. C. de offic. prefec. preto. affri. non est ergo equum, non commẽdabile, vt deposito, sic dixerim, cremiale, quo in lanifitiuꝫ vtebantur, de his loquor qui istiusmodi faciunt exercitia, ꝛ quorum parentes viliores etiã artes exercuere, quia gladio accinctus sit, ita in altuꝫ primo volunt salire, qd omnes doctores velit anteire ꝛ iudices, discant amore dei, ꝛ se cognoscere, ꝛ modestius ageꝛ. nec tumeat aut superbiat qs ꝙ dicat se admodum diuitem, ꝛ propterea se nobilitatum, ꝛ militiam se obseruare, tenendo equos, famulos, plures aues, ꝛ canes pascere, quia responderi posset, hoc non esse bene militare, sed iactare suum, ꝛ acteonis similem se reddere, quem poete fin-

54 gunt a proprijs canibus laceratum fuisse. † Nec vnquam mihi persuaderi poterit, ꝙ in diuitijs consistat nobilitas, cum ille de se sint vilissime, si vilissime, quomodo dabunt nobilitatem, cũ nemo dare possit quod non habeat. l. nemo. ff. de regul. iur. Quod autem diuitiarum non sit parua vilitas, ex hoc solo licet intelligere, ꝙ quatenuscunqꝫ sit diuitiarum cumulus, quantacunqꝫ sit archa nummis plena, nunquam tuum quietant animum, immo in maiori, ꝛ quotidiana cura te detinent, vel auiditate rerum illarum augendarum iuxta illud poete, crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit, vel timore illarum amittendarum, iuxta illud satyrici, sed certe misera est magni custodia census, itẽ, nocte iter ingressus, cunctum, gladiumqꝫ timebis, ꝛ mote ad lunaꝫ trepidabis harundinis vmbram. nõ est ergo nobilitas in diuitijs, ꝛ ita sensit, ꝛ tenet Bar. in. l. j. C. de digni. libr. xij. versicu.

55 concluditur ergo, † ꝛ preterea diuitiarum copia, non facit hominem diuitem, sed modestia animi, iuxta tritum illud verbum, animus hominis, non archa diues appellari solet multa enim possidet qui parum cupit, ꝛ vt inquit Ualerius lib. iiij. de paupertate. c. j. omnia nimirum habet, qui nihil concupiscit, eo quidẽ certius quam, qui cuncta possidet, quia dominium rerum collabi solet, bone auteꝫ mentis vsurpatio, nulluꝫ tristioris fortune recipit incursum. ꝛ alibi in titu. de abstinentia dicit de fabricio licinio ꝙ sine pecunia prediues fuit, quia locupletem faciebat illũ nõ multa possidere, sed modica desiderare, ꝛ propterea cum samnites eidem fabricio dono misissent pondo. x. auri quinqꝫ argenti seruos. xv. omnia ad illos remisit, dicens sua sibi sufficere, ꝛ se malle habentibus aurum posse imperare, quam aurũ possidere. hec eadem de Marco curio fere dicta sunt, vt apud eundem Ualeriũ legitur, eod. titulo de abstinentia, hi sunt vere diuites, hi vere sunt nobiles, qui modestia animi contenti, spretis diuitijs virtu-

56 ti adhesere ex qua veram nobilitateꝫ consequimur. † ꝛ certe preponenda est nobilitas scientie, ꝛ ingenij, quibuscunqꝫ facultatibus, ꝛ maiorum antiquitati vt not. doc. ꝛ Cy. in. l. prouidẽdũ. C.

57 de postu. ꝛ facit quod habetur in. c. j. de dona. † ꝛ licet varie fuerint sapientum sententie qui dicantur nobiles, ꝛ quid sit nobilitas, de quibus vide Bar. in. l. j. C. de digni. li. xij. ꝛ per Bald. in l. iij. C. de comer. ꝛ merca. ꝛ per Bartb. ꝛ Sali. in. l. furiosi C. de nup. ꝛ per cano. maxime Joan. an. in. c. venerabilis extra de preben. in nouella, ꝛ Paulum de castro in. l. ex facto. §. si quis rogatus. el primo. ff. ad trebel. quorum aliqui in affluentia diuitiaruꝫ nobilitatem in bonis moribus consistere, alij denominauere nobilitatem ex antiqua auorum ꝛ proauorũ progenie, ꝛ de his plene tractat Bar. in repetitione. d. l. j. C. de digni. lib. xij. vbi vide, alij alio modo dixere de quibus vide plenissime eundẽ Bar. vbi supra, sed ordinate magis per Bartbo. cepollam conterraneũ nostrum in preallegato suo tractatu de imperatore militum eligendo in verbo nobilitatis. ego quicquid alij dicant sentio ꝛ teneo ꝙ ea sit vera nobilitas, que ex scientia ꝛ virtute ꝛ bonis moribus pollet, per notata in. l. prouidendum ꝛ ibi glo. in verbo nobilissimos, ꝛ ibi Cyn. C. de postu. ꝛ per ea que dicit Bar. in. l. ij

dices

dices.C.de digni.lib.xij.ꝛ vbi non sit virtus ꝙ ibi nõ posset esse nobilitas.ꝛ adhereo poete satyrico qui in octaua sua satyra di-cit.tota licet veteres exornēt vndiqꝫ cere.atria nobilitas sola est atqꝫ vnica virtus,ꝛ miserum est aliene incumbere fame, ꝛ qui se a genere maiorum suorum iactat,aliena laudat,vt inquit seneca tragedia prima.sola enim familie antiquitas virtutibus ꝛ bene gestis nobilitata,non facit quem nobilem, nec transit maiorum nobilitas in successorem.alias sequeretur ꝙ omnes descenden-tes ex patribus nobilibus essent nobiles, ꝛ tamen quotidie vi-demus plures filios degenerare a stirpe maiorum,turpe ꝛ flagi-tiose viuendo,de qbus,vt de mortuis loquamur,vide apud Va lerium lib.iij.c.vltimo,quos quis nobiles appellabit, quia a no
58 bili stirpe sunt oriundi.† Ego nunquam,immo dico ꝙ tales ita a maioribus suis degenerantes omnem amittunt antique sue fa milie splendorem ꝛ dignitatem, ꝛ per consequens licet e nobili progenie ducant originem non sunt dicendi nobiles,immo viles ꝛ vilissimi qui sua desidia,ꝛ malis moribus paratam sibi a maio ribus suis nobilitatem fedauerunt,ꝛ ita dixit ꝛ tenet Barth. in dicta.l.j.C.de digni.in versi.item probat poeta in.vij. columna.
59 †Uirtus ergo ꝛ boni mores faciunt quem nobilem, non genus simpliciter,licet presumptiue sit,vt dixit Cyn.in.l.prouidendum .C.de postu.ꝛ allegat tex.in.l.ꝙ si nolit.§.qui mancipia.ff.de edi
60 li.edict.† Et maiore profecto laude dignus est, qui nobilitatem sibi suis virtutib⁹ ꝛ benemeritis acquisiuit,qua is qui a maiori-bus suis relictam sibi gloriatur,ita not.ff.de capt.l.siquis in bel-lo,ꝛ ibi glo.ꝛ not. Aluarotus in.c.i.in prin.vltime carte in ver. quero quis dicatur dux vel marchio in vsibus feud.ꝛ apud sa-lustium legitur in iugurta.marium ad senatum dixisse nobilitatē mihi peperisse,certe melius est, quam a maioribus accepisse, ꝛ gaius flammineus in oratione quam edidit pro habenda lucre tia,dixit.ego non in aliena gloria,aut falsis fortune bonis,sed in propria veraqꝫ animi virtute nobilitatem hominis esse existimo nihil est enim aliud nobilitas nisi excellentia quedam animi,qua digniores fiunt homines ꝛ indignioribus prestant. cõstat igitur ex sola animi virtute veram nobilitatem defluere,non ex diuitia rum cumulo,non ex antiquitate ꝛ amplitudine generis,hec eniꝫ nec dare nec arripere possunt nobilitatem vt supra dixi.quis di-cet Socratem cuius virtute ꝛ doctrina omnes philosophantiū scole illustrate sunt,non fuisse virum nobilissimū ꝛ non a suis ma ioribus habuit nobilitatem, quandoquidem eius mater obste-trix,ꝛ pater marmorarius extiterit.demostenem philosophoruꝫ illustrem ꝛ oratorem elegantissimum,quis audebit ignobileꝫ ap pellare,cuius parentes non modo viles fuere,sed etiam ignoti. dicamus ergo in virtute tantum,ꝛ animi claritudine veram no-bilitatem consistere in qua homineꝫ homo antecellit,ꝛ ex his fit nobilissimus.ꝛ quãuis sit quis ex humili genere natus, nec am-plum a suis maioribus relictum sit sibi patrimonium,si tamen is liberalibus artibus diu exercitatus,ꝛ in sacratissimis litterarum studijs educatus fuerit,si modeste ꝛ iuste vixerit,si pro sua repu. indefesse elaborauerit,si de religione bene senserit,si pius in pa-rentes,si in amicos,ꝛ coniunctos liberalis extiterit.num hic ꝛ cla rissi.ꝛ nobilissi.habebitur.hunc ne seruata modestia adhibitaqꝫ ratione precedet miles,rerum adhuc humanarum tyro.non sum tamen ita hebetis, aut tenacis ingenij, ꝙ non existimem maxi-mum prestare adiumentum ad decorandos homines bonorum affluentiam,ꝛ a maioribus suis relictam,vt vulgus sentit,nobili tatem,hac enim rerum affluentia.domestici apparatus floridio res fiunt,sic eteni erga amicos,cognatos, exterosqꝫ largiori vti potes liberalitate ꝛ beneficia conferre qbus alieno p̄sidio opus sit,que omnia tendunt ad nobilitatem ꝛ claritatem hominis sic agētis,sic studijs ꝛ litterarum doctrinis liberius quis vacare po test.ꝛ habere diuitias est quid bonum,dummodo in bona disp̄e sentur opera,vt not.xij.questione prima capi.clericus, sed salu-tem ꝛ spem suam quis principaliter non ponat in accumulatis seu accumulandis pecunijs ꝛ habendis diuitijs,quia hoc est viri infelicis ꝛ miseri.fugienda etenim est pecunie cupiditas, nam ni hil est tam angusti tanqꝫ parui animi,vt inquit Ci.officiorū pri-mo quam amare diuitias,nihilqꝫ honestius magnificentiusqꝫ q̄ꝫ pecuniam contemnere si non habeas, ꝛ si habeas ad benificen-tiam liberalitatemqꝫ conferre,ꝛ propheta dauid psalmo.lxj.di-xit,nolite sperare in diuitijs,ꝛ rapinas nolite concupiscere,ꝛ di-uitie si affluant nolite cor apponere.ꝛ nõ inficiabor ꝙ qui ex an tiqua ꝛ nobili progenie ducunt originem ꝛ quorum maiores re-bus bene gestis ꝛ virtute illustrati fuerunt,hiqꝫ a sua stirpe nõ de generent,ꝙ istiusmodi viri tanquã vere nobiles honorandi sunt ꝛ colendi, ꝛ talis nobilitas proueniens ab antiquis suis patri-bus continuata in persona successorum laudabiliter ꝛ morate vi uentium,facit vt sine dubio nobiles appellētur,ꝛ pro nobilibus perpetuo habeantur donec non degenerauerint a suis maiorib⁹ flagitiose ꝛ turpiter viuendo,vel viles aliquas artes exercendo, facit quod dixit ꝛ tenet Barth.in preallegata.l.j.in fine sui scri pti.C.de digni.libro duodecimo.ꝛ tales qui nobilitatem traxere a maioribus suis, in plurimis a iure sunt priuilegiati, ꝛ multas habent preeminentias,quia in primis,ceteris paribus,ꝛ in casu dubio debent alios precedere.probatur in lege honor.§.de ho-noribus,.in verbo origo natalium.ff.de muner.ꝛ honor.ꝛ quod per Bartho.in.l.prima,ꝛ fin.ff.de albo.scriben.ꝛ per can.in.c. grandi.in prin.in versi.nobilem de supl. negli.prela.li.vj.ꝛ in.c. officij.ibi.quedam,nobilem extra de electi.cum si. de alijs vero priuilegijs quibus fruuntur hi nobiles vide satis copiose per.ce polam in preallegato suo tractatu de imperatore militum eligē. in versicu.ceterum vt clarius ostendatur,vbi dinumerat priuile-gia quadraginta ꝛ vnum,ibi vide quia quantum ad questionem nostram,sufficit apposuisse ꝙ in dubio hi nobiles ceteris parib⁹ debent alios precedere.

¶Sentio Bartholamee dilectissi.prolixius me euagatum, q̄ꝫ ab initio mecum decreueram,qui per succintam epistolam peti-tioni tue satisfacere putaueram,verumenimuero ita amplius mi hi ad dicendum campus sese obtulit, vt tunc intelligam, quod quamuis etiam breuitati adheserim,longior tamen fuerim quaꝫ voluissem,sed hic modus esto,si per breuem conclusionem, quid iura disponant,quid doctores sentiant,quid etiam secūdum me seruandum sit subiunxero.

61 ¶ † Sit ergo ista conclusio secundum omnium fere doctorum sententiam. Bar.maxime Bald.ꝛ sal.in prohemio.digestoruꝫ, ꝛ in prima constit.C.circa fi.ꝙ doctor debet precedere militem, cum doctoratus sit dignitas,Militia autem non,vt supra dixi-
62 mus,† ꝛ dicit ibidem Bald.ꝙ bononiēses ita obseruant,vt do ctores precedant milites quia doctor valde honorandus est,cuꝫ sua ꝛ propria virtute polleat,facit quod no.in.l.si quid in bello. ff.de capt.ꝛ quod not.in.l.sed ꝛ reprobari.§.amplius,in versic. valde tamen.ff.de excu.tu.ꝛ hoc verum. dummodo doctor non sit doctorellus vt dicunt prefati doct.doctorelluꝫ autem appello quia iuuenis sit vel etate in qua modicum militare potuit vel in-genio.nam nunquam mihi placuit vt iuniores precedant admo dū seniores,sed stante in reliquis paritate,quia si magna esset in alijs dispitas,vel antique nobilitatis, vel magne virtutis secus arbitrarer.ar.l.sed ꝛ reprobari.§.hoc amplius ꝛ ibi Nicol. de neapo.ff.de excu.tuto.ꝛ quod not.in capitu.de multa. in fin.de
63 preben.† Et ꝙ doctor debeat precedere militem, tenuit etiam Ange.in.l.lex iulia.ff.ad.l.iul.de vi.ꝛ Ange.aretinus in prohe. instit.in versicu.quero quis preferendus sit,ꝛ ibi etiam Joãnes fabri.ꝛ idem aretinus.insti.de testamen.mili.in.§.fin.ꝛ de excu. tuto.§.ita maior.ꝛ vide etiam quod scribit Cyn. Bald.sali.in. l.j.C.de iur.ꝛ fac.igno.ꝛ do.Jaco.de aluar.in titu.quis dicatur
64 dux vel marchio in vsibus feud.† Sed circa hanc conclusioneꝫ putarem distinguendum,quia aut contenditur de actu militari, quia aliquid discutiēdum sit bello vel armis,ꝛ certe miles debet precedere doctorem, ꝛ eius dicto potius staretur. aut sumus in actu doctoreo, puta quia aliquid disputandum ꝛ discutiendum sit de iure,ꝛ eo casu doctor debet preferri militi.l.prima.C.de of fic.vica.vbi est bonus tex.ꝛ est tex.in.l.prima.C.de asses. coniun cta.l.prima.C.de prefect.sacri.cubiculi.li.xij.aut sumus in actu indifferenti,ꝛ ita doctori sicut ꝛ militi pertinenti ꝛ communi, vt est in sedendo,eundo,loquendo ꝛ his similibus,ꝛ doctor de iure debet precedere militem ratione sue dignitatis, de qua supra.
65 † Et quia regens est nobilior recto.l.iubemus in fi.C.de epis. et cle.sed per leges regitur misteriuꝫ militare.l.leges.C.de legi. igi tur ꝛc. Jta tenet ꝛ refert.do. Martin.lauden.in libro suo quem intitulauit de pricipibus in titulo seu particula de dignitate.ver.
66 xviij.ꝛ dicit ꝙ disputando ita tenuit do.Signorellus.† Ego au tem putarem hoc dictum limitandum esse nisi miles ille esset lon ge superior,ꝛ etate ꝛ antiqua maioruꝫ nobilitate dicto doctore, quia eo casu putarem militem preferri debere,maxime vbi is mi les imitando maiorum suorum gloriam ꝛ prestantiam ab eis nõ degeneraret,nec hoc dixerim propter ipsam militiam, que de se vt dictum est,non est dignitas,verum quia addita ꝛ annexa esset ea militia,viro etate graui,viro propria virtute splendido, viro cuius progenitores nobilissimi extitere.veneranda profecto sem p est senectus,sed maxime colēda in viro optimo,ꝛ virtute pro-pria decorato,ꝛ maiorum suorum gloria ꝛ titulis coruscāte,qua les plures sunt in ciuitate nostra,cum quibus propter eorum pre

stantiam & integritatem nõ arbitror equum esse de prelatura cõtendere, quos ut Xe patritios ac patrie patres venerari & coli cẽseo, & de his satis, bene vale.

¶ Et quia ut dicit Augustinus in libro secundo ad vincentium victorem, & transumptiue habetur. viij. distin. in. c. negare. negare non possum nec debeo quod in hoc opusculo non sint aliqua fortassis deducta que castigatione sint digna, ea propter ubi ita ab me factum fuisset, subijcio quicquid male & contra iuris disposi- tionem dictum aut firmatum fuisset, castigationi, charitatiue tamen, cuiuslibet melius aut verius sententis.

FINIS

Incipit solemnis disputatio

preclarissimi monarce domini signorelli de homodeis de Mediolano de precedentia doctoris, vel militis cum aditionibus domini Ludouici de bologninis de bononia. U. J. doctoris prestantissimi equitisque aurati dignissimi in vetustissimo bononie studio anno dñi. Mcccclxxxviij. in quibus additionibus miro ordine introducit nouũ duellum inter illustrem ac excellẽtissimum in toto terrarum orbe iureconsultum dominum Franciscum de acoltis de aretio pro parte doctorum tuẽda loquentem, & inuictissimum ac iustissimum principem, armorumque ducem, & totius Italie capitaneum benemeritum dominũ Federicum vrbini dñi &c. pro parte militum defen- san. loquentem, & ultimo loco pro omnium concordia introducit dominum Alexandrum tartagnum imolen. precep- torem eius vnicum, cuius sentẽtie omnes acquie- uisse attestatur.

SUMMARIUM

1 Nobilior est qui nobilioribus preest.
2 Lex est omnium rerum princeps.
3 Ministerium militare est executio legalis.
Disponens est nobilius eo quod implet dispositum.
4 Regens est nobilius recto.
Legale ministerium regit militare.
5 Libri traditio facta doctori quid significet.
6 Quid anuli traditio.
7 Quid diadema.
8 Duobus paribus passibus ambulantibus obseruatum in vno in alio obseruari debet.
9 Miles & aduocatus equiparantur.
Doctor precedit aduocatum simplicem.
10 Dignitatem habens prefertur non habenti.
Doctor per. xx. an. legens efficitur dux & comes.
Miles dignitatem non habet.
11 Imperator multa doctori pollicetur si in doctoratu usque ad. xx. annos perseuerauerit.
12 Bonum operans in se & in alio magis meretur, quam ille qui in se tantum operatur.
13 Superlatiuo nihil est ultra.
Scientia hominem nobilissimum facit.
14 Inextimabile est honorabilius quã extimabile scientia ciuilis est inextimabilis.
15 Locus ulterior nobilior est quam prior.
16 Legum professores dilectione speciali ab imperatore diligunt.
17 Impator in signũ progatiue suũ nõ studẽtibus attribuit.
18 Informans trahit ad se informatum.
19 Legum professores multis periculis se exponunt.
20 Prior priore est prior posteriore.
Doctori maior debetur reuerentia quam clerico.
21 Labore alios superans alijs preponi debet.
Laboriosus est circa leges quam circa arma versare.
22 Immunitates plures doctoribus quam militibus tribuũtur.
23 Doctor sacerdos dici potest.
24 Premium maius an, sit conseruare quam requirere.
25 Impator pceteris doctores honorat quia eos vocat antecessores.
26 Aduocatus qui primus dr̃ nullum ante se habet.
27 Etas maior requiritur in doctore quam in milite.
28 Doctores dicuntur carissimi & quare.
29 Milites prius fuere quam doctores vide. j. nu. lxix.
30 Militum ordo post principem est nobilior.
Et imperator se militem appellat vide. j. nu. lxxij.
31 Militia armata magis spernit hoies viles quam militia legalis vide. j. nume. lxxiij.
Colonus non potest esse miles tamen doctor esse potest.
32 Miles a militia vti maius non vocari ad leges vti minus vide. j. numero. lxxiiij.
33 Miles non fit nisi per principem an probetur, doctor secus, vide. j. numero. lxxv.
34 Miles & non doctor, dux appellatur vide. j. nu. lxxvj.
35 Rei militaris prius quam scientie legalis fuit adhibita ratio p principẽ cuius exẽpla imitanda sunt vide. j. nu. lxxvij. & lxxviij.
36 Doctores dicunt scriptores, & sic vilissimi, vide. j. nu. lxxix.
37 Milites vti maioribus laboribus occupati alios superant, vide. j. numero. lxxx.
38 Miles imperatoris dicitur domesticus.
Simplicitas principi amica est vide. j. nu. lxxxi.
39 Miles fuit anteque doctor premiatus vide. j. nume. lxxxij.
40 Miles magis est necessarius mundo quam doctor vide. j. numero. lxxxiij.
41 Miles ex ordine scripture doctori prefertur, vide. j. nu. lxxxiiij.
42 Miles semper causa rei publice censetur absens vide. j. numero. lxxxv.
43 Miles habet exercitium communius quam doctor, vide. j. nu. lxxxvj. & lxxxvij.
44 Leges contemplatione armorum facte sunt vide. j. nu. lxxxviij.
45 Milites a iustitia fortitudine commendantur, vide. j. nu. lxxxix.
46 Miles versatur & circa arma & circa leges vide. j. nu. xc.
47 Doctor ab imperatore pater appellatur.
Miles autem potius est seruus imperatoris.
48 Doctoris nuncupatio solis legum professoribus attribuitur, militis vero etiam preconibus.
49 Doctor ab imperatore illustris dicitur.
50 Doctoratus est dignitas.
51 Doctor hz i scolares iurisdictionẽ ordinariã apõ est dignitates.
52 Infamis doctorari non potest.
53 Excommunicatus similiter.
54 Spurij non possunt doctorari.
55 Doctor officium tabelionatus exercere non potest.
56 Nec officium procuratoris.
57 Militia non est dignitas, sed munus, nisi in militibus romanis.
58 Priuilegia militibus concessa concedunt, ẽt doctoribus nõ e.
Limita vt. j. nu. lx.
59 Doctores quibus penis puniri non possint.
61 Ignoratia vti pestis nil deterius.
62 Doctor quare militi precedere debeat.
63 Utilitas publica etiam in doctore versatur.
64 Janua principis doctoribus patet.
65 Imperator appellat vulpianum iurisconsultum parentem.
66 Item eum amicum appellat.
67 Doctor vtitur vehiculo in ciuitate vbi est princeps, alij non.
68 Doctor ad collectas non tenetur.
Et in patria immunitatem habet.
Et dicitur mundum illuminare & j. nu. lxxix.
70 Doctor antiquus an iuniori preferatur.
71 Junior habens dignitatem antiquiori non habenti prefertur.
Doctor an in actibus doctoris prefertur militi & econtra.
Quid in actibus vero promiscuis.
92 Milites nostri temporis qui quottidie per plateas vadunt doctorellis etiam postponuntur.
93 Miles non matriculatus vti priuatus & paganus est.
94 Militi vero que incumbant.
95 Miles arti militari non incũbẽs priuilegijs militaris caret dz.
96 Milites militiam non exercentes torqueri possunt.

Uestio disputata per me signoorlum de homodeis de Mediolano legum doctorem. Mcccxl. de mense Maij tunc temporis eminẽtis in lectura ordinaria.

¶ Que talis est, vtrum doctor insignis honoris & precellentie debeat precedere militem vel econuerso.

¶ Et quod doctor debeat precedere militem, probant infrascripta argumenta

gumenta. Et primo probatur sic, versans se circa meliora est pre
1 ponēdus ante omnes, ex quo arguitur sic. † Unusquisq dicitur
melior ⁊ nobilior qui preest melioribus ⁊ nobilioribus vt in auc.
de defenso. ciuit. §. deinde colla. iij. ⁊ l. iij. ff. si quis in ius vocatus
non ierit ⁊ probatur in. l. seruus, il primo de lega. iij. ⁊ in. l. vr-
bana de verb. sign. ⁊ l. si quid. §. fi. de ed. edi. ⁊ l. similiter. C. de in
ce. nup. ¶ Sed ita est, doctor versatur circa meliora ⁊ nobiliora
2 vz circa leges, † ⁊ omnino lex est inuentio ⁊ oium rerū princeps
vt. l. ij. ff. de legib. ergo versatus circa leges dz esse omnium prin-
ceps per argumenta supra facta. Preterea hoc probatur sic, cō
secutionis implemento dispositio est preponenda. Ex quo arguit
sic, executio alicuius rei minus est nobilis q̄ illud cuius est exe-
quutio. hoc probatur in. l. iusticia cū glo. sua. ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊ l.
3 si vt proponis, ⁊ l. executio. C. de re iudi. † Sed militare ministe
riū est executio legalis. l. qui restituere. ff. de rei ven. ⁊ l. iij. ne vis
fi. ei. ⁊ l. j. C. de offi. prefec. ⁊ l. si quis in hoc genus. C. de episco.
⁊ cle. ⁊ l. ij. C. de his q latro. occi. ergo ⁊c. Ex quo insurgit aliud
disponens est nobilius q̄ illud qd implet dispositū, cū ex eo im
plemento dicatur aliquis effectus oriri. l. cum enim ēt. l. si ita de
no. sed lex disponit omnes res diuinas ⁊ humanas, vt. lege. j. C.
de vete. iur. enucle. ergo eius ministr. quia quemadmodum in mi
nistro ecclesie qui reputatur ipsa ecclesia, ita in ministro legis ip-
sa lex deberet reputari. l. anima. §. a titia de annuis legatis. sed
arma sunt implementa legum vt. d. l. qui restituere. consi. ⁊ C. de
iusti. cod. confirman. in prin. ibi dum dicitur lex armorum pedi.
⁊c. Preterea hoc probatur sic, regens recto est preferēdus oio
4 ex quo arguitur sic. † Nobilius est id quod regit, ⁊ de eo prius
est habenda ratio q̄ de eo quod regitur vt. l. in cōditionibus in
prin. de condi. ⁊ demo. ⁊ l. cum multa. C. de bo. que libe. ⁊ l. que
ris. C. de nata. resti. ⁊ l. iubemus in fi. C. de episcopis ⁊ cle. ⁊ l. ij.
§. si preses, quis ordo in bo. pos. ser. sed ita est q ministerium le-
gale regit ministerium militare vt. l. leges. C. de leg. l. ij. ff. eo. titu.
auc. habita. C. ne fi. pro patre ergo ⁊c. Preterea hoc probatur
sic, in doctorali consecratione signa adhibita sunt prelationem si
gnificantia per que apparet q doctor debet precedere militem.
5 ¶ † Primum ex libri traditione qui adhibetur in eius cōsecra
tione Ex quo sic arguitur, ille qui est constitutus iustitie proprie
tarius debet eius ratio ante haberi q̄ eius qui nō est cōstitutus
proprietarius, ⁊ q̄ illius qui illius iuris habet exercitiū. De pri
mo probatur in. l. in bello. §. si quis seruū de capti. ⁊ l. sed si vnus
§. si seruus de in inte. resti. ⁊ l. qui vsumfructum. ff. quemadmo-
dū vsufruc. pe. ⁊ l. si ventri. §. j. ff. de priuil. credi. De secūdo pro
batur in. l. in cause. §. fi. coniungendo causa cum his que not. in.
l. j. §. fi. de offic. eius cui man. est iurisdictio. sed ita est qd doctor
ex iustitie libri traditione est illius effectus possessor ⁊ proprieta
rius. l. j. C. de euic. l. clauibus de contrahen. emp. in. l. qua ratio-
ne. §. item si quis de acquir. rerum. do. ⁊ l. mortis. §. ticia de do.
causa mor. ⁊ l. qui cirographis, consi. de lega. iij. sed miles nō est
illius proprietarius constitutus per aliquod signū q in eius cō
secratione tradatur que signa sunt connumerata, in auc. de man.
princip̄. §. fi. col. iij. ⁊ in. l. ex eo. de mili. te. ⁊ in. l. pen. qui. ex cau.
ma. sed exercitationem solum habet vt probatur in. l. in nomine
domini versi. hec autem non solum. C. de officio prefec. preto.
6 ¶ † Secundo apparet ex annulli impositione qui doctoris digi
to q inserit q annulus prelationem demonstrat, vt. l. cū pater.
7 §. pater de lega. ij. ¶ † Tertio capiti doctori imponitur diade-
ma, qd est signū gratie vel victorie vt. l. j. C. de athletis, li. x. ⁊ est
signum sacerdotale cuius proprium est preesse, in auc. quomodo
oportet epos circa prin. col. j. ⁊ probat in epistola inter claras ⁊
in epistola victor. C. de sum. tri. que oia cessant in milite ergo ⁊c.
¶ Preterea probatur sic, in vno de paribus adhibita prelatio
8 est obseruanda in reliquo. Ex quo arguitur sic. † Quando duo
paribus passibus ambulāt qd obseruat in vno debet in alio ob-
seruari vt. l. cum empto. ff. de rescin. ven. ⁊ l. j. C. de diuer. rescri.
⁊ l. ij. C. de priui. fis. ⁊ sic arguit gl. in. l. assiduis. C. qui po. in pig.
9 ha. † Sed ita est q miles ⁊ aduocatus equiparātur vt. l. j. de bo
no. possessio. ex testa. militis ⁊ l. aduocati. C. de aduocatis diuer.
iudi. ⁊ l. proximos. C. de proxi. sacro. scrineorum. li. xj. ⁊ not. in.
l. ex eo de milita. testa. ⁊ in. l. miles de re iudi. Sed non est dubiū
qd doctor precedit aduocatum simplicem, vt probatur. C. de iu-
sti. C. compo. in versi. theofilum sumpto ac ab ordine ecclesie, er-
go debet preceder militem. ¶ Preterea hoc probatur inherēs
10 dignitati preferendus est non inherenti. † Ex quo arguo, si ille
qui inheret dignitati preferendus est nō inherenti vt. l. maiorē.
ff. de pactis, ⁊ l. fi. de fide instrument. ⁊ l. j. de senatoribus ⁊ l. j.
de officio rect. prouin. ⁊ l. fi. de ordi. iudi. ⁊ l. ij. vt dignitatis or-
do seruetur. Sed ita est q si doctor docuit. xx. annis efficit dux
⁊ comes. l. j. C. de profes. qui in vrbe constanti. libro. xij. ergo effi
citur spectabilis, ergo ante erat in dignitate inferiori ⁊ sic per cō
sequēs in clarissima dignitate vt. l. vt gradatim de mu. ⁊ ho. ⁊ l.
que vtiliter, in prin. de neg. gest. sed miles simpliciter in nulla est
dignitate. l. fin. C. qui mili. nō pos. lib. xij. ⁊ no. in. l. j. C. de eqstri.
dignita. lib. xij. ⁊ probatur in. l. fi. C. qui mili. non pos. eo. lib. ⁊ in
offi. rectoris prouincie. Ad hoc etiaz veniat illud qd dici posset,
ille magis meretur cui imperator magis pollicetur, vt probatur
in diffinitione iustitie in. l. iustitia. ff. de iusti. ⁊ iure. ⁊ in. l. in nomi-
11 ne domini. §. vnde. C. de offi. prefec. preto. affrice. † Sed impera
tor plura pollicetur doctori scilicet si in doctoratu perseuerauit
vsq ad. xx. annos, vt. d. l. j. C. de profes. qui in vrbe constanti. er-
go ⁊c. Preterea probatur sic, sibi tantū merenti equali merito
preferendus est merens in se ⁊ alio. Ex quo arguitur sic. exercitiū
legum ⁊ armorū equiparatur, vt. l. aduocati. C. de aduo. diuer.
12 iudi. ¶ † Ex quo sic infertur, ille qui bonū operat in se ⁊ in alio
magis meretur q̄ ille qui in se tantum operatur, vt. l. nu. per. C.
de natu. lib. hoc probatur similiter in eo q deliquit in se ⁊ in alio
qui plus deliquit q̄ ille qui in se tantū deliquit, vt. l. athletas. §.
ait pretor. de his qui no. l. quicunq. §. fi. C. de hereticis. Sed do
ctor tali ministerio vtitur in se ⁊ in alio ergo plus meretur quaz
miles qui tantum in se. Preterea probatur sic, est positiuū, sum
ma qualitas positiui. ex quo arguitur sic omne superlatiuum ter
13 minum imponit † hinc est q vltra superlatiuum non est dare ali
quid vltra qd plus perciperet de qualitate positiui, vt probatur
in. l. vbi autem non apparet. ff. de verb. obli. ⁊ in prohemio ffor.
in. §. discipuli, ⁊ no. in. l. certum. ff. si cer. peta. sed ita est, q scien-
tia facit hominem nobilissimum, vt. l. prouidendum. C. de postu.
Item dicit lex q doctores maximum decus dicuntur se qui, vt in
prohe. ffor. circa fi. ergo ⁊c. Preterea pbatur inestimabili qua
14 litatis ingerens prerogatiua scientie summe. † ⁊ sic arguitur, illud
qd inextimabile censetur honorabilius q̄ id qd est extimabile, vt
l. sacra. in fi. de rerum diui. l. si procurator. in fi. ff. rem ratam ha-
be. l. ex hac, si quadru. paup. fecis. dica. ⁊ l. nō est singulis, de reg.
iur. sed ita est q ciuilis sapientia nullo precio extimari potest. l. j.
§. proinde, de varijs ⁊ extraor. cogni. sed militia bene potest ex-
timari, vt. l. fideicommissa. §. seruo. ff. de lega. iij. ⁊ in. l. omnimo-
do. §. fin. C. de inoffi. testa. ⁊ l. si C. de pigno. ergo ⁊c. Preterea
15 probatur sic, gradus vlterior priori est nobilior, † ex quo arguit
sic, locus vlterior censetur nobilior q̄ prior. l. vt gradatī. §. j. de
mu. ⁊ hono. sed ita est q imperator primo se habet exercere cir-
ca arma ⁊ postea circa leges. C. de iusti. codi. confir. ergo exerci-
tium legale est nobilius q̄ armorū. Preterea probatur sic. pro
batiōis occasio existit specialis dilectio ex quo arguitur sic. ille
debet preferri quem princeps dilexit speciali dilectione, vt nor.
in auc. de here. ⁊ fal. §. si quis nō implens, colla. j. ⁊ probatur in.
l. si fuerit, in prin. ff. de re. dub. ⁊ in. l. si seruus plurium, in fin. ff. de
16 lega. j. ⁊ in. l. si quis. §. ij. ⁊ in. l. si ita. ff. de leg. ij. † sed ita est q sco
lares legum professores diliguntur ab imperatore speciali dile-
ctione, vt in auc. habita. C. ne filius pro patre, ⁊ in. l. scholarium
nostrorum in prin. C. de officio. magistri. ergo ⁊c. Preterea pro
batur sic, prerogatio magno beneficio est nominis impositio, ex
quo arguitur sic, nominis impositio non importat paruam dile-
17 ctionem nec paruum beneficium. l. j. C. de fide catho. † sed iusti-
nianus in signum prerogatiue nomen suum atribuit illis qui inci
piunt studere leges vt in prohemio. ffor. in. §. discipuli, quanto
magis huiusmodi debent preponi illi qui sunt inesse perfecto vel
saltez pari modo arg. l. j. in prin. de car. edi. ⁊ l. j. in prin. de ven.
in pos. mit. ⁊ argu. l. qui mittunt. §. fina. ex quib. caul. maior. Ad
q accedat illud quod solet dici dependentia ad terminum non
debet plus operari quam ipse terminus vt. l. iul. de condi. inde.
immo neq terminus datur vt. l. ex eo. de testamen. mili. cum fi. ⁊
huiusmodi prerogatiua ⁊ huiusmodi dilectio q̄ princeps osten
dit circa versantes in legibus in milite non reperitur. ⁊c. Prete
rea probatur sic, informatus ab alio illius est sequela omnino.
18 † Ex quo arguitur sic, informans trahit ad se informatū ⁊ infor
mandum penitus immittatur vt probatur in. l. sed si ex meis de
acquir. rer. do. ⁊ in. l. rem. §. primo. ⁊ l. si frumentū. de rei ven. ⁊
l. ana. de lega. iij. ⁊ ar. eorum que no. in. l. iurisgenti. §. quinimmo
ff. de pact. Sed ita est qd vita hominum subiectorum imperiali
maiestati nedum militum informantur per legum professores. d.
19 auc. habita ergo ⁊c. † Preterea pluralitas periculi inducit ma-
iorez remunerationem beneficij. Ex quo arguit sic, pericula sunt
remunerāda hinc est q ille qui preest maioribus periculis ⁊ per
sonalib9 debet magis remunerari vt. l. semper. §. negociatores

de iure immu. ⁊ probatur in. l. milites cum ibi notatis. C. de mili. testamen. ⁊ in. l. lucius, ⁊. l. diuus. ff. eo. sed leguꝫ professor pluribus periculis se exponit, ⁊ efficitur exul. de diuite pauper vt. d.
20 auc. habita ergo ⁊c. † Preterea probatur sic prior priore multo magis est posteriore, ex quo arguitur sic, qui prior est priore multomagis est posteriore vt. l. de accessionibus de diuer. tem. prescrip. sed ita est qd militia celestis est magis honorāda quam terrena, ⁊ secularum ecclesiarum probatur in. l. quisquis. C. de episcopis ⁊ cle. qd no. in. l. miles, in prin. de re iudi. sed quod doctori maior adhibetur reuerentia quam clerico, vt. l. nec honore. C. de epis. ⁊ cleri. coniungendo id qd not. in. l. ad personas de iurefuran. ergo maior quam militi per rationem. s. factam. Preterea arguitur sic pluralitas laborum ducit pluralitatem seu ma-
21 gnam prerogatiuam beneficiorum. † Ex quo arguitur sic ille debet alijs preponi qui alium superat in opera sua ratione laborū vt. l. vnicuiqꝫ in prin. C. de prox. sacro. scri. lib. xj. ⁊. l. secunda. C. de offic. magi. officiorum, ⁊ in. l. in nomine domini. §. iuris. C. de offic. prefec. preto. affri. ⁊. l. prima. C. de agē. in rebus ⁊ ar. l. scie. ff. de admini. tuto. sed ita est quod laboriosius est versare homines circa leges quam circa arma vt. l. prima. §. cum itaqꝫ ⁊ in. §. res. C. de vet. iur. enu. ⁊. l. prima. de offic. assessorum ⁊ insti. in p
22 hemio in fin. ibi cum dicitur summo itaqꝫ opere ⁊c. † Preterea probatur sic pluralitas immunitatis inducit prerogatiuam bene meritis ex quo arguitur sic signum est quod ille magis meretur cui plures a. l. tribuuntur immunitates naꝫ vnicuiqꝫ attribuitur secundum meritum suum magnum vel paruum vt not. in. l. iusticia de iustic. ⁊ iur. ⁊ probatur in. l. scia in princi. de an. leg. simile est in contrario vbi est maior pena signum quod ibi est maius delictum vt. l. quod ad statum. ff. de penis, ⁊. l. qui cum maior. §. primo. ff. de bon. libertorum ⁊. l. si quemquā in princi. C. de episcopis ⁊ cleri. ⁊. l. rescriptum de his qui. vt indignis sed ita est qd plures immunitates tribuuntur doctoribus quam militibus. l. munerum. §. patrimoniorum de vacat. mu. coniungendo. l. medi
23 cos. C. de profes. ⁊ medi. lib. x. ergo ⁊c. † Preterea sic probatur ministrantes sacra sunt penitus preferendi. Ex quo arguitur sic, sacerdotis est cunctis preesse vt probatum est supra in. iiij. argumento sed doctor potest dici sacerdos quia sacra ministrat vt. l.
24 prima. in princ. de iustitia ⁊ iure ergo. † Preterea probatur sic, prerogatiuam in eo habendam esse cuius finis magis concludit ex quo arguitur sic, cuius finis prelationem habet ipsum quoqꝫ habere debet, ꝙ apparet vnaqueqꝫ res denominat a fine. l. rem non nouam. C. de iudic. ⁊. l. cuius effectus de regulis iuris, ⁊. l. metus ex quibus causis maio. ⁊ quod not. in. l. tertia de fid. ca. sed finis militie est quod prouincie vendicantur. Nam ad hoc sunt reperti milites vt in. l. in nomine domini. §. vnde. C. de offic. prefec. preto. africe, ⁊ finis doctorum est, quod prouincie conseruentur. Nam ad hoc sunt reperti doctores ⁊ leguꝫ professores, vt vias discipulis aperiant, legumqꝫ doctrinam, deniqꝫ gubernationem tradunt, ex qua gubernatione efficiuntur reipublice gubernatores, vt in prohemio insti. in fin. ⁊ in prohemio ffor. §. incipit, ⁊ hic finis habet prelationem alternam. maius premiuꝫ valentium conseruare, quam acquirere, iuxta illud non minor virtus est querere quam parta tueri, casus inest illis, hic erit artis opus. l. fina. C. de codicilis. l. prima in princ. de iusti. C. confir. ibi cum dicitur premio seruando ⁊c. ⁊. l. finalis. §. si vero creditores
25 de iur. delib. ergo ⁊c. † Preterea probatur honoratus a principe est honorādus ab vnoquoqꝫ iuxta illud ille honorabitur quē rex voluerit honorari ecclesi. ix. ex quo sic arguitur ille ab omnibus est honorandus quem preceteris imperator honorat. l. restituende. §. si. C. de aduo. diuer. iudi. ⁊. l. prima. in fine de albo. scriben. ⁊ quod not. in. l. prima. C. de dome. ⁊ protec. lib. xj. sed preceteris imperator honorat doctores vocando eos antecessores, vt patet in prohemio ffor. in princi. ⁊ in fine dicti prohemij ⁊ in. l.
26 secunda. §. tanta. C. de veteris iuris enucle. ergo ⁊c. † Preterea probatur a nominis vi que argumentatio est in iure valida ⁊ probatio ex quo arguitur sic, argumentatio a nomine est valida. l. secunda. §. appellata. ff. si certum petatur. l. prima. de noua. consi. sed aduocatus dicitur primas vt. l. restituende ⁊. l. iubemus. C. de aduoca. diuerso. iudi. ⁊ primas est ille, qui nullum habet ante se, vt in prohemio ffor. §. discipuli ⁊ probatur in. l. qui duos in
27 princi. de re. dub. ergo ⁊c. † Preterea probatur sic, excellentiora sunt iudicanda in quibus pluralitas annorum est exigenda ex quo arguitur quanto gradus est excellentior tanto maior annorum pluralitas exigitur, vt probatur in auc. presbiterum ⁊. l. nec vllam. C. de episcopis ⁊ cleri. sed impubes potest esse miles. l. sed si miles. §. iam aut em de excusatio. tutorum, ⁊. l. finali de testamento militis, sed doctor legum non vt. l. impubes de iure. ⁊ fac. signo. ergo concluditur ꝙ gradus doctoris est excellentior per. s.
28 allegata. † Preterea ⁊ vltimo sic probatur in omni enim re obseruandi est preponenda ex quo arguitur sic, res que sunt cariores ratio est prehabenda. l. si vt certo. §. quod vero cum ibi not. como. l. quicquid. §. cum partes de acquiren. rerum do. sed doctores sunt clarissimi, quia doctor est philosophus cum scientia nostra legum appelletur philosophia. l. penultima ad filie. ⁊ philosophi sunt rari, vt. l. de philosophis in princ. de excusa. tutorū ergo precessores sunt quia omne rarum est charuꝫ vt no. in auc. de consulibus. §. si vero collat. vj. Ex quibus omnibus pro hac parte videtur concludendum doctorem preferendum militi siue militibus siue precedere militem.
29 ¶ † In oppositum videtur ꝙ miles debeat precedere doctorez, ⁊ hoc sic probatur per infrascripta argumenta ⁊ rationes. primo enim probatur, ratio antiqui est preferenda iuniori ex quo arguit sic, quod altero est antiquius alteri debet preferri, vt in. §. singulorum, insti. de rerum diui. in. l. fin. de fide instrumen. ⁊ in. l. semper de iure immu. sed ita est ꝙ miles est antiquior quam doctor. quod apparet quia tempore quo regimen reipublice erat in manibus regum erant milites magni militū. l. secūda. §. in vno. de origi. iur. sed illo tempore populi regebant ⁊ sic illo tempore in ciuitatibus non poterant esse legum doctores secundum qd
30 probatur in. l. secunda. de orig. iur. ergo ⁊c. † Preterea probatur sic, militi nūcupatio est attributa principi romano ex quo arguitur sic, ordo militum post principem inter ceteros videtur eē nobilior, ꝙ sic apparet omnes alij ordines indigni sunt principe, vt not. in. l. qui indignis. ff. de sena. sed ordo militis non est indignus, ⁊ hic est ꝙ imperator se militem appellat, vt. l. prima. ff. de
31 testamento militis ergo ⁊c. † Preterea hoc probatur res spernens viliora est inter nobiliora censenda ex quo arguitur sic, quāto res est nobilior tanto plus viliora sibi subiecta spernit, vt. l. nobiliora. C. de commer. ⁊ merc. ⁊. l. humilem. C. de inces. nup. l. honoris. §. his qui. ff. de decu. sed ita ē militia armata spernit magis viliora siue viliores homines ꝗ militia inermis ⁊ legalis, vt. l. quarta. C. qui milita. non pos. libr. xj. ⁊. l. prima. C. de nego. mili. coniungendo. l. nequis. C. de aduoca. diuer. iudi. Item colonus non potest esse miles. l. circa. qui mili. non pos. ⁊ tamen doctor legum, ⁊ iuriscōsultus esse potest. l. prima. de consu. ergo apparet, ꝙ milites sunt nobiliores doctoribus ergo preferendi.
32 † Preterea hoc probatur sic, de armis ad iura est translatio inhibenda, ex quo arguitur sic, si enim versari circa leges esset maius quam circa militiam, tunc sequeretur posse vocari ad legum exercitium, ⁊ cōsequentia sic probatur de minori ad maius sem per aduocatio est permissa. l. contra. de re iudi. l. vt gradatim, ⁊. l. honore. §. gerendorum, de mune. ⁊ honori. ⁊. l. que vtiliter. ff. de negoti. gest. sed hoc absurdum est, quia non possunt a militia ad leges vocari milites. l. fina. circa prin. C. de mili. testa. ergo ⁊c.
33 † Preterea confirmatus potestate maiori debet omnino preferri, ex quo arguitur sic, ille debet preferri, qui maiori potestate cōfirmatus est arg. l. prima in fi. de albo scri. ⁊ arg. l. restituende. in fin. C. de aduo. diuer. iud. sed aliqui in numero militum non ponuntur absqꝫ sacra probatoria principis, vt. l. neminem. l. cōtra. de re mili. lib. xj. ⁊ not. in. l. prima. C. qui mili. non pos. li. xj. ⁊ in. l. milites, de offic. magi. mili. sed in doctoribus secus, argu. l. ne-
34 mini. C. de aduo. diuer. iud. ergo ⁊c. † Preterea ducis appel. est militi tributa ⁊ non doctori. ex quo arguo sic, ducis appel. attribuitur militi. l. prima. §. miles. ff. de re mili. quod nō reperitur in doctore nisi postquam docuerit per. xx. annos. l. prima. C. de profes. qui in vrbe constanti. bene apparet ergo ꝙ miles est nobilior quam doctor antequaꝫ docuerit per. xx. annos cum nomen ducis sit nomen excelsius ⁊ excellentie maioris, vt in decima colū.
35 qui dicatur dux vel marchio vel comes. † Preterea res perficiens disposita est inter nobiliora censenda, ex quo sic, arguitur, ille qui est nobilior altero exequitur quia ad finem ducit per alium disposita, vt probatur in. l. a diuo pio. de re iudica. ⁊ huius est ratio, quia omnis virtus ⁊ perfectio ex fine descēdit, vt. l. is qui. §. quedam. ff. ad. l. falcidiam, sed miles est huiusmodi, quia miles ꝑ alium disposita exequitur ⁊ executioni mandat ea, vt. l. qui restituere. de rei vendica. ⁊. l. tertia. in princi. ne vis fiat ei, ⁊. l. siqs in hoc genus, cum simi. C. de episcopis ⁊ clericis ergo ⁊c. Preterea principalia exempla per subditos est adhibenda sequela, ex quo arguitur sic, exemplum principis eius subditi debent imitari, vt. l. nemo. C. de episcopali aud. ⁊. l. maximum vitium. C. de lib. prete. ⁊. l. veteribus. ff. de pac. sed ita est qꝛ per principem primo fuit adhibita ratio rei militaris quam scientie legalis vt.

C. de

C.de iusti.C.confir.ergo,⁊ nos similiter illius rationem perhi-
36 bere debemus in preponendo ergo ⁊c.† Preterea est postponē
da vilissima doctorum nuncupatio,ex quo arguitur sic scriptorū
opera est res vilissima vt probatur in.l.in rez.§.prima.de rei vē.
⁊.l.qua ratione.ff.de acquir.re.do.⁊.l.secunda.§.omnibus.C.de
vet.iur.enu.sed doctores legum appellantur scriptores,⁊ per cō
sequens sunt vilissimi.l.prima.de offic.prefec.pret.ergo.⁊c.
37 †Preterea maioritas laborum maiorem inducit remuneratio-
nem beneficiorum,ex quo arguitur sic,ille debet preponi qui ma
ioribus laboribus occupatur ⁊ alium superat,vt.l.secunda.cum
fi.C.de offi.ma.sed quod appellati sint milites per excellentiam
a malo ⁊ a duricia,que sustinent pro republica.l.prima.§.pen.
38 de testamē.mili.ergo ⁊c.† Preterea probatur ex affectione do
mestica,⁊ amicitia,propter quam est prelatio inducenda,ex quo
arguitur sic,ex domesticitate inducitur affectio vt probatur in.l.
etiam.C.de testi.⁊ in.l.testes.ff.eo.ex affectione ⁊ amicitia indu-
citur prelatio,vt probatur in.l.seruus plurium.§.primo.de leg.
j.⁊ in.l.si fuerit de reb.dub.⁊ in.l.in tempus de here.insti.sed mi
les est domesticus imperatoris,vt nota.super rubrica.C.de do-
me.⁊ part.lib.xij.⁊ in.l.fin.eodem titu.item simplicitas que ma-
xime viget in militibus,vt.l.prima.de re mili.est principis ami-
ca,insti.de fideicom.liber.§.sed quia ⁊.l.prima.in princ.ff.de do
lo.ergo circa militiam est adhibenda prelatio,per iura supra al-
39 legata.† Preterea premiatus primo est pferendus secundo pre
miato,ex quo arguitur sic miles fuit ante premiatus quā doctor
vt.l.fina C.de inoffi.testamen.coniungendo quandam glos.que
est in.l.secunda.in prin.ff.si seruit.ven.ergo ante meruit ⁊ prefer
ri debet,quia iuxta fines meriti imponitur meritum,ar.eorum q̄
not.in.l.iusti.de iusti.⁊ iur.ar.l.seia in prin.de an.leg.ergo debet
anteponi in.l.fina.C.qui po.in pig.ha.l.prima.C.de consul.⁊.l.
fina.de offi.prefec.preto.⁊.l.prima.C.de prepositis sacr.scri.⁊.l.
40 iiij.C.de agen.in rebus lib.xij.† Preterea probatur sic in eccle-
sijs est prelatio adhibenda que est in ceteris deneganda ex quo
arguitur sic,necessariorum ratio est prehabenda.l.imperator.ff.
de pact.l.impuberibus de suspectis tuto.sed ita est,ꝙ miles est
magis necessarius mundo,quam doctor sine doctore viuere pos
sumus ꝙ sic ostendo per doctorem mundus illuminať vt in auc.
habita.C.ne filius pro parte,sed viuere possumus edibus ofusca
tis,⁊ sic mundo ofuscato vt.l.si is qui edes.ff.de vsufruc.⁊.l.bi-
41 nas,de seruitutibus vrb.pred.ergo ⁊c.† Preterea probatur sic
scripture ordo est seruandus.l.qui soluendo.ff.de here.insti.l.ge
neraliter.§.quis ergo.ff.de fideicom.lib.l.quotiens in princi.de
vsufruc.sed ita est ꝙ iuxta ordinem littere miles prefertur pro-
fessoribus legum vt.l.his honoribus.ff.de vaca.mune.ergo ⁊c.
42 †Preterea probatur sic,in vno debito paribus adhibita prela
tio in reliquo est obseruāda,ex quo arguiť sic leguz doctores,qui
sunt in cōsilio principis maiorē immunitatē cōsequunť,q̄z simpli
ces doctores,vt probať insti.de excu.tu.§.item quia rome cum ibi
no.l.iuris peritos.ff.eo.itē qui sunt absentes reipublice cā cōse-
quunť tantā immunitatē quātam illi q sunt doctores ⁊ circa la
tus principis.l.verum.§.ex facto.ff.de mino.⁊ in.§.itez miles in
sti.de excu.tuto.ergo maiorē q̄z simplices doctores,sed milites
sunt huiusmodi,⁊ semper censenť absentes causa reipub.l.mili-
43 tes.ff.ex qui.cau.ma.ergo ⁊c.† Preterea probatur sic,vniuersa
lia particularibus sunt penitus preferenda,ex quo arguiť sic,ille
debet preferri cuius exercitiū est cōius ⁊ vniuersalius,quia cōiora
⁊ vniuersaliora ꝑponunť,vt.l.nā ad ea de legibus.l.eius.§.mili
tia de re mili.⁊ in auc.de nō alie.§.quia vero.colla.iij.⁊ probať in.
l.j.ff.si cer.peta.⁊ ꝙ no.in rubrica de in integrū restitu.sed ita est
ꝙ miles habet exercitiū cōius ⁊ vniuersalius q̄z doctor,ꝙ appa
ret in eo,quia miles ꝑ totū orbē potest exercere militiā,vt.l.milites
⁊.l.ꝑ armeniaz.C.de offi.magi.mili.⁊ in.l.in noie dñi.§.quātos
.C.de offic.pfecti pto.⁊ in.l.j.C.de come.⁊ in.l.tribuni.C.de re.
mili.⁊ in.l.iubemus.C.de ero.mili.anno.sed i doctoribus secus,
quia nō habent exercitium nisi in regalibus ciuitatibus.l.philoso-
phis.§.legum doctores.ff.de excu.tuto.⁊ in prohemio ffoꝝ,⁊ ex
hoc insurgit alia ratio illud dz pferri ꝙ vniuersalius iminet pu
blice vtilitati.l.mili.C.de primipil.li.xij.⁊.l.vnica.§.fi.C.de cad.
44 tol.Sed ita est in proposito per iura supra allegata.† Preterea
probať sic,prerogatiua est donāda ei cuius cōtēplatione res ex-
titit gesta,ex quo arguiť sic,ois effectus legū debet attribui ar-
mis,qđ sic ꝓbať,qñcunqz aliquid attribuiť alteri contēplatione
alterius magis vr attribui illi,cuius cōtēplatione illud est factū.
l.additio.ff.de acqui.here.l.annus.§.a ticia.ff.de annis leg.⁊.l.si
filio.ff.de ꝯdi.⁊ demō.sz ita est ꝙ ꝯtēplatione armoꝝ leges sunt
facte vt.C.de iusti.C.cōfir.ergo ois effectus legū debet attribui
armis ipsis ⁊ ꝑ ꝯsequens militibus armis victricibus ⁊ ꝑ hoc dz
potissime ostēdi ꝙ doctoris effectus nullius pōt reputari,circa
qđ est sciendū,ꝙ qdaz versanť circa iura tanꝗ̄ redēptores ⁊ de
talibus loquiť.l.ij.§.post originē,de origine iuris,interdū aliqui
versanť circa iura tanꝗ̄ ꝯdentes iura,⁊ de talibus loquiť.C.de
iusti.codi.ꝯfir.§.j.⁊.l.ij.§.tāta.C.de vete.iure enucle.interdū ali
qui versanť circa iura tanꝗ̄ exequētes iura,⁊ de talibus loquiť.
l.q restituere,cū si.ff.de rei ven.interdū aliq versanť circa iura tā
quā alijs declarātes iura,⁊ isti sunt doctores,vt in ꝓhemio ffoꝝ
in.§.incipit ⁊ istoꝝ nullus est effectus ꝙ sic ꝓbať,quia q declarat
nihil facit,vt.l.heredes palā.§.j.ff.de testa.⁊.l.adeo.§.cuz qs.ff.
de acqui.rerū domi.⁊ qđ no.in.l.manu.ff.de iusti.⁊ iur.ad quod
veniat.l.asse.ff.de here.isti.⁊.l.si ita scripsero.ff.de ꝯdi.⁊ demō.
45 sed ita est in proposito ergo ⁊c.¶† Preterea probatur si pluri
bus virtutibus commendati sunt ceteris preponendi,ex quo ar
guitur sic.iustitia est omnium perfectissima virtus,vt in aucten.
vt omnes obe.iudi.colla.vj.⁊ milites ab ea commendantur,qđ
sic probatur milites ab ea comendantur fortitudine,vt.l.fortis-
simi.C.de erro.mili.anno.ergo ⁊ iustitia,quia nō est fortitudo sine
iustitia,vt in auc.supra allegato.Itē milites obediētes cōmēdan
tur fidelitate.l.j.ff.de testa.mili.cur ergo nō debeat miles ꝓcede
re doctorē nulla vr eē ratio.arg.§.ordinationē,in auc.de mona.
46 colla.j.† Preterea ꝓbať sic pferēda est vni ratio duplicis boni
ex quo arguiť sic versatus circa duo bona dz pferri illi q versať
circa vnū bonū tm̄,vt in auc.de ꝯsan.⁊ vteri.fra.§.j.colla.vij.⁊.
l.vnica.§.si vero.C.de cadu.tol.⁊.l.recomēdati.ff.de leg.iij.sed
ita est ꝙ miles versať circa duo bona primo circa arma,vt.l.mi
lites.C.locati cum simi.Item versatur circa leges.Nam per ar
ma mittunt executioni voluntatem legum,vt.l.qui restituere.ff.
de rei vendi.cum simil.

ADDITIO DOMINI LVDOVICI.

Illustrissimus ac excellentissimus princeps ⁊
dñs.d.Federicus vrbini ⁊c.nec
nō dñs auctor Signorollus de Mediolano iuris eminētissimus
vt vides hucusqz argumētati sunt hinc inde ad partes militū so
lēniter ⁊ copiose in hac famosa ⁊ notabili ⁊ vt ita dixeri cesarea
decisione merito digna q̄stione que hz vtrū doctor insignis ho-
noris ⁊ precellētie debeat pferre militi vel eꝯ ⁊ tandē post multa
ꝯcluserunt militē indistincte ꝓcedere doctorē quoꝝ sententia ma
xima militū turba ibi astāte cōprobata est ⁊ duces ⁊ milites oēs
vidētes nō solū pfatū capitaneū dñm Federicū iudicē pfecto iu
stissimū sz et dictū dñm Signorollū doctorē pclarissimū ita tenē
tes alta voce eoꝝ snīam roborarunt dicētes cedant armis toge.
¶Ast ego semp ꝯrie extiti sentētie,vel saltē ꝙ hec ꝓcedant cuz
modificatiōibus,de qbus infra,⁊ dū mecū ipse reuoluere iura ⁊
rōnes supra ꝑ parte militari deductas qbus posse respōderi me
cū ipse ⁊ faciliter cogitabā.¶Et ecce surrexit in magna docto-
rū ⁊ militū corona illustris ille dñs Frāciscus de acoltis de are-
tio iuris monarcha,⁊ q oia ꝑ certo in scrinio pectoris habet,et
multū copiose exordiēdo ꝑ parte doctoꝝ defensanda multa re-
latu digna maxima cū elegātia dicere cepit,⁊ oēs statim quieue-
47 re ad eius sonitū verboꝝ.¶† Primo igiť ꝙ oino cedant arma
toge,⁊ cū reuerētia semp militaris ordinis debeat doctor pferri
militi adducebat,quia ſm eū doctor appellať pater in verbo ab ip
so serenissimo imperatore tex.est in.l.j.in princi.in verbo patres
ꝯscripti,⁊c.C.de cad.tol.ꝙ nō reperiť dictū in milite,nec eū im-
perator tali venerať honore.Nā qd posset dignius elargiri do-
ctori ab ipso inuictissimo imperatore,q̄z appellare eū patrē.Sz
miles potius est seruus imperatoris,vt ꝓbať in ti.de mi.vas.qui
48 contu.est ⁊ in ti.de mi.vas.qui arma.depo.† Secūdo principali-
ter adduxit,quia nūcupatio doctoris nō attribuiť nisi ꝓfessoribus
scientiaꝝ ⁊ maxime sciētie legalis,sz militie nomē cōuenit nō so-
lū militibus veris,sed et ꝑuatis,⁊ vilissimis ꝑsonis,vt ꝑconibꝰ,
⁊ nuncijs publicis,qui appellanť etiā milites text.est in.l.diuus.
ff.de custo.reoꝝ in versi.neqz militibus ⁊c.⁊ in.l.j.C.vbi quis de
49 curi.vel coar.† Preterea ⁊ tertio loco facit,quia doctor dr ꝑso
na illustris,⁊ ab ipsomet imperatore ita appellatur,ita probatur
in rubri.ff.in ver.viris illustribus ⁊ antecessoribus ⁊c.Sed hoc
nunꝗ̄ conuenit militi ergo ⁊c.Plus dicebat ꝙ doctor qui legit
per.xx.annos efficitur dux ⁊ comes.l.j.C.de profe.qui in vrbe
50 constan.lib.xij.⁊ infra etiam dicemus.† Accedat secundum euz
quia doctor dicitur constitutus in dignitate ⁊ sic doctoratus est
dignitas capi.quanto extra de magi.⁊ voluit Bar.in.l.fina.C.
de iudeis.⁊ Bart.in.l.ex eo.ff.de testamen.mili.⁊ Bar.in pro-

bemio.C.⁊ in.l.oēs.C.de decu.li.x.⁊.d. Abbas in.c.ꝑposuisti. extra de ꝓba.circa fi.⁊ est tex.apertus de hoc in.d.c.quāto quē allegat Bar.in.d.ꝓhemio.C.in.iij.colū.in ver.quero circa hoc vtrum doctoratus sit dignitas ⁊c.⁊ idē cōꝓbauit ibi Ang.in. §.ideo in prin.⁊ sali.⁊ oēs allegant ad hoc casum illum in.d.c.
51 quanto. ¶ † Pro quo facit,qꝛ doctor hꝫ iurisdictionē ordinariā in scholares vt in auc.habita.C.ne filius pro patre, ⁊ in.§.fi. in prima ꝯsti.ff.oꝝ ⁊ declarat Bart.in.l.ij.ff.de adopti.lega.vbi dixit ꝙ fuit ei vniuersaliter cōcessa sed haberꝰ istā talē iurisdictionē est dignitas,ꝙ pꝫ qꝛ ab illa iurisdictione vniuersali repellitꝰ in
52 famis.l.cū pretor.§.non autem.ff.de iudicijs ergo ⁊c. † Preterea ꝙ si dignitas ꝓbatꝰ qꝛ infames non possunt doctorari.l.ij.C. de infa.li.xij.⁊ in regu.infamibus de reg.iur.li.vj. ⁊ in terminis voluit Bar.in.d.cōsti.C.vbi loquitꝰ de infame ⁊ similibus q nō
53 possunt doctorari.† Preterea excōicatus etiā nō potest doctorari scdm Ja.butri.⁊ saly.in.d.prima ꝯsti.C.mouentur, qꝛ est di
54 gnitas ⁊ excōicati repelluntꝰ a dignitatibus ergo ⁊c.† Preterea ꝙ sit dignitas ꝓbatꝰ qꝛ spurij nō possunt doctorari.l.honor.§.de honoribus.ff.de mune.⁊ hon.⁊ ita tenēt docto.in cle.ij. extra de magi. Et ideo dicimus ēt ꝙ doctor nō potest exercere officia seu ministeria vilia in vilipēdiū gradus ⁊ dignitatis sue.l.nequis ex
55 corpore.C.de aduo.diuer.iudi.† ⁊ ex hoc elicitꝰ ꝯclusio ꝙ doctor nō potest exercere officiū tabellionatus vt voluit Bar.in.l.vni-
56 uersas.C.de decuri.li.x. † Et similiter nō posset exercere officiū ꝓcurationis,qꝛ est officiū vile,vt in.§.fi.in fi.insti.de excep.⁊ in. l.siquis ꝓcurationis.C.de decu.li.x.⁊ ibi Bar.qui dixit,ꝙ forte nō malefaciūt perusini,q nolunt,ꝙ aduocatus habeat officium
57 prioratus,vel camere.† Sꝫ militia nō est dignitas sed est munus nisi essemus in militibus vrbis rome.l.j.C.de equestri digni.cū glo.li.xij.⁊ in.l.iij.C.de digni.eodē li.⁊ in.l.pe.⁊ fi.C.q militare nō possunt ⁊ in.l.fi.C.ō iuris.om.iud.⁊ in.l.si qs coartalibus.C. de offi.recto.ꝓuincie.⁊ voluit Bar.in.d.l.ex eo.de testa.mili.⁊ Bar.in.l.j.in.xiiij.col.in versi.iiij.inferꝰ ex ṗdictis ⁊c.C.de digni.li.xij.vbi dixit ꝙ militia nō est dignitas,vel nobilitas,nisi in militibus romanis,ergo ex hoc capite preferri dꝫ doctor militi,
58 cū doctor habeat dignitatē in se,miles autē nō.† Ulterius ⁊ pricipaliter cōsiderabat aliud ad ostēdendū ꝙ doctor preferatꝰ militi. Nā oia priuilegia cōcessa militibus absqꝫ dubio cōcedūtur ēt doctoribus sed non sic eꝯ. Nam videmus,ꝙ sicut testm̄ militis ratione preteritionis ꝯtabulari nō potest,ita nec testamētum doctoris,vt est glo.multū notabilis in.l.j.in ver.ꝯst ⁊ alius ⁊c.vt in verbo ceteri.ff.si qs a paren.fu.manu.quā gl.sequitꝰ ibi Bar.
59 † Preterea sicut miles torqueri nō potest.l.milites.C.de.q.⁊.l. desertores.§.j.ff.de re mi.ita nec doctores prout late dicā in tractatu tormētoꝝ,⁊ expresse voluit Cy.in.d.l.milites vbi dixit,ꝙ doctores nō possunt puniri ēt penis cōueniētibus solū plebeis,⁊ ideo nō possunt fustigari,nec suspēdi,nec viui cōburi,⁊ similibus penis affici.l.moris.§.iste.ff.de penis cū alijs allegatis ꝑ glo.in.
60 d.l.milites in xbo penis.† Sed ne stemus in enumeratione predictoꝝ ⁊ equiparatione ⁊ priuilegijs eoꝝ ꝙ oia priuilegia concessa militibus extendantꝰ ad doctores,nisi essent priuilegia concessa pp ignorātiā aperte voluit.Cy.⁊ sali.cō.bonon. in.l.j.in.v. q.C.de iu.⁊ fac.igno.ex hoc inferebat probabiliter ꝙ doctor est omnino maioris preminentie. Nam qcquid habet miles priuilegij habet doctor,⁊ si quid in doctore deest,ꝙ plus habeat miles nō est hoc ob eminētiā seu virtutē militis,sed propter eius ignorātiā in qua fundantꝰ ꝗplura eius priuilegia.l.fi.in prin.C.de iu
61 re delibe.† Sed ꝓh dolor qd est ignorātia deterius que reputatꝰ quedā pestis vt in.§.vlti.xxxvij.di.⁊ i.c.de hijs.xxx.q.j.⁊ faciat
62 illud delicta ignorantie mee ne memineris ⁊c. ¶ † Et ideo multum luculēter dicebat Bal.in.d.rubri.ff.oꝝ in fine post gl.in verbo antecessoribus ꝙ doctor debet ṗferri militi,qꝛ doctor sua virtute pollet allegat.l.si quis bello.ff.de capt.⁊ subdit ꝙ nostri bononien.semp faciunt egregios doctores ṗcedere quoscūqꝫ milites pp eoꝝ virtutes,valde ergo disciplinati sunt honoribus extollēdi.l.sed reprobari.§.valde tñ disciplinati.ff.de excu.tuto. ⁊ idē voluit ēt in terminis.Bal.in.l.ꝙ cōstitutū.ff.de testa.mili.⁊ Pet.de ancha.in.l.aduocati.C.de aduo.di.iudi.⁊ Lud.ro.in. l.si cum dies ꝑ illū tex.in ver.quid tñ.ff.de arbitrie ⁊ in.l.si vero.
63 §.de viro in.l.iij.falentia.ff.solu.mat.† Pro qua opinione coroborāda vltra predicta adducebat,qꝛ ⁊ si in milite versetꝰ cā reipublice vtilitatis.l.mili.⁊.l.fi.C.loca.⁊.l.fi.C.de resti.mili.⁊ etiam in doctore versatꝰ vtilitas publica,text.est in.d.l.aduocati.⁊ voluit glo.in.l.j.in fine.C.de studijs lib.vr.ro.li.xij.⁊.Bar.⁊ cōiter alij scri.in.l.j.in fi.ff.solu.ma.tñ causa priuilegij militis inter alia fundatur in eius ignorātia,sed in doctore nō,in quo propria virtus inducit eius priuilegia,⁊ q doctor in sua propria virtute pollet.d.l.si qs bello de capti.⁊ voluit.Bal.i.d.ꝓhemio ffoꝝ in fi.
64 ¶ † Preterea ad idē adducebat ꝓ ostendendo amplitudinē ⁊ prestantiam doctoris vltra militem ⁊ vt euꝫ precedat. Nā ianua principis debet semp patere doctoribus tex.est in.l.fi.C.de offi. diuer.iudi.in ver.ꝯsistoriū nostrū igrediēdi facultas ṗbetur ⁊c.
65 ¶ † Demum pro hoc faciat quia doctor appellatꝰ parens imperatoris ab ipsomet imperatore ita nuncupante eum ore suo tex. est in.l.ex diui pij.C.loca.in ver.parentem meū ⁊c.cum glo.que dixit scientia ⁊ etate vbi imperator appellat dn̄m vulpianum pa
66 rentem suum ⁊c.† Alibi etiam imperator sacratissimus appellat eundē vulpianum amicum suum vt est tex.multū singularis ⁊.l. ꝫm responsum.C.de ꝯhen.⁊ cōmi.stipu.in ver.vulpia.iur.cōsul. amici mei ⁊c. Preterea facit tex.in.l.ij.C.de offi.diuer.iudi.vbi imperator mandat officialibus suis vt nō appellēt doctores fra
67 tres sꝫ patres. † Plus dico ꝙ doctor ⁊ nullus alius potest vti vehiculo in ciuitate in qua est princeps.l.j.C.de onera vehicul. lib.vj.ꝑ quē tex.cū glo.dixit ibi Bar.ꝙ doctor habet semp necesse vti insignis doctoratus ēt vbi est ꝑsona principis que nō reperies in milite. Sꝫ plura possent in mediū afferre de priuilegijs doctoris sed qꝛ hec nō est proprie materia nostra cū ꝓpositi nostri sit attingere quis ṗferatur an doctor vel miles,sed si cōtigeret videre de eius ꝓuilegijs recurre tu ad gofredū ⁊ hosti.in summa de magi.⁊ ꝑ scribētes in.c.quāto eo.ti.⁊ ꝑ Bar.in.d.l.sed ⁊ reprobari.§.amplius.ff.de excu.tuto.ꝑ illū tex.⁊ ꝑ Bart.in prima consti.C. §.hec quoqꝫ ⁊ Bar.in.l.j.§.pueritiā.ff.de postu. ⁊
68 Bar.in.l.medicos.C.de ꝓfes.⁊ medi.lib.x.† vbi dixit ꝙ doctor nō tenetꝰ ad collectas,nec pōt capi ꝑsonaliter,⁊ ꝙ familia nō potest eū perquirere ꝓ armis,⁊ ꝑ Barto.in.l. Alexandrinis.C.de decu.lib.x.⁊ ꝑ Bal.in.d.§.amplius vbi dixit vnū notabile verbū,ꝙ doctor insignis scientie vbicūqꝫ legat dꝫ habere immunitatē ēt in patria propria,cū sit decus patrie,vbicūqꝫ reperiatꝰ, ⁊ ꝑ Bal.in auc.habita in.v.col.C.ne filius ꝓ patre ⁊ ꝑ Bal.in.l. solēnibus.C.de fide instru.⁊ Bal.in.l.j.§.publi.ff.de iusti.⁊ iur. ⁊ ꝑ Paul.de ca.in.l.nulla.ff.de legi.cū multis alijs que breuitatis cā ommitto vno solū nō pretermisso,vꝫ ꝙ doctor dꝫ illuminare totum mundum ad obediendum deo casus est ꝑpetuo mēti tenendus in.d.auctē.habita circa principium de quo text.infra factam mentionem dum respondebimus ad ea obiecta que adducuntur per iustissimū principem Federicum necnon per.d. auctorem contra conclusionem per me firmatam vna cum auctoritate tantorum patrum,de quibus supra dixit tenentium, ꝙ doctor preferatꝰ militi,pro qbus adduximus aliqua de nouo ꝓ hac opinione cōfirmāda vt supra vidisti,quā ēt verā esse ꝓbabimus in respōsione dcōꝝ infrascriptoꝝ obiectoꝝ, vbi ꝑ solutionē per me ad ea sigillatim ⁊ ꝑticulariter de vno in vnū dāda magis ac magis de veritate,⁊ firmitate huius conclusionis apparebit.

¶ Nūc igitꝰ opere preciū est adducere in mediū ea,que ꝑ serenissimū principē,⁊ ꝑ dn̄m auctorē allegantꝰ in ꝯriū,⁊ vt videbis faciūt.xx.fundamēta ꝓ hoc,q vere nō obstat,si recte ṗderentur.

¶ Et primo exordiendo a primo non obstat,dū dicebatur per
69 eos ꝙ ratione antiquitatis debet miles preferri doctori.† Naꝫ miles est antiquior quam doctor qꝛ tempore quo regimen reipublice erat in manibus regum erant milites magistri militum.l. ij.§.in vno.ff.de origi.iur.sed illo tempore populi regebant ⁊ sic in ciuitatibus non poterant esse legum doctores. Quia ad hoc respondeo dupliciter primo ꝙ in dicta.l.secunda non negatur quin essent legum doctores etiam eadem tempestate immo probatur contrarium maxime circa principium.d.legis.

¶ Uel secundo posito ⁊ non concesso ꝙ miles fuisset antiquior doctore,tamen non sequitur, ꝙ precedere debeat propter accidentia que sunt maioris ponderis, ⁊ ex quibus doctor dignior
70 est milite ꝙ probatur etiam inconuincibiliter. ¶ † Nam videmus ꝙ doctor antiquus regulariter preferatꝰ iuniori iuxta.l.semper.ff.de iu.mu.⁊ in.§.commodius instit.de rerum di.⁊ capitu. antiqua extra de priui.⁊ volunt in terminis doctores in.l.cū qd. ff.si certum petatur,tamen hoc est verum nisi in doctore iunene concurrent accedentia maioris ponderis puta maior scientia qꝛ tunc ipse preferretꝰ antiquiori tex.est notādus in.§.ordinatus in auc de mona.⁊ ibi glo.in verbo ip̄s colligit argumentū pro doctoribus iuuenibus vt preferantꝰ antiquioribus qn̄ iuuenes sunt excellētiores,⁊ illam glo.sequitꝰ ibi Ang.⁊ Lud.ro.⁊ dn̄s meus Alex.de imo.in.d.l.cū qd vbi alias legēdo in almo ferrarie studio dixi ⁊ ita tenuit,⁊ Lu.ro.in.d.l.si vero.§.de viro in.l.iij.fallē. ⁊ facit tex.in.c.epoꝝ.lxxiij.dis.⁊ in.l.vnicuiqꝫ.C.de prox.sacro. scri.li.xj. Ad idē facit tex.in.l.ꝓuidēdū.C.de postul.quē text.ita

decidit ibi Saly. cōbononiēsis q̄ doctor iunior magis excellēs
71 preferṫ antiquiori. † Pro ɔfirmatiōe ēt facit bonus tex. in. c. sta
tuimus extra de maio. ⁊ obe. vbi iunior h̄ns dignitatē p̄ferṫ anti
quiori nō h̄nti. Et ita in ꝓposito nr̄o dicamus, q̄ dato ⁊ nō ɔces-
so q̄ miles, seu militia fuerit antiqor q̄ doctor vel doctoratus, tn̄
rōne alioꝝ accidētiū que ɔcurrunt in doctore plus q̄ in milite d̄
qbus. s̄. diximus, ⁊ in ꝓcessu dicemus, dꝫ doctor militi preferri.
72 ¶ † Scḋo principaliter nō ob. dū dicebaṫ p eos q̄ militis nūcu
patio est attributa principi romano, ⁊ ordo militaris ɔuenit ipe
ratori q appellat se militē, vt in. l. j. ff. de test. mili. ⁊c. qꝛ ad hoc r̄n
deo, q̄ lꝫ ordo militaris attribuaṫ romano pn̄cipi, nō sequiṫ qui
dignitas doctoralis possꝫ ēt ⁊ merito ei attribui, si doctoratꝰ fuis
set princeps, sicut miles factus ē, ⁊ si doctor fuisset ꝑfecto se do-
ctorē ⁊ libētius appellasset, ⁊ hec dignitas est ⁊ erat apta nata at
tribui ei, si in ea sciētia ꝑfecisset. itaqꝫ lꝫ impator appellet se mili-
tē, hoc ideo ē, qꝛ miles factus fuit, ⁊ artē illam exercuit, ⁊ facilius
q̄ nostrā. Sed si exercuisset nostrā potuisset doctor fieri, ⁊ appel-
lasset se doctorē, vnde hoc ꝓcessit potius ex facti ɔtingētia, q̄ ex
iuris ministerio. sꝫ q̄ plus est ipsemet impator in proe. insti. in pn̄.
attestaṫ q̄ maiestas imperialis nō solū dꝫ eē armis decorata, sed
ēt legibus ornata, ⁊ loquiṫ p verbū denotās necessitatē vꝫ opor-
73 tet positum ibi in tex. in prin. ¶ † Tertio principaliter nō ob. dū
dicebaṫ p eosdē q̄ q̄to res ē nobilior tāto plus spernit subiecta
viliora. l. nobiliora. C. de comer. ⁊ mer. l. humilē. C. d̄ inces. nup. l.
honores. §. his q. ff. d̄ decu. sꝫ ita ē q̄ militia spernit magis vilio-
res hoies q̄ sciētia legalis. l. iiij. C. qui mili. nō pos. lib. vj. l. j. C. d̄
nego. mili. iuncta. l. neqꝫ. C. de aduo. diuer. iudi. itē colonus non
pōt eē miles. l. circa. C. qui mili. nō po. ⁊ tn̄ doctor legū eē pōt. l.
j. de ɔsul. ergo milites sūt nobiliores doctoribus ⁊ sic p̄ferēdi ⁊c.
Qꝛ ad hoc r̄ndeo q̄ hoc est falsuꝫ. nā verū est, q̄ colonus ꝓhibeṫ
eē miles, si vult vacare, ⁊ ēt incūbere glebe, sꝫ si deserit artē rusti-
calē, h̄n possꝫ effici miles, nec aliter disponit. d. l. circa cū alijs. s̄. al
leg. ⁊ hoc eē verū ꝓbaṫ in. l. milites ⁊ in. l. curiales ⁊ in. l. fi. C. lo-
ca. vbi milites d̄nt se abstinere ab oibus priuatis negocijs, ne re-
trahanṫ ab armis. sꝫ plus dico, q̄ dignitas doctoralis abhorret
plures ꝑsonas q̄ militia, pꝫ in excōicato ⁊ in alijs de qbus. j. dice
mus, ⁊ ēt. s̄. diximus itaqꝫ ex hoc capite doctor dignior est q̄ mi-
74 les. ¶ † Quarto nō ob. dū allegabaṫ q̄ de armis ad iura trāsla-
tio est inhibēda, ⁊ si versari circa leges eēt maius q̄ circa militiā
sequereṫ posse vocare militē ad legū exercitiū. sed hoc non est, qꝛ
nō p̄nt milites a militia ad leges aduocari. l. fi. circa prin. C. de re
mili. ⁊c. Qꝛ ad hoc facile r̄ndeo, q̄ iō n̄ p̄nt milites aduocari ad
legū exercitiū, nō ex eo q̄ leges nō sint digniores, ⁊ eaꝝ exercitiū
ēt dignius, sed qꝛ vnusqsqꝫ dꝫ officio suo vacare, ⁊ cū possit ɔsuli,
⁊ ꝓuideri optime p doctores exercitio suo, ⁊ p milites suo, ideo
inhibeṫ trāslatio. sed si daremus q̄ aliter legibus ꝓuideri nō pos
set q̄ p aduocationē militū bene aduocarentur sed non est opus
in hoc militibus, qui habent vacare armis suis ⁊ ex hoc pro ha
bita est translatio.
75 ¶ † Quinto nō ob. dū dicebaṫ q̄ ille p̄ferri dꝫ qui ɔfirmatus est
est maiori p̄tāte. l. j. in fi. de or. scri. ⁊. l. restituēde in fi. C. de aduo.
diuer. iudi. sed quis nō poniṫ in numero militū sine sacra ꝓbato-
ria principis. l. neminē. ⁊. l. q̄. de re mili. lib. xij. ⁊ not. in. l. j. C. qui
mili. nō pos. lib. xj. ⁊. l. milites. de offi. magi. mili. sed in doctoribꝰ
est secus. l. nemini. C. de aduo. diuer. iudi. ⁊c. Qꝛ ad hoc r̄ndeo q̄
ex hoc nō sequiṫ q̄ miles sit dignior. nā approbatio que fit de do
ctore s̄m formā. d. l. nemini d̄r fieri ēt ab ipsomet principe, qui ita
disposuit ⁊ ordinauit fieri, iuxta illud qd̄ ipsemet iperator attesta
tur in. l. ij. §. sed cū omnia. C. de vete. iure enucl. vbi omnia nostra
facimus quibus officiū nr̄m impartimur. vel scḋo r̄ndeo q̄ ideo
probatoria principis interuenit in creatione militis, qꝛ in ea arte
princeps ipse hꝫ iudiciū, ⁊ eā scit, ⁊ nouit iudicare, ⁊ idē ēt fecisset
in doctore, si id intellexisset. immo plus dico, q̄ ex hoc colligitur
maior dignitas doctoris q̄ militis. nā doctoribus dedit faculta-
tē creandi doctores, ⁊ de eis ⁊ personis eoꝝ ɔfidit sine ꝓbatoria
sua, vt. d. l. nemini, sed nō sic ɔcessit militibus creare milites, ⁊ sic
de eis nō est ita ɔfisus. ergo ex hoc capite doctores sunt dignio-
res cū eoꝝ fidē ⁊ auctoritatē ⁊ iudiciū magis approbauerit ipe-
76 rator q̄ militū. ¶ † Sexto nō ob. dū dicebaṫ q̄ appellatio ducis
attribuitur militi, vt. l. j. §. miles. ff. de re mili. sed nō reperiṫ attri-
buta doctori nisi postq̄ legerit p. xx. annos. l. j. C. de ꝓfes. qui in
vrbe constā. lib. xij. ergo cū nomē ducis sit excelsius ⁊ maioris ex
cellētie, vt in ti. qs dicaṫ dux vel marchio, vel comes, ergo miles
est dignior ⁊c. qꝛ ad hoc r̄ndeo, q̄ miles nō ɔsequiṫ nomē ducis,
nisi alio ɔcurrente q̄ efficiaṫ dux belli a populo, put dicit Uale-
rius lib. x de mili. discipli. ⁊ sic ex accidēti ɔcediṫ nomē hoc militi
⁊ idē est in doctore, qui ex accidēti illud ēt ɔsequi pōt legēdo per
supradcm̄ tp̄s. Plus dico, q̄ in hoc doctor est dignior, qꝛ pōt si-
bimet ipsi ex se solo ⁊ sine electione populi pp virtutē acqrere illd̄ no
mē, sed nō est sic in milite, q ab alijs hoc ɔsequiṫ. ⁊ nulli dubiū est
77 q̄ maior est virtus procedēs a seipso, q̄ ab alio. ¶ † Septio nō
ob. dū dicebaṫ q̄ ꝑficiens disposita est nobilior quasi exequēs fi-
nē ⁊ ꝑfectio ex fine descēdit. l. is qui. §. qdā. ff. ad. l. fal. sed miles ē
hmōi qꝛ exequiṫ ⁊ mādat executioni disposita p aliuꝫ. l. qui resti-
tuere. ff. de rei ven. ⁊. l. iij. in prin. ff. ne vis fiat ei. ⁊. l. si quis in hoc
genus. C. de episc. ⁊ cler. qꝛ ad hoc respōdeo q̄ imo istd̄ argumē
tū facit in contrariū. Nā leges disponunt ⁊ doctor eaꝝ vigore p̄
cipit ⁊ mandat, ⁊ postea miles exequiṫ quasi ⁊ sine quasi sit seque
la ad dispositionē precedentem, sicut d̄ns disponit ⁊ mandat, fa-
mulus vero exequitur, ⁊ miles est minister legis. ⁊ pro hoc facit.
78 l. si vt proponis. ⁊. l. executio. C. de re iudi. ¶ † Octauo nō hꝫ ob
stare dū dicebatur q̄ exemplum principis subditi eius debēt imi
tari. l. nemo. C. de episc. audi. ⁊. l. maximū vicium. C. de libe. pret.
⁊. l. veteribus. ff. de pact. sed ita est q̄ per principeꝫ primo fuit ad
hibita rō rei militaris q̄ sciētie legalis, vt. C. d̄ iusti. co. confir. er-
go ⁊ nos similiter debemus prohibere rationem illius in ipsuꝫ p̄
ponendo ⁊c. Quia ad hoc respondeo, q̄ non sequitur, q̄ qd fuit
prius, vel etiam antiquius ergo dignius, prout. s̄. dixi ad primum
argumentum, dum dixi, q̄ ex alijs accidentibus res iudicatur di-
gnior, prout ibi dixi, ideo non repeto nunc.
79 ¶ † Nono non obstat dum dicebatur q̄ scriptoruꝫ opera est res
vilissima. l. in rem. §. j. ff. de rei vendica. ⁊. l. qua ratione. §. littere.
ff. de acqui. re. do. ⁊. l. secunda. §. omnibus. C. de vet. iur. enucleā.
sed doctores legum appellātur scriptores, ⁊ per consequens sunt
vilissimi. l. prima. ff. de offi. prefe. preto. Quia ad hoc respondeo,
q̄ longa est differentia inter scriptores, nā aliqui scribunt vt nudi
ministri, ⁊ hoc est bene officiū vile, aliqui vero scribunt vt cōmen
tatores, ⁊ nodos iuris soluentes, ⁊ hij nequaq̄ viles sunt, immo
dignissimi ⁊ cōmendandi, q̄ probatur p illūmet text. in dicta. l.
prima, quem retorqueo in contrarium contra dominum aucto-
rem, vbi iurislator remittit se ad dicta scriptorum antiquorum, ⁊
proprie circa materiam militie quid sancitum fuerit de ea, ⁊ de
magistro militum, ex quo text. pro certo elicitur ⁊ aperte demon-
stratur maxima prebeminentia doctoris, qui scripsit circa mili-
tiam, ⁊ eis dictis iurislator attestatur standū esse, ⁊ hoc ꝓcessit de
scientia, immo mandato iperatoris, qui mandauit iura componi
per doctores etiam, vt patet in proemio institu.
80 ¶ † Decimo non obstat aliud, dum dicebatur per eosdem q̄ ma
ioritas laborum inducit maiorem remunerationem beneficioꝝ,
⁊ sic ille debet preponi, qui maioribus laboribus occupaṫ, ⁊ aliū
superat, vt. l. secunda. C. de offi. magi. sed miles est huiusmodi, vt
probatur in. l. milites. C. de re milita. hinc est, q̄ appellati sunt mi
lites per excellentiam a malo, ⁊ a duritia, quam sustinent pro re-
publica. l. prima. §. pe. ff. de testa. milita. Quia ad hoc respondeo,
primo, q̄ licet maioritas laboris esset in milite, q̄ in doctore, ta-
men verum esset, q̄ ex hoc debet maior remuneratio fieri, sed nō
sequitur, ⁊ propter hoc remuneratus sit dignior, vt de se patet.
¶ Preterea dignitas non mensuratur cum labore. nam si hoc
esset verum preponeremus portatores etiam vilissimos ponde-
rum, ⁊ mensuratores, ⁊ alios substinētes intollerabiles labores
personis dignis, q̄ profecto esset absurdum. vel ⁊ tertio dicamꝰ,
q̄ posito q̄ in laboris maioritate consisteret maior preeminen-
tia, istud eēt maius in doctore q̄ in milite, cū miles corpore ma
gis laboret, sed doctor corpore ⁊ ingenio, vt probaṫ in dicta au-
cten. habita ne filius pro patre.
81 ¶ Undecimo nō ob. aliud qd̄ dicebaṫ q̄ ex affectiōe ⁊ amicitia
prelatio est inducēda. l. seruus spuriū. §. fi. ff. de leg. j. l. si fuerit. ff.
de reb. dub. l. in tp̄s. ff. de here. inst. sed miles est domesticus impe
ratoris, vt no. sup rub. C. de dome. ꝓte. li. xij. ⁊. l. fi. eo. ti. itē simpli
citas que maxime viget in militibus. l. j. ff. de test. mili. est princi-
pis amica, insti. d̄ fidei. liber. §. sꝫ qꝛ. ⁊. l. j. in prin. ff. d̄ dolo. Qꝛ ad
hoc r̄ndeo, q̄ ex amicitia, vel affectione nō iudicaṫ ꝑlatio, imo fa
miliaritas nimia parit ɔtēptū. l. obseruādū. ff. de offi. ꝓsi. nec iura
allegata in ɔriū ꝓbant, naꝫ loquunṫ in terminis valde diuersis,
vꝫ in mā legatoꝝ in qbus in dubio charitas, ⁊ affectio, ⁊ ɔiūctio
inducit prelationē, sꝫ nō maiorē dignitatē. Nā aliqn̄ videmꝰ, p̄n-
cipē affici erga vnū tēdētē ad votū suū, ⁊ in voluptates suas ꝓcli
uū, magis q̄ in virum probatissimum magne scientie, ⁊ dignita-
tis. Uel aliter respondeo, q̄ si volumus ex amicitia induci prela-
tionem, hoc argumentum potest retorqueri contra dominum au
ctorem, nam doctor dicitur amicus imperatoris dicta. l. secun-
dū r̄fsuꝫ. C. de ɔtra. ⁊ comi. stipu. ⁊ nedū d̄r amicus, sed parens

vt in.d.l.ex diui pij.C.loca.ex quibus probatur neduz amicitia ꝛ affectio,ſʒ bonoꝛ quē imperatoꝛ ipſemet exhibet doctoꝛi,ꝙ nō reperiꝰ feciſſe in milite,vnde ꝛ nos honorare magis debemus doctoꝛē ꝙ̃ militē,ꝛ hoc bene notabis,qꝛ multū facit ꝓ hac opi.ꝛ ex hoc ēt tolliꝰ illud,ꝙ dicebaꝰ de ſimplicitate,que ē amica ꝛc. Nā doctoꝛ ēt ē amicus,ꝛ ꝙ plus eſt appellatus pr̃,ꝛ parens ab ipſo
82 met imperatoꝛe,vt in iuribus ꝓxime allegatis. ¶ † Duodecimo nō ob.aliud dū dicebaꝰ,ꝙ prius premiatus ē preferēdus ſo pmiato,ſʒ miles fuit añ premiatus ꝙ̃ doctoꝛ.l.ſi.C.de inoffi.teſta. Ꝫiūcta quadā gl.in.l.ij.ff.ſi ſerui. vendi.ergo dʒ pferri qꝛ iuxta fines meriti imponiꝰ meritū ar.l.ſeia in prin.ff.de ānuis leg. Ad ad hoc rñdeo,prīo negando,ꝙ miles fuerit prīo pmiatus,nec ꝓbaꝰ hoc vt.ſ̄.vel ſo dicamus,ꝙ ad hoc vt argu.ꝓcedat,opus eēt,ꝙ daremus duos eodē tpe laborātes,ꝛ ꝙ pmiū dareꝰ prīo vni ꝙ̃ alteri ſʒ hoc nō daꝰ i cāu nr̄o,imo auctoꝛ.ſ̄.dixit,ꝙ pus fuerūt milites ꝛ eoꝝ ratio pus fuit habita,ergo nō ꝯcurrit cū doctoꝛe,ꝛ ꝓ ꝯſequēs ceſſat arg. Vel ꝛ tertio reſpōdeo,ꝙ dato ꝛ nō ꝯceſſo ꝙ ꝓdcā eēnt va,nō ſeqꝰ ꝙ prīo pmiatus ſit dignioꝛ,ſʒ ille eſt dignioꝛ q maioꝛi pmio donaꝰ,ſʒ doctoꝛ maioꝛi pmio donaꝰ,vt ex ſupra
83 dictis cū maxīe ipatoꝛ plus erga eū ſe exhibeat ergo ꝛc. † Deciotertio nō ob.dū dicebaꝰ ꝙ neceſſarioꝝ rō eſt ꝓhabēda.l.ipatoꝛ. ff.de pac.l.impube.ff.de ſuſpec.tuto.ſed miles ē neceſſarius mūdo,ꝙ̃ doctoꝛ. Nā ſine doctoꝛe viuere poſſumus.qͦd ꝓbaꝰ,qꝛ per doctoꝛē mūdus illuminaꝰ,vt in auct.habita.C.ne filius ꝓ pr̃e. ſʒ abſqʒ dubio viuere poſſumus edibus offuſcatis,ꝛ ſic mūdo offuſcato,vt.l.ſi is q edes.ff.de vſufruc.ꝛ.l.binas.ff.de ſerui.vrb. predio. Ad ad hoc rñdeo, ꝙ ſatis ſupqʒ ſatis in hoc argumēto miroꝛ ve dño auctoꝛe,cui pōt dici Heu patioꝛ tellis vulnera facta meis. Nā veꝝ ē,ꝙ viuere poſſumus edibus offuſcatis,ꝛ ſine lumine,ſʒ magna eſt drīa inter lumina.nā defectus luminis coꝛpoꝛalis nō facit,qn viuere poſſumus,ſʒ tñ male,ſʒ abſqʒ lumine intellectus,ꝛ veritatis,ꝛ recte viuēdi noꝛma minime viuere,niſi vt fere beſtie poſſumus,a qbus differt hō ſolū ex ſupradictis. Et iō ex hoc infero,ꝙ cū ꝓ doctoꝛes illumineꝰ mūdus,vt in.d.auc. habita.in ver.quoꝝ ſcia mūdus illuminaꝰ ꝛc.ꝙ iſtud eſt vnū potiſſimū argumētū ꝓ preferēdo doctoꝛe militi. Ex q̃ tex. infero aliō ꝙ hoc lumē radiās a doctoꝛe eſt ad obediendū deo,ꝛ hoc ē verū lumē,ꝙ lucet in tenebris,ꝛ tenebre id nō ꝯprehēderūt,ꝛ ſine quo nequaꝙ̃ viuere poſſemus,ſʒ nō repeꝛiꝰ,ꝙ ipatoꝛ vtaꝰ hoc amplíſſimo ꝛ emiuētiſſimo mō loquēdi erga milites,quo loquutus ē erga doctoꝛes,ꝙ tene mēti,qꝛ hoc multū facit ꝓ hac opinione.
84 ¶ † Decimoquarto nō ob.dū dicebaꝰ ꝙ oꝛdo ſcripture eſt ſeruādus.l.q ſoluēdo.ff.de here.inſti.ꝛ.l.ꝯnaliter.§.qd ergo.ff.ō fideicō.liber.ꝛ.l.quotiēs.in prin.ff.de vſufru.ſʒ ita eſt ꝙ iuxta oꝛdinē lr̄e pferꝰ pfeſſoꝛibus legū.l.his honoꝛibus.ff.de vaca.mune. qa ad hoc rñdeo prīo,ꝙ illa prelatio de qua in illo tex.fit quo ad remiſſionē ꝛ humanitatē,nō aūt quo ad alia.vel ſcđo rñdeo,ꝙ ex quo ꝯſtat de oꝛdine intellectus quo inſpecto imperatoꝛ ꝓtulit doctoꝛē militi vt.ſ̄.diuerſimode ꝓbaui,nō attendiꝰ oꝛdo lr̄e, vel ſcripture.l.cū pr̄.§.fidei.ff.de leg.ij.ꝛ voluit Bar.in terminis noſtris in.§.qbus in.i.ꝯſti.C.ꝛ Bart.in.l.ſceuola.ꝛ in.l.ita tñ.§. q ſuſpectā.ff.ad trebel.cū ſi. Vel ꝛ tertio rñdeo,ꝙ aliqñ poſtpoſita in lr̄is,ſeu ſcripturis ſunt digniora ꝛ ꝓbaꝰ,in rub.ffoꝝ.vbi po
85 nunꝰ noīa,ꝛ cognomina,ꝛ preminētie ipatoꝛis, ꝛ digniora poſtponunꝰ. ¶ † Decimoqnto nō ob.dū dicebaꝰ ꝙ̃ doctoꝛes q ſunt i ꝯſilio principis maioꝛē ꝯſequunꝰ imunitatē ꝙ̃ ſimplices doctoꝛes vt ꝓbaꝰ inſti.de excu.tu.§.itē ꝙ rome.l.iuriſperitos.ff.eo. tit. itē illi q ſūt abſentes reipub.cā tātā imunitatē ꝯſequunꝰ quātā illi q ſunt doctoꝛes ꝛ circa latus principis.l.verū.§.ex facto.ff.de mino.ꝛ in.§.itē miles inſti.de excu.tu.ergo maioꝛē habēt imunitatē ꝙ̃ ſimplices doctoꝛes,ſʒ milites ſūt hmōi,ꝛ ſemp cēſenꝰ abſentes reipublice cā.l.mili.ff.ex q.cau.ma. Ad ad hoc rñdeo,primo fatēdo veꝝ eē plus imunitatis habere exiſtēres ad latus principis ꝛ ēt abſentes reipublice cā ꝙ̃ ſimplices doctoꝛes ꝓut ēt inferius dicā circa finē huius tractatus,ſʒ nego.milites ſemp cēſeri abſentes reipublice cā,nec.l.milites hoc dicit, ſi bñ pōderetur nā bñ dicit milites dici abeſſe reipublice cā, qñ a ſignis ſine piculo recedere nō pñt,ſʒ ſi demus militē nō exiſtērē in expeditione vꝰ in ſignis certe nō diceꝰ abſens cā reipublice,ꝛ ꝓ ꝯñs ſi militat argumētū,ꝛ facit.l.diuus traianus.ff.de teſt.mili.ꝛ.l.milites.C.eo. ti.ꝛ ſi diceres,ergo ſi miles eſt in expeditione,pferꝰ doctoꝛi,dico ꝙ in illo actu pfeꝛ,ꝛ doctoꝛ ēt in actu ſuo pferreꝛ,ſʒ de hoc nō eſt principalis dubitatio noſtra,ſʒ nos loqmur ex̄ expeditiones,
86 ꝛ in actibus neutralibus,ꝓut dicā.j.circa finē. ¶ † Decimoſexto nō ob.dū dicebaꝰ ꝙ vniuerſalia ſūt pferrēda ꝑticularibꝰ ꝛ ille dʒ pferri cuius exercitiū eſt cōius ꝛ vniuerſalius,qꝛ cōioꝛa ꝛ vniuerſalioꝛa ꝓponunꝰ,vt.l.nā ad ea.de legibus ꝛ.l.eius.§.militia.ō teſta.mili.ꝛ in auc.de nō alie.§.qꝛ vero coll.ij.ꝛ ꝓbaꝰ in.l.j.ff.ſi cer. pet.ꝛ qͦd no.in rub.de in integ.reſti.ſʒ ita eſt ꝙ miles hʒ exercitiū cōius ꝛ vniuerſalius,ꝙ̃ doctoꝛ,ꝙ appet ex eo,qꝛ miles ꝑ totū oꝛbē pōt exercere militiā,vt.l.miles ꝛ.l.ꝑ armeniā de offi.magi. mili.ꝛ in.l.in noīe dñi.§.eos.de offi.pfec.pto.affri.ꝛ in.l.j.C.de come.ꝛ in.l.tribu.C.de re mili.ꝛ in.l.iubemus.C.ō errog.mili. annone. ſʒ in doctoꝛibus ſecus,qꝛ nō hñt exercitiū,niſi in regalibus ciuitatibus.l.phis.§.legū doctoꝛes.ff.de excu.tut. ꝛ in proe.ff. Ad ad hoc rñdeo prīo negādo ꝙ qd dicaꝰ dignius,qñ ē vniuerſalius ꝛ cōius. Nā qlibʒ ars mecanica,ꝛ quātūcūqʒ viliſſima pōt exerceri ꝑ totū oꝛbē,ꝛ eſt cōis,ꝛ tñ nō eſt dignioꝛ ceteris, imo ex hoc argumēto ꝓbo ꝯcluſionē,ꝙ doctoꝛ ſit dignioꝛ milite cū doctoꝛis exercitiū nō poſſit fieri ita paſſim,ſʒ ſolū in certis locis eminētiſſimis,ꝛ nō obſcuris,ꝛ pʒ in.d.proe.ffoꝝ.in.§.hec aūt ꝛ in.§.illud aūt ꝛ in alijs locis ex ſpāli ꝓuilegio iperiali indultis, vt eſt in hac noſtra floꝛētiſſima ꝛ vetuſtiſſima Bonon.patria cui a theodoſio Inia hec ꝯceſſa fuit. Vel ꝛ tertio dicamus,ꝙ ſatis dr̄ vniuerſale, ꝛ cōe exercitiū doctoꝛis,ꝛ vniuerſalius exercitio militis,cū legēdo in vno loco opereꝰ plus ꝙ̃ decē vel cētū milites militātes in decē,vꝰ cētū locis. Nā illuminat totū mūdū,vt ē tex.in.d.auc.habita.ne fil.ꝓ pat.vñ inſpecto effectu ē magis vniuerſale,ꝙ̃ exercitium
87 militis. ¶ † Decioſeptio nō ob.aliud qͦd dicebaꝰ ꝙ iminet publice vtilitati vniuerſalius,vt.l.mili.C.ō primipil.li.xij. ꝛ.l.j.§.ſi.C. de cadu.tollē. Ad ad hoc rñdeo ꝓut.ſ̄.dixi in ſolutione argumēti ꝓcedētis. Nā imo exercitiū doctoꝛis iminet vniuerſalius publice vtilitati,ꝛ ꝙ plus ē vtilius.ꝛ hoc nō ſolū reſpectu vtilitatis publice humane ſʒ ēt diuine,ꝛ ad bonū ſalutis tēdētis,vt ꝓbaꝰ i.d. auc.habita.in ver.illuminaꝰ mūdus ad obediēdū deo ꝛc. cū aia
88 cūctis ſit pferēda.l.ſancimus.C.de ſac.ſan.ec.cū ſi. ¶ † Decimooctauo nō ob.aliud dū dicebaꝰ,ꝙ maioꝛ ꝓrogatiua ē donāda ei cuius ꝯtēplatione res extitit geſta,nā oīs effectꝰ legū dʒ attribui armis cū ꝯtēplatione armoꝝ ll.ſeruenꝰ,vt.C.de iuſti.codi.ꝯfir.ꝛ ꝓ ꝯñs miles maioꝛis eſt ꝓrogatiue ꝛ dʒ pferri, qꝛ ad hoc rñdeo, ꝙ iſte effectus oīno reſultat ex diſpōne earūdēmet legū, vt pʒ in. d.l.q reſtituere.de rei ven. Vel aliter rñdeo,ꝙ iſte effectus diſponiꝰ a lege,q̄ ita mādat vt regina ꝛ dña ēt ipſis iperatoꝛibus , q ſʒ ſoluti ſint legibus tñ ꝓfiteꝰ ſe velle viuere ſ̄m leges.l.digna vox. C.de legibus.l.princeps.ff.eo.tit. Vel tertio dicamus ꝙ nō ſeqꝰ qd ſeruaꝰ ꝑ te,ergo tu es dignioꝛ ſeruato. Nā pone dñs ſeruaꝰ ꝛ cuſtodiꝰ ꝑ famulos ꝛ famuloꝝ dil gētiā ꝛ cuſtodiā dicemꝰne
89 eos digniores dño.certe nō. ¶ † Decimonono nō ob. dū dicebatur ꝙ comēdati in pluribus virtutibus ſūt ceteris ꝓponēdi ergo milites q comēdaꝰ foꝛtitudine vt.l.foꝛtiſſimi.C.ō erro.mili. ano. ꝛ ꝓ ꝯñs in iuſtitia,qꝛ foꝛtitudo nō eſt ſine iuſtitia,vt in auc.vt oēs obe.iudi.coll.vj.ꝛ ēt cōmēdanꝰ fidelitate.l.j.ff.ō teſta.mili.dñt ꝓcedere doctoꝛē,qꝛ ad hoc facile rñdeo, ꝙ ſi volumꝰ fundaꝰ nos in cōmēdationibus,pl̄es reperiemur ſine ꝯdōne in doctoꝛe ꝙ̃ in milite. Nā inter alia dicit tex.in.c.ſi.ō magi.ꝙ doctoꝛes ſunt ſtelle in ꝑpetuas eternitates ꝛ lucerne ardētes ſup cādelabrū dñi.c. j.extra de reli.ꝛ vene.ſancto.ꝛ a qbus mōtes reſplēdēt.c.ſcrip.extra de ele.ꝛ dñi amici,ꝛ ꝙ plus ē parētes ꝛ pr̄es ipatoꝛis ꝛ alijs cōmēdationibus pſtant,de qbus ſupius diximus añ rñſionē argumētoꝝ,ꝛ inter alias nō obmitto de ea de qua in.d.auc.habita ꝙ illuminat totū mūdū ad obediēdū deo o cōmēdatio ſuprema, ꝛ omni laude digniſſima q̄ oēs alias antecedit, ꝛ nō eſt inuēta cōmēdatio ſimilis illi q̄ ſola plus ꝓpōderat quā foꝛtitudo iuſtitia ꝛ fidelitas militis. Nā docere obedire deo illud eſt.ſ̄.foꝛtitudinem iuſtitiā ꝛ fidelitatē.ꝛ ſi miles eſt fidelis omni ſeu etiam toto mundo doctoꝛ docet eſſe fidelem ſupremo deo cui obedire me.ius eſt ꝙ̃ ſacrificare.primo regū.xv.c.ꝛ eccle.iiij.c.ꝛ facit tex.in.c.illud
90 extra de ma.ꝛ obe. ¶ † Vigeſimo ꝛ vltimo nō ob. dū dicebaꝰ ꝙ miles verſatur circa duo bona.primo circa arma,vt.l.milites.C. loca.ꝛ verſaꝰ circa leges,cū ꝑ arma mittat executioni voluntatē legūꝫ,vt.d.l.qui reſtituere.de rei ven.debet preferri illi qui circa vnum bonum tantummodo verſatur.l.prima.§.ſi vero.C.de catol.ꝛ in aucten.de conſan.ꝛ vter.fra.§.primo.column.vij. Quia ad hoc reſpondeo ꝙ immo doctoꝛ verſatur circa plura bona ſcilicet circa leges ꝛ etiam circa philoſophiā vt in.l.prima.in prin. ff de iuſti.ꝛ iur.ꝛ etiā verſaꝰ circa illud ꝙ oibus bonis ꝓpōderat quia illuminat totum oꝛbem ad obediendum deo.d.aucten. habita ꝛ.ſ̄.dixi maxime in ꝓximo preceden argumento tollendo.

¶ Ex quibus omnibus ſoluta habes . xx . argumenta facta per excellentiſſimum dominum Ducem ꝛ per.d.auctoꝛeꝫ ex quibus ſolutionibus apparet nunc doctoꝛ debet precedere militem.

¶ Dixerant prefati domini vtriuſque oꝛdinis iura tuentes, et vnuſquiſqʒ

vnusquisque partes suas subtiliter & copiose defensauerat, & tunc maxima hincinde caterua & doctorum & militum alta voce clamabat cedant arma toge, & econtra cedant armis toge, adeo vt omnia clamoribus plena sonarent, & visum est mihi nos fore inter syllam & caribdim deductos, & ecce tunc surrexit diuus Alexander tartagnus imolensis.d.meus vnicus, in quem omnium statim ora conuersa sunt, & oculi omnium in eum sperabant, & omnes quiescentes eum
91 maxima humanitate gratiasque verba proferentem audiebant. † qui ait patres mei colendissimi, & fratres optimi iudicio meo quecunque sit pro complemento & consonantia omnium predictorum, vere dici posse, quod in actibus doctores sine dubio doctor preferat militi, & econtra in actibus militaribus miles preferat doctori.l.ciuilibus.C.de offi.vicarij, sed in actibus promiscui seu neutralibus, primo preferantur doctores existentes ad latus principis, & hi habent primum locum, secundum vero locum tenent milites, qui militant ad latus principis, vel qui sunt equites romani, tertium vero locum habent doctores excellentes, qui non sunt ad latus principis. quartum vero locum habent simplices milites, quintum vero & vltimum locum tenent doctorelli, & ita dixit se alias tenuisse in lectura in.l.centurio in.ij.colum.ff.de vulga.& pupi.in versi.puto quod in actibus militaribus &c. cum me ex opposito sedentem in fine sermonis sui conspiceret subdidit, & tu bologninè filij mi dilectissime, quid ais in hoc articulo ita disputabili? ad cuius verba subito magna cum reuerentia surrexi, & vox faucibus herebat in cetu tantorum & talium totius orbis prestantissimorum virorum, tamen paucis his me absolui, dicens postquam mihi iussa capescere fas est, pertransco cum concordia tua preceptor mihi & pater colendissime, prout semper in omnibus feci duobus superadditis tamen cum licentia, primo dum dicis quinto loco esse doctorelos &c. ego appello hos dolores vt vtar verbis Angel. in.l.j.§.
92 pueritiam.ff.de postu.in.ij.col. ¶ † Secundo intelligo omnia predicta si damus verum militem factum seruatis seruandis.de quibus habetur per gl. valde notabilem in.l.pe.ff.ex qui.cau.ma. sed si loquimur in militibus nostri temporis, qui vadunt quotidie per plateas, teneo quod postponuntur omnibus doctoribus, & etiam doctorellis, quia isti milites non gaudent priuilegijs militum.l.si quis consortium.C.de fabr.libro vndecimo.l.generaliter.C.de episco.& cleric.l.nominationes.C.de
93 appella. † Preterea miles qui non est matriculatus prout non sunt milites hodierni temporis reputatur priuatus, & tanquam paganus gl.est notabilis in.l.eos in glo.j.in fi.C.de offi.magi.mili. quam gl.pro notabili allegat & sequitur Bald. in.l.non ignorat.C.qui accu.non pos.in.viij.col.& Bal.in.l.petitionem.C.de aduo.di.indi. & Bal.in.l.scriniarios.C.de test.mi. Ad idem facit quia milites nostri temporis vacant negociationibus & mercantijs ergo non dicuntur milita-
94 re.l.C.de nego.mili.li.xij. † pro eadem sententia facit quia miles in assumptione militie debet cingi ense, & stigma eius brachijs imponi, & scribi in numero aliorum militum, & examinari, & iurare non aufugere mortem propter rempublicam, secundum gl.in.l.pe.ff.ex qui.cau.maio. & in insti.de testa.mili.in prin.& in.§.fi.in auct.de manda.prin.vbi gl. in terminis in verbo si quidem dixit, quod milites hec non seruantes nec gaudent priuilegijs militaribus, cum ergo milites nostri temporis in eorum creatione hec omnia non seruent, non debent haberi pro ve-
95 ris militibus.d.l.nominationes.C.de appell. ¶ † Plus dico quod dato & non concesso quod in assumptione militie hec omnia solennia interuenirent, tamen si militari arti non incumbunt debent carere militaribus priuilegijs.l.fi.C.de testi.mili.in ver.is solis qui in expeditionibus occupati sunt &c. & in vers. circa expeditionis necessitatem in alijs locis vel in suis edibus degunt minime eos ad vendicanda memorata priuilegia &c. cum ergo hec solennia non interueniant hodie in assumptione militum nostri temporis, nec etiam dent operam arti militari, non gaudent priuilegijs eorum, & ita in terminis nostris reperio voluisse Specu.& Jo.an.in ti.de procu. §.j.ver.item quod est miles &c.in ti.de accu.§.j.ver.item excipitur quod est miles &c.& hosti.& Jo.an.in.c.cum desideres de sen.exco.& d. Anto.& Jo.de imo.in.c.rainutius in materia substitutionis reciproce extra de testa.& domini cano.in.d.c.cum desideres, & Jac.de arena. Cy.Bart.Bald.& Sal.combononien.in.l.prima.C.de iu.& facti igno.& Jaco.de bel.combononien.in.d.§.fi.de man.princi.& Gulielmus de cu.Barto.Bald.& Angel. in.d.l.filiusfamilias §.veterani & Barto.in.d.l.militem de procu.& Bart. in.l.fi.C. de iurisdi.om.iudi.& Bar.in suo tracta.de questio.circa finem & Bal.in.l.milites.C.ex quibus causis maiores, & Bal.in.l.j. testamento la prima circa finem.C.de testa.mili.& Bal.in.l.j.in fin.C. qui bonis cedere pos.& Saly.in.l.non prohibentur.C.qui accu.non pos.& Joan.fabri.insti.de test.militari in prin.& Pau.de castr.l.
96 lices.C.de pac. † Et ex hoc infero quod tales milites possunt torqueri secundum Bart.in.l.milites.C.de questionibus & Bar.in suo tractatu de questionibus & Guido de suzaria in suo tractatu tormentorium in vltima col.in ver.an milites nostri temporis &c.cum quo aliquid dicam de hoc post eum prout pollicitus sum, licet in hoc vltimo, Saly.in.d.l.j.de iur.& facti igno.tenuerit contrarium.

¶ His breuiter dictis acquieui, & statim doctrinam domini mei.& relatam cum hac breui additione mea omnes hinc inde astantes tam doctores quam milites in maxima corona vnanimiter pari voto & consensu & nemine discrepante comprobarunt, laudantes eius ingenium subtilitatem & facundiam, & breuis sermonis tantam vim & subtilitatiam omnesque alta voce dixerunt, hic est ille pater toto memorandus in orbe, Cui cedunt leges militieque duces.&c.

FINIS

Scolasticorum atque aliorum

vniuersitatis omnium ministrorum, iuratorumque priuilegia, a Domi. Petro Rebuffo de Monte-pessulano iurium Doctore & Comite, in hunc redacta cumulum incipiunt.

Mirari profecto iamdudum non desino, cum nemo vnus doctor hactenus de Priuilegijs scholasticorum abunde scripserit, sed eo impendi laborem constituerunt, vnde emolumentum & honor, vt aliter, atque est, arbitrantur, speraretur, nihil aggressuros, nisi magna eis premia proponerentur, ecquis maior, & honos & emolumentum cuiquam accedere possit? ecquis tam egregius labor? ecquod tam longo interuallo duraturum opus, ecquod magis dignum, aut quod equis, vt aiunt albis, precurrat quam scolasticorum priuilegia? Igitur ne ipsi suis priuilegijs destituantur, ea nondum ab aliquo cumulata in vnum congerere, somnus absit ab oculis, vt paremia vtar, conatus sum, tum vt illa iudices seruare, eisdem procurent, tum ne scolastici ob priuilegiorum neglectum, & contemptum molestentur, & studia deserere cogantur. quare vos literarum studiosi equi bonique consulite, & priuilegia vobis data conseruate, & illis abuti, ne eis nimio vestro malo priuemini, nolite, atque mea vobis scripta a liuidorum morsibus defendite. multa enim in gratiam vestram iuuenis hic lusi, que nunc etati nostre parum conuenientia visa sunt, Bar.in.l.si is qui pro empt.ff.de vsuca.in hoc imitatus. vt qui iuuenis ibi scripserat, senex factus corrigere noluit, etiam Pythagore dicti memor, qui cum quendam cleanti dialecticum, multis ac prolixis sophismatibus obstrepentem audiret, desine inquit, senem magis ad rem pertinentibus auocare, sed nobis iunioribus ista proponito. que cum in mente mea diutius lustrassem, & que infra scripsi, studiose iuuentuti aliquantulum profutura existimassem, ea vtcunque tamen scripta prorsus imutare recusam, confidens bone indolis adolescentes, & peritos, cum eis ista scripserim meos propugnatores, & defensores in his omnibus fore. Interim premittam aliqua, in primis quod hoc verbo scolaris vti non verebor, cum imperator in aucten.habita.C.ne fi.pro pa.& in rub.de priuil.scolari.& alijs in bene multis locis vsus fuerit, sic & Quintil.lib.ij.de of.disci. hoc modo inquit.cetus scolarium leti & alacres conuenient.ita & passim nostri doctores etiam de Ro.lingua bene meriti, licet quidam in dicendo superstitiosi negent latinam dictionem esse, & pro ea vtantur dictione scolasticus, sed ego passim, & vna, & altera dictione vtar, ne cuius aures vocabulum offendat, primum omnium ipsorum scolasticorum priuilegia tradam, demum quedam ipsis necessaria seu requisita, postremo predicte auctentice elucidationem subijciam.

SVMMARIVM

1 Scolares in diebus festis studere possunt omni iure & J.nu.5.&. 8.12.&.15.
2 Apostoli in die dominico illuminati fuere, & eis omnis scientia data est.
3 Scolares ignaui libenter festa celebrant vt ludant, ideo docti non euadunt.
4 Lectio diuinarum scripturarum duplex donum confert.
6 Studium labor spiritualis dicitur.
7 Laborare licitum est circa pontes in diebus festis ob vtilitatem publicam principaliter non ob lucrum.
9 Studens ecclesie seruire dicatur.
10 Famuli an diebus festis suis dominis seruire teneantur.

11 Homines ex septem causis ad seruiendū prouocantur.
13 Cato de tribus penitentiam egisse dicitur.
14 Omne scientificum quanto profundius queritur, tanto gloriosius inuenitur.
Carneades ꝛ solon quantum studio dediti fuerint.
16 Nullus actus spiritualis exercitij est contra sabbati obseruātiā.
17 Jura in diebus festis an interpretari liceat.
18 Consuetudo studij Tholosani circa lectiones extraordinarias in diebus festis.
19 Homo lectione continua sicut cibo pinguescit.
20 Diebus festis an causa lucri studendum, ꝛ consulendum sit.
21 Scientie prohibitie in diebus festis studendū nō est nec fabulis.
Studium dicitur maledictum propter quod missa, ꝛ diuina officia dimittuntur.

1 Primum Priuilegium est. † ꝙ licet ab omni opere diebus feriatis cessare debeamus. Leuit. xxiij. ca. nihil ergo operis facietis in eo, ꝛ exo. xij. ac Hier. xvij. c. nolite eijcere onera de domibus vestris in die sabbati, ꝛ omne opus non facietis. tex. in. c. j. de fer. cum simil. scolares tamen totis, vt aiunt, neruis studere, ꝛ legere possunt, ꝛ debent, ꝙ firmabo ꝛ iure diuino, ꝛ canonico, ꝛ ciuili, per historiographos ꝛ poetas. Prio, vt a diuinis incipiā. exēplo Christi, Lu. iiij. vbi intrauit Christus fm consuetudinem suam die sabbati in synagogā, ꝛ surrexit legere, ꝛ traditus est illi liber Esa. prophete ꝛ vt reuoluit librum, inuenit locum. ꝛc. nēpe diebus festis benefacere licet, Mat. xij. c. ꝛ Marc. iij. c. sed studēdo quis benefacit, a cogitationibus malis subtrahitur, ꝛ euitat otium, ꝛ sic in consequentiam peccatū, ac discit. vnde firmat Hiero. in. c. nunquā, de ꝯsec. dist. v. ama sciētiā ꝛ carnis vitia nō amabis. ꝛ in. iij. parte. epist. xv. in manibus tuis diuina sit lectio, ꝛ crebre orationes vt omnes cogitationum sagitte, quibus adolescentes percuti solent, hmōi clipeo repellantur. apoc. j. c. fui in spiritu in die dominica. †
2 insuper illo die apostoli fuerūt illuminati, ꝛ eis est data omnis scientia. act. c. ij. ꝛ eodē die illuminatus Saulus, ꝛ ei datum donū scientie. Act. ix. c. ꝛ Tho. apo. certior factus est de resurrectione Christi illo die. Jo. xx. c. in fin. ꝛ qcqd a dn̄o est insigne constitutū, in huius diei dignitate fuit gestū. ca. quod die. lxxv. dist. hinc est quod Bernard. super canti. sermone. xiiij. prosequens illud Joannis. xiij. Uos vocatis me magister ꝛ domine primum gratie, secundum maiestatis, dicit non minus esse anime scientiam prebere, q̄ escam corpori, quare his diebus, nō est cessandū a studio. Lucas in. l. j. colū. ij. C. de agrico. ꝛ censi. libro. xj.
3 † dicēs ignauos scolasticos libēter festa obseruare, ꝛ in illos dies saltare, ꝛ ludere, contra tex. in. c. irreligiosa. de cons. dist. iij. ob id vnus ex mille, qui incipiunt sic studere ꝛ ludere, vix fit doctuꝫ euadit virum, teste Corn. consi. cccxl. quod dicta colū. iij. in. j. vol. Jō glo. nu. xxviij. sic narrat, quod fabri ꝛ artifices ociātur in die sabbati, lectores autem diuine legis, vel doctor ab opere suo non desinit, nec tamē ꝯtaminat sabbatū. Refert Floren. in. ij. parte summe, tit. ix. cap. vij. circa fi. Huic sentētie adstipulatur Petrus subertus sancti Papuli, olim episcopus, in suo tracta. de cultu vinee dn̄i in. iiij. parte. cap. v. Et ista vr̄ etiā rō pp illuminationeꝫ intellectus, ꝛ pp memorie fragilitatem, ne diebus festis dediscant, quod alijs diebus didicerunt, ꝛ vt a malis ꝓuenietibus ab ocio remoueantur. docto. in. d. c. j. de ferijs. Jo. lupus in repet. c. p vestras. §. xxvij. fo. lxxij. col. j. de dona. inter vir. ꝛ vxo. †
4 vnde Jsidorus de summo bono. c. viij. lib. iij. in hec verba ait, geminū cōfert donum lectio sanctarū scripturarū, siue qꝛ intellectū mentis erudit, seu ꝙ a mundi vanitatibus abstractū hominē ad amoreꝫ dei ꝑducit, excitati enim sepe illius sermone substrahimur a desiderio vite mundane, ꝛc. hec ille. ꝛ paulo post, erit eniꝫ antea quisqꝫ prōptus ad intelligēdū, que legit, ꝯsequēter idoneus ad ꝓferēdū, q̄ didicit, lector strenuus potius ad agēdū que legit, quā ad sciendum erit promptissimus. ¶ †
5 Jure etiam canonico permittit̄ scolaribus studere, ꝛ festis diebus legere. c. primo. ꝛ ibi doct. ꝛ capi. licet, de ferijs, vbi pro pace ꝛ necessitate diebus festis, aliqua etiā seruilia exercere licet, ergo ꝛ pro scientia, qꝛ doctum esse tēdit ad dei honorem, ꝛ publicum bonum Barb. in. d. c. j. facit cle. exiui.
6 §. licet, de verb. sign. † vbi studium dicitur labor spiritualis, sꝫ spiritualia illis festis exercentur, vt pꝫ, ergo ꝛ studiū. Tertio facit, qꝛ in vinea domini laborare studendo dicuntur, ca. fi. in fi. de magis. ergo, ꝛc. ¶ †
7 Quarto sic, possunt homines circa pōtes faciēdos vel reparandos diebus festis laborare, dūmodo hoc faciant ratione publice vtilitatis principaliter, ꝛ nō propter lucrum, vt no. Alber. in dictio. in ver. feria, ꝛ Ang. de clauasio in sua summa, in verbo, ferie. §. xxxij. sed in literato maior vtilitas publica vertitur, vt dicunt do. in. l. i. ff. solu. matr. quia per scientiam eorum totus mundus illuminabitur, vt hic. Ergo etiam illi diebus poterunt laborare studendo, legendo, ꝛ etiam repetendo, dum tamen modo non pertubetur, dimittatur, vel impediatur diuinum officium, vt. j. dicetur, alia huic iuri confinia de industria missa facio, ista sufficere ratus quo ad ius pontificiuꝫ. ¶ †
8 Jure ciuili cōprobatur, primo omnia his diebus exerceri possunt, sine quibus mūdus regi non potest. l. omnes, in prima, ꝛ ibi glos. C. de ferijs. sed mundus sine scientia regi non potest, vt in hac aucten. dicitur, ergo his diebus potest exerceri literarum studiū. Secūdo facit disciplina militaris illis diebus exerceri potest. l. diuus. ff. de ferijs, ergo ꝛ multo magis disciplina literaria, cū equiparentur in proemio insti. ꝛ in. l. aduocati. C. de officio diuerso. iudic. immo studiū est magis ꝛ vtile, ꝛ meritoriuꝫ, ideo poterit exerceri id temporis.
9 ¶ † Tertio facit. l. j. C. de agrico. ꝛ censit. lib. x. ꝛ Fulgo. in. l. qui sub pretex. C. de sacrosan. eccle. vbi qui studet dicitur ecclesie seruire, quia studet, vt postea melius ecclesie seruiat, ꝛ eā protegat.
10 ¶ † Etiam famuli in illos dies tenētur ad seruiendum suis dominis. arg. l. j. ꝛ. l. colonos, ꝛ ibi no. C. de agri. ꝛ cēsit. lib. xj. l. seruus. §. seruus, ꝛ. l. si peculium. §. quedam. ff. de statu liber. ¶ Fallit in festis insignibus. c. rogationes, de consecr. dist. iij. ꝛ deutero. c. v. vbi dicitur, ꝙ tam dominus q̄ seruus, ꝛ ancilla debent sabbato quiescere, quod intellige ab operibꝰ seruilibus, vt. s. dixi, sed opere non seruiles possunt fieri etiam diebus illis, vt scribere. l. ij. C. de ferijs, parare comestiones, cū in illis diebus serui etiam velint comedere, ita tꝫ Angel. de clauasio in sua summa, in verbo, ferie. secundo intellige dūmodo necessaria ad culturam corporis eis famulis relinquantur. l. cum patronus, in fine, ꝛ. l. suo victu, cum. l. seq. ꝛ. l. medicus, ac. l. penul. ff. de ope. liber. facit. l. cū antiquitas. C. de testa. c. diffiniuit. xvij. q. vlt. necessaria corpori non sunt subtrahenda. c. non mediocriter. de consecra. dist. v. doctor. in. l. prima, col. ij. C. de agrico. ꝛ censit. lib. xj. ¶ †
11 Notandū est ꝙ septem ex causis ad seruiendū prouocant̄ homines. Primo, beneuolentia. Secundo, beneficiorum magnitudine. Tertio, dignitatis prestantia. Quarto, spe, id sibi vtile futurū. Quinto, metu vite, vt parere coguntur. Sexto, spe largitionis promissionisqꝫ capti. Septimo, mercede conducti, vt cōiter fit. lucas in. l. vna. C. de magi. scrinio. lib. xij. ¶ †
12 Probatur per poetas, ꝛ historiographos, et primo Uirgil. in Geor. vt eius etiam testimonio vtamur, surgat. quippe etiā festis quedā exercere diebus fas, ꝛ iura sinunt, riuos deducere nulla religio vetuit, segeti pretendere sepē, insidias auibus molliri, incendere vepres, balantēqꝫ gregem fluuio mersare salubri. a fortiori ergo fas erit illis diebus studere, imo dicit Macrob. lib. primo saturnalium, cur non religionis honor putetur dicari sacris diebus sacrum studium literarum: item adduci potest quod dicit seneca, vt mihi videor. xviij. epist. festis maxime diebꝰ animo imperandū est, vt tunc voluptatibus solus abstineat, cum in illas omnis turba procubuerit. ꝛ plato, vt per Laertium in vita illius continetur, sic inquit, fac finem discendi, ꝛ viuendi, discēdo igitur ne deficias, litere enim incipienti animo tanq̄ baculus infirmo corpori reperte sunt. ¶ Ex hoc d tribus solitus erat his verbis dicere, ꝙ aīa doluerat, de ꝓdigo diuite, qui venit ad paupertatē, de honorabili, q dedecus incurrit, ꝛ vltio die sapiētē quē sapientia deserit. †
13 Sic Cato de tribus penitentiā egisse dicit. primo ꝙ arcanū mulieri dixisset. scdo, si per aquā traiecisset, dū per terrā ꝓficisci poterat. tertio, si aliquot dies ꝑ incuriaꝫ sine studio transiuisset. Refertur in addit. ad Panor. in capitulo oliꝫ. de except. ideo dicit Faust. in Distic.

Nulla dies abeat, quin linea ducta supersit,
Non decet ignauum, preterijsse diem.

¶ Cassiodorus in. ij. epist. sic inquit. in addiscēdo decoꝝ est termiminuꝫ habere, hic honesta ꝓbat̄ ambitio, cuius ēt nimietas plꝫ,
14 † oē eniꝫ sciētificū quāto ꝓfundius queritur, tāto gloriosius inuenitur. ꝛ Ualerius lib. viij. titu. vij. de studio, ꝛ indust. refert de carneade philosopho, qui nonaginta expletis annis ita se doctrine operibus donauit, vt cū cibi capiēdi causa recubuisset cogitationibus inherens, manum ad mensam porrigere obliuisceretur. qd de Solone dicemus: qui in agone existens, assidentibus amicis, ꝛ inter se ꝯferētibus satis iā pressuꝫ caput erexit, interrogatꝰ cur id egisset: r̄ndit. vt cū istō qcqd est, d quo disputatis pcepero, moriar. migraret ꝓfecto inertia ex hoibus, si eo aio vitā ingrederet quo Solō ea egressus est. alia adducit exēpla Ualer. vbi. s. ꝛ Textor in sua officina in rub. alij q literaꝝ, ꝛc. ¶ Memorie ēt proditum est, ꝙ festis diebus pueri modesti cum verecunda grauitate maiorum laudes carmine decantare, grādioresqꝫ natu sūmo obsequio

sequlo veteri, illosq; a gnuuijs domũ reducere solebãt, teste Alexan. libro tertio genalium. capit. xj. Item apud Liuium libro. iij. habetur, ꝙ indicto iustitio nemo vnus qcquam rei priuate agere poterat, s; publice sic, sicut militare, studere, ⁊ alia publica exer
15 cere. †Et ista est cõis sententia tam theologorum, quam doctorum vtriusq; facultatis, prout citantur in. d. c. j. licet Azo. in summa de ferijs ẽrium teneat, ⁊ Anton. in. c. j. Sententie tamen prime inheret Arch. in. c. ieiunia, de consecra. di. iij. ⁊ Thomas in. ij. se
16 cũde. q. cxxij. arti. iiij. vbi dicit. †ꝙ nullus actus spiritualis exercitij est contra obseruantiam sabbati, vtputa, si aliquis doceat verbo, vel scripto. ⁊ in hac sententia quiescendũ est. ¶ Amplia, diebus festis studendum, siue festa in honorez dei, virginisue matris sint, aut sanctorũ. glo. in. l. omnes in prima. C. de fer. etiam die pascatis, dũmodo non omittatur diuinum officium necessariuz, tex. in. l. vna, in fi. ⁊ ibi glo. in verb. festis diebus. C. de insti. ꝯfirman. vbi recitatio ꝯstitutionis fieri potest, ergo ⁊ illa põt videri, ⁊ multo fortius ꝑ rationes iam dictas. ¶ Secundo amplia etiam propter delectationem, ⁊ recreationes gratia studere quem posse illis diebus. vt Albe. in. d. l. diuus, dicit se habuisse rome tempore indulgentie a penitentiarijs, ⁊ hoc vt euitetur otium, ⁊ cogitatio
17 nes male. ⁊ sic peccatum. ¶ †Tertio amplia, ꝙ non soluz possuz secrete, videlicet in cubiculo seu camera studere, s; ẽt lectores legere, nam Christus sabbato docebat. Luc. vj. c. ⁊ assidue docere debemus. c. de quibusdã. xxxvij. dist. etiam si accessorie habemus lucrũ. Panor. ⁊ alij in. c. j. de fer. qr id quod fit principaliter, consideratur. l. si quis nec causaz. ff. si certum peta. l. prima, de auctoritate tuto. summa angel. in verbo, ferie. §. xxiij. ⁊ seq. Hier. in. iij. parte epistolarum, in regul. mona. c. xv. inquit. dominicis diebus orationi, ⁊ lectioni vacetur, ⁊ maxime quãdo legitur, vt lectores potius discant, quam doceant, vt sunt baccalaurei quidam, ⁊ ad illuminationem proprij intellectus, immo etiam scolasticus poterit die dominico repetere lectiones, quas in tota hebdomada audiuit, vt est sententia corse. in reperto. in verb. ferie. ver. si diebus. ⁊ ne obliuiscatur, cum, memoria sit labilis. l. peregre. ff. de acqui.
18 poss. †⁊ hoc seruatur Tholose, vbi diebus festis exceptis dominicis, ⁊ virginis marie, ⁊ apostolorum, legitur volumen aucthenticorum, ⁊ tres libri codicis, ac liber feudorum, ⁊ incipiunt dictũ volumen in vigilia diue Catherine, ⁊ continuat vsq; ad hilaria, que dicunt carnisprinium, prout ibidẽ ego legi, ⁊ postea in quadragesima diebus festis incipiunt, ⁊ sabbati post meridiẽ institutiones quas cõtinuant vsq; ad festum beati Joannis, actiones vero legunt in singulos dies ab hora decima vsq; ad vndecimã, ⁊ a qnta
19 ad sextam, per quadragesimam, †sicut enim quotidiano cibo alitur, ⁊ pinguescit homo diebus cõtinuis, ita ⁊ lectione. Lucas de penna in. l. prima, col. ij. C. de agricolis, ⁊ censit. lib. xj.
¶ Fallit quando esset studium solenne, vtpote solennis disputatio, ad quam ⁊ rector ⁊ doctores confluunt, nam tunc saltem de mane, vt possit vacari audiendis missis, fieri non debet diebus festis in honorem dei. c. placita. xv. q. iiij. Aluar. in proemio feud. col. ij. vidi tamen post prandium publicas disputationes, in illos
20 etiam dies fieri. ¶ †Secundo fallit quando quis principaliter gratia lucri studeret, vt aduocatus aut doctor, nec hoc quidem ꝑmittitur. Alber. ⁊ alij in. l. ij. C. de fer. melius tamen esset studere, ꝙ aleis ludere, vel ad alios ludos prohibitos, vt nunc communius fit. ¶ Quod restringe, quando necessitas suaderet consulere, vt quando aliquis venit de longinquo ad habenduz consiliũ, qr tunc necessitas facit licitum, quod erat illicitum. l. prima. ff. de offi. consul. panor. ⁊ alij in. d. c. primo. Summa angel. in verbo ferie. §. xxv. ⁊ de illo lucro debet ille ꝯsulens facere aliquam elemosinam. Moder. Tauri. in. l. prima, in fine. ff. de offi. eius, ⁊ ꝯsuetudo seruat, vt omnibus diebus non respuantur consilia per aduocatos. Item illis diebus non debet recusari consiliũ miserabilibus personis, nec pupillis, pauperibus, ceterisq; id genus hominibus. docto. in. d. c. primo, Jas. ⁊ Moder. in. d. l. prima, in fine. ff. de officio eius. in glo. in verbo, nõ aliter. ⁊ Jaso. in. d. l. diuus, quod bene obseruat conciuis noster. d. Joannes Boerius aduocatus regius in suprema generalium Montispessulani curia, qui diebus festis nunquam, nisi his personis consulit, licet ad eum confluant infiniti homines, ad petendum consilia, propter suam
21 eminentem scientiam. ¶ †Tertio fallit quando vellet studere illis festis scientiam prohibitam, vtputa necromanciam, nam tunc prohiberetur, vt dico infra in alio priuilegio, vel fabulas turpes, vel libros amatorios, ⁊ ad incentiuũ libidinis inducẽtes, ⁊ alios legi prohibitos. c. nonne. c. sacerdotes, ⁊. c. l. gat. xxxvij. dist. Jo. fab. in proemio insti. ⁊ ideo legimus Hieronymum a malo angelo percussuz, dũ libros Ciceronis legeret. c. legimus. xxxvij. dist.

22 ¶ † Quarto fallit quando vellet studere legereq; omissis horis, ac missa, ⁊ alio diuino officio non expleto, tunc non posset, qr dicitur maledictum studium, propter quod relinquitur diuinum officium. Nota in. c. primo de ferijs, Joan. Tierri. in sua disputatione, an sit licitum diebus feriatis dare operã lr̃is legalibus ⁊c.

SVMMARIVM

1 In ecclesia an ⁊ quando studendum sit.
2 Spiritualia in ecclesia tractari possunt.
3 Missam audire ⁊ horas dicere simul an quis possit.
4 Studere in ecclesia scientias prohibitas quis non potest nec libros ad libidinem prouocantes.

1 SEcundum †Priuilegiuz est, ꝙ sicut potest studere diebus festis, ita ⁊ in templo, cum sit bonum argumentum de tempore ad locum. l. vinum. ff. si cert. peta. ⁊ gl. in clemẽ. ij. in verbo regularem, de censib. dicit, ꝙ sicut licitum est ob necessitatem comedere carnes tempore ꝓhibito, ita ⁊ in loco, ⁊ hoc argumentum procedit quando est eadem ratio, alioquin non secũduz Jaso. ⁊ Moder. in. d. l. vinum. Ideo non poterit debitor capi in ecclesia, licet die feriato sic, quia potest ibidẽ custodiri ⁊ citari verbo, sed tempore feriato si non caperetur fugeret, ⁊ sic non est eadem ratio secundum Curtium ibidez, ⁊ sic studuisse testatur Jo. and. in addit. ad specu. in tit. de filijs presbi. ob id vidi multos ẽt doctores in templo dum officium vespertinum celebrabatur literis incumbentes. Item studium dicitur labor spiritualis. cle. exiui. §. licet, de verb. sig. ⁊ supra, in proximo priuilegio dixi. †ꝙ spi
2 ritualia in ecclesia tractari possunt. c. decet. de immuni. eccl. in. vj. ¶ Fallit, quando vellet studere in tempus misse celebrande, tunc enim sicut non potest audiendo eam dicere horas, ad quas tenetur, ita nec studere. quia sunt due obligationes, vna de audiendo missam attente. c. missas, de consecra. dist. i. altera de dicendo ho
3 ras. c. j. de celeb. missa. †⁊ vtraq; requirit attentionem, ⁊ deuotionem exteriorem, que non possunt esse simul. arg. c. ex literis, de ꝓba. ⁊ ibi glo. ⁊ docto. facit. l. si consul. ff. de adopt. gl. in. c. si eps. ꝺ supplen. neg. prela. ⁊ hoc quando ad vtrumq; tenebatur ex precepto, alias secus, nam dicitur, qui ad vtrunq; festinat, neutrum bene peragit. tex. in. l. fin. C. de assesso. licet de consuetudine secus seruetur, vt quilibet etiam inter audiendaz missam dicat horas, ⁊ in foro ꝯsciẽtie credo ꝯsuetudinẽ excusare, nisi qs ꝯtemneret.
4 ¶ †Secundo etiam fallit, quando vellet studere scientiam prohibitam, vt dictum iam extitit, vt necromanciam, vel vellet studere fabulas, seu libros prouocantes ad libidinẽ, vt Oui. de ar. amã. aresta amorum, vel alios similes, tunc non posset nec quidem extra ecclesiam. c. legimus. xxxvij. dist. quia donum dei decet sanctitudo. c. decet. de immu. ec. lib. vj. ego tamen putarem conuenientius eẽ, vt in ecclesia qs oraret omnibus alijs dimissis, ⁊ ita semper faciendum putaui, vt nobis omnia ex vsu sint.

SVMMARIVM

1 Scolaris potest expellere fabrum in domo commorantem, si eũ in studio perturbet.
2 An autem possit expelli per vicinum infirmum.
3 Quid de scolare impedientem alium scolarem alte legendo.
4 Quid in scolare pseudo alium perturbante.
5 Quid si fabri sunt penes ecclesiam an possint expelli, si perturbẽt diuinum officium.
6 Disposita in doctoribus in materia fauorabili locum habent in scolaribus.
7 Fabro eiecto an debeat solui extimatio domus.
8 Odoribus malis ipediens doctorẽ vel scolarẽ an expelli possit.
9 Faber meleando an dicatur aliquid in alienum immittere.
10 Conductor recedens a domo metu malorum spirituum an teneatur ad pensionem.
11 Scolaris discolus non gaudet priuilegio expellendi fabrum.
12 Legatum factum alicui si studuerit quomodo intelligatur.

1 TErtium †Priuilegium. Licet quis non debeat expelli de domo sua inuitus, cũ sit tutissimum refugium. l. pleriq;. ff. de in ius vocan. vbi plene Socin. ⁊. l. nemo de domo, de regu. iur. Tamen scolaris poterit expellere fabrum, vel alium in sua ẽt domo commorãtẽ, si eũ in suo studio ꝑturbet, vt nũcupatiz scribit bart.

& alij in.l.j.in fi.ff.solu.mat. Huic sniæ accedit Jo.de platea, in.l.ij.C.qui etate.lib.x.& l.j.de excusa.artif.ibidé panor.in.c. bone. in.j.nu.xj.de post.prel.& c.fi.de iud. Jo.montoló in suo iuris pró pt.in verb.faber.in.j.facit tex.in.l.edificia.C.de edificijs pub. vbi edificia coherétia edificijs menibus, vel opibus publicis pñt diruí, ac psterni rõne vtilitatis publice, sic eadé rõne expellet faber, & ego ipse expuli in montepessulano quédá textoré existété iuxta collegiú du vergier, & semp alta voce canété & collegiatos impediété, ná illú queni corá iudice, corá quo ista allegaui, qbus auditis p iudicé factú illi extitit preceptú vt canere ita alte cessaret, vl discedere haberet, sed cú canere ita solitus eét, egreferens discessit, & istud fit ratione vtilitatis publice, que versatur in scolaribus

2 ná faber pp vtilitaté priuatá dz ab exercitio abstinere † vcz pp vicinú infirmú, si strepitus ei noceat, tú qz gratia hominú oia sunt cõparata.l.in pecudú.ff.de vsur.tú qz salus hominis estimari nõ põt.l.penul.§.fi.ff.de dona.ad hec qz cuiqz benefacere tenemur. c.nõ satis.lxxxvj.dist.arg.l.necare.ff.de liber.agnoscend. Luc.de penna, in.l.vna, in fi.C.de stud.liber.vrb.Rome, lib.xj.sequit de cius, in.l.j.nu.lxxij.ff.de officio eius cui máda.est iurisd.multofortius ergo in scolaribus, in qbus versatur vtilitas publica, vt dixi. Nec refragatur q priuilegia nõ intelligunt qcessa alicui cum dáno & iniuria tertij.l.impuberi.ff.de administra.tuto.respõ. que vtilitatis publice cá fiunt, & si in qrumeliá alterius cedant, nõ reputatur iniuriosa.l.qd reipublice.ff.de iniur.nec põt dici in damnú vel iniuriá fabri qcessuz, cú in vtilitate publica qtineatur etiaz vtilitas fabri, vt nota.in.c.licet, de regula.de ripa in.d.l.j. nume.

3 xxix.cú se.ff.solu.matr. ¶ † Amplia, siue faber, vel alius scolaris aliú impediat, vtpote, ita alte legédo, q alius studere nõ valeat, ná tũc poterit cõpelli officio iudicis vt taceat, vel recedat. vt dicit Alex.in.l.j.col.pen.ff.sol.matri.per tex.in.l.vna, ibi ne discipuli inuicé qdé possint obstrepere.C.de stud.liber.vrb.Ro.li.xj. & ibi, Alex.in additio.ad Bar.qué sequit Jas.in.l.j.§.fi.ff.de fer. & Pet.de lesnauderie in opusculo de doct.in.ij.pte nu.xxv. An

4 ge.claua.in sua summa, in verb.locatio.q.ix. ¶ † Immo pseudo scolaris alios ptrurbans est expellédus ab vniuersitate, & est triduo excõicatus.c.in loco.v.q.iiij.qué sing.not.Ro.sing.dclxxij. qñ vniuersitas, & prepo.in.c.dilectis, col.iiij.de appella.

5 ¶ † Amplia, idé eé si fabri vel maleatores sint iuxta ecclesiá, & pturbent diuinú officiú, qz ét pñt expelli, sicut si iuxta studiú, & fortius, ná pp vnú quodque tale, & illud magis.c.pridé.xviij.q.ij.cú istud vergat, ét ad vtilitaté publicá fm Alex.in.l.j.C.de stud.liber.vrb.Rom.lib.xj.in addit.ad Bar.panor.in.c.bone.i.nu.xj. de postu.prela.Silue.de prierio in summa siluestrina, in verb.lo

6 catio.iij.q.& seq. ¶ † Nec obstat qd dicit Jmol.in.d.l.j.nõ pcedere nisi in doctoribus, qz nõ est par vtilitas studiosorú, que est in doctoribus ergo ipsi nõ hñt hoc priuilegiú.cui respon.nõ eé minoré vtilitaté in studétibus rõne habita ad ipsos futurú, q in doctoribus, qz doctores scolares fuerunt, & scolares doctores efficientur. Jté in proemio decreta.qferunt priuilegia simul doctoribus & scolaribus, & qui pturbaret studétes, nõ eént doctores, qui ex illis fiunt. Jdeo puto primá sniaz veriorem, pro qua ét facit.l.legatis.§.ornatricibus, & ibi nota.ff.de lega.iij.etiá ita iudicatur de eo q est in via ad actú, sicut de eo q iá est in actu.l.abesse. & l.qui mittunt.ff.ex qbus cau.maior.que.n.de pximo insunt inesse vidétur.l.lecta, versi.dicebá.ff.si cer.pet.Fel. plene in.c.cú adeo, de rescrip. vbi plene dicit de destinato ad clericatú, an debeat gaudere priuilegio clericali.preterea in materia fauorabili disposita in doctoribus habent locum, in studiosis, secus in odiosa, docto.in

7 proe.decret.Jas.in.d.l.j.col.penul.q alibi declarabo. ¶ † Sed queritur qd dz fieri huic fabro eiecto: nũqd debeat ei solui dom° extimatio, qñ expellit: vidi in ciuitate caturcen.de quodá ligni fabro cuius domus erat iuxta scolas, ná fuit cõpulsus exire satisfacta sibi prius domus estimatione expẽsis ciuitatis.p tex.in.l.itez verberatú.ff.de rei vendi.& no.in.l.imperiú.ff.de iurisd. omnium iud.& l.venditor.ff.j.§.cõia predio.ibi neqz commoditas rei iure dño adimat. vel alia domus eidé fabro in alio loco dz dari reip. expen.& illa relicta erit reipubl.gl.no.in.l.si locus.§.fi.ff.queadmo.ser.amit.quá sequit masuer.in sua pract.rub.de serui. in pri. & Dec.in.l.id qd nostrú.ff.de reg.iur.ná serui deferétes illos, qui fabricant falsaz monetá ciuitate romana donabant, & eoz domini preciú a fisco pcipere solebát.l.serui.C.quib.ex cau.ser.p premio liber.accipiunt, vbi Bal.& Jas.qsi.ccxxiij.circa versi.xj. facit in.ij.vol.& qsi.xlvj.p fisco, nu.iiij.vol.iij. Qd intellige verú, qñ illa domus relicta a fabro vsui publico deputaret, secus si tm expelleret faber, qz tunc ipse locare poterit domú suá alteri strepitú nõ inferenti, vel vendere.distingue tamen, vt per doct.in.d.l.j.ff.

8 solu.matri. ¶ † Amplia, etiam si quis impediret doctoré aut scolaré in malis odoribus, non licet enim alicui immittere in alienuz quicquam, quáuis in suo possit facere quod libet.l.sicut.§.aristo. ff.si seruit.vendi.ideo sulfurarij & alij artifices possunt prohiberi, ne fetidam artem exerceant in domo vicina.l.ij.§.ideo ait, si odore.ff.ne qd in loco publi.cepol.in tracta.de seruit.vrba.predio.c. xxxj.& de ripa in tracta.de peste in.iij.preseruatiuo pestis, ver. ad

9 alia remedia. ¶ † Et ideo faber maleando, & murmur inferendo dicitur aliquid immittere in alienum, ob id prohiberi dz, vel expelli.panor.in.c.cú inter in vlti.no.de consue.q est veruz qñ per strepitú impediretur vsus vicine domus, prout est scolaribus, secus in artificibus, qui propter strepitum non cessant operari, de ripa in.d.l.prima, colum.antepenult.ff.solu.matrimo.immo cantando operantur, & irascendo quandoqz cuz vxoribus melius laborant, & comedunt.

10 ¶ † Amplia, etiam si esset diabolus, qui potest prohiberi ne strepitum faciat in domo, vt firmat Barba.in capitulo primo, de pba.si tamen inueniretur seruiens, qui hanc i li inhibitionem facere auderet, immo si conductor recesserit metu malorum spirituú, non tenetur ad pẽsioné pro tempore, quo non potuit ob strepitú illoz inhabitare, teste Christo.porc.in rub.de loca.in fi. in instit.

11 ¶ † Fallit quando non esset scolasticus actu, sed vagus & discolus, tunc non gauderet hoc priuilegio, per glo.& ibi docto.in verbo commorantibus, in proemio sexti.sic miles non militans non prohibetur esse procurator.l.militem.C.de procura. Alexá.in.l. centurio. columna quinta.ff.de vulg. Claud.in.d.l.prima, columna penultima, nempe vagus scolaris non fiet magister.glo. sing. in.l.prima.C.de tyro.libro duodecimo.secundum Bened.in repet.c.Rainutius, in verbo, adiecte nu.xxxix.de test. quia in isto discolo nulla versatur vtilitas publica, igitur hoc priuilegiuz, ces

12 sante causa cessabit.argu.l.quod dictum.ff.de pactis † nam si testator reliquerit castrum alicui, si studuerit, intelligitur si profecerit, & doctus euaserit, vt scripsi in.§.preterea, in verbo, studuerint, in fi.de colla.in concorda.

¶ Quod intellige verum, quandiu scolasticus erit vagus, sed si de nouo vellet reassumere studium, arbitrarer euz hoc priuilegio vti posse.arg.l.penult.C.de consulib.libro duodecimo, & iuramẽto illius esset credendum, q studere de nouo affectat, cú a voluntate dependeat, & qui dicit aliquem discolum, hoc probare debet quia delictuz non presumitur.l.merito.ff.pro socio.& quilibet psumitur bonus.c.penulti.& fi.de presump.

SVMMARIVM

1 Causa perturbantium scolares die feriato tractari potest, & numero. 3.

2 Idem in qualibet causa vbi tractatur de pietate, vel vtilitate publica.

In studio vtilitas publica versatur.

1 Quartum † Priuilegium est, q hec causa contra perturbantes scolasticos, vel studium poterit agitari, etiam die feriata, secundú Hostien.& panor.in.c.fin.in fin.de iud.& hoc ratione publice vtilitatis ne diu cesset, ex hoc enim vtilitas prouenit, tam in communi, quia patria repletur sapientibus, quam in particulari, quia quilibet postquam sunt docti, potest eos audire, & addiscere.teste Hostien.in summa.in.§.fina.versicu.quid sit magister Specula.in eod.titu.§.sequitur, versiculo secundo probat.Fely.

2 in.capi.nonnulli, columna.xxj.nume.xvj.de rescript. † & in omni casu, in quo de pietate, vel de publica vtilitate tractatur, potest die feriato procedi. Barto.in dicta.l.diuus.ff.de fer.& docto.in .l.prima.ff.solu.matrimo.sed in studio pietas, vt dixi versatur, & vtilitas publica. vnde dicit Hostien. his verbis, in proemio sue summe.§.vnde, versiculo ciuili, q licet vita contemplatiua sit certior actiua, & magis secura, capitulo nisi.§. nec putes, de renuncia. tamen ista est multum vtilis, ob id iudices, & legiste vtentes legibus, vt decet, non minorem ducunt vitam, quam fratres minores, vel alij religiosi. Refert Jason in.l.prima.in princ. columna penultima.ff.de iusti.& iur.& Lance. Galiaula in repet. l.centurio, columna quarta, de vulga.& in euangelio dicitur, beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum.

3 ¶ † Fallit in ferijs introductis in honorem dei, docto.in dicto cap.fi.de iud.& l.j.ff.solu.matr.& Hostien.in sua summa, ver. qd si magister, licet Jason in.d.l.prima, col.penult.teneat ea diebus feriatis

feriatis et in honorē dei posse tractari, cui nō assentiunt doctores nec ego per tex. in l. fi. C. de ferijs, ibi sit ille dies a cognitionibus alienus, & istud seruatur in pratica, bene tñ descēdere in sniaz Jaso. qñ esset vrgens necessitas, que cōpelleret. argu. ca. l3, de ferijs.

SVMMARIVM

1 Cause studij summarie tractari debent.
2 Causa alimentorum dicitur pia.

1 q **Quintum** †Priuilegiū est, q̄ hec cā studij dz summarie. & de plano, ac breui tractari, & finiri, sicut cā dotis, cū equipareitur. l. j. ff. solu. mat. & ibi docto. & not. in l. ij. de re iudi. & in eqparatis statutū in vno pcedit, et in altero. c. d multa, d pb. hoc expresim firmat Bal. nouellus in tracta. de dote, in. ix. parte priuilegio. xij. & priuil. xv. & maxime quādo tractatur de viatico scolaris, & sic de alimentis ipsius, †quia hec causa dicitur pia, cū de
2 pauperū alimētis tractetur, Bar. in tract. de alimentis, versi. quero vtrū legatū, glo. in l. si quis titio. ff. de lega. ij. tex. in auct. vt cū de appel. cogno. §. aliud, in verbo egenis alimenta impēdant, col. la. viij. glo. in c. ij. de sepul. & ne studentes litigando fame pereāt. l. si longius. §. fi. ff. de iudi. quod male seruant qdā iudices in hoc regno, qui processus ordinarios, & dilationes ordinarias in his concedant causis, quod non est faciendum, sed summarie, & per modum prouisionis scolasticis est prouidendum.

SVMMARIVM

1 A sententia lata contra fabrum expulsum non appellatur.
2 Appellatio non admittitur in non recipientibus dilationem.

1 r **Sextum** †Priuilegium est, q̄ a sententia lata, super ista expulsione non poterit appellare faber, vel alius, contra quem est lata, qz studium dilationem non patitur, Bald. in l. vna, col. iij. C. si de momenta. posse. fuerit appella. Alexander in additionibus ad Bar. in l. vna. C. de stud. libera. vrb. Rom. lib. xj. & in d.
2 l. j. †& quando res dilationem non recepit, non est licitum appellare. l. fi. ff. de appellat. recipiend. idem tenet Jason in l. prima. §. fin. de ferijs, Deci. consilio. lxx. & pro tenui, in fine. Rauen. in rubrica, de fo. competenti, folio. xcix. alioqui pendente appellatione studium deserere cogeretur, tam vt prosequeretur appellationem, q̄ ob strepitum, qui illi interim malitia fabri inferretur, ita vt studium in totum abijcere, & se a tantis malis explicare procuraret. ¶ In Francia pratica est, q̄ appellatione non obstāte mādetur executioni materia prouisionalis, sicut est ista, iudex enim p modum prouisionis decernet istum fabrum expellendum, & sic expelletur primo faber, vel alius sine preiudicio appellationis, q̄ si postea velit prosequi poterit, dicta rub. des sentences executoires, non obstant opposition ou appellation, in ordina. regijs, vbi alij casus describuntur, & ibi multa descripsi.

SVMMARIVM

1 Scolares possunt compellere dominos domuum ad locanduz.
2 Ciuitas potest compellere aliquē ad vendendam domum vel locandum si non habet locum collocandi peste infectos.
3 Scolaris an & quando possit compellere aliquem ad locandum sibi equum vt domum eat & j.
4 Scolaris quando teneatur de morte talis equi.
5 Scolaris an teneatur si equus sit effectus macer, quia non dedit auenam.
6 Et an teneatur dare fideiussorem pro equo conducto.
7 Quid si fideiussorem non inueniat.
8 Scolaris potest cogere ad sibi locandum cameram.
9 Rector taxat immensum pretium locationis domus vel camere.
10 Scolaris quo tempore pensionem soluat.
11 Conductor fiscalis vel emphiteota quando pensionem soluat.
12 Conductor ad triennium quo tempore soluat.
13 Precium operarum quando soluatur.
14 Merces quando soluenda sit edificanti domum.
15 Scolaris an teneatur pro equo extimato dato & mortuo. Et quid operetur extimatio.
16 Scolaris an pro equo deteriorato teneatur.

1 s **Septimum** †Priuilegium est, q̄ quāuis rem suam non teneatur dominus inuitus alteri locare. l. licitatio. §. primo. ff. de publica. l. si cum hermes, & l. inuitos. C. locati. hoc tamen non habet verum in scolaribus, qui si non inueniant domos, possunt compellere habentes ad illis locandum, allegatur dictum Guil. de cugno, in l. decernimus. C. de episcopis & cleri. licet hoc non dicat, hoc tamen expresse firmant Bal. Alexan. & Jason. in l. prima. in fin. ff. sol. matr. Alex. in additio. ad Bar. in l. j. C. de digni. lib. xij. cui adstipulatur Petrus de lesnauderie in opusculo de doctoribus, in secunda parte, nu. xxvij. loquuntur tamen in doctoribus, sed idē dicas in studiosis, cū eadem sit ratio, scilicet publice vtilitatis, que ita versatur in ipsis, si sicut in doctoribus, vt s. dixi, ergo idem ius erit statuendum, iuxta. l. illud. ff. ad leg. acqui. & l. j. §. j. ff. de fonte, & l. si postulauerit. §. ratio ad leg. iuliam, de adult. & in studentibus ita firmat Soc. in tracta. fallen. regu. ccccxxxv. vendere. & Jas. in d. l. j. in fin. & in additio. ad porcum. in §. fi. nu. v. institu. de loca. & ripa in tracta.
2 de peste, fo. cxxiij. versi. sed quid si extra muros †dicens idem. si ciuitas non habeat locum ad collocandum infectos peste, nā poterit compellere ad vendendum, vel locandū habentem illum locū aptum eadem ratione, scilicet publice vtilitatis, arg. l. si quis sepulchrum. §. j. ff. de religio. & sumptib. funer. sicut potest quis cōpelli, vt vendat fundum, vt ibi erigantur furce, not. in l. imperiū.
3 ff. de iurisd. omnium iud. ¶ †Amplia, istud nō solum procedere in domo, sed et in equo, nempe si scolasticus velit recedere de studio, potest compellere habentem equum, si illum dominus q̄sueuerat locare, ad sibi locādū, vt belle dicit, patruus meus Jacob. rebuff. in l. cursum. C. de cursu publico, lib. xij. arg. illius. l. nā hospes postq̄ signa hospitij erexit, cogitur hospites recipere. l. vna §. j. vbi Bar. hoc expressiz asserit. ff. furti, aduersus nautas, multo fortius is, qui q̄sueuit locare equū, tenebitur tñ studiosus dare pensionē q̄suetā pro locatione prestari, sm eundē ibi. arg. l. exce-
4 pto. C. loca. §. primo. insti. eo. titu. †Nota etiam q̄ si studens verberauerit equo fustibus, & nō calcaribus, vel flagellis, & equus illis ictibus moriatur, periculo scolastici peribit, lege. j. C. de cursu publ. lib. xij. corset. in singula. incipien. q̄ductor. qz equi calcaribus & flagellis solent cedi, & percuti, nō lignis, secus si alio modo pereat, dū tñ dolus vel lata culpa absit. Bal. cōsi. xxij. Bannitus,
5 in. iij. volu. †Quid si scolasticus non dederit auenam equo, quem locauerat, & eo factus est macer, an teneatur? respon. nō per tex. in l. animalia. C. de cursu publico, lib. xij. & ibi platea hoc expresse firmat. nā studētes nō solēt equos locatos auena impinguare,
6 cū modicā eis impendere soliti sint. ¶ †Fallit qñ literatus esset ignotus, tunc illi ignoto non tenebitur dñs equū locare non datis sibi fideiussoribus, quippe priuilegiū debet intelligi sine preiudicio alicuius. l. impuberi. ff. de administra. tuto. l. ij. §. merito, ne quid in loco publico fiat. l. nec auus. C. de emancipa. liber.
7 ¶ †Quid si scolaris pro illo equo locato non inueniret fideiussorem, crederem expensis suis detur ei nuncius, seu cursor ad sequēdū equū cū pecunijs locationis vsq̄ ad domuz dicti scolastici, vt vidi seruari, nisi ille fuerit pessimus, vt qz diabolus stat a dextris
8 eius continuo. ¶ †Amplia etiam procedere in vno cubiculo, & camera, dum quis haberet plures cameras vacuas, vt teneatur vnam, vel duas locare, cum sit bonum argumentū de toto ad ptē. l. que de tota. ff. de rei vēdi. c. pastoralis. §. j. de offi. del. & ita vidi seruari apud bituriges pp magnū numerū auditoꝝ illuc q̄fluentiū, q̄ displicuit q̄iugatis pulchraz habētibus vxores.
9 ¶ †Et si dominus vellet imēsuz locationis preciū recipere, poterit rector taxare, panor. & alij in c. j. de loca. nisi eēnt aliqui officiales p vniuersitatē deputati ad hoc, vt in vniuersitate caturcē. vbi quotānis tales officiales eliguntur, vt vidi qñ illic erā regens, & i mōtepessulano iudex parui sigilli taxat ex priuilegio eidē q̄cesso, p Carolū Frācie tūc regē, anno dñi. 1352. in mense Januario, & apud Bituriges q̄seruator regius hoc munus exercebat, doctoribus pñtibus, atqui in vniuersitate Parsien. hospitiorū taxatio fit p duos magistros electos ab vniuersitate, & p duos burgēses, si interesse velint, vt apparet ex bulla Grego. ix. directa regi Frācie data in ecclesia lateraneñ. viij. Calendas maij, pōtificatus sui
10 qnto, in chartophilatio vniuersitatis reposita. ¶ †Sz quo tpe teneat studiosus soluere hospiti pēsionē? Joan de platea, in l. j. C. de primipilo, li. xij. gl. & doc. in l. ij. & l. edē. C. loca. si dicūt, q̄ prio inspiciēda est q̄uētio, nā q̄ctus ex q̄uentione partiū legē accipiūt. l. q̄ctus. ff. de regul. iuris. l. prima. §. si conueniat. ff. depositi, cessante autem conuentione q̄suetudo regionis est inspicienda, que est optima legū interpres. l. si de interpretatione. ff. de legibus. l.

excepto.C.locati.Albe.ꝛ alij in.l.ij.C.illo titulo, ꝛ si consuetudo nõ appareat, in fine locationis erit prestãda, arg.l.iulianus.§.offerri.ff.de actio.empti.ꝛ doc.in.d.c.propter. Angel. in verbo locatio.§.xij.in summa ange.l.opus.ff.locati, Jas.in.l.ij.nu.xxxvij. C.de iure empbi.ꝛ pirrus in.l.omnibus obligationibus.ff.de regu.iur.nẽpe locator, qui ad patientiã tenetur, nõ impleuit ꝯtum ante finitã locationẽ ex parte sua, ergo ante nõ põt agere, ꝑ text. in.l.qui hoc anno.ff.de verb.obl.insti.de inut.stipula.§.penul.

¶ Fallit qñ ex iusta cã ante finitã locationem recederet, tunc pro illo tpe quo inhabitauit tm̃ dꝫ soluere.l.inquilino, ꝛ seq.ff.de dãno infec.ꝛ.l.penul.de migrãdo.docto.in.c.pp.de loca. Itẽ fallit qñ qs promitteret hospiti pensionẽ quadraginta aureoꝝ pro anno, ꝛ solueret decẽ aureos in initio, sicut enim primũ quadrãtem soluit in principio, ita ꝛ reliquas solutiones in principio, debet facere, vt concludit per multa Barbat.in consilio.lxxxviij.ex celebri, in quarto volumine. quia a primordio tituli, posterior formatur euentus.l.prima.C.de imponend.lucra.descripti. facit.l. regula.§.finali, ibi, nã initiũ ꝯstitutionis generale est, demonstrat enim ꝛc.ff.de iur.ꝛ facti igno.facit.l.nec semel.§.j. qñ dies lega.ced.vbi qñ tps adijcitur cã multiplicande solutionis, in princip. termini debetur.Bar.in.l.qui hoc anno.ff.de verb. oblig. ꝛ que in prefationibus fiunt, aut dñr, in sequentibus repetita intelligun tur.l.itẽ qꝛ.§.fi.ff.de pact.l.titia.§.idẽ resp.de ver.obl.vel seruari aliqñ vidi apud bonos hospites, ꝙ postquã scolaris soluit quadrãtẽ in princi. ꝙ ꝯductor teneatur expectare vsqꝫ ad finẽ alteri⁹ quadrãtis, vt fiat q̃lis q̃lis cõpẽsatio primi quadrãtis ad bm, ꝙ nõ tenet̃ facer̃ locator si nolit, Bar.in.l.si cui, in prin.ff.de lega.j.

11 ¶ † Tertio limita, nisi esset conductor fiscalis, vel empbiteota, q extra ꝯuentionem in tribus solutionibus potest soluere.l.placuit .C.de colla.fundo.patri.lib.xj.quẽ sing.no.Jas.in.l.ij.in gl. pen. nu.clxxx.C.de iure empbi.ꝛ idem Jas.in.l.qdã, in.iiij.limita.ff.si cert.peta.instãte tñ necessitate fiscus cõpellere debitorem suũ poterit, vt ante tps statutũ soluat, tex.sing.in.l.j.C.de ꝯdi.ex lege bꝫ Jas.in.§.hoc qdẽ, nu.viij.insti.de act.ꝛ in.l.pecuniã.ff.si cer.pet. ac in.l.in diem.ff.de ꝯdict.indeb.relinqui tñ ei dꝫ interusuriũ medij tpis ꝛ vtilitas, glos.in.d.l.j.ꝛ Hippo.sing.ccclv.debitor, not. bene, qꝛ apud bituriges mihi ꝓfuit in stipẽdijs exoluẽdis, lꝫ omnia non sint hactenus mihi soluta, sed processibus me oportet ea

12 recuperare. ¶ † Quarto limita nisi locatio eẽt facta pro tribus annis, qꝛ tunc in fine cuiuslibet anni est solutio faciẽda. Bar.in. l.si seruus cõis meuij.§.fi.ff.de stipu.ser.Jas.in.l.ij. nu.xxxviij. cũ se.in.ij.q.C.de iu.empb.cũ sint tot locationes quot pẽsiones, ar. l.scire debemus.ff.de verb.obli. ¶ Fallit qñ nõ eẽt nisi vna pẽsio pro pluribus annis, vel vnus redditus, de quo per Bar.ꝛ Jmo. in.d.l.si seruus communis, ꝛ per Joan.de platea, in.l.j.C.de primipilo, lib.xij.ꝛ per Saly.in.l.edem, colum.ij.C.loca.

13 ¶ † Quinto fallit, qñ eẽt facta cõuentio opere pro singulis dieb⁹ tunc precium cõuentũ in fine cuiuslibet diei debet solui.l.qui hoc anno.ff.de verb.obliga.ꝛ sic quando fit conuentio pro anno, in fine anni, nisi sit consuetudo in ꝯrium, vt pro quolibet quadrãte solutio fiat, idem si esset facta cũ scriptore conuentio, vt pro quolibet folio papiri, aut quinterno detur solidus, quia cum isti operarij recipiant mercedem pro victu quotidiano, dꝫ eis solui in fine folij, vel quinterni, ar.l.opus, ꝛ.l.insulam.§.fi.ff.loca. Cyn. ꝛ Alber.in.d.l.ij.dicunt istam opinionem esse equiorẽ, Typographis vero de consuetudine diebus sabbati solui solitꝫ est, ꝙ vulgo dicitur, La bancque, ꝛ an illi teneantur de vitio operis, vide tex.in

14 .l.ea lege.§.fi.ff.loca. ¶ † Sexto etiam fallit, qñ esset facta ꝯuentio ꝓ aliquo magno opere, vtpote pro construenda ecclesia, aut domo, tunc conductor non tenetur facere, nisi prestetur ei merces maxime si is pecunias, quas ꝑ opere recepit, velit satisdare de expendendo ad illud opus, tex.sing.in.l.insulam.§.fi.ff.loca.l.si vero non.§.fi.ff.manda.bm Rom.cõsi.ccclviij.cui assentit pirrus, in regula in omnibus obligationibus.ff.de reg.iur.

15 ¶ † Quid si scolaris ꝯducit equum, ꝛ illi traditur extimatus, si ꝑdatur casu fortuito, an teneat̃: glo.in.l.si vt certo.§.nũc videdũ in verb.periculũ.ff.cõmoda.tꝫ qꝺ sic, sed glo.in.l.iij.ff.loca. ꝯriũ firmat hac rõne, qꝛ illa extimatiõ, nõ facit emptionẽ in contractibus de quoꝝ natura est dñium non trãsferri, sicut in isto.l.cũ manusata.§.nemo.ff.de ꝯben. emptio.nã fit cã designandi interesse. Bal.in.l.ex cõuentione, col.j.C.de pactis, sed bene operat̃ extimatio, vt teneatur de leuissima culpa.l.cũ duobus.§.damna.ff.ꝓ socio, sequitur Bal.in proprijs terminis, in.l.j.col.iiij.q.iij.C.cõmoda.ꝛ Saly.ibidẽ, ꝛ conrad.in tracta.de ꝯct.q.lxxxvij.in.iiij. conclu.qui hoc ẽt in foro conscientie procedere affirmat.

16 ¶ † Sed queritur, studens conduxit equum, quem deteriorauit, ꝛ eo modo vult eũ reddere dño, dñs eũ nõ vult recipere, scolaris ligat eum ad portã dñi presentibus duobus testibus, offerens sta re de deterioratione arbitrio proboꝝ ꝛ locationis salariũ prestare offert, sed dominus recusat, nec vult equũ recipere, ꝑditur. an ipse teneatur: ꝯsului Caturci, ꝙ nõ, per glo. Ange.ꝛ Pau. in.l. qui sibi.§.fi.ff.de solu.nã literatus ad duo debita tenebatur, vnuꝫ de restituendo rẽ, alterũ de soluẽdo precium deteriorationis, ꝛ sic offerendo vnũ debitũ, debebat audiri, ꝛ sibi imputet ille locator, qui hoc nõ recepit.l.fi.ff.quib.mo. pignus vel hippo. soluit. not. in.l.quidã.ff.de rebus cred.ad hec deterioratio nõ erat liquida, ideo sufficiebat id quod liquidum erat offerre presenti pecunia, ꝛ ꝓ eo quod non erat liquidum satisdare.l.statuliber rationeꝫ.ff. de statu liber.vbi alia scripsi.

SVMMARIVM

1 Scolaris an possit expelli per dominum si re locata indigeat.

2 Charitas ordinata quomodo dicatur.

1 OCtauum † Esto ꝙ dñs possit expellere ꝯductorem, si indigeat domo locata ꝑ se, qñ locationis tpe necessitas imminebat.l.edeꝫ.C. loca.c.pp.§.fin.illo tit.in decret.scolares tñ non põt dñs expellere, quantumcũqꝫ indigeat illa domo eis locata. Bolog.ꝛ alij hic expressiꝫ asserunt, ratio illoꝝ est, qꝛ postquã ipsi possunt dominũ cõpellere ad locãdũ illis, vt.s.dictum extitit, ꝛ eũ expellere, a fortiori ergo qñ domus est eis locata, non poterunt expelli, nã turpius eiicitur, q̃ nõ admittit̃ hospes.c.quẽadmodũ, de iureiur.ꝛ est dictũ Quidij, nã si possent sic expelli cogerentur studium deserere, cũ forte domũ nõ inuenirẽt ad locandũ, vt sepius cõtingit in aliquibus vniuersitatibus, ꝙ nõ est suadẽdũ, imo contrarium facit imperator in.§.his ita, institu. de iusti.ꝛ iure. Item maior vtilitas versatur ex studio scolastici, quã ex necessitate illi⁹ dñi, vt notant docto.in.d.l.j.ff.solu.matri.qꝛ ex illius scientia mũdus gubernabitur, ꝛ illuminabitur, vt hic hr̃. preterea dominus domus cũ sit notus in ciuitate, facilius ꝑ necessitate sua inueniet domum inter cognatos ꝛ amicos q̃ scolaris exterus, qui nullos vel valde paucos in ciuitate, in qua degit, habebit amicos, igitur dñs eũ nõ expellet, ꝛ hec sententia est valde equa. Ulterius põt dici, ꝙ vtilitas publica prefertur priuate.l.vtilitas.C.de primipilo.lib.xij.sed vtilitas publica versatur in studiosis vt hic, ꝛ in.d. l.j.ergo debet preferri priuate vtilitati dñi, nã eo dominus potest

2 expellere conductorẽ qñ eget, † quia charitas bene ordinata, incipit a se ipso.l.preses.C.de seruit.ꝛ aqua.c.qui vult, de peniten.di stin.iij.sed maior dꝫ eẽ charitas, quã aliquis dꝫ habere erga vtilitatem publicã ex studio proueniẽtẽ, q̃ ad suã, iuxta nota.in.l.veluti.ff.de iusti.ꝛ iur.ꝛ qñ vtilitas publica est ex altera parte, tunc nõ hꝫ locũ illa regula, charitas bene ordinata, sed tunc demũ qñ est vtilitas priuata ex vtraqꝫ parte, qꝺ sic suadetur, nã multi amore reipublice mortẽ oppetere nõ dubitauerunt, vt plene describit̃ ꝑ historiographos, euersa enim domo, ꝛ sic ꝓpria vtilitate reipublice status manere potest, publice vtilitatis ruina penates omnes secũ trahat necesse est. teste Ualerio lib.v.de pietate erga patriã, in principio, vbi ẽt ponit.c.de Curtio roma.equite, qui cum in mediã partẽ fori vasto ac repentino hiatu terra subsideret, responsumqꝫ eẽt ea re tñmodo cõpleri posse, qua populus Romanus plurimũ valeret, ꝙ Curtius interpretatus equũ ꝯscendit, ad motisqꝫ calcaribus in illud profundum egit, extẽplo terra pristinũ habitum recuperauit. ibi licet alia videre exẽpla, ꝛ per Fulg. de dictis factisqꝫ memorabilibus, illo lib.ꝛ per Sabellicũ, li.viij. exẽploꝝ.ac nuper Rauisiũ testorẽ, Rub.de charitate in patriaꝫ, sed hodie ferme deleta est charitas in patriã, ꝛ est versa in ꝓpriã, ꝛ vtilitas publica ẽt pene aboletur, ꝛ oẽs ꝓprio maxime Parisieñ.cõmodo laborant, qꝺ mihi nõ est ex sñia, sed totis neruis antiquitatẽ in hoc sequor. Intellige tñ ꝙ si scolaris posset nullo negocio, vel saltẽ paruo inuenire alterã domũ, tũc ẽt cogeretur illã deserere, cũ cessent rõnes supradicte, si nõ cogeretur deserere studiũ, ideo cessante ratione legis, cessat lex.l.adigerere.ff.de iur.patro.nec sumus ita scolaribus addicti, vt alijs iniustitiã facere debeamus. arg.c.ex parte de fo.compe.c.nuper, de dona.inter virũ ꝛ vxorẽ, ꝛ arbitror in hoc casu iuro eorũ stadũ, an domũ alias inuenire possent necne. arg.c.nulli, de elec.in.vj.ꝛ glo.in cle. presenti, de cẽsi.ꝛ ꝑ hoc dixi ꝯ rectorẽ Montispesulani, qꝺ nõ poterat expellere vnũ ex collegio du Uergier, post quinquenniũ, si ille erat vtilis collegio, ꝛ volebat legere, vel studere in altero iure, iuxta statuta collegij, quamuis detur eidẽ patrono ꝑ collegij statuta

tuta facultas expellendi post quinquenniū,si viderit expedire,id est si expedierit,& vtile fuerit collegio,vt pote q2 prio quinquēnio ille collegiatus fuit discolus,secus si vtilis, vtpote q2 legit, tunc ante decem annos expelli non potest,nec dz,& si expelleretur,appellare posset ad curiā supremā,vt alias feci,qđ notes,alias multa super hoc scripsi in causa ꝓpria contra quendā,quem a morte per aliquos inferenda protegeram,& pro beneficio mihi maleficium totis neruis conatus est inferre cōmitia de meo(vt sibi videbatur)capite die etiā dominico nō erubuit agere,& vsqz ad rauiz. sed cū sola malitia balecis instar nutriat,ne ligula quidē dignus, cuz sic vitijs instructū relinquā,orabo tñ deū vt illi parcere velit.

SVMMARIVM

1 Scolari dñs domum relocare tenetur ꝓ eadem pensione quam ab alijs inuenit.
2 Dñs in fructibus a colono perceptis ex suo fundo alijs preferť.
3 Scolari in domo locata quis preferatur.

1 Nonum †est,quāuis finito tempore locationis dominus non teneatur eidem conductori relocare domū,si nolit.l.ne cui.C.locari, lz pōt cui vult locare.l.nemo,illo titu.& idē post empbiteosim finitā,cōcludit Roma.in cōsi.ccxij.quo ad primū, col.prima post Bar.in.l.j.§.permittitur.ff.de aqua quotidia.& esti.Barb. in.c.j.col.penul.de loca.hoc tñ nō ꝓcedit in scolaribus, in qbus alio iure vtimur,nam si ipsi tantū velint ꝓ locatione domus, vel cubiculi prestare,quantū dñs inuenit ab alio,veniunt preferēdi, & alijs q̄ ipsis nō potest,nec dz dñs locare.l.fi.C.de loca.predio. ciuil.lib.xj.& ibi glo.& in.d.l.ne cui,vbi Alber.& Salice.hoc expresse firmāt, & patruus meus Jacobus rebuffus in.l.cōgruit.e. tit.cui adstipulatur Bal.in margarita,in verbo scolaris.in.q.ij. Joā.de platea,in.l.si tempora.C.de fi.instrum.& iure haste fisca. li.x.tū ne cogatur mutare hospitiū,que frequens mutatio leuitatē arguit ingenij,& tēporis amissionē parit,tex.iuncta gl.in.c.que dignior.xxiiij.q.j.tū rōne vtilitatis ex sciētia ꝓuenientis alijs debent pferri,vt tenet math.de afflict.in tract.de iure pthomiseos §.super,col.ij.ver.scdo fallit,vbi in bidellis vniuersitatis idē esse firmat,& alijs iuratis.ꝑ gl.in.c.j.de loca.
2 † sicut dicimus ď dño qui in fructibus ex suo fundo a colono perceptis venit alijs preferendus,Bar.in.l.j.C.de metalla.li.xj.addit ad Alex.in.l.j.C. de dolo. Roma.consil.xxij.propositis,& Jas.in.l.fin.nu.x.C.de iure empbi.& in.l.q roma.§.coheres,col.penul.ff.de verb.oblig.
3 ¶ †Quero qđ si literarū studiosi diuerse facultatis illā domū cōduxerint,quis illorū debet in ea preferri,& vř,q̄ is qui in nobiliori vacat facultate, vcz i theologia,demū canonū studētes,& post ea legibus incumbentes.medici,artiū professoribus preferri solent.c.clerici,de iudic.& ibi hoc no.docto.gl.in verb.vcz magistri de colla.in prag.dicerē tñ conductorē primum preferendū omnibus etiā theologis,lz ipse nō sit nisi artiū studens, q2 theologus priuilegiatus non vtetur priuilegio ɔtra priuilegiatū,auct.quas actiones.C.de sacrosanct.eccle.& ibi plene Bar.& alij.etiā q2 theologus & quiuis alius scolasticus est prohibitus locare, quandiu alius studens tenet domum ex locato,vt sequitur.

SVMMARIVM

1 Conducens domū,scolari locatā excommunicatus est.
2 Scolares inter se debent humanius se hře q̄ inter extraneos.
3 Scolaris tractans auferre domum alij excōmunicatus est.
4 Bidelli nō debent cōducere domos scolaribus locatas.
5 Locator nō pōt locari domū scolari locatam.

1 Decimum† est q̄ si doctor vel scolaris añ finitū tp̄s locationis cōduxerit domū alij scolari locatam sine consensu cōductoris,est excōmunicatus,tex.in.c.j.de loca.ratio illius tex.est ad euitāda scandala,que ex hoc inter ipsos possent euenire,propter que scādala vitanda multa specialia in iure introducta sunt cōgesta per Feli. in.c.nihil,de prescriptio.& vt amor,dilectio, & pax iter dictos scolasticos obseruetur,vt dicūt ibi scribētes
2 †nā humanius debēt se hře studiosi inter seipsos,quā inter extraneos,cū sint socij, vt dicit Panor.in.d.c.j.&.j.dicā in illo priuilegio,q̄ notitia scolastica multū ꝓdest.fundatur hoc priuilegiū ēt in equitate illius pcepti, Non facies alijs,que tibi fieri non vis.vt in principio decreti,& quia iuris precepta sunt honeste viuere,alterū nō ledere,ius suū vnicuiqz tribuere.§.iuris,inst.de iusti.& iure.l.iustitia.ff.illo titul. ob id,scolastici suos scolasticos socios sic lederent, & postea capitalis inimicitia inter eos oriretur, que ꝓpter istam prohibitionem tollitur,& hodie vidi inter socios & conterraneos ob inuidiā duriores oriri ɔtrouersias,q̄ inter extraneos,& ď re minima,& ď mulieribus,& de locis in studio sitis, & plure occiduntur per socios,q̄ per exteros.
3 ¶ Amplia ista† ꝓcedere nō solū,si scolaris locauerit, sed etiam si tractauerit,& per eum non steterit ,nam talis tractans auferre domum alij,& sibi locari satagens,est etiam excommunicatus, vt expressim firmant Joan.and.& Panor.in.d.c.j.& Silue.de prierio,in sua summa siluestrina,in verbo,excommunicatio.iiij.in.ix. quest.facit.c.quisquis, cum multis sequent.de peniten.distinct. j.quamuis summa Angel.eodem verbo,& alij multi velint tenere,q̄ sit constitutio localis,sed glo.in.d.l.ne cui contrarium asserit Card.& Barba.in.d.c.j.nec obstat q̄ dictuz.c.j.loquatur de scolaribus Bononie commorantibus fas esse,nam illi causam constitutioni dederunt, tamē non sequitur quin habeat locum in alijs studentibus,sicut in proemio decreta.loquitur Papa scolaribus Bononie commorantibus, & tamen in omnibus habet locum.probat tex.in auctē.cassa.C.de episco.& cleri.scripsi in tractatu nomina.quest.qnta,& Innocen.per bullam datam Lugduni,secundo nonas Martij pontificatus sui anno secundo, prohibet expresse sub pena excommunicationis,vt nullus magistrorū, seu scolarium Parisiensium,alterius conducat hospitiuz absqz illius consensu,quandiu ipse prior,absqz manifesta malitia retinere voluerit,Inquilinus neqz hospitia,vel scolas,si forsitan plura conduxerit , locet alij precio cariori, &c.quod priuilegium est etiam descriptum in libro facultatis decretorum, & idē concessit idus Maij,pontificatus sui,anno secundo.
4 ¶ †Secundo etiam procedit in bidellis,& alijs iuratis,vt nō possint etiā cōducere domos locatas scolasticis,cū ipsi sint causa scolarium & doctorū in vniuersitatibus,ergo ɔ̄ eos nō debēt insurgere,nā ꝓpter vnū qđ que tale,& illud magis,auct.multo magis.C.de epis.& cleri.q̄uis multi iniqui bidelli contra suos doctores insurgere non vereantur,qui priuandi essent suis officijs tum ratione periurij , qđ incurrunt,tum contemptus ratione.
5 ¶ †Tertio etiam procedit in locatoribus,quo ad prohibitionez nō quo ad penā,ex natura correllationis,Panor.& Barba.in. d.c.j.& q̄uis doctores vtroqz trahant,plures tñ in hanc rez descendētes inuenio,quos, vt sequar inclinat aius,vt vcz locatores etiā prohibeantur locare domū,vel cubiculum locatū scolastico sine consensu illius studentis,qui cubiculum tenet, nō tñ est excommunicatus, si contrarium faciat,q̄uis scolasticus conducens in excōicationem incideret per predicta,quia in non subditos snia ferri non dz.l.fi.ff.de iuris.om.iu.vbi pulchre Hippol.

SVMMARIVM

1 Scolaris recedens añ finitā locationē totā pensionē non soluit.
2 Scolaris potest a domo ei locata recedere ob mortis timorez & pestis,limita vt.j.nume.8.et.11.
Ad mortem euitandam que possint fieri.
Pestis est fugienda longe,cito,& tarde.
3 Locus pestifer non dicitur tutus.
4 Opinio pro studio amplectenda est.
5 A contractu quando recedi possit.
6 Bellum & pestis equiparantur.
7 Forum quando quis ratione contractus non sortiatur.
9 Remissio ob bellū nō est faciēda ɔductoribus in ɔfinibus regni.
10 Cautela conductoris volentis a domo recedere.
12 Scolari conductori non fit remissio ob pestē ꝑ eum ꝓcuratam.
13 Idem si conductor esset malus vir,vsurarius,blasphemator,vel sodomita.
15 Remissio non est facienda scolari conducenti in loco naturaliter peste subiecto.
16 Pestis modicum tempus an debeat scholari detrahi & nu.18.
17 Damnum modicum quando dicatur.
19 Pretor an de minimis curet.
Scolares communiter pauperes sunt.
20 Differentia inter colonum & inquilinum quo ad remissionem.
21 Remissio mercedis qñ sit facienda cōductori domus si ea vti nō potuit & nume.seq.
Consuetudo patris familias attendenda est.
22 Remissio debet fieri Aromatario impedito artem suā exercere.

Locans domum vsurario manifesto puniri debet.
Locator non põt expellere vsurariũ nec meretricem quibus domum locauit
23 Qualitas domus est inspicienda si fuerit per aliquem ob tenendos scolares conducta.

1 ndecimuz est† ꝙ scolaris non finito tempore sue locationis recedẽs de domo cõducta, propter pestẽ, vel aliã iustaz causaz, nõ tenetur ad pensionẽ totius anni, sed temporis solius quo, illaz domũ inhabitauit, vel cubiculum. l. habitatores. §. fin. ff. loca. Barto. ꝛ ibi Alex. in additio. ad eum, ꝛ in. l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publica. l. recusare. §. fi. cum. l. seq. ad trebel. Alex. in addit. ad Bar. in. l. si vno. §. item quidaz, loca. Panor. imol. ꝛ Barb. in. c. propter, in prin. loca. gl. in verbo pestis in. c. j. de auctoritate ꝛ potestate sacro. genera. cõcilio. in pragma. doct. ꝛ maxime porcus in. §. fin. Insti. de loca. Angel. ꝛ alij in. §. sequens, ibidem de actio. Calderinus consi. v. in tit. de locato, Guido pape. in decisiõ. delfin. q. cccx. thesaurarius, circa finẽ, ꝛ cõciuis meus Nico. boerius in. §. xviij. de iurisd. omnium iudi. ꝛ ibi in add. ꝛ ratio est, nam dñs põt ob necessitatem expellere cõductorẽ. l. edẽ. C. loca. ꝛ supra visum extitit, ita cõductor propter necessitatẽ poterit domũ relinquere, ne ad imparia iudicentur, ꝛ qḋ in vno correlatiuo rũ statuitur, ꝛ in reliquo habebit locum. l. j. C. de cupress. li. xj. sed hec ratio nõ procedit quo ad studẽtes, qui ob domini necessitatẽ
2 expelli nõ possunt, vt supradictum extitit. ¶ †Uerum propter timorem mortis ipsi discedere poterunt, qꝛ magna est necessitas, timor mortis. l. de etate, ꝛ ibi doc. ff. ad trebel. propter quam fugiẽdam licitũ est inuasorem suum occidere. l. vt vim. ff. de iusti. ꝛ iur. l. scientiam. §. qui cum aliter, ad leg. aquil. l. j. C. vnde vi. ꝛ ibi latissime Bal. ꝛ Salice. cle. i. de homici. Item ad euitandũ mortem licitũ est aduersarium corrumpere. l. j. ff. de his qui mortẽ sibi cõsciuerunt, licet non sit ſm deuz, teste Alber. in dictio. in verbo. leges dicuntur. Item mortem violentam licitũ est fugere. cle. pastoralis, in verbo, per violentã, de re iu. ꝛ hoc nos docuit in Euãgelio Christus, primo dũ fugit in Egiptũ, vt mortẽ Herodis vitaret, secũdo cũ dixit. si quis te psequatur in vna ciuitate, fuge in aliam, ꝛ qñ euanuit in tẽplo, dũ Iudei lapides in eũ proyciebãt. xxiij. q. ij. c. j. ꝛ Lucas de pẽna, in Rub. vt armo. vsus inscio principi. sit interdict. li. xj. igitur poterit literarũ studiosus tempore pe-
3 stis domum relinquere locatã, vel camerã, ꝛ fugere, †cũ pestis sit fugienda, tex. in. c. negotiatorẽ. lxxxviij. disti. ꝛ lõge, cito, ꝛ tarde vt nostrates medici firmãt, nam contra eã non valent medici, nec medicine, vt dicit Paulus in. l. si ab hostibus. §. fi. ff. solu. matrimo. Calder. in reper. c. vestra de cohabita. cleri. ꝛ mulierũ, in pratica tamẽ nõ posset quis obtinere ſm Panor. in. d. c. ꝑpter, que sentẽtia sic probatur, quia contractus sunt necessarij, postꝙ̃ sunt perfecti. l. sicut. C. de actio. ꝛ oblig. ergo ex causa pestis nõ est licitum recedere. secũdo probat. l. si fundus. ff. locati, tertio. l. forma. ff. de cens. sꝫ istis non obstantibus, cõtrarium credere posse etiam in forensi iudicio obtineri in scolaribus, qꝛ ipsi sunt in studio, vt studeant, ꝛ lectiones audiant, si in scolis nil legeretur, sꝫ lectores recederẽt, sicut fit frequẽter de ciuita. Tholosana, ad Cartucẽ. vt sepius feci, ꝛ de Pictauẽ. ad Andegauẽ. cessantibus lectiõibꝰ, studens tũc posset dimittere dictã domũ, cũ sibi nõ possit iputari,
4 si non remãserit, cũ nihil ꝯmodi ibi ageret. † itẽ qꝛ locus pestifer non dicitur tutus. d. l. de etate. ff. ad trebel. ꝛ ibi Bar. gl. in. c. cõmunis filius. xxiij. dist. ꝛ in loco nõ tuto quis nõ tenetur morari. c. accedens. ij. vt lite non contesta. ꝛ ista expresse reperi tenere Bald. in. c. ex parte, il primo de appella. dicentẽ in omnibus ita esse obseruandũ, per tex. ad hoc rotunduz in. d. l. habitatores. §. fina. facit tex. vltra eum in. l. dñs. §. fi. ff. loca. vbi dicitur ꝙ qui ante tempus sine iusta ac probabili causa deserit rem locatã, ad pensionem totius temporis tenetur, ergo si cũ iusta cã deserat ꝛ probabili, nõ tenetur, sed non potest esse magis causa iusta discedendi ꝙ̃ pestis, igitur ob illam discedens nõ tenetur ad pẽsionẽ temporis futuri. huius sententie est Corset. in verb. locatio. in ver. locarani domũ, dicens hanc opi. in studiosis multũ rõnabilẽ, ꝛ ego ipse eã existimo humaniorẽ, ꝙ̃ aliã, ꝛ magis equam cũ faueat stu-
5 dio, †ꝛ totis viribus debemus amplecti opiniones pro studio, si velimus peritos habere, iuxta tex. ꝛ no. in. l. j. ff. solu. matrimon. ꝛ. §. his ita de iusti. ꝛ iure. licet Barb. ꝛ aliqui teneant contrariũ in. d. c. propter. non tamen inuenitur a'i quis, qui hanc sententiã
6 cõtra studiosos firmet, ergo erit amplectanda pro eis, †nec refragatur ꝙ non est licitũ a contractibus recedere, hoc veruz nisi ex iusta causa ꝛ legis auctoritate, sicut dicit ille. §. fina. ꝛ. l. ꝛ eleganter. ff. de dolo. ꝛ. l. ij. C. de rescin. venditio. Non obest. d. l. si fundus, nam in fine dicit, ꝙ dꝫ fieri remissio mercedis tantũ, si cõductor nõ potest frui re locata propter potẽtiam illius, quem dominus non potest prohibere, sed non potest vti re locata ob pestem, ergo mercedẽ tenebitur remittere dominus. Non obstat. d. l. forma, ver. illud, qꝛ ibi dicitur ꝙ censitor dꝫ releuare eum, qui certis ex causis non potuit frui, sicut in casu isto, not. per Ripam in suo tracta. de peste, in. ij. parte, q. iiij. respon. ꝙ loquitur in alijs ꝙ̃ in scolasticis, in quibus est dubium sed in ipsis neminẽ inuenio contradicentem, nec dubitantem. B. Chassa. in cõsue. Burgund. in Rub. Des gabelles, in. ij. conclu. ꝛ hanc sentẽtiam in forensi iudicio seruari vidit Do. Boerius in. d. §. xviij. multa alia adducens, que ibi licet videre, ꝛ ita inuenio cõsultum in eo qui ob bellum deserit rem conductam per Areti. consil. cxl. qꝛ consultatio, ꝛ Soci. consil. xliij. incipien. in presenti consultatione, vol. j. imo si soluisset, posset repetere, ſm Ripã in. d. tracta. de peste, fol.
7 v. ver. ij. †sed bellum ꝛ pestis equiparãtur, Bar. in. l. naturaliter
8 . ff. de vsucap. dixi in. §. j. de colla. in concorda. †Limita nisi tẽpore conductionis pestis adesset, nã tunc crederẽ remissionẽ non esse faciendam, qꝛ imputetur cõductori, qui tempore pestis conduxit, nam cogitare poterat de ea, ꝛ sic cõducẽdo illi videtur renũtiare, ꝑ spicere. n. debebat hoc euenire posse. l. si quis domũ. §. fi. ff. loca. glo. in. d. l. habitatores. §. fi. ꝛ ibi doct. Bal. in. l. si ea le-
9 ge, col. ij. C. de vsur. c. ꝑpter. §. fi. de loca. †Confirmo qꝛ lꝫ ratione cõtractus quis sortiatur forũ. l. heres absens, de iud. ff. c. fi. de foro cõpet. tñ quãdo quis contrahit cũ aduena, hoc locũ nõ hꝫ. d. l. heres. §. proinde. Et ideo si miles tẽpore belli susceperit castri custodiã, tenetur, etiã si violẽter ab eo auferaꝛ, qꝛ tpe concessionis hoc considerare debebat. ſm Ioã. and. in addit. ad Spe-
10 cu. id titulo de loca. super Rub. †idem dicitur in conductoribus in cõfinibus regni existentibus, vt non possint remissionẽ tẽpore belli petere, qꝛ id tẽporis limites ita tractãtur Bal. in. l. si ea lege col. fi. C. de vsur. Alex. cõsil. cxij. videreꝛ, in. j. volu. faciunt, nota. per Tiraquel. in. l. si vnqꝫ. C. de reuocand. dona. in prin. nu. lxj. cũ seq. vbi si donans cogitauit de filijs nõ vr̃ habere locum lex illa.
11 †Secũdo limita, nisi fuisset cõuentũ, ꝙ ob pestem non fieret remissio. tũc pacta seruabo ait pretor, in. l. iurisgẽtiũ. §. pretor. ff. de pac. Berthachi. in tracta. de gabellis. in. ij. parte. q. xxiiij. nisi pestis fuerit procurata per aliquẽ ex familia dñi locantis, nã tũc nõ fit remissio, ẽt si per pactum esset ꝑmissa, per tex. sing. in. l. qui insulã. §. fi. ꝛ ibi Bologni. in secundis interpreta. ff. loca. secundum Roma. sing. xxix, si qs ꝑmisit Ias. in. l. sed ꝛ si qs. §. quesitũ. col. penul. ff. si quis cautio. facit. §. itẽ tria. insti. de excusa. tuto. ꝛ que notat Fely. in. c. fi. de testi. quod actus affectatus non prodest, ꝛ Ias. in. l. si seruus pluriũ. §. penul. ff. de leg. j. Hippo. in. l. j. §. cum
12 quis de questio. ¶ †Tertio limita, nisi recesserit non facta renunciatione dño, qꝛ tunc si dñs passus fuerit aliquod damnum propter denunciationem nõ factam, actione locati illud consequeꝛ. l. item queritur. §. exercitu. ff. loca. ꝛ ideo si conductor vult euitare hanc penam, consulo vt anteꝙ̃ recedat, claues ferat, ꝛ domino offerat, ꝛ denunciet eidem se velle recedere. ista fuit sententia Ioan. baptiste de sancto Seue in. d. l. diẽ functo. xl. q. ff. de assesso. ꝛ Ripa in. d. tracta. de peste in versicul. ij. dubitaꝛ. Intellige quando posset, vt. d. §. exercitu dr̃, ꝛ scripsi in gl. residentie. §. j. de
13 colla. in cõcorda. ¶ †Quarto limita, nisi scolaris pestẽ, ꝑcurasset. forte discedere cupiebat, ꝛ ob id misit nunciũ ad locũ pestiferũ, vel ipsemet iuit, ꝛ postea in domo illius primo superuenit pestis, tunc dicerem non debere fieri remissionem, ob dolum vel culpaz eius. l. si merces. §. culpe, ꝛ ibi Bar. ff. loca. ꝛ idem Bar. in. l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publica. ꝛ. l. si nulla culpa. C.
14 de pign. actio. † Itẽ si conductor esset vir sceleratus, vt puta vsurarius publicus, blasphemator vel sodomita vel fornicariam domi haberet, nam esset presumendum, ꝙ pro illo delicto pestis accideret. tex. in aucten. vt non luxurientur contra naturam, colla. vj. ꝛ idem Io. an. ꝛ Hostien. in. d. c. propter istud tamẽ esset difficile obtinere in pratica, nisi in Italia quo ad crimen sodomie, quod nunquam in Francia habitationeꝫ habere potuit, licet pluries perquisierit, adeo vt coactum fuerit ad suam antiquam ha-
15 bitationem redire. ¶ †Quinto fallit, qñ locus esset naturaliter pesti subiectus, ꝛ aliquis sciens loci qualitatem conduceret, nam tunc est remissio deneganda. vt notat dominus Ioan. igneus in repetitio. l. contractus, col. xxxiiij. ff. de regu. iur. argu. l. si fundũ. C. de edil. actio. ꝛ Ripa. vbi. ŝ. in secundo casu. Quod intelligerem in alijs extra scolares, nam scolares, cum sint iuuenes, de his non cogitant, nisi expresse dicant, nam cũ habeant pauco tẽpore

pore immorari, putat pestem dormire, posse tandiu quandiu illi in studio residebunt, sed tantum procedere, puto quando singulis annis esset, vel quando locauit, locus erat peste infectus per predicta.

16 †Sed quero an sit facienda remissio mercedis, si scolaris nō stete- rit nisi per vnum mensem absens, vel duos, quia solum illo tem- pore viguit pestis, videtur φ non, quia de modico non curat pre tor. l. scio. ff. de in inte. rest. Secundo probatur, colonus debet modicum damnum equo animo pati. l. si merces. §. vis maior. ff.

17 locati. c. propter sterilitatem, extra de loca. †& dicit modicū dam- num, quando est lesio in dimidia parte secundum cōmunem opinionem doctorum in. d. §. vis maior, & d. c. propter, vel in tertia vt ibi, & Alex. consil. iij. viso instrumento, in. j. volu. & consil. cvij. incipien. perspectis verbis, col. fi. li. iij. vel alijs modis dicitur modicum, vt ibidē, & per Corne. consil. cxxviij. incipien. videt primo, in. ij. vol.

18 col. v. †Contrariū tamē tenerem, per. l. habitatores. §. fi. ff. loca. vbi dicitur inquilino migranti propter iustam suspicionem periculi debere fieri remissionē mercedis, multo magis quando ipsum pe riculum subest, lз modico tempore durauerit. Scdo facit. l. qd si domus, eo. titu. vbi dicit tex. φ inquilino inhabitanti domū rui- nosam non remittitur merces, ergo si nō habitauerit, remissionem habebit. Tertio facit. d. l. habitatores, in princi. in ratione, vbi di citur, φ propter magnā incōmoditatē habitandi superuenientē ex reparatione necessaria, facienda est remissio, non propter ali- quā particulā innommodi, sed a domo abesse tpe pestis nō pōt es

19 se sine magno incōmodo, ergo fiet remissio †Et nō obstat φ pre- tor non curat de minimis, hoc fateor in casibus a iure expressis se cundum Car. in proe. clemen. in fine, vel quando est contra ius cōmu- ne, per tex. in. d. l. scio, & l. si oleum. ff. de dolo. & Corset. in suo tra cta. de minimis, posito in tracta. de potesta. regia. q. iiij. Nec hoc videtur minimum scolaribus, qui communiter pauperes sunt, vt

20 hic dicit tex. †nec obstat tex. in. d. §. vis maior, qz loquitur in co- lono. nos vero in inquilino, & ibi assignatur ratio, nam colonus non tenetur lucrum restituere, qd ex vbertate fructuū cōsequitur, vnde equum est etiam φ modicum damnum sentiat, nam qui in vno grauatur, in alio releuari dз, & econtrario. l. eum qui, in prin. ff. de iureiur. Inquilinus autem ex habitatione nullū vel paruum maius lucrum vno anno quam alio cōsequitur, ergo nec maius dam num debet sentire vno anno quam alio. l. secundum. ff. de reg. iur. & istā opi- nionē amplectitur de Ripa. in tracta. de peste, in secunda parte, que. ij. fol. vj. nam postquam discessit semel scolasticus, forte nō re uerteretur etiā finita peste, qz migrauit iussu parentū ad aliā vni- uersitatē, & dñs domus poterit illā alteri locare, ideo nō tenebit scolaris finita peste, nam postquam est finita quoad eum locatio, vel saltem interrupta, non continuabitur.

21 ¶Quero amplius, si inquilinus cōduxerit amplā domū pro sco- laribus vel aduenis hospitandis, & pestis cōtingerit, ob quā sco lares nō potuerunt hospitari, nec alij aduene, an sit facienda re- missio? & videtur φ non, qz inhabitauit, & lз aliqua incōmoditas interuenerit, tñ remissio non debet fieri. d. l. habitatores. in prin. In hoc puncto sic puto concludendum, insequendo doctrinam Bar. in. l. cum plures. in prin. ff. loca.

¶Prima cōclusio est, quando inquilinus principaliter pro sua habitatione conduxit dommum licet cogitaret secum hospites ha bere, tamen si non habuerit, non est facienda remissio. d. l. habita tores, quia quod principaliter fit, attenditur. l. si quis nec causam. ff. si cerum peta. cum ibi congestis per Jas. & alios.

¶Secunda conclusio, quando inquilinus principaliter condu- xit domū, vt scolares & hospites haberet, & propter pestē nō po- tuit hr̃e, nec potuit vti dicta re, tunc facienda est remissio. d. c. pro pter sterilitatem, & d. §. vis maior, nā illud quod fit principaliter debet inspici. no. glo. in. c. ieiunium. lxxvj. disti. Bal. in. l. j. §. hu- ius studij. ff. de iusti. & iur. gl. in. l. in iure ciuili, ff. de regulis iuris, & d. l. si quis, Alex. consil. cxij. in. ij. volu. & cxix. in. vj. volu. Joā. Rugerius in repetitio. c. j. fol. j. verso de causa posse. Jason. late, in. l. si quis nec cām. ff. de re. cred. Fili. in. c. exhibita, col. j. de iud. glo. in. c. si propter, in verbo primi, de rescript. in vi. gl. in. c. ad au dientiam, in vbo, principaliter de prescriptio. Bar. in. l. ambitio sa, col. iiij. de decre. ab ordi. facien. Aret. cōsil. iij. visa cōsultatiōe.

¶Tertia conclusio, quando dubitatur an principaliter conduxe rit an non, tunc debemus inspicere qualitatem inquilini, si forte erat solitus tenere scolares, & habere hospites, nam presumendū erit, φ ad illū vsum conduxerit. arg. l. plenum. §. equitij. ff. de vsu & habita. l. vel vniuersorum, de pigno. actio. ante omnia patrisfa milias, consuetudo inspicienda est. l. si seruus pluriū. §. fi. ff. de le- gatis primo, & ideo studētibus cessantibus habitare propter pe- stem, remissio erit facienda, vnde cōsuluit Roma. consil. clxviij.

22 pro decisione casus propositi †φ aromatario impedito exercere artē suam in domo cōducta, debet fieri remissio, qz in dubio presu mitur conduxisse domum ad vsum artis sue, p gl. in. c. j. in verb. ad fenus. de vsur. in. vi. dicentem locantem domum vsurario ma nifesto debere puniri pena illius tex. qz debuit cogitare, φ vsura rius conducebat domum pro vsuris exercēdis, ex quo ibi infert Domi. φ non poterit ob id dominus illum conductorem expel- lere, & ibi idem dicit Perusi. φ locator potest expellere meretri- ces, quibus scienter conduxit domum, qui ad vsum meretrican- di conduxisse videtur, & idem dico in fabro, qui domum nigram reddiderat propter fumum carbonum, vide Alexand. consil. ciij. visis, numero. vij. in. ij. volu. & Rauen. in alphabet. in verbo, qua litas, & infra dico abundantius.

23 †Quarta conclusio, qualitas etiam domus, in dubio est inspicien- da, vt si erat prope studium, secundum Bar. ibi, & sequitur Ale- xand. consil. cvij. incipien. pro inuestigatiōe, col. penult. in. ij. vol.

¶Quinta conclusio. Ex qualitate domus, & inquilini colligitur probabilis coniectura, nam si forte conductor pauper. & modicā habens familiam, magnam & amplam domum conduxerit, erit ex qualitate domus presumendum, φ pro hospitandis scolari- bus, illam conduxit, vt dicit Alexand. consil. cvij. allegato, & idē si inquilinus poterat hospitari scolasticos, quia forte non habe- bat officium. ex quo posset viuere, nam qui aliunde possunt viue- re, & habent pulchras vxores, non sunt soliti hospitari studentes venereos vltra duos dies, & dicunt zelotypi, sint procul a nobis, sed mulieres bene conueniunt cum illis, cum similes sint illis, sal tem in vestibus.

¶Sexta cōclusio. Inspiciendus est locus studij, in quo scolares sunt soliti residere, qz si aliquis in municipio conduxerit domū, & petat remissionē sibi fieri. ex qualitate loci non erit presumendū, φ propter scolares locasset, cum non visitent municipia, nisi pro pter pulchras hospitas dominas quandoque ob indulgentias, consulit Alexand. consil. cv. magnifice pretor, numero. xxj. in. iij. volu. & alias relinquitur arbitrio iudicis, qui istas qualitates, vel alias, seu aliquā illarum cōsiderare habeat, que ad iudicandū sufficiāt.

SUMMARIUM

1 Scolaris a domo seu camera recedens an alium non rixosum in suum locum subrogare possit.
Societas morte soluitur.

2 Hospes sine consensu scolarium alium rixosum scolarem recipe- re in domo non potest.

3 Filius pt habitare seorsum a patre rixoso & dotē vxoris repetere.

4 Socium moribus suis conuenientem quis elligere debet.

5 Scolaris si non vult agere suam septimanam alij contra actione pro socio agere possunt.

6 Si ex pluribus scolaribus spaciatum euntibus inueniat vnus pecuniam an alij habebunt suam partem.

7 Statutum si facit mentionem de socijs non comprehenduntur qui simul habitant.

8 Conuentio lз inter scolares de stando simul fiat, tamē si vnus eo rum fuerit molestus ab illa conuentione recedere poterit.

9 Homines disparis professionis insimul habitare non debent.

10 Dñs an possit alteri operas quas sibi debet famulus delegare.

11 Scolari vno recedente ob iustam causam an alij teneatur ad in- tegram mercedem famuli.

12 Quid de pluribus domum conducentibus an vno recedente alij duo teneantur ad integram pensionem.

13 Socij scolares si inter se discordent cuius cōsuetudo seruari de- beat puta si vnus vult ieiunare, alter non.

14 Jeiunans non tenetur contribuere cum alio non ieiunante ad expensam cene.

1 d **Uodecimum** priuilegiū ē, †φ studio sus recedens de domo cōducta, pōt in locū suum alium subrogare qz condu- ctor alteri locare non phibetur. l. nemo. C. loca. & ibi vide Barb. in additio. ad Bal. gl. sing in. §. fi. inst. cod. secundum Ra- uen. in compendio iuris cano. in Rub. de foro compet. fol. xcvij. col. iiij. & alias consului, quod est verum iure locationis, non socie tatis, quia electa est industria persone & socij. §. soluitur, instit. pro socio. l. si quis arbitratu. ff. de verb. obliga. cap. fina. de offi. dele- ga. ergo socio decedente soluitur societas, que ad heredes non transit. l. actione. §. morte. ff. pro socio, & l. furti. §. penul. de his qui notan. infa. nam inuitus non fit socius, vt dictis iuribus, si ta

men scolaris voluerit in locum suum alium eque bonum, laudate & probe vite substituere, non debet per alios recusari secundu3 Specu. in tit. de iud. in. §. generalia, ver. circa hoc queritur Joã. Fab. Ang. & Porcus in. §. fi. insti. pro socio, Alex. in. l. serui electione. §. j. ff. de lega. j. & l. perceptiõe. ff. de his qui deiece. vel effu de. & l. idemq3, pro socio. Pau. in. l. & hec distinctio. §. cum fundum loca. si vero fuerit rixosus, pót recusari fm Alber. in Rub. pro socio. C. per. l. si conuenerit, in fi. ff. illo tit. & alias consului quibusdam collegiatis tholosanis, ꝙ non admitterent studente3 rixosum, & non solu3 non debent recipere, sed etiã si ignoranter fuisset admissus, potest expelli. d. l. si conuenerit.

2 ¶ † Si aũt hospes sine cõsẽsu aliorũ quẽq3 receperit, ꝙ nõ d3 facere, poterunt alij scolares agere ꝯ hospitẽ, qui rixosu3 recepit ex cõducto, vt agat ꝯ illũ rixosum ex locato vt eos nõ turbet, vel discedat, fm Albe. in. l. ij. in prin. ff. ad legẽ rhod. de iactu. liberabitur tñ hospes cedẽdo actionẽ alijs. l. ꝙ debeẽ. ff. de pecul. not.

3 Ang. in sum. ang. in ver. locatio. §. vij. † imo filius pót patrẽ rixosum dimittere, & poterit seorsu3 habitare, & cogetur pater eidẽ filio dotẽ, quã a nuru recepit, restituere, cũ filius sit deinceps laturus onera matrimonij. l. si is q. §. j. ff. de iure dotiũ. l. si filia. §. j. fami. herciscũ. Ang. & Jmo. in. l. si cũ dote3. §. trãsgrediamur, solu. mat. Pau. in. l. ij. C. fa. hercisc. & Jo. Crotus in rep. l. frater, col.

4 xxv. q. xix. ff. de ꝯdic. indebi. † qꝛ qs d3 eligere sociu3 suis cõuenientẽ3 moribus. c. j. in fi. & ibi Panor. de postu. prela. & ibi referẽ de quodã phõ, qui solitus erat dicere, noli habitare in loco vbi tui similes nõ inuenis. in addit. ad Panor. & executor publicus d3 dari nõ acerbus aut cõtumeliosus, s3 moderatus, & cũ efficatia benignus, & cũ instãtia humanus. ff. de vsur. l. si hñ. ite3 facit. ff. de iure dotiũ. l. cũ in fundo. §. ipsius, & l. sicut. §. s3 si pmiserit, ibi ꝙ amicus erat, quibus modis pig. vel hippo. solui. & Luc. in. l. fi. C. de

5 agri. & mancip. li. xj. ¶ † Et si scolaris nolit facere suã septimanã alij possunt agere in eũ actione pro socio. fm Joã. fab. in. d. §. fi. & Specu. vbi supra, ver. hoc ẽt no. l3 aliq velint tenere ꝙ officiũ iu-

6 dicis est iplorãdũ, ꝙ in idẽ reincidit quo ad effectũ. ¶ † Quero si multi scolares despaciantur, & vnus illorũ inuenit pecuniã, an alij debeãt hr̃e suã partẽ, & vulgus dicit ꝙ sic, s3 ꝯriũ teneas. p. l. si is qui. §. fi. ff. de acqui. reru3 do. no. in. l. si minor. xxv. annis filo fa. ff.

7 de mino. & Alb. in rub. C. p socio. qꝛ isti nõ sunt ꝓprie socij. † & sic in statuto faciẽte mẽtionẽ de socijs, ꝙ vnus pro alio teneatur, nõ cõprehẽdereẽ ille q simul habitaret. Panor. in. d. c. fi. de post. pl. & Ang in. d. ver. locatio. in. viij. q. s3 in fauorabilibus hñ cõprehẽ-

8 dereẽ fm eos. ¶ † Notãdũ est, ꝙ si facta sit cõuentio inter scolares de stãdo & viuẽdo simul toto tpe studij, poterit tñ vnus illorũ recedere ab illa cõuentiõe, si vnus ceperit eẽ molestus, & rixosus, fm Alex. cõsil. xviij. visis nu. iiij. in. ij. vo. l3 alias ꝯuentio de non diuidẽdo ad tẽpus valeat. secus si i ꝑpetuũ in. l. in hoc iudiciũ. §. si cõueniat. ff. cõi diuid. late doct. in. l. nemo, de lega. j. Feli. in. c. si diligenti, de foro compe. vide Bene. in repe. c. Rainutius, in vb.

9 in eodẽ testã. xx. nu. xxiiij. de testa. † itẽ hoĩes disparis ꝓfessionis nõ debent simul morã trahere, ideo artista nõ cõgruit cũ legistis, & ita expresse dicidit tex. in cle. i. de elec. & hoc ibi declarat Jmol. & Bar. & dicit pulchre Ouidius.

Quam male inequales veniunt ad aratra iuuenci,
Tam premitur magno coniuge nupta minor.

¶ Nõ est veru3 collegialiter, vt sint collegiati vel bursarij, secus si ad tẽpus habitare velint vt ibi dr̃. & precipue nõ coniũgas tibi aliquem, qui dominatiõe vti velit, forte alicui nobili subiecti sunt parentes tui, illũ tecum non habeas, si non queras subiectione3, sed hominẽ paris conditionis & equalem tibi.

10 ¶ † Jnsuper quero studens pcipit suo famulo, vt opas quas sibi exhibere teneẽ, alteri pstet, an famulus teneatur? respon. ꝙ sic. p tex. in. l. ope in rerum. in fi. ff. de oper. liber. l. hoĩs, & l. vxori. §. stropiũ, de vsufruct. lega. qꝛ is qui conduxit alteri, potest locare. l. cũ in plures. ff. loca. & illa pecunia p famulũ acquisita, acqritur dño. l. pronus, & l. si liber. j. ff. de opis liber. & l. q libertinus, ibdẽ. ¶ Primo fallit quãdo is, cui operas iubet exhiberi, esset odiosus, vel honerosus, vel rixosus, tunc non tenebitur famulus eidẽ seruire. arg. l. ij. ff. vt in possessionẽ legato. l. inuitus, de fideicom. liberta. l. fina. C. de pac. inter empto. & vendi. qꝛ non d3 fieri deterior conditio famuli. l. generaliter, in fi. ff. de fideicom. liber. ¶ Secundo non procedit quando vellet delegare operas turpes, quas ipse dñs non pót exigere. l. he demũ. ff. de opis liberto. ¶ Tertio non procedit, qñ extra locum vellet, vt eidẽ seruiret, ẽt nõ teneretur si ad illas operas nõ esset obligatus. l. vsuras, & ibi nota. C. de solu. Lucas de penna in. l. j. col. ij. C. de agri. & censi. li. xj. consulo ꝙ hoc fiat de voluntate famuli, quia seruitium coactum parum prodest.

11 Sed dubitandum est, si plures scolastici conuenerint cum famulo, de certo dando salario pro vno anno, & vnus ex illis interim recedat ex aliqua iusta causa, an alij ad integrum precium conuentũ teneantur? & videtur ꝙ sic, quia famulo non debet imputari, si non seruiat omnibus, cum per eum stet, regu. in iure ciuili. ff. de reg. iur. & reg. cũ nõ stat illo tit. in vi. & l. in executiõe. §. fi. ff. de verb. obli. & hoc credo verum, qñ si alius scolaris supuenisset potuisset famulus maius preciũ petere, ergo cũ minuiẽ numerus, minueẽ & salariũ. l. scio. ff. de ãnuis leg. & ibi dicit bar. ꝙ eatenus q̃tenus diminuiẽ labor, d3 diminui pstatio pẽsionis, s3 cũ tãt⁹ sit labor ferme in seruiẽdo vno, q̃ntus in seruiẽdo duobus, nõ d3 minui pensio, vnde arbitrio boni viri statuetur fm eũ, vt absens ẽt teneaẽ soluere suã partẽ, firmat Alb. & ibi Bar. in. l. edẽ, in fi. C. loca. & Bal. in. l. j. de leg. & hic, & Jas. in repe. l. quominus, i. xxiij. q. ff. de flu. Silue. de prierio, in sua summa siluestrina, in. vb.

12 locatio. nu. v. Porc. in. §. itẽ, nu. iiij. inst. loca. † idẽ dicẽdũ puto, si tres cõduxerint vnã domũ & vnus illorũ recessit, nã alij duo nõ tenentur ad totã pẽsionẽ l3 ill duo vsi fuerint tota domo, qꝛ ex q̃dã necessitate hoc fecerũt cũ nõ possẽt vti parte domus, sicut nec parte famuli. l. duo fratres. ff. de acq. her. & ibi Alex. in addit. ad Bar. l. si vt certo. §. si duob⁹ cõmoda. si tñ scolaris ꝓstareẽ qñ recessit, ꝙ illa domo vti amplius nõ vult, vel nõ potest p rixã aliorũ, tunc nõ teneretur, iuxta ea que notanẽ, in. c. cũ, M. de cõsti. & in. l. nõ solũ. §. morte. ff. de no. opis nunciatio. ideo seruaẽ, ꝙ nisi fiat ab illis duobus ꝓstatio, ꝙ totũ soluatur salariũ p eos, qꝛ tm̃ pene laboris obtinet in duobus sicut in tribus, & tãtũ lignorũ cõsumitur ferme in duobus, quantum in tribus, Jas. in additio. ad porcum, in. d. §. item, de loca. in instit.

13 ¶ † Quid si sint duo scolastici socij, in eadẽ camera discordãtes, cuius consuetudo seruari debeat? respoñ. laudabilior, si sint equales, loci in quo degunt consuetudo, c. illa. xij. disti. Archi. in. c. qs quis. xlj. dist. & ideo si vnus ieiunet pro more diebus sabbati, alter nõ, tertius d3 adherere ieiunãti, nã sabbato ieiunãdũ eẽ dicit c. sabbato, de cõsecra. dist. iij. qui tacite ꝯsentire vr̃, scienter tale3 societatẽ intrãdo. c. recolẽtes, de stat. mona. & intelligo qñ agere-

14 tur de ieiunio, qđ est pcepti, alias non teneẽ qs ieiunare, l3 socius ieiunet, collecta. in. c. fi. in fine, de cõsuetud. † sed ꝙuis nõ teneaẽ ieiunare, tñ alter q ieiunat, nõ teneẽ ꝯtribueẽ ad pẽsionẽ cene, cũ sua nõ intersit, nec expeñ. cõibus fiet, inuito altero ieiunãte, ar. l. ij. ff. de serui. & sepius vidi super his dubitari, & si vnus velit vigilare vsq3 ad mediã noctẽ, alter vero dormire hora nona, & is qui hora nona dormit non vult perturbari ab alio, dicerẽ melius esse isti, vt eligat socium suis moribus similem, alioqui ꝯsuetudo scolarium illius loci erit sequenda, vt supra dixi.

SVMMARIVM

1 Statuto si caueatur ꝙ quis non emat frumentum nisi pro suo victu, scolaris si emit, mutato proposito recedens a studio illud vendere potest.
2 Nec de venditione soluet gabellam.
3 Propositũ scolaris ab initio quale fuerit oportet ꝙ constet.
4 Propositum tale per iuramentum probatur.

1 Decimumtertium † priuilegiũ est ꝙ si statuto ciuitatis caueaẽ ꝙ quis sub pena decẽ nõ emat frumẽtum, nisi pro suo tantũ vsu & victu, si scolaris emat p toto anno, postea tñ mutato proposito in medio anni, vel alio tẽpore vult recedere, non incidit in penã statuti, quasi emerit vltra vsum, qꝛ primum propositu3 fuit bonũ & licitum. Jta dicit Bar.

2 & alij, in. l. cetera. §. fi. ff. de lega. j. † Jdẽ ait Alberi. & Bal. si fuerit prohibitum frumentum extrahi extra victum, per illum text. & in. l. j. §. vñ qrit filius. ff. de exercit. actio. no. pau. in. l. ij. in prin. ff. si cer. pet. Ripa in tracta. de peste, fol. xcviij. q. xj. in paruo volu. nec de illa venditione d3 scolasticus soluere gabellã, vel aliud onus, vt decidit Uincen. hercula. in. l. j. nu. xij. ff. de acqui. posse. & ita mihi apud Bituriges contigit, dũ volebam discedere, ven-

3 didi vinum emptum, & nihil solui. † oportet tamen ꝙ cõstet de prio proposito, alias presumitur, ꝙ abinitio talis fuerit, ppositi sicut & demonstrauit. l. sed & iulianus. §. proinde. ff. ad ma cedo. & Barto. in. d. §. fin. l. cetera, vide Feli. in. c. cum adeo. de rescrip. & Berta. in tracta. de gabellis, in. ij. parte. vij. partis in principio. ¶ Jte3 aliquando vidi Parisijs ligna distribui, pro necessitate, & qualitate personarum, si ille literarum studiosus, post lignorum

distributionem

distributionem velit discedere, poterit ligna illa vendere, nec con
4 tra hunc queri potest per predicta. † Nota tamen quod primum scolasticorū propositum probatur iuramento illorū, quod suscipere non recusabunt, per gl. sing. in §. sed iste, in gl. magna, inst. de actio. & in c. significasti, primo, de homici. vel ex alijs coniecturis, glo. in verbo qd, in l. pro here. ff. de acq. her. & in l. fulcinus. §. si eq frau dationis, in verbo animus, quibus ex caus. in posse. ea Alber. in tracta. statu. in prima parte. q. lxxix. ité quero, &c. & q. ccvj. predicta, in secunda parte arg. l. marcellus. §. j. ff. rerum amota.

SVMMARIVM

1 Scolaris recedens poterit a socijs partem rerū cōmuniū petere.

1 Decimumquartum. † Quia si literarum studiosus finito studio velit recedere, potest rerum cōmunium partem petere a socijs Alber. in Rub. C. pro socio, reprobata glo. in l. j. §. j. ff. quod cuiusq; vniuersi. nomi. in verbo alium, que videtur eos innuere, vt collegium, ratio est, quia censetur esse finita societas quantum ad illum. §. soluitur, insti. de societa. & ea finita actio nascitur. l. tādiu. C. pro socio. Azo in summa illius titu. & poterit illa bona postea vendere, & cineres, fimus, & paleas, quando discedit, nec ad hospitem pertinent, nisi gratis in habitauerit. Patruus meus Jacobus Rebuf. in l. in omnibus, p illū tex.. C. de cursu publ. li. xij. scolastici tñ, cū sint liberales, ista nihil faciunt, & seruis hospitibus relinquunt, si tñ eis grati sint.

SVMMARIVM

1 Fuga contra scolares inditium non facit si post delictum impu tatum domum eat.
2 Limita nisi recederet quādo aliqui heretici caperentur, quia tūc cō tra eum esset presumptio.

1 Decimumquintū † quod licet fuga quādoq; suspitiones inducat. l. impuberi. §. preterea, & ibi Bar. ff. de susp. tuto. Bar. in l. lex cornelia ad silla. aliquando probationem. l. consiliarios. C. de assesso. Bar. & alij in repe. l. admonendi. ff. de iureiur. iuris pontificij interpretes, in c. si illo tit. Jo. fab. in §. ius autem gentium, insti. de iure natur. gent. & ciuili. Lucas de penna, in l. si coloni, colum. ij. C. de agrico. & censit. lib. xj. Bal. in margarita, in verbo, fuga, Angel. in tracta. de malefi. in verbo fama, in ver. an fuga sit sufficiēs. Salice. & alij in l. in bonefidei. C. de reb. cred. Felin. in c. nullus. de presumptio. Hippo. sing. cxv. Soci. in tracta. fallen. regula. clxij. & seq. Si tamen scolaris post perpetratum ab alio in vna vniuersitate delictum, domum petat, ille recessus nullam probationē, nec presumptionem contra eum facit, imo presumitur quod iuerit parentes visendi cā & amicos, & querendi pecunias, seu forte eo quod preceptor immoderate eo vtebatur. l. quis sit fugitiuus. §. item apud Julianum. ff. de edili. edic. Jas. in repet. l. admonendi, & alij ibi, quādo tractant de fuga. ff. de iureiurād. & per illum tex. & vera. Tholose excusaui vnum studentem, qui discesserat commissio ibidem per aliū homicidio, & postea reuersus, captus fuit, inducebatur presumptio fuge, sed eum liberaui viso illo tex. & alijs per me allegatis.
2 ¶ † Fallit quādo apud parisios caperent hereticos, & is statim aureliam, vel ad aliam vniuersitatem se conferret, tunc magna cō tra eum esse presumptio, que tamen purgari poterit in dubio per iuramentum. Cyn. in l. fi. C. de requirend. reis, prout refert Hippol. sing. cxv. fuga. quod dicit valde esse sing. & notandum. illud intelligerem verum non stantibus aliquibus indicijs, & presumptionibus, alias pbationibus stabit, & nō deferretur iuramētū.

SVMMARIVM

1 Commodatum factum per scolarem qui vult recedere vsu non finito reuocatur.
2 Scolaris si dederit libros vt illos pignoret pro pecunijs mutuis recedens agere poterit cōtra commodatarium.

1 Decimumsextum † quāuis commodatum non possit, nisi vsu finito reuocari. l. si vt certo. §. sicut. ff. commoda. docto. in regula contractus, de regu. iur quod est intelligendum, quādo est datū ad vsum certum, secus si ad incertum, quia tunc commodans diu expectare debet, id arbitrio iudicis. l. lucius, in fine. ff. manda. fallit tamen in studentibus, qui si commodauerint digestū, vel alium librum, & nūc legatur, vel velint recedere, nō tenebunt expectare diu, imo poterunt statim reuocare commodatū, etiam ad certum vsum factum, & ante vsum expletū, ne amittant lectiones, & terant tēpus
2 vanum sine libris, Bal. no. in l. penult. C. commoda. † idem si dederint amico suo cōmedato libros, vt illos creditori obligaret causa recipiendi pecunias mutuo, nam postea poterit agere contra commodatarium, vt illos redimat, tex. iūcta gl. & ibi Bal. in l. si vt certo. §. nunc videndum, el. ij. ff. commod. Barba. in rub. de commoda. & dico in alio priuilegio, vide Alber. in ij. parte statu. q. clv. & Socin. in tracta. fallent. regula. cxlvij.

SVMMARIVM

1 Agere quis inuitus cogitur contra scolarem a studio recedentē.

1 Decimūseptimum † licet qs nō cogat agere inuitus. l. vna. C. vt nemo inuitus fallit quando studens est recessurus post suum studiū finitum, potest autem a iudice impetrare, vt qui velit agere contra eum agat intra tempus a iudice moderandum, alias ppetuū non agenti imponatur silentium angel. in Rub. de exceptio. col. xvj. in insti. per tex. in l. diffamari. C. de ingenuis & manumiss. gl. & docto. in d. l. vna hodie, proh dolor quidam scolastici discedūt de nocte, sicut noctue, quando cōtraxerunt es alienū, & postea oblliuiscuntur soluere, & eo excomunicantur, & sic excōmunicati longo tēpore cessant soluere, mihi tāquā experto crede, quia apud Caturcū istud mihi ptigit in aliquo cui credideram multos aureos, & plus exposui i repetēdo mutuū quam ascēdebat debitū, adeo vt cō putatis expensis nihil vnquam receperim. alios multos numerarē, sed tales non merentur, nisi in libro rubeo prepositi describi.

SVMMARIVM

1 Scolares nullū onus subeunt pro hospitijs in quibus habitant.
2 Scolaris quas expensas in domo conducta factas repetat.

1 Decimumoctauum † vt nullum onus agnoscant pro hospicijs, in quibus habitant, & si quid p stiterint pputant in pensione domus, vt scribit Joā. de pla. in l. hi penes. C. de agri. & censi. lib. xi. per l. ediles, ibi dñi domorum, &c. ff. de vita public. Sed hoc vr oibus competere, vt si soluāt, pñt imputare per actionē ex illo contractu locatori. l. in summa, & ibi doc. C. de pigno. vbi etiam in scolaribus speciatim loquuntur doctores, & cepola in tracta. de seruitu. rustic. predio. rub. de seruitu. vie col. ix. versicu. sed iuxta predicta. q. xxv. ergo non erit puilegiū. rñdeo quod si alij si aliqd soluāt, possint a locatoribus repetere, p. l. ex pducto. in prin. ff. loca. tñ poterunt pductores pcelli facere repationes, scolares vero non, ne a studijs impediant, alioq eos desertores studiorum efficeremus, p. §. his ita. i
2 sti. de iusti. & iu. & sic in hoc est priuilegiū † item itellige scolasticos posse repetere expēsas quas faciunt in domus locate meliorationē, si ipense sint necessarie vel vtiles domui, vel dño, secus si voluptuarie, vel vtiles ipsi scolari tantum, quia tūc non repetunt. vt asserit Bal. in l. si quis mihi. ff. mandati, & ideo si faciat aliquas fenestras vtiles tm sibi, non domui, nil repetet, quod est notādum.

SVMMARIVM

1 Libri scolarium non sunt tacite pro pensione domus obligati.
2 Illa tacite non obligantur que quis verisimiliter specialiter obligaturus non esset.
3 Scolaris circa libros suos magnam habet affectionem.
4 Scolares boni suos libros diligunt.
5 Scolare mortuo libri pro funeralibus per hospitē retineri pñt.

1 Decimumnonum † quod regulariter inuecta & illata sunt tacite p pēsione dño domus obligata. l. itē quia in princ. ff. de pact. & l. iij. & per totum titulū. ff. et C. in quib. caus. pig. vel hypothe. tacite cōtra. l. certi iuris. C. locati. et non solum illius bona, qui conduxit domum, sed etiam si

solum vna nocte remanserit. Alex. in. l. diuortio. §. ob donatio- nes, in fi. ff. solu. matri. Limita tamen in scolaribus, nam eorum libri non sunt tacite pro pensione domus obligati. vt firmant Angel. & Ias. in. §. item seruiana. insti. de actio. quia sicut militi arma relinquenda sunt. ita studiosis libri. per glosaz sing. in lege nepos proculo. ff. de verbo. significa. quã sequitur Alber. in dictio. in verbo scolaris, & Barba. in tracta. de prestan. cardina. in vltima questione secunde partis, numero. xxvj. ratio ibidem assignatur per Angel. & Ias.

2 † quia illa non obligantur tacite, que nõ est verisimile, quemq̃ specialiter non obligaturum, & sine quibus aliquis non potest nec commode, nec honeste viuere, lege obligatione generali. ff. de pigno. l. j. C. que res pigno. obliga. possunt, & ibi Bar. sed studiosus non posset vacare literis absq̃ voluminibus nec esset specialiter dictos libros obligaturus, saltez non est veri simile, igitur eorum libri non erunt tacite obligati.

3 † Itez studens haber magnam affectionem circa suos libros. per glosaz in. l. nũmie. ff. de in litez iurand. & in. c. primo. §. finali, de electio. in vi. Et ista affectio venit ob dicta sub preceptoribus collecta, & in eis scripta. vt dicunt doctores in. l. vna. C. de senté. que pro eo quod interest proferun. & ideo si pro dicta locatione eorum libri obligarentur, dominus eos detineret, & interturbaret literarum studiũ. item propter libros prouenit maxima vtilitas, quam ponit glo. in. l. postquã. ff. de pact.

4 † & boni scolastici suos diligunt libros, vt ꝓpriã vxorem & amasiam, & etiam vt corpus proprium, sicut in simili facit ille de aluernia pecunias, vt dicit Joãnes faber in. §. iniuria, insti. de iniur. facit glo. in. l. illicita. ff. de offi. presi. his verbis dicens pauperem ita diligere porcellum suum sicut oculuz, & propter hanc vtilitatem que ex libris prouenit sunt priuilegiati scriptores librorum, & hodie impressores, vt infra dicam & vidi propter istaz vtilitatem aliquos ad suspendium cõdemnatos, quia libros scolarium cremauerant, & fuit sententia tholose confirmata per arestum anno Domini. 1525. me legente Tholose. Et alios casus, in quibus bona sunt tacite obligata domino, scribit Socinus in tracta. fallen. in regula. cxcij. & Negusantius in tracta. de pigno. & hippo. in. iiij. membro. secũde partis.

5 ¶ Limita, † nisi scolasticus esset mortuus, q̃ tunc hospes libros retinere põt pro expensis funeralibus & alijs, secundũ Bal. in. l. repetenda. C. de petitio. heredi. & l. finali, commoda. Jason in. l. si non sortem. §. si centum. ff. de conditio. indebi. & Petrus de vbal. in tracta. de duobus fratrib. in vndecima parte q̃one vltima, & latius dico in ordina. regijs, Rubrica. Des ꝓcureurs, quãdo propter expensas possit res retineri, & ratio est. postquam militiaz deserit, non est amplius priuilegiatus, nec libri instar militis. l. desertorem. ff. de re milita. scripsi alios casus in pratica mea ad stillum Bituricẽ. arti. viij. Rub. Des executions.

SVMMARIVM

1 Scolaris si in domo conducta meretrices inducat non potest prohiberi.
Limita vt infra nu. iij. & vide infra nu. vij.
2 Scolares cum sint iuuenes communiter caste non viuunt.
4 Scolares tempore nocturno meretrices in domum inducunt.
5 Inuectiua contra scolares luxuriosos.
6 Meretrices debent expelli de honestis vicis.
Et cogi possunt ad portandum aliquod signum.
8 Studium non facit scolares sed boni mores.
9 Scolares venerei & maxime musici raro literas discunt.
10 Pensio non remititur conductori male in domo versanti dando damnum in re conducta.
11 Secus si sine damno rei puta inducendo meretrices.
12 Dominus ex culpa inquilini damnum sentire non debet.
13 Dominus an inuito inquilino possit meretrices in domo inducere & ob id possit conductor ante tempus recedere.
14 In correlactiuis bonum est argumentum de vno ad aliud.
Locator an habeat maius ius in re q̃ conductor.
15 Uasallus sicut ex ingratitudine feudum perdit, ita & dominus in eum tyrranidem exercens.

1 V Igesimuz priuilegiuz est, † q̃ licet cõductor domo locata possit expelli, si ibi meretrices, vel peruersos homines vt lenones habeat, vel alias inhoneste viuat. l. edem. C. locati. c. propter. §. fina. ibi peruerse eo. ritu. in decreta. Fallit in scolaribus, qui si in domum conductam meretrices inducant, non possunt expelli secundum Bal. in. d. l. edem, doctores in. l. non aliter. ff. de vsu. & habita. per text. in autent. quomodo oporteat episcopos. §. quanta, ibi neq̃ suo arbitrio habitans, sed vite separate, & mediocris, & a conuenienti multitudine bonum testimonium habens, &c. colla. prima, qui ꝓbat contrarium si bene intuatur, prime tamen sententie inheret Guili. de Cugno, & Bald. in. l. j. C. de summma trinit. Bartho. Cepola in tracta. seruitu. vrba. predio. ca. ij. de seruitu. vsu. in fine, & Bologni. hic, nam secundum eos inspicienda est qualitas personarum, cap. penultimo, de presumption. & Siluester de Prierio in summa siluestrina, in verbo locatio. in nona questione, numero. iij. & ex solitis & communiter accidẽtibus est bonum argumentum. l. si quis donaturus. ff. de vsu. & habita. & l. certi cõdictio. §. si nummos, ibi quotidie, &c. si certum peta.

2 † sed communiter accidit, q̃ scolares non viuunt caste, cum sit iuuenes. secundum Bald. in dicta. l. edem, & a iuuene cupido nõ credatur reddita virgo. glo. in. l. si vero non remunerandi. §. si adoloscens. ff. manda. glo. in. cap. si quis acceperit. xxxij. quest. prima, & dominus censetur locasse secundum modum solitum scolarium, idem dic quando ex qualitate loci illud appareret, vt quia locauit domum existentem iuxta lupanar, nam ex qualitate loci non debet conqueri dominus, vt dicit Bald. in. dicta lege edem, per textuz in. l. cum supra virentes. C. de re milita. lib. xij. sequitur Antonius de tremolis in additio. ad pract. de bona curso. in Rub. quibus modis suo nomine agentes, versic. illis casibus fol. xxv. col. iiij. facit. l. plenũ. §. equitij. ff. de vsu. & habita. & ibi multa addidi.

3 ¶ † Intellige tamẽ & declara, q̃ si scolasticus secrete eas in cubiculum duceret, & ibi puellas teneret, quas multum desiderat, vt sentit Bald. in lege desiderium C. depositi. non posset tunc expelli, quia virgines & puelle solent in cameris abscondi, & in secretis morari, glosa in cap. finali. xv. distinctio. & actus venerei clam consueuerunt fieri, & maxime cum domina nobili, & honeste viuere reputata, secundum Barba. in consilio. vj. scriptum est precla re. col. ix. in primo volumi. secus si tempore incongruo ducerentur, puta in meridie omnibus vicinis videntibus, quia tunc hospes posset illum prohibere ob malum exemplum. l. si aliquid. §. qui abortionis. ff. de penis. l. exemplo. C. de proba. & ita dicit Salicet in. d. l. edez, qd̃ bene nota, qui quotidie hoc exerces,

4 † hinc est q̃ tempore nocturno scolares solent ducere puellas, quo tpe vagabaẽ adulter, vt dicit Bal. in cap. vno. §. porro, que fuit pria causa benefi. amitten. & in. l. graccus. C. ad. l. iuliam. de adulr.

5 ¶ † Sz his verbis clamat Jo. fa. i. §. j. si q̃drupe. pau. fecisse dicaẽ in insti. contra studentes plusq̃ bestiales, qui frangũt hostia mulierũ, vt sepius apud Montempessulanũ euenit, & tanq̃ verres spumantes, tauri petulantes fetore hircino, aerem inficientes villã circuũt. sis ergo homo nõ bestia, ne te voluptas vnius hore sernũ faciat corporis tui rei vilissime, crede mihi, sicut cupiditas est radix omnium maloꝝ, sic luxuria venenum de singulis peccatis sibi cumulat, & trahit, & nulluz peccatum adeo execat vt luxuria.

6 ¶ † Nota tñ tu iudex, vel hospes, q̃ qñ expellis meretrices, non debes eas extra ciuitatẽ repellere, sed bene de honestis vicis, per tex ibi tex. & ibi Patrũ meũ in. l. si qua. C. de specta. lib. xj. doc. in. l. nullus. C. de sum. trini. nempe in domibus magnatum qñq̃ maiores, occulte tñ meretrices ꝯsistũt. l. ancillaꝝ. ff. de peti. here. iudex etiam põt cogere dictas meretrices ad portandũ signum, vt cognoscanẽ, vt puta ligã quã vocãt aguilletã. Bal. in. l. mimę. C. de episc. audi. sed hodie forte nõ inuenireẽ tot signa, si omnes vellemus signare, nam ex oi tribu cõperies signatas interius nõ

7 exterius. ¶ † Istõ tñ nõ est priuilegiũ, sed maleficiũ, quas ob res ego tales scolares expellerẽ, cũ maximũ preceptũ iuris sit honeste viuere. l. iustitia. §. j. ff. de iusti. & iu. vbi Claudius de Seycel tradit quẽ posse cogi per iudicem secularem, vt honeste viuat vt, dico in sequenti priuilegio. ob id cauende sunt dictis studiosis meretrices, tanq̃ ignis ardens, ille enim consumunt corpus & animam, & de anima curare debemus. l. sancimus. C. de sac. san. eccle, & laudandi erunt si non ducant. l. j. §. licet. ff. de pericu. & com

8 modo rei vendite, † nam studiũ non facit scolarem, sed boni mores argumen. l. pronunciatũ. ff. de verbo. signifi. & multi propter mulieres interempti sunt, sexcẽtos ferme vidi propter mulieres perijsse. multos recitat Jacob. Bonud. in addi. ad Joan. de terra rubea, in trac. ꝯ rebelles regum, articu. viij. trac. ij. fol. lxxviij.

9 † & qñ vides studẽtes venereos, valde difficile est eos habere ingenium speculatiuum nisi in exorbitantibus, & raro exequuntur literas, & precipue quando sunt musici. his verbis vtitur Joannes Cocles in sua Physonomia, lib. ij. c. v. vide ibi quomodo eos poteris cognoscere in vultu, sicut Eristratus medicus pulsu cognoscebat amantem.

Lucro

¶ Quero quãdo aliquis expellitur medio tempore, qr male versatur in re conducta, an debeat ei remitti pensio pro tẽpore, quo non vtitur, quod sic, cum suo facto conductor non possit vti re cõducta, breuiter fac conclusiones sequentes.

10 ¶ † Prima conclusio, quando conductor peruerse vtitur domo conducta, dando damnum in ea re. puta tenendo porcos in cenaculo, vel vt dicunt doctores in solario, vel incidendo arbores, tũc remittitur pensio pro rata, sed aget dominus ad damnum datuz ita intelligitur glo. in cap. propter. §. finali, de loca. ꝛ ibi Panor. licet Imol. ꝛ Barba. indistincte dicant, non esse faciendaz remissionem, que forte seruaretur in pratica.

11 ¶ † Secunda cõclusio, quando conductor peruerse conuersatur sine lesione rei, puta quo ad meretrices, tunc non est facienda remissio, etiam temporis futuri, Hostien. ꝛ Panor. in dicto capitulo propter, ꝛ Bal. in d. l. edem, ꝛ in aucten. quas ruinas. C. de sacrosan. eccle. in vltima col. Siluester de Prierio in sua summa,

12 in verbo locatio. in ix. questio. nume. iij. † nam dominus ex culpa inquilini non debet sentire damnum secundum Panor. in dicto. c. propter, ꝛ ibi Rauen. in compendio, quia tunc damnum est inestimabile, ideo non petitur, sed in eius compensationem remissio non fit pensionis, sed totius tẽporis pensionẽ soluere tenebitur.

13 ¶ † Quid si dominus inuito inquilino ducit meretrices, an possit inquilinus ante tempus conductionis recedere, ꝛ videtur ꝙ nõ, qr ꝯtus iam facti sunt necessarij. l. sicut. C. de actio. ꝛ obliga. item quilibet est rei sue moderator. l. in re mãdata. C. mand. non solum vtendo, sed etiam abutẽdo. l. sed si lege. §. consulit. ff. de petitio. hered. contrarium tamen credo verũ, ꝛ istius sententie fuit Bal. in dicta. l. edem, penul. quest. nihil allegando, sed possumus

14 sic corroborare, in correlatiuis bonum est argumentum de vno ad aliud. l. prima. C. de cupress. lib. xj. glo. in ca. cupientes. §. denique. in verbo, de veteris, de electio. in vi. Petrus de ancha. in c. primo, de consti. docto. in c. eos. §. j. de temp. ordi. Panor. in c. dilectus. primo. de simo. Bar. ꝛ Ias. in l. final. C. de indicta viduí. sed locator ꝛ conductor sunt correlatiua, vt patet, ergo sicut non poterit conductor in domini preiudicium, ita nec locator in preiudicium conductoris, siue dominus habitet in eadez domo, siue non. Nec me mouet, si dicas, ꝙ dominus habet maius ius, ꝙ̃ conductor, ꝛ sic potest. Respondeo ꝙ licet habeat maius ius, non tamen potest aliquid agere in preiudicium cõductoris, alias conductor poterit agere actione conducti. l. si fundus. ff. loca. ꝛ non obstat. l. sicut, quia ex causa, ꝛ auctoritate legis potest, vt supra dixi, non obstat. l. in re mandata, quia dominus potest abuti re sua, quando est libera, ꝛ nemini subiecta, sed hic erat alteri locata, ergo locatione durante non poterit, ꝛ huic sentẽtie pulchre accommodatur tex. in §. dominus, in titu. de noua forma fideli. ꝛ

15 in c. vno qualiter domi. feud. proprie. priuet. † vbi sicut vassallus ex ingratitudine perdit feudum, ita dominus quando tyrannidẽ exercet in suum vassallum, alioqui dominus quotidie duceret lenones, quando haberet pulchram hospitam, vt eaz pellicere posset ad meretriciam artem, quod est prohibitum tam domino domus quam conductori, ꝛ istud est notandum pro Parisieñ. quibus quotidie potest hec qõ accidere, ꝛ sepius fuit a me petita.

SVMMARIVM

1 Scolaris an possit inuito socio meretrices in domũ inducere.
2 Luxuria sapientes infatuat.
3 Episcopus ꝛ sacerdos luxuriosus dignitate priuandus est.
4 Scolaris mandans alicui vt ducat meretricem promittens de damno, an teneatur si ducens captus fuit.
5 Scolaris spoliatus armis an possit agere contra mandantem qui mandauit vt cum eo cum armis veniret.
6 Obligatio in re turpi non contrahitur.

1 Vigesimumprimum † ꝙ scolaris inuito suo socio, potest introducere meretrices in domũ locatam, ꝛ in cubiculum suum siue camerã, secundum Bal. ꝛ Bologni. hic, nec est incõueniens attenta natura eoruz, cum natura sint iuuenes, ꝛ sic luxuriosi, secundum eos, ꝙ limitãt ipsi, dummodo non frequenter ducant. l. imitando, glo. in l. non aliter. ff. de vsu. ꝛ habita. quam sequuntur ibi doct. ꝛ Cepola, in tracta. de serui. vrb. predio. c. v. col. iij. in contrariam tamen sententiam inclino, tum per. l. nõ aliter. ff. de vsu, ꝛ habita. vbi est gl. tum quia illud possumus, quod honeste. l. filius. ff. de cõditi. inst. Ad hec vnus ex socijs non potest alteri preiudicare. l. ij. ff. de serui. Item autoritas superioris semper intelligitur excepta. c. venientes, de iureiur. sed auctoritas dei est, ꝛ preceptum, Non mechaberis, ergo priuilegium non potest in contrarium valere, ꝛ istud ego consulerẽ studentibus, vt a predictis meretricibus ab-

2 stineãt, † quia luxuria sapientes infatuat, exemplo Salomonis. xxxij. qõ. iiij. ca. salomon. ꝛ sanctos ꝓstrauit, exemplum est nobis Dauid, in. c. ille rex. de peniten. dist. iij. ꝛ fortes debilitauit exem-

3 plo Sansonis, † hinc est, ꝙ episcopus ꝛ sacerdos luxuriosus dignitate venit priuandus. c. hi qui. xv. q. viij. sed bene multi, si hoc iure vteremur, hodie priuarentur. ꝛ sex vitia oriuntur, que narrat Beatus Greg. in. xxxj. moral. lib. O ꝙ̃ multi propter luxuriam periere, testis est Caius cesar, qui adeo libidine flagrauit, vt primus lupanar in palatio Ro. constituerit, sed occisus postea octauo imperij anno fuit, quid dicam de Antonio commodo, qui luxuria adeo arsit, vt trecentas concubinas, totidemqꝫ exoletos pueros in vita sua habuerit, ꝛ id temporis stella crinita apparuit ꝛ veste templa cõbusta fuere, fames, ꝛ pestilentia multuz seuiuit, ideo per letũ prefectum exercitus, Marciam eius concubinam, ꝛ Narcissum atletã, strangulatus fuit, ꝛ princeps magnus Sichen, quia vi oppressit virginem Dinã filiam Iacob, interfectus fuit, Gene. xxxiiij. c. sexcenta exempla adducere possem, ni lectorẽ fastidirem, qui si plura requirat petat officinã Textoris, Valeriũ, ꝛ Plinium, ac Sabellicum in suis exẽplis, ꝛ Albericũ in. l. vna. C. de senatusconsul. claudia. tollend.

4 ¶ † Sed quero, quidam studiosus mãdat cuidã, vt meretricẽ duceret ad suum cubiculum noctu, promittens stare de pfecto vigilũ, ꝛ de dãno, ille ducẽs mulierẽ fuit in itinere captus, an mãdãs teneatur, multa possent dici, sꝫ cã breuitatis, respondeo ꝙ nõ, qr in maleficijs nõ potest accedere fideiussor, p tex. in. l. si a reo. §. fi. ff. de fideiuss. ꝛ ita expresse dicit ibi Rayne. de forliuio, ibi vide,

5 ꝛ qñ indigebis. ¶ † Item aliã moueo qõnẽ, ꝙ̃ Tholose vidi inter scolasticos vsu venisse, quidã mandauit suo socio, vt veniret cũ eo, ꝛ deferret ensem, ꝛ alia arma, cui socius obtemperauit, demum seruientes ambos armis spoliarunt, mandatarius socius vult agere ꝯ mandantẽ actione mandati ad recuperanda arma,

6 an possit, gl. no. in. l. qm̃. C. ad leg. iul. de vi. pub. tꝫ ꝙ nõ, † qr in re turpi, nõ ꝯhitur obligatio. §. illud quoqꝫ, inst. mãd. l. si remunerãdi. §. rei turpis, ꝛ. l. si vo nõ remunerãdi. §. si adolescens, ꝛ. l. si mãdauero tibi in. ij. §. qui edẽ. ff. mãda. ꝛ Panor. in c. bone, in. ij. numero. xiiij. de postu. prela. Bar. tñ Io. fab. Albe. ꝛ Saly. in. d. l. qm̃ distinguũt, nã aut erat cã licita, qr accedebat ad indulgẽtias ꝛ mandauit socio, vt vniret cũ armis ad eũ sociandũ ꝛ tunc tenet mandatario ad resarciẽdũ damna. Ita tenent Inno. ꝛ Pañ. in. c. sicut, in vltimo de iureiur. ꝛ istud ꝯtingit mea memoria Tholose quibusdã scolaribus, qui accedebãt die martis, post pasca, ad nostrã dominã de Colũba. Nam eos prefectus vigiliũ spoliauit armis, sed male fuit processum, aut erant ꝯgregati ad causaz illicitam, vt ad se verberandũ, vt quotidie videtis, tũc non recuperant, ita tenuit expresse Io. fab. in. §. illud. insti. mãda. Bal. in. l. si fideiussor. C. mãda. spe. in tit. de iudic. §. specialia, in fi. sed in accõmodante ensem ad verberandũ se cum alio, dic ꝙ non recuperat. l. si vt certo. §. sed interdũ. ff. cõmoda. vide Petr. de bel. perti. q. ccccxx. de locatore, ꝛ. l. si quis domũ. §. fi. ff. loca. ꝛ vos scolares, quibus est vsus armoꝝ, notate hec perpetuo, ꝛ arma militibus relinquite, ꝛ scientiã vobis semper sociam, ꝛ libros habete.

SVMMARIVM

1 Scolaribus in galia quando denꝰ nominationes ad beneficia.
2 Docti olim magnis extollebantur laudibus.

1 Vigesimumsecundũ † ꝙ postꝙ̃ nobiles genere ex vtroqꝫ parente studuerint triẽnio, alij vero nõ sic nobiles quinquẽnium, poterũt obtinere in Gallia nominationes, ꝛ tũc illis cogere epõs ad ꝯferendum eisdẽ beneficia vacantia in mensibus deputatis graduatis simplicibus, ꝛ etiam nominatis, vt hꝛ in ꝯcordatis, de colla. in. §. prefatiqꝫ ordinarij, ꝛ. §. preterea, ꝛ istud fuit inductũ per ecclesiam Gallicanã, vt studia ꝛ vniuersitates studioꝝ cum augmento scientiaruz foueanꝫ, vt hꝛ in pragma. in ti. de colla. in. §. itẽ placuit, ꝛ vt lõgo tpe studẽtes, postꝙ̃ bona eoꝝ ꝯsumpserint studẽdo, iuxta. l. fin. ꝛ ibi Bal. C. d ali. pupil. pstã. ꝯpetẽtibꝰ donẽt stipẽdys, ꝛ pterito rũ laboꝝ fructũ pcipiãt, vt scripsi i trac. noia. q. ij, hodie vo nominatis, nisi sint filij nobiliũ, ꝛ diuitũ, vel affines, seu ꝯsanguinei prelatorum, aut illorum famuli vix prouidetur, vel nisi ille, cui cõ

fertur, promittat resignare beneficium data sibi aliqua pensione, vel alio beneficio, tūc ꝛ prelatus cōferens, ꝛ nominatus, vel graduatus sub cōditione recipiens, sunt simoniaci, vt plene scripsi in ver. simoniaci, rub. de electio. derog. in concord. ꝛ quantūcunq̄ docti sint in theologia, iure canonico, vel ciuili, ꝛ ideo esuriūt docti, contemnitur q̄ scientia, omnia precio comparantur, vt testatur Proper. Elegia. xiij.

Aurum omnes victa iam pietate colunt,
Auro pulsa fides, auro venalia iura,
Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor.
Et Ouid. lib. iij. Amor.
Eruimus terra solidum pro frugibus aurum.
Possidet inuenta sanguine miles opes,
Curia pauperibus clausa est, dat census honores,
Inde grauis iudex, inde seuerus eques.

Et ista describit late Pepin. in sermone quadragesimali de pdigo, ibi qn̄ dicit, quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego ꝛc. ꝛ sic filij diuitum, nobilium, ꝛ famuli illorū indocti abundāt, ꝛ docti alij egent, imo si pauperi casu conferatur beneficium, per diuites ꝛ competitores tot in illo beneficio processibus inuoluetur, ꝙ beneficium ob defectum pecunie relinquere cogetur, cum fere omnes ad ablatiuū veniant, ad ꝙ deberent aduertere domini parlamentorum, sed Christi verbum adimpletū est hodie, Luc. x. c. omni habenti dabitur, ꝛ abūdabit, ab eo autē
2 qui non hz. s. beneficiuz, sed ius ad illud, † auferetur. quiuis olim docti magnis extollerent laudibus, vt est apd̄ Ouid. li. iij. amor.

Ingenium quondam fuerat preciosius auro.
At nunc barbaries grandis habere nihil.

Immo vidi quosdam, qui nihil iuris habebāt in beneficio, tamē tot informationibus molestabant habentem ius in eo, donec cedere cōpellerent. o dira immanitas, ꝛ iudicuz nimia indulgētia. his omissis ne satirici psonā induamus, priuilegia nr̄a repetam⁹.

SVMMARIVM

1 Tempus vacationum, belli, ꝛ pestis scolaribus computāt in tempore studij ꝛ eorum priuilegio gaudent.
2 Priuilegia militibus concessa habent locum ēt si milites a militia ex causa per annum cessauerint.
3 Scolari computat̄ tempus quo exit de studio causa spatiandi.
4 Statutū ꝙ commitatenses ad ciuitatem recepti non habeāt priuilegium ciuitatis nisi ibi continue habitauerint, quomodo intelligatur.
5 Mater dicitur stare cuz filio si cū eo vtplurimum stat.
6 Scolaris licet sit in studio dicitur continuus cōmēsalis legati.
7 Tempus vacationum computatur scolari quo ad nominationes ꝛ gradus.
Limita vt ibi.
8 Scolaris dicitur continue per quinquenium studuisse licet tempore vacationum fuerit absens ꝛ testis hoc deponens non esset periurus.
9 Absens a loco animo redeundi ibi continuo dicitur esse.

1 Vigesimumtertiuz † ꝙ scolaris iuerit domum ad querendū pecunias, vel alia iusta de causa statim reuersus, adhuc retinet priuilegia studij, ꝛ illud tempus in quinquēnio suo cōputatur, arg. l. iij. ff. de diuo. ibi si in breui reuersa est vxor, nec diuertisse videt̄, ꝛc. diuortiū, de penitent. distin. j. l. qd̄ calore. ff. de reg. iur. sic concludit Archi. in. c. de quibusdaz, col. ij. in fi. xxxvii. d. vbi scribit, ꝙ aliqs d̄r esse in scolis ēt si aliqn̄ diuertat causa eundi ad curiam Romanā, vel alio, statim reuersur⁹. l. postliminij ius. §. fi. ff. de capt. ꝛ postliminio reuersis, idē tz Ioan. de platea, in. l. ij. C. de incol. lib. x. post. gl. ibi nota. qꝛ non omne momentum exigendum est, vt sit in studio, sz vt mentez ꝛ propositum manēdi habeat. l. si quis ita. ff. de conditio. ꝛ demōstra. ꝛ idē si moretur domi tempore ocij, seu vacationum, seu belli aut valetudinis, vel pestis, nam etiam illud tēpus scolasticis computatur, nec priuilegium id tēporis amittunt, nec ēt tēpore, quo ad domuz redeunt finito studio, ar. l. qui mittuntur. §. fi. ff. ex qb. causis, maio. l. vna, in fine. de bono. poss. ex testa. mili. Rebuffus in. l. fin. C. de vesti. olober. lib. xj. ꝛ in. l. ij. ō ppositis sac. cub. ac in fina. de priuileg. scolariū, ꝛ ibi Lucas, ꝛ Platea, li. xij. flori. in. l. j. §. habitare. ff. de his qui deiece. nam sicut is qui in castra redit, Reipub. causa abesse d̄r. l. qui mittuntur. §. fina. ff. ex quib. causis maio. ꝛ tēpora reuertēdi cōputantur. l. si cui. §. i. ibidē, sic scolaribus, vnde si scolasticus in principio vacationum discesserit, ꝛ in fine earum reuertatur, forte circa festum beati Luce, vbi doctores incipiunt lectiones, gaudebit priuilegijs studij, Bal. in proe. de-
2 creta. rex pacificus, col. v. nu. xxxvj. † nā priuilegia militibus tributa, habent locū, ēt si milites iusta ex cā cessauerint a militia per anū, tex. egregius, in. l. ex testō. C. de testa. mili. ꝛ. l. testementa eorū. ꝛ. l. qd̄ cōstitutū. ff. illo tit. qꝛ qui recedit animo citro reuertēdi nō v̄r abesse, p tex. in. l. nihil. ff. de captiuis. §. pauonū, insti. de rex diui. ff. de here. inst. bal. in marga. in verbo recedēs. Bened. in repe. c. rainutius. in ver. dotē. nu. lxv. ō testa. berta. in tra. de gabel. in. vij. pte. in. q. xxx. fel. in c. qm̄, in fi. pri. vt lite nō ɔtesta. purpu. in. l. i. nu. dlxxiij. ff. de of. eius, cui man. est iuris. ideo seruus d̄r seruiisse cōtinuo triennio, si primo seruire incipiat, ꝛ demū fugiat, postea iterū seruiat complendo trienniū. l. pau. §. fi. ff. de libera. cā Ias. in. l. si idem, nu. vij. ff. de iurisd. omniuz iudic. multo fortius in studij triennio, aut quinquennio, de quo nō est necesse deponere, vt continue qs studeat, sed tantū ꝙ quis studuit trienniuz, vel qn-
3 quenniū per. §. preterea, de colla. in concorda. ¶ † Itē cōputari dico tempus, quo exit gratia spaciādi. arg. l. medicus. ff. de opis libert. l. penul. C. de prepos. sacri cubiculi, lib. xij. hoc expresse tra-
4 dit Rebuff. in. d. l. ij. C. de incol. li. x. † ꝛ iō si statuto ciuitatis caueretur, ꝙ comitaten̄. ad ciuitatem recepti nō haberēt ciuitatis beneficium, nisi continuo habitauerint ciuitatem, ꝛ citati forte metu pretoris aliquantulū se absentauerint, vel latitauerint, ob hoc non intelligitur interrupta cōtinuatio, per. l. si quis ita, ꝛ ibi hoc
5 firmant Bar. ꝛ Bal. ff. de conditio. ꝛ demonstra. † vbi mater dicitur stare cū filio, licet non sit quolibet momento, si tamen vtplurimum stat cum eo, ꝛ facit. l. meuia. ff. de manu. testa. quia non est necesse probare singula temporum momenta, sed sufficit qd̄ maiore parte tēporis probetur aliquē in studio fuisse probatis extremitatibus, ꝛ aliquibus medijs censetur plene probatum, de cōtinua habitatione, vel possessione, vel de continuo studio, secūdū
6 Bal. in tract. statuto. in verbo comitaten̄. ¶ † Itē ille dicitur cōtinuus cōmensalis legati, licet sit in studio, vt plene probat Calder. cōsil. viij. an si legatus. rubr. de offi. legati, vbi cōcludit ꝙ habens potestatem conferendi dignitates familiaribus suis cōmensalibus possit ɔferre capellano suo abn̄ti ꝛ in studio cōmorāti, qꝛ dicitur presens per supradicta, ꝛ an requiratur, ꝙ is absens sit in studio expēsis legati, ibi videre potes nec plura. ideo in vanū allegant, qui volunt probare falsuz tēpus studij, eo ꝙ ille scolasticus remansit per duos, vel tres menses in sua patria querendo forte pecunias, sine qbus perficere studiū suū nō poterat, ꝛ sic in hoc tpe studij, non ita exacte ꝑdere debemus, ꝗuis subtiles doctores Tholosani faciāt exprimere singulos annos menses, ꝛ dies,
7 qd̄ nō est necesse, vt dixi. ¶ † Scdo infert̄ ad nominatiōes, ꝛ gradus, vt ɔputet̄ eis, ac si semp in studio fuissent, gl. in. §. itē qd̄ ad dictas, in verbo, residebunt, de colla. in pragma. ꝛ in. §. pterea de colla. in ɔcorda. Fallit qn̄ ociose morarent̄ extra studiū, tūc non gauderent priuilegijs. l. si cui. §. tādiu. ff. ex quib. cau. maior. l. iij. §. si ad diem de re mil. Luc. de penn. in. l. hac lege. C. ō pui. scol. li. xij. vn̄ dicit tex. in. l. gn̄aliter. ij. C. de epis. ꝛ cle. eos tm̄ clericos hmōi hēre beneficiū sancimus, qui apud sacrosanctas ecclesias, vel monasteria permanent, non diuagantes, neq̄ circa diuina mi-
8 nisteria desides, sic ꝛ scolastici, qd̄ est bene notandū. † imo si scolastici deponerent vidisse aliquē studuisse, p quinquenniū ɔtinuū nō sunt periuri, nec de falso puniri possunt, ꝗuis tpe vacationuz per aliquot menses fuerit absens, Bart. in. l. celsus. col. penul. ff. de vsucap. ꝛ ibi Ioan. francis. ꝛ claud. vbi quis d̄r ɔtinuo possedisse, lz per aliquod tps fuerit absens, hoc probat̄ in. c. nunquaz de ɔsecra. distin. v. ꝛ in proemio decretal. sic in proprijs terminis consuluit Roma. ɔsi. cclxiij. viso puncto, vbi plene pbat, itu illū
9 videto † nam qui abest a loco tempore breui, animo redeundi, continuo dicitur in loco morari, etiam si aliquod interuallū habeat, tex. ꝛ ibi gl. ꝛ expresse Perus. in vlti. nota. in. c. fi. de verbo. signifi. lib. vj. l. malū, in fi. illo titu. ff. qd̄ est notandū p scolasticis quotidie deponentibus de tpe studij aliorū, pro gradibus habēdis, ꝛ nominationibus, ego ab eis fui nō semel interrogatus.

SVMMARIVM

1 Nominati presentantes sua anominationes examinari nō debent a collatoribus.

1 Vigesimūquartuz † ꝙ qn̄ nominati pn̄tāt suas nominatiōes platis ꝛ collatoribus, v̄l ab eis bn̄ficia vacātia requirūt, nō debent examinari, ꝛ si examinarētur nō

tenent predictis collatoribus respondere, et tȝ gl. in prag. sanc. ti
tu. de colla. §. itē qđ vniuersitates, in verbo gradus, qđ si secus col
lator ageret, iniuriaȝ inferret vniuersitati, in qua est nominatus,
volendo reprobare p examē, qđ p illā est approbatū, iuxta. l. sa⸗
crilegij. C. de crim. sacrileg. itē posset fieri fraus p eos, cui est ob⸗
uiandū. c. sedes, de rescrip. quippe si eis cōmitteret examinatio,
oēs nominatos reprobarent, nisi suos consanguineos, ⁊ stabula⸗
rios. atqui hodie fit fraus, qꝛ epi, ⁊ alij collatores habēt suos fa
miliares veteris dolij vice fungentes nominatos, quibus ꝯferūt
oia beneficia, ⁊ postea illi renūciant, cui vult eps, vel permutant,
⁊ alie immēse fraudes adhibent, de quibus scripsi in gl. ꝯcorda.
rub. de culla. ⁊ in tracta. nomina.
¶ Item iniunctum est vniuersitatibus, ne pmouere habeant nō
idoneos moribus, scientia ⁊ meritis, p Ludo. xij. in rub. des gra
dues, arti. j. ⁊. iiij. ⁊ adijcitur pena suspēsionis priuilegiorum, ⁊ alia
arbitraria, ideo presumitur quod hoc sit factum, ⁊ sic episcopi ni
hil debent super examinatione videre, tex. in. §. monemus, đ coll.
scripsi in glo. quiennium. §. preterea. de colla. ibidem.
¶ Item non presumitur ꝙ doctores qui illos grauatos exami⸗
nauerint, fuerint ita affectione turbati. sicut epi, ar. c. cū in iuuen⸗
tute, de presump. alia in ꝯcordatis abūdātius his ꝯfinia scripsi.

SVMMARIVM

1 Parochiales ecclesie ciuitatum vel villarum murataruȝ in gal⸗
lia non conferuntur nisi graduatis aut scolaribus qui per triē
nium studuerunt.
2 Scientia maior requiritur ei qui cure virorum magnorum pre⸗
ponitur q̄ȝ infimorum.

1 Igesimumquintū †qꝛ parochia
les ecclesie si⸗
te in ciuitatibus, vel villis muratis non debent alijs
ꝯferri quam graduatis, vel scolaribus, qui saltē trien
nio studuerint, vt in concordatis cautum est in. §. statuimus. ij.
de collatio. vbi ample scripsi, ⁊ in pragmati. in. §. in ecclesijs. in ti
tu. de collat. quia periti in ciuitatibus debent habitare. c. statutū.
in princip. de rescrip. in. vj. ⁊ in fauorem parochianorum fuit in⸗
troductum, vt ciues habeant peritos, qui eos doceant, cum in di
ctis ciuitatibus presumantur esse capatiores intellectu, secunduȝ
2 gl. in verb. existūt. in. d. §. in ecclesijs † ⁊ maior scientia requiritur
ei qui preponitur cure magnorum virorum, q̄ȝ infimorum, Pa
nor. in. c. cum in cunctis. nu. iiij. de electio. ob id est statutum in ci
uitatibus iura legi, vt in proemio ffo℞. §. hec autez ⁊ tradit hoe⸗
ri. cōciuis meus in additio. ad Dy. in proemio regularum sexti,
in fi. ⁊ hoc priuilegium est gallis scolasticis peculiare.

SVMMARIVM

1 Successor tenetur stare locationi facte per scolareȝ qui causa stu
dij pecuniam accepat, ⁊ mortuus est.
2 Successor in ecclesia tenet ratificare bene gesta a predecessore.
3 Prelatus successor tenetur ad funeris impensa, ⁊ infirmitatis sui
predecessoris.
4 Successor tenet soluere salaria famulorum defuncti.
Limita vt. j. nu. 6. 7. et. 8.
5 Successor legati tenetur remunerare seruitores legati defuncti
non remuneratos per defunctum.
Idem in successore regis.

1 Igesimumsextū est † ꝙ si scolaris
locauerit fructus
sui beneficij p triennium, vel aliud minus tempus, ⁊
pecunias illius tpis receperit, vt posset in literarum
studio viuere, vel illic gradū sumere, si intra hoc tps decedat, suc⸗
cessor in illo beneficio q̄ȝuis nullū ius a predecessore habeat, te⸗
nebit stare illi locationi, quia censetur facta in vtilitatem ecclesie
nā studebat vt melius postea ecclesie deseruire posset, ⁊ successor
tenet ratā habere locationē factam ad ecclesie vtilitatē. c. de so⸗
lu. gl ⁊ docto. in. fi. ne prel. vices suas, ⁊ qꝛ quasi heres defuncti
beneficiati videtur. c. vlti. xij. q. ij. ⁊. c. conuenior. xxiij. q. viij. versi.
2 absit. † ⁊ successor in ecclesia tenet ratificare bn̄ gesta a predeces⸗
sore archi. in. c. decessoruȝ. xxv. q. ij. Bal. in. c. j. qui successo. feu.
dare pn̄t. Ad hec debita contracta pro alimentis beneficiati sūt
soluēda p successorem in beneficio, quia pro ecclesie necessitate cē
sentur ꝯtracta, nā ecclesia eū alere tenebat, Panor. in. c. ex pre⸗
sentium, de pignor. c. p tuas. ij. no. per illum tex. de dona. ⁊ in. d.
3 c. j. ⁊. ij. de solu. ⁊ in dispu. incip. sempronius clericus. † nam prela
tus successor tenet ad funeris impensas, ⁊ infirmitatis sui prede
cessoris. qꝛ ecclesia ad id oneris tenet, cum prelatus de bonis ec
clesie sit alēdus. c. illi aūt. xij. qđ. j. ⁊. c. bone. xij. q. ij. ⁊. c. qm̄. xvj. q.
j. ⁊. c. clericos. j. q. ij. ⁊ de eisdē bonis ecclesie dȝ curari infirmus,
c. j. ⁊. c. de rectoribus, de cler. egrotā. Ripa in. l. obligatione. nu
me. xlvj. ff. de pignori. bertach. in trac. de epo. in lib. iiij. secūde p⸗
4 tis. q. l. iij. i fi. † ⁊ successor salaria famulorum defuncti soluere tenet,
Jas. expresse in ꝯsil. ccxxij. de archiepiscopo. in. ij. vol. qꝛ seruitiuȝ
prelato impensum vr̄ ecclesie prestitū. c. relatū. c. ij. de testa. vbi
Panor. not. remunerationē famuli fieri posse de bonis ecclesie,
5 † imo plus dicit Jas. in. d. ꝯsil. ccxxij. ꝙ defuncto legato successor
eius tenet beneficia conferre, ⁊ remunerare seruitores defuncti
legati, quos defunctus in vita nō remunerauit, specu. in tit. de le⸗
ga. §. finit, in fi. argu. l. diem. ff. de asses. idem dico in rege, vt serui
tores predecessoris alere, ⁊ cōpensare debeat, ⁊ de ꝯsuetudine est
vt illos famulos sui predecessoris recipiat, ⁊ cancellarius famu⸗
6 los defuncti, quos sibi vidit vtiles. † Limitat qn̄ ille scolasticus
habeat bona tpalia, tūc ex illis bonis dȝ satisfieri, doc. in. d. c. pe.
ne pla. vices suas, in theologie studētibus hoc expssiȝ tradit an⸗
ge. cōsi. ccxlv. qꝛ oē datū in. vj. dubio. Old. ꝯsi. ccxlix. qrit, ideȝ in
studētibus alijs scientijs dicas p rōnes. s. adductas, ⁊ p ea q̄ scri
7 bunt doct. in. l. emptorē. C. loca. † secus ergo si essent discoli, ⁊ va
gi, ꝯsumerētqȝ illā pecuniam in scortis, tunc successor nō teneret
ideo iudex ex actibus scolaribus arbitrabit, vtpote qꝛ bene stu⸗
debat, ⁊ volebat emere libros, vt publice iura profiteret, vel quia
recepta statiȝ illa pecunia accessit ad literarum studia, vel ex alijs cir
cunstantijs hoc iudex elicere poterit.
¶ Secundo fallit in administratore prebēde, qui nō pōt succes⸗
sorē obligare qꝛ instar vsufructuarij, seu vsuarij est, gl. in. c. posses⸗
siones. đ reb. eccle. nō alienā. c. fi. de pecu. cleri. qui non trasmitti
tur ad successorē. l. si qs domū. §. j. ff. loca. ⁊ qꝛ nomine psone cō⸗
trahit, ⁊ ideo rei successorē nō obligat, ar. l. prouidendū. C. de de
cu. lib. x. ⁊ obligatio psonalis non seqt fundū. l. j. §. si heres. ff. ad
trebel. Bal. ꝯs. cccclxxxiij. an locatio. vol. iij. Do. ꝯs. xvij. p decla
ratione. Idē ēt dicens in ꝯmēdatario, bal. in. d. c. i. q successo.

SVMMARIVM

1 Beneficia maiora dantur scolaribus eruditis ⁊ quare discant, ⁊
ad quem finem.
2 Literati ab illiteratis sicut viui a mortuis differunt.
Docti ab indoctis sicut equi domiti ab indomitis differūt.

1 Igsimūseptimū est † ꝙ pinguiora,
⁊ meliora bn̄ficia
debēt habere eruditi, q̄ȝ alij. c. de multa. de preb. c. si.
de magist. Panormi. in. c. j. ibidem, nempe meliora
melioribus egent, ⁊ viri literati in negocijs arduis sunt conuocā⸗
di. c. j. de here. in. vj. quia omnibus prosunt. c. ij. de priui. eod. lib.
ob id triplici de cā, discere debemus. Prio ne ignoremus. Se⸗
cūdo vt nō negligamus, vel negligamur. Tertio, vt mala repu⸗
diemus. c. legimus. xxxvij. di. ⁊ Host. in proe. sue summe. §. fin. ⁊
archi. c. nonne. xxxvij. di. vbi optimum finē esse dicunt, si discam⁹
vt edificemus in celo, sicut faciunt boni theologi, ⁊ canoniste, lȝ
dialectici eo discant, vt sciant, legiste ⁊ medici vt lucrentur, sȝ qui
discere, vel agere bona recusat magis diaboli, q̄ȝ Christi mēbruȝ
ostēdit, ⁊ potius infidelis q̄ȝ fidelis esse mōstrat. tex. in. c. si. xxx⸗
viij. distinctio. ⁊ alibi dicitur ille stultus, qui discere ꝯtemnit. c. de
constantinopolitana. xxij. distin. vide Arch. in. c. multi. xl. distin.
hos describentem versus.
Infelix qui recta docet, sed viuit inique.
Infelix qui pauca sapit, spernitqȝ doceri.
Infelix cuius nulli sapientia prodest.
2 ¶ † Refert Lucas in. l. tribuni. colum. tertia. C. de re mili. li. xij.
ideo interrogatus Aristoteles in quo differrēt literati ab illite⸗
ratis, respōdit, sicut viui a mortuis, ⁊ Ecclesiastes. ij. c. tanto pre
cedit sapientia stultitiam quantum differt lux a tenebris, sapiē⸗
3 tis oculi in capite eius, stultus in tenebris ambulat. † ⁊ idem di⸗
cit Aristippus philosophus, doctos ab idoctis differre, sicut eq
domiti ad indomitis, inde plus prodest doctor in legēdo, q̄ȝ vica
rius vel curatus simpliciter in sacramēta ministrādo. c. cū ex eo,
de ele. in. vj. hoc expssiȝ tradit gl. in ti. de coll. in. §. itē placuit in ver
bo regularibus, in prag. vbi dicit ēt melius esse docere sacrā scri⸗

pturam, vel ius canonicū, ⁊ magis meritoriū, si bona itētione fiat, quā spālem curā saluti alicuius ipendere. vnde prime ad cori. primo. c. dicitur, non misit me dominus baptizare, sed euangelizare. ⁊. ij. ad Timothe. ij. c. cōmenda hec fidelibus hominibus, q idonei erunt, ⁊ alios docere, ⁊ si hec longo iam tempore mihi persuasum non fuisset, non tantum temporis in his interpretandis iuribus consumpsissem cum modico lucro, attamē deus opti. maxi. horum retributionem in celis, vt spero, condonabit.

SVMMARIVM

1 Scolaris dimittens vicarium in suo beneficio an excusetur ab horis canonicis dicendis ⁊ nu. seq.
2 Beneficium datur propter officium.
3 Clericus non dicens officium proximo iniuriatur ⁊ furtum cōmittit.
4 Scolaris occupatus ad legendum vel audiendum lectiones poterit simul omnes horas dicere.
5 Clericus habens beneficium simplex quando excusetur a dicendo officio magno.
7 Fructus beneficij non recipiens horas dicere non tenetur.

1 Vigesimumoctauū priuilegiū est † ꝙ si scolaris habeat beneficium, ⁊ ibi dimitat vicariū, vel substitutū, liberaẗ ab horis canonicis, dum tamen offm̄ totū beate Marie in singulos dies dixerit, ⁊. vij. psal. penitētiales, ista est snia Jo. an. ⁊ Bouhic. in. c. j. de cele. missa. idē tʒ bal. in pe. decreta. nu. xiiij. q꞉ paria videnẗ, dicere p se, vel p aliū, regula q p aliū. ꝯriū tenēt Archi. ⁊ doc. in. c. j. xcj. di. Imo. in cle. j. q. fi. de magist. ⁊ Jo. de lig. in repe. c. dignū, de cele. missa. gl. in pragma. sanctio. in ti. qūo diuinū offm̄ sit celebrād. §. statuit, in ver. debitis, Alb. in dictio. i xb. hora, Hos. in sum. in tit. de ꝯsec. eccle. vel alta. §. q̄liter. Phil. perusi. in. c. fi. de rescri. in. vj. Nico. plo-
2 ue. in trac. de horis dicendis. q. vj. † q꞉ pp offm̄ daẗ bñficiū, tex. i. c. fi. de rescri. in. vj. si nō seruiat, nō dʒ hr̄e bñficiū. Scdo, q꞉ maledictū studiū. p qd relinquiẗ diuinū offm̄, gl. in prag. sanctio. in tit.
3 quali. hore cano. sunt dicē. extra chor. in ver. teneanẗ. † tertio clericus nō dicens offm̄ dicitur iniuriam inferre pximo, ⁊ furtū cōmittere, q꞉ ꝯ suā voluntatē, ⁊ inuito dño ꝯctat, cui p tpalibus nō refundit spūalia, cū a laicis ideo dati sint redditus clericis, vt ipsi in officio vices suppleant laicoꝝ. vt tʒ Jo. de lig. in. d. c. dignū, ⁊ Archi. in. d. c. j. itē dicere horas est precepti. c. dolētes de celebr. mis. studere vero nō, ergo pp studiū non absoluiẗ quis ab horis dicēdis, teste August. de ancho. in trac. de ptāte ecclesiasti. q. lxix. ver. ad qntū, ⁊ ista opinio est cōis, ⁊ sanior pars theologoꝝ eā firmat, primo bea. Tho. quolibet. vj. arti. viij. ⁊ Adria. de traiecto in quolibet. penul. in. viij. ppositione alios numerat, illū si nō graueris, videto, ⁊ ideo est tenēda, q꞉ ad salutē aie tēdit, que cunctis est preferenda rebus, iuxta. l. sancimus. C. de sac. san. eccle. ⁊ si bene auditores dilectissimi deo seruiatis in horis dicēdis, maiorē scientiam vobis deus dabit, q̄ꝫ cōtinuo omissis horis studeretis, quāobrē horas vestras nō omittatis meo ꝯsilio, de quo plene Albertus de ferrarijs in suo trac. de horis canonicis.
4 ¶ † Notandū est tñ, ꝙ si studiosus eēt occupatus ad legēdū vel audiendū lectiones, poterit de mane, vl̄ in vesperis simul oēs horas dicere ⁊ debitas laudes psoluere, ne vnum per aliud impediatur. d. c. j. ⁊ glo. in verbo, debitis, in prag. sanctio. in titu. qūo diui. officium, ⁊c. vide Archi. floren. in. iij. parte sue summe titu. xiij. c. iiij. de horis canonicis dicēdis ⁊ Alb. de ferra. in tracta. de horis canonicis dicendis, versi. quero ergo de quotidiana. q. ⁊c.
6 ¶ † Item si clericus in minoribus ꝯsistens habeat simplex beneficium, vtpote prebēdam in ecclesia. in qua est copia canonicoꝝ, ⁊ pp suā absentiā diuino officio nihil detrahiẗ, sed pfecte ac si studens esset pñs, diuina officia celebrātur, ⁊ ipse vacat literis in studio generali, tūc si non diceret offm̄ magnū, forte nō esset peccatū mortale, prout expressim ꝯcludit Luc. de pen. in. l. hac lege colū. penul. C. de proxi. sacro. scri. lib. xij. arg. c. cū ex eo, de elec. i. vj. l. j. C. qui eta. lib. x. tutius est tamē dicere, ⁊ ego nollem omittere.
7 ¶ † Idem si in studio existens, nullos beneficij fructus reciperet tunc horas non teneretur quia postquam non viuit de altari, seruire altari non tenetur, argumentum sumendo a contrario. c. cuꝫ secundum, de prebend. in. vj. nisi consanguinei illius beneficij fructus reciperent, q꞉ perinde est, ac si ipse scolasticus caperet, per regulam, qui per alium ⁊c. vel nisi esset in sacris, quia tunc ratione ordinis teneretur. per. c. dolentes, de cele. mis. vbi plene doct.

SVMMARIVM

1 Scolares in suis bñficijs residere nō tenentur.
2 Jus singulare quod sit.
3 Consuetudo valet ꝙ studentes eant ad studia sine prelati lnia.

1 Vigesimumnonum est † ꝙ studentes excusanẗ a residēdo, ponēdo vicariū in suis bñficijs. tex. in. c. relatum de cleri. nō resi. ēt si fuerint religiosi, cle. vna. §. ceterū. in fi. de sta. mona. vsqꝫ ad. vij. an. c. cū ex eo ð ele. in. vj. nec poterit eos eps̄ monere, aut cōpellere vt resideāt. ⁊ eos nō residētes priuare. c. inter quatuor de cleri. nō resi. sumēdo arg. a ꝯrio, vbi q deserūt prebēdas, ⁊ ecclesias sine iusta cā, poterūt moneri, vt redeāt, ⁊ si nō redeāt, pñt iuste priuari, ergo si cū iusta cā deserāt ecclesias, ēt si nō redierint nō pñt iuste priuari. sʒ iusta ex cā deserūt, vcʒ ex cā studioꝝ. p. d. c. relatū, ⁊. d. c. cū ex eo. §. porro. ēt si sine ꝯsensu ⁊ lnia prelati discedāt, p tex. in. c. inter quatuor, ⁊ tex. in. d. c. relatū, aliter intelligēdo q̄ꝫ docto. nā ibi poniẗ regula ꝙ ñ residēs pōt amoueri, fallit si ð lnia suoꝝ prelatoꝝ sit absens, secūdo si studio lr̄aꝝ insistat, vl̄ p alijs honestis causis ꝯtigerit abesse ergo qñ studio lr̄aꝝ insistūt, nō reqriẗ prelati facultas, q̄ꝫuis qdā allegā. illū tex. ꝯriū asserāt, itē in religiosis inueniẗ statutū, vt licētiā petāt, ergo in alijs nō reqriẗ. doc. in. d. cle. vna. §. ceteꝝ, de sta.
2 mona. q꞉ ius singulare est, † qd ꝯ tenorē rōnis pp aliquā vtilitatē introductū est. l. ius singulare. ff. de leg. ad hec ꝯsuetudo est legitima interpres iuris. l. si de interpretatione. ff. de legi. sʒ ꝯsuetudo fracie est ꝙ hñtes bñficia preter prebēdas, nullā petāt lniam, er-
3 go illa ꝯsuetudo iuri ꝯformis excusabit eos. † ⁊ ꝙ valeat ꝯsuetudo, ꝙ studētes se ꝯferāt ad studia literaꝝ sine lnia suoꝝ prelatoꝝ firmāt Panor. ⁊ Rauē. in. c. tue, de cleri. nō resi. scripsi in gl. residētie. in. §. j. ð colla. in ꝯcorda. ⁊ in primo priuilegio diceẗ. Preterea auctoritate iuris vr̄ eis data facultas, ad studia literaꝝ accedēdi, tex. in. c. sup specula. de priuile. q lʒ loquaẗ in studēte theologie, ⁊ Siluester hoc exprimat, in sua summa, in verbo residētia nu. vij. tamen idē in alijs scientijs pmissis arbitrarer p rationes, quas in sequentib. priuilegijs inserā, que generaliter in quolibet studio permisso loquunẗ, igiẗ ⁊ in illis locū habebit. An scolares teneanẗ in sinodis cōparere, ⁊ residere, hoc fuit abūde disputatū p omnigene eruditionis viros postulādo do. Montolonium ⁊ Poyetuʒ, tunc aduocatos, ⁊ cā fuit posita in consilio, in hoc senatu, ⁊ in magna camera, anno. 1527. ij. Martij.

SVMMARIVM

1 Studentes pro literis de non residendo nil soluere tenentur.
2 Episcopi vltra cathedraticum recipientes in quadruplum puniuntur.

1 Trigesimum † quia postquam scolastici non tenentur residere, nec soluere singulis annis pro literis de non residendo aureum episcopo solui solitum, nec eorum vicarij. vr̄ innuere Luc. de pen. in. l. j. col. fi. q eta. C. li. x. q꞉ ab oibus exēpti sunt oneribus vt hic. ergo ⁊ a solutiōe, ⁊ ab hac indebita exactione, ⁊ hoc credo introductū, ob reuerētiā studioꝝ, vt dicit tex. in. l. qcqd. C. de aduoc. diuer. iudic. imo interdū hec dispensatio pecuniaꝝ amore fit, ideo dubitat Jo. boteus in tracta. de sinodo episcopi, in. iij. parte arti. primo. nu. cxlviij. an sic dispensatus per pecuniam, ⁊ sine causa, sit quo ad deum tutus, ⁊ glo. in. c. nō est, ð voto ⁊ voti redēp. tenet qd nō, quā sequunẗ ibi doc. ⁊ dixi in repe. c. postulastis in. iij. nota de cleri. excommu. ministran. quod vr̄ durum episcopis, attamen seruādum, iuxta. l. prospexit. ff. qui ⁊ a
2 quibus manumissi liberi non fiant, † ⁊ episcopi recipientes vltra cathedraticum puniuntur in quadruplum. c. qm̄. xviij. dist. scripsi in concorda. rub. de publi. concubi. §. q꞉ vero.

SVMMARIVM

1 Scolares dum sunt in studio percipiunt fructus beneficioꝝ suorum ac si residerent.
Limita vt. j. nu. 3. ⁊. 4.
2 Studentes non minus seruire dicuntur ecclesie q̄ꝫ presentes.
5 Studentes in scientijs prohibitis priuilegio scolarium non gaudent.
6 Scolaris non habens animum clericandi tenetur ad fructuum restitutionem

restitutionem a die voluntatis mutate.
7 Scolaris viuens inhoneste non gaudet priuilegijs scolarium.
8 Scolaris percipit fructus quãdo studet in locis priuilegiatis.
9 Scolares percipiũt fructus beneficiorum non obstante statuto ꝙ p annum debeabt residere anteꝗ̃ aliquid percipiant.
10 Statuta ecclesiarum non possunt tollere priuilegia studiosis.
11 Consuetudo scolarium se conferendi ad studia sine licentia prelatorum quando non valeat.
12 Scolares studentes an ⁊ quando percipiant distributiones quotidianas.

1 **Rigesimumprimum** priuilegium est †ꝙ q̃uis studẽtes nõ resideãt in bñficijs, sz in studijs gñalibus, tñ pcipe pñt fructus bñficioꝝ suoꝝ. ac si residerẽt, p tex. ⁊ ibi Panor. in. c. sup specula. de magist. ⁊. c. ij. de priui. lib. vj. ⁊ Panor. in. c. tue. ⁊. c. relatũ, de cleri. nõ resi. ⁊ in cõsil. lxxxviij. i. j. vol. ⁊ i. c. lz de pbẽ. cle. j. §. ceteꝝ. de sta. mona. gl. in prag. sanctio. in titu. de colla. §. verũtamẽ in verb. libtus. Luc. de pen. in. l. hac. l. col. vlt. ⁊ patruus meus magnus Ja. rebuf. in. l. i sacris. in. ij. C. de pximis sac. scri. li. xij. firmat idẽ patruus meus in. d. l. j. q era. lib. x. ⁊ Jo. de pla. in. l. ij. de incolis li. x. Jmo. i cle. j. in fi. d magist. Domi. in. c. ꝯces. xij. q. lz ibi gl. ꝓdicat, sz primã tz Fede. in ꝯ. ccxlvj. de iure cõi. Adria. de traiecto in q̃st. quotlibetica. q. pe. q2 ab ecc̃lia nõ cẽset̃ absẽs, q cã studioꝝ abest. l. q̃situ. i priñ. ibi si studẽdi cã misisset, nõ qd de fundo eũ alioꝛsũ trãferret. ff. de leg. iij. ⁊. l. seie. §. pãphile de fund. instruc. nec oino ecclesie nõ seruire intelligit̃, q studio separat magis esse vtilẽ ecclesie. ar. ff. de statu libe. l. cũ heres. §. stichus. Alber. i. j. pte statu. q. cxlix.
2 †⁊ non minus seruire ecclesie videnẽ studẽtes, q̃ presentes. arg. l. aduocati. C. de aduo. diuer. iudic. imo aduocato si pmissum sit salariũ p causis mouẽdis in ciuitate, extra illã ciuitatẽ studẽti debebit̃ salariũ, vt ꝯsuluit Soci. ꝯsi. xxxv. circa col. iiij. in. j. vol. tuz ꝙ in studio, cã discipline, tũ ꝙ fauoꝛ respub. sit, ⁊ dñi, cui postea melius seruiret, ẽt in patrocinio habebit illos fructus quos permittit. extrauag. suscepti de elec. in extrauag. Jo. xxij. teste Old. ꝯs. ccxx. supposita, in fi.
3 †Intellige qñ sunt absentes ex facultate ꝯcessa a suo prelato. c. relatũ, de cleri. nõ resi. ⁊ dixi. s̃. in. xxix. priuilegio quõ sit intelligẽdũ. Archi. in. c. de qbusdã. col. fin. xxxvij. di. q si ad studiũ accedẽdi denegauerit facultatẽ, ad supioꝛẽ per scolares recurret̃. c. nullus. de iure patro. Panoꝛ. in. d. c. relatũ. nã si suo ex capite se absentarẽt ⁊ sine cã possent citari, ⁊ moneri p supioꝛẽ, vt in eis residerẽt, ⁊ si itra tps monitionis nõ venirent excusatiõ e legitima cessante, possent priuari suis bñficijs. c. inter quatuoꝛ cũ duob⁹ seq. ⁊ in. c. fi. de cleri nõ resi. gl. ⁊ doc. in. c. qm̃ §. porro. vt lite nõ ꝯtesta. Panoꝛ. in. c. extirpãde. in. §. q vero, d preb. Porc. in. titu. de milita. testa. in prin. in insti. Bauer. in. §. illis. eo. titu. Luc. de pen. in. l. sacris. in. ij. C. de pximis. sac. scri. lib. xij. ⁊ vide in. l. hac lege. col. ix. de multiplici licentia p eundez ibidem, secus si iusta ex cã, vt in priuilegio scripsi vigesimonono.
4 †Secũdo qñ intraret scolas ⁊ studeret alias secus, glo. in. l. si qs titio. ff. qbus ex causis maioꝛ. vbi Bar. expressim dicit. no. de eo q stat in studio nõ vt studeat, sz vt habeat fructus bñficioꝝ suoꝝ, vt nõ debeat hr̃e fructus, q2 pretextu liciti, nõ dz illicitũ cõmitti. l. q. sub pretextu. C. de sacrosanc. eccle. ⁊ cessante cã dz cessare effectus. c. cum cessante de appella. l. quod dictum cum similibus. ff. de pactis. sequitur Archi. in. c. de quibusdam. ij. col. distinctio. xxxvij. ⁊ hoc est declaratum per statutum facultatis decretorum Parisieñ. in hec verba. Decernimus neminem decetero cẽsendum esse scolarem facultatis decretoꝛum, vt priuilegijs vniuersitatis, ⁊ immunitatibus fungatur, nisi ter aut bis ad minus per singulas hebdomadas scolas frequentauerit. ⁊ moꝛe scolarium lectiones audierit, facit tex. solennis in. l. generaliter. §. eos. C. de episco. ⁊ cleri. cuius verba subijcio, eos tamen clericos ⁊ monachos huiusmodi habere beneficium sancimus qui apud sacrosanctas ecclesias, vel monasteria permanent, non diuagantes neq̃ circa diuina ministeria desides, cum propter hoc ipsum beneficium eis indulgeamus, vt alijs omnibus derelictis dei omnipotentis ministerijs inhereant.
5 †Tertio declara, quãdo studeret sciẽtie permisse, vtpote theologie, iuri canonico, ciuili, vel alijs permissis secus in necromantia. nam talis non haberet priuilegia scolarium, secundum Docto. in. c. ij. de priuileg. in. vj. ⁊ supra dictum exti it, ⁊ infra forte dicam. Etiam potius est maleficium in his studere prohibitis q̃ priuilegium, quod tollitur per maleficiũ. l. j. C. vbi sena. vel claris.
6 †Quarto intellige quãdo erat presbiter, vel habebat animum ordinandi, alias talis scolasticus, etiam si in studio resideat, tenebitur restituere omnes fructus a die mutate voluntatis, tex. in. c. commissa, in fi. de elec. in. vj. ⁊ ibi plene docto.
†Quinto procedit in fructibus preteritis, non futuris. nã illos non lucratur nisi quatenus percipit, nota. in. d. §. qui vero. c. extirpande de preben. vbi scripsi.
7 †Sexto, intellige quãdo scolastici viuebant honeste. l. per id tempus. C. de curiosis, ⁊ statio. lib. xij. ⁊ ibi Joan. de pla. dicit, ꝙ studens viuens inhoneste, nõ gaudet priuilegijs, alioꝝ qd no.
8 †Septimo hz locuz, qñ studeret in locis priuilegiatis. bar. in proe. ffoꝝ. §. fi. tex. in. c. tue. de cle. nõ resi. vide ibi fusius.
9 †Octauo scolastici possunt fructus beneficioꝛum in absentia recipere, etiam non obstante statuto ecclesiarum disponẽte, quod per annum debeant residere antequam quicquam recipiant in illa ecclesia, Oldra. consil. cxvij. bone memorie refert Albe. brunus in trac. statu in ver. fructus, vel non obstante tali consuetudine. c. super specula. in fi. de magist.
10 †quia statuta ecclesiarum non possunt tollere priuilegia literarum studiosis concessa, alias quotidie fierent noua statuta, que illorum priuilegia irrita facerent, etiam si essent a papa approbata, ⁊ confirmata, quia non videtur tollere hec priuilegia studiosoꝛum in coꝛpoꝛe iuris clausa, per glosam in verbo non compelluntur in. l. ij. §. legaris. ff. de iudic. scribo. infra abundantius.
11 †Nono valet consuetudo, vt clerici se conferãt ad studia sine licentia suorum prelatoꝛum, ⁊ percipiant fructus in absentia, nisi ecclesia pateretur graue detrimentum in diuino cultu. nam tunc possent non obstante consuetudine reuocari. no. Panoꝛmi. Rauen. ⁊ alij. in. c. tue de cleri. non residen. c. penul. illo titu. scripsi, in gl. residentie. §. j. de colla. in concoꝛda.
†Decimo intellige scolares posse recipere fructus beneficioꝛuz siue beneficia sint maioꝛa, siue minoꝛa. Anthon. in. c. tua nos. in fi. de verb. significatio. ⁊ ibi dicit dignitates ⁊ personatus dici maioꝛa beneficia. vide text. ⁊ ibi not. in. c. de multa. de preben. ⁊ per docto. in. c. maioꝛibus, illo titu.
12 †Undecimo intellige quod fructus beneficioꝛum possunt percipere. etiam de prebendis quos grossos dicunt, non autem distributiones quotidianas, que tantum presentibus dantur. c. de cetero de cleri. non residen. ⁊. c. vno illo titu. lib. vj. c. licet, de preben. scripsi in. §. primo. de colla. in concoꝛda. francie. si tamen omnes fructus canonie ⁊ prebende consisterent in distributionibus diurnis, ⁊ nulli essent fructus grossi, seu prebende distincte, tunc fauore studij ne priuilegium sit scolasticis inutile, distributiones quotidianas etiam recipient, ac si hoꝛis interessent, Guiller. de monte Landu. in. c. vno. de cleri. no residen. in. vj. per glo. in. d. c. licet, quam sequitur B. Auriol. in repeti. c. eam te. nume. cxxxviij. de rescrip. item possunt scolastici habere illas distributiones quotidianas, que dantur presentibus licet diuinis non intersit, pro presentibus habentur in ciuitate. c. olim de verboꝛum significatio. Bolog. hic ideo alias dixi debere haberepanez, qui presentibus canonicis in ciuitate datur, licet ipsi canonici nõ intersint diuinis, vt vidi apud bituriges.
13 †Ultimo si canonici statuerent, vt omnes fructus reducerentur ad distributiones quotidianas, viderentur hoc in fraudem priuilegioꝛum facere, nec quidem illud statutum valeret, alio qui aperta esset via ad tollendum priuilegia studentium. Anto. butrius consil. xlij. visis pũcto, ⁊c. ꝙ est notã. contra canonicos leues scientia, qui semper conantur resistere doctis, ⁊ discentibus, vt ipsi sint eis similes, idẽ in monasterijs monachoꝛum inuenies.

SUMMARIUM

1 Scolares habent ius optandi etiam si non resideant sicut residentes

1 **Rigesimumsecundũ**, ꝙ si statuto ecclesie caueatur, ꝙ presens tantum habeat ius optãdi, scolastici tamen dum student, habebunt illud ius optãdi licet sint in vniuersitate, ⁊ nõ presentes in ecclesia, quia ficte censentur presentes. c. licet. ⁊ ibi docto. de preben. ita expresse tenet Perus. in. c. vlti. colum. penulti. de consuetu. in. vj. ⁊ tex. in §. primo. in fi. de collatio. in concoꝛda. dicit, ꝙ causa studij nihil perdere debent, ergo nec optionem nec alia iura que presentibus dantur, immo omnia iura habent que residentibus concedi solent extra distributiones, ⁊ alia, de quibus scripsi in glos. vlti. d. §. primi, ibi vide, ⁊ supra in alio priuilegio.

SVMMARIVM

1 Scolaris non videtur in fraudē abesse.

1 † **Rigesimumtertium** † priuilegiu͂, licz quis videatur in fraudē se absentare, quando in aliquo loco residere teneꝰ ꝭm Imo. in. c. penul. de eo q mitti. in posse. cā rei seruand. quod facit contra officiales regios in loco officij residere debentes. Hoc tamen limita, in scolaribus qui se absentant forte a patria fauore studij, tunc nō potest aliqs agere contra illos, tāq̄ se in fraudē absentantes, vt dicit fely. in. c. ꝯsultationibus per illum tex. in prin. de offi. delega. qꝛ iusta ꝛ pbabilis est hec absentia, ꝑ gl. in. l. fi. ff. de in integ. resti. ꝛ in. c. biduū, in verbo audiatur. ij. q. vj. doc. in. §. rursus, act. in insti.

SVMMARIVM

1 Scolaris recedens a studio vt melius studeat, studij priuilegijs gaudet.

1 † **Rigesimumquartum** † est q̄ quis studens in locis non priuilegiatis, non debeat gaudere priuilegijs scolarium. c. tue, de cleri. nō resi. Fallit tū in scolasticis a studio recedentibus, vt melius studerent. nā tunc debent etiam gaudere priuilegijs studij, ꝛ ita expressim decidit alber. in. l. si cū dies. §. si arbiter in fi. ff. de arbi. prout fecit Jo. and. vt ipse narrat in addi. ad spe. in rub. de filijs pres. ꝛ Bar. in proemio. ff. in. §. hec aūt tria, ego ipse in lapidicina quadā plegi specula ꝛ alia multa tpe pestis, ꝛ ibi tāq̄ siluestris hō habitaui ac abūdanter studui. nā eadē ratio vtilitatis publice in eo versatur, que in illo qui in vniuersitate studet, ergo idē priuilegiū ꝯcediꝰ, qḋ verum in his qui sunt note auctoritatis, ꝛ quos verisimile est melius studere, ꝛ proficere ruri, quā in studij loco, vtpote qꝛ iam audiuerant cursus suos, ꝛ volebāt repetere lectiones iam auditas, tūc ēt vltra sex menses gaudebunt priuilegijs aliorum, alias secus, vt extat ordinatio regia, in hoc regno.

SVMMARIVM

1 Scolaris si iterum ad studium post quinquennium reuertaꝰ, matriculam soluere non tenetur.
2 Scolarem se asserens in mandato de prouidēdo sufficit q̄ pbet q̄ parum añ impetrationem fuerit descriptus.

1 † **Rigesimumquintum** † est q̄ quamuis scolaris semel in albo aliorum, seu in matricula descriptus, si se absentauerit per quīquēniū perdat priuilegium matricule. l. ij. C. de primicerio secūd. ꝛ no. li. xij. ꝛ. l. iij. domesti. eo. lib. Bar. in. l. aut facta. §. tempus. ff. de penis. l. ex eo. de testa. milita. l. p hāc. C. de aduoca. diuerso. iud. qa nō censeꝰ reuertēdi habere animum, qñ tandiu abest, arg. §. pauonum. insti. de re. diui. Tamē si post quinquenniū reuertatur, ꝛ velit iterum describi in dicta matricula, nō tenebitur qcq̄ soluere, ꝑ ea p tex. singu. in. l. pe. de ꝯsul. lib. xij. C. ꝭm Bart. in ꝯsil. cxxxiij. vniuersitatis cui consentit Albe. in. l. postliminij ius, in fine. ff. de capti. ꝛ postliminio reuer. ꝛ Bal. in. l. acceptā. C. de vsur. Bal. ꝛ Paul. in. l. filio quē pater. ff. de liber. ꝛ posthu. Roma. in repe. l. si vero. §. de viro. col. xxxij. fallen. xxxiiij. solu. matri. ꝛ sing. ccxxxvj. matricula Bauer. in. §. hactenus. col. iij. de testa. mili. in insti. Bertachinus, in tracta. de gabellis in. vij. parte. q. xxx. Raue. i alpha. in verbo matricula Riminaldus in. l. scriniarios in fin. C. de testa. mili. Vincē. de paliotis in ꝯsi. liiij. viso puncto, nu. vij. in iij. volu. inter ꝯsilia Alexā.
2 † Et idem dico si in mādato de ꝓuidēdo vel in alia impetratiōe qs asserat se scolarē, hoc. n. casu sufficit si pbet, q̄ fuit parū añ īpetrationē descriptus lʒ tpe vacatiōis nō fuerit presens in locis, ꝛ vniuersitatibus priuilegiatis. Et idē de bacalaureatu, lnia, ꝛ doctoratu dicimus. nā q̄ de proximo insunt inesse videnꝰ. l. lecta. v͂s. dicebā. ff. si cer. pe. ꝛ istud ꝛʒ expresse Egidius de bella mera deci. dclxvj. incip. ei q ꝛc. hodie in hoc regno p ordina. regias statuiꝰ in rub. Des priuileges des escolliers, arti. ij. q̄ si scolasticꝰ sit absens a studio p sex mēses, vt ñ debeat gaudere pūilegijs, tñ de ꝯsuetudine seruaꝰ, vt qñ scolasticꝰ reuetiꝰ ad studiū post longā absentiā, nō tenebiꝰ iterum scribi matricule, sʒ iterum post sex mēses gaudebit priuilegijs habita rōne prime matricule, nec̨ tenebiꝰ iter iurare rectori, si semel illi iurauerit, Pano. in. c. veritatis. col. ij. de iureiuran. qḋ est verum si eidē iurauerit sub nomine dignitatis, secus sub noie ꝑprio. c. qm̄ abbas de offi. delega. qꝛ dignitas non extinguiꝰ. c. si gratiose, de rescrip. in. vj.

SVMMARIVM

1 Scolaris curatus an teneaꝰ. ꝭ. annum promoueri.
2 Et an cū eo dispensari possit, licet non habeat tempus ad promouendum.
3 Dispēsatus p papā vt nō teneaꝰ ꝓmoueri ante. xxv. an. si postea epͣs cū eo cā studij dispenset non currit tempus ante finitū tempus dispensationis pape.
4 Dispensatus ad ordines ad bñficia dispēsatus non censetur.
5 Maior septennio an. xiiij. lʒ canonicus cathedralis ecclesie esse possit tñ vocē in capitulo non habebit.
6 Dispensatus vt celebret ante etatem, ad beneficium curatum nō est dispensatus.
7 Epͣs potest cogi ad dispensandum cum habili ad studium.

1 † **Rigesimumsextuz** † est q̄ q̄uis habens beneficiū curatū teneaꝰ intra annū ad sacrū presbiteratus ordinē ꝓmoueri. c. lʒ canō. de ele. in. vj. epͣs tñ poterit fauore studij cū studētibus dispēsare vsq̄ ad septē ann. c. cū ex eo, de elec. lib. vj. Panor. in ꝯsi. lxiij. col. iij. in. ij. vol. Albe. in trac. statu. in. ij. parte. q. clxxxij. Cosma Guymer. in ver. vt libertus, in titu. de collatio. in pragma.

Intellige dūmodo fuerit ꝓmotus intra annū is, cū quo est dispēsatū ad ordinē subdiaconatus, ne postea valeat retrocedere. d. c. cū ex eo, alioqui fructus ecclesie ꝯsumere posset longo tpe, ꝛ postea illā relinquere, sed qui sine causa eā relinquunt, cito moriūtur, nec vitam prosperam agūt, vt sepius vidi, ꝛ de multis.

2 † Secūdo declara posse dispēsari, siue in principio anni siue in fine, lʒ nō haberet tpͣs ad ꝓmouēdū, qꝛ poterat renūciare, ac permutaꝰ, ꝛ sūi erat id tpis ante finē anni bñficiū. d. c. cū ex eo, ꝛ ita ꝯcludūt dñi de Rot. deci. clxxxvij. no. qḋ tenēs ecclesiā in antiq. vbi dicūt esse cōem opinio. ꝭm quā fuit iudicatū Tholose, vt refert Aufrer. in decisio. tholo. q. cccclxxj. itē ꝛc. quidā rector.

3 † Declara tertio q̄ si habēti. xx. ānos, fuerit p papā dispēsatū vt nō teneaꝰ ꝓmoueri añ. xxv. annos, si postea epͣs dispēset fauoꝛ studij, dispēsatio epi ñ curret añ tpͣs dispēsationis pape finitū, conclusum fuit in rota, in rub. de cleri. non resi. deci. vltima.

4 † Quarto si minoꝛ. vij. ānis fuerit dispēsatus ad suscipiēdū tōsurā, eidē nō poterit simplex bñficiū ꝯferri, qꝛ dispēsatꝰ ad ordies nō vꝛ dispēsatus ad bñficia. c. j. ꝛ seq. de filijs pͥsbiteroꝝ in. vj. qḋ ēt, sic suaderi pōt, si dispēsatū fuerit, cū illegitimo ad ordinē sacerdotij, nō tñ pp hoc erit dispensatus ad bñficium, Jo. an. ꝛ phil. in. d. c. j. qꝛ licet sit sublata vna de duabus prohibitionibus, tamē remanet altera. c. pastoralis. de priuileg.

5 † Ad hec, lʒ maioꝛ septēnio possit esse canonicꝰ ecclie cathedralis, si habuerit. xiiij. ann. tñ nō hēbit vocē in caplͦo. c. ex eo, de elec. in. vj. ꝛ exp̄ssius, in cle. vt hij q de eta. ꝛ q̄li. iō ḋt Ant. ꝯ hut. in. c. ex rōne, in fi. de eta. ꝛ q̄li. q̄ pōderāda sunt verba dispēsationis, si dicāt tale bñficiū assignamꝰ, nō obstāte ꝺfectu etatis, qꝛ ipsum p oia volumus haberi ꝑ maioꝛe, ꝛ tūc ꝑprie dꝛ factus habilis ad etatē, alioq dispēsatio tāq̄ odiosa erit stricte itelligēda. c. q̄uis, ꝺ preb. in. vj.
6 † ꝑterea dispēlatꝰ vt celebret añ etatē nō ē dispēsatus ad bñficiū curatū, gl. in cle. vt hij q in verbo, ꝯstitutus ꝺ eta. ꝛ quali. pbat p multa similia, Fely. in. c. postulasti. colū. xiiij. nu. xj. de rescr. ꝛ ista sunt notāda, p q̄ multos lucratꝰ sum aureos.

7 † Quito declara, qñ is, cū quo petebaꝰ dispēsari, esset habilis ad studiū, arg. l. stichus. ff. de leg. iij. glo. in. d. c. cū ex eo, tex. in. c. vno, ibi capacē sensum habeat, ꝺ offi. primice. barb. in trac. ꝺ prestā. car. in. x. q. j. partis, in fine, sed si fuerit habilis, ꝛ epͣs nolit dispensare, poterit cogi per superiorem, domi. in. d. c. cū ex eo, arg. c. nullus, de iure patro. Vel superioꝛ dispensauit, vt ibi dicitur.

Sexto intellige, qñ studerēt in studio gñali, secus si in castris. l. j. vbi Lucas. C. qui etate, lib. x. ꝛ. c. tue de cleri. nō resi. dic tñ, vt est ꝯclusum in. xxxiij. priuile. de eo q vt meliꝰ studeret, se abñtauiꝰ.

SVMMARIVM

1 Dispensationem scolari factam epͣs reuocare non potest. Limita vt. ꝭ. nu. 3. ꝛ. 4.
2 Consilium suū in alterius iniuriam nemo mutare potest.
3 Delictum vagationis nō presumitur.

Trigesimūseptimū

1 **Rigesimumseptimum** priuilegium est † quod postquam episcopus scolasticis dispensauerit, nó potest dictam dispensationé reuocare, vt dicit Panor. in. c. significante. nu. viij. col. iij. de appella. tū quia illusio et variatio est reprobata in epo maxime. de vna, de renū. tū qd approbo, nó reprobo. l. in arenā. C. de inoffi. testa. et hác opinionem tenuit glo. solennis. in. d. c. cū ex eo in verbo septennium, quá singu. notat Roma. sing. regula. cccccxviij. an dispésatio, et eam sequtur Archi. Jo. an. Domi. Phil. ibidé, ité per regulam decet de regulis iur. in. vj. et quia iuuari nó decipi beneficijs nos oportet.
2 l. in cómodato. §. sicut. ff. cómoda. † et nemo in alterius iniuriam mutare consiliū suū potest. regu. nemo. ff. de regu. iur. dixi plene, i repe. l. quod iussit. ff. de re iudica. in rónib. dubitádi. Jmmo dispésatio durabit ét post morté concedétis, sm Old. consi. cciij. factū tale, vbi ét tenet idem, in successore episcopi, vt non possit dictam dispensationem reuocare, ne studium scolastici deserere cogantur ob aliorum inuidiam.
3 ¶ † Fallit, nisi euidés cā suaderet cōtrarium. c. vlt. de cle. nó resi. vtpote, quia ecclesia carebat ministris, et diminuebatur cultus diuini vel literis prediti deficiebant p quos cause ecclesiarum expediri debebát. Docto. ind. c. cuz ex eo alias peccaret episcopus ex malitia, et sine causa reuocans.
4 ¶ † Secūdo fallit qñ scolasticus nil studeret, sz vagaretur p ciuitatem insanorum more quia cessat cā, ergo et effectus cessare dz p. l. adigere. ff. d iure pat. et in hoc debét esse cauti episcopi, et canonici ecclesiarum, in quibus studentes habent beneficia, vt eos reuocare faciant, si non studeant, et est optima cā, oportebit tñ quod reuocás probet vagationé studétis † tum quia nó dz presumi delictū vagatiôis
5 .l. merito. ff. pro socio, tum quia alleganti onus probandi incūbit .l. ei. ff. de proba. l. j. C. illo titu.
¶ Ultimo ét nó potest interpretari ea dispensatio illa interpretatione, p quā tolleretur, aut diminueretur ne lex circūscribi videatur. l. ij. §. hoc ét. C. de iur. calum. hoc firmat Old. consi. ccxxx. vrbanus in fi. et sic nec tolli pōt dispensatio, p modū expresse reuocatiôis, nec declarationis, ne fiat fraus nominis ad nomé. l. contra, cum l. seq. ff. de legi. Dy. in regula certū, de reg. iur. lib. vj.

SVMMARIVM

1 Episcopus pro dispensatione scolaris nil accipere debet.
2 Episcopus ob pecuniam cum indisciplinato dispensans vter simoniam committit.
3 Magister dans ferias ob pecuniaz simoniā committit.

1 **Rigesimumoctauum** † est quod archiepiscopus, vel epūs dispensando cum dictis scolaribus cā studij, nó dz aliqd ab eis exigere, vel accipere, alias quasi simoniā committit, tex. in. c. j. de magist. et hoc ibi expresse
2 scribit Rauen. † et dic quod si de iure nó dz habere illam prebendam quia in sciētia prohibita studet, vel est omnino indisciplinatus, et episcopus dispensat pp pecuniā, tā dans quam recipiés cōmittunt simoniam. c. nemo, de simo. si vere scolaris debet illam prebendam et fructus habere in studio, quia bene studet, et in scientijs permissis, et episcopus petit pecuniam, vt dispenset, et recipit, is committit simoniam, sed non dans, Archi. in. c. de quibusdam. xxxvij. distin-
3 ctio. et hoc commune est † an magister dans ferias propter pecuniam, simoniam committat? vide Archi. in. c. j. de consecratio. distinctio. iij. tenentem quod sic, et collecta. in. c. ij. de ferijs, quod bene debent cauere artium magistri, in hac vniuersitate degentes, et regentes, ne pro nundinis, quas lindictū Gaguinus appellat, quicquam accipiant, vt ferias suis auditoribus concedát, quod permulti solent facere, non citra simonie labem. secus si pro labore docendi honorarium capiant quod eis optimo iure debetur, per nota. in. c. primo, et. c. quia nonnullis, de magist. et si plenissime de his curas videre, perlegas Joannem Nauclerum, in trac. de sim. vbi questiones simoniam tágentes videbis.

SVMMARIVM

1 Papa facilius cum literatis quam cū alijs dispensat.
2 Ad prelaturam qui preferri debeant.
3 Unus literatus plus prodest decem ecclesijs quam decem illiterati vni.
Pro literato presumitur quod non faciat fraudes.
4 Literatura dignitati equipollet.
5 Illiteratus est magis odiosus quam homicida.
6 Clericus habens defectum scientie, peccat si inopia eum non excludat.
7 Aduocatus illiteratus esse an possit.

1 **Rigesimumnonum** † quod papa facilius dispensat cū studentibus et literatis, quam cū alijs. c. de multa, in fine de preben. vbi viri literati pp vtilitatem publicam ad beneficiorum pluralitatem sunt extollédi. c. cuz ex eo, de elec. in. vj. c. super Specu. de magist. et ibi Panor. not. primo. l. prima, ibi optimos fidelissimosqz cōmilitones. ff. de milit. testa. vbi non oés ad militiā assumuntur, sed is demū qui virtu-
2 tibus euehetur. † Alber. in. l. fi. C. de offi. prefec. pto. affri. dicit quod inter ordinádos ad prelaturam habent preferri digniores meritis, et scientia, et non antiquiores, si huius qualitatis non existant per tex. in. l. ij. C. de offi. magi. offi. l. fi. de tyro. lib. xij. l. vnicuiqz, d proximis sacro. scri. l. j. de castré. et ministeria. eo. lib. §. ordinatione, in auct. de monach. colla. j. ibi etenim q apparuerit prius op-
3 timus inter monachos optimos cōstitutus et c. † népe plus prodest vnus bonus literatus decé ecclesijs, quam dcé illiterati vni, et melius regulabit quam nobilis, et potés, teste Jo. de lig. in trac. de plur. bñfi. p. c. cōstitutus, de appel. vbi Deci. et plura tágit Pet. lesnauderius in opus. de doctor. in. iiij. par. q. lxxxviij. hinc est quod pro literato presumitur, quod nó ita vincatur malis affectibus, sicut illiteratus, p.
4 c. pe. de pśumptio. et. c. i nostra, d pcu. † literatura. n. dignitati equipollet, et tm honorádus est, quantū alius in dignitate cōstitutus. c. prelectis. xxv. di. gl. in. l. societas. ff. p socio, quippe sciētia informat intellectū, sicut anima corpus, vnde inter hoiem illiteratū, et statuā marmoreá nihil quasi interesse vr, vt dicit Cicero lib. j. officior. et prsus ignari, vix possunt hoies vocari, sz imagines hoiuz, sz gl. in verbo, nomé, in. §. té, vt de cetero. d colla. in pragma. et Joan. and. et Panor. in. c. prudentiā in prin. de offi. deleg. hoium, certe multi sunt noie, pauci re. c. multi. xl. di. et Deci. in. c. sciscitatus
5 col. pe. de rescri. † imo illiteratus est magis d iure odiosus, quam homicida, cū collatio facta illiterato nó valeat, sz homicide sic, donec anulletur, vt tz Jnn. in. c. cū nostris, d cōces. preb. relatus p fel. i. c. p tuas, d simo. et Deci. in. d. c. sciscitatus, lz cóis opinio sit quod si valeat, vt dt in trac. de pacifi. posse. i. iiij. limi nu. ccx. et seq. ió dt Pa-
6 nor. in. c. pe. de pre. † quod peccat clericus hñs dfectū sciē, si inopia eū nó excludat a studio literarum, et illiteratus lz possit eé iudex, si habeat iudicádi peritiā. l. certi. C. de iudi. tñ non pōt promoueri. c. cū in cunctis. de elec. imo ab ordinibus repellitur. c. fi. de eta. et quali. et. c. fi. de tépo. ordiná. in. vi. et. c. percipimus. xxxiij. di. et qñ tales illiterati sunt iudices, tenétur seq cōsiliū, lz regulariter, in alijs secus l. qdā. ff. de admi. tuto. et intelligo hoc qñ statutū, vel lex requirit quod cōsiliū habeant, vt tz Ant. de but. in. c. cū olim, de arbi. refert fely. in. d. c. sciscitatus. col. v. ver. illiteratus, et c. dixi in ordina. reg.
7 ¶ † Jté aduocatus esse ñ pōt illiteratus. l. ij. C. de postu. Bar. in. l. j. ff. de varijs, et extraordina. cog. Panor. in rub. de postu. ét si haberet exercitiū. l. iubemus. C. de aduoca. diuerso. iud. Spe. in titu. de aduo. in. §. obijcitur, ver. ité qd nó hz, qd intellige, vt nó possit inter aduocatos connumerari, sed bene potest prestare patrimonium lingua materna. vt ibi tenet Joan. and. in additio. Speculato. et ideo consuluit ibi Spec. quod illi illiterato loquaris vbis latinis, sz ego vidi in municipijs illratos admitti i aliorum defectū et illi maiora mala cōmittūt quam docti, sed in ciuitatibus illiterati non reciperétur ad postulatiôis officium, maxime in curijs supremis, que aduocatis doctissimis fulgere debent, immo in illis nullus recipi debet, nisi sit licentiatus in iure canonico, vel ciuili, et ille qui presentat istum curie ad assumédum iuramentum solet asserere illum quem presentat, licentiatum, aut doctorez, et bene studuisse, et hoc in senatu Parisieñ, in alijs curijs ostenduntur litere et leguntur.

SVMMARIVM

1 Scolares postquam sunt graduati cum dispensatione quatuor beneficia obtinere possunt.
2 Cancellaria dispensat cum scolaribus ad duas ecclesias parochiales.
3 Uiuere in hoc mundo mediocriter melius est quam superbe cū pluralitate beneficiorum in inferna deijci.
Dicta plura contra habentes multa beneficia.

1 Quadragesimum † est φ scolares postq̃ sunt graduati, et baccalaueri possunt habere dispensationem ad quatuor beneficia, alij vero non nisi fuerint magni nobiles, vt statuit Inno. in regula. l. ꝛ si fuerit doctor dispẽsat papa de promouẽdo, vsq; ad quinquẽniũ rõne studij, cũ alijs vero si nisi vsq; ad biẽnium, vel ad plus vsq; ad trienniũ, ꝛ idẽ statutũ ẽ in regula. lj. ista tñ prerogatiua, seu priuilegiũ hodie nõ seruatur vt tz ibi glosator. Sed credo, qđ facilius, ꝛ sine lesione consciẽtie dispensaretur cũ doctore, q̃ cum alio, ꝛ cum perito, q̃ cum impe-
2 rito † imo q̃uis per cãcellariã Romanã non possit cũ aliquo dispensari, vt habeat duas ecclesias parochiales, vt innuit regula cancel. lij. fallit tamẽ in scolaribus graduatis, vt ibidẽ dicit, ꝛ in casibus ibidem positis, quia hmõi dispẽsationes facilius cõcedẽde sunt literatis prudentibus, ꝛ eloquẽtibus quã idiotis, ꝛ ignaris, vt ait Luc. de pen. in. l. j. col. iiij. C. de his qui in exil. dati. ab ord. lib. x. quẽ ibi vide ꝯsulo tñ, φ si absq; dispẽsatiõe degere vitã possis, nõ queras dispensationes, sed per adeptionem secundi re-
3 linquas primũ † q: melius est in hoc mũdo mediocriter viuere, q̃ superbe cũ pluralitate in inferna deijci, audi quid dicat Bernar. in epist. Henricũ Senoneñ. archiepis. missa, sunt nõnulli, cũ presidẽt vrbibus, valdẽ et populosis satagunt ciuitates, quatenus due quibus duo vix presules sufficiebant, sub vno rediganł antistite, rogo que tam odiosa presumptio? quis hic tantus dominãdi ardor sup terrã? ꝛ tam effrenis cupiditas? cur hoc? sed forte vt plures populos salues, sed in alienã messem tuã mittere falcẽ iniuriosum est, ecclesiaꝝ sponso non placet vnius incremẽtũ, quod alterius detrimẽtũ fit, crudelis ambitio hec, ꝛ incredibilis, si fidẽ oculi nõ abstruerent, vbi est terrifica comminatio, veh, qui coniungitis domum ad domoz, ꝛ agrũ agro copulatis, nũq̃ in his dũtaxat exiguis istud metuẽdũ est, nõ aũt cũ vrbe vrbibus, ciuitates ciuitatibus, prouincie prouincijs, episcopat⁹ epatibus, abbatie abbatijs, priorat⁹ prioratibus, dignitates dignitatibus, prelature prelaturis connectunł, copulantur, ab eodemq; hmõi dispensationibus mediãtibus tenenł, possidenł, ꝛ retinenł huius rei gratia, nõ pigritanł crebro terere apostoloꝝ limina. vt ibi, qđ magis dolendũ est, inueniãł qui sue faueat improbe voluntati, nõ qđ Romani valde curent, quo fine res terminenł, sed q: munera diligunt, sequunł retributiones ascẽdat igł supbia tua, semper sequere regem tuum Luciferũ, scz ambitionis patrẽ, ꝛ supbie, festina multiplicare prebendas, deinde ad archidiaconatus euola, ꝛ decanatus, demum aspira ad epatũ, nec ibidẽ requiem habiturus, qm̃ sic itur ad astra, ꝛ ab altiori gradu fit casus grauior, nec enim paulatim decides, sed in impetu vehemẽti deijcieris, ꝛc. hos plura habẽtes bñficia alibi ꝯuenio, ꝛ vno debere esse ꝯtẽtos onere illis palã facio, ꝛ vtinã tot dispẽsationes nõ ꝯcederenł, nec aliqua sine cause cognitione examinãda per prelatos, vel vniuersitates, seu alios iudices, ꝛ sicut litere regie verificantur, seu vt dicunt practici, interinanł, ita debere esse in dispensationibus.

SVMMARIVM

1 Pensio quando est per episcopum promissa scolari quousq; habuerit equale beneficium an ab illa pensione episcopus liberetur si scolaris obtinuit beneficium requirẽs residentiam sine qua non percipit fructus.

1 Quadragesimumprimum priuilegiũ est, † φ si episcopus studij causa concedat in annos singulos quinquaginta libras scolari quousq; beneficium habuerit eque bonum si ille durante tempore studij obtinuerit beneficium residentiam requirens, sine qua nihil possit habere, tunc ꝛ quinquaginta libras ab episcopo, ꝛ beneficium habebit, prout sentit Philip. ꝛ Domi. per illum tex. in. c. si tibi concesso, de preben. in. vj. tũ q: non videtur eque bonum accipere, cũ nil possit extra studium consequi, tum etiam q: promissum est ob causam studij, q̃diu nil pro studio haberet, sed nil hz, qñ nil recipit, iõ epis tenebił, arg. l. nec semel. §. si in habitatiõe. ff. qñ dies leg. ced. ꝛ hoc fauore studij, ne cogatur studium deserere, qđ publice iterest. Pet. de anc. in. d. c. si tibi, qđ locus est in nominationibus, in quibus beneficia etiam residentiam requirentia solent computari quoad summam ducentoꝝ florenorum, vt scripsi in. §. volumus. de colla. in concord. Franc. per illum text. Quod ego intelligi veli, nisi is cui facta esset hec promissio, perfecisset studium, vtpote, quia studuisset per septennium, ꝛ iam assumpsisset gradum licentie, tum crederem episcopum liberatum, quia potest ille residendo victum consequi, ergo episcopus non tenel. Itẽ q: actionẽ ad rem haber, ipsam rem habere videł, vt dicit regula, qui actionem. ff. de regu. iur. ꝛ ita intelligitur dictum Joan. and. in. d. c. si tibi concesso.

SVMMARIVM

1 Episcopus cum maiori parte capituli statuere potest vt quilibet canonicus aliquid contribuat in subsidium alicuius scolaris pauperis.

Quadragesimumsecundũ

1 † φ episcopus cum maiore parte capituli potest statuere, vt quilibet canonicus de suis prebẽdis quotannis cõtribuat certã summã in alicuius scolaris paupis docilis, ꝛ nõ vagi subsidiũ in studio existẽtis, et si minor pars ꝯdicat, text. elegãs, ꝛ ibi Panor. in. c. si. de his q̃ fiũt a maio. pte. c. seqł bologni. hic facit sup specu. ne cleri. vel monac. c. cũ ex eo, de elec. lib. vj. seqł Hẽri. boteus, in tract. de synod. epi. in. iij. pte ꝯclus. xvij. i. ix. collatio. arti. j. φ est veꝝ de bonis, ꝛ fructib⁹, quos ab eccl'ia recip it, secus in bonis ꝓprijs ꝛ patrimonialib⁹, in qb⁹ inuiti grauari nõ pñt, sz hz locũ regula, φ oẽs tãgit Anch. in. d. c. si. sic consuluit Dom. in ꝯsl. lv qdã populus, in monachis vero sancti bñdicti est statutũ, φ p bñficiatos quorũlibet bñficioꝝ monachaliũ soluanł pẽsiones illoꝝ religiosoꝝ, q ad studia gñalia sese cõferũt vt est videre in ꝯstitutio. bñdictinis. c. viij. rub. de pẽsio. studẽtiũ.

SVMMARIVM

1 Scientia de paupere diuitem facit.
2 Legiste boni sunt principum consiliarij.
3 Liber quid sit hic declaratur.

Quadragesimumtertium.

1 † Scientia de paupere facit diuitem, in auctẽ. de hered. ꝛ falcid. §. fi. colla. j. ꝛ in proemio. ff. in. §. nos vero, ibi doctissimi legũ oratores efficiãł, vbi alb. ꝛ alij. citãt hos v̄s⁹.
Dat galienus opes, ꝛ sanctio iustiniana.
Ex alijs paleas, ex istis collige grana.
Cui alludit dctm̃ Dauidis, psalmo. cx. Suscitãs a terra inopẽ, vt
2 collocet eũ cũ pricipibus. † Nam boni legiste erũt ꝯsiliarij principis. §. fina. in proemio insti. ꝛ diuites, liber enim studentem in eo ab ignorantia, ꝛ paupertate, Lucas in rub. C. de iure fisci. libr. x.
3 ꝛ alibi definiuit sic, † Liber est templum iustitie per. l. secundã. §. ne autem. C. de veter. iure enuclean. vel est lumẽ cordis, ꝛ speculũ corpis, virtutũ repertoriũ, vitiorum confusoriũ, corona prudentũ, diadema sapientum, honorificentia doctorum, clarificentia rectorum, comes itineris, ergo studiosus in itinere debet portare libros, domesticus fidelis, socius colloquentis, collega presidẽtis, vas plenum sapientie, via recta eloquẽtie, hortus plenus fructibus, partum fluens floribus, mare sine fluctibus, principiũ intelligentie, fundamentum memorie, hostis obliuionis, amicus recordationis. alia prosequere, vt per Lucam, in rub. xj. lib. C. hodie in regno, vt quidam iactãt, maiora lucra percipiunt artifices, q̃ alij qui iurisperiti, dicentes, φ nisi quis sit adulator, ꝛ de mundo, mũdi opes non habebit, vt notat Luc. in. l. vna. in fi. C. de muneribus lib. x. sed bonis pauperibus speranda est saltem merces in alio seculo, cum in hoc seculo esuriant.

SVMMARIVM

1 Viris literatis multi inseruiunt.
2 Seruus sapiens dñabitur filijs stultis.
3 Docti fulgent quasi splendor firmamenti.
4 Litterati hodie etiam in estate algent, ꝛ diuites diabolici odio literatos habent.

Quadragesimũquartum

1 † φ scolaribus effectis viris lr̃atis multi ĩseruiũt. vt hꝫ eccl. x. c. seruo senato liberi seruiẽt, ꝛ vir prudẽs ꝛ disciplinatus nõ murmurabit correptus, ꝛ inscius si honorabił, ꝛ
2 eccl. vij. sapia ꝯfortauit sapiẽtẽ sup dcẽ pricepes ciui. † ꝛ puer. 17. seruus

seruus sapiēs dn̄abit filijs stultis, ꝛ inter fratres diuidet heredi-tatē, ꝛ Tit. li. in. ij. de bello pun. ait sepe ego audiui milites eum primū esse vir, q ꝯsulit, qd in re sit, ꝑm, eū q bene monēti obedit, q nec ipse ꝯsulere, nec alteri parere scit, eū extremū esse, ꝛ sapien. viij. c. pp sapientiā habeo claritatē ad turbas, ꝛ honores apud seniores, iuuenis ꝛ acutus inueniar in iudicio. ꝛ paulo post ait, di sponā populos, ꝛ nationes mihi erunt subiecte timebūt me au-dientes reges horrendi. ꝛ. c. ix. disponam populū meū iuste, ꝛ ero
3 dignus sediū patris mei, † ꝛ Daniel. xij. c. fulgebūt q docti sunt, quasi splendor firmamēti, ꝛ qui ad iustitiā erudiunt multos, qua-si stelle, perpetuas eternitates. refert Paulus de citadi. in tract.
4 de iure patro. in cōmendatione maximiliani † hodie literati pau-peres algent, ēt in estate, ꝛ diabolici diuites, ꝛ magnates, litera-tos bonos odio habēt, ꝛ dū eos intuent, timēt, ꝛ vellēt eos mor-ti tradere, instar herodes. iuberē tales macte virtute esse, vt perfe-cte bonos amarent, decet enim regem legiferos honorare, reli-giosos venerari, sapientes sublimare, ꝛ cū eis ꝯferre. vtor verbis floren. in. ij. parte summe. titu. ij. c. vj. de prudentia regnatiua. §. j. in fine, ꝛ vide nouē personas, que honorande sunt, p eundē florē. in eadem parte, titu. v. c. x. §. ij. de virtute obseruantie.

SVMMARIVM

1 Scolares post scientiam adeptam nobiles intelliguntur.
2 Scientia non solum tribuit nobilitatem, sed etiam immor-talitatem.
3 Stoici dicunt nullum fore beatum sine virtute.
Prouincia multa virtutis.
4 Uirtus sui natura amabilis est vitium vero odibile.
5 Disputare de nobilitate generis si non sit iuncta virtuti est dispu tare de nobilitate stercoris.
6 Scientia ꝛ virtus faciunt quem nobilissimum.

Quadragesimumquintum

1 q† ꝙ scolares post adeptā scientiā, pn̄t dici, ꝛ intelligi nobiles sciētia, tex. in. l. ij. §. fi. ibi nobilis Ulpian. ff. d excu. tuto. ꝛ ibi Bar. qꝛ scientia hoies nobilitat, glo. in. l. puidē-dū. C. de postulā. nō solū exterius, sʒ ēt interius, Bonus de curti. in trac. nobili in. iij. pte. nu. iiij. Albe. in proe. ff. in. §. quibus Fel.
2 in. c. cum adeo, de rescrip. in fi. † vide Hieroni. in. iij. pte, epistola. xxij. de modo bene viuendi, ꝛ nō solū scientia tribuit nobilitatem sed ēt immortalitatē, ꝛ multa alia bona que ponit Lactā. firmia. in lib. iij. diuina. insti. ita dicens, nullū aliud esse virtutis premium quā immortalitatē, vna est res, que imortalitatē donar pōt, ꝛ pa
3 res dijs facere, vcʒ sciētia, ꝛ virtus, † ideo stoici dicebāt, quē bea-tū effici nō posse siñ virtute. ꝛ Sene. ad Lucillū epistola. lxxxviij. inquit, virtus extollit hoiem ꝛ sup astra mortales collocat, nec ea que bona vel mala vocant, aut capit nimis, aut expauescit. ꝛ epi stola. lxxv. virtus, rḡna, vrbes, puicias, rpat, fert leges, colit ami citias, ꝛ inter propinquos, liberosqꝫ dispēsat. ꝛ Aristo. vij. ethic. ait, qd hoies dij fieri dicunt pp virtutē, causat ēt amicitiā inuisoꝝ ꝛ incognitoꝝ. ꝛ Tullius lib. j. de amicitia dicit, nihil esse virtute amabilius, ꝛ nihil qd magis alliciat ad amādū, qppe cū pp pbi tatē ꝛ virtutē eos, quos nūq̄ vidimus diligam⁹. Idē pius maxi mus epl̄a. lxxxij. inqt his verbis. nā virtus hmōi est, vt ꝛ quos nūq̄ vidimus amare nos faciat. hinc veteres illos fabios, scipio nes, fabricios, ceterosqꝫ virtute prestātes, qui multis ante nos se culis vitā exuerūt, ēt mortuos diligamus, sicut nostre fundatores fidei, vel apl̄os, vel martires singulari deuotione, ꝛ affectu vene-remur, qs nō diligat iuriscōsultos nostros, ac doctores. Pet. de bellap. Specu. Bar. Alex. Deci. ꝛ alios iuris semideos, q in iu ris explanatione tot noctes insomnes duxerūt, vt nos a tenebris
4 ignorātie liberarent. alios pretrāseo, † ꝛ ad nobilitatē redeundo, dico ꝙ virtus sui natura est amabilis, vitiū vero odibile, ꝛ virt⁹ ꝛ sciētia est quacūqꝫ re dignior, vt inquit bonus de curtili, vbi. s. in. ij. pte. nu. xxxvij. igit cui adheret est ēt nobilior, q̄ q ex nobiliū
5 gn̄e pcreat, † nēpe dicit gl. in extra. execrabilis. d prebē. in cōib⁹ ꝙ disputare de nobilitate generis est disputare de nobilitate ster coris, si nō sit iuncta virtuti ꝛ pbitati. Salice. in. d. l. puidēdū, be nedictus in repe. c. rainutius. in prin. in verbo de clera. de testa. ꝛ Daniel. xij. c. qui aūt docti fuerint, fulgebūt quasi splēdor firma-menti. ꝛ Hiero. ad Paulinū episto. iiij. ꝛ. vij. sic ait, discamus in
6 terris, quoꝝ nobis sciētia ꝑseueret in celis † imo scientia ꝛ virtus faciunt quem nobilissimū, per glo. dicte. l. prouidenduʒ. ac. l. j. C. de condi. in publi. horreis, lib. x. item scolastici docti possunt dice re illud quod hr̄ de nugis philosopho. vbi cū quidā de patricio genere factus inferior alicui virtutibus pleno nobilitatē generis obijceret, responsum ei fuit, gaudeo inquit, qꝛ ego ex me surrexi, tu vero ex te cecidisti, amboqꝫ nostri decus ꝛ dedecus sumus co gnationis nostre. iuuenal. malo sit tibi pater tersites, ꝛ tu sis eaci de, quā si te eacide similē, pducat achillee. vide in mēsa phoꝝ, in rub. de nobilibus, ꝛ de bona curso. in rub. de recusa. in prin. ꝛ bo nū de curtili in trac. nobili. in. iij. pte. nu. xcvij. ꝛ q̄uis dici pos sint nobiles sciētia, tamen nō gaudēt priuilegijs datis nobilibus genere, vtpote quoad breuius tps studij, de quo in. §. preterea. ꝛ. §. cū vero, vbi scripsi de colla. in cōcorda. frācie. alia sexcēta ar gumēta ꝛ auctoritates possem adducere quas serio omitto, ra tus has sufficere.

SVMMARIVM

1 Doctor consulēs sine reuolutione cartarum salarium habebit.
2 Idem in aduocato dicendum est.

Quadragesimumsextum

1 q† ꝙ quis qui nō laborat, nō debeat manducare, nec aliquid habere, vt dicit Hiero. in. iij. pte epist. in regu la mona. c. xij. epist. xxi. ad Marcellā. gl. in. l. quis. ff. de dam. in fec. gl. similis in cle. vt hi qui in verbo, in posterū, de eta. ꝛ qualit. fallit tamen in doctore, vel scolastico perito, qui questioni ppositꝫ te respondet sine reuolutione libroꝝ. nā ēt habebit salariū, lʒ nil d presenti laboret, vt firmat Archi. reprobata ibi, glo. n. c. nō lʒ.
2 xj. q. iij. sequitur Spe. in titu. de salario in. §. seqr. † vbi idē in ad-uocato scribit, ne sit deteriori, ꝯditionis peritus, qui nō indiget reuolutione libroꝝ in aliquibus casibus q̄ imperitus, q in oib⁹ indiget. arg. c. eū qui de preben. lib. vj. ꝛ in doctoribus ita tradit Barb. in proemio cle. in. ij. lect. in ver. salutē. col. xv. Soci. i tra-cta. fallē. regula. ccxxix. Jas. in. §. sed iste. col. antepe. de acti. ꝛ ri pa in trac. de peste in. iij. pte. fol. cxxxvij. idē concludens in medi-co ex tempore infirmum curante, qꝛ ratio laborum preteritorum attendi debet. l. studiorum labor. C. de assesso.

SVMMARIVM

1 Scolares compelli non possunt ad aliquod opus faciendum si cut nec nobiles.
2 Byroarij non possunt precipere scolaribus vt eos adiuuent ad capiendum aliquem.

Quadragesimumseptimū

1 q† ꝙ lʒ iudex possit coger mēdicātes validos, vt labo rēt, ꝛ operent, vt in rub. C. de mēdicā. valid. li. xj. ꝛ alle gatur tex. in. §. si vero aliqui, in autē. de q̄store. col. vj p Amanel-lū de claris aqs sing. cv. tex. est qd hoies, vbi dicit ꝙ hoies, qui nihil habēt, ꝛ viuunt, ꝛ nō operant, ꝛ sunt validi, respublica pōt compellere ad operandum, ꝛ si nolint operari, expellant de ciui-tate. fallit in studētibus, qbus nō pōt imperari, ne studio deserto ad aliud opus se conferāt, sicut in nobilibus, scribit de Ripa in
2 trac. de peste. in. iij. pte. fol. xxj. † multo minus seruiens poterit p-cipere, vt scolastici eū adiuuent in capiēdo aliū, cū nō sint de eius iurisdictiōe, secus in laicis, tex. i. l. liber homo. ij. ff. ad. l. acq. Jo. mafuer in rub. d penis ꝟsi. itē si seruiēs capiat, no. Luc. d pen. in rub. ne rusti. ad vllū obseq. deuoce. li. xj. C. ꝛ. l. vna. C. ne qs liber. inuitus actū reipub. gerere cogat, ꝛ dixi i clerico in repe. l. diuus fol. xxvj. vs̄. no. tn̄. ff. de senatuscōsul. silla. aliqn̄ tholose audiui p clamari, vt qlibet teneat laborare ad extinguēdū ignē, ꝛ ad feren dum aquā, dixi non comprehendi scolasticos, qd est notandum.

SVMMARIVM

1 Sapientes studij ꝛ scolares, si inter se discordent eligendo quis preferatur.
2 Sapiēs quis dicatur.
3 Sapientia quotupliciter sumatur ꝛ nu. sequentibus.
4 Sapiens vere quis sit.
5 Sapientem impossibile est non esse bonum.
6 Uirtus cum scientia est vera sapientia.
7 Sapientia sine religione vere consistere non potest.
8 Sapiens quomodo cognoscatur.

Sapientie duo sunt precepta.
9 Sapientes tacent id, quod probare non possunt.
Sapiens illicita non petit.
10 Sapiens nulli nocere intendit.
Sapientes a literatis qualiter differant remissiue.

Quadragesimũ octauum

1 q † ꝙ si aliqua ptinẽt simul ad sapientes homines stu-
dij simul ad vniuersitatẽ scolarium, ⁊ discordãt in eli-
gendo, vtpote qꝛ vnũ eligunt sapientes, aliũ eligit vniuersitas, si
pares sint virtute isti qui eligunt, deferendũ est scolaribus, ista ẽ
mens, verbaqꝫ Bal. in. l. vidue, p illũ tex. C. de nup. intellige qñ
coelecti essent pares, secus si vnus esset maioribus virtutibus p̃-
ditus, qꝛ tunc ille est preferendus ꝭm eũ, in. c. insinuante. nu. lxx.
2 de offi. deleg. istud tñ intelligerẽ hic, † vcꝫ ꝙ sapiens intelligitur
de eo qui hꝫ plenum animi iudiciũ, ⁊ discretionẽ sine scientia, ⁊
ita intelligit̃ tex. in. l. idẽ proferre. §. coram. ff. de recep. arbit. ⁊ ibi
glo. Lucas de penna. in. l. oẽs, col. xij. C. de decu. lib. x. sed scola-
stici habẽt vtrũqꝫ, ⁊ discretionẽ, ⁊ scientiã ideo habẽt preferri, cũ
duo vincula sint fortiora vno. c. j. de treuga ⁊ pace, qđ facit cõtra
mercatores Montispessulani, qui volunt ex suo censu naturali
studentibus, imo licentiatis ⁊ doctoribus preferri. arbitrantes ⁊
presumẽtes ex eoꝝ elatione, se melius posse ciuitatẽ regere i ꝯsu
latu, q̃ꝫ literis prediti, ⁊ ita bellissime rexerunt, vt eoꝝ consilio ci-
3 uitatẽ ⁊ vniuersitatem pene destruxerunt, qđ est dolendũ. † Inue-
nio tñ quod sapientia tripliciter sumitur, primo pro habitu infu-
so, per quẽ homo hꝫ notitiam diuinoꝝ, ⁊ humanoꝝ ex inspiratio
ne diuina spirituali ⁊ gratiosa, ⁊ illud sapientie donum presuppo
nit fideꝫ, de quo scribit̃ ecclesiasti. i. ⁊. iiij. ⁊. xx. ⁊ ecclesiastes. ix. c.
⁊ seq. ⁊ Sene. ad Lucillũ epistola. lxxxvij. qđ est ꝙ nõ existimes
eum futurum sapientẽ qui literas nescit, cũ sapientia in literis nõ
sit, res enim tradit, nõ verba. ⁊ hanc sapiaꝫ amplexus est Dauid.
iij. Reg. c. j. cui dum non posset calefieri, dederunt Sunamitẽ, id
est sapientiam, que eũ calefecit. ita exponit Hiero. lib. epistolarũ
in. iij. pte, epist. vij. sapientia quippe auxiliabit̃ iusto, sup decẽ ci-
4 uitates ptãtẽ habẽti sapientiã, ⁊ disciplinaꝫ, ⁊ alibi Sene. dt † ve
re sapiens est, qui facit qđ scriptura dicit, non qui nouit. Tho. in.
ij. secunde. §. ad ꝭm, ⁊ theologi cõmunius sic accipiunt. Secũdo
accipit̃ sapientia secũdum Peripatethicos pro virtute intellecti
ua ⁊ speculatiua inter oẽs virtutes intellectuales, nobilissima, de
qua Aristoti. ix. ethico. ⁊. j. metha. dicit, sapiens est qui scit oia,
⁊ difficilia p certitudinẽ, ⁊ cãs, ipsum scire pp se querens, ⁊ alios
ordinãs ⁊ psuadens, ⁊ scire dꝫ p cãs altissimas, nõ p quascunqꝫ.
5 Lucas in. l. fi. col. pe. C. de ponderato, ⁊ auri illatio. lib. xj. † ⁊ ali
bi philoso. dicit impossibile sapientẽ nõ esse bonũ, ⁊ iste apud gre
cos sophos dicebat̃, ⁊ sophia sapientia. vnde Augu. de ciuitate
dei. c. j. ait ꝙ ante tpa Pythagore oẽs, qui se scientie mãcipabãt
seu sapientie, sophi vocabant̃, sed Pythagoras iudicauit aliquẽ
elatũ vocari sophũ, vnde cũ interrogabat̃, dicere se nõ audebat
sophum. sed philosophũ, id est sapiẽtie amatorẽ, inde dicti sunt
philosophi. l. ij. §. iuris ciuilis. ff. de origine iuris. Tertio sumitur
sapientia ꝭm stoicos morales p collectione oium virtutũ mora-
lium ⁊ intellectualiũ, ⁊ hoc modo sapiens idem est qđ virtutibus
6 preditus, ꝭm intentionem Boetij ⁊ Sene. † ⁊ virtus cũ scientia
est vera sapientia ꝭm eos, ⁊ tales vere sapientes possunt regere
rẽpublicã, ⁊ de ista loqt̃. l. j. §. est aũt. ff. de varijs ⁊ extraor. cogni.
Specu. in. ti. de aduoca. in. §. iij. vnde Lactan. in li. de falsa sapiẽ.
7 inquit. virtus sapientie coniuncta sapientia est, † naturam enim
hominis deus hanc esse instituit, vt duarũ reꝝ cupida esset scꝫ re
ligionis ⁊ sapientie, sed homines ideo fallunt̃, aut religionẽ susci
piunt omissa sapientia, aut sapientie soli student religione omissa
8 cum alterum sine altero vere cõsistere nõ possit † p duo quippe co
gnoscit̃ sapiens, vt plato dicit, sapiens cũ iniuria afficit̃, nõ ira-
scit̃, ⁊ nõ extollit̃, cũ laudat̃. ⁊ Socrates ait sapientie precepta eẽ
duo, tacere, ⁊ adiscere. ⁊ Bias non ignorabat, imo dietim pme-
9 bat, sapientiam omnibus alijs rebus certiorem, ⁊ securiorẽ † ⁊ sa
pientes tacent illud, quod probare non possunt. c. plerũqꝫ. ij. qõ.
vij. ⁊ dꝫ esse cautus in prolatione verboꝝ, Bal. in. c. veꝝ, de iure-
iuran. ⁊ sapiens est, qui nõ petit illicita, dicit Bal. p illũ tex. in. l.
non idcirco. C. de rescinden. vendi. sapiens verbis producet seip
sum, ⁊ homo prudens placebit magnatibus. Ecclesiast. xx. c. ali-
bi in prouerbijs. x. c. scribitur in labijs sapientis inuenit̃ sapien-
tia, ⁊ ecclesiastici. v. c. cum sapientia proferes responsum veruꝫ. ⁊
10 alia ponit Lucas de penna in. l. j. col. vj. C. de lega. li. x. † Postre
mo sapiens nulli nocere intendit. vj. q. j. c. sapiens, prelationi ⁊ gu
bernationi sapiens conuenit. c. porro. lxxxiiij. di. ⁊ qualiter sapiẽ
tes a literatis differant, vide per Archi. in. c. vt cõmissi, de heret.
in. vj. Si fueris sapiens, attende tempus ⁊ horam. Nõ patit̃ stul
tus semper adesse moram glo. in cle. pastoralis. de re iudic. ⁊ vіđ
que ibi addidi, ⁊ Fely. in proemio decret. col. j. ⁊ no. hec literaruꝫ
studiose, vt sapiens efficiaris.

SVMMARIVM

1 Scolaribus perfecto studio respublica gubernanda tradẽda est.
2 Supbia placet potentioribus ⁊ non verboruꝫ honestas.
3 Uirtus dici nõ potest que a premio sequestratur.
4 Indignum ad honorem promouens eũ decipit.

Quadragesimumnonum

1 q est † scolaribus post ꝯsummatũ studiũ, dꝫ cõmitti res-
publica gubernãda. §. fi. in proemio insti. caueant tñ ne faciãt si-
cut phaetõ, si fabulose loqui liceat, de quo p Ouidiũ li. ij. metha-
mor. qui accepto regimine currus solis sui patris, quẽ guberna-
re ignorauit pp eius calores iuueniles, quos refrenare expedit
. l. fi. §. pe. C. de bonis que libe. arbores, terram, ⁊ alia elemẽta de
uastauit. sed iuppiter hec cõspiciens, equos aurigã, ⁊ currũ in ma
re precipitauit, sic deus phaetõta id est malos iudices, vel prela-
tos sustinere nõ valens, nec equos, id est familiares illoꝝ, flãmi-
geros flammis auaritie deditos cõsumit. a quibus iudicibꝰ ⁊ iu-
stitie administratoribus totus inflamat̃ mũdus, cõburunt̃ mon-
tes, id est nobiles, ⁊ alti viri, id est literati, terra id est viri infimi,
⁊ pauperes, fontes id est pij ⁊ misericordes, mare id est amari vi
ri. videlicet religiosi, flumina diuites ⁊ deliciosi, celum ⁊ stelle, id ẽ
sancti viri ⁊ luminosi, nec est q euadat malicias eoꝝ, ⁊ ideo de ta
libus terra cõquerit̃ deo, id est patria dicto administratori subie
cta, vt hr̃ Job. xxx. c. aduersuꝫ te terra mea clamat. Esaie. xiiij. c.
tu terrã tuã dispersisti, ⁊ populũ tuũ occidisti, iõ deus iustus quã-
doqꝫ mittit flumina in tales, ⁊ in mare precipitat, id ẽ in tenebras
inferni. Exodi. xv. c. cantemus dño gloriose, ⁊c. qꝛ currus pha-
raonis ⁊ exercitũ eius proiecit in mare. aduertãt ergo iustitie ad-
ministratores, ⁊ alij vt probe cogere debeãt, ⁊ ehebuntur ad ma-
gnos honores, vt pꝫ de Joseph gene. xlj. c. qꝛ ostendit tibi omnia
deus que locutus est, nunqđ sapientiorem ⁊ tui similem inuenire
potero, tu eris sup domũ meã, ⁊ ad tui oris imperiũ, cunctus po
pulus obediet, vno tñ regni solio te precedã. Lu. de penna in. l. si
qñ. in fi. C. de diuer. of. li. xij. Sed quid vacamus in meritis virtu
tutũ? aut vite sic extollendis? hodie nihil sibi grauitas nihil in-
dustria vẽdicat, totũ auri prophanus amor obtinet, hodie honor
vitia remunerat, ⁊ in locũ vltoris seu iudicis is qui fuerat puniẽ-
2 dꝰ. adijcit̃. c. fert̃. j. q. j. † supbia peperit temeritatẽ, q̃ hodie potẽ-
tibus, ⁊ non morum honestas, sed verboꝝ venustas attendit̃, nõ
scientie visus, sed stultitie risus, non puritas manuũ, sed q̃ꝫtitas
muneꝝ confouetur, ⁊ nõ virtutes sed vestes ad insignes honores
⁊ vtilitatis officia pmouent̃, ꝯ̃ tex. in. l. vna, de anno. ciui. C. li. x.
3 † nec potest dici virtus que a premio sequestrat̃ ꝭm Cassiodo. j. li.
varia. reꝝ, epist. iij. qui aũt nõ meritis sed gratie defert honores,
xp̃m spernit. c. qui vos. viij. q. j. nã proculdubio deus offendit̃, si
ad magnos honores quisquã nõ ex merito, sꝫ ex fauore, qđ absit
4 aut venalitate puehit̃. j. q. j. c. pueri. † ⁊ qui ad honores pmouet
indignũ, decipit eũ. lxj. di. c. quid pderit, vide in. l. si qñ. de diuer.
off. p Luc. de penna, vbi p. s̃. dicta verba hec pfert ne plura.

SVMMARIVM

1 Scolaris doctus dꝫ preferri doctori indocto.
Limita. ⁊. J. numero. 7.
2 Scolaris preferendus est doctorello impetrãti sub eadeꝫ data.
3 Doctor nõ dꝫ habere salarium si nescit docte interpretari.
Doctor inutilis ab auditoribus reprobari potest.
4 Doctor faciẽs secũ intrare famulos quando sit infamis.
5 Sciens parum ⁊ ignarus equiparantur.
Quot testes reqrant̃ ad probandã scientiã scolaris ꝯ̃ doctorem.

Quinquagesimum

1 q est † ꝙ scolaris doctus dꝫ pre-
ferri doctori indocto. gl. in. l. j. C. de anno. ciui. lib. xj.
. C. sing. ꝭm Marcũanto. in. §. fi. in fine insti. de testa.
milita. ⁊ illam glos. sequitur Alexan. in additio. ad Barto. in. l.
j. C. de dignitati. lib. xij. Henri. Boic. ⁊ ibi in addi. ad eum in pe
mio decreta.

mio decre. in verbo Gregorius, et Bernard. de bustis in suo mariali, de natiuitate beate Marie sermo. j. parte. ij. lra. K. Jas. in l. cum qd. in. j. lect. col. iij. ff. si cer. pet. Fely. in. c. pastoralis. in pn. de offi. deleg. † vnde dicit Barb. in proe. cle. col. iiij. in. ij. lec. fuisse decisum, scolasticum esse preferendum doctorello, qui impetrauerat beneficium sub eadem data, sub qua scolasticus. huic fini subscribit Jocbus glosator regulam cancel. reg. xv. plus dicens, iudicem in foro conscientie, ista debere sequi, et illam regulam, vez graduatos non graduatis preferendos, debere intelligi de idoneis graduatis, secus de inhabilibus, et asinis comatis. † ob id dicit Alex. in addi. ad Bar. in. d. l. j. C. de digni. doctorem non debere habere salarium si nesciat docte interpretari, ac Bar per illum tex. in. l. ij. C. de profes. et medic. lib. x. quod doctor qui prebet se inutilem auditoribus, potest reprobari, vtpote si continuet practicam, et non studet vtilitati scolarium, tunc vix pot duobus commode preesse. arg. c. j. de conue. in. vj. † et fortius dicit Ange. in. l. j. C. de stud. vrb. ro. lib. xj. quod doctor qui facit intrare secum famulos, est infamis, quod intelligerem quando facit eos intrare, vt eum audiant, quia non habebat scolares, secus si ob malitiam aliquam auditores eum deseruerint, vt vidi fieri tholose sepius, et ita videtur innuere Gaspar Valaci. in repe. l. imperium. col. xxij. ff. de iuris. om. iu. rosupradictorum pot esse per. §. oportet. in auc. de instru. cautel. et fide, † vbi ille qui parum scit, et prorsus ignarus equiparantur. vnde dicit Bar. in auc. sed nouo iure. C. si cer. pe. quod mercatores qui tantum sciunt scribere in vulgari, dicuntur illiterati, facit. l. quoties. et ibi gl. alle. multa iura. ff. qui satis cog. l. si plagij. C. ad. l. flaui. de plagia. scripsi in trac. de pacifi. posse. nume. cc xiij. et sequentib. † ad probandam tamen scientiam illius scolaris contra doctorem requiruntur. xv. testes per tex. sing. in. l. vnicuique. C. de proxi. sac. scrin. lib. xij. pro intellectu tamen illius glo. d. l. j. de anno. ciui. vide Pan. et alios in. c. clerici. de iud. Fely. in rub. de maio. et obe. Bonum de curtili. in tract. nobil. in. iij. parte. nu. lxj. Jo. montaigne in tracta. de auct. preemi. sacri mag. consil. fol. xxij. et Siluester de prier. in sua summa in verbo doctor. nu. iij. † hec tamen non procederet quando pro forma requireretur gradus, vt in nominatis, et in beneficijs ciuitatum, et villarum muratarum, nam tunc quantumcunque doctus sit scolasticus, non preferetur graduato, per. §. preterea. de collatio. in concorda.

SVMMARIVM

1 Scolaris docendo doctior efficitur.
Spiritualia transferuntur, et non perduntur.
2 Scolares legere possunt, vt discant potius quam doceant.

Quinquagesimumprimum

q †quia licet donare sit perdere. l. filiussa. ff. de dona. l. ij. C. de consul. lib. xij. c. pastor. j. q. ij. tamen scolaris dado doctrinam nihil perdit, imo doctior efficitur, quia omne artificium per exercitium recipit incrementum. l. legatis. §. ornatricibus. ff. de leg. iij. l. milites. el. ij. C. de re mili. lib. xij. nam intellectualia erogantur, et erogans nihil perdit, secus in corporalibus, sed spiritualia transferuntur, et non perduntur, sicut sol dat lumen, secundum Bal. in proemio. ff. in. §. itaque. vide Luc. de penna in. l. vna. col. j. in fi. C. de stud. liber. vrb. ro. lib. xj. dicitur communiter.

Discere si queris, doceas, sic ipse doceris.
Alij loco doceas ponunt studeas.
Nam studio tali tibi proficis atque sodali.

¶ Glo. in. l. j. C. de excu. artifi. lib. x. si opponatur scolaris docere non posse, quia adiscere dicitur nam dicit tex. in. c. sic viue. xvj. q. j. longo
2 tempore discas, vt postmodum doceas. † tamen Joan. and. in regula cum qd de regu. iu. in. vj. in mercuria. et Panor. in. c. j. na. iiij. de fer. quod scolares possunt legere, vt discant, potius quam doceant, et ita videmus fieri aliquando Tholose, et in Francia, nam simul atque cursus suos audiuerunt, sumunt gradum bacalaureatus, et legunt, et hoc est bonum vtileque eis, et quidam bacalauri legunt, vt discant et doceant, et sunt egregie docti, vt mea memoria multos noui.

SVMMARIVM

1 Scolaris doctus dotem maiorem habere debet.
Patris interest viro docto nubere filiam.
2 Dotes animi que sint.
3 Doctor etiam si haberet scientiam Bar. hodie si est pauper vix amplam inueniret dotem.

Quinquagesimumscdm

q
1 †scolaris doctus debet habere maiorem dotem quam alius laicus, vel mercator, quia pro qualitate persone dos est constitueda. l. quero. ff. de iu. do. l. si furiosi. C. de nup. nam patris interest viro literato, tradere suam filiam nuptui. Alex. consi. cxxvij. viso col. j. in. vij. vol. arg. l. iij. §. si emancipatus. ff. de bo. pos. contra.
2 † quia maiores dotes animi communiter habent literati, quam alij, que sunt prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia, secundum Pau. de cita. in trac. de iure pat. in. iij. parte. q. j. in. ij. causa facit. c. pen. de presump. et ecclesiastici. vij. c. trade filiam, et grande opus feceris, et homini
3 sensato da illam. † hodie si pauper est, et si scientiam Bar. haberet, vix amplam inueniret dotem, quia hodie de scientia vltima fit questio, et de bonis prima.

SVMMARIVM

1 Pater potest cogi a filio cupienti studere sumptus ministrare. Limita vt. j. nu. 3. 10. 11. et. 12.
2 Alere aliquem obligatus quando teneatur ad expensas magistrorum.
4 Filius secundum legem Solonis patrem alere non tenebatur, quando pater ei nullam artem dederat.
5 Pater ad dotandas filias tenetur.
6 Scientia filij est gloria, et laus patris.
7 Obligatus ad tractandum aliquem vt filium tenetur ad impensas studij grammatices.
8 Pater quando cogi possit ad emendos libros filio, et ei prestare necessaria.
9 Patres filijs alimenta denegantes excommunicati sunt.

Quinquagesimumtertium

q
1 est, † quod pater pot compelli ministrare sumptus et expensas filio suo volenti studere per tex. in. l. de bonis. §. non solum. ff. de carb. edi. cuius verba subijcio, non solum alimenta prestari debent pupillo, sed et in studia, et ceteras necessarias impensas debet impendi pro modo facultatum. et licet non loquatur de patre, tamen text. et ibi expresse doc. in parte loquuntur in. l. macedoniani. C. ad maced. et Vitalis de nemaso in trac. de colla. q. v. in fi. et Bolog. hic quod sic probatur. per quod tenetur alere filium. l. si quis a liberis. ff. de libe. agno. sed illud quod dicit est vt in futurum possit se alere, ergo pater ad illud tenetur.
2 l. stichus ibi tueri possit. ff. de leg. iij. † Secundo qui tenetur aliquem alere, tenetur ad expensas magistrorum, et hoc quando obligatio alimentorum est iuris naturalis, vel iure sanguinis alimenta debentur. l. quod filium. et ibi Bal. ff. vbi pupil. educ. debeat, sed pater iure naturali ad alimenta tenetur, et iure sanguinis. d. l. si quis liberis, ergo et ad studij expensas, secundum Hosti. in sum. de infantib. languidis in. §. qui parentes. secus ergo est dicendum, quando alimenta debentur ex legato vel alia causa, quia tunc non tenetur ille ad disciplinam, vt dicit tex. in. l. legatis. ff. de ali. et cib. lega. Jas. et Jac. in. l. cum hi. §. qui transigit. ff. de transactio. et sapiens dicit Cato.

Cum tibi sint nati, nec opes, tunc artibus illos
Instrue, quo possint inopem defendere vitam.

3 ¶ Intellige tamen posse compelli, quo ad grammaticam, et vt faciat eum legere, et scribere, cum ista disciplina sit homini necessaria, vel vt doceat aliquem artem, secus quoad leges, nisi hoc qualitate ingenij, et facultatem bonorum, super quibus iudex arbitrabitur, Bar. et Jas. in. l. qdam cum filium. ff. de ver. obli. et. d. l. macedoniani, Riminal. in. l. si donatioe. col. pe. C. de
4 colla. † vnde lege Solonis sancitum erat, filium ad alimenta necessaria patri non teneri, quando pater ei nullam artem contulisset, vt dicitur in vita Solo. per Plutarth. et Hely sacerdos, licet sanctus fuisset tamen quia filios suos non erudiuerat in omni disciplina et correctione supinus cecidit, et mortuus, verba refero Hiero. scripta in. c. le-
5 gant episcopi. xxxvij. dist. ¶ † Item sicut pater tenetur ad dotandas filias. l. fina. C. de dotis promissi. non minori ratione videtur, quod teneatur ad studij expensas. Pau. in. l. sed iulianus. §. pinde. ff. ad ma-
6 cedo. preterea istud videtur versum in vtilitatem patris † cum scientia filij sit laus et gloria patris, gl. in auc. consti. que de digni. colum. vj. in fi. post Salomonem, hinc dicitur ecclesiast. vij. c. filij tibi sunt, erudi illos. et puerb. xxiij. c. noli subtrahere a puero disciplinam, nam et post mortem letatur pater in filio glorioso. Thobie. xiij. c. beatus ero, si fuerint reliquie seminis mei ad videndum claritatem
7 Hierusalem. citat Luc. de pen. in. l. j. col. j. C. qui eta. lib. x. † idem dicas in eo qui tenetur tractare aliquem vt filium, quod etiam ad expensas studij teneatur, puta grammatices, si natura filij non repugnat. l. qui filium. ff. vbi pupil. et doc. in. d. l. quidam cum filium,

Sapientie duo sunt precepta.
9 Sapientes tacent id, quod probare non possunt.
Sapiens illicita non petit.
10 Sapiens nulli nocere intendit.
Sapientes a literatis qualiter differant remissiue.

1 q **Uadragesimū octauum** †q si aliqua ptinēt simul ad sapientes homines studij simul ad vniuersitatē scolarium, & discordāt in eligendo, vtpote q vnū eligunt sapientes, aliū eligit vniuersitas, si pares sint virtute isti qui eligunt, deferendū est scolaribus, ista ē mens, verbaq; Bal. in. l. vidue, p illū tex. C. de nup. intellige qñ coelecti essent pares, secus si vnus esset maioribus virtutibus pditus, q tunc ille est preferendus fm eū, in. c. insinuante. nu. lxx.
2 de offi. deleg. istud tñ intelligerē hic, † vc; q sapiens intelligitur de eo qui hz plenum animi iudiciū, & discretionē sine scientia, & ita intelligit tex. in. l. idē proferre. §. coram. ff. de recep. arbit. & ibi glo. Lucas de penna. in. l. oēs, col. xij. C. de decu. lib. x. sed scolastici habēt vtrūq;, & discretionē, & scientiā ideo habēt preferri, cū duo vincula sint fortiora vno. c. j. de treuga & pace, qd facit cōtra mercatores Montispessulani, qui volunt ex suo censu naturali studentibus, imo licentiatis & doctoribus preferri. arbitrantes & presumētes ex eo elatione, se melius posse ciuitatē regere i ꝯsulatu, q̄ literis prediti, & ita bellissime rexerunt, vt eo consilio ciuitatē & vniuersitatem pene destruxeruut, qd est dolendū. † Inue-
3 nio tñ quod sapientia tripliciter sumitur, primo pro habitu infuso, per quē homo hz notitiam diuino, & humano ex inspiratione diuina spirituali & gratiosa, & illud sapientie donum presupponit fidez, de quo scribit ecclesiasti. i. & iiij. & xx. & ecclesiastes. ix. c. & seq. & Sene. ad Lucillū epistola. lxxxvij. qd est q nō existimes eum futurum sapientē qui literas nescit, cū sapientia in literis nō sit, res enim tradit, nō verba. & hanc sapiaz amplexus est Dauid. iij. Reg. c. j. cui dum non posset calefieri, dederunt Sunamitē, id est sapientiam, que eū calefecit. ita exponit Hiero. lib. epistolarū in. iij. pte, epist. vij. sapientia quippe auxiliabit iusto, sup decē ci-
4 uitates ptātē habēti sapientiā, & disciplinaz, & alibi Sene. dt † vere sapiens est, qui facit qd scriptura dicit, non qui nouit. Tho. in. ij. secunde. §. ad fm, & theologi cōmunius sic accipiunt. Secūdo accipit sapientia secūdum Peripatethicos pro virtute intellectiua & speculatiua inter oēs virtutes intellectuales, nobilissima, de qua Aristoti. ix. ethico. & j. metha. dicit, sapiens est qui scit oia, & difficilia p certitudinē, & cās, ipsum scire pp se querens, & alios ordinās & psuadens, & scire dz p cās altissimas, nō p quascunq;.
5 Lucas in. l. fi. col. pe. C. de ponderato, & auri illatio. lib. x. † & alibi philoso. dicit impossibile sapientē nō esse bonū, & iste apud grecos sophos dicebat, & sophia sapientia. vnde Augu. de ciuitate dei. c. j. ait q ante tpa Pythagore oēs, qui se scientie mācipabāt seu sapientie, sophi vocabant, sed Pythagoras iudicauit aliquē elatū vocari sophū, vnde cū interrogabat, dicere se nō audebat sophum. sed philosophū, id est sapiētie amatorē, inde dicti sunt philosophi. l. ij. §. iuris ciuilis. ff. de origine iuris. Tertio sumitur sapientia fm stoicos morales p collectione oium virtutū moralium & intellectualiū, & hoc modo sapiens idem est qd virtutibus
6 preditus, fm intentionem Boetij & Sene. † & virtus cū scientia est vera sapientia fm eos, & tales vere sapientes possunt regere rēpublicā, & de ista loqt. l. j. §. est aūt. ff. de varijs & extraor. cogni. Specu. in. ti. de aduoca. in. §. iij. vnde Lactan. in li. de falsa sapiē.
7 inquit. virtus sapientie coniuncta sapientia est, † naturam enim hominis deus hanc esse instituit, vt duarū re cupida esset sc; religionis & sapientie, sed homines ideo fallunt, aut religionē suscipiunt omissa sapientia, aut sapientie soli student religione omissa
8 cum alterum sine altero vere cōsistere nō possit † p duo quippe cognoscit sapiens, vt plato dicit, sapiens cū iniuria afficit, nō irascit, & nō extollit, cū laudat. & Socrates ait sapientie precepta eē duo, tacere, & adiscere. & Bias non ignorabat, imo dietim pme-
9 bat, sapientiam omnibus alijs rebus certiorem, & securiorē † & sapientes tacent illud, quod probare non possunt. c. plerūq;. ij. qō. vij. & dz esse cautus in prolatione verbo, Bal. in. c. ve, de iureiuran. & sapiens est, qui nō petit illicita, dicit Bal. p illū tex. in. l. non idcirco. C. de rescinden. vendi. sapiens verbis producet seipsum, & homo prudens placebit magnatibus. Ecclesiast. xx. c. alibi in prouerbijs. x. c. scribitur in labijs sapientis inuenit sapientia, & ecclesiastici. v. c. cum sapientia proferes responsum veruz. &
10 alia ponit Lucas de penna in. l. j. col. vj. C. de lega. li. x. † Postremo sapiens nulli nocere intendit. vj. q. j. c. sapiens, prelatiōi & gubernationi sapiens conuenit. c. porro. lxxxiij. di. & qualiter sapiētes a literatis differant, vide per Archi. in. c. vt cōmissi, de heret. in. vj. Si fueris sapiens, attende tempus & horam. Nō patit stultus semper adesse moram glo. in cle. pastoralis. de re iudic. & vid que ibi addidi, & Fely. in proemio decret. col. j. & no. hec literarū studiose, vt sapiens efficiaris.

SVMMARIVM

1 Scolaribus perfecto studio respublica gubernanda tradēda est.
2 Supbia placet potentioribus & non verborū honestas.
3 Uirtus dici nō potest que a premio sequestratur.
4 Indignum ad honorem promouens eū decipit.

q **Uadragesimumnonum** est † scolaribus post ꝯsummatū studiū, dz cōmitti res-
1 publica gubernāda. §. fi. in proemio insti. caueant tñ ne faciāt sicut phaetō, si fabulose loqui liceat, de quo p Ouidiū li. ij. methamor. qui accepto regimine currus solis sui patris, quē gubernare ignorauit pp eius calores iuueniles, quos refrenare expedit. l. fi. §. pe. C. de bonis que libe. arbores, terram, & alia elemēta deuastauit. sed iuppiter hec cōspiciens, equos aurigā, & currū in mare precipitauit, sic deus phaetōra id est malos iudices, vel prelatos sustinere nō valens, nec equos, id est familiares illo, flāmigeros flammis auaritie deditos cōsumit. a quibus iudicib⁹ & iniustitie administratoribus totus inflamat mūdus, cōburunt montes, id est nobiles, & alti viri, id est literati, terra id est viri infimi, & pauperes, fontes id est pij & misericordes, mare id est amari viri. videlicet religiosi, flumina diuites & deliciosi, celum & stelle, id ē sancti viri & luminosi, nec est q euadat malicias eo, & ideo de talibus terra cōquerit deo, id est patria dicto administratori subiecta, vt hr Job. xxx. c. aduersuz te terra mea clamat. Esaie. xiiij. c. tu terrā tuā dispersisti, & populū tuū occidisti, iō deus iustus quādoq; mittit flumina in tales, & in mare precipitat, id ē in tenebras inferni. Exodi. xv. c. cantemus dño gloriose, &c. q currus pharaonis & exercitū eius proiecit in mare. aduertāt ergo iustitie administratores, & alij vt probe cogere debeāt, & ehebuntur ad magnos honores, vt p; de Joseph gene. xlj. c. q ostendit tibi omnia deus que locutus est, nunqd sapientiorem & tui similem inuenire potero, tu eris sup domū meā, & ad tui oris imperiū, cunctus populus obediet, vno tñ regni solio te precedā. Lu. de penna in. l. si qñ. in fi. C. de diuer. of. li. xij. Sed quid vacamus in meritis virtutū ? aut vite sic extollendis ? hodie nihil sibi grauitas nihil industria vēdicat, totū auri probhanus amor obtinet, hodie honor vitia remunerat, & in locū vltoris seu iudicis is qui fuerat puniēd⁹. adijcit. c. fert. j. q. j. † supbia peperit temeritatē, q̄ hodie potē-
2 tibus, & non morum honestas, sed verbo venustas attendit, nō scientie visus, sed stultitie risus, non puritas manuū, sed q̄titas munero confouetur, & nō virtutes sed vestes ad insignes honores & vtilitatis officia pmouent, ꝯ tex. in. l. vna, de anno. ciui. C. li. x.
3 † nec potest dici virtus que a premio sequestrat fm Cassiodo. j. li. varia. rex, epist. iij. qui aūt nō meritis sed gratie defert honores, xpm spernit. c. qui vos. viij. q. j. nā proculdubio deus offendit, si ad magnos honores quisquā nō ex merito, s; ex fauore, qd absit
4 aut venalitate puehit. j. q. j. c. pueri. † & qui ad honores pmouet indignū, decipit eū. lxj. di. c. quid pderit, vide in. l. si qñ. de diuer. off. p Luc. de penna, vbi p. s. dicta verba hec pfert ne plura.

SVMMARIVM

1 Scolaris doctus dz preferri doctori indocto.
Limita. & J. numero. 7.
2 Scolaris preferendus est doctorello impetrāti sub eadez data.
3 Doctor nō dz habere salarium si nescit docte interpretari.
Doctor inutilis ab auditoribus reprobari potest.
4 Doctor faciēs secū intrare famulos quando sit infamis.
5 Sciens parum & ignarus equiparantur.
Quot testes requirant ad probandā scientiā scolaris ꝯ doctorem.

1 q **Uinquagesimum** est † q scolaris doctus dz preferri doctori indocto. gl. in. l. j. C. de anno. ciui. lib. xj. C. sing. fm Marcūanto. in. §. fi. in fine insti. de testa. milita. & illam glos. sequitur Alexan. in additio. ad Barto. in. l. j. C. de dignitati. lib. xij. Henri. Boic. & ibi in addi. ad eum in pmio decreta.

mio decre. in verbo Gregorius, & Bernard. de bustis in suo ma
riali, de natiuitate beate Marie sermo. j. parte. ij. lra. K. Ias. in
2 l. cuz qd. in. j. lect. col. iij. ff. si cer. pet. Fely. in c. pastoralis. in pn.
de offi. deleg. † vnde dicit Barb. in proe. cle. col. iiij. in. ij. lec. fuis
se decisum, scolasticum esse preferenduz doctorello, qui impetra
uerat beneficium sub eadem data, sub qua scolasticus. huic fnie
subscribit Jochus glosator regulaꝝ cancel. reg. xv. plus dicens,
iudicem in foro ꝯscientie, ista debere sequi, & illam regulam, vcz
3 graduatos non graduatis preferendos, debere intelligi de ido-
neis graduatis, secus ꝺ inhabilibus, & asinis comatis. † ob id di
cit Alex. in addi. ad Bar. in. d. l. j. C. de digni. doctorem non de
bere habere salarium si nesciat docte interpretari, ac Bar per il
luz tex. in. l. ij. C. de profes. & medic. lib. x. ꝙ doctor qui prebet se
inutilem auditoribus, potest reprobari, vtpote si ꝯtinuet prati-
4 cam, & non studet vtilitati scolariũ, tunc vix pōt duobus cōmo-
de preesse. arg. c. j. de ꝯsue. in. vj. † & fortius dicit Ange. in. l. j. C.
de stud. vrb. ro. lib. xj. ꝙ doctor qui facit intrare secuz famulos,
est infamis, ꝙ intelligerem qñ facit eos intrare, vt eum audiant,
qꝛ non habebat scolares, secus si ob malitiam aliquam audito-
res eum deseruerint, vt vidi fieri tholose sepius, & ita vr̃ innuere
Gaspar Calaci. in repe. l. imperiuz. col. xxij. ff. de iurisd. om. iu. rō
5 supradictoꝝ pōt esse per. §. oportet. in auc. de instru. cautel. & fi-
de, † vbi ille qui parum scit, & prorsus ignarus equiparant̃. vnde
dicit Bar. in auc. sed nouo iure. C. si cer. pe. ꝙ mercatores q tan
tum sciunt scribere in vulgari, dñr illiterati, facit. l. quoties. & ibi
6 gl. alle. multa iura. ff. qui satis cog. l. si plagij. C. ad. l. flaui. de pla
gia. scripsi in trac. de pacifi. posse. nume. ccxiij. & sequentib. † ad
probandam tamen scientiã illius scolaris ꝯtra doctorem requi-
runtur. xv. testes per tex. sing. in. l. vnicuiqꝫ. C. de proxi. sac. scrin.
lib. xij. pro intellectu tñ illius glo. d. l. j. de anno. ciui. vide Pañ.
& alios in. c. clerici. de iud. Fely. in rub. de maio. & obe. Bonum
de curtili. in tract. nobil. in. iij. parte. nu. lxj. Jo. montaigne in tra
cta. de auct. preemi. sacri mag. ꝯsil. fol. xxij. & Siluester de prier.
7 in sua summa in verbo doctor. nu. iij. † hec tñ non procederēt qñ
pro forma requireretur gradus, vt in nominatis, & in beneficijs
ciuitatum, & villarum muratarum, nam tunc quantumcunqꝫ do
ctus sit scolasticus, non preferetur graduato, per. §. preterea. de
collatio. in concorda.

SVMMARIVM

1 Scolaris docendo doctior efficitur.
Spiritualia transferuntur, & non perduntur.
2 Sco lares legere possunt, vt discant potius q̃ doceant.

Quinquagesimumprimũ

q

1 † qꝛ lꝫ donare sit perdere. l. filiusfa. ff. de dona. l. ij. C.
de consul. lib. xij. c. pastor. j. q. ij. tñ scolaris dādo do
ctrinam nihil perdit, imo doctior efficitur, qꝛ omne artificiuz per
exercitium recipit incrementum. l. legatis. §. ornatricibus. ff. de
leg. iij. l. milites. el. ij. C. de re mili. lib. xij. nam intellectualia ero-
gantur, & erogans nihil perdit, secus in corporalibus, sed spiri-
tualia transferunt̃, & non perduntur, sicut sol dat lumē, ꝓm Bal.
in proemio. ff. in. §. itaqꝫ. vide Luc. de penna in. l. vna. col. j. in fi.
C. de stud. liber. vrb. ro. lib. xj. dicitur communiter.
Discere si queris, doceas, sic ipse doceris.
Alij loco doceas ponunt studeas.
Nam studio tali tibi proficis atqꝫ sodali.
¶ Glo. in. l. j. C. de excu. artifi. lib. x. si opponat̃ scolaris docere
non posse, qꝛ adiscere dñt nã dicit tex. in. c. sic viue. xvj. q. j. longo
2 tpe discas, vt postmodum doceas. † rñ. Joã. and. in regula cum
qd de regu. iu. in. vj. in mercuria. & Panor. in. c. j. nu. iiij. de fer.
ꝙ scolares pñt legere, vt discant, potius q̃ doceant, & ita vide-
mus fieri aliqñ Tholose, & in Frãcia, nã simul atqꝫ cursus suos
audiuerunt, sumunt gradum bacalaureatus, & legunt, & hoc est
bonum vtileqꝫ eis, & quidam bacalauri legunt, vt discant & do-
ceant, & sunt egregie docti, vt mea memoria multos noui.

SVMMARIVM

1 Scolaris doctus dotem maiorem habere debet.
Patris interest viro docto nubere filiam.
2 Dotes animi que sint.
3 Doctor etiam si haberet scientiam Bar. hodie si est pauper vix
amplam inueniret dotem.

Quinquagesimumscdꝫ

q

1 † scolaris doctus dꝫ hr̃e maiorez dotem quaꝫ alius
laicus, vel mercator, qꝛ pro qualitate psone dos est
ꝯstitueda. l. quero. ff. de iu. do. l. si furiosi. C. de nup. nã patris in-
terest viro literato, tradere suam filiam nuptui. Alex. ꝯsi. cxxvij.
viso col. j. in. vij. vol. arg. l. iij. §. si emancipatus. ff. de bo. pos. ꝯta.
2 † qꝛ maiores dotes animi cōiter hñt literati, q̃ alij, que sunt pru
dentia, iustitia, fortitudo, temperantia, ꝓm Pau. de cita. in trac.
de iure pat. in. iij. parte. q. j. in. ij. causa facit. c. pen. de presump. &
ecclesiastici. vij. c. trade filiam, & grande opus feceris, & homini
3 sensato da illam. † hodie si pauper est, ēt si scientiam Bar. habe
ret, vix amplam inueniret dotem, quia hodie de scientia vltima
fit questio, & de bonis prima.

SVMMARIVM

1 Pater potest cogi a filio cupienti studere sumptus ministrare.
Limita vt. j. nu. 3. 10. 11. et. 12.
2 Alere aliquem obligatus quando teneat̃ ad expẽsas magroꝝ.
4 Filius ꝓm legem Solonis patrē alere non tenebat̃, quando pa-
ter ei nullam artem dederat.
5 Pater ad dotandas filias tenetur.
6 Scientia filij est gloria, & laus patris.
7 Obligatus ad tractandum aliquem vt filium tenetur ad impen
sas studij grammatices.
8 Pater quando cogi possit ad emendos libros filio, & ei presta-
re necessaria.
9 Patres filijs alimenta denegantes excommunicati sunt.

Quinquagesimumtertiũ

q

1 est, † ꝙ pater pōt cōpelli ministrare sumptus & expē
sas filio suo volenti studere per tex. in. l. de bonis. §.
non solũ. ff. de carb. edi. cuius verba subijcio, nō solũ alimẽta pre
stari debēt pupillo, sꝫ ēt in studia, & ceteras necessarias impẽsas
dꝫ impēdi pro mō facultatũ. & lꝫ nō loquat̃ de patre, tñ text. & ibi
expresse doc. in parte loquunt̃ in. l. macedoniani. C. ad maced. &
Uitalis de nemālo in trac. de colla. q. v. in fi. & Bolog. hic ꝙ sic
ꝓbat̃. pr̃ tenet̃ alere filiũ. l. si qs a liberis. ff. de libe. agno. sꝫ illud
qd dicit est vt in futuruz possit se alere, ergo pater ad illud tenet̃.
2 l stichus ibi tueri possit. ff. de leg. iij. † Scđo q tenet̃ aliquē alere,
tenet̃ ad expensas magistroꝝ, & hoc qñ obligatio alimentoꝝ est
iuris naturalis, vel iure sanguinis alimenta debentur. l. q filiũ. &
ibi Bal. ff. vbi pupil. educ. debeat, sed pater iure naturali ad ali-
menta tenet̃, & iure sanguinis. d. l. si quis liberis, ergo & ad studij
expensas, ꝓm Hosti. in sum. de infantib. languidis in. §. qui parē
tes. secus ergo est dicendũ, quando alimenta debent̃ ex legato
vel alia cã, qꝛ tūc non tenetur ille ad disciplinaꝫ, vt dicit tex. in. l.
legatis. ff. de ali. & cib. lega. Ias. & Iac. in. l. cum hi. §. qui transi-
git. ff. de transactio. & sapiens dicit Cato.
Cum tibi sint nati, nec opes, tunc artibus illos
Instrue, quo possint inopem defendere vitam.
3 ¶ Intellige tñ posse ꝯpelli, quo ad grãmaticã, & vt faciateũlege
re, & scriber̃, cũ ista disciplina sit hoi necẽa, vl̃ vt doceat aliquē ar
tē, secus quoad leges, nisi ꝫꝫ q̃litatē igenij, & facultatē bonoꝝ, su
p qbus iudex arbitrabit̃, Bar. & Ias. in. l. qdã cũ filiũ. ff. de ver.
obli. & d. l. macedoniani, Riminal. in. l. si donatiōe. col. pe. C. de
4 colla. † vnde lege Solonis sancitũ erat, filiũ ad alimenta neces-
saria patri non teneri, qñ pater ei nullam artem contulisset, vt dr̃
in vita Solo. per Plutarch. & Hely sacerdos, lꝫ sanctus fuisset
tñ qꝛ filios suos non erudiuerat in omni disciplina & correctione
supinus cecidit, & mortuus, verba refero Hiero. scripta in. c. le-
5 gant episcopi. xxxvij. dist. ¶ † Itez sicut pater tenet̃ ad dotãdas
filias. l. fina. C. de dotis promissi. non minori ratione vr̃, ꝙ tenea
tur ad studij expẽsas. Pau. in. l. sed iulianus. §. pinde. ff. ad ma-
6 cedo. preterea istud videtur versum in vtilitatez patris † cuꝫ sciē
tia filij sit laus & gloria patris, gl. in auc. cōsti. que de digni. colũ.
vj. in fi. post Salomonē, hinc dr̃ ecclesiast. vij. c. filij tibi sunt, eru
di illos. & puerb. xxiij. c. noli subtrahere a puero disciplinã, nã &
post mortem letatur pater in filio glorioso. Thobie. xiij. c. bea-
tus ero, si fuerint reliquie seminis mei ad videndum claritatem
7 Hierusalem. citat Luc. de pen. in. l. j. col. j. C. qui eta. lib. x. † idē
dicas in eo qui tenet̃ tractare aliquē vt filium, quod etiã ad ex-
pensas studij teneatur, puta grammatices, si natura filij non re-
pugnat. l. qui filium. ff. vbi pupil. & doc. in. d. l. quidam cum filiũ,

8 vide in sophologio sapien lib. vlti. c. xij. † & sic ergo poterit cogi pater ad emendum libros, & præstãdũ filio necessaria. l. iij. §. pin de. ff. de in rem verso, maxime quando voluntas patris ab initio interuenerit, & pater erat diues, q hoc pati poterat, Bal. in. d. l. macedoniani, & in marga. in vbo filius. xxiij. q. et. q. vlti. Alex. in additio. ad Bar. in. l. iubemus. C. de silẽtia. lib. xij. Barb. in proe. cle. in verbo salutem col. ij. & in trac. de præstan. cardi. in vlti. q. basilica. j. partis. Deci. cõsi. clxxvij. qsupra imo sunt excõicati patres, si hoc denegent. c. si qs reliquerit. xxx. dist. ipsius verba, vt aspicias, redde, † si qs reliqrit ppríos filios, & nõ eos aluerit, & (qd pietatis est) necessaria non præbuerit, sed sub occasione cõtinẽtie negligẽdos putauerit, anathema sit, vbi Archi. hoc firmat, & Lancel. in. l. si longius. §. j. ff. de iud. ac Bolog. hic põderando verbum pietatis, qr pium est vt aliquis studeat.

9

10 ¶ † Scdo intellige, qñ filius studeret, alias si in studio vagaret non teneẽ pr illi expẽsas ministrare. d. l. sed iulianus. §. pinde. ff. ad maced. qr non gerit tunc vtiliter negocium pris, & qr non tenet dare pituro. l. si qs cum sciret. ff. pro empto. ¶ † Tertio intellige, qñ filius nulla hret bona materna, vel alia, alioq ex illis deberet prius impẽsa fieri, vt. j. dicã, & hr per Bar. in. §. nec castrense. l. j. ff. de colla. bo. Bal. nuncupatim. in rub. de offi. iud. colũ. ij. in decreta. per. l. fi. ff. de peti. here. ¶ † Quarto pcedit, qñ pr eẽt diues & potens ad expẽsas faciẽdas, alias caritas bene ordinata incipiet a seipso. l. ples. C. de ser. & aqua. ita Cy. in. d. l. macedoniani. Riminal. in. d. l. si donatione. col. pen. C. de collat. & qñ dicatur pater potens ad hoc faciendum relinquo arbitrio iudicis, arg. l. j. ff. de iure delib. vt pro modo facultatum, & pro numero filiorum hoc arbitretur.

11

12

SVMMARIVM

1 Scolari in principio mensis per patrem dz dari sua pensio.
2 Soluere quando quis teneatur, an in principio, vel in fine anni.
3 Pater an liberetur ponendo filium in hospitali, vt alatur.
4 Pater post natiuitatem filio si eum in hospitali exposuit omne priuilegium patriæ potestatis perdit.

Uinquagesimũquartuz

q

1 † q in principio anni, vel mensis, pater, vel alius, tenebit studioso pro toto mense, vel p quadrante, saltem pensionem tradere, fm Bal. in. l. non põt. ff. de adopt. arg. l. fi. de lib. agno. alias quõ filius posset ali, & viuere toto mense, certe hret necesse deserere studiũ, ob penuriã alimẽtorũ, vt multi faciũt, cũ hospites in pncipio mẽsis, p pẽsione aliqd velint hre, als nolũt scolasticos recipe, nec collegia solẽt eos admittere, nõ

2 soluto p qdrãte, † vide qñ qs in fine anni teneat soluere, vel i pncipio p tex. & not. in. l. j. C. qñ di. le. ce. vbi tales vsus inscribunt. Annua si debeas, tunc inspicies caput anni. Anno si debes, in fine teneberis anni.

3 & per Bar. & alios in. l. qui hoc anno. ff. de ver. obl. ¶ † Sed an pater libereẽ ponendo filium in hospitali, vt alaẽ, vr q sic per gl. in. l. necare. ff. de lib. agno. que dicit sufficere ei, q teneẽ alere quẽdam, vt pcuret ei alimẽta quoquo modo, vel aliquã prebẽdã sibi cõferri. cõrũ puto verius, nã honestũ nõ esset scolari in hospitali viuere, & ita repio tenere Bal. p illũ tex. in. l. vna. §. sz scimus. C. de lati. lib. tol. & non obstat illa glo. qr loqtur qñ alendus esset vilis psona, & posset ali ibi sine dedecore, alias secus, Boer. in addi. ad Bened. de pium. in. l. cassij gaij. ff. de fideicõ. li. † imo si pa

4 ter post natiuitatem exposuit filiũ suum in hospitali, vel alio mõ reliquerit eum sine alimẽtis, pdit oẽ priuilegiũ prie ptãtis, & ius filiationis tex. sing. in. l. ij. C. de infan. expoñt. fm Gerard. de petra. sing. ij. q bene notate vos patres, vide Deci. in. l. j. C. de carbo. edic. & Joan. lupum in repeti. c. per vestras. §. xxiij. fol. xcvij. de donatio. inter virum & vxorem.

SVMMARIVM

1 Scolaris libros a patre emptos an eos conferre teneatur, an eos habeat precipuos, & j. nu. 9. 11. 12. 14. 15. 16.
Quid in pecunia data ad eos emendos nu. 4.
2 Libri armis militum equiparantur.
3 Filius precipuum habet id quod per patrem circa eius honorẽ, vel promotionem expendidit.
5 Pecunia destinata ad emptionem prediorum inter immobilia computatur.
6 Expensa doctoratus an conferenda sit.
7 Collatio quid sit.
8 Scolares clerici non tenentur conferre libros, nec alias res, qr videntur quasi peculium castrense.
Collatio vt cesset datur cautela.
10 Donatio facta filio per patrem morte confirmatur.
13 Jura non permittunt iurisconsultuz doctum in pauptate viuere.
17 Testatoris dispositioni statur in materia collationis.

Uinquagesimũquintuz

q

1 est, † q scolaris nõ teneẽ libros a pre datos post eius mortẽ cõferre, lz cũ fratribus succedat, sz eos habebit precipuos per tex. & ibi glo. in. l. que pater. ff. fa. hercis. & l. filie. C. illo titu. & ibi Cy. & Saly. Bar. in. l. j. §. nec castrense. ff. de colla. bo. gl. in prag. sanc. in. §. & vt liberius. ti. de colla. & hec doctrina est cõis. teste Jas. in. l. filie lz. in fi. Albe. & Alex. in. l. si donatione. in fi. C. de colla. Fabia. de giochis in repe. auct. nouissima. q. xxvj. princi. C. de inof. test. Alex. cõsi. l. circa nu. xvij. in. vj. vol. & cõsi. cxlix. viso themate. in fi. vol. vij. & hoc ẽt de cõsuetudine seruaẽ, teste do. Jo. sainxõ. in cõsuetud. Turo. arti. x. rub. d successione des gens roturiers, tum qr pater intuitu pietatis donare

2 illi presumiẽ, & non credere. d. l. que pr. † tum qr libri armis militum eqparanẽ, glo. sing. in. l. nepos pculo. ff. de ver. signi. text. in proe. insti. & sicut militũ arma non cõferunẽ, tanq peculiũ castrẽ

3 se. d. l. filie. sic nec libri, qui sunt arma scolarium. ¶ † Item qñ pr aliquid expẽdit circa honorẽ, vel pmotionẽ filij ad aliquã dignitatẽ, hoc vr facere in filij prerogatiuã. l. j. §. sed an id. ff. de collat. bon. ergo filius id habebit pcipue, vt cõcludit Bal. cõsi. ccccxliiij. prio dicã. col. ij. vol. iij. Nic. de vbal. in trac. de suc. ab ite. in prima spẽ liberorũ i fi. x. vlt. qro pr &c. & Bonif. i pe. cle. ioãnes. nu. lij.

4 ¶ † Primo amplia, tam in libris, quã in pecunia data, cã emẽdi libros, vel ob aliã studij cãm, qr non minor est presumptio donationis in pecunia, q in libris, Cuma cõsi. xl. cuidã filio studenti. col. j. deci. in. d. l. si donatione, col. vlti. qr idẽ de pecunia destinata ad emptionẽ rei iudicaẽ, sicut de illa re † cũ pecunia destina

5 ta ad emptionẽ prediorũ inter immobilia cõputeẽ, tex. sing. in. l. quid ergo. §. vsuras. ff. de cõ. actio. tutele, fm Roma. sing. ciij. tu habes, & franciscuz Cremen. sing. lix. pecunia, Corse. in sing. incipiẽ. pecunia, Alexã. & Jas. in. l. j. §. fuit quesitum. ff. ad trebel.

6 ¶ † Secundo procedit etiam in expensa doctoratus, quã etiam non tenetur cõferre studiosus, cum illa dignitas non possit vendi, nec ad heredes transmitti, non veniet in collationem. l. omnimodo. §. imputari, & ibi Bal. C. de inoffi. testa. qr per collationẽ

7 fit translatio in aliũ † cũ collatio sit in commune latio gl. in rub. ff. de colla. bono. & docto. in rub. C. eo. sed illa que persone coherent, non pñt transferri in alium, vt est doctoratus, gl. in. l. iiij. ff. p soc. igiẽ doctoratus expẽse nõ cõferenẽ, item qr iste dignitates non concernunt principaliter cõmodũ pecuniariũ, ideo non attẽditur expensa, arg. l. plane, sl. ii. §. fi. ff. de leg. ij. & qd principaliter fit. attendi debet. l. si quis nec cãm. ff. si cer. peta. etiam qr pa

8 ter filio suo donasse vr, vt. j. diceẽ. ¶ † Tertio auge pcedere tã in scolaribus laicis, q in clericis, tñ clerici non tenebuntur cõferre libros, nec alias res, qr vñr eis quasi castrense peculium, Alber. in. d. l. si donatione, in fi. Pet. de lesnaud. in opusculo de doctoribus, in. iiij. parte. q. lxxxviij. Pet. gerard. sing. liiij. tenemẽti, vbi scolasticis cõsulit, q imprimis accipiant primam tonsuraz & postea ista materia collationis cessabit in eis, Jas. in. d. l. filie. hippo. in rub. ff. de fideiusso. q. xij. nu. cxxv. scripsi iter priuilegia clericorum, in additio. ad Bonicontium, in tracta. de priuil. cleri. ¶ † Ultimo extende, siue studens cõpleuerit studiũ, & fuerit

9 effectus doctor, aut licentiatus, tunc cum possit habere peculiũ quasi castrense, & istud cedit in id, ideo non confert. l. j. §. nec castrense. ff. de colla. bono. & l. filie licet. C. illo titu. Siue non fuerit

10 effectus doctor, fm Bar. in. d. §. nec castrense, † nã donatio facta filio in ptãte morte cõfirmaẽ, qr in vita reuocari poterat, & eaque morte cõfirmantur, non cõferunẽ. d. l. filie. ij. & l. filiã. C. de col la. Item hec donatio est magis priuilegiata fauore studij, q donatio simplex, que nõ cõfertur, auc. ex testõ. C. eo. igiẽ nec ista, insuper qui vult antecedens, & cõñs ad illud. l. ad legatũ. ff. de procu. sed pater voluit añs, scz vt filius studeret, ẽt vt hret libros, si

11 ne qbus scientia hri non pot. l. pe. ff. ad exhi. † Primo fallit, qñ filius tpe mortis patris non studeret, sed esset pseudo scolasticus seu ignarus & vagus, tunc libros cõferre tenebitur, ẽt si pater in vita ei tradidisset, cessante enim cã studij priuilegium cessabit. itẽ in morte pater vr reuocare donationem librorũ presumptam, qñ videbat

videbat illum non studere, arg. l. iij. §. si. cum. l. seq. ff. de adi. lega. & qñ non studet; libri non sunt arma illius scolaris vagi sedētis, ergo in illis priuilegium non habebit, glo. sing. in d. l. nepos ꝑ culo. ff. de ver. sig. sic ꝯsuluit Alex. ꝯsi. cxlix. viso themate, col. vlti. vol. vij. Jas. in d. l. filie lz. istud tñ esset difficile obtinere ꝙ scolares, cũ vix sit aliqs, qn saltem modicũ studeat, alias esset pe
12 cus Melibei, & regrereť ꝙ nihil studeret. ¶ † Scđo limita, qñ esset vehemēs ꝑsumptio, ꝙ pater non donaret, vtpote si pauper sit, & multos hz filios, adeo, ꝙ si scolaris hr̄et libros precipuos, alij filij nil aut parũ de hr̄ditate pr̄is ꝯsequerenť, & libri erāt magni precij, tunc ne alij fame pereāt, ꝯferre tenebiť, qr non est veri simile ꝙ pater, q oēs filios suos pari amore diligit, velit vnũ ditare, & alios paupes facere, arg. l. si. C. fa. bercis. Bal. in auct. ex testō. C. de colla. maxime cũ hic studiosus sciat iura, nō tāto indi
13 gebit auxilio, ꝙ̃ alij simplices fratres, & ignari, † qr iura nō pmittunt iurisconsultũ & doctũ in paupertate viuere. §. si. in auc. de here. & falc. colla. j. nec tm̄ debemus fauere studētibus, vt iniuriā alijs faciamus, arg. tex. in c. ex parte. de fo. ꝯpe. Flo. in d. l. que pter. col. ij. sic ꝯsuluit Alex. ꝯsi. cxlix. in vlti. dubio vol. vij. Deci. in l. si donatione. col. vlti. C. de colla. vide alias ꝯiecturas per Anto.
14 but. ꝯsi. xxxviij. qr maior &c. ¶ † Tertio non ꝓcedit qñ esset magna inqualitas inter filios, tunc ēt scolasticus ꝯferre tenebiť libros, nec isto casu ꝑsumenť donati, sed ad vsum tm̄ ꝯcessi, arg. l. cũ pr̄. §. euictis. de leg. ij. l. iij. & auc. vnde si parens. C. de inoffi. testa. Bal. ꝯsi. xxj. qnqz. vol. j. Ant. de but. d. ꝯsi. xxxviij. Alber. & Deci. in d. l. si donatione. & qñ dicatur magna inequalitas, vel parua relinqtur arbitrio iudicis, arg. l. j. C. si aduers. ven. pig. gl. in c. sedes. de rescrip. c. statutũ. §. insup. de rescrip. lib. vj. sic ꝯsuluit Bar. in ꝯsi. xxxvij. scribiť. col. xv. in ij. vol. & Barb. in addi. ad Bar. in d. §. nec castrense. & istud ꝯuenit, & limitationi. ꝯ. de
15 scripte. ¶ † Quarto restringe, qñ pater libros emerit, & nō tradiderit, nec filius cōpleuerat studiũ, tũc non sunt ꝑcipui, qr in dñio patris ꝑmanserũt, ideo inter fratres diuidi debēt, Bart. in d. §. nec castrense. Bal. in l. macedoniani. C. ad maced. nēpe res empta, ēt nomine meo non acqriť mihi ante traditionem factaz ab illo q emit. l. res ex mādato. ff. de acq. re. do. no. i. l. si vt ꝓponis. C. de rei vēd. Soci. ꝯsi. cccxxviij. in cā volu. ij. traditionibus eniz vsucapionis non nudis pactis dñia nobis acqrunť. l. traditioni
16 bus. C. de pac. ¶ † Quinto non ꝓcedit, qñ pater hoc in testō dixisset, scz libros per scolarez ꝯferendos fratribus, tunc in certis non erit locus ꝯiecturis. l. continuus. §. cum ita. ff. de ver. obli. disponat testator, & erit lex. §. disponat. in aucten. de nup. collatio.
17 iiij. † nam in materia collationuz stamus dispositioni testatoris. l. j. cum aucten. ibi posita. C. de collatio.

SVMMARIVM

1 Scolares libros in legitimam non imputant.
Limita remissiue, vt. ꝯ. nu. 4.
2 Pater in dubio videtur donare libros scolari.
3 Donatio facta scolaribus valet.

Uinquagesimumsextuz

q

1 † ꝙ scolastici non tenentur ēt cōputare in legitimaz libros a patre illis datos, qr paterna pietate hoc factum vr̄ & datũ. l. que pr̄. ff. fa. bercis. firmat Bar. in l. j. §. nec castrēse. ff. de colla. bo. Pau. in l. pcm̄. C. illo tit. & Alex. in auc. ꝙ locũ ibidē Barb. ꝯsi. xxxvij. scribiť, col. xiiij. & seq. in ij. vol. ēt qr
2 libri arma sũt scolasticoꝝ, gl. in l. nepos, pculo. ff. de ver. sig. † & in dubio pater vr̄ dare libros scolastico, vt eos habeat in quasi castrensi peculio. expresse scribit Petrus iaco. in sua pract. rub. de in integ. resti. vt possit agi rescisoria. §. item si filiofami. eunti, ma
3 xime si cōpleuerit studium ꝑm eos, & idē si non cōpleuerit, † nam donatio facta scolasticis vz, vt. ꝯ. diceť, qr idē iudicať ꝺ eo qui est in via, sicut de eo qui est in actu. &c. vt. ꝯ. dixi per. l. qui mittunť. ff. ex qb. cau. maio. nec pater causa repetendi censeť dedisse, sed vt iste hr̄et eos sibi precipuos, quod pbať ex natura studij, cogitauit pater, ꝙ hic scolaris post studiũ pfectũ, erit ptectio alioꝝ, & defensio, ob id voluit ei dare libros, vt alios ptegeret fratres, & eis solatio esset per suaz scientiam ꝙ non posset esse, si libri eidē auferrenť. insup plus proderit hic frater fratribus, ꝙ̃ libri valebunt, ergo fratres ab eo collationē, vel vt sibi imputet, petere non debēt, quippe si impensas & libros tenerenť ꝯferre, vel imputare in legitimam, nihil haberent fere vnq̃ ex bonis paternis cum magnas faciant in studio expensas, & cogerenť deserere studium, & mori fame. quare equum vr̄, vt ēt si non cōpleuerint studium, dummodo studeant, ꝙ non teneanť ꝯferre, nec in legitimam imputare, lz alio flectat cōis opi. ꝑm Alex. in l. si donatione. col. vj. C. de colla. Pet. de lesnaud. in opusculo de doctori. in iiij. parte. q. lxxviij. idem intelligēdo, qñ non expresse donauit, sz simpliciter tradidit, qr tunc ēt donare vr̄ glo. in l. filie. C. fa. bercis. cogitare poterat pater, qđ hic scolaris studēdo illos macularet, vel scribēdo in illis inter audiēdũ, aut alias, & sic nō est verisimile patrē illos libros voluisse repetere, & si ꝺ hoc fuisset interrogatus in vita, ita dixisset, sic & nos dicere debemus. l. titius. §. lu
4 tius. ff. de lib. & posth. & si filius vēdidisset illos libros, nō potuisset pater eos repetere, ergo nec heredes. hoc declara, † & limita, vt. ꝯ. dixi in l. v. priuile. ꝓximo. ¶ Etiaz si ꝯsuetudine, vel statuto cautuz esset, ꝙ oēs filij equaliter in bonis patris succederent, nā hoc ius cōe statuit. l. vt liberis. C. de colla. & tñ ab eadē equitate studij fauore limitatur. d. l. que pater. ff. fa. bercis. ita dicemus in statuto, vel ꝯsuetudine, hoc expressim, firmat egregius ꝓuincialis Nico. arelatanus in addi. ad tracta. de presum. Alcia. regula pma. presumptio iuris in vij. presumptione. pag. lxj.

SVMMARIVM

1 Scolares in casibus in quibus libros conferre tenentur eorum extimationem soluendo liberantur.
2 Collatio ob equitatem inuenta est.
3 Extimatio librorum an fiat secundum tempus emptionis, vel prout nunc valent.
4 Scolares & religiosi vendentes libros qualiter puniantur.

Uinquagesimũseptimũ

q

1 † qr in qbus casib⁹ filius studēs teneť ꝯferre libros extimationē illoꝝ tradere poterit, & libros retinere, & hoc est in libris ꝑcipuũ, ꝑm Bal. in l. macedoniani. C. ad maced. Saly. in l. filie. familie bercis. Vital. in trac. de colla. q. xviij. in si. ne suis scolastici priuenť armis per glo. in l. nepos. ff. de verbo. sig. & p tex. a ꝯrio in l. dotis. Jas. in l. filie lz. col. vlti. C. ꝺ colla. l. j. §. j. col. pen. ff. si cer. pe. nā preiudiciũ nullũ fit fratribus, qñ extimatio eis tradiť libroꝝ p alios extimatoꝝ, & sic ꝯqueri non
2 pñt, † nempe collatio inuēta est pp eqtatē. l. j. ff. de colla. bo. doc. in l. si emancipati. C. illo titu. & ob equalitatē. l. illud. C. de colla. bon. & his vr̄ ꝓuisum dando extimationem libroꝝ in pecunia. Deci. in l. si donatione. C. de collat. Curtius in l. si emancipati. nume. xxxvj. illo titu. & ista est communis & tenenda sententia.
3 ¶ † Intellige ꝙ tm̄ teneť tradere scolasticus, ꝙ̃tũ fuerũt estimati libri, tpe diuisionis faciende inter fratres, non ꝙ̃tũ fuerũt empti, Alex. & alij in l. illud. C. de colla. vital. de nemauso, in d. trac. de colla. q. v. & doc. in l. oimodo. §. imputari. C. de inoff. test. & l. in quartā. ff. ad leg. falci, quod facit ad ꝯsuetudinē huius patrie, vbi ꝯquestus & bona mobilia sunt cōia inter virũ & vxo. & soluto matri. diuidēda, si libri reperiāť, vt debeāt extimari ꝓut nunc valent, nō ꝓut empti fuerũt, v ħ sepius vidi, tā apud pictones, ꝙ̃ hic Parisijs, qñ vxor aduocati, vel senatoris moriť, & pro extimationis ꝑcio maritus retinet libros minus accipiendo ex alijs
4 bonis mobilibus vxoris, per. l. dotis. C. de colla. ¶ † Et nota ꝙ scolaris dz habere libros suos charos, vt proprios oculos, nec dz eos vendere, vel alienare, nisi vrgente & ineuitabili necessitate, alias est infamis infamia facti sicut miles q arma alienat, naz capite plecti dz. l. dsertorē. §. miles. ff. de re mili. & religiosi alienātes libros, nisi pro vtilioribus vel pluribus libris emēdis, & tunc de licentia superioris petita & obtenta, eo ipso sint inhabiles per bieniũ ad quodcunqz beneficium obtinendũ, & nihilominus ad claustrũ suum de studio reuocētur, & in illoꝝ locum alij subrogari debent, & etiam per superiorem suum prout facti qualitas exegerit alias grauiter puniunť, vt est statutum in constitutio. benedicti. c. viij. de pensionibus studentium. §. prohibemus insuper & non est egregij animi vendere libros, nisi vigeat extrema necessitas sicut de anulo dicitur.
Talibus a dominis post cuncta nouissimus exit
Anulus, & digito mendicat pollio nudo.

SVMMARIVM

1 Mutuum factum filio studenti an a patre repeti possit & quando & ꝯ. nume. 6. 7. & 8. 9. & 10.
3 Quid si filius receperit libros commodatos an pater teneatur

restituere si moriatur filius.
3 Expensa facta contra domini voluntatē quando repetatur.
4 Reipublice interest ne filius a patre longe distans fame pereat
5 Utilitatis publico fauore fundū alienum ingredi possum.

Quinquagesimūoctauum

1 est, † φ si filiusfamilias scolaris in scolis existens receperit pecuniā mutuo, ēt patre inuito, hoc mutuū poterit a patre repeti per tex. iuncta glo. in. l. sed iulianus. §. pinde. ff. ad maced. Alex. in. l. fi. C. de neg. ge. nec pōt opponi exceptio senatuscō. maced. ꝯ creditorē vsq; ad eā q̄titatē, quam solebat pr̄ subministrare, quā si excedat creditor, vtile per inutile, nō vitiat̄ per regulā iuris, vt est de sniā Saly. in. d. §. pinde. per illū
2 tex. nā reipub. interest. l. vna. C. de stud. lib. vrb. ro. lib. xj. † ideʒ si receperit libros ꝯmodato, ⁊ postea moriat̄, q: pater tenebit̄ eos restituere, sicut mutuū, Jo. de ana. in. c. j. de magi. ravē. in alpha. in verbo scolaris, ⁊ in cōpēdio iuris canonici in rub. de rescri. in fol. cccx. col. j. publice. n. interest in ciuitate studiosos h̄re. §. fi. in
3 proe. insti. Soci. in trac. fallē. reg. cxxxvij. † ⁊ hoc est spāle, qđ expēsa repit̄ facta ꝯ dn̄i volūtatē, lʒ reglr̄ ꝯ, per. l. fi. C. de neg. gest. hoc tʒ Bal. nouel. in trac. dotis. in. vj. par. priuil. xlvj. idē in dote, ⁊ expēsis funeris ꝯcludit Bal. de Bar. in repe. l. j. in. lxvij. dotis priuil. nu. ccxxij. cū seq. ff. sol. mat. idē in medico curāte infirmū inuitū vt possit ab eo expēsas repetere, glo. singu. in. c. j. lxxx. dist. Ro. sing. cxxij. ⁊ Jas. in. §. tripli. in addi. de act. in insti. Ange. in. §. itē φ. col. ix. de excep. ibidē, ⁊ ista deberēt pdicari mercatoribus, vt libēter scolasticis mutuarēt, nā q̄nq; ob defectū pecuniaꝝ cogunt̄ deserere studiuʒ, ⁊ iō est eis vtile, φ pr̄ teneat̄, vt facilius pecunias accipiant, alias neminē inuenirēt, q eisdē mu-
4 tuarēt, ⁊ sic fauore studij cessat macedonianū, † q: publice interē ne scolasticus lōge a pr̄e distās ob pecuniaꝝ dfectū, fame pereat
5 studiū deserat, qđ si non pūiderē, hoc facere cogeret̄. † ⁊ fauore publice vtilitatis potero ingredi fundū alienū eo inuito glo. fin. in. l. iij. iuncta. l. quosdā. C. de metalla. li. xj. Rauen. in. c. inter. in fin. de rescrip. Corse. in verbo expēsa. in primo, lʒ alias reglr̄ ꝯ. l.
6 per agrū. C. de ser. ⁊ aqua. decisi. Neap. cccxxi. i regia. ¶ † Intellige q̄n filius erat aptus ad studiū, ⁊ studebat, alioq; pr̄ non tenet̄
7 . l. stichus. ff. de lega. iij. ⁊. d. §. fi. dic vt statim scribā. ¶ † Scđo intellige ꝯsiderādas facultates patris, ⁊ aliā familiā, ⁊ s̄m hoc dʒ iudex arbitrari, vt teneat̄, ⁊ non vltra, Albe. in. d. §. fi. nā saltē tenebit̄ vsq; ad illā q̄titatē, quā domi studēs verisimiliter erat impensurus, q: ibi non viuebat vento vt lupus, dicit glo. in. l. fi. C. ꝺ alimē. pupil. prestā. ⁊ ista intellige q̄n ꝯ volūtatē pr̄is erat in studio, qđ in dubio mercator credēs pecuniā ignorare presumit̄. l.
8 verius. ff. de pba. † imo si filius ꝯ voluntatē patris sit in studio, ⁊ bene studeat, ⁊ receperit mutuū, q: vtiliter gestum est negocium, tenebit̄ pr̄ restituere, cum sciētia filij sit laus ⁊ gloria pr̄is, glos. in auc. ꝯsti. que de digni. colla. vj. §. generaliter, ⁊ ꝯfusio pr̄is est de filio indisciplinato. ecclesiast. xxij. ⁊ Ang. in. d. §. item si. colla. ix.
9 † si vero esset in studio ex voluntate patris, tunc siue filius bn̄ studeat, siue non, pr̄ tenet̄, nisi pater crederet euʒ bene studere ⁊ creditor sciebat eū non dare operā literis, tūc patri daret̄ exceptio ꝯ mercatorē petentē pecuniā mutuatā, arg. l. si qs cū sciret. ff. de vsuca. pro empto. l. cū qs, de solu. φ bene notent mercatores, vt discolis non mutuēt pecunias, de hoc tn̄ non tenet̄ mercator inqrere, ⁊ scrupulosam inqsitionē facere, vel an sit in scolis de patris volūtate, arg. l. si seruus veritus. ff. de leg. j. Ang. in. §. iteʒ si
10 in iudicio. col. ix. insti. de excep. † si preter volūtatē patris erat in studio, non ꝯ, ⁊ tūc aut tm̄ erat expensurus, ⁊ bene studebat, ⁊ tenet̄ pater, q: vtiliter est gestū negociū, aut nō bn̄ studebat, ⁊ tūc creditor eum putabat bene studere, ⁊ hʒ actionē contra patrem. l. iij. ff. ad macedonia. aut notorium erat illum male studere, ⁊ sibi imputet creditor. l. penul. illo titu. Albe. in. d. §. fi.

SVMMARIVM

1 Debitum contractum per filium studentem de cōmuni solui dʒ.
2 Heredes patris non tenentur de communi erogare expensas filio quem pater fecit studere s̄m communem opinionem.
3 Quid si fratres post mortem patris in communi remanent, an talis expensa intelligatur de communi facta, ⁊ ꝯcludit φ sic.

Quinquagesimūnonum

1 † φ si filiusfamilias scolaris viuo patre contraxerit aliqđ debitū honestū studij cā, postea pr̄e mortuo, nō tenebit̄ ipse cū alijs fr̄ibus succedēs de pte sua totū debitū exoluere, sʒ satisfieri ꝺ cōi dʒ, tāq̄ es alienū, postq̄ pr̄ tenebat̄, ⁊ ipsius h̄des. l. j. C. si cer. pe. l. ij. de h̄rd. act. pbat̄ p tex. in. l. si vni. §. idē scribit. ⁊ §. neratius. ff. fa. herc. ⁊ Bar. in. l. j. §. nec castrēse. in fi. ff. de colla. bo. ⁊ in trac. de duo. fr̄ib. q. j. Jac. rebuffus patruus meus in. l. vna, de piculo succes. parē. lib. ⁊ ibi Jo. de pla. Bal. in. l. oīmō. §. iputari. nu. vij. C. de inof. test. vbi dicit tūc demū h̄re verū, q̄n talis oblō eēt fcā occasiōe studij, ⁊ ex cā licita ⁊ honesta, ⁊ idē tenuit Flo. in. d. l. si vni. §. idē scribit fortius docet Dy. in. d. §. nec
2 castrēse. † φ si pr̄ fecit filiū dare operā lr̄is, ⁊ interim moriat̄, h̄redes pr̄is tenebunt̄ de cōi expēsas filio erogare, q: munera cepta cōi impēsa, de cōi debēt pfici. d. §. idē scribit. ff. fa. hercis. gl. in. l. ⁊ q originē. §. fi. de mune. sʒ Bar. in. d. §. nec castrēse. in fi. tʒ ꝯ, q: pr̄ nō tenebat̄, pseq, ergo nec h̄des, vt sit eiusdē ꝯditionis heres, cuius erat defunctus. l. h̄rdē. ff. de reg. iu. ⁊ hec opi. crebrior
3 est, ⁊ recepta p cōiter doc. cui ēt subscribo. † si tn̄ fr̄es post mortē pr̄is remāserint in cōi, ⁊ in societate oium bonoꝝ, tūc talis impēsa ēt post mortē fcā intelligit̄ fcā de cōi, nec dʒ inspici an vnus fecerit maius lucrū, vel impēsam, Bal. in. l. si patruus. C. cōia vtriusq; iud. refert ⁊ sequr̄ do. Jo. sainxon in ꝯsuet. Turoneñ. in rubri. des successions des gens roturiers. artic. x. licet contrarium consuluerit Roman. consil. clv. presentis cuius fundamentis, respondet do. Sainxon ibidem, vide si lubet.

SVMMARIVM

1 Donatio facta per patrem filio in potestate non valet.
2 Limita φ si sit facta filio studenti valet.
3 Dos ⁊ studium equiparantur.

Sexagesimum

1 ē † φ lʒ donatio inter patrē, ⁊ filiū in ptāte nō valeat. l. donatiōes quas parētes. C. de dona. inter vi. ⁊ vxo. q: qcquid acqrit filius patri ac. l. plʒ. ff. de acqui. here. ⁊ p quas psonas nobis acqui. in prin. in insti. iō pater donando filio sibi ipsi vcʒ patri donare videret̄, sed q: semel est patris, nō potest amplius sua effici res. l. iij. §. ex pluribus. ff. de acqr. pos. c. inter circa finem, de fi. instru. item pater ⁊ filius censent̄ vna psona. l. vlti. in fi. C. de ipub. ⁊ alijs substi. ⁊ sic vna psona sibijpsi censeret̄ donare, qđ iure pbibet̄ nempe dr̄ia eē dʒ inter dantē ⁊ accipiētē. c. debitū de baptismo. ⁊. c. p vestras, de iu. patr. c. fi. de isti. lʒ bn̄ ꝯfirmat̄ iurō, Bal. in. l. fi. C. de vsucap. pro dona. co. ij. ⁊ de petrucia i suo prio effectu, iuramēti scripsi plene
2 in repe. l. si quis p eo. ff. de fideiusso. † Tn̄ donatio facta p pr̄em filio suo scolari in ptāte sua existēti, ēt sine iurō valebit, put nūcupatim scribūt Ange. ⁊ Jas. in. l. j. ff. sol. mat. q̄uis multi ꝯ teneāt tn̄ ista vr̄ verior fauore studij, ⁊ cōis, vt ibi dicit Jas. cui sniē subscribit Soci. in trac. fallē. reg. ciij. donatio fcā a patre, Alex. in. l. in quartā. col. xj. ff. ad. l. fal. Jo. crotus in repe. l. fr̄ a fr̄e. col. xx.
3 in. ix. fallē. ff. de ꝯdi. inde. † q: sicut donatio cā dotis vʒ. l. pōponius. ff. fa. hercis. in cā studij, cū eqparent̄ in. d. l. j. ⁊ in eqparatiō dispositū in vno, ⁊ in alio censet̄. c. de multa, de pbē. ⁊. c. si postq̄ de elec. in. vj. hoc sequit̄ Petrus Jacob. in sua prati. in rub. de iteg. resti. vt possit agi rescisso. pso. ac. x. itē φ ē i arma. fo. xxxiij.

SVMMARIVM

1 Donatio facta filio studenti per patrem non reuocatur.
Limita vt ꝯ. nume. 3.
2 Episcopus dispensationē factam scolari docili non reuocat.

Sexagesimūprimū

1 † φ donationē filio suo studēti factā, pr̄ reuocar̄ nō pt, ar. militis, q pcipua h̄re dʒ q̄ detulit secū i castra ꝯcedente pr̄e, actionē psecutionēq; castrēsiū rerū sp filius ēt iuito pre hēbit. ff. de castrē. peculio. l. iij. i pn.
2 † nō pt eps dispēsationē quā fecit cū scolari docili reuocare, gl. i
3 xbo septēniū i. c. cū ex eo, de elec. i. vj, ⁊. ā. scrip. † Prio fallit ex cā igratitudinis. l. fi. C. ꝺ reuocā. do. vbi Ripa multas sup h̄ qōnes scribit. 2o q̄n pr̄ donando retinuisset se posse reuocare q̄n, ⁊ quotiens vellet, quia contractus ex conuentione legē accipiunt . l. j. §. si conueniat. ff. depositi. l. contractus de reg. iur.

SVMMARIVM

1 Pater nō hʒ vsufructū bonorū p eū donatoꝝ filio causa studij.
2 Donans oia bona retento vsufructu si postea ex illis bonos fructus

ctus perci[?]it, illi in donationem non comprehenduntur.
3 Venditis omnibus bonis certo precio hoc precium non cõpre-
hendetur in bonis venditis.
4 Extraneus si donat filio studentis bona aliqua, pater in illis vsu
fructum non habebit.

Exagesimumsecunduz

1 S † q̄ pater in bonis a se donatis filio studij grã, non
habebit vsumfructum, arguẽdo de milite ad studen
tem per tex. in. l. iij. ibi nec in eo vllũ ius patris est. C. de castrẽ. pe
cu. lib. xij. q2 pr̃ donãdo vr̃ vsumfructum remittere, put expresse
tradit Pet. iac. in sua prati. in rub. de in integ. resti. vt possit agi
rescisso. fol. xxxiij. q2 hec donatio fuit facta vt scolasticus in stu-
dio possit viuere, z studij onera, que magna z multa sunt sufferre
qd̃ vix posset fieri, si pater vsumfructũ illius rei donate hr̃et. Im
mo cogeret̃ filius illã rẽ vẽdere pp magnas studij impẽsas. l. fin.
vbi Bal. C. de ali. pupil. prestan. z q2 pr̃ tenet̃ filio expẽsas studij
2 ministrare, ergo non dz auferre. c. q̃to. de iureiur. † itẽ sic suadet̃
in eo, qui donauit omnia bona presentia, z futura retẽto vsufru-
ctu illoꝝ, vt fructus postea pcepti ex illis bonis no cõprehendã-
tur in donatione, sm Alex. in. l. stipulatio hoc modo. col. vij. nu.
xviij. ver. qd si in casu. ff. de ver. ob. al's innanis esset vsusfructus,
3 † imo plus asserit, q̄ si vendã oia pñtia, z futura certo precio, nõ
cõprehendet̃ hoc preciũ in bonis venditis per. l. dãni. §. cũ parie
tẽ. ff. de dã. infe. sic ꝯsuluit Bertrãd. in ꝯsi. clxxv. nõ dubito. col.
pen. nu. iiij. vol. j. sm nouã impressionẽ sic in donatione bonoꝝ fa
cta filio studij cã non cõprehendet̃, vt vsufructũ pater hr̃e in illis
4 bonis debeat, nisi illũ sibi expressim retinuerit, † idẽ si alius studij
grã filiofa. studenti donauerit, q2 vr̃ phibere, ne pr̃ vsumfructuz
habeat, cũ hoc faciat gratia studij, vt in scolis par oneri ferendo
possit esse, q̄ non posset, si pater hr̃et vsumfructũ, z qñ relinqtur
filiofa. vel dat̃ res ea lege, ne pr̃ habeat vsumfructũ in illa, tunc
non habebit, auc. excipit̃. C. de bo. qꝫ lib. sic z qñ tacite filiofa. re
linquit̃, vt hoc casu, cũ tacitũ tñ debeat operari, sicut expressuz.
l. cum quid. ff. si cer. pe. z propter onera studij, hoc est valde equũ
z sic sequendum, cum iudices ante oculos equitatem habere de
beant. l. quod si ephes. in fi. ff. de eo quod certo loco.

SVMMARIVM

1 Donatio inter viuos facta per scolarem hospiti animo receden
di a studio si non recedat donationem reuocare poterit.
2 Religiosus si donet, si religionem egrediatur, donatum repe-
tere poterit.
3 Donatio causa mortis ob reconualescentiam rescinditur.
Propositum in mente retentum quaudo aliquid operetur.
Donatio an vitietur ob benemeritorum falsam expressionem.

Exagesimũtertiũ

1 S † q̃uis dona
tio inter vi-
uos, regulariter reuocari non possit. l. fi. C. de reuoc.
dona. z in. c. pp. de dona. tñ si scolaris donet suo ho
spiti, vel alteri, aliquã rez discedẽdi de studio animo, z pposito, si
non recedat, donationẽ illam reuocare poterit, q2 tacita ꝯditio-
ne vcz si discedat, censetur donatũ, text. z ibi Benedic. de plum.
in. l. mortis. col. ij. ff. de manu. per illum tex. idem dicens in vẽdi-
2 tione sic facta. † idez dico si religiosus donet, z postea de religiõe
egrediat̃, is enim poterit donatũ repetere, naz hoc tacite inerat,
si in religione persisteret, arg. l. cũ quid. ff. si cer. peta. secus si resi-
gnaret beneficium, illud autem repetere non poterit, si egredia-
tur, quia titulus non datur a resignante. c. beneficium. de regul.
3 iuris. in. vj. z ibi doct. † idem quando aliquis donat mortis cã,
q2 si recõualescat, rescindit̃ donatio. l. j. z seq. ff. de don. cau. mor.
nec refragat̃. l. si repetẽdi. C. de ꝯdi. ob cau. vbi propositũ in mẽ
te retẽtum nil operat̃, loqtur autẽ qñ propositũ erat circa actam
ꝯsistentẽ in psona alterius, quã proponẽtis, hic erat in psona p-
ponentis, vel hic est tacita ꝯditio inter duos, ibi in vno tantum,
vel dic vt per Alex. z Ias. in. l. si ego. la. j. per illum tex. ff. si cert.
pet. ego tñ salua illoꝝ pace, dicerem propositũ in mente retentuz
tunc demum operari, quãdo est a iure presumptum, vt. d. l. mor-
tis. ff. de ma. vnde sepius ex coniecturis propositum retentũ eli-
cimus, z sm illud maxime in vltimis volũtatibus iudicamus. l.
heredes palã. §. sꝫ si notã. ff. d̃ testa. l. si seruus pluriũ. §. fi. de leg. j.
secus si ius ex illo proposito nil presumeret, tũc dr̃ ppositũ abor
tiuũ, qd̃ nil parit, vt scripsi in gl. ꝯcordato. in. §. j. in verbo, subi-
re voluerit, de colla. ¶ Notandũ est, qd̃ si aliquis donet ppter
benemerita, illa exprimẽdo in instrumẽto, z falsum sit, q̄ aliqua
merita precesserint, tñ ob hoc donatio non vitiat̃, q2 donatio nõ
requirit cãm, ideo si sit error in cã, z nõ in obligatione, non vitia
tur donatio, q̄ notandũ dicit Ias. post Bal. in. l. j. in fi. ff. de cõ-
di. cã da. secus qñ sine bñmeritis donare non posset, vt p Bart.
in. l. si forte. ff. de castrẽ. pecu. z doc. in. l. si donatione. C. de colla.
dubitaret qs, an si scolasticus postea proficiscat̃, recõualescat do
natio. õresp. q̄ postquam semel fuit reuocata, nisi iterum studẽs
illam rem dederit, illam donatarius primus non habebit, doc. in
d. l. fi. quod enim semel vitiosum fuit, non potest tractu tempo-
ris conualescere. l. quod in initio. ff. de reg. iur.

SVMMARIVM

1 Donatio vltra summã. ccccc. aureoꝝ scolari isinuatiõe nõ eget.
2 Scolaribus pauperibus donare pium est.
Donatio ob causam dotis insinuationem non requirit.

Exagesimumquartum

1 S est, † q̄ donatio excedẽs summã. ccccc. aureoꝝ, q̃z-
uis sine insinuatione nõ valeat. l. sancimus. C. de do
natio. fallit tñ in donationibus scolaribus factis, sm Bal. An
ge. Alex. z alios in. l. j. ff. sol. mat. z ista est cõis snia teste Ias. ibi
quẽ seqtur Ant. de canaro in trac. de insinuatio. vbi dicit in. ix.
q. fieri insinuationem, vt fraus euitet̃, sed euitat̃ fraus, qñ is cui
donat̃ studij gratia studet, ergo cessat cã insinuatiõis, quare z ef-
fectus, item sicut vz donatio ad pias causas sine insinuatione. l.
2 illud. vbi Bar. C. de sac. san. ecc. ita fauore studij, † nã piũ ẽ mini
strare alimẽta, z donare paupibus scolaribus, vt in hac auc. hr̃,
z dixi in tex. z sicut donatio ob cãz dotis nõ reqrit isinuationẽ. l.
fi. §. simili mõ. C. de iu. do. Anto. de cana. in. d. trac. q. xxxvij. ita
nec donatio facta studij fauore, cũ cã dotis, z studij eqparent̃, vt
. s̃. nõ semel pbatũ extitit, quod facit ad intellectũ regie constitu
tionis nouissime pmulgate, hoc anno. 1539. z publicate Pari
sijs, die sexta septembris, que est in numero illarum arti. cxxxiij.
z seq. vbi vult omnes donationes insinuãdas esse in hoc regno,
ibidem abundantius scribam, deo auspicante interea hec nota.

SVMMARIVM

1 Scolaris natus in loco in quo legit pr̃ originẽ paternã retinet.
2 Statutum si sit q̄ non possit aliquis ad regimen asumi nisi sit ci
uis originarius, filius natus alibi non prohibetur.
3 Filij Tolose nati mundini dicuntur.
4 Natus extra ciuitatem tpe pestis censetur in ciuitatem natus.
5 Filius in ciuitate ꝯceptus admittet̃ i collgiũ lꝫ alibi sit natus, stã
te statuto q̄ null9 admittat̃ ad collegiũ nisi ciues originarij.
6 Mater habens animum ad ciuitatem reuertendi semper in ci-
uitate fingitur fuisse.

Exagesimũquintũ

1 S † q̃uis fili9 do
ctoris Mon-
tispessulani, vel alterius ciuitatis natus sit alibi q̃z in
mõtepessulano vel alibi q̃z in loco originis patris, vt
pote in loco in quo pater publice pfitebatur, non tamen minus
dicetur originarius ciuis Mõtispessulani, vel alterius loci pa-
tris, z ideo priuilegijs originarie ciuitatis patris gaudere debet
per tex. in. l. assumptio. §. filius. ff. ad municipales, glo. in Rubr.
. C. de municipib. z origina. libro. x. z. l. ciues, de incolis. illo lib.
2 † qd̃ facit ad statuta ciuitatum, quibus cauetur, vt nullus possit
admitti in regentẽ, vel in ꝯsulẽ nisi sit originarius ciuis, vt iste fi-
lius alibi natus nõ phibeat̃, q2 ista statuta, cũ nulli p̃iudiciũ in-
ferant, sunt benigne interp̃tanda, ex eo qd̃ neminẽ ledunt, beni-
gnior vita sequẽda est, dicit iurisconsultus in. l. ij. §. itẽ varus. ff. d̃
aqua plu. arcen. Bar. in. l. filios. C. de municipib. z origina. lib.
x. Panor. z Fely. in. c. Rodulphus de rescript. vbi Felyn. dicit
fuisse hãc decis. in eo seruatã ferrarie, quã ẽt sequit̃ Ias. i. l. hmõi
3 . §. legatũ, nota. iiij. ff. de leg. j. vñ dixi, † qd̃ si pater erat tholosa-
nus, filius ẽt caturci, eo mõ quo. s̃. dictũ est, natus, dicet̃ mõdi-
4 nus, q2 filij tholose nati mõdini vocant̃ q̃si mũdo nati. ¶ † Idez
i nato extra ciuitatẽ tpe pestis vt fingat̃ natus in ciuitate, a qua
pater aufugerat ratione pestis per text. in. d. l. hmõi. §. legatũ. ff.
5 de le. j. † z facit ad statutũ dicẽs, nullũ debere admitti in collegiũ
nisi sit natus i ciuitate tali, vel nisi sit ciuis originari9, vt ẽt in ali-

bi natus fuerit, dūmodo in ciuitate ↄceptus, sufficiat. Rebuffus
6 ꝛ Platea in. l. filios. C. de incolis. lib. decimo. † quia mater que
animum reuertendi ad ciuitatem habebat, fingitur semper in ci
uitate fuisse. l. j. ꝛ. l. retro. ff. de capti. ꝛ sic fingitur peperisse in ci-
uitate, a qua fugit, Ripa in tracta. de peste. in. xviij. pestis priui-
legio. numero. cxlj.

SVMMARIVM

1 Doctor an suum scolarem pauperem alere teneaẗ, ꝛ. J. nu. 3.
Quid econtrario.
2 Episcopus ex necessitate caritatiuum subsidium exigit.

1 Sexagesimumsextum est, † ꝙ sicut pa-
ter naturalis ꝛ legitimus teneẗ alere filium. l. si quis
a liberis. ff. de lib. agno. ita doctor teneẗ alere suum
scolarem pauperem, teste Jo. bapti. in addi. ad dictio. Alber. in
verbo aliméta, ꝛ idē econtrario, vez, vt scolasticus suum doctorē
ꝛ ita Sabinus fuit a suis auditoribus sustentatus, vt testaẗ Ju-
risċōsultus in. l. ij. in fi. ff. de ori. iur. glo. in. c. reuertimini. in verb.
a qbus doctus est. xvj. q. j. facit tex. in. l. cū tutor. §. cuz plures. ff.
de admi. tu. Hosti. in sua summa. tit. de magist. §. vtrum. Paul.
de cita. in tract. de iure pat. q. j. vj. partis. arti. iiij. q. vj. Boeri. in
addi. ad Dy. in reg. imputari. de reg. iur. in. vj. Petr. de lesnau.
in opusculo de doctori. in. iiij. parte. q. xix. nec est simonia, qñ ali-
quid exigit doctor, qꝛ non vendit scientiam, sed laborez, no. doc.
in. c. qꝛ. de magist. glo. in. c. de qbusdam. xxxvij. dist. ꝛ. c. qui stu-
2 det. j. q. j. ꝛ. c. védétes. j. q. iij. abundátius. J. diceẗ, † sicut eṗs ex ne
cessitate exigit caritatiuū subsidium, ꝙuis exactiones supra cle-
rum non habet. c. cum apostolus. §. prohibemus. de cēsib. c. cum
sit. de simo. c. ↄquerente. de offi. ord. nempe qui seminat spiritua
lia, non est magnū, si metat carnalia ex snia diui Pau. que est in
c. cum ex officij. de prescrip. vide Corse. in reperto. in verbo ali-
menta. nume. xxvj. ꝛ Siluestrum de prier. in sua summa. in ver-
bo doctor. nu. x. naz si merces non esset, credo ꝙ nemo studeret,
Ripa in tracta. de peste. in tertia parte. folio. cxxxvj. verso. ꝛ ibi
ponit hos versus.

Nec facile inuenies multis ex milibus vnum.
Virtutem precium qui putet esse suum.

Et facit prouer. xviij. c. de fructu oris eius replebiẗ venter eius,
3 ꝛ. c. xij. de fructu oris eius, qsque replebiẗ bonis † Limita, quan
do doctor esset pauper, qꝛ tunc caritas a seipso incipit. l. preses.
C. de ser. ꝛ aqua. glo. in. c. quicūqꝫ. xvj. q. vij. faciūt not. in. l. sunt
4 qui in id. ff. de re iud. ¶ † Scdo, hoc ꝑcedit ex vrbanitate, ex ne-
cessitate quidem non teneẗ, Albe. in. l. j. §. ius naturale. in fi. ff. de
iust. ꝛ iu. nec istud posset obtineri in forensi iudicio, vt doctor ali
menta cōpelleretẗ scolari prebere. vel econtrario. l. non epistolis.
ꝛ. l. seq. C. de ꝓba. alias eēt mihi impossibile alere decē milia sco
lasticoꝝ, quos habeo, ꝛ vltra a tpe quo incepi iura publice ꝓfite
ri, sed arbitror oēs iam esse diuites. si tñ doctor vel scolasticus es
set multis bonis abundans, ꝛ in bñficioꝝ fructibus, tunc sicut il
loꝝ quartá ṗtē teneẗ pauperibus distribuere. c. quatuor. xij. q. ij.
ita istá partem suo preceptori, vel doctor suis scolaribus egenis,
impartiri tenetur, cū vicissim maior pietas, ꝛ caritas se exhibeat
erga istos, ꝙ alienos, argu. c. est probanda. ꝛ. c. ceterum. ꝛ. c. nō
satis. lxxxvj. di. ꝛ ita facerē si bonis abundarem.

SVMMARIVM

1 Doctores possunt esse testes pro suis scolaribus.
2 Doctoratus gradum assumere volenti quatuor requiruntur.
3 Doctorandum si quatuor ex. vij. doctoribus negent esse perituz
tres vero affirment, quibus standum sit.
4 Doctores si iurent doctorandum habilem, ꝛ nō sit, an possint de
periurio puniri.
5 Consuetudo excusat a pena periurij scilicet temporali non au-
tem a pena gehennali.
6 Pater naturalis quis sit ꝛ que onera pro filio subeat.
7 Pater spiritualis quis dicatur.
8 Pater cure quis dicatur.
9 Pater doctrine dicitur doctor.
10 Pater consilij quis dicatur.
11 Pater magistratus quis dicatur.
12 Pater liberatione quis dicatur.
13 Pater etate quis dicatur.

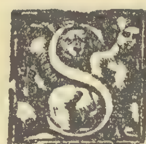

Sexagesimumseptimum
1 † lz pater pro filio non ferat testimoniū. l. parentes.
cū fi. C. de test. scripsi abūdantius in trac. de reprob.
ꝛ sal. test. in ver. parétes. doc. tñ lz voceñ patres scolariū. l. j. C.
de excu. artifi. lib. x. poterūt testimoniū ferre ꝓ suis auditoribus
de vita ꝛ peritia illoꝝ, ꝛ his credi dꝫ Alber. in. j. ↄsti. C. col. iij. l.
nemini. C. de aduo. diuer. iudi. ꝛ. xij. q. j. c. j. ꝛ hoc maxime attesta
ri dñt corá cácellario, qꝛ nullus alius melius cognoscit sciétiá il-
loꝝ, ꝙ doctor, vt in proe. ff. in prin. ibi qs amplius, quá vos co-
2 gnoscit, ꝛc. † Nota tñ quatuor reqsita in voléte suscipere gradū
doctoratus. Primo ꝙ per doctorē ṗñteẗ facultati, ꝛ ꝙ ille pre-
sentans eū tueaẗ, ꝛ dirigat, vt fit tholose, ꝛ in alijs vniuersitatibꝰ
patrie iuris scripti, sed in vniuersitatibus ṗrie ↄsuetudinarie nul
lus est doctor ṗñtans, reqriẗ ēt ꝙ ille doctor ṗñtás referat alijs
istum scolasticum esse idoneum ad examen subeunduz, ꝙ nunꝗ
in vniuersitatibus Frácie vidi seruari. Scdo, ꝙ examē fiat in lo
co, in quo ex ↄsuetudine, vel priuilegio iura legi possint, doc. in. l.
magistros. C. de ꝓfes. ꝛ medi. Tertio ꝙ in ꝓmouēdo debēt esse
septē doctores, ꝛ in approbádo aliquē. d. l. magros. ꝛ ibi Bart.
de ꝓfes. ꝛ medi. ꝛ. l. si qs. illo ti. ꝙuis in aliqbus vniuersitatibus
nō serueẗ, ꝛ illo in numero ṗñt cōputari doctores ṗñtantes. c. j.
xij. q. j. cū ipsi assumanẗ táꝗ ꝓprij magistri scolaris examinádi,
melius ṗñt ferre testimoniū de peritia suoꝝ auditoꝝ, ꝙ alius do
ctor exterus, q nō hẽt notitiá de peritia illius extranei, nec ex il
la notitia veniūt repellédi táꝗ suspecti, idē dicit Panor. in. c. ne
mo. de simo. per tex. in. c. ois etas. ꝛ testē. xij. q. j. Spec. in ti. de ꝓ
ba. in. ij. ṗte. §. iij. ver. queqꝫ. glo. in prag. sanc. in. §. itē ꝙ vniuersi
tates. in ver. gradus. ꝛ in verb. benemeritus. §. itē vt decetero. in
ti. de colla. Jas. in repe. l. admonendi. nu. ccxxxviij. ff. de iureiur.
Pet. de lesnau. opusculo ď docto. in. ij. ṗte. q. xxxv. ꝛ Bar. in. j.
3 ↄsti. ff. §. oēm. in fin. ¶ † Aduertédū est, ꝙ si ex septē doctoribus
quatuor negát illū doctorádū esse peritū, ꝛ tres ↄtrariuz asserát,
quatuor negátibus crediẗ, ꝛ est spále, qꝛ ďponūt de peritia artis,
ꝛ sic limitaẗ glo. in. l. diē ꝓferre. §. si plures. ff. de recep. arbi. intel
lige tñ qñ illi quatuor erát pitiores, alias secus, ṡm Barb. in. c.
ex literis. col. fi. de ↄsti. fortius dicētē esse standum peritioribus,
lz minores numero sint, allegádo Bal. in proe. ff. ꝛ in. c. j. q. mo.
feud. amit. Specu. in titu. de proba. in. §. fi. versi. quoqꝫ, ꝛ in ti-
tu. de homicid. §. j. versi. sed pone, ꝛ Alex. ↄsi. cxlviij. in princ. in.
ij. volu. Bar. in proemio. ff. ná is qui est magis in arte ꝓuectus
quam alius plus vꝫ, tex. ꝛ ibi Bal. nume. v. in. l. j. C. cōia deleg.
qꝛ qualitas melius subiectū reddit. l. aquilius. ff. de dona. sꝫ has
4 ↄtrouersias raro vidi iteruenire. ¶ † Sed quero si doctores iu
rát ꝓbandū habilez, ꝛ nō sit, an possint de periurio puniri. vř ꝙ
sic, nam periuri sunt, qui contra veritatē iurant, ergo isti periuri
debent penis iur. affici. l. si duo. §. fin. ff. de iureiur. contrariuz est
5 veꝝ † qꝛ illa ↄsuetudo, lz sit irrónabilis, quá hñt vt iurēt tá ď pi-
to ꝙ ď iperito eos a pena piurij excusat, firmat Ro. ↄsi. 466. ḃ
exṗsse tꝫ Roch. de cur. i repe. c. fi. col. x. de ↄsuetu. ꝛ in. c. deniqꝫ
iiij. dist. vbi ↄsuetudo excusat a pena tēporali, nō a pena gehēna
li, Jas. in. l. de quibus. ff. de legib. ꝛ sic istos iurantes in foro con
tētioso liberarē, nō quo ad deū, q nō falliẗ, ió itroductū est ex cō
suetudine, vt doctores nō iurēt, sed tantū verbo referunt aliquē
6 eē idoneū, ná si oporteret iurare multi ignari repelleréẗ. ¶ † No
tádū ē ꝙ interdū aliqs appellaẗ př naturalis, vtpote qñ genuit
eū, ꝛ hic genitalis dř, ꝛ de isto loquiẗ. l. si quis a liberis, ꝛ totus
titulus. ff. de liberis agnoscen. ꝛ quatuordeciz onera, q̄ hic př su
bit ꝓ filio citat Jo. an. i addi. ad Spe. i ti. q filij sint legi. in rub.
sed nō nouerat alia multo maiora, q̄ ↄiugati sciūt, qbus relin-
7 quo tanꝗ istoꝝ inexpertus. ¶ † Scdo dř př spūalis. ď quo loq
tur totus titulus de cogna. spūali quē susceptorē, vel patrnū vul
gus vocat, ꝛ hic filius nō solū gubernaculis tueri, sed ēt doctri
nis edificare dꝫ. c. in decima. xviij. q. ij. ꝛ fit ꝑ baptismi imersionē
ꝛ leuationē, sacriqꝫ olei vnctionē, ꝛ confessionez. c. oēs. xxx. q. j.
8 ¶ † Tertio dř pater cure qꝛ illá curá, quá pter gerit pro filio ge
rit ꝛ ille pro altero, ꝛ talis fuit Joseph Christo, ꝛ loquitur. §.
hoc aūt, in auc. de armis colla. vi. ꝛ idē dř de fratre in. l. alumne.
ff. de adimē. leg. ꝛ hoc dř de papa, vt scripsi in gl. filios. in proe-
9 mio ↄcorda. frácie. ¶ † Quarto est alius pater, qui dř formalis
seu doctrine, vt doctor ꝛ alius magister, qui informat discipuluz
bonis moribus, scientia ꝛ eruditiōe, ꝛ de isto hic loquimur, ꝛ so
litus erat dicere Aristote. vt in eius vita licet videre honorabi-
liores esse, qui instruūt, ꝙ q solū generát, qꝛ hi dát viuere, illi bñ
ꝛ sequiẗ patruus meus magnus Jacob. Rebuff. in. l. j. C. de ex-
cusa. artifi. lib. x. ꝛ tex. in. §. sed ꝛ qḋ sancitū, in auc. de nup. colū.
iiij. facit.

liij. facit. l. liberto. ff. ƌ obseq. a liber. gl. reg. cācel. i ꝓemio, fol. iij.
10 ¶ † Quinto est pater ꝯsilij, de isto hr̄. j. Machabe. c. ij. ecce Si-
mon frater vester, scio qꝛ vir ꝯsilij est, ipsum semper audite, ꝛ ipse
11 erit vobis pater. ¶ † Sexto dr̄ pater magistratus, vt princeps, ꝛ
magistratus ciuitatis. l. iij. C. de his qui sponte muner. publ. sub-
eunt. lib. x. ꝛ in rub. de ratiocinijs ope. pub. ꝛ de patribus ciuita.
12 ¶ † Item septimo dr̄ pater liberatione, seu tuitione, vt si aliqs li
berauit aliquē a ꝑiculo, vel a morte, certe vocabit̃ pater, de quo
13 lex si pater. §. fi. ff. ƌ dona. ¶ † Octauo dr̄ pater etate, vt senex. l.
semp. ff. de iure immu. ꝛ. i. ad Timo. v. c seniorē ne increpaueris,
sed obsecra, vt patrē. ¶ Itē nono reuerētia, vel dignitate, nā illū
cui reuerentiā impēdimus, patrē appellare solemus, ſm Lucam
in. l. j. col. fin. C. de excusa. arti. lib. x. ꝛ. l. j. de decur. ꝛ. l. j. de lega.
eo. lib. Bal. in. d. l. parētes. C. de testi. Porc. in. §. eadē lege. qb.
excus. manu. lꝫ nu. ix. i fi. in insti. ꝛ eccle. iij. ꝛ Hiero. i. iij. pte epist.
vj. de honorādis parētibus, vide multos alios p Archi. in. c. fi.
xxij. q. ij. ꝛ q̄ scripsi i gl. dilectis filijs i forma mād. i ꝯcor. Frācie.

SVMMARIVM

1 Scolaribus de scientia doctoris testantibus credendum est.
Doctor ille dicitur doctus quem scolares referunt doctum.

Exagesimumoctauum

1 † ꝙ scolaribus testantibus de scientia doctoris cre-
ditur, vt tꝫ Jo. de pla. in. l. ex agētibus. C. de princi.
agē. in reb. lib. xij. ꝛ ille doctor dr̄ doctus, quē studiosi referūt do
ctum. l. quesitū. in prin. ibi auditores referūt. ff. de fun. instru. l. cū
scriptū. de do. preleg. l. si edibus. de dā. infec. Barb. in rub. de fi
de instr. col. xv. in parua ipressione, ver. quot aūt. Bolog. in hac
auc. habita. qƌ ego intelligerē quo ad famā bene legēdi, sed non
quo ad ꝓbationē, ꝛ reprobationē, qꝛ ad eos non spectat repro-
probatio, cū nō possint approbare, arg. l. iij. ff. ƌ re iud. ꝛ. l. nemo
qui non pōt. ff. de reg. iu. tñ bñ interdū reprobāt de facto a lectu-
ra, q̄uis doctores eos approbauerint, aliqñ sine iudicio ꝛ causa
qñqꝫ bene, sed multotiēs luna dñabit̃ eis, ꝛ plurimi similes sunt
matri filioꝝ Zebedei, eo quod nesciant quid petant.

SVMMARIVM

1 Doctor non potest recusari iudex in causa scolarium suorum.
Limita vt. j. nu. 4.
2 Judex ordinarius per scolarem recusari potest.
3 Minor. xviij. annorum quare doctorari non possit.
5 Doctor an sit iudex inter scolares in criminalibus.

Exagesimumnonum

1 † ꝙ lꝫ pr̄ re-
cusari iudex in cā filioꝝ possit. l. qui iurisdictioni. ff.
de iuris. om. iud. doctores tñ in causis suoꝝ scolariū
poterunt esse iudices, nec ob id licebit eos tanq̄ suspectos reijce
re, per. c. suspitionis. de offi. deleg. ꝛ. c. ij. de appella. in. vj. cū ha-
beāt iurisdictionē ordinariā iter suos auditores, vt hic dicit text.
2 in fi. not. in. c. cū reg. de offi. deleg. † ꝛ q̄uis iudex ordinarius re-
cusari non possit de iure ciuili. l. apertissimi. cū auct. ibi posita. C.
de iud. scolastici tñ illū recusare poterūt, vt dico. j. ꝛ h̾ eē spāle in
eis asserit Bal. in. §. pen. in proe. ff. ¶ Aduertendū est, ꝙ qñ do
ctores in causis scolariū, iudicant, nō dñt facere illud, ꝙ dicit gl.
hoc reprobando in. c. j. ꝛ fi. de ꝯces. preb. in. vj. vcꝫ iniuste ꝓnun-
ciare ꝯ̄ suos auditores, vt videant̃ iusti, vt refert Jo. and. ibi de
quodā scolari parisieñ. qui cuꝫ esset ad patriā reuersus, ꝓnuncia
bat ꝓ extraneis ꝯ̄ suos iniuste, vt iustissimus videret̃, ꝛ dicebat,
ꝙ nec caro nec sanguis hoc ei reuelauerat, sꝫ non dicebat de glo
ria, sed tales hypocrite receperunt mercedē suā, vt hr̄ in euāge-
3 lio, † hic est ꝙ inhibet̃ ne minor. xviij. annis possit doctorari. l. q-
daꝫ. ff. de re iud. ꝛ. l. cū lege. de arbi. cū doctor habeat iurisdictio
nem, vt dictum extitit, ꝛ minor. xx. non pōt eā hr̄e, nec iudex esse
. c. cū vicesimū de offi. dele. Benedic. in repe. ij. Raynu. in verb.
4 adiecte. nu. xvij. de testa. † ꝙ intellige qñ studētes adinuicē litiga
rent, qꝛ tunc par esset affectio, que suspitionē fraudis amouet. l.
non solū. §. j. ff. de ri. nup. secus si ageret̃ ꝯ̄ extraneū, tunc doctor
non posset iudicare, vt tꝫ Spec. in ti. de iud. deleg. in. §. superest
ver. quid de magistro, queꝫ hic reprobat Bal. qꝛ paternitas do
ctoris remouet suspitionē, ꝛ istud cōius receptum est, ꝛ seruatuꝫ,
5 qñ aliter est iudex. ¶ † Hodie doctores, qꝛ scolares ad eos non
veniunt, nullam inter eos exercent iurisdictionem, sed si venirent
ad eos, non inuenio illis ademptā, saltem in volentes, nisi in deli
lictis per scolasticos cōmissis, qꝛ super illis non cognoscunt do-
ctores ēt inter scolares. nēpe magistri, doctores, ꝛ scolares Bo-
nonie, q̄tū ad delicta hoc priuilegio renunciauerūt, qꝛ per ma-
gistros non poterant plene delicta puniri, vt citat glo. in. §. dein-
de, in verbo vti innocentes. in auc. de mand. princip. colla. iij. gl.
in proe. ff. §. fi. sed alij scolares non renunciarunt, ideo inspicien-
da est quo ad hoc ꝯsuetudo. Panor. ꝛ alij in. c. cum olim. de con
suet. ꝛ Fely. in. c. significasti. in fi. de offi. deleg. vnde longo tpe in
ualuit ꝯsuetudo apud Parisieñ. vt magistri, ꝛ doctor. scolares
suos a iudicibus secularibus requirerent, ꝛ requisiti nō denega-
rent̃, nisi in horrendis criminibus, veꝝ hodie magistri dormiunt
ꝛ scolastici suspēdunt̃, lꝫ olim virga tm̄ corrigi, ꝛ dulcius solerēt.

SVMMARIVM

1 Scolares venia non petita in ius non vocant suos doctores.
2 Doctori non minor debetur reuerentia ac patri.

Eptuagesimuz

1 † ꝙ scolares non pñt in ius vocare
venia non petita suos doctores, a qbus audiuerūt,
ꝛ scientia educati fuerunt. l. gñaliter. ff. de in ius vo-
can. cuius verba refero gñaliter eas personas, qbus reuerentia
prestanda est, sine iussu pretoris, in ius vocare non possumus, sꝫ
reuerentia debetur doctori per scolares, vt scripsi in reqsitis, er-
go in ius vocari non poterunt iniussu pretoris, hoc expresse fir-
mat Ang. in. §. penales. insti. de actio. ꝛ Alber. in. l. q̄uis. ff. de
in ius vocan. qꝛ parens vocat̃. l. ex diui. C. loc. ꝛ pater. l. j. de ex-
cus. artif. lib. x. postq̄ habet nomen, ergo ꝛ affectum habere dꝫ.
ꝛ huic snie subscribit Lesnauderius in opusculo de doctoribus
in. ij. parte. in princ. nec obstat ꝙ dicit Jas. in prefato. §. penales,
ꝙ doctor non est de comprehensis in edicto pretoris, cui rñ. ꝙ lꝫ
2 non sit expressus, tñ ex mēte cōprehendit̃, † cū non minor reuerē
tia ac patri illi debeat̃. l. j. ꝛ. l. liberto. ff. de obseq. ꝛ. j. scribo ꝙ ma
ior, ergo habebit locum edictū pretoris. Itē vassallus non peti-
ta venia rōne reuerentie, quā dꝫ dño, non vocat eū in ius, text. ꝛ
ibi doc. in. §. fi. de milite vassal. doc. in. d. §. penales, ꝛ Zazius in
suo intellectu sing. l. si nō sortem §. libertus. ff. de condi. indebit.
multo minus scolaris vocabit suum doctorē, cū maiorem eidem
reuerentiā debeat q̄ vassallus dño. itē lꝫ p̄ronus ecclesie nō sit i
edicto ꝑtoris ꝯprehensus, tñ sine venia nō p̄t in ius vocari p p̄-
sbiterū, quē in ecclesia pñtauit ſm Pau. de cita. in tracta. de iu-
re patro. in. vj. parte. q. iij. arti. j. ꝛ in criali consentit Bar. in. l. si
libertus. ff. de in ius vocā. ac Jas. in. d. §. penales, in doctoribus,
sed nō video vnū casum magis expressuꝫ, q̄ aliū, ideo taꝫ in ciui
libus, quā in crialibus, sine venia in ius nō vocabit̃ doctor p suū
scolarem, nēpe ipse dꝫ operas obseqales suo p̄ceptori. Stepha-
nus de costa in trac. de ludo. in. §. ij. nu. xvj. ergo ꝛc. idē in actio-
ne famosa, vt scolasticus ꝯ̄ suū doctorē non possit agere, vt nūcu
cupatim tradit Jaco. de sancto Georg. in trac. de feud. in verbo
ꝛ dicti vasalli, col. v. Sed hodie videmus aliquos scolares, qui
tm̄ honoris suo p̄ceptori tribuūt, sicut cani rabido, imo eos ver
beribus aliqñ afficiunt, ꝛ male, sed illi sunt ꝛ rerū, ꝛ literarū igna
ri, nam docti cōiter honore afficiunt suos doctores. cēses tu sco
laris honorē inferre doctori, qñ strepitū illi facis, vel qñ sine ele
ctione eū abire ꝓcuras, hec insignis temeritas illoꝝ q murmur
inferunt doctoribus eēt grauiter punienda, vt ceteris cederet in
exēplū, ꝛ maxime Tholose, ꝛ Aurelie, vbi qdā scolastici eo au-
dacie ꝛ temeritatis ꝓcesserūt, vt si duo lectionē doctoris audire
nolint, cogāt doctores nullo qdē verbo per strepitū eoꝝ emisso
verecūde, in grande honoꝝ auditoꝝ p̄iudiciū abire. q̄ malū tan
ta temeritas, dicet quis ista potius ꝯcernunt studiosorū incōmo
dum. fac esse, veritatem dicere cogor, sed qꝛ (vt spero) resipiscent
nunc istorum amētiū penas cum grauissime sint reticeo.

SVMMARIVM

1 Pater p̄t verberare filium ꝛ in ꝯpedibus ꝛ in carceribus tenere.
2 Doctor non debet scolares verberare.
3 Scolares quomodo debeant se habere aduersus doctores.
4 Juuenes ad scientiam sunt alliciendi potius blandis verbis q̄
verberibus.
5 Artifici an sit licitum castigare suum discipulum.
6 Excedens modū in castigatione puniri debet de excessu.

Eptuagesimumprimum

1 †Licet pater possit verberare filium suum, et in compedibus adigere. l. congruentius. C. de pat. pote. Raue. in compend. iuris ciuilis, fol. cxxxiij. et etiam detinere in carceribus, vltra. xx. horas, et tamdiu quamdiu debito more corrigatur, vt ad bonum dirigatur. arg. c. pen. de aposta. lxxiij. dis. c. consuluit. xxiij. q. vj. c. iam vero. et xxiij. q. iij. c. si quis. de potentibus. et c. seq. expressim
2 hoc scribit Luc. de pen. in. l. j. col. ij. C. de coarta. lib. xij. †tamen doct. licet patres scolasticorum dicantur, et discipuli filij. l. j. C. de excus. artifi. non debent suos scolasticos verberare (quia forte ipsi, cum sint iam magni redderent suis doctoribus quadruplum) nec dignitate priuare, testis est Jo. de pla. in. l. j. C. de priuil. scola. lib. xij. sed cum nomen patris doctores, vt predixi habeant, quidem certe suos auditores paterna affectione tractare debent, arg. tex. in. §. eos. in auc. vt iudices sine quoquo suffra. colla. ij. nempe considerare debent parentes, quod et filij fuerunt, et filij quod parentes efficientur. iuxta. §. hec autem.
3 ver. considerare. in auc. vt cum de appel. cog. colla. viij. †studentes etiam tales debent se apud suos doctores prebere, quales vellent apud se esse discipulos, si ipsi doctores essent. c. quorundam. lxxiij. dist. et miseri sunt illi qui tamen verberibus timeri volunt. c. j. xlv. di.
4 †blandis enim verbis potius, quam asperis, aut verberibus iuuenes sunt ad sciam pelliciendi, arg. tex. in. c. qui sincera. xlv. dist. quod hodie bene seruant magistri artium Parisijs. Leuis tamen castigatio magistro artium est concessa, et docenti. l. sed et si. §. fi. cum. l. seq. ff. ad. l. aql. quem tex. iuuenes toruo conspiciunt oculo, acrius audiunt sed molestius sufferunt, et prouer. xxiij. dicitur, noli subtrahere a puero disciplinam, si enim percusseris eum virga, non morietur, tu virga percuties eum, et animam eius de inferno liberabis, et quibus personis sit correctio permissa, vide per Bonifa. in trac. de malefi. in ru
5 bri. quibus est concessa correctio, †et quando licitum sit artifici docenti castigare suum discipulum, vide in. l. item queritur. §. item iulia. ff. loc. Mar. soci. in repe. c. ad audientiam. col. ij. de homi. c. de homo. xxiij. q. iiij. c. non putes. xxiij. q. v. Bal. in marg. in verb. dolus. Claudius de seycel. in repe. l. vt vim. col. xv. in parua impressione. ff. de iust. et iu. et ibi vide an sit licitum verberare vxorem, et in. l. consensu. C. de repud. glo. in. c. quemadmodum. de iureiur. tex. in. c. placuit. xxxiij. q. ij. conciuis meus in hoc expertus do. Boer. in consue. bituri. in. §. iiij. de consue. iuris status persona. et Jo. de nenisa. in silua nupt. in. iiij. inconue
6 nienti matrimonij. †Nota tamen quod quando is, cui concessa est castigatio, excedit modum, quod tamen de excessu puniri debet, quod ex genere instrumenti, et alijs circunstantijs presumitur, de quibus per Alex. consi. lxxv. in. ij. vol. Bar. consi. ciiij. visis, vbi concludit, an discipulus possit actione iniuriarum agere contra magistrum, qui eum acerbe afflixit, vide ibi si non grauet is, et hodie noli verberare sacre theologie scolasticos doctorum, legum, vel medicine, si nolis verberari, nec artium magistros, cum ex consuetudine Parisiensi. sine rectore magistri artium per alios collegas, et artium magistros, vel collegiorum primarios, non soleant virgis cedi, quia dum zona fracta fuit, ab his sunt liberati, dicentes illud Dauidicum, laqueus contritus est, et nos liberati sumus, et possent forsitan volenti eos verberare dicere, quod sacra promere solebat, considera vter vestrum pluribus egeat verberibus.

SVMMARIVM

1 Scolaris si iudicat contra communem opinionem sequendo opinionem sui doctoris an excusetur.

Eptuagesimumsecundum

1 †Si aliquis iudicet contra comem opin. facit litem suam secundum Bar. et alios in. l. fi. C. de pe. iud. qui ma. iudi. Bar. et Alex. in. l. cum platis. ff. de re iud. Ang. et alios in. §. j. de oblig. que ex quasi deli. nascu. in insti. nam minime mutanda sunt, que semper certam interpretationem habuerunt. l. minime. ff. de leg. specialem tamen est in scolasticis, qui si iudicauerint secundum sniam sui doctoris contra comem tenentis, excusantur in sindicatu, et a condenatione expensarum, nec facere litem suam dicantur, vt expressim asserit Pan. et alij in. c. j. de postu. prela. quem sequitur Fely. in. c. j. de consti. quia studiosus iure sequitur opinionem sui preceptoris, tex. et ibi glo. sing. in. c. cum beatissimus. xxiiij. q. j. et sui doctoris sniam boni est discipuli tueri, instar Celsi in. l. dicere sniam. ff. de arbi. et dicit Uincen. poliotus, quem refert Tho. ferra. cautella. xxxi. manifestum, quod ars defendit quendam iudicem a sindicatu, et condenatione expensarum, et interesse pp hoc dictum. Primo fallit, quando ille doctor esset quoddam pecus Melibei, asinus plumbeus, et durus sicut marmor, ac nullius nominis, tunc non excusaretur discipulus illius sequens sententiam, Barb. in cle. ij. col. j. de elec. Gerard. singul. lxij. scolares, et Fely. in. c. cum contingat. col. iij. in prima conclu. de rescrip. idest si ille preceptor plus eloquentie, quam iuris scientie operam dedisset, sicut Antipater, de quo in. l. ij. §. post hos. ff. de orig. iur. tunc excusaretur discipulus sequendo preceptorem in eloquentia, sed non in iure, in quo doctor eius paruum prestat, per predicta, iuuat ergo habere doctum preceptorem in scientia quam vis adiscere. ¶ Secundo fallit, quando ille doctor consueuisset sequi opiniones insolitas propter superbiam, vt multi faciunt, eo casu, cum in eo presumatur imperitia, Bal. in. l. fi. col. vlti. C. de pena iudi. qui male iudi. per. l. primam. ff. de senatori. tunc non excusaretur secundum illam opinionem iudicans, Barb. in repe. rub. de fide instru. col. xvj. in paruo vol. Hippo. in. l. patre. nume. xxxvij. ff. de questo. Jo. de pla. in. §. pretorum edicta. insti. de iu. nat. gen. et ciui. ¶ Tertio etiam non procedit, quando doctor notorie esset male conscientie, et solitus esset consulere omnibus deferentibus aureos, Fely. in. c. per tuas. de simo. vide alias limita. in verb. examinatione. in tex. elucidatione, infra.

SVMMARIVM

1 Scolaris iurans non recedere, a patre vocatus licite recedit. Limita vt. j. nu. seq.
2 Scolaris an possit renunciare. l. ob es. C. de act. et oblig.

Eptuagesimumtertium

1 †Quod si studiosus iurauerit non exire districtum, nec territorium Pictauensi. sine creditoris facultate, donec soluerit, poterit tamen exire, et recedere, si per patrem iussus fuerit venire sine metu periurij, prout sentit Pau. Ludo. et Jas. in. l. fi. ff. qui satisd. cogan. quia in omni iuramento intelligitur excepta auctoritas superioris. c. venientes. de iureiur. et ita dicit additio ad Fely. in. c. constitutus. col. v. de rescrip. Jo. and. in regula, in malis promissis. de regu. iur. in. vj. in mercuria. sed scolastici superior est pater, cui tenetur obedire, sub pena peccati, igitur etc.
2 †Lita nisi scolaris talem iussum prouocauerit, et affectauerit litteras ad patrem destinando, vt eundem a studio reuocaret. §. item tria, insti. de excusa. tuto. ita tenet expresse in scolaribus do. Jo. Sainxon, in consuetu. Turonen. in rub. des retraictz. articu. xxv. post Jmo. in. c. cum contingat, colum. vlti. de iureiuran. et. c. veniens, in fi. ibidem, Alex. consi. cxxiiij. omissis, colum. ij. in. j. volu. Thomas parpalie in repe. l. fi. qs maior. no. viij. et. xij. C. de transac. hoc ius come est, sed firmius scolasticis competit, imo firmat Spe. in ti
3 tu. de renuncia. et conclusio. §. j. versi. item est beneficium † non valere renunciationem, quam facit scolasticus, accipiens pecuniam mutuo. vt possit a creditore detineri, renunciando. l. ob es. C. de actio. et obli. quia turbaretur publica studij vtilitas secundum Joan. an. ibi in additio. etiam si a doctore acciperet secundum eosdem, et cum eo conuenirel.

SVMMARIVM

1 Scolaris iurans comitari rectorem an semper eum comitari debeat.

Eptuagesimumquartum

1 †Quod licet scolaris iurauerit rectori eum comitari, vt fit in Montepessulano, tamen non dicetur venire contra sacrm, nec erit periurus, licet illum non comitatus fuerit si tamen apud edes suas fuerit iusta ex causa, vt pote quia studebat, nam qui apud edes suas sunt, ex iusta causa abesse vnr. l. cum vero. §. fi. cum. l. seq. et ibi expresse. b. d. Benedic. de plumb. ff. de fideico. liber. quod bene no. tu de Montepessulano, qui quotidie non vis comitari rectorem, sed vis domi studere, si tunc sciuissem, non incassum centum amisissem horas, quas tunc perdidi eundem sequendo per ciuitatem. Nam aliquando domini rectores volunt pompam suam ostendere, et ire ad nuptias istar xpi, et ad domas, et ad sepulturas mortuorum, et impediuntur auditores ne id tempis studeant, maxime rectores ignari, tunc consiliarij vniuersitatis dent ei societatem, et dent dimittere scolasticos audientes, nec ipsi teneantur tempore quo audiunt venire ad eum, nisi pro vrgentibus negocijs vniuersitatis, et quando vadit die dominico ad missam, imo male faciunt rectores, dictos auditores et lectores impedientes, maxime mea memoria impediebant collegiatos du vergier quibus semper inuidebant, et adhuc forte non est extincta inuidia, faxit deus vt extinguatur, et quod vniuersitas permittat illos in pace viuere, et prosperam vitam ducere, si literis

literis vacent, quia eos magnopere vidi molestari, tam obloquendo in eos, quã alio quoquomodo poterãt, sed nõ est mirandum, q2 prius odio me habuerũt gratis, ⁊ quicqd potuerũt cõtra me fecerũt, deus eis parcat, ⁊ gratiã istã cognoscẽdi tribuat, ⁊ invidiam, que pene totam urbem pervasit, exilio mittat.

SUMMARIUM

1 Periurus est infamis.
2 Studentes licet sint periuri nõ obediẽdo rectori an sint ĩfames.
3 Iurare quando sit peccatum.
4 Scolaris non obediens rectori pro scolari haberi non debet.
5 Rector sub debito iuramenti scolaribus precipere potest.
6 Scolares inobediẽtes, rector possunt legitime matricula p̃vari.
7 Monachus non obediens priori consortio fratrum privatur. Cautela. D. Tho. Ferarij hic reprobatur.
8 In dubijs semper est obediendum.

1 Eptuagesimũquintũ † φ quãvis periurus sit infamis. l. si qs maior. C. d trãsac. cũ distinctiõe ibi tradita, ⁊ in. l. lutius. ff. de his q notã. ĩfamia, Ias. in. §. itẽ si qs postulãte, insti. de actio. glo. in. c. querelaz, de iureiur. c. venerabilẽ, de electio. c. ĩfames. vj. q. j. c. ij. de rescri.
2 † Fallit tñ in studẽtibus, qui si nõ obediãt rectori, sunt periuri, tñ nõ ꝑpterea sunt ĩfames, nisi ꝑ sententiã cõdemnent̃, vt not. Bal. ⁊ Ias. in. d. l. si qs maior, ⁊ quidã scolastici nõ multũ curãt de periurio, naz sunt scolares ergo periuri, dicit Barba. in rub. de iureiurã. in cle. sed ꝯtra malos arbitror loqui, nã boni bñ curant, alias facerẽt ꝯtra p̃ceptũ dñi, positũ Levi. xix. c. ⁊ Matth. v. ibi. Nõ periurabis in noie meo. c. habemus, ⁊. c. si pctm. xxij. q. j. ⁊ si Chr̃s, de iureiur. nẽpe vir multũ iurãs replebit̃ iniqtate, ⁊ non discedet a domo eius plaga,
3 † ⁊ qñ sit pctm̃ mortale, vide p sanctũ Tho. ij. scõe. q. xcviij. arti. ij. ⁊ in. iij. senten. distin. xxxij. iõ esset providẽdũ, vt studẽtes nõ iurarẽt obedire, cũ facile trãsgrediant̃ iuramentũ, sed potius esset statuẽda pena ꝯtra inobediẽtes, sicut Papa facit in. c. clericus, de iureiurã. ⁊ Imperator in auctẽ. cui relictũ. C. de idic. vidui. tollẽd. vt dicit Hyppo. in. l. qst onis, nu. lxxxvj. ff. de qstio. ⁊ in prac. sua, in. §. postquã, nu. iiij. sed ego dico minime mutãda eẽ, q̃ semp certã interpretationẽ ha
4 buerũt. l. minime. ff. de legibus, † imo si scolaris non vult iurare obedire rectori, nõ dz haberi ꝑ scolari, ⁊ ab vniuersitate scolastica põt expelli. c. ex literis, de cõstitutio. Bal. in. c. vno, de cõtroversia feudi apud pares terminãda, ⁊ qd nota. in. l. quedã. §. nũmular os. ff. de edẽ. Iaco. in tracta. de feud. in verb. ⁊ dicti vassal
5 li, col. vj. † ⁊ põt rector p̃cipere scolasticis, sub debito iuramẽti. c. veniẽs, de iureiur. ⁊ tunc inobediẽtes nõ sunt periuri, sed rector posset eos mulctare, ẜm Zabarel. ⁊ Soc. in. c. ex trãsmissa, col. ij. de foro cõpe. qd est magnũ pro studẽtibus, si est verũ, ipsis relin
6 quo cogitandũ. † facit qd dicit Bal. in. l. j. ff. de iurisdic. omniũ iud. put refert Porcus ⁊ alij, insti. de testa. mili. in princ. φ scolares cõtumaces ⁊ inobedientes rectori, pñt legitime matricula privari, ⁊ sic privilegijs vniuersitatis. d. c. ex literis, de cõsti. facit
7 tex. in simili, in. c. cũ in ecclesijs, de maio. ⁊ obediẽ. † Ubi monachus qui nõ vult obedire priori, privat̃ cõsortio fratrũ, ita scolasticus, qui nõ vult iurare obedientiã rectori, dz privari, Tho. tñ ferra. cautel. iij. tradit vnã cautelã, per quã nõ erit periurus, vcz, vt faciat se in alioꝝ albo, hoc est in matricula describi die feriata in honorẽ dei, vel sanctoꝝ, ⁊ illo die iuret statuta servare, nã si postea nõ servet, nõ erit periurus, nec privilegijs vniuersitatis erit privandus, cũ illud iuramentum nõ valeat. c. j. de ferijs, cui non assentirẽ, cuz tex. inhibeat ibi tm̃ sacramẽta pstari, nisi pro pace, sed nõ dicit, si pstent̃ esse nulla, iõ tenerez illa iuramẽta servãda, postquã pstita sunt, igitur vobis cõsulo amantissimi studẽtes, vt
8 sitis obedientes † nam in dubijs semper est obediendũ. c. si autẽ xi. q. iij. melior est obedientia quã victima, prio Regum. xv. c. ⁊ Ecclesiast. iiij. c. que in tribus consistit, vcz in reuerentia exhibenda, in mandato suscipiendo, ⁊ in iudicio subeundo, glo. in summa. xciij. distin. ⁊ novẽ debet habere conditiones. c. sciendũ. viij. q. j. ⁊ ibi Arch. ⁊ multa ponuntur per Hostiẽ. in summa. de maio. ⁊ obedien. ⁊ per docto. in. l. veluti. ff. de iusti. ⁊ iur. Tho. in. ij. scõe. c. iij. de obedientia, Ange. ⁊ Silve. in suis summis, in ṽbo obedientia, ⁊ quãdo princeps quid precipit, si ei non obediatur, nõ possidet nisi labia sua, ẜm Barb. in addi. ad Bal. i. c. vno. §. marchio, q feud. dare pñt, vide Panor. in. c. venerabilẽ, in fi. de elect. dixi in requisitis infra, ⁊ in tex. ibi, ad obediendũ deo, ⁊c.

SUMMARIUM

1 Scolaris iurans sumere gradum in aliqua vniuersitate, in alia sine metu periurij gradum recipere poterit.
2 Iurans de cetero non petere bona emphiteotica, quomodo intelligatur.
Alienans rem quando possit eam de novo petere.
3 Iurans non petere vsuras quando ea petere possit.
4 Filia renuntiãs bonis p̃rnis cum iuramẽto qñ ea petere possit.
4 Actore non probante quando reus absolui non debeat.
5 Limit. ad aucten. presente. C. de fideius.
6 Pactum appositũ in contractu matrimonij φ maritus teneat̃ stare in loco originis vxoris, qñ illud servare non teneatur.

1 Eptuagesimũsextũ † est, φ si scolaris iuraverit (vt fieri in gradu baccalaureatu solet) sumere gradũ in aliqua vniuersitate, eo nõ obstante tamẽ iuramento, ⁊ sine metu periurij, poterit in alia vniuersitate gradum accipere, propter novum examen, quod ibi subire tenetur, ⁊ sic ex nova causa, ca. ij. de renuncia. ⁊ ibi glo. ⁊ Doct. Georg. Natam in repet. c. quãvis, col. iiij. de pact. in. vj. Barba. consi. xx. col. xij. in. ij. volu. Ias. in. l. nulli, col. iij. C. de iudi. idem tenet Fely. in. c. ex insinuatione, de symo. quia iuramentuz intelligitur rebus sic stantibus. l. fi. ff. qui satisd. cogan. l. fi. ad municipa. c. quemadmodum, de iureiuran. Bar. in. l. j. §. ⁊ post operis. ff. de novi operis nuncia. facit, quod dicit Ludo. Roma. consi. xxj. incipiente, propositꝰ mihi ⁊c. col. ij.
2 † φ si iuraverim de cetero non petere bona emphiteotica, intelligitur nisi ius mihi de novo proveniat. d. c. ij. vtpote si petam ex nova concessione, scribit idem Roma. consi. cccccij. incipiẽte, diligenter inspectis, col. ij. aliud huic rei satis accõmodum, adde φ lz alienãs rem videatur vsufructui renunciare, quem in ea re habebat, ex iure tamen de
3 novo superveniente poterit illam petere. † Tertio vide glo. in. c. ad nostram. ij. de iureiuran. dicentem φ iurans non petere vsuras, potest illas petere, si testator iussit eas restitui in testamento, quia tunc ex nova causa petit. Huc accedit, φ si filia renunciet bonis paternis cum iuramento, excluditur a petitione, si pater moriatur ab intestato. c. cum contingat, de iureiuran. ⁊c. quãvis, de pactis, in. vj. Tamen si per patrem instituatur heres poterit ex nova causa videlicet ex testamẽto petere bona, licet ea remisisset, Bart. ⁊ alij in. l. stipulatio hoc modo. ff. de verbo. obliga. docto. in. l. pactum quod dotali. C. de pactis, ⁊ de colla. Bal. in. l. cum archimedozam, vt in posse. lega. Imola. ⁊ Ludo. in. l. qui superstitis. ff. de acqui. here. Boer. in consuetu. Bituricen. in. §. vj. de testamẽ. Decius in regula quotiens duplici, de regu. iur. ff. ⁊ idẽ si nõ instituat̃, sꝫ filij moriant̃ oẽs vivo p̃re sola filia remanente, nam cũ illa renũciatio fuerit fac facta in favorẽ filioꝝ
4 eis nõ existentibus succedet filia ab intestato, nõ ꝯ testm̃. † Quinto simile est, qd decidũt dñi de rota decisio. cccxx. licet in causis in novis, quod licet nihil ꝑbante actore reus debeat absolui. vulgata. l. qui accusare. C. de eden. c. fi. de iureiur. tñ si aliquis movit mihi litẽ super beneficio, ⁊ nullũ ius habeat tpe quo movit litez, postea si pendente ꝑcessu impetrat rescriptũ, si neutri nũcupatũ ⁊ per illud ius eidẽ acquirat̃ de novo certe non dz absolui, q2 ex nova causa ius habuit † Sexto nõ omitto qd dicit Hippoli. de Marsil. sing. cxlij. φ si semel fuit facta excussio ꝯ debitorem principalẽ, iuxta auc. pñte. C. de fideiuss. ⁊ repertus fuerit non solvendo, tũc creditor aget ꝯ fideiussorẽ vt ibi tñ si de novo incipiat debitor habere bona, põt iterũ agi ꝯ eũ ex nova cã, ita tꝫ Cy. in. d. auc. pñte. C. de fideiusso. vbi ẽt scripsi, Bal. ⁊ Paulus in. l. fi. §. fi. ff. si cer. pet. Bal in. l. peremptorias. C. senten. rescind. nõ posse, Alex. ꝯsi. 100. in. v. vol. incipiẽte, discussis, vide. d. de Petru
6 cia in trac. de viribus iurĩ, in. iiij. effectu. † Eodẽ tenore fluit, φ si in contractu matrimonij fuerit appositum pactum, φ maritus teneatur degere cũ vxore in loco originis coniugis sue si tñ nova causa inde oriatur marito, vtpote q2 effectus est regius consiliarius, poterit ea non obstante ꝯventione illuc proficisci, ⁊ sequi eã tenebitur vxor si velit habere noctiludiuz, arg. l. si convenerit. ff. pro socio, ⁊ hoc firmat Iacob. in rub. ff. de iure dotium, dicens illud pactum valere, allegando Panor. ⁊ alios in. c. j. qui matrimo. accusa. possunt. Fuit tamen vt fertur prolatum aresium in civitate Tholosana, quo cavetur aliquem non debere gaudere privilegijs gradus post iuramentum, nisi integra iura solvat illi vniuersitati, in qua iuravit alios gradus suscipere, ⁊ illud est statutum bona ratione, videlicet ad tollendas fraudes, que

quotidie fiebãt p ignaros minime valẽtes i vniuersitatib⁹, i qb⁹ prio pmoti sunt, pmoueri, ĩ vniuersitates minus famosas petebãt, ⁊ ibi gradũ suscipiebãt i magnũ piudiciũ priẽ vniuersitatis, ac totius reipublice, qꝛ hoc mõ admitterentur, ⁊ docti, ⁊ ignari.

SVMMARIVM

1 Pater non potest conueniri in loco studij, quando filium visitat pro contractibus alibi gestis.
Limita vt. j. nu. 3.
2 Absens ex causa probabili, voluntarie non dicitur absens.

1 Septuagesimũseptimũ † ẽ, ꝙ si pr̃ visitat suũ filiũ studentẽ, nõ poterit in loco, in quo filius studet, p cõtractibus alibi gestis cõueniri, glo. sing. in. l. ij. §. legatis, in ꝟbo, ob aliã cãm. ff. de iud. expedit enim patribus pprios visere filios, tũ vt videãt an literis vacent, cum eos plus diligãt ꝙ̃ seipsos. l. isti qdẽ. ff. qd̃ metus causa, Aufre. in stilo parlamen. in priã pte, rub. de adiorna. in cã appella. §. an aũt, vbi hoc dicit eẽ verũ, etiã si pr̃ viseret filiũ lutecie parisiorũ,
2 que est cõis pr̃ia, sicut olim Roma. l. roma. ff. ad municip. † nẽpe absens ex cã necessaria, vel pbabili, nõ dr̃ absens volũtarie. c. fi. de foro cõpe. ⁊ qui nõ est volũtarie absens, nõ põt cõiter cõueniri extra domiciliũ. d. §. legatis, ⁊ ibi Paul. ergo hic pr̃ nõ poterit cõueniri, nã finguntur eo in loco nõ eẽ illi, qui sunt ex causis supra expressis, in. d. §. legatis, ⁊ in. d. c. fi. de dilatio. sicut igit̃ si ibi vere nõ eẽt, nõ posset cõueniri, ita qñ fingit̃ nõ esse, qꝛ idẽ operat̃ fictio in casu ficto, sicut veritas in casu vero. l. qui ad certũ. ff. loca. vel qui casu in aliquo loco est, vel ad tempus, adesse nõ vr̃, ⁊ econuerso, qui ad tẽpus vel casu abest, nõ vr̃ abesse. l. quesitũ. ff. de lega. iij. l. ex facto. §. rerũ, de here. insti. Jtẽ sicut nõ cõuenitur p cõtractibus alibi gestis, ita nõ dr̃ incola, lꝫ sepius visitet filiũ, tex. in. l. ij. C. de incol. lib. x. qꝛ nõ vr̃ hr̃e ibi domiciliũ. l. lex corne lia. §. si tñ. ff. de iniur. ergo nõ tenet̃ ad custodiã porte illius ciuitatis, vel ad alia munera ibidẽ iposita, vt pꝫ in. d. l. ij. ⁊ ibi Bart. patruus meus magnus, ⁊ alij. Jdeꝫ in fratre, mr̃e, ⁊ alijs nuntijs forsitã deferẽtibus pecunias scolaribus, alioqui nemo vnus iueniret̃, qui ad studiosos deferret pecunias, quã ob rẽ cogerent̃ studiũ deserere, fm docto. in. l. si longius. §. fi. ff. de iud. qd̃ est sum-
3 mopere vitandũ. §. his ita, insti. de iusti. ⁊ iure. ¶ † Primo fallit qñ pr̃ pmisisset soluere in loco studij, vtpote Tholosanus pmisisset soluere Caturci, tũc nõ haberet priuilegiũ, qꝛ datur psone in loco, nõ extra locũ. l. ij. C. de priuileg. scola. lib. xij. ⁊ sequit̃ Jo. de platea in. d. l. ij. C. de incol. lib. x. ⁊ cõtraxisse vr̃ eo loci, in quo soluere pmisit. l. cõtraxisse. ff. de actio. ⁊ obli. ¶ Scdõ fallit, qñ in loco studij vere cõtraheret. l. iterdũ. §. fi. ff. de iud. vel ibi alios cõueniret. d. l. ij. §. sed si agãt. ff. de iud. ¶ Tertio limita, qñ lõgo tpe ibidẽ moraret̃, vt euitaret cõueniri a creditoribus, tũc cũ malitijs nõ sit idulgẽdum. l. in fundo. ff. de rei vẽdi. posset cõueniri. Alber. ⁊ Curtius in. d. l. ij. §. legatis, ⁊ hoc residet in arbitrio iudicis, arg. l. prime. ff. de iure deliberã. ¶ Quarto limitat̃, qñ alia rõne sortiret̃ domiciliũ, vt origine, adoptiõe, vel alijs modis traditis in. l. ciues. C. d' icol. Jo. d' pla. d. l. ij. Bar. in. l. j. ff. ad muni.

SVMMARIVM

1 Pater visitans filiũ studentem pro represalijs capi non potest.
2 Laicoꝝ vita est passio clericis, mors vero illoꝝ eis est cõsolatio.

1 Septuagesimũoctauũ † ꝙ pr̃ visitans filiũ nõ põt capi pro represalijs, glo. in ꝟb. ob aliã, in. d. l. ij. §. legatis, quã sequunt̃ ibi doc. ⁊ Bar. in trac. d' repres. q. vij. Alber. plene in. l. iter eos. ff. ex qb. cau. maior. Siluester Prierius in sua summa, in ꝟbo represalie. q. viij. Bald. ⁊ Bologni. hic qꝛ postquã nõ pñt cõueniri p obligatiõe ppria, vt in pmo. d' puilegio dixi, multomĩus p aliena. Moderni in. d. §. legatis, ẽt secure nõ dicerent̃ adire studia, stare, ⁊ redire, pur pmittit ista aucte. ⁊ pñt dicere scolastici, q vos tãgit de ferẽtes qcquã nobis nos tãgit, ⁊ q vos spernit, nos spernit, ⁊ q
2 vos ipedit nos ipedit, vita vr̃a, vita nr̃a, † ꝯriũ vo dicit Panor. de sacer dotibus, ꝙ laicorũ vita est pr̃sbyteris passio, mors vero illoꝝ est sacerdotibus consolatio, sicut mors pulloꝝ ⁊ caponum vita nr̃a dr̃, sic vita meretricũ, ⁊ cohabitatio est mors, perditio, ⁊ infamia scolarium maxime ecclesiasticorum virorum.

SVMMARIVM

1 Damnũ inferens consanguineis seu nuntijs scolariũ in quadruplum punitur.
2 Famuli scolarium habent priuilegia propter scolares.

1 Septuagesimũnonũ † ꝙ sicut punit̃ in quadruplum damnũ inferẽs scolari, vt in tex. huius aucte. dr̃, ita qui pr̃i, aut fratri, aut nũcio, illũ visitãti, qꝛ nisi istud eẽt, ipedirent̃ cõsanguinei studẽtis eũdẽ visere, ⁊ sic nõ deferrẽt ad eũ pecunias, que sunt studioꝝ nerui, de qbus non pauca scripsi in proemio cõcord. in glo. res nũmaria, ⁊ glo. seq. ⁊ sic eẽt cã, ꝙ desererẽt studiũ, ⁊ iõ statuit̃ vt hic. Bal. i hac aucte. hoc nũcupatim firmat, ⁊ istud nõ cõtẽpsit Tyraquel. in. xiiij. lege cõnubia, fo. clxxiij. ⁊ seq. ꝟso. facit. c. sciãt, de elec. lib. vj. Jsta pena an seruet̃ ꝯtra iudices, q hoc vindicare neglexerint in tex. scri
2 psi. † Jtẽ famuli hñt priuilegia pp scolasticos, vt in tex. ⁊ ifra ẽt abũdãtius scribo, sic ⁊ multomagis cõsanguinei scolariũ, q studẽtibus alimẽta subministrãt, postremo qꝛ temeratores hui⁹ cõstitutiõis in quadruplũ puniunt̃, in ꝟsi. hac igr̃, ⁊ ipsi ipedientes ꝯsanguineos scolariũ, ⁊ iniuriã iferẽtes sunt hui⁹ temeratores, igr̃ punient̃ pena hui⁹ tex. q̃ ẽ quadruplũ, dic tñ vt in tex. scribã.

SVMMARIVM

1 Mandatum re integra fauore scolarium morte mandantis non expirat ⁊. j. nu. 3.
2 Idem est libertatis fauore.

1 Octuagesimũ † ꝙ ⁊ si mãdatũ re integra expiret morte mãdantis. l. mandatum, cũ simi. C. mandat. dissimulatur tñ studij gratia instar dotis, per tex. sing. l. si ego. §. j. ff. de iure dotiũ, fm Fran. cremen. sing. cxliij. mandatũ, ⁊ c. ⁊ Hyppo. sing. xliiij. mandatũ, Alex. in. l. qui Rome. §. flauius. col. iiij. ff. de ver.
2 obliga. ⁊ Jas. in. l. eius, versi. placebat, col. j. si cer. peta. † idẽ fauore libertatis est statutũ, in. l. si pater. ff. de manumissis vindicta ⁊ in pia cã, idem ꝯcludit Bal. in auc. si qua mulier, circa fi. C. de sac. san. eccle. dicens pro hoc esse casũ vnicũ, in. c. exijt qui seminat, ver. in eo vero casu, de verbo. signi. in. vj. ⁊ in. d. l. mãdatum,
3 col. iiij. † Ex quo infert̃, qd̃ si titius mãdauerit suo institori, vel alteri, vt daret centum aureos pauperi scolastico, ⁊ mãdans moriatur anteꝙ̃ fuerit tradita pecunia, ⁊ sic re integra, mãdatũ tñ non finiet̃, nec hr̃s poterit illud reuocare, sꝫ ad illa cẽtũ tenebit̃, vt. d. l. si pr̃, ⁊. l. iij. ff. de ser. exportan. ⁊. l. fi. C. si mãcipiũ ita fuerit alienatũ, vt manu. sic in dote firmat Bal. d' Bartolinis i repe. l. priẽ nu. cxl. ff. so. ma. ⁊ i studio, cũ eqparent̃, vt scripsi sepi⁹, equũ ẽ illa iura hr̃e locũ, ⁊ al's vidi ſuari tholose, p quodã paupe scolastico.

SVMMARIVM

1 Scolares ab executione rescripti apostolici excusantur.
2 Idem in doctoribus ad legendum conductis.

1 Octuagesimũprimũ † qñ r̃scriptũ pape dirigitur alicui dꝫ illud reuerenter accipere, ⁊ illius tenorẽ executioni mandare. c. si qñ, ⁊. c. cũ ꝯtingat, d' rescrip. imo si aliqs nõ exequat̃ illud, ꝙ sibi mãdatũ ẽ, grauiter puniẽd⁹ venit. c. prudẽtiã. §. adijcimus, de offi. delega. c. scitscitatus, de rescrip. Fallit tñ in scolaribus, q licite se pñt excusare, si ob id suaꝝ lectionũ iacturã facerẽt, ⁊ illa excusatio est iusta ⁊ rõnabilis, fm Jo. an. i r̃la, cũ q certus est, de regu. iur. in. vi. in mercuria, seqtur Fely. in. d. c. scitscitatus, nu. xiiij. col. penul. versi. similiter, in ipedimẽto incõmoditatis, qꝛ p̃sumẽdũ est ꝙ si superior sciuisset studio suꝫ circa studiũ suũ occupatũ, illi nõ direxisset rescriptũ, nec eidẽ impedimẽto fuisset, cũ superioris affectio ꝯsistat ad peritos ha-
2 bẽdos suo tpe. † idẽ in doctorib⁹ cõductis ad legẽdũ, vt ea causa excusari possint, Barb. scribit in proemio clemẽ. in puileg. doct. ⁊ al's apud Bituriges me excusaui in cã mihi cõmissa, dũ publice ibi pfiterer iura ciuilia, ⁊ admissa fuit excusatio mea, qꝛ illõ nõ dicimur posse, qd̃ cõmode ñ possum⁹. l. nepos pculo, in fi. ibi cũ cõmodũ erit, hꝫ ẽ cũ sine icõmodo meo potero. ff. d' vb. sig. §. fi. insti. de offi. iud. facit. l. auus. §. fi. ff. de iu. dot. ⁊. c. faciat hõ. xxij. q. ij. c. statuim⁹. ij. d' offi. dele. in. vj. ⁊. c. quãuis, d' offi. ordi. illo lib.

Summarium

SVMMARIVM

1 Scolares in rescriptis eiusdem date alijs preferuntur.
2 Studium est magis priuilegiatum ꝙ̃ dos.
3 Instrumenta duo si reperiantur eadem die facta nec apparet de prioritate illius prius censetur factũ qđ est factũ causa studij.

1 **Ctuagesimũsecũdũ** † ꝙ si duo impetrauerint mãdatũ de prouidẽdo, ⁊ nõ appareat de prioritate date, nec de p̄ñtatiõe, alias ꝓcederet. c. duobus de rescri. in. vj. sed sint eiusdẽ iuris, tũc scolaris alijs in dubio dꝫ p̄ferri, ⁊ sententia adiudicatoria pro eo ferri. l. in ambiguis, ⁊ ibi
2 Deci. ff. de reg. iur. vbi in ambiguis ꝓ dote rñdemus, † idẽ dicit ibi Decius in alia causa priuilegiata sicut in studio, qđ est magis priuilegiatũ, ꝙ̃ causa dotis, scđm Panor. in. c. fi. in fi. de iud. nã in eo vertit̃ publicus fauor in cõi, q᷑ replet mundũ sapiẽtibus, ⁊ etiã in singulari, cũ quilibet possit eos audire, ⁊ adiscere, vt. ş. dictũ extitit, qđ nõ est in dote, sed hoc est expresse cautuꝫ in regula Clemẽtis. vij. vbi dicit̃, qđ qñ sunt duo mandatarij eiusdem date ⁊ iuris, ⁊ equales, tũc graduati nõ graduatis p̄ferant̃, iter equaliter graduatos prius, sequit̃ Joã. de selua. in trac. de bñfi. in. iij. parte. q. xv. sed nõ loquit̃ nisi de graduatis, sed idem dicendũ vr̃ de scolasticis, qui superant alios non scolasticos ꝑ nota. in. l. ij. ⁊ ibi patruus meus Jacob. Rebuf. ⁊ alij. C. vt dignita. ordo serue, lib. xij. vbi si sint duo scolastici, studẽs actu p̄fertur nõ studẽti, ergo a fortiori p̄fertur scolaris illi, qui nõ est, ⁊ studens nihil stu-
3 denti, † adde qđ dicit Bar. in. l. j. ff. solu. matr. ꝙ si duo instrumẽta debiti sint cõfecta eodẽ die, ⁊ nõ appareat de alicuius prioritate, qđ illud cẽsetur prius, qđ est cõfectũ causa studij, ⁊ lꝫ loquat̃ de doctore. Idẽ dicerẽ de scolaribus, cũ sit eadẽ rõ, ergo ⁊ decisio. l. illud, cũ simi. ff. ad. l. aquil. addi. ad Panor. in. c. pastoralis de rescri. ⁊ alij ibi hãc doctrinã sequunt̃, qđ me Caturci iura publice ꝓfitente euenit in mercatore, qui bona sua obligauerat alicui, ⁊ eo die literarũ studioso, nã cũ eius bona publice licitarent̃, scolastico prius fuit solutum, ⁊ satisfactum, sed alteri mercatori non, cum nil superesset facta satisfactione studenti, ꝙ est notandum pro primarijs collegioꝝ, ⁊ aliorum artium magistris, vide abundantius infra priuileg. cxviij.

SVMMARIVM

1 Scolares non sunt a suis studijs reuocandi nec bona eorum capienda.

1 **Ctuagesimũtertiũ** † ꝙ pretextu alicuius exactionis vel cause, non debent a suis studijs reuocari. Rebuf. ⁊ Platea. in. d. l. colonos nũquã, arg. illius tex. C. de agrico. ⁊ censi. lib. xj. glo. in prag. sanc. in verb. liberius, de colla. q᷑ cedit in detrimentũ totius reipublice, qñ scolasticus a studio abstrahitur, nã per eius scientiã mundus illuminabit̃, vt hic dr̃, ideo existimarẽ nõ paulo minore pena afficiẽdos eos, qui literarum studia perturbãt ꝙ̃ qui res diuinas, vt alibi dico, imo Philippus. vj. Frãcie rex, priuilegiũ cõcessit magistris ⁊ scolaribus Parisieñ. vniuersitatis, ꝙ bona eoꝝ, de quibus in studijs alunt̃, capi aliqua ex causa nõ debeãt (ꝟba priuilegij reddo) cõsiderata occasiõe guerrarũ, nec alia occasione quacũqꝫ, ꝑ quoscunqꝫ cuiuscũqꝫ cõditionis, status, vel eminentie existãt, pro nobis aut nr̃is subditis nõ capiant̃, aut alias quomõlibet arestent̃, ne magistri ⁊ scolares vniuersitatis p̄fate vagandi a studio assumant materiã, datũ apud Vincenã anno. 1340. mẽse Januarij, itẽ alio priuilegio verbis gallicis cõcepto, cõcessit idẽ Philippus, anno. 1345. die. xiij. Febr. p̄fatis magistris ⁊ scolaribus in hec ꝟba, que des biens desdictz maistres ⁊ escoliers, ne daulcun deulx ne prenes aulcuns biens quelz quilz soient, pour les garnisons de noz guerres, ne pour nostre hostel, pour lhostel đ nostre treschere compaignie la royne, ne pour noz enfans, ne pour aultres quelz soient de nostre lignage, noz lieuxtenans, capitaines, cõnestables, ou aultres ve villans ou soy disans auoir prinses a nostre royaulmepar quelque auctorite que ce soit, mais tous les biens desdictz maistres ⁊ escoliers leur laisses paisiblement ⁊c.

SVMMARIVM

1 Scolaris boni ingenij ante quinquenniũ potest effici doctor.
2 Clericus non sufficientis scientie potest ad ordines suscipi si est ꝙ proficiat.

1 **Ctuagesimũquartũ** † quãuis ad gradũ doctoratus aliquis admitti nõ debeat, nisi studuerit saltẽ per qnquenniũ. l. iubemus, ⁊. l. petitionis. C. de aduoca. diuer. iud. tñ qñ scolaris esset magni ingenij, ⁊ spes eẽt, vt efficeret̃ doct᷒, tũc nõ venit repellẽdus scđꝫ Alex. in addi. ad Bar. in. l. magr̃os. C. đ ꝓfesso. ⁊ medi. lib. x. ⁊ in. l. j. C. de digni. lib. xij. glo. i ṽb. p̄cipitata, in. §. vt de cetero. in titu. de coll. i prag. Feli. in. c. at si clerici. §. đ adulteris, i fine đ iud. Jo. Ruge. i repe. c. p̄mi đ cã posse. ⁊ ꝑ hoc excusant̃ vniuersitates ꝓmouẽtes aliquos nõdũ laurea dignos, vt sub spe futuri studij videãt̃ eos ad
2 misisse, facit qđ dicit Inn. in. c. cũ in cũctis, col. j. de elect. † vbi si clericus nõ sit sufficiẽtis scie ad ordies recipiẽdos, tñ si sit spes, ꝙ possit ꝓficere, pro moueri poterit, sequit̃ Barb. in cle. j. col. ij. de iureiur. Prepo. ⁊ alij in. c. illiteratos. xxxvj. dist. ista tñ nõ ꝓcedũt qñ ꝑ ordinationẽ statutũ vel arestũ requireret̃ certũ tẽpus ante promotionẽ, eo casu notũ tẽpus cõpletũ esse debet, per tex. ⁊ que ibi plene scripsi in. §. preterea, de colla. in concordan.

SVMMARIVM

1 Superare alios volens in scientia non peccat.

1 **Ctuagesimũquintuꝫ** † ꝙ licet alios velle supare, sit pctm̃ suꝑbie, ꝙ est appetitus ꝓprie excellẽtie, vñ suꝑbus dr̃, q᷑ suꝑ vult videri, ƀm Isido. i lib. ethimologiarũ, tñ alios i sciẽtia ⁊ virtute velle suꝑare, nõ ẽ peccatũ, Jo. fab. §. ⁊ q᷑ isti. đ fideicõ. here. ꝑ. §. cogitãdũ, i auc. đ monach. in ꝟb. zelus. colla. j. ⁊ Hiero. i. iij. pte epist. v. đ instõne puero. loquit̃ ad Paulã his ꝟbis, hẽat in discẽdo socias, qbus inuideat, quartũ laudib᷒ mordeat̃, nõ obiurgãda est, si tardior sit, sꝫ laudibus exercitãdũ ẽ igeniũ, ⁊ vicisse gaudeat, ⁊ victa doleat ⁊ hoc cõe est, ⁊ Quintilia. ille det̃ mihi puer, qui victus flet. ⁊c.

SVMMARIVM

1 Scolaris notorie pit᷒ qñ gradũ licẽtie suscipit examinãd᷒ nõ ẽ.
2 Approbatus semel reprobari non potest.
3 Clericus sine examinatione ꝓmouetur si est notorie sufficiens.
4 Notorie doctus ẽ examinãdus qñ examen ꝑ forma requiritur.

1 **Ctuagesimũsextuꝫ** † ꝙ scolaris notorie pit᷒, qñ gradũ suscipit lnie, non dꝫ examinari. c. nobilissimus. xcvij. dist. cle. Romani, ibi aliqualẽ p̄us notitiã hẽbamus, ⁊c. sub ver. nos ꝟo đ iureiur. ⁊ ibi Barb. Luc. đ pen. in. l. magr̃os, col. fi. C. đ ꝓfess. ⁊ medi. lib. x. Jas. in. l. j. col. iiij. nu. xviij. q satis. cog. addi. ad Bal. in. l. scire leges. ff. de leg. ⁊ sic ifert̃ ad praticã studij Tholosani. si in quo aliqs subrogat᷒ in locũ doctoꝝ, ⁊ approbat᷒ in extraordinariũ, vel ꝯmissuꝫ, amplius nõ dꝫ examinari in examine publico, vel p̄uato, quo munere extraordinarij ibidẽ funct᷒ suꝫ, sub pitissimo ⁊ egregio viro dño Chanaco
2 doctore oliꝫ ibidẽ regẽte, cui᷒ aia cũ btis qescat † q᷑ postꝙ̃ est semel approbatus, nõ posset reprobari. l. in arenã. C. de inoffi. test. lꝫ cõiter nullus sine examie ꝓmonẽdus sit. c. ꝑ venerabilẽ đ elec.
3 c. nullus, ibi populari testimonio. xxiiij. dist. † vbi nullus clericus sine examine est ꝓmouendus, nisi sufficientia sua esset nota populi testimonio, ⁊ sic notoria ꝑ illũ tex. qẽ sing, dicit Ro. in. l. si vero. §. de viro, fallẽ. xxx. ff. so. ma. Ego vero ꝯ̃riũ seruaui in vniuersitatibus, in qbus fui regẽs, vcꝫ Caturci, Biturigib᷒, ⁊ hic parisijs, vt quilibet examinaret̃. alioqui nemo ꝑ nos fuisset admissus
4 ne aliqd ex solẽnibus omitteret̃. l. diuus. ff. de in integ. resti. † naꝫ qñ examen ꝑ forma requirit̃. vt in doctore creando, etiã notorie doctus dꝫ examinari, vt forma seruetur, sine qua actus corrueret l. iulianus. §. si quis. ff. ad exhiben. Bald. Perus. ⁊ preposi. in. c. ꝯstitutus de appella. ⁊ Bal. in ca. scriptũ, de electio. Imol. ⁊ alij in. d. cle. vna de iureiur. Albertus Brunus i trac. de forma ⁊ solẽnita. actus, rub de iplemẽto forme, ꝟsi. vlti. facit, fol. lxxiiij col. j. sed illud examẽ nõ dꝫ esse tam exactũ, ꝙ̃ aliud, lꝫ ego ꝯtrarium seruarim in mľtis, nã quãto qs est doctior, tãto đlectabilius examen ẽ, loq. n. cũ ignaris, ⁊ eos examiare, ẽ caput asini istruere ⁊ cũ statuta loq, eo paruo indigẽt examine, docti ꝟo maiori, ⁊ ne

postea glorient se maiora scire q̄ doctores q eos examiauerūt.

SVMMARIVM

1 Scolaris potest reijcere doctorē suū ab examine si sit suspectus.
2 Examinari ab iniquo durum est.
Affectio homines perturbat.
3 Doctores imperitum approbantes qua pena puniantur.
4 Examinatio qualis fieri debeat doctorandis.
5 Cancellarius vniuersitatis an teneatur insequi dicta doctorum approbantium imperitum.

1 Octuagesimūseptimū † φ scolaris pōt reijcere doctorē suū ab examie si sit ei suspectus, ꝛ cācellarius vel decanus ꝓhibebit talez doctorē suspectū igredi examen, qñqdē doctores sunt in tali examine vt testes, Bar. in proemio. ff. omnē in fi. prin. ſ; testes sine oi suspitiōe eē debēt. c. in lr̄is de testi. ꝛ Panor. in. c. cām. ij. de offi. delega. ꝛ alij eū ibi sequunt, imo solus cācellarius pōt approbare scolarē, si videat φ doctor eū reprobet iniuste, ꝛ ex odio, vt tenet Corse. in suis sing. in vbo suspitio, † nā sicut durū ē corā iudice suspecto
2 litigare. c. cū inter, de exceptio. ita durū est ab inimico vel supbo examinari, cū plus q̄rat idoctus, q̄ sciat soluere doctus, ꝛ cōiter dr̄, φ affectio ꝑturbat hoies, ꝛ iō pp affectionē nō possent recte, nec rite deponere, qđ debēt facere doctores. l. nemi. C. de aduo. diuer. iudic. glo. in prag. sanct. in titu. de colla. §. itez vt de cetero in vb. approbatus, ꝛ Roch. de cur. in. c. fi. col. x. de ꝯsue. docto. in. l. magros. C. de professo. ꝛ medi. lib. x. Domi. Alciatus olim apud bituriges collega meus in repe. c. primi. in glo. ij. nu. xxj. de
3 iud. † Qua pena puniant doctores approbātes iperitum, dic φ pena priuationis dignitatis, arg. text. in. c. qñ eps. xxiiij. dist. hoc nūcupatim firmat Joan. de platea. in. l. magros. C. de professo. lib. x. Barba. in. c. ex literis, col. fi. de ꝯsti. sed hodie fere omnes
4 amitterēt, † nō est tñ exigēda nimis rigida ꝛ amara examinatio, sed mediocris, arg. l. si qd. ff. de edil. edic. q; qui nimis emūgit, elicit sanguinē, glo. in. l. sciēdū; §. illud. ff. de edi. edic. ꝛ cogitare d;
5 examinans, φ si examinaret, forte nō r̄nderet. † Sed an vniuersitatis cancellarius teneat insequi dicto doctoꝝ approbantiū imperitū, vide Barb. in. d. c. ex lr̄is de cōsti. in fi. vbi tenet φ sic, cū adhibeant vt testes, ꝛ ipse vt iudex, si tñ videret, φ ex iniquitate reprobarēt examinatū, vel approbarēt, ipse d; sequi veritatem, ad similitudinē iudicis examinare debētis, quanta fides sit testibus adhibenda. l. iij. §. tu magis. ff. de testibus, Bal. in hac auten. habita, qđ est verū, quādo interfuisset examini, secus si non interfuisset, nam tunc tenetur admittere presentatū; p doctores, nulla alia facta inquisitione, ꝛ sic semper cum cancellarius non soleat interesse in examinibus in his Francie cōsuetudinarie vniuersitatibus, secus in vniuersitatibus ressortus Tholosani, vt vidi iura in illis publice interpretans.

SVMMARIVM

1 Juramēto scolaris statur φ talem doctorem suspectum habet.
2 Et causam allegare debet vnde processerit talis suspitio.

1 Octuagesimūoctauū † φ qñ qs reprobat testes, d; causam allegare, ꝛ ꝓbare. c. causam. de offi. delega. ꝛ ibi doc. ¶ Fallit in scolaribus. qbus sufficit eoꝝ iuramētū, φ talē doctorē hn̄t suspectū, vt tenet Petrus de rauen. in cōpēdio iuris canonici. in. d. c. cām. ij. de offi. deleg. in. ij.
2 pte, ꝛ ego vidi Tholose de quodā scolastico, † debet tamen allegare ex qua causa illa suspitio processerit, φ est notandum, quia non est verisimile, quod scolaris vellet suum doctorem reprobare sine causa, nisi esset ignarus qui nollet suam detegere ignorantiam doctori valde excellenti.

SVMMARIVM

1 Doctores a scolaribus primo legere incipientibus prandiū exigere non debent etiā si statutū, vel ꝯsuetudo hoc disponeret.
2 Statutum φ collegiatus pro aduentu in collegium aliquid alijs soluat, puta prandium valet.
3 Dantes pro ingressu ecclesie aliquid committunt simoniam, nec ab aliquo, nisi a Papa absolui possunt.
4 Limita vt nu. seq.
5 Consuetudo dandi prandia per episcopum an valeat.

1 Octuagesimūnonū † φ doctores vel bidelli seu alij, non debent exigere pastū a scolaribus pᵒo lege re incipientibus, vel a nouis baccalaureis, ēt si ꝯsuetudo aliᷓ disponat, vel statutū, vt i Mōtepessulano. c. j. ꝛ ibi. Jo. de ana. de magist. † l; valeat statutū, φ collegiatus seu bursarius
2 ꝓ iocūdo aduētu collegij dēat qcq̄ alijs, vt pote prādiū soluere vel aliud. l. his vbis. §. alūno. ff. de leg. j. q ē sing. fm Bal. i margā. in vbo legatū. xiij. q. huic snie subscripsit Alb. in. j. parte statutoꝝ. q. lxvj. q̄uis illa ꝯsuetudo reprobetur in ecclesijs, siue sint monasteria monialiū siue alie ecclesie, nec euitat symonia. c. qm̄
3 de simo, ꝛ sint excōicati † dantes pro ecclesie ingressu aliqd, ꝛ si pn̄t absolui ab alio q̄ a papa, nisi i mortis articulo, si peniteat, tex. in extrauag. fi. de symo. in cōibus. ¶ † Limita tñ, qñ pro vi-
4 ctu persone aliquid reciperetur in monasterio, vel ad fabricaz ecclesie, vel ad aliā ipsius ecclesie vtilitatē, tunc etiam si ex statuto fiat taxatio, vt tantum soluatur pro vna cappa, vc;. xxx. aurei, vt in ecclesia Bituricēsi. tūc debet, vt scribit Aufre. i decisio. capelle tholosa. q. cccxj. itē ꝛc. an ingrediens vbi allegat beatū; Thomam ꝛ theologos, vide ibi, ꝛ Guid. pape. q. lxxx. videmus ꝛ Fely. in. c. cū. m. nu. xx. de ꝯstitu. † ꝛ consuetudo dandi prādia
5 per epm̄, ꝛ alias dignitates an valeat: qđ sic scripsi in. §. fi. ver. v. etiam de reseruatio. in concorda. vbi dixi approbatam fuisse per arestum, huius senatus, ꝛ illa collegialia loca, seu burse vt quidā vocant, non dn̄t vendi, testis est Bened. in repeti. c. Raynutius inverb. duas, numero. lix. de testa. vbi asserit tholose fuisse aresto probibitum.

SVMMARIVM

1 Doctor a scolaribus pauperibus collectam exigere non potest.
2 Officialis collectam pauperi remittere potest.
3 Pauper non valens soluere an excōmunicari possit.
4 Notarius nō d; exigere aliquid pro instrumento pauperi facto.
Similiter nec iudex.
5 Judex pauperi tenetur de aduocato prouidere.
6 Rex litigans cum paupere ei de aduocato prouidet.
Magister scolares pauperes gratis docere debet.
7 Aduocatus nil a paupere recipit ꝛ recipiendo an peccet.
8 Jniuria est auferre id modicum quod pauperes habent.
9 Pauperibus laborare non valentibus subueniendum est.
10 Pauper tpe penurie officiū epi implorare potest vt diuitem cōpellat ad faciendum ei elemosinam.
11 Judex causam pauperis cito expedire debet.
Et audientia ei de facili concedi debet.
12 Pauperes excusantur a prosecutione appellationis.
13 Paupertas moram impedit committi.
Et a periurio excusat.
14 Pauperes beneficiati ad hospitalitatem non tenentur.
Nec ad ecclesiarum reparationem.
15 Priuilegia ecclesijs concessa pauperibus competunt.
16 Epaminundas vna veste contentus fuit.
17 Hyppie philosophi inopia.
18 Paupertas prodest, sed a tali prodesse libera nos domine.
19 Pauper ꝛ inops an differant.
Jnops vnde dicatur.
20 Scolares quando sunt pauperes.
21 Phocion Atheniēsis fuit pauper, licet ditissimus esse potuisset.
22 Scolares regi mutuare non tenentur etiam pro expugnatione inimicorum.
23 Paupertas quid sit remissiue.
24 Priuilegia alia paupertatis remissiue.

1 Nonagesimū † φ doctor nō pōt exigere collectā a scolaribᵒ pauperibus. c. q;, ꝛ ibi nota. d magist. arg. c. sicut. xlvij. dist. ꝛ faciūt sequētia, qa a paupibus nihil ē exigēdū, nec qdē sportule, aucté. d mada. pnci. §. si tibi, col. iij. gl. in. l. oēs la. j. C. de anno. ꝛ tribu. lib. x. sing. fm Jo. de pla. ibi, ꝛ in. l. ad subeūda de decu. eo. lib. ꝛ Bal in trac. statu. in ver b. minue, † vñ ꝯsul
2 uit Rom. ꝯsi. cccl xix. circa nu. xxxij. in vj. dubio, φ officialis pōt remittere collectā paupi iure hoc approbāte. Jte; ꝯuenit tex. i. l. fi. C. de anno. ꝛ tribu. lib. x. vbi cōpo de nō soluēda pie tributoꝝ facta

3 facta cũ paupe valet, † facit qđ pulchre vult Bal. in margarita in ꝟbo inopia, qđ paup nõ valẽs soluere nõ põt excõicari, cũ refert ⁊ sequit̃ Celsus Hugo in addi. ad patruũ meũ in. l. j. C. đ susscepto lib. x. qđ verũ itelligerẽ, q̃n hoc iudici allegaret ⁊ ꝓbaret, secus si fuerit cõtumax, qꝛ ex ꝯtumacia excõicari põt. Hostiẽ. in summa, de dolo ⁊ ꝯtuma. Preterea inanis est actio quã inopia debitoris excludit. l. naʒ is. ff. de dolo. c. olim. ij. de restitu. spolia.
4 † Itẽ notarius lʒ sit multũ vorax. l. j. C. de nume. ⁊ actu. lib. xij. tñ nõ dʒ recipe mercedẽ ꝓ istõ facto paupi. Ro. in repe. §. de viro. l. si ꝟo. fallẽ. xlvj. ff. solu. matr. Itẽ sicut notarius nil dʒ a paupe recipe, sic nec iudex. c. statutũ. §. isup de rescrip. lib. vj. in auctẽ. de
5 mãda. prin. §. si tibi, colla. iij. † imo iudex pauperi tenet̃ ꝓuidere de aduo. l. j. §. ait ꝓtor. ff. de postulã. sʒ paupi dabit aduocatũ expẽsis publicis, vel regis in hoc regno Frãcie, ⁊ ita vidit Iacobꝰ. Bonaud. fieri in ciuitate Nemauseñ. ⁊ fortius dicit Boe. in cõ
6 sue. Biturigũ i. §. xxiiij. de ꝯsue. feud. in addi. nouis † ꝙ si paup hʒ litem cuʒ rege, ⁊ nõ hʒ vñ faciat expẽsas, rex eidẽ administrat aduocatũ, vt ꝟitas cãe seruet̃. Idẽ dico in magr̃o, q paupes scolares gratis docere dʒ. c. j. de magist. Iõ taʒ in Mõtepessulano, quã Tholose, Caturci, Pictauis, ⁊ hic remisi multis paupibꝰ nõ valẽtibꝰ soluere pẽsionẽ, quã ab eis exigebã, tã legẽdo, rub. đ
7 ꝟb. signi. extraoꝛ. q̃ʒ instõnes. ¶ † Itẽ aduocatus nil a paupe recipiat, al̃s peccat in foro ꝯscie, Alber. in. l. nec qcquaʒ. §. fi. ff. de offõ ꝓcõsul. l. vna. C. đ suffra. qđ ẽ verũ, q̃n soluere nõ pñt. Stepha. Aufre. in stilo ꝑlamẽ. rub. de mõ ⁊ gestu queʒ dʒ hr̃e aduocatus. Ange. đ Claua. in summa ange. in ꝟbo aduocatus. Petrus Iacobus in sua practica, in rub. de actio. ꝓ socio. ⁊ ibi in ad
8 di. Ias. in. §. tripl. nu. liiij. istitu. de act. ¶ † Itẽ dicit Bal. in. l. illicitas. §. illicita. ff. de offõ ꝑsi. ꝙ maxia ⁊ capitalis est iniuria auferre illđ modicũ, qđ hñt paupes, ac si auferret eis oculũ. Preterea iudex dʒ eẽ ꝓtector pauperũ, ne iniuste molestet̃, qꝛ btũs est q itelligit sup egenũ ⁊ pauperẽ, in die mala liberabit eũ dñs,
9 vt dicit Dauid psal̃o. xl. † Ulterius pauperibus, qui laborare nõ pñt ẽ subueniẽdũ. c. eps. lxxxij. dist. nõ minus crudelis est, q a paupe vsuras exigit, q̃ʒ q diuiti rapit. c. qđ dicã. xiiij. q. iij. ⁊ pau
10 perũ res fraudare est sacrilegiũ. xxij. q. ij. c. gl̃ia. ¶ † Itẽ pauper põt iploꝛare offm̃ epi tpe penurie, seu caristie, vt compellat diuitẽ ad faciẽdũ ei elemosinã. c. qescamus, ⁊ ibi gl. xlij. dist. ꝓ paupere, in dubio iudicãs nõ reprehẽdit̃, glo. in. l. q filiuʒ. §. sabinus. ff.
11 ad treb. ꝑ tex. sing. in. l. nõ puto. ff. de iure fisc. † Itẽ cãm paupis iudex citius debet expedire, q̃ʒ diuitis, glo. fi. in. c. i primis. ij. q. j. Rom. in rep. l. si ꝟo. §. de viro, col. xx. fallẽ. xxv. ff. solu. matr. ⁊ sic audiẽtia dʒ ei facile ꝯcedi, vt dico in oꝛdi. reg. iudex ꝑp paupta
12 teʒ põt mulctã remittere. l. illicitas. §. fi. allega. ¶ † Itẽ paupes excusant̃ a ꝓsecutiõe appellationis, ꝑ annũ vel biẽniũ. Panoꝛ. in. c. ex tenoꝛe, de appel. Bal. in. l. cui acceptam, penul. col. C. de vsur. lʒ ꝯriũ tenuerit, in. l. fi. C. de ꝯdi. isertis, primã tñ opinioneʒ tenet Mathesil. no. vlt. ⁊ Frãciscus Cremẽ. sing. cxxj. dicens se liberasse paupeʒ a furca, cum nõ potuisset appellationẽ ꝓsequi.
13 † Propterea pauptas ipedit moꝛã cõmitti. l. qđ te. ff. si cert. pet. ⁊ penã in spũalibꝰ. Inno. in. c. j. ⁊. ix. de offi. deleg. Itẽ excusat a periurio, q̃n nõ põt paup in termino soluere, Bal. in. c. j. §. j. poꝛ
14 roq̃ fuit pria cã bñfi. amittẽ. † Adde ꝙ paupes bñficiati nõ tenent̃ ad hospitalitatẽ. c. de monachis, de ꝑbẽ. Preterea nõ pñt cõpelli, vt ad eccl̃iarũ reparationẽ ꝯtribuãt. c. de his, de ecclesijs edificã. Panoꝛ. in q̃st. incipien. semꝓnius. Aufre. q. ccccxcix. Bñdic. in rep. c. Rainutius, in ꝟb. si absq; in. ij. in substitutione
15 fideicõ. nu. iij. de testa. qđ qdã iniqui iudices nõ seruãt. ¶ † Iteʒ oia priuilegia, q̃ eccl̃ie cõpetũt, ⁊ pauperibꝰ. Bal. in. l. penul. §. cũ aũt, in fi. C. ad treb. qđ nõ firmo. Et pauptas nõ est mala, nec in soꝛte maloꝝ. c. illa, in fi. xv. q. i. iõ nõ est cõtẽnẽda, cũ Chr̃s eã dedicauerit. xij. q. ij. c. gl̃ia, vt sustinẽtes ꝑ patiẽtiaʒ coꝛonent̃, ⁊ di
16 uites ipsis bñfaciẽdo mereant̃. xlvij. dist. † sicut ꝑfectius legimꝰ Thebanũ Epaminũdã tot victoꝛijs clarũ imperatoꝛẽ adeo diuitiarũ abstinẽtissimũ, vt vnica veste cõtẽtus, si q̃n vetustate cõsumpta resarcire opus foꝛet, domi clausuʒ se tenere, quẽ thebani publica ipẽsa ⁊ ere collato, ob inopiã extulert̃. Aristides se magis
17 gl̃iari in pauptate publice testabatur, quã ceteri diuitijs, † Hippias quoq; ph̃s Eleus ad id inopie deuenit, vt vestẽ anulũ, crepidas, ⁊ soccos, queq; cultui erãt necessaria, ne qd tẽpoꝛis deperiret, suis manibus elaboꝛauerit, si Alex. lib. iij. genialiũ. c. xi. cre
18 dat̃. † Itẽ pauptas ꝓdest, gl. in. l. si qs ad declinandã. C. de epis ⁊ cleri. ⁊ in. §. j. insti. qb. manu. lʒ vel nõ, ⁊ in. l. cũ nõ facile. ff. si cui plusquã, ꝑ leg. falci. ⁊ in. l. si qs, q ⁊ a qb. manu. liber. ⁊ in. l. si ꝓcuratoꝛẽ. §. penul. ff. mãd. ⁊ in auctẽ. de ecclesia. titu. §. si qs in nomine, colla. ix. Sʒ a tali ꝓdesse liberet nos deus, dicũt doctoꝛes, in. d. l. si qs ad declinãdã, ⁊ in. d. §. j. insti. quib. manu. lʒ, ⁊ si diuie placeret clemẽtie, volebat eẽ imunis ab hoc ꝓdesse, ⁊ idẽ de filiolis suis, Barb. in. c. significãtibus, de offi. deleg. nu. ij. ⁊ scripsi in trac. noia. in fine, qppe hodie pauptas ẽ derisui. Iuuenalis.

Nil habet infelix paupertas durius in se.
Quam quod ridiculos homines facit.

19 Differũt tñ paup ⁊ inops, qꝛ paup idẽ est qđ parũ hñs, inops, q nihil hʒ, ꝺm Alex. in. l. si ꝟo. §. q ꝓ rei q̃litate, in fi. ff. q satis. cog. ⁊ Ias. in. l. si ab arbitro, in fine, illo titu. ⁊ ibi dicit, ꝙ inops dr̃ ab in, ⁊ opus, sʒ male dicit, qꝛ ꝺm hãc deriuationẽ, inops diceret̃ sine ope, iõ dico ꝙ inops dr̃ ab in, ⁊ ops, qđ hodie non est in vsu, q̃si sine opibus. i. diuitijs, ⁊ ita exponit Sipõtinus in suo alphabeto. Aliq̃n tñ nõ ab opibus, sed ab ope deducitur inops, ⁊ sine ope significat, vt inops ꝯsilij. ¶ Sʒ cũ oẽs scolares sint paupes, vt hic, maxie finito studio, q̃n reuertunt̃ ad patriã, q pñt dicere, Nũquã ere grauis domũ mihi dextra redibat, vt dicit Uirgi. j.
20 Buco. ergo nõ tenent̃ aliq ex eis soluere qcq̃ʒ. †. Rñdeo scolares eẽ paupes post ꝑfectũ studiũ sʒ in ꝑncipio sũt diuites, vt hic de diuitibꝰ paupes al̃s posset dici, haud facile emergunt quoꝝ ꝟtutibꝰ obstat res angusta domi, iuuenal. ⁊ ph̃s. j. Ethi. c. viij. inquit, fieri. n. nõ põt, aut nõ facile fit, vt is res agat ꝑclaras, cui facultates desunt, multa nãq; ꝑ amicos, ꝑ diuitias, ꝑ ciuilẽ potẽtiã tanq̃ʒ ꝑ instr̃a aguntur, ⁊ sic ab initio nõ liberãtur, nisi sint pauperes, ⁊ nõ valẽtes soluere, tñ multi ob diuitias periere, vt Satyricus clamat, Nocitura toga, iã nocitura petunt̃, Militia. ⁊ torrens dicendi copia multis. alia vide in. c. iij. libro. j. Ethico. c. iiij.
21 ⁊ sequẽ. † Ideo phocion Atheniẽsis perpetuo fuit pauper, cuʒ ditissimus eẽ posset, ꝑp frequẽter ꝺlatos honoꝛes, ⁊ ꝑtãtes summas a ppl̃o sibi sibi datas. Hic cũ a rege Philippo munera magne pecunie repudiaret. legatiq; eum ad recipiendum hoꝛtarentur, qꝛ si his ipse facile careret, filijs tñ suis difficile esset in tanta penuria gloꝛiã paternã tueri, qbꝰ rñdit, si mei similes fuerint, hic agellus eos alet, qui me ad hanc gloꝛiã ꝑduxit, si aũt dissimiles.
22 nolo meis impensis eos ali, fouerique illoꝛuʒ luxuriam, † vñ hanc paupertatẽ intuens Philippus pulcher, olim francie rex, magistris ⁊ scolaribus vniuersitatis Parisieñ. ꝯcessit, ne mutuare pecunias, vel aliud teneant̃, etiã ꝓ impugnatiõe inimicoꝝ regni, qꝛ vix sibi ipsis, suppeditare pñt, qũo alijs mutuabũt: hoc fuit ꝯces
23 sum anno. 1295. die martis. post dñicaʒ trinitatis. ¶ † Quid sit paupertas ponit Luc. de pen. in. l. ij. col. vj. ⁊ seq. C. q̃n ⁊ qb. iiij.
24 pars debeat̃, lib. x. ¶ † Priuilegia alia paupertatatis vide per Fely. in. c. si qui, col. iiij. de testi. per docto. in. l. si ꝯstante. ff. solut. matri. in auc. ꝑterea. C. vñ vir ⁊ vxoꝛ, ⁊ vide in additio. ad Alb. in verbo paupertas, que ibi addidi. ⁊ in reperto. Rosel. ad repe. Io. crotti. ⁊ si in hac materia vltra moꝛtẽ solitũ diuagatus fuero me excusatũ habebitis, qꝛ hanc soꝛoꝛẽ meã, que mecũ semper habitauit ⁊ adhuc in dies me amplexatur, ⁊ quocunq; me vertam, sequitur, ⁊ in qua tãdiu delectatus sum, nõ potui breuibus meis ꝯpensare, in eaq; nõ ꝯgaudere, ⁊ ꝓ mea parte ei non satisfacere.

SUMMARIUM

1 Rescriptũ ꝯ scolareʒ nõ valet nisi in eo fiat mẽtio ꝙ sit scolaris.
2 Studentes respectu foꝛi priuilegiati sunt.
3 Rescriptũ nõ valet in quo impetrans dicit se scolareʒ cũ non sit.
4 Literas ipetrãs ꝯ titiũ laicuʒ ⁊ alios illis ꝯ scolares vti nõ põt.

1 Nonagesimũprimũ † ꝙ si aliquis ipetret rescriptũ ad ꝯueniẽdũ scolarẽ, nominãdo eũ noie ꝓꝑio, ⁊ non faciẽdo mentionẽ de oꝛdine scolastico, vcʒ ꝙ sit scolasticus, tũc illud rescriptuʒ nõ valebit, nec rõne illius poterit studẽs ꝯueniri. c. cũ oꝛdinẽ, đ rescrip. ⁊ hoc ibi notat Barb. col. ij. ⁊ seq. ⁊ rõ est, qꝛ cũ ꝯ ius rescribit̃, illud ius dʒ exprimi, al̃s nõ valet rescriptũ. l. fi. C. si ꝯ ius vel vtilita. publi. secũdũ Bar. in auctẽ. ex cõplexu. C. de incest. nup. Alex. in. l. acta. ff. de re iud. gl.
2 in. c. j. de rescri. c. neminẽ. iij. q. vj. † sed studẽtes sunt priuilegiati respectu foꝛi, vt nõ possint ꝯueniri, nisi coꝛã suis iudicibꝰ vt hic, ⁊ in. §. illđ ꝟo, in ꝓoe. ff. ⁊ ꝑ scribẽ. in. c. ex lr̃is, de ꝯsti. sicut cistercieses, in. d. c. cũ oꝛdinẽ, ergo nõ valebit, nisi fiat mẽtio de oꝛdine scolastico, cũ hoc ꝓuilegiũ sit in coꝛpe iuris isertũ, facit tex. in. c.
3 fi. no. j. de ꝓsumptio. † vbi dicit non valere rescriptũ, in quo ipetrãs asserit se scolarẽ, cũ nõ sit, qꝛ nõ ita facile Papa ꝯcessisset, si sciuisset eũ nõ eẽ studẽteʒ, allegat Spec. in tit. de rescrip. ꝓñtatiõe. §. rõne aũt ipetrãtis, ꝟsi. sʒ vbi scribit̃ ꝓ scolari, sic nõ ita de leui ne studio scolastici ipedimẽto eẽt, rescriptũ ꝯcessisset ꝯ scolarẽ, q̃ʒ

ꝯ aliū.arg.c.postulastis,de rescrip.ꝛ alĩs in Mõtepessulano ob-
4 tinui ꝯ quēdā,† q lr̃as ipetrauerat regias ꝯ titiū laicū ꝛ alios,ꝛ
illis lr̃is volebat vti ꝯ scolasticos,ſꝫ ex his fuit ꝓhibitus,ꝛ p tex
tū,ꝛ nota.in.c.sedes,ð rescrip.Jdē vidi apud Pictones,in lr̃is
inhibitionū a pn̄cipe ipetratis ꝯ taleꝫ.N.ꝛ alios,vt scolasticos
nō cōprehēdāt p supradcā,qð ē valde notādū,ꝛ seqͥ Ripa i.c.j.
nu.100.de rescriptis,ꝛ hoc valere pōt mille aureis,scolasticis.

SVMMARIVM

1 Rescriptū nō valet si mediolañēsis in eo dicat se Bononienseꝫ.
Originem denotant hec verba talis de Florentia,ꝛc.
Verba hec Tholosanus vel Aurelianus,denotant domiciliuꝫ vel originem.
2 Scolaris studens Tholose,Tholosanus dici potest,ꝛ valebit rescriptum licet ibi natus non sit.
Limita vt nu.seq.

1 Onagesimūsecūdū † lꝫ nō valeat r̃scriptū,
si ciuis Mediolañ.dixerit se Bononieñ.vel si aliqs
Biterreñ.dicat se Tholosanū,c.significāte,ð rescri.
nā si dicaͭ talis,de florētia,vel a Mōtepessulano,denotat origi
nē.Bar.in.l.pu̾ciales,in fi.ff.de vb.signi.Bal.in.l.j.§.qð āt,ð
tuto.ꝛ cura.da.ab his,Alex.ↄsi.150.viso themate.si vo dicaͭ
Tholosanus,vel Aurelianus,intelligiͭ br̃e domiciliū,vel origi-
neꝫ,nec dr̃ qs Aurelianēsis,vel Bituricē.quāuis ibi hēat plura
bona,nisi alteꝝ istoꝝ hēat,sic ↄcludit Deci.ↄsi.150.iuridicā,i fi.
2 ¶ † Fallit tñ in scolaribus,q si fuerint ciues Mōtispessulani,ꝛ
tñ in supplicatiōe vel rescripto sic dixerint,talis scolaris Tholo
sanus supplicat,valebit rescriptū,lꝫ nō sit ibi ortus,dū tñ ibi stu-
deat,Feli.in.d.c.significāte,col.pe.ꝛ fi.p.c.qꝛ in causis,de pcu.
vbi Papa studētes Parisijs,vocat scolares Parisieñ.Nam
ista denoīatio q̃litatis scolastice,pōt ↄgruere ēt nō ciui.vt ibidē,
3 ꝛ.c.ex lr̃is,de cōstitu.ꝛ ibi nota.¶ † Fallit qñ studiū nō eēt ibi,
vt si diceret scolaris Lugduneñ.tūc dꝫ itelligi origine,ꝛ nō vale
ret,si ibidē nō erat ortus,qꝛ verbū Lugduneñ.dꝫ nāliter itelligi,
ꝛ nō accidētaliter,gl.in.l.ſꝫ ꝛ reprobari.§.amplius,in glo.cōma
neus.ff.de excu.tuto.Bal.in.d.c.significāte.Igiͭ dū dico titius
Parisien.hoc nomen propriū cōiunctū cum noīe soli eēt magis
aptū iportare ciuitatē illius soli,quā cōiunctum cū qualitate sco
lastica,qñ ibidē est studium,ideo sic itelligemus,lꝫ Barb.in.d.c.
significante,aliter teneat,cui ibidem respondetur.

SVMMARIVM

1 Mutans sibi nomen fraudulenter in falsum incidit.
Limita in scolare.
2 Scolaris est nomen honoris.
Idem in magistro.
3 Theologi Christi imitatores esse debent.
4 Scolares an magistri vocentur.

1 Onagesimūtertiū † quāuis mu-
tario noīs sit
ꝓhibita.l.vna.C.de mutatio.nomi.ꝛ qñ qs fraudu-
lēter mutat,incidit in falsuꝫ.l.falsi pn̄a.ff.ad.l.cor.de
fals.Jn scolasticis tñ nō ē ꝓhibita,vt in.§.nos vo,vsi.cuius au-
ditores,in proemio.ff.ꝛ ibi dicit Bar.ꝙ lꝫ olim vocarēt eos di-
spōdios,vel dupondios,hodie noīe mutato Justinianos appel-
lāt.ꝛ quāuis añquā operā dent legibus,vel iuri canonico,in lin-
gua occitana,vulgus grimaldos grāmatice studentes appellet,
vel artibus vacātes magr̃os,glo.in.l.oē delictū.§.exploratores,
2 in vbo metu.ff.de re milita.† tñ postq̃ incūbūt legibus,vel iuri
canonico,vocanͭ scolares,qð est nomē honoris.§.itē pciū,insti.
de empt.ꝛ vēd.vel dñi,lꝫ Bar.in proemio clemē.in.ij.lectu.col.
vij.ꝯ eos exclamet,q volūt vocari mōsignore idebite.Et esto,ꝙ
nomē magr̃i nomē sit honoris,qa Chr̃s voluit vocari magr̃,vt
hr̃ Jo.xiij.ꝛ gl in cle.ij.de magist.tñ hodie ex ↄsuetudie apud le
gū auditores vocari magr̃ ligua mr̃na pn̄e occitane,vel ꝓuincie
iniuriosuꝫ illis vr̃.ego vo mētē arbitrarer eē ispiciēdā ꝓferētis,
p.l.si nō conuitij.C.de iniur.Et credo hoc euenisse ad cōstituēdā
drīam iter icūbētes grāmatice,artibus,ꝛ iuri,nēpe hoc nomē si-
cut remāsit penes artiuꝫ ꝓfessores,ita apud theologos,ꝛ medi-
3 cos.† de theologis nō ē mirādū,debēt eni eē imitatores Chr̃i in
effectu,ergo ꝛ in noīe.l.a nullo.C.de ferijs,vide Feli.in.c.iu tñ,

4 ð symo.† Nota ꝙ in Frācia ꝛ Tholose,ꝛ fere alibi,scolares cu
iuslibet facultatis,vocanͭ magr̃i,in ligua occitana,ꝛ ꝓuicia sco
lares vtriusq̃ iuris vocantur messires,studentes in medicina,ꝛ
alijs facultatibus mestres,ꝛ ita vidi,ꝛ audiui seruari in pdictis
locis,in quibus alias habitaui,vide que abundantius scripsi,in
§.j.in glo.magistros.de colla.in concordan.Francie.

SVMMARIVM

1 Scolares quibus vestibus vti debeant,arma portare licitum est peregrinationis tempore.
2 Studentes viatores sunt.
3 Clericis secularibus nullus color est prohibitus.
4 Clerici quibus vestibus vti possunt.
5 Clericus quādo dicatur in habitu clericali incedere.
6 Scolaris talis presumitur qualis in vestibus reperitur.
7 Scolaris sumens vestes doctorales de falso puniri debet.
8 Scolaris hn̄ vestitus tempus ad videndas puellas consumit.
9 Homines honorant quem vestimenta decorant,vestis inter ignotos est causa honoris.
10 Vestis sumptuosa est ꝓbatio pauci sensus ꝛ cito viri odiū parit.
11 Vestis conueniens esse debet statui,ordini,ꝛ officio.
12 Scolares debent vti vestibus grisei coloris spē denotantis.
13 Scolaris in studio vestibus decentibus vti debet,in patriā iens vestibus peregrinorum vti potest.
14 Diogenes quibus vestibus vtebatur.
15 Legatū vestiū hiemaliū quo tempore tradi debeat.

1 Onagesimumquartū † qð sco
laribus
ēt clericis licitū est portare vestes breues ꝛ indumēta
cuiuscūq̃ coloris sint,ꝙ sic ꝓbaͭ,bonū ē argm̄ ð tpe
ad locū,ꝛ eꝯrio,Jas.in.l.vinū.ff.si cer.pe.gl.i cle.ad nr̃aꝫ,i vb.
rr̃areꝫ.de cēsi.ꝛ.ā..in.ij.puil.scripsi,sed tpe pegrinatiōis licitū est
portare arma ꝛ vestes q̃lescūq̃.c.si qs,ex clericis,de vita ꝛ ho-
nesta.cleri.sic ēt loco icōgruo,puta p studia peregrinādo.c.cleri
2 rici officia,de vita ꝛ honest.cleri.† Jtē studētes sunt viatores,ꝛ
peregrini,vt in hoc tex.ꝛ i.l.cū filiusfamilias viaticū.ff.si cer.pe.
ꝛ sicut viatores pn̄t vestimenta ferre cuiuscūq̃ coloris,ita ꝛ sco-
lastici,no.in auc.oēs peregrini.C.cōia,de successio.c.epi.xxj.q.
iiij.ꝛ ēt qꝛ nomē pegrini hn̄t,g̃ ꝛ effectū.l.a nullo.C.ð fer.sic oliꝫ
hēbatur ↄsuetudo Auenione,ꝛ in Montepessulano,vbi ēt vidi
pr̃biteros in studio existētes portare tibialia seu caligas rubeas,
ꝛ alterius coloris ēt ꝓhibiti,in cle.si.de vita ꝛ honest.cleri.put
3 placebat eis.† Jtē de rigore iuris nullus color est ꝓhibitus cle-
ricis secularibus nō hn̄ficiatis,gl.sing.i cle.j.in vbo secularis de
electio.ſm Cardi.ibi,ꝛ eam sequiͭ Alex.ↄsi.cxlix.in cā,col.vlt.
in.vj.parte,ꝛ.c.clerici,de vita ꝛ honesta.cleri.loquiͭ de honesta
te,ſm Jnn.ꝛ alios ibi ꝛ cle.si.illo titu.loqͭ in sacerdotibus,ꝛ be
neficiatis,ſm Bonifaciū ibidē,igiͭ super hoc ↄsuetudo erit cō-
siderāda.vñ dt Corse.i addi.ad Panor.in.c.cū ↄsuetudinis,de
ↄsue.ꝙ defendit quosdā clericos accusatos de homicidio,qꝛ de
ferebāt habitū scolasticū,ꝛ ille habitus ex ↄsuetudine regiōis di
4 scerniͭ † nēpe gl.in summa.xxj.q.iiij.ꝛ Pañ.i.c.trāsmissaꝫ.ð ele.
col.ij.ait clericos posse vti vestibus pciosis,ſm ↄsuetudinem sue
ꝓuincie,ꝛ si ↄsuetudo nō hr̃et diuersitatē aliquā inter habitū cle
5 ricoꝝ ꝛ laicoꝝ,ipsa attēdi dēret,† adeo,ꝙ clericus diceretur tūc
icedere in hitu clericali,qñ icederet hitu honesto,ꝛ clericis ↄsue-
to,ꝛ in dubio debemus interpretari vestē esse ecclesiasticam,ma
gis q̃ secularē vt dicit Guiller.de mōte Lauduno,i.d.cle.ij.quē
refert ꝛ sequiͭ Maleret,in trac.de elect.fo.lxix.ꝛ seq.Cōsulerē
6 tñ scolaribus honestis vestibus,ꝛ eis decētibus vti † qꝛ talis qs
ꝓsumiͭ,in quali hitu reperiͭ.l.itē apud labeonē.§.si qs vgies.ff.
de iniur.l.moueor.C.si ser.expor.veneat.l.diuus.ff.de iu.fisci.c.
si iudex,de sent.excō.in.vj.c.ↄtingit,illo tit.nā si breuē vestē cōi-
ter in vniuersitate scolasticus aliā hn̄s deferat,breuis sensu ꝓsu
miͭ,si pennā in pileo,ꝛ hūc leuem ꝓsumemus,si vestes graues,ꝛ
grauibus ꝓsonis,ꝛ sapiētibus ↄueniētes detulerit,semisapientē
eū ꝓsumes,si vestes tā politas detulerit,eū venereū,si vo vestes
gerat imundas,eū coquū,seu culine insidentē frequēter,seu suo
studio iisistētē sub Saturno tñ natum nō male arbitraberis,vide
Boetiū lib.iiij.de cōsola.ꝓsa.iij.ꝛ Lucā in.l.iudices,col.v.C.de
digni.lib.xij.attēdāt aūt ne vtanͭ vestibus nimis pciosis,qꝛ ꝯ il
los,q vestes doctoribus cōgruētes assumūt,exclamat,glo.sing.
in.c.vt apl̃ice,de priuileg.in.vj.scdm Barba.in trac.de prestan.
7 cardina.in.j.q̃tio.basilica.j.partis,nu.lx.† imo dicit Petr.de
Ancha.

Ancha.in.d.c. vt aplice, q tales sumētes illas vestes, τ eis vtē tes, debēt pena falsi puniri.l.eos, τ ibi Bar.ff.ad.l.corne.de fal sis, idē si assumant vestes scolasticoꝝ, τ nō sint scolares secundū eū, τ debēt vestes ab eis remoueri, τ viliores q̃ eos decet dari, arg.c.pcipimus.xciij.distin.hoc scribit Jacob.Bonaud.in ad ditio.ad Joā.de terra rubea, in trac.contra rebelles reg.arti.ij. trac.j.cōclu.ij.τ in.ij.arti.ij.trac.versi.viij.effectus, in verbo, vt
8 falsarius.ij.conclu.plus addēs, † q scolares bene vestiti tēpus cōsumunt ad vidēdas puellas τ dominas, q nō facerēt, si nō ita induti essent sed honeste secūdū eū, q patres cōsiderare debent, vt auditoribus vestes griseas τ viles suis filijs tradant, si velint ad frugez eos perducere. Hodie vero de cōsuetudine ista nō ob seruantur, sed ad vnguē cōmune vulgi pverbiū, facit qui potest, nec obseruatur titulus de vestibus oloberis, hr̄ tn̄ Eccl'iasti.xj.c. in vestitu ne glorieris vnq̃, nec in die honoris extollaris, ɔgrue
9 tn̄ τ decēter qs dʒ esse vestitus, † qr eū hoies honorant, quē vesti mēta decorāt. Helias Rainier.in.c.vt aplice, d priuileg.in.vj.τ iter ignotos vestis ē cā honoris, scdm Spec.i titu.de aduo.in.§. sequit, dicēs his vbis hoies estimare bene indutos maioris au ctoritatis, τ eis assurgere, τ reuereri solere, hos describēs vsus. Si careas veste, τ non sis vestitus honeste. Nullius es laudis, quāuis scias omnia que audis.
Licet hoc nō esse faciendū dicat Seneca sic, quēadmodum stul tus est, qui equū empturus ipsum nō inspicit, sed sellaz eius τ fre nuz, sic stultissimus est qui hominē aut ex veste, aut ex conditione quomō vestis est circūdata, estimat. refert Lucas de penna.in.l. ij.C.de vesti.oloberis, lib.xj.τ.l.j.col.ij.C.de collegia.eo.lib.vñ diuus Bernar.in epist.de cura τ regimine domus, sic inquit, re latus per Bened.in repe.c.rainutius, in verbo, cuidā petro nu.
10 xxxix.de testa.de vestibus scias, † q vestis sumptuosa est pbatio pauci sensus, vestis nimis apparēs cito viri odiū parit, stude bo nitate placere, nō veste, iō mulieris petitio vestes habētis, τ ve stes petentis, nō indicat firmitatē, sed domus turbationez, vt ibi Bñdi.prosequit, contra feminas vestibus insatiabiles, τ coitu.
11 † Igitur vestis dʒ esse cōueniens statui, ordini, τ officio.c.deus, d vita τ hone.cle.τ.xxj.q.iiij.c.ij.τ seq.extēde, vt p Bñdi.vbi.s. τ d.Jo.lecirier, in trac.d iure prio geniture.q.iij.prog.vij.lib.ij.τ d his sūt mlte regis ordinationes, in qb9 forte abūdātius dicet.
12 ¶ † Quero qua veste debēt eē induti scolares, interrogatus Si machus phs rñdit, illa vestis decenter induitur, que non trahit puluerē, nec in humū demissa maculat, vt in eius vita cōtinet, τ sic colore griseo idui dicūt, q cōiter nō maculat, τ etiā qr griseus color denotat spē, quā ipsi debēt hr̄e honā, si hñ studeāt, regendi rēpub.vt habet in proemio insti.§.fi.τ hoc vidi cōiter fieri Tho lose.vbi multos τ pthonotarios, τ alios studentes griseo pāno vidi idutos, pseudo tn̄ scolastici veste nigra, cū scientie τ futuris
13 honorib9 mortui sint iduti eē debēt. † Nota tn̄ q qñ scolaris de git in studio vestibus ipsis decētib9, qñ vo abit ad patriā vesti bus peregrinoꝝ, poterit vti, glo.sing.in.c.eccl'iastica.xxiij.dist.ij. Rom.sing.ccclxj.τ Corset.in.c.cū ɔsuetudinis, d ɔsue.τ Jaco. Bonaud.in addi.ad Jo.d terra rubea, in trac.j.arti.ij.ɔtra re belles, regū, ɔclu.ij.τ ita pdicta intelligēda sunt, nā cū schole in
14 ciuitatibus sint, moribus illoꝝ q in ciuitatibus degūt vtat, † nā Diogenes corpe fuit seminudo, veste humili, τ sordida, qui cum Rhodios veste ɔspicuos cerneret, illos nimiū isolētes dixit, rur sus cū Lacedemonijs in veste sordida τ inhonesta occurrisset, ēt hos isolētes nūcupauit, Pitagoras alba amictus veste, neqʒ ex mortuo aiali qppiā ferēs, aureā coronā gestabat, nōnūq̃ purpu ratus, Crates māticā τ sordidū paliolū, Aristippus socraticus milesiā clamidē, aliqñ amictū viliorē iduebat, cetera nudus, Ari stoteles vero decorus habitu, τ nitido vestitu fuit, tonsa coma, digitis auro redimitis, teste Alexan.lib.iiij.genia.c.xviij.
15 ¶ † Quero, si testator legauerit alicui vestes hiemales, quo tpe debeāt tradi, τ assumi.tex.in.l.j.C.de milita.veste, lib.xij.decidit hiemales calē.septēbris, estiuas cal.tradēdas aprilis, idē firmat Corse.i fin.in vb.vestis, vbi dicit hoc eē notādū p famulis, qb9 pmittunt vestes estiue τ hiemales, vt hoc mō debeāt distribui, tn̄ qñ aliqs vult vestib9 p libito vti, est ɔsiderāda q̄litas regiōis, nā In mōte pessulano añ calē.aprilis, in mōtaneis ptib9, pñe Lemo uicē.vel Aluernie, nec qdē calen.aprilis, nec Maij, nec aliqñ in toto āno vestes estiue assumunt, posset tn̄ famulus illo tpe vestes hr̄e, si eidē pmisse eēnt, vel scolasticus, si eidē sic deēnt. ¶ Quā tū τ quot sit soluēdū sartori pveste, tex.solēnis, τ nō cōtēnēdus, in.l.fortissimis.C.de mili.veste, dicit vlta vnū florenū, nō dʒ sol ui, illum allegat Jas.τ dicit notandum.in.§.tripli.nu.liij.insti.de actio.de ɔsue.tn̄ non seruatur, sed pro labore taxat salariuz, τ p locorū ɔsuetudie, τ plus Parisijs.q̃ alibi soluit, vt exptus suz.

SVMMARIUM

1 Promittens facere si non facit ad interesse tenetur.
Scriptor q pmisit scriber libꝝ pcise ad scribēdū cogi pt τ.j.n.3.
2 Et potest in compedes conijci.
4 Promittēs scribere librū ē si efficiat monachus tenet scribere. Limita vt.j.nume.13.
5 Studere libris τ scribere versatur publica vtilitas.
6 Mundus ex legum intellectu illuminatur.
7 Poesis tres sunt species.
8 Poesis officium quale sit.
9 Pictores τ poete in quibus equiparentur.
10 Diuus Hieronymus ab Angelo fuit percussus dum legeret li bros ciceronis.
Poetarū libri aliqui incentiuum tribuunt delinquendi.
11 Poesis τ Rethorica valde legistis prodest.
12 Auctoritatēs philosophorum τ poetarū elegās est adducere.
14 Typographi cū in locū scriptorum successerint precise cogi pos sunt excudere librum quem promiserunt.

1 n Onagesimūquintū † q lʒ quis non cogat ad faciēdū, sed si pmittēs nō fecerit qd pmisit, tene bit ad itereē.l.si qs ab alio.§.fi.ff.de re iud.l.stipula tiōes nō diuidunt.§.celsus, τ.l.cū stipulatus sim mihi.§.fi.d vb. obli.qr eēt qdā spēs seruitutis, q̄ inter hoies liberos reprobat.l. ob es.C.d act.τ obl.Bal.i.l.si traditio.col.ij.C.d ac.emp.τ al's rōnes assignant doctores in locis.s.citatis. Fallit tn̄, qñ scriptor pmisit librū scribere scolastico, tūc eni iteresse pstādo nō liberat, lʒ pcise pōt cogi ad scribēdū rōne vtilitatis publice, gl.sing.in.l. stipulatio.§.opus.ff.d opis noui nūcia.quā sequūt Bar.Alex. τ alij in.d.l.stipulatiōes, in.viij.q̄stio.τ Specu.in titu.de renū.τ cōclu.in.§.j.vsi.itez est beneficiū, τ Pet.de bella perti.in.l.si hi ɔtra quos.C.loca.Bal.in.d.l.si traditio, col.ij.C.de act.empt.
2 ¶ † Amplia pcedere, vt etiā possit scriptor, si nō scribat, in cōpe des conijci, gl.i.d.l.stiplo.§.siue, τ ibi mirat Bar.cur scriptores eā nō cācellauerint.lʒ eo q illā nō intelligebāt, factū eē arbitror.
3 ¶ † Intellige procedere, in scribente libros legales, vel medici ne, aut theologie, τ similibus, secus in scriptore, qui pmisit scri bere fabulas bocatij, vel facetias pogij, seu aresta amorum, vt fir mat.bal.in.l.nec pronis, in fi C.de ope.liber.qr i his vtilitas pu blica cessat, sm eū ibi, τ in.l.vna.C.de senten.que pro eo q inte rest, sequitur vincen.in.l.in executione.in.vij.fallen.nu.clxvij.de
4 verbo oblig.Rauen.in alpha.in verbo facere. † Et non solum pōt precise cogi, si in seculo remaneat, imo etiam si iurauerit scri bere, τ postea fuerit effectus monachus, nam in religione existēs tenebit libros, quos promisit, τ iurauit scribere, nisi a diuinis re traheretur, per gl.τ ibi Archi.in.c.preterea.lj.dist. Panor.τ
5 Fely.in.c.cū J.τ A.col.pen.de re iudi. † ratio est, qa studere in illis libris, τ scribere, publica versat vtilitas.l.j.C.qui etate, lib. x.vt ciuitas peritis hominibus repleat, sicut dr̄ versari.vt homi nibus liberis repleat.l.j.ff.solu.matri.τ Lucas in.l.j.col.ij.C.q eta.lib.x.secus in istis figmētis Bocatij τ aliorum, ergo cessan te publica vtilitate cessabit hoc priuilegiū.l.qd dictū.ff.de pact. c.cessante, de appella.item qr scolariū in his legalibus libris nō interest in pecunia, qr istud interesse esset inestimabile, ad qd age re nō pñt, q̄re pcise ɔpellēt scriptorē.l.pe.τ.l.si liber.ff.ad exhi.se quit Lucas in.l.j.C.de colo.ilyricia.col.j.li.vj. † Ulterius ex le
6 gū intellectu mūdus illuminat, vt hic nō ex itellectu fabularū, in de dicit tex.in.l.poete.C.de professo.lib.x.quod poete nulla imu nitatis progatiua iuuantur quia est ars mentiendi, τ Cato dicit. Nam miranda canunt, sed non credenda poete.
7 Et philo.primo metha.multa mentiūtur poete † τ huius artis tres sunt species.historia, fabula, τ argumentum, siue comedia τ sub historia continentur satyra τ tragedia, τ de quibus p ɔmē tatores ad persium, iuuenalē, Horatium, τ in tragedijs Senece poeta vates nuncupatur a vaticinando, qr olim τ hodie quasi in quandam vesaniam in scribendo cōmouent, sicut veri cantores qui semibreuibus repleti tantuʒ in dies diminuunt, quod fere pe
8 nitus sensu carent. † τ officium poete est, vt que vere gesta sunt, alia specie obliqs figurationibus cū decore aliquo ɔuersa tradu cant, secundum Lucam in dicta.l.poete, τ hi vere garruli sunt
9 secundum philosophum, in.iij.ethico. † sic pictores τ poete, quā tum ad libertatem mentiendi comparantur, in capitu.quanto.

de iureiur. per glo. ibi, nẽpe Alanus de cõplanctu nature sic ait, an ignoras quomõ poete sine omni paliationis remedio auditoribus nudam falsitatẽ prostituũt, in quadã mellite dulcedinis delectatione velut incãtatas audientiũ aures inebrient, ipsaꝫ falsitatẽ sub quadã probabilitatis hypocrisi pallient, vt per exemplorũ imagines hominũ animos inhoneste morigerationis mentiendo sugillent, Augu. de ciui. dei, lib. xiiij. sic ait, an greco forte Catoni potius palma danda est, qui cũ rõne formaret, quales esse ciuitates debeant, tanq̃ aduersarios veritatis poetas vrbe
10 pellẽdos censuit, † inde legimus de beato Hieronymo, ꝙ ab angelo fuit pcussus, dũ libros Ciceronis legeret. c. legimus. xxxvij. distin. de quo multũ admiraꝫ Lau. val. in. iiij. lib. elegã. sed forte hoc factũ fuit, qꝛ dimittebat studiũ theologie, ꝛ etiã qꝛ libri poetarũ aliqui incentiuum tribuũt delinquẽdi, sicut liber Ouidij de arte amãdi, secũdũ Alber. in dictio. in verbo poete, ꝛ ibi Joan. bapti. in addi. per tex. in. c. ideo. xxxvij. distin. vno etenim ore Jouis laudes cũ Christi laudibus se nõ capiũt. c. cuꝫ multa. lxxxvj.
11 distin. Lucas in proemio triũ libro. C. in fi. † Fatenduꝫ tñ est hãc scientiã legistis valde prodesse, vcꝫ poesis, historia, ꝛ maxime rethorice, imo nihil de his intelligentes simplices appellantur, per Joan. fab. in. §. item preciũ. insti. de emptio. ꝛ vendi. ꝛ vulgo dꝛ, vbi desinit physicus, icipit medicus, ꝛ vbi desinit rethoricus, ibi
12 incipit iuriscõsul. † vñ idẽ faber vbi supra dicit, ꝙ elegãs est adducere auctoritates philosophoꝝ, poetarũ, ꝛ historiographoꝝ, ꝛ Hiero. in. ij. parte, episto. lxx. ꝛ qꝛ oẽs scolares cuiuscunq; sint facultatis hñt hec priuilegia, vt infra concludã, ideo adduxi hic auctoritates ꝛ poetarũ, ꝛ philosophoꝝ, tuꝫ theologoꝝ tum canonũ, vt inter legendũ qlibet ex his exerpere possit, in quibus est versatus, multo maiora scripturus, ni timuissem lectorẽ fastidire.
13 ¶ † Limita tñ, nisi dictus scriptor ad tales aspirasset dignitates, in quibus libros scriptoris instar scribere illi dedecori esset, vtpote, si a tali artificio in preturã aduolasset, vel ad maiorẽ, aut similẽ dignitatẽ, de qua pmotione scribit Eneas de falco. in additio. ad Panor. in. c. ij. de pigno. Bonus de curti. in tracta. no
14 bilita. in. ij. pte. nu. cxiij. cũ seq. † ꝛ ista induxi cõtra impressores qui pmiserũt excudere libruꝫ, vt nõ liberentur soluẽdo interesse, cũ successerint in locũ scriptoꝝ, eodẽ iure debent vti. l. si eũ. §. qui iniuriarũ. ff. si quis cautio. ꝛ qꝛ rõnes supra adducte hñt in ipsis locuꝫ, vt notorie cõstat ergo expresse possunt cõpelli ad iprimendum, postq̃ pmiserint, ꝛ nouissime fuit per regeꝫ, ꝛ in suo cõsilio decisum, ꝙ typographoꝝ famuli, libruꝫ quẽ excudere ceperunt, non debent dimittere, ꝛ si dimiserint, possunt cogi etiã pena corporali, ꝛ alia fuere statuta, etiam per supremã curiam, hoc anno 1540. die. xv. Aprilis, contra impressores Lugdunenses.

SVMMARIVM

1 Scriptor ꝛ impressor tenentur scribere suo attramento ꝛ alijs necessarijs.
2 Scriptor obligatus ad scribendũ non potest scribere de nocte.
3 Scriptor per discipulum scribere non potest.
4 Promittens scribere librum tenetur etiam scribere rubricas.
5 Uitium libri sicut redhiberi potest, ita ꝛ vitium rubricarum.
6 Mendacia infinita sunt in impressionibus.

1 Nonagesimũsextũ † ꝙ non solum scriptor tenetur precise scribere librũ, sed etiã tenetur suo attramẽto, glo. Ange. Alex. ꝛ Jas. in. l. stipulatiões cõmodissimũ. ff. de verb. oblig. iteꝫ suis calamis ꝛ alijs instrumẽtis ad scribendũ necessarijs, per illũ tex. ad hoc naꝫ si cõmodissimũ est exprimere, ꝛ nõ exprimitur, ergo veniũt de natura ꝯtractus, ꝛ ideꝫ in ipressoribus, ꝛ alijs operarijs, arg. l. suo victu. ff. de oper. liber.
2 glo. in. l. qm̃. C. de testi. † Jtẽ dictus scriptor obligatus ad scribẽduꝫ, scribere nõ poterit noctu, naꝫ opera diurna est melior. l. ij. ff. de verbo. signi. l. ij. de operis liberto. Bal. in rub. C. de operis liberto. facit glo. in. l. more romano. ff. de ferijs, que dicit aliquem nõ cõpellendũ ad recipiendũ solutionẽ de nocte, ꝛ sequitur eam
3 Bal. Jn marga. in vbo oblatio, in. ij. q. † Jteꝫ nõ potest scriptor per discipulũ scribere, naꝫ suauius ꝛ melius fit p magistrũ. l. j. C. de mancip. ꝛ colo. lib. xj. qꝛ non est discipulus nisi in sectoribus, supra magistruꝫ. Math. x. c. sed substitutus ita idoneus esse debet, sicut ille in cuius locũ substituitur. l. parabolani, ꝛ ibi glo. C. de epis ꝛ cleri. ꝛ. l. j. in verbo substitutũ. C. de preposi. agentiũ in rebus. lib. xij. Joan. Andr. in regula, qui per alium, de reg. iu. in vj. ideo pronunciauit dicta die. xv. curia suprema Parisieñ. ꝙ deinceps discentes ante tres annos nõ poterũt fungi officio im-
4 pressionis, postea sic, ne libros mendis inficiant. † Alterius qui pmisit scribere librũ, teneꝫ etiã scribere rubricas dicti libri, quia sunt de tex. gl. in proemio. vj. in verb. titulis. sequiꝫ Jas. in proemio actio. Feli. in rub. de accusa. additio ad Nicola. de milis, in
5 reperto. in verbo scriptura, † ꝛ sic põt inferri, ꝙ sicut vitiuꝫ libri facit, vt redhiberi possit, ita ꝛ vitiuꝫ rubricarũ. Cogita, qꝛ hodie libroꝝ scriptores nõ habemus, sed in eoꝝ locũ impressores, qui correctiones nõ curãt, ꝛ cãtando lr̃as iungũt, ꝙ nõ põt fieri nisi mẽdose, sicut narrat destructoriũ vitioꝝ de quodã, qui cũ alijs loquẽdo scribebat libros semp mẽdosos, animaduertite igr̃ ipressores, nã a vobis depẽdet ptãs bñdicẽdi, opiniones eni affirmatiuas sepius negatiuas ponitis, ꝛ ecõtrario, ꝛ iõ si bñ iprimatis, datur ptãs bñdicẽdi, ob id bonũ eẽt serenissimũ regẽ statuere ne
6 minẽ posse iprimere, nisi haberet doctissimos correctores, † qꝛ dicit glo. in proemio regularũ cancella. infinita mẽdacia esse in impressionibus, tã in grãmatica, quã in alijs, iõ tot itellectus dãtur p doctores, ꝛ tot obscuritates emanãt, q̃ cessarent, si absq; correctionibus libri imprimerẽtur, scio, ꝙ hec Parisieñ. vniuersitas suis librarijs iuratis precepit, vt correctores idoneos haberent sub pena priuationis, ꝛ peius corrigunt nũc, q̃ olim faciebant.

SVMMARIVM

1 Pactum non valet ꝙ debitorem non soluentem creditor propria auctoritate capi possit.
Limita vt. ĩ. nu. 4. et. 5.
2 Pacto quis alteri se subicere non potest.
Judex non potest partibus demandare licentiam exequendi propria auctoritate vbi resistentes interuenirent.
3 Captura est meri Imperij.

1 Nonagesimũseptimũ † quãuis nõ valeat pactũ, ꝙ liceat creditori propria auctoritate capere debitorẽ nõ soluẽtem, Bar. ꝛ alij in. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matri. qꝛ esset quedã seruitutis species, que est improbata. l. ob es. ꝛ aucten. ibi posita. C. de actio. ꝛ obliga. l. ij. ff. de li-
2 bero homi. exhiben. † Jtem per pactũ quis se subijcere non potest. l. nec si volens, ꝛ. l. liberos. C. de libera. causa. ob id tale pactũ non valet, quia iudex nõ potest partibus demandare licentiã exequendi propria auctoritate, vbi resistẽtes interuenirẽt, vt dicit Bar. in. l. creditores. C. de pigno. docto. in. l. iuste. ff. de acqui. posse. Bal. ꝛ Sali. in aucten. ei qui. C. de bonis auctoritate iud. possiden. Bal. in. l. etiaꝫ. de executio. rei iud. Panor. in. c. de cetero. de re iud. iteꝫ tale pactũ õn potest valere. §. si vero, in auctẽ. de exhiben. reis, colla. v. vñ dicit Bal. in. l. ij. ff. de iurisdi. omniũ
3 iud. † ꝙ apprehensio siue captura est meri imperij, ideo delegari nõ põt, ergo nec super ea pacisci, Bar. in. l. interdũ. §. q furez. ff. de furt. reprobata, glo. ibi que dicit, ꝙ valet pactũ ꝙ qs ab hoie priuato torqueaꝫ, quã reprobat ibi Bar. ꝛ in. l. j. §. ij. ff. de iniur.
4 ¶ Fallit tñ in scolaribus, quibus si promissit scriptor in certo loco stare, ꝛ ibi scribere librũ. poterit propria auctoritate capi. ꝛ in vincula detrudi iuxtã suã obligationẽ, cũ iure permittente fiat vt tenet Specu. in titu. de conclusio. ꝛ renunciatione. §. j. versi. item
5 est beneficium, ꝛ ibi sequiꝫ Jo. and. in additio. † qꝛ debitoreꝫ de fuga suspectũ auctoritate ppria capere creditor potest. l. ait pretor. §. si debitorẽ. ff. que in fraud. credi. Jas. insti. de actio. in principio ergo ꝛ per pactum potest conuenire vt fiat. l. penul. C. de pigno. actio. d. l. creditores. C. de pigno. gl. in. d. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matrimo. gl. in. l. si qui. C. locati Alexan. in additio. ad Bar. in. l. stipulatio. §. fine. ff. de ope. noui nũcia. ꝛ in. d. l. elegãter, in lectu, nu. vij. cano. in. c. ij. de pigno. ꝛ hoc etiam vꝛ fauore studij, vt scolasticus non sit sine libris, sine quibus viuere commode non potest, secus in discolis, quibus ensis pro libris est quẽ aliquando sequitur restis, ista etiam in typographis habere locum, quia eadem existit eis ratio, vt supra dixi, arbitror.

SVMMARIVM

1 Imperator in terris ecclesie non legitimat.
Limita in scolaribus, vt. ĩ. nu. 5. et. 7.
2 Papa in terris imperij quo ad temporalia non legitimat.
3 Jurisdictionẽ in alieno territorio quis exercere non potest.
4 Fiscus ecclesie est maior Imperatore.
6 Rex Francie Auinioni legitimat scholares.

8 Imperator

8 Imperator quo ad hereditates legitimat.
9 Imperator in regno Francie non legitimat, nec etiã Papa quo ad temporalia.
10 Legitimatus per Regem, & Imperatorem non est legitimatus quo ad ordines.

1 Onagesimũoctauum † Quauis Imperator in terris subiectis ecclesie, quo ad tpalem iurisdictionez non habeat ptãtez ltimandi spurios, vel naturales, sm Bal. in. j. qsti. C. & ibi Saly. & Bal. in. l. i. col. ij. C. de iure aur. anu. Pe. de anch. in qsi. cccxx. incip primũ dubium non est nouũ, Alex. cõsil. lxvij. qsideratis his. vol. i. & cõiter doc. in. l. gallus. §. & qs si tm. ff. de lib. & posth. & in. c. per venerabilez.
2 qui filij sint legi. † nec ecõtrio, Papa in terris imperij quoad tpalia, qr iurisdictiões sunt distincte. c. nouit. & ibi no. õ iudi. d. c. per
3 venerabilẽ. & diuisum imperiũ cum Joue Cesar hz, † & sic nullus põt extra territoriuz iurisdictionẽ exercere. l. fi. ff. de iur. om. iud. c. fi. de qsti. in. vj. & qr preiudicaret fisco ecclesie, qui succedit loco incestaꝝ personarum. l. i. C. de nat. lib. & ibi no. ꝙ Imperator non
4 põt hoc facere, † qr fiscus ecclesie est maior Imperatore, Bal. in.
5 l. eã quaz. col. vij. C. de fideicõ. ver. qsueuit esse questio. † Imperator tñ poterit ltimare scolasticos naturales tm, quos vocamus bastardos, in studijs publicis studentes, quo ad tpalia, lz studia sint in terris ecclesie tãq̃ suos filios spãles, per hũc tex. ita tz hic Bal. & alij, & Phil. frãc. in. c. si duobus. §. deniq3. col. pe. de appel. Cardin. alex. in. d. c. per venerabilẽ. col. xxx. nu. lxxx. ratio võ esse, qr cũ oẽs scolastici sint sub speciali ptectione, & vt pratice loquar saluagardia pncipis, vt dicit hic tex. ergo tãq̃ suos spãles
6 filios, & ei cõmissos poterit ltimare, † & sic dixi regẽ Frãcie posse scolasticos Auenonie studentes, quoad tpalia legitimare, lz illa sit de terris ecclesie ciuitas per. s. dicta, qr tantaz ptãtem hz rex Frãcie in suo regno, quantaz Imperator in suo impio, vt oibus est
7 obuiuz. † Amplia, non soluz qñ pater non haberet filios. sed ẽt si haberet ltimos, & nãles, sm Thom. Ferra. cautel. j. lz Bal. in. c. vno. §. filij. si feu. defun. qtro. sit inter do. & agna. & vassal. in vsib. feu. dicat Imperatorem esse vnũ pecus, qñ legitimat naturales existentibus ltimis, & naturalibus, sequunt doct. in. d. §. & qd si tm. hanc tñ gratiaz poterit facere Imperator suis pprijs filijs, vc3 studentibus eos ltimando, lz alij supersint, & hoc vt augeat studiuz, & nãles ad scientiaz incitentur, lz cõiter hoc non debeat facere in alijs, & si faciat, litere non verificant in hoc regno, sed de quo pderit ista ltimatio. & breui respon. ꝙ talis ltimatus cuz suis fratri
8 bus ltimis, & naturalibus poterit succedere, † cũ imperator legitimet quo ad hrditates, vt dicit Panor. in. d. c. per venerabilez.
9 & doct. in. d. §. & quid si tm. ¶ † In regno Francie Imperator non posset ltimare, nec ẽt Papa, quo ad tpalia legitimatio in eo recipit. sed solus res Frãcie hoc facere solet, vt scribit Joã. ferald. in. xv. priuilegio regis Francie, in trac. de iurib. & priuileg. regni.
10 † Tñ talis legitimatus per Regem, vel Imperatorez non censetur esse ltimus, quo ad ordines, gl. in. c. lege. x. dis. & in. c. puenit. clxj. dist. Bar. in. l. qui in puincia. §. fi. ff. de ri. nup. & in auc. ex cõplexu. C. de incest. nup. sed bene pderit quo ad honores, nam lz generaliter dicat in. l. generaliter. §. spurios. ff. de dcur. spurios non debere admitti ad honores, tñ legitimati bene pñt, cum pro legitimis habeant. c. tanta. qui filij sint legi. & sic legitimatio Pape quo ad ordines, & spiritualia valebit, ltimatio vero Imperatoris, vel regis, quo ad temporalia per. s. dicta, que notes.

SVMMARIVM

1 Rei empte incõmodum ad scolares non spectat.

1 Nonagesimũnonum † Quia licet cõmodũ, & incõmodum pfecta emptione spectet ad emptorẽ. l. i. cũ simi. C. de pericu. & cõmo. rei vẽ. fallit in scolaribus, qui si emerint a rustico, vel ab alio vinuz, qd forte nõ potest seruari, & tñ ipsi ignorantes seruauerint, & vinũ inutile factũ sit, tenet venditor, qui naturam vini dicere debebat. l. dolũ. C. illo ti. & ibi gl. & Pet. de bellaperti. & l. fi. vina que in dolijs. ff. illo titu. §. plane. sed istud est ius cõe, cuz oibus competat, sed pinguius studentibus, cum cõmunius ignorent naturã vini, sed non aque bone, que eorum est amica studijs, & ista in singulos dies deberent proclamari vini venditoribus, vt scolasticos deinceps super his bona fide, qua pauci vti solent, monerent.

SVMMARIVM

1 Vendere quis cogitur scolaribus locum ad scolas aptum.
2 Reipublice interest habere iuris peritos ad eam gubernandaz. Pistor potest cogi ad coquendum panem scolaribus.

1 Entesimum † Quãuis quis non cogatur vẽdere. l. sicut. C. de ac. & obl. l. inuitũ. & l. dudum. C. de qben. emp. & l. nec emere. C. de iu. delib. l. i. §. cura carnis. ff. de offi. pref. vrb. c. i. cũ simi. de emp. & vendi. Scolasticis tñ cogitur quis vendere locũ aptuz ad scolas ampliãdas, vel ad collegiũ, Bar. cepol. in trac. de serui. vrb. pred. c. lxxxij. rub. de sepul. idẽ firmat Alex. in addi. ad Bart. in. l. vna. C. de stud. libera. vrb. Ro. lib. xj. Petr. de lesnauderie in opusculo de doctorib. in. ij. parte, nu
2 me. xxvj. & ratio est pter publicam vtilitatez, † qr interest reipu. habere iuris peritos ad gubernandã rempub vt in phem. institu. §. fi. idẽ in furnario, siue pistore, qui non vult coquere panem, nam potest eadez ratione publice vtilitatis cogi officio iudicis, Porcus in. §. preterea. in fi. insti. qb. mod. re. contra. obli. idẽ in hospite, vt hospites recipe teneat, & notarius pro omnibus, qui eũ cogant scribere, Bar. in. l. i. furt. aduersus nautas. ff. roma. in repe. l. si vero. §. de viro. col. xlij. fallẽ. xlv. ff. sol. ma. Bauer. in. §. possunt. colũ. x. insti. de testa. Valaci. in repe. l. imperium. colum. lxxix. ff. de iurisdi. omnium iudi. alibi dixi.

SVMMARIVM

1 Loca scolarium nullus occupare debet.
Limita, vt nume. sequen.
3 L. fi. C. vnde vi. quando inter scolares locum non habeat.

1 Centesimũprimum † Quia inuito scolari nõ debet qs occupare locum suũ, quem in studio hz, etiam alius scolasticus, gl. in. l. fi. C. de off. magi. offi. eaz approbant doc. lz corrupte allegent, de offi. magi. mili. in. §. aptum. insti. de rer. diuisio. & credo istud esse introductũ ratione pacis, & qcordie inter eos seruande, & ob scandalũ vitandum, naz anteq̃ ista seruarent in ciuitate Tholosana, hora tertia post mediã noctem, seu circã ibãt scolastici ad studia, vt haberẽt loca apta, & alij qñ mittebant famulos, vt ea custodirent, & ipsi in lecto dormiebant, & famuli expellebant per alios studentes, & demũ dominis venientibus qtrouersie inter eos durissime oriebantur, quãobrez fuit introductũ, vt ante occupationez vacua occupãtibus acquirant, facta demũ occupatione, nullus illũ locuz inuito primo occupante accipiat, imo potest dici, ꝙ olim Perusinus, fugite hinc
2 pueri, locus sacer est, † qd limita nisi scolasticus, & corpore, & animo deseruerit locũ illuz, & reuertendi qsuetudinem omiserit, tunc demũ primo occupanti traditur, per. §. pauonũ. insti. de rer. diui. vidi Tholose obseruari, tpe conducte (quã vocant) qr id tpis lectores qducuntur ab scolasticis, ꝙ si auditor nõ accedat ad suuz locũ per tres dies, locus erat qtra eum prescriptus, arg. l. i. ff. de glãde legen. facit. l. i. §. biduũ. qñ appel. sit. c. biduuz. ij. q. vj. l. ij.
3 C. de erro. aduo. l. fi. de iud. † nec hz locum de cõsuetudine inter studẽtes. l. fi. C. vnde vi. quo ad loca in studijs existentia, tpe vero ordinarij non prescribebant loca studioꝝ scolasticis debita ante. xv. dies, qui non computant de momento ad momentũ, per no. in. l. iij. §. minorẽ. ff. de mino. idez dic in aduocato, qui hz vnum locum in foro, nã ei est relinquenduz, vsq3 dum hz consuetudinem reuertẽdi, Domi. Jo. sainxon. in qsue. turoneñ. rub. des droictz de basse iustice, in arti. xiiij. qd non seruatur in palatio parisieñ. nisi in antiquis, qui hz primum scãnum, sm eoꝝ antiquitatem, & per curiã assignatum, idẽ dixi pictauis de hora alicui assignata legenti, vt nõ debeat ab eo sine causa auferri, qñ bene legit, vt alij de nouo venienti qcedatur, qd maxime debent seruare doctores regẽtes, qñ vellent equali dare, secus si maiori, vtpote si auferãt a baccalaureo, vt doctori famoso assignent, tũc minor maiori cedere debet. c. cum inferior. de maio. & obe. idẽ baccalaureo alteri, qui auditoribus est valde gratus, & alter non, hoc arbitrio doctorum relinquitur.

SVMMARIVM

1 Scolares in scolis capi non possunt.
2 Domus Episcopi immunitatem habet.

3 Studium de consuetudine immunitate gaudet.
4 Hospitale immunitate gaudet.
5 Ob scandalum euitandum quandoqꝫ crimen inultum remanet.

1 C Entesimũsecundum †Quia sicut domus est cuilibet tutissimũ refugiũ.l.pleriqꝫ.ff.de in ius vocan.ita domus scolasticoꝝ, que vocatˀ studiũ, siue scole,ita vt auditor ibi nõ possit capi,siue sint scole theologoruꝫ,
2 siue decretoꝝ,siue alie,†nã sicut domus Epi hꝫ imunitateꝫ.c.id ɔstituimus.xvij.q.iiij.ita ꝛ multo fortius studiũ,ꝛ ẽt ad vitãduꝫ scandalũ,ꝛ tumultuꝫ alioꝝ scolariuꝫ,ꝛ q̃uis hodie domus Epi non habeat imunitateꝫ,vt hr̃ in magno ɔsuet.rubr. des cas qui peuuẽt toucher le roy,fol.cxlvij.de quo fuit ꝓlatuꝫ arestũ pari-
3 sijs,vt ibi refertur,†tñ studiũ ex ɔsuetudine gaudet imunitate,vide tex.in.c.qsqs.ꝛ.c.ɔstituit.xvij.q.iiij.ꝙ qs nõ põt capi in claustro,a fortiori,nec in studio,ꝛ si qs hꝫ gratiaꝫ acceptãdi in ecclesia,poterit acceptare in cimiterio,vel in ambitu,vel capellis exiguis eccl.Nic.de milis in reper.in ver.grã.in.§.liij.ꝛ vide Pa-
4 nor.ꝛ ibi in addi.ad eũ,in.c.ij.de ɔsue.†ꝙ hospitale gaudet immunitate,sic ꝛ scole,ꝛ per hoc fuerũt laqueo suspẽsi aliq̃ seruientes,ducti a quodã magistratu Tholosano,q̃ vulgo vigneriũ vocant,ad studiũ legale,ꝛ vignerius ad multaꝫ ɔdẽnatus eo ꝙ ingressi scolas iussu magr̃atus scolareꝫ quẽdaꝫ interfecerant,qꝛ si quis possit capi,vbicunqꝫ repertus fuerit,non tñ põt capi in studio,seu in scolis publicis,tũ ratione vitãdi scãdala,vt.s̃.visuꝫ ex-
5 titit,tũ tumultus,†pp queꝫ vitandũ crimen aliqñ remanet inultuꝫ.c.latores.de cler.excõi.ministrã.qd̕ non ꝓcederet in criminibus heresis,ꝛ lese maiesta.qꝛ tunc põt dici ab altari meo euelles eos,vt morianˀ.c.i.de homic.ꝛ pp criminuꝫ atrocitateꝫ,de quibus in.c.cuꝫ s̃m leges.de heret.in.vj.l.qsqs.C.ad.l.iul. maiest. tutius eẽt expectare captionẽ extra studiuꝫ,ẽt in his enormibus, si fieri posset cõmode alioq vbicunqꝫ,posset ẽt in scolis capi scolasticus suis rebellis doctorib.ꝛ oẽs alij dẽrent tũc deijcere eũdẽ ab scolis,vt pena illius eẽt metus multoꝝ.l.i.C.ad.l.iul.repetũ.

SVMMARIVM

1 Iniuria facta vni scolari omnibus censetur facta.
2 Iura de amicis loquentia possunt etiam intelligi in scolaribus.
3 Vicinus si patitur iniuriam potest amicos,ꝛ vicinos cõuocare.
4 Iniuriã a socio non repellens si põt est in vicio, sicut ille q facit.
5 Scolaris suum socium aggressum defendere tenetur.
Mediator occidi non debet.
6 Ad defensionem suam quis ponere potest alium ante se, ꝛ si ille occiditur non tenetur.
7 Incendij causa possum destruere edes medias vicinorum.

1 C Entesimũtertium †ꝙ iniuria facta vni ex scolaribus vna habitantibus censeˀ oĩbus alijs facta,ꝛ sic poterũt agere actione iniuriaꝝ,qꝛ in alioꝝ ɔtemptuꝫ censeˀ facta,vt dicit Bar.in.l.cũ scimus.C.de agric. ꝛ cẽs.
2 lib.xj.ꝛ ibi Jac.rebuf.ꝛ Plate.†ꝛ iura loquẽtia de amicis, pñt intelligi ẽt in scolasticis,per gl.in.c.inotuit.de elec. sicut iniuria facta vni de cognatione,censeˀ facta toti cognationi.l.vna.C.de senatuscõs.sille.Bal.in.l.i.C.si quacũqꝫ predi.potesta.Hyppo. ɔsi.lxviij.visa accusatione.ẽt scribit Bart.in.l.ꝓhibitũ.C.de iu.
3 fis.lib.x.†ꝙ si vicinus patiaˀ iniuriaꝫ a cesarianis,põt ɔuocare amicos,ꝛ vicinos,ꝛ clamare,dicẽdo succurrite, ꝛ vicini iure illi succurrere poterũt,multo fortius scolasticus suo socio,Dec.ɔsil. cccclxix.visa.inde firmat diuus Grego.de offi.c.xix. de fortitu-
4 dine,in hec verba,†qui.n.non repellit a socio iniuriaꝫ,si põt, taꝫ est in vicio,q̃ ille qui facit,vnde Moyses hic prius orsus est tentamenta bellice fortitudinis,naꝫ cũ vidisset hebreuꝫ ab egyptio iniuriã accipienteꝫ,defendit,ita vt egyptiũ sterneret,atqꝫ in arena abscõderet,Exodi.c.ij.ꝙ hñ seruãt scolastici Tholosani, qui
5 mutuo se ɔ̃ extraneos iuuãt,lꝫ rixe inter eos sint,†inde dicit Alber.de gãdi.in trac.de malefi.in rub.de defens.a reo facienda,in ver.sed qd si inferatur,ꝙ si vnus studẽs in societate alioꝝ sit aggressus,poterunt iure oẽs alij socij eum defendere, ꝛ aggressoreꝫ offendere,defendendo sociũ,sequiˀ Ange.in trac.de malefic. in gl.ꝛ dictus Titius se defendẽdo,ver.quero.per tex.iũcta gl. in. l.itẽ apud.§.tenetur.ff.de iniur.Bar.ꝛ alios in.l.vt vim.ff.de iusti.ꝛ iu.ꝛ.l.i.C.vnde vi.non tñ possunt socij aliuꝫ circũstanteꝫ,vel mediatorem occidere,vel offendere.l.scientiam.§.qui cũ aliter.

6 †ꝛ ibi Florian.ff.ad.l.aquil.vbi in addi.hr̃, ꝙ licitum est ponere aliũ ad suam defensionem,ꝛ si ille occidaˀ,non teneor, vel si pono me post tergũ,Ang.in.l.ij.C.ad.l.corn.de sicca.Pet.gerar. sing.ix.incip.tene mẽti ꝛc.arg.de rebus ad personas.c. olim pri-
7 mo.ꝛ ibi doc.de resti.spol.†sed causa incendij vitandi possuꝫ destruere medias vicinoꝝ edes.l.item si quis fumo.ff.ad.l.aquil. ꝛ ibi late Floria.ita obijcere aliũ hominem causa mee defensionis, qꝛ ego non occido eum,sed alius aggressor, ꝛ licitũ est me redimere,Jacob.rebuff.in.l.nulla.C.de delato.lib.x.ꝛ dixi in repe.l. diuus.ff.ad senatuscon.sillenia.

SVMMARIVM

1 Amicitia,ꝛ notitia maxima in studio acquiritur.
Socius potest vocari frater.
2 Mores mutantur dum comitantur opes.
Bonifacius octauus,vt vulpes intrauit pontificatum regnauit vt leo,mortuus est vt canis.
3 Superbi prius feruent,ꝛ postea deficiunt.
4 Amicus amico dicit omnia mea tua sunt.
5 Bursa vna est inter bonos scolares.
6 Zephirus quis fuerit.
7 Amici consanguineis equiparantur.
Legatum rei aliene amico maxime factum valet.
8 Amicus potest prosequi iniuriaꝫ amico illatam vti ɔsanguineo
9 Amici veri sunt vna anima in pluribus corporibus.
10 Amici presumuntur qui insimul conuersantur.
11 Amicus magnus sicut ɔiunctus pro amico sine mandato agere potest.
12 Prelatus sicut potest testari de sibi donatis per coniunctos ita de donatis per amicos amicitia magna.
13 Amicitia facit presumi homicidam non fecisse homicidiũ dolo.
14 Scolaris alteri stipulari potest.
15 Testimonio amicorum in quibus credendum sit.
16 Amici laudem occultans furi par est.
17 Voluntas vltima per quam aliquid relinquitur coniuncte persone actionem parit.
18 Ardor liciti amoris vim habet clausule codicillaris.
19 Filius amici grauati restituere hereditatem post mortem excludit substitutum.
20 Amicus pro alio litteras ad beneficia impetrare potest sine mandato.
21 Judex ratione amicitie amico suo penam remittere potest.
22 Grauatur quis ex consanguineo,ꝛ amico dãnum patiente.
C.sicut.de elec.in.l.an habeat locum in amico.
23 Judex in arbitrarijs multuꝫ pro amico potest ẽt salua ɔscientia.
24 Scolaris receptans scolarem bãnitum mitius puniri debet.
25 Dictum amico sub sigillo cõfessionis,an debeat denunciari etias si fierent monitiones sub pena excommunicationis.
26 Amor verus quomodo pingatur, ꝛ ille picture qd significent.
27 Mulier varia,ꝛ mutabilis est.
28 Signa amoris que sint.
29 Amicus omni tempore diligit,ꝛ in aduersitate, ꝛ in ꝓsperitate.
30 Simulata celeriter vti flores cadunt.
31 Amici absentes tanq̃ presentes se amant.
32 Theophrasti dictum circa amicitiam.
33 Beneuolentia pignora nature plerunqꝫ vincit.
34 Amicitia sanguini prefertur.

1 C Entesimũquartum †Quia notitia scolastica multũ prodest subijcio verba gl. in.c.inotuit. de elec.Felyx.in.c.qm̃.col.ij.de offi.dele. dicẽs, ꝙ maxima amicitia inter scolasticos,in scolis acqritur, per.d.gl. ꝛ sicut fraternã dilectioneꝫ haurit militia terrestris,ita legalis.l.cũ allegas.ꝛ ibi Rebuff.C.de castrẽ.pecu.mili.lib.xij.ꝛ nõ absurde poterit socius vocari frater.l.nemo.§.i.ff.de her.insti.gl.tñ in.c. ꝓ-hibuit.i.q.i.ait,ꝙ aliqui scolares(vt qdam de Parisieñ. fabulanˀ)dũ sunt in propria patria,dicũt suis notis,ꝛ socijs,nõ noui vos,nec ꝙ peius est,loqui volunt cũ eis.Immo qñqꝫ alij etiaꝫ preceptori dicunt,nescio vos.c.diaconi. in.v.xciij.distin. ꝛ dedignanˀ eos habuisse in preceptores,vel socios,ꝛ maxime qñ sunt positi in dignitate,qbus potest dici,qd̕ ait Dauid,psal.lviij.ecce loquenˀ in ore suo,ꝛ gladius in labijs eorum,ꝛ tu dñe deridebis eos,ꝛ ad nihilũ reduces delictum oris eoꝝ,sermonem labiorum ipsoꝝ,ꝛ comprehendantur in superbia,ꝛ de execratione,ꝛ mendacio

dacio annunciabuntur in consumatione, in ira consumationis,
⁊ nō erunt, ⁊ ratio est sm Barb. in clemen. j. col. xiij. de iu. iur. qꝛ
2 sensus ex pinguedine crassus efficit, † ⁊ ideo memoriaʒ status pri
stini non retinet, nā mutantur mores, duʒ cōmittantur opes. c. fi.
xliij. dist. ⁊ tales sunt, sicut Bonifac. octauus, qui (vt fert) intra-
uit dignitateʒ pontificiā, vt vulpes, regnauit vt leo, mortuus est
3 vt canis, put scribunt doc. in phe. vj. lib. † ⁊ hi superbi prius fer
uēt, postea deficiūt. vij. q. i. Nouatianus, ⁊ Lucanus ait, graues
sub pondere lapsus, ⁊ Seneca sequitur superbos victor a tergo
Deus, inde Jo. fa. in. §. qbus. insti. de capi. dimi. ait, qd̄ sunt nō-
nulli, qui puecti in altum credētes se glorificatos non dedignan
tur post se respicere quosdā socios, atq; pares, ɔtra quos dicit.
¶ Animo degeneres, cū qui prouehuntur in altuʒ, hos nouissi
me negāt, quos habuere pares, sed ɔsiderare debēt, ꝙ ipsi, ⁊ sco
lares, ⁊ pauperes fuerunt, text. in. §. hec aūt disposuimus. in versi.
ɔsiderare. in auc. vt cū, de appell. cogno. collat. viij. facit qd̄ dicit
Jac. rebuf. patruus meus magnus, in. l. i. C. de murileg. lib. xj. ꝙ
sunt nōnulli, qui dū opibus abundant, adeo supbia inficiunt, ꝙ
vix loqui volunt, ⁊ tanq̄ dij incendunt, sed debēt memorari pri-
stine ɔditionis per illam legem. ¶ Tū inter egregij animi scola-
sticos magnū in scolis amoris vinculum coalescit, de quo loqui-
4 tur gl. sing. in. l. ij. C. in qb. cau. colo. lib. xj. inqens, † ꝙ amicus di
cere solet amico, omnia mea tua sunt, quā sing. dicit Barb. in re
pe. l. cū acutissimi. col. xi. xlj. ⁊. xlix. C. de fideicō. ⁊ in repe. c. ray-
naldus. col. cxviij. de testa. ⁊ Ant. bauer. in. §. pater. col. xij. insti.
de testa. ⁊ in. §. plane. col. fi. de testa. mil. ibideʒ, ⁊ Benedic. in re-
pe. c. raynucius. in vers. testm̄. il tertio, nu. xlvj. de testa. ⁊ Paul.
5 de mōte pico, in repe. l. titia. §. titia. col. i. ff. de lega. ij. † ⁊ propter
hoc inter bonos studētes socios, ⁊ vna cōmorātes vnica crume-
na est, vel esse dʒ, ⁊ cuiuis illoꝝ aperta, sicut inter fratres, ⁊ tales
amicos melius est habere quā aurum, vt hr̄ in apoteg. Laco. qd̄
cum qdam aperiret malum punicū, xerses interrogatus qd, naʒ
tm̄ habere vellet quantum esset granoꝝ multitudo rn̄dit zophi-
6 ros, † nā zophirus erat vir tū bonus, tū amicus, veruntn̄ hij ami
ci non tā subito, sicut oculus mouetur, acqruntur, immo amicos
7 tā cito non possideas, dicebat Solon, † addens ꝙ si possideris,
nec reprobes, insup amici equiparantur ɔsanguineis. l. cuʒ alie-
naʒ. ⁊ ibi Jas. C. de lega. ideo sicut legatū factum ɔsanguineo, de
re aliena valet, sm leges. c. filius. de testa. idē si fiat studioso iun-
cto magna amicitia, vt vr̄ tenere ibi Jas. ⁊ legatū factum rectori
alicuius ecclesie ab amico presumit factuʒ ɔtemplatione perso-
ne, sicut si a ɔsanguineo relictuʒ esset. c. requisisti. de testa. do. Al
cia. in trac. presump. regula prima, presumptione. xxviij. fol. cxiij.
8 † vbi plus dicit amicū posse prosequi iniuriaʒ illatam amico, ac si
esset facta ɔsanguineo, ⁊ pro eo appellare, Archid. in. c. i. col. v.
de elec. in. vj. ⁊ Didacus de segura. in repet. l. impator. in princi.
9 ver. tertia fuit ratio. ff. ad treb. † nā veri amici sunt vna anima in
pluribus corpibus, vt dicit Arist. ⁊ hr̄ in epitho. vniuer. hyst. in
vita Plauti, fol. xlv. in hec verba, amicitiā, ⁊ fidem stultoꝝ ne re
ceperis, insipientiuʒ atq; improboꝝ, naʒ facilius sustinent odiuʒ,
q̄ collegiū, nemini te nimis sodalem feceris, res nimiū singula-
ris est homo, parē ferre non patiens, minores despiciens, maio-
10 ribus inuidēs, ab equalibus dissentiens, † illi tn̄ presumunt ami-
ci qui simul ɔuersantur, gl. in. §. cogitandū. in auc. de monac. col
la. j. Bal. in marga. in ver. amicitia. in fi. vnde infert per illū tex.
11 Jas. in. d. l. exigendi. C. de pcur. † ꝙ amicus iunctus magna ami
citia, pōt agere sine mandato, sicut coniunctus, ⁊ ɔsanguineus,
Alex. ⁊ Uincen. in. d. l. i. §. i. ff. ad. l. falc. idē dicit Barb. in trac.
12 de prestan. Cardi. in. iij. q. prime partis, † ꝙ sicut prelatus potest
de donatis sibi per ɔiunctos testari, ita ⁊ de donatis per amicos
magna amicitia, nempe amicoꝝ presentia facit cessare fraudis,
ac metus presumptionem, sicut ɔsanguineorum. l. transactioneʒ.
13 C. de transac. ¶ † Item facit amicitia homicidā presumi, nō do-
lo fecisse homicidiū, sed fato. l. i. C. ad. l. corn. de sicca. Cepo. con
sil. xxix. in Christi ⁊c. viso pcessu. ⁊ per ista alias defendi quēdaʒ
14 scolasticum, qui interfecerat suum sociū. ¶ † Preterea prodest
amicitia scolastica, in eo qd̄ dicit Jas. in. l. i. ff. de in liteʒ iuran. ꝙ
quis pōt alteri stipulari, ⁊ valebit stipulatio ratione amicitie, lʒ
regulariter nō possit. l. stipulatio. §. alteri. ff. de ver. obli. qꝛ bonus
amicus, qd̄ potest amico suo etiam ignorāti acquirit. ¶ Item in
15 alio pdest, † qꝛ testimonio amicoruʒ credendū est de facto, fama,
scientia, moribus, ⁊ bonitate socij, sm Jac. rebuff. in. l. i. C. de pre
posi. agen. in reb. lib. xij. lʒ socio cōmuniter non credatur, sed ho-
die prohdolor scolaris suo socio inuidet, ⁊ detrahit, ideo potest
16 presumi, ꝙ difficulter daret de suo, † cū velit occultare laudeʒ sui
amici, ⁊ sic furi par est. l. hereditatū. ff. ad. l. falc. ⁊ Jas. in fi. ti. in-
sti. de actio. caue ne cū his habites, ne mala de te vbiq; spargāt,
17 ac in te obloquant. etiam de alio potest prodesse, † qꝛ vltima vo-
luntas in qua testator relinqt aliquid coniuncte persone, vel dile
cte, pducit actionem, ac si esset solēnis in legatis, ⁊ fideicōmissis,
casus est sing. in. l. in testamento. iūcta glo. ff. de fideicō. liber. sm
Barba. cōsi. xxij. col. ij. nu. vj. in. iiij. volu. Mathesil. sing. xlj. no-
ta mirabilem doctrinā ibi, dicens ꝙ pauci scolares hoc sciunt, ⁊
18 est singu. sm Bal. in marga. in ver. codicillus. in. vij. q. † ꝙ ardor
liciti amoris opatur vim clausule codicillaris. l. si iure. C. de te-
sta. manu. vbi Bal. ⁊ Roma. in repe. l. si vero. §. de viro. colū. ij.
fallen. xxv. ff. sol. ma. Barb. in repe. l. cū acutissimi. col. xj. C. de fi
19 deicō. vbi scribit, † ꝙ si amicus instituat amicum, ⁊ velit, ꝙ post
eius mortem bona veniāt ad substitutum, si amicus habuerit li-
beros, excludetur substitutus, qꝛ postq̄ predilexit patreʒ substi-
tuto, ⁊ filios illius, ibi vide fusius, ⁊ in rub. de rescrip. in clemen.
¶ Item pdest vt in. l. duo sunt titij. ff. de testa. tute. ⁊ amicus om
nia que petit, ab amico obtinet, cuʒ iusta petat, ⁊ iusta petētibus
non est denegandus assensus. l. ij. ff. de his qui sunt sui, vel ali. iu.
⁊ lex amicitie prima est, vt ab amicis honesta petamus, teste Ci-
20 cero. de amicitia. ¶ † Item ⁊ in alio, qꝛ amicus pro alio impe-
trare pōt litteras ad beneficia sine mādato, gl. in. c. ad aures. ⁊.
c. nōnulli. §. fi. de rescrip. Corset. in sing. incip. mandatum, ⁊ con-
firmationem electionis petere, gl. in ver. petere. in. c. q̄uis. de ele
21 ctio. in. vj. † Etiam iudex ratione amicitie pōt penam remittere
suo amico, glo. sing. in. c. nisi. de offi. deleg. quā sequitur Barba.
in rub. de rescrip. col. x. in cle. ⁊ in. c. raynaldus. col. cxvij. de testa
men. ⁊ in repe. l. cū acutissimi. col. xij. C. de fideicō. aduertendum
est ēt sup eo qd̄ dicit Rauen. in alpha. in littera. C. fol. xxv. col.
22 ij. ⁊ in verbo, amicus. † vbi dicit quem grauari ex ɔsanguineo, ⁊
ex amico dānum patiente, arg. l. heres. ⁊. §. fi. ff. de ɔdit. ⁊ dem. l.
si stipulatus fuero. de verb. obli. ⁊ sic an in amico locū habeat. c.
sciant. de elec. in. vj. qd̄ videtur equum per predicta, lʒ in pratica
23 difficile esset obtinere. † Preterea in arbitrarijs, de quibus in. §.
preterea. insti. de act. iudex multū pro amicis potest etiam salua
conscientia, vt ibi fusius nota. ⁊ forte posset dici, ꝙ pena pmissa
ab amico causa matrimonij ɔhendi non debeatur, per. c. genua.
24 de sponsa. ⁊ ibi nota. ¶ † Insuper scolasticus receptās suuʒ ami
cum scolarem bānitum mitius dʒ puniri, sm Bar. in. l. fi. ff. de re
cepta. ⁊ Alex. ɔsil. cxliiij. post reditum. in fi. in. ij. vol. faciunt que
scribit Roma. in repe. l. si vero. §. de viro. ff. sol. mat. colū. xxj. in.
25 xxvj. fallen. † item qn̄ aliquid dicitur amico sub sigillo ɔfessionis,
non dʒ id denunciare, etiam si fierent sub pena excōicationis mo
nitiones generales, sm Franc. de ripa. in trac. de peste, in vltima
parte, fol. clviij. ver. insuper. si videat ꝙ amicus iuste rē detineat,
alias secus, vt firmat Panor. in. c. is qui cū fure. de furt. ⁊. c. cuʒ
26 dilectus. de excess. prela. ⁊ Fely. in. c. intimauit. de testi. † Ex his
patet veteres amorē satis cōmode depinxisse, primo aūt pinge-
batur per poetas, forma viri, facie iuuenili, capite discoperto, in
dutus tunica viridi, ⁊ in eius fimbrijs scriptum erat aureis litte-
ris, vita, ⁊ mors, in frōte erat scriptū, estas, ⁊ hyems, ⁊ iuxta cor
erat quedā apertura, per quem totum corpus poterat videri, et
ibi scriptum erat lōge, ⁊ prope, ob id forma virili depingebat, li-
cet sapientia, ⁊ alie virtutes in forma feminea pingi essent solite,
ad denotandā constantiam, que inesse vero amori dʒ, que magis
27 consistit in viro, q̄ in muliere, † qꝛ mulier varia, ⁊ mutabilis. l. si
filia. C. de inoffi. testa. c. forus. de ver. sig. varium, ⁊ mutabile sem
per femina dicit, Uergili. ergo non ɔstans. item facies iuuenilis
significat, qd̄ verus amor perdurat sicut iuuenis, ⁊ permanet, fi-
ctus vero statim cadit, preterea apto pingebatur capite, qd̄ si-
gnat inter amātes, nil debere esse coopertum, sed omnia palaʒ, ⁊
28 ideo Cicero de amicitia, † dicit tria esse signa veri amoris, vide-
licet vniformitas indumentoꝝ, frequentia cibi, ⁊ potus, tertio re
uelatio secretoruʒ. ¶ Tunica viridis, significat viriditatem veri
amoris, nā herba, ⁊ arbores virides, ɔtinuo crescunt, sicut ⁊ ve-
rus amor, littere auree, vcʒ vita, ⁊ mors, notant, qd̄ verus amor
29 diligit in vita, ⁊ morte, vnde Salomon, † omni tempore diligit,
qui amicus est, ⁊ hr̄ in sermone pascali, qd̄ Marie veniebāt post
mortē vngere Christum, ⁊ ibi Pepin explanat verū amoreʒ du
rare ēt post mortem, qꝛ amicus pro amico saltem orat post mor-
tem. ¶ Itē estas, ⁊ hyems, descripta in fronte, denotant statum
prosperitatis, ⁊ aduersitatis, in qbus verus amicus semper dili-
git, ⁊ in aduersitate, ⁊ in psperitate, sed ficti amici faciunt qd̄ scri
bit gl. in. l. rem legatam. ff. de adimen. lega.

Cum fueris felix, multos numerabis amicos.
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Et Horatius.

Horrea formice venient ad inania nunquam.
Ibit ad amissas nullus amicus opes.
¶ Intellige nullus amicus fictus, de quo loquitur Seneca ad
30 Neronē de clementia, nemo pōt diū ferre personam fictā; † om-
nia enim ficta celeriter tanq̃ flores decidunt, nec simulatū quic-
quam pōt esse diuturnum, refert Ancha. in. c. litteras. no. vnde-
cimo, de presumpt. ¶ Apertura cordis significat, ꝙ veri amici
habent cor apertū adinuicem, ⁊ sciunt inuicē voluntatem amici,
⁊ cor eius, ac cordis intima, ⁊ secreta, vt. s̃. dixi de capite disco-
31 perto. ¶ Longe, ⁊ ꝓpe significat, † ꝙ veri amici absentes, tanq̃
presentes se mutuo diligūt, hoc citat Albe. in dictio. in ꝟ. amor.
ideo dicit Hieron. lib. iij. epistolaꝝ, epistola. xxv. lr̃a. I. nihil tam
ↄtrarium, nihil tam execrabile Deo, q̃ aliquē odysse, vel ledere
32 velle, nihil tā probabile, q̃ omnes amare, † ⁊ Theophrastus so-
litus erat dicere, vt in eius vita ↄtinetur, expedit tam probatos
amicos amare, quaꝫ amatos probare, amicitias imortales esse
oportet, orationes breues, amicitias vero lōgas, ita amicus esto
vt inimicus esse nō timeas, fortunato amico vocatus, infortuna
to inuocatus presto sis, amicū blandum fuge, cuius verbū sem-
per est dulce, bonus amicus nō temere irascitur, ⁊ amicū ledere,
nec ioco q̄dem oportet, amico ea te exhibere decet, que tibi exhi
beri velis, amici fides, vinculū est amicitie, ꝓ amico occidi ex-
pedit magis, q̃ cū inimico viuere, amātiū ceca sunt iudicia, ideo
Theophrastus amicitiā omni charitati prefert, sed rarā in homi
nibus humanis attestat̃. postremo si multa d̃ his videre cupias,
lege lucā. in. l. quicunq̃. C. de coartali. lib. xij. ⁊ Ioā. de terra ru-
bea, ⁊ ibi in addi. ad eū, in trac. contra rebelles regū, arti. iij. ter-
tij trac. in fi. fol. lv. ⁊ lib. viij. Ethic. c. i. ⁊ seq. ⁊ in. l. late. ⁊ que ibi
addidi. ff. de ver. sig. Ecclesiast. vj. c. ix. xxij. ⁊. xxv. Bart. in. l. i. §.
mandatū. ff. mand. Bal. in. c. vno. col. iij. de ꝓhi. feu. alie. per Fe
de. Benedic. in repe. c. raynucius. in ver. testm̃. in. iij. nu. xlvij. de
testa. B. Chassa. in ↄsue. Burgū. in rub. des droitcz. in. §. v. nu.
xxiij. ⁊ Hipp. in. l. vna. nu. ccvj. cū seq. C. de rapto. virg. Io. de li-
gna. in trac. de amicitia, ⁊ vt semel dicā, vide Greg. in lib. de offi.
33 c. xviij. in fi. de beneuolentia, † dicentem tm̃ valere beneuolētiaꝫ,
vt plerūq̃ pignora vincat nature, qd̓ ad me attinet, ego ipse mal
lem vnū fidum amicuꝫ, q̃ decem malos ↄsanguineos, qui mihi
34 omnimodo infesti essent, † ⁊ amicitiā preferendaꝫ sanguini, alibi
dicit idē Tullius. lib. j. de amicitia, ⁊ iurisconsultus etiaꝫ prefert
amicum consanguineo. in. l. si plures. §. in arrogato. in fine. ff. de
vulg. ⁊ in alijs multis locis, vide Valer. lib. iiij. c. vij.

SVMMARIVM

1 Iudex nemine petente inquirit contra molestantes scolares.
2 Sacrilegium est offendere domum studiosi.
3 Ignari ignaros defendunt, ⁊ dissimiles odio habent.

1 CEntesimūquintū † ꝙ pro iniuria, scolaribus il-
lata, iudex ex suo officio ꝓcedere, ⁊ inquirere potest
contra iniuriātes nemine petente, qd̓ non est in alijs,
Io. de platea. in. l. medicos. C. de ꝓfesso. ⁊ medi. lib. x. ⁊ in. l. ius
senatoris. C. de dignita. lib. xij. Alex. in addi. ad Bar. in. l. ij. §. si
publico. ad. l. iul. de adulte. vnde Ludouicus rex Frācie eos vo
lens in suo regno tueri, ↄcessit anno dn̄ice incarnationis. 1229.
in mēse Augusti, regni sui anno tertio vniuersitati scolariū Pa
risieñ. in hec verba. preterea prepositus noster, vel iustitie nostre,
pro nullo fore facto in scolarē manum mittet, nec in captionē no
stram mittent, nisi forte factū scolaris tale visuꝫ fuerit, vt debeat
arestari, ⁊ tūc iustitia nostra arrestabit eū in eodem loco sine om-
ni percussione, nisi se defenderit, ⁊ reddet eū ecclesiastice iustitie,
que eum custodire dꝫ pro satisfaciendo nobis, ⁊ iniuriā passo ⁊c.
⁊ alia sunt descripta in libro facultatis decretoꝝ, ⁊ in cartophila
tio vniuersitatis predicte. ¶ Iteꝫ Imperator offert se in hac auct.
habita defensioni scolariū, ibi speciali dilectione ab oi iniuria de
fendamus, ergo ex officio, ⁊ ita tenet Bal. hic, ⁊ cōmuniter doc.
⁊ non solum in actu iudiciali, sed ēt in extraiudiciali defendi de-
2 bent, † imo offendere domum studiosi, est cōmittere sacrilegium,
ſm Bal. hic, quem seq̄tur Bolog. ¶ Et idem priuilegium com
petit doctoribus. l. medicos. C. de professo. ⁊ medic. lib. x. vbi ēt
iuris interpretes aliqua adducūt, ⁊ hodie in multis vniuersitati
bus, prout vidi, melius defenduntur viles, ⁊ seruientes per iudi-
3 ces, q̃ studentes, † q̄ ignari ignaros defendūt, ⁊ dissimiles odio
habent, iuxta ea que dicit Cicero de senectute, pares cum pari-
bus, ⁊ similis similem diligit, adagio dictante, similes habent la-
bra lactucas, ⁊ nisi senatores eos tuerentur, cederent in irritum
vniuersitates francie plurime.

SVMMARIVM

1 Scolaris si cum alio iniurietur etiaꝫ ille qui est secum agit coraꝫ conseruatoribus vniuersitatis.
2 Priuatus si rem cōmunem cum ecclesia habet gaudet prescriptione qua gaudet ecclesia.
3 Laicus cum clerico obligatus conuenitur coram iudice ecclesiastico.
4 Laici si committunt delictum cum clerico, an coram ecclesiastico conueniuntur.
5 Petitorium debet coram illo iudice decidi coram quo possessorium decisum est.
6 Laicus habens ius patronatus cum clerico habet ratione clerici sex menses ad presentandum.
7 Iudex laicus iunctus cum clerico de re spirituali cognoscere potest.
8 Monachus potest esse aduocatus, ⁊ monasterij, ⁊ laici, si causa sit communis monasterij, ⁊ laici.
Idem in sacerdote si laicus rem cōmunem cum ecclesia habet.
9 Constitutio extēditur ad preterita qñ cum eis habet ↄnexionē.
10 Edificatum post denunciationem quando demoliri nō debeat.
11 Prescriptio non currit contra vniuersitatem fauore minoruꝫ in ea existentium.
12 Auctoritate apostolica ille dicitur receptus quādo Papa scribit tam prelato, q̃ capelano, vt aliquem recipiant, lꝫ canonicorum receptio solum ad prelatum spectet.
13 Alimenta petuntur coraꝫ iudice ecclesiastico, si laici, ⁊ clerici sint heredes instituti.
14 Appellari debet ad ecclesiasticum si cause per vtrunq̃ iudicem sententietur.
15 Iudex ecclesiasticus aditur a laudo clerici, ⁊ laici arbitrorum.
16 Arbiter si iudicet cum alio a quo non possit appellari ab vtroq̃ appellabitur.
17 Executores laici, ⁊ clerici per Episcopum compelluntur.
18 Preiudicare in querendis non potest quis quando querendum est annexum quesito.
19 Appellans non deferens appellationi, si appellatus prosequtur poterit etiam ipse prosequi.
20 Appellans post annum potest appellationem prosequi, si appellatus prosequitur.
21 Gesta per procuratorem ante mandatū valent ratione noue constitutionis per dominum facte.
22 Beneficia duo incompatibilia ratione connexionis quis habere potest.
23 Fides vnius testis non integri suppleẗ per alterius integritateꝫ.
24 Instrumentum valet factum a duobus notarijs vno bone fame, ⁊ altero priuato officio.
25 Emphiteota vno soluente altero vero non pars soluentis nō incidit in cōmissum ratione soluentis, ⁊. I. nu. 48.
26 Testimonium femine suppletur per testimonium viri in testamento ad pias causas.
27 Testis domestici inhabilitas per adiunctum suppletur.
28 Iudeus cum adiuncta seruum christianum possidet.
29 Appellatio vnius ex condemnatis alijs prodest.
30 Sententia lata pro vno ex fratribus ex eodem patre natis ꝙ sit ciuis alteri prodest.
31 Immunitas alicuius reddit etiam socium immunem.
32 Nobilis nubens ignobili habenti bona collectas non soluet ex illis bonis.
33 Frater non defendens dominum non priuatur feudo ob fratres eum defendentem.
Nobiles ciuitatis si sint rebelles, sed non populares feuduꝫ non applicabitur domino.
34 Mandatum Episcopo presentatum ligat etiam capelanum in negocio vtriq̃ spectanti.
35 Ossa excommunicat. que ab alijs non discernuntur ab ecclesia non euelluntur.
36 Sacerdoti cum alio ad mulierem accedere licet.
37 Prescriptio non currit contra capituluꝫ sede vacante in re communi Episcopo, ⁊ capelano.
38 Legatus non confert ius patronatus laico, ⁊ clerico simul competens, sed laico competens solum potest conferre.
39 Inuentarium prodest si debitum sit ex causa mixta.

40 Spurius

40 Spurius cum habili institutus a patre partem suam habebit.
41 Minorum duorum si vnus iurauerit alter non iurans ob cómunione alterius etiam poterit petere restitutionem in integruz.
42 Uniuersitas dicitur ecclesiastica si in ea sit par numerus clericorum, et laicorum.
43 Papa scribens collegio Cardinalium vocat eos fratres, lz ibi sint aliqui quos in specie filios nominaret.
44 Restitutio minoris in re indiuidua minori prodest.
45 Possessio hereditaria per seruum cómunem acquiri potest.
46 Actus in seruitute factus quando valeat.
47 Mulier ignobilis ratione adiuncti fit nobilis.
49 Monialis cum abbatissa egredi monasterium potest aliter non.
50 Augusta ob Augustum est soluta.ll.
51 Donata ab Augusta, sicut a principe sunt castrensia.
52 Donatio facta per vxorem Imperatori valet, sicut econtra.
56 Possessio naturalis iuncta cum ciuili animo retinetur.

1 Centesimũsextum †Qd iniuria fiat scolastico, et alteri existẽti in eius societate, si scolaris agat coram conseruatore ratione iniurie illate, poterit, et alter nõ scolaris coram eo agere, pbatur arg. tex. in. l. si cómunem. ff. quem. ad. serui. amit. vbi si maior habet fundum cum pupillo, et nõ vtatur seruitute, non perdit eam pter minorem, et sic habet priuile-
2 gium maior ratione minoris. ¶ †Scdo facit, qd no. sing. Inn. et alij post eum in. c. ad audientiã. de prescript. q lz prescriptio habeat locum ɔtra priuatum spacio. x. annoꝝ. tñ si priuatus habeat rem cõem cum clerico, vel ecclesia, inuabitur, vt contra eundem non currat, nisi prescrip. xl. vel. c. anno. seqtur Hippo. in rubri. ff.
3 de fideiuss. q. xij. nu. cxxx. ¶ †Tertio facit qd ipse Hippo. no. in. d. q. q si clericus, et laicus sint simul obligati, debebunt cóueniri coram iudice ecclesiastico, Bar. in. l. precipimus. §. codez obseruando. C. de appel. qd est verum, qñ causa esset indiuidua, qr tũc maius dignuz trahit ad se minus dignum. c. qd in dubijs. de con
4 secra. eccle. Mathesil. not. cxliiij. nota qd si. ¶ †Quarto, si laici cum clerico cómiserint homicidiuz, omnes conuenientur coram iudice ecclesiastico ratione clerici, et puniẽt, ne diuerse, et contrarie sequantur sententie, vt docet Ferratius cautel. x. si contingat, quem seqtur Boer. in. §. ix. de iur. om. iudic. dicit tñ nunq̃ fuisse praticatum, sed Chassa. in ɔsue. Burg. in rub. des iustices, in gl. sil na grace. §. v. n. lxx. dicit se vidisse obseruari Mediolani, Hippo. sing. clxxx. plura. In Francia ego ipse vidi ɔtrarium in foręsi iudicio exerceri, vcz vt laicus a suo iudice puniatur, clericus coram iudice ecclesiastico. nã oportet iuxta dictum Saluatoris nostri Iesu Christi, reddere que sunt Cesaris Cesari, et que sũt Dei
5 Deo. ¶ †Quinto probat. l. nulli. C. de iudi. et. c. i. de cau. pos. vbi petitorium coram illo iudice decidi dz, qui cognouit de possessorio, ne cause continentia diuidatur, et qr verisimile est, q qui cognouit de possessorio, melius cognoscet de petitorio, q̃ alius qui nullo modo est informatus, sicut in casu isto, postq̃ scolaris agit coram ɔseruatore super illa iniuria, et alius vult agere pro eadez, coraz eodem iudice dz, ne illa causa diuidat̃, et ne sequatur absurdum, vcz vt ferantur sententie contrarie, vel diuerse, pro eodez fa
6 cto, fm doc. in. d. l. nulli. et dixi in arbore exceptionum. ¶ † Sexto facit gl. sing. fm Philip. ibi in. c. vno. de iu. patro. in. vj. que dicit, q si laicus hz ius patronatus cómune cuz clerico, habebit sex menses ad presentandum ratione clerici, seqtur Panor. in. c.
7 eam te. de iure patro. in ver. ius. in. vij. q. ¶ †Septimo facit tex. sing. in. c. per tuas. de arb. fm Barba. in repe. c. raynaldus. col. clxxxv. de testa. et Bauer. in. §. testes. col. vj. insti. de testam. q laicus iunctus cũ clerico, potest cognoscere tanq̃ arbiter de re spirituali, lz alias non posset. c. contingit. illo ti. et ibi addidi multa, de
8 Rota decis. cclxvj. nota q Papa in antiq. ¶ †Octauo facit q si causa sit cómunis monasterij, et laici, poterit monachus esse aduocatus, et monasterij, et laici, in illa causa, vt tz Imol. post alios, in. c. fi. col. ij. de postul. et idem dicit, si laicus habet rem cómunez cum ecclesia, tunc sacerdos in illa causa etiaz erit aduocatus pro vtroq3, Barb. ɔsi. xxxvj. sapienter. col. viij. in. ij. volu. vbi multa
9 ad hanc rem facientia cumulat. ¶ †Nono potest adduci gl. singu. in cle. vna. de testa. que vult, q lz constitutio respiciat futura, leges et constitutiones. C. de legi. c. ij. et fi. de consti. tñ quando habent annexionem cum preteritis ad preterita extenditur, ibi citaui doc. eam glo. dicentes singularem, et hãc sententiam sequen
10 tes. ¶ †Decimo facit qd tradunt Bar. Alex. et Jas. in. l. stipulatio. §. i. ff. de no. oper. nunci. vbi lz edificatũ post denũciationez debeat demoliri, ẽt si iuste. l. i. et. l. pretor. §. i. ff. illo tit. Tñ si vna pars est facta ante satisdationẽ, que dz demoliri, altera post, que nõ dz demoliri, tunc factũ ante rõne adiũcte ptis non demoliet̃, et sic vna nõ demoliet̃, qñ vna non posset sine altera dirui, fz eos.
11 ¶ †Undecimo adduco dictum Bal. in. l. respublica. C. quib. ex cau. maior. vbi inquit si in vniuersitate sint aliqui minores, et alij maiores fauore minoꝝ non curret prescriptio contra vniuersita
12 tem Maleret. in ti. de elec. fol. xix. ¶ †Duodecimo potest facere qd dicit Domi. in. c. cuz aliquibus. colum. iij. vers. quid si canonicoruz. de rescrip. lib. vj. q si canonicoꝝ receptio spectat ad prelatum tantum, et mandat, tam prelato, q̃ capitulo, vt aliquem recipiant, tũc ille receptus censet̃ auctoritate apostolica receptus, et omnibus alijs venit preferendus, per tex. in. c. hi qui. de prebẽ.
13 lib. vj. scripsi in forma mãdati, in gl. conferatis. in cõcor. ¶ †Decimotertio dicit Bar. in. l. solent. ff. de alim. et ciba. lega. q si clerici, et laici sint heredes, et ab eis petantur alimenta coram iudice
14 ecclesiastico, debent peti ratione clerici. ¶ †Decimoquarto conuenit Bar. solẽne verbum, in. l. i. §. si quis. nu. xiij. ff. de appell. qd si ex causa iudex ecclesiasticus, et secularis iudicent, appellari debet ad superiorez iudicis ecclesiastici, seqtur Alex. in ɔsi. clxxxiij. viso processu. in. ij. volu. et consi. xij. videretur. colum. i. in. vi. vol.
15 Purpur in. l. imperium. colũ. iij. ff. de iurisd. omn. iudi. ¶ † Decimoquinto facit qd dicit Roma. cõsil. cclxij. q si petatur reductio ad arbitrium superioris a duobus arbitris, vno clerico, et altero laico, tũc adeundus erit iudex ecclesiasticus, Jas. in. d. l. impium.
16 ¶ †Decimosexto si arbiter iuris iudicet cum alio dissimilis qualitatis, a quo non possit appellari, poterit tñ ab vtroq3 appellari, Alex. consi. cxxij. viso. nu. xvj. in. iiij. vol. alleg. Roma. in. l. ar
17 bitro. ff. qui satisda cog. ¶ †Decimoseptimo facit qd dicit Cardina. in. c. Joãnes. col. i. et. ij. de testam. q si clericus, et laicus sint relicti executores in testamento, poterunt compelli per Episco
18 pum ad exequendum. ¶ †Decimooctauo q lz quis possit alteri in querendis preiudicare. l. que autem. ff. que in frau. credi. l. seruus. C. de pac. l. si sponsus. §. si maritus. ij. ff. de donat. inter vir. et vxo. tamen qñ querendum esset quesito cõnexum, tunc non posset, Corset. in singu. in verbo, lex de natura, et cumulaui in. d. l. ser
19 uus. ¶ †Decimonono, q lz appellans nõ deferens appellationi non possit eaz prosequi. c. an sit. de appel. (qui fuit mihi datus in pũctis mee licentie) si tñ appellatus prosequatur, poterit et appellans fauore appellati, per tex. sing. in. c. ex parte. S. de rescri. fm Perus. in. c. ex ratione. colum. xviij. nu. lxiij. de appellatio.
20 ¶ †Uigesimo, q licet appellans non possit post annum psequi appellationem, vel ex causa biẽnium. c. romana. de appella. fallit si appellatus prosequatur, qr tunc appellans potest per illuz tex.
21 d. c. ex parte. et ibi glo. et doct. ¶ †Uigesimoprimo, facit. l. iulianus. ff. qui satisdare cogan. vbi si cepisti agere nomine meo citra mandatum, et lite contestata ego te ɔstituam procuratorem, videor ratificare gesta ante mandatum, et ratione cõstitutionis noue valent ante gesta, et ad hoc illum tex. dicit sing. Alexã. consil. cxlvj. nu. ix. in. v. volu. et Barb. in repe. c. raynaldus. col. cxxviij. de testa. hodie solent notarij, et est tutius, clausulam cum ratificatione gestoꝝ scribere sic, talis. N. constituit Titium procurato
22 rem in tali causa, cum ratihabitione gestorum etc. ¶ †Uigesimo secundo non erit absonum adducere tex. in. c. super eo. de prebẽ. lib. vj. vbi quis propter cõnexitatez potest habere duo beneficia
23 curata, seu incompatibilia. ¶ † Uigesimotertio facit. l. si qs. §. cogentur. et ibi Bald. et alij. ff. de eden. qd si sint duo testes, vnus integerrime opinionis, alter vilis, qd hi duo faciunt plenam fidem, nam fides vnius supplet imperfectionez alterius, et ibi mul
24 ta cumulaui, vide Alexan. in. l. sepe. nu. lxxi. ff. de re iudi. ¶ †Uigesimoquarto facit qd dicit Bal. in. l. impator. nu. iiij. ff. de sta. homi. qd si sint duo notarij, vnus officio priuatus, alter nõ, et conficiant instrumentum, valebit illud instrumentum propter bonaz
25 famam vnius, per illũ. §. cogentur. ¶ †Uigesimoquinto, si vnus habens funduz emphiteoticum, decedat pluribus relictis filijs, et vnus soluat canonem, pars alterius non soluentis, non incidit in cómissum ratione soluentis, qr solutio illa habet vim solutionis perfecte, Bart. in. l. fraudati. ff. de publica. lz contrarium teneat glos. in. l. cómuni diuidundo. in prin. ff. cómuni diuid. prime sententie, tamen inheret Matthe. de afflic. in decisio. Neapoli. q. cliij. venditur. Itẽ si duo fratres habeant feudum, et vnus committat feloniam, alter non, vterq3 retinebit feuduz in totũ. Bal. in. c. i. nu. xvj. quib. mod. feu. amit. Alex. consi. cxxij. viso. nu. xvj.
26 in. iiij. volu. ¶ †Uigesimosexto non ineleganter docet Anto. bauer. in. §. testes. colum. vj. insti. de testamẽ. in testamentis ad pias causas sufficere, si masculus, cum femina interuenerint, qr testimonium femine supplebitur ex habilitate testis masculi.

27 ¶ † Uigesimoseptimo facit quod dicit Ange.consi. primo. vbi
inhabilitas testis domestici ex adiuncto suppletur, idē dicit Pet.
de ancha. in. c. super eo. de testi. q̄ qn̄ cōmodum, ⁊ incōmodum
sunt adinuicem admixta, potest domesticus testificari pro dome
stico, scripsi in trac. de reprobatio. testium, ⁊ saluatio. in ver. do
28 mesticus. ¶ † Uigesimooctauo facit casus sing. in. c. multorum.
de iude. q̄ iudeus cum adiuncto, vcʒ emendo agrum cum ascri
ptitijs, potest possidere seruum christianum, lʒ regulariter cōtra.
in. c. iudei. in. ij. de iude. ⁊ illum casum in. d. c. multorum. dicit sin
gu. ⁊ mirabilem Barba. in. c. raynaldus. col. clxxxv. de testam.
29 ¶ † Uigesimonono facit. l. i. ⁊. ij. C. si vnus ex plurib. appell. vbi
si vnus ex condēnatis appellauerit, alijs ꝓderit hec appellatio,
quamuis si plurium causa appellationis sit cōnexa, ⁊ quidam se
presentauerint in parlamento, ⁊ alij non, presentatio vnius, vel
duorum non releuat alios a contumacia, vt habetur in stilo par
lamenti, in prima parte, rub. de contumacia. §. item si plurium. ⁊
in forensi iudicio, in diuiduis, appellatio vnius alteri non prodes
30 set de consuetudine. ¶ † Trigesimo sententia lata pro vno ex fra
tribus ex eodem patre natis, q̄ vnus sit ciuis Mediolaneñ. pro
bat quo ad alios, Ang. in auc. vt liceat matri, ⁊ auie. §. i. in fine,
per illuʒ tex. sequitur Catelia. Cotta in. ij. parte memoria. in ver
31 bo sententia dicta. ¶ † Trigesimoprimo firmat glo. singu. in. l. fi
na. C. de bono. ⁊ muner. non continuand. lib. x. q̄ ille qui est imu
nis a collectis, ⁊ talleis, si contrahat societateʒ cum alio nō exem
pto, ratione coniunctionis, vterqʒ nil soluet, ſm Barbat. consil.
xliiij. sapienter. colum. penul. in. ij. volu. Georg. Nathaʒ in repe.
c. q̄uis. fol. xv. colum. iiij. de pact. in. vj. quod non seruatur in re
32 gno. ¶ † Trigesimosecundo dicit Bonus de curtili in trac. nobi
litatis. in. iij. parte, nu. clxxxvj. q̄ si nobilis nubat ignobili habēti
bona, non soluet collectas ex illis bonis, sed c̄triū seruaṫ in re
33 gno. ¶ † Trigesimotertio facit dictum Bal. in. c. vno. in princi.
colum. ij. nume. xvj. quib. mod. feu. amit. q̄ si sint duo fratres ha
bentes feudum, ⁊ alter defendat dominum, alter non, defensio
vnius excusat alterum, vt non priuetur feudo propter persona
rum coniunctionem, ⁊ feudi, arg. l. si is qui duos. ff. de libera. le
ga. l. si ita. ij. de manu. testa. Cotta in ver. vassallus, q̄ non est ve
rum, asserit Roma. singu. ccxlj. si vassallus, ⁊ si ciuitas habēs no
biles, ⁊ populares, si nobiles sint rebelles, ⁊ populares non, pro
pter talem mixtioneʒ, feudum nō applicabitur domino, teste Ja
so. in. l. si emancipati. col. iiij. nume. xj. C. de collatio. Ex hoc su
munt cautellam cauti tali, vt si sint duo fratres, alter erit pro du
ce, alter contra, vnus pro Imperatore erit, alter contra, ⁊ sic de
34 fendūt bona sua. ¶ † Trigesimoquarto, q̄ si collatio spectat ad
Episcopum, ⁊ capitulum, cōmuniter, ⁊ mandatum, seu nomina
tiones fuerint presentate alteri tantum, ligatur etiam ille cui non
est facta insinuatio, argu. l. de pupillo. §. si plurium. ff. de no. oper.
nunciati. ita not. Compostel. in. c. capitulum. de rescri. q̄ si vnus
ex pluribus iudicibus, vel arbitris impediatur, alij non possunt
procedere. l. si in tres. ⁊ seq. ff. de arb. c. vno delegatoꝝ. de offi. de
leg. sic nec conferre, ita expresse ponit Cosma Guymier in tit. de
collat. in. §. statuit. in verbo spectat, in prag. sanctio. dixi in tract.
35 nomina. q. xiiij. nu. lxxx. ¶ † Trigesimoquinto facit text. in. c. sa
cris. de sepult. vbi si ossa excōmunicatorum sint cum non excom
municatis, ⁊ non possunt discerni, nulla debent ab ecclesia euelli
36 ratione cōnexitatis. ¶ † Trigesimosexto non omitto tex. in. c. cle
ricus solus. ⁊. c. in omnibus. ⁊. c. clerici. lxxxj. distin. vbi non licet
soli sacerdoti accedere ad mulierem, sed cum alio sic, hodie non
obseruatur, nam sacerdotes eunt soli interdiu noctuqʒ, ⁊ mulie
37 res veniunt ad eos fronte interdum rugata, ⁊ gēmata. ¶ † Tri
gesimoseptimo adduco notabile dictum Panormi. in. c. i. colū.
ij. de prescripti. vbi si res est cōmunis Episcopo, ⁊ capitulo, ⁊ va
cat sedes episcopalis, non curret prescriptio contra capitulum
38 propter mixturam, quam cum Episcopo habet. ¶ † Trigesimo
octauo non omittetur solēne dictum Panor. in. c. cum dilectus.
⁊. c. fi. de iure patro. q̄ lʒ legatus possit conferre beneficium pa
tronatum a clerico presentandū, vt ibi, tū si ius patronatus com
petat, ⁊ laico, ⁊ clerico simul. non poterit legatus, sed Papa so
lus. Joan. de selua. in tract. de beneficio, in. iij. parte. q. xj. in. xij.
39 qualitate. ¶ † Trigesimonono facit glo. singul. in. l. que dotis. ff.
sol. mat. ſm Barba. in repe. c. raynucius. colū. xlix. ⁊. clxxxv. de
testam. qd̄ si debituʒ sit ex causa mixta, vcʒ hereditaria, ⁊ ꝓpria,
40 proderit inuentarium propter admixtionem. ¶ † Quadragesi
mo adducetur tex. in. l. si is qui duos. ff. de liber. lega. vbi spurius
potest habere a patre suo partē ratione societatis contracte cum
habili instituto, quem tex. singu. exclamat Bal. in marga. in ver.
cōnexitas. ⁊ in ver. liberatio. ⁊ Roman. singul. ccxlj. si vassallus,
Corset. in verbo spurius. in primo, in suis singu. Barbat. consil.
lxxx. illud referam. col. iiij. in. iij. volu. ⁊ consi. v. illud in medium.
41 col. vij. in. iij. volu. ¶ † Quadragesimoprimo, si minor sit lesus,
ex contractu, quem cum alio minore, qui iurauerat, fecerat, ⁊ is
qui non iurauit petierit restitutionem, alter licet iurasset, propter
cōmunionem alterius poterit petere, ⁊ iudex debet illuʒ restitue
re. l. ab administratiōe. C. de leg. q̄ꝛ aduersarius aperit sibi viaʒ.
l. si iudex. ff. de minor. l. si duo. §. i. ff. de iu. iuran. Patha. Calde.
in repet. l. ij. col. xlv. C. de rescin. vendi. in. iij. parte, gl. qd̄ in Fran
cia non seruareṫ in rebus diuiduis cum inuito non cōferatur be
42 neficium, per regulam iuris, ⁊ non petenti nihil datur. ¶ † Qua
dragesimosecundo si sit vniuersitas, vel collegium clericorum, ⁊
laicorum in pari numero, tunc censetur ecclesiasticuʒ, ⁊ maius di
gnum, idest clerici trahunt ad se laicos, Bar. in. l. fin. col. ij. ff. de
colleg. illici. ⁊ in. l. cū senatus. ff. de reb. dub. Jas. in. l. imperium.
col. iij. nota. ij. ff. de iurisdi. om. iudi. vnde ista vniuersitas, vel col
legium est coram iudice ecclesiastico conueniendum, doc. c. ex lit
teris. de consti. do. Joan. le Cirier in tract. de iure primogenitu
43 re. q. ix. colū. antepenul. ¶ † Quadragesimotertio facit gl. singu.
in. c. i. de offi. deleg. lib. vj. vbi si Papa rescribat collegio Cardi
nalium, vocat eos fratres, lʒ sint ibi aliqui, quos non nominaret,
nisi filios in specie, q̄ꝛ sunt Cardinales diaconi. c. quam graui. de
crimi. falsi. vide glo. in prohemio decreta. in verbo filijs. ⁊ gl. in
44 Francie concordat, in verbo fratri, in forma mandati. ¶ † Qua
dragesimoquarto adducitur glo. in. l. vna. C. si in cōmuni eadēqʒ
causa restit. postu. vbi in re indiuidua restitutio minoris prodest
45 maiori. vide Flor. in. l. loci. §. si fundus. ff. si serui. vendi. ¶ † Qua
dragesimoquinto potest acquiri possessio hereditaria per seruuʒ
hereditarium pro parte, ⁊ sic per cōmunem, per tex. in. l. i. §. vete
46 res. ff. de acquir. poss. ¶ † Quadragesimosexto non omitto tex.
in. l. eum actum. ff. de nego. gest. vbi actus factus in seruitute va
lebit, si habeat cōnexitatem cum alio actu facto tempore liberta
47 tis. ¶ † Quadragesimoseptimo facit. l. femine. ff. de senator. ⁊. l.
mulieres. C. de incol. lib. x. ⁊ de dignita. lib. xij. vbi mulier ignobi
48 lis ratione coniunctionis viri erigitur. ¶ † Quadragesimoocta
uo facit qd̄ dicit Bertachi. in tract. de gabellis, in vltima parte.
q. xxx. vbi si duo emphiteote ecclesie debeant duos denarios sin
gulis annis, ⁊ duobus annis soluerit vnus simpliciter, alter non,
soluens non priuabitur, q̄ꝛ illa solutio duorū nūmorum pro vno
anno censetur esse facta, Bal. in. l. solēnibus. C. de rei vendicati.
49 ¶ † Quadragesimonono. c. vnicum. de statu regularum, lib. vj.
dupliciter inducendo, primo q̄ moniales non debent exire clau
stra monasterij. Scd̄o q̄ nullus debet ingredi monasteria caruʒ.
c. monasteria. de vita, ⁊ honesta. cleri. tamen qn̄ monialis prestat
societatem abbatisse, potest egredi, sicut abbatissa, item sicut visi
tator intrat monasteria, ita ⁊ eius famuli, ⁊ necessarij, clem. atten
dētes, illo ti. sed Jo. andr. in predicto. c. i. de sta. regula. dicit non
fuisse receptum illud. c. in regno Francie, quem sequtur Guiller.
Benedic. in verbo, ⁊ vxorem. nu. ccxxxiij. de testa. vidi tū seruata
ri cōmunius in religiōibus reformatis, ⁊ turpe est, ⁊ mali exēpla
res moniales a monasterio animi causa egredi posse, ⁊ scio. c. il
lud fuisse apud Parisieñ. ⁊ in senatu semper seruatum, qn̄ pro
50 curator regius hoc requirit. ¶ † Quinquagesimo facit. l. prin
ceps. C. de legib. q̄ augusta propter augustuʒ est legibus soluta.
51 ¶ † Quinquagesimoprimo sicut donata a principe sunt castren
sia. l. cum multa. C. de bon. que liber. ita ⁊ ab augusta, vt ibidem
52 abundantius tradūt doc. ¶ † Quinquagesimo secundo sicut va
let donatio per Imperatorem vxori, ita ⁊ per vxorem Impera
tori. l. donationes quas diuus. C. de donat. inter vir. ⁊ vxorem.
¶ Quinquagesimo tertio facit. l. abesse. ff. ex quib. cau. maiores.
¶ Quinquagesimoquarto. l. ex liberis. §. si duo. ⁊. l. duobus. ff.
de libera. cau. ¶ Quinquagesimoquinto. c. cum inhibitio. §. i. de
clandest. despon. Barba. consi. v. illud. col. vij. in. iiij. volu. Joā.
ma. in. l. ex conuentione. C. de pactis. ⁊. c. ex tenore. qui filij sint le
gitimi. Corset. in singu. in verbo cōmunitas. Lanfranc. in. c. qm̄.
in verbo testium. colum. xv. de probatio. Roman. singu. lxxx. tu
habes de Monteferrato, in. c. i. iiij. nota. de rescrip. in. vj. Jaso.
in. l. quominus. x. nota. ff. de flumi. Bar. in. l. ad probationeʒ. C.
de probatio. Jo. andr. ⁊ alij in. c. fi. de confess. lib. vj. Jas. in. l. i. in
princi. glo. ij. in. iiij. conclusio. ff. de acqui. possess. Catelia. Cotta
in. ij. parte memoralium, in verbo cōnexorum. ⁊ digiti non conse
53 crati tangunt caliceʒ propter consecratos. ¶ † Quinquagesimo
sexto possessio naturalis iuncta cuʒ ciuili animo retinetur ratio
ne vnionis, licet alias secus secundum intellectum Jas. in. l. i. nu
me. xlv. ⁊ sequen. ff. de acquiren. possessio. ¶ Quinquagesimose
primo facit. l. cum res. C. de contrahenda emptio. Alexan. con
sil. cxiij.

sil.cxiij.in vi.vol.Hippoli.in.l.j.§.diuus adrianus,τ.l.de minore.§.tormenta.ff.de questio.l.fundus.de contrahen.empt.l.multum.C.si quis alter,vel sibi.c.j.de cõsecra.eccle.lib.vi.c.penul.de cõcessio.preb.l.iij.§.si quis ex liberis.ff.de bono.posse.contra tabu.vide Corsetum multa congerentem in reperto. in verb.compromissum,nu.xxxi. ¶Uide decem τ septem per Ias.cumulata in.l.illud.C.de coll.Io.Brunel.in trac.de digna.leg.in.xxiij.cõclu.iij.declaratio in forẽsi tñ iudicio hoc esset piculosum, τ vix in francia seruaretur in scolaribus indiuiduis, in diuiduis deberent saltem hoc priuilegium iudices seruare, τ nota predicta, que vsu sepius venire vidi, ideo ea cumulaui, si fastidiat legere saltuz facias ad alia.

SVMMARIUM

1 Scolarium.s.societas sindicum creare potest
2 Galli ad tumultus τ desensiones faciles sunt.

1 Centesimũseptimuz †quia societas etiã quinq; scolarium potest sindicũ creare.τ procuratorem.c.qr,de procur.gl.in.l.j.in prin.in verbo aliorũ .ff.quod cuiusq; vniuersi.nomine,Lucas de pẽna in.l.fi.C.de curial.vrb.Rome,li.xj.τ cõquis in isto regno ex consuetudine,ciuitates,opida,τ municipia,non possint congregari ad constituenduz etiam sindicum, vel procuratorẽ sine licentia superioris, Ioan. fab.in.§.vniuersitatis,insti.de rerum diuisio.idem in delphinatu seruari testatur Guido pape,in decisio.delphi.q.cvi.omnes vile,†quia galli homines faciles sunt ad tumultus,τ dissentiones,
2 τ nouarum rerũ cupidi,vt nobis in hac re est testis Liuius,τ Cesar in commentarijs,ideo possent facile insurgere contra eorum dominos,τ monopolia facere Tamen scolares τ vniuersitates scolarium in hac consnetudine non comprehenduntur,cuz libere congregentur,sed vniuersitas parisieñ.sine magna causa congregari non solet bis in hebdomada,vt vidi statuto prohibente, sed deputatis sic quotiẽs opus est,qui causas paruas decidunt, magnas vero ad vniuersitatem referunt.

SVMMARIUM

1 Scolaris si occidatur nec occidens capiatur decem domus pro ximiores interdicuntur.
2 Uicinia tenetur pro furto facto scolari.

1 Centesimũoctauũ † cõ si scolaris in aliqua via occidatur,vel maleficiũ in persona eius committatur, τ male factor non capiatur,nec puniatur,tunc decem domus proxime sunt interdicte vsq; ad quinq; annos ex statuto Bononie,vt refert Alber.in dictio.i verb.pbẽda.&si.de optiõe prebendarum,col.iij.τ in tracta.statutorum,in.ij.parte.qõ.clxv. Thomas,τc.τ istud forte statutum fuit,vt omnes vicini haberẽt protegere,τ defendere studentes a lenonibus,τ maleuolis,τ maxime bonos,q in dies i vniuersitatibus interficiunt,τ esset bonũ cõ hoc statutũ vbiq; esset, τ obseruaretur,sed mala pars hoium inuidet scolaribus,τ eos odio prosequitur a minimo vsq; ad maximum ex defectu iudicum τ conseruatoruz,qui illos misere oppressos non tuentur,non dico cõ mali τ pseudoscolastici non debeant puniri,sed moderate τ secundum qualitatem delicti, nam aliqñ vidi scolares non iure verberatos condemnari τ in carce-
2 res detrudi,†τ idem statutum est Bononie,vt si scolari sit furtũ factum,cõ vicinia teneatur ad res amotas sacramento studiosi declaranda,secundum Bal.in.l.si quando.C.vnde vi.prius tamen cõstare de furto debet,vt ibi,τ plene dixi in repe.l.diuus.ff. de senatusconsul.silla.in.iij.no.Item est statutum in Montepesulano,cõ iurium studentes non capiantur antequam informationes rectori vniuersitatis ostense fuerint.

SVMMARIUM

1 Scolaris vel doctor excellentissimus si queʒ occidat τ ad mortẽ damnetur debet ei gratia concedi.

1 Centesimumnonum est,†cõ si scolasticus egregius,τ inter alios in aliqua scientia excellẽtissimus,vel doctor occidat,quod deus aduertat aliquẽ,τ is post ea ,ppter homicidium,vel aliud maleficium per eũ patratum ad mortem damnatus sit,vel condẽnari iure possit,in hoc casu princeps consuli debet,qui isti alioqui in literis excellenti gratiã mortis facere debet,tex.sing.in.l.ad bestias.ff.de penis, vbi ob excellentiam artificij hoc procedere potest multo fortius ob literaruz excellentiam,nempe si publica vtilitas faciat,vt tolli emedio possit.qui eaz ledit.l.ita vulneratus.ff.ad leg.acqui.multo magis facere dʒ,vt seruetur is,qui reipublice ,pdesse põt,hoc expressim firmat Oldendorpius in suo tracta.de iure singulari,rub.de priuilegijs,que bonarum literarũ ,pfessoribus τ studiosis data sunt in fine,vbi scribit sex illis data,priuilegia,ista aliqñ adduxi ,p quodã viro doctissimo,τ de lingua latina bñmerito,qui sic obtinuit.

SVMMARIUM

1 Beruarij in cetu scolarium arma deferre nõ debent.
2 Ob scandalum mul:a prohibentur.
3 Scolares arma portantes presumuntur mali.

1 Centesimumdecimum †cõ licet familia potestatis possit deferre arma.l.nã salutẽ.§.sciẽdũ.τ ibi Bal.ff.de off.prefec.vigil.τ viatores.§.si qs rusticus,de pace tenen.τ eius violato.τ nobiles.d.§.si qs rusticus,τ ita tʒ Lucas de pẽna in.l.vna, col.penul.C.vt armo.vsus inscio pñ.sit interdi.li.xj.τ Bonus de Curtili,i trac.nobili.in qnta pte,priuilegio.xxxix.Itẽ doct.Bartho.in.l.medicos.C.de ,pfesso.τ medi.li.x.adde vassallos nobiles,nisi qñ iurãt fidelitatem dño,tũc zonã τ arma.deponere debẽt τ calcaria,vt vñ notare domi.Ioã.Sanixon in cõsuetu.Turenoneñ.in Rub.cõment hõmage se doibt offrir,arti.j.τ ita vidi fieri de cõsuetudine.Sʒ hoc nõ ,pcedit apud studẽtes,inter quos nõ poterũt seruientes maxime portare arma.l.q dol.§.itẽ q cũ telo.ff.ad leg.iul.de vi pub. τ ibi no.Ang.τ Io.de pla.in.§.itẽ lex iulia.de vi publica,ist.de pub. iud.Barb.in trac.de pstan.card.in quest.vlt.scõe ptis, Soc.in suis fallẽ.regula.ccccxxx.Ias.i.§.ex maleficijs,nu.lxxxvij.inst.de actio.rõ põt esse,vt scandalũ inter hosce iuuenes euitet,τ tumultus,nẽpe illis armis scolastici seipsos,vel forte portãtes interfice-
2 rẽt,ideo ,phibet.c.nihil cũ scãdalo, de pscriptio.†vbi multa ,phibita ob scãdalũ ,p Feli.cõgeruntur,τ sic vide an bñ fiat tholose, cõ die.s.Sebast.τ in festo corporis xpi pfectus vigilũ incedat armat⁹ ad supplicatiões cũ ducẽtis alijs armis stipatis, lʒ hoc fuisse introductũ qdã asserũt ad euitãdũ rixas,τ scãdala,que inter scolasticos oriebant,oriebãt ãt sepe sup honoribus habẽdis iter eos τ iter natiões,q illaꝝ postrema i supplicatiõib⁹ icederet,τ a lõge deũ seq posset que terrore armatorũ trahunt,ideo pmissum fuit,vt ,p Bñdic.in repetitio.c.Rainutius,in &bo,τ vxorẽ,nu. ccccxxxvij.de testa.vbi explicat de portu armoꝝ,τ Iac.Rebuff.
3 in rub.vt armo.vsus inscio pñ.interd.li.xj.†τ scolares portãtes quotidie arma,enseʒ τ alia psumũt mali,τ aiuʒ hñe maleuolũ,gl. in.§.si quis rusticus,de pace tenen. τ eius viola,per.§.finaũt,in auc.de armis,colla.vj.τ raro isti deueniũt ad magnã eruditionẽ, cum potius circa arma bellica,quam literas versentur,si sint sub Marte nati potissime.

SVMMARIUM

1 Scolaris ignoranter expẽdens falsam monetam an de falso puniri possit.
2 Scolares magis iura cõ pecuniam scire presumuntur.
Et quomodo probabitur cõ ignorauerint esse falsam.

1 Centesimũundecimũ †cõ si scolaris exponat pecuniã falsaʒ falsi tñ puniri nõ dʒ, cõuis mercator sic exponẽs puniret,Iac.rebuf.i.l.j.C.de murileg.ibi.xj.,p .l.qfalsaʒ,τ.l.lege cornelia,τ ibi bar.ff.ad leg.cor.de falsis,qõ ẽ verũ,si ignoranter exposuerit,arg.l.j.ff.de recepta.iuncta glo.in .l.itẽ apud.§.si qs virgines.ff.de iniur.l.qui contra.C.de incest. nup.l.nullus C.de fabricẽ.lib.xj.c.a nobis,de exceptio.Hippo. multa õ hac materia scribit,in.d.l.q falsaʒ,nu.lxxij.τ seq.τ ignorantia in eis psumit,arg.l.iij.§.si plures,τ.l.qui cũ vno.§.fi.ff.de re mil.iõ qui allegaret studentem scienter exposuisse falsam pecuniam,oporteret cõ probaret,Bar.in.l.oẽs.C.de agri.τ cẽn.lib.
2 xj.Bar.consi.lj.illud.col.ij.in.iij.volu.per.l.quotiens.§.qui,dolo.ff.de proba.†cũ magis iura,quã pecuniaʒ scire presumantur

arg.l.fi.C.de iure deliber.imo posset hec ignorãtia probari iuramento illorũ,tanquam dependeat ab animo,tex.in.c.nulli,de electio.in.vj.hoc expresse tꝫ Hippo.in.d.l.q falsam,nu.xcvj.ꝛ seq. ꝛ alias per hec liberaui aliquem pictauis scolasticum captum, qui postea mihi plurimas habuit gratias.

SVMMARIVM

1 Scolaris si emerit libros pᵒ bonoꝝ cessionẽ ñ sũt ab eo auferẽdi.
2 Miles christi nec seculi bonis cedere non cogitur.
3 Scolares an teneantur in quantum facere possint.
4 Quid in scolaribus clericis pro debito excommunicatis.

Centesimumduodecimũ

1 †qꝛ si aliqs cessit bonis,ꝛ postea peruenerit ad pinguiorẽ fortunã,ex integro queniri iure põt.§.fi.de actio.i insti.ꝛ in.l.i.C.q bonis cede.possũt.fallit i scolaribus, q si emãt libros pᵒcessionẽ,nõ sũt ab eis auferẽdi,cũ sint illoꝝ arma gl.sing. in.l.nepos ꝓculo.ff.de ꝟb.signifi.huius snie est Soci.in trac.fallen.reg.xlvij.ꝛ Jas.i.§.itẽ seruiana,nu.lxvj.de actio.inst.imo fortius si tales scolastici sint cler.nõ ꝺnt arctari ad cessionẽ,tex.ꝛ ibi
2 panoꝛ.i.c.odoardus,de sol.nã†sicut miles seculi nõ cogit̃ cedere bonis,ita nec miles xp̃i,nec ꝗuenit̃ nisi inquantũ facere põt, tex. iuncta gl.in.l.miles.ff.de re iu.ꝛ in.c.studeat,in fine.50.di.ꝛ sicut miles nõ põt donare ꝯcubine.l.ij.C.de dona.iter virũ ꝛ vxoꝛ.ita nec sacerdos,Bar.i.l.mulierẽ.ff.de his qbus vt idignis,ꝛ.l.affectióis,de dona.ꝛ.l.miles ita.§.mulier.ff.de test.mili.Feli.in.c.cũ
3 ex officij.de pscrip.†idẽ i scolaribus nõ cler.id est nõ tõsuratis,vt nõ teneant̃,nisi inquãtũ facere possunt,ꝑ gl.in.d.l.nepos,ꝛ ita inueni exp̃ssiꝫ tenere Jo.de tremolis in additio.ad praticã Vberti de bonacurso.in rub.de exceptio.ꝛ Bñfi.que post diffi.sentẽ.oppo.fol.lxxvj.col.j.in ꝟbo ꝛ ceteri.pratica tñ erit†nã si sit excõica
4 tus ꝑ illo debito,ꝛ hꝫ bñficiũ,ꝙ fiat sequestratio fructuũ bñficij ꝯgrua portiõe illi reseruata ꝑ suo victu,si ꝟo nõ habet bñficiũ,sꝫ alia bona imobilia vẽdent̃,si sint sufficiẽtia,reseruabit̃ tñ ꝑ sustẽtatiõe.ꝛ si nihil habeat scolaris,ꝛ sit excõicatus dꝫ absolui, ẽt nõ satisfacto debito,ita firmat nũcupatiꝫ Colecta,i.c.oliꝫ.ij.de.rest. spoliat.ꝛ ista opinio seruat̃ de ꝯsuetudine ẽm Aufre.in decisionibus capel.Tholosa.qõ.ccxlv.verũ enimuero hodie iniq iudices exilio dãt studẽtes,ꝛ eos odio sine cã ꝑsequnt̃,ꝛ cũ sint ignari, doctos nõ diligũt,in hoc maxime cognoscuntur ignari,ꝛ mali,qꝛ profligant doctos ꝛ bonos,nã similis simiiẽ diligit,ꝛ pares cum paribus,veteri prouerbio,facillime cõgregãtur,vt supra dixi.

SVMMARIVM

1 Libri scolariũ sicut arma militũ nõ p̃nt ex aliq̃ cã capi.ꝛ.ꝫ.n.iiij.
2 Militibus arma reddi solent.
3 Libri pretiose res sunt.
5 Studium aliquẽ in paupertate viuere non sinit.
6 Libri scolarium quando retineri possint ꝛ nu.seq.

Centesimum

1 decimumtertiũ,†Qꝛ libri scolasticoꝝ nõ possũt capi ex aliqua causa,ẽt ꝑ executione rei iudicate,sicut nec arma militũ,gl.sing.in.l.nepos proculo.ff.de verboꝛũ significatio.ẽm Bald.in marga.in ꝟbo,scolaris, ꝛ Alber.in dictio.in verbo,scolaris,Barba.in tract.de pstant.card.in.v.q. scõe partis,col.vij.nu.xxvj.Jas.in.§.itẽ seruiana, nu.lxv.insti.de actio.ꝛ i.l.ij.§.mutui datio.ff.si certũ peta.d.Jo.sainxon.delphinalis parlamẽti preses in ꝯsuet.Turoneñ.i rub.des successiões
2 des gens roturiers,arti.x.†ꝛ qñ capta sunt arma militis solent ad cautionẽ illius cuiᵒ sũt reddi,cõstituẽdo se emptorẽ iustitie ita fuit dictũ ãno.1521.die.17.Junij,multo fortius in libris fieri dꝫ
3 †nã libri dicũt̃ res p̃tiose,cũ dupla ꝑ illis possit ꝑmitti.§.illud,in ꝓemio.ff.que nõ prestatur,nisi ꝑ rebus p̃ciosis.ff.de euictio.l.emptori,Alber.in.ij.parte statu.q.xcvj.qd si statuto,que stipulatio
4 dupla hoc i regno raro ꝑmitt̃,ꝛ minus exercetur.¶†Amplia ẽt si studens nõ haberet alia bona,vt no.doct.in.d.§.itẽ seruiana lꝫ ꝯtrariũ scripserit Hippolit.ea rõne sola,ne locupletaret̃ cũ aliena iactura,in rub.ff.de fideiusso.q.xxvij.in fi.ꝑ gl.in.l.executores.C. que res pigno.obli.possunt,que loquitur in agricultoribus,q nõ reperiuntur tot priuilegijs ditati,sicut scolastici,nec ob id locupletant̃ studiosi cũ aliena iactura,qꝛ spes est,ꝙ hic scolasticus breui
5 habebit bona,†cũ studiũ nõ ꝑmittat viuere in paupertate,nec in anxietate mori.§.fi.in auctẽ.de here.ꝛ falc.colla.j.ꝛ breui postq̃ studuerit,ꝛ ideo creditoꝛ poterit expectare,nã in mora modici tẽporis nõ habebit magnũ p̃iudiciũ.l.si debitori.ff.de iu.rõ est, ne studium ob librorum amissionem deserat,naꝫ studiosi interest habere libros,per quos doctrina ꝛ scientia repleatur, ꝛ ob id melioꝛ fiat.l.penult.ff.ad exhibend.ꝛ in studio huius scolastici vtilitas publica versatur,ꝛ sic etiaꝫ vtilitas huius creditoris,ideo expectare debet quousq̃ scolasticus bona alia habuerit,ꝛ quod differretur, nõ auferretur.l.quoties.C.d precib.impera.offend.qd secus in agricultoribus esset.
6 ¶†Fallit quãdo scolaris esset discolus,vel mortuus,tunc,ꝛ pro expensis funeris,valetudinis aduerse,poterunt libri capi,qꝛ cessante causa,cessat effectus.c.cum cessante,de appella.ꝛ hoc nuncupatim tradit Bald.in.l.de restituenda.C.de petitio. here.ꝛ.l. fina.commoda,sequitur Petrus de Vbaldis,in tracta.de duobus fratribus.xj.parte quest.vltima.
7 ¶†Item libri scolarium pro expensis victus retineri possunt,ꝛ indies per hospites retinentur,Bar.in.l.si non sortem.§.si centum vbi etiam not.Jas.ff.de conditio.indebit.supra dixi an possint pro pensione domus retineri.

SVMMARIVM

1 Libri scolaris absentis non debent alicui tradi sine expresso eius mandato,
2 Affectio magna in literis versatur.
3 Cautio quando recipienda non sit.
4 Scolaris si dicat hospiti trades vestimenta mea illi quem misero,si quis audiens illa verba eat nomine scolaris cui hospes tradit, an sit liberatus.
5 Scolaris si mittat literas depositario suorum librorum vt eos mittat,si tradat portanti literas qui aufugit nõ liberatur.
6 Secus dicat ꝙ mittat per presentium latorem.
7 Soluens thesaurario publico qui aufugit liberatur.
8 Depositarius si promittat mihi restituere libros cuicũq̃ portanti literas,si dedero alicui literas,illi non queritur actio contra depositarium licet non tradat libros.
9 Scolaris si mittit librum alicui per famulum ꝛ ille negat sibi traditum nec mandans nec famulus poterit esse testis.

Centesimum

1 Decimũ quartũ,†Quis ꝓcuratoꝛ admittat̃ cũ cautiõe rati,qñ dubitat̃ de mãdato.l.i.C.d ꝓcu.tñ qñ aliqs tãq̃ ꝓcuratoꝛ,seu ꝯsanguineus,vł amicus repetit libros scolastici,nõ dẽnt eidẽ r̃stitui,nisi plene ꝓbet mãdatũ sp̃ale, ad hoc,q̃uis dare cautionẽ sit paratus,ita dt Albe.i.l.q ita.§.j.
2 in fi.ff.ad treb.†nã in libris ꝟsat̃ magna affectio.l.nũmis.ff.d i litẽ iurãdo.gl.i.c.j.de elec.in.vj.ꝛ illud interesse ẽ petibile,vt dixi i repe.l.vnice.C.d sentẽ.q̃ ꝑ eo qd iterest,ꝑ quo scolaris possꝫ multa hospiti petere,igit̃ fragilitati cautiõis nõ debẽt se hospites scolariũ ꝯmittere.l.cogi.§.ũ p̃r,in fi.ꝛ melius i.l.q ita.§.j.ff.ad treb.
3 †ꝛ vbicunq̃ nõ ẽ plene cautũ parti ꝑ hãc cautionẽ, vt in armis, ꝛ in hoc casu nõ recipit̃ cautio,Jas.in.d.l.j.ꝑ no.in.d.l.iusiurãdũ
4 qd ex ꝯuentione.§.fi.ff.de iureiurã.¶†Quid si scolasticus dicat hospiti tradatis libros,ꝛ vestimẽta mea illi,quẽ mãdauero.aliqs illa ꝟba audiẽs,venit postea noie illius scolasti,cui libros,ꝛ alia tradit hospes,an sit liberatus?ꝙ nõ,ꝓbat tex.sing.in.l.si qs vxori.§.j.ff.d fur.ꝛ ibi Bar.qꝛ nõ dẽbat tradere sine mãdato,sꝫ Gerard.de petra sancta,sing.lxxxvij.nota.ꝙ si qs,nã ĩprimis apperere dꝫ,ꝙ is hꝫ mãdatũ,ꝛ est is de quo est ꝯclusum inter ptes.l.nõ ignoraꝛ.C.qui accusa.nõ p̃nt,Barthо.Brixieñ.in questio.dñica.q.lj.vbi hinc inde disputat,vide si non graueris.
5 ¶†Quid si commodauero libros,vel deposuero penes te,ꝛ postea mitto literas,vt eosdem libros mittas,tu tradis portanti literas, an sis liberatus,si aufugiat, vel vendat?R̃ñdeo non , nec videoꝛ ad te mitter̃,vt illos libros des lr̃arũ latoꝛi,sꝫ idoneo,tex.i.l.eũ q.§.fi ff.ꝯmoda.sed postq̃ tu elegisti eũ,teneris,nec liberaris cedendo actionẽ aduersus illuꝫ,Bal.ꝯsi.cxxxij.Frãciscus vo.v.Anto.in.ca.significãte.ij.nota.de pigno.Cardina.Alex.in.c.significauit, col.ij.de appella.ꝛ istud est mente tenendũ,qꝛ sepius de facto accidit,ꝛ multi in hoc decipiunt̃,trãdentes rẽ portitori literarũ,qd non est faciendum,Hippol.sing.ccccxxx.cauti ꝛ oculati,quia aliqñ litere perueniunt ad illos,q nunq̃ restituerent libros,vel si nũcius moriat̃ in itinere,p̃nt litere puenire ad aliquẽ,q illos libros retineret,vel vẽderet.ob id statuit̃,vt hic,†ꝛ io sis cautus,qñ scri
6 bis lr̃as,vt nõ dicas,mittas illos decẽ aureos,quos debes ꝑ p̃ñtiũ latorẽ,qꝛ cũ elegeris eũ,erit debitoꝛ liberatᵒ illi tradẽdo,sꝫ dicas,

cas, mittas ad me dictã pecuniã, tũc si det portãti l'ras, vl' alteri, q ad menõ deferat, nõ liberat' debitor. d. l. cũ q. §. fi. cũ seq. ff. 2mo. Porcus in. §. itẽ is cui, insti. quibus modis re contrahi oblig.
7 †istud fallit in soluẽte officiali publico, thesaurario vel receptori collecte, seu talleaꝝ, nã lz thesaurarius aufugerit, tñ nõ iputabit' soluenti imo erit liberatus, tex. solẽnis in. l. pro his. C. de naufra. lib. xj. ꝛ ibi patruus meus Rebuf. ꝛ Cors. in sing. incip. collecta. in. iij. vide late per Marcũanto. bauer. in. §. possunt, col. vj. ꝛ seq̃nti. insti. de testa. ꝛ que addidi ad. d. l. si quis vxoris. §. apud. ff.
8 de fur. †imo fortius si is, penes quẽ deposuero libros, promiserit restituere illos cuicunqꝫ portanti literas meas, si dedero literas meas alicui, illi non querit' actio contra depositarium, lz hospes non tradat, hoc expressim tradit Pet. de bellapti. in. l. ad pbatiõnẽ. j. C. de probatio. quẽ sequit' Gerard. sing. lxxxvij. vide pre-
9 positum in. d. c. significauit, col. ij. de appella. †vbi dicit ꝙ si scolaris librũ suo socio mittat per famulũ, vel aliũ, si ille cui mittit', neget sibi esse traditũ, nõ poterit esse testis mãdãs, naz testis exonerans se, nõ audit'. l. omnibus. C. de testi. Lãfrã. in repe. c. qm̃ ꝯ in verbo testium depositiones, col. xxiij. extra de proba. fely. in. c. cũ contingat, de offi. deleg. vide Rauen. in alphabeto, in litera F. fol. xlix. col. iiij. ꝛ Alexan. in addi. ad Barba. in. d. §. apud. di xi in trac. de reproba. testium. in verbo, proprijs in causa.

SVMMARIVM

1 Judei vel alij ementes libros scolaris furtiuos eos non possunt retinere donec per veros dominos pretium soluatur.
2 Priuilegiatus non vtitur priuilegio suo contra pariter priuilegiatum.

Centesimumdecimumqn'

1 tuz †q̃uis iudei habeãt priuilegiũ, vt possint res furtiuas eis pignoratas, vel venditas retinere, donec p veros dominos preciũ reddat', qδ iudeis datũ extitit, lz ꝯ ius. l. ciuilem. C. de fur. ꝛ dixi in repe. l. diuus, fol. xxiiij. vers. tertio quero. ff. de senatuscõ. silla. quo priuilegio ꝯ studentes vti nõ possunt quippe si famuli scolasticoꝝ surripiant libros eoꝝ, ꝛ vẽdãt iudeo non poterit iudeus illos retinere, donec scolaris preciuz restituerit, q2 tale priuilegiuz nõ afficit scolasticuz exterũ, ꝛ priuilegiatũ,
2 †naz priuilegiatus nõ vtit' suo priuilegio, ꝯ priuilegiatũ. quas actiones. C. de sac. san. eccl. ita expressiz scribit Panor. in. c. qδ clericis, de foro cõpe. francis. de crema, singu. lxxxi. pone iudei ꝛc. ꝛ Decius in. c. cũ venerabilis. col. v. nu. xij. de excep. ꝛ hoc priuilegio tunc demũ vti possunt, qñ bona fide emũt, ne det' materia calumniãdi. l. conuenire. ff. de pac. dotal. ꝛ videntur mala fide emere, postq̃ sine mandato vendunt' p aliuz, q̃ p scolasticũ, p ea que proximo scripsi priuilegio, ꝛ sic obtinui pro amico meo scolastico Auenione. ꝛ istud nõ solũ hz locum in iudeis priuilegiatis, sz ẽt ꝛ multofortius in christianis nõ ad hoc priuilegiatis, ꝛ sic tenebũtur mediatores, ac libroꝝ reuẽditores restituere nõ dato illis precio p scolares. d. l. inciuilẽ. aduertãt ergo hospites Tholosani, ꝛ Parisien. ne libros pro prandijs ꝛ cenis q̃nqꝫ sumptis retineãt, ꝙ mea memoria fuit senatuscõsulto ẽt phibitũ apud Tholosates, ꝛ ideo iudei ꝛ hospites tenebunt' edere dictos libros scolaribus petentibus. l. j. ꝛ ibi Alex. ꝛ Jas. C. de eden. ꝛ ostendere. l. q̃uuis. ff. de pigno. actio. vt sequitur.

SVMMARIVM

1 Edere libros quis tenet' scolari ad intentionẽ suã fundandam.
2 Mercator habens penes se libros scolaris potest cogi ad exhibendum per scolarem vt videat, an sint sui.

Centesimũdecimũsextum

1 †licet nõ teneat' qs regulariter actori edere ad intentionẽ fundãdã. l. j. ꝛ fi. C. de eden. Tamen libros tenebit' quis edere scolasticis ad intentionem ẽt eoꝝ fundandam, ꝛ hoc fauore studij, ꝛ vtilitatis publice ex studio prouenientis, qppe in fisco, hoc inuenit' statutum, in. l. ne quisq̃. ff. de eden. l. ij. §. diuus. ff. de iure fisci. bal. in. l. in fraudẽ. §. neqꝫ ibidẽ, ꝛ in dote, que studio equiparatur, ita scribunt Ant. Jmo. ꝛ alij, in. c. j. de prob. bal. de bartolinis in repe. l. j. in. cxxiiij. dotis priuile. nu. cccix. ff. so
2 lu. mat. †item si habeat librũ penes mercatorẽ, forte pignori datũ poterit illũ cõpellere ad oñdẽdũ sibi librũ, tex. in auc. hoc ita vbi' Bar. C. de pigno. ꝛ in. l. a diuo pio. §. insup in fi. ff. de re iudi. ꝛ in hac snia manet idẽ Bar. in. l. q̃uis. ff. de pigno. actio. ꝛ bal. in marga. in ver. scolaris, ꝛ ista induxi ꝯ reuẽditorẽ libroꝝ, q emerat libros ab aliquo, ꝛ postea scolasticus illos petebat sibi exhiberi, vt videret an sui essent, ꝛ ita fuit iudicatũ, ꝛ hoc expressiz scribit Purpura. in. d. l. j. C. de eden. ꝛ Deci. in. d. c. j. col. x. õ pba.

SVMMARIVM

1 Judei nõ debent habitare cũ christianis.
2 Scolares iudei cã discẽdi possunt intrare scolas christianoꝝ.
3 Heretici potiusq̃ iudei euitandi sunt.

Centesimumdecimũsepti

1 mum, †ꝙ lz iudei nõ debeãt cohabitare cũ xp̃anis. c. iudei de sepe. c. nullus. xxviij. q. j. ꝛ dicit Apostolus. ij. ad Corin. vj. c. nolite iugũ ducere cũ infidelibus. ob id diuus Joã. cũ balnea intrare vellet aufugit, dũ ibi Cherintũ veritatis inimicũ vidisset, tex. in. c. oĩs. xxiiij. q. j. Hiero. ep'la. xxij. in. iij. pte
2 litera. H. in fi. †scolares tñ iudei cã adiscẽdi, poterũt ingredi scolas xp̃anoꝝ, ita no. Panor. in. c. j. de iudeis ꝛ siluester in sua summa, in vbo, balneũ, q2 i scolis xp̃anoꝝ poterũt q̃dã audire, p que forte ad deũ ꝯuertunt', nec eos possemus lucrifacere Christo, si
3 eoꝝ colloquiũ psus vitaremus. c. multi. ij. q. j. ꝛ† melius est vitare hos pestiferos hereticos, q̃ iudeos, q2 de eis scribit', cũ hõ dei ad Hieroboam missus esset, vt peccata sua exprobraret, atqꝫ vltionẽ suã futurã prediceret, panẽ apud illũ edere, ꝛ aquã bibere est phibitus, q̃ cũ nõ custodisset, diuina snia inde rediens, morsu leonis itinere interijt. j. reg. xij. c. ꝛ seq. c. si qs inqt. j. q. j. c. anastasius. xix. di. Luc. de pen. in. l. j. col. vj. C. de priuilegio scolastico. libro. xij. Paul. Grilã. in trac. de here. lib. j. q. j. ꝛ. ij. scripsi in bulla cena domini, arti. j. in verb. hereticos, vbi ẽt inuenies qũo heretici dignoscantur, ꝛ quibus ex causis oriantur hereses

SVMMARIVM

1 Scolares in debitis causa studij alijs preferuntur.
2 Bona ciuitatis sunt hypothecata doctori legenti salariato pro suo salario cum prelatione.
Et an preferatur creditoribus hñtibus expressam hypothecã.

Centesimũdecimũoctauũ

1 †q2 sicut mulier rõne dotis prefert' oĩbus creditoribus tacitã hypothecã habẽtibus. l. assiduis. C. q potio. in pigno. hẽant, ita ꝛ scolastici in dbitis cã studij alijs creditoribus qbuscũqꝫ pferunt', ang. ꝛ Jas. in. l. j. in fi. ff. so. ma. cũ cã dotis ꝛ stu
2 dij ibi eqparent'. †ideo si doctor, vl' scolasticus legerit in aliqua vniuersitate ꝯuẽtione facta de certo honorario, bona ciuitatis erũt tacite hypothecata p dicto salario cũ priuilegio plationis Ange. ꝛ Ripa in. d. l. j. in fi. ob id ꝯului cuidã primario, cui debebãtur salaria ꝛ victus, vt se opponeret vẽditioni bonoꝝ mobiliũ alicuius artificis, ꝛ lz creditores alij essent anteriores tpe, tñ hunc primariũ dixi preferẽdũ, ꝛ dicti creditores eidẽ soluerũt, qδ ẽ bñ notan. p regẽtibus in collegijs, ꝛ alijs preceptoribus, vt facilius eisdẽ soluat', nõ tñ creditoribus preferunt' expressam hypothecã habẽtibus, sicut nec mulier. d. l. assiduis, de his hypothecis abũdantius scribo in ordina. regijs, vide supra priuileg. lxxxij.

SVMMARIVM

1 Scolaris lesus durãte studio potest petere restitui.
Limita vt. j. nu. 3. ꝛ sublimita vt nu. 4.
2 Jdẽ si rẽ communẽ hz cum fratre que sit prescripta.
Limita vt ibi.

Centesimũdecimũnonuz

1 †ꝙ literarũ studiosus poterit petere restitutionẽ in integrũ, si eo in studio existente res sua fuerit prescripta, cũ cã probabili dicat' absens, de qbus causis scribit gl. in. l. fi. ff. de in integ. resti. ꝛ ibi Alb. ꝛ hoc nũcupatim firmat Cosma Guymier, in prag. sanct. in ti. õ coll'. in. §. ꝛ vt liberius, post gl. j. ꝛ Alb. in. l. sed ꝛ si p pretorem. §. primo. ff. ex quibus causis maio.
2 †Jdem dico si habeat rem cõem cũ fratre, ꝛ prescribatur tota, ꝙ possit restitui etiaz in totũ, p. l. si cõmunẽ. ff. quẽadmo. serui. amit-

tan. & supra multa similia scripsi, privileg. cvj. q̄ pcederet in indi uiduis, in diuiduis aūt nō seruaret in forensi iudicio, p glo. in. l. vna. C. si in cōi eadēq3 cā, in integ. restitu. postu. restituentur ēt, si alio mō id tpis ledanī, ēt si essent maiores, q2 studij cā sola est suf ficiens Alber. in. l. necnō. & l. inter. ff. ex qbus causis maior. nec refragatur. l. pfessio. C. de mune. patrimo. lib. x. vbi doctor nō pe tit restitutionez, sed dic esse vex qñ ledit ɔbendo tpe doctoratus per ignorantiā iuris, secus si tpe quo studebat ledat, & sine ɔctu, & facto suo, nam tunc poterit ēt tpe doctoratus petere restitutio nem, de his quibus fuit antea deceptus.

3 ¶ † Primo fallit, qñ ille scolaris recederet a studio cum mere tricula, per glo. in auc. vt clerici qui recedunt, in princi. colla. v. q2 maleficium non d3 alicui prestare restitutionem, arg. l. j. C. vbi se nato. & cessante studio, cessabit restitutio. Secundo limita, qñ nō studerent in studijs publicis, vt hr̄ in proemio ffor. in. §. hec aūt tria, nam privilegia ɔceduntur studētib9 in locis privilegiatis, do cto. in. c. fi. de rescrip. lib. vj. & tex. hic ibi ad loca, in quibus litera rum exercentur studia &c. dixi in rub. de colla. §. j. in verbo, vni

4 uersitate, in concord. † sublimita nisi esset a studio absens tpe pe stis doc. in. l. recusare. §. fin. cū. l. seq. ff. ad treb. Ripa in suo trac. de peste latissime. Secundo sublimita qñ esset in ciuitate nō vt stu deret, sed vt adisceret idioma patrie, vt sunt multi Germani in gallia, vel vt vexet debitores, tunc eni3 nō restitueret, q2 cessante studio &c. c. cū cessante de appella. Pet. Jac. in sua prati. in rub. de in integ. restitu. vt possit agi perso. actio. fol. ccciij. igit scolasti cis in studio sic lesis nō dēt negari litere restitutionū a cācellarijs ēt si essent maiores p predicta, que non ɔceduntur ob defectū eta tis, s3 studij fauore, & scio multis studiosis restitutionum literas fuisse concessas.

SVMMARIVM

1 Scolaris si a bibliopolis decipiatur in emendo libros deffectuo sos quando restitui possit.
2 Redhibitoria actione quis agat.

1 C Entesimumuigesimū † q̄ l3 ɔben tibus sit licitū inuicē decipere. l. in cause. ff. de minor. l. item si precio, in fi. ff. loca. c. dilecti. de emptio. & ibi late Anto. de burgos. Fallit in scolaribus, qui si bibliopolis de cipiantur pñt restitui, vt si emāt libros defectuosos, vel falsos, na3 poterūt ɔ bibliopolā actione redhibitoria, vel quāto minoris a gere fm Pet. Ja. in sua prac. in rub. de actione redhibitoria, x. attamē fol. xcviij. seqr Pātha. Cald. in repe. in. l. ij. col. xxxix. C. de rescindē. vēd. gl. in. l. j. in prin. ff. d edi. edic. qd crederē vex, qñ deficeret vnum foliū, vel quaternus, secus si defectus esset vnius litere, vel sillabe, vel nominis, q2 nō solet succurri ɔ ius cōe, p re minima. l. scio. & ibi bar. ff. de in integ. resti. & pulchre Cors. in suo trac. de minimis, itellige qñ emerē in studio, seu in loco vbi est stu diū, alias sec9 vt firmat addi. ad Pe. iaco. i rub. de i integ. rest. vt possit agi rescis. pl. action. vsi. itē oportebit. fol. xxxiij. cui nō assen tirē, imo gñaliter intelligerē, siue in studio siue extra emerint † cu3

2 gñaliter is agat redhibitoria, vel quāto minoris, q emit vitiosam rem habētē vitium latens. l. j. ff. de edil. edic. imo si emerim libru3 & cōperiā illū maxime vitiosum, nō teneor soluere pretium, gl. in. §. penul. in verb. prestat, d excusa. tuto. in insti. quā sing. dicit bal. in marga. in verbo, vendito. q. vj. alias ipsi deterioris ɔditionis essent quā nō studētes, qd nō est dō3 ar. l. seruius. ff. qd vi aut clā.

SVMMARIVM

1 Scolares ex contractibus alibi initis in loco studij conueniri non possunt.
2 Scolaris in loco studij domicilium non habet.

1 C Entesimūuigesimūprimū † q̄ studentes ex contractibus in sua patria, vel alibi initis, non coguntur in loco studij respondere, Cy. in. l. ij. C. de iurisdi. om. iudic. q. ij. qa sola habitatio nō facit eos sor tiri forum, Bar. in. l. heres absens. §. proinde post glo. ibi. ff. de iudic. Panor. in. c. qd clericis, de foro comp. quia ad hoc quod aliquis possit conueniri de alibi gestis, requiritur, quod habeat domicilium in loco, in quo conuenitur, Soci. in. c. fina. in. vij. prin

2 cipa. q. i. ij. effectu, de foro cōpe. † sed scolaris in loco studij nō h3 domicilium. l. ij. C. de incol. lib. x. l. lex cornelia. §. si tamen. ff. de iniur. ergo &c. Anto. de tremolis in addi. ad Hubertum de bo na cursu in rub. quibus modis examen iudicis, in versicu. vel est scolaris in glo. euitare.

SVMMARIVM

1 Scolares ex obligationibus anteq̄ iuissent ad studiū contra ctis, in loco studij conueniri non possunt.

C Entesimūuigesimūsecun dum, † quod ex obligationibus cōtractis, antequam

1 iuissent ad studium, non possunt conueniri etiam ex tra studium existentes, sicut non possent, si essent in studio, in quo censentur esse, licet absint ad tempus statim redituri ad studium, hoc expresse tradit per illum tex. Jo. de pla. in. l. in sacris. ij. C. de proximis sacro scri. lib. xij. ideo si in patria sua sit honeste, q2 com pleuit suum studiū & gradū doctoratus est adeptus vel forte fuit missus iusta ex causa, vtpote infirmitatis, tunc id temporis privi legijs d3 gaudere, vt dictum extitit p. l. si cui. §. fina. ff. ex qb. caus. maior. q2 p eū nō stat, quin studeat, secus si fuit remissus a loco studij ignominiose, vtpote qa fuit bannitus. l. ij. ff. de re milita. l. testamēta eox. ff. de re milita. arguendo de militia terresti ad sco larem, qd argumē. glo. admittit, in. §. sed hactenus, insti. de testa. militis, & ibi Por. col. ij. & de excusa. tuto. in fi. princi. vbi dicunt q̄ si deserat studium pp voluptates, quibus inuoluitur tpe hilario rum, seu carnisprivij, illa causa est ignominiosa, & eum infamat, qd intelligerā qñ omnino desereret, secus si ad modicū tēpus statim reuersurus, q2 in mora modici temporis non est magnū preiudi cium. l. si debitori. ff. de iudic. & idem si sine iusta causa discesserit, vel aufugerit. l. paul9. §. gaius, ibi aliquātulū tpis ff. d libera. cā.

SVMMARIVM

1 Scolares ex delictis alibi etiam in vniuersitate aliqua commis sis non poterūt conueniri in loco in quo student.
Limita vt nu. seq.

C Entesimūuigesimūtertiū

1 est † q̄ literax studiosi non poterunt in locis, in qui bus student, ex delictis alibi ēt in vniuersitate cōmis sis puniri. l. ij. C. vbi de crimine agi oporteat, & l. ij. C. vbi senato res reprobata glo. ibi tum q̄ scolasticus sit in via & aduena, qui non pōt ɔueniri extra domicilium. d. l. heres. §. proinde, tū q̄ so la habitatione non sortiatur forum, Sali. in. d. l. ij. C. vbi de cri mine agi oporteat, reprobando glo. ibi, & ne cogatur studium de serere, & extra vniuersitatem vagari, & ista est communis opinio fm Bolog. hic, quā sequit Jo. baptista in additio. ad Alber. in verbo scolaribus, & Domi. in. c. que ɔ. viij. di. Fely. in. c. dilectus

2 el. ij. versi. ad domiciliū. col. vij. de rescrip. † q̄ intellige verum in criminibus leuibus, & leuitate ingenij perpetratis cum leuia sub dissimulatione transeant, secus in enormibus, & grauissimis, vt le se maiesta. & heresis. per no. in. l. si quis non dicam. C. de episcop. & cleri. vel intellige nisi contraheret vel delinqueret in loco studij nam ibi tunc posset conueniri & puniri. Jmol. in. c. ex parte. B. de foro compe. per. l. ij. §. sed si agant. ff. de iudic.

SVMMARIVM

1 Penitētia qñ in delictis inter scolares admittatur.
2 Occidens aliquē se defendendo cū moderamine non tenetur.
3 Prouocatus ab aliquo si ei iniuriam dixerit iniuriax nō tenet.

C Entesimūuigesimūquar

1 tum, † q̄ licet in delictis non admittatur penitētia. l. si pecuniam, & ibi docto. ff. de ɔdi. cā data, si tamen scolasticus cā comedēdi accipiat pullos alienos, & postea penitē tia ductus eos restituat, nō ɔmittit furtū. bar. in. l. q ea mēte. ff. de fur. floria. in. l. qntus. ff. ad leg. aquil. & rō est, q2 forte erat instiga tus a re, sup qua delinquitur, vt q2 pulli & galine quotidie accede

2 bant ad suū cubiculū, vel ad camerā. † vt in simili dicitur, in. l. sciē tiam. §. qui cū aliter. ff. ad. l. aquil. quod non tenetur incitatus, si verberet, vel occidat se defendendo cū moderamine, gl. & i bo docto. in. l. j. C. vñ vi. & idē in scolastico, q incitatur ad adulteriū a sua hospita,

hospita, nam arbitrarer minus peccare, q̃ si eam multuz sollicitasset, qui sollicitãdo amitteret tps, ꝛ postea etiam adulteriũ cõmittere, ꝛ sic dupliciter peccaret, †idez si aliquo dicto tuo vel facto iniurioso sim ꝓuocatus ad iram, ob quam aliqd tibi iniurie dixero, vt iniuriarum non tenear, Spec. in tit. de accu. §. j. versi. quid si vocaui. Ange. in trac. de malefi. in glo. verba contumeliosa versi. quid si aliquo, vide Fely. in c. dilecti. col. iiij. de excep. ꝛ Hippo. in l. j. nu. vj. ff. ad l. cornel. de sicca. ꝛ hec cõmunia sũt, licet pinguius in scolaribus procedant.

3

❧ SVMMARIVM ❧

1 Scolares ciuiũ priuilegijs gaudẽt in quacũqz ciuitate student.
2 Statutum ꝙ quis in prima instantia non possit extra ciuitatem extrahi habet locum in scolaribus.

Entesimũuigesimũ quin

c

1 tum, †lz scolares non hẽant domiciliũ in loco studij, tñ adhuc gaudent ꝑuilegijs ciuium illius ciuitatis, in qua student, Joan. de plat. ꝛ alij in l. ciues. colũ. j. C. de incol.
2 lib. x. quos doc. sequunꝰ, ꝛ hic, †qꝺ facit pro statuto Montispessulani, quo cauetur aliquem in prima instantia non posse extrahi a ciuitate, hoc etiam debet obseruari in scolasticis non ciuibus, ꝛ hoc est eis expresse ꝯcessum per Karolum, vt patet in priuilegio, qꝺ transcripsi infra studentibus in vniuersitate Mõtispessulani, simile priuilegium ꝯcessum est studentibus Parisijs, qꝺ vidi, ꝛ legi, ꝛ idem vidi Caturci rõne ꝯsuetudinis obseruari, idem de statuto alio Montispessulani, quo cauetur qꝺ ciues cum literis clamoris vnius solidi possint debitorẽ forensem, etiaz ad corpus nõ obligatũ capi facere, ꝛ in carceres detrudere, donec dederit fideiussores de sistẽdo eũ, ꝛ ibidẽ elegerit domiciliũ, ꝛ ipse iudicatũ soluere ꝓmiserit, ꝛ hoc sepius obtinui in Mõtepessulano, dũ ibi studẽs residebã, q̃uis non sim ciuis originarius, natus. n. sum in loco de balbanissis iuxta Montẽpessulanuz, ꝛ ista ꝑnt esse maxime vtilitati studentibus in vniuersitatibus, ꝛ ciuitatibus priuilegiatis, vide glo. in tit. de colla. in §. item quo ad dictas in pragma. sanctio. in verbo hñdi, ꝛ sic facit pro ꝯsuetudinibus Parisieñ. in qbus danꝰ priuilegia burgensibus Parisieñ. vt etiam competant scolasticis, vt in priuilegio seq. dicetur.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Statutum ꝙ scolares pro ciuibus habeanꝰ intelligitur quo ad cõmoda, ꝛ non quo ad incommoda.
Et an sint veri vel ficti ciues, vide. ĩ. nu. 7.
2 Jure speciali concessum beneficium iuris cõis non excludit.
3 Scolaris nõ põt in loco studij ꝯueniri pro debito alibi ꝯtracto.
4 Honor superueniens qualitatem persone non mutat.
5 Nobiles si per statutum fiant populares nõ tamen perdunt nobilitatem generis.
6 Ciues si puniunꝰ maiori pena ꝓ delictis scol. nõ sic punirenꝰ stãte dicto statuto, sed si minueretur, ꝛ scolaribus minueretur.

Entesimumuigesimuz se

c

1 xtum, †ꝙ statutũ vel ꝯsuetudo dicens scolares haberi pro ciuibus, intelligitur in his que sunt in priuilegium ciuium ꝯcessa, non autem in his, que sunt in ciuium damnum, seu grauamen inducta, nam priuilegia militum non tollunt legem eoꝝ fauore inductam. l. si a milite. §. j. ꝛ ibi Angel. ff. de testa. mili. l. si ruffinus. C. illo titu. ꝛ. l. nulla. ꝛ ibi plene Pau. ff. de legi. idem si dixerit, qꝺ discipuli ꝛ scolares tractentur vt ciues, qꝛ tunc nõ perdunt priuilegia, que vltra ciues habet, Bar. in. l. iij. §. si emancipatus. ff. de bono. possel. ꝯtratabu. tum qꝺ fauore eorum introductuz est, non debet in eoꝝ odium retorqueri. l. qꝺ fa-
2 uore. C. de legi. †tum qꝛ ꝯcessum iure speciali non excludit beneficium iuris cõmunis. l. in bello. §. si quis seruũ. ff. de capt. Bar. in. l. fi. col. iij. nu. xvj. C. de sacrosan. eccle. nec per superueniẽs priuilegium videꝰ alijs derogatuz priuilegijs. l. decurionibus. C. de silentia. lib. xij. nempe inducta ad augmentũ non operabunꝰ diminutionem. l. legata. ff. de lega. j. sic ꝯsuluit Deci. consi. ccccl vij.
3 in causa. col. penul. ¶ Ex quo infertur, †qꝺ scolaris non poterit ꝯueniri ibi tanq̃ ciuis pro debito, alibi contracto, per tex. ibi in curialibus, tñ permaneat, ꝛ ibi not. Bar. ꝛ patruus meus Rebuffus, in. l. alexandrinis. C. de decurio. lib. x. vbi dicitur, ꝙ licet doctor qui legit per. xx. annos, efficiaꝰ Comes. l. vna. C. de professo. qui in vrbe ꝯstanti. comiti. meruerunt. lib. xij. si tñ ante erat popularis, vt dicunt, poterit etiam postea admitti ad honores, ꝛ officia, vt popularis, qꝛ assumptio specialis nominis non facit
4 generale nomen amittere, vt ibidem dicitur. † Item honor superueniens non mutat qualitatem ꝑsone, vnde monachus factus episcopus nõ desinit esse monachus. glo. in. c. de monachis. xvj. q. j. c. fi. de simo. ꝛ ibi plene Panor. ꝛ Fely. ꝛ tabellio factus doctor, non desinit esse tabellio. Bal. per illũ tex. in. l. falsa. §. si cui.
5 ff. de ꝯdi. ꝛ demonstra. †ꝛ si per statutum nobiles fiant populares, tñ non perdunt nobilitatem generis, sed accessit eis popularitatis beneficium Bal. his verbis vtitur in. l. per adoptionẽ. ff. de adop. qꝛ nunq̃ interpretandum est priuilegium, vt priuilegiato possit esse nociuum, tex. in. l. diuus. in fi. vbi nec vlloꝝ magis interest quam ipsoꝝ, quibus id priuilegium datum est eiusmodi exemplum non admitti. ff. de testa. milit. sic consuluit Alex. con-
6 sil. xxxij. visa concessione. colum. ij. in. v. volu. ¶ †Secũdo infertur ꝙ si ciues maiori pena q̃ extranei punirẽtur pro delictis ab eisdem commissis, scolastici non sic punientur, sed si minueretur pena delicti ciuibus, minuetur tunc studentibus, vt pulchre concludit Ange. in tracta. de malefi. in glos. de Bononia. col. vltima. ꝛ in. §. ius autem ciuile. colũ. xvj. versi. ad vnum tñ aduerte. institu. de iure natu. gent. ꝛ ciui. Fely. in. c. dilectus. col. v. versic. quarto, facit de rescrip. vide septem limitationes per Jaso. ꝛ re-
7 centiores in. l. si ruffinus. C. de test. mili. †Et an sint veri ciues an ficti. vide Bar. ꝛ alios in. l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. ꝛ Cardi. in cle. quod circa. col. vlti. de electio.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Scolares non subeunt onera ciuitatis in qua student, etiã si statutum diceret ꝙ stans tanto tempore in tali loco soluat.
2 Studens non videtur esse in loco in quo studet ob animum reuertendi domum.

Entesimũuigesimum se

c

1 ptimum, †ꝙ scolastici non possunt ad munera illius ciuitatis aliqua compelli, in qua studij causa degunt, qꝛ non cõstituunt ibidem domicilium. l. ij. C. de incol. lib. x. ꝛ ibi Rebuffus, ꝛ alij, ꝛ qui habent animum redeundi domum a domo non videntur abesse. l. questitum. ff. de leg. iij. Barb. in cle. ne romani. col. cj. N. adde scõo de elec. Soci. in. c. fi. col. x. in fi. scõi mẽbri in foro cõpe. ẽt si statutũ diceret, ꝙ stãs in tali loco sex annis, vel tali tpe debeat tanq̃ ciuis haberi. ẽm Albe. in ꝑma par-
2 te statuto. q. clxxv. itez pone, ꝛc. †Et ratio est, qꝛ qñ qs studet, nõ videtur esse in loco in quo studet, quãdiu hꝫ animũ redeũdi. d. l. questitum. in prin. ff. de leg. iij. l. sexe. §. pamphile. ff. de fun. instru. sequiꝰ Fely. in. c. dilectus. il. ij. col. vij. versi. ad domicilium. de rescrip. ẽt si sic staret per mille annos. Bar. in. l. lex cornelia. §. si tamẽ. ff. de iniur. glo. in. §. i. de coll. in ꝯcor. in verbo habeaꝰ. Et ideo non teneꝰ ad custodiam portarũ ciuitatis, ẽt tpe belli, vel pestis, nec ad excubias, nec ad alia quecũqz onera ciuitatis, ꝛ hoc specialiter ꝯcessuz est scolaribus vniuersitatis Mõtispessulani, ac Parisieñ. per Karolũ. vj. Frãcie tũc regem, anno. 1419. die. xij. Junij, apud Põtisarã, ꝛ idẽ ꝑuilegiũ ꝯfirmauit anno sequenti, vt inter ꝑuilegia vniuersitatis Parisieñ. qlibet põt videre, imo fuit ꝑ eundẽ regẽ declaratũ, qꝺ non obstantibus priuilegijs (que vocant cartã normanoꝝ) normanis datis, ꝑdictis gaudeãt priuilegijs veri Parisieñ. scolastici, anno. 1459. die. xxix. madij, imo ẽt non coguñꝰ munera in ꝓpria patria subire studio durãte, Bar. per illum tex. in. l. j. C. qui etate. lib. x. ꝛ infra dico.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Scolaris de bonis donatis per patrem vel alium testari potest.
2 Filiusfamilias quare testari non potest.
3 Filiusfamilias existens in studio pro patrefamilias habetur.
Filius a patre seorsum habitans pro emancipato habetur.

Entesimũuigesimũ octa

c

1 uam est, †ꝙ filius in patris potestate existens, testari non potest. l. qui in potestate. ff. de testamentis. l. senium. C. qui testamenta facere possunt, nisi sit scolasticus, qui de bonis donatis per patrem, vel alium poterunt testari, vt fir-

mat Petr. Jaco. in rub. de in integ. resti. vt possit agi rescisoria psonali actione. §. item arma. in sua prati. & idem in aliis acquisitis intuitu studij, ppter lecturam, aut alias, qz videt illis quasi castrense peculium, & hoc maxime quando perfecerint studium, vt pote effecti sunt doctores, vel aduocati, seu licentiati, vel artium magri Jo. sainxon in psue. Turoneñ. in rub. des successions des gés roturiers. arti. x. in fi. vel clerici pme tonsure, auc. presbyteros. C. de epis. & cleri. extendendo illud, quod in milite statuit, vt testari possit. §. fi. insti. de test. mil. ad milites inermes, vt facit gl. in. l. j. §. est alius. ff. si quis a paren. manu. fuerit. & in. l. miles. de
2 re iudi. ¶ † Item filiusfamilias ea rone testari non valet, qz non est integra psona. l. fi. §. necessitate. C. de bonis que libe. Bar. & alij in. l. interdum. ff. de pdi. inde. sed quando est in studio, cense-
3 tur integra persona, qz sine patre studet, & proficit, † ideo agit, & omnia facit sicut paterfami. quãobrem loco patrisfamilias habet. l. ij. ff. ad maced. & infra dicã, ideo testari poterit, hinc est qd filiusfamilias seorsuz habitãs a pre, vt cõiter scolastici emãcipatus reputat. §. si filiusfamilias. de obli. que ex quasi delicto, in institu. Bndi. in repe. c. raynutius. in vbo matrẽ. nu. xxvi. & in verbo, si absq3. il. ij. nu. xlv. de pupilla. de test. & sic testm facere poterunt studentes, si aliud extra prãtem patriam eis impedimento non fuerit, vide alias limitationes, per Soci. regula. cliij. filiusfamilias. & que ibi addidi, & doc. in. l. senium. C. de testa.

SVMMARIVM

1 Scolaris peregrinorum priuilegijs gaudent.
2 Scolares & doctores, an possint arma portare.
3 Scolares ab omnibus tueri debent.
4 Peregrini sunt de foro ecclesie.
5 Scolares psumunt ignorar psuetudines ciuitatis sicut pegrini.
6 Scolares an possint vt peregrini testari.

Centesimumvigesimũ nonum

1 num, † scolastici dicunt peregrini. l. cũ filiusfamilias. viaticũ. ff. de reb. credi. & l. si longius. §. j. de iudic. c. psultationibus. de offi. dele. & in hoc tex. poterunt igitur testari, sicut peregrini, & sic coram duobus testibus. auc. omnes peregrini. C. cõia de succes. Bolog. hic expresse hoc asserit, & putarem q licet peregrini bona. i. exteri morientis in regno Rex Francie capiat iure (qd pratici dnt) albinagij, tñ non capiet bona scolaris exteri, nã ratio, quare rex illa capit est, qz exterus illa acqsiuit bona in suo regno, sed ille scolasticus nihil acquisiuit, imo ferme oia, que habebat in ludo literario psumpsit, igit dicerem nõ hre locum in eis ius albinagij, licet scriptum non reperiã, cogitet doctus, sed apud Parisieñ. ex priuilegio pcesso vniuersitati bona mortuor scolasticor reseruantur suis psanguineis, vt est priuilegiũ Gregorij pape. ix. de quo in libro facultatis decretor, qd p supra dicta vides oibus scolasticis, ét aliar vniuersitatũ compe-
2 tere. ¶ † Item peregrini pñt arma deferre. §. si quis rusticus. de pace tenen. & eius viola. qd in scolaribus, nõ inuenio, sed bene in doctore, q non dz scrutari de armis, rex. in. l. medicos. C. de professo. & medic. lib. x. Insanirent seruientes Tholosani si hoc nostris pcederemus, & prefectus vigilum, ideo illos relinquo, quorum imagines seditiones & furta lambunt, tñ in studiosis dico, q eadem ratio non militat in peregrinis, quo ad arma. cum sint in locis tutis, qñ sunt in studijs generalibus, vel presumunt esse, ideo non est verosimile, q ibi patiant vim, licet sepius ptrarium fiat. l. non est verosimile. ff. quod met. cau. & qñ patiũtur vim, pñt deferre arma ad vim repellendam, sicut dixi supra in aliis priuilegijs, in libro tamen facultatis decretor extat priuilegium Gregorij datum in ecclesia Lateraneñ. idus Aprilis põtificatus sui anno quinto, quo inhibet scolaribus Parisijs degẽtibus, ne armati per ciuitatez vagent, simul atq3 precipit, nec prefata vniuersitas tales vagos pacisq3 turbatores ac studij defendat, sed eos iudicibus laniandos relinquat, igit vniuersitas illos monere solet, vt a predictis desistãt, qd si pstiterint amplius eos nõ tuebit.
3 † Porro sicut peregrini ab ecclesia debent tueri, & qcunq3 eos offendit in psonis, vel in rebus, est excõicatus, nisi satisfaciat. c. si qs romipetas. xxiiij. q. iij. & scr psi in bulla cene dñi, ita & scolares debent ab oibus tueri, maxime ab ecclesia, sed hodie tuent
4 qdã magis meretrices pcubinarijs seruientes, † ob id dicit Specu. in ti. de compe. iudi. addito. in. §. j. versic. xxviij. q peregrini sunt de foro ecclesie, & sicut dñs Deus amat peregrinum, & dat eis victum, & vestitum, Deutero. x. c. ita & omnes maxime serui Dei debent scolasticos amare, & sic voluntati diuine se pformabunt, & ille dicitur peregrinari, qui non est in loco sue habitationis. l. ciues. in fi. C. de incolis. lib. x. quare studentes extra locum
5 habitationis sunt peregrini, & ab ecclesia tuendi. ¶ † Item presumuntur ignorare psuetudines ciuitatis sicut peregrini, nisi in ciuitate steterint per decem annos. glos. in. l. ij. in fi. C. vbi de cri-
6 mi. agi opor. † Sed quod scolares non possint testari, vt peregrini tenebant quidam a cessante ratione, que cessat in scolasticis. ergo &c. c. cum cessante. de appella. Ratio, quare peregrini possunt coram duobus testibus testari, est, qz in via existentes non possunt habere testẽs, sz scolastici in ciuitate existentes testes habere possunt, ergo debent iure cõmuni testari. Dicerem aliaz esse rationem, qz ideo peregrinis pceditur testandi priuilegiũ ppter vtilitatem publicã, & pietatem, quam exercent, sed non minorem exercent studentes vtilitatem publicam, vt. s. probaui, ergo habebit locum in eis, item versat causa pietatis, Anto. de burgos in. c. j. col. iiij. & c. fi. de emptio. nam Exod. xxiiij. c. habetur. peregrino molestus nõ eris. l. j. C. de epis. audi. igit & scolares humanius tractari debent, & cessante vna ratione non cessat lex. §. affinitatis. insti. de nup. sic non cessabit hoc priuilegiũ, peregrini. n. sunt interdũ in ciuitatibus, & vbi est magnus numerus hominũ, ergo tunc dz cessare hoc puilegiuz, qd nõ fit sic, nec scolaribus, lz possint testes hre, qd est notanduz, nisi esset psuetudo qd duo notarij in oibus actibus intereẽnt, vt in hac psuetudinaria patria, de qua dico in ordina. regn. & alia priuilegia peregrinorum, que ipsis studentibus puenire poterũt, & in quibus erit eadem ratio.

SVMMARIVM

1 Legatum si sit factum alicui librorum legalium si doctor erit in iure, & medicine, si in medicina si in vtraq3 facultate doctoretur omnes tales libros habebit.
2 Dignitas superueniens non tollit priuilegium precedens. Vita breuis, ars vero longa.
3 Legatum factum de centum illis qui sunt doctores in legibus, & medicina, licet vnus sit in vna facultate illi debebitur, Limita vt. J. nume. 5. et. 6.
4 Copula quando inter duo cadit ad que in dubio referatur.

Centesimumtrigesimum

1 est, † q si testor legauerit scolari libros legales, si efficiat doctor in iure ciuili, & medicine, si in medicina, si in vtraq3 facultate efficiat doctor, dz hre tam libros legales qz medicine. l. tine textores. & ibi expresse Alex. & Jas. ff. de lega. j. qz sub simplicibus cõprehẽdit casus mixtus in fauorabilibus. l. si ita. ff. de libe. & posthu. not. in. l. ij. in prin. ff. de vb. obl. Marc-
2 anto. bauer. in. §. sed cuz aliqs. col. xj. insti. de testa. mili. † & dignitas supueniens nõ tollit priuilegium pcedens. l. iij. C. de dignita. lib. xij. Sufficit tñ vni homini in vita vna dictar scientiar, etiaz si haberet excelsum intellectum, qz vita breuis, ars vero longa, Hippocra. in prin. aphoris. facit. l. stichus. ff. de leg. iij. hoc expsim tradit Bal. in. l. si duobus. in prin. C. cõia de leg. nume. vj. &
Qui binos lepores vna sectabitur hora.
Uno qñq3, qñq3 carebit vtroq3. l. fi. C. de asses. & l. fi. de excepto. & exac. lib. xij. gio. in. c. diuersis fallacijs. de cleri. piuga. sed cũ leges & canones sint piuncti, vt dixi in trac. noia. q. v. põt qs vno
3 tenore psequi vtrunq3, † & idem est dicendũ, qñ testator legauit illis, q sunt doctores in legibus & medicina centuz, nam lz vnus doctor non sit in vtraq3 facultate, tñ habebit centum, lz Alexã.
4 consil. xx. ponderatis. nu. viij. in. iij. vol. † qz in materia fauorabili qñ copula cadit inter duo adiectiua, vel iter duas qualitates, & non pstat, q sint adiecte, vel adiecta respectu vnius & eiusdem substantiui, vel diuersor, in dubio ad diuersa referri dẽnt. si hoc fieri potest, ad hoc vt augeat, videlicet vt doctor in medicina cẽtum habeat, & totidem doctor legum, Alexã. consil. cj. super eo. nu. viij. eod. volu. & consil. xxv. consideratis. nu. xiiij. in. vij. volu. col. iiij. Bal. in. l. j. in prin. colũ. ij. ff. de iusti. & iure. Joan. crot. in
5 repe. l. coniuncti. col. xj. ff. de lega. iij. ¶ † Primo fallit, quando salarium deberetur ratione oneris, & vnus vtrunq3 onus subire non posset, tunc non habebit nisi pro onere suscepto. l. hac parte. in fine. C. de proximis sacro. scrinio. libro. xij. vnde si rex constituat dari cuilibet magistro in theologia centum, doctori vero cuilibet decretorum quinquaginta, is qui est doctor theologie & decretorum habebit centum & quinquaginta, quando salarium eisdem datur ratione magisterij, quia dignitas concernit fauorem

fauorem psone. in auc. qñtu. que de dignita. colla. vj. ideo non
dz opari ꝯrium effectũ. l. legata. ff. de le. j. secus si stipendiũ sic ex
daret rõne lecture, qr tũc nisi in vtroqz legeret, non hrẽt vtrũqz,
presse ꝯcludit patruus meus Rebuffus in. l. eos. in fi. C. ꝯ excu.
6 mune. li. x. ¶ †Scdo limitat, qñ sine studio, ⁊ sic nõ iure vtrũqz
gradũ recipet, qr vtrũqz salariũ non hrẽt. Anch. ⁊ Barb. in. c.
clerici. de iud. vbi in iure canonico ꝓmotus, ꝗuis ignoret cano
nes cãtũ honoris, vt esset doctor in vtroqz, nõ dz gaudere ꝑuile
gio illius gradus, i quo nihil scit, scripsi in trac. noia. q. v. nu. ix.
vñ si legatũ sit relictũ alicui, cũ doctorabit, itelli ꝑcedẽte exami
ne rigoroso, nec sufficit si a ꝑncipe vel comite palatino obtineret
absqz examine. l. fi. C. de his qui veniã etatis impetra. vbi Ang.
Bonus in tracta. nobilita. in. iij. parte. nu. xxiiij.

SVMMARIVM

1 Legatum si sit factum scolari in loco studij debetur.
2 Legatum debet solui vbi testator voluit.
3 Legatum factũ nõ minuit ob expẽsas factas ad illud deferẽdũ.

Centesimũtrigesimumpri

1 mũ, †ꝙ si alicui scolari leget aliqd in subsidiũ sui stu
dij, dz solui in loco studij, licet hoc nõ fuerit expssum.
Bar. ⁊ Jac. per illũ text. in. l. sz ⁊ si suscepit §. si libertis. ff. ꝯ iud.
2 ꝗuis, in alijs secus sit. l. qꝺ legat. ff. de iud. †nẽpe legatũ dz solui
vbi testator voluit, vel est ꝟosile voluisse. l. cũ reo. in prin. ibi, nã si
alibi voluerit, ibi pstãda est, vbi testator voluit, vel vbi ꝟosile est
eũ voluisse. ff. de leg. j. sz ꝟosile est, ꝙ illi legetur fauore studij, etiã
si non exprimat, igit in loco studij debebit, lz non fuerit dictum,
⁊ hoc ne studiosus studium cogat causa hñdi legatum deserere,
vel intermittere. Jacobus in. d. §. libertis. imo hoc legatũ sum
3 ptibus heredis prestabit, †nec minuetur pp expensas factas ad
deferendũ illud. per tex. ⁊ ibi not. in. l. si qs seruum. in pñ. ff. de le
ga. ij. nã studiosus plus detrimẽti hrẽt ex amissione tpis, in qren
do legatũ, quã cõmodi ex pecunia legata, igit nõ est onerandus,
vt tps amittat, cuius tpis sola auaritia est honesta, ⁊ deo grata,
idem si aliqs reliquerit alimẽta scolastico, tunc etiam in loco stu
dij prestabunt, Jas. ⁊ Jac. in. l. cum hi. §. vult. ff. de transac.

SVMMARIVM

1 Legatũ alimentoꝝ factum scolari debebit scolari in pecunia.

Centesimũtrigesimũsecũ

1 dum, †ꝙ si testator reliquerit alimenta scolari pecu
nia in vniuersitate debebit solui pro alimentis, ⁊ non
species, idest vinum ⁊ frumentũ, qr est legatũ in genere, ⁊ magis
vr legata extimatio. l. j. in fi. ff. de auro ⁊ arg. leg. l. cum aurũ. ⁊. l.
titie. ⁊ ibidem dñt doc. qñ alimenta debent nobili, vt etiam exti
matio debeat. l. cum hi. §. si in annos. ff. de transac. nam si licitũ
esset debitori dare in specie alimenta scolastico, daret fabas, ca
seum, ⁊ cepe, que sunt cibi rusticoꝝ, glo. in. l. seruis vrbanis. ff. de
lega. iij. ⁊ tñ studentes debent comedere bonas escas, ⁊ bono vi
no vti, vt ingenium acutius habeant, qꝺ ex illis si medicis credi
mus, generat, nec tenebitur scolasticus viuere in domo heredis,
qui tenetur prestare alimenta, sed in vniuersitate heres pecuniã
dabit arbitrio boni viri. Bal. ⁊ alij in. l. j. C. de lega. alioqui im
pediretur scolastici studium.

SVMMARIVM

1 Legatum incertum factum scolaribus causa studij valet.
2 Legatum studij causa dicitur legatum ad pias causas.
Legatum ad pias causas incertum valet.
3 Expense studij quando sunt legate que veniant.
4 Heres grauatus vt expensis hereditatis faciat studere aliquem nec dicitur in qua scientia ad quid teneatur.
5 Promissio incerta vel stipulatio facta super alia re qꝫ dotis, ⁊ studij declaratur arbitrio boni viri.

Centesimũtrigesimũter

1 tium, †ꝗuis legatum incertum non valeat. l. quidã.
la. j. ff. de lega. ij. l. quidam. de reb. dub. c. nos quidẽ.
⁊ ibi doct. de testa. tñ legatum incertum scolari factum bene va
let, vt si legentur expẽse studij, vel aliud studij causa, Alex. in ad
ditio. ad Barto. in. l. si quis annuum. ff. de annu. lega. Jas. ⁊ alij
in. l. ita stipulatus. nu. xij. ff. de verbo. obli. sicut in dote scribitur,
in. l. cum post. §. gener. ff. de iure dot. ⁊ abunde per Bald. nouel.
in trac. de dote. in. vj. parte priuile. xj. fol. xij. ⁊ causa dotis ⁊ stu
2 dioꝝ equiparant, vt supra non semel dictum extitit, † ⁊ etiam qr
relictum studij gratia dr quodãmodo relictum ad pias causas.
Alex. in. d. l. ita stipulatus. col. viij. nu. xxviij. ff. de ꝟbo. obli. per
hũc tex. ibi hoc nrẽ pietatis beneficiũ indulgemus, ⁊ legatũ ad
pias causas ẽt incertum vz, gl. ⁊ doc. in. d. c. nos qdem. de testa.
3 Hippo. in rub. de ꝓba. fol. xlix. ver. item adde, †⁊ qñ studij expẽ
se relinquunt, non solũ veniunt ille, que dant pro libris ⁊ victu.
sed etiã p matricula, Bar. in. l. bis ꝟbis. §. fi. ff. de leg. ij. ⁊ So
ci. in. l. qbus diebus. §. j. ff. de ꝯditio. ⁊ demon. ⁊ expense docto
ratus, ⁊ omne id, quod legitime expẽditur. Alexã. in ꝯsil. lxxvij.
4 capio primum, nu. vj. in. iiij. volu. ¶ †Quero si heres grauetur,
vt expensas hereditatis faciat Titiũ studere, nec dr in qua facul
tate, qũo teneatur? Rñdeo heredem teneri facere cum instruere,
vt legat, ⁊ scribat, ⁊ demum vt grãmatice studeat, ⁊ alias ẽm ca
pacitatẽ ingenij scolastici, per. l. sticbus. ff. de leg. iij. Bolo. hic,
⁊ Pet. de ferra. in sua prati. in forma libel. p leg. rei sing. ver. cõ
descendendo ad decimum articulum, ⁊ alibi dicet idem in ꝓmis
sione facta studioso, Alex. in. d. l. ita stipulatus. ff. de verbo. obli.
5 ¶ †Notandũ est, ꝙ ẽm rigorem iuris ciuilis ꝯtractus regula
riter rõne incertitudinis vitiatur, tñ de equitate canonica ois cõ
tractus, ꝓmissio, ⁊ dispositio facta etiã sup alia re qꝫ dote, ⁊ stu
dio, valet, ⁊ tenet, nec vitiat rõne incertitudinis, sed ex tali incer
ta ꝓmissione agit, vt declaret ẽm arbitrium boni viri, est solẽnis
snia Archi. in. c. sunt nõnulli. j. q. j. quam sequitur Jaco. in. d. §.
gener. col. ij. in scolasticis, etiam in foro Cesaris, ⁊ ẽm illius rigo
rem, predicta seruarentur.

SVMMARIVM

1 Falcidia non detrahitur de legato facto scolari pro studio.
2 Item nec gabella solui debet.
Nec quarta episcopalis.
3 Falcidia non detrahitur quando voluntas testatoris non potest impleri si detraheretur.
4 Legatum pauperibus factum dicitur pium.

Centesimũtrigesimũquar

1 tum, †ꝙ de legato facto alicui lraꝝ studioso, nõ de
trahit falcidia, sicut nec de legato dotis. l. cum dotẽ.
ff. ad. l. falci. ita expresse scribit Barb. in repe. c. raynaldus. col.
cxlix. in. xxxiij. casu, de testa. ⁊ maxime qñ pro studio theologie
relinquit, Bal. in. l. j. col. vj. q. ij. ff. de leg. ij. sed Alex. in. l. ita sti
pulatus. col. viij. ff. de verb. obli. dicit idem in studio alterius scie
approbate, vt nulla ex eis dtrahat falcidia, cũ ꝺ legato ad pias
causas nõ detrahat, auc. similr. C. ad. l. falci. ⁊ qꝺ sit piũ ꝓbat hic
2 tex. dicens, pietatis beneficium indulgemus. †Item non dz sol
ui de hoc legato gabella, si ex statuto, vel cõsuetudine de legatis
esset soluenda. Barba. vbi. s. nec detrahetur de illo legato quar
ta episcopalis, Bal. in. l. si quis. §. in omnibus. col. iij. ⁊. vij. C. de
episco. ⁊ cleri. glo. in cle. dudũ. §. huiusmodi. in verbo, indirecte.
⁊ ibi not. doc. de sepultu. qr studentes legatum bene ꝯsument si
3 ne aliqua detractione, etiam si esset maximũ. † Item non detra
hitur falcidia. quando volũtas testatoris nõ posset impleri, si fal
cidia detraheret, tex. sing. in. l. decem. ff. de fideicom. liber. Cor
set. in sing. incip. falci. sed si detraheretur quarta de legato facto
scolasticis, non adimpleretur voluntas testatoris volẽtis scola
rẽ ꝑficere in scientia debere, ꝙ nõ posset facere, si pecunia ei de
4 falcaretur cum vix possit viuere, etiam si non defalcetur. † Item
qr legatum pauperibus factum, dr pium. l. illud. C. de sacrosan.
eccle. l. id quod pauperibus. de episc. ⁊ cleri. atqui scolares sunt
pauperes, vt hic, ergo ⁊c. scripsi, in tex. infra.

SVMMARIVM

1 Legatum factum fratri minori, predicatori, vel alteri mendicanti pro studio valet.
Limita vt. j. nume. 4.
2 Fratres ad quid dicantur mendicantes.
3 Donatio facta fratri minori pro studio valet.

C Entesimūtrigesimūquin

1 tum,†Licet legatū annuū factū fratri minori, pdica
tori,seu alteri mēdicāti,cū repugnet mendicitati non
deāt.cle.exiui.§.cūq3 annui.de ver.sig.Bal.ꝯsi.ccccxvj. visa.in
iiij.vol.ꝛ sic fuit ꝓlatū arestū Parisijs,vt legatū reddituū fcm̄
ēt ꝯuentui nō valeat,teste Jo.gallo,in.q.p aresta.q.lvj. tñ factū
fratribus mēdicantibꝰ ꝓ libris emendis, ꝛ alijs oneribus studij
supportādis fauore studij valebit,put ꝯsuluit Panor.ꝯsil.lxiij.
qdā dñā.in.ij.vol.per gl.in cle.dudū.in.§.hmōi.in vb. idirecte.
de sepult.ꝛ rō est,qꝛ illud legatū dr̄ factū ad augendū diuinū cul
2 tum.c.fi.de testa.ꝛ p hoc nō releuat̄ mendicitas,†nā dñr mendi
cātes,quo ad victū solū, ꝛ non quo ad disciplinā. Fede.ꝯsil.xij.
fratres,Bal.in auc.ingressi.C.de sac. san.eccl.ꝛ succurrit̄ eis of
ficio iudicis,Bar.in.l.nec qcq̄3.§.obseruare.ff.de offic. ꝓcōsul.
vide eū in.l.ciuitatibus.de leg.j.Guid. pap.in decis.cccxxvij.an
fratres,huius snie fuit Fely.in.c.cū dilecta. col.xj.vsi. fallit.vj.
3 de rescri.ꝛ Rauen.in alpha.in vbo,frater minor.†idē in dona-
tione,vt valeat facta fratri minori studij gratia, censet Catellia.
Cotta.in.ij.pte memora.in vb.abbates. Purpu.in.l.j.§.q mā
datā.col.ij.ff.de offi.eius cui māda.est iuris.qꝛ legatum donatio
4 est.l.legatū.ff.de leg.ij.†Fallit qñ tāta relicta eis esset quātitas,
que vosimiliter factū,in fraudem fuisse detegeret,Bar. in trac.
minorica.lib.ij.q.j.ꝛ seq.vbi plenius vide,ꝛ in.iiij.distin.c.j.ꝛ.ij.
per.§.ad hec cum fratres.c.exijt qui seminat,de vb.sig.in.vj.

SVMMARIVM

1 Legatum annuum factum scolari in principio anni debetur. Limita vt ibi.

C Entesimūtrigesimumse

1 xtū.†Quia l3 legatu3 in annos singulos nō debeat̄,
nisi anno finito.l.j.C.qñ dies leg.ced.l.q hoc anno.
ff.de vbo.obl.l.si in annos.ff.de ꝯdi.ꝛ demō.fallit qñ aliqd sco
lasticis legat̄ habitationis forte cā,vel mercedis,vel victus , tūc
pp ꝯiecturā volūtatis,qꝛ statī3 egere incipiūt,in anni cuiuslibet
exordio debet̄,tex.ꝛ ibi glo.in.l.nec semel.§.si in habitatione.ff.
qñ dies leg.ced.ꝛ qꝛ est pium,ꝛ qñ rō pietatis inest, tūc debet̄ in
pncipio.l.si ita fuerit.ij.ff.de manu.test.quē tex.not.Rom.in re-
pet.auc.simil̄r,col.xiij. in.v.causa.C.ad.l.falci. idem in ꝯctibus
tradūt doct.in.d.l.qui hoc anno,vbi abūdātius vide,ꝛ in.l.i.C.
qñ dies leg.ced.multa alia de industria omittam, ne in imensum
hec nostra crescant priuilegia, ista interim si lubet, boni consule.

SVMMARIVM

1 Legatū annuū relictū scolari in nō solēni volūtate qñ debeatur.

C Entesimūtrigesimumse

1 ptimū,†ꝙ legatū annuū scolari ēt in minus solenni
volūtate relictū,ꝓ triēniu3 pstitu3, debebit̄ decetero
prestari.ar.l.j.C.de fideicō.ꝛ ibi Ias.in.ij col.extendit ad doté,
cū dos,studiū,ꝛ alimenta equiparent̄,vt.s̄.dixi.ergo ēt in studio
ꝓcedet,ꝛ multofortius,hec multis ꝓbaré, nisi lectoré timeré ob
ꝓlixitaté fastidire,sed ꝓba tu ex multis q̄.s̄.scripsi,que hic ne re
petā trāscribere nolui,sed tu ad ista ꝯfirmāda ꝓ repetitis hēas.

SVMMARIVM

1 Legatum factum si sit scolari de libris quando pecunia ad eos emendos legata censeatur.
2 Legatum cartarum factum scolari quid contineat.

C Entesimumtrigesimum

1 octauū,†ꝙ si pr̄,vel aliꝰ,leget studēti libros,vel cur
su3 iuris ciuilis studij cā,tunc pecunia censet̄ legata
ad emēdū illos libros,nā pecunia destinata alicui negociationi,
cēset̄ eiꝰ negociatiōis,ēt anq̄3 sit exposita,ꝛ i legato rex talis ne
gociatiōie pecunia ꝯtinet̄,Bal.i marg i v.pecunia,p tex.sing.
in.l.ex fcō.in magna.in fi.vsi.ꝓinde ꝛ si pecuniā.ff.de here.insti.
facit.l.itē legato.§.itē interest.ꝛ.l.q̄situ.ff.ō leg.iij.Bal.in.l.s3 ꝛ
si suscepit.§.si libertis.in fi.ff.ō iud.qō intellige,qñ testōr nullos
hr̄et libros,secus si doctor,vel licētiatus suos legaret libros,tūc
viderent̄ illi libri,quos hēbat,legati,nō pecunia,no.in.l.librorū.
ff.de le.iij.qō ēt intelligeré,qñ illi libri eēnt alicui vsui, secus si sco
lasticus illis nō posset vti, vtpote qꝛ sūt in pargameno, ꝛ nō pñt
legi,vel veteres,ꝛ attriti,tūc pecunia,si ꝯstat de mēte testōris,de
alijs intelligētis nouis debet̄,vt noui ꝛ pdictis meliores emant̄,
2 al̄s secus.l.nō al̄r.ff.de leg.iij.†imo qñ testōr legaret alicui lrāꝝ
studioso cartas,dēret intelligi de libris ex mēte testōris,ꝛ quali-
tate legatarij,l3 al̄s appl̄one cartaꝝ libri nō veniunt.l.librorū.§.
qō tñ cassius.ff.de lega.iij.vbi alia huic rei accōmoda scribunt̄.

SVMMARIVM

1 Scolares cui confiteri peccata teneantur.

C Entesimumtrigesimum

1 nonū,†qꝛ l3 qs teneat̄ suo ꝓprio sacerdoti ꝯfiteri.c.
ōis.de peni.ꝛ remis.Fallit in scolaribꝰ, q dimisso sa
cerdoti in pria pñt in loco studij ꝯfiteri. Siluester ō prierio.i sua
sum.in vb. ꝯfessor.in pmo,nu.vj. Tenebunt̄ tñ ꝯfiteri sacerdoti
illius parochie,in q̄ habitāt,gl.sing.in cle.j.de pui.in vb. paro-
chialis.fm Panor.in.c.cū ꝯtingat.col.xj.de iudi.ꝛ in repe.§.q
vo.c.extirpāde.col.iij.de pbē.facit gl.in.c.fi.de peni.dist.vj. di-
cēs,veh scholaribus q vadūt ad iclusos ꝓ pnia,ꝛ nō vbi audiūt
diuina,gl.in.c.q̄ ꝯ.viij.dist.Host.in sum.de parochijs.§.qs.vsi.
qd de parochijs scolariū,pñt tñ in ꝯuētu aliquo mēdicātiū ēt si-
ne petitiōe lnie sui sacerdotis parochie ꝯfiteri vni ex electis p su
periorē,iuxta cle.dudū.§.statuimꝰ.i vb.libere.ergo sine lnia, di
cit gl.de sepul.itē qꝛ illi religiosi hñt lnia3 ab epo,vel eiꝰ vicario,
ꝛ puilegiū a papa,ergo sine petitiōe lnie,ꝛ hoc cōiter obseruat̄,
s3 tutius esset ꝙ peterēt lnia3,q̄3 facil̄r hēbūt.d.c.ōis. vbi multa
scripsi,l3 istud puilegiū cōpetit ēt viatoribus,ꝛ alijs exteris,q ꝓ
prio sacerdoti confiteri dicuntur confitendo, vt.s̄.est expressum.

SVMMARIVM

1 Scolaris ter moneri debet anteq̄3 matricula priuetur.
2 Citatio seu monitio triplex requiritur vbi agitur de priuatione priuilegij.
3 Monitiones tres requiruntur ꝯtra non residentem antequam beneficio priuetur.
Similiter ad priuandum militem feudo.

C Entesimūquadragesimū

1 †ꝙ l3 vnica citatio ꝓ tribus sufficiat.l.ad perempto
riū,cū.l.seq.ff.de iud.l.tres denūciationes.C.qūo ꝛ
qñ iud.Fallit in scolasticis,q ter debēt moneri,anteq̄3 puent̄ ma
tricula,ita Barb.in.c.ex lr̄is.p illū tex.col.vj.nu.xvij.cū sequē.
2 de ꝯsti.†qꝛ qñ agit̄ ō puilegij amissione,reqrit̄ triplex citatio,seu
monitio,gl.sing.in cle.j.in verb.tertio,ꝛ de vit.ꝛ hone.cleri.que
dicit clericos exercētes vile offm̄ macellarioꝝ, vel carnificū nō
pdere priuilegiū per vnā monitionē ēt peremptoriā,quā glo. se-
3 quit̄ Panor.in.c.ex tue.de cleri.nō residē.†vbi ēt dicit tres mo
nitiones reqri ꝯtra non residētē,anteq̄3 possit bñficio puari. Itē
ad priuandū militē feudo pp ꝯtumacia3 requirunt̄ tres citatio-
nes,gl.solēnis,in.c.vno,de mili.vassal.qui ꝯtu.est, huic acquie-
scit snie Alex.in.l.ꝯtumacia.ff.de re iudi. ꝛ Preposi. in.c.pre-
terea.j.de spōsa.Fely.in.c.ꝯsuluit.de offi.delega.ꝛ.c.contingit.
il.ij.de sent.excom.dixi abundantius in prati.mea.

SVMMARIVM

1 Scolaris iussus matriculari ꝓ matriculato hr̄ quo ad penā imposita p statutū offendēti scolaré,si ante descriptiōe3 offēdat̄.
2 Peregrini euntes Roma3 ad indulgentia3 ꝛ in itinere morientes indulgentiam consequentur ac si iuissent.

C Entesimūquadragesimū

1 primū,†si statutū certam penam imponat offenden-
ti scolarē,ꝛ rector scolarium iusserit aliquem in albo
aliorum,quod matriculā vocant, describi, ꝛ ante descriptionem
contigerit eum offendi nulla mora facta per scolarē, offendens
tūc puniet̄,ac si ille esset descriptus,vt est ō snia Alex. in.l.si qs
id quod,

id qd.col.j.ff.de iurif.om.iudi.q2 pxime cingendus habef, pro cincto.l.pen.ff.de testa.mili.z que de pximo instant, inesse videntur.l.lecta.versi.dicebam.ff.de reb.credi.z paria sunt aliqd factum, vel fieri destinatum.l.vestimentū.ff.de auro z argen.lega. Alex.ɔsil.xcvij.alias de facto.col.j.in.iij.vol.multa ad hac rez facientia, de more ɔgerit Fely.in.c.cū adeo.col.ij.de rescrip. z Jas.in.l.admonendi.col.x.nu.liiij.z seq.in lectu.ff.de iureiurā.z paulo abūdantius.B.Tiraquel.in tracta.de legi.cōnubia. fol.
1 clxiiij.z seq.†Sic in peregrinis causa indulgētiaꝝ Romā eunti bus, ac in itinere obeūtibus statuif, vt indulgētias ɔsequanf, ac si Romā iuissent, declarauit papa tpe iubilei anno.1350.quam declarationē tradit Albe.in dictio.in vbo iubileus.z in.l.q mittunf.ff.ex qb.cau.maio.hodie scolares ante sex menses, postqꝫ studere inceperint, non gaudent in hoc regno pūilegio ɔueniēdi suos debitores coram ɔseruatoribus, veꝝ alia priuilegia p ordinationes regias nō restricta hñe pñt.vidi in Hispania esse declaratum, ꝙ scolasticus non potest gaudere priuilegijs, nisi prius fecerit vnum cursum z audiuerit cursum integꝝ, in singulos dies audiendo duas saltem lectiones, vt est videre in constitutionibus Hispaniarum, in concordia facta cum studio salamantino, anno.1492.que non seruatur ita strictim.

SVMMARIVM

1 Scolaris matricula deletus vel priuatus, an gaudeat priuilegijs scolarium.

Centesimūquadragesimū

1 secundū†si scolastici nomen a matricula deletuz sit, tñ adhuc gaudebit priuilegijs scolariū, donec alteri diuerse inscribatur, z illi se addixerit, casus sing. in.l.vna.§.fin. ibi est eniz miles, ꝗuis in numero nō sit.ff.de bon.poss. ex testa. mili.ꝑm Roma.sing.cclxxv.non pōt, z Bauer. in.§.sed hactenus.colū.ij. insti.de testa.milit.z hoc intelligerem in mercatoribus, vel artificibus, secus in scolaribus, qui nō solent describi in alia matricula diuersa, sed in alia vniuersitate sic, z priuatus scolasticus matricula in vna vniuersitate, nō gauderet priuilegijs illius vniuersitatis.c.ex litteris.z ibi plene doct.de constitu.sed si inscribatur in alia vniuersitate, gaudebit priuilegijs illius vniuersitatis, vt scripsi in.§.monemus.de colla.in concor.

SVMMARIVM

1 Ciuitate interdicta scolares audire possunt lectiones.
2 Doctoribus interdictis scolares interdicti non censentur.

Centesimūquadragesimū

1 tertiū.†Lz ciuitas sit interdicta, poterunt tñ suas studiosi lectōes audire, ꝗuis i eis d̄ diuinis tractef, nec peccāt audiēdo tpe iterdicti, Alb.i dictio.i v.iterdictū.in.iiij. vs.de penis viol.z ita ɔsului qbusdā theologis tpe iterdic Tholosani, ad instātiā fratꝝ minoꝝ ɔcessi, q2 h interdictū cēsef quedā ꝓhibitio administrationis sacroꝝ, z celebrationis diuinoꝝ, vel executionis aliquoꝝ spūalium, z nō ꝓhibitio lectionuz, vt tz
2 Ang.de claua.in sua sum.in vbo, interdictū.in pmo,† plus dicens, ꝙ si interdicanf doctores, scolares non censent interdicti, vide glo.in prag.sanctio.in titu.de interdic.indif.nō ponend.

SVMMARIVM

1 Scolaris ob verberationē modice in clericum factam a conseruatore apostolico absolui potest.
2 Clericus scolaris aliquem verberans, an ad emendam honorabilem condemnari possit.

Centesimūquadragesimū

1 quartū,†ꝙ si scolaris vberauerit clericū in sua pñia modice, demū adeat studiū, vel i studio vberet sociū, pōt ab illa manuū iniectione, z sic excōicatione.c.si qs suadēte. xvij.q.iiij.in studio a suo ɔseruatore aplico absolui.c.qm̄. de vi. z hon.cle.ita tz Stepha.aufre.in decis.capel. Tholo.q.ccxxxj. gl.z ibi Panor.in.c.fi.de offi.ordi.q est valde sing. ꝑm Corset. in vb.absolo.in.lv.q.sui repto.z scolares Parisien.pōt Cācellarius ex pūilegio sibi dato absoluere, vt in pūilegijs vniuersita-
2 tis Parisi.inueni.†imo si talis verberās sit clericus, z ɔueniaf actione iniuriaꝝ, nō pōt ꝯ eū ɔcludi ad emendā, quā pratici dñt honorabilē. vt no.Jo.masuer.in rub. de iniur.in.§.j.z seqf Boer.ɔsil.incip.si qs aio iniuriandi posito, post ɔsue.Biturig.pro hoc facit tex.in.c.in capite.z in.c.clericis.l.dist.c.vno. de cle. cōiug. q2 laicis ꝑm eos in clericos nulla est attributa facultas, seu ptās ɔdēnādi, nec infamādi, cū laici obseq clericis dēant, nō ipetrare, vel diffamare.c.ecclesia sancte Marie, de ɔsti.scripsi in gl. ɔcor.in fi.Quidā intelligūt veꝝ, nisi curie inferret iniuriā, q2 tūc ꝑm eos ad emendā honorabilē ɔdēnari posset, z ita fuit ꝓlatum arestū Parisijs, vt hr̄ in.q.p aresta.q.cxlj.aresto.ij.z.q.cliij. aresto.ij. z vidi quendā clericum ɔdemnatū ad emendā honorabilem, eo ꝙ furtum fecerat in palatio.item aliū ad similem penam ɔdemnatū, eo ꝙ falsum cōmiserat in taxando expēsas nomine alicuius senatoris, cuius nomen falso inscripserat.

SVMMARIVM

1 Scolares id quod expendunt in causa studij dicuntur expendere in vtilitatem ecclesie.
2 Successor in beneficio tenetur stare locationi facte per clericum qui locauit fructus sui beneficij per annuz, vel bienniū, vt possit studere si moriatur ante finitam locationem.

Centesimūquadragesimū

1 quintum,†q2 illud qd exponūt scolares studij causa, dr̄ expositū, quasi in vtilitatē ecclesie. Domi. in.c.cū ex eo.de elec.lib.vj.Fely.in.c.cū.M.col.xj.in gl.in ver.p industriā.de ɔsti.Itē presumif in dubio exposuisse studij grā, Bart.z Saly.in.l.fi.C.de neg.gest.Bolog.hic, qd est notādū, nā ꝓba-
2 tio incūbet dicēti ɔtriū, z vtilitas est,†q2 si scolaris locauerit fructus sui bñficij ꝓ vno anno, vel duobus, vt posset ꝓficisci ad studiū, z ibi moriaf ante tps locationis finitū, tenebif ille qui hēbit bñficiū stare illi locationi, postqꝫ erat ad vtilitatē eccl̄ie fcā, tex. z ibi Panor.z Ana.in.c.fi.ne pla.vices suas.doc. in.l.emptorē.C.loca.Alex.in.l.si filiofa.§.fi.ff.sol.ma.z.s̄.dixi, pūile.xxvj.

SVMMARIVM

1 Scolares vectigalia nō soluūt de his que causa studij portant. Limita, vt.j.nu.3.et.4.
2 Priuilegium ɔcessum scolaribus Parisijs studentibus.

Centesimūquadragesimū

1 sextū,†qd dum studiosi deferūt libros, nō tenenf ad vectigalia, q̄ vulgus pedagia, vel gabellas vocat, ea nēpe que exercēdi iuris grā deferunf, imunitate hoꝝ munerum gaudent.tex.in.l.vniuersi.C.de vecti.ibi exercendi iuris grā, singu.ꝑm Barb.in pemio cle.in vbo, salutē.in.ij.lectu.col.xvj.sequit Alb.z Saly.in.d.l.vniuersi.z Bar.hic, z in.l.fi.§.diuus. ff.de publica.Cardi.in cle.fi.iiij.q.de censi.z q2 ad vsum ꝓpriuz studiosi libros deferūt, z que ad vsum ꝓpriū deferunf, vectigaliū imunitate gaudent, vt dicif in.d.l.vniuersi. doc.in.c.qꝫqꝫ, de censi.lib.vj.z cle.vlt.eo.tit. Bertachi.in tracta.de gabel.in.vij.
2 pte.q.xxix.†z speciale pūilegium ɔcessuz est scolaribus eūtibus Parisios, z redeūtib9, vt nullū vectigal soluere teneanf, in hec vba.Cōcedimus de grā speciali z certa scia, z de nr̄e plenitudine ptātis, ne qsqꝫ laicus cuiuscūqꝫ ɔditiōis, vel eminētie existat, siue puata psona, Prepositus, vel Bailliuus, pfatos magros, z scolares, aut ad ipm studiū accedētes, aut ad ꝓpria redeūtes, de quoꝝ scolaritate ɔstabit p ꝓpriū iurm, in psona, familia, siue reb9, occasiōe pedagij, talie, impōnis, coustume, vel alioꝝ hmōi psonaliū onerū, aut alterius exactiōis cuiuscūqꝫ psonā ingetet, molestent, aut als quouismō extorqre psumāt, hoc ɔcessit Philip.vj.Valesius dictus, olim rex Frācie. ann.1340. in mēse Januarij apud Vincēnaz.Silr̄ pūilegiū ɔcessit rex Frācie Joānes ann.1360.die.xij.febr̄.qd direxit dñs gñalibus, vt pdictis priuilegijs gaudere faciant magros, z scolares. hoc pūilegiū ampliauit Karolus.v.vt sint imunes tā in aqua, qꝫ in terra, z bona ipsorū, z bona suoꝝ beneficioꝝ, que ad vsum hñt, datū anno.1369.
3 die.xxvj.septēb.apud Vincēnā zc. ¶†Limita nisi diu a studio se absentassent.Bar.in.l.naturaliter.§.apum.ff.de acq. rex do. ꝙ itellige, si studēdi aiuz abiecissent alios actus exercēdo.Bar.

in.l.aut facta.§.tempus.ff.de pen.Bertachi.vbi.s.q.xxx.declarat ordinario regia,qñ est abñs per sex mẽses,vt est videre in ordi.reg.rub.des priuileges des escoliers,articu.ij.ꝛ.s.declaraui.

4 ¶†Scḋo limita in rebus alienis mixtis cū libris. vñ si scolaris prudẽs portaret cū libris merces patris,vel ꝯsanguinei,vel alterius ẽt exteri,ꝛ dignoscat̃ fraus,certe illa bona ꝯfiscabunt̃.l.j.ꝛ ibi doc.C.de nauib.non excusan.lib.xj.ꝛ Bolog.hic Bar.in.l.cotẽ ferro.§.dñs.ff.de publi.ꝛ vecti.vide tñ Bal.in.l.cum ꝓponas.col.ij.C.de nauti.feno.qñ licitum ꝓpter illicitū in publicuʒ redigatur,ꝛ Bertachi.vbi.s.in vlti.pte octaue partis.q.viij.

SVMMARIVM

1 Scolares ꝙ portent libros iur̃o eoꝝ vel suoꝝ nūcioꝝ ꝓbatur.
2 Priuilegiū ꝯcessum parisijs studentibus circa immunitates.
3 Liber in quo nomen meum est scriptum, an presumatur meus.
4 Publicani an possint capsas scolarium aperire.
5 Scolaris qūo se ꝓbet esse scolarem si per publicanum negetur.

Centesimūquadragesimū

1 septimū,†ꝙ iuramẽto scolariū stat̃,an portẽt libros necne,vel iur̃o nuncij libros deferẽtis,seu mulionis, vel aurige.qñ scolaris nõ est pñs,gl.in cle.si.de censi.solẽnis,ẜm Alex.ꝛ Jas.in.l.cetera.§.sed si qs ad opus.col.ij.ff.de leg.j.ꝛ sequunt̃ doct.hic.ꝛ Bal.in.l.cum ꝓponas.C.de nauti.feno.ꝛ.l.vniuersi.de vecti.vt in ꝓximo priui.dictuʒ extitit.¶Fallit qñ ex tpe de ꝯrio ꝯstaret.arg.l.si is a quo.ff.vt in pos.lega.Bonifa.in.d.cle.pñti.col.iij.
2 † magistris ꝯo ꝛ scolaribus Parisijs studentibus est cõcessuʒ per Karolū.vj.anno.1383.die.11.Januarij, apud Uincẽnā,ꝙ sint imunes ab oibus impositionibus ꝛ subsidijs,tam sup vino habito ex hereditatibus eoꝝ, vel ex bñficijs, siue illud vendant minutatim,siue alias,siue ex frumento, ꝛ alijs qbuscunqꝫ bonis,sic ꝓuenientibus.¶Jtẽ in oibus bonis emptis ad suuʒ vsum, ꝛ de his vult credi lr̃is rectoris vniuersitatis Parisieñ. qui nõ dʒ attestari nisi scolaris iurauerit in manibus suis emisse ad suum vsum,vel bona esse ex hereditate, vel beneficio, ꝛ hoc quando scolares degūt apud Parisios, sed quando sunt in itinere migrando ad aliam vniuersitatem, vel migrandi
3 ad suos gratia, tunc debet credi iuramento illoꝝ. † ꝛ an presumat̃ esse meus is liber in quo nomen meū reperit̃ scriptum mea manu,scribit patruus meus in.l.j.C.de naui.non excusan.lib.xj.
4 tu illum ibi,si nõ graueris,legito. ¶Quero,†qd si publicani velint aperire scriniū,siue archam,in qua sunt libri repositi, ꝛ videre,an permittat̃: vr̃ ꝙ sic,per.l.regrendi.C.de ser.fugi.que loquit̃ qñ fit auctoritate iudicis,alias secus,ꝛ sic ꝯsuetum est fieri, vcʒ,vt non aperiant̃ ciste, qꝛ inhumanū est paupertateʒ alicuius detegere.l.ij.C.qñ ꝛ quib.quar.ps deb.lib.x.nā aperiens posset subtrahere, ꝛ impedire scolasticos,vel muliones libros deferentes,ꝛ sic eis non ꝑmittit̃ postq̃ iuramẽto ipsoꝝ vult credi,alias ad interesse ꝛ expensas tenent̃ dicti publicani,vt in ꝓximo priui
5 legio dicet̃. ¶Quero,†si gabellarij negent eū scolareʒ,qūo succurret̃,dic ꝙ scholaris ꝓbabit per lr̃as matricule, quas dʒ portare,vt not.hic Bolog.nā clericus ꝓbat se clericū lr̃is.l.si qua per calūniā.C.de epis.ꝛ cle.ꝛ mandatū lr̃is ꝓbat̃.l.j.C.de manda.pn̄.alia multa,que lr̃is ꝓbant̃.B.Cassa.in ꝯsue.Burgūd. in rub.des iustices.in gl.sont creuʒ.§.vj.lʒ ꝯsuetudo sit hodie,vt non petant̃ litere matricule,sed si fit in habitu scolariū talis presumit̃.c.si iudex,de sent.excõ.lib.vj.l.itẽ apud.§.si qs virgines. ff.de iniur.ꝛ qualis est habitus scolariū supra declaratuʒ extitit priuilegio.xciiij. vel poterit ꝓbari per mulionẽ,qui vidit eum in habitu in vniuersitate.vel stabitur iur̃o illius,q dicit scolasticuʒ, postq̃ vult credi quo ad libros, ita ꝛ quo ad hoc.d.cle.pñti.

SVMMARIVM

1 Publicani cogentes scolares soluẽ vectigalia q̃ pena puniant̃.
2 Pene capitalis appellatione que veniat.

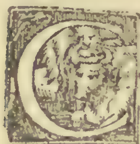

Centesimūquadragesimū

1 octauū,†ꝙ si publicani(quante audacie, quãteqꝫ temeritatis sint publicanoꝝ factiones,nemo est q nesciat,reddo ꝯba iuriscõsulti.in.l.quãte.ff.de publica.) cogãt scolares soluere aliqḋ vectigal,perdunt priuilegia, si qna hñt, text. in.c.dilecti.de priuile.quẽ sing. ad hoc dicit Roma.sing.dcxcv. violans, preterea capitali pena puniunt̃.l.vniuersi.C.de vecti.ꝛ ratio vr̃,qꝛ istud tendit ꝯtra voluntatẽ principis,qui hec priuilegia scolaribus ꝯcessit, sicut in iure dr̃, in.l.j.ij.ꝛ.iij.C.de vestib. olober.lib.xj.vel ad reprimendū audaciam publicanoꝝ.in.d.l. quante.vide.l.si qs ab aliquo.§.fin.ff.de calum.ꝛ.l.vlt.vectiga. noua institui.C.¶Notandū est tñ ꝙ non puniret̃ pena mortis, sed tñ deportationis.tex.in.l.pen.ꝛ ibi gl.in ꝯbo capitali.C.de
2 nauicula.lib.xj.†naʒ appellatione pene capitalis intelligi dʒ de mitiore.l.si preses.ꝛ.l.si de interpretatione.ff.de pen.l.hos accusare.§.oibus.de accusa.applõne pene capitalis, venit ẽt vltimū suppliciū.§.publicoꝝ.insti.de publi.iudi.Jtẽ amissio ciuitatis ꝛ libertatis.glo.in.l.trãsigere.C.de trãsac.gl.in.l.pe.que res vendi non pñt,ꝛ ibi Bal.Hippo.in prati.sua crimi. in ꝯbo opor
3 tune.nu.xl.ꝛ seq.ꝛ ꝯsil.lj.nu.xxxix.¶†Iteʒ dẽnt ꝯdẽnari in expensis,dãnis,ꝛ interesse scolariū,nõ solū isti publicani, sed ẽt alij ꝯductores(quos firmarios vocãt)ꝛ qcunqꝫ alij molestantes super hoc scolasticos,vt scripsi in.l.vna.C.de sent.q̃ ꝓ eo ꝙ interest,ꝛ hoc expresse ꝯcessit Karolus.vij.tū francie rex vniuersitati Parisieñ. anno.1460.die.25.nouẽbris, vt ꝯstat ex priuilegijs in carthophilacio vniuersitatis repositis.

SVMMARIVM

1 Scolares ab oibus collectis taleis,ꝛ muneribus sūt exempti. Limita,vt.j.nume.4.
2 Priuilegiū Regis frãcoꝝ ꝯcessuʒ scolaribus Mõtispessulani.
3 Priuilegium per Principem pecunia concessum non est priuilegium,sed conuentio que reuocari non potest.
4 Scolaribus cessantibus soluere collectas an rustici teneant̃ soluere totam exemptorum portione non diminuta.
5 Scolares vxorati an sint immunes pro bonis dotalibus vxoris remissiue.

c Entesimūquadragesimū

1 nonū,†ꝙ ad collectas,siue taleas nõ tenent̃, nec ad alia munera ordinaria,vel extraordinaria, vt hic est tex.vbi ẽt not.doc.ꝛ in.l.j.ꝛ.ij.C.qui eta.lib.x.cle.si.de censi.nec ad munera ꝑsonalia,vt tʒ Ang.ꝛ alij in.§.itẽ si maior.insti.de excu.tut.Parpa.in repet.l.placet.C.de epis.ꝛ cle.ideo a custodia portarū,que fit cõiter tpe pestis,sunt imunes.d.l.j.ꝛ ideʒ expresse ponit Ripa in suo solẽni trac.de peste.in.iij.pte.fol.cix.ꝛ seq. ꝛ hoc maxime ꝓuilegio vtunt̃ scolares Mõtispessulani, cū Karolus.vij.expssiʒ hoc ꝯcesserit eis ꝓuilegiū,cuius ꝯba subijcio.
2 ¶†Karolus Dei gratia frãcoꝝ Rex,ad ꝑpetuã rei memoriaʒ in solio regie maiestatis supremi regis clemẽtia ꝯstituti,ad illoꝝ qui literarū studio iugiter insudãt,in qbus ꝓciosa reperit̃ assidue querentibus sapientie Margarita,statum ꝓsperū,ꝛ quietuʒ regia sollicitudine vigilãtes,eoꝝ ꝓfectibus libenter intendimus, ꝛ illa que ad dicti studij augmentuʒ,ꝛ tranquillitatem fore conspicimus,opportuna fauorabili ꝯcedimus liberalitate. hinc est est ꝙnos dilectoꝝ nostroꝝ Gutifredi de sancto habundo genere nobilis rectoris moderni, necnon magistroꝝ, doctorū, liceñ. baccalarioꝝ,ꝛ scolariū vniuersitatis studij ville nostre Montispessulani,in hac parte supplicationibus inclinati,attẽdentes insup ꝙ ab ipso famoso studio tanta exactis tpibus manauerint, salutifere fluenta doctrine, vt q̃s plurima eiusdẽ mẽbra insignia apostolice dignitatis gloria donati,decoratiqꝫ extiterūt, a quorum paterna ꝓuidentia,etiam ꝛ a clare recordationis predecessoꝝ nostroꝝ Francie regum ampla munificentia, supplicantes predicti, plurimis sunt priuilegijs prerogatiuis, libertatibusqꝫ premuniti. Cõsiderãtes etiã ꝙ thesaurus sciẽtie preciosissimus, per quem rationalis creatura a terrenoꝝ desiderioꝝ illecebris abducit̃,iustitia colit̃, ꝛ ecclesia militãs fructiferis stipitibus spiritualiter ꝛ tpaliter illustratur.non nisi animi tranquilla quietudine ꝯtemplationisqꝫ dulcedine libere adipiscitur, memoratorūqꝫ antecessoꝝ,qui regni huius florentissima studia suis tẽporibus amplissimis ꝓsecuti sunt fauoribus,vestigia imitari volẽtes,habita etiã cuʒ nõnullis magistratibus,ꝛ alijs de magno cõsilio nostro viris peritissimis deliberatione matura, prelibatis supplicãtibus libertates,prerogatiuas, imunitates, exemptiones,frãchisias,ꝛ priuilegia infrascripta dedimus, ꝛ ꝯcessimus, ac serie presentiū damus ꝛ ꝯcedimus eisdẽqꝫ in posterū vti pariter, ꝛ gaudere ipsos regia volumus liberalitate. ¶Et primo ꝙ rector,doctores,magistri,licentiati,baccalaureati,ordinarie, ꝛ ꝯtinue legentes, alijqꝫ veri studentes, cursus ꝛ actus scolasticos pro

cos pro adeptione sciẽtie ꝛ graduũ exercẽtes, ab omnibus impositionibus, gabellis, quarta aut octaua parte vini, ꝛ aliorũ fructuũ excretorꝫ, tã in suis predijs patrimonialibus, ꝙ̃ alijs ratione beneficiorũ ecclesiasticorũ sibi cõpetẽtibus, ꝛ pertinẽtibus, ẽt ꝛ alijs psonalibus vectigalibus, pedagijs, angarijs, ꝛ perangarijs, sint, ꝛ remaneant in ppetuũ quitti, liberi, franchi, immunes, pariter ꝛ exẽpti. ¶ Jtẽ ꝙ dicti supplicantes possint ꝛ valeant debitores iniuriatores, iuriũ detentores, inquietatores ꝛ molestatores suos in patria occitana cõmorantes, necnõ in diocesibus rutheneñ. ꝛ vabreñ. degentes a loco predicto Montispessulani, p quinqꝫ dietas vulgares distantes facere conueniri, ꝛ tractari corã ꝯseruatoribus predicti studij. j. villã nostrã antedictã Montispessulani, in ꝛ super iustitia ꝛ iure respõsuros. ¶ Jtẽ ꝙ officiarij ꝛ curiales prefate ville nostre montispessulani, minime possint prenominatorum supplicantium domos siue domicilia, aut habitationes intrare sub quouis colore, nisi dũtaxat eodẽ modo quo priscis tpibus vsi sunt, iusta ꝛ secundũ tenorẽ trãsactionis, ob id ipsum olim facte ꝛ concordate. ¶ Jtẽ, ꝛ ꝙ prefati supplicantes nõ possint extrahi, citari, vel adiornari p quoscũqꝫ iudices ordinarios, cõmissarios, vel extraordinarios, pro quibuscũqꝫ causis ciuilibus, vel criminalibus, extra villã predictã, in qua pro tẽpore degunt, seu cõmorãtur. quas quidẽ prerogatiuas, libertates, frãchisias, immunitates, exẽptiones, ꝛ priuilegia predescripta sepe factis supplicãtibus, ꝛ eorum cuilibet concedimus, ꝛ concedẽtes laudamus, ꝛ approbamus auctoritate regia, ꝛ ex potestatis plenitudine per presentes. que omnia ꝛ singula vt perpetue stabilitatis robur obtineant, pñtes literas sigilli nostri in absentia magni ordinati fecimus appensione muniri, nostro iure ꝛ in omnibꝰ quolibet alieno semp saluo, datũ in pedenacio mẽse Maij, anno domini, 1437. ꝛ regni nostri decimoquinto, per regem comite de marchia, ꝛ de pardiacho archiepõ tholosano, epis claramõteñ. magaloneñ. malleaceñ. christophoro de auricuria, magistris gaufrido vassalli, Joanne de mõtmorni, ꝛ pluribus alijs presentibus. M. de frebois visa contentor. E. du ban. ¶ No. per hãc clausulã in fine priuilegij positã, ibi nostro iure, in oĩbus ꝛ quolibet alieno semp saluo, ꝙ dũ fit cõpositio, ꝛ datur pecunia, tũc priuilegiũ nõ põt reuocari, 3 † qꝛ qñ princeps ꝯcedit priuilegiũ mediãte pecunia, seu precio, illud nõ est ꝑprie priuilegiũ, sed dicitur ꝯuẽtio ꝛ ꝯ ctus irreuocabilis, itaqꝫ princeps nõ poterit postea reuocarẽ, bal. ꝛ Jacobi. in. l. qui se patris. in fi. C. vnde liberi, Paul. in. l. liberti de libertis, ꝛ eorũ liber. scripsi in trac. nominatio. q. vl. in fin. ꝛ in prefa. ad rub. de colla. in concorda. 4 ¶ † Jntellige supradicta esse vera vsqꝫ ad septẽ annos inclusiue, qbus scolares galli gaudere pñt priuilegijs, vltra vero nõ, vt habeť in ordina. regis, in princi. ibi lectres patentes du roy Loys, touchant la reformation des priuileges des vniuersites. ꝛ audiui i vtilitatẽ scolariũ multa aresta data p dños generales parisieñ. ꝛ mõtispessulani sup hoc, qa post illud tps cõiter dedunt se pratice, maxime in hoc regno, ꝛ nõ pñt gaudere priuilegijs scolariũ. ¶ Jta fuit decisuꝫ aresto parisieñ. vt refert Galtus in questio. per aresta. quest. lxxviij. qđ est verũ circa collectas ꝛ alia priuilegia in ordina. regijs expressa, secꝰ forte in alijs, vt scribo in ordinatio. reg. rubri. des priuileges des escolieres, articu. v. nisi legerent post septẽ annos, vt in. d. ordinationibus continetur, qꝛ tunc ẽt post septẽ annos ad collectas nõ tenentur. 5 ¶ † Et qñ scolares cessant soluere ob eorũ priuilegia, an rustici vel alij habentes bona ꝯfinia, teneãtur soluere totã collectã, nõ diminuta portione exẽptorũ, vide Lucam de pẽna in. l. actores. C. de exacto. tributo. lib. x. vbi ꝯcludit qđ sic, arg. ff. de lega. j. l. ab omnibus, in princi. l. vacuatis. C. de decurio. lib. x. facit. c. cupiẽtes. §. ceterũ, ꝛ. §. si vero, de electi. in sexto, vbi si ius excusset electũ a prestatione sumptuũ necessariorꝫ in ꝓsecutiõe electionis, totũ onus impensarũ incũbit electoribus, dicam fusius in ordina. regijs, vide Barb. ꝯsil. xiij. sapienter in. ij. vol. 6 † Sed an scolares vxorati sint exempti pro bonis dotalibus vxoris, vide in. l. doce ancillam. C. de rei vendica.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Scolares pro represalijs capi non possunt.
2 Represalie que sint.
3 Peregrini pro represalijs capi non possunt.
Quid de librarijs.
4 Quid de patre ꝛ fratre visitantibus scolares.

6 Entesimũquinquagesi-

1 mũ, † qꝛ studiosi nõ possunt pro represalijs capi, vt in hoc tex. pꝫ, ibi nec alterius odio pregrauari, ꝛ hoc tenent passim omnes doctores hic, ꝛ Bar. in trac. de represalijs, in. vij. q. Alb.
2 in tract. statuto. in. j. parte. q. liij. † modo represalie appellãtur, qñ ciuis alicuius ciuitatis damnũ patitur in alieno territorio, ꝛ ciuitas nõ facit illi fieri restitutionẽ, tunc iudex territorij dãnum passi mittit literas potestati illius loci, vbi moratur dãnũ inferens, ꝙ faciat sibi restitutionẽ fieri, aliter concedet represalias. ꝙ si potestas hoc nõ faciat, iudex cõcedet, vt quiuis mercator vel alius talis loci dãnũ inferẽtis capiatur cũ suis bonis, donec satisfactũ plene fuerit alteri mercatori dãnũ passo, ꝛ hoc fit quando ciuitates sunt diuersorũ dominorꝫ, vt ciuitas Aueniori. ꝛ villa noua, vna est pape, altera regis, ꝛ alias fit secundũ praxim locorũ, eodẽ pri-
3 uilegio vtuntur clerici, Alber. vbi. s. d. q. liij. ¶ † Sic nec peregrini pro represalijs capi possunt, aucten. omnes peregrini. C. cõia, de successio. nec bidelli, vel scriptores, ẜm docto. hic, sed cũ hodie non sint librorum scriptores, impressores loco librariorũ haberi, ꝛ scriptorum credere, ꝛ istud videtur de mente siluestri de prier. in sua summa, in verbo, represalie, ꝛ hoc intellige quando sunt iurati vniuersitatis, alias nõ, cũ ñ sint famuli vniuersitatis, nec scolariũ, sed tm̃ sunt mercatores, ergo priuilegijs nõ gaudebunt, ꝙ no-
4 tes pro bipliopolis iuratis huius vniuersitatis parisien. † idẽ in patre ꝛ fratre visitante scolasticos, vt nullo casu possint pro represalijs capi, Joan. a canibus in tracta. de represalijs, in prima parte fallen. xxj. ꝛ. xxvj. vbi vide hanc materiam fusius elucidataꝫ, ꝛ in. c. vno. de iniurijs, lib. vj. ꝛ. s. dixi priuileg. lxxviij.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Scolares immunes sunt in eundo, stando, ꝛ redeundo.
2 Secure non venit qui secure stare non potest.
3 Conducens pro certo pretio in eundo, idem pretium debet dari in redeundo.
4 Securitas a lege data bannitis ꝛ hostibus data non censetur.

c Entesimumquinquage-

1 simũ, pmũ, † ꝙ studẽtes nõ solũ sũt imunes i adeũdo studiuꝫ, sed etiam in stando, ꝛ redeũdo, tꝫ Bar. in. l. vtimur. ff. de sepul. viola. ꝛ. l. j. ad. l. iul. maiesta. ꝛ in. l. relegati de penis, arg. c. statutũ. §. ꝑ ferẽdo, de rescrip. lib. vj. tex. ꝛ ibi Ange. i. l. j. C. de nauicula. lib. xj. Alex. ꝯsi. xlvj. põderatis, in pn. in. ij. vol. Fely. inꝭ. c. ego. N. de iureiur. ꝛ. c. inouamus, de here. Corse. sing. icipiẽte securitas, Jo. de pla. i. l. si qs decurio. C. de decu. lib. x. ꝛ in. l. fi. C. de digni. lib. xij. neqꝫ. n. minus abesse reipub. cã intelligẽdus ẽ, q id negociũ vel ab eo reuertiť. l. tps. ff. de vaca. ꝛ excusa. mune. Jtẽ iste tex. ꝓbet imunitatẽ oĩbus scolaribus, q cã studiorꝫ peregrinantur, sed qñ recedũt peregrinanť cã studioruꝫ,
2 vt est notoriũ ergo ẽt redeũdo his vtenť priuilegijs. ¶ † Et non venit secure, q nõ pt secure redire. l. sciendũ. ff. de legatio. ꝛ. l. sed sciendũ, ad trebel. ꝛ. d. l. vtimur, ꝛ. l. q mittũtur. ff. ex quib. caus.
3 maiores, Decius ꝯsi. li. ꝛ pro tenui, colũ. ij. ¶ † Facit ꝙ si qs cõduxerit equũ, vt eat ad pñaꝫ ꝑ certo pcio in singulos dies dãdo nõ tenebiť dare pciũ maius in redeũdo, sꝫ idẽ pciũ dabiť, qꝛ idẽ est labor in redeũdo, iõ idẽ dꝫ esse pmiũ. l. scio. ff. de ann. legato. qđ facit ꝑ ꝯmissarijs. Joã. pirrus in. l. ꝯperimus, ꝛ Rebuffus i. d. l. j. nu. v. p illũ tex. C. de nauicula. li. xj. hoc spãliter parisijs cõcessit Ludoui. rex francie. ix. in hec verba, Concedimus ꝛ volumus ꝙ omnes ꝛ singuli, de quacunqꝫ regione vel natione oriundi de huiusmodi corpe vniuersitatis parisieñ. existẽtes, ꝛ esse volentes ad eã accedere, morari, redire, ꝛ se nũcios suos resqꝫ suas vbilibet transferre pacifice, ꝛ libere absqꝫ aliqua inquietatione possint, sicut melius eisdem videbiť expedire, ꝛc. an. dñi. 1314.
4 parisijs actuꝫ. die. ij. Julij. ¶ † Fallit si esset bannitus, qꝛ tunc illi nõ dať securitas, Bologni. hic, securitas aũt a lege data, nõ censeť esse tradita hostibus, Bar. in. l. j. ff. ad. l. iuliaꝫ maiesta. nã reatus oẽm honorẽ excludit. l. j. C. vbi sena. vel clarissimi. ¶ Limita secundo, vt per Alex. ꝯsi. xxix. ponderatis, in. vj. volu. circa finẽ, ꝛ per Joan. de canibus, in. d. trac. de represalijs. in. j. parte.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Scolares tres iudices habent.
2 Rector parisijs in quibus iurisdictionem in scolares habeat.
3 Scolaris clericus non potest conueniri coram iudice laico.
4 Jdem in fideiussoribus eorum.
5 Reipublice interest habere ꝙ̃plurimos defensores.
6 Scolares parisiẽses alios corã suis conseruatoribus trahunt.

1 C Entesimũquinquagesi; mũ secũdũ,† ꝙ scolastici habent tres iudices, pr̃ates, doctorẽ, ⁊ epm̃, vt hic, ⁊ dixi in text. ⁊ in proemio. ff. sequit Cosma guymier, in prag. sancio. in tit. de colla. in. §. verũ tñ versi. vt liberius, Petr. de lesnau. in opusculo de doctoribus, in. iiij. parte. q. lxxxij. lz Steph. Aufre. in decisio. capel. tholo. q. clxix. dicat quatuor habere epm̃. vcz pr̃atem, rectorẽ, ⁊ doctores,
2 †⁊ in hac vniuersitate parisien. rector cũ ꝓcuratorib⁹ tribus diebus in hebdomada. s. lune, mercurij, ⁊ veneris, hora ha post meridiẽ solet ꝯgregari, ⁊ iurisdictionẽ in suos exercere, tã pro iuribus primariorũ, regẽtiũ, ⁊ bidellorũ, ꝗ̃ pro locatione domorũ, in quibus scolastici morãtur, tã pro eo, q alteri domuz locauit, ꝗ̃ q ab altero ꝯduxit. Itẽ ibidẽ tractari solet de scolarib⁹, discurrẽtib⁹ d collegio ad collegiũ, d pgameno, cui⁹ ꝯfiscationẽ hz rector, d papyro, de libris de scripturis, de religationib⁹, de illuminatiõibus ⁊ ceteris ad scolaritatẽ pertinentibus, ista sunt verba. d. Rober. gouleti in suo cõpendio.
3 † Limita in scolari clerico, q nõ poterit ꝯueniri corã iudice laico, p tex. in. c. si diligen. de fo. cõpe. Spec. in titu. de reo. §. j. ver. sed qd si scolaris.
4 ¶ † Limita scdo, nõ procedere in fideiussoribus scolariũ, Bal. hic p. l. ij. de primipilo. li. xij. C. hi enim corã suis iudicibus ꝯueniri poterunt, ⁊ nõ corã iudicibus scolariũ. Sed ꝙ non sit priuilegiũ, probat̃ de. l. si plures §. apparet. ff. de administra. tut. vbi dr̃ segnius, expediunt cõmissa negocia plures, vnde melius eẽt habere vnũ bonũ iudicẽ ⁊ cõseruatorẽ, q bene eos tueretur, ꝗ̃ plures inutiles. ¶ Itẽ. c. cũ sit generale, de fo. cõpe. dicit eẽ introductũ in fauorez actoris, ergo nõ in fauorẽ scolariũ. Solu. verũ credo ꝯ̃riũ, qñ oẽs cumulatiue ⁊ simul iurisdictionẽ haberent, secus si quilibet insolidũ vt hic, qz tũc si vnus sit negligens, forte alius erit diligens, si vnus ꝯseruator odio prosequatur scolares, alius diliget, ⁊ iustitiã ministrabit ⁊ sic citius administrabitur iustitia, arg. l. decurio fortunã. C. de decurio. lib. x. Itẽ qñ est electio actoris, tũc bene resultat pluralitas iudicum in fauorẽ eius, secus si electio sit rei vt hic, nẽpe scolares ꝯueniri pñt eligere sub quo ꝯueniant suos debitores, ita Soci. in
5 . d. c. cũ sit generale, col. j. † nã reipub. interest quã plurimos ad defendẽdũ causaz suã admittere. l. iiij. ⁊ ibi vide docto. ff. de no. operis nuncia. ⁊ Lucã de penna in. l. fi. col. j. C. de dela. lib. x. ideo solent dari vniuersitatibus plures ꝯseruatores, not. doc. in. c. fin. de
6 of. deleg. in. vj. ¶ † Fuit etiã ꝯcessum, ꝙ magistri ⁊ scolares parisijs studẽtes, p quoscũqz iudices regni nostri seculares extra muros parisien. inuiti in cã psonali ad eorũ iudiciũ vel examẽ nõ trahant̃, nõ citentur, nec hoc procurent facere laici subditi ipsius regni nostri, p regẽ Philippũ sextũ, predictis verbis, anno. 1340. in mense Januarij, ⁊ ꝑpter istud priuilegiũ parisijs studẽtes, trahunt alios intra resortũ, ẽt scolares coram ꝯseruatoribus parisien. ⁊ interim pendente processu, qui est in curia parlamẽti, inter parisien. scolasticos, ⁊ aliarũ vniuersitatũ, solẽt scolares parisijs studentes, per senatũ remitti ad conseruatorem parisiensem, vt sepius vidi, vel impetrantur litere regie, vt pendente illo processu inter vniuersitates, causa remittatur ad conseruatorem parisiensem, que facile concedi solent, ⁊ verificari.

SVMMARIVM

1 Scolares etiam lite cepta coram alio iudice possunt eligere sub quo mallint conueniri.
2 Limita in feudo, vt ibi nume. 2.
3 Scolaris lite contestata coram vno iudice an variare ⁊ alium elligere possit.
4 Quid quando metu coactus est scolaris litem contestari.
5 Quid quando iurauit obedire rectori.
6 Scolaris si semel ellegit, an poterit iterum elligere.
7 Ellectione ius aduersario acquiritur, quod tolli non potest.

1 C Entesimũquinquagesi; mumtertiũ, † licet vbi sit ceptũ iudiciũ, debeat ⁊ finez accipere. l. vbi ceptũ. ff. de iud. ¶ Fallit in scolaribus qui possunt eligere sub quo iudice malint conueniri, ita tenent doc to. hic per hunc tex. sequitur Feli. in. c. ex tenore, de rescript. ver si. lex vbi, ⁊c. ⁊ in. c. dilectus, el. ij. col. vj. ver. oriebatur, eo. tit. debet tamen docere se matriculatũ, ⁊ sua interesse, tex. in. c. veniẽs. ij. de testib. ⁊ nisi scolaris producat literas matricule, seu testimoniales non potest conseruator retinere causam, etiã si scolasticus iuraret se matriculatũ, vel probaret se scolarẽ, ita fuit dictum per arestum, anno. 1528. die. xxviij. Julij. per. l. nõ ignoras. C. qui ac
2 cusa. non possunt. ¶ † Fallit quando conueniretur ratione feudi ⁊ corã domino feudi, quia tunc eum declinare non poterit, ⁊ aliũ eligere, si idẽ feudi dominus iurisdictionem habeat, secus si corã alio ꝯueniretur. c. ceterũ, de iud. Luc. in. l. in sacris. ij. col. j. C. de ꝓ
3 ximis sacro. scrinio. lib. xij. ¶ † Et illa electio durat vsqz ad litez contestatã, post vero, nõ poterit variare, Aufre. d. q. clxix. glo. ⁊ doctores in. c. nõ licet, de regu. iur. in. vj. ⁊ in ordina. reg. rub. des priuileges des escollieres, articu. iij. si tamen lis nõ sit contestata cũ scolari, sed iter alios, poterit ẽt post litem contestatam, petere causam ad conseruatorem remitti, vt pluribus arestis fuit confirmatum, quia quo ad eum non est lis contestata, ⁊ fuit ita prolatũ arestũ. anno. 1525. die. v. iulij, in hoc senatus parisien. vide bart. in. l. si qs libertatẽ. ff. de petitio. hered. fusius in ordinatio. scripsi.
4 ¶ † Amplia etiam, quando metu fuisset contestatio facta, vtpote iudex compulit scolarem ad litem contestandam coram se, adhuc poterit forum declinare postea, quia pro non facta habetur, arg. l. prima, ⁊ per totũ. ff. quod met. causa, nec tenebitur iurare de calumnia, quando declinat iudicem quia non videtur calumniaz committere, cum ius eidem permittat, Bal. in proemio. ff. §. pen.
5 ¶ † Item dicunt quidam studentes hanc non habere optionem, quando prius sub rectore conuenirentur ratione iuramenti, ꝙ illi prestiterunt, ⁊ se adstrinxerunt, ad illi obediendum, in omnibus licitis. Tamen adhuc putarem posse eligere alium, si de his iurisdictio ad rectorem non spectaret, vtpote si studiosus conueniatur in reatibus, in quibus poterit petere causam ad conseruatorem regiũ remitti, secus in alijs, ⁊ ita in forensi iudicio seruatur.
6 ¶ † Ad hec si semel elegerunt, non possunt postea iteruz eligere, tum ne variare possint, ⁊ reprobare, quod semel approbauerint. l. in arenam. C. de inoffi. testamen. ⁊ optione legata semel optare possumus. l. serui. ff. de legat. primo, tum etiam, ne semper eligendo nunquam patiantur litem contestari, ⁊ sic locus detur malitie
7 . l. iij. §. primo. ff. de eo quod certo loco, † deinde quia per electionem ius acquiritur aduersario, quod postea non potest eidez tolli. l. huiusmodi. §. stichum. ff. de legatis primo, facit textus in auc. offeratur. C. de litis contestatio. ⁊ huius sentẽtie est And. de iser. in hac aucten. in verbo, litem, ar. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verbo. signifi. l. apud, de optio. lega.

SVMMARIVM

1 Citatus coram non suo iudice tenetur allegare priuilegiũ suum.
Limita in scolare vt nu. seq.
Sententia lata contra priuilegiatos non comparentes valet.
3 Quid quando citatur clericus coram non suo iudice.
4 Quid in mendicantibus.

C Entesimũquinquagesi; mumquartum.
1 † Quãuis citatus coram non suo iudice teneatur comparere, saltem suum priuilegium allegaturus. l. si quis ex aliena. ff. de iud. l. ij. si quis in ius voca. non ierit, glo. in. c. vno, de inuesti. in maritũ facta, ⁊ Corset. in suis singu. in verbo, iurisdictio, in primo, immo si quis nõ alleget per cõtumaciã, perdit ius priuilegij sui, vt dicit Alexan. in additio. ad Bar. in. d. l. si quis ex aliena, ⁊ sententia lata contra tales priuilegiatos non comparentes valebit, per glo. ⁊ ibi doct. in. c. cum ordinem, de rescrip. vel mulctari non comparens poterit. l. vna. ff. si quis ius dicenti non obtempera.
2 ¶ † Fallit in studentibus, qui si citentur a pretore, vel a non suis iudicibus non tenentur comparere, etiam priuilegium allegaturi, solenne est verbum. Dec. in. d. capitulo cum ordinem, per glo. ibi ratio est, quia quando notorie constat aliquem esse priuilegiatum, tunc is non tenetur priuilegium suum allegare, glo. sing. in. c. super literis, de rescrip. sed priuilegium scolarium est notorium per hanc aucten. ⁊ alia iura, ergo non tenebuntur illud allegare.
3 † Idem dicendum est in clericis etiam prime tonsure. c. cõuenior. xxiij. q. viij. ⁊ in. c. placita. xv. q. iiij. Oldra. consi. lxxxiij. an episcopus, Petrus Jacobus, in prat. in rub. de successio. feud. versicu. item quia certum est clericum.
4 ¶ † Idem in mendicantibus tradit Panor. in capit. si duobus, de appella. ista intellige quando constaret illum esse scolasticum, vtpote quia in citatione diceretur, citetis talem. N. scolasticum parisien. coram nobis iudice melden. sed hodie inoleuit pratica notariorum apponentium in citationibus, ⁊ alijs literis, citetis talem assertum vel pretensum, vel se dicentem clericũ, vel scolarẽ,

hic

bis casibus tenebitur scolasticus allegare, & probare se scolarem, cum illud dubium sit, nam quamuis priuilegium notorium sit, tamen debet constare, quod sit scolaris, ex sententia Iason. in. l. ij. col. vij. ff. si quis in ius voca. non ierit. Et istud est tutius, quod semp priuilegiũ allegetur, vt is qui citauit contra priuilegium puniatur in expensis, & scolasticus ad suum conseruatorem, & iudicem remittatur, & ita in praxi seruatur.

SVMMARIVM

1 Scolaris existens in studio tam in ciuilibus quam in criminalibus agere potest sine patris consensu.
2 Actus potest fieri aliquo absente quando periculum est in mora.
3 Uxor in absentia mariti contrahere potest.

Centesimũquinquagesimumquintũ

1 mumquintũ, †licet filiusfa. in potestate patris existẽs non possit in iudicio stare sine consensu patris. l. fin. §. necessitate. C. de bonis que liber. quia nõ est integer homo, sed medius secundum glo. ibi fallit in studentibus, qui tã in ciuilibus, quam in criminalibus, in studio existentes agere possunt. l. si longius. §. j. ff. de iudic. & in. l. cum filiusfa. si certum peta. ne dũ patris consensus expectatur, fame pereant & delicta remaneant impunita, vt ibidem dicitur, & in. c. vt fame, de sententia excommunicationis, tum quod patres mittendo illos ad literarum studia, videntur eisdem concedere omnia, sine quibus, studium non possent perficere, argu. l. cui iurisdictio. ff. de iurisd. omnium iud. preterea, de offici. deleg.
2 †tum etiam quia absente aliquo potest actus fieri, presertim quando periculum est in mora, vt hic. l. filiusfa. ff. de procura. l. si vnius. §. ait pretor. ij. & §. filio. ff. de iniur. plene scribit And. tiraquellus, in tract. de legib. connubia, in glo. sexta, de son mary, vbi querit,
3 †an in absentia mariti possit vxor cõtrahere, & quod sic concludit, licet in mariti ptãte existat, vide ibi multa huic rei valde accõmoda.

SVMMARIVM

1 Monachus existens in studio sine licentia abbatis agere potest.
2 Monachus docilis potest compellerre Abbatem ad dandam sibi facultatem accedendi ad studium.

Centesimumquinquagesimumsextum

1 simumsextum, †quamuis monachus nõ habeat personam legitimam standi in iudicio sine licentia abbatis, vel alterius superioris, quia in persona eius non consistit obligatio, cum sit sub potestate abbatis. xviij. q. ij. c. abbates, nam habere actionem, est habere proprium, sed habere officium iudicis non. l. seruos. ff. de alimentis legatis, Bal. in rub. de offi. iud. col. ij. tamẽ quando est in studio, poterit implorare officium iudicis, vt sibi monasterium alimenta prestet, cum expẽsis monasterij monachi doceri debeant, tex. in cle. j. in fine, de statu monach. Panor. in consi. lxxxviij. facti contingentia, col. secunda, in primo volu. & in. c. iij. col. ij. nec clerici, vel monachi, & describitur in constitutio. benedictinis. c. vij. rub. de studentibus ad generalia studia mittendis, & in scolis existentes, nõ solũ possunt agere contra monasterium, sed etiam contra quemlibet alium, glo. in. c. ex parte, de accusa. glo. in. d. l. si longius. §. fin. ff. de iud. etiam sine licentia abbatis, dum tamen sit in studio, de consensu illius, additio ad Dom. de rota, decisio. ccciij. monachus in no. Panor. in. c. cum contingat, col. septima, de foro competen. Stephanus Aufre. in decisio. capel. Tholo. q. xx. & q. lxxxviij. & agit in actibus studium tangentibus, glo. & docto. in. c. j. xij. q. prima, Fely. in. c. cum dilecta, de rescrip. versi. quinto fallit, col. antepen. numero. xviij. & ibi
2 Panor. col. v. ¶ †Item potest monachus docilis cõpellere abbatem ad dandam facultatem accedendi ad studiũ, & si nolit dare, episcopus superior abbatis, seu papa in exemptis concedet, Philippus peruf. in. c. ij. col. secunda, ne clericus vel monach. li. vj. & in summa summarum, in verbo, excommunicatio, in numer. xxv. per Siluest. de prierio, scripsi in glos. concord. in verb. religiosus. §. volumus, de collatio. & ratio est, quia quando aliquid conceditur, omnia videntur concedi sine quibus, concessum explicari non posset, vt. s. dixi, in proximo priuilegio. Sed abbas concedendo missionẽ, videtur etiam concedere facultatem exercendi illa, que veniunt in consequentiam studij, glo. in. c. nolo. xij. q. j. barba. consi. lxxxvj. illud, col. iij. in. iij. volumine. Iacobi. in. l. seruus. C. de iudic. de Turre crema. in summa. xiiij. q. j. nu. vij. ne monachus vel alius religiosus, fame in studio pereat.

SVMMARIVM

1 Scolarem trahens coram non suo iudice cadit a causa.
2 Quid si sit statutum quod non conueniantur nisi coram rectore.

Centesimumquinquagesimumseptimum

1 mumseptimum. †Qui conuenit eos alibi, quam corã iudicibus suis, vt hic, ver. verũtamen cadit a causa, & est ratio, ne a suis studijs auocẽtur propter lites alibi motas, idẽ in clerico dicitur, in aucten. statuimus. C. de episcopis & cleri. c. si diligenti, de foro compet. vbi glo. dicit quod per sententiam non ipso iure, facit glo. in. l. ij. C. de iure emphite, dic tamen, vt scripsi. J.
2 super tex. ¶ †Idem si statutum alicuius ciuitatis simpliciter dicat, quod scolares non possint conueniri coram alio iudice, quam coram rectore, intelligetur non solum in ciuili, sed etiã in criminali. Bar. Rebuff. & Pla. in. l. fi. C. de agentib. in rebus, lib. xij.

SVMMARIVM

1 Doctores iurisdictionem in scolares habent.
2 A sententia vniuersitatis Parisij non appellatur.

Centesimumquinquagesimumoctauum

1 mumoctauum, †quod licet dominus non habeat iurisdictionem in suos domesticos, & famulos. l. qui iurisdictioni. ff. de iurisd. om. iud. Fallit in doctore, qui habet iurisdictionem in suos scolares, vt in proe. ff. §. illud, & in hoc tex. sed hodie sunt constituti conseruatores, qui iurisdictionem in scolasticos habent, & exercent. & sunt duo dati, vnus a rege, vel plures, alter a papa. ¶ Si tamen scolares irent ad doctores, possent ipsi inter scolares cognoscere etiam hodie, & ego hac iurisdictione vsus sum in multis vniuersitatibus, & in hac Parisien. vniuersitate, adhuc quelibet facultas, & natio habet iurisdictionem in concernentibus factum facultatis, seu nationis, & a facultatis, seu nationis sententia, licet grauato ad vniuersitatem appellare. †sed ab vniuersita-
2 te non licet appellare, & pro monstro olim habebat vniuersitas, quod appellaretur etiam ad senatum, cum periuri sint appellantes, & quia in omnibus licitis vniuersitati acquiescere subditi debeãt & obedire, & statuto vniuersitatis predicte cautum est, ne ab eius sententia inter suos subditos lata appelletur, quod est notandum pro degentibus in hac vniuersitate, sed eo nunc per hominũ malitiam ventum est, vt ab ipsa sacrosan. vniuersitate ad senatum appelletur, non tamẽ sine periurij reatu. c. breui. de iureiur.

SVMMARIVM

1 Artium magistri inter suos discipulos iudices sunt.
2 Scolares Parisienses nec eorum magistri excõicari nõ possunt.

Centesimumquinquagesimumnonum

1 mumnonũ, †quod artiũ magistri sunt iudices inter suos discipulos, ita tenuit Alber. in. l. j. in. v. col. ff. de iud. & sequitur Bolog. hic, & hec opinio seruatur in parisien. vniuersitate, vbi regentes suos scolares in carceribus etiam detentos requirunt, & recte hoc iure dictante, & consuetudine approbante, & possunt eos castigare, pro grauissimo tamen crimine, vt heresis & maiestatis non obseruaretur hoc priuilegium, sed talis scolaris puniretur vt quiuis alius, & sic vidi semper seruari ibidem, imo etiam possunt requiri, etiam si sint in carceribus episcopi, & requirentes non possunt excommunicari pro his que gerunt vniuersi-
2 tatis nomine, † & hoc Innocentius concessit magistris, & scolaribus parisiensibus, in hec verba, vt nullus in vniuersitatem vestrã magistrorum & scolariũ, aut rectorem, vel procuratores vestros, cuiusuunque aut quarumcunque facultatum, seu quemquam alium pro facto, vel occasione ipsius vniuersitatis excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententiam audeat promulgare absque sedis apostolice licentia speciali, & si fuerit promulgata ipso iure sit irrita & inanis, &c. datum perusij, calen. Iunij, pontificatus nostri, anno nono, vt est scriptum in libro facultatis decretorum.

SVMMARIVM

1 Scolaris coram suo iudice conuentus reconuenire potest.
2 Priuilegium per ius commune non aufertur.

Centesimumsexagesimum

1 † q si scolaris fuerit corã suo iudice ꝯuentus, corã illo potest fieri reconuentio, lз actor nõ assumpserit illũ iudicẽ spõte, Panor. in. c. j. in fine, de mutuis peti. Bal. in auct. ꝛ cõsequẽter in fi. l. de senten. ꝛ intel. omniũ iud. nam scolaris est reus, ergo poterit recõuenire, ꝑ totũ titulũ, de mutu. petitio. ꝛ. c. 2 dispẽdia. §. fi. de rescrip. li. vj. ¶ † Itẽ priuilegiũ nõ aufert ius cõmune, arg. l. iij. §. si emãcipatus. ff. de ꝯtab. nã alias sequeret, qđ aut ꝑderet priuilegiũ, aut ius cõe, qđ nec lege, nec rõne, ꝓbatur. l. iij. ff. de test. milit. idẽ tз Jo. and. in. d. c. j. de mutuis petitio. in quẽto corã magistro artis sue, ꝑ. l. magisterie. C. de iurisd. om. iudi. ꝛ Soci. in. d. c. j. col. iij. in. iij. priuil. arti. vbi multa dicit, tũ eũ lege bodie in hac patria consuetudinaria reconuentio sine literis regij, in curijs secularibus fieri non solet.

SVMMARIVM

1 Scolares suos debitores coram suis iudicibus vsqз ad quatuor dietas trahere possunt.
2 Dieta. x. Leucas continet.
3 Scolares montispessulani vsqз ad. v. dietas suos aduersarios trahunt.

Centesimumsexagesimum

1 primum, † q lз iure nouo non valeat quis aduersariũ suũ vltra vnã dietã trahere. c. statutũ. §. cũ vero, đ rescript. lib. vj. olim vsqз ad duas. c. nõnulli, illo ti. ¶ Fallit in scolaribus, q pñt suos debitores corã suis ꝯseruatoribus, ꝛ iniuriatores vsqз ad q̃tuor dietas ꝯuenire, teste Jo. an. in addi. ad Specu. in tit. de iud. de legato. ver. sed nũqđ ꝯseruator, ꝛ Boer. in cõsuetud. Bituri. in. §. iij. de iurisd. om. iud. ꝛ hr in ordina. regijs, rub. des priuilleges des escolliers, articu. vij. hoc ẽt est declaratũ 2 ꝑ leges Hispanie, ꝛ † q quelibet dieta sit decẽ leucarũ, que faciũt viginti miliara. l. j. vbi doct. ff. si quis cautio. ꝛ papa Innocẽtius, in Hispania ad ius decretaliũ reduxit, vt tñ scolariũ priuilegiũ extẽdat ad duas dietas, vidi restrictionẽ datã, anno. 1486. quintodecimo calen. februarij, põtificatus sui anno. iij. ꝛ meminit Jo. fab. in. l. j. col. viij. C. de sum. tri. † sed scolares in montepessulano 3 studẽtes, pñt ꝯuenire suos debitores, iniuriatores, ꝛ iuriũ detẽtores, distãtes ꝑ quinqз dietas vulgares, vt pз in priuilegio Caroli. 8. descripto, q̃ dñt itelligi in ꝯseruatore apl̃ico, lз corã ꝯseruatorẽ regio poterunt scolastici ꝯuenire suos debitores, quãtũ ꝑtẽdit illis senatus sub quo degit regius ꝯseruator iurisdictio, quã ressortũ vocant, fuit declaratũ in hoc senatu Parisiensi, anno. 1525. vltra nõ, vt in. d. rub. des priuilleges des escolliers artic. vltimo.

SVMMARIVM

1 Scolares actores forum rei non sequuntur.

Centesimumsexagesimum

1 secundum, † q ꝛ si actor debeat sequi forum rei. c. cũ sit generale, de foro cõpet. l. in criminali. C. de iurisdi. om. iud. ¶ Fallit tñ in scolaribus, q suos debitores corã suis cõseruatoribus possunt ꝯuenire, vt hic. doct. in. c. j. ꝛ fi. de offi. dele. in. vj. alioqui frustra dati essent eis, vide octo limitatiões, ad illã regulam actor forũ rei sequitur per Soci. in tracta. fallen. regul. x. actor ꝛc. ꝛ per Fely. ꝛ alios in. d. c. cum sit generale.

SVMMARIVM

1 Scolares a qualibet interlocutoria appellare possunt.

Centesimumsexagesimum

1 tertiũ, † q lз ab interlocutoria nõ sit iure ciuili regulariter licitũ appellare. l. ij. ff. de appella. recipien. l. ij. C. de episco. audien. l. pen. C. quoꝝ appella. nõ recipiantur. ¶ Fallit tñ in scolasticis per hunc tex. ibi ab omni iniuria defendamus ꝛ sic siue fuerit grauis, siue parua, q qui totũ dicit nihil excludit. l. a procuratore. C. mãda. l. iulianus. ff. de leg. iij. hic dicit ab omni iniuria, ergo ꝛ a parua, facit qđ scribit Corset. in tract. de minimis, ꝛ. 8. in tex. scripsi, in verb. aliquã, hoc ẽt firmat expressim panor. in. q. incipien. gandulphus, col. xij. ꝛ fuit istud introductum, vt a quotidianis iniurijs, que eis inferuntur, defenderent, vt scripsi in titu. de friuolis appella. §. j. in. iij. regula in concord. Frãcie. ¶ Sed hodie vites, alijqз seruientes potius tuenĩ ꝑ aliquos, iustices administratores, q̃ studẽtes, iõ ipsi clamant, q ante eos, Dauid psal. ix. Da nobis auxiliũ de tribulatione, ꝛ vana salus hois, in deo faciemus virtutẽ, ꝛ ipse ad nihilũ deducet tribulantes nos, quia habetur prime pet. iij. c. quis est q vobis noceat, si boni emulatores fueritis? Ideo bonũ agite, nẽpe cõstituet dominus legislatorẽ sup eos, vt sciãt gẽtes, qm̃ homines sunt, Dauid psal. ix. ꝛ vos prouincie rectores negligẽtes, videte penas, in tex. infra descriptas, ꝛ alias ꝑ me ex iuribus elicitas, ꝛ eas, si nõ virtutis amore, saltem metu pene timete, ꝛ vobis bene erit.

SVMMARIVM

1 Appellari non licet ommisso medio de iure ciuili ad superiores.
2 Appellari non licet ommisso medio ad imperatorem.
3 Secus in papa.
4 Imperator habuit a populo Romano iurisdictionem.
5 Papa autem a deo potestatem habuit.
6 Papa est omnium ordinarius.
7 Differentia inter papam ꝛ Imperatorem.
8 Papa est totum omnium continens.
9 Scolares ad papam ommisso medio appellant.
10 Lex noua veterem corrigit.
11 Priuilegia in corpore iuris clausa, non comprehenduntur in generali cassatione priuilegiorum.

Centesimumsexagesimum

1 quartũ priuilegiũ, † q esto q omisso medio de iure ciuili ad superiorẽ nõ sit appellãdũ. l. imperatores. ff. đ appella. l. addictos. l. eo. ꝛ in auct. de appella. §. fi. colla. iiij. idem per ordinationes regias, imo prohibet in rubr. des apellations, arti. ij, ꝛ nouissime ꝑ ꝯcordata, in titu. de friuolis appella. in. §. j. nisi in casibus positis, per Hostien. in summa, in rub. de appella. §. a quo, ꝛ glo. Fely. ꝛ alios in. c. super questionũ. §. porro, de offi. deleg. prepoli. in. c. dilecti filij. in. iij. col. ij. appella. phịlip. in. c. Romana. §. ab archidiaconis, eo. tit. in. vj. Jaso. in. l. qui Rome. §. seia. ff. de verb. obli. Soci. in trac. fallen. regula. xxiij. quos scripsi in ordina. reg. rub. des sentẽces executoires, ratio est, ne lites prorogentur, ꝛ vt materia vexationis conquiescat, in. d. §. j. in cõcorda. ꝛ vt laboribus partium, ꝛ expensis parcatur, Barb. in. c. sup questionũ. §. porro, de offi. deleg. ꝛ nõ solũ in rebus prophanis, sed ẽt in ecclesiasticis, ꝛ spiritualibus nõ appellaĩ, omisso medio, vt asserit Hostien. vbi. s. ideo dicebat Specu. in tit. de appel 2 la. in. §. nũc tractemus, † benedictus sit imperator, qui licet sit mũdi dñs. l. deprecatio. ff. ad. l. rhodiã, de iac. ꝛ oẽs ꝓuincie sint sub eo. c. adrianus. lxiij. dist. ꝛ oẽs principes. c. in apibus. vij. q. j. dempto rege Frãcie. c. per venerabilẽ qui filij sint legitimi, tñ nõ patitur in preiudiciũ ordinariorũ inferiorũ, ꝛ in dãnũ ꝛ laborẽ incomparabilẽ litigatorũ ad se omissis medijs appellare, qđ si fiat, re-3 mittit appellantẽ ad iudicẽ cõpetẽtẽ, † lз olĩ secus in papa, quia ad eum omisso medio appellari poterat. c. ad Romanã, ꝛ. c. quotiens. ij. q. v. c. si duobus, de appella. gl. ꝛ doct. in. c. romana. eod. 4 tit. in. vj. ¶ Et ratio erat, † q Imꝑator cũ haberet iurisdictionẽ a populo. §. sed ꝛ quod principi. insti. de iure natu. l. j. ff. de consti. princi. nõ mirũ si causas remittebat cũ benefaciẽti. ꝛc. l. sed si. l. §. consuluit. ff. de petitio. hered. l. si nõ sortẽ. §. libertus. ff. de condic. indebi. q aduersus populũ, inhumanus nõ debuit esse, nec illiberalis, cũ sibi populus fuerit munificus, in eũ iurisdictionẽ trãsfe-5 rẽdo, iõ minus debuit potestati populi derogare, quã potuit. † lз papa a Christo habuit potestatẽ. c. in nouo. xxj. dist. c. quodcũqз. xxiiij. q. j. c. translato. ꝛ ibi glo. ꝛ Docto. de cõstitutio. ꝛ in euãgelio pз, ideo cũ maiori honestate potuit sibi plura in preeminẽtiã, q̃ imperator reseruare, glo. in. c. j. de trãslatio. prelat. prepositus in rub. de appellatio. col. vj. lз satis inconsiderate, Bart. in. l. j. §. si quis. ff. de appella. dicat papã eo statuisse, q voluit curiã suam impinguare, vt maiorẽ curiã haberet, cui acquiescit paul. in. l. ad 6 dictos. C. de appel. potest ẽt alia dari rõ, † q papa est omniũ ordinarius.

dinari9.c.p principatū,ꝛ cūcta p mūdū.ix.q.iij.ꝛ cū oi plato cōcurrit in ptāte,ꝛ iurisdōne,ſʒ Io.monacbū,in.c.ſi eo tpe,ð elec. in.vj.Bal.in.c.j.in.j.not. qui feud.dar.poſſunt,ꝛ in.c.j.qs dicatur dux,vel marchio,ꝛ in proemio decreta.col.j.
7 †vnde Bal. in. c.dilecti.ij.de appel.ponit differentiā inter papā ꝛ imperatorem, qꝛ papa,cū pater omniū patrū ſit,immediate cū omni prelato cōcurrit,etiā in eadē iuriſdictione,in maiori autē,ꝛ in propria papa li per ſe ſtat,que nō minuitur,p concurſum alterius iuriſdictiōis, arg.c.j.de conceſſio.preb.in.vj.ꝛ.l.falſa.§.j.ff.de conditio.ꝛ demonſtra. ¶Sicut mare non augetur,nec minuitur,per cōcurſuʒ fluminū,vnde papa habet iuriſdictionē,nō per viā cumulationis qꝛ ſic eēt collega,vel haberet parē,nec per viā gradualitatis, qa ſic haberet priorē preſidētē,ꝛ potiorē ſe,ſed per viam,
8 †quia papa eſt totū ꝯtinens omnia,iuxta illud,omnia Ceſar erat, Imperator autē magnificus ꝛ glorioſus ſicut Aquila diſtribuit predā ſuā,ꝛ nō curat in omnibus epulis os ſuū apponere,tanquā ſit inſatiabilis,hinc eſt quod ſecus eſt in Imperatore,ad quē nō debet appellari,niſi gradatim,nō ꝙ imperator nō poſſit de plenitudine ptātis nō procedere,ſed qꝛ nō vult pp cōmoduʒ ſubditoꝝ.§.ſup hoc,in auct.de queſtore,colla.vj.refert Alex.in.l.q Rome.§.ſeia.ff.de verb.obl.vel ideo ſibi retinuit papa,vt eū tāquā ſuperiorē recognoſcamus,ꝛ dei vices gerētē,ꝙ iure facere potuit.

9 ¶†Fallit tamen in ſcolaribus,quia cū imperator de gratia ſpeciali offerat ſe ſpōte ad defenſionē illoꝝ,vt hoc tex.pʒ,ibi ab omni iniuria defendamus,poterunt ipſi appellare ad regē, vel eius ſupremā curiā,in regno Francie,vel ad Imperatorē,in terris imperij,etiam omiſſo medio, ſeu ad eius ſupremā curiā ſm Bald. Sal.ꝛ alios hic,panor.in ſua queſtione,incipiente gandulphus, col.xiij.Alex.in additio.ad Bar.in.l.j.§.ſi qs ab appellatione, in verſi.omiſſis medijs.ff.de appella.Bartho. de belenzi. in additio.ad panor.in.d.c.dilecti,de appella.Soci.in tracta. fallen. regula.xxiij.fallen.quinta.aufre.in deciſio.Tholoſa.q.clxix. Nicol.Boerius in conſuetu.Bituri.in.§.j.de iuriſdictio.om. iudi. Thomas ferra.cautella prima,Io.Baptiſta in additio.ad Alber.in dictio.in verbo,appellatio.in ver.ad papā,Fel.in.d.c.ſup queſtionū.§.porro,in fine,ꝛ ſcripſi in.§.j.de friuo.l.appella.in cōcord.ſed cū ibi expreſſe ſit prohibitum ad ſuperiorem,omiſſo medio,appellare,tā in foro canonico, ꝙ̄ ſeculari, an ſcolaſtici comprebendantur in illo tex.videlicet quod non poſſunt hodie appel
10 lare,ꝛ videtur quod ſic,†qꝛ lex noua, ēt non faciens mentionem de veteri contraria eam corrigit.c.j.de ꝯſtitu.in.vj.ſed ꝯcordatū eſt lex vltimo facta,ꝛ contraria huic tex.ergo corrigit.

¶Item generaliter loquitur,per hec verba,ſi quis,ꝛc.ergo,ꝛc. Contrarium tñ tʒ glo.in.§.Romane,in verbo,cōprebendi, in fi.
11 in titu.de cauſis,in pragma.ſanc.ꝛ rō eſt,†qꝛ in generali caſſatione omnium beneficiorum,ſeu priuilegiorum,non videntur includi priuilegia,in corpore iuris clauſa,vt ſunt iſta,glo.in.l.ij.§.legatis,in verbo,nō cōpelluntˀ.ff.de iudi.ꝛ in.l.heres,in verbo, excuſatur,eod.tit.glo.in verbo,iure.d.tit.de cauſis,ꝛ infra fuſius ſcripſi,igitur ſtudentes etiam hodie ex ſpeciali priuilegio,omiſſo medio,appellabunt,ꝛ ita alias obtinui in montepeſſulano,nā omiſſo medio, ad Senatum appellaui Tholoſanum, ꝛ recepta fuit mea appellatio.

SVMMARIVM

1 Scolaris non intrans ſcolas ſed domi ſtudens an gaudeat priuilegijs ſcolarium ꝛ.j.nu.5.
2 Scolaris vagus non fiet magiſter.
3 Immunitas artificibus tantum datur.
4 Miles non habet priuilegium niſi occupetur circa militiam.
Familiares pape niſi ſeruiant non gaudent priuilegijs.
6 Scolares quandoqꝫ intrantes ſcolas non dicuntur ſcolares.

Centeſimum ſexageſimum

1 quintum,†ꝙ quamuis ſtudioſus non intret ſcolas,ſʒ domi repetendo ſtudeat, gaudebit tamen priuilegijs ſcolarium,gl.ꝛ ibi Domi.in proemio ſex.per illū tex.in verbo,cōmorantibus,qui non dicit ſtudentibus,idem firmat Cardi. in.c. quod clericis, de foro cōpe.per illū tex.ibi Pariſios cōmorātes Bal.in.l.ſi cū dies.§.ſi arbiter.ff.de arbitro.Io. riminal. ꝛ Iaſ. in.l.ſcrinianos.C.de milita.teſta.Bauer.in.§.ſed bactenus,col. ij.inſtitu.illo titu.¶Sed contrarium tʒ panor.in.c.j.in fi.de iud. per tex.ꝛ ibi Alber.in.l.necnō.ff.ex quib.cauſis maior. Alb.in. l.generaliter,col.vlti.C.de epiſcop.ꝛ cleri.ꝛ.l.ſi quis.C.de domeſticis,lib.xij.ibi indignū quippe eſt,deſides tandiu a proprijs muni͡js aberrantes,quos ꝯuenit aſſiduos munerari.ꝛc.ita tʒ Silueſter de prierio in ſua ſumma,in verbo,argumētū,in vltima.q.ꝛ in
2 ſumma angelica,in eo. verb.†qꝛ ſcolaris vagus nō fiet magiſter .l.j.ꝛ ibi gl.C.de tyro.lib.xij.nēpe paria ſunt non reſidere, ꝛ officiū negligere,cle.j.de celebra.miſſa.ꝛ de cler.nō reſid. per totuʒ, facit tex.ſolennis,in.c.cū ex eo,ibi literarū ſtudio inſiſtentes, de
3 elec.lib.vj.l.ſemper.§.quibuſdā,ibi†nec omnibus promiſcue, q aſſumpti ſunt in his collegijs imunitas datur,ſed artificibus duntaxat.ff.de iure immu.ꝛ.§.negociatores ibi quandiu in huiuſmodi actu ſunt,ibidē.l.ſi duas.§.decet ibi,ꝛ circa operationeʒ ſe negligēter nō habeant,de excuſa.tuto.l.ne quidē.C.de teſta. milit.
4 vbi miles non habet priuilegiū militare,niſi occupetur circa militiā,ſic nec ſcolaris,niſi occupetur erga ſtudium,nempe qui altari ſeruit,de altari viuere debet.c.cū ſm,de prebend.ergo qui nō ſeruit,nō debet viuere,quippe familiares pape non gaudent priuilegijs familiarium,ſi nō exerceant in famulatu,Barb.conſi.lxxxij. clementiſſimi,col.iij.vol.iiij.ſic nec ſcolaſtici nō ſtudentes.
5 ¶†Conciliando opiniones poteſt dici,quod ſi ſcolaris nil proſus ſtudeat,nec intrat ſcolas,tunc non dʒ potiri priuilegijs ſcolarium,qꝛ ceſſante ſtudio,dʒ ceſſare priuilegium.c.cum ceſſante, de appel.l.titia.§.vſuras.ff.de leg.ij.c.generaliter.xvj. q.j. Si vero ſtudeat domi.ſed parū,vel eſt prouectus,ꝛ dubia per ſe poteſt explicare,tunc non priuabiꝛ priuilegijs,ēt ſi non audiat, vel ſcolas nō intret,Barth.in.l.j.C.de tyronib.lib.xij.ſi Bar.lectura poſſit dicit,Lucas de penna,in.l.in ſacris,in.iij.C.ð proximis ſacro. eod.lib.Rebuffus in.l.vna.C.de collegia.lib.xj.glo. in pragma. ſanctio in.§.item quod ad dictas,in verbo,reſidebunt, de colla. Rauen.in alpha.in verbo,matricula,Bonus de curtili,in tract. nobilita.in.iij.parte,nu.lxxxviij.Ripa in.c.j.in fi.de iudi.ꝛ etiam gaudebit benedictione poſita in proe.decre.ſm Bologni. hic,ꝛ Barba.in.d.c.quod clericis,de fo.cōpe.Bonaud.in addi. Io. de terra rubea,arti.ij.ſecundi trac.verſi.octauus articulus cōcluſij.vel poteſt dici,qð ſi ſcolaris parum ſtudet,tamē honeſte viuit, quod eſt ei difficile,aliorum priuilegijs debet gaudere,ſi vero viuat inhoneſte,nō.l.per id tempus.C.de curio.ꝛ ſtatio.lib.xij. ibi, erga eos vero qui inhoneſte,ꝛ contra decus ſeculi, vel honorem militie verſabuntur,nō ſolū condemnatio manſura eſt,veruʒ grauior pena ſtatuenda.huic ſententie ſubſcribit Barb. in proemio cle.in verb.ſalutē,col.ij.ꝛ ſeq.ꝛ eſt equitati conſona,hodie tamē, lʒ reſideat in vniuerſitatibus propter alios actus, nō vtetur priuilegijs aliorum,niſi cauſa ſtudij,in ordina.reg.habetur, in rubr. des priuileges des eſcolliers,art.iiij.
6 †ſi tamen qñqꝫ ſcolaſtici ſtudia publica intrant,non dñr ſcolares de qñqꝫ,ſm Egidiuʒ de bella mera.in conſi.vj.verſi.preterea,Ioā.marie,in.d.l.ſcriniarios, Roma.in.l.ſi vero.§.de viro,col.xxxij.ff.ſolu.ma.in. xxxiiij. fallen.galiaula,in repe.l.centurio,col.viij.ff.de vulg.in Hiſpania requiritur ꝙ in ſingulos dies audiat duas lectiones, alias non dʒ gaudere priuilegijs ſcolarium.vt pʒ in eoꝝ ꝯſtitu.ꝛ in ꝯcordia facta cū ſtudio ſalamentino,de quo.ſ.nō tñ ita exacte dʒ intelligi, vt ſi aliquo die non audierit,ꝙ non debent gaudere priuilegijs, ſʒ quanto frequentius poteſt,audire debet.c.ſignificatum.de preben.ꝛ ſic ſeruatur.

SVMMARIVM

1 Famuli ſcolarium ꝛ clericorum eorū priuilegijs gaudent,ꝛ infra numero.5.
Limita,vt.j.numero.13.
2 Priuilegium extenditur ad perſonas acceſſorias.
3 Priuilegium hoſpitalis ad miniſtros extenditur.
4 Scolarium ſcriptores eorum priuilegijs gaudent.
6 Iniuria facta famulo quando dicatur facta domino.
Idem in iniuria facta militibus exiſtentibus ad latus principis.
7 Iniurians famulum in contumeliam domini criminaliter puniri poteſt.
8 Monaſterio cōpetit actio iniuriarū pro iniuria monacho facta.
9 Marito competit actio pro iniuria vxori illata.
Famulus quando gaudeat priuilegio domini.
10 Alere dominum obligatus tenetur etiam alere famulum.
11 Priuilegium perſonale in acceſſorijs perſonam egreditur.
12 Famulus fraudator ante tempus expellitur ꝛ totius temporis ſalarium perdit.
14 Vxor repudiata non gaudet priuilegijs repudiantis.
15 Priuilegiū ꝯceſſū p regē gallie ſcolarib9 pariſiē.ꝛ eoꝝ famulis.
16 Collegia gaudent priuilegijs ſcolarium.

Centesimumsexagesimum

1 sextũ,† q̃ priuilegia, que cõpetunt scolaribus, compe tunt etiam eorũ famulis, ꝛ nuncijs, vt hic sequit̃ Re buff. in l. vna. §. fi. de collegia. lib. xj. C. philip. frãcus in proemio sexti decreta. in verb. scolaribus, Fely. in c. ij. de so. cõpe. doct. in. l. scriniarios. C. de milita. testam. Rauen. in clemen. vna de vsur. idem in clericorum famulis cantat text. in. l. prima. ꝛ. ij. C. de epi
2 sco. ꝛ cleri. † nam priuilegium extenditur ad personas accesso rias, sine quibus priuilegiũ inutile remanere posset. c. l3. vbi Do. d
3 priuileg. in. vj. Dec. in regula, in omnibus causis. ff. de reg. iu. † et priuilegiũ datũ hospitali, porrigitur ad eius ministros, Oldr. cõ sil. xi. thema est, ꝛ p exẽptionẽ ecclesie, ministri ipsius exẽpti cen sent̃. c. de priuile. li. vj. quia nemo potest stare sine aliqua familia. l. nõ alias. §. j. ff. de iud. vide tex. in. c. extirpãde, in prin. de preb. ꝛ ibi panor. dicit q̃ ẽm qualitatẽ psone, ꝛ bonoꝝ dz habere seruito res, ꝛ famulos, non enim dz sibi coquere carnes, vel alia vilia fa cere, qꝛ ab studio distraheretur hec faciẽdo, etiã quia scolasticos
4 ista nõ decent. ¶ † Amplia ẽt habere locũ in scriptoribus, Alb. in. l. inter eos. ff. ex quib. causis maiores, Rebuffus in. l. ꝯgruit, d loca. predio. ciuiliũ, lib. xj. Bal. in proemio. ff. §. hec autem tria, Rauenna in alpha. in verbo bidelli, Alex. in. l. scriniarios. C. de testa. mili. nã omnes qui in procinctu versantur, cũ eadẽ pericula experiantur, iura quoq; eadẽ merito sibi vendicant, iõ in classib⁹ omnes remiges ꝛ naute milites sunt. item vigiles, milites, ꝛ iure militari posse testari eos nulla dubitatio est. l. vna. ff. de bon. pos
5 se. ex testa. militis. ꝰ. scripsi. ¶ † Amplias nõ solum habere locũ in famulis, quos tenebant tpe huius auct. sed etiam in presenti bus, ꝛ futuris, ita tz patruus meus vbi. ꝰ. qꝛ ꝛ nunc, ꝛ in posteruz qñ seruiunt scolaribus, sunt famuli scolarium, quibus hoc priui legiũ cõpetit, vt hic, siue sint tẽporales, siue perpetui, cũ hic nõ di stinguat, igitur nec ego, sequẽdo. l. de precio. ff. de publica. in rem
6 actio. † Item iniuria facta famulo, cẽsetur domino facta. l. ꝛ si p tor. ff. de offi. eius cui mand. est iurisd. Intellige verum, quãdo fit famulo in executione officij, alioqui secus, vt ibi tenent doctores, ꝛ tradit Joannes Masuer. in rubrica de iniurijs. §. itẽ si seruiẽs, Guido pape in questio. delphi. q. dlvij. Lucas de penna in. l. j. in fi. C. de coarta. libr. xij. ¶ Idem in iniuria facta militibus, iuxta latus principis existentibus, nã inferens crimine lese maiestatis ꝯueniri potest. l. qsqs. ibi pars corporis nostri, ꝛ ibi. d. Buynar dus. C. ad leg. iuliã, maiesta. ꝛ curie facta, regi quoq; facta dice tur, vt scripsi in glo. extra Romanũ, in forma manda. in cõcord. ideo parisijs fuit dictum, q̃ dominus potest prosequi delictũ in p sonã subiectorũ cõmissum. refert Joan. gallus in quest. per arre
7 sta. q. xlj. † imo si in ꝯtumeliã domini iniurietur famulus, vel oc casione domini, potest iniurians criminaliter puniri, Bar. in. l. j. §. idem ait. ff. de iniur. Bal. in. l. si quis homicidij. C. de accusat. Cardi. in cle. de excessib. prela. ¶ Et ex hoc sumpta est pratica in regno francie, per quã verberantes officiales regios cõmissionez suã exequentes, capite puniuntur aut saltem manus ei amputa tur, vt attestatur Guido. d. decio. dlvij. ꝛ do. Boer. in tract. de se ditio. fol. xxxiiij. sed masuer. in. d. titu. de iniurijs, dicit penã eẽ ar bitrariã, ꝛ pratica francie recepit istã, ꝛ hoc crimẽ dicunt eẽ priui legiatũ, vt si clericus, hoc faciat, cõdemnetur per iudicẽ secularẽ, in pecunia, vel ad emendã, vt arresto. cxiij. per Jo. gall. cauetur.
8 ¶ † Itẽ pro iniuria facta monacho, cõpetit actio iniuriarum mo nasterio, ꝛ quando fit clerico censetur facta ecclesie, glo. quam ibi sequuntur panor. ꝛ Fely. in. c. parochianos, de senten. excõ. idem
9 tenet Aufre. in decisio. capelle Tholosane. q. cxlv. ¶ † Itẽ illata vxori iniuria, actio cõpetit marito. l. j. in fi. ff. de iniur. §. patitur, in sti. illo titu. Et qñ famulus gaudeat priuilegijs domini, vide Gui do pape. ꝯsil. xxx. quod nobilis, Bal. in. l. j. C. de vxor. militũ, ra uen. in alpha. in verbo bidelli, idem dicens de bidellis, ꝛ Barb. consil. xliij. sapienter, col. v. nu. viij. in. ij. vol. abundantius scribo,
10 in ordina. reg. Rub. des sergens. ¶ † Preterea qui tenetur ale re dominum, tenetur ꝛ seruitorem, vt tenet Panor. in. c. quan to, de censib. sed in hac francia consuetudinaria, qui inuitat do minum, non inuitat famulum, licet contrarium seruetur in mon tepessulano, ac in tota lingua occitana, atq; in prouincia, ꝛ in ita lia, vt dominus semper habeat vnũ saltem famulũ secũ. ¶ Item sicut non potest scolaris capi, vel eius valisia siue bogete, vt vul
11 gari sermone vtar, ita nec nũcius vt hic. † ꝛ si opponatur de regu la priuilegiũ, de reg. iur. in. vj. respõ. verũ eẽ, quod priuilegium p sonale non egreditur personam non accessoriã, secus in accesso rijs, vt tenet Decius in. l. in omnibus causis id obseruat̃. ff. de re
12 gu. iur. etiam qꝛ est expressum in hoc tex. ¶ † Si tamen famulus sit malus, ꝛ fraudator, poterit expelli ante tempus, ꝛ perdit salã rium totius temporis. l. iudices, ꝛ ibi patruus meus. C. de anno.
13 ꝛ tribut. lib. x. qd̃ distingue vt ibi per eũ. ¶ † Limita nõ procede re, qñ se exemit de seruitu. scolariũ, ꝛ alijs seruiunt, tunc non gau debunt priuilegijs, Alber. in trac. statu. in prima pte. q. cxiiij. qꝛ fi nita causa priuilegij cessat priuilegiũ. l. bi, ꝛ. l. seq. §. j. ff. ex quibus
14 cau. maio. l. ij. §. plane. ff. de iud. † nã vxor repudiata nõ hz priuile giũ repudiãtis. l. q̃ ait. ff. d diuor. vide pulchre Barb. ꝯsi. lxxxij. clementissimi, col. ij. in. iiij. vol. item qualitas iuncta verbo, debet intelligi ẽm tps verbi. l. in delictis. §. j. ff. de noxa. actio. si tamẽ p cessus esset incboatus per contestationẽ corã ꝯleruatore, ibidẽ fi niret̃ p supradicta. Hodie tñ in francia nõ vtunt̃ omnibus priui legijs istis famuli, nisi fuerint matricule adscripti, ꝛ studuerint, ac studeant sicut magistri, ꝛ ita ẽt est in ꝯstitutionibus Hispanie de claratũ in concordia facta inter regẽ Fernandũ, ꝛ vniuersitatem
15 salamantinam. † Tamen Carolus. v. vniuersitatẽ parisien. ꝛ eius famulos, his sequentibus priuilegijs donauit in hec verba. Ean dem vniuersitatẽ eius collegia singula, magistros, vcz scolares, ꝛ bidellos quoscunq;, necnon ꝛ librarios, qui sub protectione, tui tione, ꝛ custodia ipsius vniuersitatis d officio librarie, absq; alia mercatura viuunt, de ꝛ pro suis domibus, quarum domini seu p prietarij existunt, de quibus etiaz locagijs, vel cẽsuz recipere, aut ad suũ propriũ cõmodũ facere possint, necnon ꝛ de domibus seu scolis proprijs, nõ ab alio locatis, ad quas idẽ magistri, scolares ꝛ bidelli vadunt quotidie scientias, vcz artes docturi, ꝛ alias au dituri, a iuuaminibus seu auxilijs nup, ꝛ de nouo super domib⁹ seu locagijs parisijs situatis, vel redditibus earundem pro facto guerrarũ dicti regni indictis, ac ẽt ab omnibus alijs iuuaminib⁹, tam super vino ꝛ sale, quã sup qbusuis rebus alijs, pro dicto fa cto guerrarũ nuper impositis, vt profertur, ipsos ꝛ eorũ quẽlibz omnino quittos, ꝛ liberos esse volumus, ꝛ immunes, ꝛc. datum Parisijs, anno. 1363. die decimooctaua Aprilis. hoc priuile giũ ampliauit idem rex. anno. 1369. die vigesimaquarta septem bris apud Vincennas, postea taxauit ꝛ limitauit ad. xxiiij. libra rios, ꝛ ad alios seruitores vniuersitatis, vt in priuilegio ꝯtinetur dato parisijs anno. 1368. die. v. Nouembris. ꝛ Ludoui. xij. hos vniuersitatis famulos ad. xxx. redegit, anno. 1513. die. ix. Apri lis, vt est in priuilegijs vniuersitatis scriptum, ꝛ omnia priuilegia dicte vniuersitatis confirmauit Franciscus rex modernus Fran
16 cie, anno. 1515. in mense Aprilis. † ꝛ sic collegia etiam gaudent priuilegijs, ꝛ hoc fuit declaratum per senatum parisiensem, hoc anno pro collegio sancti Victoris.

SVMMARIVM

1 Famuli scolarium an ꝛ quando possint petere salarium, ꝛ infra numero. 3.

2 Famulus si relinquat dominũ culpa sua mercedẽ futurã perdet.

Centesimumsexagesimum

1 septimum, † qꝛ si longo tpe stetit famulus cũ studioso illi inseruiẽdo, nulla de sallario facta mẽtione, nec cõ uentione, non poterit postea in fine salarium petere, qꝛ speciale ẽ in aduocato, ꝛ alijs numeratis in. l. j. ff. de varijs ꝛ extra. cogni. er go in ꝯriuz est ius cõe. l. ius singulare. ff. de legib. qd̃ firmat fede. ꝯsil. ccxvij. domine federice, ꝛ Alex. ꝯsi. cix. super eo. col. ij. in sex to vol. immo scolaris poterit eidem famulo recedere volenti, au ferre vestes, quas dederat, vt sibi seruiret, si simul atq; facte eidẽ sunt, discedere vellet. l. penul. ꝛ ibi gl. Bar. ꝛ alij. ff. solu. matri. et gl. in. l. id vestimentũ. ff. de pecul. quod intellige vt per Bart. in.
2 d. l. penul. † immo si famulus relinquat dominũ culpa sua, perdit mercedẽ Jas. in. l. diem functo, nu. xxviij. ff. de assesso. ꝛ Rebuff. in. l. iudices. C. de anno. ꝛ tribu. lib. x. intellige futurum, sed nõ p
3 teritũ ẽm eos. ¶ † Limitat Alex. procedere, qñ famulus eẽt cõ suetus habere salariũ, ꝛ operas locare, qꝛ ẽm consuetudinẽ pote rit petere a scolastico salarium. l. exceptio. C. loca. sed ꝯrium vi detur verum, nam qualitas scolarium, qui non sunt soliti dare sti pendia, est inspicienda, tex. in. l. in summa. §. in frumento, ibi quã ti tu conducturus fuisses, ꝛ gl. in. l. si non sortem. §. libertus. ff. de conditio. indebi. l. fi. C. de fund. patrimo. libr. xi. Item consuetu do ipsorum, quia non sunt communiter soliti dare salarium, ma xime Tholose, vt vidi ibidẽ, arg. l. vel vniuersorum. ff. de pignor. actio. Rauen. in alpha. in verbo, qualitas, ꝛ Corse. in reperto. in verbo, aduocatus, ideo considerata qualitate, ꝛ domini ꝛ famuli qꝛ ille solitus erat dare salarium, ꝛ famulus erat solitus habere his concurrentibus procedet Alexã. limitatio. etiam puto con suetudinem

suetudinē regionis super his attēdēdā. arg. l. si seruus priuiū. §. fi. ff. de leg. j. sed valde pauci famuli a scolasticis habent stipēdia, sed victu tenui, & vestitu vili, his cōtenti esse debēt, iuxta diui pauli sententiā, inspecta tñ dominorum qualitate, vt predixi.

SVMMARIVM

1 Compensatio non fiat contra scolares petentes stipendia, & alimenta.
2 Quod differtur non aufertur.

Centesimumsexagesimum

1 octauū. †Sicut ꝗ dotē nō recipit̃ cōpēsatio. l. ij. §. taceat. C. de rei vxorie actio. plene Bald. de bartolinis in repet. l. j. ff. solu. matr. ita nec ꝗ doctores, vel scolares sua petētes stipēdia, vel alimēta. hoc expressim scribit Ripa, in. d. l. j. col. vlti. qui allegat Alber. in. l. iiij. C. de cōpēsa. vbi nō inueni, rō tñ huius dicti est, tā equiparatorū vcʒ studij & dotis ꝗ̃ equitatis, nā si forte cōpēsatio obijceretur cōtra studētē, ꝓ mercatorē deferētē pecunias, cogeret̃ scolasticus perire fame, & studiū deserere, & iō hac pecunia tradita ꝑ patrē alicui ꝓ viatico scolaris, arbitrarer cōpēsationis exceptionē opponi nō posse. nam postꝗ̃ ꝓ ꝯctibus initis in patria nō ꝯuenit̃, multo minus debita cōpēsabit aliqs ꝗ eū, hoc ēt est valde equū. nā scolasticus interim studebit, & mittet ad patrē, vt satisfaciat isti, de alia pecunia. & licet studiosus nō sol
2 uat nūc mercatori, ad patriā postea reuersus soluet, † & sic qd differretur, nō auferret̃. l. quotiens. C. de precib. impera. offe. alioqui daret̃ materia deserēdi studiū, qꝛ inuidus, & maleuolus emeret a mercatoribus omnia, que illi debet scolaris, & procuraret deferre pecuniā, vt cōpēsaret omnia ista debita, ob hoc cogeretur scolasticus studiū dimittere, qd nō est ꝑmittēdū. & ꝑ hoc respōdi cuidā bursario, qui primario tenebat̃ rōne ꝓcessus in decē, vt nō possit cōpēsari debitū cū pecunijs, que pro victu singulis hebdomadis dent̃, ne collegiatus fame interea pereat. ¶Limitarē quādo illā pecuniā recepisset in studio, vtpote mercator pro prio quadrāte nō hēbat tradere studioso, nisi viginti aureos, tñ dedit illi triginta, si pr̃ noluerit restituer̃ illi mercatori decē, poterit in altero quadrāte cōpensare, tū rōne equitatis, tū ēt qꝛ nullus vellet isti scolari mutuū dare. ad hec ꝙ primū debitū ꝓuilegiatū reperit̃, & hʒ pariter, ob id vnū nō vtet̃ priuilegio aduersus aliud, ꝑ ea que Bar. & alij notant in auct. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. sed supradicta intellige rem in debitis ante studiū, & ob aliam causam, quā studij, quod est singulariter notandum.

SVMMARIVM

1 Scolaris doctus citra peccatum ambitionis doctoratum potest petere.
2 Officia & beneficia an licitum sit appetere.
3 Ambitio totum orbem possidet.

Centesimumsexagesimum

1 nonū. †ꝙ lʒ sit peccatū ambitionis, & presumptionis petere honores, vt est in Euāgelio Mathei. xxiij. c. & not. Archi. & alij in summa. xlviij. dist. scolasticus tñ doctus & dignus pōt petere citra peccatū honorē & dignitatē doctoratus. c. in scripturis. viij. q. j. c. quāto, de magist. clem. ij. illo titu. ratio est, qꝛ hoc petēdo gratiā cōmunicādi alijs scientiā petit quā hʒ, qd ē laudabile, & ad charitatē ꝑtinet, sapien. vij. c. quā sine fictione didici, & sine inuidia cōmunico, & honestatē illius nō abscōdo. & prime Petri. c. iiij. Unusquisqʒ, sicut accepit gratiā, in alterutrū illā administrātes, &c. sequitur Jo. and. in clemen. fi. in verbo, honorē, de magist. Lucas de penna, in. l. si qñ. C. de diuers. offi. & appa. & l. ꝯ, in fine, de re mili. lib. xij. l. j. in fine, de agentib. in rebus, eo. lib. Bal. in. l. barbarius, prima, & ij. columna. ff. de offi. preto. Panor. in. c. cū ecclesia, in fine, de immunita. eccle. indignus vero bene peccaret, & tāto plus, quando peteret in ecclesia, argu. c. grauia. xiij. q. ij. vbi dr̃ quos grauia peccata deprimunt ad maiorē cumulū dānationis potius, ꝗ̃ ad absolutionem, eorum corpora in ecclesijs ponuntur, hec Panor. vbi. ꝯ. & in. c. cū in cunctis, de electio. §. j. col. ij. plene tractat Bened. in repet. c. Raynutius,
2 in verbo, duas habens filias, nu. lx. & seq. de testa. †an liceat appetere officia, & beneficia? breui dicam tibi, ꝙ Jesus fugit in montē, quando volebant eum facere regem, Jo. vj. c. tu qui vis sequi eū, sic facias. sed paucis, quos Equus amauit iupiter, hoc concessuʒ
3 est, †nam domina ambitio totum possidet orbē, multa scribit petrus falco. in suo tract. de appetitu prelaturarum.

SVMMARIVM

1 Scolaris non reppellitur in testem pro socio & amico, maxime in causa studiorum.

Centesimumseptuagesimuʒ

1 †Esto qd amicus ꝓ amico nō possit esse testis, nec socius pro socio. l. testiū, in princ. ff. de testi. c. si testes, & si. testiū. iiij. q. iij. scripsi in trac. de reprob. testiū, in verbo amicus. Fallit in scolaribus, qui pro suis socijs & amicis testificantes non repelluntur ꝑꝑ amicitiam scolasticā, licet sit magna vt. ꝯ. dixi, gl. & ibi panor. Barb. & Fel. in. c. cū. R. de of. deleg. iō indies testificātur de tpe studij suorum sociorum, & in alijs causis. verū est ꝙ extra studiorum cās eis creditur plus, aliquando minus ꝭm qualitatē affectionis, & amicitie, vt no. ibi panor. assignādo rōnē quare nō reprobantur, qꝛ vnicuiqʒ in sua arte credēdū est. l. semel. C. de re milita. lib. xij. sed ipsi deponūt vidisse sociū in studio, & lectiones audientē, ergo illis credetur potius, ꝗ̃ nō ingredientibus scolas, immo ēt in re cōi credi scolastico socio asserit Jo. an. in additio. ad Specu. in tit. de teste. §. j. versi. sed nūquid socius. hodie quia in hac vniuersitate parisien. quelibet facultas hʒ suū librū matricule, si inueniatur scolasticus ibi descriptus, & postea in singulos annos iura soluisse, nō debent ei negari litere temporis studij quod est eis vtile, vt simul atqʒ in vniuersitate degunt, matricule adscribantur, que non perditur, sed socij quandoqʒ moriuntur, & discedunt, ob id testificari non possunt.

SVMMARIVM

1 Scolaris potest in fideiussorem dare scolarem, licet ad conueniēdum sit difficilis.
Limita vt. ꝯ. nume. 5.
2 Et statur eius curatorie cautioni si non inuenit fideiussorem.
3 Quid in criminalibus.
4 Scolaris fideiubens suo priuilegio renunciare tenetur.

Centesimūseptuagesimuʒ

1 primū, †licet nō videatur dare fideiussorēʒ idoneū, q dat priuilegiatū. l. ꝯ die. §. q mulierē. ff. qui satisda. cogan. ¶Fallit in scolaribus, qui si fuerint in loco studij ꝯuenti, nō coguntur dare extraneos fideiussores, sed sufficit dare alios studētes priuilegiatos, lʒ ipsi sint ad ꝯueniēdū difficiles, tex. in. l. fi. C. de priuileg. scola. lib. xij. ibi eos minime extranei fideiussoris exactione vexari. sed pro consuetudine vetustissima, & iugiter obseruata numerariuʒ vcʒ sue scole fideiussorē prebere iubemus, &c. qui tex. licet loquatur in milite, idem erit & in milite legalis militie, & scientie, postquā equiparant̃, in. l. aduocati. C. de aduoca. diuerso. iudic. & ꝯ. dictū extitit, & huic sententie adstipulatur in literarū studiosis. Specu. in titu. de satisda. in. §. dictio, versi. quid si
2 scolaris, †intellige, qñ ille scolasticus eēt extraneus, & nō inueniret aliū fideiussorē, tūc ēt sue iuratorie cautioni stari posset, ꝑ rub. ff. qui satisda. cogā. vbi Jas. & est tex. in clericis loquens, in. l. oēs §. in hac. ij. C. de epis. & cle. ne a suis auocetur studijs, permittitur dare talē, qualē possunt instar ꝯsanguineorum. l. iij. §. pretor. ff. q satisda. cog. Bonifa. in proemio cle. nu. lij. & rōne vtilitatis publice, que ex studio insurgit, vt. ꝯ. dixi, qd est notandū in illis casibus in quibus tenentur dare cautionē, seu fideiussores, Jacob. repro
3 bata ibi gl. in auct. de exhiben. reis. §. suscepto, colla. v. †intellige tamen in ciuilibus, secus in criminalibus, hʒ Jacob. Rebuff. per illū tex. in. l. fi. C. de castren. & ministeria. lib. xij. & Joan. de platea in. l. fi. de proximis agent. in reb. eo. lib. caue tñ, qꝛ illū titul. legit cū titu. de agentib. in rebus, & nō facit distinctum titulū, licet distinguatur per imperatorem, & alios doctores, & nisi in. l. vel ordinatione teneretur dare idoneā, & sufficiētē cautionē, Jas. in. l. san
4 cimus. C. de verb. signi. †Tenebit̃ tñ scolaris fideiubens suo priuilegio renunciare, alioqui nō recipit̃. l. si fideiussor. in prin. ff. qui satisda. cogā. & ita scribit Specu. vbi. ꝯ. plus dicens, ꝙ si ꝯueniat̃ corā rectore, & petit remitti ad doctorē, tenebitur satisdare coraʒ eo, quem elegit. l. ij. §. sed & si dubitetur, cum. §. seq. ff. de iud. & maxime si corā rectore erat grauior satisdatio ꝭm euʒ, de ꝯsuetudine

In Francia, hec cautio iudicio sisti non datur, sed iudex simpliciter remittit quētū ad suū iudicē, nisi in criminalibus.

5 ¶ Itē fallit, † qñ scolaris posset dare aliū fideiussorē, q̄ sociū, tūc cessante ratione, cessabit dispositio, Lucas de pēna, in. l. in sacris la. iij. col. iij. C. ð proximis sacro. scrinio. li. xij. ⁊ an possit dare, vel nō, stabitur iuramēto scolastici, argu. in. §. sed iste, insti. de actio. ⁊ .c. nulli, in fine, de electio. in. vj. ¶ Restringe qñ studiosus vellet dare religiosū fideiussorē, q nō pōt fideiubere pro aliquo extra cāz necessitatis. c. qð qbusdā, de fideius. vbi plene Barbatius.

SVMMARIVM

1 Scolaris fideiussor volens ire ad studiū pōt petere a creditore, vt alium subroget.
2 Fideiussor quando possit agere ante q̄ soluat remissiue.
3 Scolaris si pro socio dederit alicui pignus potest agere cōtra socium vt luat.

Centesimūseptuagesimuz

1 secūdū priuilegiū † q̄ si scolaris pro suo socio fideiusserit, ⁊ postea velit ad literarū studiū accedere, potest agere ꝯ creditorē, ad subrogādū aliū, ⁊ vt ab illa fideiussione liberetur. Specu. in tit. de iudic. in. §. specialia, ver. qd si fideiussor, ⁊ ibi Jo. and. in additio. ad eū, per tex. in. l. aut longa. ff. de ꝓcur. l. licet, ibi, profectio vrgens, de arbit. l. si lōgius, de iudic. alias creditor impediret studiū, qð repugnaret vtilitati publice. §. bis ita. de iusti. ⁊ iur. in insti. ⁊ hic, ⁊ istud firmat panor. in. c. si. de fideius. ⁊ Fel. in. c. ꝯsultationibus, col. j. de offi. deleg. Rauen. in. c. fin. de eta. ⁊ qualit. ⁊ istud est dictū vnicū in mūdo, teste Roma. sing. c.

2 quero a te, ⁊c. sequitur Hyppo. in rub. de fideiuss. q. xxxix. † ⁊ in qbus casibus fideiussor possit agere, antequā soluat, tradit tex. ⁊ ibi gl. in. l. lucius. ff. māda. alios casus cumulat Hypp. in. d. rub.

3 de fideiuss. q. xxxj. † idē dicit Bal. si studēs pro socio suo quicquā pignori dederit, vt possit agere ꝯ sociū, qð luat, ⁊ redimat. l. de restituēdis. C. cōmod. vbi dicit procedere, maxime si studiosus pignori dederit libros, vel vestes pro socio, q: tunc poterit eos petere, ēt non expectata temporis diuturnitate, ne sine libris tēpus amittat, ⁊ absq; vestibus frigore algeat, argu. l. obligatione. ff. ð pigno. ⁊ supra suo loco dictum extitit abundantius.

SVMMARIVM

1 Prefectus vigilum capiens scolarem offerentē fideiussores nō relaxans iniuriaꝝ tenet ⁊ hoc in cā ciuili secus in criminali.

Centesimūseptuagesimuz

1 tertiū. † q̄ si prefectus vigilū, vel seruiens noctu, vel interdiu capiat scolarē, qui velit dare fideiussores de iudicio sisti, prefectus tñ vigilū nō vult recipere illos fideiussores sed ducit illum ad carceres, tenetur actione iniuriarum. l. si vero. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satisda. cogā. Hippol. in prat. sua, in. §. pro complemento. nu. xxxij. ⁊ in. §. attingā, nu. xvij. etiaz scribit panor. in. c. legebatur primo not. de maio. q̄ iniuria fit ei, qui ducitur ad carceres, si non admittatur ad prestandum fideiussores idoneos. d. l. si vero. §. fina. ob id simul atq; capti sunt scolastici, offerre debent prestare fideiussores, ⁊ tunc si recusentur, iniuriarum agere poterunt, q̄ est verum, si pena pecuniaria venissent puniendi. secus quando essent capti pro crimine ingerente penaz corporalem, quia tunc non essent relaxandi fideiussoribus. l. prima. ij. ⁊ seq. ff. de custo. reo. Fel. in. d. c. legebatur, ⁊ in additio. facit. c. cum bomo. xxiij. q. v. glo. in. c. arguta. ij. q. vj. l. si a reo. §. fin. ff. de fideiusso. Bal. in. l. eos. §. super bis. C. de appella. ⁊ hoc expressim concessum est scolasticis parisijs studentibus per Gregorium. ix. idus Aprilis, anno sui pontificatus quinto bis verbis. Prohibemus vt nullus magister vel scolaris capiatur pro debito contracto, nec pro delictis, quāquam probabilis suspicio fuerit contra predictos orta, sed idonea cautione prestita cessantibꝰ carcerationum exactionibus dimittantur, si forte tale crimen cōmiserint, quod incarceratione sit opus, episcopus culpabilem detinebit, ⁊c. vt abundantius scriptum comperitur in chartophilacio vniuersitatis Parisiensis. ⁊ ista allegaui cōtra capitularios tholosanos, qui scolasticum noctu deprebensum detinebant, nec fideiussoribus relaxare volebant, ob id supplicationem parlamēto de bis dedit, ⁊ saltem fuit relaxatus datis fideiussoribus, vide tex. notandum in. c. si clericos. de senten. excommu. in. vj. ⁊ Mathessil. no. xl. no. quod clerici, ⁊c.

SVMMARIVM

3 Alimenta indebite scolari soluta non repetuntur.

Centesimūseptuagesimū

1 quartum. † q̄ si aliquis putans se obligatum ad soluendum alimenta cuidam pauperi scolari bene studēti, eidem soluerit indebite tamen, ⁊ multas expensas causa studij pro eo fecerit, non poterit illas repetere. tex. sing. qui loquitur de dote, in. l. cum is. §. si mulier. ff. de conditio. indebi. cum causa dotis ⁊ studij equiparentur. l. prima. ff. solu. matr. ⁊. ð. probaui, ⁊ sequitur Bald. nouellus in trac. de dote, in. v. parte. ⁊ in. xliij. dotis priuilegio, quod est notandum.

SVMMARIVM

1 Donatio facta per vxorem diuitem marito scolari valet.

Centesimūseptuagesimuz

1 quintum, † licet donatio inter virum ⁊ vxorem nō valeat. l. prima, ⁊ per totum. ff. de donatio. inter virum ⁊ vxor. quia vir cū donet interiora, vix denegaret exteriora, ⁊ sic mutuo amore spoliarentur propter istas donationes, ideo ius hac ⁊ alijs rationibus eas probibuit, vt alibi scripsi. Fallit tamen quando vxor diues donaret scolari pauperi vt efficeretur licentiatus, aut doctor, ⁊ vt illa vocari posset domina, ⁊ effici domicella, tunc donatio talis valebit. l. quod adhipiscende, cum leg. seq. ff. de donatio. inter virum ⁊ vxorem, hoc expressim firmat Joan. Lupus in repet. c. per vestras, nota. primo. Limita. vj. fol. xxxij. col. iiij. in magno volu. de donatio. inter virum ⁊ vxor. vbi vide abundantius. ¶ Non tenebitur tamen postea maritus eam vocare dominam, quia priuilegium quod vxor ex persona mariti est consecuta, aduersus illum vt non debet, argu. l. si iudex. ff. de minor. l. donationes, vlti. vbi Bartho. C. de donatio. inter virū ⁊ vxor. Corset. in tractatu de potesta. regia. q. xxx. vbi concludit regem non teneri vxorem suam vocare reginam, multa de more cumulat Tiraquellus in tractatu de legib. cōnubia. in. iiij. lege cōnubia.

SVMMARIVM

1 Scolari tempus quo legit ante doctoratum computatur ad comitatum quod quis consequitur legendo, per. xx. annos.

Centesimūseptuagesimū

1 sextum. † q̄ si vtriusuis iuris scolasticus partiz legat ante adeptum gradum doctoratus, ⁊ partim postea, illud tempus, quo legit ante gradum doctoratus, computabitur illi, vt comes efficiatur purpura. in. l. cum quid, nume. lxxj. ff. si certum peta. per tex. in. l. vna. C. de professo. qui in vrbe constanti. comiti. Merner. lib. duodecimo, ibi textus requirit q̄ sint iurisperiti, non vero doctores, ergo quilibet iurisperiti, siue sint doctores, siue non, fruentur illius legis priuilegio, quod est notādū maxime pro tholosanis, qui quandoq; legunt ante tempus.

SVMMARIVM

1 Pater potest cedere litem filio scolari in potestate siue emancipato, ⁊. j. nu. 12.
2 Idem in matre.
3 Patris appellatione in fauorabilibus venit mater.
Masculinum in noibꝰ appellatiuis ⁊ cōibus ꝯplectit femininū.
4 Famuli si tenentur vigore legis salarium in annum petere idem erit in ancillis.
5 Pater ⁊ non mater causa famis filium vendere potest.
6 Pater cedere potest filio naturali ⁊ etiam spurio scolari.
7 Filij appellatione naturalis comprebenditur.
8 Filij si non tenentur soluere gabellam, nec naturales.
9 Filius patri studenti similiter cedere potest.
10 Auus potest cedere nepoti scolari.
Aui ⁊ vlteriores parentes appellantur.
11 Auia similiter cedere potest.

13 Victricus priuigno scolari cedere non potest.
14 Victricus, ⁊ nouerca solent plus auferre q̄ȝ dare.
15 Nouerca quando loco matris habeatur.
16 Soror cedere potest fratri scolari.
Idem in fratre vterino, ⁊ consanguineo.
Frater quis sit.
Et quis sit frater consanguineus.
17 Frater monachus vel canonicus alteri fratri monacho vel canonico scolari non cedit.
18 Vxor fratris an possit cedere fratri scolari.
19 Donatio conditionalis nō dicitur simpliciter donatio.
20 Patruus amita, ⁊ mr̄tera, an cedere possint nepoti scolari.
21 Pater spiritualis cedere non potest filio spirituali scolari.
22 Idem in patre ratione scientie.
Quid in patre adoptiuo, qd in fratre patrueli, patruo, magistro ⁊ pronepote remissiue.
24 Cessio facta scolaribus vt valeat que requirantur, ⁊ nu. sequen.
28 Debitor si semel consenserit amplius opponere non potest.
33 Cessio possit fieri ante diem cedentem.
34 Scolares vigore cessionis eis facte coram quibus conueniant debitores.
36 Cessio facta in potentiorem bona fide valet.

1 Centesimum septuagesimumseptimū, † quāuis legitime ⁊ cano
nice sanciones, litiū emptiones, ac cessiones prohi-
beant, ita iactura cause afficiant illos, qui sibi poten
tiorum patrociniū aduocare p̄sumunt, q̄r ficte ⁊ fraudulente vi-
dent̄. C. ne liceat potētio. l. j. ⁊ p totum. ff. ⁊ C. de aliena. iud. mu-
tādi causa fact. l. pen. ⁊ fina. C. mād. ⁊ ex eo sunt ēt odiose, qd
ex fonte cupiditatis procedere videant̄. c. vlt. de aliena. iud. mu
tan. caus. facta. Tn̄ pater pōt suo filio scolastico, licet potētior sit
ratione priuilegij cedere iura ⁊ actiones sibi cōpetentes, ⁊ in ip
sum filium transferre, vt expressim tradit Ange. in. l. prima. ff. so
lu. matrim. ⁊ Ioan. de grassis in tracta. de cessio. facien. §. hoc lo
co in fine, ⁊ poterunt dicti studentes suos debitores per cessionē
permissam factos coram suis conseruatoribus conuenire, vt est
lex regia in hoc regno publicata per Ludo. xij. francie olim re-
gem, articu. iij. de publicatis super priuilegijs scolarium, anno.
Mcccc xcix. tum fauore studij, vt persone in ordinatione cōpre-
hense, possint studentibus donare studij causa, ⁊ vt scolastici in
studio alantur, ⁊ sumptus in eo facere possint, tum etiam quia in
his coniunctis videtur cessare fraus, que habet locum in alijs,
nam in exteros nemo videtur iactare suum, nec donare. l. cum
indebito. ff. de proba. ideo fraudulente presumuntur in eis cessio
nes, nec valide, sed in personis in ordinatione comprehensis cō
iunctio ⁊ iuramentum excludunt omnē fraudem, vt infra dicet̄.
2 ¶ † Primo amplia, siue pater cesserit, siue mater, licet autē or-
dinatio regia loquatur in patre, tamen mater non excluditur, cū
appellatione fratris soror contineatur. l. tres fratres. ff. de pact.
3 † ⁊ patris appellatione mater venit in fauorabilibus, vt hic, et
vbi est eadē ratio in matre sicut in patre. l. prima. C. de rescindē.
vendi. l. si pater, de curato. furio. ⁊ quia in nominibus appellati
uis ⁊ communibus masculinum complectitur femininum, vt in
hoc casu, Ancha. consil. cxij. per. l. pronunciatio. ff. de verbo. si-
4 gnifica. † vnde ordinatio regia Lud. xij. arti. lxvij. publicata, an
no. Mcccc xcix. dicit seruitores ⁊ famulos teneri petere salariū
intra annum, quo a domino recedunt, ⁊ tunc non poterunt pete
re salarium nisi trium annorum, idem dixi in ancilla, cum illa or-
dinatio vtatur nomine appellatiuo seruiteurs, secus i odiosis ⁊
5 correctorijs, vt in. l. ij. C. de patri. qui filios distraxe. † vbi pater
causa famis potest vendere filium, mater non, ita expressim Al-
ber. Brunus in tracta. statuto in verbo pater, nume. xxxij. versi.
in statuto, ⁊c. glo. ⁊ ibi Bald. in. l. quisquis. C. ad leg. iuliam ma
iesta. Angel. in. §. interdum, in fine de hereditā. que ab intesta.
6 deferunt, in insti. ¶ † Secundo amplia, si pater cesserit filio etiā
naturali tantum, quia filius est nomē nature. l. tutelas. ff. de cap.
diminutio. l. parentes de in ius vocan. Bar. in. l. pronunciatio.
de verbo. signi. etiā naturalis filius admittetur ad accusandum
⁊ vindicandum mortem patris naturalis defuncti, Bar. in. l. ij.
per illum tex. ⁊ in. l. hos accusare. §. si. ff. de accusa. arg. l. tertie. ff.
de libera. causa, Bal. in. c. decetero, de testi. Imo plus dicit bar.
etiam locum habere in spurijs, tum quia vocabulo naturali pa-
ter est ⁊ filius, ⁊ in istis vocabulis naturalibus non debet atten
di rigor iuris ciuilis, quia eos ius canonicum recipit, in ca. cum
haberet, de eo qui duxit in matrimoniū, quā polluit per adulte.
7 † ⁊ quando agitur de commodo, ⁊ fauore filij vt hic, tum appel
latione filij comprehenditur naturalis. l. lucius. §. finali. ff. de le-
ga. ij. Alexan. in. l. ex facto. §. si quis rogatus, nu. xvj. ff. ad treb.
tum etiam quia hoc permittitur fauore studij, quod potest esse ⁊
in naturali tantū, ⁊ in spurio, ergo ⁊ ordinatio procedet, immo
publice vtile est, ⁊ in naturalibus, ⁊ in spurijs, ne deserāt studiū,
sicut in alijs, ergo idem ius erit, ⁊ sic sepius vt fertur, fuit iudica
8 tum in hoc senatu parisiē. † quippe si filij non teneantur soluere
gabellam, naturales non soluent, vt pulchre ꝯsuluit Bar. consi.
ccxxix. cauetur, quia filiorum appellatione continentur a nobis
descēdentes. l. liberorū. §. preter. ff. de verb. significa. ⁊ qui ex ma
sculo ⁊ femina procreantur, filij dicuntur etiā sine nuptijs. l. j. §.
9 ius naturale. ff. de iusti. ⁊ iur. ¶ † Tertio amplia, etiam econtra
rio, vt si filius vellet cedere patri scolari, ꝙ possit, tū ratione cor
relationis, tum quia eedem rationes videntur, nam ⁊ si parenti-
bus nō debeatur filiorum hereditas propter votum parentum,
⁊ naturalem erga filios charitatem, turbato tamen ordine mor
talitatis nō minus parētibus q̄ȝ liberis pie relinq debet. l. nā ⁊
si parentibus, in prin. ff. de inoffi. testa. ⁊ q̄r ꝯtriorum eadē est di-
sciplina. l. j. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris, ⁊ quod operatur
propositū in ꝓposito, idē operat̄ oppositū in opposito. l. si. ff. de
leg. iij. limita. vt infra ⁊ sup hoc vidi dubitari tholose, de quodā
patre in carcassona orto, cuius filius volebat eidē cedere fauore
10 studij, cū tholose studeret. ¶ † Quarto extēde ēt in auo, iusta. n.
interpretatione patris appellatione auus quoqȝ demōstrari in-
telligit̄. l. iusta. ff. de ver. sign. ⁊ hoc in fauorabilib⁹ vt hic, Bar.
in. l. liberorū in fine. ff. de verb. signi. secus in odiosis. l. lege iulia.
§. hoc capite. ff. de ritu nuptia. l. pr̄i de adulte. more. n. scripture
auos, ⁊ deinceps patres appellamus. c. ij. de verb. signi. Alber.
11 in tract. statu. in. ij. parte. q. cvij. itē an statutū. ¶ † Quinto ēt pro
cedit in auia, q̄r appellatione matris, de qua loquit̄ ordinatio, ⁊
auia ꝯtinetur, cū sit idē iudicium, Bald. in. l. nesennius, col. j. ff.
de nego. gest. Bar. in. l. ij. §. vidēdum. ff. ad tertul. plene Decius
12 consi. dclvj. iuridicam, in princi. ¶ † Sexto ēt procedit tam in fi
lio in potestate, q̄ȝ in emancipato, quia cū donatio facta per pa-
trem filiofamilias studenti, etiam in potestate patris existenti va
leat. Angel. ⁊ Ias. in. l. prima. ff. sol. mat. ⁊ supra scripsi in. lx. pri
uilegio. sic valebit cessio, Iacobi, in. l. prima. C. ne liceat poten-
13 tio. col. penul. ¶ † Limita non procedere in victrico, qui priui-
gno etiam scolari cedere non poterit, tum q̄r vnus non est pater,
nec alter filius, vt requirit ordinatio, tum q̄r nō procedit eadem
ratio in illis, adhec quia in p̄sonis, in ordinatione numeratis nō
cōtinetur, itē non presumitur fraudulenta cessio pp affectionē,
⁊ mutuum amorē inter illas personas, sed victricus parū amat
14 priuignū, ⁊ nouerca minus, ergo nō ꝓcedet in illis, † q̄r iste due
persone solent plus auferre q̄ȝ dare, probatur in. l. j. in fine. ff. de
postulan. vbi exprimuntur eo, ꝙ generali parentū appellatione
nō cōprehendebantur. Nec refragatur quod eadē reuerētia de
beat̄ marito, q̄ vxori. l. j. C. de in ius vocan. sed hic nō agitur de
15 reuerentia, † nec obost §. socrū de nuptijs, in insti. vbi nouerca lo
co matris habet̄, quod est verū, quo ad impediēdū matrimoniū
sed nō quo ad istū casū, nā multa mala ꝯtingūt ꝑuignis nouer
calibus deliniamētis. l. iiij. ff. de inof. test. Preterea ꝑmittit ordi
natio, fratrē ceder̄ fr̄i, ⁊ cū fr̄is appellatione soror veniat. l. tres
16 fr̄es. ff. de pact. l. lucius familie heriscū. † ob id soror poterit ce-
dere suo fr̄i scolastico, ēt naturali, cū ēt cōi vsu loquendi veniat,
Fel. in. j. ꝓemio decret. nu. viij. allegat Anch. ꝯsi. clxxxvij. apud
me, idē i fr̄e vterino, cū fr̄ dicat̄. l. iuriscōsultus. §. cognatiōis. ff.
de gradib. vbi sic dicit, fr̄. n. est, q ex eadē mr̄e tm̄ natus ē, Bar.
⁊ alij in. l. ex facto. ff. de vulg. l. pen. C. de ipub. plene Soci. ꝯsi. j.
volu. j. Idē in fr̄e ꝯsanguineo, hoc est ex eodē pr̄e, ⁊ alia mr̄e na
to, cū fr̄ ēt vere dicat̄. §. j. de leg. agna. successio. in insti. ⁊ in auc.
de ꝯsangui. ⁊ vteri. fratrib⁹, colla. vj. l. iuriscōsultus. §. scdo gra
17 du. ff. de gradib. Ro. ꝯsi. ccccxj. quatuor col. ij. † Fallit in eo qui
vocat̄ fr̄ rōne militie tm̄. l. cū allegas. C. de castrē. pecu. li. xij. vbi
Lucas ⁊ tex. in. l. lȝ, de pact. Nec in noiato fr̄e rōne monasterij,
oēs. n. monachi fratres sunt. c. ad mēsam. xj. q. iij. tn̄ vnus alteri
nō cedit, nec vnus canonicus alteri, quāuis canonici vni⁹ eccle.
fr̄es inter se dicant̄. c. nouit, ⁊ seq. de his q̄ fiūt a p̄la. sine cōsensu
cap. Mathe. de afflict. in ꝯsti. neapolita. rub. de fr̄ib. obligā. ꝑtē
18 feudi. ¶ † Nō ꝓcedet ēt in vxore fr̄is, tū q̄r nō est soror mea, nec
est mihi ꝯsanguinea, sed affinis, tum etiā, q̄r nec ex mente nec ex
verbis, in tex. ordinationis est cōprehēsa. Adhec ꝙ de cōmuni
vsu loquēdi, vxor fratris nō vocatur soror, sed cū adiūcto belle
19 seur, ⁊ quod cum adiūcto profertur, nō est illud proprie, † vnde
ꝯditionalis donatio non dicit̄ simpliciter donatio. l. j. ff. de do-

na. Jas. in. l. j. col. vlt. ff. si ex noxa cā agat. ⁊ solemus coi idioma te frācie ꝯsanguineos vxoris vocare cū adiūcto pulchros, vtpote q: pulchrā vxorē iuenim⁹, iō oēs suos fere ꝯsanguineos pulchros vocam⁹, vt beau per, beau frer, belle seur, belle mer, possz forte in mobilibus, in hac p̄tia ꝯsuetudiaria cessio ꝯcedi, si vxor fratris cū fratre cederent debitū fratri scolastico, cū maritus ex ꝯsuetudine dicat̄ dn̄s bonoꝝ mobiliū vxoris, alibi tn̄ cū opepre

20 ciū fuerit scribā. † Permittit ēt ordīatio regia patruo ceder̄ nepoti, ⁊ cū masculinū cōprehēdat femininū. l. j. ff. de verb. signi. ⁊ ēt q: eadē rō est i amita, q̄ i patruo, ⁊ coi idiomate tā patruus q̄ȝ amita vocāt fratris filiū nepotē, iō ex coi vsu loquēdi ēt hēbit locū in amita, cū gallico vocabulo tā patruus q̄ȝ auunculus oncle vocen̄t, ergo in ordinatiōe vterq̄ ꝯprehēder̄, ⁊ amita ⁊ m̄rtera, p. l. iuriscōsultus. §. auūculus. ff. de gradibus, ēt si vno tm̄ gradu iūcti eēnt, vtpote vterini vel ꝯsanguinei Bal. ꝯsi. ccxvij. statuto

21 in. ij. vo. ⁊. s̄. dixi ¶ † Scdō ēt nō ꝓcedit i p̄re sp̄uali, vt possit suo filio, quem filiolum vulgus vocat, cedere Bened. in. d. verbo, ⁊ vxorē, nu. dcclxj. de test. vbi dicit hāc cognationē sp̄ulē nō inducere successionē ab intestato, nec retractū de ꝯseruatione cōsanguineis p̄missum, nec i eis h̄re locū, auct. res q̄. C. coia de leg. lȝ cognatio sp̄ualis iter susceptorē ⁊ susceptū oriat̄, ⁊ alijs mōis, vt

22 in rub. de cogna. sp̄ua. ⁊ in ca. oēs. xxx. q. j. ¶ † Idē in p̄re scie, q lȝ vocet̄ p̄r ⁊ filius discipulus. l. j. C. de excusa. artif. lib. x. tn̄ non poterit ille p̄r discipulis cedere, vt priuilegio cessiōis gaudeant, tum q: in istis nō sit vnitas, q̄ est inter patrē naturalē ⁊ filiū. l. fi. C. de ipub. nec ꝯiūctio q̄ facit, vt plus diligat p̄r filiū q̄ȝ seipsuȝ. l. isti qdē. ff. quod met. causa. Bauer. in. §. p̄r, col. ij. de test. in isti.

23 ¶ † An ꝓcedat i p̄re adoptiuo, ⁊ in fratre patruelli, ac i patruo magno, ⁊ in ꝓnepote, ⁊ in multis alijs p̄sonis scripsi in dictis or

24 dinationib⁹ regijs, in. d. arti. ¶ † Notādū est q̄ antequ āstudētes rōne huius cessionis possint ꝯuenire debitores corā ꝯseruatoribus requirun̄t sequētia, primo q̄ is q cedit sit p̄r illius, cui fit cessio, frater patruus, vel de p̄sonis in ordinatiōe regia cōprehēsis, ⁊ supra exp̄ssis. Scdō requirit̄, q̄ is, cui cedit̄, sit scolaris, ergo si quispiā pater cederet suo filio senatori, vel alias priuilegiario, nō posset debitores p cessionē corā dominis supplicationū, seu requestrarū, vel corā alijs iudicibus priuilegiatis conuenire, vt fuit decisum contra regis protectoreȝ, pro domino de bulliol regio cōsule in parlamēto parisien. āno. Mcccccxxxvij. die. vij. ianuarij, q: illa priuilegia stricte sunt intelligēda, scolasticoꝝ vo large. c. causaȝ, de rescri. ⁊ ibi doct. ⁊ in. l. bn̄ficiū. ff. de ꝯsti. p̄nci.

25 ¶ † Tertio requirit̄, q̄ is in quē fit cessio, sit verus scolaris, ⁊ nō fictus, ⁊ pseudoscolasticus, cū his priuilegijs nō gaudeant, vt. s̄.

26 scripsi. ¶ † Quarto, q̄ tam cedens q̄ȝ ille cui cedit̄, iurent, ibi, ouquel cas celuy q cedera, ⁊ lescollier a q ladicte cession sera faicte seront tenus de iurer ⁊c. ⁊ hoc iuramētū purgat fraudē, quā posset debitor allegare, per. l. per diuersas, cum. l. sequen. C. mand.

27 ¶ † Quinto, q̄ solenniter iurent, ibi solennellement ⁊ c. ⁊ sic non valeret q̄n iuraret claȝ, declarat tex. ordinationis, qō tunc p̄stari dicit̄ solenniter quando coram iudice pro tribunali sedente, ibi deuant le iuge, sed coram quo iudice prestari debeat. respon. q̄ cedentes corā iudicibus ordinarijs eoruȝ, cessionarij scolares coram suis conseruatoribus iurabunt, vt patet in declaratione curie, scripta in fine illarum ordinationum, de priuilegijs scolasticorum. ēt requirit̄ q̄ si minor cedat actionē ad rē imobilē cōpetētē q̄ decretū iudicis interueniat, sicut in alienatione, Bar. in. l. potest. ff. de aucto. tuto. ⁊ in. l. prima, ⁊ per totū. C. de p̄dijs mino.

28 ¶ † Sexto, dicunt iurare cessionē esse verā, nō simulatā, ⁊ sine fictione, ibi, est vraye ⁊ sans fiction ⁊c. ⁊ sic omnem fictionem excludit, quia indefinita equipollet vniuersali. l. si pluribus. ff. de lega. ij. Item vera intellige, q̄ verum debitum sit, alias si non esset vere debitum, quia per vsuram, non posset cedi, vel fideicommissarius ante restitutam hereditatē cedere nō posset. l. si mulier. §. ex asse. ff. de iure dotium, Bal. in. l. sancimus. C. ad treb. Item si daretur in solutum creditori debitor, requiritur q̄ constet de vero debito dantis in solutum, nec sufficeret confessio cedentis propter fraudem, que indies fieri posset, Jacob. in. l. prima, colū. v. nu. xxx. C. ne liceat potentio. vbi dicit nunquam simulationeȝ opponi posse, quando debitor semel cessioni cōsenserit, Bal. ⁊ Floria. in. l. cum essent. §. per plurium. ff. de seruitu. rustic. p̄dio. Iteȝ verā oportet esse, q: si debitor opponat ante litē cōtestatā cōpensationē ꝯ cedētē, recipi debet, secus si post, Bal. in. l. ⁊ heredi. §. nos aūt in fine. ff. de pact. cessionarius enim est imago cedentis, Bald. in. c. ad nostram. ij. col. ij. de iureiu. ¶ Septimo, q̄ sit facta de illa re, que petitur, ibi, ⁊ reelle, sans fiction, ⁊c. ideo si lite pendente, ⁊ post citationem cessio facta fuerit, non valebit vt in hoc senatu fuit pronunciatū, anno. Mcccccxxj. die. xviij. Martij, de cessione facta post adiornamentum factum coram preposito parisiē. tum quia res litigiosa transferri in nullam personam potest. c. quia res. xj. q. prima, ⁊. l. vltima. C. de litigio. glo. vl. in.

29 c. tenor. de re iud. ¶ † Octauo, q̄ illa cessio ad scolastici vtilitatem ⁊ commodum deueniat, ibi, ⁊ pour turner, ⁊ dicitur cedere in vtilitatem, etiam si in vtilitatem monasterij conuerteretur, vnde fuit prolatum, vt fertur arestum, quo fuit approbata cessio facta ab abbate suo monacho, quia monachus noie abbatis videtur p̄sequi, ⁊ abbas dicit̄ p̄r monachi. āno. Mccccccxx. ⁊ die. vij.

30 iulij. ¶ † Nono ad vtilitatē totam solius scolaris conuertatur, ibi, ⁊ pour tourner du tout au profit dudict escollier, ideo nō valeret si conuentum esset, q̄ ex illa cessione daretur aliquid cedēti, vel alteri, quia in totum non cederet in vtilitatem scolastici, vt ar

31 ticulus ordinationis requirit. ¶ † Decimo, q̄ cessio fuerit facta de tota summa aut de tota re debita, ne coram diuersis iudicib⁹ debitor conueniatur. c. ex tenore, de rescrip. ideo fuit declarata cessio nulla, que fuerat facta de dimidia parte census per arestū senatus parisien. anno. Mcccccxxxvij. die. vij. februarij.

32 ¶ † Undecimo requiritur, q̄ illa summa, vel res eēt debita cedenti, ibi, ⁊ la chose deue, ergo si receptor cedat debita, que exigit pro alio, non valet cessio, quia non sibi debetur, vt fuit in magna camera pronunciatū, anno. 1538. die. xxxij. maij, si ergo emisset omnia debita, cedere posset, q: sibi debitū esset, vel si ob negligentiam imputatum fuisset eidem debituȝ. l. periculū.

33 ff. si cert. pet. † Sed an possit cedere antequam dies cesserit, puto q̄ sic, q: debituȝ est. l. creditores, cum leg. seq. vbi scripsi. ff. de ver. signi. debebit tn̄ scolasticus expectare dieȝ, alias duplicarentur contra eum inducie, iuxta. §. sed hodie, de exceptio. in instit. quod nō seruatur in pratica, vt duplicentur inducie, sed absoluetur reus cū expensis, ad quas actor condemnabitur, ⁊ poterit ēt cedere illud q̄ per litis contestationeȝ deberetur. l. si titius. ff. de ver. oblig. Item si debitor impetrauerit literas quinquennales vel annales, iuxta. l. quotiens. C. de precib. impera. offeren. ⁊ fuerint notificate creditori, nō prohibetur cessio, sed scolasticus ante tempus agere non poterit, sicut nec cedens per predicta.

34 ¶ † Duodecimo q̄ cedens nil reseruauerit, vel retinuerit, ibi, sans en rien reseruer ne retenir, nam si fuerit pro parte vendita, presumitur simulata et ficta, haberi tn̄ dȝ ratio expensaruȝ litis, tex. ⁊ ibi gl. in. l. per diuersas, ⁊ in. l. ab anastasio. C. manda.

35 ¶ † Ultimo q̄ fiat a personis hic enumeratis, ⁊ his cōcurrentibus, scolastici conuenient debitores ratione cessionis, coraȝ suis conseruatoribus, ⁊ si alterum desit, valebit cessio, q: hic nō anullatur, sed scolastici tenebuntur conuenire debitores per cessionē factos coram eorum iudicibus ordinarijs, ita videtur innuere ordinatio regia, ⁊ doct. in. c. fi. de aliena. iud. mutaȝ. causa facta

36 † vbi dicunt cessionē etiam in potentiorem bona fide factam valere, per. l. qui stipendia. C. de procura, ⁊ tantuȝ reprobari cessionem fraudulentam, Specu. in titu. de cessio. §. j. versi. quod autē dixi, ⁊ ex cōiecturis apparere potest de bona fide, vtpote si debitor fateatur debitum, ⁊ ille cui cedo est consanguineus vel cōiunctus, ⁊ cedens est diues, ex his apparet cessionem bona fide factam, ⁊ alias coniecturas bonus arbitrabitur iudex teste Jacobi. in. l. vna col. iij. C. ne liceat potentio. ⁊ q̄n aliquis cessit actionem causa mutandi iudicij, si postea non inueniatur bona, ⁊ conseruator remittat causaȝ ad iudicem ordinariuȝ, tunc tenetur cedens per se agere, et non poterit in illa causa constituere procuratorem, Bar. in. l. penult. ff. de aliena. iudic. mutan. causa facta quod non seruatur in Francia. in constitutionibus etiaȝ Hispanie continetur q̄ pater et filius iurent debitum cessum esse veruȝ ⁊ quod cessio non est in fraudem facta, nec causa molestandi debitores, sed pro filij sustentatione, et quod pater directe nec indirecte nil de hoc debito cesso consequetur, nec fratres scolaris, ⁊ quod scolaris recepta solutiōe a debitore nil fr̄ibus dabit vel restituet, iurabit etiam pater, quod non misit principaliter filiū ad studiū huius cessionis gratia, alia abundantius scripta reperies in dictis Hispaniarum constitutionibus.

SVMMARIVM

5 Privilegia tot quare scolaribus sint concessa.

Entesimūseptuagesimū

a octauum,† φ postꝗ̄ hec scolasticoꝝ priuilegia sunt in corpore iuris clausa, ob id motu proprio cōcessa esse censent̄, tex. iuncta glo. vbi Bar. expresse hoc dicit in aucté. quas actiones. ij. quest C. de sacrosan. eccle. ⁊ idē Bar. in. l. j. in fi. C. de petitio. bono. sublat. lib. x. Feli. in. c. causam que colū. iiij. in fine. de testib. tū qꝛ qn̄ aliquid ob merita indulget̄ datū presumit̄, ob merita, licet nō exprimat̄, ⁊ nō ad partis postulationē. l. si vero nō remunerādi. §. idē papinianus. ff. mand. Jo. de Turre crema, in. c. emēdari. ij. in. j. q. ij. vt i tex. patet, ibi oīmodo mereā tur, tuz ēt, qꝛ hec priuilegia gn̄alia sunt, ⁊ impossibile esset, φ oēs scolastici supplicauissent, ⁊ tn̄ oībus ꝯcessa sunt, vt in tex. ibi om

a nibus qui causa, ⁊c.† hinc dicit Bal. in. d. auct. quas actiones, φ priuilegia cōcessa ecclesijs cēsent̄ motu proprio cōcessa, qꝛ impossibile esset, φ oēs ecclesie id postulassent, ⁊ qꝛ esset eneruare illoꝝ priuilegia, Bal. in. l. fi. nu. v. C. de fructib. ⁊ litiū expēl. etiā in alijs legibus. C. in suprascriptione est pars postulans, cui respōdet impator, ⁊ idē in decretalibus, quod nō est hic, ⁊ sic motu proprio indulta esse presumemus, licet regulariter priuilegiū ad postulationē partis cōcessum cēseat̄, qn̄ in corpore iuris non est clausum, p. c. si motu proprio, de preb. in. vj. d. l. j. C. d petitio. bono. subla. lib. x. Jacobi. in. l. si qs iniquū, in. ij. lectura. ff. quod

3 quisꝗ iuris.† Ex quo infert̄, φ hec priuilegia ꝯ eos retorqueri nō poterūt, cū i motu proprio ꝯcessis, nō retorqueamus, Doct. in. d. l. iij. Decius in. l. certū, col. vlt. ff. si cer. peta. vnde quamuis ipsi possint cogere habentem domū ad locandū, vt ipsis locent, sicut supra scripsi, cogi tn̄ nō poterunt, si habeant, ne priuilegiuz in eos retorqueat̄, ⁊ licet a sentētia expulsionis nō possit appellare faber, si tn̄ fuerit lata ꝯ studiosum, ipse appellabit eadē ratione, ⁊ idē in alijs priuilegijs dicas, ⁊ an possit hr̄e alios effectus, motus proprij, quos cōgessi in glo. motu proprio, in forma man

4 da. in concorda. Cogita. ¶† Itē ab his priuilegijs dolus abesse presumit̄, q in motu proprio cōcessis nō est, Bal. in. c. ꝯsultationibus, col. vlt. de offi. deleg. scripsi in rub. de ꝯsti. in ꝯcorda.

5 ¶† Quaeret quis, quāobrē hee prerogatiue studētibus cōcedantur. Respon. supra dixi, quod multū tribuere oportet his, q valde prosunt, sed literatorum studijs totus iuuatur orbis, hoc tex. liquet, primum ad dei cognitionez, obedientiaꝗ, deinde ad obediēdū principi, ad hec ad cōseruādū oim virtutū memoriā. quare nō abs re optimus princeps, optimas literas, ⁊ literatos tam acurate tuetur, qbus sublatis, de vera hoiuz felicitate actū esset.

SVMMARIVM

1 Derogatio generalis priuilegiorum per principem facta nō cōprehendit priuilegia in corpore iuris clausa.
2 Cautela φ priuilegium in libris statutorum inserat̄.
3 Verba non obstante aliquo priuilegio intelligantur de non cōprehenso in corpore iuris.
4 Priuilegio speciali per legē generalē vel rescriptū nō derogat̄.
5 Priuilegium vniuersitatis parisiensis.

c Entesimumseptuagesi

a mumnonum,† φ si mandetur p regē, vt oēs exēpti, vel nō exēpti habeāt soluere colectas, vel alia munera, nō obstantibus priuilegijs qbuscūꝗ, scolares tn̄ nō tenebunt̄ soluere, qꝛ generalis priuilegioꝝ derogatio nō cōprehēdit priuilegia in corpore iuris clausa, vt sunt ista scolasticoꝝ priuilegia, p glo. in. l. ij. §. legatis, in verb. nō cōpellūtur. ff. de iud. quā ibi sequunt̄ Doct. glo. est similis in. l. heres, in prin. eo. titu. ⁊ in auct. qua in prouincia. C. vbi de crimin. agi oporteat, ⁊ ibi Bart. ⁊ in extrauag. a d reprimendū, in verbo, non obstantibus, quomodo in lese maiesta. crimi. proceda. Roma. in repet. l. si vero. §. de viro, col. xviij. fallen. xxiij. ff. soluto matri. qꝛ iura tot vigilijs ꝓmulgata, nō videt̄ princeps vno verbo velle tollere. l. si quādo. C. de inoffi. testa. c. ecclesia. ij. de electio. glo. in verbo, in iure, in titu. de caus. in prag. sanctio. Vitalis de Cābanis, in tracta. clausula. in clausula generali, fol. viij. col. j. Feli. in. c. primo, nume. xij. de rescrip. ⁊ in. c. nōnulli, col. x. ⁊ xxvij. in. xj. conclusio. in eodem titu. Decius consil. clxv. viso tenore, in fine, Boerius in repe. l. cōsen

2 taneū, fol. xxxj. C. quō ⁊ qn̄ iud.† Ideo bonum est, qn̄ concedit̄ alicui ꝑuilegiū, φ inserat̄ in libris statutorū, scdm̄ Cepol. cautel. xlvij. domini Paul. in. d. auc. qua in ꝓuincia, ⁊ tūc quāuis princeps casset ⁊ annulet oīa priuilegia, tn̄ nō intelligit̄ de insertis in statutis vniuersitatis p supradicta, φ est valde nota. ⁊ scripsi in

3 trac. noia. q. v.† facit φ si ciuitas vēdat vectigal cū pacto, φ de oībus rebus soluat̄ gabella, nullo priuilegio obstāte, φ nō dz aliquid solui de rebus, que mittunt̄ ad exercitū rōe vtilitatis publice, ⁊ φ verba nō obstāte aliquo priuilegio intelligunt̄ de nō clauso in corpore iuris p supradicta, vt expresse decidit Imol. in. l. licitatio. §. fi. in fi. ff. de publica. ⁊ vecti. ⁊ si statuto caueat̄, qd̄ oēs vadāt ad exercitū sub certa pena, nō obstāte aliquo priuilegio, intelliget̄ de nō clauso in corpore iuris, teste Bart. in. §. legatis,

4 †nā p legē generalē, vel p rescriptū, nunꝗ̄ videt̄ derogatū priuilegio speciali alteri ꝯcesso, tex. cū glo. in. l. decurionibus. C. de silentia. lib. xij. Bal. in. l. nō plures, in fine. C. de sacrosan. ec. Jas.

5 cōsi. cv. in causa, col. ij. vol. j.† adde φ vniuersitas Parisien. habet priuilegiū, vt nunꝗ̄ comprehendat̄ sub literis quātuncunꝗ gn̄alibus odiosis, qd̄ est datū anno. Mcccclxxviij. die. xiij. aprilis, p regē Ludouicū. xj. Francie regem. nec refragat̄ quod potius videat̄ pnceps velle tollere illō, qd̄ est in corpore iuris clausum, ꝗ̄ nō clausum, qꝛ hoc ignorat, illud scit, ⁊ qd̄ nescit, tollere

6 nō censet̄. c. j. de ꝯst. in. vj.† Respon. priuilegiū dici eo, quod in priuato ferat̄. c. priuilegia. iij. dist. sed clausuz in corpore iuris nō cōcedit̄ in priuato, sed publice, ergo appellatione priuilegij non venit, Lācelo. Decius, ⁊ Cur. in. d. l. ij. §. oēs, in fi. ff. de iud. Jo. Crotus in repet. c. j. nota. vlt. de ꝯsti. in. vj. nā in corpore iuris illi priuilegia scribi voluerunt, vt firma, ac ꝑpetua essent. l. iij. C. de legib. nec vno verbo voluerunt ea postea descripta eē subuertenda, ⁊ tollenda. c. ecclesia. ij. de elec. l. si qn̄. C. de inoffi. testa.

SVMMARIVM

1 Scolares in grāmatica priuilegio scolarium vtuntur.
Limita vt. J. nu. iij. iiij. ⁊. v.
Philosophi oēs, ⁊ grāmatici q alijs ꝓsunt a tutelis excusant̄.
2 Qui totum dicit, nil excludit.
Dictio maxime idem ius in alijs implicat.
3 Priuilegio scolarium nō gaudēt docētes primas literas.
Limita vt ibi.
4 Scolares negromantie vel aliarum scientiarum prohibitarum priuilegijs scolarium nō gaudent.
6 Priuilegia fm qualitatē ꝑsonaꝝ vni dantur que alij non dant̄.

1 v Primum

est,† φ ista priuilegia nō solū cōpetunt scolaribus legū, ⁊ canonū, theologie, sed ēt scolarib⁹ cuiuscunꝗ facultatis, ēt si grāmatice studeant, vel primitiue scientie, Bolognini vtoꝝ verbis, pōderādo istū textū, ibi cā studioꝝ, ⁊ sic intelligit̄ de qbuscunꝗ literaꝝ studijs, ēt si alicui ex septē artibus liberalibus incūberent, vtpote grāmatice, dialectice, rhetorice, musice, arismetice, geometrie, vel astronomie, de qb⁹ arch. in. c. de qbusdā. xxxvij. dist. ide pulchre ait Modestinus in. l. si duas. §. fi. ff. de excusa. tuto. qd̄ philosophi, oratores, grāmatici, q publice iuuenibus ꝓsunt, excusant̄ a tutelis. ¶ Scdō suadet̄ pōderādo aliō vbū, tex. ibi amore scie exules, nā iterdū ita sunt exules pp grāmaticā, rhetoricā, ⁊ alias artes liberales, sicut pp le-

2 ges, igit̄ priuilegia illis dabunt̄. ¶† Tertio iste tex. ꝯcedit priuilegia oīb⁹ scolarib⁹, ⁊ q totū dicit, nihil excludit. l. a ꝓcuratore. C. mād. l. Julia. ff. de le. iij ¶ Quarto ꝓbat dictio tex. maxie sacraꝝ legum, ergo idem in alijs, qꝛ dictio maxime implicat idem ius in alijs. l. illud. ff. ad leg. aqui. gl. in. l. si minor. §. restitutio, de mino. §. restitutio. de mino. scribo, in tex.

¶ Quito, studentes grammatice, multis se exponūt piculis, ⁊ vberib⁹, ⁊ se amore scie exinaniūt, vt plene scripsi ifra, in tex. Jō hec eis ꝑuilegia ꝯcedent̄. ¶ Vltio, q istos reijceret, nō inueniunt̄ alij, q ex paruis fiūt, nec possent sine grāmatica, ⁊ alijs sciētijs in fimis studer̄ supiorib⁹ sciētijs, vt notorie pꝫ, igit̄ h̄ ꝑuilegia nullis literaꝝ studiosis denegam⁹, isequēdo ēt gl. in vb. literaꝝ, in. c. cū ex eo, de elect. in. vj. ⁊ hui⁹ ē snie Phili. Frācus i ꝑe. sexti decret. p tex. ibi, vniuersis scolarib⁹, ⁊. c. ij. de ꝑuile. eo. lib. ⁊ ista est cōis in iudicādo ⁊ ꝯsulēdo sequēda ꝗ̄ secutus fuit venerabilis Parisiē. Senatus, in cā cuiusdā pueri de Molinis, q discebat tm̄ leger̄ ō profundis, ⁊ erat descriptus in mr̄icula, ac habebat lr̄as mr̄icule, q̄s testimoniales hic vocāt, fuit. n. p illū bellissime ꝓnūciatū, istū ꝑuilegio ꝯueniēdi debitores corā ꝯseruatore gaudēposse, āno. Mcccccxxiij. die. xxj. mēsis martij añ pasca, ex quo declarauit grāmaticos in vniuersitatibus studētes gauder̄ scolasticoꝝ ꝑuilegijs posse.

3 †Limita si ꝓcedet̄ i illis, q docēt pri

mas literas, quamuis docētes studentiū appellatione cōprehendant̄, vt scripsi in tract. nomi. quest. xi. nu. xv. p tex. in. l. vt gradatim. §. fi. ff. de muneribꝰ ꝛ honori. cuius verba reddo eos, q primas literas pueros inducunt, nō hñt vacationē, diuus Antoni. rescripsit, ꝛ Ulpianus ait, q pueros primas literas docent, immunitatē a ciuilibus muneribus nō habent. l. ij. §. q pueros. ff. de vaca. mune. glo. in. l. archiatros. C. de metha. lib. xij. rō est, qꝛ nō publice ꝓsunt, ꝛ qꝛ in his infimis insistūt nec pueniūt ad maiora, vt scripsi, in. §. preterea de collat. in cōcord. ēt qꝛ in vniuersitatibus gñalibus nō morant̄. c. tue, de cleri. nō resid. ¶ Sublimita qñ hi docētes essent publici ꝓfessores, quos nos regētes vocamus, ꝛ in vniuersitatibꝰ degerent, tum qꝛ publice prosunt, immunitate gaudere debent. l. si duas. §. fi. ff. de excusa. tuto. hoc ēt probat. l. grāmaticos a ꝯtrario, ꝛ. l. oratione, ꝛ. l. medicos. C. de professo.
4 ꝛ medi. lib. x. Alber. in. d. l. ij. §. qui pueros. ¶ † Secūdo limita, qñ studerent nicromātie, vel alijs sciētijs prohibitis, Bal. Salice. ꝛ Bologni. hic, nā cū ille scientie sint prohibite, ergo nō priuilegiate, qꝛ male, ꝛ eas melius est nescire, ꝙ scire. c. quamuis. xxxvij. distin. ꝛ culpa similis est tā prohibita discere, quā docere. l. culpa. C. de malefi. ꝛ mathe. ꝛ supra, in primo priuilegio scripsi.
5 ¶ † Tertio limita in illis priuilegijs, que istis grāmaticis ꝛ alijs cōuenire nō possunt, vt pote qd eis dent̄ nominationes ad beneficia, idē ꝛ in alijs supra descriptis, sup qbꝰ doctus lector discer
6 net, qñ cōuenire possint, necne, † cū scdm ꝑsone qualitatē, aliqua priuilegia dent̄ vni, que alijs nō ꝯcedunt̄, arg. l. plenū. §. equitij. ff. de vsu. ꝛ habi. §. sed ꝛ quod principi, de iure natur. gent. ꝛ ciuili, in insti. ¶ Alia vobis priuilegia, dilectissimi scolastici, si vsꝗ reperiant̄, quāprimū scribā, interim hec benigno suscipietis aio, illaque pro virili ac auctorē ab emulis defendite, ꝛ vobis necessaria ad hec, ꝛ scientiā consequendam in sequentibus scripta perlegite, ꝛ tanquam sartatecta seruate, quod si feceritis, omnia ex animi sententia succedent, auctore Deo, qui nobis paradisi gaudia concedere dignetur. Amen.

❧ FINIS ❧

Liber secundus de

His que necessaria sunt literarum studiosis.

❧ SUMMARIUM ❧

1 Deum in primis scolares diligere debent.
2 Uir reprobus multa discerere non potest.
In malam animam non intrabit sapientia.
3 Omne donum perfectum desursum est.
Ingenium nullum magnum est sine diuino afflatu.
4 Deus omnium scientiarum est auctor.
Scolaris eruditus si non egerit gratias deo, ꝛ preceptori eius, scientia maledicetur.
5 Oratio diui thome a scolaribus dicenda ante studium.
Diuus thomas maiorem scientiam per orationem, ꝙ per lectionem acquisiuit.

¶ Necessarium primum.

Ultra superiore libro iura singularia studentibus scripsimus, verum quia nonnulla requisita, ꝛ ipsis necessaria, vt his vti frui valeant, in iure diffusa legimus, que hic breui perstringere in gratiam studiosoꝝ curauimus.
1 ¶ † Primum omnium est, non aggredietur ad illam maximam atꝗ amplissimam scolasticus scientiam, nisi prius toto ex corde, ex totaꝗ mente, ꝛ ex tota deniꝗ anima deum diligat, ꝛ colat, vt est apud Deuter. vj. c. ꝛ Mathei. xxij. facile enim peccato resistimus, bonis omnibus abundamus, seculi blandimenta contemnimus, ꝛ omnia que difficilia sunt humane fragilitati, vel aspera etiam cum dilectione perficimus, si tamen deum charitate perfecta, que nobis ab illo est, ex toto corde, ꝛ ex tota anima, ꝛ ex totis viribus diligamus, vtor verbis tex. in. c. charitas est, vt mihi videt̄, de peniten. dist. ij. ꝛ vt ista dilectio a deo vobis scolasticis det̄, peccatoꝝ cōfessionem sepius exercere debe
2 tis, qua deo grati efficimur, ꝛ sciētia augemur, † reprobus enim bonum intellectum habere, ꝛ multa discere non potest. c. nec mirū, col. iij. versi. sed si quis. xxvj. q. v. ꝛ alibi scribitur, nō erudiet̄ qui nō est sapiens in bono, Ecclesiasti. xxj. c. ꝛ in animā maleuolā nō introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis, Sapien. j. Itaqꝫ ante oia debemus peccata a nobis abijce
3 re, ꝛ sciētiā a deo flagitare, qꝛ oē datū optimū, † ꝛ omne donū ꝑfectū, de sursum est, descendens a patre luminū, Jaco. j. c. quapꝛo. j. q. ij. ꝛ intelligētia hoīs a diuino adiutorio ꝓcedit, tex. in. c. noli. ij. ꝛ. c. neqꝫ, ꝛ ibi Domi. ix. dist. ꝛ nullū magnū ingeniū est sine afflatu diuino, Plato. quē Barb. refert, in consil. lxxxij. clementissimi, colum. v. in. iiij. vol. vnde glo. hos describit versus.

Ex ope celesti fit, si quid habetur honesti.
Et venit a superis, agas bene, vel mediteris.

In. c. si ex bono, in verbo, apostolicā, de peniten. dist. iiij. ꝛ oia bo
4 na q̄ habemus, deꝰ nobis largit̄. c. reuertimini. xvj. q. j. † ipse est auctor oium scientiaꝝ, ꝛ thesaurus superne scientie. c. legimus. xxxvij. dist. ac res difficiles reddit faciles, atque adeo, vt res penitus desperatas virtutis sue magnitudine ꝑficiat. §. quorum, in proe. insti. ꝛ. l. j. §. j. C. de veter. iure enuclean. ob id qlibet eruditus primo gratias deo, q cūcta largit̄, agere debet, secundo suis preceptoribus, a qbus edoctus est, alioqui si gratias nō egerit, sciētiā que sibi ascripserit, malediceē, p tex. in. d. c. reuertimini. §. si quis doctus. xvj. q. j. Igit̄ illi ingentes ago gratias, ac eū genibus, vt decet, flexis rogo, atque obsecro, vt me in ꝑsenti opere dirigat, amet, ꝛ tueat̄, opusqꝫ eius inceptū noie cōplere me faciat. Uerū enimuero, qꝛ inter opera. s. Thome, si bñ recordor, quandā legi orationē, ꝙ diuus Thomas, eo ꝙ studio sit maxime apposita, anteꝙ ad illud se applicaret, solitus erat dicere, quāobrē ꝛ vos scolastici eā in singulos dies, si plane sapitis, nō omittetis, verba ipsa subijciā, vt qlibet ea videre, ꝛ deuote, antequā ad studendū aggrediat̄, ac sensibus presentibus proferre possit.
5 ¶ † O creator ineffabilis, q de thesauris tue sapientie nonē angelorū hierarchias enodasti, ꝛ eas sup celū empireū miro ordine colocasti, atqꝫ elegātissime mūdi partes disposuisti, tu inquā, qui verus fons luminis diceris, atqꝫ supereminēs principiū, dignaris sup intellectus mei tenebras infundere lumen claritatis, duplicē in qua natus sum remouens prauitatē, ꝛ tenebras. s. peccatū, ꝛ ignorantiā, q linguas infantiū facis disertas, linguaꝫ meam erudias, ꝛ in labijs meis gratiā tue benedictionis infundas, da mihi intelligendi acumē, retinendi capacitatē, intelligēdi subtilitatē, adiscēdi facilitatē, loquendi gratiā copiosam, ingressum compleas, per Christum, ꝛc. Et qui hoc fecerint, venient ad studiorum suorum frugem, multamque scientiam accipient, ꝛ omnia ꝓspera eis succedēt, prout cōsuluit Guille. de monte Laud. in cle. j. de magist. ꝛ refert de Cacialupis, in primo documento, de modo studendi, ꝛ iaco. j. c. si quis indiget sapientia, postulet a deo, Sapiē. vij. Inuocaui, ꝛ venit in me spiritus sapiētie, sic Salomoni oranti oratione perfecta fuit data sapientia. iij. Reg. iij.
6 c. † ꝛ beatus Tho. de aquino profitetur se maiorem sciētiā habuisse per orationeꝫ, ꝙ per lectionem, Referente Archiepiscopo Florentino. in. iiij. parte sue summe, in rub. de studiositate. c. xj. §. j. titu. iiij. ꝛ ego ipse anteqꝫ istam orationem dicerem, vagus erā in studio, nunc vnam materiaꝫ studens, statim aliam exordiens, sed posteaꝙ orationem istam dixi, non ita mihi contigit, deus sit benedictus, ꝛ qui deuoti non extiterint, erunt semper discentes, nunꝙ ad scientie veritatem peruenientes, iuxta doctrinam Pauli. ij. ad Thimo. c. iij. ꝛ si sciant aliqua, erunt confusa in homine confuso.

❧ SUMMARIUM ❧

1 Scolares debent esse humiles quia superbis resistit deus.
2 Humilitas in discendo suadetur.
3 Complacentia, ꝛ honor sunt de genere delectabilissimorum.
Altiorem esse querens, ꝛ non meliorem precipitium expectat.
4 Scolares superbi se sapiētibus ꝑferētes in bestias ꝯuertentur.
Superbia apostatare a Deo facit, ꝛ est
5 Omnis peccati initium.
6 Humilitas in quibus consistat.
7 Facile quis contemnit quod ignorat.
8 Scolaris non debet erubescere nescire quod ignorat.
9 Scolaris humilem modum loquendi contemnere non debet.

1 Secundum requisitum est, † ꝙ scolares debent esse humiles, deus enim exaltat humiles, vt habetur Luc. j. c. ꝛ humilibus deus dat gratiam, ꝛ scientiam, superbis vero resistit. j. Petri. c. vl. ꝛ Jac. iiij. ꝛ Ecclesiast. iij. c. quāto magnus es, humilia

es, humilia te in oibus, ⁊ corã deo inuenies gratiã, quoniã ma-
gna potẽtia dei solius, ⁊ ab humilibus honorat̃, Cicero de offi-
ciis, quãto maiores sumus, tãto nos submissius geramus, vñ ꝯ
2 scolares supbos exclamat glo. in. l. cũ ea. C. de trãsac. † Hinc est
ꝙ in discẽdo maxime humilitas suadet̃ in. c. sedulo. xxxviij. dist.
nã Deus optimus maximus reprehẽdit eos, Mathei. xxiij. c. q
pmos recubitus amãt in cenis, ⁊ pmas cathedras i synagogis,
⁊ salutatiões in foro, ⁊ vocari ab hoibus Rabi, ⁊ ꝯ illos isurgit
Barba. q volũt mõseignore vocari, ⁊ tanꝗ argiuũ clipeũ abstu
lerint, ita gloriant̃ in pemio cle. in istos ẽt inuehit̃ impator, in. l.
ad splẽdidioris. C. de diuersis offi. lib. xij. C. his verbis, q studio
exercẽde cupiditatis ambierunt, vt veluti in meliori fortuna po
siti, aut ea scelera, q̃ prius cõmisisse doceant̃ occultẽt, aut alia dei
3 ceps possint ipune cõmittere, † ⁊ ideo dicit Aristote. in. ij. lib. re
thori. ꝙ honor ⁊ cõplacẽtia sunt de gñe delectabilissimoꝝ, qꝛ fit
famtasia vnicuiqꝫ qñ honorat̃, ⁊ ei applaudit̃, ꝙ sit talis, sic ber-
nard. in quadã episto. ait, q q̃rit altior eẽ, ꝗ melior, nõ dꝫ pmiũ,
sꝫ pcipitiũ expectare, ⁊ Luc. de pẽna, in. l. iij. C. de pala. sacra. lar
gi. lib. xij. refert, allegãdo ecclesiastici. iij. c. altiora te ne q̃sieris, ⁊
fortiora tene pscrutatus fueris, qd. n. est necesse hoi maiora se q̃
rere, cũ ignoret qd ꝯducat sibi in vita sua in numero dierũ pere-
grinatiõis sue, Ecclesiastes. c. vij. si fabulose loq liceret, legimus,
ꝙ pp superbiã aragne pulchra virgo fuit p Palladẽ in bestiaꝫ
4 araneã ꝯuersa, vt habet̃ apud Ouidiũ, Methamorpho. vj. † sic
scolares supbi, q seipsos sapiẽtibus pferũt, in bestias ꝯuertent̃,
q̃ nõ cessant telas texere, nã scientia superbi parũ aut nihil pdest
auditoribus, ⁊ oẽs eũ odio habẽt, ⁊ superbi auditores aliquas
autoritates discent, sed pfunctorie ⁊ nõ medullitus, Esaie. lix. c.
oua aspidũ ruperunt, ⁊ telas aranee texerunt, tele eoꝝ nõ erunt
in vestimẽtũ, neqꝫ operient̃ operibus suis, opera eoꝝ, opera inu
tilia, ⁊ opus iniquitatis in manibus eoꝝ, ⁊ ẽt Hemus, ⁊ Rho-
dope ꝯiuges superbi, ⁊ noia deoꝝ sibi adscribentes, mutati sunt
in mõtes, q sunt in Thracia, si Ouid. iij. fab. credimus, qꝛ infla-
ti, ⁊ pre aliis apparentes eẽ volebãt, Ideo in mõtes, q bene ap-
parent, ꝯuersi fuerunt, ⁊ habet̃ Ezechiel. xxviij. c. eleuatũ est cor
tuũ, ⁊ dixisti, deus ego sum, ⁊ in cathedra dei sedi, in corde ma-
ris cũ sis homo, ⁊ nõ deus, ⁊ dedisti cor tuũ quasi cor dei, ⁊ dicit
Sanctus Hyeronimus, in epistola. xj. in. iij. parte, de septẽ gra-
5 dibus ecclesie. Et ante oia, humilitatẽ dilige, † qꝛ superbia apo-
statare facit a deo, ⁊ initium ois peccati superbia est, vnde idem
Hiero. epistola. xiiij. In vita sanctimonialiũ. c. xij. de promptitu
dine adimplẽdi mandata iposita, in fine refert apud egyptũ hel
lissime obseruari, vt nullũ, nisi obediẽtẽ, ⁊ humilẽ, ad oẽs labores
pficiẽdos, ⁊ opa suscipiãt. ¶ Quapropter ꝯcludẽdo dicit Gre-
go. ꝙ q oẽs virtutes sine humanitate ꝯgregat, quasi q in pulue-
rẽ vẽtũ portat, humiliamini ergo auditores dilectissimi, vt vera
6 discere possitis, ⁊ vtilia, nõ puluerẽ q vento diluit̃ † ⁊ in qbus cõ
sistat humilitas. lege Floren. in. iiij. pte summe titu. iiij. c. ij. de stu
diositate. §. j. q sic scribit, studiosus humilis esse dꝫ ad quatuor.
¶ Primo, vt nullã doctrinã ꝯtẽnat, Seneca primũ documen-
tũ est, vt nullã sapientiam cõtemnas, quod facit contra iuuenes
quosdam, qui Bar. ⁊ alios doctores nostros oẽs contemnunt,
7 eo ꝙ eos nõ intelligunt, † facile. n. qs cõtẽnit, quod ignorat, te-
ste Philoso. ⁊ qꝛ, vt dicunt, nõ sunt elegantes, sed querunt me-
dicũ eloquentẽ, ego aũt curarẽ scientẽ. ¶ Secũdo, vt a nullo di-
scere erubescat, instar Augustini, qui ab anniculo paratus erat
edoceri, vt attestat̃ in. c. si habes. xxiiij. q. iij. ⁊. c. nullus. xxxviij.
8 dist. ⁊ Cato. Ne pudeat q̃ nescieris te velle doceri. ¶ † Tertio,
ꝙ quis nõ erubescat cõfiteri se nescire, quod ignorat, Augusti.
nõ est hoi erubescendũ, se ꝯfiteri nescire, quod nõdum se nescire
9 mentit̃, ⁊ nunquã scire mereat̃. ¶ † Quarto, ꝙ humilem modũ
loquẽdi, quẽ scripturs habet, nõ ꝯtẽnat, hec ille, qḋ facit contra
multos nostra memoria iuuenes, q in ius põtificiũ, ⁊ qḋ nõ ele-
gãti forma est pscriptũ, discere ꝯtẽnãt, sꝫ tales cũ sua elegãtia fa
me pibunt, tu aũt iuris sectator in eternũ permanes, ⁊c. ⁊ in pa
latio sede bis regio, is vero inter infimos ⁊ infimus, ⁊ sordida-
tus remanebit, ⁊ inter scolicas nugas obscurus sordescet, in qs-
quiliis obsolescet pedonomicis, horridus, incultus, inglorius,
gymnasiis veluti pistrinis, absit xbo inuidia, atqꝫ ergastulis ad
dictus, vt qui Reipublice gubernaculis non sufficiat, in eos ta-
men me loqui quisque existimet, qui plus satis in iis morantur,
⁊ consenescunt, ⁊ si de his plura videre cupis, lege tex. ⁊ Docto.
in. c. ex tuis, de presumptio. ⁊ que ibi abundantius scripsi, ⁊ vt se
mel dicam, Benedic. in repe. c. Rainutius, in verbo, si absqꝫ, in.
ij. de vulga. nu. xxj. de testa. ac egidium Besbrugium, in decla-
matione sua, ad Nicolaum Beraldum.

SVMMARIVM

1 Scolaris in iuuentute discere incipiat.
2 Scolaribus que sint necessaria secundum Domi. de. s. gemi.
Que secundum Ciceronem. J. nu. iiij.
3 Continuata vigent, interpollata pereunt.
Jurisconsulti ingenio, ⁊ memoria pollere debent.
Ingenium inuenit, memoria custodit.
5 Scolaris sepius interrogare debet magistrum.
6 Veritas melius haberi nõ potest, ꝗ interrogãdo, ⁊ respõdẽdo.
7 Discendum est a quocũqꝫ, ẽt si eẽt quercus que loqueretur.
8 Scolaris nil in medium afferens anteꝗ epule in mensa appo-
nerentur impransus remanebat.
9 Scolarem in desperationem tria inducunt.
10 Legum proprium est claritas.

1 Ertiũ requisitũ, † ꝙ ab ineunte etate discet̃
incipiat, alias nõ põt id, quod conat̃,
sine magno negocio asseq, vt habet̃. ij. ad Timotheũ
iij. c. ⁊ qꝛ ab ifantia sacras lr̃as nosti, ⁊ in phe. insti.
ibi cupide legũ iuuẽtuti, Hiero. in epist. tertia ad Paulinum, ⁊
gl. sing. hec nõ allegans, in. l. j. de athletis, lib. x. C. secũdũ Bal.
in marga. in verbo, pfecta, tertia. q. licet aũt in scientiis queren-
dis adolescẽtia, ⁊ iuuẽtus querant̃. l. j. C. de stud. libera. vrb. Ro
me, lib. xj. tñ scdm Lucã ibi, senectus nõ est excludẽda, nã secun
dum Plato. beatus est cui etiã in senectute ꝯtigerit, vt sapiẽtiã
verasque opiniones assequi possit, teste Tullio libr. v. de finibus
bonorum ⁊ malorum, ⁊ si alterum pedem in sepulchro haberem
adhuc addiscere quidem vellem, hec bellissime Pompo. asse-
rit Julianum dixisse, in. l. apud iulianum. ff. de fideicom. liberta.
2 † Sed Dominicus de sancto gemini. in proemio sexti describit
quinque scolaribus necessaria que ex illo tex. elicit. Primum ꝙ
eligat locũ aptuꝫ, ibi Bononie, ⁊ Cicero in proemio officio. ibi,
idque athenis. Secundum, vt eligat doctores idoneos, ibi do-
ctoribus. Cicero vbi supra propter summam, ⁊ doctores Cra-
tippi auctoritatẽ, ⁊c. Tertium quod studio vacet. Quartum, ꝙ
illius mens ad diuersa nõ vagetur. Quintum, ꝙ ꝯtinuet studiũ,
3 † nam continuata vigent, interpolata pereunt. l. legati. §. orna-
tricibus. ff. de lega. iij. quamuis glo. prag. sancio. narret tria tan-
tum necessaria studentibus, videlicet naturam, exercitium, ⁊ di-
sciplinam, natura sit, vt audita facile percipiat, ⁊ percepta firmi
ter retineat, naꝫ qui doctrine operam dant, ingenio ⁊ memoria
pollere debent, maxime iurisconsulti, teste Cicerone, ⁊c. primo,
ibi, capacem sensum, de officio primicerii, ⁊ si duorum alteruꝫ de
fuerit videlicet ingenium vel memoria, ad perfectionem nullus
4 veniet, quia ingeniũ inuenit, memoria custodit, † Cicero in que
stio. Tuscula. Panormi. ⁊ Rauen. in. d. c. primo, tradũt quinqꝫ
scolaribus necessaria his verbis. Primũ, ꝙ singula diligenter
cõsideret. Secundo quod de probabili dubio non reddat se cer
tum, sed peritiores consulat. l. si auiam. C. de ingenuis ⁊ manu.
Tertio, quod sit capacis sensus. Quarto, ꝙ totus versetur cir-
ca studium, ⁊ non circa processus, qui abalienant hominem, ⁊ a
scientia, ⁊ quandoqꝫ a deo. Quinto, ꝙ nõ dedignetur instrui ab
eo, cui est magisterii officium iniunctum ca. si habes. xxiiij. q. iij.
5 † item frequenter interroget discipulus suum preceptorem, Ju-
stiniani auctoritate fretus, in aucten. vt diuine iussiones, in prin-
ci. colla. viij. ⁊ habetur in euangelio, ꝙ vbi Christus fuit inuen-
6 tus in medio doctorum, eos interrogabat, licet omnia sciret, † ⁊
ibi ait Hiero. ꝙ veritas non potest melius haberi, ꝗ interrogã
do, ⁊ respondendo. Augusti. ad Hiero. Damasus in epist. i. ad
Hier. in. ij. parte, vt Lucas refert in. l. vna, colum. vij C. de stud.
libera. vrb. Ro. lib. x. Grego. i registro. lib. vj. c. xxviij. ait, quod
vtilis est semper collocutio docti viri, quia aut discit audiens ꝙ
nescire se nouerat, aut cognoscit quod est amplius, id ꝙ nescisse
7 nesciebat. † vnde Nico. Boer. in addit. ad Bened. de plumbi
no in. l. apud iulianum. ff. de fideicom. libert. ait. a quocunqꝫ di-
scendum esse, etiam si quercus esset, que loqueretur, non eniꝫ qs
8 dicat, sed quid dicat videndum est † hoc Socra. dicere solebat,
referẽte Volatera. lib. xxviij. in prin. quippe apud gymnosophi
stas vsurpatum olim fuerat, vt paratis instructisqꝫ mensis ante
quã dapes apponereut̃, adolescentes singuli, q ad epulum cõue
niunt, qd gñi humano lucri fecerint, quodue sapiẽter dictum fa
ctũ ve fuerit illa die, coram senioribus exprimere cogebantur, ⁊
qui deses aut remissus nihil frugi in medium afferret, impran-
sus manebat, ⁊ foras extrudebatur, quibus disciplinis illos

ad virtutē acuebant, teste Alex. lib. v. genialiū. c. xxj. fol. cl. pag. ij. qđ vtinā hodie seruaret, nō tñ dz scolaris desperare a princi-
9 pio, si pfecte cūcta nō intelligat, † ad quā tria solent pducere. ¶ Primū, plixitas, qualis oli erat in Crisippo, sz in hoc iure di scendo vnū librū, adiscis alios, teste Joā. Fab. in. §. his ita, insti. de iusti. ꝛ iur. ¶ Scdm est obscuritas, qualis oli erat in Hera clito, ꝛ istud pōt emēdari habēdo aliū pceptorē, quā tenebrionē illū. ¶ Tertiū est sentētiaꝝ profunditas, qualis oli erat in Timeo ꝛ Parmenide Platonis, declarat Hiero. Cagnol. in re petitio. l. si emācipati, nu. lix. C. de colla. ꝛ istud ēt emendari pōt, optima declaratione, nihil enim est tā difficile, quin facili eluci-
10 datione ꝛ explanatione facile fiat † quid enim sic propriuz est le guz, sicut claritas. tex. in auc. de testa. impfect. in prin. colla. viij.

SVMMARIVM.

1 Scolaris summa ope, ꝛ alacri studio audiat lectiones.
Et quid sit studium.
2 Juris disciplina an preceptorem desideret.
3 Scolares debent aduertere ne ob strepituz a lectione auertant.
4 Et fugere debent habere studia supra vias publicas.
Mulieres etiam viros prudentes corrumpunt.
5 Scolaris in omnibus annis sui studij diligens esse debet.

1 Quarto † requirit, ꝙ summa ope, ꝛ alacri stu dio lectiones audiat. §. fi. in proe. insti. studiū. n. est vehemens applicatio ai ad aliqd agen dū. l. j. §. huius studij. ff. de iusti. ꝛ iur. Porcus in. §. iuris pcepta. Insti. de iusti. ꝛ iur. ꝛ docto. in. c. ex studijs de psum ptio. vñ nō erubuit Christus parētes relinquere, vt doctores di ligēter audiret, ꝛ illos iterrogaret, ꝛ sic excusatus fuit, Luc. ij. c.
2 plene. Benedict. in repeti. c. Rainutius, in prin. col. ij. de test. † ꝛ M. Tullius oratoꝝ princeps Trebatio iurecōsulto ꝯfessus est, iuris disciplinā e multis magistris p se nō posse cognosci, sz do ctorē ac iterpretē desiderare, ꝛ Seruius Sulpitius Ciceroni in ter oratores scōs. Mutiū Sceuolā his terue de iure sibi respon dentē ob rei difficultatē nō intellexerat. l. ij. §. seruius aūt sulpi tius. ff. de origine iuris, qdā tñ oratores sine voce magistra putāt oia suopte ingenio acuto intelligere, ꝛ triduo in summos euade re iurisćōsultos, sz eos fallendi artē, sic atheneus grecus auctor appellauit, insequ omittamus, ꝛ nos iuriū sensum potius ꝙ̄ ver
3 ba pscrutemur. † Tñ summopere cauēdū est, ne strepitus mētes scolasticoꝝ a studio literaꝝ ꝛ lectionū auditione auertat, tex. in. l. vna, i fine. C. d stud. libe. vrb. Ro. lib. xj. vbi glo. clamat ꝯ̄ scola res, q aio psenti nō aduertunt ad lectiōes, sz sunt in studio nume rantes tegulas domus, ꝛ castra faciētes, ac, vt adagio dr̄, animū in patinis habētes, nā tales paꝝ in studio proficiunt, glo. in xbo
4 intē dere, de colla. in prag. † ideo totis neruis fugere dz scolasti cus, ne cubicula ꝛ studia sua supra vias publicas habeat, tū pp murmur assiduū transeuntiū, tū ne a mulieribus, eas p fenestras ꝯspiciendo, distrahat, ꝛ corrūpat, q̄ solent aliqñ viros ēt prudē tes corrūpere. l. pen. ff. de seruo corrupto. Lucas de pēna in. d. l. vna. §. illos, de studijs liber. vrb. Ro. libi. xj. qđ satis in Dauide
5 ꝛ Solomone videri pōt. † Diligens itaqꝫ sit scolasticus in pri mo anno, diligētior in scđo, diligentissimus in tertio, ꝛ in quarto quā diligentissimus, sicut de appellāte tradit Bal. in. c. ex rōne, col. ij. de appella. alioq si interpollatis diebus audiat, ꝛ studeat, vix pueniet ad frugē, qꝛ sicut nō prodest tēpus preteritū, qñ pre scriptio interrūpit. c. illud de pscriptio. glo. ꝛ doct. in. l. cū notissi mi. C. de pscrip. triginta vel quadragin. anno sic in studio, vt pa rum prodesse possit, nisi sit cōtinuum, secūdū Domini. in pemio sexti, nec finger dz se ifirmū, vt a studio excuset, de quo Persi⁹.
Sepe oculos memini tingebam paruus oliuo.
Et adagio dicitur in illos arystogiton claudicat. Celius lib. xiij. antiqua. lectio. c. xl.

SVMMARIVM

1 Scolaris lectiones preuidere debet auditasqꝫ apud se referre.
2 Discere quid sit.
3 Lectioni, ꝛ scripture vacare debemus.

1 Quinto † requirit, ꝙ lectionez puideat, audi tāqꝫ apud se referat, alias parū eis p dest audito, ꝛ piger nō faciens, vt tradit glo. dicens trāsitorio stud. o vti scolares dsides, q negligūt suas lectiōes recordari, in auc. de q̄stio. in fine, colla. vj. ꝛ tex. in. l. vna. C. de emēda. iusti. Cod. lectio repetita pdest, ꝛ alibi diu⁹ Pau lus in hec verba inqt, abūdātius oportet obseruare ea, q̄ nos au diuimus, ne forte effluāt, erit ergo cōmodū auditori, si ea q̄ iter diu audierit, cōmemoret vesperi, id est post solis occasum more
2 Pictagore, ꝛ Catbonis, † nā discere nil aliud est ꝙ̄ recordari, teste Tullio, lib. j. questio. Tuscula. nēpe q ex recordatione me moriā exercet, cito reminiscit, Plato ait in Timeo, principium qppe doctrine est in lectiōe, ꝯsummatio in ꝯtēplatione, teste Lu ca de pēna in. l. vna, col. x. versi. xx. C. de studijs libera. vrb. Ro me. lib. xj. apes. n. imitari debemus, q̄ vagant, ꝛ flores ad ceraz faciēdā idoneos capiunt, demū qcqd attulerint, disponunt, ac p fauos digerunt, ꝛ succū variū in vnū saporē mixtū, quadā ꝓprie tate sui spiritus mutant, vt dicit Macrob. primo Saturna. sic ꝛ nos facere debemus. l. j. §. ꝓriū. C. de veter. iur. enuclean. ca. no
3 uit. xij. distin. ca. cū sit, de eta. ꝛ quali. † ꝛ nedū lectioni vacare sz, ēt scripture, nā inqt Seneca, nō leger tm̄, sz ēt scriber debemus. altera res ꝯseruabit vires, altera soluet ac diluet mētē, ꝛ Alber in dictio. in verbo, studium, sic dicit.
Ut ver dat florem, flos fructum, fructus honorem.
Sic studium morem, mos sensum, sensus honorem.
dixi in. c. ex studijs de presumptio.

SVMMARIVM

1 Scolares preceptorem vti patrem diligere debent.
2 Preceptor pater scolarium appellatur.
Filius in iure patrem reprehendit.
Scolaris opinio. preceptoris defendere debet.
3 Doctores quoscūqꝫ scolares precedunt.
4 Scolari non licet sub pena infamie proicere in doctorem suum lapides vel papirum.
5 Scolaris preceptorem timere debet.
6 Scolaribus quinqꝫ vtilia sunt.
7 Preceptor qualis esse debeat remissiue.

1 Sexto † dz scolaris pceptorem suum diligere ꝛ honorare vt patrē naturalē. l. liberto ꝛ ibi glo. ff. de obseq. a liber. paren. ꝛ patro. prestan. ꝛ docēdus cū summa reuerētia doctrinā sui magistri accipere dz, eumque amare ꝛ diligere vt legatum preconē veri tatis, tex. in. c. sicut vir. vij. q. j. ꝛ Ecclesiasti. xxxij. c. audi tacēs, ꝛ
2 p reuerētia accedet tibi bona gratia. s. scientia, † preceptor eniz pater scolarium dicitur, ꝛ discipulus filius. l. prima, de excusa. ar tifi. lib. x. C. ꝛ ibi patruus meus Jaco. Rebuf. dicit ꝙ maior ho nor debet preceptori, ꝙ̄ patri naturali ꝛ legitimo, qꝛ patrem na turalē in iure reprehendit filius, in. l. iij. §. si quis, ꝛ ibi glo. ꝛ do cto. ff. de cōdit. causa data, tamē discipulus sentētiam sui pcepto ris ꝛ magistri dz excusare, si possit. l. dicere sniam. ff. de rescri. ar bit. quod ad me attinet, ego sententiam vtriusque patris defen
3 dere, si iuste sint, velim, † ꝛ p hoc dicit Barba. in pemio cle. in. ij. lectura, col. xiiij. pōderādo ibi xbū vniuersis, ꝙ doctor siue p ceptor semp dz pcedere quoscūqꝫ scolares, siue sint abbates, vel pthonotarij, siue alteri⁹ cuiuscūqꝫ gradus ꝛ nobilitatis, iqt tex. in. c. statuim⁹. lxi. dist. valde absurduz ē vt iperiti magistris noui antiqs pferant, hoc tñ male obseruat, qꝛ sunt aliq auditores ita elati, volētes nō solū suos magistros pcedere, sed subiugare, et tales vocat Grego. ad Hermanū metēsez episcopū, miserabiles in. c. qs dubitet. xcvj. dist. ꝛ ibi Domi. dicit illos discipulos insa nos, ꝛ alibi infames dicunt, q in pres armant, ꝛ q doctoꝝ suoꝝ vitā reprehēdunt, vel accusant, verba reddo tex. in. c. plerūqꝫ. §. fi. ij. q. vij. ꝛ aliquādo audiui pcuratorē regium contra aliquos scolasticos, q in suos doctores irruerant, ad infamiā cōclusisse, p illū tex. videlicet vt illi scolares declararent ifames, insequēdo il lū tex. ꝛ inhabiles ad q̄libet officia regia, notate vos scolastici,
4 ne idē vobis, si hec feceritis, quod deus auertat, ꝯtingat, † vñ cō cludit Paris de puteo in tract. de ludo. in fi. nō licere scolastico ꝓijcere in doctorē suū lapillos, papirū, vel aliā rem ēt per iocum sub pena infamie, quamuis quidam petulantes contrarium fa
5 ciant, quibus per alios bonos scolasticos esset resistendū. † Iteꝫ preceprorē debet timere, vt dicit Hora. Flaccus referente Par palie in. l. ij. in prin. ff. solu. matri. in hec verba.
Qui studet optatam cursu pertingere metam.
Multa tulit, fecitque puer, sudauit, ꝛ alsit.
Abstinuit venere ꝛ bacco ex timuitque magistrum.
6 † Quinqꝫ suadent ibi. Primo, multa a pueritia sufferre, qꝛ dicit

Treno.

Treno.iij.c.bonū est viro,cū portauerit iugū ab adolescētia sua scdo sudare,nō ob morbū neapolitanū,sed ob studiū,tertio algere,nō ob vestimēta ludo vendita,quarto ab oi venere abstinere, quinto magistrū timere,ꝛ hoc maxime nō pulsando ꝯ voluntatē eius,ꝛ pueniendo horam statutam,quod si pertinaci animo hec passi fueritis,succedet id quod inquit Virgil.j.aeneidos.O passi grauiora dabit deus his quoqꝫ finē,ꝛ alibi, per varios casus ꝑ tot discrimina rerū Tendimus in latium,vbi sedes ꝛ fata gescunt.Igit̃ cū tanta patiant̃,quis eoꝝ nō misereat̃,vt infra dicā.

7 † Sed qualis debeat esse preceptor.tradit Lucas de pēna in.l. vna,colū.vj.C.de stud.lib.vr.Ro.lib.xj.ꝛ in.l.secunda, col.iiij. de proximis sacro.scrinio.b'lixij.

SVMMARIVM

1 Scolares suis preceptoribus stipendia soluant.
2 Scolares boni non solum verbis,sed etiam rebus suo preceptori gratias referunt.
3 Scolaris suo magistro contradicere non debet,sed audiendo tacere debet.
4 Bono adherens assumit quod bonum est.
5 Preceptor qualis scolaribus dandus sit.

1

Eptimo † ꝙ suis preceptoribus mercedes ac stipēdia soluat,quo facilius liberalibus studijs instruat̃,tex.in.l.medicos,in fine,vbi patruus meus ꝛ alij de ꝓfesso.ꝛ medi.lib.x. C.l.aqlius.ff.de donatio.l.q filiū, vbi pupillus educa. debeat, nā preceptor prouocat̃ ad melius legēdū,ꝛ instruendū suū discipulū,qn̄ eidē bene soluit̃ ꝑ labore,q sine mercede esse nō debet.

2 l.j.C.de assesso.c.j.de sepul.c.quicūqꝫ.xij.q.ij.† ꝛ boni scolares nō solū verbis sed ēt rebus suo magistro,gratias referre debēt, glo.in.c.reuertimini.xvj.q.j.in.c.ecce.xcix.dist. Pet. de lesnauderie in opusculo de docto.in.iiij.parte.q.xxj.ꝛ in primis tutor. mercedes ꝑceptoribas pupilli,nō quas minimas poterit sed ꝑ facultate patrimonij,ꝑ dignitate nataliū cōstituet. Paulus iurisconsul.in.l.cū plures.§.fi.ff.de admi.tuto.vnde Bar.suo preceptori gratias agere solebat,vt is ipse testat̃ in.l.qdā cum filium. ff.de verb.obli.ex quo effectus est maxime peritus,qppe ius nostrū in scientie ꝛ virtutis ḡnalē cōpēsationē ꝑmittit studioso etiā minori suū manumittere ꝑceptorē.§.eadē insti.qbus manumit. licet,ꝛ sic faciendo deuotionē ac affectionē in suū ꝑceptorē ostendit,arg.l.fi.C.de duobus reis.†

3 Caueat ēt summopere scolaris suo ꝯdicere magistro,dicit August.de ciuita.dei, sed audiendo tacere debet,Job.xxxiij.in fi.audi me,ꝛ tace,ꝛ docebo te sapientiā,discipulū.n.suū nō audientē ꝑceptorē,ꝛ illi nō credētē, impossibile est erudiri,sicut dicit Plinius de coruo q non vult educare nisi similes,videlicet nigros,ꝛ ait Tullius lib. Tuscu.q.ij.probū. n.auditorē decet attento silentio mēte auresqꝫ parare, idē Plato ad Timeū,nā ex hoc efficit̃ docilis,vt attestat̃ Cicero.iij.rheto.sic aūt silentium seruet, vt nō omittat querere,que oportuna sunt,eccle.xxxij.audi tacens,simul ꝛ querens,tradit Lucas in.l. vna.C.de stud.lib.vrb.Ro.col.viij.versi.ix.lib.xj.inde Damasus in epi.j.ad Hiero.in.ij.pte narrat nil iucūdius, nec dignius eē ꝙ̄ de scripturis sermocinari i hac luce,quo aie pabulo omnia mella superant̃,vt dicit Propheta,quā dulcia faucibus meis eloqa tua sup meliori meo,ꝙ facit ꝯ scolasticos q in prandijs de mulieribus loquunt̃,vel de alijs negocijs futilibus omissis legibus,ꝛ ideo parū ꝓficiūt,vn̄ tholose mea memoria apud auditores ad vnguē seruabat̃,vt nulli liceret bibere,nisi prius alicuius legis sensum explicuisset,vel aliquā legē in mediū adduxisset, et quoties bibere volebat,toties hoc facere cogebat̃,ꝛ alias ea lege mihi viuendū fuit cū meo solacio,is qdē ꝯterraneus vtriusqꝫ iuris peritissimus,ac ꝓbitate ipsa melior tā pertinaciter suo studio insistebat,vt ab eo diuelli minime posset,ꝛ adeo ꝓbelle se habuit,vt de eo possim dicere,ꝙ q iurium solaciū plenū habere desiderat,ad ipsum tanquā ad vberrimū fontē recurrat,ꝛ in Mōtepessulano paupeꝝ causis maxime inherentē,reperiet , fatebor suā vigilantiā meliorē me reddidisse,iuxta.l.aquilius.ff.de donatio.nēpe Seneca ad Luccillū,epist.v.ꝯuersare cū his q te me-

4 liorē facturi sunt, ꝛ Catho cū bonis ambula. † Ambro.lib. de bono mortis.c.ix.qui inqt,bono adheret,assumit inde quod bonū est,ꝛ Hiero. epist.lxxxv.parte.iij. plusquā inquit impossibile puto virū diutius in bonis ꝑmanere opibus,q mala assidua cōuersatione vtit̃,hoc claruit in Petro , q stati post ingressum domus Cayphe negauit Christū,vt habet̃ Math.xxvj.c.patet ēt de dina filia Jacob.Gene.xxxiiij. O quot multi suspēsi sunt ꝑ malas societates,ꝛ multe virgines corrupte ꝛ mulieres adultere,ꝛ multi ignari,q ad maximā peruenissent excellētiā,si cū bonis

5 ꝛ doctis essent ꝯuersati,† igit̃ vos honor patres,vt ꝑceptori bonis moribus ꝑdito ꝛ docto filiū vestrū cōmittatis,si eum gladio vltore perire nolitis,ꝛ ne auari circa illū ꝑceptorē sitis,tholosani stipendia magna solēt ꝑceptoribus suppeditare,ꝛ bn̄ est illis. Parisijs vero ob collegia q̄ habent ꝑceptores domi nō nouerunt,ob id filij in humanioribus literis egregie imbuti sunt,in iure vō nō ita cōmunius,quāobrē legit̃ ꝑmo Paralipo.c. xxvij. in fi.his verbis.Jonatā aūt patruus Dauid,ꝯsiliarius, vir potens,ꝛ prudēs,ꝛ literatus,ipse ꝛ Jadibel filius Achamoni erāt cū filijs Dauid,ecce quales preceptores Dauid filius suis dederat,quod ēt a grecis summo studio seruatū legimus,vt dū pueriles etas ꝓna eēt ad vitia magistros adhiberent ꝓbatissimos magne ꝛ expte virtutis,quoꝝ cōuictu domesticis disciplinis exemplisqꝫ formarent̃,sic Achilles Chirona,ꝛ Phenicē,Agamennō,Nestorē,Hector Polydamanta,Telemachus Menelaū, Alexāder Aristotelē,Antigonus Zenonē,Augustus Appolodoꝝ Pergamenū,Homerus Prognopidē,Vergilius Silonē,Cicero Diodoꝝ,q illos egregijs artibus instructos ad bonā puerere frugē,quoꝝ doctrina,integritate,ꝛ fide, magni postea viri euasere.Jmo apud Thurios ꝛ oēm fere greciā lege cauebat̃,vt pueris cū ꝑmū adolescerēt magistros studioꝝ doctos, etate ꝛ vsu,in primo tyrocinio publica ipensa ꝑficerent,si Alex. lib.ij.genialium credimus.c.xxv.

SVMMARIVM

1 Scolares parum comedere debent.
Bart.ad pondus comedebat.
2 Crapula multi periere,quoꝝ aliquos enarrat.ordinatus sobrius se debet.
3 Homo debet vti cibo secundum sue nature consuetudinem.
Modicus cibus ꝛ carni ꝛ aie vtilis est.
4 Uenter mero estuans in libidinem despumat.
Uenter plenus de ieiunijs facile disputat.
Cibus bene digestus quid operetur.
5 Egrotans sanitatem tenui cibo accipit.
6 Frugalissimi qui fuere.
7 Abstinentia nimia vtens quando peccet.
Littere sudoris,ꝛ laboris sunt comites.
8 Scientia vt thesaurus est effodienda.
9 Illiterati an iudices esse possint.

1

Ctauo † etiā requirit̃,ꝙ studens paꝝ comedat,qꝛ pinguis vēter crassū sensum generat,tex.in.c.quādo.xliiij.distin.doc.in.l.j.C.quieta.lib.x.ꝛ.l.j.C.de comiti.ꝛ trib.scola.lib.xij. vnde Bar.ad pōdus comedebat,vt haberet intellectū pariter dispositum,scdm Rom.sing.dcciiij.quero,refert Cattellia Cotta in.ij.pte memoria.in verbo iuris ciuilis,vbi de iurisperitis tractat, ideo comede temperate ꝭm Ludo.ibi,scribit.n.Suet.de Julio Cesare,ꝙ vini parcissimus fuit,idē de Augusto,ꝙ cibi minimi erat,vini vero parcissimus,nō amplius ꝙ̄ ter solitus erat bibe-

2 re,isequēdo tex.in.d.c.qn̄ allega.ob id lōgo tpe regnauit,† multi vō crapulā isectātes cito occubuerūt,legimus qꝺ Septinus Seuerus impator,dū mēbroꝝ oiuꝫ maxime pedum dolorē pati negret,loco veneni cibū plurime carnis incocte auidius deuorauit,quē cū decoqre nō posset,cruditate expirauit,qꝺ ex cibi itēperātia,ac saturitate,qꝛ artus diffuderat,accidisse multi retulet̃, auctor ē.vj. Aureli⁹, ferūt ēt alij Jouinianū iperatorē ciboꝝ in stomacho icoctoꝝ cruditate perijsse,testis ē Baptista Egnati⁹, qꝺ referā Audebūtū regē angloꝝ,quē tm̄ vini sumpsisse dn̄t,vt ex eo suffocatus repēte occubuerit,alios ꝑtereo,qꝺ si citare vellē,multas chartas replerē.Nā Eusebi⁹ scribit Domiciū aphꝝ cibi supfluitate redūdātē in cena expirasse, narrat quoqꝫ diuus Hiero.in eplis suis in regu.mona.c.xij.ꝙ epicurus voluptatis assertor oēs suos libros olerib⁹ repleuit,ꝛ pomis ꝛ vilib⁹ cibis, dicēs talib⁹ eē viuēdū,ꝛ tex.in.c.q eps.xxiij.dist.ordinatū debet̃ eē sobriū,firmat Lucas i.l.tēperēt.C.de vest.olober.li.xj.igit̃ cōcludēdū est,nos nō posse dare operā sapiētie,ꝛ scientie, si mense

3 abūdātiā cogitemus,ꝙ̄ labore nimio ꝛ cura idigēt,† vn̄ Auicē. in.ij.pte cāti.dicit,ꝙ hō dꝫ vti cibo ꝭm ꝯsuetudinem sue nature, nā delectio cibi nō est omittēda,ꝛ ibi Rasis ait, ꝙ tēperat⁹ mod⁹ comedēdi,ē ter in duob⁹ dieb⁹ comedet̃,q act⁹ digestiui i de-

ceocto horis pficiunt,sed proh pudor hodie nó solū comedimus
in duobus dieb9 ter,sed et decies,imo in vna hora ter, τ qnque
decies,ideo pleni crapula sciam repellimus,nó ɔsiderátes φ sal
uator dicit,luce.xxj.c.attédite,inqt,vobis ne forte grauent cor
da vestra crapula,τ ebrietate,τ curis huius vite.modicus.n. ci
bus τ carni τ aie est vtilis,vt habet p diuū Hiero.in regu.mo
nach.c.xij.de abstinétia.τ multo melius est quotidie parū q̄ ra
ro satis sumere,pluuia illa optima est,q̄ sensim descédit in terris,
subitus τ nimius iber pceps arua subuertit.oés.n.q ebrietatem
4 sectant,filij Belial vocant,† ná véter mero estuans facile despu
mat in libidiné,vñ Noe nudauit ebrietate femora. Loth quem
Sodoma nó vicerat,vina vicerūt. véter plenus de ieiunijs facile
disputat.c.gloria epi.xij.q.ij.τ quo puniri debeat ebrius, docet
tex.in.c.fi.xxxv.dist.inde Hippocrates in suis aphorismis, do
cet crassa obesaque corpora, q̄ mésurā crescendi impleuerint,nisi
cito ablatióe sanguinis minuant,paralisim,τ pessima morboruz
gñia incurrere.τ refert tex.in.c.ne tales,de ɔsecra.dist.v.τ in.c.ni
hil.n.in hec vba hr ibidé,nihil.n.sic iucūdū est,sicut cibus bene
digestus,aut decoctus,nihil saluté,nihil sic sensuū acumé opera
tur,nihil sic egritudiné fugat,sicut moderata refectio, sufficiétia
qppe cū nutriméto τ sospitaté simul pcreat,τ voluptaté, abun
dantia vero morbū facit,τ molestias ingerit,τ egritudines gene
5 rat.† vñ inquit Hiero. vbi supra,q egrotat nó sanitaté accipit ni
si tenui cibo,τ castigatione victus,qbus ergo cibis sanitas reci
pit his quoqz seruari pót.τ vt breuit referaz,nil ita obruit aium
vt plenus venter,τ estuans,τ huc illuc se vertens,τ in ructus cre
pitū ventor efflatione respirans,τ in.c.xiij.de abstinétia philo
sophor,sic ait Dicearcus in libris antiquitatū,τ descriptióe gre
cie,sub Saturno cū oia hum9 funderet,nullū comedisse carnes,
sed vniuersos vixisse frugibus τ pomis,q̄ spóte terra gignebat,
6 † τ idé Hiero.in.ij.parte,epist.lxvij.B.ait de Jacobo fratre do
mini,q nunquā sicerā nec vinū bibit,nec carné vllā comedit, nun
quā attósus,nec vnguéto vnctus,nec vsus oleo,nec vestibus la
neis,sed lineis. Cheromó quoqz stoicus vir eloquétissimus, nar
rat de vita antiquor egypti sacerdotū,quod oibus múdi nego
cijs curisque postpositis,semp in téplo fuerunt,τ rerum naturas
causasqz ɔtéplari,τ rationes siderū sunt,nunq̄ se mulierib9 mi
scuerunt,nunq̄ cognatos τ propinquos,nec liberos qdé vide
runt,τ ex eo tpe quo cepissent diuino cultui inseruire,carnibus τ
vino semp abstinuerūt pp tenuitaté sensus,τ maxime pp appeti
tus libidinis,q̄ ex his cibis,τ ex hac potione nascunt.pane vero
nó vescebant,ne onerarét stomachū, τ si qñ comedebant tusum
pariter hisopuz sumebant in cibo,vt escaz grauioré illius calore
decoquerent,oleū tātū in oleribus nouerunt,verū τ ipsius pax,
pp nauseā τ asperitaté gustus leniendā.quid loquar,inqt, de vo
latilibus cū oua quoque p carnibus vitauerint,τ lac,quor alte
rū carnes liquidas,alter sanguinem esse dicebant,colore muta
to,cubile eis de folijs palmarū ɔtextū erat,scabellum accliue ex
vna parte,obliquū in terra p puluino capiti supponebát,bidui,
tridui inediā sustinentes,τ humores corporis,q ex ocio nascun
tur,ex ocio τ másione nimia vnius loci victus castigatione sicca
bant.τ idé in rub.de tépera.ieiunij.c.xiiij.Hiero.ait,sic tm̄ come
das,vt stati post cibū possis legere,orare,τ psallere, τ ibidé po
7 stea pinguis véter nó gignit sensum tenué.† Peccaret tñ qs ni
mia vtédo abstinétia,ob quā egritudines incurreret,p text.in.c.
nó mediocriter,de ɔsecra.dist.v. Pano.p glo.ibi in.c.τ si Chri
stus,nu.iij.de iureiur.refert Archieps Flo.in.iiij.parte sue sum
me,in rub.de dono sciétie.§.pen.Hiero.ad pamachiū,τ Mar
cellā dixisse,φ litere marsupiū nó sequunt,sudoris comites sunt
τ laboris,socie ieiunior,τ nó saturitatis,ɔtinentie,non luxurie,
idé Hiero.nó ita se pbet métibus sciétia,sicut lumé visui,sed per
quedā torméta,τ intollerandū doloré iugi meditatione,τ studio
puenit ad eā,nescit homo precium sapientie,nec inuenit in terra
8 suauiter viuétiū,Job.xxviij.† τ alibi querenda est sciétia sicut pe
cunia,τ vt thesaurus effodienda,τ sic inueniéda. Prouer.ij.c.τ
Tullius in lib.de orato.in proe.cū rogatus esset,vt perorarét,se
excusauit,quod pridie nó legerat.sed hodie nó se excusant mul
ti,q ab anno citra nó viderunt libros legales,τ qñ vident,nó in
telligunt,si ad officia admittant,tunc illi ignari plus ambiunt,q̄
docti,τ tales quomodo possint iudicare de incognitis. Ná Ari
stotel.c.iij.lib.j.Ethico.ait,atqui bene quisque iudicat ea,q̄ co
gnoscit,τ istor bonus est iudex,vide ibi latius.nec refragatur.l.
certi iuris.C.de iud.vbi illiterati possunt esse iudices τ iudicare,
respon.verum esse,quia ipsi habent vel habere dicunt accessores
litteratos in iure,quorum consilio regi debent, Bald. Saly.τ
Jaso.in dicta.l.certi iuris.

SVMMARIVM.

1 Scolaris debet esse sine cura familiari.
2 Crates thebanus magnum auri pondus abiecit putans non posse diuitias simul,τ virtutes possidere.
3 Cura quasi cor vrens scolari ingenium aufert.
4 Studijs τ diuitijs pariter vacare non possumus.
5 Diuitie ad philosophandum multis impediméto fuere.
6 Scolares debent cauere se inutili ocio dare.

1 Nono requiritur † φ scolaris sit in ocio,τ sine cura rei
familiaris.l.j.ibi in discendis artibus ocium sit ac
cómodandū.C.de excus.artifi.lib.x.τ.l.j.de vetera.
in fi.lib.xij.ibidé.l.j.in fi.de appa.prefecto.preto.Joan.de pla
tea,in proe.insti.vnde dicit Lactan.de falsa religio.in princi.ma
gno τ excelléti ingenio,viri cū se doctrine penitus dedissent,qc
quid laboris poterat ipendi oibus cótéptis,τ publicis, τ priua
tis actionibus,ad studiū veritatis ingrede,se ɔtulerūt. Postea
sequitur,ná abiecisse quasdam res familiares,τ renunciasse vo
luptatibus constat,vt solam,nudamque virtutem,nudique,τ ex
pediti sequerentur.facit textus,in.l.in honoribus.§.fin.ff.de va
2 ca.muneri. † hinc Crates ille Thebanus,homo quondam di
tissimus,cum ad philosophanduz Athenas pergeret, magnum
auri pondus,quod pauci facerent,abiecit,neque putauit se pos
se,τ virtutes,τ diuitias,simul possidere. Hierony.sunt vba,xij.
quest.ij.ca.gloria episcopi.τ probat tex. hic,quádo dicit, Quis
eoruz non misereatur,qui amore sciétie exules facti, de diuitib9
pauperes,semetipsos exinaniunt,τc.glo.in pragma . sanctio.in
3 §.veruntamen,in verbo,liberius,in titu.de col. ¶ † Nam cura
dr,quasi cor vrens,gl.in principio,aucten.de here.τ falci.colla
tio.prima,Jdeo cura scolastico ingenium auferret, cum nó pos
sit se ad duo habere,vcz,ad bona téporalia,et ad studiū, nec be
ne simul conueniunt,argu.cap.diuersis,de cler.coniuga. Nem
pe qui duos lepores vna sectabitur hora,vno quandoque care
bit vtroque.l.fi.C.de assesso.l.hac parte,de proximis sacro.scri
nio.libro.xij.ac.l.fin.de excepto.τ exacto.ibidé,Speculator,ti
4 tulo,de assesso.in.§.fin.† vnde dicit Seneca,epistola.xvij.studijs
τ diuitijs,pariter vacare non potes,nec illam animam dignatur
habitare sapientia,quam desiderijs videt infectam,τ curis tem
poralibus inuolutaz.τ ibidem,si vis vacare animo, aut pauper
5 sis,aut pauperi similis,† multis enim ad philosophandum obsti
tere diuitie.τ epistola.lxxiij.studio me dabo,cum omnia alia ne
gligenda sint,vt huic assideamus,cum nullum tempus satis ma
gnuz sit,etiaz si a pueritia vsque ad longissimos etatis terminos
vita perducatur. Refert Lucas de penna,in.l.vna col.viij.vers.
6 xij.C.de studijs libera.vrb.Ro.lib.xj.† caueat tñ scolasticus da
re se inutili ocio,naz Seneca dicit,labor scolasticus ociuz est,sed
ocium negociosum,τ φ animū reddit ad honesta solicitū. et Ec
clesiastes.x.c.si retusum fuerit ferrum,τ hoc,nó vt prius,sed he
betatum fuerit,multo labore exacuetur,τ post industriam, seque
tur sapiétia.τ ibi Hier.si qs viderit se p negligétiā amisisse sciétiā
scripturar,et acumen eius ingenij obtusum fuerit,et turbatū, ne
quaq̄ manet,quale iam esse ceperat. Euenit interduz,vt cū mo
dicū scientie quis habuerit,elatus in superbiaz discere, vel desi
stat,vel legere,τ paulatiz ex eo,quod nihil additur,subtrahatur,
τ vacuū disciplinis pectus remaneat,ferrūque,quod acutū fue
rat hebetet,ociū,τ desidia,quasi quedā sapiétie rubigo, Si quis
igitur hoc passus est,nó desperet remediū sanitatis querere,sed
ad magistruz pergat,vt rursus ab eo instruatur,τ post laborem,
industriam,τ sudorem,scientiā quaz amiserit, recipiat. quotidie
videmus in magnatibus,nam studebūt aliquot annos, postea si
ne libris τ studio curiam sequentur,et potius habebunt officia,
τ beneficia,lz indocti sint q̄ alij docti, vide de ocio Lucā, in.l.j.
.C.de excusa.artifi.lib.x.τ in.l.vna,col.xj.de professo. qui in vr
be constan.co. Meruer.lib.xij.τ Benedict.in.c.Rainutius, in
ver.dotem,nu.lij.τ seq.de testa.

SVMMARIVM

1 Scolaris continue debet studere τ non uagari.
Dij nobis omnia laboribus vendunt.
Scolaris quis dicatur.
2 Imperfectus quis dicatur.
3 Scientiā addens laborem addit.
Alexander magnus,τ Plinius quid causa studij faciebant.
4 Baldus

4 Baldus. xlvij. annis legit.
Uirtus cum humilitate doceri vult.
5 Quot sint necessaria vt quis bono tempore fruatur.
6 Democritus sibi eruit oculos ne zteplationi impedimēto essent.
7 Populus Israeliticus quater in die legis volumen legebat.
8 Studendum quid sit.

1 Decimo requiritur † q continue cartis inuigilet, & non sit vagus, nullus tyro vagus ad militiam accedebat, verba sunt Imperatoris, in. l. i. C. de tyro. lib. xij. vbi glo. addit, q vagus scolaris non fiet magister, patruus meus in. l. tribuni. C. de re milit. lib. xij. vñ diuus Bernar. ad fratres de mōte Dei, sic ait, fortuita, & vaga lectio, & quasi casu reperta, non edificat, sed reddit animū instabilem, & leuiter ad missa, leuiter ab animo recedit, sed certis ingenijs imorandū est, & assuefaciendus est animus, fm Lucam de pēna, in. l. vna. C. de studijs libe. lib. xj. C. col. viij. ver. xij. vide modum studēdi, datuz per Albe. in proem. ff. in. §. qbus. & cōmuni adagio dicitur, Lutum nisi tundat, non fit vrceus, idest citra laborem nullus euadit in virum absolutū, dij enim (vt est paremia) omnia nobis laboribus vendunt, Boer. in additio. ad Jo. montaigne. in trac. de auctoritate sacri magni zsilij, & parla. in quarta ratione. ¶ Itē scolaris dicitur, qui totis (vt aiunt) neruis scientie adipiscēde est deditus, sicut imperfectus, qui totalitatem imperfectionis habet, & mutus qui totalitatem mutitatis, & surdus, qui totalitatem surditatis possidet, vt hz Bal. in rub. an mutus, vel alias imperfe-
2 ctus, in vsib. feud. & ibi Barb. in addi. sic ait † impfectus est, qui non hz naturalem requisitionem ipsius rei, sicut non dicitur nauis illa, que non est apta ad nauigandum, nec oculus, si non videt, vt attestatur Auerroys, & l. edificia. §. fi. ff. de ver. sig. sic non dicitur scolaris, qui non hz requisita, vtpote si nō habeat grāmaticam, arg. c. fi. de eta. & qualita. & q inuigilare debeat studens, ostendit cōe adagiuz, somnus absit ab oculis scolastici, qz adeundo studia litterarum rem, que sūmam diligentiam, curamqz desi-
3 derat, aggreditur, teste ecclesiastice, primo. c. † qui addit sciētiaz, addit & laborem. ¶ Legimus de Alexādro magno, quem cum dormitaret brachio extra cubile protento, pilā tenuisse argēteaz, supposita pelui, vt cum neruorum rigorez sopor laxasset, infusus gestaminis lapsi tinnitus abrūperet somnum, auctor est Amianus Marcellus. ¶ Quid de Plinio dicam? qui nihil vnqz legit, qn excerperet, nec in bibliotheca tm̄, sed in mēsa, in lectica, sed equitans quoqz, vel scribebat, vel scribendū aliquid dictitabat. Hieronymus in sua epistola ad Paulinuz qnta, dicit se vidisse quendam eunuchū de Ethiopia venisse, reliquisseqz aulam regiam, & tantus amator diuine sapientie demum fuit, vt ēt in vehiculo litteras legeret sacras, ob id Jo. and. in addi. ad Spec. in ti. de salarijs. §. sequitur. dicit se. 50. ann. studuisse, & vltra, ideo indigere
4 modica, vel nulla reuolutione librorum, † & Bal. qui. xlvij. annis legerat, vt attestatur in proem. feud. & refert dñs meus, & conciuis, in addi. ad Mand. in proem. in ver. iuris. nam virtus cum humilitate vult doceri, cū labore queri, cum amore haberi, nec aliter, vel doceri, vel queri, aut haberi potest. Archidy. in. c. hoc
5 ipsum. col. i. xlvj. distinc. † qñquidem nunqz illi bono fruebantur tempore, quo vtendo quattuor sunt necessaria, que scribit Joan. Ludo. Uiuald. in opere suo regali, de duplici causa vere contritionis, rub. q omnes electi in vitam eternā &c. fol. cclxxx. vcz qd quis sit diues, sanus, iuuenis, & rerum humanaruz contemptor.
6 ¶ † Legimus Democritū eruisse sibi oculos, ne contemplationi impedimento essent, testis est Rauisius textor, in officina rub. alij qui littera. fuerunt amātissimi, & in vita Philoso. de Democrito, & c. lij. de Platone, & Cato tantā habebat legēdi auiditatez, vt nec saciari posset, nec quidem inanem vulgi reprehensionem reformidabat, sed ēt in curia frequenter legere solebat, dum co-
7 geretur senatus, † nempe Israeliticus etiam populus legebat volumen legis quater in die, & quater in nocte, vt habetur. ij. Esdr. c. ix. & Damasus ad Hierony. ait, lectione quidem veluti quotidiano cibo alitur, & pinguescit homo, Lucas in. l. vna. colū. viij. de stud. liber. vrb. Rome. lib. xj. versi. octauo curet, studeat ergo scolasticus toto pectore, & corpore, vt ad frugem peruenire pos-
8 sit, † & quid studere debeat interrogatus Leotichidas, ea, inquit queqz sint eis, cum in viros venerint profutura. ita refert Plutarchus Cheroneus in apophtegma. Jaco. vide Hieronymuz in epistol. ad Pammachium, & Oceanum, incipiente cedule, de origene, contra eos, qui in poetarum figmentis, & historiographorum scriptis senescunt.

SUMMARIUM

1 Scolaris debet esse bonis moribus ornatus, vbi aliqua de moribus.
2 Oculum melius est perdere, qz bonos mores.
3 Fides industria, & probitas aliquem commendant.
4 Ordinatus quas qualitates habere debeat.
5 Ama scientiam, & carnis vicia non amabis.
6 Ludus doctoribus, & scolaribus quare est prohibitus etiaz pile, vel scachorum.
7 Scolares lusores nunquam ad frugem perueniunt.

1 Vndecimo requiritur † q sit bonis moribus ornatus, naz boni mores plusqz diuitie operantur. l. scire oportet. §. si. ff. de tuto. & cura. datis ab his. l. si quemquā. C. de episco. & cleri. & ibi not. ¶ Item plus est nobilitas morum, qz generis. c. nos qui. xl. distinc. nihilqz cōtra bonos mores est faciendum. c. illa. xij. distinc. l. & originem. ff. de muner. & hono. & maiora sunt dāna morum, qz rerum temporalium. c. sunt plurimi. §. fina. & c. deteriores. vj. q. i. qz non est obligatorium contra bonos mores iuramentum, in. c. non est. de regu. iu-
2 ris, in. vj. † melius est alicui perdere oculum, qz bonos mores, & famam. l. infamia. & ibi patruus meus Rebuf. de decurio. lib. x. C. quare vigilātissimi scolares curate bonis moribus insudare, vt idem patruus meus dicit in. l. i. C. de professo. qui in vrbe constā. comi. Meruer. lib. xij. & in. l. proximos. de proximis sacro.
3 scrinio. ibidem, † nam fides diuturna, industria, probitas, & serenitas, cōmendant aliquem, inde August de ciuita. Dei. c. xxvj. lib. ij. inquit, tanta est vis probitatis, & castitatis, vt pene omnis eius laude moueatur humana natura, ideo Dauid illam primo petebat dicens, bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me.
4 † Et in ordinato requiritur q sit natura prudens, docilis, & moribus temperatus, alia ponit tex. in. c. qui episcopus. xxiij. distin. Lucas de pēna in. l. magistros. C. de profess. & medi. lib. x. & Archiepiscopus Floren. in quarta parte summe, in fi. de dono scien-
5 tie. ¶ Que prouenire solent ex diuturna acqsitione scientie, † dicit enim Hierony. ama scientiam scripturarū, & carnis vicia non
6 amabis. c. nunqz. de consecra. distinc. v. non vero ex ludo, † ideo ludus maxime doctoribus, & scolaribus est prohibitus. §. illud. in proemio fforuz, etiaz si fuerit ludus pile, vel scachorum, quamuis alijs sit permissus, auc. interdicimus. C. de episco. & cleri. tum ratione amissionis temporis, que est maxima in his ludis, tū propter amissionem pecuniarum, & viatici sui. ad hec, qz tales ludentes parentes fraudant dulci spe, & seipsos illaqueant, torquentqz inanibus sumptibus, viaticulum consumunt, adeo q domum redeuntes, & resipiscentes, mallent esse mercatores, imo cerdones, qz legum, aut canonum, in medicina ve doctores, testis est nobis
7 Baptista caccialup. in trac. de ludo. iij. q. † plus dicens, q scolastici lusores, nunquam, vel multo negocio peruenient ad magnaz frugem. O quot in summos viros euasissent, si non lusissent, ludus ergo cartarū, idest librorum, est permissus doctoribus, & scolaribus, & hunc egregium ludum exercere non pudeat dilectissimi auditores, si saluti vestre puidere velitis, & ceteros ludos extra istum penitus (vt facio) ignorate, ac relinquite.

SUMMARIUM

1 Scolaris debet esse pacificus, & non rixosus.
2 Scolares pacifici sunt ad doctrinam aptiores.
Quid de mercurialibus.
3 Quid de saturninis.
4 Quid de iouialibus.

1 Duodecimo † Debet esse pacificus, non rixosus, vel procax, vt not. in proemio decretal. & Corset. in tracta. de potesta. regia, in priuileg. pacis, & infra dico abundantius in priuilegijs, ego ipse propter rixas, & ztrouersias, scolasticos plu-
2 rimos mea Tholose memoria vidi gladio perire, † quandoqdez isti pacifici ad doctrinam sunt aptiores. scribit Volateranus, libro. xxviij. c. secundo. in hec verba, ad doctrinam alius alio docilior, Mercuriales pueri velocissimi sunt, verum cito desinunt, raroqz ad frūgem perueniunt, maxime si cum Mercurio Martez coniunctum habeāt, talis fuit Hermogenes ille sophista, qui de arte in adolescentia scripsit, senex in senectute puer, vt ait Phi-

3 lostratus. † Saturnini vero tardiores ab initio, sed tempore altius radices mittũt, quapropter Seneca dicere solebat, se malle adolescentem tristem, q̃ hilarem, & turbe amabilem, & hmõi legit fuisse Cato censorius, qui sero didiscit litteras euasit tñ summus orator. Jouiales vero (vt Cocles testatur in sua physionomia) sunt studio iuriũ aptiores, sub quo sydere me natum vehementer optarẽ, quamq̃ nõnullorum ea est sententia, secus quã experior. ¶ Sed cuiuscunq̃ sint nature scolastici, si predicta seruent, optime se habebunt, multaq̃ alia requiruntur, sed ista posui instar duodeciz apostolo℞, quos oro, vt posteaq̃ fati munus exoluero, me Deo presentent, ac frequentatis precibus interea pro me exorent. ¶ Si tñ alia qs cernere velit, poterit videre per Joan. baptistam, in suo trac. de modo studendi, & Luc. de pẽna, in. l. vna. de studi. libera. vrb Rome. lib. xj. C. viginti tradentem necessaria, & in. l. i. qui etate. lib. x. C. & l. iij. colum. ij. de his qui nume. libero. ibidem, sed quasi omnia reduxi ad ista duodecim, & si ista habuerint studentes, inde orientur Camilli, Scipiones, Fabricij, Marcelli, Fabij, ac ne singula imperij nostri lumina simul precurrendo sim longior, inde inq̃ celi clarissima pars diui fuissent Cesares, vt dicit Valer. lib. ij. de institutis antiqs, de mutui officio cõmodo. c. xlij. & Cicero de Oratore ait, quid huic abesse poterit, de maxima rerum scientia. quasi velit dicere nihil, veruz, qz hec auc. est priuilegiatiua. Jdeo quot requirãtur in concedendis priuilegijs, vide per Lucam de pẽna, in. l. priuate. de excusa. muner. lib. x. C. & cum hec delicatis auribus, vel oculis, cuz plus satis diffusa sint, nequaquam arrideant. Jgitur his supersedeo.

FINIS

Incipit vtilis & quotidianus

Tractatus de Aduocatis, Editus ab eminentissimo Jurisconsulto domino Joanne Baptista de Caccialuppis, de sancto Seueri. in almo Gymnasio Senensi, in quo mentem Juristarum de multis illuminat.

SVMMARIVM

1 Aduocationis officium de iure diuino licitum est.
2 Officium quod sui natura peccatum non implicat licitum est.
3 Aduocationis officium ex sui natura ad peccatum non implicat si iuste exerceatur.
4 Christus fuit aduocatus marie Magdalene.
5 Christus fuit aduocatus discipulorum suorum.
6 Aduocationis officium generaliter omnibus est licitum, & quibusdam specialiter interdictum.
7 Aduocatus vendit iustum patrocinium, & iurisconsultus iustum consilium.
8 Aduocatus, & doctor pro patrocinio, & consilio dato sine labore iuste salarium accipit.
9 Aduocationis officium est laudabile, & vite necessarium.

¶ Quoniam tempus agimus quadragesime que ideo fuit introducta, vt anni decimas Deo daremus, vt dicit textus notabilis, de consecration. distinctio. quinta. c. quadragesima, & multa superioribus diebus vidimus de materia aduocatorum respicientia temporalitatem, & questiones fori iudicialis, de quibus in titulo. ff. de postulatio. & C. eodem. & in titulo de aduocatis diuersorum iudicum. & plene per Speculatorem in titulo de aduocato, & per summistas, quos refert Joan. andre. in additio. ibidez. ¶ Congruum iudicaui, vt aliquas questiones, aut a doctoribus in predictis locis non tactas, aut imperfecte foruz poli respicientes, & conscientiam cõsolantes diebus festis quadragesimalibus examinemus de huiusmodi gloriosis militibus, qui aduocati, seu honorati, & causaruz patroni dicũtur qui ambigua facta causarum dirimũt, suisq̃ defensionibus in rebus sepe publicis, atqz priuatis lapsa erigunt, fatigata reparant, nec minus prosint humano generi, q̃ prelijs vulneribus parẽtesq̃ seruarent, & qz gloriose vocis confisi munimine laborantium spem, vitaz, & posteros defendant, vt dicit textus in. l. aduocati. C. de aduoca. diuersorum iudicum.

¶ Prima questio.

1 PRima igitur Questio est, † vtrum munus, seu officiũ aduocationis possit salua conscientia exerceri, & licitũ sit iure diuino. Et intrepide dõm est q̃ sic. Primo ex hijs que colliguntur Joã. xxj. super illis verbis vado piscari, vbi dr̃ per sa-
2 cros doc. q̃ omne officiũ, q̃ † sui natura peccatũ non implicat potest licite salua ꝯsciẽtia exerceri, sed istud est hmõi, vt. j. patebit &c. & ad ꝓpositum nostrum, querit ibi beatus Grego. super illis verbis vado piscari. cur Petrus qui ante ꝯuersionem erat piscator post ꝯuersionem redeat ad piscandum, cũ veritas dicat nemo respiciẽs retro aptus est regno Dei. Rñdet idem Grego. q̃ si virtus discretionis respiciatur negocium, q̃ ante ꝯuersionem sine peccato poterit exerceri etiaz post conuersionem repetere culpa non fuit, nam Petrũ piscatorem, Mattheũ Tholoneariũ, siue publicanũ scimus fuisse, & tñ post cõuersionez ad piscationẽ redijt. Mattheus vero ad tholonei, seu pedagij officiũ non redijt, qz aliud est victum per piscationes querere, & aliud est Tholonei lucra augere. ad illa enim officia, vel negocia que peccatũ implicãt, necesse est vt animus nõ recur-
3 rat, hec dicit Greg. vbi. s. ¶ † Nemo aũt inficiabitur q̃ officiuz aduocationis sui natura ad peccatũ non implicat. sed si qd inde mali est, vel ex circunstantijs male exercentis procedit, ergo plane dicere possumus, q̃ si aduocationis exercitiũ debite exerceatur iuste, laudabiliter, & cũ optima conscientia exercere posse fatendum est, hec ꝯclusio multipliciter probatur, & primo exemplo Christi, cuius omnis actio nostra dz esse instructio, vt. ij. qõ. j. c.
4 Deus oipotens. cum si. † Nam Christus aduocationis officiuz in hoc mundo exercuit. Fuit & aduocatus marie Magdalene in tribus caus. primum ꝯtra Martham sororem suã, vt in euangelio Luce pro ea excusanda, dixit Martha sollicita est &c. Maria optimã partem elegit que non auferet̃ ab ea, super qbus verbis Augusti. dicit dñs pro Maria rñdit Marthe, & factus est eius aduocatus, qui iudex fuit, interpellatus. ¶ Jdez Christus videns q̃ discipuli eius ꝯtra mariam Magdalenaz murmurabant eo, q̃ vnguento vnxerat caput, & pedes Christi, allegabat pro ea, dicens qd molesti estis huic mulieri, bonũ opus operata est in me, nã pauperes semper habebitis vobiscum, me aũt non semp habebitis. Ex quibus verbis sacri Theologi ibi colligunt Christũ aduocatum fuisse Magdalene. ¶ Jtez & tertio ꝯ phariseum qui ipsam inspiciebat tanq̃ indigna esset tangere xp̃m, naz pro ea allegauit, dicens cui multũ remittitur, multum diligitur, patet ẽt q̃ cum iudei accusassent mulierẽ in adulterio deprehensam, dicentes eã lapidari debere, s̃m legez. Christus pro ea allegãdo obiecit accusatores non esse idoneos, qz infames erant, et peccatores. & subdit qui sine peccato vestrũ est lapidem in ea ia-
5 ciat, vt hr̃. iij. q. vij. c. qui sine peccato. † Jdẽ Christus multotiẽs aduocatus discipulo℞ suorum extitit, vt pz Matthei. xij. c. vbi dr̃ q̃ discipuli euellebant spicas, & cõmedebant, & cũ arguerẽtur a phariseis excusauit eos, dicẽs hoc eis licere in extrema necessitate, hinc sumptuz est qd habetur in. d. c. si quis ꝓpter necessitatem. de fur. & q̃ vulgo dici solet tp̃e necessitatis oia esse cõia. s. victum respicientia, vt late per Cano. in. d. c. collige. ¶ Jdez ex dictis venerabilis bede sup illis verbis, que legunt̃ primo sabbato quadragesime, cũ sero factum esset, vbi dicit beda filius, vt formam hoĩs impleret obsecrandũ patrem putauit esse pro nobis, qz aduocatus noster ipse est, aduocatum aũt, dicit apostolus cepit patrem Christuz, qui ẽt apud patrem pro nobis sedulo intercedit in celo, vt colligit̃ ad hebreos. ix. c. ibi itroiuit xp̃s in celo,
6 vt appeat vultui Deo pro nobis. ¶ † Ceterũ si eẽt illicituz, esset oibus aduocationis officium generaliter interdictũ, sicut ars nigromantie, vt hr̃. c. de mathema. & tñ est generaliter concessum, & qbusdam specialiter interdictum certis ex causis. l. i. ff. de postula. & per to. C. eo. ti. & hr̃ etiam in decretalibus in ti. de postulando, & in decretis. xlv. d. c. disciplina. vbi text. no. & xlvj. dist. c. hinc ẽt. & iij. q. vij §. tria. & c. sunt aũt. cum seq. & xj. q. iij. c. non lz.
7 & ex sequentibus clarius apparebit. ¶ † Et propterea lz aduocato vendere iustũ patrocinium, & iureconsulto lz vendere iustuz consilium, vt dr̃ per Augusti. in epistola ad macedonium, cuius verba inserta sunt in. d. c. non lz. & xiiij. q. v. non sane mouet glo.
8 in. d. c. nõ lz dubitatur. ¶ † Utrũ aduocato, vel doctori pro consilio, vel

illo, vel patrocinio dato sine labore, qz illud habebat in promptu, ⁊ memoriter, ⁊ ea ꝓpter non oportuit studere, ⁊ libros reuoluere tunc liceat accipere salarium, ⁊ sentit ꝙ non. ¶ Sed certe indubitanter dom est oppo. ꝙ imo liceat, ⁊ hoc in terminis dicit fons, ⁊ tuba iuris cano. Jo.and.in addi.Spe.in ti.de salarijs.§.sequitur, de aduocatorum, vbi dicitur ꝙ lz non laborauit, nūc laborauerat alias ꝑ addiscēdo illud, ⁊ ideo dr̄ ꝙ in ijs est legitima ratio non solū presentis laboris, sed preteriti, alias sequeret̃. dicit prefatus doc. Jo. ꝙ ego Jo.and.qui vltra.50.ann. laboraui in studio, ⁊ ꝓpterea non modico labore querenti rn̄dere possum esse, ne sim deterioris ꝯditionis, q̄ ille, qui parum laborauit, ⁊ quem oportet laborare, vt habeat qd. respondeat ista sunt verba sua, que tene menti. ¶ Concluditur officium igit̃ aduocationis esse licitum, ⁊ salua ꝯscientia posse exerceri, etiam pro eo recepto pre
9 cio, vel mercede, vt.j.dicam, † ⁊ vt manifestius liceat est officium laudabile viteq; hominum necessariū maxime, vt.d.l.laudabile.C.de aduoc.diuer.iudi.

SVMMARIVM

1 Officium iustum aduocationis apud Deum meritorium est.
2 Aduocatorum bonorum vita est melior, q̄ religiosorum.
3 Operum misericordie quot sint genera.
4 Iniuriaz non remittens non meretur de peccatis futuris veniaz, ⁊ de preteritis ad vindictam replicabuntur.

¶ Secunda questio.

1 Secundo queritur † Utrum officium iuste aduocationis sit meritoriū apud Deuz. Et indubitanter dom est per predicta ꝙ sic, ⁊ ideo dicit illust.doctor, ⁊ lumē iuris in ꝓhem. sue sūme super decre. in.iiij. coll. † ꝙ
2 vita bonoꝝ aduocatorum est melior quam fratrū predicatoruz, vel alioꝝ religiosoꝝ, ꝙ etiam exclamat egre.cōmen. Albe. pergamen.in.l.i.C.de suffrag. ⁊ patere dicunt ratione. † Operuz mi
3 sericordie duo sunt genera, quedā sunt opere misericordie temporales, que sunt.vij.vcz visitare infirmos, potare sitientes, pascere esurientes, redimere captiuos, colligere hospites, vestire nudos. vnde versus. visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo. sunt ⁊ alie.vij.spirituales, ope.s.consulere dubitāti, corrigere peccantem, ꝯsolari tristem, remittere offensam, ferre onerosos, ⁊ graues, ⁊ orare pro omnibus, vnde versus. ꝯsule, castiga, solare, remitte, fer, ora. ⁊ iste opere spirituales absq; dubio censentur potiores, ⁊ fructuosiores, q̄ alie tp̄ales, ſm Theo. ⁊ doc. cuz igitur per operas misericordie temporales plurimuz mereamur, vt habetur Marci.xxiiij.c.ibi venite benedicti patris mei, ⁊ percipite regnum patris mei, ꝙ paratū est vobis ab origine mundi esuriui, ⁊ dedistis mihi manducare ⁊c. ¶ Cōsequens est, ꝙ plus mereamur per operas predictas spirituales, inter quas est impēdere ꝯsiliuz dubitāti, ⁊ ꝯsolari tristes, ⁊ miserabiles personas, que adiutorio carent, ⁊ redimere, ⁊ adiuuare captiuos, qui ꝯtra iustitiam detinētur, ⁊ hoc faciūt aduocati boni, iuste ⁊ debite aduocationis officium exercentes iustitie satellites, ⁊ laudabiles ministri. Isti sunt illi gloriosi milites, de qbus in supioribus dixi vnuz sortire nolo, cū verbum fecerim de operibus spiritualibus, inter
4 quas est remittere offensas, †. ꝙ nolēs remittere suas iiurias nō solum de futuris peccatis veniā non meretur, sed etiam preterita, que sibi dimissa credebat ad vindictaz ei replicabuntur, vt habetur de peniten.distin.in.c.dimitte. que verba veluti tremenda semper ante oculos habeas. stat igitur conclusio officium aduocationis iuste prestitū esse laudabile, ⁊ meritorium.

SVMMARIVM

1 Aduocatus vtrum teneatur gratis pauperibus patrociniū prestare, ⁊.j.nume.6.8.et.12.
2 Aduocato pauperis de publico salarium prestandum.
3 Pauperi cum potēti litiganti iudex de aduocato prouidere dz.
4 Opprimi quis non debet ob potentiam aduersarij.
5 Aduocatus debet sub pena priuationis aduocationis parere iudici iubenti, ꝙ sit aduocatus pauperis.
7 Homo coniunctis opera misericordie ministrare debet.
9 Aduocatus, ⁊ medicus salariatus de publico non recipit aliqd a litigante, vel egrotante.
10 Aduocatus requisitus vt patrocinetur pro miserabili, si aliter non habet modum, peccat si gratis non patrocinetur.
11 Delicto non obuians an teneatur.

¶ Tertia Questio.

1 Tertio Cum supra viderimus ꝙ munus, et officiū aduocati est munus laudabile, ⁊ honestū, ⁊ valde meritorium ad salutem anime, licetq; pro illo recipere, ⁊ exigere salariū, vt.s̄.est dictum, ⁊ hr̄.C.de suffragi.l.i. ⁊.ff.de va. ⁊ extraor.cri. cog.l.i.§.in
1 honorarijs. ⁊ in.c.i.de offi.iudi. ⁊.c.fi.de postul. ¶ † Querit̃ nūc vtruz aduocatus teneatur pauperibus prestare patrociniū gratis, vel sine salario sibi a paupere prestando, ⁊ certe vr̄ ꝙ sic, naz pauper litiganti aduocatū non habenti est per iudicem dandus aduocatus, cui aduocato pauperū, est ⁊ de publico ꝯstituendum salarium, ſm Cy.in.l.prouidendū.C.de postul. vbi alle. ad hoc.
2 l.corne.ff.ad sille. ⁊ ita dicit tenere doc.pro quo tibi gl.ordi. † dicentem ꝙ ita est ꝙ ex publico salariū prestandum est aduocato pauperis, ⁊ ꝙ ita seruat̃ in.l.i.ait pretor.ff.de postul. super verbo nō habebit, que incipit.i.habere, bene facit ēt tex.in.l.i.C.de seruis qui pro.pre.lib.acce. ⁊ ꝙ no.gl.elegans in.l.si locus.§.fin.ff.
3 queād.ser.amit. ¶ † Scdo reperi quosdam dicentes, ꝙ pauperi litiganti cū potente debet prouidere iudex de aduocato ēt expensis potentis, cum quo litigat, vt veritas eruatur, alleg.ar. Cyn. ⁊ bal.in.l.magis puto.§.in primis.ff.de reb.eo. Sz neq; Cy. neq; Bal. dicunt hoc, sed dicunt ꝙ in Francia est laudabilis ꝯsuetudo, vt litiganti cū rege Francie dn̄s rex prouideat de aduocato expens.regis. sed pro opinio. predictoꝝ optime facit tex.in.l.nec quicq̄.§.aduocatos.ff.de offi.procons. vbi tex. ad lr̄am sic dicit. aduocatos petētibus debebit indulgere, plurimūq; feminis, pupillis, vel alijs debilibus, vel his qui sue mētis non sunt, si qs ei petat, vel si nemo sit q petat eis vltro dare debebit, sed si qs per potentiam aduersarij non inuenire se aduocatū dicat, eque opor
4 tebit ei aduocatum dari. ¶ † Ceteꝝ opprimi aliquem per aduersarij sui potentiā non oportet ⁊c. bene ēt facit tex.in.l.illicitas.§. ne tenuis.ff.de offi.procon. ⁊.d.l.i.§.ait pretor.ff.de postul. iūcto tex.sing.in.c.sicut.xlvij.dist. vnde colligitur gl. diuitem posse ꝯueniri a paupere tempore necessitatis, vt sibi de victu prouideat.
5 ¶ † Tertio Hosti.in.d.c.i.de offi.iudi. dicit ꝙ aduocatus iudici iubenti ꝙ sit aduocatus pauperis, ⁊ impotētis, ⁊ qui neqt ei de salario prouidere, dz parere etiaz sine salario, qz ad hoc tenetur. l.naturali, ⁊ diuina, dz enim quis diligere proximū suum, sicut se ipsum, vt.xxij.q.iiij.c.dz. ⁊.c.proximos.de peni.dist.ij. ⁊ habet̃ Matthe.xxj.c. ⁊ q̄q̄ aduocatus sine sumptu non studuerit, tn̄ sumptus, ⁊ scientia administrat̃ a Deo, qz omne datuz optimuz a Deo est, vt.i.q.i.c.gratia. ⁊ in auct. quo oportet episc.in princ. hoc seqtur Ant.de bu. Abb. ⁊ reliqui in.d.c.i.de offi.iu. vbi subdunt ꝙ aduocato nolenti dicto casu gratis patrocinari pro paupere, pōt iudex interdicere aduocationis officiū, vt.d.l.ꝓuidendum, ⁊.l.mortis.ff.de pen.cū simil. Beatus Gregor. cuius hodie festū colimus in quadam omelia super Matthеū.c.xxv. dicit hec verba, habens intellectū curet omnino ne taceat, habēs rerum afluentiā ad misericordiam non torpescat, habens locum pro pauperibus, intercedat apud diuitez. Talenti enim nomine cuilibet imputat̃, ⁊ talentum sibi a Deo datū abscondere non debet aduocatus, nec est maior necessitas indigentis aduocatione. ¶ Augusti. ēt in libello de fide ad petronellā valde hortat̃ quēlibet Christianū ad opera misericordie inter que est consulere, ⁊ patrocinari pro indigentibus, nam de istis operibus misericordie in die iudicij reddituri sumus rationem exquisitissimaz, ⁊ ibi
6 late videndū de his. ¶ † In ꝯrium facit, qz habens potentiā cibandi non semp tenetur cibare, ergo nec aduocatus semp prestare patrociniū pauperibus. probatur hoc auctoritate Augus. lib.j.de doctrina Christiana, vbi de operibus misericordie tradit regulā dicentem, cum oibus prodesse non potes, his potissime ꝯsulendum est, qui pro locorum, vel quarūlibet rerum opportunitatibus strictius tibi quadaz sorte iunguntur. ideo dixit pro locoꝝ oportunitatibus, qz non tenetur qs ire per mundū ad querendum magis indigentes, qbus subueniat, sufficit, si subueniat his, qui sibi occurrūt. ideo dixit tempoꝝ, qz non tenetur quis fu
7 ture necessitati succurrere, ⁊ ideo dixit quarūlibet rerum, † qz homo sibi ꝯiunctis quacunq; necessitudine maxime dz opera misericordie ministrare, iuxta illud qui suoꝝ, ⁊ maxime domesticoruz curam non hz, fidem negauit, verba sunt apostoli ad Thimoth.
8 c.i. ¶ † Tandē opinor sic generaliter dom, ꝙ bonus, ⁊ circūspectus vir dz considerare, vtrum aliquis patiatur talem necessita

tem, q non apparet in pro̅ptu sibi posse aliter subuenire, ⁊ in tali casu quilibet tenetur eu̅ subuenire. si au̅t posset eius necessitati aliter prouideri, vel per se ipsum, vel per ꝯiunctam personam no̅ tenetur qs ei de necessitate subuenire, ita q peccet, nisi subueniat misericorditer, tame̅ pie, ⁊ laudabiliter facit, si subuenit, ita dicit egregius doc. do. Alb. de rosa. in. l. i. C. de suffra. q. pe. dicens q illud collegit ex me̅te theologoꝝ inferens pariter do̅m esse de aduocato, non. n. semper tenetur e̅t pauperum prestare patrocinium, sed solum ꝯcurrentibus predictis. Alioqn oporteat eum omnia sua negocia deserere. Postea dicit vlterius verbis prefatum doc. ꝯsulo, ⁊ hortor que̅libet aduocatum, q pro posse pauperes adiuuet, ⁊ miserabiles personas, qꝛ indubitanter cuicu̅qꝫ bene succedet. Et si qn̄ ego eos iuui, lꝫ puus, ⁊ minimus sim aduocatus mihi bene successit, vba sunt prefati doc. ¶ Ne tamen
9 quis se ipsum decipiat, ⁊ seducat, † sciatis q si aduocatus, vel medicus est salariatus ex publico ob patrociniu̅, vel ob medicare, non dꝫ aliquid recipere ab illo litiga̅te, vel egrotante, qꝛ pro istis censetur salarium ꝯstituito sanis aureꝫ, vel non litiga̅tibus aliqd consiliu̅ petentibus licite recipiunt salarium, vt dicit Jnn. que̅ sequitur doct. in. d. c. fi. de postulan. pbatur in. l. pe. C. de profess. ⁊
10 medicis. † Scdo̅ aduocatus reqsitus, vt patrocinetur pro miserabili, tenui, vel paupere persona in necessitate ꝯstituta, dꝫ in primis, si salariu̅ vult implorare, vt ex publico sibi ꝯstituatur, vt primo loco dicebat, q si no̅ fiat, ⁊ in promptu non appareat dicto pauperi posse aliter subuenire de aduocato, aduocatus non desinat gratis, alias peccaret. na̅ qui non repellit a socio iniuriam, si potest, ta̅ est in vicio, q̄ȝ ille qui facit iniuriam, s̄m Ambros. lib. i. de offi. ⁊. xxiij. q. iij. c. no̅ inferentia. ⁊. c. ostendit. de precedenti. ⁊ sequet. Dicit e̅t Salamon. ecclesiastici. iiij. c. eripe eum qui duci
11 tur ad morte̅, † bene facit qd̄ habetur in. c. quanto. de sent. exco̅. vbi dicit Ant. de but. q quo ad pena̅ penitentialem peccat semper, qui potest obuiare, ne aliqd̄ malum fiat, ⁊ non obuiat, lꝫ quo ad pena̅ temporalem, ⁊ quo ad foru̅ fori sit secus, vt quis non teneatur, ⁊ ita dicit se intelligere gl. ordi. in. l. culpa caret. ff. de re iu di. du̅ dicit aliud s̄m Cano. Sed aliqs forte instabit, vt instabat Ga̅duifus, dicens nulli aduocato, vel iuris perito licere vendere consilium, vel patrociniu̅, argu. c. i. lx. q. iij. na̅ si causa est iniusta non dꝫ eam assumere protegandam, imo susceptam dꝫ deserere. l. rem non nouam. §. patroni. de iudi. si est iusta dꝫ gratis ꝯsulere, vel patrocinari, qꝛ veritas cu̅ non defensatur, opprimitur. lxxxij. di. error. non ob. c. non lꝫ. ⁊. c. sane. quibus se mouere dice̅tes contrarium, vt dictu̅ fuit. s. q. i. ⁊. ij. qꝛ loqtur s̄m. ll. ita dicebat Gan
12 dulfus. ¶ † His tn̄ non obstan. idem dico q ꝯclusum fuit super. q. i. ⁊. ij. na̅ esset nimis aridum, ⁊ rigorosum dictu̅, ⁊ taleꝫ rigoreꝫ Gandulfi, reprobat e̅t Spec. in ti. de salarijs. §. seqtur. arg. text. xv. q. iij. §. hoc au̅t. ⁊. xij. q. ij. c. charitatem. ⁊. c. ecclesiasticis. nam nemo de suo cogit̄ facere beneficium. q. x. c. precarie, nec qsqꝫ cogitur suis stipendijs militare, vt in. c. cu̅ ex officij. de prescrip. cuꝫ si. ⁊ hoc co̅iter tenetur, nec est imputandus aduocatus qui honeste sollicitat clientulu̅, vt sibi det salarium, qꝛ multi clientuli dicu̅t soluemus cras, ⁊ illud cras nunq̄ȝ comparet. Unde quida̅ facetus dixit. mille futura dedit qui dat de mille futuris ⁊c. vt refert Rofred. in libellis sub rub. de consti. l. qui desideria. C. de suffra.

SVMMARIVM

1 Aduocatus causam iniustam suscipiens tenetur.
Aduocatus an iurare teneatur in causa.
2 Doctori consuetudinem alleganti creditur.
Consuetudo relata per doctorem, vel glos. non est necesse quod probetur.
3 Creditur dicto alicuius excellentis doctoris.
Libris nu̅mularij ex publico deputati creditur.
4 Doctoris interpretatio est probabilis.
5 Aduocatus tenetur qn̄ inducit partem ad transactionem, quando scit iniustam fouere causam.
6 Aduocatus tenetur quando clie̅s fouet iustam causam, ⁊ illam ob suam negligentiaꝫ, vel negligentiaꝫ, vel infidelitate̅ perdit.
7 Aduocatus ad restitutionem tenetur quando ob cauillationes causam iniustam obtinet.
8 Aduocatus tenetur ad restitutionem quando immoderatum salarium accipit.
9 Aduocatus incidit in odium illius contra quem patrocinatur.
10 Aduocatus tenetur si vincit causaꝫ cu̅ falsis testibus, instrumentis, ⁊ allegationibus.
11 Aduocatus incidit in vicium inanis glorie, ⁊ peccat vincendo causam iniustam dolo, ⁊ suggestionibus.
12 Aduocatus nullus restituit iniuste ablata.
13 Aduocatus bonus dicit clientulo si sic respondebis perdes causam, si aliter perdes animam.
14 Doctor consulens, vel iudicans prece, vel precio odio, vel amore tenetur.

¶ Quarta Questio.

Quarto cum. s. q. ij. dicunt sit valde meritorium, ⁊ experientia recte pateat, q multa aduocatum circu̅dent pericula a quibus dꝫ omni prouidentia cum diligentia se tutu̅ reddere, vtile est aliqua ex multis periculis ante dictis quibus, aliter irreciunt̄, recensere. ¶ † Primum periculum est, non subuenire miserabilibus personis pauperibus, ⁊ egenis in casibus, in qbus tenemur, de quibus in precedenti. q. dictum est.
1 ¶ † Scdm̄ est cum causa iniusta, ⁊ desperata suscipitur per eos, presertim si iurauerunt, vt de iure iurare debent, vt est casus in. l. reꝫ non noua̅. §. patroni. C. de iudi. dixit tame̅ ibi gl. q istud. s. q aduocatus deberet in quacu̅qꝫ causa iurare, vt. d. §. patroni. iure cauetur, sed ꝯsuetudine non obseruatur ⁊c. ⁊ ita refert respo̅disse bulgeꝝ do. begoni iudici imperatoris bono. cum ab eo peteretur iurame̅tu̅, de hoc vide per Spec. in ti. de aduocato. §. i. ver. item exceptio q non iurauit. ⁊ eo. ti. §. fi. ver. item caueat. vbi dicitur q alicubi istud iuramentum prestatur, dicit. n. do̅. Pau. de cast. in. d. l. rem non noua̅. q vidit in aliquibus ciuitatibus prati cari q aduocati co̅pelluntur iurare de calu̅nia publicatis attestationibus ad finem, vt si ille diffidit, aut male sentit de iustitia cause deserat illam. dicit enim Cy. in. l. ij. C. de iura. calum. q e̅t eum aduocati alle. in causa debent iurare de calum. qꝛ etia̅ in legibus allegandis possunt etiam vti malitia, ⁊ calu̅nia si legem non facientem ad ꝓpositum scienter allegant, vt iudicem inducere possunt ad votum suu̅, igitur periculum hoc sepe ꝯtingit quando patrocinetur coram iudice imperito, vt in simili refert Mathesil. in suis notabilib. no. xcvj. q au̅t tale iuramentum de consuetudine ab aduocatis no̅ prestetur credendu̅ est doc. ita dice̅tibus absqꝫ
2 alia probatione ꝯsuetudinis. † nam etiam vni doctori dicenti aliquid seruari, vel non seruari de ꝯsuetudine creditur, donec aliud non probetur. ¶ Audiui alias alleg. Bal. hoc dicenteꝫ in. l. i. C. de seru. nup. post odo. in aliqbus locis, quos recolende memorie doc. do. meus do. Ange. de perusiis de perus. referebat in. l. naturalem au̅t. ff. de acq. rer. do. Sed ego do tibi Bar. in indiuiduo istud determinantem in repet. l. de qbus. ff. de. ll. col. xij. in. iiij. q. prin. que repe. qꝛ a paucis habentur insera̅ motiua Bar. dice̅tis q ꝯsuetudo relatam per gl. vel aliqueꝫ doc. non est necesse q ali
3 ter probetur, sed pbat, nisi probetur contrarium, † ⁊ primo mouetur, qꝛ auctoritate alicuius poete, vel excelle̅tis doct. creditur in arte sua. l. septimo mense. ff. de sta. ho. l. antiqui. ff. si pars here. pet. l. si pater. ff. de solu. ergo ⁊ auctoritate doc. ¶ Scdo qꝛ creditur libris nu̅mularij ex publico deputati. l. quedam. §. nu̅mularios. ff. de eden. ergo ⁊ doc. qꝛ ei cum tanta examinatione officiuꝫ
4 doc. ex publica auctoritate decernitur. ¶ † Tertio qꝛ doc. interpretatio est probabilis, ⁊ in scriptis redigenda, vt dicit tex. in. l. i. C. de profess. qui in vrbe ꝯstan. lib. xj. ⁊ iuxta no. il. i. C. de legib. ⁊ no. in. l. si de interpretatione. ff. eo. ti. Jdeo au̅t addicitur no̅ necessaria, qꝛ ei non statur, si probatur ꝯtrariuꝫ. Non ob. l. iur. iur. de testi. qꝛ loquitur in simplici teste hic in doctore, cui hoc incumbit ratione officij, sicut dicimus in tabellione. l. si qs decurio. C. de fal. ista sunt verba. Bar. que singulariter tene menti a nemine
5 relata. ¶ † Tertium periculum quo sepe implicatur aduocatus est qn̄ inducit partem suam ad transactionem qn̄ scit iniustaꝫ fouere ca̅m, ꝯsulit. n. tunc vt alienuꝫ accipiat, ⁊ ad restitutionem tenetur, qꝛ ca̅m da̅ni dat, vt. l. inde neratius. ff. ad. l. aql. ⁊. l. cu̅ plu
6 res. §. locati. ff. loc. cu̅ si. vulg. ¶ † Quartuꝫ periculum qn̄ clientulus iustam ca̅m fouet, ⁊ illa perdit negligentia, vel imperitia, seu infidelitate aduocati, nam tenet̄, vt per Host. in su̅mo de aduocato. §. fi. ver. tenetur. ⁊ in Spe. eo. ti. §. fi. ver. quid si per imprudentiam, ⁊ per aliquos doc. in. l. i. §. initiu̅. ff. de postu. bene facit. l. illicitas §. sicuti. ff. de offic. presid. ⁊. xcvij. distinctio. c. religiosum.
7 ¶ † Quintum periculum est, ꝓpter cauillationes, ⁊ subtilitates aduocati obtinet causaꝫ iniustam tenetur enim ad restitutioneꝫ, siue a principio, siue ab ingressu nouit clientulum fouere iniustaꝫ
8 causaꝫ, vt per Alb. in. d. l. i. C. de suffra. ¶ † Sextum periculum quando accipit salarium immoderatu̅ q centuꝫ aureis regulariter excedere no̅ potest, vt. l. i. §. in honorarijs. ff. de ver. ⁊ extraordi.

ordi.cog.circa quod vide omnino Bald.in.l.i.in fi.C.mandati.
9 ¶ †Septimum periculum est, quia merito incidit in odiuz illius contra quem patrocinatur iniuste, ꝛ agit contra preceptum illud dilige proximum tuum ꝛc. non enim fieri potest quin ledatur qui vincitur qui intercessoris beneficiũ, ꝛ victũ arbitrat. xiij.qõ.v.c.
10 deniqꝫ. ¶ †Octauuz periculũ est circa modum procedẽdi in cau sa, puta, quando illam facit per falsos testes, falsa instrumẽta, vel mẽdaces allegationes, vel frustratorias dilationes, vt per Spe cu.in ti.de aduocato.§.vtriusqꝫ.vers.item caueat. ꝛ vide Bart.
11 in.l.fi.ff.de fals. ¶ †Nonum est periculum inanis glorie, ꝛ ambitio. multi enim aduocati honoris, ꝛ glorie fumo inebriati per mendacia, suggestiones, dolos, ꝛ calũnias conantur obtinere, ꝛ iudicem circũuenire in causis etiam iniustis, sed ve talibus, quia non est eis honor, sed vituperium, ꝛ graue peccatum, per Albe.
12 in dicta.l.i.de vsufruc. ¶ †Decimum periculum grande, ꝛ detestabile, ẜm prefatum Alber. ibidem, quia vix inuenitur aliqs ad uocatus, qui restituat iniuste quesita per aduocationẽ. audi Augusti. epistola. xxxvj. ẜm ordinem quorũdam liberorum ita beatissime dicentem. quis aduocatus difficile reperitur qui dicat suscepto suo clientulo, recipe ꝙ mihi cum male adessem, dedisti. redde aduersario tuo, ꝙ me agente iniqꝫ abstulisti, ꝛ reliqua, nisi forte dicat aliquis restituendum est alienum, qꝛ furtim, ꝛ clanculum aufertur, ꝛ restituendum non est decepto iudice, ꝛ circunuentis.ll. obtinetur, vt ibi per euz latius, heu, heu, quot irretitos cre
13 do, vtinam errem. ¶ †Undecimum periculum est, quia aliquando se precipitant aduocati suadentes clientulo qualiter respondeant articulis positionibus, seu interrogationibus partis aduerse contra veritatez, vt obtineatur, ve eis. Bonus, ꝛ prudens aduocatus debet dicere cliẽtulo suo si sic respondebis pdes causam, si aliter, ꝛ contra veritatem perdes animam, vt per Jo.in.c. presentiam.de restitu.lib.vj. ꝛ in.c.cum in positionibus. de iu. iu
14 ran.eodem libro. ¶ †Duodecimum periculum, ꝛ detestabile est in aduocatis ẜm prefatum do. Albe.in.d.l.i.C.de suffrag. qꝛ interdum cause eis cõmittuntur, in quibus non sunt aduocati, ꝛ deuiant a iustitia contra ipsam scienter consulendo, vel ꝓnunciando timore, amore, vel precibus, vel precio, ꝙ est ceteris horribilius, vt late prosequitur idem doc.in prohemio.C. suadet igitur prefatus celeberrimus compilator Alber. ꝛ optime conscientie doc. aduocatus quilibet vt quantum patitur humana fragilitas eorum officium iuste, ꝛ meritorie studeãt exercere, ꝛ ꝙ inter alia rei publice fideliter consulere, ꝛ intẽdere cõmuni bono. status.n. ꝛ regimina ciuitatis, sicut experientia docet, maxime pendẽt ab eis. ꝛ subdit sequantur vestigia beati Sebastiani de quo legitur, ꝙ ob hoc ipsum sub clamide terreni imperij Christi militiã agebat absconditam, vt christianorum animas, quas inter tormenta videbat deficere, ꝯfirmaret, vt Deo redderent animas, quas inter tormenta diabolus conabatur deuorare. Inde illud omnibus qui rẽpub. auxerint ꝛc. de quo habetur de somnio Scipionis in.vj. per Ciceronem.

SVMMARIVM

1 Doctori aduocato, ꝛ scolari, an liceat in diebus feriatis studere, ꝛ per totam questionem.
2 Facere aliquando non licet id, cuius finis licitus est.
3 Studendo quis dicitur laborare in vinea domini.
4 Ama scientiam, ꝛ carnis vicia non amabis.
5 Peccatum non committi inter contrahentes difficile est.
6 Doctores legentes in diebus feriatis ob lucrum, an peccent.
7 Conductio facta de doctore ad legendũ in diebus festis non vꝫ.
8 Que scientie in diebus festis legi debeant, ꝛ qñ liceat studere.
9 Lucrum factum in die feriata, an salua consciẽtia retineri possit.
10 Aduocatus an soluere debeat decimam de lucro suo.

¶ Quinta questio.

1 Quinto †Quia aduocati aliquando pro exercitio aduocationis student, vel consulunt, vel allegationes faciunt, aut componũt diebus feriatis in honorem Dei, ꝛ presertim die dñico expedit pro consolatione conscientie videre, vtrum liceat, pro cuius questione generaliori notitia videamus, vtrum dictis diebus liceat scolari, doctori, aduocato studere, glos. in.l. diuus.ff.de fer. dicit ꝙ scolares possunt legere, ꝛ studere diebus feriatis, arg.d. l.diuus.iuncta.l.aduocati.C.de aduoc.diuer.iudi. Odofred. ibidem dicit, ꝙ scolares debẽt studere diebus feriatis, vt dictis iuribus. Adducit illud vulgare chi ogni festa festa, mal sa lo Codico, e peggio lo digesta. Guil.de cun.in dicta.l.diuus.dicit hec verba, nunquid scolares studere debeant die dominico, dico ꝙ sic, pro hoc facit ratio, quia quando incipiunt studere, ꝛ adiscere de facili poterat tradere obliuioni illud, ꝙ didicerunt, quia memoria hominis fragilis est, vt.l.corruptionem.C.de vsufruc. ꝛ.l. peregre.§.i.ff.de acquiren.possessio. ꝛ ideo ne adueniente occasione perdãt illud quod didicerint eis permittitur, argumẽ.l.omnes.C.de ferijs. ista sunt verba formalia Guil. Angel.in dicta.l. diuus. refert et sequitur Guil. nec aliud dicit. Petrus de vbal. de Perusio in.c.primo, de ferijs dicit, licet diebus dominicis studere sine solenitate, idest sine pompa, argu.gl.in.d.l.diuus. Anto de bur. doctor venerabilis, ꝛ magne conscientie in dicto.c.i. de ferijs, dicit hec verba, puto die dominico nõ licere studere propter lucrum particulare consilij, nisi necessitas aliud suadeat, vt pro expediendo illũ ꝗ de longinquo venit, nec etiam liceat salariato legere, vel studere, quia dicit ad seruitium altissimi deputati seruitium carnis mundane non agant, nisi studium esset in materia spirituali, in qua Deo seruit, alias non puto licitum, lꝫ ego, ꝛ scolares, vtplurimum in hoc peccauerimus. Non obst. ꝙ studendo dicatur quis exercere opus pium, quia studium, si dirigitur in bonum finem, tunc dicitur pium opus, puta vt qs fiat bonus, vel iustitiam ministret, sed vt plurimũ agitur hoc in mente, scilicet studere ad finem diuitiarũ, ꝛ honoris, ꝛ sic licet in se opus
2 illicitum, finis tamen non est bonus. †Item dato ꝙ finis sit licitus, ꝛ bonus, non tamen sequitur, ꝙ liceat tali tempore studere, vt patet in litigio, cuius finis est administrare iustitiam, ꝛ tamen interdicitur hoc tempore. Nec obst.d.l.diuus quia licet de iure ciuili sit licitum hoc tempore militare, illud tamen operatur necessitas. Item de iure canonico non licet tali tempore actu militare, seu pugnare, vt in.c.primo, de treug. ꝛ pace. item studere in materijs positiuis abstrahit hominem a contemplatione Dei, et ab ipsius cultu, ꝛ reuerentia, in qua his diebus insistendũ est. itez negari non potest, quin istud habeat in se saltim annexum finem acquirendi ad sustentationem vite sue, ꝛ suorum, ꝛ sic non omnino contemplatiuus est, ergo non licet, quia ad finem contemplationis fit hec ꝓhibitio, de qua in dicto.c.primo. ꝛ.l.omnes. ꝛ.l. dies.C.de ferijs. Ista similiter sunt formalia verba prefate excellentissime, ꝛ timorate conscientie doc. Joan.de imo. refert But. in dicta.l.i. postea dicit hec verba, sed forte posset dicere illud ꝙ dicit do. Anto. verum, nisi studenti in his diebus non bene sufficiat aliud tempus pro lectionibus ad studendum, nam tunc militatur eadem ratio, que est in expediendo forensem, quia id fiat ex necessitate quadam, igitur licitum, vt.d.c.i. ꝛ.c.fi.eo.titu. Postea autem dicit, puto tamen melius esse vacare studio, ꝗ deambulare causa vanitatis, nec in hoc puto esse magnum peccatum, licet melius esset vacare contemplationi diuinorum, ista sunt verba sua. do. Domi.de sancto Geminiano.in.c.nemo. xxxvij. dist. dicit ꝙ antecedendus est finis. si enim studens tendit ad finez, vt edificetur, ꝛ prudens fiat, prout tendunt, seu tendere debent boni theologi, ꝛ Cano. vt in.c.pro reuerentia. xliiij. distin. vel si tendunt ad finẽ, vt edificẽt, prout faciunt boni magr̃i qui non legũt ad laudem humanam, sed Dei, vt sic alios instruent, vt ad viam veritatis redeant, nam talium finis est charitas, quia per hunc modum dicuntur proximo subuenire. xlv. dist.c. due sunt. ad hoc enim tenetur ex quo talentum scientie tradidit eis Deus, alias eternam incurrunt dãnationem, vt in.c. de sponsa. xliij. dist. ꝛ.xj. q.iij.c.nolire. ¶ Ad predictos igitur fines licituz est studere, ꝛ legere etiam diebus feriatis in honorem Dei, qm̃ opera charitatis nullo tempore sunt prohibita, imo permissa. si vero studium fit ad alios fines, puta ad inanem gloriam, puta vt appellent ab hominibus rabi, idest magistri, ꝛ doct. vt. xliij. dist.c. pariter. vel propter superbiam, vt alios superent, vel vt lcurẽtur ad quem finem cõmuniter intendere, dicit physicos, legistas, ꝛ medicos, et sic finis eoꝝ est auaritia, vt ipse dicit, ita ꝙ totus mũdus eis non videatur vnus obolus. xlv. dist.c. quid dicam, tunc non videtur esse licitum non solum dicto tempore, sed nec etiam tempore non feriato, qui quidem studendi finis inclinat in peccatum, ita dicit prefatus doc. vbi.s̃.do. Abb.mod.in.d.c.i. dicit ꝙ vbi studium non fit principaliter propter lucrum, sed ad illuminationez ꝓprij ingenij, ꝛ aliorꝫ, dũmodo debitis horis vocetur circa diuina studere, non fit peccatum, lꝫ accessorie veniat lucruz, arg.c.fi.de magistris, vbi bonus tex. ꝛ.c.ij.de priuileg.lib.vj. ꝛ.c. cum ex eo. de
3 elec.eo.lib. †nam studẽdo, quis dicitur laborare in vinea domini, ꝛ ad effectum ecclesie vniuersalis, propter quod multa priuilegia consequitur, vt dictis iuribus, ꝛ maxime hoc procedit, dicit

theologia, & iure cano. que scientie tractãt de Deo, & de homine operatiuo, qualiter bene operãdo possit acqrere vitam eternaꝫ. Item in studio quis effici ꝯtemplatiuus, & euitatur ocium, & se-
4 quitur peccatum. † Unde inquit Hierony. ama scientiã scripturarum, & carnis vicia non amabis, vt in.c.nunq̃.de consecra.di stinc.v. & alibi dicitur ocium sine litteris nil aliud est, q̃ viui hominis sepultura ꝙ non cõtingit in alijs artibus seruilibus, vt in mercato mercatura, seu litigio, in qbus principaliter tenditur ad lucrum, & ad decipiendum proximũ, & mendacia, & fraudes com mittũtur.lxxxvj.dist.c.titius. Unde tpe penitentie consulitur, vt
5 abstineatur a negociando, † qꝛ inter contrahẽtes difficile est peccatum non cõmitti, de penitẽ.distin.iiij.c.qualitas. item in litigio magna ꝯtentio, & odium oritur inter partes, & ꝓpterea si homines possent intendere mercature, & litigijs dimitterent diuina, & sepe cõmitterent mendacia, & in fi.dicit tex.in.c. & si Christus.de iureiurã. que omnia cessant in studio licito, & ordinato ad bonuꝫ finẽꝫ, & causatiue oritur bonum, vt dixi, qꝛ abstrahitur, qs a terrenis, & totum oppositum ꝯtingit in alijs, & ideostudiuꝫ nullo iure prohibetur tali tempore, imo suadetur, vt in.c.nunq̃.de peni. di.v. & maxime dicit suadendũ esset iuuenibus, qui relicto studio alijs voluptatibus, & illecebris intendunt, quinimo ad ecclesias potius vadũt, vt videant mulieres, & amasias q̃ Deũ, & sic nihil eis prodest, vt dicit tex.xxiij.dist.c.odi. vnde ꝯcludit ꝙ etiã si studerent ad finem lucri, illud est minus peccatuꝫ, q̃ vagari, quia ex scientia mũdus illuminatur, & multa bona oriunt̃, & a multis prauis actibus, & malis operibus, & cogitationibus subtrahuntur, vt quinquagesimatertia.q.i.c. & si inquit verius. & .xxiiij.c. duo mali. ẽt subdit, preterea excusari posse scolares legentes diebus feriatis, lꝫ habeant aliqualem salarium, qꝛ lectura datur eis potius, vt doceantur, q̃ doceant, vt sic se assuefaciant, vt no. Joan. and.in rub.cum qd.de reg.iur.in.vj.in mercurialibus, non tñ debent principaliter facere propter lucrum. sed si lucrum venit in consequentiaꝫ non noceat, arg.l.i.de auc.tu. & .l.rogasti.ff.si cer.
6 cum simi. dũ legatur illis horis, qbus diuinis non vacat. † doct. tñ legentes propter lucrum dicit prefatus doc. ꝙ nescit a peccato excusare, & idem in scolaribus, & hanc doctri.do. Abb.seqtur excel.doc.do. Maria.soci.de senis in.c.ij.de ferijs. arg.viij.q.i. fallere, do.Jo.de petru.de peru.do.meus, & prudẽtissimus doc. dicit sic in.d.l.diuus. No.ex glo.hic, ꝑm Ang. ꝙ scolares possunt studere diebus feriatis, ne perdant̃ que didicerint. & ideꝫ dicas in doctoribus. nã causa necessitatis excusatiue quesita, & cessa diuino numine perdãtur.lij.c.de ferijs, qꝛ non adiscẽdo de nouo perduntur, & declinant iam quesita. vnde vr̃ ꝙ si solum propositum esset adiscendi de nouo omnino separatũ a proposito non perdendi quesita esset peccatum, si propositũ esset ita absolutuꝫ, qꝛ non subesset legitima causa, sed in se non est separabile hec adiscere de nouo a ꝯseruatione quesitorum propter lucruꝫ, tñ non licet studere, vt pro aduocando, vel ꝯsulendo, nisi qñ necessitas immineret, puta qꝛ sententia esset statim ferenda, vnde oportet allegare ante, vel ꝯsulere, vel est causa, que potest agitari etiaꝫ die feriata in honorẽ Dei, vel nuncius qui venit pro ꝯsilio expectat in hospicio, & plura forte sunt festa ꝯtigua, & causa non est magna, & expensa nuncij magna esset, si expectaret lapsum illoꝝ dierum. & sic generaliter, vbi necessitas esset arbitranda, vt in.d.c.fi.eo.ti. Ex his dicit patere ꝙ doc. possunt legere diebus festiuis pro necessitate, puta qñ deberẽt remittere aliquas lectiones, v el ꝓpter disciplinam ꝯseruandam, vt repetendo, vel disputando, sed non pro lucro, intelligit tñ predicta dũmodo doc. vel scolares ꝓpter illud non deserant diuinũ cultum, qd̃ deserere esset ꝯtra Dei preceptum. Infert ẽt ex predictis, ꝙ si quis ꝯducitur diebus festis ad legenduꝫ ꝯducta ipso iure non tenet cum ꝯtineat quid turpe expresse, arg.l.si plagij.ff.de ver.ob.cũ simi. Cautius est ergo ꝑm eum, ꝙ quis ꝯducatur, vt legat diebus, quibus per alios non le
7 gitur. ¶ † Tandem vr̃ ex predictis ꝙ in diebus festis in primis omnino vacandum est diuino cultu, nec deserenda sunt diuina illa, scꝫ.s.ad que tenemur, cum aũt satisfeceris diuino cultui necessario, lꝫ studere, & legere spiritualia, & ꝯscientialia.i.ea ex quibus
8 conscientia informatur, vt feci in hoc opuscu. ¶ † Item licere legere scientias, quarum finis esset instructio, & erudicio proximi, idest vt ad bonam redeat viaꝫ. Item licere ad ꝯseruationeꝫ scientie acquisite. Item licere ad illuminationeꝫ proprij ingenij, & aliorũ, etiaꝫ si accessorie deueniat lucrum, dũmodo non fiat principaliter propter lucrum, sed ad illuminationeꝫ proprij ingenij, & aliorum. Item ex causis necessarijs licet ꝯsulere, & aduocare talibus diebus ꝯsiderando necessitatem, vt.s̃.consulebat do. Ant. & do. Jo.de imo. & do.meus. Item licere studere, vt mere perficiamus proximo non causa lucri, puta quando alicui miserabile persone patrocinetur gratis, vt ex predictis apparet, & hoc diligens inuestigatoꝛ poterit inuestigare, & posito ꝙ non liceret scolari circunscripta necessitate studere ad ꝯseruationem scientie iam acquisite, vt videt̃ de mente do. Anto. minus tamen malum est studere, & ocium vitare, q̃ vagare, & esse in ocio, & iuuenuꝫ maxime interest, q̃ vaniloquio, deambulationibus, & illecebris indulgere, igitur preeligendum, vt etiam ꝯsuluit fieri debere do. Jo. de imo. & do. Abb.vbi.s̃.arg.tex.xiij.dist.c.nerui.cum simil. Expediret ẽt querere, posito ꝙ aliqs allegauerit die feriata aliquo casu quo,
9 vt.s̃.dictum est sit peccatum. † An illud tale lucrum possit salua conscientia retineri, super hoc aliter non cogitaui, crederem pro nunc licere, sicut in simili dicitur per glo. & doc.in.c.fi.de simo. ꝙ si quis ministrat spiritualia animo lucrandi peccat, non tñ restituere tenetur, hoc tñ relinquo theologis, vel aliter examinabit̃.
10 ¶ † Sexto querendum esset, vtruꝫ aduocatus debeat de iure decimam lucri, qd̃ ex aduocatione quesiuerit, & certe gl.xvj.q.c. decimo, dicit, ꝙ doctoꝛ, aduocatus, & huiusmodi debet decimã cuiuscunq̃ lucri, qd̃ ex industria quesiuerit, & ista appellatur decima personalis, an aũt si talis decima non soluatur, vel ex consuetudine, vel qꝛ non petatur ab eo, cui debetur quis peccet, vide eleganter per Anto.de but. & Abb.in.c.in aliquibus.extra de decimis. Et hec paucula sufficiant in presentiaruꝫ, nec vltra progrediar, cuꝫ tñ sit tempus penitentie possunt ea que.s̃.dicta sunt addi ad multa, que Spe. ponit in titu.de aduocato, de salarijs, vbi videre potes ad saturitatem.

FINIS

Tractatus domini

Lancelloti Politi de officio Aduocati.

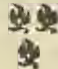

PRimum Quidem respicere ad finẽ, aduocatum oportere existimo, cuius gratia, sũmi Dei prouidentia, huiusce artis presidiuꝫ inter homines maxime vigere voluit. Facile enim non aliuꝫ esse intelliget, q̃ vt tenuiores a potentioribus defendãtur, vt iniurie a locupletibus (qbus obesse non dꝫ inuidia) propellantur, vt soluantur inocentes, vt noxij meritis penis dãnentur, vt suum tandem quisq̃ iudicioꝝ equitate, ac potestate retineat. Etenim cuꝫ euenire turbas veritatis testimonio sit necesse, nimirum ẽt necessarium fuit, ope hominum, & que venere componi, & ne veniant quantũ potest diligentissime procurari. Optat enim maxime Deus q̃q̃ nutu humana omnia tegere, ac pro arbitrio voluere ipsos possit, nostra potius opera, atq̃ cura (quo ad bene beateq̃ agendum inter nos attinet) hoc ipsum effici. Si qsquam igitur eiusmodi finem diuina mente ꝯsideratuꝫ, prauo consilio ausus sit peruertere, non iaꝫ aduocati officium, sed prauissimi omnium hominis exercitium, sũmo cuꝫ malo suo, qñq̃ sentiet expleuisse. cum enim id muneris, q̃ latissime pateat, atq̃ toto terrarum orbe, ad populorum gubernationeꝫ, presertim in hac vrbe, aliarum regina, ac dña, pro pace, ac salute conseruanda sit oppido necessarium, cõcedendum est proculdubio, si sordide, aut ignauiter administretur, non nisi sũmam perniciem loco pacis, ac pestem loco salutis omni reipub. allaturum. veruꝫ cũ lapsa improba consuetudo, quasdã actiones, suapte natura sũma flagitia, vel quasi parum noxias, vel omnino tanq̃ vicio carentes, in oculis humane fragilitatis plerunq̃ constituat, satius fecerit vir christianus, ac prudẽs si recto iudicio ita secum intime ꝯsulta veritate rem deputet, vt ne maloꝝ exemplo peccet, & velit, & intelligat, q̃ cautissime prouidere. cuꝫ ergo ille proprie aduocati sit labor, vt victoriam honestis medijs patrociniũ iure flagitantibus comparet, ac quattuoꝛ ad hoc ipsum principaliter desiderari videantur. primum bonitas. deinde iuris scientia. tertio prudentia, postremo autem eloquentia. De his pro nostre captu considerationis, que q̃ exigua sit, vtinam ne hic etiam locus indicet, sic censui disserendum.

¶ De bonitate

¶ De bonitate que aduocato sit necessaria.

Quoniam Cũ bonitatẽ dicimus, nõ eã exaudimus, quã strictior ubi significatio exprimit, que vcz oi penitus peccato careat, ne solũ Deũ p illã, aut paucos quospiã (quos ipe Deus priuilegio spãli dilexit) respiciamus. Si. n. vt Flaccus recte, nemo vitijs sine nascit, optimus ille, qui minimis vrget. Qñs est latiore, vt significatione accepta, bonos illos hoc in loco definiamus, qui ab oi fraude, qua ẽ humane societatis iura alterius dtrimento peccaf, diligenter abstinuerint. Cũ ergo duo sint tpa, qbus ẽ iustitie tenorẽ ab aduocato peccari possit, alterũ, cum cãm suscipit, alterũ vo cuz iã susceptaz psequi opz. Quinqz precipue, quo ad primũ tps attinet, que illũ ab officio detorquere pñt, maxime sunt attendẽda vitia, vt oi conatu penitus deniteñ. Quorũ primã sibi sedẽ, veluti hac in re lõge potẽtior, auaritia vindicat. Secũde supbia dñaf. Tertiã amor, iusto idulgẽtior, obtinet. Quarta occupaf odio. Quitã vo, ac postremã, fuilis timor amplectif.

¶ Quale debeat esse officiuz aduocati in suscipiendis causis. Et primo de auaritie sordibus eijciendis.

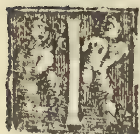

Igitur Que mentes hoium penitus excecat vere pestilẽs auaritia, primũ omni ratione vitãda est, ne iniustũ patrociniũ, q̃touis allecti precio cuiq̃ polliceamur. Si. n. nec tot lites ferme ad imortalitatez alerenf, z ita qetiores Respub. sedatioresqz permanerent. Cuz. n. ex priuatis discordijs sepe oriañ, z publice, qbus plerũqz seditiones suscitanf, z scãdala. Tutius erit pfecto diuinã illã cõminationez extimescere, qua cuiqz mortaliũ verbo veritatis denunciaf. Ueh illi hoi, per quez euenerint scãdala. Nec quicq̃ eo moueri bonos oportere, quo improbi facile psuadenf. Minus. s. questuosaz fore hãc artez, si dũtaxat, qbus adsit iustitia partes suscipianf. Sic. n. z locus inumeris litibus facile precluderef, z disertis viris premia q̃ñr angustiora redderetur. Cũ vero, vt ille inqt, bonos alat artes, qs non videat, inquiunt mali, si hũc iustitie rigorẽ respexerimus, paucissimos fore, q huic muneri dare operã tanto studio, tantis laboribus, ac tot vigilijs intẽdãt. eoqz fieri ppemodũ, ars vt ipsa corruat, ac oino periclitef. Uerũ enim vero, q eiusmodi excusatione malitiã obtegere arbitranf, non alio tandẽ deueniũt, q̃ vt augeri lites, fouerique discordias cũ proximi malo, ac dãno, proprij rõne cõpendij cuiqz licere, fasqz esse ztendant, quo nihil ẽ naturã magis, q̃sq̃ ẽt nihil illa est misericordia importunius, qua, cuz artẽ istaz interire non patiamur, interire nihilominus ppriaz aie salutem facile pmittimus. Quippe, q̃uis, vt iprobi inqunt, vñ habeas querat nemo, quesituruz tñ Deuz cũ a quolibet rõnem totius acte vite sua die reposcet, zfiteri christianũ hoiem necesse est. Cuius iudiciũ qua malitia. quo zsilio. qs tandẽ adeo sapiẽs patronus effugiet. qua cautela eludet. aut remorabif. Acrius tñ illorũ perfidiosa versutia detestãda est. Si qua tñ sunt, qui eousqz plabunf, vt ambas partes latẽter dfendẽdas suscipiãt, z subdole patrocinia inuicez ẽria polliceanf. Mercede interim tante, tãqz difficilis industrie, hinc z inde impudẽter exacta, vt penitus vtrãqz partẽ perniciose fallãt, atqz indigne eludãt. Ac si qui ẽt cuz aduersario collusérint, precio hostilẽ istaz fraudẽ estimãtes, nihil pfecto impudentius, nihil flagitiosius, aut magis sinceritati, christianeqz simplicitati ẽriũ. Non tñ z si cãm iustã oi ẽt diligẽtia susceperis defendendã, excoriandus est tibi pptereã cliens, a quo mercedez. s. q̃ deceat, veluti victorie nimiũ cupido, extorqueas, tũ. n. ex alieno dispendio cõpendiuz nobis cõparari naturali eqtati ẽrium esse, nedũ diuina, verũ z humana, ac ciuilia iura testenf, cui dubiũ esse põt. z ẽ sanctissime charitatis federa, z ẽ nãm eũ agere, q excludere. s. q̃ p laboribus mereaf honorariũ a zsultoribus studeat. eoqz a furto differre eiusmodi rapinã, quo ita furto rẽ alienaz ab inuito subtrahimus, vt volẽtez illũ nullo colore psuadere possimus. Ab hoc aũt ita extorquemus, vt q̃uis vere ab inuito auferamus, ille tñ supersit color, vt quasi a volẽte id exhiberi videaf. Uerũ ita nos hic color añ excelse maiestatis tribunal excusabit, sicuti rerũ substantias mutari colore poterit sapiẽtissimo, cuiquaz persuaderi. Nec. n. latere quẽpiaz dz, non imerito a magnis viris ne dicã dubitatũ, saltez quesitũ esse, nũ licite merces aduocato, z qua rõne debeaf. Duo aũt in ea. q. zsiderãt sapiẽtes, quorũ distinctione ois dubitatio facile qescit. Nã cuz sciaz aduocatus, atqz operã simul pro cliente exhibeat, nõ taz qdem operaz illam, quã in re pñti exhibere vř, quaz ẽt exactos labores, qbus efficacior pñs opera reddif, merito zcedi opz, nõ scie, aut acutioris in genij grã, honeste, ac licite exigi mercedẽ posse, sed laborũ dũtaxat, impensarũqz operarũ habita inspectione, ne alioqn in diuine legis pcepta intemerãda cõmittamus, vt qd gratis acceptum est, nõ ẽt gratis repẽdamus. qd. n. aliud sensisse Ulpianũ nostrũ, illis verbis existimabimus. cũ ingt. Est. n. res sanctissima ciuilis sapiẽtia, z que precio nũmario nõ sit estimanda, aut dehonestanda. Nõne cũ sapiẽte vř nos admonere. ne sciaz, que bonũ, ac donũ Dei est, ac sancti spiritus, vẽditemus. Illud tñ, qd z idẽ Ulpianus nõ insulse pbat, nõ me preterit, multa que haud licite peterenf, nõ inhoneste ab his qui vltro offerãt posse accipi. Ueruz qñ nõ certa merces, que aduocato, aut d iure rñdẽti tribui oporteat, lege, vel zsuetudine prefinita est, neqz itẽ pactiõe plerũqz id agi soleat. Sciẽdũ est, sicuti nõ ingrata cliẽtis volũtate statui, ita neqz nostro arbitrio decerni oportere, sed modũ ex cause q̃titate, ex qualitate, ex psonis, ex zsuetudine, ac loci oportunitate, adhibendũ esse. Quid. n. si de minimo sit ztrouersia. nũ honorariuz cause valorẽ superexcedat. Quid si adeo in apto ius zstitutũ sit, vt neqz aduocato forsitã opus esset. Quid si psona, quã dfendat, miserabilis egestate, aut solitudine, aut nã, hanc opẽ suo quasi iure expostulet vt paup, vidua, pupillus, ecclesia, an nõ gratis plerũqz exhibebimus, vt ex precepto interdũ tenemur, industriam. Itaqz charitas ante oculos, z pietas preponẽda est aio, aut eliminãda semp vere pestilens auaritia, cuius suasu, neqz tandẽ iniustas ptes tueri, neqz cũ defenderimus iustas. s. q̃ honestas patif honoraria exigere dẽmus. Sed iã de supbie cecitate dõm est.

¶ De superbia, atqz ambitione fugienda.

Quo magis Perdifficile est preclariora, altioraqz ingenia in sui amorez, z ita sepe in arrogantie vitiũ non labescere, eo diligẽtius obseruãdũ est bene lřatis, ne nimio freti acumine, abutanf arte. Quãobrẽ pzio intelligãt sũme pniciosuz eẽ eaduci ambitiõis isania, qua vt igeniũ, ac doctrinã ostẽtemus, emulorũqz auctoritati dtrahamus, imodestia scie psuasione ibuti, ac insolẽter tumẽtes, nřas oi in re pferri sñias, sũma ptinacia paruz ad veritatẽ respicientes, ztẽdimus. Est. n. videre sepenumero ita emulos inuicẽ in hac arte aliquos, vt in eisdẽ causis ẽria suscipe pñocinia nõ solũ vehemẽter appetãt, verũetiã, qd est turpius, impudẽter affectẽt, iuste aũt an iniuste, nihil pẽñ hẽant, q̃re nihil incõsultius, cũ iustitia minime respiciaf, resqz potius inuidia agaf, z iiuria, q̃ iure, z eqtate, vt tũc maxie verã laudẽ sese adeptũ qspiã arbitref, cũ sicuti optius medic⁹, q egroto aliorũ iã opi. icurabili, medicinã, atqz opẽ attulerit salutarẽ, sic ipe cãs q̃si mortuas sua solertia, atqz astu ad victoriã suscitauerit, atqz erexerit. Hũc eni isanũ vulg⁹ vẽ sapiẽtẽ, vẽ prudẽtẽ appellat, q existiat ifelicis eẽ igenij, vulgatisqz doctri. nouisse hõas tñ cãs dfendẽ. Illõ vo, si que male sunt ẽ vitatẽ substineanf, discipline altioris. lz nõ sic sapiẽtissimi phi ex Platonis sñia, nõ sic ẽt diuina lege eruditi putãt, q sciaz, que remota sit a iustitia potius calliditatẽ, q̃ sapientiã eẽ, definiũt, itaqz istos vsutie potius penas q̃ sapiẽtie laudez pmereri. Age ergo, õmus falsitatẽ vicere te iuuãte te pñono. qd nã erit aliud q̃ iprobi dmonis virtutẽ, que est ipsa falsitas, vicere. hoc rursus qd aliud. q̃ te nõ vicere, sed oino tua potius opa, atqz ope vici. qui p illo pugnaueris, q te p eãdẽ istã victoriã, magno cũ malo tuo, i ppria cã certe nimis iprudẽtẽ, expugnauerit. Mitto q ad victoriã cõparãdã auctoritati, ac doctrie pprie zfidere, plerũqz nõ est satis, ẽ quã, z si nõ eque doctus, ac disertus pñonus adsistat, nõ tñ deest veritas, que nõnũq̃ puo, ac sepe nullo hois pñocinio, apud optimos iudices supare solet. Cuz. n. ad vitatẽ vi sua nãliter mẽtes hoiuz iclinenf, potẽtiorqz sit nãe vis, q̃ humane artis, necesse est plerũqz calliditatẽ tuo nõ sine vituperio vitatis violẽtia expugnatã, ppelli. Dixissez nec sine rubore, ni iã zsuetudo illa pessima, oẽm pudoris locũ ad iprobaz ipudentiã zfirmasset. Cauendũ est igif, ne qs ea ambitionis ducaf insania, cecoqz, ac dissoluto supbie psuasu, falsa glorie specie deceptus alliciaf, vt iniquas ptes iuuãdas ex industria amplectaf.

¶ De importuna in amicos, ac necessarios indulgẽtia vitanda.

Tertio Loco pcurãdũ eẽ bonitatis instituta precipiũt, ne iportuna q̃daz amicitie, aut pximitas indulgẽtia a tenore iustitie abstrahamur, quo amici, aut necessarij cuiusdaz grã a semita vitatis dflectamus. Si. n. vt est in noto pũerbio amicus So-

crates, amicus Plato, soleo aũt ipse semp addere, amicus ego, sꝫ magis amica vitas, manifeste pꝫ iustitiã, q̃ vt ait Phũs, semper est cũ vitate ꝯiũcta, oĩ amicitie, oĩ sanguini p̃ferẽdã eẽ. qppe si cũ optimis xpianoꝝ istitutis Phoꝝ ẽt p̃cepta in eo ꝯsentiũt, satius eẽ genus oẽ mortis ppeti, q̃ꝫ mẽtiri, plane ꝯstare põt, nec ꝓ amico, nec ꝓ q̃ꝫtauis ꝓpinqtate ꝯiũcto reijciẽdã vitatẽ esse, vt ꝯ illã, freti mẽdacio adsistamus. Itaqꝫ nequaq̃ꝫ desiderabit in eo fides, aut pietas, q ꝛ si de sũmo forsan ageret supplicio, amicũ, frẽꝫ, parẽtes, liberos, aut ꝯiugẽ merite pene cẽsuerit dimittendos, potius q̃ꝫ noxios ɔ̃fensiõe calũniosa ꝓcurauerit de p̃iculo capitis eximẽdos. Cũ.n. a plerisqꝫ, vł illð ponat ad qõnẽ, nũ salteꝫ ipsi reo in p̃iculo ꝯstituto, saluis iustitie finib⁹, liceat seipꝫ veluti p fugã ide eripe, nulla inita ꝯspiratiõe, nulla violẽtia adhibita, sꝫ tãtisp felici q̃dã nacta, ꝛ aľs inoxia fugiẽdi occasiõe, q̃ꝫto illud erit certius, licere nemini iportuna, vt nr̃i dñt, misericordia adducto, iuste peũtib⁹, opitulari. Cessent igit iura sanguinis, rũpant beniuolẽtie federa, dũ amor vitatis, dũ tenor iustitie p̃ualeat. Neqꝫ.n. cũ Floria. docto. illo, sat qdẽ celebri, i casu cuiuspiã sue disputatõis oratorie forsan ɔ̃clamatõi nõ inepto, facile senseriꝫ, q vxorẽ ɔ̃fendit, ac p̃mio ẽt nõ idignã existimat, q̃ p̃mutatis cũ viro vestib⁹, vt ille muliebri bitu mẽtitus vxorẽ, in crepusculo de carcerib⁹ recederet, viri loco manẽs, ignauos custodes elusit. sꝫ nõ b⁹ loci ẽ ptes ɔ̃ iure disputãtis suscipe. Illð mihi satis, si cõstet, maxie cauẽdũ eẽ, ne his amicitie, ac sãguinis virib⁹ ita plus equo idulgeamus, vt diuina, atqꝫ hũana iura ɔ̃spiciẽtes, officiose agere arbitremur. si qdẽ, vt ẽt recte Cicero, oĩbus studijs, atqꝫ officijs, que amicis, parẽtibus, liberis, ac patrie debeant, preponenda sint proculdubio officia iustitie.

De odio vitando.

SI quecũqꝫ Animi p̃turbatio obscuras mẽti tenebras offẽdit, qb⁹ luce vitatis recedẽte, sanũ p̃ripit nobis iudiciũ, ꝯsulte rõnis p̃sidio diligẽter ẽ enitẽdũ, ne excitati odio, aut simultatib⁹ ducti, iuris, ac modestie obliti, aduersus q̃spiã, eo libẽti⁹ p̃rociniũ exhibeam⁹. eteni cũ oĩs vĩdicta lege charitatis, ac sũmi Dei p̃cepto ꝓhibeat, cũ dicat. mihi vĩdictã, ꝛ ego retribuã. Paꝝ ꝑfecto igenuũ ẽ, ita idigne a rõne ɔ̃flecti, vt finẽ, ɔ̃ q̃ supi⁹ diximus, cur diuinit⁹ h artis p̃sidiũ emanauerit, p̃uertam⁹. Nõ.n. vt cuiq̃ꝫ noceam⁹, sꝫ dũtaxat vt ꝓxim⁹ adiuẽtũ ẽ. neqꝫ vo quẽq̃ꝫ mouẽ dꝫ, si qñ reũ ad mortẽ legib⁹ iubẽtib⁹ p̃seqmur. h.n. ꝛ vt ꝓxim⁹ reipub. facim⁹, cui⁹ iterẽ facinorosis hoĩb⁹ purgari ciuitates, ne hũane societatis hostis seditio, ac discordia, paceꝫ, tranqllitatẽqꝫ mortaliũ ꝯ nãe istitutũ p̃turbet, q̃ res cũ sine reoꝝ pena effici nullo pacto possit, reos ipsos ita p̃seqmur, nõ qdeꝫ ad eũ finẽ, vt eoꝝ mortẽ, aut aliã aiaduersionẽ p̃ncipaľr ꝓcurem⁹, sꝫ vt pacis ociũ potius cõparem⁹, qð cũ eẽ absqꝫ ipsoꝝ merita pena oĩno neq̃at, charitatisqꝫ ordie p̃scriptũ sit, statũ vniuersitatis singulariũ saluti p̃ferẽdũ eẽ, cũ hoꝝ alteꝝ p̃iculo sit exponẽdũ, ꝑfecto ꝯueniẽs est, scelestos potius hoĩes vltori gladio, siue alteri nõ idigno supplicio tradere, q̃ꝫ hũane societati tãtas admisceri turbas p̃mittẽ. Itaqꝫ nullo vnq̃ꝫ casu vltiõis grã, accusatõis, defensiõisue ꝓuincia suscipiẽda ẽ, ꝛ si alioqn iuste possit, q̃ꝫuis.n. eo nõ pecces, ꝙ iuri, ac legib⁹ fauẽdo ab hõestate nõ ɔ̃clines, in illo tñ excusari nõ potes, ꝙ nõ iustitiã, pp iustitiã, sed ꝓpter vĩdictaꝫ, sequeris. Amanda aut, ac sequenda iustitia ꝓpter seipsam principaliter est, non pp aliud extrinsecus, qð impiũ, aut turpe hẽat.

De seruili timore, ac potentiorum potestate contemnenda.

POstremo Oi ꝯstãtia enitẽdũ est, i q̃ flagitiose, p̃niciosecꝫ peccati ꝯtinue cernim⁹, ne timore s̃uili adducti, qcq̃ꝫ ꝯ vitatẽ, ac iustitiã ɔ̃fendamus, ẽt a magnis dñis reqsiti, qbus nullo pacto p̃erẽdũ est, siqdeꝫ magis Deo, q̃ꝫ hoĩb⁹ s̃uiẽdũ esse, nemo adeo ipius negare ausit, oĩ ꝗ p̃ncipiũ mãdato ꝯstãtissime vitas p̃ponẽda ẽ. Veꝝ qm̃ eiusmodi timor plerũqꝫ m̃ltos ɔ̃ ꝯstãtie sede ɔ̃ijcit, cũ odiosos eẽ potẽtib⁹, ac tyrãnis ꝓculdubio fortunis nr̃is, ac sepe nobis calamitosuꝫ sit. sũma ꝑfecto laude digni viri illi erũt, qui tyrãnicã potẽtiã ꝯtẽnẽtes, amore virtutis, Flacci illud ɔ̃ se ṽe p̃dicari posse curabũt, q ait, iustũ, ac tenacẽ ꝓpositi virũ, nõ ciuiũ ardor p̃ua iubẽtiũ, nõ vultus istãtis tyrãni, mẽte q̃tit solida, neqꝫ auster, ꝛ q̃ excurrũt. at multo certe feliciores, si in eis incũda illa xp̃i snĩa vificabit, q̃ beatitudo illis ꝓmittit, q p̃secutionẽ pp iustitiã patiant. Igit ita qsqꝫ secũ rõnẽ ɔ̃putet, q irã, ac potẽtiã p̃ncipũ p̃horrescat, aut eoꝝ maiestateꝫ reuereat, cũ duo sint p̃ncipes, q iuicẽ pugnãtia p̃cipiãt tutius eẽ eius herere p̃cepto, a cuius magis ira, ac furore sit metuẽdũ, ꝛ cui⁹ potẽtia lõge p̃ualeat. Cũ ꝗ oiuꝫ p̃ncipũ sit p̃nceps Deus maxius, atqꝫ h vitatẽ aduersus oẽꝫ ptãteꝫ custodiri p̃cipiat, p̃postẽ eũ facẽ, qcũqꝫ eius irã, quã nemo penitus substinẽ poterit ꝯtẽnẽs, hos minutulos p̃ ipso regulos, atqꝫ eoꝝ odiũ p̃timuerit. Recte.n. ꝓ hac p̃te diuina p̃cepta testant. nolite timẽ q corpus p̃nt occidẽ, sꝫ q aiam põt mittere in gehennam. Hec sunt que in suscipiendis causis obseruare, ne capitaliter in Deũ peccet, curabit sapiẽs aduocatus.

Quale debeat esse aduocati officium in causis prosequendis.

NUnc Uero qd in causis ꝓseq̃ẽdis custodire illũ oporteat nõ est admodũ difficile p̃cipe. Cuꝫ.n. ꝓbabilis cãe ɔ̃fensio visa diligẽter ꝯsiderãti fuerit, suscipiẽda est oĩ studio, ac diligẽtia, nullaqꝫ ex cã quoad poteris reliquẽda, cũ in p̃mis amore Dei, q est ipsa iustitia, ac vitas, ac p h cũ vitas, ac iustitia ɔ̃fendit, Deus ɔ̃fẽdit, cũ vo relinqt, Deus reliquit. Tũ vo cã ꝓximi, cui ẽt te natũ esse nedũ xp̃iana lex, sꝫ Phoꝝ quoqꝫ vulgares snĩe testãt. Adde ꝙ min⁹ licite mercedẽ accipis, si diligẽtiã, ac studiũ tacita q̃daꝫ pactiõe debitũ nõ adhibeas. neqꝫ aũt prauissim⁹ illoꝝ abusus probãdus est, q operã ita iuxta mercedẽ metiunt, vt si p̃ua ipsis videat merces, paruã ẽt diligẽtiã, aut sepe nullã p̃stẽt, q̃ fieri facile põt, vt ꝯ q̃ꝫ deceat, falsitas eoꝝ ex negligẽtia vitati p̃ualeat. potius igit fecerint si initio cãe renũciãtes, vel rẽ integrã cliẽti ꝯstituant alios adeũdi, ac ꝯsulẽdi, vel ad solidã digne remunerationis satisfactionẽ ipellãt. Illud ẽt maxie est aduertẽdũ, ne multas eadẽ suadẽte cupiditate suscipiẽs cãs, itegrũ singulis patrociniũ prestare nõ valeas. qs.n. nesciat varijs occupatũ studijs aiuꝫ ita distrahi, vt nõ facile possit oĩbus, vt oporteret supesse. Quo fit vt sepe dũ multis ꝓdesse intẽdimus, multos, nõ sine existimationis nostre dispẽdio, decipiamus, ac ledamus. Cũ enim mercede accepta, opa, ac studiũ tuuꝫ non iã vlterius in tua ptãte, sed quatenus cã postulet, ei sit obnoxiũ, qui precio illud ꝯduxerit, explorato ꝯstat, si quid inde demas, tuisqꝫ cõferas, aut alioꝝ negocijs, quasi aliene rei te furtuꝫ facere, quodãmodo vsus rõne. Furtum aũt, ꝛ ꝯtra bonos mores, ꝯtraqꝫ oẽm, seu diuinã, seu naturalem, seu ciuilẽ legem esse, nemo prudẽs non intelligit. Igit cũ in omnibus negocijs añq̃ꝫ aggrediare adhibẽda sit p̃paratio diligẽs, sic postq̃ꝫ sis aggressus, nulla, aut segnicie, aut malitia qcq̃ꝫ est p̃termittẽdũ, quominus q̃ad poteris recte p̃ficias. At vo cũ nõnunquã eueniat, vt q̃ ptes p̃rio aspectu iuste vise sunt, maturiore aũt adhibita ꝯsideratione, iniuste appeant, ac plerũqꝫ, vel supba obstinatione ꝓteruiẽtes, vel auaritie laqueo alligati p̃sumãt hoĩes falsitatẽ, q̃ p̃rio specie vitatis appuit, aĩo obdurato ɔ̃fendere, cũ inferni hostis vsutia pudorẽ añ oculos ꝓponat, q̃ ab opione ɔ̃cedere ꝯstãter detrectãt mali, metuẽtes sibi ab inani potius hoiuꝫ, q̃ꝫ a sũmi Dei tremẽdo iudicio, ꝑfecto maxime ab eiusmodi superbie gñe, q̃ improba dr̃ p̃tinacia, cauẽdũ est. Manifestãdaqꝫ ꝯfestiꝫ cliẽti est erroris agnitio, insinuãda correctio, aptãdaqꝫ excusatio. si qdẽ, ꝛ rõne, ꝛ exẽplo p̃facile id possis. Rõne qdeꝫ, qm̃ facillimũ est hoi cũ in oĩbus artib⁹, tũ p̃cipue in hac nr̃a scia errare, q̃ hoiuꝫ volũtate plerisqꝫ casib⁹ est ꝯstituta, queqꝫ tot iuiceꝫ ꝯtrijs regulis, atqꝫ aduersantib⁹ opionib⁹ ꝯtinet. quotus.n. qsqꝫ est q nõ in plerisqꝫ iuris articulis euidẽtissimis rõnib⁹ expugnari possit. Exẽplo aũt, cũ nõ esse hoc nouũ, ẽt apud antiqssimos iurisconsultos, ꝛ eos qdeꝫ, quoꝝ snĩe ꝓ legibus obseruant, plerisqꝫ locis appeat. Est.n. Ulpiani clarissimi iuriscõ. in ti. de iu. pat. ingenua illa ꝓprij erroris ꝓfessio, qua nõ solũ nõ minuere de existimatione, si ṽitate cognita, spõte a falsa opione recedamus, veruꝫ ẽt maiorẽ cõparari nobis sapiẽtie laudẽ facile admonemur. Si.n. vt inqt Plato, initiũ sapiẽtie ẽ erroris, ac ꝓprie iperitie agnitio, iã seqt, vt nõ solũ ille melior, sꝫ oĩno doctior habeat, q sua errata nõ solũ recognoscere, veꝝ ẽt ɔ̃ponere ꝯsueuerit. Ob eã ego cãm in oĩ lucubrationũ meaꝝ editione publice correctionẽ cuiuslibet, ꝛ maxiopere rogaui, ꝛ qdẽ ex aĩo suꝫ ꝯtestatus, paratũ me esse errores, si q mihi a quopiã ostẽderent, ingenue, ac libẽter agnoscẽ, agereqꝫ illis, qui me a mẽdis corripuerit grãs imortales. sic eqdeꝫ fieri veliꝫ, atqꝫ h⁹ igenij eẽ oẽs, q plus vitati, q̃ꝫ iportũe verecũdie tribuẽtes, añferendã illã reb⁹ oĩbus merito ducerẽt. Illud aũt qð, ꝛ sancti Phi admonẽt, hoc in loco caueat aduocatus, ne ꝙ malaꝫ cãm sui cliẽtis agnouerit, recte ob id facturũ se existimet, si p̃uaricator ad alteras p̃tes fouẽdas transierit, ꝛ q̃ ei bona fide sũt credita, secreta cãe retexẽs, p̃fide illũ ɔ̃cipiat, q sese i eius fidem,

fidez ac patrociniū cōmiserāt. Potius igit̃ fecerit si eidē psuaserit, vel oino liti cedēdū eē, vl̃ aliogn frāa charitate cū aduersario cōponēdū. Hec sūt tādē q̄ ad bonitatē aduocato necessariā ptinere sum arbitratus. Nūc vo q̄ ōsideret̃ scia q̄nter videndū est.

¶ De scientia, qualis requiratur in Aduocato.

NEMO Opinor tā stultus nō itelligit bonitatez solā, q̄ scie nō sit q̄iūcta, minime Aduocatū q̄stituere. Scia igit̃ ea est necessaria, q̄ nō soluz ciuilia, verū ēt pōtificia iura cōplectat̃, psertī i hac vrbe, qua frequēti⁹ de bñficijs, pōtificū rescriptis, ō mrimonio, ceterisq̄ spūalibus causis agit̃. Et cū q̄dā p legib⁹ iuiolabilr ob seruent̃, vt patrū q̄s Rote decis. appellāt, ꝛ Cācellarie rl̃e, hec ēt nō sūt ōmittēda, vt oi studio quātū fieri pōt addiscant̃. Sciendū tñ est cū scia, q̄ ō libris sumit̃, duas iprimis videat̃ q̄tinere vias, alterā rigoris, alterā eq̄tatis vt rigor de vbis, eq̄tas aūt de cordis atq̄ animi iudicio oriat̃. Nō illū optimū vnq̄ aduocatū dixeriz, q cū acriter disserere p quasdā nimis subtiles ambages pcalleat, nuda legū vba sequēs eq̄tatē ipsaz ꝛ verā plerūq̄ rōnez ptermittat, merito dignus, in quē sapiētis vba q̄gruē dirigant̃, cū inq̄t. Qui tñ vba sectat̃ nihil hēbit, q aūt poſſor est mētis, diligit aiaz suā. Placuit itaq̄ mihi sp Ciceroniana illa laus, q̄ nescio quē illoꝝ tpuz iurecōsultū sūme honestate est arbitratus, cū dixit, illū esse, qui nūq̄ ius ab eq̄tate sepauerit. Si. n. vt nr̃i volūt, ius est ars boni ꝛ eq̄, q̄uo ergo secerni iustitia ab eq̄tate pōt? Celsus ēt adolescēs, q̄ i hāc sniaz q̄cederet, apud Pau. in ti. de ver. obl. plurimū cōmēdat̃, eo q̄ nōnullos pniciose errare deprehēderit, q iuris nimiā subtilitatē sectātes, qd̄ equū, qd̄q̄ bonum eēt idcirco relinq̄rēt. Illud ēt maxime vitādū cēseo, quo pleriq̄ decipiunt̃, q certe schole addicti, ita cuiuspiā auctoris doctrine sese alligāt, ꝛ in oblone, vt pphete vbis vtar, adducūt, vt nihil rectū, nihil veꝝ existimēt, qd̄ nō ab illo sit cōprobatū. Hi. n. plerūq̄ iudicio carēt, quoꝝ grā potissimū fit, vt veritas in plerisq̄ nō satis intelligi possit. Nemo igit̃, aut Bart. aut potius Bal. vel alteri cuiq̄ ita sese addicat, vt nō imprimis momenta rōnuz q̄deret, eaq̄ oi auctoritati q̄statīssime pferat. Et. n. pfecta scia nō erit, que solido, ac nāli iudicio nō sit q̄firmata ac roborata, in quo nō solū noui, verū etiā antiq̄ iuris cōmentatores, ꝛ penitus oēs, ac sepenumero aberrasse, ꝛ recētia, ꝛ veteꝝ monumēta testātur. Ut nō iniuria vba illa Ciceronis in nos reijci, s; multo forsan q̄gruētius possint, cū p Murena i eius etatis iuriscōsultos, inq̄t, Nā cū pmulta pclare legib⁹ eēnt q̄stituta, ea iuriscōsultoꝝ ingenijs pleraq̄ corrupta, ac depravata sūt. Et rursus in eosdē, Dinde ēt si q̄d apud maiores nr̃os fuit in isto studio admiratōis, id enūciatis vr̃is mysterijs, totū est q̄tēptū, ꝛ abiectū. Sed ō his hactenus. Sciēdū. n. est ad huius peritiā artis nō sufficere sciaz, illā solā, q̄ de libris sumit̃, ꝛ quā theoricā appellāt, si nō maxime praxi, atq̄ exercitatione iuuet̃. His. n. vocabulis nō vt phi subtiliores, s; vt vulgus itelligit, vtar. theoricā. n. illā dicimus, q̄ domestica lectiōe, ac studio iugi q̄sita, nudā q̄ndā de vniuerso, ꝛ ab actiōe remotā itelligētiā pstat. Praticā vo illā, q̄ locos ipsos, q̄s domi adnotauerimus ad ppositas ac pticulares q̄ōnes lōga exercitatōe applicare didicim⁹. Nō. n. vt ad trebatiū Cicero inq̄t, ex eo q̄ oia q̄ legerim⁹ itellecta, a nobis fuerint, q̄tinuo tñ si exercitatiōe nō iuuemur, poterim⁹ illa ipsa media qb⁹ sit cāe succurrēdū facile adiuenire, ac pponē. Scia igit̃ nr̃a ita exercitatōe pficit̃, vt tñ nō minus ipsa exercitatio scie q̄iūctiōnē ōsiderat, vt pculdubio q̄stituēdū sit, optimū prōnū fuisse, aut eē posse neminē, q nō vtriusq̄ psidio fuerit maxie adiutus. Quare accerrime rephēdēdi sūt illi, q cū nō dicā itelligē, s; nec q̄dē legē glo. ipsas, aut ēt tex. sciāt hmōi tñ prōcinij, ac publice pcuratiōis offm̄ sibi ipudētissime arrogāt, cū plurima sint, q̄ nisi domestica lectiōe cōprehēdant̃, sola q̄dē exercitatiōe pcipi nequeūt, q̄ q̄ lōge monstruosius illis sit, q isup ꝛ ad munus iudicādi, cū sint ois iuris imperitissimi sese ingerūt. Quippe q̄ preclare cū ea cā agi necesse est, ad quā defendēdā prōnus impitissimus, ad decidendā vo iudex isipiētissimus q̄currerint. Itaq̄ nō leue scelus ab his patrari existimo, q temere atq̄ idigne eiusmodi sibi puincias ambiūt, nec minus ab illis q apud sūmos pncipes p talibus supplicātes pmoueri eos ad hec munera pcib⁹ ipetrāt, Rectius aūt facturos ipsos pncepe, si illos potius accersiri iubeāt, ac pmijs allici, q̄s q̄stās ac celebris fama, vl̃ opa nō illaudata cōmēdēt. In q̄ re ꝛ aiaduerti opꝫ, ne his pp clariorē sciaz, illoꝝ obsit inuidia, q vt soli quoquo modo excellere videant̃, ꝛ solido pfruant̃ lucro obtrectationib⁹ sp lacerāt meliores. Hec igit̃ pcurare sūmus pnceps cū ad optimū reipu. statū ptineat minime negligēter dꝫ, ne aliogn, vt sepissime q̄tingit, turpiter ac puerse eueniat multos, q ne q̄dē idonei discipuli forēt, in magroꝝ locū ascēdē, alios q ne q̄d sit ius vnq̄ didicere, rn̄dere tñ q̄sulētibus de iure, nōnullos, q nec lr̄is, nec iudicio valeāt, ius tñ vtcūq̄ reddēdo nō tam lites cōponere, quā excitare. S; hec q̄ inter miracula vrbis Rome p cauillū ānumerant̃, ꝛ q̄ sūmi pncipes, q altiora ptractāt, aiumq̄ ad multa distractū, atq̄ occupatū tenēt, subtiliori examine nō pcurāt, magis iure rephendi, q̄ fcō corrigi posse. Ergo vñ digressus ē iā redeat ōmo, ne vel frustra, vel aliorsuz q̄ vitatis dicēde grā, itroducta hec a me fuisse q̄spiā puersus bone mētis interps existiet aut obijciat. Quis. n. ve poterit ificiari, si exercitatio ad hāc artē maxie ē necīa, si reip. iterest, plures i ea pitos effici, minimo minus ōcere ad h̄ opis, hñ aliogn lr̄atis viā pcludi. S; vt oia q̄ supius dcā sūt q̄tū fieri pōt pfecte q̄seq̄mur. Tria q̄iūctiz necio exigi facile est itelligē. Sedulū vcz iprimis, ac iuge studiū. Capax deide, ac ptinax memoria. Rectū postremo iudiciū, illō q̄dē, quo plurimoꝝ tractatus, atq̄ opiniones, q̄ fere inumerabiles sūt, legere aduocatus nō ptermittat, illa qua plurima q̄ legerit, fidelr̄ custodiat, hoc porro, quo eoꝝ q̄ custodierit, ōlectu prudēti habito, qd̄ pprius ad rē ppositaz q̄ueniat, id decernat, ꝛ de qua q̄rit̃, aptet ad cām. Hec sunt que de iuris scia facile, vt exponerem, occurrere. Nunc iam ergo de prudentia q̄siderandū est.

¶ De prudentia.

PRudentiā Igit̃ phoꝝ ōfinitiōe, rectā agibiliū rōnē esse didicimus, q̄ in q̄l; actōe, q̄si duce ꝛ pūia vti sp debemus. Que cū in oi re desideret̃, in aduocato q̄dē erit nō solū ornamēto, veꝝ maxio ēt adiumēto. At q̄m alr̃ a phō, alr̃ a vulgo prudētia accipit̃, minime h̄ in loco popularis est iterpratio excludēda. Negro. n. in aduocato oēm prudentiā, prius tñ illā, q̄ sp iustitie, atq̄ alijs ṽtutib⁹ ē q̄iūcta. Nā cū id pmū toto conemur studio, vt a iudice nobis fides adhibeat̃ efficere, id pfecto assequi nulla honestius rōne possum⁹, q̄ si ea de nobis q̄stāter apud oēs opinio merito vigeat, ne q̄si venire i mētē nobis possit, iniustas ptes vlla cupiditate, aut rōne, vlloq̄ vnq̄ tpe esse inuādas. Sic. n. cū nulla fraudis, aut iniurie suspitio incessat, pfecto facilius p nr̄a cā iudicis aiuz alliciemus, atq̄ inclinabimus, q̄n ab hoie iusto ō fraude nūq̄ timendū sit, a vsuto aūt, ꝛ calido sp cauendū. Hec igit̃ vba illa est prudētia, q̄ nunq̄ a iustitia seiungit̃, qua potissimū q̄seq̄ris, vt ad te boni, prōcīniū flagitātes, certatim accesserint. Quo ꝛ tibi, ꝛ illis pdesse cū dignitate ꝛ hōestate, nec tua sine populari laude, atq̄ amicitia poteris, si hāc ipsaz prudentiā oi tpe q̄sulueris, a qua cū pdifficile sit interdū nō declinare, pleraq̄ tradēda sūt pcepta, eaq̄ tanq̄ sūme necessaria inuiolabilr̄ obseruāda. Primū igit̃ cū q̄suleris, maxime est aduertēda q̄ pponit̃ cā, neq̄ vnq̄ pcipiti definitione rn̄denduz in re quātūuis opinione tua clarissima. Cuz. n. in hac scia, q̄ opinionū multitudine adeo varia est, ꝛ varietate q̄tingentiū adeo incerta, vt q̄ facillime errari possit. mature q̄siderari opꝫ, petiq̄ ad rn̄dendū tpē, nisi forsan certa, q̄statiq̄ opinione arbitreris q̄sulētis ptibus nō adesse iustitiā. Dimittēdus. n. abs te q̄festim est, ne vel in vanā spem eū q̄nijciēs, imerito frustreris, ac simul q̄ salarium accepis inique defraudes, si cām oino reliq̄ris, vel ne si fedo, auaritie ipulsu suscipe illā cogaris, aperte ō q̄scientie stimulū sanctissime iura iustitie ledas, aut aliq̄d astu demonis deceptus, teq̄ ipsuz decipiēs q̄fingas, quo iniustas ptes ad ius redigi, ōfendiq̄ posse tibi ipsi falso psuadeas. Quot. n. oculos bone Deus per auri colorē illū fulgidū maligna humani generis hostis vsutia fascinat, ꝛ offuscat. Quot mētes mortaliū illudit. Quāto astu in eas paulatim pessimus ille illabit̃, dū aliquot rōnes subtili malitia fucatus offert, q̄bus defendi malā cām iure posse sensim psuadet. Tutius igit̃ fecerit vir prudens, si initio cum suspectas cōsultoris partes habet, vitet periculū, dimittatq̄ illū suo vacuū patrocinio. Cuz vo que preponit̃ causa, vel manifeste pro cliēte tuo iusta, vel saltem pbabilis videat̃, nō ppterea etiam q̄tinuo suscipienda est. Primū eniz prudētie erit animaduertere, num tua iuuare eam possis arte atq̄ industria. Quid enim si aduersarioꝝ potētia factū sit, vt puersa timore, aut corrupta pecunia sit iudicia, an cōcitere in te potentū violētas manus ad officiū tuum ptinere arbitraberis. Num diuine legis cōsilio monemur. Nō litiges cū homine potēte, ne forte icidas in manus illius. Excederet igit̃ hec puincia Aduocati potestatē, que eo, vt dixi, ptinet, vt defendat̃ veritas, que q̄si plerūq̄ potentioꝝ audacia, atq̄ insolentia op-

primis, silere tūc (nisi fallor) legū ac sapiētie voces necesse est. Cōsiderareq; nō mō id op3, q̄ honesta, iustitieq; cōiūcta defēsio sit, veꝝ vt pficiendi ēt adsit facultas. Deinde nō nisi prudētie alcribeē, si cū ad rūdendū tps petieris, illud pcipue cures, ne quo pas sim fallimur, qd solū p pte tua adduci possit, sed q̄ ɔtriaꝫ adiuuēt multo vestiges diligētius, ac pqras, vt nec alioꝝ īterdū iudiciū, ac iudicij rōnem tētare pigeat. Dicā eoꝝ ēt, q minime iuris periti hēanē. Cū.n. nālis rō ea sit, que quasi formā nr̄is legibus afferat, quā aiaꝫ nr̄i appellāt, hui⁹ aūt ɀ iuris imperiti nōnullis casibus facile capaces eē possint, nō mirū est, si ab his ēt rectior sn̄ia interdū emanauerit, quos supflua qdā subtilitas, ac iuris rigor iprobus nō fallat. Eo igit fiet, vt cū facile que obijci pñt, ac prudēter diuiseris, ɀ paratior accesseris, ne te qspiaꝫ aduersarius ex iprouiso cōprehēdēs, nouitate potius, q̄ ptāte rōnuꝫ expugnet, ɀ in vitate tenacius ɔfirmatus, diligentius atq; audacius (salua semp prudētis viri modestia) p victoria pugnabis. Dilutio eniꝫ obiectionū qd nā ē aliud (si pbo credimus) q̄ cognitio vitatis? Ueritas porro tibi cognita plurimas suggeret ad sese defendendū vias, qppe cū ɔsonare oia veritati, cū testimonio pbatoꝝ, tū vsu ēt cōpertum sit. At qm̄ nō difficilis locus supest, si pugnātibus inuicē interpretū opinionibus, qd verius, qd pbabilius videat, i re admodū dubia aliquo casu ɔstituēdū sit. Si ɀ fortassis accidat, vt ɔ̄ cōem opi. verior sese offerat ratio, ac sn̄ia, hic pfecto prudētia est ɔsulēda, cū iaꝫ receptu videat vtcūq; cōmunionī opinioni adherendū esse. De qua re (qm̄ pniciose errari vr̄) ꝓprium libellū cōposui, quē ɀ aliqñ edā in lucē, vt vel multoꝝ errata detegant, vel ego aliqñ mea, p alioꝝ correctione valeā recognoscere. Paucas tñ positiones ad hūc locuꝫ ptinentes, oibus (nisi fallor) ɔcedendas, inde eruā. Prima est p cōem opi, que ɔ̄ veritatē sit, imutari veritatē nō posse. Scd̄a est, cōem opi. legem nō ɔstituere. Hec.n. cōis est opinio, vt ex cōi opi. lex qdeꝫ nō cōstituat, itaq; alioqui oriret pplexitas. Si.n. cōis opinio legē faceret, ɀ ex cōi opi. habeamus, illā legem nō facere, iaꝫ illud secuꝫ diffidens sequeret ꝙ cōis opinio faceret, ɀ nō faceret legē. Tertia est p ɔsuetudinē, qua fit vt cōis seruet opinio, ius nāle, aut rationē nālem, aut equitateꝫ, aut legē explicite dicentē ɔ̄rium, ledi nō posse. Hoc.n. cuꝫ ēt ex cōi opi. sit, ne.s̄. dicta oriat pplexitas, oino est pbandū. Quarta est, que ex pmissis facile sequit, posse Aduocatū hisce casibus, cōi spreta opinione, ɔ̄rium iure defendere. Ueꝝ qm̄ id publice quasi p piurio, ac blasphemia hr̄, perraro hmōi periculū tentandū suaderē, veꝫ, cū ɀ cā postularet, ɀ nimis absurditas demonstraret, ɀ apud doctos iudices ageret lis, ɀ pronus doctrina, ac bonitate sūmaꝫ sibi auctoritatē vendicasset. Quid n. si vidua, aut pupillus, aut religiosus locus ɔ̄ cōmunē opi. que sit falsa, defenderet? Quid si cōis opi. manifesta rōne, vt plerisq; locis eo ope satis videor ōmōstrasse expugnari in prōptu possit? Quid si ɔ̄ illā nōnulloꝝ ēt auctoritas opponatur? Quid si corā dn̄is Rote vertat decidēda ɔtrouersia? quos credibile est adeo circūspectos, adeo sapientes esse, vt nedū nature leges, ac iura ciuitatis interpretari recte, verūetiā si sit necesse, ɀ ɔstituere nouas ɀ veteres, si sit opus, corrigere p eoꝝ prudētia esse deberēt, quoꝝ sn̄ias pro lege adduci, ac custodiri merito iam videmus. Quid tandē, si pronus optimus, ac sapiētissimus cause vehementer assistat, quē nemo existimet, nō nisi rōne optima ɔ̄ alioꝝ moueri sn̄iam. Hec igit, aut bona istoꝝ pars nō solū ab omni temeritatis accusatione vēdicare Aduocatū, verūetiā eius pbare ɔsiliū satis, superq; possent. Cū igit ad pbandā cām diligenti examine satis instructus ad iudicē accesseris, atq; ibi p loci ɔsuetudine, vel ipse priuatim est persuadendus, vel coraꝫ eo cū aduersarijs disceprandū de iure, prudētius profecto egeris, si māsuete, ac modeste oia sine clamore. sine iurgijs, fine ɔuitijs, saluis semp amicitie, ɀ beniuolentie finibus, egeris. Quippe facile illud fieri pōt, vt, quo ad istas legū ɔtrouersias ptinet, inuicē aliqui dissentiant manēte nihilominus fraterna illa charitate, que lege Dei ab hoie debet homini, nā ɀ apud nr̄os legit neminem ledere, qui de iure disputet. Igit in omni ɔtentione ciuilr, ac pacato aio agendū est. Cū.n. hec sapientia, aut ciuilis, aut canonica sit, inciuiliter ea ptractare, ac psus sine vlla norma pfecto, vel ab ipso verboꝝ mysterio dissonat. Ueꝝ cū māsuete inqꝫ, ac modeste, nō dico frigide, aut subtimide, qppe interduꝫ cū causa postulat vocis, ɔtentione maiore, ɀ acrioribus vbis, atq; vrgentioribus vti te nō phibeo. Quid. n. vt nōnunqꝫ mihi ɔtigit, si iudex p ignorantiā, quos aio supinos ɔceperit, recognoscere tandē errores, vitate ēt cōperta detrectet? An tūc, si que aio quito ptuleris, dimouere illū nequeāt, non grauius? nō familiarius? nō seuerius erit agendū? Quid si per sordes, aut grāꝫ iclinare illū in aduersas ptes, neglectis legibus, intelligas? si alia rōne a flagitio nō retrahat, an tūc parcenduꝫ erit vbis acerbioribus? Quid tādē, si ɀ is, qui ex aduerso cām egerit, multa ɔ̄ te acriter, multa illegitime, ɀ ɔ̄ iuris tenorē, ac regulas, effutiat, non interdū vel subtacite irriseris? vel castigaueris acrius? vel vrbano aliquo sale eluseris? Quis hec reprehēdat? si parce, si oportune, si ēt pcipue sedata ira, animiq; pturbatione remota, fiat? Quippe nō ab re in forensibus causis agēdis, maiores ɔcitari ɔtentionū voces, q̄ in quauis alia studiosa actione cōperimus. Non ēt illud temere cōprehēderim, si honestis rōnibus ad amicitiam curarit pronus ius reddētes adiūgere. Quippe eoꝝ aium q̄si violenter vi sola rōnis velle semp attrahere, nimis admodū seueruꝫ est, cū ɀ blanditijs aucupari eoꝝ sn̄iam si sit opus in loco non sit culpabile, ɀ liberali, facetoq; s̄mone, honestisq; officijs eius gratiā pmereri studere, nō sit malitie ascribendū. Esse ēt alias multas ad hāc re artes, qbus neruos, ac motus ius dicētis facile in tuā sn̄iam deflexeris, haud qdem negaueriꝫ, quas ego veluti parum exercitatione edoctus, forasse nō satis teneo, neq; tñ, q̄ presertim capiant ex tpe, in certas regulas tradi pñt, vt ēt ipse pfecto de me nesciā, an ad eas ɔsequendas oino ineptus sim futurus. Sūt.n. acuti, atq; vrbani ingenij gratiose, diuinoq; date munere ppietates. Qua de re prudēter qdem ɔsiderare datum est pluribus. Cōsiderate vo, ac prudēter agere, multo certe paucioribus. Illud ergo ppie hoc in loco erit prudentie, nō solū cogitare prudenter, sed etiā prudenter peragere. Hec habui, que de prudentia (quatenus Aduocato sit necessaria) dicerē. Nunc igitur de eloquentia postrema parte dicendum est.

¶ De eloquentia, que Aduocato sit necessaria.

De eloquentia Auteꝫ, quā in prono optimo desiderio, disferēti mihi, illud imprimis, vel clara ptestatione denunciādū necessario duxi, ne me qspiā existimet Ciceronis eloquentiā, aut eā, quā ipse Cicero diuinis suis pceptis tradit, reqrere, qn potius illud imprimis cauendū esse arbitrari, ne quasi Celsus antipater, de quo Pōp. noster in ti. d orig. iur. incusari possit, ꝙ plus eloquētie, q̄ sapientie iuris ope dederit. Eā igit eloquentiā exigo, vt si qñ in sacrosancto senatu dicenda sit cā, aut aliqd ppponendū, nō sit cuipiā necesse mēdicatam, ɀ ab alio cōpositā oratiūculā afferre. Quo fiat vt (qm̄ memoria lōge facilius ppria q̄ aliena custodit, lingua vo multo aptius ea explicat) vel obliuione correpti (vt magnis in nostris lr̄is viris ɔtigit) turpiter obmutescamus, vel inepte, ac ruditer explicando, ɀ plerūq; barbare, ministeriū vocis dūtaxat in ea re exhibuisse manifesto declaremus. Insup talē exigo eloquētie peritiā, vt ea que dicēda sunt, apte si nō ornate, distincte, si nō copiose, caste ac simpliciter, si nō floride ɀ luculēter, latine saltē si nō elegāter exponātur. Cū.n. illa nūc etas sit, qua latine lr̄e quasi in pristinā dignitatē restitute iam videant in tāto eruditissimoꝝ viroꝝ ɔsessu insulse loqui, implicite, ac barbare, ɀ ita plurimoꝝ aures offendere, ɀ pserti ꝫ sūmi pōtificis cuius hodie eē castigatissimas nemo nō nouit. Nimis pfecto turpe, nimis idignū ē. Cū vo in foꝝ tuēdi iuris cā pcesseris, ac vel iudex puati ꝫ ē adeūdus, vel corā eo ltima ɔtētio suborienda, si nefas vr̄ (vt Gaius nr̄ inqt) sine vlla pfatione ɔtinuo rē ipsaꝫ aggredi, atq; exponere, nō nisi opepreciū feceris, si p tpis ɀ cāe ɔ̄litate, p loci ɔsuetudine aliqd ad beniuolentiā captandā exordiolū ex tpe ēt ɔtexere nō ignoraueris. ex quo ɀ teipm̄, ɀ cām apud iudicē facias cōmendatiorē, idq; (vt dixi) seruandū p loci ɔsuetudine p tpis ɀ cause qualitate. Addo ɀ p ius dicētis psona. Sunt.n. interdū nōnulli apud quos (cum ipsi sint ineptissimi) aliqua eloquētie spēs grāꝫ pdat, neq; fieri posse arbitrent legū sapiētiā cū aliq̄ vi eloquētie ɔiūgi. Itaq; tūc erit eloquēs aduocatus, si cū balbis interdū, ac de industria, ɀ balbe loqui didicerit. Hmōi.n. hoium gn̄a plerūq; ea insita est opi. vt quo icultiores, rudioresq; sermone simus, tāto simus doctiores. Noui ego, pfecto, nisi penitus iudicio fallor, q̄plures noui, q cū lingua tardi, minusq; ad expmēdū ɔcept⁹ animi sint idonei, nec minus hebetes ingenio, cū penitus nihil recti sentiāt, ac plerūq; q̄ blatterāt nō satis pcipiant, apud rude tñ vulgus eo magis pbant, eoq; ipso ꝙ nō itelligunt altiora qdā, ɀ magis abstrusa sapiētie secreta custodire illos credunt i pectore, qd nō sine animi multa idignatione possuꝫ meminisse, nō ꝙ ego nō me ēt ad hōm ineptissimū agnoscā, s ꝫ ꝙ nō ppea adeo imperite sentio, vt sordide, obscure, ɀ inculte loq, signū esse sapientie possim vnquaꝫ ɔcedere. Rursus igit ne in me iuste reprehēsionis cām vllā prebeas, clare

clare protestatum, ac predictum volo, eloquentie definitionem, non ad rectorum disciplinam, sed ad vulgi opinionem me referre. Non enim hac tempestate veterum Romanoruz more aguntur cause, vt ea que de oratore ab ipsis tradita, aut obseruata sunt, desiderentur. Neqꝫ quidem morem illum, si quis me consultat, libenter, aut facile probauerim, quo potius contentione orationis, ꝛ fucato illo genere dicendi, quo veritas plerūqꝫ contegitur, ꝙ rationis soliditate, ꝛ veritatis potestate modus controuersijs constituebatur. Unde sepius contingebat, vt non qui verius, sed qui elegantius, non qui subtilius, sꝫ qui ornatius, nec tandez, qui animū ratione deuincere, sed qui aures oratione demulcere posset, ille victoria potiretur. Hoc oculorum, ac potius vultus, decori motus, vnde dignitas, ac venustas dicentis respicere. Hoc vocis, ac soni oportuna varietas, vnde in aures audientium iucunda dulcedo illaberetur. Hoc verborū solers delectus, vnde structura plausibilis, ꝛ cōmendabilis exoriretur, ꝛ id genus alia efficiebant, que mera prestigia, mere erant impostu re. Nunc aduocatum sobrie dicentem requiro, in affectato sermone, neqꝫ composita facie de industria, vt gratior appareat, sꝫ vt naturaliter sese habuerit loquentem desidero. Non tamen illud excusauerim, si prauo more confirmatus, gestu, ac motu corporis ingratioso, atqꝫ immodesto fastidium creare possit, si forsan nimis fede ora distorqueat, si nimis temere manus efferat, ac digitos importune erigat, si totum corpus indecore iactitet, ac se aliter moueat, vt potius gesticulantem presentes, irrideant ꝙ audiant patrocinantem. At quoniam allegationū modus, quo hac tempestate vtimur, plerunqꝫ ad ostentationem potius ꝙ ad indagandam veritatem ꝓficit, cui plerunqꝫ pauca faciunt satis, parum illi cōmendandi mihi videntur, qui rerum auctoritatūqꝫ copia, ꝛ obruere aduersarium, ꝛ comparare sibi doctrine laudez ista ostentatione studeant, atqꝫ ita fiat, vt ꝛ multotiens indiscussi articuli relinquantur, ꝛ quid verum, quid falsum sit, nequeat recto iudicio secerni. Quare detestāda summopere est imperitoꝝ illa opinio, qua arbitrātur, eo plus iure valuisse quempiam, quo plura fuerit eloquutus, vt verboruz numerus hodie potius ematur ꝙ pondus. Ergo in agendis causis non tā multitudo ꝙ potestas, ac vis rationuz, ꝛ producenda, ꝛ attendenda est. Uerum quoniam non in tua est manu, quo agendi genere, atqꝫ allegandi modo aduersarius tuus vtatur, prudentē iudicem hoc sibi cu re decet assumere, vt superfluo obloquentem pro auctoritate cō pescat. Uerum quoniaz multi adeo sunt imperiti, vt nihil ferme solidi iudicij habeant, ꝛ doctrine parum, vt nōnunꝙ debilioribus fundamentis moueri soleant. Bartholomeus quidem Cepolla in libro, quem de cautelis inscripsit, hoc loco aduocatos monere videtur, vt in allegando, ꝛ vera falsis, ꝛ vtilia inutilibus misceant. Sic enim fiet (inquit) vt sepe victoriam ex inepta aliqua ratione, que imperito iudici fortius ꝑsuadeat consequaris. Sed absit, vt hoc consilij sequendum existimem, cum ꝛ alia multa eo libro adnotauerim, que non solum non digna vt legentur, verum, aut tanꝙ heresim sapientia, igne vindice absumēda, aut certe tanꝙ occasionem capitaliter peccandi exhibentia penitus repudianda. Sed hec ꝓpediem (si dabit Deus) perspicuo ostendam, quod vel ipso titulo idē auctor quasi videtur innuere, quesiuisse illum, scilicet iura, quibus iuri aduersari posset. Hoc eniz aduocatorum impiorum cautela dicitur. Querunt enim sapientia sua iustitie iustitiam, ꝛ ius iuri, ꝛ veritatem veritati, ꝛ bonum bono, ꝛ equum equo, ꝛ deniqꝫ Deum sibijpsi Deo aduersantez. Illudqꝫ tandez efficiunt, vt hec ipsa, que secum dissidere vllo modo possunt, ꝓprie cum salutis dispendio in suam perniciem prouocent. Tria igitur sint, que hanc quam desiderio eloquentiam perpetuo comitentur. Uita imprimis continentissime acta, ꝛ ab omni sorde aliena. Deinde rei veritas, que adiuuari mendacio non patitur. Postremo sobrietas orationis, que non tam aures elegantia verborum demulcere, ꝙ mentem soliditate rationum commouere valeat.

¶ Habetis patres clarissimi pauca hec de Aduocati offō precepta, que si quis nō ignauiter obseruauerit, hoc est (vt fere omnia paucis colligam) si iustas partes defendendas suscipere candide procurauerit, si diligentiam, atqꝫ omnem apparatū ad hoc ipsum sedulo adhibuerit, si vel mediocriter iuris vtriusqꝫ scientia fuerit eruditus, si prudenter, ꝛ consulto causam egerit, si tandem non omnino ineloquens, aut balbus extiterit, certam sibi proculdubio (vt arbitror) victoriam, clientiqꝫ suo referet. Que postremo si venerit, illud secum (si se respexerit) scio cum prophe ta dixerit. Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Nam ꝛ ipse si quid recti hoc in loco consideraui, aut admonui, identidem toto corde dico. Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam.

FINIS

Tractatus de tabellionibus domini Baldi de Perusio, cum aliquibus additionibus domini Martini de Fano.

SVMMARIVM

1 Tabelliones solus princeps creat. ꝛ ꝭ.nu.4.
2 Jus alteri per alterum de iure cōmuni non acquiritur.
3 Inferior a principe ius cōmune non tollit.
5 Tabellionatus officium est contra ius naturale ꝛ diuinum.
6 Tabelliones creare possunt habentes a principe potestatem.
7 Reges habentes merum ꝛ mixtum imperiuz tabelliones creāt.
8 Superior inferior tamē a principe an tabelliones creare possit.
9 Judices inferiores an aliquez suo officio priuent tabellionatus. ꝛ ꝭ.numero.13.et.14.
10 Inferiores a Principe sunt impotentes circa ea que valent per totum orbem.
11 Princeps postꝙ in eum per populum romanum fuit translatū imperiuz, quedam cum inferioribus cōmunicauit, ꝛ quedam cum Marchionibus tantum.
12 Comites ꝛ alij inferiores possunt deputare aliquem ad aliquod officium exercendum.
15 Consuetudo an valeat ꝙ inferior a principe creet tabelliones. ꝛ nume.18.ꝛ sequen.
Consuetudo requirit consensum principis.
16 Consuetudo ꝛ statutum ab eadem potentia procedūt ꝛ equiparantur. vide ꝭ.nume.18.et.20.
18 Statutum in principi reseruatis nil pōt, consuetudo autez pōt.
19 Consuetudo cuius initij non extat memoria in contrarium vim priuilegij habet.
21 Tabelliones creati vigore consuetudinis dantis auctoritatem inferiori eos creandi, non possunt extra territorium ciuitatis tabellionatum exercere.
22 Notarius instrumentum conficiens si negeť esse notarius quomodo probabitur, ꝙ sit notarius.
23 Et an sufficiat ꝙ probetur sola quasi possessio tabellionatus.
24 Et quid articulari debeat.
25 Instrumentum notarij debet habere suum signum in fine, nec signum consuetum mutari potest.
26 Tabellionis officium est publicum, ꝛ que requirātur, vt eius instrumento credatur.
27 Tabellionis deputati ad scribēdū scripture sine testibus crediť.
28 Tabellio non potest facere instrumentum in facto proprio vbi tractatur de eius cōmodo pecuniario.
29 Tabellio loco testis habetur.
30 Tabellio qui scripsit falsum in instrumēto pena falsi tenetur.
Instrumento tabellionis in facto proprio statur in his que contra scribentem faciunt.
31 Instrumentum an debeat in totum approbari, vel reprobari per aduersarium.
32 Tabellio a Papa creatus potest instrumenta in terris imperij conficere.
33 Tabellio nollens contrahentibus exhibere instrumentum, vel testamentum quo remedio cogatur.
Quid quando semel edidit an possit iterum cogi edere.
34 Tabelliones duplicem mercedem petere possunt de instrumentis per eos confectis.
Et quo remedio hanc mercedem petant.
35 Notarius scribens acta iudiciaria coram iudice cause salarium petunt.
36 Notarius non potest cogi dare instrumentum sine mercede.
37 Notario quis contrahentium soluat.
38 Notarius potest cogi ad dandum instrumentum partibus perfectum, si tradidit defectiuum.
39 Notarius si partibus dedit instrumentum defectiuum, ꝛ petat sibi tradi eo probante legitimam causam instrumenti defectiui, id partes tradere tenentur.
40 Cause legitime que sint.

Tractaturus de

Tabellionibus, quorum officiū frequentatur tam in iudicialibus actibus, et negocijs, q̄ extraiudicialibus.
1 ¶ † Quero primo, quis possit tabelliones creare, ꝛ videtur, ꝙ nemo, nisi Princeps, quia per tabellionem alteri acquiritur. l. nō aliter, de adop. ergo oportet ꝙ habilitentur a Principe, sicut dicitur de illo
2 qui habilitatur ad postulandum. † Preterea fm ius cōmune, alteri per alterum non queritur. l. stipulatio ista. §. alteri. de verbo. obligatio. ergo patet ꝙ alteri acquiritur per tabellionem, quod
3 est contra ius cōmune, † sed inferior a Principe, non potest tollere ius cōmune. l. ille a quo. §. tempestiuum, ad trebellia. ꝛ. l. nam magistratus, de arbit. ꝛ videtur casus in. l. actuarios. C. de actu. lib. xij. ꝛ hoc tenet Innocen. in. c. fina. in principio, de fide instru
4 mentorum, † vbi dicit, ꝙ nemo subditus Pape, vel Imperatori, potest creare tabelliones, sed ipsis solis hoc est concessum.
5 Mouetur ista ratione, † constat ꝙ officium tabellionatus, est cōtra ius naturale ꝛ diuinum, quia scripture non creditur sine alio notitie adminiculo. c. ij. de fide instrumentorum, sed contra ius naturale noui, vel veteris testamenti, nemini licet venire sua auctoritate, nisi soli principi. l. princeps. de legi. ꝛ. c. proposuit. de con
6 cessio. preben. igitur ꝛc. † Fallit fm eum, si princeps, lege, vel consuetudine, hanc potestatem alicui concedat, qꝛ possunt quicunqꝫ hāc potestatem habentes, creare tabelliones, argumen. l. prime. C. de emancipa. libe. ꝛ. c. accedentibus, de concessione preben.
7 † Fallit etiam fm eum, in regibus, habentibus merum ꝛ mixtum imperium, sed Iacob. de belui. in auctenti. de tabellio. tenet con
8 trarium, scilicet, † ꝙ quilibet superior possit suum subditum creare tabellionem, allegat. §. vt tamen. ī. eodem titulo. Istam opinionem tenet Guid. de suza. ꝛ Barto. post eum in. l. non enim. §. fina. cum sequen. de adoptio. ꝛ tali ratione mouentur. nam si solus Princeps crearet tabelliones, ipse solus priuaret ab officio, ꝛ non alius, quia illius est priuatio, cuius est ꝛ creatio. §. in
9 terdum. in auctenti. de defenso. ciuita. † Sed clarum est, ꝙ inferiores iudices priuant. vt. §. fina. in auctenti. de tabellio. ꝛ. l. iubemus. ꝛ. l. decur. ꝛ. l. quilibet. de defenso. ciuita. libro decimo. igitur ꝛc. Contra istam opinionem videtur casus in. §. id etiam. in auctenti. de defenso. ciuita. ꝛ. l. prima. §. ex prouinciali. de falmone. ꝛ. §. inuito. in auctenti. de iudic. ꝛ. l. prima. C. de offici. co. sacr. lar. ꝛ. l. precipit. ꝛ. l. antiochensium. de priuileg. credi. quod
10 sic deduco, † inferiores a principe, sunt impotentes circa ea, que tanquam generalia, valere debent per totum orbem. l. leges. C. de legi. sed constat ꝙ priuilegium tabellionatus, est quid generale, quia eorum instrumenta, fidem faciunt generaliter per totum orbem, ergo inferiores a Principe hoc non possunt concedere.
11 † Secundo probo in quibusdam facta est cum inferioribus cōmunicatio, quia postquam populus Romanus omnem potestatem ꝛ imperium transtulit in principem, vt. l. secunda. §. nouissime, de origine iuris. ꝛ. l. prima. de constitutione principum. idem Princeps quedam communicauit cum inferioribus. l. fina. et quasi per totum. C. de pedane. iudi. quedam communicauit cum Marchionibus tantum. l. prima. §. initio. ꝛ. §. si in aliquam. et. §. fina. de offici. prefect. vrban. ꝛ. l. illicitas. §. qui vniuersas. ꝛ. l. ex omnibus. de offic. presi. ꝛ. l. j. de officio eius cui manda. est iur. ꝛ. l. ij. ff. de nata. restit. ꝛ. l. contra publicam. C. de re milit. lib. xij. sed non apparet, ꝙ iudex habeat potentiam creandi tabelliones, cum non cōmunicauerit cum minoribus, nec maioribus, ergo tantum intelligitur sibi reseruasse, ꝛ per consequens nullus alius subditus principi potest tabellionem creare, sed ipse solus tantum. l. j. §. de qua re. de postu. Non obst. ergo. §. vt tamen. in
12 aucten. de tabellio. ꝛ omnia alia iura. s. allegata. † quia dico, ꝙ cōmunitates, ꝛ alij inferiores, possunt deputare quem ad aliquod

quod officium publicum exercendum, ⁊ ita loquantur omnia iu
ra preallegata. Sed ꝙ ipsi possint concedere officium tabellio
natus, ⁊ potestatem cõficiendi instrumenta publica, hoc nõ pro
bant. Non ob. ratio qua dicitur, si solus princeps crearet tabel
13 liones, ipse solus eos priuaret, † quia dico ꝙ tabellio non priuatur
officio tabellionatus iudicis pãte, sed leges imponẽt penã ei pp
delictum, iudex tñ pp illud delictum non potest priuare tabellio
nez priuilegio tabellionatus, nisi lex scripta, vel pnceps, pp id ta
le delictuz, imponat ei priuationis penam. ⁊ ita loquitur. §. fi. in
14 auc. de tabellio. † Concedo tamen, ꝙ iudex possit tabellionem,
deputatum ad certum officium, priuare eum illo, propter deli
ctum, licet lex non imponat specialiter illam penam, ⁊ ita intelli
go. l. si aliquid. de suscep. ⁊ Arch. lib. x. ⁊ non est mirum, quia po
15 test illum ad certum offiñ deputare. ¶ † Quero secundo an con
suetudo possit inducere, ꝙ inferior a principe, possit tabelliones
creare. dico ꝙ sic, ẜm Innoc. in. c. fina. de fide instrumen. ⁊ ratio
est ẜm eum, quia ad hoc vt valeat cõsuetudo, requiritur superio
ris. d. principis consensus tacitus, vel expressus, vt ipse nota. in
c. iij. in fine. de consuetu. sed quod princeps approbat ipse face
re videtur. l. prima. §. omnia. C. de vete. iure enucle. ergo videtur
ꝙ ista que pcedunt a pari potentia, sint paris effectus. l. de qui
16 bus. de legi. l. si libertã. C. de nup. † sed cõsuetudo ciuitatis ⁊ sta
tutorum ab eadem potentia procedunt, scilicet ⁊ consensu popu
li. l. sed ea. de legi. ⁊ §. ex non scripto. institu. de iure natura. gen.
⁊ ciui. ergo ⁊c. Item tacitum ⁊ expressuz equiparantur. l. qui ad
certum. ff. loca. ⁊ l. iij. §. conditio. de adimen. lega. ꝙ autem sta
tutum ⁊ consuetudo equiparentur, probatur per. l. magistratus.
ad municip. ⁊ l. semper. §. igitur. de iur. immuni. ⁊ §. cõstat. ⁊ §.
ex non scripto. institu. de iure natu. Ego autem teneo opin. In
noc. videlicet, ꝙ consuetudo, que est introducta de consensu su
perioris expresso, vel presumpto, possit conferre potestatẽ crean
17 di tabelliones. † Ad contraria dico, quum dicitur, ista pcedunt
a pari potentia ⁊c. quia sciendum est ꝙ consuetudo ⁊ statutuz, que
non remanent in pura ⁊ mera constantia consuetudinis ⁊ statu
ti, que est, vt capiant vires, ex tacito ⁊ expresso consensu populi,
18 si fines suos egrediuntur non procedere a pari potentia. † nam
in solẽnibus reseruatum principi statutum nil potest. l. j. C. de iu
re aure. annul. ⁊ determinatũ est in questione precedenti, sed con
suetudo, que inducta est de cõsensu presumpto principis, vel ex
presso, confert etiam ea, que soli principi reseruata sunt. argu. l.
fina. C. de ca. larg. lib. x. de consensu expresso clarum est, vt dictũ
est supra de presumpto, idem dicitur de eo quod inductũ est per
patientiam tanti temporis, cuius initij in contrariũ memoria nõ
existat. l. j. §. fina. ⁊ l. quod principis. de aqua plu. arcen. ⁊ l. hoc
iure. §. ductus aque. de aqua quoti. l. j. C. de eman. liber. ⁊ l. pro
19 batorias. de diuer. offic. libr. xij. in quibus probatur, † ꝙ consue
tudo inducta tanti temporis, cuius initij in contrariuz memoria
non existat, tantum operatur quantum priuilegium principis.
20 † In alijs autem que non sunt soli principi reseruata, idem potest
statutum quod simplex consuetudo, ⁊ etiam equiparantur tunc,
⁊ in tali consuetudine procedunt rationes facte in oppositum.
21 † Est tamen aduertendum, ꝙ tabelliones creati vigore talis cõ
suetudinis, non possunt facere instrumenta extra territorium il
lius ciuitatis, in qua inducta est ista cõsuetudo, prout non habe
bant potestatem, quando a iure principis priuilegio cõcessuz est
tabelliones creare, sed tantum iuris habent, quantum consuetu
do eis tribuit, vt in illo loco tantum possint exercere tabelliona
tus officium, ⁊ est de mente Innocen. in. c. fina. extra de fide in
22 strumentorum. ⁊ not. in. l. non aliter. de adoptio. ¶ † Quero ter
tio quid si ille qui fecit instrumentuz, negatur esse notarius, quo
modo probatur ipsum fuisse notarium, Innoc. in. c. j. de fide in
strumen. post princi. dicit, ꝙ probatur priuilegio, seu auctorita
23 te, per testes, vel publicum instrumentuz, † sufficit tamen si per te
stes publice probetur, ꝙ tempore confecti instrumenti fungeba
tur officio tabellionatus, ⁊ ꝙ multa instrumenta fecit de alijs le
gitimis contractibus, pro hoc facit. §. non igitur. in auctentic. de
non alien. Contrarium tenent Jacobus de belui. Guilielmus de
cunnio, ⁊ Bartolus in. l. barbarius. ff. de officio presidis. dicen
tes non sufficere illum qui prohibitus est esse tabellio, diu fuisse
in quasi possessione tabellionatus officij, ad hoc vt eius instru
menta valeant, mouentur per. l. in his. C. de diuersis officijs. li
bro. x. hec opinio mihi videtur vera, pro qua est melior casus in. l.
24 generali. versi. si quis. C. de tabul. lib. x. † Et ideo si contra instru
mentum opponitur, ꝙ ille qui scripsit non erat tabellio, cautus
aduocatus debet articulare, ꝙ tempore confecti instrumenti, il
le qui scripsit erat tabellio, ⁊ in quasi possessione officij tabellio
natus, ⁊ pro tali habebaẗ, ⁊ reputabatur ab omnibus recogno
scentibus eum, ⁊ ꝙ erat liber homo, ⁊ talis conditionis, ꝙ non
prohibebatur esse tabellio. Non tamen sufficeret ista tria sola
priora articulari, quia hec quasi possessio nõ sufficit in his que sunt
prohibita per. d. l. generali, vnde per probationem solius quasi
possessionis, non concluderet eum necessario fore tabellionem.
25 ¶ † Quero quarto an instrumentum debeat habere in fi. signuz
suum. dic ꝙ sic, nisi in contrarium se consuetudo habeat, nec po
test tabellio, signum, quod facere consueuit, postea mutare. l. fin.
26 C. de asserio. ⁊ Specu. in tit. de instrumen. edi. ¶ † Quero quin
to quale sit officium tabellionis. dico ẜm Innocen. in. c. j. de fide
instrumen. ꝙ publicuz est ⁊ cõmune, ⁊ ideo creditur eius scriptu
re, tanq̃ publice, sine alio adminiculo, dũmodo in instrumento
confecto extra iudicium, sit descriptus debitus numerus testiũ,
27 vt. ff. et. C. de fide instrumẽ. † In his vero que fiunt in iudicio, cre
ditur soli scripture tabellionis deputati ad scribendum etiam si
ne testibus. vt in. c. quoniam contra. de proba. ⁊ Innoc. in. d. c. j.
28 item potest alteri stipulari. l. ij. ⁊ iij. ff. rez pupil. sal. fo. ¶ † Que
ro sexto, an tabellio de facto proprio possit facere instrumentuz,
⁊ videtur ꝙ sic. vt. l. si consul. cuz sequen. ff. de adopt. ergo de suo
facto scribere potest. Formaliter Guil. de cun. mouet istaz que
stionem in. d. l. si consul. ⁊ determinat contrarium, ꝙ non possit,
⁊ mouetur, quia quando tractatur de cõmodo pecuniario, quis
non potest esse auctor in facto suo. l. quod diximus. ff. de aucto.
tuto. ⁊ l. j. §. fuit quesitum. ff. ad trebellia. ergo ⁊c. ⁊ per hoc pa
tet responsio ad. l. consul. cum sequen. quia loquuntur quum nõ
tractatur de cõmodo pecuniario, quo casu quis potest esse au
ctor in rem suam. naz differunt, vt. l. ij. ⁊ l. qui testamento. §. j. de
29 testamẽ. † Preterea tabellio habetur loco testis. l. domitius. de
testamen. l. si dubitetur. de fide instrumen. ⁊ l. si quis decurio. C.
de fals. sed quis non potest esse testis in causa sua. l. omnibus. C.
de testi. ⁊ l. nullus. ff. eo. item videtur expressus in toto titu. ff. de
his, qui sibi ascrib. inte. ⁊ l. diuus. §. j. ⁊ l. si quis. ff. de fal. vbi di
30 citur, † ꝙ tabellio qui scripsit falsum in instrumento punitur pe
na falsi. Et pro his opin. est casus in. l. rationes. C. de probatio.
dicit tamen Gui. ꝙ tali instrumento stareẗ inquantũ faceret con
tra scribentez, sed pro eo non. l. non putauit. §. si quis sua manu.
de contra tabul. ⁊ l. aurelius. §. idem. de liber. legat. idem tenuit
Dy. in. l. impuberem. §. fina. de fal. ⁊ l. publia. §. fina. deposi. sed
31 ibi quedam glo. parua facit contra hoc, que dicit, † ꝙ aduersa
rius in totũ debet instrumentũ approbare, vel reprobare, alias
enim nõ potest approbare inquantũ facit pro se, ⁊ reprobare in
quantum facit cõtra se, sed Bar. in. d. l. si consul. dicit ꝙ ista glo.
loquitur in scriptura priuata, ibi, in publica, facit quod not. in. l.
32 ij. C. de confes. ⁊ xij. q. vij. ¶ † Quero septimo, an tabellio crea
tus a Papa, possit conficere instrumentum in terris imperij, ⁊
quid econtra. Specu. ponit hanc questionem in titu. de instru
men. editio. §. nunquid tantum, ⁊ dicit, ꝙ sic, quod credo veruz.
Ratio, quia quilibet habens merum imperium potest extra ter
ritorium suum, suam exercere iurisdictionem voluntariam, licet
non contentiosam. l. ij. de offic. proconsu. sed concedere potesta
tem de conficiendo instrumentum publice. est iurisdictionis vo
luntarie, ergo ⁊c. facit. c. per venerabilem. post princ. qui fil. sint
33 legiti. ¶ † Quero octauo, quid si tabellio non vult exhibere con
trahentibus, vel alteri ex eis, instrumentum, quo iure agatur cõ
tra eum, glo. in. l. si quis ex argentarijs. de eden. dicit ꝙ officio
iudicis, estq; verum in instrumento pertinẽte ad actus qui fuit
inter viuos, sed in pertinentibus ad vltimas voluntates, tunc co
getur vt testis quodammodo ad probandum ⁊ exhibenduz. in
terdicto de tabul. exhibend. vt. l. prima. §. fina. ⁊ ibi glos. de ta
bul. exhibend. ⁊ l. fina. eodem titulo. ⁊ per Barto. in. l. quo
tiens. §. j. de hered. instituen. quid si non vult edere instrumentũ,
vel si semel edidit, cogatur iterum edere, ⁊ qua actione. vide. l. j.
34 ⁊ ibi docto. ff. de eden. ⁊ in. l. ij. C. eod. ¶ † Quero nono, an tabel
lio cogatur dare instrumentuz partibus contrahentibus, sine pe
cunia. Guil. de cu. in. l. si quis ex argentarijs, dicit, ꝙ notarij pos
sunt recipere duplicem mercedem pro instrumentis per eos con
fectis. s. vnam pro imbreuiatura, aliaz pro extensione, ⁊ pro hoc
allegat casum in. l. fina. de prepo. agen. in re. lib. xij. facit. l. in sa
cris. C. de proxi. sacr. scri. eo. lib. est tñ aduertendum, ꝙ ẜm Gui.
notarius potest implorare officiũ iudicis, vt sibi ista duo salaria
prebeanẗ, per iura allega. Nec ob. l. j. §. istud quoq;, quia ibi loquiẗ
in salario prestando de publico, qd non põt statui notarijs, sicut
alijs personis. vt. l. j. in prin. de var. ⁊ extraor. cog. qd nõ videtur
35 verum, † quia leges, quas allegat, loquũtur in notarijs, qui acta
iudicialia scribunt, quo casu cõcedo ꝙ officium iudicis, corã quo

sunt gesta ea, pertinet facere notario dari salariũ, cuȝ omnia que in iudicio vertantur, spectent ad officium iudicis. l. nullum. C. de testi. sed questio nostra loquitur de eo qui scripsit instrumentum extra iudicium, quo casu ad officium iudicis non ptinet facere ei preberi salarium. ⁊ ita intelligitur. d. §. illud quoqȝ, qui loquitur
36 indistincte tã de publico salario prestando, q̃ de priuato. †Non igitur potest notarius qui scripsit instrumentũ, ɔtrahentibus cogi dare sine mercede, ⁊ hec est mens. d. glo. l. argentarius. in pñ. de eden. Bar. tamen in. l. j. §. j. de vari. ⁊ extraordi. cogni. dicit, ꝙ inspecta ɔsuetudine, que est, ꝙ notarijs detur merces de scriptura instrumenti, tunc ɔtrahentes ⁊ notarius, videntur tacite agere de mercede prestanda ẜm ɔsuetudineȝ. argu. l. excepto. C. loca. l. domini prediorꝫ. de agri. ⁊ censi. vnde ẜm eum, ɔtrahens poterit agere vtili ex ɔducto, ɔtra notarium, vt exhibeat instru-
37 mentũ, argu. dictarꝫ. ll. ⁊ est not. limitatio ad. d. glo. ¶ †Quero decimo, quis ɔtrahentiũ debeat soluere notario, dic vt in. l. eos.
38 C. de vsur. ¶ †Quero vndecimo, notarius dedit instrumentum defectiuũ partibus, an possit agi vt partibus perfectum tradat. dico iudicis officium poterunt implorare, vt reficiat, ⁊ iterꝫ tradat, eadem ratione, qua a principio cogeretur, vt totuȝ daret, qꝛ non videt̃ perfecte dedisse, si totuȝ non dedit. l. vbi exigit̃. §. si do
39 lo. ff. de edend. ¶ †Quero duodecimo, notarius tradidit instrumentũ defectiuum, deinde petijt, qđ sibi tradat̃, vt possit addere, vel detrahere, an ɔtrahentes, vel aliquis eorꝫ, teneatur sibi tradere instrumentũ. Bart. format istam q̃onem in. l. fi. ff. de tabul. exhib. ⁊ Ray. ɔsuluit, vt ipse dicit, in. l. imperator, de statu homi. ego autem dico, ꝙ si notarius ꝓbat legitimam causam, ꝓpter quam instrumentũ tradidit defectiuum, de equitate potest agere actione in factuȝ, vt vel instrumentũ sibi restituatur, vt suppleat, vel detrahat, argu. l. iij. ad exhi. ⁊ eius qđ not. glo. in. l. quedã. in
40 princ. ff. de eden. †que autem sint legitime cause defectus instrumenti, dico he. s. si notarius perdidit imbreuiaturam, seu protbocollum, vel alio modo, vel qꝛ habebat protbocollum in remotis partibus tpe quo confecit instrumentũ. vt. l. si quis ex argenta-
41 rijs. §. fina. ff. de eden. ¶ †Quero. xiij. an notarius possit corrigere errorem suũ in instrumento factum, ⁊ videt̃ ꝙ sic, qꝛ error notarij, non nocet ɔtrahentibus, vt. l. si librarius. de reg. iur. ⁊ l. imperator. ff. de statu homi. Guil. de cu. format istam q̃onem in. d. l. imperator. ⁊ Spec. in titu. de instru. edi. §. instrumentũ, ver. sed
42 nunqđ si ɔfectum. ⁊ Bar. in. d. l. si librarius. †Ego aũt ad istius q̃onis declarationem premitto, ꝙ error in instrumento põt multipliciter cõmitti, vno modo circa solẽnitatem formalem ipsius instrumenti, alio modo, circa ordineȝ tenoris instrumenti. tertio circa solennitatem intrinsecam contractus in eo descripti, ⁊ hoc dupliciter, vno modo circa solennitatem formalem ipsius contractus, alio modo circa solennitateȝ essentialem. quarto modo potest cõmitti circa solẽnitatem extrinsecam. quinto põt cõmitti error circa scripturã instrumenti dupliciter, vno modo circa incongruam latinitatem, alio modo circa obscuritatem verborꝫ. ⁊ primo modo quando cõmittitur error circa solẽnitatem forma-
43 lem instrumenti, †vt qꝛ in instrumento deficit indictio anni dñi, mensis, vel dies, defectus enim horꝫ vitiat instrumentum, vt in auc. vt prepo. impe. in prin. ⁊ §. quantuȝ vero. in auc. quib. mod. natu. effici. sui. ⁊ c. inter dilectos. de fide instru. ⁊ ibi glo. ⁊ doct. vel qꝛ deficit, ꝙ notarius fuerit rogatus a partibus, vel equipollens, vt in auc. de tabel. §. j. ⁊ per Bar. in. l. sciendum. de verbo.
44 obli. †An aũt notarius possit istum errorem corrigere. dico ꝙ si est erratum in vertendo ordinem, ⁊ ɔstat in quo est error, tunc notarius põt corrigere suum errorem, argu. l. j. ⁊ l. errore. C. de testa. ⁊ l. si in nomine, de verbo. obli. aut ɔstat, ꝙ est erratum, sed non ɔstat in quo, vt qꝛ fuit omissa dies rogationis, vel rogatio a partibus facta, isto casu, si notarius dicit se recordari, dȝ ei cre-
45 di, †quia officiali publico creditur de officio sibi cõmisso, vt. l. imperatores. C. de exac. tribu. libro. x. ⁊ l. si quis decurio. C. de fals. ⁊ l. magis puto. §. non tantum. de reb. corꝫ. ⁊ l. i. §. cura carnis.
46 de offic. prefect. vrb. † si autem ponendo est erratum, isto casu si quidem error non ɔstat ex interpretatione instrumenti, seu inspectione, vt quia posuit vnum annum, diem, vel mensem, cum aliuȝ debuisset ponere, isto casu notarius non potest errorem suum corrigere nisi de errore cõstet per testes, vel alio modo. l. quidquid astringende. de verbo. obli. ⁊ ratio differentie inter hunc casum
47 ⁊ precedentem est, †quia quando notarius omisit indictionem, vel diem, nondum officio suo functus est. argu. l. qualem. de arbi. ideo potest corrigere errorem suum. sed quando posuit indictionem, vel mensem, tunc est functus officio suo, siue bene, siue male. l. iudex. ff. de re iudica. ideo nõ potest suum errorem corrigere. si vero error patet ex inspectione instrumenti, vt quia anni domini non ɔcordant cum indictione, ⁊ est verum ꝙ fuit appositum in instrumento, ⁊ isto casu glos. in. c. inter dilectos, de fide
48 instru. in ver. indictio. tenet ꝙ instrumentũ reddat falsum. †Cy. consulendo, in quodaȝ suo ɔsilio determinauit, ꝙ licet indictionis omissio vitiet instrumentũ, vt dictum est supra, tamen si apponatur, non vitiat, licet non ɔcordet cum annis dñi. argu. l. quotiens. §. ⁊ si non in corpore. ff. de heredi. institué. pro hoc facit qđ not. glo. in. l. si quis fundi vocabulo. de lega. j. ⁊ l. penul. de reb.
49 dub. ⁊ hec opin. Cy. est cõmunis. † Predicta omnia sunt vera, quãdo solẽnitas instrumenti formaliter fuit seruata, sed non fuit scripta eo modo, quo interuenit, vel non fuit totaliter omissa, ceterum si non fuisset scripta, nec probata, tunc non posset errores corrigere, imo instrumentũ est falsum, ⁊ notarius tanquaȝ falsa-
50 rius puniretur. l. videamus. §. fi. de testa. ¶ †Scđo modo quando notarius errauit circa ordineȝ tenoris instrumẽti. dico ꝙ talis peruersio ordinis non vitiat instrumentum, ideo notarius potest corrigere hunc errorem. l. scimus. §. similiqȝ modo. C. de iure
51 delibe. l. ambiguitateȝ. ⁊ l. preposteri. C. de testa. ¶ †Tertio modo quando erratum est circa solẽnitatem intrinsecam formalem ɔtractus. dico ꝙ si error fuit cõmissus a ɔtrahentibus, tunc talis error vitiat ɔtractum, ideo notarius hunc errorem corrigere non potest. l. j. in princ. ⁊ l. quidquid astringende. de verbo. obli. sed si fuerit cõmissus a notario in scriptura, vt quia fuit vera obseruata illa solẽnitas, sȝ notarius hoc nõ scripsit, tunc talis error non vitiat ɔtractum, qꝛ presumitur interuenisse, ideo poterit corrigere hunc errorem. l. sciendum. de verbo. obli. ⁊ §. si scriptum.
52 institu. de inuti. stipula. †si vero erratum sit circa solẽnitatem intrinsecam essentialem ɔtractus, tunc si talis error est a ɔtrahentibus cõmissus, dico ꝙ talis error vitiat ɔtractum, ideo illuȝ notarius corrigere nõ poterit. l. j. ⁊ l. nec emptio. ⁊ l. in emptione. de ɔtrahen. emptio. si autem error est cõmissus per notarium, tunc si ɔstat de errore per testes, vel alio modo, notarius corrigere poterit errorem, alias non, quia non presumit̃, ꝙ talis interue-
53 nerit solẽnitas. §. precium. institu. de empt. ⁊ vendi. ¶ †Quarto modo, quando est erratum circa solẽnitatem extrinsecam cõtractus. dico ꝙ si a ɔtrahentibus est erratum, vitiatur ɔtractus ideo notarius hunc errorem corrigere nõ potest. vt. l. j. C. de iur. hast. fisca. lib. x. ⁊ l. si predium. C. de predi. mino. idem si est erratum a notario, nam non poterit hunc errorem corrigere, nisi de eo ɔstet per testes, vel alio modo. l. quecunqȝ. de publici. ⁊ ratio est, qꝛ solẽnitas extrinseca nunquã presumitur, nisi de ea notarius faciat in instrumento mentionem. vt no. glo. in. d. l. j. ⁊ Jacob. butri. in. l. optimam. C. de ɔtraben. ⁊ cõmitten. stipulatio.
54 ¶ †Quinto modo, quando est error circa scripturã instrumenti, scribendo vba obscura. dico ꝙ si verba instrumenti sunt omnia obscura, ⁊ nõ intelligibilia, vitiatur instrumentũ, ⁊ notarius errorem suum corrigere non potest. d. l. quidquid astringende. ⁊ ibi per Bar. Si autem nõ sunt omnia obscura, tunc potest corrigere, vt declarãdo ⁊ interpretando per se verba scripta. l. si qs decurio. in fine. C. de fal. ⁊ in. §. si vero moriant̃. in auc. de fide in
55 strumen. † Si vero fuit error circa incõgruam latinitatem scripture, tunc non vitiat̃ instrumentum. l. imperator. ff. de statu homi. l. si librarius. de regu. iur. ideo notarius non poterit corrige-
56 re talem errorem, argu. l. actorꝫ. de re iudica. † Est tamen sciendum, ꝙ in omnibus casibus, in quibus dictũ est, notarium posse corrigere instrumentũ, id est intelligendum iudicis auctoritate, non aliter. argu. §. primum quidem. in aucté. de equal. doc. ⁊ ita
57 ibi tenet Jaco. de belui. † Item sciendum, ꝙ in casibus in qbus notarius non potest corrigere errorem suum, tenetur parti lese ad interesse. l. fina. de tabu. exhib. per Bar. ⁊ in. l. quotiens. §. j. de heredi. institué. ⁊ l. fina. in fine. ff. si mel. fal. mod. dixe. ⁊ l. fin.
58 C. de magi. cõue. †Item predicta locũ habent quãdo notarius partibus instrumentũ tradiderat in forma publica, qꝛ cuȝ sit functus officio suo, non põt suum errorem corrigere, nisi vt dictum est. l. iudex. de re iudi. Ceterum si nõdum partibus instrumentuȝ tradidisset, tunc põt indistincte errorem corrigere per se cõmissum, cum nõdum suo functus fuerit officio. arg. l. qualeȝ. de arb.
59 †Qualiter aũt probetur error instrumenti, vide plene per Bar.
60 in. l. si librarius. circa fi. ¶ †Quero. xiiij. an quãdo notarius tradit instrumentuȝ, debeant hi, quorꝫ interest citari, ne ledi possint ex illo instrumento, Bart. format istam q̃onem in. l. fi. de tabul. exhi. ⁊ Cy. in. l. nam ita diuus, de adop. ego auteȝ dico, ꝙ quandoqȝ tractatur de prima editione instrumenti, isto casu siqdem est ɔtentio inter notarium ⁊ illum qui petit instrm̃ sibi tradi, vt quia notarius dicit ad petentem instrumentuȝ non pertinere, vel contractum

contractum esse invalidum non valere, tunc oes, qui ex hoc instro ledi possunt, debent citari. arg. l. j. §. sinautem. ꝛ l. fi. de tab. exhi. ꝛ l. de vnoquoq3. de re iudi. ꝛ l. nam ita diuus. de adopt. si vero nulla est ꝯtentio inter notarium ꝛ petentem instrm sibi tradi, qꝛ petitur ab illo cui instrm pertinet, tunc non est necessaria citatio, cum sine cause cognitione, notarius edere instrm teneatur. l. pre
61 tor ait. in prin. ff. de eden. † Quandoq3 tractatur de scda editione, vt qꝛ iste cui fuit primo instrm traditum, dicit se amisisse, vel ex alia iusta causa petit, iterum sibi edi. isto casu debent illi indistincte citari quoꝝ interest, ꝛ qui ledi possunt ex tali editione, qꝛ talis editio fieri debet cum cause cognitione. l. si quis ex argentarijs. §. fi. de eden. facit qd no. Jac. but. in. l. si quis in aliquo. C. de eden. an autem quando oriuntur iste contentiones inter notarios, ꝛ partes debeat adhiberi plena cause cognitio, an vo sum
62 maria, not. per Bar. in. l. pen. C. de tab. exhi. ¶ † Quero. xv. cuius etatis debeat esse tabellio, ꝛ videt ꝙ pupillus possit esse. l. puberem. in prin. ff. de fal. ꝛ ibi Bar. sed doc. tenent, ꝙ dz esse maior pupillo, quia officiu3 tabellionatus est publicu. l. gnali. C. de tab. lib. x. sed impubes non admittit ad offm publicum. l. ij. in fi. de reg. iur. ergo ꝛc. nec ob. d. l. impuberē, qꝛ loquit de eo, q adhibet ad scribendum, non ad publicandu, nam ad scribendu3 tm, pōt pupillus adhiberi ſm iuris dispositionem. l. seruus. de testi.
63 ꝛ d. l. impuberē. §. non ꝯtineri. de fal. ¶ † Quero. xvj. an qs possit creari tabellio infra tps pupillaris etatis, ꝛ sic post pubertatē possit ꝯficere instra, ꝛ officium tabellionatus exercere, Bart. in d. l. impuberem, tenet ꝙ non, qꝛ illi qui eligunt ad aliqd officiu3 publicu3, debent esse idonei tpe quo eligunt. l. excusantur. §. j. de
64 excu. tu. ¶ † Quero. xvij. an tabellio excōicatus possit conficere instra, ꝛ vr ꝙ non, qꝛ loco testis habet. l. domitius. de testa. sed infamis non pōt testificari, vt. l. eadem. ad. l. iul. repetu. ꝛ l. iij. §. lege iulia. de testi. ergo ꝛc. Preterea glo. in. l. ij. §. miles. de infa
65 mi. † dicit ꝙ infamis non pōt aliqd publicum officium exercere, sed officium tabellionis est publicu, ergo ꝛc. vt gl. in. d. l. ij. §. miles. ꝛ d. l. gnali. Item infamis repellit ab omni dignitate. l. ij. C. de digni. lib. xij. sed officium tabellionatus est dignitas. l. j. C. de man. prin. ꝛ istam prem t3 Inn. in. c. fraternitatis. in ver. damnatus. extra de testi. Bar. in. d. l. eadem. §. j. tenet ꝯrium. s. ꝙ tabellio infamis possit ꝯficere instra, mouetur qꝛ officium tabellionatus non est dignitas, sed munus, vt not. glo. in. l. j. in princ. C. qui mili. non po. lib. xij. ꝯstat tn ꝙ infames non excluduntur a mune
66 ribus. l. j. C. de his qui non imple. lib. x. ꝛ l. j. C. de infami. † Preterea infamis pōt esse pcurator. arg. §. fi. de excu. tut. insti. Item pōt esse arbiter. l. pedius. de arbi. itē tutor. l. j. C. de infa. ꝛ in. l. j. §. sed est equissimum. ff. de postu. ergo ꝛc. Nec ob. ſm eum. l. j. de man. prin. qꝛ loquit de notarij3 Principis, assumptis ad scribendum negocia eius, nam illud officium, ad qd quis eligit per principem, est dignitas, vt ibi, ideo infamis non pōt exercere illud per. d. l. ij. item non ob. §. miles. l. ij. qꝛ loquit de notarijs, qui hnt aliqd officium de publico iniunctu, vt qꝛ sit notarius ad officiu stipendiarioꝝ, vel simile, sed nos loqmur de notario, qui assumit a partibus vt faciat publicu3 instrm, ad qd officium pōt in
67 famis assumi, † sicut dicimus de iudice, nam si infamis sit, tn valet iudicium coram eo actitatu3, ꝛ ipsa snia partibus volentibus ꝛ non ꝯtradicentibus. vt no. Inn. in. c. cu3 sup. de off. dele. Barto. in. l. qdam ꝯsulebat. de re iudi. ꝛ Spec. de iudi. deleg. §. excipitur. ver. item an periurus ꝛ infamis, cum seq. Item non obst. ſm eum, ꝙ infamis non possit esse testis, qꝛ ad testimoniu is producit ab altera pte tm, altera inuita, ꝛ ideo nō admittitur, sed notarius qui assumitur ad scribendum instrm, assumitur ab vtroq3
68 ꝯsentiu3, ꝛ ideo v3 tale instrm. † Ego teneo opi. Inn. pro hoc allego titu. de probi. feu. alie. §. scriba vero. Non ob. rōnes Bar. ꝛ primo quum dicit ꝙ officium tabellionatus est munus publicum, vt per glo. in. l. fi. C. qui mili. non pos. qꝛ dico illam glo. falsam, ꝛ ꝯtra casum. l. generaliter. in fi. C. de tabu. ad quam Bar. non rndet, nam ibi expresse dicit, ꝙ est officium publicu3, ꝛ tenet Inno. in. c. j. de fide instru. ꝙ autem non sit munus publicum patet euidenter ex eius diffinitione, que est ꝙ munus publicum est, qd sine titulo dignitatis in administratione reipub. cum sumptu subimus. que diffinitio habetur in. l. honor. §. munus. de mune. ꝛ hono. Ite3 non obst. de tutore ꝛ arbitro, qꝛ ille sunt psone, que
69 non habent officium publicum. † Item non obst. de iudice infame delegato, cuius snia ꝛ iudicium valet, pter auctoritate3 delegantis, si litigatores non opponunt de infamia, que ratio ces
70 sat in tabellione. ¶ † Quero. xix. tabellio excōmunicatus, vel infamis, non obstante excōmunicatione, vel infamia, diu stetit in possessione tabellionatus bone fame, an valeant instra facta per eum, Bar. tenet ꝙ sic in. l. eadem. §. j. preallég. per. l. barbarius. de offic. presi. ꝛ l. ij. C. de sentē. sed Guil. de cu. in. d. l. barbarius. quem Bar. sequi videt, tenet ꝯrium. s. ꝙ licet diu steterit in possessione tabellionatus, ꝙ tn non valeāt eius instra, ꝛ sic scda opini. est vera, pro qua est casus in. l. generali. C. de tabu. lib. x. Nec obst. l. barbarius, ſm Gui. qꝛ ibi peccatum erat tantum in materia, na3 ibi cōmunis error interuenerat, ꝛ auctoritas eius qui poterat dare iurisdictionem, nisi fuisset aliud impedimentu3 in persona Barbarij, qui erat seruus, sed in questione nostra fuit peccatum in forma, ꝛ in materia, nam hinc nō interuenit error ꝛ au
71 ctoritas eius, qui potest tabellionem creare, † peccatu autem forme maius est, ꝙ peccatum materie, vt. l. j. §. cum qui. de cōstitu. pecu. ꝛ l. an inutile. de accep. Nec obst. l. ij. C. de senten. qꝛ loquitur in liberto, qui poterat esse iudex tpe quo iudicauit, licet postea fuerit reuocatus in seruitutem ex causa ingratitudinis, vel ex
72 alia legitima causa. ¶ † Quero vigesimo, tabellio per delictum perdit officium suu3, an instrumenta postea facta valeant. Guil. de cun. in hoc dicit, ꝛ tenet ꝙ non in dicta. l. generali. circa finē. melius in auct. de tabellio. in fine. tu dic, si quidem priuatur officio suo tabellionatus, ꝛ in totu, vt qꝛ damnat de falso, vel deportatur, ꝛ sic efficit seruus pene, isto casu instra postea facta vitiantur. l. fi. C. de senten. pas. ꝛ l. si aliquid. de suscep. ꝛ Archi. lib. x. Antea aūt facta remanent valida. argu. l. si ex talis. C. de transac. ꝛ not. l. si quis ex argētarijs. §. j. ff. de eden. per Bar. ꝛ Bal. sed si tabellio priuatur aliquo officio ad qd erat deputatus, tunc etiam instra postea facta valent. l. fi. in auct. de tabellio. ꝛ l. ij. C.
73 de numer. lib. xij. ¶ † Quero. xxj. an pater tabellio possit ꝯficere instrm pro filio, ꝛ videt ꝙ non, qꝛ tabellio est loco testis. l. domitius. de testa. sed pater non pōt testificari pro filio. l. parētes. C. de testi. ergo nec instrm ꝯficere, doc. in. l. si pater. ff. de fal. dicunt ꝙ potest ꝯficere instrm pro filio emancipato, pro hoc allegāt. l. si pater. melius facit. l. impuberem. §. j. ff. de fal. quam Bar. alle
74 gat ad hoc in. l. qui testō. §. j. de testa. † Item pōt conficere pro filio in potestate existente de castren pecul. per preallega. l. si pater. circa prin. Nec obst. l. parentes. qꝛ licet pater non possit pro filio testificari, tn tanꝙ notarius potest instrm ꝯficere, ratio est, qꝛ instrm fit de partium mādato, ꝛ sic partes in ꝯsentiendo, possunt patrem in iudicem eligere, vel in arbitru. l. quinetiam. de ar
75 bi. ꝛ ita eum possent in notarium eligere. † Sed an possit ꝯficere pro filio in potestate de pertinentibus ad aduentitiu peculium, Bar. in. l. impuberem. §. j. de fal. t3 ꝛ bene, ꝙ si pater ꝯficiat instrumentum pro filio, ꝙ tunc respectu filij quasi falsum subducit de instro, ꝛ ideo nec valet respectu ꝓprietatis, nec respectu vsusfructus, vt. l. filius. §. sequens. de fal. sed si pater ꝯficiens instrm dixerit hec verba, ita ꝙ ipsi patri scienti non queratur vsusfru
76 ctus, tunc instrm valet. ¶ † Quero. xxij. an filius tabellio possit ꝯficere instrm pro pre Dy. hanc qōne3 format in. l. qd dicimus. de auc. tu. ꝛ Bar. in. l. si pater. de fal. ꝛ tangit in. l. qui testamento. §. j. de testa. veritas est ꝙ filius emancipatus pōt scribere instrumentu pro patre, arg. l. filius emancipatus. in prin. ff. de fal. sed filius in potestate, non pōt. vt. l. de eo. in princ. eo. ti. Sed an possit pro matre, vr text. ꝙ sic indistincte in. l. si pater. §. j. de fals.
77 vbi Bar. not. ¶ † Quero. xxiij. an maritus possit ꝯficere instrm pro vxore, dicit tex. ꝙ sic, in. l. vxori. ꝛ ibi Dy. ꝛ Bart. in prin. ff.
78 de fal. qd not. ¶ † Quero. xxiiij. an frater possit ꝯficere pro fratre, dico si sunt ambo in potestate eiusdem patris, nō pōt, de re, qua patri querit, instrm pro fratre ꝯficere, vt. l. de eo qui. in pn. de fal. sed si sunt emancipati, pōt vnus pro alio. arg. l. impuberem. §. j. eo. tit. ¶ Finis huius tracta. de tabellio. Bald.

¶ Sequuntur questiones, seu additiones domini Martini de Fano.

79 ¶ † Quero. xxv. que possint obijci instris. i. cartis a tabellione ꝯfectis, cu3 sepe multi falsis, ꝛ suspectis vtant instris. dico itaq3 ꝙ circa sui principium pōt obijci, ꝙ ibi non sit nomen Imperatoris, vel ꝯsulis, vel desit mensis, dies, vel indictio, vt. l. j. §. editiones. ꝛ §. rōnes. ꝛ l. si quis. §. si initiu3, de eden. ꝛ l. j. ꝛ ij. C. de vete. iur. enu. ꝛ l. in noie dni. de offi. prefec. ꝛ c. inter dilectos, de fide instru. ꝛ glo. fi. C. de no. codi. ꝯfir. nam cu3 ista sint apponenda, si non apponant, sunt instra adulterina, vt in. §. j. ꝛ ij. in auct. vt prepo. no. impe. ꝛ l. j. C. de appo. pu. ꝛ §. sancimus. in aucten.
80 de exhiben. reis. ꝛ l. sancimus. C. de testa. † Item locus vbi ꝯfectum est instrm, ꝛ contractus celebratus, si non est ibi fortasse potest obijci, si non fuit locus positus, ad examinationē testiu, nam testes interrogant de loco ad exemplu3 Danielis, ꝛ hec duo ge

nera ꝑbationum, testium ⁊ instrō℞, similia sunt. l. in exercendis. C. de fide instru. facit. l. libello℞. de accusa. ⁊. l. optimā. de ꝯben.
81 stipu. † ⁊ ēt pōt obijci literis Pape, si non esset ibi nomen Imperatoris, tps, vel annus, ⁊ cetera que diximus in. d. aucté. vt preponō. Imp. ⁊. l. iurisgentium. §. qḋ fere. de pact. ⁊. c. abbate, de
82 re iudi. in. vj. ¶ † Circa tenorem instri, vt aliqd possit obijci, distingue, aut instrm est de obligatione, ⁊ tunc presumuntur oia solenniter acta, vt in auc. de fide instru. in fi. ⁊ instit. de fideiuſ. in fi. ⁊. l. sciendum. de vbo. obli. nisi quis ꝓbet ꝯtrarium, qḋ posset facere, vt insti. de inuti. stipu. §. si scriptum. ⁊. l. iurisgentium. §. quise. ff. de pac. aut instrm est de ꝯfessione, ⁊ tunc posset dici circa tenorem eius, si causa ꝯfessionis non exprimatur. vt. l. deinde. §. fi. de ꝑba. item si opponiť ꝙ loquatur indistincte si sup mutuo tm, aut super solutione, exceptis qbusdaȝ, aut super dote potest obijci exceptio infra tpa ꝯstituta. l. in ꝯctibus. C. de non nu. pec. ⁊. l.
83 nulli. in fi. cum auct. ibi posita. C. de do. cau. non nu. † Item pōt reprobari, si ꝑbetur aliter esse gestum ꝙ̄ in eo ꝯtineatur. vt. l. ad ꝑbationem. C. de ꝑba. ⁊. l. j. ⁊ fi. ⁊ per totum. C. plus val. qḋ ag. Item pōt reprobari, si tale quid ꝑbetur, quo ꝑbato, instrm stare non possit, vt. l. optimam. C. de ꝯben. ⁊ cōmit. stipul. item potest obijci ꝙ non detur ei fides, qꝛ duo in se ꝯtinet repugnantia, vt. l. vbi. de reg. iur. ⁊. l. diuerse. C. de fide instru. ⁊. l. titius. de ꝯdi. in
84 ser. ⁊. l. seruum. §. titius. de vulg. ⁊ pup. † ⁊ hec duo vltima, possunt obijci literis Pape, si in eis sit mala grāmatica, vt in. c. ad
85 audientiam. de rescri. † Item pōt obijci, ꝙ non sit auctenticū, sed exemplum, cui non est adhibenda fides nisi ostendatur, vt. l. quicunqȝ. de fide instru. ⁊. §. si qs in aliquo. in auc. vt spon. larg. que
86 est in titu. C. de eden. † Item pōt obijci, si est alia scriptura eadem die facta, per quam fides ei derogetur per ꝯditionem, vt. l. scripture. C. de fide instru. hoc ēt posset obijci literis Pape. Item pōt obijci ꝙ aduersarius sit ꝑfessus se non vsurum apud iudicē, ⁊ sic ne ꝑbatio fieri possit. vt. l. iij. C. de fide instru. cum suspectuȝ habeať. ꝯtra est. l. interrogata. C. de libe. cau. sed ad id pōt dici, ꝙ illud est inductum fauore libertatis, cum multa alia sint inducta. vt. l. qui rem. §. flauius. de verbo. obli. ⁊. l. nō distinguemus.
87 §. de liberali. de arbi. ⁊. l. si ex causa. §. fi. de mino. † Iteȝ pōt obijci instrō, ꝙ non est numerus testium adhibitus, qui in eo esse dȝ, ſm distinctionem ꝯctus, in ciuitate, aut in agris, a perito, vel imperito, excedat libram auri, vel non, vt in auct. de fide instru. §. si instrā. ⁊. §. si vo, Item pōt obijci, ꝙ non a publico tabellione cōfectum sit, ⁊ sic habeatur pro priuata scriptura, ⁊ non detur ei fides. vt. l. instrā. C. de ꝑba. ⁊. l. exemplo. de ꝯuen. fis. deb. nisi forte ꝑbetur per testes non pauciores tribus. vt in. §. j. ⁊ in. §. si qs igitur. in auc. de fide instru. ⁊. c. cum. P. tabellio. extra eo. titu.
88 † Item pōt obijci, ꝙ a partibus, vel a tabellione non sit scriptuȝ, vel subscriptum, qḋ esse debet. vt. l. ꝯctus. C. de fide instru. Item pōt obijci, vt suspectum habeatur, si vnus testis ꝯdicat his, que ꝯtinentur in ipso, vel non agnoscat subscriptionem suam, vt. l. j.
89 in fi. quemadmo. testa. ape. † Item pōt suspectuȝ haberi, si in prima figura non apparet, ⁊ sit ibi aliqḋ interiectum, vel abolitum, vel cancellatum. vt. l. fi. C. de edic. diui. adria. tollen. ⁊. l. j. de his que in testa. delen. ⁊ in. l. si chyrographum. ff. de ꝑba. Item pōt obijci, si aliud sit subscriptum. vel interlineatum, vel subiectum, qꝛ eoipso videť falsuȝ. l. paulus. ad. l. corne. de fal. ⁊ hoc pōt obij
90 ci literis Pape. arg. c. cum venerabilis. de religio. domi. † Iteȝ pōt obijci si aliter sit transumptum, ꝙ̄ sit originale. vt in. c. de exceptio. Item potest obijci, si sit incisum in aliqua parte, qꝛ non datur ei fides, imo pro nullo habetur, vt. l. j. §. post. ff. si tab. test. nul. extā. Item pōt derogari fidei instri per aliud instrm ab eodem tabellione ꝯfectum, vt dissimiles sint litere, vt in. §. in his
91 vero. ⁊. §. si vero nullus. in auc. de fide instru. † Item pōt obijci, si non habuerit signum illius, qui ad ea signanda proponitur, vt in bullis Pape, nam si ibi non sit bulla, dȝ eius annotatio canzellari, vt. l. quotiens. in fi. de iure fis. ⁊ per Specul. in titu. de in
92 stru. edi. † Item pōt obijci rescriptis, ꝙ per suppressionem veritatis, vel taciturnitatis, vel falsi suggestionem, impetrata sint. vt. l. prescriptione. C. si ꝯtra ius. ⁊. c. super literis. de rescrip. sed expectabitur scḋa iussio literatum. vt in auc. de man. prin. §. si qs aūt. ⁊ in auc. vt nulli iudi. §. hic vero. Item potest obijci literis Pape, si sunt scḋe, ⁊ non faciant mentioneȝ de prioribus, vt. c. ex par
93 te. de off. deleg. † Item vetustas, ⁊ corrosio muriuȝ, nono best instrumento, vel literis Pape. l. j. §. si rose. de bo. poss. secū. tabu.
94 † Item sciendum est, ꝙ qñ instrm est suspectum, qḋ presumitur si sit cancellatum. vt. l. fi. C. de edic. diui adria. tollen. incūbit onus ꝑbādi ꝑducenti, alioqn puniť vt falsarius. l. iubemus. ⁊. l. sciāt. C. de proba. si autem non apparuerit suspectum incumbit onus ꝑbandi, ei qui dicit falsum. vt. l. qui accusare. C. de eden. ⁊ ideo ciuiliter agiť de falso, si vo criminaliter, semper dicēti incumbit
95 onus ꝑbandi. vt. l. liberi. C. de fal. † Item pōt obijci, ꝙ testes nō fuerunt rogati. vt in. c. relatum de testa. ⁊. l. ad fidem. cuȝ glo. de testi. ⁊. l. nulluȝ. de diuoꝛ. ⁊ glo. in ver. adijciatur. in. §. sed ⁊ si instrumenta. in auc. de fide instru. qḋ an presumatur, dic, vt in. l. heredes. §. fi. de testa. ⁊ in. l. sciendum. de vbo. obli. ⁊ an in tabellione, vide. §. nos aūt. in auct. de tabell. iteȝ ꝙ scriptura non fuit coram partibus lecta, vt per Io. and. in addi. Spec. in tit. de instru. edi. ⁊. §. ostensum. ⁊. l. ꝯctus. C. de fide instru. ⁊. l. fideicommissa. §. j. ff. de lega. iij. Laus Deo.

FINIS

Questio talis est.

AN MVLIERIBVS LICITVM sit se ornare. Et primo pro parte negatiua ꝙ non liceat adduco infrascripta argumenta.

SVMMARIVM

1 Mulieribus vestibus aureis ⁊ purpureis, an vti liceat, ⁊ infra numero. 17. et. 24.
2 Lex posterioꝛ leges precedentes limitat.
3 Mulieres in habitu ornato incedere debent cum verecundia, ⁊ sobrietate, ⁊. j. numero. 20. et. 21.
4 Peccatū mortale est id quod est contra doctrinam euangelicā. Mala omnia tolleranda sunt potius ꝙ̄ malo consentire.
5 Inimicus Dei est qui in peccato mortali existit.
6 Delicti grauitas ex qualitate pene dignoscitur.
7 Pene pro mensura delicti imponi debent.
8 Nullus ad gehennam damnatur nisi pro peccato mortali.
9 Mulieres vtentes ornamentis diuina visione carebunt.
10 Auctoritates sancto℞, phylosophoꝛuȝ, oratorum, prophetarū, poetarum, ⁊ prouerbia allegari possunt.
11 Mulierum ornatus est peccati, ⁊ libidinis prouocatiuus.
12 Oculus impudicus cordis impudici nuncius est.
13 Pauci sine vitio carnis inueniuntur.
14 Mulieres faciem suam ad similitudinem diuine pulchritudinis factam mutare non debent fallacia adulterina. Manus deo inferunt volentes reformare qḋ ipse reformauit.
15 Ornatus mulierum tendit ad inhonestateȝ, ⁊ ad aias capiendū. Ornatus proprius mulierum sunt boni mores ⁊ non vestimentorum pompa.
16 Mulieri non licet aliquid sibi facere, vt alteri noceat.
18 Homini an liceat vti vestibus de auro ⁊ purpura.
19 Decreto patrum non sancitum superstitiosa adinuentione presumendum non est.
21 Mulieres coloꝛum fucis vti non debent.
22 Consuetudo ciuitatis ꝙ mulieres se ornent est seruanda. Cōsuetudo a delictis excusat in his q̄ sunt ēt ꝯtra ius positiuuȝ.
23 Ornamentum corporis a sacro ordine alienum est. Mulier vtens veste virili anathema est. Limita, vt infra numero. 8.
25 Mulier nupta cogitat que sūt mūdi, ⁊ quomodo viro placeat.
26 Vendere vel emere purpuram serico ⁊ lana ꝯtextam an liceat.
27 Quicquid est causa cause, est causa causati.
28 In dubijs tutioꝛ pars eligenda est.
29 Monialis se ornans suspensione digna est. Monialibus, conuersis, ⁊ religiosis crines pollire non licet.
30 Ornatus dignitati mulieris conueniens permittitur.
31 Mulier vilis conditionis sui status equalitatem seruare debet, nec se ornare, vt nobilioꝛ reputatur.
32 Mulier qñ possit habere vestimenta conditioni sue excessiua.
33 Rationem de pietate melius est reddere ꝙ̄ de seueritate.
34 Mulier nupta se pt ornare vt viro placeat alr peccat. vt. j. n. 43.
35 Idem si velit nubere, vt alicui placeat.
36 Mulier moderate se ornare potest. ⁊. j. nu. 39.
37 Mulier bona intentione se ornare pōt non ad vanitatem.
38 Mulieri licitum est se ornare ob aliquam necessitatem.
39 Moꝛum honestas mulierem commendat.
41 Mulieri conceditur ornatus ſm consuetudinem regionis.
42 Mulieres an fucis, ⁊ adulterinis crinibus vti possint.

Primo

1

Rimo q non liceat † mulierib⁹ vti vestib⁹ aureis, ꝛ purpureis, cū sint, ꝛ cōueniant be vestes tm̄ principi, vt dicit glo. in. l. j. C. de vesti. eleb. lib. xj. ꝛ ea que cōueniunt soli principi vt p̄dicta vniuersi cuiuscūq3 sexus ꝛ generis habere nō p̄nt vt. l. tēperēt. C. eo. ergo mulieres nō p̄nt vti dictis vestib⁹, cu3 ibi dicat vniuersi. ꝛc. ꝛ reg. iur. sit, q qui oē dicit nihil excludit. l. decē. de verb. obli. ff. ꝛ. l. iuliaa
2 nus in prici. ff. de leg. iij. † ꝛ cū dicta. l. tēperēt sit posterior vr̄ limitare leges p̄cedētes, que hoc p̄mittebāt. l. sed ꝛ posteriores. ff. de legi. ꝛ glo. in dicta. l. j. ergo mulieres ꝓhibent portare talia ornamēta sibi nō conueniētia, p̄nt tm̄ vti annulis aureis. C. nulli licere in frenis ꝛ equestribus sellis. l. vna lib. xj. ¶ Qd̄ nō liceat mulieribus vti ornamētis, extat auctoritas Isaie pphe. iij. c. d. Deus p eo q eleuate sunt filie syon ꝛ ambulauerūt extēto collo, ꝛ nutibus oculoꝝ ibant, ꝛ plaudebant, ꝛ ambulabāt, ꝛ pedibus suis cōposito gradu icedebāt, dcaluabit. d. xticē filiarū syō, ꝛ. d. crinē eaꝝ nudabit, i die illa auferet. d. ornamētū calciamētoꝝ, ꝛ lunulas, ꝛ torques, ꝛ monilia, ꝛ armillas, ꝛ mitras, ꝛ olfactoriola, ꝛ gēmas in frōte pēdētes, ꝛ speculare, g̃ nō l3 eis vti ornamētis.
3 ¶ Qd̄ nō liceat extat auctoritas Pau. apl̄i. j. ad thi. ij. † Mulieres icedāt in bitu ornato cū verecūdia, ꝛ sobrietate ornātes se nō in tortis crinib⁹, aut auro, aut margaritis, vel veste p̄ciosa, s3 qd̄ decet mulieres. ¶ Facit auctoritas Petri apl̄i. epl̄a. j. c. iij. Mulierū nō sit extrinsecus capillatura, aut circūdatio auri aut indumenti vestimētoꝝ cultus, ergo mulieres se ornare nō debēt.
4 ¶ † Mr illō qd̄ ē ꝯ doctrinā apl̄ica3 vr̄ eē mortale Luce. x. q vos audit, me audit, ꝛ q vos sp̄nit, me sp̄nit. ar. ad hoc. x. q. iij. oipotēte3, cū ergo ornatus mulierū sit ꝯ doctrinā apl̄icā vt. s̄. in. iij. et iiij. ar. iō mulieres se ornare nō debent, qm̄ potius sūt q̄libȝ mala tolerā. q̄ malo ꝯsentiē. xxxij. q. v. c. ita ne. ¶ Ex quo iste mlieres
5 veniūt ꝯ p̄cepta diuia sūt i pctō mortali, ergo eas deus odio h3, † qm̄ q̄diu qs est in pcō mortali est hostis ꝛ inimicus deo, iō nō pōt mereri vitā eternā. de peni. dis. iij. c. sūt plures. Abb. in. c. qd̄ qdā extra d̄ peni. ꝛ r̄mis. g̃ nō h̄nt ipe mlieres grāꝫ dei, cū sit ꝯria odio eius, ꝛ duo ꝯria sit eē nō p̄nt. l. vbi repugnātia. ff. d̄ reg. iur. Et q eas odio hēt deus ꝓbat in ps. xxx. odisti dn̄e oēs obseruātes vanitates supuacue. q̄re Eccle. ix. auerte facie3 tuā a muliere
6 cōpta. ¶ Rōne grauitatis pcti nō debēt se ornare mlieres, † cuius grauitas cognoscit ex q̄litate pene. ff. d̄ pub. iu. l. ij. nā vnū cō mēsuratoꝝ d̄clarat reliquū. l. j. ff. d̄ reb⁹ du. Cū ergo Isaias. iij. c. dicat q ꝓ suaui odore fetor erit, ꝛ ꝓ zona funiculus, ꝛ ꝓ crispāti crine, caluitiū, ꝛ ꝓ fascia pectorali cilitiu3, p̄lcberrimi quoq3 viri
7 gladio cadēt. ergo delictū graue, cū pene sint et graues † q ꝓ mēsura d̄licti iniūgi debēt, vt in deute. hr̄, ꝛ. xxiiij. q. j. nō afferram⁹. ꝛ in auctē. de mā. pnci. §. pe. col. iij. ergo se ornare mlieres nō debēt. qm̄ grauissime puniunt, nā ꝛ detestabilis mulier illa Jezabel q̄ pinxit oclos suos stibio, ꝛ ornauit caput suū d̄ fenestra p̄cipita
8 ta est. iiij Regū ix. c. † Nullus dānat ad gehēnā nisi pp mortale pcm̄. c. vnū. §. al's. xxv. dist. cū ergo dicat p Lucā. xvj. c. Epulonē diuitē sepultū eē in inferno, ꝛ cur sit dānatus, cā dicat ibi, ex eo q induebat purpura ꝛ bysso, ergo apparet maximū eē pctm̄ qd̄ cōmittit circa ornatū corpis ex quo qs dānat ad iferos, vn̄ Greg. de quo in gl. scōe. xxj. q. iiij. Si cultus p̄ciosarū vestiū nō eēt i culpa sermo dei nō tā manifeste exprimeret q diues p̄dcis descēderit in infernū, q induebat purpura ꝛ bysso, q̄re ꝛ btūs Cyprian⁹. s̄. p̄mā epl̄am Petri ait, Serico ꝛ purpura induite Christū sincere
9 induere p̄nt, nō auro ꝛ margaritis adornate ꝛ monilib⁹, hoc aūt eē nō pōt, nisi p pctm̄ mortale. † Nō debēt mulieres vti ornamētis qm̄ sempiterna p̄uabunt visiōe ꝛ diuia cū itēsissimis flagellis cruciātib⁹ ꝛ lacerātib⁹ ipsarū corpa. circa q̄ polieñ. tātopere isudāt, ex quo Terē. mulieres dū moliunt dū comunt annus est, qd̄ faciūt vt ad se hoies attrahāt, q̄re Ouid. Spectatū veniunt, veniūt spectent vt ipe, vn̄ btūs Cypria. Deū videre nō poteris qm̄ oculi tibi nō sunt, quos ille fecit, s3 quos diabolus ifecit, de inimico tuo tincta cū illo pariter arsura. ¶ Pro eadē snia extat añdicti bti Cypria. aucto. in lib. de bitu virginu3. Nō v̄gines tm̄ aut viduas, sed et nuptas puto ꝛ oēs oino feminas admonēdas, q opus dei, ꝛ facturā eius, ꝛ plasma adulterare nullo mō debeant adhibito flauo colore vel nigro puluere vel rubore, aut quolibet
10 linimēto nām corrūpēte. † Et in iure nr̄o sctōꝝ auc. p̄nt allegari. vt in R. de serui. ꝛ aq. ꝛ in. l. diuortio. ff. solu. matr. Sicut et auct. philo. ar. l. mulier bona in p̄inc. ff. de iu. dot. Itē oratoꝝ. insti. de iu. ꝛ iur. ꝛ in rub. de socie. Itē psalteriū ꝛ ꝓphetas, vt ē glo. in. l. sciētiā in xbo vlciscēdi. ff. ad. l. acq. Poetarū quoq3 auct. alleg. p̄nt. l. in tm̄. §. fi. cū. l. seq. ꝛ ibi gl. ff. de rerū diui. ac et p̄uerbia vt
11 per Abb. in. c. q̄liter ꝛ qñ de accu. ergo ꝛc. ¶ † Arguit sic, legit Math. xviij. ve illi p quē scādalū venit, s3 talis ornatus ē pcm̄ ꝛ p̄uocatiuus pcti ꝛ libidinis, qd̄ ꝓbat q2 nāl'r plus appetit pulchra q̄ deformis ornata q̄ iculta no. xiiij. q. vltia. c. fi. facit illud p̄uerb. vij. c. Ecce mlier occurrit illi ornatu meretricio p̄parato ad capieñ. aias, ꝛ Hiero. ad nepotianū qd facit in facie chr̄iana purpureus colore, ꝛ succus aquarū, alterū est rubor genarum ꝛ labioꝝ q mētit alterū ē cādor oris ꝛ colli, q̄ sūt ambo ignis iuue
12 nū fomēta libidinū ꝛ ipudice mētis idīcia, † q̄re Aug. de chr̄ia. fide. de quo in. c. nec solo. xxxij. q. v. ipudicus oculus ipudici cordis est nūcius, nā p exteriora cognoscunt iferiora. c. ex studijs de p̄sum. xxxij. q. v. q viderit, ꝛ. l. dis. si qs diaconus, ꝛ no. i. l. is q. §. diuus. ff. de tuto. ꝛ cur. da. ab his. l. si nō cōuitij. C. d̄ iniur. ꝛ. l. nō codicillū. C. de test. qm̄ talis qs esse p̄sumit in q̄li bitu repit. l. itē apud. §. si qs v̄ginē. ff. de iniur. ꝛ Jo. epl̄a. j. c. ij. oē qd̄ ē in mūdo
13 ꝯcupiscētia carnis ē ꝛ ꝯcupiscētia oculoꝝ ꝛ sup̄bia vite. † Et vitio carnis pauci iueniunt imunes. l. dil. q2 tua, ꝛ no. gl. i. c. vlti. d̄ purg. cano. g̃ ornatus ē p̄uocatiuus pci, ꝛ libidinis, q̄re mlieres nō debēt se ornare, cū hoies p̄uocēt ad malu3, ꝛ q cām dāni dat, dānū dedisse vr̄. l. q occidit. §. in hac. ff. ad. l. acq. Ergo ꝓhibitus
14 ē ornatus mulierū. ¶ Arguit sic. † De⁹ fecit hoiem ad imaginē ꝛ sīlitudinē suā. Gen. j. eccle. xvij. xxxij. q. v. hec imago, ꝛ facies hoīs ad sīlitudinē pulchritudinis diuie est fcā. C. de pe. l. si qs in metallū. Et si in hoie sit aliqd̄ nāle vitiū vitio nāli parcit, vt. ff. de dā. ifce. l. fluminū. §. vitiū, ꝛ. l. si s̄uus seruū. §. fornicarius. ff. ad. l. acq. ergo nō debēt mlieres mutare faciē suā, ꝛ vti adulterina fallacia. ar. C. de mut. nomi. l. vnica. ꝛ maxime ad capieñ. aliquē, vt ibi. Sicut capi ac d̄cipi pōt, vn̄ x. Si vitiū frōtis alienus fucus inauret, Gl'ia frōtis obit cū color hospes abit, vt p gl. c. fucare, de cōse. dist. v. Et btūs Cypria. vbi. s̄. dicit, q manus deo iferūt, qñ id qd̄ ille formauit reformare ꝯtēdūt, ipugnatio ē. n. diuini opis. Deū āt ipugnare nō dēmus cū sit oium iustus iudex, vt i ps. vij.
15 ¶ Opponit sic † ornatus tēdit ad ihonestatē, ꝛ vanitatē ꝛ ad miseras aias capieñ. vt. s̄. ꝓbat. ꝛ d̄t Bernardus. s̄. Apocalypsi. Ex cordis thesauro sine dubio p̄cedit q foris appet vicioꝝ vanū cor vanitatis notā ingerit ꝛ reliqua. ex quo ꝓhibitus ē fucus cus, qm̄ nō ad placēdū hoibus, s3 ad seruiēdū demonib⁹ adhibetur. c. fucare de cōse. dist. v. vbi ꝓprie ornatus mulierū sunt boni mores, ꝛ non vestimentoꝝ pōpa, vnde eccle. iiij. Ne accipias faciē aduersus faciē tuā. ¶ Et vltio q̄rtū ꝓ hac parte q non liceat vti ornamētis, q2 ex hoc hoies incitant ad malū, vt. s̄. arguit sic,
16 † Nemini l3 et in suo aliqd facere aio nocēdi alteri, ar. ff. de dā. ifec. l. q vias. ꝛ de reg. iur. q domum p Abb. i. c. ij. in fi. de iniu. ꝛ dāno dato. Cū ergo mulieres sint fucate ꝛ pōpose ornate faciūt hoies videntes eas cōcupiscere rē illicitā, ex quo iā mechati sunt in corde suo. xxxij. q. vij. c. nō solū. ꝛ. xxxij. q. v. nec solo. ꝛ. c. seq. ergo ex quo nocēt alteri ꝛ i suo hoc ē i sua p̄sona, facere ꝓhibitū ē.

¶ Venio nunc ad partem affirmatiuam q liceat mulieribus vti ornamentis pro qua adduco infrascripta argumenta.

17 Rimo † q licitum sit mulieribus vti ornamētis, v3 pānis de auro vel purpura, vel scarlato, vt text. in. l. j. C. de vesti. eleb. ꝛ aura. lib. vj. ꝛ gl. i. d. l. j. ꝛ ibi Nic. de neap. ꝛ alijs ornamētis matronalibus, vt d̄t tex. i. l. vna. C. nulli lice. i. frenis ꝛ
18 equest. sellis eo. lib. ꝛ Bar. in. l. q̄uis. ff. de aur. ꝛ ar. lega. † Hoi vero nō l3 imo capitali pena punitur. d. l. j. ij. iij. vel ex correc. illarū legū vestimēta āmittit, aut in crimē lese maiesta. incurrit. l. tēperet. C. eo. de vesti. eboloy. Sed hec ꝯsuet. nō seruatur vt hr̄ p
19 Bar. vbi. s̄. ¶ † Qd̄ scōꝝ patrū decreto sancitū nō est supersti tiosa adinuentione nō est p̄sumeñ. ij. q. iij. ꝯsuluisti. cū ergo p scōs p̄res de iure nō sit statuta certa, nec determinata forma ornamentoꝝ, ergo p̄nt ad libitū mulieres se ornare, qm̄ in re sua quilibet est bonus moderator ꝛ arbit. l. i re mādata. C. mā. l. nō vsq3 adeo. ff.
20 si qs a par. fu. manu. ꝛ polla. ff. d̄ his qbus vt idig. ¶ † L3 theologi ꝛ maxie beatus Tho. ij. ij. q. 169. ar. ij. ꝓhibeāt ornamēta i certis casibus vt ibi ꝛ dicet. j. distinguēdo, ergo in alijs erit p̄missus ornatus a ꝯrio sensu, qd̄ arg. p̄cedit de iure, vt. l. j. §. hui⁹ rei. ff. de offi. ei⁹ cui ma. ē. iuris ꝛ q ñ sūt ꝓhibita cēsent ꝯcessa. l. necnō. §. qd̄ eis. ff. ex qb. cau. maio. ꝛ qd̄ de vno ꝯcedit de alio negat. xxv.

dist. qlis. c. nõne de psum. l. cũ ptor. de iud. l. maritus. de pcura.
21 quare, rc. ¶ † De iure ciuili vel põtificio nõ statuit circa ornatũ mulierũ, lz in. c. fucare de cõse. dist. v. ibi in summario dicat, q colorũ fucis mulieres vti nõ debet, tñ in tex. dr q pmittẽde sunt femine ornari sm veniã ergo nõ in totũ phibet, q̃re ea q̃ non sunt phibita cẽset ɔcessa, vt. s. d. xi. Et nrm nõ ẽ legẽ extẽdere. l. si vo. §. de viro. ff. sol. mat. l. illã. C. de col. ergo mulieres pñt vti ornamẽtis, qm̃ qd fit lege pmittẽte nõ meret penaz. l. gracchus. C. de
22 adul. ¶ † Cõsuetudo ciuitatis est, q mulieres se ornẽt vestibus r alijs ornamẽtis suis, q̃ ɔsuetudo seruãda ẽ. c. cõsuetudo. j. dist. l. de qbus r. l. diuturna. ff. de legibus, r ɔsuetudo eqperat priuilegio in interdic. c. nouit de iudi. r dilecti. de arbi. ergo mulieres pñt se ornare r ɔsuetudine excusande sunt, cũ cõsuetudo excuset ẽt in delictis in his q̃ sunt ẽt ɔ ius positiuũ, vt no. in. c. ij. extra de tẽpo. ordi. iõ. Aug. in. c. illa. xij. distin. ad quãcũqz eccle. veneris eius morẽ serua si cuiq̃ nõ vis eẽ scãdalũ nec quenq̃ tibi. iõ vti pñt ornamẽtis suis ne videant hypocrite, arg. gl. in. c. clerici. extra de vit. r bone. cle. si nõ ɔformarẽt se ɔsuetudini regionis sue
23 vbi sunt. ¶ † Pro hac pte arguit sic. Habet in. c. oĩs. xxj. q. iiij. q oĩs iactura r ornamẽta corpis a sacro ordie aliena ẽ, ergo laicis minime phibet. ad idẽ est tex. in. c. clericis d vita r bone. cle. vbi phibet eis oĩs ornatus, r de laicis nihil statutũ ẽ, r tñ ornatus mulierũ pp honestatẽ spectat ad eccle. arg. c. in nõnullis extra de iude. r. c. si qua mulier. xxx. dist. vbi anathema ẽ mulier q̃ vtit veste virili. d quo in deute. xxij. c. cũ igr nihil statutũ sit, ergo censet esse pmissuz, qm̃ si Papa hoc voluisset facile statuere potuisset, ar. c. ad audiẽtiam extra de decimis. r. l. vnice. §. si vo nõ
24 oẽs. C. de cadu. tol. ex quo ergo nõ phibet vr ɔcedere. ¶ † Arguit sic, validũ est argumẽtũ a solitis. l. j. de ope. liber. per. Cyp. in. l. iurisgẽtiũ. §. pionus. ff. de pac. r. l. iiij. ff. de spõs. r ab exẽplis scõx. xxiij. q. iiij. c. ea vindicta. Cũ igit legat q btã Cecilia deferebat vestes deauratas, ergo ab ea sumi exẽpluz potest. Nam si hoc pmisuz fuit sancte mulieri, quãto magis dz pmitti mulieri in
25 hac valle lachrymarũ degẽti. † vbi mulier nupta cogitat q̃ sunt mũdi r q̃o placeat viro. j. ad Corin. c. vij. quare. philo. vj. topi. S. de quo magis vr nõ inesse, r inest, ergo de quo minus. l. q̃to magis. ff. de iur. iur. c. cũ in cũctis extra d elec. Nã r de Joseph legit Gene. xxxvij. q habebat tunicã polimitã. i. recamarã. r Judith. x. c. vbi dr de ea q̃ se induit vestimẽtis iocũditatis, induitqz sandalia pedibus suis, assumpsitqz dextrariola r lilia, r annulos, r oĩbus ornamẽtis suis ornauit se, q̃ cũ venisset ad portas ciuitatis stupẽtes mirati sunt nimis pulchritudinẽ eius. r Hester. ij. c. vbi ipsa hester sctã q̃ erat pulchra nimis r decora facie vt oĩum oculis gratiosa r amabilis videret, sit cũ alijs vtebat ad ornatũ oleo mirthino, r qbusdã pigmẽtis r aromatibus qd sctẽ dñe nõ fecissent si pcm̃ fuisset. xxxvj. dist. q de mensa. vij. q. j. oĩs q geme
26 bat. r. c. lugdunẽsi. ix. q. ij. ¶ † Facit qm̃ nemini lz vẽdere purpuraz serico vel lana cõtextã sub pena capitis, r fortunarũ suarum ammissiõis vt est tex. in. l. j. C. q̃ res vẽd. nõ pos. ergo phibitũ est etiã emere, qr emptor r vẽditor sunt correlatiua, q̃re qd est statutũ in vno est ẽt statutũ in altero. l. fi. C. de indi. vj. tol. vbi Bar. r p eundẽ in. l. j. C. ne fide do. denk. r in. l. fi. C. de accep. Bal. in. l. nemo martyres. C. de sac. san. eccle. Abb. in. c. nulli de iudi. r in. c. j. de loc. io. de anania in. c. sup eo de vsu. glo. r doc. in cle. vna de ɔsan. r affi. ergo alia emere sunt ɔcessa. nec qd dr, de purpura r lana hodie seruat, vt notorũ est, iõ alia pbatiõe nõ idiget. l. si vo. §. q p rei q̃litate. ff. q satis. cog. r. l. ea qdẽ. C. de accus. iõ sufficit allegare. sm Bal. in. l. j. C. quo. r quã. iudex, ergo in pñtiaruz licitũ est emere ornamẽta, ergo lz ornatus. qm̃ quotienscunqz qd ɔcedit, etiã illud ɔcedit, p qd ad id puenit. l. ij. ff. de iurisd. om. iudi. l. quoc. ff. de iudi. Bal. insti. ex qbus cau. manu. nõ pos. vbi dicit q q vult ɔñs vr r velle añs, de quo etiã Bar. in. l. idebitũ. ff. de cõd. inde. tex. in. l. ad rẽ mobilẽ r in. l. ad legatũ. ff. de pcura. r in. l. vt funduz. ff. de fund. instr. c. p̃terea de offi. deleg. r dicta. l. ij.
27 † Et qcqd est cã cãe, ẽ cã cãti. ff. d vb. sig. l. liberox. g̃ rc. Et hec sufficiãt q̃tũ ad ptẽ affirmatiuã, q liceat mlierib' vti ornamẽtis.

¶ Sequitur decisio questionis.

Iesu Christi innocato suffragio, a quo oĩa exordieñ. sunt. vt in. l. in noĩe dñi. C. de offi. pf. pto. af. cũ vulgari, venio ad q̃stionis decisionez, q̃ q̃stio est moralis r pulchra ac delectabilis, vt ait Albericus de rosa. s. statis. in. y. pte. q. cxcviij. est etiã vtilis r quotidiana iõ attendẽda, iux. l. legaui. ff. de liber. leg. facit gl. in Clemẽ. dudũ in vbo hmõi, de sepul. in qua a sctõ Thoma nõintẽdo recedere, lz argumẽta p ptenegatiua sint vr-
28 gentia, r forte cũ eis trãsire nõ esset maluz † cuz in dubijs tutior pars sit eligeñ. c. ad audientiã de hom. c. iuuenis de spõs. l. ea. §. j. r. l. semp. ff. de reg. iu. attñ intẽdo sequi doctores pclarissimos, q hac de re vba fecerũt, r in iure nr̃o, vcz. hosti. Joã. And. Ancha. r Abb. ac Albe. de rosa. lz breuiter, ac inuolute, r iplicite locuti fuerint, attñ deo fauẽte, eos adaptabo ad intentionẽ beati Tho. ij. scde. q. clxix. arti. ij. Saluo semp iudicio cuiuslibz melius sentiẽtis, iuxta. l. claudius felix. ff. qui poc. in pigno. habe. Et salua semp determinatiõe sctẽ mr̃is eccle. cuius correctiõi. ¶ Ego Hieronym' tergulinus. U. Jur. Doctor Patauinus me subijcio, vñ sic distinguenduz esse arbitror, r pũo. ¶ An mulier que
29 vult se ornare sit monialis, religiosa, an secularis. † Primo casu non lz, imo talis digna est suspẽsione c. oĩs. xxj. q. iiij. r est glo. in Clemẽ. attendẽtes in vbo sericis de sta. mona. q̃ allegat fulgentiuz ad pban. dicentẽ, vestis talis sit sacre vginis, q̃ vestis sit intime castitatis, r Jo. an. in alia glo. ibi in vbo, r cornutis dicit, sic puto plus monialibus expedire deformato capite deo conuiuere, q̃ crines polliendo humani generis hosti seruire, quã glo. alle. d. Abb. in. c. vxoratus de conuer. cõiug. r in. c. si qs ex clericis, de vita r bone. cle. tex. in. c. sctimonialis. xxxij. dist. r in. c. vidua. xx. q. j. Et idẽ est de cõuersis p illã glo. sm Abb. in dicto. c. si qs. Idẽ dico de muliere pfitẽte religionẽ masculox in manib' cox, lz nõ ingrediat moñ. s remaneat in domo sua, qr efficit religiosa, Abb. in. c. insinuãte qui cleri. vel moñ. ẽt si nõ susceperit habitũ, dũmõ expresse sit pfessa. c. porrectũ. de regu. nã habitus nõ est de substãtia regule, sed d accidẽtibus, vt no. Abb. in dicto. c.
30 porrectũ. Scdo casu qñ est secularis lz distinguẽdo. vt. j. ¶ † Et pũo an mulier ipsa que se ornat sit nobilis, potẽs, r claratuz sui generis, tũ mariti sui nobilitate, qm̃ vxor corruscat radijs maritalibus, vt dicit tex. in. l. mulieres. C. de digni. lib. xij. Aut sit ipsa humilis r abiecte conditionis. Primo casu permittitur ornatus, sm quod conuenit dignitati, facit. c. clerici officia r. c. deus qui. in fi. de vita r bone. cleri. r sanctus Tho. ij. scde. q. clxix. arti. ij. in fi. vbi dicit q licite, mulieres possunt se ornare vt conseruent decentiam sui status, ad quod facit. xxj. q. iiij. c. j. ibi non pp necessitatẽ. rc. vñ Seneca, ait vxori Neronis, indue te delicate carissima nõ pp te, sed pp honorẽ iperij. ergo sm suũ statũ qui
31 liber vti dz vestibus, Spec. in tit. de aduocato. §. ij. † Scdo casu qñ mulier est humilis r vilis ɔditionis dico, q non lz, qr dz seruare equalitatẽ sui status, q̃ equalitas est seruãda. l. fi. C. de fru. r lit. expens. r sic nõ dz venire ɔ pcepta iustitie ledẽdo nobiles matronas, vt in. l. iustitia. §. iuris pcepta. ff. de iusti. r iur. ex quo si ex vanitate r iactãtia se ornaret, vt reputaret nobilior, peccaret. sm Albe. de rosa. in. ij. parte statu. in. q. 198. in fi. r cũ hac distin. p
32 cedat primũ arg. pro parte negatiua. † Sed si esset aliqua mulier que hẽret vestimenta aliqua aliquãtulũ sue ɔditioni excessiua pp ornatũ q̃ vestimẽta ñ ɔtinue nec ex vsu portaret, s raro, vtputa i nuptijs affiniũ suox r sine iactãtia, h casu nõ dãnarẽ, qm̃ ad talia que raro ɔtingunt iura nõ adaptantur, extra de despons. impub. c. litteras. ff. de legi. l. nã ad ea, r de reg. iur. que raro, facit qd dixit. d. Cardi. in cle. ij. de vita r bone. cler. in. iij. q. † Nã melius ẽ
33 de pietate, q̃ de seueritate reddere rõnem. l. dis. ponderet. in fin. xxvj. q. vij. allegãt, q̃re Greg. i morali, d q̃. i. c. disciplina. xxxv. di. ait, Miscẽda ẽ lenitas cũ seueritate facieñ. ẽ qdã ex vtroqz tẽperamentum, vt neqz multa asperitate exulcerent subditi, neqz nimia benignitate soluant. ¶ Scdo casu pncipali, an sit nupta aut
34 nõ, † Primo casu põt, vt tantũ viro suo placeat, ne p eius ɔtemptum in adulterium labat, r hoc sine peccato, sm Aposto. j. ad corinth. vij. Mulier nupta cogitat q̃o placeat viro suo. Sz si vt aliox oculos ad se attrahat illicitũ r mortale peccatũ ẽ. xxxij. q. v. nec solo. r. c. seq. Tho. vbi. s. r ad idem. d. Abba. post ho. r Jo. an. in c. j. in. iij. col. ne cler. vel mon. Ancha. in. c. Canonum statuta de consti. in rub. sm Jo. an. in. c. ea que de reg. iur. r Al
35 be. de rosa. in preall. q. 198. in fine. † Scdo casu si velit nubere r hoc faciat, vt alicui placeat pro vxore potest, secus in illa que nõ intendit nubere. sm Tho. vbi. s. r facit. c. non satis. lxxxix. dist. r p Ancha. vbi. s. Et hoc casu pcedant. ij. r. x. arg. vñ Augu. ad possidoniũ. Nolo vt de ornamentis auri vl vestis, pponas in p
36 hibendo sniaz nisi in eos, qui neqz ɔiugati sunt neqz ɔiugari cupiunt. ¶ † Tertio casu principali, aut in ornatu cuiuslibet mulieris est parsimonia r moderatio r non apponit nimia solicitudo aut est superfluus r immoderatus r solicitudo maxia iponit, primo casu tolleraf, r ita pcedãt. iij. iiij. v. ac. vj. argu. nã de modico non est curandũ. ff. de dolo. l. si oleũ. §. fi. cũ. l. seqũ. r. l. in rebus §. pñt. ff. cõmo. scdo casu dãnat per Tho. in prealle. loco, vbi inuenientes

uenientes superflua & curiosa ornamenta peccant, & cũ hac di/
stinctione transeat septimũ octauũ ac nonũ argumẽtũ. Et ita te/
37 net Albe. in dicta. q. ¶ † Quarto pricipali casu distingui dz an
cũ bona volũtate & intẽtione se ornet, an ex vanitate ad placẽdũ
viroꝝ aspectui. Primo casu pmittit in volẽte nubere & in vxo/
rata vt. s. in vxorata ꝟo intelligo, marito pmittẽte, alias secus, &
rõ me mouet, qa est caput mulieris. c. hec imago. xxxiij. q. v. & c.
manifestũ, vbi viro phibẽte nõ tenet seruare votũ abstinẽtie qđ
pmisit eo pmittẽte, quãto magis dz posse maritus vxorẽ suã ad
honestatẽ adducere, auct. multo magis. C. de sac. san. eccle. Se/
cũdo casu qñ ex vanitate & cũ damno pximi. nõ dz se ornare mu/
lier, & isto casu pcedat. xj. arg. Sed caueat mulier ne sua erronea
cõsciẽtia damnet, qm deus nõ respicit qđ fit, sed quo animo fiat.
lxxxvj. dist. nõ satis, deus enim cor iterrogat nõ manũ. xiiij. q. v.
siqd iuenisti & c. xv. q. vj. Si sacerdotibus. in fi. xvij. q. v. qui periu/
38 rare. † Licet tñ ornatus sine pctõ ob aliquã necessitatẽ, vt pter
se occultãdũ ab hostibus, vt fecerũt his tẽporibus, mediolanen/
siũ matrone ob galloꝝ terribilẽ exercitũ, vel pter defectũ alte/
rius vestimẽti, fm Tho. vbi. s. & est tex. in Clem. ij. de vit. & hone.
cleri. & ibi p. d. Car. & põt esse rõ, qz necessitas non hz legẽ. l. j. C.
de ope. liber. & j. q. j. c. remissionẽ, quare qđ necessitas cogit non
est iputandũ. c. inter cetera. xxij. q. iiij. Et sic isto casu posset mu/
lier vti veste virili, Licet in deute. xxij. c. phibitũ sit, & in decretis
xxx. dist. c. si qua mulier dicat ꝙ mulier q̃ vtitur veste virili ana/
thema sit, ex quo dat intelligi ꝙ mortaliter peccat, vt in. c. nemo
39 epoꝝ. xj. q. iij. vñ in hoc limitat dictũ. c. si qua mulier. ¶ † Quin/
to casu pricipali. aut honestus est ornatus, aut inhonestus, & pp
hoc puocatiuus ad libidinẽ. vt faciunt ille vane mulieres q̃ ostẽ/
dunt mamillas suas. Primo casu conceditur seruatis vltra scri/
40 ptis cõditionibus, † naz honestas moꝝ mẽtisqz solertia mulierẽ
cõmendat. l. ij. C. de his qui ven. eta. impet. Scđo casu dãnat vñ
sicut sine iustitia nemo ingredit regnũ dei, ita sine honestate, q̃
est vna de partibus eius essentialibus. l. iustitia. §. iur. pcepta. ff.
de iusti. & iure. Et p hac sententia. Grisostomus de cõpunctione
ait. Si se mulier decorauerit & ad se hoium visus puocauerit ex/
tremã vindictã sustinebit, etiã si nullã plagã intulerit. Venenum
41 eniz obtulit, & si nullus fuerit q bibat inuentus. ¶ † Sexto casu
an sit aliqua ꝯsuetudo ciuitatis circa ornatũ, aut nõ, primo casu
seruatis suprascriptis cõcedit ornatus fm ꝯsuetudinẽ regionis.
glo. in. c. si qs viroꝝ. xxx. dist. glo. in. c. clerici. de vita & hone. cle.
Spec. in titu. de aduocato. §. ij. dũmõ ꝯsuetudo ipsa non deuiet
ab honestate, Abb. in. c. clerici in. iij. col. de vita & hon. cleri. Se/
cũdo casu secus, quoniã nõ lz facere nouas foꝛas, Tho. vbi. s. q.
42 clxix. arti. ij. ¶ † Circa septimũ & vltimũ casum, principalẽ, aut
ornatus est cũ pictura. i. fuco. aut sine, Prio casu circa fucantes
se vel portãtes adulterinos crines, si hoc faciũt pter lasciuiam
vel cõtemptũ dei, est pctm mortale, & ita pcedant decimũ duode/
cimũ tertiũdecimũ & vltimuz arg. Si aũt faciũt ad occultãdam
turpitudinẽ, & defectũ, ex aliqua causa prouenientẽ, puta egritu/
dine, vel aliquid hmõi possunt, quare Aposto. j. ad Corinth. xij.
Que putamus ignobiliora esse mẽbra his honorẽ abundãtiorez
circũdamus, ita Thomas vbi. s. ij. scđe. q. clxix. arti. vltio. An/
cha. post Joã. an. in. c. ea que in R. c. canonuz statuta de cõstitu.
Abb. fm hosti. i dicto. c. j. in. iiij. col. ne cle. vel mo. hoc etiã tenet
Albe. in dicta sua qõne. in fi. de quo p Alexã. in. iiij. pte Sũme.
43 ¶ † Scđo casu pdicti doctores nõ reprobãt honestũ ornatũ si/
ne pictura, si se ornẽt mulieres, vt magis viris suis placeãt, sed si
vt alioꝝ oculos ad se attrahãt minime, qđ itelligẽdũ est cõcurrẽ/
tibus & seruatis seruãdis de qb⁹ supra, ad argumẽta in cõtrariũ
adducta aliter in forma non respondeo, qm esset terere tempus,
ac occupare membranas, cum ex distinctionibus factis facilime
responderi possit. Et hec sint ad laudem dei omnipotentis.

FINIS

Tractatus celebris de potestate secularium super ecclesijs, & personis ecclesiasticis, excellentis doctoris D. Stephani Aufrerij Tholosani.

SUMMARIUM

1 Imperator non debet pontificatus iura arripere, nec econuerso pontifex imperatoris nomen vsurpare.
2 Spiritualis actio a carnalibus distare dz i cursibus, & deo militans non debet se negotijs secularibus implicare.
3 Laicis etiam religiosis nulla super ecclesijs & personis ecclesiasticis dicitur attributa facultas.
4 Rex Francie iurisdictionem ecclesie non debet impedire.
5 Superna ptãs quã habitu papa censet habere ad quid valeat.
6 Papa põt etiam inter laicos intromittere arduis negotijs maximisqz difficultatibus scandalum generantibus.
7 Priuilegium immunitatis psone clericoꝝ quo iure censeatur.

INTRODUCTIO.

1 Tametsi pontifica/
tus † iura nõ deberet imperator ar/
ripere, neqz põtifex imperatoris no/
men vsurpare btõ Cypriano sic di/
cente. Jdez mediator Dei, & homi/
nuz Christus Jesus sic actibus pro/
prijs & dignitatibus distinctis, offi/
cia potestatis vtriusqz discreuit vo/
lens medicinali humilitate hominũ
corda sursum efferri, nõ humana su/
2 perbia rursus in inferiora demergi. † Ut etiã imperatores chri/
stiani p eterna vita põtificibus indigerẽt, & pontifices pro cursu
tẽporaliũ tantũmodo rerum imperialibus legibus vterent, qua/
tenus spiritualibus actio a carnalibus distaret icursibus, & Deo
militans minime se negotijs secularibus implicaret, ac vicissim
ne rebus ille diuinis psidere videretur, qui secularibus negotijs
3 esset implicatus. ¶ † Proinde laicis etiã religiosis super eccle/
sijs & psonis ecclesiasticis nulla sit attributa facultas, quos obse/
4 quendi manet necessitas, non auctoritas imperandi. ¶ † Unde
Celestinus. iij. eius in epistola decretali, non abs re protestat sue
intentionis nõ esse regis Francoꝝ iurisdictionez perturbare, vel
minuere, cũ rex ipse iurisdictionẽ ecclesie, nec vellet, neqz deberet
impedire. Nam si regũ ipsoꝝ gloriosissima gesta mente reuolua/
mus, non modo vniuersalis ecclesie iura violare, aut quoquomo/
do perturbare semper abstinuerũt. Quinimo aduersus iuriũ eo/
rundẽ inuasores innumeros duxerunt exercitus. Et ex presenti
Frãcie regno p rigidas alpes magnis periculis, & laboribus trã/
seũtes durissima longissimaqz bella gesserunt. Quo factus est, vt
Francoꝝ domus pro singulari laude iter oẽs fideles Christianis/
sima nuncupetur. ¶ Nihilominus a tpe quo munus officialis
Tholosani gerere cepi, spũales officiales atqz tẽporales in ple/
risqz casibus vidi frequẽter vtrinqz sese molestare. Nobis dicẽti/
bus ecclesiasticã iurisdictionẽ imunitatẽ & libertatẽ p ante dictos
seculares in dies opprimi, ledi, turbari, & multifariã vsurpari. Jl/
lis aũt in grãde tpalis regalisqz iurisdictionis preiudiciũ grauã/
mina, nouitates, & vsurpationes cõplures & per nos fieri, & attẽ/
tari qrentibus. Hinc ipse prouocatus anno dñi. M. cccclxxxvj.
Nouẽbr. pe. luce. cle. vt clericorum. de offi. ordi. in cle. publice re/
petendo casus nonnullos in qbus iudex secularis de clericis ce/
terisqz psonis ecclesiasticis, ac eoꝝ causis rebus & negocijs co/
gnoscere, nec nõ iudicare, aut als illis se immiscere de iure possit,
ac ediuerso iudex ecclesiasticus de laicorũ psonis eorũqz causis,
aut negocijs cognitionẽ, atqz diffinitionẽ sibi poterat vẽdicare,
aut pariter illis se immiscere in mediũ tũc adductos. Cũ aliqui/
bus ꝯclusionibus ibidẽ publice disputatis sub hmõi breui ꝯpẽ/
dio colligere decreui. ¶ Uerũ qz nil tã pfectũ in humanis adin/
uẽtionibus reperit, ꝙ ex aliqua sui pte defectũ aliquẽ nõ patiat.
Si qd in eo minus bñ positũ supfluumqz, vel diminutũ inueniat
id sciẽtie defectui nõ erubescã iputare. hinc nr̃e lucubratiũcule le/
ctores appñe velis exoratos male posita vel scripta (liuoris peste
postposita) corrigere & emẽdare nõ dedignent, impfectũ quoqz
sciẽtie suppleat pfectio charitatis eorũdẽ. ¶ Preterea intẽtio/
nis nr̃e nequaq̃ existit iurisdictiõi, ꝯsuetudinib⁹, priuilegijs, aut
libertatibus sancte mr̃is ecclesie sue maiestatis i aliquo detra/
here vel derogare, determinationi sedis apostolice me semp sub/
mittẽdo. ¶ Prima ꝯclusio fuit talis, Quis ecclesiastice & secula/
res iurisdictiões sint distincte. verũtñ a papa iurisdictio impera/
toris censet emanare. ¶ Scđa cõclusio. Et si papa gladij tpalis
exercitiũ nõ habeat apud eũ, tñ suprema censetur potestas. Hu/
iusmodi cõclusionũ pbationes, & improbationes, ac iprobatio/
num saluationes in pñtiarũ breuitatis gratia ptermittere cõsti/
tui, qñ quidẽ ista latius descripserim. in alleg. repe. j. & ij. q. princi/
palibus. De quibus etiã plenius per Anto. florẽ. in. ij. parte. iu.
ptis titu. xxiij. Frã. Paui. in extraua. vnã sanctã. Card. s. Sixti

In tract. de papa. q. lxiij. Pet. ꝺ mõte in sua monarch. in. iij. lib. icipiente. Expeditis his. Ant. in repetitiõe. c. p venerabilez. qui fil. sint legi. ɀ col. Oldra. ꝯsi. lxxxiiij. Ang. in. l. ꝺprecatio. ff. ad. l. Rhodiã. de iactu. Archi. in trac. de heresi. xv. car. in ver. ɀ qa ẽ tãta preeminẽtia, ɀ Milus in reper. in vꝟ. iurisdictio. ver. iurisdictionis ꝓrogatio, vbi ait ꝙ in papa nõ cadit iurisdictiõis ꝓrogatio, cũ sit iudex ordinarius cũctoꝝ. Et ibi. ɀ in ꝟbo, papa. vꝟ. papa nõ solũ dicit ꝙ laicus ꝯuẽtus corã papa si dicat eũ nõ eẽ iudicez suũ, inepte excipit, nã dicere ꝺ papã nõ hñe in eo iurisdictio-
5 nis exerciciũ. Et ita refert in Rota practicari. ¶ † Et si qs forsan diceret, ad qd valet suprema ptãs, quã dictu papa cẽseꝛ hñe, vide vbi. §. circa finẽ scõe qõnis, vbi tenui valere ad multa. ɀ primo vt ipsum iperatorẽ tãꝗ iferiorẽ destituat exigẽtibus causis.
6 ¶ † Itẽ in oibus arduis negotijs, ɀ maximis difficultatibus generãtibus scãdalũ in chꝛianitate, nã papa põt hmõi maioritatis rõne se intromittere etiã iter laicos, ɀ exercere hmõi ptãtez sibi a deo attributã. ibi videre potes latius rõnes ɀ iura hec cõprobãtia. adde Sicul. in. c. si duobus. de appel. vbi alleg. Inno. idez
7 tenere in. c. cũ te. de re iudi. ɀ in alleg. c. p venerabilẽ. ¶ † Tertia ꝯclusio. Lz priuilegiũ immunitatis psone clericoꝝ sit de iure positiuo, fori tñ priuilegiũ est de iure diuino. pro quo vltio est bonus tex. in. c. si iperator. xcvj. dist. vbi glo. quã oẽs extollũt. ɀ sequiꝛ Zaba. in repeti. c. perpẽdimus. de sen. excõ. idez tenent Tancre. Inno. Goffr. Hosti. Jo. an. Sicul. in. c. ij. de maio. ɀ obe. Rota. deci. xlviij. in antiquis. Gemi. in. §. lege. ij. c. volu. iiij. dist. Sicul. in repetitione. c. ecclesia. de cõsti. ɀ in. c. solite. vj. no. de maio. et obedi. ɀ de foro cõpe. c. si diligenti. Oldr. cõsi. lxxiij. Ludo. in singu. cccclxxiiij. incip. Sed arg. posset facere papa. Sicul. in. c. at si clerici. de iudi. ɀ in. c. fi. de foro cõpetẽ. c. proposuit. de concesſ. pben. ɀ. c. literas. de resti. spo. ¶ Ex his ponitur regula talis.

SVMMARIVM

1 Papa potest dare principi licentiam, ɀ auctoritatem iudicandi de clericis certi loci.
2 Papa eadem ratione qua potest vnum clericuz subijcere laico, eadem certos clericos principi.
3 Rex ɀ officiarij an, ɀ quã, ɀ super quos clericos habeãt iudicandi potestatem.
4 Argumentũ de toto ad parteẽ an in materia priuilegij sit validũ.
5 Papa an possit statuere, ꝙ clerici in sacris non sint obligati ad horas canonicas.
6 Clericus falsuz deponẽs corã iudice seculari põt ciuiliter puniri.
7 Aduocatus, pars, vel notarius clerici coram iudice delinquentes possunt ciuiliter puniri.
8 Clericus coram iudice seculari falso vtens instrumento ciuiliter puniri potest.
9 Clerico corã iudice seculari testimoniũ perhibere prohibetur.
10 Religiosi an possint compelli testimonium ferre in curia ciuili.
11 Judex laicus põt corrigere clericos deficiẽte ecclesiastica ptãte.
12 Degradatus actualiter censetur de foro seculari.
13 Clericus anathematizatus per seculares potestatẽ põt cõprimi.
14 Clericus ioculator post trinã monitionez non desistens ipso iure priuilegio clericali priuatur.
15 Clericus vestem clericalem non deferens non debet priuilegio clericali gaudere.
16 Clericus in minoribus ꝯstitutus ɀ duas duxit vxores coertioni fori secularis subiacet.
17 Officia publica exercentes priuilegijs gaudere non debent clericalibus.
18 Judex laicus potest ex pape delegatione de causis spiritualibus cognoscere.
19 Clericatum assumens postquã captus sit a iudice laico, an liberari debeat a manibus laicis.
20 Judices seculares possunt contra violatores salueguarde cuiuscunꝗ status sint cognoscere.
21 Clerici arma portantes veniunt ciuiliter puniendi.
22 Officiarij regij possunt quoscũꝗ sibi rebelles punire ɀ coercere.
23 Clerici iurisdictionẽ regiam vsurpare volentes ipsi iurisdictioni debent subiacere.
24 Clericus artifex delinquens an gaudeat priuilegio clericali.
25 Clericus assumens officia laicorum, si in eis delinquat, venit laicaliter puniendus.
26 Clericus assassinus potest criminaliter p iudicẽ seculares puniri.
27 Clericus qui habitu ɀ tonsura dimissis diu se enormibus delictis immiscuit, non potest se pro clerico defendere. ɀ nu. 28.
29 Clericus arma militaria deferẽs, si monitus nõ deponat, omne priuilegium clericale perdere debet.

¶ Prima regula.

Clerici nõ possunt de crimine coraz seculari iudice cõueniri, nec valet ꝯsuetudo ꝯria. tex. ẽ in. c. j. ɀ. ij. xj. q. j. ɀ in. c. clerici. de iudi. Et hoc siue agaꝛ criminaliter siue ciuiliter, vt. c. ij. de foro cõpe. vbi statuiꝛ, ꝙ nullus clericus distringi possit, aut condẽnari a iudice seculari, ad qꝺ tex. in. c. vnico. de cle. ꝯiug. li. vj. ibi trahi si posset criminaliter aut ciuiliter ad iudiciũ seculare, nec ab ipsis secularibꝰ iudicibꝰ debere psonaliter, vel etiã pecuniariter cõdẽnari, ɀ qꝺ pdcã ꝯsuetudo in ꝯriũ nõ valeat, vide latissime in dci. Ro. §. alleg. vbi qꝺ ex nlla ꝯsuetudie quãtũcũꝗ vetustissima nõ potuit rex Anglie acqrere iurisdictionẽ in clericos, maxie pp diuini iuris repugnantiã. ɀ sequiꝛ Gemi. in alleg. §. lege. iiij. distin.
1 ¶ † Fallit prĩo regula pñs, vbi papa ex cã daret vni pricipi potestatẽ iudicandi de clericis certi loci, vel territorij. ad qꝺ adduco Zaba. in repe. d. c. ppẽdimus. vbi tenet, ꝙ papa nõ posset tollere priuilegiũ clericoꝝ quo ad foꝝ, qꝛ illud ẽ de iure diuino nõ cerimoniali, sed morali, ꝯ qꝺ papa nõ dispẽsat. xxv. q. j. c. sunt qdã. ɀ sequiꝛ Sicul. in alleg. c. ij. de maio. ɀ obe. Et hoc verũ qñ id vellet facere ex toto, quo ad vnũ aũt, vel quo ad aliquos in pricula-ri hñ posset, fm Zaba. alleg. c. lector. xxxiiij. dist. ɀ qꝺ no. Archi. in alleg. c. sunt qdã. ad hoc. c. vnicũ. de cle. cõiug. lib. vj. fm eũ. ɀ hñ facit. c. verum. de fo. cõpe. ɀ. c. romana. §. dz. de appel. lib. vj. Prohibitio eni disponẽdi ꝯ ius diuinũ in papa ꝓcedit in dispo-
2 sitione vniuersali, que tollit ius diuinũ nõ in particulari. ¶ † Et sõ qua rõne dicit Zaba. ꝙ vnũ clericũ subijcere põt laico, vꝛ eadez posse dici de aliqbus clericis in certis casibꝰ respectu vnius principis secularis, sicut in. §. verũ. xxxij. dist. papa cõmisit duobus ducibus causam clericorũ simoniacorũ. ɀ in. c. mennaz. ij. q. v. vbi Brunichilde Francorũ regine causa spiritualis committitur. ɀ facit. c. nos. ɀ si incõpetẽter. ij. q. vij. ad idẽ tex. in. c. illõ. x. q. iij. vbi committitur laico, ne permittat aliquẽ epoꝛum Sicilie ꝺ parochijs ad se ptinẽtibus noie cathedratici amplius ꝗ duos solid. accipere, neꝗ ꝯpellere pꝛbyteros, aut clerum parochiarum suarũ. §. vires suas ei ꝯuiuia pparare. ad qꝺ gl. in. c. clericus nullũ. xj. q. j. Et si illud facere possit per viã delegationis, nõ minus
3 vꝛ, ꝙ id facere possit per viã priuilegij. † Propter qꝺ rex ɀ officiarij eius debẽt hẽre facultatẽ iudicãdi ɀ puniendi ciuiliter clericos in certis casibus, quos priuilegiatos appellant, de qbus la-
4 tius. J. subdiceꝛ. ¶ † Nec vꝛ ꝙ hic locũ hẽat argñ de toto ad partẽ, ꝺdo papa nõ põt hoc priuilegiũ fori tollere in toto, ergo nec ĩ parte. dari qdẽ pt instanti, multiplex. Non posset papa vniuersaliter statuere sup nõ solutione decimaꝝ, ɀ tñ particulariter id facere ꝯsueuit, ɀ dispensat cũ aliquibus gl. ij. in. c. a nobis. de deci.
5 ɀ ibi doc. ¶ † Non posset statuere gñaliter, ꝙ clericis sacris non essent obligati ad horas dicẽdas canonicas, qꝛ hoc esset ꝯ ius diuinũ, quo caniꝛ, septies in die ɀc. in. c. j. de celeb. missa. Et tñ papa dispẽsare pt cũ vno, si ñ sup vno, saltẽ sup tãto. Jmo. ɀ Zaba. post Lau. i cle. ij. ꝺ cele. missa. pp q̃ alia plura, q̃ lõguz nimis esset recitare, vꝛ ꝙ papa possit ex cã certos clericos iudici subijcere.
6 ¶ † Scdo fallit i clerico falsuz ꝺponẽte corã seculari iudice, qꝛ talẽ potest iudex secularis ciuiliter punire, p tex. in. l. nullũ. C. de testi. ɀ ibi hoc tz gl. Cy. ɀ Bal. ɀ Fede. de se. ꝯsi. lxxxvij. qꝺ incipit, Factũ qꝺ ꝓponiꝛ, vbi sic inqt. ¶ Itẽ ad hoc qꝺ obijciꝛ, qꝺ iudex laicus nõ põt punire clericũ de crie siue principaliter, siue incidẽter. Rñdeo, ꝙ corã eo nõ põt de crie accusari. Sed dico qꝺ iudex secularis clericũ agentẽ, vel accusantẽ corã eo calũniose, vel falsa aut varia testificantem potest ex officio extraordinarie puni re, ita tñ ꝙ executio pene si faciẽda sit in persona, reseruetur episcopo. Si vero sit realis executio fienda in bonis, illaz poterit facere iudex secularis, vel distringendo eius fideiussores quos clericus ipse dederit. C. qui accusa. non pos. l. iij. Et eodẽ mõ põt punire clericum in ciuilibus deficientẽ in expen. Et hoc sentit glos. v. q. vj. c. presbyteri. alias est. §. ɀ ibi Arch. facit qꝺ no. de iud. c. at si clerici. idẽ tz Pet. de anc. in repeti. c. ea que que. de reg. iur. lib. vj. sub. q. xxij. principali dicens huiusmodi opi. Federi. fundatam in equa consideratione. Et ista opi. de cõsuetudine seruatur in presenti regno. Cum autem vna opinionum habet pro se consuetudinẽ, illa est preferenda. nam ꝯsuetudo est optima leguz interpres. c. cuz dilectus vbi hoc tenet Sicu. de ꝯsuetudine, per. l. minime. ɀ. l. si de interpretatiõe. ff. de legi. ɀ tz idẽ Petr. de anch. in repe.

7 in repe.c.j.de 9sti.in.iiij.oppo.z Sicu.in eo.c.j.z in alleg.c.at si clerici,de iudi.z Clauas.in ver.opinio. ¶ † Et idē vr̄ de aduocato,pte,vel notario clericis corā seculari iudice delinquentibus,qr tales poterit ex officio ciuiliter punire,pro quo facit no.p Bar. in.l.si qs obrepserit.in fi.ff.d fal.p.l.athletas.§.fi.ff.d his q not.

8 infa. ¶ † Et idē si clericus corā iudice seculari vtat̄ falso istrumēto sup quo vidi plura arresta,z iter alia,anno dñi M.cccLxxxix. p curiā parlamēti Parisius fuit cōdēnatus Abbas Burdegalēn.in.ccc.li.turoñ.capiēdis sup eius tpali,z puatus oībus officijs regijs,qr cōmiserat falsitatē in qbusdā lrīs quittantie,qbus se iuuauerat in curia. ¶ Et de tpe meo qdaz in ecclesia cathedrali quādā maiorē dignitatē hñs post pōtificalē fuit p curiā plamēti Tholose in.c.lib.turoñ.cōdemnatus, eo q testes aliquos ad in eadē curia falsuz deponendū dicebat̄ subornasse. Hosti.tñ z alij multi in.c.sup eo.de fal.z Archi.in.c.in memoriā.xix.dist.z Lucas de pēna.in.l.fi.C.de vetera.lib.xij.tenēt 9riū.z istorū sniā in mea repetitione tenui de iure veriorē existere p iura,z rōnes ibi

9 deductas. ¶ † Sz qr phibitū est clerico corā seculari iudice testimoniū phibere,vt in.c.testimoniū.xj.q.j.z.c.nullus.xxij.q.v.nisi cū licētia epi.z in.c.sup prudētia.in fi.z.c.seq.xiij.q.ij.Si epi testificent̄ sine licētia hmōi non valeat depositio. Et 9cludit Sicu. in.c.cū nūtius.de testi.q sic,cū nō reperiat̄ expresse phibitū,qñ spōte deponit. Et idē 9cludit de religiosis,cū simplr̄ pmittant̄ testificari,vt Spec.tit.d teste.§.j.vsi.itē q est monachus.z in.c.z si Chrīs.in fi.de iureiurā.z.§.cogitādū.in auctē.d monach.z ibi glos.z Bal.in auctē.igressi.j.col.C.de sacrosan.eccle. Et ita seruat̄ de 9suetudie,z tenet Guido pape.q.lxv.lz aliq,pertim quo

10 ad religiosos teneāt 9riū. ¶ † Sz qd si nolint testificari dicit idē Guido vbi.s.qd in criminali nō 9sueuerūt cōpelli p iudicē secularē sine licētia,vcz Abbatis si fuerint religiosi aut epi,si seculares. Sz in cā mere ciuili,9sueuerūt cogi p iudicē seculārē aliqua leui coertiōe,pura p arrestationē equi,vel alterius leuis coertionis,dūmō in psonā coertio grauis nō iteruenlat pp.c.si qs sua

11 dēte. ¶ † Tertio fallit,vbi ecclesiastica ptās deficit,qr iudex laicus clericos hoc casu poterit corrigere,vt in.c.principes seculi. xxiij.q.v.z ibi bona glo.vt cū scisma faciūt,z nō pñt ab ecclesia cōpesci,vt voluit glos.in.c.tua.j.de deci alleg.xvij.dist.c.nec licuit.xxiij.q.v.c.de liguribus.z de sen.excō.vt fame. ¶ Propter qd Sicu.in alleg.c.tua.dicit sibi placere,q si hodie aliq cōtēderēt de papatu,z facerēt scisma in ecclīa Dei,nec possent corrigi p ecclesiā,qr quilibet est potēs,nec vellēt cōgregare 9ciliū,qd eo casu dñi tpales possent in eos manū mittere,z eis inuitis facere sopire z dterminari dubiū p ecclesiā. Nā dñi tpales ad hoc principaliter receperūt potestatē,vt ecclesiā dei iuuarēt,vt in alleg.c.

12 principes. ¶ † Quarto fallit in degradato actualiter,qr talis est de foro seculari,in.c.nouimus.de vb.signi.z in.c.ij.de pe.lib.vj. tenet Jo.And.in.c.cū nō ab hoie.z de iudi. Sz qd si talis clericus dicit se 9 iniustitiā degradatū,vel aliqd alleget,p qd appareat eū iniuste degradatū,an sit de hoc p seculārē iudicē cognoscēdū. vide Lucā de pēna.in.l.ij.C.de priuile.scola.lib.xij. Et ibi determinat an lata snīa ppetue depōnis in sacerdotē,solēnisqz degradatio celebrata,z traditus iudici seculari p eū pena legitima puniēdus,an secularis iudex debeat eū,z cām eius,z crimina iterū

13 examinare. ¶ † Quinto qñ clericus est depositus verbaliter z postmodū,qr incorrigibilis excōicatus,z deide crescēte cōtumacia anathematizatus,talis eni cōprimendus est p seculārē potestatē,vt est tex.in alleg.c.cū non ab hoie.z isto casu fm Jo.an.z

14 Sicu.nō est opus degradatiōe actuali. ¶ † Sexto fallit in clerico ioculatore,qui anno vel tertio monitus nō desistit,qr talis est ipso iure priuatus clericali priuilegio.tex.est in.c.vnico.de vit.z hone.cleri.lib.vj.qd pcedit etiā in clerico in sacris ordinibus 9stituto,fm Archi.z Do.de san.Gemi.lz Jo.mona.9,sz dicit Rota decis.cccxlix.in antiqs qd inter opiniones diuersas.sup vi.p

15 fert̄ opinio Archi. ¶ † Septio fallit in clerico 9iugato nō dferēte vestes,z tonsurā clericalē,vt in.c.vnico.de cle.cōiug.lib.vj.

16 qr tales nō gaudēt priuilegio clericali.vt ibidē. ¶ † Octauo fallit in clerico in minoribus 9stituto,q duas vxores habuit,vel cuz vidua,aut corrupta 9traxit,qr talis subditus ē coertiōi fori secularis,vt in.c.vnico.de big.li.vj. Secus de monacho vel 9stituto in sacris,q 9traxit cū vidua vl̄ corrupta,qr lz iste sit bigamus,quo ad qd.l.executionē officij,nō aūt quo ad hoc,vt pdat priuilegiū clericale.ita tz glo.in.c.qsqs.lxxxiiij.dist.Jo.cal.Jo.mona.Archi.Jo.an.z Do.in alleg.c.vnico.Jo.an.z Sicu.in.c.Joānes. d cle.cōiug.lz Bonagui.in.c.de bigamis.eo.ti.teneat q sacerdos q 9traxit cū vidua,vel duo mrīmonia successiue,z postea cōmisit homicidiū poterit puniri p iudicē seculārē.p.d.c.vnicū.sed

pcedēs opi.verior ē fm Clava.in ver.bigamia.§.x. ¶ Itē de eo q 9traxit cū vnica z vgie,cuius vxor postmodū notorie fuit adulterata,qr lz sit bigamus,quo ad.l.pmotiōis,nō aūt quo ad priuilegiū clericale 9cessuz clericis 9iugatis.ita tz deci.capelle Archiepalis.lxiij.z ibi vide p me in addi. ¶ Et idē de eo q 9traxit cū vgie,q nōdū cognita decessit,z postmodū cuz alia 9traxit,qr talis nō ē bigamus,vt tz Capel.deci.ccliij. ¶ Quid aūt de illo, q 9traxit cū vnica z vgie qua cognita discessit a pria,vñ mulier cū iudicio ecclīe cū alio 9traxit,deide prio viro reuerso cogitur ipse cū eadez adherere,an sit bigamus. ¶ Et qd de eo q credebat vxorē eē vginē tpe cōsummatiōis mrīmonij,z iuenit eā corruptā.vide Capel.deci.cclvj.z in addi. Et dic in summa.q pal leg.c.vnicū.intelligit̄ de bigamo vo,q habuit plures legitimas vxores.xxvj.dist.c.acatius.z.c.seq.si ambas cognouit,alias secus.ar.in.c.debitū.de bigamis.itelligit̄ etiā pdictū.c.vnicuz.de bigamo iterpretatiuo,qñ sicut pferī non est in sacris vel religiosus,vtputa,qr 9traxit cū corrupta.xxxiij.dist.c.maritū.z.c.a nobis.eo.tit.si illā cognouit,alīs nō.di.c.debitū.idē qñ reddit debituz vxori adultere.xxxiiij.dist.c.si cuius.z.c.seq.ēt si ad pceptuz ecclīe redderet fm cōmunē opi.z etiā si ignorabat eā adulteram fm Sicul.in.c.si vir.de adulte.alleg.xvij.dist.c.sicut z de biga. c.ij. Tales eni vñr nudati oi priuilegio clericali,z astricti foro seculari,z eis subest excōicationis pena,phibet̄,ne deferant tonsurā vel habitū clericalē.di.ca.vnico.z si portāt peccāt mortaliter fz

17 Clava.vbi.s.§.xij. ¶ † Nono fallit i laicis carnificū seu macellariorū,aut tabnariorū offm̄ publice z psonalr̄ exercētibus,q si tertio noiatiz moniti nō destiterint,aut resumpserint qñcūqz si sunt 9iugati pdūt oē priuilegiū clericale. Nō coniugati vo si oino,vt laici icedāt qdiu pmissis istiterint,eo ipso ēt pdūt priuilegiū clericale,vt in clemē.j.de vit.z hone.cle. ¶ Quā Matthe.z Zenze. voluerūt etiā itelligere in alijs vilibus officijs sicut in lenonibus, custodibus publicorū balneorū,z similibus.sz gl.Jmo.Zab.z Sicul.9,qr solū hz locum in macellarijs,z tabernarijs. ¶ Et scias q anno dñi M.ccccliij.p curiā parlamēti Tholose fuit iniūctū officiali Tholosano quatenus exequeret̄ pdictam cle.ds fecisse

18 asseruit z vlterius facturū obtulit. ¶ † Decimo fallit,vbi iudex secularis nō iure pprio,sz ex sedis aplīce delegatiōe cognoscit d causis criminalibus z spūalibus clericorū ar.i.§.verā.xxiij.dist.vbi papa 9misit cām clericorū simoniacorū duobus ducibus dādo ptātē deponēdi eos.bonus tex.i.c.mēna.ij.q.v.vbi fortius pz qd arbitrio Brunichildis regine Frācorū 9misit papa purgationē isamie,quā de simonia patiebat̄ qdā eps ad idē gl.in.c.decernimus de iudi.in v.psumāt.gl.in alle.§.verū gl.in.c.hñ qdē.xcvj.dis.de quo p gl.i.c.peruenit.xcv.dist.bonus tex.i.c.illud.x.q.iij.iūcta gl. in.c.clericus nullū.xj.q.j.z dixi.s.in fallē.j.Idē tenuit Host.Jo. an.Anto.z Sicu.in alleg.c.decernimus. Bal.in.l.rescripta.C. d preci.ipe.offe.Jo.fab.i auc.statuimus.C.de epis.z cle.z p Jo. an.i.c.vnico.de cleri.9iug.li.vj.Idē Sicu.i.c.ecclesia.s.Marie de 9sti.z in.c.ij.de fo.9pe. Archi.in.c.ab arbitris.d offi.deleg.li.

19 vj.ad q facit q posui.s.i.j.fallē. ¶ † Undecio fallit,vbi qs assumsit clericatū postqz fuit captus a iudice sclāri puta qr in carcere se fecit clericari,vel fecit pfessionē,qr hoc sibi non pdest,est.n.cā z psona preuēta. Et in dubio id vr̄ fecisse in fraudē,vt.ff.de his q sibi mor.9sci.l.fi.ita Jo.an.in.c.vnico.de obli.ad rō.z in.c.Joā. de cler.9iug.z in.c.ex parte.lo.iij.de priuile.z illā partē sequunt̄ cōiter oēs legiste.maxīe Guil.de cug.i pe.ff.si ex noxa.cau.agat̄. Idē Bar.in.l.j.ff.de pe.de quo plene i deci.c.q.cxliiij.z ibi p me in addi.Zaba.in repe.c.ppēdimus.de sen.excom. Secus āt si añ iudiciū incboatū assumpsit clericatū,qr tūc sine dubio corā ecclesiastico iudice dz 9ueniri postqz iudex laicus nō pueñit,vt in.c.p posuisti.de fo.cōpe.z.l.si qs postea.de iudi. Ubi vero post iudiciū inchoatū corā iudicio seculari efficit̄ clericus sunt opiniones diuerse,de qbus p Jo.an.z doc.in alleg.c.vnico. Cōiter tñ i hoc casu sequēdo opi.Jo.an.9cludēdo q i ciuili z criali nulla dz heri districtio p iudicē seculārē,vt ponere in carcerē detinere,z similia. Nec ēt aliqua executio in psonaz clerici,nā clericatus eximit psonā q ad oēm manus iniectionē z districtionē. Sed nō eximit cām a iurisdictiōe pueniētis,quo ad ipsius pcessum z instantiā finiendam,z realiter quo ad bona exequenda,z sic erit iudex cause non persone,vt in isto hr̄ in.c.sane.de foro compe. Idem tenet Spe.in tit.de reo.versi.sed quid si est criminalis.z Archi.xj.q. j.c.j.vbi satis de hac materia.z vide qd legit̄,z no.in.l.hoc accusare.§.j.ff.de accu.z per Luc.de pē.i.l.fi.C.d vetera.li.xij. ¶ Et q dicta sunt in clerico,idē dicit in pfesso maxime ordinato.facit. de pe.di.j.si his auctoritatibus.z.xxxv.q.ij.admonere.z ita concludit Jo.an.in alle.c.vnico. Et si crimē exigat penā capitis aut

furcarũ dicit Bar. in alle. l. j. ff. de pe. post Jac. but. Cy. ⁊ Gui. ꝙ cog. qđ eps debit eũ ꝺgradare ⁊ tradere iudici sclari. c. cũ nõ ab hoie. de iudi. ⁊. l. q cũ vno. §. reus. ff. de re mili. ⁊ auct. clericus. C. de epis. ⁊ cleri. idẽ tз Bal. in. l. officiales. eo. tit. Sз qꝛ epi se reddũt difficiles in hmói degradationibꝰ iudices seculares excedũt termios suos, ⁊ de talibꝰ sumũt suppliciũ, vt ait Bar. in alle. l. j. idẽ vt. s. dicit, ⁊ tenet Pet. de ancb. in repe. c. ea que. de reg. iur. lib. vj. xiij. q. de quo vide p Old. ꝯsi. iiij. p Bar. in. l. pe. ff. ꝺ iuris. om. iudi. Bal. in auctẽ. cã q fit cũ mo. ⁊ in. l. placet. C. ꝺ sac. san. eccle. Ang. in alle. l. j. ff. de pe. Jo. de ana. post Pet. de ancb. in c. ad falsarioꝝ. de fal. in. xiij. col. Zab. in cle. ne in agro. §. qꝛ vero in. viij. q. ꝺ statu mo. Bal. Ang. ⁊ Jmo. in. l. nemo põt. ff. ꝺ leg. j. Bal. in. l. affinitatis. C. cõia. de succes. ⁊ in. l. ij. C. vt in pos. leg. Jac. but. in. l. pe. ff. si ex noxa. cau. aga. Bal. in. c. cũ nõ ab hoie. viti. col. de iu. Jac. but. in. l. qsqs. la. ij. C. de epis. ⁊ cle. Jmo. in. c. eã te. ij. col. ꝺ rescrip. Sicu. in. c. qđ clericis. ꝺ fol. ⁊ in. c. ꝑposuisti eo. ti. ⁊ Sali. in auctẽ. statuimus. C. ꝺ epis. ⁊ cle. Adde ꝙ eps vł iudex eccłiasticus cogit̃ punire clericũ de crie cõdẽnatũ a iudice laico, añquã fuerit clericus. ita tз Bar. in. l. cũ qdaз puella. ff. de iurisdi. om. iudi. dicẽs isto casu iudicẽ secularẽ eẽ maioreз iudice eccłiastico. alleg. Cy. idẽ tenere in. l. ꝑperãdũ. §. finaũt. C. de iudi. idẽ Jnno. in. c. j. de offi. ordi.

20 ¶ † Duodecio fallit in casu violatiõis, seu ifractionis salueguardie, de quo ꝯ clericos quoscũqз iudices regij in regno pñti cognoscere cõsueuerũt de hmói rõne clericos pecuniariter punire, ꝑ quo facit. l. ij. vt nemo priuatus. titu. ꝑce. C. ibi miles vel clericus. ⁊ ibi, executoresqз huius legis oẽs iudices ⁊c. Et de hoc rex ⁊ eius officiarij sunt in possessiõe ⁊ saisina a tpe cuius inituj memoria non existit, qđ tps imemoriale iuxta theoricã Jo. mo. in. c. ij. de ꝓb. li. vj. operat̃ idẽ qđ ꝓuilegiũ. c. sup qbusdã. §. ꝑterea. de xb. sign. l. hoc iure. §. ductus aque. de aq̃ quot. ⁊ esti. ⁊. c. j. de ꝓscrip. lib. vj. cũ ꝯcor. ¶ Nec ob. si dicat̃ illud locũ hr̃e qñ ꝓscribẽs est capax possessiõis. secus vbi eẽt incapax, vt voluit Sicul. in. c. cãm. de ꝓscrip. ⁊ in. c. quãto. de cõsue. ⁊ in. c. nouit. de iudi. Anto. in. c. ꝑuenit ꝺ cẽsi. Bal. in. l. oẽs. in fi. C. de ꝓscrip. xxx. an. Do. in. c. catholica. xj. dist. ⁊ in alle. c. ij. de ꝓbẽ. Sicu. ⁊ Ana. in. c. ad hoc. de simo. ad qđ gl. in. c. nobis. de iure patr. sup ver. de iurisdictiõe. ⁊. c. qđ sicut. ꝺ ele. in ver. ipedire. ibi Sicul. vñ Zab. ꝯsi. lxxxix. dicit qđ lз eccłia ꝓscribat alienas decimas cũ titulo vel solo cursu tpis imemorialis, nõ tñ laicus, qꝛ tps eũ capacẽ efficere nõ põt. Ad qđ rñdet̃ verũ eẽ regulariter qđ ex solo cursu tpis qs fieri nõ põt capax ꝺ incapaci, vt in iuribꝰ ꝯcor. alleg. ¶ Fallit tñ si vna cũ tali possessiõe imemoriali ꝯcurrat fama priuilegij, qꝛ ne pp difficultatẽ ꝓbãdi rẽ tã antiquã pereat ius ptis ꝓsumit̃ ꝑ priuilegio. Nõ ergo solũ tẽpus hoc iducit, sed ꝓsumptio priuilegij ꝓbata diuturnitate fame, qđ clare tenet Jmo. post Zaba. in. c. cũ apłica. ix. col. vers. Nec obstat ꝑdictis. de his q fi. a pre. idẽ Zaba. in alleg. c. causaз. idẽ Do. in. c. ij. §. sane. de deci. lib. vj. ⁊ idem Zaba. in quadã subscriptione ad ꝯsiliũ Zizoli, de cautelis. qđ incipit. Cũ lis ⁊ q̃stio. ⁊ est in fine ꝯsilioꝝ Pet. de ancha. facit decisio. Joã. an. in regula iuris, qui ꝯtra in mercu. vbi ꝯcludit qđ licet nullo tẽporis spacio eccłiarũ vnio possit induci, vt tenet Hosti. in. c. qm̃. de vita ⁊ bone. cle. ⁊ in summa. de sup. ne. pre. §. j. Si tñ ꝓbet̃ ꝙ eccłie tpe imemoriali tẽte fuerint vt vnite, ꝓbata cẽsetur vnio ꝓsumptiue, ⁊ allegat q̃ dixi in alleg. c. cum apłica. idẽ Old. cõsi. cccxcvj. Zaba. in cle. j. in prin. in. xx. q. de suppl. negli. pla. Sicul. in. c. cura. de iure patro. glo. in cle. j. in ver. ad mẽsaз. de excessi. prel. Pet. de ancha. cõsi. clvij. ad idẽ in. c. j. de ꝓscriptio. lib. vj. Bald. in. l. cũ de in rẽ verso. ff. de vsuris. ¶ Nõ aũt facultas cognoscẽdi ciuiliterqз puniẽdi de certis criminibus aliquoꝝ clericoꝝ ꝑ iudicẽ secularẽ sit q̃sibilis priuilegio iã satis tactũ eẽ vꝛ supra in prima fallẽtia, vltra que adde qđ dicit Sicul. in alleg. c. causaз. de ꝓscrip. ꝙ priuilegiũ pape potest ꝯcedere laico capacitatẽ spiritualẽ. gl. in. c. imperiuз. x. dist. ⁊. xxv. q. vij. in summa. in fi. Joã. and. in addi. Spec. titu. de lega. §. nũc tractemus. ver. sз nunqd legatus. Jnno. in. c. qđ sicut. in glo. epoꝝ. de ele. Anto. post Joã. and. in. c. nobis. de iure patro. Joã. an. Specu. de ꝓbẽ. §. penul. glo. in. c. laicis. xvj. qõ. vij. Bal. in. l. rescri. penul. colũ. C. de preci. impe. offe. Petr. de ancha. in cle. per literas. de ꝓben. Anto. in. c. massana. de electio. c. in nr̃a. de ꝓscrip. c. quãto. de iudi. ⁊. c. ꝑterea. lo. j. de iure patro. Sicul. in. c. dilectus. de offi. leg. Jmo. in. c. qđ in dubijs. ꝺ renun. ⁊ in. c. ad supplicationẽ. eo. titu. ⁊ Zaba. cõsi. xcix. Sed sic est qđ in nr̃o casu vna cũ ꝑdicta possessiõe imemorabili cõcurrit fama priuilegij. Nã sicut notoriũ est officiarij regij, ⁊ alij regnicole ꝑdictũ casum violationis salueguardie, ⁊ quosdã alios (de qbus dño cõcedẽte subdicet̃) casus priuilegiatos appellant. Jgit̃ ꝑdictũ priuilegiũ ex tanto tẽporis cursu cuius initij ⁊c. ꝓsumptiue censetur esse sufficiẽter probatũ per rões ⁊ iura ac oppositionũ doctores, ⁊ cõcordãtias superius alleg. Et presertim qa scientia principis cuз tolerantia in materia quesibili priuilegio, facit validã ꝯsuetudineз generalẽ ꝓsentis regni, vt not. Anto. ⁊ Sicul. in. c. j. qꝛ circa. de cõsang. ⁊ affi. ⁊ idẽ Sicul. in. c. j. de treuga ⁊ pace. Itẽ Do. in. c. catholica. xj. dist. alleg. glos. penul. in. c. penul. de fil. presby. Old. cõsi. ccliiij. vbi dicit esse regulã generalem, ꝙ ꝯsuetudo nota ei qui priuilegiare potest, equipollet priuilegio. vꝛ enim tolerãdo priuilegiare. alleg. Jnno. in. c. cum contingat. de foro cõpe. ⁊ in. c. nouit. de iudi. ⁊ in. c. si diligenti. de ꝓscrip. vñ Archi. in. c. obeuntibus. lxiij. distin. dicit illi canoni esse derogatũ per ꝯtrariã ꝯsuetudinẽ quã papa scit ⁊ tolerat. ¶ De salueguardia a quo ⁊ per quẽ debeat impetrari, ⁊ ꝯcedi, ⁊ qualiter violatores, ⁊ a qbꝰ sint puniẽdi, ego late posui in addi. ad. q. ca. cccclxxxix. ⁊ vide cõcor. quas posui in stilo curie. titu. de assecura. §. fi. ¶ Sciendũ est aũt, ꝙ executio emende per clericũ debite ratione violationis ꝑdicte fieri debet in bonis imobilibus tẽporalibus per not. Old. ꝯsi. xvij. ⁊ ita fuit ꝯclusum in cõcordatis factis iter officiarios spũales ⁊ tẽporales presentis ciuitatis Tholose. Anno dñi M. ccclxxxvj. ⁊ antiquitus dicebatur per curiã seculareз, ꝙ temporale clerici in hmói ⁊ similibus casibus detineretur ad manũ regis, donec sibi soluta fuisset emẽda. Hodie vero vtunt̃ alijs verbis. s. condemnationis. ¶ Vñ anno dñi M. cccxcix. die prima Martij, cuз quidã clericus in simili casu condẽnatus in emendã nõ hr̃et tpale dictũ fuit per curiã parlamẽti, ꝙ idẽ clericus solutus teneret pẽsionẽ in curia epi Parisius, vsqз ad satisfactionẽ. Et hoc ne arrestũ primũ remaneret illusoriũ. Et qꝛ dicta emẽda descẽdebat ex delicto. ad qđ facit. c. grauis. de depo.

21 ¶ † Decimotertio fallit, in portu armoꝝ. Nã clerici de hmói delicto per iudicẽ seculareз possunt ciuiliter puniri, pro quo videtur tex. secundum Joan. fab. in. l. addictos. C. de epis. audi. ⁊ ibi glos. sup xbo, vindicet̃. Nã armoꝝ delatio clericis est iterdicta. c. ij. de vita ⁊ bone. cleri. ⁊ laicis. C. vt armoruз vsus inscio principe interdictus sit. lib. xj. Et de hoc rex ⁊ eius officiarij in pñti regno sunt in possessiõe, ⁊ saisina a tpe cuius initij memoria nõ existit concurrẽte fama priuilegij, ⁊ propterea dicitur iste vnus ex casibus priuilegiatis, ad qđ vide que scripsi in ꝑcedenti fallentia. Et intelligo ꝑdicta in armis offendibilibus, secus aũt de armis defensibilibus. Naз ita pñt assumere clerici ad sui defensionẽ, vt in. c. dilecto. de sen. excõ. lib. vj. ⁊. c. olim. j. de restitu. spo. ⁊ ibi Bal. Sicul. ⁊ doc. Et appellatiõe armoꝝ veniũt arma facta principaliter ad nocẽdũ. Ang. in. l. armatos. ff. ad. l. iul. de vi pu. Non tñ venit cultellus ad scindẽdũ panẽ. ꝑ quo gl. not. in auc. de armis. §. fi. col. vj. ⁊ gl. super rubrica. de fabricen. lib. vi. Si vis latius videre quid veniat appellatione armoruз in statutis vel iure cõi. vide Ang. are. in ver. stoco ferreo. in trac. de crimi. ¶ Aduerte ꝙ de ꝯsuetudine gñali Francie officiarij regij cognoscunt de portu armoꝝ facto in terra comitũ ⁊ baronum. Quamuis de iure cõi omnes habẽtes merũ imperiũ, de illo possint cognoscere, vt tenet Pet. Jaco. in tit. de condi. ex. l. insti. de act. §. quadrupli. ¶ Sciendum est tñ qđ in concordatis officioꝝ curialiũ spũali, ⁊ regie Tholose fuit inter alia ꝯclusum, ꝙ gentes regie ꝯpositiones non reciperent a clericis, nisi in casibus a iure permissis, vel de generali ꝯsuetudine regni, vt portationis armorum per mediũ turbe in numero decem, qđ tñ in presentiarũ maле seruatur quo ad vltimum.

22 ¶ † Decimoquarto fallit cum ꝑ clericos fit offensa regijs officiarijs officiendo, ⁊ ita fuit etiã in preal leg. ꝯcordatis ꝯuentũ per. l. vnicã. ff. si quis ius dicen. nõ ob. vbi tex. qđ oẽs iudices pñt inobedientes punire, ⁊ suam iurisdictionẽ penali iudicio defendere, vcз magnus iudex in magnis causis ⁊ magnis multis, paruus in paruis, ⁊ paruis multis ſm Bart. ⁊ Bal. ibidẽ iũcta gl. Alias iurisdictio tpalis ludibrio posset esse ⁊ illusoria. ad qđ tex. in. c. j. ⁊ ibi Jnno. Sicu. ⁊ doc. ꝺ offi. dele. ad qđ bene facit. c. romana. de penis. lib. vj. Specu. in tit. de iurisdi. om. iudi. in ver. fi. ⁊ ibi Jo. an. ꝑpterea Jnn. Hosti. ⁊ doc. in. c. dilectus. ij. de rescrip. dicũt ꝙ iudicis iterest suã tueri iurisdictionẽ. Ad qđ facit no. p Bal. in. l. si qs. ff. de iurisdi. om. iudi. vbi đr ꝙ vbicunqз est offensa iurisdictio, vel fracti fines, aut sp̃retũ ꝑceptũ iudicis quilibet de populo admittit̃ ad accusandũ. ⁊ refert Cy. ita ꝯsuluisse p dictã. l. ¶ Đr aũt offendi iurisdictio ſm Bar. sed clarius p Bar. in prealleg. l. vnica. Primo p ꝯtumaciã ⁊ hoc in quolibet genere contumacie, que habet impedire partes iudicis quo minus sortiant̃ effectum, vt in ꝯtumaciã non veniẽdi. l. ꝯtumacia. ff. de re iudi. Jn contumacia non patiendi. ff. ne vis fiat ei. l. si quis iussui. Et in contumacia non restituendi. l. qui restituere.

ff. de

ff.de rei vē.de appel.l.creditor.§.iussus. Per contumaciā aūt
nō ꝓbādi nō offendit ptor, et iō non punit nisi p exclusionē a iure
ꝓbādi.l.nō ex oibus.ff.de arbi.c.corā.de in integ.resti. Neqꝫ per
cōtumaciā nō agēdi vel nō accusandi.iō nō mulctatur cōtumax,
sed a iudicio excludit.l.diffamari.C.de inge.et manu.et p Inno.et
docto.in.c.cōquerēte.de offi.ordina. Neqꝫ p cōtumaciā nō ap-
pellandi, sed bñ p cōtumaciā nō rñdendi, qꝛ iudex nō pōt ipune
contēni.vñ poterit mulctare.vt in.§.fi.dicte.l.vnice. Offenditur
etiā p calūniā, vt no.insti.in proe.in versi.calūniatione iniqtatis,
iō pōt calūniantē necnō excipientē repellere, vt.l.qui cū maior.§.
si pñis.ff.de bo.li. Etiā offendit magratus et dignitas sua p verū
delictū in eū cōmissum, vt dicā in fallē.seq.sed nō est ommittēdū
ꝙ de casu pñtis fallentie rex et eius officiarij sunt in possessione et
23 saisina, sicut dictū est de casu fallentie pcedētis. ¶ † Decimoqn-
to fallit, vbi clerici volūt vsurpare iurisdictionē regiā, nā tūc pñt
mulctari p iudicē secularē. Et ita cavet in preallegatis cōcordā-
tijs.et de hoc rex et eius officiū sunt in possessione etc.sicut in pce-
dētibus fallētijs iā dictū est. Ad qd vr facere.c.ex parte.de vb.
signi.vbi pmittit iudici defendere iurisdictionē et territoriū suū.
ad idē tex.in alleg.c.dilecto.de sen.excom.lib.vj.iunctis no.per
Inno.in.c.olim.j.de resti.spolia.et.c.dilectus.de pe.vbi dicit or-
dinario cōpetere iurisdictionē in extraneos impediētes eius iu-
risdictionē p dictū.c.j.de offi.delega. Quia omnia sine quibꝰ etc.
vt in.c.pterea.c.sane.et.c.prudētia.de offi.deleg.l.ad legatū.et.l.
ad rem mobilem.ff.de procura.et.l.ij.ff.de iurisdi.om.iudi. ¶ Et
similiter quando advocati deficerent in advocatione corā eo vel
testes in testificando aut scripturis in actis allega.l.moris.ff.de
pen.l.nullum.C.de resti.et.l.quesitum.ff.eo.ti.ad quod facit que
dixi.s.in.ij.fallen.et not.per Inno.in.c.venerabili.de censi.
¶ Quinimo dicit Bal.in marg.in ver.iudex.qd iudex superior
in aliquo territorio, pōt suā iurisdictionē defendere etiā cū ense
et in bello, qd dicit esse verū, si iurisdictio erat evidens et notoria,
sed subditus vel aliter subtrahebat sibi exercitiū iurisdictionis.
24 ¶ † Decimosexto fallit in clerico artifice in artificio delinquēte,
qꝛ sm Bal.in addi.Spe.titu.de reo.versi.sed qd si scolaris etc.
pōt cōveniri sub rectore vel camerlingo occasione illius artis.l.
fi.ff.de iuris.om.iudi.nam clerici negotiatores quantū ptinet ad
illā negotiationē sm Tancre.iure cōmuni laicoꝝ vti debēt.C.de
epis.et cleri.l.ij. Isti enim vt dicit, nō sunt plures clerici, arg.C.de
sacrosan.eccle.l.sub ptextu.et de vita et hone.cleri.c.fi.et optime
fa.pdictis.l.fi.vbi miles existēs in collegio, nō pōt declinare iu-
risdictionē rectoris vel pposi ti ipsius collegij pretextu cuiuslibet
militie vel cinguli, aut dignitatis.fa.nota.p Inno.et doc.in.c.cū
ab ecclesiarū.de officio ordina.vñ Abb.ant.in.c.fi.de vita et ho-
ne.cleri.tenet ꝙ clerici tenent servare statuta loci vbi negotiant,
et ita etiā dicit Bald.in marga.ver.clericus.versi.xix.qd simili-
ter tenet Bar.in.l.cūctos populos.C.de summa tri.sed illud in-
telligit qñ statuta nō sunt cōtra privilegia clericoꝝ, qꝛ talia nō ligant
clericos nisi post trinā monitionē, iuxta prealleg.c.fi.sm Anto.
et Sicu.ibidē. Vñ dicit ibidem Sicu.in.d.c.cū ab ecclesiarū.qd
de laicis certū est, qd si exercent aliquā ꝓfessionē licitā, puta qꝛ
sunt scolares barbitonsores, sutores, et similes, pñt isti ꝯgregari
et eligere rectorē qui sup eos habeat iurisdictionem ordinariā in
civilibus in his q sunt occasione societatis et ꝓfessionis, vt est ca
sus nota.in prealle.l.fi.dicit tñ in clericis multū dubitare pp.c.si-
gnificasti.de fo.cōpe.et.c.de psona.xj.q.j.vñ nō recederet, vt di-
cit a canonibus disponentibus sup iurisdictione clericoꝝ ꝓpter
illā.l.fi. Sed dic qd.d.l.fi.nedū hꝫ locū in civilibus, imo etiā in
privato delicto cōcernente ꝓfessionē, vt qꝛ venit ꝯtra statutū vel
negotiationē in aliqua sui specie.vel falsificauit sm Bar.Bal.
et Sali.in alleg.l.fi.et Ange.cōsi.v. Et qcqd sit a tpe cuius ini-
tij etc.clerici artifices qñ delinquūt in illa arte, vel abutunt, iudi-
cant p baiulos illius artis, et p iudices seculares hmōi in hoc ci-
viliter puniunt. Vñ anno dñi M.cccxciiij.per arrestū curie par
lamenti Parisius dictū fuit ꝙ clericus cōmittēs abusum in offi
cio chyrurgie, vel polstia sup hoc tenetur corā seculari iudice re-
25 spōdere. ¶ † Decimoseptimo fallit in clerico assumente admini
strationē et officia laicoꝝ, in quibus si delinquāt, curia secularis
ꝯsuevit illos civiliter punire, ꝓ quo fa.tex.in.c.sacerdotibus.ne
cle.vel mona.sm opi.illoꝝ, qui sumūt argu.ex illo tex.qd laicus
iudex auctoritate illius.c.possit clericū occasione administratio-
nis capere, privilegio clericali cessante, qsi videat dicto casu nu-
dati privilegio pdicto, pp qd ab ecclesia nō defendunt, qꝛ frustra
legis auxiliū etc.c.qꝛ frustra.de vsur.et indignū est eis ab ecclesia
subveniri, p quos constat scandalū in ecclesia generari, vt in.d.c.
sacerdotibus. Sed istorum opinio reputatur falsa p glo. Goffr.
Inno. Hosti.et Sicu.ibidē per Clava.in ver.clericus.ix.§.iij.q
dicūt hoc locū habere nisi pcedente trina monitione, p.d.c.fi.de
vi.et ho.cle.vel sm Hosti.in summa.in ti.ne cle.vel mona.facta
synodali ꝓhibitiōe et monitione, vt desistāt a talibꝰ sub pena pdi
tionis privilegij clericalis, q monitio synodalis sm eū vr eqpol-
lere trine monitioni.et istud ait Hosti.vbi pxi.s.§.ij.ver. Ego i-
telligo ꝙ Sicu.nō placet.qꝛ vbicūqꝫ agit ad penā incurrendā,
et ius exigēdi trinā monitionē, vel citationē, vna etiā perēptoria
nō sufficit, nec hꝫ vim trine monitionis, aut citationis, et hoc vo-
luit glo.in cle.j.de vi.et ho.cle.in vsi.iij. Jo.an.in.c.ex tue.de cle.
nō residē.idē Jo.an.in addi.Spe.sup eodē tit.idē dicit Sicu.in
alleg.c.fi. ¶ Addēs ꝙ nō sufficeret citatio gñalis, vt oēs clerici
desistāt a talibus, imo reqrit qd sit specifica, ita qd apprehendat
eos qd dicit eē cōtra quosdā platos, qui faciūt hmōi monitiones in
genere, verūtñ in casu nro ꝓ opi. Hosti.bñ facit tex.d.c.sacerdo
tibus.in prin. ¶ Et nō obstāte opi.cōi de qua supra tpe meo vi-
di qd officiarij regij cū delinquūt in officio, lꝫ sint clerici cōiugati
cū vnica et vgine incedētes in habitu et tonsura clericalibus aut
etiā clerici soluti, vel etiā psbyteri puniunt p iudices seculares.et
inter alios vidi de quodā iudice in curia parlamēti q ibidē lꝫ eēt
clericus coniugatus cū vnica et vgine nihilominus coactus fuit
rñdere de abusu sibi iposito in decapitatione eiusdē notabilis in
loco de Miramōte, et de pluribꝰ alijs vide Pe.Ja.in tit.de ꝯdi.
26 ex.§.quadrupli.isti.de actio. ¶ † Decimooctavo fallit in clerico
assassino, quia talis pōt ēt criminaliter puniri p iudicē tēporalē
absqꝫ alia degradatiōe, p.c.j.de homici.lib.vj.vbi quicūqꝫ prin-
ceps, et quātūcunqꝫ magnus platus seu quevis alia psona eccle-
siastica, vl secularis quēpiā chrianoꝝ p assassinos occidi fecerit,
vl mādaverit, quāvis mors sequuta nō sit, aut eos receptaverit,
vel occultaverit, aut defensaverit excōicationis et depositionis a
dignitate, honore, ordine, officio, et bñficio incurrit sentētias ip-
so facto.est etiam cū omnibꝰ suis mūdanis ppetuo diffidatus, et
bānitus a toto populo christiano, q vba iportant ꝙ ipune possit
occidi, sm Ange.perusi.cōsilio.xiij.et sequit Gemi.in allega.c.j.
qꝛ idem est bannire et diffidare quod statuere et pcipere, vt impu
ne possit occidi, vt no.in.l.reos.C.de accusa. Quod etiā in con-
scientia liceret quādo fieret zelo iustitie als non secundū Clava.
in versi.assassinus.versi.ij.diffidati enim de iure canonico vident
ipso iure degradati, nā sunt hmōi psone a iure exposite, et datur
cuicunqꝫ facultas capiendi psonas, vt in.c.vnico.de scismati.c.j.
sunt enim diffidati cū psonis et rebus.et sic a iure vñr spoliari pri
vilegio clerici, et positi in ptāte cuiuslibet christiani vt vult tex.in
alleg.c.j. Nec requirit alia sententia postqꝫ ꝓbabilibus ꝯstiterit
argumentis Istud scelus ꝯmisisse, vt ꝯtinet ibidem, qd intelligit
Clava.vbi.s.ver.iiij.vt non requirat alia snia.s.q det sniam occi
dēdi et hmōi, qꝛ sufficit ꝙ declaratus assassinus vel fautor.ad qd
bñ fa.c.cum sm leges.de he.lib.vj. Degradatio autē nihil aliud
est qꝫ denudatio oiū privilegioꝝ clericaliū, vt in.c.degradatio.
de pe.eo.li.facit qd no. Jo.an.in.c.cū nō ab hoie.de iudi.vbi tꝫ
ꝙ clericus incorrigibilis pōt p laicū puniri absqꝫ aliqua degra
datio.ita dicit et tꝫ Domi.in alle.c.j.in fi.de quo vltimo dicto.vi
27 de que.s.scripsi in.ij.fal. ¶ † Decimonono fallit i clerico, q post
assumptū clericatū imiscuit se enormitatibus et sevis, et diu in il-
lis pseveravit habitu et tonsura dimissis, qui deprehendit in de-
licto, qꝛ talis nō pōt se ꝓ clerico defendere, quominus per iudi-
cē secularē puniat, ꝓ quo est tex.sm vnū intellectū in.c.ex parte.
de privil.et hoc ēt vr esse tex.in.c.perpendimus.de sentē.excom.
sm gl. Vincen. Tancre. Philip. Abb. Ant.et Host.ac Jo.an.
qui ad hoc inducit tex.in.c.vnico.lib.vj.de vita et honestate cle-
rico.vbi clerici goliardi et busones exercentes illam artē p annū
perdunt omne privilegiū clericale.vnde a fortiori debet illud per
dere, qñ diu se immiscent hmōi sevis, et enormitatibus.et idē vo-
luit Ant.idem ꝯsequenter Pet.de anch.in regula iuris ea que.
lib.vj.q.xij.circa finē qōnis. Licet Zab.in repe.d.c.ppendimus.
et Sicu.ibidē et Clava.in versi.clericus.x.§.teneāt cōtrium dicen-
tes, qd tales bñ perdūt privilegiū.c.si quis suadente.xvij.q.iiij.
vt in preallega.c.ppendimus.et de aposta.c.j.in prin.privilegiū
autem fori non amittunt nisi post monitionē.facit.c.si iudex.de
senten.excom.lib.vj. Attamen precedens opi.tanqꝫ magis com
munis observat, et de tempore meo fuit observata in personā fi-
lij dñi de Lentario qui per insidias occiderat virum cuius vxor
erat eius adultera. Et similiter in personam cuiusdam principis
regni presentis accusati de crimie lese maiesta. Et illis qui in sua
causa tenuerant opinionem Sicu.et Zabarel.non bene successit.
28 Si autem bene vel male novit ille qui non ignorat. ¶ † Vigesi-
mo fallit in clerico q relicto ordine clericali et habitu suo, in apo-

stasia tanq̃ laicus ↄuersaṫ, q: si in crimine deprehensus fuerit p ecclesiã nõ liberaṫ, ergo vı̃ p iudicẽ secularẽ posse puniri per tex. ẜm vnũ itellectũ in.c.j.de aposta. ¶ Et idẽ in clerico in minoribus ↄstituto, q effectus miles exerceret arma, nã talis ipso facto pdit pͥuilegiũ clericale, ẜm Inno. in alleg.c.j. quẽ sequi vı̃. Sicu. ibidẽ. nã hoc faciẽdo exercet actũ oĩno ↄ̃riũ clericatui. Sola vo militia ẜm Sicu. nõ sufficeret nisi exerceat arma vel seua. Et sic ista fal. vı̃ in idẽ reddere qd̃ p̃cedẽs, saluo qd̃ in fallẽtia p̃cedẽti nõ loquiṫ de clerico milite. Exẽpla vero posita inibi melius seu saltẽ magis cõgrue vñr huic.xx. fallen. q̃ p̃cedẽti. idẽ ꝙ Inno. ꝛ Sicu. tenet Milis in' reper. in.§.clericus. ver. clericus eo ipso. ꝛ
29 idẽ Sicu. in.c.si. de cleri. coniugatis. ¶ † Uigesimoprimo fallit in clerico arma militaria deferẽte, qui si tertio monitus a suo p̃lato nõ destiterit, pdit omne priuilegiũ clericale, vt in.c. in audiẽtia. de sentẽ. excom. Adeo qd̃ ẜm Sicu. ꝛ docto. mõ nõ est opus alia degradatiõe, q: p dictã monitionẽ trinã si nõ deposuerit est exutus oĩ priuilegio clericali ꝛ relinquiṫ iudicio seculari. Et dicit ibi Sicu. idẽ in clerico aľs inhoneste viuẽte, qui si tertio monitus nõ se correxerit perdit priuilegiũ clericale.c. cõtingit. ij. de sentẽ. excõ. Et lʒ tex. in alleg.c. in audiẽtia. dicat ꝙ tales de priuilegio clericali nõ debẽt hr̃e subsidiũ, tñ docto. illud intelligũt de omni priuilegio per glo. singularẽ in clemẽ.j. de officio ordina. in versi. quod priuilegij, que dicit appellatione priuilegij clericalis intelligitur tam de priuilegio.c. si quis suadente, q̃ de priuilegio fori, quam glos. ibidem sequitur Bonifa. Joan. de imol. ꝛ Zaba.

SUMMARIUM

1 Clerici an in causa ciuili possint coram seculari iudice conueniri contraria consuetudine non obstante.
2 Dominus feudi debet de causa feudali cognoscere etiam si clerici sint vasalli.
3 Episcopus vel clericus habens iurisdictionẽ tẽporalẽ iure feudi potest cognoscere de causa.
4 Clericus agens contra laicum coram iudice seculari an poterit coram eodem conueniri.
5 Clericus an super actione reali possit corã iudice laico cõueniri.
6 Lite mota emptori laico coram iudice seculari si clericus venditor vocetur ad eundem iudicem, pro euictione debet ibidem defensionem suscipere.
7 Clericus effectus heres laici iam conuenti coram iudice seculari suscipit in se talem instantiam.
8 Pater emancipare volens filium clericum debet coram iudice seculari procedere.
9 Insinuatio donationis fienda per laicuʒ clerico debet per iudicem laicum fieri.
10 Clericus volẽs cõtra executionẽ sentẽtie per laicũ late se opponere non debet iudicem mutare.
11 Laicus heres si faciat publicationẽ testamenti in preiudiciũ clerici successuri corã quo iudice debeat clericus causaʒ agitare.
12 Confectio inuentarij fieri debet per laicum heredem.
13 Judex secularis an possit cogere clericum ad restitutionem, vbi succedit predoni in fraudem iurisdictionis.
14 Clericus apud queʒ ex ordinatione iudicis secularis factum est depositum, potest eundem cogi ad restitutionem.
15 In iudicijs duplicibus, in quibus si sint plures cõtẽdentes inter quos sit vnus clericus, debet ille cum ceteris conueniri.
16 Uniuersitas clericorum, ꝛ laicorum conueniendo coram quo iudice conuenietur.
17 Ubi clericus ꝛ laicus cõpromiserunt in laicum, a cuius laudo fuit appellatum, coram quo erit hoc agendum.
18 Clericus alicui laico obligatus in aliqua pecunie summa cũ cedula manu sua signata an poterit coram laico conueniri.
19 Laicus obligatus clerico, si pretendat obligationem factaʒ sine causa ꝛc. an poterit clericum ciuiliter conuenire.
20 Clericus an possit se obligare curie seculari, ita ꝙ velit per illam compelli ꝛ per illam agitari ꝛc.
21 Papa an possit causas spũales laico delegare, ꝛ hoc casu clerici teneantur coram tali respondere.
22 Banno per iudiceʒ secularẽ in bonis clerici apposito, si clericus ad iudicẽ secularẽ appellet, an valebit per talẽ lata sententia, ꝛ an per laicum fiet executio talis sententie contra clericum.
23 Clericus cõmuni opinione habitus pro laico debet curie seculari subiacere.
24 Clericus in possessione sue ecclesie vel aliorũ iurium ecclesiasticoꝝ turbatus etiã per clericũ an possit agere corã seculari.
25 Judices regij seculares possunt cognoscere in causis pprietatis beneficioꝝ in regalia vacantium aut illorum quorum collatio spectat ad regem.
26 Clerici etiam prelati coguntur in iudicio seculari respõdere vbi agitur de ecclesiarum reparatione.
27 Pro censibus ꝛ tributis clerici possunt ciuiliter conueniri.
28 Sacerdos an a iudice laico dari possit in tutorem.
29 Clericus minor litigans corã iudice seculari an illius prouisioni de curatore subiacebit.
30 In regno Francie cõmuniter status ecclesiasticus seculari subest prouisioni.
31 Prelati clerici cõtra decreta Basilieñ. cõcilij ꝛ pragmaticã sanctionem intentantes per secularem coercentur potestatem.
32 Clericus negotiator teneṫ ad gabellas negotiationẽ ↄcernẽtes.
33 Differens opponere exceptionẽ sibi competentẽ venit in expensis condemnandus.
34 Concubine clericorum an subiaceant foro clericali.
35 Uxores clericorum coniugatorum eundem cum illis clericis forum sortiuntur.
36 Familia clericoꝝ an eodẽ priuilegio gaudeat cum ipsis clericis.
37 Heremite an sint de foro ecclesiastico.
38 Rectores hospitalium an gaudeant priuilegijs clericorum.
39 Fratres tertij ordinis an sint de foro ecclesie seu clericali.
40 Casibus quibus clerici subiacent foro laicali, an ipsi clerici possint stilo consuetudine, vel statutis fori secularis ligari.

¶ Regula secunda.

1 Secũda regula. † Priuilegiũ fori clericoꝝ concernẽs censeṫ eẽ talis. Clerici in causa ciuili etiã volẽtes de iure nõ pñt corã seculari iudice ↄueniri ↄ̃ria ↄsuetudine nõ obstãte. p qua tex. in.c. inclyta.c. placuit. ꝛ.c. nullus eps xj.q.j.c. si diligẽti.c. ij. ꝛ.c. significasti. de foro cõpe.c. clerici. ꝛ.c.
2 q̃liter ꝛ q̃ñ. de iudi. ꝛ auctẽ. statuimus. C. de epis. ꝛ cle. ¶ † Fallit primo in cã ciuili feudali, vt q̃ñ inter duos vasallos tractaṫ, qs illoꝝ sit potior in feudo. Quia tũc dñs feudali ẽt laicus dʒ cognoscere, ẽt si vasalli sint clerici, p quo.c. ex trãsmissa. ꝛ ibi glos. in.c. verũ. de fo. ↄpe.c. ceterũ. de iudi.c. romana.§. dʒ. de appel. lib. vj. gl. xj.q.j. in summa. Inn. Jo. an. Sic. ꝛ Bal. i alle.c. verũ Host. in summa. eo. ti.§. qbus. ix. col. Zab. in.c. ppẽdimus. de sen. excõ. in repeti. Pet. de anch. in repe.c. ea que sub.q. xxij. de reg. iu. lib. vj. Old. ↄ̃si. xvij. Laud. Zab. Imo. Zenze. ꝛ Bonifa. in alleg. cle. j. de offi. ordina. idẽ Laud. ꝛ Zab. in cle. pastoralis. de re iudic. in cle. Jo. an. ꝛ Domi. in.c. vnico. de cleri. ↄiuga. lib. vj. vbi Archi. dicit istã opi. de ↄsuetudine seruari. iõ dicit Guido pape.q. cxxxix. ꝙ talis ↄsuetudo non est aliter probanda in iudicijs, sed ꝙ p probata dʒ haberi. Cũ idẽ Arch. doc. famosus de predicta ↄsuetudine atterteṫ, ita dicit Bar. in.l. de quibus. ff. de leg. Premissa tñ p̃cedunt in causa feudali ciuili quo casu dicit Inno. in allega. c. verum. ꝙ dñs quantuncunq; vilis ẽt rusticus super rebus feudalibus iurisdictionẽ hʒ p.l. imperialẽ. de prohibita feu. alieñ. ꝛ. c. ceterum. allega. Secus si ageretur contra clericũ vasallum ad amissionem feudi criminaliter aut ciuiliter propter crimen, q: tũc ẜm eundeʒ Inno. ꝛ Sicu. ꝛ Joan. and. remittẽda est cognitio ad p̃latuʒ suum etiam si feudũ sit paternuʒ. Dicit tñ Inno. ꝙ si per prelatum suum de proditione, vel alio crimine propter quod debeat feudum amittere, fuerit condẽnatus tunc dominus auferet feudum pro velle suo. Et si fuerit absolutus, tunc vlterius non poterit dominus ei propter crimen auferre. De crimine enim clericorum nec directe, nec indirecte, nec incidenter, potest laicus cognoscere secundum eum. alleg.c. at si clerici. de iudicijs. Adijciens cum quilibet dominus feudi sit iudex ordinarius, suas sententias exequeṫ, etiam laicus contra clericos vasallos. Nec incidit in excommunicationem, si eos resistentes compellat, argumẽ. c. olim. de restitutio. spoliato. Huiusmodi tamen vltimum dictuʒ de oblatione ꝛ executione violenta, docto. supradicti communiter dicunt non esse veruʒ, tenentes ꝙ dominus feudi pretextu huiusmodi in clericum vasallum nõ habet districtionem personalẽ. ꝛ expresse Joan. an. ꝛ Sicu. in allega.c. verum idem Joan. an. ꝛ Domi. in allega.c. vnico. de cleri. coniuga. lib. vj. ꝛ doc. in allegata cle.j. de officio ordinario. ꝛ clemen. pastoralis. de re iudicata. ¶ Sed non credo ꝙ officiarij regij admitterẽt istud, vbi clericus vasallus post sententiam latam per dominũ de facto resisteret nõ permittendo executioni sententiã demãdari per illud qd̃ dixi.§. in. xiiij. fallen. ꝛ seq. Preterea vbi ageretur ad aperturã feudi ex alia causa

alia cā q̄ ex crimine,cum isto casu cognitio pertineat ad pares
curie,vel ad ordinariū,ēt si laici fuerint,potuerunt recognoscere
ꝯ clericum vassallum per iura ⁊ dicta doc.vbi.s̄.ēt si agat̄ posses
so.vide glo.in alleg.c.cetex.⁊ doc.vbi.s̄.ad qđ facit qđ dicā.j.in
ꝓxi.seq.iiij.fallē.vide latius per me scripta in predicta repetitio
ne in qua ꝯclusiue tenui,ꝙ laico dño clericū eius vassallū a feu-
3 do violēter de iure cōi nō lꝫ expellere. ¶†Scđo fallit in epo,vel
clerico hñte iurisdictionē tpalē iure feudi. Nam dato ꝙ vassalli
sint clerici ad supiorem secularem appellabit̄,pro quo vr̄ text.in
glo.in.c.romana.§.dꝫ.de sen.excō.lib.vj.glo.in.c.ij.de deli.pue.
Inno.⁊ Sicu.in.c.solite.de maio.⁊ obed.Bar.in.l.j.§.si qs.de
appel.ff.Sicu.⁊ Ana.in alle.c.ij.de deli.pue. Sicu.in.c.vex.de
fo.cōpe.Lud.ro.in.l.ij.in prin.viij.col.ver.qd si in eadē.ff.de v.
ob.Archi.in.§.is ita.in fi.xj.q.j.vbi alleg.Spec.⁊ Hosti.idem
Sicu.in.c.dilectus.iij.de preb.idem Bar.in.l.si qñ.C.de appe.
¶Limita tñ istud,vbi eps,vel alius clericus recognoscit hmōi
iurisdictionem tpalem a rege,vel alio dño tpali, vel sibi collata
non fuit pure,qꝛ dñs retinuit sibi aliqđ seruitium,sicut videmus
respectu tpalitatis archiepatus tholose, in qua rex sibi retinuit
vnum militē armatū per totū comitatum Tholosanū,ad hoc fa
cit not.per Sicu.in.c.lꝫ ex suscepto.col.pe.in.c.verum.viij.col.
vers.quero nunc de facultate appellandi.si autem tpalitas sit in
totum trāslata apud ecclesiā,vel simplr̄ ꝯcessa fuit.tunc erit ap-
pellandum ad superiorē ecclesiasticū ſm glo.in alleg.c.ij ⁊.d §.
dꝫ.⁊ ibi Domi.nisi ꝯsuetudo vel priuilegium aliud inducat. ita
4 Sicu.vbi.s̄.idem Sicu.⁊ Prepo.in rub.de appel. ¶†Tertio
fallit in causa recōuentionis.nā clericus agens ꝯ laicū coram iu
dice tpali,vel seculari poterit ibi reconueniri in.q.viij.c.cuius in
agēdo.glo.in.c.deniqꝫ.xcvj.di.glo.in.c.multi.ij.qđ.j.glo.xj.q.j.
in summa.q̄ꝫ q̄ꝫ glo.in.c.clericū nullum vr̄ tenere ꝯtrium,sed pro
nostra fallen.facit ēt glo.in.c.at si clerici.de iudi.Inno.in.c.ij.đ
fo.compe.Hosti.in summa.eo.ti.§.quibus.ver.licet.ix.col.⁊ de
mu.peti.§.iij.ij.col.ver.restat.idem Io.and.in alleg.c.at si cleri-
ci.dicens ita de ꝯsuetudine seruari,⁊ iđ minime mutāda sunt ⁊c.
l.minime.ff.de legi.⁊ idem Sicu.data ꝯsuetudine.idem Imo.in
alleg.c.at si clerici.⁊ Bal.ibidem.idem Spec.in tit.de reo.§.j.
ver.item clericus.Lud.ro.in singularibus.in versi.reconuentio.
Idem Io.fa.Bar.Bal.⁊ Saly.in auc.⁊ ꝯñter.C.de sen.⁊ inter
lo.om.iu.⁊ de iure ciuili est tex.in auc.de sanc.epis.§.reuerendis
simi.⁊ istam partem tanq̄ꝫ equiorem sequitur Pet.de ancha.in
repe.c.ea que.q.xiiij.⁊ ista est opinio magis cōis,⁊ que de ꝯsue-
tudine seruat̄. ¶Limita tñ primo,nisi clericus in fraudem con-
uenisset laicum coram seculari,vt ibidem reconueniret̄.nam de-
tecta tali fraude non recōuenietur,etiam si clericus hoc petierit
tꝫ Ang.in.l.ij.§.sed si agat.ff.de iudi. ¶Scđo limita,nisi laicus
ꝓcurasset in fraudem a clerico conueniri ad hoc,vt ibidem ipm
posset reconueniri,pro quo vr̄ esse bonus tex.in.c.relatum.iun-
cta glo.in ver.seculari.de iure pa.tꝫ Ant.in.c.ecclesia sancte ma
rie.de ꝯsti.Spe.in ti.de recon.§.j.ver.quid si laicus.iniuriatur,
⁊ facit tex.in alleg.l.ij.§.sed si agat. ¶Tertio limita,nisi cleric⁹
conueniret laicum super actione famosa,vel pro iniuria sibi fa-
cta,tenent Bal.⁊ Saly.in auc.⁊ ꝯñter allega.⁊ Ang.vbi.s̄.
¶Quarto limita,nisi reconuentio tangeret causam spiritualeꝫ,
vel illi annexam,tūc enim nullo modo fieri posset corā laico. In-
no.⁊ cōiter doc.in.c.j.de mu.peti.doc.in alle.c.at si clerici.⁊ ma
xime Sicu.ix.col.ver.aduerte.⁊ ibi ēt Bal.idem Bal.⁊ Saly.
in alleg.auc. ¶Quinto,nisi reconueniretur de crimine. Nam vt
ait Sicu.vbi.s̄.Io.an.ibidem.⁊ in.c.j.de mu.pet.⁊ quasi cōiter
canoniste ꝯcludentes faciunt regulam,qđ sup crimen clerici non
hꝫ locum reconuentio corā iudice seculari,siue veniat imponēda
pecuniaria pena,siue infamie,siue agatur đ crimine criminaliter
siue ciuiliter,idem tꝫ Bal.in.c.j.de ꝯtro.apud pares terminan.
idem Imo.in alleg.c.at si clerici.alleg.c.vnicū.de cler.ꝯiu.li.vj.
¶Sexto,nisi ageretur de distringendo ꝑsonā clerici virtute re-
cōuentionis,qꝛ illa semꝑ est interdicenda iudici seculari.lꝫ ei per
mittat̄ cognitio cause recōuentionalis,ita dicit Archi.in alleg.
c.vnico.de cle.ꝯiu.li.vj.ad que vide q̄ dixi.s̄.in.j.fallen.ij.regu.
Adde ꝙ clericus sicut premittit̄ reconuentus appellabit si gra
uet̄ ad supiorē iudicis secularis.tꝫ Archi.i.c.nō ita.ij.q.v.Imo.
5 in.c.significātibus.de offi.dele. ¶†Quarto fallit in actione rea
li,sup qua clericus pōt ſm aliquos corā seculari iudice ꝯueniri,
ad qđ facit dictū Inn.in.c.nō minus.de imun.eccle.vbi dicit ꝙ
res clericoꝝ sunt de foro laici,⁊ idē Inn.in.c.nouerit.de sen.ex-
cō.dicit ꝙ in tplibus solus impator vniuersis clericis, ⁊ laicis
preesse dꝫ,⁊ priuilegia ꝯcedere,sic in actione in rem vr̄ ꝙ clerici
debeant in seculari iudicio respondere. Et ita seruatur de con-
suetudine in presenti regno,vt testat̄ Io.fa.insti.de satis.§.fi.di-
cens quicqd sit de iure.scio ꝙ cardinales,⁊ epi rñdent in regno
Francie in foro seculari in realibus,⁊ cū sint de regno, leges re
gni nō impugno,⁊ ita refert tenere Guil.de cu.Bal.i auc.cleri
cus.C.de epis.⁊ cle.dum ait vel pōt exponi exēplū,si clericus cō
ueniat̄ reali iudicio,nā rōne possessionis est sub foro presidis ſꝫ
Guil.⁊ ita seruat̄ in Frācia ⁊c.ꝓ quo vr̄ casus in.c.cū venissent.
de eo q mit.in pos.cau.rei ser.qđ loqtur in actione reali,⁊ tñ di-
cit esse seruādā ꝯsuetudinē populi,si ꝯsuetudo sit laudabilis.naꝫ
tunc res,⁊ non ꝑsone ꝯueniunt̄,vt.ff.de pub.vecti.⁊ co.l.impa-
tores.preterea in actione in rē,nulla est obligatio.insti.de act.§.
j.fa.l.fi.C.vbi in rē act.vbi dr̄ ꝙ in locis in qbus res ꝯstitute sūt
pōt actio in rem ꝯ possidentes moueri. Sed res maxime ꝓpha
ne sunt in locis,⁊ territorio iurisdictiōis tpalis,seu iudicis secu-
laris ergo ⁊c.facit.l.viros.C.de pala.sac.largi.lib.xj.⁊.l.de his
.C.de epi.⁊ cle.⁊.l.j.§.si alter fundus.ff.fi.reg.ibi qm̄ magis fun
do q̄ꝫ ꝑsonis adiudicari partes intelligunt̄.fa.l.que aliena.ff.de
neg.ge.ibi,que sine ꝑdio dant̄.⁊ predicta opi.Guili.refert idem
Bal.in.c.decernimus.in fi.de iudi.⁊ in alle.c.cū venissent.⁊ al-
legat̄ per Barb.sup rub.de reb.eccl.non alie.in.ij.q.princ.quā
sequi vr̄ Fede.de se.ꝯsi.xciiij.incip.factū qđ ꝓponit̄.ver.iteꝫ ad
id qđ obijcitur.dum innuit ꝙ executio pene accusatiōis calūnio
se,vel testimonij falsi omissi corā iudice seculari si facienda sit in
ꝑsona reseruāda est epo,si aūt realis executio facienda sit in bo-
nis eaꝫ pōt facere iudex secularis,vel distribuendo fideiussores,
quos clericus dederit.l.iij.C.q accus.non pos. ¶Contrariaꝫ tñ
opin.ꝙ clericus ēt sup realibus nō possit corā seculari iudice cō
ueniri per regulā iam supra positaꝫ tenēt Colle.in.c.at si clerici.
de iudi.Bal.in preal.auc.clericus.in preall.c.decernimus.⁊.c.
cū venissent.idē Rot.in antiqs decis.ccccxl.vbi multis rōnib⁹
improbat ꝯsuetudinē regni Anglie,que est in ꝯtriū.ideꝫ tꝫ Ar-
chi.in.c.vnico.de cle.ꝯiu.lib.vj.idē Spe.ti.de reo.§.j.ver.item
clericus.⁊ de cōpe.iudi.adi.§.j.ver.in clericis.idem Io.de plat.
in alle.l.viros.idem per Iac.ti.de duel.vj.col.ver.quidam dixe
runt.ideꝫ in arbo.succes.regni Fran.fo.c.idem Sicu.in.c.eccle
sia sancte Marie.đ ꝯsti.⁊ melius in.c.qualiter ⁊ qñ. de iudi.idē
Io.fa.in auc.statuimus.C.de epi.⁊ cle. Et in summa ista est cōis
opi.doc. Cui adheret stilus curie romane ſm quē si iudex secula
ris ꝯdēnaret clericū i cā reali darent̄ litere ꝑ cancellariū suꝑ nul
litate sententie. ¶Contrariū tñ notorie seruaret̄ in pñti regno
etiā in actione hipothecaria,vñ Io.fa.in.§.itē seruiana.insti.de
actio.dicit qđ actio hypothecaria est realis,⁊ facit vt ait,ꝙ pla
ti regni Francie,qbus est interdictuꝫ,ne cognoscant de actione
reali,vt nō possit cognoscere de hypothecaria.⁊ de hoc sunt plu
ra arresta.⁊ inter alia anno dñi.M.ccclxxxv.ꝑ dñm Arnalduꝫ
de corbie primum presidentē in parlamento pronunciatum fuit
arrestū,quo dictū fuit epm Cadilonēsi.non esse recipiēdū ad ma
nutenendū qđ in eius curia spūali posset cognoscere de actione
reali,⁊ fuit ꝯdēnatus ad cessandū decetero ab impedimentis,ꝑ
eū sup hoc factis.⁊ fuit releuatus ab emēda,quā aduersus eum
petebat ꝓcura.regius,⁊ ꝓcura.ducis Burgū.eo qđ de ipsis co
gnouisset,⁊ ēt ab expen.⁊ ex cā. Et anno dñi.M.cccclxiiij.capi
tulū sancti Maxentij fuit ꝯdēnatū.in.cc.lib.qꝛ cognouerat de
actione reali virtute iurisdictionis spūalis ꝙ aūt hypothecaria
sit realis ⁊ in rē tex.est in.l.pignoris.C.de pign.⁊ ibi Cy.Bar.
Bal.Io.fab.gl.⁊ Saly.tex.ēt in.l.pignoris.ff.eo.ti.⁊ ibi Bar.
¶Et ēt videm⁹ ꝙ aduersus clericos curia secularis cognoscit
cū de possessorio querit̄,lꝫ iterdicte sint actiōes ꝑsonales, vt ait
Bar.in.l.j.ff.de interd.dant̄ ꝯ eū qui est obligatus ex possessio-
ne,⁊ ideo dñr in rem scripte,vt in allegata.l.j.in fi.⁊ ꝓ hoc face-
re vr̄.c.cām.qui fi.sint legiti.ibi. Nos attendētes qđ ad regeꝫ ⁊
nō ad ecclesiam ꝑtinet de talibus possessionibus iudicare ⁊c.de
hoc tñ.j.dño ꝯcedente latius deducet̄. Et idē videbimus in arre
ragijs cēsus annui,qꝛ ꝓ illis qñ mediū ꝯcludendū est reale,vt qꝛ
petitur ratione prediorū censualium conueniri possunt clerici co
ram iudice seculari,qꝛ tūc magis vñr ꝯueniri predia q̄ꝫ persone
scꝫ possessores ꝑdiorum,vt in.l.imperatores.superius allega.⁊
.C.sine censu vel reliqui.l.finali.cum similibus.⁊ ita cauetur in
concordatis officiorum vtriusqꝫ potestatis superius allega. Si
aūt mediū concludendi sit personale,vt qꝛ ꝑdicta arreragia pe-
tuntur ex stipulatione vel obligatione personali,tunc secus esset
dicendum,nisi predicta arreragia essent in stipulationem dedu-
cta ad fraudandum iurisdictionē regiam fori mutandi causa.nā
tunc stipulatio non proficeret per legem secundam.in.§.sed si
agant.ff.de iudicijs.⁊ de hoc sunt etiam plura arresta. Et inter
alia in perlamento anni.M.ccclxxxv.ꝯtra abbatē sancti Lin-

centū qui ob talem fraudem fuit ɔdemnatus in .lx. libris parif.
6 ¶ † Quito fallit, vbi lite mota emptori laico corā iudice seculari clericus venditor vocat ad eundē iudicem secularem pro euictione, et guirentia. Nam ibidē defensiones suscipere dz, nec erit (ēt si id petierit) suo iudici remittēdus. nā ex psona ɔfensoris venientis ad cām non dz mutari forus. vt .l. j. C. vbi in rem actio. et vr̄ esse casus, in .l. venditor. ff. de iudi. ita tenere vr̄ Bal. in alle .l. j. idē Ang. in .l. non solū. §. qđ vulgo. ff. de vsuc. istud tz formaliter Pet. de anch. in reg. iuris ea que. xvij. q. idē tenere vr̄ Bal. in auc. clericus. C. de epis. et cle. idem tenent Ant. et Sic. in .c. qm̄ frequēter. §. fi. vt lit. non ɔtest. alleg. glo. xj. q. j. hec tz Archi. in .c. clericus nullum. idem Sicu. in .c. fi. de emp. et ven. ij. col. idez tz Bal. in .l. emptori. C. de euic. idem Ang. aret. §. actionū. vij. car. insti. de actio. idē Bal. in alleg. l. vēditor. et ita de ɔsuetudine seruat in pn̄ti regno. lz in gl. in .c. clericus nullū. xj. q. j. et Spe. in ti. de .j. et .ij. decre. §. restat. ver. qđ si dn̄s. clericus. et seq. Jo. fa. insti. de satisd. §. fi. et in allega. l. j. videant tenere ɔtrium. Quor rōnes
7 et illar solutiones vide per Ancha. vbi. s. ¶ † Sexto fallit, vbi clericus efficit heres laici iam ɔuenti coraz iudice seculari, qz talis instātia sicut premittit cū laico incohoata, trāsit in clericuz ɓm Jmo. in .l. si eum hoiem. ff. de fideiuſ. Pau. de ca. in .l. heres absens. ff. de iudi. idē Pau. et Ludo. de ponta. in .l. si ɔstante. §. fin. sol. mat. et Mod. in .c. qz vero. de iudi. alias tertius lederet sine culpa, qui incohoauit litē cū defuncto, si necessitaret deserere prius iudicium inceptū corā seculari iudice, et incipere aliud coram ecclesiastico. Alicuius eniz ɔditio ex psona successoris alicuius deterior fieri non dz. l. ij. §. ex his. ff. de ver. obl. erat aūt obligat⁹ defunctus subire iudiciū coram iudice seculari per quasi ɔctum, cū in iudicijs quasi ɔbatur in .l. iij. §. idē scribit. ff. de pecu. vbi ergo ceptum est iudicium, ibi finē accipere dz. l. vbi ceptū. ff. de iudi. et ista opinio maxima eqtate fulciri vr̄. Contrarium tn̄ tenent Bal. in .l. j. C. si pendē. ap. mors inter. Ang. in .l. taz ex ɔctibus. ff. de iud. et Bal. in .c. in pn̄tia. de pba. vbi, et in alleg. l. j. dicit ꝙ instantia litis non transit in monasterium monacho ɓfitēte. idez Ant. et Sicu. in alleg. c. qz vero. et Jo. and. in regula iuris qui in ius et c. lib. vj. et dn̄t aliq istā partē esse veriorē, et stet regule. s. dicte. alij vero qbus assentio dn̄t priorē eqtati magis esse ɔsonaz.
8 ¶ † Septimo fallit, vbi pater vult emancipare filium clericū, qz tunc corā seculari iudice fieri dz, ɓm Rot. decis. clxxxj. et Pe. de anch. in regula iuris ea que, sepius alle. q. xvij. idem tz Nic. mil.
9 in ver. iudex secularis. ¶ † Octauo fallit, in insinuatione donationis excedentis summā. v. aureor fienda per laicuz clerico. qz illa fieri dz corā iudice seculari, ɓm Rot. et Anch. vbi. s. ¶ Nono fallit, vbi statuto cauet, ꝙ non valeant legata, nisi insinuatione testamēti facta corā vicario capitanei populi alicuius ciuitatis, et occurrat clericum institui in testō in quo fiebant laicis legata, et ipsi petētes insinuationem testamētī fecerūt clericū heredez citari coram tali iudice seculari, valebit citatio ɓm Bal. in .l. testamenta. C. de testa. et ibi Pau. de cast. dicēs ita ɔsuluisse nōdū viso Bal. idē tz Saly. in .l. ɔsulta. C. eo. ti. et Pet. de anch. in regu. iuris ea que. lib. vj. q. xvij. versi. pro pleniori. Ang. in .l. j. hec stipulatio. ff. si cui plusꝙ per .l. fal. et ibi Jmo. idē Bal. in auc. clericus. C. de epis. et cle. idē Ant. de cana. in suo trac. de insinua. q. lvij. ad ꝙ faciunt dicta Bar. in .l. cūctos pplos. vj. q. C. de sum.
10 tri. ¶ † Decimo fallit, vbi clericus tanꝙ tertius possessor rei, super qua lata est sn̄ia, vult ɔ executionē sn̄ie sup hoc late inter laicos per iudicē secularē se opponere ad impediendū, qz hoc fieri debebit corā eodē iudice, ɓm Bal. in alle .l. testamēta. et Saly. in d. l. ɔsulta. et Ant. de cana. vbi. s. q alle. dictū Bal. in .l. fin. C. de edi. di. ad. tol. in .xij. col. vbi dicit ꝙ si heres scriptus petat se mitti in possessionē hr̄editatis ex bn̄ficio. d. l. corā iudice seculari. clericus qui voluerit ɔdicere dictū iudicē secularem dz adire. ad qđ
11 bene facit ꝙ scriptum est in preced. fallen. ¶ † Undecimo fallit vbi laicus heres vult facere publicationē testamēti, iuxta .l. publicati. et .l. testamēta. et .l. ɔsulta. C. de testa. Naz si cessante testō clericus esset successurus, aut alr̄s hr̄et interesse ꝓ dicta publicatione in vrbe Ro. vocaret corā magistro cēsus, vt in alle .l. testamenta. et .l. ɔsulta. alioqn publicatio non teneret ɓm But. Bar. Bal. Saly. et Jo. fa. in alle .l. testamenta. vel fieri dz apud ꝓsidē ꝓuincie in ꝓuincijs, aut corā defensore ciuitatis, vt in auc. de defen. ciui. §. nulla. idē gl. et Odo. in alle .l. testamēta. et ō hoc in .l. repetita. C. de epi. et cle. et si qs ex ɔsensu. C. de epi. au. ver. idē tenēt Sicu. et Bal. in .c. fi. de fi. instr. vn̄ Barr. in alle .l. ɔsulta. dicit ꝙ hmōi isinuatio siue publicatio testi fieri nō pt apud rectores ecclesiar. idē Saly. ibidē. certum est aūt ꝙ in hmōi publicatione sunt vocādi quor interē. tz Jnn. Host. Jo. an. Bal. et Sic. in .c.

Albericus. de testi. et in .c. fi. alleg. Bar. Bal. et Salyc. in alle .l. publicati. et Jo. fa. in alle .l. testamēta. et Spe. in ti. de instru. edi.
12 §. ostēso. ver. qualiter. ver. et vt plenius. ¶ † Duodecimo fallit in ɔfectione inuētarij fienda per laicū heredem, quod fieri nō dz, nisi citatis creditoribus, et legatarijs per .l. fi. in. §. cum igit. C. de iure delib. et ibi Bal. Saly. et doc. et Bar. in auc. sed cum testator. C. ad .l. fal. Pau. de ca. ɔf. cciij. et Bar. in .l. ij. §. prius. ff. de vulga. Bal. in auc. si oēs. C. si vt ab here. se absti. Et hoc in pn̄tia iudicis. ita ēt tz Spec. in ti. de instru. edi. §. fi. vers. qđ si heres fecit scribi et c. Naz si clericus sit vnus ex creditoribus, aut legatarijs vocādus erit corā iudic. seculari, si alij legatarij, et creditores sint laici per rōnes positas per Bal. in alleg. l. testamēta. cū ɔcord. alleg. in .ix. fallen. huius .ij. reg. Et in inuentatio tutor, aut curator, ꝓ per Spec. eqparant quo ad formā inuentario heredis, vbi. s. ver. huius aūt inuentarij. Et idē videret ɔnaliter, vbicūqz imminet aliqs actus fiēdus coram iudice seculari, vocatis quorum interest, qz si vnus illor interesse hn̄tium reperiat clericus, ne ɔtinentia cause diuidat vocabit coraz iudice seculari, vt in casu predicte auc. si omnes. et idem videret in similibus. idem Ancha. vbi. s. in ver. occurrit. adde ꝙ eps̄ executor testatoris tenet
13 ɔficere inuentarium ēt coram iudice laico ɓm Ang. in .l. j. §. hec stipulatio. ff. si cui plusꝙ per .l. falcidiam. ¶ † Decimotertio fallit in clerico qui successit predoni in fraudem iurisdictionis. nam tunc ɓm Bal. in alleg. l. fi. C. de edi. di. adr. tol. xiij. colū. non erit curandum vnum obolum de predicto clericatu, qz ecclesia quod vult in se, vt sua iurisdictio non fraudet, ita velle dz in alijs. x. colū. de ali. feu. ver. ecclesi. quasi velit innuere, ꝙ iudex poterit cogere talem clericum heredem ad restituendum furtuz, ad que fa
14 cit, que scripsi in huius scđe reg. iij. fallē. ¶ † Decimoquarto fallit in clerico apud quem ex ordinatione iudicis secularis factuz fuit depositum. Naz talis clericus depositarius poterit cogi ad restōnez depositi officio dicti iudicis secularis, quasi non ꝓcedit ꝓprie ɔ eum ꝑ modū iudicij, sed executiue, et ex ɔn̄a officij suscepti. ita dicit Bal. et post eum Saly. in .l. acceptam. C. de vsur. pp verbum vel sacratissimas edes. Et istud posset adduci in sequestris, qui quotidie per seculares iudices deputant, quor aliqui sepenumero sunt clerici, et ɔsueuerunt compelli ad reddendum
15 rōnem, et reliqua per eosdem seculares iudices. ¶ † Decimoquinto fallit in iudicijs duplicibus, de quibus in .c. ex literis. de ꝓbationibus. in qbus si sunt plures ɔtendentes, quor vnus sit clericus, ɔueniet sicut alij corā iudice seculari .l. j. ff. ō qb. reb. apud eūdē iudic. ea. Et hoc ɓm gl. ibidē rōne ɔnexitatis cāe, qz ɔsortes et ɔiuncti sunt. l. nulli. C. de iudi. et no. in .c. cum martinus. de constitutioni. Scđo ratione recōuentionis, quia quilibet est actor et reus, et quilibet agit et ɔuenit. ergo apud eundē iudicē. C. de sentē. l. papinianus. et in auc. et ɔnter. et ff. de iudic. l. qui non cogit. et .iij. q. viij. cuius in agendo. Tertio rōne absurditatis euitande nā posset accidere qđ vnus aliter iudicaret ꝙ alius, vel. d. l. j. Et hac rōne ꝓcedere crederē in pn̄ti regno in quo (sicut. s. tactū est) in huius secunde regule fallentia quarta prelati non cognoscūt de realibus. Et idē videret in pluribus tutoribus, quoruz vnus esset clericus, qz ꝓ redditione ɔtutor et administrationis ɔueniri pōt clericus cū alijs corā iudice seculari per dictam .l. j. eo presertim quia oia bona dictorū tutorum aut curatorū de iure sint hypothecata ꝓ redditione administrationis vt in .l. ꝓ officio. C. de administra. tuto. cū ɔcordan. de qua quidē actione hypothecaria (cum sit realis) vt dictum est in ꝑallegata fallentia quarta. ꝑlati Francie de ɔsuetudine nō cognoscunt ꝙꝙ ɔ ꝑdicta multum facere videat dictū Bar. in .l. solent. vlti. col. ver. Sed ponamus. ff. de ali. et ciba. lega. vbi sic inquit. Si vnus heredum sit clericus et alius laicus et ab eis petantur alimenta iudex ecclesiasticus erit adeūdus, et istud ibidem doc. cōiter sequunt. ad qđ faciunt no. per eundem Bar. in .l. precipimus. in fi. C. de appellatio. Bal. et Sali. et Anch. in alleg. regula iuris, ea que, de regu. iur. lib. vj. q. j. Et dn̄o ɔcedente latius dicere decreui. j. circa finē
16 vltime partis. ¶ † Decimosexto fallit, vbi ɔuenienda esset vniuersitas clericorum et laicor, cuius tn̄ pars maior esset laicoruz, qz tunc tota esset secularis, et ideo ɔuenit corā iudice seculari, secūdum Bar. in .l. fi. ff. de colle. illici. ver. Sed corā quibus. idē tz Sicul. in allegato. c. ex literis. de constitutio. et in .c. fi. diligēti. de foro compe. idem Flori. in .l. repetundarum. §. hermofroditus. in fi. ff. de testi. Bal. in auc. habita. C. ne filius pro patre. xv. col. versicu. dicto de scolaribus. idem Salyce. ibidem in penultima colum. versicu. quero coram quo. Petrus de anchara. vbi supra questione. xvj. Bartol. in .l. cum senatus. ad finem. ff. de rebus dubijs. Sicu. in capitu. cum ab ecclesiarum. de offi. ordina.

17 & Zaba. in. c. accepimus. de fi. instru. ¶ †Decimoseptimo fallit, ubi clericus & laicus compromiserũt in laicũ a cuius laudo fuit appellatũ, vel laicus vult recurrere ad arbitriũ boni viri, q2 hoc erit fiendũ corã iudice supiore ipsius laici fm Ancha. qui ita tz in eius disputatione que incipit. c. clericus &c. Nisi cõpromissuz fuisset sup cã ecclesiastica per. c. exposita. &. c. puenit. de arbitr. tz idẽ Ancha. in alle. regula ea que in. q. xvij. in ver. & iuxta pdicta. idẽ tz Lud. ro. ɔsi. cclxv. & Sic. post Ant. in. c. qntauallis. xxxv. col. ver. sed dubitat. de iureiu. idẽ Bar. in eius ɔs. incip. visis cõsilijs doc. famosoꝝ &c. Idẽ tenere vr̃ Lan. in trac. de arbi. q. xix.

18 ¶ †Decimooctauo fallit, ubi platus, vel clericus est obligatus alicui laico, vel ẽt clerico in aliqua pecunie sũma cum cedula manu sua signata, vel eius sigillo sigillata. Nã si adiornet̃ in curia parlamẽti cõparere tenebit̃, ac in negocio procedere, cognitaqʒ cedula coget̃ curie manũ garnire de sũma in eadẽ ɔtenta. Et in eius defectu ɔdẽnabit̃, & fiet executio sup eius temporalitate. Ueruntamẽ nunq̃ mihi visus fuit istud de iure posse sustineri p. c. ij. de foro compet. li. vj. cũ alijs iuribus alleg. in palleg. regula. j. &. ij. maxie cũ ista sit actio mere psonalis, nisi forte in eadẽ cedula vel obligatione sit hypotheca. de qua ex ɔsuetudine regni prelati nõ cognoscunt vt dixi. s. in huius secunde reg. iiij. fallen. & ꝑpterea antiquitus cognita cedula vel obligatione ob defectum garnimenti dicebat̃ p curiã qđ tẽporale prelati vel clerici ad manũ regis detineret̃, donec fuisset debitori satisfactũ, qđ vr̃ esse quasi finis hypothecarie, vt. l. si cum venditor. in princi. ff. de euictio. &. l. fundus. §. creditor. ff. de pigno. & facit qđ dicunt quidam clericos ratione temporalium dominis temporalibus esse subiectos. xj. q. j. cũ ergo. §. his ita respondet̃. &. xxxiij. q. ij. §. sed notandũ. de maio. & obe. c. solite. l. de his. C. de episco. & cle. &. c. quo iure. viij. dist. Old. ɔsi. xvj. & Pe. de anch. in sepe. d. regula iuris ea que. lib. vj. sub. q. xxij. versicu. huiusmodi gratia &c. & qđ scripsi post Fed. s. in. ij. fallen. j. reg. ¶ Et de pmissis sunt plura aresta, & inter alia in curia parlamẽti Parisius Anno dñi. M. ccc. xciij. dictũ fuit, q̃ litera obligatoria prioris & ɔuẽtus sancti Martini de campis eoꝝ sigillo sigillata post obitũ prioris recognita pareret executionẽ sup bonis ɔuentus. Et anno dñi. M. cccc. xliiij. xvij. Augusti in parlamẽto Tholose dcm̃ fuit, qđ do. Philippus de leuis Archiepus Auxitanus ad instantiã Ottonis castellani veniret in curia cogniturus, vel negaturus suã cedulã infra finẽ eiusdẽ mensis. Alias extunc cedula pdicti hẽret̃ p ɔfessata. Deinde. vij. Septembris dictũ fuit, qđ curia tenebat pdictã cedulã p ɔfessata, p q̃ ex causis in eadẽ ɔtentis, Idem archieps eidẽ castellano promiserat soluere sũmã mille scutorũ auri. Et curia ɔdemnuit ipsũ ad garniendũ manũ in eadẽ curia

19 de pdicta sũma ifra festũ omniũ sanctoꝝ. ¶ †Decimonono fallit, cũ laicus obligatus clerico ptẽdit obligationẽ factã sine causa, vel debitũ solutũ, ob qđ sup ipsi⁹ obligationis inefficacia, vel instrumẽti cancellatione vult experiri. iuxta. l. dissolute. &. l. fi. C. de ɔditio. ex. l. naz in huiusmodi causa poterit clericus corã iudice seculari ɔueniri, licet huiusmodi ɔdito sit actio psonalis, vt insti. de actio. §. apellamus. ita nihilominus de facto seruat̃ in psenti regno. Qđ nõ vr̃ posse sustineri de iure. p iura in hmõi secũda regula allega. Cogitaui id forte fieri eo qđ cõiter in hmõi instrumẽtis & obligationibus apponit̃ hypotheca & obligatio ad vires, & rigores sigillorũ regiorũ, igit̃ p declaratione inefficacie huius obligationis, vel ipsi⁹ cancellatione curia secularis psertĩ iudicis huiusmodi sigillorũ adiri possunt, ꝯ quoscunqʒ etiam clericos, q2 ex quo sunt iudices ɔctus, & ẽt esse debẽt distractus. Nam distractus est eiusdẽ nature cuius est ɔctus. l. de tutela. C. de in integ. resti. mi. no. Bar. in. l. & iõ. ff. de ɔdi. fur. interest eniz iudicis ne ptextu taliũ obligationũ sub vmbra rigoꝝ in eis appositoꝝ fiant illicite extorsiones, vt in. l. illicitas. in prin. ff. de of. presi. vbi tex. q̃ pses puincie puidere dʒ, vt instra simulata, vel vẽditionum sine precij numeratione destruant̃ fm Bal. in. l. pal leg. Et Parisius in parlamento anno dñi. M. ccc. lxxxvj. dictũ fuit q̃ Guili. quepie clericus solutus rñderet in parlamento sup quodã ɔctu per ipm inito, q dicebat̃ fraudulosus, vcʒ tã parti super executionis annullatione facte ad sui requestã virtute lraruz obligationũ sub sigillo castelleti passataꝝ sup dicto ɔctu q̃ pcura. regio q emendã reqrebat, q2 fraus dicebat̃ esse cõmissa in cõ

20 tẽto in lrĩs obligatorijs sub dcõ sigillo. ¶ †Uigesimo fallit, vbi clericus obligat, & vult cõpelli per curias tpales, & rigores sigilloꝝ regionũ, cũ hypothecatione bonoꝝ. nã executio fieri poterit in bonis patrimonialibus ipsius clerici. & ita seruat̃ q̃uis de iure clericus taliter se nõ possit obligare, nec in iudicẽ laicũ, etiaz de episcopi ɔsensu consentire. c. significasti. &. c. si diligenti. de fo. compe. & tz capella. q. cxxvj. sed sustinẽtes fallentiã predictã dicere possent, qđ non valeat obligatio respectu psone, vel bonoꝝ ecclesie. sed bene respectu alioꝝ bonoꝝ proprioꝝ ipsius clerici. iuxta ea que dixi in. xxi. xviij. fallẽ. ẽt ɔcor. ibi positis. vnde in parlamẽto Tholose, anno dñi. M. cccc. xlviij. die. v. Aprilis dictuz fuit q̃ executio incepta sup bonis dñi Gerardi epi sancti Pauli virtute oblõnis passate ad vigores, & rigores parui sigilli mõtis Pessulani ad instãtiã heredũ epi Laudu. ɔtinuaret̃. ¶ Occurrit ẽt nũc mihi dictũ doc. in. c. vno. de cle. ɔiu. lib. vj. vcʒ q2 in eo q̃ ille tex. pmittit in ceteris seculari iudici iurisdictionem ꝯ clericos ɔiugatos, intelligit̃ veꝝ qñ exercitium iurisdictionis ɔcernit districtionem bonoꝝ, ita q̃ ipsoꝝ psona nõ tangat̃, nec in eorum psona animaduertat̃, q2 vbi requiritur districtio personaꝝ hoc non faceret iudex laicus. c. ex parte. eo. ti. pro quo facit que scripsit Spe. tit. de cõpe. iud. adi. §. j. vers. sed nunqd premissa. & Archi. in alle. c. vnico. Etiam si clericus se obligaret ad carcerẽ tenẽdũ, q2 detinẽtes eum inuitũ essent excõicati. c. si qs suadẽte. xvij. q. iiij. ẽt si detinerent̃ volentes per. c. ɔtingit. de sen. excõ. ita tenent Inno. & Hosti. in. c. ex rescrip. de iureiur. vbi Jo. an. dicit q̃ si clericus pmiserit obstagium in castro, ne dicat̃ fractor fidei si ibi sponte manet pudori suo parcens cessat excõicatio. Si xo tenet̃ in cõpedibus, vel in carcere inuitus, vt fugere non possit, tunc erit locus pene. idem Ant. & Sicu. in alle. c. ex. rescripto. lʒ Jo. fab. insti. de actio. §. si. teneat q̃ clericus se possit obligare ad tenendũ arrestũ pro debito, sed tenebit in curia ecclesiastica, non aũt in tpali. ¶ Limita. s. dictũ Inno. & doc. nisi debitũ ciuile descenderet a crimine, q2 tũc clericus p suuz iudicẽ põt impune detineri. c. dilectus. de ap. & in. c. grauis. de depo. idem Archi. Jo. an. & Domi. in. c. si clericos. de sen. excõ. idem Do. in alle. c. vnico. de cle. ɔiu. lib. vj. idẽ Nic. mil. in ver. clericus si pro debito ciuili &c. Itẽ nisi dolus debitoris argueret̃, vt no. in. c. odoardus. de sol. & ibi Sicu. & doc. aliogn p dbito clericus carcerari nõ dʒ q2 si hʒ bona illa debẽt accipi. si non hʒ non tenet̃ vltra q̃ facere possit, deducto ne egeat, q2 hoc est priuilegiũ clerici, vt no. p glo.

21 & Bar. in. l. miles. ff. de re iud. ¶ †Uigesimoprimo fallit, vbi laico fuerint per epm cause pecuniarie clericoꝝ, vel hmõi mere ciuiles delegate, vt tz glo. in ver. psumãt. in. c. decernimus. de iudi. & ibi Jo. an. Jo. de lig. Anto. Bal. & Sicu. glo. in. c. bene quidez. xcvj. dis. in verbo, pter romanũ. & in. c. puenit. xcv. dist. Arch. in c. statutũ. §. j. de rescrip. li. vj. Causas aũt criales vel spũales solus papa laico delegare põt, gl. xxxij. di. in. §. verũ, & in locis pallega. & in. j. regula. fallen. j. Ab isto vero delegato laico ad dele

22 gantẽ erit appellandũ, vt tenẽt doct. in locis plibatis. ¶ †Uigesimoscdo fallit, vbi bannũ fuit appositũ in bonis clerici p iudicẽ secularẽ, a quo cleric⁹ appellauit iudicẽ laicũ superiorẽ dicti primi iudicis, & iudex appellationis ɔdẽnat clericũ in expẽsis, q2 lʒ snia sit nulla, fiet tñ executio ꝯ ipsum per iudicẽ secularẽ, vt not. gl. in. c. si diligẽti. de fo. cõpe. super verbo, pro eis. ita tz Cap. q.

23 clxiij. & Gaspa. cal. consi. xj. ¶ †Uigesimotertio fallit vbi clericus cõi opi. hr̃ p laico, vel vbicunqʒ dubiũ est quẽ esse clericũ si citatus a iudice seculari nõ ɔparet, põt a iudice mulctari. & in expẽsis ɔdẽnari. tz Host. in sum. de iud. §. iij. sub. §. illud ãt post pn. alleg. l. ex quacunqʒ. &. l. si qs ex aliena. ff. de iudicijs. & de appel. c. si duobus. que oĩa pbant (vt ipse dicit) qđ quocunqʒ iudex errans in facto errore pbabili, pfert sniam in aliquẽ credẽs se iudicẽ vʒ qđ agit sicut in hoc casu, & opinio in iudicijs pfert̃ veritati. iij. q. j. §. verũ. ff. de offic. pto. l. barbarius. c. ad pbanduz. de re iudi. ad idem de sentẽ. excõ. c. si iudex. §. nõ sic. lib. vj. Ad idẽ qđ no. Inno. & Hosti. de verb. signi. c. ex parte. lo. j. in fi. magne gl. vbi dt pcessum epi tenere ɔtra exemptuz nõ ɔparentẽ, qñ exemptio non est notoria, sed est dubia sicut in casu nostro. Ad pmissa faciũt no. p gl. in. c. veniẽs. de accu. iij. q. ij. c. si eps. xv. q. iij. placita. in fine vltime gl. ff. si quis in ius vo. l. ij. & dicit gl. expresse in. c. conuenior. xxiij. q. viij. qđ si iudex laicus citat clericũ, tenet̃ cõparere puilegiũ allegare, si dubiũ sit an sit clericus. ita tz Bart. in. l. non videtur. la. j. ff. de iudi. Nisi fm eum ex forma citatiõis appareat priuilegiũ, vt quia in ea mandatur citari Titius clericus, vel presbiter. Sed ideo seculares officiales quando procedunt contra aliquẽ clericum (licet male faciant) omittunt ponere in citatione vel processu aliquam demonstrationem, ex qua demonstret̃ clericus. vt sic propter dubium teneatur ire ad allegãdum priuilegium, alias mulctari possit, ita dicit Bar. vbi supra. ad quod facit, q2 quilibet nascitur laicus. ergo talis debet censeri, donec constet esse clericum. ij. q. j. c. legum. & istam partẽ tenet Gaspa. calderi. titu. de iudicijs. consilio. xj. Ubi autem non esset dubiũ de clericatu, credo qđ non teneretur cõparere, nec pcess

sus in principali valeret, nec quo ad penaȝ ꝯtumacie, ꝛ ita crede
reȝ opi. Jo an. positam in rła iuris scienti. in mercuri. quã tenet
Spec. in ti. de cita. §. j. ver. sed pone iudex. Archi. in alleg. c. pla
cita. Sic. in. c. si diligẽti. de fo. cõpe. Bal. in. l. gñaliter. la. ij. C. de
epis ꝛ cle. Bar. in prealle. l. non vř. idẽ tȝ Cy. in alleg. l. gñaliter
Old. ꝯsi. lxxxix. Bal. ꝯsi. ccxlij. Pet. de anch. in alle. regula iur.
ea que. xxv. q. doc. in. c. si duabus. de ap. ¶ Limita nisi in citatio
ne exprimeret talis cã ex qua ꝯcluderẽ laicũ hře iurisdictionem
in clericũ, vtputa rõne feudi, vel ałs sicut latius. s. dcm̃ ẽ. ¶ Ad
de ꝙ vbi iudex est talis ꝙ citatus ẽt volẽs nõ posset facere eũ iu
dicẽ non valebit ꝓcessus, nec in pñcipali, nec ꝯtumacie punitiu⁹.
gl. in. l. j. C. vbi de cri. agi. ꝛ in. c. clericũ nullus. xj. q. j. ꝛ in. c. signi
ficasti. de fo. cõpe. tȝ Spe. vbi. s. ꝛ in. §. pe. ð cita. ad fi. Propo.
in alle. c. si duobus. ꝛ sup hac fundař opi. Jo. an. ꝛ alioꝝ. de qui
bus. s. adde hic Pet. de anch. in alleg. rła iur. ea que. q. xxv. te-
nentẽ ꝙ si clericus citatus per iudicẽ laicũ nõ sub noie clerici su
per delicto cõmisso nõ cõpareat, ita ꝙ ponař in banno, ꝛ habea
tur pro ꝯfesso vigore statuti, demũ captus dicit bãnum nullũ, qꝛ
latũ ꝯ clericũ, lȝ nõ incedẽtẽ in habitu ꝛ tõsura, certe snia erit ip-
so iure nulla ex defectu iurisdictiõis. c. nullus. de fo. cõ. ꝛc. ꝛ auc.
statuimus. C. de epis. ꝛ cle. tȝ Cy. ꝛ Bal. in. l. gñaliter. C. de epis.
24 ꝛ cle. ꝛ Sic. vbi. s. ¶ † Uigesimoquarto in possessorijs bñficioꝝ
vel aliaꝝ reꝝ, aut iuriũ ecclesiasticoꝝ ẽt spũaliũ, presertim cũ agi
tur possessorio retinẽde, cui eqparař casus nouitatis, de quo la-
te p Jo. fa. insti. de interd. §. retinẽde. nã si clericus in possessione
sue ecclesie, vel alioꝝ iuriuȝ ecclesiasticoꝝ ab alio ẽt clerico dicat
se turbatũ, agere põt, ac talẽ turbatorẽ, ꝛ clericũ corã seculari iu
dice ꝯueniri. ꝛ ita seruari videmus in pñti regno. pro quo facere
vř rex. in. c. cãm. q fi. sint legi. vbi papa fateř, ꝙ ad regẽ non autẽ
ad ecclesiã ptinet de possessionibus iudicare, pp ꝙ Ant. in. c. cũ
dilectus. de ord. cog. dicit ꝙ si agař sup possessorio bñficij cã pp
hoc nõ dř cã spũalis, ꝛ idẽ tȝ Nic. mil. in verbo beneficiũ. ver. be
neficialis cã. ꝛ expresse tȝ Uincen. in. c. fi. de iudi. ꝙ de iure spiri
tuali peret agi possessorio corã iudice tpali, ꝙ ẽt vř sentire gl. in.
c. cũ dilectus. de elec. in ver. iuramento. dicens ꝙ qñ agiř posses
sessorio de iure spũali, non agiř spiritualiter, ꝛ ideo nõ est tractã
da tanq̃ȝ spiritualis. idẽ voluit glo. in. c. literas. de iur. calũ. hoc
ẽt sentit Jnn. in alle. c. cũ dilectus. Archi. ꝛ Jo. an. in. c. frequẽs.
de resti. spo. lib. vj. dicentes ꝙ cã non est mere spũalis, cũ agitur
possessorio de re spirituali, tȝ Sicu. in. c. lřas ð iura. cal ꝛ Bal.
ibidẽ dixit in addi. q. cape. cccclxx. idẽ tȝ papa q j. ꝛ qõ. lxxxv. ꝛ
q. ccvij. ꝛ. q. dcclij. ꝛ in alleg. q. j. recitat ꝙ papa Martinus. v. q
statuerat, qõ qcũqȝ ex clericis, ꝛ psonis ecclesiasticis in his, q̃ de
iure vel ꝯsuetudine ad foꝝ ecclesiasticũ ptinere noscunř eo dere
licto secularibus iudicibus submittere, seu partes sibi aduersas
ad foꝝ de iure vetitũ ꝯuenire, vel trahere psumeret, nisi a premis
sis desisteret, omni cõmodo gratiaꝝ sibi a sede apostolica ꝯcessa
tũ careret, ipseqȝ in graues, tũc expressas, ꝛ alias iuris penas in
cideret ad petitionẽ bone memorie regis Caroli. v. declarauit ei
dem regi, ꝛ eius regie iurisdictioni, per quã, vt asserebař, taȝ rex
q̃ȝ sui primogenitores sup omni possessorio presertim retinende
possessionis sup beneficijs ecclesiasticis, ꝛ suis ecclesiis suoꝝ re-
gni, ꝛ delphinatus a tanto tpe citra qõ de eius ꝯrio hoium me-
moria non existebat, ꝛ ꝯsueuerãt cognoscere derogare no le, nec
sue intẽtionis fuisse, nec esse per dictã, aut q̃ȝcunqȝ aliã ꝯstõnem
ipsos regem, ꝛ iudices ptes molestatas sup eaꝝ ꝯseruatione ad
suoꝝ beneficioꝝ possessionem ipsius regis auxiliũ implorantes,
dũmodo in ꝯtemptum iurisdictionis, ꝛ libertatis ecclesiastice,
vt partes sibi aduersas diuitius pturbarent, hoc non fecerũt, pe
nas in dicta ꝯstõne ꝯtentas nullatenus incurrisse, aut incurrere
debere quoquo modo ꝯcessum fuit. hoc fuit anno dñi. M. cccc.
xxviij. chalen. Maij. ¶ Hinc rex Ludouicus. xj. anno dñi. M.
cccc. lxiiij. p eius ordinationẽ declarauit. Causaꝝ possessoriarũ
presertim in materia nouitatis occasione bñficiorum, ꝛ materia
rum ecclesiasticaꝝ sibi ac iudicibus suis pertinere cognitionem.
absqȝ eo ꝙ alius de predictis ꝓcessibus in possessorio possit, vel
debeat intercipere cognitionem, cõmissionesqȝ decernere, vel ci-
tatiões, aut ꝓcessus facere. Qõ seruař nedũ in possessorio retinẽ
de, imo ẽt in possessorio recuperãde, ac ẽt si agař ex simplici saisi
na. de quo fuit latũ arrestũ Parisius anno dñi. cccxcv. Et idẽ si
agař ꝯditione ex. c. reintegrãda. iij. q. j. vel ex. c. sepe. de rest. spo.
vel gñali iudicis officio, vt in. c. ij. vt lit. non ꝯtest. vbi And sicu.
ꝛ doc. nã sicut predictum est, lȝ hmõi conditiones sint persona-
les, qꝛ tñ possessorium huiusmodi hȝ plurimum, facit fm doc. in
locis superius allega. cognoscere potest iudex temporalis. Quã
uis fm communem docto. opinionem, que seruatur in pratica in
beneficialibus possessorium iustificanduȝ sit ex titulo, vt no. in. c.
literis. de resti. spo. ꝛ in cle. j. de cã pos. ꝛ ꝓprie. nisi cũ qs petit se
reintegrari per viã attenti, qꝛ tunc sufficit ꝓbare se possedisse tpe
litis, ꝛ illa pẽdẽte spoliatum fuisse absqȝ alia tituli iustificatione,
vt tȝ Ro. deci. xiiij. ꝛ dixi in addi. ad. q. capel. xv. vide que scripsi
25 s. in his scõe reg. fallẽ. iiij. ¶ † Uigesimoqnto fallit in causis ẽt
ꝓprietatis beneficioꝝ in regalia vacantiũ, aut alioꝝ quoꝝ colla
tio ptinet ad regẽ. nã de talibus causis ẽt ꝯ clericos, ꝛ inter eos i
pñti recognoscũt iudices regij seculares. Regalia vero est quod
dam ius qõ recipiř ecclesijs vacantibus. quibus plenis plati pci
perent illa, sicut rex Francie, ꝛ Anglie vendicant qbusdã eccle-
sijs cathedralibus suoꝝ regnoꝝ collationũ beneficioꝝ, ꝛ prebẽ-
daꝝ sede vacãte, exceptis parochialibus, que pp curam anima-
rum non cadunt in regalia. ꝛ illo ẽt tpe dictaꝝ ecclesiaꝝ tpalia re
cipiunt, ꝛ sibi appropriant, iuxta moderationem de qua in. c. ge-
nerali. de elec. lib. vj. vbi Domi. necnon bone memo. Philyppi
pulchri quondã Francoꝝ regis, que incipit. Jtem q̃ȝtum ad re-
galia. editam per eum Parisius die lune post mediam. xl. anno
dñi. ccciij. ex quo pȝ, ꝙ istud ius competit regi ab antiquo, ꝛ sic ð
iure satis videř posse sustineri. Respectu vero collationis benefi
cioꝝ, seu iuris ꝯferendi magna fuit altercatio inter Bonifaciuȝ
octauum, ꝛ memoratum Philippum. sed istud ius põt ei cõpe-
tere ex priuilegio apostolico. lxiij. dis. c. adrianus. ꝛ. c. in synodo.
xvj. q. j. hinc est Hen. Ant. ꝛ Sic. in. c. preterea is. j. de iure pat.
Hosti. Jo. and. ꝛ alij in. c. dilecto. de testi. ꝛ sic põt fm eos intelli
gi predictum. c. Jo. and. ꝛ Ant. in. c. nobis. de iu. pat. gl. in. c. lai
cis. xvj. q. vij. Archi. in. c. hortamur. lxxj. dist. And. sicu. ꝛ Jmo.
in. c. dilectus. lo. ij. de preb. vbi pȝ qõ rex olim habebat collatio
nem prebendaꝝ ecclesie Andegaueñ. c. cum inter. de ꝯsuet. vbi
pȝ in decisa, ꝙ rex ꝯtulit decanatũ. glo. ꝛ Archid. in. c. impiũ. x.
dist. Spec. in ti. ne sede vac. in fi. ꝛ in tit. de lega. §. nũc tractem⁹.
ver. sed nunqd legatus. ꝛ ibi Jo. an. ꝛ glos. xv. q. vij. in sum. dicit
ꝙ rex Apulie ex priuilegio pape hȝ inuestituras beneficioꝝ. idẽ
Jnno. in. c. qõ sicut. de elec. in glo. que incipit, epoꝝ. ꝛ ibi Jo. an.
Ant. ꝛ Sicu. idẽ Jo. an. Pet. de anch. ꝛ Do. in. c. ij. de preb li.
vj. Jo. an. i addi. Spe. ti. de preb. §. pe. Bal. loquẽs de rege Un
garie, ꝛ Angloꝝ in. l. rescripta. pe. col. C. de pci. imp. off. Pet. ð
anch. in cle. p lřas. de preb. Ant. in. c. massana. ð elec. ꝛ in. c. i no
stra. de rescrip. Sicu. in. c. dilectus. de offic. lega. Ant. in. c. q̃ȝto,
de iudi. Jmo. in. c. qõ in dubijs. in. j. not. de renũ. ꝛ. c. ad supplica
tionẽ. in. iiij. no. eo. tit. Et dr Pañ. in. c. extirpãde. qõ rex Fran-
cie est canonicus in pluribus ecclesijs sui regni. ꝛ istud ẽ verũ si-
cut sancti Mar. Turoneñ. ꝛ sancti Hilarij Pictauiẽ. Potuit
ẽt istud ius ꝯpetere ex ꝯpositione facta in fundatiõe bñficioruȝ,
sicut videmus in pbẽdis ecclesie collegiate Uillenoue ꝓpe Aue
nionẽ, quas rex ꝯfert ꝛ eius curia parlamẽti de ipsarũ petitorio
cognoscit facit. c. eleutherius. xvij. q. ij. ꝛ prealleg. c. nobis. de iu-
re patro. psuppono tñ ꝙ talis ꝯpositio p romanũ põtificẽ semel
fuerit approbata. Aut põt ꝯpetere ex pscriptione seu ꝯsuetudi
ne, cuius memoria nõ existit, q̃ tantũ operař q̃ȝtũ puilegiũ. l. hoc
iure. §. ductus aque. ff. de aqua quo. ꝛ esti. c. sup qbusdã. de v̄. sig.
ꝛ qõ no. in summa. lxiij. dist. ꝛ in. c. reatina. Sed ista equiparatio
nõ ꝓcedit vbi dař incapacitas in possidẽte, qꝛ p aliquã ꝯsuetudi
nem ẽt vetustissimã nõ põt ꝯsequi id, qõ ex puilegio ꝯsequeretur
gl. in. c. illud. xciij. dist. Jo. mo. in. c. ij. de pben. alleg. ꝛ ibi do. An
to. in repe. c. puenit. de censi. Sic. in. c. nouit. de iudi. ꝛ in. c. q̃ȝto.
de ꝯsue. ꝛ in. c. cãm. de pscrip. ꝛ in. c. de hoc. ꝛ ibi Ant. de simo.
Sicu. in. c. ad aures. de pscri. Zaba. ꝯsi. lvij. Nisi cuȝ ꝯsuetudine
tanti tpis ꝯcurreret fama priuilegij, qꝛ tunc psumeret pro priui-
legio ꝛ sufficeret, ꝛ ita tȝ Jo. and. in. c. cũ talis apostolica. de his
que fi. a prela. approbař per omnes. per Jo. an. Jo. de fa. ꝛ do-
mi. in. c. ij. §. sane. de deci. lib. vj. ꝛ scripsi. s. in prima regula. fallẽ.
xij. Alioquin esset dicere, qõ sine possessione curreret pscriptio.
Cũ laicus nõ possit possidere spũalia. allega. c. cãm. de prescrip.
Jo. an. in alleg. addi. Spec. in titu. de preb. dicit ipsis regibus in
tali antiquato iure deferendũ, presertim cũ ꝯsuetudinẽ ipsius pa
pa scit ꝛ tolerat. Et refert Spec. in. ti. de prebẽ. ver. Jtẽ not. qõ
imperator hȝ priuilegium, qõ se vidisse dicit plumbatum qõ in
qualibet ecclesia Alamanie possit vnũ facere recipi. Et vide ibi
Joan. an. in addi. qui loquitur de regalia id quod supra tactum
est. ¶ Sciendũ est aũt qõ rex Ludouicus. xj. anno domini. M.
cccclxiiij. declarauit cognitionem, decisionẽ, ꝛ determinationem
collationũ beneficiorum vacantium, ꝛ vacaturorum, ꝛ que eate
nus vacauerant in regalia per eũ, ꝛ suos predecessores factaruȝ
sibi curie sue parlamenti, ꝛ non alteri pertinere. Et etiam benefi
ciorũ per eũ aut eius predecessores pleno iure cõferri solitorum

ꝛ collatorum

ꝛ collatoꝝ sibi ꝛ suis iudicibus, ꝛ nõ alteri cognitionẽ, ꝛ decisio nez ptinere absq; eo ꝙ alius iudex ecclesiasticus, vel tpalis se de beat de ipsis intromittere, nec in petitorio, vel possessorio cogno
26 scere. ¶ † Uigesimosexto fallit, cũ agit̃ de reparatione ecclesiaꝝ quo casu clerici, ꝛ prelati cogunt̃ in seculari iudicio rñdere, pro quo facere vr̃, ꝙ hr̃. iiij. reg. xij. c. ꝛ. ij. Paralipo. xxiiij. vbi Joas rex Juda vocauit Joiadem pontificẽ ꝛ sacerdotes dicẽs eis, q̃re sartatecta tẽpli nõ instauratis? ꝛ ꝓhibuit sacerdotes vltra ac cipere pecuniã a populo, ꝛ instaurare sartatecta ꝑcepit, vñ post modũ ad numerãdũ pecuniã, que inueniebat̃ in domo dñi, fuerũt deputati scriba regis, ꝛ pontifex, ꝛ dabãt eã in manibus eoꝝ, q preerant cemẽtarijs domus dñi, q eã impẽdebãt in fabris ligno rũ, ꝛ in cemẽtarijs his q operabant̃ in domo dñi, ꝛ sartatecta fa ciebãt. facere ẽt vr̃ tex. in. c. filijs vel nepotib⁹. xvj. q. vij. vbi tex. ꝙ filijs, vel nepotibus, ac honestioribus ꝓpinqs eius q ꝯstruxit, vel ditauit eccliã, licitũ est hãc hr̃e solertiã, vt si sacerdotẽ aliqd ex collatis rebus defraudare ꝓuiderit, aut honesta ꝯuẽtione cõ pescãt, aut epõ, vel iudici corrigẽda denũciẽt, ꝙ si talia eps age re tẽtet, metropolitano eius insinuari ꝓcurẽt. Si aũt metropoli tanus talia gerat, regis auribus hoc intimare non differãt, ꝙ tñ Archi. exponit nõ vt corrigat, ſ; vt supiori denũciet. ꝛ Sicu. di cit hũc canonẽ esse correctũ p. c. qualiter. de iudi. gl. tñ sup. d. x. regis exponit, vt eã corrigat cũ p ecclesiasticũ iudicẽ cogi nõ pt, vt. xj. q. j. c. petimus. ꝛ. xcvij. di. c. nec licuit, vel ẽt cũ iudex ecclia sticus deses est, vt. c. ex trãsmissa. de fo. cõpe. Quicqd sit de iure vide plura arresta Parisius, ꝛ Tholose plata, ꝛ inter alia anno dñi. M. ccc. xcj. pro patriarcha Alexãdrino administratoꝛ eps Carcassoneñ. ꝯ archiepm Tholose quodã epm Carcassone, di ctũ fuit ꝙ sup reparatiõibus ecclesie sue quodã Carcassone, rñ deret in parlamẽto, lʒ curie iurisdictionẽ declinasset eo ꝙ esset p sonalitas. ꝛ idẽ dictũ fuit anno preced. ꝯ epm Nouiomẽ. sup re fectionibus ꝛ reparationibus quodã epatus sui Ebroiceñ. ꝛ in parlamẽto Tholose ann. liij. die. xxj. ꝙ fructus q leuati fuerãt ꝺ ecclesia de Casses tpe executionis querimonie ꝯuerterent̃ in vti litatẽ ecclesie p vnũ ad hoc p curiã deputãdũ. ꝛ eodẽ anno. xxix. Aprilis, ꝙ medietas sequestri ecclesie de Fargis albie ꝯuertere tur in reparationibus eiusdẽ bñficij. ꝛ in parlamẽto ann. ccccl v. die. xxvij. Januarij dictũ fuit ꝙ do. Leonard. de resergio archi eps ille sup reparationibus epatus sui quodã Basateñ. ꝛ dom⁹ vtẽ filijs ad instãtiã dñi Raymũ. dutil. epi Bazateñ. impetrãtis ꝛ actoris rñderet, ꝛ in curia ꝓcederet. ꝛ in parlamẽto ann. lvij. die. viij. Julij, dcm̃ fuit ꝙ due ptes fructuũ ex abbatia Belezato ꝑceptoꝝ sub manu regis in reparationẽ ecclesie ꝯuerterent̃ ꝛc. ¶ Hinc fuit ꝙ anno dñi. M. ccc. lxxxv. sedẽte apud Auinionẽ Innocẽtio septimo, q rarã nisi ex Frãcie regno obediẽtiam erat ꝯsecutus, ꝛ cardinales. xxxviij. ordinauerat, qbus grãdis sum ptus opus esset sancti Nichasij remẽsis in Frãciã legato misso, dimidiatã oium ecclesiaꝝ partẽ exigere conabat̃. Cui precepto scolastici vniuersitatis Parisieñ. resistũt missis ad regẽ Carolũ. v. oratoribus, q edictũ põtificis, haud equũ esse ꝑsuaderẽt. Au dita scolasticoꝝ q̃rela rex exportari regno pecuniã vetat, ꝛ eccle siaꝝ ꝓuẽtus i tres ptes distribui iubet, vnã i ecclesiaꝝ istauratio nẽ, alterã dissoluẽdis eaꝝ obłonibus ꝛ debitis, tertiã quotidia nis ministroꝝ vsibus assignauit. vnde expost officiarij regij de ꝑ dictis repationibus, ac ꝓuisione circa diuinũ seruitiũ ꝯ clericos ꝛ ꝑlatos ac huius ꝑtextu de ꝑpetuis vicarijs parochialiũ eccle siaꝝ augẽda portione cognitionẽ receperũt. Et quatenus tãgit reparationes ꝑdictas ꝓ dicta ordinatione facere vr̃. c. decreui mus. x. q. j. vbi tex. ꝙ eps visitãdo ecclesiã, si inueniat eã destitu tã sacerdoti eius reparari ꝑcipiet. ꝛ. c. vnico. ea. cã. q. iij. vbi tex. ꝙ eps nõ dʒ ꝑcipere tertiã, nisi diruptas ecclesias velit reparar̃. ꝛ. l. ne splẽdissime. C. de ope. pub. vbi tex. ꝙ si vrbes, vel oppida vetustate labant̃, vel egeãt reparatiõe tertia pars reddituũ pro muris, ꝛ thermis publicis ꝯcedit̃. ꝛ. l. fi. C. de vectiga. vbi due p tes applicant̃ fisco, ꝛ tertia ciuitati. ꝛ fa. ad idẽ. l. ex ꝑstatiõe. eo. ti. ꝛ in auc. de colla. §. iubemus. colla. ix. ꝛ. C. de diuer. ꝑdi. vrb. ꝛ rusti. l. iij. in fi. lib. xj. vbi tex. sicut in alle. l. ne splẽdissime. ꝛ. l. si in aliquã. ff. de offi. pcõ. ꝛ le. ꝛ. xcvj. di. c. boni ꝑncipis. vbi tex. i hec uba edes sacras ꝛ opa publica circuire inspiciẽdi grã, an sarta tectaq; sint, vel aliqua refectione indigeãt, ꝛ si qua cepta sunt ꝓ ut vires illius reipublice ꝑmittunt, ꝓcõsul curare dʒ. Curatores quoq; opeꝝ diligẽtes solẽniter ꝑponere, ministeria quoq; milita ria si opus fuerit ad curatores adiuuãdos dare. ¶ Ex q̃ colligit̃ ꝙ ẽt edificia noua debẽt ꝯtinuari, de quo p Sic. i. c. ꝓc. tua. nos
27 ꝛ. c. de his. ꝺ eccle. edi. vide q̃ scripsi in addi. ad. q. dxcix. ¶ † Ui gesimoseptio fallit in cẽsibus, ꝛ tributis, ꝓ qbus clerici pñt corã seculari iudice ꝯueniri, qꝛ vñr potius ꝯueniri res eoꝝ tanq̃ affe cte q̃ ꝑsone, ita tʒ Guil. de cu. in. l. de his. C. de epi. ꝛ cle. alleg. l. viros. de pala. sacra. largi. lib. xj. idem Bal. dicens, ꝙ non pote rit aliqd in ꝑsonam clerici. ꝛ ista opi. cõiter approbat̃, vbi tales possessiones, ꝛ bona hñt onus ꝑpetuum annexuʒ, ꝛ inuariabile, qꝛ talia transeũt ad clericos cũ oneribus suis, pro quo facit cle. j. de cẽsi. si aũt onus sit variabile, ꝛ possessiones, essent ꝓus ascri pte pro solido ꝛ libra, sicut cõiter fit in lingua occitana, vbi exti mant̃ bona cuiusq; vt soluat plus vel minus ꝭm impositionẽ col lecte, ꝛ ad ista onera nõ tenent̃ clerici, vel ecclesie ꝭm veriorẽ opi. ꝛ non põt hoc onus dici annexum possessionibus, cũ non sit ꝑpe tuum, sed variabile, ꝛ qñq; imponit̃ ꝑsone pro rebus, si ergo per ueniant ad clericos debẽt cẽseri iure ecclesiastico, ꝓ quo bo. tex. in. c. j. de iu. patr. lib. vj. ꝛ in. l. fiscus. de iure fi. ꝛ hanc opi. tʒ Jo. and. de lib. Matth. ꝛ Jo. de imo. in cle. pñti. de cẽs. Jo. and. Ar chi. Jmo. ꝛ Domi. in. c. j. de immu. eccle. lib. vj. Sicu. in. c. fin. de vi. ꝛ hon. cle. ꝛ eius ꝯsi. iij. Jo. fa. ꝛ Bar. in. l. plʒ. C. de sa. san. ec cle. Zaba. in repe. c. ꝑpẽdimus. de sen. excõ. Hosti. in sum. de im mu. eccle. §. qbus. ver. ad extraordinaria. Laudu. in cle. diocesa nis. de vi. ꝛ ho. cle. pape. q. ccclxxxj. ¶ Ad ꝑdicta facit ꝯclusio Sicu. quã ponit in alleg. c. nõ minus vbi post longã disputatio nẽ tʒ, ꝙ ecclesia, vel clerici nõ tenent̃ ad collectã impositã ꝓ forti ficatione ciuitatis, seu munitione aduersus hostes, nisi spõte illã velint subire approbante epõ ꝛ clero, ꝯsultoq; Romano põti. ꝛ vbi laicoꝝ nõ suppeterẽt facultates, per. c. aduersus. eo. tit. Nisi ꝭm eũ tanta necessitas imuneret, ꝙ non posset sine alioꝝ scãda lo, ꝛ ꝑiculo prius hr̃i recursus ad papã. arg. op. in. l. tutoꝛ q rep torium. ff. de admi. tu. vide p eũ in. d. c. non minus. vbi singlr cõ firmat opi. hmõi, ꝛ ad. l. ꝛ ꝯ opi. clarissime rñdet. ¶ Sʒ quo ad primũ credo, ꝙ opi. Bar. de qua in. l. rescripto. §. fi. ff. de mun. ꝛ ho. in facto seruaret̃, vcʒ ꝙ vbi possessiones essent prius descri pte in ꝯpẽdio pro solido, ꝛ libra, sicut cõiter fit in ptibus istis, ꝙ tunc trãsirẽt ad cleros cũ oneribus suis, ꝛ hoc cãu possent ibi cõ ueniri corã iudice seculari, ꝛ ad hec faciũt q̃. s. in huius scõe reg.
28 fallẽ. iiij. ¶ † Trigesimooctauo fallit in datiõe tutele. nã a iudice laico dari põt sacerdos in tutorẽ ꝭm Ang. are. insti. de attili. tu to. §. sed hoc iure. alleg. auc. ꝑsbyteri. C. de epi. ꝛ cle. nã vt ait iu dex secularis est iudex cõpetẽs cuiuscũq; ẽt clerici petẽtis tutelã vel aliqd aliud corã eo, vt. xj. q. j. c. expẽtie. ꝛ. c. si cleric⁹. ꝛ. c. cũ sit. de fo. ꝯpe. Adijciens ẽt qd ꝑses siue iudex secularis possit ꝑ sbyterũ tutorẽ dare qd vr̃ probari. in. l. neq;. C. q da. tu. vel cu. pos. ꝛ gl. i auc. ꝑsbyteros. C. de epi. ꝛ cle. Pet. ꝺ anch. i rła iur. ea q̃. de reg. iur. lib. vj. sub. q. xviij. ꝛ Rota deci. clxxxj. remittunt ad dicta Bal. i. l. ꝯnaliter. C. de epi. ꝛ cle. vbi Bal. refert Old. tenuisse qd exorciste ꝛ alij clerici iferiores ꝯpellunt̃ ꝑ iudicẽ secu larẽ suscipere tutelã legitimã, qꝛ dati sunt a lege. Sʒ ꝑsbyteri ꝛ alij in sacris volentes pñt esse tutores legitimi nõ ãt testamẽtarij vel datiui. ꝓ quo tex. ꝛ gl. in. c. ꝓuenit. lxxxvj. di. ꝛ dist. seq. c. in re ligiosuʒ. Nõ tñ cogunt̃, vt in alleg. auc. ꝑsbyteros. tʒ Spe. tit. ꝺ tuto. §. ꝯnalr. ver. Jtẽ opponit̃ ꝯ tutorẽ, ꝛ idẽ Jo. an. ibidẽ in ad di. ꝛ Sicu. in. c. ex parte. ij. de appella. ¶ Et q̃uis de iure ciuili epi, vel monachi, nõ possint ẽt volentes legitimã recipere, vt pal le. auc. ꝑsbyteros, dr̃ tñ gl. i alleg. c. ꝓuenit. ꝛ Spe. vbi. s. illã auc. esse correctã ꝑ dictũ canonẽ, ita qd ẽt eps, vel monachus possint si velint recipere legitimã tutelã, ſʒ nõ testamẽtariã, vel datiuaʒ. dr̃ tñ Bal. in addi. Spe. vbi. s. qd monachus non hʒ vñ soluat, nec hʒ bona que possit hypothecare pro administratione ꝛ mor tuus est, ideo non possit esse tutoꝛ. ¶ Sed ad tutelam miserabi lium personarum omnes clerici siue monachi tenent̃, vt ibidẽ, ꝛ lxxxviij. d. c. j. ꝛ. c. episcopus gubernationem. ꝛ Specu. vbi. s. in ver. illud aũt, dicit tñ qd forte nõ cogent̃. Bal. in alleg. l. genera liter finaliter ꝯcludit qd episcopus ꝛ iudex secularis dabunt cle ricum tutorẽ ꝛ compellent vt ex ꝯiunctis iurisdictiõibus reinte gret̃ vnus effectus. ff. de excu. tutõ. l. iurisperitos. §. cũ oriundũ. ꝛ. l. de creationibus. C. de epi. aud. ꝛ institu. de atti. tu. §. nos ãt.
29 ¶ † Uigesimonono fallit in clerico miore litigãte corã iudice se culari. Nam curatio ad huiusmodi causam sibi dabitur ꝑ dictũ iudicem secularẽ, ita tʒ Oldra. consi. lix. ꝛ Pe. ꝛ Jaco. vt ipse re fert ꝛ Rota. deci. clxxxj. Pet. de anch. in allega. regu. iur. ea q̃ sub. q. xviij. Domi. in. c. si annũ de iu. lib. vj. in ꝯpẽdio Rote sub rub. de iudi. xv. Curatoꝛ aũt generalis ad lites eidem clerico ꝑ suum competentem iudicem dabitur ꝭm doc. ꝑcallega.
30 ¶ † Trigesimo fallit in pñti regno vbi ecclesiastica ꝑtãs abutit̃ notorie sua iurisdictiõe vel ꝑtãte. Quo casu etiam ꝯ clericos cõ cedi solent ꝑ cancellariam litere in casu appel. (ab abusu notorio vulgariter nuncupate) de qbus sepenumero dubitaui, vbi fun

dari poterant in iure. ¶ Audiui tñ frequēter officiarios p hoc dicere esse bon. text. in. c. filiis vel nepotibus. xvj. qõ. vij. quibus ego rñdi dictum canonem esse correctum, vt tz Sicu. in. c. qualiter. de iudi. sed vlterius mihi allegauerūt regiam maiestatem ad hoc inter alia fuisse institutam, vt ministros ecclesie, id est viros ecclesiasticos ꝓtegat. cuz boni regis sit tueri ecclesiam, ⁊ psonas ecclesiasticas, vñ dr̃ tex. xcvj. di. boni pncipis est, ⁊ religiosi ecclesias ɔtritas atq; ɔcitas restaurare, nouasq; edificare, ⁊ dei sacerdotes honorare ac tueri. ⁊. xxiij. q. vij. c. tributuz. ibi, q2 nos tueri, ⁊ defensare deberent. ⁊. c. principes. xxiij. q. v. ibi cognoscāt seculi principes se debere esse rõnem reddituros pp ecclesias quas tuendā suscipiunt. ⁊. xxiij. q. iij. c. maximianus. ⁊. ij. c. seq. ⁊. xj. q. j. christianis. dū; Gelasius papa ʒechie comiti ait. clericos tibi cōmendo tue sublimitatis tuitione vallentur, ne qd illis, aut surreptio, aut inimica legibus violētia necessitatis imponat, dicit ēt tex. xxiij. q. v. administratores plane seculariū dignitatū q ad ecclesiaꝝ tuitionē pupilloꝝ, ac viduaꝝ ꝓtectionē, rapaciūq; refrenationem ɔstituti ꝓculdubio esse debēt, quoties ab epis ⁊ ecclesiasticis viris ɔuente fuerūt eoꝝ querimonias attentius audiēt, ſm q necessitas expetierit, absq; negligentia examinēt, ⁊ studio diligēti corrigāt, facit tex. in. c. impatoribus, vbi dicit per impatorē obuiandū pueris ⁊ paupes defendi aduersus potētias diuitū, aliogn qui pōt ꝑturbare peruersos, ⁊ eis obuiare, ⁊ non facit nihil aliud est q̃ fauere impietati eoꝝ. c. q pōt. ea. cau. ⁊. q. Insuper regū est officiū ꝓpriū facere iudiciū atq; iustitiā, ⁊ liberare d manu calūniantiū vi oppressos, vt in. c. reguz. xxiij. q. v. Preterea archieps notoria crimia subditoꝝ suoꝝ sui suffraganei visitādo punire pōt rõne huius notorietatis qõ al's facere nō posset, vt in. c. romana. §. sane. de cēsi. lib. vj. ⁊ fac. c. romana. de pen. eo. lib. allegāt insup q regia ptãs ad id ēt nr̃a istituta, vt sanctorum antiquorūq; patrū decreta saluberrima spiritu dei ꝓmulgata exequi faciat, ⁊ inuiolabiliter obseruari i auc. quo. opor. epis. i prin. colla. j. ⁊ in. l. fi. C. de sum. tri. ⁊ multas al's rõnes pro se soliti sunt allegare. Nūq̃ tñ audiui neq; vidi nisi semel, q sup meritis hmōi causaꝝ appellationū fuerit ꝓnunciatū sed dūtaxat, vel appellationes annullari, aut q appellātes nō erāt, vt appellātes recipiēdi, q2 a iudice spūali nō est ad seculare iudicē appel

31 landū. ¶ † Trigesimoprimo fallit ēt in pñti regno, vbicūq; p platos clericos, vel alios quoscūq; aliqd fit, vel attentat ɔ̃ decreta Basiliēsis ɔcilij, ⁊ pragmaticā sanctionē. ⁊ fundāt se iudices tpales dicētes huius hr̃e cognitionē, eo q dictū ɔcilium seu per suos creatores exhortatū fuit regē Carolū huius nōis septimū obsecrādo, vt decreta statutaq;, ⁊ ordinatiōes ab ipsa sancta synodo facta, ⁊ ɔdita recipere vellet, ⁊ acceptare, eaq; q̃tū sue regie dignitatis interesset p vniuersum regnū suū, ⁊ delphinatū inuiolabiliter ꝑpetuoq; obseruari facere, dignaret. que dcreta, ⁊ ordinationes, ac statuta in eadē pragmatica sanctione ɔtenta. Archiepi, epi, capitula notabilia, decani, abbates ceteriq; prelati ⁊ viri ecclesiastici, atq; sciētifici vniuersitatū studioꝝ gñalium Bituris ɔgregati, ecclesiam regni ⁊ delphinatus repñtantes, recipienda. ɔsenserūt, ⁊ acceptāda deliberauerūt, ⁊ acceptauerunt. ⁊ apud regem ipm institerūt, vt ipse ex tūc ipsa decreta acceptaret, ⁊ approbaret, mandādo districte extunc curie parlamenti, ⁊ alijs iustitiarijs regni ⁊ delphinatus, ac alioꝝ dñoꝝ regni, quatenus de puncto in punctū premissa inuiolabiliter, ⁊ in perpetuuz obseruarent, ⁊ facerēt obseruari, transgressores, ⁊ ɔ̃faciētes taliter puniēdo, q ceteris in posterū cederet in exemplū, vñ rex ipse. die. vij. Julij. anno dñi. M. cccc. xxxviij. regni sui. xvj. habita de liberatione cū principibus sue regalis ꝓsapie, ac alijs magnatibus, ⁊ ꝓceribus, multisq; alijs viris prudētibus, ⁊ sciētificis ecclesiasticis, ⁊ secularibus regni, ⁊ delphinatus suoꝝ eidē in eius magno ɔcilio assistentibus ad quoꝝ sup requestā ⁊ supplicatiōnē decreuit oia p eos in pdicta ɔgregatione dliberata in eius regno ⁊ delphinatu ceterisq; dñijs suis ppetuo teneri, ac inuiolabiliter obseruari, suūq; plenū ⁊ integrū absq; alia publicatio. a die pdicta sortiri effectuz. curie parlamēti oibusq; iustitiarij regni, ⁊ delphinatus suoꝝ ceterisq; officiarijs ⁊ subditis suis ⁊ eoꝝ cuilibet, put ad eū ptineret mādauit districtius iniūgēdo, quatenus oia pmissa, ⁊ singula tenerent, custodirēt ⁊ ɔseruarēt in sua robore firmitate. ⁊ in causis qbuscūq; occasione premissoꝝ decetero orituris ⁊ emersuris ſm deliberatiōes ⁊ ɔclusiōes in eadē pragmatica sanctione ɔtētas iudicarēt, ⁊ pnūciarent, ⁊ sñiarent. atq; ab oibus subditis, ⁊ incolis suoꝝ regni ⁊ delphinatus inuiolabiliter facerēt in oibus, ⁊ per oia obseruari pdictas psonas ecclesiasticas ⁊ seculares, ac eaꝝ quālibet in omnibus ⁊ singulis superius expressatis ab omni turbatione, violentia, impssione, molestatione, vexatione, dāno impedimento, ⁊ disturbio tenerent, protegerent, ⁊ defenderent. Omnes ⁊ quascūq; psonas cuiuscuis cōditionis, aut status forent ɔtra faciētes, aut veniētes, taliter puniēda q in posterum ceteris cederet in exēplū, vt hec oia patent tam in pemio q̃ in fine pragmatice sanctionis. Et ita de facto, a tpe Caroli. viij. seruari vidi. Unde officiarij regij sup his se fundant, sustinētes qõ curia parlamenti possit cogere archiepos, ⁊ epos ad ɔfirmādū, vel infirmādū electiones suoꝝ subditoꝝ, dñt enim valere ēt ɔsuetudinē, vt casu quo eps nō pōt esse iudex pp suspitionē det iudicem parti non suspectum coram quo ꝓcedet, ⁊ si appellet a tali appellabit ad epm, tñ poterit iterū recurri, ita dicit Hosti. in ti. de sen. §. qualis. xvj. col. ver. sed nūq̃ epis, ⁊ ita dicit seruari per dños tpales in Francia de quo meminit Ludo.

32 in. l. q iurisdictioni. ff. de iurisd. om. iud. ¶ † Trigesimoscdo fallit in clerico negociatore, q2 tenet ad gabellas in ɔcernētibus negociationem, tz Fede. ɔsil. cxj. incip. questio talis est. vlti. col. per tex. cum glo. in cle. pñti de censi. ⁊ ideo casu predicto poterūt huiusmodi rõne gabellaꝝ coram seculari. pro quo facit. c. ij. ne cle. vel mo. idem quod Feder. tenent Matthe. Pau. Stepha. Zaba. ⁊ Imo. in. d. alleg. cle. pñti. ⁊ benefacit. c. recolentes. de statu mona. dum ibi dr̃. si enim relictis originalibus ordinis institutis ad cōia volueritis aliorum monasteriorum iura diuertere oportebit vos cōmuni iure censeri. Quia dignum est vt qui similē cuz alijs vitam suscipiunt, similem sentiaut in legibus disciplinam, ⁊ facit quod per huiusmodi tex. principaliter ɔsuluit Pet. de an

33 cha. consi. ciij. incipiente, contra fratres ⁊c. ¶ † Trigesimotertio fallit in clerico pmittente se a iudice seculari ɔdemnari, ⁊ executionem cōmitti, postea suum priuilegium allegante, q2 talis venit ɔdemnandus in expensis, tenet Egidius belle. decis. ccxxvj. ad hoc alle. c. exceptionem. de excep. vbi tex. q malitiose differens opponere exceptionem sibi cōpetentē venit condemnādus in expensis, limita tamen prout in casu. d. c. limitatur hoc dictuz per Sicu. post Inno. Hosti. ⁊ doc. in alleg. c. ⁊ ibi vide per eum de quibus expensis intelligatur. Sed si clericus non habeat vnde, an patitur executionez in fructibus sui beneficij, dic q sic, ita tenent Hosti. Jo. and. Ant. Imo. Sicu. ⁊ Preposi. in. c. reprehensibilis. de appel. deducto tamen ne clericus egeat, ⁊ ecclesia non patitur detrimentum in ministris ecclesie. vide vbi. s. ⁊ que dicunt Jo. an. Hosti. Anto. Zaba. Sicul. ⁊ Imo. in. c. ij. de fide iusso. vide etiā que scripsi in addi. ad. q. capel. cccxiij. ¶ Adde ēt qõ scripsi. s. in huius scde regule fallētia. xiij. de clerico ɔtumace an possit mulctari ⁊c. ¶ Adde q clericus nō declinās forum laici, venit puniēdus, iuxta. c. si diligēti. de fo. ɔpe. ⁊ iō venit puniendus arbitrio iudicis, tanq̃ trāsgressor canonis ſm Bal. in l. j. C. de indi. vidui. tol. ad fi. ⁊ Spe. tit. de cōpe. iudi. adi. §. i. ver. sed nunquid requirit ɔsensus. Et ideo si trahat inuitus ad iudicē secularē dz ꝓtestari se clericū ⁊ q nō dz corā illo rñdere, ⁊ si iudex pcipiat, vt rñdeat, ꝓtestet se hoc facere viribus ꝑcecture, vel metu ipsius iudicis, tenet Sicul. in. c. si diligēti. vj. col. de foro cō

34 pe. de hoc per Cepo. consi. xj. ¶ † Extende hmōi primā ⁊ scdāz regulas etiā ad ɔcubinas clericoꝝ, que forum clerici sequuntur gl. ⁊ tex. in. c. eos. xxxij. dist. vbi dr̃, q ɔcubina clerici dz puniri p epm, ⁊ si nō potest eam punire indulget q puniri possit per principē. ⁊ ibidē sequit Archi. ⁊ Domi. presertiz in clerico in sacris ɔstituto, q2 tunc committit adulteriū ⁊ sacrilegiuz. xxvij. q. j. qui Christo. ⁊. c. virginibus. no. Hosti. in summa. ti. de coha. clericorum ⁊ mulierū. §. quā penā. Henricus. ⁊ Sicu. in. ij. de coha. cleri. ⁊ idē Sicul. in. c. vt clericorū, de vita ⁊ hone. cleri. imo claruz est, q crimē sacrilegij punit iudicio ecclesiastico. c. quisquis. xvij. q. iiij. ⁊. c. cum sit generale. de fo. compe. ⁊ canones, disponūt de hmōi ɔcubinis, vt pz in. c. quidam. lxxxj. dist. ⁊ gl. in. c. fraternitatis. xxxiiij. dist. ⁊ in alleg. c. ij. de coha. cleri. dr̃, femina vero canonice iudicet, ⁊ ibi gl. Judex aūt secularis in allega. c. eos aditur in defectū ⁊ non principaliter, q2 talis nō efficitur ancilla de iure canonico, vt in alleg. c. quidā. ideo propter hoc eximunt iurisdictione seculari. Item tenet Sicul. in. c. ij. de coha. cle. allega. vcz q concubina clerici presertim in sacris ɔstituti est de foro ecclesie. idem tenet Sicul. in. c. cū sit generale. de fo. compe. ⁊ ibi idez tenet Anto. idem tenet. Ludo. roma. in singula. in verbo, concubina. idem Joan. de pla. in. l. j. C. de mulie. ⁊ in quo loco. lib. x. ⁊ pro hoc videtur hodie bonus text. in consi. Basilien. titul. de cōcubina, ibi prelati concubinas aut mulieres suspectas curent a suis subditis per inuocationem brachij secularis, si opus fuerit penitus arcere ⁊c. Aduerte tamen q2 Petr. de anch. in regula iuris ea que. qõ. xxiij. ⁊ in consilio suo. cxcvij. versi. super secundo dubio, tz q princeps secularis possit facere statuta penalia contra

contra predictas ꝯcubinas clericoꝝ manifestas ⁊ notorias, nec tunc ſm eũ honestas ecclesie maculaꝛ, ſʒ potius defensaꝛ, ⁊ sacri canones melius custodiunꝛ. ꝯtra occultas vero non vꝛ ꝙ iudex laicus possit ex officio ꝓcedere, ⁊ sic detegere crimẽ clericoꝝ pro hoc ꝙ ait Cõstantinus in.c.in scripturis.xcvj.dist.idẽ tʒ Jo.de ana.sup rub.de adul.adde Fely.in.c.si ꝯcubine.de sen.excom.

Quicquid sit qꝛ dicte ꝯcubine, sicut premittiꝛ, committunt crimẽ sacrilegij, qḋ est crimẽ cõe iudex secularis in pñti regno illaꝝ recipiet cognitionẽ, ⁊ puniet illas, lʒ ẽt puniri possint per iudicem ecclesiasticuʒ. opin. tñ Pet.
35 de ancb. maximaꝫ eqtatem vꝛ ꝯtinere. ¶ †Scḋo extẽde ad vxores clericoꝝ ꝯiugatoꝝ incedentium in habitu, ⁊ tonsura clericalibus tenent Sicu.in.c.ij.de fo.compet.per glo.que hoc tʒ in.c. cos.xxxij.dist.⁊ idem tʒ Clauaſ.in verſ.excõicatio.vij.§.viij.pro quo dicit esse tex.in.l.fi.C.de incol.dum ibi dꝛ mulieres honore maritoꝝ cingimus, ⁊ genere nobilitamus, ⁊ foris ex eoꝝ psona statuimus, hec ibi, vt idem Jmo.⁊ Domi.in.c.vnico.de cle.ꝯiu. lib.vj.vxores vero clericoꝝ in sacris ꝯstitutoꝝ gaudent priuilegio fori ex psona clericoꝝ per iura supius allegata, tenent doct. vbi.§.⁊ istud verificari, pōt in vxoribus grecoꝝ, ſm Jo.de imol. in alleg.c.ij.dicentẽ ꝙ gaudent priuilegio fori in totum. ¶ Sed Jo.and.in alle.c.vnico.respectu vxoꝝ hmōi ꝯiugatoꝝ, dicit nũꝗ̃ fuisse receptum, ꝙ in criminalibus iudicareꝛ ab ecclesia, ⁊ absurduʒ videreꝛ, vt in ciuilibus ꝯueniret coram iudice seculari, in criminalibus vero coram iudice ecclesiastico, ⁊ ista opinio de fa
36 cto seruaꝛ. ¶ †Tertio extende ad familiam clericoꝝ, que gaudet eodem priuilegio quo clerici.glos.in alleg.c.clericum.xj.q.j. ⁊ glo.in alleg.c.cos.xxxij.dist.⁊ in.§.nouaꝝ.in versi.mancipia. xj.q.j.tʒ Domi.in alleg.c.cos.⁊ Maria.in.c.j.de fo.compent. Clauaſ.in ver.clericus.xiiij.§.ij. ¶ Sed Archi.in alle.c.clericũ dicit, ꝙ istud non hʒ locum in seruitoribus ꝯductitijs, qui seruiũt precio, ⁊ idem tʒ Sicu.in alleg.in.c.ij.de fo.compe.naꝫ ſpãle est in familia Christi, vt gaudeat priuilegio fori, vt in.c.fi.de offi.archi.⁊ in ista materia stricta, dʒ fieri extensio, qꝛ multa epis ꝯcedũtur, que non alijs.c.fi.de re iudi.lib.vj.c.fi.de priuil.⁊.c.ꝗ̃ periculosum.de sen.excom.eo.lib.⁊ facit.c.pe.ver.non sic aũt.de priuileg.eo.lib.vbi priuilegium datum ꝯuentui non prodest familiaribus.⁊ facit.c.per exemptionem.eo.⁊ tit.vbi si in oblatis reqriꝛ qualitas perpetuitatis, quanto minus gaudebũt famuli tpales nihil hñtes spũalitatis.⁊ hec pars vꝛ esse tutior, ⁊ de facto serua
37 tur. ¶ †Quarto extende ad heremitas, q sunt de foro eccle.per. c.indẽnitatibus.ad fi.de elec.lib.vj.idem tʒ Jmo.in cle.per literas.de preb.in cle.idem Ant.ꝯsi.xix.incip.qꝛ hic agiꝛ.in penul. col.addẽs ꝙ caput eoꝝ vite est Xp̃s, ⁊ subsunt presbytero, in cuius parochia degunt.idẽ tʒ glo.in.l.ij.ff.de in ius voc.⁊ ibi Ange.⁊ doc.ad idem glo.in.c.nulla.xciij.dist.⁊ in.c.qui vere.xvj.q. j.in quibus dꝛ, ꝙ heremite sunt sub epo in cuius territorio sunt, idem vꝛ velle Jnno.in.c.cum ad monasterium.de sta.mo.vbi dicit heremitam esse psonam ecclesiasticam.⁊ Archi.in.c.vnico. de exce.prel.lib.vj.dicit, ꝙ heremita est religiosa psona. ¶ Sed Laud.Jo.de lig.⁊ Zaba.in alleg.cle.per literas.⁊ Sicu.in alle. c.ij.de fo.cõpe.qꝛ tales ex vtero matris, laici nati sunt, ita in eodem statu sunt censendi, ex quo nõ interuenit alius actus eos eximens a iurisdictione tpali, qui est duplex vcʒ receptio ordinis, ⁊ ꝯuersio ad aliquem de religionibus approbatis, vt in.c.fi.de relig.do.⁊.xvij.q.iiij.c.si qs suadente.de sen.excom.c.non dubiũ. cum si.⁊ istud vꝛ de iure verius, qꝛ isti heremite non hñt certam regulam, nec sunt obligati ad standum ibi, sed tenenꝛ sola voluntate, ⁊ sunt sicut locuste, que regem non hñt, vt ait glo.in alleg.c. qui vere. Unde absurduʒ videreꝛ, ꝙ ex sola voluntate se possint eximere a iurisdictione Jmpatoris, ⁊ redire qñ volunt, pro quo optime facit.c.duo sunt genera.xij.qḋ.j.ista pars de iure vꝛ verior.⁊ credo ꝙ seruareꝛ in pratica, ⁊ recordoꝛ ita iudicatũ fuisse per curiam parlamẽti de quodam heremita, qui pp egregia furta, ⁊ rapinas vltimo fuit affectus supplicio. sed opinio prima vꝛ eqoꝛ maxime fauore religionis, pro qua vꝛ in dubio iudicãdũ.l.
38 sunt psone.ff.de reli.⁊ sump.fu. ¶ †Quinto extende ad rectores hospitalium auctoritate epi edificatoꝝ qꝛ promiserunt in manibus epi caste viuere, ⁊ vxore mortua aliam non ducere, qꝛ tales vñr quasi ꝯuersi, ita tʒ Hosti.in summa de regu.§.j.ver.ꝙ rusticus.si aũt vtunꝛ ꝯiugio, ⁊ hñt proprium, ⁊ sunt laici non gaudẽt priuilegio clericali, nec quo ad psonas, nec quo ad bona rationibus tactis in ꝓxi.extẽsione qꝛ non sunt clerici neqꝫ ꝯuersi.tʒ Sicu.in alle.c.ij.de fo.compe.Jo.de lig.⁊ Zaba.in alle.cle.lr̃as.de preb.idem Bar.⁊ Ang.in.l.ꝙ ꝯstitutũ.ff.de mil.test.⁊ allegaꝛ Mod.Pet.de ancb.sub ti.de regul. ¶ Ego crederẽ standum esse ꝯsuetudini, sicut tʒ Hosti.vbi.§.⁊ euʒ sequitur Lud.⁊ Jmo. in prealleg.cle.qꝛ ꝯsuetudo est optima legũ interpres.l.si de interpretatione.ff.de legi.⁊.c.cum dilectus.de ꝯsuet.ꝯsuetudo aũt hʒ, ꝙ tales non gaudent priuilegio clericali, nec in psonis, nec in bonis ꝓprijs, qꝛ secus de bonis collatis hospitali, vt tenẽt Lau
39 du.⁊ Jmo.vbi.§. ¶ †Sexto extende ad frẽs tertij ordin.qꝛ sunt de foro ecclesie, ⁊ subsunt epo, vt tenet Zaba.⁊ Lap.in cle.cũ ex eo.de sen.excõ.in cle.Zaba.in.c.si diligenti.de fo.compe.dicẽs ita ꝓnunciasse pp gl.ij.in cle.cũ ex eo alleg.ideʒ tʒ Ant.in.c.ij. de fo.cõpe.⁊ in.c.j.de oblig.ad ratioci.idẽ Pau.in alleg.cle.dicens Jo.de lig.pro hac parte ꝯsuluisse.idẽ Bar.in.l.j.ff.de pen. ⁊ melius in.l.semp.ff.de iu.immu.quem seqtur Jmol.in allega. cle.idem Claua.in ver.excõicatio.vij.§.viij. Et hodie ita est decisum in extrauag. Pape.sixti quarti que incipit, sancta Romana, vbi recitaꝛ ꝙ plures solẽnissimi doctores ita tenuerunt, ⁊ ita seruaꝛ de ꝯsuetudie in pñti ciuitate. qḋ ego itelligo in istis frib⁹ de tertia regula qñ receperunt habitũ auctoritate superioris, vt sint perpetuo Deo dicati, nisi habitũ in fraudem assumpsisset, vt no.Bar.in alleg.l.j.sed ꝙ non sint de foro ecclesie tenet Cal.ti. de fo.compe.consi.vij.Sicu.in alleg.c.ij.referẽs ita ꝯsuluisse Fede.de se.consi.clxv.Albe.in.l.placet.C.de sa.san.eccle.Bal.in. l.officiales.C.de episc.⁊ cler.Pet.de ancb.in alleg.regula iuris ea que.q.xv.⁊ Maria.in allega.c.ij.⁊ licet istorum opin.videatur de iure verioꝛ, prima tamen tutioꝛ, ⁊ equioꝛ.

Quia sicut visum est supra, ꝙ clerici in plerisqꝫ casibus in seculari iudicio litigare compel
40 luntur, hic, ad predicta inseritur dubium vulgatum† vtrum in dictis casibus clerici ligentur stilo, consuetudine, ⁊ statutis fori secularis. in qua questione varie fuerunt hactenus doctorum sententie, ego tamen salua correctione cõem opi.insequẽdo, dico ꝙ in his que concernunt litis ordinationeʒ, vt ꝙ instantia finiatur certo tempore, vel ꝙ actoꝛ teneatur dare fideiussorem, ⁊ ideʒ de libelli oblatione, ⁊ similibus concernentibus ordinationem litis seruandum erit ius laicorum, quia lex canonica consentiens quod ibi causa agitetur, censebatur velle, ꝙ agiteтur ſm modum illius iudicij. ita glo.in.c.ꝙ clericis.de fo.compe.⁊ ita eam alleg.Ant.Jmo.Sicu.⁊ Domi.in.c.ecclesia sancte Marie.de consti.⁊ Jo.and.super rub.de consti.preterea dicit Archi.in.c. nõ ita.ij q.vj.ꝙ clericus litigans in foro seculari nõ poterit appellare ante sñiam, nisi in casibus a iure ciuili pmissis, sed laicus litigans corã ecclesiastico bene appellaret, per cap.super eo.de appel.⁊ hoc dictũ sequunꝛ oẽs pdicti.⁊ Sicu.in alleg.ca.qḋ clericis.⁊ in.c.qualiter.de iudi.Pet.de ancb.ꝯsi.xv.⁊ in repeti.c. j.de ꝯsti.⁊ in repe.c.ea que.de reg.iur.lib.vj.in vlti.q.Ant.in disputatione incipiente, ſtãte statuto municipali.Lap.alleg.lxxxi. Cal.disputatiõe incipiẽte, statuto ciuitatis. ¶ Cũ aũt agiꝛ de lite decidenda, tũc aut agiꝛ rõne ꝯctus, ⁊ tunc ꝯsideraꝛ ius loci ꝯtractus, vt.l.si fundus.ff.de euic.⁊ de vsuris.l.j.⁊.c.ꝯstitutus, de in integ.resti.⁊.c.cũ venisset.de eo qui mit.in pos.Si agiꝛ rõne delicti, ꝯsideraꝛ ius loci, vbi dlictũ ẽ ꝯmissũ.C.vbi õ cri.ag.op.auc. qua prouincia.de sen.excõ.c.a nobis.Si vero ius respicit rẽ, de qua litigaꝛ, tũc seruanda sunt loci iura, vbi res sita est.de testa.c. ray.C.de edi.ꝑua.l.an in totũ.ff.de tuto.⁊ cura.da.ab his.l.pupillo.⁊ ideo si agatur de onere rei, respiciendus est locus, vbi res sita est.C.de predi.nauicu.l.vlti.lib.xj.ꝯcordat Cy.C.de sum.trini.⁊ ibi plene per Bal.in repe. ¶ Si vero ius, vel statutuʒ respicit personam, tũc nõ seruabiꝛ quo ad psonã clerici. Sicut enim ꝯsideraꝛ ius loci ꝯctus delicti vel rei, sup qua qḋ sita est, ita ⁊ psone qualitatẽ inspici opʒ, cũ de iure principaliter psonã tangẽre queriꝛ ⁊ ſm illud ius iudicari opʒ corã quocunqꝫ iudice agatur. fa.c.j.de iure patro.lib.vj.de priuil.c.porro, ſm vnam lecturaʒ. Et ideo si statuto caueꝛ laicoꝝ, ꝙ solutio debiti ꝓbari nõ possit per testes, clericus illo statuto non afficiꝛ, lʒ litiget corã iudice seculari, sed saluum sibi remanet ius probandi per testes, ita dicit Sicu.post Cal.in alleg.c.qḋ clerici.⁊ Ancha in allega.q.fina.

SUMMARIUM

1 Manus violentas inijciens in clericũ est ipso iure excõicatus.
2 Percutiens ꝯuersos seculariũ ecclesiaꝝ an sit excommunicatus.
3 Mulieres q̃ canonice seculares dñr pcutiẽtes an sint excõicati.
4 Beguine an gaudere debeant priuilegijs clericorum.
5 Detinens clericum in custodiam publicam an excommunicationis sententiam incurrat.
6 Mandans inijci manus violentas in clericum, an habendus sit pro excommunicato.

7 Dolo inducens alium ad percutiendum clericum an veniat excommunicandus.
8 Prohibere valens percussionem clerici, nec cohibens habetur pro percussore, ⁊ est excommunicatus.
9 Manus violentas inijciens in clericum, qui voluntarie se verberibus subijcit an sit excõicatus, an ⁊ ipse etiam clericus.
10 Clericus seipsum temerarie percutiens an sit excõicatus.
11 Clericos de mandato prelatorum percutientes, an sententiam excommunicationis incurrant.
12 Clericus non debet a laico torqueri.
13 Prelatus ex cã corrigens clericũ lꝫ iracunde an sit excõicatus.
14 Laicus etiam priuatus an possit clericũ in crimine flagranti repertum capere specialiter, si de fuga sit suspectus.
15 Laicus potest clericum suum debitorem fugientem, vel de fuga suspectũ, aut rẽ suã asportãtẽ capere ẽt sine metu excõicatõis.
16 Confessio clerici facta coram iudice seculari an sit sufficiens indicium ad torturam.
17 Clericus non potest torqueri, nisi sit infamatus de crimine.
18 Clericum alterum inuadentem licet impune percutere.
19 Clericum percutiens si modum excedat defensionis, non tamen ex proposito, venit excusandus.
20 Percutiens clericum turpiter inuentuꝫ cum sibi propinqua, an excommunicationem incurrat.
21 Percutiens clericum, si clericatum ignoret, venit excusandus.
22 Inuasor sedis apostolice potest a laicis impune repelli.
23 Doli incapax percutiens clericum non peccat mortaliter.

¶ Tertia regula.

Ertia regula ꝯcernens
personale priuilegiũ clericoꝝ, sumit ex.c.si qs suadẽ
1 te.xvij.q.iiij.qua cauet † ꝙ manus violẽtas inijciẽs
in clericum, est ipso iure excõicatus. idẽ de monachis, aut monia
libus canonicis, aut cuiuslꝫ religionis ꝯuerso, vel ꝯuersa, aut no
uitio cuiuslibet religionis per.d.c.cunctis.c.non dubiũ.⁊.c.cum
illoꝝ.c.de monialibus.de sen.excõ.⁊.c.religioso.eo.titu.lib.vj.
2 ¶ † Declara primo predictã regulã ẽt locũ hrẽ in ꝯuersis secu
lariũ ecclesiaꝝ, ita vr̃ tenere glo.in alleg.c.non dubiũ.⁊ idẽ tꝫ ibi
Ant.idẽ Jo.de imo.in.c.dilecta.de maio.⁊ obe.idẽ Joã.and.⁊
Domi.in.c.p emptionẽ.de priuil.lib.vj.lꝫ Sicu.in alleg.c.dile
cta.⁊ in.c.j.de regul.videat tenere ꝯ̃triũ.prima tñ opi.vr̃ tutior.
3 ¶ † Scdo declara predictã locũ hrẽ regulã in mulieribus, q̃ ca
nonice seculares dñr, si verberent, qñ seruiũt in ecclesia, ⁊ hñt ha
bitũ religiosoꝝ, al's secus, ⁊ ita seqtur Ro.decis.clxvij.in antiqs
4 tñ Jo.and.in alle.c.dilecta.simplr̃ tꝫ ꝙ non gaudẽt. ¶ † Tertio
declara predictã regulã locũ hrẽ in beguinis, que sunt ꝯueniẽde
corã iudice ecclesiastico tãq̃ psone miserabiles, ⁊ nõ vñr mere p
sone seculares, maxime cũ portãt habitũ, ⁊ gaudẽt priuil.ita di
cit Rot.ꝯclu.cccxxxij.in antiqs.⁊ ad hoc alle.Jo.and.ita tenẽ
5 tẽ in alleg.c.dilecta. ¶ † Quarto declara predictã regulã locum
hrẽ in detinẽte clericũ in custodia publica sicut in carcere, vel pri
uato loco, vt in domo ꝓpria, qꝛ lꝫ manus violẽtas nõ inferat ni
hilominus est excõicatus, ex quo libere non põt abire.c.nup.de
sen.excõ. ¶ Idem si qs teneat clericũ p vestẽ, ⁊ nõ pmittit ipsuꝫ
abire, vel capit frenũ eq, in quo insidet clericus, ⁊ tꝫ Inno.in al
leg.c.nup.qd ẽt sentire vr̃ Bar.in.l.licitatio.§.qd illicite.ff.d pu
bli.qd dictũ Inno.alle.Bar.ibidẽ, ⁊ Bal.in.l.si qua per calum
niã.C.de epis.⁊ cler.⁊ in.l.gallus §.ille casus.ff.de lib.⁊ postbu.
in.c.j.qui.mo.feu.amit.⁊ Lap.allega.cxviij.⁊ Bald.in.l.j.ff.de
his q deie.vel effu. ¶ Idẽ in eo q spuit, vel aquã, aut aliud effu
dit sup eũ ꝓ quo sunt due gl.vna in.c.si qs pulsatus.ver.manus
de pe.dist.j.alia in prealle.c.si qs suadẽte.in ver.manus.vbi ẽt tꝫ
ꝙ si qs spuat in clericũ est excõicatus, quã glo.seqr̃ ibidẽ Mar
ti.⁊ alle.per Inno.in alle.c.nup.tꝫ Zaba.in cle.j.de pe.idẽ est ge
neraliter si fiat vis rebus clerico inherentibus, vel si aliqd ꝙ tꝫ
violẽter eripiat, aut scindit, siue frãgit, vt tꝫ Zabar.vbi.s̃. ¶ Qd
tñ solet limitari pmo, nisi dormiat, vel nõ sentit sibi zonã, vel bur
sam furari, vel qd sit sibi auferri, ita tꝫ Zaba.in alle.cle.j. ¶ Se
cũdo, nisi clericus detineret oppressus p viꝫ ne sibi fieret iniuria
tꝫ Inno.in alle.c.nup.⁊ Zaba.in alle.cle.j. ¶ Tertio, nisi cessan
te violẽtia clerico inferret metus, ẽt armoꝝ.Zaba.vbi.s̃.Sicul.
post Ant.in.c.veꝝ.de fo.cõpe.⁊ directo.lib.iij.ti.ij. ¶ Quarto,
nisi fieret violẽtia clerico pp recupationẽ rei ablate.Inno.in al
le.c.nup.p.c.olim.j.de resti.spo.idẽ Zaba.i alle.cle.j.Imo.Lau
du.ibidẽ dñt, ꝙ si clericus emphyteota nõ vult soluere canoneꝫ
armata manu dñs poterit eũ cõpellere. ¶ Quinto, nisi solũ fie
ret iniuria verbis. ¶ Sexto, nisi clericus insultet sine violẽtia, lꝫ
hẽat aium nocẽdi, nõ tñ tãgit lꝫ vibrauerit enseꝫ sup caput eius,
vel si tãgit vim nõ infert neqꝫ lesionẽ, qꝛ vba sunt intelligẽda cuꝫ
effectu.c.relatũ.de cler.nõ resi.tꝫ Archi.in.§.si ergo.xvij.q.iiij.
¶ Septimo, nisi clericus insequat, nulla alia violẽtia sibi illata.
gl.est in.c.felicis.de pe.lib.vj.sup v.insecutione.⁊ ibi vide Do.
q alle.Archi.idẽ tenere in.c.sicut q.xvij.q.iiij.⁊ idẽ tꝫ Jo.an.in
nouella.s̃.alle.gl.ẽt si clericus isecutus cadat, ⁊ ledat fꝫ aliquos
sꝫ tutiꝰ crederẽ ipꝫ tũc ẽẽ excõicatũ.add bar.i.l.si gẽma.ff.d arb.
fur.cesa.vbi dt ꝙ talis isequẽs ñ tenet q̃si vulnerauerit, sꝫ q̃si vul
nerari fecerit, vt.l.q̃ actiõe.§.piñ.⁊.l.si obstetrix.§.si fuũ.l.si ex
plagis.§.fi.ff.ad.l.aq. ¶ Octauo, nisi clericus detineat clausus
in vna camera, nõ vt inferat sibi vis, sꝫ vt detegat eiꝰ verecũdia.
tꝫ Inn.alle.in.c.nup.Ant.Jo.de lig.⁊ Zaba.in alle.cle.j.de pe.
6 vide Fely.in palle.c.nup.circa fi. ¶ † Quito declara plibatã re
gulã nõ solũ in inijciẽte manus in clericũ, sꝫ ẽt in mãdãte, vt in.c.
mulieres.in fi.de sen.excõ.qꝛ is vere dlictũ cõmittit cuius aucto
ritate cõmissum esse ꝓbat. Idẽ in eo qui pcussionẽ in clericũ sine
mãdato, tñ nomine suo factã ratã hꝫ, nõ erit excõicandus, secus
si non esset facta nomine suo.c.cum quis.de sent.excõ.lib.vj.

Primũ tñ dictũ limita, nisi mãdator reuocauerit mãda
tũ, ⁊ ad notitiã mãdatarij deduxerit reuocatio
nẽ, aliogn erit excõicatus, si simplr̃ reuocauerit mãdatũ, ex quo
pcussit añq̃ reuocatio puenit ad sui notitiã, fꝫ Inn.in alle.c.mu
lieres.idẽ Bar.⁊ Host.in alle.ar.l.si mãdasseꝫ.ff.de ꝓcu.c.ex i
sinuatione.de rescri.c.ex pte decani.⁊ idẽ gl.i.c.tibi dño.xxxvj.
di.gl.⁊ doc.i palle.c.cũ qs. ¶ Scdo lita, nisi post mãdat.añ exe
cutiõeꝫ mãdator dcesserit, ⁊ ꝯstet eũ añ mortẽ penituisse, qꝛ tc̃ ñ
erit excõicatꝰ, qꝛ i vitate mãdatũ morte fuit reuoca.Sic.i allr̃.c.
mulieres.idẽ tꝫ directo.li.iij.ti.ij.⁊ cõiter doc.i.d.c.mulieres.vi
de Do.i pallr̃.c.cũ qs.vbi ẽt tꝫ circa fi.ꝙ si qs sine mãdato, noie
tñ meo me ꝯ̃dicente pcusserit clericũ, ⁊ postea ratũ hẽant, nõ ero
7 excõicatꝰ, alle.Fed.de sen.ꝯsi.ccxxxj. ¶ † Sexto decl'a ꝙ nõ so
lũ hꝫ locũ.d.rl'a i mãdãte, sꝫ ẽt i eo q dolo iduxit aliũ ad pcutiẽ
dũ, si talis sit dolꝰ, q cõparet mãdato, vel ꝯsilio, puta qꝛ dixit fa
cere mihi singularẽ grãꝫ, vel ei vellẽ sp bonũ, q pcuteret, qm̃ si ex
hoc sequat pcussio, erit excõicatus, vt in prealleg.c.mulieres.vñ
refert Bar.in.l.si qs mihi bona §.iussuꝫ.ff.de acq.here.qd dñs
verberatus q dixit corã famulis suis, nisi aliud d tali audiero ero
male ꝯtẽtus, pp qd famulus iterfecit pcussorẽ ⁊ fuit punitꝰ ipse
dñs d homicidio.vñ Sicul.in.c.ex lr̃is.d exces.pla.dt qd nõ re
fert an directe vel indirecte aliqd ꝯsulat, vt i.d.c.ex lr̃is.⁊ facit.
l.certũ.ff.si cer.pe.⁊.l.cũ qd.eo.ti.Et qd no.bal.Ang.Raph.⁊
Imo.in.l.qd ergo.§.pe.ff.de leg.j.Qui volũt, qd instigãs ⁊ solli
8 citãs aliquẽ vt pcutiat, sit excõicatꝰ, si sequat pcussio. ¶ † Septi
mo declara.d.rl'am nõ hrẽ locũ in cooperante auxilio vel ꝯsilio
imo ẽt i ꝓhibere valẽte, ⁊ nõ obuiãte, ne verberet clericus, vt i.c.
q̃rto.de sen.excõ.Qd locũ hꝫ fm doc.in eo sub cuius ptãte ẽ ver
berãs, sed ẽt in alijs.q nõ habens ex officio si nõ ꝓhibent dolose
silr̃ fm doc.sunt excõicati.Si vero hoc nõ facit dolose, sꝫ qꝛ non
vult se imiscere rumoribus vel ex timore, vel ex negligẽtia non ꝓ
hibet, tũc fm doc.psertiꝫ Jo.an.nõ erit excõicatus, qꝛ in hũc vel
aliũ canonẽ nullus incidit nisi sit in dolo, arg.ff.de adul.l.pe.ff.d
sica.l.j.⁊ tꝫ Sicu.in alleg.c.q̃rto.Et ibi vide p eũ an psumat do
9 lus ⁊c. ¶ † Octauo declara rl'aꝫ sepe dictã.ẽt locũ hrẽ in clerico
q volũtarie subijcit se verberibꝰ.nã manus inijciẽs violẽtas i talẽ
est excõicatus, ⁊ clericus venit excõicandus, vt in.c.cõtingit, de
10 sen.excõ. † Et idẽ est in clerico seipsuꝫ pcutiente temerarie, nam
talis ẽ excõicatus, qꝛ priuilegiũ est ꝯcessuꝫ fauore ordinis clerica
lis, vt ibidẽ.⁊ qꝛ nemo est dñs mẽbroꝝ suoꝝ.l.liber homo.ff.ad.
l.aqui.⁊.c.si nõ lꝫ.xxiij.q.v.ita ꝯcludũt ibideꝫ Archi.⁊ Sicu.⁊
doc.in alle.c.ꝯtingit. ¶ Fallit ãt.s̃.dicta rl'a si qs clericũ pcutiat
leuitate iocosa nõ ex odio vel inimicitia, vel indignatiõe, vt in.c.
j.de sen.excõ.Scdo fallit, qñ cã correctiõis magister scolarũ cle
ricũ vel intuitu discipline pcusserit, qꝛ nõ erit excõicatus, vt i al
leg.c.j.⁊.c.ex tenore.⁊.c.cũ volũtate.Qd itelligas dũmodo cor
rectio sit moderata.alias secus, vt in.c.psbyterũ.de homici.Et
idẽ intellige de platis qui p seipsos clericos vel religiosos verbe
rare pñt.exceptis tñ epis qbꝰ nõ lꝫ aliquẽ pcutere, vt.c.nõ liceat
11 lxxxvj.dist.sed p aliũ facere. ¶ † Per laicũ aũt verberantes de
mãdato prelatoꝝ an excusent.Claua.in ver.excõicatio.v.§.v.
tenet qd laici id est seculares non excusant ab excõicatione.⁊ sic
dicit ꝯsuetudinem interpretari.c.vniuersitatis, vt pro causa ra
tionabili ⁊ qui cõuersos seu laicos religiosos possint de mãdato
platoꝝ verberari.vt.v.questio.v.illi que.Non tamen p laicum

si clericus

si clericus est verberādus, vt in.c. vniuersitatis. de sent. excō. sed
12 per clericū, aut ꝯuersuꝫ, si necessitas vrgeat. ❡ † Et ꝑpea dic gl. in.c. alīs est.§. p̄sbyteri.j.v.q.vj. ꝙ clericus nō dʒ a laico torqueri, qḋ docto. intelligūt ēt de mādato iudicis. dicit tñ Sicul. in alle.c. vniuersitatis, ꝙ cōīter obseruat̄ ꝯrīū. Jō qꝛ hodie clerici torquent̄, vt laici, ꝛ tales modi torquēdi nō p̄nt fieri per clericos, qꝛ fere nemo in hmōi obtēperaret, nec sunt edocti in hac arte torquēdi sicut laici. Sʒ de iure id fieri nō pōt ꝫm Sicu. ibidē. Jmo. Archi. ꝛ de Fātu. in alle.c. presbytero. tenēt, ꝙ faciētes clericos torqri per laicos sunt excōicati. Sicu. in.c. vt fame. de sent. excō. refert ibi teneri. idē per Ant. ꝛ Pe. de anch. lʒ de ꝯsuetudine seruetur ꝯrīuꝫ, ꝛ male. ita seruaui, feciq; torqueri, atq; per aulā domus archiep̄alis sepenūero fustigari clericos, ꝛ presbyteros per seruientē curie archiep̄alis, qui erat laicus, qm̄ ita semp audiueraꝫ, atq; viderā de ꝯsuetudine per meos predecessores obseruari. ❡ Et lʒ posset dici, ꝙ ꝯsuetudo sit irrōnabilis, ita ꝙ nō excuset a culpa, excusat tñ a pena. ita tʒ gl. in simili. iiij. dist.c. deniq;. ꝛ in.c. cū venerabilis. de ꝯsuetudine, sup ver. migrasse. quā multuꝫ cōmēdat ibi Sicu. ❡ Adde ꝙ lʒ detinēs clericū de mādato sui prelati, vel capiēs nō sit excōicatus. si tñ in capiēdo modū nō excedat, vtputa clericus se qete capi pmisit, sʒ capiēs calce, vel pugno impingit in eū erit excōicatus. vt in alle.c. vt fame. ꝛ gl. in.c. si clericos, vbi ēt tex. eo. ti. lib. vj. ❡ Et idē si clericus cautionē fideiussoriā de parēdo daret, qꝛ tūc non pōt detineri, nisi excessus enormitas, vel alia rōnabilis causa aliud suaderet, vt puta, sʒ gl. fi. in alleg.c. si clericos. cū plures sunt malefactores, vult vnū detinere, vt per euꝫ veritate manifestata, alios cape possit, ꝛ ita fit
13 quotidie. ❡ † Et dictū est.s̄. de correctione magistri, vel prelati, intellige dūmodo nō fiat ex odio, vel inimicitia, ar. in.c. cū voluntate. alle. Ex quo tñ hʒ auctoritateꝫ a iure verberādi, ꝛ cā subest, ꝑpter quā debeat puniri quasi tūc lʒ moueat̄ ex ira nō erit excōicatus. longe tñ melius est, vt differat donec ira ptranseat, vt in.c. illa ꝑposito. ꝛ.c. ira. ꝛ.c. cū apud. xj.q.iij. siliter dic hmōi scḋam fallentiā locuꝫ habere nedū in clerico in minoribus, sed ēt in ꝯstituto in sacris, cū tex. non distinguat, vt in palle.c.i. ex tenore. ꝛ cū voluntate. ❡ Dic tñ ꝙ pater, vel dn̄s familie, vel ꝑpinquus pōt corrigere mō quo.s̄. clericos in minoribus ꝯstitutos. d.c. cū volūtate. l. si filius. C. de pat. potesta. ꝛ. l. vnica. C. de emē. ppin. xlv. dist.§. necesse. ad fi. Sed si clericus sit in sacris, tūc non est licituꝫ patri clericū hmōi causa correctionis pcutere. tʒ gl. ꝛ post eā Sicu. in alleg.c. cū volūtate. secus aūt si corrigat̄ a prelato, vel magistro suo ꝫ doc. ❡ Tertio fallit regula sepe dicta, q̄n p̄sbyter, vel qlibet alius rōne officij, qm̄ hʒ in ecclesia clericos in minoribus ꝯstitutos officiū in ecclesia pturbantes, lʒ hn̄s officiū nō habeat magisteriū super eū expellit, aut verberat, qꝛ nō erit excōicatus. Cū enim officiuꝫ cōmittit̄, ꝛ oīa, sine qbus officium cōmode expediri non pōt, sicut iudex pōt cōpescere oēs impediētes iurisdictionē suaꝫ. de offi. dele.c.i.c. preterea. ꝛ.c. prudētiā. ꝛ c. suspitiōis. de testi.c.tā litteris. ideꝫ tʒ Jnn. ꝛ Host. in.c. veniēs. ꝺ sent. excō. ꝛ ibi tʒ Sicu. ꝙ ēt in turbante officiū, si percutiēs, vel expellens non hʒ prelationē, vel officiuꝫ excusat̄. Similiter hoc p̄nt facere seniores clerici zelo deuotionis in pueros clericos, vel adolescentes in minoribus ꝯstitutos, vt in alle.c. cū voluntate.§. fin. Qḋ intellige de leui pcussione, non aūt de graui, ꝛ ꝙ nō excedat modū ex ꝑposito, aliter essent oēs.s̄. dicti excōicati, vt in alle.c. fi. ꝛ ibi gl. ꝛ Hosti. Aduerte ēt ꝙ si officialis laicus aliter q̄ʒ arcēdo turbā iniecit manū in clericū, ꝙ non pōt absolui, nisi a Papa, qualitercūq; leuiter pcusserit, qꝛ iniuria est grauis, vsurpat. n. iurisdictionē in clericū, ita no. Sicu. in.c. si vō. ꝛ ibi tex. apertus. de sent. excō. ꝙ Clauas. in vers. excōicatio. v.§. vj. in fi. limitat qn̄ hoc facit tanq̄ʒ officialis. secus si pcusserit tanq̄ʒ priuata p̄sona, qꝛ nisi esset iniuria grauis nō erit mittēdus ad Papā. ❡ Quarto in clerico in crimine repto, qui pōt ꝫm gl. in.c. cū non ab hoīe. de iudi. per viginti horas detineri ad ꝯueniendūʒ testes, ne sit locus inficiationi, per. l. capite qnto. ad. l. iuli. de adulter. ff. a cuius glo. s̄nia in iudicando, quis secure nō recedit, vt testat̄ Ang. consil. clxxviij. in fi. i. colū. ꝛ in consi. cccxcvij. in fi. ꝛ Hostien. in sūma, de s̄nia, ꝛ re iudic.§. quis dʒ. ver. fallit. dicit argu. l. ait pretor.§. si debitorē. ff. que in frau. credi. ꝛ. l. generali. C. de decuri. lib. x. ꝙ si clericus delinquat, ꝛ fugiat possit sine metu canonis coram Epō duci, ꝛ quousq; sibi redditus fuerit detineri, sicut vtit̄ eccesia gallicana. dicit tñ se non ausum diffinire, vtrum excōicatio euitetur. Collec. ēt in alleg.c. cum non ab hoīe. ꝛ in.c. vt fame. dicit tutius esse dicere ꝙ sint excōmunicati, nisi statuto, vel ꝯsuetudine excusentur. Et in sūma cōmunis est opin. ꝙ in crimine flagranti capi possit ēt pro vtilitate priuata, tʒ Jnnoc. in alleg.c. vt fame. idem Vinc. ꝛ Lau. vt refert Colle. in allega. cū nō ab hoīe. idē tenent Abb. Ant. ibidē Salua. de bo. post. Guil. nazo. idē Jo. an. adijciēs ꝙ curialius dʒ detineri q̄ʒ laicus. Zaba. in cle.j. de of. ord. ꝛ Pet. de anc. ꝛ Jmo. bal. in auc. statuimus. C. de epis. ꝛ cle. bar. ꝛ Ang. in. l. si qs in seruitute. ff. de fur. Domi in.c. si qs viduaꝫ. in vlt. col. dist. Bal. in.c.j.§. si vō. de pac. iur. fir. in vsi. feu. Bal. in. l. si qs p calūniā. C. de epis. ꝛ cle. idē Luc. de pen. in alle. l. gn̄ali. idem Pe. de anch. in rl̄a iuris ea q̄. xx.q. Bal. in.§. finit̄. insti. de obli. q̄ ex quasi delic. idē Cap. alleg. cxxvj. q̄ incip. qdā in carceribus. vlt. col. Pet. de anch. in.c. nullus. de for. cōpe. Archi. in.c. abbates. xviij.q.ij. Jnn. in.c. lato. ij. col. de pig. Sicu. in alle ga.c. vt fame. ꝛ in alleg.c. cū non ab homine. vbi refert collect. se scire ꝙ officiales ꝑuincie ex ꝯsuetudine excusant̄. Ideꝫ Pe. de ancharā. in.c. vnico. de cler. ꝯiug. lib. vj. pro quo facit qḋ ipse ꝯsuluit ꝯsi. clxxxviij. incip. in auxiliū vitatis. idē Clauas. in v. excōicatio. v.§. xij. ꝛ.§. seq. ❡ Et in sūma ista est cōis opi. ex quoꝝ dictis in reper. mea predicte cle.j. de offi. ordi. iūctis no. p Bar. in p̄ealle.§. si debitorē. ꝛ per gl. ꝛ Ang. are. insti. de act. in p̄n. ꝛ in. l. interdū.§. qui furem. ff. de fur. ꝛ in auc. de man. ꝑin. col. iij. ꝛ in tit. de pace iur. fir.c. si vō. ꝛ ibi Bal. ꝛ Ang. in ꝯsi. suo. cxxij. ꝛ Floren. in. l. iij. ff. ad. l. aql. ꝛ p Domi. post Arch. in.c. de his. ij. l. dist. Jnn. in.c. si vō.j. de sen. excō. p Sicu. in.c.ij. de pig. Colle
14 gi ac publice tenui ꝯclones seq. ❡ Pria ꝙ licitū † est laico ēt priuato clericū in crīe flagrāti repertū cape, si de fuga suspectus sit, vel aliter ab iniuria cōpesci non pōt, ꝛ hoc citra penā excōicationis, vt q̄ citius suo iudici remittat̄. p iustitia ministranda, vñ sic captum nō poterit qs retinere, nisi per. xx. horas, vt voluit glos. in p̄ealle.c. cū non ab hoīe. ꝛ idē tʒ Bar. in alle. l. capite qnto. Quo tpe durante non poterit torqueri, neq; iustitiari per taliter
15 capientes, tʒ Bal. in. l.j. C. de priua. car. ❡ † Scḋa ꝯclusio, licitum est laico clericū debitorem suū fugienteꝫ, aut de fuga suspectum, vel rem suā asportantem capere sine metu excōicationis. ❡ Tertia ꝯclusio, licitum vr̄ illis clericum capere qbus licitum est pcutere. ❡ Multi tñ doc. tenuerunt ꝯrīum, vt late videri potest in p̄ealle. mea repe. vbi finaliter dixi negari non posse qn isti casus reddantur valde dubitabiles ex tantoꝝ doc. opi. ꝯrijs argu. eoꝝ que no. in.c.j. de postu. prela. lib. vj. ꝛ in. l. regula. de iur. ꝛ fac. igno. sic ꝙ vr̄ tenēda ꝯsuetudo que est optima leguꝫ interpres, maxime cum sit gn̄alis in presenti regno ꝛ valde antiqua, vt testat̄ Host. vbi.s̄. ꝛ papa sciat illam ꝛ toleret, iuxta not. p gl. ꝛ doc. in.c.j. de treu. ꝛ pa. ꝛ. in.c. cū venerabilis. de ꝯsue. p gl.j. ꝛ Sicu. ibidem, ꝛ per gl. iiij. dist. deniq;. ❡ Et per hoc crederem officiarios seculares p̄sentis regni capientes clericos delinquentes de fuga suspectos ad fines remittendi a s̄nia canonis excusari, presertim in presenti archiep̄atu Tolose, ꝛ alijs locis in qbus ep̄i non hn̄t captionem. Debent tñ ijdem officiarij clericuꝫ sicut premittit̄ captum si petierit ad ep̄m remittere sub fida custodia, vt tʒ Bal. post Jac. bu. in. l. eos.§. sup his. C. de app. ❡ Aduerte tñ, ꝙ officiarij remittentes clericum ignominiose p̄nt per ep̄m puniri, qꝛ illatio magni ruboris pena est capituli quem penitet. de peni. dis.j. ꝛ sic vr̄ ꝙ tales officiarij sint excōicati, per no. in.c. nuper. de senten. excō. ita dicit Domi. in.c. si iudex. eo. tit. lib. vj. ❡ Preterea debēt dicti officiarij informationes ꝛ acta remittere, tʒ Bal. in p̄ealle.§. sup his. ꝛ Ang. in auc. de sanctis. epis.§. si vero examē. colla. ix. qꝛ ꝑderunt ad aliqualē ꝑbationē ꝛ informationē. ꝫm Jac. but. intellige de actis factis anteq̄ʒ iudex secularis sciret eū esse clericū. Nam acta postea eēnt illicita ex qbus
16 iudex puniri deberet. ❡ † Cōfessio vō clerici facta coram iudice seculari vʒ ad hoc, vt operet̄ indicium ad torturā. Ant. ꝛ Jmo. ita tenent in.c. at si clerici. de iudi. Bal. in alleg. l. eos. C. de app. ꝛ in. l.j. vlt. col. C. de ꝯfes. Ang. in. l. magi̅stratibus. ff. de iuris. om. iud. ꝛ ibi Pau. de ca. Ant. in.c. p inq̄sitioneꝫ. de elec. in pe. col. Pet. de anch. in sua dispu. que incip. astensis miles. Contrariuꝫ tenent, vcʒ, ꝙ per istam ꝯfessionem non possit clericus torqueri. Bal. in.c. cum super. de ꝯfes. dicens ꝙ ꝯfessio facta per clericuꝫ coram laico non facit indicium ad torturam. Ant. in.c. dilecto. de arb. Ang. in. l. vnica. pe. col. C. de ꝯfes. ꝛ ideꝫ tʒ in. l.j. ff. eo. ti. ❡ Prima tñ opinio seruat̄, nisi clericus alleget ꝙ ea fuerit extorta per metū. iuxta no. per Jnn. Collec. ꝛ Sicu. in alleg.c. at si clerici. secus ergo si s̄pōtanea fuerit, maxime si adsint alie coniecture, qꝛ in ea coget̄ coraꝫ iudice perseuerare, ꝛ facite indicium, iuxta no. per Bal. in. l. clarum. C. de aucto. prestan. ❡ Aduerte tñ ad vnum not. dictum Abba. anti. recitatum ꝛ cōmendatum
17 per Sicu. in.c. cuꝫ in ꝯtemplatione. de reg. iur. † Quod clericus non pōt torqueri nisi sit de crimine infamatus, licet contra eum sint indicia alias ad torturā sufficientia, tʒ etiam Jo. an. in p̄ealle.

lega.c.cum in ɔtemplatione. Paul.de leaza. in.c.i.de deposi. Jo.de ana.in.c.i.de cler.pcusso. ¶ Adde ꝙ huiusmodi remissio fiet expensis ipsius clerici se remitti petẽtis ad iudicem eius. ad qđ tex.in.l.quoniã liberi.C.de testi.⁊.l.cũ sepe.C.de eroga. mili.anno.lib.xij.vnde dicit Bal.in.l.gñaliter.§.his de presentibus.C.de reb.credi.cũ qdam ad regẽ appellasset, ⁊ peteret se remitti ad curiã regis,⁊ oportebat ꝙ remitteret̃ cũ custodibus, ꝙ ipse facere dꝫ expensas custodibus. ad qđ etiã bene facit qđ ait idem Bal.in titu.de pace tenẽ.§.si iudex. in vsib. feu. vcꝫ ꝙ si iudex petat remissionẽ ex officio fieri dꝫ expẽsis illius terre, ad quam fit remissio, argu.ff.de capti.in.l.mulier in opus. ¶ Sed qd si forsan clericus petẽs se remitti nõ hꝫ vnde, dic ꝙ etiã hoc casu fiet remissio expẽ.epi,cuꝫ ad iurisdictiõis emolumentũ ptineat.regula iuris qui sentit.maxime si ẽt Eps remissionẽ fieri petierit,lꝫ Jo.fab.videat̃ tenere ɔ̃riũ in.l.i.C.de offi.pcõs. ¶ Expẽsas võ victus factas in carcerib⁹ iudicis secularis clericus ipe soluere tenet̃ vsq; ad tps reqsitiõis,seu quo puenit ad iudicis cognitionẽ,ꝙ talis eẽt clericus.bar.in.l.sanctũ.ff.de re.diui. ꝙ carcerato ministrari dẽnt expẽse p eũ,q pcurauit captionẽ, non aũt per iudicẽ.hic dicit idẽ bar.in trac.de carce.in fi. ꝙ si aliqs debitor fuerit instãte creditore captus,⁊ debitor nõ sit soluẽdo,ita ꝙ nõ hẽat vñ possit se sustẽtare,creditor tenebit̃ ipm alere in carcerib⁹,⁊ idẽ tꝫ Ang.are.isti.de ac.§.si.in fi.vñ dicit Jo.fab.isti. de ac.§.sꝫ ⁊ si qs. ꝙ si ille q fecit eũ capi nolit victũ ministrare,si captus nõ hꝫ vñ se alat,bene fac̃ iudex,si eũ abire pmittat,⁊ vr̃ no. in.l.fi.C.de ero.mili.ann.lib.xij.⁊ facit.ff.ad exhib.l.sꝫ ⁊ si hr̃ditas.nisi posset ali de alimonijs.C.de epis.⁊ cle.l.iudices. ¶ Crederẽ tñ ꝙ a tpe more clericus nõ teneat̃ qc̃ꝗ̃ soluere, qꝛ mora dꝫ esse nociua detinẽti. Nec per hmõi expẽsas dꝫ ipse clericus detineri,cũ sit dbitũ ciuile,p quo clericus nõ est detinẽdus. Jo.an. ⁊ Dñi.in.c.si clicos.de sent.excõ.li.vj ẽt si sit ɔiugatus,tꝫ Cap. de castel.alle.cxviij.⁊ Dñi.in.c.vnico.de cle.ɔiug.lib.vj. Ant.⁊ Sicu.in.c.odoardus.de solu.⁊ in.c.i.de depo. ⁊ ita seruat̃,⁊ tenui in palle.mea repet.⁊ in addi.ad questio. Capel.c.⁊.cclxxxiij.

18 ¶ † Quito fallit rõne defensiõis tã sui,q̃ꝫ suoꝝ, seu ẽt alioꝝ. naꝫ licitũ erit clericũ tunc pcutere,mutilare,vel ẽt occidere cũ moderamine tñ inculpate tutele,⁊ ẽt detinere,⁊ ad iudicẽ ppriũ ducere,tꝫ Sicu.in.c.cũ non ab hoie.de iudi.imo dicit gl.in.§.i. xxiij. q.viij.qđ nec ẽt peccat,⁊ sequit̃ Sicu.in.c.olim.j.de resti.spol. ⁊ ꝙ dcm̃ est de pximo, vt licitũ sit pcutere clericũ inuadẽte pximũ, tꝫ Jnn.in.c.si ꝟo.i.de sent.excõ.⁊ tenẽt oẽs doc.tex.est in.c.dilecto.e.ti.lib.vj.⁊ in.c.fortitudo.xxiij.q.iij.⁊ fa.illud preceptũ Domi.diliges pximũ tuũ sicut teipm. Et nõ solũ pro defensiõe persone,sed ẽt reꝝ lꝫ percutere, vt in.d.c.olim.⁊.c.dilecto.⁊ in.l.furez.ff.de sicca.tꝫ Jnn.in alle.c.si ꝟo.non tñ lꝫ occidere, vel mutilare,qñ ablatũ est recupabile per iudicẽ,ẽm Bar.in alle.l.furez. qꝛ sic icurreret excõicationẽ,secus si esset irrecupabile, vt in alle. c.olim.⁊.c.dilecto.⁊ no.in.d.l.furẽ.⁊ ideꝫ dõm de rebus pxi. hꝫ Jnn.in alle.c.si ꝟo. ¶ Aduerte qꝛ ẽm Jnn.⁊ Sicul. si interficio aggressorẽ pximi mei dubitãs ne pueniat,⁊ interficiat ipsuꝫ pximũ non ero excõicatus,sed bñ irregularis,qđ nõ esset,si p mea defensione fecissẽ,iuxta cle.si furiosus.de homi.in cle. tꝫ Sicul. in.c.clerici.j.de vi.⁊ hone.cler. ¶ Attende ẽt ꝙ lꝫ non sim excõicatus faciẽs violentiã clerico pro recupatione reꝝ sibi ablataꝝ, si tñ hoc faciã ex interuallo,postq̃ꝫ clericus puenit ad locũ destinatũ,⁊ adeptus est possessionẽ perfectã reꝝ ablataꝝ,tũc inciderẽ in excõicationẽ,ẽm doc.in alle.c.oliꝫ.⁊ in.c.sigñasti.ij.de homi.⁊ ibi vide qñ dicat̃ fieri ex interuallo,⁊.l.i.C.vñ vi.vbi cõiter dr̃,ꝙ dꝫ fieri incontinẽti.i.q̃ꝫcitius cõmode põt añq̃ꝫ se ad aliud extreũ exercẽs,donec sumpta occasione aggressorẽ repellat, ⁊ iõ qualecũq; tps durat durãte hoc pparamẽto dicet̃ repulsio facta incõtinẽti,⁊ ista est cõis opi.ẽm doc.in alle.c.sigñasti.maxie Anto. Ana.⁊ Sicul. Bar.⁊ Ang.in.l.iij.§.cũ igit̃.ff.de vi ⁊ vi arm.

19 ¶ † Adde ꝙ lꝫ pcutiẽs clericũ excedat modũ defensiõis,dũmõ nõ faciat ex pposito,pp hoc non erit excõicatus, ita tꝫ Sicul.in alle.c.olim.qꝛ ad hoc,vt qs incurrat excõicationẽ reqritur dolus.fa.gl.in alle.c.significasti.ij.de homi.⁊.l.si ex plagis.§.tabernarius.ff.ad.l.aql.⁊ glo.in.c.cũ voluntate.de sent. excõ. secus si ex pposito. ¶ Et iõ q̃ꝫuis fugiẽdo possit qs euadere, si tñ nõ fugiat,sed pcutiat inuasorẽ hoc sibi lꝫ,qꝛ ẽm Bart.in alle.l.i.C.vñ vi.⁊ Sicu.in alle.c.olim.⁊ in alle.c.clerici.j.de vi.⁊ hone.cle.fuga est quedã iniuria.l.itẽ apud labeonẽ.ff.de iniur. vñ Cy.in.d.§. tabernarius,dicit ꝙ fuga reddit quẽ viliorẽ,qđ tñ dic esse veꝝ, qñ esset talis psona,ꝙ fuga esset ei ɔfusio. Cuꝫ aũt iniuria corporalis sit maior,q̃ꝫ iactura reꝝ.l.in seruoꝝ.ff.de pe.pro qua iactura reꝝ licitũ est percutere,ergo a fortiori p iniuria corpali. Non tñ euitaret irregularitatẽ,si occideret,ex quo fugiẽdo põt euadere,cle.si furiosus.alle.⁊ tꝫ Sicu.vbi.s̃.idẽ in ꝟsi.excõicatio.v.in

20 ver.xij.⁊ seq. ¶ † Sexto fallit in pcutiẽte clericũ turpiter inuentuꝫ cũ psona sibi ppinqua.vtputa cũ vxore,matre,sorore, vel filia,qꝛ talis nõ erit excõicatus.nec est fiẽda dĩa iter leuẽ,vel atrocẽ pcussionẽ,cũ ius nõ distinguat,vt in palle.c.si ꝟo.j.de sent.excõ.§.vlti.nã ẽt.l.hoc casu pmittit occidere.vt.ff.ꝺ adult.l.ꝙ ait. Peccat tñ grauiter si mutilat,vel occidit,vt no.in alleg.c.si ꝟo. excõicatus ꝟo nõ est,lꝫ aliq ɔ̃. Difficile aũt est taꝫ iustũ tẽperare dolorẽ,vt in.l.grachus.C.ad.l.iul.de adult. Jõ non vr̃ ꝙ eẽt excõicatus,qñ hoc facit calore iracũdie,⁊ subito,qꝛ canon excusat ab excõicatione,⁊ lex ab occisiõe,secus aũt qñ mutilaret,vel occideret ex pposito deliberato,⁊ aĩo pẽsato.arg.c.i. de homi. Si aũt nõ inuenit cũ aliqua ex dictis psonis,sed cũ aliqua alia ɔ̃sanguinea pcutiẽs erit excõicatus,per.d.c.si ꝟo.qđ nõ extendit̃ ad alias psonas,ideꝫ tꝫ Claua.in ꝟ.excõicatio qnto.§.xvj.⁊.§.xvij. lꝫ Host.⁊ Jnn.ɔ̃. Adde ꝙ lꝫ clericus nõ inueniat̃ in actu cũ predictis psonis,sed in osculis,tactibus,amplexibus,⁊ hmõi in loco suspecto nõ erit pcutiens excõicatus,secus si in publico osculareẗ ẽm ɔsuetudinẽ patrie,arg.eoꝝ que no.per gl.in.c.ɔsuluit. de offi.dele.tꝫ Claua.in ꝟs.excõicatio.v.§.xviij. Si aũt ter monuerit eũ,iuxta auc.vt lice.ma.⁊ auie.§.xvj.quoq;.⁊.C.de adul. aucẽ.si qs. vbi dr̃ ꝙ si ter corã testibus monuerit suspectũ,⁊ postea inueniat eũ ɔfabulantẽ cũ vxore põt eũ occidere,si ipm inuenerit in actu,vel in ppinqs ad actũ,⁊ non erit excõicatus,ar.c.si vero. Claua.tñ in alle.ver.excõicatio.v.§.xix.tꝫ ꝙ nõ obstãte trina monitione erit excõicatus,dũmõ non inueniat eũ in actu, vel ppinqtatibus,arg.d.c.si vero.⁊ poterit ẽt euꝫ capere post hmõi monitionẽ inuentuꝫ,colloquentẽ,⁊ iudici presentare per iura pal leg.⁊ fa.l.capite.v.ff.ad.l.iul.de adult. Sed hodie de iure canonico correcta est oĩs licentia interficiendi adulterã,vel adulteruꝫ etiã in foro seculari in terris ecclesie nõ excusabit̃ interficiẽs.c.inter hec.⁊.c.admonere.xxxiij.q.ij.ita tꝫ Archi.in.d.c.inter hec.⁊ Jo.de ana.in.c.interfecisti.de homic. ¶ Et idẽ videret̃ in terris impij cũ.l.ciuilis hoc casu sit nutritiua peccati,⁊ sic non obligat. iiij.dist.erit aũt lex. ¶ Adde ꝙ si maritus pcuraret, vt clericus ab vxore vocaret̃ ad turpitudinẽ,vt sic eũ posset ꝟberare vterq; tã vir,q̃ꝫ vxor erũt excõicati,qꝛ hic est psuasio dolosa que sufficit vt in alle.c.si qs suadẽte. ¶ Aduerte qꝛ si mulier ꝟbis per clericũ sollicitet̃,nisi tãgat̃,sibi nõ lꝫ clericũ pcutere,si ꝟbis possit illũ repellere.alioqn si pcusserit ꝫelo castitatis accẽsa nõ ex pposito, sed subito sine deliberatione,⁊ ex iprouiso nõ erit excõicata. arg. eoꝝ que no.p gl.xxiij.q.i.⁊ in alle.c.sigñasti.lo.ij.de homi. idem Claua.vbi.s̃.§.xxi. ¶ Septio fallit in oib⁹ illis casib⁹, in qbus clericus pdit puilegiũ clericale,de qbus satis dixi in fallẽtijs pri

21 me regule,⁊ ibi vide. ¶ † Octauo fallit,in pcutiẽte clericũ, ⁊ pbabilr̃ ignorat̃ de clericatu,qꝛ talis excõicationẽ nõ incurrit.c.si ꝟo.ij.de sent.excõ.vt cũ credebat eũ eẽ laicũ,qꝛ nõ deferebat habitũ,vel si hẽbat,nõ videbat,qꝛ erat de nocte.nã hꝫ Jnn.⁊ Host. in alle.c.si ꝟo.⁊.c.cũ non ab hoie.de iudic.opꝫ ad hoc, vt sit excõicatus ꝙ intẽdat pcutere clericũ. Si aũt nõ deferebat habitũ, ⁊ tonsurã clericalẽ,sed sciebat eũ esse clericũ erit excõicatus. Et si credebat eũ esse clericũ,cũ nõ eẽt,nõ erit excõicatus.gl.Jnn.⁊

22 doc.in alle.c.si võ.idẽ Claua.in ꝟ.excõ.v.§.xxiij. ¶ † Nono fallit in inuasore sedis aplĩce,qui pecunia,vel gr̃a humana,vel populari,seu militari tumultu,sine canonica,⁊ ɔcordi electiõe Cardinaliũ se fecerit in aplĩca sede inthronizari,qꝛ licitũ est laicis taleꝫ inde pellere,vt in.c.si qs pecunia.lxxix.dist.⁊ gl.in.c.pnceps seculi.xxiij.q.v.vbi glo.dicit idẽ cũ clerici volũt fidẽ subuertere. viij.dist.c.quo iure.xvij.di.c.nec licuit.xxiij.q.v.c.i. ⁊ idẽ cũ clerici scisma faciũt,⁊ dũ ɔtẽnũt excõicationẽ,vt in.c de liguribus. ea cau.⁊.q.⁊ vbicũq; ecclesiastica ptãs deficit in.d.c. pnceps. ⁊ in.c.vt fame.de sent.excõ. ¶ Decimo fallit in casu.c.vbi maius periculũ.de elec.lib.vj.vbi officiales laici hñt facultatẽ in clericos,vcꝫ in Cardinales,⁊ psit aucte illius.c.ipsos icludere iuxta

23 formã ibidẽ positã pro electione futuri Ro.põtificis. ¶ † Undecimo fallit,vbicũq; pcutiẽdo clericũ qs nõ peccat mortalr̃, sicut in puero q nõ est doli capax qui pcutiẽdo nõ incidit, vt in.c.i. de sent.excõ. Et idẽ de fugiente inimicos,si equũ,vel enseꝫ a clerico violẽter eripiat,vt se defendat,qꝛ hic cessat dolus,p ɔ̃ns peccatũ mortale,⁊ excõicatio nõ fert̃,nisi p mortali.xi.q.iij.c.nemo eporuꝫ.⁊ sic nõ erit excõicatus. Claua.post Pe.ꝺ pus.in sũma in ꝟ. excõicatio.v.§.xxv. ¶ Duodecio fallit, vbi laici capiũt clericus de licẽtia,vel mãdato prelati sui ad fines remittẽdi, qꝛ tales non sunt excõicati,vt in.c.vt fame.de sen.excõ.⁊ in.c.si clericos.e.ti. lib.vj.ꝙ intelligit̃ tribus ɔcurrẽtibus.p̊ ꝙ clericus sit subditus

prelato

prelato mádati.scdo qd ad ipsum mádanté pertineat correctio clerici.tertio qd violétia nó amplius se extédat q̃ defensio vel rebellio exigit clericorũ,z ex pposito nó excedat,vt colligitur ex dictis.c. ¶ Sed an eps vel alius prelatus mádás torqueri clericũ p laicũ sit excõicatus,cõmuniter tenet qd sic,de iure.de quo vide que scripsi supra in huiusmodi tertie regule secunda fallentia.

SVMMARIVM

1 Laici de negotijs ecclesiasticis intromittere se nó debét,nisi de auctoritate per ecclesiam delegata
2 Rex Fráncie pót clericis criminosis grãs z absolutiones cõferre.
3 Conciliũ prouinciale an possit epm condemnare,aut absoluere.
4 Judex secularis potest cognoscere,vbi agitur actiõe psonali pro vsu funeris inter laicos.
5 Materia iuramenti cuius fori dicatur.
6 Heres defuncti an efficiatur de foro ecclesie occasione iuramenti per defunctum prestiti.
7 Princeps temporalis an possit super iuramento dispensare.
8 Judex secularis potest cognoscere de nullitate absolutionis a iuramento facte per ecclesiam.
9 Judex secularis potest cognoscere vbicunq3 agitur cõtra laicum super re ecclesie.
10 Sacrilegus potest per iudicem secularem puniri.
11 Materia vsurarum cuius fori dicatur.
12 Orta questione facti ecclesiastica,an iudex laicus poterit cõpeter cognoscere.
13 Laicus arbitrator an possit de materia vsuraria cognoscere.
14 In materia adulterij iudex secularis potest cognoscere,si agitur ad penam sanguinis.
15 Judex secularis an poterit cognoscere de crimine falsi cõmisso in literis apostolicis.
16 Judex secularis potest punire sortilegos,z diuinatores.
17 Crimen blasphemie dicitur mixti fori.
18 Crimen sodomiticum cuius fori dicatur.
19 Dominus feudi clericus an possit cognoscere de causis vasallorũ spiritualibus.
20 Judex secularis an possit punire simoniacum quez ecclesiasticus condemnauit.
21 Delictũ cõmissũ i ecclesia laico an possit p iudicé seculaŕe puniri.
22 Pro eodem delicto an quis possit diuersis penis puniri.
23 Judex secularis an possit habere cognitioné cause decimalis inter duos laicos vel vnius clerici contra laicum.
24 Judex secularis an possit cognoscere de habitu clericali,an sit clericalis,vel non.
25 Judex secularis potest cognoscere de causa iurispatronatus,quãdo est questio facti,z non iuris.
26 Fideiussor clerici an possit corã iudice seculari conueniri.
27 Judex laicus an possit esse cõpetés in cognoscendo de fructibus temporalibus prouenientibus ex rebus spiritualibus.
28 Judex laicus an possit aliquid cognoscere super clerico p debito regis capto,z ecclesie remisso.
29 Judex secularis an possit dare tutorem clerico pupillo.
30 Laicus iniuriã faciés clerico an possit per iudicem laicũ puniri.
31 Clericus criminaliter accusatus pót per iudicez laicũ cõdénari.
32 In criminalibus alijs ab heresi,iudex secularis non tenetur stare processui iudicis ecclesiastici.
33 In articulo necessitatis laicus potest de spiritualibus cognoscere z de illis disponere.
34 Causa ciuilis clerici an possit laico delegari.
35 Laicus an possit esse procurator in causa spirituali.
36 Laicus an possit esse vicarius episcopi.
37 Laicus potest esse operarius in ecclesia.
38 Laicus an possit esse assessor iudicis ecclesiastici.
39 Laicus potest esse notarius in curia episcopali.
40 Laicus potest predicare verbum dei de licentia episcopi.
41 Laicus z clericus possunt esse cõpromissarij in causa spirituali.
42 Laicus an de mandato prelati possit torquere clericum.
43 Laicus de mãdato Abbatis pót aliqué recipere ad possessioné.
44 Laicus an possit clericum criminaliter accusare.
45 Laicus an z quo casu possit excipere contra promouendum.
46 Laicus patronus potest denuntiare crimen clerici.
47 Laicus an possit testificare contra clericum in causa criminali.
48 Laicus potest supplere negligentiam iudicis ecclesiastici cognoscentis de vasallis ecclesie.
49 Concilium generale potest per quoscunq3 indiffereter euocari.
50 Papa an possit se imperatori seu laico subijcere.
51 Laicus potest decimas cũ titulo possidere,z esse rector vniuersitatis,z habere prebendam non canonicam.
52 Laicus an possit acceptare beneficiuz pro clerico absente.

¶ Quarta regula.

1 Quarta regula,qd laici de negotijs†ecclesiasticis intromittere se nõ debét.c.bene q dé.xcvj.di.ij.de iud.c.cõtigit.de arbi.c.cũ de laicis.de reb.eccl.nõ alié.z.c.ecclesie.s.Marie.de cõst. ¶ Fallit primo,qñ laici hoc faciũt auc.delegata p ecclesiá,vt dictũ fuit supra.in.xxj.fallen.j.reg.Et ét in alijs casibus exceptis a.j.regu. 2 pdicta,z alijs regulis supradictis. ¶ †Scdo fallit in rege nostro q a táto tpe,qd nõ é memoria de crio,cõcedit gratias z absolutiones clericis criminosis.Ad qd fa.tex.in.l.fi.C.vbi sena.vel clar. vbi rectores puinciaꝝ possunt cognoscere de causis criminalib9 illustriũ.Cũ hoc,vt si videát tales absoluédos,possint absoluere, s3 si viderint cõdénandos nó possint cõdénare neq3 punire,sed dñt cám referre princi.vñ gl.in auct.clericus.de epi.z cle.dicit qd iudex secularis pót absoluere clericũ,l3 nó possit eũ cõdénare.Quã gl.Bal.dicit esse correctá z merito,qr regulariter illius est absol 3 uere cuius est cõdénare.†vñ cõciliũ puinciale nó pót epm cõdénare,ita nec absoluere fm Anto.in.c.de iudi.z Sicu.in.c.nó pót d re iu.Gemi.in.c.accusatus.iij.q.vj.z.xj.di.c.pceptis,nisi alicui potestas absoluendi cõpeteret ex puilegio fm Jo.an.in.c.canonica.de sen.excõ.z Gemi.in ca.inferior.xxj.di. ¶ Quo ad regé,nõ vr dubiũ qn possit cõcedere gratiá z remissioné clericis in illis casibus in qbus iudex tpalis pót eos corrigere z punire,de qbus late supra dictũ est.Adde.hic q̃ dixit Gui.pape.q.cccclxij. ver.circa hoc tñ. ¶ S3 adhuc in alijs pcederet hõmi remissio q̃ ad ipsoꝝ clericoꝝ bona imobilia que applicant fisco pncipis. Clerici.n.rõne taliũ bonoꝝ sunt subiecti dñis tpalibus.xj.q.j.§. cũ ergo.ver.his ita respódet,nõ mirũ igit si talia bona pp delictũ applicent dño téporali.C.de anno.z tri.l.indictiões.li.x.ar. di.viij.c.quo iure. ¶ Sic ét rõne feud.subsunt dño téporali.c.verũ z.c.ex trásmissa.d fo.cõp.z.c.roma.§.d3.d appel.li.vj.ad qd fa.C.d exac.tri.l.fi.li.x.q vr hoc decidere.de feudalib9 é expressuz qp reuertunt ad dñz.c.imperialé.§.illud d pbi.feu.alie.z idé dõm de emphyteosi.Nam z idem statuit papa in casu conuerso qñ laicus t3 ré in emphyteosim ab ecclesia z cõdénat de crimine qr talia bona reuertunt ad ecclesiam.c.in quibusdá de peni.z.c. felicis.co.tit.lib.vj.Jta dicit Old.consi.xvij.dicens esse cõez obseruantiá curie Gallicane in toto regno,qd bona mobilia clericorũ applicantur epis,imobilia vero dñis téporalibus,a qbus tenentur,habentibus tñ iurisdictionem omnimodá.Et idé t3 Joã. an.in addi.Spec.in tit.de feud.§.pe.ver.xlj.z Pe.de ancha.in regula iuris eaq3.q.xxij.Sed qp talis remissio prosit ipsi clerico ad hoc qd nó puniatur ab epo de crimine cõi non vr.Alioquin pareret incentiuũ delinquédi,qd est precauendũ.xxiij.q.iiij.c.est iniusta.j.c.vt clericoꝝ mores.de vi.z hone.cleri.Adde hic que scripsi.j.tit.de pote.eccle.sup laicis.§.cxx. ¶ Adde qp pp rónes s.dictas inuentaria bonoꝝ clericoꝝ fieri solent respectu immobiliũ ratione quoꝝ subsunt sicut permittit dñis remporalibus p officiarios z iudices téporales.z ita cauet in superius allegatis cõcordatis inter officiarios spũales z téporales Tholose factis. Sed capellano moriente relicto hrde laico,inuentariũ fier p iudicé seculaŕe,qr mutatiõe psone bona q̃ erát affecta priuilegio clericali desierunt esse ecclesiastica z cõdónez heredũ sequunt.casus est singularis in.l.paulus refert p procuratoré in.§.j.ff.de acqui. 4 here.ita t3 Guid.pape.q.cclxj. ¶ †Tertio fallit,cu3 agit actiõe psonali p vsu funeris inter laicos,qr iudex secularis poterit cognoscere,puta qr dico ius funeris mihi fuisse pmissu3 donari.ita Anto.l3 Sicul.contra in.c.q̃to.de iudi.z Nico.milus.in versi. z iudex secularis.Secus si ageretur actione reali p ipso funeris vsu,qm talis questio erit terminanda corá ecclesiastico iudice fm Anto.Sicu.z doc.Qui ét dicũt qd expésas funeris inter laicos possit iudex secularis cognoscere,secus aũt iter clericos.adde Fely.in.c.q̃to vlti.col.de iudi.qui post Anto.tenet qd de iure funerandi,qñ questio iuris funerandi consistit in facto per laicum cognosci pót.allegat Bar.in.l.titia.ff.soluto matri.z in.l.omni.C. de sacrosanc.eccle.z in.l.quoties C.de iudi.vbi dicit qd de causa spirituali cognoscit laicus,vbi questio non est iuris,sed facti. 5 ¶ †Quarto fallit in iuramento,qr licet materia iuraméti regulariter sit fori ecclesiastici,z nó secularis,fm gl.in.c.cũ sit gñale de foro.cõpe.z in.c.predicandũ.xxij.q.j.Hosti.in.c.tuá de ordi.

cogni. Sicu. in. c. significáte. de pig. ꝛ doc. in. c. venerabilé. de ele. verũtamé vbi agitur, vel excipit̃ de iuraméto omissa disputatióe an valeat vel cópetat absolutio, ſʒ solũ vt obseruet̃, tũc est fori mixti. de seculari patet in. c. lʒ mulieres. de iureiur. li. vj. vnde Sic. in. c. ex literis. de spõsa. in quarto no. dicit qḋ pro amplíméto spõsaliorũ iuratorũ adiri pót iudex secularis. de ecclesiastico est tex. in. c. fi. de foro cópe. li. vj. vnde Jmo. in. c. cũ cótingat. de iureiur. ꝛʒ dari optioné actori corã quo velit iurantẽ ꝯuenire qḋ reputat vtile, ꝑpterea q₂ iuramẽtũ sepe interuenit in ꝯctibus. ideo Sicu. in. c. cũ venissent. de inst. cómẽdat cautelã apponẽdi iuramẽtũ, vt duplicet̃ forus. idẽ Bal. in. l. j. C. de reb. credi. Et istud optime sciũt mercatores. Et intellige ét in casu quo de iure ciuili iuramẽtũ est inefficax, nã ét corã seculari agi poterit ét si materia feudalis existat, q₂ rõne iuramẽti pót vasallus trahi ad forũ ecclesie, adeo qḋ cognoscẽdo de iuraméto cognoscet ét de ꝓprietate feud. ꝛʒ Cal. in tit. de iureiur. cósil. ij. dicẽs esse casuʒ in. c. nouit. de iud. istud tñ facile nó admitterẽt dñi tẽporales iudices. Jtẽ vbi ageret̃ ad penã piurij qm̃ vterq₃ cópetẽs est iter laicos. d. c. nouit. iũcto. c. rex dʒ. xxij. q. v. no. Ludo. cósil. cccc xij. Et idẽ vbi ageret̃ de cópellẽdo recipiẽtẽ turpe iuramẽtũ, vt illud relaxet iuxta. c. j. de iureiur. q₂ hoc ét facere poterit iudex secularis, sicut. n. cogere pót vt licitũ seruet̃, ita vt turpe relaxet̃, vt voluit Lud. ro. in sing. ver. iura

6 mẽtũ. †Jtẽ heres defũcti nó efficit̃ de foro ecclesie occasióe iuramẽti ꝑ defũctũ ꝓstiti, ſʒ Jo. an. in. c. fi. de sepul. quẽ sequit̃ Ant. ꝛ Sicul. in alleg. c. cũ sit generale. de foro cópe. ꝛ Domi. in. c. fi. de foro cópe. li. vj. ꝑ tex. ibi. i. ver. ꝛ a se. ꝛc. lʒ ꝯtrũ seruet̃ in curia spirituali archiepiscopali Tholose, vbi sepenumero vidi corã me tãq̃ officiali ꝯueniri heredes sup obseruatióe iuramẽtorũ ꝓstitorũ ꝑ defũctos, ꝛ ista fuit opinio Abbatis antiq in. c. veritatis. de dolo. ꝛ cótu. vide. Sicu. in alle. c. fi. vbi dicit ꝙ idirecte ꝯ heredẽ implorato, officio iudicis ecclesiastici agi pót vt heres satisfaciat exonerãdo aiaʒ defuncti iurãtis, ꝛ sic ꝓcedere pót opi. Abbatis antiq. si, aũt vellet ageř actióe ex eo ꝯctu nó pót, ꝛ sic ꝓcedet opi. Jo. an. ꝛ doc. ad hoc vide que scripsi in decisióe capel. q. cccc v. in addi. Jtẽ adde Bal. in. l. j. col. C. de ope. li. dicẽtẽ, ꝙ de nuditate iuramẽti qḋ nó hʒ cósensuʒ, vt qñ est interpositũ sup ꝯctu simulato, satis pót cognitio spectare ad secularẽ, q₂ iuramẽtũ carens cósensu nó hʒ spũtũ ꝛ iudex secularis pót cognoscere sup cósensu, ergo necessaria ꝯtia super iurõ. ſʒ vt ait, dñi mei canoniste dicũt qḋ super oibus dubijs spũalibus ecclesia cognoscit, ꝛ qcquid est dubiũ trahũt ad suũ molendinũ ꝛ de facto cóiter ecclesie defert̃ ꝛ est pars tutior. dicit tñ idẽ Bal. in. l. nec patronus ad fi. C. eo. tit. ꝙ si lex presumit simulatioẽ in ꝯctu, nec est necessaria ꝓbatio hominis, non opʒ adire epm, vt. ff. de proba. l. qui testiũ. ꝛ. ff. de leg. iij. l. cuʒ qs decedẽs. §. titia. ꝛ. §. codicillis. ꝛ fac. ff. de pac.

7 l. iurisgentiũ. §. ꝛ generaliter. in. l. vlti. ff. ad municip. ¶ †Adde qḋ princeps tẽporalis pót super iurõ dispẽsare, pro quo vř text. in. l. fi. ff. ad municip. in prin. ꝛ in. l. fi. ff. de re mili. ꝛ ꝑ hoc gl. in. l. adigere. §. fi. super ver. i. iulia. ff. de iurepatro. que no. qḋ lʒ hʒ viʒ apostolici vt iurm̃ remittat. ita Bal. in. l. nec prõnos. C. de ope. liber. vt dicit qḋ lex ciuilis pót remittere iurm̃ ex causa, sicut potest remittere papa, ita tenuit Guido pape. cxciij, Sed videret̃ salua correctione qḋ princeps secularis nó possit dispensare sup iurõ rõne spũalitatis, quã in se hʒ iurm̃, vt pʒ ex no. in. c. venerabilẽ de elec. ꝛ ꝑ gl. fi. i. c. cũ sit ꝯnale. de fo. ꝯpe. ꝑ Sicu. in. c. significante in primo no. de pig. ꝛ Hosti. in. c. tuam. super gl. de ordi. cogni. ꝛ per doc. in. c. fi. de fo. compe. lib. vj. nec ob. leges ꝛ gl. in ꝯtrũ alleg. rũ primo, q₂ predicte leges hoc non probãt, ꝛ ideo dicunt Saly. ꝛ Bal. in alle. l. nec patronus, qḋ iurm̃ nó remittit̃ a lege, sed ꝭm legẽ sup ꝯctu disponentẽ interpretat̃. nam ꝭm Bal. in alle. l. nec patronus in casu illius. l. ꝯditio liberoꝝ vř excepta, ideo iurm̃ nó relaxat̃, sed ad casum liberoꝝ non extẽditur. Et q₂ fauor tertij vř a iurõ excipi, arg. in. c. veniẽtes. de iureiur. lex eniʒ ciuilis pt̃ interptari iurm̃ ꝛ statuere qḋ se nó extẽdat ad casus illicitos. vt. l. ꝺ qbus. ff. ꝺ legi. ꝛ. ff. de leg. j. l. si qs inglinos. i fi. Adde Sicu. in. c. quẽadmodũ de iureiur. vbi dicit qḋ respectu iuramenti standũ non est legi ciuili, cum iuramentum non sit de foro suo. c. nouit. de iudi. ꝛ palle. c. venerabilẽ. ad fi. i auc. vt cle. apud pro epis. §. si vero ecclesiasticũ co. vj. Adde qḋ posuit. j. sup reg. iij. ver. xlvj. circa fi. vide latissime per Jal. in auc. sacramẽta puberũ col. penul. ꝛ vlti. ¶ †Jtem iudex secularis potest cognoscere de nullitate absolutionis a iuraméto facte per ecclesiaʒ, nec tenetur eam sequi iniustã. tenet Pe. de ancha. in consi. ccclxxxij. ꝑ no. Jo. an. in. c. cũ in iure de offi. deleg. ꝛ. c. j. de offi. ord. vbi dicit qḋ iudex secularis nó tenet̃ exequi preceptũ iudicis ecclesiastici, de cuius iniustitia est certus vel suspicat̃, ꝛ facit dictũ Bal. in. l.

8

diuus. ff. de cust. reo. qḋ secularis iudex pt̃ reuidere ꝓcessuʒ qñ ab epõ iubet̃ exeq. Nec obst. c. fi. de excep. li. vj. q₂ loqtur vbi sententia nó est euidẽter nulla vel inualida. nec ét ob. c. pastoralis. §. q₂ xo. de offi. deleg. q₂ ꝭm Jo. an. vbi. ꝭ. ꝓcedit in executióe cómissa iferiori, secus vbi par reqrit parẽ, vcʒ ordinarius ordinariũ. ꝑ. c. j. de offi. ordi. ¶ Jtẽ iudex secularis pót declarare quẽ incurrisse piuriũ, qñ de hoc nó esset dubiũ, vt tenet Lud. in sing. cccc xiij. q₂ lex secularis punit piuriũ. l. si qs maior. C. de transac. ergo ét declarare pót q₂ declaratio est facti. secus vbi eẽt dubiũ. c. venerabilẽ. de elec. id est qḋ iuris, secus ergo vbi esset qḋ facti ꝑ no. l. titia. ff. solu. matri. ꝑ Bar. ꝛ alios. Anto. ꝛ Sicu. in. c. tuam. de ordi. cog. per Jo. and. ꝛ Domi. in alleg. c. fi. de foro compe. lib. vj.

9 ¶ Quinto fallit, vbicunq₃ rei† vendicatione ꝑ clericũ agit̃ ꝯ laicũ sup re ecclesie, vř clerici, q₂ tũc agẽdũ erit corã iudice seculari. Jnn. ꝛ doc. in. c. cũ sit generale, de foro cópe. ꝛ ita seruat̃ in ꝓsenti regno, lʒ de iure clerici malefactores suos ꝛ raptores rex ecclesiasticarũ ꝛ inuasores, q sacrilegi sunt cẽsendi, possint sub quo maluerint iudice ꝯuenire. vt. c. de viro. xij. q. ij. c. alle. cũ sit ꝯnale. ꝛ. c. ꝯquestus. eo. ti. ꝛ in fallẽ. seq. Adde hic que scrip. j. tit. seq. §. iiij.

10 ¶ †Sexto fallit in sacrilego, q puniri pót ꝑ iudicẽ secularẽ in. l. si qs in hoc genus. C. de epis. ꝛ cle. gl. in alle. c. cũ sit generale. vbi Hostiẽ. vř velle ꝭm Sicu. qḋ cũ agitur ad penã corporalẽ secularis est iudex. si xo ad spũalẽ vt excõicationis tunc ecclesiastic⁹, ſʒ dicit Sicul. ꝙ qñ agitur ciuiliter ad restitutionẽ rei sub tracte vel ad penã nó corporalẽ, ſʒ pecuniariã. iuxta. c. quisquis. xvij. q. iiij. qlibet tã ecclesiasticus q̃ secu. pót esse iudex. Et sic crimẽ sacrilegij dř esse mixti fori. erit ergo locus ꝑuentioni in. c. ꝓposuisti, de

11 fo. cópe. ¶ †Septimo fallit in crimine vsurarũ, qñ nó dubitatur, qḋ ꝯctus sit vsurarius, ſʒ tãtũ iminet qḋ facti, vt q₂ repetunt̃ vsure solite, ꝛ sic solũ agit̃ d₂ soluto, vel nó soluto, vel an interuenerit ꝯctus, vel q₂ agit̃ de simulatione ꝯctus, ꝛ allegat̃ qḋ simulate facta fuit venditio, cũ esset ꝯctus pignoratitius, ꝛ clare vult hoc ꝓbare ꝑ testes, ita qḋ nó dubitatur de vsura, tũc eniʒ est mixti fori. ꝛ hanc opi. tenet̃ Pau. Jmo. ꝛ ʒaba. i clem̃. j. de vsur. Domi. in. c. j. eo. tit. li. vj. Bar. in. l. titia. ff. solu. matri. ꝛ in. l. ij. ff. de iurisdi. om. iud. Butr. in. l. cũ allegas. C. de vsur. Archi. in. c. qd dicam. xiiij. q. iiij. Anto. imo. ꝛ Sicul. ꝛ ʒaba. in alle. c. cũ sit ꝯnale. Lud. in alle. l. titia. nec obst. c. post miserabilẽ. de vsur. q₂ ibi adit̃ iudex secularis in subsidiũ, sicut ét in decimis que tantũmó sunt spirituales. c. postulasti. de homici. ꝛ hãc opinionẽ ét tenet Bal. in. c. j. §. similiter. de ꝯtrouer. inuest. ꝛ in. d. l. eos. §. fi. Fede. de senis ꝯsil. xcvj. dicens fuisse hãc originalẽ doctrinã Jo. an. in. c. tuã. de

12 ord. cog. ¶ †Octauo fallit ꝯnaliter, vbi de qóne ecclesiastica versat̃ sola qḋ facti. nã tũc iudex secularis est cópetẽs ꝑ ea, que leguntur ꝛ no. ꝑ Bar. ꝛ alios in all. l. titia. ff. sol. mat. Ant. ꝛ Sicu. in. c. tuã. de ord. cog. ꝛ melius in alle. c. cũ sit ꝯnale. ꝛ Milus. i ver. iudex secularis pót cognoscer̃ ꝛc. ꝛ Sicu. in. c. literas. de iura. calum. Et ideo si disputet̃ vtrũ mulier fuerit despõsata vel non, vel an habitus sit clericalis aut nó, pót iudex secularis cognoscere. idẽ si sit qḋ, an qs sit legitimus aut nó, vel an si, vsurarius vel nó, q₂ nó est qḋ iuris, ſʒ facti. ꝛ idẽ in similib⁹. ¶ Nono fallit ét, vbi materia nó est pure ecclesiastica, dato qḋ esset dubiũ iuris. nã iudex secularis ꝑ ꝯfessionẽ de plano pót informari, istud dicit Spe. in tit. de recóuen. §. ij. ver. ſʒ nunqd in primo. quẽ seqt̃ Bal. in. l. nó ignorat. in fi. C. q accu. nó pos. ꝛ in. l. filiũ. ff. de his q sunt suivř alie. iur. ꝛ in. l. quoties. C. de iud. ꝛ in. l. omni nouatione. C. de sacrosanctis eccle. idẽ Archid. in. c. freques. liiij. dis. ꝛ in. c. si iudex de sen. excom. li. vj. ꝛ ideo vbi ꝯstat iudici seculari notorie de vsura. puta ꝑ ꝯfessionẽ partis pót sup ea ꝓnũtiare, dumtamẽ nó principaliter, ſʒ ꝑ modũ cause. vt no. Bal. in. l. vnica. §. ad hec. C. de lati. liber. tol. puta cõdẽno te ad decẽ indebite exacta ꝑ vsuris, secus vbi principalis qḋ esset mere ecclesiastica, q₂ illius cognitio nullo mõ cadit i laicũ in ꝑcalle. c. si iudex. ꝛ in. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de here. lib. vj. ꝛ Per. ꝺ anch. in regula iuris ea que in. iiij. q. nec cõfessio tunc facit eum cõpetentem. ꝛ ita declarat Ancha. vbi. ꝭ. ¶ Sed si esset questio de istis in causis summarijs bene posset iudex secularis cognoscere ꝭm Bal. in. l. ij. C. de carbo. edi. ꝛ in auct. ei qui. vij. col. C. de bo. auct. iudi. pos. ibi. quero qualiter. post Spe. tit. de. j. decre. §. restat ver. quid si agatur. dum inquit. ꝙ si agatur de primo decreto, ꝛ filius negat se fore in potestate patris, pót iudex secularis cognoscere de filiatione nó obstãte preal. c. tuã. ꝺ ord. cog. q₂ iste ꝓcessus nó est ordinarius, vbi autem procederet̃ ordinarie, procederet qḋ dictũ est. nã attẽdi deberet tunc, an esset questio iuris vel facti ꝭm Bald vbi. ꝭ. lʒ Anto. ꝛ Sicu. in alle. c. tuã aliter sentire videatur. ¶ Sʒ ꝛ supposito ꝙ esset questio iuris, si ꝯstat iudici seculari talẽ exceptionẽ questionis

questionis spiritualis opponi calũniose,vt remittatur ad iudicē
ecclesiasticũ,nõ tenebit̃ casu p̃misso remittere,nec ꝓcessũ suũ ta⸗
liter impedire,ſm Bal.in.l.j.in fi.C.de sen.que sine cer. quanti.
Et si fieret ibi remissio.dicit Bal.in.l.de die.§.iubet̃ in lec.anti.
ff.q sati.cog.qđ si remissus ad curiã epalē sup talibꝰ icidētibꝰ ibi
fuerit i mora,poterit iudex secularis ꝓcedere ad vlteriora,ad qđ
facit,qꝛ morosus allegãs litis pēdētiã.nõ audit̃,ſʒ Bar.in.l.vbi
septē.ff.de iud.⁊ in.l.sepulchri.ff.de sepul.viola.⁊ in.l.ꝗ̃uis.ff.de
dam.infec.Et iđ ad hmõi malitie obuiãdũ posset iudex secularis
in faciēdo talē remissionē p̃figere remisso terminũ in quo se curie
epi rep̃sentet,ſʒ Bar.in.l.preses.C.de app.p illũ tex.⁊ in.l.ij.ff.
de re iud.⁊ in alle.l.quoties.C.de iud.Ang.in.l.ij.§.ſʒ si dubitet̃
ff.eo.tit.⁊ si ille fuerit in mora,poterit secularis iudex ꝓcedere.
ar.d.l.p̃ses.⁊.c.ꝑsonas.de app.ſʒ nõ posset idem iudex p̃figere
terminũ.ſ.quē cã finiri debeat vt p Bar.in alleg.l.ij.⁊ in.c.cũ sit
13 roma.đ.appel.iũcta gl.¶Decimo fallit†in laico arbitratore,qꝛ
talis cognoscet̃ poterit đ vsura,ēt si sitqđ iuris,ita voluit Pet.đ
anch.ꝯsi.xxxiij.⁊.xcviij.dicens.c.ꝯtingit.de arbit.nõ ꝓcedere in
14 arbitratore.Sic.ꝯsil.lxiiij.ꝟ.itē isti fuerũt arbitratores.¶†Un
decimo fallit in crimine adulterij i quo si agat̃ ad penã sanguinis
secularis tantũ est iudex.ar.in.c.sentētiã.ne cle.vel mo.⁊.l.ꝗ̃uis
.C.de adulte.de ꝓcura.c.tue.⁊sic intelligitur.c.rex dʒ.xxiij.q.v.
Si vero ageret̃ ad aliã penã.puta detrusionis in monasteriũ,tũc
ēt secularis est iudex,vt in auct.ſʒ hodie.C.de adul.lʒ executio ꝑti
neat ad iudicē ecclesiasticũ,qꝛ secularis nõ hʒ monasteriũ.ar.in si
mili.ij.q.vj.biduũ.ꝟ.si qdē.⁊.ff.đ interdic.⁊ releg.l.inter penas.
¶De ecclesiastico est dubium dependet.c.gaudemus.de diuor.
posset tñ dici,qđ quatenꝰ aget̃ ad aliã penã citra sanguinē ēt ipse
sit cõpetēs ꝯ̃ laicũ.ad hoc.c.j.de offi.ord.⁊.xxxij.q.j.c.đ bñdicto
qꝛ p adulteriũ peccat̃ in matrimoniũ,qđ est vnũ de septē sacramē
tis ecclesie,⁊ pōt ecclesia iponere penã ignominiosaʒ,vt incidere
capillos,⁊ pãnos ante ⁊ retro vt moris est i qbusdã locis.ꝓ quo
bona gl.in p̃alle.c.de benedicto, iuncto ibidē tex.⁊ facit.xxvj.q.
v.c.epi.in prin.ita dicit Sicu.in alle.c.cũ sit generale.quē sequũt̃
Lud.in sing.dclxvij.Sicu.in alleg.c.tue.c.j.de offi.ordi.Archi.
in.c.rex alleg.in.c.postulastis.iij.q.vij.Sicu.in.c.gaudemus.de
ꝯuer.cõiuga.vbi dicit ecclesiã posse hmõi crimē puniri ēt vltra se
parationē thori ꝯ̃ Jo.an.in.c.fi.de foro cõpetē.li.vj.Ang.i auc.
ſʒ hodie allegat.⁊ facit.c.ꝯsuluit.j.đ.app.vbi.eps ꝓcedit ꝯ̃ deti
nentē vxorē alterius.ad idē.c.seculares.xxxiij.q.ij.Bal.in auct.
clericꝰ.C.đ epi.⁊ cle.Pet.de anch.in alle.reg.iuris ea que.i.iiij.
q.inter alia dicēs ꝙ si ꝯfitēs copulã,ſʒ eã negat esse adulteriũ ne
gando matrimoniũ,de hoc iudex secularis cognoscet.Et idē dic
si laicus cognosceret monialē,qꝛ tãꝗ̃ sacrilegus poterit p vtrũqʒ
15 iudicē puniri.s.p eũ q p̃uenerit.¶†Duodecimo fallit in crimine
falsi,qđ cõmittit̃ in literis apostolicis.nã de talibꝰ si laici fuerint
poterit iudex secularis penã ciuilē iponere.arg.ff.⁊.C.de fal.⁊qđ
16 no.xix.di.c.in memoriã.ita tʒ Sicu.in alle.c.cũ sit gñale.¶†De
cimotertio fallit in sortilegis ⁊ diuinatoribus,quos ēt iudex secu
laris punire pōt ſm Sicu.in p̃al.c.cũ sit generale.⁊ in.c.j.de sor
tile.dicens qđ lʒ sit crimē ecclesiasticũ nõ tñ mere.⁊ ideo est lc cas
p̃uentioni inter eos.nã vtroqʒ iure hoc crimen est dãnatuʒ ⁊ acer
17 rime punitur p ius ciuile,vt.C.đ malefi.⁊ mathe.p totũ.¶†De
cimoquarto fallit in blasphemia,qꝛ ēt est mixti fori,tenet Cal.ti.
de iudice.ꝯsil.ij.⁊ Pet.de anch.cõsil.cxcvij.⁊ ita seruat̃,dicit tñ
Sicu.in.c.ij.de male.qđ iudex ecclesiasticꝰ ⁊ secularis cõcurrere
possunt,nec pena imposita p vnũ impedit penã imponēdã p aliũ,
⁊ postea in vlt.co.subiungit ibidē esse tex.qđ crimen blasphemie
in deũ ⁊ sanctos sit mixti fori,⁊ qđ iudex ecclesiasticus de illo pōt
punire laicũ,verũ vbi iudei p blasphemiã vel aliter eternalē offen
dunt maiestatē ſm cõeʒ opi,doc.puniri possunt ⁊ debēt p iudicē
secularē,⁊ ita cõsuluit Pet.de anch.vbi.s̃.quē refer ⁊ sequit̃ Jo.
de ana.in rub.de iudeis.col.penul.in prin.ver.adde p̃dictis.idē
tʒ in.c.fi.de maledi.col.xviij.ver.circa p̃dicta.⁊ ēt in.c.postulasti.
de iude.vj.col.ver.vlt.quero.vsqʒ ad fi.⁊ in locis predictis alleg.
plures doct.hãc opi.sequētes ꝗ̃uis Cal.in alleg.ꝯsil.ij.visus sit
tenere ꝯ̃riũ,vcʒ qđ imo punitio criminis blasphemie ꝯ̃ iudeos ꝑ⸗
tineat soli iudici ecclesiastico non aũt seculari iudici,nisi catenus
quo ipse iudex ecclesiasticus imploraret auxiliũ brachij secularis
18 in subsidiuʒ.¶Decimoquinto†in crimine Sodomie.nã ⁊ illud
est mixti,vt tʒ Sicu.⁊ Ana.in.c.in archiepiscopatu.de rap.⁊ in
c.clerici.de excessi.prela.Et ꝙ iudex secularis ꝯ̃ laicũ cognosce⸗
re possit vltra predictos tenēt Petr.de anch.cõsil.cclxviij.incip.
iure diuino.⁊ Cal.de foro cõpe.consil.iij.⁊ ſm leges est pena ca⸗
19 pitalis,vt in auct.vt nõ luxu.ho.ꝯ̃ natu.colla.vj.¶†Decimosex
to fallit in iudice seculari clerico,vt puta si clericus habeat feudũ
a rege si cognoscit de qõnibus vasallorũ feudalibus,incidat for⸗
te qđ iuramēti poterit cognoscere,lʒ nõ possit cognoscere p̃ncipa
liter de spirituali ſʒ Sicu.in eius disputatione incipiēte,pandul⸗
phus.xvj.col.incidētia nãqʒ facit de incõpetēti cõpetētē, siue sit
ordinarius,siue delegatus,siue arbiter,vt p eũ in.c.cã de in inte.
resti.Sʒ ista opinio.de mero iure nõ ꝓcederet,qꝛ iurisdictio quã
hʒ clericus a seculari nõ est ecclesiastica, sed secularis.ꝓ quo.ca.
romana in.§.dʒ.de appel.lib.vj.⁊ Bal.in auct.si quis litigãtiũ.
20 ¶†Decimo septimo fallit i laico simoniaco.nã lata snia ab eccle
siastico poterit eũ iudex secularis punire.ita tenet Imo.in alleg.
c.cũ sit generale.⁊ Ana.sup rub.de simo.verũtamē Sicul.in al⸗
leg.c.cũ sit.dicit istud crimē esse mere ecclesiasticũ,⁊ sic secularis
nõ possit se intromittere,qꝛ simonia dr̃ esse heresis.j.q.iij.c.altare
⁊ đ here.c.quoties.Itē ⁊ eius criminis originalis ꝓhibitio ꝓces
sit ab ecclesia,⁊ ſm illius institutiones regulat̃.ad qđ no.jq.j.in
summa qđ intelligo quo ad cognitionē,ſʒ lata snia p ecclesiasticũ
poterit augere penã laico sicut ⁊ dicit Ant.de crimine heresis fa
cta p iudicē ecclesiasticũ declaratione,de quo tñ.Sicul.in p̃alle.
21 c.cũ sit.ait se dubitare.¶†Decimooctauo fallit in delicto cõmis
so in ecclesia p laicũ.nã in hoc casu iudex secularis habet cogni⸗
tionē,ēt si esset cõmissum in clericuʒ.l.si quis in hoc genus.C.de
epis.⁊ cle.⁊ ibi Bal.Imo.⁊ Sicu.in.c.inter alia.⁊.c.fi.de imu.
ecc.alleg.Bar.ita tenuisse in.l.si cui.ff.de accusa.idē Sicul.in.c.
cũ sit gñale.đ foro cõpe.dicēs se putare p̃dictã opi.Bar.esse ve⸗
riorē ꝯ̃ria opinióeʒ Pet.⁊ Cy.in.l.p̃senti.C.de his q ad ecclesiã
confu.Ecclesia nãqʒ ait sicut territoriũ nõ hʒ,nisi respectu cleri⸗
corũ,⁊ ideo se nõ impedit de delictis laicoruʒ ēt in ecclesia cõmis
sorũ.idē Sali.in auct.nulla cõitas.C.de epis.⁊ cle.Dicit tñ.Si⸗
cu.in prealle.c.fi.negari nõ posse quin cõmiserit sacrilegiũ delin
quēdo in ecclesia cũ per hoc violauerit imunitateʒ,maxime si eã
sanguinis effusione polluerit,vt in ca.cũ pro causa.⁊ qđ ibi not.
de sent.excõmuni.⁊.xvij.q.iiij.c.si quis domũ.facit.c.cũ sit gñale
alleg.⁊ ideo puniri possit de hoc crimine per iudicē ecclesiasticũ.
22 facit.c.qđ.xvij.q.iiij.⁊ quod no.in p̃alle.c.cũ pro causa.† Nam
pro eodē delicto potest quis puniri varijs penis,qñ ex eo resultat
diuersa species delicti,vt plene no.per Bar.in.l.senatus.ff.de ac
cusa.⁊ sic pōt intelligi glo.in.c.virginibus.xxvij.qđ.j.dicit enim
Bar.vbi.s̃.quod etiã si esset tale delictũ,ex quo qs incurrer du
plicē penã, quarũ vna esset ciuilis, alia ecclesiastica, vt excõica⸗
tionis ꝗ̃uis a seculari iudice quis foret absolutus vel ꝯdēnatus
⁊ penã soluisset,nihilominus poterit ꝯdēnari a iudice ecclesiasti
co,ita dicit Jac.but.⁊ Bal.in.l.plʒ penul.q C.de sac.sanc.eccle.
Pe.de anch.in regula iuris ea que.ix.q.lib.vj.de quo ēt vide p
Bal.in.l.cunctos populos.vj.col.C.de sum.tri.Ana.in.c.postu
lasti.ad fi.de iude.Ang.in.l.si vacantia.C.de bo.vacan.libr.x.p
Bal.in.l.officiales.C.de epis.⁊ cle.in.l.nullũ.C.de testi.⁊ Sicu.
i.c.tue.de ꝓcura.¶Ex quoꝝ dictis vr̃ posse ꝯcludi,qđ vbicũqʒ
crimē cõmissum ē mixti fori,⁊ p diuersas leges diuerse pene oĩno
separate statuuntur,quarum vna per aliam non tollitur,punitus
in vno foro de crimine poterit de eodem alio foro puniri.pro
quo.l.qui sepulchra.C.de sepul.vio.⁊.l.iij.ff.de libe.ho.exhib.
⁊ in.l.quoties.ff.de actio.⁊ obligatio.⁊ bonus tex.in.c.felicis.de
penis.lib.vj.⁊ ibi Jo.an.in no.⁊ istud tenere vr̃ Sicu.in prealle.
c.tue.qđ ē notandũ,⁊ accidit quotidie,⁊ facit ad ea que.s̃.scripsi
circa fi.scđe fallentie huius quarte rl̃e.¶Sed qs extrahet delin
quentē in ecclesia,vel alibi delinquentē,⁊ ad eã ꝯfugientē in casi⸗
bus,in qbus imunitate gaudere nõ dʒ.breuiter dic ꝙ laicus ex⸗
trahet̃ per iudicē secularē.ita tʒ Joã.fab.insti.de his qui sunt sui
vel alie.iuris in.§.sed hoc tpe.⁊ idē vr̃ velle Sicu.in alleg.c.in⸗
ter alia.penul.col.licet aliter sentiant Pet.⁊ Cy.in alleg.l.p̃n⸗
ti.⁊ Angel.in auc.si quis ei.C.de adulter.Opinio Jo.fab.de fa
23 cto seruat̃.¶†Decimonono fallit,vbi simpliciter agit̃ de fructi⸗
bus decimarum inter duos laicos,vel per clericũ ꝯ̃ laicũ.Nã in
hmõi casu iudex secularis poterit cognoscere, cũ non sit questio
spiritualis,qđ pʒ,qꝛ laico ꝯcedi p̃nt titulo locatiõis.ca.vestra de
loca.⁊ vendi.⁊ ibi no.Joan.andr.⁊ not..in.c.quamuis.de deci.
gl.in.c.peruenit.j.q.iij.Bald.⁊ Imol.in.l.vsufructu.not.in.c.
cãm.de prescrip.⁊ ca.ꝗ̃uis.⁊ cap.prohibemus.de deci.⁊ hoc ꝓ
bat̃ optie in.c.postulasti.de homi.Nec ob.si.dicat̃ qđ illud sit in
suffraganeũ per inuocationē brachij secularis,qꝛ ibi papa in r̃n⸗
sione generaliter loquit̃.Et ita dũmodo agatur ciuiliter ꝯ̃ laicuʒ
ad restõnē fructuũ decimarũ poterit agi corã iudice ecclesiastico
ita tenet Gasp.Calde.titu.de foro compe.consil.xv.idem tenet
Anch.in regula iuris ea que.qđ.v.idem Fede.de se.ꝯsi.ccxlv.d
cens secularem iudicem posse cognoscere de causa decimarũ,vbi
est questio facti tantũ ⁊ nõ iuris,ita intelligēs prealle.c.postula⸗

sti.de homici.subdēs nō esse peccatū tenere qḋ fauore ecclesiaꝝ
habeat ecclesia duos iudices.ar.c.cū sit.de fo.cōpe.ꝛ seqꝛ Lud.
in.l.titia.ij.col.ff.sol.mat.opi.supradicti Cal.tꝫ Bal.cōsil.ccxlij.
24 ¶ Vigesimo fallit i habitu†clericali de quo iudex secularis pōt
recipere cognitionem an sit clericalis vel ne,ita tꝫ Guid.pape.q.
cxxxviij.ꝛ multas ad hoc adduxit rōnes.verūtñ moderni tenēt ꝯ
riū,maxime Gemi.in.c.vnico.de cle.ꝯiuga.li.vj.ꝛ zaba.in cle.ij.
de vi.ꝛ hone.cleri.ꝛ ipsoꝝ opinio Tholose seruaꝛ.¶ Fatetur tñ
Domi.vbi.s̄.qḋ si laicꝰcōueniaꝛ corā iudice seculari sup delicto
ciuiliter, ꝛ ille dicit se clericū ꝯiugatū,vnde nō pōt ab illo iudica
ri.Actor vero dicat qḋ nō icedit in habitu ꝛ tōsura, ꝛ reus petit
hmōi qōnē incidentē remitti iudici ecclesiastico,iudex poterit co
gnoscere an dbeat remittere,qꝛ ista notorie ꝯstant an habitus sit
clericalis vel ne.ergo nō requiriꝛ alia ꝓbatio.c.qm̄.de fi presby.
per qḋ patet qḋ lꝫ opponaꝛ exceptio corā iudice de qua cogno‑
scere non pōt sꝫ dꝫ remittere,si tñ est notorie falsa illā repellet ſm
eū.¶ Aduerte insup,qḋ clericus cōiugatus ꝓpter eius crimen
captus nō est remittēdus ad forū ecclesiasticū,nisi doceat se ꝯxis
se cū vnica ꝛ vergine.ita tꝫ Rota.decis.ccl.Milus in versi.cleri‑
cus.§.clericus ꝯiugatus.de quo per Gemi.in preallegato.c.vni
co.penul.col.vide que posui.s̄.in huius tertie regule falllen.vij.ꝛ
25 sequē.¶ †Vigesimoprimo fallit in cā iurispatronatus,qñ est qḋ
facti,ꝛ nō iuris.quo casu iudex secularis poterit cognoscere ēt si
agat actione ꝑsonali,vt qꝛ tu ꝓmisisti mihi donare tale ius,ꝛ tu
negas.ita tꝫ Anto in.c.quāto.de iudi.pro quo solēt adduci no.
p Bar.in.l.titia.ff.solu.matri.ꝛ clarius in.l.omni nouatione.C.
de sac.san.eccle.ꝛ in.l.quoties.C.de iud.ꝛ in.l.ij.ff.de iurisd.om.
iud.ꝛ Fede.de senis.consi.cxcij.incip.facta est lex.ꝛ ꝯsi.ccclxvij.
incip.dño And.Jo.an.ꝛ Ant.in.c.tuā.de ordi.cog.ꝛ in.c.cū sit
gñale.de foro cōpe.vbi dicūt qḋ de qōne spirituali ꝯsistēte in iu‑
re,puta,an matrimoniū fuerit legitimū vel ne iudex,secularis co
gnoscere nō pōt.Sꝫ de spirituali ꝯsistente in facto pōt,puta,an
fuerit desponsata vel non, an talis fuerit filius vel nō:pro quo fa
cit.c.significauit, de testibus zaba.ex illo textu iuncta.s̄. scriptio
ne notar,qḋ iudex laicus potest cognoscere ď causa,que est inter
beneficiatum ꝛ fundatorem beneficij super liberatione a iure pa
tro.licet Rota videatur aliter dicere deci.ccxxiij.in antiquis.vi‑
de que scripsi in huius regule.iij.fallen.viij.ꝛ.ix.ꝛ fal. proxima ꝓ
cedente.ꝛ in.d.c.significauit.¶ Idē est,qñ est questio de iurepa
tronatus cū vniuersitate.Nā iudex secularis cognoscere pōt de
vniuersitate seculari in qua est ius p̄ronatus,ꝛ tunc sup vniuersi‑
tate iudicādo,valebit iudiciū super iurepatronatus,ꝛ tanq̄ sup
accessorio,ita tꝫ Sicu.post Zaba.in alleg.c.q̄rto.per.c.ex literis
de iurepatro.ꝛ ad hoc alle.gl.singularē.in.c.filijs.xvj.q.vij.q̄ di‑
cit iudicē secularē posse priuare laicū iurepatronatus cū vniuersi
tate,sed per se nō posset arg.op.in preallc.c.ex literis.duꝫ tñ ſm
eū in libello nec in snia nō fiat mentio de iurepatronatus.Qḋ in‑
telligūt moderni qñ fieret mentio copulatiue,vt dḋo, Peto here
ditatē talis ꝛ ius patronatus,secus si diceret peto talē heredita‑
tē cū iurepatronatus,ꝛ ita no.idē Sic.in.c.querelā.de simo.ꝛ se
quiꝛ ibi Jo.de ana.ꝓ quo fac.dictū Bart.in.l.si cui.ꝛ in.l.iiij.ff.
de fund.instru.vbi dicit qḋ dictio,ꝛ,ꝯiungit eque principaliter,sꝫ
dictio,cū,accessorie.sic igiꝛ erit in casu predicto,qꝛ vbi erit dictio
cū,iudicabit accessorie ď iure p̄ronatus.¶ Similr̄ nō noceret ſꝫ
doc.noiatio dicti iurisp̄ronatus in libello vel snia vbi declarato
rie noiareꝛ,puta dḋo oia bona vcꝫ talia ꝛ talia ꝛ iuspatronatus
Nam ꝛ in hoc casu valeret venditio,vt tꝫ Jo.cal.ꝛ Domi.in.c.
j.de iurepatr.lib.vj.Et ēt ſm aliquos nō noceret nominatio , qñ
diceret cū pertinētijs ꝛ iurepatronatus,qꝛ valeret vēditio ꝛ peti
tio,qñ poniꝛ in ablatiuo,de quo satis ꝓbabiliter vr̄ posse dubita
ri pp rōnes quas in oppositū adducit Jo.de imo.in.l.si insulam.
ff.sol.matri.vbi firmat,ꝙ laicus indicando de vniuersitate nō iu
dicat de iurepatro.per no.p eū.in cle.pastoralis,penul.col. de re
iudi.Sicu.tñ vbi.s̄.tenet ꝯrium, cuius opinio de facto seruatur.
¶ Ad id aūt qḋ dicit idem Sicu.qḋ ꝯfiscatis bonis per senten‑
tiā iudicis secularis transit ius patronatus in dictis bonis contē
tum vltra gl.hoc tenet Archi.in prealle.c.filijs.ꝛ Zaba.in cle.iij.
in.viij.q.de iurepatro.dicens quod ecclesia remanebit libera , qꝛ
istud ius patronatus non transibit in fiscum.alleg.c.felicis.de pe
nis.lib.vj.ꝛ.c.in quibusdā.eo.tit.nam ꝛ bonis confiscatis feudū
qḋ teneꝛ ab ecclesia reuertiꝛ ad ecclesiam,ergo multo fortius ius
patronatus qḋ est annexum spirituali.Aliud tamē videretur in
feudo,qꝛ vasallus solum hꝫ vtile dominium,secus in vniuersita‑
te bonorum in quibus est ius patronatus,si ergo per venditionē
cum vniuersitate transferꝛ,ergo ꝛ per sententiam per quam etiā
transferꝛ dñium,ſm gl.insti.de offi.iud.§.pen.ꝛ per Bar.ꝛ doc.
in.l.iulia.ff.de cōdi.inde.ꝛ q̄uis opi.zaba.videaꝛ equior,credere
26 tñ opinionē ꝯriā potius obseruari debere.¶ †Vigesimosecūdo
fallit in fideiussore clerici,qñ clericus dedit laicū fideiussorē ꝓ se i
ꝯctu mutui, nā talis fideiussor poterit ꝯueniri corā iudice secula‑
ri.Ad hoc eni daꝛ fideiussores,vt melius cautū sit creditoribus.
ff.q satis.cog.l.j.ꝛ.ij.Respon.ita tꝫ Spe.tit.de cōpeten.iud.adi.
§.j.xvj.col.ver.Sꝫ pone clericus,ꝛ ibi Bal.subiungēs.ꝙ fide‑
iussor ꝯctus,imo ꝛ iudicij suū mereꝛ iudicē, vt no.l.j.ff.si quis in
ius voc.nō ierit.idē tꝫ Guid.pape.q.dlxij.in fi.ꝛ Bal.vbi.s̄.di‑
cit vlterius nō credere,ꝙ si clericus fideiubeat ꝓ laico,qḋ senten
tia iudicis secularis mittaꝛ ꝯ eū executiōi.vnde.l.fi.C.de vsu.rei
iudi.intelligiꝛ qñ reus ꝛ fideiussor sunt eiusdē fori,vel qñ fideius‑
sor pōt ꝓrogare iurisdictionē.Sꝫ hoc nō pōt facere clericus.vt
per Spec.vbi supra ver.in clericis.vel intelligitur quo ad modū
summarie executionis,ꝙ sicut predictū est fideiussor clerici si lai‑
cus est possit ꝯueniri corā iudice seculari.tꝫ et Sic.in.c.ex rescri‑
pto in vltimo. de iureiur. Pet.Jac.in arbore successionis regnꝫ
Francie,ꝛ in questio.An cleri in actione.in rem possint coram se
culari iudice conueniri.versi.sed qꝛ idem Inno.Sed si clericus
fideiubeat pro laico coraꝫ iudice seculari non possit ibidem cōue
niri.vide Pet.de anc.in regula iuris ea que.q.xxij.v.col.ver.Et
27 pro confirmatione ꝛc.¶ †Vigesimotertio. fallit gñaliter in fru‑
ctibus ꝛ obuentionibus ṫpalibus que ꝓueniūt ex rebus spiritua
libus in qbus ēt iudex laicus est iudex cōpetens ꝛ maxime cū lai
cus q detinet,arguitur de mala fide ꝛ detētione illicita ꝛ iniusta,
tūc enim cū subtractio eaꝝ possit dici sacrilegiuꝫ.de pecu.clec.c.
inquirēdū.ꝛ.xij.q.ij.c.iij.certum est iudicē laicuꝫ esse iudicē com‑
petentem.in.c.cū sit generale.de fo.compe.ad qḋ facit qḋ scripsi
in huius regule fallētia.xix.ꝛ ita tꝫ Pet.de anch.in regula iuris
ea que.de reg.iur.libr.vj.q.v.ꝛ dixi in huius tertie regule fall.v.
28 ¶ †Vigesimoquarto fallit in clerico pro debito regio capto ꝛ ec
clesie remisso,quo casu iudex tēporalis pōt inhiberi iudice eccle‑
siastico, ne habeat ipsuꝫ relaxare nisi soluto debito,alioquin ha‑
bebitur recursus cōtra iudiceꝫ,ꝛ ita cauetur in concordatis inter
officiarios vtriusqꝫ potestatis Tholose factis ꝓ quo plura repe‑
riuntur arresta.Et quādo clericus est debitor ex delicto vel quasi
vt qꝛ fuit in emēdā condēnatus ꝓ crimine priuilegiato pro quo.
l.quicunqꝫ.C.de ser.fug.ꝛ.l.fi.ff.de in ius voc.Si enim nō hꝫ vñ,
luere dꝫ in corpore.¶ Ad idē Bal.Ant.Sicu.ꝛ Prepo.in.c.
dilectis.de appel.qui ibidē no. ex illo tex.clericum posse detine‑
ri in vinculis p superiorē suum,donec satisfaciat de delicto , licet
actū sit ciuiliter.ꝛ etiam si opus esset posset ob hanc causaꝫ tor‑
queri,ꝛ vtrunqꝫ ꝓbatur,in.c.j.de depos.ꝛ facit ca.si clericos.de
sent.excom.lib.vj.Et idē videretur, si eēt debitor ratione talliaꝝ
vel collectarum,quia cum in hoc casu nō possit cedere bonis ſm
Bald.in.l.propter honorem.C.de his qui bo.ced.pos.ꝛ idē Sa
ly.ibideꝫ.sic videretur,ꝙ possit huiusmodi occasione clericus de
tineri.ar.no.in.l.nemo.ꝛ.l.quoties.C.ď exac.trib.li.x.ꝛ p Cyn.
ꝛ Saly.in.l.j.C.de his qui bo.ced.pos.ꝛ p Jo.fa.ꝛ Ange.insti.
de actio.in.§.fi.ꝛ per Jo.de pla.in alleg.l.nemo.p Hosti.in sum
ma.de solu.ꝛ regula.de cessi.bo.¶ Sed maius videꝛ esse dubiuꝫ
in debitore tributario,qꝛ talis carcerari non debet.vt in alleg.l.
nemo,bene tñ potest sub fida custodia detineri,que omnia loquū
tur in laico,ꝛ nō in clerico,sed quicquid sit de iure etiā in clerico
seruatur in ꝑsenti ciuitate.sup quo vide que scripsi supra in scḋa
regule.xxvij.fallētia.Quinimo fructus decimales, ꝛ alij quicūqꝫ
ex rebus spiritualibus prouenientes quotidie ꝓ debitis regis ac
priuatorum capiuntur ꝛ explectantur,qꝛ per illos qui hñt admi‑
nistrationē in titulum tales fructus possunt alienare ꝛ obligare.
vt tꝫ Joā.fab.institu.de actio.in.§.Itē Seruiana.ꝛ Rota.deci.
cccxxxj.in antiquis vbi vide.Et p Sicu.in.c.ꝓuenit.de fideiuss.
lꝫ de rigore iuris istud nō procederet indistincte,vt plenius scri‑
psi in addi.ad.q.capelle.cccxiiij.Adde hic que scripsi.s̄.in prime
regule fallen.xij.circa fin.ꝛ in secunda regula fallē.xviij.ꝛ fal.xx.
ꝛ.xxiij.ꝛ huius quarte regule fallen.xix.ꝛ Guido.pape.q.ccviij.
29 ¶ Vigesimoquinto fallit in datione†tutoris pupillo clerico, qꝛ
licet clericus non sit de iurisdictione sua nihilominus dabit ei tu
torem,ꝛ ita seruatur,pro quo fa.l.consulta.C.de testamen.ꝛ not.
p Bal.in.l.repetita.C.de epis.ꝛ cleri.Nam datio tutoris neduꝫ
personam respicit,sꝫ etiā patrimonium, de quo iudex tempora‑
lis presertim de immobilibus se potest intromittere vt satis supe
rius deductum est,ꝛ per Oldra.consilio.xvij.licet contrarium te
neant Jo.fa.ꝛ Ang.are.insti.de atril.tu.ꝛ Bar.in.l.j.ff.de tuto.
ꝛ cura.da.ab his.Et ideꝫ in curatore eorum,tamē opinio nō ser
uatur de facto,vide que scripsi supra in secunda regula fal.xxviij.
30 ¶ †Vigesimosexto fallit in iniuria facta clerico p laicū,nā talis

de hmői iniuria puniri poterit p iudicē secularē.l.si qs in hoc ge
nus.ꝛ ibi Bald.Bart.ꝛ doct.C.de epi.ꝛ cle.tꝫ Guido pape.q.
dlxij.dicens vlterius,qđ si casu predicto clericus impetret grãm
siue remissionē a rege illa terminabat corã iudice seculari.de quo
scripsi.s.in huius regule.iiij.fallen.ij.Et qđ supradictū est intelli
git,qñ iudex secularis preuenit iudicē ecclesiasticū in cognitione
talis iniurie,lꝫ iniuria clerici ſm Inno.ꝛ alios in.c.puenit.il.ij.đ
testi.cogē.dicatur res ecclesiastica.qꝛ intelligitur facta ordi.cleri
cali.vt voluit Bal.in alle.c.puenit.ꝛ sequit̃ zaba.ꝛ alle.Bar.in.
31 l.j.§.que onerande.ff.quarū rez act.nō dat̃.¶†Uigesimo septi
mo fallit,qñ iudex secularis astringit̃ ad exequēdū sentētiā iudi
cis ecclesiastici sup cã criminali latã.Nã tūc iudex secularis pōt
cognoscere de iustitia pcessus,p.§.si vero crimē.in auct.đ sancti.
epi.in ver.ptor.cã cognita.ꝛ loquitur de mãdato facto p ecclesiã
iudici seculari,ad idē gl.in ver.p epm.in auct.clericus.C.de epi.
ꝛ cle.ꝛ tꝫ Bar.in.l.diuus.ij.ff.de custo.reo.ꝛ idē Barto.Bald.
ꝛ Pau.de castro.in.l.magistratibus.ff.de iurisdi.om.iu.ꝛ Bar.
in.l.nō dubiū.ff.de custo.reo.ꝛ in.l.fi.in fi.princi.ff.si quis ius di
cēti nō obtēpera.ꝛ Ant.in.c.j.de obli.ad ratio.ꝛ ista est cōis opi
nio legistarū,que tñ pcedit in criminibus mixtis puta sacrilegio
ꝛ similibus de quibus in.c.cum sit gñale,ꝛ dictū est.s.¶Pro
pterea dico,qꝛ in crimine heresis hoc nō pcederet.vt in.c.inqui
sitiōis.§.phibemus.de here.vbi est casus in heretico cōdēnato
p iudicē ecclesiasticū,qꝛ secularis tenet̃ exeq simpl'r eiꝰ sniaꝫ,ꝛ iō
opi.Bar.đ qua.s.qi alleg.l.magistratibꝰ posuit exēplū de here
tico est ꝯ pdictū.§.phibemus,ꝛ idē tenent Sicul.ꝛ doct.in.c.ad
abolēdã.de hereti.Bal.in alleg.auct.clericus.Ang.in.d.l.ma
gistratibus.ꝛ in alle.l.diuus.ꝛ Sicu.in palle.c.j.q dicit se putare
ꝙ dictus.§.phibemus pcedat in alijs criminibus mere ecclesia
sticis,verūtñ alias ego vidi seruari ꝯriū in psona fratris Petri,
ordinis minorum q postq̃ꝫ fuit actualiter degradatus,fuit exami
natus in curia parlamēti,ꝛ facta examinatione viso pcessu ꝛ snia
iudicū delegatoꝝ attentaqꝫ degradatione die pcedēti facta fuit
ꝯdēnatus vltimo supplicio,ꝛ publice decapitatꝰ tãq̃ꝫ laicus.Uñ
Sicu.in alle.c.at si clerici.ꝛ Ant.vbi.s.tꝫ ꝙ in alijs criminibus
ab heresi.ꝛ causis ciuilibus iudex secularis nō tenet̃ stare pcessui
iudicis ecclesiastici,nec ꝯ.Et acta facta corã vno.fidē nō faciūt
corã alio.Qđ in criminibus mixti fori pcedit idubie sꝫ nō respe
ctu causarū ciuiliū,pp.c.fi.de excep.li.vj.nisi snia eēt euidēter nul
la tꝫ Petrus de anch.cōsil.ccclxxxiij.incipiente retēto ordine du
32 bioꝝ.¶†Restat igit̃ ꝯclusio ꝙ in criminalibus alijs ab heresi
iudex secularis nō tenet̃ stare pcessui iudicis eccl'iastici.¶Ad
de qđ si eps inuocat brachiū seculare ꝯ clericū suū.q tñ ab eo ex
probabilibus causis ad sedē apostolicã appellauit,princeps vel
iudex secularis nō dꝫ eū iuuare,ita tꝫ Old.consil.lxxxix.ꝛ mouet̃
qđ eidē epo postq̃ꝫ est appellatū ab eo subditus pōt resister̃.C.de
iure fisci.l.phibitū.lib.x.imo pcedendo appellatione pēdēte vr̃
superiori iniuriã facere.ij.q.j.c.nomē.imo procedēs peccat ꝛ pu
nitur.ij.qōne.vj.c.decreto.cū tribus.c.seq.c.de priore.đ appel.l.
qm̃ iudices.C.đ appel.vbi dr̃ ꝙ officialis nō resistens ptinaciter
iudici nō recipienti appellationē punit̃.xxx.pōdo auri.ꝛ ibi ſm.
Old.est casus ad id qđ supra.Ex qua lege forte sustineri possit,
qđ iudex tēporalis possit impedire executionē sententie psertim
irretractabilē,a q̃ fuisset ad sedē apostolicã appellatū,donec re
uelandi tēpus elapsuꝫ extiterit,qđ sepenumero fieri vidi.Ad qđ
adduci possēt que scripsi supra in.xxx.fal.secunde regule,sꝫ istud
nollē pertinaciter sustinere metu violationis ecclesiastice liberta
tis ꝛ pturbatiōis iurisdictionis ecclesie.¶Uigesimooctauo fal
lit in appellatione interposita ab episcopo vel quouis alio plato
ecclesiastico q cognouit vt delegatus principis vel alterius iudi
cis secularis.vt i auc.si qs litigantiū.ꝛ ibi Bal.C.de epis.audiē.
33 ¶†Uegesimonono fallit in arti.necessitatis,in quo licitū est cō
fitere laico,vt voluit gl.que ad hoc solet allegari in.c.pastoralis.
§.pterea,de offi.ordi.cui ꝯcor.gl.fi.in.c.ij.de peni.ꝛ remis.li.vj.
ꝛ in.c.a nobis il.j.de senten.excōmuni.ꝛ in.c.veniens.de trãsac.
ꝛ.c.inferior.xxj.distin.Sicu.in.c.quãto.de ꝯsue.Hostien.de pe
ni.ꝛ remis.§.cui ꝯfitēdū.ij.colum.Sꝫ ſm veriorē opi.Scoti.Ri
char.ꝛ cōiter theologi.quis nō tenetur ad hoc de necessitate,hñ
tñ esset vtile ex materia verecūdie que est vna pena debita p pec
cato,ꝛ sic bonū esset ꝯsiliū ſm Augu.in.c.quē penitet.de penitē
tia distin.j.Sic in necessitate laicus pōt baptizare.de ꝯsecra.dis.
iiij.c.necessitate.xxx.qōne.iij.super quibus aliter cessante necessi
tate peccaret mortaliter ar.c.j.de cle.nō ordi.ministrañ.Immo
i casu necessitatis qlibet tenet̃ baptizare,alias peccat mortaliter
secundum docto.de quo in cle.j.de bapti.ꝛ eius effectu.
34 ¶Trigesimo fallit in laico,qñ†sibi delegat̃ causa ciuilis clerici,
qđ iure fieri pōt,ſm gl.in c.decernimus.de iud.Archid.in.c.cle
ricū cuiuslibet.xj.q.j.Spec.in ti.delega.§.nūc videndū.versi.xl.
Domi.in.§.verū.xxxij.dist.ꝛ ibi gl.in verbo,ducimus.Et hoc in
telligo fieri posse ēt p epm in vna causa tantū,nisi partes contra
dicerent ꝛ offerent clericuꝫ idoneū,vt per Archi.in.c.noua.xvj.
questione septima.Secus autem si vellet laicum facere delegatū
ad vniuersitatē causarum per tex.ꝛ ibi Bal.in.l.parabolani.C.
de episcopis ꝛ clericis.Causaꝫ autem criminalem clerici nō pos
set episcopus laico cōmittere,sed solus papa,vt in alleg.§.veruꝫ
glo.in alleg.c.decernimus.ij.q.v.mēnam.lxiij.distin.in.c.in syno
do.ꝛ.c.Adrianus.ꝛ.x.qō.iij.c.illud.Sed neqꝫ posset papa oēs
causas clericorum vni laico cōmitere,qꝛ vt tenet glo.in.c.impe
rator.xcvj.di.clerici sunt exempti a laico de iure diuino,ꝙ papa
tollere nō potest.ꝙ tenet Sicul.in ca.ecclesia.s.Marie.de con
stitu.Adde hic que posui.s.in prime regule fallentia prima.
35 ¶†Trigesimoprimo.Laicus potest esse pcurator in causa ciuili
etiã spirituali clerici nisi actus spūalis depēderet a iudicio suo vt
voluit Domi.in.c.j.de procu.li.vj.Non tamē potest laicus esse
Economus ꝛ habere generalē administrationē tpaliuꝫ ecclesie.
vt in.c.iudicatū.lxxxix.dist.nec potest episcopus super hoc dispē
sare.vt tenēt doc.in.c.decernimus.de iudici.Nã ꝛ glo.ix.q.iij.c.
cū simꝰ.dicit ꝙ economus ecclesie debet esse clericus,ꝛ not.Spe
cu.titu.de economo.§.primo.ver.Item ꝙ est laicus.Anto.i.c.
ij.de etate ꝛ quali.verūtamē ſꝫ Sicu.in alleg.c.decernimus sibi
bene potest cōmitti cura rusticoruꝫ ꝛ aliorū bonorū episcopatꝰ ꝛ
sic cura omniū tēporaliū episcopatus bene potest demandari lai
cis,quia ex hoc nō psunt ecclesijs,vel clericis,nec impediunt se
36 de spiritualibus vt ait Sicu.vbi.s.¶†Trigesimosecūdo,laicus
potest esse vicarius episcopi,vt tꝫ Sicu.in alle.c.decernimus.de
iud.p tex.in.c.fi.ne cle.vel mo.ꝙ intelligit verū esse in temporali
bus,nō autē in spiritualibus,dicēs vlterius ꝙ laicus cōiugatus
nō potest esse vicarius.ꝛ ita tenet Ioan.and.in no.in.c.vnico.de
cle.coniuga.li.vj.ꝛ ibi Domi.post.eū,ꝛ ita etiã tenent.doc.in.c.
37 Ioã.eo.titu.¶†Trigesimotertio,Laicus potest esse operarius
in ecclesia,vbi fabrica ꝯsistit pure ꝛ simpliciter in eo quod ptinet
ad solam fabricaꝫ,alias secus scđm Sicu.ꝛ Bal.in alle.c.decer
nimus.Ideꝫ Cal.titu.de consue.consilio.j.ꝛ tit.de prebē.ꝯsilio.
xix.Nam ꝛ laicus pōt esse rector hospitalis,vt ait gl.in verbo se
cularibus in cle.qꝛ ꝯtingit.de relig.domi.ꝛ illam sequunt̃ Imo.ꝛ
Zaba.ibidē lꝫ Stepha.ꝯ.¶Adde qđ etiã laicus potest esse exe
cutor testamēti ad pias cãs,ſm gl.in.l.si qs a Titio.ff.de le.ij.vñ
Bal.vbi.s.dicit qđ laicus pt esse custos altaris.Et sic eodē mō
recipere oblatiōes fiendas ecclesie,maxime ne clerici ppterea di
strabant̃ a diuinis.vt ait Sicu.vt.s.ꝛ ita videmus obseruari.
38 ¶†Trigesimoquarto.Laicus pōt esse assessor iudicis ecclesiasti
ci,vt voluit Host.in.c.ꝯtingit.de arbi.Arch.in.c.plures.xvj.q.
j.ꝛ Domi.in.c.statutū.§.assessorē.de rescrip.lib.vj.Non tñ sibi
ꝯmitti pōt facultas dictandi sniam,in spūalibus ſm Sicu.in al
leg.c.decernimus.de iudi.lꝫ ꝯriū sepenumero vidériꝫ obseruari,
Minusqꝫ poterit sniam pferre in spūalibus,ſm no.per Io.an.
in.c.si pro debilitate.de offi.deleg.Nam ꝛ etiam de iure illud nō
spectat ad officium assessoris,vt per glo.in.l.j.ff.de offi.asses.ꝛ te
net Sicul.vbi.s.in assessoribus tamen iudicū secularium de ꝯsue
tudine contrarium obseruatur.Nam assessores tales proferunt
sententias.vt patet in domo communi Tholose ꝛ in iudicibus
maioribus presertim senescali Tholose vbi iudex maior secundū
Io.fab.est assessor.vt no.in rubrica.C.de offi.assesso.
39 ¶†Trigesimoquinto.Laicus pt esse notarius in curia epali.te
net Bal.in alle.c.decernimus.ꝛ in.c.messana.de elec.ꝛ i pemio
decre.Etiam in cã spūali tꝫ Imo.in.c.ꝯtingit.de arbi.Et ꝙ lai
cus possit esse notarius in electiōe.facit.c.j.de procura.lib.vj.nã
ꝛ tabellio dr̃ esse testis.l.domicius labeo.ff.de testa.ita etiam no
tat Ioan.an.Bal.ꝛ Ant.in alle.c.messana.Idē Cōpostel.Io.
an.ꝛ Sicu.in.c.qꝛ propter.de elec.ꝛ ita dicunt obseruari,ꝛ ser
uat̃ de consuetudine,lꝫ Pe.Abb.anti.Egi.ꝛ Hostien.teneant
40 ꝯriū argu.dicti.c.messana.¶†Trigesimosexto.Laicus predica
re potest verbū dei de licentia epi.pro quo gl.in.c.bene quidem.
xcvj.dist.Nō aūt auctoritate propria.vt ca.cū ex iniuncto.de he
re.tenēt Sic.ꝛ doc.in all.c.decernimus.alias peccat mortaliter,
41 ꝛ ca.sicut de here.¶†Trigesimoseptimo.Laicus ꝛ clericus pñt
esse compromissarij i causa spirituali,lꝫ laico ꝛ clerico causa spiri
tualis cōmitti non possit,ſm Ant.post Hosti.in alle.c.decerni
mus.ad idē Domi.in.c.ij.de here.lib.vj.Archi.in.c.mēnã.ij.q.
v.Sicu.in.c.ꝯtingit de arbi.in fi.Nã eps nō pōt laicū facere ca
pacē actus spūalis.per dictū.c.messana.de elec.bene tamen po
test esse cum clerico cōpromissarius,sicut dictum est.per tex.in.c.

42 per tuas, de arb. vbi per doc. ¶ † Trigesimooctauo. laicus pōt torquere clericū de mandato p̄lati. per. c. vt fame. ď sen. excō. ⁊ cōsuetudo ipsos excusat h3 Sicu. in. c. vniuersitatis. ď sen. excō.
43 vide que scripsi. s. in. ij. fallē. iiij. regule. ¶ † Trigesimonono. laicus de mandato Abbatis potest aliquē recipere ad professionē, t3 Jo. de lig. in. c. ad apostolicā. de regula. ⁊ fa. c. fi. de offi. ordi.
44 ¶ † Quadragesimo. Laicus pōt clericū accusare criminaliter si suā vel suoꝝ iniuriā ꝓsequat. vt in. c. decetero. de testi. Et idē in criminalibus exceptis, de quibus no. in. c. cū. P. de accusa. ⁊. ij.
45 q. vij. insumma. tenēt Ant. ⁊ Sicu. c. ex pte. A. de testi. ¶ † Quadragesimoprimo. Laicus si est parochianus vel ꝓnus pōt excipere ɔtra ꝓmouendū. de quo bona gl. in. c. vt circa. ď elec. lib. vj. in. ver. aliq. ⁊ ibi late Domi. p Inn. in. c. sup his. de accusa. vbi discutit nūqd hoc casu debeat admitti qlibet laicus. Et inter cetera ponit vnū notabile dictū dicēs, ꝙ reges ⁊ principes admittūt ad excipiēdū ɔ̄ ꝓmouēdū, si haberēt eū verisilr̄ suspectū de ꝓditione terre vel ɔsilioꝝ suoꝝ, q2 iterest eoꝝ, vt idē voluit Sicul. in alle. c. ex pte A. ď quolibet q posset pretēdere spāle interesse. idē Sicu. in. alleg. c. sup his. Domi. in. c. qñ eps. xxiiij. di. post Arch. Ant. in. c. cū Bertol. de re iudi. ad hoc gl. in. c. cupiētes. §. si vo. in ver. vnicus. de elec. li. vj. Jo. de ana. in. c. illa. de accu. ⁊ ibi
46 Frāc. are. in. all. c. ex pte. A. ¶ † Quadragesimosecūdo. Laicus patronus, vel vel parochianus potest ciuiliter denūtiare crimen clerici, q2 ipsius iterest hr̄e bonū p̄latū. arg. in. c. audacter. viij. q. j. ⁊. lxj di. c. nullus. ꝑ quo bñ facit tex. cū gl. lxij. di. c. ij. Si. n. admittit laicus ꝓsequēs suā vel suoꝝ iniuriā, fortius d3 admitti, qñ instat ꝑ salute anime sue. ne ecclesia vergat in peiorē statutū, maxime cū parochiāi teneant alet rectorē i defectu redditnū. ꝑ quo gl. in. c. ois xp̄ianus. de cōsecra. di. j. ⁊ qð no. in. c. de his. de eccle. edificā. Alij aūt laici (quoꝝ spāliter nō iteresset) nō admitterent, q2 cū agat ciuiliter nō sunt admittēdi, nisi quoꝝ interest. ij. q. vj. c. nō solet. tū q2 p̄sumunt nō bono zelo ꝓcedere, cū laici clericis oppido sunt ifesti. ij. q. vij. c. laicos. ⁊. c. laici. S3 respū criminis de latiōis, glib3 laicus venit admittēdus iuxta. c. sigs p̄sbyteroꝝ. de rebus eccl. nō alienā. Vsat. n. in hoc ius publicū qð ɔsistit i sacris sacerdotibus ⁊ magistratibus. j. di. c. ius publicū. ita dicit Sicu. i
47 alleg. c. ex pte. A. ¶ † Quadragesimotertio. Laicus testificat in cā criminali ɔ̄ clericū qñ crimē est notoriū, t3 Sicul. in. c. de cetero. de testi. ⁊ Ant. in. c. ex pte. A. e. ti. Et idē vbi agit ciuiliter de crimine. c. tā lr̄is. e. ti. Sicu. ⁊ Anto. in. alle. c. decetero. et si agat vt remoueat a bñficio, ꝙ tal cā nō ē criminalis. c. p tuas. ď simo.
48 ¶ † Quadragesimoquarto. Laicus supplet negligētiā iudicis ecclesiastici cognoscētis de vasallis eccl'ie ẜm Tāc. Vicen. Host. ⁊ Sicu. in. c. veꝝ. de fo. cōp. qð Sicu. dicit ēt ꝓcedere, qñ feudū ꝑ cessit ab ecclesia, dūmodo vassalli sint laici, q2 iurisdictio tributa cēset ecclesie vel cuicūq3 dño feudi, inquātū ē vigil in administrādo iustitiā, ⁊ nō aliter. vt in. c. cetex. de iudi. ⁊ nō dr̄ ꝓprie supplere negligētiā, s3 vti iure suo inter laicos. vt ait Sicu. in alleg. c. veꝝ. ¶ Quadragesimoquinto. Laicus iudex secularis in criminibus mixtis, in qbus est locus p̄uētiōi, ď qbus in. c. cū sit gñale. ď foro cōpe. supplet negligētiā iudicis ecclesiastici, vt t3 Pet. ď anch. cōsi. suo. cxcvj. Nā iudex ecclesiasticus cū dolo ⁊ negligētia pter mittit ꝓcedere, nō dr̄ p̄uenisse. vt in. c. cū plures. de offi. deleg. li. vj. ⁊. c. si duo de ꝓcur. e. li. ⁊ in. c. significauit. ď offi. ordi. vbi iudex inferior vtit sua iurisdictiōe, qñ superior nō ꝓcedit in cā, ad qð facit dictū Bar. in. l. ij. ff. de sepulch. viola. vbi p̄uentio nihil ꝓdest, qñ criminis punitio ꝓtelat ɔtumacia partis, fortius ergo vbi ne
49 gligētia iudicis ẜm eū. ¶ † Quadragesimosexto. Laicus imperator, reges ⁊ principes alij ad quos ptinet, data negligētia pñt cōgregare cōciliū. ⁊ tunc nō refert ꝑ quos cōciliū euocet, dūmodo cōgreget, ad qð bona gl. in. c. tua de decimis que vult ꝙ in casu scismatis, vbi illi q faciūt scisma ꝑ ecclīā corrigi nō pñt. laici hñt ptātē in clericos alleg. xxiij. q. v. c. de liguribus. de sent. excō. c. vt fame. ⁊ scripsi supra in tertia fallētia prime regule. ad qð vltra ibi post Ant. ⁊ Sicu. allegata facit. c. vbi maius periculū. de elec. li. vj. vbi in creatione summi pōtificis dñi tēporales hñt ptātē in debētes eligere, vt includant in cōclaui, fortius ergo hñt ptātē, vbi ecclesia ex cupiditate per plures laceraī, nec ꝑ ecclesiā pōt remediū cōpetēs adhiberi. fa. no. per Jo. and. in. c. j. de renū. lib. vj. in no. ¶ Quadragesimoseptimo. Laicus princeps secularis ꝑ legē suā pōt limitare seu interpretari ius diuinū, vñ licet lex diuina dicat, Nō occides. lex tñ ciuilis in multis casibus permittit fieri homicidiū. vt. ff. ⁊. C. ad. l. corne. ď sicca. ¶ Et iā i lege diuina sufficiunt duo vel tres testes, vt in. c. in omni. de test. Sunt tñ plures casus in qbus lex statuit plures haberi testes vt in testamētis. l. hacconsultissima. C. de testa. ⁊ in casu. ij. q. iiij. c. presul cum simili.

Istā ɔclusionē tenēt Anto. Sicul. ⁊ Jmol. in. c. que in ecclesiaꝝ. de consti. ⁊ Bar. in. j. cōstit. ff. v. col. ver. Itē quero. ⁊ glo. fi. in. l. fi. ff. de cōsti. prin. Bal. in auc. ad hec. C. de vsur. ⁊ in. l. ij. ad fi. C. ď preci. imper. offe. Et ẜm eos tales leges etiā valēt in foro ɔscientie. Et qð dictū est in principe idē in populo habēte iura imperij sicut ꝙ̄plures ciuitates Italie, que possunt in terris suis ea que princeps, vt no. Bar. in. l. infamē. ff. de pu. iud. ⁊ in. l. hostes. ff. de capti. per docto. in. c. per venerabilē. qui fi. sint legi. ¶ Predicta vero debēt intelligi, dūmodo princeps statuat in materia, que ꝑ ipsum ius diuinū reperitur aliqñ limitata, sicut in supradicto precepto, Nō occides. Nā ex q̄ semel limitatū fuit, ex cā sit limitabile, secus si nō fuisset vnq̄ limitatū, vt si statueret ꝙ licet cōtraheret matrimoniū cū matre, ꝑ quo Bal. in. l. ij. C. si ɔtra ius vl' vti. publi. vbi ait ꝙ virtute statuti ꝑmittētis occidere bannitū, nō est licitū adulterari cū muliere bannita, cū adulteriū de iure diuino nunq̄ fuerit ꝑmissū. Intelligi d3 etiā predicta ɔclusio, dūmodo princeps interpretet ius diuinū in his, in quibus h3 iurisdictionē sc3 in rebus ꝓphanis. Nā in spūalibus interpretatio ptinet ad papā, vt t3 Sicul. in alle. c. que in ecclesiaꝝ. ⁊. c. ꝑ venerabilē. ad qð facit no. per Fede. de se. cōsi. suo. xcvj. Anto. ⁊ Sicu. in. c. j. de spōsa. Bal. in. l. si ɔtra. ad fi. C. de secū. nup. gl. in. c. j. xxxiij. q. ij. ꝑ Arch. ⁊ Domi. in. §. his colligit. ij. q. ij. per doc. in. c. fi. de nuptijs. in qb⁹ dr̄ qð imperator nō potuit disponere sup m̄rimonio ēt ex cā rōnabili vt nō sit matrimoniū, vbi est de iure diuino, ⁊ ꝓpterea nō ꝓcedit ti. C. de interdic. matri. inter pupil. ⁊. C. si rector ꝓuincie. ⁊. C. de secū. nuptijs, cū similibus, q2 nō ptinet ad imperatorē de talibus disponere. ¶ Et idē dicendū de iuramento, de quo per Jmol. in. c. cum contingat. de iureiur. propter defectum potestatis etiam si summa ratione iustificent, nō valent ordinationes secularis potestatis. ad qð no. per Jo. and. in. c. statutum. de here. lib. vj. ⁊ ꝑ doc. in alleg. c. j. de spōsa. ¶ Preterea in casibus in quibus princeps pōt statuere ɔtra ius diuinum, debet exprimi causa rationabilis q̄uis al's in principe causa presumatur, q2 nō debet inferior violare legē superioris sine aperta causa secūdum Sicu. in alleg. c. que in ecclesiaꝝ. no. ꝑ Jnn. in. c. q̄to. de ɔsuetu.
50 Bal. in. l. ij. C. ď iure annulo aureo. ¶ † Quadragesimoseptimo. Laico etiā imperatori subijcere se pōt papa ẜm gl. in. c. synodo. lxiij. di. ad idē gl. in. c. nemo. ix. q. ij. ⁊ Hug. Jo. ď fan. ⁊ Gemi. in. c. nos ⁊ si incōpetenter. ij. q. vij. idē gl. in v̄. seruus in proe. vj. ⁊ ibi Gemi. colligit ꝙ papa possit iuste ꝓrogare iurisdictionē iudicis secularis qð dr̄ fieri potius ex humilitate q̄ ex dibito. ⁊ idē i Archi. in. c. si qs sup his. vij. q. ij. vbi dr̄ ꝙ Grego. submittēdo se iudicio alterius ex humilitate loquit. Et istud quidā dicūt ꝓcedere de plenitudine ptātis pape. Sed qð de iure nō possit subijcere te net cōiter ꝑ doc. presertī ꝑ Jo. an. Anto. Sicu. Jmo. in. c. ecclesia. s. Marie. de ɔsti. Anto. Sicu. ⁊ Jmo. in. c. significasti. de fo. cōpe. ¶ Quadragesimooctauo. Laici ꝑ prescriptionē. xl. annoꝝ cū titulo vel tanti tēporis cuius initij memoria nō existit pñt prescribere. in festo purificatiōis habeāt candellas de cera noua vel alba. t3 Zaba. in. c. cām que. de prescrip. ⁊ talis erat ɔsuetudo in ecclesia Tholosana. que tñ a paucis annis fuit (quo spiritu nescitur) abrogata. Et similiter i plerisq3 parochialibus ecclesijs diocesis Tholose ꝙ in festo resurrectionis, aut pētecostes rector parochianus det collationē, hoc est vinum ⁊ caseū dictis vesperis. Et quia ista sunt parua modiciq3 p̄iudicij nec sint spiritualia proprie, talis ɔsuetudo non dr̄ onerosa ecclesie, imo per hoc allicium tus ipsi parochiani ad veniendū ad diuinū seruitiū. ad que fac. dicta Fede. de se. consi. lv. per ver. Archi. super ver. consuetu. in.
51 c. generali. de elect. lib. vj. ¶ † Quadragesimonono. Laicus decimas cū titulo possidere pōt, ⁊ inde si fuerit spoliatus possessionē petere potest ac debebit reintegrari. Et idē si sine titulo cōtra tertium de iure cōi non fundatum gl. ⁊ Jo. an. ⁊ doc. in. c. ij. de resti. spol. lib. vj. doc. in alleg. c. cām que. ⁊ Guido. pape. q. cclxxxvij. Secus si spolians fundatus esset de iure communi vt ibidem. ¶ Quinquagesimo. Laicus si eligat pt esse rector vniuersitatis, vt vidi sepenumero Tholose. Nullā tñ habebit iurisdictionē in clericos, vt tenet Bar. in. l. fi. ff. de colle. lici. in v̄. Sed circa hoc dubitat. ¶ Quinquagesimoprimo. Laicus in ecclesia pōt habere prebendam sed nō canoniam. gl. ⁊ doc. in. c. cū3. M. de consti. in ver. receperunt. ¶ Quinquagesimosecūdo. Laicus potest habere sedem ⁊ banchā in ecclesia ⁊ ius funerandi quo ad vsu3 ẜm
52 Hosti. Jo. an. ⁊ sicu. in. c. abolende. de sepultu. ¶ † Quinquagesimotertio. Laicus potest acceptare beneficiū pro clerico absente, tenet Jo. an. Sicu. ⁊ Jmo. in. c. accedēs. de prebē. Pau. Zaba. ⁊ Jmo. in cle. j. de cōces. preben. ¶ Quinquagesimoquarto. Laicus potest esse consiliarius in electione, pro quo uidetur bonus tex.

tex. iũcta gl. in c. indemnitatis. §. postremo. de elec. li. vj. ¶ Quinquagesimoquinto Laicus iudex põt exequi legata pia fm Bar. in. l. solẽt. ver. quero corã quibus. ff. de ali. ⁊ ciba. lega. ¶ Quinquagesimosexto. Laicus põt esse delegatus pape in cã laicoꝝ ƺ Anto. Sicul. ⁊ Prepos. in. c. sua nobis. de appel. ¶ Quinquagesimoseptimo. Laici licet nõ debẽt stare in choro ecclesie inter clericos, tñ de cõsuetudine nõ seruat̃, ibi tñ solũ stare debẽt clerici, vt in. c. j. de vita ⁊ hone. cle. ƺ Bal. in. l. ij. in ver. ij. vult. ⁊c. Cõtrariũ tñ faciẽtes nõ ex cõtẽptu nõ peccãt. tenẽt Sicu. in preallег. c. in ver. sed quero an peccãt ⁊c. ¶ Quinquagesimooctauo. Laicus iudex adiri põt ⁊ ipsius offm̃ implorari sup restitutiõe seu reintegratione possessionis matrimonij, dũmodo nõ disputet̃ de titulo materiali, seu ð substãtia vinculi, qd̃ est idẽ. tenet Sicul. in. c. illud. de psũpt. in versi. opponi. ij. ⁊c. ¶ Quinquagesimonono. Laici possunt esse arbitri ad cognoscendũ de cã suspitionis in cã vertente corã iudice ecclesiastico inter clericos fm Domi. in. c. legitima. de appella. lib. vj. ¶ Sexagesimo. Laicus qlibƺ põt ager̃ ꝑ ecclesia lesa. gl. in xbo, in sacris. l. j. ff. ð iusti. ⁊ iur. ita tenẽt doc. ¶ Sexagesimoprimo. Laici possunt intẽtare interdictũ ꝑ ecclia l. j. §. ij. ⁊. iij. ⁊. l. interdictorũ. ff. ð interdi. ⁊ in. d. gl. in dicto xbo, in sacris. ¶ Sexagesimosecundo. Quilibet laicus parochianus potest agere actione rei vend. pro rebus ecclesie deperditis. Barto. in. d. l. j. per glo. in. l. iubemus. ij. §. economus. in versi. economis. C. de sacrosanc. eccle. canoniste in. c. si quis presbyterorum. de reb. eccl. non alie. ¶ Sexagesimotertio. Quilibet laicus potest agere pro iniuria lata sacerdoti. text. in. l. si quis in hoc. C. de episco. ⁊ cleri. ⁊ glo. in dicto verbo, in sacris.

❧ FINIS ❧

Tractatus pulcherimus de

Potestate Ecclesie super laicis ⁊ rebus eorum, ac prerogatiuis ecclesie profundissimi doctoris. D. Stephani Aufrerij, Tholosani.

❧ SVMMARIVM ❧

1 Judex ecclesiasticus potest pro crimine ecclesiastico laicum capere, ⁊ punire.
2 Judex ecclesiasticus quo casu possit laicum puruƺ pena pecuniaria punire.
3 Laici puri subiecti sunt episcopo in pietatem concernentibus.
4 Judex ecclesiasticus an possit laicum in criminibus alijs q̃ ecclesiasticis punire.
5 Judex laicus, si tertio requisitus ab episcopo iustitiam ministrare neglexerit, ipso facto est excommunicatus.
6 Eṕs põt iudici seculari inhibere sub pena excõicationis, ne testamenta vsuraria exequatur, vel etiam testamẽtũ incestuosi.
7 Eṕs potest inhibere laico ne procedat contra clericum.
8 Eṕs potest interdicto subijcere locum, quando officiales temporales nolunt remittere clericum ab eis detentum.
9 Judex ecclesiasticus potest sibi eligere tribunal, ⁊ in ecclesia, ⁊ in camera sua.
20 Compromisso inter clericum ⁊ laicum factũ adeundus est episcopus pro reductione ad arbitrium boni viri.
11 Clerico ⁊ laico insimul pronuntiantibus appellandũ est ad ecclesiasticum de tota causa.
12 Collegium partim ecclesiasticũ ⁊ partim laicũ cui foro subiaceat.
13 Pluribus a iudice seculari inq̃sitis, quoꝝ vnus est clericus, q̃ remitti petit ad eccliasticũ, an oẽs alij laici debeãt ad illũ remitti.
14 Clericus ⁊ laicus volẽtes petere reductionẽ ad arbitrium boni viri debent illam petere coram superiore arbitratoris.
15 Judex ecclesiasticus ratione iuramenti cognoscit inter laicos.
16 Heres laicus an possit cõueniri coram iudice ecclesiastico ratione iuramenti prestiti per defunctum.
17 Clericus gaudere dr̃ priuilegio fori pro bonis patrimonialibus.
18 Episcopus an possit habere familiares armatos.
19 Eṕs potest cognoscere de delictis officiarioꝝ suorum laicorum.
20 Judex ecclesiasticus compellere potest iudicem secularem per excommunicationem ad sibi dandum familiam.
21 Causa dotis principaliter deduci potest in foro ecclesie.
22 Judex ecclesiasticus compellere potest laicos heredes ad satisfaciendum de relicto pro anima defuncti.
3 Judex ecclesiasticus an possit compellere clericos ad obseruationem laudabiliũ ecclesie consuetudinum.
24 Ecclesia an possit se impedire de notorio crimine laici.
25 Ubi iurisdictio ecclesie prorogatur iudex ecclesiasticus debet cognoscere.
26 Blasphematores, ⁊ pacis violatores possunt a iudice ecclesiastico puniri.
27 Prelati ecclesiastici an ⁊ quo casu possint creare tabelliones.
28 Prelati clerici an possint aliquo casu bellum indicere.
29 Laici possunt trahi ad forũ ecclesiasticum in causa miserabiliũ personarum.
30 Ecclesia an possit compellere laicos ad treugã ineundam.
31 Laicus spolians clericum potest trahi ad iudicem ecclesiasticuƺ.
32 Subditus imperatoris potest ipsum conuenire coram papa.
33 Clericus p̃onus cũ laico facit iuspatronatus esse ecclesiasticuƺ.
34 Judices seculares possunt cogi per censuram ecclesiasticam repellere excommunicatos a sua curia.
35 Forum seculare an per ecclesiasticum possit cogi ad obseruationem iuris canonici.
36 Judex ecclesiasticus vbi habet temporale dominiũ cognoscit inter laicos.
37 Judex ecclesiasticus potest cognoscere de causis matrimonialibus inter laicos.
Judex ecclesiasticus an possit per secularem iudicem delegari super causa criminali.
38 Questione orta inter laicos de fide, vel ad fidem pertinentibus potest iudex ecclesiasticus cognoscere.
39 Effractores ecclesiarum seu spoliatores ad sedem apostolicam sunt mittendi, ⁊ qui dicantur effractores.
40 Recipientes res ecclesie medio alienationis facte a scismatico sententiam excommunicationis incurrunt.
42 Christiani seruientes iudeis, vel saracenis veniunt excõicandi.
41 Domini tẽporales cogentes in loco interdicto diuina celebrare excommunicationis sententia innodantur.
43 Casus excommunicationis in quos, ⁊ quando cadere dicatur.
44 De arris datis ꝑ mr̃imonio p̃t iudex ecclesiasticus cognoscere.
45 Episcopus potest excommunicare principem sue diocesis.
46 Ubi iudex secularis est suspectus potest episcopus audiri ꝑ quacunque etiam causa.
47 Eṕs est iudex reductionis a laudo lato per clericum ⁊ laicum.
48 Clericus minor potest petere coram ecclesiastico restitutionẽ in integrum contra laicum.
49 Clericus ⁊ laicus correi debendi debent corã episcopo cõueniri.
50 Miserabilis persona potest laicum interdicto vnde vi corã ecclesiastico iudice conuenire.
51 Judex ecclesiasticus ⁊ secularis an aliquo casu possint cõcurrere in cause cognitione.
52 Papa an quamlibet habeat in laicos potestatem.
53 Laici pro quocunq̃ damno illato possunt ad episcopum recurrere, vt excommunicetur damnificans.
54 Punitus in foro temporali, an poterit iterum puniri in foro ecclesiastico.
55 Clericus potest agere contra laicum interdicto vti possidetis coram iudice ecclesiastico.
56 Episcopus potest contra laicum de omni crimine inquirere respectu penitentie imponende.
57 Principatu vacãte, ⁊ superiorẽ nõ recognoscẽte papa succedit.
58 Dãnatis ad mortẽ nõ est penitẽtie sacramentum denegandum.
59 Ecclesia an possit punire piratas, ⁊ latrunculos maris.
60 Noua pedagia in terris suis imponentes, aut prohibita exigentes veniunt excommunicandi.
61 Ab obedientia romana pertinaciter se subtrahentes censentur excommunicandi.
62 Romipetas aliquo modo molestantes veniunt ab ecclesia puniendi, ⁊ excommunicandi.
63 Monasticã vitã aliquo modo diffamantes sunt excõmunicati.

Nunc autẽ sequuntur casus, i qbus iudex ecclesiasticus de laicoꝝ psonis, eorũq̃ causis, atq̃ negotijs cognitionẽ, ac diffinitionem sibi vendicare potest, adiectis quibusdam prerogatiuis ad ecclesiã pertinentibus. ¶ † Primo, pro crimine
1 ecclesiastico de iure licitum esse videt̃ iudici ecclesiastico capere laicum purũ, ⁊ carceri mãcipari. tenet expresse

Domi. in. c. cum episcopus. de offic. ordi. lib. vj. idem Ana. in. c. ij. de adul. ꝛ in rubrica de sortile. ꝛ in. c. qualiter .il. ij. §. ad corrigẽdos. viij. col. de accu. pro quo tex. in. c. cõtra idolorũ. in versi. perpetuas inclusiones. xxvj. q. v. ꝛ in. c. attendẽdum. xvij. q. iiij ꝛ in c. j. de here. lib. vj. ibi, carcere vel muro reclusi. ꝛ in cle. j. eo. ti. ibi, duro carceri ꝛc. ¶ Adde qd iudex ecclesiasticus ꝗuis ď crimine ecclesiastico cognoscat cõtra laicum nõ potest eum tamẽ punire, vel afficere pena perpetui carceris. dictũ est singulare Ludo. ro. in suis singularibus singulari. dccvj. dicẽs istud esse singulare verbum Old. ꝯsi. lxxxviij. ꝛ sequit̃ Jo. and. ꝑ easdẽ ratiões in addi. Specu. tit. de offi. ordi. super rub. Et ita seruaui sepenumero, qꝛ praticaui, nõ tamẽ absq̃ murmuratione secularium officiariorũ. Contrariã tñ opi. cõmuniter sequuntur doc. Pe. de anc. in regula iuris ea que. lib. vj. xlviij. col. Old. ꝯsil. lxxxvj. Jo. an. in Spec. in addi. super rub. de offi. ordi. Joã. de imo. in alleg. c. cũ eps. vbi etiã Pet. de ancb ꝑ illũ tex. in ver personas ecclesiasticas. Primam tamen opinionem ego tenui per modũ ꝯclusionis in ꝑalleg.

2 repeti. cle. j. de offi. ordi. sub. v. q. prin. ¶ † Secũdo, põt eps, vel iudex ecclesiasticus laicũ pur. ecclesie temporaliter nõ subiectum pena pecuniaria punire in casibus, in, quibus in eum de iure põt iurisdictionẽ exercere. ꝛ ita seruatur quotidie in curia archiepiscopali Tolose. ad qd bo. tex. xvj. q. j. c. statuimus. ꝛ. xvij. q. iij. c. qsquis. ꝛ. c. ad aures. de pe. vbi hoc tenet Sic. ꝛ in. c. licet. ꝛ in. c. in qbusdã. eo. ti. Et ita tenui in repetitiõe ꝑealle. sub predicta. v.

3 q. principali. in ver. ex premissis, ꝛ ibi vide. ¶ † Tertio, in ꝯcernẽtibus pietatẽ laici subiecti sunt epo. pro quo tex. in. c. j. ď emptio. ꝛ ven. vbi tex. qd eps ꝓhibere potest plebibus sub pena excõicationis ne carius vendãtur res trãseũtibus ꝗ in mercato. not. ibi Jnn. ꝛ in. c. significãtibus. ď offi. dele. fa. c. si qs romipetas. xxiiij. q. iij. ꝛ. l. hereditas. ff. de peti. here. tenẽt Sicu. ꝛ Barba. in alle. c. j. Et ꝑpterea tenet ibidẽ Sicu. qd per excõmunicationem põt eps cõpellere laicũ ad elemosynã ꝛ hospitalitatẽ, vbi est maxima necessitas ex parte proximi, cũ tũc peccet sibi nõ subueniendo, ꝓ quo fa. lxxxvj. dist. c. pasce. lxxxiij. dist. c. j. ꝛ. ij. ꝛ. c. inter opera. de spon. Nã predicto casu elemosyna est in ꝓcepto. c. sicut. xlvij. di. idem Claua. in ver. elemosyna. §. xj. qui alleg. gl. in alleg. c. sicut. ꝛ arg. in. c. nullus. de iurepatro. Quod tamen limitat vex, quando sunt in tali necessitate, ꝛ diuites in tali abundãtia, ꝙ tenentur eis facere elemosynam ex precepto, aľs nõ. ¶ Adde qd, Abb. antiquus in alle. c. de emp. ꝛ ven relatus. ꝛ Sicu. Barba. dicit magistrũ suuꝫ cõsuluisse in facto per dictũ tex. qd episcopus poterat punire illos laicos aromatarios immiscentes farinam fabarum in cera venali, vel aliquam indebitã mixturã, qd Sicu. credit esse verissimum non solum ratione predicti. c. sed quia de quolibet crimine notorio vbi deprehenditur negligentia iudicis secularis, iudex ecclesiasticus habet iurisdictionem in laico. Et maxime qꝛ in tali crimine notorio deprehenditur negligẽtia iudicis secularis, vt nouit. de iudi. ꝛ quod ibi no. per ipsum. ¶ Adijciẽs idẽ Sicu. qd nedum episcopus habet iurisdictionem in casu predicti. c. j. respectu peregrinorum ꝛ transeuntium, sed etiam respectu habitantiũ in loco. Nã versat̃ in hoc causa pia, vt pauperes nõ vexentur, nec cõpellantur emere necessaria vltra debitum, ꝛ hoc videt̃ approbari etiã per ius ciuile, vt est tex. ſm vnam lec. quam sequitur ibi Bal. in. l. j. C. de epis. audi. quare concludit qd eps poterit cõpellere eos, qui exponunt victualia venalia, vt nõ vendãt vltra iustũ pretiũ, ꝛ fraudatores cõpellere, imo ſm Jo. de pla. C. vt nemini liceat in cõparatione. li. x. põt eps tẽpore necessitatis coger̃

4 laicos ad vendẽdũ. ¶ † Quarto, ex premissis alius colligitur casus qd in alijs criminibus ꝗ ecclesiasticis iudex ecclesiasticus laicos põt corrigere pena spirituali, qꝛ de quolibet peccato ꝛc. ꝛ in ꝑealleg. c. nouit tenere videt̃ Host. post eũ. Sicu. in. c. nos inter. de pur. ca. sicq̃ potest intelligi dictũ Archi. in. c. nõ ẽ. de cõsue. li. vj. in glo episcopus. vide in repetitione mea vbi. ś.

5 ¶ Quinto, † iudex laicus si tertio requisitus ꝛ monitus epis ꝛ clericis iustitiam ministrare neglexerit, est ipso facto excõicatus, tex. est iuncta glo. in. c. administratores. xxiij. q. v. ꝛ ibi Arch. qd no. Ludo. ro. in singularibus. in verbo, iudex. versi. dixit text. Et de iure ciuili casu predicto debet iurisdictione priuari, vt est tex. in auc. statuimus. C. de episcopis ꝛ cle. ibi. Joan. fabri. ꝛ Bald.

6 ¶ † Sexto, potest episcopus mãdare iudici seculari sub pena excõmunicatiõis, vt nõ exequat̃ testamẽta vsurariorum, eo qd crimẽ vsurarum est crimẽ ecclesiasticũ, ꝛ ꝑ canones sibi sit interdicta prãs testãdi. ita tenet Bal. ꝛ Saly. in. l. ꝯsulta. C. de testa. Secus ſm eos si esset interdictũ vsurario testari per cõstitutionẽ epi, ꝛ nõ ꝑ ius cõmune, qꝛ tũc nõ posset excõicare laicos nõ obseruãtes, qꝛ tũc nõ possent dici violatores canonũ. ¶ Septimo, potest ẽt eps mandare iudici seculari sub pena excõicationis, ne mandet executioni testm̃ incestuosi. Nam illud est crimẽ ecclesiasticũ, in quo quicquid ius ciuile dicat, ius canonicũ disponit ꝛ preualet. ita tenet Bald. in alle. l. cõsulta. referens ita consuluisse Fe. de senis.

7 ¶ † Octauo, põt eps inhibere iudici laico, ne ꝓcedat cõtra clericum etiã corã eo litigare volentẽ, ſm Jnno. quem ad hoc allegat Bal. in marg. in ver. iudex. ver. laicus si reum. tenet Bar. cepo. ꝯsilio. x. j. col. qui ad hoc alleg. gl. in. c. decernimus. de sen. exco. li. vj. Ang. in. l. ex cã. ff. de postu. ꝛ in. l. ꝯsulta. C. de testa. Et ex istis sumi põt pratica monitoriorũ ne in bonis siue rebus que solẽt ꝯcedi clericis solu. ꝯ iudices seculares. ¶ Nouo põt iudex ecclesiasticus sine cãe cognitione inhibere iudici seculari, ne ꝓcedat super causa dependenti ex causa, que vertitur corã ipso iudice ecclesiastico, tenuit Sicu. in. c. tuã. de ordi. cogni. in vlti. not. ꝛ in ver. q̃ro nũquid sit simpliciter verũ ꝛc. ꝛ Lapus alle. lxiij. concludẽs qd inhibitio predic. fieri possit sine cause cognitione. licet in alijs inhibitorijs req̃rat̃ cause cognitio. vt in auc. in medio. li. ne fi. sa. iul §. j. de appel. c. romana. lib. vj. Sꝫ ꝑdicta inhibitio mitti põt sine cause cognitiõe in casu ꝑealle. c. tuam. qꝛ eoipso qd questio preiudicialis mota est ex huius pendenti suspensa est iurisdictio iudicis secularis a lege. idcirco patet statim huiusmodi inhibitionẽ fieri posse, Nam huiusmodi iurisdictio est potius quedã declaratio, ꝙ sit actus disponẽs. ꝛ sic nõ exigitur citatio, arg. c. pastoralis. de appella. ꝛ refert Fede. de senis. ita sensisse consilio. ccxj.

8 ¶ Decimo † potest eps interdicto subijcere locum, quando officiales temporales nolunt resistere, ꝛ remittere clericum per ipm detentum, aut cessum apponere. pro quo tex. in. c. canonici. de offi. ordi. lib. vj. ꝛ licet. de iureiur. ꝛ. c. fi. de excep. ꝛ. c. decernimus. ꝛ. c. si iudex laicus. de senten. excõ. eo. lib. Hoc tamen non parerentur officiarij regij dicentes regem esse super hoc a sede apo. priuilegiatũ, ne talia interdicta in eius regno ꝓferant̃, qd intelligerem in interdicto gñali, qꝛ nõ posset ipsius tota terra interdici, secus in speciali. Nã in hoc casu posset ẽt ꝑꝑ debitũ interdici parochia, ꝛ ita limitat̃ extrauã. Bonifa. viij. que incipit, ꝑinde atrẽ

9 dentes. ꝛ tenet Domi. in. c. presenti. de sentẽ. excõ. lib. vj. ¶ † Undecimo, potest iudex ecclesiasticus sibi eligere tribunal ꝛ in ecclia ꝛ in camera sua. no. in. c. qua frõte. ď appel. ꝛ ibidẽ Bal. ꝛ Jmo. ꝛ Archi. in. c. cũ eps. de offi. ordi. li. vj. qd eps põt sibi eligere tribunal in quacunq̃ parte diocesis in alleg. c. cũ eps. Bal. in. l. testamenta. C. de testa. non tamen in domibus laicorũ, si causa sit spiritualis, vt tenet Prepo. in alle. c. qua frõte. ij. col. ver. no. ex tex. ꝛ ibi Jnn. ꝛ Host. ꝛ Sicu. Oldr. ꝯsi. suo. clxxxvj. hoc tamen nõ admitterẽt officiarij tẽporales. nã pretẽdunt episcopos territorium nõ habere. de quo vide ꝑ Oldra. vbi. ś. ¶ Duodecimo. Quia sepenumero vidi altercari inter officiarios archiepiscopales ꝛ regios occasione retentionis gratie, quam apponere cõsueuit officialis in sentẽtia criminosorum, lꝫ allegarent arrestũ super hoc latum pro dictis officiarijs regijs anno dñi. M. cccclvj. iij. Martij. nos tñ hoc nõ obstãte semper remansimus in possessio ne apponendi hmõi reseruationẽ, ꝛ allegauimus idem esse cõcistoriũ epi ꝛ officialis. c. non putamus. de cõsue. lib. vj. ꝛ. c. romana. §. j. de appel. eo. lib. sed eps qui damnat clericũ ad perpetuos carceres in sñia poterat sibi reseruare potestatẽ minuendi penaꝫ suo arbitrio ſm Guil. de cug. quẽ Bal. ita refert tenuisse in auc. interdicimus. C. de epis. ꝛ cle. ꝛ hoc in. l. si quis in principio testa

10 mẽti. §. miles. ff. de leg. iij. ergo ꝛc. ¶ † Decimotertio, episcopus est adeundus pro reductione ad arbitriũ boni viri, si fuerit compromissuꝫ in clericum ꝛ laicum arbitratores. ita Bal. ꝛ Saly. in l. precipimus. in fi. C. de apella. lꝫ Pe. de ancha. aliter sentiat in.

11 c. ea que. sub. j. q. de reg. iur. lib. vj. ¶ † Decioquarto, vbi laicus ꝛ clericus insimul ꝓnuntiant, appellari dꝫ de tota causa ad ecclesiasticum, ne eius ꝯtinentia diuidatur Bar. in. l. j. §. si quis in appel. ff. de appel. idem Zaba. in. c. super questionum. §. si vero duo. de offi. deleg. idẽ Pe. de anch. in. c. romana. xj. col. de app. li. vj. Sicu. in dispu. que incipit, gandulphus. licet idẽ Ancha. aliter senserit in alleg. regula iuris ea q̃. Sed predictus casus ſm doc. venit intelligendus. vbi in clerico iudicante cũ laico qualitas clericatus necessario ꝯcurrit ad exercitiũ iurisdictiõis. Sꝫ vbi hoc nõ esset nihil repugnat clericatui, qd adeat̃ superior laicus ꝑ rationes allegatas per ancb. vbi. ś. verũtñ primã opi. sequit̃ Bal. ꝛ Preposi. super rub. de appel. qd tñ limitant, si clericus qui iudicauit maiorẽ habeat administrationem ꝗ laicus, qꝛ in appellando nõ attenditur superioritas ratiõe dignitatis, sed attendit̃ respectu maioris administratiõis. d. §. si quis. vbi Ang. ꝛ Bar. ꝛ idẽ Bar. ꝛ Bal. in. l. precipimus. §. fi. alle. C. de appel. ꝛ Jmo. alleg. c. super questionum. §. si vero alleg. ꝛ Ancha. vbi. ś.

12 ¶ † Decimoquinto

12 ¶†Decimoquinto si collegiũ aliqđ sit ecclesiasticũ, puta q2 in eo
nõ sunt nisi clerici vel si sint laici, maior tñ pars collegij sunt cleri
ci, q2 tũc est iudicãdũ de collegio, vt de ecclesiastico, vt voluit bar
to.in.l.fi.iij.col.ff.de colle.illici. Bal.in auc.habita.C.ne.fi.p pa
tre.in.l.j.§.huius studij.ff.de iusti.⁊ iur. Bar.in.l.cũ senatus.ff.
de reb.dub. Sic.⁊ doc.in.c.ex literis, de ɔ̃stitu. certe isto casu ap
pellãdũ erit ad iudicẽ ecclesiasticũ p ea, que habẽtur in.c.si dili-
genti.⁊.c.significasti.de fo.cõpe. Sicu.⁊ Prepo.in rub.de app.
Et idẽ videref, qñ clerici ⁊ laici sunt in equali ⁊ pari numero, nã
⁊ tũc iudicãdũ erit vt de collegio ecclesiastico, q2 maius dignuz
trahit ad se min9 dignũ.c.qđ in dubijs, de ɔ̃se.eccle.vel alta.l.qđ
maior.ff.ad municip.no. Bar.in.l.fi.ff.de colle.illic. supius alle.
tz Clauas.in ver.collegiũ.in princi. ¶Decimosexto, si in colle-
gio sint plures laici q̃ clerici lz hoc casu p.s̃.dicta de ipso sit iu-
dicãdũ tanq̃ de vniuersitate seculari. Si tñ rector vniuersitatis
in cã alicuius clerici corã eo ɔ̃uenti iudicauerit, appellãdũ erit ad
superiorẽ ecclesiasticũ. Nã clericũ istũ non potuit iudicare rector
nisi vt cleric9, q2 laicus nõ habet ptãtẽ i clericũ, vt ip alle.c.si di-
ligẽti, cũ si. Sed vbi appellaf a clerico taq̃ clerico, appellaf ad
supiorẽ ecclesiasticũ.c.romana.§.dz.de appel.lib.vj. ergo predi-
cto casu superior erit iudex ecclesiasticus, ita Sicu.⁊ Prepo.in
rub.de appel.qđ tñ lz aliquos est limitandũ, nisi statutũ, vel ɔ̃sue
tudo loci aliter disponat p ea, que dicit Imo.in allega.§.si qs in
13 appellatione. ¶†Decimoseptimo. Si plures simul sunt inq̃siti
a iudice seculari, quoꝝ vnus est clericus qui petit se remitti ad ec
clesiasticũ iuxta.c.si iudex, de sen.excõ.lib.vj. oẽs laici dñt secum
remitti ad iudicẽ ecclesiasticũ p.l.si cõem.ff. queadmodum serui
amitta. vbi nõ prescribif fundus ɔ̃ maiorẽ habẽtẽ eũ cõem cũ mi
no. ita tz Ant. de prato ve.in.l.j.in fi.ff.que.sen.sine appel.resci.
⁊ hoc ne cãe ɔ̃tinẽtia diuidaf. ⁊ ne sequaf absurdũ si i eadẽ cã va
rie sententie ferrenf ⁊ forte ɔ̃rie. idẽ tz Maria.in.c.ij.iiij.colũ.de
mu.pe. Idẽ firmat Hippo.de marsi.in eius singularib9 singulari
incipiente, plura ⁊ plura ⁊c. qđ est.xviij.s̃m ordinẽ meũ. idẽ Fel.
in.c.placuit.v.col.circa mediũ.de prescrip. Ex quo dicto credit
posse inferri qđ si inter plures inter quos agẽdũ esset duplicibus
iudicijs, de qbus in.c.ex literis.de pba. esset aliquis clericus vel
inter plures tutores, vel curatores eiusdẽ tutele, vel cure esset ali
quis clericus tã ɔ̃ laicos, q̃ clericos adeũdus esset iudex eccle-
siasticus, ⁊ idẽ in similibus, vide que scripsi.s̃.in.ij.regu.fallẽ.xv.
Nã ⁊ Zaba.in.c. Joãnes.de testa, tz p illũ tex.d.l.si cõem. qđ si
cleric9 ⁊ laicus sunt executores testarij dñt ãbo cõpelli p iudicẽ
eccłiasticũ, ⁊ similiter Bar.in.l.solẽt.ff.de ali.⁊ ciba.leg.dicit qđ
si heredes sint clerici ⁊ laici, ⁊ petanf ab eis alimẽta, debent peti
14 ab oibus coram iudice ecclesiastico, vide vbi.s̃. ¶† Decimocta
uo, si clericus, ⁊ laicus volũt petere reductionẽ ad arbitriũ boni
viri, petant cã corã supiore arbitratoris, igitur si arbitrator sit cle
ricus petetur corã clerico, si laicus fuerit corã laico, q2 nõ agitur
de reformando actũ clerici sed arbitratoris. ita tz Ancha.in di-
spu.incipiẽte. C.laicus. B.clericũ, vide ẽt.s̃.in.ij.reg.fallẽ.xvij.
⁊ hoc nisi fuisset cõpromissũz sup materia ecclesiastica.p.c.expo-
sita.⁊.c.p tuas.de arbi.⁊ Ancha.in regu.inter ea.lx.col.ver.iu
xta pdicta.de reg.iu.lib.vj. Lu.ɔ̃si.cclxv.Sicu.post Anto.in.c.
q̃ntauallis.xxxv.col.ver.sed dubitaf.de iureiur.dixi in alle.xvij.
fallẽ.ij.regu. sz qñ vnus arbitratorũ esset clericus ⁊ alius laicus,
vid que dixi.s̃.proximo.ver.xiiij. ¶Decimonono, si eps iure p-
prio iudicat inter laicos in tpalib9, ita qđ nõ recognoscit aliquo
mõ in ea iurisdictione aliquẽ laicũ, q2 nec hz in feudũ a laico, nec
alio titulo ab eo tz, nam tunc supior est ecclesiasticus ad quẽ ap-
pellãdũ est vt in alleg.c.romana.§.dz, vbi tex.ad literã, ⁊ iõ dicit
Bal.in addi. Spe.de appel.col.xxx. qđ si qs est dux, ⁊ eps ⁊ re-
fert sententiã, vt dux. qđ tũc appellabif ad iudicẽ ecclesiasticũ, q2
ista dignitas, si aliud non appareat, est accessoria dignitati epali.
Secus si eps recognoscit laicũ aliquo mõ, q2 tunc erit appellan-
dũ ad ipsum superiorẽ laicũ quẽ recognoscit, vt in allega.§.dz, ⁊
ibi gl.⁊ oẽs scribẽtes, ⁊ in.c.solite.de maio.⁊ obe. Nisi tamen p-
uilegio speciali vel ɔ̃suetudine aliter inductũ esset in alleg.§.debz
⁊ ita dicit Prepo.super rubri.de appellatio.
15 ¶†Uigesimo. iudex ecclesiasticus ratione iuramenti cognoscit
inter laicos.xxij.q.j.c.si.c.cũ. C.laicus de foro cõpe.lib.vj.c.ve-
nerabilẽ, de elec.c.nouit.de iudi.gl.in.c.cũ sit, de fo.cõpe.⁊ ibi do
cto. quod tamen limitat, vt scripsi.s̃.in.iij.fallen.iiij.reg. ¶Ui-
gesimoprimo. Si qs dicturus ɔ̃ctũ vsurariũ, vel simulatũ petat
absolutionem iuramenti coram epo, ⁊ absolutus acturus est po-
stea de simulatione, vel vsuris, necessario habet agere in eadẽ cu-
ria non in alia, q2 idem debet esse iudex preparantis ⁊ preparati,
vt no. Bal.in.l.ordinarij, in.j.col.ver.ex hoc habes. ad qđ facit

Cal.ɔ̃si.ij.ti.de fo.cõpe.⁊.l.cũ vẽdẽte.C.vbi cãe fisca.⁊ qđ ibi no
ta. Bal.⁊.l.minor.xxv.col.in fi.prin.ff.de euic.⁊ hoc dictũ sequi
tur Pau.de cast.in.l.ij.C.vbi ⁊ apud quẽ.⁊ in alleg.l.ordinarij.
⁊ bene facit gl.fi.in.c.parochianos.de sen.excõ.in ver.sed hoc i-
tellige cũ querela.⁊c.⁊ seq̃f idẽ Pau.de cast.ɔ̃si.lxxj.j.col. ver.
postq̃ ergo ɔ̃dẽnatus.⁊c. vbi limitat preallega. dcm Bald. nisi
petenti absolutionem esset relaxatũ iurm̃ p partẽ, q2 tũc cũ expi
rauit iurm̃ cessat cã iurisdictionis ecclesiastice, arg.glos.in.c.cum
16 plures.de offi.deleg.lib.vj. ¶†Uigesimosecũdo, rõne iuramẽti
prestiti per defunctum eius heres laicus potest conueniri coram
iudice ecclesiastico implorando ipsius offm̃ vt heres satisfaciat
exonerãdo animam defuncti iurantis, vt scripsi.s̃.in.iiij.fallẽ.iiij.
regu. ¶Uigesimotertio. laicus ẽt seruiens regius conueniri po-
test coram iudice ecclesiastico a clerico ratione armoꝝ sibi p ser-
uiens ipsius sublatoꝝ, p quo gl.in.c.ex literis, de pigno.⁊ in.c.fi.
de vita ⁊ hone.cleri.⁊ vtrobiq̃ Sicu.gl.in.c.similiter.xvj.qõ.j.⁊
idẽ Sicu.in.c.si clericus, in.ij.no.de fo.cõpe.vbi dicit qđ detinẽs
bona patrimonialia clericoꝝ potest conueniri coram iudice eccle
siastico, q2 sacrilegij crimẽ ecclesiasticũ.c.in canonibus.xvj.q.j.
17 †Ad idem qđ no. Old.consi.lxxxij. concludens qđ clericus pro
bonis patrimonialibus gaudet priuilegio fori. idem Sicu.in.c.
qualiter.de iudi.vnde Inno.in.c.ceteꝝ.eo.titu.dicit qđ clericus
spoliatus potest spoliatorem suũ corã iudice ecclesiastico trahere
⁊ Sicu.in.c.ecclesia.s.Maria de consti.qđ statutũ laicoꝝ nõ po
test disponere super bonis patrimonialibus clericorum. illud ta-
men quo ad immobilia nõ admitteretur per officiarios tpales.
imo seruatur ɔ̃rium, vt dixi.s̃.in quarte regu.fallen.v.⁊ in secun-
de regu.fallẽ.iiij. bona vero mobilia clericoꝝ sine dubio psonam
18 sequuntur. ¶†Uigesimoq̃rto. eps potest habere familiares aut
seruientes armatos cã custodiẽdi scalatos ⁊ ducẽdi p villã Tho
lose, ⁊ possunt portare enses ⁊ arma defensiua vel ẽt inuasiua qñ
ducent illos ad veridi folium. ⁊ ita cauef in concordatis inter of
ficiarios regios ⁊ spirituales Tholose factis. p quo facit qđ di-
cũt Mode.in.c.significasti, ⁊ offi.deleg. Ol.consi.lxxix. ⁊ tenet
Bal.in.l.nã salutẽ.§.fi.ff.de offic.prefec.vig. lz Sicu.tam in pre
alleg.c.significasti, q̃ in.c.cũ non ab homine. teneat non esse lici-
tum episcopo tenere familiares armatos, quã partẽ libenter se-
quuntur officiarij regij.
19 ¶†Uigesimoquinto, eps cognoscere põt de delictis cõmissis p
suos officiarios laicos, qñ delinquunt in officio. Nam ⁊ procon
sul. de iure punit suos comites ⁊ officiales, vt.ff.de pe.l.si qs for-
te.§.si quos comitum. ⁊ similiter presides prouinciarum puniunt
milites ⁊ officiales suos, vt in corpo.de man.princi.§.qđ si delin-
quentes.col.iij. ita tz Pet. Jac.in titu.de statutis vniuersitatis.
viij.col.⁊ in titu.de ɔ̃di.ex.l.insti.de actio.§.quadruplici.ij.col.⁊
seq.⁊ ideo si nuntius facit falsam relationẽ potest puniri p ipsum
iudicem. tz Bal.in.l.ij.C.de spoꝝ.⁊ in.c.cũ parati. de appella. ⁊
idẽ ibi Preposi.vij.col.⁊ tales appellantes nõ audiunf, vt.l.iij.
.C.quoꝝ appel.nõ recip.⁊ possunt absentes cõdemnari.C.de pe.
20 .l.ne diu. ¶†Uigesimosexto, iudex ecclesiasticus compellere po
test iudicem secularez p excõicationem ad sibi dandũ familiam ⁊
auxilium, ⁊ vt sententiã ipsi ecclesiastici iudicis exequaf, lz sibi nõ
fiat fides de processu.gl. Inno. Ant.⁊ Sicu.in.c.j.de offic.ordi.
fa.c.ij.de excep.lib.vj.⁊ in executione eius sententie videf secula
ris inferior.arg.xxiij.q.v.c.princeps.⁊.c. administratores. Sed
dicit Sicu.in alle.c.j. qđ si iudex secularis sciret sniam iniustam,
nõ tenerẽf illã exequi saltem in criminali, q2 nõ dz esse executor,
ad malũ ɔ̃ ɔ̃scientiam.fa.l.nõ tm̃.ff.de appel. lz Hostiẽ. vt refert
Sicul.in alle.c.j. dicit ꝙ ad petitionem iudicis ecclesiastici iudex
secularis dz punire subditos rebelles, ⁊ inobedientes iudici eccle
siastico nõ curantes de excõicatione. ⁊ ita seruef. idẽ s̃m eũ econ-
tra ad petitionẽ iudicis secularis dz iudex ecclesiasticus interdi-
cere ⁊ excõicare subditos, ⁊ rebelles, ⁊ proscriptos a iudice secu
lari, ad qđ fa.no.dictũ Inn.in.c.lz ex suscepto.de fo.cõpe. vbi di
cit, ꝙ si aliqui subditi nolint imperatori obedire de facto nõ suc-
cedir papa in iurisdictione, sed dz iuuare imperatorẽ ad doman-
dũ illos subditos. ⁊ sic dz ẽt prestare auxiliũ qđ põt, qđ Sicul. in
alleg.c.j. dicit optimũ remediũ pro nobilibus expulsis ab eorum
dñio, nã possunt implorare auxiliũ ecclesie, que dz subditos resi-
stentes excõicare ⁊ interdicere, vide que scripsi.s̃.in.iiij. reg. fal-
21 len.xxvij. ¶†Uigesimoseptimo, cã dotis ẽt principaliter deduci
potest in foro ecclesie. Bal.⁊ Imo. Paul.de ca.in.l.j.ff.so. ma-
tri. Pet.de ancha.consi.xxj.in fi. Spe.in tit.de dona.inter vi. ⁊
vxo.§.formaf, ver.vtrũ cã dotis. Zaba.in.c.ex literis, de pigno.⁊
ibi Imo.in.vj.no. Inn. Host. Jo.an. Sicu.in.c.de prudentia, de
dona.inter.vi.⁊ vxo. Roma.in.l.titia.ij.col.ff.sol.mat.⁊ ista est

cõis opinio. imo ẽt viro ꝑ dote ꝓmissa ꝯ laicũ ꝑmittit̃ adire iudicẽ ecclesiasticũ. ad hec. c. ꝑ vestras. de dona. inter vi. ⁊ vxo. ⁊ʒ clauas. in versi. dos. §. xj. ad qd̃ dic. fac. no. ꝑ Jnn. in. c. lator. q fil. si. leg. ⁊ ẽt ꝯ vxorẽ ad dotem pp adulteriũ vxoris pditã. ꝑ. c. plerũqʒ. eo. titu. ⁊. c. ex parte. de ꝯsti. ⁊ no. ꝑ Sic. in. c. cũ sit generale. d fo. cõpe. lʒ gl. in alle. c. de prudẽtia. ⁊ ibi Anto. ⁊ gl. in. c. ex tenore, de fo. cõpe. ⁊ Ang. in alle. l. j. ⁊ Bal. in. l. ex ꝯctibus. §. fin. de nõ nume. pe. dicãt ꝯriũ. vide oĩno Bal. nouellũ in suo tractatu de dotibus. ix. parte. in. xvj. speciali, vbi in summa predictã ꝯclusionẽ dicit esse vrã, addẽs cãm dotis esse mixti fori, vt ẽt iudex ecclesiasticus de illa possit cognoscere ẽt absqʒ eo qd̃ vertat̃ aliqua questio de matrimonio, qd̃ tñ idẽ Bald. no. temperat, dũmodo vidua sit, que agit de dote. lʒ aliter nõ oppressa, qꝛ vidue dicunt̃ miserabiles psone. in. l. j. C. qñ impera. inter pupil. ⁊ vid. facit qd̃ hr̃ in. c. significãtibus. de offi. deleg. ⁊ id esse dicit de mẽte Pau. de cast. in. l. j. ff. so. mat. Dicit insup ꝙ si dos repeteret̃ pp inopiã viri ꝯstante matrimonio, vel pp separationẽ thori, ⁊ sic nõ agere tur ꝑ viduã, tũc ꝓcederet gl. in alle. c. de prudẽtia. ⁊ idẽ si repeteretur a patre mulieris, vel viua filia, vel post eius mortẽ, tũc enĩʒ ꝯ laicuʒ nõ posset corã ecclesiastico iudice iudiciũ intẽtari. ⁊ ideʒ si repeteret̃ ab heredibus mulieris, ⁊ multominus si dos peteret̃ a viro tanq̃ promissa, qꝛ tale priuilegiũ, qd̃ sit mixti fori, est psonale mere vcʒ qñ dicta dos peteret̃ a vidua. ⁊ ita vidi in facto in curia archiepali Tholose. ¶ † Uigesimooctauo, iudex ecclesia-
22 sticus compellere potest laicos heredes ad satisfaciendũ de relicto ꝓ anima defuncti. vt in. c. a nobis. ij. de sen. excõ. dũmõ talis defunctus in apparenti ꝯtritione decesserit, ⁊ nõ aliter, lʒ Sicu. ibidẽ Saly. in. l. j. vij. col. C. ne ex delic. defun. dicẽs illud ideʒ tenuisse Nico. de mata. de quo ꝑ Zaba. ⁊ Sicu. in. c. si. de sepul. ⁊
23 Jo. de ana. in. c. ex literis. de rapto. ¶ † Uigesimonono, ordinarius iudex ecclesiasticus põt cõpellere laicos ad obseruandum laudabiles consuetudines ecclesie. vt in. c. ad apostolicam de symo. Nam tales laici desistentes a tali consuetudine videntur cõmittere sacrilegiũ, de quo cognoscit iudex ecclesiasticus, vt in. c. cũ sit generale. de foro compe. Quod tamen intelligendũ est dũmodo talis consuetudo habuerit licitum initium, vcʒ a spontanea obligatione, ⁊ voluntate. Secus aũt si maluʒ vcʒ ab exactione vt no. per Sicu. ⁊ Ana. in alleg. c. ad apostolicam. ⁊. c. suam. eo. titu. Nec obstat qd̃ diuturna prestatio ex mera liberalitate nõ producit obligationem, vt no. ꝑ Jnn. ⁊ doc. in. c. cũ ecclesia. d cã pos. ⁊ ꝓprie. ⁊ doc. in. c. cum de in rẽ verso. ff. de vsu. ⁊ ꝑ doc. maxime ꝑ Angel. in. l. si certis annis. C. de pac. cũ si. Quia illud ꝓcedit in prestatione, q̃ fit in piã cãm, ad qd̃ ponderat̃ tex. in alle. c. ad apostolicã. Ad cuius ꝯsuetudinis laudabilis introductionẽ sufficiũt decẽ anni ꝟm doc. ꝑ glo. singu. in. c. si. de ꝯsue. lib. vj.
24 ¶ † Trigesimo ecclesia põt se impedire de notorio crimine laici nedũ vt peniteat, sed ẽt vt satisfaciat, ꝟm Sicu. in. c. si. de sepult. qꝛ ꝟm eũ ratione notorietatis deprehendit̃ aperte negligẽtia iudicis secularis. ad qd̃ fac. no. ꝑ Jnn. ⁊ eũdẽ Sicu. in. c. nouit. de iudi. verũtamẽ videret̃ qd̃ statim crimine cõmisso lʒ notorie non posset ita subdito iudex ecclesiasticus se intromittere aliter nõ ex peccata negligẽtia iudicis secularis. adde hic que scripsi. s. §. ij
25 ¶ † Trigesimoprimo qñ iurisdictio ecclesie ꝓrogatur a laicis ⁊ iste casus est satis clarus de quo late ꝑ domi. in si. de except. vide Jo. fab. ⁊ Bal. in. l. q exꝯsensu. de episco. audiẽ. ꝑ Sicu. ⁊ Fely. in. c. significasti, de fo. cõpe. ⁊ ꝑ alios ibidẽ allegatos. ⁊ ꝑ gl. in. c. inolita. xj. q. j. latius ꝑ Jas. in. l. j. ⁊. §. post operis. ff. de no. oper. nũtia. Quicqd sit de iure, ꝯsuetudo presentis regni hʒ qd̃ laici ñ possint prorogare, vbi dñs contradicit. ita dicit Joã. fab. vbi. s.
26 ad qd̃ facere dicit. c. ex trãsmissa. de fo. cõpe. ¶ † Trigesimosecũdo, ꝯ blasphematores, de quo in. c. ij. de maledi. ⁊ idẽ ꝯ sodomitas de quibus scripsi. s. in quarte regule, fal. xxiiij. ⁊. xxv. ¶ Trigesimotertio, ꝯ violatores pacis, vt tʒ Sicu. in. c. cũ sit ꝯnale. de fo. cõpe. ⁊ no. ꝑ eũ. c. sup qbusdã. in si. de ver. signi. vbi no. ꝑ illuʒ tex. cũ gl. ꝙ laici tenentur seruare statuta pape, ⁊ leges sup pace ꝑ eum factas, pro talibus tñ criminibus non vr̃ ꝙ possit laicus carceri mancipari, de quo vide qd̃ scripsi. s. in hmõi partis prio casu. Addo qd̃ vbi clericus pacis violator punitur pecuniariter, pena applicatur dño tpali, lʒ fuerit ꝑ epm̃ ꝯdẽnatus. c. si clericus de pace. iur. fir. alias est sub titu. de cle. viola. pa. ⁊ idẽ Old. con. xvj. ¶ Est tñ aduertẽdũ ad vnũ dictũ Jnno. in. c. inqsitioni. de sen. excõ. qd̃ nũc, qꝛ venit in mẽtẽ, hic adieci, vcʒ qd̃ laicus nõ tenet̃ obedire pape precipienti aliqd sine cã preiudicãs bonis tpalibus, ⁊ idẽ ẽt in clerico quo ad bona patrimonialia, vt ait singulariter Sicu. in. c. ꝯstitutus. ij. col. post Host. ibi de religio. domi. quod no. ¶ Trigesimoquarto. Prelatus ecclesiasticus hʒ ptã-

tem imponendi penam verbex, vt in. c. i. de calũ. ita tñ quod non procedãt ad effusionẽ sanguinis, vt in. c. in archiepatu. de rapto. ⁊ põt ẽt in exiliũ mittere, vt in alle. c. j. cũ ꝯcordan. in glo. ⁊ vtro-
27 biqʒ ꝑ Si. ⁊ doc. ¶ † Trigesimoquinto, prelati in eoꝝ iurisdictionẽ seu spiritualibus pertinentibus ad eos possunt creare tabelliones. ita Sicu. in. c. cũ P. de fide instru. referens Spe. idẽ tenere in titu. de instru. edic. §. restat versi. sed quis potest facere. ⁊ facit. c. qm̃ ꝯ de proba. ⁊. c. abba. ⁊ quod ibi not. de re iudi. lib. vj.
28 ¶ † Trigesimoquinto, prelati, ⁊ clerici licite possunt arma mouere, ⁊ in propria psona bellũ indicere, vel gerere de mandato pape, nec vlla sanguinis effusio, vel mors, aut mutilatio eis imputabitur, ꝟm Cal. in. c. petitio. de homici. Nã prohibitio ꝯria est iuris positiui. s. qd̃ est papa in. c. proposuit, de ꝯces. pre. dummodo bellũ sit notorie iustũ, ⁊ papa hoc faciat ꝯsultis cardinalibus, lʒ Zaba. ⁊ Ana. in alleg. c. petitio. qꝛ cũ aliqua lex canonica istud nõ tangat passiʒ nõ dʒ hoc ꝑ papam fieri. Alias aũt cessante licẽtia pape, non dʒ prelatus, aut clericus in bello q̃uis iusto arma mouere. Sed assistere potest ⁊ hortari, vt in iuri. allega. in gl. pre alle. c. si tñ se mouẽdo percuteret, nõ tñ mortaliter ⁊ citra mutilationẽ nõ esse irregularis ꝑ tex. alle. vbi latius vide ꝑ doc.
29 ¶ † Trigesimosexto, cãs miserabiliũ psonaꝝ laici possunt trahi ad iudiciũ ecclesiasticũ, ⁊ presertiʒ data negligẽtia iudicis secu. vt in. c. significantibus. de offi. deleg. ⁊. c. ex tenore. de fo. cõpe. ⁊ vtrobiqʒ doc. Que aũt sunt miserabiles psone istud est arbitrio iudicis cõmissum ꝟm Bar. in. l. j. C. qñ imper. inter pupil. ⁊ vi. ⁊ in alleg. c. significantibus. Adde ꝙ si mercatores grauẽtur in pedagijs soluẽdis iniuste, possunt conqueri corã iudicẽ ecclesiastico qñ sunt in itinere, qꝛ dicunt̃ miserabiles pp multos labores ⁊ pericula, que sustinent. pro quo fa. no. ꝑ Ana. ⁊ Ancha. in. c. si. in. iij. col. de iude. ¶ Trigesimoseptimo. epũs hʒ fiscũ pro quo glos. singularis in. c. qꝛ diuersitatẽ. de ꝯces. preben. Ant. Sic. ⁊ Jmo. ibidẽ. idẽ Sicu. ⁊ Ana. in. c. excõicamus. j. de here. zaba. Jmol. ⁊ Laud. in cle. ij. de here. ⁊ Rota in antiqs deci. dccclxv. Oldr. cõsi. ccciij. in. ij. col. ⁊ ita tenui in decis. cccxxix. ⁊. cclxxv. in addit.
30 q̃q̃ offi. regij alias ꝯrium asseruerint. ¶ † Trigesimooctauo, ecclesia potest compellere laicos ad treugã ineũdã, vt tʒ Sicul. in. c. j. de treu. pace. in. j. no. ⁊ Fely. sup rub. eiusdẽ titu. in. vij. fal.
31 ¶ † Trigesimonono, clericus põt suũ spoliatorem laicũ trahere corã iudice ecclesiastico. not. Jnno. in. c. ceterum. de iudi. Adde hic que posui in proxi. ver. xxiij. Unde tenet Oldra. consil. lxxxiij. quod clericus pro bonis patrimonialibus gaudet priuilegio fori, quod etiam probat Sicul. in. c. qualiter. de iudic. ⁊ fa. l. dcernimus, in ver. siue de ecclesiasticis, siue proprijs. C. de episco. audi. istud tñ libenter nõ admitterent officiarij regij. Si autem laicus conuentus corã ecclesiastico iudice ratione violentie, rapine, vel doli commissi circa res ecclesiasticas neget predictas qualitates. vide per Pet. de ancha. in repe. c. ea que. de regu. iur. lib. vj. q. vij. ⁊ ad dictum Oldra. videlicet quod pro bonis patrimonialibus, vti potest dispositione. c. cum sit generale. de fo. compe. adde Sicu. in. c. cum sit. ij. col. ⁊ alle. Pet. ita dixisse de ꝯsuetudine seruari, ⁊ huius consuetudinis ꝟm Abba. rõ potest esse, qꝛ vidua potest agere possessorio coram iudice ecclesiastico non obstante exceptione fori, ergo ⁊ clericus. idem tʒ Jnn. sed mouetur alia ratione, qꝛ committit̃ sacrilegiũ ideo cognoscit ecclesiastic⁹ ⁊ hoc ponit in. c. ceterũ allegato, hoc etiã tenet Egidi. illa ratione, qꝛ bona clericorum gaudent. ⁊c. de vi. ⁊ ho. cle. c. fina. subiungit vlterius idem Sicul. ꝙ dispositio dicti. c. cum sit. vendicat sibi locum in bonis clerici tam ex consuetudine q̃ ex iure scripto, ⁊ de hoc dicit esse casuʒ rotundum cum glos. in. c. similiter. xvj. q. j. ⁊ in. c. si quis ex potentibus. xxiiij. questio. iij. Nec ob. ꝑalle. c. cum sit, vbi ponderatur iniuria ecclesie, qꝛ spoliãs clericum deliquit in ecclesiam, cum bona clericorum dicant̃ ecclesie quo ad tuitionem ⁊ protectionem, ⁊ qꝛ sunt obligata ecclesie pro mala administratione. no. glos. in prealleg. c. similiter. ⁊ in. c. ex literis, de pig. Jtem iniuria facta clerico. dicitur facta deo vel xp̃o, cuius legatione fungitur. ij. q. vij. c. accusatio. Jtẽ dicitur facta ecclesie. c. ij. de foro. compe. ad predicta optime fa. c. si clericus. eo. titu. vbi etiam nulla allegata oppressione, ex quo constaret rem esse clerici, potest conuenire laicum coram ecclesiastico. multo ergo fortius vbi allegatur violentia vel rapina seu inuasio, naʒ tũc ledit̃ psona clerici, que est ꝯsecrata. Jtẽ nec videt̃ qd̃ hoc sit noui iuris promulgatoriũ cũ ⁊ ante fuisset satis prouisuʒ, ad hoc. xvij. q. iiij. quasi per totã. ⁊. xij. q. ij. c. nulli. ⁊. c. qcunqʒ militũ. xvi. q. i. in canonib⁹. ⁊. c. similiter. Uñ tex. in alle. c. cũ sit. nõ dt inducim⁹ lʒ inductũ est ⁊ sic in pteritũ. ⁊ istã ptẽ seq vr̃ Fe. in alle. c. cũ sit. i. col. ⁊ sic videret̃, qd̃ sup reb⁹ clerici posset laicus corã ecclesiastico iudice

co iudice conueniri, sȝ si ꝓbabiliter negat rē esse clerici, ad iurisdi ctionē ecclesiasticā declinādā ꝯueniet corā suo iudice, ꝓ quo est tex. in alle. c. si cleric⁹. ꝭ Si. ꝛ ꝭ h̄ videret debere limitari qḋ scri psi. s. in regula. iiij. fallē. v. verūtamē pdicta fallētia fundata sup dicto Inno. ibidē allegato quē cōiter sequunt doc. seruat in pn̄ti regno, qḋ vcȝ tā sup reb⁹ ecclesie, q̄ʒ clerici si agēdū sit rei vēdica tione ꝯ laicū iudex secularis erit adeund⁹. ita Fely. in alle. c. si cle ricus. in fi. ꝛ in alle. c. cū sit. ij. col. in fi. pterq̄ʒ in casib⁹ habētibus specialē rōnē sacrilegij, vel q̄si p ipsum ibidē latius positis.

32 ¶ Quadragesimo, † subdit⁹ ipatoris pōt ipsuȝ ꝯuenire corā pp̄ ꝭ Sicu. in. c. j. de ꝓba. ex quo infert, qḋ lȝ princeps nō recogno scēs supiorē possit esse iudex in cā ꝓpria, vt no. Bart. in. l. j. C. ne qs in sua cau. ꝛ gl. in. c. bellisarius alias guillisarius. xxiij. q. iiij. ꝛ Sic. in. c. cū venisset de iudi. tn̄ istḋ pcedit, qn̄ supior agit ꝯ subdi tū, sȝ sec⁹ si subditus ꝯ dn̄m, q2 pōt eū ꝯuenire corā papa, p tex. in alle. c. j. idē tȝ Host. in. c. nouit. de iudi. ꝛ ibi expsse Sic. idē Sic. in. c. exposita. de arbi. facit qḋ no. Inno. in. c. lȝ ex suscepto. ꝺ fo. cōpe. vbi ḋt qḋ laic⁹ recurrere dȝ ad papā, qn̄ nō ē alius supior. fa cit gl. in. c. ex trāsmissa. de fo. cōpe. ꝛ qḋ no. Sic. in. c. ꝛ si necesse. de dona. inter vi. ꝛ vxo. ꝛ Hos. in. c. ij. cū Jo. de fi. instr. vbi ḋt, q̄ si supior iudicās nō recognoscit supiorē, pōt appellari ad papā. ꝛ seqt ibidē Ant. ꝛ Sicu. p. c. p venerabilē. q fi. fi. leg. fa. qḋ not. Bal. in. c. impialē. §. fi. j. col. de ꝓhi. feu. alie. p Fede. vbi ḋt, qḋ si dn̄s feudi nō recognoscit supiorē, put est rex Frācie ꝛ pares cu rie ei nimis fauēt, papa cognoscet, sȝ dictū hmōi dȝ intelligi in cā ardua dūtaxat, ꝺ qua loqt palle. c. p venerabilē, sec⁹ si cā nō esset ardua, p id qḋ no. Inn. in. c. cū. ꝛ de re iudi. vbi ḋt, qḋ ex quo re stituere fame inter laicos est solius principis. l. j. ff. de postu. non faciet h̄ papa nisi in re ardua, q2 sic loqt alleg. c. p venerabilem.

33 ¶ † Quadragesimoprio, cleric⁹ pronus cū laico facit cēseri ius pronat⁹ esse ecclesiasticū, vbi h̄ pdest clerico, puta in tpe ad pn̄tā

34 dū. iuxta. c. j. de iurepa. lib. vj. Sicu. c. fi. de iurepa. ¶ † Quadra gesimoscḋo, iudices seculares p cēsurā ecclesiasticā cogi pn̄t ab ec clesiasticis iudicibus repellere excōicatos ab agēdo ꝛ testifican do in suis curijs ꝛ iudicijs, vt in. c. decernim⁹. de sen. exc. istud tn̄ nō seruat de facto, q̄uis Bal. in. c. intelleximus. de iudi. teneat qḋ ista exceptio excōicatiōis possit opponi corā iudice seculari ꝛ qḋ statutū in ꝯriū nō valeat. Bal. ꝛ Saly. in. l. plȝ. C. de sac. san. eccle. ꝛ in auc. clericus. eo. titu. ꝛ ibidē Bal. in. c. exceptionē. ꝺ ex cep. ad fi. ḋt qḋ ista exceptio est approbata de iure ciuili. alle. glo. singularē in. l. j. C. de iur. ꝛ fac. igno. ꝛ tex. in. c. dn̄o guerrā in tit. hic finit lex vbi dicit tex. vasallū nō teneri iuuare dn̄m excōicatū ꝛ idē Bal. in. c. ꝯtingit. de dolo ꝛ ꝯtu. tȝ qḋ sn̄ia iudicis publice excōicati ēt de iure ciuili nō vȝ. alle. predictā gl. in. d. l. j. C. de iur. ꝛ fac. igno. Si tn̄ sit dubiū in iure an excōicatio opposita tȝ vel n̄ tūc exceptio hmōi remittēda venit iudici ecclesiastico discutiēda ꝭm Pet. de anch. in. c. pia. de. excep. lib. vj. ꝛ Cal. de fo. cōpe. cō sil. ix. si vero solū dubitet de facto, an qs sit excōicatus poterit se cularis cognoscere ꝭ domi. in. c. fi. in fi. de fo. cōpe. li. vj. ꝛ in alle. c. pia. §. ij. ¶ Quadragesimotertio, iudex secularis, q vult clericū ꝯpellere ad debita liqda ēt soluēda, qn̄ exhibent eoꝛūdē clericoꝝ litere obligatorie aut alie ꝓbationes p ecclesiasticū iudicē desiste re cōpellit, vt in. c. ij. de fo. cōpe. lib. vj. istud. siliter nō seruat in p

35 senti regno sicut lati⁹ dixi. s. in. ij. regule fallē. xviij. ꝛ. xx. ¶ † Qua dragesimoq̄rto, p ecclesiasticū iudicē ordinariū loci ecclesiastica cēsura cōpellit iudex secularis obseruare ius canonicū, qḋ ad, pui sionē aiaꝝ statutū est, tex. est in. c. lȝ. de iureiu. lib. vj. vbi de mulie ribus q iurauerūt nō venire ꝯ alienationē dotiū ꝛ donationū pp nuptias, ꝯ qḋ iurm̄ nō vi nec dolo prestitū nō sūt audiēde, lȝ sec⁹ sit ꝺ iu. ciuili. ¶ Quadragesimoqnto iudex tpalis cōpellit p iudi cē ecclesiasticū loci ordinariū cēsura ecclesiastica ad admittēdū exceptionē rei iudi. p iudicē ecclesiasticū, vt in. c. ij. de exceptio. li. vj. qḋ est verū in casu, qn̄ ad iudicē ecclesiasticū ptinuit cognitio

36 de ꝯsuetudine, vel de iure, vt ibidē tex. ait. ¶ † Quadragesimose xto de iure cognoscit iudex ecclesiastic⁹ inter laicos, vbi hȝ tpale dn̄iū. c. veniētes. de iureiur. ꝛ. c. fi. ne cle. vel mo. lib. vj. gl. in. c. ij. de excep. eo. lib. Adde tn̄ hic q̄ scripsi in huius ptis casu seu. §.

37 xx. ¶ † Quadragesimoseptimo, pōt iudex ecclesiastic⁹ inter lai cos cognoscere de causis matrimonialib⁹ ꝛ spiritualib⁹, ꝛ eis an nexis, vt in. c. tuā. de ordi. cogni. ꝛ. c. cām. q fi. fi. leg. c. q̄ʒto. ꝺ iu di. gl. ꝛ dom. in alleg. c. ij. de excep. lib. vj. ¶ Quadragesimoocta uo, cū iudex ecclesiastic⁹ delegat p iudicē secularē ēt sup cā criali dūmō nō pcedat ad sanguinis effusionē, vt in. c. in archiepatu. ꝺ rapto. Bal. in auc. si quis litigātiū. C. de epis. audi. ꝛ. j. §. xciij. ¶ Quadragesimonono. Per recōuētionē, vt in. c. cuius in agē do. iij. q. viij. in auc. ꝛ ꝯter. C. de sen. ¶ Quinquagesimo, p poc cupationē in crinibus mixtis, q̄ sunt itroducta ꝛ ꝓhibita vtroq̄ʒ iure de q̄bus in. c. cū sit gn̄ale. de fo. cōpe. ar. c. tue. q pcu. ita do mi. post Pau. in alle. c. ij. de excep. li. vj. de qb⁹ crinibus mixtis tacitū est. s. in fallē. iiij. regule. ¶ Quinquagesimoprio. Cogno scit iudex ecclesiastic⁹ iter laicos, q sunt ꝺ familia ecclesie ꝭ quos

38 dā. lxxxix. di. c. iudicatū. Jo. an. i alle. c. ij. de excep. li. vi. ¶ † Qui quagesimoscḋo. Quoties est q̄stio ꝺ fide, vel articulis fidei ꝯ lai cos, cognitio ptinet ad iudicē ecclesiasticū ꝛ executio ad laicū, vt in. c. excōicam⁹. de here. j. ꝛ. c. cū scḋo eo. titu. li. vj. c. inqsitionis. §. ꝓhibit⁹ eo. ti. ꝛ lib. ¶ Quinquagesimotertio, pōt ēt iudex ec clesiasticus cognoscere inter laicos de crinib⁹ p ius canonicū in troductis, vt tȝ do. post Pau. in palleg. c. ij. de excep. lib. vj. puta de crie simonie. adde tn̄ qḋ scripsi in q̄rte regu. fallē. xvij. ¶ Qui quagesimoq̄rto, vbi laicus iudex est negligēs, vt in. c. ex trāsmis sa. ꝛ. c. lȝ ex suscepto. de fo. cōpe. ꝛ gl. alle. c. ij. ꝛ vtrobiq̄ʒ doc. ad de hic q̄ scripsi. s. in huius ptis. §. ij. ꝛ. iij. ¶ Quinquagesimoqn to, ꝯ laicos q suadēte diabolo in clericū, vel monachū, vel mo nialē, aut cuiuslibet religionis ꝯuersum, vel ꝯuersam, aut nouitiū quēlibȝ cuiuslibet religionis manus violētas iniecerint de qua ta ctū est. s. in tertia regu. ¶ Quinquagesimosexto, ꝯ inobediētes sn̄ie delegati, vt in. c. q̄renti. de offi. deleg. ¶ Quinquagesimose ptimo, ꝯ hn̄tes literas apostolicas falsas, vel recipiē. literas apo stolicas Rome de manu alterius q̄ʒ pape, vel suoꝝ officialiū, ꝛ isti si laici fuerint recipiēdo sunt excōicati, vt in. c. dura. de crimi. falsi. Et siliter oēs tam clerici q̄ʒ laici, q p se vel aliū vitiū falsita tis ꝯmiserint, cū fautoribus, ꝛ defensoribus suis sunt excōicati ipso facto, vt in. c. ad falsarioꝝ. eo. titu. ꝛ idē de laicis ipsis vtēn tib⁹ literis apostolicis falsis, vt in. d. c. ad falsarioꝝ. ¶ Quinqua gesimooctauo, ꝯ oēs incēdiarios, vt in. c. tua nos. de sen. excō. q̄ nedū hȝ locū i incēdiarijs ecclesiaꝝ, lȝ ēt alioꝝ locoꝝ ꝭ gl. ꝛ do. ibidē. intellige de incēdiario q ciuitatē, castrū, domum, segetes, ꝛ similia incēdit malo studio, vel odio, aut vindicta, vel aio iniuriā di, vt in. c. pessimā. xxiij. q. viij. xij. q. j. c. cū deuotissimā. talisq̄ʒ post q̄ʒ fuerit excōicatus, vel denuntiatus nō pōt absolui citra sedem aplicā, sec⁹ si incēderet ex negligētia, vel casu, vel iusto bello, q2 ta

39 lis ꝓprie nō dicit incēdiarius. ¶ † Quinquagesimonono, ꝯ effra ctores ecclesiaꝝ cū spoliatione, q postq̄ʒ fuerint denūtiati, simili ter nō possunt absolui citra sedē apostolicā, vt in. c. ꝯquesti. ꝺ sen tē. excō. incēdiarij ꝛ effractores ecclesiaꝝ cū spoliatione sunt ex cōicati ipso iure, sed incēdiarij alioꝝ locoꝝ veniūt excōicādi, vt in preall. c. tua nos. Dicunt aūt effractores, q dolo malo, aut p iniuriā violent parietē fodiūt, aut vitreā fenestrā frāgūt, seu serra turā, vel cardines seu vectes, dū tenēt ostia firma. aut ipsuȝ tectū ecclesie. Alij aūt q faciūt enormia in ecclesia, vt rapiēdo corpus xp̄i, ꝛ hmōi frāgēdo calicem, ꝛ similia nō sunt effractores, nec ꝓ prie sunt excōicati ipso iure, ꝭm Host. Jo. de lig. ꝛ Sicu. in pall. c. ꝯquesti. opȝ ergo, qḋ spoliatio fiat cū effractione. vn̄ effractio sola p se nō facit aliquē incidere in sn̄iam excōicationis. Et pre dicti effractores ꝛ incēdiarij dicunt publice denūtiati siue nomi natim siue in genere, vt puta denūtiamus excōicatos oēs, q fece runt tale incēdiū, p. d. c. tua nos. ¶ Sexagesimo in pricipes, ꝛ of ficiales seculares, q tertio moniti ab epis ecclesiasticis prelatis recusant eis facere iustitiā sup eoꝝ causis in. c. administratores. xxiij. q. v. de quo dixi. s. in huius partis. §. v. ¶ Sexagesimopri mo, in oēs, q recipiunt illū ꝓ papa, q est electus a paucioib⁹, q̄ʒ duabus ptibus cardinalium in. c. lȝ elec. ¶ Sexagesimosecundo in oēs officiales laicos quoꝝcūq̄ʒ locoꝝ, q angarias ꝛ excōica tiones indebitas ecclesijs ꝛ ecclesiasticis psonis iponūt. ꝛ q iuris dictionē platoꝝ auctoritatē quā hn̄t in suis hoib⁹ euacuāt, tales enim, ꝛ eoꝝ fautores tertio moniti nō desistētes sunt ipso facto excōicati. ꝛ similiter illoꝝ successores officialiū, nisi. j. mēse exces suȝ suoꝝ pdecessoꝝ purgauerit, ꝛ satisfecerint, vt in. c. nō minus.

40 iuncto. c. aduersus. de imu. ec. ¶ Sexagesimotertio, ꝯ recipiētes res ecclesie medio alienationis facte a scismatico, nā ꝛ ipso facto sn̄iam excōicationis incurrūt, vt in. c. j. de scisma. ¶ Sexagesimo quarto. Contra oēs qui xp̄ianos naufragiū patiētes dānata cu piditate spoliāt rebus suis, nisi ablata restituāt, q̄ʒprimo poterūt ꝭ Sic. in. c. exc. ꝺ rapto. nā tales ibidē excōicant, ꝛ vn̄ tenere gl. lȝ Jo. an. dicat tutius pcedere debere monitionē, vt restituāt ali ter ante monitionē nō erunt excōicati. Sic. ꝯtra. vt predictū est. ¶ Sexagesimoqnto i oēs q statuta edita ꝛ ꝯsuetudies ꝯ libratē ecclie introductas fecerit obseruari, vt i. d. c. n̄ erit frn̄itas tua. ꝺ sen. exc. vbi tales excōicant. ꝛ ēt oēs, q eadē statu. n̄ fecerit dleri, q̄ʒprimū sciuerit, si h̄ facere pn̄t. Excōicant ēt statutarij pdicti. nec nō scriptores pdictoꝝ statutoꝝ, atq̄ʒ ptātes, rctores, ꝯsules, ꝛ cō siliarij locoꝝ, vbi pdicta statuta edita fuerit. ēt iudicātes ꝭ statu

ta pdicta. ꝛ q iudicata redigūt in publicā formā. ¶ Dicunt aūt statuta ꝯ ecclīasticā libertatē, qñ illud, qđ statuit, est ꝯ priuilegiū datū vñi ecclīe a deo, vt illud qđcūqꝫ ligaueris sup terrā. xxiiij. q. j. vel a papa, puta qđ ad pias causas valeāt legata fcā corā duobꝰ testibꝰ, ꝛ sīlia, vel ab ipatore, vt qđ nullus iudicet clericos vel ecclīasticas psonas, nisi eoꝝ platꝰ. ꝛ similia ſm Sicu. in ꝑalle. c. nouerit. ¶ Sexagesimosexto, in oēs, q īsequunt cardinales romane eccle. hostiliter, vel clericos, aut religiosos familie pape, vł cardinaliū pdictoꝝ illoꝝqꝫ pcussores, ꝛ captores, ꝛ socios talia faciētiū, vel mādātiū, ꝛ habētes ratū vł dantes ꝯsiliū aut fauorē ꝛ defensatores eoꝝ, aut sciēter receptātes. Tales oēs. ꝯ. dicti sūt excōicati, vt in. c. felicis, de penis. lib. vj. Similiter excōicant pncipes, ꝛ senatores, ꝯsules, ptātes, rectores, siue alij dñi ꝛ eoꝝ officiales, q. j. mēsem a die notitie habite pdicto delicto nō puniunt pdictos delinquentes ꝯ tenorē. d. c. felicis, nec pñt absolui, nisi a pp exceptis pricipibꝰ, q pñt a suis ordinarijs absolui, vt ibi. ex q tex. in. §. qpp, no. Do. qđ iudex ecclesiasticꝰ pt punir iudicē laicū nō puniētē laicū delinquētē in rē ecclesiasticā. ¶ Sexagesimoseptimo, ꝯ oēs dātes lrāꝫ alicui occidēdi, capiēdi, seu alias in psonis, aut bonis suis, vel suoꝝ grauādi eos, q snias excōicationis, vel interdicti tulerint ꝯ quēcūqꝫ siue eos quoꝝ occasione sunt plate, vel obseruātes tales snias seu taliter excōicatis nolētes cōicare. Et lrāꝫ ipsaꝫ si fuit ad psonas grauādas reuocauerit, anteqꝫ in aliquo sit pcessum, vel si data lrā fuit ad bona eoꝝ capiēda, nisi. j. octo dieꝝ spatiū restitutionē fieri fecerint, vel satisfactionē, ꝛ lrāꝫ reuocauerit, oēs. n. hmōi sunt excōicati. p. c. qcūqꝫ. de

41 sen. excō. li. vj. ¶ † Sexagesimooctauo, ꝯ oēs xpianos, q in domo seruiūt iudeis vel saracenis, aut paganis, nā tales veniūt excōicādi. in. c. iudei, de iudeis. ¶ Sexagesimonono ꝯ oēs illos q equos, arma, ferrū, ligamina, ꝛ alia phibita deferūt saracenis, turcis, aut paganis. Nā tales veniūt excōicādi in. c. ita quorūdā de iude. illi vero q tpe guerꝛ hñt ꝯmerciū cū saracenis sunt excōicati ipso facto, in. c. qđ olim. Pyrate vero atqꝫ in eoꝝ nauibꝰ nauigātes lꝫ de iure nō sint ipso facto excōicati, excōicant tñ singulis annis in die cene, vnde no. Sic. in alle. c. ita quorūdā, qđ vbi delictū ꝯcernit totā xpianitatē seu dcorē fidei papa exercere iurisdictionē in laicos. ¶ Septuagesimo, ꝯ oēs, q iniuriose, vel temere pcusserint, cepint, aut bāniuerint aliquē epm, seu q pdicta mādauerint, vel fcā ab alijs rata habuerit, vel socius fuerit i his faciēdis, aut ꝯsiliū vel fauorē dederit, vel defensauerit eosdē. Nā hmōi sunt excōicati, p cle. j. de pe. nec pñt absolui ab alio qꝫ a roma. potifi. preterqꝫ in mortis articulo. ꝛ sīliter excōicati sunt bailliui, scabini, ꝯsules, necnō oēs officiales quocūqꝫ noie cēseant, q

42 in aliquo predictoꝝ fuerint culpabiles. ¶ † Septuagesimoprio ꝯ oēs dños tpales, q in terris seu locis eoꝝ interdicto suppositis cogūt celebrare diuina, aut q voce pconia seu p cāpanaꝝ pulsationē ad officia eadē audiēda aliquos presertim excōicationis, vel interdicti snia innodatos euocant, vel q excōicatis publice, aut interdictis phibēt, ne de ecclesijs exeāt, dū missaꝝ pagunt solēnia celebrātibus moniti gñaliter, vel spāliter, vt exeāt, tales. n. excōicant, p cle. grauis, de sen. excō. ꝛ sīliter si excōicati publice, ꝛ interdicti, q in ipsis sunt ecclesijs, postqꝫ fuerint noiatiꝫ moniti a celebrātibꝰ, vt exeāt remanere psūpserit sniaꝫ excōicatiōis incurrūt ꝛ a solo ro. pōti. pñt absolui, vt i alle. cle. ¶ Septuagesimosecūdo, ꝯ oēs, q sine lrā sedis apostolice noiationi electioni, vel assumptiōi in senatorē, capitaneū, patriciū aut rectorē, vel ad regimē vrbis rome assentiūt, vel se intromittūt p se vel aliū vltra annale spatiū, nisi ex ipsa vrbe naturaliter sint oriūdi, aut ꝯtinui habitatores, nec hñt ex territoriū talē ptāte, qđ possent euacuarꝛ rōnē ꝯstitutionis fundamēta. de elec. lib. vj. Tales. n. ibidē excōicant, ꝛ sīliter intēdētes vel inobediētes sic assumptis, ꝛ q ipsos noiauerint, elegerint, vł assumpserint, ꝛ dātes eis auxiliū ꝛc. Sꝫ hmōi ꝯstitutio, ꝛ ēt. c. j. de locato sunt locales, ꝛ in terra pape.

43 ¶ † Septuagesimotertio. ꝯ illos q mittūt scripturā, vel nūtiū, vł secrete loquunt cardinalibus, vel alicui eoꝝ existētibꝰ in ꝯclaui, p electione pape. Tales. n. sunt excōicati. in. c. vbi maius piculū. de elec. li. vj. ꝛ sīliter oēs dñi rectores alijqꝫ officiales cuiuscūqꝫ dignitatis, aut ꝯditionis existāt, q diligēter nō obseruāt, aut fraudē circa ea cōmittunt, q sibi precipiunt obseruāda in obitu summi pontificis moriētis in eoꝝ terra, vt hꝛ. d. c. vbi piculū. Nō itelligit domi. nisi tales officiales ipedirent de iure vel de facto, qꝛ tūc nō ligarent. ¶ Septuagesimoqrto, in oēs, q p se vel p alios spoliādo seu alias iniuste psequēdo grauare psūpserint in hñficijs seu alijs bonis suis clericos, vel qslibet psonas ecclesiasticas aut eoꝝ ꝯsanguineos, vel ecclesias, monasteria, seu loca cetera ex eo qđ tales psone ecclesiastice, ad quos spectat electio, noluerint vel nolūt eligere eū p q rogabant, tales. n. excōicati sunt p. c. sciant cūcti. de ele. lib. vj. vbi do. post Archi. dt qđ spoliādo intelligit siue auferāt latēter siue vastēt quocūqꝫ mō, siue inuadāt imobilia, siue rapiāt mobilia p vim ꝛ publice, siue fraudēt p dolū ꝛc. ¶ Septuagesimoqnto in eos, q regalia siue collectā, q fit noie impatoris, aut regis, seu vectigalia a rege ꝯcessa ecclesijs, aut custodiā, siue gardiā, vł aduocatiōis seu dfēsiōis titulū in ecclesijs, monasterijs aut alijs pijs locis vacātibꝰ d nouo vsurpādo bona ecclīaꝝ, mōastrioꝝ, aut locoꝝ ipsoꝝ occupar psumūt cuiuscūqꝫ sint dignitatis, nā tales sunt excōicati, si pdicta iura d nouo vsurpēt, vcꝫ a. xl. an. citra ſm Bar. in. c. gñali. de elec. lib. vj. ꝛ ēt ante illius vsurpationis bona vacātiū pdictoꝝ occupēt, aliter non essent excōicati, ſm do. in palle. c. ¶ Septuagesimosexto in oēs illos, q absolutionē, vel reuocationē quācūqꝫ a snia excōicatiōis suspēsionis, vel interdicti extorserint p viꝫ aut metū, nā oēs tales sunt excōicati, p. c. vnicū, de his q vi metusue cau. fi. lib. vj. Nō itelligi dꝫ ſm gl. ꝛ Archi. si absolutio, vel reuocatio sit fcā, qꝛ si iudex noluisset absoluere, vel reuocare ñ haberet locū pena pdicta ꝛ hꝫ locū ēt si snia sit iniusta, vt no. ibidē. Dñt tñ officiarij regij pdictā, ꝛ qsdā alias dcretales p Bonifaciū octauū in odiū regis editas nō fuisse admissas in regno Frācie. ꝛ iđ nō seruari. ¶ Septuagesimoseptimo, in oēs ꝯpellētes cuiuscūqꝫ ꝯditionis sint platos, vel eccl esiasticas psonas ad submittēdū ecclesias subiciēdo bona imobilia, vel supponēdū iura ecclesiastica laicis, vł recognoscēdū seu pñtēdū se tenere ab illis tanqꝫ a supioribus vel ad statuēdū eosdē laicos tanqꝫ patronos, vel aduocatos ecclesiaꝝ, seu bonoꝝ ipsaꝝ i ppetuū, seu ad nō modicū tps sine capituli cōsensu, ꝛ lrā speciali sedis apostolice. Nā tales excōicati sunt p. c. hꝫ ꝯsultissimo. de re. eccle. nō alie. li. vj. ¶ Et pariter sunt excōicati oēs laici, q ex lrā pape, ꝛ ꝯsensu capituli ꝯtus inierūt d ecclesiasticis imobilibꝰ, vel inirēt in futurū, si aliqđ plusqꝫ iportat natura ꝯtuū ipsoꝝ, vel pactū in eis factū vsurpauerint, vel exegerint, si moniti legitime nō desistūt ab hmōi vsurpatione restituēdo ēt taliter vsurpata, vt in pdicto. c. ¶ Septuagesimooctauo ꝯ oēs, q p se, vel alios suo noie, vel alieno ab ecclesijs vel ecclesiasticis psonis exigūt pedagia, vel guidagia, p rebus suis, ppijs, qs deferūt, vel deferri faciūt nō cā negotiatiōis, nā tales excōicant p. c. qqꝫ. de cēsib. lib. vj. si sint singulares psone. Si cōitas, vniuersitas, aut collegiū ecclesiastico subijciunt interdicto. ¶ Septuagesimonono ꝯ oēs q literaꝝ apostolicaꝝ ipetratores vel alios ad foꝝ ecclīasticū recurrētes sup causis, q ad eūdē foꝝ de iure vel de antiq ꝯsuetudine ptinere noscunt, cōpellūt, seu cōpelli pcurāt, aut p se, vel p aliū ipediūt, ne corā iudicibꝰ ecclesiasticis dlegatis, seu ordinarijs possint iustitiā obtinere, vel qrelā d dictis causis corā eis pponere iudices ecclesiasticos, vel ipetrātes, aut litigātes, seu litigare volētes, aut ppinqs ipsoꝝ, seu res illoꝝ aut ecclesiaꝝ suaꝝ ēt p captionē modis vel alijs qbuscūqꝫ aggrauāt cū dātibꝰ auxiliū, ꝯsiliū vel fauorē ad pdicta. tales. n. sunt excōicati, p. c. qm. de imu. eccle. lib. vj. Nec dñt absolui, nisi prius integre satisfecerint tā iudici, cuius iurisdictionē in casu cuius cognitio ad ipsuꝫ de iure, vel de ꝯsuetudine ptinebat, pturbauerint qꝫ parti pturbate de iniuria, dānis, expēsis ꝛ interesse, vt in ꝑalle. c. qm. qđ pariter officiarij dicūt in regno nō fuisse receptū. ¶ Octuagesimo. ꝯ oēs seculares dñiū obtinentes q suis subditis interdicūt, ne platis, aut clericis seu psonis ecclīasticis qcūqꝫ vēdāt, aut emāt aliqđ ab eisdē, nec ipsis bladū molāt, coquāt panē, aut alia obseqa exhiber psumāt tales. n. sunt excōicati ipso facto p. c. eos. de imu. ec. li. vj. ¶ Octuagesimoprio, in doctores, ꝛ magros, q religiosos habitu suo dimisso leges, vł phisicā docēt, vel in scholis suis retiner psumūt, nā tales excōicant, p. c. vt piculosa. ne cle. vł mo. li. vj. ¶ Octuagesimoscđo. In oēs q psumpserint ecclīastice sepulture tradere hꝛticos, credētes, receptatores, defensores, vel fautores eoꝝ sciēter, sunt. n. excōicati p. c. qcūqꝫ. de here. lib. vj. nec dñt absolui, nisi pprijs manibus publice extumulēt hmōi corpa dānatoꝝ, vt ibidē. ¶ Octuagesimotertio. Cōtra ptātes, dños tpales, rectores, vł eoꝝ officiales seu balliuos, q de crimine heresis cognoscūt vel iudicāt, siue si captos p eodē crimine absqꝫ epoꝝ vel inquisitione licentia a carcere liberant vel executionē pro hmōi crimine eis a diocesano vel inqsitoribus iniunctā nō implēt, put ad eoꝝ spectat offm. Etiaꝫ si directe, vel indirecte presumūt sniam diocesanoꝝ, vel inqsitoꝝ ꝛ processum impedire, vel si diocesanū, vel inqsitoribus presumserint se opponere in his que ad prefactus fidei negotium incūbunt, aut aliter impedire, cum omnibus dantibus eisdē in premissis, auxiliū, ꝯsilium vel fauorē, nam oēs sunt excōicati, vt i. c. inqsitionis. de here. lib. vj. Si hoc fecerint animo, impediēdi predictum

dictū offm̄,bm Matthe.alias secus de quo iā tetigi gn̄aliter.§.i
bmōi pte.§.lij.❡Octuagesimoquarto.ꝯ illos qui p assasinos ali
quē interficiūt,seu interfici mādauerūt,nā tales lꝫ mors forsan se
cuta nō fuerit,cū ipsoꝝ receptatoribus,ꝺfensoribus,seu occulta
toribus,sunt excōicati,ꝛ alias diffidati ꝛc.vt in.c.de homi.li.vj.
de quo.§.in.xviij.fallē.regu.j.❡Octuasimoqnto,ꝯ oēs psonas
ecclesiasticas singulares cuiuscūqꝫ dignitatis ꝯditionis,aut stat⁹
collegia,ꝛ vniuersitates,q̄ vsurarijs alienigenis ꝯcedūt domos
ad fenus exercēdū,tales eniꝫ excōicanꝰ in.c.j.de vsur.li.vj.ꝛ vni
uersitates ꝛ collegia interdicunꝰ.Et si laici fuerint ab bmōi exces
su cōpescēdi sunt p cēsurā ecclesiasticā ab ordinarijs locoꝝ,vt ibi
dē ❡Octuagesimosexto,in oēs ꝯcedētes repsalias ꝯ psonas ec
clesiasticas,vel eoꝝ bona,vl'si gn̄aliter ꝯcessas pretextu cuiusuis
ꝯsuetudinis ad easdē referūt,seu extēdūt,nisi intra mēsem a die
ꝯcessionis reuocēt,si sint psone singulares sunt excōicati.in.c.vni
co.ꝺ iniur.li.vj.❡Octuagesimoseptimo,i oēs q sequestrationē
q̄ fieri dꝫ de bn̄ficio p trienniū integrū pacifice nō possesso post sniaꝫ
diffinitiuā ꝯ possessorē apud sedē apostolicā dūtaxat in petitorio
vel possessorio ꝓmulgatā impedire,vel fructus sequestratos,qui
supsunt oneri tenētis sequestrū,occupare presumpserit,qꝛ ēt sūt
excōicati,vt in cle.vnica.de sequest.pos.ꝛ fruc.❡Octuagesimo
octauo.Cōtra oēs ipediētes visitatores monialiū quarūcūqꝫ ꝛ
ēt canonicaꝝ regulariū in his que ptinēt ad offm̄ visitatiōis ea
rūdē,nā tales,si moniti nō desistāt,sunt excōicati,vt pꝫ in cle.attē
dētes.de statu re.in fi.ꝛ vide ibi Zaba.qui ponit ꝙ tria requirunꝰ,
ad hoc,vt qs incurrat dictā penā.❡Octuagesimonono ꝯ oēs
statū beguinaꝝ assumētes,vel assumptū sectantes,ꝛ q assumēti
bus dant auxiliū,ꝯsiliū,vel fauorē,directe,vel indirecte,qm̄ ta
les excōicanꝰ,p cle.j.de relig.domi.❡Nonagesimo.Cōtra oēs
sciētes ꝯhētes matrimoniū in gradibus ꝯsanguinitatis,vel affi
nitatis ꝓhibitis,necnō ꝯhētes cū monialibus.Tales ēt excōicā
tur in cle.vnica.de ꝯsan.vel affi.❡Nonagesimoprio in oēs po
testates,capitaneos,rectores,ꝯsules,iudices,ꝯsiliarios,aut alios
quosuis officiales,q faciūt statuta,scribūt vel dictāt ꝙ vsure sol
uanꝰ,aut solute nō restituanꝰ cū repeuntur.Et q bm illa statuta
scienter iudicare presumpserint.Et si predicta statuta hactenus
edita de libris cōmunitatū ipsaꝝ nō deleuerint si hn̄t ptātē super
h̄ intra tres mēses.Et quoscūqꝫ p̄dictos presumētes obseruare
dicta statuta,siue ꝯsuetudīes effectū eoꝝ sumētes quoquō,sunt
eniꝫ excōicati p cle.vnicā.de vsur.An āt alij a.§.notatis incidāt
in predictā penā,vide ibi p Pau.ꝛ Zaba.❡Nonagesimosecū
do,in oēs q participāt excōicatis publice in crīe dānato anteq̄
factū fuisset,pp qđ fuere excōicati,nā tales eadē excōicatiōe li
44 ganꝰ.c.nup.ꝛ.c.si ꝯcubine.de sen.exc.❡†Nonagesimotertio ꝺ
arris datis ꝓ matrimonio ecclesia pōt indirecte cognoscere bm
Fed.de se.ꝯs.clxix.circa fi.❡Nonagesimoquarto,eps̄ vel alius
prelatus pōt esse delegatus principis,no.Sic.in.c.inter dilectos
de fi.instru.ꝛ Cal.in titu.de offi.le.ꝯsi.vj.Jo.an.in addi.Spec.
in titu.de assesso.§.dꝫ ver.sꝫ nūqđ.a talibus tn̄ dn̄t abstinere,per.
c.teqꝫ.xj.q.j.ꝛ.c.de presentiū.xvj.q.j.ꝛ facit.l.petita.C.de epis.ꝛ
cle.nisi materia ꝯcernat animā,vt p Sicu.ꝛ Ana.in.c.in archie
piscopatu.de rap.tn̄ iudiciū nō est nullū,cū iurisdictio sit habitu
penes ecclesiā,vt late no.p Ant.ꝛ Sicu.in.c.decernimus.ꝺ iu.ꝛ
facit qđ no.Jnn.in.c.j.de obli.ad rō.vbi ꝓ vna cā pōt cleric⁹ esse
ꝓcurator laici,lꝫ nō in pluribus.no.Sicu.c.p venerabilē.q fil.si.
legi.faciūt no.p Prepo.in.c.cū parati de appel.ꝛ Bal.in titu.
de pa.ꝯstā.§.in ciuitate.in prin.ꝛ gl.in.c.reprehēsibilis.xxiij.q.
viij.ꝛ.xvij.di.c.eps̄.❡Nonagesimoqnto.licite prelati impēdūt
cōsiliū,ꝛ auxiliū dn̄is tpalibus pro ꝯseruatione reipublice,maxi
me instante magna regni turbatione.no.Sicul.in.c.nō est de vo
to.ad hoc Jnno.in.c.lꝫ ex suscepto.de foro cōpe.vbi dicit ꝙ rebel
les imperij papa domare potest,quod per Sicul.extollitꝰ in.c.
quod super his.ij.col.de voto.ꝛ in.c.nouit.in.ij.no.de iud.ꝛ i.c.
excōicamus.in.§.catholici.de hereti.ꝛ ibi Ana.in fi.ꝛ idē Si
cu.in.c.j.vlt.col.de offi.ordi.ꝛ in alle.c.lꝫ.iij.iiij.ꝛ.vij.col.ꝛ idem
Fel.in.c.col.❡Ex quo arguit idē Si.qđ prelatus pōt esse de cō
silio regis,put epi ꝛ prelati nostri poptime studēt in presenti re
gno pticare.facit qđ legitꝰ ꝛ no.in.c.i archiepatu.de rap.ꝛ facit
qđ hr̄ in.c.duo sunt.xcvj.di.ꝛ qđ no.p Bal.ꝛ Saly.in auc.ha
45 bita.C.ne fi.p patre.❡†Nonagesimosexto,eps̄ pōt excōicare
principē laicū sue dio.gl.in.c.si aūt.xj.q.iij.ꝛ in.c.oēs.de maio.ꝛ
obe.gl.in.c.duo sunt.xcvj.di.ꝛ xviij.dis.qm̄ qdā.lxiij.dist.c.valē
tinianus.ꝛ.c.dilecto.de sen.excō.lib.vj.ꝛ pōt ipsum principē iu
dicare.c.impator.in fi.xcvj.di.ꝛ.xj.q.j.c.sacerdotibus.❡No
nagesimoseptimo,eps̄ pōt administrare bona principis laici,ab
eo tn̄ nō poterit carcerari ꝓ rōne reddēda,hꝫ gl.ꝛ doc.in.c.dile
tus.ꝺ appel.nisi ꝺ fuga foret suspectus,p no.Jnn.in.c.vt fame.
de sen.excō.ꝛ Jo.an.in.c.nullus.de pig.ꝛ in.c.cū nō ab hoīe.de
iud.❡Nonagesimooctauo,eps̄ rōne iuramēti pōt cognoscerꝰ ꝺ
prauitate,vel simulatione ꝯctus.no.Bal.in.l.ordinarij.C.de rei
ven.Jo.de prato.in.l.q proprio.ff.de pc.fa.q̄ dixi.§.in istius p
46 tis.§.xxij.❡†Nonagesimonono,si iudex secularis est suspectus
in aliqua cā,tūc de iure pōt adire eps̄.gl.ita dicit.xj.q.i.in sum.ꝛ
facit in auc.vt diffe.iud.§.j.ꝛ pe.co.ix.imo est eidē addēdus epe.
C.de iud.auc.si vero.l.aptissimi.C.eo.titu.ꝛ Spe.ti.de recusa.
§.ij.in prin.❡Centesimo.Cognoscit eps̄ de ꝯuenticula laicoꝝ.
c.ꝯuēticula.ꝛ ibi Bal.de pace iur.fir.❡Cētesimoprimo,facit
solui dotē ēt nudo pacto ꝓmissam.Bal.in.l.j.C.de ꝓmissio.do.
Host.ꝛ Jo.an.post Jnno.in.c.de prudētia.de do.inter vi.ꝛ vxo.
❡Cētesimosecundo,eps̄ exeqꝰ sniaꝫ latā p iudicē laicū ꝯ clericū
recouētum ad literas iudicis laici bm Jo.de imo.in.c.postulasti.
47 de fo.cōpe.ꝛ ibi Sicu.ꝛ Jo.an.in.c.j.de mutu.pe.❡†Centesi
motertio eps̄ est iudex reductionis a laudo lato p clericū ꝛ laicū
Bal.ꝛ Bar.in.l.precipimus.in fi.C.de ap.vt dictū est.§.in hu
ius partis.§.xiij.Maxie qn̄ laudū est iuratū.c.cū.C.laicus.ꝺ fo
ro cōpe.ꝛ.c.venerabilē,de elec.An.in.c.quintauallis.de iureiu.
vel si laudū sit de matrimonio vel re spirituali,vel si nutriat pec
catū euidēs,vt in.c.nouit.de iudi.c.ij.de arbi.vel si pro parte ec
clesie petaꝰ reductio.c.cū sit generale,de foro cōpe.❡Centesi
moqrto,cleric⁹ succedēs laico dꝫ corā suo iudice ꝯueniri,hꝫ bar.
in.l.heres.absēs in prin.ff.de iudi.ꝛ Bal.in.l.ij.C.vt in possessio
48 nē lega.❡†Centesimoquinto.Clericus minor pōt petere in in
teg.resti.corā iudice ecclesiastico ꝯ laicū ēt in bonis patrimoniali
bus.casus est in.c.ꝯstitutis,de in inte.resti.ꝛ ibi Anto.ꝛ Phili.
in rub.de ap.in fi.idē tꝫ Sicul.in allega.c.in.j.not.ꝛ idē Fely.in.
c.cū sit gn̄ale.ij.col.de fo.cōpe.ꝛ idē est dōm de ecclesia,vt possit
petere in inte.resti.corā ecclesiastico iudice ꝯ laicū,ita tenēt Jnn.
49 Sicu.ꝛ Fel.in alle.c.ꝯstitutus.ꝛ.c.cū sit generale.❡†Cētesimo
sexto,Laicus ꝛ clericus correi debēdi dꝫ corā epo ꝯueniri,tenet
Bar.in.l.iurisperitos.§.cū oriūdus.ff.de excu.tu.❡Cētesimose
ptimo.Laici possunt in foro ecclesiastico rōne cuiuscūqꝫ peccati
ꝯueniri.tex.in.c.nouit.de iudi.iuncta gl.super ver.corrigere,qđ
qualiter intelligatur,vide Pe.de anc.in preealle.c.ea que.q.viij.
de regu.iur.lib.vj.ꝛ p doc.in preealleg.c.nouit.vbi p cū disputa
tur,an tutus exceptione rei iudi.p iudicem secularē possit denun
tiari corā ecclesiastico de iniquitate sententie,vide que scripsi.§.
50 eo.§.iiij.ex premissis.❡†Cētesimooctauo,miserabilis psona pt
laicū interdicto vnde vi corā ecclesiastico iudice ꝯuenire,ēt si res
subtracta feudalis esse dicaꝰ p tex.in.c.ex parte.B.de fo.cōpe.
ꝙ tpales officiarij patienter nō tolerarent p ea que scripsi.§.in.ij.
reg.fallen.xxiij.❡Centesimonono,iudex laicus negligēs face
re iustitiam p ecclesiasticū iudicē cōpelli potest.no.gl.in.c.iudei.
in.ij.de iude.ꝛ.c.excōicamus.in.j.gl.de here.et.xxiij.q.ij.c.do
51 minus.in glo.j.dixi.§.eo.§.vj.ꝛ.§.v.❡†Centesimodecimo iu
dex ecclesiasticus ꝛ secularis possunt in aliquibus casibus ꝯcur
rere in cause cognitione,vt in auc.si vero.C.de iudi.Et qn̄qꝫ ra
tione necessitatis indiuisibilis instātie,vt cum volo cōuenire cle
ricū ꝛ laicū obligatos insolidū ratione contractus vel admini
strationis,puta qꝛ fuerint executores testamenti,vel in alijs cau
sis,in quibus apud eundem iudicem est agendum.ff.de quib.re.
apud eū.l.j.ꝛ.c.cū martinus.de ꝯsti.ita dicit Pet.de ancha.in
alle.c.ea q̄.de re.iur.lib.vj.q.j.Et ibi vide ad quē cū erit appellā
dū,ꝛ ꝯcludit ꝙ vterqꝫ supior ēt erit adeūdus in cā applōnis.ꝛ si
nō esset possibilis iste ꝯcursus erit adeundus iudex ecclesiasticus
tāq̄ dignior p.c.q̄to.ꝺ iud.ꝛ.c.qđ i dubijs.de ꝯse.eccle.vel alt.
ꝛ no.Bar.in.l.j.in prin.ff.de ap.Bal.in.l.p̄cim⁹.ꝺ ap.C.❡Cē
tesimoundecio.Laic⁹ ꝯuētus corā papa,si dicat ipsuꝫ nō eē iudi
cē suū cōpetētē inepte excipit,hꝫ dꝫ dicere papa nō habere in ip
sum exercitiū iurisdictionis.Jta Milus tꝫ in verb.iurisdictio.§.
iurisdictionis ꝓrogatio.Et ita dr̄ praticari in Rota,ꝛ dixi.§.in
ij.ꝯclone.❡Cētesimoduodecimo.papa hꝫ iurisdictionē in oēs
laicos quo ad decidēda dubia legistaꝝ,in qb⁹ sunt varie opi.do
cto.no.Ant.in.c.sup.col.iiij.ꝟ.no.iiij.de rescrip.❡†Cētesimo
52 decimotertio.papa deponere pōt laicū a sua dignitate.glo.in.c.
nullus.xj.q.j.xvj.q.iiij.c.si qs deinceps.ꝛ.c.adrianus.lxiij.dist.
idē ē ꝺ quolibet iudice ecclesiastico,qꝛ priuare pōt iudicē secularē
offō laicali.ꝛ ipsuꝫ inhabilitare,si n̄ vult obedire in his qb⁹ ē sub
ditus iudici ecclesiastico,vt no.do.in.c.vt offm̄.§.statuim⁹.ꝺ he
re.lib.vj.❡Cētesimodecimoquarto.papa pōt absoluere laicos
vasallos a subiectione principis tpalis.c.graue.de exces.prela.
❡Centesimodecimoquinto papa ex cā pōt absoluere aliquē ab
obligatione q̄sita laico q ei nō subest quo ad tpalē iurisdictioneꝫ

Tractatus continens caſus in quibus Judex ſecularis poteſt manus in pſonas clericorum ſine metu excõmunicationis imponere, excellentiſſimi doctoris D. Bernardi Laurenti, primi preſidentis Tholoſe.

SVMMARIVM

1 Juriſdictiones diſtincte debent eſſe.
Juriſdictio eccleſiaſtica temporali maior cenſetur.
2 Leges ſacros canones imitari non pudet.
Juriſdictio vna alijs non debet eſſe impedimento.
3 Laici in clericos nullũ iuriſdictionis actuꝫ exercere poſſunt.
4 Laicus in clericũ iuriſdictionẽ hꝫ in cã recõuentionis ⁊ feudali.
5 Clerici a laicoꝝ poteſtate exempti ſunt ſummi dei auctoritate.
6 Judices ſeculares nullã in clericos iuriſdictionẽ exercere pñt.
7 Percutiens clericũ in ſeptẽ caſibus excõicationẽ nõ incurrit.
8 Judex ſecularis ſex caſibus clericum coercere poteſt.
9 Clericus per iudicem ſecularem puniri poteſt, ſi ſeuis, ⁊ enormibus ſe immiſcuerit.
10 Clericum militarẽ habitum gerentem percutiens, non efficitur excommunicatus,
11 Clericus vitam turpeꝫ ducens trina per annuꝫ facta monitione, omni priuilegio clericali ſpoliatur.
12 Cardinales ad celebrandam romani epiſcopi electioneꝫ poſſunt includi per dominos temporales.
13 Curialis effect⁹ clericus p ſecularẽ iudicẽ ad curiã reuocari põt.
14 Clericus attentans aliquid in iuriſdictionis temporalis preiudicium, poteſt per iudicem ſecularem coerceri.
15 Juriſdictio eccleſiaſtica iuſte defendi debet, non tamen iniuſte.
16 Executio multe pecuniarie non contra perſonã clerici, aut in bonis eccleſiaſticis fieri dꝫ, ſed in bonis ſuis temporalibus.
17 Judex ſecularis de poſſeſſorio cauſe ſeu rei eccleſiaſtice poteſt cognoſcere.
18 Epiſcopi olim territorio carentes, ſuas non exequebanť ſñias.
19 Judex ſecularis ſex caſibus clericũ capeř, ⁊ carceri mãcipare pt.
20 Judex ſecularis clericum in flagranti crimine comprehenſum p. xx. horas detinere poteſt.
21 Creditor poteſt debitorem clericum de fuga ſuſpectum capere.
22 Verbum dei non dꝫ adulterari, nec de deo eſt aliquid falſi, etiam in eius laudem aſtruendum, quod pleriq3 faciunt, mandata ipſius negligentes, vt ſuas ſtabiliant adinuentiones.

Uoniam frequenter intueor modernis tpibus clericos capi diſtringi, ⁊ plerũq3 iudicari a tpalibus iudicibus, ſiue magiſtratibus, igiť vigilanti ſtudio inueſtigare curaui totis pro viribus, an ⁊ qñ hoc ſit eis licitũ, ſcꝫ laicis imponere manus in pſonas clericoruꝫ ſine metu excõicationis, atq3 offen-
1 ſa diuini iudicij. ¶ † Primitus eſt
preſupponẽdũ, ꝙ iuriſdictiones ſunt diſtincte, in auc. quo. opor. epi. ⁊ cleri. colla. j. circa prin. iuncto. c. nouit. de iudi. extra cũ concordã. Juriſdictio tñ eccleſiaſtica maior eſt ⁊ excellẽtior tpali, in.
2 c. ſolite. de maio. ⁊ obe. † Jdeo dicit imperator qđ leges nõ dedignanť ſacros canones imitari. i auct. vt cler. apud propri. epi. §. penul. colla. vj. iuncto. c. clerici. de iudi. ⁊ c. cũ ſm. de ſecũd. nup. Qua de re vna iuriſdictio nõ dꝫ aliã impedire. vt. d. c. nouit. de iudi. iuncta. l. ꝯſulta diualia. C. de teſta. imo potius vna aliã iuuare dꝫ, vt. xxiij. q. ij. dñs. iuncta. l. ſi. circa prin. de re mili. li. xij. C. Et ibi de hoc p Lucã de pen. De quo ẽt egregie loqť Guil. de mon. lauduno in. c. j. circa fi. de foro cõpe. in cle. ⁊ eſt tex. in. c. j. de offi.
3 ordi. † Unde hec eſt regula, ꝙ laici in clericos nullã habent iuriſdictionẽ, nec in criminalibus, vt in. c. at ſi clerici. ⁊ in. c. cũ non ab hoie extra de iud. ⁊ in. c. j. ⁊. ij. q. xj. cũ ꝯcor. Nec ẽt in cã pecuniaria ex criali, deſcẽdente, vt no. Jo. xxxij. diſtin. c. ad hec. ⁊ in. c. adrianus. lxiij. di. Jtẽ Bernar. ⁊ Hoſt. in. c. decernimus, de iudi. ⁊ in. c. ij. de foro cõpe. ⁊ ibidẽ hoc tꝫ Jo. an. idẽ no. in. c. j. de cler. ꝯiug. lib. vj. Nec in cã mere ciuili. in. c. non liceat. iij. q. vj. ⁊ ẽ hoc expeditũ in. c. j. ⁊. ij. xj. q. j. ⁊ in. c. qualiter, ⁊ qñ. de iudi. qđ tenent Hoſt. ⁊ Joã. an. in. c. clerici. de iudi. de quo ẽt in. c. qđ clericis. de fo. cõpe. ⁊ in. c. vex. eo. titu. p Jo. an. ita ẽt no. Hug. xj. q. j. c. clericum. ⁊ in. c. alleg. vnico. de cleri. coniug. lib. vj. facit optime. c. ſeculares. de fo. cõpe. lib. vj. cũ ꝯcor. ibi ſignatis vbi eſt hodie de
4 claratũ. † Jn h̃ tñ vltio mẽbro dicũt noſtri maiores excipi duos caſus.
¶ Primus caſus eſt in cã reconuentionis.
¶ Secundus caſus eſt in cã feudali, lꝫ de hoc ſint opiniones ꝯtrarie, tñ Jnno. h̃ tꝫ in. c. vex. de fo. cõpe. dicẽs qđ ſi in cã feudali dñs clericũ vaſallũ diſtringat vľ alias repellat, nõ incidit in canonẽ ⁊c. de quo plene diſputat Henri. bohic. in. c. al. at ſi clerici. de iudici. hec tñ iura predicta familiaria, vnde ꝓbatio eſt familiaris vt dicit Jo. in. c. pꝫ. xj. q. iij. qñ vnus papaliũ papã inducit in teſtẽ vt recitat Jo. j. Romani principes. de iureiur. in cle. ſup verbo, bonifacius. hoc tñ nõ obſtante nullus fidelis abnegare dꝫ iſtoruꝫ iuriũ ⁊ ſimiliũ auctoritatẽ. abſit eniꝫ dicere vt ſcriptura mentiať. xiij. q. v. qd ergo ⁊c. Preterea predicta approbantur nõ ſolum auctoribus iuris canonici, imo ⁊ auctoribus iuris diuini, ⁊ ẽt ci-
5 uilis, † qm̃ clerici ſunt exẽpti a poteſtate laicoꝝ auctoritate ſummi dei oium reꝝ conditoris, ꝑut legiť in. c. cũ ad vex. c. duo ſunt ⁊. c. imperator. xcvj. di. ſm Guil. de mõte lau in. c. j. de offi. ordi. in cle. de quo plane p Jnn. in. c. ſi quis. de maio. ⁊ obe. Et pleni⁹ p ipſum. in. c. lꝫ de fo. cõpe. vbi plene ipſe Jnno. diſſerit de iuriſdictione eccleſiaſtica, ⁊ de illius origine, ⁊ progreſſu. De libertatibus vero ⁊ priuilegijs a deo ⁊ a principibus ꝯceſſis ipſi eccleſie, ⁊ pſonis, ⁊ bonis clericorum, eleganter ponit Jnno. in. c. nouerit. de ſen. excõ. extra. vbi de hoc remitto cã breuitatis. Unde veritas teſtať ſacri eloquij dicens, Nolite tãgere Chriſtos meos ⁊ in ꝓphetis meis nolite malignari. Ulterius predicta cõprobãtur auctoritate iuris ciuilis, in auctẽ. ſtatuimus. C. de epiſ. ⁊ cle-
6 ri. vbi ad literam pꝫ † ꝙ iudices tpales nullã habẽt iuriſdictionẽ, nec in crialibus, nec in ciuilibus in pſonis clericoꝝ. Per quam auctoritatẽ dicunt ibi doc. ⁊ precipue Bal. ꝙ oia alia iura ciuilia que dicebãt laicos hr̃e aliquã iuriſdictionẽ in clericos ſunt correcta p illã auc. vt. l. nullũ. C. de teſti. ⁊. l. addictos. C. de epiſ. aud. cũ ſi. tractãt Hoſt. ⁊ Jo. an. in. c. vex. de fo. cõpe. Omnis tñ diffinitio in iure piculoſa eſt, parum eſt quin ſubuerti poſſit. l. ois diffinitio. ff. de regu. iur. Jdeo libet caſus a p̃dictis exceptos hic enumerare. Ea de re ſubijciã ſeptẽ caſus in qbus verberãs clericum nõ incidit in ſñiaꝫ excõicationis. Et ſex in qbus clerici diſtringũtur p ſeculares iudices. ⁊ alios ſex in qbus laici capiunt clericos abſq3 metu excõicationis. Quos caſus recollegi ex varijs paſſi-
7 bus iuris ⁊ diuerſorũ doctoꝝ ꝯcluſionibus. † Sunt igiť ſeptẽ caſus, in qbus quis pcutiendo clericũ nõ incidit in ſñiam excõmunicationis, quos enumerat Jnno. in. c. nõ dubium, de ſentẽ. excõ.
¶ Primus eſt, cũ bono zelo cã correctionis qs clericũ verberat vt pater, mater, magiſter, ⁊ prelatus, vt in. c. j. đ ſen. excõ. ⁊ ibi de hoc p Henri. bohic. ¶ Secũdus eſt, ſi cũ iocoſa leuitate, vt in. c. j. ⁊ ibi p Henri. in. ij. di. ¶ Tertius, cũ qs inuenerit clericũ turpiter agentẽ cũ vxore, ſorore, ⁊ matre, de quo in. c. ſi vere. de ſentẽ. ex. in. ij. di. p Henri. ¶ Quartus, ſi vim vi repellat, vt in. d. c. ſi vero. ⁊ ibi de hoc p Henri. in. j. di. ¶ Quintus, ſi ignorauit eũ eſſe clericũ. c. ſi vero. ij. ⁊ ibi de hoc p Henri. in. j. di. ¶ Sextus ſi inuenerit clericũ apaſtorã. ſ. nõ deferendo habitũ, ⁊ tõſurã clericalem poſt trinã monitionẽ, vel ſi ſeuis, ⁊ enormibus ſe immiſceat ſine habitu ⁊ tõſura clericalibus ſine monitiõe, de quo tñ latius inferius dicã. ¶ Septimus ⁊ vltimus, cũ clericus ſe prorſus tranſfert ad actus ꝯrios clericatui, vt qr efficiť miles ſe immiſcẽdo ſeuis ⁊ enormibus, vt qr bigamus efficiť. ⁊ ẽt de his dicam in ſeq.
8 Preterea † ⁊ ſecũdo repio ſex caſus, in qbus iudex tẽporalis coercere põt clericũ. ¶ Primus ẽ qñ clericus incorrigibilis eſt, ⁊ ẽ degradatus, ⁊ traditus brachio ſeculari in. c. cũ nõ ab hoie. cũ ꝯcor. ſuis. de iudi. ⁊ intelligo, ꝙ ſit degradatus iuxta formã. c. degradato. de peñ. li. vj. Caſus aũt in qbus cleric⁹ tradiť brachio ſeculari enumeranť p gl. in. c. ad abolẽdã. extra de here. ¶ Secũdus caſus eſt, vbicunq3 eccleſiaſtica ptãs deficit, iuxta ea q̃ notã. in. c. princeps. xxxiij. q. v. in. c. filijs. xvj. q. vij. vbi dicit tex. ꝙ metropolitano diſſipante bona eccleſie adeať regia dignitas. ⁊ ibidẽ p gl. vide ẽt p Lu. de pẽ. in. l. ſi coloni. C. de agrico. ⁊ cenſi. lib. xj. ¶ Tertius, qñ p eccleſiã inuocatur
9 brachiũ ſeculare in. c. j. cũ ibi no. de offi. or. ¶ † Quartus, vbicũq3 clericus ſe immiſcet ſeuis ⁊ enormibus. in. c. ex pte. iij. đ priuile. iuncto. c. ꝑpendimus. ⁊. c. cũ nõ ab hoie. de ſent. excõ. vbi de hoc, de quo latiſſime p Henri. in. c. vt fame. de ſen. excõ. ⁊ in. c. ex literis. in. iij. di. extra de vi. ⁊ hone. cler. vbi inter cetera legiť, ꝙ ſi clericus facit ꝯ ſtatutũ clericale aſſumẽdo militiã, immiſcendo ſe ſeuis, ⁊ turpib⁹ vel apoſtatãdo ab ordine clericali pariter enormia ꝯmittẽdo. ſine laicali monitione, exuiť oi priuilegio clericali,
10 hoc idẽ tꝫ Jnn. in. c. in audiẽdo de ſen. excõ. q tex. dicit † ꝙ clericus aſſumens

cus assumens habitum militarem si tertio monitus nõ desistat si capit, seu percutit per tales laicos, nõ sunt tales laici excõicati. Inn. tñ supplet sup v̄bo, moniti subaudi maxime. Et nota q̄ ille tex. nõ dicit q̄ se seuis ꝛ enormibus imisceat, sed solũ q̄ habitũ militare assũpserit. Sed in. c. j. ꝺ aposta. Inn. dicit q̄ ad hoc, qꝺ pdat pͥuilegiũ clericale duo requirunt. s. q̄ se transferat ad ha-
11 bitũ militarē, ꝛ q̄ seua ꝛ enormia cõmittat. † Si aũt clericus vitã turpē ducat, vt qꝛ est publicus ioculator, buffo, seu goliardus, tũc siue sit in sacris, siue nõ, post annũ ipso iure, vel ēt intra annũ trina tñ monitiõe p̄cedēte ppetuo exuit omni pͥuilegio clericali. in. c. vnico. de vit. ꝛ hone. cler. lib. vj. Si v̄o alias turpē clericus exerceat vitã, vt carnificũ, macellarioꝝ, vl' tabernarioꝝ psonalr, tñ post trinã monitionē post terminũ cõpetentē arbitrio mouentis p̄fixũ, si sit ꝯiugatus oĩno si nõ sit ꝯiugatus in rebus. Et tũc si oĩo icedat in habitu laicali ēt in psona pͥuilegiũ clericale quã-
12 diu in p̄missis insistit amittit, vt in cle. j. de vi. ꝛ bo. cle. ¶ † Quintus est in casu. c. vbi maius periculũ. de elec. lib. vj. iũcto. c. ne romani. eo. ti. in cle. vbi dñi tpales pñt de facto includere dños cardinales ad celebrandã electionē sũmi põtificis. Sed qꝛ hoc faciũt dñi tpales ex cõmissione vel ꝯcessione sũmi põtificis, a quo in hoc casu predictis dñis tpalibus attribuit talis ptãs, dico q̄ laicus ex cõmissione, vel delegatione pape põt clericos non solũ ciuilr, qnimo criminalr coercere, fm Jo. qui hoc no. xxxij. dist. c. ad hec. ꝛ in. c. adria. lxiij. Idē tꝫ Henri. boic. post Bernar. Hosti. Inn. ꝛ Joã. an. c. alle. at si clerici. de iudi. Et p hoc vt opinor excusant officiarij nr̄i regis Francoꝝ, q rex in his multa hꝫ pͥuilegia aplĩca, ꝛ plures preeminẽtias, adeo q̄ officiarij sui capiũt clericos, ꝛ detinent sine metu excõicationis, sed eos corpaliter non puniunt, sꝫ bene pecuniariter in casibus pͥuilegiatis, vt. j. di-
13 cet. ¶ † Sextus ꝛ vltimus casus est in. l. si qs curialis. de epis. ꝛ cle. C. vbi curialis, si clericet põt per tpalē iudicem ēt per manuũ iniectionē ad curiã reuocari. ꝛ vide ibi Bal. Et põt huius eē ratio, qꝛ vbi aliqua sũt in cognitione, ꝛ iurisdictione ex natura cãe iudicij tpalis põt cognitio, seu iurisdictio exerceri per tpalem iudicem in clericũ, vt in. c. veꝝ. de foꝛ. cõpe. ꝛ in. c. ex trãsmissa. eo. ti. que loquunt in feudo. ꝛ in. c. ceteꝝ. de iud. Vñ si clericus resistat, tũc iudici seculari põt ꝺ facto repelli, ꝛ eius psona põt de facto a feudo exui sine metu excõicationis, fm Inn. in. c. veꝝ. ꝛ ex hoc quotidie praticamus, q̄ in causis, q̄ ptinent tpalibus de iure vel ex pͥuilegio, vt in casib⁹ quos dicimus pͥuilegiatos in hoc
14 regno, † vel qñ clerici aliqd attentãt in preiudiciũ tpalis iurisdictionis, pfecto tpales pñt coercere clericos resistentes ꝛ merito, qꝛ qlibet põt tueri suã iurisdictionē ēt penali iudicio. vt in. l. vnica. in pn. ff. si qs ius di. nõ obtem. ꝛ no. Inn. in. c. j. de offi. deleg. quo casu iudex põt ēt nõ subditos coercere, iuxta. c. romana. de pen. lib. vj. ꝛ no. plene Inn. in. d. c. j. de off. dele. Et ob id iudices tpales in dictis casibus clericos mulctant, nec pp hoc puto eos incidere in sñiam excõicationis, nec facere ꝯ libertatē ecclesiasticã, que lꝫ sit fouenda ꝛ ampliãda, non tñ qꝺ alijs ius suũ auferat. ar. c. ex tenore. de fo. cõpe. non. n. dꝫ apponi laqueus fauore
15 ecclesiaꝝ, vt in. c. mulieri. de iureiur. ꝛ ibi sunt ꝯcor. † Jurisdictio eniꝫ ecclesie semp tueri dꝫ ob Dei reuerentiã. s. iuste, sed nullatenus iniuste, vt dr̄ de cã pupillari, in. l. quotiēs. nec vtiqꝫ. ff. de adminis. tu. Ex qbus opinor, q̄ iudices seculares ꝯ psonas ecclesiasticas iurisdictionē exercētes debito mõ vtiqꝫ nõ excedũt. Et maxime, qꝛ hoc faciũt ex pͥuilegio iuris, vel pape, aut saltē ipso papa sciēte ꝛ tolerãte, ad qꝺ bñ faciũt not. in. c. qm̄. de vi. ꝛ bo. cle. p Inn. in. c. j. de treu. ꝛ pa. ꝛ vide q̄ posui ibidē satis late post In-
16 no. † Veꝝ ē tñ q̄ tũc executio hmõi mulcte pecuniarie nõ fiat ꝯ psonã clerici, nec in bonis eccl'iasticis, qꝛ nõ subijciunt iudici tpali, sed bñ fiet executio in bonis eoꝝ tpalibus imobilibus tñ, cum mobilia sequant psonã, iuxta. l. si captiuis. §. expulsus. ff. ꝺ capt. ꝛ postli. reuer. ꝛ no. By. in. l. etiaꝫ. §. p̄nus. ff. de bo. lib. ꝛ plene Old. de põte de lau. ꝯsi. lix. ꝛ ꝯsi. xvij. Fiet igit executio in bonis imobilibus seu in reꝝ tpalitate, si quã hēant, cũ talia bona tpalia subijciunt iurisdictiõi regũ, ꝛ alioꝝ tpaliuꝫ dñoꝝ, vt in. c. quo
17 iure. viij. di. ꝛ ita seruamus. † Preterea iudices tpales in regno Frãcie cognoscũt de possorio cãe, seu rei ecclesiastice, qꝛ possoriũ rei ecclesiastice, seu beneficialis est qd tpale, ꝛ non spũale, fm Inn. in. c. cũ dilecti. de elec. lꝫ qdam in hoc ꝯ. Sed Bernar. vr̄ hoc astruere in. c. l'ras. de iura. calũ. qꝛ possio hꝫ plurimũ facti. ꝛ ppea de ea põt iudex tpalis cognoscere ēt in rebus spũalibus, seu ecclesiasticis, fm Ber. in. l. põt pupillus. ff. de auc. tut. ꝛ in. l. titia ff. sol. matri. ꝛ melius in. l. quotiēs. de iudi. C. ꝛ Jo. an. in. c. tuã. extra de ordi. cog. ꝛ Pau. de lea. in. c. j. de vsu. in cle. q dñr, q̄ qñ agitur de qõne facti incidentis in materia ecclesiastica iu-
18 dex tpalis cognoscere põt. † Unde fm iura antiqua epi non habebãt territoriũ, ꝛ ideo nõ exequebant sñias suas. Sed iudices temporales suas exequebantur fm Cyn. ꝛ Bal. in. l. episcopi. C. de epis. aud. Et ppea lꝫ cognitio dotis ptineat ad ecclesiã, vt in. c. j. ꝛ. ij. de dona. iter vir. ꝛ vxo. tñ inquantũ requirit in ea executio facti, illa fiet per iudicē secularē, ꝛ non per ecclesiasticũ, fm Inn. in. c. significasti. de offi. dele. fm vnũ intellm, ꝛ ex hoc dicemus inuentaria bonoꝝ tpaliũ clericoꝝ debere fieri per iudices tpales, qꝛ illa subijciunt tpalibus, vt in. c. quo iure. viij. dist. supe-
19 rius alle. ¶ † Postremo reperio alios sex casus, in qbus iudex tpalis sine metu excõicationis põt capere clericũ, ꝛ incercerare. ¶ Primus est in casibus p̄dictis in qbus põt fieri punitio, seu coercio psone, qꝛ cui lꝫ qꝺ est maius ꝛc. ¶ Scdõs, de mãdato iudicis ecclesiastici ipsoꝝ malefactoꝝ ad fines remittẽdi. in. c. vniuersalitatis. ꝛ. c. vt fame. de sen. excõ. ꝛ ita tenent Archi. ꝛ Joã. an. in. c. si clericos. eo. ti. li. vj. ¶ Tertius, qñ iudex laicus videt clericũ ad alterius iniuriã preparatũ, ꝛ nõ adest prelatus suus, si ipm clericũ, alias cõpescere non põt, nã tũc põt eũ sine metu excõicationis ligare, vel incarcerare, fm Inno. qui hoc no. in. c. si v̄o. de sen. excõ. quē sequit Luc. de pen. in. l. gñali. de decu. li. x.
20 ¶ † Quartus, qñ iudex secularis reperit clericuꝫ in crimine flagranti, quem põt per. xx. horas detinere fm Ber. ꝛ Jo. an. Hosti. tñ ꝯ in. c. vt fame. de sen. excõ. ꝛ San. ꝛ Guil. de monte laud. in. c. j. de offi. ordi. in cle. Quos sequit Henric. boic. in. c. cũ non ab hoie. de iudi. Arch. tñ in. c. p̄sbyter. lxxxj. dist. ꝛ Luc. de pēn. post eũ in. d. l. gñali. seqt opi. p̄mã q̄ vr̄ esse ꝯsuetudine approbata. ¶ Quintus casus est, qñ maritus iuenit clericũ adulterantē cũ vxore sua fꝫ Host. ꝛ Hen. boic. i. d. c. si v̄o. de sen. excõ. Cui aũt ptinet vel incũbit, pbatio clericatus ꝛ corã quo est hodie de-
21 claratũ in. c. si iudex laicus. de sen. excõ. li. vj. ¶ † Sextus ꝛ vltimus casus est, vbi timet de fuga debitoris ēt clerici, qñ creditor põt tũc talē ꝺbitorē cape iuxta terios. l. ait p̄tor. §. si debitorē. ff. q̄ in frau. cre. alie sũt, vt resti. ꝛ hoc absqꝫ metu excõicationis, vt sing. ponit Jo. an. in nouel. ꝛ Inno. in. c. vt fame. de sen. excõ. Et ibi de B. ¶ Hec v̄o citra p̄iudiciũ ptãtis, iurisdictiõis ꝛ libertatis eccl'ie pstrinxisse sufficiat, qb⁹ nullatenus ꝺrogare itẽdo. sꝫ so-
22 lũ p tuēda v̄itate iustitie p̄dicta gratificare p̄sũpsi. † Nõ. n. ꝺbemus eē adulterãtes v̄bũ Dei vetãte Apo. ij. ad Corin. c. ij. Vñ nõ solũ de eccl'ia, sꝫ ēt ꝺ deo valde phorrẽdũ est aliqd falsi astruere, ēt si ad eius laudē videat ptinē, vt scribit Magister sen. ꝛ ad Cor. c. xv. subiũgēs qꝺ nõ minori, sꝫ maiori fortassis scelere, si in deo laudet falsitas q̄s vitupet v̄itas, qꝺ ē tenaci aio cõmẽdãdũ ꝛ ppetuo mēti tenẽdũ. Oia tñ submittẽdo correctiõi ꝛ ꝺterminationi scē mr̄is eccl'ie. Nã sicut errare, vel min⁹ sape cõis ē ifirmitas. Sic ꝛ i errore p̄sistē p̄cipuũ ē horrēde iniqtatis. Deo grãs.

❧ FINIS ❧

TOMVS QVINTVS
Tractatuum, de Dignitate ꝛ potestate seculari, Explicit.

❧ VENETIIS ❧

Diligenti cura, ac summo studio elaboratus.

Registrum.

a b c d e f g h i k l m
n o p q r s t u
x y z ꝛ ꝯ ꝶ
aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk
ll mm nn oo pp qq rr ss tt
uu xx yy zz ꝛꝛ ꝯꝯ ꝶꝶ
AA BB CC

CC Quinternus, Ceteri sunt Quaterni.

colorchecker CLASSIC

calibrite